BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
XXI
H
18
NAZ

XXI.
H
18

CAROLI

MOLINÆI

FRANCIÆ ET GERMANIÆ CELEBERRIMI IVRISCONSVLTI, ET IN supremo Parisiorum Senatu antiqui Aduocati, Operum

TOMVS TERTIVS.

Seriem pagina subsequens indicabit.

PARISIIS,
Apud viduam MATHVRINI DV PVIS, viâ Iacobæâ sub signo Coronæ Aureæ.

M. DC. LVIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

IN TERTIO TOMO.

Commentarius Analyticus in Regulas Cancellariæ Romanæ hactenus in jure receptas. page 1

Commentarius ad edictum Henrici 2. contra parvas Datas & abusus Curiæ Romanæ p. 362

* Commentaire Analytique tant sur l'Edict des petites Dattes, que sur vn ancien Arrest de la Cour touchant les reseruations, preuentions, annates, exactions, vsurpations & abus des Papes. p. 505

* Factum pour la justification du Traicté de Maistre Charles du Moulin *contra parvas Datas.* p. 801

* *Annotationes ad jus Pontificium, quibus accesserunt veteri Editioni Annotationes in Sextum, Clementinas, Extravagantes Ioann. 22. & communes, & in vitam Bonifacij 8. Clement. 5. & Ioann. 22. quæ huic editioni additæ sunt.* p. 809. *& seq.*

* *Notæ in Tractatum Ioannis de Selua de Beneficio.* p. 1017

* *Notæ in Commentarium Diui Muxellani in regulas Iuris Pontificij.* p. 1027

Traicté de l'origine, progrez, & excellence du Royaume & Monarchie des François. p. 1037

Tractatus de origine, progressu, & præstantia Monarchiæ regnique Francorum. p. 1079

* *Collatio & vnio quatuor Euangelistarum cum Annotationibus eiusdem.* p. 1125

* La deffense de Maistre Charles du Moulin, & aurres gens de sçauoir contre les calomnies des Caluinistes par Maistre Simon Taludre Professeur des saintes Lettres. p. 1423

* Copie des articles presentez par Maistre Charles du Moulin contre les Ministres de la Religion Pretenduë Reformée de son temps pour en faire informer. p. 1451

* Copie de l'information faite à la requeste de Maistre Charles du Moulin de l'Ordonnance de la Cour en vertu de la Commission d'icelle, du 20. Fevrier 1565. par Boutheroüe Huissier de la Cour. p. 1459

* *Consilia & responsa Iuris Analytica quibus accesserunt Consilia duo super facto Concilij Tridentini, & super commodis vel incommodis nouæ sectæ & factitiæ Religionis Iesuitarum & duo alia in materia legitimationis.* p. 401. *& suiu.*

COMMENTARIVS ANALYTICVS

IN REGVLAS CANCELLARIÆ ROMANÆ

HACTENVS IN REGNO FRANCIÆ
vſu receptas.

Opus iampridem deſideratum, & ab ipſo Authore ita recognitum, vt planè cuiuis abſolutum videatur. Nunc verò in lucem editum in gratiam eorum qui ſacerdotia appetunt: non minùs vtile eorum patronis quàm iis qui in foro cauſas agunt.

Quæ huic editioni præter acceſſerunt, ſequens pagina indicabit.

TITVLORVM QVI SVPER REGVLA CANCELL. XVIII. HVIC EDITIONI, PRÆTER precedentes acceſſerunt,

ELENCHVS.

De indultis Cardinalium. Q. 4. num. 163. vſque ad num. 223.
De indulto curiæ Parlamenti. Q. 5 n. 224. aduſque num. 249. 281.
De mandatis. nu. 250. vſque 280. & n. 427. vſque ad finem.

In fine operis additæ ſunt.

Regula 32. de annali poſſeſſore.
Regula 19. de Idiomate.

ECCLESIASTES I.

Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, &c. Hanc occupationem paſſiuam dedit Deus filiis hominum, vt occuparentur in ea.

ECCLESIASTICI XI.

Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus & iugum graue ſuper filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium.

AVGTOR.

O vtinam prolixæ & laborioſæ hæ commentationes meæ, breui, vni ſanctæ, honeſtæ, vtili, tum Eccleſiæ, tum Eccleſiaſticorum in doctrina, vita, & exemplo reformationi, cederent: Faxit Deus miſericorditer prævenienſ, ne Iudicio ſuo adobruat obſtinatos & negligens, ſeuerus vltor.

1. REG. 18. ELIAS IN ACHAB.

Non ego turbaui Iſraël, ſed tu, & domus patris tui, qui dereliquiſtis mandata Domini, & ſecuti eſtis Baalim.

HIEREM. 22. D.

Non ſunt oculi tui, & cor tuum, niſi ad auaritiam tuam, & ad ſanguinem innocentem fundendum.

EPITOME REGVLÆ CANCELL.

XVIII. DE INFIRMIS RESIGNANTIBVS.

1. *Tex. reg. cum ſcholiis.*
2. *Intelligitur de reſignatione perfecta: aliàs eſt paratio ad reſignandum.*
   Promiſſio non acceptata, non eſt Pactum.
3. *Errores Gomeſij.*
4. *Reſignans ante admiſſionẽ reſignationis ab habente poteſtatem, nec titulum, nec poſſeſſionem amittit. numero. 7. & 414.*
   Sed poteſt agere vt prius: & impetrando aliud beneficium, tenetur mentionem facere de reſignato.
5. *Contra Ioan. Andr.*
6. *Non dicitur propriè electivum beneficium, in quo non ſeruatur forma, c. Quia propter.*
   Et in tali beneficio, valet collatio Epiſcopi de conſenſu electorum ſine alia electione.
7. *In hac regula ſatis eſt, admiſſam eſſe reſignationem, nec requiritur collationem eſſe factam.*
8. *Præſumitur quis ex eadem infirmitate deceſiſſe. 325.*
9. *Idem ſi alio caſu obiit, ſi tamen erat omnino infra 20. dies de eadem infirmitate moriturus.*
   Peritis in arte medica ſtandum.
10. *Poſt Iul. 2. hi 20. dies à die conſenſus tantùm incipiunt. 11.*
12. *Quotuplex ſit ſimplex reſignatio.*
13. *Abdicatoria, ſucceſſoria, captatoria, penſionaria, & hæc perſonalis aut realis.*
14. *Penſio non debet excedere tertiam, tamen excedens vitiatur nec vitiat, niſi reſignans initio nolit poſſeſſionem dimittere, niſi tutus de maiori penſione. 15.*
15. *Quintus gradus dupla, ſed non mutua.*
    Sextus gradus regreſſoriæ, quæ apud nos tranſit in ſimplicem, niſi vt num. 14. in fi.
16. *Sufficit morbũ incepiſſe tempore reſignationis admiſſa vel collationis vel præſtitis conſenſus: Idem ſi priùs inceperit & vltra xx. dies, ſed non à tempore dicti conſenſus duraverit. 17.*
18. *In reſignatione* In fauorem *non eſt aliud tempus admiſſionis & collationis, quia conditionalis eſt, Secus in propriè ſimplici 19.*
20. *In qua poſt menſem admiſſionis Papa poteſtas reuertitur ad ordinarium non obſtante reſeruatione, vel prouiſione Papæ nullitèr factâ 21.*
22. *Quæſtio 3. an reg. locum habeat in Ordinario?*
23. *Contra Gomeſium.*
24. *Quòd fuit hæc quæſtio ambagioſa, 30. 31 32.*
25. *Hypotheſis. 26.*
27. *Mandatum non finitur ex primo actu, ſi nondum ſequitur effectus mandati.*
28. *Legatus poteſt diſpenſare, nedum in ſua, ſed etiam in Ordinarij collatione.*
29. *Diſpenſatio cenſetur in dubio, reſtricta ad actum ſuper quo fit. 161. & in reg. ſeq. numero 249.*
30. *Regula non habet locum in Ordinario, etiam ſi* cauſa permutationis. *71. 107. 331. fallit. 438 439.*
31. *Nõ licet epiſcopo de beneficiis negotiari. 84. 99.*
32. *Quandoque ordinarius iterum confert per obitum ſed in vim iuris communis.*
    Reſignans quandoque reuertitur ipſo iure, ſine noua collatione.
33. *Hæc regula non eſt facta in fauorem nominati, graduati, vel mandatarij, niſi in conſequentiam. 110. 288.*
34. *Areſtum ſolenne.*
35. *Natura regularum Cancellaria. 105.*
36. *Duplex ratio huius regulæ. 37.*
    Beneficia non debent eſſe hæreditaria.
    Duo frequentes modi vacandi.
38. *Solus Papa poteſt filium præficere loco patris, & admittere reſignationes* in fauorem.
39. *Differentia inter prouiſiones Ordinariorum & Papæ. 85. 181 368.*
    Abuſus ordinariorum.
40. *Quantam confuſionem inducant præuentiones Papæ.*
41. *Forma c. ſi. de elect. in vj. non ſeruatur in præſentationibus, niſi in Neuſtria.*
    Cur hodie permutationes expediuntur, Epiſcopis & patronis Eccleſiaſticis irrequiſitis.
42. *Feruente incendio, domus alienæ, etiam peritura dirui poteſt.*
43. *Etiam patroni exempti ſpernuntur in permutatione, etiam ſi patronus ſit externus, nec poteſt præſentare externum. 44.*
45. *Permutatio non poteſt fieri ſine conſenſu patroni laici, nec Papa poteſt eum præuenire: nec vacat in curia.*
46. *Ampl. ij. etiã ſi permutatio ſit neceſſaria, vel vtilis Eccleſiæ: quia huius cognitio ſpectat ad Ordinarios, non ad Papam, ſed abuſus eſſet.*
47. *Ampl. iij. etiam ſi ius patronatus competat ex priuilegio, vel præſcriptione.*

115. *Valet Arg. à corruptione diſciplinæ eccleſiaſticæ, vt mutationes legum à moribus mutatæ.*
116. *Semel malus in eodem genere mali ſemper malus præſumitur, etiam præſul.*
118. *c. ij. de renunciat. in 6. extenditur ad ſimilia* 120. 122.
119. *Nec penſio excuſat, ſed quantò maior cautela, tanto euidentior fraus.*
121. *Is cui non debetur beneficium, non poteſt vti. c. 2. de renunciat. in 6.*
123. *Alias ſufficit docere de fraude vnius.*
124. *Non eſt vitium reſignare in fauorem digni & honeſti etiam conſanguinei, ſi tamen eſt adminiſtraturus.* 126.
125. *Honeſta cauſa præualet.*
127. *Quæſtio ij. an huic reg. poſſit derogari? Legatus non poteſt, niſi ſpecialiter in mandatis habeat.*
128. *Papa non eſt dominus Eccleſiæ.*
129. *Princeps cohibere poteſt abuſus Prælatorum.*
130. *An Papa vel Legatus derogare poſſint huic reg. in præiudicium academiarum, ſeu nominatorum.*
131. *Derogatio generalis, non extenditur ad conceſſa miſerationis causâ, nec ad caſum Reipublicæ contrarium.*
132. *Nec ad priuilegium conceſſum Vniuerſitati. Plura ſpecialia non debent concurrere. Quantò pluret diſpenſationes, tantò facilius ſubreptio inducitur.*
133. *Hypotheſis.*
134. *Derogatio huius reg. ſatis operatur contra Ordinarios, & nominatos, quorum reſpectu multa obſtant.* 92.
135. *Nominati & graduati, in dubio præferendi. Diſpenſatio odioſa & lucratiua eſt.*
136. *Beneficium Concilij, datum Scholis, non debuit reſtringi Bituris.*
137. *Prætitio Papa reſeruata, intelligitur de ſimplici, non de diſpenſatoria contra hanc regulam, vel contra reg. de veriſimili notitia.* 335.
138. *Derogatio huius reg. ſpecies eſt reſeruationis per Concilia & Concordata damnatæ.* 335.
139. *Legati à latere poteſtas limitatur in hoc Regno, nec poteſt præuenire Ordinarios niſi per vulgares dietas.* 140.
141. *Vniuerſitates & ſtudioſi patientiam habere debent, quandiu illis non auditis toleratur derogatio legati.*
143. *Hypotheſis multiceps. Inſtrumentum referens non probat ſine relato, quod eſt pars referentis.*
143. *Scholares non ſunt idonei teſtes in reſignatione beneficij.* 145.
144. *Edictum inſinuationum non ſeruatur, niſi contra ſuſpectos fraudis.*
145. *Suſpecta ſunt acta à morientibus elicita.*
146. *Falſa doctrinæ qualitas gratiam vitiat, etiã ſi Papa vel Legatus de illa non curet.*
147. *Locus non præſumitur religioſus & multo minùs beneficium eccleſiaſticum.*
148. *Permutatio dici non poteſt, niſi impleta.*
149. *Noua hypotheſis.*
152. *In dependentibus à voluntate ſuperioris, eius, non inferiorum, voluntas attenditur.*
153. *Omnis permutatio duplicem habet conditionẽ, ſuſpenſiuam & reſolutoriam.* 154.
155. *An ſuperſtes vti poſſit bona fortuna.*
156. *Procurator ad reſignandum, non poteſt habere fidem de reciproca reſignatione.*
157. *Correlatiuorum alterum ſine altero non ſubſiſtit.*
158. *Papa non poteſt homologare concordata, in quibus agitur de beneficio tertij nõ conſentientis.*
159. *Quæſtio. III.*
Derogatio in ſecunda reſignatione, neutri prodeſt, ita ſi facta ſint eidem, neutra ei prodeſt. 161.
160. *Plures titulos cumulare non licet, niſi quatenus excludit ſecundum.* 162.
161. *Derogatio fieri poteſt ex interuallo, ſi hoc conſtet, & fiat in ſubiecto valido.*
163. *Quæſtio IV. de indultis Cardinalitiũ.* 187. 188. *Compactum in concluſi electionis Paul. IV. ne Papa poſſet illis, nec regulæ de infirmis, eorum reſpectu derogare.* 166.
164. *Thema: in dictis indultis excipiuntur reſignata in manu Papæ, ſed non excipitur caſus quo ea reſignatio etiam per hanc regulam vel alias reſoluitur.* 165. 181.
165. *Papa non concurrit cum Ordinariis Cardinalibus.* 168. 182.
167. *Negotiatores Chriſtus è templo eiecit.*
169. *Ordinarius 6. menſes habet poſt menſem Papa lapſum.*
Valet collatio Ordinarij infra illum menſem facta, ceſſante Papa. 171. 176. 178.
171. *Culpa ſua impedito tempus non currit.*
172. *Qua arte irrepſit vacatio in curia Papæ.*
173. *Quæ nouum eſt inuentum.* 174.
177. *Decretum etiam fauore Papæ appoſitum, intelligitur, ſi ſe vti velit.*
178. *Appoſitio manus Papæ inutilis non impedit Ordinarium.*
179. *Nec bulla, nec ſignatura poſt ius alij quæſitũ, vel poſt editionem reformari poſſunt.*
180. *Indulta Cardinalium ſingulis data ſunt, non vt collegio, ſed compactum collegio datum.* 181.
181. *Inutilis præuentio Papæ nunquam conualeſcit.*
182. *Vacantia in curia poſt menſem Ordinarius nõ ſolum per ſe, ſed etiam per vicarium liberè conferre poteſt.*
183. *Thema Auenionenſe.*
184. *Legatus non poteſt admittere reſignationes in fauorem in hoc regno.*
185. *Reſignatio in fauorem etiam tacita nõ valet.*
186. *Clauſulæ inſolitæ & accerſitæ arguunt fraudẽ. Quoties Legatus aliquid facit vltra facultates datas vel receptas, licet appellare, ſiquid ab abuſu.* 204.
188. *Legatio non eſt officium formatum, ſed extinguibile morte vel reuocatione Legati: non autem vacabile nec conferibile.* 190.
189. *Aliud Epiſcopus Auenionenſis, aliud gubernator, aliud Legatus, aliud facultas conferendi beneficia intra illud territorium Papæ, aliud facultas extra idem territorium.*

190. *Legatus etiam de latere non habet poteſtatē beneficia conferendi, niſi vt delegatus: & vel ignorans reuocari poteſt.193.197.*

192. *Legatus non poteſt ſubdelegare ad conferenda beneficia.*

193. *Indulta Cardinalium non egent notificatione, & ſunt fauorabilia.197.215.*

194. *Octo rationes C. dudum de præb. in 6.195. 196. 197.*

196. *Ordinarius certat de damno vitando, & cui præferendus.*

198. *Papa non habet poteſtatem mittendi Legatū in regnum Francia ſine permiſſu Regis.*

Ius ordinandi Papam, Epiſcopos & Archiepiſc. datum eſt Carolo magno vt Francorum Regi.

199. *Ludouicus Pius dedit Romanis ius eligendi ſummum pontificem, dummodo omnes concorditer ſine pecunia & promiſſionibus eligant: alias remanet electio penes Reges Francorum, & ius examinandi.*

200. *Sequeſtrum non poteſt fieri per eccleſiaſticum, nec per iudicem ſecularem, tanquam eccleſiaſtici executorem.*

201. *Indulta Cardinalium nec mandata, nec nominationes impediunt, nec habent locum in ſpectantibus ad Cardinales iure deuolato. Sed excludunt Papam etiam in menſibus ei reſeruatis in Britannia & patria obedientiæ.*

202. *Legatus nihil poteſt contra indulta Cardinalium. Appellans tanquam ab abuſu non impeditur iure ſuo vti.*

203. *Ordinarius etiā Cardinalis non poteſt vti hac Regula poſtquam contulit per reſignationem etiam à Legato prius admiſſam niſi eidem ad cautelam per obitum conferendo.104.*

205. *Per reſignationem* In fauorem, *nihil vacat niſi ad effectum, vel niſi priuatione ſequuta per ſententiam, vel poſtquam reſignans de facto reliquit poſſeſſionem reſignatario. 206.*

206. *Decretum de pacificis nunquam locum habet vbi poteſt appellari tanquam ab abuſu.*

207. *Qui reſignauit in fauorem in manus non habentis poteſtatem, iterum ante poſſeſſionem dimiſſam poteſt reſignare ſimpliciter apud ordinarium vel in fauorem apud Papam: ſed tunc debet mentionem facere de priori reſignatione abuſiua.*

208. *Modificatio vt legatus non poſſit derogare regulæ de publicandis & de veniſimili notitia arguit permiſſionem derogandi huic regulæ.*

209. *Sufficit ita ſeruari de facto.*

210. *Compactum de quo ſup. n.163. fauorabile eſt.*

212. *Papa non poteſt derogare huic regulæ in præiudicium Cardinalium.*

213. *Epiſcopus reſignans retenta collatione beneficiorum habet illam iure ordinario non vt delegatus aut Vicarius Papæ.*

215. *Cardinalis habens inſtitutionem non poteſt preueniri à Papa etiam infrà primum ſemeſtre patroni eccleſiaſtici non Cardinalis.*

216. *Nec etiam infra ſecundum ſemeſtre ſua deuolutionis.*

217. *Non eſt abſurdum quod ordinarius habeat duo ſemeſtria contra Papam & legatum.*

Tempore Decretalium non erat ius preuentionis nec Papa contrauenichat conſilio Lateranenſi.

Ordinarius habet ſexdecim menſes reſpectu beneficiorum quæ ſunt in patronatu laico, liberos ſi eſt Cardinalis contra Papam & legatos.

218. *Patronus granatus mandato conſentiendo mandatarium inſtitui, ſeſe exonerat, nec mandatarius debet adire ſuum executorem, quia non eſt refutatus, ſed petere inſtitutionem ab epiſcopo.219.*

220. *Mandatarius refutatus poteſt adire executorem, vel expectare pœnitentiam refutantis, & tempore eius lapſo adire ſuperiorem.*

Conferentes iure deuoluto tenentur eiſdem perſonis conferre.

221. *Mandatarius impetrans iure ordinario beneficium ſibi debitum, non poteſt illud defendere in vim mandati & nihilominus mandatum extinguetur. 222.*

223. *Inutile præuentio Papa poſtea nō conualeſcit.*

224. *Q. V. de induleo Parlamenti Pariſienſis.*

225. *Curia nunquā olim vti voluit, Quia Eug. IV. depoſitus & damnatus in concilio Baſilienſi nūquam reſtitutus fuit.*

226. *Nec tempore quidem Anglorū curia voluit obtemperare Eug. IV. ſed etiam Anglorū regi, quamquam tum dominanti reſtitit.227.*

227. *Carol. VII. vetuit omnibus prælatis regni, ire Ferrariam aut ad aliud concilium Eugenij.*

228. *Paul III. indultum curiæ dedit.*

229. *Quod præfertur indultis Cardinalium.*

230. *Sed in præiudicio indulti curia poteſt legatus derogare huic reg. per reg. quod quiſque iuris.*

231. *Niſi granatus ſit Cardinalis.*

232. *Requiſitio ante vocationem, non plus datiuris quam inſinuatio.237.238.*

233. *An currenti per reſignationem tempus veriſimilis notitia ſemper curat à data procuratorij. 234.*

235. *Genus quod non poteſt niſi in vna ſpecie verificari, ſpecies eſt.*

236. *Expectatiua locum habent in Britannia per VIII menſes.*

237. *Papa præuenit indultum curiæ niſi ordinarius ſit Cardinalis.*

Armorica regno Franciæ vnica.

239. *Centum anni ſunt longiſſimum tempus vitæ hominis.*

240. *Abſurdum eſt collegia non grauari indulto curiæ, niſi ſemel in 100. annis.*

241. *Henric. II. Rex declarauit quod ſemel in vita regis grauari poſſunt.*

242. *Nominatio ſub nomine dignitatis in ſucceſſorem tranſit. 245.246.*

247. *Ordinarius qui dignitatem reſignatā in vim prioris tituli recuperat, idem ordinarius eſt: ſecus ſi in vim noui tituli.*

248. *Cōmenda temporalis nō imputatur vitæ ſucceſſoris: ſed commenda furioſi vita eiuſdem.*

249. *Pluribus beneficiis ſimul vacantibus non eſt electio nominati curiæ ſed grauati, dummodo non det minori valore ducentarum librarum.*

250. *Mandata Papiſtica limitantur ad formam c.mandatum de reſcript.*
251. *Intellect.c.ſi plurib⁹ de præb.in 6. quod receptum eſt in mandatis.* 252.
252. *L.vlt. de conſtitutio.princip. fallit in beneficio principis ſpectante ad grauamen alterius.*
253. *Ordinarius abſenti mandatario conferendo ſeſe exonerat.*
255. *Ordinarius non poteſt gratificare mandatario vltra formam mandati.*
256. *Hodie nulla ſunt mandata in regna in forma pauperum, ſed vulgaria mandata ſunt in forma gratia.*257.
257. *Et extinguitur adepto beneficio incompatibili, aliàs pendet ab euentu.* 258.
259. *Clauſula motus proprij & pro expreſſis habentes nondum natæ tempore decretalium,*
260. *Papa poteſt reſtringere vel alterare formam mandatorum: dummodo non plus lædat ius commune, nec ordinarios, etiam ſi præiudicet mandatarijs.*261. 432.
262. *Mandata Papa intelligũtur vt regularia regularibus, ſecularia ſecularibus, non obſtante quauis diſpenſatione.*
263. *Vtraque bulla gratioſa & rigoroſa debet inſinuari.*
264. *Collatio facta tanquam graduato inſinuato & legitimè qualificato non limitatur ad illam causã neceſſariã, quãdo aliàs ex forma collationis appareat, quod nõ poteſt eo modo valere.* 265.
266. *Mandata morte Papæ expirant non obſtante etiam fulminatione bullarum.*
267. *Suſpecta eſt matrix quando album vacuum nouæ recenti manu ibi repletur.*
268. *Mandatum ad acceptandum non extenditur ad eligendum vel optandum.*270.
269. *Habens mandatum ad eligendum non poteſt eligere nimis vilitus.*
271. *Officialis Epiſcopi executor bullarum Papæ poteſt eas tam epiſcopali ſede vacãte exequi.*
272. *An nominati fauorabiliores mandatarijs.*
273. *Papa ſolebat parochiales eccleſias etiã ciuitatum vel oppidorum indoctis, qui nunquam ſtuduerant conferre, etiam iure præuentionis nedum per mandata.*276.278.
274 §. *ſtatuimus loquẽs de dictis parochialib.habet locum etiam in nominatis curiæ vel mandatarijs. Collatio delegatorũ vel executorũ Papæ non poteſt valere ire prærogato præuentionis.*
275. *Nec Papa, nec Legatus derogare poſſunt d. §. ſtatuimus.*
276. *Quando lex nona intelligitur ſecundum priorem.*
277. *Generalis ſermo non implicat perſonam loquentis.*
278. *Verbum liberè.*
279. *Henricus II. correxit errorem Papæ in parochialibus eccleſijs vbium regni ſui.*
280. *In dictis parochialibus eccleſijs non ſufficit tempus ſtudij ſine gradu.*
281. *An indultum curiæ extendatur ad ordinarios exteros pro beneficijs in regno ſitis.*
Verba intelliguntur ſecundum conditionem perſonæ cui datur.
282. *Indultum curiæ comprehendit conuentualia collatiua.*
283. *Reg.ampliat.1. Vt ſit vera vacatio per obitũ, non ſolùm in terminis iuris communis ſed etiam in terminis aliarum regularum Cancellaria.* 284.291.
Tituli beneficiorum ſunt de iure nouo & poſitiuo: ſed in primitiua Eccleſia tantùm erant adminiſtrationes.
285. *Ampliat.2. Vt Ordinarius conferat per obitũ, etiam ſi reſignatio facta ſit in Curia, dummodo deceſſerit extra Curiam.*
286. *Vacantia apud Legatum non dicuntur vacare in eius Curia.*
287. *Reprobatur opinio Romani & Gomeſij.*288.
289. *Ampliat.3. etiam ſi reſignatio ſit admiſſa per ordinarium, ſed collatio facta per Papam, vel Legatum.*
Quando ſunt plures rationes legis, vna ceſſante, non ceſſat lex.
290. *Hæc reg. ſanet prouiſis per Ordinarios, cõtra prouiſos per Papam, vel Legatum.*
Reg.43. de conſenſu, habet locum, etiam ſi reſignatio admiſſa ſit per inferiorem.
291. *Ampliat. 4. per interpretationem paſſiuam, etiam omnium ſtatutorum, vel regularum.*
Reg 30. De familia Card. *habet locum in terminis huius reg.* 453.454.
292. *Interpretatio paſſiua nõ habet locũ, in diſpoſitione iure communi damnata, & reprobata.*
293. *Gratia* ad vacatura per obitum, *nõ habet locum in obitu ciuili, nec in naturali introducto per hanc reg. de publican.*
294. *Gratiæ* ad vacatura, *tanquam damnabiles quo iure, quaque occaſione excludi debent.*
295. *Ampliat.5.6.7.8 9.*
296. *Ampliat. 10. etiam ſi reſignatarius ignoret, & conſtet non eſſe factum animo fraudandi.*
Hæc reg. non procedit præſumendo, ſed præciſè ſtatuendo.
Cõtra cauſam lucratiuã, ſat eſt re, licèt nõ cõſilio.
297. *Ampliat.11. vt etiam diſpenſationes, & derogationes, acceſſoria reſoluantur.*
298. *Quot ſunt res, diſtributo pretio vendita, tot ſunt venditiones.*
299. *Clauſula generales Bullæ non comprehendunt futuram vacationem* 300.
301. *Pœna recipienti ſecundum incompatibile.*
302. *Etiam ſi diſpenſationem Bullæ ad hæc extẽdi putet, licet alias error iuris excuſet in damnis vitandis, quia hic ius reſiſtit.*
303. *Nec minor annis excuſatur.*305.
304. *Ad acceptandum poſſeſſionem beneficij requiritur indultum mandatum.*
306. *Amplia* 12. *in commenda perpetua.*
307. *Commenda præſumitur perpetua.*
308. *Amplia* 13 *etiam ex ſimplici ſignatura, quia gratia ſolo verbo perfecta eſt. quod in praxi non admittitur, niſi ſcripto conſtet.*
309. *Amplia.*14. *etiam in litigioſo.*

310. *Amplia 15. etiam contra Cardinales.*
Amplia 16. etiam contra Cardinalet.
311. *Amplia 17. etiam in fœminis.*
312. *Rex ſolebat nominare ad monaſteria monialium.* 314.
313. *Etiam ad commendarias Rhodienſium, ſed vtcumque correctum fuit.*
314. *Iul. III. Papa dicebat concordata morte Regis Franciſci finita.*
315. *Decanatus electini non ſpectant ad nominationem regis in vim concordatorum.*
316. *Sed in vim indultorum ampliatinorum morto regis finitorum.* 404.
317. *Idem de nominatione ad monaſteria habentia priuilegium eligendi.*
318. *Decretum de pacificis non habet locum contra habentem iuſtam ignorantiam & contra alium litigantem: & actor ſuccumbens in hoc decreto perdit tantum beneficium decreti, ſed vincens vincit in totum.* 319.
320. *Amplia 18. etiam in manualibus.*
321. *Amplia 19. in hoſpitalibus, ſi in titulum conferantur.*
Commenda ſancti Io. Hieroſolymitani, nõ ſunt beneficia.
322. *Amplia 20. etiam in permutatione aquali contra Gomeſium.*
323. *Amplia 21. etiam in reſignatione facta retentis fructibus, nec licèt excedere tertiam.*
324. *Amplia 22 etiam in reſignante peſtifero, contra Gomeſium.*
326. *Amplia 23. etiam ſi ſanus ſit tempore cõfecti mandati ad reſignandum, contra Gomeſium.*
327. *Amplia 24. Vt dies præfixi conſenſus non computentur in numero.*
328. *Amplia 25. etiam adiecta clauſula* quouiſmodo. 329.
330. *Amplia 26. vbicunq; Papa præuenire poteſt.*
331. *Amplia 27. in collatione Papa vel Legati ad præſentationem patroni ordinarius non tenetur admittere reſignationem.*
332. *Reſignatio fieri poteſt ſine cõſenſu patroni, ſed non inſtitutio niſi ex cauſa permutationis.*
Sed tempus non currit patrono antequam ſciat.
334. *Amplia 28. etiem ſi Papa interim moriatur.*
335. *Amplia 29. Vt Papa huic regulæ derogare non poſſit.* 336. 340.
336. *Hypotheſis.*
337. *Ordinarius poteſt conferre beneficium vacãs, per extrauagantem* Execrabilis.
340. *Legatus Papa nihil poteſt in regno, abſque Regis permiſſione, & Senatus authoritate.*
341. *Limito 1. in infirmitate inopinata.*
342. *Verba legis non debent captari.*
343. *Reſignatio non eſt priuſquam ſit ab habente poteſtatem admiſſa.* 344.
346. *Reſignans in manu Laici non continuo priuandus eſt.*
347. *Limit. 2. in ægritudine animi.*
348. *Furioſus non præſumitur reſignaſſe, tempore dilucidi interualli, ſed reſignatarius debet hoc probare.*
349. *Limito 3. in ſene.*
350. *Limito 5. in morbo ciuili.* 383.
352. *Etiã ſi ſtatutũ dicat per ceſſum vel deceſſum.*
353. *Reg.* 30. de impetran. benefi. per obitum famil. Card. 362.
354. *Tres rationes Barba. refelluntur.*
355. *Concilium Conſtantienſe tret Papas depoſuit.*
356. *Panor. adfuit concilio Baſileenſi, vbi à Felice V. Cardinalis factus eſt.*
357. *Electio Papæ ſpectat ad Concilium, non ad Cardinales.*
358. *Author obloquutoribus non reſpondet, quia centiha vniuerſalia & claſſici authores ſatis reſpondent.*
359. *Niſi eſſet Concilium, in quo ſoli deputati Papa præſident, quod eius morte finitur.*
Concilium Tridentinum factum ad inſeruiendum affectibus quorundam Principum, & Papæ.
360. *Sed verum generale Concilium eſt ſupra Papam, & Cardinales.*
361. *Pœna debet dare immunitatem.*
363. *Quod dicitur ſubreptione eſſe*, ſi Papa difficilius conceſſiſſet, *debet intelligi de difficultate iuris vel rationi conformi, non autem de carnali, vel ambitioſo affectu.* 365.
364. *Cauſæ de futuro, non inducunt ſubreptionem.*
366. *Papa bene volnit reſignationem infirmi pendere à fato, ſed non ab hominis arbitrio.*
367. *Hac regula non habet locum in eo, qui eſt priuandus per ſententiam, ſed non poteſt reſignare in fauorem.* 368.
369. *Alienatio, vel reſignatio beneficij, in fraudem accuſationis non valet.* 375. 376. 378.
370. *Reprobatur communis error gloſ. & Canoniſtarum.* 372.
371. *Diſcuſſio Canonum.* 372.
373. *Plena diſtinctio.*
374. *Regulariter crimen non priuat beneficio, ipſo iure. ſal. n.* 386.
Vbicunq; quis priuatus eſt ipſo iure, poteſt beneficii ſtatim cõferri: ſed collatarius nõ poteſt poſſeſſorem deturbare, niſi poſt ſententiam. 385. 388.
377. *Collatarius, etiam ex cauſa permutationis, habet cauſam lucratiuam.*
378. *Si Papa, vel Legatus admittãt reſignationẽ accuſati coram Ordinario, de crimine priuatione digno, poteſt* tanquam ab abuſu *appellari.*
379. *Accuſato, tanquã innocente abſolute, valet alienatio, vel reſignatio interim ſponte facta.*
380. *Sed ſi abſoluitur per gratiã, prouiſio Papæ vel Legati remanet nulla, ſed Ordinarij conualeſcit.*
381. *Si Papa delegat ad inquirendum de crimine, & conuicti beneficium conferendum in impetrãte, duplex eſt abuſus.*
382. *Mox priuandus per ſententiam Canonis, libere reſignare poteſt ſine metu huius regulæ.*
383. *Idem de priuando* niſi pareat conditioni.
384. *Multa patienter tolerantur quæ in ius deducta corriguntur.*
386. *Papa lapſus in hereſin deſinit eſſe Papa.*
387. *Impetrans beneficiũ vinentis fit incapax* 391.
389. *Beneficiũ ipſo iure vacans per delictum vel*

ex cauſa infamante non poteſt ſententiam declaratoriam impetrari: vel ante mortem vel abdicationem.

390. *Domini locorum ſeculares vel eccleſiaſtici qui poſſunt officiales ad nutum reuocare, nõ poſſont ex cauſa infamante, niſi cognita.*

392. *Tempus veriſimilis notitia non incipit niſi à libera vacatione, puta poſt dictam ſententiam declaratoriam.*

393. *In crimine leſæ maieſtatis non fit confiſcatio ipſo iure, ſed tantùm interdicta adminiſtratio.*

394. *Confiſcatio quæſita principi, non poteſt ab eo peti, niſi poſt declarationem.*

395. *Beneficia non vacant ipſo iure per contumaciam etiam ex cauſa hæreſis.*
Sententia per contumaciam lata non facit ius contra alios.

396. *Eccleſia non iudicot nec ligat occulta.*

397. *Homicidiũ & quæuis irregularitas extinguit mãdata, nominationes & quaſuis expectatiuas, & ius ad rem, non autem ius realiter quæſitum.*

398. *Papa non poteſt rehabilitare ad effectum retroactiuum.*

399. *Reſtitutio quæ non fit per viam Iuſtitiæ, non traãtur retro in præiudicium tertij.*

400. *Limita. 6. in Conſiſtorialibus. 405.*

401. *Beneficia verè electiua non vacant in Curia, hodie nominatio Regis eſt.*

402. *Priuilegium iuri communi cõforme, abrogatur iure communi per viam legis* Abrogato: *ſecus ſi per viam contractus odioſi.*

403. *Priuilegia eligendi, in Concordatis excepta.*

404. *Poſtea abrogata.*

406 *Beneficia ſpectantia ad nominationẽ Regis, non poſſunt vacare in Curia, niſi fortè per naturalem obitum.*

407. *Nec poſſunt etiam in fauorem reſignari, ſine conſenſu Regis.*

408. *Pluribus nominatis à Rege, prior nominatus præfertur, nec Rex variare debet. 412.*

409. *In nominatione Regis non ſeruatur hac regula ſed eius voluntas.*

410. *Et Papa fruſtra derogaret in præiudicium Regis.*

411. *Nec etiã Papa in eis poteſt apponere clauſulas* quouiſmodo vacet, *ſed ſpectat ad Regem.*

413. *Relatum eſt referenti.*

414. *Clauſulæ ſoliẽ pro appoſitis habentur.*

415. *Clauſulæ generales, nominationis Regis, referuntur ad modum vacandi in ea expreſſum*

416 *In beneficiis ſpectantib ad liberam collationẽ Regis, nõ ſeruatur hac regula ſed Regis voluntas.*

417. *Beneficia ſpectantia ad collationem laici, nõ ſunt propriè Eccleſiaſtica, nec his poteſt cura parochialis annecti: ſecus de beneficijs quæ ſubſunt regalia Regis. 420.*

418. *Et iudex ſecularis etiam de horum petitorio cognoſcit.*

419. *Nec in his ſeruantur iura Papalia, ſed leges regni & domini dant ius ad vacatura.*

421. *Senatus Pariſienſis cognoſcit etiam in petitorio de beneficijs vacantibus in regalia, per totum Regnum.*

422. *Durante Regalia, poteſt Rex expedire permutationes, & reſignationes in fauorem, & pẽſiones creare.*

423. *Hæc reg. non habet locum in Papa, in quantum eſt diœceſanus.*

424. Nec *in officus.*

425. *A legato ſuis facultatibus ad quæſtum abuenente poteſt tanquam ab abuſu appellari.*

426. *Clauſula noua quatenus abſens in derogatione huius reg. in ſignatura legati, ſed in bulla omiſſa, reddit eam ſuſpectam. 427.*

428. *Et tunc non poteſt legatus pro ea vice conferre per obitum. 429.*

430. *Et poteſt reſignatarius ſe defendere contra prouiſum per obitum ab eodem legato: ſed non contra pronũſum à Papa vel ordinario.*

431. *Legatus vel eius datarius decipiens, tenetur ad damna & intereſſe.*
Mandatum impetratum à monacho alterius monaſterij nullum eſt ab initio: ſecus de prouiſione ordinarij. 438 439.

435. *Intellectus nouæ §. prohibemus in c. cum ſingula. de præben. in 6. 437.*

437. *Clauſula motus proprij etiam naturalis nullã inducit diſpenſationem, nec habilitatem.*

439. *Nõ eſt facienda mentio prioris diſpenſationis quando noua diſpenſatio non additur, niſi concedens voluntatem mutauerit: quo caſu nec clauſula motus proprij inuæ contra veriſimilemmentem.*

440. *Ordinarius poteſt præuenire Legatum ex capite reſignationis per Legatum admiſſæ.*

441. *Mãdatarius qui requiſiuit ex capite reſignationis debet in caſum reg. de publicandis iterum requirere per obitum. aliàs conſumitur mandatum. 442. 444.*

441. *Hæc reg. habet locũ in collatione ordinarij ex capite reſignationis admiſſa per legatum. 434.*

445. *Legatus etiam ſpecialem facultatem habens derogandi huic reg non poteſt derogare in præiudicium mandatarij, ſed bene in eius commodum. 447. 448.*
Amplia. 30. ad hanc reg. 448.

446. *Mandatarius tanquam de damno vitando certans, per iuſtam ignorantiam excuſatur: etiã per errorem iuris. Idem de nominatis & aliis quibus beneficia ſunt debita.*

448. *Derogatio diſpenſatoria limitatur ad eum ius fauore ſit, nec ad alios extenditur.*

449. *Legatus non poteſt conferre graduatis, quia non poteſt tollere gratificationem ordinariorum quam non habet.*

450. *Legatus non poteſt uti præuentione in præiudicium nominatorum vel graduatorum.*

451. *Secus in Papa, qui tamen poſtquã unus graduatorũ requiſiuit ab ordinario, non poteſt amplius Papa etiam per viam gratificationis graduato debitè qualificato conferre.*

COMMENTARIVS ANALYTICVS.

In Regulas Cancellariæ Romanæ, hactenus in Curia, Regnóque Franciæ receptas, cum noua explicatione dubiorum circa rem beneficialem quotidie in foro versantium.

Regula 18. de Infirmis resignantibus. Innoc. VIII. Iul. II.

1 ¶ ITEM[a] voluit, quòd si quis in infirmitate constitutus, resignauerit[a] aliquod beneficium, siue simpliciter, siue[b] ex causa permutationis, & posteà infrà viginti dies (à die per ipsum resignantem præstandi consensus, [c] computandos) de ipsa infirmitate decesserit: ac ipsum beneficium [d] conferatur[e] per resignationem sic factam, collatio[f] huiusmodi nulla sit, ipsúmque beneficium per obitum vacare censeatur.[g]

a *Resignauerit.*) In manus Papæ vel Legati: quia reg. non habet locum in Ordinario: vt infr. q. 1. n. 34. Item cum effectu, sc. resignatione admissa, nec prius currere possunt hi 20 dies, etiam si consensus ante admissionem præstitus sit: & adhuc non currunt nisi post consensum, vt sequitur.
b *Siue.*) & sic in omni specie resign. n. 12.
c *Consensus*) hæc fuit ampliatio Iulij a meritò in vsum recepta, & intelligitur de consensu præstito tempore admissæ resignationis, vel postea, & non priùs vt infr. n. 10. cum seq. & siue collatio sequatur, siue non n. 7. in fi.

d *Beneficium*) hic Paul. III. addidit *quauis authoritate*, quæ additio in vsum recepta non est Gallis.
e *Conferatur.*) hoc, augendo dicitur, quia non requiritur post collationem secutam, vt inf. n. 7. & Reg. seq. n. 173.
f *Collatione*) ergo multo magis resignatio tantùm admissa.
g *Censeantur.*) veritatem operatur, non fictionem. vt infr. n. 183.

10

Resignatio non est, nisi admissa.

TRIA duntaxat hîc requiruntur:

2 ¶ Primum, quod resignans sit infirmus: Secundum, quòd de eadem infirmitate decesserit: Tertium, quòd infra viginti dies. Circa primum, intelligendum est de resignatione in se perfecta: videlicet, facta in manus habentis potestatem admittendi, & per eum admissa: alioqui non esset opus hac regula: quia etiam si resignans superuiueret vltra annum, vel etiam (sanitate recuperata) alio morbo, vel casu obiret, non posset beneficium vacare per resignationem, sed per obitum: si resignatio re integra, (hoc est ante mortem & aliam canonicam reuocationem,) non fuerit ab habente potestatem admissa, tantisper enim non est verè & propriè resignatio, sed animus, seu præparatio, vel mandatum ad resignandum: vt in *l. si is qui.* & *l. ex ea scriptura* ibi, faciendum parabatur. *de test. l. qui absensi. in prin.* ibi, sed magis destinationem. *de acqui. vel amit. possess. l. cum de bonis.* ibi, destinatione magis. *C. de donatio.* Oldr. cons. 119. Alex. consil. 73. cum seq. lib. 1. quemadmodum sola promissio acceptata non est pactum, sed nec pars quidem pacti, nisi æquiuocè: quia nondum vllum pactum, vlla obligatio est, sed tantùm præparatio quædam ad paciscendum, dixi in tub. *de verb. obligat.* in lectione Dolana. Alioquin resignatio penderet à sola voluntate resignantis, vel alterius non habentis potestatem admittendi: quod falsum est, & contra text. in c. *Admonet.* & in c. *quod in dubiis.* ibi, nullam obtinet firmitatem. & in c. *vlt. ibi*, cedere sine licentia nostra nequiuerit. *& ibi*, quo integrè restituto vice nostra accipiatis cessionem ipsius ext. *de renuntiat.*

3 ¶ Nec hæc vtpote protrita vrgerem, nisi in his impegisse comperissem doctum alioquin, multæque lectionis & experientiæ virum, do. Lud. Gomesium super hac regula. quæst. 29. vbi tenet, quòd ad perdendum ius beneficij, admissio superioris nihil facit, sed quòd per solam renuntiationem non admissam, statim titulus beneficij vacet: & quòd eo ipso quòd quis renuntiat, amittit ius, & omnem possessionem quam habebat, licèt Superior renuntiationem non admittat. Qui sunt pudendi errores, imperitis ab trapezitis simoniacæ negotiationis orti, qui ex aditu datarij, vel etiam aduentitij

Contra Gomesium

curſoris, negocium ſuum pro confecto habere ſolent, A niſi defectus nummorum obſit. ex quibus alium errorem infert Gomeſius, videlicet quòd hi 20. dies computandi ſunt à tempore conſenſus primæ reſignationis non admiſſæ: quod tam falſum eſt, quàm quod maximè: quia nullum text. nullam rationem citat, ſed tantum authoritates, falſo vel perperàm expenſas. Quod enim citat deciſ. Caſſadori, quæ habetur ſub titulo *de renunciat.* deciſ. 2. Caſſadorus ibi oppoſitum firmat, tenens & bene, quòd per ceſſionem, vel reſignationem non amittitur ius, nec vacat beneficium, donec fuerit admiſſa per habentem poteſtatem: Idem firmat Caſſado. eod. tit. deciſ. 3. Idem tenet Panor. C. *ad aures.* numer. 7. *de his quæ vi metuſve cau.*

4 ¶ Rurſus. Gomeſ. citat pro ſe Rot. deciſ. 352. B quæ eſt 4. *de renunciat. in nouis*, ſed illa deciſio (præter id quòd non eſt expedita, nec ex concordia omnium dominorum Rotæ, vt ibi patet) videtur fundari in præſumptione admiſſionis, per locum *à communiter accidentibus.* licèt admiſſio non ſit ſcripta in inſtrumento reſignationis exhibito. Præterea ſtante quòd non ſit admiſſa illa deciſio, nullo iure probatur, ſed ſolitaria, & Saturnina eſt, iuxta Bald. in e. *cæterum.* col. 4. *de iudi* vtpote nuſquam relata, nec vſquam recepta. *Lt. in fi. de Sena.* Quinimò nominatim ab aliis deciſ. Rot. reprobatur, vt apud Bernard. de Biſneto. *de renunciat.* deciſ. 3. & 4. Caſſado. d. deciſ. 2. vbi reprobando contrarias opiniones, tenent eum qui reſignauit poſſe agere, & repetere beneficium ab intruſo, vel ſpoliatore, donec ipſe reſignans fuerit priua- C tus, vel reſignatio per habentem poteſtatem te integra admiſſa, & quòd etiam interim in impetratione alterius beneficij tenetur mentionem facere de beneficio taliter reſignato, reſignatione nondum admiſſa per Superiorem, vt decidit Rot. deciſio 577. *Quidam Cardinalis, de renunciat.* in antiq. & firmat. Fel. in c. *in noſtra.* coroll. 34. *de Reſcript.* interim enim non valet, etiam in præiudicium reſignantis. Panor. e. *ad aures.* col. vlr. *de his quæ vi metuſve cauſ.* Excipio tamen bonam fidem. vnde ſi quis dedit mandatum ad reſignandum beneficium: & dum putat illud executum, impetrat aliud non facta mentione prioris, quo ſe priuatum putat, nec illud per ſe vel alium ſubornatum retinere ſatagit: valet impetratio ſecundi etiam à Papa vel Legato. Quòd ſi præter ſpem man- D datum non habuit effectum, habebit electionem quod, vt nouum, notat rurſus, Gomeſius falſo allegat Abbatem, in e. *Sollicitæ. de reſtit. ſpoliat.* ſequi dictam deciſ. Rot. 352. quia imo Abbas ibi num. 10. reprobando diſtinctionem Io. And. & Goff. inter poſſeſſorium, & petitorium, decidit, quòd aut in reſignatione interuenit conſenſus, & ſic admiſſio Superioris, & tunc debet reſignatio præiudicare, ſcilicet tam in petitorio, quàm in poſſeſſorio: aut non interuenit, & tunc non præiudicat: & ſic apertè ſentit quòd reſignatio etiam in manus Superioris poteſtatem habentis facta, niſi ſit per eum admiſſa, in neutro præiudicat, nec in poſſeſſorio nec in petitorio, quod verum eſt, provt etiam expreſsè vult Panor. in d. e. *ad aures.* numer. 7. Minus obſtat quod Rota dicit, quod ſtatim vt coram Notario reſignatum eſt, vacat alio non expectato. ſaltem vt poſſit Papa conferre: quia iſtud tam eſt ridiculum, vt non ſit æſtimandum dictum Rotæ, ſed allegatio vulgarium, quæ quando- Error vulgarium. que referendo argumenta, etiam vulgaria, non autem approbando, recitatur à Collectaneo deciſionum Rotæ. ex eo enim, quod ſtylus quorundam imperitorum Tabellionum ſic habet, Titius perſonaliter comparens reſignauit, provt de facto reſignat in mei præſentia, & tales ad hoc conſtituit procuratores, &c. putant & argutantur vulgares, ſtatim reſignationem eſſe factam, quod eſt falſum: quia nemo ſe ipſum deſtituere poteſt, nec Tabellio quidem, qui non habet hanc poteſtatem, nec hoc intendit. Tum ſequeretur quòd beneficium non vacatet in Curia, ſed in partibus vbi confectum eſt inſtrumentum, etiam ſi poſtea deferretur Romam, & ibi rurſus reſignaretur, quia non inciperet ibi vacare, & ſic non in Curia, cùm iam vacaſſet, ſed in partibus, vbi priùs vacauit. Nimis ergo abſurda eſt illa opinio. Tum quantumcumque verba inſtrumenti concepta fuerint in verbis præſentis, vel etiam præteriti temporis, tamen antequam res ſit debitè delata ad ſuperiorem, & debitè admiſſa, ſemper poteſt reuocari: & conſequenter admiſſio ſuperioris non poteſt retrotrahi, nec valere *vt ex tunc*, ſed tantùm *vt ex nunc*, ergo interim nihil actum erat.

5 ¶ Et tamen rurſus Gomeſ. ad idem & falſius citat Io. Andr. *in mercuria.* Non firmatur. de reg. Iuris in ſexto. quia Io. Andr. ibi conſutatis contrariis argumentis, contrarium expreſsè tenet, decidens electionem & confirmationem, de qua ibi, ipſo iure non valere, ex eo quod eſt facta ad Eccleſiam non vacantem: & ſic decidit, reſignationem factam in manibus Presbyteri recipientis nomine Epiſcopi, qui mox, vt poſt obitum ſciuit, ratificauit, nullo tamen modo valuiſſe: ſed omnino per obitum, non autem per reſignationem (ex eo quod re integra non fuit admiſſa) vacauiſſe, nec ratihabitionem aliquid operari, & ſequitur Philipp. Fran. *peronatis* (vt ſolet) *pedibus.* Ratio enim decidendi veriſſima eſt, vt dixit, ſed per aliam rationem, deciſio illa Io. Andr. falſa eſt, & iniqua. Quæſtio erat de Archipresbytero, qui in mortis articulo volens omnino renunciare archypresbyteratui, malè forſan parto, non valens habere copiam Epiſcopi, vel ius Vicarij poteſtatem habentis, renunciauit in manibus Presbyteri recipientis nomine Epiſcopi, & ſtatim Canonici elegerunt Titium in Archipresbyterum: deinde poſt biduum, mortuo reſignante, Epiſcopus veritate cognita electionem confirmauit: Io. Andr. poſt longam diſputationem (non obſtante quod quidam dicerent reſignationem valuiſſe quoad renunciantem, licet non quoad Superiorem qui poteſt eam non habere gratam) decidit reſignationem abſolutè non valuiſſe: & conſequenter tanquam de non vacanti non valuiſſe electionem nec confirmationem. Contra Ioan. Andr.

6 ¶ Ego quidem cum Ioan. Andr. Philip. Fran. & aliis, fateor quòd vacauit per obitum: ſed dico quòd poſtquàm eligentes ſcienter poſt obitum perſeuerauerunt in electione Titij, quam Epiſcopus, hæc omnia ſciens, confirmauit, quòd valet confirmatio, reiecta formularum ſcrupuloſitate, provt inanis eſt, & reiicienda vbi conſtat de veritate, certa ſcientia, & voluntate poteſtatem habentium, ad quos ſpectat electio, & confirmatio. Non enim erat beneficium per quod viduata eſſet Eccleſia, nec in quo requireretur forma ſolemnis electionis, de qua in c. *Quia propter.* &c. *Ne pro officio de electio.* & ſic cenſeretur magis collatinum, quàm electiuum: vt per Oldra. q. 145. Rot. deciſ. 124. Nota quòd in antiq. ita quod collatio vel inſtitutio Epiſcopi de conſenſu habentium eligere, ſine alia electionis formula valeret: quemadmodum collatio Epiſcopi, de conſenſu patroni, ſine alia præſentatione. vt infra eo nu. 46. larè Rota deciſ. 341. fuit dubitatum in nouis. Amplio etiam ſi illa electio ex conſuetudine vel ſtatuto deberet fieri ſecundum formam. d. e. *quia propter.* quia non ob id ea dignitas diceretur propriè & ſtrictè electiua, provt non eſt talis de iure communi. vnde nullo modo ſpectaret ad nominationem regis iuſta concordata in ritu. *de electio. ſublat* vt nuper reſpondi de decanatu Eccleſiæ collegiatæ ſancti Marcelli in ſuburbiis Beneficium electiuum.

huius vrbis Pariſienſis, & illud concordatum in d. tit. *de cleſt. ſubl.* ſatis operatur in his per quæ viduata dicitur Eccleſia, & in quibus iure communi ordinario non autem extraordinario ſeruanda eſt forma d. c. *quia propter. l. Seio amico. §. medico de annu. legat.* Hæc obiter dixi, ne videret Iniquam illam Ioan. Andr. deciſionem vel tacitè approbare. Non obſtat quòd Nico. Boer. deciſ. Burdegal. 2. numer. 5. imprudenter ſequens dictam deciſionem Ioan. Andr. addit rationem, quia in electionibus initium ſpectandum. c. *Auditis. c. Dudum. 1 & 2. de cleſt.* quia verũ eſt in veris electionibus, in quibus requireretur forma. c. *quia propter.* quæ eſt individua, provt dicta iura loquuntur, ſecus in aliis, etiam in quibus (vt nuper dixi) requireretur ea forma iure ſpeciali cui poſſet renunciari.

Reſignatione non admiſſa, non vacat.

7 ¶ Redeundo ad rem ſtat propugnata communis & vera concluſio, quòd reſignatio etiam abſoluta, non admiſſa, nullam vacationem inducit, nec poſſeſſionis quidem, niſi (quatum ad poſſeſſionem) fiat animo ex tunc (ſine alia ſuperioris admiſſione, vel authoritate) poſſeſſionem abdicandi, & de facto illam deferendo: vt dixi in Conſuet. Pariſien. tit. 3. & ſic loquitur hæc reg. de reſignatione per habentem poteſtatem admiſſa, & aliàs valida, & efficaci, vt vacate per obitum impediat citra hanc reg. quæ aliàs non quadraret, ſed ſuperuacua eſſet: Non tamen requiritur collationem eſſe factam. Quod enim hîc dicitur, *ac ipſum beneficium conferatur per reſignationem ſic factam*: Tum cauſa frequentiæ dicitur, quia ferè ſemper contingit eodem quo reſignatur inſtanti, conferri: Tum ad excludendum maiorem dubitationem; ſiue implicando caſum dubitabiliorem, videlicet vt regula nedum procedat in ſimplici reſignatione admiſſa, & conſummata: ſed etiam collatione ex ea ſecuta, & ſic multo magis locum habet, ſi fortè tantùm ſit admiſſa: Tum alioquin via eſſet aperta fraudandi paſſim hanc regul. quia reſignatarius ſupplicaret Papæ vel Legato, vel faceret ſupplicari nomine cedentis, de ſimplici admiſſione, vt ſic non poſſet amplius, nec facto hominis nec fato reuocari: clauſulam verò collationis faceret ſeorſum expediri in ſupplicatione ſeparata, vel ſub parua data, vel vſque ad viginti dies differri, quibus lapſis, & conſenſu de data primæ ſupplicationis præſtito faceret ſibi tutò conferri per reſignationem ante viginti dies admiſſam, etiam ſi reſignans interim obiiſſet, provt iure communi non vacat per obitum ſuperuenientem, ſed remaneret vacans per reſignationem præcedentem, niſi per hanc reg. occurreremus, & niſi diceremus eam locum habere etiam collatione non facta, ſed vel poſt obitum dilata: non igitur refert quantum ad hoc an collatio ſequatur, vel non ſequatur infra viginti dies, vel poſt, ſed ſicut reſignatio admiſſa reſoluitur, ita & collatio, ſi qua ſecuta ſit, & quicquid inde ſecutum eſt.

Præſumitur quis non eadẽ infirmitate deceſſiſſe.

8 ¶ Circa ſecundum, ſuprà num. 2. in princip. dicitur eadem infirmitas, etiam ſi ſpecies febris, vel etiam genus morbi variauit, ſi tamen occaſione infirmitatis, ſeu vulneris quo reſignans tempore reſignationis laborabat, ſine interuallis recuperatæ ſanitatis proceſſit: & in dubio, ob temporis breuitatem, præſumitur ex eadem infirmitate deceſſiſſe, niſi contrà probetur: Bart. in Tract. *de præſcuſſ.* Bald. c. 1. *quibus modis feud. amit.* Ang. Salic. *l. Vnica, in fin. C. de emend. ſe.* nec curandum an leuis, an mortalis eſſet infirmitas, ex quo de ea deceſſit, quia ſatis eſt ad effectum huius reg. vt rectè ait Ludo. Gomeſius. hîc quæſt. 2. ad fin. & quæſt. 28. ſecus ſi criminaliter ageretur, quia tunc clarior probatio exigeretur, vt per Fran. de capit. inter conſilia cauſa. etiam. Cepola *cauſarum criminalium*, conſil. 62. col. fi. quem ſequitur Hippolit. Marſi. ſing. 218. & con. 6. Et nota quod beneficium huius reg. non eſt neceſſe probare de qualitate grauitatis infirmitatis, & quòd tunc omnino deſperabatur de vita, provt aliàs in terminis iuris communis vel de concurſu aliarum præſumptionum probandum eſſet per tio. Alber. Roſatis. in *l. filiæ meæ egræ.* numero 2. *ſolut. matrimonio.*

9 ¶ Sed quid ſi conſtat hunc infirmum infra viginti dies, veneno, lapſu, gladio, vel alio caſu ſublatum, ita quòd non perijt ex infirmitate, qua tempore reſignationis laborabat? certè ceſſant verba huius reg. & ſic videtur eius ceſſare diſpoſitio, ſaltem ceſſante ſuſpicione mortis acceleratæ, vel aliter in fraudem inflictæ: Tamen quia fauorabilis eſt in ſe, fraudeſque præcludit, & ordinariis fauet, puto eam interpretationem adiuuandam, intra fines mentis & ſcopi quò tendit duntaxat *l. hoc modo, de cond. & demonſtrat.* Dico igitur ſi conſter quòd omnino intra viginti dies ex priore infirmitate moriturus erat, locum eſſe reg. quia hoc caſu eadem, imò maior, & fortior eſt ratio regulæ fraudiſque amoliendæ: quanrò uiator eſt occaſio, & præſumptio fraudis, ſiue reſignationis mortis imminentis ergò, & non ex mera liberalitate factæ, quando fit ab eo, quem certum eſt lethali morbo correptum, & inde infra viginti dies moriturum, etiam ſi caſu contingat mortem accelerari: quàm quando morbus lethalis non eſt, vel talis non apparet, niſi ex poſt facto, euenni mortis infra viginti dies ſecuto. vbi igitur vicinæ mortis adeſt certitudo, non opus eſt coniecturis mortis infra viginti dies conſequentis. *l. Continuus. §. cum ita*, in fin. *de verb. oblig.* & ita nouè concludo, & intelligo cunctare ſecundùm communes medicorum vel chirurgorum canones, quibus in ſua arte ſtandum eſt. *l. Semel. C. de re milit.* lib. 12. c. *Significaſti. 1. de homicid.* Cano. in c. *Propoſuiſti de proba.* Bal. in prima conſt. C. col. 1. not. vt Ang. Areti. §. Præterea quod per alluuionem. col. 2. Inſtit. *de rerum diuiſ.* aliàs, vel in dubio, verbis regulæ ſtandum, vt eis deficientibus deficiat l. 1. §. *Si ei qui manum, de exercit. actt l. 4. §. Toties.* & ibi, vterque Imola, *de damno infecto.* Fely. latè in c. *Nonnulli de reſcrip. c. Tertio loco. col. 2. de præſumptio.* Rurſus ad maiorem explicationem quæro de quæſtione quam vidi in facto. Quidam ceciderat ex equo, vnde ſæpius infirmabatur, tamen ibat & redibat, & exiſtens Pariſiis reſignauit ſimpliciter. Poſteà in itinere ad decem leucas infra viceſimum reſignationis admiſſæ diem obiit: reſpondeo, Non eſt locus huic regulæ: quia non erat infirmus ſontica de qua hîc. Idem etiam quamuis tam reſignatio quam mors, in menſe graduati contigent, tamen non eſt ſuſpicio: nec locus regulæ, niſi conſter quòd ſaltem à die bullæ vel conſenſus, ſi poſtea præſtitus ſit, morbum continuum habuit, ex quo ab ea die intra viginti dies deceſſit per ea quæ nouè dicemus numer.

10 ¶ Circa tertium ſuprà. num. 2. in prin. notandum quòd ante Iuliom 2. hi viginti dies currere incipiebant ſtatim à reſignatione admiſſa, ſiue collatio ſtatim eſſet facta, ſiue dilata, & non priùs: vnde ſi conſtaret de inſtrumento reſignationis, ut Camera, vel Cancellaria Papæ, vel Legati de latere, & conſtaret ſuſpenſam vel dilatam eſſe admiſſionem (quod minimè ſolent) ſi tamen quocunque caſu contingeret diffiſam eſſe admiſſionem, non inciperent currere 20. dies (etiam ceſſante regula Iul.) niſi à die admiſſionis, vt ſuprà probauimus, quicquid

Q. 1. incidens

Diſtinctio.

Medicis ſtandum.

Iulij 2. quid ſcripſerit Gomeſ. Sed ab aduentu Iulij 2. qui, die 28. Nouembris 1503. anno. 1. hanc tegulam rurſus innouauit & publicauit, eique primus addidit clauſulam illam: *à die per ipſum reſignantem præſtandi conſenſus computandos*: ex tunc, inquam, hoc tempus non incœpit, nec deinceps currere incipit à die ſolius reſignationis admiſſæ, veræque vacationis per reſignationem admiſſam, imò nec à die collationis: ſed tantùm à die qua ipſemet reſignans, perſonaliter (ſi præſens ſit in Curia) aliàs, per procuratorem ad hoc ſpecialiter conſtitutum expeditioni Bullarum conſenſerit, & iutauerit vt moris eſt, ſecundùm tegul. 44. Inn. 8.

11 ¶ Et quamuis dicta clauſula non habeatur in veteri textu huiuſmodi regulæ, diu ante aduentum præfati Iulij 2. in vſum receptæ, & etiam in hoc ſummo Panſiorum Senatu, & in publica monumenta relatæ: Tamen ita proculdubio obſeruandum, & iudicandum eſt: vtpote quum per hanc clauſulam iuſtè additam, magis obuietur fraudibus, & plenius Ordinariorum libertati conſulatur. Et effectus poteſt eſſe magnus, ſi conſtet reſignationem infirmi eſſe admiſſam in manu, vel Cancellaria Papæ, vel Legati: prædictum verò conſenſum, qui collationem præcedere, vel ſequi poteſt, quacunque cauſa, vel occaſione dilatum eſſe: quia quantocunque tempore ſuperuiuat infirmus, ſemper vacare poteſt per obitum, prout vacabit, ſi infra viceſimum diem à die dicti conſenſus, etiam poſt ſex, decem, vel plures menſes à dicta reſignatione, quandocunque præſtiti, de eadem infirmitate decedat. Et aduerte, quòd hæc additio debet intelligi augendo, non autem teſtringendo tempus, & diſpoſitionem regulæ, vt dixi: Vnde debet de conſenſu præſtito in ipſa admiſſione, vel poſteà quandocuoque: non autem de præſtito ante reſignationem admiſſam intelligi. quod patet: primò per tex. ibi. *Reſignantem*: ergo reſignatione iam admiſſa, vel dum admittitur, quia priùs non dicitur reſignans, ſed reſignaturus per prædicta. Secundò, quia aliàs eſſet hanc regulam deſtruere & eludere, quia per ſimplicem præſtationem conſenſus, ante reſignationem admiſſam non ligatur reſignans, ſed ſemper donec admiſſa ſit, poteſt pœnitere, vel procuratorem reuocare: tum nihil eſt quod reſoluatur, tempus autem ad reſoluendum non poteſt currere ante ipſum reſolubile, quia quod non eſt, deſinere non poteſt. *l. Titio vſus fructus de cond. & d. monſt. l. Sempronius Attalus, de vſuf. le.* & aliter intelligère, id eſſet & verba, & mentem reg. & authoris præpoſterare.

Quæſt. 1. An in ordinario locum habeat hæc regula.

12 ¶ Iam ſatis expeditum eſt principium horum 20. dierum: ſed nondum morbi principium, quod tamen explicatu neceſſarium eſt, ſed breuioris methodi gratia prius diſcuriendum eſt quid ſit, & quotuplicitet ſit in hoc text. ſimpliciter reſignare. videtur enim ſimplex reſignatio ea demum quæ ſit abſolutè per meram abdicationem, vt tactum ſuprà numer. 5. Et iure quidem antiquo, & adhuc iure communi ita eſt: ſed hodie non ita eſt de praxi Curiæ & Cancellariæ Romanæ, quæ poſtquam Pontifices Romani reſignationes in fauorem paſſim admittere conſueuerunt, inoleuit. Cùm enim non ſoleant adiri pro reſignatione abdicatiua, ſed ſucceſſoria quæ in fauorem ſit, cœpit apud eos hæc ſucceſſiua reſignatio canonibus antiquis vetita, & ſimoniaca ſimplex haberi & dici. Imò ad differentiam mutuæ reſignationis ſeu permutationis, vel reſeruati regreſſus omnem aliam reſignationis ſpeciem ſimplicem vocant: Cuius itaque ceperunt plures eſſe gradus.

Quotuplex ſimplex reſignatio.

13 ¶ Primus abdicatoriæ ſeu meræ puréque ſimplicis. Secundus ſucceſſoriæ quæ ſit in fauorem certæ à reſignante delectæ & nominatæ perſonæ. Quæ poſt magnum ſchiſma, ſcilicet poſt obitum Gregorij XI. frequentiſſima eſſe cœpit. Tertius captatoriæ, quando in fauorem perſonæ per tertium etiam laicum nominandæ, vt dixi in comment. *ad edictum contra parnas datas.* §. 10. gloſſ. 2. num. 11. cum ſeq. Quartus quando etiam tetenta penſione, qui etiam frequens eſt, & toleratur ad tertiam partem fructuum, & ad vitam veri titularij reſignantis tantùm: & dicitur perſonalis, quando non eſt expreſſim penſionem tranſire ad ſucceſſores reſignatarij prout aliàs, niſi cautum ſit, non tranſit, & quando (vt aſſolet) expreſſum eſt, dicitur realis. Abdicatoria. Succeſſoria. Captatoria. Penſionaria.

14 ¶ Et ſupet hoc illud obiter adnotabo, quòd quamuis clauſula reſeruationis medietatis fructuum loco penſionis vel certorum membrorum ſeu fundorum tertiam vel medietatem excedentium non vitiet, ſed reducatur ad tertiam conquerente reſignatario, vel eius quouis ſucceſſore, qui poteſt cogere reſignantem pati moderationem hanc, etiam ſi primus reſignatarius nunquam fuit conqueſtus, nec poteſt reſignans petere recurſum ad beneficium teſignatum, ex quo non ſolum de iure, ſed etiam de facto illud ceſſit, poſſeſſione relicta reſignatario, quem ſciebat vel ſcire debebat poſſe petere dictam reductionem, etiam non obſtante quòd in bullis eſſet clauſula regreſſus quæ eſt abuſiua, tum quia contra decretum de reſignationibus ſublatis, tum quia in fraudem ſeu pœnam dictæ moderationis per ſummorum huius regni tribunalium arreſta receptæ: tamen ſi inino reſignans manet in poſſeſſione, nec vult remittere de conditionibus appoſitis in procuratorio præcisè concluſis ſub verbo, nec aliàs, nec aliter, nec alio modo, niſi per manus ſuas poſſeſſionem vſque ad medietatem fructuum retineat: vel ſibi caueatur de tanta penſione continuanda abſque vlla moderatione: tunc ſatis apparet reſignationem factam præcisè ſub conditione impoſſibili, & ſic nullam: ita quòd ſi moriatur in poſſeſſione etiam infrà menſem vel ſex menſes vacat per obitum, ex quo conſtat quod præciſe volnit quod non potuit, & quod potuit noluit. Sed in dubio præſumitur voluiſſe penſionem, prout & quatenus haberi & tolerari poteſt, & ita nuper conſului.

5. Gradus.

15 ¶ Quintus gradus quando teſignat in fauorem & ad effectum concordati. Quò reſignatarius debet certum aliud beneficium tertio reſignare. Iſta enim quanquã ſit duplex reſignatio, tamen non eſt mutua, ſed duæ, quas vocant ſimplices, quia non ſunt teciproçe, nec in formam permutationis. Sextus ſucceſſit gradus in teſignatione cum regreſſu, præmoriente teſignãte, quia allo mortuo ante reſignatarium, reſignatio remanet ſimplex, etiam apud Romanenſes: ſed apud nos etiam ab initio teſignatio ſimplex eſt, quia regreſſus vitiatur & non vitiat. Illa enim clauſula, regreſſus ab initio, abuſiua eſt in hoc regno per decretum *de reſeruation. ſublatis*, teſignatio tamen valet & liberè vacabit per obitum reſignatarij ſolo regreſſu vitiato à cuius clauſula tanquam ab abuſu appellari poteſt: quia, vt dixi, non præſumitur in dubio limitata intentio, ita demum ſi regreſſus valeat, & non aliàs, niſi conſtet teſignantem manere in poſſeſſione, & noluiſſe nec velle recedere, niſi clauſula regreſſus ſit valida. Tunc enim vacabit per reſignatus obitum tanquam teſignatione facta ſub conditione impoſſibili & nulla, & in patria, quam Papiſtæ vocant obedientiæ, non dicitur reſignatio ſimplex, ſed reſignatio *cappelloria* propriam habens ſacris canonibus damnatam ſpeciem: & interim nos Galli, quia religioſi eſſe volumus, probris & dirs Duplex non mutua. Regreſſoria.

ab illis afficimur, ſed nulliter & abuſiuè *c. ipſe liganti. c. illud c. iniuſtum 11. queſt. 3.*

16 ¶ Nunc videamus de principio morbi, videlicet quando requiritur & ſufficit reſignantem morbo laborare. Et quidam putant tequiri morbum tempore procuratorij ad reſignandum confecti: ſed non eſt ita: alioquin paſſim fieret fraus huic regulæ. Rogaretur enim inſtrumentum procuratorij tempore ſanitatis, nec leuaretur, ſed cuſtoditur vſque in tempus morbi. Vnde meritò text. huius reg. pro principio morbi non ponderat, nec tequirit aliud initium quàm tempos vel datam ipſius reſignationis, ergo admiſſionis, vt ſuprà nu. 4. nu. 7. Ex quibus infero deciſionem valdè neceſſariam & notandam in praxi, videlicet quòd ſufficit ad effectum huius regulæ, reſignantem eſſe infirmum tempore reſignationis admiſſæ, vel etiam tempore collationis, ſi diu poſt ſequatur, vel etiam tempore præſtiti conſenſus, ſi poſtea præſtitus fuerit, quantumuis prioribus temporibus nedum ſanus fuerit, ſed ſine ſuſpicione infirmitatis. Ita enim per extrauagantem clem. 7. & Paul 3. declaratum fuit, & ſtatuerunt ſufficere reſignantem fuiſſe infirmum tempore datæ conſenſus, quantumuis primæ etiamſi tempore admiſſæ reſignationis ſanus fuerit, vt ſi de illa infirmitate infrà 20. diem obierit, vacet per obitum, vt hîc refert & hodie ſeruandum tenet D. Lud. Gomeſ. q. 12. in fi. Quod cum ſit liberali ordinariorũ fauorabile & ad fraudes patuarum datarum reſtringendas vtque veteres ſacri Canones minùs corrigantur & fraudentur, nunúſque pateat via ſucceſſionis carnalis in beneficiis Eccleſiaſticis vtiliter ſtatutum, omnino tenendum & practicandum eſt. vt ergo hi viginti dies nõ incipiunt à primo actu, videlicet à data procuratorij, (vt vulgares putant) ſed nec à ſecundo actu, videlicet ab admiſſione, ſed nec à tertio quidẽ, videlicet à collatione citra dictum conſenſum: ſed tantùm à data conſenſus ſi vltimus ſit vel data collationis, ſi dictum conſenſum ſecuta ſit, ita non requiritur principium infirmitatis eſſe vel iam adeſſe tempore datæ procuratorij, ſed ſufficit infirmitatem incepiſſe, die ipſa præſtiti conſenſus, etiam ſi poſtremo loco ſecutus ſit, vel tempore datæ bullæ, vel allationis, ſi poſt datam conſenſus, ſecuta ſit. Finge mandatum datum. Cal. Ianuarij, admiſſum à Papa vel legato Cal. Maij; cõſenſum autem præſtitum cal. Auguſti, qua die teſignans, qui ſemper ſanus fuerat, morbo correptus, ex illo 20. Auguſti obiit, vacat per obitum. Idem ſi conſenſus præſtitus erat cal. Maij, admiſſio verò & collatio cal. Auguſti per paſſiuam interpretationem eorum quæ diximus ẽ. num. 7. cum ſeq. Idem multomagis ſi tempore datæ procuratorij eodem morbo correptus erat, & vltra ſeptem vel & decem mẽſes ſuperuixerit. Sed tamen intra 20 diem bullæ vel conſenſus præſtiti ſeu vltimi horum obiit.

magis dicenda.

17 ¶ Sed quid ſi eodem themate retento alia ſit data admiſſionis, alia allationis; Quod tametſi ratò in curia Papæ vel legati, tamen aliquando contingere poteſt, puta mandatũ cal. Ianuarij, ſimplex admiſſio cal. Maij, cõſenſus cal. Auguſti. collatio ſeu data bullæ cal. Decemb. obitus 20. Decemb. Et videretur non eſſe conſiderandum tempus collationis, vt tetigimus ẽ. nu. 7. in fi. Et ſic omni caſu hîc ceſſare regulam. Aut enim non erat infirmus tempore dicti conſenſus, & tunc cum ſit ſecutus poſt admiſſionem, non curatur quid poſtea contigerit, nec locus huic regulæ. Aut erat infirmus, & tametſi maximè de eadem infirmitate conſtet obiiſſe, tamen nõ ſolùm viginti dies à dicto conſenſu, ſed quatuor menſes ſuperuixit, & ſic nullo caſu locus regulæ. Solue quod ẽ. *num.* 7. carptim dixi de admiſſione, intelligendum eſt de pura & perfecta admiſſione, quæ puram puræ vacationem induxit: vt quãdo quis non ſolùm ſimpliciter, ſed etiã abſolutè, & non alterius fauore in manus Papæ vel Legati reſignauit, tunc enim quoad hanc regulam nihil attinet collationem ſequi vel non.

18 ¶ Secus quando reſignatio fit in fauorem & non alias, quia hæc cõditionalis eſt, vt j. *nu* 103 *& in regu. ſeq. nu.* 89 *cum ſeq. nu.* 252 *& ſuper regu. de verisimili notitia, nu.* 81. *cum ſeq.* Quapropter Papa vel Legatus huiuſmodi reſignationem tantùm admittẽdo, & collationem differendo, nihil agit. Et aduerte non intelligo differẽdo bullas, ſed ipſam collationẽ iuris & rituli differendam. Et ſi de hoc conſtet, id eſt, condinonem, ſub qoa fit reſignatio, non implendo, ſed impleti impediendo vel differendo. Hæc enim non eſt verè reſignatio nec admiſſio, ſed reſignationis quidem deſtinatio nixúſve, admiſſionis autẽ non ſolùm ſuſpenſio, ſed ipſius etiam futuræ reſignationis ſuſpenſio, & ſic omnia integra manent vt ante admiſſionem nec poteſt huiuſmodi admiſſio à collatione ſeparari, iure huiuſmodi vera reſignatio, admiſſio & collatio, ante ſimul ſunt aut nihil ſunt, ſicut punctatio vel ſubſtantia actus conditionalis non poteſt ab euentu conditionis ſeparari. 19 ¶ Quando verò admiſſio ſeparari poteſt à collatione vt teſignatio propriè ſimplex & abſoluta, tunc non curatur de collatione quoad hanc regulam, ſed hi viginti dies incipiunt à die vel nudæ admiſſionis vel conſenſus (vter poſterior fuerit) currere, ſed etiam nuda huiuſmodi admiſſione facta, præter id quod ſi teſignans erat infirmus, dèque eo morbo infra 20. dies obierat, ſtatim potuit ordinarius cõferre per obitũ, ptout ſtarim à ſimili admiſſione facta per legatum poteſt tanquam vacans per reſignationem liberam conferre, quia nihil proinde vacat in curia legati, vt dicã in regul. *de publicandis, q* 3. *n.* 20. Etiam ſi legatus reſeruauit: quia non poteſt in hoc regno, & eſſet abuſus. 20 ¶ Sed præterea vera huiuſmodi admiſſione facta per Papam, ſi contingeret reſignantem ſuperuiuere 20. dies, vel eũm ſanus fuiſſet, paoló poſt quandocunqoe mortuum, tunc menſe lapſo à dicta admiſſione, ſi Papa non contulerit, poterit ordinarius liberè infrà ſemeſtre tanquam per liberam teſignationem vacans conferre: text. in *c. ſtatutum de præb. in* 6. & poſt ſemeſtre alij ordinarij iure deuoluto. *ca.* 2. *extrà de conceſſio. præb.*

21 ¶ Amplio etiam ſi Papa durante dicto menſe vel qoandocunque reſeruauerit, qoicqnid dicat Io. Staphil. in tractatu de literis gratiæ, in præludio nu. 20. nec curandum de prætenſis extrauagantibus Bonifa. & Io. 22. quas citat. Et quamuis Io. And. in *d. c. ſtatutum*, in nouel. referat Bonifac. VIII. per ſuam extrauagantem reuocaſſe, *d. c. ſtatutum*, tamen Dominicos de ſanct. Geminia in *conſ.* 80 *col.* 2. *dicit d. c.* Obſeruandum etiam in Italia, & bene, quod eſt expeditum in toto hoc regno, in quo reſeruationes omnes etiam præteritæ (niſi quatenus in corpore iuris clauſæ ſunt) & futuræ ſublatæ ſunt: ita vt liceat tanquam ab abuſu ad ſumma tribunalia prouocare. plus dic, quod ſi Papa pendente dicto menſe contulerit incapaci vel aliàs nolliter, puta per obreptionem, collatio Papæ inualida non impedit curſum menſis & poteſtatem teuerti ad ordinarium, *per regul. iur. commu. de qua in* 6. quicquid canoniſtarum turbæ dixerint, vt dixi in annotat. ad Philip. Dec. Quod ſi Papa contulerit capaci adhuc defectu publicationis, infrà ſemeſtre admiſſionis poterit otdinarius conferre per obitum morientis in poſſeſſione poſt ſemeſtre, vel poſt menſem expeditionis legati, vt in reg. ſeq. ex his molta decidere licet in praxi.

Contra Staphil.

22 ¶ Nunc textualibus expeditis præcipua & famigerata occurrit Quæſtio, an hæc teg. locum habeat in Ordinario collatore? nunquam enim dubitatũ fuit de Legato etiam à latere, ſed in Ordinario, magna & non ridiculoſa fuit Quæſtio apud nos, donec ſolemni Areſto Senatus noſtri Pariſienſis nũc ex deciſa fuit,

Quæſtio 2. An in ordinario locum habeat hæc regula.

vt mox dicam num. 34. Quare omiſſis turbis argumentorum, quæ olim accuratè partim collegi, partim inueni, idque ab vtraque contentionis parte, tam principalis quæſtionis, quàm ſingularum indidem ſuper ea variè conflatarum opinionum, ſumma tantùm ſequar rerum faſtigia, vtpote in re hodie explanata, & deciſa. Quidam abſolutè negant dictam regulam locum habere in inſtitutione, vel ordinario: & reſtringunt ad collationem proprie ſumptam, & ad ſummum Pontificem, vt Philip. Decius conſi. 224.

2. Opinio.

Philip. Deci.

2 Quidam abſolutè tenent locum habere in Ordinario, vt Perrus Rebuff. in tract. nomina. q. 17. num. 5.

3 Quidam prolixus apoſtilator (vt vocant) ad Io. Monachum in *c. Cùm in illis, col. 12. de præb.* in 6. extendit etiam ad inſtitutionem, quod ſaruum eſt reſpectu inſtituentis, de ipſo verò patrono idem quod de ordinario, vt infrà 331.

4 23 ¶ Quidam, tametſi dicant locum habere in Ordinario, negant tamen locum habere in inſtitutione, vt Ludo. Gomeſ. hîc q. 17. & q. 26. Vbi ſibi ipſi non conſtat, quia in q. 26. tenet quòd regula procedit in Ordinario, ſed in d. q. 17. reſtringit, vt non habeat locum in inſtitutione: & rationem reddit, quia vbi eſt conſenſus patroni, ad quem in omnem euentum ſpectat præſentatio beneficij, ſiue per renunciationem, ſiue per mortem vacantis, ceſſat fraus, ſed ipſe non aduertit, quòd iſtud nihil aliud eſt dicere, quàm quòd dicta regula non habet locum in Ordinario ſimpliciter loquendo, ex quo interuenit conſenſus Ordinarij, ad quem in omnem euentum ſpectat collatio, ſiue per ceſſionem, ſiue per mortem vacet: ita quòd palam eſt nullam eſſe rationem differentiæ inter patronum & Ordinarium, imò patronus, ſaltem Eccleſiaſticus, eſt verus (quantum ad hoc) Ordinarius: multa etiam miſcet Do. Go. in d. q. 17. vbi tres caſus ſuperuacuò, & præter rationem diſtinguit.

Gomeſ.

24 ¶ Breuiter quod ad ſcribentes attinet, omnes aduſque lapſi ſunt: nec minùs variatum eſt in Foro à conſulentibus, & iudicantibus, fuit enim tempus ante viginti annos, quo maior pars Togatorum noſtri ordinis, cenſebat locum habere in Ordinario, & quamuis iam tunc auditem paucos quoſdam (ſed antiquiores, & doctiores) cenſere, & conſulere non habere locum in Ordinario: tamen affirmatiua numero præualebat, quàm plerique fundabant in quodam Regeſto huius Curiæ, continente prætenſam regulam Maroni V. vbi ſunt verba hæc: *Vbicunque, etiamſi in Romana Curia*: de quo infra *num.* 105. atque ita crebriùs iudicabatur, etiam nondum duodecim anni ſunt hoc anno, 1550. quo hæc ſcribo. Vnum tantùm ex multis inſignem caſum referam.

Varietas fori.

Hypotheſis.

25 ¶ Claudius Vaulat Canonicus præbendarius Capituli Matiſconenſis, die 23. Septembris, anno 1534. infirmus, per procuratorem reſignauit Canonicatum, & præbendam, in manus dicti Capituli, *cauſa permutationis*, ad Parrochiam de Vici eiuſdem Diœceſis, quam tenebat Philibertus Bernicot, qui vi dictæ reſignationis prouiſus fuit, & in poſſeſſionem canonicatus miſſus per dictum Capitulum collatorem Ordinarium: deinde poſt biduum reſignationis, videns vicinam mortem reſignantis, ſuo forte iuri diffidens metu huius regulæ, vel potiùs ad maiorem cautelam, rurſus curauit idem procuratorium, ſcilicet mandati inſtrumentum, quod factum erat ad reſignandum in manus Ordinarij, vel alterius cuiuſcunque poteſtatem habentis, per eundem procuratorem expediri apud Legatum Pratenſem, qui facultatem ſpecialem habebat huic regulæ derogandi: deinde poſt tres aut quatuor dies, reſignans de eadem infirmitate deceſſit, per cuius obitum Franciſco de Bourges prouidetur per idem Capitulum Ordinarium: hinc eodem anno lis coram Conſeruatore Regio Scolæ Pariſienſis, qui Fiduciariam poſſeſſionem lite pendente (quam Recredentiam vocant) dicto Franciſco, tanquam potiora iura habenti & quia de obitu literis conſtabat, adiudicat: reſignatarius appellauit, pro quo in hoc Senatu copioſè ſcripſi, iam enim ſentiebam cum paucis doctioribus hanc regulam ceſſare in Ordinario.

26 ¶ Nihilominus Arreſto Senatus, ſententia confirmata fuit, anno 1538. hoc prætextu, quod collatio Ordinarij per reſignationem facta reſoluta fuit per hanc regulã, & ſic vacauit per obitum, non obſtante collatione, & derogatione Legati, quia tempore prouiſionis Legati, reſignans qui iam de facto reſignauerat, adhuc viuebat, & ſic beneficium repletum erat de perſona reſignatarij, qui verus erat titulatius, quamdiu incertum erat an reſignans ſuperuiueret 20. dies, vel non: & ſi collatio Ordinarij per reſignationem ſtabat, licèt eius reſolutio penderet, & conſequentet quòd prouiſio Legati non valebat, propter præuentionem Ordinarij adhuc ſtantem, & eadem conſequentia quod omnes clauſulæ, & derogationes in Bulla Legati contentæ corruebant. Præterea quòd expeditio facta coram Legato carebat fundamento, quia mandatum ad reſignandum ſemel fuerat executum, & conſumptum coram Ordinario: reſignatio autem ſecunda, facta coram Legato, non erat facta in vim noui mandati, ſed in vim vnius eiuſdem mandati iam conſumpti, & per eundem procuratorem iam officio functum.

Arreſtum.

27 ¶ Sed iſtud vltimum, quòd nonnullis doctis magnóque in precio habitis ineluctabile videbatur, clariſſimè diluebam. Primò, quia tametſi procederet in tetminis ſimplicis reſignationis, non tamen in terminis reſignationis *ex cauſa permutationis*, quæ eſt onerosa, & debita in tantum quod ipſius reſignantis interet, vel ſæpius (ſi opus eſſet) reſignari: donec reſignatio plenum & tutum ſortiretur effectum, quoniam alioquin non poſſet aſſequi Parrochiam, cuius gratia reſignabat. Secundò quòd non intendebat ſimpliciter vel abſolutè reſignare, ſeu abdicare, ſed effectualiter reſignare, ita vt reſignatarius cum effectu aſſequeretur, & ſic mandatum non erat conſumptum per primum actum, niſi plenum, tutúmque ſortiretur effectum, ad commodum reſignatarij: & ſic turſus idem procurator, in vim eiuſdem mandati, ad eundem finem, reſignare potuit coram Legato, quò tunc eſſet actus permutationis: & hæc veritas, vt per Bald. in *l. imitus. in fi. C. de procurat.* in *l. ſi quis ex argentariis, in fi. de eden.* Roma. in *l. Prætor ait §: Hoc autem de operis no. nunciat.* Socin. in *l. Hæc condit. 6. 1. num. 5. de condit. & demonſtrat.* Iaſ. in *l. Apud Iulianum. §. ſi quis alicui. de leg. 1.* Philip. Decius *c. Quanto, col. 3. de iudic.* conſ. 77. col. 2. vbi in annotatio. tetigi. Carol. Rhinus conſil. 164. column. 3. lib. 3.

Mandatum quando non finitur per primũ actum

28 ¶ Tertiò, quia expeditio facta apud Legatũ, non erat propriè noua reſignatio, nec noua impetranda niſi quatenus opus eſſet: ſed erat orioris reſignationis, & prouiſionis (quæ narrabant. 1) cõfirmatio, cum expreſſa derogatione regulæ *de viginti diebus*, vt liquebat per Bullã Legati, qui ex certa ſcientia, omnes defectus & obſtãtias, ſuppleuit & aboleuit, & vina, in quantũ opus eſſet, de nouo admiſit, approbauit, & ratificauit dictã reſignationẽ, dictũque Canonicatũ & præbẽdam contulit, viuo adhuc reſignante, & in priore voluntate perſeuerante, prout cõſtabat ex actis & productis: vnde patet ſolutio ad primum obiectum. porrò mera cauillatio erat dicere, quòd Legatus diſpenſauerat de hac regula, quoad ſuã collationẽ tantùm, & non quoad collationẽ Ordinarij: quia de contrario liquebat per tenorem Bullę, videlicet quod expreſsè derogauit, reſpectu collationis Ordinarij, & ad effectũ vt ea collatio valeret, ſtabiliſq; maneret, quod ſecundũ receptũ vſũ (*vſ. eo. n. 317. cũ ſeq.*) *Leg. poterat*;

cùm id expreſsè haberet in mandatis, in eodem Senatu publicatis, nec ad prouiſiones ab ipſo faciendas, limitans, ſed ſimpliciter.

Diſpenſatio limitatur ad actum ſuper quo fit.

29 ¶ Alioqoin ſi Legatus ſimpliciter contulit, & diſpenſauit, non cenſetur niſi prouidendo, & ſic quoad ſuam collationẽ tantùm diſpenſaſſe: præſertim cum ſit odioſa diſpẽſatio, nec debeat extendi, ſed reſtringi. Cæterùm, etiam ſi hæc regula procederet in Ordinario, tamen per prædicta, ſaltem per derogationem Legati, nocere nequibat appellanti pro quo ſcripſi, etiam ſi huius ſolius regulæ prætextu, Fiduciariam poſſeſſionem quam Recredentiam vocant, amiſerit: quod præturum videtur, cùm impetrans per obitum, veniret ad merum luctum, quippe qui non eſſet mandatarius, nec graduatus, aut nominatus, nec aliter beneficium eſſet ei debitum, vel affectũ, nec aliter argueret reſignationẽ de fraude, vel ſimulatione, iuxta *c. 1. de renunciat.* in 6. cum eius reſpectu, nulla ſubeſſet occaſio fraudis, vel ſimulationis. Cum beneficium nullo modo ei deberetur. Saluo vt dicam, infra, nu. 91. 92. quod areſtum ex actis cauſæ aliam habuit rationem: ficta enim erat permutatio ad priuandum ordinarium libera collatione mox imminenti, & ſic potuit ordinarius conqueri & conferre per obitum, & conſequentet tam collatio quàm derogatio legati ſubreptiua erat tacita ac fraude vel ſimulatione, de qua ex proceſſu ſatis apparuit, & prætextu quorundam huiuſmodi areſtorum, quæ pragmatici formulanj ſolent indiſtinctè pro regula arripere, præpollebat olim generaliter opinio affirmatiua, quæ vt Io. Papus, & prima hac noſtra editione Gallicè vertendo tranſcripſit in ſua farragine areſtorum lib. 3. titu. 2. ſenſim ab ann. 1540. flaccceſſere cœpit: negatiua verò inualeſcere, vtpote rerum cauſis, cum tempore, melius conſideratis, & intellectis, latis etiam pro negatiua quibuſdam Areſtis, tam in hoc Senatu, quàm in magno Regis conſilio.

30 ¶ Interim quidam ex doctioribus noſtri ordinis diſtinguebant, An fieret reſignatio *cauſa permutationis*, in manus Ordinarij, & tunc locũ haberet hæc regula vt in præfato areſto. Idem ſi ad alterius præſentationem inſtitueret: An verò fieret ſimplicitet, & locus non eſſet regulæ: & hæc ratio differentiæ, prima quidem frotte plauſibilis eſt: quoniam quando reſignatur ex cauſa permutationis, collatio neceſſaria eſt, clement. vnica. *de rer. permutat.* meritò nõ eſt quod imputetur Ordinario. Quare iuſtum eſt, eum hoc caſu gaudere beneficio huius regulæ: videlicet vt *per obitum* reſignantis infirmi liberè conferre poſſit, ſi de eadem infirmitate infra 20. dies deceſſerit, nec ei debeat imputari præcedens collatio ex capite dictæ reſignationis, vt pote coacta, & neceſſaria, & ex qua nullum ius grarificandi, nullum commodum habuit: Secus ſi ab infirmo reſignatũ ſit putè & ſimpliciter, quia tunc Ordinarius liberè vſque ad 6. menſes differre, vel conferre poterat cui volebat: & ſic ſi liberè & voluntariè cõtulit, ſatis eſt quia tantùm habet, tantúmque lucratur per hanc vacationem ex capite reſignationis ſimplicis, quantum habuurus & lucraturus erat ex capite vacationis *per obitum*, nec ex eadem efficaci vacatione duplex eommodum habere deber. 31 ¶ Sed certè tempore & ſtatu veteris diſciplinæ inſpecto, mala & improba eſt hæc ratio differẽtiæ: quia fundatur in hoc, quòd liceat Ordinario de collatione beneficiorum negotiari, ſuámque ſanctam adminiſtrationem in quæſtuariam cauponationem conuertere, quaſi non alieni curator: ſed iurium & fructuum proprij fundi perſecutor: quod ex diametro repugnat Euangelio, & ſpectat ad Regnũ Simonis magi. Siue ergo neceſſaria, ſiue voluntaria ſit collatio, non refert niſi ob aliam iuſtam cauſam, vt infrà quia non licet Epiſcopo negotiari, ſaltem in iſtis: quare de eius lucro vel commodo curandum non eſt. Nec obſtat quòd ex reſignatione *cauſa permutationis*, decipi potent in mala ordinatione Eccleſiæ, ſi indigno, vel in fraudem ſucceſſionis hæreditariæ reſignetur: quia liberum eſt illi non admittere reſignationem, niſi de iuſta, vtili, vel neceſſaria cauſa ſibi liqueat, de qua etiam ex Paſtorali officio tenetur inquirere, non ſolùm iure diuino. 1. Timoth. 5. *nemini cito manum imponas*: ſed etiam iure pontificio. c. *Quæſitum de rer. permut.* Minùs obſtat quòd eo cunctante, vel etiam iuſtè reſtante curretur ad alium: qui incunctanter admittet: & ſic priuabitur Ordinarius collatione ſua: quia iſtud non eſt niſi allegare inconuenies. Cæterum Ordinario longè melius eſt abſtinere à malo, quàm authorem eſſe mali, etiamſi alij abuſum ſint: nec (vt dixi) habenda eſt conſideratio locri ipſius Ordinarij, in conferendo vel non. Si igitur Ordinarius contulerit per reſignationem *ex cauſa permutationis*, non poterit amplius confrrre per obitum in vim huius regulæ, ſed nec Papa, Legatus, aut quiuis alius: quia regula non diſponit de collatione Ordinarij.

32 ¶ Sed bene poterit Ordinarius iterum conferre per obitum, non in vim huius regulæ: ſed in vim iuris communis, ſi caſus contingat, vt contingit dupliciter. Primo quando ab initio reſignatio non valuit, quia permutatio ſubſiſtere non poterat, vt ex eo quod compermutans non habebat verum ius in beneficio quod permutabat, vel non erat illius qualitatis quam in tractatu permutandi expreſſit, vel ſi erratum fuit in corpore, vel etiam in qualitate ad quam conſenſus erat limitatus, ſeu qua deficiente non erat animus permutandi *l. alioquin de contraben. empt. & vend* vt quando quis putabat eſſe ſæculare quod erat regulare, vel contra: vel eſſe Ciſtercienſis quod erat Calmadunenſis ordinis. Et ſeeundo contingere poteſt etiam ſi ab initio reſignatio tenuit efficaciter, ſed viuo reſignante compermutans fefellit & implere noluit, vel mandatum reuocauit. Quo caſu etiam ſine noua collatione ius reuertitur ad reſignantem, vt poſt Io. And. in *c. ſi beneficia de præb. in 6.* Et in *c 1. de rer. permut.* in 6. tenet Federic. de Senis in *tract. de permut. benefi.* q. 8. Cardin. Flot. Ioann. Imol. in c. *quæſitum, extra de rer. permut.* D. de ſancto Gemmia. conſil. 45. in fi. Panorm. *cum inter l. de electio.* Bonifacius de Vitali. in cle. vnic. eolum. pen. *de rer. permutat.* Alexander Antilla. in rep. c. 1. *de rer. permutat.* in 6. Steph. Bertrand. in conſil. 133. *viſo proceſſu*, colum. 4. nu. 24. lib. 2. Philipp. Dec. in c. *Cùm venerabilis*, num. 18. *de exceptio.* Nicol. Boer. deciſ. Burdegal. 97. & ita notoriè practicatur etiam in foro ſæculari per viam poſſeſſorij, quandoque cum literis regiis, quandoque ſine illis, vt dixi in annotatio. ad Phil. Dec. in *d. c. cum venerabilis.* Et ſic verè & iure cõmuni vacat per obitum quia non dicitur reſignatũ. Tertiò poteſt eidem reſignatario ſtatim conferre per obitum: nec dicitur variare, ſed prouiſionem ſoam quouiſmodo confirmare ad vitandas futuras iniurias & vexationes eorũ qui prætenderent vacare per obitũ, & à Papa vel Legato impetrarent: & potent reſignatarius hunc nouũ titulum eiuſdem Ordinarij cumulare, pro vt licitũ eſt, niſi in electionibus, vt not. in *c. qui duas de elect. in 6.* & dicam infrà. 33 ¶ Alius aurẽ (videlicet in laborioſis meis cõmentationibus) aliter diſtinguebat, vt locum non haberet regula in collatione Ordinarij, ſi de ſolo Ordinarij præiudicio ageretur, cùm fuerit, vel eſſe debuerit certus de collatione ſua, & de eius & maximè perſonarũ circunſtantiis, quæ etiã vſque adeò fauorabilis eſt, vt obreptioni & ſubreptioni non ſubiaceat: & ſic tantò firmior, & minùs reſolubilis eſſe debet, quod non eſt in collatione Papę, vel Legati. Cl. 2. *de offi. ordina.* Secus ſi de alterius quã Ordinarij intereſſe ageretur, puta nominati, graduati, vel mandatarij:

Non licet Epiſcopo negotiari de beneficiis.

Nominati mandatarij.

& hæc quidem diſtinctio iuſtior & æquior eſſet priore, §. *num.* 30. & propiùs veritati necnon praxi, vt poſtea dicam accedit, ſed adhuc in meris terminis iuris non ſubſiſtit, quia hæc regula non eſt facta in fauorem graduatorum, nominatorum, vel mandatariorum, aut ſimilium expectantium: ſed in fauorem Ordinarij, & inris communis, vt nos in Gallia interpretamur: vtque politia Eccleſiaſtica tanto minùs violetur. Tum nominati, graduati, & mandatarij habent ius limitatum ad beneficia ſpectantia ad collationem Ordinariorum grauatorum: & ſic ad vacantia in eorum collatione duntaxat, & ſic conſtare liqueréque, priùs oportet vacare, & ad liberam prouiſionẽ ipſius grauati ſpectare, & ſic eiuſmodi expectantibus bene poteſt hæc regula prodeſſe in conſequentiam, videlicet inquantum vi huius regulæ prouiſio per obitum, ſed directò non poſſunt iuuari hac regula quæ de ipſis non loquitur, nec eorum fauorem directo reſpicit. Non enim eorum fauore ſpecialiter inducitur aliqua vacatio: ſed poſtquàm alias contingit vacatio, poteſt expectantibus prodeſſe, ſi conditiones & qualitates expectatiuæ eorum in vacatione occurrente verificentur, & non aliàs nec aliter in terminis iuris dicuntur habere intereſſe, niſi ſubſiſtente præſumptione fraudis vt in *c. 2. de nunciat.* in vi. vel alias, vt infrà dicam.

Areſtum ſolenne. 34 ¶ Inualuit itaque pars negatiua, ipſéque ſecundùm eam anno 1556. paſſim conſului, & à cæteris rogatis noſtri ordinis, eorúmve maiori & ſaniori parte certatim conſuli & reſponderi vidi, ſit que deinceps annis ſequentibus: tandem in hoc Senatu pluribus claſſibus congregatis emanauit Areſtum hoc anno 1550. ab illuſtriſſ. Do. Ægid. Magiſtri ſupremi noſtri ſenatus præſide primario ſolenniter in purpura pronuntiatum die Iouis 14. Auguſti, ſuper Parrochia, *De la Boiſſiere* Diœceſis Andegauen. quæ. 14. Iulij 1542. per Epiſcopum Ordinarium collata fuerat ad reſignationem infirmi, qui poſteà eodem menſe, & ſic infra 20. dies ex eadem infirmitate deceſſit: vnde Epiſcopus contulit alij *per obitum*, qui reperiens reſignatarium priorem in poſſeſſione, contra eum agit poſſeſſorio coram Senechallo Andeganenſi, vbi Recredentiam obtinet, reſignatarius appellat: & per Areſtum dictum eſt malè iudicatum, bene appellarum: intimatus *per obitum prouiſus* in expenſis cauſæ appellationis condemnatus: & emendando iudicium, reſignatario diſſininuè adiudicatum plenum poſſeſſorium, cum expenſis damni, & intereſſe cauſæ principalis. Iterum aliud ſimile areſtum ab eodem ſummo præſide in purpura pronunciatum die Veneris 23. Decembris anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo ſecundo. vnde liquet quod multo fortiùs idem iudicatum fuiſſet, ſi quis à Papa vel Legato per obitum impetraſſet. Et quamuis de re ſic præiudicata ſupervacuum ſit deinceps apud nos diſputare, tamen plenioris doctrinæ cauſa, vtque Quæſtionum inde dependentium expediuor ſit ſolutio, & ſimul quorundam obſtrepentium ora obſtruantur.

35 ¶ Dico rectè iudicatum fuiſſe per hæc nouiſſima & ſolenniſſima Ateſta, atque ita ſi res integra eſſet, iudicandum fore. Quod duplicitet conuincitur: Primò ex verbis, phraſi, & tenore literæ huius regulæ, etiam nullo addito, nec detracto: Secundò ex ratione, mente & cauſa finali. Quoad primum, quòd hæc regula non comprehendat niſi reſignationes quæ fiunt & expediuntur in Curia Romana, ſiue per Romanum Pontificem vbicunque ſit, vel per eius Legatum, qui eodem ſtilo eiſdémque regulis vti debet: conſtat ab ipſa denominatione, & eſſentia huius regulæ: quia eo ipſo quòd eſt, & denominatur regula Cancellariæ Romanæ, & pro tali condita eſt (licèt vbique liget quoad id de quo diſponit) tamen eo ipſo apparet quòd non loquitur, nec diſponit niſi de negotiis, vel reſignationibus quæ fiunt & expediuntur in Curia & Cancellaria Romana, vel ſub Legato: non autem de iis quæ fiunt ab Ordinariis locorum. Tum ſecundò verba & phraſis totius huius regulæ non conueniunt niſi talibus negotiis, quæ ſcilicet fiunt in Curia: non autem his quæ fiunt ab Ordinatus, quibus proinde non conuenit, nec adaptatur diſpoſitio per iura vulgaria: patet ibi *à die per ipſum reſignantem præſtandi conſenſus computandos.* Tum tertiò verba reg. comprehendunt teſignationes in fauorem, de quibus potiſſimum loquitur, quas nullo modo poſſunt Ordinarij admittere, ergo non conuenit, nec adaptari poteſt Ordinariis.

Duplex ratio huius regulæ. 36 ¶ Quod ad Secundum, vina ipſa ratio & finis huius regulæ duplex eſt: Prima, ne beneficia fiant hæreditaria, præſertim per eos, qui quandiu vixerunt nunquàm cedere voluerunt, morientes autem velut ſupremo quodam iudicio, & inſtar ſucceſſionis cuiuſdam hæreditariæ, tranſmittere ſatagunt in certam perſonam, velut teſtamento inſtitutam, contra canones, *c. Apoſtolic. 8. q. 1. c. Ad decorem, de inſtitutio. c. Ad extirpandas de filijs pres yter. c. Conſuluit. de iure patronat.* niſi enim quadamtenus frænaret hæc regula, promptum eſſet cuiuis, in articulo mortis hęredem vel ſucceſſorem beneficij deligere, & per Papæ Legatue cuſtores inſtituere: quod nec ſummo quidẽ Pontifici licitum eſt. §. *His omnibus*, & ibi gloſſ. *c. ſi ergo 8. q. 1.* Card. Flor. clem. *ne Romani.* in prin. q. 5. de elect. Secunda, ne Ordinarij nimiùm fruſtentur iure ſuo, quod ferè penitus abſorberetur: Cùm enim duo tantùm ſint frequentes modi vacandi, videlicet *per ceſſũ, vel deceſſum, c. quamuis 2. de præben.* in 6. *c. vlt. de verbo ſignifica.* in vi. & tam rariſſimè contingat Ordinarios conferre poſſe *per ceſſum*, quàm ratò contingit beneficia merè & abſolutè reſignari: hoc eſt ſpontè protſus abdicari. (Quod etiam iura nunquàm præſumunt. *c. Super hoc de renuntiat.*) 37 ¶ Sed frequenter *in fauorem*, quod Papa ſolus admittit, ad quam ob id quotidie cutritur: ſupereſt Ordinariis ſola vacatio *per obitum*, qua tamen ſæpe fruſtrantur per præuentiones quas Papæ vſurparunt, & adhuc (ſi quando contingere poſſet Ordinarium diligentiorem eſſe curſoribus Papæ velocioribus aquilis) facilè eſt cuius vel in ipſo mortis articulo, procuratore præmiſſo diligentiam omnem Ordinarij, imò vacationem omnem anteuertere, reſignando *in fauorem*, in manus Papæ, qui velut Dea Fortuna, clauſis oculis non digniorem, ſed præoccupantem ditat: & ſic Ordinarij etiam facultate conferendi *per obitum*, priuarentur. Quibus ambabus fraudibus hac regula (velut vno collyrio) quadamtenus medetur. Non enim voluit Papa penitus omnem occaſionem fraudis in totum reſcindere (iuriſdictionem Ordinariam intactam relinquendo) ne currentes à ſe ablegaret, potentiamque ſuam minuetet: nec etiam voluit poteſtatem Ordinariotum penitus abſoiberi. Quare hoc accommodo temperamento vſus eſt, ne nimis fraudibus indulgere, potentiáve ſua licentioſiùs abuti videretur. Quàm autem horum viginti dierum taxatio non fuerit arbitraria, ſed à Natura, veriſimilitudine, longa experientia, medicorúmque placitis tracta, vide Gomeſium hic q. 25.

Duo frequentes modi vacandi.

PP. ſimilia Deæ Fortunæ.

Regulæ Cancellariæ.

38 ¶ Porrò vtraque ratio ceſſat, quando Ordinarius ipſe ceſſionem admittit: ergo hæc regula nec ex natura huiuſmodi regularum, nec ex verbis, nec ex mente, ſeu cauſa finali locũ habet in Ordinario, & eſt ipſa veritas in terminis iuris: & poſt primam huius noſtri tractatus editionem, idem tenuit Io. Imber. in enchiridio verb. *regula Cancellaria*: vbi citat Petr. Anchar. conſ. 297. vbi non loquitur de hac regula, quæ etiam rempore ſuo tondum erat facta. De poſteriore ratione per ſe liquet: cùm enim in manus ipſius Ordinarij reſignatur, nullo modo metuendum eſt, ne

per prævẽtiones Papæ fruſtretur iure ſuo. De priore quoque conſtat: quia coram Ordinario non poteſt fieri reſignano in fauorem, ſed tantùm mera & abſoluta abdicatio, ita vt ei liberum ſit conferre cui vult, & pro Paſtorali officio, idoneiorem deligere: & ſic per ceſſionem in manu Ordinarij non aperitur, ſed magis excluditur occaſio fraudandi Canones, qui vetant ſucceſſionem hæreditariam in beneficiis, imò etiam ſi Ordinarius proprio motu, vel quãtumuis aliàs ſancto zelo, beneficium *quouiſmodo vacans*, conferre velit filio vel nepoti, etiam legitimo vltimi Canonici deceſſoris, quantumuis aliàs idoneo & bene merito, etiam ſi id euidens Eccleſiæ vtilitas expoſtulet, non poteſt. c. *Quoniam.* c. *Ad extirpandas de filiis presbyter.* licet Papa, quantumuis ſpurium & indignum immediatè patri ſubrogare poſſit.

Obiectio. 39 ¶ Quod ſi dicas hæc procedere in ſimplici reſignatione: non autem in permutatione, in qua neceſſe eſt compermutanti (in cuius fauorem ceditur) & non alij conferre. clemen. 1. *de rer. permut.* cuius permutationis prætextu poteſt fieri fraus (vt regula ſuppoſitr) quæ idcirco non loquitur de ſola *ſimplici reſignatione*, ſed eam quoque quę *permutandi cauſa* fit, æquè coniungit. Cùm igitur ex *cauſa permutationis* poſſit Ordinarius admittere & expedire, videtur in ea, etiam reſpectu Ordinarij, prior ratio regulæ procederc. Solutio manifeſta duplex eſt: Prima quia noo

Sol. 1; licet Epiſcopo, paſſim & liberè permutationibus authorari, ſed tantum ex cauſa vtili, & neceſſaria Eccleſiis, tex. in c. *Quæſitum ibi.* ſi autem Epiſcopus cauſam inſpexerit neceſſariam, & c. *de rerum permut.* c. *mutationes.* c. *ſcias.* c. *Epiſcopus* 1. *q.* 1. Nam etiam ipſa permutatio beneficiorum eſt iure communi prohibita, niſi in quantum Epiſcopus inſpexerit cauſã ſubeſſe neceſſariam, d. c. *quæſitum.* Ita quod etiam ſi habera collatio & prouiſio ſpectet ad inferiores, tamen ipſi noo poſſunt admittere reſignationes, & prouidere ex cauſa permutationis, ſed boc ipſius Epiſcopi iuriſdictioni & præeminentię attributum eſt, vt etiam inquirat an vitium Simoniæ, aot labes alterius maculæ intercedat in quo iura de epiſcopali authoritate, & non inferioris confundunt. Ægidius Bellamera conſi. 27. quanquam & hoc tandem vſurpatum, vt

Sol. 2. inſtrà *nu.* 40. cum ſeq. Secũda, quia licèt Epiſcopi bodie oon exerceant hanc authoritatem, & cauſæ cognitionem, tamen non eſt, nec imminet tanta fraus, nec

Inconuenientis prouentionũ Papæ. tam frequens occaſio abuſus in prouiſionibos Ordinariorum, qui habent poteſtatem limitatam, & iuri ſubſunt, contra quod diſpenſare nequeunt ſicut in prouiſionib. Papæ qui oullis legibus tenetur, ſed omnibus derogat, & vno verbo, defectus, & obices omnes abolet, quem palàm eſt nullum habere delectũ:

40 ¶ Quinimò creberrimæ illæ & repẽtinæ prævẽtiones Papæ, quæ etiam per curſores ocyſſimos, & non per dietas admiſſæ ſunt, in cauſa ſunt, vt vix Epiſcopi delectum habere poſſint, nec in permutationibus quidem cauſæ cognitionem adhibere: Si enim vel hac ratione, vel paululum cunctentur, ſtat vbique Trapezites, paratus per veredarios breui quicquid libitum fuerit Romæ expedire: quin eadem ratione perdũt Epiſcopi authoritatem, quam de iure habent in permutationibus inferiorum collatorum, *d. c. Quæſitum*, ioferiores enim collatores Beneficiorũ ad ſuam collationem pertinentium, permutationes inconſultis Diœceſanis apud nos expediunt, & hoc contra ius Pontificiũ in Gallia toleratur, oc deteriùs contiogat: ſcilicet negotium nihilominus inconſultis Diœceſanis expedirı Romæ, Regnicolaſque vexari, & pecunias

Areſtum. transferri, Hinc Areſto huius Senatus, pronuntiato die 7. Septembris, anno 1479. prohibitum fuit Capitulo Carnotenſi, cauſæ cognitionem in collationibus præbendarum adhibere. Sed certè non ſolùm id metu prævẽtionum Romanarum, & ad eas excludendas factum eſt: ſed alia quoque ratione, videlicet ad vitandum abuſum ipſorummet Ordinanorum, qui ſæpios Mammonæ ſeruiunt, nec zelo Dei ducuntur, quare vt minorem habeant occaſionem de his negotiandi, latum eſt illud areſtum à ſenatu noſtro.

41 ¶ Hinc eſt etiam, quod iam Ordinarij non ampluſs inquirunt de vita, moribus, & ſcientia præſentari: ſed ſtatim quoſuis præſentatos inſtituunt: contra illud Apoſtoli 1. *ad Timoth* 5. *Nemini citò manum imponas*, & veteres Canones 73. c. *quideſt*, nec obſeruatur communis opinio. glo. 1. & Doct. in c. vlti. *de electio.* in vi. vt etiam faterur Ægidius Bellamere, deciſ. 62. vt dixi in *conſuetud. Pariſ.* §. 37. gloſſ. 10. *nu.* 27. niſi in Neuſtria, vbi adhuc bodtc eam obſeruant, etiam in præſentationibus laicorum patronorũ quos Papa prævenire nequit, vt tetigi in ann. ad Phi. Dec. c. *Poſtquam* ad fi. *de electio.* In his ergo refrixit neruus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, notio cootrario more: vt 5. *nu.* 40. in fi. approbato, non ſolùm metu dictarum prævẽtiooum (quibus locus non eſt poſtquam præſentatio patroni etiam Eccleſiaſtici, pullaut aures Ordinarij, & ius ad rem quæſitum) ſed etiam ne Ordinarij occaſionem atriperent ea mora, deteriùs negotiandi. Patroni verò Eccleſiaſtici ob inconuenientia dictarum prævẽtionum, ius ſuum (velut Diœceſani) prorſus amiſerunt in permutationibus, quo etiam veteri diſciplina ſenſim eneruata per inferiores collatores expediuntur, contemptis & irrequiſitis, & patronis Eccleſiaſticis, & Diœceſanis: nec cenſetur illis iniuria fieri, ſtante & feruente tam crebro, celeríque curſu prævẽtionum Papæ, per quas nihilo ſeciùs excluderentur: etiam per Legatos à latere, ſuo iure (quod Apoſtolicum vocant) vel per Legatos miſſos, ſi habeant ſpecialiter in mandatis, cap. *dilectus de officio Legat.*

42 ¶ Quemadmodum enim feruente incendio, non fit iniuria vicino, cuius ædes (alioquin periturę) incendij arcendi gratia deſtruuntur. *l. 1. Si quis ſumo.* §. 1. *ad leg. Aquil.* Ita & hîc, præſertim cùm ius, & quaſi poſſeſſio potronatus eorum, non minùs per collationes Ordinariorum (alioqnin ius tantùm inſtituendi habentium) quàm per Bullas Papæ conſeruetur: vt in *d. c. Dilectus*, in fi. quippe cum æquè vtrobiqoo narretur beneficiũ ſpectare ad præſentationem talis.

43 ¶ Cùm itaque patroni Eccleſiaſtici excludi poſſunt, cũ vexadooc continuóqoc exhauſtu pecuniarũ Regni: ſanùs eſt per Ordinarios collatores rem minorc Reip. damno, nec maiore patronorum incommodo, vtpote fructu præſentadonis æquè perituro) expediri: quod tanquam minus malum eligitur, & toleratur, adeò vt nec exemptis quidem parcatur: quia idem eſt, quantumuis patroous Eccleſiaſticus ſit exemptus, vt enim non refert an ſit ſubditus inſtituentis, vel non: ita noo refert an ſit in totum exemptus, vel non. Tom ius præſentandi non eſt niſi quædam ſeruitus. Cardi. Florẽt. clement. vnnic. *de ſupplen. negli. prælato.* & ſic nõ debet extendi ad deſtitutionẽ: vt contra Phili. Deci. *diui conſi.* 224. *nu* 7. in anoot. *ad eum.* Tum etiam alia ratione, quia ſub Papa iura inſtituendi, præſentandi, vel conferendi, nihil habent commune cũ ſubiectione, vel exẽptione, ſeu cum iuriſdictione eorum: licet apod eos, iuriſdictio, & ius præſentãdi, vel conferẽdi, æquè ſint in fructu. *c. Olim de maioritate. & obedien* quẽadmodũ ius inoeſtiturę Feudalis, nihil habet cõmunc cum iuriſdictione, licèt per abusũ contingat, nõ minùs hanc, quàm illã apud oos eſſe in fructu: vt latè dixi, in *conſuet. Pariſ* §. 1. *glo.* 5. *nu* 45.

44 ¶ Amplio non ſolùm in patrono Eccleſiaſtico non ſubiecto, vel prorſus exempto, ſed etiam extero, vltra Regnum ſito, quia dummodo beneficiũ quo de agitur, ſitum ſit in Regno, adhuc idem eſt: quia per conſtitutionem, quam poſiu poſt ſtylum Parlamẽtu,

parte 3. ſub Rubr. 32. *ne alienigenæ, vel mendic.* §. 1. & quæ ibi in aonot. dixi, non poſſunt beneficia Regni conferri niſi Regnicolis, & ſic vtrobique eadem ratio & idem Regnicolarum intereſſe verſatur.

45 ¶ Patroni verò laici huius Regni ounquam ſubiecerint colla dictis præuentionibus, ideo ſecus eſt in ſpectantibus ad præſentationem laici, vel etiam clerici ratione patrimonij ſui, quod idem eſt: Inno. c. *mouerit. de ſent. excom.* gl. & Doct. in c. *Dilectus de off. Leg.* & in c. *cum dilect. de iure patro. dixi* in conſ. Pariſ. §. 46. *nu* 20. Idem ſi ratione patrimonij eccleſiæ, ſed initio fuit fundario laica, & nunc ſpectat ad eccleſiam ratione caſtri vel alterius rei temporalis, cui annexum eſt, & à quo dependet. quia eccleſia non eſt patrona niſi inquantum domina talis caſtri vel rei temporalis. & ſic ius patronatus laicum eſt per ea quæ ſcripſi in conſuet. Pariſ. §. 46. *nu.* 24. Amplio etiam ſi alterum tantùm permutandorum beneficiorum ſit de patronatu laici, adhuc noo poterit nec per Papam quidem, ſine conſenſu, vel præſentatione laici permutatio expediri. Et ita nuper iudicatum fuit in magno conſibo Regis ſuper decanatu Melodunenſi ſpectante ad prouiſiooem Regis, & plenum poſſeſſorium adiudicatum prouiſo per Regem contra prouiſum per Papam ex cauſa permutationis factæ Romæ. Ratio vnica eſt, quia in his quæ ſunt de patronatu laico, non habent locum præuentiones Papæ nec receptæ ſunt in hoc Regoo, etiam ſi maximè Papa iuri patronatus pro hac vice deroget, quia nec præuentio, nec derogatio qualibuſcúnque diris vel decretis munita toleratur in hoc Regoo, vt in Regeſtis meis ſuper iure patronatus fuiſſe diſcuſſi.

47 ¶ Sed quia vereor, ne per negocia forenſia (quibus pluſquàm libeat inuitus implicor) temporiſque, & quorundam ingratitudine ea pereant: priuſque deficiam, quàm (ea quibus in conſuetudines magis ab implacabilibus expoſtulatoribus vrgeor adornando) ad reliqua edenda otium ſuperſit, ſummam rerum ſuper hoc puncto (poſtquam huc incidit) ἐφεπῶν ἡ πραγμάτων tradam.

Summa de iure patronatus in præſi.

Amplio ſecundò præfatam concluſionem ẽ. *nu.* 31. etiam ſi in caſu ſubiectio maxima & iuſtiſſima ſubſit cauſa cogendi patroni permutationi neceſſariæ & vtili Eccleſiæ conſentire, etiam ſi ea cauſa notoria ſit, & in Bullis Papæ expreſſa: quia his ooo obſtantibus, etiam à conceſſione, ſaltem ab executione huiuſmodi Bullarum, quantum ad has clauſulas, iuſtè ad ſumma Tribunalia, Regia, (quas Parlamentares Curias vocant) appellaretur tanquam ab abuſu, ioxta Decretum *de cauſis* 1 per quod Papa non poteſt eam cauſæ cognitionem ſibi arrogare, vel præripere: ſed omnino relinqoere ſubetur Ordinariis.

47 ¶ Amplio tertiò, non ſolùm ſi ius patronatus competit laico ex fundatioo e, conſtructione, vel donatione: ſed etiam ſi ex priuilegio, vel temporis præſcriptione: quamuis Philip. Decius ita diſtinguat poſt Felyn. in tract. *quando litera Apoſto. nocent patrono*: & quoſdam altos, in conſ. 124. in fin. conſil 117. *nu.* 2. & malè, vt ibi dixi in annot. quò remitto: & ita indiſtinctè apud nos obſeruatur.

48 ¶ Amplio quartò, vt nec Papæ præuentio, vel derogatio (& idem de Legato) coonaleſcant ſi patronus poſtea negligens ſit, & permittat labi tempus quadrimeſtre ad præſentandum: ſed poterit Ordinarius lapſo quadrimeſtri, iure deuoluto conferre: & taliter prouiſus iure deuoluto, poterit deducere nullitatem dictæ præuentionis, & derogaoonis, per viam exceptionis, vel replicationis, coram iudice ordinario, vel etiam tanquam ab abuſu appellare à conceſſione, vel execunone dictæ derogationis Papæ vel Legati, ſi pinguìs ſibi conſultum iri videat per huiuſmodi appellaoonem ad præfata ſumma Tribunalia, provt etiam quãdoque neceſſaria eſt: vt primò ſi in petitorio lis agitaretur coram quodam iudice Eccleſiaſtico, qui magis delaturus eſſet Bullis Papæ, turbíſque Canoniſtarum, quàm conſeruationi iuris antiqui & vſus noſtri communis: vel ſecundò ex eo, quòd ſi æquus iudex contingeret, ab eo tandem prouocari poſſet ad iudicem Papiſticum, hoc eſt per Reſcriptum in partibus ad nominationem impetrantis delegatum. Hanc quartam ampliationem limito, vt procedat in ſimplici præuentione vel derogatione de præſenti, quia tunc quàm bulla ſit ab initio ipſo iure vel nulla, vel ſurreptiua, nunquam poſteà coonaleſcere poteſt. c. *quod ab initio de reg. iur.* in 6. Secus ſi Papa vel Legatus noluit præuenire patronum, ſed ſolùm Ordinarium: oon impediendo ius patroni, vt quia dixit accedente tamen conſenſu patroni. Quia tunc ſi conſenſus accedat, perinde eſt ac ſi patronus ipſe præſentaſſet, & ad eius præſentationem Papa vel Legatus inſtituiſſet, non tamen quòd Papa vel Legatus poſſit inſtituere ad præſentationem patroni laici, non ſibi, ſed Ordinario ſuo directã, quia præſentatio ſtricti iuris eſt, nec poteſt extendi: & alius eſt Ordinarius, alius Papa vel Legatus, qui quamuis dicantur cum eo concurrere, verum eſt in caſibus vſurpatis duntaxat, qui non debent extendi, ſed potiùs reſtringi. Sed quando ab initio Papa vel Legatus confert de conſenſu patroni, vel eius collaoo non laborat ſubreptione, ita quod poteſt conſenſus patroni ſuperuenire, nihil eſt qood impediat, quia nec patroni nec Ordinarij hoc caſu intereſt.

50 ¶ Hoc tamen excepto, quòd ſi vſurpatio gliſceret, vt quia inciperent patroni, paſſim conficere præſentationes ſuas generaliter ad Ordinariom vel quemuis alium poteſtatem habentem, & præſentati motem nouum inciperent, omiſſo vero & nattitali Ordinario (qui ſortè de eorum indignitate vel incapacitare inquireret) ad Papam vel Legatum qui de hoc non curant, ſed quoſcunque viliſſimos & ignotos, modò oummos adferẽtes pro honeſtis & probis non ſolùm habent, ſed apertis bullis tales eſſe prædicant, eo fortè prætextu, quòd in eiſdem bollis (quarum vi iuxta Hoſtien. omnia etiam quadrata rotundis mutantur) eos à quibuſus criminibus & cenſuris etiam nec confeſſos nec pœnitentes abſoluunt. Hoc inquam gliſcẽs malum Regius procurator præcedere poſſet, vel ea ſola tatione ſubdio aſſueſcerent Ordinarios ſuos ſpernere, néve hac via pecuniæ extra regnum transferrentur, & vacationis materia ſterneretur. Quo remedio minimè opus eſſet io Neuſtria vel ſimili loco, vbi vetus ea diſciplina de qua ẽ. *num.* 41. ſeruatur: quia ibi non poteſt fieri præſentatio niſi apud ſuum Ordinarium, qui priùs ſolenniter inquirit quam manoum imponat.

51 ¶ Amplio quintò, etiam ſi (vt quandoque ſolet) fundatio & erectio iuris patronatus facta per Ordinarium, ſit à Papa confirmata, qui ius præuentionis expreſsè ſibi reſeruauit: quia niſi aliter quàm per bullas Papæ, appareat de ſpontaneo, & expreſſo conſenſu, & deſtinatione fundatorum, oõ valet dicta clauſula, tanquam ambitioſa vel extorta, vel per bulliſtas Papæ, illo (vt ſæpè) inſcio appoſita: nec ſufficeret apparere de conſenſo, per verba narratiua dictæ Bullæ, tum per eaſdem rationes prædictas, tum (etiam ſi ceſſarent) per Decretum *de ſublatione cle. Literis*: & loquor de ſimplici confirmatione in forma communi, quæ nihil addit, vt latè ſcripſi in Conſuet. Pariſ. §. 5. *num.* 69. ſecus ſi eſſet confirmaoo cauſa cognita, vel ſi primariò in Curia Romana, vel etiam in partibus, ſed per Legatum eius, & oon Ordoaria authoritate, authoraretur illa fundatio, & erectio: quia etiamſi nihil reſeruaretur Papæ, actus eſſet nullus & abuſious, vtpote contra Decretum *de cauſis*, quo iſta fieri debent ordinaria tantùm authoritate, & ita ſæpius in hoc Senatu multis Areſtis iudicatum eſt:

Digitized by Google

tamen vltimus hîc abuſus non vitiat conſenſum fundatoris, ſi ſponte & expreſsè voluit ius præuentionis Papæ reſeruari. Et ceſſante hoc vltimo abuſu, adhuc poteſt tanquam ab abuſu, appellari ab executione Bullæ ipſius fundationis, quantum ad clauſulam reſeruationis iuris, demgandi huic patronatui: vt vidi, in hoc Senatu, die 17. Martij anno 1541. niſi alitet de expreſſo, & ſpontaneo conſenſu fundatoris appareat vt dixi.

52 ¶ Amplio ſextò, vt à dicta abuſiua derogatione non ſolùm patronus ipſe laicus, non ſolùm prouiſus ad eius præſentationem (de quibus non dubitatur (appellare poſſint tanquam ab abuſu: ſed etiam is qui iure deuoluto, ab Ordinario, vel à Papa, vel Legato impetrauit, poſtquàm patronus neglexit: quia ob id non conualeſcit collatio Papæ vel Legati interim facta, nec ſi patronus quidem ratum habeat, etiamſi durante ſuo quadrimeſtri tatum habeat, vel conſentiat: quia quod ab initio propter ambitionem, & obreptionem funditus nullum eſt, nec ratificari nec confirmari poteſt. c. *Examinata. de confirmat. vtili vel inut.* c. *Quia diuerſitatem de conceſſ. præb.* facit, quod factum per falſum procuratorem in audientia Principis non conualeſcit per ratificationem. c. *Ex parte decani.* & ibi Innoc. *de Reſcrip.* quod expreſsè ſequitur Bald. in l. *falſus.* col. 1. verſic. *Secundò permitte. C. de fürt.* addens rationem propter vitium obreptionis, *quia* (inquit) *eſt valdè deteſtabile in adiutorio Principis, & ideo puniendum.* Igitur de integro ritè fieri oportet, & ſic de nouo conferri ad præſentationem patroni, ſi eſt infrà tempus continuum vel vtile, aliàs liberè prouidebit is ad quem (non obſtante dicta præuentione) deuolutum eſt.

53 ¶ Tunc autem per conſenſum patroni conualeſcit dicta præuentio, quando ſurreptitia non eſt; videlicet quando facta eſt ſub conditione, ſcilicet ſi accedat conſenſus patroni, vel patronorum, aut maioris partis, vt fieri ſoler, & tunc diligenter aduertè, quòd non ſufficit conſenſus patroni poſt tempus, vel ius à ſe deuolutum: ſed requiritur quòd conſentiat infrà tempus quo præſentare poteſt, aliàs libere deuoluitur ad Ordinatium non obſtantibus clauſulis *quouiſmodo, etiam ſi iure deuoluto*, aut alijs quibuſcunque, ſolitis, vel inſolitis in Bullis Papæ, vel Legati: quia non poſſunt extendi ad deuolutionem futuram, quæ tempore datæ Bullarum nondum erat, & ſi extenderentur, abuſiuæ eſſent, tanquam contra Decretum *de reſeruationibus ſublatis*, vt j. quòd ſi ſint plures patroni, non ſufficit conſenſus maioris partis ſingulariter, ſed requiritur collegialiter (vt Fori verbis vtar) & talitet, quòd ad validam præſentationem ſufficeret. Et ſic verba dictarum bullarum verificari nõ poſſunt, in conſenſu patronorum tacito, puta per negligentiam, vel lapſum temporis: quia eſſet in fraudem, vel præoccupationem futuræ deuolutionis, & ſic potiùs eſſet ſpecies reſeruationis, quàm mera & ſimplex præuentio: ſed nulla præuentio Papæ, vel Legati, etiam beneficij dudum vacantis, valere poteſt in vim deuolutionis ſecutæ poſt datam Bullæ, per prædicta: facit quæ dixi in Conſuet. Pariſ. §. 37. glo. 10. *nu.* 29. Et ſic deuolutarius (vt eorum verbis vtar) à poſteriori impetrans, verum ius obtinebit: Si igitur certet cum Papiſta vel Legatario (vt Foti verbis vtar) qui dictam clauſulam derogatoriam obiciat, poterit de eius nullitate replicare: vel (ſi magis è re ſua fore videat) ab executione Bullæ, quantum ad dictam clauſulam, appellare, vt nuper in 4. ampliatione dictum eſt: beneficium enim appellandi, non ſolùm principali, videlicet patrono, ſed alij cuius intereſt (vt huic deuolutario) eõpetit. l. *à ſententia. de appel.*

54 ¶ Amplio ſeptimò, vt impetrans à Papa, vel legato cum dicta derogatione, non ſolùm nullum, ſed nec coloratum quidem titulum habeat, adeo vt non poſſit vti beneficio decreti *de pacificis poſſeſſoribus*, etiam ſi vltra triennium pacificè poſſederit: & hoc dummodo patronus, vel legitimè prouiſus ad præſentationem patroni laici conqueratur, & præſentano facta ſit, iure patrom adhuc durante, quod (licèt raro, aliquando tamen (contingere poteſt, vt caſu quem mox ſubiiciam. *nu.* 43. & idem multo fortiùs de prouiſo per Ordinarium ſpreto patrono laico: ſecùs de Eccleſiaſtico, item ſecùs ſi patronus laicus non conqueritur, nec præſentatus ab eo: vel ſi conqueruntur, præſentatio facta eſt poſt ius patroni ad Ordinarium deuolutum & ſic malè, & nulliter conqueruntur, quod idem eſt. l. *quoties.* & ibi Alex. & Iaſ. *qui ſatisd. cog.* quia tunc licet prouiſus à Papa iure Patroni pendente, nullum initio ius habeat, tamen cùm nullum legitimè præſentatum concurrentem habeat, titulum habet colotatum, ſicut & præſentatus à vicario patroni mortui.

55 ¶ Quod vltimum amplio, vt etiam habeat timlum coloratum, contra eum qui ab initio verum ius, verúmque titulum habeat, puta contra eum qui poſt vtile quadrimeſtre lapſum, iure deuolutò canonicè impetrauit: quia ſi iſte permiſerit prouiſum & iotruſum ſpreto patrono, pacificam continuò triennij poſſeſſionem explere, non poterit ampliùs illum impetere, nec in petitorio, nec in poſſeſſorio, obſtante ſibi decreto *de pacificis*: & idem, ſi poſt illud triennium iure deuoluto impetrauerit, vel ius alterius deuolutanj ſibi cedi fecerit: & ita exemplificatur illud decretum, excludens etiam ius nouiter quæſitum. Secus ſi contingeret patronum eſſe intra tempus vtile etiam poſt triennium, vt j. *num.* 59. quia nunc legitimè præſentando nõ ſolùm ſubſiſtentiam ſed omnem etiam tituli colotem cuiuſcũque, interim à quocunque (ſpreto ſe) prouiſi, & vltra triennium pacificè poſſidentis penitus aboleret, niſi nouiter præſentatus & inſtimtus, per aliud triennij ſileret: & ita obſeruatur.

56 ¶ Amplio octauò, etiam ſi in ipſa fundatione, & creatione iuris patronatus in partibus facta per Ordinarios, ius præuentionis reſeruatum ſit, vel ſi in Curia Romana confirmata ſit, vel etiam ante Decretum *de cauſis*, facta in dicta Curia, ſub dicta reſeruatione non tamen libera, ſed ſub certa forma vel expreſſione faciendi: quia illi formę, nullo verbotum machinamento Papa derogare poteſt: & ſi attentet, nullum erit, & tanquam ab abuſu poterit appellari, vt dixi: ſecus ſi liberè & ſimpliciter reſeruata eſſet dicta præuentio, cuius nullum adhuc exemplum vidi, ſed bene in quo reſeruata erat ſub forma, vt in illa inſigni & famigera cauſa decanatus *de Caſtelgelouſ*, in qua conſului.

Hypotheſis.

57 ¶ Erat enim olim ſimplex parochialis Eccleſia: quæ reditibus fortàn adiectis per quendam Albreti dominum, Henrici Albreti, Nauarræ Regis auum, vel proauũ, in decanatum (tanquã vulgo imperito maioris dignitatis titulũ) authoritate Papæ erecta fuit, reſeruato iure præuentionis Papæ, non liberè ſed expnmendo de verbo adverbũ datã, & ſingula ſpecificè, & noo per clauſulas generales. Accidit quòd Io. du Puy, decanus pacificus reſignauit in fauorẽ Arnaldi de Labat, qui ſine præſentatione patroni, per Papam prouiſus fuit, eũ derogatione iuris patronatus laici ad dominum Albreti ſpectantis, & cum aliis clauſulis ampliſſimis: omiſſa vna ſola clauſula, videlicet quòd ille patronatus tantæ erat potentiæ ſicut patronatus Regum vel Ducũ, dictus de Labat bullis obtẽtis poſſeſſionem accepit: & ferè quinque annis pacificè poſſedit, viuo reſignante, ibidẽ conuerſante. Sed reſignante mortuo, Nauarrę Rex Albreti dominus, alium per obitum dicti Io. præſentauit: qui virtute huius præſentationis, per Ordinarium prouiſus, diem dicit reſignatio: non in petitorio, ſed in poſſeſſorio: in quo reus videbatur ſuperior, ob poſſeſſionem pluſquam

quadriennalem, titulúmque Papiſticum, vtque tam longæ poſſeſſionis probationem per teſtes, & inſtrumenta ad finem etiam peritori faceret: reſcriptum à Cancellaria Regis obtinuit, in forma *de pacificis poſſeſſ.*

58 ¶ Actor autem ſentiens magnum litium anfractum ſibi non poſſidenti, nec interim poſſeſſuro obuci (quia quæſtio huiuſmodi reſcripti, ſequæſtrationem, omnémque aliam prouiſionem impedit) patronum ſuum aduocauit: qui gladium radici adigens, cauſámque maturans, tanquam ab abuſu appellauit à conceſſione & executione bullarum rei, quantum ad clauſulam derogationis iuris patronatus: & ſic excluſit, ſaltem ſuſpendit, quæſtionem & virtutem reſcripti *de pacificis*. Reus latè derogatum oſtendebat etiam expreſſo nomine Albreti: de reſeruatione verò iuris præueniendi, & derogandi, docebat per bullam fundationis & electionis dicti decanatus. Sed inerat clauſula elegans ſi: videlicet quòd illud ius patronatus eſſet tantæ potentiæ ſicut patronatus Regum & Ducum: de qua clauſula non erat facta mentio in bulla & clauſula derogatoria, & conſequenter abuſiua fuerat derogatio: licèt expreſſum eſſet nomen Albreti & dignitas Regis Nauarræ.

59 ¶ Vnum tantùm ſuperterat: videlicet quòd patronus non præſentauerat infrà quadrimeſtre. Sed reſponſum fuit, hoc tempus initiò eſſe vtile, nec ignoranti currere. Lapus allegat. 78. verſ. *ad quartum*. & dixi in Conſuet. Pariſ. §. 37. gl. 10. *nu.* 20. Cùm autem dictus Io. reſignans, hacteuus ſemper vixiſſet, & in eodem loco conuerſatus fuiſſet: potuit Rex Nauarræ ſemper abſens (licet multos officiarios in eo loco haberet: qui etiam executioni dictæ permutationis ab initio ſe oppoſuerant: ſed profecuti non erant) executionẽ dictæ permutationis, & poſſeſſionis rei ignorare: prout ignorantiam allegabat: imò fortùs reſponderi poterat, quòd etiam ſi ſciuiſſet, tamen quia ſine eius conſenſu facta permutatio non valebat, & non conſentire tenebatur: cùm non liqueret eſſe factam ex neceſſitate Eccleſiæ: & ſi ita fuiſſet, non poterat cogi conſentire, niſi cauſa cognita, quod factum non ſuit, & ſic permutatio nullo modo valuit: & conſequenter decanatus ille per obitum Ioan. vacauit.

Petrus Aalmundus Rothomagenſis. Tum illuſtriſſimus ille Dominus Petrus Raimũdus, inſi nis Rothomagenſis Senatus præſes primus, & arcani Regis conſilij βούλαρος dignißimus, tunc in hoc Pariſienſi Senatu Regius patronus, pro intereſſe Regis tanquam feudalis, directóque domini loci de Albreto, velut ab abuſu, vnà cum Rege Nauarræ appellauerat ab executione bullæ ipſius fundationis & erectionis in clauſula reſeruatoria poteſtatis derogandi ius patronatus: quam clauſulam contendebat perculoſiorem, & magis abuſiuam eſſe, quàm ipſa particularis derogatio. Et cauſa in publicis actionibus noſtri Senatus, die Iouis 16. Martij, anno 1541. (more Gallico computando) ſplendidè agitata, reus ſtatim & in rotum ſuccubuiſſet: niſi in facto poſuiſſet, quòd Rex Nauarræ dictam permutationem ſciuerat, & approbauerat, & ab initio, ȝ. quadrimeſtre continuum, ſcripſerat dictum reum tuendum: & ſic titè conſenſerat. Et huius facti occaſione, Senatus interlocutus eſt, quod infra menſem partes inquirerent, & probarent, vt præſens ipſe vidi, & audiui.

60 ¶ Cæterùm quæ diximus de patrono laico, ſanè intelligenda ſunt reſpectu præuentionum Papæ, vel Legatorũ eius, de quibus tantùm dixi: ſecùs de prætẽtione Ordinarij, quæ propriè non eſt præuentio, ſed Ordinaria collatio, omiſſo patrono facta. Hæc enim non eſt funditus nulla: ſed annullanda patrono ritè infrà tempus debitum conquerente. tex. in *c. illud*, in fin. *de iure patro*. Fedet. Senen. in tract. *de rer. permut. q.* 30. Rota in antiquis, & nouis, ſub titulo *de rer. permut.* Petrus Anchar. Philip. Franc. c. *vnico*. col. 3. eodẽ tit. in 6. Imol. c. fin. nu. 16. & *extra eod.* Guido. Papę conA cil. 71. col. 1. gl. pragm. *de elect.* §. 2. verb. *die*. Steph. Aufrerius deciſ. Tholoſ. *gn.* 107. Fely. in tract. *quando hr. apoſt. no. patr. limit.* 10. Steph. aertrãd. cõſ. 189. l. 2. pnùs ann. 1532. impreſſorum Marth. Pacus. tract. *de mand.* part. 1. nu. 58. & eſt vera, & communis ſententia. Sed hic incautè & imperitè loquuntur Doctores, qui dicunt collationem Ordinarij reconualeſcere conſummata negligentia patroni: & deterius labuntur, qui putant huiuſmodi collationem, patruno inſra tempus veniente, annullandam eſſe per ſententiam, & cauſa cognita, hoc eſt enim contra textum totundum. in c. *decernimus. 16. q. 7.* Vbi ad præſentationem patroni infra tempus venientis, de nouo ordinatur Eccleſia: non obſtante priori Ordinatione Epiſcopi, tanquam ipſo facto tunc demum irrita ſit: videlicet patrono B debitè præſentante. debet enim tex. ille integrè & cum ſua cauſa accipi. Collatio ordinarij an cõ ualeſcat.

61 ¶ Et ſic probat quòd patrono negligente, remanet valida: non in vim tacitæ conſenſus patroni, nec quaſi ſuperueniente cauſa confirmante (vt Doctores vulgo male loquuntur) ſed ex primæua ſua & ordinaria virtute, & poteſtate: & ſic, diſertè, & propriè loquendo, non reconualeſcit, ſed non reſoluitur, non quòd ſuperueniat cauſa confirmans, prout in ſimili decidit Panor. in c. *Cum ex officij. de præſcripto.* vbi loquitur de collatione facta per Ordinarium infra menſem datum expectantibus: quem ſequitur Io. Selua in tract. *de benef.* parte 9. *q. 9.* & bene, vt dixi in conſ. Pariſ. §. 37. gl. 10. *nu.* 29. & clarius in terminis noſtris, Fran. Zabar. in cle. *vnica*. in prin. in 6. *q. princ. de ſupp. neglig. Prælat.* vbi col. 7. latè probat ius patronatus non eſſe aliud, quàm ſpeciem ſeruitutis iuris conferendi, quia *Præſentatio* (inquit) *non eſt pars ſubſtantifica inſtitutionis: ſed in tantum quædam ſeruitus beneficij*: & ſequitur Fely. in c. *auditis*. col. 2 *de præſcr.* C

62 ¶ Cùm ergo Epiſcopus iure communi fundatus ſit in libera ordinatione omnium Eccleſiarũ ſuæ diœceſis: 10. *q. 1. c. 1.* & per tot. 16. *q. 1. c. nullus omnino*. & ibi Arch. c. *ex frequentibus de inſt. c. xenodochiis. de relig. domib. c. 1. de capel. monach.* Si qua iuri pàtronatus ſeruit, adhuc primò liberas æder habet Epiſcopus, contra omnes alios à patrono. l. *loci corpus. §. competit*. in fi. *ff. ſeruit. vend.* Secundò, deficiente patrono vel nõ vtente iure ſuo, Epiſcopus vtetur ſuo & primitiuo iure. Epiſcopus iure communi fundatur in tota diœceſi.

Aut ergo Epiſcopus (& idem de quocunque inferiori ad quem ſpectat inſtitutio) infra tempus patronis datum bberè contulit & tunc ſi patronus debitè præſentet, ipſo facto reſoluitur prior collatio Epiſcopi. d. c. *decernimus. 16. q. 7.* etiam ſi præſentatio fiat de eodem collatario, quia de integro debet Epiſcopus ad præſentationem inſtituere, ſi hoc exigat patronus: ſi verò patronus conſentiat priorem collationem ſtare, vel negligat, aut non debitè præſentet, remanet collatio iure ſuo primitiuo valida. Nec refert inter conſenſum expreſſum patroni, & eius negligentiam, niſi quod per expreſſum conſenſum ſtatim collatio Epiſcopi ſit incommutabilis, non expectato lapſu reſidui temporis: ſed non per negligentiam, niſi ea per lapſum totius temporis conſummata. D

Reprobatur diſtinctio Panor.

63 ¶ Et ſic reprobo diſtinctionem Panor. quantumuis anxiam & elaboratã: qui in diſputat. 5. *adgerro*. col. 12. facit differentiam inter conſenſũ patroni, infrà tempus præſentandi præſtitutũ (vt tunc conualideret collatio Epiſcopi *vt ex nunc*, non autem *vt ex tunc*) & inter negligentiam patroni, qui tẽpore lapſo priuatur iure ſuo: vt tunc valeat collatio Epiſcopi, nõ *vt ex nũc* ſed retrò *vt ex tunc*, quaſi tamen ceſſante cauſa impedienre, & ſuperueniente cauſa confirmãte. Quia imò vtroque caſu ſemper, & vniformiter valet retrò *vt ex tunc*: niſi in ſuperiore cauſa, quãdo patronus diſſentit, & vult (licèt eundẽ) ritè & actualiter præſentare: quia tunc demum noua ordinatione opus eſt, quæ valet vt ex nunc non *vt ex tunc*. & tamen etiam ſi ſit patronus E

Eccleſiaſticus, prior illa collatio interim valuit: ad impediendum præuentiones Papæ vel Legati, vt poſt dicam.

64 ¶ Aut verò Epiſcopus expectauit patronum per totum tempus iuris: & tunc etiam liberè prouidebit, non proprie ex nouo iure quæſito, & ad ſe deuoluto à patrono: ſed iure ſuo primitiuo: quod hactenus habebat, non liberum, ſed nunc liberum habet, remoto ſeruitutis obſtaculo: vt inquit Card. Flor. vbi ſuprà, quamuis pendente illo obſtaculo vel impedimento, nõ cucurrerit ei tempus concilij Lateranenſis: de quo in c. *nulla*. & in c. *quia diuerſitatem. de conceſſ. præb.* Quod procedit ſine patronus ſit Eccleſiaſticus, ſiue laicus: reprobata inepta & præpoſtera quorundam diſtinctione, inter patronum laicum & clericum: apud Rotam deciſ. 257. *in antiquis*.

65 ¶ Et iſta ſunt valdè vtilia, imo dictu neceſſaria in praxi: ſequitur enim quòd Ordinarius poſt tempus patroni lapſum, & ius liberum ad ſe deuolutum, non tenetur hoc exprimere conferendo, nec dicere quòd confert iure deuoluto: ſed poteſt ſimpliciter conferre, & valet collatio: ſiue facta ſit infra ſemeſtre Eccleſiaſtici, vel infra quadrimeſtre laici patroni: ſiue facta ſit vltima die anni, vel ſecundi ſemeſtris vacationis in Eccleſiaſtico, vel vltima die decimi mẽſis in laico. Quia vtroque caſu non confert iure deuoluto, ſed proprio, & primitiuo: quamuis priore caſu iure nondum liberato, ſed ſeruiente, & commutabili: ſecundo verò caſu iure libero, & incommutabili.

66 ¶ Porro quamuis Ordinarius pendente patroni tempore, mero quidem iure conferre poſſit, non tamen ob id grauari poteſt, nec anticipare tenetur: ne periculum ſubeat actus nugatorij, imò nõ ſolum non tenetur, ſed nec debet de honeſtate: ne quid admittat, vnde poſtea verecundetur: vt in c. *decernimus. 16. q. 7.* vnde interim non eurrit ei tempus Lateranenſis concilij: de quo in c. *nulla. de conceſſ. præb.* quia de tali tẽpore omne impedimentum, etiam culpa incurſum ſubducitur. c. *quia diuerſitatem.* eod. tit. Errant ergo vulgares, qui, prætextu ſeruitutis patronalis, putant non poſſe Ordinarium poſt patronorũ tempora conferre, niſi iure deuoluto, nec valere collationem (niſi in ea expreſſa deuolutionis qualitate) factam. Atqui ſi poteſt ſimpliciter iure Ordinario conferre ante dicta tempora, ſpretis patronis: multo magis id poteſt poſt ea tempora: quia ſeruitus poſtquam ſublata eſt, minùs impedire debet libertatem domini, quàm quandiu manet, & impendet: Et ſic error ille vulgaris nedum falſus, ſed ineptus, & præpoſterus eſt.

67 ¶ Secus in vera deuolutione, per quam ius quæritur non habenti, puta Archiepiſcopo per negligentiam Epiſcopi: quia tunc collatio ſiue ſimpliciter, ſiue in qualitate iuris deuoluti anticipata prorſus nulla eſt, nec vſquam vel deuolutione ſecuta conualeſcit: vt poſt Panor. in c. *cum ex officij de præſcription.* tenent omnes vbique. Collatio verò poſt deuolutionẽ ſimpliciter facta non valet. quia intelligitur facta iure Ordinario: & ſic à non habente poteſtatẽ. Tunc ergo neceſſe eſt non modò verè deuolutũ eſſe: ſed etiam in ea expreſſa qualitate conferre: quia illa qualitas non ſolũ eſt intrinſeca, & neceſſaria ad actũ: ſed etiam dat ius & poteſtatẽ, quæ aliàs originaliter non competit: & ſic exprimẽda eſt: vt per noſtrien. panot. in c. *ex parte de conceſſ. præbend. not.* in c. *cum in iure perſuas. de elect.* Quemadmodũ enim in iurisdictionalibus nullã poteſtatem habet Archiepiſcopus in ſubditos ſuffraganei, etiam conſentientes: niſi in caſu appellationis, & in ipſo appellationis articulo. c. *Romana. de foro competen.* in 6. Ita in beneficialibus nullam poteſtatẽ habet, niſi in caſu canonicæ deuolutionis, & in ea qualitate tantùm. idem tamen de Epiſcopo, quantum ad beneficia, quorũ collato ſpectat ad inferiorẽ: quãuis ſubditus inferioris Eccleſiaſtici poſſit prorogare iuriſdictionem ſui diœceſani: vt not. in c. *fin. de foro compet.*

68 ¶ Ex prædictis etiam Neuſtrica quædam praxis, inter aperto reprobatur: quia normani pragmatici (vt ab ampliſſimo viro Do. Ioan. Igneo, Rothomagenſis Senatus pteſide meritiſſimo, viua voce excepi) tenent in patronatu laico (qui ibi frequẽs eſt collationẽ Ordinarij, eo ſpatio infra quadrimeſtre factam, prorſus & indiſtinctè irritam eſſe: etiam ſi patronus per totũ tempus negligat. adeo vt nullo modo conualeſcat, ſed iure deuoluto impetran & conferri debeat etiam ab eodẽ Ordinario, quod non ſolùm eſt contra iura prædicta, ſed etiam iniquũ: quia ſaltẽ Ordinarius tenetur collationẽ quam fecit, habere ratam. c. *inter cætera. de præb.* vbi etiam eunctionẽ paſſo, tenemur aliud ſimile cõferre. Et ſic multomin⁹ poteſt ex ſua perſona, etiam prætextu nouæ deuolutionis, contrauenire. & euincere, l. *vend. de euict.* l. *excepit.* C. eod. prout etiam ſitmat Panor. in. d. diſputatione. 5. col. 12. Nec eſt ſimile de præuentione Papę vel Legati pendente dicto tempore facta, quę ptorſus nulla eſt, nec vnquam conualeſcit: quia ambitioſa eſt, odioſa, & ſubreptitia, & ſic funditus nulla: vt ſuprà. *nu.* 55. Contra collatio Ordinarij ſanotabilis eſt, in iure communi, actu, & habitu fundata, niſi quatenus illius iuris vtilitatem ſeruitus patroni temotatur vel impedit: qua ceſſante, collatio Epiſcopi manet in naturali vigore ſuo.

69 ¶ Et nota quod circa beneficia patronata collatio Papæ & Ordinarij habent ſe vt excedentia & exceſſa: quia in patronatu quidem Eccleſiaſtico, & idem de laico, qus tenus ius præuẽnonis Papæ teſeruatũ eſt, & forma ſi qua ſit obſeruata, vt ꝛ. *nu.* 56. collatio Papę debitè præuenientis valet, & vtrũque, tam Ordinarij quam patronum ſupplantat: quamuis Ordinarius patronũ, ſiue laicum, ſiue Eccleſiaſticum, niſi conſentiem, aut per tonm tempus iuris negligentem, ſupplantare non poſſit: & ſic in hoc, collano Papæ vincit collationem Ordinarij. Contrà viciſſim in patronatu laico (& idẽ de Eccleſiaſtico, ſi Papa. tali patrono ius præuentionis remiſerit) Ordinarius mero quidẽ iure, non expectato patrono conferre poteſt, & ratum manebit, etiam priuatiuè ad Papam, vel Legatum, ſiue præuenientem, ſiue poſtea conſerentem: cuius collatio nunquam conuſeſcit: ſiue patronus neglegat, ſiue ſuo iure vtatur. Collatio verò Ordinarij vna ſola cauſa irritatur: videlicet patrono infra tempus ſuum debitè ptæſentante. Et ſic ordinarius poteſt, quod Papa nullo modo poteſt. Et quamuis interim Papa poſſit conditionaliter prouidere: vt ꝛ. *nu.* 55. tamen illa prouiſio Papæ non impedit ſiue præcedentem, ſiue ſequentem collationem Ordinarij: qui nihilominus conferre poterit, & ſtabit eius collatio priuatiuè, vt ſupra, niſi patronus infra tempus ſuum non tacitè, ſed expreſsè conſenſu ad præſentationem idoneo, laudauerit prouiſionem Papæ.

70 ¶ Et iſta ſunt vtilia, & magni effectus in praxi: quia ſi forſan ius præuentionis, in fundatione patroni laici, Papæ teſeruatum ſit, vt ꝛ. *nu.* 56. tacdante patrono, Ordinarius vigilare poteſt: & tam ſuum quam laici ius conſeruare, conferendo inre Ordinario. ſic enim fiet vt Papa ab eo præuentus, amplius præuenire nequeat: & conſeruent ius laici per totum quadrimeſtre continuum, vel etiam vtile: infra quod cum effectu præſentare poterit, nec obſtabit præuentio Papæ, vtpote nulla propter collationem Epiſcopi. Minùs obſtat quòd Papa vincit patronum vincẽtem Epiſcopum, ergo Epiſcopum quoque vincere debet. c. *authoritate. de conteſſ. præben.* in 6. *de acceſſionibus.* *de diuerſ. & tempor. præſcrip.* quia eſt ſoluto: Prima quòd hæc argutia in vtrũque aciem verſatilis eſt, æquè enim torquen poteſt pro patrono, quia vincentem Papam, ergo & Papiſtam vincit: & ſic huiuſmodi argumentatio vtrinque conuertibilis non valet.

71 ¶ Secunda, quia vt in dictis iuribus notat gl. &

Reprobatur praxis Normanica. Igneus.

Poteſtas Papæ, & Ordinarij inuicem excedunt & excedantur.

Arg. Vincere vincentẽ &c.

doct. non procedit illud argumentum, niſi quando eadem eſt, & identifica ratio vincendi: quæ hic longe diuerſa eſt. Ordinatius enim vincit Papam iure commun, Papa verò non vincit hunc patronum niſi iure ſpeciali. Tum Ordinarius vincit iure fauorabili, Papa verò iure odioſo, & exorbitanti. Tertia quia minor falſa eſt, nec enim verum eſt Papam vincere patronum ſimpliciter: ſed ita demum ſi non ſit altàs præuentus, provt hîc præuentus eſt per Ordinarium. Quarta, quia imò Papa nullo modo cenſetur præuenisſe: quia præuentio ſua penitus nulla eſt, propter vitium ſubreptionis. interim enim beneficium non vacabat per prædicta, ſed repletum erat de perſona collatarij Epiſcopi: licèt reſolubiliter reſpectu ſolius patroni, non autem reſpectu alterius etiã Papæ contra quos Epiſcopus liberas ædes habet. l. *loci corpus.* §. *competit. ſi ſeruus. vendic.* Reſeruatio autem facultatis præueniendi in dicta fundatione facta Papæ intelligitur de prærogatiua canonica, valida, & efficaci, non ſubreptitia nec aliter vitioſa, & de beneficio rune verè vacanti, & purè & libere conferibili. Nec concluſioni noſtræ 3. *nu* 20. obſtat quòd interim collatio Epiſcopi reſolubilis erat: Tum, quia verum eſt reſpectu patroni, non autem reſpectu quotumcumque ab eo contra quos liberas ædes habet.

72 ¶ Tum, quia (quod fortius eſt) etiam collatio pendens impedit præuentionem Papæ eámque tollam & ſubreptitiam reddit: text. in c. *ſi tibi abſenti, de præben.* in 6. vbi facta abſenti pendet, ſi & donec ratã habeat, & tamen interim nec Epiſcopus, nec quicunque alius conferre poteſt: & ibi glo. in verbo alius, exemplificat etiam in Legato de latere, ſed idem eſt in Papa, ſaltem ſi (hoc tacito) ab eo impetretur: quia quælibet vel minima ſubreptio gratiam eius reddit ipſo iure nullã. c. *poſtulaſti*, ad finem *de reſcript.* Et ita contra papiſtam iudicatum fuit, Ateſto Senatus noſtri Pariſienſis: quamuis Guido Papa conſilio 48. contrarium teneat in Papa, & malè. Quòd ſi collatio pẽdens inducit ſubreptionem, multo magis collatio ſtatim mero iure ſubſiſtens quamuis reſolubiliter, & pendente implicito ſtatu reſolubili: quia plus eſt collationem ſtatim tenere, & titulum imprimere, licet reſolubiliter: quam collationem pendere: vt in. d. c. *ſi tibi*, per text. & gloſ. in l. 2. *de in diem addict.* Oldr. quæſt. 285. allegationes, col. 2. Quòd autem in d. c. *ſi tibi* pendeat, liquet, quia interim non imprimit titulum, nec ius in re quæritur abſenti, & remanet interim beneficium vacans: licèt non liberè, vt tenet ibi gloſ. in verbo *alius.* & Doctor.

c. ſi tibi de præb in 6.

Res id rem.

73 ¶ Imò generaliter ius ad rem (quod minus eſt iure in re, licèt reſolubili) impedit prærogatiuas Papæ vel Legati, eáſque nullas & ſubreptitias (mentione non facta) reddit. text. & ibi Gemmian. Philipp. Fran. in c. *quia ſæpe de præbend.* in 6. Philip. Fran. in c. *ſi motu.* colum. 2. *de præb.* in 6. Rota deciſ. 220. *ſi A. habens. in nouis.* Ægid. Bellamere deciſ. 167. Philip. Decius c. 1. col. 3. (vbi in ann. dixi) *de reſcript.*

Præuentio Epiſcopi quibus prodeſt.

74 ¶ Quinta, quia plus iuris habet Epiſcopus quàm patronus in prouiſione beneficij: c. *dilectus extra de offic. lega.* ſi igitur præſentatio ſolius patroni dictam præuentionẽ impedit: quanto magis præuentio ſolius Epiſcopi? Sexta, reſeruatio facta Papæ, eſt ius ſpeciale quod non debet extendi, ſed ſatis operatur quando neuter, nec Epiſcopus nec patronus præuenit: igitur non deber extendi, ſed ceſſare poteſt per præuentionẽ Epiſcopi. *Septima* ſolutio ad argu. *ſi vinco, vincentem te, 3. num.* l. in ti. *quia.* Tum maior coniunctio eſt inter patronum & Epiſcopum, quàm inter patronum & Papam: & ſic præuentio Epiſcopi patrono potius, etiam Eccleſiaſtico quàm Papæ prodeſſe debet, provt etiam in ſimili, nominatus, vel graduatis ſimplicibus, aut mandatarius prodeſt, non autẽ Papiſtis, per prædicta: vt Ateſtis ſupremi huius noſtri Senatus ſæpe iudicatum, & deciſum fuit, & bene. Et ſic deinceps corrigenda eſt praxis illa erronea Neuſtriæ, & bæ ad alia quoque quotidie emergentia proſunt.

Collatio præbendarum ad quos ſpectat.

75 ¶ Scis enim collationẽ canonicarum & prębendarum cathedralis Eccleſiæ, ſpectare de iure communi ad Epiſcopum, & eiuſdẽ Eccleſiæ capitulum ſimul, eiſque cõmunem eſſe: quamuis collatio aliorũ beneficiorũ, quæ non ſunt de corpore ipſius Eccleſiæ: ſpectet regulariter ad ſolum Epiſcopum, de conſilio tamẽ ſui capituli c. *ea noſcitur c. tua* & per totum. *de his quæ fiunt à Prælſine conſen.* cap. *Canon. iſte* in c. *cum Eccle. de elect.* in c. *ſi capit. de conceſſ. prebend.* in 6. c. *vnico. ne ſede vacan* c. vlt. *de reg.* 1. eod.] 6 *gloſ. prag. de collat.* §. *ità ſẽſuit.* verb. *collegiatis.* Ioan. Selua. in tract. *de benefic.* part. 2. quæſt. 22. nu. 11. Paul. Caſtreſ. conſ. 355. lib. 1. niſi in prębendis inferiorũ collegiorum quæ ſpectant ad eadẽ collegia. Rota deciſ. 167. *de collatione.* in nouis. Et quãuis Epiſcopi in hoc regno crebrius id iuris ſibi ſolis, etiam ſine cõſilio capituli vſurpauerint, & de facto multi præſcripſerunt: in tantum vt crebriore conſuetudine huius regni, non ſoleat fieri deuolutio de Epiſcopo ad capitulũ, velut penitus extraneum: ſed ad ſuperiorẽ Epiſcopi immediatũ, cõtra cõſilium Lateranẽſe, de quo in c. *nulla de conceſſ. præb.*

Epiſcopi Galliæ iura ſua expendiu præſcripſerunt.

Vetus mos Eccleſiæ Carnotenſis.

76 ¶ Tamen in Eccleſia Carnotenſi, circa collationes prębendarum eiuſdem Eccleſiæ, vetus mos inoleuit vt canonicandus (quem vocant) per Epiſcopum (ſi præſens ſit) vel ſuum vicarium pridie collationis ſuæ, perſonaliter præſentetur, quatuor dignitatibus eiuſdem capituli examinandus: poſtridie in eodem capitulo (ſi ſufficiens & idoneus inuentus ſit, & renuntiatus per eaſdem dignitates, eorum ve vicarios) vice & nomine totius capituli repræſentetur Epiſcopo, eiúſve vicatio: vt mox eidem in eodem capitulo, viua voce canonicatum & prębendam conferat, quæ conſuetudo, & ſolennitas dudum confirmata fuit ſupremi huius Senatus areſto, die ſeptima Septembris, anno milleſimo quadrigenteſimo ſeptuageſimo nono, prouuntiato in cauſa poſſeſſoria collationis prębendarum, inter Epiſcopum Carnotenſem & capitulum: eodémque areſto vetitum eſt capitulum cauſæ cognitionem adhibere, in, vel ſuper collatione dictarum prębendarum, quarum etiam deuolutio fit ad capitulum: tuſi intra ſemeſtre Epiſcopus, prædicto modo in eodem capitulo viua voce prouiderit. Et per idem areſtum definitum eſt ipſum capitulum eſſe in iuſta & canonica poſſeſſione ne liceat epiſcopo aliter prouidere: neque teneatur capitulum admittere prouiſos in ſcriptis per Epiſcopum: ſed tantùm viua voce ſub forma prædicta.

Areſtum.

Hypotheſis.

77 ¶ Deinde circitet poſt ſexaginta annos, in controuerſiam venit caſus huiuſmodi. Legatus agens Rothomagi prębendã dicti capituli vacantẽ, *per obitum*, eadẽ die contulit: Epiſ. autem agens Pariſ. eadem quoque die confert alij, adiecta hora in literis collationis ſuæ, quã in ſcriptis fecit Pariſijs: & tuhlominus mandauit certo vicario, vt quendam tertium capitulo præſentet examinandum, vt ei tanquã ſufficienter repræſentato in craſtino, viua voce conferat, præfatam conſuetam formã obſeruando: quod factum eſt, nulla in eodem capitulo mennone facta præcedentis collationis in ſcriptis. Hinc lis inſignis & famoſa naſcitur, coram præſide Pariſienſi, conſeruatore regiorum priuilegiorum ſcholæ Pariſ. inter prouiſum à Legato, actorem interdicto *vti poſſidetis*, & prouiſum ab Epiſ. reũ. Cùm autem actor prærogationẽ Legati vrgeret, collationem verò Epiſcopi in ſcriptis eadem die factam, non obſtante priore rei poſſeſſione, & diſpoſitione. c. *Si à ſede de præb* in 6. ex eo impugnaret, quòd Epiſcopus, per præfatũ Areſtum, veritus eſſet per ſe conferre in ſcriptis: ſaltẽ declaratum eſſet, Epiſcopum nõ

eſſe in poſſeſſione liberè conferendi in ſcriptis, ſed tantùm viua voce in Capitulo, præſcripta forma obſeruata: Idem Epiſcopus ſeſe cum eo collatario ſuo in hoc iunxit, ad defendendũ ius ſuum conferendi in ſcriptis, ad obuiandum præuentionibus Papæ vel Legati. Quod animaduertens Capitulum, quorundam errore (vt aſſolet) incitatum, ſeſe inconſultè ac præpoſterè iunxit cum actore, ad impugnandam collationem per ſolum Epiſcopum in ſcriptis factã: & eodem præpoſtero errore malè intellecti præfati arteſti, præſes fiduciariam poſſeſſionem (quam tecredentiã vocant) actori in vim præuentionis Legati adiudicauit.

Arestum

78 ¶ Sed re mehùs & exactius perſpecta in hoc Senatu: ad quem teus & Epiſcopus prouocarunt: per Arteſtum, vltima die Iunij, anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo, ſententia à qua iuſtè fuerat prouocatum) teſciſſa, Capitulum ab inepta ſua adiunctione, tanquã iniuſta, & fine interceſſe facta, penitus excluſum fuit: declarãdo Epiſcopum iuſtè ſe cum eo collatario ſuo adiunxiſſe: cui fiduciaria poſſeſſio, pendente principali lite adiudicata fuit: huiuſque arteſti eundem & æquitas, & ratio eſſe potuit ex prædictis. Quæ non ſatis perpendentes inferiores quidam iudices, hoc menſe Nouembri, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo exiſtimauerunt, quin & iudicarunt (vt intellexi) antiquum illum morem dictæ Eccleſiæ, & vetus iſtud areſtum correctum & abrogatum fuiſſe nouiſſimo hoc areſto anni 1540. Vt ſic Epiſcopo nouiſſime agẽti interdicto *vti poſſidetis* contra ſuum capitulum, plenum poſſeſſorium adiudicauerint dictas præbendas vbius conferendi in ſcriptis: non ſolùm ad finem impediendi præuentiones Papæ vel Legati: ſed etiam ad finem impediendæ deuolutionis ad capitulum, propter omiſſionem dictarum conſuetarũ ſolennitatum, velut ſuperuacaneariũ, quantùm ad dandum, & imprimendum titulum, etiam teſpectu capituli: vtque Epiſcopus minimè teneretur eas obſeruare, nec viua voce in capitulo præſcripta forma conferre: niſi ad finem vt eius collatarius actualiter reciperetur: & inſtallaretur in capitulo: fructúſque perciperet: Capitulum verò (quod pro conſeruatione antiquæ conſuetudinis, & poſſeſſionis interceſſerat) ab huiuſmodi interceſſione excluſerunt: & in expenſas, damna, & intereſſe erga Epiſcopum condemnarunt.

Error quorũ damnat cens

79 ¶ Sed tam malè, quàm oſcitanter & inconſideratè. Illud enim nouiſſimum areſtum (in quo ſolo hæc noua dica Epiſcopi ſententia que fundatur) nullo modo repugnat nec derogat veteri conſuetudini dictæ Eccleſiæ, nec iuribus, & poſſeſſionibus antiquis capituli, nec veteri illi areſto, veluti nec contra capitulum, eúſque iura, & poſſeſſiones latũ eſt, nec contra ſub præfata forma prouiſum in capitulo: ſed contra prouiſum a Legato duntaxat, & in effectu, contra præuentiones ambitioſas, & odioſas Papæ, vel Legati, ſiue pro libertate iuris Epiſcopalis: non contra capitulum, & veteres Eccleſiæ conſuetudines: ſed contra dictas præuentiones tantùm. Quamuis enim reſpectu capituli collatio Epiſcopi, eúſque poteſtas & authoritas ſeruat præfatæ conſuetæ formæ & ſolennitati, ad conſeruationem iuris, & poſſeſſionis ipſius capituli: tamen ſolus Epiſcopus collator dat, & imprimit titulum, & quantùm ad hoc liberas ædes habet contra omnes a capitulo: in cuius præiudicium, nihil penitus agere poteſt iure teſiſtente: quemadmodum & in aliis beneficiis patronaus ſuæ Diœceſis, liberè confert, & liberas ædes habet contra omnes alios a patronis, præſertim contra dictas præuentiones: vt ſæpe diximus.

80 ¶ Et ſic, quemadmodum in beneficiis patronatis ſtatim quidem valet libera collatio Epiſcopi, contra omnes, ſed teſolubiliter reſpectu patroni tantùm: ita hìc ſtatim quidem valet collatio Epiſcopi contra omnes alios a Capitulo, ſed reſolubiliter reſpectu ipſius Capituli & formæ conſuetæ. Alioquin, tuli capitulum illam pro hac viee remittat, & collatarium Epiſcopi ſine alia præſentatione, & collatione recipiat: teſoluetur collatio Epiſcopi: iúſque conferendi, ad Capitulum pro antiquo more deuoluetur: quemadmodum in *Conſ. Pariſ.* §. 37. gl. 10. *nu.* 17. probauimus valere præſentationem factam à ſolo proprietario, ſi vſufructuarius patiatur: vel a ſolo vſufructuario etiam qui poſt vacationem ſupereuenit, ſi proprietarius patiatur: & ibid. *nu.* 24. ab vno ſolo ex patronis, ſi alij patiantur: qui tamen nec ius, nec quaſi poſſeſſionem perdunt, vel immutant in ſeqoentibus vacationibus, & patiter ſi collatio præbendæ (vt ſæpe in hoc Regno) ſpectat ad dominum temporalem loci: valet collatio ſolius proprietarij, vſufructuario connenieote: & contrà, ſolius vſufructuarij, etiam ſi ante vſumfructum conſtitutum vacauerat. Præſentatio proprietarij.

81 ¶ Cæterùm nec nouum, nec abſurdum eſt, collationem beneficij ſtatim quidem valere, & ntulum impnmere: ſed reſolubiliter, prout de iure communi notum eſt in collatione Ordinarij facta ſpreto patrono, ſiue Eccleſiaſtico, ſiue laico: quia ſtatim mero iure tenet, ſed reſolubiliter, patrono infra tempus à iure communi ſibi præfixum debitè præſentante, vt ẽ. *nu.* 60. Idem ſi Ordinarius contulerit infra menſem datum expectantibus: vt ẽ. *nu.* 61. qua ſtatim valet, & ſi expectans non acceptet, temanet incommutabilis, interim ergo valet, ſed reſolubiliter: quia ſi expectans infra tempus debitum accepteet, ipſo iure reſoluitur: alioquin temanet valida *vt ex tunc*. idque incommutabiliter teſpectu omnium ab expectante: ſed ſolius expectantis reſpectu, commutabiliter vſque ad tempus acceptandi duntaxat, ſecundùm Panor. in c. *cùm ex officij. de præſcript.* quamus Felv. in d. c. *cùm ex officij.* col. pen. alitet ſentiat, & malè vt dixi in *Conſuet. Pariſien* §. 37. gl 10. *num.* 29.

82 ¶ Sic in noſtris mandatis, collatio Ordinarij ſtatim quidem valet, & incommutabiliter contra omnes à mandatario: reſpectu verò mandatarij ſtatim quidem valet, ſed commutabiliter: quia eo debitè infra ſemeſtre veniente reſoluitur: interim autem non pendet, ſed valet mero iure, ſed reſpectu ſolius mãdatarij habet ſtatũ implicitũ teſolubilitatis & illa quidẽ reſolubilitas eſt in pẽdenti, non autẽ collato, quę interim ſubſiſtit l. vl. ff. *ſi ex noxa. cauſa agat.* l. 2. *de in diem addicto*. Idẽ de collatione facta mãdatario poſteriori, quia ſtatim valet incõmutabiliter, reſpectu omnium a priori mandatario: quo proſequẽte collatio poſterioris reſoluitur, necnon mandatum ipſum perpetuò extinguitur, ſi Ordinarius eſt ſemel, vel bis cum effectu grauatus: alioquin ſecundum poſterius mandatum in aliam vacationem differtur. Non eſt igitur nouum, nec inconueniens, ſed frequens etiã in terminis iuris cõmunis, collationẽ Ordinarij ab initio ſtatim quidẽ validam eſſe, ſed teſolubiliter & eam nihilominus interim præuentiones Papę vel Legati impedire, eaſque ſubrepticias & nullas reddere: cum beneficium ſit tepletum, per text. à fortiori in c. *ſi tibi de præb.* in 6. vbi collatio nondũ valet nec ſubſiſtit, ſed pendet, vtpote facta abſenti, qui nondũ acceptauit, & tamen interim alij conferri nequit. Igitur multominus præuenire poſſunt, quando collatio ſtatim mero iure tenet quamuis reſolubiliter, vt dictum eſt ẽ. *num.* 80.

83 ¶ Et idem extra terminos iuris communis, vt in terminis huius regul. ſtatim quidem valet collatio, ſed reſolubiliter, ſi teſignans de eadem infirmitate infra viginti dies decedat. Sic in terminis reg. *de publicandis*, ſtatim quidem valet, ſed teſolubiliter, ſi teſignans, poſt tempus ibi præfixum, moriatur in poſſeſſione. Sic in terminis Pragmaticæ vel Concordatorum ſi Ordinarius beneficium vacans in menſe ſimplicis gradum conferat alij, non eſt nulla collatio: ſed ſtatim tenet, ſub ſtatu tamen teſolubili, ſi infrà ſemeſtre Exit.

ſemeſtre veniat graduatus debitè qualificatus: quia tunc ipſo iure reſoluitur: alioquin remanet valida ex data ſua antiqua. Quod luculentius eſt in menſe nominatorum, quia ſi collatio fiat non nominato, ſtatim quidem valet: ſed reſolubiliter, quouis nominato infra ſemeſtre veniente. Rurſus ſi aliquis nominatus poſt tres menſes venerit, ſi quidem tantùm venerit, necdum cum effectu proſecutus fuerit, collationem obtinendo ab Ordinario grauato, vel eo refutante, à ſuperiore immediato: tunc nondum reſolvitur, ſed dumtaxat periclitatur titulus primi collatarij, qui validus remanet dicto nominato non proſequente. Sed eo cum effectu proſequente & collationem ab Ordinario obtinente, tunc demum ipſo iure reſoluitur titulus, & collatio prioris collatarij: & ſtatim valet collatio facta huic nominato, reſolubiliter tamen: quia ſi infra reliquum temporis veniat nominatus antiquior, collatio præcedens periclitatur quandiu nominatus antiquior proſequitur: quo ceſſante rata manet: ſed eo cum effectu proſequente, reſoluitur: & ita deinceps, ſi infra reſiduum eiuſdem ſemeſtris veniat nominatus adhuc antiquior, vt patet in Pragmatica & Concordatis, & ſic prima collatio valet reſpectu omnium à nominaris, quorum reſpectu non valet: ſecunda verò collatio valet reſpectu nominatorum poſteriorum, ſed reſpectu antiquorum reſolubilis eſt: & tamen interim Hypotheſis. præuentiones impedit, quia meto iure tenet, & beneficium teplet quamquam reſolubiliter. Ex his deciditur quæſtio quam nuper vidi in facto: In menſe graduati ſimplicis vacauit beneficium in præſentatione patroni Eccleſiaſtici, qui præſentauit non graduatum, qui inſtitutus fuit. Deinde infra ſemeſtre vacationis notæ in loco iuxta Clem. j. in fi. *de conceſſ. præb.* venit graduatus petens præſentari in vim gradus & inſinuationis: patronus recuſat. Ille verò non expectato fine ſemeſtris impetrat ab Epiſcopo, ſed poſt ſemeſtre venit alius graduatus, qui ad refutationem patroni ab Epiſcopo vel ſuperiore impetrat. Tertius iure deuoluto ab Epiſcopo impetrat. Quartus iure Ordinario impetrauerat ab Epiſcopo etiam ante requiſitionem primi graduari. Quintus à Papa etiam ante dictam requiſitionem, ſed poſt præſentationem patroni de non graduato. Quis eorum habet ius? videbatur quòd præſentatus à patrono ex quo primus graduatus tempus gratificationis anticipauit impetrando ante finem ſemeſtris. Sed imò iſte ſolus habet verum ius, quia ex quo patronus refutauit eum, priuauit ſe gratificatione & iſtam cauſam dedit refutato ſtatim ſuperiorem immediatum adeundi & collationem ab eo impetrandi. Plus dico quòd etiam ſi patronus non refutaſſet, ſed nihil reſpondiſſet concedendo actum requiſitionis: vel etiam ſi dixiſſet ſe velle deliberare & vti gratificatione: Tamen ex quo infra illud ſemeſtre nemo alius graduatus venit & patronus nemini debitè qualificato gratificauit, perinde eſt ac ſi nō eſſet locus gratificationi. Ita quod etiam hodie poſt illud ſemeſtre poſſet petere ſibi iterum ad maiorem cautelam conferri per Epiſcopum, ex quo requiſiuit beneficium infra ſemeſtre, & ſibi ſoli debetur: tamen non opus eſt noua collatione, quia prior irreuocabiliter confirmatur ſtatim quod patronus alij non gratificauit & gratificare poſſe deſiit: ſed interim commutabilis erat per prædicta.

84 ¶ Eadem vt ab hoc non minùs vtili, quàm neceſſario paregr⁹ redeamus, vnde ſuprà numero 46. digreſſi ſumus: Liquet ex prædictis, magnam & euidentem eſſe rationem differentiæ inter prouiſiones Papæ, & Ordinariorum in vacantibus per reſignationem, quæ non ſpectant ad præſentationem patroni laici. Quia Ordinarius regulariter liberè confert cui vult, & perſonę quam ad hoc approbat: non enim poteſt admittere reſignationes *in fauorem* (vt mox dicetur) niſi ſint cauſæ permutationis honeſtæ. Contrà palàm eſt, quod non ſolet ad Papam cum ſumptu curri pro mera & ſimplici abdicatione beneficij, cùm ſufficiat Ordinarius: nec etiam pro permutationibus, niſi ſubſint aliqua pacta de iure illicita, vel ſuſpicio aliarum vacationum, vel incapacitatum, quas ob tes dubitetur de poteſtate, aut voluntate Ordinarij, & ſic Papa non eligit nec aliter approbat perſonas, cùm neceſſariò conferre habeat illis *in quorum fauorem*. & adhuc raró ſolet recurri ad Papam, niſi in fraudē Ordinarij, vel alterius, puta expectantis *per obitum*. Quare iuſtū eſt reſignationes quæ fiunt apud Papam hoc veluti temperamento (vt quadtenus fraudibus obuietur) tēperari: quæ omnia ceſſant in Ordinario.

85 ¶ Si igitur Ordinarius libetam & ſimplicem reſignationem infirmi admiſerit, prout debet, (quia reſignans licèt infirmus, non eſt prolubendus onera excutere, & fortè quieti conſcientiæ conſulere, abdicando beneficia per ſimoniam aut aliud flagitium malè quæſita, & peius adminiſtrata, priuſquàm moriatur) & ſtatim contulerit, non eſt iuſtum, nec honeſtum quòd reſignante paulò poſt moriente, & alia cauſa non exiſtente, alij conferat, quum perſonam primi collatarij ſemel approbauerit: cui etiam de euictione potiùs teneretur, iuxta cap. *inter cætera de præbend.* quæ ratio communiter ceſſat in prouiſione facta per Papam ex cauſa reſignationis. Tum, vt dixi ſuprà, nu. 31. non licet Epiſcopo de beneficiorum collatione negotiari, nec ferendus eſt ſi illudere velit, prout non debet ei illudi. clement. *vnica de renuntia.* cap. *bonæ 2. verſic. nec obſtabat. de poſtulatio. prælato.*

68 ¶ Et ſic ſtat firma & vera concluſio, quod hæc regula non habet locum in Ordinario: non enim facta eſt, id eſt, apud nos in vim legis recepta, ad commodum Papæ, ſuorúmve officialium contra Ordinarios: ſed contra Papam, ſuóſque officiales, & currentes ad eum, ad commodum & libertatem Ordinariorum. Sighanter autem dixi inquantum apud nos in vim legis recepta eſt, quia in veritate Papa condendo hanc regulam non tam de diſciplina Eccleſiaſtica & veterum canonum & libertate Ordinariorum ſollicitus fuit, quàm de ſua & officialium ſuorū commodis: vt poſtquàm cootuliſſet per reſignationem, rurſus conferre poſſet per obitum vel derogationem huius regulæ vendere: alioquin non acciperet quinque ducatos pro eius derogatione, nec adderet clauſulam. Et ſi per obitum præueniendo notitiā, & veriſimilitudinē notitiæ obirus. Sed in hoc regno iamdudum pro lege recepta eſt in quantum vulnerationem ſacrorum canonum & libertatis ordinariorum reſtringit. Et hic verus eſt ſcopus, & elenchus huius regulæ, quæ eſt detogariua actus, non per Ordinarium (de quo non loquitur) ſed geſti per Papam, vel eius Cancellariam, de qua, & in cuius præiudicium loquitur, & ſancitur: ad commodum, inquam Ordinarij: hactenus, vt æquè iure ſuo poſſit vti *per obitū*, ac ſi nihil geſtū eſſet in Curia Romana, hoc eſt vt iure communi vti poſſit: non autem vt nouum, exorbitans, & extraordinarium ius alijs de nouo *per obitum*, conferendi (poſtquàm *per reſignationem* contulit) acquirat prætextu huius regulæ: quæ non eſt hoc modo lata, nec inuenta ad commodum Ordinarij, ſed modo canonico, vt dixi: videlicet ad conſeruandū eum in iure communi, ſiue in libertate veteri, & canonica iuris communis: non antē vt poſtquàm aliàs canonicè *per reſignationem* contulerit, rurſus poſſit *per obitum* conferre prætextu huius regulæ. 87 ¶ Eſſet enim adducere multiplex inconueniens: Primùm hanc regulam præpoſterare, & de geſtis in Curia Romana (de quibus taotùm loquitur) ad geſta per Ordinarios in partibus extendere: inter quæ oppoſita eſt & diuerſa ratio. Secundùm eſſet dare Ordinarijs nouum & exorbitans genus illudendi, & negotiandi de collatione

Hæc reg. ad commodum Ordinarij.

Et quatenus

beneficiorum, contra ſcopum & mentem huius regu- A
læ, quę tendit ad quadamtenus reſtringendũ negotia-
tiones currentium ad Curiam Romanã, vel legationẽ:
tantũ abeſt vt velit nouũ genus aucupij aperire, præ-
ſertim Ordinarijs. Si igitur Ordinarius reſignaoonẽ
quantumuis infirmi, admiſerit, & contulerit: non po-
teſt obitu reſignãtis ſecuto, turſus, ſiue eidem, ſiue alij
per obitum conferre prætextu huius regulæ: ſed nec
Legatus à latere, nec Papa quidem poſſunt: igitur
multo minus idem Ordinarius. Tertium eſſet aperire
nouum genus aucupij Papæ: quia ſi Ordinarius poſſet
iterum conferre per obitum, ergo Papa vel Legatus,
etiamſi conſtaret Ordinarium nolle variare.

88 ¶ Quartum, quia Epiſcopus officio ſuo canonicè
fungens obligaretur ex facto, imò temeritate & cupi-
ditate aliena, de euictione ſine vlla ſua culpa. Fac Epiſ- B
copum plures habere idoneos & diſpoſitos ad ſacer-
dotium, quos promouere ſuperſeder, donec beneficia
idonea eiſdem conferenda vacent, iuxta c. *cum ſecun-
dum Apoſtolum, extra de præb.* duobus ergo vel tribus
ſimpliciter reſignatis beneficiis promouet illos, & re-
ſignata beneficia eiſdem confert. Nunc ſi contingat
probari reſignantes tunc morbo laboraſſe, & de eo in-
fra viginti dies obiiſſe, ſi locus ſit huic regulę, Papa vel
Legatus cuiuis etiam indigno & incognito cõferent.
Et ſic tenebitur non ſolùm Epiſcopus, ſed etiam eius
ſucceſſores, promotis ad ſacrũ preſbyteratus ordinẽ,
alimenta & neceſſaria ſecundùm decẽtiam ſtatus da-
re, donec de congruis beneficiis prouiderint. d. c. *Cum
ſecundum.* & c. ſeq. *de præb.* Non ergo vnum, ſed plura
ſequerẽtur abſurda & iniqua. Præterea in vacantibus C
partibus Papa nullum habet ius niſi concurrẽdo cum
Ordinario: ſed quãdo Ordinarius contulit, non poteſt
variare nec vn hac regula quæ de Ordinario nou lo-
quitur, nec ei congruit, ergo nec Papa poſtquam pro-
uiſio facta eſt per Ordinariũ. Concluſionem noſtram
in dicta hipotheſi ſupra nu. 85. hodie & à tempore di-
cti ſecundi areſti, ſupra nu. 34. indubitatam,

89 ¶ Amplio primò etiam in reſignatione ex cauſa
permutationis. Subamplio etiãſi permutatio eſſet fa-
cta inuito Ordinario, ad hoc ex iuſta cauſa & cognita
cõpulſo iuxta no. per tex. & Panor. in c. *quæſitum. ex-
tra de rer. permuta.* & quę tetigi ſupra nu. 39. Quia nec
adhuc locus erit regulæ quæ nõ loquitur de facto Or-
dinarij, ſiue ſimpliciter, ſiue cauſa permutationis con-
ferat. Aduerte, quia multi etiam non errãt, tametſi pul- D
chrè ſibi videantur philoſophari diſtinguendo inter
reſignationẽ ex cauſa permutationis, in qua nihil po-
teſt imputari Ordinario, vtpote coacto & inter reſi-
gnationem abſolutã in qua eſt quod ei imputetur. Et
quia hanc differentiæ rationem ſatis confutaui ſupra
nu. 31. 90 ¶ Addo aliam magis picturatam penino-
ris explicationis gratia, quia in reſignatione ex cauſa
permutationis reſignatarius aliquid accipit à reſignã-
te, imò totum ab eo accipit, & nihil à collatore, qui eſt
vt merus executor, nullam habens electionem perſo-
næ: ſed coactus certæ perſonæ conferre, aliàs nihil va-
caret c. 1. & ibi Ioan. Monach. *de rer. permutatio.* in 6.
Sed totus delectus eſt ſolius reſignantis, & ſic merum
teſtamentũ mera ſucceſſio in beneficiis Eccleſiaſticis. E
Igitur nou minus in huiuſmodi reſignatione permu-
tatoria locus eſſe debet regulæ, quàm in reſignatione
in fauorem per quã ſucceſſionibus pnuatis via aperi-
tur: vt ſuprà nu. 36. & infra n. 101. Secùs in reſignatio-
ne mera & abſoluta, quia in iſta collatarius non dici-
tur reſignatarius, ſed ſimplex collatarius, nihil enim
prorſus accipit à reſignante, ſed totum à collatore &
mero eius delectu & arbitrio. Et ſic nulla ſucceſſio,
nulla fraus vetetibus ſacris canonibus. Quanto ergo
manifeſtior eſt & iuſtior differẽtiæ ratio, tanto iuſtior
& æquior videtur diſtinctio illa prima, de qua ſ. n. 20.
Et ita non parum multi putant cõcilianda eſſe duo illa
areſta vt primum affirmatiuum, ſupra n. 26. procedat

in permutatione de qua etiam nominatim loquitur: A
ſecundum verò negatiuum, ſ. n. 34. procedat in mera
reſignatione ſeu abdicatione de qua tantùm loquitur.

91 ¶ Verùm qui ita ruditer & ad corticem areſta ca-
piunt & conciliant, vulgarium pragmaticorum more
faciunt, qui nihil abud intelligunt quàm quod extrin-
ſecus ſonat. Sed interioti ſenſu latẽte impingunt: quid
enim iniquius, quàm prætextu dicti prioris areſti, ſu-
pra nu. 26. ſtatuere regulã vt indiſtinctè locus ſit huic
regulæ in prouiſione Ordinarij ex cauſa permutatio-
nis vel alia neceſſaria ſeu debita cauſa facta? Sequere-
tur enim primo quod alterutrius permutantis infirmi-
tas impediret actum legitimum & canonicũ, qui non
poſſet tutò fieri per Ordinarium. Secundò eſſet aperi-
re viam currentibus ad Papam vel Legatum ſine cau-
ſæ cognitione, rumpendo prouidè & canonicè etiam B
cauſa cognita geſta ab Ordinario. Tertiò ſi Ordinarius
non variat nec conqueritur, ſed ſtat prouiſioni ſuæ,
vt debet: quî fieri poteſt vt Papa vel Legatus con-
queri aut inuolare poſſit, cùm non habeant ius niſi
concurrendo? Quartò vt vnius error alium allicit, vt
cæſas nubes extenduat ad inſtitutionem, vt ſit Ordi-
narius ad præſentationem patroni ex cauſa reſigna-
tionis, ſiue ſimplicis, ſiue ex cauſa permutationis in-
ſtituerit, vt infra viceſimum diem mortuo reſignante
qui infirmus erat, poſſit iterum & liberè aliis confer-
re per obitum, quod eſt fatuum: quia ſpectaret ad pa-
tronum qui eſt verus Ordinarius, vt tetigi ſupra num.
23. in fi. & qui ſolus poſſit conqueri ſi fraus ſibi facta
eſſet, & ſolus intra noua ſua tempora adiri, ſi alius C
cui beneficium debebatur, oſtenderet fraudem ſibi
factam, aliàs nec tertio expectante nec Ordinario
conquerente, nullius legitimè intereſt, nec habentis
inſtituere, nec eius ad quem fieret deuolutio, nec Pa-
pæ, nec Legati, poſſunt conqueri.

92 ¶ Stat ergo concluſio noſtra ſic ampliata, quam
ego limito ſeu potiùs declaro, quod vtroque caſu vel
mẽbro, tam ſimplicis & abſolutæ reſignationis, quàm
ex cauſa permutationis, ſi appareat hanc reſignationẽ
procutatam in fraudem. Sed tunc proprie non in vim
huius regulę dicitur vacare per obitum. Sed in vim iu-
ris communis etiam regula ceſſante, vt & ante tẽpus
regulæ conditæ. Reliquitur ergo, quod proprie non
habet locũ niſi in Papa vel Legato, quia in eorũ pro-
uiſionibus aliud non requiritur quàm nudos termi-
nos huius reg. verificari, nec requiritur aliqua allega- D
no vel probatio fraudis. In illis ergo non in Ordina-
rio militat, prout de illis tantum & non de Ordinario
loquitur. Concluſionem noſtram vltra not. ſ. nu. 89.
Amplio ſecundò etiam ſi reſignatio ipſa de facto ex-
pedita ſit apud Legatum, ſed nulliter, ſiue quia Lega-
tus non habebat facultatem admittendi reſignatio-
nes, quia tunc etſi ſit de latere, nec meram quidem
abdicationem recipere poteſt, vel ſi habet talem fa-
cultatẽ; tamen Ordinarius Cardinalis eſt & à Legato
exẽptus, vt infrà n. 202. 203. Et tatum habẽdo dictam Concluſio
reſignationẽ confert, non eſt locus huic regulæ. Vera areſtorum.
autem conciliatio dictorum duorum areſtorum eſt
quod in priore, ſupra nu. 26. Ordinarius iuſtam habe-
bat cauſam conquerendi de permutatione quæ non
ſolùm fraudulenta, ſed ficta erat, & inſuper nunquam
fuerat impleta, & ſic non erat permutatio. *l. 1. ff. de
rer. permut.* & inſuper. conſtabat quod impleri non
potuiſſet in vita moribundi, ſed quod ſi moribundus
eſſet ſuperuiſſet, uoluiſſet pro pingui præbenda du-
ram modici valoris & magni oneris accipere: &
multo minus moriens: & ſic permutatio non ſolùm
fraudulenta erat, ſed imperfecta, & quæ viuo moriẽte
impleri non potuiſſet, & eo ſuperuiuente minus im-
pleta fuiſſet, vode meritò debuit Ordinarius conqueri
& liberè cõferre per obitũ. In poſteriore verò areſto,
ſupra nu. 34. nullo modo conſtabat de fraude nec de
ſimulatione reſignationis, & Ordinarius nullã iuſtam

cauſam habebat conquerendi aut variandi. Præterea A ſenſus communis oſtendit reſignationes morientium noo tam ſuſpectas eſſe fraudis, ſi fiãt ſimpliciter & per abſolutam abdicationem vt ſupra, nu. 85. quàm ſi fiant prætextu permutationis, quam facis cõſtat accerſitam & artificosè prætextam eſſe. Concludo igitur quòd contra prouiſiones Ordinariorum non ſufficit oudam hanc regu. allegare. 93 ¶ Sed ſi quis alio legitimo modo, quàm in vim ſolius dictæ regulæ probare veller reſignationem oullam eſſe de iure cõmuni, pota factam à furioſo, vel per metũ, qui eam nullam teddit (etiam extra caſum clem. multorum. §. *ſaue de panis.* ſecundum veram opinionem, quam tenet glo. pragm. *de election.* §. 4. verbo *liberè.* Rota deciſ. 10. *de renuntiat. in nouis.* vt dixi in annotat. ad Philip. Deciũ in c. 2. n. 4. *de reſcrip. & c. uſil.* 219. n. 5. vel factam per ſimoniam, B vel per falſum, aut reuocatum vicarium admiſſam, aut aliàs de iure nullam: poteſt idem Ordinarius alij *per obitum*, tanquam per primũ, verum, & ſolum de iure communi vacandi modum conferre. Sed hæc omnia, & ſingula nihil habent commune cum dicta regula.

Hypotheſis. 94 ¶ Hic recordor quæſtionis quam dudum vidi in facto. Hebdomadarij canonici, ex ſtatum capituli cõferebant prębendas: iuxta c. vlt. in princip. *de præbend.* in 6. vous eorum, infirmus, cupiens præbendam ſuam conferri Titio, cum expectaſſet hebdomadã amici ſui, vel amici Titij, purè & abſolutè reſignauit, & collata eſt Titio: ſequente verò hebdomada reſignans, de eadem iofirmitate deceſſit: vnde æmulus eius, tunc hebdomadarius *per obitum*, alij cõtulit: qui contendit reſignationẽ acceleratam in fraudẽ ſequentis hebdomadarii, occaſionemque captatam mutui amici, & fortè conſanguinei reſignantis, & reſignatarij. Ego veto, ſimul cum peritionibus togati noſtri ordinis reſpondi non eſſe locũ huic regulę, vtpote in Ordinario: nec dictas cauſificationes fraudem aliquam arguere contra dictum c. 2. vel alia iura. Nec enim contra iura bonóſve mores eſt, ſine pacto, & alia ſimonia vti ſimplici occaſione amici, & æmulorum ſimultates, quæ in talibus collegijs eſſe ſolent, declinare fa. infra. e. n. c. 24. Secus ſi probaretur, inter reſignãtem & collatorem. vel collatarium pactum fuiſſe: vel ſub ea tantùm condirione reſignarum, vt Titio conferretur, & non aliàs: vel quid aliud ſimoniacum concluſum, & executum inter eos: quia tunc valeret collatio *per obitum*, non per hanc regulam, quæ ceſſat in Ordinario, ſed per alia iura, vt per glo. & Doct. in c. *ſuper hoc de renunciat.* Rota deciſ. 236. ooto quod reſignatio in antiquis. germinia. conſi. 125. vel alia fraude probata: vt ſupra nu. 32. nu. 93. Adde quæ tetigi ad Philip. Decium conſi. 118. 95 ¶ Cæterùm non ignoro quoſdã, quos refert & ſequitur Gomeſius quæſt. 17. dicere hanc regulam concordare cum iure cõmuni: de quo in c. 2. *de renunciat.* in 6. hãcque regulã, & dictum c. 2. eundẽ ſpiritum & mentem habuiſſe, quod eſt nimis abſolutè dictum, nihil enim habet commune, cum d. c. 2. niſi in genere fraudis auertendæ (qno modo æqnè conuenit cum *c. ad noſtram. de empt. & vendit. & c. illo vo. de pignor.* & cum not. in *l. poſt contractũ. de donation.*) at in ſpecie, & in effectu prorſus differt à d. c. 2. quia ibi non agitur de reſignatione E facta in fraudem legis, vel iuris pnblici, ſiue contra ius ipsũ legis, vel ius cõmune: ſed de reſignatione facta in fraudẽ hominis, & contra ius priuati expectantis tantùm: Hic autem agitur de reſignatione facta in fraudẽ legis, videlicet Canonũ vetantium ſucceſſionem hæreditariam in beneficijs: item cõtra ius publicum, videlicet in fraudem poteſtatis Ordinariæ, quæ non eſt iuris priuati, ſed iuris poblici, quod longè fortius eſt *l. 1. §. 1. ibi cum ius in ſacris. de iuſtitia & iure.* 96 ¶ Hæ autẽ fraudes multũ differunt, & diuerſos habent effectus: vt eſt text. in *l. ſi libertus. de iure patronat.* quem nouè explicaui in tractat. *de inoffic. teſtamen. donatio. & dotib.* n. 30. cum ſeq. quem nuper Lugduni trãſiens edidi. R orſus in d. c. 2. non agitur de fraude circa ipſum beneficium reſignatũ, ſed circa aliud quod ſperatur mox vacaturum: hic autem agitur de fraude circa vnum & idem beneficium duntaxat. Tertiò in d. c. 2. non agitur de fraude vel culpa eius ex cuius perſona vacaturum eſt beneficium, cuius vacatio immioet: ſed de fraude terij aliud beneficium reſignantis. Et hic agitur de fraude eius ex cuios perſona vacare debet. Effectus etiam longè diuerſi ſunt: (quæ eſt quarta diff rentia) quia ibi reſignatio non annullatur nec reuocatur, nec modus vacandi mutatur, ſed beneficium reſignatum manet reſignatum: tamẽ propter fraudem reſignantis non tenetur mandatarius illud acceptare niſi velit, ſed poterit aliud immediatè vacans, acceptare, etiam diuerſum ab eo in cuius fraudem fiebat dicta fraudulenta reſignaoo, hic autem reſignatio, & qnicquid in de ſecutũ eſt, ipſo iure reuocatur, & inducitur alia noua vacatio per obitum reſignantis. R orſus (qnæ eſt quinta differentia) illud c. 2. factum eſt in fauorem certæ perſonæ priuatæ, videlicet mandatarij: hæc autem regula ſancita ſaltem apud nos recepta eſt fauore libertatis Ordinariorum, vtque ius publicum minùs fraudetur. Viden' quàm lnbricum eſt in iure paralogiſare, ad panca aduertendo, & non ſingula exactè perſcrutando? 1 abrcus laſus in iure.

97 ¶ Vnde meliùs ſcripſit Philip. Deci. conſi. 124. vbi ait hanc reg. eſſe contra ius commune, & proinde non extendendam extra terminos ſuos. Et meliùs dixiſſet Gomeſius hanc reg. fundatam eſſe in opinione vtriuſque Imolæ in l. *filia meæ agræ. ſolut. matr.* C vbi per illam l. & per c. 2. *de renuntiat* in 6. quod dicunt fundatum ſuper d. l. *filia.* inſerunt extenſiuè, quòd ſi eſt, expectant vacaturum per mortem, & habens pingue: reſignat infirmus conſanguineo ſuo vt pertineat ad domum, ſiquidem moriatur, vacat per obitum & debetur expectanti. Si verò non moriatur, tener reſignaoo, quia ſoli reſignanti nociua eſt, & cenſent, cõſtare de fraude eo ipſo qnòd reſignans conſtitutus erat in infirmitate, de qua veriſimiliter moriturus erat, vterque enim Imola obiit ante Papatũ Innoc. VIII. & ſic nondũ nata erat hæc regula: & multo minus quando ita ſcribebant & conſulebant. hęc antẽ regu. plenior eſt, nec exigit tam grauem infirmitatem, de qua iam deſperetur de vita prout doctor. ind. l. *filia.* præſertim Alberij. ibi. nn. ij. tequirunt.

98 ¶ Hæc tamen regula, quamuis nouam diſpoſitionẽ contineat, & quodammodo pœnalis ſit, actum annullãdo in odiũ fraudis: iuxta not. per Panorm. Felyn. Philip. Deciũ in c. 2. *de conſtitution.* Bald. Iaſ. in l. *Non dubium. c. de legib.* non tamen odioſa eſt, nec exorbitans, ſed fanorabilis, vtpote facta tum ad fraudes vitandas, ſaltem qnadamtenus reſtringendas, quod è republica eſt, & ſic fanorabile. *l. ita vulneratus. ad leg. Aquil.* Bar. Alex. Iſa. in *l. ſi conſtante.* in princ. *ſol. matrim.* tum ad conſeruandum in hoc ſtatum & libertatem Ordinariæ poteſtatis: quæ longè fauorabilior eſt præuentionibus Papæ, quæ ambitioſæ ſunt, odioſæ, & reſtringendę. c. 2. *de præbend.* in 6. in clemcu. 2. *de offic. Ordina.* Eadem regula iuri communi eſt tam conſona, quàm nouum remedium contra nouas, vel nimis increbreſcentes fraudes ad conſeruationem iuris communis inuenta. Hoc de[illegible]m modo hæc regula fauorabilis eſt, iuriſque con[illegible]ſum habet: non tamen ob id ſequitur quòd extendi queat ad Ordinarium: quia eſſet & verba & mentem præpoſterare, vt dixi. Benè verum eſt quòd extendi poteſt, & debet ad Legatum quia in eo eadem eſt ratio: idem etiam ſtilus Legati qui & cancellariæ Romanæ, & ſic in eo eadem neceſſitas huius regulæ: ſecus in Ordinario, in quo non eadem, ſed diuerſa, imò oppoſita eſt.

99 ¶ Hic controuertentes rogatos velim, vt ad ſe redeant, & iotus ſeſe excutiant: ſic enim facilè inuenient, ſe non alio zelo, non alia ratione contendere

Hæc reg. nihil habet cõmune cum c. 2. de renun. in 6.

Reſiſt. fraudẽ. fieri. l. vel homini.

huic regulę in Otdinario locum esse: quàm ób id quòd existimant, id è te Otdinarij esse, æquúmque putãt ius & potestatem Otdinarij augen: hoc est vt pluties, & pluribus breui momento possit idem beneficium conferre, reditúsque sigillorum augere, vel pluris elocare, vel addicere, ne quid acerbius dicam. Atqui hoc ius, hæc vtilitas, non spectat ad debitum officij Pastoralis: hoc est ad fidelitatem ministerij, nec ad decorem, nec ad vtilitatem Ecclesiæ: cuius non dominus, nec mercenarius, sed minister esse debet quicunque præficitur: Ioan. 10. 1. Corinth. 4. 1. Per. 5. sed spectat ad negotiandum de beneficijs Ecclesiasticis, & ad affectum, & tegnum Simonis magi. Erubescenda igitur est ea opinio, quæ etiam tendit ad nouam extensionem (contra omnes iuris: rectæque topices regulas, videlicet contra naturam hatum regulatuon: contra verba, quæ non congruunt Ordinarin: contra mentem & scopum, cessante ratione, imo contra oppositam rationem) de dispositione annullatoua præuentionis ambitiosæ & odiosæ, ad annullationem potestatis ordinariæ: & de annullatione resignatoonis *in fauorem*, (quæ iure communi prohibita, odiosa, & simoniaca est) ad annullationem resignationis puræ, & simplicis, honestæ, licitæ, & omni iure petmissæ.

Resignatio in fauorẽ odiosa & simoniaca.

Ineptæ ratificationes Romanensium.

100 ¶ Eodem quo nuper dixi zelo, nonnunquam audiui Romipetas, cunęque Papalis sequaces illachrymantes, & incusaotes durnam, & iniquitatem (quam etiam bæresim vocant) statutorum Galliæ, de non adminendis reseruationibus, & quibusdam aliis dictæ Curiæ nundinaoonibus. Dicebant enim tuhil vtilius & æquius esse, quàm licere, beneficium mulos laboribus & sumpoonibus quæsitum, reseruate nepoti, filióve benefactoris, vel alij de se bene merito. Sic enim fieri, vt beneficium non momento (vt in horas accidere potest) perdatur: sed conseruetur in familiam, vel bene colloceturisimúlque fieri, vt homines faciliùs alliciantur ad beneficia, præsertim pauperibus cognatis vel amicis curanda, vtpotè non de facili amittenda, sed reseruanda: simul, vt alij ad benemerendum, fidelitérque inseruiendum inuitentur: vtpote quibus tutò reseruari poterunt beneficia. Quas tantas vtilitates abolent Decreta Gallicana, Basileæ primùm nata. Atqui hæ vtilitates non ad Ecclesiam, sed ptophanã pnitatorum mercaturam spectant: non ad fidelitatem ministerij, quam Deus, & Ecclesia vera requituot. 1. Cor. 4.a. sed ad negonanonem furum, & mercenariorum, quærentium quæ sua sunt: & ad effectum & Tyrannidem Simonis magi. Sancta igitur sunt (quicquid illi obstrepant) & ista huiusmodi Decreta conciliaria, in Gallia tecepta: Contrarium verò sentientes caueant ne lucernam corporis sui tenebrosam habeant, atque ita totum corpus tenebrosum sit. Matthæi 6.

Defensio cõciliorum.

101 ¶ Hic vide puritatem, & seueritatem superioris Ecclesiæ, quæ adeo speciem omnem & suspicionem negotiationis io his adhersabatur, vt non solùm reseruationes in ignorantes, & inuitos non admitteret: sed etiam resignationes de præsenó à volenobus, & spontaneis factas, sed in fauorẽ certæ personæ, etiam nulla pensione, nullo iure terento, execraretur, impietatisque simoniacæ damnaret. Sunt enim huiusmodi resignationes (etiam si non sit aliud vitium, quàm certæ personæ fauor) iure comm[illegible] reprobatæ, vt illicitæ, & simoniacæ. c. *cùm pridem*. c. vlt. *de pactis*. c. *ex parte*. 1. *de offic. deleg.* c. *dilecto de præbend.* gl. 2. & ibi Geminia. Philip. Franc. in c. *dudum de præbend.* in 6. nisi interueniente authoritate Papæ, qui de illa simonia dispensat: vt teneot Canonistæ, in d. c. *ex parte*. Et ne quis fortè notios hos Canones cauilletur, quasi vice monopolij factos, vtà solo autbore redimendi fiot, illique soli indidẽ negodari liceat: idem seuerùs sanciebant veteres Canones, ad hunc sanctum & canonicum finem ibi expressum: videlicet vt Ordinationes Ecclesiarum communi clen & populi consensu liberè, purè, & non aliter fierent: fures & latrones esse Christi authoritate Ioan. 10. decernẽdo quoscunque aliter intrãtes, vt est textus in c. *ordinationes*. 1. q. 1. & sic istę resignatiooes *in fauorem*, de se, triplici odio, seu vino laborãt. Primò, simoniæ canonicæ, vt dictũ est: vt opus sit quadã dispensatione implicita summi põtificis: quę etiam tã odiosa est, vt eam nec Legatus quidẽ à latere facere possit, nisi specialiter ei & in induiduo seu nominatim concessũ sit, vt tenẽt omnes canonistæ in locis præfatis. Nicola. Boërius in tract. *de facult. Georgij de Ambasia*. Secũdo, propter successionẽ hæreditariam. c. *ad decorem. de instit.* Tertiò, propter præiudicij quod olim iodebitè fiebat clero & populo, & hodie ipsi Otdinario in iure liberæ collationis, & Ordinationis Ecclesiæ suæ: quia priuari non debet, præsertim quãto maior subest præsumpoo fraudis, vt in infirmo resignante. 102 ¶ Et Io. Gerson in tract. de potest. Eccl. coosidera. 12. noo iniustè queritor, Papã Otdinariorũ iurisdictionẽ absorbete. Querelã etiam fecit (sed adhuc irritã) Ecclesia Gallicana, de huiusmodi præuenoonibus Papæ, in cõcilio Basileensi: imò hactenus iure irritã, propter nimiam auaritiam, & abusum simoniacum multorũ huius tegni prælatorũ, quantumuis diuitum: qui collationes beneficiorum pluris vendunt, quàm Romæ redimi queant. Vidi enim ante sex & viginn annos, Atchiepiscopũ vnum Lugdunensem Frãci. Rohanum ditissimũ, qui non erubescebat plus licitanti addicere: & è singulis collationibus nomine sigilli, sex aureos exigere: & quanquàm multis arestis huius Senatus Parisiensis iussus esset vno aureo contentari, tamẽ coerceri non poterat. Sed circumscripto abusu, certum est fauorabilem esse Ordinariotum potestatem: odiosas autem, & extraotdinarias Romanæ curiæ præuentiones: vt not. glo. & Doctor. *in c. 1. de rescript. in 6. in c. 2. de præben. in 6.* nec fieri sine aliqua Otdinariotom iniuna, saltem non absque eorum præiudicio. 103 ¶ Vnde merito restringi debent, saltem subsistente materia multiplicis fraodis, vt dum infirmus resignat *in fauorem*, nõ solùm enim vetrisimiliter vult fraudare Canones præfatos de simonia, & hæreditaria successione: sed etiam manifestè fraudare Ordinarium iure suo liberæ prouisionis iamiam imminentis. meritò testringenda fuit præuentio Papæ hoc casu, saltem quadãtenus moderanda, vt per hanc regulam: quæ tamen in verbo simpliciter, intelligitur geoeraliter, non solùm de resignatione quæ fit in Curia in fauorẽ certę personæ, siue retenta pensione, siue nullo retento: sed etiam de ea quæ merè, & simpliciter, & absolutè, per meram abdicationem, nullius fauote: quod rarò fieri contingit in Curia Romana: si tamen contingat, æquè regula locum habet tum eadẽ ratione præiudicij Otdinariorum, & odio præuenoonum. 104 ¶ Tum propter vsum modúmque loquendi, & intelligendi Papę, totiusque suæ Curiæ & Cácellariæ: vbi omnes has resignationes vocant simplices vniformiter: & semper dicũt, & intelligunt simpliciter resignari, eo ipso quòd non causa tegressus, vel permutationis ad aliud beneficiũ resignatur. vt 3. nu. 12. Et iste modus & stylus loquendi, & iotelligẽdi Curiæ Romanę notorius est. Ita que secundùm illom, verba eiusdẽ Curiæ & Cancellariæ debent intelligi, *l. si seruus plurium*. in fi. de leg. 3. l. *Labeo de supell. legat.* & hoc etiam indubitatum est, & ita obseruatur. Item intelligitur hæc regula siue de beneficio patronato, siue noo patronato: dummodò sit tale, in quo Papa præuenire, & liberè conferre possit, vt in omnibus patronis Ecclesiasticis, & etiam in laicis: quando in fundatione & reseruatione iuris patronatus, excepta est libera præuenno Papæ, vt quandoque vidi. Et sic Philipp. Dec. coosil. 224. bene concludit, hanc regulam in Papa, & non in Ordinano procedere. sed ille & Gomes. hic quæst. 17. malè restringunt ad meram collatiooem: excludendo spectanoa ad præsentationem & institutionem Ecclesiasticam.

Abusus præuentionum.

Et prælat. Francor.

Collatio Ordinarij fauorabilis.

Communis vsus loquendi.

Conclusio.

Electio cleri & populi.

Regeſtum curiæ Parſi.

105 ¶ Non obſtat quod experti quidam (vt ſuprà num.24.) dicuntin textu regulæ,quæ in regeſtis huius Parisienſis Senatus habetur, eſſe quædam verba,quæ oſtendunt hanc regulam loqui de Ordinario: vt ipſe regeſta eiuſdem curiæ adij, vidi, & indidem ad verbũ tranſcripſi quod ſequitur: *Item quòd ſi quis, in infirmitate conſtitutus, reſignauerit aliquod beneficium vbicunque, etiam ſi in Romana curia, vel ex cauſa permutationis, ſiue ſimpliciter: & poſtea infra viginti dies de illa infirmitate deceſſerit, talis reſignatio non valeat, & ſit omnino irrita, cum ſequutũ ex eadem & tale beneficium cenſeatur vacare per obitum ipſius reſignantis.* Nũc vide quod ea verba *vbicunq; etiamſi in Romana curia*, ſonant, & implicant reſignationem factam in manus Ord.imò tanquam minùs dubitalem implicare videntur,vt eſt natura coniunctionis etiam,*l. 2. c. de teſtibus in rub etiam per procur. cau. in integ. reſtit.*

106 ¶ Solue quòd ea eſt regula Innoc. 8. & Iulij.2. quæ in vſum recepta eſt: imò nec eſt originale plumbatum, nec legitimum quidem exemplum alicuius regulæ cancellariæ: ſed eſt ſimplex tranſumptum ſcripturæ cuiuſdam Franciſci, qui ſe dicit Electum Gebennenſem, cancellariámque Martini 5 regentem, data Romæ die 1. Septembris, anno 1416. in domo priuatæ habitationis dicti Franciſci, qui narrat multas ineptas & pudendas ordinationes, & reſeruationes dicti Martini, videlicet exorbitantiſſimas, & inauditas reſeruationes, & annullationes omnium reſignationum, & collationum omnium beneficiorum: inter quæ dictum articulum, qualem nuper tranſcripſi. Vtque videas quàm prudenter paralogiſati ſunt imperiti quidam, hiſtoriam & rerum geſta ignorantes, qui ſuſpicati ſunt articulum illum eo ipſo quòd in Regeſto curiæ recitatur, approbatum eſſe: Sciendum quòd mox vt Mart. ille 5. coronatus fuit, & in poſſeſſionem pacificam totius pontificię ditionis miſſus, non contentus tantis reditibus, qui nuper tres vel quatuor Papas ſimul aluerant, conatus eſt omnes Eccleſias ſtipendiarias facere, & omnes quæſtuarias artes, nedum præuentionum, ſed etiam reſeruationum omnium beneficiorum, quæ tempore nouiſſimi ſchiſmatis,circiter per triginta nouem annos inualuerant practicare:præſertim in Regno Franciæ quo vberior meſſis.

Mart 5.

Quæſtuarias.

107 ¶ Quare anno ſecundo pontificatus Domini Martini, ad ingruentem ab eo tempeſtatem auertendam, ſolenni Eccleſiæ Gallicanæ, ſtatuumque Regni conuentu Pariſiis habito, in Parlamento Regio rurſus innouatæ, & publicatæ fuerunt veteres conſtitutiones, & Edicta Regum aduerſus præuentiones expectatiuas, reſeruationes, exactiones, & alias vſurpationes Romanæ curiæ: inter quæ Conſtitutio pragmatica Ludo. 9. quam excudi feci in ſtylo Parlam. part. 3. titul. 3. §. 1. Edictum Caroli 6. ann. 1385. quod excudi feci in ſtylo Parlamen. par. tit. 37. §. 1. & aliud eiuſdem edictum anni 1406. quod infra excudi faciam poſt Edictum Henrici II. Et à tuto confeſſu, totum Regnum & Rempublicam Francicam repræſentante, concluſum & conſultum Regi, quòd ante quam obedientia vlla huic nouo Papæ præſtaretur, priùs eidem dictæ conſtitutiones & edicta notificarentur: vt ſciret non fute illi aduerſus ea obediendum: nec Regiam Maieſtatem aliter permiſſuram. Cúmque nihilominus Mart. 5. vel officiales ſui conarentur Regnum Franciæ illi ſeruituri, contra ſacros Canones & Regia Edicta ſubiicere: eáque ratione Lugdun. Eccleſiam interdicto Papæ de facto ſubiecíſſent: per areſtum eiuſdem Senatus, anno 1422. ſtatutum fuit ne tali interdicto pareretur, ſed vt tanquam abuſiuum ſpernereturICúmque ſeditioſi quidam Papiſtici, in Pariſienſi Academia, à dictis Regiis Edictis appellare tentaſſent: contra eos, & Rectorem Academiæ, Regius in eodem Senatu procurator, vt contra læſæ maieſtatis criminoſos proceſſit: vt ex publicis eiuſdem Senatus monumentis conſtat. Liquet igitur quòd ſcriptura illa d. Franciſci procancellarij Marti. 5. non fuit approbata, ſed reprobata: nec recitatur in Regeſtis Curiæ, niſi vt appareat quales erant illi articuli, qui Regiis edictis & Senatuſconſultis eo tempore reprobati ſunt. fa. quod ſcripſi in conſuetudin. Pariſ. §. 5. num. 13. cum ſeq. Vt igitur articulus ille quem ſupra num.105.præcedent.tranſcripſi nunquam fuit hic receptus, ſicut nec præcedentes, & ſequentes eiuſdem Marti. 5. quos conſtat reprobatos eſſe, & fuiſſe: ita nunquam fuit moribus vtentium approbatus, vt iacet, & multominus à ſequentibus pontificibus, vt patet in eorum regulis, quæ in multis, à dicto articulo diſcrepant. 108. ¶ Sed regula Innoc. 8. in ordine 18. publicata die 30. Aug. anno 1484. meritò fuit in vſum recepta & approbata: quia per illã Papa non ſibi negotiatur, ſed fraudibus occurrit, & Ordinariorum libertati prouidet, vt dixi: à ſequentibus autem pontificibus non ſolùm fuit ſemper approbata: ſed etiam ad fraudes magis coërcendas aucta. Iulius enim 2. in eum finem addidit ea verba *à die per ipſum reſignantem præſtandi conſenſus computandos*: quæ additio merito vt æqua,& fauorabilis in vſum recepta eſt, & ab omnibus ſequentibus pontificibus approbata:& ſic pro iure communi ſeruanda eſt, prout etiam obſeruatur. Clemens autem 7. multo latiùs eam ampliauit. etiam peculiari conſtitutione ad hoc edicta: quæ ſanxit habere locum etiam in reſignationibus factis, & admiſſis in ſanitate,& citra vllam ſuſpicionem mortis reſignantis: ſi poſtea conungeret conſenſum præſtari in infirmitate, & de eadem ſequi mortem infra viginti dies, à die dicti conſenſus. 160. ¶ Quam conſtitutionem ſequutus eſt, & approbauit Paul.4.in ſuis regulis, vt refert Dom. Gomeſ. in præfatione huius regulæ ad finem; vbi tamen ſubiungit compertum eſſe Clem. 7. dictam conſtitutionem fixiſſe odio Cardinalis Vich, qui in conclaui plurimùm obſtiterat electioni dicti Clem. Et ibi quidem ſentire videtur Gomeſ. quòd ea extrauagans non ſeruetur: quia dicit ſe hanc regulam aſſumpſiſſe prout communiter habetur in quioterno Rotæ, & ſicut in ea practificatur, videlicet vt textum illius tradit, & aſſumit interpretandum,velut etiam poſui ſupra num.1.ſed paulò poſt idem Gomeſ.in eadem regula.quæſt.12.in fi.& quæſt. 31. in fi. ſentit apertè quòd dicta conſtitutio Clementis, per Paul.3. cum effectu approbata eſt,& obſeruatur in curia Romana: & benè, prout etiam iuſtum eſt eam obſeruari, propter fraudes increbreſcentes. Quẽadmodum enim propter ſubortas paruarum(quas vocant)datarum fraudes, per quas regula Innoc.8.inanis reddebatur, Iulius 2. iuſtè auxit hanc regulam, addita clauſula,*à die per ipſum*,&c.ita propter eaſdem fraudes magis increbreſcentes, iuſtè Clemen. 7. edidit dictam conſtitutionem: ſed eo quòd non eſt in regulis, ſed in extrauaganti ſeparata, quæ nunquam Alpes tranſiit,non fuit apud nos recepta, ſicut nec publicata, & nunquã vidi illam in iudiciis allegari,& multominus practicari, ſed tantùm præfatam regulam,quam nouè radicitus,& medullitus explicatam habes.

Innoc.8.

Iulius 2.

Clemens 7.

Paul. 4.

Interdictum ſpretum.

In ſeditioſos.

110 ¶ Sed quia quædam adhuc ſuperſunt valdè vtilia & neceſſaria in quotidiana praxi circa.d. primam. qu. in qua ineluctabiliter propugnata eſt concluſio noſtra hanc regulam non habere locum in ordinario. Quam concluſionem tacitè ampliauimus ſuprà, n.33. vt procedat non ſolùm ſi de ſolius Ordinarij: ſed etiam ſi de alterius Canonici expectantis præiudicio ageretur, etiam graduati vel nominati. Ad quod aduerte quod illa ampliatio vera eſt in ſe, videlicet in ſimplicibus terminis iuris nulla fraude ſuppoſita: ſecus ſi conſtet reſignationem acceleratam vel procuratam in fraudem legitimi expectantis. Sed tunc eſt propriè limitatio concluſionis noſtræ quæ in ſimpli-

cibus terminis iuris loquitur, ſed adaptatio remedij iuris communis contra fraudem exquiſitam non habito reſpectu ad hanc regulam. Cum autem mandatarius Papæ expectet per omnem vacandi modum excepta legitima permutatione. c. 1. *de rer. permutat.* 10 6. graduati autem & nominati nihil expectent per reſignationem ſimplicem. 111 ¶ Ideo in graduatis & nominatis quib⁹ proinde facilius poteſt fieri fraus, prius

Thema. excutiamus hanc Hypotheſim. Initio menſis nominatorum Iulij quidã valdè infirmus reſignat beneficium in manus Epiſcopi qui admittit & confert nepoti reſignantis, eodem menſe de eadem infirmitate morientis, nouus natus petit per obitum & habet collationem ab Epiſcopo, vel eo recuſante à ſuperiore immediato, vter habet ius? Videtur reſignatarius, primò per areſtum ſolenne de quo ſupra nu. 34. ſed ibi vacauerat in menſe Ordinarij, qui non poteſt vti hac regula, nec alias impetrauit per obitum debebatur, qui tantùm hac regula nitebatur: quare merito ſuccubuit. At hic primò beneficium vacauit in mẽſe nominati qui conqueritur. Secundò collatio facta eſt nepoti morientis. Breuiter dico nominatum ſuperiorẽ eſſe propter tres fraudis præſumptiones ſimul concurrentes. Prima infirmitatis qua reſignans in periculo mortis laborabat.

Tres præſumptiones. Secunda coniunctionis perſonarum quia collatio facta nepoti. Tertia affectionis & reſeruationis beneficij quod erat reſeruatũ nominatis ſi infirmus eo menſe decederet prout contigit, & ſic euentus declarat reſignationem eſſe re ipſa factam in damnum Canonici expectantis, conſilium autem fraudis ſatis colligitur ex ratione infirmitatis & coniunctionis perſonarum & temporis ſimul concurrentibus. 112 ¶ Requiruntur enim regulariter & ſufficiunt tres præſumptiones, vt ſatis patet in ſimili in c. 2. *de renunciat.* in 6. & quæ in materia ſimulationis contractuum tradit Cæpola in tract. *de ſimulat. contract.* in 6. *caſu principali.* c. 2. cum ſeq. Philip. Dec. conſil. 167. ou. 3. Conrad. *de ſeptem hartum ſeptem parti. de contract.* quæſt. 84. concluſ. 3. cum ſeq. Hieronym. Cagnol. 1epc. leg. 2. nu. 19. *C. de pact. inter. empt. & vendito.* & alij quos citaui in tractation. *vſura.* nu. 292. Et in terminis reſignationis beneficiorum quod requirantur & ſufficiant tres præſumptiones vel duæ, quarum vna æquipolear duabus, vt in c. 2. in fi. *de renunc.* in 6. Ad hoc vt reſignatio iudicetur fraudulẽta, & nihilominus beneficium impetrari poſſit. per obitũ tenent glo. pragmat. in vt. *de collatio.* §. 10. item quòd omnia ver. permutationis Petrus Anchar. conſil. 388. Egidi Bellameta deciſio. 394. Stepha. Bertran. conſil. 311. etiam ſi beneficium bb. 2. in primo impreſſis Aymo Crauetta conſi. 82. 113 ¶ Quare idem dico reſpectu ſimplicis graduati, cùm enim hi vix vnquam capiant niſi per obitum naturalem, & ſimplici reſignatione excludãtur, facilè eſſet eos eludere per reſignationem in manus Ordinarij pridie vel die obitus, quare tãto æquius eſt his quam mandatarijs, de quibus in c. 2. *de renunciat.* in 6. ſubueniri, quanto his iuſtius & ex publicæ vtilitatis cauſa debetur quàm mandatarijs Papiſticis.

Retentum in mente. Vnde merito in ſupremo Senatu ooſtro in mente Curiæ retentum fuit quòd per illud ſolemne areſtum, de quo ſupra nu. 34. & alia areſta quibus iudicatum eſt hanc regulam non procedere in Ordinario, non fieret præiudicium graduatis & nominatis, ſi in eorum menſibus reſignantes infirmi decederent. 114 ¶ Non quod ſtatim habeant fundatam intentionẽ per hanc regulam niſi in terminis illius: videlicet reſignatione admiſſa per Papam vel Legatum: ſed per diſpoſitionem iuris communis concurrentibus legitimis conjecturis, vt in cap. 2. *de renunciat.* in 6. & not. canoniſtæ in capite 1, *extra de cleric.* non reſident & nuper plenè dictum eſt Tum alioquin oullum ferè beneficium vacatet per obitum in menſibus graduatorum & nominatorum, Ordinarijs vel eorum vicarijs reſignationem etiam in fauorem hoc tacito tunc admittentibus (vtpote de beneficio alioquin ſibi perituro) quam alias non admitterent, ſed liberam per obitum diſpoſitionem lucrari vellent. 115 ¶ Hic oritur quarta flebilis præſumptio à corrupnone diſciplinæ Eccleſiaſticæ in turpem oundinationem *ſymoniæ* apud quoſdam conuerſæ, ſunt enim, vt audio (vt olim vidi de quodam criam primate Lugdunenſi) qui nihil aliud quam ſimoniacam mercaturam (quam canones hæreſim & rabiem & peſtem vocant. c. 3. e. 5. c. *extra de ſimonia*) collationes beneficiorum, & reliqua cauponantes, qui etiam reſignationes in fauorem tacitè admittunt pretio maiori vel minori, vt maior vel minor ſpes eſt vacationis & nummi corradendi. Abſit vt ſiut vbique huiuſmodi harpyæ, vel præſint, iam hæc præſumptio faciet numerum. l. *vel vniuerſorum. de pigneratitia. actio.* l. *ſi ſeruus plurium.* in fi. ibi & anic omnia ipſius patris familias conſuetudo *de legat.* 1. ſic mutatis monibus leges mutantur aut cauillantur reſte Platone. 116 ¶ Ita vt ſi conſtet reſignationis inſitmi repulſam datã quandiu fluebat menſis Ordinarij, admiſſam autem mox vt præterfluere cœpit & incidere in nouenſem graduau, tunc etiam ſi non conſtet de propinqua cognatione reſignatarij, tamen ſatis præſumitur fraus primò raoone infirmitatis, ſecundò propter conſuetudnem ſimoniacam Ordinarij vel vicarij, præſertim cum priùs detractaur reſignationẽ, nec alia ratione tandem admiſit, niſi quòd videbat fructum ſibi perituram, tertio propter euentum, tum non deeſt ſuſpicio ſimoniæ quia in eodem genere mali maliòa (præſertim conſueta ſemper præſumitur c. *ſemel malus de regu. iur.* in 6. Anto. Burgos in c. *ad noſtram* col. 4. ou. 16. cum ſeq. extra *de empt. & vendit.* & reſpectu tertij habenus ius fraudibus obnoxium coniecturæ ſufficiunt vt tetigi in conſuetu. Pariſienſi. §. 58. ad fi. nu. 86. 117 ¶ Vnde hæc profunt etiam mandatarijs papiſticis, quamuis non ſint tam fauorabiles, puta mandato inſinuato calendis Maij, quidam ad finem eiuſdem menſis habens pingue beneficium, qui ſiue ob ſenium vel alium morbum ſecundum conſueta iudicia medicorum non eſt ſuperuicturus decennium, & ad finẽ Maij Ordinarius con- Thema. fert nepoti reſignantis, vel ſi extraneo conferat, conſtat de conſuetudine negotiandi & repulſæ reſignationis aduſque imminens periculũ, ne poſt menſem vacans mandatario debeatur, ſufficiet ad fraudem probandam per prædicta & per cap. 2. *de renunciat.* in 6. 118 ¶ Nec obſtat quod in dicto cap. 2. caſus eſt conuerſus, quia ibi non reſignatur beneficium quod ſpectatur mox vacaturum: ſed aliud. Hic autem beneficium ipſum vacaturum reſignatur anticipando finem menſis, quia ſpecies. d. c. 2. exemplum eſt, quod non reſtringit, ſed idem ius iudicat, vbi eadem ratio fraudis vt hic pariter quod diximus in reſignatione ſimplici: habet etiam locum in reciproca ſeu cauſa permutationis, vt ſi in menſe graduati, vel poſt menſẽ mandati: aut ſub finem temporis Ordinarij, grauiter ægrotans pingue beneficium permutat cum vili beneficio oepotis, & de eodem morbo moritur in menſe graduati. tres enim concurrunt, imò quatuor præſumptiones: prima morbus, ſecunda coniunctio perſonarum, tertia inæqualitas beneficiorum, quarta euentus. Ideo etiam ſi facta eſſet ea permutatio cum extraneo idem dico, quia tres preſumptiones abundè ſufficiunt. Idem ſi moritur aliquanto poſt viginti dies dommodo obitus cedat in menſem graduati vel ſub mandato, nec tandiu ſuperuixerit, vt tollamr vel non remaneat ſufficiens præſumptio fraudis arbitrio iudicis.

119 ¶ Idem dico ſi dicta permutatio fiat æqualis per penſionem à reſignante retentam, iſtud enim machinamẽtum non purgat, ſed auget fraudem. Quid enim monens indiget hac penſione mox euanitura? Imò in materia fraudibus obnoxia quanto maior cautela,

tanto euidentiot fraus. Bal in l. *teſtamentum* in prin. & ibi Iaſon C. *de teſtamen.* Bal. in e. *ex literis.* eol. a. in fin. *extra de conſuetud.* & dixi in conſuetudin. Pariſ. §. 13. glo. 3. n. 54. Si dicas quod hoc vltimum non poteſt regulariter fieri, niſi per Papam vel Legatum ſpeciales de hoc facultates habentem, & ſic ſufficere hanc regulam de viginti diebus. Reſpondeo verum eſſe ſi morereꝛur de eodem morbo infra viginti dies quo caſu aliud non requiritur, ſed poſt viginti dies, peruuere, quo caſu ceſſat hæc regula: ſed ſtantibus his coniecturis ſuccedit diſpoſitio iuris communis, qua in fraudem factum iudicatur, & beneficium pingue pet obitum vacare cenſetur ad commodum graduati vel mandatarij in cuius fraudem factum eſt.

121 ¶ Sed non ad commodum alterius, quia reſpectu alterius & conſilium & euentus fraudis, & ſic omnia deſunt. vnde in omnibus ſuperioribus caſibus, & ſimilibus, & in d. c. 2. *de renuntiat.* in 6. tertius cui non erat debitum beneficium impetrans illud per obitum, & dictas fraudes probare volens non admitteretur. facit l. penul. D. *de leg. l.* 2. §. *ſi. duo. tit. de collatio. bono.* Roma. con. 411. in fi. & ſingula. 692. regula eſt. excepta tamen ſimonia, qua probata cum reſignatio nulla fuerit, vacaret omnino beneficium per obitum per ea quæ dixi §. eo. nu. 206. & in reg. *de publicat.* num. 24. cum ſeq. 122 ¶ Cæterùm quas ſupra dedi ſpecies, exemplorum viee ſunt. Quid enim ſi infirmus reſignauit in menſe graduati vel ſub finem menſis præcedentis, & ſequenti obiit: ſed Ordinarius contulerat abſenti qui ſequenti menſe Ordinarij repudiar? Certè ſatis apparet fraudem exquiſitam, ex quo iterum ex eadem cauſa vel eius ſequela inuenitur beneficium ad liberã Ordinarij collationem fruſtratis expectantibus. Tum hic concurrunt infirmitas reſignantis, collatio facta abſenti, eiuſdem repudiatio: & quamuis repudiatio illa non ſit noua vacatio, vt dixi infra. *de publica reſignatio.* nu. 90. & infra *de veriſimi. notic.* nu. 81. cum ſeq. tamen cum aliis facit argumentum colluſionis. 123 ¶ Nec neceſſe eſt arguere fraudem reſignantis vel omnium participantium actum, quia ſufficit fraus vnius. vnde in d. c. 2. *de renunciat.* in 6. etiam ſi conſtet quòd reſignans non faciebat animo fraudandi, ſi tamen à fraudatore inductus eſt, ſatis eſt, puta ſi collator vel habens promiſſionem illius de pingui vacaturo togauerit habentem tenue beneficium, vt illud reſignaret, etiam ſi neſciret id fieri vt obſtrueretur canonico expectanti, & contra prædicta exempla etiam primum illud de reſignatione infirmi & collatione nepoti facta,

Conſanguineus ſed digno reſignare non eſt ſuſpectus.

124 ¶ ceſſant quando ex aliis coniecturis fraus exeluditur, vel honeſti ratio præpollet. vt ſi auunculus ſenex ægrotans permutat dignitatem vel pingue beneficium cum tenui nepotis doctoris & præſtantis viri talis beneficij digni & partibus ſuis in eo functuri. Huiuſmodi enim permutatio nec fraudulenta eſt, nec alieuius labis aut ſimoniæ ſuſpecta. quamuis enim concurrat duplex ratio affectionis, vna ſanguinis & naturæ, altera virtutis & honeſti, iſta non dicitur accidentalis nec impulſiua, ſed præcipua & finalis cauſa, ſaltem non vinatur per concurſum naturalis amoris qui non contrariatur charitati, ſed magis illi ſubſeruit, & ſanguinis affectio tectè ordinata non debet in inuidiam trahi. Ita in propriis terminis decidit Egidi. Bellamera poſt Hoſtienſem in c. *cum* nu. 8. *de ætat. & qualit. præficiendo.* Idem. multo magis dico in reſignatione ſimplici, & ſic per obitum infirmi etiam tempore nominati graduati vel mandatarij nihil vacabit. Idem tenet Henric. Bobic in c. *graue extra de præb.* 125 ¶ Facit quòd concurrentibus duabus cauſis finalibus vna ceſſante vel reiecta remanet altera. §. *affinitati.* & ibi gloſ. *inſtitu. de nupt. ſi ventri.* in. fi. & ibi Franciſ. Ripa. *de priuileg. credito.* & tex. melior de iure ſecundum Bal. ibi in l. *ſi non*

A *leg. Ælia. Sentia de hæredib. inſtit.* adeo vt etiam priuilegium quod eſt contra ius commune, tamen ex altera cauſarum valida ſubſtat: Ioan. Imo. Card. Florẽt. in c. *ex parte.* in fine *de cleric. coniugat.* facit etiam quod turpi & honeſta concurrentibus, ſola honeſta attenditur & facit locũ condirioni in totum gl. in l. *vbi autẽ.* in fi. *de conditio.* ob turpẽ cauſam. Ioan. Andr. *in mercurial. in pari cauſa.* & ibi Philip. Frãc. *de regul. iurit.* in 6. Alex. conſi. 113. lib. 6. Hypoli. Marſil. ſingulari 617. Sed hìc neutra cauſarum turpis eſt & honeſta naturalem iuſtificat. 126 ¶ Tum finis præpõderat mediis ordinatis ad finem, ſed beneficia Eccleſiaſtica ordinata ſunt pro literis & pietate idoneis. Prædicta intelligo ſi nepos ille eſt adminiſtraturus, ſecus ſi pluralitati beneficiorum & aulæ vel ambitioni inſeruiturus. Quorſum enim quæuis idoneitas quæ eccleſiæ cuius eſt beneficium non ſeruit? ſumma huius primæ quæſtio. quod hæc regula per ſe non habet locum in ordinatio, ſed præter eam concurrentibus & probatis legitimis coniecturis fraudis poteſt pet paſſiuam interpretationem iuris cõmunis adaptari, & non alias. 127 ¶ Quæro ſecundo an huic regulæ derogari poſſit, & cuius effectus ſit diſpenſatio? Et primò certum eſt quòd Legatus etiam de latere nõ poteſt, etiam ſi habeat poteſtatem generalem derogãdi omnibus regulis cancellariæ editis & edendis: niſi ſpecialem, & (vt ita loquar) indiuidualem habeat facultatem derogandi huic regulæ. *de viginti diebus infirmorum reſignantium.* quia hæc regula ius facit, vtpote iudicialis, rum notabilis, & fauorabilis eſt: Et ita rectè tenet do. Ludouic. Gomeſ. hic, q. vlt. & in procœmio. lib. 6. De Papa verò nemo dubitat quin poſſit: iuxta regulam e. *innotuit. de elect.* c. *propoſuit. de conceſſ. præb. l. cuũ eſt nolle. l. Neratius. de reg. iur.* dummodo expreſsè, & nominatim deroget. Non enim ſufficerent derogationes quantumuis generales Papæ, ergo nec derogationes generales in legatione: vt ſentit Gomeſ. hic qu. 34. & bene. Et vt inquit glo. & Gom. q. 39. ante Leonem. 10. non ſolebat derogari huic regulæ, niſi cũ maximis fauoribus. ſed à tempore Leonis, cœpit paſſim derogari tam in Italia quàm extra. 128 ¶ Sed quòd Papa paſſim & indiſcriminatim derogare nõ poſſit, nedũ non debeat, graues vrgent cauſæ: nec enim Eccleſiæ dominus eſt: ſed adminiſtrator. 12. q. 1. c. vlr. *de donat.* & terigi in conſuet. Pariſ. §. 2. & gl. 4. nu. 19. non autem habet poteſtatem malè adminiſtrandi, etiam ſi hyperbolici quidam adulatores blaſphemant eum eſſe maiorẽ Apoſtolo, contra illud ad Galat. 1. *Aut Angelus è cælo, &c.* & cõtra quam etiam a poſtolus negat ſe habere poteſtatẽ. contra quos, etiam vltra Bernard. *de diſpenſat.* ad Engel. librum edidit. Ioan. Gerſon in 4. part. oper. Remedia contra adulato. Ar quum hæc regula iuſtis de cauſis facta ſit. & fauorabilis, videlicet ad reſtringendũ fraudes quæ cõtra Canonet ipſos, & ius publicũ fiunt: vt §. n. 36. 95. 101. ſeq. derogationẽ iniuſtam eſſe, nedũ odioſam. Cùm autẽ paſſim ſine delectu fiat, additis v. ducatis. nemo non videt abuſũ & illuſionem eſſe: quaſi hęc regula nũ dinationis cauſa facta ſit, vtque cariùs bullæ veneant. Quid autem iniquius quàm legem proſtare, pretióque reſigi? Solue, his & aliis grauioribus obuiam ire non eſt vnius priuati: ſed Eccleſiæ legitimè congregatæ, vel Principis, ad quẽ in ſuo Regno ſpectat diſciplinam Eccleſiaſticam munire, & defendere, etiam aduerſus prælatos Eccleſiaſticos abutẽtes. c. *principes ſæculi.* 23. q. 5. qui etiam inde Deo rationẽ tedditurꝰ ſunt, dixi in præfat. Edicti Regij contra abuſus curię Rom. editi. Tum intereſt vniuerſalis Eccleſię quòd beneficia conferantur per ſuos Ordinarios, quia Ordo vniuerſalis deſtruirur, ſi vnicuique ſua intrisdictio illæſa non ſeruatur. 11. q. 1. c. *peruenit.* qui eſt textus Gregorij magni. Ita in propriis terminis decidit Franciſc. Aret. in e. *Mandatum* colũm. 1. nu. 3. *de reſcript.* ergo intereſt Eccleſiæ Gallica. cuius Rex Francorum Chriſtia-

Honeſta cauſa præualet.

Quæritur 2. de derogatione.

Papa non eſt dominus Eccleſiæ.

In adulatores.

Solutio.

nouiſſimus eſt tutor & protector, & ex coronationis A
iuramento eius vultitatem & immunitatem propugnare debet: vt in proœmio pragmaticæ Carol. 7. profitetur, quæ per dictas derogationes læditur. Tum prædicta derogatio fit in reſignationibus verè ſimplicibus iure communi permiſſis, quarum gratia ooo itur ad alium quàm ad Ordinarium: ſed fit pro reſignationib⁹ in fauorem quæ veritæ ſunt & ſimoniacæ, & ad ſonendum abuſum illum qui fit contra ſacros antiquos Canones de prohibita ſucceſſione in beneficiis, & ne liceat de illis teſtamentum facere. Tum hæc regula voa cum regula de publicandis & de veriſimili nouitia non ſolùm ſunt receptæ in toto regno, ſed etiam in legem tranſierunt generalem, ita quod inter leges Regni io cuſtodiam ſacrorum Canonum & libertatis Eccleſiæ Gallicanæ ſancitas oonnumerari poſſunt. ergo de- B
rogatio multiplicem abuſiuum continet, vt & infra, n.140. Quod æquum & iuſtum eſt iudico & doceo, & nihilominus interim ab eo quod de facto ſeruatur cauendum moneo infra eod. num.140. 130 ¶ Sed ardua
an huic regulæ derogari poſſit præiudicium graduatorum & nominatorũ. ſuit quæſtio in hoc Senatu circa effectum derogationis, an derogatio huius regulæ per Papam, vel ſuum Legatum facta in fauorem, & ſupplicationem priuati præiudicet nominatis, & graduatis vniuerſitatum huius Regni, ſi reſignans de eadem infirmitate infra 20. dies moriatur, in menſibus eis deputatis? Non ignoro quid in hoc Senatu claſſibus prima & tertia die 13. Maij congregatis concluſum fuerit, cùm anno ſeſquimilleſimo trigeſimo ſexto poſt obitum Legati Pratenſis, frequens occurreret hæc quæſtio, ob multas collationes quas ille fecerat cum expreſſa & promiſcua dero- C
gatione huius regulæ, ptout ſpecialem, & particularem ſuper hoc habebat à Papa facultatem. Pro qua concluſione optimè facit, quod ſupra n.33. ſcripſi hanc regulã non eſſe factam ad commodum huiuſmodi graduatorum & nominatorum, neque iis prodeſſe, niſi in conſequentiã. Atqui non eſt res tam indubitata quàm vulgò putant pragmatici, quorum ſcientia truinę fotenſis cancellos non excedit. Primùm enim principalis pars, ſeu legitimus contradictor in ea quæſt. generaliter determinanda defuit: nẽpe huius Regni academiæ, quas vniuerſitates vocant, quæ nec vocatæ nec auditę fuerunt. 131 ¶ Deinde in earum fauorem quamplures & graues vrgent rationes: Prima quia quantumuis alias derogatio lata & generalis ſit, nunquàm tamen videtur appoſita, vt habeat effectum contra priuilegium indu- D
ctum miſerationis cauſa: niſi etiam de ipſo fiat expreſſa mentio vt eſt doctrina Cyn. in *l. vnic. C. quand. Imp. int. pupill. vel. vtdu.* quem extollit Martin. Laudenſis in tractatu *de priuil.* §.40. & ante eos Federicus Senenſis con.230. monaſt. Alex. conſi. 122. nu. 16. l. 4. Fely latè in *c. nonnulli.* in ptin col. 27. *de reſcr.* Carol. Ruinus con. 226. con. 223. l. 1. & omnes vbique ſequuntur. Secunda, nunquàm includit caſum vtilitati reipub. contrarium: & ſi includeret, non valeret. *l. Iubemus* 5. & ibi Bald. in 2. *notab. C. de ſacroſan. eccle.* Fely. in *c. cauſam. quæ. col* 12. *de reſcript.* & in d.c. *nonnulli. coll.* 3. 132 ¶ Tertia, quia nunquam extenduntur ad priuilegium conceſſum vniuerſitati, etiam collegio Decurionum. *l. Decurion. C. de ſtlent.* 2. *lib.* 12. Igitur multominus ad conceſſum E
ſcholis ſtudiorum. Lugdun. Roma. conſil. 436. quod indultum in verſic. *tertia principalis ratio.* Quarta, quia non debent multa ſpecialia circa idem concurrere. *l. 1. C. de dot promiſſ. l. ſi. de ſeruit. lega.* Alex. Iaſon *l. ſingul. col. 2. ſi certum petat.* Boniſ. *de vitali.* in cle. 1. in fin. *vt lit. pendeat.* Quinta quia quando plures diſpenſationes circa idem concurrunt, & quanto plura obſtant, non ſufficit generalis clauſula vel derogatio: quia tanto minus præſumitur de voluntate concedentis. l. 1. & 2. *C. ſi vnus ex reſcrip. pet. lib.* 1. *e. de petit bono. ſubla. l.* 10. & tanto facilius iudicatur obreptio. & ſubreptio. Bal. in *l. 1. col. pen. C. de furt.* Alex. *con.* 155. *n.* 4. *l.* 6 Fely. d. *c. nonnulli col.* 28. *verſi. quinta concl.* Iaſ. 235. *colum.* 7. Curſi. Ionior. *conſi.* 1. *col. pen.* Philip. Deci. *conſ.* 561. *n.* 22 ſa. quæ ſcripſi ſuper edicto contra pat. *datar.* §. *g'o.* 2. *ad fin.* Hæc autem omnia ſimul hic concurrunt: Quod vt clarius iudices, ipſam facti ſpeciem oculis ſubuce.
133 ¶ Quidam præbendarius vel parochos infirmus Hyp o theſis.
menſe Decembri, volens Titium ſucceſſorem habere dat mandatum ad reſignandum in eius fauorem, quod Papa concedit, & ad ipſius Titij ſupplicationem derogat huic regulæ: poſtea conringit reſignantem de eadem infirmitate mori infra viginti dies, non tamen in menſe Decembri, ſed initio menſis Ianuarij: quare nominatus obtinet ab Ordinario collationem per obitum, iuxta Decreta Baſilienſia, & concordata: Vter potior ſit? punctum eſt, an per dictam clauſulam derogatoriam huius regulæ impediatur beneficium vacare per obitum, non ſolùm reſpectu Ordin. & liberæ collationis Ordinarij, vel aliorum quotuncumque impetrantium: ſed etiam reſpectu collationis neceſſariõ, affectæ, & debitæ, & ſic etiam reſpectu nominan antiquioris, cui vacans per obitum in eo menſe debitum eſt, & effectum? Et apparet quòd non: quia huiuſmodi derogatio exorbitans eſt, & odioſa, per prædicta, tum ſatis operatur contra Ordinarium, in præiudicium liberę collationis ad eum ſpectantis, & omnium quorumcumque, ſi conringat reſignaotem de eadem infirmitate mori ante menſem Ianuarij, & ſic in reliquo reſtringi debet, ne operetur in damnum indebitum nominatorum, vel graduatorum, quibus debita beneficia per obitum vacantia in menſibus eiſdem ſpecialiter reſeruatis: vt per glo. & Docto in l. vlt. §. *in computatione. C. de iur. delib* vterque Imol. in li. 4. §. *toties. de dam. infect.* 534 ¶ Præterea hîc multa odioſa, multę diſpenſationes ſimul concurrunt. Primom enim quod Papa admiſit *in fauorem*, eſt contra Canones, & continent diſpenſationem aduerſus Simoniam Canonicam: vt ſupra n.101. Item rurſus accidit alia diſpenſatio odioſa, vtpote contra hanc regulam quæ fauorabilis eſt: Et ſic Papa non cenſetur, aut non debet (quod idem eſt) cenſeri velle derogare huic regulæ: in quantum contingeret excludi oominatos, & graduatos, qui habent ius multis modis fauotabile, & præterea tum cauſa miſerationis, tum cauſa Reipub. tum fauore Eccleſiæ, quæ viris literatis indiger. c. *cùm ex eo.* & ibi Io. And. *de elect.* in 6. Franc. Ripa. c. *ſi quando. col.* 4. *de reſcript.* in 6. tum conceſſione piæ cauſæ. c. *ſi propter de reſcrip.* in 6. tum collegiis ſcholarum, tum etiam ob cauſam alimentorum pauperum, qui literis operam inſumpſerunt, quod patet ex limitatione reditus ducentorũ ducatorum: & ſic non videtur in hunc euentum quo mors in menſem nominati cadit derogare. l. *liberta quos.* §. *Poſthumus de alim. cibar. leg.* Lud. Rom. *conſi.* 416. *ver. octaua principalis ratio.* Philip. Dec. *conſ.* 163 in fi. 135 ¶ His tot ſimul concurrentibus ratio ſuadet, imò vrget, dictam derogationem, quæ alio caſu effectum habere potuit, non debere ad hunc caſum extendi, nec de eo intelligi. tum vel indubio præferendus eſſet nominatus, vel graduatus, qui venit ad beneficium debitum, contra Titium, qui certat de lucro aduentitio. Titius enim nullam omnino defenſionem ha- Diſpenſatio odioſa & lucratiua.
bet contra nominatum: niſi illam ſolam derogationẽ: quæ non ſolùm odioſa eſt, ſed etiã merè lucratiua, niſi quòd vno ſortè aut altero ducato redempta: quod tanto odioſius, & iniquius eſt, quanto pluris ſua ſtudia conſtant viris literatis, & fauorabiliora ſunt. *v. de reg. iuris. c. locupletari. c. decet de reg. iur* in 6. 136 ¶ Confirmatur, quia per ſacrum Concilium Baſilienſe tertia pars omnium beneficiorum, vltra theologalem præbendam, affecta, debita & reſeruata erat viris literatis huiuſmodi indiſtinctè, quomodocumque vacarent: ita quòd omnis vacatio, etiam ex cauſa reſignationis, imò etiam ex cauſa permutationis, de rigore conuenebatur, vt eſt tex. in *c. vnico de rerum permut. in* 6. ibi *æquitatẽ præferentes in hac parte rigori*: Et ſic ſolo intuitu æqui- Concilium Baſilienſe.

tatis excipiuntur vacantia per permutationē veram,& sine fraude factā: Vacantia autē per resignationē simplicē,vel in tacitum,vt sæpè fit,fauorē, aut aliàs quàm per præfatam permutationem, omnino includebantur, & illis debebantur. Et tamen congregatio Biturícensis, sine authoritate dicti cōcilij, anno quadringentesimo trigesimo octauo,excepit etiā vacantia per simplicem resignationē:& meram abdicationem:vt patet in pragmatica de collatio. §. *Item quod omnia*.Et sic iā facta est iniuria,& indebita restrictio literatis viris, & collegiis scholarum inauditis:quia in dicta cōgregatione non erant vocata huiusmodi collegia: sed tantùm Archiepiscopi, Episcopi,Capitula notabilia,Abbates, Decam, Præpoliti, cæteriq; Prælati:qui negotiū suum agentes,causa fuerūt huius indebitæ restrictionis præfatæ conciliaris constitutionis, decretū etiam irritum habentis. Cùm igitur indebitè (ne dicam nulliter) sublata eis esset vacatio per resignationem simplicem:in cuius congregationis consequentiam,eadem limitatio secuta est in concordatis, quæ aliàs secuta non fuisset: non est addenda iniuria iniuriæ, nec afflictio afflicto, per iura vulgata. Cùm igitur per hanc iustam,& fauorabilem regulā redeamus ad vacationem per obitum: non debet derogatio huius regulæ extendi in casum, quo obitus incidat in mensem his collegiis & literatis viris affectum.137 ¶ Nec obstat quòd Papa in concordatis tit.*de mandat* §.*adeò que*.ius præuentionis etiam in his mensibus sibi reseruauerit: rum quia Papa hic non præuenit in conferendò per obitum: sed in vacatione per obitum præuentus est à nominato: tum quia illa reseruatio intelligitur de simplici, non autem de dispensatoria,saltem contra hanc regulam,sicut nec contra regulam de verisimili notitia: (satis est enim quòd præuenire possit vbi aliud non impedit quàm vulneratio iuris communis,& iurisdictionis ordinariæ,& in hoc satis operatur reseruatio: vnde non debet extendi, quando aliud impedimentum notabile concurrit: saltem nullo modo debet extendi de vno capite vacationis præuentæ,ad aliud: impediendo, & sibi in effectu reseruando aliam futuram vacationem: sicut nec ex eodem capite præueniendo verisimilem notitiam.) 138 ¶ Tum quia derogatio huius regulæ species est reseruationis,per concilia & concordata prohibitæ: imò in effectu est vera reseruatio & dispositio futuræ vacationis. Quando enim Papa cōfert per resignationem, iam prænenit,& supplantat Ordinarium in hac specie vacationis: quando autem simul addit derogationem huius regulæ, disponit de futura vacatione per obitū, quàm præripit, sibique plusquam reseruat, & sic abusus est: quia omnis species reservationis, vel dispositionis de beneficio vacaturo,vel de quacunque futura specie vacationis, generaliter,& distinctè damnata est per sacra concilia, & concordata. Quinimò illa reseruatio facta in concordatis supra nu.137.in prin.militat contra Papistam:firmat enim regulam in reliquis, per iura vulgata.Papa autem sibi non reseruauit ius faciendi, ne beneficium vacet per obitū decedentium etiam in mensibus Ordinariorum,& multominus in mensibus reseruatis vniuersitatibus studiorum : vbi aliàs de iure communi, vel per hanc regulam fauorabilem,diu ante dicta cōcordata non solùm latam,& publicatam, sed etiam in hoc regno receptam, & approbatam, per obitum vacatura sint , & hæ sunt rationes, quæ inter alias, quas breuitatis causa prætereo generaliter, quæ omnem huiusmodi derogationem excludunt. Igitur etiam potestas deficit, vt etiam si Papa maximè velit, idque exprimat,non possit hanc vacationem per obitum, præsertim in mensibus academiarum huius Regni impedire: sed dato quòd possit, nisi id nominatim exprimat,noti deber censeri id voluisse,per prædicta. 139 ¶ In Legato autem à latere, etiam si maximè velit & exprimat, potestas per aliam quoque rationem deficit: Tum quia per concordata cautū est vt vacantia in mensibus Ordinariorum libere per eos secundùm iuris communis dispositionē conferantur: vacantia autē in mensibus graduatorū &nominatorum eisdem prosequentibus & non aliis conferantur. Ergo Papa præuenire non potest, sicut nec vllo modo concordata rumpere. Ergo necesse est liberū semestre inquirendi & conferendi relinqui Ordinariis in mensibus suis, secundùm concilium Lateranense, & iuris cōmunis dispositionem in *c.nulla de concess. prabend.* graduatis autē & nominatis menses suos integros seruari nisi quatenus per eadē concordata excipiuntur. Sed sola præuētio ipsius Papæ & non Legatorū ad partes missorum excipitur. Ergo solus Papa potest vti iure præuentionis, & non Legatus, præsertim in partibus existens. Tum etiam si de facto per conniuentiam aut Ordinatorū ignauiam recipitur Legatus cum facultate præueniendi ad vacantia in mensibus eorū per vulgares duntaxat dictas, tamen respectu academiarum nunquā in hoc regno recipitur, nisi sub expressa limitatione, ne potestate & facultatibus suis vtatur, in his quæ præiudicarent iuribus vniuersitatum vel scholarū huiusmodi. Adeò vt si expresè contraueniret (præter nullitatē)appellari posset tanquam ab abusu. Præterea scio,prout etiam sciunt hi qui in his versabantur, tempore dictæ conclusionis de qua 3.no.130.quòd viuo dicto Ptatensi, Legato & cancellario, propter eius magnam potentiam & authoritatē, nullus ausus fuisset in dubium reuocare potestatem eius, & tempore dictæ conclusionis,nondum lapsus erat annus ab obitu dicti legati : & adhuc potentiores erant eius amici, & quorum intererat. fortiùs ergo, quia certum est Legatū etiam à latere non posse vti iure præuentionis, in præiudicium nominatorum & graduatorum. Nunquam enim,nempe in hoc regno, nisi sub hac restrictione,nec in eorum præiudicium facultatibus suis vtitur,140 ¶ Ideo quamuis conniuenter admissum sit, vt possit Ordinarios præuenire(dummodò per vulgares dictas tantùm & non per cursores , vt pleniùs dixi 3. super reg. de versi. noue. num.22.) tamen in mense graduari vel nominati non potest : nisi eodem modo conferat , quo debuisset & potuisset Ordinarius. Sed nec Imperator quoque pariter Legatos vllo modo præuenire posse Ordinarios , in mensibus eis assignatis, vt vidi per literas patentes Caroli V. sub data 3. die Maij,anno 1531.quarum exemplar habeo,igitur nec in eorundē præiudicium potest huic reg. derogare : quia esset præuenire, imò plusquàm præuenire,& omnino præcipere in eorum præiudicium ,imò etiam Ordinariorum:qui per huiusmodi præuentiones,non liberantur nec à graduatis,nec à mandatarijs quidem papisticis : quare vigilare coguntur, & vel absentibus illico conferre ne eis pareat, & adhuc grauati maneant. Et de his satis.141 ¶ Sed donec forsā melius,& tutò scholis,& literatis viris consultum sit,patienter interim cedere debent dictę clausulę derogatorię non solùm Papæ: sed etiam sui Legati facultatem expressam habentis. Imò etiam si legatus non habeat facultatem nisi in genere : si tamen de facto seruatur & toleratur quod derogare possit, non est priuatis contra impetum fluminis luctandum, & ita nuper consului, cum theologus Andegauēsis vir doctus & antiquitate studiorum vitæque honestæ venerabilis impetrasset per obitum mense Iulio hoc anno supra sesquimillesimo quinquagesimo octauo beneficium sibi soli vt antiquiori nominato debitum,& contra iuuenem quemdam prouisum ab isto Legato per resignationem morientis qui eodem mense infra quartum vel octauum diem obiit cum derogatione huius reg. vltra ea quæ scripsi, moltas paginas doctarum allegationum antiquorū Conciliorum & Canonum & iurium & argumeotorum misisset , rogatus vt patrocinio meo iustam & fauorabilem causam eius tuerer: admonui tunc etiam num de facto tolerari & indulgeri derogationi huius

Consentus Biturícensis.

Legatus non potest præuenire nominatos & graduatos.

Carolus V.

Parentia valuerfatum.

legati, quanquam non habeat facultatem derogandi regulis Cancellariæ, niſi in genere. Et quamquam reſignans de eadem infirmitate ſtatim in menſe nominati vel graduati mortuus fuerit, atque ideo conſultius eum facturum ſi ſumptibus & laboribus inanibus ſenectutem ſuam non vexaret. *l. 1. de inofficio. teſtam.* ſed potiùs aliam vacationem expectaret, vt in pace bonæ conſcientiæ ſine humano beneficio gratia Dei conſectus moreretur. 142 ¶ Hic opportunè ſe offert multiceps hypotheſis quam nuper valdè controuerſam vidi. Quidam habens opulentam curam in diœceſi Cœnamana decumbens in quodam ſuburbio huius vrbis die quarta Auguſti 1556. reſignauit Martino cauſa permutationis ad quoddam ſacellum ad altare S. Ioannis in æde ſancti Benedicti, eadem die conſenſu dato Mauortius ille Cardinalis Caraffas Legatus admiſit & contulit Martino, cum derogatione regulæ de viginti diebus, & die decima eiuſdem mẽſis reſignans ex eodem morbo in poſſeſſione, obiit. Melchior per obitum ad Epiſcopo impetrauit, & poſt concluſionem in cauſa Martino obiiciebat: Primò quòd non conſtaret de facultatibus Legati Caraffæ, quia Martinus tantùm ſuper hoc producebat exemplar cum clauſula lecta & publicata in Parlamento ſub modificationibus in areſto cutiæ contentis, ſed nec illud areſtum nec dictas modificationes producebat quæ ſunt pars facultatum, imò verè facultates legati qui nullum vſum, nullam excuſationem habet ſuarum facultatum, niſi in quantũ verificatum eſt & permiſſum in Senatu ſupremo Pariſienſi: ergo dictum areſtum & modificationes Senatus non ſolùm erant pars facultatum Senatus, ſed caput & fundamentum totius executionis. Et ſic Martinus nihil producebat, quia à capite edenda eſt ratio *l. Argentarius. §. 1. ff. de eden.* & inſtrumentum ſe referens ad aliud non ſpecificatum in referente nihil probat, niſi etiam inſtrumentum relatum producatur *l. fiſc. §. de deleg. 1. deliberatio. leg.* latè dixi in conſuetudine Pariſ. §. v. num. 75. & vltra ea quæ ibi allegaui. idem tenet Andre. Barbat. inter conſilia Alex. conſil. v. 6. lib. 4. Tum inſtrumentum relatum eſt pars referentis, nec prodeſt producere alterum, ſicut nec producere partem inſtrumenti. *l. Inciuile ff. de legib.* Secundò obijciebat quòd etiam ſi illud exemplar integrum eſſet & probaret, tamen per illud liquebat legatum non habere poteſtatẽ derogandi regulis Cancellariæ niſi in genere nulla facta mentione de poteſtate derogandi huic regulæ in ſpecie. Et ſic contra hanc fauorabilem & pro lege communi receptam regulam derogare non poterat nu. 127. 143 ¶ Tertiò obiiciebat teſtes nominatos in procuratorio ad reſignandum eſſe ſcholares, & ſic non domiciliarios *l. 2. C. de incol.* lib. 10. Panorm. Felyn. in c. *Rodulphus extra de reſcript.* Et conſequenter nullam prorſus fidem adhibendam, per edictum regium contra paruas datas articu. 3. vbi dixi. Quartò quòd Martinus expreſſerat ſe doctorem theologiæ, nec tamen docebat. Quintò quòd non docebat prætenſum ſacellum eſſe beneficium titulatum prout non præſumitur. Sextò quòd in tegeſto inſinuationum procuratorium illud carebat nomine procuratoris ſpacio adhuc albo relicto. Septimò quòd inſtrumentum poſſeſſionis captæ per Martinum erat factum per notarium Eccleſiaſticum non approbatum nec immatriculatum contra formam edicti Regij, lati anno 1547. & edicti Regij, contra paruas datas §. 1. 2. & ſic nullam fidem faciebat nec conſtabat de poſſeſſione Martini. Octauò quòd non conſtabat ſacellũ illud collatum fuiſſe defuncto. Nonò quod moriens reſignabat pingue cum tenui, & mors ſtatim ſequuta permutatione nondum impleta. 144 ¶ Quibus non obſtantibus præſes Pariſienſis conſeruator priuilegiorum Academiæ fiduciariam poſſeſſionem adiudicauit Martino, cuius partes multi certatim tuebantur, reſpondentes ad primum obiectum quod publicatio facultatum Legati pluſquam notoria erat, & in propatulo typis excuſa. Ad ſecundum verò ſoluebant per communem obſeruantiam & per quoddam areſtum latum pro ſimili reſignatario prouiſo per Legatum ad velum aureum. Ad tertium dicebant non curari de illo modico. Ad quartum quod nihilominus Legatus admiſiſſet & contuliſſet etiam nõ expreſſo gradu Theologiæ, qui non ſequitur ad beneficium curatum: deinde quòd permutatio neceſſaria &c. & ſic impetratio ex hoc capite obreptioni & ſubreptioni non ſubiacet, cùm non ſit gratioſa, ſed debita. Ad quintum dicebant quòd præſumitur beneficium. Ad ſextum, non eſſe immutationem veritatis, hoc eſt, non eſſe periculum falſi pro pter quod amitteretur poſſeſſorium, iuxta c. *olim de reſcript.* & pluries iudicatum, & tandem cautum edicto Regio contra paruas datas. §. 17. vbi glo. v. dixi. Cæterùm non eſſe periculum propter defectum inſinuationis, cum edictum illud inſinuationum ſit quæſtuarium corradendæ pecuniæ cauſa ſordidè factum & meritò caducum. l. 1. in prin. C. *de caduc. tollen* & iuſtè ſpernitur à bonis iudicibus, niſi ſicubi præſumptio falſi vel fraudis degeneret contra non inſinuantem, tuoc enim ſeruatur rigor dictæ formulæ, non aliàs. Tamen ego quidem puro inſinuationem & tranſcriptionem procuratorij ſufficienter factam, etiam nullo nomine procuratoris adſcripto in albo vacuo. Ad ſeptimum dicebant non eſſe curandum de formula capræ poſſeſſionis, vel non: cum non ſimus in regula de publicandis, & ſi nec inſtrumentum poſſeſſionis nec ſolemnitas eius neceſſaria eſt. Ad octauum dicebaot ſatis conſtare per collationem factam tertio per obitum defuncti. Ad nonum cenſebant de hoc non curandum, quia nullus erat expectans cui beneficium deberetur.

145 ¶ Viden' vt cupidis inuolandi beneficia non deſint colores, adeo vt huiuſmodi παλαίσματα non debeant in his iudices aſſumi, ſeu recuſari: vt conſimili morbo laborantes, & qui hac vel ſordidiori via à ſenſibus moribundis beneficia emungere parati eſſent. Fuit enim omnino malè iudicatum, vt quæ pauca tangam inſolubilia, reſponſio illa ad tertium non eſt aliud, quam contradicere Edicto Regio cõtra paruas datas, quod ex grauiſſimis cauſis §. 3. ſanxit in huiuſmodi procuratoris teſtes debere eſſe notos non domeſticos, ſed domicilium habentes in loco: degenerat enim præſumptio contra huiuſmodi procuratoria, & à laborantibus in extremis obtenta, non minus quàm olim contra teſtamenta. *v.* & C. *de teſtamen.* per to. vt in primo tomo. Epiſtolatũ beati Hieronimi, & ad hoc text. in cap. *ſuper hoc.* ibi nulla ratio hoc veriſimili redd. *extra de renuntiatio.* & multo fortius quando fiunt non ſolùm à morientibus, ſed etiam extra patriam & locum beneficij in loco obſcuro. Scholares autem non habent domicilium in loco ſtudij, nec ſunt de illis teſtibus, quos edictum requirit. Præterea aut ſeriò vacaot literis, & vt expertes negotiorum facilè poſſunt allici & decipi, aut ſodalitates & factiones ſequuntur, & eo ſunt corruptiores & ſuſpectiores. Tum ergo conſtaret de nullitate procuratorij: vel hoc ſolum ſufficiebat ad plenũ poſſeſſorium adiudicandum Melchiori. 146 ¶ Ad quartum ſolutio bona eſſet in collatione Ordinarij. cle. 2. *de offic. ordin.* Sed quando apud Legatum, ſiue ſimpliciter ſiue ex cauſa permutationis impetratur, omnis obreptio vitiat: quia ſpernitur Ordinarius. Nec obſtat quòd hoc tacito Legatus nihilominos contuliſſet, & quod nihil de pretio remiſit propter qualitatem theologiæ expreſſam: quia in obreptionibus non quod Papa vel Legatus facit, ſed quod facere deberet inſpicitur, vt not. infra num. 340. Porrò certum eſt de iure quod doctura ſacræ theologiæ probat è re & he-

nore eccleſiæ eſſe tali doctori beneficiũ coratum conferre, nec aliam cauſæ cognitionem exigendam quę in permutationibus beneficiorum de iure debet adhiberi: vt diximus ſuprà nu. 39. 147. ¶ Ad quintum, falſum eſt quod illi *παλαίσμα* dicebant præſumi beneficium, quia etiam locus priùs in dubio non præſumitur religioſus, niſi authoritate Epiſcopi appareat conſtitutus, *c. ad hæc.* & ibi glo. 1. & omnes canoniſtę *de religioſ. domib.* nec priùs ſubeſt ſolicitudini Epiſcopi. Ideo falſa eſt & nimis generalis epitome *c. de xenodochiis. extra de religio. domib.* vt ibi in annot. dixi. Probato verò quod authoritate Epiſcopi conſtitutus ſit, religioſus quidem eſt, vt per Alex. conſil. 120. col. 2. lib. 1. Philip. Dec. conſi. 121. col. 1. Sed non tamẽ eſt beneficium eccleſiaſticum, niſi conſtet eſſe fundatum vt ſit beneficium & conferatur in titulum. clem. *quia contingit* §. *vt autem. de religioſ. domib.* 148 ¶ Ad octauum, falſũ eſt. Sed oporteret conſtare reciprocam collationem factam defuncto in eius vita: aliàs non eſt verũ dicere permutanonem impletam. *l.* 1. *de rer. permutat.* Sed colore quæſito accerſitã, & conſequenter per obitum vacaſſe. Portò quamquam nullus ſit expectant cui debeatur, tamẽ ſatis eſt ex circunſtantiis negotij conſtare factum eſſe in fraudem Ordinarij & imminentis vacationis per obitum, & in fraudem veterum Canonum ſucceſſiones in beneficiis vetantium: & ita in fortioribus terminis pro impetrante per obitum indicatum fuit in hoc ſenatu, per areſtum, de quo 3. nu. 26. Et ſic patet ſolutio ad tionem & ad omnia: habes quæſt. valdè practicam, & theoricé & practicè ſimul reſolutam, quod in aliorũ ſcripris nuſquam reperies: ideo placet aliam non minus practicã quàm nouam addere: nunquam enim Hoſti. Specu. Io. And. Abbas antiquus & poſterior, principes Canoniſtrarum ſimilia viderunt. 149 ¶ Accipe ergo ſpeciruen eorum quæ noua & à quinquagitta annis mandrabuli more in deterius ruens à Romanẽſibus & trapeſitis inuenta praxis inuexit: Ranus duo habẽs optima beneficia, Canonicatum & prębendam Turonenſem & prioratum de Gahauderia, laborans in extremis cum fratre Raniculo curato parochiæ de Bezochiis, ſitæ in dięceſi Lexouienſi, concordatum faciunt in quo Ranus ait ſe velle dictam curam acquirere, & promittit duo procuratoria dare, vnum ad reſignandam dictam prębendam cauſa permutationis cum Raniculo ad prioratum de Chemeyo, qui tenebatur per monachum eorum fratrem, alterum verò ad reſignandom dictum prioratum de Gahauderia cauſa permutationis cum eodem Raniculo ad dictam curam retenta penſione annua centum librarum & domo com appendiciis & vineis Gahauderiæ: dictus autem Raniculus promittebat dare tria procuratoria valida & irreuocabilia, vnum ad reſignandũ dictum prioratum de Chemeyo cauſa permutatiotis ad dictam prębendam, non expreſſo, an nomine ſuo, an verò nomine dicti monachi: & iſtud non promittebat dare niſi infrà quatuor menſes à die dicti concordati, menſe Aprili facti. Alterum vero ad reſignandom curam ſuam cauſa permutationis cum prioratu Gahauderiæ: Tertium ad conſentiendum creationi dictæ penſionis, & homologatum fuit Romæ die 20. Maij. anno 1556. & die ſequenti collatio prębendæ facta Raniculo cauſa permutationis ad prioratum de Chemeyo cum derogatione regulæ de viginti diebus, & triduo poſt obiit Ranus, per cuius obitum capitulum contulit prębendam Titio. 150 ¶ Breuiter omiſſis argumentis reſpon. verumque Rani beneficium vacaſſe per eius obitum non obſtante dicta homologatione & derogatione huius regulę. Quamois nullus eſſet expectãs cui deberetur: tamen nimis multa concurrunt, vt appareat concordatum & reſignatum in fraudem Ordinarij & veterum Canonum prohibitæ ſucceſſionis beneficiorum. Primo grauiſſimus morbus & mors imminens quæ de eodem morbo infra triduum reſignationis admiſſæ ſecuta eſt: ſecundo perſonatũ coniunctio, qui erant fratres: tertio inæqualitas beneficiorũ quæ per creationem penſionis non purgatur, ſed magis augetur: cùm certum eſſet fore, vt penſió cederet lucro reſignatarij per obitum morientis nulla penſione nec nouo ſi beneficio curato indigentis. Præterea & quarto prima permutatio prębendæ, eſt ad beneficium alienum, quod non erat in poteſtate compermutantis: & ſic contra text. in c. in verbo *ſua. de rer. permut.* in 6. vbi omnes docto. negãt eſſe permutationem quæ fit de beneficio non ſuo: & ſic conſtat huiuſmodi concordatũ non eſſe tractatum permutationis *l.* 1. *de permuta.* ſed alterius conoentionis non permiſſæ, & ſic prohibitæ in beneficialibus. *c. cum pridem. de pact.* Quinto clauſulæ inſolitæ & artificioſæ, quæ tendunt ad fabricandum regreſſum vetitum & abuſiuum. Si enim Ranus ſuperuiueret, beneficia ſua retinere poterat permutatione non ſortiẽte effectũ, defectu conſenſus dicti monachi: ſi veto moreretur, omnia beneficia ſalua erant fratri ſuo: igitur effectualis regreſſus & reſeruatio, & vtroque caſu nihil vacaturum erat per obitum Rani, & ſic fraudatio Ordinarij. 151 ¶ Sexto, Raniculus nunquam ex parte ſua implenit, nec dedit procuratoria ad reſignandum, & multominus impleri fecit per dictum monachum, & conſequenter permutatio nulla fuit, & vtrũque Rani beneficium vacauit per eius obitum: vtcunque enim fraudulenter agerent vt omnia beneficia Rani caſu quo moreretur, cederent Raniculo, etiam ſi is nihil reſignaret & nihil ex parte ſua impleret: tamẽ primo fuit oppoſitum in mente retentum nec Papæ expreſſum: Secundo propoſitum illud erat vera ſimonia canonibus vetita & prohibita. Tertio non ſolùm põrifici tacita & occulta, ſed etiam contrariũ expreſſum & emẽtitum, & falſo iuratũ, quod omnia ita, vt expreſſa erãt, ſerio & ſine alia fraude fiebãt: igitur etiam ſi non eſſet niſi ſola ſubreptio, omnia nulla. Septimò in iſtis quæ non à voluntate priuatorũ, ſed à voluntate & diſpenſatione ſuperioris depẽdent, non ſcientia & voluntas priuatorum, ſed ſcientia & voluotas ſuperioris, à qua totũ pender, attendi debet: Atqui procuratoria miſſa per Ranum erant conditionalia ad effectum præfatæ concordiæ, & notaliàs, nec aliter, nec alio modo. Ergo forma illa ſuperior expreſſa debet attendi, non autem ſi quid aliud compermutantes tacitè inter ſe agerent, & ſic ptocuratoria illa, ſicut & 153 ¶ omnis reſignatio ex cauſa permutationis, doplicẽ habebant conditionem originalitet exiſtcotem & à iure approbatam, videlicet ſuſpenſiuã & reſolutoriam. Suſpenſiuam autẽ duplicem, videlicet primam ſi compermutans habet verum titulum beneficij quod permutat: tex. in *c.* 1. *de rer. permuta. in* 6. ibi ſua beneficia, vbi Dominic. de ſancto Germinia. & Phil. Franc. tenenc quòd non poteſt fieri permutatio niſi de beneficiis titulatis & ſuis, id eſt quorũ vterque compermotãs reſpectiuè verus eſt titularius, huic per regulas cancellariæ, in iure communi fraudatas expreſſe cauetur, vt in prouiſionibus ex cauſa permutationis ponatur clauſula quod neutri permutantium ius acquiratur, niſi quilibet ipſorum ius habuerit in beneficio per ipſum reſignato: vt in regulã cancellar. 38. & ſi fuit omiſſa dictæ clauſula, tamen tacitè intelligitur, quia de natura, imò eriam de neceſſitate actus ſubiecti ineſt. d. c. 1. *de rer. permuta. in* 6. & hoc deficiente nihil ab initio fit. 154 ¶ Secunda conditio ſoſpenſiua eſt, ſi compermutans viciſſim de facto reſignet compermutanti, & ex eadem cauſa, aut ſaltem det illi procuratorium liberum, validũ & efficax ad reſignandum ex eadem cauſa, & alter reſignans illud receperit. Si enim alter permutantium non impleat ex parte ſua, vel non faciat quod in ſe eſt, nihil fit & omnia remanent in ſien. Conditio verò reſolutoria eſt poſtquam vterque

Noua Hypotheſis.

Conditio ſuſpenſiua.

Reſolutoria.

permutantium hinc inde de facto impleuit, & collatio & poſſeſſio vtrinque ſecuta, ſed poſtea alter euincitur. Tunc enim eo modo quo euincitur, poteſt ad prius beneficium redire ſine noua collatione, in vim conditionis reſolutoriæ. vt tenet Phil. Deci. in c. *venerabilis de exceptio.* vbi in annot. dixi.

Bona fortuna.

155 ¶ Potrò non verùm quod ſuperſtes permutantium poſſit (vt vulgo putant) vti bona ſortuna, niſi quando primò habeat ius in beneficio quod permutabat, ita quod poterat ſubſiſtere permutatio, & quando fecit & tradidit procuratorium validum & efficax ad reſignandum ſito compermutanti, qui illod acceptauit, deinde negligens fuit, & obut antequam illud exequeretur, ſine culpa ſuperſtitis, qui ceſſante etiam omni alia fraude fecit quod potuit, & adhuc non eſt tutus reſpectu ſuperſtitis, qui poteſt ſuperſtitem cogere ad dimittendum alterum beneficium, vt dicam infra ſuper regul. *de publicandis* num. 148 com ſeq. Quandiu ergo compermutans non conficit reciprocum procuratorium vel confectum apud ſe retinet, permutatio ſempet eſt in fieri, & ſic neceſſariò locus eſt vacationi per obitum. Sed Raniculus nunquam fecerat, nec facere potuiſſet.

156 ¶ Præterea certum eſt quòd procurator Rani non habebat mandatum purum liberum & abſolutum, ſed dumtaxat ad faciendum ea quæ erant neceſſaria cauſæ dictæ permutationis & ad effectum dictæ mutuæ concordiæ: quæ forma debet attendi & non tacita mens in mandatis, vt dixi. Igitur procurator non habebat in mandatis donate, nec aliquid ex debito remittere, nec faciendi voluntaria, ſed tantùm neceſſaria: non igitur potuit reſignare priuſquam videret mutuo reſignari domino ſuo, vel ſaltem niſi priùs videret & in poteſtate haberet procuratoria valida, & irreuocabilia domino ſuo reciprocè promiſſa & debita, quæ numquam habuit nec vidit: igitur nihil facere potuit, quia non poterat niſi neceſſaria & debita, non igitur fidem habere potuit de reciproca reſignatione: ſicut nec procurator ad vendendum fidem de precio. vt no. in §. *vendit. inſtit. de rer. diui.* Alex. conſ. 133. lib. 6. vbi in annota. tetigi.

157 ¶ Nec obſtat quòd Raniculus nõ tenebatur dare procuratorium monachi niſi infra quatuor menſes: quia reſponderur primò quod illa dilatio erat mutua *l. petenda. C. de tempor. in integ. reſtitu.* & ſic procurator Rani interim nihil tenebatur facere. Secundò quòd ſaltem ſtatim priùs penes ſe habere debebat procuratorium Raniculi de cura, quod purè & reciprocè debebatur. Et quamuis reſpiceret prioratum Gahauderiæ, tamen vtraque permutatio vna mutua contemplatione facta vnus & idem actus indiuiſibilis: quia alterum contemplatione alterius: & ſic non poteſt vna permutatio ſine altera ſubſiſtere per locum à correlatiuis, quo vnum influit in alterũ: & altero deficiente, totũ deficit. *l. vlt. de acceptila.* & mutua contẽplatio facit plures actus vnum actum cenſeri, Bal. & omnes, in *l. petens. C. de paſt.* etiam ſi fiant in diuerſis inſtrumentis, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 23. quæſt. 21. num. 80. Tertiò illa dilatio quatuor menſium reſpectu monachi euidentem fraudem regreſſus arguit: quia certum erat quòd ad minus infra quadrimeſtre Ranus conualeſceret vel moreretur, & ſic ſempet remaneret in voluntate alterutrius eorum, an illud concordatum & illæ permutationes ſortirentur effectum vel non dicto monacho nihil interim faciente, & ſic aut omnia remanebãt in fieri, aut erat regreſſus abuſiuus. 158 ¶ Præterea non eſt in poteſtate ſummi pontificis huiuſmodi cõcordata admittere, in quibus permittitur prouideri de beneficio tertij abſentis non contrahentis, nec ſe obligantis: eſt enim aperire viam regreſſibus, vt tenigi infra in reg. *de publican* & ita nuper præfecti libellorum ſupplicum baſilicæ noſtræ regiæ cenſuerunt, & bene: & ita conſului. Præterea ſuper ſignatura collationis præbẽdę factę Raniculo in camera erant hæc verba inſolita ſine conſenſu, & ſic nihil actum erat: tamen ſine hoc præcedentia pluſquam abunde ſufficiunt ad fraudem & nullitatem conuincẽdam & locum relinquendum vacationi & impetrationi per obitum non obſtante derogatione regulæ de 20. diebus aut aliis clauſulis.

159 ¶ Circa præfatam huius regulæ derogationem quærit hîc Do. Gomeſ. q. 40. & poteſt hîc eſſe tertia quæſtio, Quid ſi non ſit derogatũ in ptima, ſed in ſecunda reſignatione reſignãtis infirmi, qui paulo poſt infra viceſimũ primæ reſignationis diẽ obiit? & tenet neutri reſignationi derogationẽ prodeſſe, ſed vtrãque reſolui, & vacare per obitum: & loquitur quãdo collano erat facta diuerſis impetrãtibus, & ſic non habet dubiũ: quia ptima reſignatio reſolutur ex poſtfacto, per hanc regulam: ſecunda verò ab initio non valuit, tũ propter defectũ vacationis, tũ propter ſubreptionẽ: quia beneficium repletũ erat de perſona ptimi reſignatarij, qui habebat ius in re purũ & Canonicum, quamuis reſolubile ſub condirione, quæ oondum extabat, qua poſtea extãte oon cõualeſcit, quia ab iniuo nulla fuit, non ſolùm propter defectum materiæ, & vacationis: ſed etiam propter originale vitium ſubreptionis, quod non ſolùm collationẽ, ſed etiam dictam derogationem, & omnem aliam clauſulam, & diſpenſationem inexiſtentem pariter ab initio infecit.

Cumulatio titulorum permiſſa.

160 ¶ Sed non leue dubium eſt, ſi vtraque reſignatio facta ſit vi fauorẽ eiuſdem: & primò videtur aliud dicendum: quia vt diximus ſupra ou. 28. derogaoo huius regulę poteſt ſuperuenire ex interual'o, a reſignatione admiſſa & collatione, dummodo integra, hoc eſt reſignante adhuc viuente. Secũdò, quia in collatiuis non eſt prohibitũ, ſed petmiſſum plures titulos accumulare: quamuis aliud ſit in electiuis vt per Lap. allegat. vlt. Lap. Gemunian. Phil. Franc. & omnes. in c. *ve circa. de election. in ſexto.* Guido Papa conſ. 134. colum. v. Felyn. c. *in noſtra.* col. ij. *de reſcript. s. inter dilectos. col. 9. de fide inſtrumen.* Anto. Corſetus *de poteſtate regia. col.* 38 *& de geminatis, deciſ.* 66. Phil. Decius c. *bonæ col. 5. de appellat. & in l. nemo ex his. §. 1. de regu. iur.* Et quemadmodũ tem quæ mea eſt ſed reuocabiliter, vel quatenus dubiũ eſt, poſſum rurſus, ſiue ab eodem, ſiue à diuerſis ſtipulari. *l. ſi rem meam. l. exiſtimo. de verb. obligat.* vel emere. *l. exiſtimo. de contrab. empt.* vel alio quouis modo quærere. *l. cætera de leg. 1.* ita idem beneficium pluries impetrare, quatenus priores collationes minus ſubſiſterent aut reſolubiles eſſent & valer ceſſante alio vitio, vel impedimento: & ita ad maiorem cautelam quotidie practicatur. Et ſic hoc vltimo caſu, ſiue dicas primam collationem reſolui per hanc regulam, ſecunda ſubſiſter per detogationem et annexam, nec ſubiacebit vitio ſubreptionis ob tacitum ius alienum, cùm ſit idem impetrans: & ſic etiam ab initio nulla fuit ſubreptio, & multo minus ex poſt facto. ſi verò dicas ſecundam collationem impediri per primam, reſpondebitur non procedere, quando vtraque facta eſt idem: cùm liceat eidem plures titulos ad idem beneficium cumulare.

161 ¶ Quibus non obſtantibus adhuc idem dicendũ eſt, ſcilicet neutram reſignationem valere, ſed vacare per obitũ: quia quamuis propter concurſũ in eadem perſona ceſſet vitium ſubreptionis in ſecunda: tamen non ceſſat defectus materiæ, & vacationis: videlicet quòd iterũ reſignans nullũ ius haber, & nihil reſignat, & ſic nihil confertur: & conſequenter ſecũda reſignatio, & collatio nulla eſt de iure cõmuni, cum omnibus eidem annexis: & nihilominus prima per hanc regulã reſolutur, & ſic vacat per obitum. Non obſtat quod huic regulę derogari poteſt ex interuallo, reſignãte viuente: quia reſpõdetur hoc eſſe verũ, quando derogatio ſuperueniret animo & intentioone pręcedente reſignationem & collationem conſeruandi, vt in exem-

plo,

plo, de quo ſupra num. 28. ſecus quando derogatio non fit expreſſe ad effectum primæ reſignationis, de qua non fit mentio: ſed ad effectum ſecundæ, præſentiſque duntaxat: quia tunc ad illam limitata eſt, nec actus operari poteſt vltra intentionem agentis. l. *non omnis.* in principio *ff. cer. pet.* præſertim io odioſis, & reſtringibilibus, vt hîc. Tum, in dubio diſpenſatio cenſetur reſtricta ad actum, in quo fit, vt ſupra nu. 19. & infra eo. numero & adhoc oportet collationem, ad cuius effectum derogatur, vel diſpenſatur, eſſe tunc validam: alioquin nec huiuſmodi derogatio, aut diſpenſatoria confirmatio ſubſiſteret. c. *porrecta de confirmat. vtili vel inutili.*

162 ¶ Non obſtat de titulorum cumulatione, quia verum eſt à diuerſis reſignantibus, vel ex capite diuerſorum prætenſorum iurium ex diuerſis cauſis, vel etiam ex capite eiuſdem perſonæ, & ex eadem vel vniformi cauſa, dummodo contingat priorem non impedire ſecundam, vt quia prior reſignatio dicitur, vel dubitatur ab initio, vel ſaltem eſſe nunc nulla, puta propter metum, vel defectum poteſtatis in admittente, vel propter reuocationem: ſecus quando prima impedit ſecundam, vt quando prior, tempore ſecundæ adhuc ſubſiſtit: quia tunc conſtat ſecundam impediri: & ſic cùm conſtet de eius oullitate, non poteſt cumulari. Iuxta prædicta.

Quæſt. 4. Indoles Cardinalium. 163 ¶ Quartò quæro de qu. quam nuper multum controuertiam vidi. Papa Paulus III. Ioanni Cardinali Lotharingo, & Epiſcopo Pariſienſi Cardinali Belleio anno ſeſquimilleſimo trigeſimoſexto, deinde aliis, poſtea tandem omnibus Cardinalib. Franciæ indulta conceſſit, vt liberè de quibuſcunque beneficiis ad ſuam diſpoſinonem vacantibus, raoone quarumcunque dignitatum vel beneficiorum, quæ in titulum vel commendam habent vel habebunt: diſponerent, abſque vlla reſeruatiooe vel præuentione Papæ vel Legatorum ſuorum etiam de latere: tamen idem pontifex ſæpe ſolebat ſpecialiter indultis Cardinalium derogare præueniendo, & pro papiſtis habentibus in bullis ſuis huiuſmodi ſpecialem derogationem, fuit in hoc ſuptemo ſenatu iudicatum contra Cardinalem Turnonium & contra Cardinalem Carpenſem, non obſtante quòd eorum indulta in eodem ſenatu prios bomologata fuiſſent, tandem in electione huius Papæ Paul. IV. omnes Cardinales in conclaui pepigerunt & ex compacto concluſum quòd futurus Papa non poſſet huiuſmodi indultis Cardinalium derogare ſub quauis derogatoriæ forma: & nominatim quòd non poſſet derogare huic regulæ de infirmis reſignantibus in præiudicium Cardinalium, quod compactum poſt electionem Pauli IV. repetitum fuit, & ab eodem ſolenni vom & iuramento confirmarom.

Compactum concluſum.

Themæ. 164 ¶ Poſtea in menſibus ordinariorom boc anno M. D. LVII. Parochos infirmus reſignat in manus Papæ in faoorem Titij cui ſex dies ante obitum Papa confert cum derogatione huius regulæ de viginti diebus. deinde Epiſcopus Diœceſanus per obitum dicti parochi confert Caio ad præſentationem vicarij Cardinalis Ferratienſis (ratione cuiuſdam prioratus) patroni. Quæritur vter habet ius? Certè vt de facto practicant Papam poſſe huic regulæ liberè derogare in præiudicium Ordinarij vel patroni Eccleſiaſtici, vt ſupra num. 141. videtur iodicatum pro Titio, præſertim cum beneficium nulli alij debitum eſſet, & de ſolius Ordinarij præiudicio ageretur. Tum in dictis indultis excipiuntur beneficia reſignata in manibus Papæ, igitur cùm derogationibus conſuetis excepta & reſeruata viderentur, & hæc non paucis etiam primoribus noſtri ordinis multùm vrgere videbantur.

165 ¶ Tamen cauſa ad me conſenſu partium relata contrarium iudicaui, quia per dicta indulta partim in ſenatu Pariſienſi, partim in magno cooſilio Regis homologata, Papa non concurrit cum Ordinarijs Cardinalibus: ſed concurſum illum quandiu beneficia ſpectant ad Cardinales, abdicauit, prout potuit, cum quadamtenus redeatur ad ſtatum veterum canoum. Nec obſtat quod in dictis indultis, Papa ſibi reſeruauit expreſsè vacantia per reſignationem in manibus ſuis factam, & conſequenter ſiue per ſimplicem quod rariſſimum eſt, ſiue in fauorem quod frequentiſſimum eſt: quia non excepit caſum per nullitatem vel reſoluoonem reſignationis, etiam per diſpoſitionem huius regulæ, beneficium vacat per obitum, & ſic omnis vacatio per obitum ſemper manet ſub iudicio.

166 ¶ Minus obſtat quòd Papa in hoc themate expreſsè derogat huic regulæ, quia, vt omittam, fuſtineri poſſe Papam, non ſolùm non debere, ſed nec poſſe in hoc regno huic regulæ in eodem regno pro lege approbatæ derogare, cùm etiam huiuſmodi derogatio ſpeciem reſeruationis futuræ vacationis cootineat, vt ſuprà oum. 138. quod in hoc regno damnatum eſt, dico ad areſta pto reſignatariis hanc derogationem habentibus lata, de quibus ſuprà num. 163. quod Papa nondum declarauerat ſe nolle huic regulæ derogare in præiudicium Cardinalium, prout poſtea & ante reſignationem, de qua in themate noo ſolùm declarauit: ſed etiam promiſit, ſtatuit; vouit, iurauit, idqoe ſolenniter: quare etiam ſi mentionem feciſſet de huiuſmodi indultis, & beneficium ſpectaret ad diſpoſioonem Cardinalis (vt in bullis de quibus in dictis areſtis expteſſum erat) adhuc hodie non ſufficeret, niſi etiam in derogatiooe facta eſſet ſufficiens mentio de dicto compacto, promiſſione, voto & iuramento, de quo non ſolùm non eſt facta mentio in ſignatura Tiij: ſed nec de Cardinali Ferratienſi, nec quod ſpectaret ad eius præſentationem.

167 ¶ Et ſic iſte caſus indubitatus eſt, & meritò obtinuit mea ſententia, vtcunque aliqui clamitarent hac via fieri vt nemo poſſit beneficium ſuum liberè reſignare, quæ vox eſt non vetorum eccleſiaſticorum: ſed oegonatorum, quos, dominus ooſter Ieſus Chriſtus è templo & domo ſua expulit, & flagello cæcidit, merces, numos, & menſas effundens & ſubuertens, idque bis & ſub feſta paſchalia, videlicet anno primo prædicaoonis ſuæ, Ioan. 2. c. & anno vltimo paulò ante paſſionem ſuam, Matth. 21. c. Lucæ 19. ad fi. & in nullum aliud genus hominum manus vnquam iniecit, vtinam adhuc iniiceret, aut miniſtros ſuos ſuſcitaret, vt deſinerent & hypocritæ & quæſtuarij ſacra canponari, per ſacra intelligo verbum Dei, ſacramenta, ſacerdotia, & quæ ſpectant ad vniuerſum ordinem & regimen eccleſiaſticum, ſic enim profligarentur hæretici & ſchiſmatici, qui illinc occaſionem ſumunt ad infinitas & intolerandas tutbas Eccleſiæ ciendas. Eccleſiæ verò Chriſtianæ in puritate tum doctrinæ, tum vitæ, tum adminiſtrationis ſanctæ gratis acceptæ & datæ, pacem, lætitiam & incrementum haberent. Portò clamamres illi propter abuſum ἀχ κατάλληλον quorondam ordinariotum non debent licentiam abutendi & diſciplinam eccleſiaſtica euertendi arripere. Mala qmdem exempla irritant, ſed non excuſant: at malum malo addere magis prouocat iram Dei, qui omnes ſua patientia ad pœnitentiam inuitat.

Mercatorci è templo eiecti.

168 ¶ Sed ad rem: quid ſi reſignaoo ſimplex facta & admiſſa eſt in manus Papæ qui per menſem non contulit, an poſt menſem conferre poſſit, ſi beneficium ſpectet ad prouiſionem Cardinalis huiuſmodi indultum habentis? Breuiter dico quòd non, quia poſt menſem ipſo iure etiam pontificio libera poteſtas reuerſa eſt ad Ordinarium, qualis erat ſi non vacaſſet in curia. c. *ſtatutum de præb.* in 6. & ille

menſis currit non ſolùm etiam ignorante Papa vt ibi tenet gloſſ. & omnes canoniſtæ in verbo *numerandum*, ſed etiam vacante ſede & indiſtinctè, quamuis in hoc contrarium velit gloſſ. in d. verbo *numerandum*. & malè quia illud. c. *ſtatutum*. factum eſt ad reſtringendum nouum ſtatutum de vacantibus in curia, de quo in c. *præcedenti*, vt reſtringatur ad menſem ab ipſa die vacationis in curia numerandum: ergo in reliquo ſtat ius commune Ordinariorum ad quod de facili fit recurſus etiam extendendo, vt tenet d. gloſſ. & omnes doctores in d. c. *ſtatutum*, & vbique Fely. in c. *cum acceſſiſſent*. col. 2. *de conſtitutio*. Cùm ergo reſpectu huius ordinarij Papa ſeſe priuauerit facultate præueniendi, nec iure quidem præuentionis vti poterit quamdiu ad dicti Cardinalis diſpoſitionem beneficium ſpectabit.

169 ¶ Sed hîc incidenter quæro an hoc caſu Ordinarius ſex menſes habebit, an verò reſiduum temporis à die vacationis, & ſic quinque menſes tantùm? Mirum eſt hanc quæſtionem à Canoniſtis in d. coll. 2. prætermiſſam eſſe, cum ſit propriè de materia illius coll. Breuiter dico Ordinarium tempus integrum Lateranenſis concilij, videlicet ſex menſes habere per textum à fortiori in coll. *quia diuerſitatem de conceſſ. præben.* vbi de illo tempore deducitur tempus, quo Ordinarius etiam propter culpam ſuam ſuſpenſus ab officio & beneficio prouidere non potuit: ergo multò magis deducitur tempus, quo ſine culpa ſua, ſed facto & ſtatuto Papæ impeditus fuit.

170 ¶ Quod magis confirmatur per opinionem Ioa. monachi Archidiaconi Genuuiani, Philippi Franci. & communem Canoniſtarum qui tenent in d. c. *ſtatutum*. quod infra illum menſem reſeruatum Papæ nullo modo poteſt Ordinarius cooperire. Quod ſi conferat, ipſo iure non valet, nec confirmator collatio, etiam ſi Papa infra illum menſem non conferat: quæ tamen opinio non eſt expedita, & contrarium poſt Ioan. ab Imola verius eſt, de quo aliàs, ne dum breuis eſſe laboro, multa inſuper cumulando obſcurus fiam.

171 ¶ Et ad probationem concluſionis ſatis eſt quod etiam culpa ſua impedito tempus illud non currit, d. c. *quia diuerſitatem*. niſi in mora fuerit petendæ abſolutionis, poſtquam illam obtinere poſſit. c. vlt. *de electio*. Bald. leg. *Item & ſuccurritur*. C. *ex quibus cauſis maiores*. Fel. c. *cum inter*. col. 10. & ibi Philipp. Dec. col. 8. *de exceptio*. Et quòd quamuis Ordinarius ſemper maneat collator habitu: tamen nec nouum ſtatutum Clementis III. de quo in c. 2. *de præbend*. in 6. iuncta communi opinione Canoniſtarum in c. 3. *eo tit*. ſatis per illum menſem eſt impeditus, ptout in fortioribus terminis Epiſcopus qui intra ſemeſtre eccleſiaſtici, vel infra quadrimeſtre laici patroni: poteſt (ſed reuocabiliter) conferre: tamen poſt illud ſemeſtre vel quadrimeſtre habet integrum ſemeſtre ſoum:

172 ¶ Et vt hîc obiter habeas pleniorem intellectum d. c. 2. & c. *inter cætera. extra de præb*. notandũ quod præuentiones primùm vſurpatæ ſunt de vacantibus in curia Romana, non iure reſeruationis, ſed præuentionis. & hoc plauſibiliter ab Ordinariis toleratum ad vitandam diutinam vacationem eccleſiæ damnoſam, & eo quòd vacatio in loco remoto non poterat niſi tardè ad notitiam Ordinariorum peruenire. Tum initio pontifices Romani non ſolebant perſonis, ſed eccleſiis prouidere nulla perſonarum acceptione habita. poſtquam autem attentarunt etiam vacantia in partibus iure præuentionis conferre, tam ceperunt vacantia in curia, ſibi inte præuentionis præſumere, itaque nouum inuentum fuit, quamuis Clemens III. in d. c. 2. pro colore noui ſui ſtatuti antiquam conſuetudinem prætexerat.

Vacatio in curia.

Nouum inuentum.

173 ¶ Sed tantum abeſt vt fuerit vetus aut recepta A conſuetudo tempore Clemẽtis III. vt Cœleſtinus III. eius immediatus ſucceſſor eam ignorauerit, nec ea in ſuo proprio facto tuendo vſus fuerit, vt eſt caſus in d. c. *inter cætera*. vbi Guilelmus Canonicus Laudunenſis, & Hugo Siclunenſis præbendas ſuas reſignauerant cauſa mutuæ permutationis in manus Cæleſtini III. qui ad finem permutationis admiſſæ mandauit decano Rhemenſi vt præbendam Laudunenſem conferret Hugoni: ſed Epiſcopus Dioceſanus nolens approbare quod ſe eo tempto geſtum erat, contulit illam cuidam Petro, inter quem & Hugonem orta lite Cœleſtinus III. præfatam permutationem & vtramque reſignationem reuocauit, & vtrique beneficium ſuum teſtituit, vt patet non ſolùm in parte deciſa. d. coll. *inter cætera*. ſed etiam per gloſſ. 1. Panor. B & alios canoniſtas ibi. Id quod Celeſtinus III. nunquam feciſſet, nec à ſe geſta aboleri paſſus fuiſſet, ſi quid fuiſſet de prætenſa antiqua conſuetudine, aut ſaltem ſi ſtatutum Clementis III. prædeceſſoris ſui pro iure receptum fuiſſet. Cum autem Innocentius III. qui magnæ authoritatis & eruditionis fuit, in pontificem Romanum aſſumptus fuiſſet, conquerente apud ſe dicto Petro, mandauit præfato Epiſcopo qui ſcienter præbendam indebitam contulerat dicto Petro bona fide recipienti, qui ſine culpa ſua eniction nem paſſus erat, vt aliam præbendam eidem conferret. Hic eſt verus & planus intellectus dictarum decretalium.

174 ¶ Quod ſi tum exploratum fuiſſet beneficia ſaltem per reſignationem in curia Romana vacantia C ſolius pontificis Romani diſpoſitioni reſeruata eſſe, nunquam in decretalibus Gregorij IX. fuiſſet omiſſum. primus omnium Bonifac. VIII. pontificatus ſui anno 4. anno verò Domini M. CC XC VIII. ſecundùm, gloſſ. vlt. in fi. lib. 6. & ſic plus ceptum & ſeptem annis poſt obitum Clemens III. inter quem & eundem Bonifacium octodecim Papæ fuerunt, attentauit ſtatutum illud Clementis III. de vacantibus in curia in formam & neceſſitatem iuris communis reducere in ſua compilatione, cum antea etiam tempore decretalium, & plus ſexaginta annis poſt illas editas fuiſſet extrauagans non ſolum obſcura & in vſum non recepta: ſed etiam per decretales Gregorij IX. reprobata, non ſolùm in proœmio Gregoriano, verſic. *reſecatis* & in glo. & omnes canon. ſed etiam D per caſum ſpecificum in d. c *inter cætera*.

175 ¶ Quare dico quod ſi Ordinarius beneficium vacans in curia Romana ſimpliciter infra menſem conferat, non eſt collatio ſundituſ nullæ non enim laborat vitio ſubreptionis, vt de immatura prætentione Papæ vel legati, diximus ſupra nu. 48. non enim præuenit, ſed iure ordinario & primitiuo vtitur. ſemper enim remanet verus & naturalis collator habitu, vtcunque beneficium ſit pro hac vice ad tempus reſeruatum in curia. imò etiam eſt collator actu ſi Papa non vult vti, vel non vtatur dicta reſeruatione, quæ etiam odioſa eſt, & de facili etiam cum extenſione (quæ hoc caſu fauorabilis eſt) fit recurſus ad ius commune, vt tenent gl. & omnes canoniſtæ in c. *ſtatutum. de præb* in 6. Alex. con. 75. nu 5. cum ſeq. vbi in annotatio. dixi: & nouiſſimè Ludo. Gomeſi. in c. 1. tium. 70. *de conſtitutio*. in 6.

176 ¶ Et ordinarius non minus habet iuris in prouiſione beneficij durante hoc menſe, quam durante quadrimeſtri ſpectante ad patronum laicum quo vt infra tempus ſuum debitè conquetente, collatio intermedia Ordinarij ipſo iure annullatur, aliàs rata maner vt clarè probaui ſuprà numero 61. ita Papa infra menſem ſuum Canonicè conferente, ipſo iure annullatur prouiſio intermedia Ordinarij, virtute decreti appoſiti in fin. ſtatuti dicti Clementis III. quod vim legis habere exprit poſtquam in editione Bonifa. coll. 3. promulgatum fuit in capite

2. in fi. *de præben.* in 6. ſed Papa non prouidente infra illud tempus diſpoſitio intermedia Ordinarij rata manet.

177 ¶ Quia dictum decretum fauore Papæ appoſitum intelligitur, ſi Papa fauore ſuo vti velit & debitè vtatur. quemadmodum ius patronatus laicum ſimile decretum etiam conciliare habet in c. *decernimus.* 16. qu. 7. & tamen ſimilem conditionem recipit prout pro regula traditur de huiuſmodi decretis irritantibus in cle. 1. *de conceſſion. præbend.* Fely. in c. *cæterum de reſcript.* Qui verò contrarium tenent, errant nedum in iure ſed in facto, putantes nunquam Ordinarios poteſtatem habuiſſe conferendi beneficia ſuæ diœceſis ſi vacarent in Curia Romana: ſed pontifices Romanos ſemper hanc prærogatiuam priuatiuè ad omnes habuiſſe, quod eſt ridiculum.

178 ¶ Sed quid ſi Papa intra ſuum menſem contulit, ſed incapaci puta laico vel inhabili, aut irregulari non diſpenſato, aut aliàs nulliter? Plerique Canoniſtarum tenent Ordinarium vt inferiorem non poſſe ampliùs attingere ex quo ſuperior appoſuit manum. ſed primò hoc eſt contra ius commune pontificum, & contra regulam e. *non præſtat. de regul. iuris.* in 6. Secundò abuſiuum eſſet in hoc regno, in quo Papa non poteſt vti reſeruatione, ſed ſimplici concurſu poſt tempus veriſimilis notitiæ. quod ſi Papa nulliter conferendo ſibi de nouo beneficium afficeret, vel reſeruationem in corpore iuris clauſam protogaret, nihil aliud reſeruaret quàm quod eſſet contra decretum de reſeruationibus ſublatis, & abuſiuum.

179 ¶ Sed quid ſi in terminis præfati thematis ſuprà num. 164. Titius fecit extendi bullas ſuas & in eis apponi nomen & qualitatem eccleſiaſtici patroni Cardinalis Ferrarienſis ratione dicti prioratus vel abbatiæ *de lyre*; Reſpond. etiam ab initio non ſufficeret propter alias retrahentes circunſtantias dicti compacti & homologationis omiſſas, & vbi ab initio ſuffeciſſet, non ſufficit nunc, non ſolùm, poſt primas bullas, ſemel exhibitas quæ ampliùs non poſſunt reformari niſi iuxta tenorem gratiæ & originalis ſignaturæ de qua conſtare oportet, vt cautum, eſt edicto Regis nunc regnantis ſuper paruis datis. §. 8. ſed nec aliàs ſufficit etiam ante vllas bullas exhibitas, imò etiam ante vllam ſignaturam exhibitam, poſtquam ſemel alterius eſt quæſitum, quia ab eo tempore aliquid addere vel detrahere in præiudicium tertij crimen eſt falſi non obſtante clauſula vulgata ſignaturarum, & quod amplior expreſſio nominum & cognominum fieri poſſit, quæ intelligitur quando ex hoc nullum ius quæritur, ſed tantùm id quod eſt, quale eſt clarius deſignatur. At hìc additio ſubſtantiam gratiæ coocernit quæ hoc expreſſo veriſimiliter oegata aut ſaltem difficilius data fuiſſet, ergo additio falſi.

180 ¶ Sed quid ſi in terminis dicti thematis Ordinarius non contulit ad præſentationem Cardinalis, ſed ſimpliciter inte Diœceſano, Catdinalis autem infra ſemeſtre non præſentauit? Et videretur præuentionem Papæ per obitum ab initio nullam ex capite ſubreptionis, & conſequenter nunquam poſſe ex poſtfacto cooualeſcere, & ſic quod collatio Ordinarij ſubſiſtat per not. ſupra numero 39. 81. 85. 175. In contrarium arguitur, quia huiuſmodi ſubreptio qua præuentio Papæ laborat oon eſt ob aliquod impediens vel retrahens de iure eommuni, nec etiam propter aliquod priuilegium teale, aut collegio datum cui renuntiari non poſſit: ſed propter priuilegium ſpeciale certo Cardinali datum eius perſonali fauore, & ſic intelligitur quatenus is fauore ſibi conceſſo vti velit eo legitimè vtatur, & quamuis ſenſim ſit datum pluribus, & tandem omnibus Cardinalibus Galliæ, non tamen vt corpori vel collegio, ſed vt ſingulis datum eſt, & cum ſingulorum perſona expirat, ideo ſingulatis cuiuſque fauor duntaxat attenditur, & ſic ſinguli quo ad ſe renunciare vel negligere poſſunt, & ſic quemadmodum ſupra numero 177. diximus, decretum irritans appoſitum in ſtatuto Clementis III. de reſeruandis vacantibus in curia, intelligi quatenus Papa velit vti & legitimè vtatur, oou per ſecundam reſeruaoooem vel proroganonem teſeusnonis, ſed legitimè & validè conferendo infra menſem ſuum: ita decretum appoſitum indultis ſingulorum Cardinalium intelligitur ſi & quateous illi velint vti, & canonicè vtantur infra tempus Ordinarijs datum.

181 ¶ Solue pro prima parte & dioceſani prouiſione, quòd præuenno Papæ non valebat, non defectu ſimplicis ſubrepoonis, ſed defectu voluntatis & poteſtatis propter illud compactum iurarum, quo ligatus erat Papa, non autem dioceſanus. Et ſic mero iure veteri & communi prouiſio dioceſani ſubſiſtit. Præuentio autem Papæ nec iure veteri ſubſiſtit, nec noua vſurpatione quæ per illud compactum ſublata eſt, & ſic cum ab initio non valuerit, non poteſt ex poſt facto cõualeſcere in e. *quod ab initio. de re. iur.* in 6. Si enim expreſſum fuiſſet ſpectate ad prouiſionem dicti Cardinalis patroni, Papa veriſimiliter non derogaſſet huic tegulæ ſut ſaltem difficilius: Ergo derogatio fundirus nulla. c. *poſtulaſti. de reſcript.* Amplio etiam ſi dioceſanus inte dioceſano non contulerit infra primum ſemeſtre quod eſt patroni: vt poſteà non obſtante dicta præuentione Papæ inioo inutili, quæque oec deinde conualuit: poſſit infra ſequens ſemeſtre ſuum iure deuoluto conferre, & etiam Papa vel legatus prout alias concurrendo. Et collatio priot tempore ponot ent iure. Porrò quamuis inirio indulta illa ſingulis Cardinalibus non collegio data ſint: tamen compactum illud factum in cooclaui factum eſt collegialiter, & ipſi eollegio datum. Quanquam in præſenri. q. non tefert, ſed idem iuris eſt etiam ſi tantum ſingulis datum eſſet: quia non eſt priuilegium, ſed teditus ad ius commune antiquum vt ſuprà num. 165.

182 ¶ Sed circa id quod ſupta nu. 168. cum ſeq. dixi de c. *ſtatutum. de præbēd.* in 6. ſcrupulus vnus ſuper eſt, quia poſt menſem noo videtur libera poteſtas reuerti ad Ordinarium, ſeu qualis erat ſi non vacaſſet in curia, ſed ita demum vt per ſcipſum coofetat & exiſtens in dioceſi ſua, vel ſi agat in temotis conferat per vicarium genetalem in dioceſi exiſtentem vt in fine *d. cum gloſ.* Sed certè cauda d. c. *ſtatutum.* nunquam fuit recepta in hoc teguo, ſed ſtatim poſt menſem quam conſtat vacare in curia Romana valet preuentio Otdinarij vel ſui vicarij vbicunque ſit, & conſequenter ſi Otdinarius Cardinalis eſt tam poſt menſem non ſolùm per ſe vel ſuum vicarium libetè conferre poterit. Sed nec amplius pet Papam præueniri poterit.

Cauda c. *ſtatuto de tur.* in 6. non recepta in regno.

183 ¶ Ex his facilè deciditur famigerata illa quæſt. ſplendidiſſimè acta in hoc ſenatu 21. Auguſti anno M. D. LIIII. de appellatione tanquam ab abuſu iotenecta à vice-legato Auentooenſi per Cluniacenſem abbam ad ſummum Catdinalem, nec-non per procuratotem generalem Regis & collatarium abbæ. Quidam de Monte habens prioratum dependentem à monaſterio Cluniacenſi, ſed ſitum in diœceſi Valentiæ in prouincia Viennenſi laborans in extremis, dedit mandatum ad reſignandum in manus Papæ vel alterius cuiuſcunque poteſtatem habentis in fauorem oepotis ſui ex fratre, & quatenus legatus aut vice-legatus non haberet poteſtatem admittendi in fauorem, dat mandatum reſignandi ſimpliciter, & ad rogandum & ſupplicandum

Thema Auenionenſe.

eundem legatum ſeu vice-legatum, quatenus omni meliori modo dicto nepoti conferat cum poteſtate ſubſtituendi quatenus dicta reſignatio fieret in curia Romana in fauorem dicti nepotis: vice legatus admiſit & contulit nepoti ad ſupplicationem dicti procuratoris cum derogatione regulæ de viginti diebus & multis exorbitantibus aliis diſpenſationibus & derogationibus die 18. Martij anno M. D. LII. incipiendo à natiuitate, reſignans de eodem morbo poſtridiè moritur, & abbas confert per obitum & tanquam, ab abuſu Regem & ſenatum noſtrum appellate à collatione facta vice-legatum Auenionenſem, & vſurpatione per eum facta contra indulta abbæ & edicta Regia.

184 ¶ Duo ſunt præcipui articuli abuſus. Primus quòd Legatus non poteſt admittere in fauorem. Secundus quòd non poteſt conferre beneficia ſpectantia ad prouiſionem dicti abbæ Cardinalis. Tertium ex productione appellati collegii, quia decreto Senatus Delphinalis die 24. Decembris anno M. D. XLVII. iuſſus fuit vice-legatus literas patentes Regis & Delphini de permiſſione vtendi ſuis facultatibus in Delphinatu infra tres menſes adferre, nec bullæ fuerunt inibi publicatæ niſi ſub hac conditione, cui non docetur ſatis feciſſe: quo ad primum certum eſt quod quamquam Legatus etiam de latere habeat mandatum expreſſum conferendi vacantia per reſignationem ſiue ſimplicem, ſiue cauſa permutationis, aut aliàs quomodolibet, non tamen habet poteſtatem admittendi reſignationem in fauorem niſi id ſpecialiter & nominatim conceſſum fuerit: hæc enim Simoniaca eſt & prohibita & nouum genus diſpenſationis exigens, vt ſupra numero 101. Igitur gratia & facultate ſpeciale opus eſt: nec tranſit enim clauſulis quantumuis generalibus, & ita practicatur. Nunquam vidi qui huiuſmodi facultatem admittendi & conferendi in fauorem haberet & practicaret, niſi vnum ad breue tempus Legatum miſſum archiepiſcopum Barrenſem circa ann. M. D. XXV. Fuerunt quidam alij paris facultatis, ſed ſenatus noſter nunquam voluit admittere niſi ſub hac reſtrictione ne poſſet in fauorem admittere, & bene. Appellatus autem exipiebat reſignationem fuiſſe ſimplicem & non in fauorem, & ad hunc finem producebat procuratorium defuncti, continens clauſulas, de quibus ſupra. num. 183.

185 ¶ Verùm ex illis conſtat nec defunctum, nec eius procuratorem habuiſſe intentionem reſignandi, niſi vt conferretur nepoti: & clauſula quatenus legatus aut vice-legatus non haberet poteſtatem admittendi in fauorem nepotis, idem dominus conſtituens dat poteſtatem reſignandi in manibus eiuſdem ſimpliciter, & ad togandum & ſupplicandum quatenus omni meliori modo prouideat nepoti: manifeſtè appoſita eſt in fraudem, quæſito & accerſito colore ſub tacita fide de prouidendo nepoti, & non aliàs, quia procurator non habebat poteſtatem ſupplicandi, niſi pro nepote, & non aliàs nec habebat poteſtatem quouiſmodo reſignandi niſi ſub dicta ſupplicatione & non aliàs, & ſic fide prius expreſſe vel tacite habita de prouidendo nepoti, & de admittendo reſignationem ad hunc effectum. Igitur per obliquum & in effectu fuit vera reſignatio in fauorem nepotis ſaltè & tacita fides habita, quod non minus eſt quàm contrauentio canonum expreſſa l. *fraus de legib.* l. *Quamuis.* ibi, calur quæſitus, *de donatio. inter vir. & vxor.* Confirmatur quia prohibitio reſignationum in fauorem fauorabilis eſt, tum ad vitandam labem vel ſpeciem ſimonię, cùm non ſolùm à malo, ſed ab omni ſpecie mali abſtinendum ſit, præſertim Eccleſiaſticis. c. *cum ab omni de vita & honeſt. cleric.* Tum ad vitandas fraudes aduerſus ſacros antiquos Canones, quibus cauetur ne ſanctuarium domini hereditare poſſideatur, & ne qua ſit ſucceſſio in beneficiis. c. *quoniam.* c. *ad extirpandas. extrà de filiis preſbyt.* 8. quæſt. 1. *Moyſes* c. *Apoſt. loco.* Sed iura etiam pœnalia & odioſa extenduntur ne fraus fiat. c. *ſi cautas.* & ibi gloſſ. & omnes cano. *de ſentent. excommunic.* in 6. Quanto fortius iura fauorabilia & obſeruatio ſacrorum antiquorum canonum?

186 ¶ Rurſus confirmatur per clauſulam ſubſtituendi in eodem procuratorio limitatam in caſum quo fieret reſignano in fauorem dicti nepotis. Et ſic totum mandatum erat ad eundem fauorem limitatum, nec reſignans voluit confidere de alio procuratore, niſi ſub illa præciſa limitatione, & ſic habita erat & compacta fides delecti procuratoris. Ternò confirmatur quia eo quod delectus procurator non erat iturus Romam, noluit confidere neque de ſummo pontifice, neque de ſubſtituto, ſed eorum poteſtatem præcisè limitate. Porrò non eſt veriſimile quod reſignans maiorem libertatem & poteſtatem reliquere voluit inferiori puta vice-legato, quam Papæ. Sed quod ſi idem procurator non poſſet cum vice-legato negotiari in fauorem nepotis, quod ſtatim mitteret ſubſtitutum Romam ad reſignandum in fauorem duntaxat. Ergo ſatis apparet de fraude quam etiam clauſulæ illæ inſolitæ & artificioſè acceſſitæ ſatis probant præſertim in materia his fraudibus obnuxia. gloſ. Ange. Perufini in l. *ſi quis ſub conditione de conditio. inſtitu.* gloſ. Bald. Salicet. in l. *cum allegas. C. de vſur.* glo. in l. *iubemus. C. de teſtamen.* Canoniſtæ in c. 2. *de renuntia.* in 6. Quoties aurem legatus aliquid facit vltra mandata vel facultates ieceptas & permiſſas à principe, vel ſenatu noſtro, certum eſt tanquam ad abuſu appellari poſſe, & ita vtimur. Clauſula inſoluta.

187 ¶ Quantum ad ſecundum principale caput abuſus Iulius tertius anno ſeſquimileſimo quinquageſimo, pontificatus ſui primo 15. Calend. Maij. præfato abbæ collatori Ordinario Cardinali conceſſit vt liberè Ordinaria ſua authotitate de omnibus beneficiis ad ſuam Ordinariam diſpoſitionem quomodolibet ſpectantibus quocunque menſe vel tempote vacannbus diſponere poſſet abſque eo quod idem Pontifex, vel ſui ſucceſſores aut Legati etiam de latere, quaois etiam ſpeciali facultate fungentes poſſent vllatenus manum apponere vel diſponere, etiam itite præuentionis ſcienter vel ignoranter, cum ampliſſimis derogationibus & decretis irritantibus & derogatoriarum derogatoriis, ablata etiam omnibus aliter iudicandi facultate, etiam ſi beneficia vacarent in curia Romana, præterquam per reſignationem in manibus ipſius Papæ factam. & bulla, quam indultum vocant, lecta, publicata, & regiſtrata fuit in magno conſilio Regis audito, & hoc requirente procuratore Regis Pontiſaræ 16. Septembt. M. D. L. & in parlamento Prouinciæ 21. Nouemb. M. D. L. deinde Pariſiis audito & conſentiente procuratore generali ſub modificationibus & limitationibus in regeſto contentis ſuper verificatione ſimilis indulti defuncto Cardinali Lothar. conceſſit 19. Mar. M. D. LI. ante Paſcha. Appellatio ab abuſu legati.

188 ¶ Fuerunt etiam publicatæ literæ Regiæ ſpeciales Regis datæ 28. Auguſt. M. D. L. anno regni 4. quibus rex declarauit ſe velle præfatum Cardinalem dicto indulto liberè etiam à data eiuſdem indulti vti, & rurſus aliæ literæ Regiæ datæ 18. Decembris M. D. LIII. in fauorem omnium Cardinalium huiuſmodi indulta habentium, quibus etiam declarat Rex ſe nunquam voluiſſe, nec velle legatis etiam à latere aliquem ſuarum facultatum vſum concedere in præiudicium dictorum indultorum, lectæ & publicatæ in ſenatu Pariſienſi, audito & conſentiente procuratore generali Regis, vndecima Ianuarij. M. D. LIII. Et ſic appellatio tanquam ab abuſu indubitanter

valida. Appellatus autem cauillabatur officium Legationis Auenioneſis eſſe officium formatum, non extinguibile morte Legati, ſed vacabile (voces ſunt forenſes) & conferibile per obitum, & quod legatio Alexandri Farneſij Cardinalis legati Auenionenſis prior eſt tempore prælato indulto poſteriori in data, per quod Papa non potuit nec voluit derogare dictæ Legationi, nec auferre ius Legato ſuo quæſitum.

Aliud Epiſcopus, gubernator, legatus.

189 ¶ Sed ſolutio clara eſt quod aliud Epiſcopus, aliud gubernator, aliod legatio, aliud facultas conferendi beneficia eidem gubernatori intra territorium Auenionenſe & comitatum Venayſſini ad Papam pertinens data: aliud eadem facultas extra illud territoriom, ad alia, puta ad prouincias Viennenſem, Arelatenſem, Ebredunenſem, Aquenſem, & Narbonenſem extenſa. Dictus ergo Farnefius inquantum Epiſcopus Auenionenſis habet dignitatem formatam limitibus ſuis clauſam, vt quilibet dioceſanus, inquantum verò gubernator dicti territorij & ditionis Papalis, habet etiam officium formatum eodem territorio finitum: hæc duo non extinguuntur obitu vel ceſſione, ſed vacant & conferuntur vt reliqua officia & beneficia formata. Sed neutrius vi poteſtatem vllam habet extra fines, ſed nec conferendi quidem beneficia intra eoſdem fines ſita. Sed ad aliorum ſiue ſubditorum, ſiue exterorum diſpoſitionem ſpectantia, etiam ſi Papa omnem ſuam poteſtatem in vtroque foro ei dederit etiam belli indicendi, exercitus mouendi, coofederationes incundi & diſſoluendi.

190 ¶ Ioquantum aotem eſt Legatus Auenionenſis, poteſt vti iure præuentionis in beneficiis Eccleſiaſticis in eodem loco ſitis, non tamen ex poteſtate Ordinaria Legati, ſed ex ſpeciali prærogatiua & priuilegio vt delegatus. coll. r. in fi. de *offic. lega.* in 6. Et hinc eſt quòd collatio facta à Legato etiam de latere ſortitur potiùs naturam impetrationis Papalis quàm collationis Ordinariæ, vt eſt text. in c. vlt. & ibi. glo. & docto. *de offic. legat.* in 6. text. in clemen. 2. *de officio ordin.* Ita ad verbum tradit & decidit Franciſc. Areti. in c. *mandatum.* col. 2. *de reſcript.* ad hoc etiam c. pen. in fi. ibi niſi de ſpeciali gratia. *extra de offic. legat.* & fortius quod etiam ipſe Legatus de latere intra ſuam prouinciam non ſit verus Ordinarius, ſed delegatus, decidit Pet. Anchar. *in repet.* l. *more.* col. vlti. *de iuriſd. omnium iudic.* & text. in d. c. 2. *de offic. legat.* in 6 in verbo *reputantes.* fictionem notat. Et multomagis extraordinaria eſt ſpecialis & delegata hæc poteſtas ad alias prouincias extenſa: vt ſupra oum. 189. Et ſic legatio non eſt officium formatum: ſed caſuale, vel quæuis delegatio vel procuratio ad nutum reuocabile vel limitabile, & qood per obitum vel reuocationem non vacat, ſed deſinit & extioguitur.

191 ¶ Ex quibus ſequitur primò Legatum Auenionenſem non habuiſſe quantum ad hoc officium formatum, ſed Papam liberè eo non vocato nec conſentiente & ignorante potuiſſe dictum indultum dare. Et poteſtatem ſui Legati ſeu potius delegati abſentis, ignorantis quantum ad boc reuocare ipſo iure, tex. in col. *dudum de præbend.* in 6.

192 ¶ Sequitur ſecundò Legatum qui in hoc delegatus eſt non poſſe alij ſobdelegare. Igitur non poterat quantum ad hoc vice-legatum conſtituere, quæ eſt alia cauſa tuſtè appellandi ab abuſu. Appellatus in contrarium allegabat conſilium Stepha. Bertrand. 117. incip. *ex literis legationis.* quod habetur lib. 1. in impreſſis per Vincentium de Portonariis, Sed fallitur, quia Bertrandus ibi tum. 2. loquitur de Legato habente ſpecialem facultatē committendi vice-legatum. Nec obſtat quod Arnulph. Ruſeus in tracta. *de præeminentia Archiepiſcopal. dignita. priuilegio.* 5. numero 13. ait Legatum Auenionenſem exercere Legationem per gubernatorem in ſua abſentia, quia boc verum eſt in his quæ ſunt de officio gubernatoris quod in officium formatum, oon autem in his quæ ſunt de ratione ſimplicis Legationis, præſertim ad conferenda beneficia in aliena prouincia, hæc enim extraordinaria & gratioſa poteſtas non poteſt delegari io totum, & multominus in parte. Quia dioceſanus qui eſt Ordinarius & habet poteſtatem iure proprio, non poteſt hanc committere niſi vicario generali. c. vlti. vbi gloſ. & omnes docto. *de offic. vicar.* in 6. Legatus autem nec in genere, nec in ſpecie, vt etiam tenet Arnulph. Ruſeus in loco prælegato quod hoc eſt oouiſſimum in hoc tegno, vbi nunquam recipitur niſi cum hoc onere, vt non poſſit vicarium vel ſubſtitutum ſeu vicelegatum conſtituere, ita quod etiamſi habebat à Papa in facultate ſpeciali non poteſt vti: & ita ateſto huius ſenatus deciſum in Hadriano de Boyſi Legato de latere anno M. D. XIX.

Indulta Cardinalium non egent notificatione.

193 ¶ Nec obſtat quòd illud indultum non fuerat publicatum Gratianopoli ſiue in ſupremo tribunali Delphinatus, in quo (quoad regalia) eadem iura quæ in tegno ſeruantur quia huiuſmodi indulta nulla indigent notificatione vel publicatione, vtpote facta ad ritum & obſeruantiam iuris communis & libertatis Ordinariorum, ad quam reuerſio etiam com extentione fit ipſo iure c. 2. *de. præb.* in 6. *l ſi vnus.* §. *pactus ne peteret.* in fine. *de pact.* vt enim reuocatio legati ipſo iure operatur oec indiger ootificatione aut publicatione, ita & limitatio facultatem legati *l. quæ de tota. de rei vendicat.* Et ſic programmata illa declarationis Regiæ, ſupra nu. 188. data ſunt ex abundanti, & publicata ex abundanti, text. in fortiotibus terminis. in c. *dudum de præben.* in 6. vbi Papa Legato ſuo ad partes Gallicanas deſtinato dederat poteſtatem recipiendi reſignationes quorumcumque beneficiorum & ea conferendi: & tamen etiam ſi poſtea in data poſteriori nec facta mentione de dicta legatione & eius facultatibus, nec facta alia derogatione dedit ius ad vacatura in eadem prouincia: deciditur poteſtatem Legati etiam eo ignorante etiam abſque clauſula derogatoria, & abſque vlla nooficatione eſſe in hoc reuocatam, & quamuis legatus factum executorum præuenerit, tamen ipſo iure nihil egit.

194 ¶ Cum autem ad boc ſint octo tationes expreſſæ in d. c. *dudum de præbend.* in 6. omnes illæ & plures fortiùs concurrunt in caſo præſenti. Prima, quod quamcunque poteſtatem præfato Legato dederit ſummus pontifex: maiorem tamen penes ſe ſemper retinuit. Secunda, quia per ſpeciem derogatur generi, idque ex natura ſpeciei & ipſo iure, & ſic non requiritur menoo generis, nec eius derogatio. Quæ rationes non ſolùm identificè ſeu eadem numero bic militant, cum legatio Auenionenſis reſpectu facultatis beneficiorum prouinciæ Viennenſis ſit in genere, indultum vero abbæ Cardinalis in ſpecie pro beneficiis ſpectantibus ad ſuam ordinariam diſpoſitionem tantùm. Sed oon ſolùm identificè, imò etiam fortiùs & intenoùs hîc concurrunt quadruplicitet. Primò quia in hoc indulto mentio fit expreſſa legatorum de latere omniumque facultatum eorum quaruncumque. Secundò illis derogatur expreſsè. Tertiò derogatur etiam ſi facultates legatorum emanaſſeot motu proprio & ex certa ſcientia, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, ac com quibuſ. uis prægnantibus efficaciſſimis & inſolitis clauſulis, etiam ſi cum decretis irritantibus. Quartò, quia ſummus pontifex in hac ſpecie etiam ſibi ipſi nominatim & ſuis tam deceſſoribus quàm ſucceſſoribus derogat. Ergo multo magis quibuſuis legatis, & ſumus in loogè fortiotibus terminis quàm in d. c. *dudum.*

a *Dudum de præbem.* in 6. 1 2

195 ¶ Tertia ratio textualis, quia Papa etiam facta mentione de poteſtate prius data legato, nihilominus poſteriores literas etiam gratioſas dediſſet. Sed hîc plus eſt, quia expreſſit & pleniſſimè derogauit. Tum quia hoc indultum non eſt dano gratiæ, ſed conſeruatio iuris communis & ordinarij. Quarta ratio textualis ab abſurdo: quia inquit text. abſurdum foret ſi tam lata Papæ poteſtas impediretur, ſi ſemper neceſſe eſſet mentionem facere de facultanbus legatorum priùs conceſſis. Sed hîc expreſſit & pleniſſimè derogauit. Quinta ratio propter appoſitionem deceſi in ſecundis literis gratioſis, cuius virtus eſt ſtatim ligare etiam ignorantes & habere vim expreſſionis & reuocationis poteſtatis prius datę non expreſſę. d.c. *dudum*. verſicu. *& quòd decretum*, vbi Geminiano. quod decretum Papæ habet vim priuatiuam poteſtatis & reuocatiuam ad ſe, vnde ligat manum ignorantis. Sed hîc non ſolùm eſt decretum irritans: ſed etiam expreſſa mentio & reuocatio facultatum quorumuis legatorum quantum ad hoc.

196 ¶ Sexta ratio textualis, quia in d. c. *dudum*. tam legatus quàm ſuus collatarius certabant de lucro, prout etiam hic appellatus & ſuus collator vice-legatus. Sed hîc plus eſt quia in d. c. *dudum*. etiam nouus impetrans ad vacatura certabat de lucro, & erat poſterior, & nihilominus præfertur: ſed hic Ordinarius certat de damno vitando & conſeruanda iuriſdictione Ordinaria in quo non eſt lucrum habere, ſed damnum vitare. Igitur multo fortius præfertur certantibus de lucro, quibus de iure præferri debet etiam agendo, nedum excipiendo. l. vlt. C. *de condic. indeb.* l. vlt. §. *ſi verò creditores*. C. *de iure deliber. l. non debet aſſori* §. *in re obſcura. de reg. iur.* & appoſitiſſimè not. Geminia. in. d. c. *dudum*. per illum text. quod vbi agitur de lucro alterius, poteſt fieri reuocatio actus etiam illo ignorante, etiam ad commodum alterius certantis de lucro. Ergo magis ſi de damno vitando.

197 ¶ Septima ratio, quia Papa non minorem habet poteſtatem ſuper Legatum ſuum quàm quilibet priuatus ſuper procuratorem ſuum, qui reuocatus vel quatenus eſt reuocatus, etiam ignorans non poteſt amplius dominium transferre, nec libertatem quidem quantumuis omnium rerum fauorabiliſſimam dare. l. *quæſitum* in fi. *quis & à quibus manumiſ. libe. non ſiunt*. Bald. in *l. ſi mandaſſem*. Mandat ergo hic à data d. indulti Legatus non potuit amplius aliquid facere & multominus dare ius in re in beneficiis ab eius poteſtate per indultum exceptis, & appoſitè ad hoc dicit Philip. Franc. in d. c. *dudum* colum. a. quod mandarum ad conferenda beneficia poteſt reuocari & tenet reuocario, licèt non peruenerit ad notiuam, ſicut dicitur, in procuratore dato ad contrahendum matrimonium carnale. c. vlt. *de procuratio*. in 6. vel ſpirituale vt in prouiſione beneficiorum, præſertim conſuentualium aut ſemiconuentualium. Octaua ratio quia ſummus pontifex non habet minorem poteſtatem ſuper Legato ſuo & facultatibus ei commiſſis, quam quilibet priuatus ſuper ſeruo ſuo & peculio ei commiſſo, quod tamen ſtatim mutata voluntate domini etiam ſeruo ignorante perimatur, vt eſt ibi text. & in iuribus allegatis in gloſ. penul. quæ ratio etiam hîc in individuo concurrit. Atqui hic Legatus Ferneſius ab initio ſciuit, imò etiam præſens fuit in concilio & conſiſtorio Papæ cum aliis Cardinalibus quandò indultum illud proprio motu emanauit, imò etiam vt cancellarius ac vicecancellarius curiæ Romanæ ſigillauit aut applumbauit hoc indultum. Præterea huiuſmodi indultum fauorabile eſt, vtpote ad executionem & conſeruationem iuris communis: Igitur fortiùs præualet quàm ſecunda gratia impetrantis ad vacatura in caſu. d. c. *dudum*. quæ de ſe ambitioſa etat & reſtringenda. c. *quamuis*. in j. prin. *de præb.* in 6.

198 ¶ Quantum ad tertium principale caput abuſus, certum eſt quòd in hoc regno non poteſt Papa Legatum etiam de latere mittere, nec Legatus poteſtatem ſuam exercere ſine expreſſa permiſſione Regis. Authoritas quidem legati pendet à Papa, ſed admiſſio & executio à Rege & ſenatu ſuo in hoc regno, vt etiam multis areſtis ſuprem noſtri ſenatus iudicatum fuit. tex. *à fortiori*. in c. *Adrianus* 64. diſtinc. vbi à ſummo pontifice & vniuerſo concilio Lateranenſi ad hoc congregato, Carolo magno Francorum Regi datum eſt ius & poteſtas ordinandi apoſtolicam ſedem & ſummum pontificem Romanum, & inſuper Epiſcopos & Archiepiſcopos regni ſui, vtque ab eo inueſtituram recipere tenerentur priuſquam inaugurarentur: quod ius fuit conceſſum Carolo magno tanquam Francorum Regi, vt probat ille text. ibi Carolum Regem: & ibi, niſi a rege laudetur & inueſtiatur Epiſcopus. Non autem ratione Imperij nec tanquam Imperatori, quia tum non erat Imperator, ſed poſtea factus eſt tempore Leonis 3. Papæ, vt clarè probaui in conſuetud. Pariſien tit. 1. in rubrica. Carolus Magnus.

199 ¶ Verum eſt quod poſtea Ludouicus Pius Caroli filius Francorum Rex & Imperator Romanus hoc ius eligendi ſummi pontificis ceſſit & dedit Romanis c. *ego Ludouicus*. in fi. 64. diſtinc. ſcilicet clero & populo Romano iuxta conſtitutiones regias & imperiales præſari Caroli & Ludouici, quas tefert Auſegiſus abba. lib. capitularium 1. (ſic vocabant conſtitutiones Regias) lib. 1. c. 78. & habetur in c. *Sacrorum*. 63. diſtinc. & probat text. in d. c. *ego Ludouicus*. vbi ita demum hoc ius ceditur Romanis, ſi omnes Romani vno conſilio atque vna concordia ſine vlla promiſſione ad pontificatus ordinem elegerint. Alias electio eiuſmodi & ordinario remanet penes Reges Francorum, in eodem textu. ibi, legati ad nos, vel ad ſucceſſores noſtros teges Francotum dirigantur, &c. Et ſic examinare poterat an electio eſſet iuſtè & canonicè facta, vt etiam probat tex. in c. *& nos & vos*. 63. diſtinct. Reliqua verò ipſa non fuerunt remiſſa, ſed retenta, vt probant text. in c. *Renatus*, &c. nobis eadem diſtinct. vbi Leo 4. Papa qui fuit octauus à Do. Adriano 1. tempore Lotharij primi filij Ludouici, & Lodouici ſecundi filij Lotharij, pronepotis Caroli Magni reliqua iora recognouit, & illis paruit. c. *de capitulis*. to. *diſtinctio*. & idem in Delphinatu, qui tunc erat portio regni Francorum, quod tum per omnes fines Galliarum, à Caio Cæſare, Strabone, Plinio ſeniore, Ptolomeo, Pomponio Mela, & omnibus claſſicis authoribus deſcriptos protendebatur. Sed dictus vice-legatus nullam permiſſionem habuit à Rege nec Delphino, nedum non docet, ſed ex ſua productione defectus appater, vt ſuprà numero 184. in prin. Ludouicus Pius.

200 ¶ Tamen quia Abba viſitatorem monachum miſerat in dicto prioratu, qui petiit à quodam conſiliario Senatus Prouinciæ, qui cum literis patentibus Regis commiſſionis ſuæ aderat, vt exequendo dictas literas ptehenderet, & ſub mann tegia poneret fructus & reditus dicti prioratus, curatoribus etiam ſeu commiſſariis adhibitis: quod factum fuit, vnde dictus nepos tanquam ab abuſu appellauit. Senatus noſter pronuntiauit malè & abuſiuè factum & executum tam per dictum viſitatotem, quàm per dictum executotem; bene appellatum per dictum nepotem, abba verò condemnatus in expenſas dictæ appellationis, damnis tamen & intereſſe teſeruatis in diffinitiua, videlicet principalis appellationis dicti abbæ & ſui collatarij & procuratoris fiſci, iudiciſque poſſeſſorij, in quo Ordinarius omnino vincere debet per prædicta. Sed meritò ſuccubuit in dicto incidenti: quia erat ſequeſtrum facere per executotem iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, quod eſt abuſiuum &

vſurpatio iuriſdictionis laicæ : quia ſequeſtrum debet ordinari per iudicem ſecularem principaliter de cauſa iure proprio cognoſcentem & non tanquam per executorem Eccleſiaſtici.

201 ¶ Et nota, quòd huiuſmodi indulta Cardinalium non impediunt mandata in forma concordatorum obtenta, nec menſes graduatorum & nominatorum, & conſequenter nec indoltum ſupremi noſtri Senatus de quo mox dicam, eò quòd nominatis & graduatis præferuntur, qui indultis Cardinalium præferuntur: Quartò hæc indulta intelliguntur in beneficiis quæ iure Ordinario primituo ſpectant ad eos, & quamdiu durat eorum ſemeſtre: ſecus poſtquã facta eſt deuolutio ad alium etiam Cardinalem huiuſmodi indultum habentem, vel ſi à ſimplici Epiſcopo vel inferiori deuoluatur ad huiuſmodi Cardinalem, quia in deuolutis locus erit præuentioni Papæ vel Legati, ſed in primo natiuo gradu prouiſionis Ordinariæ liberi ſunt, etiam à ſex menſibus Papæ in quibuſdam locis reſeruatis, de quibus in c. 1. *de treuga & pace in extranagan. communibus*, & ab octo menſibus quos ſibi præſumit Papa in Britannia minore ſeu Armorica, & ab omnibus reſeruationibus & præuentionibus in quatuor menſibus Ordinariorum ſcilicet Martij, Iunij, Septembris Decembris, in dicta patria quam vocant obedientiæ, & ſic indiſtinctè abſque vlla differentia menſium, & conſequenter ibi nec mãdatis quidem in forma c. *mandatum, extra de reſcrip.* vel concordatorum emanatis : ſed prorſus liberi ſunt in locis in quibus prædicta concordata non ſunt recepta, quia nec illa quidem mandata excipiuntur in his indultis. Quod autem à modificationibus factis in ſenatu noſtro excipiuntur : hoc eſt duntaxat contemplatione dictorum concordatorum, & ne in aliquo lædantur & in veritate ad excipiendum iura academiarum nominatorum & graduatorum quibus mandatarij per dicta concordata præferuntur. Et conſequenter vbi illa concordata locum non habent, nec etiam dicta modificatio vel exceptio locum habebit : Sed ſtabitur generali diſpoſitioni & immunitati indultorum Cardinalium.

202 ¶ Et ſic fatua eſt dubitatio in quæſt. quam anno M. n. LVII. vidi controuerſam an Legatus poſſit derogare huic regulæ in præiudicium indultorum Cardinalium? Cum enim Legatus non poſſit admittere reſignationem etiam ſimplicem, & multominus in fauorem, in præiudicium Ordinariorum Cardinalium, multominus poteſt in eorum præiudicium derogare regulæ de viginti diebus. Si enim non poſſit prouidere, quomodo poteſt ad effectum prouiſionis diſpenſare vel derogare; faciunt not. ſuprà numer. 29. A dictis enim indultis, vnicus duntaxat caſus excipitur, videlicet reſignationis factæ in manu ipſius Papæ. Omnis ergo alia reſignatio remanet in iure communi & in libera diſpoſitione ordinarij Cardinalis. Si ergo Legatus de facto admiſerit reſignationem ſimplicem & abdicatoriam beneficij ſpectantis ad prouiſionem vel ad præſentationem Ordinarij Cardinalis, poteſt Ordinarius impedire ſi velit vt reſignans in officio maneat, vel ſi gratum habere velit, poterit conferre vel præſentare iuxta no. in c. *quod dubitis de renuntia.* Et ſi Legatus de facto contulerit, poteſt Ordinarius appellare tanquam ab abuſu, etiam ſi conferre nolit, ſed retinere reſignantẽ, vel poteſt vtrumque facere, videlicet alij conferre tanquam vacans per reſignationem quam gratã haber, in prouiſione & vſurpatione factã per Legatum, tamquam ab abuſu appellare, & prouiſus per Ordinarium poterit patitet cum Ordinario vel ſolus appellare ab abuſu, & idem procurator generalis Regis facere poteſt & debet.

203 ¶ Sed quid ſi ipſe Ordinatius gratam habendo reſignationem contulerit, deinde reſignans qui A tum erat infirmus, vel ſi erat ſanus, tamen tempore conſenſus per eum preſtiti in legatione erat infirmus, & de eodem morbo, infrà viginti dies ſequentes obierit iuxta no. ſupra numero 13. An iſte Cardinalis poſſit alij per obitum conferre; videtur quod ſic, quia reſignatio non eſt facta in manu ſua, ſed in manu Legati : & ſic locus eſt regulæ, & ceſſat reſolutio noſtra, ſuprà, quæſtio. 1. numero 34. cum ſeq. quod hæc regula non habet locum in Ordinario, quia agitur de negotio geſto apud Legatum in quo procul dubio regula procedit. Breuiter contrarium dico, (vt etiam tetigi ſupra num. 92.) quia reſignatio ipſa non dicitur admiſſa per Legatum qui non potuit, ſed per conſenſum & ratificationem Ordinarij, & conſequenter cenſetur contuliſſe & admiſiſſe, & nihil cenſetur eſſe geſtum apud Legatũ (quinetiam hoc caſu B pro priuato habetur,) niſi vt apud organum aut vicarium, prout contingit, quando Ordinarius ratam habet meram renuntiationem & abdicationẽ factam in manu notarij vel inferioris non habentis poteſtatem admittendi & conferendi, reſignante manente in eadem voluntate : tuoc enim totum negotium cenſetur geſtum apud Ordinatium & procuratores ſeu geſtores ſui fuiſſe videntur, quorum nudum miniſterium ratificat.

204 ¶ Et preſſius loquendo reſignatio ipſa valet non vt extunc, ſed vt exnunc, tempore quo ab habente poteſtatem ratificatur. Cùm ergo totum negotium & admiſſionis ſubſtannalis & collationis, geſtum ſit apud Ordinarium & per eum, ceſſat hæc C regula quæ non habet locum in Ordinario, qui per obitum reſignanos ſequentem non poteſt variare nec alij conferre, niſi eidem cui iam contulit ad maiorem cautelam, vt dixi ſuprà, quia propter huiuſmodi indultũ non fit delegatus Papæ, ſed manet merus Ordinarius, nec nouam poteſtatem acquirit, ſed veteri ſua propria tantum liberè vtitur ſublato impedimento vel metu præuentionum aut teſeruationum Papæ vel Legati : hanc impedimenti & ſeruitutis ſublationẽ duntaxat operantur hæc indulta. Et no. quòd quæ ſuprà à num. 202. dixi de appellatione tanquam ab abuſu, habent locum etiam extra hæc indulta, ſi Legatus non haber facultatem admittendi reſignationes : vt ſuprà nu. 92. & vbicunque ſuam poteſtatem vel eius modificationes excedit.

D 205 ¶ Sed quid ſi de facto Legatus admiſerit reſignationem non abdicatoriam, ſed in fauorem & contulerit derogando huic regulæ? Breuiter reſpon. quòd quandiu viuit reſignans in eodem ſtatu & poſſeſſione ſaltem putatiua manens, nihil actum eſt, nec poteſt Ordinarius Cardinalis alij conferre, quia per hanc reſignationem nihil vacat niſi ad effectum. Vnde noo poteſt Ordinarius approbare niſi in totum, & ſic ad commodum collatarij in fauorem : verum eſt quòd poteſt reſignantem in officio retinere, & contra eum vt contra non reſidentem nec miniſtrantem procedere, vel etiam eum vocatum ſententialiter priuare & beneficium per priuationẽ vacans conferre, reſignatarium verò vt carentem titulo, vt intruſum excludere ex debito viſitationis & curæ paſtoralis c. *ordinarij* : *de offic. ordin.* in 6. vel etiam tanquam ab abuſu à dicta prouiſione & vſurpatione Legati appellare.

206 ¶ Etiam ſi reſignatarius ex dicto titulo vltra triennium pacificè poſſediſſet. Quia decretum de pacificis nunquam habet locum vbicunque poteſt appellari tanquam ab abuſu, quoniam abuſus non ſolùm reddit titulum diſcoloratum, ſed etiam funditus nullum: quia etiam Legatus non habebat poteſtatem admittendi vel conferendi in fauorem. Et pariter quiſquis cuius interfuerit, appellare poterit. Et ad id quod dixi ſupra num. 205. de reſignante manenre in poſſeſſione, nota diligenter & nouè quod ſi de facto

poſſeſſiooem diuiſerit reſignatario ſuo, quòd tunc abſque alia priuatione vel ſeutentia poterit Ordinarius conferre tanquam vacans per reſignationem ſimoniacam & executionem de facto ſequutam: quia quamuis per ſolam reſignationem ſimoniacam non ſit priuatus ſed priuandus: vt no. in c. *ſuper hoc. extra de renuntiat.* & tetigi in annotatio. ad Philip. Dec. conſi. 118. & infra ſuper regu. de public. nu. 25. Tamen ſi procedat ad executionem facti dimittendo eidem reſignatario qui poſſeſſioni incumbit, ſtatim vacat, & conferri poteſt non expectato alio proceſſu vel ſententia quantum ad hoc, quia illa executio facti tranſit in meram abdicationem vitio ſimoniæ infectam, quæ non purgatur, ſed magis augetur, & originaliter inficit titulum poſſeſſionem vſurpantis. Et cum reſignans poſſeſſionem dimiſerit cum effectu, deſinit vetus titulus in præiudicium eius durare poſſe: & ſic in præiudicium reſignantis & poſſeſſionem quoque abdicantis poteſt Ordinarius conferre. Quandiu enim talis reſignans remanet in poſſeſſione, poteſt dicere reſignationē eſſe conditionalem conditione ſuſpenſiua, ſed poſtquam de facto etiam poſſeſſionem dimiſit: ab illa conditione ſuſpēſiua per executionem de præſenti conſummatam receſſit, & hæc reſignatio facti nullam conditionem ſuſpenſiuam habet l. *ſub conditione* in fine & ibi gloſſ. vlt. *de ſolution.* l. *dotis fructus.* in fine cum l. ſeq. *de iuris dot.* 1. verſic. *ſi tamen. de vſucapio. pro dote.* per quæ iura pulchrè ait Bald. conſi. 478. quidam Franciſcus, col. 1. numero 2. quod nulla condicio impedit principium eſſentiæ contractus, quando venitur ad traditionem, nec iuuaret hoc caſu dicere eandem conditionem repetitam in dimiſſione & traditione reali, quia illa condicio impoſſibilis eſt à iure reprobata, & ſic hcèt impediat actum verbi, non tamen impedit actum facti realis, & collatarius Ordinarij qui liberas ædes habet contra talem reſignatarium nullum prorſus ius habentem, non minus liberas habet contra reſignantem, qui non ſolùm ſimoniam circa illud beneficium commiſit, ſed etiam de facto illud dimiſit & ad quod non poteſt ampliùs reuerti.

207 ¶ Cæterum redeundo ad vltimum thema, ſuprà nu. 205. non ſumus hìc in terminis huius regulæ, vtpote fundamento ſublato, quia reſignatio nulla fuit. Siue ergo reſignans infirmus fuerit, ſiue non fuerit infra viginti dies, ſiue poſt mortuus fuerit: ſiue in poſſeſſione, ſiue non, incipit vacare beneficium per eius ceſſum, priuationem vel deceſſum. Et tunc, & non priùs poterit beneficium conferri. Quare ceſſabit etiam regula de publicandis, vt pote deficiente fundamento reſignationis, quia ſi reſignans poſt viginti dies, ſeu infra menſem, in poſſeſſione vel non obierit, non vacabit per reſignationem quæ nunquam ſubſiſtit: ſed per obitum. Poteſt ergo denuo antè tamen quàm poſſeſſionem realem dimiſerit reſignatario ſuo, reſignare ſimpliciter in manus Ordinarij, vel in fauorem in manus Papæ. Quo caſu aduertendum quòd ſi in fauorem eiuſdem reſignetur apud Papam, poterit de obreptione & ſubreptione impugnari hæc ſecunda reſignatio, vtpote facta tacita præcedenti abuſiua reſignatione & collatione, quam ſi reſignans expreſſiſſet, non tam de facili impetraſſet aut impetrare debuiſſet: vt ſæpe dixi c. *poſtulaſti. extra de reſcriptis.* & infrà.

208 ¶ Magnam tamen vidi concertationem ſtudiis cupiditatis & vincendi, magis quàm difficultate iuris accenſam, cùm canonicus Pariſienſis infirmus in fauorem fratris reſignaſſet apud hunc legatum, qui contulit derogando huic regulæ anno M. D. LVII. Mortuo verò reſignante infra viginti dies, Cardinalis Belleius qui Epiſcopatum Pariſienſem iuxta decretum conuenticuli Tridentini (ne plures Epiſcopatus haberet videretur) reſeruata collatione beneficiorum reſignauerat, vel eius vicarius cuntulit per obitum Tino, qui alterum euocat in magno Regis conſilio, vbi cauſæ ex huiuſmodi Cardinalium indultis procedentes commiſſæ ſuot. Obijcitur derogatio huius regulæ & ad meas rationes de quibus ſuprà q. 2. num. 127. replicatur quòd quamuis Legatus non habeat facultatem derogandi regulis Cancellariæ niſi in genere: tamen ex quo in modificationibus curiæ illa facultate reſtringitur, vt non poſſit ea vti quoad regulam de publicandis, & de veriſimili notitia, ſequitur ei permiſſum derogare aliis regulis, & ſic regulæ de viginti diebus, ex quo dnæ tantum exceptæ ſunt l. *tribunos*, in fi. *de militar. teſtamen.* l. *quæſitum.* §. *denique Neratius de fund. inſtru. legat.* Bald. in tracta. *ſtatuto.* io verbo *ceſſato.* in fi. & in verbo *confirmate.* num. 1.

209 ¶ Et quòd quamuis curia non poterit dare poteſtatem Legato ſi eam non habet contra hanc regulam vt ſecundùm peritiores Curiæ Romanæ non habet, teſte Gomeſ. ſuprà num. 127. Tamen ſatis eſt quod ita de facto practicatur vt perinde habeatur, ac ſi de iure, inquit Alberic. in l. 1. *C. de ſumma trinita. & fide Cathol.* Imola in c. *peruenit.* col. 6. *extra fide. teſtio.* Philip. Dec. l. 1. in princ. col. 4. *quod quiſque iur.* & conſili. 558. num. 13. vbi in annota. dixi.

210 ¶ Tinus autem nititur compacto illo conclauis, ſuprà num. 163. quo Papa iſte ſtatuit & voluit nunquam per ſe vel alios, etiam legatos de latere derogare huic regulæ in præiudicium Cardinalium: reſignatarius verò cauſificatur iniquum eſſe illud cumpactum & furtiuè in magno conſilio publicatum, actuario opera cuiuſdam Cardinalis corrupto. Sed falſum eſt, & nihil aliud quam cauillatio confícta ab his qui cupiunt contra ſacros antiquos Canones teſtamenta & ſubſtitutiones facere de beneficiis eccleſiaſticis. Cæterùm compactum illud & ſtatutum in hoc ſanctum eſt & honeſtum: & memini in hoc nouiſſimo Auguſto M. n. LVIII. aliquot præſtantes magni conſilij conſiliarios dixiſſe illud ſtatutum iuſtum eſſe & ſanctum, etſi non fuiſſet factum in conclaui vel aliàs, quod deberet fieri & ſtatui, & verum eſt. Ego verò fortuìs dixi, litigatores illos fruſtrà ſe torquete, Titiúmque timere vbi non erat timor: quia etiam ſi numquam fuiſſet factum ſtatutum illud in conclaui, vel ſi reſignans non fuiſſet infirmus, vel poſt viginó dies obuiſſet, adhuc non valuiſſe nec reſignationem nec prouiſionem Legati, ſed ab illa poſſe tanquam ab abuſu appellaci, quanquam etiam ſine hac appellatioone poteſt impugnari, vtpote manibus Legati ligatis per illud indultum, ita quod indiſtinctè & omni reſpectu certum eſt vacaſſe per obitum & præbendam Tino diffinitiuè adiudicandam.

211 ¶ Nec obſtat quod indultum Cardinalis Belleij non eſt hac in parte ita præciſum, ſicut indultum præfati ſummi Cardinalis: quia ſatis eſt quod in indulto Cardinalis Belleij dicitur quod reſignatio admiſſa per alium quam per ipſum Papam non valebit niſi de conſenſu Cardinalis, quia ex quo non conſenſit nulla eſt, & poteſt impugnari via communi, vel appellando tanquam ab abuſu, vel vtraque ſimul. Ex prædictis ſequitur quòd cum in publicationibus Facultatum legatorum, Cardinales pro conſeruatione ſuorum indultorum ſe oppoſuerant, & ſenatus noſter publicarit dictas facultates ſine præiudicio dictorum Cardinalium, non opus eſſe illas oppoſitiones proſequeri, nec poteſt allegari dictæ oppoſitionis inſtantiam eſſe peremptam vel interruptam, quia iam quid iuris ſit liquet ex prædictis, imò ius Cardinalium ſaluum manebat ſine illis oppoſitionibus, quæ prorſus ſuperuacuæ erant, cùm legationes illæ nullam conónerent derogaoonem prædictis indulis nedum validam & ſufficientem, & quod huiuſmodi in-

Hypotheſis.

dulta, & etiam illud compactum conclauis, per quæ A conſeruatur vel reducitur ad ius commune, ſint fauorabilia, & ideo amplianda, vt nec etiam de ſubreptione impugnari poſſunt reſeruationes & aliæ gratiæ Papæ tendentes ad grauamen Ordinariorum, dedit Pet. Anchar. conſilio 131. ad excluſionem loquens in epiſcopo Tullenſi. Idem dico de indultis huiuſmodi datis quibuſuis Ordinariis: quale vidi indultum ab Innoc. 4. anno M. CCLIII. Menſe Iunio datum monialibus Montis Martyrum ptopè hanc vrbem, qnod de beneficiis ad earum collationem ſpectantibus nulli valeat prouideri per literas ſedis apoſtolicæ vel Legatorum ipſius impetratas, per quas non ſit ius alicui acquiſitum, vel etiam impetrandas niſi eiuſdem ſedis literæ impetrandæ plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulgentia B huiuſmodi fecerint mentionem, etiam ſi eommeatur in ipſis literis quòd non obſtet aliqua indulgentia pet quam poſſit impediri effectus noſtræ gratiæ vel differri. Sed tamen de facto etiam Legati prouiſioni derogant appoſita derogatorià derogantis euiuſcunque formæ vel tenoris, etiam ſi de verbo ad verbum mentio facienda eſſet. Culpa ſecunda eſt Ordinariorum ſicut & Academiarum, qui receptionibus legatorum ſe (vt poſſent) non opponunt pro conſeruatione ſuorum indultorum & priuilegiorum, ſed adhuc dico quòd tales derogationes non extenderentur ad illud indultum conclauis, quod vim iuramenti, voti, pacti & legis ſimul habet: vnde etiam per obitum Papæ pepigit, vouit & ſtatuit, non expiraret: quia factum eſt ad conſeruationem iuris eom- C munis & libertatis Ordinariorum. Ex quibus obiter infero ad pulchram & quotidianam q. Leo Papa 10. cuidam monaſterio conceſſit vt non poſſet grauari mandatis in beneficiis regulanbus, an regularia faciant numerum vt poſſit grauari in duobus ſeculatibus, videretur quòd ſic, quia conſtitutio Ludo. 12. lata anno M. n. XII. Art. 2. correcta eſt per concordata, nec requiritur Ordinarium habere 10. vel 50. eiuſdem qualitatis, ſed omnia beneficia cumulantur ad faciendum numerum, vt infrà numero 161. numero ſeq. Contrarium dicendum eſt, quia aliàs indultum Papæ parum operaretur. Tum beneficia à mandatis exempta non faciunt numerum in ratione mandati: exempta enim à vinculo, ſunt exempta à nnm. nec eſt dubium, quin Papa poſſit remittere mandata, ſibi ſno D ſolo fauore reſeruata. Et cum iſtud indultum ſit fauorabile latè debet interpretari. l. vlti. *de conſtitut. princ.* niſi tale monaſterium habeat decem vel l. ſecularia, ad liberam ſui prouiſionem non poterit vno vel duplici mandato grauari. redeundo ad rem ſupra numero 108. & num. 111. in prin.

212 ¶ Quid ſi Papa admiſit reſignationem & derogauit huic regulæ an valeat in præiudicium Ordinarij Cardinalis huiuſmodi indultum habentis? Et non loquor de facto à Paulo 4. moderno pontifice, ſed à prædeceſſore ſuo ante illud conclauis ſtatutum. Et crebriùs putant valere derogationem illis videlicet, quibus fauorabilis videtur, quia cuperent beneficiis hac via ditari: & ſcio bis pro hac parte iudicatum fuiſſe, vt dixi ſupra numero 153. Sed preſſiùs conſiderando, dico malè fuiſſe iudicatum, & dictos Cardinales minùs diligenter ſe defendiſſe, quia Papa omnes omnino vacandi ſpecies immunes reliquit & eſſe voluit Ordinariis Cardinalibus vna ſola excepta, videlicet reſignationis in manu ſua factæ, Ergo reſignatio per obitum contingens in vim huius Regulæ, relicta eſt liberæ prouiſioni ſolius Ordinarij cum omnibus decretis irritantibus tam contra ipſum Papam & eius ſucceſſores, quàm contra alios. Ergo Papa non poteſt derogare huic regulæ, niſi fraudem faciendo indulto, ſaltem non valet derogatio, ſed tum nulla, tum ſubrepticia

Papa non poteſt derogare hanc regulæ.

eſt, niſi mentio fiat quod beneficium ſpectat ad prouiſionem Ordinariam Cardinalis tale indultum habentis, ſpecifica mentione facta de indulto & omnibus notabilibus clauſulis in eo exiſtentibus iuxta no. Panor. in c. *Piſanis.* in t. *audito. extra de reſtitu. ſpoliat.* Et hæc veritas.

213 ¶ Amplio etiam ſi ſpectant ad prouiſionem Cardinalis ex reſeruatione eidem facta per Papam reſignando Epiſcoparum, abbatiam, vel aliam dignitatem à qua dicta collatio dependet, quia non cenſeretur hanc teſeruationem ſeu ius reſeruatum habere iure Apoſtolico nec tanquam delegatus aut vicarius Papæ: hoc enim eſſet abuſiuum, ſed cenſetur habere iure Ordinario & tanquam reliquias prioris Ordinariæ poteſtatis: ideo in hoc ſubeſt mandatis & graduatis & nominatis, & indulto curiæ vt priùs, & omnibus quibus ſubſunt Ordinarij. Quanquam in veriate ſectio eſt maiorum dignitatum, licèt temporalis, pet antiquos canones & ſacra conciba prohibita c. *maioribus extra de præbend.* c. *vnico.* vt. *eccleſiaſt. benefic. ſine vlla diminutio. confer* Quam ſectionem poterit procuratot generalis Regis eius nomine deinceps impedire.

214 ¶ Sed quid ſi beneficium non ſpectat ad collationem nec ad præſentationem, ſed ad inſtitutionem Epiſcopi Cardinalis? hæc quæſt. in multa membra duidi & latè diſputari poteſt. Sed qua feſtino manum tandem tollere de tabula hac, breuiter dico. Aut pendente ſemeſtri eccleſiaſtici patroni Papa vel legatus conferunt, & videtur valere iure præuentionis, non obſtante dicto indulto: quia pro eo tempore non cenſetur ſpectare ad prouiſionem Ordinarij. Et ſi hoc verum eſſet, limitari deberet, niſi Ordinarius præuenerit, vt poteſt commutabiliter ſecundùm ea quæ dixi ſupra num. 61. & funditus perpetuò nulla eſt prouiſio Papæ vel Legati iam præuenti ab eo qui plus habet iuris in prouiſione beneficij quam patronus ex *dilectus. de offic. Legati.* & ſic nunquam conualeſcere poterit, vt ſupra num. 48. 68. etiam ſi Ordinarius nullum indultum haberet.

215 ¶ Reſoluendo dico quòd ſi Cardinalis eſt, hoc indultum habens, etiam ſi non præuenerit patronum, non poteſt præueniri à Papa vel Legato, quia hi non poſſunt præuenire patronum etiam Eccleſiaſticum quin magis & principalius præueniant Epiſcopum qui iure communi natiuo & primitiuo fundatus eſt in tota dioceſi, imò etiam adhuc ſtante idoneo nec ſuſpenſo patrono etiam præſente plus iuris habet Ordinarius in prouiſione beneficij, quàm patronus ſupra nu. 74. Et ſic magis eſt Ordinarius ſeu Ordinator beneficij quàm patronus. Tum Epiſcopus & omnis Ordinarius habet ius præueniendi Papam vel Legatum, & ſtatim conferendi: idque incommutabiliter & cum effectu, ſi patronus infra tempus ſuum non conqueratur. Et iſtud eſt ius præſenti competens Epiſcopo iure ſuo proprio Ordinario per no. ſuprà numer. 64. Ergo in eo non poteſt impediri pet præuentionem Papæ vel Legati: Sed contra eos io vim indulti liberas & immunes manus habet, ſic & contra alios E omnes à patrono, vt dixi ſupra nu. 65. Tum in dubio fauendum iurl eommuni & ordinariæ prouiſioni & Eccleſiæ Gallicanæ libertati. Et ſic huiuſmodi indultum ad hoc tendens tanquam faoorabile & ad ius antiquum reducens etiam extenſiua interpretatione ſi opus ſit adiuuari debet. c. *ſtatutum.* & ibi gl. & omnes docto. *de præb.* in 6. & no. ſupra numero 193.

216 ¶ Aut vero Papa vel Legatus poſt ſemeſtre conſulit adhuc vacans, & non valet propter indultum ſed liberè poterit Ordinarius conferre infra ſuum ſemeſtre. Nec obſtat quod iſtud indultum non habet locum in ſpectantibus ad Ordinarium iure deuolutionis vt ſupra num. 201. quia verum eſt in mera deuo-

lutione & in beneficio quod nullo modo ſpectat ad talẽ iure proprio: Sed hic beneficium ſpectat ad hunc Ordinarium iure proprio, quum iure ſuo primitiuo, natiuo & originali plus habeat iuris quàm patronus, imò propriè ſolus ſit verus prouiſor ſeu ordinator, quia patronatus non eſt niſi quædam ſeruitus vt no. ſupr. nu. 61. Qua ſublata remanet Ordinario ius ſuum liberum iure proprio, non iure accepto à patrono ſeruitutem tantùm habente, & non verum gradum inſtæ & integræ prouiſionis.

217 ¶ Nec obſtat quòd haberet duo ſemeſtria, quia iure proprio vnum proprium ſuum vtile tantùm habet. Cuius tempus non incipit currere pendente impedimento dictæ ſeruitutis per text. in c. *quia diuerſitatẽ extra de conceſſ. præbend.* Nec eſt abſurdum quod Ordinarius hoc caſu habeat duo ſemeſtria cõtra Papam & ſuos Legatos libera eodem beneficio vnius indulti: quia non tam eſt beneficium principis, quod alioquin latiſſimè debet interpretari. l. vlt. *de conſtit. princ.* quàm tedirus ad ius commune antiquum, quia etiam tempore Decretalium nullum erat ius præuentionis, nec Papa contraueniebat conſilio Lateranenſi, de quo in c. 2. *de conceſſ. præb.* Quum ergo hoc ſit de iure communi, fauorabile eſt, & hæc indulta ſimpliciter & generaliter locum habent in quouis Ordinario etiam habente tantùm inſtitutionem ſeruitute patronatus grauatam. Amplio vtrumque caput prædictæ incidentis quæſtionis & deciſionis etiam ſi beneficia ſint ſub patronatu laico: quia tunc talis ordinarius habet ſedecim menſes liberos contra Papam & omnes Legatos, quorum quatuor primi ſeruiunt patronatui laico: Ideo non computantur, in ſemeſtri liberè competenti Ordinario ex concilio Lateranenſi & generali conſuetudine Eccleſiæ ante illud concilium, de quo in c. *nulla de conceſſ. præbend.*

Ordinarius poteſt habere duo ſemeſtria.

218 ¶ Rurſus occurrit pulchra quæſtio quam nuper vidi in facto, Cura parochialis ſpectans ad præſentationem abbæ monaſterij Endei (quod eſt Cardinalis illius ſummi) vacat per obitum menſe Iunio, Papa præuenit, poſtea mandatarius requirit præſentari à vicario Cardinalis, qui reſpondet requiſitionem bonam: deinde ſine alia præſentatione ſequitur inſtitutio per Epiſcopum Cathalanenſem: videbatur Papiſtam potiorem, & ſaltem fiduciariam poſſeſſionem obtinere debere, vtpote habentem ius liquidius, nempe fundatum in regula communi liquidæ præuentionis, vt in concordat. titu. *de mandat.* §. *obſque.* Nec obſtat quòd abba Cardinalis eſt habens indultum, quia non fuit vſus: non enim præſentauit, nec apparet de vlla præſentatione, ſaltem illa obſcura eſt. Ergo Papiſta liberas ædes habet, & contra inſtituentem qui poterat præuenire & præuentus fuit, & contra abbam, qui nec contulit nec præſentauit, & licèt vtendo ſuo indulto non potuiſſet præueniri, tamen non fuit vſus, aut ſaltem non liquidò conſtat illum vſum fuiſſe indulto, ſicut conſtat Papam vſum præuentione. Ergo tantiſper dum de vſu indulti & valida præſentatione clariùs conſtet in diffinitiua prouiſio recredentiæ ſit Papiſtæ.

219 ¶ Breuiter contrarium reſpondi duplici peremptoria ratione; Prima quia Cardinalis non poteſt præuenire à Papa, idque ad commodum: ſeſe enim exonerat conferendo mandatario, vel ei conſenſum ſuum qualitercunque adhibendo, ita vt mandatarius cum effectu obtineat. Requiſiuit enim congruè & agnitio vicarij ſine præſentatione expreſſa, habet vim præſentationis. Patet, quia conſtat quòd præſentatio erat debita huic mandatario, & quòd Ordinarius requiſitus hoc verum recognouit. Ergo ſatis fatetur, & conſentit illum inſtituendum, & conſequenter quidquid aliqui cauſificarentur, non erat neceſſe mandatario executorem ſuum adire, & præfixam mandati formam obſeruare, quaſi ad recuſationem aut ſaltem negligentiam vel dilationem grauati, quia conſenſus ille æquipollet præſentationi actuali: facit enim vt Epiſcopus habens inſtitutionem, ſtatim tanquam conſenſu patroni habito poſſit irreuocabiliter inſtituere vel conferre, nec poſſit ampliùs conqueri patronus etiam infra teſtidnum ſui temporis. Quantomagis hic vbi etiam ante conſenſum patroni beneficium erat ei debitum, nec poterat patronus recuſare, & ſic tanto irreuocabilior eſt eius vel ſimplex conſenſus, & pro præſentatione habetur.

220 ¶ Plus dico quòd mandatarij non tenentur formam illam bullarum executoriarum obſeruare, quia ſunt in fauorem mandatarij tantùm datæ, & ſic poteſt etiam Ordinario planè recuſante illuo expectare, donec ad ſaniorem mentem redeat, vel lapſo ſemeſtri Ordinarij denegantis inre deuoluto petere à ſuperiore immediato, idque etiam in vim mandati, hoc eſt, tanquam ex debito, omnes enim ad quos ius prouidendi deuolmtur, debent eiſdem perſonis prouidere, quibus hi, à quibus facta eſt deuolutio, tenebatur tex. in Cle. vnic. *de ſupplen. neglig prælato.* text. & gloſ. *In pragmatica.* §. *ſignis vero.* vbi gloſ. verbo. *Similiter, de collatio.* Iohan. Andre. *In mercurialis certũ eſt. de Reg. iur.* in 6. Philipp. Franc. in c. *contra eum de regul. iur.* in 6. Franciſc. Ripa. reſpon. 2. col. 7. ſub titulo *de reſcrip.* Phil. Dec conſil. 40. ad fi. Et ſic multo fortius poteſt adiri ille ad quem ſpectat inſtitutio, quia eſt verus & primitiuus Ordinarius ptæ patrono & ptæ eo ad quem ſit deuoluto: quia patronatus eſt tantùm ſeruitus, vt dixi ſuprà num. 61.

221 ¶ Ex quibus obiter decido aliam controuerſam & ſubtilem q. Fac mandatarium beneficium primò vacans poſt menſem inſinuationis non petere à patrono grauato. ſed recta adire Epiſcopum ad quem ſpectat inſtitutio, & ab eo pleno iure impetrare, non in vim mandati nec illius mentione facta, an valeat? videtur quod non, quia non ſeruauit formã ſubſtantialem & diſpoſitiuam mandati, non dico bullæ executoriæ, ſed ipſius mandati diſpoſitiui, quo non fuit vſus. Ergo ab illo commodum referre nun poteſt, Tum quia Epiſcopus non erat grauatus, nec inſinuatus, nec vllo modo obligatus huic mandatario, & nihil in vim mandan fecit, & ſic prouiſio ſua non poteſt ſubſiſtere nec defendi in vim mandati, ſed tantum in vim iuris communis ſecundùm no. ſupra num. 69. 83. & hoc quidem in ſe veriſſimum eſt. vnde ſi poſtea patronus alium præſentet, qui inſtituatur, iſte potior erit, & mandatarium aliud non facientem vincet, & pariter ſi Papa vel Legatus Epiſcopum præuenerit, ſtabit præuentio, & excludet etiam hunc mandatarium qui non eſt debitè vſus mandato.

222 ¶ Dico tamen duo: primum quòd nihil impedit quin mandatarius iſte, infra ſemeſtre ſuum requirat patronum, & habita præſentatione vel recuſatione, vel ſimplici conſenſu, vt dixi, ſuperiorem adeat. Sed ſi infra ſemeſtre ſuum non fuerit vſus mandato, vincetur à patrono etiam ſuperueniente & à Papiſta vel Legatario præuenientibus. Dico ſecundo quòd illis deficientibus remanet titularius: ſed etiam mandatum eſt conſumptum, & patronus eo liberatus, quo liberatus eſſet etiam ſi mandatarius non vtendo mandato ab alijs ſuperatus fuiſſet, vel beneficium ſibi debitum prætermiſiſſet, hoc enim mandatum extinguitur tex. in c. *Si clericus. de præbend.* in 6. Ioan. Calderin. conſil. 16. ſub titulo *de præbend.* vbi ampliat etiam ſi mandatum haberet clauſulam facultatis acceptandi beneficium minoris valoris infra menſem, quæ clauſula non ampliat gratiam, ſed bene reſtringit vt decretum bullæ non liget manus Ordinarij, antequàm mandatarios voluntatem ſuam declarauerit ſupra beneficio minoris valoris, adde pro extinctione mandati domi. de ſancto Geminia.

223 ¶ Redeundo ex hoc diuerticulo ad quæſtio-

nem ſupra num. 209. dico rationem ſecundam eſſe & A bteuiſſimam, quia præuentio Papæ ab initio ipſo iure nulla & ſubreptitia fuit. Quamuis enim potuiſſet conferre commutabiliter videlicet apponendo clauſulam de conſenſu patroni vel de conſenſu Abbę Cardinalis: tamen non eſt veriſimile quod tam de facili conſuliſſet hoc expreſſo. Et ſic etiam per conſenſum ſequeotem conualeſcere non poteſt, ſed noua collatione opus eſt per no. ſupra num. 69. cum num. ſeq. & de indultis Cardinalium ſatis plura adderem, mli tempora ſeueriorum eommentationum nimium fraudare metuerem.

Indultum curiæ.

224 ¶ Quinto principaliter quæro de indulto curiæ Pariſienſis, circa quod duo potiſſimum articuli occurrunt, Primus an indulta Cardinalum ſubſint vel præſtent huic indulto? Secundus an iſte Le- B gatus de latere poſſit derogare regulæ de viginti diebus in præiudicium indulti curiæ, quod olim procurante vt fertur, Carolo ſcilicet ſeptimo Franciæ Rege per Eugenium IV. Pontificem Romanum Cancellariæ Præſidentibus & conſiliariis curiæ parlamenti Pariſienſis conceſſum, & aliis de eiuſdem curiæ corpore & gremio exiſtentibus in forma gratiatum expectatiuarum ſeu mandatorum de prouidendo, vt ad nominationem Regis per Ordinarios collatores regni ſingulis ex eis, vel clerico per laicum dicti eorporis nominato de vno beneficio ſæculari vel cuiuſuis etiam Cluniacenſis Ordinis regulari ſemel in perſonæ nominandæ & Ordinarij vita dumtaxat per eundem Ordinarium vel executores deputatos prouideretur. Quo indulto curia Franciæ, Cancellarius, C præſides & conſiliarij nunquam dignati ſunt vti, nec etiam paritum fuiſſet per Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, & capitula Eccleſiæ Gallicanæ, quæ ſacrum concilium Baſilieoſe & eius decreta tenebat & obſeruabat: in quo concilio præfatus Eugenius canonicè vocatus ſententialiter depoſitus & degradatus fuit, & alius io pontificem Romanum electus & confirmatus videlicet Amedeus tum nuper Sabaudiæ dux Fœlix. V. nuncupatus, cui vt vero pontifici regna Franciæ, Hiſpaoiarum, Angliæ, Scotiæ & maior pars Germaniæ parebat.

225 ¶ Et quamquam poſt obitum Eugenij præfatus Fœlix amore pacis ceſſerit in fauorem Nicolai. V. qui ex tunc eepit pro pontifice Romano vbique haberi: tamen nunquam fuerunt in locis quæ D parebant concilio Baſilienſi recepta decreta dicti Eugenij IV. qui in Degradatione, anathemate & cenſuris concilij mortuus eſt, nec vnquam reſtitutus fuit. Et quidquid quidam adulando cauſificentur, hæc eſt vera ratio cur ampliſſimus ordo dicto Eugenij indulto nunquam vti voluit, quia erat contra decretum de teſeruationibus ſublatis, & contra decretum de collationibus eiuſdem concilij Baſilienſis quæ recepta erant à Rege & tota Eccleſia Gallicana anno milleſimo quadringenteſimo trigeſimo octauo in conuentu Bituricenſi, quam pragmaticam vocant. Nec etiam veriſimile eſt Carolum VII. magnanimum & victonoſiſſimum Regem ſupplicaſſe aot egiſſe apud Eugenium IV. pro E illo indulto. Potius enim de hoc ſupplicaſſet & egiſſet ad ſacrum concilium Baſilienſe tuoc ſedens, cui eum tota Eccleſia ſua, & regno parebat, & non Eugenio:

Eug. IV. ſub anathemate concilij Baſi. à cenſis obuę.

226 ¶ Imò etiam nouem vel decem annis ante Papatum Eugenij IV. rempore Martini V. cum plura concordata cum ponofice Romano facta eſſent iam per Henricum VI. Angliæ Regem vrbem hane Pariſienſem & maiorem regni pattem de facto occupantem, quam per Carolum VII. verum Regem Bituris agentem, quamuis Papa non minùs illum quam hunc agnoſceret, ſuper collatione beneficiorum: tamen nec curia parlamenti ſedens Pariſius ſub Henrico VI. Nec curia ſedens Pictauis ſub Carolo VII. vnquam parere voluerunt: ſed libertatem Ordinariorum & antiquas conſtitutiones regni præſertim pragmaticam Sancti Lodouici conſtanter cuſtodierunt, vt ex regeſtis eiuſdem ſenatus hqoet. Eugenios autem poſtquam initio ſui pontificatus concilium Baſilienſe ſolenniter approbaſſet, miſſo etiam Legato ſuo prout & Martinus V. deceſſor ſuus fecerat præter id quod illud concilium duobus immediate præcedentibus conciliis, ſcilicet Conſtantienſi & Senenſi fulciebatur.

227 ¶ Tamen anno domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo tertio pontificatus ſui anno tertio, fruſtra nitus fuit illud diſſoluere, & reformationem ſui & Eccleſiæ vniuerſalis impedire, & tunc veriſimilius eſt Eugenium indultum illud curiæ Pariſienſi quæ tum ſub Anglis erat, obtruſiſſe, quò illam in ſuam ſententiam allicèret: Sed fruſtra: quia nec duci quidem Berfortio, qui ſe nomine dicti Henrici VI. pro Regente Franciæ gerebat, nec eius & Regis Angli literis patentibus ſupet admittendis prouiſionibus & reſeruationibus Papæ, parere volut, & multo minus ſenatus noſter integer & ampliſſimus ordo anno milleſimo quadringenteſimo trigeſimo ſexto, redeuntibus iis qui interim circiter octodecim annos Pictauis ſedetant idibus Ianuarij Pariſiis redintegratus ſub Carolo VII. vero & victorioſo Rege qui paulo poſt anno M. C C C C. X X X V I I. eiuſdem Senatus, habito conſilio vetuit omnibus prælatis Regni ſui ne Ferrariam aut aliud concilium ab Eugenio indictum vel indicendum peterent, ſed vt perſeuerarent in communione & obedienna ſacri concilij Baſilienſis, quod eodem anno initio Octobris ceſſauerat, & damnauerat conſeſſum Ferrarienſem vt conuenticulum & conciliabulum ſchiſmaocum & illicitum, vt patet in decretis concilij Baſilienſis, & in gloſſ. pragma. in proœm. verb. *Martini*. in fi.

228 ¶ Quare noo eſt mirum quod Senatus noſter illo Eugenij indulto vti noluit: fuit tamen occaſio vt anno ſeſquimilleſimo trigeſimo octauo 13. Cal. Iulij in colloquio Franciſci Regis & Caroli quinti Imperatoris extra muros Niciæ Papa Paulus III. qui vt communis Mercurius adetat: de hoc indulto rogatus, conceſſerit illud iamdudum ſpatio temporis immemorialis obliteratum: idque non tanquam nouum à ſe: ſed tanquam ab Eugenio IV. profectum, quo magis obliteraret memoriam & authoritatem concilij Baſilienſis, nec non concilij Conſtantienſis & præcipua & fundamentalia conciliorum decreta de eorum authoritate & poteſtate ſupra Papam, & modis eadem conuocandi & celebrandi, necnon authoritatem & ſententiam ſcholarum ſacræ Theologiæ, præſertim Pariſienſis Sorbonæ obtueret, vbi etiam ſolemni iure iurando in docturam Theologiæ promouendi prius adiguntur, vt ſemper teneant & doceant veritatem illaio ſacris conciliis ſanctam, Eccleſiam ſeu concilium eam repræſentans eſſe ſupra Papam. Sed adhuc Paul. III. vetus illud (quod enam mandatariis Papæ futuris præferebatur) indultum reſtrinxit, vt eiſdem mandatis poſtponeretur, addidit tamen ne acceptare tenerentur infia valorem ducentarum librarum Turonenſium.

229 ¶ Nunc ergo ad primum articulum ſuprà nnmer. 224. videtetur indulta Cardinalum pooora eſſe: tum per generales & præciſas deroganones omnium expectatiuarum, de quarum genete indultum curiæ eſt. Tum quia hoc indultum lædit & onerat libertatem Ordinatiorum & eſt contra ius commune, contra quem indulta Cardinalium libertatem Ordinariorum tuentur, & conformia ſunt iuri communi. Tum propter præeminentiam, excellentiam & priulegia Cardinalium, quorum certum eſt Papam & ſuam curiam maiorem habere rationē quam

curiæ parlamenti Pariſienſis, ſaltem hoc videtur indubitatum reſpectu indultorum Cardinalium datorum ante datam indulti curiæ, quale eſt indultum Cardinalis Bellei tunc Epiſcopi Pariſienſis datum menſe Iullio anno ſeſquimilleſimo trigeſimo ſexto, quamuis non fuerit publicatum in hoc ſenatu niſi die 28. Iunij anno M.D.XXXVIII. Quibus non obſtantibus dico; indultum curiæ indiſtinctè præferendum: quia de facto præfertur graduatis & nominatis & intribus Academiarum, quibus indulta Cardinalium ſubſunt. Tum indulta Cardinalium non ſunt data niſi vt Ordinariis, vtque Ordinaria authoritate tantùm & non Papali conferantur: indultum verò curiæ authoritate Papali nititur & exequitur. Et ſic potius eſt c. *hi qui authoritate de præb* in 6. Tum indulta Cardinalium ad hoc ſolum tendunt ne Cardinales Ordinarij præuentionibus Papæ vel Legati ſupplantentur, non autem quin in reliquo eadem onera patiantur quibus cæteri Ordinarij ſubſunt.

Soluitur.

230 ¶ Quoad ſecundum articulum ſupra tum. 224. videtur nec Papam quidem poſſe huic regulæ derogare in præiudicium legitimi expectantis, ſaltem videtur derogatio ſubreptitia, ex eo quòd non fuit expreſſum quòd alias beneficium debebatur nominato ſupremæ curiæ Franciæ, & quod in dubio non erat ſaltem tam facilè hanc derogationem diſpenſatoriam facturus in præiudicium indulti dati ſummo & ſupereminenti collegio Franciæ: Multominus autem videtur Legatus poſſe derogare per not. ſuprà numero 127. non repetendo: quibus multa addere poſſem. Sed alia ratio pactum reformat, quia de facto ſuprema hæc curia admittit Legatum etiam generalem tantum facultatem regulis Cancellariæ derogandi habentem huic regulæ *de infirmis reſignantib* in ſpecie derogare poſſe. Imò quod deterius eſt de facto hoc admittit etiam in menſibus graduatorum & nominatorum, & in eorum & academiarum præiudicium. Quod ergo ſibi videtur æquum contra alios: ſibi quoque æquum videri debet contra ſe, ſeu os de ſuo corpore l. 1. in fi. *de ſoluto*. Nec debet alia iuris menſura ſibi quàm aliis iuſtitiam diſtribuere. Sed idem ius pati l. 1. & in Rubric. & per to. quod, *quiſque iuris in alium ſtat.* & per hanc rationem ita nuper menſe Ianuario anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo octauo more Gallico computando, fuit in magno Regis conſilio iudicatum contra vnum inſignem parlamenti Senatus conſiliarium, vel ab eo ritè nominatum, idque ad commodum reſignatarij morientis, qui biduo poſt admiſſionem Legati obiit. Alioquin omnino beneficium adiudicandum erat nominato curiæ:

Arreſtum magni conſilij.

231 ¶ Sed hunc rigorem limito vt non procedat quando Ordinarius cui Rex vnum de corpore curiæ vel ab eo delectum nominauit, eſt Cardinalis habens indultum, de quo ſuprà numero 163. Quia tunc ex quo Legatus nec admittere quidem poteſt reſignationem, & multo minus huic fauorabili regulæ derogare in præiudicium Cardinalis, conſequenter non poterit in præiudicium nominati ſuper Cardinali. hoc etiam redundaret in detrimentum Cardinalis, cuius intereſt à nominatione citiùs liberari.

Thema.

232 ¶ Hîc occurrit valdè agitata q. quam abbreuiabo, nominatus conſiliarij huius ſenatus ſuper abbatia & conuentu ſancti Iuliani Turonenſis coniunctim vel diuiſim, inſinuauit, deinde tertia Martij M. D. LV. vacauit prioratus Audegauenſis membrum dictæ abbatiæ per obitum: Sed poſt biduum nepos defuncti impetrat Rom. per reſignationem cum clauſula etiam per obitum & derogatione huius regulæ, dummodo tempore datæ ius in dicto prioratu non ſit alicui ſpecialiter quæſitum. Deinde abbas confert tertio, poſtremò nominatus requirit ab abbate, quo recuſante habet collationem à ſuo executore. Rurſum vacat per obitum alter prioratus in dioceſi Rhemenſi in Armorica ſitus ad collationem dicti abbatis, qui nominato repulſo confert Petro: nominatus ab executore indulti prouiſus vtrumque euocat in magno conſilio, cui cauſæ huiuſmodi indulti regio edicto commiſſæ ſunt. Magna vtrinque conteotio fuit: videbatur nominatus in primo prioratu potior, non obſtante præuentione Papæ propter clauſulam in ea appoſitam, dummodo tempore datæ præſentium ios, & c. Iam etiam ante vacationem nominatus rite inſinuauerat, & primum vacaturum requiſierat, quod ſibi affectum & debitum erat. Ergo mox, vt vacauit, nominatus in eo ius ad rem habuit, & ſic præuentio Papæ ſubreptitia non expreſſo iure ad rem legitimi expectantis. Secundò cum eſſet ius ad rem datum fauore ſummi & prærogati collegij totius regni Franciæ, & ſic tantomi ius Papa præueniendo impedire voluiſſet.

233 ¶ Tertiò certum eſt quod per dictam clauſulam Papa ſeipſum reſtringere voluit: Eſt enim appoſita ad finem reſtringendi ibi dum modo, & cæter. Sed ſi Ordinarius contuliſſet, vel tantùm requiſitus fuiſſet ab expectante, Papa non ſe reſtringeret, ſed eſſet reſtrictus. Ergo vt dicta clauſula operetur, debet intelligi quando beneficium ſemel cœpit eſſe alij affectum & debitum vt hic, mox ab obito debitum erat nominato: ita vt etiam reſignante tam mortuo Papa non intendat vti iure ſpeciali præuentionis in præiudicium eius cui beneficium eſt affectum per obitum & ante tempus verſimilis notitiæ à diebus, qua computare verſimilem notitiam a te mpore mandati ad reſignandum ſatis tolerabile eſt, vbi ſola de verſimili notitia obſtat, & vbi beneficium non eſt alij affectum: ſecus vbi cum hoc concurrit beneficium à die obitus eſſe affectum & debitum.

224 ¶ Aliud currere Romam ex capite obitus, & Papam per obitum conferre poſt tempus verſimilis notitiæ obitus in loco beneficij habitæ iuxta clem. 1. in fi. *de conceſſ. præb.* & principaliter agi de mera præuentione per obitum reſeruata Papæ: Aliud currere Romam ex capite reſignationis & conferri per reſignationem, & tamen incidenter & acceſſorie impetrari per obitum reſignantis eadem die vel pridie mortui. Primo caſu non tam vocetur expectantibus, quàm ſecundo caſu. Ergo ſaltem in ſecundo caſu operatur dicta reſtrictio, quæ alias nihil de ſe operabitur, & hæc interpretatio de ſe fauorabilis eſt & antiquum ius commune reducens.

235 ¶ Quartò huic nominato à die obitus quæſitum fuit ius ad rem in dicto prioratu, non ſolùm generaliter, ſed etiam ſpecialiter. Patet quia genus quod non poteſt niſi in vna ſpecie verificari, ſpecies eſt etiam verè & proprie, tex. in l. *nominatim de liber, & poſthu.* in l. *ſi domino.* vbi Dy. Bar. Bal. *de Lega* 1. in l. *ſi heres* l. *ſi optio. de optio. lega.* in c. *ex parte.* 1. iuncta gl. vlt. *de reſcript.* vbi hoc not. Franc. Zabarel. Nicol. Tudiſc. Fely. Philipp. Deciſ. qui ad multa exemplificant, dixi in conſuetud. Pariſien. §. 1 gloſſ. 9. nu. 33. Sed inſinuatio & requiſitio prima per nominatum facta non poteſt verificari niſi in vnico proximè vacaturo beneficio, quo neglecto tota nominatio & gratiæ expectatio funditus & perpetuo perit c. *ei cui. de præb.* in 6. ergo pro ſpeciali nominatione & requiſitione habetur, & conſequenter beneficium proximè vacans (quia iſtud ſolum eſt debitum, nec aliud deberi poteſt) habetur pro ſpeciali debito. Imò verè eſt ſpecialiter affectum & debitum nominato: quippe cui ſoli & non alij debetur, quippe quod & non aliud eidem debetur, vel debitum iri poteſt. Igitur ſumus in terminis dictæ clauſulæ exceptiuæ in bullis reſignatarij poſitæ. In ſecundo verò prioratu videbatur nominatus nihil iuris habere, etiam ſi priorem obtinere non poſſet, primò

Armoti 2.

Arrestum. primò quia ſecundus ille prioratus ſitus eſt in Britannia minore, vbi nunquam indultum illud Eugenij 4. locum habere potuiſſet, quia Britannia illa non erat de regno, ſed erat ibi dux Cancellarium, ſuos præſides & conſiliarios habens.

236 ¶ Secundò adhuc bodie regio illa patria obedientiæ Papæ vulgo vocatur, nunquam ibi pragmatica ſanctio nec concordata recepta ſunt, ſed ex compacto Papa habet ibi octo menſes ſibi reſeruatos in quibus vel vacationibus tunc occurrentibus Ordinarij nihil poſſunt, vt ſuprà. Et contrà Ordinarij quatuor menſes in quibus Papa nec præuenire, nec reſeruare, aut aliter diſponere poteſt. Ergo ſi prioratus ille Rhemenſis vacauit in menſe Ordinarij non eſt locus indulto, ſicut nec vlli alij gratiæ expectatiuæ. Si verò vacauit in menſe Papæ, adhuc diſputari poteſt quia Papa noluit ſe, ſed Ordinarios tantùm per illud indultum grauare, Ordinarios autem non potuit. Er ſic quod noluit potuit, quod potuit noluit c. *cum ſuper*, vbi Panor. & alij *de offic. deleg.* l. *multum intereſt.* vbi Bald. Salicet. & omnes C. *ſignis alteri vel ſibi.*

Arreſtum magni concilij. 237 ¶ Sed his non obſtantibus per areſtum magni concilij in ipſis cauſarum actionibus latum die vigeſima ſeptima Iulij anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo ſeptimo plenum poſſeſſorium prioratus cuiuſdam Andegauenſis tertio, prioratus verò Rhemenſis nominato curiæ in contumaciam Petri deſinitione adiudicatum fuit. Ratio primi fuit quia Papa iure præuentionis per obitum confert vacantia ſub hoc indulto ſine illius in aliis futuris vacationibus præiudicio, ſicut & vacãtia ſub ſuis mandatis, & etiam ſub graduatis & nominatis academiarum, tamen ſi abbas ille fuiſſet Cardinalis, Papa præuenire non potuiſſet, & ſic manſiſſet ius nominati curiæ in primo prioratu verificatum: Ratio ſecundi fuit, quia ſecundus prioratus fuit prior, liberè etiam ante vllam requiſitionem citra menſum præuentionis Papæ vacans. Er quum hodie, imò, etiam ante indultum illud innouatum Britannia minor ſit de regno, ei vnica die lunæ 18. Nouembris anno 1532. vt ſcripſi in conſuetud. Pariſien. §. 13. gloſ. 1. num. 72. indultum iſtud debet in ea locum habere.

238 ¶ Supereſt diluere allegata ſuper primò prioratu, ad quæ vno verbo reſpondeo quòd per reſignationem factam ante vacationem non poterat ius ad rem quæſitum eſſe in ſpecie: ſed tantùm in genere: poſt vacationem autem nondum eſt ius ad rem quæſitum in ſpecie, ſed quæn poteſt per requiſitionem ſpecificam de illo certo corpore beneficij vacantis, poſtquam requiſitionem nec Papa quidem amplius præuenire poteſt. Sed ante ſpecialem requiſitionem cum Papa præuenire poſſit, vel nominatus mori aut negligere, vel beneficium eſſe diuerſæ qualitatis, aut minoris ducentarum librarũ valoris, non eſt ius ſpecificum certum, ſed vagum & incertum, & nullo modo jus ad rem ſpecificum: ſed vt in fortionibus terminis ait gloſa pragmaticæ tit. *de collatio.* §. *volens itaque.* in verbo *nominationes* ad fi. & §. *quod ſi quis* gloſſ. verbo *irritum* col. pe. ius quoddam præparatorium, inſtabile, ventoſũ, dubium & nõ radicatum ante ſpecificã & validã certi corporis vacantis requiſitionẽ, & ſequitur Matheus Pachus in tract. *de mandat. part.* 17. col. 1.

239 ¶ Adhuc circa hoc indultum ſeſe offert alia notabilis quæſtio, quæ contigit in Eccleſia Turonenſi, in qua & nominatione curiæ tempore Regis Franciſci quidam præbendam obtinuit, deinde Rex Henricus ſecundus eiuſdem Eccleſiæ capitulo, alium eiuſdem curiæ conſiliarium nominauit, qui poſtquam inſinuaſſet, deſtitit & renuntiauit illi nominationi. Idem Rex alium nominauit qui inſinuat, deinde anno 1558. vacat præbenda quam petit, capitulum refutat & confert tertio, nominatus à ſuo executore prouiſus certat in magno cõſilio. Punctus eſt an idem capitulum poſſit hoc indulto bis grauari infra viginti annos? videtur quòd non, ſed quòd tantùm infra centum annos, quod eſt tempus longæuum vitę hominis. lege *an vſusfructus de vſufruct.* imo longiſſimum. l. *ſi vſusfructus. de vſu. & habitat. ſu.* l. vlt. in fin. C. *de ſacroſan. eccleſ.* & eſt tex. eccleſiaſtici, 118. non enim poteſt Ordinarius grauari, niſi ſemel in vita ſua tantùm. Cum ergo capitulum vel collegium Eccleſiaſticum, nunquam moriatur, vita eius ad centum annos æſtimari debet per iuta prædicta.

240 ¶ Sed certè per quam abſurdum eſſet, quod Eccleſiaſtica quæ multo plura ſolent habere beneficia collatiua quàm ſingulares Ordinarij, non poſſent grauari niſi ſemel in centum annis, cum ſinguli Ordinarij poſſint grauari ſemel in vita, & ſic frequenter, quia non ſolùm cita morte, ſed etiam ceſſione vel priuatione ſæpe mutantur, & prætet id quod de iure non niſi prouectæ ætatis aſſumi debent, & ſic diu vjuera nequeunt. Conſtat inſuper quòd hoc ſæculo, quo iuniores defunctoriè promouentur: tamen rariùs contingit eundem diu idem beneficium adminiſtrare, quam olim ſub veteri diſciplina contingebat. Quod enim iuniores promouentur, eo citiùs mutant vel nuptiis, vel permutationibus, vel aſſecuoone incompatibilis aut pinguioris, aut aliàs infinitis morte crebrionibus modis. Cum ergo ſinguli illi poſſint breui tempore grauari, etiam ſi duo vel tria tantùm io ſita diſpoſitione beneficia habeant, & non vnum monoculum, abſurdum eſt, collegia grauari non poſſe, niſi ſemel in centum annis.

241 ¶ Videretur ergo quòd inſpicienda eſſet ſuprema vita ſingulorum qui erant in capitulo tempore primi grauaminis, vt quãdiu vnus ex illis ſupereſt, etiam ſi triginta vel quadraginta annos ſuperuiuat, non poſſit idem collegium iterum grauari. Quid ergo? ao dicemus cùm capitulum non habeat vitam tẽporalem, nec etiam prædicta curia Franciæ quæ non moritur, & tamẽ indultum ad vitam temporalem vnius hominis ſe reſtringere vuluit, quod hæc reſtrictio cum non poſſit capi reſpectu corporis vel collegij cui fit nominatio (quia ei non congruit) capienda ſit ex perſona Regis nominantis, cui ſoli congruere poteſt, & à quo huius indulti gratia incipit? Ita etiam Rex noſter Henricus programmate ſpeciali declarauit in magno conſilio nuper menſe Nouembri anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo octauo, ſine præiudicio oppoſitionis liuium pendentium homologato, alio quin ferè inane eſſet indultum reſpectu collegiorum. Sed ne videar iudicia pendentia preuenire velle, ſuperſedeo. Henrici II. declaratio.

242 ¶ Rurſus iuxta hæc quæro de inſigni themate anno 1547. menſe Ianuario Cardinalis de Meudon abbas Vindocini dat mandatum ad reſignandum dictam abbatiam in fauorẽ Cardinalis Vindocini, quæ nõ admittitur Romæ niſi poſt annũ. Interim 1548. & paulò poſt hoc indultũ obtentum, Rex fratrẽ vnius conſiliarij huius ſenatus nominat ſuper dicta abbatia & conuentu communiter & diuiſim, & inſinuano ſit dicto Cardinali Vindocini tanquã abbati Vindocini, qui in hac qualitate gratũ habet & copiam retinet, quanquam in veritate nondum eſſet de ea prouiſus Romę. Sed poſſidebat tanquam commiſſarius Regis, cuius nominationem (placitum vulgò vocant) habebat. ſit etiam inſinuatio conuentui, qui gratum habet: deinde admiſſa reſignatione, & collatione facta Vindocini Cardinali, vacat officium clauſtrale armarij, quod requiritur à nominato, qui turſus nominationem ſuam inſinuat eidem Cardinali Vindocini qui recuſat conferre, nominatus ab executore ſuo prouiſus poſſeſſionem capit, & cum pluribus de eodem armario contendentibus litem ſubit, donec liti cedit, poſtquam ſibi conſtitit de reſignatione dicti armarij permutationis cauſa facta per defunctum & ante mortem eius admiſſa: deinde vacat prioratus Thema.

monaſterij noui dioceſis Xantonenſis, quem dictus Cardinalis abbas Vindocini confert Titio, & poſt quatriduum Papa alij confert, nouiſſimè triduo poſt nominatus requirit à dicto abbate, ad cuius recuſationem impetrat ab executione indulti & poſſeſſionem capit, & in iùs vocat ad magnum conſilium prouiſos tam ab abbate quàm à Papa.

243 ¶ Qui à nominato abiiciunt nominationem eius obtentam antequam abbas cuius tempore vacauit, eſſet abbas & prouiſus Romæ, & quòd tempore dictæ nominationis, Cardinalis Vindocini non erat abbas, ſed abbas erat dictus Cardinalis de Meudon, cui nunquam inſinuauit, & quòd illa nominatio non potuit iterum inſinuari moderno abbati, tum quia non erat lis tempore obtenta, tum quòd ſuperannalis eſſet. Præterea quod nominatus ſemel requiſiuit dictum armarium priùs vacans, cuius lis adhuc pendet indeciſa. Papiſta verò dicit Ordinarium & nominatum mutuò ſe impedire, & ſic ſibi locum eſſe, præſertim quod collatio Ordinarij tanquam facta in præiudicium indulti nulla eſt, & tamen quia impetrauit ante requiſitionem nominati curiæ, quod eundem iure præuentionis excludit, quia tunc dictus Cardinalis abbas erat ſimplex Ordinarius, nec habebat indultum, de quo 3. *num.* 163. Vides diſputationis campum latiſſimum.

244 ¶ Breuiter cenſeo nominatum curiæ potiorem, & vincere debere: quia antequam requireret Ordinarium, collatio Ordinarij mero iure tenebat & incommutabilis fieri poterat nominato negligente: igitur collatio Papæ poſtea ſecuta nulla, quia erat legitimè præuentus ab Ordinario, cuius præuentio ius nominati conſeruat non ſolum ad commodum nominati, ſed etiam ad commodum Ordinarij, cuius intereſt vt citiùs libereretur. Collatio verò Papæ nullitate originali, & ſubreptione laborat, cùm etiam non eſſet locus vacuus, ſed plenus: nec obſtat quòd reſolubiliter quia reſolubilitas illa, vt ſolum fauorem oominati reſpicit: ita illi ſoli & non alij prodeſt fa. no. 3. *num.* 72. 82.

245 ¶ Non obſtat quòd nominatio data eſt ſuper Cardinali de Meudon & non ſuper Cardinali Vindocinenſi, quia dico primò, quòd data eſt ſub nomine & contemplatione dignitatis abbatialis. Ergo in ſucceſſorem tranſit. c. *quoniam abbas de offic. de leg.* non enim facta eſt nominato Titio vel Caio, ſeu tanquam ipſi: ſed tanquam abbati: porrò dignitas non moritur. c. *ſi gratioſè. de reſcrip.* in 6. Philipp. Deciſ. conſil. 404. pariter inſinuationes graduatorum & nominatorum vniuerſitatum Ordinarius factæ non ſucceſſoribus eorum reiterãdæ & ita practicatur, quamuis contrarium ſentiat glo. ptagm. in titu. *de collatio.* §. *ſtatuit.* ver. *ſpectat.* Secundò dico ſatis eſſe quod idem Ordinarius non bis grauatur, ſed ſemel tantùm in vita à tota curia. Mox enim vt modernus abbas nominato curiæ ſemel ſatisfecerit, perpetuo quandiu viuet ab hoc indulto immunis erit. Et ſic ſuperflua fuit ſecunda inſinuatio huic abbati facta. Minùs obſtat quòd nominatio ſuperannalis, quia perpetua eſt. c. *ſi ſuper gratia de offic. deleg.* in 6. l. *falsò*, & ibi Bald. Ioann. Faber. Salyc. Iaſon. C. *de diuer. reſcript.*

Q. incidens. 246 ¶ Ex his deciditur quæſtio quàm nuper vidi in facto, nominatus curiæ hoc indultum & literas Regis inſinuauit Ordinario qui ex diſpenſatione) quã beatus Bernardus diſſipationem vocat tenebat membra quædam à ſua dignitate dependentia, quæ eius morte ſimul vacant, an nominatus petere poſſet? dicebatur quòd non. Tum quia non vacarunt in eius vita, tum quia non poteſt requiſitio fieri ab eo vtpote rebus humanis exempto, nec ab eius ſucceſſore cui nunquam facta fuit vlla inſinuatio. Sed per prædicta clarum eſt peti poſſe & debere à ſucceſſore qui parendo non poterit ampliùs in vita ſua grauari. Sed ſi reſignate poterit ſucceſſor noua nominatione deinceps.

247 ¶ Sed quid ſi is qui ſemel graduatus fuit, deinde reſignauit, & poſtea eandem dignitatem iterum recuperauit, an noua nominatione grauari poſſit? breuiter dico quòd non, ſiue per viam reſtitutioois iuxta no. in c. *ſi beneficia de præbend.* in 6. vel alias ipſo iure in vim prioris tituli recuperauit, quia non cenſetur amiſiſſe, & ſic idem Ordinarius eſt. Secus ſi per viam non tituli vel nouæ prouiſionis etiam in commendam ſcilicet perpetuam quæ vim tituli habet, vt dixi infrà regul. *de publicand. qu.* 15. quia tunc alius eſt & nouus Ordinarius.

248 ¶ Secus de commenda temporali iuxta formam c. *nemo demceps. de electio.* in 6. quia illa ſpectat ad titularium ſequentem. & in cuius vita & tempore amputatur, prout futuro ſucceſſori debent collationes reſeruari, non enim talis commendatarius facit fructus ſuos glo. 4. & d. coll. *demceps.* ergo per coll. 3. *de inſtitu.* in 6. Sed tempus commendæ furioſi, imputatur vitæ eiuſdem furioſi.

249 ¶ Sed in ea vltima hypotheſi quando plura beneficia per obitum Ordinarij, vel alterius titularij, vel per priuationẽ ſimul ad prouiſionem eiuſdem vacant, an ſit electio nominati: videretur quòd ſic, cum ſit beneficium principis latiſſimè interpretandum. *l. vlt. ad conſt. princip.* Contrarium dico, quia hoc indultum non eſt conceſſum motu proprio, ſed ad alterius petitionem, vt text. oſtendit: & ſic electio eſt grauan. Imò ipſo iure vilius beneficium duntaxat debetur, & ſic æqualia ſunt, electio eſt grauati, tex. in c. *ſi pluribus. de præbend.* in 6. ita tamen vt Ordinarius eligere non poſſit beneficium minoris valoris ducentarum librarum Turonenſium iuxta idem indultum.

250 ¶ Sed quid ſi in mandatis iuxta formam concordati conceſſis? videretur electio mandatarij per eandem oppoſitam rationem, cùm ſit illis clauſula motus proprij, ergo per dictum c. *ſi pluribus.* & ita vulgo putant, ſed certè multa & fortiſſima ſunt argumenta in contrarium, quia dicta mandata, non ſolùm per pragmaticam ſanctiunem:, & per conſtitutionem Ludouici 12. Francorum Regis latam anno 1512. articul. 1. & per infinita ſupremi noſtri ſenatus ateſta: ſed etiam per ipſa concordata, expreſſim conceduntur & limitantur ad formam. *mandatum* & duarum immediatè ſequentium decretalium *extra de reſcrip.* ſecundùm formam quarum electio plurium vacantium erat omnino & abſque dubio ipſius Ordinarij & grauati, quia d.c. *ſi pluribus.* nondum erat natum, nec fuit conditum, niſi poſt ſeptuaginta annos. Et ſic neceſſe eſt electionem eſſe Ordinariorum, cùm non poſſint grauari vltra formam d.c. *mandatum* formæ libri ſexti aut aliæ non ſpectant ad eorum grauamen, vt etiam nouè dixi in annotatione textuali ad d. c. *ſi pluribus de præbend.* in 6. Mandata Papæ.

251 ¶ Confirmo alia ratione quia d. c. *ſi pluribus.* loquitur expreſsè de naturali motu ſeu veto & proprio, excludit enim omnem alterius petitionem vt exprimit idem text. ibi, ſi verò ad petitionem. Et ſic etiam in aliis grauis expectatuis (in locis vbi vigent) ſimplex clauſula motus proprij appoſita in gratia ad alterius petitionem conceſſa, non operatur effectum, de quo in d.ca. *ſi plurib.* qui duntaxat loquitur de naturali: & vero non autem de ficto motu, vt etiam tetigi infra ſuper reg. 28. *num* 84. hæc nec per ſommium quidem cogitauit & Rebuffius, qui ſuper concordatis in forma mandan ſuper verbo *motu proprio*, in duodecimo effectu defunctoriè ampliarat illa mandata per d. coll. *ſi plurib.* quod tamẽ de illis (quæ non niſi petentibus & taxã numorum ſoluentibus & adhuc diligenter inſiſtentibus conceduntur) non loquitur, & inſuper ad illa extendi nequit per prædicta, ſcilicet ad nouum Ordinariorum grauamen vltra formam d. c. Intellec. c. ſi pluribus. de præben in 6.

mandatum. vt dixi. Et ſecundùm hanc ſentẽtiam que A
mero iure verior eſt, prior pars d. c. *ſi pluribus*. non
poteſt ad dicta mandata extendi quibus eaã non con-
gruit, ſed bene poſterior pars ibi, ſi verò ad petitionẽ,

152 ¶ Ordinario ergo planè recuſante, vel per de-
cem dies differente eligere, devoloetur electio ad
mandatarium, vel ſuum executorem mitet beneficia
æqualia: ſi verò ſint inæqualia, non eſt locus electio-
ni, quia beneficium minoris valoris duntaxat, & non
aliud deberur per illum tex. ad hoc apertum. & ita
eaã ſine illo textu fauore libertatis Ordinariorum di-
cendum eſſet. Non obſtat d. l. *vlt. de cõſtitutio. princ.* quia non loquitur in beneficio ſpectante directò
& immediatè damnum vel grauamen alterius, quod
ſtrictè eſt interpretandum. l. 3. §. *meritò, nequid in loco publico, ũ vulg.* Aduerte, quia de facto prior pars affir- B
matiua, ẽ. *num*. 150. eſt in vſum recepta, nec leuem
habet colorem in noua mandan forma eoncordatis
ipſis inſerta, & pro lege recepta communibus clau-
ſulis in ea cõtenns, in quers clauſula pro expreſſis ha-
bentes & mortus proprij quas ad amplationẽ huiuſ-
modi mandatorum & in fauorem mandatariorum
appoſitas & receptas eſſe conſtat: quæ clauſulæ præ-
ſertim motus ptoprij nihil adderent, & nullũ nouum
fauorem operarentur, niſi includerent effectum in
corpore libri 6. incluſum in d. cap. *ſi pluribus*, nec eſt
de facili recedendum à praxi recepta. l. *illud vſitatiſſi-
mum*. & ibi Bald. *de excuſatio. tuto*.

153 ¶ Et hîc obiter nota contra fraudem manda-
tariorum, qui videntes primò poſt menſem vacare
beneficium vile, ſtatum faciunt illud vel ſumptu ſuo C
impetrari per rertũ à Papa vel Legato, vt ſic habeant
ſequens pinguius. Cautela eſt vt Otdinarius ſtatim
præuemendo Papam vel Legatum non expectata te-
quſitione mandatarij ei conferat, quod poteſt, etiam
abſenti, quod etiam poteſt, vt dixi ẽ. *num*. 71. & te-
nebitur mãdatarius acceptate, aliàs priuabitur man-
dato, niſi vacauerit per reſignanonem ſimplicem
quam probare poſſit procuratorem in ſui fraudem
iuxta nor. in c. 2. *de renunciat.* in 6. & dixi ẽ. *num*. 96.

154 ¶ Amplio non ſolùm ſi contulit tanquam man-
datarig, & ſic animo ſe exonetandi, de quo non eſt
dubium, ſed etiam ſi contulerit ſimpliciter & libe-
raliter. Quia aut mãdatarius repudiauit ex collatione
liberali, vt potuit, & pari filo excluditur perpetuò
à mandatu, tuſi illud beneficium infra ſuum ſemeſtre D
iure mandati requitat, ſibique prouidere faciat, non
obſtante repudiatione ex capite liberalis oblationis:
aut verò accipiat in vim liberaliter oblatæ ſimplicis
collationis, & idem, quia ſatis eſt quòd ſibi debitum
erat ex capite mandati, & quòd in vim mandati illud
habere potuit, nec poteſt imputare culpam Ordina-
rio quæ nulla eſt, & ſi qua eſſet, illam approbauit l.
cum in fundo §. *quod ſi mulier. de iure dot.*

155 ¶ Rurſus amplio etiamſi Otdinarius ipſe non
ſimplex vicarius expreſsè declaranent ſe nolle nunc
ſansfacere mandato Papæ, ſed velle hoc donare, re-
manente mandato in vigore ſuo in futurum, & man-
datarius ſub ea protestatione acceptauerit, qnia ex
quo beneficium iſtud, & non aliud eſt debitum & af- E
fectum mandatario, debet ei conferri, nec eſt in po-
teſtate Otdinarij vel mandatarij in alia re mandatum
implere, quod ſtricti & præſcripti iuris eſt, nec eius
forma etiam pet æquipollens mutari poteſt, e. *qui de
non ſacerdotali. de præb.* in 6. Tum eſſet date. aut ſaltẽ
prorogare ius ad vacatura, quod eſt omni inre dam-
natum & prohibitum, vt deteſtabile, improbum &
pernicioſum. c. *deteſtanda. de conceſſio. præb* in 6. c.
vlt. extra eod. ti dixi in annotation. ad Philip. Deciſ.
in c. *paſtoralis*. §. *quoniam num*. 4. *de reſcript* & in
conſi. 541. Et hæc à *num*. 152. procedunt in beneficio
primo vacante poſt menſem & debito mandatario vt
dixi. 156. ¶ Secus in vacante ante menſem vel ante
inſinuationẽ, quia etiam ab eodem eidem collatũ non
contemplatione mandan, ſed ſimpliciter collatũ cen-
ſetur. Ideo non impedit quin mandatarius poſtea vta-
tur mandato, hæc enim mandata non ſunt in forma
pauperum, qua in c. *ſi pauper clericus. de præb eod.* in
6. ſed in forma gratiæ, quãuis Papa cum chorda cana-
pis ea ſigiller, eo quòd non licet ei pro libito reſcribe-
re, ſed forma cõcordatorũ aſtrictus eſt, imò hodie in
regno nulla ſunt mandata in forma pauperũ, ſed abo-
lita ſunt, vt abnſiua per Decretũ *de reformationib. ſu-
blat.* 157 ¶ Sed ſi beneficium illud prius poſt datum ta- Mandata in
men mandati eollatum mandatario tale ſit, quòd non forma pau-
poſſit ſimul cum alio obtineri, mox vt illius pacificam perum abo-
adeptus fuerit poſſeſſioem, vel per eum ſteterit quo- lita ſunt.
minus illam habeat, ſtatim exringuitur irreparabili-
ter hoc mandatum, nec reuiuiſcit, etiam ſi prius il-
lud beneficium ante vacationem ſecundi, vel etiam
ante menſem, vel etiam ante inſinuaoonem mandati
reſignauerit & merè abdicauerir per clem. *gratiæ. de
reſcrip.* Idque à quocunque fuerit illud prius benefi-
cium aſſecutus, etiamſi a Papa vel Legato ab alio
quàm cui mandatum dirigitur, quia d. clemen. gratiæ
non diſtinguit, & huiuſmodi mandata ſunt in veritate
literæ gratiæ, vt dixi. 158 ¶ Si verò prius illud
beneficium eompatibile ſit cum aliquibus beneficiis,
ſed non cum aliis inſpecta capacitate tam iuris eom-
munis quàm diſpenſatoria mandatarij; pendet ab
euentu primi vacaturi poſt menſem, quia ſi illud pri-
mum vacans poſſit ſimul cum priori teneri, debetur
ei, aliàs apparet retrò extinctum eſſe mandatum,
quod non poterit vires habere etiam nec in alio qui-
dem minori compatibili beneficio poſtea vacaturo.
Sed mandatum extinctum, & conſumptum non reui-
uiſcit ex futuro euentu, ſicut nec reuiuiſcit propter
abdicationem ante vacationem primi vacaturi factam
d. clem. *gratiæ*. Et aduerte, quia loquot de beneficio
priori impetrato poſt datam mandati.

159 ¶ Secùs de priùs obtento vel in quo habebat
ius ad rem tempore mandari, quia tunc propter clau-
ſulas motus proprij & pro expreſſis habentes huiuſ-
modi mandatis inſertas, mandatum ſubſiſter in qno-
cunque vacaturo. Et ſi ſit ſufficienter diſpenſatus ad
vtrumque vel ad omnia tennenda, retinebit ea, aliàs
eliget iuxta no. in c. *ſi motu proprio de præb.* in 6. Am-
bæ enim clauſulæ etiam ſimul, vt aſſolet, appoſitæ,
tannim ſubrepnionem rollunt & dant faeultarem eli-
gendi, non autem dant de nouo ius vtrumque vel om-
nia retinendi, niſi alias eſſet ad hre duo vel ad ea om-
nia bencficia ſimul retinenda ſufficienrer diſpenſatus.
Sed ſi illæ clauſulæ eſſent omiſſæ (provt Papa poteſt
eas omittere in huiuſmodi mandatis in quibus non
erant, imò nondum inuentæ erant tempore d. c. *man-
datum extra de reſcript.*) tunc ſernanda eſſent iura
communia, quæ etiam tempore Decretalium vige-
bant, videlicet quòd taciturnitas quantumuis modici
beneficij vel iuris ad rem ipſo iure vitiabat gtatiam
Papæ c. *poſtulaſti. extra de reſcrip. cum vulga.*

160 ¶ Cæterùm etiam ſi dictæ clauſulæ amplient & Forma man-
excedãt veterem formã de qua in d. c. *mandatum*. cum datt.
duabus immediatè ſequennbus decretalibus: tamen
mandata illa non ſunt nulla nec abnſiua, quia ſpe-
cialiter & expreſsè per cõcordata permiſſum eſt Papæ
hac forma ampliatiua vti, in dictis mandatis ad hunc
finem incluſa, ſed eam omittere poteſt ſi velit, vt quan-
doque vidi, quia omirrendo illam clauſulã non grauat
Ordinarios, nec plus offendit ius commune, ſed magis
illi conformatur. Quod enim non licet Papæ à forma
dictis concurdatis inſerta recedere, verum eſt inquan-
tum magis grauaret Ordinarios aut libertatem Ec-
cleſiæ Gallicanæ, aut inqnantum læderet veteres ſa-
teros Canones, in quorũ præiudiciũ non poteſt formã
in dictis mãdatis expreſſam reſtringere aut alterare,
ſed bene in præiudicium mandatariorum, tantùm

1. vlt. de conſtitu. princ.

vt ſæpe in noſtro Senatu iudicatum fuit, & in eo plu-
ribus claſſibus congregatis die decimatertia Maji an-
no ſeſquimilleſimo trigeſimo ſexto concluſum re-
ferendario Domi. Matthe. & iudicatum contra Ca-
rolum Seuin monachum mandatarium, qui priora-
tum curatum ſancti Clementis in vim mandati ob-
tinuerat, & per ſententiam Balliui Aurelianenſis vi-
cerat: ſed per illud ſolenne areſtum tandem ſuccu-
buit, tanquam mandato ſuo nullo & abuſiuo & eo
ſolo quod in eo erat clauſula, dummodo prioratus
ſeu alia dignitas conuentualis vel officium huiuſmo-
di clauſtrale non exiſtat, quamuis conſtaret quòd Or-
dinarius grauatus haberet vltra decem beneficia ſi-
milia illi, de quo agebatur.

261 ¶ Et ſic concordata correcta eſt conſtitutio
Ludouici 12. Regis lata anno 1512. articul. 2. vbi per-
mittebat mandata ab beneficia certæ qualitatis dum-
modo Ordinarius haberet decem, eiuſdem qualita-
tis: hodie verò debet Ordinarius habere liberas ha-
benas, vt poſſit ſe liberare etiam per minimum clau-
ſtrale reſpectu regularis mandatarij, vel per minimum
ſacellum, vel altare in titulum primò vacans reſpe-
ctu ſecularis & reſtrictio grauans ius commune, vel
Ordinarios reddit mandatum funditus, & per omnia
nullum & abuſiuum: vt ꝛ. *num.* 211. in fi.

262 ¶ Non tamen intelligas quod debeat poſſe
ſe liberare de ſæculari reſpectu regularis vel contra,
etiam ad quæcunque regularia vel ſecularia diſpen-
ſati, quia quemadmodum in menſibus nominatorum
vel graduatorum Ordinarij non ſunt grauati niſi ſe-
cundùm decentiam ſtatus impetrantis, non obſtante
quacunque diſpenſatione vt *in concordat.* tit. *de collato.*
§. *cæ⁹ inſuper.* Ita & in mãdatis non debentur, nec con-
ferri poſſunt vi mandati niſi ſeculare ſeculari, regu-
lare regulari, tametſi Arnulphus Ruzeus in tractatu
de mandatis, part. 2. *num.* 31. contrarium tenuerit: &
malè, tum quia hoc eſt directò contra conſtitutionem
Ludouici 12. optimi Francorum Regis, populi & iu-
ſtitiæ patris, latam anno 1512. articu. 6. Tum mandata
Papiſtica non ſunt admiſſa niſi iuxta formam c. *man-
datum.* & duarum Decretalium immediatè ſequen-
tium *extra de reſcrip.* vbi nulla mentio de conferendo
beneficio regulari vni ſæculari etiam diſpenſato vel
contra, & ſic quod præter illam formam fit, nedum
contra eam, nullum & abuſiuũ eſt: tertiò alia eſt for-
ma mandati pro ſeculari, alia pro regulari: ergo ad-
inuicem etiam prætextu diſpenſationis non debent
confundi nec tenetur Ordinarius obedire, & ſi non
liberaliter, ſed in vim mandati faciat, nihil agit, & po-
teſt vt vacans impetrari, & ita ante triginta ſeptem
annos ſemper reſponderi vidi per primarios in hoc
ſenatu conſultiſſimos patronos, videlicet quòd ſicut
nominatus vel graduatus, ita mandatarius debet eſſe
habilis de iore communi, & non per diſpenſationem
in tantum quod non valet mandatum monachi Clu-
niacenſis ad beneficia dependẽtia à monaſterio maio-
re, licèt vterque ordo ſit de eadem regula benedictì-
na, etiam ſi mandatum contineat clauſulam de trans-
ferendo, quia eſt diuerſus ordo, & hoc eſt contra for-
mam conſtitutionum regiarum dicto articulo 6. &
contra formam concordatorum, & ita olim fuit per
areſtum huius ſenatus iudicatum contra mandata-
tium: & abbatia Sancti Marci Sueſſionenſis adiudica-
ta Oliuario regulari qui fuit Epiſcopus Andenſis.

Ludou. 12.

263 ¶ Et nota quod in huiuſmodi mandatis, quia
bullæ gratioſæ non faciunt mentionem de rigoroſis
neceſſe eſt ad ligandum manus Ordinarij ei præſen-
tari & exiberi vtraſque bullas iuxta not. per tex. &
gloſ. in c. *ſi ſoli.* in verbo *illorum de conceſſ. prebend.*
in 6. vbi in annotatio. dixi. & in annotatio. ad Ale-
xandr. conſil. 97. lib. 5. & ita per areſtum huius ſenatus
iudicari vidi pro collatione Ordinarij contra manda-
tarium, qui non docebat ſe inſinuaſſe bullas executo-
riales, quamuis conſtaret eum exhibuiſſe bullas man-
dati: & ita rurſus in eodem ſenatu iudicatum fuit ſo-
lenniter die viceſimatertia Decembris anno ſeſqui-
milleſimo quadrageſimo primo.

264 ¶ Ex quibus nuper decidi quæſt. quam vidi in fa-
cto anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo ſeptimo.
Bleſis menſe graduatorum vacauit prioratus regula-
ris ad collationem Cardinalis Turnonij abbatis ſancti
Lomerij, cuius vicarius Pariſijs contulit ſæculari ab-
ſenti diſpenſato ad regularia tanquam graduato inſi-
nuato, & legitimè qualificato, ſine clauſula aut aliàs
idoneo, deinde Papa iure præuentionis, poſtea vica-
rius eiuſdem abbatis exiſtens Bleſis ad tequiſitionem
monachi dicti monaſterij graduati inſinuati ei con-
fert, nouiſſimè mandatarius Papæ infra ſuum feme-
ſtre ſibi prouiden facit, & hi quatuor litigabant. Reſ-
pondi mandatarium præferendum, vincit enim gra-
duatum, primus autem iure ordinario prouiſus vin-
cit Papiſtam, & tamen vincitur ab expectantibus per
no. 3. *num.* 72. cum ſeq. & ſic locus eſt ponoti expe-
ctanti.

265 ¶ Nec obſtat quod primus non videtur prouiſus iure libero Ordinario, ſed in vim concordatorum tanquam graduatus, quoniam collatio eſt et facta tanquam graduato & legitimè qualificato, nec eſt addi-
tum aut aliàs idoneo, & ſic videtur collatio limitata in vim gradus & ad neceſſariam collationem, quia di-
co quod verùm eſſet ſi collatio facta eſſet merè in vim concordati, & iuxta eius formam, ſed cum ſit facta ſeculari, & ſic cui per concordata & qualificationes non debetur, cernm eſt in forma collationis in ea expreſſa, quòd non potuit valere in vim gradus vel concordati, ſed duntaxat in vim libertæ & ordinariæ collationis, & adhuc dummodo collatarius eſſet ritè diſpenſatus prout erat, & ſic impediuit prætentionem Papæ, aliàs ſi non fuiſſet ritè diſpenſatus Papiſta vincebat, quouiſmodo deficiente locus eſt potioti expectanti nempe mandatario.

*Mãdata mor-
t. Papa exp.
tant.*

266 ¶ Et not. quòd hæc mandata Paparum eorum morte expirant non obſtante exhibitione & inſinuatione vel etiam fulminatione bullarum, quia ſemper agitur non de gratia facta, ſed de facienda. Ergo mo-
re mandantis expirat c. *ſi ſuper gratia de offic. delegat.* in 6. c. *ſi cui.* in fin. *de præbend.* in 6. Iſta etiam tenet gloſ. pragmaticæ in tini. *de collationibus.* §. *item volunt* verbo *mandatum*, & bene quamuis contrarium te-
nuerit Petrus Rebuf. in concordat. titu. *de mandat.* in verbo, *ſuo pontificatus*, dixi enam in annotation. ad Alex. conſ. 97. ad finem lib. 5.

267 ¶ Hic occurrit pulchra quæſt. quam nuper vidi in facto: mandatarius ſuper Eccleſia Matiſconenſi in-
ſinuauit, & confecto in manu tabellionis nominibus (vt aſſolet) non expreſſis mandato ad acceptandum, ad alia negocia abiit, & poſt menſem morte vnius vacarunt præbenda & quoddã ſacellum in menſe no-
minati, qui petit præbendam ab Ordinario qui ei con-
fert, ſacellum verò confert mandatario abſenti, acce-
ptante quodã Tirolio tanquam procuratore mandata-
tij, qui poſtea reuerſus re cognita petit præbendam, Ordinarius refutat, quia prouidit, quin etiam manda-
to ſatisfecit, mandatarius à ſuo executore officiali Ma-
tiſconenſi eandẽ præbendam ſibi conferri curat, & li-
tigat in poſſeſſorio cõtra nominatum qui fiduciariam poſſeſſionem, (quam recredẽtiam vocant) obtinet, mandatarius appellat: multi dicebant bene iudicatum, etiam ſi plenum poſſeſſorium adiudicatum fuiſſet no-
minato, qui etiam prior erat tempore, & in terminis pragmaticæ potior & fauorabilior mandatario. Breui-
ter contrarium reſpondi, quia apparebat matricem procuratori ad acceptandum fuiſſe intra recentã no-
minibus futurorum procuratorum nõ expreſſis, ſed in albo relictis, & lacunam illam vacuam alia & recen-
manu tepletam fuiſſe omnibus da Mercyeo & Tirol.

Tirolius autem ille eſt qui acceptauit ſacellum vile nomine abſentis. Et ſic primò matrix illa in ea diuerſa & recenti ſcriptura in loco eſſentiali ſuſpecta eſt falſi, tum non ſolet matrix ipſa ſic repleri : ſed procuratorum ipſum ſuper ea iuſſu mandantis confectum ſeu leuatum, quod hîc non fuit. Secundò ſuſpicio eſt collutionis nominati cum Tirolio, vt nominato præſenti pingue, abſenti verò vile daretur.

A

268 ¶ Tertiò etiam his ceſſantibus Tirolius (etiam ſi minùs inſcriptus fuiſſet) caruit mandato, quia mandatum non erat ad eligendum, nec ad optandum, ſed ſimpliciter ad acceptandum, quod intelligitur de vnico vacante, videlicet primò poſt menſem, & de vnico certo debito, ne totum mandatum periret. Et ſic non poteſt extendi ad optandum vel eligendum, ſi caſus ille inopinatus contingat. Mandatum enim ſimplex, non extenditur ad inſolitum & inopinatum, & mandatum de actu ſimpliciter non extenditur ad actum qualificatum arg. c. *ſtatutum. de electio.* in 6. Ioan. de Anania Felyn. in c. vlt. *extra de ſimonia.* Felyn. in c. *graue. de offic. ordin* in 6. *non dubium. de ſenten. excommunicato.* ſaltem quando iuſte ſequeretur captio ipſius mandati & contra intentionem eius fieri, à cuius ſolius voluntate certum eſt totum mandatum dependere. Ergo Tirolius acceptare non potuit priuſquam dominus, cui competebat electio, vt 3. *nu.* 252. elegiſſet, nec poterat Tirolius illud fraudare iure eligendi.

B

269 ¶ Saltem non potetat eligere omnino vilius, quia regulariter etiam principalis ipſe cui competit ius eligendi : non poteſt extremum maius aut minus in alterius præiudicium eligere : ſed tenetur eligere mediocrem iuxta veriſimilem mentem tex. in l. *Legato.* generaliter in l. *ſi hæres generaliter. de legat.* 1 in l. vlt. §. *ſed & ſi quis.* in fi. C. *communia de lega.* in l. *ſi quis argentum.* §. 1. & §. *ſimilique modo.* C. *de donatio.* Igitur multominus poteſt nudus miniſter aut procurator eligere extremum minus nimis abiectæ inæqualitatis contra veriſimilem, & adhuc minus contra expreſſam vt hîc mentem domini ſui. Imò vilitas hæc notoria, diſproportio nimia & abſentia mandatarij, non caret ſuſpicione doli collationis : & ſic dato quòd mandatum fuiſſet validum & ſufficiens, adhuc mandans pœnitere potuiſſet & eligere infra ſemeſtre ſuum, vt in propriis terminis decidit Albèric. in l. *filiæ meæ agræ.* col. 2. *ſolut. matrim.*

C

270 ¶ Quartò etiam ſi ad illos procuratores ſpectaret electio : tamen quia clauſulæ vulgatæ ſingulos in ſolidum, & quòd non ſit melior conditio præoccupantis, non loquitur de electione, nec in caſum electionis vel optionis, non poterant ſinguli optare, ſed ambo ſimul. c. *ſi duo* in prin. *de procuratorib.* in 6. Quod ſi diſſentirent, neutri eorum, aut ſaltem ab ordine literæ ſpectabat optio Mercyeo priùs nominato vel ſcripto. c. *ſi quis ineſt.* § *verùm de electi.* in 6.

D

271 ¶ Nec obſtat quod nominatus contendebat mandatarium carere titulo, quia tempore collationis ei factæ per officialem Matiſconenſem in ea qualitate delegatum executorem ſedes vacabat, & ſic ille officialis non erat officialis Epiſcopi Matiſconẽſis vtpote mortui, & alio nondum electo nec confirmato. col. 1. *de offic. vicar.* in 6. coll. vnic. *matrita. & obedien.* in 6. & c. *interea.* dictæ Eccleſiæ (vt fertur) habet regalia, id eſt vltra ius commune, de qua in c. 1. *de inſtitu.* in 6. non ſolùm inſtituit, ſed confert liberè vacantia contra c. *illa.* extra *de* ſede vacante, nec apparebat quòd aliquod mandatum nouum dediſſet dicto officiali, quia reſpondeo ſatis eſſe quod idem officialis patiente capitulo pergebat in adminiſtratione, vt in ſimili Guiliel. Cunc. & Paul. Caſtren. decidunt de locum tenente iudicis. in l. *ſed & ſi pupillus* §. *conditio de inſtitor. actio.* & in l. 1. §. *magiſtrum de exercito. actio.* nim fuit delegatus nomine dignitatis, quæ non moritur c. *quoniam abbas. de offic. delegat.* & collatio debita erat & neceſſaria, & ſic emendando iudicium præbenda debet diffinitiuè mandatario adiudicari.

E

272 ¶ Non obſtat fauor nominatorum, quos etiam in dubio præferendos eſſe cenſeo fauore academiarum & ſtudiorum : ſed hîc non ſumus in dubio, tum mandatarius verſatur in damno, nominatus verò etiam acceptando ſacellum, adhuc pinguiora beneficia expectabit, dooec ſummam quadringentarum librarum annuam habeat.

F

273 ¶ Nunc occurrit quæſtio indultis curiæ & mandatis Papiſticis communis an §. *ſtatuimus quoque quid parochiales.* tit. *de collato* in concordatis locum habeat in dictis indultis & mandatis : an verò illa huic §. derogent ? Et prima facie videtur hic §. ceſſare, quin prouiſiones mandatariorum & nominatorum curiæ, ſunt prouiſiones Papiſticæ. Porrò Papa non ſubeſt. §. *ſtatuimus.* & ita ſemper vltra viginti annos vſque ad annum ſeſquimilleſimum quinquageſimũ vidi practicari, vt valeat collatio Papæ de Eccleſia parochiali ſita in ciuitate aut villa murata, etiam ſi impetrantes nunquàm nec in theologia, nec in altero iurium, nec in artibus ſtuduerint, etiam ſi colinarij, muliones vel caculæ ſint, quantumuis pudendum & abſurdum eſſet non ſolum ante concordata (quia §. *in eccleſiis autem de collatio. in pragmat.* non loquitur de Papa) ſed etiam poſt concordata, in quibus Rex & Papa hoc ſtatuerunt.

Parochiales Eccleſiæ.

274 ¶ Breuiter veritas eſt in contrarium, videlicet quòd d. § *ſtatuimus* habet locum etiam in nominatis curiæ vel mandatariis & ſimilibus, quia habet locum etiam in prouiſione Legati de latere, quia inferior eſt, & alia eſt curia Legati, alia Papæ. vt dicam infra in reg. *de publicand. nu.* 20. & quamuis delegati iſti videantur in hoc maiores Legato de latere. c. *ſtuduiſti. de offic. legat.* & not. in c. *hi qui authoritate de præbend.* in 6. & prouiſio eorum dicatur prouiſio Papiſtica. d. c. *hi qui authoritate.* Tamen quia Papa ipſe non prouidet, ſed mandat prouideri, non cenſetur derogare inri communi : ſed ſe quoad alia, referre ad iura recepta : nec poteſt talium delegatorum vel executorum prouiſio valere iure prærogato præuentionis Papæ, quæ ſuperior eſt & præcellens vt eſt tex. in concordat. tit. *de mandat.* §. *noſque & ſucceſſores n. ſtros.*

275 ¶ Sed etiam hodie attentis concordatis non ſolùm à Papa, ſed à Rege quoque ſanctis, & quibus Papa ipſe ligatus eſt. non videtur Papa etiã iure præuentionis conferre poſſe huiuſmodi parochiales eccleſias, niſi qualificatis, vt requiritur in d. §. *ſtatuimus*, vbi ſimpliciter & abſolutè ita ſtatuitur. Si ergo Papa non poteſt contrauenire, ergo nec Legatus, & ita in publicis cauſatum actionibus tenuit laudabilis memoriæ Do. Gabriel Marillacus Regius aduocatus dignißimus die Ionis 10. Ianuarij anno ſequimilleſimo quadrageſimo octauo, more Gallico, in cauſa ſplendidè acta parochialis curiæ ſancti Nicolai Camporum, iamdudum intra muros huius verbis incluſæ.

Gabriel. Marillac.

276 ¶ Nec obſtat quòd noua lex intelligitur ſecundùm priorem l. *ſed & poſteriore ff. de legib.* & quod in dubio clauſula & qualitas prioris cenſetur repetita in ſequenti, vt in authen. hæc conſtituto interpretatur priorem col. 6. in l. *mihi & tibi* Bart. *de continuen. cum emancip liber.* Dominic. de ſancto Gemi. Philip. Frãc. in c. *diſpendia.* col. 1. *de reſcrip.* in 6. in c. *licet in canon.* col. 1. in c. *auaritiæ* col. 2. *de electi.* in 6. Alex. con. 13. *nu.* 18. lib. 3. Iaſ. in l. *poſt dotem* col. 16. *ſolut. matrim.* & ſic quod dictus §. debet intelligi ſecundùm, §. *in eccleſi.* eod. tit. *in pragmat ſanctio.* qui non loquitur niſi de inferioribus, non autem de Papa, & cuius tempore non fuit dubium quin Papa liberè prædenire poſſet. Reſpondetur eoim quòd vt patet in principio & concluſione concordatorũ, concordata non venerunt ad interpretationem aut ſupplementum pragmatice, ſed ad eius abrogationẽ & excluſionem, & tanquã lex merè noua. Igitur prouiſi à Papa non poſſunt in ſui fauorem

interpretari vel modificare textum concordati per textum pragmaticæ, debet ergo tex. concordati ſimpliciter & præcisè accipi, ſed eſt lex communis Papæ & Regis & qua Papa ipſe ligatur. Ergo non poteſt Papa huiuſmodi patochias indignioribus conferre quam in d.§. *ſtatuimus* cautum eſt.

177 ¶ Minus obſtat ſi dicatur quòd generalis ſermo non implicat perſonam loquentis. l. *iaquiſitio*. C. *de ſoluto*. Alberic. in 2. *ſtatuto*. 9. 215. Bertach. in tract. Gabell. colum. 32. Bald. Paul. Philipp. Corneus. in l. *cum acutiſſimi*. C. *de fide commiſ*. Quia de contrario apparet per textum & concluſionem eiuſdem concordati, vbi Papa ſe obligat etiam in vim contractus ad omnia & ſingula in eis contenta: nec eſt verum quod d.§. *ſtatuimus quoque*. quod ad ſolos Ordinarios referatur ex præcedentibus & ſequentibus, quia imò ſtat abſolutè imperſonaliter & generaliter.

Verum liberè. 178 ¶ Nec obſtat verbũ *liberè* conferre, in.§. *neſque* tit. *d mandat. in concordat*. quod verbum *liberè*, ſignificat libertatem ab omnibus contentis in eadem diſpoſitione, vt per glo. pragmaticæ tit. *de electio*. §. *deinde elegant*. in verbo *liberè*, & vltra allegata in d. gloſſ. Bald. *in repetitio*. & t colum. 12. C. *de ſacroſan. eccleſ*. Geminia in c. *perpetuo*. *de conſtit*. in 6. Iaſon. in *l. ſi fidam tuam* nu. 8. O. *de inoffi. teſtam*. in *l Centurio*. c. 19. *de vulga. & pupil*. Philip. Dec. in. c. *quæ in Eccleſiarum*, col. 1. *de conſtit*. in c. *ſi pro debilitate*. col. 5. *de offic delegat* in c. *reprehenſibilis*, col. 2. in c. *dilecto*. *de appellatio*. quia in d.§. *neſque* verbum *liberè* ponitur reſpectu expectatiuarum, ſiue nominatorum, ſiue mandatariorũ, non autem reſpicit qualitatem realem, ſine contemplatione ipſius rei ſtatutam & requiſitam. Non ergo ſequitur quòd poſſit parochiales Eccleſias in ciuitatibus vel oppidis muratis ſitas æque liberè vt priùs ante concordata poterat, conferre.

Edictum Henric. 2. 279 ¶ Tamen in dicta curia ſancti Nicolai Papiſta obtinuit continuato errore praxis ſolitæ: Sed tandem edicto Henrici 2. dato Rhemis 9. Martij anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo primo, mote Gallico opinio mea & præfati D. Marillaci confirmata fuit, & illud edictum in hoc ſenatu eadem die anno reuoluto publicatum fuit quoad futuras vacationes beneficiorum dumtaxat, ſed certè etiam in præcedentibus vacationibus idem dicendum erat in vim concordati, ſaltem ſubreptitiæ erant collationes Papæ, ſi impetrans tacuiſſet ſe nec in Theologia vel altero iutium aut artibus per tres annos ſtudiuiſſe.

280 ¶ Et notandum quod non ſufficit per illud tempus ſtudiuiſſe, ſed neceſſe eſt etiam gradum in approbata academia obtinuiſſe, vt ſatis innuit tex. pragmaticæ in d.§. *in Eccleſiis autem*. titu. *de collatio*. & conſtitutio Ludouici 12. Regis lata anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo nono articulo ſexto. Ita etiam in ſupremo hoc ſenatu ſcio claſſibus congregatis concluſum & decretum fuiſſe anno ſeſquimilleſimo trigeſimo ſexto, & etiam patet per illud edictum Henrici I I.

281 ¶ Vltimò circa prædicta occurrit queſtio quam vidi agitatam in magno Regis conſilio in principio Ianuarij anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo quinto. An beneficium cõuentuale ſitum in regno ſed ad collationem Epiſcopi tranſalpini, caderet ſub indulto & nominatione curiæ? dicebat enim Epiſ. quãuis eſſet in Sabaudia ſub obedientia Regis, tamen ſe non teneri, quia indultum tantùm Inquirit de Ordinariis & collatoribus regni, verùm pro nominato facit l. *plenum*. §. *equitij de vſu & habitatio*. Quia Paulus tertius Papa concedens indultum bene ſciebat illam partem Sabaudiæ à rege iam ante triennũ teneri, qui etiam habitantes pro regnicolis habebat nec volebat eos literis quas naturalitatis vulgo vocant id eſt ciuilitatis regni indigere. Ergo verba ſecundùm conditionem perſonæ cui indultum datur, intelliguntur etiã ampliando. d.§. *equitij*. Bart. Alex. l. 1. in prin. c. 2. ad l. Falc. Ludouic. Roma. conſ. 16. Franc. Curt. ſenior conſ. 56. col pen. Fely. c. *cauſámque* col. 12. *de reſcript*. Anto. Corſet. *in ſingular. verb conditio. perſonæ*. Philipp. Dec. l. *& militibus*. col. 1. C. *de teſtamen. militar*. & conſ. 11. in fi facit aduniquũ areſtum huius ſenatus, quod poſui in ſtilo Parlamenti Pariſi. part. 7. *nu*. 30. tum collator regni nõ gtauatur de dicto indulto teſpectu beneficiorum ſitorum extra regnum. Ergo exterus collator videtur tatione beneficiorum ſitorum in hoc regno ad ſuam collationem perrinentium. Reſpectu enim beneficij quo de agitur dicitur collator regni, vt contrariorum ſit eadem & æqua diſciplina. l. vlt. in fi. *de legat*. 3 Facit quod in iuribus feudalibus inſpicitur conſuetudo loci ſeruientis & non dominantis, vt dixi *in conſuet. Pariſi*. §. 7. in fi. & §. 53. *nu*. 11. & hac parte vincente.

282 ¶ Corriualis aliud dubium mouit, quia indultum quod eſt ad ſeculana vel tegularia ſimpliciter non debet extendi ad conuentualia, de quibus non eſt expreſſum per not. Felyni in c. *in noſtra*. *de reſcrip*. Sed certe hæc obiectio procederet in priuato impetrante, quod eſt odioſum & reſtringendum c. *quamuis de præbend*. in 6. ſed non in Rege impetrante & poſſeſſione facta collegio ſummæ & prærogatæ dignitatis & poteſtatis & valdè fauorabile: quare verba generalia indulti non debent, vt in priuatis impetrantibus reſtringi, ſed generaliter vt ſolent intelligi. habet enim indultum vim legis ſeu edicti, & ſic etiam ſi res aſſet dubia, meliùs eſt verbis edicti ſeruire, inquit tex. in l. 1. §. *ſi in qui nauem* ad fi. c. *de exercitor. actio*. ſi igitur beneficium conuentuale ſit collatiuum, cadit ſub indulto, ſecus ſi non ſit collatiuum, ſed electiuum, & ita practicatur. Plures aliæ quæſtionum hypotheſes occurrunt, ſed nunquam eſſet finis. Quin ſæpe quo magis reipub. iacenti prodeſſe laboro, eo magis aliorum inuidiam, aliorum tyrannidem in me nullo defenſore, ſed multis in ludum ſpectantibus & alienа, quam vocant, inſania fruentibus concito.

283 ¶ Vt ergo quod ſupereſt materiæ huius regulæ 18. breuiori, & iucundiori compendio, per ampliationes, & limitationes (diſputatione omiſſa) quam per quæſtiones habeas: Amplio primò hanc reg. vt per Amp. 1. nbitum huiuſmodi ſit vera vacatio: tituli enim beneficiorum ſunt de iure nouo, & poſitiuo, vt tradunt omnes canoniſtæ in c. *cum noſtris*. *de conceſſ præb* Certum T. tali de iure nouo & poſitiuo. eſt enim quòd in originali ſua natura, & ſub primitiua Eccleſia non erant iura, nec tituli proprij habentibus: ſed (iuxta illud Apoſtoli. 1. Cor. 4. *ſic nos æſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorum Dei*) erant ſimplices adminiſtrationes, quæ etiam ſæpe Adminiſtrationes de iure diuino. inuitis obtrudebantur & ſic illo tempore ſuperuacaneæ, imò pudendæ fuiſſent omnes illæ quantumuis nperoſæ & prolixè multiplicatę, iudiciales Decretales. *de elect. de poſtulat. de præb. de inſt. & de conceſſ. præb. extra*. & in 6. Clem. cum omnibus annexis rubricis, & appendicibus ſuis. In his autem quæ ſunt iuris poſitiui, lex non fictè, ſed verè & mero iure agit: vt per Bar. Iaſ. & omnes in l. *ſi in qui pro emptore de vſucap*. in l. *gallus*. § *& quid ſi tantum. de liber. & poſthu*.

284 ¶ Et ſic non eſt dubium, quin Ordinarij liberè prouidere poſſint in vocantibus per obitum, in vim huius regulæ: & quin mandatarij Papæ nominati, & graduati vniuerſitatum, & alij, qui ſint expectantes (vt hodie conſiliarij Regij huius ſenatus Pariſ.) poſſint acceptare, eiſque efficaciter debeatur ex[illegible]te vacationis per obirum: & non ſolùm iura communia, ſed etiã regulæ Cancellariæ de impetrantibus per obitum, locum habeant quamuis Gomeſ. hìc q. 30. contrarium expreſsè teneat, & in q. 33. q. 34. & ſuper. Reg. 30. *de impetran. benefic. vacant. per obit*. famil. Cardin. q. 5. & vbique, eo ſolo, falſoque fundamento nixus, quòd hæc regula fictam tantùm, & non veram vacationem inducat, quod vt ſemel pleniùs profligetur.

Ampl. 2. 285 ¶ Amplio ſecundò, vt Ordinarius poſſit vi, ſiue in conſequentiam huius regulæ, conferre per obitum: etiam ſi reſignatio facta ſit in ipſa Romana curia, etiã perſonaliter per ipſum reſignantem tunc ibi reſidentem, vel etiam domicilium habentem: ſi tamen extra curiam & loca vicina mortuus ſit, ita quòd obitus non contingit in curia, iuxta *c. præſenti de præb in 6.*

Cõtra Rom. 286 ¶ Vacantia autem apud Legatum nunquam ob id afficiuntur, nec dicuntur vacare in curia Legati: & ſic multum erranit Lud. Roman. conſi. 342. col. 1. vbi in terminis huius regulæ conſuluit, quòd vi reſignationis in manibus Papæ factæ, beneficium remanet vacans in curia, & per ſolùm Papam conferri poteſt, licèt reſignans infra 20. dies in partibus de eadem infirmitate decedat: quia imò per hanc regulam, non ſolùm reſignatio in manus Papæ facta, ſed etiam collatio per eum facta, reſoluuntur & annullantur indiſtinctè: & beneficium cenſetur vacare per obitum abſolutè, ac ſi nunquam reſignatum fuiſſet.

Contra Gom. 287 ¶ Gomeſius autem hic non ſolùm dictum conſilium Rom. paſſim ſequitur, ſed etiam q. 33. errorem auget: dicens quòd ſiue reſignans per ſe, ſiue per procuratorem reſigner in curia: non eſſe dubium, beneficium Papæ reſeruatum eſſe, etiam per obitum, vbicunque ſit & moriatur reſignans & conſequenter idem eſſet, ſi quis in partibus reſignauit in manus notarij, & Papa acceptauit, quia ibi dicitur fieri reſignatio, vbi admittitur: & vacatio per reſignationem inducitur, vt per glo. & Ioan. Andr. in Clement. 1. in verb. *collatio.* & ibi Card. Panor. & Bonif. de Vitali. *vt lite pendente.* Et ſic in effectu, ſecundùm eum, vnus ſolus caſus excipiebatur: quo Ordinarius per obitum conferre poſſet: videlicet ſi Ordinarius reſignationem infirmi admiſiſſet, collationem verò (vt poteſt) diſtuliſſet: vel antequam prouideret obierit, aut depoſitus fuerit, & interim Ordinario cunctante, vel ſede vacante, Papa, vel Legatus præuenerit, per dictam reſignationem conferendo: deinde reſignatis, infra viginti dies de eadem infirmitate deceſſerit in partibus: tunc enim ex neutro capite vacatio contigit in curia quo ſolo caſu Gomeſ. non expreſsè negat Ordinarium cooferre poſſe per obitum, in conſequentiam huius regulæ: ſed tantùm tacitè negare videtur, dum dicit q. 33. quòd Papa appoſuit manum.

288 ¶ Ego verò dico primò, quòd iſte caſus nunquam, aut rariſſimè contingere poteſt: & ſic iſta regula non eſſet facta ad commodum Ordinariorum, ſed ipſius Papæ tantùm: quod Gomeſ. in *d quæſt* 33 non erubeſcit dicere ſed imò quicquid dicat, facta eſt etiã ad commodum Ordinariorum, quibus Papa quadamtenus conſultum eſſe voluit, vt diximus ſuprà numer. 37. & apud nos recepta eſt principaliter contra Papam, & curiales ſuos, pro Ordinariis, vt latè ſuprà numero 30. & numero 36. cum ſeq. tum eo ipſo quòd eſt regula Cancellariæ, apparet quod loquitur de reſignationibus factis, & admiſſis in manibus Papæ, vel ſuæ Cancellariæ, vt ꝛ. *num.* 35. Secundò dico quòd in reſignationibus factis, & admiſſis in manu Ordinarij, & harum reſpectu etiam ſi per viginti dies confecte diſtulerit) non habet locum hæc regula, nec eius mens, & ratio: cum enim talis reſignatio ſimpliciter & abſolutè facta ſit, & in manu Ordinarij, cõſtat eam nec in fraudem Canonum, nec in fauorem iuriſdictionis Ordinariæ factam eſſe, & ſic ceſſat regula, vt ſuprà *num.* 37. ſicut ceſſaret ſi Ordinarius illicò prouidiſſet. Niſi concurrentibus coniecturis quod factum eſſet in fraudem legitimi expectantis, præſertim nominati vel graduati: vt quando contulit abſenti à quo habebat procuratorium ad acceptanda & repudianda vel reſignanda quæcunque beneficia ſibi conferenda, vel aliæ coniecturæ de quibus ſupra *num.* 112. 117. cl.

289 ¶ Si tamen (quod bodie vix vſu venit, ſed ad pleniorem doctrinam & pro 3. ampliatione dico) dum Ordinarius is cui conferendo deliberat, vel antequam conferat moritur vel ſuſpenditur, tertius forſan ad Papam vel Legatum cuttens, iure præuentionis obtineat ex dicta reſignatione: deinde reſignans infra viginti dies, a reſignatione per Ordinarium admiſſa de eadem infirmitate moriatur, euacuabitur collatio Papæ vel Legati, per generalitatem & rationem huius regulæ, quia licèt vtraque ratio hoc caſu non concurrat, ſufficit vnam æquè principalem adeſſe, videlicet conſeruationem poteſtatis ordinariæ, & vbi ſunt plures cauſæ finales, vel principales, vna ceſſante, non ceſſat effectus, *l. ſi ventri §. vlt. de priuileg. credit. l. liberorum. §. notantur. de his qui not. infam. l. ſi non lex & Ælia Sentia,* & ibi Bald. *de hæred. inſtit. e ex parte,* & ibi Imola, & Card. Flor. *de cler. coniug. § affinitatis,* & ibi gl. Angel. Aret. inſtit. *de nupt.* Et ſic hoc caſu Ordinarius, qui (ſiue bono, ſiue malo conſilio, vel etiam culpa ſua impeditus) cunctatus erat conferre per reſignationem: poterit ex noua ſuperueniente cauſa, conferre per obitum, nec eſt vlla variatio, nec inconueniens, quia Ordinarius ſemel tantùm, & vni tantùm confert. & hæc eſt vera, nota, & volis ampliano huius regulæ, ſic poſtquam vni per reſignationem contulit, poteſt ad maiorem cautelam eidem conferre per obitum, vt tetigi ſupra nu. 32.

290 ¶ Et ſic prouiſo per ordinarium, non autem prouiſo per Papam, vel Legatum, prodeſſe debet hæc regula: imò nocet prouiſo per Papam, vel Legatum: non ſolùm ſi reſignans de eadem infirmitate moritur, infra viginti dies à reſignatione per Ordinarium admiſſa, vt dixi: ſed etiam ſi diu poſt, infra tamen viginti dies, à die (per reſignantem, vel eius procuratorem ſpecialem) præſtandi conſenſus, computandos: prout præſtari debet in huiuſmodi prouiſionibus Papæ vel Legati, etiam ſi reſignatio ibi facta, & admiſſa ſit, & diximus ſupra num. 16. cum ſeq. regula enim quadrageſimatertia non diſtinguit. Siue igitur nunquam præſtitus ſit conſenſus, ſiue præſtitus ſit: & infra viginti dies à dicto conſenſu præſtito, reſignans de eadem infirmitate, etiam poſt annum, vel triennium obierit, poterit Ordinarius in vim huius regulæ per obitum conferre. Addito enim illa per Iulium II. facta, videlicet *à die præſtandi conſenſus computandos:* non ſolùm ad amputationem fraudum: ſed etiam in fauorem Ordinariorum facta eſt. Et ſic Ordinano, & prouiſo per eum prodeſſe debet, & excludere prouiſum per Papam, vel Legatum.

Reg. 41. ampliatur.

291. ¶ Amplio quartò, vt ſit vera vacatio, non ſolùm in terminis huius regulæ (de quo fatuũ eſſet dubitare) ſed etiam in terminis iuris cõmunis: hoc eſt, vt omnia iura communia diſponentia de vacatione per obitum, locum habeant in vacatione inducta per hanc regulam: & vlteriùs etiã in terminis ſtatutorum quorumlibet, vel aliarum regularum Cancellariæ, etiam extraordinariorum, & hoc virtute paſſiuæ interpretationis de qua in *l. 1. §. 1. ad leg. Falc. l. 1. §. 1. de muner,* & *bono. l. non eſt nouum, de leg.* per Bart. in 4. q 6. quæſt. principalis *Omnes populi. de iuſtit. & iure* quia extenſio quæ fit virtute paſſiuæ interpretationis, habet locum indiſtinctè, vt per Bar. & alios vbi ſuprà per Canon. in *c. 1. de conſtitution.* Alex. *conſil.* 110. *num.* 14. *lib.* 6. Et ſic per hanc regulam 18. paſſiuè extenditur regula 30. *de impetrat beneficiorum vacantium per obitum familiarum Cardin.* vt procedat etiam in vacatione inducta per hanc regulam de infirmis, quicquid dicat Gomeſ. in d reg. 30. q. 5. Si igitur familiaris Cardinalis, infirmus, reſignet beneficium, deinde infra viginti dies de eadem infirmitate decedat: non poteſt impetrari *per obitum:* niſi ſeruando formam ſtatutã per dictam reg. 30. videlicet exprimẽdo nomen, & titulum Cardinalis, ſub cuius familiaritate reſignans obtinuerat beneficium illud. Confirmo, quia illa regula 30. non eſt

Ampl. 4.

Interpretatio paſſiua

Reg. 30. Contra Gom.

facta in fauorẽ familiaris, ſed in fauorem Cardinalis A domini ſui, aliàs ſi eſſet facta in fauorẽ familiaris, poſſet procedere opinio Gomeſij, quia familiaris reſignando tenuit iare fanori ſuo in perpetuum quoad beneficiũ reſignatum. Cæterùm quum Papa in titulis horum beneficiorũ habeat plenitudinem poteſtatis, malè dicit Go. in *d. reg.* 30. *quæſt.* 5. quòd Papa in terminis huius regulæ de infirmis, non poſſet facere vt ſit veta vacatio per obitum, & quin ſit facta, & interpretatiua vacatio: ſed malè reſtringit poteſtatem Papæ in his abſolutam. 292 ¶ Et quod dixi de interpretatione paſſiua, fallit in diſpoſitione iniqua, vel irrationabili, ſeu de iure communi tanquam damnabili reprobata: quia iſta non eſt producenda ad vllam conſequentiã, *l. quod verò, cum l. ſeq. l. quod non ratione, de legib. c. quæ à iure de reg. iur. in* 6. Et ſic nec paſſiuam quidem in- B terpretationem recipit: quia ad eius reſtrictionem nõ exigitur ratio, ſed ſufficit quæuis occaſio, prout etiam ſcripſi in conſuet. Pariſ. §. 8. gl. nu. 48. quòd de exorbitanti, ad exorbitans non fit extenſio, etiam per paſſiuã interpretationem, & quod tetigi in annot. ad Philipp. Dec. *conſil.* 491. 293 ¶ Et ita ſaluari poteſt quod Gomeſ. hic quæſt. 35. & in *d. reg.* 30. *q.* 5. dicit impetrationem beneficij vacaturi per futurũ obitum, non ſolùm non habere locum in aliis ſpecibus vacationum, puta priuationem iudicialem, vel contractum matrimonij, vt not. Rota *vt lite pendẽ.* deciſ. vlt. in nouis, deciſ. 21. ſub titulo *de præb.* in nouis. Tbo. Faſtoli in dubio Rotæ 46. Felyc *in noſtra. corol.* 37. *de reſcrip.* Ioan. Selua tract. *de benefic.* parte 3. q. 12. num. 27. de quo nemo dubitat: ſed nec etiam in vacatione obitus, quæ ſpecia- C liter inducitur per hanc regulam *de infirmis*, & bene: ſed non per rationes quas allegat, quæ falſæ ſunt.

294 ¶ Verùm quia huiuſmodi impetratio, & omnis quæcunque gratia, ſub quauis verborum forma concepta, per quam directè vel indirectè aperitur via ad beneficia vacatura, damnata eſt, & reprobata: non ſolùm quia exorbitans & odioſa, ſed etiam quia damnabilis, & pernicioſa, vt inducens votum captandæ mortis alienæ, contrarius diuinum, & naturale, & contra bonos mores, vt inquit text. in coll. *deteſtanda. de conceſſ. præbendar. in* 6. & ſic quo iure quáque occaſione reſtringi, & excludi debet per prædicta, facit Bald. in *l. vnica. in princ. C. de caducis tollendis*, quod nota, vt hodie frequens & vtile, propter nimis crebram frequentiam aliorum ſuper alios edictorum, D quandoque ambitioſorum, & quæſtuariorum vel planè iniquorum. Vnde generaliter dico quòd d. gratia expectatiua, non habet locum in vacatione per obitum inducta per regulam de publicandis, vel aliam regulam, vel diſpoſitionem ſpecialem licèt ea diſpoſitio cum vero & naturali obitu concurrat.

Ampl. 5. 295 ¶ Amplio 5. etiam ſi reſignans moriatur infra viginti dies gladio, veneno, vel alio caſu: Dummodò conſter quòd de infirmitate contracta, omnino infra d. viginti dies moritutus erat, vt nouè dixi ſupra numer. 9.

Ampl. 6. Amplio 6. vt hi 20. dies nunquam currere incipiant ante reſignationem admiſſam, vt 3. nu. 2. cum

Ampl. 7. ſeq. Amplio 7. vt hi 20. dies non incipiant niſi poſt conſenſum præſtitum, vt ſuprà numero 10. cum ſe- E

Ampl. 8. quent. Amplio 8. vt impetrans per obitum, probata infirmitate tempore reſignationis admiſſæ, & morte infra viginti dies, habeat fundatam intentionem quòd reſignans de eadem infirmitate deceſſerit, vt dixi ſupra numero 8. 9.

Ampl. 9. Amplio 9. etiam quantumuis reſignatarius, infra dictos viginti dies publicauerit, & ſatisfecerit regulæ de publicandis: quod facilè vſu venire poteſt, Legato exiſtente in partibus, & in hoc, hæc reg. differt à reg. *de publi*. Sub amplio, etiam ſi realem poſſeſſionem extruſo reſignante nactus ſit, vel reſignans eam omnino & publicè dereliquerit: etiam ſi

Ampl. 10. aliò migrauerit. 296 ¶ Amplio 10. etiam ſi reſignatarius ignoret ſtatum & infirmitatem reſignantis, vt ſæpe contingit, quando nepotibus impuberibus reſignatur, imò etiam ſi conſter quòd reſignans non facit neque in fraudem Canonum, neque in fraudem Ordinarij: ſed quòd alioquin erat omnino reſignaturus, etiam ſi conualeſceret, & ſuperuiueret. Satis eſt quòd Fraus re ipſa. ſit fraus Canonibus, vel Ordinario re ipſa, tametſi non conſilio: tum quia reſignatarios cauſam lucratiuam prætendit, & ſic ſufficit fraus re ipſa, iuxta. *l qui autem, §. ſimilique modo. l. ſi fraudatur quæ in fraudem credit. l. ignoti. C. eod.* tum quia hæc regula non diſponit præſumendo, ſed præcisè ſtatuendo: & ſic ſatis eſt verba verificari, etiam ſi alioquin fraudatio ceſſet, vt per Bald. in *l. non dubium C. de legib.* tum hæc regula non ſolùm fraudem, ſed etiam occaſionem fraudis in terminis ſuis tollere intendit.

297 ¶ Amplio 11. vt non ſolùm reſignatio, admiſſio, Ampl. 11. collatio, poſſeſſio, & hinc dependentia reſoluantur, ſed etiam omnes diſpenſationes, & gratiæ acceſſoriæ, & illud eſt magni effectus. Quia enim ſi reſignatur beneficium curatum, & reſignatarius habẽs aliud beneficium curatum, vel aliàs incompatibile, facit reſignationem expediri per Legatum, cum diſpenſatione ſimul tenendi cum priore cutato, ſed omiſſa derogatione huius regulæ, ſiue quia ignorabat reſignantem eſſe infirmum, vel infirmitatem eſſe mortiferam, ſiue quòd Legatus ille, licèt poſſet diſpenſare ad duo, non tamen habebat ſpecialem poteſtatem derogandi hnic regulæ: & ſi habet, vel ei tolleretur, tamen nõ vult, aut non derogat niſi ſub conditione, Dummodo abſens, vt ſupra & interim contingit mori reſignantem infra diem præſtiti conſenſus: & ſic idem reſignatarius rurſus, ſed per obitum impetrat ab Ordinario, & poſſeſſionem pacificã accipit: an vacet primùm, an verò iuuari poſſit dicta diſpenſatione, quam profert ex bulla Legati: & videretur iuuari poſſe: quia hæc regula ſolã collationẽ expreſſim annullat. colligitur enim ex eius verbis, reſignationem reſolui vt vacet per obitum, ſed aliud ex verbis non colligitur: & regula pœnalis eſt, igitur non debet ad aliam pœnam ab expreſſa, nec ad nouum damnum extendi: ſed contenn eſſe debemus pœnis legibus cõprehenſis, *l ſicta ſtipulat. de verb obl.*

298 ¶ Tum reſignatarius propter illam clauſulam diſpenſatoriam, plus pecuniæ numerauit: imò operam & impenſam perdidit, quantum ad collanonem ex capite reſignationis, & pretium ſimplicis bullæ collationæ: & ſic non videtur æquum, quòd perdat beneficium diſpenſationis, cùm nouam & ſeparatam taxam habeat: & ſic ſeparati debet, vt pluribus equis ſimul venditis, pretio in ſingulos diſtributo, totidem ſunt ſeparatæ venditiones, *l. cùm ciuſd. l. plura. de edil. edict. l quòd ſæpe §. in his de contrab. empt. & vendit. l. quod autem in fi. de in diem, adiect.* & ſic ſeparatam bullam de diſpenſatione tenendi ſimul hæc duo curata leuare poteſt.

299 ¶ Quibus non obſtantibus contrarium dico, quia dicta diſpenſatio non eſt facta niſi prouidendo tantùm, & ſic in conſequentiam, & ad effectum illius prouiſionis tantùm: non autem ſeoſum, nec principaliter, & propter ſe: & ſic pariter vnà cum collatione, & tota bulla corruit, *l. cùm principalis, de reg. iuris c. acceſſorum*, eodem titulo. in 6. Amplio, etiam Conſide generales bullarum. ſi illa bulla haberet latiſſimas illas vulgares clauſulas, videlicet, *etiam ſi per obitum, vel alias quouiſmodo, & ex cuiuſcumque perſona vacet*, & reliquas ſolitas, quia huiuſmodi clauſulæ tantummodo teſpiciunt genera reſeruationum, & vacationum, & infirmitatem collationis vndecunque & ex omni capite tunc præſenti: nnn autem teſpiciunt diſpenſationem: & ſic collationem qnidem ampliant, & conſeqnenter diſpenſationem, caſu quo collatio reperiat locum vacuum, & ſubſiſtat, remaneátque valida, non autem ampliant diſpenſationem ipſam ſeorſum, & per ſe. Et ſic huiuſmodi diſpẽſatio non poteſt extendi extra bullã, ſiue ad

easum non incluſum, vel non comprehenſum in bulla, etiam ſi ſupplicatio, vel ſignatura haberet clauſulam ſolitam, *quod ſeorſum & ſeparatim literæ confici poſſint* quod intelligitur quoad ea, quæ per ſe ſeorſum valere poſſunt, & in dubio clauſulæ huiuſmodi prouiſionum diſpenſatoriarum præſumuntur correſpectiuæ & ad vnam eandem prouiſionem integrandam datæ. Et ſic vt coniunctim, non autem vt diuiſim valeant.

300 ¶ Bene quidem prodeſt, ſi tempore datæ reſignans iam erat mortuus, vel alias titulo beneficij priuatus, intereedente tempore veriſimilis notitiæ, vt nouè dicemus in reg. *de verisi. mort.* qu. 4. nu. 33. cum ſeq. quia tunc per dictã generalem clauſulam, extenſiuè ampliatiuam, bulla collationis hone caſum iam exiſtentem comprehendit: ſed non prodeſt ad nouam vacationem poſteà contingentem, nec ad titulum aliunde quàm ex virtute eiuſdem bullæ proficiſcentẽ: quare noua diſpenſatione opus eſt, ſecus ſi diſpenſatio non eſt facta acceſſoriè, ſed per ſe, & principaliter: vt quando cum reſignatario non ſtrictè diſpenſatur de tenendo impetratum, cum alio expreſſo ſimpliciter, ſed principaliter diſpenſatur ad duo quæcunque incompatibilia, vel diſpẽſatio in eadem bulla non remanet in nudis terminis ſimul vtrumque ſpecificatum beneficium tenendi: ſed extenditur ad clauſulas *ſimilium, vel forſan etiam diſſimilium, loco dimiſſi, vel dimiſſorum*: & ſic generaliter ad duo quæcunque alia curata. tunc enim apparet diſpenſationem non eſſe merè acceſſoriam, & conſequutiuè, tantùm ad prouiſionem in bulla incluſam: ſed principaliter, & per ſe conceſſam: vt ſit ad alia quoque beneficia, & ad alias nouas vacationes extendatur. Vnde hoc caſu poteſt ſcindi bulla, prout quas diſtinctas & ſeparatas gratias continet: & poteſt clauſula diſpenſationis ad duo, ſeorſum, vel ſola in ſeparata bulla leuari: quia in effectu duæ ſunt gratiæ, & duæ bullæ ſub vna ſupplicatione, vel in eadem membrana.

301 ¶ Secus priote caſu, vbi vna tantùm eſt gratia qualificata, vna tantùm bulla: quia diſpenſatio acceſſoria eſt, & iſtud valdè notandum in praxi. Idem ſi dicta reſignatio fuerit ſine hac derogatione expedita à Papa. Idem ſi poſtea reſignatarios à Legato, Papa, vel quocunque poteſtatem habẽte impetret per obitum, & ſic in caſum diſpenſationis ad prouiſionem bullæ limitatæ, ſi prouiſus capiat pacificam poſſeſſionem ſecundi, vacat primum ipſo iure *c. de multa præb.* Idem ſi per eum ſtat quominus habeat poſſeſſionẽ ſecundi, vt in extrauagãti execrabilis. Et adhuc niſi primum, quo iam ipſo iure priuatus eſt, in manus Ordinarij & ſub publico teſtimonio infra menſem dimittat, vacat ſecundum: & ſic vtrumque beneficium: & fit inhabilis ad omnia beneficia, vt in *d. extrauag.* Et ſi priùs plura huiuſmodi, ex diſpenſatione repleta obtinebat, non valet ipſo iure collatio noui, etiam ab Ordinario facta *c. Ordinarij, in fi. de offic. Ordinar. in 6.* & adhuc poſſeſſionem aſſumam vltimi capiendo, vacant omnia priora: & ad omnia quæcunque beneficia fit inhabilis, clement. *ſi plures, de præbend.*

302 ¶ Sed quid ſi eſt in bona fide, putans diſpenſationem bullæ, ad hanc noui beneficij in eadẽ expreſſi collationem extendi: an nihilominus cadet in tot pœnas? Et videretur excuſari: quia iuris error dolum excludit. *l. ſed & ſi lege § ſcire autem, de petit. hared.* notant. Doctor. in *l. ſi quis id quod*, & ibi Philipp. Dec. colum. 3. *de iuris diff. omn. iudicum.* Saltem diſtinguendum videtur inter acquiſitionem noui beneficij, & nouæ diſpenſationis, quæ non valet, quaſi ſit nouum hicrum: & inter grauem illam pœnam amiſſionis, & inhabilitatis omnium beneficiorum, dudum magnis forſan laboribus & ſumptibus quæſitorũ, vt inquit tex. in *c. ſuper hoc de renun. cia.* vt non incurratur: quoniam eo reſpectu, de damno (& quidem grauiſſimo) euitando agitur, ita enim diſtingui ſolet, errorem iuris nocere in lucris, vel quærendis: ſed non in damnis, & iam acquiſitis, vt eſt text. in *l. iuris ignorantia, cum l. ſequent. de iuris & facti ignorantia.*

303 ¶ Quibus non obſtantibus dicendum locum eſſe omnibus his pœnis: Tum quia huic duplicitati beneficiorum, præſertim incompatibilium, omnia iura reſiſtunt, imò etiam cum diris & execrationibus inſurgunt, & ſic non eſt tolerabilis ignorantia iuris, quæ (etiam in iure prohibitiuo vel reſiſtente) non cauſat bonã fidem, & ita dict. §. *ſcire autem*, limitat Alexãd. in *conſil.* 21. *colum. vlt. lib.* 4. Tũ non eſt admiſſibilis allegatio ignorãtiæ, in eo iure & profeſſione in qua verſatur. *l.* 2. §. *Seruus de origine iur. l.* 1. *C. qui & aduerſ. quos.* 304 ¶ Et hinc eſt quòd ad acceptandum beneficium, & multo magis ad accipiendam poſſeſſionem per alium, requiritur ſpeciale, imò ſpecificum, & indiuiduum mandatum, vt per gloſ. in *c. ſi tibi*, in verb. *habuerit*, & ibi Gemin. Philip. Franc. *de præb.* in ſexto Cald. *conſilio ſecundo de præb.* Panormitanus *c. accedens, extra eodem.*

305 ¶ Quod dixi de pœnis amplio, etiam ſi erat minot annis: quia tanrò indignior eſt cap. *indecorum, de ætate & qualitate.* tantò minus dicitur læſo Eccleſiæ, quam perſonæ, vt per Panormit. & alios in cap. *ex parte, de reſtitut ſpoliatorum.*

306 ¶ Amplio duodecimò, vt habeat locum regula noſtra etiam in ceſſione, vel reſignatione commendæ, ſcilicet perpetuæ ſiue in vtilitatem commendatarij datæ, vt practicari ſolet. Tunc enim non differt à titulo, imò verus eſt titulus, vt tenet de Biſgneto in deciſione Rotæ, *de præb. num.* 1. *Præpoſitus in c. cùm autem.* col. pen. quadrageſima quarta diſt. *c. ſi quis, col.* 2 l. 6. diſt. gloſ. prag. *de elect.* c. 2. in verbo *cauſa, & de pactis poſſeſſ.* vet. *titulum*, Alciat. in *l. pactum curatoris col.* 1. *C. de pact.* Secus ita commenda temporali, ſimplici cuſtodia, de qua in *c. nemo, de elect. in* 6. Et ita intelligunt hi qui in contrarium tenere videntur, vt dixi in annot. ad Alex. con. 95. nu. 2. lib. 4. & infrà ſuper reg. *de public.* q. 15. & ita ſentit Rom. conſi. 350. & ita tandem, poſt longam diſputationem concludit Gom. hic quæſt. 13. & latiſſimè ſuper reg. *de trien. poſſeſſ.* qu. 5. & etiam ſuper reg. *de publicand.* quæſt. 4. vbi etiam tenet, 307 ¶ in dubio præſumi commendam perpetuam, & bene: quia ita per abuſum fieri ſolet, & abuſus imperitorum facit ius *l.* 3. *in fi. de ſupellect. legat.* id eſt communem opinionem tei cui ius adaptatur, prout ex facto ius oritur. Siue igitur reſignans tenebat idem beneficium in commendam, eo quòd aliud pinguius incompatibile poſſidebat in titulum: ſiue ex eo quòd nondum erat in ætate habili, vel eorum ſacris: ſiue ex eo quòd ſæcularis eſſet, beneficium autem regulare, vel contra: idem eſt quod de vero titulario, quoad hanc regulam, & etiam omnes alios effectus regulariter. Quod enim dixi de commenda temporali, debet intelligi de ſimplici cuſtodia, reddition rationum obnoxia iuxta *d. c. nemo deinceps, de elect.* in 6. ſecus ſi ideo temporalis eſt, quia Papa noluit ei conferre in titulũ, donec eſſet in ætate, vel ſacris ſuis initiatus, aut monachiſmum profeſſus: & ideo interim commendauit, quia ſemper grata perpetua eſt, & ad hoc vt perpetua ſit, data, & pro vero titulo habetur ex quo perpetua eſſe poteſt rex. in *l. ſufficit*, & ibi Alex. Iaſon. *de obſect. in deb. l. iuris peritos, in prin. de execſat. tutor.* Alexan. conſi. 213. nu. 6. lib. 6. conſi. 211. n. 5. lib. 2.

308 ¶ Amplio decimoterciò, etiam ſi reſignans nunquam poſſeſſionem cepit, etiam ſi nec bullas habuit, ſed ſimplicem ſignaturam Papæ, vel Legati: quia ſupplicatione ſignata, ſtatim gratia perfecta eſt, & ius quæſitum, veruſque titulus, vt per Archid. Io. Andr. Philipp. Franc. & omnes in prœmio lib. 6. Rota deciſ. 382. vbi gratia ſub titu. *de reſcript. in antiq.* Go-

Pœna inepti habilium.

Error iuris quando excuſat.

Hodie te menda pe ſumitur p petua.

Gratia ſũ verbo per dat.

meſ. hîc q.18. imò etiam ſolo verbo. tex. cum gl. *c. inſt tutionis 21. q. 2. cle. dudum. §. nos enim, & ibi glo.* Cardi. Flo. *d. ſecule.* Bald. in *l. humanum, in fi. D. de lege. l. ſi qua per calumniam col. 2. C. de Epiſco. & cler. l. impetrata. c.3.* Alexan. conſi.107. vbi tetigi.l.7. quod vltimum de ſolo verbo, non ſeruatur, & bene (ad vitandum confuſionẽ & incertitudinem iurium. Idem de collatione Ordinarij vt conferat ius ſine literis: dummodo tamen ſit regiſtrata, vt fides ſcripto fieri poſſit: quamuis inſtrumentum collationis nondum fuerit expeditum, vel ſigillatum.

Ampl 14. 309 ¶ Amplio decimo quarto, etiam ſi reſignetur, vel permutetur beneficium ab alio pnſeſſum, vel ius ptætenſum, vel litigioſum tantùm, quia ius dubium non minùs per hanc tegulam reſoluitur, quàm ius clarum, nec minus verba regulæ congruunt: ſecus in reg. *de publicandis*, quæ non poteſt verificari, niſi in reſignatione beneficij per reſignantem poſſeſſi, eóque moriente in pnſeſſione, vt ibi Gomeſ. q. 12.

Ampl. 15. 310 ¶ Amplio decimoquintò, etiam ſi reſignans Cardinalis ſit: quia cùm hæc regula bonum publicum concernat, & emanauerit ad obuiandum fraudibus, comprehendit etiam Cardinales, vt decidit Gnmeſ. hic q. 3. & pariter eorum familares: cùm non minus fraudibus ſint obnoxij, quàm domini: quod pro indubitato habet Gomeſ. hic q. 4. vbi tantùm diſputat de forma impetrandi propter concurſum aliarum

Ampl. 16. regulatum, & reſeruationum. Amplio decimoſexto etiam ſi beneficium ſit exemptum, vt plenè Gomeſ.

Ampl. 17. hic quæſt. 5. quod dubio caret. 311 ¶ Amplio decimoſeptimò, etiam n. fœminis, vt latè Gomeſ. hîc quæſtio 6. & ſic, ſi Abbatiſſa infirma de facto reſignauerit in curia, & infra viginti dies, de eadem infirmitate deceſſerit: poterunt moniales liberè eligere: niſi quòd Rex Franciſcus voluit de facto concordatum ſuum ad monaſteria monialium extendere, vt

Moniales. in magno Regis conſilio practicari vidi, ſont enim in priuato Regis conſilio areſta, quibus regi adiudicatur nominatio omnium abbatiarum tam monialium quàm monachorum per concordata, & indulta ampliatiua: & ita tempore Regis Franciſci iudicari vidi de abbatiis monialium Lilij, Monſiſmartyrum, Sancti Andochi Heduenſis, & aliis.

312 ¶ Memini tamen quòd anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo tertio, Paulus III. Papa refragari cœpit. Vidi enim tunc literas Legati Regij Darmaignaci Ruthenorum Epiſcopi è Roma. anno.1554. Ioanni Gagneio Sorbonico Theologo Regis Franciſci eleemoſynario primo ſuper expeditione prouiſionis abbatiæ Theſauri ordinis Ciſtercienſis, Rothomagenſis diœceſis pro ſorore dicti Gagnæij reſcribentis poſſibile ſibi non fuiſſe obtinere à Papa & eius Cancellaria, vt in bullis dictæ ſororis apponeretur ſimplex ſolita clauſula pro qua ſcripſit Rex Chriſtianiſſimus prout antea ſæpiſſimè actum fuerat.

313 ¶ Dicentibus Romanenſibus quod abbatiæ monialium non continentur in concordatis & priuilegiis Regis, quòd miniſtri Cancellariæ Papæ & datarij loco dictæ ſolitæ clauſulæ pro qua ſcripſit & c. apponebant clauſulam de conſenſu maiotis partis conuentus dicti monaſterij, ſeu de conſenſu mediatis monialium. Sed tandem dictus Gagnæius qui me conſulebat pro ſorore ſua à Rege nominata obtinuit, & memini quòd anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo quinto, Rex qui ante decem annos inceperat vti dicta nominatione in monialibus, cœpit etiam de facto vti in cõmendatarijs Rhodienſium ſeu hoſpitalis ſancti Ioannis Hieroſolymitani, ſeu potius Maltenſium: quo vltimo non diu durante, & contrarium contendi & obtinui: quia non ſunt beneficia, nec poſſunt per Papam vel Legatum conferri, nec cadunt in mandatis, nec in regulis beneficiorum, vt nouè dixi ſuper ſtilo Curiæ parlamen. part. 5. quæſt. 249. Idem

A de commendatarijs ſancti Lazarij Hieroſolymitani, de quibus tetigi in annot. ad Philip. Dec. conſi. Idem de miniſtro Mathurinorum ad redimendos Chriſtianos captiuos Turcarum. Quod eſt verum quandiu profeſſioni ſuæ ſeruiunt: alioquin ea neglecta cum aliis reuolui debent, & eodem lapillo notari.

314 ¶ Redeundo ad moniales Papa Iulius III. valdè Iulius 3. ptæ ſuo deceſſore contra Regem excanduit, eo quòd Rex attentaret in monaſteria monialium & decanatus, & vidi eius bullam datam Romæ 7. calend. Nouembris, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo tertio, pontificatus ſui anno 4. in qua narrat concordata cum d. Rege Franciſco facta eſſe irrita, & deinde ſub certis modo & forma ad Henrici Regis vitam extenſa. Et certè concordata nullo modo extenduntur

B ad moniales: Tum quòd in odioſis maſculinum non concipit fœmininum. Barto. & omnes Doctores in *leg. ſi quis id quod de iuriſdict. omnium iudic.* Alexan. conſil. 131. num. 4. lib. 5. Philip. Dec. conſil. 230. in fi. vbi in annota. dixi. Tum quòd verba concordati non congruunt, imò repugnant, quia vbi text. concordati loquitur de monaſteriis & prioratibus conuentualibus & verè electiois, reſtringit ſe ad ea in quibus forma *c. quia propter. de ele.* ſeruari conſueuit. Sed nunquam ſeruari conſueuit in monaſteriis monialium, in quibus non forma *d. c. quia propter.* ſed forma *c. indemnitatibus, de electio. in 6.* attribuitur & ſeruatur. Et ita tandem contra moniales nominatas à Rege iudicari cœptum in magno regis conſilio, & in hoc ſupremo ſenatu, in quo etiam quandoque grauiter mul-

C ctati ſunt præfecti proninciarum (vt Antiſſiodorenſis Balliuus in quadringentas liberas) qui pro iſtis monialibus literas conſilij priuati Regis de facto executi ſunt, non deferendo appellationi ad hunc Senatum ab eorum executione interiecta.

315 ¶ Decanatus autem etiam ſi ſæpe ſint electiui, & Decanatus. ſoleat in eis ſeruari forma *d. c. quia propter.* non tamen id eſt ex eorum natura, ſed ex accidenti conſuetudinis vel ſtatuti: quia forma *d. c. quia propter.* nnn fuit inuenta niſi pro dignitatibus quarum vacatione Eccleſia dicitur viduata, cuiuſmodi non ſunt decanatus, & ſic propriè non includuntur in concordato in *c. de electione.* Eccleſiæ verò cathedrales & monaſteria verè electiua includuntur, exceptis his quæ habent ſpeciale priuilegium eligendi: ſed poſtea emanarunt in-

D dulta ampliatiua ad decanatus, eccleſias, prioratus, monaſteria etiam ſpeciale priuilegium eligendi habentia, quæ indulta extenſiua & ampliatiua in magno Regis conſilio publicata & regiſtrata non habent vim realem contractus vt concordata, 316 ¶ quæ quidam imperiti putabant vt perſonalia morte Regis Franciſci finita eſſe, non minùs ineptè & præpoſterè quàm ſi contra experientiam dicerentur Leonis Papæ X. morte reſoluta. non enim de concordans ipſis, ſed de dictis indultis ampliatiuis dici poterat aliud ex auditu vel relatione quorundam, aliud ex veris loqui. Quod enim attinet ad magni conſilij areſtum quod Ioan. Papus lib. ſuæ collect. areſtorum. 5. tit. 1. nu. 2. refert. Ego ipſe præſens fui in ipſius cauſæ diſcuſſione

E & deciſione Pariſiis die 26. Auguſti anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo nono, & vidi minimè de concordatis ipſis dubitari, ſed de indulto ampliatiuo Regi Franciſco dato, vt non obſtante ſpeciali priuilegio eligendi quibuſuis dato nominare poſſet: hoc enim indultum, quod eſt extra concordata, dicebatur per monachos ſancti Saturnini, & eorum electum morte Franciſci Regis finitum, quod verum erat: ſed Henricus II. illicò habuit prorogationem dicti indulti ad annum ſub breui Papæ & annulo piſcatoris.

217 ¶ Dicti verò monachi habentes ſpeciale priuilegium eligẽdi, vacatione ſecuta poſt obitũ Regis Franciſci, ſed poſt datam dicti breuis elegerunt iuxta formã *d. c. quia propter.* & ſui priuilegij, nihilominus Rex

nominauit, & procurator generalis Regis in magno consilio defendens nominationem regiam, tanquam ab abusu appellauit à dicta electione & omnibus indè secutis, & ad replicam breuis duplicabant monachi illud breue nunquam fuisse publicatum in eodem magno consilio, quod verum erat: sed quia Rex erat in quasi possessione nominandi indistinctè, etiam ad monasteria speciale priuilegium eligendi habentia, prorogatio illa iudicata fuit eiusdem naturæ, vt continuatio indulti tempore Regis Francisci publicati & registrati, veluti alia noua publicatione non requisita: & sic ea causa me præsente perorata iudicatum fuit per illustrem illum & amplissimum virum Do. Ioannem Iacobum Mesmeum libellorum supplicum in regia magistratum in eodem magno consilio presidentem pronuntiatum fuit malè & abusiuè electum & processum per monachos & conuentum sancti Saturnini, & omnibus eorum gestis & indè secutis annullatis abbatia adiudicata nominato regis.

Dn. Ioannes Iac. Mesmeus.

Hypothesis.

318 ¶ Ex prædictis processit intricata & ambagiosa hypothesis huiusmodi, Cùm nuper ciuitate Antissiodorensi vacasset abbatia monialium, quæ vnam ex se elegerunt, Rex aliam nominauit, à Papa collationem habuit sub signatura cū clausula prouiso quòd maioris partis, aut dimidiæ monialium consensus accedat, Rex litteras patentes seu maiore sigillo balliuo Antissiodorensi destinauit, mandans, vt ad verificationem signaturæ Papæ procederet, & hoc facto suam nominatam in possessionem mitteret, non obstantibus oppositionibus vel appellationibus quibuscunque, quas sibi & priuato suo cōsilio referuabat. Quibus mandatis visis electa abbas consensit & parere, quàm litigare maluit. Priùs tamen Cura parochialis ad præsentationem dictæ abbatis spectans vacauetat, & electa Titium præsentauerat, noua intrusa seu nominata, quia semestre vacationis dictæ curiæ nundum lapsum erat, præsentauit Gaium, qui respectiuè instituti ab Episcopo litigant in possessorio eoram eodem balliuo qui recredentiam adiudicat Caio. Titius appellat, deinde moritur Caius dato mandato ad resignandum, & resignatarius ipse de morte Caij prouisus fuit, vt dubium sit an mors an resignatio prior: resignatarius subrogari se facit in dicta lite contra Titium, & din inuicem litigant, nec Titio possessioni incumbente, quippe qui recredētiam amiserat & habebat subrogatum in ius locum & possessionem Caij recredentiarij fiduciarij possessoris: resignatarius quoque non possedit, quia tertius in vim mādati Papistci per obitum Caij prouisus possessionem occupauerat & in ea pacificè permanebat: Tandem Titius per arestum huius Senatus correcto iudicio dicti balliui recredentiam obtinuit contra collitigatorem suum subrogatum in lite Caij, & volens exequi arestum inuenit mandatarium qui se opponit & ostendit se pacificè vltra biennium possedisse. 319 ¶ Respondi quòd audiri debet, & interim impediet executionem aresti, donec summariè audiatur, si tiō habeat aliud ius quàm per obitum Caij arestum contrarium exequetur, etiā si per tres annos continuos possedisset: quia Titius non neglexit, sed semper prosequutus est litem contra legitimum contradictorem, vt pote subrogatum, ita quod etiam si mandatarius haberet rescriptum Regium in forma *de pacificis.* debet ex illo excludi, & in impensis illius incidentis condemnari: nec tamen sequitur quòd perdat beneficium seu litem in principali: Qui enim vincit per hoc decretum *de pacificis*, in totū vincit, sed actor qui succumbit in illo incidenti, perdit dūtaxat beneficiū illios decreti *de pacificis*, nō autem ius id quod habet in dicto beneficio. Præterea mandatarius est in culpa, quia verisimiliter nō potuit dictā litem ignorare, & sciebat se prouisum per obitū eius, qui licèt haberet recredentiam, tamen litem patiebatur, & videtur collusisse cum resignatario, cuius A subrogatiooem poterat impedire & se potiùs subrogari facere in lite si erat iure superior. Nunc autem facta executione aresti, sufficit Titio disputare de prima præsentatione: mandatarius autem tanquam tertius opponens super pleno possessorio & contra Titium & contra dictum resignatarium negotium habet. Sed per prædicta Titius vtroque ponor, vtpote præsentatus ab ea quę tunc erat sola & vera abbas & legitima administratrix, etiam absque alia confirmatione capite *indemnitatibus. §. si verò* 3. *ceterum, de electio in* 6. Et sic nisi aduersarij Titij appellent tanquā ab abusu a dicta electione (id quod nunc facere non possunt) deberet plenum possessorium Titio adiudicari redeundo ad reg. 320 ¶ Amplio decimooctauò, etiam in altari, vel beneficio annuali: modò sit titulus beneficij, vt per glos. primam in fi. clem. 2. *de elect.* clem. *vnica. de suppl. neg. prælato.* Phili. Dec. in rubr. *col. 3. de rescrip. con.* 210. *nu.* 4. vbi tetigi in annota. Et hæc procedunt etiam si sint prioratus liberè reuocabiles ad nutum, saluo quòd de prouisis à Papa dixi in annot. ad Phili. Dec. *c. cùm accessissent. nu.* 10. *de constitutio.* hæc etiam faciunt numerum in mandatis Papæ vt olim tempore pragmancæ ante concordata faciebant turnum in nominatis & graduatis: secus de vnitis mēsæ quæ inter beneficia nullo modo computantur. Ampl. 18.

321 ¶ Amplio decimononò, etiam in hospitalibus, tiosocomiis, leprosariis, eleemosynarus, & similibus: videlicet quando conferuntur in titulum: quod est, quando in fundatione dictum est, vel quando per electionē prouidetur clem. *quia contingit. §. vt autem, de religios. domi* vt in eleemosynariis multorum monasteriorum, prout refert glos. pragma. *de collatio §. statuit.* verbo *beneficium*, & vidi in dependentibus à monasterio, & celebertimo illo Alpium Xenodochio sancti Bernardi in monte Iouio. Tunc enim, quamuis in gratiis expectatiuis, vel reseruationibus (quantumuis generalibus) Papæ vel Legati, non veneant, nisi specialiter exprimantur. clem. *per literas de præb.* tamen si resignantur, æquè locus est huic regulæ, vt in aliis beneficiis. Si verò non conferuntur in titulum: tunc, quia non sunt beneficia, etiam largè sumpto vocabulo, sed administrationes redditioni rationum, sicut tutelæ, & curatelæ obnoxiæ, *d. §. vt autem*, non conuenit, nec habet locum regula, prout in simili decidit Gomes. super reg. *de triennal. possess.* quæstio. 7: Hinc non habet locum in commendatariis hospitalium sancti Ioan. Hierosolymitani: quia non sunt beneficia, sed potius locationes, pro annua modica pensione, ad decem annos, vel circa: vt vidi, & tetigi ad stilum parlamenti, par. 5. q. 249. ad hoc Philip. Cotneus consi. 66. lib. 3. Ampl. 19.

322 ¶ Amplio vigesimò, in omni permutatione, siue æquali, siue inæquali, siue fiat cum amico vel consanguineo, siue cum extraneo, etiam si alter tantùm resignantium sit infirmus, dummodo de eadem infirmitate, infra viginti dies præstiti consensus decedat: quia verba huius regulæ de permutatione, generalia sunt, & potest fieri fraus, etiam si beneficia sint æqualia siue paris valoris: puta ad fraudandum Ordinarium infirmi, vel nominatos graduatos, aut mandatarios expectantes, quibus afficeretur beneficium infirmi, in eo mense, turno, vel articulo, non autem beneficium compermutatum, quod forsàn est de patronatu laico, vel spectat ad collationem prælati iam sanis grauati. Cùm ergo locus sit regulæ indistinctè, non erit opus recurrere ad probationem circunstantiarum, de quibus in *c. 2. de renunciat. in* 6. nec sit præiudicium compermutanti, qui ipso iure remanebit in titulo, & possessione pristina, sine noua collatione, vt per Ioan. Andr. in *c. si beneficia. de præb. in* 6. Phil. Dec. in *c. cū venerabilis* 18. vbi in annot. dixi, *de exceptio.* quāuis Gomes. hic q. 19. contrarū teneat, & restringat hanc regulam de permutatione infirmi, ad casum de Ampl. 20.

quo in c. ij. *de renunciat.* in vj. & malè.

Ampl. 22. 323 ¶ Amplio viceſimoprimò: etiam in reſignatione facta reſeruatis fructibus, quamuis Gomeſ. hic quæſt. 22. dubitet, & relinquat cogitandum. Ego verò, dico minus eſſe dubij hoc caſu: quia maior eſt fraus reſeruatis fructibus (cùm ſit ſpecies reſeruationis magis odioſæ, & prohibitæ) quàm ſi abſolutè reſignaretur, vt io ſimili dixi infra io reg. *de publicandis*, quæſtio. xiij. Tum alioquin proomptum eſſet hanc regulam fraudare, ſine vlla derogatione, & diſpenſatione, & ſine vlla mentione infirmitatis. Sed hodie hæc reſeruatio vt omnis penſio reducitur ad tertiam fructuum partem quam non poteſt excedere, vt ſtatuit Carol. vi. Rex Franciæ, & ita ſæpe iudicari vidi in hoc ſenatu, & ſæpe vidi appellari tanquam ab abuſu ab executione bullarum penſionis excedentis tertiam fructum: ſed mox vt appellatus offerebat reductionem ad tertiam partem, non amplius producebatur

Ampl. 23. in appellatione abuſus. 324. ¶ Ampho viceſimoſecũdo, vt procedat etiam in infecto peſte: quamuis cõtrarium contendat latiſſimè Gomeſ. quæſtio. ix. motus, quia licèt dicatur conſtitutus in periculo mortis, non tamen infirmus, niſi fictè. Nam infirmus, ſecundùm eum, dicitur, quia iacet io lecto febre correptus. Sed prorſus delirat. Quia quanto morbus periculoſior eſt, quantò maior ſanitatis & vitæ deſperatio: tãtò maior dicitur infirmitas, in veris, & propriis terminis huius regulæ: ſiue verba, ſiue mentẽ, ſiue vtrũque ſimul inſpicias: textus etiã, quẽ citat de dict. l. 1. §. *ſed ſciendũ de edilit. edict.* contrariũ eius quod intendit, directo probat, & ſtat pro ampliatione noſtra: glo ſſa verò quam Gomeſ. citat, nihil dicit. Siue igitur reſignans detineatur morbo quo decumbit, ſiue nõ decumbat, ſed ſedeat, vel etiam ambulet: ſi tamẽ ex eodẽ morbo, puta vulnere enſis, vel colliſioue, lapſu vel apoplexia, vel hemplexia, ſeu graui catharro, vel carbunculo peſtifero laboret, & iofra viginti dies, de eodem morbo decedat, locus eſt huic regulæ.

325 ¶ Plus dico quòd in dubio preſumitur mortuus ex eodẽ morbo, vel eadem iofirmitate: ita quod impetrans per obitum, non tenetur aliter probare, quod reſignans de eodẽ morbo, vel infirmitate deceſſerit: probata morte, & morbo, vel infirmitate tempore reſignationis, vt ſuprà nu. vij. Sed tamen impetrans per obitum, regulariter tenetur probare reſignantem mortuum infrà viginti dies: niſi qualitas morbi talis ſit, quæ ſoleat præfocare infra tertium, ſeptimum, vel decimum quartum diẽ: quia tunc, per locum à communiter accidẽtibus, & à qualitate morbi, præſumitur reſignans mortuus infra tempus, quo ſolent ex tali morbo decedere: & onus probandi contrarium, incũbit reſignatario: quamuis Gomeſ. hic. q. ix. cõtrariũ teneat, & malè. 326 ¶ Amplio viceſimo tertiò,

Ampl. 25. vt nõ præcisè requiratur infirmitas, tempore quo fit & expeditur mandatũ, vel inſtrumentum mandati ad reſignandum: quamuis hoc ſentire videatur Gom. hic q. xij. q. xxxj. vbi vult quod omni tẽpore debet qualitas infirmitatis adeſſe, aliàs vacet per reſignationem. Quid enim ſi ſanus hoc facit, & inſtrumentum penes ſe ſeruat, vel noo leũatur, ſed manei in matrice nota- E tij, donec accidente infirmitate leuetur, & tradatur curſori; locus enim erit omnino huic regulæ, quæ loquitur de reſignatione facta, vel executa contemplatione infirmitatis, quia reſignans correptus eſt, ſecus ergo ſi ſanus, non ſolũm confecit, ſed etiam tradidit, & miſit inſtrumentum Romam: deinde currente veredario, reſignans equo decidat, vel gladio vulneretur, aut aliàs inopinata infirmitate corripiatur, & inde moriatur, & poſtridie reſignationis admiſſæ, vel deinceps, infra tamen viginti dies, tunc enim non erit locus regulæ, vt pleniùs dicam infra eodẽ, limita. j. nu. 341. quum non ſit facta propter illam inopinatam, & non præuiſam infirmitatem, & mortẽ: ſed è contra locus erit in infirmitate, quæ aderat quando miſſum eſt Romã mandatum, ſiue tunc, ſiue prius confectũ: quia veriſimiliter illios morbi contemplatione, mitti & curri cœpit, & eò reſpicit Edictum Regium quod poſt has regulas ſubiunait: vbi §. 4. vult regiſtrari tempus, non ſolùm quo trapezita recipit huiuſmodi procuratorium, ſed etiam quo curſori tradunt deferẽdum Romam, vel ad Legationem. 327 ¶ Amplio viceſi- Ampl 24. mo quarto, vt dies, in qno per reſignantem vel eius ſpecialem procuratorem præſtatur conſenſus, non computetur in numero viginti dierum: quia terminus iſte præfigitur, per præpoſioonem, à, quæ de ſui natura excludit terminum, à quo, vt Bartol. Bald. Paul. Alexand. Iaſon. in leg. j. *ſi quis cautio.* Alexand. conſil. 86. in fioe libri 7. & tetigi in conſuetud. Pariſienſi. §. B 4. quæſt. 11. in fin. & ita etiam tenet Gomeſ. hic quæſt. 37. & bene. 328. ¶ Amplio viceſimoquintò, etiam Ampl. 25. ſi reſignatario prouiſum fuerit à Papa, cum clauſula hodie vulgata, *etiam ſi per obitum, vel alias quouiſmodo vacet*, quod eſt indubitatum: cum huiuſmodi clauſula non operetur derogationem buic regulæ. Nec hanc ampliationem facio, niſi occaſione explicandi quæ intricauit Gomeſ. hic quæſtio 34. & 35. vbi prima facie dubitare videtur, an dicta clauſula, *quouiſmodo vacet*, implicet vacaoonem per obitum. Sed non eſt ita, quia non loquitur de vacante per obitum, tempore impetrationis, vel ſupplicationis ſignatæ, de quo oon dubitat: ſed (vt liquet attentè legendo) loquitur de futura vacatione per obitum: de quo non immeritò, Romæ exiſtens, & ſcribens (vbi palàm C damnare non audet) dubitat, & modeſtè facit, reſignatarium à commodo huius clauſulæ excludendo, & hactenus abuſum illum reſtringendo. Atqui maiot adhuc abuſus eſt, cuiuis extraneo boc indulgere: quoniam veriſimiliter minus erit inſidiarum reſignanó, ab vnico reſignatario quem delegit, & de quo ſibi noto confidit, quàm à quouis extraneo.

329 ¶ Cæterùm nihil, vel in iure canonico execrabilius, & deteſtabilius illo more, quem in Romana Curia inoleuiſſe Gomeſ. oſtendit: vt quis non ſolùm beneficium viuentis eo inſcio, ſed certi hominis, & per futuram eius mortem impetret, quo non aliud, ad captandam mortem alienã magis idoneum, imò incentiuum: præſertim in locis, vbi venefica illa peſtis intoxicandi, generis humani inimica fernet, & D quæ tandem more gangrænæ (vt ait beatus Paul. 11. ad Timoth 11.) quacunque impium illud exemplum tolerabitur ſerpere incipiet, vt etiam falſitates inſtrumeotorum ſerpere cœperunt. Deum verò vltionum mecum omnes boni orent, vt has peſtes & earum authores conſcientiæ iamdudum cauteriſatæ, hoc eſt immedicabiliter obduratæ, breui adobruat, & qui à Deo quid poſcunt, ſciant ſe admoneri ne ceſſent. Stat igitur quòd hæc clauſula non derogat buic regulæ. Sed an ea clauſula deroget regulæ de veriſi- mili notitia, dicam ibi quæſt. 6. 330 ¶ Amplio viceſi- Amp. 26. moſextò, ſiue beneficium ſit merè collatiuum: ſiue ad præſentationem patroni Eccleſiaſtici, vel etiam laici ſpectet, quindo libera præuentio reſeruata eſt, vt ſuprà num. 57. ſiue electiuum impropriè, vt quando plures eligendo conferunt: & generaliter quandoque, & vbicunque, Papa præuenire poteſt, & intellige quando libera collatio ſit per Papã vel Legatum.

331 ¶ Amplio 27. etiam ſi Papa vel Legatus confe- Ampl. 27. rat, vel inſtituat ad præſentationem patroni, quod rariſſimum eſt, tamen contingere poteſt, & ſi contingat, habet locum regula. Nec obſtat quod iſta non dicitur Papalis vel Legati prouiſio, ſed prouiſio Ordinarij, vt pote fundata & reſtricta ad præſentationem Ordinarij. Patronus enim in iſtis verus Ordinarius eſt, & talis dicitur. Quia dico quòd naturalis Ordinarius, videlicet qui habet inſtituere, plus iuris habet, & magis dicitur Ordinarius: vt ſuprà nu. 74. & ſic principaliter

paliter deber attendi præiudicium quod illi fit. Non enim tenetur admittere præſentationem, ſcilicet ex capite reſignationis futuræ, niſi velit. Quemadmodum non tenetur admittere volentem reſignare, niſi velit: vt nuper Epiſcopo Ebroicenſi reſponſi, & ſuprà ſatis oſtendi. Si igitur eo recuſante præſentatus ex capite reſignationis ſcilicet futuræ, etiam de conſenſu vel literis expreſſis patroni adeat Legatum vel Papam, fit præiudicium naturali Ordinario. Atque ita ſi tunc reſignans morbo laborat, de quo infra viceſimum diem decedat, beneficium vacat per obitum, & poteſt naturalis Ordinarius confertre per obitum incommutabiliter mediante conſenſu vel noua præſentatione patroni, vel commutabiliter, ſi liberè conferat iuxta not. ſuprà num. 60. cum ſequent. Quod ſi Papa ad præſentationem inſtituat infra propriam dioceſim Romanam, tunc quia facit vt Ordinarius, non habet locum regula vt regula: ſed ſi voluntatem ſuam ad eius inſtar limitauerit, dicendum vt circa finem huius regulæ: & notanter dixi reſignatione admiſſa, quia ante illam admiſſam ab habente poteſtatem nihil vacat.

Contra Gomeſ. 332 ¶ Circa hæc Ludo. Gomeſ. hîc qu. 17. colum. 2. verſicu. *ſecundus caſus*, dicit quod præſentatus & inſtitutus non poteſt ſine conſenſu patroni beneficium reſignare. & citat Inno. in c. vlo. in fine. *de renuntiation.* Panorm. in c. *ſignificatum*. colum. 2. *de præb.* Rochum Curtium in tracta. *de iure patronat.* in verbo *honorific. cum* quæſt. 51. qui ita tenent, & vltra eos idem tenent Cardin. Floren. in clemen. vnic quæſt. 10. & ibi Bonifac. de vitali. col. vlti. num. 37. *de renuntiation.* Philip. Deciſ. conſ. 224. numer. 7. Aimo Crauetа conſi. 153. num. 10. ſed falſum eſt, contrarium obſeruatur, vt etiam dixi in anno. ad Philip. Dec. in d. conſ. 224. quod procedit ſiue in renuntiatione voluntaria, ſiue in deſtitutione inuiti ſententiali, vt etiam tenet. Ioan. Calderic. conſ. vlo. ſub titu. *de renuntiatio.* faciunt quæ dixi ſuprà, ſed Ordinarius qui admiſit reſignationem non poteſt (excepto caſu permutationis vt vſuri datum eſt, vt ſupra) tuò inſtituere ſine conſenſu vel præſentatione patroni cui tempus non currit, donec ſibi non ſatisfactum fuerit, vel donec priuato vel ſententia priuatoria nota fuerit in loco iuxta not. in clem. vnic. in fine *de conceſſ. præbend.*

333 ¶ Cæterum ſi patronus ex cauſa reſignationis infirmi præſentauit & Ordinarius inſtituit, non poteſt patronus ſiue eccleſiaſticus ſiue laicus, iterum præſentare ex cauſa obitus reſignantis intra viceſimum diem ſiue præſentationis, ſiue inſtitutionis ſecutum: quia hæc reg. non habet locum in Ordinario, vt ſæpe ſupra probatum eſt. Idem ſi præſentatione admiſſa ante inſtitutionem moritur repugnans, niſi inquantum ante inſtitutionem patronus alium præſentare poteſt accumulando, puta laicus *c. quod autem. extra de iure patron.* Et ſic nec in inſtitutione quidem locum habet hæc regula, vt etiam tetigi, ℣. num. 23.

Ampl. 28. 334 ¶ Amplio viceſimooctauò, etiam ſi ante præſtitum conſenſum, Papa ſi reſignationem admiſit, & Contra Gomeſ. contulit, mortatur: quis nihilominus habebit locum hæc regula: quamuis contrarium latè teneat Gomeſ. hic quæſt 32. & malè. Hæc enim regula non eſt de pecuniariis, & merè voluntariis: ſed concernit, & facta eſt ob bonum publicum, & ad fraudes amputandas, & ſic non moritur cum Papa, ſed ſemper in vinculi obſeruantia manet. *l. Arriam. C. de hæret.* tum (quicquid ſit in Italia, vel in aliis locis vbi Romanenſes ſigunt, & reſigunt leges) ſatis eſt, quòd apud nos hæc regula, pro iuſta perpetuáque lege, recepta eſt. Siue tamen conſenſus præſtitus eſt ante, vel poſt obitum Papæ in Cancellaria ſedis vacantis, ſemper à die conſenſus incipiunt currere hi viginti dies: alioquin perſeuerat vſus, & effectus huius regulæ in fauorem Ordinariorum, & omnium quibus per obitum prouidebitur.

335 ¶ Amplio viceſimonono, vt nec Papa quidem hîc regulæ derogare poſſit: quod tam de iure per ſe, quàm de iure & de facto declaro. De iure quidem multifariam, & gradualiter. Primò, quia rectè perpendendo, huiuſmodi derogatio ſpecies eſt reſeruationis, vt clarè probaui ſupra numero 138. omnis autem ſpecies reſeruationis prohibita eſt, & abuſiua, per concilia & concordata. Tum præuentiones odioſæ ſunt, & aboleri merentur, vt ſuprà numero 40: & infra in reg. *de publican.* num. 160. cum ſeq. & in reg. *de verſi. not* numero 27. Quod autem Papæ per concordata reſeruatum eſt ius præuentionis: hæc reſeruatio odioſa eſt, & ſtrictè interpretanda: vt ſufficiat quòd de aliquo operetur: prout ſatis operatur, vbi de ſolius Ordinarij præiudicio agitur, & poſtquam eidem Ordinario, ſaltem breue neceſſitatis ſpatium relictum eſt ad conferendum per obitum: videlicet poſt tempus veriſimilis notitiæ: & dummodo hoc ſpatium ei non auferatur, nec præueniatur: prout certum eſt, illam præueniendi facultatem non fuiſſe conceſſam, nec relictam Papæ per dicta concordata, niſi cum hoc onere, vel ea fiducia, quod Ordinariis liberum manerer tempus veriſimilis notitiæ, nec eis præriperetur. Sed per huiuſmodi derogationem, diſponit Papa de futura vacatione obitus, non ſolùm ante tempus veriſimilis notitiæ, poſt obitum: ſed etiam ante obitum: & non ſolùm reſeruat, ſed plus facit, quàm ſi ſibi reſeruaret morte vel vacatione ſecuta, quod tamen non poteſt, obſtante decreto *de reſeruationibus ſublatis.* ſed derogando huic regulæ præripit ſibi in effectu, fructum futuræ vacationis per obitum naturalem, & hanc legem æquiſſimam, & in legem generalem receptam, ſuprà nu. 127. & eodem modo derogat. reg. *de veriſimili. notit.* cui tamen etiam poſt obitum expreſſe derogare non poſſet, vt infrà in dict. reg. numero quadrageſimo, tum etiamſi poſſet regulanter, non tamen poteſt, quando de præindicio alterius quam Ordinarij agitur: ſaltem quando agitur de præiudicio graduatorum & nominatorum ab academiis, in mentibus eis deputatis, vt ſupra numer. 131. cum ſeq. tum etiam ſi poſſet, ſaltem non debet nec voluiſſe cenſetur, in præiudicium dicti nominati, vel graduati: niſi ſpecialiter exprimat, vt ſic reſpectu graduati & nominati, ſit ſubreptitia, vt ℣. num. 137.

Ampl. 29. Derogatio vna regulæ eſt ſpecies reſeruationis. Hypothiſt.

336 ¶ De iure verò & de facto declaro, quia etiam ſi toleraretur de facto, quòd Papa deroget, poſtquam beneficium, iam actu verè vacat per reſignationem admiſſam, licèt reſolubiliter, & antequam reſolutio ſecuta ſit: tamen nunquam receptum nec toleratum fuit, quòd hoc poſſet, ante reſignationem factam & admiſſam, & ante omnem vacationem: & tunc nec de iure, nec de facto, ſaltem in hoc regno, derogare poteſt. Exemplum promo, quod vidi in facto, ante triginta annos, ſcribens pro clientulo, in cauſa beneficiali decanatus de Mangeaco, eorum præfectis libellorum ſupplicum Palatij, tunc pendente. Ægidius Conueos, alias de Langlade, poſſidens ſeptem beneficia incompanbilia, ſub diſpenſatione ad ſeptem, quæcunque volens acceptare, octauum reſignauit decanatum de Mangeaco, in manu decani ſancti Petri Andegauenſ. quem ad hoc elegit, qui admiſit & contulit Ioan. Bonreu. mox Ægidius acceptat, intrat curam parochialem de Nouaulla: quare Tertius impetrat decanatum de Mangeaco ab Ordinario, per clement. *ſi plures de præbend.* deinde Boureus collationem ſibi factam narrat Papæ, à quo facit confirmari, & in quantum opus eſſet, de nouo ſibi conferri: poſtremò Quartus impetrat à Papa, iure deuoluto, vel aliàs quouiſmodo.

337 ¶ Et hi tres litigabant. Tertius impugnabat

& reſignationem admiſſam non eſt tempus ſufficiens ad veriſimilem notitiam, ſeu potius ad delanonem mandato ad reſignandum, quod iam verè miſſum & peruentum inuenitur, & hoc ne relinquatur anſa fraudandi hanc æquiſſimam reg. conficiendo mandatum ad reſignandum, & tempore quidem ſanitatis ſuſtinendum, ſed fide accepta, morbo tantùm imminente exequendum, vt ſupra eod. num. 324.

343 ¶ Alioquin, hoc eſt procuratorio re integra & ante omnem ſuſpicionem non tranſmiſſo, rationes huius imitationis rectè quadrant contra impetrantem per obitum à Papa: tunc enim ſufficit mentem Papæ & reſignantis perpendi: ſed non concludunt contra Ordinarium nec contra promiſſum ab eo per obitum, quia cum Ordinarius certet de damno vitando, imò totius Eccleſiæ vniuerſalis interſit vt vnicuique ſua iuriſdictio ſeruetur, vt ſupra num. 128. io ſi. non tam mens Papæ & reſignantis attendi debet, quàm contingentia facti, vt caſu quoquo modo contingente Ordinarius iure ſuo (quod longè fauorabilius eſt) vti debeat, & fauorabilis eſt, quinetiam extendendus reditus ad ius commune c. 2. & ibi gl. ver. *numerandum de præbend.* in 6.

344 ¶ Tamen pro dicta prima limitatione facit quod huiuſmodi reſignantes ſolent in manus eiuſdem notarij de præſenti reſignare, & nihilominus in manus cuiuſcunque poteſtarem habentis dato procuratore etiam poſtea nominando vel lacunæ vacuæ inſerendo, & Papa per clauſulas generales tam ſignaturæ quàm bullæ, præteritam illam reſignationem in manibus cuiuſcunque factam ratificat & admittit, & ſi quod valere debeat, non vim reſignationis factæ à procuratore tempore datæ bullæ & firmitatis ſuperuentæ: ſed in vim antiquæ reſignationis factæ tempore habiti ab ipſomet reſignante ſano, & extra omnem morbi ſuſpicionem, quam Papa ratam habet, vt quidam tenet in cap. *quod in dubiis de renuntiat.* Et cùm ratihabitio trahatur retrò ad initium actus ratificati, cap. *ratihabitionem, de regulis iuris*, 6. medium ineptum vel inhabile non conſideratur, cum non ſuperuenerit defectus ex parte ratum habentis, vt l. penult. in fine, & ibi Bartol. *rem ratam haberi.* nec ex parte gerētis ſeu reſignantis ſuperuenerit mutatio voluntatis vt in *l. diſpenſatorem. de ſolutio.*

345 ¶ Sic certè vtcunque hæc ſit communis & perpetua ſententia canoniſtarum & bulliſtarum, tamen nullus de hoc caſus reperitur in toto corpore iuris pontificij, & multò minus eſt de mente veterum canonum. & re vera iuſte eſt nouus abuſus & noua praxis inuenta à ſollicitatoribus curiæ Romanę ad præripiendum iura Ordinariorum. Iure enim antiquo 6. q. 3. c. *denique* 8. *q.* 2. *c. abbat.* imò eoam iure decretalium *c. admouet. t. quod in dubiis. de renuntia.* renuntiatio beneficij non valet, niſi in manus Ordinarij, qui poteſt inſtituere vel deſtituere. Card. Flor. cle. 2. colum. vlt. *de pœnis*, Panorm. in diſputa. 5. colum. 8. Et quamuis glos. in *c. quod in dubiis. & in c. quod Deo timorem. de ſtatu monachi.* teneat quòd renuntiatio facta in manus alterius quàm Ordinarij poteſtatem habentis valeat reſpectu ipſius renuntiantis, falſum eſt, & illa glos. reprobatur per Hoſti. & Innoc. in d. c. *quod in dubiis.* per Ioan. Andre. in *c. quanto de tranſlat. prælato. & in mercuria. c. non firmatur de reg. iuris* in 6. Hoſti. in *c. ex ore. de his quæ fiunt à maiori par. capitu.* Germinia. conſ. 125. numer. 5. Stepha. Bertrandi conſ. 133. num. 13. lib. 2. impreſſis per Vincentium, & probatūr per text. in d. c. *quod in dubiis*, qui indiſtinctè dicit, nullam obtineat firmitatem.

346 ¶ Et quod dicunt gloſſæ & quidam doctores quòd ſuperior poteſt talem renuntiantem priuare ſi velit, vel renuntiationem ratam habere per d. c. *quod in dubiis.* non eſt verum, vt patet per illum textum qui expreſsè loquitur quando quis renunciauit ſponte, & in contemptum Eccleſiæ & ſuperioris, vt quando quis non ſolum ſponte & in manus laici ad quem non ſpectat, reſignauit: ſed etiam à laico collationem & inueſtituram accepit, Eccleſiam vltrò ſpoliando. tunc enim adhuc non ipſo iure priuatur, ſed cauſa cognita priuandus eſt text. in d. c. *quod in dub. his.* ſecus in reſignatione defunctoria. *c. ſuper hoc e. ſanè de renuntia. c. literaturam. de voto & voti redempt.* Sed ſiue nullo modo priuandus ſit, ſiue ſit priuandus, cum cauſa à ſuo Ordinario cognoſcenda, non poteſt Papa talem renuntiationem in manibus alterius quam ſuperioris in debitum factam ratam habere & conferre, niſi iura Ordinatorum vſurpando, & nouam non ſolùm contra antiquos canones, ſed etiam contra decretales vſurpationem faciendo: Et ſic dicta prima limitatio ſanè debet vt dixi intelligi, ne ſit tectorium multiplicati abuſus.

347 ¶ Limito ſecundò hanc reg. vt non procedat in ægritudine animi: niſi eſſet talis, & tam vehemens mœrot, vt ex eo ſanitas corporis notabiliter læderetur: quia tunc concurreret etiam infirmitas corporis & periculum vitæ: alioquin in ſola ægritudine, de qua non ſperatur mors, non adaptaretur hæc regula. Si tamen ægritudo, mentis alienationem induceret, non per banc regulam, ſed iure communi corrueret reſignatio, & quicquid inde ſecutum eſſet. Et quamuis Go. hîc qu. 10. renear, in funoſo qui habet interuallum, præſumi in dubio factam eſſe reſignationem in ſana mente: hoc falſum eſt, tum ex natura actus, de quo etiam præſumptio iuris eſt, quòd non ſoleat ſpoote fieri. *c. ſuper hoc, de renuntiat.* tum propter nimis frequentem malitiam & audaciam hominum, cupiditatibus ſuis deditorum, qui ſolent non ſolùm incautis, variis rechnis imponere: ſed etiam prudentibos (contra l. Corneliam *de falſis.*) ſupponere: vt iis temporibus, cuidam Abbati in vicino cubiculo ſuppoſitus fuit falſus reſignans, per fictos amicos: qui etiam re derecta tergiuerſando, & quoſdam iudices huius temporis multis mulcendo, puniſionem euaſerunt. Incumbit ergo hoc caſu reſignatario probare ſanam mentem, vt in ſortiori tenet gloſ. ordinaria in c. fin. & ibi Panorm. *de ſucceſſ. ab inteſtato.* & quæ dixi in annot. ad Alex. conſil. 141. col. 2. lib. 1. & ad Philip. Decium *l. in negotiis. de regul. iur.*

Limit. 2.

Contra hæc.

349 ¶ Limito tertiò, in ſene, vt tenet hîc Gomeſ. q. 7. & benè: niſi eſſet ſenex capitularis, & decrepitus, vel, cum ſenectute aliud accidiſſet, ex quo vicina mors immineret, & ita temperari, & reſtringi deber gloſ. pragmat. otu. *de collation.* § *item quod omnia verbo permutationis.*

Limit. 3.

350 ¶ Limito quartò, vt non procedat in eunte ad bellum, vel trahiciente mare: quia non eo ipſo conueniunt verba & mens regulæ, niſi aliàs periculum mortis particulariter ipſi perſonæ reſignantis immineret: quamuis aliud ſentiat Gom. hic. q. 8. ad fin. faciunt quæ dixi 3. ampliat. 14.

Limit. 4.

351 ¶ Limito quinò, vt non procedat in morte ciuili: ſtatutum enim loquens de morte, intelligitur de naturali, non autem de ciuili, nec extenditur ad ciuilem, niſi in caſibus iure expreſſis, gloſ. & canon. in *c. ſuſceptum de reſcript.* in 6. Oldr. conſil. 284. in fin. Alexand. conſil. 139. n. 4. lib. 12. Ægid. Bellamere *c. ne innitaris.* in fi. *de conſt.* & ibi Panor. facit l. vlt. *C. de his qui veniam ætatis impetrauerunt.* latè Ioan. Crotus *in repetit. Gallus.* §. *& quid ſi tantum.* colum. 3. cum tribus ſequent. *de liber. & poſth.* Vnde ſi quis reſignauit, & infra viginti dies à conſenſu præſtiro, ducat vxorem, vel capiat poſſeſſionem pacificam alterius beneficij incompatibilis, non vacat beneficium per exortationem, vel aſſecutionem incompatibilis: ſed per dictam reſignationem tantum, nec

Limit. 5. Mors intelligitur de naturali, non de ciuili.

locus erit huius regulæ. Tum prorſus diſſimilis eſt ratio, vt ſenſus communis oſtendit.

352 ¶ Amplio primò, etiam ſi ſtatutum loquatur, tam de ciuili, quam de naturali morte, puta per ceſſum vel deceſſum: quia non extenditur ad aliam ſpeciem mortis ciuilis, puta propter adeptionem vxoris, vel incompatibilis beneficij, vel non promotionem, aut aliàs, vt not. glo. ver. *cedentium*. Gemin. Philip. Fran. & omnes in c. *quamuis* ij. *de præbend.* in vj. Amplio ſecundò, etiam ſi illa priuatio imminebat tempore mandati ad reſignandum confecti, vel traditi: puta ſi iam tractabat de vxore ducenda, vel cuculla monaſtica profitenda, vel de aſſequendo alio incompatibili, quod infra viginti dies executus eſt. Adhuc enim ſemper diuerſa, ſaltem non prorſus eadem eſt ratio, quæ in hac regula: quæ ad ſummum de hoc caſu non loquitur qui conſequenter remanet in iure commuti. *ſi cum dotem.* in princ. *ſol. matrimo.*

Reg. 30. 353 ¶ Idem multo fortius in regula 30. *de impetrantibus beneficia vacantia per obitum familiar.* Cardin. vt ibi tenet glo. Caſſado. deciſ. 16. *de præbend.* Gomeſ. hîc q. 7. Barba. conſil. 82. libro 4. & idem in aliis regul. cancellariæ. Si enim non fit extenſio de obitu naturali ad ciuilem in hac regula quæ fauorabilis, eſt iuri que communi conſona, vt ſ. nu 62. quantominus in d. reg. 30. quæ eſt ambitioſa, & contra libertatem publicam, & quandam ſpeciem reſeruationis implicans. Et hæc eſt vera & punctualis ratio huius deciſionis, & limitationis ad dictam regulam trigeſimam. quod nota, quia Barbat. in dicto conſil. 82. lib. 4. vbi latè & ex profeſſo tractat, vix hanc rationem leuiter & contemptim attingit: dicens quòd dicta regula 30. ambitioſa eſt, & exorbitans: ſed plures alias, ram malè concludentes, quàm longè & operosè accerſitas rationes, more ſuo, vltra quinque columnas vrget.

Vera ratio.

Rationes Barba refri-guntur.

354 ¶ Quas Gomeſ. in dicta reg. q. 7. ad tres reducit. Prima per text. in clement. *ne Romani.* §. *eo tamen de elect.* Ibi: *per mortem, vel alias deficere quomodolibet*: Vnde infert quòd cõſtitutio loquens de morte, ita demum comprehendit priuationem, vel aliam vacationẽ, ſi vltenus procedat extẽdendo. Quia imò ille text. qui loquitur de camerario, vel Pœnitentiario Papæ mortui, habet locum non ſolum in morte naturali, vel ciuili dicti Officialis: ſed etiam in impedimento, vel abſentia, ſecundum gloſ. ibi, in verbo *quomodo*, quã omnes ſequũtur. Et ſic verba: *vel aliàs deficere quomodolibet* non ſunt oppoſita niſi ad maiorem expreſſionẽ: & ſine illis idem eſſet, etiam in quauis ſuſpenſione, vel impedimento, uedum in quauis morte ciuili: & conſequenter ille text. potius in contrarium facit.

Concilium Conſtantien. ſe vtens Papas depoſuit.

355 ¶ Secunda ex eo quòd Panorm. in c. *licet de vitãda.* colum. 3. verſi c. *ſed aduerte ad vnam de elect. in.* dicit in concilio Piſano, deinde in Conſtantienſi (in quo Benedictus decimus tertius, ſcilicet Petrus de Luna, & Ioan. 23. ſcilicet Baltazar Coſſa, priuati & depoſiti fuerunt, & Gregor. 12. ſcilicet Angel. de Corrario, non ſine cunctatione, & mœrore Papatom abdicauit) fuiſſe dubitatum, an electio futuri vnici Papæ ſpectaret ad Cardinales, an verò ad concilium generale? Quia clarum eſt, quod iura antiqua faciunt pro concilio. *c. ſi duo ibi: vniuerſitatis conſenſus. C. ſi tranſitus.* ibi: *ſiqui tem totum in vnum conuenerit Eccleſia. & c. ordinis electio.* 79. diſtinct. Iura autem noua, quæ tribuunt electionem Cardinalibus, loquuntur de vacatione *per obitum*, vnde in vacatione *per ceſſionem vel priuationem* remanent in correcta intra antiqua, vt ſic electio ſpecter ad concilium. Sed meliorem rationem, vide nu. ſeq. in fin. Et hanc partem firmat ibi Panor. ex quo concilium eſt congregatum.

Electio Papæ an ſpect. ad concilium vel ad Cardinales.

356 ¶ Et ſic loquitur de Baſilienſi, quod erat congregatum tempore ſuo, in quo non ſolùm adfuit, ſed etiam incorporatus fuit, vt patet in ſua diſput. 1. quæ incip. *quoniam veritas*. & ibi in ſeſſione 37. ſedens in ampliſſimo illo & ornatiſſimo cœtu, Eugenio 4. depoſito, coëlegit Amedeum Sabaudum, in Papam Felicem 5. à quo vt ſcribit Ant. tit. 22. c. to. 4 Cardinalis effectus eſt. ſed Felice prodito, a Friderico 3. (qui coronam imperialem ſitiens, facile ab Ænea Syluio, fortunibus adhærente, perſuaſus eſt. & in partes Nicolai 5. tractus) deinde pace, per ceſſionem Felicis, ſine geſtorum conſeruatione, cum Nicolao 5. parum felciter ab eodem Felice facta, præfatus Panor. galero abiecto, Paobotmum inglonius redit. Subdit tamen in præfata diſputat. 1. quod in concilio Conſtantien. pro euitanda diſcordia (ſcilicet quæ in futurum timebatur, non abſente: videlicet propter potentiam, & animoſitatem Cardinalium qui ſemper manent, concilium autem Conſtantienſe mox diſſoluendum erat) fuiſſe obtentum, vt conciliom, ſcilicet Conſtantienſe, pro illa vice transferret poteſtatem ſuam in collegium Cardinalium: & ita Cardinales elegerunt ex poteſtate propria, & concilij, ſecundum eum, cuius propterea libri hoc anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo nono menſe Martio, mote Romano *ἐμφανίσεως ἰκῶνος* inquiſitoribus Papæ Paul. 4. cum effuſo aliorum etiam opumorum authorum catalogo verè famoſo libello damnati ſunt, quo monachico zelo, qua præpoſtera ſcientia nemo non videt.

Panor. Cardinalis in concilio Baſilienſi fictum.

Eugenius 4. Felix 5.

357 ¶ Sed certe conſilium Conſtant. ſeſſione 14. & 39. nouam formam (prout voluit) appoſuit electioni, & quas voluit perſonas, actiuè, & paſſiuè ad hoc habilitauit, & delegit: & ſic, vt deſtinatio trium ſimul concurrentium Paparum facta eſt authoritate dicti concilij: ita & electio Martini 5. vnici. Similiter in concilio Baſilienſi (in quo Eugenius 4. ſententialiter depoſitus fuit) electio noui Papæ, ſcilicet Felicis 5. facta eſt per idem ſacrum concilium Baſilienſe, vt patet in ſeſſione 37. & ſic ſtante concilio generali, & vniuerſali, ad illud ſpectat electio, quum eo ſtante, non ſit alind in Eccleſia maioris poteſtatis & aothoritatis, & ad eum ſpectet inſtitutio ad quem deſtimoo c. 3. d. c. *monacho. c. cum ex iniuncto* in fi. *de hæreticis. c. cum & plantare* §. *in Eccleſiis de priuil.* et *de reg. iur. l. cum eſt velle, ff. dereg. iur* & nemo vnquam de hoc dubitauit, niſi quidam conductitius iuuenis Rufus, qui non tam quod ita ſentiret, quàm vt mihi contradiceret: & fruſtrà laceſſeret in me pro Papa & Cardinalibus ſcribens pag. 521. tenuit ad concilium vniuerſale, ſed ſolos Cardinales etiam concilio ſtante ſpectare electionem Papæ, nullam probationem addocendo, ſed duntaxat caoillando quædam verba concilij Conſtantienſis, potioribus, vt ſolet omiſſis & diſſimulatis, ſeſſione 41. ſacroſancta (refert ille) ſynodus adiungit, reuerendiſſimis in Chriſto patribus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus ex eorum voluntate & conſenſu expreſſis: ex his verbis quæ ille ſtudiosè ſelegit, non ſolùm quod intendit minimè colligitur, ſed etiam ex verbis eiuſdem periodi (quæ tencet probatur totam poteſtatem fuiſſe concilij, nec Cardinales tum habuiſſe poteſtatem, niſi qualem & quantam Concilium eis cum adiunctis dedit: vt in principio dictæ periodi ibi exeqoendo eiuſdem ſynodi ordinanonem, decretum & ſtatutum ſuper modo & forma electionis, & in fine dictæ periodi ibi tribui poteſtatem, ſupplens omnem defectum, &c. Ergo verba illa media de voluntate & conſenſu Cardinalium non reſpiciunt poteſtatem datam certis Archiepiſcopis, Epiſcopis, abbaobus, prioribus, decanis, Archidiaconis, doctoribus & aliis adiunctis ad eligendum Romanum pontificem, ſed reſpiciunt delectom adiunctorum, & ſenſus eſt clariſſimus quòd illi adiuncti fuerunt delecti, non minus à Cardinalibus, quam ab aliis de concilio, & illis omnibus tam Cardinalibus quàm adiunctis concilium dedit poteſtatem cum clauſula de-

creti præcisi ſupplendo omnem defectum. Sed vide quam callidè ille ſeſſiones à me nominatim citatas videlicet xiv. & xxxix. diſſimulet, in queis aperriſſimè legitur non collegium Cardinaliom, ſed ipſum duntaxat concilium viuuerſale ſola ſua conciliari authoritate de electione Papę in forma,loco,tempore & materia, & in perſonis diſpoſuiſſe, de concilio verò Baſilienſi,cuios ſeſſionē xxxvij. citaui, nullam ille mentionem facit,forte quòd illud verū concilium non agnoſcit,cum tamen Eccleſia vniuerſalis exceptis paucis factioſis Eugenio IV. damnato & præciſo adherentibus agnouerit. Cæterum in dicta ſeſſione xxxvij. ad verbum legitur , *ſtatuit, decernit & declarat electionem Romani pontificis fiendam & celebrandam pro hac vice per hoc ſacrum concilium Baſilienſe , ſeu eius authoritate , modis & formis infra ſcriptis.* Stant ergo à ſententia noſtra concilia Eccleſiæ vniuerſalis, vt notum ſit quales & quàm Catholici ſint à quibus lapidor.

358 ¶ Ex his paucis nemo non obeſſe natis nos facilè iudicabit cur etiam à magnis & optimis multiſque prouocatus & impulſus, tamen oolueto his quæ in me ſcripſit reſpondere. Quatenus tamē in me ſcripſit,bona cum parte meam magis cauſam firmat; non enim aliud agebam quàm ſtatum & libertatem Imperij & Regni, & Eccleſiæ præſertim Gallicanæ , qualis ſub optimis Imperatoribus & regibus ſtirpis Caroli Magni floruit aduerſus corruptiones & vſurpationes poſtea ſecutas propugnare. Quid enim opus erat reſpondere & publica commoda commentatiorū meorum Analyncorum to iora & conſuetudines defraudare , cum ſcripta illa mea tot oobilibus claſſicorum teſtium cincta ſint , cùm nihil ſcripſero oiſi citato authore, in quo plura inſuper quam ſcripſero,reperiuntur. Quod ſi telatum ineſt , in teferente multo plures ſunt reſponſiones in locis à me relatis, quam quiſquam pluribus menſibus aut annis loqui vel ſcribere queat. Videantur ergo fontes & teſtimonia , & plos ſatis reſponſionis erit : neque verum quidem dixiſſe (vt omnes hodie fatentur) ſed etiam multo minus quàm potuiſſem & in maius habebam dixiſſe. Sat ergo ab omm cauillatiooa propugnata noſtra concluſio ſtaote concilio generali & vniuerſali, ad illud ſpectare electionem Romani pontificis, pro vt ſemper, eo ſtante , obſeruatum fuit.

359 ¶ Niſi eſſet quoddam concilium à ſolo nutu Papæ dependens,& in quo ſoli pet eum deputati præſident , quia ad tale concilium (quum mortuo Papa expiter) non poteſt ſpectare electio,ſed ad ſolos Cardinales , vt nupet viſum eſt de concilio Tridentino : cuius tempote , Paulus III. quondam ſcorti Regij frater , mortuus eſt. & tamen concilium illud , taoquam interim quoque mortuum nullo modo elegit : ſed ſoli Cardinales , poſt longam vacillationem. Nec enim erat iuſtum conciliuru , vt hoc anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo primo , Chriſtiniaſſimus Rex noſter Henr. II. palam etiaoo Tridenti , & per totam Germaniam proteſtatus eſt : Sed ad inſeruiendum affectibus , monarchiam maximis (ſed irritis) laboribus , conſiliis , & ædibus meditantium , ſubdolè coactum : nec non Papæ , ad annatas è regno Franciæ expiſcandas , vnde non immeritò præfatus Rex ſe non habiturum illud pro concilio, nec eò qoenquam miſſurum , nec ſobditos ſuos ire paſſurum , teſtatus eſt.

360 ¶ Cæterū Theologię profeſſores,vt Iacob Almain in ſermone *de poteſtat. Eccleſ.* c.ix.tum ſequent.Ioao. Gueſſon in tract. *de poteſtat. Eccleſ.*& in tract. *de auferibilit. Papæ ab Eccleſ.*& alij,tenent quòd ſtante vero generali concilio,illius ſolius (& non Cardinalium (eſt electio , quouiſmodo vacet. Nec eſt mirum, quia talé concilium eſt ſupra Cardinales,imò etiam ſupra Papā, & primitiuā habet poteſtatem immediatè à Chriſto; ſecundum Theologos,pro vt etiam definitū eſt in concilio Conſtātienſi,& Baſilienſi,& habetur in pragmat. tit. *de author. & poteſta. ſacro.concilio* quæ eſt melior ratio,quàm illa Panor. ſcholaſtica ſupra oum.140. & eam ſeutētiam,videlicet concilium eſſe ſupra Papam, etiam Sorbonici doctotes ſolemni iureiurādo in adeptione doctoratūs ſemper ſe defenſuros profitentur. Et ſic redeundo ad ſecundū rationem Barb.nec illa valet.

361 ¶ Tertia ſumitur ab intentione concedentis, quia ſortè non putauit Papa quòd in domibus Cardinalium degant viri tam flagitioſi , ac priuatione digni: quoniam aliàs de iure præſumuntur habere familares honeſtos,vt ait Inno.& alij in *c. in ſtuante de offic. de legat.*Et ſic Papa concedendo Cardinalibus hoc priuilegium in ſuos familares , non cogitauit de familiaribus , qui ob delicta & facinora ſua, beneficijs priuarentur : & ſic noo extenditur ad tales. Sed certè hæc ratio deterior eſt prionibus, quia hoc priuilegium non eſt datum in fauotem familiarium : ſed in eorum præiudicium. Igitur mali familiares noo debeot eximi , nec immunes eſſe à ſeruitute, ſeu reſeruatione, cui boni familiares ſubduntur. Abſurdom eſt enim, quòd pœna, vel culpa præſtet immunitatem. l. *ſiue hæreditaria. de negot. geſtis.* Præterea hæc ratio particularis eſt , & ſolùm excluderet vacationem *per priuationem ex delicto* (de qua etiam ſola diſputat Barbi in d. conſil.) ſed omnem aliam vacatoms ſpeciem, & mortem ciuilem implicatet,& redigeret ſub regulā: puta *ceſſionem , incompatibilitatem, non promotionem, non reſidentiam*, & omnem priuatiooem alitet, quàm ratione delicti : & ſic magis facerer ad ampliationem, quam ad teſtrictionem d. reg. 30.

362 ¶ Gomeſ. autem quartam addit rationem. nam poſito quòd Papa cogitauerit, etiam de malis & facioorosis familiaribus , qui delictorum ergò priuantur, noluit tamen in hoc Cardinales (vt eius verbis vtar) priuilegiare : vt eos cautiores redderet in ſuſcipiendis bonis famulis , & receptis caſtigandis. Sed hæc ratio, prætet id quòd laborat morbo præcedentis,fortiùs in oppoſitum retorqueturi: quia ſic Cardinales magis inuitabuntur ad occultanda & defendenda furorum famulorum crimina : quod eis proclive eſt , propter eorum ſupeteminentem potentiam , & authoritatem quia nemo eis diſplicere audet. Verus igitur elenchus & punctualis ratio reſtrinctionis dictæ reg. xxx. eſt , quia dicta regula eſt contra libertatem publicam , implicans ſpeciem reſeruationis: & ſic, cum expreſsè loquatur de certo modò vacandi, ſatis io eo operatur,& non ſolum non debet ad alias ſpecies vacationum extendi: ſed etiam de vacatiooe *per obitum* (quæ de vero & naturali iotelligitur) non debet extendi ad ciuilem & fictum obitum. facit not. ſupra eod. oum. 109.

363 ¶ Contrà , ſi quis arbitretur dictam regul. 30: etiam ad omnem vacationis ſpeciem extendi debere, cùm agatur de collatione Papæ. quia Papa non tam facilè extraneo impertanti conceſſiſſet , ſi expreſſiſſet quòd erat beneficium familiaris Cardinalis. Ergo indiſtinctè gratia ſubreptitia eſt. c. *poſtulaſti. de reſcript.* hæc enim ratio generaliter concludit, ad omnem ſpeciem vacationis. Solue, fatendo quòd eſſe poteſt, Papam oon tam facile conceſſiſſe: verūio dico regulam; quæ colligitur ex dicto c.*poſtulaſti.* intelligendam eſſe de difficultate conforpi iuri communi,vel ex cauſa iuſta, & debita: non autem de difficultate, quæ reſpicit affectus , vel aliam cauſam exorbitantem , aut indebitam: alioquin dicendum eſſet, quòd non exprimendo alium magis amicum Papæ moꝰ affuturum , & petiturum idem beneficium , gratia eſſet ſubtepritia , quia ſi Papa ſciuiſſet , non conceſſiſſet huic primo impetrano: quod eſt abſurdum. Tum ſatis eſt, ſi vel in paucis, ambitioni Cardinalium Papa in dulſerit : videlicet in ſpecie vacationis, in d. regu. 30. expreſſa, duntaxat, *l. tutori. C. de negot. geſtis.*

364 ¶ Vode ſi familiaris Cardinalis , infirmus , reſignat in manus Papæ , vel Legati : ſiue *ſimpliciter*,

ſiue *in fauorem*, ſiue *cauſa permutationis* prouiſio facta, cum derogatione regulæ *de viginti diebus*, non eſt ſubreptitia, ob id quòd tacitum eſt, reſignantem eſſe familiarē, & infirmum. Quamuis enim remota derogatione huius regulæ, vacaſſet *per obitum morientis infra viginti dies*, & ſic locus fuiſſet dictæ reg. 30. vt ſupra num. 291. dummodo beneficium ſitum eſſet extra Galliam, & loca in quibus reſeruationes omnes ſublatæ ſunt: tamen attenta derogatione non poteſt Cardinalis, dominus defuncti, conqueri: nec inſpecto iure communi, nec inſpecta reg. 18. quæ per detogationem, in hoc caſu ſublata eſt, vt tenet Guillelm. Caſſādo deciſ. 16. *de præben.* vbi refert, ita fuiſſe iudicatum in Rota, contra Cardinalem de Farneſio: ea ratione, quia licet cauſæ de præſenti, aut de præteritò ſubſiſtentes, quæ retraherent, aut difficiliorem principem redderent, ſunt in conſideratione, quoad ſubreptionem: non tamen cauſæ de futuro, quæ poſſunt contingere, vel non contingere, vt poſt Rotam in no. decidit Felyn. in c. *in noſtra* col. 12. coroll. 7. *de reſcript.* hic autem cōtingere poterat, quòd infirmus decederet infra, vel ſupra 20. dies. Ego verò fateor, quòd hæc ratio mutuata à Felyn. vera quidem eſt in ſe: ſed dico primò, quòd impertinens eſt: ſecundò, quòd poteſt deciſionem euertere ſi conſtabat reſignantem non victurum vltra viginti, decem, vel octo dies, prout ſæpe vſuenit. Et tamen nihilominus vera eſt deciſio, non eſſe locum dictæ regulæ 30. Præterea non eſt de futuro, ſed de præſenti, quòd Papa difficilius contuliſſet extraneo: ſaltem difficilius apposuiſſet derogationem regulæ *de infirmis*, ſi ſciuiſſet infirmum eſſe familiarem Cardinalis: amici ſui: & pariter Legatus, ſi ſciuiſſet intereſſe Cardinalis ſocij, & congetronis ſui. & ſic iſtud eſt malum exemplum ad deciſionem Felyn. quæ hic impertineas eſt.

395 ¶ Vera ergo, & vnica ratio eſt, quàm nouè tradidi: videlicet, quòd vtcunque difficilius, vel nullo modo derogaſſet huic regulæ, ſi ſciuiſſet: tamen illa difficultas prouenit ex affectu, & ex cauſa exorbitanti, odioſa, & minimè conſiderabili. In iure autem, cauſarúmque deciſione, non quod Romæ fit, ſed quod fieri debet conſiderandum eſt: & ſic, non q' ód Papa vel Legatus facit, vel facturus erat: ſed quod facere debebat conſiderandum eſt, iuxta text. in *l. ſed licet it. de offic. præſidò. cꝰ pulcher.* text. in c. *grauis nimis. de præbend.* è concilio generali Lateranenſi deſumptus, vbi in collatione beneficiorum non ſolùm non conſideratur ſed penitus damnatur & reprobatur Cardinalis affectus. Quantū ergo ad permutationem, is cui collatum eſt beneficium infirmi, eſt in tuto: ſed beneficium collatum infirmo vacabit per obitum, & in eo Cardinalis habebit ius ſuum: imò etiam ſi nondum collatum erat infirmo, quia quicquid dicant, non debet compermutans gaudere de bona (quam dicont) fortuna ſed omnino demittere tenetur, vt ſuo loco dicam. Sed ſi Cardinalis probare velit, in fraudem ſui, & ex compoſito factam huiuſmodi reſignationem: non eſt materia huius regulæ, ſed materia c. 2. *de renunciat.* in 6. vt tetigi ſuprà num. 93. à quo non excluditur: ſaluo quod non debet ad hoc de facili admitti, ſiue ex leui coniectura: ſed ex veris cauſis, quæ promptè probari poſſint: quia non ſolùm incertum erat ius quod per dictam regulam 30. prætendit, ſed etiam odioſum, & exorbitans, & cuius excluſio fauorabilis, vt per glo. & doct. in c. *ſtatutum. de præbendis* in 6. Cæterùm non otioſè calamo indulſi in hac ecſtaſi: ſed vt iuuenes diſcant, & aſſuefcant veras, & punctuales ſingularum deciſionum rationes inueſtigare, & tenere exactè. hoc eſt enim caput artis: reliquæ enim quantumuis coloratæ & prima fronte arridentes decidendi rationes non illuminant, ſed confundunt, pertutbántque doctrinam, & in errorum præcipitia dudum.

366 ¶ Redeundo ergo ad quartam noſtram limitanonem, ratio deciſiua, & punctualis, qua hæc regula 18. tantùm procedit in naturali, non autem in ciuili morte, eſt, quia Papa bene voluit diſpoſitionem ſuam, & effectum reſignationis pendere à morte naturali, & iudicio Dei, ſed noluit eam relinquere in voluntate reſignantis, nec quòd alieno arbitrio penderet: mentò hæc regula non debet extendi, nec habere locum in morte ciuili: puta per vxorationem & aſſecutionem alterius beneficij incompatibilis, quam reſignans poteſt accelerare, vel differre ante, vel poſt 20. dies, pro vt voluerit. Hæc eſt ratio viua, naturalis, & manifeſta: iuxta quam occurrit vtilis & neceſſaria quæſtio. Ratio punctualis.

367 ¶ An hæc regula debeat extendi ad vacationem, quæ fit per ſententiam hominis priuatiuam: videtur enim quòd ſic: Tum quia maturare, vel differre ſententiam pendet ab arbitrio iudicis, qui eſt publica perſona, de qua lex confidit. *l. 2. C. de offic. ciuili. ind.* cꝰ in quo non præſumitur fraus. c. *in. præſentia. de renunciat. c. ſicut c. cum inter vos. de re. iudic.* Tum quia, cùm non feratur ſententia, niſi poſt negotium inſtructum, facilè præſentiri, & præmideri poteſt: & ſaltem accuſatus & conuictus, non minùs timere, & præmidere poteſt imminentem ſententiam condemnatoriam, quàm infirmus mortem: & ſic eadem paritas rationis æquè videtur in vtroque extremo concurrere, ſicut in morte naturali ex infirmitate. In contrarium facit, quòd accuſatus, etiam iam conuictus, facilùs vel togando, vel aliquid de oouo allegando, poteſt differri ſententiam, quam infirmus mortem, vt docet experientia rerum magiſtra. & ſic poſſet effectus regulæ pendere ab eius arbitrio: contra intentionem conditoris. De priuatione per ſententiam. Experientia rerum magiſtra.

368 ¶ Solue, hæc regula non habet locum hoc caſu, propter aliam rationem. cùm enim criminoſus, vel accuſatus reſignat metu futuræ ſententiæ priuatiuæ, Aut facit ſimpliciter in manu ipſius Ordinarij, non adhibita fide in fauorem alterius, ſed metè, & abſolutè, tunc non eſt locus huic regulæ, quæ ceſſat in Ordinano, vt ſupra num. 30. Aut verò mittit reſignatum in manus Papæ, vel Legati, in fauorem certæ perſonæ, vt aſſolet: & tunc non valet reſignatio, nec collatio, tanquam ſubreptitia. Fit enim in fraudem ſententiæ, & ad eludendum (quantum ad hoc) iudicem, & iudicium impendens. quòd ſi fuiſſet expreſſum, Papa tunquam admiſiſſet reſignationem: ſaltem admittere non debuiſſet, aut non tam de facili: quod ſatis eſt. Hic enim ex hypotheſi, priuatio beneficij vel eſt tota pœna delicti & tota condemnatio, ſi ad hoc duntaxat ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter agebatur, vt in *c. per tuas* 1. *de ſimon. c. ex literis c.* fin. *de excef. prælat.* vel eſt pars pœnæ & condemnationis, ſi de alio crimine agitur, de quo conuictus, beneficio priuandus eſt. Diſtinctio prior addita infra num. 102.

369 ¶ Si igitur ad hoc euitandum & ſententiam præueniendum reſignat, fraudem facit legi, & iudici, & velut in frandem alienat: quæ alienatio reſcindi debet, & in priſtinum ſtatum reponi. *l. ſi aliquis* ibi: *ſi ſine ſuſpitione pœnæ: de donat. cauſa mor. l. in fraudem.* in *prine. l. auſertur.* §. 1. *de iure fiſci. l. ſed ſi maritus* in fin. *qui cꝰ à quibus manu. libe. non fiunt. l. quæſitum* eodem titulo. ibi ex eo tempore quo quis propter facinorum ſuorum cogitationem, iam de pœna ſua certus eſſe poterat: multo plus cogitatione & conſcientia delictorum, quàm damnatio ins dandæ libertatis eum amiſiſſe, & ſic ius reſignandi: & quæ tradit Bartol. & alij in *l. poſt contractum de donation.* Philip. Decius conſil. 235. Hinc etiam apud nos, in officiis ciuilibus, accuſatus de crimine, quod ſequitur officij priuatio, præſertim de delicto in officio, non admittitur ad reſignandum in fauorem. Quod ſi iam admiſſa ſit, & collatio facta à Rege: procuratores, patronique Regis, vt aduerſus obtentionem, vel in-

ciuilitatem intercedunt, & recepti huiusmodi cessionarij A impediunt, donec de crimine cognitum sit: & si cedens damnetur, vacabit *per priuationem*, non post cessionem: non obstante admissione, & collatione Regis, tanquam subreptitia.

370 ¶ Non obstat quòd glos. & doctor. passim dicunt, eum contra quem inquiritur, de crimine priuatione digno, resignare posse beneficium, & quòd per resignationem vacabit, & non per sententiam priuatiuam: vt glos. in c.2. verbo *finita: vt lite pendente.* in 7. Geminian. consil.105. colum.1. glos. pragmat. *de collat. §. item insuper*, verbo, *disponere.* colum. 3. Stephan. Aufreri. in addit. q. Tholosan. 436. glos. reg. cancellar. 27. Quo Anto. Butrius consi. 43. ampliat, etiam stante mandato Papæ de conferendo alij impetranti secuta sententia, dummodo tamen resignans ignoret B illud mandatum: secus si sciat, quia tunc satis videtur in fraudem mandati resignare, & sequitur Felyn. in *c. in nostra* columna 28. *de rescript.* Aufreri. in d. q. 436. Quia respondeo, quod illud est ex defunctorie dictis scribentium: qualia pleráque per manus (sed illotas) tradita, & in speciem artidentia, in magnos errores, nisi scitè distinguantur, desiunt. Non ergo debet generaliter accipi, huiusmodi accusatum resignare posse, sed sanè intelligi: videlicet quando merè, & absolutè abdicat in manu Ordinarij: & ita etiam expresiè loquuntur omnia iura, quæ de eo, qui sententiam sua cessione preuenit meminerunt: 371 ¶ quæ sunt tria tantùm, aut ad summum quatuor, videlicet *c. dudum.* in fi. *de election. c. per tuas.* in fi. *de simon. c. ex literis.* c. vltimo. *de excess. prælat.* Quan- C tum ad *c. dudum.* malè, & impertinenter citatur à Geminian. consil. 103. col. 1. quia primò non loquitur de criminoso resignante: nec ibi de crimine agitur, siue ciuiliter, siue criminaliter: secundò, nec de vera quidem resignatione, sed tantùm de litigante ciuiliter de titulo beneficij, qui negotio discusso, videns se malam causam fouere, cedit liti, & causæ. Quòd enim non sit vera resignatio beneficij, siue iuris in eo competentis, patet: quia huiusmodi cessio (quæ non est aliud quàm bonæ fidei, vel sera agnitio) potest fieri coram quocunque competente iudice, coram quo lis versatur: etiam si alias non possit iustituere, nec beneficium vacans conferre. Resignatio autem fieri non potest, nisi in manu eius, qui potest de vacanti prouidere. *c. cùm ex iniuncto.* D in fin. *de hæret.* Sed quantum ad *d. c. per tuas.* 1. non criminaliter, sed ciuiliter tantùm agebatur, vt Abbas simoniacus eiiceretur: idque coram iudice competente potestatem habente destituendi: videlicet coram Innoc. III. Papa nullúsque erat impetrans. nondum enim inoleuerat mos impetrandi vacatura. & sic ille textus loquitur de simplici abdicatione veri tituli beneficialis, in manu ipsius Ordinarij facta, per quam processus qui ad aliud non tendebat, finitus est, nec sequuta fuit alia sententia. Quantum autem ad cap. *ex literis.* ciuiliter tantum agebatur, vt Episcopus (qui authoritatem & præsentiam tantùm præstitetat exequuturi sententiæ capitalis, per iudicem sæcularem, temporalis suæ iurisdictionis in furem latæ) deiceretur Episcopatu, vt ob id indignus: qui tamen non resignauit, nec cessit, sed causa cognita, condemnatus fuit ad cedendum. & sic ille tex. impertinens est. præter id quod vt nimis rigorosus meritò exoleuit. Quantum autem ad c. vltimum. *de excess. prael.* non probat textus, quòd criminaliter ageretur cõtra Petrum Cullubrien sem Episcopum: sed saltem ciuiliter agebatur, vt propter non seruatum interdictum, à Gregor. IX. in Regnum Portugaliæ latum, Episcopatu priuaretur: qui sententiam Papæ præueniens, sponte cessit. & sic fuit vera & propria resignatio per delatum inter reos, saltem ciuiliter, sed tamen in manu Ordinarij merè & absolutè.

372 ¶ Et sic nullus est text. in iure, qui probe aliud, quàm in primo membro dictionis nostræ suprà n. 368. dictum est. Male ergo, & sine iure, siue ratione vulgò putant accusatum, vel inquisitum de crimine beneficij priuatione digno posse resignare beneficium, coram quolibet, alias habente potestatem admittendi. Peius dicunt, & consulunt (vt Geminian. consil. 105. colum. 1.) hanc esse cautelam ad eludendum iudicem, & euitandum infamiam. Pessimè sentiunt, hunc etiam in fauorem, etiam simul retenta pensione, in manibus Papæ resignare posse. Vt ergo inueterato errore profligato, singulas partes discuram: quas (ne discentes obtunderem) non omneraui distinctionis nostræ sup. num. 368. enumeratij

373 ¶ sic dico. Aut accusatus de huiusmodi crimine, coram suo Ordinario qui habet iurisdictionem contentiosam, & potestatem conferendi, puta Episcopo, resignat purè, & absolutè: & res expedita est, vt dixi: quia poterit Episcopus admittere, & iure suo ordinario prouidere: poterit etiam non admittere, sed iudicialiter ad sententiam & exequutionem procedere, & tunc de vacante, per sententiam priuatiuam prouidere: cùm sententia in rem iudicatam transierit, vel quia non fit appellatum infrà decennium, vel renuntiarum, vel deserta appellatio, vel sententia à superiore confirmata. Aut verò coram officiali Episcopi; & idem: si, & quandiu officialis habet generale mandatum ad conferenda beneficia, & resignationes admittendas: iuxta c. vlt. *de offic. vic.* in 11. Rota decis. 218. *cui datur. in antiq.* Si verò non habeat (vt non solent habere) sed tantùm vicariatum ad iurisdictionem contentiosam: tunc si reus conuictus, & peccatum agnoscens cedat beneficio, non potest officialis admittere, tanquam veram cessionem, seu resignationem beneficij (cùm non habeat potestatem) sed bene tanquam cessionem litis, & agnitionem doux fidei: & velut confessionem in acta relatem, nontificare Episcopo, vel eius generali vicario ad beneficia, vt is (si velit) resignationem admittat, & prouideat: vel (si malit) sententiam expectet: nihilominus poterit, & debebit officialis ad sententiam procedere: qua (inter cætera) priuabit reum beneficiis omnibus, si quæ habet: vel priuatum & inhabilem, provt iustitia exiget, declarabit.

374 ¶ Et hæc in eo, qui non est priuatus ipso iure, sed priuandus: vt regulare est in omni crimine, etiam homicidio: Innoc. Panor. in *c. cum nostris.* colom. vlt. *de concess. præbend* Panor. Felyn. in *c. querelam de iure. iurand.* decisio Tholosa. 207. 436. & ibi Steph Aufrer. in additio. Philip. Dec. consil. 166. vbi in annotat. dixi. sed si priuatus esset ipso iure, (saluo eo quod dicam, infrà num. 389.) vel tempore collationis sibi factæ inhabilis: statim, vel quandocunque infrà sex menses à tempore notitiæ posset Episcopus conferre. *c. licet Episcopus, de præbendis.* in 6. etiam non expectata sententia declaratoria: quamuis nouus collatarius non possit eum deturbare per sequestrum: nec mitti in possessionem actualem, nisi post sententiam: vt edicto Regio de quo infrà §. 16. caetum est. Vnde si processum officialis Episcopi, liqueat reum ipso iure priuatum, vel per simoniam ingressum, aut aliàs ius non habere, etiam per solam, sed legitimam confessionem: ioxta *c. ut clericis §. si verò, de iudic.* tunc (sedat causæ vel non) potest Episcopus conferre. Sequuta verò sententia, à qua non sit appellatum, vel si transierit in rem iudicatam, vel si reus cesserit iuri, & bri, nec appellauerit: satisfactum erit præfato Regio edicto, vt ibi dixi §. 16. licèt de sententia iudicis tantùm secularis loquatur.

375 ¶ Redeundo ad reum priuandum, aut reus conuictus, vel confessus coram suo Episcopo, vel eius officiali, habet beneficia in alia diœcesi, vel etiam in eadem, sed ad collationem alterius, quàm sua Epis-

Cap. dudum.

Cedere liti.

Resignare.

Cap per tuas.

cap. ex literis.

Cap vlt. de excess. prel.

Plena diffinitio.

1. Membrum.

2. Membrum.

3. Membrum.

4. Membrum.

Crimen inde priuat ipso iure.

Edictum Regium.

ſcopi: & tunc ſi coram iudice ſuo ſententiam præueniens, & ad miſericordiam prouocans, cedat, idem dicendum eſt, quod nuper diximus de cedente in manu officialis, qui non habet vicariatum ad beneficia. idem ſi ſpectet prouiſio ad eundem Epiſcopum, non tamen libera, ſed ad præſentationem, vel nominationem alterius. Aut verò non accuſatur coram iudice ordinario, ſed coram delegato, vel quouis alio iudice competente, qui non habet diſpoſitionem dicti beneficij: & idem dicendum quòd de cedente coram ſuo officiali, ad quem non ſpectat prouiſio beneficij.

6. Membrum. Aut verò non cedit coram eodem iudice, ſed clanculum reſignatum mittit: & non valet reſignatio, tanquam fraudulenta: videlicet in fraudem iudicis, & ſententiæ priuariuæ imminentis: ſicut nec alienaoo bonorum, in fraudem imminentis confiſcationis. iuxta not. io *l. poſt contractum.* & ſuprà num. 157. & argu. *c. 1. de oper. noui nuntiatio.* tum canones nemini volunt fraudem & dolum patrocinari. cap. 2. *de dolo & contumac.*

376 ¶ Cùm autem hæc concluſio fundetur in iure communi, locum habet, etiam ſi purè, ſimpliciter, & abſolutè reſignatio fiat in manu proprij Ordinarij: id eſt eius ad quem ſpectat prouiſio beneficij: puta, ſi iuſtè accuſatus coram proprio officiali, habeat beneficium in diœceſi aliena, vbi clàm reſignatum mittit: quia non valebit reſignatio: non propter ſubreptionem, ſed propter iuris communis prohibitionem, quæ reſultat ex prædictis. Quaocumuis igitur Ordinarius collator admonitus ſit, vel ſciat, tamen non valet admiſſio reſignationis, nec collatio per eum facta: imò quanto magis cognoſcit (& ſic eum fraudatore ſcienter contra iura participat) tanto teprehenſibilior, & vitioſior eſt actus eius. Portò licèt collatio Ordinarij non ſubſit ſimplici ſubreptioni introductæ contra prouiſiones Papæ vel Legati. clement. 2. *de offic. de Ordinar.* tamen ſubeſt rationi, & diſpoſitioni iuris communis.

377 ¶ Imò, etiam ſi ſpectet ad ptouiſionem Epiſcopi, coram cuius officiali accuſatur, oon valet admiſſio, & collatio, ſi Epiſcopus ignoret fieri in ſtaudem iudicij, ſententiæque futuræ: quia hic, vtpote in cauſà lucratiua, ſatis eſt fraudem ſubeſſe ex parte reſignantis, vel alienantis. Imò idem, ſi fraus ſit per viam permutationis, etiam ſi alter compermutans ſit in bona fide: quia nihil amittet, ſed in iure ſtatúque priſtino ſtabit. Itaque ſi eu non contentus, certat de lucrando pinguius beneficium ex facto accuſati fraudatoris, iam de lucro certat, & lucratiuam cauſam ex actu vetito & fraudulento prætendit: & ſic idem vt pnus, poteſt tamen fieri permutatio æqualiter, & ſine fraude: tunc rata manebit, & per ſententiam non vetus, ſed nouum, per permutationem non fraudulentam quæſitum, beneficium vacabit: prout proclimus eſt hoc reſpectu ceſſare fraudem in permutatione, quàm in abſoluta reſignatione.

7. Membrum. 378 ¶ Si verò reus mittit reſignatum in manus Papæ, vel Legati: non valent reſignatio, admiſſio, & collatio, duplici de cauſa. Primò, eadem ratione, & prohibitione iuris communis: cui non eſt derogatum. Secundò, ratione ſubreptionis, vt ſuprà numero 368. Et ſic beneficium vacabit per ſententiam: & in partibus, non in curia. Et præterea ſi Papa vel Legatus mentionem faciant de accuſatione, vel etiam ſimul de crimine digno punitione: adhuc deterius erit, quia apud nos, per decretum *de cauſis*: ſuberit abuſus & ab executinne bullarum poterit, tanquam ab abuſu appellari. quia Papa vel Legatus, reſignationem huiuſmodi ſciemer admittendo, & conferendo, turbant iutiſdictionem ordinanam, & eius effectum impediunt. quod eſt contra decretum *de cauſis*. Aut enim Papa vel Legatus non detogant, nec diſponunt contra ius commune, nec intendunt ordinariam iuriſdictionem fraudare: & actus nullus eſt, & ſubreptitius: Aut derogant, & fraudem & iniuriam faciunt iuriſdictioni ordinariæ, cuius effectum impediunt, & vigorem eneruant: & ſic nulliter & abuſiuè per decretum *de cauſis*: etiam ſi reſignatio ſit mera, & ſimplex. quòd ſi facta ſit in fauorem certæ perſonæ (vt aſſolet) vel retenta penſione, vel fruchbus: & adhuc maior fraus, & nullitas, & tetrior abuſus. Nunc vides quàm neceſſaria ſit, quamum lucis adferat hæc noſtra analyſis, quantúmque paralogiſati ſint, qui hactenus ſine iure, imò eootra iura, ad pauca aduertentes ſcripſerunt, accuſatum de crimine digoo priuatiane reſignare poſſe indiſtinctè & imminentem ſententiam eludere: cautelámque eſſe ad ſibi negotiandum, beneficiúmque apud alium interim depoB nendum, infamiam quoque vitandam.

379 ¶ Hanc deciſionem noſtram limito, ſi reus poſtea (quia innocens) abſoluatur: tunc enim valet reſignatio interim ſponte facta, non extorta, nec aliter vitioſa, conſtat enim eam tunc non eſſe factã in fraudem ſententiæ. Idem ſi ſemel iniuſtè condemnatus appellauit, & in cauſa appellationis abſolutus fuit prout etiam ſtaret alienatio, per iniuſtè accuſatum ſponte facta, nec aliter vitioſa: aliàs ſequeretur, eum qui de falſo crimine inſimulatur, non poſſe de rebus ſuis interim diſponere, etiam ſi innocentia poſteà deregeretur: quod eſſet abſurdum. Valet ergo hoc caſu reſignatio, non ſolùm facta coram Ordinario: ſed etiam coram Papa vel Legato, quia innocentia facit ab initio ceſſare ſubreptionem: non enim obrepit C qui innocens eſt: & Papa ſi ſciuiſſet accuſatum, ſed iniuſtè non minus admiſiſſet: nec iniuſtè afflicto adderetur afflictio. Et ſic interim hoc caſu pendet reſignatio, & collatio nec eſt inconuenieus: ſed frequentiſſimum in iure, & in praxi, vt ſuprà nu. 81. vſque ad numerum 84.

380 ¶ Sed ſi reus abſoluitur, non quia innocens, ſed venia, condonatione. vel abolitooe crimnis obtenta et tunc differentia eſt inter ptouiſionem Ordinarij, quæ remanet valida; & prouiſionem Papæ, vel Legati, quæ nulla eſt: quoniam vt ab initio ſubreptiua non conualeſcit. & pariter ſi reus pendente iudicio ante ſententiam mortuus fuerit, tunc prouiſio Ordinarij non aliter vitioſa ſtabit: quia ceſſat impedimentum iuris communis, ex quo non fraudatur D ſententia quæ noo ſequitur. prouiſio verò Papæ, vel Legati, vtpote ab iniuo ſubreptitia, non conualeſcit. ſa. ſuprà num. 71.

Subdiſtinguitur.

381 ¶ Sed quid ſi Papa non contulit, ſed ante accuſationem & reſignatiouem mandauit inquiri, conuictúmque beneficio priuari, & illud impetranti conferri? Doctores nihilominus dicunt valere reſignationem, & prouiſionem ex capite reſignationis: ſi tamen reſignans ignotet illud reſcriptum, & ſit in bona fide: vt Anton. Butr. conſil. 43. & alij ſupra numet. 370. Verùm apud nos huiuſmodi teſcriptis locus non eſt. Aut enim Papa delegatis comouittit. & eſt duplex ootorius abuſus. Primus contra decretum *de cauſis*: Secundus contra decretum *de reſc. nationibus ſublatis*: quia quicquid diſtinguat Aufreri. ad quæſt. Tbeolo. 400, 36 io fine. quem ſequitur Stephan. Bertrand. conſi. 2. colum. vlti. num. 1. lib. 3. Siue Papa beneficium reſeruet generaliter, ſiue ſpecialiter, ſiue beneficium vacaturum in genere vel in ſpecie mandet conferri certæ perſonæ expreſſæ, vel noo expreſſæ: ſemper eſt gratia expectatiua, vel ſimplex reſeruatio ptohibita, & abolita, per coocilia, & concordata niſi in caſibus & forma mandati ibidem excepti: Aut verò Papa Ordinario reſcripſit: & tunc licet primus abuſus ceſſet (dummodò Ordinarius ex poteſtate ordinaria, tanquam excitata, non autem vt delegatus, nec authoritate Papæ vel Legati procedat) tamen remanet ſecundus. qui tamen non vitiabit proceſ-

fium authoritate ordinaria excitata factum: ſed cuiuſcuhque meerfuerit appellare poterit; tanquam ab abuſu, ab execution bullæ, circa clauſulam reſeruationis, vel gratiæ expectatiuæ, necnon cenſuratum, quæ ſint.

382 ¶ Redeundo ad limitatiooem quintam. ſuprà 351. Iam ſatis ſúperque dictum eſt de vacaoone, per mortem ciuilem imminente: quæ præuideri poteſt, videlicet per ſententiam hominis. Sed quid de imminente, & præuiſa per ſententiam Canonis: puta per *c. licet. canon de election.* in 6. ſæpe enim vſuenit, vt cùm non ſuperſint viginti dies anni, pacificæ poſſeſſioois, curæ parochialis t defie etiam facultat initiandi ſe ordinibus: & ſic oon mòdò ſuſpicio; ſed certitudo adeſt, vacaturum beneficium certa, puta viceſima, vel alia citeriore die: hàncque vacaoonem nullo modo pendere ab arbitrio reſignantis, vel alterius. & ſic multo fortius videtur hîc adeſſe viua ratio huius regul. 8. quam ſub dubia corporis infirmitate, & ſuprà numero 8. oum. 325. 366 & ceſſat periculum ſubrapționis, de quo ſuprà numero 362. quia iſte, etiam vltima die reſignare poteſt, non ſolùm coram Ordinario, ſed etiam coram Papa: noo ſolùm ſimpliciter, ſed etiam cauſa permutationis, vel iù fauorem, nec eſt obreptio, (ſaluis not. infrà num. 384.) ſi tacuerit quòd poſtridie, vel etiamnum eadem die, vacaturum erat per non promotionem: quia interim, & eò vſque, liberas ædes habet à pœn. *d. c canon.* nec hæc pœna, licet impendens, in conſideratione eſt (vtpoto odioſa) donec conſummata & commiſſa ſit, text. in *c. commiſſa. de election.* in 6. cuius textus authoritate, reſignaos, permutans, & reſignatarius (ceſſante alia colluſiooe, vel fraude) decipi non debent. element. t. *de rer. permutat. l. t. C. de iis. qui veni. ætat. impetrat.* vt tenent, exemplificant Oldrad. quæſt. 202. & Ioan. Andr. qui eum non citatum (more ſuo) compilat, & transcribit in additio. Spec. *de rerum permutat.* in rubr. colum. 2. licèt hanc ooſtram rationem, quæ punctualis eſt, non tangant.

383 ¶ Breuiter etiam per hanc rationem, quam retorqueo, dico nec in hac quidem ſpecie ciuilis obitus, locum eſſe huic regulæ 18. Raoo, quia tantùm loquitur de vacatione per mortem corporalem: quæ licet reſpectu ſententiæ diuinæ, de qua geneſis c. 3. verè pœnalis ſit: vt etiam beatus Paulus diſertè teſtatur, Roma. cap. 5. d. tamen inter homines, mutuòque eorum reſpectu, noo eſt pœnalis, ſed naturalis, vnde licet hæc regula fauorabilis ſit, tamen non debet extendi ad mortem ciuilem ſiue per ſententiam hominis, ſiue per ſententiam canoois, quia hæc priuatio non eſt naturalis, ſed pœnalis. pœna autem non debet extendi, ſed reſtringi, text. in *d. c. commiſſa.* & ſic non eſt eadem ratoo in hac nocte ciuili, quæ eſt in naturali. Idem igitur, ſi quis priuetur per conditionem, vel clauſulam reſolutoriam, in collatione vel diſpenſatione Papæ vel Legati ad poſitam: vt ſæculari collatum, vel commendatum ſit tegulare beneficium: ita vt infrà annum, vel biennium, cucullatus monaſticam profiteatur: poterit enim, etiam vltima die termini, liberè reſignare, abſque metu huius regulæ: vt pœna intra metas ſuas maneat, nec excedatur. Tum ſatis punitur, vel in eo, quòd ſaltem infrà id temporis reſignate cogitur. & ſic hæc limitatio 5. ſuprà num. 351. generaliter procedit: & hæc reg. 18. ad veram corporalem mortem, de qua loqnitur reſtringenda eſt indiſtinctè.

Mors in pœnalis.

384 ¶ Aduerte, hoc verum eſt quantum ad hanc regulam, quia his caſibus locum non habet, ſed alia ratione poteſt collatio impugnari ſi facta ſit per Papàm vel Legatum. Quantumuis enim oondum in ptaxi animadueterint, ſed de facto vrantur: vt ſuprà dixi num. 382. hoc eſt, non quia indiſtinctè iuridicum ſit, & obſeruandum, ſed qua obiectum non fuit, ſed diſſimulatum: multa enim per patientiam tolerantur, quæ ſi deducta fuerint in iudicium exigente iuſtitia non debeant tolerari, vt inquit pulcher text. in *c. cum tam dudum.* in fin. *extra de prabend.* nihil ergo impedit ſub incendem *diuinorum* noſtræ hoc renouare, vt detecta veritas in iudicium tectum deducta deinceps vincat. Illa enim patientia vel tolerantia nec diſpenſationem, nec ius, nec conſuetudinem (niſi hominis & non iuris) induçit, vt tenet. gloſ. vlti. & docto. in *d. c. cum tam dudum.* & in *c. cum accederent.* vbi ad Philip. Doc. colum. 9. tetigi. *de conſtitu.* Si quis ergo vltima die anni quo ſua culpa vacaturum eſt beneficium, permutet illud vel abdicet coram Ordinario, tunc id eius conſcientiæ qui tenetur inquirere, vt ſupra num. 39. 56. & iuri commum relinquo; Sed ſi apud Papam vel Legatum reſignet cauſa permutationis, vel in fauorem, quamuis hactenus vulgo non putarant ſubrepoonem, vt nuper dixi, tamen in veritate ſubreptio eſt, ex quo tacet ſe facere in fraudem canonum, veque relinquendo beneficium quod amplius tenere noo poteſt, non relinquat eum effectu, vt iura volunt, ſed det amico vel colluſori, vel vt anniuerſaria ſubrogatione alterius beneficij fraudem perpetuò faciat canoni: ſi enim hoc expreſſiſſet, non tam facilè obtinuiſſet, aut ſaltem non tam de facili obtinere debuiſſet: vt ſuprà num. 368. igitur ſubreptio. Et ita te in iudicium deducta fuit deciſum in Rota in antiq. deciſ. 355. incipiente nota quod noo promotus, quæ ſexto loco habetur ſub titu. *de rer. permutat.*

385 ¶ Circa prædicta occurrit quæſtio in qua conſului & obtinui. Quidam monachus Laurentius impetrauit à Papa beneficium Titij oon expreſſo eius nomine, nec genere vocationis, ſed tanquam certo modo vacaos. Deinde poſt duos menſes Tious migrauit Heluenam, poſtea die 17. Nouembris officialis Ordinarij cœpit inquirere contra Titium contra quem poùs citatum nec comparenteen, & 19. eiuſdem menſis ſeró poſt veſperam tubis ſententiam qua declarauit enm in hæreſim lapſum, Laorentius iterum impetrat Romæ die 28. eiuſdem menſis & anni, & litigat contra Franeiſcum prouiſum ab Ordinario die 27. eiuſdem menſis, videbatur Laurentius potior: tum quia prouiſus à Papa: tum quianterum poſt ſententiam declaratoriam impetrauit: tum quia in vtroque titulo prior eſt in data: tum quia tenent omnes gloſ. & doctores pro regula quòd vbicunque quis ipſo ture priuatus eſt beneficio, ſtatim poteſt tanquam de iure vacans impetrati & conferri non expectata ſententia vel declaratione, quamuis non poſſit poſſeſſio apprehendi niſi parte vocata & cauſa cognita vel poſt ſententiam, vt teoet gloſſ. penult. in fio. Io. And. & alij in *c. licet Epiſcopus.* per illum tex. *de præb.* in 6. & in *c commiſſa de electi* in 6. Lapos de Caſtello allegat. c. 1. Anaſtaſius allega. 112. ſæpe Oldra, quæſt. 226. Marian. Soci. in tract. *cessato.* artic. 5. num. 11. Franc. Cur. iunior. l. vlt. num. 216. *C. de paſt.* Sed licet aliàs nullum crimen priuet ipſo iure, ſuprà num. 374. Tamen fallit aſſaſſinatu *c. 1 de homicid.* in 6.

386 ¶ Fallit etiam in hæreſi vt tenent omnes caoniſtæ per *c. cùm ſecundùm de hæretic.* in 6. quia etiam ſecundùm eos Papa lapſus in hæreſim ipſo iure priuatus eſt papatu. & eſt tex. cum gloſ. 10 *c. ſi Papa* 40. diſt. & in c. 1. 24. quæſt. 1. idem Thomas Aquinas & Richard. de ſancto Victore in 4. ſenten. diſtinct. 18. Grabiel Biel in canone, lectio. 73. hinc etiam vulgo dicunt multos eſſe omni iure, dignitate & poteſtate priuatos. Valnit ergo priot impetratio Laurentij. Et ſi dicatur hoc caſu opus fuiſſe ſententia declaratoria. Solutio in promptu eſt quòd iterum poſt eam ſententiam facta eſt collatio Laurentio priuſquam Franciſco.

387 ¶ Quibus non obſtantibus reſpondi Lau-

rentium nullum ius habere: quin etiam pro hac vice penitus incapacem esse, eo ipso quòd beneficium viuentis, nondum condemnati nec depositi & fortè nondum accusati impetrauit, & sic incapax eiusdem beneficij. textu in *c.1. extra de concessione de prabend.* Nec obstat quod nomen personæ viuentis non expressit, quia clausula illa, certè modo vacans peculiatis est eorum qui inuolare cupiunt beneficia viuentium aut aliud aucupari, & sic non excusat à pœna dicto c.1 sed tanquam clausula validè exquisita magis aggrauat, & in forcioribus terminis quod etiam probabilis ignorantia non excuset à pœna *d. c.1. vult abbas* in *d. c.1.* dum dicit, maximè scienter, & sic idem vult de ignorante, & ita expressè decidit Philip. Dec. in l. vlt. nu.17. *C. de pact.* vbi refert ita se præsente indicatum fuisse in Parlamento Delphinali Gratianopoli residenti, vbi etiam ita consuluit, vt patet in suo consil. 398. Ita etiam expressim tenet Do. Gomes. in reg.20 *de impetran. benefic. viuent.* quæst.3.ad fi.& dixi infrà in reg. *de publican.* Sed nulla disputatione aut allegatione in præsentiarum opus est. Quia certum est quòd is Laurentius nullam causam habuit præcurrendi(præsertim ante octo vel duos menses)nisi cupiditatem inuolandi in beneficium viuentis, quam cupiditatem sciebat à iure non solùm prohibitam, sed etiam detestatam & execratam in e. *detestande. de concession. præben.* in 6. & sic non solùm nullum ius acquisiuit, vtpote iure prohibente & abrogante talem impetrationem: sed etiam inhabilitatem incurrit. Itaque iam liquet primò de vna prohibitione iuris. Secundò de incapacitate.

388 ¶ Tertiò constat de alia prohibitione iuris, quia etiam in casibus in quibus quis ipso iure bonis vel beneficiis propter delictum priuatur. Tamen prohibitum est ad aliquam executionem vel occupationem procedere, antequam causa cognita lata sit sententia, saltem declaratoria à iudice competenti tex. in coll. *cùm secundùm.* vbi omnes Canonistæ *de hæretic.* in 6. & quantumuis lex pœnalis ipso iure priuans habeat verba prægnantia secundùm Ioan. Andre. Domi. de sancto Geminia. Philip. Franc. & alios in d. c.1. *de homicid* in 6. idem quando quis priuatur ex causa infamante. Ad hoc doctrina Bart. ab omnibus approbata in *l. eius qui delatorem. C. de iure fisci* Bald. Alex. in *l. si quis maior.* col. penul. *C. de transact.* Alex. consi. 103. colum. vlti. nu.17. consi.124.lib.1. Guido. Papæ super statuto *si quis per literas* in verbo *multi habitur.* pag.68. colum.3. Philip. Dec. in athen. *cassa.* numer.14. *C. de sacrosanct. eccles.* & in *l. in fastum. §. in pœnalibus. de reg. iur.*

389 ¶ Non obstant allegata suprà num. 385. quia procedunt in priuatione quæ non fit ex delicto vel ex causa infamante, sed vel per non promotionem, *c. licet canon. e. commissa. de electio* in 6. vel ad emptionem alterius incompatibilis *c licet Episcopus. de prabend.* in 6. *extrauagan. execrabilis.* vel per contractum legitimi matrimonij. c.1. & ibi glos. & omnes cano. *de clerici coniugat.* quia non potest vtrumque tenere. Secus si matrimonium non teneat: quia tunc cùm possit vxorem dimittere, nondum vacat beneficium, nisi alias propter qualitatem facti causa cognita priuetur, vt tenet glos. vlti. in d. c.1. quæ vera est, vt dixi in anno. ad Philip. Dec. consil. 166. & sic impetrans beneficium ipso iure vacans ex causa non cadente in delictum vel non infamante etiam viuente & possidente eo qui priuatus est, etiam ante aliquam declarationem non peccat, & sic valet collatio vt in dictis exemplis: & hæc noua nostra ratio melior est ea quam tradit Dominic. de sancto Geminiano. consi. 86. in fi. vbi dicit quod dictum *c licet Episcopus de prabend.* in 6. & *c. de multa extra de prabend.* & similia loquuntur quando color possidendi est cassatus ex dispositione iuris communis quæ est sophistica & scolastica imaginatio. Imò nullibi magis cassatur quam in c.1. *de homicid.* in 6. & tamen ibi requiritur præcedere sententiam declaratoriam secundum eundem Geminia. & omnes ibi. Quando verò non agitur de priuatione ipso iure per delictum, sed de nullitate collationis propter delictum vel irregularitatem collatarij, nulla requiritur declaratio, quia non vacat ex delicto nec ex persona delinquentis, sed ex veteri vacatione: facinnt no. suprà num. 206. & infrà in regu. *de publican.* nom. 20. cum seq. Limito prædicta si delinquens moriatur, aut de facto resignet: quia tunc potest ex omni causa impetrari.

390 ¶ Facit quòd quamuis Duces, Barones, Castellani, Episcopi, Abbates & simules locorum domini possint ad iuuum renocare officiales suos, vel vt in clemen. 1. *de supplen. negg. prælo.* priores manuales, verum est si simpliciter reuocent: secus si ex causa infamante, quia tunc potest appellari, huiusmodi enim priuatio fieri non potest nisi ex causa vera & probata, vt rectè obseruamus, & nuper per Arestum nostri Senatus latum contra Ducem Niuernensem curia in cœnobio Augustinensium sedente die Iouis 12. Ianuarij anno M. D. LVIII. more Gallico. Facit etiam quòd inta volunt p.ds accusandos esse & conuincendos homicidas ipsos, quàm hæreditas ab hærede indigno auferatur. *l.1. C. vbi cau. fisci. Ioan cognitione de senatuscon. Silan. & Claud.* Arestum.

391 ¶ Minus obstat quòd Laurentius etiam post dictam sententiam declaratoriam irrerum per Papam prouisus fuit specialiter tanquam de vacanti per hæresim vel alias: quia hic titulus deterior est priore: duplici enim imò triplici morbo laborat. Primò incapacitatis Laurentij qui ante sententiam, imò ante accusationem & forte ante prætensum crimen beneficium viuentis iam impetrauerat, & sic saltem pro hac vice huius beneficij factus est incapax *d. c qui in viuerum. extra de concess. prabend.* de qua inhabilitate nullo modo dispensatus fuit nec honestè pro hac vice dispensari poterat. Secundò obreptionis, quia tacuit, priorem illicitè, ambitiosè & subdolè anticipatam impetrationem ante vacationem, saltem ante eius declarationem quo expresso non obtinuisset, saltem non tam de facili obtinere debuisset, ergo vt suprà.

392 ¶ Tertiò præuenit tempus verisimilis notitiæ quia inter datam sententiæ serò prolatam & datam bullæ ooo sunt nisi tres dies, & computando diem bullæ, non sunt nisi quatuor dies, & sic autante sententiam currere cepit & consequenter ad beneficium viuentis, aut tempus verisimilis notitiæ mala arte anticipauit, & sic hæc secunda prouisio funditus nulla. Porrò ad tempus verisimilis notitiæ non sufficit beneficium mero iure vacare vt tempus procedat: sed necesse est liberè vacare, nulla inris prohibitione executionem ptohibente vel remorante: vt infrà super regu. *de verisimi. notitia.* latè probati. num 61.62.

393 ¶ Confirmantur prædicta, quia quòd ipso iure quis priuetur beneficio propter crimen hæresis speciale est, & oouo iure Bonif. VIII. introductum in *c. cùm secundum, de hæret.* in 6. quod adhuc non loquitur expressè de beneficiis ecclesiasticis quæ non sunt in bonis, sed de bonis & patrimonio duntaxat, & sic non potest habere vim legis nisi in locis vbi Papa dominus est temporalis, aliàs in contrarium est ius commune, quòd etiam in crimine læsæ maiestatis non fit priuatio, nec confiscatio ipso iure sed tantùm interdicta est administratio. l. vlti. *C. ad l. Iul. maiesta.* Bald. in *l. quisquis.* C. eod. titu. Bart. in *l. imperator. de iure fisci.* & in authen. *de incest. & inuitl. nupt.* in princip. & in *l. debet d. his quæ in fraud.* cred. Ægid. Bellameramus decis. DCXC. & decis. DCCXXV. vbi tiominatim reprobat in hoc gloss. in *d. c. cum secundò.* in verbo *ipso*

iure. Cum ergo illud *c. cum ſecundum* contineat nouũ ius & ſpecialiſſimum caſum pœnalem, non debet extendi tum ratione pœnæ, tum ratione ſpecialitatis, c. *odia. de reg. iur.* in 6. *c. in pœnis*. eod. tit. *l. ius ſingulare de legib. l.* 2. *ad municipal.* & ſic ſatis eſt quod habeat effectum demum poſt ſententiam à iudice competente latã, de qua in eodem textu, & non priùs. Satis eſt enim quòd iura noua & pœnalia aliquid de nouo operentur. In teſiduo verò reſtringi debent vt regulæ iuris communis minus corrigantur. *l* 4. §. *toties*. vbi Pau. & vterque Imola *de dam. infect.* in l. vlti. § *ſi in computatione. C. de iure deliberan.* Salycet. & alij. in l. 2. *C. de nou. al. actio.* & præſertim ne locus aperiatur delatoribus & vetitæ ambitioni, & ne commodum inde reportet contra legem 1. & 2. *C. de petit. honor. ſublat.* lib. 10.

394 ¶ Hinc prohibitum eſt impetrare confiſcationem etiam in caſibus vbi fit ipſo iure, niſi poſt ſententiam declaratoriam, vt anno M.D. XXXVIII. areſto lato in ſuprema Pariſiorum ſenatu 16. Ianuarij, contra Ioannem Charraſſon iudicatum fuit eo repulſo à donatione impetrata à Rege ſucceſſionis peregrini Thomæ Coqueborne, quamuis impetraſſet à Rege poſt obitum dicti Thomæ, ſed antequam ea ſucceſſio declarata fuiſſet ad Regem pertinere: atque iſta bona adiudicata fiſco Regio, etiamſi non de delicto, ſed de re merè ciuili ageretur. Quanto magis vbi agitur de delicto alterius, quia publicè expedit primò delatores non irritari, ſed coërceri. *l omnes.* in fin. ibi contra delatores ſeueritatem iudicum implorare fetro diſtrictam. *de delator.* lib. 10. C. & in C. Theodoſiano. lib. 10. titu. 5. comprimatur (inquit) vinum maximum humanæ vitæ malum, delatorum execranda pernicies. Secundò, quia reipub. expedit priuatos accuſatores de conuictione criminis publica vindicta tecto iuris ordine, & non de præda ſolliticos eſſe *d. l. omnes.*

Delatores coërcendi.

395 ¶ Rurſus prædicta confirmantur quia in præſenti ſpecie Titius non fuit condemnatus de crimino hæreſis in præſentia auditus, ſed tantùm per meram contumaciam: quo caſu non procedit diſpoſitio *d. c. cum ſecundum* in quantum ex eo infertur beneficium vacare ipſo iure, quia intellgitur de audito & conuicto, non autem de eo qui abſens & inauditus per ſuſpicionem vel cõtumaciam condemnatur. Tunc enim non cenſetur ipſo iure vacare beneficium, ſed demum per ſententiam ſiue ex die ſententiæ ita in propriis terminis hæretici, decidit Andr. Iſernia. *de ſtatutis contra libert. eccleſiæ poſt vſus feudo*. colum. 2. in verb. *poſt annum*. Tertiò confirmo quia vbi ſententia facit ius & pro veritate habetur contra alios, intelligitur de ſententia lata contra auditum & conuictum: non autem contra contumacem. Barto. in *d. Lecius qui delatorem. de iure fiſci.* & in *l. ſi ideo. de euict.* Anto. Butri. conſil. 5. Lancelot. deci. *l. ſi ſeruus plurium* §. 1. notab. 1. *de lege.* 1. Panor. conſi. 66. li. 2. Alex. conſi. 84. lib. 3. vbi in annota. dixi Fely. *c. cauſamque* colum. 2. & ibi Philip. Deci. in fi. vbi tetigi. *de teſtib.*

396 ¶ Præterea quod dictum eſt, ſuprà num. 386. non eſt intelligendum de hæreſi occulta, ſed manifeſta, quia quidquid dicant gloſ. Canoniſtarum. 24. q. 1. *in ſumma*. in cl. 1. §. penul. *de hæreti.*

In fi. nu.

397 ¶ Eccleſia non iudicat nec ligat occulta, quæ ſolius Dei iudicio relinquuntur, nec actus interiores ſunt de foro hominum, vt rectè tenent omnes Theologi in 4. ſententia. vbi Richard. de ſancto Victore. Iacobus Almain & alij diſtinctio. 27. Gabriel Biel in canone lecto. 62. & è noſtris Bald. l. vlt. in fi. *C. de hæred. inſtit.* Et ita etiam in hæretico tenent Hoſtien. in *c. cum multas res. de ſenten. excommu.* Petr. Paluda. in 4. ſententia. Angel. Clauſ. in ſumma verb. *hæreticus.* nnm. 2. hæreſis enim dicitur ab electione non priuata & mentali, ſed tranſeunte pertinaciter in dogma vel ſectam fidei orthodoxæ contrariam, vt docent ſancti Doctores Hieronymus ſuper epiſtola ad Galatas, & Aug. in libr. *de vtilitate audiendi.* & habetur in *c. hæreſii. cum duo.* c. ſeq. 24. quæſt. 3. & per hæc ita obtinui pro dicto Franciſco à ſancto Gelaſio ſtudioſorum amantiſſimo, cui beneficium adiudicatum fuit areſto magni conſilij Regis menſe Iulio anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo ſeptimo.

397 ¶ Addo aliam hypotheſim quam nuper vidi in facto: Præhendæ Tholoſanæ alternatim per Archiepiſcopum & capitulum conferuntur. Præbendam menſe nominatorum vacantem mandatarius impetrat ſuper Archiepiſcopo, nominatus verò, ſuper capitulo, quæſtione turni, hoc eſt ordinis (quæ facti magis eſt) omiſſa: nominato ohiicitur homicidium de quo fuit accuſatus, & diploma Regium indulgentiæ ſeu remiſſionis crimonis impetrauit, & Regio criminalium cauſarum iudici præſentauit iudicialiter, & à Papa rehabilitationem diſpenſatoriam obtinuit ſub ſimplici ſignamra quæ nondum eſt verificata nec homologata, deinde vacanit præbenda qua de agitur. Breuiter reſpondi hunc nominarum penitus excludendum, etiam ceſſante mandatario, quia non agitur de beneficio quæſito, ſed quærendo, ſed tempore vacationis erat ipſo iure inhabilis, imò etiam infamis per confeſſionem illam & præſentationem iudicialiter factam. l. vlti. *C. de generali abolicion.* & ſic literas nominationis ſuæ iouales effectas conſtat. Fortiùs latè tenuit Ioan. Igneus in *l. neceſſarios.* §. *non alias ad Syllania.* quod omne homicidium doloſum faciar ipſo iure vacare beneficium: ſed ea opinio Saturnina eſt: ſed homicidium & quæuis irregulatitas extinguit mandata nominationes, & quaſuis expectatiuas, & ius ad rem, non autem ius realiter quæſitum. Cutandum enim facilius reuocatur *c. ſi is cui de præben.* in 6. etiam ſine culpa, & ſic multo facilius ex culpa.

398 ¶ Nominatus tamen non catebar doctis patronis qui mihi obiiciebant gratiam Papæ ſolo verbo factam, & eam reſtitutionem retrotrahi etiam ad mandata, & literas ad beneficia *c. quamuis de reſcript.* in 6. & ſic reconualuit nominato, & ei tanquam antiquiori debetur beneficium, præſertim cùm vacauerit poſt dictam gratiam Papæ, & poſt vacationem & collationem ſequi poſſe verificationem dictæ ſignaturæ narratorum probationem & homologationem. Quibus reſpondi non eſſe in poteſtate Papæ dare huiuſmodi rehabilitanones ad effectum retroactiuum, quia eſt in effectu dare nouas expectatiuas. Præterea etiam ſi Papa poſſet ad hunc effectum (ſcilicet rehabilitationis nominationum præteritarum) reſtituere, quod falſum eſt: Tum illa rehabilitatio conſiſtit in cauſæ cognitione in partibus via ordinaria, aliàs poſſet appellari tanquam ab abuſu: igitur quæ vacant ante ſententiam rehabilitatiohis, vacant ante reſtitutionem: & ſi dicatur quòd trahitur ad datam illius impetratæ, ſaltem interim nec fiduciariam quidem poſſeſſionem (quam recredenriam vocant) obtinere poterit. Et conſequenter in magno Regis conſilio (vbi per euocationem Archiepiſcopi Cardinalis collatoris cauſa pendet) non poteſt plenum poſſeſſorium per ſententiam Senechalli Tholoſani alij adiudicatum, conuerti in recredentiam ad commodum eius cuius habilitas pendet.

399 ¶ Et dictum *c. quamuis*. facit pro mea ſententia, quia reſtitutus poſterior eſt, & poſtponitur ei qui interim mandarum impetrauit: ſaltem non poterat reſtitui in præiudicium ſequentium nominatorum, qui facti ſunt primi & antiquiores, quod ius non poteſt eis auferri per hanc reſtitutionem: & quemadmodum Papa noo poteſt in mandatis vti clauſula, *Anteferri*, vel retroactiua, ita nec in præiudicium poſterioris nominati, qui ſemel factus eſt antiquior.

Non obſtat l. 2. in princ. veſticul. *reſtitutus. de decurio.* quia debet intelligi de reſtitutione per viam iuſtitiæ, non autem de reſtitutione per viam gratiæ, quæ nunquam trahitur retrò vt tradunt omnes doctor. in *l. Gallus.* §. *& quid ſi tantum. de liber. & poſthum.* & dixi in annotat. ad Alexand. conſil. 101. li. 2. & ad Philipp. Dec. in c. vlt. *de conſtitutio.* & conſil. 515. num. 7. & quod non trahatur retrò in præiudicium eius qui cœpit expectare, text. in dicto cap. *quamuis.* Redeundo ad regulam noſtram.

Limita vi in conſiſtorialibus.

400 ¶ Limito 6. in beneficiis conſiſtorialibus, quę limitatio inanis eſt apud nos Gallos, nec eam tango niſi ad pleniorem declarationem, ne quis forſan in his hæreat. Et dom. Gomeſ. hîc qu 14. tenet hanc regulam in his locum noo habere, & bene. Hoc enim indubitatum eſt, ſtante forma, & natura conſiſtorialium, quam Gomeſ. deſcribit: videlicet quod nullis expectaoubus debentur, & Ordinarij, & inferiores prouidere non poſſunt, ſed ſolus Papa: imò oec Papa quidem ſolus, ſed ſimul cum Cardinalibus collegialiter congregatis, habita examinatione conſiſtoriali, & imbi viuæ vocis oraculo Papæ. Lapus allegat. 84. col. penultima. Cùm ergo hæc regula nou ſit facta ad commodum Papæ, ſed Ordinariorum tantùm, vt ſuprà nu. 36. cum ſeq. quorum noo intereſt, ceſſat hæc regula, tum qua tarione non habet locum in collatione Ordinarij: vt ſuprà nu. 30. cum ſequent. eadem, imò fortiore, non habet locum in Papa, in his in quibus ſolus ordinarius eſt, nec ad alium ſpectat. Minus enim licere debet Papæ negotiari, & illudere in prouiſionibus ſuis, quam inferioribus & tantò minùs, quantò ſeriosius, & cum maiore ſolennitate conſiliósque (vtpote conſiſtoriali) diſponit: argum. c. vlti. *de regon. domib.*

401 ¶ Verùm hæc, à tempore concilij Baſilienſis ſemper fuerunt, & ſunt inperuacua apud nos. ſoli enim fetè epiſcopatus, & abbatiæ nnmerantur in conſiſtorialibus: ſed hæc ante concordata etant electiua, adeò vt nec in curia quidem vacarent, ſiue per deceſſum, ſiue per ceſſum & in fanot ē: quicquid Petr. Lyſetus etiam fiſci patronatu fungens contenderet: ſed electio ſemper ſpectabat ad ſolos Ordinarios electores, etiam priuatiuè ad Papam, & omnes alios, iuxta formam *c. quia propter de electio.* cum paucis formulis adiectis per concilium Baſilienſe, vt in ptagmatica, titul. *de electio.* & ſic nec erant conſiſtorialia, nec adaptari poterat hæc regula, cùm ſemper (etiam ſi per reſignationem, etiam ſi in curia vacarent) prouidendum eſſet iure ordinario electionis: hodie verò, propter eligentium & alios abuſns, ſublatis per concordata tum electionihus, tum poſtulationibus, nominatio ſoli Regi data eſt: non ſolùm ad epiſcopatus, & archiepiſcopatus, tam Regni quàm Delphinatus, & comitatus Dienſis & Valentinenſis: ſed etiam ad monaſteria, & prioratus conuentuales, vetè electinos duntaxat: videlicet in quibus forma cap. *quia propter.* ſeruanda eſſet.

402 ¶ Vnum tamen notanter exceptum fuit. Quamuis enim non valeat: ſaltem fruſtratorium ſit priuilegium, de eo quod iure communi cōceditur. leg. *vnica. C. de theſaur* lib. 10. *C. in his extra de priuil.* maximè quando non conceditur à iure communi per modum beneficij, ſed ſtatuitur & præcipitur ita fieri, qualia ſunt iura electionum, vt eſt text. in cap. 1. *de electio* 7. qu. 1. & qu. 3. per totum. ita vt abrogato iure communi, ſaltem per viam legis, vel ſtatuti, cenſeatur abrogatum tale priuilegium, vt decidit Bart. Paul. in l. 1. per illum text. ad l. Falcid. gloſ. in c. t. in verb. *facti.* & ibi Pet. Anchar. Gemiuia. Philip. Franc. *de reſcrip.* in 6. Anchar. in Reperit. cap. 1. in 5. quæſt princ. *de conſt. s.* & ibi Felinus in fi. Ioan. Andr. in addit. Specul. *de teſtamen. in rubro* .in princip laſſlege tertia. colum. t. *de l. gat.* 1. *l. ſi ita ſtipulatio. de verb. obl. g.* Tamen (quaſi

Priuilegia illegitimè excepta.

A concordatum illud non eſſet per viam iuris communis, vel ſtatuti: ſed per viam contra ctus odioſi, & ſtricti iuris) excepta ſunt capitula, cc nuentúſque, priuilegium eligendi habentes à Papæ.

403 ¶ Hinc, initio quidem publicati concordati, proſunt quibuſdam olim a Papa (quod iure communi conceditur, imò iubetur) tedemiſſe: ſed non diu, quia procuratot generalis Regis, in magno eius conſilio (quò ab omnibus patlamentis regni, huiuſmodi cauſæ euocatæ ſunt) appellabat, tanquam ab abuſu, indifferenter ab omni electione: & ſæpius prætendentes huiuſmodi priuilegium, poſt longam & ſumptuoſam vexationem, ſeqnendo conſilium illud ambulatorium, & comitatum aulicum, ſuccumbebant: vtpote omni iure, poſſeſſione, vel quaſi, & B omni ſpecie probationis adempris: niſi per bullas Papæ, quas onginales eſſe oportebat vel alias authenticas ſcripturas, quæ quandoque non poterant infrà terminum produci, & productæ, tarò de neceſſitate concludere inueniebantur: quòd ſi forte inueniebantur, nec ſumptus, nec damna, vtpote contra Regem, vel eius ptocutatorem (quem nominari à Rege ſolebant in cauſam ad hunc finem obtrudere) recuperabantur.

404 ¶ Vnde ad huiuſmodi damna litéſque vitandas, Papa Regi Franciſco indulſit, vt non obſtantibus dictis priuilegiis, liberè nominaret. Sed dicto Rege mortuo, quia indultum illud tanquam perſonale finitum erat, vt ſuprà num. 314. quædam capitula, & conuentus, vacatione tunc occurrente, ad electionem (iuxta formam *d. c quia propter.* non omiſſis, ad maiorem cautelam, his quæ Baſil. concilium addiderat) ptoceſſerunt. Quod ne ſerperet, Hent. Rex, renouationem dicti indulti à Paulo III. Papa, & rurſus eo mortuo à Iulio III. Papa ſucceſtore immediato ſub annulo piſcatoris, vſque ad annum obtinuit. Cùm autem, poſt nouum indultum (licèt non publicatum) monachi ſancti Saturnini quendam ſuæ ſodalitatis in abbatem elegiſſent: Regius in magno conſilio procutator, tanquam ab abuſu appellauit: & non obſtante eorum priuilegio, per arreſtum magni conſilij, in publicis cauſatum diſceptationibus mox à peroratione latum, per ampliſſimum virum Do. Ioan. Iacob. Meſmeum, libellorum ſupplicum in regia magiſtrum ibi, pro veteri more præſidentem, pronuntiatum fuit male & abuſiuè factum, & electum fuiſſe, omniáque caſſata, & ad irritum reducta, Pariſiis, vicceſima ſexta Auguſti, anno ſeſquunilleſimo quadrageſimo nono: me ob quandam aliam cauſam, quam ibi oraturus etam præſente & audiente, quod tam malè a quodam etiam poſt editam primam horum edinonem tecitatum eſſe mirum eſt. Verùm paulò poſt mortem Pauli III. Papæ, quidam monachi in Neuſtria, dicto priuilegio muniti, vacatione ſui cœnobij (Papali ſede vacante) occurrente, tanquam illo indulto finito, ad electionem ſolenniſſimam vnius ex ſodalibus ſuis, more ante concordata ſolito, de facto proceſſerunt: ſed electus perſonaliter citatus fuit, nec plus dicam.

Abrogata.

Arreſtum magni conſilij.

405 ¶ Cùm igitur ſit Regis nominario, huiuſmodi beneficia, & dignitates non magis ſunt conſiſtoriales, quàm eſſent tempore dictæ ptagmaticæ ſanctionis, quia neceſſe eſt ei, quem Rex infrà ſex, vel nouem menſes nominauerit, conferre: nec tequiritur aliquid conſiſtorialiter fieri, niſi quando Papa nominatum à Rege vult ex cauſa tecuſare, quia ſine cauſa inſta oon poteſt Papa, etiam cum aſſenſu omnium Cardinalium recuſare. Solus autem Papa (ex cauſa quantumnis iuſta) non poteſt reſeruare, niſi conſiſtorialiter: & ſic de conſilio & conſenſu Cardinalium, collegialiter congregatorum, & adhuc hoc facto, Rex noo priuatur iure oominationis, nec pro ea quidem vice, quantumuis indignum vel ſcienter nominanetit: ſed rurſus potent infra tres alios menſes (à die

recuſationis, ſollicitatori nominanonem recuſatam A proſequenti, nonficatæ, computandos) alium nominare.

Rot. Rerum in Cur. Sacra.

406 ¶ Cùm autem Papa, per idem concordatum, ſub breui interiectitia clauſula tantùm reſeruauerit ſibi liberam præuentionem huiuſmodi dignitatum, per obitum apud ſedem ſuam vacantium, quod ſunt nouum inuentum, quia iure communi huiuſmodi dignitates non vacant in curia, vt per gloſ. prim. & doct. in c. 2. *de præb.* in 6. Sequitur quòd alio quouis modo etiam per reſignationem, non per procuratorem, ſed perſonaliter in curia Romana factam vacent, nominatio ſpectat ad Regem, & verum eſt indiſtinctè: quia tantùm vnus caſus (videlicet obitus naturalis, non autem ciuilis apud ſedem cootingentis) excipitur (quæ exceptio non habet locum ſede Papali B vacante,) quia tunc ſi quis Epiſcopus vel Abbas Franciæ, moriatur in conclaui vel in curia ſedis vacantis, non tamen vacat apud ſedem, quæ non eſt. Verba enim *apud ſedem*, propriè & in potentiori ſignificato intelligenda ſunt, ſcilicet de ſede plena, non autem de vacua.

407 ¶ Quamois anno ſeſquimilleſimo viceſimo ſecundo, & ſeptem ſequentibus annis, ſæpius audierim famoſum illom regium aduocatum (nempe Petrum Liſeum) in hoc ſenatu Pariſienſi declamantem tion eſſe nominationem Regis, quando Epiſcopus vel abbas in fauorem certæ perſonæ, retenta penſione, vel aliàs, in manu Papæ reſignat: quaſi tunc conditionalis ſit reſignatio, & ſuperuacua ſit nominatio, eum non poſſit alius nominari, & malè, quia reſigna- C tio in fauorem odioſior, & exorbitantior eſt, vt ſuprà nu. 101. Vnde non deber plus licere taliter, quam ſimpliciter reſignanti. Et ſcio quòd aduocatus ille hoc dicebat, in gratiam cuiuſdam Epiſcopi, cuius clientulus erat, & ius regis in hoc prodebat. Tum, cum Rex ſubrogatus ſit in locum, & ius eligentium, ſine quorum conſenſu non poteſt etiam permutatio fieri, quæ alias iure communi permiſſa & approbata eſt, vt renent gl. & doct. in *c. vnico.* in verb. *collationem*, ad fi. *de rer. perm.* in 6. & ibi Archi. Ioan. And. Per. Ancha, Geminia. Philip. Franc. glo. penult. in cl. *vnica.* & ibi Imol. col. 2. Cardio. Florent. qu. 10. Inno. in *c. quod in dubijs, de renunt.* Caldet. conſil. 2. *de rer. perm.* Panorm. *c. quæſitum.* col. fin. eo. tit. Sequitur quòd nec permutatio quidem, ſine conſenſu, & no- D minatione Regis fieri poteſt, igitur adhuc minus reſignatio ſimplex, & adhuc minùs reſignatio in fauorem, quæ contra ius eſt ſimoniaca, & diſpenſationem requirens.

Rex variare non debet.

408 ¶ Ex quibus ſequitur indiſtinctè, nominationem Regis prærequiſitam eſſe, quod verum eſt, & ita obſeruatur, alioquin à conceſſione, vel executione bullarum, poſſeſſionis inde captæ, & ſequutorum, tanquam ab abuſu appellare licet, ad magnum Regis conſilium, in quo ſcio ante quindecim annos iudicatum, & concluſum, requiri conſenſum & nominationem Regis: quouis modo (ſiue ex cauſa permutationis, ſiue in fauorem, ſiue ſimpliciter) reſignetur. Et ſi plures, vt ſæpè contingit, nominationem (quàm vul- E gò *placet* vocant) à Rege obtineant, non eſt Papæ gratificatio, ſicut in priuatis & inferioribus patronis *c. quod autem, de iure patron.* ſed ptior in data præfertur: hoc enim ad regiæ dignitatis culmen ſpectat, vt variare non poſſit; ſtabilis enim eſſe debet vt polus arcticus, & immobilis ſicut lapis angularis, vt inquit Bald. in conſ. 337. *pridie.* nu. 4. lib. 1. ſecundùm notã, quod ſit conſilium 277. bb. 3. ſecundùm veterem impreſſionem. Andr. Yſer. de capitaneo qui curiam vendidit. col. 8. Io. Igneus repet. *l. donationes quas.* col. 3. *C. de don inter vir. & vxor.* Philip. Deciſ. conſ. 197. in fine vbi in annotatione. dixi, & conſil. 292. in fine & particulare eſt in principe vt ſemel conceſſum ab eo beneficium maneat. in authen. *de reſtit. ſacri palat.* §. *propterea.* & in authen. *conſtitutio. quæ de dignit.* §. *illud* nec in conceſſione principis (per modum gratiæ, non contractus) locum habet *l. quotiens. C. de rei vend.* ſed regula *qui potior eſt tempore, potior eſt iure*, vt notant doctor. in *d. l. quotiens.* Et ita ſuper abbatia Charitatis, poſt declarationem tamen regis, quòd non intenderat reuocare priorem nominationem, iudicatum fuit anno ſeſquimilleſimo triceſimo nono, tamen re integra, hoc eſt antequam nominatio peruenerit Romam, morte regis expirat: præſertim cùm non ſoleat fieri de qualificato iuxta concordatum, ſed de alio in quo noua grana & diſpenſatio requiritur in mera noua vel diſſipatione vel gratia, non in concordato fundata. Et ita conſului, ſub finem Martij anno 1546. & à petitoribus rogati noſtri ordinis ſubſcriptum fuit.

409 ¶ Quid ergo ſi Rex ex cauſa reſignationis nominauit: ſed reſignans infirmus erat, & ex eadem infirmitate, infrà 20. dies, à die præſtiti conſenſus vita functus eſt: an Rex iterum per obitum nominare poſſit? videretur quòd non, cum quia hæc regul. 18. non habet locum in ordinario, ſed Rex ordinarius eſt, ſiue locum Ordinarij tenet, nec Papa liberè confert, ſed nominato per Regem tantùm, & ſic non videtur ipſius Regis intereſſe, quòd rurſus vacet per obitum, ſicut nec ordinarij, & habent locum omnes rationes quæ de Ordinario dictæ ſunt ſuprà nu. 30. cum ſequent. & præter eas concurrit peculiaris illa ſtabilitas, quæ decet eſſe in factis Regum, quos non debent variare, ſed vt polus arcticus ſtabiles eſſe, vt nuper dixi. Contrarium tamen de facto notoriè ſeruatur. Breuiter ergo dico quòd ipſa regula 18. non poteſt habere locum in rege: nec etiam eſt facta ad finem, ſed aduerſus fines, ſuprà num. 35. cum ſeq. Quod aurem ſimile ſeruatur in Rege, non eſt in vim dictæ regul. Sed quia Rex princeps ſupremus eſt: qui nominationem ſuam, ita tacitè vel expreſsè limitare ſolet vt infra, & conſequenter deficiente conditione tacita, vel expreſſa, videlicet quia infirmus non ſupernixit dictos 20. dies, deficit conſenſus, & ſic nominatio Regis: & conſequenter reſignatio tanquam ſine eius conſenſu facta: & ſic de integro *per obitum* poteſt Rex alium nominare.

An hæc reg. locum habeat in Regn.

410 ¶ Et hinc eſt, quòd ſi prouiſus ad nominationem Regis, ex capite reſignationis, fecerit per Papam derogari huic regulæ *de infirmis reſignant.* (quantumuis aliàs huiuſmodi derogatio tolleretur in hoc regno, vt dixi ſuprà num. 127. nu. 141. cum ſequent) tamen non valer, & nihil operatur hoc caſu, duplici ratione: Prima, quia non ſumus hìc in terminis dictæ regulæ, quæ hoc caſu non procedit, & ſic ſuperuacanea eſt derogatio: Tum hoc non dependet à voluntate Papæ, ſed à voluntate Regis, qui nominationem ſuam tacitè vel expreſsè limitauit, vt dixi. & ita (non obſtante dicta derogatione Papæ, ad regulam *de viginti diebus* appoſita, in collatione facta nominato per Regem ad reſignationem) iudicatum fuit ante duodecim annos: & deinceps, in magno Regis conſilio, pro habente collationem, ad nominationem ex capite obitus.

Solutio

411 ¶ Et ſic eiuſmodi derogatio, ſeu potius voluntatis ampliatio non eſt petenda à Papa, ſed à Rege: qui ſi in ſua nominatione, ex capite reſignationis apponat clauſulam *etiam ſi reſignans infirmus ſit, & infrà viginti dies decedat*: tunc non reſoluetur prior nominatio, & reſignatio. Idem ſi non ſit appoſita dicta clauſula, ſed Rex non vult alium nominare, & eo iure vti: ſed perſeuerare in priore nominatione, quam non erit opus iterare, alioquin propter limitatam Principis intentionem, per eius ſtylum, & ſolitum vtendi modum (ſicut per conſuetudinem patriſam. declaratam) reſoluenda. Et pariter clauſula *etiam ſi per obitum, vel aliàs* quouiſmodo, & omnes aliæ clauſulæ ampliatiuæ fruſtrà impetrantur à Papa: ſed debent ha-

ben à Rege nominante. qui ſi in nominatione ſua ex capite reſignationis eat appoſuerit declarando,& ampliando voluntatem ſuam: tunc demum valebit prouiſio Papæ, etiam ſi tempore admiſſionis reſignans iam mortuus erat, vel alitèr vacabat, prout Rex nominationem ſuam latè, & in plures, vel omnes vacandi ſpecies extenderit: aliòquin rurſus nominabit ex capite dicti obitus,vel alterius vacationis non contentæ in ſua nominatione, nec poteſt Papa recuſare prouiſionem ad nominationem Regis, ſub illis clauſulis: ſiue in omnem euentum, eo prætextu quòd ſua intereſſe cauſificetur: vt forſan ſæpius annatam (quam vocant)colligat:nec admiſſibile eſſet huiuſmodi odioſiſſimum intereſſe.

Hypotheſis. 412 ¶ Huc occurrit quæſt. in magno Regis conſilio controuerſiſſima: de qua anno præcedente conſulnit fiii. Metaldus Epiſcopus Conſeranenſis,& Abbas Gandronenſis infirmut, voluit reſignare in fauorem Petri nepotis ſui: quod Rex de abbatia quidem permiſit, de epiſcopatu verò aliter diſpoſuit, dat ergo nominationẽ, quam vulgo vocant *placet*, ſub data 16. Nouem 1548. directam Papæ cui ſcribit vt reſignationem admiſſa,conferat abbatiam Petro in commendam, & ſuper hoc concedat, & expediri faciat omnes bullas,diſpenſationes,& prouiſiones requiſitas, & neceſſarias: inſequendo mandata, & ſupplicationes, quæ pro,& nomine d. Petri ei præſentabantur. Petrus autem ſub hac nominatione, mittit Romam impetratum, tam per reſignationem quàm per obitum, aut aliàs quouiſmodo: & Papa iuxta dictam nominationem, concedit ſub clauſulis in d. ſupplicatione contentis, ſed interim, videlicet ante datam ſignaturæ & bullæ, deceſſerat reſignans. quare Rex,per obitum ad eandem abbatiam nominat filium, vel nepotem medici ſui: cui Papa ad ſecundam nominationem, per obitum confert, vel commendat. Petrus & medicus litigant in magno Regis conſilio. Petrus allegat primò, ſe priorem in data tum nominationis, tum collationis. Secundò, regia ipſa maieſtas ab omni variatione remota eſſe debet: ſed ſtabilis, vt polus arcticus. Bal.conſil.327. pndie, in fin.colum.1. lib.1. Phil. Dec, conſil. 117. in fin. vbi in annotat. tengi. Tertiò quòd Rex fundatus eſt in iure patronatus. iuxta Pan. in *c. veniens de accuſat.* & dixi ſuper Senatuſconſ. Franciæ, contra abuſ. Pap. gloſ. 15. num. 34. aliàs. 65 patronus autem laicus variare non poteſt. *c. quod autem. de iure patron.* nec in eo locum habet regula ſuprà eod. num. 10. eum ſequent. Quarò quòd Rex loco electorum ſubrogatus eſt: & ſic eadem electionis natura ſapere debet, quatenus non eſt immutata. igitur non poteſt in nominatione ſua magis variare, quàm eligentes: ſed eligens non poteſt variare,etiam ſi diuerſo intre eligat. cap. *Si qui iuſto §. porro. de election.* in 6. Quinto, quod huiuſmodi nominatio eſt beneficium Principis: quod latiſſimè, imò etiam pleniſſimè debet interpretari. l. vlt. *de conſtitut. princip.* & ſic non debet ad vnum caſum vacationis reſtringi, ſed valere quouis modo.

413 ¶ Sexto quia nominatio Regis non eſt ſimplex nec emiſſa ad caſum reſignationis duntaxat: ſed cum clauſulis generalibus, & pregnantibus: videlicet ad expediendum omnes & ſingulas bullas, diſpenſationes, & prouiſiones requiſitas, & vltenus inſequendo mandata, & ſupplicationes quæ nomine Petri fient. Sed nomine Petri ſupplicarum eſt *per obitum, aut aliàs quouis modo* Igitur Rex non cenſetur nominaſſe per reſignationem duntaxat: ſed etiam per obitum, aut aliàs quouis modo relatione facta ad ſupplicationem ſecutam, quæ ineſt nominationi referenti. relatum enim ineſt referenti, etiam propriè, & ſpecificè, & de verbi proprietate. Bald. *l. ſi defen. §. qui interrogatus*, per illum text. *de interrog. actio.* dixi in conſuetudine Pariſien. §. 45. num. 18.

Relatum ineſt referenti pro prio.

414 ¶ Septimò, quia huiuſmodi clauſulæ, *etiam ſi per obitum, aut aliàs quouis modo*, ſunt aſſiduæ, & apponi ſolitæ in huiuſmodi mandatis, & ſupplicationibus, ad quas nominatio Regis ſe refert Igitur nominatio Regis, ſe referens ad nominationes, & ſupplicationes, debet intelligi ſecundùm modum, & clauſulas in eiſdem ſupplicationibus & prouiſionibus exprimi ſolitas. l. vlt. ibi, *& in vſu quotidiano ſemper hoc verſari aſſpicimus. C. de fideiuſſor.* Panorm. Felyn. Franc.Ripa. in *c. cum M.Ferrar.enſis. de conſtitution.* Fely. *c. ex literis.* colum. 6. *de fide inſtrument.* Alexand. conſil. 27. lib.2. (vbi in annot. dixi) quòd clauſulæ duæ ſobtæ apponi,pro expreſſis habentur. Octauò allegabar non per obitum vacaſſe, ſed per reſignationem, prùs coram notario Papæ factam & à Papa approbatam, per clauſulam *etiamſi ſpontaneam reſignationem, coram notario in partibus factam.* ſed hoc vltimom ſatis confutatum eſt ſuprà eodem nu.4.quia non obſtante tali reſignatione,quæ potius præparatio eſt, non impeditur interim vacare per omnem alium modum vacandi: imò interim (videlicet ante admiſſionem) liberè reuocari poteſt, & fruſtrà per ſupetiorem ratificaretur; ea reuocata, vel te non amplius integra, ſed priora ſeptem multum vrgent.

415 ¶ Quibus non obſtantibus reſpondi, & inſigmores, permoréſque togati noſtri ordinis ſubſetipſetunt, priorem illam nominationem non extendi ad caſum obitus poſtea ſecutum. Ratio, quia nominatio incipit a reſignatione, quam ſolam pro obiecto habet: & ſic non poteſt ad aliud obiectum adaptari, præſertim non præuiſum, nec intentum. Non obſtant omnia in cõtrarium allegata: quia corruunt propter verbum *ſuper hoc*, in nominatione appoſitum, omnia enim verba(quantumuis genetalta)diſt. nominanonis reſtringuuntur per verbum *ſuper hoc*: quod ob præfatam reſignationem tefertur, & ſic vnlt quidem Rex omnia requiſita fieri, concedi, & expediri: ſed ſuper ea reſignatione tantum, & ad finem quod prouiſio pet reſignationem, ſiue ex capite reſignanonis valeat: non autem ex alio capite, quia nec dictum, nec cogitatum fuit: & conſequenter vincit medicus, ſed ſi in prima nominatione fuiſſet expreſſa clauſula *etiamſi per obitum*,& Rex rogatus de nominando tam per reſignationem,quàm per obitum,& aliàs, conceſſiſſet: tunc demum procedetent allegationes Petri, quibus in hac ſpecie locus non eſt: & ita tandem iudicatum fuit.

416 ¶ Redeundo ad finem numeti 309. Similitet in canonicanbus, & præbendis quæ ſpectant ad liberam collationem Regis (quales multæ ſunt in hoc Regno, vt præbendæ ſacellorum palanj Pariſienſis,& Bituricenſis, Saltus Vincennarum, Eccleſiæ collegiatæ Meloduni, Montiſbnſoni, Clertaci, ſancti Quintini, & aliæ primæ) non haber locum propriè hæc regula, tum quia Rex, ordinatius (imò) vnicus collator eſt: tum quia non ſpectat ad Papam de talibus ſtatuere, vel diſponere (prout etiam in illis non habet locũ conſilium Lateranenſe, de quo in *c. nulla. de conſ. præbend.* nec alia iura canonica) nunquam fit vlla deuolutio: quia Rex non habet in his ſuperiorẽ. Quod ergo Rex ſimile quiddam huic regulæ facit(dum poſtquam contulit per reſignationem infirmi: etiam liberam,non in fauorem, nec cauſa permutationis, in qua videtur cogi: tamen rurſus per obitum eiuſdem de eadem infirmitate infra 20. diet, a die admiſſæ reſignationis computandos, alij, vel eidem reſignatario confert) hoc ideo facit: quia admiſſionem & collationem ſuam per reſignationem, ita tacitè vel expreſsè limitaunt. quod tanquam ſupremus dominus facere poteſt. Et ita hac ratione, anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo quarto, die prima menſis Decembris iudicatum fuit, per arreſtum huius Senatus: & quoddam ſacellum ſancti Laurentij in Eccleſia

Meldenſi, adiudicatum habenti collationem Regis per obitum, contra reſignatarium: quia reſignans infirmus, de eodem morbo infrà 20. dies obierat. cuius areſti mentio fit in ſolenni illo areſto, de quo ſuprà nu. 34. & noſtro tempore ita rurſus in eodem ſenatu iudicatum fuit & bæc à num. 416. domi. Ioan. Papon Gallicè vertit, & me tion citato, tranſcripſit in ſua farragine areſtorum lib. 3. tit. 2 areſto 2. & 5.

417 ¶ Sed etiam huiuſmodi canonicatus, ſacella, & ſimilia beneficia, ad metam & perpetuam Regis collationem ſpectantia, magis ſeculana, & prophana beneficia ſunt, quàm eccleſiaſtica: quamuis non niſi clericis (quos tonſuratos vocant) conferantur, quia talibus, ex voluntate Regis fundatoris, deſtinata ſunt, vnde non habent de ſe vllam adminiſtrationem clanium, vel ſacramentorum: nec in his, ſi vendantur, B committitur ſimonia de iure diuino, ſed tantùm de iure poſitiuo, vt in fortioribus terminis decidit gl. magna in *c. ex parte. de offic. delegat. in c. cum pridem. de pact.* & vtrobique Panor. & Ioan. Aud. in *c. tuas nos de ſimon.* Imò nec iure quidem poſitiuo: quia iura canonica non loquuntur, nec diſponunt niſi de beneficiis propriè eccleſiaſticis, non autem de iſtis: quæ tamen vendi non debent, quia licet non eſſet crimen ſimoniacum, eſſet tamen crimen Hieroboanicum, quod primus inuexit impius ille Rex Iſraël Hieroboſ, qui 3. Regum. 12. fecit phana in excelſis, & ſacerdotes de extremis populi, & quicunque veniebat, & initiabat manum ſuam in tauro, in bobus, & in arietibus ſeptem, fiebat ſacerdos 2. Paralipom. 13.

Crimen Hieroboanicum.

418 ¶ Et hinc eſt quòd in eiuſmodi beneficiis, C iudex Regius non ſolùm de poſſeſſorio, ſed etiam de petitorio cognoſcere poteſt, etiam priuatiuè ad iudices eccleſiaſticos, in hoc regno, vt etiam deciſum eſt edicto regio Ludouici vndecimi anno 1464. quod habetur in veteri ſtilo curiæ parlamenti à me recognito parte 7. num. 87.

419 ¶ Et idem de ſimilibus beneficiis ſpectantibus ad liberam collationem dominorum temporalium huius regni: vt domini de Luzarches iuxta Pontiſaram teneotis in feudum ab Epiſcopo Pariſienſi ratione dominij temporalis dicti Epiſcopi: qui quidem dominus de Luzarches ſimplex nobilis laicus pleno iure ratione ſui caſtri confert prebendas eccleſiæ collegiatæ ſancti Coſmæ: idem de ſimilibus dominis locorum qui poſſunt pariter vt Rex, huiuſmodi beneficiorum reſignationes admittere, ſiue ſimpliciter, ſiue in fauorem, ſiue cauſa permutationis: & conferre cum exceptione dictorum 10. dierum, vel (ſine illa) cum clauſulis *quouis modo vacent*: & ſimilibus, vel ſine illis: & tam de petitorio, quàm de poſſeſſorio per ſuos iudices (licèt non regios) cognoſcere: & generaliter in huiuſmodi beneficiis dominorum temporalium, nulla omnino iura canonica vel Papalia aut ſynodorum eccleſiaſticorum ſeruantur. vnde domini puſſunt ea conferre ad tempus vel ſub conditione vel dare ius ad vacatura niſi conſtitutione regia vel ſenatus decreto prohibeantur, & ita ſeruatur non ſolùm in Gallia, ſed etiam in prouinciis vicinis extra regnum, & vidi multa antiqua teſtamenta dominorum qui ſeruis ſuis dabant caſtella & prædia dooec vacaret huiuſmodi canonicatus & proximum vacaturum legabant, & eo caſu adimebant legatum fundi reuertendi ad hæredem.

420 ¶ Vnde bis beneficiis non poteſt cura parochialis annecti: quamuis etiam cura parochialis vnitt poſſit præbendæ, vel archidiacooatui, decanatui, vel beneficio in eccleſia in qua rex habet iura regaliorum: quia talis canonicatus, decanatus, vel archidiaconatus eſt de ſe beneficium Eccleſiaſticum, & ad eccleſiaſticorum tantùm prouiſionem ſpectans: & licet durante regalia ſpectet ad metam collationem regis, hoc caſualiter, & accidentaliter: non tamen ex aliqua conceſſione, vel priuilegio Pontificis, iuriſve canonici: ſed iure primitiuo, & peculiari iure Coronæ Franciæ, ante omnia iura canonica nata. vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 27. num. 10. vnde olim, etiam beneficia curata veniebant in regalia. cap. Hadrianus. 63. diſtinct. Et adhuc in Neuſtria quidam domini temporales beneficia curata pleno iure conferunt. Imò etiam quædam moniales propè Stampas. 421 ¶ Tamen etiam de vacantibus in regalia cognoſcit Senatus noſter Pariſien. tam de petitorio, quam de poſſeſſorio, priuatè ad omnem iudicem eccleſiaſticum, vel alium etiam per totum regnum, & intra fines aliorum parlamentorum, vt dixi ſuper ſtylo parlam. parte 5. quæſt. 38. & part. 7. num. 86. vbi de hoc habetur edictum Regium. Nec prodeſt cuiuſcunque temporis, vel pacifica poſſeſſio: prouiſo per alium (etiam ſi per Papam, vel Legatum, vel generale concilium) quam per Regem, vel inferiorem dominum habentem ius liberæ collatooois, quamuis vſu receptum ſit, vt inter plures habentes titulum à Rege, vel domino temporali ad quem ſpectat, triennalis pacifica poſſeſſio cæteris ſilentium imponat: non virtute decreti concilij Baſilien. vel concordat, quod in his locum non habet, ſed per vſum & ſtylum tationabilem.

Curia Pariſienſis de regalia cognoſcit per totum regnum.

422 ¶ Dutante etiam regalia, poteſt Rex admittere reſignationes beneficiorum, quæ in regalia vacarent per obitum: non ſolùm ſimpliciter, ſed etiam in fauorem vel cauſa permutationis ſi tamen velit, quia non teoetur, etiam cauſa permutationis admittere: nec C alius, pendente regalia, admittere poterit, quin vacet in regalia. Poteſt etiam Rex (ſi velit) admittere tales reſignationes in fauorem, tetenta penſione, & penſionem... eare vt ſupremus domious, & permutaoones expedire, & quocunque vacante tuodo prouidere: etiam ſpretis & annullatis vetis & canonicis collaoonibus legiomè factis ante regaliam apertam: ſi ea aperta, adhuc de facto tantùm vacant: & fortius, ſi de iure tantùm vacant, ſiue per incapacitatem vel aſſequtioueм incompatibilis, ſiue per ſententiam bominis, vel canonis, vel aliàs quouiſmodo titulus nullus ſit, aut reſolutus. Quod ſi reſignans fit infirmus, poteſt admittere, & conferre ſub conditione reſolutiua, ſi reſignans tofra 20. dies de eadem infirmitate decedat: & dicto obitu (regalia nondum clauſa) ſequuto, D rurſus etiam adúſque trigiuta dies, à tempore clauſæ regaliæ computandos, poterit Rex per obitum conferre: non virtute, nec adminiculo huius regulæ, ſed quia voluit, potuit collationem ſuam ex capite reſignationis ita limitare, poteſt etiam (ſi vult) abſolutè admittere, & conferre ſine dicta condioone, vel cum clauſula quouiſmodo & ex quatis perſona.

423 ¶ Pariter quando Papa beneficia diœceſis ſuæ Romanæ, ſen ſancti Ioannis Lateranenſis per reſignarionem confert, poteſt ſi velit, expreſsè, vel tacitè eandem conditionem appooere: non præcisè in vim huius regulæ, vt putauit Gomeſ. hîc quæſt. 26. quia non habet locum in Ordinario, vt latè probatum eſt. Papa verò ibi Otdinarius eſt: & ibi ceſſant E omnes rationes huius regulæ, de quibus ſuprà numero 34. cum ſequent. ſed quia ſic placet Papæ, qui ibi dominus eſt ſuprcmus. quamuis dici poſſit quòd Papa non condiderit hanc regulam, vt eam Ordinarij vſurparent in collationibus à ſe factis per reſignationem, propter no. ſuprà numero 30. tamen intentiooem habuit ea vtendi, in collationibus à ſe iore ordinario faciendis: vt euentus, & vſus velut patrisfamil. declaratuit, iuxta *l. ſi ſeruus plurium.* in fin. *de leg.* 1.

424 ¶ Sed deeipitur Gomeſ. hîc q. 22. dum extendit hanc regulam ad officia curiæ Romanæ quæ vendi poſſunt, & malè. quia hæc regula io beneficiis eccleſiaſticis duntaxat loquitur: non autem in officiis præ-

ſertim vendibilibus, ſed ita obſeruat Papa in officiis ſuis, quia ſi placet, & commodum eſt: quemadmodum Rex in officiis ſuis vendibilibus ſoler etiam quadraginta dies obſeruare in collationibus ſuis per reſignationem, etiam quandoque licet reſignans non ſit infirmus, ſed prouectæ ætatis: provt ſibi placet, & poteſt: non ex certa lege vel conſtitutione, ſed provt ei libet ſingulas collationes limitare.

425 ¶ Per hæc fortè putant Legati Papiſtici apud nos ſibi quiduis licere, ſed non eſt ita: non enim ſunt domini, ſed tuntij, nec illis permittendum eſt abuti facultatibus ſuis. Papa pro quinque ducatis derogat huic regulæ, Legatus minoris, & adhuc nuda tolerantia eſt, per ea quæ dixi ſuprà q. 2. poteſt etiam refutate diſpenſationem: Non enim tenetur niſi velit, & recuſando ſine fraude & ſine animo quæſtus ſui augendi bene facit. Sed rogo, quid hoc ſibi vult, quando præſentibus denegat hanc derogationem, & longè abſentibus concedit, vt nupet factitare cœpit, deinde audaciùs & licentioſiùs quando factores ſui reſcire nequeunt, an reſignans graviter aut in loco remoto ægrotet, iubet in bullis ſuis apponi clauſulam, dummodo abſens. Quis non videat nouum & ſordidum τῶν κερδαλέων genus? vult enim vendere hanc derogationem quando ſolos ordinarios fraudat, denegat autem vendere quando longè plus lucri ſperat de libera collatione per mortem imminentem decumbentis in loco vicino, vnde certus eſt ſe Ordinarium præuenturum & ſolidum beneficium lucraturum. Cùm ergo hoc caſu manifeſtum ſit Legatum hoc non facere, niſi cauſa negotiationis & lucri, dico his & ſimilibus caſibus poſſe appellari tanquam ab abuſu: Non enim nec à Rege nec à Senatu noſtro conceſſa eſt ei poteſtas hoc modo & tali fine quæſus facultates exercendi. Quid? quòd Romæ ſi quis expreſſum curſum facit ſeruatur ei fauor iſte, vt etiam ſi alij paulo poſt eadem die aduolēt, tamen tion detur eis ſignatura niſi ſub data diei poſteriotis, ne qui præuenit, labore & ſumptu ſuo fraudetur. Sed in iſta legatione multi conqueruntur quod ſæpe venienti à ſexaginta leucis non curſori denegatur quod mox alij ſuperuenienti & plus offerenti datur.

Clauſulanous quatenus abſens.

426 ¶ Quid ſi nuper vidi, dum ſignatura huius Legati in derogatione huius reg. *de infir.* haberet hæc verba negotiatoria *quatenus abſens à Pariſiis* (ſcilicet reſignans) ſed poſtea proferuntur bullæ Legati cum pura & ſimplici derogatione huius reg. ſine dictis verbis negotiatoriæ reſtrictionis, an poſſit impetrans per obitum arguere bullam nullitatis vel falſi quaſi diffotmem ſignaturæ vtpote confectam omiſſis his verbis, quatenus abſens à Pariſiis. Quidam planè negant & indiſtinctè cenſent bullam validam quaſi ab initio bullæ & derogatio huius reg. valuerit dictis verbis reiectis. Sed non eſt ita, quia ſi reſignans tum decubuiſſet Pariſiis & obiiſſet infra viceſimum diem inſtitores Legationis omnino beneficiom illud mercati vel lucran fuiſſent per obitum, vtpote iam admonini & ſibi cauentes contra omnem aliam præuentionem ſingulis ſingulorum dierum datis & reſignatario nunquam fuiſſent expeditæ, ſed denegatæ bollæ, vtpote defecta coodinone ſub qua conceſſæ fuerant. Sed quia caſus non conngit quo Legatus & ſui factores potuerint beneficium illud hac via lucrari per uhitum, expedierunt bullas omiſſis dictis verbis conditionalibus. Et certum eſt quòd alias nou erant facturi.

427 ¶ Ergo prouiſio illa Legati conditionalis fuit conditione à iure non approbata, ſed quæſtuaria cauponatrice ſuedida & reproba. Et ſic veritas eſt, vt dixi prouiſum ab Ordinario per obitum non ſolùm poſſe tanquam ab abuſu appellare à dicta bulla vel eius executione, ſed etiam illam falſi & nullitatis arguere propter dicta verba, *quatenus abſens* omiſſa, quę ſua intereſt non fuiſſe omiſſa ad docendum de illicita cauponatione & nullitate prouiſionis Legati.

428 ¶ Plus dico quod etiam nullo veniente per obitum ex prouiſione libera Ordinarij vel Papæ, legatus qui dicta verba negotiatoria adiecit etiam caſu contingente dictæ conditionis, videlicet quòd teſignans non erat abſens & obiit infra 20. dies, adhuc prouiſio Legati per obitum nulla eſt. Aut enim in ea non ſit mentio de dicta noua negotiatione & ſubrepitia eſt: aut in ea ſit mentio & deterius eſt, quia non ſolùm eſt peccare, ſed gloriari vt tegius Ψαλμῳῳδὸς vaticinatus eſt Pſal. 51.

429 ¶ Poſſet etiam dici quòd propter abuſum in prouiſione factum priuatus eſſet Legatus poteſtate prouidendi pro hac vice, per text. in authen. de ſanctiſ. Epiſc. §. *ſi quis oratorij.* verſi *ſi verò* & per no. Panor. & *c. cum vos extra de offic. Ord.* & in *c. cum in cunctis.* in fi. *de elect.* & per Guidon. Papæ deciſio Delphi. 374.

430 ¶ Et ſic reſignatarius non obſtante dicta clauſula negotiatoria in bullis ſuis appoſita poterit ſe defendere contra impetrantem per obitum ab eodem Legato, cui meritò præferri debet, non enim fecit, ſed paſſus fuit dictam reſtrictionem quæ reſpectu Legati & ſuorum inſtitorum teuicienda eſt: ſed non poterit ſe tueri contra prouiſum ab Ordinario vel Papa, ex quo caſus conditionis contigit, & ſic per dictam clauſulam conditione extante reliquit Legatus locum apertum Ordinario, & multo magis graduans, nominatis, mandatariis & omnibus legitimis expectantibus per obitum, quibus dicta derogano huius reg. ſemel limitata nunquam nocebit, nec contra eos iuuabit prouiſum à Legato per prædicta.

431 ¶ Et circa id quod ſuprà in fin. num. 425. diximus, nupet in conſilium togatorum ordinis noſtri delatam vidi hanc conſultationem: Datarius Legati aditus à reſignatario curæ cauſa permutationis, vel eius procuratote tecepit ſupplicationem & datam cum clauſula diſpenſationis de 20. diebus, ſed poſt ſex dies mortuo reſignante Legatus contulis alij per obitum, cui bullas expediuit, deinde reſignatario venienti refutat bullas: reſignatarius eluſus, & hac tergiuerſatione perdens beneficium ſuum vocat in ius datarium in hoc Senatu, vbi datarius comparet & excipit ſe non poſſe teſignationis bullas expedire, quia Legatus noluit, & quòd non eſt præpoſitus à Legato ad conficiendum bullas & dandum derogationes & diſpenſationes in eis contentas, ſed tantùm ad recipiendas datas: ſed certè debebat ergo hoc initio dicere, & non ſimplicem datam, ſed etiam ſupplicationem cum dicta clauſula recipere decipiendo reſignatarium qui in fide datarij confidebat, & negotium ſuum confectum & in tuto fore putabat, provt in præcedentibus legationibus ſolebant huiuſmodi res in tuto eſſe: & alioquin reſignatarius ſibi apud Ordinarium vel Papam prouidiſſet, nec beneficium perdidiſſet, imò nec Legatus hoc beneficium lucratus fuiſſet niſi aduentu & expoſitione reſignatarij de occaſione huius prædæ admonitus fuiſſet, & ſaltem inino debebat illum excludere, & non hac diſſimulatione eludere & ſibi negotiari: Quare à primoribus noſtri Ordinis concluſum fuit datarium illum teneri ad intereſſe. Multæ ſunt aliæ fraudes & negotiationes indignæ & corrigendæ à Rege vel Senatu cuius intereſt *c. principes ſæculi c. Regum officium. c. adminiſtratores.* 23. qu. 5. & ſuprà no. 128. Ex quibus habes hanc regulam, nouo & analytico ſtylo tam in theotia, quàm in praxi plenè expeditam.

432 ¶ Adhuc corollarij gratia adde ad materiam mandatorum ſupra numero 250. Quidam monachus monaſterij Bonęuallis Benedictini ordinis Carnotenſis diœceſis mandatum impetrauit ad abbatiam ſancti Criſpini eiuſdem ordinis, dicens ſe expreſsè profeſſum eundem ordinem, tacitè tamen quòd eſſet

profeſſus & monachus alterius monaſterij, quod obij- A monachu contra impetrantem Papiſticum adiudi-
ciebat prouiſus per obitum ab Ordinario de benefi- candum.
cio abàs cadente in illud mandatum, & inſuper quòd
abbas grauatus non habebat niſi quatuor regularia
ad ſuam diſpoſitionem, & ſic quòd non poterat gra-
uari de regulari, licèt bene de ſeculari, quia habebat
viginti ſæcularia ad ſuam collationem vel præſenta-
tionem, & abàs eſſet mandatum reſtrictum ad qua-
tuor, ſiue ad vnum vacaturum de quatuor regulari-
bus tantum, & ſic nullum, maximè cum mandatarius
non eſſet per bullam mandati, nec abàs diſpenſatus
ad ſæcularia, & quòd Ordinarius debet habere liber-
tatem ſe liberandi de quouis primo vacaturo, ſaltem
de vno ex decem: Reſpon. quod quamuis iſtud eſſet
æquum & conforme concilio Baſilienſi, pragmaticæ
ſanctioni, & conſtitutioni Ludouici XII. Regis editæ B
anno M. D. XII. articu. 2. Tamen per concordata abro-
gatum eſt, vt dixi ſupra eodem num. 265. Ideo iſtud
obiectum non valere.

433 ¶ Sed primum concludit per *c. cum ſingula. §. prohibemus. de præben.* in 6. gloſſ. pragmaticæ in titu. *de collatio. §. ſtatuitur.* in verbo *idoneis* vbi poſt Hen-
ricum Bohic. in c. vlt. *de relig. domib.* tenet hoc valere conſuetudinem contrariam prohibitioni. *d. §. prohi-
bemus.* Et ſic mandatum hoc tacito fuit ab initio nul-
lum & ſubreptitium. Amplio non ſolùm ſi mandata-
rius ſit prouiſus per ſuum executorem ad recuſatio-
nem abbæ, quo caſu nullum eſt dubium: ſed etiam
ſi dictus abba ſponte contulerit.

434 ¶ Nec obſtat quod Ordinarius poteſt con-
ferre monacho alterius monaſterij acceptanti vel ac- C
ceptaturo de conſenſu proprij abbatis, & ſic ſub con-
ditione expreſſa vel tacita canonicæ tranſlationis ad
monaſterium à quo beneficium collatum dependet,
& quòd illa tranſlatio poteſt ſequi infrà tempus Late-
ranenſis concilij, de quo in *c. nulla extra de conceſſ.
præben.* vt olim conſului in pulchra quæſtione, quam
Hipotheſis. menti occurrentẽ non grauabor obiter addere. Apud
Pictauos beneficium clauſtrale dependens à quodam
monaſterio ſancti Benedicti ſenioris fuit per Ordina-
rium collatum monacho alterius monaſterij ſancti
Benedicti iunioris, qui de conſenſu abbatis ſui acce-
pauit, ſed poſtridie ante aliam huius tranſlationem
inuenitur alius impetraſſe à Papa? Reſpond. quòd ex
quo monachus habebat conſenſum ſui abbatis iam
erat inchoata traoſlatio, & inſuper quod etiam ſi non
eſſet inchoata, tamẽ ſatis eſt quòd Papa iam erat præ-
uentus per Ordinarium, qui inceperat partibus ſuis
canonicè fungi, & tranſlationem dicti monachi infra
ſemeſtre ſibi iure communi datam perfecit: & ſic non
eſt locus præuentioni Papæ.

Intellect §. prohibemus de preb. in vi. 435 ¶ Quia prohibitio *d. §. prohibemus.* non eſt ab-
ſoluta: ſed habet exceptionem, niſi canonicè trans-
ferantur, quæ exceptio debet aliquid operari ad con-
ſeruationem collationis ordinariæ & iuris commu-
nis, quo ante lib. 6. Decretalium licebat conferre mo-
nacho alterius monaſterij ſiue alia tranſlatione, &
abàs dicta exceptio, niſi canonicè transferantur, nihil
operaretur, prout deber: quia *d. §. prohibemus.* continet
non ſolùm nouum ius: ſed etiam correctionem vete-
ris iuris communis. Et olim monaſteria & ſectæ mo-
nachiales non æquabant in dignitate & priuilegiis pa-
rochiales eccleſias, nec minima officia miniſtrorum
Eccleſiæ. Clauſula verò pœnalis ver. *quia verò contra*,
in *d. §. prohibemus.* limitatur per eandem exceptionem
in verbis diſpoſitiuis appoſitam ibi, niſi canonicè
transferantur, non dicit niſi iam tranſlati ſint, ſed niſi
transferantur, quod eſt ſitum temporis & ſic, vt *d. §.
prohibemus*, minus corrigat iura vetera: debet intel-
ligi niſi collato facta monacho alterius tantum mo-
naſterij, nec abàs inhabili animo transferendi facta
ſit & tranſlatio realis poſtea ſaltem infra ſemeſtre va-
cationis ſequatur. Ex quibus conſului beneficium

436 ¶ Sed redeundo ad qu. ſuprà num. 431. Dico
hæc valdè diſſimilia eſſe, quia in vltimo themate mo-
nachus erat prouiſus per Ordinarium? ſed in d. q. per
Papam vel authoritate mandati Papiſtici. Tum in vl-
timo themate monachus habebat conſenſum abbæ
ſui volentis transferre, vt de facto paulo poſt tranſla-
tus fuit: ſed in d. q. nec conſenſum ſui abbatis habuit,
nec tranſlatus fuit. Et ſic etiam ſi in d. q. monachus
fuiſſet prouiſus ab Ordinario, adhuc nulla fuiſſet
prouiſio per *d. §. prohibemus.* Cuius intentione collа-
tor non habebat animum ſatisfaciendi, vt habebat in
vltimo themate. Quanto fortius nulla eſt prouiſio,
quando non iure Ordinario contulit: ſed tantùm
animo ſatisfaciendi mandato Papiſtico, quod per ob-
reptionem fuerat. Aderant tamen qui
mihi obiiciebant clauſulam motus proprij in huiuſ-
modi mandatis apponi ſolitã, & ſic vitium ſubrepti-
nis ceſſare, & mandatum ſubſiſtere *c. ſi motu de præb.*
in 6. Sed hoc fulcruo arundine friabilius eſt.

437 ¶ Vt enim omittam quòd hæc clauſula non
erat inuenta tempore Decretalium, nec eſt de forma
c. mandatum. extra de reſcrip. ad quam huiuſmodi
mandata reſtringuntur & limitantur, & ſic non poſ-
ſunt ampliari per noua iura lib. 6. vt dixi ſuprà eod.
n. 259. dico nullo iure etiam nouo caueri quod clauſu-
la motus etiam proprij & naturalis indicat diſpenſa-
tionem vel perpetuam habilitatẽ, nihil enim operatur
niſi in caſibus in iure expreſſis gloſ. & omues in clem.
ſi Romanus de præbend. & ſic *d. c. ſi motu proprio de
præben.* in 6. *vbi ego ſæpe dixi.* Ibi enim nulla datur diſ-
penſatio, nulla habilitas, ſed tollitur ſubreptio ad effe-
ctum momentaneum eligendi inter beneficia antiqua
& noua: ſed hìc agitur de habilitate & diſpenſatione,
eáque in perpetuum introducenda: igitur d. c. non eſt
ad propoſitum noſtrum, & longè aliud Papam igno-
rare collatarium ſuum habere alia beneficia, de qui-
bus tamen ſimul tenendis motus proprius non diſ-
penſat: aliud Papam ignorare collatarium ſuum eſſe
incapacem, in quo etiam verua & naturalis motua
nihil facit: igitur multominus motus fictus etiam Pa-
pa igoorante & ſtilo huiuſmodi mandatorum inſer-
tus, quæ multùm differunt, vt dicam infrà in reg. *de
annali poſſeſſo* numero 98.

D 438 ¶ Itaque cum pro prouiſione Ordinarij con-
cluſiſſem, addiɔit mandatarius, ſed non oſtendit, ſe
ante mandatum ſuum obtinuiſſe diſpenſationem ad
duo cuiuſuis ordinis, & iactabar ſe habere ſignaturam
quam non produxit in prima inſtantia, nec adhuc
oſtendebat. Reſpondi illam videndam eſſe, nec aliud
addidi ne ſortè illos ninimùm vel ad falſitates vſque ma-
gnoſos armfices, niſi re reſpecta & concurrente iu-
ſtitia cauſæ iuuarem.

439 ¶ Si enim eſſet veta ſignatura eiuſdem pon-
tificis qui mandatum conceſſit, non dubitarem de-
fendi poſſe bullis priùs aut debita verificatione habi-
tis: tametſi in bullis mandati nulla huiuſmodi gratiæ
diſpenſatoriæ mentio facta ſit, & allegari poſſit quod
E gloſſ vlti. & docto. notant in *c. apoſtolicæ. d. præb. in*
6. Quia ſatis eſt quod in mandato non addatur diſpen-
ſatio diſpenſationi per not. in *c. vl. de filii preſby.* in
6. & dixi in annotatio. ad Philip. Deci. in *l. liberos. C.
de collatio.* & ſatis conſtaret de mente eiuſdem pontifi-
cis. Secùs ſi eſſet diſpenſatio præcedentium pontifici,
quia pontifex iſte diſpenſationes regularium vſque
adeo auerſatur, vt etiam diſpenſationis prædeceſſo-
rum ſuorum bullas ſub forma rauoni congruit, con-
cedere detrecter. Quod ſi iſte mandatarius expreſſiſ-
ſet ſe monachum alterius monaſterij, ſed a Paulo III.
diſpenſatum, Paulus iſte IV. facilùs nou mandan nouam gratiam recuſaſſet, quam veteris gratiæ
bullas in forma tationi congruit, ex quo conſequitur

hunc mandatarium non poſſe hac in re iuuari claoſula motus propꝛij cotꝛa veriſimilem mentem concedentis per tiot. doctos. in *c. ſi motu. de prabend.* in 6. Felyn. in *c. in noſt. a coꝛol. 36. extꝛa de reſcꝛip.*

Thoma. 440 ¶ Rurſus circa mandata occurrit quotidiana quæſt. Beneficium menſe Aprilis reſignatum in manu Legati, qui contulit graduato ſimplici cum derogatione huius regulæ, & cum clauſula, *etiam ſi per obitum*, an mandatarius petere poſſit, & a quo? Breuiter reſpondi, non debet petere à Legato, cui etiam mandatum non inſinuauit: ſed poteſt petere ab Ordinario ſtatim poſt dictam reſignationem admiſſam: nou enim vacat in curia Legaó, ſed vbique vt dicá in reg. *de publican* q.3. & ſic Ordinarius poteſt prævenire Legatũ ex capite reſignationis per Legatũ admiſſæ, & reculante vel differente Ordinario facier ſibi mandatarius conferri per ſuum executorem & hoc valebit indiſtinctè, duobus tantùm caſibus exceptis.

441 ¶ Primus, ſi mandatarius requiſitiones ſuas non faceret infrà ſemeſtre dictæ reſignationis admiſſæ, quia ex illo capite priuatus eſſet etiam in perpetuum conſumpto mandato, ſi illa vacatio tota maneret. Secundus caſus ſi reſignans poſt menſem à dicta admiſſione maneret, & moreretur in poſſeſſione nulla publicatione facta per impetrantem ex capite dictæ reſignaoonis. Tunc enim non vacat per reſignationem præteritam, quæ per regulam *de publicandis* reſoluta eſt: ſed vacat per obitum ſecutum, & infrà ſemeſtre ab obitu poteſt mandatarius requiſitiones ſuas facere ex capite obitus.

442 ¶ Sed quid ſi ſtaóm à reſignatione impetrauit ab Ordinario, vel ſuo executore in vim mandaó, ſed negligens fuit publicare & poſſeſſionem perere, & interim reſignans poſt menſẽ in poſſeſſione obiit, & Legatus contulit vni per obitum, Ordinarius alij per eundem obitum? videretur ius mandatarij conſumptum propter ſuam negligentiam, ſed oon eſt ita: bene quidem conſumptum eſt ex capite reſignationis, ſed redintegratur ex capite obitus, per quem reſignatio retrò & impetraóo mandatarij & collatio ex capite reſignationis pro infectis habentur. Tum prouiſi per obitum oon poſſunt allegare non vacaſſe per obitum, & ſic tanquam ex noua & ſola vacatione excluduntur à mandatario quem Legatus non poteſt prævenire, licèt Papa poſſit.

443 ¶ Sed quid ſi ille reſignans erat infirmus, mandatarius autem ſtaom per Ordinarium vel executorem ſuum ſibi prouideri fecit & poſſeſſionem cepit, ſed reſignans de eadem infirmitate infrà viceſimum diem obiit, an otulus mandatarij reſoluatur? & an ſibi ſit opus nouo otulo, & interim poſſit in vim eiuſdem mandati petere? Ad primum i ucidentis quæſtionis articulum, videretur uon eſſe locum huic regulæ ex quo collaóo facta eſt per Ordinarium: in quu hæc regula locum non haber, vt ſuprà numero 30. nume. 71. Tum quia, vt dixi, per talem reſignationem non magis vacat beneficium in manibus Legati, quàm in manibus Ordinarij. Latus hic eſt diſputationis campus.

444 ¶ Sed breuiter ſoluendo dico locum eſſe regulæ ex quo reſignatio non facta in manibus Ordinarij, ſed in mambus Legati, & admiſſa per eum apud quem locus eſt præſtatioui conſenſus & alus regulis Cancellariæ, vt apud Papam: Tum quia huiuſmodi reſignario extraotdinaria eſt, nec tam fauorabilis vt facta & admiſſa per Ordinarium, & ſic tanto facilius reſolui poteſt: Tum verba regulæ hoc caſu conuetiunt & adaptantur, ex quo reſignano eſt admiſſa per Legatum iuxta uor. ſuprà eodem numero 35. Et ſic mandatarius non obſtante interme dia prouiſione ſua per hanc regulam reſoluta & extincta, poteſt & debet de nono per obitum ſibt prouideri facere, & hoc quando Legatus non derogauit huic reg. vel quando

A oon habebat poteſtatem derogandi, de quo ſuprà eo. qu. 2. num. 127.

445 ¶ Sed quid ſi de facto derogauit: & ei de facto (vt nunc) toleratur vt derogare poſſit? Reſpon. oullo modo potuit derogare in præiudicium mandatarij, quia vt Legatus non poteſt prævenire mandatarium, nec aliquis in eius præiudicium, nec iure quidem prævenoonis facere: ita non poteſt huic regulæ derogare quando vel quatenus hoc mandatario præiudicaret. Dices, quorſum hæc? Aut enim mandatarius ſibi ſtaom prouidit ante obitum reſignantis, vel poſt, & ſic videtur hæc qu. ſuperflua. Reſpon. ſi mandatarius ſtaóm à reſignatione ſibi prouideti fecit, & tamen negligens fuit publicare & poſſeſſiouem capere infrà menſem, quo lapſo reſignans obiit in poſſeſſione, B mandatarius uon tenetur hoc caſu nouam prouiſiotiem capere: ſed itt vim prioris poſſeſſionem capere poteſt veteri vacaóne non reſoluta beneficio derogaoone huius regulæ quam Legatus potuit facere ad commodum mandatarij. Ampliatio huius regulæ.

446 ¶ Nec obſtat quod legatus de hoc non cogitauit, nec voluit derogare ad commodum alterius quàm ſui collatarij, quia verum eſt. Sed dico quód ex quo conſtat beneficium eſſe debitum mandatario, & eum ex vera vacatione rempore collationis ſuæ impetraſſe, & collationem ſibi debitam fuiſſe cùm iuſtam cauſam habeat (vtpote creditor huius beneficij) dicitur certare de damno vitando, & ſic excuſatur à iuſta ignorantia, vel eoam errote ex eo quod (putatur derogatiouem huius regulæ per Legatum factam, C operari quoad omnes) confidit in priori titulo ſibi debito, nec aliter ſibi prouideri facit, error iuris non debet ei nocere, ſed illum defendere in iure quæſito conſetuando. *L. iuris ignorantia. l. error. de iur. & facti ignoran.* Dynus & alij. in *c. ignoran. de reg. inr.* in 6.

447 ¶ Iterum dices, quorſum dixi Legatum poſſe derogare huic regulæ ad commodum mandatarij? Reſpon quia poteſt contingere quód à reſignatione admiſſa per legatum Calendis Maij, mandatarius tacuit per ſex menſes, & interim reſignans mortuus eſt in poſſeſſione in fine Iulij, tunc quamus collatarius Legaó qui non ritè publicauit excluſus ſit, & quoad ſe locum fecerit nominatis: tamen illos excludere poteſt mandatarius infra idem ſemeſtre, infrà quod requirere poſſiut nominati, videlicet vſque ad D finem Ianuarij immediatè ſequentis. Quia quamuis Calendis Maij beneficium vere vacare incœperit: tamen illa vacatio Calendis Iuuij reſoluta fuit, in vim regulæ de publicandis, & ſic ſemeſtre ex capite obitus incœpit in fine Iulij, & quemadmodum hoc eſt clarum: ita ſi contigerit reſignantem qui erat infirmus de eadem infirmitate mori viceſima die dicti menſis Maij, & matidatarium tullam diligentiam feciſſe per ſemeſtre à Calendis Maij.

448 ¶ Tamen vloma die ſemeſtris à dicto obitu videlicet viceſima die Nouembris immediatè ſequentis poterit ex capite obitus opere, & valebit prouiſio ſibi facta in vim mandao, non obſtante dicta derogatione Legati per quam beneficium dicitur vacaſſe, E tiou per obitum: ſed per veterem reſignationem conſeruatim per dictam derogationem, & ſic non obſtante quód mandatarius non eſſet infrà ſemeſtre, ſed excluſus vtpote nouemdecim diebus vltra ſemeſtre lapſis, tum quia derogatio Legati non valet in præiudicium mandatarij, vt dixi, tum quia derogatio illa diſpenſatoria eſt reſtricta & limitata ad collationem & collatarium cuius intuitu & fauore derogatur, nec ad alios extenditur, vt dixi ſuprà cod. numer. 29. hinc ſiue Papa, ſiue Legatus ad reſignationem infirmi conferendo derogauerit huic regulæ, ſed collatio non valuerit propter incapacitatem collatarij, vel etiam cauſam, verum eſt per hanc regulam beneficium vacaſſe quod ad omues, non per reſignationem ſed per obi-

tum, & ex die obitus tempus vocationis & impetrationis numerandum, exceptis tamen illis quibus beneficium etiam ex capite resignationis fuisset debitum, qui concertant de iure conseruando & damno vitando, qui defenduntur & excusantur, vt nuper dixi. Et sic ad secundum quoque dictæ quæstionis incidentis articulum s. nom. 438. responsum est, & habes nouam & tricesimam ampliationem ad hanc regulam.

449 ¶ Et circa id quod dixi de vacantibus in mensibus similicium graduatorum quæstio emergit, an Legatus conferre possit graduato qualificato? quod vulgares putant: sed falsum est, quia non habet gratificationem, sed Ordinarius grauatus, cui nominatim hoc ius gratificandi datum est à sanctione pragmatica & à concordatis.

450 ¶ Quod si legatus non potest vti præuentione in præiudicium nominatorum vel graduatorum vt certissimum est: ita nec gratificatione. Vt enim Ordinarij vltra menses nominatorum grauantur in mensibus graduatorum simplicium: ita releuantur in hoc vt inter plures graduatos gratificari possint quem voluerint. Idque in eadem oratione sanctum est: Ergo vniformiter & non difformiter se habet eadem sanctio & oratio *l. iam hoc iure. de vulg. & pupil. l. vlt. C. de senten. & interlocutio. omn. iudi. Iason in li. in testamento.* colum. 3. & ibi Phil. Dec. col. 4. *C. de testam. militar.* Ampliat Iason in 162. col. lib. 2.

451. ¶ Vt igitur necessitas conferendi graduatis imposita Ordinario habet vim contractus; ita facultas gratificandi ei data tenet in vim eiusdem contractus, vt in vno grauatus in alio releuetur Ordinarius: & sic excepta solius Papæ præuentione ius gratificandi non potest illi auferri. Postquam autem vnus graduatorum requisiuit ab Ordinario grauato vel eius vicario, nec Papa quidem præueniri potest etiam per viam gratificationis vni graduato insinuato & debite qualificato, & ita vtimur. Sed iamdudum tempus est tollendi manum de tabula hac. Transcamus ad regulam de publicandis iis scriptis secundùm sententiam nostram, de qua s. q. 5. nuperrimè die Martis, prima huius Augusti anno sesquimillesimo quinquagesimo nono iudicatum fuit per arestum magni Consilij Regis Francisci secundi Pontifatæ sedentis, super præbenda Ecclesiæ Parisiensis contra aduocatum huius senatus vel eius fratrem impetrantem per resignationem: & plenum possessorium adiudicatum prouiso per obitum iure Ordinario, id est, per vicarium Cardinalis Ioannis Bellæi, qui resignando Episcopatum Parisiensem iuxta conuenticulam Tridentinam reseruauit sibi beneficiorum collationem, non obstante reuocatione seu derogatione dicti indulti conclauis facta per eundem resignatarium publicationi eiusdem indulti in eodem magno Consilio factæ, & aliis quibuscunque causificationibus non obstantibus. Et dicitur resignatarius damnatus in sumptus litis principalis, damna & interesse turbationis, sed absque impensis dictæ instantiæ oppositionis.

Hæc addita supra in fin. num. 223. 10. 160. inter debuit.

EPITOME REGVLÆ CANCELL.

XXXIV. DE PVBL. RESIGNAT.

1. *Tex reg. cum ſcholiis.*
2. *Duo primi fines principales huius regulæ 5.*
3. *Hæc reg. firmior eſt priore: nec Papa derogare poteſt.*
   Fraus & dolus futurus, nec per Papam, nec per legem remitti poſſunt.
   Poſſe peccare non eſt poſſe, ſed non poſſe.
4. *Tertius principalis finis huius reg. contra reſeruationes, & regreſſus indirectos. 6. 7.*
8. *Areſtum. Papa non habet poteſtate homologandi concordata mercenaria in fraudem veterū. Canonum & Decretorum de reſeruationibus ſublatis.*
9. *Ab executione concordati abuſiui poteſt ſtatim appellari vt ab abuſu, & beneficium conferri per Ordinarium.*
11. *Hæc reg. tortuosè ſcripta 13.*
12. *Quæſtio 1. quæ requirantur, vt per obitum vacet, per hanc regulam*
13. *Rota erat faciens de copula alienatiua.*
14. *Sol. vtrunque copulatiuè requiri.*
   Reg. hæc habet propoſitionem, & limitationem.
   Ordo intellectus præſtat.
15. *Duæ orationes hypotheticæ in hac regula*
   Prior fundat intentionem impetrātis per obitū.
   Secundaria fundat exceptionem reſignatarij.
16. *Superuacua eſt additio Adria. V. I. ad hanc regulam. 19.*
17. *Error rotæ præceſſit ex confuſione relationum.*
18. *Exēplū. Paulus III male addidit alternatiuā.*
20. *Quæſtio. 2. an ſufficiat publicare poſt tempus, viuo reſignante? 228. 335.*
   Qui non ſeruat tempus, non ſeruat formam.
21. *Sol. Sat eſt fieri viuo & poſſidente reſignante. fol. 1. num. 156.*
22. *In pœnis benignius, & liquidiſſimè conſtare debet.*
   Sed publicatio dilata in tēpus mortis non valet.
23. *Quæſtio 3. ſi reſignatum apud Legatum? quod menſis tantum.*
24. *Curia Legati non eſt curia Romana.*
   Legatus non poteſt officium exercere in curia.
   In pœnalibus non eſt recedendum à proprietate verborum.
25. *Hæc reg. magis eſt directiua, quàm pœnalis, eſtque fauorabilis.*
26. *Quæſtio 4. an excluſus per hanc regu. titu. habeat coloratum?*
27. *Priuatus ſententia hominis vel canonis, non habet titulum coloratum.*
28. *Extrauagās publicata idem quod lex ſcripta.*
29. *Facilius deletur titulus ex cauſa ab initio in exiſtente, quàm ex noua ſuperueniente.*
30. *Simoniacus iuuari nequit titulo de pacificis.*
   Quàm execrabilis & deteſtanda ſimonia.
   Simonia mentalis non ligat in foro conſcientiæ.
31. *Hodie iudices etiam ſeculares de ſimonia cognoſcunt.*
32. *Hæc regula non tollit colorem tituli, qui à multis circunſtantiis pendet.*
33. *Quæſtio 5 an regula locum habeat in reſignatario primi reſignatarij? 155.*
   In beneficiis non eſt ſucceſſio, ſed nouum ius. Limita 42. & 43.
34. *Diſpoſitio pœnalis extenditur, ne ſit eluſoria.*
35. *Refellitur opinio negatiua, quam Gomeſius meus Rota tenet.*
   Modica diuerſitas facti magnam iuris diuerſitatem parit.
36. *Reg. de annali poſſeſſore.*
37. *Hæc regula, & regula 32. reales ſunt & ſucceſſores ſequuntur. 38.*
39. *Reſcitur diſtinctio Gomeſij.*
40. *Solutio pro affirmatiua, ſiue cedat vel decedat reſignatarius. 41. 50.*
42. *Succeſſor in beneficio, licèt non capiat ius à predeceſſore, tamen non capit ius firmius. 152.*
43. *Quando tenetur probare de iure deceſſoris.*
44. *Requiſitio vnius nominati impedit præuentiones, quoad omnes nominatos.*
45. *Quæſtio 6. regula non procedit reſignante infra hoc tempus moriente.*
46. *Suſpectior eſt mutatio facti hominis contingens, quàm naturæ.*
47. *Quæſtio 7. an regula procedat in uiorte ciuili? Verba naturaliter intelligenda.*
49. *Non etymologia, ſed vſus propriam ſignificationem facit.*
52. *Reſignatio in fauorem lucratiua, odioſa, ſimoniaca. 115.*
53. *Reg. Cancellaria recipiuntur apud nos vt remedium politicum contra fraudes, & ita debent interpretari.*
54 1. *Hypotheſis, quando reſignans, poſt ſemeſtre alij reſignat: qui poſſeſſionem capit, & inox reſignans moritur*
55. *Non debet quis alij lucrū inuidere, quod alioquin perditurus erat.*
56. *Diligens non debet deterioris eſſe conditionis, quàm negligens. 58.*

57. *Præsumitur contra eum qui differt agere, donec probatio depereat.*
58. *Censetur in possessione decedere, qui alium loco sui in possessione relinquit.*
60. *Quid si simul concurrit tertius impetrans per obitum resignantis?*
61. *Hæc regula fallit est in favorem impetrantis per obitum possessoris.72.*
62. *2. Hypothesis, de impetrante per c. de multa in quod resignans post sex menses incidit.*
63. *Clem. Vlt. de procur. habet locum etiam in morte ciuili.*
65. *c. Susceptum. de rescript. in 6. loquitur in materia restringibili.204.*
66. *Verba legis facilius extenduntur.*
67. *Frequentia causa expressum non restringit.*
68. *3. Hypothesis, quando resignans, post tempus regulæ per sententiam priuatur.*
4. Hypothesis, quando resignans post tempus reg. permutans moritur in possessione beneficij compermutati.
69. *Refert collationem irritè fieri ab initio, vel ex post facto, & vi huius regulæ vel iuris communis.*
70. *Tria membra.*
71. *Hæc regul. incipit à quatuor conditionibus 267.*
72. *Limitata causa limitatum parit effectum.*
73. *Non obstant arg. à fortiori, nec absurda: quia hæc regula noluit omnibus obuiare.*
74. *Collatio primi resignatarij erat actu valida licet potentior resolubilis.235.*
75. *Initio nullum non conualescit: etiam si esset causa impediens.*
76. *Summa, clausulæ reseruationum, & ad ius vacaturum, non valeut.249.*
77. *Tamen secundo, vel tertiò prodesset annalis, vel triennalis possessor.*
78. *Solutio: in 1. hypothesi locus est reg. si resignans moritur in possessione: secus si post semestre priuatur titu. beneficij, sed non possessione.*
79. *Mors ciuilis comitata amissione possessionis facit locum regulæ.83.*
80. *Vt in professione monachali & vbicunq; mors ciuilis, eadem quantum ad hoc habet effectum. 81.102.104.356. quod non debet extendi nisi duobus concurrentibus.105.*
82. *Sufficit similitudo respectu eius de quo queritur*
84. *In professione monachali aliud nō expectatur: sed in alia ciuili obitus specie expectatur realis totius possessionis & detentionis admissio.*
85. *Prior resignatarius non potest publicare postquā secundus possessionem post semestre prima resignationis accepit, etiam si primus resignans adhuc viuit.86.*
87. *Nec dicitur Ordinarius variare per secundam eiusdem resignationem conferendo tertio.*
88. *Fallit si constat de dolo secundi resignatarij vel collatarij, saltem præsumptione.92.*
89. *Amplio 6. etiā si resignans conduxit à resignatario & post tempus huius regulæ missit in possessionem secundum resignatarium ignorantem etiam continuando pensiones primo.*
90. *L. vlt. C. de acq. vel retinend. possess. non habet locum in his beneficiis.*
91. *Beneficia sunt iuris publici, nec in his datur restitutio in integrum, vt in patrimonialibus.*
93. *Ratio 2. Hypothesis.*
94. *Pœna, c. de multa, de prabend. non habet locū ex eo solo, quòd quis remanet in possessione post resignationem admissam.*
95. *Sed potest publicatio fieri, quandiu resignans manet in detentione.*
96. *Decisio 3. Hypothesis.*
97. *Sententia priuationis lata post tempus huius reg. contra resignantem facit ius resignatarium qui non potest appellare.*
98. *In tertia hypothesi, resignatarius iure communi ob fraudem excluditur.*
99. *Resignationes mutuæ, & occultatæ non valent: vt simoniacæ.*
100. *Hæc reg. loquitur de resignatione valida & canonica.*
102. *Iustius excluditur secundus resignatarius facto resignantis, quàm fato.*
103. *Secunda resignatio facta infra tempus huius reg. non potest conualescere, sed benefacta post. 107.108. 109.*
106. *Hæc reg. operatur veritatem ex nunc, fictionem extunc.*
Hæc reg. (vt precedens) non fictionem, sed verom vacationem per obitum inducit.
110. *Hæc regula rectè limitata fuit, ad casum naturalis obitus.*
111. *Infiniti & perplexi modi vacationum ciuiliū.*
112. *Quæstio 8. an hæc regula procedat in permutatione?*
113. *5. Precipua capita huius quæstionis. 17. 18. 119 120.*
114. *Subiectū huius regulæ est resignatio, quæ citra hanc regulam, impediret vacare per obitum.*
116. *Quadruplex resignatio in favorem.*
118. *Aliud vacare per obitum resignantis, iure communi: aliud vi huius regulæ.*
119. *Permutatio, de cuius fraude vel simulatione constat, non spectat ad hanc regulam.*
120. *Compermutans superstes non potest vti bona fortuna.*
121. *1. Hypothesis, quando alter moritur in possessione post tempus.*
122. *Dispositio loquens in simplici, non debet extendi ad mixtum.*
123. *Nec ad casum habentem specificam determinationem.*
Non debet argui de lucro, ad damnum vitādū.
124. *Non debet vtrumque vacare per mortem alterutrius.131.*
125. *Præfertur is pro quo facit ius commune.*
126. *Arg. pro affirmatiua, quia l. uon distinguic.*
127. *Lex odiosa extenditur: ne fit elusoria.*
Melius, verbis edicti seruire.
129. *Damnū quod quis culpa sentit, ei imputatur.*
130. *Euictio legis non debetur, nec ob causam de nouo superuenientem.*
131. *Correlatiuorum eadem natura, etiam in correctoriis.*

132. *Permutatio per vnum vtriuſque procuratorem fieri poteſt.*
134. *Sol. quod locus eſt regulæ, & ſuperſtes redit ad beneficium.* 140.151.
135. *Permutatio non poteſt reſolui, niſi vtrinque.* 142.150.165.188.
*Limito num.*164.170.
136. *Secus in mutuis reſignationibus.*137.
138. *Hæc regula facta eſt in odium reſignantis, & reſignatariorum.*
141. *Secunda hypotheſis, quando vterque mortuus eſt infra tempus.*
143. *Tertia hypotheſis, quando vterque mortuus eſt, alter infra, alter poſt tempus.*
144. *Fictio non trahitur retrò contra tertium, vel actus perfectos.*
153. *Fictio non debet eſſe potentior ad reſoluendum, quàm ad confirmandum.*
154. *Reſignatio cauſa permutationis conditionalis eſt.*179.181.183.184.186.
155. *Modica circunſtantia ius variat.*
156. *Publicatio fieri non poteſt etiã viuo reſignante, ſed re non integra.*159.160 161.
157. *Reſignans licitè poſſidet & adminiſtrat, vſq; ad aduentum ſucceſſoris.*
158. *Laudabile eſt lites auerſari.*
Publicatio eſt actus extra iudicialis.
162. 4. *Hypotheſis.*
163. *Tertius reſignans alteri permutantium non permutat, nec emolumẽto debetur: niſi ſcriptum ſit in pacte à Papa approbato ſpecialiter, non per clauſulas generales.*164.
164. *Acceſſorium, reſciſſo principali reſoluitur: ſed non è conuerſo.*
165. 5. *Hypotheſis.*
166. *Publicatio limitatur ad ius & perſonam publicantis, nec prodeſt conſorti.*
167. *Publicatio principaliter, non enuntiatiuè fieri debet.*
168. *Plures contractus vna contemplatione facti, pro vno habentur.*
169. *An ſint tot permutationes quot beneficia? Reſponſio.*170.
170. *In beneficiis Eccleſiaſticis non curatur de affectu carnali vel perſonarum: ſed ſimonia eſſet.* 171.
171. *Concluſio. q. 8. num.*178.197.
173. *Fallit.* 1. *in permutatione ad vtilitatem Eccleſiæ.*
Forma mãdati nõ exceditur, ſi pinguius impletur
174. *Fallit* 2. *in permutatione ad finem vnionis.*
175. *Ordinarius poteſt admittere reſignationem in fauorem Eccleſiæ, non perſonæ.*
176. *Tunc debet eſſe vtilitas, non ſolum in termino à quo, ſed etiam in termino ad quem.*
180. *Triplex conditio, præſens, ſuſpenſiua, reſolutoria. Intellectus c.* 2. *de electi. in* 6.
181. *Conditio reſolutoria minus exorbitat, & potius præſumitur, quam ſuſpenſiua.*
182. *Conditio reſolutoria trahitur retro, non ſuſpenſiua.*
183. *Beneficium poteſt permutari cum hoſpitali, vel iure patronatus.*184.185 186.
187. *Exitus in permutatione.*
188. *Superſtes non gaudet bona fortuna, etiam in eligendo: niſi permutatio ſit impedita dolo defuncti.*189.
190. *Quo caſu Ordinarius cogit eum eligere.* 191.
198. *Impetrans per verũ modum vacandi occultũ, præfertur impetranti per modum putatiuum.*
200. *Fallit. ex clauſula* quouiſmodo, *qua poteſt Ordinarius vti.*327. 346.
201. *Parochiani, & alij non prætendentes titulum non poſſunt obſtare impetranti, alium eſſe modum vacandi.*
202. *Nõ valet impetratio per incapacitatem, poſt obitum, vel reſignationem pacifici.*
203. *Idem ſi poſt impetrationem poſſeſſor, ante citationem reſignauit?*
205. *Quæſtio 9. à quo tempore incipit currere tempus publicandi?*
206. *Conſenſus præſtari poteſt, poſt annum à morte reſignantis* 221.
*Publicatio an poſſit fieri ſine bullis.*207.241.
207. *Solo verbo gratiæ perfecta eſt.*
208. *Abuſus prænentionum Papæ & paruarum datarum curiæ Romanæ.* 211.212.216.218.
213. *Solut. quod à data reſignationis admiſſa.*215 216 222.223.224.235.236.351.
*Limito.*232.233.
214. *Impetrans beneficium viuentis, fit pro ea vice inhabilis.*
216. *Vt in reg.* de infirmis *inſpicitur data conſenſus, ita hic data ſupplicationis.*
218. *Reg.* 43. *declaratur.*221.
220. *Edictum Regis contra abuſus.*
224. *c. Statutum de præbend. in* 6. *generaliter procedit.*
225. *Diſpoſitionis pœnalis prius debent omnes termini verificari.*
Prius quærenda perſona, quàm ſolennitas.
226. *Semper excipi poteſt de eo, quod ex eadem diſpoſitione oritur.*
Ad impoſſibile, vel pendens à gratia principis, nemo obligatur.
227. *Differentiæ inter regulam de infirmis, & regulam de publicandis.* 228.431.
229. *Hæ regulæ nõ tendunt ad auferendum omnes abuſus.* 259.
231. *Fraus maior ab inſolitis, & abundantiori cautela.* 232.
234. *Hæc reg. non procedit in reſignatione fauore Eccleſiæ facta.*
237. *Quæſtio* 10. *an hoc tempus currat abſenti impedito vel minori?*
238. *Solut. quòd currit indiſtincte: quia regula loquitur in rem.*
236. *Bonum publicum præfertur fiſco, & priuato.*
240. *Minor reſtituitur in beneficiis ad conſeruandum, non ad quærendum,* 368.
242. *Propter impedimentum ſufficit publicare in loco vicino.*
Tempore belli, & præcluſi itineris ſignatura per teſtes verificata bullis æquipollent.

243. *Contra impedientem publicationem, ea pro facta habetur: nisi contra resignantem.*
245. *Resignatio in fauorem pro infecta habetur, si resignatarius repudiet.* 252.264.
248. *Etiam post obitum resignantis, & trahitur retrò ad confirmandum collationem ordinarij per obitum, sed non præuentionem Papæ: nisi facta sit ei, cui debetur beneficium.* 247.
249. *Declaratur c. si tibi absenti. de præb. in 6.* 246
250. *Resignatio fraudulenta non impedit vacationem per obitum.*
251. *Thema implicitum.* 252.
253. *Quæstio* 11. *an notificatio facta Ordinario sit publicatio?*
254. *Vbi sola scientia exigitur, non refert à quo sciat.*
255. *Quæstio* 12. *An hæc regula locum habeat in Ordinario?* 256.
257. *Respond. sic, indistinctè.* 259. 260.
Vbi Papa ibi curia.
258. *Potestas Legati tẽporaria, & extraordinaria.*
261. *Limitatio §. in hac. in l. qui occidit. ad leg. Aquil.*
262. *Quæstio* 13. *Notorium non relenat à publicando.*
263. *Etiam concurrente occulta possessione resignatarij.*
264. *Non valet publicatio facta tempore, quo populus non conuenit.*
265. *Possessio momentanea, vel per actus similes continuata: indiget publicatione.*
266. *Secus de possessione, realiter & palam continuata.*
Geminian. contra obloquentes defenditur.
267. *Non curatur de publicatione, si resignans non moritur in possessione,* 268. 271.
269. *Non sufficit exhibere instrumentum renocationis, nisi mandatum ad notificandum ostendatur.*
270. *Clausula* missa &c. *signaturis apposita, fidem non facit.*
271. *Publicatio valet sine bullis, & reg. pecuniaria spernuntur.* 332.
272. *Antuerpia à Lusitanis decorata.*
Sufficit publicatio & notitia, in loco beneficij.
273. *Quæstio* 13. *si resignans reseruauit omnes fructus, adhuc locus est regulæ.*
274. *In regno Francia non toleratur pensio, vltra tertiam fructuum: etiam in permutatione.*
275. *Vnde debitor pensionis, non potest priuari beneficio c. Odoardus, de solution.*
276. *Clausula* quòd resignatio resoluetur nõ soluta pensione, *abusiua est.*
277. *Non potest per Papam, etiã consensu prælati, pensio constitui ei non pretendenti ius in beneficio si pretendit ius incoloratum.* 281.
Papa nõ est dominus beneficiorũ: nec potest facere quod pensio transeat ad successorem resignantis.
278. *Refellitur distinctio canonistarum, an pensio sit in quota, vel in quantitate?*
279. *Subreptitia est pensio nona, priore tacita.*
280. *Licet non requiritur consensus patroni, tamen in spoliantibus ad nominationem Regis, eius consensus requiritur.*
282. *Motua pensionis creatio non valet, etiam prætextu permutationis.* 283.
284. *De iure, in permutatione beneficiorum non curatur inæqualitas redituum.*
285. *Etiam in abusu inperatur vtile ab inutili.*
286. *Pensio, ratione tituli personalis est: ratio verò proprietatis perpetua.*
287. *Papa quos ordines creat, transformat, etiam fundationes regum* 288.
289. *Pensio sine personalis, siue realis, contribuere debet in decimis.*
290. *Non valet cessio (etiam inrata) fructuum futurorum beneficij.*
Legatus etiam si possit admittere resignationes in fauorem, non tamen retenta pensione, vel alio onere: nisi etiam in mandatis habeat.
291. *Beneficia, & eorum reditus publici iuris sunt.*
292. *Contractus de se licitus, propter abusum prohiberi possunt, & publicatio quantumuis solemnis non prodest stante abusu.* 293.294.
293. *Concordatum abusiuum à Papa homologatũ facit beneficium vacare per obitum nõ obstante publicatione, si resignãs obiit in possessione.* 294
295. *Iudex ecclesiasticus cognoscit de reditu pensionis beneficij, sed non si hypothecariè agatur.*
296 *Quæstio* 15. *hæc regula & simules, etiam mortuo Papa vigent.*
297. *Quæstio* 16. *hæc regula locum habet etiam in mandatis.*
Hodie commenda est collatio dispensatoria: nec aliter differt à titulo. 302. 304 305.
298. *Cõmenda, secundum proprium, & primitiuũ Ecclesiæ vsum, est depositum.*
299. *Disciplina veteris Ecclesiæ.*
300. *Error Gratiani.*
301. *Ex pactis, non ex dominatione, indicatur species contractus.*
303. *Beneficium commendatum potest permutari cum titulato, vel commendato, etiam per Ordinarium.*
305. *Commendatarij possunt omnia quæ titularij.*
306. *Commenda Papa resignari potest in manus Ordinarij.*
307. *Noua declaratio. c. nemo de elect. in 6.*
308. *Commenda Ordinarij durat vltra semestre donec superior reuocet.*
309. *Quæstio* 17. *hæc regula non habet locum in consistorialibus: quamuis liget Episcopos, & Cardinales.*
310. *Quæstio* 18 *publicatio vetus, tempore mortis obsoleta, non valet.*
311. *Non censetur factũ quod non durat.* 312 344.
313. *Sufficit tamen, memoriam publicationis publicè reduci.*
314 *Quæstio* 19. *si quis resignauit pluries eidem qui publicauit ex vltima tantùm? Arg. cessare reg.* 315.316.
317. *Contra arg. vigere reg.* 318.319.320.323.
321. *Publicatio reiterabilis est, nec trahitur ad futura nec ad præterita non expressa.* 358.

322. *Dilationes argumentorum 1. patris.*
323. *Suſpectus eſt qui plures reſignationes accepit, nec niſi ſub tempus obitus publicauit.*
324. *Limitatio Gomeſ. reprobatur.*
325. *Publicatio mala repeti poteſt, in terminis huius reg. ſed non in terminis reg. Eugen. IV.*
326. *Conferuntur argumẽta. Diſtinctio plauſibilis.*
327. *Interiectitia hypotheſis.*
328. *Non præſumitur acceptatio: ſed poteſt reſignatarius, poſt obitum acceptare, vel repudiare.*
330. *Collatione facta indigno, contra c. cum in cẽtibus, denolutio fit ſuperiori.*
333. *Acrior pugna ſi vtraque, vel vltima reſignatio eiuſdem, in fauorem admiſſa ſit per Papam.*
334. *Exemplum quotidianum.*
335. *Vnica bulla vocationes omnes comprehendit.*
336. *Nec tenetur quis ad vnam ſe reſtringere.*
337. *Minus indulgendum reſignationi in fauorẽ, quàm reſignationi ſimplici. 338.*
340. *Clauſulæ quantumuis generales, non excedunt mentem.*
Ad 6. vel 7. caſus, omnes reducuntur.
341. *Primus, quando quis plures reſignauit in manu Ordinarij, qui eidem contulit.*
342. *Hæc regula non eſt facta ad illaqueandum.*
343. *Nõ debemus exigere plus, quam litera exigat*
345. *Publicans debet exprimere certam reſignationem, ſed non ſe reſtringere.*
346. *Verba captari non debent.*
349. *Secundus caſus, quando quis reſignauit eidẽ primo, in fauorem, ſecundo ſimpliciter.*
350. *Tertius caſus, quando quis pluries reſignat eidem in fauorem.*
351. *Publicanti habenti verum ius, non nocet pluralitas titulorum, vel reſignationum.*
352. *Falſum committens beneficium perdere debet.*
353. *Quartus caſus, quando quis reſignauit pluribus, & vltimus tantùm publicauit.*
354. *Publicatio perſonalis eſt: nec prodeſt vero titulario negligenti.*
355. *Sicut perſonalis interruptio, ſed ſi reſignans deſinit poſſidere: velut naturalis interruptio, prodeſt vero reſignatario, qui non publicauit.*
Limit. num 359.
357. *Quintus caſus, quando quis iterum reſignauit reſignatario primi reſignatarij.*
359. *Sextus caſus, quando quis reſignauit duobus, deinde ſecundus acquirit ius primi.*
360. *Septimus caſus: quando quis pluries reſignauit, ſed eidem collatum.*
361. *Quæſtio 20. Retroceſſio ex coniunctione perſonarum, & breuitate temporis, præſumitur in fraudem regul. 362. 364. 369.*
363. *Tres præſumptiones ſufficerent ad probandum fraudem.*
366. *Hypotheſis. Mandatum captioſum.*
373. *Mandatum, dolo vel fraude extortum, ipſo iure nullum 374.*
376. *Perſona interpoſita fraudem auget.*
378. *Reuocatio prioris reſignationis fraudulenta præſumitur: niſi ſit palam facta. 379.*
380. *Reciprocatio ceſſionum pluries repetita, eo ipſo præſumitur fraudulenta.*
381. *Quæſtio 21. Defectus publicationis primi reſignatarij non prodeſt ſecundo reſignatario.*
382. *Ratificatio non poteſt fieri poſt tempus, nec trahitur retrò niſi extremis habilibus.*
383. *Nulla eſt reſignatio & prouiſio facta vi procuratorij ſuperannalis.*
384. *Edictum Henrici. II. contra paruas datas tragitur & ligat etiam in peritorio & in foro Eccleſiaſtico in geſtis poſt illud edictum 405.*
385. *Quæſtio 22. Paulus 3. Papa promus: Paulus IV. condus diſpenſationum.*
386. *Procurator non eſt ante receptas literas 387. 388. Amplio n. 390. 391. 392. 393.*
389. *Idem de iudice delegato & executore, & arbitro.*
394. *Ratificatio non habet locum in reſignationibus beneficiorum.*
395. *Quæſtio 3. thema ſex quæſtionum.*
396. *Laicus poteſt eſſe procurator ad acceptandum vel reſignandum in genere.*
397. *Sed non ad eligendum perſonam incertam. 398. 408.*
399. *Laicus poteſt eſſe procurator ad reſignandum in fauorem perſonæ per ſe nominandæ.*
400. *Vt cum clerico poteſt eſſe aliter in cauſis ſpiritualibus.*
401. *Olim Cancellaria Romana non admittebat procuratoria ſuperannalia ad reſignandum: ſed à camera Papæ cæpit hoc negligi.*
402. *Non ſufficit procuratorẽ ſubſtitutum habere præ manibus inſtrumentum ſubſtitutionis, niſi etiam habeat inſtrumentum principale.*
403. *Inſtrumentum referens vbi probat ſine relato.*
406. *Reſignatio ſubreptitia eſt facta per procuratorem in fauorem perſonæ per eum nominandæ, niſi hoc expreſſe 409.*
407. *Quanto maior diſpenſatio, tanto facilior obreptio.*
410. *Quæſtio 24. Quid ſi reſignans moritur in poſſeſſione litigioſa?*
413. *Sol. ſi de facto incũbebat poſſeſſioni, etiam fiduciariæ, locus eſt regulæ: alias iuri communi. 424. 429.*
415. *Subrogatio in lite non fit poſt an. 417. 422.*
416. *Fallit ſi reſignans ſemper litem proſequatur. 419. 424.*
Quomodo intelligendum, litem in Senatu concluſam non perimi.
418. *Sicut aduocato, ita procuratori, & ſollicitatori, non licet cum clientulo contrahere.*
419. *Intellect. ſi hi contra quos. vt lite pendente. 6. 421.*
410. *Diſciplina Eccleſiaſtica à Papis labefactata.*
432. *Litera ſubrogationis non ſunt gratia: ſed iuſtitia, etiam in beneficijs.*
423. *In petitorio poteſt peti ſubrogatio iure communi, ſine reſcripto Papæ.*
424. *Lapſus anni nõ nocet, ſed prodeſt poſſeſſ. 321.*
Incumbens rei, nomine ſuo cenſetur poſſeſſor.
426. *Omnia acta cũ reſignãte, nocẽt reſignatario, etiam furioſo: etiam per contumaciam lata.*
427. *Niſi*

427 *Nisi collusoriè, vel voluntaria cessione resignantis.*
Sententia voluntaria magis est contractus, quàm iudicium.
428 *Acta cum resignante, prosunt resignatario.*
429 *Vt sit locus huic reg. sufficit resignantem incumbere possessioni etiam litigiosæ, etiam prouisionali: inspecto tempore quo moritur, non quo resignauit.*
430 *Verbalis sequestratio plus prodest possessori, quam sententia recredentiæ.*
431 *Sententia subrogationis, etiam ex capite resignationis, non habet vim publicationis*
432 *Etiam respectu eius contra quem lata est.*
433 *Resoluta per hanc regulam resignatione, resoluitur sententia, etiam iudicis secularis: super ea interim lata.*
434 *Exceptio rei iudicatæ non obest, licèt ad idem, sed ex causa de nouo superuenta, agatur.*
435 *Si quis resignauit, deinde lite mota: & sequestratione facta moritur: cessat hàc regula cessante collusione.*
436 *Regula de infirmis & de publicandis in duobus conueniunt, & in 9. differunt.*
437 *Laus iuris ciuilis.*
438 *Nihil est de forma mandati Papistici, nisi quo vel ius commune plus læditur, vel Ordinarius plus grauatur.*
439 *Dispensatio non fit, nisi exprimatur.*
440 *Si beneficium regulare teneatur per sæculares in commendam, nunquam fit regulare, etiam per quingentos annos.*
441 *Clausula*, vestræ vel alterius Ecclesiæ, *non est necessaria, quando scribitur abbati vel conuentui.*
442 *Monasteria non habent Ecclesiam, sed parochiali subsunt.*
443 *Pensionario qui retinuit collationem beneficiorum, est dirigendum mandatum.*
444 *Soli naturali prælato directum & insinuationis requisitio illi facta pensionarium ligant.*
445 *Secus quando ad duos iure proprio spectat prouisio.*
446 *Beneficium, spectans ad grauatum communiter cum alio facit numerum subduplum.*

COMMENTARIVS ANALITICVS,

PRÆFATI CAROLI MOLINÆI, FRANCIÆ ET GERMANIÆ IVRECONSVLTI SOLERTISSIMI, IN REGVLAM Cancell. XXXIV. *de publicandis Resignationibus*, ab eodem authore recognitus, cum luculento auctario.

EPITOME.

SI RESIGNANS MORITVR IN POSSESSIONE POST semestre resignationis admissæ in curia Romana, vel mensem eius admissæ, extra curiam, beneficium vacat per obitum & non per resignationem: nisi ea resignatio interim publicata fuerit, & possessio beneficij petita ab eis quos id contingit: hoc dicit.

Regula XXXIV. De publicandis resignationibus. Innocentius.

ITEM idem dominus noster statuit, & ordinauit, quòd quæcunque beneficia ecclesiastica siue in Romana curia, siue extra eam resignata, [a] (nisi [b] de illis factæ resignationes) si in Romana curia, infra [c] sex [d] menses, si extra [e] dictam curiam factæ sint, infra mensem, (ex tunc [f] vbi dicta beneficia consistunt, publicatæ, & possessio illorum ab eis, quos id contingit petita fuerit.) Si resignantes ista postmodum in eorundem resignatorum possessione decesserint, non per resignationem, sed per obitum [g] huiusmodi vacare censeantur. [h] Collationes [i] quoque de illis tanquam per resignationem vacantibus factæ, & inde secuta nullius sint roboris, vel momenti.

a *Resignata*) verè, hoc est, resignatione admissa, quod indistinctè sufficit, vt infra quæst 9.
b *Nisi*) hæc parenthesis est limitatio propositionis sequentis, ibi *si resignantes*, quam hæc parenthesis, aliâ parenthesin implicans sequi debet ordine intellectus infra num 13.
c *Infra*) quia pendentibus his induciis resignatio non periclitatur: sed illis lapsis, & resignante possidente, subest periculo resolutionis, si resignans moritur in possessione, antequam satisfiat huic regulæ.
d *Sex*) Sufficiebant tres, sed Papa septuplò gratificari voluit ad se accedentibus, eósque inuitare.
e *Extra*) & sic siue apud Legatum vel Ordinarium.

f *Extunc*) d est à tempore resignationis admissæ, in fine quæst 9 quæst. 10.
g *Obitum*) etiã ciuilem quando resignantes post hoc tẽpus adhuc possidentes cesserunt vel destituti sunt cum effectu q 7. n. 72.
h *Censeantur*) verè non fictè, infra n 106.
i *Collationes*) illarum ex prædictis.

1. finis reg.

INNOCENTIVS VIII. primus author & inuentor fuit huius reg. 2 ¶ Quæ collimat ad eosdem fines ad quos & præcedens, videlicet primò ne beneficia (contra canones,) hæreditaria fiant: & secundò ne Ordinariis, & expectantibus, vel per obitum possessoris impetrantibus, ab eis illudatur: & generaliter ad imputandum, vel restringẽdum resignationes quæ fiunt siue in fraudem doctorum Canonum, siue in fraudem Ordinariorum, siue in fraudem vtrorumque, Et videtur emersisse hæc regula, in consequentiam prioris, quæ antiquior est, & initium habuit à Bonifacio VIII. vt ibi Gomes. præfatur. Cùm ergo fraudatores viderent sibi liberum non esse fraudem facere tempore infirmitatis, per priorem regulam cœperunt infirmitatẽ & periculum mortis præuenire, faciendo in sanitate huiusmodi resignationes in fauorem: sed occultando eas & secretas habendo quandiu viuerent, vt ad mortem vsque fruerentur. Et sic maior gliscebat & succedebat fraus, quam ante dictam reg. *de infir.* quia nec tempore quidem infirmitatis, & mortis detegebatur fraus: sed demum post obuũ, & quandoque diu post. Quod animaduertens Innoc. VIII. sanxit hanc regulam: quæ etiam magis necessaria erat, quàm præcedens. 3 ¶ Vnde non minus, sed saltem æquè per easdem rationes *fauorabilior est*: imò fortior, & firmior, quia Papa priori regulæ expressè derogare potest, & date nominatim Legato potestatem derogandi, vt receptum est, & dixi in reg. præcedenti n. 127. Sed huic regulæ Papa nullo modo derogare potest, nec date potestatem derogandi, quia istud non solum esset remittere dolum, vel fraude de futuro, (quod nullo pacto nec inter viuos, nec in testamento, nec per legem quidem fieri potest l. *si vnus. §. illud nulla.* & ibi Bart. & omnes, *de pact. l. conuenire. de pact. dotal.*) sed etiam esset dispensare ad delinquendum, & ad hoc inuitare & authorare, cuius secundùm theologos, nulla est potestas: nam peccare, infirmari, deficere, non est posse: sed non posse, tex. in c. vlt. in fi. *de pœnit.* dist. 2. Bal. consi. 326. n. 3. lib. 1. Magister sententiarũ lib. 1. d 42. & ibi Bonauent. q. 2. Gabriel Biel. quæst. vnica. vel nisi proprie symbolicè dicitur potestas diaboli. Apocal. c. 13. ibi *& dedit illi draco potentiam suam & thronum suum: & potestatem magnam*: loquitur enim de potestate Antichristi, quæ est à diabolo, & c. vel potestas tenebratũ. Luc. 22. 4 ¶ Rursus aduerte, quòd hæc reg. non modo firmior, sed etiam fauorabilior est priore regula, *de infir.* hæc enim non solùm facta est ad duos illos principales fines, ad quos & reg. *de infirmis*, vt supra n. 2. sed etiam ad alium tertium, & æquè principalem, valdéque notabilem finem: videlicet ne pactis, & occultis commerciis priuatorum, inscio Papa, fiant per indirectum, reseruationes effectuales beneficiorum, cum regressu. Cupiens enim de beneficio suo secretè negotiari, & illud ex tunc affectũ iri Titio, ita tamen, vt si superuiuat illud retineat: nolens tamen, vel non valens redimere à Papa qui fortè pro alio vellet reseruare: vel etiam si ad hoc non desint pecuniæ, desunt fauores: vel si neutrum desit, tamen mauult occultè, & furtiuè (quod deterius est) sine scientia, & authoritate summi horum omnium facere: resignando in fauorem Titij, cæteris simpliciter nullo regressu, nulla reseruatione expressis, sed resignaturam penes se retineret, & secretam teneret, ad hoc vt non solùm quandiu viueret, frueretur: sed etiam præmoriente Titio, liberè de beneficio disponere posset, vt prius, si verò ipse præderederet, Titius superstes, dictam signaturam ad effectum perduceret, & sic vter eorum superstes esset, semper contra omnes æquè beneficio frueretur, ac si expressè superstiti eorum reseruatum esset: imò non solùm vnus, sed etiam duo, vel plures, vel etiam integra familia, vt apud Lemouicos, possent sic inuicè reciprocè resignare: vt superstitibus, vel superstiti omnia beneficia remanerent, non solùm in fraudem & ludibrium Canonum & Ordinariorum, sed etiam in fraudem, & detrimentum Iurium & commodorum curiæ, meusæque Romanæ: ad quod inconueniens restringendum, sancita est hæc regula, non simpliciter, vt præcedẽs, *de infirmis*: sed addito vniuersãs, & præciso irritãti decreto, ibi *Collationes quoq; & inde secuta nullius sint roboris vel momẽti.* 5 ¶ Hæc autẽ fraus alia est à prima supra n. 2. Aliud enim est, quod infirmus, vel moriens, velit beneficium suum tradere in talen, delectum successorẽ tantùm & adhuc non occultè, sed palam, vt in dict. reg. *de infirmis*. Aliud, quod etiam sanus prouidere velit, vt tam alij, quam sibi, superstitique eorum reseruetur: idque non apertè, sed occultè, & secreta nundinatione, hic enim non simplex, sed multiplex fraus est, longè odiosior, & dãnabilior priore, quare hæc regula quantò plures, & grauiores fraudes restringit, tanto iustior, & fauorabilior est priore regula *de infirmis*. Nõ tamen putes, quod Papa hanc regulã fecerit in fauorem decreti cõcilij Basilien sis, *de reseruationibus sublatis*, vel pragmaticæ sanctionis Galliæ in qua decretum illud receptum, & approbatum fuit: quæ semper cane peius, & angue; Papa cum sua curia oderunt, & (vt per Plati. in Pio 2.) persecuti sunt etiam vt hæresim, sentis quid sit, vel non sit eis hæresis. 6 ¶ Apud nos autẽ hæc regula valet, & efficax est enam ad cohibẽdas occultas fraudes, quæ fierent contra decretum illud *de reseruationibus sublatis*. Vnde quando apparet de fraude, siue de pacto, vel concordato, quantumuis a Papa confirmato, directè vel indirectè, contra illud decretum, non opus est hac regula, cùm pinguius, promptius & efficacius succurratur per appellationes ab abusu, ad curias parlamentares Galliæ, vt a triginta annis vidi: & nuper die Iouis 11. Februarij anno sesquimillesimo quingentesimo quinquagesimo in publicis actionibus huius Senatus disceptata fuit causa huiusmodi. Quidã monachus Oliuerius Bichon sub concordato, à Papa homologato prioratũ curatum de Berchorio dioecesis Malleacẽsis membrum dependẽs ab abbatia S. Iouini dioecesis Pictauẽsis resignauit monacho, fratri Carolo de Liuernes officiali Malleacensi, qui tenebitur, & promisit, eumdem prioratũ resignanti, seu personæ per eum nominandæ, infra biennũ, à die homologati cõcordati restituere: & casu quo per impotentiam iuris, aut facti, non posset, tenebitur beneficium pacificum, regulare, non hugiosum, ab omni pensione libertũ, valoris annuarum decem librarum tradere, & insita illud biennũ, pensionem annuam eiusdem valoris, ad quam etiam idem beneficium locatum erat, vsque ad cõplemẽtum concordati: quo cum clausulis solutis, nec alias, nec aliter homologato, & possessione realis publicè per resignatarium capta, resignãs deinde post octodecim mẽses decessit, & Michael Chãceau monachus eiusdẽ monasterij per obitum dicti Bichon resignantis impetrat ab Ordinario, sed impeditur à dicto officiali & monacho, contendente se possessorẽ sesquianni: & nihil vacasse per obitum defuncti, & fiduciariam possessionẽ iudicio Senescalli Pictauẽsis obtinet, dictus Michael supremã Parisiorum curiam appellat, vbi cõsultus tanquã ab abusu appellat ab executione homologationis Papalis dicti concordati, aduocatus autem monachi resignatarij disertissimus causæ (vt puto) inseruiẽs, imò vt etiã multi antiquarij censebant cõtendebat non esse damnatã reseruationem, vel regressum nisi quãdo beneficium viuentis, & ignorantis reseruatur, & afficitur per eius obitũ, secus si eo consentiente, vt hic: dicebat etiam hic esse simplicem promissionẽ de futura permutatione, quando monachus nactus esset beneficiũ similis valoris permutandũ: & interim promittebat dare fructũ. Tum surgens facundissimus ille, & doctissimus do. Pe. Seguyerius, Regius patronus paulo post in eiusdem senatus præsidio meritissimũ assumptus, appellãti adhæsit, & pariter appellauit: multisq; canonibus ad hoc expressis, & inductis doctè

2. finis.

Huic regulæ Papa derogare nequit.

Posse peccare non vit posse.

finis.

ſcitèque euicit, non ſolùm abuſum eſſe manifeſtum A contra canones, & ſacra concilia, Regiáque edicta, & ſenatuſconſulta: ſed etiam hunc abuſum agere in fundamenta diſciplinæ eccleſiaſticæ, oec purgari, ſed eooduplicari abuſum conſenſu vtuentis. tuoc enim non vnus ſolus, ſed duo peccant, & ambo crimen ſimoniæ incurruot. quod cum cenſuris temanet omnioo hoc caſu, in quo Papa pet concilia, & decreta vetitus eſt diſpenſare, vel crimen (& conſequenter eius pœnam) remittere, & cùm non ſit ſimplex reſigoaoo tetenta penſione vel fructibus, qui ad modum trientis teduci poſſeot: ſed actum ſit) & non alias (vt reſignatario præ moriente, vel non implente infra biennium, ſuperſtes tecuperet beneficium: eouincitur vera reſeruatio, & verus recurſus abuſiuus, & intolerandus. quia toto illo præcedente B biennio, nec morte reſignantis, nec reſignatarij beneficium vacabit, ſed ceder ſuperſtiti. Et adhuc idem lapſo biennio, ſi reſignans adhuc viuit, quandiu non vtget reſignatarium, neque vult vti clauſulis reſolutoriis. Tum hac, vel ſimili via admiſſa, oon minùs ſordidè negotiari liceret in beneficiis eccleſiaſticis, quàm in venditione oquotum, vel prædiorum: non minùs expoſita eſſent commercio prophano, imò magis, quia per conſuetudinem non licet prædia tiec alia donare tetinendo, nec valeret huiuſmodi donatio, vt plenè diximus in conſuet. Pariſien. §. 160. & tamen id licetet in beneficiis: ſi huiuſmodi rundinationes curiæ Romanæ admitterentur. 8 ¶ Ex quibus clariſſimum eſt, beneficium adiudicandum appellanti. Senatus tamen noluit in promptu definire, C forſan hærebat in quibuſdam quæ prius videnda erãt, quàm plenum poſſeſſorium adiudicaretur: ideo ad conſilium remiſit, & dictam appellationem negotio principali iunxit. Sed anno ſequenti, videlicet hoc anno 1561. die 7. Septembr. pronuntiatum definitiuum areſtum, quo dictum eſt malè, & abuſiuè factum, & proceſſum fuiſſe in vim dicti abuſiui concordati, & bene appellatum tam pet procuratorem generalem Regis: quàm per dictum Michaëlem, & dictus officialis damnatus in expenſas cauſæ appellationis ab abuſu erga dictum Michaëlem. Et ius teddendo in principali, & ſuper appellatione à ſententia dicti Seneſchalli, in vim nouiter productorum, ſcilicet dict. coneordati per appellantem in cauſa appellationis producti, appellario & ſententia annul- D lata ſunt, ſine expenſis cauſæ appellatioois, & emendando & corrigendo dictam ſententiam, plenum poſſeſſorium dicti prioratus *Michaëli* Chaneau adiudicatum: cum expenſis, & damnis cauſæ principalis, & turbationis, provt etiam adiudicandum conſulueram. 9 ¶ Hoc ſolenne areſtum in hac ſecunda editiooe plenùs explicati, quàm in priori, eo quód nuper anno 1558. vidi quoſdam etiam antiquos aduocatos & in hac re beneficiaria exercitatos horum ignoratione idem cenſere, & de facto conſulere quod ille qui ſuccubuit cenſebat, ſupra n. 6. in fi. quos tamen in meam ſententiam & veritatis ſemitam libro meo prolato teduxi. Ita etiam circa initium anni ſeſquimilleſimi quinquageſimi ſeptimi per aliud areſtum E in tertia huius ſenatus inquiſitionum claſſe iudicatum fuit relatore doctiſſimo & integerrimo ſenatore, Papam ſcilicet non habere poteſtatem huiuſmodi mercenaria concordata, ne dicam ſymoniaca homologandi, & nobis tanquam canonica contra canones obtrudendi, nec impetrandi vt non ſolùm contra naturam & experientiam, ſed etiam contra Spiritum Sanctum & eius prophetam Eſaiam credamus nigrum album, vel plumbum aurum. Ita etiam oon diu iudicatum à præfectis libellorum ſupplicium palatij Pariſienſis.

10 ¶ Vnde ſequitur quòd etiam mox, ad executione dicti concordati abuſiui potuit beneficium etiam ab Ordinario impetrari, & iotellige ab executione reali facta vel inchoata in partibus iſtis, putà à ſimplici apprehenſiooe poſſeſſionis, etiam ſi non plenè conſtet de homologatione, admiſſione & collatione Papæ, dummodò conſtet de abuſiuo concordato & eius executione: non enim vacat beneficium hoc caſu per reſignationem factam in manu Papæ & ab eo admiſſam, ſed vacat per executionem ſymoniaci coontractus, quod ſecum trahit abdicationem iuris & facti beneficij dimiſſi, vt in ſimili diximus ſupra in regula *de infirmitate reſig.* n. 14. in fi. Et nihilominus ex quo dictus Bichon reſignans percipiebat omnes fructus per manus ſuas vel veteris conductoris, vt priùs, & ſic vulgò tepotabatur titularius, potuit beneficium per eius obitum per hanc regulam impetrari, non obſtaote publicatione reſignatarij, vt pote mercenaria, ſimoniaca & abuſiua, provt ferè in ſimili in hoc ſupremo ſenatu anno 1512. iudicatum fuit, vt dicam infra eodem ou. 11 ¶ Redeundo ad hanc regulam: Cùm Romanenſes vtantur ea ad ſuum commodum, vt ſup. n. 4. & ſic eam interpretentur, non habentes rationem de eneruatione diſciplinæ eccleſiaſticæ: oos Galli vnmot ad finem publicum: & ſic interpretamur, vt hæc teg. nuuet facta decreta *de reſeruationibus ſublatis*, vbi de expreſſo regreſſu non apparet. hæc autem teg. tortuosè, & implicaté more Romanæ curiæ ſcripta eſt: adeo vt etiam in vtraque eiuſdem curiæ cancellaria, valdè, diúque perplexa fuerit, Rota quoque ipſe in eius interpretatione etrauerit: põtifices quoque his perplexitatibus moti, medelámque allaturi, quædam partim addiderunt, partim immutauerunt, ſed ſuperuacuè, vt mox clarè oſtendam. Quæſtio 1.

12 ¶ Prima enim, & omoium magis neceſſaria quæſtio circa ipſam textualem intelligeotiam, & toous huius regulæ diſpoſitionem, & virtutem eſt, Quæ requirantur vt eius ſtatutum locum habeat: videlicet vt beneficium non per reſignaoonem, ſed per obitum vacet. Et ait *Lud. Gomeſ.* hic in prin, & q. 15 quòd ſecundum antiquam, & *modernam* interpretationem Rotæ, tria copulatiuè tequiruntur, Primum quòd non fuerit facta publicatio. Secundum quòd *non fuerit* petita poſſeſſio. Tertium, quòd reſignans poſt ſex menſes deceſſerit in poſſeſſione: adeò quòd vno ex his tribus deficiente, regula oon procedat: ſed beneficium vacet per reſignationem, & non per obitum. & ita etiam reſpoudet Gomeſ. hic concludens illa tria copulanuè tequiri: Ita quòd ſola poſſeſſionis petitio, vel ſola publicatio reſignationis, etiam reſignante poſt ſex menſes in poſſeſſione mortuo, impediat fictionem huius tegulæ. Et ſic ſi bene numeres quatuor taquiruntur: ita vt vno ex illis quatuor deficiente, ceſſet hæc teg. & beneficium vacet per reſignationem, non per obitum, reiectis etiam omnibus additionibus Adria. 61 quas, vt ait Gomeſ. nullus ſucceſſorum ſequutus eſt: ſed regolam, provt prius confirmatunt. Error Rotæ.

13 ¶ Atqui planè delirant, & ſenſum apertum, propriámque verborum ſignificationem huius regulæ tidicula ſophiſticatione peruerrunt. dum enim Rota, & Gomeſ. copulam vnicam ineptè & præpoſterè vrgent, faciunt de copulatiua alternatiuam, meràmque, tum verborum, tum ſenſus peruerſionem. Copula illa, vbi verſatur eorum vertigo, & epitaſis, ſita eſt in medio regulæ ibi, *& poſſeſſio.* vi enim illius copulæ (quæ ſtate debet inter duo diuerſa, & ea copulatiuè vnire, ſiue exigere) putauerunt ibi poni duo diuerſa copulata, & vtrumque eorum cum tertio complexo ibi *ſi reſignantes iſta*, copulatiuè, & ſic vniformiter tequirl ad effectum huius regulæ. vnde colligunt defectum vniuſ eorum trium, vel quatuorſ (quia ſub illo tertio complexo, duo alia implicantur) tollere, & excludere pariformiter diſpoſitionem, & pœnam huius tegulæ. Hæc eſt ſubtilitas, hæc tatiocinatio, & dialectica Can-

cellariæ Rotæque Romanæ: ſed tam inepta, & præpoſtera, vt vertigine laboraſſe videantur: nec vnquam cogitaſſem eos tam fœdè hallucinatos eſſe, niſi Gomeſ. ipſe, eorum ſymiſta, ſæpius protulè inculcaſſet. Fateor primum huius erroris colpam eſſe penes compilatores huius regulæ: quibus placuit non planè, & ſuccinctè (vt feci in epitome) ſed tortuoſa, & implicata perplexitate hanc regulam conſcribere. dicerem ſtudioſè intricandi, litéſque ferendi cauſa factum: niſi notum eſſet talem eſſe loquendi morem illius curiæ.

Solutio. 14 ¶ Nihilominus eenſeo & verba & ſenſum clara eſſe: ad hoc quòd vt ſit locus huic regulæ, vacationique per obitum, non ſufficiat publicationem in loco beneficij factam eſſe, niſi poſſeſſio quoque petita fuerit ab eis quos id contingit: cum aliis, quæ eadem regula copulanuè requirit, ita quod vno eorum deficiente, non habet locum pœna huius regulæ: quæ propoſitionem habet, & limitationem. propoſitio eſt ibi, *ſi reſignantes, &c.* limitatio ibi, *niſi de illis*. Propoſitio verò, tanquam ſcopus, & finis ſemper intellectus, ordine prior eſt: etiam ſi ordine literæ ſequatur. & pariter dicta limitatio, ſiue clauſula exceptiua, quæ incipit à dicta dictione *niſi*, quæ exceptiua, & ſic conſequutiua eſt, poſterior eſt ordine intellectus. & ſic perinde accipi debet, ac ſi (quatenus propoſitionem ſequentem limitat) ſcripta eſſet in fine regulæ, poſt verbum *momenti*. Hoc enim non ſolùm ratio tecti intellectus (cui verborum ſitus, & ordo eedere debent) *c. intelligentia e. nihil obſtat. de verb. ſignif. l. non codicillum. C. de teſtam.* imò ſintaxis ipſa, & conſtructio grammaticalis exigit. Modò ſi exceptionem illam, *niſi reſignationes publicatæ: & poſſeſſio ab eis quos contingit, petita fuerit*, legas poſt verbum *vacare cenſeantur*, vel in fine regulæ: nemo dubitabit ſenſum noſtrum verum, clarúmque eſſe: imò neceſſarium: interpretationem autem Rotæ, & Gomeſij, ineptam & ridiculam eſſe. Præterea, & ſecundo, dico quod clauſula *niſi*, vſque ad verbum *ſi reſignantes*, eſt vera parentheſis, aliam parentheſim includens, vt totaui in textu. Et ſic neceſſario intelligitur poſt totum contextum, ſaltem poſt clauſulam principalem, quam præſupponit.

Propoſitio. Limitatio.

Duæ orationes hypotheticæ. 15 ¶ Tertiò, dico quòd in hoc text. ſunt duæ orationes hypotheticæ, quæ propriam ſuam determinationem habent. prior ordine ſcripturæ ibi, *niſi*, eſt: 1 poſterior ibi, *ſi reſignantes*. Sed hæc, in effectu pri- 2 maria, prior autem ſecundaria, vt iam diximus. Hæc autem primaria clara, & ſine controuerſia eſt, duo, vel tria copulatiuè implicans. primum, quòd reſignans moriatur. ſecundum, quòd poſt dictum ſemeſtre, vel menſem à reſignatione facta, id eſt admiſſa, tertium, 3 quòd in poſſeſſione eiuſdem beneficij. his enim concurrentibus, ſtatim verificati ſunt termini primariæ hypothetiæ, & ſic impetrans per obitum, iam habet totentionem fundatam in regula: quippe qui nihil aliud probare, nec allegare quidem tenetur contra reſignatarium. Cæterum vtcunque controuerſa, tamen æquè clara eſt ſecundaria illa, ſolo literæ ordine prior, duo, non ſub implicita, ſed ſub expreſſa copula continens. Non eſt ergo dubium, quin reſignatarius, contra prouiſum per obitum, in propoſitione huius regulæ fundatum excipiens de dicta clauſula exceptiua, ſeu ſecundaria hypothetica, teneatur allegare, & probare quæ eadem exceptiua clauſula requirit, igitur non ſufficit quòd probet publicationem in loco, niſi etiam doceat ſe habuiſſe, ſaltem petiiſſe poſſeſſionem ab us, quos id contingit, & è conuerſo non ſufficit quod doceat ſe petiiſſe, & etiam habuiſſe poſſeſſionem ab iis, & per eos ad quos ſpectat: niſi etiam probet ſe publicaſſe ſeu notum feciſſe in loco, quia exceptio vtrumque copulatiuè requirit. ergo niſi vtrumque probet, non eſt locus exceptioni: ſed manet ſub regula.

16 ¶ Nimis ergo deſipuerunt Romanenſes, in re tam clara: de qua, vt per ſe explorata, dicturus non eram: niſi ex ſcriptis Gomeſij comperiſſem, etiam ſummos ipſos Pontifices adeo propter illam interpretationem (imò deprauationem) concuſſos eſſe: vt partim addiderint huic regulæ, partim immutauerint, vt Adrianus 6. qui dictæ interpretationis metu, addidit verbum *cum hoc*, vt vtrumque copulatum requireretur. quæ additio ſuperuacua eſt, quia tiedum ſecundùm verum ſenſum noſtrum. quò ſufficit copula *&*, imò etiam ſine expreſſa copula, vtrũque requireretur. Quoniam non minus pnor illa hypothetica copulatiuam ſub ſe contentorum virtualiter implicat, quàm poſterior hypothetica exprimit. Verum etiam dicta additio ſuperuacua eſt, etiam ſecundum ſenſum ſophiſticom Rotæ: quia ipſemet Rota intelligit omnia copulata pariformiter requiri: vt locus ſit pœnæ-vacationique per obitum: & ſic defectu vnius ceſſare fictionem vacationis per obitũ, rèmque ad terminos iuris communis recidere. & ſic additio *cum hoc*, abondat: etiam ſi notam copulam addat: vel priotem intendat, quia eodem errore, quo Rota, omnium trium concurſum requirit, vt locus ſit pœnæ huius regulæ. eodem quoque errore, idem requirit, ſiue ſimplex, vel duplex, ſiue remiſſa vel intenſa ſit copula. 17 ¶ Proceſſit enim tam fœdus error, ex eo quòd totius huius regulæ putauerunt vnicam, & vniformem eſſe theſim vel hypotheſin: omniáque requiſita, copulata vniformiter, eodem requiſita, & copulata vniformiter eodémque reſpectu copulari: quaſi ab eodem verbo grammaticali regi, quæ manifeſtè falſa ſunt, ſunt enim adminus duæ & diuerſæ orationes hypotheticæ. altera ordine ſcripturæ poſterior, ſed primaria: altera exceptiua, & ſecundaria. & ſingulæ ſua, & diuerſa habent (vt grammaticaliter loquar) appoſita & ſuppoſita, propriaſque determinationes, & relationes. omnia enim tacitè contenta, & copulata ſub primaria, reguntur ab eodem verbo *diſceſſerit*, referuntur ad propoſitioem ipſam regulæ, & ad fundamentum intentionis prouiſi per obitum. copulata verò ſub ſecundaria reguntur à verbo *fuerit*, & referuntur, non ad propoſitionem, vel fundamentum prouiſi per obitum: ſed referuntur ad exceptionem impugnatiuam dictæ prouiſionis. Non ergo debuerunt copulata vnius confundi cum copulatis, vel requiſitis alterius: quaſi eadem eſſet hypothetica: prout errabundè imaginati ſunt ſic eſſe in hac regula, ac ſi textus illius ſic haberet: videlicet, ſi reſignano non fuit publicata in loco beneficij, nec poſſeſſio petita ab eis quos contingit infra ſemeſtre, vel menſem, & poſtea reſignans in poſſeſſione deceſſerit, vacet per obitum. tunc enim eùm eadem eſſet hypothetica, vniformis copulatio, & relatio: procederet interpretatio Rotæ vt defectus vnius ſolius taliter copulatorum impediret pœnam regulæ nequicquam opitulante additione Adriani 6. quin tantundem pollet. *ly. nec poſſeſſio*, quantum *ly. nec cum poſſeſſo*.

Adrianus.

18 ¶ Sed longè aliter concepta eſt hæc regula, longè diuerſum ſenſum habet. Quare non ſunt copulata, vel requiſita diuerſarum hypotheticarum, inuicem confundenda, & miſcenda: ſed inita fines ſuos contineri, & relinqui debent, & ſecundùm proprias relationes, & determinationes diſtingui, vtque ora ſtudioſè obſtrepentium obſtruantur, do familiare in te ciuili exemplum. Teſtator legauit Tino fundum, vel reditum: ſed inſubiunxit, *& ſi ſine liberis mortuus fuerit, legatum ademptum ſit: niſi quandam ſeruitutem hæredi teſtatoris remiſerit. & centum dederit*, mortuo teſtatore ſi contigent legatarium mori ſine liberis, & ſic hæredem teſtatoris ex prima parte hypotheticæ fundatam habere intentionem ad repetitionem, vel denegationem legati, quis tuſi phanaticus, & helleboro indigens: dicere audeat ceſſare ad emptionem,

Exemplum.

ſi hæres legatarij non vtriſque, ſed alterum tantùm in clauſula exceptiua contẽtorium fecerit, vel obtulerit? atqui nõ minus delirat, interpretatio illa Rotæ: quamuis ad idem delirium impegerit Paulus 3. noniſſimus pontifex, qui in ſuis regulis, loco dictæ controoerſæ copulæ, ſuppoſuit alternaouam, vel nunitom mederi putans ſiniſtræ illi interpretationi Rotæ: ſed eodem errore magis errorem auxit, in eundem recidendo.

Obiectio. quæſt. 3.

19 ¶ Concludimus ergo ſuperuacuam eſſe additionẽ Adriani 6. & ineptiorem eſſe immotationem Pauli 3. & reiecta deprauatione Romanenſi, ſtandum huic regulæ, prout iacet, & prout etiam in hoc Regno, & ſopiemo ſenatu tuoſtio recepta eſt: quæ rectum & ſanom intellectum habet, & apertè ad fundandum intentionem prooiſi per obitum tequirit, conſtare reſignantem deceſſiſſe poſt dictum tempus in poſſeſſione: & ne fundata intentio elidatur, requirit duo alia copulatiuè: videlicet reſignationem, & conſequenter collationem publicatã eſſe in loco, poſſeſſionémque obtentam, vel petitam ab iis quibus id contigit: quorum altero deficieote, remanet fundata intentio prouiſi per obitum. 20 ¶ Secundò quæro ſi reſignatarius non publicauit, nec poſſeſſionem petiit infra ſex menſes: ſed ſortè poſt decem menſes, vel annum, viuo tamen adhuc & poſſidente reſignante, qui poſtmodum in poſſeſſione deceſſit: an ſit locus huic regulæ? Videtur quòd ſic: quia conſtat terminum certum præfixum & determinatum eſſe. & ſic non ſofficit publicationem, vel aliud tequiſitum fieri, niſi infra tempus fiat.

Qui non ſeruat tempus non ſeruat formam.

l. vlt. & ibi Bald. Salic. *C. ne ſeruus ex ſuo fact. l. non ſolùm. §. ſed vt probat.* & ibi gloſſ. Bart. Alex. & omnes. *de oper. no. nun.* gl. penul. & ibi canon. c. *Venerabilibus. de ſenten. excommunicat.* in 6. Alex. conſi. c. nu. 2. li. 5. & qui non ſeruat tempora non ſeruat formã *l. ſcire oportet. §. conſequent.* ibi. *non aliter audietur, niſi obſeruauerit conſtitutum tempus, de exeuſat. tutor.* Bald. auth. *quæ ſupplicatio.* ad fi. *C. de precib. imperat. offert.* Felyn. c. *cùm contingat.* col. 7. *de reſcript.* Iaſ. l. *qui Romæ* §. 1. colum. 4. *de verb. oblig* dixi in conſuetu. Pariſi. §. 13. gl. 10. nu. 20. Quibus non obſtat, contrarium dicendum eſt, quia iſtud tempus non appotuit pro forma ipſius publicationis, nec ad eam per ſe limitandam: ſed primò, ad ſuſpendendum tempus moræ & periculi, vt infra illas (velot inducias) reſignatarius vacet mora & periculo: etiam ſi tulla diligentia per eum facta, reſignans moriatur. ſecundò, ad limitandum pœnam, & effectum totius huius regulæ: vt non habeat locum reſignante quandocun.que moriente, ſed demum ſi in poſſeſſione, poſt illod tempus, & ante dictam publicationem decedat. 21 ¶ Satis eſt igitur publicatiooem, & poſſeſſiouis petitionem quandocunque, viuo adhuc eodem reſignante, & poſſeſſioni incumbente, etiam eo infirmo, iámque in extremis laborante, dummodò non occultè, ſed palàm, ita vt publicè oota facta ſit in loco beneficij, antequàm reſignans decederet, & ita practicatur, & obſeruatur, & ſic, etiam ſi verba huius regulæ circa hoc eſſent obſcura, declarantur apud nos, per dictam communẽ obſeruantiam: à qua non eſt recedendum. *l ſi de interpretatione de legib.* Tertiò, cùm hæc regula quaſi pœnalis ſit, propter annullatiooem actos, etiam ſi dubium eſſet, ſomenda eſt mitior interpretatio. vt ceſſet pœna. l. *in pœnis. de pœnis. l. factum. §. in penalibus. de regu iuris.* 22 ¶ Tum quia in pœnis liquidiſſimè cõſtare oportet. l. *in teſtamento. 1. de condit. & demonſtrat.* vbi Bald. & in l. *Titius* in fin. *de liber. poſthumis.* Alex. conſi. 33. lib. 2. vbi dixit: & ad Philip. Decium cõſ. 290. col. 2. l. *facti* §. *in pœnalibus* nu. 2. *de reg. iur.* dico tamen quòd ſi publicatio dilata ſit io horam vel diem mortis, & quo certum erat reſignãtem mori, ita vt publicatio non potuerit innoteſcere aote obitum, etiam ſi innotoit ſimul cum obitu: tunc ſuſpicio eſt exquiſitæ fraudis, & imputandum ei qui ſeſe ita ſtudioſè nec

A ſine fraode aſtanit, vt in fortiori text. in l. 2. §. *ſi quis tamen.* & § *ſimili modo*, ibi: nam ſi ipſe hoc affectauerit, vel cauſam præſtiterit *ſ. ſi quis cautio.* & glo. & docto. in c. *cupientes.* §. *certũ* in verbo *octo d. e. de electio.* in 6. Dominic. de ſancto Gemnia conſ. 91. in fi. Quod notẽ in hac, & præcedenti q. de ſex menſibus tantùm memini, compendij gratia feci, & idem intelligendum eſt de menſe, qoando extra curiam reſignatom eſt:

23 ¶ Tertiò iuxta hæc quæro, quid ſi reſignatum eſt apud Legatum: an reſignatarius habeat inducias ſex, vel vnius menſis tantùm: & videtur quòd ſex menſium. quia notum eſt quòd Legatos ſeruare debet (prout de facto ſeruat, & imitatur) ſtylum curiæ & cancellariæ Romanæ, vt dicam in ſeq. nu. 2. In cõtratiom, quia alias promptũ eſſet ſraudare menſem Ordinarij vſque ad ſemeſtre: cũ Legatus agat in partibus. & videtur in eo eadẽ ratio, quæ & in Ordinario: quò tempus poblicandi ideo breuius datur, quia citius collatio Ordinarij leuari & exequi poteſt, quã bullæ Papæ longè diſtantis. Sed certè prima ratiõ non concludit. quia hæc regula ſtylum non concernit, ſed deciſionem cauſarum, & iudicialis eſt, & Ordinarios æquè reſpicit. Secunda verò caſualis eſt, quia poteſt legatus tunc eſſe in locò beneficij, vel etiam in loco remotiſſimo. Similiter contingere poteſt Papam eſſe in loco beneficij, vel dioceſi: vt quando Clem. 7. anno 5533. venit Maſſiliam, & Paul. 3. 1537. Niciam. Rurſus pro prima parte facit ratio l. *in pœnis. de pœn.* cùm ad hoc allegatis in fi. qu. præced. vtque in dobio, potios ſtetur in terminis iuris cõmunis, *ſi cum dotem*, in princ.

Quæſtio. 3.

B

C *ſol. matr.* 24 ¶ Breuiter dicendum indiſtinctè, nõ eſſe niſi ſpaoum menſis. Hæc emm regula indiſtinctè præcidit in curia Romana ſex menſes, & extra eam, vnũ menſem dunta.at. Legatus autem, etiam à latere, non eſt de curia Romana in quantum talis: nec poteſt officium legationis in ea exercere, ſed extra eam duhtaxat, cùm autẽ eam accedit, illud admittit, vt eſt ootum l. 1. & 2. *de offic. pro. conſul. & Legat.* & expreſſius in l. vlt. eodem titu. iuncto cap. *Legatos de offic. legat.* in §. & alia eſt curia Romana vel Papæ, alia curia Legati. c. *ſi abbatem.* §. 1. vbi Canon de electio. in 6. Aliud gratia vel mandatum Legati etiam de latere: aliud gratia vel mandatom Papæ text in cap. ſi apoſtolicæ, *de præb.* in 6. vnde ſi præbenda reſignetur apud Legatum, certum eſt non tolli conſuetudinem optandi, de qua in c. vlt. *de conſue.* in 6. qoia non vacat in curia. imò poteſt conferti per Ordinarium ſi Legatus conſerre differat. quia in Gallia non poteſt, etiam vacans apud ſe teſeruare. Cùio igitur textus hic extra curiam Romanam menſem taotùm indiſtinctè præfigat res clara eſt: & ſi alias dubium eſſet, verbis edicti ſerniendum eſt. l. 12 *ſi is qui nauem de exercet. actio.* Bald. in c. *ſignificante, de appellat.* 23 ¶ Et ſic non obſtat quòd hæc regula pœnalis ſit, quia etiam maximè talis eſſet, tamen non eſt recedendom à proprietate verborum, vt per Philipp. Dec. in l. *factum ſnum*, §. *in pœnalib. d. reg. iur.* & adhuc propriè non eſt pœnalis, ſed directiua actuum, & circa ius quærendum, & multominus odioſa, ſed fauorabilis, vtpote inuenta ad fraudes teſtringendas. ad-

D

E nentus autem Legati in prouincia, non debet ſeruire fraudibus augendis, vel producendis. hoc enim perquàm abſurdum & iniquum eſſet. l. *ſi quemquam. C. de epiſcop. & clr.* quamuis dictæ ſanctæ leges minimè ſubeſſe vetbis & exemplis contendant.

Soluti.

Soluti.

Alia curia Papalis Legati.

26 ¶ Quartò quid ſi reſignante poſt hoc tempus in poſſeſſione mortuo reſignatanus qui non debitè publicauerat, poſſeſſionem cepit, & per tres continuos annos pacificè poſſedit, an ſe tueri poſſit decreto *de pacificis poſſeſſoribus?* Videtur quod ſic. Primò quia iniũ tiò vetũ ius & verũ titulũ habuit: & licèt poſt eavi huius regulæ reſoluti ſit, tamẽ remanere videntur quædam reliquiæ veteris titoli canonici. & ſic ſaltem videtur habere titulom coloratũ, qui ſufficit in eo decreto.

Quæſtio. 4.

Arg. pro affirmatiua.

Secundò, quia resolutio iuris non est sequuta propter delictum titularij, nec ex dispositione iuris communis: sed contra dispositionem iuris communis, in vim huius extrauagantis: imò simplicis regulæ cancellariæ, & sic non solùm habet reliquias veteris, veri, & canonici tituli: sed etiam pro se semper perpetuum habet concursum iuris communis. vode videtur habere titulum, ooo solum coloratum, sed etiam perpetuo iuris communis concursu fulcitum. Tertiò, hæc regula facta est ad commodum Ordinariorum, vt supra eo, n.2. sed si hîc resignatarius fuit negligens, per vnom vel sex menses: Ordinarius, vel prouisus ab eo fuit negligens per tres totos, & continuos annos, & sic longè plus est, quòd ipsi Ordinario & eius collatario imputetur, quam huic resignatario. Quòd si habet titulum coloratum contra Ordinarium, vel prouisum ab eo, multo magis contra prouisos per extraordinarias prætentiones, aut deuolutiones Pa-
Pro negatiua. pæ vel Legati. 27 ¶ In coottrarium tamen arguitur; Primò, quemadmodum sententia iudicis competentis superueniens, siue priuatiua, siue declaratoria, à qua non est appellatum, vel quæ transiuit in rem iudicatam, non soldm abolet titulum: sed etiam omnem tituli colorem, ita quòd ex tunc dicitur incoloratus, etiam prorsus & penitus, nedum simplicitet: ita & superueniens sententia canonis, vt no. Cald. Panor. in c. *cùm nostris. de concel. præbēd. gloss pragm. de pacif. possess* verb. *coloratum*. Sed hîc quamuis resignatarius initiò verum titulum habuerit: tamen superueniente sententia canonis huius regulæ, prorsus resolutus est, & pro infecto habitus, ergo nec coloratum quidem titulum habet. 28. ¶ Non obstat quòd hic non est canon iuris communis, nec corpori iuris communis insertus, quia hæc regula iamdudum publicata, & in vsum recepta est, & sic noo minus operatur canonem latæ sententiæ, quàm extrauagans publicata, & nota: quæ non minus pollet, quàm lex scripta. l. 1. §. *Item cùm contra sacras. quæ sen. si se appellat. rescind.* Bald. l. 2. *C. quand. prouo non est necess* Ant. Butri. c. 1. *cum inter. de re iudica* Alex. l. *cum prolatis de re iudica.*

29 ¶ Secundò, habens titulum, noo solùm verum & canooicum, sed etiam incommutabilem, vtrámque possessionem de iure & de facto: tamen si ex causa ab inito non implicita nec pendente sed mere de noto extrinsecus superueniente resoluatur, eriam per supplicem negligentiam, pura non initiandi sacris infra annum. c. *licèt canon. de elect.* itu 6. vel pet lapsum trimestris. *de conferendis. c. cùm in cunct. §. 1. ext. eodem* nedum si per culpam in commitendo, vel assequutionem incompatibilis, petditi ipso iure, penitus etiã omnem colorem tituli, per doct. in locis prætatis: igitur multò fortiùs iste resignatarius (qui habet nudum titulum, ab initio morbidum, & resolubilem, nulla possessione sumpta) fortiùs & faciliùs, resolutioone rebus integris sequuta, omoem tituli colorem penitus amittit. Tertiò, hæc regula non modò titulum ipso iure abolet: sed etiam vltra procedit, statuens vt *inde sequuta nullius sint roboris vel momenti*. quæ verba (cùm non debeant esse inania) maiorem vim & energiam addunt ad diseoloi andum vetetem titulum. Illa enim prætisa vniuersalis, *quod inde sequuta nullius sint roboris vel momenti* non potest vetificari, si vel tantillum coloris, vel reliquiarum manéat: sed falsa in vno, falsificatur in totum. *l. si is qui ducenda. §. verum. de rei. dub.* Omnem igitur colorem, & gradum, vel scintillam coloris absciudunt: vt ferè in simili tradit Philip. Dec. in cap. noi. *d fid instrum.* 30 ¶ Quartò. prouisio facta Romæ per resignationem *in fauorem*, non valet iure communi, tanquã simoniaca. c. *ad nationes* 1. quæst. 1. sed tantùm iure specialis dispensationis, quia Papa dispensat contra simoniam illam canonicam: vt diximus in regul. præced. nu. 101. sed resoluta resignatiooe, & collatione pariter resoluta est dicta dispensatiò per no. A in regula præced. n. 99. & nihilominus resignatarius scienter (quod est eo ipso quod sit resignantem, aote publicationem & post semestre mortuum) ingressus est possessiooem beneficij, & sic nulliter, illicitè, vtpote simoniacè, quia priore gratia cum sua dispensatione resoluta, remansit verus vitium simoniæ: quod iste de facto executus est, ingrediendo sine permissione Papæ, & postquam sciuit eam finitam, & ablatam, & sic non solum intrusus est: sed etiam simoniacus, sed iogresso per simoniam, non prodest triennalis pacifica possessio, vt in regul. Cancellariæ 33. glo. pragm. *de pacific.* verb. *coloratum*. in prin. & quamuis illa glossa contra morem suum sibi oon constet: quia in eadem glo. col. 3. tenet simoniacum babere titulum coloratũ: tamen istud vltimum est falsissimom, quia in toto iure B canonico in beneficialibus oibil odiosius simonia: quę nunc rabies, vt in c. *si dominus nunc hæresis* vt in c. *quotiens*. nunc pestis sui magnitudine alios morbos viocens, nuncupatur c. *sicut exst. de sim.* vt eius respectu cætera crimina pro nihilo reputantur. 1. quæst. vlt. saltem quando non agitur de simonia mentali: quæ solùm ad pœnitentiam erga Deum, & foro conscientiæ obligat, vt dixi in tract. *visu* nu. 7. sed de actuali ipsius possessoris scientis, vt rectè tradit dom. Gomes. super dict. reg. 33. *de trienn. possess.* quæst. 12. & huiusmodi simonia oon solùm nrulum, sed etiam possessionem itificit: ita quod nec ad impediendum sequestrum, prodest ei triennalis pacifica possessio iust. cle. vnicam *de sequest. possess. & fruct.* vt decidit Cassador. *de sequestra. possess.* decis. 3. 31. ¶ Vnde (quamuis vix decẽ anni C sunt, & hoc scribo anno 1551 quidã præposterè superstitiosi etiam summis dignitatibus fungentes censerẽt non admittẽdos articulos simoniæ in causa possessori, nec laicos posse vllo modo cognoscere, sed ad iudicũ Ecclesiasticum remittẽdos. Ego primus author fui, per multa iura & ratiooes, quæ prætereo, vt iudices seculares hos articulos admitterent, & etiam per testes inquirerent, & super ea probatione sententias fundarẽt, & ita iam bis obonui, tam per sententias præfidis Parisiẽsis, quàm aresta huius senatus. Sed certè hoc quartuoi arg. noo cõcernit resignationes expeditas ab Ordinariis: nec etiam à Papa, vel Legato, si sint simplices, & non in fauorem, & adhuc in illis quæ in fauorem, non est ex boc solo simonia, de iure diuioo, sed solùm de rigore iuris positiui i cui satis est semel satisfactum D esse, eo ipso quod resignatio non est facta in fauorem, nisi sub beneplacito Papæ habentis potestatem derogãdi dictæ simoniæ positiuæ, provt & derogant, postmodum autem iogrediendo, non incurritur nec contrahitur ooua simonia: sed tantùm obstat defectus tituli. 32. ¶ Et sic non supereſt nisi respondere ad tria priora argumenta: quibus vnico verbo respondeo, videlicet, quòd illa resolutio præcisa huius regulæ, non fit purè: sed sub multis conditionibus, quarum simultaneus concursus exigitur: & quæ consistunt in facto & circunstantiis quæ ignorantur, dooec probentur, & sic talis resignatarius cùm habeat ab habente potestatem, imò constet de veritate iusti, veri & canonici tituli ab inioo, quæ liquida est. Resolutio E autem à multis factis & circunstantiis dependet: quæ non sunt liquidæ. Igitur interim titulum habet coloratum: & sic si sine alio vitio tribus annis connuis, pacificè, & sine lite possiderit, iuuari potest decreto *de pacificis*. Et ita pro prima parte concludo. Et hæc no. quia ad multa alia coocludunt.

Simoniaco nõ prodest triennalis de pacifico.

Detestanda Simonia.

Simonia mentalis.

Actualis.

Solutio pro affirmatiua.

33 ¶ Quintò, quæro: possessor resignat primo, qui post tres menses resignat secuodo: deinde publicatione cessante, post tres alios menses moritur possessor in possessione, an locus sit huic regulæ? Pro parte negatiua facit quòd in beneficiis ecclesiasticis non datur successio, nec in titulo, oec in possessione: quia tituli beneficiorum sunt personales, ita quòd resignatarius non capit ius, nec possessionem à resignante,

Quæst.

Tituli beneficiorum personales.

cuius omne, & poſſeſſio per reſignationē à ſuperiore admiſſam extinguitur, vt dixi in reg. præc. nu. 4. ſed nouum ius, & nouam poſſeſſionem capit à collatore. tex. in c. *Moyſes* & c. ſeq. 8. q. 1. Ioan. monach. c. 2. *vt lit. penden.* in 6. c. *ſi tibi abſenti de præb.* in 6. Io. And. in c. *ex parte. de arb.* Guil. de montelodu. in extraugan. *execrabilis* verb. *quæ alias* col. 3. & extraugan. *ſuſcepti.* verb. *vacantium.* col. 1. *in communibus* Anto. But. in c. *ſi diligenti. de præſcript.* Panor. in c. 2. eod. tit. Card. Flo. Cle. vnica 3. q. 12. *de foro compet.* Franc. Aret. l. *Pomponius.* §. *cum quis* col. 4. *de acquiren. vel amit poſſeſſ.* Bonifac. de vitali. cle. 2. col. 3. nu. 42. *vt lit. pend.* gloſſ. ptag. *de pacif. poſſeſſo.* verb. *poſſedit.* Steph. Bert. conſ. 250. *viſo proceſſu.* nu. 8. lib. 2. in prius, & per Simonem Vincent. impreſſis. Igitur in hoc ſecundo reſignatario verificari oportet verba huius regulæ. ergo ei non nocet: niſi hic ſecundus per totos ſex menſes negligens fuerit, deinde poſſeſſor in poſſeſſione deceſſerit.

Nec datur ſucceſſio.

34 ¶ Pro parte verò affirmatiua, facit quod aliàs promptum eſſet hanc regulam frandare, quia primus reſignatarius videns ſemeſtre labi, vel (eo fortè lapſo) dubitans de morte reſignantis, nec tamen audens eius metu contra fidem ſecretò (vt ſæpe fit) datam publicare, vel nequiens, reſignante in archa ſua titulos aſſeruante, reſignaret ſecundo: qui cum fortè colluderet & rurſus ille ſecundus tertio, & ſic eluderetur hæc regula: quæ fraudibus non mederetur, ſed eas magis irritaret: ergo debet quatenus opus ſit extendi, & continuari in ſecundum, vel etiam tertium, aut vlteriorem reſignatarium: ne fiat eluſoria, vtque fraus videtur c. *ſi cuntas* & ibi Gemnia. in 2. nobil. *de ſenten. excomm.* in 6. l. 1. §. ſi. *de calumniat. l. ſed Iulianus.* §. *mutui dato, ad Macedo.* Philip. Dec. l. factum ſuum §. *in penalibus, de regulis iuris.* conſ 177. vbi in annota. tetigi & conſil. 398. in fin. (vbi loquitur in terminis ſimilis regulæ Cancellariæ, & quod dixi in conſuetudine Pariſienſ. §. 13 colomna 3. nu. 9. Neque valer ſi dicas quòd ſatis extenditur ad ſecundom, vel vlteriorem reſignatarium: ex eo quòd locum baber in eo, ſi per totum tempus requiſitum negligens fuerit, quia iſtud non eſſet extendere, vel continuare eandem diſpoſitionem huius regulæ: ſed illam de nouo integram requirere, in ſingulis ſuccedentibus reſignatariis, & ſic fraudibus viam aperire. Quid dicendum?

35 ¶ Gomeſ. hic q. 1. tenet negatiuam per friuolas rationes. Primò authoritate Rotæ: per quam nominatim refert ita bis fuiſſe iudicatum, ſed certè non eſt relationi Gomeſ. confidendum: qui ſæpè, quinetiam in hac eadem regula & quæſtione, citat etiam ſpecialim quædam iudicia Rotę, quæ paulò poſt fatetur fortè non quadrare. Tum in huiuſmodi iudicatis, modica diuerſitas facti magnam inducit diuerſitatem iuris. l. *ſi exple* §. *inclino. ad leg. Aquil.* Philipp. Dec. in l. *precibus.* col. 2. C. *de impub. & ali. ſubſtit.* quare periculoſum eſt illis inter alios ſtare: & ad ſummum, non exemplis ſed legibus iudicandum l. *nemo. C. de ſenten. & interloc. omn. iudic.* nec tam ſpectandum eſt quod Romæ factum eſt, quàm quod fieri debeat. l. *ſed licet. de offic. Præſid.* Secundò mouetur Gomeſ. per l. *boues.* §. *hoc. ſermone. de verbo. ſignificat.* quaſi hæc regula loquens de reſignatario perſonalis ſit, & de primo debeat intelligi, & in hoc pedem figit.

Regula 32. de annal. poſſeſſ.

36 ¶ Tertiò, à ſimili eorum quæ dixit ſuper reg. 32. *de annali poſſeſſ.* q 62. vbi in fi. poſt Rotam, & Guliel. Algarenſem tenint, quòd beneficium illius regulæ competens poſſeſſori annali perſonale ſit: nec extendatur ad eius ceſſionarium, ſeu reſignatarium, & fortiùs quadranter ad hanc quæſtionem tenoit quod ſtatutum illius regulæ, lanum in odium impetrantis deuolutarij, non nocet reſignatario ipſius deuolutarij: ſaltem quando deuolutarius cedit infra ſex menſes ſibi præfixos: & antequam inciderit in pœnam dictæ regulæ. Igitur & hic ſtatutum huius regulæ non debet nocere ſucceſſori, vel ſecundo reſignatario: ſaltem quando primus reſignatarius infra ſex menſes reſignauit: & ſic antequam peccaſſet contra hanc regulam. Quartò mouetur Gomeſ. per conſil. Oldr. 202. ſuper pœna. c. *licèt canon de electt.* in 6. quam dicit non habere locum in reſignatario propter tempus reſignandi: ſed nouam negligentiam integri anni requiri, in ſingulis ſuccedentibus reſignatarijs. Tandem hæc tuta non eſſe ſentiens, ſubdit quòd fortè iſta non quadratent ad hanc regulam, & quæſtionem, & relabitur ad argumentum vulgare dictæ l. *boues.* §. *hoc. ſermone.* propter perſonalitatem huius regulæ, quæ in prima perſona conſumitur, & ita reſidet.

Vera opinio Gomeſij.

37 ¶ Sed certè Gomeſ. non ram rationibus monetur, quàm exēplis, & præiudicijs particularibus Rotæ. Patet, quia in dicta reg. *de annal. poſſeſſ.* qu. 62. apertè bonis & concludentibus rationibus tenut dictam regulam *de annal. poſſeſſ.* realē eſſe, non perſonalē. Tum quia odiū impetrāns reſpicit: quod æquè militat poſt ceſſionem, ſicut poſt mortē annalis poſſeſſoris. Tum quia etiam fauorē poſſeſſoris reſpicit: cuius ex multis iuſtis cauſis, intereſſe poteſt beneficium dictæ regulæ ſuo ceſſionario competere. Tum quia regula impersonaliter loquitur. Tum quia principaliter, ob publicam vtilitatem lata eſt ad reprimendas fraudes, & captionem deuolutariorum, & materiam nouarum litium. Ex quibus concludit, & bene, dictam regulam 32. habere locū in reſignatario poſſeſſoris, eique prodeſſe, & idem, in eadem quæſtione tenet in ſucceſſore per obitum ipſius poſſeſſoris, & nominatim in quæſt. 63. vt ſic indiſtinctè exceptio, ſeu beneficium dictæ regulæ tranſeat ad ſucceſſorem: ad quem beneficiū tranſit cum qualitate & exceptione ſua, & bene, & ſic ea quæ in dict. quæſt. 62. cum ſequent. ſcripſit, faciunt pro parte affirmatiua quæſtio. noſtræ.

38 ¶ Nec obſtat quòd viderut caſus conuerſus, & oppoſitus, ex eo quod Gomeſ. in dictis quæſtionibus 62. & 63. loquitur de mutatione facta ex parte poſſeſſoris, ſiue de ſucceſſore poſſeſſoris: nos autem hic loquimur de mutatione facta ex parte reſignatarij, ſiue de vlteriore reſignatario, aut eius ſucceſſore: quis nihilominus quæ ſunt per eum, ibi ſcripta, & concluſa, æque militant pro affirmatiua, in quæſtio. noſtra. Tum quia ſicut in illis quæſtionibus, ita & hic agitur de commodo ſucceſſoris ipſius poſſeſſoris, & prouiſi per eius obitū: cui hæc regula *de publicandis* etiam expreſsè fauere voluit. Tum quia ſicut ibi deciſio fundatur ſuper odio impetrantis, & in publica vtilitate, ad fraudes, captiones, & lites reſtringendas: ita & hic eadem militant contra ſecundum reſignatarium, ſicut contra primum. Tum nominarim, & ſpecialiter quòd dicta regula 32. æquè locum habeat in mutatione ex parte impetrantis: vt ſi alij cedat, reſignatarius æquè teneatur dictam regulam 32. obſeruare, etiam infra reſiduum temporis ſui cedentis, apertè ſentit Gomeſius ibi, qu. 62. ad fin. vetſic *& iſte omnia.* quia ius primi impetrantis (inquit) tranſit cum lepra ſua: quod proprie quadrat ad quæſtio. noſtram, & ſic mēs Gomeſij vtrobique clara eſt, pro affirmatiua.

39 ¶ Quamus, vt hic quæſt. 1. ita ibi quæſt. 62. in fin. metu cuiuſdā particularis deciſionis Rotæ (quam tecitari dicit per Guiliel. Algaren. in vtroque caſu contrarium tenuiſſe: & etiam poſt quoſdam abreuiatores, id eſt ſcriptitularios bullarum, quos eorúmque formularia nominatim citat: qui tenent eam regulam perſonalem eſſe) vacillet: & cōcordaturus diſtinguat: Aut poſſeſſor annalis, infra annum datum impetranti cedit: & tunc regula nō noceat impetranti, contra ſucceſſorem poſſeſſoris, nec profit ſucceſſori: Aut verò poſſeſſor cedit poſt annum impetrantis & poſtquàm impetrans, ſeu deuolutarius iam incidit in dictam regulam: & tunc exceptio regulæ tranſeat in ſucceſſo-

rem & noceat impetrãti, & hæc diſtinctio, ſi vera eſſet A concluderet pro parte affirmatiua, quia nnn diſputamus hic, quando primus reſignatarius ceſſit poſt ſex menſes, de quo friuolum cenſemus dubitare.

Soluitur pro affirmatiua.

40 ¶ Sed quærimus quando ceſſit infra menſem, vel ſemeſtre huius regulæ: in quo concludimus regulam habere locum quandocunque cedat, per prædicta: reiecta dicta diſtinctione, licèt in eam relabatur Gnmeſ. dicta q. 62. in fin. quando mutatin contingit per obitũ, quia Gomeſ. noti ita diſtinxit quod ſic ſentiret: ſed metu formulariorum ſuæ Cancellariæ, & cuiuſdam prætenſæ ſententiæ Rotæ, contrarium tamen ſatis indiſtinctè ſentit, provt etiam pro parte affirmatiua nominatim citat antiquos, & excellentes aduocatos conſiſtoriales, & ſeniores dominos Rotæ: quibus pnius quàm abbreuiatoribus aut formulariis ſtãdum erat. Stat ergo concluſio indubitata, quòd hæc regula locum habet etiam in ſecundo, vel vlteriori reſignatario primi ceſſinnarij: etiam ſi ceſſio facta ſit infra tempus huius regulæ, quia ſemper idem fauor ordinarintum, idem odium occultarum reſignationum, eædem tationes vitandarum fraudum, & inopinatarum litium militant, & concurrunt, & ſimul verba huius regulæ pmpriè, & adæquatè (imò præciſè, & neceſſario) verificantur: quia lnquuntur imperſonalirer: imò reſpectu reſignatarij loquuntur rcaliter, & indiſtinctè, ibi, *niſi de illis facta reſignationes, &c.* Et ita nuper die 16. Aprilis anno 1558. in cauſa graui opulenti ſacerdnnj enncluſum fuit cum venerando illn & conſuluiſſimn ſene totius togati noſtri ordinis *κατ' ἐξοχὴν* do. Mattheo Chartarin ſeu quadrigario.

B

C

41 ¶ Et ſic dico quòd ſiue reſignatarius cedat, ſiue decedat, currit tempus cœptum, & pœna huius regulæ contra quemuis quoquomodo ſucceſſorem: ſiue per Papam, ſiue per Legatum, ſiue per Ordinarium, ſiue per reſignarionem, ſiue per obitum ciuilem vel naturalem aut aliàs ex capite primi, vel vlterioris reſignatarij in quantum ex priore illa reſignarione, ſiue mediatè, vel immediatè iouari vellet: niſi ſucceſſor, infra tempus huius regulæ, vel vium ſempérqoe poſſidenre primo reſignãte ſatisfecerit huic regulæ, & ad hoc nnn ſolùm rationes manifeſtas habeo, per prædicta: ſed etiam textum rotundum, & ineluctabilẽ huius regulæ. in fin. ibi, *& inde ſequuta nullius fiat roboris vel momenti*: quæ ſunt vniuerſalis negatiua: quæ non D pnteſt, niſi in omnibus verificari. l. *ſi is qui ducenta* §. *verum. de reb. dub.* Ergo non eſt diſputatinni, tantóque minus dubitationi locus: vt planè demẽtari videantur, qui auſi ſunt non ſolùm diſputare, ſed dubitare, imò coottrarium iodicare: nec vſquam ſuſpicatus eſſem Rotam ipſam Papiſticam in tot errores in ſuis etiam negociis incidiſſe: niſi Go. ſeſe interfuiſſe diceret nec diſputatione mea dignatus fuiſſem hanc q. vtpote indubitatam: niſi ad inuectos errores ptoſligandos, & lucem toti matetiæ aperiendam.

42 ¶ Non obſtat vnicum illud, quòd ſolùm pro negatiua citari poteſt: videlicet quod non capit ius, nec pnſſeſſionem à reſignante: ſed à conferente, quia verum eſt: ſed tamen non capit aliud ios, nec firmius E nec potentius, quàm quod, & quale per ceſſum vel deceſſum prædeceſſoris vacauit. Impnſſibile eſt enim aliud vacare per illum ceſſum vel deceſſum: & conſequenter aliud cnnferri. Tum collatnr non intendit aliud, nec plus iuris conferre, & ſi fors intendat, nnn intendit contra bonum publicum, nec in præiudicium huius regulę, boni publici, fraudúmque minuendarum cauſa latæ. Tum etiam expreſsè hnic regulæ derogari nequiret, etiam à Papa, vt ſuprà eodem num. 3. Igitur multominus à tacita inente, vel derngatione contra illam argui poteſt.

43 ¶ Fatcor quòd à pacifico poſſeſſore cum titulo non exigitur probano tituli, & capacitatis ſui deceſ- ſoris: vel etiã à non pacifico, quando deceſſor vltimus poſſeſſor non fuit in lite: tunc enim nõ tenetur docere, & ita practicatur, (ne abeator in infinitum.) Tum quia tnnn habet ius ab illo, ſed à ſuperiore & ita ad hunc finem rectè citantur iura, quæ ſ. n. 27. vt & apud deciſio. Thol. 467. gloſ. prag. *de pacific. poſſeſſ.* verb. *inquirent.* Philip. Dec. conſil. 545. vbi in annotat. dixi Caſſad. *de cauſ. poſſeſſ. & propr.* deciſ. 2. cum duabus ſequent. Secus de non poſſeſſore, & contra poſſeſſorem vt hic. Hẽ ſecus in caſu certo: vt quando ſucceſſor contendit melioris eſſe conditionis, & euitare pœnam, & vitium deceſſnris, de quo conſtat: tunc enim nihil verius, nihil æquius, quàm quòd pragoatici per manus tradunt, tranſire cum lepra ſua. Minus nbeſt deciſio Oldr. 201. quia ibi, pœna ſcripta eſt in perſonam ipſam negligentem, & in caſum negligentiæ conſummatæ: vt in c. *cõmiſſa de elect.* in 6. & ſic iam pœna, quàm ratio pœnę ceſſant in quouis ſucceſſore. in quo nouum integrũ tempus requiritur: vt dixi in reg. præced. num. 82.

Q. Incidens.

44 ¶ Et his deciditur quæſt. *quotidiana.* quam vidi in facto. Reſignatione expedita Romæ mentẽ Septẽbri, reſignatarius Nnnis Ianuarij immediatè ſequentis, nbiit: & per eius nbitum nominatus eodem menſe, collationem nbnnun: ſed non poſſeſſionem, ſaltem actualem, quam non potuit, vel neglexit aſſequi, & ſic primus reſignans ſemper de facto poſſeſſioni incubuit, vſque ad mẽſem Martium vel Aprilem, qoo poſt ſex menſes à reſignatione ſua in poſſeſſione deceſſit. Reſpond. nominatus verum qoidem ius interim haboit: ſed reſolubile, provt lapſo dictn ſemeſtri reſolutum fuit: quare beneficium eſt nouæ impetrantis per nbitum, ſecus ſi viuo dicto reſignante, nominatus realem & actualem poſſeſſionem publicè obtinniſſet, vel publicaſſet non nominationem & collationem ſuam tantùm (quòd eſſet imperminens) ſed dictam reſignationem, ſiue prouiſionem ſui prædeceſſnris: provt per quemcunque, cuius intereſt, fieri poteſt etiam per obitum primi reſignatarij, etiam poſt has indoctas, quandiu idem reſignans poſſeſſioni incumbit, vt infra dicam, & dixi ſ. n. 18 quia tunc ceſſat hæc regula, & vacauit per obitum dicti reſignatarij, vnde nominatus affectum fuit, & nnn ſolùm per collationem, ſed etiam per ſimplicem requiſitionem iuuoris nnminati, præcluſum eſt prævention ibus Papæ vel Legati: vt loco ſuo dixi, quo remirm.

45 ¶ Sexto quæro, Quid ſi caſu vltimæ incidentia quæſtionis conuerſo reſignans ipſe infra tempus illud mnritur vel cedit, & ſucceſſor per obitum vel per ſecundam reſignationem poſſeſſoris, pnſſeſſionem ingreditur, deinde pnſt lapſum tempus venit primus reſignatarius? Certe hæc quæſt. dignior erat dubitatione quàm prior, ſ. num. 33. nec minus quotidiana. Vnde mirom eſt eam nec à Gnmeſio, nec ab alio tactã eſſe. Breuiter, vt in te mihi clara, nec ab aliis controuerſa diſpotationem omittam, dien ceſſare hanc regulam. Patet, quia propoſitio ſiue principalis hypothetica huius regulæ, exigit poſſeſſorem reſignantem mori poſt illud tempus ſemeſtris, vel menſis reſpectiuè: & hoc exigit conditionaliter, & ſic per modum formæ & præciſè, iuxta not. ſ. num. 14. Ergo ſi præmoritur, ceſſat & conditio, & forma, & diſpoſitio huius regulæ, tunenon loquitur, ergo remanemus in iure communi, etiam ſi eſſemus in caſu in quo æquum eſſet idem ſtatum eſſe: quia ſatis eſt regulã non loqui hoc caſu l. *ſi eũm dotem.* in princip. *fol. matrim. l. ſi ſeruum.* §. *prætor. ait.* verſic. *non dix t prætor. de acquir. vel omit. hared.* e. 1. 7. q. 1. c. penult. *ne ſede vacan.* Si ergo ceſſat per prævenientem mortem naturalem: ergo multò magis per præcurrentem ciuilem mortem, puta per aliam reſignationem non nudam, ſed etiam per poſſeſſionis tranſlationem executam quia tunc non ſolùm concurrit ratio præcedens.

46 ¶ Sed alia quoque: quia mors hæc ciuilis non

depẽdet à fato, ſed à volũtate hominis iniqua & fraudulenta, vtpote tendens ad eluſionem, & ſic odioſius eſt excludi reſignatarium primũ eiuſdem per eiuſdem hanc, quàm per naturaleu mortẽ. Imò hoc eſſet contra tex. & mẽtem huius regulæ, quæ nolut reſignatarium periclitari infra illud tempus, vel ob aliud contingens infra illud etiamſi facto naturæ contingat, ergo multominus ſi facto hominis: hoc enim ſtudioſè factum eſſet, ſaltem ſuſpectius, magiſve ſuſpicioni obnoxium quàm factum naturæ: quod tamen non noceret. Aut ergo poſt hoc tempus regulæ reſignatarius inuenit reſignantem ſuum in poſſeſſione, & certum eſt ius ſuum integrum manere, etiam ſi reſignans interim alij ceſſerat. Aut inuenit ſecundum reſignatarũ in poſſeſſione: & item ſi reſignatio ſecunda infra has inducias facta fuit, quo caſu agendo infra annum poſſeſſionis ſecundi, etiam in poſſeſſorio primus ſuperior erit. Aut inuenit poſſeſſionem vacantem: & idem dummodò poſſeſſio non vacauerit per obitum reſignantis morientis in poſſeſſione poſt tempus, de quo in hac regul. Aut inuenit beneficium occupatum per ceſſum vel deceſſum ſui reſignantis infra eaſdem inducias naturaliter vel ciuiliter mortui: & adhuc idem, quia ſatis eſt reſignantẽ non eſſe mortuum poſt tempus, licèt mortuus ſit in poſſeſſione, etiam ſi moriens alium in locum ſui poſſeſſorem reliquerit: quia hoc non ſufficit ad verificanda verba & diſpoſitionem huius regulæ: imò magis officit, vt dixi, quia minus nocere debet factũ hominis, & ſic remanemus in iure cõmuni. & multò minus dubij eſt ſi primus reſignatarius inuenit beneficium occupatũ per quendam prætendentẽ ius aliunde quàm ex capite dicti reſignantis.

quæſt. 7. Pro negatiua. 47 ¶ Septimò, iuxta hæc quæro. Quid ſi poſt hoc tempus, ante diligentiam reſignatarij reſignans non naturaliter, ſed ciuiliter moriatur? Gomeſ. hic qu. 19. breuiter ſe expedit, dicens ceſſare regulam: quia verba naturaliter, non ciuiliter capi debent, leg. vlt. C. *de iis qui vent. ætat. impetra* & quia regula (inquit) eſt odioſa, & contra ius commune, refert alios dicere ſic fuiſſe iudicatum in Rota. Sed certè etiam ſi Gomeſ. de proprio viſu & auditu Rotæ teſtificaretur, parum eſſet curandum, per prædicta. Cæterùm non eſt verũ hanc regulam odioſam eſſe, ſed fauorabilẽ, vt ẽ. eod. nu. 3. Et ſic ſupereſt ſola prima ratio de verbis naturaliter intelligendis. Et hæc quidem prima ratio per ſe grauis eſt & concludens: niſi aliud obſit: per not. in c. *ſuſceptum de reſcript.* in 6. in leg. *Gallus*. §. *& quid ſi tantum*. vbi Io. Crotus col. 3. cum tribus ſequent. *de liber. & poſthu.* Oldra. conſ. 284. in quodam. in fine Anchar cõſ. 438. laſ. in l. 1. col. 1. C. *de hæredib. inſtituen.*

Pro affirmatiua. 48 ¶ At obſtare videtur, quòd verum eſt reſignantem poſt præfixas inducias in poſſeſſione ſaltem ciuiliter deceſſiſſe, & ſic eſt quod imputetur reſignatario: & concurrunt rationes ne illudatur ſecundo reſignatario qui eſt in bona fide, & qm prior diligẽtiam fecit, & poſſeſſionem cepit: vel ſuperiori, qui contulit per ſimplicem reſignationem vel per nuptias eiuſdem reſignantis poſt illud tempus ſequutas: imò dicunt pragmatici quidam, ex negligentia temporis in hac regula præfixi, retrò ceſſionem præſumi, vel ſimulationem prioris reſignationis. Tum hæc regula fauorabilis eſt, vt lata ad fraudes reſtringendas: & ſic amplianda. vt ẽ. num. 4. Igitur ad ciuilem mortem poteſt extendi, ſi concurrant eædem rationes: imò tunc non videtur extenſio, ſed comprehenſio: quia regula non vtitur verbo *mortui fuerint*, ſed verbo *deceſſerint*. quod vel ex etymo ceſſioni adaptari poteſt velut propriè deceſſor dicitur, etiam ille qui ceſſit nedum qui mortuus eſt.

Pro negatiua. 49 ¶ Sed certè verbum *deceſſerint*. ſecundũ communem loquendi modũ, naturalem mortẽ ſignificat, non ciuilẽ: imò alio verbo ſolent vti ad ſignificandum reſignationes videlicet verbo *ceſſerint vel reſignauerint*; ad differentiam verbi *deceſſerint*, quod pro naturaliter morientibus tantùm vſurpatur. Propria autem ſignificatio non ſecundũ etymou verbi, ſed penes cõmunem vſum loquendi æſtimatur leg. *Labeo. de ſupellect.* leg. Et ſic neceſſariò videtur regulã ceſſare: requirit enim duo copulatiuè poſt hoc tempus & durante negligentia. videlicet reſignantẽ mori & in poſſeſſione. Et ſic nedum titulum ſed poſſeſſionem quoque per eandem naturalẽ mortem aminere quorum vtrũmque hîc deficit, ergo relinquimur in iure communi. ſiue igitur reſignans poſt hoc tempus alij reſignet, vel vxorem ducat, aut aliud incompatibile beneficiũ aſſequatur, manet adhuc integrum ius primi reſignatarij: non ſolũ ſi reſignans ſemper incumbat poſſeſſioni, ſed etiam ſi alius per mortem ciuilem prouiſus poſſeſſionem ingreſſus fuerit, & dictum reſignantem extruſerit.

Pro affirmatiua. 50 ¶ Rurſus caue: hanc enim partem negatiuam multa ſequuntur abſurda, per quæ multipliciter & paſſim hæc fauorabilis regula fraudare poteſt, & locus aperiri in directis reſeruationibus & regreſſibus priuatorum, contra not. ẽ. n. 4. Quilibet enim vel nupturiens, vel ſperans pinguius incompatibile beneficiũ, vel criminoſus, dubitans inde accuſari & conuinci vel quod deterius eſt, crimen priuatione dignum perpetraturus, vel quodcunque aliud periculum amittendi beneficij metuens, cum colluſore ſuo ſic negociaretur, occultè quauis conditione reſignando in eius fauorem, certus de intento, in omnes euentus: quia ſiue quod ſperat vel timet eueniat, ſiue deficiat, & ſuperueniat vel euadat, ſemper retinebit beneficiũ, vel in quẽ volet collocabit, quoquomodo priuetur, & poſſeſſionẽ perdat. excluſis imò deluſis omnibus & Ordinariis & impetrantibus & iudicibus, in caſum ſententiæ priuatiuæ: imò etiam canonibus & decretis de ſublatis reſeruationibus & regreſſibus eluſis. Et ad verba regulæ ibi *in eorundem reſignatorum poſſeſſione deceſſerint*, quæ ſola obſtant, videtur reſponderi poſſe, quòd inquantum ſonant de morte naturali, frequentiam reſpiciunt, & ſic non reſtringunt. Itaque ſufficere poſt modum, id eſt poſt tempus hîc præfixum, ſuperueniro caſum mortis ciuilis, cum priuatione poſſeſſionis per illum ſuperuentum caſum. Imò neceſſarium videtur ita tenere, ne fraudetur vnus principalis finis huius regulæ, & locus aperiatur etiam multis ſimul concurrentibus abſurdis: de quibus ẽ. num. 4. com ſeq.

51 ¶ Quin adhuc deterius ſequeretur, quod etiam poſt triginta annos reſignatio tandio ſemper occulta nunc primùm apparens etiam poſtquam per plures interim manus ſub eiuſdem tenebris ambulauit, excluderet etiam iure Ordinatio prouiſum per priuationem poſſeſſoris hodie ſequutam, ſiue per aſſequutionem incompatibilis, ſiue per nuptias, monachatũ, ſententiam, de crimine priuatione digno & alio quouis modo quam per obitũ naturalem, nec vlla temporis præſcriptio obeſſet, quãdiu idem reſignans viuit, cùm de eius facto & ſcientia agatur, qui etiam interim reſignatarium & quemuis eius vlteriorẽ reſignatarium, vel ſucceſſorem ſucceſſorũ occultè recognoſcere potuit. Et rurſus (quod deterius eſt) non ſolum excluderet ſtatim apparẽdo poſt deſtitutionẽ realẽ reſignantis: ſed etiam poſtea non ſolùm ad minimum vſque ad tres annos pacificę poſſeſſionis eius qui bona fide ſucceſſit per deſtitutionem vltimi pacifici & longiſſimi poſſeſſoris: ſed etiam vſque ad decem annos ad minus in locis vbi decretum *de pacificis* ceſſat, iuxta gloſſ. vlt. & Panor. in c. *contingit de dol. & contu.* Præterea cum vnica ſit & irrepetibilis mors naturalis, at infinitæ propè modi priuationis ſeu mortis ciuilis, & adhuc ſinguli fere repetibiles, ſeu multiplicabiles: vt ſecunda vel vlterior reſignatio, nuptiæ, profeſſio regularis, adeptio incompatibilis, militia actualis, delictum, ſententia &c. ſequitur quod totidem, & ſic infinitis propè modis & paſſim fraus fieri poſſet huic regulæ, &

Etymon cedit.

Duo vltra negligentiam requirit hæc regula.

Pro affirmatiua.

ordinariis & expectantibus, & omnia ferè beneficia eorúmque prouiſiones vagari ſub incerto.

52 ¶ Accedit quòd primus ille reſignatarius certat de lucro, eóque non ſolùm fraudum multarum ex hypotheſi ſuſpecto, ſed etiam per ſe odioſo: quia reſignatio in fauorem quantumuis aliàs ſyncera, tamen vcrita & ſimoniaca eſt, diſpenſatione indigens: vt in reg. præced. n. 101. Quæ diſpenſatio non fuiſſet facta, ſi concedens ſciuiſcet eam harum fraudum cauſa parari, vel occultam futurum iri, tórque fraudibus iduneam & captuſam: præſertim cùm concedens exigat iuramentum quod non interuenit fraus, dolus, ſimonia, aut aliud vitium, à ſola clauſula *in fauorem* expreſſa, & ſic nec vitium quidem huius clandeſtinalis & alendæ fraudis. Cum igitur euentus deregat oppoſitum, ſubreptitia videtur admiſſio & expeditio dictæ reſignationis, & ſic etiam ab initio nulla. Et ad ſummum, etiã ſi negatiua pars præpolleat apud Rotã, vel aliubi, decretum de ſublatis reſeruationibus & ſimilia decreta conciliaria ſpernuntur: ſed in oppoſitum reſeruationes & regreſſus vigent, & fauorabiles & frequentes palàm habentur: Tamen ſaltem apud nos, vbi non ſolùm odioſi, ſed etiam reprobi & abuſiui, iuxta canones & ſacra concilia habentur: conſequenter pars affirmatiua potior eſſe debet, ad vitandos hos abuſus, vtque hæc regula fraudum vitandarum cauſa lata, recipiat interpretationem paſſioam in locis vbi tales regreſſus pro abuſionibus habentur, etiam ſi forſan ad hunc finem non ſit à conditore lata.

Solutio pro negatiua.

53 ¶ Quid dicendum? certè ſi hæc reg. eſſet conciliaris, dicerem ceſſare eius verba, ſed non ſpiritum nec caulam finalem, ſed de ſpiritu & fine dubitationem facit author. Verùm cum apud nos vt politicũ quoddam remedium aduerſus fraudes quæ fiunt contra veteres canones & ordinarios & legitimos expectantes recepta ſit: debet rationabiliter ad eundem finem veluti gnomonem interpretari. difficultas autem ambagioſa huius quæſt. ob id potiſſimum emergit, quòd hæc quæſt. proponitur in genere vniuerſali quod multos & propè infinitos (vt dixi) caſus comprehendit, multum quidem intet ſeſe, & quoad multa, ſed non in puncto huius regulæ differentes. Quod vt luce clarius efficiam, quando in his tuon poteſt abſolutè reſpondeti, vt inquit Scæuola in l. *Mœnia*. §. 1. *de annul. legat.* & in l. *de acceſſionibus*. in princ. *de diuerſ. & tempora. præſcript.* libet aliqnot quotidianas hypotheſes oculis ſubiicere, & ſpeciatim excutere: ad quas reliqui omnes caſus reduci poterunt.

Prima hypothæs.

54 ¶ Prima hypotheſis, reſignatione expedita Romæ in fauorem primi qui infra ſemeſtre non publicauit, reſignans adhuc in poſſeſſione manens reſignauit in fauorem ſecundi, qui nedum publicauit, ſed etiam poſſeſſionem actualem cepit extruſo reſignante vel ſponte abeunte qui poſt duos vel tres alios menſes obiit: tunc illicò poſt naturalem obitum venit primus, oſtendens priorem titulum, ſeque infrà annum veniſſe vt in poſſeſſorio quoque iudicio vincat. Secundus verò nititur hac regula, quia per totum tempus in ea præfixum primus negligens fuit, imò etiam deinceps, quandiu reſignans pro titulario habitus eſt: imò deinceps adhuc tardius: quia non apparuit niſi poſt vtrumque & ciuilem & naturalem obitum conſummatum, videlicet poſtquam ſemeſtri lapſo reſignans primum ciuiliter per aliam reſignationem effectualem, deinde naturaliter etiam obiit. Primus autem vrget verba, *in eorundem reſignatorum poſſeſſione deceſſerint*, dicens, quæ loquuntur de naturali: & ſic ſatis eſſe reſignantem non eſſe naturaliter mortuum in poſſeſſione, vt hæc regula ceſſet, & maneamus in iure communi. prout etiam reg. *de infirmis reſignantibus*, quantumuis fauorabilis, non habet locum in morte ciuili, ſed in naturali tantùm vt ibi num. 366. diximus. Secundus verò vrget mentem & finem regulæ quæ debet etiam locum habere in ciuili obitu, data eadem ratione vitandæ fraudis & incertitudinis beneficiorum: & ſic ſufficere quòd poſt tempus primo præfixum reſignans ciuiliter obiit cum effectu, videlicet poſſeſſione per illum ciuilem obitum poſt negligentiam primi conſummatam ſequutum, amiſſa. Tum quia primus non fuit diligens poſt illam poſſeſſionem tealiter occupatam per reſignantem: ſed adhuc ſemper negligens permanſit vſque poſt naturalem eius obitum.

Primus.

Secundus.

Primus.

Secundus.

55 ¶ Ex quo liquet quod reſignans ſi non reſignaſſet ſecundo, mortuus fuiſſet in poſſeſſione, primuſque perpetò excluſus per hanc regulam. Non autem debet inuidere, nec magis lucrari ob id quod interim alij bona fide ſuccedenti prouiſum eſt. Nec ergo debet eis inuidere quòd ſi alioquin periturum erat, & ſi non poteſt impugnare reſignanonem ſecundam qua ceſſante nihil laturus erat. leg. *in fundo* in fin. *de rei vend. l. ſi quis fumo* §. 1. *ad l. Aquil. l. in ſumma* §. *item Varus de aqua pluuiali arc.* imò per aliam quoque rationem minus inde lucrari debet, quia difficilius locus repletus repetitur, quàm vacuus occupetur. Sed primus ille vacuum factum per obitum naturalem non caperet: ergo multò minus iam repletum per bonæ fidei poſſeſſorem, & adhuc veniendo non ſolùm poſt locum bona fide per alium occuparum, ſed etiam poſt naturalem reſignantis obitum.

56 ¶ Tum diligens non debet deterioris eſſe conditionis, quam ſi negligens fuiſſet: Et magis negligens, non debet melioris conditionis eſſe, quam minùs negligens, nec ex maiori & ſuſpectiori negligentia referre lucrum quod perderet ex minori. Hæc enim ſingula ſunt abſurda, leg. *Seruus quod vi aut clam. l. cum qui. de præb.* in 6. *Regula.* § pen. *de iuris & facti ignor.* Sed ſi primus excluderet ſecundum, omnia hæc abſurda ſimul concurrerent, quia ſecundus puniretur, & excluderetur ob diligẽtiam ſuam licitam & laudabilem, cõtra leg. 3. C. *de alluuio* l. vlt. *de omni agro deſerto*. l. 10. C. *& intra prædicta*. Primus autẽ ex deteriore & ſuſpectiore ſua negligentia conſequeretur lucrum quod amitteret in caſum minùs ſuſpectæ negligentiæ. Patet, quia quòd ſecundus non occultauit, ſed maturè viuo reſignante publicauit, & poſſeſſionem cepit, diligentia laudabilis eſt & approbata. Quod antè primus celauit per totũ ſemeſtre, negligentia eſt illaudabilis & reprobata. Sed quod adhuc non ſolùm poſt illud tempus, ſed poſt publicationem & aduentum ſecundi ſemper celare perrexit vſque poſt mortem reſignantis, maior eſt & ſuſpectior negligentia.

Præſumitur contra diſferentem agere.

57 ¶ Degenerat enim præſumptio contra eum qui differt agere, donec aduerſarius moriatur, & probatio depereat 31. qu. 1. c. *Chriſtianus* gloſ. clem. *ſæpe*. §. *quia* verb. *non obſtante. de verb. ſignificat.* Bald. conſ. 17. *quidam tabellio*. lib. 1. Marth. Afflict. decis. Neapolit. 13. in 9. coniectura. & deciſ. 58. ad fin. Nec eſt veriſimile reſignantem præſertim infra ſex vel octo menſes ſatis memorem, rurſus alij reſignaſſe, ſi prior reſignatio ſeria, non ſimulata vel extorta fuiſſet: vel niſi prius ea debitè reuocata, iuxta clement. vnicam *de renuntia* Vnde ſuſpicio eſt quòd primus non auſus eſt conqueri, nec ſciſcere viuo reſignante: qui habebat vel ſciebat vnde laturus erat probationes & inſtrumenta reuocationis vel nullitatis ptimæ reſignationis. Nunc ſi ſecundus diſtuliſſet publicare, & poſſeſſionem capere vſque ad obitum reſignantis primus nihil obiicere poſſet ſecundo: nec eum excludere. conſtaret enim de noti iure primi: qui ſi diſtulit poſt obitum reſignantis non obſtante publico aduentu ſecundi, multò facilius, nec cum tanta ſuſpicione diſtuliſſet tardante ſecundo. Et ſic omnino per hanc regulam primus excluſus fuiſſet.

58 ¶ Ergo non minus, imò magis excludi debet in hac hypotheſi, vbi propter ſiniſteriotem & ſuſpe-

ctiorem negligentiam debet eſſe deterioris, ſaltem non melioris conditionis, ſecundus autem melioris
14 propter meliorē diligentiam. Tum ipſe reſignans ſatis dicitur poſt tempus præfixum naturaliter deceſſiſſe in poſſeſſione, ex quo poſt illud tempus obiit relinquens
15 alīū pro ſe & iure à ſe ceſſo in poſſeſſione. l. *nō videtur l. arborib. §. vſufr. de vſufr. l. generaliter de acquir. vel amit. poſſeſſ. fa. l. ſi paterfam. de hared. inſt.* nu. 29. inſtit. *de vulgar. ſubſtit.* Alex. conſ. §. vult. in 3. lib. 6. Tū Ordinarij & impetrantes non minùs decipiuntur & illudūtur hoc caſu per ciuilē, quàm per naturalem obitum: ex quo poſſeſſor æquè palam & realiter dimittit poſſeſſionē pacificam vacantē per hunc ciuilem obitū, ſicut dimitteret per naturalē. Primos autē cauſatur ſecundā reſignationem obitumque ciuilem, ſtudiosè procuratum eſſe in ſui frandem: cui proinde non debet indulgeri, vt 3. eod. nu. 40. Secundus verò reſellit, quia ſi hoc in fraudem factum eſſet, non publicū, ſed ſecretum fuiſſet. Cum igitur hæc mutatio & poſſeſſio ſecundi publica fuerit: ſi facta fuiſſet iniuria primo, ſtatim cōqueſtus fuiſſet: & tamen viuo reſignante nec mutire quidem auſus eſt, ſed per duos vel tres menſes poſt ſecundæ publicationem, & quandiu ille vixit, ſemper tacuit: & ſic prior prætenſa reſignatio fraudulenta vel ſimulata præſumitur: aut ſaltem apparet tam eſſe captioſa & inſidioſa, vt meritò per hanc regulam occurri, & impediri debeat.

Primus. Secundus.

59 ¶ Confirmatur, quia prima reſignatio per hanc regulā talis nempe ficta vel reuocata habetur, etiam ſi reſignans ſemper vſque ad mortem naturalē manſerit in poſſeſſione, ſed maior eſt ratio præſumendi fi-
16 ctionem vel reuocationem quando reſignās non ſolùm manſit in ſtatu veteri, ſed etiam plus fecit: videlicet reſignando in fauorē alterius, qui publicè & realiter nomine proprio viuo reſignante poſſidere cœ-
17 pit. Et ſic clarum eſt, primò quòd non ſolùm meus regulæ, & rationes eius finales militant contra primum, & fauent ſecundo, ſed etiam verba eiuſdē regulæ per
18 locum à ſortiori. Tum quod hæc regula mentionem facit de moriēte in poſſeſſione, videtur cauſā ſtr que ratiæ maioris expreſſum, vt latiùs infra eod. nu. 60. & ſic non excludit, ſed implicat caſum, ſaltem in quo non ſolùm eadem, ſed fortior eſt ratio, videlicet quando etiam interim reſignans diſpoſuit, & alium loco ſui verum realēmque poſſeſſorem fecit: deinde rebus ſic ſtantibus, naturaliter moritur. alioquin ſequerentur abſurda: videlicet quòd primus poſt 20. vel etiā 30. annos ſuæ prouiſionis etiā in locis vbi ceſſat decretum de Pacificis, eſſet admiſſibilis etiam ad poſſeſſorium contra ſecundū infra annum ſecundi etiam poſt mortē reſignantis, & ad petitoriū infra triennium in locis decreti de Pacificis, aliàs perpetuò. Vtet ergo potior?

Tertius impetrans.

60 ¶ Quid (vt vidi de facto) ſi ſimul concurrit tertius impetrans per mortē dicti reſignantis, vter trium potior? Videtur quod tertius & vltimus: quia priores mutuò ſeſe collidunt & impediunt: primos enim officit ſecundo per prioritatem tituli, qui adhuc ſtabat tempore ſecundæ reſignationis: Secundus autē primò per rationē, mentem, & verba etiā finalia huius regulæ quæ vult & expreſsè ſtatuit, nō ſolùm priorem reſignationem ob dilationem primi per tēpus hic præfixum, & vſque poſt cedentis obitum negligentis, irritam eſſe: ſed etiam omnia inde ſecuta, & conſequenter ea non præſtare impedimentū ſecundo, c. *non præſtat de reg iur.* ſn 6. Et ſic odiū degenerat cōtra primū: defectus verò tituli excludit ſecundum: ergo locus ſit tertio. Sed certè tertius non oppugnat primum, niſi per rationes ſecundi: videlicet per hanc regulā, ergo non debet eam retorquere contra ſecundum, qui non peccauit in regulam, ſed illi paruit. Imò tertius neceſſe habet pro vnico fundamento prius allegare & probare locum eſſe huic regulæ: ſed non poteſt hoc allegare contra ſecundum, qui regulæ paruit, ſed duntaxat contra primum. Atqui eo ipſo quòd oſtendēt verba regulæ verificata contra primum duntaxat, ſimul enam deteget omma è prima reſignatioue ſecuta nullius eſſe momenti. Quòd ſi nullius momenti ſint (vide text. & expende vniuerſalem negatiuam) ergo nullom impedimentum faciūt ſecundo, cui nihil ex ſolennibus deficit, & qui tītè & iuſtra tempus debitum venit, cuique nullo modo obiici poteſt hæc regula. Igitur eodem gladio & vnico fundamento qun tertius primum vult conficere, ſeſe iugulat, & aperit locum ſecundo.

61 ¶ Item ſecundus ſine vitio venit ad beneficium 19
vacans de facto & pacificè: cedens enim voluntariè ceſſit. Primus autem poſtea ex interuallo venit ad litem inchoandam contra publicum & pacificum bonæ fidei poſſeſſorem: Teroos verò magis ex interuallo venit, & à remotis, non ſolùm ad nouam dicam pacifico bonæfidei poſſeſſori inferendā: ſed etiam tanquam deuolutarius, nempe occaſione ſumpta ab incurſu primi, & à priore prætenſa reſignatione, quæ ſemper adūſque occulta manſit, & odio & ſuſpicione laborat. Igitur tertius indidem fundamentum capiens non minore odio laborat, ſaltem reſpectu ſecundi, pro quo militat fauor regulæ, cui paruit: non autem militat pro tertio, qui non impetrauit per obitum pacifici poſſeſſoris, & qui pro communi reputatione pro veto titulatio tunc habebatur: ſed per obitum illius qui dudum ante obitum, non ſolùm & poſſeſſionem & titulum amiſerat, ſed etiam omnem vtriuſque reputationem: ita quod verè erat & habebatur pro non poſſeſſore & non titulato. Alius autem videlicet ſecundus, erat in pacifica poſſeſſione, & communi & publica reputatione veri titulati. Ex quibus liquet quòd hæc regula non eſt facta in fauorem huiuſmodi tertij, etiam per obitum impetrantis: igitur illi prodeſſe non debet, nec is in ea ſe fundare poteſt. Quid dicendum?

62 ¶ Antequam ſoloam, accipe ſecundam hypotheſim: de qua ante viginti quinque annos (abhinc quo anno 1551. ſcribo) conſuli vidi primarios curiæ noſtræ ſuptemæ patronos, in queis inclitæ memoriæ Do. Franciſcus Montholoneus, poſtea fiſci patronus, deinde præſes in hoc ſenatu, poſtremo procancellarius Franciæ, in hac ſpecie: reſignatarius poſſeſſionem prioratus ceperat coram duobus teſtibus tantùm, & à conductore (quem firmarium vocant) inſtrumentum locationis nomine ſuo renouari fecerat, conſenſu reſignantis: qui nihilominus in poſſeſſione manſit, & communi reputatione pro priore (vt ſe gerebat) habebatur: & poſt ſemeſtre dignitatem adeptus eſt, prioratu aliter infra menſem non dimiſſo, nec per reſignatarium occupato. Tunc prioratum impetrat per c. *de multa* & extranagan. *execrabilis de præbend* tunc venit reſignatarius & publicat viuente & poſſidente ſuo reſignante. Quærebatur vter prior? Ego quidem cum eis anteceſſoribus patronisque meis, ſimul in conſilium vocatus, & pro veteri iūncque ſolenni more tanquam minimus & iunior opinari incipiens, ſentiebam pro impetrante, per mentem & finalem rationem huius teg. vt 3. nu. 2.

2. Hypotheſis.

Francisc. Montholoneus.

63 ¶ Et per oot. in clem. vlt. *de procurat.* quæ loquitur Clem. vlt. de procurā.
tantùm de morte naturali, & tamen ſecundum Zanzeli. Cardin. Flot & omnes ibi, Rotam *de procurat.* in nouis decis. 376. Ludo. Roma. conſ 374. haber locū etiam in cuiſ, puta in ceſſione. Et eſt commonis ſententia quam ſequitur Gomeſ. (qui tēpore dictæ conſultationis oondum ſcripſerat ſuper reg. *de annal. poſſeſſ.* quæſt. 62. in pnnc. vbi ita dicit iudicari in Rota. Quantùm enim ad beneficiom quo de agitur, non minùs dicitur mortuus per ceſſum, quàm per deceſſum. c. t. *vt lite pendente.* in 6. §. *ecce* 7. q. 1.

64 ¶ Præſaò verò anteceſſores patronique mei é Receptum de reſcript. in vi.
contrarium concluſerunt, per illud vulgatum quod de

vno genere vacationis non fit extenſio ad aliud c. *ſuſceptum de reſcript.* in 6. Et ita pro reſignatario concluſum fuit, quod latè patet. Idem enim videtur ſiue reſignans maritus vel monachus fiat, aut aliàs titulum & poſſeſſionem amittat. Sed ſi partes impetrantis tueri velit, habes telorum & armorum [illegible] ex not. ſ. num. 42. & 44. 45. 46.

65 ¶ Nec deſunt arma defenſiua ad dictum c. *ſuſceptũ.* loquitur enim in reſcripto ambitioſo, ab vno priuato obtento, & ad ſpeciem vacationis in eo expreſſam limitato. Hic autẽ loquimur in reg. per modum legis vniuerſalis boni publici, fraudúmque reſtringendarum cauſa generaliter lata, & ſic præpoſterè arguitur. Tum de reſcripto ad petitionem vel importunitatem priuati tantum, ad legem generalem proprio motu ſtatuentis factam. Tum de ambitioſo & reſtringendo, vt c. 2 *de præbend.* in 6. ad regulam fauorabilem, & interpretatione, ſi opus ſit, adiuuandam. l. *hoc modo de condit. & demonſtrat.* Tum de reſcripto, quod non emanat per viam legis, ſed per viam diſpoſitionis particularis hominis in fauorem priuatorum: ad regulam quæ emanauit per viam legis, & non ſolùm pro lege generali, ſed etiam pro regula directiua actuum.

Verba legis faciliùs extẽdentur.

66 ¶ Et vltra illud generale quod verba legis faciliùs & latiùs extenduntur, quam verba hominis: vt rectè tradit Alciat. lib. 1. & lib. 3. in princ. *de verb. ſign.* & ante Rubric. eiuſdem tit. & in l. 2. §. fin. *ſi cert. pet.* conſtat hanc regulam boni publici, fraudúmque reſtringendarum cauſa latam: ergo vel interpretatione adiuuandum, iuxta text. in d. l. *hoc modo de condit. & demonſtrat.* Et adhuc non opus eſt extenſione: quia in quantum hæc regula loquitur de obitu, hoc frequentiæ, non autem taxationis cauſa facit. Quòd non faciat cauſa taxationis, liquet: quia non loquitur de ſuperueniente obitu ad hoc vt fraudes (quibus hæc regula, quantum poteſt vult viam præcludere) locum apertum habeant, ſuperuenientibus aliis (quæ longè plures ſunt) ſpeciebus vacationum. Quod autem frequentiæ cauſa exprimat, patet: primò, quia poſſidentibus beneficia frequentiùs occurrit vacatio per obitum, quàm per alium modum per ſe ſumptum. vnde frequentiùs contingit fraudes reſeruationibus & regreſſibus veritis fieri, contemplatione quòd quis ſuperſtes ſit, vel præmoriatur, quam alterius vacationis. Secundo à neceſſario, eo ipſo quòd liquet non eſſe expreſſum cauſa taxationis.

Frequentiæ cauſa.

67 ¶ Quoties autem frequentiæ cauſa quid exprimitur, non reſtringit, l. 1. & ibi glo. ver. *Illyricanus, de quib. muner. nemini excuſa. liceat*, lib. 10. C. l. 2. & ibi glo. in ver. fi. *de vulg. & pupill.* glo. 2. in l. *in facto de condit. & demonſt.* Alex. conſi. 119. in fin. vbi tetigi libro 6. etiam in diſpoſitione exorbitanti: glo. in clement. 1. in ver. *præſidentes.* in fio. quem Ioan. Imola ibi & alij ſequuntur *de reſcript.* Philipp. Dec. auth. *quaſſa.* nu. 8. C. *de ſacro ſanct. Eccleſ.* dixi in conſuetu. Pariſi. §. 31. glo. 3. nu. 7. §. 28. num. 3. Et propius ad terminos noſtros tex. in c. 1. *de his pendent.* in 6. qui tantùm loquitur de vacatione beneficij per mortem: & tamen gloſ. & omnes Doctor. ibi & vbique, quaſi frequentiæ cauſa expreſſum ſit, idem intelligunt in omni genere vacationis. Quid dicendum?

Hypotheſis.

68 ¶ Priùs accipe tertiam hypotheſim, quæ eſt, ſi reſignatario vltra ſemeſtre non ſatisfaciente huic regulæ, reſignans quì iam accuſatus reſignauerat in fraudem, in poſſeſſione manens, per ſententiam priuetur, & beneficium per priuationem Titio conferatur: tuncque appareat reſignatarius, vter potior? Sed

4. Hypotheſis.

hæc hypotheſis non ſpectat ad materiam huius regulæ, accipe quartã, quam nuper vidi in facto: Patruus reſignauit in fauorem nepotis curã parochialem: ſed bullas in arca ſua ſeruauit, & poſt tres annos eandem curam permutauit cum prioratu, & permutatione hinc inde impleta, patruus poſt duos alios annos obiit in poſſeſſione prioratus, nunc nepos vult publicare dictam reſignationem, aut ſaltem in petitorio vẽdicare dictam curam, an poſſit? Videtur quòd ſic, quia etiam ſi patruus mortuus ſit die poſt ſemeſtre, tamen non eſt mortuus in poſſeſſione curæ reſignatæ. Quid ergo de tertio qui impetrauit dictum prioratum per obitum dicti patrui? hic alia turbulẽtior camarina ſeſe aperit. Nunquam alterutrinque diſputandi finis eſſet in ſingulis ferè huiuſce farraginis hypotheſibus.

Reſolutio.

69 ¶ Ideo breui reſolutione in prima, tertia & quarta hypotheſi, concludo contra primum reſignatarũ. Sed in ſecunda hypotheſi pro primo reſignatario. Et huic reg. locum eſſe in prima & 4. hypotheſi non autem in 2. & 3. Et tamen in ſecunda reſignatarium vincere non per rationem primariorum aduocatorum ſ. n. 58. ſed quia non erat locus c. *de multa.* nec huic reg. in tertia verò hypotheſi dico reſignatarium excludi non per hanc reg. ſed per ius commune. Vtque punctualer decidendi rationer radicitus capias, ſimúlque viam præſtruam ad quæſt. ſeq. longè difficiliorem, dico: Aliud eſſe reſignationem vel collationẽ ex poſt facto irritam fieri per viam reſolutionis: Aliud ab initio nullam eſſe, etiam nullitate poſtea detecta: puta ratione ſimulationis, ſimoniæ, ſubreptionis, aut aliàs, ſiue ratione fraudis, vel ex defectu formæ, vel materiæ: puta defectu vacationis, ſiue abſolutæ, vt quia tunc nullo modo vacabat, ſiue reſpectiuæ, vt ſi vacabat, ſed non ex perſona vel caſu quo impetratur, & iſtud membrum non ſpectat ad materiam noſtram: Sed bene primum membrum, quod eſt triplex. Aliud enim poſtea irritam fieri per viam reſolutionis ab hac regula contra ius commune, introductæ: Aliud per viam reſolutionis de iure communi, vt quando ſtatim quidem valet reſignatio vel collatio, ſed reſolubiliter, ſine in reſignatione ſimplici, cui conditio reſolutoria ineſt: vt in c. *ſi beneficia de præbend.* in 6. ſiue in reſignatione reciproca, vt ex cauſa permutationis: ſiue quandoque extra materiam reſignationis, vt quando ordinarius confert beneficium patronatum infra tempus patroni, vt dixi in reg. præced. n. 61. vel non graduato quandiu nominatus, vel graduatus, vel mandatarius tardant, vt in reg. præced. n. 83 & tertio. Aliud irritam poſtea fieti per viam priuationis, ſeu per ſententiam priuatiuam contra reſignantem latam.

Reſolutio.

Nullitas.

Reſolutio triplex.

Tria membra.

70 ¶ Et ſic facio & diſtinguo tria principalia membra. Primum in terminis reſolutionis in vim huius regulæ. Secundum in terminis reſolutionis in vim iuris communis, quæ duo ipſo iure procedunt. Tertium in vim priuationis per ſententiam. Ad primum referuntur & adaptantur duæ priores & vltimæ hypotheſes, cum omnibus & ſimilibus. Ad ſecundum membrum quæſtio octaua ſequens cum hypotheſibus ſuis. Ad tertium verò referur prædicta tertia hypotheſis cum omnibus ſimilibus, & iſtud tertium membrum pro expedito habeo, tametſi multa addere poſſem. At primum membrum nondum eſt expeditum, ſed priùs ſubdiſtinguendum eſt, vt infra nu. 72. Priùs ergo ad penitiſſimam huius ſubtilis & volubilis materiæ diſcuſſionem oppono contra reſolutionem noſtram ſuper prima hypotheſi, ſ. num. 63. vbi concluſimus pro 2. & ſic locum eſſe regulæ. Et ſi rectè perpendas, inuenies ſententiam noſtram per nouemdecim, fundamenta probatam, ſ. à n. 48. vſque ad num. 55. incluſiuè.

71 ¶ Nihilominus fortiter opporto & probo locũ non eſſe huic regulæ, ſed priorem reſignatarium vincere debere, quia ita eſt de iure communi, & hæc regula non loquitur in hoc caſu. Ergo ſtat vetus & commune ius quatenus expreſsè non corrigitur. l. *præcipimus.* C. *de appell.* c. *cũ expedeat. de elect.* in 6 & in materia correctoria non ſufficit generalis expreſſio text. quẽ ibi not. Ang. in §. *ſi verò expreſſ* in auth. *de hær. & fal.* & in auth. *de triente & ſem.* §. *illud.* Porrò reſolutio

reſignationis

reſignationis quæ ſit per hanc regulam duplici reſpectu limitata eſt per eandem regulam: Primò reſpectu ortus ſeu cauſæ efficientis: Secundò reſpectu finis ſeu effectus & cauſæ finalis. Reſpectu quidem ortus, ſeu cauſæ efficientis, quadrupliciter, hoc eſt ſub quadruplici conditione copulatiua. Prima quòd non fuerit facta publicario, de qua hic viuo reſignante: Secunda, quòd reſignans naturaliter moriatur. Tertia, quòd poſt tempus hic præfixum: Quarta, quòd in poſſeſſione eiuſdem beneficij reſignati. patet in text. ꝫ. eod. q. 5. & num. 43. Reſpectu verò finis, hæc reſolutio introducitur limitatim ad inducendum & operandum certum determinatum vacandi modum duntaxat, Per obitum ipſius reſignantis in poſſeſſione beneficij reſignati poſt hoc tempus naturaliter morientis. Et conſequenter reſolutio vi huius regulæ nunquam fit, niſi priùs verificans & concurrentibus dictis quatuor conditionibus: deinde fit ad effectum vacationis per obitum reſignantis poſſeſſoris, & in fauorem conferentium & impetrantium per obitum dicti poſſeſſoris duntaxat, & aliàs. Sed alioquin remanet in iure communi.

Hæc reg incipit à 4. conditionibus.

Ratio decidendi pro primo.

72 ¶ Iam ergo manifeſta eſt ratio deciſionis pro primo in prima hypotheſi: quamuis enim exiterint tres primæ conditiones, tamen defecit quarta: quòd fatis eſt, cum copulatiuè requirantur, vt ſuprà quæſt. 5. Et hoc quidem per ſe ſufficeret ad excludendum ſecundum & tertium. Sed aliud quoque accidit, videlicet quòd effectus huius regulæ limitatus eſt ad inducendum vacationem per obitum reſignantis poſſeſſoris tantùm, & in fauorem impetrantium per obitum veteris poſſeſſoris tantùm, qualis non eſt tertius ille impetrans, ꝫ. n. 54. quia non impetrauit per obitum poſſeſſoris, ſed per obitum eius qui prius, non modo titulum, ſed poſſeſſionẽ quoque realem viuens amiſerat. Er ſic ei non aſſiſtit, ſed potius reſiſtit hæc regula. Nou obſtant adducta pro ſecundo ꝫ. eod. n. 54. vſque ad n. 58. quia ſunt rationes ſuaſoriæ quæ non concludunt, præſertim in diſpoſitione ad certas conditiones limitata, vt hic: vbi potius locum habet regula, quòd limitata cauſa limitatum parit effectum *l. in agris. de acquir. rer. domin. l. 2. ſi ſern. exportand. vacuat. l. cancellauerat. de iis quæ in teſtam. delent.* Item regula, *l. ſi cum dotem.* in princ. *ſol. matrim.*

Dilutiones.

73 ¶ Non obſtat locus à fortiori, de quo ꝫ. num. 57. cum ſequent. quia fateor quòd aliquo reſpectu fortior eſt ratio priuandi primi reſignatarij, quando poſt hoc tempus & vtramque mortem & ciuilem & naturalem ſiu reſignantis diſtulit, eúmque permiſit aliter diſponere, & actum directò contrarium & palàm facere, videlicet alium ſucceſſorem accerſendo in titulo & poſſeſſione publica & reali. Sed dico primò quòd hæc regula non eſt ſancita hoc caſu, ſed limitata ad aliàs conditiones quæ defecerunt, & ſic non ſufficit, illis deficiennibus, maiorem certo caſu dari rationem. Secundò dico quòd etiam hoc caſu non maior, ſed minor eſt (alio reſpectu) ratio, quia durius & iniquius eſt voluntario facto & variatione reſignantis reſignatarium excludi, quàm fato: vt ꝫ. eod. num. 40. non obſtant adſurda ꝫ. num. *l. cum ſequent.* quia hæc reg. noluit omnibus inconuenientibus obuiam ire, ſed tantùm certo & limitato ſuo caſu prouidere. ſa. ſupra in reg. *de inſp. reſignant. n. 3.* 86 Tertiò dico quòd aut ſumus extra caſum regulæ, & non eſt locus ſecundo, ſed primo duntaxat: niſi quatenus quid extrinſecum præter hanc regulam acciderit, pura virtus annalis vel triennalis pacificæ poſſeſſionis, de quo nihil ad materiam huius regulæ cui impoſſibile eſt locum eſſe pro illo ſecundo extra caſum ſuum, videlicet ceſſante regula, imò contradictionem implicaret. Aut verò ſumus in caſu regulæ & ſecundus omnino & neceſſariò excluderetur, tertius autem potiùs admitteretur: cum hæc regula ſancita non ſit in fauorem ſecundi, vel vlterioris reſignatarij primi reſignantis, ſed in fauorem impetrantis per eius obitum.

Dilemma.

74 ¶ Minus obſtat quòd hæc regula in clauſula finali & decreto irritanti, non annullat ſecundam reſignationem primi reſignantis: cùm non ſit ſequuta ex prima ſed tantum anoulat primam cum omnibus inde ſequutis: quæ proinde impedimentum non præſtant: quia reſponden, primò quòd licèt non annulet eam in clauſula finali, tamen ſatis eam abolet, vel nullam ex neceſſario conſequenti præſupponit in verbis diſpoſitiuis, vbi diſponit vacare per obitum: ergo uegat vacare per aliquam reſignationem vel vacanonem intermediam. Secuudò reſpondeo, quòd etiam ſi hæc regula non aboleret ſecundam intermediam reſignationem, nec ei reſiſteret, provt reſiſtit, tamen eam non approbat, nec vllo modo confirmat, ſed ſaltem relinquit eam in ſui natura, & in iure cummuni. Sed iure eommuni ſecunda reſignatio cum inde ſequutis non valet, & ipſo iure ab initio oon valuit: quia reſignans iam nihil iuris habebat; & nihil reſignabat, ſed repletum erat beneficium de perſona primi, cuius collatio valida pura & canonica: & talis actu permanebat etiam tempore ſecundæ reſignationis, & omnium ſequurorum ex ea. Er quamuis reſolubilis eſſer ſub cerns conditionibus, tamen ille pendebant: & ſic ſtabat ius primi purum, l. 2. & ibi glo. Barto. *de in diem addictio.* & poſtea defecerunt illæ conditiones, & ſic ius primi fortitum eſt vim & effectum incommutabilem: & adhuc ſi poſtea extitiſſent illæ condtiones, nou profuiſſent ſecundo, tum quia nun eſſent ſequutæ ad hunc effectum, nec ad eius commodum, ſed ad aliud effectum & commodum alterius.

75 ¶ Et ſic primus contra ſecundum ſemper liberas ædes habebat, etiam ſi reſignante inortuo in poſſeſſione, conditiones omnes reſolutiuæ extitiſſent. Semper enim verum eſſet dicere collationem ſecundi nullam ab initio fuiſſe ipſo iure, nec cauſam confirmantem ſuperueniſſe: & ſic ſemper nullam manere. Idem ſecundus non habet ius ab eo in cuius fauorem ſequeretur primæ reſignationis reſolutiu: ſed potius ab eo in cuius odium: quia reſolutio quæ fit per hanc regulam non introducitur in fauorem reſignantis, ſed potiùs in eius odium, vt actus per eum geſti nulli ſint. Quod autem ab initio nullum eſt, vt collatio ſecundi, non conualeſcit: etiam ſi ceſſet cauſa impediens, videlicet per hanc regulam reſoluta & abolita prima reſignatione cum ſequutis ex ea, c. *non firmatur. de reg. iur.* in 6. l. *quod ab initio.* ff. eo titu. *l. ſi. tutoris.* in fin. *quod inſſu.* vnde non ptodeſt ſecundo, ius primi poſtea reſoni & aboleri, nec enim ob id ſuperuenit cauſa confirmans ius ſceundi: eique nihil hic ſeritur neque metitur.

76 ¶ Ergo in prima hypotheſi ceſſat hæc regula: & ſic primus aliis exeluſis ſolus obtinet, provt de iure coumuni. Secuudò verò non tam prioritas primi, quàm originalis tituli ſui nullitas obeſt: quia beneficium tune uon vacabat, & ſecunda reſignatio ipſo iure non valebat, vtpote ſubſiſtente prima, quæ etiam incommutabilis fieri poterat: provt poſtea facta eſt. Nec reſolutio ſequens profuiſſet ſecundo vel cuiuis tempore medio impetranti, etiam ſi à Papa impetraſſet cum clauſulis quantumuis præguantibus & generalibus: quia nullo modo poſſent extendi ad futuram vacationem vel reſolutionem, niſi mediantibus clauſulis reſeruatiouum & extenſiuis ad ius vacaturum: quæ apud nos vbi conciliaria decreta & concordata vigent, nullius ſunt momenti. In locis autem vbi reſeruationes Papales regnant, diſputandum eſſet an reſeruationes factæ vel narratæ in bulla ſecundi reſignatarij vel impetrantis eſſent reales, vel perſonales, & an in fauorem impetrantis vel

non, & de viribus clauſulæ ad ius vacaturum. Tertium verò de quo 3. 0.50. deficit hæc regula: vnde ſiue impetrauerit adhuc viuo reſignante cum clauſulis generalibus à Papa, ſiue poſt obitum eius, non decedentibus in poſſeſſione neutro caſu ius habet.

87 ¶ Tamen tam ſecundus quàm tertius, quin etiam primus ſatis coloratum titulum habet ad effectum decreti de pacificis poſſeſſoribus, ſi triennio continuo pacificè poſſederit: quamuis ipſe reſignans eo decreto non iuuetur contra ſuum reſignatarium, de cuius capacitate & acceptatione conſtat: niſi ex probabili colore aliunde (puta ex putatiua retroceſſione vel reuocatione) accedente. Secundus ergo publicando nihil agit, nec poſſeſſionem quidem publicè capiendo, niſi reſignantem excludat & realiter poſſidere incipiat. Quo caſu nec ſibi prodeſt contra primum, niſi ad effectum poſſeſſorij poſt annum, vel decreti *de pacificis*, poſt triennium pacificæ poſſeſſionis, ſed omnino excludit tertium a commodo huius regulæ. Et ſic ſibi ipſi nullo modo prodeſt, nec prodeſſe poteſt: ſed bene poteſt prodeſſe primo, non per publicationem quantumuis ſolemnem, nec per momentaneam poſſeſſionis apprehenſionem: quæ ſunt impertinentia, nec impediunt effectum regulæ contra primum: ſed demum realiter poſſidendo & extrudendo reſignantem, ita quòd deſinat eſſe in poſſeſſione: ſic enim fit ne condino huius regulæ extet, & ſic conſeruetur ius primi. Negligendo verò realem poſſeſſionem & extruſionem veteris poſſeſſoris, nocet primo, & aperit locum, ſeu linquit eum apertum tertio per obitum in vim huius regulæ impetraturo. Ex his multò fortiùs defenditur reſignatarius in ſecunda hypotheſi, cum etiam viuo reſignante veniat. Quid dicendum? quàm arte hæc tam varia & alteruttinque verſatilia, ſeruata ſemper in ſingulis æquitate ad certam vnam & ſolidam doctrinam reducimus? etiam ſi quis mihi fortè ad aream illam mediocritatem quam ad pertinax τὸ πικρὸν ἢ τὸ χρηστὸν ſtudiuni propenſior, Terentianum illud interim mihi obiiciat, incerta hæc, ſi tu poſtules ratioue certa facere: nihilo plus agas, quam ſi des operam vt cum ratione inſanias.

Si datio pro ſecundo.

78 ¶ Solue, luis à numero 71. non obſtanobus ſto in ſententia, de qua ſupra numero 99. & dico in d. 1. hypoteſi. ſupra numero 54. primum illum reſignatarium penitus excludendum, & ſic locum eſſe ſecundo reſignatario, tertiò illo impetrante, de quo ſuprà numero 60. penitus excluſo. Ratio viua & radicalis tam deciſionis quàm differentiæ inter primam & ſecundam hypotheſim eſt, quòd in prima reſignans non manebat poſſeſſor tempore publicationis primi reſignatarij. In ſecunda verò hypotheſi, reſignans adhuc erat in poſſeſſione, & ſic primum illud membrum, de quo ſuprà num. 70. non debet ſimpliciter accipi, nec poteſt abſolutè decidi, ſed prius diſtingui ſubdiuidendo, aut reſignans non manet in poſſeſſione vſque ad publicationem, ſed manet vſque poſt ſemeſtre, deinde ante publicationem, alium de facto & titulo apparenti poſſeſſorem facit, deinde moritur, & tunc locus eſt huic regulæ multò maiori & fortiori ratione, quàm ſi dictus reſignans moreretur in poſſeſſione, & ſtatim eodem tempore reſignatarius veniret & publicaret: quo caſu diximus ſupra eod. num. 21. eum excludi per hanc regulam. Aut verò reſignans manet in poſſeſſione vſque ad aduentum & legitimam publicationem primi reſignatarij, & tunc ceſſat hæc regula, nec per eam confirmatur ſecunda intermedia reſignatio, ſed remanet nulla.

79 ¶ Non obſtant allegata, ſupra num. 71. cum ſeq. quia non eſt verum deficere, imo extare quartam illam conditionem inſpecta morte ciuili: Reſignans enim erat in poſſeſſione, quando poſt tempus reg. ſecundo reſignauit, & ſic tunc ceſſit ſeu ciuiliter mortuus eſt in poſſeſſione. Idque cum effectu intento ab eadē regula videlicet poſſeſſionē prorſus dimittendo per hanc ſecundam ceſſionem, vel eius tempore, ſicut eam perderet & dimitteret per mortem naturalem. Porro tuo eſt verum deciſionem & finalem intentionem huius regulæ reſtrictam eſſe io caſum naturalis obitus & in fauorem impetrantis per obitum dontaxat. accipiendo hanc reg. eo rationali & politico fine, quo apud nos recepta eſt, ſupra n 53.

80 ¶ Patet: fac reſignantem ſtatim ingredi monaſterium, & per vicarios tenere poſſeſſionem, & in fine anni probationis monachalia vota ſolēniter profiteri, & beneficium à tertio impetrari per profeſſionem, mox reſignatarium, ſtatim venire & publicare, dicemúſne illum admittendum, & tertium impetrantem excludendum? Certè æquitas ipſa, mens & ratio euidens huius regulæ repugnat. Ergo hæc regula habet locum etiam in morte ciuili, quando videlicet eundem habet ab eadem regula intentum effectum, quem mors naturalis haberet, videlicet quando mortem ciuilem contrahit, vel inde ſequitur realis & effectualis dimiſſio poſſeſſionis, in qua reſignans tempore mortis ciuilis poſt tempus regulæ ſuperuenientis adhuc erat, ſicut eſſet tempore mortis naturalis. Quare dico quòd etiam ſi dictus reſignatarius poſſeſſionem realem capiendo & publicando præuenret impetrantem, nihil ageret, quia iam in ipſo puncto mortis ciuilis reſignantis, & adhuc in poſſeſſione exiſtentis, reſignatio ipſa & quidquid inde ſecutum fuit, prout ſi nunquam facta fuiſſet. Igitur hæc reg habet locum etiam in obitu ciuili.

81 ¶ Nec obſtat ſi dicatur hoc verum eſſe quando mors ciuilis eundem per omnia operatur effectum vt mors naturalis, vt tradunt canoniſtæ in c. *ſuſceptum de reſcript.* in 6. *legiſta in l. Gallus. §. & quid ſi tantùm.* (vbi latè Ioan. Cretus in repet. colum. 3. cum tribus ſeq.) *de liber. & poſthu.* Alexandr. con. 139. nu. 4. lib. 2. con. 13. col. 1. lib. 3. vbi in annotano. dixi provt contingit in vltimo monachicæ profeſſionis exemplo. Talis enim libertatem perdit, & maximam incurrit capitis diminutionem, mundo mortuus, & pro mortuo tam in perſona propria, quam in omnibus bonis habitus 1. 2. q. 1. per to. vt nec velle nec nolle habeat, quippe qui alium vice Dei ſupra caput ſuum poſuit. c. *ſi religioſus. de elect.* in 6. ſecus in hypotheſi qua de agitur 3. num. 54. vbi reſignans non moritur ciuiliter, ſed integrum ſuum per omnia ſtatum retinet; & ſic eſt caſus longè diſſimilis, nec debet exemplo monachatus ad diſſimiles caſus extendi.

82 ¶ Quia dico quod ſatis eſt eſſe ſimilem caſum quoad id de quo quæritur, videlicet quantum ad beneficium reſignatum, in quo non ſolùm ſuperuenit nouus caſus vacandi ſeu mortis ciuilis reſignantis: ſed etiam ſimul ſuperuenit realis & totalis amiſſio poſſeſſionis & eadem æquitas: ſufficit enim ſimilitudo reſpectu eius, de quo quæritur per tex. in l. vlt. & ibi Iaſon *col. 1. C. de collatio.* tex. in *c. conſtituit.* & ibi Pan. notabili. 3. *extra de appellatio.* tex. in *c. quemadmodum.* ibi Pano. *de iureiur.* Pan. Felyn. *c. tranſlata.* & ibi Philip. Dec. lect. 1. col. 3. (vbi in annotat. dix.) *de conſtitutio.*

83 ¶ Cum ergo hic poſt tempus regulæ reſignans in poſſeſſione manens non ſolùm ſecundo reſignauerit: ſed etiam per hanc ſecundam reſignationem realiter & omnino poſſeſſionem & detentionē omnem einſdem beneficij dimiſerit, non eſt aliud expectandum, nec cutandum quid poſtea contingat. Quia quoad ſtatum eiuſdem beneficij idem eſt, ac ſi dictus reſignans naturaliter mortuus fuiſſet, & ſi per hanc ſecundam reſignationem & effectualem omnis poſſeſſionis, & detentionis dimiſſionem, poſt tempus regulæ contingentem alio non expectato ſtatum reſoluitur prior reſignatio, & per hunc ſuperuenientem

Digitized by Google

eiuſdem obitum vacare cenſetur beneficium: priori A poteſt fraudator vti hac regula contra fraudes inuenta
reſignatione cum omnibus ex ea ſecutis euacuatis. & ſtatuta.

84 ¶ In hoc tamen (quod diligenter aduerte) differt hæc hypotheſis ab exemplo dictæ profeſſionis, quòd facta monachali profeſſione aliud non expectatur, quia ſtatim conſummata eſt dimiſſio omnis iuris & poſſeſſionis & detenoonis. Secus pet ſecundam reſignationem vel aliam ſimilem nouæ vacationis ſpeciem, quia reſignans non ob id amittit detentionem, ſed adhuc (niſi aliud ſequatur) remanet in poſſeſſione, etiam ſi noo poſſeſſor. Ideo in iterum reſignante aliud adhuc expectatur, ſcilicet realis & effectualis totius poſſeſſionis & detenoonis dimiſſio quæ facta idem eſt in hoc caſu qnod in d. profeſſione, aliàs quamuis in terminis dictæ profeſſionis non proſit reſignatario prævenire impetrantem in poſſeſ- B ſione & publicatione, vel etiam hæc facere ante omnem impetrantem: tamen prodeſt coontra ſecundom reſignatarium antequam reſignans de poſſeſſione prorſus diſceſſerit, & ſic antequam quoad iſtud beneficium cioilitet poſt has inducias de iure & de facto mortuus fuerit, ſeu prorſus deceſſerit.

85 ¶ Quo facto & conſummato, concluſionem noſtram, ſupra numero 69. io hac prima hypotheſi, ſupra numero 54. amplio primò, etiam ſi ſecundus collatarius non prævenerit priotem in poſſeſſionis apprehenſione & publicatione: quia ſaos eſt per actum illum conſummatum pnorem reſignationem eum inde ſecutis reſolutam fuiſſe & peremptam, quæ numquam reuiuiſcere poteſt, *l. qui res. §. aream. de ſolutio. & quæris de conſecratio.* diſtinct. 4. puta ſi qoi reſi- C gnauit in fauorem Titij; manens in poſſeſſione vltra ſemeſtre, poſtea beneficium purè & abſolutè abdicat in manu Ordinarij, qui admittit, & œconomum vel alium cuſtodem apponit, tanquam ad beneficium de iure & de facto prorſus vacans, vt in c. *cum vos extra de off. ic. ord.* vel ad tempus commendat. iuxta c. *nemo de inceps. extra, de elect. lib* 6. interim dum de prouidendo deliberat, non proderit Titio prouiſionem omnem velut re integra præuenire, bullas publicando, non enim res ſibi integra, ſed peremptà eſt, nec poteſt habere ius, niſi ſibi de nouo conferatur, vacat enim ex dicta vltima effectuali abdicaoone, & hoc eſt iuſtum contra fraudes buiuſmodi reſignationum verbalium & occultarum.

86 ¶ Amplio ij. etiam ſi Tious veniat reſignante D adhuc naturaliter viuente, quia ex quo per nouam reſignationem deſiit eſſe in aliqua poſſeſſione vel detentione, cenſetur ex tunc quoad hoc beneficium mortuus fuiſſe. Amplio iij. etiam ſi tertius ab eodem Papa vel eodem Legato à quo Titius prouiſus fuerat, Impetrauerit. Amplio iiij. etam ſi pet nouam reſignationem in fauorem, & ſic in hac prima hypotheſi tertia illa & vltima facti circunſtantia, ſupra num. 54. quod Tinus venerat poſt vtrumque & ciuilem & naturalem obitum conſummatum, non eſt neceſſaria, ſatis eſt enim quod diſtulit aduſque ciuilem illum obitum conſummatum.

87 ¶ Amplio quintò, etiam ſi idem Ordinarius qui priorem reſignationem admiſit & conſulit Titio, E qui pet menſem negligens fuit, ſecundam eiuſdem reſignantis in poſſeſſione manenós reſignationem admiſerit, & eum etiam in poſſeſſione & detenóone deſtituerit, conferat non Titio, ſed Caio, etiam ſi Caio non erat beneficium debitum, etiam ſi dicta ſecunda effectualis abdicario in menſe Ordinarij facta ſit. Non enim (vt pote noua cauſa ſupetueniente) dicitur variare, ſed iure ſuo vti, & Papam vel Leganum prævenire, qui aliàs, poſſent Caio vel coiuis conferre concurrendo cum Ordinario. Ergo ipſe Ordinarius idem poteſt, aliàs non eſſet concurſus nec prævennoni locus. 88 ¶ Vnam do limitanonem ſi conſter de dolo vel fraude ſecundi reſignatarij vel collatarij, non enim

89 ¶ Cæterùm amplio ſextò etiam ſi reſignans con- * duxerat à Titio: ſed poſt tempus huius regulæ permutauit vel reſignauit tertio, quem in realem & actualem poſſeſſionem & detenoonem immiſit, vel immitti permiſit, prodendo dominum à quo conduxerat. Amplio ſeptimò etiam ſi penſiooes de ſuo vel aliunde cootinuabat & inferebat priori & reſignatario abſenti & ignoranti. Amplio octauò etiam ſi prior reſignatarius ad poſſeſſionem capiendum & ſolenniter publicandum dederit ſpeciale mandatum ſuo reſignanti vel alij à quo falsò perſuaſus erat publicationem ritè factam, quia niſi probetur ſecuodum quoque reſignatarium fraudem vel dolum participaſſe, locus erit huic regulæ, ſaluis Titio ſuis actiombus pro ſuo intereſſe & illuſione ſibi facta contra reſignantem & procuratores ſuos.

90 ¶ Nec obſtat l. *mali agitur C. de præſcript. 30. vel 40. annor.* hic alius poſſidet & detinet, alius penſiones ſoluit. Nec obſtat quòd pet colonum non poteſt fieri præiudicium domino inſcio: vel limitato circa poſſeſſionem. *l. per colonum de agric. & cenſi. lib* 11. & quòd in caſibus in quibus colonus poteſt facere præiudicium, poſſeſſioni illa condicitur, & à tertio bona fide ingreſſo per conditionem ex *l. vlt. C. de acqui. vel retinend. poſſeſſ.* quia ibi ſucceſſor habet cauſam à colono, nec poteſt plus iuris habere: ſecus in beneficijs eccleſiaſticis, vbi totum ius capitur à ſuperiore: vt not. 3. eod. num. 33.

91 ¶ Minus obſtat quod ſecundum Bart. *l. Pompo-* Bona ſunt lu- *nius. quib mod. vſus fruct. amit*) quem doct. cõuniter ſequuntur) hæc eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum, quia verũ eſt in prophanis vel patrimonialibus quæ ſunt in bonis noſtris & iu patnmonio noſtro: ſecus in beneficijs eccleſiaſticis, quæ ſunt extra bona, patrimonium & commercium bonorum: hæc ſunt iuris publici, vt etiam tetigi, infra eo nu. 288. & hæc regula ſancita eſt fauore publico qui priuatorum vtilitates credere debent. Tum eſt quod iuſtè imputetur priori reſignatario qui ſciebat naturam & onus beneficiorum, reſidenoam aut ſaltem crebram viſitationem requirentium, ſe quoque pet hanc regulam priuari poſſe, & tamen diſtulit & in fide tecubuit eorum contra quos agere debet, etiam ſi aliàs eſſet minor, aut in ſcholis per prædicta

92 ¶ Quæ non procederent ſi reſignans conduxiſſet pariter à ſecundo ſuo reſignatario vel aliàs in poſſeſſione vel detentione tranſiſſet: vel ſi ſecundus reſignatarius, cui locum prorſus ceſſit domeſticus eſſet, vel conuictus qui veriſimiliter non poſſet ignorate, quia tunc ſecundus ille vioóſum aut nullum haberet ingreſſum, oechae regula propter implicationem doli vel fraudis probabilis iuuari poſſet.

93 ¶ Nunc quoad tehquas hypotheſes diſputatione Ad 2. hypo- (vt pote iam reuulſis rerum fundamenós) omiſſa, ad ſecundam ſto in breui reſolutione noſtra, ſupra n. 69. Sed dico rationem illam quam olim dederunt primarij illi patroni, ſupra num. 64. falſam eſſe. Non enim vt cenſebant, hęc reg. reſtringenda eſt ad vacationem per mortem naturalem, vt aperte & noué concuit, ſupra oum. 80. cum ſeq ratio autem duplex erat. Prima quia cùm reſignãs fuerit adhuc iuuentus in poſſeſſione vel detẽtione tempore publicationis ſalua res eſt reſignatario, ceſſante pœna & diſpoſinone buius regulæ. 94. ¶ Secunda, quia non liquebat locum eſſe pœnæ. c. *de multa extra de præbend.* & extrauag. *execrabilis.* eod. tit. Cum enim reſignãs de facto reſignaſſet, & ſic proprietatem & poſſeſſionem amiſiſſet, & poſſet ſingulis momentis expelli à reſignatario, non cenſebatur habere beneficium incompatibile ſaltem reſpectu d. c. *de multa* & quoad pœnam vitandam ſufficiebat allegare quòd non erat in poſſeſſione vt prior, ſed iure familia-

Pœna c. de multa. de præben.

ritatis vel fructuum præteritorum & negotiorum cõponendorum: & in pœnis liquidiſſimè conſtare oportet, *l. in teſtamento* & ibi Bald. *de condition. & demonſtr.* Bald. in *l. cum proponas.* in fi. *C. de hæred. inſtit.* & in *cap. 1. col. vlt. qualiter domi. proprietat. fund. priuetur. In vſib. feud.* & in *l. Titius* in fi. ff. *de liber & poſthum.* Alex. conſi. 33. col. 1. lib. 2. vbi in annot. dixi, & ad Philip. Dec. conſil. 260. 95 ¶ Et inſuper dato quòd conſtitiſſet illum incurriſſe dictam pœnam: puta quia alias quoque dignitates poſſidebat, & ſic omnia vacarunt: clemen. *ſi plures de prabend.* & ſic contigit generalis caſus vacationis & obitus ciuilis omnium beneficiorũ in perſona reſignãtis ante publicationem reſignatarij: Tamen adhoc per illam vacationis ſpeciem non deſinit reſignans eſſe in poſſeſſione, & ſic caſus ille obitus ciuilis nõ æquiparatur morti naturali, nec facit locum huic reg. 3. eod. n. 81. & ſic quandiu impetrans non extrudit dictum reſignantem de poſſeſſione & detentione pnoratus, poteſt reſignatarius publicare, & huic regulæ occurrere, & impetrantem excludere: idem in ſimilibus. 96 ¶ In tertia verò hypotheſi multum refert an cauſa priuandi beneficio ſuperuenerit, an verò præceſſerit reſignationem. Si enim ſuperuenerit, ſpectat ad hanc regulam, & ſi reſignans poſtea manens in poſſeſſione committat homicidium vel aliud crimen, quo per ſententiã diffiniuam priuetur beneficio, ſiue aliàs ſtatu amiſſo, ſiue non. Siquidem diffiuitua & res iudicata citò ſequitur infra tempus iudiciatium, nõ eſt locus regulæ per eandem regulam, ſed iuri communi. Si verò ſequitur ſententia, ſaltem tranſit in rem iudicatã, demum poſt tempus huius regulæ publicatione reſignationis non ritè facta, & damnato exiſtente in poſſeſſione, ſtatim locus eſt regulæ, & vacat beneficium per obitum ciuilem, nec proderit reſignatario venire & publicare ante executionem ſententiæ, vel etiã ante collationem per priuationem. 97 ¶ Quia res iudicata ſtatim ligat & fortius operatur quam ſimplex vacatio extra iudicialis, quæ non eſt tam notoria & ſæpe indiget liquidatione, declaratur enim ſententialiter beneficium vacans & conferibile, à qua ſententia non poteſt reſignatarius appellare nec intercedere, ſed contra eum ius facit iuncta diſpoſitione huius regulæ. 98 ¶ Si verò crimen præcedat, & in fraudem accuſationis & futuræ priuationis reſignauit, vt ſpecialiter hypotheſim poſui 3. n. 68. tunc dico reſignatarium excludi, non per hanc regulam, quæ tali caſu non loquitur, nec eius verba verificantur: ſed per aliam iuris communis rationem, quia ſatis apparet factum eſſe in fraudem accuſationis, & futuræ ſententiæ priuatiuæ, vnde talis reſignatio etiam in manu Ordinarij nulla eſt, ſi coram alio pendeat accuſatio, tãquam alienato in fraudem, iuxta tiot in *l. poſt contractam. de donation.* ſed coram Papa vel Legato: accedit etiam ſubrepno, vt larè dixi in reg. præced. n. 163 cum ſeq. n. 568. Siue igitur ſub tempus ſententiæ facta ſit, tunc vicinitas temporis cum taciturnitate & diſſimulatione reſignatarij titulóque eius lucratiuo, vel (quod detcrius eſt) ſimoniaco ſatis fraudem arguunt: ſiue dudum ante accuſationem facta ſit, non tollitur, ſed augetur ſuſpicio fraudis, quantò diutiurnior eſt occultatio: idque fauot iudiciotum & publicæ diſciplinæ exigir. Pariter ſi in prædictis vel ſimilibus caſibus probetur de pacto vel concordato ſic celandi vel diffitendi, aut ſinendi reſignantem, ſiue perpetuo, ſine ad tempus certum vel incertum frui, tunc conſtaret de ſimonia: & ſic ab imno ceſſionte nulla reſignatarius etiam primus indiſtinctè, non per hanc regulam, ſed per ius commune excluderetur. 99 ¶ Idem ſi non probetur de concordato expreſſo & ſuperiori poteſtatem habenn tacito, ſed quod eodem vel vicino tempore mutuo beneficia reſignarunt, & mutnò ad inuicem diſſimulatum & occultauerunt. Satis enim ex hoc probatam puto fidem tacitè datã ad hunc ciuilem finem priuationis beneficij ex cauſa lucratiua, vel nulla & reprobata habiti: & conſequentet reſignationes ſimoniacas, & vt in fraudem decretorum ab initio iure commum nullas. Nõ enim ſuſtineri poſſunt ex cauſa permutationis, etiam ſi tractatus prohibeant, quia fieri non poteſt niſi hoc expreſſo & authoritate ſuperioris, c. *quæſit de rer permut.* & dixi in reg. *de infirm. reſign.* n. 39. Secus ceſſante affectata diſſimulatione. Sed ſi qui per hanc ſolam eas expugnare velit, neceſſe habet oſtendere verificata eſſe verba eiuſdem regulæ, preſertim veterem ritularium in poſſeſſione vel communi in loco reputanone deceſſiſſe naturaliter, non ciuiliter tantùm, niſi ciuilis per omnia quãtum ad hoc equipolleret ſecundùm not. 3. n. 70. cum ſeq. Alioquin ſtandum iuri communi. Ad quæſtam verò hypotheſim 3. n. 69. dicendum eſt locum eſſe hanc regulæ per ſatis elaboratè & fusè dicta ſuper prima hypotheſi.

100 ¶ Nunc contra nouam concluſionem noſtram 3. n. 69. in quantum hanc regulam extendimus ad ciuilem obitum, præter in contrarium obiecta, 3 n. 47. 49. 54 71. 72. 73. 74. cum ſeq. pro reſtrictione ad naturalem obitum. Multum prima facie vigere videtur quòd hæc regula non loquitur de reſignanone valida & canonica: patet in text. ibi, *reſignata & facta reſignationes*: & in condirione *ſi reſignantes*: & in exceptiua *niſi de illa*. Ergo præſupponit eas valere & tam verè & putè ſubſiſtere, vt in fin. tex. vbi non annullat, niſi certo caſu & pluribus conditionibus ſimul & poſt facta cõcurrentibus: ergo interim mero iure valent & tenent, licet reſolubiliter, quandiu conditiones pendent: illa autem defectis, incommutabiliter. Cum igitur hæc regula loquatur in reſignatione valida tantùm, & quæ alio vitio non laborat, non habet locum extra caſum ſuum, qui eſt de morte naturali: de qua tantùm loquitur ibi, *decefſerint.* vt 3. *n.* 39. & ad quam iterſi ſe limitat ibi, *per obitum huiuſmodi*, relatum enim *huiuſmodi*, cui relatum ineſt etiam propriè & ſpecificè, vt inquit Bald. in *l. ſi defenſor. §. qui interrogatus.* in fin. *de interrog. actio. & conſil.* 212. ea quæ lib. 5. limitationẽ facit, *l. Stichum qui meum erit de l. g.* i quãquam non ſit opus oſtendere quod loquatur limitatiuè, cum ſatis ſit eam nõ loqui de ciuili, ſed de naturali obitu. 101 ¶ Ad iſtud obiectum concede aſſumptum. Quod autem ſubſumitur, vel ponus inſertur non debere locum eſſe huic pœnali in poſſeſſioue manentis: fateor verum eſſe, niſi quatenus apparet obitum ciuilem eundẽ omuno habere circa hoc effectum, & eandeon vel maiorem rationem, vt in prima & quarta hypotheſi per no. 3 nu. 79. non repero. 102 ¶ Supereſt eluere quædam alia obiecta, vt quod 3 n 73. allegarum eſt diutiùs eſſe reſignatarium negligentem excludi facto ipſiuſmet reſignantis, quam fato, quia dico tamum abeſſe quo durius, vt etiam iuſtius ſit, quoniam reſignante ipſo variante & conttanũ actũ faciente tãto facilius & iuſtiùs præſumitur fictio, aut aliud vitium prioris reſignationis, vel repudiatio aut retroceſſio: Et ſic inſtius eſt hoc caſu reſignatarium ſiue ignorantẽ, ſiue diſſimulantem excludi quã reſignãs nunquã in vita ſua cõtradixiſſet Tum reſignatarius poteſt habere recurſum contra reſignantem ſuperſtitem, qui contrauenit, & ſic tanto facilius excludi debet, quãto per eius naturalẽ obitum excluditur omni ceſſante recurſu. Nec etiam obſtat concluſioni noſtræ quod ſequeretur primum reſignatarium, qui poſt has inducias & obitum reſignantis diſtulit, non minùs debere excludi per ſecundùm reſignatarium habentem titulum ante has, quàm poſt has inducias contra quàm tacitè docuimus ſup. eod quæ 6. ad fi quaſi eo ſuſpectior ſit prior reſignano, quo reſignans citiùs contrauenit 103. ¶ Quia *ex tit. ſignatur* differunt, titulum ſecundi reſignatarij eſſe ab imno iure communi, nullum ſine fulcro & auxilio huius regulæ, aut verò ab imno habere auxilium huius regulæ, quia priore caſu quod ante has inducias non ſolùm contra ius commune: ſed etiam contra hanc regulam

A l. 3. hypothetim

Relatum in o. reſtrictiui.

Reſignatarius mortuo excluſus.

factum eſt (quum initio & funditus nullum ſit) non poteſt nec de iure communi, nec per hanc regulam (vtraque enim reſiſtunt) conualeſcere, nec tractu temporis fieri mari c. *non firmatur de regul. iur. in 6. l. quod nullo. l. quæ ab initio.* & eod. tit. Quod autem poſt has inducias factum eſt iuuante hac regula bonum & legitimum, haber in ſuo principio fundamentum & initium, & ſic huiuſmodi caſus *ſic dicam* Quiritque Dialectici dicunt, contradictorie differunt.

104 ¶ Dinus obſtat, vt ſupra num. 73. ad fi. & n. 74. quod quæ regula non eſt facta niſi in fauorem impetrantium per obitum & quòd non diſponit vacare per alium modum quàm per obitum, & ſic non debet extendi ad ſecundam ceſſionem: quia reſpondeo primò per no. ſupra n. 89. probatum eſſe quod hæc reg. habet locum etiam in morte ciuili profeſſionis monachalis. Ergo non poteſt reſtringi ad caſum mortis naturalis tantùm: Reſpondeo ſecundò quòd expreſſio obitus facta eſt non cauſa vacationis, ſed frequentiæ, & ſic non reſtringit per not. ſupra eod. num. 66. 67. Fateor quòd hæc regula debet omnino extendi ad obitum ciuilem profeſſionis monachalis vel damnationis ad perpetuos carceres & priuationis omnium beneficiorum. Imò de illis & ſimilibus caſibus ſatis tacitè cautum eſt. *l. bis ſolis* ibi ſatis etiam tacitè cautum putamus. C. *de reuoc. donat.* Et ſic non dicitur regula ad illos caſus extendi: ſed potiùs dicuntur in ea comprehendi, vt latè per Alex. conſ. 65. l. 5. vbi in annot. dixi & ad Phil. Dec. conſ. 284.

105 ¶ Tamen illi caſus non debent de facili ad alios prorogari niſi data eadem vel fortiori ratione, vt quãdo in noua vacationis ſpecie poſt reſignationem contingente duo concurrunt: Primum quòd caſus ille nouæ vacationis contingit in perſona reſignantis poſt 1 has inducias perſeuerante negligentia primi reſignatarij. Secundò quando per illam nouam vacandi ſpeciem reſignans etiam omni poſſeſſione & detentione 2 deſtituitur. hoc enim conſummato, cenſetur noua & ſola vera vacatio per hanc regulam hunc caſum propter identitatem vel maioritatem rationis comprehẽdentem. Nec attinet reſignantem ſuperuiuere: eùm poſt has inducias ex noua cauſa de iure & de facto deſtitutus fuerit, ceſſante ſemper reſignatario, cuius damno imputandum eſt, ne Ordinarij & collatarij decipiantur, vtque diutinæ vacationi & incertitudini titulorum huiuſmodi beneficiorum occurratur.

Hæc reg veritatem & fictionem operatur.

106 ¶ Nunc qui vis & *inspice* huius regulæ plenius liqueat, hæc regula duo facit in caſu ſuo videlicet veritatem, & fictionem. Veritatem ex nunc & abſolutè: fictionem verò ex tunc: ſed reſpectu & ad effectum veritatis de præſenti introducendæ tantùm. Veritas eſt vera vacatio per obitum: Verbum enim *conſeratur* cum proferatur à lege lata ab habente abſolutam in bis facultatem. c. 2. *de præbend.* in 6. nec referatur ad ſtatum præterriti temporis, ſed ad ſtatum præſentem poſt conditiones huius regulæ purificatas, non fictionem, ſed veritatem operatur: vt per Bart. & omnes in *l. ſi is. qui pro empt. de vſucapio.* Et ſic per obitum poſſeſſoris in terminis huius regulę beneficium quantumuis priùs verè reſignatum, & per validam reſignationem vacans (ea in puncto obitus reſoluta) iam non per veterem reſignationem, ſed per recentem obitum verè vacat de præſenti. Non

Vera. non ficta vacatio.

enim ficta, ſed vera & abſoluta vacatio per obitum inducitur, & fit virtute legis huius regulæ, vt in ſimili dixi in regul. præced. num. 285. Retrò verò non immutatur veritas facti in ſe, quia factum infectum fieri nequit, *l. in bello. §. facta. & poſtli. reuerſ.* ſed inducitur fictio. Et ſic clauſula vltima huius regulæ. ibi *collationes facta & inde ſequuta*, (quatenus reſpicit ſtatum præſentis temporis, vt hodie poſt reſignationem ſequutam nullius ſint momenti) veritatem operatur, quia hodie verè reſoluitur & nulla ſunt, idque

abſolutè & ad omnem effectum, quantum ad præſentem ſtatum, & actus futuros. Sed quatenus reſpicit ſtatum temporis ante obitum præteriti, non veritatem, ſed fictionem operatur: fingitur enim non fuiſſe reſignatum, non fuiſſe collatum reſignatario negligenti: idque non abſolutè, nec per omnia, ſed reſpectiuè; videlicèt ad effectum præſentis vacationis per obitum ex nunc tantum, & hoc caſu introductæ. Pater ibi, *ſed per obitum huiuſmodi vacare cenſeantur.* qui eſt finis & tota diſpoſitio huius regulæ, ad quem velut ad ſcopum reliqua verba & clauſulæ referuntur & diriguntur, & non ad alium finem.

107 ¶ Nunc confirmando ea quæ ſuper 103. diximus ex diametro differre titulum ab initio nullum aut vitioſum eſſe, vel ab initio ſubſiſtere, dico quòd ſecunda reſignatio eiuſdem poſtea ſiue naturaliter, ſiue ciuiliter ſecundùm prædictas moderationes defuncti citra menſem vel ſemeſtre facta. Quinetiam publicata, aut pluſquam publicata & exequuta, non conualeſcit ex eo quòd poſtea prior reſignario quæ ſola obſtabat, tollitur: quia verè non tollitur vt ex tunc, ſed vt ex nunc poſt obitum ſequutum, ad finem vacationis per obitum. Et minus conualeſcit ex eo quòd priot illa retro fingitur non facta: quia nõ fingitur abſolutè, ſed ad effectum aperiẽdi locũ vacationi per obitum de præſenti. Et ſic ſecunda aut alia intermedia reſignatio, vel quæuis ciuilis vacatio remaner in ſua mera ſ: originali nullitate: vtpote nulla ſuperueniente cau à purgante vel confirmante. Quod enim per hanc regulam ſuperuenit, ad alium finem ſuperuenit: qui poſſet euerti, ſi abſolutè & per omnia tetrò nullum fingeretur. 108 ¶ Et ſic hæc regula nullomodo facta eſt in fauorem præmaturè impetrantis ante euentum conditionis, & multò minus in fauorem ſecundi reſignatarij, ſiue primi reſignantis, ſiue primi reſignatarij: contra quos directò ſancita eſt hæc regula. Et ſic impoſſibile eſt impetrationem ante euentum eõditionis huius regulæ factã (vt in 2. hypotheſi) cõualeſcere per eandem regulam, non ſolùm enim ab initio funditus nulla fuit, vtpote de beneficio non vacanti, ſed repleto de perſona primi reſignatarij, cuius titulus adhuc ſtat & perpetuò ſtare poterat: ſed etiam deſtituitur & fauore & finali ratione huius regulæ, quæ tantum ordinariis, & prouiſis per obitum veteris titularij & poſſeſſoris in ea poſſeſſione & cõmuni reputatione mortui vel prorſus deſtituti conſulere vult. 109 ¶ Amplio etiam, ſi collatio primi reſignatarij nulla ſit aliàs quàm per hanc regulã: puta ab imo iure communi ob incapacitatem reſignatarij, vel aliàs, dummodò reſignatio in ſe tenuerit & beneficium vacauerit Satis eſt enim vacare per ceſſionem, eámque vacationem aliàs tenere vt huic regulæ locus eſſe poſſit, & hæ inducię currant. Fallit ſi etiam ipſa reſignario nulla ſit aliàs quàm per hanc regulam ſiue ab initio, vt quia ſimoniaca, ſiue etiam ex poſt facto, vt ſi fuit admiſſa in fauorem eius, qui refutauit & acceptare noluit, aut aliàs quàm diſpoſitione huius regulæ: tunc enim ſequens ſiue reſignatio ſiue vacatio, vel prouiſio nullo modo impedi tur per primam, nec per hanc regulam. 110 ¶ Quæ rectè concepta fuit in caſum naturalis obitus, qui manifeſtam vniformem, minúſque cauillabilem ſeu controuerſibilem habet ſpeciem vacationis: in qua iuſtior eſt cauſa erroris, & iure ordinario impetrantes tuendi, vtpote veteri vero titulario, non ſolùm in ea reputatione mortuo: ſed etiam ſepulto vt tali, & etiam poſt mortem tali reputato. Vnde non debuit, nec æquè rationabiliter potuiſſet indifferenter extendi ad ciuiles obitus, qui varij ſunt, diffoimes, & incerti, & ſæpius occulti, & in quibus ſæpe diuerſa vel oppoſita, & ſemper ad minus, minor ratio boc ſtatuendi.

Infiniti modi ciuilis obitus.

111 ¶ Imò cum ſint infiniti propè modi talium vacationum, non expediret idẽ ſimpliciter ſtatui de obitu ciuili: ſed eſſet maiorem feneſtram laibus & inſidioſis

captionibus aperire. Et ſic hæc regula prepoſteraretur, magiſq; lites irritaret quã coĕrceret. Viden' quam variantiſſimus, incertus, dubius, difformis, & confuſus ſit ciuilis obitus, nũc enim facto hominis, vt *de renuncia.* per totum: nunc enim facto legis inducitur, vt in c.1. *de bo. mem.* in 6. & rurſus facto hominis vel tanquam ſuperioris, vt *de translatio.* per to. vel tanquã priuati, vt per ceſſionẽ, nunc facto hominis ad hoc ordinato, vt per ceſſionem, & hanc quandoque ſimplicem, quãdoque in fauorem, quandoque cauſã permutationis: nunc facto hominis ad hoc non ordinato, vt per aſſequutionem incõpatibilis. c. *de multa. de præbend.* Item mors ciuilis quandoque accedit quoad vnum beneficiũ tantùm, vt per ceſſionem vel ſententiam cert̃ beneficij: quandoque quoad omnia beneficia, vt per vxoris, vel incompatibilis adeptionem: quandoque quoad ſtatũ & omnia bona, vt monachiſmus, vel ſententia capitalis: aut perpetuorum carcerum, quorum alia & varia eſt ratio. Præſtitit igitur tot & tam varia & incerta in iure commun, & ſuis cuiuſcunque caſus circumſtãtiis relinqui, quàm eadẽ vniformi regula metiri, *l. in fundo in prin. de re. vendic.* ibi *bonus index variè ex perſonis cauſiſque conſtituet. l. Mauia* §. *vxori.* ibi *reſpondi non poſſe abſolute reſponderi cum multa oriri poſſint, & certe de anno. leg.* niſi vbi ſpecialiter apparet eundẽ quatuor ad hoc effectum habere mortem cuiuſlem, & eam ſi in vel maiorem rationem iuxta prædicta, in quibus tamen immenſa magna attentione & moderatione proceſſi. Ex quibus ſatis ſuperq; diſcuſſa eſt hæc queſtio. Quæſt 1. Tranſeamus ad ſequentẽ. 112 ¶ Octauũ quæro an hæc regula locũ habeat in reſignatione facta ex cauſa permutationis. Hæc q. perdifficilis eſt, adeóq; anceps & argumẽtoſa, vt in Romanæ curiæ Rota multocies exagitata variéque nunc per iudices, nunc per aduocatos ſurſum deorſum iactata, nunquam decidi potuerit, vt Quã difficilis. Gomeſ. hic refert. qu. 3. quam poſt longam hinc inde diſputationem indeciſam reliquit, eamque comparat horrido hiſtrici, ſuis aculeis vndiquẽ prominentibus intractabili. Et certè hæc quæſt. non ſolùm varios caſus, diuerſas habentes rationes implicat: ſed etiam varias iuris ambiguitates, varios tractus, longóſque receſſus habentes. Quare mirum nõ eſt, ſi in genere propoſita difficultatem portendat ineluctabilem. Nos autem (etiam ſi tam operoſam ambiguitatem verbo vno configere poſſemus, vt deciſum eſt in quæſtione præcedenti, hypotheſi quarta, n. 61. tamen vt omnibus ſatisfaciamus) ſingulos huius hiſtricis aculeos ſingulatim euellendo, rem omnem claram, perſpicuam, & expeditam relinquemus. Omiſſa igitur diſputatione in vtramque partem in genere, quæ hac in re multiciplici non illuminat, ſed quo prolixior & elaboratior eſt, eò magis iotricat, obtundit, & confundit. 113 ¶ Prodeat analyſis noſtra quæ ſingulis tradicitus perueſtigaris, quinque præcipua huius q. velut capita ſimul implexa reperit: Quibus explicatis omnia tam erunt plana, vt nec vllus quidem ſcrupulus ſuperſit. Primum, 1 quod ſit verum & proprium ſubiectum huius regulæ: 2 Secundum, diuerſorum caſuum ſeu hypotheſeon di- 3 ſtinctio: Tertium, quod ſit diſcrimen inter effectum 4 procedentem a iure communi & procedentem in vim huius regulæ cõtra ius commune: Quartum, differentia inter veram & ſynceram permutationem, & fraudulentam, & ſimulatam: Quintum, an verũ ſit quod vulgò traduunt, ſuperſtiteos poſſe bona fortuna vti, videlicet vtrumque beneficium retinendo. 114 ¶ Circa primum, dico quòd proprium & adæquatum ſubiectum huius regulæ in quod agit, eſt reſignatio: quæ citra hãc regulam impediret beneficium vacare per obitum reſignãtis, vel quatenus impediret. Et ſic reſignatio nulla, de cuius nullitate conſtat, non ſpectat ad hanc regulam, niſi quatenus nullitas dubia eſt. Quia impetrans per obitum (ſi conſtet de nullitate reſignationis) nullo caſu per eam impedietur, ſiue defunctus in poſſeſſione ne vel non, ſiue poſt hoc tempus vel infra deceſſerit. Et ſic non indiget ope huius regulæ, niſi quatenus facilius & promptius docere poterit de termino huius regulæ, quàm de nullitate vel reuocatione reſignationis. Vnde non refert ſiue ſit reſignatio ſimplex & abſoluta, hoc eſt mera abdicatio, de qua non dubitatur: ſiue ſit reſignatio in fauorẽ priuati vel delecti ſucceſſoris, vt vulgò fit. 115 ¶ Hæc enim cum ſit exorbitans à iure, imò iuri contraria & ſimoniaca, vt 3. eo. n. 52. meritò odioſior eſt & reſtringibilior, licèt vſu vel abuſu inualeſcente frequentior. Imò quantò frequentior, tãtò captioſior & aptior ad fraudandum ordinarios & canonicos expectantes. Et ſic eo magis indiget coërtione huius regulæ. Non etiam refert ſi fiat cauſa permutationis: quia vbi vacatio per reſignationem non B reſoluetur per obitum ſequentem de iure communi, tamen reſoluetur etiam vtrinque per hanc regulam, ſi eius termini vel in altero permutantium verificentur, aliàs iure cõmuni opimlante, non eget impetrans ſubſidio huius regulæ, vt liquebit in diſcurſu. 116 ¶ Quadruplicitèr autem contingit reſignari in fauorem. Primò de iure communi, vt cauſa permutationis, toto titul. de reſ. permut. & hæc frequenter practicatur. Secundò contra ius commune ex diſpenſatione Papæ, vt vulgò fiunt reſignationes fauore delecti ſucceſſoris in manus Papæ vel Legati ſpecialem poteſtatẽ habentis, vt dixi in reg. præced. n. 101. quod nunquam vidi niſi in Legato miſſo Barreuſi Archiepiſcopo Tertiò ex diſpenſatione iuris communis, vt de iure prætenſo cauſa ſedandæ diſcordiæ, & iudicis authoritate, c. *niſi eſſent* C *viri prouidi de præbendis* & hęc ratò practicatur. quia ſolent priuato arbitrio mercari & tranſigere: deinde à Papa emporij Romani principe homologationem redimere. Quartò fauore voluntatis vel neceſſitatis Eccleſiæ, ſiue cauſa cognita & decreto dioceſani permutando: ſiue ad finem vnionis, vt 3. eod. n. 174. Et in tribus prædictorum modorum, non autem in quarto, locus eſt huic regulæ, vt liquebit in diſcurſu. 117 ¶ Quantum ad ſecundum caput aliud eſt mortem contingere poſt admiſſionẽ reſignationis, & tunc, aliud ante collationem, vel poſt collationem: Aliud vtrunque vel alterum permutantium tantum mortuum eſſe. Rurſus aliud poſt collatione vtrique vel alteri tantùm factã. Quòd ſi vtrinque collatio ſequuta ſit, aliud vtrumque vel alterum tantùm mortuum eſſe infra menſem vel D ſex mẽſes, vel poſt tempus in poſſeſſione. Rurſus aliud neutrum, vel vtrumque, vel alterum tantùm publicaſſe, & huic regulæ ſatisfeciſſe. Vides vt tam varij caſus nequeant vna diſtinctione concludi, & multò minus eadem fidelia dealbari. 118 ¶ Quantùm ad tertium aliud eſt diſpoſitio iuris communis, aliud huius ſolius regulæ diſpoſitio. Vnde dicere aliud eſſe quod beneficium reſignatum vel etiam collatum, nihilominus per obitum reſignantis vacet, citra hanc regulam, vt quando reſignans ex cauſa permutationis mortuus eſt poſt collationem reſignatario factam, ſed autequàm ſibi beneficium cumpermutatum, collatum fuiſſet, culpa ſuperſtitus qui procuratorium non dedit. Tunc enim tanquã te non ſequuta, vacat beneficiũ reſignatum per obitũ reſignantis indiſtinctè de iure cõmuni: E ſiue citra ſiue cõtra hanc regulam, vt poſtea dicã. Aliud quando idem reſignans habuit mutuam collationem, ſed in poſſeſſione veteris beneficij poſt tẽpus hic ſtatutum non facta per alterum publicatione, decedit. Hi enim caſus non temerè confundendi ſunt: ſed exactè diſtinguendi. Vt enim poſterior pertiner, ita prior (quia iure communi vacat) impertinẽs eſt ad hanc regulam. Pariter quantum ad quartum, permutatio de cuius fraude vel ſimulatione aliàs conſtat, non ſpectat ad hanc regulam, ſed ad alia iura: vt in ſimili diximus in præcedenti regula n. 95. permutato verò hinc inde (ſaltem quoad collationem) impleta, non fraudulenta vel ſimulata, ſaltem de cuius fraude vel ſimulatione

Reſignatio fauore triplex.

2. Cap.

3. Cap.

4 Cap.

Subiectum huius reg.

5. Capita.

Hiſtrix.

Digitized by Google

aliter non conſtat, hæc demum ſpectat ad regulam.

3. Cap. 120 ¶ Quantùm ad quintum, dico vulgatum illud *quòd ſuperſtes vti poſſit ea bona fortuna* falſum & erroneum eſſe in materia permutationis, quæ ſit ſub expreſſa conditione & ad onus alterum dimittendi. Poteſt autem dictum illud locum habere in collatione purè & liberè facta, ſed reſolubili ex cauſa extrinſeca: vt in terminis c. *ſi beneficia. de præbend.* in ſexto, quamuis Lupus, Gemin. Philipp. Franc. & alij ibi ad finem contrarium teneant, ſed malè, & præpoſterè, vt poſtea nu. 191. cum ſequent. dicam. Nonne vides quotidiana & diſputabilion hypotheſi.

1 Hypotheſis. 121 ¶ Petrus beneficiatus Pariſius, Simon autem Senonis, beneficia ſua permutauerunt: & collatione hinc inde per ordinarium vel legatum calend. Decemb. expedita, non tamen ſanſfacto huic regulæ, poſt tempus in ea præfixum deceſſit Petrus Nonis Ianuarij, in poſſeſſione veteris ſui beneficij Panſienſis. Paris impetrat beneficium Panſienſe per obitum Petri, Saulus beneficium Senonenſe per obitum eiuſdem Petri: & ambo contendunt cum Simone. vter eorum & in vtro potior ſit, Si Paris vincitur a Simone, nulla ſupereſt materia lis: ſed reliqua omnia plana ſunt inter Simonem & Saulum. Si verò Simon vincitur a Paride, ſupereſt adhuc materia quæſtionis inter Saulum & Simonem: & ſic prima, potiórque diſputatio eſt inter Pandem & Simonem, videlicet an per obitum Petri locus ſit huic regulæ vel non.

Pro negatiua. 122 ¶ Et videtur non eſſe locum huic regulæ, & ſic Paridem repellendum. Primò, quia caſus iſte permutationis mixtus eſt: regula autem loquitur in terminis ſimplicibus: & eſt contra ius commune. Igitur non debet extendi ad caſum miſtum, vt dixi in *l. in prin. de verbo. obliga. in lectio. Tubing.* & in 6. *lect.* Dolana ſuper *l. ſi ita ſcriptum. num.* 3. *de liber. & poſthum* præſertim cum multùm operam poſſit in caſibus ſimplicibus. Igitur vel (ſi opus ſit) reſtringenda in aliis, vt tantò minùs corrigatur ius commune, vt tradunt vtérque Imol. in *l.* 4. § *prætor ait. de damno infecto.* Felyn. *c.* 1. *col.* 5. & ibi Philip Dec. *col.* 4. *de reſcript. gloſ.* & omnes in *l. ſi.* §. *in computatione. C. de iur. deliberan.* Secundò, quia reſignatio facta cauſa permutationis, conditionalis eſt, & qualificata, regula verò de ſimplici reſignatione loquitur: vnde non debet extendi ad qualificata, c. *ſtatutum. de elect.* in 6. 123 ¶ Tertiò, quòd in iſto caſu permutationis, ſpecialiter ſtatutum & prouiſum eſt a iure vt beneficia ſolis compermutantibus conferantur, vtque non poſſint alijs conferri, idque cum decreto irritanti, in cap. *vnico. de rer. permutat.* in 6. in clement. *vnica, eodem.* Sed regula loquitur in generem: igitur non extenditur, ad caſum habentē aliam ſpecificam & determinatam diſpoſitionem a iure, *l. doli clauſula, de verbor. obligat. l. cohæredi* §. *qui patrem de vulg. & pupill.* Philip. Deci. in c. t. *col.* 5. *de reſcript.*

124 ¶ Quartò, quum hæc regula non loquitur niſi in terminis ſimplicibus vt in primo argumento, non videtur lata, niſi contra ſimplices reſignatarios, qui certant de lucro captando: igitur non debet extendi nec operari hoc caſu contra Simonem qui certat de damno vitando, & cauſam habet oneroſam & à iure approbatā. Quintò, per locum ab abſurdo: quia alias ſequeretur quòd per obitum Petri vacaret vtrumque beneficium, & pariter è converſo quòd per obitum Simonis, ſi præmoreretur, vacaret vtrumque beneficium; videlicet antiquum, in vim huius regulæ, & nouum quæſitum, in vim iuris communis: quia ſi ſuperſtes debet perdere nouum per hanc regulam, non tamē ob id videtur recuperare vetus beneficium: Notum enim perdit non culpa nec facto compermutantis, ſed propria culpa cadendo in huius reg. pœnam, quæ non debet dare præmiū. Et nihilominus tū abſurdum tum iniquū videtur, quod permutatione hinc inde facta, nihilominus vtrúmque beneficium per mortē alterutrius poſt menſem præmoriēs vacare poſſit.

125 ¶ Sextò, ab abſurdo: quia Paris venit contra ius cōmune, Simon autem & Saulus ambo veniunt ſecundum ius cōmune. Et ſic in dubio duo iure communi fulciti, vincere debent vnum contra ius cōmune nitentem. Et prænalēt intēto vnius etiam contra plures, pro quo facit ius commune: igitur fortiùs plurium à quibus ſtat ius commune, contra vnum cui reſiſtit. Septimò, Paride admiſſo relinquitur materia lis inter reliquos: eo verò ſolo excluſo, omnia plena ſunt, nullaque occaſio litium, quibus hæ regulæ occurrere volunt 126 ¶ In contrarium pro Pande, quod locus ſit huic regulæ, arguitur primò ex verbis quæ generalia ſunt, nec diſtinguūt: & propnè verificantur & adaptantur in hoc caſu: igitur & diſpoſitio, per vulgatum axioma quod latè tractat Felyn in cap. *nonnulli. in prin. colum.* 34. *de reſcript.* Secundo, quia regula præcedens habet locū in permutatione: ergo & hæc quæ illa firmior & fauorabilior eſt, vt ſupra eod. numero 3. Tertiò, quia alias locus eſſet apertus vtramque fraudandi regulam: cupiens enim beneficium hereditarium facere, permutaret illud cum minimo beneficio: & quandocunque mortur, relinquet illud delecto reſignatario velut hæredi, rutò vndique videlicet, & circa metum regulæ *de infirmis.* quia præuenit infirmitatem: & abſque metu huius regulæ ſi non habeat locū in permutatione. 127 ¶ Quòd ſi, ne cōſtitutio odioſa fit, eluſoria fit extenſio cap. *ficiuitat. de ſentent excommunicat.* in 6. quantò minùs cōſtitutio fauorabilis verbis generalibus edita reſtringi debet ad ſimplicia? cum verba & mens adaptentur & conueniant in duplicibus vel mixtis: & ſic non agatur de extendendo, ſed de non reſtringendo: eum etiam alias in materia ſtricta melius ſit verbis edicti ſeruire, vel in re dubia. *l.* 1. §. *ſi is qui nouum. de exercit. actio.* quam legē, vt inquit Bald. in c. *ſignificante. col.* 2. *de appellatio.* omnis aſſeſſor debet habere præ oculis. Et ſic non obſtat quòd hæc regula loquitur in terminis ſimplicibus: quia ſans eſt quod loquitur generaliter, & verba congruunt etiā in duplici vel reciproca reſignatione, præſertim cum hæc regula fauorabilis ſit, imò fortior & fauorabilior regula *de infirmis.* vt ſ. n. 3 quæ tamē etiam in permutatione locū habet: igitur & hæc, cùm ſit facta ad fraudes vitandas, & diſpoſitio fauorabilis loquens in ſimplici extenditur ac mixtum. Doctor. in *l.* 2. *in prin. de verbo. obligat.* 128 ¶ Minùs obſtat ſecundùm, videlicet quòd in permutatione reſignatio conditionalis eſt, tum quia conditio viuo Petro, fuerat hinc inde impleta per mutuā reſignationem & collationem hinc inde factam: & ſic vtriuſque reſignatio purificata erat. Eadem autem eſt tano puri & purificati: & ſic non amplius quærendum eſt de prætenta conditione vel reciprocatione, implemento ſequuto: tum quia ſi reſignatio Petri conditionalis erat, hoc facit pro Paride: quia tantò reſolubilior erat, & ſic eò magis reſolubilis per hanc regulam. Non obſtat quòd Simon certat de damnoviando: vterque verò impetrantium de lucro, quia primò Simon non poteſt prætendere ius nec damnum in beneficio Senonenſi, nec per hanc regulam, nec iure commun: tum quòd dudum viuo Petro voluntarè reſignauit, tum quòd alius pro illo canonicè fuerit

Pro affirmatiua.

Extenſione i, ſi eluſoria.

acquiſiuit: & ſic reſpectu Sauli & beneficij Senonenſis, res expedita videtur. Supereſt beneficiũ Pariſienſe nouiſſimè & canonicè quæſitum: in quo ſolo poteſt allegare damnum propter hanc regulam.

129 ¶ Atqui damnũ quod quis culpa ſua ſentit, ſentire non videtur, *l. quod quis. de regul. iur.* cap. *damnum eod.* in 6. ſed illud culpa ſua ſenſit, videlicet non publicando reſignationem Petri collationémque ſibi factam per totum tempus ſibi præfixum: nec deinde viuente Petro, ſed permittendo illum mori in poſſeſſione, in captionem & illuſionẽ Ordinariotum & impetrantium per obitum poſſeſſoris, quæ negligentia non poteſt minus puniri quàm pœna hic ſtatuta: nec debemus eſſe clementiores lege, in *auth. de iudicibus. §. oportet.* præſertim in damnum Ordinarij, & impetrantium per obitum: quibus huiuſmodi negligentia inſidioſa & captioſa eſt, & multò magis ſi Paris eſſet nominatus ad beneficia Pariſienſia ſibi affecta. Sic in ſimili dimittens beneficium ſpe alterum aſſequendi ſi fallitur, non poteſt redire ad primum: ſed vtrumque perdit ſi poteſt culpa imputari, c. *ſi beneficia. de præbend.* in 6.

Euictio in permutatione.

130 ¶ Minus obſtat quòd in beneficiis permutatis, euictioni locus eſt: quia multipliciter reſponderur: primò quod verum eſt ſi euictio ſequatur ex defectu iuris reſignantis, ſaltem ob eius dolum vel culpam: ſed hic nullum iuris defectum patiebatur Petrus, ſed ex parte ſua impleuit, nec dolum, nec culpã admiſit: Tum ſecundò, quia euictio ſequitur culpa vel negligentia ipſius Simonis: & ſibi ipſi impẽſum ferre debet: Tum tertiò, hæc euictio fit ex diſpoſitione legis huius regulæ: ſed ob euictionem legis nulla actio, nulla querela datur, ſiue fiat ex poteſtate legis ſcriptæ *l. damni infect.* 1. §. 1. & ibi Imol. *de damno infecto. Romani conſil.* 503. in fine ſiue ex poteſtate legis animatæ, *l. Lucius* de euictio. dixi in tract. *de donatio. fac. vel cõfir. in extraord. mat.* n. 88 Tum quartò, euictio reſpicit factũ hominis præteritũ, nec datur ob cauſam de nouo ſuperuenientem, l. 1. in princip. ibi, *actor enim ex his tantùm cauſis ſuo ordine tenetur*, quæ ex præcedenti tempore cauſam euictionis pariant. *C. de pericu. & commodo rei vendit. l.* 3. in fi. ibi. *hic autem actio poſtea eſſi capit de euictio.* Sed hic nulla eſt euictio, niſi ex cauſa de nouo ſuperueniente: & adhuc a lege & culpa agentis. 131 ¶ Minùs obſtat ſi quis abſurdũ putet vtrumque beneficium vacare poſſe per obitum alterutrius, videlicet tam Simonis quàm Petri, vter, non ſatisfacto huic regulæ, præmoritur. Tantùm enim abeſt vt abſurdũ ſit, vt id natura correlatiuorũ exigit, vt idem iuris ſit in vno quod in altero, etiam in correctoriis, text. in leg. fin. & ibi Iaſon. *C. de indic. vidua. toll. ſiue in pœnalibus l. vnica. C. de cuprefſ. lib* 11. maximè quando ſtatutũ reſpicit rem, vt hic. *niſi de illis facta reſignationes:* vel perſonam quæ conqueritur ibi, *ſi reſignantes:* quia ipſemet Simon eſt reſignans & reſpectu ciuſdẽ actus numero, vt hic *quia vnica & eadem permutatio eſt* Socyn. *conſil.* 74. *col.* 2. *lib* 3. Felyn. in *p. oœmio* Grego. *col.* 9. Iaſ. *l.* 2. *col* 2. *de in ius vocan. conſ.* 115. *colum.* 2. *lib.* 1. permutantes autem inuicem correlatiuè opponuntur: Ad aliud abſurdum de vno contra duos, procederet in dubio. ſed hic ſumus in caſu claro, quia clarè congruunt & verificantur verba regulæ, de cuius poteſtate non dubitatur.

Statuta.

132 ¶ Nunc expendamus vtriuſque partis argumenta. Et certè quamuis plura ſint pro priori & negatiua parte, voũ tamen eſt *vicem*, videlicet quartũ, quod Simon certat de damno vitando: quia in veritate hæc regula non intẽdit aliud tollere quam ius vel lucrum procedens ex reſignatione quam abolet: nec iurendit aliam pœnam nec aliud damnum infligere. Potiſſima igitur ratio rigoris affirmatiuæ eſt, quòd Simon culpa ſua damnũ ſenrit, quod etiam præuidere potuit & debuit. Sed hoc facilè elidi poteſt, cùm poſſit eſſe dilatum ex bona fide, puta ſi Simon properare & anteuertere nolut, priuſquam Petrus paratus eſſet. Cur enim ſimpli-

A citas & bona fides quæ laudabilis eſt, culpæ adſcribetur? Præterea crebrius ſolent permutationes fieri & exequi ab abſentibus per procuratores. Quid ergo ſi procuratores habeant in mandatis oe alter alterũ anteuertat, ſed inuicem expectent & pariter exequantur? Dum ergo procurator Petri forte in ſcholis vel in aula aut legatione degentis, bullis vel inſtrumenos collatiooum confectis, & interim menſe vel ſemeſtri elapſo, Senones petit, vbi publicat: & mox procurator Simonis qui adùſque expectauerat, Pariſios proficiſcitur publicaturus, ſed poſtridie prioris publicationis Petrus moritur, ao dicemus Simonẽ literis interim operã dantem, vtroque beneficio priuatũ, cùm ex hypotheſi nec illi, nec ſuo procuratori culpa imputari poſſitan euentũ etiam fortuitum qui culpa carer, in damnũ Simonis

B inſontis reuocamus, contra c. a. *de conſtitution.* Quis ſanus mẽte dicere audeat hanc in hoc caſu fuiſſe mentem huius regulæ? 133 ¶ Et ad extremum ne quis ſortè cauſetur ambos procuratores eodẽ tempore pari paſſu gradũ debuiſſe, quid ſi permutantes vnum & eundem procuratorem conſtituerint, prout de iure licitum eſt? vt per Fed. de Senu tract. *permutat. quæſt.* 37. qui non debuit, nec honeſtè potuit nominevnius exequi, priuſquam vtriuſque collationes haberet, vt etiam dixi ſ. in reg. *de infirm. reſignant. nu.* 156 nec vtriuſque niſi hoc tempore lapſo (vt facile vſu venit) habere potuit, nec poteſt ſitoui eſſe in taoi diſtaotibus locis, dum autem nomine Petri publicar Senonus, Petrus vbinis moritur in poſſeſſione Pariſienſis: hic quia fronte, quo colore dici queat Simonem vtroque priuatum? Quid ergo

C dicendum? 134 ¶ Solue, vacat beneficium Pariſienſe per hanc regulam, ſed non vacat beneficium Senonenſe de iure communi. Ergo Simon remanet io veteri iure ſuo: & hoc, etiam vi & potentia eiuſdem regulæ, quæ duo facit vt dixi ſupta cod. nu 106. ſcilicet veritatem ex nunc, fictionem ex tunc. Verè enim de præſenti annullar reſignationem morientis, & collationem factam reſignatario ſuperſtiti, eúmque redncit ad non caſum, vt infectam: nec eam ſoluo: ſed etiam omnia inde ſequuta. Sed reſignatio reciproca beneficij Senonenſis facta per Simonem, & collatio facta Petro, ſequuta ſunt immediate propter reſignaooem Petri, & collationem Pariſienſis factam Simoni, noo occaſionabiter, ſed diſpoſioué, finaliter, & affectiuè. Ergo per obitum Petri, noo ſolum ipſo iure reuoca-

D tur reſignatio & collatio facta Simoni, ſed etiam reſignano & collaoo reciprocè facta Petro, per rext. & diſpoſitionem expreſſam eiuſdem regulæ: quæ non debet, nec poteſt diuidi: ſed per eandem regulam omnia præterita finguntur retrò fuiſſe nulla & infecta, non ſolùm reſignaoo Petri, & collatio facta Simoni, ſed etiam inde ſequuta: & conſequenter reſignaoo Simonis & collatio Petro facta. Et ſicut Paris impetrans per obitum Petri, habet verum & annquum ius Petri in beneficio Pariſienſi, per textum apertum huius regulæ: ita Simon ex neceſſaria conſequentia reſumit verum & annquum ſuum ius in beneficio Senonenſi, per text. apertum eiuſdem regulæ, & in neceſſariam eius conſequentiam. 135 ¶ Qua enim vir-

E tute & diſpoſitione hæc lex beneficialis opetatur beneficiom Pariſienſe vacare per obitum veteris poſſeſſoris, eadem operatur veterem titulnm beneficij Senonenſis redire veteri poſſeſſori: & ſic Saulus nihil impetrauit, ſed excluditur, quod (ſtante hac regula prout ſtat) etiam iure communi comprobatur: quia permutatio non poteſt reſolui ex vna parte, quin vtrinque pariter reſoluatur, l. fi. & ibi Bart. *de acceptilat. l. cum emptor. de reſcinden. vendit. c. cum vni. uterſorum* vbi omnes canoniſtæ hoc not. *de rer. permutat.* Bald. *l. in rebus* ad fin. *C. de iure dot.* 136 ¶ Secus ſi tantùm eſſent mutuæ reſignationoer, noo autem reciprocæ: vt ſi vous reſignat beneficium in fauotem alterius, qui ſimile facit, oon tamen expreſſa cauſa

Euictio.

Permutatio per obitum alterutrius ante poteſt.

Solutio.

Permutatio non reſoluit niſi vtrinque.

Secus in mutuis reſignationibus non reciprocis.

permutationis. Tunc enim quantumuis ſimultaneè, eodémque tempore vicißim faciant: tamen non eſt permutatio, cùm non ſit ſuperion expreſſum, ſine cuius authoritate fieri non poteſt. c. *quæſitum. c cum olim. de rer. permuta.* etiamſi innitem hoc egerint, & tractatum permutationis fecerint. Ex quo enim non eſt homologatus a ſuperiore, cui non eſt ſupplicatum ex cauſa permutationis, nec ex cauſa admiſit & prouiuidit, remanẽt ſingulę, ſimplices reſignationes in fauorẽ, quæ non potuerunt expediri per Ordinarium, nec per legatum quidẽ a latere, niſi expreſſum haberet in mandatis. Tamen hoc caſo non ſunt nullæ nec ſimoniacæ propter tractatum permutationis tacitum: Tum quia papa tantò facilius conceſſiſſet, ſi ex ea cauſa ſupplicatum fuiſſet: Tum quia non fuit ille tractatus permutationis executus, ſed eo omiſſo contenti fuerunt ſimplici mutua reſignatione in fauorem: quæ nullam correlationem ad alteram, nullam euictionis obligationem importat. Remanent ergo ſimplices reſignationes in fauorem: quæ licet mutuæ ſint, contingenna facti eſt. Et licet vna non fuiſſet facta ſine altera, tamen occaſio eſt, & non cauſa: & ſic vna nihil habet commune cum altera: nec ſunt correlatiuæ nec reciprocæ, non ſolùm quod attinet ad ſuperiorem, à quo totum pendet, ſed nec etiam in ſui ſubſtantia vinculo & effectu.

137 ¶ Et ſic ſi neoter ſatisfecit huic regulæ, & vterque poſt ſemeſtre moriatur in poſſeſſione, nullum dubium eſt locum eſſe regulæ in vtroque: etiam ſi vnus moriatur prior altero, & per obitum præmotientis vetus beneficium ſuperſtitis impetretur ab alio, qui non publicat, nec ſatisfacit huic regulæ, durante vita vltimò morientis, hæc enim regula non ſoldùm excludit primum reſignatarium, ſed etiam vltenotem & quemcunqoe illius, ſiue per ceſſum, ſiue per deceſſum, ſucceſſorem, vt expeditum eſt, ſupra eod. qu. 5. Et ſi hoc caſo ſuperſtes iam per obitum præmortui, quo viuo non publicauit, perdidit beneficium ſibi reſignatum, ſuæque negligentiæ expenſum ferre debet. Nec tamen vllo modo recuperat, nec (niſi ex noua impetratione, vt quiuis extraneus) recuperare poteſt beneficium antiquum quod reſignauit & adhuc poſſidet, verè enim vacat per obitum præmortui. nec redit ad ſuperſtitem tanquato cauſa reducta ad non cauſam: quia reſignatio non erat hoc caſu cauſata, nec conditionalis, ſed pura & ſimplex: & licèt per obitum ſuperſtitis verè vacaturum ſit, ſi contingat ſuperſtitem non in eadem poſſeſſione, non ſatisfacto huic regulæ per aliquem ſucceſſorem præmortui: tamen hoc nullum ius attribuit ſuperſtiti poſſeſſori, nec ſuo ſecundo reſignatario.

138 ¶ Quia regula nullo modo facta eſt in ipſius, nec ſiu poſterioris reſignatarij, nec aliorum deinde habentium ius ab eis vel ab aliquo eorum, fauorem: ſed potius in eius ſuorúmque conſecutiuorum odium vt ſupra eod. num. 55. Quare nullo modo illi, nec conſecutiuis ſuis prodeſſe poteſt: nec lucrum conſequi debet vnde pœnam potius meretur, *l. ſiue hæreditaria. de nego. geſt. l. relegatorum.* in fin. *de interdict. & releg. l. ſi cui.* in princ. *ex quib. cauſ. maior.* & ſic quandiu viuit iſte ſuperſtes, poteſt vetus eius beneficiũ ab eo poſſeſſum impetran per obitũ præmortui, ab Ordinario, vel à ſuperiore iure deuoluto: & euincí, minimè ſuccurente decreto *de pacificis.* cum oullũ nec colotatiſ quidem titulũ habeat, & præterea malã fideм.

139 ¶ Si verò vnus ſatisfecit huic regulæ, alter non, ſi is qui publicauit præmontot in poſſeſſione: idẽ per omnia quod niper dictũ eſt: eo addito, quod non ſolùm vtiique vacat per obitũ præmonentis, ſed etiam iocommutabiliter, ſiue ſuperſtes in poſſeſſione poſtea decedat, ſiue non: quia ſucceſſor præmortui in beneficio per ſuperſtitẽ poſſeſſo, nulla indigebit publicatione, quam ſemel factã eſſe ſufficit: nec amplius vacare poterit per obitum poſſeſſoris. Si verò ſuperſtes is eſt qui publicauit, nõ eſt, nec vnquã erit locus regulæ per obitũ præmortui in beneficio per eum reſignato: quia reſignatarius ſuperſtes ei ſatisfecit: nec dum etiã locus eſt quantùm ad beneficium præmortuo reſignatũ: ſed poſtea locus eſſe potent ſi nullus ſucceſſor præmortui ſatisfaciat huic regulæ, viuo ſuperſtite, qui in poſſeſſione veteris beneficij decedat. Si verò vterque moriatur ante tempus in poſſeſſione, ceſſat vtrinque regula, perinde ac ſi vterque poſt tempus & publicationem deceſſiſſet. Nec hoc caſu refert vter moriatur prior altero ex quo præmoriens non moritur in poſſeſſione veteris beneficij poſt tempus, ſed ante tẽpus à reſignatione quam fecit, & ſuperſtes non ſuperuiuit in poſſeſſione veteris beneficij poſt tempus, ſed infra illud à reſignatione quã fecit mortuus. Et ſic vtroque caſu videlicet mortis vtriuſqoe, ante tempus cuiuſque, vel poſt tempus & publicationem eiuſqne, neutrũ beneficium vacat per obitũ vetteris poſſeſſoris: ſed vtrumque vacat per obitũ reſignatarij. Si verò ceſſante vtrinque publicatione vnius moritur ante tẽpus reſignationis quã fecit, altero ſuperſtite: tuoc reſpectu beneficij per præmortuum reſignati, ceſſat regula; ſed in beneficio per ſuperſtitẽ reſignato pendet, quia ſi ſuperſtes quoque paulò poſt decedat infra hoc tẽpus à reſignatione quã fecit, ceſſabit partier regula in beneficio per eũ reſignato. Si vero ſuperuiuat poſt tempus, quandiu ſuperuiuit, poteſt contra eum publicatio fieri per ſucceſſorem præmortui, quo omiſſo, tunc ſopeiſtite moriente in poſſeſſione, locus erit regulæ in beneficio per eum reſignato. 140 ¶ Nec abs re calamo indulſi in hac ecbali reſignationis mutuę tantum, nec reciprocæ. Lucem enim adfert, & rationis diſcrimen oſtẽdit, cut & quaterns differt à verè reciproca, & per viam permutationis facta, in qua ſtat cõcluſio, quod altero permutãtium poſt hoc tẽpus in poſſeſſione mortuo, non ſatisfacto huic regulæ ſaltem per ſuperſtitẽ, locum habet regula, & per obitũ poſſeſſoris vacat verus beneficium tantũ, non autẽ beneficium ei permutatũ, in quo ſuperſtes reſumit ius & titulum ſine noua collatione. Et ſic non eſt diſputandum an hæc euictio ſecuta ſit culpa Simonis vel non: quia nullum damnum ſentit, ſed duntaxat non conſequitur lucrum permutationis: & ſic hæc tẽgula non infligit damnum ſed tantùm impedit lucrum, vt in ſimili dixi in regula *de infirmis. num.* 571. Prædictam concluſionem vanè amplabam & limitabam, tali cõpendio hoic materiæ finem impoſiturus: ſed animaduertens cupitam breuitatem minus ob materiæ amplitudinem & intricationem, obſcutam forè, ſtatui duas adhuc hypotheſes executere. 141 ¶ Secunda & facilior, eodem themate retenro, niſi quod Petrus deceſſit infra tempus. Fac permutationem expeditã per Legatum: ſed tempore expedinonis Petrus correptus erat in infirmitate, de qua die viceſima vel infra deceſſit: per eius obitũ Paris impetrat beneficiũ Pariſienſe, Saulus beneficiũ Senonenſe, & ambo contendunt cum Simone, vter & in vtro potior? Ceſſantibus regulis Cãcellariæ, in terminis iuris communis, certum eſt quòd Paris ſuccumberet, & Saulus vinceret. Nune autẽ regula de publicãdis non cõcurrit, ſed ceſſat. Sola autẽ regula de infirmis viget. præſupponimt enim Legatũ non habuiſſe ſpecialem facultatem detogandi illi regulæ, vel ſi habuit, non derogaſſe in reſignatione Petri & collatione facta Simoni. Solue, Simon non poteſt vinci ab vtroque: quia admiſſio vnius eſt excluſio alterius, vincitur autem à Pariде: quia verba & mens regul. *de infirmis*, verificantur: & ſic beneficium Pariſienſe verè vacat per obitum Petri, ſiue Simon publicauerit, ſiue non, ſiue etiam poſſeſſionem extruſo vel diſcedente Petro, eóque viuo, cœperit ſiue non. Quamuis autem dicta regula 18. non habeat expreſſam clauſulam derogatiuam ad inde ſequta, tamen

Solutio 1 hy-
po theſis.

2. hypotheſis.

Soluti6.

ſatis ineſt ad effectũ veræ & effectualis vacationis per obitum, per *l. non dubium. C. de legib.* 141 ¶ Præterea reſignatio Simonis cum eſſet reciproca & ex cauſa permutationis erat condirionalis, ſi Petrus quoque eidem & ex eadem cauſa reſignaret: & ſic ſi beneficium Petri non ſolũ vacaret cum effectu ex eadem reciproca permutationis cauſa, ſed etiam ſi ex eadem cauſa conferretur cum effectu Simoni: ſed tempore reſignationis Petri, reſignatio ſua morboſa erat, & iam ex cauſa in exiſtenre videlicet infirmitate habebat cauſam implicitam reſolutionis, ſi Petrus de eadẽ infirmitate, infra viginti dies moreretur: & ſic reſignatio Simonis eadem conditione ſuſpenſa fuit, quæ conditio extitit: & ſicut beneficium Petri vacauit per eius obitum, & non per reſignationem: ita beneficium Simonis nullo modo vacauit, nec reſignatum fuit: & ſic ipſo iure Simon in veteri beneficio & titulo permanſit: Paridi verò beneficium Petri adiudicandum eſt. Et ſic hic caſus longè facilior eſt priori, nec diſputationẽ meretur: & meritò, quia in priori, reſignatio Petri non erat ab initio morbida, nec fuit reſoluta ex cauſa antiqua, ſed ex noua: nec ex facto vel caſu contingente in perſona Petri, ſed ex facto vel caſu ex poſt facto contingente, & ex culpa vel negligentia Simonis. Hic autem ſine eius facto, culpa, vel negligentia reſoluitur, ex cauſa ab initio exiſtente & cõtingente ex perſona Petri: Vnde hic caſus non habet dubitationẽ probabilem, nec illũ poſui, niſi vt omnia in rẽ præſentem adducta, & velut oculis ſubiecta, clariùs elicerentur. Quod autem dixi de vtroque mittente ad Legamm, idem ſi ſola reſignatio Petri (hoc eſt facta per Petrũ) fuit expedita per Legatũ, vel etiam per Papam, ſine derogatione regulæ 18. reſignatio verò Simonis per ordinariũ. Secus caſu conuerſo, quia dicta regu. 18. non habet locũ in ordinario, vt ibi dixi nu. 30. 143 ¶ Tertia & difficilior hypotheſis retento themate primæ, fac Simonẽ naturaliter mortuũ infra rẽpus huius regulę, deinde Petrũ poſt tẽpus: nunc plures (vt fit) putà quinque litigant, videlicet Paris beneficium Pariſienſe per obitum Simonis impetratum biduò poſt eius obitũ, vel ſub alia data ante obitũ Petri. Papus idẽ beneficium per obitũ Petri; Saulus beneficium Senonenſe per obitũ Simonis, mox poſt obitum, vel ſub alia data, viuo Petro impetratũ. Sebaſtus idem beneficium per obitũ Petri. Syluius idem beneficiũ per obitũ Simonis, ſed poſt obitũ Petri impetratum. Et ſic omnes veniunt per obitũ, duo ad Pariſienſe, tres ad Senonenſe: Quis in alterutro potior eſt? Quantum ad beneficiũ Pariſienſe: pro Paride primo impetrante militant veritas & ius cõmune: pro Papo, regula & fictio regulæ. 144 ¶ Non enim ei hoc caſu ſufficeret ſola hæc regula, niſi fingeret retrò: quia non poteſt operari retrò, ſine extendi ad præterita (prout hoc caſu neceſſe eſt) niſi per fictionem. Sed fingi non debet in præiudicium tertij, nec tertiorahitur in præiudicũ tertij. c. *quamuis de reſcript.* in vj. nec etiam retrotrahitur quoad actus perfectos & conſummatos. Anton. Butr. c. *præterea de appellation.* Sed Simõ tempore mortis ſuæ vetus & canonicus erat titularius beneficij Pariſienſis, quod verè per eius obitum vacauit: & collatio facta Paridi, fuit vera & canonica collatio: & ſic actus perfectus & conſũmatus. Tum Paris prior eſt in data, & ſorte impetrauit a Papa cũ clauſula *quouiſmodo & ex cauſaliq; perſona*: & alia prægnantibus.

145 ¶ Contrà quartum ad beneficium Senonenſe, pro Saulo primo impetrante facit hæc regula, & eius fictio: ſi tamen retrò ab obitu Petri poſtea ſequuto, trahi poſſit ad tempus obitus Simonis præteritum. facit enam ſauor prioritatis datæ. Tum hic nullus alius tempore medio tertius impetrans interceſſit, cuius occaſione tertiorahi & impediri poſſit; quia tempore mortis Petri, nullus alius impetrauerat. Pro Sebaſto verò poſteriore impetrante per obitum Petri, facit veritas, hoc eſt principium veræ vacationis, & ius commune: quia tempore mortis Simonis, beneficium Senonenſe non vacabat, prout verè non vacauit per eius obitum: imò tunc nullo modo vacabat, nec vacare poterat: nec de iure communi, quo Petrus ſuperſtes, erat verus ntularius, nec per fictionem huius regulæ, quæ nondum extabat, nec poterat extare, ſed pluribus modis deficere, prout reſpectu Simonis, & beneficij Senonenſis, neceſſario & perpetuò deficit, eo ipſo quòd Simon reſignans, non eſt mortuus poſt tempus, ſed infra tempus: & conſequenter Saulus nihil impetrauit, niſi beneficium alterius & viuentis, ſiue poſtea quomodocunque vacare cœperit ſiue non.

146 ¶ Rurſus vtriuſque tam Pauli quam Sebaſti rationes faciunt pro Syluio, qui vtroſque eorundem gladis exchidere contendit: videlicet Saulum tam per rationes Sebaſti, ſcilicet de iure communi, quia Saulus beneficium viuentis & repletum nondumque vacans impetrauit, quàm per rationem ipſiuſmet Saulꝰ, videlicet per hanc regulam quia Saulus eius euentum non expectauit, ſed præproperè antequam regulæ locus eſſet, impetrauit. Sebaſtum autem, quia non vacabat per obitum Petri, nec in vim initis communis prout Sebaſtus impetrauit, ſed vacabat, & tunc demũ vacare cœperat in vim huius regulæ, & ſic per obitum Simonis, per quem modum & ex cuius perſona Syluius impetrauit. Quid iuris? Antequam decidam quo quæſtio ſit vbenor, prout corrupta & præpoſterata vera diſciplina eccleſiaſtica, etebrius vſuuerat beneficiales materias huiuſmodi litibus & intricationibus eſſe fœcundiſſimas, fac Caluum beneficium Pariſienſe per reſignationem Simonis, ante eius obitum impetraſſe nec publicaſſe, Celſum autem beneficium Senonenſe per reſignationem Petri ante eius obitum, & ſic iam ſunt ſeptem litigantes.

147 ¶ Punctus eſt duplex, ſcilicet an ſicut regula locum habet vtrinque in prima hypotheſi, videlicet quãdo vtrique permutantũ collatione facta, alter tantum poſt tempus, ceſſante publicatione deceſſit: ita locum vtrinque habeat in hac tertia hypotheſi, videlicet poſt quam ambo in veteri poſſeſſione deceſſerunt, ſed vnus infra, alter poſt tempus huius regulæ: & an locum habeat etiam in præiudicium eorum qui canonicè, etiam antequàm locus eſſet huic regulæ, impetrauerunt? Videtur quod ſic, quia in Petro vlumò motiente æquè verificantur verba & mens huius regulæ in hac hypotheſi, qua Simõ predeceſſit nõ facta publicatione, nec relicto ſucceſſore qui ea fecerit, ſicut in prima hypotheſi, quando Simon eſt ſuperſtes nec publicauit: ergo etiam pariter hic verba finalia regulæ influont ad mde & correlatiuè facta & ſequuta reſoluendo: iametſi interim canonicè & validè geſta ſint. 148 ¶ Sed aduertendum quia hoc ſecundum, omnes impetrantes per obitũ Simonis, ſiue paulo poſt eius obitũ, ſiue poſtea quandocunque viuo Petro, eorumque ſucceſſores, ſi qui ſint, videtur excludi: videlicet Paris à Pariſiẽſi, per reſoluionẽ ſequentẽ vi huius regulæ: & Saulus à Senonẽſi, quia tẽpore obitus Simonis & collationis ſibi factę nondũ vacabat Senonẽſe, nondũ locus erat regulę, Pariter Caluus excluditur à reſignatione Simonis per ſuperuenientẽ reſolutionẽ huius regulæ: & tantũ impetrantes poſt obitum Petri admitterentur, videlicet Papus ad Pariſiẽſe per obitum Simonis. Ea vacatione nunc demùm ponficata & detecta per obitũ Petri in poſſeſſione, virtute huius regulæ, & per eandẽ regulã Celſus reſignatarius Petri excluditur à Senonenſi.

149 ¶ In cõtrariũ igitur nõ eſſe hic locũ regulæ arguitur, quia ſequerẽtur maiora incõuenientia & intricationes. Quid enim ſi Petrus ſuperſtes quatuor aut quinque annos, deinde mortuus eſt in poſſeſſione beneficij pariſienſis? Si enim dicamus locum eſſe regulæ vtrinque per obitum petri, ſequuntur multa abſurda, imò repugnantia. primum quòd beneficium Senonenſe vacauit per obitum Simonis ante quin-

1. Hypotheſis.

Fictio non contra tertium.

que annos defuncti, ſaltem quod fingitur tertiũ ante tot annos vacaſſe: & tamẽ quòd Saulus primus impetrans per obitũ Simonis nihil iuris habeat, licèt prior & per verum modum vacandi nunc detectũ impetrauerit, ſed quòd extruderetur à Sebaſto quinque annos impetrante per obitũ Petri, ſi impetrauerint à Papa vel Legato cum clauſula ſolita *quouiſmodo ego ex contextu que perſona*: vel ſaltẽ excluderetur à Sylueſtro qui nouiſſimè impetrauit per obitũ Simonis, etiam ab ordinario cui ob iuſtã ignorantiam tempus non cucurrit. c. *quia diuerſitatem. de conſtit. prob.* Itẽ aliud maius abſurdum quia decretum *de pacificis* cluderetur in fortioribus terminis. Si enim habens titulum nullum, ſed colo-ratum, tuendus eſt contra omnes, virtute dicti decreti, quanto magis tertius habens titulum verum & canonicum initio? 150 ¶ Aut ergo dicemus prorſus hic A ceſſare regulam? ergo eñt ab initio ceſſabit, videlicet Petro quoque poſt modicum tempus in poſſeſſione mortuo: & conſequenter ceſſabit in prima hypotheſi: & generaliter in materia permutationis, Et ſic offendentur verba & mens huius regulæ, & locus eam fraudandi aperietur in permutatione, vt ſ. nu. 117 Aut vero dicemus locum eſſe regulæ vtrinque: & obſtant inconuenientia nuper dicta. Aut verò dicemus locum eſſe regulæ ex parte Petri vltimò morientis tantùm: & maiora inſurgunt inconuenientia? quia primùm eſſet conſtituenda differentia inter primam & hanc hypotheſim: quod eſſet abſurdum, quia ex quo alter permutantium mortuus eſt in poſſeſſione poſt tẽpus, non ſatisfacto huic regulæ, quid ad rem ſi alter ſuperuiuat vel præmoriatur, non ſatisfacto huic regulæ? C deinde regula non poteſt reſtringi ad alterum permutantium tantum, quin ſcindatur: atqui ſcindi non poteſt, ſed aut tota ceſſare debet, aut tota integrum habere effectũ, non ſolùm quoad reſignationẽ priùs ab altero præmortuu factam, ſed etiam quoad omnia inde ſequuta. Nec valet ſi dicas quòd hæc regula vi quidem ſua, influit ad omnia: niſi tamen aliud impediat, videlicet decretũ *de pacificis*, quo nouũ ius aliunde quàm per reſignationem vel obitum præmortui quæſitum eſſet tertio, quia quomodocunque, etiam a cauſa extrinſeca, effectus huius regulæ impeditur ex vna parte permutationis, debet etiam impediri ab alia cum ſint correlatiuæ, atque ita diuerſo iure cenſeri Solutio affir-matiua. nequeant, vt ſ. n. 125. Quid igitur dicendum? 151 ¶ Solue affirmatiuè in vtroque puncto, videlicet locũ eſſe D regulæ vtrinque, etiam in præiudicium eorũ qui canonicè tẽpore medio impetrauerunt, & etiam ad eorum commodũ reſpectiuè, ſcilicet quatenus & mens & deſiderium huius regulæ exiguot: & ſic omnia plana ſunt & omnia abſurda & incõuenientia ceſſãt. Itaque Paris obtinebit beneficium Pariſienſe recens vacans & impetratum per obitum Petri, Saulus autem remanebit in beneficio Senonẽſi cæteris omnibus excluſis, idque reſpectu Sauli, non in vim decreti *de pacificis*, quo non indiget, etiam caſu quo Petrus plures annos ſuperuixit: ſed eodem vniformi iure dictæ permutationis reſolutæ, ſiue Petrus mudicũ, ſiue diu ſuperuixerit. Non obſtat reſpectu Petri quòd is non poteſt obtinere per fictionem huius regulæ, niſi etiã hæc fictio retrotrahatur in præiudicium tertij, videlicet Paridis canonicè prouiſi de beneficio Pariſienſi per obitum Simonis, qui verus titularius deceſſit, vt ſ. nu. 134. quia licet Paris per obitum Simonis habuerit verum ius & verum titulum: tamen ius habuit reſolubile, quale Simon habebat, videlicet niſi reſignationem factam Simoni deceſſori ſui publicaret viuo Petro, quemadmodum Simon ad conſeruandum ius ſuum publicare tenebatur. 152 ¶ Non enim ſucceſſor habet ius firmius, licèt capiat illud à ſuperiore, vt ſ. eod. q. 5. generaliter concluſum eſt, hanc regulam extendi & retrò trahi contra omnem, ſiue per ceſſum, ſiue per deceſſum, reſignatarij ſucceſſorem. Et alioquin paſſim fraudaretur hæc regula: nec fit iniuria ſucceſſori, ſi eòdem & non potiori iure quàm deceſſor vtatur, præſertim quando non ſolùm ſucceſſit in negligẽtiam deceſſoris, ſed etiam eam continuauit, vt hic. 153 ¶ Si ergo hæc regula meritò & iure optimo trahitur retrò, etiam contra tertium ad reſoluendum & extinguendum: ergo mero iure, nec minori ſed maiori merito, retrò trahi debet ad confirmandum. Data enim eadem ratione & capacitate extremorum, fictio non debet eſſe potẽtior ad reſoluendum & auferendũ retrò, quàm ad confirmãdum. Sed hîc non ſolùm eſt eadem, ſed maior ratio & capacitas ad confirmandum Saulo, quam ad auferẽdum Paridi. Patet, quia in pũcto mortis Petri, nullus alius erat impetrans intermedius impediens coniunctionẽ extremorum retrotractionis & confirmationis collationis Sauli: & nullius ius tollitur, vt ſ. nu. 108. Et ſi quis fors fuſſet, nihil obſtaret: quia quemadmodũ Simon non acquiſierat beneficium Pariſienſe abſolutè, ſed commutabiliter, ita non perdiderat beneficium Senonenſe abſolutè, ſed commutabiliter. 154 ¶ Et reſignatio per Simoñẽ facta Petro, conditionalis erat, non conditionẽ ſuſpẽſiua, quæ non habet locũ in his collationibus beneficiorum. c. 2. *de elect.* in 6. ſed conditionali reſolubili à iure approbata, & in vſum recepta, vt per Fede. de Sen. tract. permut. q. 8. Gen. con. 45. in fin. Bonifa. de vitali. cle. *voica. col. penul. verb. ex iſtis infertur. de rer. permut.* Philip. Dec. c. *cum venerabilis. col* 8. *nu.* 18. (vbi iu anno. dixi) *de except.* quæ cõditio extitit. Quod autem operatur reſolutio ſequens ad auferendũ etiam tertiũ titulũ beneficii Pariſienſis, idẽ fortiùs operatur ad reſtituendũ etiã retrò titulũ. Senonenſis Vnde etiã ſi Saulus promiſſos fuit nun per Ordinariũ, ſed per Papã, vel Legatũ etiã ſiue clauſulis *quouiſmodo*, ſed ex capite Simonis dũtaxat, idẽ eſt. Nec debet collatio Papæ vel Legati cenſeri ſubreptitia, ex eo quòd non eſt expreſſum quod noodum vacabat per obitũ Simonis, ad quem ſupplicatio limitabatur, ſed quod ſpectabat ad Petrũ: & incertũ erat an Petrus moreretur intra tẽpus, vel poſt: vel an Paris publicaret viuo Petro, vel num: quia Papa vel Legatus non minùs cõtuliſſet ſupplicati per obitũ poſſeſſoris. 155 ¶ Amplio etiã ſi Simon poſt dictam permutationẽ, ea tacita reſignauit beneficium Senonenſe in fauorẽ Seij: quia non eſt obid ſubreptitia collatio Papæ vel Legati facta Seio, ſed euentu ſequuto cõfirmatur: tum quia hoc procedit ex natura & ſtatu materiæ ſubiectæ, videlicet propter implicitum cõmutabilem ſtatũ prioris reſignationis factæ Petro: tũ quia hic effectus ſit fictione & operatione legis, quę fortiùs & efficaciùs penetrat: & tunc Seius excludet Saulũ: & omnino idẽ vtrinque generaliter dicendũ eſt acſi dicta occulta permutatio, ſeu noo ritè publicata, nunquã ſequuta fuiſſet: ità vides omnia plana, & omnes turbines pulchrè ſedatos. Quid ſi noua, modico addito rectudelicat tẽpeſtas? nec eodẽ tertię hypotheſis themate retento, Paridẽ, viuo Petro publicaſſe. Nun enim dubiũ eſt quin non ſolũ reſignatarius reſignatarij, ſed etiã quuis per eũ obitũ vel ex eius cap. prouiſus, æquè publicare poſſit infra reſiduũ eiuſdẽ tẽporis, vt cedens vel deceſſor poterat per uot. ſ. eo. q. 5. Sed nõne ſatis nouas ingruere tẽpeſtates & inticationes? Certè non tædet me laboris in re ià mihi elaborata & exploratà: ſed prolixitatis & chartarum tædet. Quare omiſſa colliſione argumentorum & inconuenientium hinc inde. 156 ¶ Breuiter reſoluens dicu, quòd aut Paris publicauit incontinẽti, vel re integra, puta infra annũ: & bene habet, & obtinebit beneficiũ Pariſienſe, etiam agendo poſſeſſorio ſi turbetur per Petri ũ: qui etiã poteſt habere poſſeſſionẽ Senonenſis, vel per eũ ſtat: quia Saulus, vtpote ſ. annũ, nullã acquiſiuit poſſeſſionẽ vel ius excludẽdi aut impediẽdi iudiciũ poſſeſſorũ Petri in beneficio Senonẽſi: nec vllũ ius in eo habet, nec ſpẽ quidẽ: niſi per mutatio reſoluatur ex cauſa veteri in exiſtenti & retro actiua: quę ſpes ex patte petri prupter defectũ pu-

Modica circunſtantia inuariat.

P. blicatiõ infra annũ.

blicationis ab eo faciendæ prorſus defecit, mortuo Simone infra tẽpus: & ſic reſolutio vi huius regulæ non poteſt amplius contingere nec ſperari ex parte Petri. Ex parte verò Simonis ſen publicationis per eum faciendæ pendebat, non obſtante eius obitu, & pendere poterat quandiu viuit Petrus: ſed defecit per publicationem ritè & debitè factam per Paridem, vel alium habentem ius in beneficio Pariſiẽſi exceſſu vel deceſſu Simonis. At verò Paris publicat ex interuallo, quo res non eſt integra ad implendam permutationem cum effectu, putà poſt annum vel triennium pacificæ poſſeſſionis Sauli: Et tunc, etiam ſi poſt annum tantùm, res non eſt expedita: quia Petrus licèt nõ impediatur, nec impediri poſſit à beneficio Senonenſi per hanc regulam, ex quo Simon deceſſit infra tempus, & licèt poſſit illud vendicare ſi velit de iure communi,

Poſt annum.

157 ¶ Tamen non tenetur litem inferre Saulo poſſeſſori, ſed poteſt contentari via retentionis & exceptionis, videlicet retinendo beneficium Pariſienſe, donec ſibi detur libera & vacua poſſeſſio Senonẽſis, iuxta *l. Iulianum. §. offerri. de actio. empti.* Et quãuis Petrus fuerit in culpa non vigilando, ſaltem poſt mortem Simonis, ſed permittendo beneficium occupari, & vltra annum poſſideri per Saulum: tamen primò Pariſquoque fuit in culpa non publicando per annum: quę culpa grauior eſt ſimplici negligentia Petri, qui honeſtã habebat cauſam excuſationis à lite inferenda, etiã infra annum, ex quo pacificè poſſidebat vetus ſuum beneficium: prout etiam de iure poteſt illud tenere, adminiſtrare, & poſſeſſioni incumbere, vſq; ad aduẽtum ſucceſſoris: vt decidit Imo. in cle. *de reuunt.* etiam in fortioribus terminis, videlicet in reſignatione ſimplici *l. meminiſſe de offic. præſid.* igitur multò magis in reſignatione reciproca permutationis, in qua aliud accedit, videlicet implementum reciprocum prius cum effectu offerendum, alioquin legioma eſt ſucceſſoris depulſi per d. §. *offerri.* vnde non tenebatur Petrus nouũ poſſeſſorem beneficij Senonenſis in ius vocare.

158 ¶ Præterea, laudabilis eſt etiã in ſimplex & verecunda cogitatio eius qui lites execratur, inquit Vlpia. in *l. Item re §. de alienatio. iud. mutan. cauſ. fact. r. cõſtitutionẽ. §. ſtatutum. de verb. ſig. vſ.* in 6. Geminia. conſ. 129. n. 4 etiam ſi ob id de iure ſuo remittat. vt hîc Petrus malebat perdere commodum permutationis, quam litem inferre, præſertim quando nullo priuato apparẽte vetus beneficium pacificè poſſidebat. Contra Paris poterat ſtatim publicare, & ſine lite, quia publicatio actus extraiudicialis, eſt, & eius omiſſio non eſt laudabilis, ſed potius vituperanda, ſicut ſtudioſa occultatio eius qui ſuſpectam habet lucẽ. Cùm ergo Paris ſit in maiore & odioſiore culpa, non fit compenſatio; imò poteſt Petrus negare culpam per prædicta & ſequentia: vel illam merito reiceret in Paridem, cuius negligentia non ſolũ ſuſpecta eſt, & vituperabilis & inſidioſa, ſed etiam cauſam probabilem præſtitit Petro non inquirendi Saulum nouum poſſeſſorem Senonenſis infra annum, cùm nullus rualis apparet. Et ſortè Petrus literis deditus non conſenſerat permutationi niſi in gratiam Simonis commilitonis ſui iiſdem literis: & ſic non expediebat Petro præſertim nullo impulſore, dicam inferre Saulo potentiori fortſan & rixoſo. Liquet igitur quòd poteſt Petrus exceptione ſeſe tueri aduerſus Paridem præſertim poſt annum apparentem, donec Paris efficaciter offerat, & faciat liberam & vacuam poſſeſſionem beneficii Senonenſis relinqui Petro: quo non præſtito, ſed deficiente (licet non reſoluatur permutatio per hanc regulam) tamen poterit reſolui, & ad non cauſam reduci per ius commune, ex quo nondum realiter executa fuit, quod dependet à multis & variis circunſtantiis facti.

Rebus ſic ſtãtibus.

159 ¶ Nec obſtat quòd Petrus ſolus pœnitere non poteſt. *l. ſicut. C. de act. & obl.* qui vt omittã non prorſus improbabiliter dici poſſe verum id eſſe, tẽpus ſic ſtantibus, (vt etiam in materia contractuum à duorum voluntate dependentium latè tradunt Iaſon in *l. quod Seruus de condict. ob cau.* Io. Firmia in tr. *gabella.* par. 2. q. 5. Dom. And. Tiraq. in *repet. d. ſi vnquam in prim. n.* 125. *& n.* 161. cum ſeq. *C. de reuo. donat.*) ſcilicet viuo Simone congertone ſuo, qui cum amicare ſolebat, nec negotium habere formidabat. Secus eo immaturè & inopinatè præmortuo, & beneficio Senonẽſi per eius obitum ab alio de facto, impetrato: quimox poſſeſſione occupata ſeſe liti parat, omnia negaturus, facturus & protracturus, quicum Petrus, fortè ſimplex & ſenex meritò detrectat habere negotiũ, quq; (vt ſæpe vſuenit) non conſenſerat permutationi, niſi precibus Simonis commilitonis ſui. Nnuc autem repentè ſtatu rerũ inuerſo, locum fidelis & pacifici amici, potens, ambitioſus & rixoſus aduerſarius occupauit, qui ſe ad litem eámq; ſibi neceſſariam parat, videns, niſi permutationem euertat, actum eſſe de iure ſuo, ſęque perditurum beneficium impetratum, nec habiturum beneficium Petri, quod etiam ſine noua impetratione habere non poſſet cuius nouæ impetrationis occaſio per alium præcepta eſt, videlicet per Paridem.

160 ¶ Nonne Petrus etiam infra annum, probabiliter cauſari poteſt ſe nou permutaſſe, niſi in gratiam Simonis, cuius mores nouerat, qui cum ſciebat nullam litem fore, quem ſi cogitaſſet præmoriturum, nunquam permotaſſet, & multò minus ſi cogitaſſet tam repentè rebus non exequutis, præmoriturum: & adhuc minus ſi cogitaſſet ſe in ſenili ætate ſua litem habiturum, & ſic quòd rerum ſtatu præter. imò contra ſpem & finalem intentionem mutato, non tenetur ſtare permutationi, præſertim cum hæc mutatio rebus adhuc vtrinque, quantum ad exequutionem facti integris euenent: ſaltem poſtquam per annum (quo nullus riualis in beneficio veteri apparuit) ſaluus interim factus eſt ſuperior in poſſeſſorio, ita quòd neceſſe eſſet eo poſſidente, petitorium intentare, non ſolùm cum laboribus & ſumpnbus longis & magnis, ſed etiam Petro ſeni perituris. Sed vt admittamus eum pœnitere non poſſe, etiam conſentiente Sailo, io præiudicium tertij, qui in ius beneficij defuncto permutan ſucceſſit, tamen licet non poſſit mero iure & alio nõ probato pœnitere, verum eſt proprie & abſolute: Sed poteſt ſaltem indemnitati ſuæ conſulere, quæ eſt, vt non teneatur dicam inferre Saulo, præſertim potẽtiori & rixoſo, & adhuc in petitorio inutili futuro, ſed vt exceptione & retentione vti poſſit de iure communi, donec ſibi pacificè & cũ effectu impleatur, quemadmodum Simon omnino & prius facere tenebatur, per d. *l. Iulianum. §. offerri.* Nec enim Paris poteſt eſſe melioris cõditionis, nec plus iuris habere quã Simon deceſſor ſuus. Hactenus ſatis eſt peritiales & circũſtantias facti quibus articulus hic inuolutus eſt, indicaſſe.

Publicare poſt triennĩ.

161 ¶ Si igitur vt ſuprà num. 146. Paris publicare vult, & apparet poſt triennium pacificæ poſſeſſionis Sauli: & tunc res expedita eſt fieri non poſſe, nec Paridem, aut alium admiſſibilem eſſe, nec in poſſeſſorio, nec in petitorio contra Petrum, etiam nec tetrocesſionem, nec aliud coloratum allegantem: quia licet Petrus directò & ex perſona ſua non iuuatur decreto *de pacificis*, tamen iure communi ſatis iuuatur & tutus eſt, in conſequentiam eius, quod Saulus virtute decreti *de pacificis*, tutus eſt tam in poſſeſſorio quam petitorio, & ius incommutabile nactus eſt, & ſic permutatio reſoluta eſt. Cuius temporis negligẽtia & effectus dicti decreti ſiue legalis euictio inde ſequuta, non eſt adſcribẽda culpę Petri, per prædicta, ſed regerenda in Paridẽ, vel quoſcunq; ius prætendere volẽtes in beneficio Pacif. prętextu dictæ permutationis eorũmq; negligentiæ & culpæ odioſæ & vituperandæ imputãda. Quod ſi quis per obitũ Simonis vtrumq; beneficium; vel omnia eius beneficia impetraſſet, tes pariter expedita eſſet: cũ ſuæ facultatis eſſet permutationi prõpriæ, ſatisfacere,

ſatisfacere, & ſic quandocumque viuo Petro publicare, & permutationis executionem offerre & exigere.

4. Hypothesis. 162 ¶ Antequam totius huius q. materiam reſoluam, accipe quartam hypotheſim. Thomas canonicus prębendarus & Archidiaconus Stampenſis in Eccleſia Senonenſi, permutat illa duo beneficia cum Hugone ad prioratum curatum regularem, & ad aliam parochialem ſæcularem. Et quia beneficia quæ Thomas reſignat, ſunt vberiora fructibus beneficiorum Hugonis, dictus Hugo (vt de facto vidi, & quotidie fit) promittit facere quòd Marcus reſignabit, & validum procuratorium dabit ad reſignandum quandam ſuam capellaniam, in fauorem Guidonis per dictum Thomam nominati, omnia ſub beneplacito Papæ, qui ſupplicationi dictorum Thomæ & Hugonis, Fiat, ſubſcripſit. Itaque Marcus reſignauit capellaniam ſuam in fauorem Guidonis ſiue ſimpliciter, ſiue expreſſa contemplatione dicti concordati, & fuit collatio facta Guidoni, qui ſolus negligens fuit publicare: vel furrè Thomas dominus eius non fuit æquè ſollicitus bullas quoque capellamæ ſeorſum leuare & mittere Guidoni: & interim Marcus in poſſeſſione capellaniæ, poſt ſemeſtre morinur, & per eius obitum proundetur Titio, An Titius excludat Guidonem? & ſi excludit, an illa permutatio reſoluatur? Non enim dubium eſt quin verba regulæ reſpectu capellaniæ verificentur in Marco & ſimiliter meus & omnes rationes in quibus fundatur hæc regula, concurrunt in fauorem Titij prouiſi per obitum poſſeſſoris. Ergo punctum eſt, an poſſit regula locum habere in capellania abſque eo quòd aliorum beneficiorum permutatio reſoluatur: & non poſſit, an melius & verius ſit, ceſſare regulam hoc caſu, ne alter permutantium damno afficiatur: an verò æquius & verius ſit ſtandum regulæ in capellania, etiam ſi reſoluta permutatione alter damno afficiatur: & vtrum permutantium æquius ſit damnum illud ferre.

163 ¶ Breuiter omiſſa colliſione argumentorum, dico quòd omnino locus eſt regulæ in dicta capellania, quæ vacauit per obitum Marci, ſiue reliqua permutatio debeat ob id reſolui, ſiue non: & ſatius eſt permutantes ad priſtina iura redire, lucrúmque permutationis perdere, quàm hanc regulam vtilitatis publicæ cauſa latam, reſtringi. Titius ergo in poſſeſſorio & in petitorio vincit omnino Guidonem, nec idcircò Thomas repetere poteſt antiqua beneficia, nec permutationem executam reſcindere, nec nondum executam impedire, ſed ei parere tenetur tradente Hugone vacuam poſſeſſionem beneficiorum per eum permutatorum, etiam ſi non tradat Guidoni poſſeſſionem capellaniæ: ad quam non tenetur, nec eam promiſit, ſed tantùm facere promiſit quòd Marcus famulus ſuus (quem cuſtodem vocant) eam cum effectu reſignaret in fauorem Hugonis, quod factum eſt eo ipſo quòd collatio facta fuit Guidoni. huiuſmodi enim permutatio exorbitans eſt, cum debeat fieri de beneficiis ſuis tantùm, c. vnico. *de rer. permutat.* in 6. ſed capellania non erat beneficium ipſius Hugonis ſed alienum, videlicet Marci, & ſic non potuit permutari, prout non fuit propriè permutata, nec promiſſa permutari, quamuis in ſupplementum pretij fuerit huiuſmodi factum alienum promiſſum. Quæ promiſſio de ſe nulla eſt, ſimoniaca, & abuſiua, nec de ſe multò minùs de iure, valet, ſed ex ſola gratia & diſpenſatione Papæ, qui eſt ſupra omnia hæc iura pontificalia, c. *propoſuit de conc. ff. prębend.* itaque hæc diſpenſatio ſtrictiſſimè interpretatur, & ſufficit quòd de modico operari poſſit: nec vlterius obligat quam expreſſum ſit in concordato per Papam ſupremum horum dominum, homologato. Subſcit ergo factum eſſe quatenus ſcriptum eſt: reliquum autem & euentum debet Thomas ſibi acceptum ferre.

164 ¶ Sed ſi quid oppoſita ſit clauſa de vniuerſo concordato reſoluendo, & ad priſtina iura ſine noua collatione redeundo, ſi vel vnum ex ſingulis deſit? Reſpond. idem, quia clauſula generalis non egreditur vires & metas ſcripti ſeu diſpoſitionis principalis. Si igitur Thomas volebat redire ad priora beneficia, vel ea retinere, niſi Guido factus eſſet poſſeſſor capellaniæ, & ſic quòd per obitum vel caſum contingentem in perſona Marci reſignatio ſua per hanc regulam vel aliàs reſolueretur, debebat curare hoc ſpeciatim ſcribi in concordato, & homologari à Papa: aliàs ſibi imputet, acceptúmque ferat. Non obſtat quòd ſi principalis permutatio ſine ex parte Thomæ, ſiue ex parte Hugonis inciperet reſolui, tota etiam reſolueretur & paritet reſignatio Marci, qui rediret ad ſuam capellaniam, & extruderet Guidonem: quia non eſt inconueniens, ſed naturale, quod acceſſorium ſequatur naturam principalis, & ab eo regatur & eo reſciſſo, reſcindatur. c. *acceſſorium. de reg. iur.* in 6. vbi latè Petrus Auchar. l. *cum principalis*, vbi Philipp. Dec. *de regul. iur.* gloſ. in l. *ſi patronus* §. *patronum.* in verb. *Fauiana. ſi quid in fraud. patron.* Secus è conuerſo: quia principale per acceſſorium, nec confirmatur nec infirmatur, l. *ex pupillari. de vulg. & pupill.*

5. Hypothesis. 165 ¶ Sed quid ſi ille tertius eſt etiam principalis compermutans? vt hac quinta hypotheſi, duo fratres vel ſocij Caius & Seius habentes ſingula beneficia in locis remotis vel extra patriam, cupientes ea commutare beneficiis in eodem oppido vel ſolo natali ſitis, permutant ea cum Titio habente canonicarum & curam parochialem Bleſis: & collationibus hinc inde ſanctis, Caius, cui collatus erat canonicatus, publicat ibi collationem ſuam, vel, quod plus eſt, realem poſſeſſionem, Titio diſcedente, capit. Seius autem, dum ſarcinulas fortè colligit, tardat aliquantulum, & Titius moritur in poſſeſſione curæ poſt menſem ſi apud Ordinarium, vel poſt ſemeſtre ſi Romæ reſignauit: & ſic cura impetratur per eius obitum & confertur Baldo. An bene, ſitque locus huic reg. & ſi ſic, an Caius quoque poſſit reſilire à permutatione & redire ad vetus beneficium, etiam per obitum Titij collatum Mæuio, eúmque excludere? Et primò ad primum, videtur ceſſare Regula, per argumenta pro negatiua adducta in 5. hypotheſi num. 122. cum ſequent. Et vltrà alia ratione quia Caius ritè publicauit. Cùm igitur vna ſit permutatio, vnus contractus vel tractatus, ergo publicatio vnius prodeſt alteri præſertim ſocio publicantis, cuius etiam ipſius publicantis intereſt: quia ſorte Seius interim curabat communia negotia in veteribus beneficiis. Imò non poterat publicari huiuſmodi collatio Caij, de canonicatu Titij nec in notitiam publicam obire Bleſis, quin etiam publicaretur vel in publicam notitiam abiret reſignatio curæ eiuſdem Titij & collatio facta Seio. Vtrumque enim beneficium ſitum eſt in eodem oppido, eóque paruo, licet inſigni & pereelebri, ſed in quo facilè per totum oppidum quid increbreſcit. Tum vtrumque beneficium ad eandem perſonam ſpectat, & concurrit identitas negotij: ita quòd non poteſt pars huius permutationis publicari, quin tota publicetur, prout totius negotij mentio ſit in poblicando, & ſic videtur ceſſare hæc regula, non per limitationem, ſed per ſatisfactionem ipſius regulæ.

166 ¶ Sed his non obſtantibus dico locum eſſe pœnæ huius regulæ, cum verba & mens conueniant. Non obſtant priora vetera argumenta: quia diluta ſunt ſupra eod. num. 127. cum ſequent. Non obſtat nouum vltimum argumentum: quia publicatio Caij

limitata eſt tam reſpectu materiæ quàm reſpectu perſonæ. Patet, quia eſt facta tantùm de canonicatu, & nomine Caij tantùm, non tamen pro cura; nec nomine Seij. Et ſic limitata cauſa non poteſt extendi, nec limites ſuos egredi: tum quia non eſt ſatis publicam fieri reſignationem, reſignante manente in poſſeſſione, niſi poſſeſſio quoque petatur ab eis quos id contingit: ſed poſſeſſio curæ nec petita quidem fuit, & nil geſtum nomine Seij nec ſufficeret geſtum nomine Stij niſi hoc quoque reſpectu, integrè ſatisfactum fuiſſet huic regulæ, videlicet publicando in ipſius curæ loco, & poſſeſſionem petendo, &c. Et ſic non eſt verum quòd publicatio canonicatus pro Caio, implicet publicationem curæ pro Seio. Bene verum eſt in publicum abire: ſed non ſufficit, niſi ſecuetur forma huius regulæ, ex quo nihilominus Titius remanet in poſſeſſione curæ, Tum in publicatione Caij, non fit mentio de cura & Seio, niſi enuntiatiuè, non propter ſe, ſed ob aliud.

167 ¶ Regula autem exigit principaliter propter ſe diſpoſitiuè ſerióque publicari. Tum non publicatur reſignatio facta Scio tanquam debeat exequi vel effectum ſortiri de præſenti, imò nec præſupponitur neceſſariò ſubſiſtere de præſenti, ſed tantùm publicè recitatur aliquid factum de præterito, de quo in præſenti nihil exigitur, nec diſponitur: quod non eſt publicare ſecundùm mentem & deſiderium huius regulæ ſed tantùm recitare: quod non ſatisfacit, nec infert de præſenti. potuit enim interim ius Seij renunciatum eſſe, vel remiſſum. Et ſic non innoteſcit quod Seius ipſe poſſit & velit vti. Amplio, etiam ſi collatio & corporalis inueſtitura vtriuſque beneficij ſpectent ad eundem Ordinarium, apud quem Caius publicauit. Ex quibus etiam liquet in ſimplici duorum permutatione, publicationem vnius non prodeſſe, nec ſatisfacere pro alio etiam ſi beneficia ſint in eodem loco vel tecto & ad collationem eiuſdem,

168 ¶ Nunc ſecundam partem huius quæſtionis & 5. hypotheſis videtur permutatio vtrinque reſcindi: & ſic etiam reſpectu Caij, cùm ſit vnus contractus, qui non poteſt claudicare. Iaſ. 2. § *& horum.* nn. c. *de verbor. obligat.* nec in parte reſcindi, & in parte non, vt ſupra num. 15 5. Imò etiam plures contractus per ſe diſtincti, ſi tamen correſpectiuè mutuaque contemplatione facti ſunt, pro vno habentur: nec vnus ſine altero reſcinditur, etiam ſi ſint in diuerſis inſtrumentis. Phil. Cor. conſil. 23. col. fin. lib. 3. do. And. Tiraq. Rep. l. *ſi vnquam.* ver. *donatione largit.* num. 101. *C. de revoc. donat & in tract retract. pro.* num. 76. dixi in tract. *vſur.* qu. 60. nu. 407. & in annotat. ad Philip. Dec. l. *legem.* nu. 18. *C. de pact.* Et alioquin deciperetur Caius, qui aliàs non publicaſſet, nec reliquiſſet vetus ſuum beneficium, niſi vt haberet ſodalem ſuum in eodem tecto vel oppido.

Plures contractus quando pro vno habentur.

169 ¶ Quid enim ſi duo fratres habentes beneficia in eodem oppido vecto, ſed ea longè à patria, venerunt ad hanc permutationem ſpe non viuendi in ſolo natali? & ſic non debent decipi: quod eſſet ſi permutatio reſcinderetur quoad vnum tantùm Philipp. Dec. conſil. 421. Non obſtat ſi quis dicat tot eſſe permutationes quot ſunt paria beneficiorum: quia huiuſmodi permotatio non fit niſi de beneficio ad beneficium, & ſic reſpicit rem non perſonam. Contranum enim apparet ex hypotheſi precedenti, vbi duo permutant quatuor beneficia, & tameo non ſunt duæ permutationes, ſed vna duntaxat: etiam ad hunc finem: quod ſi vnum de beneficiis principaliter inter eos permutatis euincatur, vel quòd vnum non ſubſiſtat reſoluitur permutatio quoad omnia, etiam acceſſoriè per tertium reſignantem, igitur & hic, vbi permutatio æquè facta eſt ad certa beneficiorum corpora, ſicut & ibi. Non obſtat quòd ibi permutatio beneficiorum facta eſt confuſè, ſed hîc in ſingula beneficia, de certo beneficio ad certum beneficium: quia adhuc hoc caſu, etiam ſi in ſingula capita prétium conſtitutum ſit, tamen vna conuentio eſt, & omnium ſit redhibitio propter vnum, ſi manifeſtum eſt (vt hic) non fuiſſe permutatum, niſi ſimul, l. *cum eiuſdem* §. *interdum de ædil. edict.* quod Vlpian. extendit in fratribus & in perſonis contubernio iunctis, l. *plerumque. l. vel fratres.* eod. tit.

170 ¶ Quibus non obſtantibus contrarium dico: quia hic ſingula beneficia cum ſingulis beneficiis ſpecialiter & nominatim permutata ſunt: & habet locum regula quòd tot ſunt permutationes quot paria beneficiorum inuicem permutata. l. *ſcire debemus. de verb. oblig.* & quòd ſingulæ permutationes ſuam naturam ſeruare debent, d. l. *cum eiuſdem* in pr. l. *ædiles aiunt.* ad ſi ver. *ſed ſi duo paria de ædil. edict.* Non obſtat quòd vnus nõ etat permutaturus ſine altero, vt ind §. *interdum* quia illa erat affectio carnalis; ſaltem quantumuis aliàs licita & honeſta: tamen priuatum affectum vel commodum ſociorum concernebat: & ſic impertinens eſt, nec de ea curatur in materia beneficiorum Eccleſiaſticorum. Et ſic in hac materia non eſt locus limitationi de qua in dicto §. *interdum.* cum l. ſequent. *de ædil. edict.* & ſic maner regula, de qua in d. l. *cum eiuſdem.* in princ. ind l. *ſcire debemus.* in l. *quod ſæpe.* §. fin. *de contrab. empt. & vendit. l. in bello.* in fin. *de capt. & poſtlim reuerſ.* Philip. Dec. conſil. 344. col. fin. Tum etiam ſi expreſsè paciſci voluiſſent quòd vnus eorum, puta Caius permutabat, modò Titius cum Scio permutaret, & non aliàs: non valuiſſet huiuſmodi pactum de reſoluenda permutatione facta cum Caio, niſi permutatio facta cum Scio ſubſiſteret, vel contra: nec Ordinarij poſſent huiuſmodi clauſulas vel pactiones expreſſe approbare: ergo multominus tacitè, niſi fuiſſent homologatæ per Papam vel Legatum: ſpecialem ad talia poteſtatem habentem:

171 ¶ Quia iure communi omnis pactio vel regreſſus prohibitus eſt & ſimoniacus in iſtis, vt in reg. præceden. numero 79. & duntaxat excipitur tractatus ſimplicis & rotundæ permutationis: reliqua manent ſub prohibitione iuris communis. vnde non licèt permutare, nec ſimpliciter quidem reſignare, vt tu permutes vel reſignes cum alio, vel vi penſionem ſuppleas. Ioan. And. Gemin. Philipp. Franc. in c. 1. *de rer. permutat.* in 6. Ludo. Roman. conſil. 317. Philip. Dec. conſil. 141. nnmer. 1. vbi in annotat. dixi, Quod igitur expreſsè fieri nequiuiſſet, multò minus tacitè. Quæ procedunt etiam ſi permutantes ita egiſſent habito reſpectu principaliter ad vtilitatem Eccleſiæ & commodioris miniſterij: quia iure pontificio non ſufficit id inter eos canonicè tractari, ſed hoc diœceſanis, cauſa cognita, reſeruatur. c. *quæſitum. de rer. permutat.* Non obſtat primum: quia hic ſunt diuerſæ & ſeparatæ permutationes. Non obſtat exemplum hypotheſis quartæ: quia licèt ibi certa quatuor eſſent corpora beneficiorum, vt hic: tamen vnum non fuit magis permutatum cum vno quàm cum altero, ſed confuſè, prout duo tantum erant permutantes. & ſic ibi vna tantum erat permutatio: ſed hic duæ. Et multò magis idem dicendum ſi Caius & Seius non cum vno Titio, ſed cum duobus, putà Tino & Mæuio, permutaſſent: quantumuis eodem tractatu & intentione vnum tantùm induduum actum & per reſolutionem in vno, reſolubilem in totum faciendi, ſed fixi hypotheſim in caſu difficiliori.

Diuiſio.

172 ¶ Nunc fundamentis totius materiæ facilè & diſtinctè per diſputationem inſigniorum particularium caſuum (ad quos cæteri reduci poſſunt)

Concluſio Quæſt. 8.

reſeratis, breuis eſt & expedita totius huius 8. quæſt. A deciſio: videlicet quòd hæc regula locum habet in permutatione: ſiue verba verificentur in vtroque, de quo non eſt dubium: vt quando vterque moritur poſt tempus in poſſeſſione citra publicationem: ſiue in altero permutantium tantum verificentur: quo caſu ſeſoluitur permutatio etiam ex parte alterius, ſiue ſuperſtitis, vt in prima: ſiue etiam ante tempus prædefuncti, vt in tertia hypotheſi. Et hoc videlicet de reſolutione etiam ex parte alterius, tam virtute huius regulæ non directa, ſed conſequutiua, quàm virtute iuris communis. Concluſionem noſtram affirmatiuam

Limit 1. 173 ¶ limito, primò ſi permutatio non proceſſerit ex affectu vel arbitrio priuatorum, ſed diœceſani decreto ex cauſa vtilitatis vel neceſſitatis Eccleſiæ, cauſa cognita, interpoſito B iuxta formam iuris, in cap. *quæſitum*. vbi latè Imo. *de rer. permutat.* quia tunc, etiam ſi alter monatur in poſſeſſione poſt menſem citra aliam publicationem vel poſſeſſionis petitionem: tamen per eius obitum non vacat beneficium ab eo poſſeſſum, ſed beneficium ei permutatum. nec reſoluitur, ſed rata manet permutatio: nec locus eſt huic regulæ, ſiue inter conſentientes, ſiue inter inuitos factum ſit: Tum quia in huiuſmodi permutatione ceſſant fraudes & rationes finales propter quas lata eſt regula: Tum quia epiſcopalis illa cauſæ cognitio, & ſententiæ vel decreti publicatio, præpollent formæ huius regulæ, & maiorem inducunt publicationem, & multò plenius ſatisfaciunt formæ & intentioni huius regulæ. Quod

Forma mandati non excreditur ſi pauper ſimpleæ. aurem pluris eſt, vtique tanti eſt, l. *cum furtis. de in lit.* C *iurand.* & forma mandati quantumcunque ſtricta, pleniùs cenſetur obſeruari quando fit melior conditio, l. *præterea. l. diligenter.* in fin. *mandat.* & magis attenditur vtilitas & finalis cauſa quàm forma, Bald. c. *vltimo.* col. 2. *de offic. de leg.* & in rubr. extra. *de procurat.* in princip. per l. *ſi hominem mandas.* Iaſ. l. *ſi procurator. C. de procurat.* Alexan. conſil. 40. nn. 10, vbi tetigi li. 5. Huiuſmodi autem decretum non poteſt apud nos interponi, niſi per diœceſanum, partibus vocatis: non autem per Papam, Legatum, vel alium eius delegatum, obſtante decreto de cauſis, in pragmatica & concordatis.

Limit. 2. 174 ¶ Limito ſecundò, ſi permutatio fiat ad finem vnionis, ſcilicet realis non perſonalis, vt dicam infra quæſt. ſeq. ad fin. puta ſi Titius habet ſacellum D quod matrici Eccleſiæ vnii expedit: vtque Titius reſignet, Epiſcopus conferr ei præbendam, ſed ante negotij realem executionem, Titius poſt menſem reſignationis à ſe ex cauſa permutationis vel aſſecurionis præbendæ factæ & admiſſæ, moritur in poſſeſſione ſacelli, ſine vlla publicatione: non vacabit ſacellum per obitum, ſed manebit vacans per reſignationem præcedentem: Præbenda verò ſi Titio collata fuerit, vacabit per eius obitum: aliàs Epiſcopus liberè de ea diſponet. Idem dico ſi Titius non ſpe commutationis vel aſſecutionis præbendæ, ſed ſimpliciter & liberaliter reſignauerit in fauorem futuræ vnionis, quia quantumuis poſt menſem abſque vlla publicatione in poſſeſſione decedat, non eſt locus E huic regulæ: ſed manet vacans ex cauſa & ad finem dictæ vnionis, dummodo ſequatur & fiat vnio. Ratio, quia huiuſmodi reſignatio tantùm fit cauſa vtilitatis ipſius Eccleſiæ: & ſic nullo modo fit irrita per hanc regulam, quæ publicæ vtilitatis Eccleſiarum cauſa lata eſt: igitur nullo modo retorquetur contra eamdem vtilitatem. l. *nulla iuris. de l. gib. l. quod fauore. C.* eod. c. *quod ob gratiam de regul. iur.* in 6. & ſic quamuis reg. locum habeat in permutatione, non ſolùm vera & propria (vt inter duos titularios) ſed nec etiam in permutatione impropria, vt hîc, vbi eſt ſimplex mutatio beneficij, non autem permutatio reciproca, & ſic videtur potius ſimplex reſignatio in fauorem, vt 3. eod. nu. 163. cum ſeq. Tamen ceſſat regula, quia hîc non fit affectu priuato, ſed publicæ vel Eccleſiaſticæ vtilitatis cauſa. Idem in ſimilibus eadem vel ſimili cauſa ſubſiſtente.

quando ordinarius admittere poſſit reſignationem in fauorem. 175 ¶ Et hîc eſt ſpecialis caſus, in quo poteſt ordinarius admittere reſignationem in fauorem, etiam conditionalem: quia hîc nulla ſimonia, nulla vetita aut ſuſpecta nundinatio verſatur: ſed Eccleſiæ iuriſque communis fauor, cap. *ſicut venire de exceſſ. prælator.* vbi ſpecialiter ad Epiſcopum diœceſanum ſpectat huiuſmodi vniones facere, & his authoram: & conſequentes ad hoc requiſita & dependentia expedire, vt reſignationes in eundem fauorem, ſi ad eum collatio ſpectet: vel decernere & iubere in eum fauorem admitti, & his, vel etiam creationi & conſtitutioni penſionis compenſatoriæ authorari. l. 2. *de iurisdict. omnium iudic.* c. *prudentiam.* §. *ſexta. de officio de leg.* Nec opus eſt recurrere ad Papam, vel Legatum: quia hîc nulla labes, nullus quæſtus priuatus, nullum *κατ' ἰδίαν* verſatur, nec ſuſpicatur, prout nihil ſit priuatorum pactionibus, ſed publica conuentione, & publico decreto, velut legitima conuentio: de qua in l. *legitima. de pact.* Et ſic non obſtant iura ſimoniaca, vt dictum eſt, nec cap. 2. *de electione.* in 6. quia loquitur in conditione, affectu, vel arbitrio priuati inducta: vnde iſtud etiam ſub vera ſuſpenſiua conditione fieri poteſt per Ordinarium, vt tangam infra eod. numero 180.

Intellec c. 2. de elec. in 6.

176 ¶ Et hic aduerte quia rationem publicæ vtilitatis requiro, non ſolùm in termino à quo, ſed etiam in termino ad quem: hoc eſt vt non ſolum fanore publico vel Eccleſiæ reſignetur, ſed etiam, vt beneficium reſignatum in eundem vſum impendatur. Non autem ſufficeret vt excludatur hæc regula, rationem publicæ vtilitatis inueniri in termino à quo: Vt anno præcedenti cum ipſi etiam Cardinales Galli, ne fortè minùs ſancti viderentur his qui prætenſum Tridentinum concilium gerebant, Rege annuente cogerentur vnicum retinere epiſcopatum. Quòd enim reliquos epiſcoparus reſignant, incipit quidem & ſit cauſa publicæ vtilitatis: ſed tamen reſignant cui volunt, & quandoque mediante compenſatione vel regreſſu, nec aliud agebatur, quàm vt pro tempore vnicum epiſcopatum habere viderentur: ita enim vulgo dicebatur. ſed anno ſequenti M. D. 21. reſciui ab his qui rebus gerendis partim interfuerunt, quòd longè aliud *κατ' ἰδίαν* agebatur à Papa & ſuis, nempe vt hac religionis ſpecie Gallis nimiùm credulis offuſa, multæ annatæ Papali fiſco lucrifierent, prout de facto contigit, magno Reipublicæ Francicæ detrimento. Viden' quibus artibus nimiùm diu ſoliti ſunt deluſos Gallos expilare.

Quare Gallis expilatur à Papa.

177 ¶ Redeundo ad rem, ſi itaque præfati Epiſcopi etiam Cardinales Galli vnius Epiſcopatus titulum retinentes, morantur poſt ſemeſtre in poſſeſſione alterius Epiſcopatus reſignati, non ſatisfacto interim huic regulæ, locus erit regulæ, Rexque rurſus liberè nominabit vel prouidebit: quia publica vtilitas non lædetur ſi vacet per obitum, iuxta hanc regulam, imò magis forſan inuabitur, vt liberiùs per obitum prouideatur, quàm per reſignationes priuatorum occultis nundinationibus & cauponationibus obnoxias. Idem ſi omnes incompatibilia beneficia poſſidentes iuberentur vnum tantùm retinere. Secus ſi huiuſmodi beneficia non vacaſſent per reſignationem, ſed per priuationem, ſi à concilio infligatur ipſo iure, non reſignando infra tempus: quia hæc regula non habet locum in alia vacatione quàm per reſignationem, etiam ſi in pœnam neglectæ reſignationis ſuccedat.

Summa. 178 ¶ Summa in caſu conſuetæ permutationis,

Aut non eſt proceſſum vſque ad admiſſionem reſignationis, & nihildum factum eſt, ſed omnia ſunt integra, & bberum eſt vtrique vel alterutri partium altera inuita pœnitere, & mandatum reuocare, debitè nooficando, iuxta clement. 1. *de renuntiat.* & ſufficit parti notificare, vt per Feli. in c. *ex parte decani de. reſcripr.* nondum enim dicitur vlla reſignatio ante admiſſionem, vt dixi in regula præcedent. in princ. Aut eſt proceſſum vſque ad reſignationis admiſſionem, & adhuc non quadrat, nec operatur hæc regula, non ſolùm ſi ab vna parte tantùm ſit admiſſa reſignatio (de quo non eſſet dubium) ſed etiam ſi vtrinque admiſſa ſit: quamuis vtroque caſu non ſit dubium quin morte alterius vel vtriuſque permutantium, vacent beneficia, non per reſignationem ſed per obitum. Sed hoc propriè non fit nec contingit virtute huius regulæ, qua hoc caſu minimè opus eſt, ſed de iure communi: & ideo ſiue ſtatim infra tempus (de quo in hac regula) ſiue poſt illud tempus, alter vel vterque moriamr, non refert ſed indiſtinctè vacat vel vacant per obitum reſignantis vel reſignantium duntaxat.

179 ¶ Ratio 1 quia huiuſmodi reſignatio conditionalis eſt prout condirionaliter fit & admittitur eo ipſo, quòd eſt cauſa certæ futuræ permutationis, & non aliàs. Si ergo permutatio non ſequitur (quod eſt, vtroque vel altero præmoriẽte) apparet neutrobique reſignatum eſſe, & ſic iure eommunt vacare per obitum: & alioquin ſeqnerentur repugnantia, quia reſignatio & admiſſio facta eſt ſpe certæ futuræ permutationis, & non aliàs: ſed ſi poſt obitum etiam alterius tantùm, fieret collatio ex vereri admiſſione reſignantis iam defuncti, hæc collatio non fieret ſpe futuræ nec præſentis permutationis, ſed ſpe vel cauſa permutationis impoſſibilis & nunquam futuræ. Imò impoſſibilis futuram fore, & ſic eſſet oppoſitum in obiecto & mera nullitas l. *vbi repugnantia. de reg. iur.* Aut verò proceſſum eſt vſque ad collationem: & hic diſtinguendum. Aut collatio ſecuta eſt ab vna parte tantùm, aut ab vtraque. Primo caſu non opus eſt hac regula, ſed demum ſecundo caſu, collatio enim ex cauſa vni partium ſiue præſenti, ſiue abſenti facta non refert, per ea quæ dicam infra cod. nu. condinonalis eſt, ſaltem condirione reſolutoria, etiam iure communi. Reſignatio enim ſeu vacatio à qua incipit, conditionalis eſt: ergo collatio quæ ſuper ea fundatur, eadem conditione afficitur, vt ſenſus communis oſtendit: & ita vtimur, vt dixi ſupra eodem num. 143.

180 ¶ Non tamen multum curandum eſt, an huiuſmodi conditio ſit ſuſpenſiua vel reſolutoria: quia cum idem ferè reſultet effectus, ſubtilitas illa magis curioſa eſt quàm vtilis. Poſtquam tamen locus incidit, paucis explicara non grauabor. Triplex eſt conditio in genere ſumpta. Prima de præſenti vel præterito, & hæc, quia non ſuſpendit nec præſentem diſpoſitionem quæ pura remanet, nec futuram reſolutionem quæ non eſt, nec ſpectatur, non eſt propriè condit. tex. in l. *itaque ſi certum petatur.* in l. *conditio. de condition. inſtituen.* in § *conditiones. inſtit. de verborum obligation.* quamuis nec hæe in electionibus admittatur ſecundùm Geminin. Philip. Franc. & omnes in c. 2. *de election.* propter ineertitudinem: quia in electionibus ob decretum futurum facilius ineteponendum requiritur maior ſimplicitas & rotunditas. In collationibus autem & præſentationibus admittunt dummodo pertinens ſit, & ex natura actus inſit: vt tradit gloſ. penultima, & omnes in dicto cap. 2. Quædam conditio de futuro, & hæc duplex, quædam ſuſpendens, & hæc ſecunda ſpecies: quædam reſoluens, & hæc vltima ſpecies. Secunda aurem illa & ſuſpenſiua propnè dicitur conditio. l. *cum ad præſens.* cum l. *ſequent. ſi certum petatur.* d. §. *conditiones.*

Triplex conditio.

Impropria.

c. 2 de elect. in 6

Suſpenſiua.

Reſolutiua.

A tex. in l. *conditionales.* in l. *cedere diem. de verbor. obligat.* Tertia quoque (quæ reſolutoria) vera quidem condrtio eſt, ſed minùs propria, velut præpoſtera: quia non impedit, interim actum eſſe purum, & ſic non ſuſpendit, ſed ſuſpenditur, l. 2. & per totum, *de in diem addict.*

181 ¶ Cùm autem ius commune condiriones auerſetur in his beneficialibus, d. c. 2. ſequitur quòd ſuſpenſiuas præ cæteris auerſatur: & ſic in iſtis per conditionem reſolutoriam minùs à iure communi, quàm per ſuſpenſiuam receditur. In dubio ergo potius reſolutoria, quàm ſuſpenſiua preſumetur. Suſpenſiua tamen non prohiberur, quando fit ex iuſta cauſa à iure approbata, vel ſi taliter per ſuperiorem poteſtatem habentem admittitur. Vnde ſi quis reſignet B fauore vnionis Eccleſiæ vtilis, poteſt ſub expreſſa conditione ſuſpenſiua reſignare, putà ſi vnio ſequatur, vel ſi patronus (cuius etiam conſenſus in vnione requiritur) conſentiat. Et poteſt Ordinarius ſub hac conditione ſuſpenſiua admittere, qua admiſſione ſecuta, quamuis reſignans interim verus titularius actu remaneat quandiu pender conditio: tamen reuocare non poteſt, cum ſemel ſuperior acceptauerit, & conditione ſecuta, non opus erit alia reſignatione vel conſenſu. Et pariter ſi Papa concordatum factum ſub expreſſis conditionibus ſuſpenſiuis approbet, valent vt ſuſpenſiuæ, ſecundùm foronam contractus homologatam.

Conditio reſolutoria poſtis admittitur & præſumitur.

182 ¶ Sed in hoc dubio potius reſolutoria quàm ſuſpenſiua condino præſumitur: & ita potius intet- C pretatur, vt ſtatim vacet, ſtatim collatario ius quæratur, ſed reſolubiliter, condiño enim reſolutoria non tam exotbitat à iure communi, in quo nulla ſunt exẽpla conditionis ſuſpenſiuæ, in beneficialibus, ſed bene conditionis reſolutoriæ: de qua caſus eſt in c. *ſi beneficia. de præbend.* in 6. vbi patet quod interim vetè per reſignationem ſimplicem vacauit: & quòd collario alij facta & pluribus deinde ſucceſſoribus tenuit, reſolubiliter tamen. Hæc autem noua noſtra ſpeculatio non tani vtilis eſt in praxi quàm in rheoria, ad clarificandum intellectum, & omnem ſcrupulum auferendum. Conditio autem ſuſpenſiua non trabitur retrò, condino verò reſolutoria retrò trahitur vt infrà, niſi quoad legitimè adminiſtrata, & fructus bona fide perceptos, ſecundùm ſint cuiuſque caſus circD cunſtantias & æquitatem.

183 ¶ Ex his hodie decidi quæſtionem huiuſmodi. Graviter ægrotans reſignauit beneficium in manu Capituli collarons Odinarij, ad curam parochialem ſeu ius in ea prætenſum per Titium: cui Capitulum ex ea cauſa contulit, triduò poſt, reſignans de eadem infirmitate obiit: Capitulum rurſus per obitum contulit Caio, qui litigat cum Titio, & vrget regulam *de infirmis*, & opinionem eorum qui tenent eam habere locum in Ordinario conferente ex cauſa neceſſaria, pura permutationis, ſed eam larè confutari in dicta regula numero 1030. cum ſequent. numero 71. numero 331. Et ſic collatio per obitum non poteſt ſuſtineri ex hoc capite. Sed nec ex capite E fraudis vel ſimulationis: de qua in cap. *de renuntiation.* in 6. quia non ſufficit ſola infirmitas, ſed requireretur concurſus aliarum præſumptionum: vt dixi in annotat. ad Philipp. Decium conſilio 210. nec etiam (& erat tertium quod allegabat Caius) ſuſtineturex communi ſententia, quod permutano ſaltem per Ordinarium non poteſt fieri niſi de beneficiis titularis & ſuis, id eſt, quorum permutantes ſunt veri titularij, vt volunt Gemina. Philip. Franc. in c. *vnico. de rer. permutat.* in 6. per illum text. in verbo *ſua beneficia*, & ſic quod fieri non poſſit cũ iure prætenſo: Tũ quia odioſa eſt ceſſio linum, *de aliena. iudi. mutan. cauſa. facta.* per totum. l *per diuerſas.* l. vltima. C. *mãda.* Et quarto allegabatur quòd in benefi-

Thema.

prohibita eſt ſubrogatio, etiam per ceſſionem, c. 2. *vt lite pendente.* in 6. Quòd autem iſta reſignatio ſit merè ad ius prætenſum, liquet, quia idem ſunt dicere ad curam ſeu ius prætenſum, & ad ius prætenſum tantùm: Tum quia hoc vltimum tantumdem importat. Tum quia in alternatiuis ſummarum, quotarum vel temporis ſemper ipſo iure minùs dontaxat eſt in obligatione, l. *ſi ita ſtipulatus fuero.* eum l. ſequent. *de verborum obligationib.* & ſic potiot eſt Caius, corruente permutatione, quæ non poteſt ex omnium ſententia fieri de beneficijs prætenſis.

184 ¶ Sed reſpondetur quod illa communis ſententia falſa eſt & ſophiſtica, vt dixi in annot. ad Philippum Decium in dicto conſilio ducenteſimo decimo. verbum enim *ſua beneficia.* in dicto c. *vnico de rerum permutat.* in ſexto (vt etiam ibi dixi ſuper text.) non reſpicit formulam tituli, ſed initiam alienam, & ſic non ſequitur quin ius prætenſum permutari poſſit cum vero titulo, ſicut & hoſpitale cum beneficio titulato, ſi reſignans velit, quia ſcienti & conſentienti non fit iniuria cap. *ſcienti, de reg. iuris* in 6. Et ſicut poteſt reſignare ſimpliciter, ita & cauſa permutationis ad ius prætenſum. Et quemadmodum propter abuſum præuentionum Papæ, refrixit diſciplina Eccleſiaſtica, ita vt ordinarij authoritatem ſuam in permutationibus (de qua in c. *quæſitum. de rerum permutat.*) amiſerint, vt dixi in reg. *de infirmis.* num. 36. Ita cœperunt inferiores admittere quaſuis reſignationes, etiã ad iura prætenſa. Et pariter ad quarto loco allegatum dico, quod deſitum eſt illud c. 2. *vt lite pendente.* in 6. ne deterius eueniret, cum ſumptu adeundo Papam, vel Legatum, quibus omnia proſtant. Cum ſic omnia argumenta clientuli repulſſent, rogaui an dictæ curiæ vel iuris prætenſi facta fuiſſet collatio defuncto in eius vita: cúmque audiſſem eum morte præuentum, quia collatio curiæ ſpectabat ad Epiſcopum alterius diœceſis, qui tam citò non potuit adiri.

185 ¶ Reſpondi rem in vado eſſe, & Caium verum & indubitatum ius habere, non beneficio regulæ *de infirmis reſignantib.* quæ ooo habet locum in Ordinario: ſed à diſpoſitione iuris communis: idque duplici medio, primo, quia ipſa hypotheſis ſatis oſtendit factum in fraudem canonum de ſucceſſore non diligendo, & in fraudem prohibitionis reſignationum in fauorem, quia certum eſt quod moribundus ille nolebat aſſequi prætenſum illud ius litigioſum ſi ſuperuicturus eſſet, & multominus ſi moriturus eſſet: niſi tantùm vt gratiam faceret Tino ſonè nepoti ſuo, vel in cuius gratiam tantùm ad hoc inductus fuit. Cùm autem Ordinarius ad ſimplicem reſignationem ægroti non fuiſſet collaturus Tino, ſed alij: & potuis noo admiſiſſet reſignationem, ſed expectaſſet obitum imminentem, ideo commenti ſunt hanc permutationem de iure prærenſo, fortè apud vicarium generalem, & cum dubitaretur non ſuperſore tempus verſimilis nouæ ad mittendum Romam propter mortem nimis vicinam. Cùm ergo tam multæ præſumptiones ſimul concurrant, prima infirmitatis, ſecunda mortis vicinæ, tertia inæqualitatis beneficiorum, quarta etiam oullius beneficij, ſed iuris prætenſi, ſatis eſt ad præſumendum fraudem mixta not. in c. 2. *de renuntia.* in 6. & per ea quæ latè ſcripſi in reg. *de infir. reſignan.* onm. 112. Item alio & ſecundo modo iuris communis, videlicet ex natura non impletæ permutationis & quæ etiam in effectu impleri verſimiliter non potetat in vita dicti ægroti, & quia reſignatio infirmi erat ſub conditiooe quæ proſus defecit per prædicta:

186 ¶ Quoniam in permutaoone, collatio ab vna tantùm parte ſecuta, non eſt dura, ſed tanquam conditionalis pendet, ſeu preſſiùs loquendo, non perdet quantùm ad actum præſentem (niſi per habentem poteſtatem, ſub expreſſa conditione ſuſpenſiua ſit admiſſa) ſed quantùm ad futurum propter implicitum reſoluooois ſtatum qui pendet: vt in ſimili diximus in regula *de infirmis*, nuoero 81. eum ſequent. fa. quod in extricatio. labyrinthi diuidui & indiuidui parte. 1. ſuper §. *ex horum.* num. 7. cum ſeq. diximus, quod ibi obligatio ipſa non pendet, ſed res reſoluta, & ſic propriè hæc collatio non pendet, vt etiam vult gloſſ. 1. ver. *aſſeguari.* in nr. *de præbend.* ſed commutabilis eſt, & illa commutabilitas ſeu conditio reſolubilis pendet, donec reciprocè ex eadem cauſa conferatur, quo quandocunque deficiente, (niſi culpa vel dolo alterius prout infra dicam) & ſic conditione reſolubili extante, non cenſetur reſignatum nec collatum: vt etiam vult d. glo. 1. in prin. quæ ita debet cum ſui fine concordari, ſed perinde per obitum vel alium contingentem modum vacabit, ac ſi nihil factum eſſet. Et ſic non eſt locus huic regulæ, ſed iuri communi. Imò etiam vtrinque collatione ſecuta, licet diminuatur, & quantum ad hoc tollatur: tamen oon prorſus ceſſat conditio reſolutoria, quia implementum ſequi debet, & manere cum effecto, & ſic huiuſmodi reſolubiliras oon ſolum impendet ab inino (vt ſæpe dictum eſt. ſed etiam ex poſt facto, non ſolum collatione hinc inde ſecuta, ſed etiam poſſeſſione adepta & vtinque realiter impleta:

187 ¶ Quia adhuc ſequi poteſt eiuctio de iure vel de facto, ex vero vel prætenſo defectu iuris alterutrius, qua ſecuta paſſus euictionem redit ad antiquum beneficium, titulum, & poſſeſſionem ſine noua collatione, ſed ex veteri iure. Et ita apud nos etiam ſolo iudice ſæculari adito practicamus, vt, quatenus cuincitur, eatenus tedeat, videlicet ad plenum ius, ſi in totum euincitur, etiam tam in petitorio quam in poſſeſſorio: vt ſi euincitur per alium triennalem poſſeſſorem, & ſic tam in proprietate tituli quam in poſſeſſione: quia eodem iudicio decreti *de pacifcis*, per eundem iudicem ſæcularem & Regium (ad quem huius decreti ſpectat cognitio) recuperabit tam proprietatem tituli dudum permutati, quam poſſeſſionem. Si vero euincitur in pleno poſſeſſorio, plenum quoque poſſeſſorium beneficij permutari contra compermutantem adiudicabitur, etiam eodem iudicio, ſi compermutans defenſionis & euictionis oomine vocatus ſit, prout vocari poteſt, nec declinare poterit ratione domicilij aut iuris communis: quamuis cauſam integram cutare poſſit remini ad iudicem ſuum priuilegiatum, ſi quem (puta vt ſcholaris) habeat. Si verò à poſſeſſione prouiſionali ſeu fiduciaria (quam tectedentiam vocant) euincitur, eandem prouiſionem obtinebit ad vetus beneficium. Si ſequeſtrationem petetur: obtinebit eodem iudicio non ſolùm ſequeſtraoonem veteris beneficij in manum tertij: ſed vt ipſe per ſe veteri beneficio quaſi ſequeſter fruatur, quandiu dubabit ſequeſtrum beneficij compermutati, idque oon ſolùm contrà ipſum compermutantem, ſed etiam contra quemuis in veteri beneficio ſucceſſorem, per text. *in ſimili.* in c. *ſi beneficia.* ad fi. *de præbend* in 6. & donec ſionle impedimentum tollatur. Et ita notoriè practicamus in hoc regno.

188 ¶ Ex quibus etiam liquet quàm falſum ſit quod quidam ſuis affectibus blandientes putant, quod ſuperſtes permutantium bona (vt vocant) fortuna poſſit vti, ſi defunctus negligens fuerit in exequendo procuratorium (vt vocant) ſibi datum ad reſignandum in ſui fauorem, & morte præuentus ſit. Reſignatio eoim defuncti & collano facta ſuperſtiti conditionales erant, condinone ſuſpenſiua à iure approbara, & ſaltem conditione reſolutoria, quæ defuncto prals moriente quàm ſibi impleretur extint. Et ſic per obitum eius indiſtincte vacat, ac ſi nunquam reſignaſſet. Itaque ſuperſtes non

Superſtes bona fortuna.

ſolùm nequit vti bona fortuna in vtroque retinendo: ſed nec in eligendo quidem vtrum retineat vel dimittat: ſed omnino dimittere tenetur beneficium ſibi reſignatum, quod (etiam ſi poſſeſſionem adeptus eſſet) ipſo iure conferibile eſt per obitum. Nec obſtat quantum ad vltimum, quòd caſus contingens in perſonam alterius non deber nocere ſuperſtiti: ſed ſufficere quòd lucrum non adferat, & ſic nec damnum, & conſequentet non auferat titulum, præſertim cum poſſeſſione reali quæſitum ſuperſtiti, cui nullo alio iure auferetur, & patato aliud beneficium dimittere: Quia reſponderur quòd ſatis eſt non eſſe quæſitum ius ſuperſtiti, niſi ſub conditione reſolutoria quæ exiit, & quòd ſuperior ei non contulit putè, ſed conditionaliter & limitatim ex cauſa permutationis non aliàs, quæ cauſa defecit. Tum condino miſta, qualis eſt iſta, deficiens per caſum fortuitum, etiam contingentem in perſonam aduerſan), facit deficere diſpoſitionem. l. j. §. *ſi pater. C. de inſtit. & ſubſt. l. in teſtamento.* 2. *de condit. & demonſtra.*

Conditio miſta.

189 ¶ Tum aliàs ſequeretur quòd per obitum etiam veteris poſſeſſoris etiam in poſſeſſione morientis nihil vacaret, nec beneficium vetus, quia iam reſignatum & collatum ſuperſtiti: nec beneficium compermutandum, quia non fuit reſignatum, & ſic multò minus collatum defuncto, qui nunquam in eo ius habuit, & ſic nihil per obitum impetrari poſſet, & conſequenter fruſtrarentur omnes nominati, graduati, mandatarij, & alij canonici expectantes, & etiam omnes impetrantes præſertim in hoc regno, vbi beneficium vacaturum, vel quo quis priuandus eſt, etiam certum corpus beneficij non poteſt impetrari: & ſic multò minus poteſt fieri impetratio alternatiua & incerta, & de vacaturo, tam contra c. 2. *de electo.* in 6. quàm contra decretum *de reſervat. ſublat.* Prætetea via eſſet aperta promiſcua & facillima reſignandi paſſim etiam apud Ordinarios in fauorē, & cum regreſſu, quia habens pingue ſacerdotium incidens in morbum, vel aliud periculum, aut dubium vitæ, vel ſtatus mutandi, puta in coniugium vel militiam, reſignaret ſtatri, nepoti vel colluſori, non ſimpliciter nec expreſsè in fauorem: ſed accerſito titulo permutationis, cum vili ſorte beneficio, vel ad nullum beneficium, ſed ad ius per colluſorem prætenſum in alieno beneficio: & ex ſua quidem parte curatet permutationem expediri & ſacerdotium illi conferri, ſed non ex parte illius, videlicet non curando ſibi impleri, vt ſic ſi præmoreretur, aut miles, aut matitus fieret, ſacerdotium ſuus non periret, nec impetrati poſſet: ſed lucro cederet ius quem delegit: Ecce iam in effectu reſignationem in fauorem: Si verò ſuperſtes eſſet in clericali ſtatu manens, beneficium ſuum recuperaret, vel ſaltem alteto naturaliter, vel etiam ciuiliter tantùm præmortuo, quum permotationi ex parte ſua non ſatisfeciſſet. Ecce regreſſum etiam in omnem caſum & euentum.

190 ¶ Quinetiam in omnem euentum ſemper Ordinarius in aliquo fruſtraretur, quia etiam dato & conceſſo quod Ordinarius poſſet ſuperſtitem cogere ad reſignandum & dimittendum vnum beneficium: tamen ſi per obitum defuncti nō vacabit beneficium per eum reſignatum, tunc cùm non ſuperſit alius qui habeat ius in re vel ad rem, in hoc vel in illo beneficio, ſequetur quòd Ordinarius non potent ſuperſtitem cogere ad dimittendum precisè certum beneficium: ſed quòd ad ſummum ſuperſtius electio, & adhuc ſuperſtes non poſſet ad eligendum cogi, niſi vocatus & cauſa cognitā, quo facto rurſus alium breuem terminum habebit ad eligendum: & interim per fruſtrationes & intercapedinem temporis, facilè poterit ſuperſtes vel cum officiariis ordinariis cauponari, vel à Papa, vel Legato impetrare vt ſibi liceat vtrūque retinere, & nouam in quantùm opus eſſet redimere collationem, & ſic etiam ordinarij quantumuis vigilantes fruſtrabuntur.

191 ¶ Species ergo furti eſt, quod pragmatici iactant hic de bona fortuna. Vt enim frequens actus habitum, conſuetudo alteram naturam generant: ita qui maiorum peccatorum conſuetudine callum obduxere, facilè ad minora caligant & inter τὰ ἀδιάφορα reputant, vt omnes Philoſophi morales & Theologi, in quoeis magiſter Ioan. Gerſon in ſanctilegio *de conceptibus.* & in ſanctilegio *de impulſibus*, in tertia parte operum, teſtantur. Age, vitium & ſpeciem furti eſſe conuincamus re in apertum educta, cuius reſignatio cauſa permutationis, ſiue præſentis, ſiue futuræ implicat clauſulam, nec aliter, nec aliàs, nec alio modo. Ergo omnis huiuſmodi reſignatio conditionalis eſt conditione ſiſpenſiua, aut ſaltem reſolutoria intrinſecus & viſceraliter (vt ita loquar) ab imo inexiſtente.

192 ¶ Patet enumerando ſingulos gradus: primus, Titius reſignauit curam cauſa permutationis ad canonicatum Seij. Si tantum eſt admiſſa reſignatio citra vel contrà, nec ad aliud proceſſum, hic eſt primus gradus, in quo certum eſt quod præmoriente Titio, vacat cura per eius obitum iure communi etiam citra caſus regularum, *de inſtit. reſignat. vel de publicandis*, quaſi dicta reſignatione nunquam facta. Præmoriente verò Seio Titius ipſo iure in veteri titulo curæ ſuæ remanet, quaſi nunquam reſignauerit, vt in fortioribus terminis decidit Domi. de ſancto Geminia. in c. *ſi beneficia.* colum. vlt. *de prabend.* in 6, idem ſi Seius ciuiliter præmoritur, vel ſi reuocet tractatum permutationis, vt poteſt. Sed Titius qui reſignauit, non poteſt amplius reuocare ex capite pœnitentiæ, ſed tantum ex capite cauſæ non ſequutæ, vt dixi. Secundus gradus eſt quando vtriuſque admiſſa eſt reſignatio: Et tunc quamuis neuter reuocare poſſit ex capite pœnitentiæ, tamen alterutro præmoriente per obitum vacat beneficium per illum reſignatum, ſuperſtes autem ipſo iure remanet in veteri titulo & beneficio ſuo.

1. Gradus.

2. Gradus.

195 ¶ Tertius gradus eſt quando ſecuta eſt collatio ab vna parte tantùm, & tunc ſi collatus præmoritur nullo caſu poteſt vtrumque beneficium vacare per eius obitum. Et ſic moriens non aufert bonam illam fortunam quam vulgò putant: nec poteſt eam relinquere ſucceſſoribus ſuis. Patet, ſacutam collatam fuiſſe Seio, qui mon nir ante canonicatum ex eadem cauſa collatum Titio, Tunc aut canomcatus non erat reſignatus, nec eius reſignatio admiſſa, & tunc tanquam cauſa defecta, inſecta eſt permutatio & vacante canonicatu per obitum Scij, Titius remanet ipſo iure in veteri iure & titulo curæ. Idem è conuerſo. Aut reſignatio canonicatus erat admiſſa, ſed nondum collatio facta, & tunc non vacat canonicatus per obitum Seij, ſed remanet vacans ex cauſa dictæ permutationis, quæ ſortita eſt effectum ex parte Seij per cuius obitum cura vacat, Titius autem poteſt & debet petere canonicarum ſibi conferri, vtpote ſibi ſoli affectum & debitum in c. 14. *de rer. permutat.* in 6.

3. Gradus.

194 ¶ Quod ſi Titius deinde repudier, moriatur, vel inhabilis fiat, non fingitur canonicatus non fuiſſe reſignatus vel reuerſus ad Seium defunctum, vt vacet per eius obitum: ſed reſignatio & vacatio illa conditionalis, tanquam ſola condition e remota tranſibit, & peri potent per mandatarium Papiſticum, ſed non per nominatum vel graduatum, niſi permutatio argueretur fraudulenta vel ſimolata, ſeu alias ab initio vitioſa. Nullum ergo veſtigium dictæ bonæ fortunæ Seio ſolo collatario præmoriente. Aut verò Titius qui reſignauit, & cui non eſt collatio facta, præmoritur ſuperſtite Seio collatario curæ qui reſignauerat vt debebat canonicarum, cuius nondum colla-

tio erat facta Titio, & tunc nũ poteſt eſſe locus dictæ bonæ fortunæ. Canonicatus autẽ non vacat per obitum Titij, cui non fuit collatus, nec fingitur ei fuiſſe collatus: quia nulla ratio id poſtulat. nedum nullo iure cauetur, nec reuertitur ad Seium ſuperſtitem quia multominus id vlla ratio poſtulat, nedum nullo iure cauetur: ſed remanet vacans ſimpliciter in libera diſpoſitione ordinarij, tanquam reſignatione conditionali ſola conditione ſublata remanente ſimplici vel tranſeunte in reſignationem ſimplicem & cadere potent in mandata Papiſtica, ſed non in nominatos academiarum, niſi vt nupet obiter tetigi.

195 ¶ Si verò Seius collatarius curæ nondum reſignauerat canonicatum, vel nondum erat admiſſa cius reſignatio, verum eſt quòd non poteſt amplius admitti reſignatio canonicatus ex cauſa dictæ prtmutationis perficiendæ, quam perfici impoſſibile eſt, nec poteſt amplius procurator Seij reſignare ex dicta cauſa quæ morte Titij finita eſt, & ſic reuocatum mandatum abſque alia reuocatione. Tamen non poteſt Seius vtrumque retinere, imò poteſt ab Epiſcopo cogi præciſe dimittere curam, etiam ſi offerat abſolutè reſignate canonicatum. Plus dico, curam eſſe impetrabilem tanquam per obitum Titij vacantem, etiam ad commodum graduatorum & nominatorum: quia non fuit reſignata niſi ſub conditione futuræ permutationis, quæ non eſt ſequuta ex parte Seij ſuperſtitis, qui tempore opportuno non impleuit ex parte ſua, nec reſignauit canonicatum ex dicta cauſa, nec ampliùs reſignare poteſt. Quorſum igitur illa bona fortuna? deſinant ergo ſibi effectibus ſuis in errore blandiri, quorum indocta dicacitas me coëgit pleniùs eundem articulum in hac ſecunda & poſtrema editione reſumere: quod ſi vtrinque collatio facta fuerit, iſte non eſt gradus, ſed complementum permutationis.

196 ¶ Quod autem nuper dixi ſuperſtitem omnino teneri dimittere beneficium ſibi reſignatum, intellige quando permutatio impeditur per caſum ſortuitum obitus defuncti, vel culpa ſuperſtitis, ſecus ſi per culpam vel machinationem defuncti, quia tunc ſuperſtes poteſt retinere beneficium ſibi permutatum, dimittendo illud quod reſignare debebat, quod ſolum per reſignationem ſuam vacabit. Iam huc ineuntis materia c. *ſi beneficia de præbend.* in 6. ſed hos excurſus remitto ad ea quæ ibi dicam, ne prolixiore ecbaſi methodum noſtram abrumpam: Ad quam redeundo, 197 ¶ ſtat Concluſio quòd hæc regula non habet locum, nec operatur in permutatione ex altera parte tantùm: ſed ſemper vtrinque permutationem reſoluit, ſiue directò incipiat ab vtroque, quòd eſt quando vterque poſt ſimplicem collationem reciprocam moritur, & in poſſeſſione veteri, & poſt tempus hic præfixum: Siue incipiat ab vno moricute in poſſeſſione poſt dictum tempus, & in conſequentiam extendatur ad alterum, ſiue ſuperſtitem, ſiue præmortuum. Non minus ergo locus eſt huic regulæ in permotationibus quam in alus reſignationibus, dummodò termini regulæ verificentur. Imò hoc ampliùs eſt in permotatione quod ſufficit verba regulæ verificati in vno ſolo permutantium, vt locum habeat in vtroque. Quod ſi in neutro permutantium verificentur, ceſſat regula, & iuri communi locus relinquetur.

198 ¶ Vnde ſi vterque permutantium poſt collationem hinc inde ſequutam, moritur in poſſeſſione veteris beneficij infra hoc tempus, vacant beneficia per obitum quidem, ſed non per obitum poſſeſſoris, licèt veteris & putatiui titularij: ſed per obitum reſignatarij, ita quod impetrans per obitum reſignatarij, etiam poſterior in data, præfertur ei qui etiam prius impetrauit per obitum poſſeſſoris, c. *ſuſceptum.* in 2. reſponſo, *de reſcript.* in 6. vbi tex. eſt rotundus, collationem factam per verum vacandi modum, licèt occultum, putà per ceſſionem quæ non eſt nota, præferri collationi, etiam de ptioti data, factæ per putatiuum vacandi modum, & qui communiter pro vero habebatur, vt per obitum poſſeſſoris antiqui titularij, in ea reputatione nototiè defuncti.

199 ¶ Amplio concluſionem noſtram etiam ſi altera collatio facta fuerit abſenti & ignoranti, vel etiam ſi vtraque facta ſit abſentibus & ignorantibus, quia eſt facta conſentienti vel conſentientibus, ex quo conſtat de præcedenti voluntate permutandi, & ex cauſa permutationis reciprocæ acquirendi, vnde non requiritur alius nouus conſenſus nec alia noua acceptio. Non enim pendet huiuſmodi collatio: ſed ſtatim verum titulum & ius in re imprimit abſenti, vt poteiam volenti & conſentienti, & ſic non eſt aliud expectandum, nec habet locum c. *ſi abſenti. de præbend.* in 6. de quo diximus ſupra in reg. *de infirmis reſignant.* num. 72.

200 ¶ Limito primò, ſi primus ille per obitum poſſeſſoris priore loco impetrans ſit prouiſus à Papa vel Legato cum clauſula, vt aſſolet, *quauiſmodo & cuiuſcunque perſona*, & tunc reſignatarius mortuus erat: non enim ſufficeret clauſula *quouiſmodo.* certa perſona iam expreſſa ad quam reſtringeretur, vt decidit Rota in antiq. deciſio. 485. *nota quod de reſcrip.* Lapus, Geminia. Philip. Fran. d. c. *ſuſceptum.* colum. 2. Fely. c. *in noſtra* col. 27. *de reſcrip.* Limito ſecundò, ſi ordinarius à quo per obitum poſſeſſoris impetratur, hanc etiam clauſulam expreſſerit, prout eam addere poteſt ſi velit, tum quia iure non prohibetur, tum quia non tenetur exprimere modum vacandi in ſua collatione, vt tenent omnes, quo caſu videlicet nullo modo expreſſo, venit omnis modus vacandi. gl. in Cl. 1. ver. *quamuis* & ibi Panot. Card. Fl. q. 5. Gemin. Philip. Franc. c. *cum in illa § illa verò. de præbend.* in 6. Rota deciſ. 14. *de conceſſ. præb.* in deciſ. 10. *de præb* in nouis. Felyn. c. *ſedes.* col. 4. c. *in noſtra.* col. 32 & latiùs col. 371. *de reſcript.* Gem. d. c. *ſuſceptum* col. penul. Ioan. Salua: trac. *de beneficio.* par. 3. q. 11. num. 40. igitur ſi certum vacandi modum expreſſerit, non tamen animo reſtringendi: vt quando dictam clauſulam apponit, valet collario quocunque modo, & ex cuiuſcunque, perſona vacet, per nuta in d. c. *ſuſceptum.* in c. *cum in illa. § cum autem. de præbend.* in 6. Et in terminis quòd ordinarius poſſit vti hac clauſula, decidit Lap. alleg. 6. Gemina. Philip. Franc. in c. 2. *de electio.* in 6.

201 ¶ Limito tertiò, vt prouiſus per putatiuum modum vacandi obtineat quando non habet concurrentem ex veto modo vacandi: tunc enim nihil eſt quod ei obſtet, vt tenent omnes canon. in d. c. *ſuſceptum.* Lap. de caſtello. alle. 89. factum, ſuper quo Felyn. in c. *in noſtra.* cotolla. 37. limit. 2. ita quod parrochiani & ſimiles non prætendentes titulum beneficij, non ſunt admiſſibiles ad impediendum prouiſum, per modum putatiuum & allegandum alium verum vacandi modum: vt pulchrè Pet. Anchat. conſi. 117. ſatis impertinens. Limito quartò, vt nec concurrens ex vero modo vacandi ſit admiſſibilis, ſi veniat poſt triennium pacificæ poſſeſſionis prouiſi per putatiuum modum vacandi, cùm titulum coloratum habeat, & ſic ei profit decretum *de pacificis.*

202 ¶ Limito quintò, etiam ſi veniat infra annum, ſed ex prætenſa incapacitate defuncti, ſiue quia illegitimus, vel plura incompatibilia poſſidebat, vel aliàs, quia huiuſmodi impetrans non eſt admiſſibilis ad hoc allegandum poſt obitum in pacifica poſſeſſione defuncti, & ſi in inſtantia litis admiſſus fuerit, & probauerit, non prodeſt: quia ſufficit prouiſio per obitum poſſeſſoris allegare legitimationem vel diſpenſationem ſeu horum veriſimilitudinem; ex quo des

vm modus
vm vacandi pua-
s uo præfer-
ur.

functus pluribus annis pacificè possedit: nec tenetur aliter docere Calderi. cons. 10. *de rer. permuta.* Egid. Bellem. decisio. 594. decisio. 595. glo. pragm. in verbo *inquirent.* in verbo *quandoque, de pacific. possessio.* Quòd autem Inno. Hosti. Panor. in c. *illud de præsum.* in c. *cum venerabilis, de except.* dicunt possessionem defuncti transferre onus probandi in pugnantem, verum est, & sanè intelligendum quando defunctus modico tempore possedit: secus si aliquot annis pacificè, quia tunc non transfertur, sed admittitur facultas contrarium probandi, quasi non sit simplex præsumptio, sed præsumptio iuris & de iure. Quod procedit non solum in fauorem prouisi per obitum defuncti, sed etiam per resignationem eius qui aliquot annis pacificè possedit. Rota decis. 112. *de rer. permut.* in no. Iud. Rom. cons. 465. *in re præsenti.* Lap alleg. 89. decisio, Thol. 447. gl. pragm. tit. *de pacific. possess.* verbo. *inquirant* col. 2. in fi. versic. de otulo autem sui prædecessoris Stephan. Bertrand. consi. 132. in fi. lib. 2. Arestum. Cassador. *de cons. possess. & propriet.* decisio. 2. cum duabus sequent. & ita practicatur, & sæpe iudicatum fuit in hoc summo Parisiorum Senatu: vt super prioratu sancti Desiderij pro fratre Ioanne de Neufbourg.

203 ¶ Imò etiam si iam beneficia erant impetrata per incapacitatem, deinde possessor ante citationem & litem motam resignauerit, vt circiter viginti quinque sunt anni (ab anno M. D. 11. quo hæc scribebam) super prioratu Yssoriensi in Aruernia, cum præfecti libellorum supplicum Palatij, fiduciariam possessionem, quam tecredentiam vocant, adiudicassent resignatario possessoris: & vtraque pars appellasset, videlicet resignatarius ex eo quòd plenum possessorium non fuerat sibi diffinitiuè adiudicatum: actor autem (qui Romæ per incapacitatem, incompatibilitatem, & deuolutionem diutinam impetrauerat) quia de illis per instrumenta docebat, bullásque suæ impetrationis ostendebat sub data prioo ante resignationem & omnium resignatarij. Tamen quia resignatio erat expedita ante citationem & litem motam, per arestum huius Senatus, sententia fuit annullata, plenúmque possessorium resignatario adiudicatum. Quinetiam noo dudum iudicari vidi in eodem Senatu pro impetrante per obitum Ludouici Seguyer, qui diu pacificè plura incompatibilia possederat, & in eorum possessione decesserat, contra deolutarium, licèt ostenderet se oon solùm viuo defuncto impetrasse, sed etiam ad citationem & quædam acta litis processisse, quæ non fuerunt habita pro seria lite: quoniam ex quibusdam circunstantiis dubitabatur an peruenissent ad notitiam possessoris paulò post defuncti, & latum fuit illud arestum mense Februario anno sesquimillesimo quadragesimo octauo, confirmando sententiam præfectorum libellis supplicibus palaoj latam vindicis Iulij, anno sesquimillesimo quadragesimo sexto.

Arestum.

204 ¶ Limito sextò, etiam si quis veniat per verum modum vacandi ex caplte spontaneæ cessionis, de qua docet, vt in d. c. *susceptum.* in fin. quia si impetrans per obituo doceat de infirmitate defuncti tempore cessionis, eúmque infra viginti dies de eadem decessisse, excludetur resignatarius per regulam præcedentem. *de infirm. resign.* etiam si veniat infra annum vel mox ab obitu. Idem si resignans erat sanus, sed mortuus in possessione post tempus huius regulæ, nec cessionarius doceat de sufficienti publicatione ante obitum: & sic per vtramque regulam limitatur dictum caput. Et hîc sit finis huic 8 q. cum suis appendicibus clarissimè explicatæ.

Quæst 9.

205 ¶ Nonò quæro de termino à quo temporis publicandi huius reg. videlicet à quo tempore currere incipiat. An à simplici admissione resignationis? Et si sic an etiam à conditionali, an verò à pura, vel ea demum purificata? Ao verò incipiat à collatione? Et si sic, an etiam à condirionali, vel demum pura, vel purificata: Et an etiam ante acceptationem, vel demum post acceptionem vel scientiam? An verò incipiat à die præstiti consensus, de quo in reg. cancellariæ. Innocen. 8. 43. Et sic in hac quæstio. tria sunt membra principalia quorum primum in duas, secundum verò in quatuor particulas subdiuiditur. Et quia iam piget me singula membra (vt in præcedenobus) singulatim disputare, summariè paucísque defungar. Gomes. hîc q. 7. post longam disputationem decidit quòd non incipiat currere nisi die præstiti consensus, qui etiam post obitum præstari potest secundùm eum. Sed operæ pretium est audire quibus rationibus, quas ad sex reduco. Prima, quia (inquit Gomes.) resignano ante consensum præstitum per resignantem, est informis & imperfecta: imò etiam signatura per se, est ter informis ante confectas literas. Secunda, quia si contrarium diceretur, infinitæ fraudes fingi possent. Nam quius supplicationem resignationis, nomine meo & me ignorante confingere posset, & facere per Papam admitti, & sic me ignorantem & inuitum spoliare beneficiis meis. Igitur prærequiritur consensus tanquam causa formalis, per quam actus resignationis perficitur: & sic sola supplicatio facta Papæ, & concessio per eum facta, tanquam incerta & dubia de voluntate tum resignantis, tum concedentis qui se refert ad consensum de quo nihil scit an sit vel futurus sit, non sufficit, nec robur habet. Hinc dicit quotidie in Rota seruari, quòd articulans de iure teroj, per solam supplicationem vel signaturam à Papa signatam non admittitur: quia non dicitur ius clarum, sed incertum & non liquidum.

Cõtra Gomes.

206 ¶ Tertia, quia consensus resignantis potest præstari per plures menses post resignationem, etiam post mortem resignantis, per extauagantem Alexao. VI. etiam elapso anno post mortem iuxta bullam Alexand. quæ superuacua & eluforia esset, si tempus publicandi interim curreret: quia tempus interim lapsum esset: & sic non posset consensus præstari iuxta bullam Alexand. quæ remaneret eluforia. Quarta, quia ante præstitum consensum, resignans potest pœnitere, & reuocare: vel citra pœnitentiam potest mori, non constituto procuratore ad consensum præstandum: & sic frustra fierent sumptus & labores publicationis ante dictum consensum. Quinta, quia sola signatura non est sufficiens ad publicandum: sed requiruntur bullæ expeditæ, quæ sine dicto consensu expedire non possunt, ergo de necessitate consensus ille requiritur à quo tempora publicationis currere incipiant. Sexta, quod sola signatura sine expeditione bullarum, non est canonicus titulus: ad quod citat Rotam *de prebend.* concl. 17. in no. quæ nil dicit. Nec secundum eum excusat in foro conscientiæ, ad quod vnicum suspectum teslem, nempe bullistam citat, videlicet Hier. Paul. in pract. Cancel. Hæ sunt rationes Gomesij, sed certè prima, secunda & quarta præsupponunt omnia fieri sine literis mandati: tertia verò fundatur in tolerando abusu non solum falsitatibus obnoxia, sed eas vt cæcias nubes inuitante. Quinta verò & sexta non respiciunt substantiam, sed probationem & testificationem bullarum: & sic nec singulæ, nec omnes simul concludunt.

Cõtra Gomes.

207 ¶ Rursus prima, quarta, & vltima recidunt in idem, & cum reg. cancellar. 29 quæ annullat omnia gesta, bullis non confectis: quas regulas burlatet vocant. Cæterùm solo verbo gratia perfecta est, & ex supplicatione signata statim verum ius quæsitum: text. cum glo. in c. *institutionis* 21 q. 2. text. cum gloss. & ibi Card. Flor. elemen. *dudum.* § *nec enim. de sepult.* adeo quòd, vt inquit Bald. in l. *imperata.* colum. 1. C. sententiam rescindi non posse. statim emisso verbo

viuæ vocis, gratia eſt perfecta quantum ad quidditatem & ſubſtantiam gratiæ. Idem Bald. l. *humanum*. in fin. C. *de legib.* in l. *ſi qua per calumniam*. colum. 2. *de epiſcop. & cleric.* Archid. Ioan. Andr. Geminian. Philip. Franc. & omnes in prœmio 6. §. *Vniverſitati*. Alexand. conſil. 107. vbi in annotat. dixi libr. 7. adeò vt non expiret nec morte concedentis, literis non confectis, vt omnes in locis præfatis: nec morte impetrantis, ſed vacet per eius obitum, licet bullis non confectis decedat: Rota deciſ. vltima, ſub tit. *de reſcript.* numero d. 382. in antiq. & ita ſemper practicari vidi. Secunda verò & quarta, primò contradicunt tertiæ. Præſupponunt enim nullam ſubſiſtere reſignationem, cuius contrarium tertia ratio præſupponit.

Abuſus Romæ. 208 ¶ Secundò, ſecunda & quarta palam traducunt abuſus curiæ Romanæ, vbi non ſolùm præuentiones ſupra ordinarios malè vſurparunt, ſed etiam vſurpatis peius aboſi ſunt, cuius impetrantı ſine vllo delectu, ex ſimplici narratione, quicquid peteretur conferendo, ab hora qua curſor primùm trapezitam vel ſollicitatorem curiæ adiit: etiam non viſo, ſed nec delato quidem, & ſæpe nondum fabricato prætenſo mandato prætenſi reſignantis, & vt Gomeſ. fatetur etiam inuito & ignorante prætenſo reſignante: cùm tamen Ordinarij ipſi, qui non ſolùm iure ſuo proprio, non vſurpato vtuntur, ſed etiam debitum officium impendunt, non audeant admittere reſignationem, niſi viſo priùs eóque authentico mandato. Et nuper Epiſcopus Engoliſmenſis, quamuis exhiberetur inſtrumentum authenticum parochi ſnæ diœceſis, à duobus notariis regiis & cogniris confectum, non auſus eſt admittere reſignationem, non ex aliquo malo aut ſiniſtro affectu, ſed ne qua laberetur, ex eo quòd non erat confectum à notario Eccleſiaſtico, & negotium erat Eccleſiaſticum, tametſi moneretur, & ſciret Romæ etiam bullas expediri & tradi ſuper inſtrumentis notariorum ſæcularium incognitorum.

209 ¶ Portò quamuis inepta ſit ſeueritas timentis vbi non eſt timor, abundè enim ſufficiunt & valent (etiam in his) inſtrumenta notariorum ſæcularium, vt tetigi infra ſuper edicto Regio. §. 3. gloſſ. nnmero 3. tamen laudandus eſt affectus timentis diſciplinam offendere Eccleſiaſticam, magiſque quid fieri debeat, etiam cum damno proprio verentis, quàm quod Romæ fit, quo affectu maluit ille Epiſcopus perdere ius collationis ſuæ, quam anceps, imò vanum vel leuiter peccandi periculum ſubire. Nec iniuriam fecit ſupplicauti, qui ab alio cum ſimili mandato Romam currente præuentus & excluſus fuit, non enim tenebatur admittere: nec ſi admiſiſſet, tenebatur ei conferre.

210 ¶ Cæterùm propter illum abuſum qui fit Romæ, ſignando ſupplicationes, & admittendo quaſuis reſignationes non viſo vllo mandato, concludit Gomeſ. hoc tempus non currere niſi à tempore conſenſus præſtiti in curia, propter incertitudinem vel nullitatem tituli, qui non ſubſtantificatur, nec certificatur niſi poſtquam probato & exhibito mandato, præſtatur ille conſenſus, Et nondum 15. anni ab hinc quo anno M. D. 15. ſcribo ita vidi (provt etiam de facto circa illud tempus iudicarum fuit in hoc ſenatu, vt dicam infra teneri & concludi in frequentibus & ſeriis conſultationibus primariorum & inſignium aduocatorum huius Senatus: qui cenſebant & conſulebant hoc ſemeſtre non poſſe currere, & huic regulæ locum non eſſe à die ſupplicationis, vel datæ bullæ: ſed duntaxat à die conſenſus iuxta dictam regulam 43. præſtiti, dicentes vt poſtea ſcripſit Gomeſ. hîc, quòd tempore medio nullus eſt, vel ſi ſit, reuocari poteſt procurator: & quòd morte reſignantis tempore medio reuocatur mandatum, ſi quod ſit, & vacat per obitum.

211 ¶ Et quia in eorum ſententiam ire nolebam, nec ſubſcribere: Conſultores mihi perſuadere cupientes oſtenderunt varias in eam rem atteſtationes quas vidi, aliàs factas Romæ, aliàs Pariſiis, à trapezitis & inſtitoribus, ſeu (vt vocant) ſollicitoribus bullarum vtrobique cõmorantibus, & concorditer de proprio viſa experienna & practica teſtificantibus, quòd vera reſignatio fit demum tempore conſenſus per procuratorem expeditioni bullarum præſtiti, & quòd aliàs ſi reſignans præmoriatur, vacat per obiuum: (idque non minùs abſurdum eſt quàm quod ſupra num. 206. dicebant per extrauagan. Alexan. 6.) & quòd ſi viueret reuocare poſſet procuratorem, nonficando ei, vel in Cancellaria, vel ei in cuius fauorem, ante præſtitum cõſenſum. Imò non ſolùm vidi atteſtationes, ſed etiam ſolennes depoſitiones (quas inqueſtas vocant) memini vnam Pariſiis factam per ampliſſimum & integerrimum Senatorem do. Robertum Bœte in hoc Pariſiorum Senatu conſiliarium 20. Auguſti, anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo ſeprimo, de tribus trapezitis in hac vrbe commorantibus, & concorditer deponentibus, debere inſpici non tempus datæ ſupplicationis vel bullæ, ſed tempus dicti conſenſus præſtiti, nec etiam debere inſpici datam mandati (quod vocant procuratorium.) De quo (vt teſtes illi claſſici & experti deponebant) non curat Papa tempore ſupplicationis, ſed ſemper concedit, & quòd poteſt procuratorio ſeqni, & quòd reſignatarius poteſt differre vel accelerare præſtationem conſenſus & expeditionem bullarum provt vult: & quòd poſtquàm habet mandatum ſeu procuratorium inſtrumentum, non amplius indiget facto vel conſilio reſignantis; & quòd ſtilus eſt curiæ Romanæ, mox vraduolant curſor, ſaltem ſi attulit inſtrumentum mandati, ſcribitur tali hora, *vent*; & de eadem die datam non ſolùm ſupplicatio & bulla, ſed etiam conſenſus, ſi impetrans velit, ex quo inſtrumentum habet clauſulam ſpecialem conſenſus præſtandi, vel etiam databitur de data poſteriori, provt impetrans maluerit.

Propoſitio Papæ.

Do. Robertus Bœte.

212 ¶ Ego verò teſtimonia eorum huiuſmodi fraudulentarum & ſordidarum nundinationum contrà eos torquebam, & indidem magis in mea ſententia confirmabar. Quantò enim in fauorem & minus ſimplex eſt reſignatio, quantò falſitatum, nundinationum & aliorum fraudum vberior ſeges, tantò magis neceſſum eſt occurrere, eáque reſtringere, & huius regulæ remedium vrgere: & ita interpretari vt ſit efficax, non autem eluſorium: provt eſſet, ſi tempus huius publicationis faciendæ nunquam currere inciperet, niſi quando ipſi reſignatario placeret. Adhuc hac via non ſemel, non ſæpius, ſed ſemper & perpetuò fraudaretur hæc regula in curia Papæ vel Legati: vbi magis neceſſarium eſt hanc regulam ſuccurrere, quia reſignatarius nunquam faceret datari conſenſum, nec apponi aut leuari, niſi de data infra ſemeſtre, ſi Romæ: vel infra menſem, ſi apud Legatum. Et ſic non aliquoties, ſed ſemper fruſtrarentur omnes Ordinarij & impetrantes per obitum, quantumuis occulrata duque celata fuiſſet reſignatio penes Papam vel Legatum facta. Et ſic tantum abeſt, vt prædictis rationibus moueat, vt per eas magis, idque neceſſario, & per locum à fortiori,

213 ¶ Concludam tempus huius regulæ ſtatim currere à data ſupplicationis vel admiſſionis. Si enim in ſimplici meta & abſoluta abdicatione facta coram Ordinario ſtatim incipit currere hoc tempus: quanto magis in reſignatione in fauorem facta in manu Papæ vel Legati? Hæc enim de iure ſimoniaca eſt & prohibita, nec ſubſiſtit niſi diſpenſariuè: & fraudibus & nundinationibus magis obnoxia: vt in reg. præcedent. num. 110. & ſupra eo. num. 105. Igitur odioſior &

Solutio.

Aſſertio.

reſtringibilior, quam reſignatio mera & ſimplex. Igitur ponus in iſta quam in illa, ſaltem æquè, debet ſtatim tempus currere. Prætereà aut proſequens reſignationem in ſui fauorem habet procuratorium, & ſtatim per eum ſtat ſi non ſatisfacit huic regulæ infra tempus, cùm ſtatim curare poſſit conſenſum expedirioni bullarum neceſſarium præſtari: quòd ſi differat, tantò magis puniri, & excludi meretur per hanc regulam: At verò non habet procuratorium vel etiam inuito aut ignorante prætenſo reſignante impetrat: & tunc deterius eſt.

c 1. de conſtit. prabend. 214 ¶ Quia incidit in cenſuram. c. t. *de conceſſ. præbenda.* impetrando beneficium viuentis nec conſentientis: & conſequenter irregularis & inhabilis fit pro hac vice: & ſic tantò fortiùs concludendum eſt beneficium vacare per obitum, nec hoc tantùm, ſed etiam dictum impetrantem incapacem & inhabilem eſſe ad illud obtinendum, per obitum vel aliàs, ſaltem pro hac vice: ad quod mirum eſt præfatos conſulentes & Gomeſium non aduertiſſe: Quia ſi impetrans beneficium viuentis per obitum, etiam ignoranter, ſupina tamen ignorantia, fit inhabilis ad impetrandum per obitum ſiue ab Ordinario, ſiue à Papa, vt tenet Panor. in d. capit. & in c. *poſt lectionem.* notab. 4. *de conceſſ. præb.* Gomeſ. in reg. 20. *de impetrand. benefic. viuent.* q. 3. & dixi in annotat. ad Philip. Dec, conſil. 398. & in reg. præcedenti, num. 387. multò magis impetrans per ementitum vel fictam reſignationem. Et generaliter contra impetrantes beneficia viuotum omnes leges diuinæ & humanæ & conciliares inſurgunt, c. r. & 2 *de conceſſ. prabend.* extra c. t. & 2. eod. tit. in 6. nec Papa diſpenſare poteſt, vt rectè tradit Gomeſ. in dicta reg. 20. q. 1.

Per text. 215 ¶ Tertiò moueor per text. expreſſum huius regulæ, & ibi *ex tunc*, qui ferunt diem ſeu datam ipſius reſignationis duntaxat: & ſic deſignat primam extremitatem temporis, ſiue terminum à quo, temporis in hac regula præfixi, eſſe & incipere à die vel data ipſius reſignationis. text. in l. 4. fin. *de condit. & demonſtrat.* Philip. ſi. Dec. in cap. *perſonas* in fi *de appell.* Iaſ. in §. *rurſus.* col. 4. *de action. l. in ſubſtitutione.* col. 1. *de vulgar. & pupill.* Paul. Caſtren. conſil. 174. lib. 2. Quartò per mentem & finalem intentionem huius regulæ quæ eſt, occultis reſignationibus occurrere, eaſque vt variis fraudibus idoneas reſtringere in fauorem Ordinariorum, & expectantium vel impetrantium per obitum poſſeſſoris. quæ ratio & finalis cauſa ſtatim locum habet à reſignatione admiſſa: & ſic ſtatim hoc tempus currit, in quantum aliàs vi dictæ reſignationis impediri poſſet vacano per obitum.

Per mentem. 216 ¶ Vt ergo quantum ad regulam præcedentem de infirmis non inſpicitur data ſupplicationis, ſed conſenſus, quia hoc fauorabile eſt Ordinariis & impetrantibus per obitum poſſeſſorum: ita in hac reg. *de publicand.* non inſpicitur tempus conſenſus præſtiti ſed tempus datæ ipſius ſupplicationis ſeu bullæ: quia hoc fauorabile eſt ordinariis, & impetrantibus per obitum poſſeſſorum, quibus vtraque regula ſubuenire & fauere voluit, & ita tandem hodie (& hoc ſcribo anno M. n. L.) obſeruatur, & ſæpiùs iuxta ſententiam Arreſtum. meam iudicatum fuit in hoc ſupremo Pariſiorum Senatu: vbi etiam memini cum circiter decem anni (ab hinc dum hæc anno M. o. L. ſcribo) magna contentio (vtpote de pingui ſacerdotio) exarſiſſet inter proui ſum per obitum poſſeſſoris, putà Idibus Nouembris defuncti, & reſignatarium mox apparentem & pluſquàm publicantem bullam datæ calend. Maij præcedentis, cum conſenſu opiſtographo menſis Auguſti, qui contendebat tempus publicandi non ab admiſſa reſignatione, ſed à conſenſu præſtito computandum. Et ſic reſignantem, infra, non poſt ſemeſtre deceſſiſſe: nec locum eſſe huic regulæ.

217 ¶ Tandem eiuſdem Curiæ claſſibus congregatis, concluſum fuit datam bullæ ſeu reſignationis admiſſæ, non autem præſtiti conſenſus inſpiciendam, & ſacerdotium venienti per obitum adiudicatum. Et ſic ſolemni ſenatuſconſulto confirmata mea opinio, profligato veteri errore, de quo ſuprà num. 210. Adde quòd nuper nouiſſimo Aprili ſeſquimilleſimo quinquageſimo octauo conſultiſſimus ille doct. Matthæus Charthatius aliàs quadragarius totius togati noſtri ordinis coryphæus, dum de ſimili quæſt. conſuleretur, protulit è regeſtis ſuis areſtum latum die decima Decembris anno ſeſquimilleſimo triceſimo ſeptimo, in quo famoſus ille Guillielmus Poietius primarius in eodem Senatu præſes adeſſe volut, fortè vt reſignatarij partes tueretur in curia parrochiali de Bugny. in cuius poſſeſſione reſignans deceſſerat poſt ſex menſes à die datæ reſignationis & bullæ collatoriæ: ſed infra ſex menſes à die datæ conſenſus, qui erat quarto die poſt datam bullæ, & tanquam die conſenſus obſeruando, curia adiudicata reſignatario contra prouiſum per obitum: Allegabat tamen præfatus do. Chartarius aliud eiuſdem curiæ areſtum poſtea latum in contrarium, quod eſt illud ſolemne ſenatuſconſultum, de quo nuper dixi & mecum pro impetrante per mortem ſubſcripſit: deinde cum leges publicè profiterer Dolæ, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo ſexto, & penderet cauſa prioratus Pollygniaci in poſſeſſorio coram officiali Biſuntino, qui non ſolum de poſſeſſionis iudiciis, ſed etiam de perſonalibus contra laicos obligatos cognoſcit, & altera partium obiiceret conſenſum reſignationis non cenſeri verè præſtitum de ſtylo & conſuetudine curiæ Romanæ, niſi priùs ſignatura fuerit expedita in totum, & tranſmiſſa per eas manus & eo ordine, qui in regulis Cancellariæ Paul. III. Profeſſores Dolani per hæc ſcripta mea contra formulam reg. Paul. III. & contra ſententiam Gomeſij hîc, conſtituerunt tempus publicandi, de quo in hac reg. meminendum à data collationis, & non à data conſenſus, & ita per ſcripta mea in curia Biſuntina obtinuerunt.

218 ¶ Hîc obiter declaranda venit reg. cancell. 43. Reg. 43. Innoc. 8. *de conſenſu & iuramento præſtandi*, videtur enim, & verè facta eſt propter abuſum illum, quaſcũque ſuppbcationes, quæ non ſunt contra commoda Curiæ, ſine delectu admittendi, non viſo, ſed nec penro vllo mandato. Et tamen abuſum illum non vetat: ne currentes Romam ablegentur, reditus Curiæ minuantur: ſed duntaxat cauet bullis, ne forè contingat falſas bullas in partibus paſſim circumferri, cum magno einſdem Curiæ ſcandalo: ad quod amoliendum bullas vllatenus expediri vetat, niſi priùs dicto conſenſu & iuramento, ſaltem per abſentis procuratorem ad hoc ſpecialiter conſtitutum expedinoni bullarum præſtito, Non ergo tendit ad tollendum illum abuſum cenſúmve minuendum, ſed vt ſaltem prius adferatur mandatum quod procuratorium vocant, quam bullæ expediantur & dentur. Atqui iuſtius erat ſtatuere nullam ſupplicationem ex cauſa reſignationis admitti, nedum datari, niſi priùs legitimo & authentico mandato exhibito. vt in effectu Rex noſter Henric. II. ſtatuit in ſuo edicto contra paruas datas.

219 ¶ Cæterùm quaſuis ſupplicationes ſtatim admittere, & etiam ſtatim ab hora qua curſor aduolauerit, & oſtium trapeziæ, vel etiam meritoriæ tabernæ pulſauerit datare, & de eadem data, bullam, etiam poſt obitum (etiam ſi mandatum non ſit allatum nec exhibitum niſi diu poſt obitum) conficere. Nec hoc ſolùm palam fieri & tolerari Romæ, ſed etiam palàm authorari conſtitutione Alex. VI. qua ſtatutum eſt Alexand 6. huiuſmodi conſenſum poſt obitum præſtari poſſe: famoſum illum paruarum datarum abuſum, qui non

modò curſores omnes anteuertit, ſed etiam vera falſis & contrà commutat non ſolùm diſſimulando, ſed per indirectum augendo & prouocando, quid aliud eſt quàm ambitioſos & famelicos quoſuis, ceu Harpyas, inuolent, velut claſſico ciêre, imò etiam falſarios ad falſa inſtrumenta prouocare? quod experientia docuit. Vt enim audaciſſimus, quiſque nebulo per trapezitam de ſignatura, diſpenſatione, vel derogatione quamis obtenta, déque tipportuna data ſecurus erit factus, mox poſt obitum falſum mandati inſtrumentum fabricari & antidatari curabit.

Edicta regis. 220 ¶ Hæc enim mala tot ſcelera vſque adeo inualuerunt. velut Cæcia oobes, vt tandem neceſſarium fuerit conſtitutione Regia obuiam iri qua forma ſaocita eſt, tum qualitati tum numero trapezitarum, & tabellionum Eccleſiaſticorum, præſertim Papalium: & diligenter cautum ne decreto falſæ reſignationes beneficiorum fabricari & admitti queant, néve procuratoribus ſupplicare liceat priuſquam in manibus procuratorium habeant, & adhuc quibuſuis bullis nullam fidem in poſſeſſorio haberi, ſi probetur quòd tempore datæ bullarum procurator noo habebat procuratorium in manibus quantumuis appareat anterioris datæ. Quæ eſt ſancta & honeſtiſſima conſtitutio, infinitis fraudibus, impoſturis & falſitatibus viam præcidens. Quòd ſi à Pontificibus ſtatutum fuiſſet, noo fuiſſet opus ſutorio atramento dictæ regulæ 43. nec tot ſceleribus, falſitatibus, & impoſturis tandiu mundus vexatus fuiſſet.

Conſenſus quando præſtari poſſit. 221 ¶ Dum ergo quæritur an dictæ reg 43. ſatisfieri poſſit poſt obitum? breuis & expedita ſolutio eſt. Aut quæris circa virtutem & ſubſtantiam mandati: & nullo modo ſuppleri nec fieri poteſt poſt obitum, eſt enim defectus iuris naturalis, quem nec Papa quidem ſupplere poteſt: imò graue peccatum eſt taotom abuſum noo coërceri, nec contra hoc Papa diſpenſare poteſt, ſicut nec ad peccandom cap. vlt. in fi. *de pœnit.* d. 2. Aut quæris circa ſimplicem formulam confectionis bullarum: & poteſt præſtari poſt obitum, dummodò tempore impetrationis non ſolùm verum ſubeſſet mandatum, ſed etiam ad manus procuratoris peruenilſet. Cùm enim eſſet viuo mandante executum in principali, non eſt reuocatum, ſed perſeuerat poſt obitū in acceſſoriis & executiuis. l. *fundi.* §. 1. *de acquir. vel amitt. poſſeſſ.* Et generaliter re non integra, vt io reg. præced. ou. 27. Et hac ſancta conſtitutione Regia non ſolùm infiniti abuſus, fraudes & falſitates amputantur, ſed etiam infinitis ltibus & ambagibus via præcluditur, tam in conſulendo quàm in iudicando. Iam ſatis excuſſum eſt tertium & vltimum membrum noſtræ q. à quo breuitatis cauſa incepi: & obiter explicata reg. 43. & profligatus vetus error ex ea ortus.

Tempus publicandi quando incipiat. 222 ¶ Scire ſopereſt an tempus publicandi à ſimplici admiſſiooe, an demum a collatione incipiat? Hæc quæſt. initio aliis ridicula velut indubitata, aliis ſuperuacanea (com caſus non cootingat) videbitur: ſed mox ipſo progreſſu apparebit non eſſe rem ita expeditam, ſed inſuper ſciru & iooeſtigatione neceſſariam ad rectum & radicalem horum intellectum teliquarúmqoe quæſtionum deciſionem. Quod igitur a ſimplici admiſſione currat, videtur primò, quoniam extunc ſtatim beneficiom vacat: ſed hæc regula facta eſt & tempus in ea limitatum ad occurrendum diu- 2 turæ & incertæ beneficiorum vacationi. Secundò, quia regula loquitur in rem, ibi, *facta reſignatione*: nec loquitur de collatione oiſi in verbis executiuis. Tertio quia expreſsè refert tempus ipſum & principium publicandi, ad ipſam reſignationem ibi *ex tunc*, &c. & ſic ſufficit eſſe reſignationem ſcilicet validam & efficacem pet quam ſequuta ſit vacatio. ſupra n. 215.

Quartò, quia in reg. 18. fit expreſſa mentio non ſolùm de reſignatione, ſed etiam de collatione, idque 4
in verbis diſpoſitiuis, & per conditionem copulatiuæ adiunctæ, & tamen ſi vi dictæ copulatiuæ adiectionis, videlicet *ac*, ipſum beneficiom conferatur per reſignationem ſic factam, non requiritur concurſus, quia eſt expreſſa cauſa frequentiæ, & caſus dubitabilioris, non ad reſtringendum, ſed ad ampliandum diſpoſitionem dictæ regulæ, etiam ſi collatio ſequuta ſit, ita quòd quamuis verba diſpoſitiua dictæ regulæ dirigantur expreſſim & primariò ad collationem annullandam: tamen per locum à fortiori implicat annullationem reſignationis, ſi non ſit vltra ſimplicem eius admiſſionem proceſſum, vt ibi nom. 8. diximus. Igitur multò minus requiritur ſequutam eſſe collationem in hac regula quæ in diſpoſitiuis de ſolà reſignatione loquitur: non autem de collatione, niſi in conſecutiuis.

223 ¶ Quintò alioquin vtraque regula eluderetur, 5
niſi locum haberent io reſignatione admiſſa: quia ſicut regula *de infirmis* eluderetur io Curia tam Legati quàm Papæ, per ſimplicem admiſſionem, collatione dilata poſt obitum, vt ibi dictum eſt num. 7. in fi. ita fortiùs & faciliùs eluderetur hæc regula, differendo collationem vel datam collationis quandiu placeret? & ſic tempulos regulæ nunquam currere inciperet, niſi cum libêret reſignatario occulto & captatori: qui interim ſecurus eſſet non ſolùm aduerſus factum hominis, qui amplius reuocare non poteſt, ſed etiam aduerſus ſanctionem huius regulæ: imò etiam vtriuſ- 6
que regulæ tam *de infirmis* quàm *de publicandis*. Sexto, ſequeretur aliud abſurdum videlicet quòd quicunque vilis & infirmus Ordinarius, plus iuris haberet quam Papa:

224 ¶ Quia ſi Papa ſimplicem reſignationem admiſit collatione diffiſa, non habet niſi menſem ad conferendum, quo lapſo poteſtas redit ad Ordinarium. c. *Statuit præbend.* in 6. quod procedit indiſtinctè, nedum in vacantibus per obitum in Curia, ſed etiam per reſignationem: & tamen ordinarius reſignatione admiſſa, habet totos ſex menſes ad conferendum, & per ſemeſtre poſſet impedire locum eſſe huic regulæ, imò etiam vltra ſemeſtre, ſi permittat deuolui ad ſuperiorem: quia noo inciperet locus eſſe huic regulæ donec ſuperior iure deuoluto contulerit, niſi ſufficiat D vera vacatio per validam reſignationem. Septimò, 7
via eſſet aperta maiori quotidianæ illuſioni & abuſui, quia reſignaris apud Legatum faceret ſignaturam fieri de ſimplici admiſſione, fide habita de collatione facienda tali: deinde talis ille ſignaturam aliam vel bullam collationis haberet. de data poſteriori ſibi commoda non antecedente menſem obitus reſignantis, & ſic non ſolùm fraudaretur hæc regula, ſed notum *examinio*, ntuta oordinatio paruarum datarum in vſum introducetetur, fotarus enim collatarius ſingulis diebus datam haberet quo præuentiones ordinariorum vel Papæ anteuerteret, & impetrantes per obitum ſupplantaret.

225 ¶ Io contrarium quòd non ſit locus hnic regulæ E niſi poſt collationē, probatur: primò quia hæc regula 1
exorbitat a iure cummuni, & pœnalis eſt: ergo debent omnes eius termini priùs verificari quàm ei locus ſit: iuxta gloſ. quam omnes ibi & vbique ſequuntur in l. *mancipia.* in verb. *aduocandum*, C. *de ſer. fugit.* Ruma. ſing. 489. Lancelot. deci. in l. *omnes populi.* col. 11. verſ. *quinta regula. de inſt. & iur.* Cano. in c. *quamquàm de vſur.* in 6. Ater. conſil. 157. copiosè. Fely. c. *nonnulli in princip. chart. pen. de reſer.* Franc. Curt. Iunior. l. 1. col. 1. *ſi cert. pet.* Alciat. lib. 1. pag. in fin. *de verb. ſign.* in c. *cùm non ab homine.* num. 9. *de iudic.* c. *accedentes.* col. 2 *de præſcr.* Philip. Dec. conſil. 201. nu. 2. vbi tenet. Secundò, prius eſt quærenda perſona, quam ſolen- 2
nitas à perſona obſeruanda, l. *ſi quæramus de teſta.*

Bald.l. *licet*. not.j.C. *de procur*. Sed huius reg. ſolennitas imponitur reſignatario, & ab eo exigitur ibi poſſeſſio petita: ergo priùs eſſe debet aliquis reſignatarius: & ſic collatio per reſignationem neceſſariò præcedere debet.

3 226 ¶ Tertiò, etiam ſi nullum impedimentum ſuſpenderet tempus huius reg. vt in quæſt. ſeq. tamen ſaltem impedimentum quod reſoltar ex eadem regula, debet admitti, ſed defectus collationis eſt impedimentum reſultans ex eadem regula, ibi, *& poſſeſſio petita*. quòd neceſſariò præſupponit & prærequirit aliquem eſſe collatarium, qui poſſit beneficij ſibi collati poſſeſſionem petere: ergo ſaltem impedimentum nondum ſequutæ collationis debet admitti & impedire pœnam huius regulæ: quoniam eidem regulæ ineſt. l. *Iulia* §. *dicebam, ſi cert. petat*. Bartol. in *Leum qui ita* §. *quæſtio*. verſ. *dico ſic de verbo. oblig*. Bald. l. *ea pacti*. *C. de euict*. Roma. conſil. 42. *viſis*. Alex. conſil. 95. lib. 2. num. 1. conſil. 27 nu. 19. vbi tetigi lib 3. Philip. Deci. conſ. 8. col. fin. Quartò, nemo poteſt ad impoſſibile obligari. c. *nemo poteſt. de reg. iur* in 6. *impoſſibilium de reg iur*. ſed ſi quis teneretur antè publicare & poſſeſſionem petere, quàm ſibi collatum ſit, ad impoſſibile adigeretur, præſertim cùm collatio dependeat à grata ſuperioris, qui non poteſt cogi. Confirmatur per id quod ſupra eod. qu. 1. n. 2. contra Rotam diximus vtrumque præſtari poſſe, & hæc argumenta non ſolùm prioribus fortiora ſunt, ſed etiam neceſſaria.

227 ¶ Ad priùs allegata ſupra num. 222. non obſtat primum, quia idem eſt cum dicto contrario, & ſic C nullum, gloſ. 2. in l. fi. & ibi Ias. *de offic. procur*. Cæſar. Paul. Caſtren. l. in fi. *de excepto*. Non obſtat ſecundum & tertium quia regula integrè capi debet, & ſic priùs verificatis omnibus quæ requirit & præſupponit. Minus obſtat quartum: quoniam alia & manifeſta eſt ratio differentiæ inter regulam *de infirmis*, quæ nihil imponit reſignatario, nihil ab eo fieri requirit infra tempus ibi præfixum, quod meritò non retardatur ibi per collationem nec expectatur poſt eam: quia etiam ſi reſignatarius poſſeſſionem ceperit & pluſquam publicauerit non prodeſt, in d. reg. 18. Secus in hac reg. quæ vult publicationem fieri & poſſeſſionem peti infra tempus in ea præfixum & ſic vult præexiſtere collatarium qui hoc faciat, quod non eſt ante collationem.

Differentia inter reg. *de infirmis*. & regul. *de pub. iuandis*.

228 ¶ Præterea in reg. 18. reſignatarius non eſt tutus niſi poſt tempus 20. dierum: & ſic ibi incipitur à periculo, quod durat 20. dies tantùm: Cuius oppoſitum eſt in hac regula, vbi Papa noluit reſignatarium ſtatim periclitari: ſed priùs datis congruis inducis: vt ſupra eod. num. 17. Et ſic reſignatarius non incipit hìc à periculo ſicut in reg. 18. igitur hìc non incipit currere tempus ante collationem, quia poſſet eſſe lapſum ante collationem, & ſic non ſolùm reſignatarius inciperet a periculo vel à tempore periculi: ſed inueniretur præuentus ab ipſo periculo: quod eſt contra mentem & verba huius regulæ, quæ noluit reſignatarium periclitari, niſi poſt lapſas inducias publicandi, & petendi poſſeſſionem, & illis lapſis ſi contingat E reſignantem poſtmodùm & non antè decedere in poſſeſſione.

229 ¶ Ad 5. & 6. reſpondetur quòd ea inconuenientia tariſſimè, imò nunquam bodie conningaot. Sed olim Papa quandoque reſignationibus admiſſis non ſolùm collationes differebat: ſed etiam in partibus ordinariis committebat, fortè ad inquirendum interim de perſonarum qualitate & commodo eccleſiæ, vel ne videretur ſperni præceptum illud apoſtolicum 1. Timoth. 5. d. *Manus citò nemini imponas*. vt exempla habes in c. *inter cætera* (provt doct. ibi caſum ponunt) *de præb*. quæ eſt decretal. Innoc. III. qui fuit ante trecentos quinquaginta annos. Sed A apoſtolicus ille mos & ſolicitudo non perſonis, ſed eccleſiis prævidendi iam, pro dolor ante aliquot ſæcula exoleuit. Semper enim ſolent Legatus & Papa admittendo conferre, ſine alia inquiſitione, niſi tariſſimè. Quæ verò rarò accidunt, legiſlatores prætereunt. l. *nam ad ea. de legib*.

230 ¶ Tum hæ regulæ non tendunt ad plenam & abſolutam æquitatem ſtatuendam, nec ad occurrendum omnibus inconuenientibus qui frequentes ſunt, & quibus veterem diſciplinam amplectendo obuiari poſſet, vt notum eſt, igitur multò minus curandum de iis quæ rarò, imò tariſſimè vel nunquam accidunt. Cùm igitur conſtet authores huius regulæ noluiſſe uſque adeò lædere & vrgere reſignatarios, quin ſpatium competens ei daretur, & B adhuc noluiſſe omnibus morbis, ſed paucis, & quadamtenus mederi, iuxta l. *tutori*. verſ. *ſatis abundéque ſufficit, ſi cui vel in paucis. C. de negot. geſt*. non ſolùm hæc pars fundatior eſt, ſed etiam omni dubitatione ſuperior. Et quamuis è Republica eſſet ſtatim à die admiſſionis hoc tempus currere, fauore ordinariorum collatorum, & impetrantium per obitum poſſeſſorum, & odio clandeſtinarum reſignationum: tamen cum hic caſus ſcilicet diffindendæ poſt admiſſionem collationis, nunquàm aut tariſſimè contingat, Reſp. non videtur lædi. Et ad ſummum ſatis eſt non eſſe ſtatutum, nec tantùm de rigore iuris communis remiſſum, quod quatenus non eſt abrogatum, remanet, l. *ſi cum dotem*, in princ. *ſolut. matrim*.

231 ¶ Nonc aures arrige; quia vno verbo hanc C partem etiam per adducta nouiſſimè pro ea, euerto, Rotaſque retrorſum roto. Si enim nunquam (vt dictum eſt, etiam iam plus ducentis annis) ſolitus eſt Papa vel Legatus admittere reſignationem, quin conferat vt nunquam ſolet ei ſupplicari ue reſignatione admittenda, quin etiam de conferendo ſupplicetur: nunquam ſoleat niſi vnico verbo ſimol vtrumque facere vel concedere. Sequitur quod ſi quando aliter ſupplicetur & fiat, fraudem eo ipſo præſumi. Non enim poteſt contra ſolitum imò perpetuum morem factum eſſe, quin ſtudioſè factum ſit, ſtudio inquam & affectu priuato, cum id arte ſupplicantis contingat, ergo io fraudem factum præſumitur. Bald. in c. *quia verisimile. de præſumpt*. Angel. in l. *ſi quis ſub condit. de condition. inſtitutio*. Alexand. conſ. 54. D num. 2. lib. 6. Curt. Senior conſ. 72. num. 33. Pau. Pariſius conſ. 55. num. 51. lib. 1. & vbi abundantior cautela, ibi euidentior fraus, inquit Bald. in c. *ex litteris*. col. 2. in fin. *de conſuet*. in l. *teſtamentum* in princ. *C. de teſtam*. Philip. Deci. conſ. Corn. conſ. 41. col. 2, lib. 3. Deci. conſ. 448. num. 23. Cum igitur eo ipſo conſtet de fraude, & ea affectata: deterius eſt quam ſi conſtaret de collatione ſimultanea, & ſic præualet prior pars.

Prius ab inſolitis.

Et abundantior cautela.

232 ¶ Diſtinguo tamen, aut reſignationem in cancellaria Papæ vel Legati, ſine collatione admitti, contingit, ex iuſta & generali cauſa, puta ex quadam reformatione ad priùs inquirendum de veritate mandati vel reſignationis, & tunc cùm iam non fit hoc procuratum a priuato, nec decretum ambitioſum, ſed publicum ſtatutum, imò cum non ſit amplius in ſolitum, ſed generale & publicum, non cenſetur in fraudem factum, & tunc obtinet ſecunda pars, vt interim non currat tempus huius regulæ. Aut vetò id contingit præter ſolitum & receptum morem, non ex aliqua publica conſtitutione, & tunc ſi vnquam, maximè hìc quadrat regula quòd ex ioſolitis præſumitur fraus, imò cum potuerit ſupplicans æquè ſimul obtinere collationem, per eum ſtetit, imò etiam per eum fraudulenter & ſtudioſè dilata eſt, & ſic in fraudem huius regulæ, & conſequenter quòd per eum ſtetit, pro facto habetur in eius præiudicium, l. *mos*

Diſtinctio.

cuiſd.

ciuili. de conditio. & demonſtrat. Tum ratione procuratæ fraudis non minore, imò maiore odio digñes eſt, l. *Pupillus.* §. *ſed & ſi per interpoſitam. de author. tuto.* & meritò obtinet prima pars.

Concluſio. 233 ¶ Et ſic in effectu remanet & ſtat concluſio hoc tempus currere ſtatim à die reſignationis admiſſæ, per quam (alio non obſtante) vacatio per obitum impediretur. Quòd etiam clariſſimè probatur ex his quę in q. præcedenti n. 105. docuimus proprium & adæquatum ſubiectum huius reg. in quod agit, eſſe reſignationem, quæ citra hanc regulam impediret beneficium vacare per obitum, ſed reſignatio admiſſa per habentem poteſtatem talis eſt: Ergo ſtatim alio non requiſito ſubeſt huic reg. Fallit, ſeu potiùs declaratur primò, ſi Epiſcopus Cal. Maij admittit reſignationem curæ Titij ex cauſa permutationis cum Caio abſente, ſed differt collationem donec appareat de reciproco procuratorio, vel reſignatione Caij quo allato Epiſcopus confert dictam curam Caio idibus Iunij, deinde Titius in poſſeſſione dictæ curæ moritur in fine Iunij, certius eandem curam per obitum Titij impetrat Caius Iulij. an Caius qui non publicauit ſit per hanc reg. excluſus? Reſpond. non: quia Titius non obiit poſt menſem, ſed infra menſem. Non enim debet hoc caſu menſis computari à die admiſſionis, ſed à die collationis, quia admiſſio non erat talis per quam beneficium non vacaſſet per obitum reſignantis, imò alio non concurrente vacaſſet per obitum reſignantis: quoniam erat conditionalis, & ſub conditione iuridica facta, videlicet ſi Caius per ſe vel procuratorem legitimè fundatum paria faceret per not. in q. præcedenti nu. 117. Et ſic interim propriè non tam eſt reſignatio, quàm deſtinatio ad reſignandum: nec tam eſt admiſſio, quàm declaratio conſenſus vel authoritas epiſcopalis ad permutationem futuram fa. not. in reg. præced. numero 2.

234 ¶ Concluſio verò noſtra loquitur de reſignatione efficaci, & efficacè vacationē inducente. limito 2. ſi reſignatio ſit admiſſa ad finē vnioñs, quia ex quo non debet ſequi collatio, ſed beneficiū ſupprimi, non eſt materia huius reg. quæ non loquitur de talibus reſignationibus factis fauore eccleſ. ſed de factis abſolutè, vel de negotiatis inter priuatos perſonarum fauore? vnde hoc caſu etiam ſi non abrupta, ſed dilata vnione moritur reſignās in poſſeſſione, non eſt beneficiū impetrabile per eius obitū, & multò minus per reſignationem, donec vnio ſpetatur: qua defecta dicitur vacaſſe per obitum, etiam ſi reſignans infra menſem reſignationis obiiſſet, tanquam conditione reſignationis defecta per ea quæ in ſimili dixi ī. eod. nu. 169. de permutatione ad finē, vnionis, quæ debēt intelligi, vt dixi, quando vnio fit in perpetuum in fauorem & commodum certæ eccleſiæ, videlicet in proprietatem: ſecus ſi fieret fauore certæ perſonæ ad illius vitalitatē, & ad vitandā pœnā *de multa.* extra *de præben.* vel extrauagantis *execrabilis*, quia tunc locus eſſet huic reg. vt in reſignatione facta in fauorem certæ perſonæ. Limito tertiò eadem ratione, quando permutatio fieret cum decreto ex cauſa vitalitatis, vel neceſſitatis eccleſiæ, vt dixi ī. eod. num. 162.

235 ¶ Et ſecundùm prædicta moderari & intelligi debet additio quam Iul. III. & Paul. IV. fecerunt ad hanc reg. ſuper verbo *ſex menſes.* vbi addiderunt hæc verba a data ſupplicationis, & non à die præſtiti conſenſus computandos, confirmādo noſtram ſentētiam, & improbando abuſus & erroneas opiniones vulgarium trapezitarum & bulliſtarum: debet enim intelligi de data ſupplicationis efficacis implicante admiſſionem & collationem, aut ſaltem admiſſionem efficacem, per quam ſtatim beneficium vacat vt deinceps non poſſit vacare per obitum, niſi diſpoſitione huius reg. ſecundum prædicta, quæ iam ſunt clariſſima.

236 ¶ Sed hic emergit quæſt. quam vidi in facto, Con-

cordatū factum eſt inter Cardinalē & Titium de abbatia per Cardinalem Titio reſignanda: interuenit monachus qui promiſit reſignare beneficium ſuum clauſtrale infirmariæ in fauorem perſonę per Cardinalem nominandæ, Concordatum homologatum fuit in curia Romana, menſe Maio, vti reſignatio monachi admiſſa fuit menſe Iunio. Monachus menſe Februario obiit in poſſeſſione infirmariæ, quam Caius per eius obitum impetrauit: deinde venit nominatus per Cardinalem, cui hæc regula obiiciūt, quia non publicauit infra ſemeſtre reſignationis, & Monachus reſignās obiit poſt ſex mēſes in poſſeſſione: Caius verò profert bullā collationis ſibi factæ menſe Nouembri, à cuius data non ſunt ſex, ſed tres tantūm menſes vſque ab obitum Monachi, reſpond. beneficium Caio adiudicādum per hanc regulā repulſo nominato Cardinalis: debuit enim inf. ſemeſtre reſignationis admiſſæ, publicare, aut ſaltem ante obitum Monachi poſſeſſoris, cuius reſignatio admiſſa etiam citra collationem vacationem induxit: præſertim cum nihil eſſet reciprocè conferendum Monachō, & debet ſibi Cardinalis imputare quod non ſtatim nominauit: & alioquin eſſet inducere illuſiones & fraudes paruarum datarum in Papa quas in ſimili reprobauimus ſupra ca. io legatu, idem in ſimilibus. Tranſeamus ad alia.

237 ¶ Decimò quæro an hoc tempus currat ignoranti impedito vel minori? accipe quotidianam hypotheſim, Epiſcopus beneficij reſignatione admiſſa, contulit illud abſenti, cui non innotuit, niſi poſt menſem, tūncque acceptauit, ſed poſt alios quindecim dies reſignans in poſſeſſione deceſſit, anteqoā reſignatarius publicaſſet, qui mox poſt obitum veniens, vult prouiſum per obitum excludere. An ſit locus huic regulæ, videtur quòd non: quia loquitur de valida, efficaci, & irreuocabili reſignatione, vt vult Gom. hīc quæſt. 7. in fin. vbi ſentit de reſignatione in fauorem, & de collatione irreuocabili, ſed hīc collatio commotabilis eſt, imò pendet, vt in rēg. præcedent. nu. 72. Secundo, quia iuſtum impedimentum excuſat vt poſt Rom. Fely. & alios, tenet Gom. hīc q. 13. Sed nullum iuſtius impedimentum, quàm iuſta ignorantia abſentis. Tertiò, quia tem quæ culpa caret in damnum vocari non cōuenit, cap. 2. *de conſtit.* vbi loquitur de iuſta ignorantia, vt hīc. Quarto quia beneficium inducarum menſis datum tenebitur per hanc regulam eſſet eluſorium, ſi priùs curreret quam collatarius ſciret, & quā vllo modo publicare poſſet, contra c. *decet de reg. iur.* in 6. Præterea, quid ſi abſens erat minor viginti quinque annis vel etiam pupillus: habetur enim quandoque ratio minoris ætatis, & in integrum reſtitutionis in beneficialibus, ſecundum Panor. in c. *ex parte de reſtit. ſpoli.* Sed hic alioquin nec neceſſitatis, nec impoſſibilitatis ratio haberetur, contra c. *nemo poteſt. de reg. iur.* in 6. l. *impoſſibilium.* eod. tit. Quid enim ſi reſignans paulò poſt menſem obiit, nec prius ante obitum nonficari potuit collatario?

Quæſt. 10. Hypotheſis.

238 ¶ Sed his non obſtantibus dicendū indiſtinctè locum eſſe pœnæ huius Regulæ, vt beneficiū vere vacet per obitū: Nec vllo modo proſit publicare poſt obitum tēpore lapſo ſecuū, quia hæc reg. loquitur in tē, ibi *niſi de illis facta reſtim.* & ibi *ex tunc*, id eſt à die admiſſionis, vt in qn. præced. Et ſic ſat eſt reſignationē factā & admiſſam, ita vt cōperit vacare per ceſſionē, & ſic etiam poſt obitū reſignantis non aliter nec denuo vacet: ſed bene per obitum reſignatarij, niſi per hanc regulam occurratur. Tunc enim (ſcilicet ſubintrante hac regula) ſine collatio facta fuerit per ceſſionem, non ſolùm ceſſio, ſed collatio quoque, & indē ſequuta reſoluuntur: Si verò nulla collatio, nec aliud factum fuerit, ſimplex reſignatio & vacatio per eam hactenus introducta reſoluitur, & introducitur alia vacatio ex noua cauſa obitus per hanc reg. odio reſignationum occultarum, quæ fraudibus & lucris

Soluitur.

obnoxiæ ſunt, & fauore collationum quæ per obitum poſſeſſorum fiuot. Si igitur reſoluitur non ſolùm reſignatio, ſed etiam canonica & alias incommutabilis collatio, ſi qua facta & accepta ſit: multo magis collatio non acceptata, ſed pendens, & etiam aliter quàm per hanc reg. commutabilis, vt in c. *ſi tibi abſenti. de præb.* in 6. Non obſtat iuſta ignorantia abſentis, & ceſſionem & collationem ſibi factam ignorantis: tum quia certat de lucro.

230 ¶ Hæc autem regula facta eſt ad obuiandum fraudibus & litibus & multiplicibus damnis Reip. Et ſic lucrũ collatarij cedere debet damno Reip. l. *act.* §. *Labeo.* pro ſocio in authent *de non alien.* §. *quia verò ſimile.* Et bonum publicum, quies publica, præferetur etiam damno vel iuri priuati, l. 1. *de vſucapio.* imò etiã vtilitas fiſci l. *vnica.* §. vlt. C. *de cadu. toll.* quantò magis lucro priuatæ l. *vtilitas de primip.* lib. 12. C. Phi. Decius c. *ratio de præbend.* Tum quom hæc regula lata ſit in rem, reſignatarius ab initio nihil prorſus iuris acquirit, niſi cum onere tali reſolubilitatis per hanc reg. & ipſa reſignatio ab initio habet huoc ſtatum implicitum in hoc caſu, quo ſequuto, oullo damno cenſetur is affici, cuius ius reſoluitur, ſed iure communi ſecundùm rei naturam vti, l. vlt. vbi Alex. & omnes, *ſi ex noxa. cauſ. age.* Et ſic nihil obſtat.

240 ¶ Quamuis autem minori viginti quinque annis quandoque ſubueniatur in beneficiis Eccleſiaſticis, vt poſt Petr. Anchara Philip. Frãc. Gemin. in c. *ſi annum. de indici* in 6. gloſ. Hoſti. Butri. & omnes in c. *ex parte. de reſtitu. ſpoliat.* laſ. in l. *Gallus* §. *& quid ſi tamen.* lectura 1. col. 10. & lectura 2. col. 13. Guil. Bened. in repet. c. *Raynutius*, in verbo *adiecta impuberi*, num. 61. cum ſeq. Aymo Crauet. conſ. 90 latè Nicol. Boer. deciſ. Burdegal. 350. & pulchrè gloſ. pragm. *de paciſi poſſ. ff* in verbo *impedimenti*, in fi. cuius gloſ. diſtinctionẽ ſequitur Gomeſ. in regula *de triẽnali poſſeſſ.* quæſt. 5. Sed ea fuit originaliter diſtinctio & opinio Abba. Panor. in c. *ex parte.* col. 5. n. 15. *de reſtitu. ſpoliat.* Tamen primò non procedit niſi in admittendis: ſecus in quærendis, vt hic. Similiter quæ propter iuxta impedimenta Gomeſ. excipit in reg. *de annal. poſſeſſ.* q. 7. & in reg. *de triennal* q. 15. & q. 57. procedunt & intelliguntur ad conſeruanda beneficia quæſita: non autem vbi de quærendis agitur vel de iure ab origine commutabili, faciendo incommutabili, vt hic.

241 ¶ Secundò in his non reſtituitur minor niſi ex quibus caſus etiam maiori ſubueniretur, putà metus vel doli niſi quòd leuiores cauſæ, puta fictæ perſuaſiones, ſufficiunt in minore, idque quantò magis minor vel imbecilliot eſt, ſic facilius in eo vel extorta vel ſimoniaca renunciatio ex parte extorquentis: & ſic nulla cenſetur, & proinde etiam per iudicem ſæcularem redintegrari poteſt minor. Nec opus eſt reſtitutione, vel reſcripto Papæ, vt imperiti putant. Et ita bis iudicatum fuit videlicet per areſtum ſacri conſilij Reg. apud Rupellam die 2. Ianuarij 1542. pro Franciſco Mathæo, contrà Nicolaum de Berri, qui condemnatus fuit ſub pœna carceris ad faciendum & dandum infra biduum mandatum validum (quod procuratorium vocant) ad retrocedendum curam ſacri Hilarij de Lymerat in fauorem d. Matthæi, à quo ſibi per blanditias reſignari fecerat, & eodem areſto veticum & inhibitum fuit d. Matthæo vllam reſignationem vel mandatum ad hoc facere ſine authoritate curatoris: & futuris reſignatarijs inhibitum ne acceptarent ſub mulcta arbitraria. Cuius areſti copiam habeo. Et rurſus per aliud areſtum in ſimili Senatus Burdeg. die 25. Iunij, 1564.

Areſtum priuati conſilij Regis.

242 ¶ Cæterum ſi nec pupillaris quidem ætatis impedimentum excuſat ab hac reg. multò minus quodcumque aliud vel fortuitum impedimentum, duabus tantùm caſibus exceptis. Primus quando per bellum, peſtem vel aliud fortuitum non poteſt publicari in loco vbi beneficiũ conſiſtit: quia tunc ſufficit ita publicare in loco viciniori, vt verisimiliter ad notitiam Ordinarij & aliorũ peruenire poſſit, neceſſitas enim excuſat à formali ſatisfactione verborũ, ex quo menti regulæ ſatisfit: vt pulchrè decidit Ludo. Rom. cõſ. 435. quoad primum, per text. in clem. *cauſam* §. *verùm de elect.* c. *vbi periculum.* §. *porrò de elect.* in 6. clem. 1. *de foro compet.* gl. in cle. 1. ver. *loco.* quam gl. Card. Flor. & Panor. ibi ſequuntur, *de conceſſ. præb.* & ſequitur Fely. in c. *cum dilect.* col. 22. verſi. *limit.* 7. *de reſcript.* vbi loquuntur in alia ſed ſimili regul. Cancellariæ. Latè refert & comprobat Albet. Bru. in tract. *de fort. & ſolenn.* 10 artic. *de poſſeſſio fallent.* 33. col. 2. Sic anno 523. cùm propter bella & intercluſa itinera non liceret ire Romam, nec hinc pecunias transferre, & alias ſimilibus tempeſtatibus, vidi publicationem huiuſmodi in vim ſimplicis ſignaturæ fieri ſine bullis, & validam in hoc regno iudicari. Quinetiam è Cancellaria Palatina, Regio diplomate obtento, huiuſmodi ſignaturas per teſtimonia trapezitarum & ſollicitatorum bullarum huius regni verificari, etiam ad finem ſequeſtri, & fiduciariæ poſſeſſionis quam recredentiam vocant, per iudicium contradictorium ſine bullis obtinendi.

243 ¶ Secundus caſus exceptus, ſi is qui contendit beneficium ad ſe ſpectare, & aduerſarium per hanc regulam excludere, conuincatur dolo vel fraude per ſe, vel per alium impediuiſſe reſignationem & collationem aduerſarij publicari, vel poſſeſſionem peti: qui tunc illius reſpectu pro facto habetur, l. *in omnibus cauſis de reg. iur. l.* §. *ſed & Ariſto. quod vi aut clam, l. iure ciuili de cond. & demonſtr.* ſecus ſi tantùm doceretur de facto defuncti reſignantis, qui quoquomodo impediunt publicari, vel etiam titulos combuſſit: quia nihilominus locus erit huic reg. Secundus.

244 ¶ Summa, hæc regula in rem ſcripta eſt, temporisque huic reg. ſatisfaciendi ſtatim à reſignatione admiſſa continuò currit, ſiue reſignatio ſit pura, vel conditionalis, ſiue ſimplex, ſiue in fauorem, ſiue cauſa permutationis, ſiue ex cauſa ſimoniæ, aut aliter, ſiue bene, ſiue malè qualificata, ſiue ſequuta ſit collatio, ſiue non, & indiſtinctè: in quantùm tamen per talem reſignationem, ſiue de iure, ſiue de facto impediretur, vel dubitaretur beneficium vacare per mortem naturalem poſſeſſoris. Si enim contra reſignationẽ ſimplicem, & abdicationem abſolutam, ſtatim cutrit tempus reg. vt in princ. huius quæſt. & etiam in reſignatione admiſſa ex cauſa permutationis quæ à iure approbatur, vt 3. eodem quæſt. 8. non obſtante quòd ſit condiconalis, etiam pendente conditione, vt 3. eod. nn. 141. quantò magis contra reſignationem in fauorem, quantumuis condinonalis ſit, & condiconaliter admiſſa, ſiue ſuſpenſiua, ſiue reſolutoria ſit conditio: quia huiuſmodi reſignatio odioſa eſt, a inte deprobata: & magis indiget coercitione huius reg. quã alia quæuis reſignatio. Aut ergo reſignatio in fauorem tantùm admiſſa eſt, ſed diffiſa collatio: & tunc eo maior eſt præſumptio fraudis, licet admiſſio condiconalis ſit, per not. in q. præceden. in fin. Aut eſt admiſſa, & collatio facta, ſed reſignatarius nondum acceptauit, quia forte neſcit, & adhuc idem, quia eiuſmodi reſignatarius odioſior eſt, quàm is cui iure commum abſenti collatum eſt, & cui nihilominus ſtatim currit tempus huius regul. vt in prin. huius qu. Et ſic non obſtat quòd interim non vacat, niſi conditionaliter, ſaltem reſolubiliter: quia tanto minus iuris habet reſignatarius & minus conqueri poteſt, præter id quod iuſtius excluditur hic, quàm in reſignatione ſimplici vel cauſa reſignationis. Summa.

245 ¶ Si verò reſignatarius in fauorem repudiat vino reſignante, deinde moriatur reſignans, vacat per eius obitum de iure communi, ſiue infra, ſiue poſt tempus huius regulæ in poſſeſſione vel non, decedat: quia tanquam reſoluta, imò deficiente conditione, non Soluto.

1 Caſus exceptus.

Primus.

cenſetur fuiſſe reſignatum, & reſignans ipſo iure & ipſo facto remanet in veteri titulo & poſſeſſione, nec nouo titulo nouáque poſſeſſione (niſi aliunde amiſerit) opus eſt. Et ita in publicis cauſarum actionibus iudicatum fuit in hoc ſupremo Pariſiorũ Senatu, die Iouis 23. Ianuarij, anno ſeſquimilleſ. quadrageſ. nono ἐρευνώντων & pronunciante illuſtriſſimo illo Franciæ procancellario Do. Ioanne Bertrando, tunc eiuſdem Senatus Prætide, primò in cauſa Io. Bouchetel canonici Bituricenſis, qui canonicatum & præbendam reſignauerat in fauorem neporis, cui Papa mox contulerat: ſed poſtea nepos acceptare noluit. Capitulum autem Bituricenſe fructus denegabar reſignanti, eúmque tanquam ob dictam reſignationem in curia admiſſam (de qua conſtabar) priuatum extrudebat, qui contra Capitulum interdicto *vti poſſidetis* egit, eique per illud areſtum contra Capitulum plenum poſſeſſorium adiudicatum, & ſic in priorem locum & ſtatum antiqui canonici reſtitutus fuit ſeu permanſit, alius tanquam nouus canonicus vltimo loco ſedente. l. 2. *de curio.* Tamen contra illud areſtum multa dici poſſent, vt pleniùs dicam infra ſuper reg. *de verſic. nor.* qu. 9. nu. 92. cum ſeq.

Areſtum.

246 ¶ Aut verò reſignatarius in fauorem repudiat poſt obitum: & tunc ſi reſignans deceſſit in poſſeſſione poſt tempus regulæ, iam ſtatim vacauit per obitum in puncto obitus reſignantis per hanc regulam: aliàs vacat per obitum eiuſdem reſignantis de iure communi, & liberè ſequuta repudiatione expreſſa vel tacita, vt per lapſum temporis, vel obitum collatarij. Et indubitanter valet collatio Ordinarij, medio tempore, hoc eſt, per obitum ante repudiationem facta, ſcilicet quando reſignans obiit in poſſeſſione poſt tempus huius regul. quia tunc amplius non curatur de repudiatione, ſiue ſequatur, ſiue non. Sed ſi reſignans mortuus fuerit infra tempus huius reg. tunc adhuc penderet collatio reſignatarij, & non poſſet interim Ordinarius conferre, & multominus Papa vel Legatus per ea quę plenius dicam infra ſuper reg. *de verſ. nonn.* qu. 9. nu. 76. cum ſeq.

247 ¶ Fallit in collatione neceſſaria & debita collatario puta nominato vel graduato. Cum enim contigerit mors poſſeſſoris in eorum menſe quæ per repudiationem vel defectum reſignatarij ſequentem detegitur eſſe vera vacatio, & beneficium debetur eis omnino, ſiue ergo Ordinarius eis ex debito contulerit, vel ad Ordinarij recuſationem impetrauerit à ſuperiore, valet collatio, etiam ſi facta ſit medio tempore, videlicet inter obitum naturalem reſignantis, & repudiationem reſignatarij, quæ non facit nouam declarationem, ſed præcedentem declarat & liberam relinquit. In his autem quibus beneficia affecta ſunt & debentur, non eſt morosè diſputendum, de his apicibus an tempore collationis aliàs liberè, vacaret vel non. Tum circuitur euitandus.

248 ¶ Sed quando reſignatio non eſt conditionalis, nec in fauorem: ſed pura & ſimplex, vt in manu Ordinarij vel Legati: Tunc nunquam curatur de obitu reſignantis ſuperueniente infra tempus vel extra terminos huius regulæ, vt in c. *ſi tibi abſenti, de præb.* in 6. Tum quia ibi reſignatio erat pura & omnino valida, purè & incommutabiliter admiſſa: ſola verò collatio pendebat, & ſequuta repudiatione non reſoluitur reſignatio, ſed remanet, idémque vetus modus vacandi. Hic autem etiam ipſa reſignatio conditionalis & reſolubilis erat: tum quia ibi non ſuperuenit nouus modus vacandi: & ſic nulla iſta cauſa ſuberat variandi & alij conferendi. Hic autem alius nouus vacandi modus ſuperuenit: & ſic nulla culpa eſt in Ordinario rurſus alij cooferente, & dictam exorbitantem iuríque communi contrariam reſignationem ignorante. Idem tamen ſi ſciret: quia hoc caſu ceſſat & ratio & prohibitio alij interim conferendi, de qua

c. ſi tibi abſenti.

in dict. cap. *ſi tibi.* Tum in dict. c. *ſi tibi.* repudiatio retrò quidem trahitur, ſed ſolùm vſque ad punctum collationis factę repudiati: vacationem autem antiquam reliquit intactam in termino ad quem: ſed hic repudiatio traditur retro (etiam vſque ad reſignationem ipſam, quam abolet & inficit) & ad ſtatum quo beneficium non vacabat. Vnde non deber obſtare nouæ vacationi interim ſuperueniente, & conſequentet nec prouiſioni Ordinarij quæ fauorabilis eſt: Tum odio huiuſmodi reſignationum in fauorem vt faciliùs reſoluantur; Tum quia ſunt diſpoſitoriæ, & ſic videtur in dubio diſpenſatio limitata ad effectum prouiſionis ſuper qua fit, qua deficiente ceſſat diſpenſatio: vt & inf. & dixi ſupra *de inſtr. reſignant.* num. 29. num. 161.

249 ¶ Quod autem ſuprà num. 245. dixi de repudiante, vt etiam iure communi vacet per obitum, limito vt procedat quando reſignatarius nunquam acceptauit, nec expreſsè nec tacitè: ſecus ſi mel ſaltem tacitè acceptauit; vnde cum reſignatarius in fauorem retenta per patruum reſignantem penſione pactus fuiſſet cum trapezitis, & procuratorum à ſe factum ad conſenſendam creationi penſionis cum faſciculo totius negocij tradidiſſet eidem trapezitæ, qui ſimul expediri fecit Romæ, vbi collatio facta nepoti, & procuratoris eius conſenſu penſio creata patruo, deinde poſt tres menſes etiam bullis aut ſignaturis non allatis, vel ita arca ſeruatis, moriens nepos declarauerit patruo ſuo quòd non acceptabat, ſed repudiabat reſignationem, & obiit? Reſpon. collationem Ordinarij per nepotis obitum validam, quia iam ſatis acceptauerat, nec reſignabat, nec valebat hæc declaratio ſi conualuiſſet, & ſic erat fraus decreto de reſeruationibus & libertati Ordinariorum. Amplio etiam ſi non inſinuaſſet iuxta edicta Henrici Regis. Quod ſi omnia inſinuata, tanto minus cauillari poteſt collatio Ordinarij, quia aliàs deciperetur.

250 ¶ Item ſecus ſi ſunt ſuſpiciones fraudis continuatæ ſucceſſionis (vt apud Lemouicos) vidi de quodam qui menſe Octobri beneficium reſignauit vicario & factori ſuo, & Romæ admittitur menſe Decembri, dictus autem vicarius menſe Ianuario motiens declarat ſe nunquam acceptaſſe, & oolle illud beneficium quod nominatus impetrat, ſed dictus reſignans alij ſuo domeſtico reſignat. Certè magna eſt præſumptio fraudis de beneficio perpetuando in familia, & quod vicarius ſic monens repudiando retrocedebat in fauorem, & non aliàs, quia in effectu idem, & gliſcit fraus in ea regione vbi ſolum ſunt: accedit fauor nominatarum academiarum: fateor contra prædicta opponi poſſe, quòd in reſignatione in fauorem duo ſunt: Primum ipſa reſignatio: Secundum, quod in fauorem, ergo deficiente ſecundo abſque culpa ſuperioris qui quod ad ſe attinet conditioni reſignationis ex voluntate reſignantis ſatisfecit, remanet primum, ſaltem quando eſt ſimplex vſitata reſignatio in fauorem, non miſta cum aliis reciprocis, nec dependens ab euentu alterius concordati. fa. e. *cum dilecti.* §. *ſed contrà. de dolo & contumac.* & quæ dixi in conſuetud. Pariſ. §. 55. gloſſa. 1. numero 66. Sed ſolutio patet diſtinguendo quinque gradus huiuſmodi reſignationum, vt plenè dixi infra ſuper reg. *de verſimili notit.* qu. 6. quò remitto.

251 ¶ Ex his obiter & nouè dictatis, infinitæ quæſtiones tam in iure quàm in praxi decidi poſſunt. Ex prædictis bodie multas vno verbo decidi controuerſiſſimas quæſtiones in quibus varia emanauerant reſponſa, etiam doctorum, & conſultiſſimorum togati noſtri ordinis: ex vnico implicatiſſimo themate huiuſmodi. Quidam habens præbendam & prioratum, ter eodem anno reſignauit: ſcilicet primo menſe Iumo præbendam in fauorem Titij, prioratum verò in fauorem Caij: & vtriuſque ſignatura Romæ expedita:

Thema implicitum.

Titius menſe ſequenti obiit, nulla acceptatione nec declaratione facta: pet cuius obitum menſe ſequenti, Auguſto, Ioannes impetrat: poſtquam reſignans interim eidem Caio tam præbendam quàm priotatum reſignauerat. Rurſus & tertio præfatus reſignans, menſe Ianuario, Romæ reſignat præbendam in fauorem dicti Ioannis, & menſe Martio ſequenti priotatum in fauorem Caij, deiode anno immediate ſequenti, menſe Iunio, in poſſeſſione vtriuſque obiit. Cum autem Ordinarius prouidiſſet per obitum poſſeſſoris, venit Ioannes ad præbendam, tam capite ſuo (videlicet reſignationis ſibi factæ menſe Ianuario, nouiſſimo) quam ex capite primæ reſignationis factæ Titio, per cuius obitum impetrauerat. Caius autem ad priotatum, ex triplici reſignatione ſibi facta. Hic multæ quæſtiones ſimul concurrebant: videlicet an prima reſignatio facta Titio, ſit confuſa, & reſoluta per eius obitum, ante acceptationem, iúſque reuerſum ad reſignantem: vt quidam dicebant eſſe ambulatorium vſque ad acceptationem: an verò ſola collatio facta Titio, reſoluta ſit, quia non acceptauit: tamen præbenda remanſerit liberè vacans in mann Papæ vt alij putabant: an verò ſi præbenda vacet per obitum Titij, cadat in collationem Papæ, factam Caio, per ſeeundam reſignationem poſſeſſoris in vim clauſulæ, *quouiſmodo & ex cuiuſcunque perſona*: & an Caio obſter hæc regula in priotatu: non obſtante tertia reſignatione ſibi facta Romæ, infra quadrimeſtre, ante mortem reſignantis: & an Ioanni quoque obſtet, etiam ex capite Tinj, pet cuius obitum prouiſus eſt.

Solutio. 252 ¶ Breuiter, omiſſis variis aliorum reſponſis, cenſui beneficia adiudicanda collatatis ordinanj per obitum poſſeſſoris. Nec enim verum eſt, quod quidam pro Ioanne dicebant, hanc regulam eſſe perſonalem: quia imò in tem eſt, ibi, *niſi reſignationes*. & ſic quamus pet obitum Titij, forſan etiam ignorantis, non fuerit ius reuerſum ad reſignantem, nec collatio quidē ei facta, extincta (quia nec expreſsè repudiauit, nec tacitè: cum terminus ad hoc non fuerit ei præfixus, iuxta dict. c. *ſi tibi abſenti*. & ſic interim Ioannes bene impetrauerit, & ius habuerit, tamen reſolubiliter, ſicut Tinus habebat) debuit tamē publicare, quo omiſſo vacauit per obitum poſſeſſoris: etiam ſi ignoraut Tinum per reſignationem fuiſſe prouiſum, tum quia Ioannes certat de acquirendo: tum quia ſciebat alium poſſidere: ſaltem ſe non poſſidere. Quantum autem ad Caium, res eſt diſputatione indigna; cum ter ſibi ab eodem reſignari fecerit.

Quæſt. 6. 253 ¶ Vndecimò quæro, Prouiſus Romæ vel apud Legatum per reſignationem exhibuit & inſinuauit ſignatutam vel etiam bullam Epiſcopo collatori ordinario, qui eam pro debitè inſinuata vel notificata habuit, & in opiſtrographo vel plica bullæ per notarium ſuum adſcripſit, viſa tali die per Epiſcopum: deinde poſt ſemeſtre reſignationis, moritur reſignans in poſſeſſione ſine alia publicatione: an ſit locus huic
1 regulæ? Hæc quæſtio multa capita complectitur, videlicet an ſit locus ad commodum graduatorum vel nominatorum vel mandatariorum, aut aliorum ca-
2 nonicorum expectantium per obitum: Secondò an ſit locus etiam ad commodum currentium ad Papam
3 vel Legarum: Tertiò, an etiam ad commodum ipſius Epiſcopi, vt dictum reſignatarium qui inſinuauit, & quem pro inſinuato habuit eludere poſſit, & alij conferre pet obitum. Sufficiet hoc vltimum caput, quàm breuiùs & clariùs quibit diſputare: in quo videtur
1 ceſſare regula. Primò, quia Epiſcopus reſignatarium & eius prouiſionem ſemel approbauit: igitur amplius reprobare non poteſt, & illuſio & variatio maximè
2 dedecet eccleſiaſticos. clem. 1. *de renuntia*. Secundò, qui reſignatarius cōfidere potuit ſuper conſenſu Epiſcopi collatoris ordinarij, qui gratum & notum habuit: & hinc non tantā occaſionem habuit feſtinandi ad publicationem & poſſeſſionis realis apprehenſionem. Cùm igitur hoc caſu ſolùs Epiſcopi intereſſe, quia nullus eſt expectans cui debeatur pet obitum, nec alius impetrās per obitum quàm collatarius Epiſcopi, videtur ſaltem quòd attinet ad Epiſcopum ſatis publicatum eſſe: & ſic quòd Epiſcopus ipſe pet obitum conferre non potuerit, ſaltem liberali & voluntaria collatione, vt hic. Et ſic patet, quod ſaltem tenetur ad interueſſe, vel ad ſimile beneficium reſignatario, cui occaſionem morandi, minúſve feſtinandi, & ſic damni incurrendi ſua illa adprobatione dedit, l. *qui occidit. §. in hac ad leg. Aquil.*

254 ¶ Tertiò, quia huiuſmodi publicatio non exigitur niſi ad finem ſcientiæ: ergo ſola ſcienna ſufficit reſpectu ſcientis qui certus eſt, nec amplius (quomodo ſciat) certiorari debet, l. 1. in fin. *de actio. empt. c. cum qui certus*. & ibi Dyn. *de reg. iur.* in 6. & in dubio ſufficit ſola ſcientia Dyn. in dict. c. Cyn. in l. *empt. C. de euiction*. Alexand. conſ. 74. lib. 4. dixi in conſuet. Pariſ. §. 13. gloſ. 11. nn. 5. Ergo reſpectu Epiſcopi ſola ſcientia ſufficit: ſed hic plus eſt quam ſcientia, cùm adſit denuntiatio & inſinuatio Epiſcopo facta: & vltrà, approbatio per eum, gratum habendo, facta. Igitur æquè ſufficit contra merum collatarium eiuſdem Epiſcopi, qui cauſam metè lucranuam habet, nedum à ſciente, ſed etiam à denuntiato, & vltra ab approbatore. Quartò, quia ita fertur ſemel iudicatum fuiſſe in prima claſſe inquiſinonum huius Senatus, Atqui non exemplo, nec exemplis quidem iudicandum eſt. Hæc autem quæſtio non poteſt commodè breuiterque decidi, niſi priùs diſcuſſa & reſoluta quæſtione illa, an hæc regula locum habeat in Ordinario; quam quæſt. hactenus pro expedita & explorata habui, vt patet in præcedentibus, præſertim in 3. qu. vbi hoc pro indubitato præſupponitur. Quòd ſi pro nodo vindice digno illam habuiſſem, vtique in capite pro prima quæſt. poſuiſſem, vt in ſimil. in reg. præceden. num. 22. Quin experientia praxiſque vulgata, rerum magiſtra, docet non eſſe diſputandum. Verùm vtcunque hæc quæſt. in ſe explorata ſit, tameu quia plures caſus continet qui non ſunt æquè explorati, ſi fors caſus dubitabilis huius incidentis quæſt. incurrat in epitaſim alterius quæſtionis, vt hic, tunc in ea perſtaſi, qui priùs per ſe ſupra omnem dubitationis aleam ſtare videbatur articulus, iam perelitari, nutare, & dubitabilis eſſe incipit.

Quæſt. 12: An reg. procedat in Ordinario.

Primus caſus.

Secundus caſus.

Tertius caſus.

Hypotheſis.

255 ¶ Excutiamus igitur obiter illam hactenus pro-expedita habitam quæſtionem, quæ 12. erit. An hæc regula locum habeat in Ordinario? Et quia plures caſus implicat, primùm in caſu permutationis: de quo cùm non ſit voluntaria, ſed neceſſaria collatio, minus habet dubitationis, per not. in regul. præceden. num. 30. Secundum in ſimplici reſignatione voluntariè admiſſa, ſed collatione facta ei cui debetur, & affectum beneficium puta mandatario Papiſtico. Tertium in reſignatione voluntariè admiſſa & liberali collatione facta ei cui aliàs non erat debitum nec affectum. Hunc nouiſſimum tantùm caſum, vt diſputatione minus indignum, excuriemus paucis in hac bypotheſi. Seius reſignauit beneficium in manu Epiſcopi, qui admiſit & contulit Tino. Seius autem paulò poſt menſem, cùm non eſſet ſatisfactum huic regulæ, deceſſit in poſſeſſione, non vt vicarius vel cuſtos, ſed nomine ſuo vt vtularis beneficij reſignati quod Epiſcopus contulit Caio: qui certat cum Titio: vter potior? Videtur quòd Titius, primò, quia prior tempore; Secundò, quia hæc regula non videtur procedere in Ordinario, ſicut nec præcedentes, numero 30. Tertiò non videtur differentia: quia ſicut ibi non conceditur Ordinario, ita nec hic concedi debet facultas vel occaſio negotiandi. Et ſicut ibi poſt viginti dies non redit poteſtas ad Ordinarium: ita nec hic poſt triginta dies redire debet, cùm

4 id vtrobiqoe ſit contra ius commune. Quartò, quia Ordinarius nedum ſciuit reſignaoonem, ſed etiam eam adioſit & approbauit: nec hoc ſolùm, ſed etiam
5 tam inſequendo contulit Titio. Quintò, quia contulit Titio non coactè, ſed merè voluntariè: & ſic euictionis nomine tenetur ei, c. *inter cætera de præbend.*
6 Sextò, quia poſt obitum Seij, etiam ſi regulæ locus ſit, ius conferendi deuoluitur ad eundem Epiſcopum cui liberè & nouo defertur, cum nulli alij ex hypotheſi debeatur, ergo ius Titij primi collatarij potius confirmatur, l. *cum vir* & ibi Bart. Imol. *de vſucapionibus.* Saltem idem Epiſcopus de euictione Titio tàm obligatus, non poteſt priori legitimæ & canonicæ collationi ſuæ contrauenire.
7 256 ¶ Sepomò, aliàs ſequerentur multa abſurda: quia Epiſcopus vel eius vicarius admiſſa reſignatione, non conferret, niſi abſenti: cui noo nonficabit, niſi ſpes affulſerit nummi: quæ ſi illac deficiat, aliunde venabitur conferendo alij per obitum infirmi reſignantis, qui non ſolùm viginó dies, ſed etiam menſem ſuperuixit. Videtur autem perquàm abſurdum quod Epiſcopus qui infra viginti dies obiit ſequuto, non tamen variare poteſt prætextu reg. *de infirmis*, variare tamen poſſit prætextu huius reg. ſequuta morte poſt triceſimum vel alterum diem, ſpatiúmque decem duntaxat vel vodecim dierum tantam rerum mutationem adferre. Octauò ſæpe ſolent Epiſcopi abuti, & collationes ſuas nundinare, quin licitare. Cùm autem beneficium morbundi reſignatum ſummo ſemel licitatori addixerit, ruſsus paulò poſt menſem morientе reſignante, poterit alij ſiue pluris ſiue minoris licitanó, priore licitatore delecto & eluſo addicere, hæc regula in collatione qnoque Ordinarij locum babeat. Et ſic omnino videtur quod non minus debet in Ordinario ceſſare quam præcedens, ne materia ſit Ordinariis de collationibus beneficiorum oegociandi & illudendi, vt in regul. præceden. num. 77.

Solutio. 257 ¶ Quibus non obſtanobus, dicendum hanc regulam locum habere in collatione Ordinarij, etiam in hoc, etiam tertio & vltimo articulo, de quo magis dubitatur, & cõſequenter indiſtinctè. Probatur primò per textũ reg. ibi. *ſiue in Romana Curia, ſiue extra eam* igitur etiam de reſignatis apud Ordinarios. Verba enim *ſiue extra eam*, non poſſunt intelligi de Papa peregrinante: quia vbi Papa, ibi ſua curia c. *præſenti. de præbendis*, in 6. Bald. in rub. *de rer. diuiſio.* col. 6. Roman. conſ. 145. Geminian. Philipp. Franc. in c. *vbi periculum.* in prin. col. 1. *de elect.* in 6. Philipp. Franc. c. 2. *de priuileg.* in 6. gloſ. pragmat. ótu. *de reſeruatio.* in verbo *curia.* Oldrat. cõſ. 60. vbi tamẽ latè probat quod aliud Papa & Papatus, aliud Eccleſia Romana. Ibi enim agit de tollẽdis per Ioannem 22. priuilegiis Eccleſię Romanæ propter Imperatorem Ludouicum Bauárum ibi regnantem, & alium Epiſcopum Romanum ibi electum & receptum: & decidit quòd Papa poteſt, ſed non expediebat quia timendum erat nu ex hoc Guelphi & Gibellini fierent amici, & quod talia ſæpè contigerunt, & non per proceſſus & ſententias, ſed per arma (quæ ei in ſuo conſiſtorio Auenionenſi ſententiam rogatus conſulere) ceſſauerunt. Redeundo ad rem, verba huius regulę nec etiam poſſunt reſtringi ad
1 Legatum. 258 ¶ Quia Legati extraordinaria eſt, temporaria, & fortuita poteſtas, dictum autem generale etiam hominis non refertur ad extraordinaria, ſed ad ordinaria, l. *Sito.* §. *medico. de ann. leg.* Igitur multò minùs dictum legis generalis, quæ multò minùs refertur & limitatur ad ea quæ raro accidunt, l. *nam ad ea. de legib. l. ea. quæ rarò. de regul. iuris.* Philipp. Dec.
2 conſ. 633. num. 9. cum ſequent. Secundò probatur in eodem textu ibi, *niſi de illis factæ collationes &c.* Et ſic loquitur in tem, & ſic indiſtinctè, ſiue apud Legatum, ſiue apud Ordinarium reſignatum ſit, vt ẽ. eodem
3 quæſtion. 3. Tertiò ita quantum opus eſt, interpre-

Vbi Papa ibi curia,

A tatur obſeruantia communis & praxis generalis: cui ſtandum, quando de errore non liquet l. *minimè l. ſi de interpretatione de legibus.* Quartò, quia certum eſt 4 quod etiam in hoc articulo quo de agitur, non ſolùm Papa, ſed etiam Legatus (vt de facto obſeruatur) conferre poſſunt cuiuis, & præuenire Ordinarium, niſi ruſsus conferat per obitum. Imò illis ceſſantibus ſi Ordinarius negligat conferre per obitum, deuolutio fit ad ſuperiorem, qui poteſt cuiuis idoneo conferre, non obſtante quacunque collatione à quacunque facta per dictam reſignationem, quæ cum inde ſequutus nulla eſt & reſolata. Igitur idem Ordinarius per eandem regulam, & abolioonem prioris reſignationis cum inde ſecutis poterit per obitum oon ſolùm denuò conferre, ſed etiam cuiuis liberè conferre, cle-
B ment. 1. *de ſuppleud. neglig. prælat.*

359 ¶ Ad allegata in contrarium ſupra oom. 255. Solutio non obſtat primum per rationes decidendi nuper dictas. Non obſtat ſecundum, quia regula præcedens non loquitur oec congruit in Ordinario, vt ibi dictum eſt: prout verba huius regulæ neceſſatio conueniunt & includont Ordinarium. Non obſtat tertium, per l. *non omnium, de legibus. l. ſi verò.* §. *de viro.* in fine. *ſoluto matrimonio. l. ſi ſeruum.* §. *prætor. ait.* in verbo. *non dixit prætor de acquiren. vel omitten. hæred.* C penulómo. *ne ſede vacan.* Non obſtant quintum & ſextum, quia Epiſcopus ſcit ſe reſolubilem actum facere, & collatarius ſcire debet ſe collationem reſolobilem accipere. Non obſtant vltima, quia his regulis non agitur vt omoes abuſus tollantur. Ea ſic ſtat concluſio quòd hæc regula æquè & indirectè locum habet in Ordinario vt in Papa vel Legato.

260 ¶ Et eiſdem rationibos concluditur locum habere io quæſtione principali, ſuprà eodem numero 253. etiam ad commodum Epiſcopi, cui reſignatio etiam bulla Papæ vel Legati inſinuata fuit. Si enim ipſiuſmet Ordinarij admiſſio & collatio non impedit effectum huius regulæ: quanto minus alia leuior & remotior ſcientia vel approbaoo reſignaoonis? quæ etiam non cenſetur approbari niſi qualis eſt, & inquantum deſe ſtabilis eſt: non ad nouum robur dandum: quod nec etiam Epiſcopus dare poſſet: ſed nec Legatus nec Papa qoidem, vt ſupra eodem numero 3. Et ſic forma huius regulæ ſeruanda eſt non ad finem notificaoonis ipſi Ordinario vel alteri tantùm: ſed vt D exeat in communem & publicam noonam in loco, prout omnium tam expectanoum quàm Ordinariorum, quàm impetrantium per obitum publicè ſciri intereſt. Et ſic patet ſolutio ad obiecta ſupra eodem num. 193. nu. 194. non ſolùm per locum generalem *ſi de quo minus videtur ineſſe, & ineſt.* authen. *multo magis. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* ſed etiam in ſpecie.

Limitatio §. in hac.

261 ¶ Et ad. §. *in hac.* in fin. nu. 253. Reſpondetur primò quòd hic ille notificator noo certat de damno, ſed de lucro: quia non de quæſito, ſed quærendo. Patet, quia volebat ius commutabile facere incommutabile hoc eſt, incommutabilitatem reſignationis acquirere. Sed eam non poterat acquirere illo modo: ſed certo modo ab hac regula præfixo quem neglexio quate ſibi E imputet. Secundò, quòd d. §. *in hac* locum habet in eo demum qui dat occaſionem damni ſua culpa, vt patet per illum textum, & per l. *ſi ſpurator.* eodem titulo immediatè ſequenó. ad leg. Aquil. Secus ſi ſine culpa, vt expreſsè tradunt Ioan. Imol. Franc. Aret. l. 2. §. *item ſi in facto.* col. 2. *de verbo. obligationibus.* Sed Epiſcopus nullo modo fuit in culpa admittendo noonficatorem & patiendo fieri inſtrumẽtum notificationis priuatæ, & nihil eſt quod ei imputetur; ſed bene notificatori, qui debuit non priuatam, ſed publicam facere notificationẽ ſecundum formã à lege ad hoc præfixam. Imò etiam ſi Epiſcopus expreſsè voluiſſet habere pro ritè publicato, & illum actũ habere vim publicaoonis, nõ potuiſſet: quia non poteſt expreſsè huic regulæ dero-

gare, nec futuram ſuam poteſtatem abdicare ſeu limitare, & multò minus tacitè. Imò hac arte non Epiſcopus (qui nihil agit) deciperet notificatorem: ſed notificator Epiſcopum deciperet: quia priuaret eum poteſtate ordinaria conferendi, cum tamen Legatus & Papa liberè, & alij poſt deuolutionem conferre poſſent per obitum.

Quæſt. 13. 262 ¶ Decimotertio quæro vtrum notorium teneleet ab onere publicandi? Reſpond. non, vt tenet do. Gomeſ. hic quæſt. 9. & bene, quia ex quo reſignans perſeuerat & moritur in poſſeſſione poſt hoc tempus, non ſufficit retrò, nec adhuc tempore obitus fuiſſe & eſſe notorium, defunctum reſignaſſe, imò nec in fauorem talis reſignaſſe, imò nec collationem ſecutã fuiſſe, ex quo ſortita non ſunt effectum. Poteſt enim ſubeſſe ſimulatio, colluſio, reuocatio, vel aliud vitium quod præſumi vel ſupplicari poteſt, ex quo reſignans per hoc tempus manet & moritur in poſſeſſione. Vnde licet quoddam factũ ſit notorium, non tamen qualitas facti: & ſic nihilominus ſeruanda eſt forma huius regu. facit gl. c. *concertationi*. in verbo *ſciuerit*. & ibi Gemin. Philip. Franc. *de appellation*. in 6. & alinquin fundarentur Ordinarij & expectantes, & canones de vetita ſucceſſione, vt ꝛ. eod. nu. 2. cum ſeq. quia prætextu notoni reſignatarius impunè poſſet indulgere reſignanti, vt quandiu viueret frueretur, & moriens certũ delectum ſucceſſorem velut hæredẽ inſtituturn haberet. Non ergo ſufficit illa ſola notorietas, quæ fraudes non præcludit, ſed illis ſubſeruite poteſt.

263 ¶ Imò plus dico quòd etiam ſi cum dicta notorietate concurrat poſſeſſio reſignatarij in vita reſignantis, etiam infra hoc tempus vel etiam ſtarim ſumpta & continuata: ſi tamen occulta fuerit, puta etiam coram tribus vel quatuor teſtibus & notario ſumpta, etiam præſente reſignante & conſentiente, etiam recognoſcente, etiam (vt aſſolet) ab eo conducente: ſi tamen hæc non fuerint publica, nec abierint in publicam notitiam in loco beneficij, & reſignans in eodem manſerit putatiuus poſſeſſor, & in ea reputatione deceſſerit, locus eſt regulę & vacat per eius obitum etiam ſi non fuerit mortuus in quaſi poſſeſſione, nec in reputatione titularij, propter notorietatem dictæ reſignationis: quia ſatis eſt quòd deceſſit in poſſeſſione, & in reputatione poſſeſſoris in eo loco, & quòd non erat publicum ſucceſſorem aduenſſe, poſſeſſionémque effectualem remoto vel abeunte reſignante cepiſſe, & quòd non apparet reſignatarium ſatisfeciſſe formæ huius regulæ.

264 ¶ Et ita in ſimili conſuluit Domin. de ſancto Geminian. conſilio 75. vbi nominatim loquitur de eo qui petiit ſe poni, & per executorem bullæ poſitus fuit in corporalem & realem poſſeſſionem per traditionem miſſalis & ornamentorum Eccleſiæ, in præſentia quatuor teſtium, & decidit non eſſe ſatisfactum publicationi in loco beneficij, ex quo publicatio non eſt facta in actibus, in quibus populus loci conuenit. Idem in ſpecie prorſus ſimili conſuluit Panormitanus conſilio 99. ad hoc lib. 1. glo. ſingul. clementina prima. verbo *publicè*. & ibi Card. Floren. Panormitan. *de ſepul. facit*. glo. prag. tit. *de concub*. §. *publicè*. verbo *ſententiæ* & *de excommunicat. non vitan*. verbo *publicè*. Barbat. in cap. *ſi quis contra de foro competenti*. vbi tenent non dici publicatum, niſi coram multitudine, vel quando tranſit in publicani eius notitiam.

Non valet publicatio facta tempore quo populus non conuenit.

265 ¶ Et quod dixi de poſſeſſione corpotali & reali debet intelligi de actu momentaneo, quod eſt potius ſignũ poſſeſſionis, quam poſſeſſio: pragmatici vocant poſſeſſionẽ iuris, & ita loquuntur Gemin. & Panormi. idẽ de poſſeſſione etiam continua: ſed per actum ciuilem ſeu fictum reſignante ſemper incumbẽte poſſeſſioni, vt in l. *quamuis*. § *ſi conductor. de acquir. vel amitt. poſſ. in l. ſicut*. §. *ſuperuacuum. quib. modis pign. vel hypoth. ſoluitur*. quod ſufficit ad præſumptionem fraudis reſpectu tertij. Bart. conſ. 65. Imola conſ. 55. col. 1. Alex. conſ. 28. nu. 10. vbi dixi lib. 5. Paul. Pariſ. lib. 1 conſ. 55. nu. 53.

Poſſeſſio iuris.

266 ¶ Secùs ſi poſſeſſio non ſit momentanea, nec per actus ciuiles, ſed reales, & realiter & palàm continuatos, ita vt iuris *poſſeſſio*, nouique non ſolũ ntularij, ſed effectualis poſſeſſoris aduentus abierit in publicam notitiam quia tunc poſſeſſio iuris publicata & publicè continuata, publicationi & formæ huius regulæ æquipollet, imò præponderat, vt ſæpius iudicauit Rot. & rectè, vt refert Dom. Gomeſ. hic qu. 11. vbi tamen iniuriam facit Geminiano, quem dicit contra illam deciſionem Rotæ conſuluiſſe 3. d. conſ. 73. & eius conſilia reprobari ſolita. Et malè, quia etiam eadem via reprobandum eſſet conſilium Panor. 99. lib. 1. & tamen ambo loquuntur in poſſeſſione momentanea, vel ficta, nec publica, ex interpretatione cuiuſdam reg. Cancell. Eug. IV. Rota verò loquitur in poſſeſſione reali & effectuali publicéque connuata. Et ſic nullo modo contradicunt, quia caſus ſunt diuerſi, Et aduerte quòd tunc ceſſat hæc reg. non propter formam obſeruatam per æquipollens: ſed propter aliam conditionem huius reg. deficientem: quia ex hypotheſi reſignans non obut in poſſeſſione,

Geminianus defenditur.

267 ¶ Et ſic idem ſi poſſeſſio realis non ſit diu continuata, nec abierit quidem in notitiam populi & vicinæ loci: ſed reſignans ad aduẽtum ſucceſſoris etiam diu poſt hoc reinpus venientis de facto, loco poſſeſſionique cedens quia abierit, & ſi alibi paulò poſt mortuus fuerit tunc verum non eſt eum in poſſeſſione deceſſiſſe. Et ſic non eſt inquirendum tiec de publicitate poſſeſſionis, nec de reliqua forma huius reg. Et ita obtinui pro Ioan. Maſierio, contra Petrum Bernardum ſuper canonicatu & præbenda Bellnoci Matiſconenſis diœceſis. Philippus Bernat. canonicatum bis reſignauit, primò in fauorẽ dicti Ioan. qui prouiſus fuit Romæ vicesima quinta Iunij anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo tertio poſtea pentiens, vel conſanguineorum (vt fit) precibus illectus reuocauit, & reſignauit in fauorem Petri nepotis ſui, qui eodem anno die ſeptnoia Septembris prouiſus fuit Romæ, ſed reuocatio prioris mandati non fuit nonficata niſi poſt collationem Ioan. Petr. tamen prior habuit bullas, publicauit, fulminauit, & poſſeſſionem cepit: ſed tamen reſignans remanſit ſemper in poſſeſſione vt prius vſque ad annum ſequentem & menſem Auguſtum quo infirmitate correptus eſt. Tunc venit Ioannes, & pet magiſtrum chori in præſentia quatuor teſtium & notarij, facit ſe in poſſeſſionem canonicatus mitri, eadem die reſignans lecticam ingreſſus, migrauit in aliud oppidum, vbi poſt quindecim dies deceſſit. Præſes Pariſienſis Academiæ conſeruator, recredentiam, quam vocant, adiudicauit Petro, Ioannes Senatum appellauit, vbi pro eo ſcripſi, & 268 obtinui per areſtum Cal. Februarij anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo ſeptimo pronuntiatum, quo fiduciaria poſſeſſio (ſententiam in hoc corrigendo) adiudicata fuit Ioanni, & partes in principali remiſſæ coram Præſide, ſecluſis (velut recuſatis) illis qui ſententiam illam dederant. Plenum enim poſſeſſorium moratus eſt Petrus factis quibuſdam quæ non probauit. Id: o ſuccubuit in pleno quoque poſſeſſorio per aliam ſententiam Præſidis quæ areſto pronunciato menſe Auguſti anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo confirmata fuit. Ratio decidendi, quia reſignans veniente Ioan. poſſeſſ. realiter ceſſit nullo inquilino, nec alio nomine ſuo poſſeſſioni incumbente relicto, ad quam nunquam redut. Et ſic cùm non ſit mortuus in poſſeſſione, ceſſat reg. & locus eſt iuri communi quo Ioan vicit. Et ſic quamuis tion deeſſent impetrantes per obitum, tamen non fuit curioſius inquirendum de publicatione Ioannis, ex quo reſignans non erat mortuus in poſſeſſione.

Areſtum.

Areſtum.

269 ¶ Dicta verò revocatio duplici morbo laborabat, Primo quia ex non integra notificata: Secundò quia notificatio non valebat. Licet etiam Philippus revocasset coram notario, tamen per idem instrumentum non constituerat procuratores ad notificandum. Et sic licet notificator haberet instrumentum revocationis præ manibus, tamen hoc non sufficiebat ad probandum mandatum ad notificandum: detentio enim & exhibitio instrumentorum non plenè probat mandatum nisi aliis concurrentibus, vt in l. fi. C. *de patt. conuen.* Lud. Ro. singu. 638. Felyn. in c. *eorum de offic. deleg.* maximè cum illa revocatio potuerit per importunitatem (de qua suspecta erat) extorqueri. Nota.

270 ¶ Petrus autem produxit transsumptum parte vocata è regiſtris curiæ Romanæ de signatura Ioannis, in qua erat scriptum, *missa decimatertia Octobris*, vnde inferebat illam signaturam non fuisse admissam nec subscriptam à Papa nisi mense Octobris: & sic post resignationem Petri expeditam mēse præcedenti. Ego verò respondi scripturam illam *missa, &c.* primò esse priuatam nullúsque fidei. Secundo ex interuallo appositam, vt patet per præfatam datam bullarum Ioannis, quibus potiùs standum erat & quod stylus scriptulatiorum Romanorum & Bullistarum non facit ius, sed bullis standum: & ita iudicatum fuit, & benè: quamuis non benè constaret quòd Masierius tempore publicationis suæ bullas suas haberet, & suspicio esset quòd leuatæ fuerint etiam post obitum resignantis, videlicet tempore datæ dictæ clausulæ *missa est, &c.* de qua nuper dixi.

271 ¶ Sed de hoc videlicet an bullæ leuatæ sint, parum curatur, modò de veritate constet, quia reg. 29. & reg. 53. similes, per quas gratiæ & dispensationes & inde secuta bullis non confectis cassantur, tanquam pecuniariæ apud nos spernuntur. Et semper vidi publicationes alias ritè & publicè factas, per huius Senatus arestа recipi pro satisfactione huius regulæ, nec vitari ex eo quòd probaretur bullas ipsas postmodùm leuatas fuisse. Quin ita etiam hodie obseruamus, etiam post regium edictum, quod post has regulas subiiciemus.

272 ¶ Ex prædictis deciditur quæstio quam valdè controuersam vidi in hoc Parisiensi Senatu, in prima classe inquisitionum, anno sesquimilleſimo quadragesimo secundo, mense Ianuario. In Ecclesia Carnotensi est præpositura Antuerpiensis spectans ad collationem Episcopi, cuius tamen administratio est Antuerpiæ, nobilissimo empono, fundata à Regibus Lusitanis qui ibi præfectum habent, & ibi fita sunt omnia bona reditus & iurisdictiones dictæ præposituræ, non autem Carnoti, vbi præpositus vnum tantùm cereum singulis annis offerre debet. Dom. de Serre consiliarius huius curiæ Parisiensis præpositus Antuerpiensis resignauerat in fauorem Titij, qui bullis non confectis nec possessione sumpta, resignauit in fauorem Caij, qui possessionem capit Antuerpiæ, locat prædia colonis, reditus recipit & apochas dat, ibique nomine suo iurisdictionem exercere facit, deinde post sex menses à prima resignatione dictus consiliarius moritur Parisiis, per cuius obitum Episcopus Carnotensis illicò dictam præposituram confert Seio, qui vult Caium extrudere per hanc reg. nec non Episcopus Seio adhærens & contendens se semper ignorasse dictas resignationes, eas nunquam fuisse sibi insinuatas, nec vllo modo publicatas Carnoti, quódque nunquàm fuit possessio petita à se, nec ab alio Carnoti, vbi etiam cereus fuit de more oblatus nomine primi resignantis post dictam resignationem. Quibus non obstantibus à certis dictæ classis consiliarius consultus respondi Caium tuendum, quia primus resignans non decesserat in possessione, ex quo eo viuo possessio realiter publicè & pacificè fuerat in loco beneficij apprehensa, continuata, & exercita, per Caium: sic primò cessat principalis conditio huius reg. Secundò talis realis; effectualis, & publica possessio præstat simplici publicationi quantumuis solenni, vt supra eod. num. 204. Tertiò cùm ea notoria essent in loco beneficij quantumuis remoto, non potest Episcopus iustam ignorantiam causari, sed sibi imputare debet, id quod per se vel alium scire potuit, vt inquit text. in Cle. vnica in fi. *de cohabit. cleric.* Antuerpia.

273 ¶ Decimoquartò quæritur, Quid si resignanti reseruati sunt omnes fructus? Breuiter hæc quæstio quam Gomes. hîc q. 15. per tres casus discurrit, superuacua est per ea quæ nouè diximus supra eo. ix. cum duabus seq. Si enim currit tempus reg. mox ab admissa resignatione non obstante quouis impedimento vel insta ignorantia resignatarij, vel etiam ante collationem, quantò magis quando resignatarius non habet aliud impedimentum quàm quòd parum vel nihil lucraretur, fructibus resignanti ad vitam reseruatis? præsertim cum huiusmodi resignatio sit odiosior & exorbitantior, & tantò magis si etiam omnes fructus & denominationem tituli reseruauerit? Vt per abusum & vulnerationem canonum fit in terris Papæ, vt refert Gomes. in reg. *de annal. possessor.* q. 60. Et sic indubitanter locus erit reg. nisi quando beneficium non per resignationem, tenenta quauis pensione: sed per reseruationem personalem, consensu titularij factam, non per eius obitum vacaret, sed in reseruatarium desultaret. Vt contra Canones passim fit in terris Papę, provt apud nos in officiis ad superuiuentiam, quam vocant, concessis. Quæſt. 15.

274 ¶ Cæterùm quicquid sit in locis (quam Romanenses vocant patriam obedientiæ) non toleratur in hoc regno, fructus omnes, sed nec dimidiam vel authore Papa reseruari: sed tertiam dumtaxat, vt Regiis constitutionibus, & summorum tribunalium arestis cautum est, etiam si permutationis causa ad tenuitatem competmutantis supplendam id fiat. Non tamen ob id rescinditur permutatio, vel resignatio, sed immoderata pensio ad congruum modum trientem ad minus, vel etiam ad minorem, si qualitas beneficij, putà parochialis exigat, etiam per potestatem sæcularem reducitur, & meritò, cum Ecclesiæ, quàm priuati, potior, causa sit. Imò esset reditus Deo sacrisque dicatos in alios vsus conuertere, quod est illicitum ex *semel. de reg. iuris in 6. l. de administra. rerum ad ciuit. perti.* cle. *quia contingit.* in prin. *de relig. domi.* per quæ iura iunctis canonibus antiquis de reditibus Ecclesiæ diuidendis in quatuor partes C. *vobis* cum 8. c. seq. 12. q. 2. & constitutione Lud. 9. Franciæ Regis qui iussit in tres partes diuidi, vnam prælato, alteram fabricæ, tertiam pauperibus, non toleratur in hoc regno pensionem excedere tertiam partem fructuum, sed appellatur tanquam ab abusu, & per arresta summorum tribunalium abusiua declaratur, in quantum tertiam partem excedit in qua distributiones quotidianæ non computantur, & meritò, quamuis aliàs toleratа fuerit in hoc Regno vsque ad dimidiam partem fructuum, nimis in hoc degenerando à seculo Caroli magni, sed quo bes, aut ad minimum semis, pauperibus addicebatur, vt dixi in præfatione edicti Regij, num. 5. Pensionis excedęs. Lud. 9. Caroli Mag.

275 ¶ Et sic ruunt multæ ambitiosæ & iniquæ decisiones nouorum canonistarum præsertim dum dicunt debitori huiusmodi pensionis denegari beneficium. cap. Odoardus. *de solutio.* quos sequitur Gomes. in regu. *de annal. possessione.* q. 54. & malè: tantum enim abest denegari, vt etiam si abundet: tamen vltra trientem dependente cogi non debeat. Quinetiam in terris Papæ vbi præfatæ sanctę constitutiones silent nullo iure cauetur denegandum hoc casu subsidium, d. c. *Odoardus.* 276 ¶ Plus dico quòd clausulæ Contra Gomes. Clausulà quod resignatarius

uatur non ſoluta penſione abuſiua eſt.

illæ de reſoluenda reſignatione, & reuertendo ad beneficium reſignatum ob non ſolutionem penſionis, nullæ ſunt & abuſiuæ, quia ſunt ſpecies reſeruationis ſiue recurſus, per decreta conciliaria generaliter & indiſtinctè damnati. Nulli enim recurſus, nullæ reſeruationes etiam conditionales fieri & admitti poſſunt niſi prout de iure communi, & in caſum quo & velut ab Ordinariis fieri poſſet, vt in ſimplici & rotunda permutatione iure communi permiſſa, vt ſuprà eod. n.134. Et quamuis in Papa vel Legato conniuenter toleratum ſit, vt poſſit creare penſionem, etiamſi permutatio fiat perſonarum fauore & affectu, quo caſu Ordinarius non poteſt, quamuis Ordinarius bene poſſet ſi permutationem faceret cauſa publicæ ipſius Eccleſiæ neceſſitatis vel vtilitatis, eâque cognita: tamen illud quod conniuenter admiſſum eſt in Papa vel Legato non debet trahi in conſequentiam, nec ad deterius extendi, videlicet ad clauſulas reſolutionis in defectum ſolutionis, quæ tanquam abuſiuæ ſpernendæ ſunt, & ab earum executione, ſi fors contingeret, tanquam ab abuſu iuſtè appellari poſſet: quod nota. 277 ¶ Et hîc non inutiliter excurrendo, notandum quòd penſio non poteſt conſtitui etiam per Papam & conſenſu prælati ad commodum eius qui nullum habet nec prætendit ius in beneficiu. Neſt eſt verum quòd Papa ſit dominus beneficiorum, quicquid garriant canoniſtæ, præcipuè Felyn. c. *ad audientiam.* 2. col. 2. *de reſcript.* Philip. Dec. conſ. 141. Hieto. Gygas in tract. penſio. qu. 1. nu. 4. & qu. 8. & qu. 10. nec in hoc Regno toleratur, ſed appellaretur tanquam ab abuſu, & abuſiuum declararetur, non obſtante quacunque poſſeſſione. vt ſæpe iudicari vidi in hoc Senatu, & in Senatu Rothomagenſi, anno ſeſquimilleſimo viceſimo primo. Debet ergo conſtitui vel cauſa concordiæ cum cauſæ cognitione per Ordinarium, vt in c. *niſi eſſent viri prouid. de prabend.* vel per Papam ad commodum & vitam, verum vel probabile ius & titulum reſignantis tantum. Non enim poteſt Papa facere quòd tranſeat ad hæredem, vel alium ſucceſſorem reſignantis, etiam conſenſu reſignatarij: ſed tanquam ab abuſu appellatetur: & merito, ne beneficia fiant cenſualia, vel ſectionem patiantur, contra conciliares canones, *vnico. vt Eccl. benefic. ſine vlla diminut. confer. c. maioribus. de prabend.* Tum ne redeant Eccleſiarum in alios vſus transferantur. 278 ¶ Quòd autem canoniſtæ nugantur penſionem non in quota, ſed in quantitate conſtitui debere, ne obſtent d. iura conciliaria, nimis friuolum & ineptum eſt: quia non minùs ſecantur vel minuuntur per quantitatem, quàm per quotam, & lex eſſet impoſita verbis, & fraus, imò contortio manifeſta d. canonum. Ideò de eorum diſtinctione ſophiſticè inuenta ad inſeruiendum affectibus fraudatorum d. canonum non curamus, ſed effectum inſpicimus. 279 ¶ Adhuc ſi ad commodum reſignantis conſtituitur penſio, non valet vt ſubreptitia, ſi prior inerat penſio, de qua non ſit facta mentio in bulla, etiamſi vtraque non excedat tertiam: niſi prior iam nulla vel finita eſſet. Hieron. Gygas in tract. *penſio.* q. 39. Nicol. Boe. deciſ. Burdega. 162. 280 ¶ Et licèt alias in creatione huiuſmodi perſonalis, & temporariæ penſionis non requiratur conſenſus patroni. Hier. Gygas tract. *penſio.* q. 23. tamen aliud eſt in beneficiis ſpectantibus ad nominationem Regis: quia abuſiua eſt penſio ſine conſenſu Regis expreſſo creata: & ab executione poſſunt tam reſignatarius ipſe, nedum ſucceſſor, quàm generalis procurator Regis appellare tanquam ab abuſu. Et ita notorié practicatur in magno Regis conſilio. 281 ¶ His ſcriptis, de duabus quæſtionibus conſultus fui, quarum vt quotidianarum deciſionem breuiter ſubiiciam. Prior in ſpecie huiuſmodi: Quidam iure deuoluto impetrauit beneficium veri, indubitati, pacifici poſſeſſoris, cui litem poſ-

Papa non eſt dominus beneficiorum.

Conſenſus Regis.

Areſta.

ſeſſoriam ſtruxit, quam tranſactione finierunt, penſione creata deuolutario prætenſum ius cedenti vel reſignano. Mortuo poſſeſſore, ſucceſſor penſionem denegat. Reſpon. quod bene: & quòd tanquam ab abuſu prædictum Senatum appellare poteſt, tam homologatione tranſactionis, quam creatione penſionis à Papa factæ: quia eo ipſo quòd conſtat poſſeſſorem illum fuiſſe verum titularium, & vltra triennium pacificũ, & quòd non apparet vllam fuiſſe cauſam deuolutionis, vel nouæ vacationis, ſequitur deuolutum illud nullum fuiſſe, imò abuſiuum contra decretum *de pacific.* Cum ergo liquidum eſſet deuolutarium nullum ius habere, tranſigi non potuit: ſed tranſactio nulla fuit, l. t. *de tranſact.* & conſequenter nec penſio creari potuit, Non enim ſufficit quæuis lis, ſed requiritur lis ſeria & non ficta, & ex probabili dubio & titulo colorato, alioquin cum lites fingi poſſint, & poſſent beneficia paſſim cenſualia fieri colluſionibus: quod eam nullum eſt quam prohibitũ, l. *cum hi. fid cum lis.* ibi, *fingi enim lites poſſunt vt &c. de tranſact.* & eſt caſus rotundus in c. *audiuimus. de colluſ. detegen.* 282 ¶ Poſteriorem quæſtio hæc eſt, duo titularij & pacifici poſſeſſores permutauerunt inuicem beneficia, non tamen ſimpliciter, ſed vtroque penſionem ſuper reſignato beneficio reonente, quo negotio à Papa homologato & executo, alter prædefunctus. ſucceſſor pro conuinuanda penſione impetitus me conſuluit: Plures enim togæ noſtri ordinis alij ambigebant: alij cenſebant ſtandum concordatu facto, cum vterque verus titularius fuiſſet, & vterque ſimpliciter ſeorſum ſic reſignare poterat: ergo ambo mutuo vel inuicem, & ſicut diuerſis temporibus poterant alter alteri ſic reſignare: ergo potuerunt ſimul & eodem tempore, vt valeat argumentum de ſimplicibus ad mixtum, vbi non apparet prohibitio nec diuerſa ratio. Alij rudiores (quæ maxima turba eſt quæſtum tantùm ſpectantium) dicebant ſe non inuenire caſum in iure vel concordatis prohibitum, nec per aliquod arreſtum: ergo &c. Prætereà & fortiùs concordatum indiuiduum eſt, nec pro parte ſolui poteſt, cum etiam ſit factum ſub clauſulis *nec, aliàs nec alter, &c.* ſed non poteſt penſio negari niſi ſoluto concordato, quo ſoluto, cunſultor iſte etiam beneficio impetrato proſus excluderetur: impetrauit enim beneficium permutatum defuncto quod non ſpectabat ad eum niſi virtute dicti coocordao: nec vacauit per eius obitum niſi mediante & ſtante dicto concordato. Et ſic neceſſarium videtur illi ſilendum eſſe, & penſionem continuandam ad vitam ſuperſtitis: licèt penſio creata defuncto, eius morte reſoluta ſit. 283 ¶ Quibus non obſtantibus, reſpondeo penſionem nullã & abuſiuam eſſe. hæc enim via admiſſa, omnia beneficia paſſim cenſualia fierent, contra veritas ſectiones beneficiorum, d. c. *maioribus.* &c. vnico. *vt Eccleſia. benefi. ſine vlla diminut. conſer.* Et fraudarentur decreta reſeruationum prohibitarum: ſic enim fieret vt ſuperſtes ſemper frueretur vno ſolido beneficiu, & penſiuoe ſuper altero: & ſic quandiu colluſores viuerent, penſiones compenſarent, ſecuti poſt obitũ. Et ſic quiuis habens beneficium poſſet cui vellet poſt obitum penſionem hac ante creare, vel etiam occultè preno adpretiato vendere cuicunque vellet, cum propter multitudinem beneficiorũ liceat à ſodali vile beneficium velut commodato ad tempus accipere, & eidem poſtmodum reſignare. Quid enim vetat negotio perfecto, alterum penſioni ſuæ renuntiare, vt liberum beneficium commodaton reſtitui poſſit, integra relicta penſione qua de negotiabatur?

Motus prætorius non valet.

284 ¶ Quanquam enim beneficium tenuiſſimum cum pinguiſſimo permutari poſſit, tamen de iure ſimpliciter fieri debet, nec habenda ratio quòd alterius reditus ſuperualeant: vt not. in c. peo. *de rerum permut.* niſi quando iure proprietatis permutantur, vt in c. *ad quæſtionem.* eo. tit. Quòd autẽ aliter hactenus practica-

ris cœptum eſt à curia Romana, id vno duntaxat caſu admiſſum & toleratum fuit; videlicet quando alterum beneficium inæquale erat penſione conſtituta cedenti beneficium pinguius duntaxat, & adhuc cum hoc ſit exhorbitans à iure communi, & diſpenſatiuè tantùm admiſſum, non debet in conſequentiam trahi, & ſic non poteſt extendi ad hunc caſum, quo non propter inæqualitatem patienti vnica penſio creatur: ſed vtérque ſibi paciſcitur & retinet penſionem: ita quòd non agitur de recompenſatione damnum patientis, ſed de noua ſpecie negotiationis, qua id efficitur, vt quicunque ſuperſtes erit, is de integro, libero, & non diminum beneficio, & de penſione ſuper altero, videlicet præmorientis beneficio ſecurus ſit: quæ eſt ſpecies reſeruationis, ἀνώνυμος odioſæ & per decreta conciliaria reprobatæ. 285 ¶ Igitur iſte ſucceſſor rectè tanquam ab abuſu appellare poteſt ab executione d. concordati & homologationis Papalis in quantum dictam penſionem & nouum hoc genus negotiationis concernit duntaxat. Nec eſt nouum, imò vt nuper num. 224. dixi iam vſitatum, vt in iſtis abuſionibus ſepararetur vtile ab inutili, quando inutile non concernit ſubſtantiam tituli, ſed aliquid extrinſecum, putà creationem penſionis vt hic. Et ſic eodem medio omnia quæ in contrarium quantumuis acriter vrgere videbantur, diluta ſunt. 286 ¶ Et hæc de penſione conſtituta ratione tituli & reſignationis ipſius beneficij; ſecus de penſione conſtituta ratione proprietatis bonorum vel iurium beneficij. Vt ſi Eccleſia acquitat ab alia, cui in ſupplementum penſionem conſtituit. Hæc enim non eſt penſio perſonalis & temporaria ratione tituli perſonalis reſignati, de qua tantùm loquimur: ſed eſt reditus realis & perpetuus, proprietatem ipſam & perpetuam vtilitatem vel ſeruitutem prædiorum Eccleſiæ reſpiciens: de qua iudicandum eſt ſicut de prædio vel iure prædiali. Vnde multùm errauit in facto Lud. Rom. conſ. 369. vbi defendit appellationem ad concilium Baſilienſe interiectam per Abbatem & Monaſterium ſancti Antonij Viennenſis à creatione penſionis mille quingentorum florenorum facta per Bonif. VIII. ſuper Abbatia & Monaſterio d. ſancti Antonij appellantibus, ad commodum Abbatis & Monaſterij montis maioris propè Arelatam, & diſputat ſicut de penſione ratione tituli beneficij creata: ſed longè alia res erat:

287 ¶ Quia tempore Bonifac. VIII. & retrò, Monaſterium ſancti Antonij non erat Monaſterium nec abbatia: ſed erat & ſemper ab origine fuerat ſimplex prioratus ordinis ſancti Benedicti, membrum ſubiectum & dependens à dicto Monaſterio ſancti Petri montis maioris, ordinis ſancti Benedicti extra muros ciuitatis Arelatenſis ſiti. Bonifac. autem VIII. (non obſtante fundatione regia & confirmatione Virgilij Papæ necnon decreto Gregorij Magni, (de quo in c. *cum piè* 25. quæſt. 2.) & ordinem & ſubiectionem & dependentiam eiuſmodi ſuppreſſit. & d. prioratum erexit in abbatiam & Monaſterium ordinis ſancti Auguſtini: & ſic erectum fecit eſſe caput omnium domorum & commendariarum ſancti Antonij per vniuerſum orbem ſitarum, quas ſubiecit & expedere iuſſit ab Abbatia & Monaſterio nouiter à ſe creato ſub denominatione ſancti Antonij Viennenſis. Et in compenſationē damni illati Monaſterio montis maioris, iuſſit nouum Abbatem & conuentū ſancti Antonij ſoluere annuatim mille quingentos florenos reditus, veteri domino Monaſterio montis maioris, vt per bullam Bonif. VIII. vidi. Et ſic nou erat penſio perſonalis, ſed reditus prædialis, pro cuius ſolutione multæ ſubinde lites oriebantur, vt in d. conſ. Lud. Roman. tandem citeriet poſt ducentos annos Innoc. VIII. ad preces Caroli VIII. Franciæ Regis & implendum quoddam votum Lud. XI. patris eius (vt vidi in bullis Inn. VIII. ſub data anni milleſimi quadringenteſimi octogeſimi, quarto Nonas Iulij ann. VI. tam Monaſterium ipſum & abbatiam montis maioris, quàm ordinem ſuppreſſit, mutauit, & transformauit, in ſimplicem præceptoriam ordinis ſancti Auguſtini, quam ſubiectam eſſe voluit membrúmque dependens à d. Monaſterio ſancti Antonij: & ſic tedium illum & lites omnes inde dependentes extinxit: non tamen ſine ingentibus pecuniis: ſuper quarum reſiduo lis adhuc hoc menſe Maio 1551. pēdet in magno Regis cōſilio. 288 ¶ Nónne vides affectatam perpetuitatem huiuſmodi fundationum etiam regalium irritam & euanidam eſſe? Childebertus enim Franc. Rex Monaſterium illud montis maioris in perpetuum (vt putabat) fundauerat intra moros ciuitatis Arelatenſis & à Virgilio Papa confirmari fecerat, deinde rurſus Greg. magnus Papa cum inuiolabili (vt putabat) decreto confirmauerat, & rurſus Epiſcopum Arelatenſem de hoc certificauerat, vt patet in libro 7. epiſtolarum Greg. epiſtola ſeu c. 115. vnde deſumptum eſt illud c. *cum piè* 25. q. 2. truncatum tamen per Gratianum, quia ibi pro quiete religioſæ conuerſationis, debebat eſſe pro quiete monachorum religioſæque conuerſationis. Sed quod deterius eſt ad fin. d. c. addita eſt falſa clauſula, huiuſmodi videlicet, niſi forte vbi maior eſt authoritas, quæ nullo modo eſt in textu vel regiſtro Gregorij: nec puto hanc falſitatem factam per Gratianum: ſed hanc falſam clauſulam primùm tempore Bonifac. additam margini libri per commendatarios ſancti Antonij, deinde in text. ipſum deſultaſſe, vt ibi admonui in annotatio. ſuper text. Dum autem dicta vrbs diruta reficitur, tamen ſit illud monaſterium extra muros, ſcilicet nouos. Deinde Bonif. VIII. ſe in totum ſuppreſſit, nihilque ſtabile ſit huiuſmodi decretis Regum & Papatum quantumuis religionis prætextus obtendatur. 289 ¶ Caterùm (ad penſiones redeundo) ſiue ſit reditus prædialis, ſiue penſio perſonalis (ex quo ſuper fructibus conſtituta eſt) non ſolùm ſi per modum quotæ, ſed etiam ſi per modum quantitatis vniformis conſtituta ſit, contribuere debent in decimis ſuper beneficiis vel Eccleſiis regni impoſitis: & de prædiali quidem reditu non eſt dubium. Sed quòd idem ſit de eo cui debetur penſio perſonalis, vidi in publicis cauſarum actionibus huius Senatus ex tempore iudicari die Martis nona Ianuarij, anno ſeſquimilleſimo triceſimoprimo. Et rurſus per aliud areſtum in quiſitionum latum inter Ioan. Maiet, & Ioan. Griffet pronuntiatum in vigilia Natiuitatis dominicæ, anno ſeſquimilleſimo triceſimoſecundo. Et ita etiam ſeruit Philippus Decius in l. pen. num. 4. vbi tetigi. C. *de colla.* & expreſsè conſ. 161. vbi in annotat. dixit Matthæus Afflict. deciſ. Neapolit. 252. Hierou. Gygas in tractatu *de penſio.* qu. 26. q. 28. nu. 19. & q. 59.

290 ¶ Hic commodùm occurrit q. de qua heri conſultus fui. Nepos reſignatione patrui canonicus factus anno 1545. per contractum ſub ſigillo capituli Carnoten. dedit & ceſſit patruo omnes fructus debitos & quæſitos, & futuros quærendos, vel quos acquiret ratione præbendæ ſuæ, ſiue groſſos, vt vocant, ſiue diſtributiones ad vitam patrui, qui apochas nomine nepotis dabit, in remunerationem gratorum officiorum receptorum à patruo, & quæ ab eodem ſe recepturum ſperat, & quia ita ſibi placet ſub iuramento, prōmiſſione euictionis, & hypotheca omnium bonorum, & aliis clauſulis laniſſimis. An valeat contractus? Et ſuppono nepotem fuiſſe tunc maiorem vigintiquinque annis, aliàs non dubitaretur de nullitate. Breuiter reſpon. contractum nullum eſſe multipliciter: Primò, quia in fraudem decreti, vt Eccleſiaſtica beneficia ſine vlla diminutione conferantur, & concilij, de quo in c. *maioribus de præbendis.* Secundò, in fraudem decreti de reſeruationibus ſublatis. Tertiò, in fraudem conſtitutionum & Senatuſcon.

Vtile ab inutili.

Error Roman.

S. Ant. Viennenſis.

Papa mutat quadrato rotundum.

Arreſt.

Hypotheſis. Fructus futuri cedi non poſſunt.

1

2

3

ſultorum, quibus cautum eſt ne penſio tertiam excedat. Quartò, in fraudem iuris, quæ vetant reditus Eccleſiaſticos conuerti in alium vſum. Quintò, in fraudem ſimoniæ veræ. Poſtquam enim de iure reſpondi, dixit conſultor quòd imò ita conuenerat, & hoc pacto fuiſſe reſignatum: ſed quod non audent id reuelare, nec re detecta beneficium cedat in prædium alterius impetrantis per viam à me in praxim adductam, vt dixi ſupra eod. no. 31. Sed hoc omiſſo, etiam ſi conſtet nihil priùs actum eſſe, tamen ſatis eſt quòd huiuſmodi contractus in conſequentiam frequentem, & ordinariam ſimoniacæ oeconomiæ, & aliorum abuſuum trahi poteſt. Sextò, in fraudem ſuperioris, qui ſolus diſpenſare poteſt de reſignatione in fauorem & retenta penſione. Non enim poteſt Legatus etiam de latere admittere in fauorem, niſi nominatim habeat in mandatis: & ſi habeat, non poteſt admittere retenta penſione vel alio iure, niſi id etiam in mandatis habeat.

291 ¶ Sed ſi huiuſmodi contractus admittatur, reſignans qui vult omnia prædicta etiam ſine ſuperioris authoritate fraudare, penes ſe ſeruabit titulos reſignationis nec tradet reſignatario, nec eum in poſſeſſionem mitti ſinet, niſi huiuſmodi contractum faciat: & ſic etiam ſuperiore inconſulto, habebit plus quam penſionem, nempe omnes fructus: nec arguetur de ſimonia, vtpote contractu poſtea ſecuto, & tamen reditus non cedent miniſtro cui deſtinati ſunt, ſed extraneo, nec pro triente, ſed in totum. Et recidit in idem ac ſi reſignante beneficium, ſiue omnes fructus, ſiue onera retinente, titulus reſeruatus eſſet reſignatario. Et hæc omnia ſola priuata negotiatione. Cum igitur nec Papa quidem authore hæc fieri poſſent, multò minus priuata pactione. Non ſolùm enim beneficia Eccleſiaſtica, ſed & reditus eis deputati, publici iuris ſunt. l. j. §. *publicum ius in ſacris de iuſt. & iure*, & dixi 7. eod. nu. 91. Quod igitur publicum, imo ſacrum eſt, quomodo quis ſuum priuata pactione facere queat? Præterea videtur remiſſio futurorum alimentorum quæ non valet, l. *de alimentis. C. de tranſact.* imò etiam authore Prætore non valuiſſet, cùm nulla iuſta & ſufficiens cauſa ſubeſſe poſſet per prædicta, *l. cum hi. §. vult igitur. §. ſi prætor aditus d. tranſact.* facit quod hi reditus vt plurimùm ex fundationibus defunctorũ obuenũt, videntur ex vltimis voluntatibus proceſſiſſe: qui eſt caſus d. l. *cum hi.* 292 ¶ Præterea hæc forma cõtractus pertinet ad exemplum, ne tot abuſionibus via aperiatur, quibus omnino præcludendum eſt. Tum contractus etiam aliàs licitus, ſi tamen in captionem & occaſionem abutendi vergat prohibendus eſt, vt tradit Io. Gerſon. in tract. de contract. conſidera. 10. & eſt text. in d. l. *cum hi in princ.* Quantò magis hîc vbi vergit contra tot illicita, & iam prohibita, vt non ſit expectandũ à ſuperiore vel noua lege prohiberi, l. *illicitas. in princ. de off. præſid.* etiam ſi talis contractus non ſit factus in fauorem eius qui reſignauit, ſed cuiuſuis extranei: & ſic dictus contractus nullus, imò talis poteſt declarari etiam per iudices Regios, per prædicta: nec opus eſt reſtitutione in integrum, vt quidam cenſebat: & ſi opus eſſet, illâ iudex ordinarius concedere poteſt, vt eſt tex. in c. pen. *de integr. Reſtit.* Quod enim formularij quidam pragmatici putant, in Eccleſiaſticis reſtitutionem in integrum reſcripto Papæ petendam eſſe, ſicut & à Rege in ſecularibus in hoc Regno, exoneum nugimentum eſt, ab imperita formulatorum, qui iura etiam vulgaria ignorant. Prædictis adde, quòd reſignatio, facta ſub retentione omnium fructuum, in tantum eſt abuſiua, quòd etiam ſi reſignans moritur in poſſeſſione infra ſemeſtre admiſſionis, adhuc vacat per obitum: quia licet ceſſet hæc regula, & ſic non ſit nulla ex poſt facto per reſolutionem huius regulæ: tamen eſt nulla ab initio, vtpote abuſiua, eſt enim idem, ac ſi quis donaret retento vſufructu: vt fit in rebus prophanis: vel ac ſi quis talem hæredem inſtitueret in beneficio, quo quandiu viuit, integrè frui vult. & ſic eſt in fraudem decreti, *de reſeruatio. ſubla.* & annuorum canonum, *de vetita ſucceſſione.* 293 ¶ Et ita fuit iudicatum per arreſtum in hoc noſtro Senatu pronuntiatum die quinta Martij, anno ſeſquimilleſimo duodecimo, inter Vincentium Flament, actorem in poſſeſſorio, & Bartholomæum Mæguyn reum, ſuper cura Aminiaci Matiſconenſis diœceſis, de qua actor, anno ſeſquimilleſimo primo prouiſus fuerat per Papam, ad reſignationem Nicolai de Vlmo, vltimi pacifici poſſeſſoris, & anno ſeſquimilleſimo ſecundo poſſeſſionem ceperat, & ſolenniter publicauerat, & inſtituto per Epiſcopo, collatori ordinario, & decano, & capitulo patronis inſinuauerat, deinde per duos annos & ſemis, pacificè (vt prætendebat) poſſederat. Poſtea, anno ſeſquimilleſimoquinto per obitum reſignantis, qui omnes fructus ad vitam per manus ſuas retinuerat, reus per Ordinarium prouiſus, coram balliuo Matiſconenſi recredentiam amiſit, & appellauit Senatum: vbi, annullato dicto iudicio, recredentiam obtinuit: non obſtante titulo, & eius publicatione, & prætenſa poſſeſſione actoris, ferè triennali, tanquam incolorata: ex eo ſolo, quòd reſignans omnes fructus per manus ſuas percipiendos retinuerat, & ſic erat in effectu reſeruatio ſpecialis, per ſacra concilia & pragmaticam reprobata, nec fuit alia ratio, vt patet per tenorem arreſti, cuius exemplar habeo.

294 ¶ Ex eius narratis apparet quòd dictus Nicolaus reſignauerat in fauorem actoris cum retentione omnium & ſingulorum dictæ parochialis Eccleſiæ fructuum, per manus eiuſdem Nicolai quoad viueret percipiendorum, & non aliàs, nec alio modo. & ita etiam contigit dictum Nicolaum per manus ſuas quandiu vixit percipere, & ſic vulgò reputabatur parochus: ideo per eius obitum rectè impetratum fuit, & actor nunquam habuerat veram & effectualem poſſeſſionem, & inſuper non niſi titulum vitioſum & reprobum non obſtante diſpenſatione & deroganone Papæ. Amplio, etiam ſi Papa non admittat ita ſimpliciter: ſed moderet prouiſionem ad groſſos fructus, qui medietatem non excedant: vel aliter, vt vidi, quia deterius eſt: quoniam mandatum ad reſignandum erat limitatum, retinendo omnes fructus: & non aliàs. & ſic nihil eſt factum. Sublimita, ſi reſignans, adhuc ſoperſtes, conſentiat moderationi penſionis, & ratam habeat reſignationem, taliter admiſſam. 295 ¶ Circa hæc occurrit quæſt. de qua ouper conſultus fui: Duo litigant de cura valoris quadraginta librarum annuarum, faciunt concordatum à Papa homologatum quòd alter reſignat alteri ius ſuum retenta penſione triginta librarum, & ioſuper tenebitur reſignatarius infra tres annos reſignanti dare ſeu prouideri facere de beneficio pars valoris triginta librarum in vna ex tribus proximis diœceſibus, aliàs reſignans redibit ad ſuum beneficium. Poſtquam iuxta hoc concordatum reſignatarius poſſedit, reſignat Titio, qui quinque annis poſſedit nulla penſione ſoluta. Quare prior ille reſignans ſcholaris Pariſienſis coram præſide conſeruatore primilegiorum regiorum academiæ vocat in ius Titum ad finem ſolutionis penſionis trium annorum. Titius declinat petens remitti ad forum Eccleſiaſticum. Reſpond. remittendum ad conſeruatorem Eccleſiaſticum, etiam ſi actor concluderet ad continuationem penſionis. Idem ſi concluderet ad reſtitutionem beneficij, quia non poſſeſſorie: nec hæc inſtantia dependet ab aliqua alia poſſeſſoria inſtantia coram eodem ſeculari iudice pendente. ſecus ſi actor concluderet vt fructus dicti beneficij declararentur hypothecam ſolutioni reliquorum & continuationi

Beneficia & eorum redit. à quo licitio fint.

Contractus de ſe licitus, ob abuſum prohibentur.

Reſeruatio fructuum ſpecialis reprobata.

dictæ pensionis. Sed in quocunque foro petat actor A siue principaliter siue incidenter beneficium sibi restitui, potest reus tanquam ab abusu supremam parlamenti curiam appellare à clausula recursus dicti concordati, quia huiusmodi recursus non toleratur in hoc regno, nisi in vera permutatione, nec prædictis obstat quòd resignans titulum non amisit, & primus resignatarius nihil acquisiuit è concordato abusiuo, in que clausula nec aliàs nec aliter, &c. per not. in c. *super hoc extra. de renuntia*, quia a dicta clausula recessum est diminendo tealiter beneficium per ea quæ dixi super regul. *de infirm. resign.* nu.24. in fi. 296 ¶ Decimoquinto quæro, an sit locus huic regulæ Papa tempore medio moriente? Gomes. hîc quæst. 6. latè hinc inde disputat, & decidit quod non: quia morte Papæ expirauit hæc regula, & sic illius vinculum, dispositio, & B pœna. Et quamuis nouus Papa viuo resignante creatus eandem regulam statuat; tamen noua est regula, & si etiam per aliud integrum semestre vel alium mẽsem superueniat resignans, & in possessione decedat, etiam si decem vel viginti annis superuixisset, vacaret per resignationem, & non per obitum, cessante tam priore reg. vtpote reuocata, quàm posteriore vel posterioribus nouorum subinde pontificũ regulis? Quippe quæ vt nouæ & superuenientes leges, ad præteritas resignationes trahi non possint, c. vlt. *de constitut.* & hac præcipuè ratione Ioannes Baptista de sancto Seuer. consuluit effectum regul. *de anna. possessõ.* abolitum esse interueniente morte Papæ, vt refert Gom. in reg. *de anna. possessõ.* q. 59. Vbi tamen contrarium tenet: & bene, quamuis per aliam à nostra rationem. C Sed certè Gom. hîc in q. nostra vacillat, & satis apertè ostendit sese aliud sentire, sed transuersum agi propter plura Rotæ iudicia, in fauorem resignatariorum lata. Nos autem dicimus quòd hæ regulæ quas tractamus, tanquam boni publici causa latæ, & in vsum receptæ, & sic vim iuris communis nactæ, nullo modo morte, cessione, dispositione, vel mutatione Paparum cessant. Et ita in hoc regno practicamus, vt in simili de reg. præced. vbi dixi amplia. 28. num. 334.

Quæst. 16. 297 ¶ Decimosextò quæro, an hæc regula locum habeat in beneficijs commendatis? Breuiter respondeo sic, scilicet in perpetuis, vt dixi in reg. præceden. amplia. 12. num. 306. & tenet Gomes. hîc quæst. 4. in d. reg. *de infirmis.* quæst. 17. & in regu. *de triennal. possess.* quæst. 5. col. pen. Idem dico in temporalibus, quando D fiunt fauore personæ cui perpetuò conceditur, & propter temporariam incapacitatem tantisper commendatur, vt nouè dixi in regu. præceden. nu. 307. in fi. & generaliter dico nullam esse differentiam inter huiusmodi commendam, quæ fauore & in gratiam personæ, siue in perpetuum, siue ad tempus fit & inter titulum, nisi provt inter collationem dispensatoriam, & collationem secundùm ius cõmune, & omnes glo. & Collatio dispensatoria. doctor. hactenus super hoc ambigentes & conuertentes æquiuocatione verbi, ex ignorantia historiæ paralogismi sunt. Vtque radicitus rerum causas eruendo habeas. 298 ¶ Commenda ab origine sua tam ex etymo & propria significanone, quàm ex communi vsu Commenda depositi est. loquendi & practicandi veteris Ecclesiæ, nihil alind E erat quàm depositum temporaneum, & ad nutum reuocabile, quod verbum sonat. l. *commendare de verb. signif. l. Lucius.* depos. Depositum inquam vtilitatis Ecclesiæ causa factum, donec de ministro vel Episcopo legitimè promissum esset & manus imposita diligẽti & syncera cognitione habita, iuxta præceptum apostolicum 1. Timoth. 5. d. Et ita loquitur & intelligitur ca. *quia plures.* 21. quæst. 1. quia Leo IV. ex cuius scriptis, Gratia. detruncatam clausulam ibi transcribit, nõ loquitur in fauorem personarum, nec per modum indulgentiæ, vt liceat retinere duas episcopas vel parochias, alteram vnitatam, alteram commendatam, vt sibi falsò post plura sæcula subsecuti ambitiosuli blandiuntur: in quem errorem vulgo doctores eorum, videlicet canonistæ, pedibus ierunt.

299 ¶ Sed distinguenda sunt tempora, iuxta glo. in l. *apud antiquos.* in verb. *omnib. C. de furtis.* adhuc enim tempore Leonis IV. qui temporibus Lotharij huius nominis primi & Franci Imperatoris, Caroli magni nepotis, fedit: vt scripsi in consuetud. Parisiens. tit. 1. in Rubr. n. 22. vigebat quædam seueritas disciplinæ Ecclesiasticæ, & quædam septimæ synodi decreta tunc adhuc recentis, quibus apertis verbi Dei testimonijs (quantùm ad hoc) definitum est, illicitæ negotiationis turpisque lucri & proprij commodi genus esse, in duabus Ecclesijs aliquem conscribi clericum, & ab Ecclesiæ consuetudine penitus alienum. cap. 1. & cap. 2. 21. quæst. 2. vbi text. non dicit *de*, sed *in* Ecclesijs.

Contra Gratian. 300 ¶ Et sic etiam de simplicibus beneficijs loquitur, quamuis Gratian. ibi glisceti iam sæculi sui corruptioni sese accommodans textus illos à se truncatos, suis adhuc interiectitijs modificationibus eleuet. sed rerum seriem & historiam inspiciens liquet, promiscuas has commendas, quæ nouissimus his sæculis frequentantur, & partim etiam in truncatis centonibus Gratian. iunctis eiusdem glos. fundantur, fuisse illicitas & pro turpi negotiatione habitas tempore illius septimæ synodi, & adhuc tempore Leonis IV. & aliorum, quorum scripta Gratian. truncatim ad scopum suum cõsarcinat. Posterioribus ergo sæculis sub nomine cõmendæ palàm irrepsit duplicitas imò multiplicitas incompatibilium, fraudesque sub æquiuoco verbi fieri cepit canonibus. 301 ¶ Sed vt locatio & venditio talis est, etiam si donatio vocetur, vel alterius contractus titulo prætexatur, l. *si vno.* in princ. *locati. l. insulam de præscript. verbis.* Ita commenda in gratiam vel fauorẽ personæ facta, non est commenda illa de qua loquuntur canones, sed eius venenum, & figmentum diametraliter oppositum, nempe collatio dispẽsatoria. Cum enim datur vt sit perpetua, & cum plena dispositione fructuũ, nihil aliud est quàm collatio siue titulus collatorius. quamquam non malè, sed bene faciunt non tituli ordinarij, sed cõmendæ nomine tunc vti, vt significent se eõtra ius & canones facere & dispensare. Cæterùm vt contraria pacta faciunt contractum in alterã vel contrariam speciem desultare, *l. si alienum.* in fin. l. *vbi ita donatur. de donat. causa mort. l cum manu fata.* in fin. *de cõtrahenda emptione.* Ita dispositiones & clausulæ veris & antiquis cõmendis cõtrariæ, quæ in nouis commendis in fauorem personarũ, & titulorum instar apponuntur, faciunt eas transire in veros titulos, seu collationes dispensatorias, vt etiam apertè sentit do. Gomes. in reg. *de triem. possess* q. v. col. 4.

302 ¶ Et sic concludo quòd omnia iura loquentia de beneficijs titulatis vel collatis habent locum in eiusmodi commendis, etiam in his quæ cõcernunt statum Ecclesiæ: quamuis in hoc vltimo cõtrarium velit dom. Gomes. in d. reg. *de anna. possess* in fi. vnde beneficium commendatum, si vacat, non remanet vacans in curia, quicquid pleriqoe canonistarum dixerint. Amplio primò, etiam si tempore cõmendæ vacabat in curia, & sic Ordinarius eõferre poterit in titulum, & cadet in mandatis. Roman. consilio 350. quod refert & sequitur Sozin. consilio 32. col. 5. libro 1. cadet etiam in mensibus graduatorum & nominatorum. 303 ¶ Amplio secundò, vt beneficium commendatum possit permutari eũ titulato, vt sentit Feder. de Senis in tractatu *permutat.* quæst. 15. & Ioan. Imola in c. fi. *de rerum permutatione.* quamuis Philippus Francus cap. vnic. col. 6. eodem tit. in 6. contrarium indistinctè contendat. Ego verò indistinctè dico quod beneficium commendatum potest per Ordinarium permutari, non solùm cum titulato, sed etiam cum alio commendato, sine vlla authoritate Papæ, quicquid dicant Panorm. in cap. *cum olim.* col. 1. *de rerum permut.* & alij canonistæ, dummodò tamẽ conferat in titulũ, & habili secundùm ius cõmune.

Quia ſicut Ordinarius poteſt admittere reſignationẽ huiuſmodi commendæ factæ per Papam vel Legatum, & in titulũ conferre ſimpliciter, & liberaliter: ita poteſt admittere & conferre cauſa permutationis.

304 ¶ Plus dico quòd poteſt, ſiue ſimpliciter, ſiue cauſa permutationis, conferre ſub titulo commendæ, non tamẽ ſola ſua authoritate & nuda poteſtate ordinaria, ſed concurrente diſpenſatione facta per Papam vel Legatum in mandatis ſpecialibus habentẽ, collatario, qui cum (vt frequenti ſolet abuſu) diſpenſatum eſt plura habere incompatibilia, ſiue regularia, ſiue ſæcularia, vnũ in titulum, reliqua in cõmendam, cum clauſula cedendi, & loco dimiſſi vel dimiſſorum, ſimile vel ſimilia, diſſimile vel diſſimilia, ſi aliàs ſibi canonicè cõferantur. Tunc enim concurrente hac diſpenſatione Papæ vel Legati (quam Ber. in lib. *de diſpenſa.* meritò diſſipationẽ vocat) poterit Ordinarius etiam infirmus commendare, ſeu dare in cõmendam habenti aliud in titulum: quæ commendatio nihil aliud eſt quàm vera collatio diſpenſatoria, vt etiam tenigi ad Alex. conſ. 95. num. 2. lib. 4. & ad Philippum Decium. conſ. 149. n. 5. & in reg. *de infir. reſig.* n. 248. vnde, vt inquit Gomeſ. in d. reg. *de triennal. poſſeſſ.* col. 4. hæ commendæ inducunt incompatibilitatem, id eſt, ſunt directò contra omnia iura dè dupbicitate beneficiorum.

305 ¶ Et ſicut tituları poſſunt fructus in vſus ſuos conuertere, vel abuti. Ita hi commendatarij, Præpo. cap. 1. colum. 6 44. diſtinct. & alienationibus authorari, vel in perpetuum vel plures annos locare. Calder. conſi. 6. *de prabend.* conſil. 8. de loca. Sic cap. *quamam Abbas de officio deleg.* æquè locum habet in cõmendatario. Barba. conſilio 2. lib. 2. Philippus Decius in d. cap. *quoniam.* n. 4. vbi tetigi. Franciſcus Purpura l. 1. n. 274. *de offic. cuius mandato eſt iuriſd.* Sic c. *ſtatutum* in prine. *de reſcript.* in 6. etiam in eioſmodi cõmẽdatariis verificatur, vt poſſint pro delegatis in cauſis cõtradictorijs aſſumi. Philippus Decius in d. c. *quoniã.* & in cap. *edocere* in fin. *de reſcrip.* latè Do. Gomeſ. in d. c. *ſtatutum.* in prin. n. 77. ver. *nonò ampliatur.* Et generaliter omnia iura loquẽtia de titulario ſiue vero prælato. Domin. conſi. 17. col 5. vt cle. fin. *de procura.* ſecundum Imolam ibi & pariter poteſtas abſoluendi quæ datur in cap. *pro illorum. de ſenten. excommun.* cap. *ſtatutum de prabend.* in 6. & ſimilia locum habent in commmenda. 306 ¶ Et ſic malè dicit Gomeſ. hic q. 4. quod commendæ factæ per Papam, non poſſit renunciari extra curiam, quia hoc non eſt verum ratione tituli, cùm ſit verus titulus, nec poteſt ſoſtineri, niſi ratione implicitæ reſeruationis de qua tranſeat in terris Papæ, vel ſuæ, quam vocant, obedientiæ. Sed in hoc Regno, vbi reſeruationes abolitæ ſont, remanet verus titulus diſpenſatorius, vt dixi: nec poteſt Papa ſibi reſeruare futuram reſignationem vel vacationem, & ſi fecerit, vel in quantum feciſſe intelligeretur, poſſet tanquam ab abuſu, ad ſuprema regia tribunalia (quæ parlamenta vocant) appellari. Quemadmodum enim in bullis executorialibus vel delegationibus, ſi abſolotionem cenſuratum ſibi reſeruet, abuſus eſt contra decretum *de cauſis*, & poteſt tanquam ab abuſu appellari: Ita ſi in bullis gratioſis ſibi reſeruaret vacationem, vel diſpoſitionem non relinqueret ordinariis, vt liberè vacate poſſit, & ab eis diſpont, aboſus eſſet contra decretũ *de reſeruatio. ſublat.* & tanquam ab abuſu appellari poſſet per prædicta, & ita obſeruamus. Sed hæc non haberent locum in commendatarijs Hoſpitalium Sancti Ioan. Hieroſolymitani, quia non ſunt beneficia, vt dixi in regul. præced. n. 321. 307 ¶ Quantum autem ad commendam propriè ſumptam, de qua in c. *nemo de electione.* in 6. tamen ibi verb. huiuſmodi taxetur ad ſemeſtre, non eſt abſolutè intelligendum, provt meri canoniſtæ qui malo quodam ſuo genio velut ætitro percuti ſemper in detrimentum Ordinariorum & in fauorem deſpoſitæ Papalis interpretantur. Cæterùm, etiam ſi verba text. hoc innuant, iuſtis tamen decretis res temperanda eſt, vt inquit pulcher text. in l. *in ambiguis* §. *quoties de reg. iur.* in l. *non ſine* §. *quamuis. C. de bonis quæ liber.* & ſi fieri queat ne poſſit à ſapiente reprehendi, vt inquit Iureconſultus in l. *Saluius ariſto de leg. præſt.* Sed ſi ille text. ita præfractè intelligeretur (vt ſenſerunt hactenus canoniſtæ) contineret iniquitatem, imò euidentem [illegible] & monopolij ſuſpitionem, quaſi Papa præfixiſſet quò ſibi (ſibi licet pleniùs negotiari: vt etiam ſentur ibi glouloi. quæ vult non poſſe Epiſcopum, finito ſemeſtri primæ commendæ, rurſus eidem vel alteri commendare etiam ex cauſa: etiam ſi interim tempus Lateranenſis concilij non curraı, nec depolutio fiat, quod cùm non ſolùm iniquum, ſed perquam abſurdum ſit, ſi textus aliter commodè intelligi poteſt, non eſt dubium quin ſanior intellectus non ſolum laudabiliter accipa, ſed etiam neceſſario, hoc eſt lege auctrice retineri debeat, per textum in leg. *in ambiguis. de legibus.* Dico ergo quod taxatio illa ſemeſtris referenda eſt ad caſum qui frequentiùs accidit, videlicet ad beneficium vacans: iuxta l. *nam ad ead. de legib.* Nec hoc ſolùm ratio frequentiæ ſuader, ſed etiam alluſio, imò etiam analogia & proportio ſemeſtris, quod competit Ordinario ad beneficium vacans debitè ordinandum. Cùm igitur vltra ſemeſtre conferre non poſſit, non poteſt vltra ſemeſtre vacationis ergo commendare, ſcilicet abſolutè, & quin ſuperior ad quem facta eſt devolutio, commendam reſoluere poſſit cõferendo.

308 ¶ Quanquam autem tempus Lateranenſis concilij non curratı tuſi à tempore ſcientiæ, iuxta not. in c. *nulla* & in cle. vnic. *de conceſſ. prabend* tamen eo ipſo quòd vt vacans commendat, certùs eſt de vacatione, & omnino ſemeſtre curret. Et hoc quod ille text. tunc declarat non durare vltra ſemeſtre, ſcilicet merito iure ipſius commendantis, vt interim non poſſit ab alio præueniri: & ſic non ſequitur quin commenda duret etiam poſt ſemeſtre, & deuolutionem factam ad ſuperiorem. Sed hoc ſecuto iam non amplius durat abſolutè, quia non amplius pendet à poteſtate commendantis, ſed à facto vel ceſſatione ſuperioris: tantiſper enim dum ille vel eius collatarius differt, poteſt perſeuerare commenda, quæ de facto non reſoluitur niſi ſucceſſore adueniente. Si verò beneficium non vacat, ſed parochus mente captus eſt vel abſens, non relicto idoneo vicario, non poteſt Ordinarius commendare non ſolùm ad ſemeſtre, ſed quandiu furor, abſentia, vel alia iuſta cauſa durant: ita vt nec ſuperior etiam poſt ſemeſtre impedire poſſit: nec opus ſit ad Papam recurrere. Quod nota: quia vtile in praxi, & nullus adhuc tradidit.

309 ¶ Decimoſeptimò quæro, quid in beneficiis conſiſtorialibus? Et Gomeſ. hic, quæſt. 5. ſicut & in reg. præcedenti, quæſt. 14. tenuit ceſſare has reg. & certè iure communi neceſſe eſt vt ceſſent in illis, cùm non ſint beneficia collatua, ſed electiua duntaxat: quia conſiſtorialia non ſunt alij Epiſcopatus & Abbatia, quæ propriè & de rigore electiua ſunt, cap. *quia propter de electi.* & ſic non adaptantur hæ regul. hudie verò apud nos cùm ſint extra commercium omnium Ordinariorum, & in ſola diſpoſitione Regis & Papæ, non poteſt locus eſſe bis reg. io vim earum, vt dixi in regul. præced. limi. 5. ſed eorum ab eorum diſpoſitione & arbitrio pendet, præſertim Regis ſolidam nominationem habentis. Cæterùm hæc reg. non minùs tam actiuè quàm paſſiuè ligat Cardinales & Epiſcopos, quàm alios, quia non minus, imò magis in eis quam in aliis militat ratio coëtcendi & puniendi doli & fraudis, cap. *cum quidam.* in prin. *de iureiur.* vt tradit Gomeſ. quæſt. 12. & bene.

310 ¶ Decimooctauò quæro, Quid ſi reſignatarius ritè quidem immo publicauit & poſſeſſionem cepit? vel

C. nemo de leg. in 6.

Quæſt. 17.

Conſiſtorialia.

Quæſt. 18.

vel petiit ab his quos contingit(hoc enim copulatiuè, & æquè infra tempus fieri requiritur, vt ſupra eod. q. 1. quicquid ſcripſerit Gomeſ. in prin. huius reg. & q.8.& quæſt.15.) ſed poſtea tandio ſiluit reſignatarius reſignante ſempet, vt priùs per aliquot annos poſſidente, quòd tempore mortis reſignantis in eadem poſſeſſione decedentis communiter enumerat memoria d. publicationis. An ſit locus regulæ? Videtur quod non, quia ſemel illi ritè ſatisfactum eſt: quod ſufficit, & reg. non aſtringit ad multiplicem & continuam, ſed ad vnam tantùm, vel momentaneam poſſeſſionem. Tum reg. hæc à iure communi exorbitat, & clarum eſt eius verba ceſſare; ergo locus eſt iuri communi. Tum hæc reg. poſt ritè publicationem ſemel factam, relinquit reſignatarium in libertate iuris communi, nec aliud nouum ſuperuenit quo ius commune corrigatur. Sed his non obſtantibus contrarium dico. Quia hæc regul. non exigit hanc publicationem, vt ſciatur tempore publicationis, vel aliquantò poſt tantum: ſed vt tempore mortis reſignantis publicè ſciatur, & notum ſit morientem iam ceſſiſſe, nihilque per eius obitum vacare vel impetrari poſſe, ne Ordinarij & expectantes decipiantur. A B

311 ¶ Si igitur contigerit primo hanc notitiam amiſſam & obliteratam eſſe tempore mortis reſignantis, ſecundo culpa reſignatarij qui prorſus tacuit, & paſſus eſt reſignantem nomine ſuo palàm poſſidere & pro tali ſe gerere: his duobus ſimul concurrentibus dico locum eſſe reg. Tunc enim optimè procedit quod dici ſolet, non cenſeri factum quod non durat vel non perſeuerat. *l. nam & ſi. §. 1. de inoff. teſt. l. aliam. l.* pen. in fi. C *C. de his quibus vt indig. l. ſtipulatores.* in fi. *de fideiuſſo. c. ad noſtram. de reg.* videlicet quando aliquid imputari poteſt ei qui facere debet, vt diſtinguit glo. quam omnes ſequuntur, in *l. ſi pro patre § verſum de in rem. verſo.* Nec impunè ferre debet qui in aliorum captionem tamdiu diſſimulauit, vt iam non plus per publicationem obliteratam fraudibus occurratur quam ſi nunquam facta fuiſſet: Et alioquin non præcluderetur, ſed indulgeretur fraudi, quæ non minor, ſed maior eſt, poſtquam longo ſilentio publicario euanuit quàm quando per menſem vel ſemeſtre dilata fuit.

312 ¶ Si igitur poſt publicationem tribus annis reſignatarius omnino ſiluit, vel diſſimulauit, & reſignans palàm & pacificè vt prius, poſſedit: & in poſſeſſione communique reputatione titularij deceſſit, puto locum eſſe huic reg. idem ſi biennio, ſed præſente ſemper reſignatario, & palam continuè tolerante, ac ſi nunquam reſignaſſet, vt ita palàm & publicè reputaretur. Idem ſi minore tempore, ſed reſignatarius actus poſitiuos palàm fecerit reſignationi publicatæ contrarios, ita vt etiam nedum ſilentio, ſed factis reſignatarij, iuſta cauſa fuerit publicè credendi, credentíque fuerit reſignantem verum manere prælatum, vel ſimulationem ſubeſſe publicationis, vel retroceſſionem, prout bonus & prudens arbitratur. D

313 ¶ Si verò reſignatarius à ſolenni publicatione nihil fecerit, ſed fortè biennium vel triennium abſit, & interim reſignans nomine proprio poſſideat: ſiue reſignatarius paſſus ſit, vel vicarium non reliquerit, vel ſi reliquerit, mortuus ſit vel nihil egerit. Remedium eſt vt reſignatarius coteat in publicam notitiam reduci titulum, poſſeſſionem, & publicationem præteritam. Nec erit neceſſe publicationem repeti ſecundùm formam huius reg. vel conſtitutionis Regiæ infrà ſubiunctæ, ſed ſatis eſt per notabiles actus publicam notitiam prioris publicationis reducere, non tanquam de actu præterito vel finito ducatur, ſed tanquam de iure in quo reſignatarius de præſenti perſeueret, & proſequatur, etiam ſi reſignans nolit ſine lite & iudice poſſeſſioni cedere, & in ea decedat, dummodò tempore mortis ea notitia perſeueret in loco. E

314 ¶ Decimonono quæro. Si qui reſignauit pluries eidem qui publicauit ex vltima tantùm an ſatisfecerit huic regulæ? videtur quòd ſic. Primo quia ſolennis publicatio facta eſt, & capta vel petita poſſeſſio, & in notitiam publicam abit, in loco beneficij, poſſeſſorem reſignaſſe, & ſic titulum & poſſeſſionem amiſiſſe, licèt adhuc de facto poſſeſſioni incumbat. Secundò, quia reſignans paulò poſt moriens, non 2 moritur propriè in poſſeſſione, quia non moritur in reputatione titularij & poſſeſſoris, ſed in contraria reputatione, tanquam veritate contraria publicè deteſta. Tertiò, quia currens per obitum eſt in culpa, 3 imò in mala fide, cùm ſciat, vel ſcire debeat (vt communiter in loco ſcitur) defunctum non deceſſiſſe titularium & poſſeſſorem, ſed reſignaſſe, & reſignatarium ſucceſſorem adueniſſe. Quarto, quia ſi non conſtaret 4 niſi de vltima reſignatione, certum eſſet & indubitatum, locum non eſſe reg. nec vacationi per obitum per eam introductæ: ſed ſi pluris reſignauit, & hoc conſtat, quantò magis de hoc conſtat, tanto minus locus eſſe debet reg. quia tanto notius eſt defunctum & ius & poſſeſſionem aote obitum amiſiſſe, nihilque per obitum vacaſſe, & tanto minus fauendum impetrantibus & conferentibus per obitum, & tanto minor ratio corrigendi iuris communis, nouámque contra illud vacationem inducendi.

315 ¶ Quinto, quia in collationis licitum eſt plures 5 titulos cumulare, nec tenetur quis ad vnum ſe reſtringere, vt ſupra in reg. *de tuſſimus reſignan.* num.162. & ergo pluralitas reſignationum & collationum eiuſdem beneficij eidem factarum non nocet. Sextò, cer- 6 tum eſt quod pluralitas reſignationum venit & tendit ad diminuendum & deſtruendum ius & poſſeſſionem reſignantis: ergo non debet nec poteſt augmentum vel conſeruationem operari, *l. legato inutiliter. de legat. 1. l. cum tale.* §. vltimo. *de condit. & demonſtrat.* ergo non poteſt nocere, ſed potiùs prodeſſe reſignatario, qui ritè publicauit, ſi impetrans per obitum etiam de alia eiuſdem & eidem facta reſignatione doceat: ſaltem hoc non poteſt prodeſſe, ſed magis nocere impetranti per obitum, cum intentionem ſuam magis inde deſtruat: quippè tantò minus vacare potuit per obitum. Septimò, hæc regula correctoria eſt 7 iuris communis, ad quod de facili ſit reditus. gloſ. & omnes in cap. *ſtatutum de præbend.* in 6. & ſic impetrans per obitum eam nitatur contra ius commune, tantò facilius repelli debet, & in dubio præualet eius intentio, pro quo facit ius commune. Inno. in c. *audita de præſcrip.* quantò magis in caſu præſenti, vbi quod obiicitur per nitentem contra ius commonem, magis auget & confirmat diſpoſitionem iuris communis, ſcilicet vacaſſe per reſignationem, & non per obitum.

316 ¶ Confirmatur, quia ſi impetrans per obitum alleget defunctum pluries reſignaſſe, vel pluribus in genere, tantò magis ſeſe excludit, & locum facit vacationi per reſignationem vndecunque, & confirmat vacationem iure communi inductam, ſed hic ex hypotheſi allegando defunctum non ſolùm in genere, ſed etiam in ſpecie pluries eidē reſignatario, qui publicauit, reſignaſſe: non ſolùm magis confirmat vacationem iure communi inductam in genere, ſed etiam magis confirmat ius reſignatarij in ſpecie. Non ergo poteſt inde naſci vel confirmari vacatio per obitum, vnde magis excluditur. Ex his hæc pars videtur non ſolum iure, ſed etiam omni inuidia ſuperior. Quæ eſt enim inuidia ſi nunc doceatur reſignatarius priorem habuiſſe reſignationem de qua non feſtinanter vrgere reſignantem, ex quo tempore ſufficienti viuo reſignante apparuit ad publicandum & certificandum Ordinarios & expectantes, quorum reſpectu non refert an vetus an recens ſit reſignatio. ſa.no. ſupra eod. num.55.& infra eodem num.347.

Arg. vigore reg.

317 ¶ In contrarium quòd ponor ſit intentio impetrantis per obitum, arguitur: Primò, qui prima reſignatio (quæ ſola valebat) non eſt publicata. Secunda verò (quæ ſola publicata fuit) nulla erat, & ipſo iure
2 non valebat, ergo nec publicatio. Secundò, hæc reg. nullo modo tendit ad confirmandam reſignationem ſeu vacationem ex capite reſignationis: ſed recta tendit ad eam annullandam niſi rite publicata fuerit, ergo hæc regula non intendit conſeruare reſignationem validam per publicationem reſignationis nullæ. Igitur per mortem reſignatis in poſſeſſione, reſoluta eſt prior reſignatio non publicata, nec ſuſtinetur ex mente neque verbis exceptius huius regulæ ibi, *niſi illa publicata fuerit*, ex quo publicata non fuit.

3 318 ¶ Tertiò, vt ſatisfiat huic regulæ, non ſatis eſt publicare aliquam reſignationem (quantumuis verè ſubſiſtat) in genere, ſed neceſſe eſt publicare certam reſignationem in ſpecie, imò in individuo: vt in tex. ibi *niſi de illis facta reſignationes*. & ibi *facta ſint*: & ſic de certa & ſpecifica reſignatione loquitur: ergo ſpecificatio certæ reſignationis eſt de forma & ſubſtantiali ſolennitate publicationis. Sed vbicunque ſpecificatio eſt de forma vel ſubſtantia, ibi forma & ſubſtantia actus limitata eſt ad ſpeciem expreſſam: & ſic nullo modo valere poteſt, nec ſuſtineri actus ex alia cauſa vel ſpecie non expreſſa, *l.* 1. § *ſi quis ſimpliciter. de verbo. ol. legat.* §. *præterea.* inſtit. *de inutilibus ſtipul.* & not. in *c. ex parte de conceſſ. præbend.* & quæ dixi in conſuet. Pariſ. §. 37. gloſ. 10 numer. 15. Igitur huiuſmodi publicatio facta ex capite reſignationis nullæ, prorſus nulla eſt, nec extendi poteſt ad reſignationem priorem tacitam, nec illam conſeruare, nec ex eadem ſubſiſtere.

4 319 ¶ Quartò, ex hypotheſi conſtat defunctum mortuum eſſe in poſſeſſione: quia non reliquit eam propter illam publicationem, ſed tantùm per mortem: reſignatarius autem nullum ius, nullum titulum habet ex vltima reſignatione, quæ nulla eſt, tantùm habuit ius ex prima, quæ quia non fuit publicata, reſoluta eſt in puncto obitus: quæ reſolutio non trahitur retrò ad confirmandas reſignationes intermedias, nec ad faciendum eis locum, vt ſuprà eod. n. 314. arg. ſecundo, cum etiam hoc reg. nullo modo intendat fauere reſignationibus etiam validis: igitur multò minus illis quæ etiam originaliter nullæ ſunt. Et ſic
5 relinquitur beneficium vacans per obitum. Quintò, quia tempus publicandi incipit à prima collatione, imò à prima reſignatione & eius prima vel ſimplici admiſſione, vt ſuprà quæſt. 9. ergo obligatio publicandi incipit à prima & non à ſecunda vel poſteriori: ergo prima duntaxat non ſecunda vel poſterior neceſſitatem habet publicandi.

6 320 ¶ Sextò, aliàs fieret fraus huic reg. idque paſſim & promiſcuè: nec inciperet currere ſemeſtre huius regul. niſi quando quis vellet, quia reſignatarius faceret identidem etiam procuratorium pluries exequi, vel etiam procuratorum reuocari & iterum exequi tertiò, quartò, & deincept quoties vellet, & ſic
7 ſemper eſſet infra ſemeſtre. Septimò, hæc regula loquitur in rem, vt ſæpe diximus in tex. ibi, *niſi de illis facta reſignationes*: ergo omnes reſignationes comprehendit: ergo omnes debent publicari, ſaltem illa ex qua reſignatarius vult fundari, & ex qua debet verumtamen & titulum aſſequi. Octauò, quia reſignatarius publicando vltimam reſignationem, aut volebat vti priore vel prioribus reſignationibus, & debuit etiam illas ſaltem accumulando & proteſtando publicare: aut nolebat illis vti, & ipſo facto illis renuntiauit, ſaltem illarum reſpectu fraudem fecit, & ſic non poteſt illis iuuari.

321 ¶ Nonò, quia publicatio eſt actus reiterabilis quandiu vixit reſignans, ſaltem etiam in poſſeſſione manens. Ergo ſi reſignatarius volebat vti aliquibus A prioribus reſignationibus omiſſis, in publicatione debuit, vt potuit, eas publicare, quemadmodum publicationem non rite factam poteſt reuocare. Decimò, ſi facta publicatione nouam etiam ab eodem reſignationem & nouam collationem obtineat: vt nouas habet inducias ad publicandum: Ita tenetur iterum publicare. Alioquin hoc vltimo iure (quod per obitum reſignantis in poſſeſſione reſoluetur) nunquam ſe iuuare poterit. Ergo idem de præteritis reſignationibus & prouiſionibus non publicatis, quamuis vltima rite publicata fuerit, quia vt reſignatario non licèt cumulare reſignationem ſubſecutam non publicatam: ita nec reſignationem ſubſecutam non publicatam.

324 ¶ Ad allegata in contrarium, iam non obſtat Dilationes. B primum, nec etiam ſecundum: quia ſatis eſt quòd defunctus non admiſit poſſeſſionem talem propter illam publicationem, ad hoc vt dicatur mortuus in poſſeſſione: & ſic impetrans per obitum, non poteſt argui de mala fide propter momentaneam publicationem, vel famam, quæ fortita non eſt effectum: & multa publicantur quæ vera non ſunt. Et ſic non obſtat quartum, quia perinde eſt ac ſi diceretur quòd falſitas ſubſiſteret, ſi doctum non eſſet de contraria veritate.

323 ¶ Porrò non excludit hanc regulam ſi nunc delegatur quòd defunctus etiam millies reſignauerat, & priuatus fuerat titulo & poſſeſſione: imò magis locus eſſe debet reg. ad vitandam incertitudinem reſignationum & titulorum inde ſequentium. Imò etiam ſi C viuo defuncto conſtabat, vel etiam notorium erat, eum vel pluries reſignaſſe, & per reſignationem vel reſignationes priuatum fuiſſe: tamen non releuat à publicatione titè facienda, & quinalioquin locus ſit huic reg. vt ſup. eo. q. 12. imò odioſior eſt qui plures reſignationes ab eodem accepit, nec publicauit, niſi ſub tempus obitus: & ſic tanto ſuſpectior eſt, & eſt quod ei imputetur: imò publicando, publicam impoſturam fecit, quia reſignationem nullam pro vera ſuppoſuit. Et cum ſit ex facto proprio, nulla venia, nulla excuſatione dignus eſt, & quo tardius publicauit velut tempore obitus capiato, quanto plures reſignationes habuit, quantò diutius occultauit, tantò contra eum præſumptio degenerat veritæ alicuius vel ſimoniæ negotiationis, ad quas teſtringendas & coërcendas ſancita eſt hæc reg. Impetratio verò per obitum poſſeſſoris, ſemper purior & certior eſt, & à ſimoniæ veritæque negotiationis contagione remotior. Quid dicendum?

324 Gomeſ. hic q. 18. vbi hanc quæſt. ſpecificè formas, tenet reſignantem non poſſe iuuari, nec ex prima reſignatione defectu publicationis, nec ex ſecunda quam publicauit: & ſic locum eſſe impetrantibus per obitum, Quod tamen limitat, niſi ſint clauſulæ generales in ſecunda collatione factæ Romæ ex ſecunda reſignatione, videlicet *vel aliàs quomodo vocet, &c.* ſaltem quando in ea clauſula eſſent verba futurum tempus deſignantia, vt ipſe dixit q. 16. vbi ad hoc citat Rotam deciſ. 114. *ſi Papa. in antiquis.* Sed certè Rota ibi nihil ad hoc facit: ſed ſe limitat ad E vacationem quæ tunc erat, & hæc limitatio Gomeſij Contra Gomeſ. prorſus falſa eſt, quæcunque verba apponantur? quia nullo modo comprehendere poſſunt niſi vacationem iam exiſtentem tempora datæ, vt etiam diximus in reg. præcedenti, amplia. 11. num. 249. cum ſequen. & 3. eod. num. 76. Tum ſi ea limitatio eſſet vera, ſequeretur quod Papa poſſet ſub inuolucro diſpenſare contra hanc reg. videlicet quod publicatio valeret etiam reſpectu reſignationis occultæ & non publicatæ in ſpecie, imò nullo modo publicatæ. Quia quantumcunque publicetur bulla cum ſuis clauſulis generalibus & aſſuetis videlicet etiam ſi per aliam reſignationem vel aliàs quomodo & ex

cuiuſcunque perſona: bene verum eſt quòd illæ clauſulæ ſimul & acceſſoriæ publicantur: ſed tamen reſignationes ſub dlo inuolucro contentæ non publicantur, imò reguntur & occultæ manent: & ſic eſſet fucum & fraudem facere huic reg. ſi hæc publicatio ad omnia ſob illo inuolucro tecta extenderetur.

325 ¶ Cæterùm Gomeſ. non adducit rationes fundamentales & deciſiuas: ſed emendicatas ab illis ſcribentibus, non in terminis huius reg. ſed in terminis cuiuſdam alterius reg. quæ fuit Eugenij IV. vt tetigi ſopra eod. n. 266. videlicet de ſimplici acceptatione per expectantes facta, vt eam infra trimeſtre publicare teneantur. Cuius reg. nullus eſt vſus apud nos, & multùm differt à reg. qua de quæritur, in qua ſemper publicari poteſt viuo reſignante, vt ꝛ. eod. q. 2. & ſic publicatio ſemel malè facta repeti poteſt, & ritè fieri quandoconque viuo reſignante. Secus illa regula vbi tempus trium menſium præfixum eſt, non per modum induciarum vt hic, ſed peremptoriè, & ſic tempus illud prorogari non poteſt, vt omnino currit ibi tempus à tempore primæ prouiſionis & acceptationis, non autem à tempore ſecundæ: quia eſſet in poteſtate expectantis, tempus prorogare quandiu vellet, rurſus identidem acceptando: vt etiam tenet Guillelm. Caſſador. *de conceſſ. prabend.* deciſ. 9. & ſic in terminis illius reg. malè interlocutum fuit expectantem potuiſſe ſecundo loco acceptare, non obſtante acceptatione facta per procuratorem: quæ fuit nulla, non propter mandati vel alium defectum, ſed propter publicationem non factam infra trimeſtre: & malè conſuluit ille Ioan. Aloyſius quem Gomeſ. hic refert.

326 ¶ Redeundo ad principalem quæſt. ſuſpenſus Pauli per diſputationum procellas, conferamus & expendamus vtriuſque partis punctuales rationes. En reſignatarius fundatam habet intentionem in vltima reſignatione ritè alioquin publicata: prouiſus autem per obitum venit per viam obiectionis de prima occultata reſignatione: in qua obiectione velut actor eſt, & ſic clarè probare debet de priore reſignatione & eius admiſſione valida, quæ veram vacationem ex tunc (& ſic meram & puram) produxerit. Vnde diſtinguendum videtur inter ſimplicem & puram reſignationem, & inter conditionalem, puta factam & admiſſam in fauorem. Si ergo prouiſus per obitum doceat de ſimplici reſignatione admiſſa ab habente poteſtatem, ſatis eſt: ſed ſi erat reſignatio in fauorem, non ſufficiet docere de admiſſione & collatione Papæ vel Legati, niſi etiam doceat de valida acceptione, quæ alioqui non præſumitur: quia potuit reſignatarius illam repudiaſſe vel ſpreuiſſe: quo facto pro infecta haberetur, vtpotè condiuone defecta, vt ꝛ. eod. num. 245. eum ſequent. Nec eſt inconueniens quòd quis vno tempore ſibi reſignatam & oblatam etiam pingue beneficium repudiet, poſtea verò rurſus reſignatum acceptet. Sed acceptatione probata, niſi reſignatarius probet de præcedenti tempeſtiuè notificata reuocatione, vel de ſequenti terticeſſione (in quo quandoque iuncto longo temporis interuallo probabiles coniecturæ, bonorum & prudentium iudicum arbitrio ſufficere poterunt) vel de alia nullitate ipſius veteris reſignationis, fundata manebit intentio prouiſi per obitum. Et hoc breui diſtinctionis fœdere pulchrè ſedata videtur omnis diſputatio, & ſoluta quæſtio. Subſiſte tamen paulìſper: quia mox diſputationis Roras (quamm curſum plenius docendi cauſa tempeto) alio conuerſurus ſum.

327 ¶ Sed interim quæ hactenus differuimus & ex parte tantum aperuimus, plana ſunt in reſignationibus expeditis per Ordinarios: ſaltem ſi vltima ſit per Ordinarium, vt vidi de facto: Cum quis pinguem decanatum reſignaſſet Romæ, in fauorem nepotis ætatis octodecim annorum, cui ſub ſimplici ſignatura prouiſum fuit cum diſpenſatione ætatis & de- rogatione reg. *de infirmis*, patruus conualeſcens noluit exequi: quare non fuerunt leuatæ bullæ: non tamen aliter reuocauit cum penderent à nutu ſuo, ſed poſt ſex annos graniùs in extremis laborans conſenſit exequi. Cùm autem non ſupereſſet ſpatium mittendi Romam ad bullas redimendas & confectas adferendas ad publicandum, & mors inſtaret, vel ſimul ſortè quia ſoluendum fuiſſet pretium dictæ diſpenſationis redemptæ, quia non amplius indigebat nepos, vtpote ætatem aſſecutus, inuenta eſt breuior & minùs ſumptuoſior via, practicando cum Ordinario vt reſignationem admitteret, & nepoti cooſſeret in ætate habili, vtpotè viginti quatuor annorum, itaque in vim eiuſdem antiqui mandati procurator rurſus reſignauit in manu Ordinarij, qui admiſit, & contulit dicto nepoti: qui mox quam ſolenniſſimè publicauit. Sed patruo biduo poſt defuncto, Ordinarius illico Titio conſert per obitum: Tertius quoque impetrat à Papa per obitum & quouiſmodo: & hi tres contendebant. Breuitet omiſſa diſputatione, quæ ex præcedentibus & ſequentibus reſultat, reſpondi primum videlicet nepotem manutenendum eſſe: & ita obtinuit. Fuit tamen in magno periculo, quippè cui vtraque reg. & *de publicandis*, & *de infirmis*, & prior reſignatio obiiciebantur.

328 ¶ Sed obiectio reg. *de infirmis* non ſob ſiſtebat: quia non habet locum in Ordinario, vt latè in d. reg. num. 30. Regula verò *de publicandis* non obſtat, tmò ſuperflua fuit publicatio reſpectu collationis Ordinarij, cum reſignatus mortuus fuerit infra menſem. Labor fuit propter primam reſignationem à Papa admiſſam, quæ vacationem induxit, & ſic iterum reſignari non potuit, & conſequenter collatio Ordinarij per reſignationem, tanquam ab initio nulla, corruit: collatio verò Papæ per obitum reſignantis in poſſeſſione, reſoluitur tanquam non publicata: quia publicatio collationis ordinariæ non poteſt ad Papalem extendi, nec adaptari per prædicta. Vnica euaſio tunc fuit dicendo quòd nepos non acceptauit, & forte ignorauit primam reſignationem & collationem, prout adhuc hodie poteſt non acceptare, vel repudiare: nec præſumitur ſcientia niſi doceatur, c. *præſumitur d. reg. iur* in 6. *l. verum de probatio* & adhuc probata ſcientia, non præſumitur acceptatio: eum nec bullæ quidem leuatæ fuerint: & ſi leuatæ fuiſſent, etiam ſi peruenìſſent ad notitiam nepotis, non fuit capta poſſeſſio: & ſi capta fuiſſet per procuratorem, non ſufficeret, niſi conſtaret de mandato ſpeciali, e. *accedens*, & ibi Panorm. *de præben*, vel aliter de valida acceptatione nepotis probaretur: & ſic cum prior illa reſignatio eſſet in fauorem, & ſic conditionalis & conditionaliter admiſſa, reſignatario nolente acceptare, deſecit condino: & ſic pro infecta habetur, vt ꝛ. eod. n. 265. & conſequenter iterum etiam eidem reſignari potuit. Nec enim inconuenit, quòd quis repudiet priorem eiuſdem reſignationem, & acceptet ſecundam.

329 ¶ Quòd ſi probatum fuiſſet nepotem priorem illam acceptaſſe, non valuiſſet prior, tanquam non publicata ſecundum prædicta per hanc regulam, & tamen impediuiſſet ſecundam: quia prior adhuc pendebat vſque ad obitum: & ſic iterum reſignari & conferri non potuiſſet per Ordinarium, ſed omnino vacaſſet per obitum, per quem idem Ordinarius conferre potuiſſet Titio, qui verum ius haberet: & tanquam prior in data excluderet tertium: nec hoc ſolum, ſed etiam contra Titium & tertium, locum facere graduatis nominatis & mandatariis: quia propter collationem Titij priorem, præuentio ſequens Papæ non eſt præuentio, ſed nulla & ſubrepticia prouiſio, etiam ſi omnium nominatorum graduatorum & mandatariorum requiſitiones præceſſiſſet & ſic Titius tertium, & omnes quibus non erat debitum,

Rationes referuntur.

Diſtinctio plauſibilis.

beneficium excludens, non ſibi, ſed omnibus quibus A debitum eſſet beneficium prodeſſet.

330 ¶ At ſi nepos non acceptaſſet priorem, ſed adhuc tempore ſecundæ reſignationis & collationis erat minor 24. annis, tunc collatio Ordinarij eidem facta ipſo iure non valuiſſet, nec etiam collatio poſtea per eum facta Titio per obitum, etiam cum clauſula *quouismodo*, qua Ordinarios vti poteſt: vt ſ. eod. tit. 200. quia nullo modo vacaſſet per obitum, ſed per ſimplicem reſignationem ab Ordinario admiſſam remanſiſſet vacans: nec amplius pro illa vice & vacatione potuiſſet Ordinarius conferre, ſed quia iam contuliſſet indigno, poteſtas ſtatim fuiſſet ex tunc deuoluta ad capitulum vel ad ſuperiorem, *C. cum in cunctis.* ad fi. *extra de elect.* & ſic tertius ille iure præuentionis Papalis verum titulum obtineret: nec ſibi penitus B immineret à graduatis vel nominatis, etiam ſi præueniſſent in requiſitione: quia de facto ſublata ſunt eis vacantia per ſimplicem reſignationem, quamuis malè, vt dixi in reg. præced. num. 136. ſed tantùm timere poſſet à mandatarius, ſi quis eorum in ſimplici requiſitione præueniſſet: quia vacantia per ſimplicem reſignationem cadunt in mandatis, aliàs dummodo præuentus non ſit à ſuperiore Ordinario, ad quem non per admiſſionem reſignationis factam à primo Ordinario, quæ valida fuit & manet: ſed per collationem per eam factam indigno vna ex quatuor indignitatibus, d. c. *cùm in cunctis.* ſtatim facta fuit deuolutio: vincit tertius, dummodò in bullis ſuis Papæ vel Legati habeat clauſulam vulgatam *quouismodo*, etiam ſi per reſignationem, &c. C

331 ¶ Nec d. nepoti prodeſſet leuare & producere bullam prioris reſignationis, ſaltem in clauſula diſpenſationis ætatis: quia ſi non eſt aliud quàm quòd narratum eſt, illa diſpenſatio fuit alligata prouiſioni. Nec præſumitur (niſi expreſſum ſit) generaliter diſpenſatus de defectu ætatis, ſed ad effectum d. reſignationis & collationis ſemel factæ duntaxat, & ſic quocunque modo, ſiue ab initio non valuerit reſignatio & prouiſio, ſiue poſtea acceptata non fuerit, ſiue acceptata per hanc reg. reſoluta fuerit. vt hic eodem modo nulla vel reſoluta eſt diſpenſatio ſiue habilitatio ad illam limitata, prout limitata præſumitur, vt dixi in reg. præced. nu. 39. nu. 161. cum ſeq. Secus ſi principaliter & generaliter ſiue ſimul, ſiue ſeorſum de ætate diſpenſatus fuiſſet ad quamcumque aliam, D ſaltem ſimilem dignitatem: quia tunc valet expeditio Ordinarij, facta nepoti & procederent quæ diximus in priore caſu quando nepos erat in ætate habili.

332 ¶ Sed hic aduerte quia ex hypotheſi ſuprà nu. 327. expeditio hæc facta in vim eioſdem antiqui mandati ipſo iure non valuit, quia mandatum illud fuerat conſumptum per expeditionem factam Romæ, ſiue nepos acceptauerat, ſiue non: & ſic omnia prædicta currunt, & valet collatio facta Titio per Ordinarium qui mero iure ſine auxilio regulæ de inſir. reſignan. conferre potuit, prout non per dictam regulam, ſed iure communi, aut ſaltem per hanc reg. *de publ.* beneficium vacatet per obitum. Nec dicitur Ordinarius variare quoniam primùm conferendo E nepoti nihil egit, quia non vacabat ex ea cauſa reſignationis in manibus ſuis factæ, nulla enim reſignatio in manibus ſuis facta fuit ex defectu mandati. Solue ex eo quòd in eadem hypotheſi dixi publicationem quam ſolenniſſimè factam, & ſic intelligendum nihil omiſſum fuiſſe, & conſequenter non ſolum nouam reſignationem & collationem Ordinarij, ſed etiam ſignaturam veteris expeditionis Romæ factæ publicatam fuiſſe, quod ſufficit, vt diximus ſ. eod. nu. 271. reſpectu enim expeditionis factæ apud Ordinarium nulla opus erat publicatione vtpote morte reſignantis infra mentem ſequuta, nec tunc collatio Ordinarij erit vim niſi pro ingreſſu litis ad ſatisfaciendum ſtylo exhibendi tituli donec bullæ Papales conficientur, adferantur & cumulentur: imò etiam ſine vlla publicatione vinceret nepos ex prouiſione Ordinarij conſtituto de nouo mandato ad reſignandum ſimpliciter, nec conſtituto quod nepos priorem reſignationem acceptauerit.

333 ¶ Et de hac interiectitia hypotheſi ſatis. At nunc ſedatis plauſibilitet huius diatribæ turbinibus, qua parte planior & facilior eſt, videlicet quòdo vtra- Actior pugna. que, ſaltem vltima reſignatio expedita eſt per Ordinariom vt ſupra eod. nu. 327. cum ſeq. Nunc longiot adhuc & actior pugna recrudeſcit in altera eiuſdem diatribæ parte, videlicet ſi vtraque vltima reſignatio eiuſdem, in fauorem eiuſdem expedita ſit per Papam vel Legatum, latas facultates habentem. Primùm enim occurret q. an ſecunda mero iure valeat? Et ſi ſic, an valeat etiam ſiue publicatione, ſi reſignata non ſuperuiuat per tempus huius regulæ à tempore vltimæ reſignanonis? Et ſi non valet, an ſaltem valeat ſecuta publicatione viuo reſignante? Ad primum videtur indiſtinctè quòd ſecunda valeat in ſe, & conſeruet priorem validam: quia Papa non habet poteſtatem limitatam, vt Ordinarius: ſed pleniſſimã & liberrimã in his beneficialibus. Cle. 1. in fin. *vt lite pendent.* & præſupponuntur clauſulæ prægnantes & amphiſſimæ, iam protritæ, quæ plenitudinem poteſtatis illimitatæ oſtendunt, & ita ſentit Gomeſ. hîc. quæſt. 16. ad fin. quæſt. 18. in prin. præſertim quando reſpicit præterita, vt hîc. Cum ergo Papa intendat conferre ex quacunque, ſiue præſenn, ſiue præterita reſignatione videtur ſecunda vel vltima collatio Papæ ex omni quacunque præcedenti reſignatione ſuſtineri poſſe, prout omnes quamois etiam præteritas reſignationes & omne genus vacationis expreſſim ambit, & conſequenter publicans huiuſmodi bullam Papiſticam, cenſetur publicare ad omnem quamcunque præteritam reſignationem, & non ad vltimam tantùm limitari. Et ſic ceſſat ratio principalis & deciſiua caſus præcedentis in Ordinario, quæ fuodatur in eo quòd publicatio limitata erat ad reſignanonem ex qua fit: hîc autem oppoſita ratio concurrit: quia publicatio fit ex quacunque reſignatione, prout bulla cantat *ex quacunque reſignatione.*

334 ¶ Secundò ſuadetur quotidiano paradigma- *magis hoc* te. Fac decanum reſignare in fauorem Titij, qui bul- *pugnat.* lis non confectis reſignat in fauorem Mæuij, qui dubitans de iure Tinj, vel amiſſo fortè inſtrumento mãdati facto in fauorem Titij, rogat decanom rurſus in fauorem reſignare: quod annuit, & ſic Mæuius rurſus impetrat a Papa per reſignationem decani, ſeu per aliam quamuis reſignationem & quouis modo & hanc nouam bullam ritè publicat: nonne dicendum ſatisfactum eſſe huic reg. etiam ex capite præcedentis vel præcedentium reſignationum? alioquin ſequeretur abſordum contra bonum publicum, & in grauamen ſubditorum: videlicet quòd Mæuius cogeretur tres aut ad minus duas bullas redimere, & omnium publicationem facere: quamuis non plus iuris habeat ex duabus vel tribus bullis quàm ex vna. Tertiò probatur: quia ſi Mæuius vna & eadem ſupplicatione ad reſignationem tam Tinj quàm decani ſibi per vnicam bullam prouideri fecerit, non eſt dubium quin ſufficiat illum publicare. ergo idem quando ſucceſſiòe per plures ſupplicationes prouiſus eſt: ex quo vltima non eſt limitata, propter dictas generales clauſulas expreſsè contentas.

335 ¶ Quartò, ſi decanus pluries & ſimpliciter in manus plurium reſignauerit, puta in manu Ordinarij, Legati, & Papæ: & fuerint vbique admiſſæ reſignationes non ſecuta collatione, vel nullitet ſecuta: ita quòd remanſit vacans, ſi quis impetrat à Papa per reſignationem eum dictis ſolitis clauſulis, ſufficit vna bulla & vnica publicano: nec re-

netur certam resignationem exprimere, nec ad certam se allegare, sed provt bulla ambit omnes resignationes & singulas earum (in quantum opus est) ita & publicatio. Non obstat si dicatur hoc esse verum in eo cui nondum erat collatum per resignationem: sed quòd quæstio loquitur de eo, cui iam prouisum erat per aliam collationem: & sic secunda resignatio & collatio nulla est, & superuacua, vtpote de beneficio iam sepleto, & consequenter superuacuam esse, & eodem vino laborare huius vltimæ prouisionis publicationem: quia si publicanti vltimam bullam vel resignationem non oocet habere collationem priorem vitiosam, ex priori, sed nulla eiusdem resignatione: igitur multò minus nocere debet, habere priorem resignationem validam. Quid enim absurdius quàm titulum canonicum nocere habenti in eodem casu in quo titulus vitiosus non noceret? A B

336 ¶ Quinò, quia (præsertim in collatiuis permissa est multiplicatio titulorum, & potest quis pluribus titulis siue ab eodem collatore, siue à diuersis vti, vt dixi in reg. præced. nec tenetur ad vnum se astringere. Cum igitur publicaoo sit accessoria titulorum, non debet ab eorum numra deuiare: & sic potest eadem publicatio fieri ex pluribus titulis, vel pluribus resignationibus adaptan, saltem quando titulus qui publicatur, aptus est, plures, imò omnes casus complecti, propter expressas clausulas generalissimas, imò vniuersalissimas, vt in bullis.

337 ¶ In contrarium quia resignationes in fauorem sunt odiosæ, imò iure communi simoniacæ vt dixi in reg. præced. num. 101. igitur minus illis indulgendum quàm simplicibus. Si igitur simplex resignatio ab Ordinario admissa frustrà publicatur, stante priore resignatione: igitur resignatio in fauorem non debet plus, imò potius minus fauoris habere. Secundò quia hæc reg. principaliùs inuenta & statuta est contra resignatarios in fauorem, in quibus præcipuè versantur fraudes, quibus occurrere vult hæc reg. Igitur non potest nec debet resignationibus in fauorem indulgeri, quòd resignationibus simplicibus & ordinariis collaoonibus (quæ fauorabiliores sunt) non indulgeretur. Tertiò, alioquin nusquàm ferè locus esset huic reg. nisi in prouisionibus ordinariis, in quibus minùs necessaria est. C

338 ¶ Cæterùm in cutis Papæ vel Legati passim fraudaretur, imò maiorum fraudum multiplicandarum causa esset. Vt enim fileam de falsitaoibus & sceleratis impostoris, is in cuius fauorem & in fraudem canonum & Ordinariorum coofectum est mandatum ad resignandum, fide tamen expresiè vel tacitè data sustinendi in obitum resignantis: videns se ad publitandum astringi noo semel tantùm, sed pluries supplicabit, & admitti faciet: & mox post obitum iubebis confici bullam de data paulò ante obitum, vt sic vitet pœnam huius reg. quia resignans non supermixit tempus in ea præfixum. Itaque semper erat infra tempus. Quod si paruarum quas vocant datarum fraus (vt hodie cœptum est) exsibiletur, non verebitur dicta fide neglecta sub tempus obitus resignanós publicare, & morientem ante mortẽ exuere, frustráque docebitur resignationis admissionem & collaoonem dictum præcessisse, si publicatio vltima (præsidio clausularum bullæ) præcedentes omnes implicet. Et sic non solùm fraudabitur, sed præposterabitur hæc reg. si per eam solùm mulctentur simplices resignationes & prouisiones Ordinariorum, venia data corus & harpyis, contra mentẽ & scopum principalem huius reg. debet ergo ita interpretari, vt non minùs in bullis Papæ vel Legati, ad vltimam resignationem quæ principaliter publicatur, limitata sit, quàm in prouisionibus Ordinanorum: nec etiam in Satyricum illud (comma incidat: *Dat veniam corvis, vexat censura columbas.* debet enim lex ita interpretari, oe à sapiente reprehendi possit, *l. Salvum. de leg. præst.* D

339 ¶ At argumenta primæ partis, præcipuè fundantur in generalibus clausulis bullarum, sed eas magis propter fraudes & captiones restringi oportet, & omnino non debent operari in elusionem huius reg. quia clarum est id non esse de mente concedenos, quam clausulæ quantumcunque generales non possunt excedere. Minus obstat quod quinto loco allegatum est de cumulatione titulorum: quia non negatur plures publicationes plurium resignationum eiusdem simul cumulari & fieri posse, dummodò æquè principaliter, saltem aperte fiat vt singulæ deueniant in notitiam: saltem illa ex qua verus resultabit titulus, sed quòd sub publicatione vnius expressæ, aliæ tacitæ (licet oon expressæ) contineantur, illud est contra verba & contra mentem huius reg. quæ requirit publicari & notum fieri in loco, quod autem tacitè implicatur, oon fit notum, sed manet occultum. Igitur nullo modo publicari censetur. E

240 ¶ Quid dicendum? Nunc serio resoluens, mentémque meam aperiens, concludo in vtraque disputaoone pro prima parte, vt publicano vltimæ resignaoonis & collatioois siue Ordinarij, siue Legati, siue Papæ valeat, & prosit verum alioquin ius & nullam de iure communi habenti. Eruc fortè nimis altercaodo veritas amittatur, non rursus ingrediar disputanonum acies, saris iam excussas & contritas: sed casus omnes in rem præsentem adductos, & singulatim, & simul oculis subiiciam. Sunt autem sex, aut ad summum septem casus, ad quos reliqui omnes reduci possunt: nempe sex quando sunt tot collationes, quot resignationes & admissiones, videlicet tres de eodem resignante & resignatario, tres de eodem resignante & pluribus resignatariis. Vnicus autem, quando sunt eiusdem plures admissæ resignationes, sed vnica collatio. Conclusio. Septem casus.

341 ¶ Hypothesis primi casus talis est. Parochus anno M.D.XLIV. resignauit in manu Episcopi, qui contulit Titio, sed resignans semper possedit, donec anno M.D.L. fortè de vita desperans rursus resignat in manu Episcopi qui confert eidem Titio. Hunc casum sæpenomerò vsu venire vidi, dum resignatarius noo vult molestus esse resignanti, & tandem metuens suspectam esse resignaoonem diu celatam, nouam accipit, quam solam publicat. Nunc mortuo resignante lis est inter Caium impetrantem per obitum, & Titium, status litis in publicaoone, quam impugnat Caius ad priorem resignationem ante 61 annos acceptatam per Titium, nec publicatam. Argumenta hinc inde habuisti, non repero. Sed dico iniquum esse resignatarium alia fraude non admissa, ex eo solo defraudari, cùm viuente parocho ritè publicauerit, quæ publicaoo cessare facit inconuenientia quibus occurrere voluit hæc reg. quod saòs faciat priuatis affectibus & cauillaoonibus impetrantium, de quibus nihil ad rem. Primus

342 ¶ Hæc enim regu. non est facta ad illaqueandum resignatarium bonæ fidei: sed tantùm vt fraudes arceantur, igitur oon debet esse capoosa resignatario, qui ritè & buna fide publicauit, & de cuius fraude vel alio vitio non constat. Quid enim si prioris resignaoonis instrumenta combusta erant vel subtracta, ideò facta sit secunda resignatio: nunc autem Caius priotem & acceptationem testibus probare contendit: quid si à fure redemit instrumenta prioris hactenus perdita? Quid si prior resignatio vitiosa erat forsan extorta per consanguineum Titij, qui vt resciit, recta conscientia motus, vti noluit, sed post aliquot annos parochus eidem, meritis eius agnitis sponte cessit? An æquum sit adigi Titium probare præteritum vitium consanguinei, forsanve parentis sui, vel ius suum amittere, & velut quandam irregularitatem sine culpa, imò propter bonam fidem & rectã conscienoã

incurrere. Non puto, ſed obiectiones illas inadmiſſibiles tanquam laqueum contra mentem reg. iniicientes, reiiciendas.

343 ¶ Et ſic concludo quòd ſi publicana eſt verus reſignatarius, verúmque titulum de iure communi habet, conſeruatur per publicationem, licet in ea mentio non fiat de prima vel alia reſignatione (quæ fortè ſola verum tribuit titulum) ſed ſolùm de vltima, hæc enim reg. facta eſt ad conſeruandum ius veri & canonici reſignatarij, abſque Ordinarij, & expectantium captione, ſed hic Titius verus eſt reſignatarius, & ritè publicat: ergo ſufficit, nec debemus exigere plus quàm litera vel mens expreſſa requirat: Bal. l. 1. in fi. *de cura furio. l. Gallus* § *pen. de lib. & poſth. l. vniverſa.* col. 2. *C. de prec. imper. offer.* & dixi in conſuet. Pariſ. §. 1. gloſ. 4. num. 9. & §. 13. gloſ. 1. num. 25. præſertim in pœnis vbi liquidiſſimè conſtare oportet. *l. in teſtamento.* 1. & ibi Bald. *de cond. & demonſtr. l. Titius* in fi. *de lib. & poſt.* Alex. conſ. 33. col. 1. vbi tetigi lib. 2. hæc autem reg. tum pœnalis eſt: quia tollit ius quæſitum, tum exorbitans: quia contra ius commune.

Non plus exigendi quàm ſ exigat.

344 ¶ Sed hæc reg. non exigit aliud quàm publicari reſignationem poſſeſſoris, vt notum ſit eum reſignaſſe: non autem exigit, ſaltem expreſsè omnes, reſignationes eiuſdem publicare, ſi forte plures fiunt, & forſan vltra valeat, aut valitura ſit, ignoretur: ſed exigit ante obitum poſſeſſoria notum fieri in loco beneficij, poſſeſſorem de facto reſignaſſe, & ſucceſſorem aduenisse: ne Ordinarij & impetrantes decipiantur per obitum morientis in poſſeſſione & reputatione titularij. Satis eſt igitur ita publicari, vt hoc publicè notum fiat ante obitum, & adhuc notum perſeueret tempore mortis veteris titularij. In reliquis autem tantum abeſt, vt hæc reg. velit hanc publicationis formam capnoſam eſſe reſignatario, vt ei competena ſpatium relinquas, infra quod non ei, ſed potius Ordinariis & impetrantibus noceat, reſignantem in poſſeſſione mori.

345 ¶ Non obſtat tertium primæ *ἀπολογίας* ſupra num. 318. quia quamuis hæc reg. exigat certam collationem per reſignationem exhiberi & publicari: non tamen exigit certam ſpecificam reſignationem & admiſſionem limitatim publicari: ſed nec exprimi quidem. Clarum eſt enim quòd collationem ex cauſa reſignationis præcedere poſſunt plures reſignationes eiuſdem, & admiſſiones: ſiue ab eodem, ſiue à pluribus admittendi poteſtatem habentibus. Et tamen erit vnica collatio (vt infra caſu ſeptimo) quam ſufficiet publicari etiam ſi nullo modo exprimatur data reſignationi admiſſæ, nec ex qua admiſſione. Et pariter ſi fortè quis plures collationes per reſignationem eiuſdem habuerit & acceptauerit: non arctatur ſingulas publicata, nec illam ex eis quæ poſtmodùm inuenietur & iudicabitur valida: quod incertum & captioſum eſt *l. quod debetur. de peculio. l. vnica.* ibi, *in gaudi fortunam C. quando Imperator inter pupillos & vid duas.* ſed arctatur ad publicandum collationem ex capite reſignationis, & conſequenter aliquam huiuſmodi collationem, quia publicatio fieri non poteſt niſi appareat de aliqua ſpecifica huiuſmodi collatione, & ſic vis eſt in ſola publicatione vt publicè innoteſcat poſſeſſorem reſignaſſe: non autem vis eſt in vna magis quam alia huiuſmodi collatione, quia certa collatio non venit, niſi in conſequentiam & ad effectum publicationis: non igitur taxatiuè ad collationem publicatam, vt in obligatione generis ſubalterni vel vnius ex plurib. de certis.

Verba captari non debent.

346 ¶ Et ita rectè intelligenda ſunt verba reg. ibi, *niſi de illis facta reſignationes*, & ibi *facta ſint*, non autem debet captari, ſed qua mente dicantur animaduerti, *l.* pen. *ad exib. l. 2. §. tractari.* ibi *nec cauillari ad Tertul.* gloſ. in c. vnico. §. 1. in verbo *ſi mora*, in fin. *ne ſede vacan.* in 6. Innoc. *c. Romana*, in fi. *de* A *conſ.* in 6. Bald. in *l. beneficium de legi.* Mens autem & ſcopus reg. in illis verbis per totum contextum eſt, vt publicetur & innoteſcat, poſſeſſorem reſignaſſe: non autem vt etiam limitetur publicans ad collationem expreſſam: quia hoc eſſet verba legis captare, quaſi inſidiarentur reſignatario, quod reg. non intendit, ſed ſolùm intendit eum onerare tali publicatione, vt collatores & impetrantes non illudantur per obitum morientis in poſſeſſione, quo facto impetrantes per obitum eius quem publicè notum erat in loco reſignaſſe, & certum ſucceſſorem ante obitum palàm adueniſſe, non poſſunt occaſionem huius reg. ad iniquum compendium trahere l. fin. *C. de vſu cap. pro empto.* quod eſſet, imputando & exprobrando publicanti, quòd verum & canonicum titulum habebat ex B priore reſignatione & collatione, tempore publicationis non expreſſa. Quid enim aliud eſſet quàm verba cauillari contra d. l. 2. §. *tractari ad Tertul* & calumniari & captare contra d. l. pen. *ad exib* & ad iniquum compendium trahere contra d. l. vlt. *C. de vſu cap. pro emptore.* gloſ. vlt. in cap. *ſuggeſtum de app* & ad crudelitatem & amaritudinem contra *l. ſi id quod.* §. *ſi quas de d. na. inter virum & vxorem. l. ſi quid venditor. de edil.* in authen. *de triente & ſemiſſi* §. *prohibemur.* in prin. Ita etiam debent ſanè non amarè capi verba Regij edicti. quod infra ſubiciemus. §. 14. vt ibi tengi, gloſ. 3.

347 ¶ Et ſic non obſtat quintum primæ *ἀπολογίας* ſupra num. 319. quia verum eſt quòd tempus publicandi incipit à prima reſignatione ab habente poteC ſtatem admiſſa etiam ante vllam collationem, vt nouè diximus 1. quæſt. 9. ſed hoc eſt, ne ſit in poteſtate reſignatarij tempus inducias protogare: ſed negatur ex tunc incipere obligationem publicandi. Et in hoc latebat fallacia, imò nulla eſt obligatio ad publicandum, cùm ſit mera facultas, ſed tantùm poſt illius inducias incipit impendere periculum quod vitari poteſt quandocunque ante obitum poſſeſſoris publicando. Et ſic conuertitur argumentum, videlicet quòd reſignatarius non tenetur publicare infra menſem vel ſemeſtre primæ reſignationis admiſſæ: ſed (vt 1. eo. tium. 21.) poteſt quandocunque viuo reſignante: igitur ex quacunque reſignatione vel collatione publicet, ſans eſt quòd publicè & ante obitum poſſeſſoria notum fiat poſſeſſorem reſignaſſe, & ſucceſſorem D adueniſſe, ad vitandum pœnam huius regulæ ad 6. 7. 8. 9. 1. n. 317. cum ſeq. ſoluuo colligi poteſt ex prædictis ad x. verò malè de futuro iure ad tam competens infertur, a Ide infra eod. n. 359.

346 ¶ Ex his nullo negotio diſſoluitur grauis quæſtio hodie pendens inter impetrantem per obitum, & reſignatarium ab Ordinario prouiſum, cui obuicitur prior defuncti reſignatio ante quatuor annos, quæ tamen in regeſtis Ordinarij lacerata inuenitur, quia etiam ſi non eſſet lacerata, ſed dudum acceptata nec publicata, ſi tamen vltimo viuo reſignante publicata fuit, ſatis eſt, etiam ſi non allegatur intermedia retroceſſio. Secus ſi nec vltima quidem eſſet publicata, quia tunc aut reſignans mortuus eſt poſt menſem vltimæ, E & actum eſt de iure reſignatarij, aut mortuus eſt infra menſem vltimæ, & adhuc idem ſi mortuus eſt poſt menſem primæ admiſſæ, ſi tamen de primæ admiſſione conſtat, quia cum ſit ſimplex (vtpotè in manu Ordinarij) non requiritur vllam collationem vel acceptationem ſubſequi. Et ſic conſtaret de non iure reſignatarij, & impetrans per obitum ab Ordinario (etiam ſine clauſula *quouſmodo*) vinceret etiam omnes quouiſmodo ſub data poſteriori impetrantes, quia nedum admiſſio, ſed etiam deuolutio ab admittente facta ad ſuperiorem, & omnia inde ſecuta reſoluta ſunt per hanc reg.

Secundus caſus.

349 ¶ Hypotheſis ſecundi caſus. Parochus anno M. D. XIV. reſignauit Romæ in fauorem Tinj, ſemper

tamen in poſſeſſione manſit: ſed anno 1550. morte A
fortàn immioente, iterum reſignat in manu Ordina-
rij, qui conſert eidem Titio. Similè habuiſti hypothe-
ſim ſupra ea qu. n. 327. in qua vix tunc defendere po-
tui reſignatarium, ex eo quòd impetrans per obitum
non docebat primam reſignationem acceptatam fuiſ-
ſe per Titiũ, quod ſi docuiſſet videbatur moltis etiam
iudicibus actum de iure reſignatarij. Sed nunc ex præ-
dictis marte noſtro elaboraos, apparet etiam accepta-
tione probata, reſignatarium vincere debere, prout
de iure communi: niſi de alio vitio, vel mandato con-
ſumpto vel defectu iuris appareat. Et quamuis pro-
pter ſecundæ reſignationis, collationis, & mortis vi-
cinitatem, ſuſpicio ſit, priùs conuentum eſſe cum
Ordinario vel eius vicario, vt reſignatione admiſſa
conferret Titio, tamen ſuſpicio non eſt probatio, imò B
nec probatio quidem valet quæ ſe compatitur cum
appoſita veritate, vt tradit Bald. in *l. conuenticulum. C. de Epiſcop. & cler.* prout hìc potuit ſyncerè geri.
Sed ſi clarè probaretur de conuentione vel fide habita
conferendi Titio, vel aliis ſordibus, tunc non ſolùm
concurreret impedimentum exorbitans huius reg.
ſed etiam aliud grauius impedimentum de iure com-
muni, videlicet ſimoniæ, vt dixi in reg. præced. nu.
e. t. & conſequenter publicatio ipſa ſimoniaca eſſet,
ſiue per ſimoniam redempta. Quare nullo modo pro-
deſſet, ſed magis inquinaret.

350 ¶ Tertius caſus. Anno 1544. reſignatur in
manu Papæ in fauorem Tioj, cui confertur & acce-
ptat, ſed bullis non confecti, reſignante ſemper poſſi-
dente, renouatur reſignano & collatio Romæ anno C
1550. & hanc vltimam Titius publicat. deinde mor-
tuo reſignante, Caius per obitum prouiſus impugnat
propter priorem reſignationem acceptatam nec pu-
blicatam. Sed per prædicta dicendum eſt hoc non ob-
ſtare, ſed velut captioſum & inuidioſum reiiicien-
dum, niſi de alio vitio de iure communi appareat.
Non obſtat vt ſuprà eodem numero 2. quod reſigna-
tiones in fauorem ſunt odioſæ, contra ios commune,
& diſpenſatione indigent, quia ſunt admiſſæ ab ha-
bente poteſtatem

351 ¶ Non obſtant fraudes ſuprà tum. 120. nu-
mero 329. quia aut Titius non publicauit in vita reſi-
gnantis, ſed pluries ſupplicauit, & leuari fecit bullam
de data poſteriori, qua inſpecta mors reſignantis eſt
infra tempus publicandi. Et excluditur per hanc reg. D
quia tempus induciarum ad publicandum ſemper
computatur à prima admiſſione indiſtinctè, ſiue in
Ordinario, ſiue in Papa & Legato, vt probauimus ſu-
pra ea. quæſt. 9. Et ſic cùm reſignans mortuus ſit in
poſſeſſione poſt ſemeſtre primæ admiſſionis, nec fuc-
rit in eius vita publicatum, locus eſt reg. Aut verò
Titius publicauit in vita reſignantis, & tunc aut obi-
citur & probatur prior reſignatio & collatio alij fa-
cta: & excluditur Titius, non per hanc reg. (quæ be-
ne vult priuare negligentem ius habentem: ſed non
vult fouere non habentem ius) ſed iure communi, ille
autem alius per hanc reg. vt in quarto & ſequen. caſu.
Aut obiicitur prior reſignatio eidem Titio facta. Et
cùm hæc obiectio non ſit de mente huius reg. debet E
vt caoilloſa & captioſa reiici: non autem in inuidiam,
& contra ius commune trahi. Vnde ſi aliud non ob-
ſtat, Titius obtinebit.

Falſarij 352 ¶ Nec obſtat: ſi non appareat de nouo man-
dato ad reſignandum, quòd primum mandatum ſe-
mel conſumptum erat, nec amplius exequi poterat,
vt in regula præcedente, nu. 27. & ſuprà eo nu. 329.
quia iſtud non eſt maius obiectum quàm ſi diceretur
quòd ius reſignantis erat cõſumptum per primam re-
ſignationẽ admiſſam, & quòd amplius reſignari noo
potuit. Quod tamen non obſtat ex quo cõſtat Titium
eſſe verum illum primum & canonicum reſignatariũ
& publicaſſe vino reſignante. Secus ſi conuinceretur
nouum inſtrumentũ mandati falſum fabricaſſe: quia
licèt ſuperfluũ eſſet per prædicta, tamẽ indignum red-
dit falſarium omni honore & beneficio quantumuis
minimo: & publicatio eodem vino falſitatis inquina-
tur, vt nuper de ſimonia, nu. 359. dictum eſt. Oportet
enim reſignationẽ publicatam ſaltem eſſe talem, quæ
viſua veniente per obitum, non obſtante hac regula
excludat, ceſſante priore reſignatione eidem facta.
Quo ſolo caſu dicimus non debere priorem in inui-
diam tradi: imò eſſet etiam contra bonum publicum:
quia ſæpe vſuuenit reſignatarium tempore primæ re-
ſignationis pati defectum ætatis, vel alia beneficia ha-
bere: & ſic multis diſpenſationibus grauiter redi-
mendis indigere, quæ tempore ſecundæ reſignationis
ceſſant. Cùm igitur conſtet eum habere verum & ca-
nonicum titulum, ſufficit vltima bulla vel collatio
ordinaria, nec adigi debet ad redimendas bullas prio-
ris expeditionis.

353 ¶ Et hæc exempla ſufficiunt quando agitur
de eodem reſignante & reſignatario. Nunc totidem
exempla, quando idem reſignans, ſed plures reſigna-
tarij. Quartus itaque caſus, Parochus anno 1544. reſi- Quartus ca-
gnauit, & collatum eſt Titio, qui non publicauit: ſed ſus.
idem parochus in poſſeſſione manens anno 1550. rur-
ſus reſignauit. & collatum eſt Mæuio: qui nec publi-
cauit. deinde mortuo in poſſeſſione parocho, Caius
habens per obitum cum eis certat, Stanis litis eſt an
publicaoo Mæuij proſit Titio? Breuiter dico quòd
non: Tum quia Mæuius publicans nullum ius habet.
Et ſic nec acquirit nec conſeruat quod non habet.
Hæcautem regula facta eſt ad conſeruandum ius le-
gitimorum & canonicorum reſignatariorum dun-
taxat, ſine captione Ordinariorum & expectantium:
non autem vt quæratur ius ei qui non habet.

354 ¶ Tum quia publicatio perſonalis eſt, nec Publicatio
prodeſt tuſi petenti, & non alij: vt innuit text. reg. perſonalis eſt.
ibi *poſſeſſio petita.* loquitur enim de vno & eodem
publicante & petente. Et ſic effectus publicationis
ad aliam perſonam nullo modo extendi poteſt. Tum
hoc caſu, plures reſignationes non tam ſunt multi-
plicatæ quàm repugnantes: cum ſint factæ diuerſis
perſonis, nec ſolùm aliæ ſortè, ſed contrariæ: nec con-
currunt, ſed inuicem pugnant, propter diuerſa ſubi-
ecta, quò ſit vt vna aliam iuuare nequeat, ſed potiùs
inuicem collidantur, ſaltem vnaquæque remaneat in
propria natura: Et conſequenter cùm prima reſoluta
ſit per hanc regulam, ſecunda verò ab initio non va-
leat de iure communi, locus eſt vacationi per obi-
tum, tam de iure communi, quam per hanc regulam.

355 ¶ Tum ex quo reſignans non extruditur poſſeſ-
ſione per illam publicationem, ſed in illa remanet &
mortuus, illa publicatio non eſt plus quàm ciuilis in-
terruptio, quæ perſonalis eſt, ſoluque interrumpenti,
non alij prodeſt. *l. 2. C. de præſcript. long. tempor.* Secus
ſi de facto reſignans extrufus eſſet poſſeſſione, vel il-
lam de facto reliquiſſet: quia tunc velut naturalis in-
terruptio omnibus prodeſt, id eſt cuicunque verum
ius & titulum habenti, non per publicationem, ſed
quia non contigit reſignantem mori in poſſeſſione.
Et ſic deficit principalis conditio huius reg.

356 ¶ Et intellige ſanè quando reſignans deſit
demum poſt tempus huius reg. remanere in poſſeſ-
ſione, puta voluntaria migratione, vel violenta deie-
ctione à non habente ius. Secus ſi per ſententiam ſu-
perioris priuaretur, vel per alium legitimum impe-
trantem etiam poſſeſſione exuteretur, id eſt per eum
qui ceſſante priori reſignatione haberet verum ius de
iure communi. Tunc enim hic obitus ciuilis poſt
tempus huius regulæ cum effectu ſuperueniens, id eſt
locum faciens nouo ſucceſſori, priori remoto & om-
nino deſinente eſſe in poſſeſſione, morti naturali
æquipararetur quantum ad effectum huius reg. vt latè
probauimus ſuprà eod. qu. 7. nu. 72. cum ſeq. & hoc

caſu non refert ſiue omnes ſimplices ſint reſignationes coram Ordinario factæ, ſiuæ omnes in fauorem coram Papa & ſiue altera ſimplex, altera in fauorem: ſiue expreſsè, vt apud Papam, ſiue tacitè, vt apud Legatum: nec vtra prior ſit, dummodò prior non ſit publicata. Si autem prior reſignatio recens eſſet, ita quod infrà tempus illam publicandi reſignans obiiſſet, poſtquam interim reſignaſſet Mæuio qui publicauit: tunc non obſtante dicta publicatione, ſtare immotum ius Titij ceſſante hac regula.

Quintus caſus.

357 ¶ Quintus caſus, Parochus anno 1550. reſignauit, & collatum eſt Titio qui non publicauit, ſed reſignauit: & per eius reſignationem collatum eſt Mæuio anno 1555. Deinde anno 1560. parochus ſemper manens in poſſeſſione iterum de facto reſignat, & confertur eidem Mæuio qui ſolenniter publicat: & mortuo in poſſeſſione parocho litigat cum Caio per obitum prouiſo, Breuiter cum tempore publicationis Mæuius eſſet verus & canonicus titularius ex capite reſignationis, mediante reſignatione Titij primi & canonici titularij publicatio illi prodeſt, ad conſecuandum verum & canonicum ius quod tempore publicationis habebat per prædicta. Amplio etiam ſi idem parochus alias intermedias reſignationes fecerat, ex quibus alius collatum fuerit, quorum præterita iura non habebat Mæuius: quia ſatis eſt quod tempore publicationis concurrebat in eo verum ius de iure communi cum ſatisfactione huic reg. & ſic tam iure communi, quàm per hanc regulam conſeruatur.

Publicatio non trahitur ad iura futura.

358 ¶ Secus ſi poſt publicationem, etiam viuo eodem parocho, ius primi reſignatarij acquiſiſſet, vt ſi Mæuius primò habuit ſecundam reſignationem Parochi: quam publicauit: deinde habuit reſignationem Titij: etiam viuo parocho. quia tunc ſicut prius acquiſiuit, ſcilicet Titius, habebat ius reſolubile duntaxat, quando reſignauit Mæuio: ita Mæuius non acquirit de nouo niſi ius per hanc regulam reſolubile, nec poteſt eſſe melioris conditionis eo cuius ius acquirit, vt ſuprà eod. nu. 42. com ſeq. Tum quia huiuſmodi publicatio non reſpicit futura iura, nec vllo modo illa includere poteſt, ſed præcedentia duntaxat, ad quæ neceſſariò ex ſui forma reſtringitur, & ſic confirmari non poteſt ex iure ſuperuento, ſed noua & ſolenni publicatione opus eſt, ceſſante naturali interruptione, hoc eſt, niſi contingat parochum mori, realiter poſſeſſione penitus dimiſſa non per aliquod vltimum momentum vel tempuſculum vitæ, ſed per tam notabile ſpatium ante obitum, vt ante obitum & illius tempore publicè notum ſit in loco defunctum deſiuſſe ante mortem poſſidere, & pro titulario & poſſeſſore haben. Non enim ſufficeret occulta dimiſſio, vel in fraudem exquiſita à morientе, vel miniſtris illius nouo ſucceſſori fauentibus: ſed oportet ſeriam eſſe & manifeſtam naturalem illam dimiſſionem, ne fraudibus locus aperiatur quod no. ad declarationem dictorum ſuprà eo. num. 268.

Dimiſſio poſſeſſionis in fraudem.

Sextus caſus.

359 ¶ Sextus caſus, Parochus anno 1540. reſignat & confertur Titio: rurſus anno 1545. reſignat, & confertur Mæuio, deinde 1550. Titius reſignat, & confertur dicto Mæuio: qui poſtea viuo parocho in poſſeſſione manente publicat. Hic caſus differt à præcedenti in hoc, quod ibi tempore ſecundæ reſignationis parochi, Mæus habebat verum ius, & in eo confluxit ius vtriuſque reſignationis: & ſic reſignationes ab initio confluebant: Sed hîc Mæius nullum tunc ius habebat, nec reſignationes confluebant: ſed velut repugnantes & contrariæ ſeſe collidebant. Veriùs tamen puto eo tempus reſignationis poſſeſſionis factæ Mæuio publicanti inſpiciendum: ſed tempus publicationis. Cum igitur Mæuius tempore publicationis verus eſſet & canonicus reſignatarius, poteſt illi & debet prodeſſe publicatio, vtpote concurrente tunc in eo vtroque & iuris communis & huius regulæ auxilio. Et ſi quidem omnes reſignationes publicet, non eſt dubium, ſi verò primam & ſecundam tantùm, videlicet factam Titio & à Titio ſibi: non eſt etiam dubium, quin ſufficiat. ſi verò ſolam intermediam reſignationem publicauerit, videlicet ritulum quem anno 1545. habuit per reſignationem defuncti, adhuc idem dico, ex quo tempore publicationis factæ 1551. erat verus reſignatarius, & in eo concurrebat & iuris communis & huius regulæ auxilium. Et ſic non minor, ſed eadem ratio quæ in caſu præcedenti: & ſic non refert quando, nec quo modo, ſiue per obitum vel alias publicans acquiſierit ius primi & veri reſignatarij, dummodo illud habeat tempore publicationis, vel publicationem (vt poteſt) repetat.

360 ¶ Septimus caſus, Parochus pluries reſignauit, & toties habente vel habentibus poteſtatem admiſſa fuit: ſed vni collatio facta. Iſte caſus eſt eadem hypotheſis, de qua ſuprà nu. 314. in prin. huius qu. & nullum habet dubium, ſiue reſignationis habeat ritulum à Papa, vel Legato, ſine ab Ordinario: cum tamen apud eum eſſet ius conferendi. Quo caſu ſuperuacua quæſtio eſt in collatione Ordinarij publicata, dummodo collatio valeat, vt quia non ſe reſtrinxit ad reſignationem quam tunc admittebat tantùm, cum iam vacaret ex priore reſignatione nuper vel infrà ſemeſtre per eum vel ſuum vicarium admiſſa. poteſt enim Ordinarius conferre eam clauſula *quouiſmodo*, ſi ad eum ſpectet collatio, vt ſupra eod. num. 100. Idem in collatione Papæ vel Legati omnem aliam præcedentem reſignationem vel vacationem ambiente. Ex his pleniſſimè diſcuſſa, & per omnes caſus reuolura, & confecta eſt, hæc hactenus non minus controuerſa quàm quotidiana quæſt.

361 ¶ Viceſimo iuxta prædicta quæro, Patruus reſignauit in fauorem nepotis, qui collationem acceptauit, ſed nunquàm publicauit: & poſt ſex vel ſeptem annos imminente ſorte morte patrui, nepos in manu cuiuſdam vicarij Ordinarij ſimpliciter reſignauit, qui dicto partuo eadem vel ſequenti die eonulit: deinde puerus rurſus in fauorem nepotis Romæ per curſores reſignauit, & in veteri poſſeſſione obiit, & per eius obitum Titio confertur: ſed mox apparet nepos cum bullis vltimæ prouiſionis, quarum data ſe protegit ab hac regula quia patruus infrà ſex menſes à data bullæ deceſſit Titius replicat de priore reſignatione & acceptatione ante ſex vel ſeptem annos. Nepos publicat, & docet de retrocеſſione, vtet potiori videtur quòd nepos: quia à tempore retrocеſſionis non apparet de alia ſupplicatione & expeditione facta Romæ, quàm de ea ſuper qua dicta bulla confecta eſt. Et ſic cum non fuerint muloplicatæ ſignaturæ vel datæ, ceſſat fraus paruarum datarum: & ſic non obeſt hæc regula, nec poteſt haberi ratio temporis lapſi ante retrocеſſionem: & ſic remanet intentio nepotis iure communi fundata.

Soluitur.

362 ¶ Sed his non obſtantibus contrarium dico: quia illa retrocеſſio aut eſt ſimulata, aut fraudulenta, videlicet in fraudem huius reg. Patet primò propter coniunctionem perſonarum, *l. data.* ibi, *ſiquidem clandeſtinis ac domeſticis fraudibus facilè quiduis pro negotij opportunitate confingi poteſt, C. de donation.* Secùdò propter vicinitatem temporis, *l. ſi ventri §. in bonis. de priuileg. creditor. l. ſi quis poſthac. C. de bonis proſcripto.* de qua vicinitate temporis latè Frane. Curtius Senior, conſil. 54. & latiùs d. Andr. Tiraquel. in tract. *de retract. progrimita. §. t.* glo. 7. nu. 76. Tertiò, quia illa retrocеſſio nunquam ſortita eſt effectum ad commodum patrui retrocеſſionarij, qui nunquàm in vim illius poſſeſſionem cepit: nec aliquid mutauit de forma poſſeſſionis antiquæ, in qua ſemper manſit & deceſſit.

363 ¶ Et quamuis non ſufficiat vna præſumptio ad fraudem vel ſimulationem conuincendam, vt per

Sufficiunt tres præſumptiones.

Ioan. de Lignia. & Imo. in clem. vnica. *de rerum permutat.* Phillip. Franc. *c. vnico.* col. 5. eod. in 6. Tamen plures, ſaltem tres ſimul iunctæ, ſufficiunt: vt not. Canon. *c. 2. de cler. non reſident.* Cæpola. in tract. *de ſimula contrac.* in caſu principali, Alexand. conſil. 119. nu. 4. lib. 4. Paul. conſilio 74. col. 3. lib. 2. Philippus Corneus conſilio 224. conſilio 241. conſilio 346. columna fina. lib. pri. Hierony Cagnoli in repetitio. lib. 2. nu. 19. *C. de pact. inter emtor. & vendit.* Matthi Afflictus deciſio. Neapolitana. 40. col. fin. Philip Decius conſilio 167. (vbi in annotat. tetigi (Franciſcus Purpura. in *l. rogaſti. §. ſi tibi* nu. 70 *ſi certe petat.* Nicol Boër. deciſio. Burdegal. 102. Hierony. Gratus conſi. 157. l 2. & expreſſim in terminis reſignationis huiuſmodi: Petrus Ancha. conſilio 375. Ægidi. Bellamere deciſio. 344. gl. pragmat. tit. *de collatio.* §. *item quòdam mira*, verbo *permutationes*. Stephan Bertrand. conſ. 311. etiam beneficium lib. 2. Aymon. conſ. 82.

4 364 ¶ Quartò formùs vbi etiam plura concurrunt, videlicet quartum, quòd hæc retrocеſſio laborat vehementi ſuſpicione ſimoniæ canonicæ, nempe fidei tacitè datæ, quòd conferretur patruo. Præcedentia etiam & ſequentia clariſſimè euincunt quòd nepos non ceſſiſſet niſi animo retrocеſſionis, eóque tacito acto, & non aliàs. Et ſic huiuſmodi retrocеſſio nedum ſimulata & fraudulenta eſt, ſed etiam ſimoniaca: & ſic fundatus nulla, cum non poſſit Ordinarius retrocеſſionem vel aliam reſignationem in fauorem expreſſum vel tacitum admittere: vt in reg. præceden. nu. 101. Quintum ab euentu, tum quia mox vt
5 nepos ceſſit, collatum eſt patruo: tum quia mox ſecuta eſt eiuſdem patrui repetita ceſſio in fauorem nepotis: tum quia ſecuta eſt mors patrui infrà ſemeſtre. His tot & ſimul in hac hypotheſi concurrentibus, quis dubitare poteſt hanc retrocеſſionem merum machinamentum eſſe in fraudem huius reg. ſtructum?
6 365 ¶ Accedit Sextum: quia hoc machinamento admiſſo, eluſoria erit hæc iuxta & fauorabilis regula, nec vnquam illi locus erit ſtante facili promptaque via ad illam eludendam. Igitur etiam ſi aliàs extenſione opus eſſet (id quod non) deberet omnino ad hanc cauſam extendi, ne forat eluſoria: per not. in *c. ſi ciuitas. de ſenten. excommunica.* in 6. & quæ dixi in
Confuſio. conſuetudine Pariſien. §. 13. gloſſ. 3. nu. 9. Et in annot. ad Philipp. Decium con. 577. Et ſic concludo quòd ſiue huiuſmodi retrocеſſio expedita ſit per Ordinarium, ſiue per Papam, vel Legatum, tempus computandum eſt à prima reſignatione. Cùm igitur reſignans dudum poſt illud tempus primæ reſignationis, mortuus fuerit in poſſeſſione, vacauit per obitum: & tam in petitorio quàm in poſſeſſorio adiudicandum Titio.

366 ¶ His ſcriptis inſignis cauſa ferè ſimilis me præſente & audiente publicè & ſplendidè diſceptata fuit in hoc ſupremo Pariſiorum Senatu *ἐμφυσικῶτατα*, Illuſtriſſi. illo do. Ægidio le Maiſtre, eiuſdem Senatus
Hypotheſis. præſide primo, eruditiſſimo, in principio Auguſti, & rurſus die Iouis 13. eiuſdem menſis, anno 1551. Facti verò ſpecies in qua vtraque pars concordat, talis erat. Iacobus Boniou canonicus ſancti Martini Turonen. & parochus curæ parochialis de Viglan. anno 1543. menſe Auguſto, reſignauit vtrumque beneficium Romæ in fauorem Mathurini Boniou nepotis impuberis, eodem anno, quarta Decembris Iacobus facit à
Mandatum capitulum. nepote confici mandatum generaliſſimum, ſpecialiter tamen & expreſsè ad dictam curam & prębendam (quas dictus Iacobus obtinet) necnon quodcunque aliud beneficium, ſeu quæcunque alia cum cura vel ſine cura, eidem conſtituenti collatum ſeu conferendum, collata ſeu conferenda, acceptandum, poſſeſſionémque capiendum, iurandum in animam ipſius conſtituentis, & pro eo ſolita & debita iuramenta, &c. beneficiúmque ſeu beneficia in ſpiritualibus regendi & gubernandi, regíque ac gubernari faciendi, vicariumque ſeu vicarios potendi, & toties quoties reuocandi, dictumque beneficium ſeu beneficia vel fructus ad firmam locandi, pro tali tempore & pretio quibus ers vel ei videbitur: necnon quaſcunque pecunias leuandi, quittanciam dandi, illáque beneficia & illorum quod libet, poſtquam eidem conſtituenti collata ſeu collatum fuerit, quocunque genere vacationis in manibus huios ſeu quorum intereſt, tam ſub anneđicta ſpecialitate beneficiorum ſuprà declaratorum, quàm quorumcunque aliorum ſub generalitate declarandorum, & ad quæ ius ſibi emmpetit, ſeu quomodolibet in futurum competerit, & maximè dictam curam & præbendam ſub beneplacito dictæ ſedis, cedendum, dimittendum, &c. in fauorem & commodum d. Iacobi, & non aliàs aliter nec alio modo: ceſſionémque ſeu ceſſiones recipi & admitti petendum & ſupplicandum, ac literarum deſuper neceſſariarum expeditioni & confectioni conſentiendum: & ad iurandum in animam quòd in eiuſmodi ceſſione ac præmiſſis omnibus & ſingulis non interuenit nec interueniet fraus, dolus, ſimoniæ labes, aut quæuis alia pactio illicita. Hactenus tenor mandati quatenus ad deciſionem facit.

367 ¶ Eodem anno menſe Februario nepos retrocedit patruo vtrumque beneficium, ſeu potius patruus vi dicti mandati facit ſibi retroceđi, & vtriuſque reſignationis & collationis, videlicet prioris, factæ nepoti menſe Auguſto, & poſterioris, factæ patruo, menſe Februario: expeditæ fuerunt ſignaturæ cum conſenſibus: neutra tamen vnquam publicata fuit, nec Iacobus vllam nouam poſſeſſionem cepit, ſed veterem vtriuſque beneficij poſſeſſionem vt priùs vniformiter continuauit. Tandem anno 1548. poſt Paſcha, menſe Aprilli grauiter ægrotans, per curſores Romæ, primo reſignat vtrumque beneficium in fauorem Nicolai Batre, & fit ſignatura cum conſenſu ſine vlla publicatione. Mox 12. Maij immediatè ſequentis dictus Iacobus & dictus Nicolaus ſeorſum (hoc eſt per ſignaturas ſeparatas) reſignant dictam prębendam in fauorem dicti nepotis: & fiunt ſignaturæ cum conſenſibus: deinde die 18. eiuſdem menſis, nepos vi duarum vltimarum reſignationum capit poſſeſſionem prębendæ coram notario & teſtibus tantùm, abſque alia publicatione, ſed in craſtino, videlicet 19. Maij 1543. Iacobus moritur in poſſeſſione, & eodem die Capitulum per obitum dicti Iacobi confert prębendam Gentio: quem inſtallat & in poſſeſſionem inducit.

368 ¶ Totius cauſæ cardo vertebatur ſupet regula de publicandis: qua ſola Gentius nitebatur. Nepos autem, vt illam eluderet, negabat ſe primam reſignationem acceptaſſe, ſed tantùm ſecundam: & ſic tempus non eſſe computandum à prima reſignatione dicti tuenſis Auguſti ignorata nec acceptata, ſed à ſecunda: qua inſpecta, erat infrà ſemeſtre: imò infrà ſeptimam diem ab vltima reſignatione ſibi facta: & circiter infrà menſem à penultima reſignatione facta Nicolao ſuo reſignanti. & citabat areſtum Ioan. Bouchetel, de quo ſoprà eodem numero 245. quo præiudicatum eſſe dicebat, nihil actum eſſe prioribus reſignationibus, propter non acceptationem, quam hodie declarabat, & illis renuntiabat: & ſic ſolas vltimas reſignationes conſiderandas, quæ ſunt infrà tempus: & ſic etiam per hanc regulam conſecuantur. Tum argutabatur quòd ſi Nicolaus non reſignaſſet prębendam, obtineret illam ſine merito huius regulæ, cùm habeat reſignationem à vero poſſeſſore, imò etiam vero titulario: quia talis erat Iacobus, ſiue nepos non acceptaſſet primam reſignationem, ſiue retrocеſſiſſet: quia vtroque caſu Iacobus remanebat verus titularius & poſſeſſor. Et ſic vt per eius obitum vacare poterat, ita & per eiuſdem ceſſionem. Cùm

igitur tertius ceſſionarius, putà Nicolaus, iure obtinere poterat ſine metu huius regulæ vtpotè reſignante mortuo infrà tempus, ſequitur quòd idem Nicolaus potuit alij, ſiue confectis, ſiue non confectis bullis, ſiue ante, ſiue poſt obitum Iacobi reſignare, & quòd reſignatario non obſtabit hæc regula, nec ex capite ſuo, vt hîc, nec ex capite ſui reſignantis, & ſic contendebat ius ſuum eſſe clariſſimum.

Ioan. Iacobus Lauergnæus.

369 ¶ Contra pro Gentio diſertiſſimus & eruditiſſimus in eo Senatu cauſarum patronus do. Ioan. Iacob. Lauergnæus ſingula capita huius reg. vrgebat, perſonarum & negunj qualitates, & quod per dictum mandatum (quod publicè quamuis prolixum, lectum fuit) non apparebat nepotem tunc, nec tempore retroceſſionis ſciuiſſe præbẽdam ſibi reſignatam & collatam fuiſſe, nec primæ reſignationi vnquam renuntiaſſe, nec hodie tempus eſſe, poſtquàm per obitum poſſeſſoris verba & mens reg. verificata fuerunt. Surgens autem doctiſſimus ille & eloquentiſſimus dom. Dionyſius Riantius Regius in curia Franciæ aduocatus, paulò poſt in eadem præſes factus, dixit ſua nomine Regio intereſſe propter conſeruationem regulæ *de publicandis*, fauorabilis & Reipublicæ vtilis & in eadem curia receptæ, & paucis ad ſcopum diſertiſſimè more ſuo oſtendit, ex facto litigantium reſultare fraudem ſtructam eſſe, non ſolùm huic regulæ, ſed etiam ſacris canonibus de vetita ſucceſſione beneficiorum, & conciliaribus decretis de reſeruationibus ſublatis: manifeſtúmque eſſe patruum maluiſſe ſe præbendam quamdiu viuerer, habere, quàm nepotem: & nepotem, quàm alium vel collatarium Ordinarij: & eſſe velut ceſſionem cauſa mortis, ſeu dare & retinere etiam moribus in rebus prophanis vetitum, quantò magis in iſtis? Et quòd ſi via qua nepos prohibitus eſt, toleraretur, actum eſſet de hac regula, déque ſacris canonibus & conciliis.

Dom Dionyſius Riantius.

Ratio decid. huius.

370 ¶ Et hæc certè vera eſt & punctualis ratio decidẽdi. Nepos autem timens ne fortè prorſus etiam pleno poſſeſſorio caderet, dixit patruum obiiſſe ante vltimam reſignationem per Nicolaum factam, & ad illum titulum ſe reſtringebat: & ſic ſe debere obtinere, vi clauſulæ *quomodo*, tanquam etiam per obitum patrui iure præuentionis prouiſus. Tamen in eo facto non perſtitit, ſatis enim ex actis capitularibus & allegatis conſtabat Iacobum ſuperuixiſſe: Gentium verò mox ab obitu per Ordinarium prouiſum. Senatus conſilio inirio plenùs deliberandum cenſuit. nec exaudiuit nepotem ſaltem ſimplex ſequeſtrum perentem: eóque in præſenti contentum eſſe volentem: & meritò, non ſolùm propter multitudinem præſumptionum degenerantium contra eum, ſed etiam quia concluſum erat etiam in principali, quod mox diffiniri poterat, & poſt concluſionem in cauſa non eſt locus prouiſioni ſequeſtri.

371 ¶ Rogatus autem ab amico quidnam ſentirem promere, reſpondi in iſtis fraudibus obnoxiis, ad fraudem conuincendam vt hîc, ſufficere quòd alias regula eſſet eluſoria, niſi à prima reſignatione ſemel admiſſa tempus eius curreret. Quid enim facilius quam reſignatario colluſori priores reſignationes occultare? Quòd ſi fors prodantur earum ignorantiam prætexere, vel negare eas vnquam acceptaſſe niſi vltimam quæ eſt infrà tempus, & ſic ſemper fraudaretur hæc regula. Vlteriùs dixi quòd in hac vltima hypotheſi nun ſolùm concurrunt omnes præſumptiones fraudis, de quibus ℣. eodem nu. 349. vſque ad nu. 353. excepta quarta, propter authoritatem Papæ ſimoniæ canonicæ domini: ſed etiam ſex aliæ videlicet.

Mutus an reſignare poſſit.

6 372 ¶ Sexta quia tempore primæ reſignationis nepos erat impubes: qui licet præbendam huiuſmodi in Eccleſia non cathedrali (quam collegiatam vocant) quærere potuit: tamen reſignare non potuit, ſeu confiteere mandatum ad reſignãdum cum effectu. Quamnis enim in beneficiis Eccleſiaſticis non æquè ſubueniatur minori vt in patrimonio: tamen ſi beneficium quæſitum reſignet, ſubuenitur ſaltem quando reſignat vnicum, per cuius reſignationem to non exoneratur (vt eſſet beneficium curatum) ſed damnificatur, vt in præbenda: vt diſtinguendo decidit Panormitanus cap. *ex parte* col. quinta. numero quintudecimo. *de reſtitutione ſpoliatorum*, quem ſequitur glo. pragmat. *de pacific. poſſeſſor.* verbo *impediment.* in fine. Gomeſius *de trienna. poſſeſſ.* qu. 15. & ita bis iudicatum fuit in ſacro conſilio Regis, vt dixi ℣. eod. nu. 241. & ſic dicta retroceſſio ab impubere facta non valuit, & conſequenter ſtetit prima reſignatio, qua ſtante non potuit Iacobus ſecundo nec tertio reſignare, & nihilominus in puncto obitus, defectu publicationis prima reſignatio cum omnibus inde ſecutis reſoluta fuit, per text. huius regulæ in fine. Et ſic neceſſariò vacauit per obitum: quia non potuit vacare per reſignationes poſteriores à prima adhuc ſtante: & ſic Iacobo morienre non poteſt vocare per primam reſignationem, quæ reſoluitur per obitum, in fauorem per obitum impetrantium duntaxat, & non in fauorem aliorum, vt latè probauimus ſupra eodem, quæſtione ſeptima, num. 61. & num. 108.

7 Mandatum extortũ ipſo iure nullum.

373 ¶ Septima, quoniam retroceſſio etiam alia ratione non valuit, vtpote facta medio mandati captioſi & extorti, quod veriſimiliter nunquam fuit intellectum, nec verè ſeniòque rogatum ab impubere, vt res ipſa docet: ſed fuit compoſitum & fabricatum à patruo, à cuius nutu dictus nepos pendebat, imò minùs quàm pendebat: quia non intelligebat, nec erat capax clauſularum quæ etant in dicto mandato. Et ſic præter id quòd erat minor, imò impubes, forma illa tam exorbitans & captioſa præfati mandati reddit illud nullum, tanquam non profectum ab arbitrio mandantis, ſed ab arbitrio alteno: quod eſt contra ſubſtantiam mandati, *l. cum precario. de precario*, imò extortum contra ius, & dicta areſta. facit *l. cum Aquiliana. de tranſactionibus.*

8 374 ¶ Octauo, pupillus neſciebat præbendam ſibi reſignatam eſſe, & multò minus collationem ſibi factam menſe Auguſto præcedenti, vt patet per textum dicti mandati, ibi *quos magiſter Iacobus obtinet.* Ex quo elicitur quod ſpecificatio præbendæ non ſpectabat ad beneficia obtenta, ſed ad beneficia obtinenda, & cõſequenter etiam ex ipſa forma mandati pupillus neſciebat præbendam ſibi iam collatam, nec aliud quodcunque beneficium: potius autem putabat ſe carere omni beneficio: & conſequenter non cogitabat mandatum ſibi præiudicare de præſenti in beneficiis obtentis, ſed in futuris tantùm. Igitur inquantum patruus volebat applicare illud mandatum ad finem retroceſſionis dictæ præbendæ iam collatæ nepoti (qui hoc ignorabat) idem patruus author tam captioſi mandati nepotem decepit, ſaltem eo ipſo quod non certificauit eum, dictam præbendam iam eſſe ei collatam: imò potius contrarium expreſſit per illa verba mandati, *quos magiſter Iacobus obtinet.* ipſemet in hoc mandato nepotem decepit. Et ſic cum eſſet author & metator dicti mandati, cui dolus ſuus cauſam dedit, mandatum nullum fuit ipſo iure, ſaltem inquantum ad commodum patrui executum fuit. Et conſequenter ex alio quoque capite retroceſſio nulla, etiam ſi fuiſſet per Ordinarium admiſſa & expedita.

9 375 ¶ Nona vtpote ſubreptitia multipliciter. Primò ex eo quòd patruus non expreſſit Papæ ſe nepotem decepiſſe in extortione mandati, vt dictum eſt. Secundò ex eo quod retrocedens erat impubes: quod tacitum fuit, & ſi fuiſſet expreſſum, Papa non conceſſiſſet, aut ſaltẽ non tam de facili concedere debuiſſet. Et ſic ſubreptitia, per *c. poſtulaſti.* ad fi. *de reſcrip.* & not. ſuprà, præſertim cùm vix renuntiatio maioris præſumatur ſeria & ſpontanea. text. in *c. ſuper hoc de*

renuntia. in *c. quia verisimile. de præsumption* igitur multò minus in minore viginti quinque annis : & adhuc minus in pupillo, qui quicquid videt ignorat l. io fin. *C. de fal. moneta.* c.1. in prin. *de regula* in 6. maximè sapientum hominum iura, l. fin. *C. de testamen. militis.* Tertiò, quia quum forma mandati exorbitans esset & insolens, tamen tacita fuit, vt pater in signatura in qua de illa exorbitantia & captiositate mandati nullum verbum. Quòd si fuisset expressum, Papa non tam facilè concessisset, aut concedere debuisset. Nec satis est quòd de illa forma postea constet bullistis quia ipsi concedenti liquere debent omnia quæ possunt animum eius in contrarium inclinare.

10 376 ¶ Decima, personæ interpositio videlicet dicti Nicolai, ex qua noua præsumptio fraudis oritur. *l. papillus. §. sed & si per interpositam. de author. tuto.* Imò non fuit simplex interpositio, sed mistio & accumulatio personarum, non ob aliud exquisita quàm in fraudem huius reg. siue ad adumbraodum fraudes resignationum & retrocessionum præcedentium, non obseruata, sed perpetuò spreta forma huius reg. Quod autem d. Nicolaus fuerit ad fraudem adumbrandam interpositus, liquet ex temporis breuitate, & simultanea eiusdem præbendæ resignatione mox facta nepoti, quia statim infrà mensem, bullis non confectis, Nicolaus cessit nepoti resignantis, nec hoc solùm, sed simul eadem die concurrendo cum suo resignante, qui parùm fidens & idcirco omnem lapidem mouens, quasi prius nihil egisset aut nihil egisse videretur, cessit nepoti. Ex quo concursu simultaneo actus in idem, satis apparet communicamm structúmque consilium in fraudem regulæ præsertim respectu præbendæ, prout euentus docuit. Porrò quanto plures cautelæ & circuitus adhibentur, tanto fraudis vel simulationis præsumptiones multiplicantur, quò enim abundantior cautela, eo euidentior fraus: Bald. *cap. ex literis.* col. 2. *de consuetud.* & ibi. eod. nu.

11 377 ¶ Vndecima, à qualitate personæ interpositæ quæ erat domestica. Dictus enim Nicolaus (vt fertur) famulus erat vel negotiorum gestor Iacobi. Sed hæc quidem circunstantia facti non erat in confesso, verùm apparebat alia grauior, videlicet quòd persona interposita vel admixta habuit vel retinuit curam quòd præsumitur factam communi consilio consensúque Iacobi, & sic velut in præmium interpositionis, retenta cura, solam præbendam nepoti resignanti cessit: frustrà igitur tot tantisque simul concurrentibus cauillificatur nepos, quòd Nicolaus poterat habere & retinere præbendam si eam non resignasset, ergo & eius cessionarius, vt sic non ex patrui, sed ex tertij resignanone obtineat: Tum quia resignatio tertio facta initio non valuit, nec per obitum cedentis confirmata fuit per 6 rationem suprà eod. nu. 293. tum quia etiam si initio valuisset, vt si constaret nepotem priùs validè & efficaciter repudiasse primam resignationem, vel si constaret retrocessionē factam in vim validi & efficacis mãdati, non de fraude vel extortione, nec de ignorantia aut imbecillitate mandantis suspecti, nec aliàs vitiosi, adhuc tertius ille non remansit in illis terminis resignaonis sibi factæ: sed mox (vel ex compacto) bullis non confectis resignauit alterum beneficium nepoti cedenti sui, simul eodem tempore idem beneficium eidem nepoti resignantis, ac si nunquam illud tertio illi resignasset. Et sic etiam si prima resignano & retrocessio non esset aliàs per se vitiosa & fraudulenta: tamen qui ex præteritis ab subsecuta infertur, ea simul iuncta sufficiunt ad probandum negotium structum in fraudem huius reg. canonúmque de vetita successione, & decretorum *de reformationibus*

Reuocatio cassa etiam p̃ri signi cata. præsumit er fraudulen. a.

sublatis. Et sic præbendam prouiso per obitum defuncti adiudicandam.

378 ¶ Sed quid si resignatarius cui sæpius à defuncto resignatum erat, non allegat se priorem; vel priores resignationes non acceptasse, quod non prodesset per predicta, & supra eod. qu. 9. Nec se retrocessisse, quod nec etiam prodesset, per nuper dicta, nisi retrocessio publicata fuisset, ita vt appareret prædictas fraudes & incertitudinem beneficiorum cessare, vt postea dicam. Sed dicit resignantem priorem resignationem reuocasse & debitè nooficasse antequam admissa esset. Videtur audiendus, agit enim in fundamentum, & securim radici adigit. Et sic sublata radice dubitationis videtur remanere in iure commuui, cùm tertium huius reg. non adaptentur à principio, vtpote sublata priore resignaoone, nec conueniant fini resignante mortuo infra tempus vltimæ. Subsisto: quia non proinde tollitur materies præsumptæ fraudis, sed nouæ sumptiones suscitantur. Breuiter omissa disputatione, dico quòd si reuocationem testibus probare velit, non esse admittendum, nec in petitorio quidem, tum propter testium in istis lubricam facilitatem, *l. testium. C. de testi* tũ propter viam fraudibus occultis apertam. Quid enim magis idoneum fraudibus, quam si coram delectis testibus resignans ipse significet ei in cuius fauorem mandatum factum erat, se reuocare? nunquam enim prodituri sunt, nisi prout partibus commodum erit. Secùs si ex qualitate testium & testimonij appareat non fictam, sed seriam, nec studiosè occultatam reuocationem.

379 ¶ Idem dico si per instrumentum cùm possint reuocationes fingi, & postmodò vel etiam eadem die aliud instrumentum de derogatione reuocationis, & pariter coram aliis testibus, vt sic de vtróque probationem habeant ad manum, tempore & loco sibi commodiorem electuri. Et sanè est quòd ea via promiscuè admissa, promptum erit huic reg. illudere. Itaque tametsi præsumptiones fraudem non semper necessariò concludant, cùm esse possit sine fraude reuocatum vel retrocessum esse: tamen in dubio cum resignatarius certet de lucro, & Respublica de damno vitando, locrum priuati resignatarij de acquirendo certanis cedere debet publicæ vtilitati & conseruationi huius reg. ad publica onala & damna vitanda latæ. Et hoc nisi temporis interuallum, qualitas personarum non suspectarum, nec coniunctarum & in summa rei gestæ lux talis sit, vt præsumptionem fraudis & simulationis cessare faciat, & ita vt non possit trahi in consequentiam ordinariam fraudationis huius tegul. canonum & conciliorum: vt in simili dixi in tract. *de contract. & vsura.* num. 577. in fin.

380 ¶ Per hæc deciditur quæstio de qua nuper consultus fui, Possessor resignauit Tiõo, qui retrocessit resignanó, qui rursus eidem Titio cessit, & sic pluries inuicem reciprocando, tandem dum per obitum possessoris contingit ab alio priùs impetrari, Titius adest ostendens vltimam resignationem sibi factam infrà tempus huius regulæ: Respondeo ex hac sola reciprocatione, enam cessante cognaoone & aliis circunstantiis de quibus suprà num. 363. cum seq. locum esse regulæ, quia cessionum reciprocatio sæpius repetita, satu exquisitam fraudem arguit, etiam alia præsumptione cessante, præsertim in hac materia fraudibus obnoxia. Imò indistinctè ex quo nec prima cessio nec retrocessio nec vltima cessio fuerunt publicatæ, locus est huic regulæ: Et generaliter siue huiusmodi cessio vel retrocessio fuerit expedita per Ordinarium, siue per Papam, vel Legatum, tempus semper computandum est à prima resignanone. Cùm igitur resignans dudum post illud tempus primæ resignaooms mortuus fuerit in possessione, vacauit per eius obitum, & beneficium tam in petitorio, quam in possessorio adiudicandum Titio.

Reciprocatio cessionum. fraudulenta.

381 ¶ Vicesimo primò quæro, anno 1555. Petrus procuratorium confecit ad resignandum priotatum suum in fauorem Titij, sed non expeditur Romæ nisi post annum: deinde Petrus simile procuratorium

coufecit in fauorem Mæuij, qui fecit illud expediri Calen. Maij, anno 1556. Petrus eodem anno menſe Auguſto in poſſeſſione moritur, & Ordinarius per obitum confert Caio, Titius quidem ſiler propter edictum Henrici II. contra paruas datas, ſed apparet Mæuius menſe Septembri vel Octobri cum bullis ſuis, Caius obiicit primam reſignationem à cuius admiſſione biennium lapſum eſt, Mæuius replicat de illius nullitate ob defectum mandati ſuperannalis. Caius dupliceat quòd edictum illud Regium §. 10. non tangit titulum, nec petitorium: ſed iudicium poſſeſſorium duntaxat, reſpectu iudicum ſæcularium in regno Franciæ exiſtentium prædicto Regi ſubditorum. Mæuius triplicat quod etiam edictum illud titulum inficit etiam in petitorio propter obreptionem reſultantem, ſaltem in reſignationibus factis poſt illud edictum vt hic, & quod ſaltem prima reſignatio reſoluta fuit: quia non apparet Titium illo modo acceptaſſe: prorſus enim ſiler, ſed neſcitur quare hic nouarum diſputationum latiſſimus campus aperitur. Sed breuiter reſoluendo, dico quòd inſpectis vſu & obſeruantia fori: quæ erat ante illud edictum Henricianum ſi Titius ſemel acceptauerit verbo vel facto, vel conſenſerit, actum eſſe de vtraque reſignatione per hanc regul. & beneficium adiudicandum Caio per no. latè ſuprà qu. 9. 381 ¶ Declato vt procedat, ſi Titius acceptauerit vel approbauerit in vita Petri. Se-

Ratihabitio quando trahatur retro.

cus ſi non conſtet de approbatione vel ratificatione Tiuj niſi per obitum Petri. Nec obſtat quod ratihabitio retrotrahitur *c. rat habitionem. de reg. iur.* in 6. l. vlt. *C. ad Macedonia.* quia verum eſt quando extremi ſunt habilia, aliàs ſecus *l. diſpenſatorem. de ſolutis.* & quando ſuperuenit infrà tempus quo actus fieri poteſt, aliàs ſecus *l. bonorum. rem ratam habe.* glo. Ioa. Andre. in *c. quamſit* verbo, *petere*, in fi. *de electio.* in 6. Alexan. conſil. 135. vbi in annotation. dixi lib. 2. Guido Papæ deciſio. Delphi. 436. Philipp. Franc. in dict. cap. *ratihabitionem falleu* 2. Iaſon. in *l. ſi is qui. pro emptore.* n. 127. *de vſucapio.* Sed hic Titius qui incidit in hanc regul. per obitum reſignantis in poſſeſſione, non poteſt amplius acceptare. Et ſic nec repudiare quidem, nec aliud facere veluti mortuus ante noritiam & acceptationem *l. eius eſt nolle. &* ibi Philip. Dec. *de reg iur. l. ſi ſic quemadmodum ſeruit. amit.* cum igitur non poſſit ſibi prodeſſe acceptando, non poteſt inaniter acceptando alij nocere, & malitiis occurrendum, *l. eo fundo. de rei vendicat.* Nec obſtat quòd datis pluribus reſignationibus tempus reg. incipit ab admiſſione primæ, quia verum eſt puræ vel purificatæ: ſecus de admiſſione conditionali conditione defecta vt hic, & ſic admiſſio ſecundæ reſignationis prima eſt & vnica, & quia reſignans obiit infrà ſemeſtre, nõ eſt locus regulæ nec vacationi per obitũ.

383 ¶ Sed quid ſi conſtet Titium acceptaſſe viuo reſignante, & ſic re integra, dum adhuc pobbeare poſſet, & per acceptationem illam beneficium (adhuc quantum ad hoc pendens) ſuum feciſſe iuxta nor. ſup. eod. nu. 247. Reſpond. vt ſuprà n. 381. in fi. Sed poſt pubhcationem dicti edicti adhuc ſupereſt quæſtio, quia procuratorium ad reſignãdum erat ſuperannale, & ſic inutile, & ea nullitas etiam in titulum ipſum influit, quia gratia Papæ ſubreptitia eſt, tacito quod procuratorium ſuperannale erat contra edictum illud Regium, quòd etiam ad præterita extenditur, vt ibi §. 10. dixi in gloſ. in princ. & gloſ. 2. num. 6.

384 ¶ Nec eſt dubium quin extendatur ad præterita, quod attinet ad indicium poſſeſſorium, ſed quoad reſignationes expeditas poſt illud edictum viceſima quarta Iulij anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo in hoc ſenatu publicatum, non eſt dubium, quin etiam ad titulum ipſum & ad petitorium etiam in foro Eccleſiaſtico extendatur, prout etiam quoad procuratoria generalia extenditur. Edictum enim regium non minùs pollet quàm conſuetudo, quæ omnem actum ſubintrat & informat, vt dixi in conſuetud. Pariſ. §. 22. num. 86. Et ſic etiamſi conſtaret de acceptatione Tiuj in vita Petri, adhuc idem eſſet, niſi ſimul conſtaret de voluntate reſignantis iuxta ea quæ ſcripſi ſuprà dicto edicto, §. 10. gloſ. 2. n. 7. Sed hic magis apparet de diſſenſu per ſecundam eiuſdem reſignationem alij factam quæ conſequenter prima & ſola præſumitur: niſi tamen probaretur de colluſione inter Titium & Mæuium, ſed ceſſante defectu dicti mandati ſuperannalis & dicta colluſione, & conſtito de conſenſu Tiuj viuo Petro, vtraque reſignatio per hanc reg. corruit, & beneficium Caio adiudicandum.

385 ¶ Viceſimoſecundò quæro de quæſt. in qua conſului pro oprimo & ſtudioſorum amantiſſimo ſuprema noſtræ curiæ ſenatore in cauſa, ratione nominationis ſuæ in magno Regis conſilio pendente, in hac ſpecie. Per obitum Petri vltimi titularij & pacifici poſſeſſoris die decima ſexta Februarij, 1543. vacauit prioratus ſancti Romani, qui per Ordinarium vel executorem indulti curiæ, de quo diximus ſuprà in regul. præcedenti, quæſt. 7. nu. 214. collatus fuit nominato curiæ. Mox apparuit quidam impubes Riuorius cum bullis Papæ Paul. III. ad concedendas quaſuis diſpenſationes, etiam regularium tam prochius (contra quàm Paul. III.) vt Papa trapezitanum vulgo vocaretur, & erant ſub data ferè ſeſquimenſis ante obitum Petri, videlicet die tertia Ianuarij eod. anno 1543. per reſignationem eiuſdem Petri, ideo Riuorius areſto magni conſilij lato die quarta Octobris, anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo octauo fiduciariam (quàm rectredentiam vocant) poſſeſſionem obtinuit pendente lite principali in factis conſtituta, in qua degitur procuratorium dicti Petri ad reſignandum non peruenisſe Romam, niſi poſt eius obitum, videlicet die 18. Februarij anno 1543. quanquam eſſet data vetuſtiore ante ſex menſes, quare reſpond. plenum poſſeſſorium definiuit adiudicandum nominato curiæ: quamquam nondum tempore dictæ bullæ condirum eſſet edictum Henricianum contra paruas datas, quod ſeptimo poſt anno ſuperuenit.

Quæſt. 22.

386 ¶ Quia etiam citra illud laudabile edictum, iure communi procurator nihil eo nomine priùs gerere poteſt, quàm mandatum ad ſe non fortuitò, ſed per nuntium vel epiſtolam ad hoc expreſsè à mandante deſtinatam & miſſam peruenerit, receperit & acceptauerit. Quamquam enim contractus iſte mandati ſolo conſenſu perficiatur, tamen prærequiritur concurſus, conſenſus & ſic mutua & ſcientia & complacentia acceptata, quod inter abſentes non poteſt fieri fortuitò, ſed ſaltem per expreſſum nuntium vel expreſſam epiſtolam peruentam, acceptatam, nec reuocatam, vt no. inſtituta. *de obligatio. ex conſenſu.* & in *l. 1. ff. de pac.* Alioquin uou eſſet contractus propter defectum ſubſtantiæ & iuris naturalis vt nec fauore quidem piæ cauſæ ſubſiſtere poſſet, vt tenent gl. magna in fi. Cyn. Bart. Bald. Salicet, Paul. in *l. illud. C. de ſacro ſanct. eccleſ.* Bald. *l. in cauſa.* §. vlti. *de procuratorib.* Paul. in *l. abſenti. l. nuda ratio. de donatio.* Alex in *l. Labeo. de iureiur.* Iaſon. in *l. 2. C. de paſt.* Carol. Ruynus conſil. 13. uum. 10. lib. 4.

Procurator non eſt nouo receptus lite, tus.

387 ¶ Vt valdè ridiculi ſint Romanenſes & eorum factores, qui zelo menſæ negotiationis ſuæ augendæ exæcati, cenſent ſufficere quòd quis in veritate eſſet conſtitutus procurator, etiam longè abſens & ignorans, etiam ſi adhuc per rerum naturam impoſſibile ſit illum habere notitiam & ſufficere notitiam & literas mandati peruenire poſt obitum mandantis, de quo tactum eſt, ſuprà eod. nu. 229. Atqui illa non eſt conſtitutio, ſed deſtinatio futuri forſan procuratoris, per uot. in ſimili ſuprà in reg. *de infirmis reſignan.* num. 2. multa enim contingere poſſunt, prita

præmeditata,

pœnitentia, mors, quominus mandatum quod eſt in fieri incipiat in facto eſſe: & iſte defectus eſſentiæ & iuris naturalis nec à Papa quidem ſuppleri aut diſpenſari poteſt, vt ſupra eod. num. 219.

388 ¶ Cum ergo hic mandatum eſſet ſub inſtrumento publico confectum, ante receptionem & acceptationem dicti inſtrumenti procurator non fuit, *l. inuitus. C. de procurato.* clemen. 1. & ibi glo. in ver. *recep is.* eod. titu. cap. *licet.* eod. in 6. & ita latè decidit Barto. loquens etiam in materia beneficiali, conſil. 73. incipien. *Quæritur verum procurator conſtitutus in abſentia.* Idem Bart. in lege. *ſi negotia.* §. 1. *de negot. g ſt* & in leg. *eius qui in prouincia. ſi certum pet.* Specul. tit. *de procu.* §. 11. Archid. Ioan. And. in *c. is qui. de procurato.* in 6. cum quibus tranſit Bald. in *l licet* col. 1. *C. d procurator.* idem Paul. Caſtren. in *l. abſent. ff. de donatio.* Et quamuis Bar. Bal. & quidam alij putent Dynū (quem reprehēdunt) contrarium conſuluiſſe, non eſt ita: quia Dynus conſ. 18. loquitur in caſu diuerſo (videlicet in mercatoribus ſociis, quorum aliqui poſtea fecerunt inſtrumentum mandati de quolibet eorum inſolidum, & vnus eorum abſens Angliæ contrahit nomine communi antequam ſciret illud nouum mandatum) & decidit valere mandatum: quia priùs in ea qualitate contrahebat, ſcientibus ſociis: qui ſic tecognouerunt eum habuiſſe mandatum: & ſic malè & oſcitantes dicunt Dynum contra communem & receptam opinionem conſuluiſſe.

389 ¶ Idem in iudice delegato, vt nullam habeat poteſtatē ante præſentationem litterarum per nuntium ipſius delegantis & earum apertutam: tex. in *c. audita.* ibi ante poſteriorem literarum receptionem, & ibi canno. *de reſtitu. ſpol.* Ioan. Cal. conſi. 3. *de offic. delegat.* ad hoc tex. in *c. quiſquis.* ibi, *ex ea die.* quis eum accepiſſe literas conſtiterit. 4. qu. 5. fa. tex. in *c. ſuper eo.* 2. in fi. & ibi Philip. Dec. num. 12. (vbi in annotatio. dixi) *extra de appellatio* Philip. Franc. in *c. quamuis.* col. 1. in *c. cum plures.* col. 1. *de offic. delegat.* in 6. Bald. in *l. eum qui.* in princ. *de iuriſdictione, omnium iudic.* Idem in executot egratiæ Papę. Ægidius Bellamere deciſ. 111. & latiùs Rot. deciſio. 459. citta tertium in nouis. Ludou. Roma. in *l. abſenti. de donatio.* & in conſil. 155. *quoad primum.* colum. 3. ver. *quoad tertium.* Idem in arbitrio Franc. Aret. conſil. 68. col. 1. vbi tenet non ſufficere quòd ſciat compromiſſum in ſe factum, niſi ſciat qualitatem & tenotem commiſſionis.

390 ¶ Ita & hîc oportet procuratorem priùs ſcire non ſolùm, an ſit procurator; ſed ad quid, & ad quale, an ad reſignandum, vel reuocandum, & an ſimpliciter in fauorem, & cuius fauote, an ſui ſit arbitrij, vel non, an causâ permutationis vel concordati, & qualis, aliàs non pateſt contrahere nec acceptate huiuſmodi mandatum (quod ſpeciale eſt) niſi hæc in ſpecie. Et quamuis Bald. in *l. falſus.* col. 3. *C. de fart* hæc limitet vt procedant quando eſt data certa forma vt quando procurator eſt conſtitutus, vt demū poſt nuntium & literas receptas ſit procurator, aliàs ſecus.

391 ¶ Hæc limitatio falſa eſt, quia mandatum ſecundùm ius intelligitur: videlicet vt poſt receptas literas perficiatur, etiam ſi aliam certam formam cuius notitia prærequiratur, non contineat. Et falſius eſt quod ſubdit idem Bald. quod in dubio quando contrahitur inter abſentes nuntius vel epiſtola, non videntur mittu ad ſubſtantiam actus, ſed ad notificationem: nec refert qualiter quis ſciat, dummodo ſciat: hoc enim ſaturninum & falſiſſimum eſt, contra omnia iura & opinionem omnium: quia imò non ſufficit per alium vel fortuitò ſcire, vt not. in *l. illud C. de ſacroſ. Eccleſ.* in *l. ab exte.* in *l. nuda ratio de donatio.* Angel. Areti. *inſtitu de oblig. quæ conſenſu contrab.* & omnes vbique quamuis Ludou. Roma. conſi. 295. *donatio.* contrarium conſuluerit, & malè, vtpote clientulo infermens, conſitens etiam contra omnium antiquorum patrum authoritatem ſe niti, imò etiam contra quod in ſuis lecturis ipſemet tenet vt in *d. l. abſenti.*

392 ¶ Amplio primò, etiam ſi conſtet procuratorem eſſe conſtitutum ſub ea forma, vt ſtatim ſit procurator & poteſtatem habeat: quia quidquid dicat Baldus *d. l. falſus.* colu. 5. non eſt in poteſtate mandantis hoc facere, quia ſubſtantialia contractus non ſunt in contrahentium poteſtate *l. pacta conuenta. de contrab. empt. & venditio.* nec poſſunt facere quin leges in ſuo facto locum habeant, *l. nemo poteſt. de legat* 1. eſſentia autem & principium cuiuſlibet contractus, in concurſu ſimultanei conſenſus contrahentium incipit & conſiſtit *l.* 1 §. *actum. de pact. l. quæcunque gerimus de actio & obligatio.* Subſtantialia contractuum non ſunt in contrahentium poteſtate.

393 ¶ Amplio ſecundò etiam ſi in mandato ſit clauſula tan, per tempus præſens: videlicet quòd ex nunc etiam geſta vel gerenda per ignorantem ratificat: quamuis Lud. Ruma. ſing. 555. incip. neſcio communem concluſionem. ita limitet, & malè, proot etiam malè citat. Rot. deciſ. 280. in nouis quæ in contrarium facit. Fateot quòd ea clauſula poteſt habere vim ratificationis iam geſtorum, ratificabilium tamen, & dependentium à voluntate ratificantis, ſi ex certa ſcientia facta ſit: ſed impoſſibile eſt, quòd operetur eſſentiam contractus mandati, ante ipſius eſſentiæ principium. Contr. Rō.

394 ¶ Plus dico, quod in materia præſenti, etiam poſt factum & ex certa ſcientia locum non habet; nec habere poteſt ratificatio: quia regula de ratificatione, & quòd mandato æquipollet, & trahitur retro, demum locum habet ſubſiſtente aliquo ratificabili, & in his quæ depēdent à ſolo conſenſu & voluntate ratificantis: ſecùs ſi alia forma requiratur, & multominus ſi negotium à voluntate ſuperioris dependeat, vt hîc reſignatio beneficij Eccleſiaſtici *c. quod in dubiis. v. admonet. de renunt.* & ſup. in reg. *de infir.* n. 12. cum ſeq. Itaque ſi ante factum mandatū, vel antequam procurator recepiſſet, reſignauerit, nō valet reſignatio, nec admiſſio & collatio ſuperioris, nec confirmatur per ſimplicem ratificationem mandātis, ſed opus eſt noua admiſſione & collatione ſuperioris, & de hoc articulo latis, in quo non abs te calamo indulſi, vt procacitatem eorum, de quibus ſup. cod. nu. 211. ſemel retunderem. Conſtabat etiam in dicta hypotheſi huius qu. quendā ſcutiferum Papæ paruam datam dicti procuratus ex cauſa dictæ reſignationis leuaſſe menſe Nouēbri 1543. ad commodum Stephani Riuorij, vt ſi Papa nollet commendare impuberi beneficium in familia, conſeruaretur in perſona maioris: ſed cum non conſtaret procuratorium peruenieſſe Romam in manus procuratoris, viuo reſignante vacault omnino per obitum. Ratificat.

395 ¶ Viceſimam tertiam quæſtionem valdè notabilem, quam ante Henticianum contra paruas datas edictum, multum argumentoſam & ancipitem vidi, licèt eam alibi tractauero, tradam hîc in gratiam omnium ſtudioſorum, qui laboribus meis gratiam habēt, ſuperfluis & inutilibus omiſſis, Andreas parochus d'Harton, in diœceſi Bituicenſi, conſtituit procuratorem patrem ſuum (qui laicus erat) cum clauſula ſubſtituendi ad reſignādum parochiam ſuam in fauorem cuiuſcunque perſonæ, per patrem nominādæ. Deinde poſt quaruor annos, pater per alium procuratorem à ſe ſubſtitutum reſignat in Curia Romana, in fauorem Claudij, octodecim annos tantùm nati: cui Papa prouidendo, ætatis gratiā facit: ſed infra ſemeſtre reſignationis expeditæ, moritur reſignans: per eius obitum, ad præſentationem abbatis Burgodolij, Robertus per Ordinarū inſtituitur. Breuiter ex hoc themate inſurgunt ſex quæſt. Prima, ſi defunctus potuit conſtituere procuratorem ad reſignandum patrem laicū. Et ſi ſic, emergit. Secunda q. an potuit conſtituere ad reſignandū in fauorē cuiuſcunque perſonæ, per eum nominandæ, & ſi laicus capax ſit talis mādati: & ſi ſic, Tertia q. ſi pater in vim dicti mandati, potuit eligere ſeu nomi- Thomas. Sex quæſtiones. 1 2 3

nare Claudium patientem defectum ætatis: Et ſi ſic, A
4 inſurgit Quarta qu. ſi poſt quatuor annos potuit tale
5 mandatum exequi: Et ſi ſic, Quinta qu. ſi virtute clau-
ſulæ ſubſtituendi potuit negotium expediri Romæ,
non miſſo inſtrumento, mandati originalis, ſed ſolo
6 inſtrumento ſubſtitutionis: Et ſi ſic, Sexta q. ſi conſen-
ſus præſtari potuit per patrem, poſtquam alium pro-
curatorem ſubſtituit. Nobis, omiſſa ſinuoſitate argu-
Laicus poteſt eſſe procurator ad accipiendum vel reſignandum in genere. mentorum, 396 ¶ ad primam quæſtionem (non ob-
ſtantibus argumentis generalibus, quæ pro negatiua
inducit Ioan. And. in *c. quod alicui ſuo de regul iur.* in 6.
in mercurialibus) dicendum eſt quòd ſic, & ita tener
ibi Io. And. & in c. *accedens.* c. 2. *de præbend.* in nouel.
& ibi Panor. col. 2. Geminia. Phili. Fran. in c. 1. in prin.
per illum tex. *de procurator.* in 6. Philip. Franc. in d. ca.
Quod alicui ſuo. Rota deciſ. 104. *nota quod vbi aliquis,* B
& deciſ. 418. nota. *Verum permutatio.* in antiq. & lo-
quuntur indiſtinctè, ſiue procurator conſtitutus ſit ad
acceptandum tale beneficium in ſpeciem, ſiue ad ac-
ceptandum beneficium in genere, & in terminis reſi-
gnationis gl. rotunda in clem. vnic. verſic. *procuratorem
d renuntiatio.* quæ tener non referre an procurator
ſit clericus, an laicus, & omnes ſequuntur.

Sed non ad eligẽdum perſonam incertam. 397 ¶ Ad 2. q. contrarium videtur: quia tunc lai-
cus non nudum miniſterium, ſed etiam electionem
& arbitrium haberet, & in totum ab eius arbitrio,
diſpoſitio rei ſpiritualis dependeret, quod eſt proibi-
bitum *c. decernimus. de iudic.* ca. *ſacroſanctæ.* ca. *Maſ-
ſana. de electio.* Nec obſtant doct. præfati in q. ſeu ar-
ticulo præcedenti, quia expreſsè loquuntur & ratio-
nem reddunt, eo quòd ibi procurator nudo miniſterio C
fungitur, imò merè paſſiuè ſe haber: quia quamuis ſit
conſtitutus ad acceptandum in genere, tamen genus
illud non dependet à ſuo ſed à ſuperioris arbitrio, vel
à gratia iam facta: ſed hìc dependerer ab arbitrio laici,
quod eſt contra mentem omnium iurium & doct. &
etiam gloſ. in d. clem. vnic. ver. *procuratorem* intelli-
gitur de conſtituto ad renuntiandum ſimpliciter, non
autem ad renuntiandum in fauorem, & multominus
ad renuntiandum in fauorem perſonæ per procura-
torem eligendæ. 398 ¶ vnde decidit Panor. in *c. cauſam quæ.* col. 1. *de electio.* quòd poteſtas eligendi præ-
latum non poteſt conferri in laicum, hac ſola ratio-
ne, quia in tali electione non verſatur nudum mini-
ſterium, imò haber arbitrariam quis ſit idoneus, &
ſic aliquid per ſe tractare, imò arbitrari vel iudicare D
cõtra ſe *c. decernimus extra de iudic.* Vnde Panor. in d.
c. *cauſam quæ.* ſenrit, quòd laicus non poteſt conſtitui
procurator ad eligendum in genere, ſine perſonam
incertam per eum determinandam. Et adhuc an poſ-
ſit conſtitui ad eligendum certam perſonam, à conſti-
tuente nominatam. Felyn. poſt longam diſputatio-
nem dubium reliquit in cap. *A poſtolicæ. de exceptio.* &
Petrus de Biaxio *in direct. electi.* par. 3. c. 18. Vnde non
immeritò præſtantiores togati noſtri Ordinis circa
annum 1540. dubitabant.

Ad reſignandum in fauorem. 399 ¶ Sed his non obſtantibus puto quòd poſſit
duplici ratione. Prima, quia in iure non eſt prohibi-
tam: qua ratione arguit & concludit tex. in c. 1. in prin.
de procurator in 6. & ſic habes arg. à iure tanquam E
concludens approbatum. Secũda quia non eſt verum
quòd dependeat à mero arbitrio ſolius laici, quia imò
& principalìs ab arbitrio ſuperioris: & ſic non ob-
ſtat deciſio Panor. in *d. c. cauſam quæ.* num. 5. quia ibi
dependebat à mero & ſolo arbitrio laici: quia ſtante
ſua electio faciebar vocem vnam abſolutam, & nullo
alio requiſito expediram, nec aliunde dependentem:
& ſic non infertur ad caſum noſtrum, vbi longè aliud
eſt: quia ſuperior haber etiam arbitrium & delectum
perſonæ quæ nominabitur. Patet, quia niſi ei placeat,
non admittet reſignationem, & prorſus impedier
aliquid fieri, & ſic coget procuratorem ad nominan-
dum perſonam, ſuperioris arbitrio gratam & ido-

neam, antequam mandato vtatur, & alioquin ni-
hil fiet, ſed totum impedietur. Et ſic caſus iſte nec
aliquo iure, nec aliqua doctorum ſententia prohibe-
tur, ſed potiùs iure communi approbatur.

Laicus cum cler. arbitre in reb. ſpirit. 400 ¶ Quo etiam in cauſis ſpiritualibus deciden-
dis poteſt laicus eſſe arbiter, vna cũ clerico. *c. per tuas*
& ibi Panor. not. 4. *de arbitr.* ita hìc negotiũ iſtud non
dependet à ſolo procuratore, ſed à procuratore & ſu-
periore ſimul, & adhuc potiùs & principalius à ſupe-
riore, qui eſt Eccleſiaſticus, & ſic huiuſmodi procura-
torem eſſe laicum, non vitiat, præſertim ſuperiore
ſciente. Sed ego idem puto, etiam ſi ſuperior putet
procuratorem eſſe clericum, cùm laicus ſit: quoniam
hæc qualitas eſt indebita & impertinens hoc caſo, per
prædicta. Ad 3. quæſt. dicendum quòd ſic, per nuper
prædicta: ex quo ſuperior non ignorat, ſed ei expo-
natur qualitas & defectus perſonæ nominatæ: totius
enim negotij conſummatio ab arbitrio & poteſtate
ſuperioris pender.

401 ¶ Ad quæſt. 4. cancellaria Romana ante tiona-
ginta annos non ſolebat admittere procuratorem ad
renuntiandum beneficio poſt annum: & quamuis
tempore Sixti IV. & Inno. VIII. camera Papæ cœpe-
rit admittere, vt in reg. 43. ad fi. teſtatur gloſſator re-
gularum Cancellariæ, qui illo tempore vltra duos &
viginti annos, in Curia Romana præctcauit, vt idem
refert in reg. cancell. 33. pag. 2. tamen hoc erat per in-
dulgentiam & ſpeciem diſpenſationis ſeu maioris gra-
tiæ: quia non valentes obtinere in cancellaria, recur-
rebant ad cameram ipſius Papæ, vnde plenior indul-
gentia redimebatur. Si igitur difficultas erat in can-
cellaria, eáque probabilis & in præſũptione iuris fun-
data, igitur prouiſio obtenta à Papa, hoc tacito quòd
mandatum erat ſuperannale, ſubreptitia eſt, & ſic ipſo
iure nulla: quia hoc expreſſo Papa non tã de facili ad-
miſiſſet, aut admittere debuiſſet, quod ad ſubreptio-
nẽ ſufficit, vt diximus in reg. *de infir. reſign.* nu. 363. 368.

402 ¶ Ex quibus videtur iudicandum pro impetran-
te per obitum præſertim attento edicto contra paruas
datas lato. §. 10. quod trahitur ad præterita ſaltẽ quoad
iudicium poſſeſſorium, vt diximus ſup. eod. quæſt. 21.
num. 384. Sed certè quamuis illud edictum ex cauſa
iuſtiſſima latum ſit, tamen vix præticaretur quantum
ad negotia nedũ præterita, ſed conſummata & quan-
tum ad lites non ſolùm notas, ſed conteſtatas, imò ſen-
tentiã primæ inſtãtiæ deciſas ante illud edictum. Tum
ante illud edictum, expeditum erat tamẽn iudicando
quàm in conſulendo validam eſſe reſignationem ex
procuratorio ſuperannali, & verus ille rigor cancel-
lariæ Romanæ ſenſim exoleuerat.

403 ¶ Ad 5. quæſt. eodem modo reſpondetur, ante
hoc edictum non fuiſſe dubium, cùm ſolerent admit-
tere & expedire reſignationes, etiam nondum allato
nec viſo, & quandoque nondum confecto inſtrumẽ-
to mandati: & ſic abundans diligentia erat mittere in-
ſtrumentum ſubſtitutionis. Sed bodie poſt edictum. Non ſufficit inſtrumentum ſubſtitutionis.
§. 12. non ſufficeret quòd procurator ſubſtitutus ha-
beret inſtrumentum ſubſtitutionis præ manibus tem-
pore reſignationis, ſed neceſſe eſt quòd eũã habuerit
præ manibus inſtrumentum originale mandan: quo-
niam niſi illud videat, & penes ſe habeat, non poteſt
ſcire ſe eſſe ſubſtitutũ, cum aliter ſcire non poſſit ſub-
ſtitueotem eſſe procuratorem, & multominus habere
poteſtatem ſubſtituendi. Præterea hoc edictum §. 12.
expreſsè requirit quod inſtrumentum mandan per-
uenerit priùs ad manus ipſius procuratoris, qui ip-
ſum actum reſignationis facit & exequitur.

Inſtrumentum refertum non probat ſine relato. 404 ¶ Sed potiſſima fundamentalis & eſſentialis pars
ſubſtitutionis eſt inſtrumentum ipſum mandati pri-
mitus clauſulã ſubſtituendi continentis, ad quod ſub-
ſtitutionis inſtrumentum refertur: Et ſic cum ſit illius
pars, non facit fidem ſine illo Lud. Rom. conſ. 305.
quoad ſeptimum, col. 2. Iaſ. in *l. ſus cauſe de legib.* Alex.

Digitized by Google

consil.3.col.1.lib.2 conſ 35.nu.8.vbi in annot.dixi lib. A 4.hîc autem non tolùm refertur;ſed,quod plus eſt,inſtrumentum primùum eſt fundamentum & ſubſtantia ſubſtitutionis, quæ ſine illo nullo modo ſubſiſtit: Et ſic ad ipſum procuratorem actualiter reſignantem, neceſſe eſt peruenîſſe inſtrumentum primùum: quamuis ſufficiat in Opiſtographo aſcribi inſtrumentum ſubſtitutionis, vt de ſubſtitutione illius qui mandatum executus eſt, conſtet.

Conſenſus, procur. tam primùitus quã ſubſtit. ꝛc.

405 ¶ Ad 6. quæſt. patet ſolutio ex prædictis: quia conſenſus de quo in reg.Canc.43. præſtari poteſt non ſolùm per procuratorem primùum, ad hæc etiam ſpecialiter vt requiritur conſtitutum, ſed etiam per ſubſtitutum: dummodo ad omnia potuerit ex forma mandati ſubſtitui, & ſubſtitutus ſit: & nihilominus, expedita reſignatione, non ſolum per teſtimonium B præſtati poteſt,ſed etiam per procuratorẽ primùum dummodo habuerit poteſtatem ſubſtituendi,cũ clauſula reuocandi, & nihilominus exequendi vel perficiendi etiam cœptũ negotium, propter no. in *c. is qui.* & in *c. fi duo ac procurator* in 6. Ex quibus videtur indubitatũ,& deciſum,reſignatarium vincere debere,ſaltem ſi non obeſſet nouum ius dicti edicti.§.10.qui ſolùm ibi, *ſont ou ſeront executez*, obſtare videtur, eum ad præterita extẽ datur: præſertim hoc caſu:in quo edictum publicatum fuit circiter ſex menſes poſt dictam reſignationem & obitũ reſignantis, nec poſſe reſignatarium excuſari, cum nec facta fuerit publicatio, nec conſtet defunctum infrà annum vltimum expreſſiſſe ſe velle mandatum illud executioni dari.

Subreptionis ex pri. clauſula, de qua ſup. num. 199.

406 ¶ Cum autem nihilominus multi etiam ex ſe- C nioribus & doctioribus noſtri ordinis ambigerẽt, dixi quòd etiam citra hoc edictum, nulla erat ipſo iure reſignatio, & prouiſio per eam facta, etiam iure cõmoni,per aliam cationem: quia non conſtabat,in reſignatione vel ſupplicatione facta Papæ, narratũ & expreſſum eſſe,quod procurator ille vel eius ſubſtituti non habebat mandatum ſpecificum (videlicet ad certam perſonam ipſius Claudij) ſed mandatum generale & indeterminatũ, in fauorem cuiuſcunque perſonæ per eum nominandæ: imò ſatis conſtabat oppoſitum, videlicet hoc fuiſſe tacitum, ex quo etiam iure cõmuni, concluſi ſupplicationem ſubreptitiam, & quidquid inde ſequutum eſt, & ſic omnino vacaſſe per obitum: quia ſi Papa fuiſſet expreſſum, quòd procurator ille habebat mandatum informe & indeterminatum ad D omnem perſonam per eum nominandam, non tam facilè admiſiſſet, ſaltem non tam de facili admittere debuiſſet perſonam per procuratorem nominatam, quod ſufficit ad ſubreptionem per not. in *c. poſtulaſti.* in fin. *de reſcript.* & quæ nouè dixi ſuprà in reg. *de infir. reſign.* num.378.363.

407 ¶ Minor patet,quia nihil odioſius, & canonibus magis contrarium huiuſmodi reſignationibus in fauorem, vt latè dixi ſ. in reg. *de infir.* nu. 101. & ſup. eod. Quamuis igitur fuerint contra regulas iuris, per ſpeciales diſpenſationes, toleratæ (quando reſignatarius delectus eſt, & nominatus per ipſummet reſignãtem) non debet trahi in conſequentiam, quando non per illum, ſed per quemuis eius procuratorem diligitur: E cum enim hæc debeant reſtringi, ergo multò minus extendi. & dato quòd alias etiam huiuſmodi extenſio toleratã poſſit, tamen cum contineat nouam, ſaltem maiorem & difficiliorem cauſam diſpenſandi & vulnerandi iuris communis, ſaltem ad minus neceſſe eſt hanc extenſionem & circunſtantiam aggrauãtem exprimi:quòd cum factum non fuerit,ſubrepti o eſt,quę etiam in odioſis,& vbi diſpenſationes multiplicantur, tanto facilius admitteretur, & leuiculum quodque vitiat, vt dixi in regul. *de infir.* num. 132.

Quanto maior diſpenſatio. tanto ſi crior obreptio.

408 ¶ Tetrium eſt autem multo maiorem & periculoſiorem eſſe materiam & occaſionem turpis negotiationis & nundinationis beneficiorum, ſi delectus perſonæ in cuius fauorem, non ab arbitrio ſolius reſignãtis,ſed cuiuſcunque ſui procuratoris pendere poſſit, quam ſi ab ipſo ſolo reſignante. Tum eligere ſibi ſucceſſorem olim permiſſum fuit, cap. t *Moyſes*, c. 8. quæſt.1.ſed dare cuiuis poteſtatem eligendi nunquam fuit permiſſum nec toleratum nec antiquis nec nouis canonibus.

409 ¶ Præterea in odioſis & diſpenſatoriis,quanto additur aliquid minùs aſſuetum tanto maior eſt, & eſſe debet difficultas admittendi: ſed clauſula in fauorem cuiuſcunque perſonæ per procuratorẽ nominandæ, inſolens eſt & inſueta : imò non ſolùm inſueta,ſed longè magis periculoſa: Igitur in dubio, conceſſio Papæ vel Legati, debet intelligi de reſignatione in fauorem conſueta (videlicet pendente a ſolo ipſius reſignantis arbitrio) non autem dependente ab arbitrio procuratoris : niſi ſaltem hoc concedenti expreſſum ſit. Igitur non eſt dobium, hæc tacitum ſubreptionem inducere:& ita ſecundũ opinationem meam, pro Roberto per obitum prouiſo, iudicatum fuit. Tacitum in. ſolet in odioſis ſubreptio eſſe.

410 ¶ Vicesimoquartò quæro , An decedens in poſſeſſione litigioſa dicatur nihilominus decedere in poſſeſſione , ad effectum huius regu. hæc. q. diſtingui poteſt in ſex vel ſeptem caſus, ſed breuitatis cauſa vnã tantũ è multis, quas in regeſtis meis habeo, ſed in vſu verſatiliorem hypotheſim tractabo. Caius & Seius h- Hypotheſis. tigabant in poſſeſſorio beneficij. Seius reſignauit in manu Ordinarij, qui contulit Titio,qui per tres annos poſteſſionem capere diſtulit. reſignante ſemper caolam proſequente , donec mortem fortè Seij vel aliud timens, ſeque ſubrogatum iri cupiens, ne prior titulus ob lapſum temporis ſuſpectus eſſet nouam ſibi reſignationem fieri curauit, & collationem Ordinario, vt eius poſſeſſionem defunctoiam cepit. Interim motitur reſignans , & per eius obitum Mæuius ab Ordinario impetrat. Caius autẽ collitigator, à iudice cauſæ, docto de morte eortimalis inſtrumentiſque tituli tonſuræ & poſſeſſionis iuſtitiæ , manum ad ſui commodũ leuari obtinet, quã leuationem manus præfati Titius per reſignationem,& Mæuius per obitũ prouiſi, mox (hoc eſt infrà annum obitus Seij venẽtes) abolent, & mediantibus ſingulis diplomatis Regis,tumultique exhibitis, vt motis eſt, faciunt ſe reſpectiuè ſubrogari, in ius, litem, caoſam, poſſeſſionem, & inſtantiam defuncti , ſine præiudicio exceptionum inadmiſſibilitatis, tam contra ſe inuicem , quam erga Caium. Quæſtio vicesima quarta.

411 ¶ Deinde iuta ſua diſcutiont. Titius obiicit Mæuio prioritatem datæ,& quòd non per obitum,ſed per reſignationem vacauit. Mæuius obucit Titio , quòd neutra reſignatio valet , non prima per hanc regulam quia nunquam publicata fuit , & reſignans in eodem ſtatu veteſque repũratione motruus eſt,nec etiam ſeeũda, propter primam: deo non potuit iterum vacare nec conferri , etiam ſi reſignans obiert infrà menſem ſecũdæ. Caius autem vtique communiter obiicit vetetes exceptiones de defectu iuris Seij defuncti , & particulatitet cõtra Titium quòd non eſt admiſſibilis ad poſſeſſorium propter ſilentium , nnn ſolùm anni, ſed etiã triennij : ita quòd cõtra eum exquiſiuit ius decreti *de pacificis*,& ſortè diploma regiũ ex ſtilo ad fines dicti decreti obtinet. Contra Mæuium autem particulariter obiicit defectũ nttuli: quia non vacauit per obitũ,ſed per antiquam reſignationẽ Mæuij. quia ex tunc omnẽ titulum & poſſeſſionẽ perdidit,*c. accepta de reſt. ſpoliat.* Et quod Titius poſteſſionem tanto ſilentio perdidit , nec recuperare potuit per ſecundã collationem nullã , ex ſecunda reſignatione defuncti , qui iam ante tres annos omnem titulum & poſſeſſionem ipſo iure amiſerat. Cæterũ quod non eſt locus hoie reg. ex quo à tempore primæ reſignationis Seius nullo modo poſſedit , nec etiam in poſſeſſione fuit , ſaltem pacificè, Caio ſe poſſeſſorem contendente : & ſic quod Seius non videtur deceſſiſſe in poſſeſſione. Et quod in be-

neficialibus poſſeſſio litigioſa non habetur pro poſ-
ſeſſione : vt not. in *c. de multa de præb.* in *c. licet canon. de elect.* in 6.

412 ¶ Dum autem hi tres ſeſe circum agunt in hoc labyrintho, Caius moritur, vel reſignat Romæ, vbi Sempronio confertur eum clauſulis *quouiſmodo, & ex cuiuſcunque perſona*, & in ius, poſſeſſionem & inſtantiam Caij ſubrogatus, vnà alios excludere non ſolum ex veteri iure Caij, ſed etiam ex iure nouiter quæſito per clauſulas *quouiſmodo*. Videſne denſiorem caſuum & ambiguitatum ſyluam quam in q. 19. me certè proſixitans apprimè tædet, & quædam in his vtilia, omittere cogunt vrgentiora negotia, quæ me aliò trahunt. Quare diſputatione omiſſa breuiter & deciſiuè procedam, & non inquiſito ſed præſuppoſito veteri iure Seij valido (vel aliàs in omnes caſus Sempronius vinceret) ſat eſt diſcutere inter Titium & Mæuium.

Diſtinctio. 413 ¶ Et diſtinguo : Aut Seius incumbebat poſſeſſioni, non autem Caius. & tunc Mæuio beneficium adiudicandum, quia Titius non ritè publicauit. Non enim adhuc ſufficit poſſeſſionis vulgata & defunctoria apprehenſio, quam pragmatici vocant poſſeſſionem iuris, ſcilicet conſeruandi. Et quamuis Titius eſſet infrà tempus publicandi moriente Seio, inſpecta vltima reſignatione : ſatis eſt quod non erat infrà tempus, inſpecta prima reſignatione. Amplio etiam ſi Seius tempore primæ reſignationis non incumbebat poſſeſſioni, vel nullo modo poſſidebat, ſi tamen poſtea poſſidere cœperit, vel ſaltem incumbere poſſeſſio, etiam poſt litem motam, putà obtinendo & exequi faciendo ſententiam prouiſionalem fiduciariæ poſſeſſionis quam recredentiam vocant, quia à tempore dictæ poſſeſſionis etiam prouiſionalis, incipit currere tempus publicandi, & non priùs ex mente huius regulæ. Et ſi poſt menſem dictæ poſſeſſionis realiter incubuerit deceſſerit Seius, non ſacta publicatione ſolenni per Titium : ius Seij non per reſignationem, ſed per obitum virtute huius regulæ vacauit. Secus ſi non eſſet menſis lapſus à tempore dictæ realis poſſeſſionis : & multo magis 414. ¶ ſi Seios nunquam realiter incubuit poſſeſſioni : Quod eſt ſecundum & principale membrum diſtinctionis : quo caſu vincet Titius in iure Seij, non in vim ſecundæ (quæ ab initio non valuit) ſed in vim primæ reſignationis de iure communi, ceſſante hac regula. Amplio etiam ſi Caius ſemper incubuit & incumbat poſſeſſioni. Nec tunc obſtat Titio quòd non veniat infrà annum : imò nec infrà triennium primæ ſuæ collationis : & ſic quod non ſolùm non poteſt ſubrogari in vim ſecundæ, quæ non valet (vt dictum eſt) ſed nec etiam in vim primæ reſignationis, in hoc iudicio poſſeſſorio, quod eſt annale : præſertim propter multa ſupremi noſtri Senatus areſta, contra petentes poſt annum ſubrogari, lata : vt in publicis cauſarum diſceptationibus 415 ¶ die Iouis 8. Ianuarij anno ſeſquimilleſimo decimo quarto, inter fratrem Iacobum de Pontingus actorem in duabus literis Regis ad finem ſubrogationis, ratione prioratus de Roſny : & Ioannem du Drac canonicum Catnorenſem reum. Dictus Ioannes du Drac poſſeſſor vel incubator d. prioratus poſſeſſorio conuentus per quendam cognomine Seneſchal coram præſide Pariſienſi, recredentiam, quam vocant, obtinuit : dictus Seneſchal appellauit Senatum : vbi concluſum fuit in cauſa appellationis, ſaltem proceſſus receptus ad iudicandum. Quo facto dictus Seneſchal reſignauit, per quam reſignationem collato facta eſt d. Iacobo, qui ſeptem annos ſilet, eandem literas Regias ad Senatum obtinet ad finem ſubrogationis in locum reſignantis, in forma communi : deinde aliàs literas Regias ad ſitem reſtitutionis à lapſu temporis, prætendens reſignationem & collationem ſibi factam ignoraſſe : & quòd in ea curia poſt cõcluſionem in proceſſu ſcripto (verba ſunt ſua) non eſt locus interruptioni nec peremptioni inſtantiæ, per areſtum dictus Iacobus excluſus à ſuis literis, & ſubrogatione petita, & condemnatus in expenſas inſtantiarum dictorum reſcriptorum.

Poſſeſſionem. Poſſeſſor fiduciarius. Subrogatio nõ datur poſt annum. Areſtum.

416 ¶ Sed non obſtat illud areſtum, non propter ſeptennalem negligentiã petendæ ſubrogationis quia idem iudicatum fuiſſet ſi minori tempore non minus anno dilatum fuiſſet : non etiam propter ſeptennalem poſſeſſionem tei in vim ſententiæ prouiſionalis : quia idem ſi per annum, etiam ſine iudicis authoritate poſſediſſet. Sed punctualis areſti ratio fuit, quia reſignans proſecutus non erat : & ſic poſſeſſione, lite, & inſtantia reſignanns per reſignationem extinctis, Io. pacificus poſſeſſor manſit vltra annum. Non obſtat quòd in curia poſt concluſionem non eſt interruptio nec peremptio : quia verum eſt primò poſtquàm plenè concluſum eſt : ita quòd nihil reſtat per partes agendum : ſecundò verum eſt ex ſolo lapſu temporis : ſecus ſi inſtantia aliunde pereat, putà naturalem vel ciuilem habentis ius & poſſeſſionem perſonalem, nec ad hæredes vel ſucceſſores tranſmiſſoriam : vt in beneficiis eccleſiaſticis, vt dixi ſup. eod. num. 27. quia tunc neceſſariò perimitur inſtantia, nec interrumſa redintegratur parte inuita, niſi infra annum. Hîc autem non fuit interruſſa, ſed ſemper continuata & proſecuta per reſignantem : quo fit vt Caius qui ſemper imperitus fuit, non poſſit exceptione annali vti : quia non fuit pacificus.

Areſtum. 417 ¶ Sed fortiùs pro Caio vrgere videtur areſtum in claſſe inquiſitionum dictæ curiæ latum die viceſimatertia Iunij, anno ſeſquimilleſimonono inter fratrem Ioan. *du Reffuge*, actorem in duabus ſimilibus literis Regiis, ad finem ſubrogationis ratione prioratus de Sauuiniaco & Petrum Mariæ famoſum in eodem Senatu aduocatum, & fratrem Goffredum de Ambaſia reos. Lis erat coram præſide Pariſienſi conſeruatore priuilegiorum ſcholæ, inter Matthæum Galteri doctorem Sorbonicum actorem, & dictos Petrum & Goffredum reos. Actor tantùm obtinuit beneficium ſequeſtrari, lite ad omnes fines conſtituta : Actor ſumptus & moleſtias lis incertæ & contra potentiores pertæſus, reſignauit in fauorem dicti Ioan. ſui ſollicitatoris : qui nomine domini cedentis aliquantum proſecutus, cauſam vltra annum interruptam reliquit, deinde dictas literas è Cancellaria regia ad finem ſubrogationis & reſtitutionis temporis lapſi impetrauit : quod præfati tei impedierunt, allegantes Galterum ante biennium reſignaſſe, & ſic omne prætenſum ius & poſſeſſionem eius ex tunc vacaſſe : inſtantiam quoque lapſu anni peremptam, nec Ioan. vtpote ſollicitatorem vllam excuſationem aut ignorantiam prætexere poſſe, & lite ſuper hoc iuridicaliter conſtituta, per ſententiam præſidis d. teſcripta homologando, Ioan. in ius & locum d. Galteri ſubrogatus fuit, expenſis in definita reſeruatis. Rei Senatum appellarunt, vbi dictum fuit præſidem malè iudicaſſe, & emendando dictus Ioan. declaratus inadmiſſibilis ad d. ſubrogationem petendam, & in expenſas inſtantiæ principalis ſcilicet ſuper d. literis coram præſide actæ) condemnatus. Et tamen propter præſumptionem ſententiæ excuſatus ab expenſis cauſæ appellationis, quòd ſcilicet excuſare appellatum ab expenſis cauſæ appellationis) tunc, & vſque ad annum ſeſquimilleſimum triceſimum frequentiùs fuit in d. Senatu quam *decuerit*. (vt vidi.)

Areſtum.

418 ¶ Sed certè in d. areſto reſignans non poſſidebat : ſed contra poſſeſſorem agere cœperat, nec aliud obtinere poterat quàm ſequeſtrum. Ideò deſperans reſignauit proprio in eadem cauſa ſollicitatori : quod ſuſpectum & odioſum eſt, quia *l. quiſquis § præterea, C. poſtul.* prohibens aduocato contrahere cum clientulo, locum habet etiam in procuratore & ſolliciatore, qui onus cauſæ in fide ſua ſuſcepit, vt areſto huius Senatus in publicis cauſar ũ actionibus iudicatũ fuit, die 6. Iulij anno ſeſquimilleſimo decimoquarto, pro Bal-

Arrestum. thazaro de Carlat petente reſciſſionem contractus, eontra magiſtrum Ægidium Cournn reum orante pro actore clariſſimo viro domino Matthæo Chartano, aliàs Quadrigario totius togæ noſtri ordinis antecessore conſultiſſimo & eruditiſſimo. Tum vltra annum poſt dictam ceſſionem, his erat deſerta per reſignatem: rei verò non ſolum ſine aduerſario, ſed etiam ſine lite vltra annum, & conſequenter habebant ius petendi ſibi leuari manum iuſtitiæ, licèt non periſſent: quia ignorabant aduerſarium eeſſiſſe, & pnuſquàm reſciuiſſent, dictus Ioan. penetrat ſe ſubrogari, quæ noua inſtantia præiudicialis erat ad officium iudicis quo leuario maous peti poterat: ſed interim rei nou minus iuris habebant. Et conſequenter ſicut dictus Ioan. non fuiſſet admiſſibilis ad intendãdum interdictum *vti poſſidetis* nomine ſuo, poſt illum annum: ita non erat admiſſibilis ad petendam ſubrogationem poſt annum, vnde iuncta dicta prohibitione iuris, & ſiniſtra ſuſpicione excluſus fuit.

Matthæus Quadrigarius.

419 ¶ Sed hic Caius non erat interim in poſſeſſione & ſi erat, his ſemper fuit contra ipſum conõnuata per Setum reſignantem: quod ſufficit ad hoc vt Caius oon poſſit ſe dicere poſſeſſorem pacificum annalem contra Setum, vel eius reſignatanum, nec impedire reſignatanũ ſubrogari in iure, poſſeſſione, & inſtantia Sen, in eo ſtatu in quo eſt. Et ita fertvſus & praxis iudicialis in hoc regno, quæ rationabilis eſt, vt dixi in conſue. Pariſ. tit. 3. quinetiam iure fundata, per tex. in c. a. io 2. reſponſo, *vt lite pendente.* in 6. vbi ſi altet litigantium ſuper beneficio, cedat vel decedat, quamuis inſtantia mero iure non tranſeat in hæredem vel ſucceſſorem cedentis vel decedentis: tamen non eo ipſo extinguitur, ſed debet continuari & finiri cõtra ſuperſtitem. & tex. apertiut in clement. 1. §. *ſi verò*, eo. tit. vbi loquitur indiſtinctè, ſiue poſſeſſor, ſiue petitor decedat. Et ad hoc, videlicet ad ſubrogationem in lite, admittuntur omnes quorum intereſt, in eo ſtatu in quo lis eſt, & gloſ. pen. & omnes canon. in d. c. 2. gloſ. in verbo *interſit.* & omnes in d. clement. 1. exemplificãt in electore, patrono, vel expectãte. Nec dubium quin multò fortius exemplificaſſent in eo cui de iure defuncti vel cedenti facta eſſet collatio, niſi hoc per primum reſponſum d. capit. 2. vetitum fuiſſet lite pendente fieri. Si enim expectans qui non habet ius in re, ſed ad rem: poteſt tamen & debet admitti, & in eodem ſtatu in lite ſubrogari loco cedentis vel decedentis, vt omnes etiam de iure fatentur: quantò magis habens ius in re, præſertim illud omnino idem quod decedens vel decedens habebat, & quale ceſſione vel morte admiſit?

c. ſi hi contra quos vt lite pendẽ in c.

420 ¶ Illud autem primum reſponſum d. cap. a. reſpit ſtilum & modum antiquum præteritæ Eccleſiæ, cum ſeuerior eſſet diſciplina in collatione beneficiorum Eccleſiaſticorum, quæ ſenſim labefieri cœpit, opera certè & induſtria ſummorum pontificum, qui vt diximus in reg. præcedente, n. 40. cum ſequent. promiſcuis & celerrimis ſuis præuentionibus, omnem ordinem & politiam Eccleſiaſticam circa hæc confuderunt: nec ipſi iura, etiam à prædeceſſoribus ſuis nec à concilijs quidem ſtatuta, vt in *c. nulla de conſ. præben.* 11. qui. 1. c. *peruenit* ſeruarunt, quantùm ad tenorem & diſpoſitionem principalem: ſed bene quantùm ad eandem omnium decretorum & ſtatutorũ reſolutoriam, *ſi Papæ libeat*, vt in clemen. 1. in fin. ibi *ſalua tamen in præmiſſis omnibus Romani pontificis poteſtate ad quem plena eõ libera eõc. vt lite pendent.* vnde in d. clement. 1. primum reſponſum d. c. a. repetitur quidem & confirmatur, non tamen abſolutè, ſed addito verbo, de iure (ſcilicet poſitiuo) reſolubilit & pendenie a nutu Papæ in d. clauſula *ſalua tamen.*

Curia Papæ.

421 ¶ Notum eſt enim quòd etiam tempore Clem. V. qui ferè immediatè ſucceſſit Bonif. VIII, authori, d. c. *ſi contra quos.* in Cancellaria Papæ expediebantur

A literæ per viam ſubrogationis, nulla facta mentione vacationis: ne per viam & formam apertam nouæ prouiſionis, videretur directò fieri contra d. c. 2. vt refert Bonifac. de Vitalinis in d. Clem. 1. col. 3. n. 42. *vt lite pendẽ.* & ſic cum paſſim ab eis concederentur literæ ſubrogationum, nõ ſolùm ex parte actoris (quod Io. And. Geminian. Philippus Francus in d. c. 2. admittunt) ſed etiam ex patre rei & poſſeſſoris, tandem primum reſponſum d. c. 2. in deſuetudinem abut, & conſequenter poteſtas prouidendi vel conferendi quæ interdum patronis & prælaris Eccleſiaſticis (nunquam laicis, quos dicto c. *ſi hi contra quos.* non ſic ligauit) interim ablata erat, & ſoli Papæ ſeruata, per clauſulam finalem dicta clemennna prou. ad eoſdem Ordinarios, vt priùs redit.

Reſpõſum 1. c. ſi hi contrà quos deſeruit etiam in curiâ Papæ.

B 422 ¶ Et ita notoriè obſeruatur vt quicunque Ordinarij non minus per obitum, ceſſionem ſimplicem cuiuſuis litigatoris, ſiue actoris, ſiue rei, quàm pacifici poſſeſſoris libere ſtatim confetant, imò conferre feſtinent, ne a Papa legariſve ſius præueniantur: & conſequenter vltimum reſponſum dicti c. a. extenſionem recepit, per paſſinani utterpretationem d. diſſuendinis, & reditus in antiquum ius, & ſic hodie non ſolùm quilibet per ceſſum vel deceſſum cuiuſuis litigatoris a Papa promiſſus, deber in locum defuncti vel cedentis in lite in eodem ſtatu ſubrogari & admitti: per tex. in dicto cap. 2. in fin. & in dicta clemen. 1. §. *ſi verò vt lite pendẽt* Et quamuis in lubus poſſeſſoris in hoc regno ſoleant ad hoc impetrari literæ ſubrogationis à Rege: tamen non ſunt literæ gratiæ, ſed ſimplicis & communis iuſtitiæ, prout etiam in Cancellaria inſtantiæ cuius pro ſtylo conceduntur.

Literæ ſubrogationis.

C 423 ¶ Vnde in penitono & foro Eccleſiaſtico non opus eſt reſcripto Papæ: ſed prouiſus de iure cedentis vel decedentis poteſt iure cõmuni etiam poſt annum vel biennium reſumere litem in ſtatu ſuo loco deceſſoris, ſicut ante dictum c. 2. imò etiam per tex. in dicto c. 2. in fiu. & in d. clem. 1. & *ſi verò.* etiam ſi per iuta præcedenoa non iciuſſet. In foro aotem ſæculan in poſſeſſorio, quia poſſeſſorium eſt annale, non admittitur nolens reſumere vel ſubrogari poſt annum, ſcilicet inſtantiæ per ceſſum vel deceſſum decedentis eius reſpectu extinctæ, deinde per annum neglectæ: quia vt dixi ſuperſtes cenſetur annalem pacificam poſſeſſionem contra eum acquiſiuiſſe.

D 424 ¶ Vnde ſecus eſt ſi ſucceſſor de facto poſſederit vel poſſeſſioni incubuerit: quia tunc quandocunque poteſt litem reſumere, vel ſeſe ſubrogari facere contra dictos ſuperſtites ſi velit. Non com tenetur, quum ſe poſſeſſione ſua rueri poſſit, ſi impetatur. Cærenim poſſeſſori non imputatur lapſus temporis, imò tempus ſemper currit ad commodum poſſeſſoris, detu ẽs autem ſiue poſſeſſioni incumbens nomine ſuo, verus eſt poſſeſſor: talis etiaon ſi non alleger, præſumitur per Ioan. Andr. Gemin. & alios in *d. c. ſi hi contra quos.* per glo. & doctor. in *l. ſtipulato iſta habere licere. §. hoc quoque. de verbor. obligatiõ.* Nec abs re dicta ariella & verbum intellectum d. c. ſi hi contra quos nouẽ declarati: quoniam multos in his errare vidi, radicẽ cauſaſque rerum ignorantes, præſertim circa dictum areſtum *Du Reſſinge*, quod imperiti pro regula generali malè citant, cum limitetur ad cauſam & rationẽ quam dixi: quæ etiam in contextu d. areſti expreſsè narrantur vt etiam tenui ſuper ſtylo Parlamenn, parte 7. nu. 91.

Tenent cum ſit commodo poſſeſſoris.

E 425 ¶ Habes etiam confirmatam ampliationem ad ſecundum membrum diffinitionis noſtræ ſuprà numero 416. & num. 419. videlicet quòd continuatio litis facta non ſolùm per reſignantem incumbentem poſſeſſioni contra non incumbentem poſſeſſioni (de quo phanaticum eſſet dubitare) ſed etiam per reſignantem non incumbentem, etiam contra incumbentem poſſeſſioni, etiam in iudicio poſſeſſorio impedit præſcriptionem anni, ſiue conſeruat ius reſi-

gnatarij, vt nnn obſtante anno lapſo à reſignatione, collatione & poſſeſſione ſua, petere poſſit ſe ſubrogari loco reſignantis in eo ſtatu qui eſt tempore petitæ ſubrogationis, & non tempore reſignationis.

Acts cum reſignante nocent reſignatario.

416 ¶ Quod rurſus confirmo per conſtitutionem Regiam anni 1549. §. 64. vbi ſtatutum eſt quod omnia acta & iudicia facta & lata contra reſignantem qui pendente lite reſignauit, valent: & nocent reſignatario, & contra eum ſunt executoria. Quod ego amplio primò, ſiue reſignatarius ſciat, ſiue ignoret litem agi etiam ſi pupillus ſit, vel in furorem inciderit. Habet enim cauſam lucratiuam ab eo vel eius facto qui iam erat in lite: & ſic cum onere litis. aduerſarius enim præſto reſignatario cenſetur creditor & oneroſam cauſam habere. Amplio ſecundò etiam in reſignatario ex cauſa oneroſa, putà permutationis, tum quia ſibi imputare debet quòd non inquiſiuit cũ quo & qua de re contraxit, *l. qui cum alio. de regulis iur.* tum quia comparere debuit, ſeque loco cedentis ſubrogari facere vel adiungere: aliàs conſentire cenſetur vt geſta valeant: tum quia ſi cedens ſuccumbat, ſemper iſte ad priſtinũ ius & beneficium ipſin iure reuertetur, vt ẽ. eod. num. 187. & ſic non certat de cauſa oneroſa nec de damno, ſed de lucro, vt ſuprà eodem. Amplio tertiò, etiam in prouiſo per ſimplicem reſignationem vel abdicationem reſignantis, quamuis iſte nihil capere videatur à reſignante, ſed tantùm à ſuperiore per not. ſup. in reg. *de infir. reſignan.* & ſup. eod. n. 33. quia conſtitutio non diſtinguit, & fraudes fieri poſſent. Amplio quartò etiã ſi reſignans ſuccumbat per contumaciam, in quem etiam poſt reſignationem incidit: quia nihilominus imputatur reſignatario qui venire debuit, ſaltem cauſam lucratiuam prætendit, quæ cedere debet, & fauori aduerſarij de damno vitando certantis, & fauori publicorum iudiciorum, ne eluſoria ſit.

417 ¶ Limito primò ſi reſignatarius allegare & probare velit enlluſionem: quia tunc eùm etiam dolum victoris arguat, non habet locũ conſtituto, quæ tion intendit colluſionibus & dnlis indulgere. Limito ſecundò ſi reſignans non iudicio contradictorio, nec per ſolennem contumaciam, ſed voluntariè ſuccũbit, putà conſentit aduerſarium manu teneri, & ſentẽriam diffinitiuam pleni poſſeſſorij de conſenſu ſuo illi adiudicari. Tunc enim neque fauor publicorum iudiciorum verſatur, quum ſit magis contractus quàm iudicium, *l. 2. C. communia vtriuſque iudic.* Bald. in addit. Specul. *de inſtit. edi.* nec etiam fanor aduerſarij de dãno certantis: quia hoc caſu de lucro certat: imò hoc caſu nnn ſolum verus dolus eſt ex parte reſignantis, ſed etiam dolus re ipſa ex parte aduerſarij, dictam ſententiam & vilitatem de conſenſu reſignantis qui nihil amplius habet: & ſic à non domino recipientis, aut veritate agnita tenere volentis. Et hanc concluſionem cum dicta tertia ampliatione, & duabus limitationibus prædictis ad dictæ conſtitutionis interpretationem diſertè, doctè, & ſplendidè in medin Senatu propugnabat clariſſimus & conſultiſſimus ille do. Petrus Seguyerius, Regius in eodem Senatu patronus, nunc autem præſes digniſſimus in cauſa beneficiali è Prætectura Rhemenſi in eodem Senatu publicè & frequentiſſimo auditorio diſceptata, die Lunæ 24. Nouembris anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo, vt præſens vidi & audiui.

Do. Petrus Seguyerius.

Acta cum reſignante profunt reſignatario.

418 ¶ Quòd ſi acta & iudicata cum reſignante poſt reſignationem nocent reſignatario, ſiue ſcienter diſſimolanti, ſiue igooranti, ſiue etiam mentis impoti, multò magis ſaltem æquè proſont. Et in hoc neceſſariò dicta conſtitutio interpretationem paſſiuam, quæ ſemper admittitur, vt dixi ſuprà, recipit a notoria reg. iuris communis: quòd quibus nocerent acta & ſententia inter alios geſta, eiſdem proſunt: iuxta l. *ſecundùm naturam. de reg. iuris.* Fulg. Ludo. Raman. Iaſ. *l. idem eſt. de iureiurando.* Innocen. in *c. cùm am* *quæ.* & ibi latè Fely. *de teſtib.* Alexan. in *l. ſepe.* col. 53. *de re iudic.* & in conſ. 61. num. 9. lib. 2.

419 ¶ Redeundo ad diſtinctionem noſtram ſuprà num. 413. ſi Seius incumbat poſſeſſioni ſaltem per vltimum menſem, locus eſt huic regulæ, & ſic Tino ab vtraque reſignatione excluſo, Mæuius per obitum ius Seij obtinet. Si verò Seius non incumbebat poſſeſſioni, & ſic non deceſſit in poſſeſſione, ceſſat regula, & ſic Titius obtinet ius Seij de iure communi. Non ergo refert quantùm ad hanc regulam, an poſſeſſio ſit litigioſa vel non, nec an ius verum, ſeu beneficium ipſum abſolutè, an verò ius pretenſum duntaxat reſignetur: ſed an reſignans de facto poſſeſſioni incumbat, & in ea poſſeſſione poſt tempus publicandi huius regulæ decedat, vt tunc reſpectu prætendentium ius ex reſignatione locùm habeat hæc regula, aliàs maneant in iure communi. Quod ergo dixi incumbere poſſeſſioni, intellige ſiue pacificè, ſiue lingioſè, etiam per formam prouiſionis fiduciariæ, quam pragmatici recredentiam vocant. Idem ſi incumbens poſſeſſioni paſſus ſit ſententiam ſequeſtrationis ſed verbalem tantùm: vel ſi realem, non tamen executa fuit.

420 ¶ Verbalis enim ſequeſtratio non minùs prodeſt, & præſumptiuè confirmat ius detentoris, quam ſententia prouiſionis fiduciariæ: imò magis, quia per illam non oneratur ſanſdatione, prout in ſententia fiduciaria per ſententias iudicum inferiorum à ſupremo tribunali, pendente appellatione oneratur in hoc Regno, de quo dixi in cõſuetudine Pariſ. titu. 3. Quod autem ex emplificaui in poſſeſſorio, multò minus dubij eſt ſi tantùm lis erat in petitorio. Et adhuc vt ſit locus huic regulæ non eſt neceſſe reſignantem eſſe in poſſeſſione tempore reſignationis admiſſæ: puta alio tunc poſſidente, quem poſtea euicit & eiecit: ſans eſt quòd poſtea incipiat palam incumbere poſſeſſioni, & in eo ſtatu decedat poſt tempus ad publicandum hîc præfixum, etiam ſi incubatio illa prouiſionalis erat & reſolubilis, putà ſub forma, quam recredentiam Gallici pragmatici vocant.

421 ¶ Amplio, etiam ſi reſignatio facta erat vni ex tribus vel plutibus litigatnribus qui ſempet perſeuerabat in lite, non tamen allegabat dictam reſignationem, nec ſe loco cedentis ſubrogari facit bat: quia ſi reſignans moritur in dicta poſſeſſione poſt tempus publicaodi, vacat omninn per obitum per hanc regulam. Quod nota: quia vidi in facto, & in tegeſtis meis inuenio me cum alijs ante decem annos conſultum de hac quæſtione, cum tres litigarent in poſſeſſorio, & vni adiudicata recredentia qui iam reſignauerat: vel poſtea reſignauit vni litigatorum, qui illam reſignationem tacuit, & morte recredentiatj poſt tempus huius regulæ ſecuta, alter collitigans petebat leuationem manus iuſtitiæ reſpectu defuncti: cotrialis autem impediebat, dictæ reſignationis ergò, literiſque Regiis ad hoc obtentis, petebat ſe loco defuncti ſubrogari, cũ eſſet infrà annum, imò infra trimeſtre obitus? Reſpond. tamen eum omnino excludendum à ſuis literis & ſubrogatione, & condemnandum in expenſas dicti incidentis, propter nullitatem tituli, & reſignationis per hanc reg. reſolutæ, manúmque iuſtitiæ alterì leuandam non obſtante huius impedimento: Sed ſi quis per obitum recredentiari, impetraret, illum vementem infrà annum omnino ſubrogandum, vel etiam quandocunque, ſi poſſeſſionem defuncti apprehendere & cononuare poterit. Et ita mecum concluſum fuit, licèt aliqui dubitarent.

Sententia ſubrogationis non habet vim publicationis.

422 ¶ Sed fortùs dico, quòd etiam ſi dictus collitigator reſignatarius fecerat ſe ſubrogari loco cedentis eo viuo, etiam per ſententiam ad hoc obtentam, quæ in rem tranſierit iudicatam, eámque ſubrogationẽ executus fuerit publicè & iudicialiter inter collitigantes & in iudicio vbi lis pendet: ſi tamen non fecerit eam exequi quantũ ad poſſeſſionẽ facti in loco beneficij,

vel permiſerit reſignantem manere in poſſeſſione A reali corporis beneficij, & in ea decedere, reſoluerut reſignatio cum omnibus inde ſecutis: & verè vacabit per obitum, & ſpectabit ad impetrantem per obitum, ſiue ſit litigator, qui cum lata eſt præfata ſententia ſubrogationis eiu forſan expreſsè acquieuit, vel quiuis alius qui infra annum huiuſmodi obitus poterit poſſeſſionem defuncti, ſi illam nactus ſit, continuare, vel petere ſe loco illius ſubrogari. Quod obtinere debebit, non obſtantibus allegationibus reſignatarij iam ſubrogati, & ſententia per eum obtenta, a qua non habet neceſſe appellare, ſed illa ſententia cum omnibus à dicta reſignatione ſecutis habetur pro reſoluta.

433 ¶ Non quòd acta vel ſententiæ iudicum huius regni etiam ſuper beneficiis Eccleſiaſticis latæ, B poſſint directò annullari vel reſcindi per conſtitutionem Papalem huius regulæ, vel aliud decretum Papæ, quum Papa nullam in dictos iudices & eorum acta habeat poteſtatem, ſitque Rex ſupremus dominus poſſeſſionũ & poſſeſſoriorum iudiciorum, etiam Eccleſiarum & beneficiorum regni ſui, nec Papam vel aliũm ſuperiorem recognoſcat. Sed ex eo quòd dicta ſententia omnino fundata eſt ſuper reſignatione & collatione Eccleſiaſtica, quæ habeat implicitam reſolubilem ſtatum in caſum huius regulæ, eadem conditio in eundem euentum ineſt eidem ſententiæ, quæ intelligitur & limitatur ad fines & limites materiæ ſubiectæ, ſuper qua interponitur. Et ſic eaſdem conditiones & modos recipit, l. *miles* §. *decem.* & ibi Raphael Cumn. *de re iud. cata. l. ex diuerſo* §. *ſi in iudicio. ſoluto matrimonio.* Petrus Auchar. conſilio 248. ad prædicta. col. fi. conſilio 343. *præmitto* & quòd referatur ad intellectum iuris. Baldus, Paul. in l. 1. *C. de negotijs geſtis.* quod uota.

Sententiare. gulatur ſecundum materiam ſubiectam.

434 ¶ Non obſtat quòd ſententia pro veritate habetur, præſertim reſpectu eius contra quem tranſiuit in rem iudicatam, ſi colligator in ſubrogatione victus, poſtea per præfixum obitum impetrauerit. Quia habetur quidem pro veritate, ſed quatenus ſubſiſtit. Cum autem ſecuto obitu reſoluatur defectu requiſitæ publicationis, vt dixi, non debet colligator deterioris eſſe conditionis quàm quiuis extraneus. Et ſic non minus ius prætenſum per obitum impetrare poteſt quàm quiuis extraneus, nec oberit exceptio rei iudicatæ: quia ex noua cauſa quæ poſtea D ſuperuenit rurſus ad eandem rem agitur, l. *ſi mater* §. *tandem. de exception. rei iudicatæ.*

Exceptio rei iudicatæ non obeſt.

435 ¶ Vides quàm larè pateat hæc regula, eſt enim fauorabilis, & ita publicè expedit etiam inquantum opus eſſe extendi. l. *hoc. modo. de condi. ex demon.* Et contrà ſi reſignans tempore reſignationis pacificè & ſine vlla lite poſſidebat, ſed poſtea lis ei per rertium infertur. Siue enim in petitorio, ſiue in poſſeſſorio, aut quouiſmodo, idem eſt, quandiu reſignans incumbit poſſeſſioni. Secus ſi extrudatur, etiam ſi per prouiſionalem tantùm ſententiam vel per ſequeſtrationem: quia tunc non diceretur eſſe, nec mori in poſſeſſione, ſi in eo ſtatu decederet. Fallit ſi probaretur litem eſſe fictam vel colluſoriam. l. *cum hi.* §. *ſi cum his. de tranſactionc* vel ab ipſo reſignatario ſuſcitatam & procuratam in fraudem. Pluta hîc in materia ſubrogationis occurrentia & alia prudens prætermitto, vt tandem manum tollam de tabula, & ſit finis huius regulæ.

436 ¶ Quæ licet in pluribus circunſtantiis differat quàm conuenat cum regula præcedenti: tamen quantùm ad ſcopum & finem principalem, in idem collimant. vt dixi ſuprà eodem numeto 2. & ex eis ſingulæ, nempè duæ limitationes colliguntur ad vltimum reſponſum. c. *ſuſceptum de reſcript.* in 6. vt ibi notaui ſuper text. Quòd autem ad periſerias attinet adhuc in vno ſcilicet in ſubjecto conueniunt, ſed in nouem differunt. Conueniunt in hoc quòd in vtraque requiritur & ſufficit reſignationem eſſe admiſſam ab habente poteſtatem, vt in regula præcedenti numer. 7. & iſta quæſtione 9. cum ſequen. Sed differunt primò in hoc quòd prior regula non verificatur in morte ciuili, ſed in naturali tantùm: vt in illa diximus limitatione 5. numer. 351. cum ſeq. hæc autem regula in ciuili quoque obitu eundem effectum habente procedit, videlicet concurrentibus his quæ nouè diximus, ſupra eod. numero 73. Secundò differunt in hoc quòd in priore reſignatarius ſtatim periclitatur: quòd vſque ad viceſimum diem durat: ſed hîc initio ſecutus eſt vſque ad ſemeſtre, ſi à Papa: vel vſque ad menſem, ſi ab alio prouiſus ſit. Quibus B inducijs lapſis, ſi non ſatisfecerit huic regulæ, periclitari incipit, donec ſatisfecerit, vt ſupra eodem numero 228. Tertio differunt, quia prior nihil interim exigit fieri à reſignatario: cui etiam non prodeſt publicare & poſſeſſionem capere infra viceſimum diem: ſed hæc regula exigit factum & diligentiam reſignatarij, vt ſuprà eodem numero 227. Quartò differunt, quia prior non loquitur in reſignante, qui bene vult ſtatum cum effectu dimittere, & abdicare: vt ibi dixi numero 85. ſed hæc quanquam ſit principaliter inuenta & ſancita (vt prior) contra eos qui nolunt ſtatim cum effectu dimittere, ſed ſucceſſori delecto quaſi hæredi futuro reſeruare: tamen habet locum etiam ſi conſtet quod ſtatim abſque fraude voluit liberè rurſus abdicare, debebat enim poſſeſſionem C quoque de facto dimittere. Quintò differunt, quia prior loquitur in iam acto infirmo: hæc autem etiam in ſano. Sextò illa non habet locum in Ordinario, vt ibi qu. 1. num. 30. hæc autem ſic, vt ſuprà eod. qu. 12. numer. 255. cum ſequ. Septimò in illa inſpicitur data conſenſus, nec prius incipit tempus currere: vt ibi numer. 10. cum ſeq. ſed hic inſpicitur data ſupplicationis ſiue admiſſæ reſignationis: & ſtatim tempus publicandi currere incipit, vt ſuprà eod. numer 215. Octauo in illa toleratur derogatio Papæ, licèt iniquum ſit, & per errorem admiſſum: præſertim in affectis graduatis & nominatis, vt ibi q. 2. num. 130. cum ſeq. ſed in hac nullo modo toleratur, vt ſuprà eod. numero 5. Nonò illa procedit etiam in reſignatione iuris non poſſeſſi: ſed hæc non procedit niſi in D beneficio poſſeſſo per reſignantem, vel cuius poſſeſſioni poſtea per tempus in ea præfixum incubuit, & ſic deceſſit, ſuprà eod. qu. vii. num. 429.

437 ¶ Et ſic finis his duabus potiſſimis cancellariæ regulis. Quod autem tam multa fuerint vſque adeo perplexa & reciprocanubus fluctuum vt argumentorum vndis, Euri pimore, inſtabilia vltrò, citróque vatiantia, quædam etiam quæſtiones tam aculeatæ & intractabiles, vt horridis hiſtricibus comparatæ ſint ſupra eodem numer. 112. in cauſa eſt, quod intra quidem ciuilia pet puncta rationis facta ſunt, vt ait Paul. Caſtren. ſolo generis humani intuitu. & tranquillitatis reipublicæ & ad decalogi ſaltem ſecundæ eius tabulæ executionem & obſeruantiam. hîc mentem ſubit hiſtoria quam Ægidius Bellameranus temporis ſuis teſtis oculatus refert in c. *indecoram de erat. ex qualita. præſcend* num. 5. dicens, Ioannes Nicoti doctor legum maximus poſtquam legerat viginti quatuor annos & vltra factus Epiſcopus Aurelianenſis, optimè rexit per decem annos & vltra, & adhuc bene regit, interrogatus quomodo tam bene regebat? Reſpondit, & bene, quod hoc didicerat à legibus impenalibus, in quibus omne bouum regimen continetur. Hactenus Ægid. Bellameta. contra vetò noua iura ponuficia per puncta ſeu potius hamos piſcaturam auri & argenti facta ſunt, teſte beato Bernardo, abba. Clareuallenſi, qui ante quadringentos an-

P regul. de in. & de ſubrogatis in ob. cum. nimi & in nouem diſſimum.

nos videns Eccleſiæ Romanæ prælatos ſenſim corrumpi, exclamabat, Quis mihi det antequam moriar, videre Eccleſiam Dei mei, ſicut in diebus annquis quando Apoſtolici laxabant retia in capturam animarum, non in capturam auri & argenti? &c. In declamationibus & conciombus, quæ ſi hodie beatus Bernardus viueret, & ſcriberet, non minoribus, ſed grauioribus quàm ipſe, contitiis ab illis impeteretur. Sed ſi hodie viuens, res adeo deprauatas cerneret, quantis putas fulminibus intonaret? Sciunt omnes cordati me tanta moderatione vſum eſſe, vt citra veritatis negationem, aut adulationem, mitiùs aut lenitùs fieri nequiuerit. Cùm ergo pro multis bonis operibus non ſolùm ingratitudinem, ſed etiam diras contumelias experiar, exemplis ſanctorum & bonorum omnium me conſolor, & maiorem in Deo qui via eſt, veritas, & vita, ſpem concipio videat Deus & requirat, citò fiat.

438 ¶ Materiæ mandatorum addenda eſt quæſtio, de qua bodie à regiis fiſci in ſenatu Rothomagenſi patronis conſultus fui. Quidam ſæcularis mandatum impetrauit ad abbam & connentum Voldrienſem communiter vel diuiſum ab iſto pontifice Paul. IV. qui appoſuit clauſulam, *per ſæculares obtineri ſolita*: prouiſus per ordinarium Senatum Rothomagenſem appellauit à dicto mandato vel eius executione tanquam ab abuſu: Regius procurator, & fiſcales patroni dicti Senatus dubitabant an deberent adhærere appellanti propter nouam illam clauſulam (*per ſæculares obtineri ſolita*) quæ non eſt ſolita apponi, nec eſt in forma concordati. Ego dixi clauſulam illam non eſſe contra formam pragmaticæ, nec contra formas conſtitutionum regiarum Ludouici XII. quæ ſeruantur in Neuſtria, non autem concordata Franciſci & Leonis X. quæ non fuerunt recepta in dicto ſenatu Rothomagenſi: illi verò protulerunt edictum quoddam Franciſci in dicto ſenatu publicatum, quo idem Rex tanquam Neuſtriæ dux ſtatuebat ibi iudicari mandata ſecundum formam dicto concordato inſertam: Tum ego reſpondi dictam clauſulam nullo modo eſſe contra formam concordati: ſed illi potiùs conformari. Quia in exemplari mandati nihil eſt de forma, niſi quòd apponitur vt minus lædatur ius commune, vel vt minus grauari poſſit Ordinarius, ſed tantùm abeſt vt hæc clauſula iuri communi in aliquo deroget, vt prorſus illi conformetur, & ea expreſſa non plus grauaret Ordinarius, quàm ea omiſſa: ergo non magis eſt contra vel prætet formam, quam ſi adderetur clauſula, nbi clerico titè ordinato, de legitimo matrimonio procreato, vel prouiſo quòd non ſis irregularis, & intelligas idioma loci in quo beneficium adminiſtrationem habens ſitum est: hæc enim & ſimilia omiſſa ſaris à iure communi ſupplentur, & expreſſa nihil detrahunt iuri communi nec libertati Ordinariorum.

¶ 439 Nec obſtat quod aliqui cauſificantur per illam clauſulam mandatum vltra formam concordati extendi, & mandatarium ſæcularem habilitari & diſpenſari ad beneficium regulare, ſi quod per obitum ſæcularis vacaſſet, hoc enim ridiculum eſt, Tum quia diſpenſatio non fit niſi expreſſe dicatur. Old. q. ccc. xxv. cum tribus ſeq. Oſtien. in c. *venient. extra. de filiis presbyterorum.* Ioa. Calderic. conſil. viij. ſub tit. *de reſcript.* conſ. 22. ſub nimlo *de regularibus* Pau. c. *dudum* 2. col. 4. *de elect.* Philip. Dec. in c. *ſi quando.* colum. 2. c. *cæterum.* col. 2. *extra de reſcript.*

440 ¶ Tum quia illa clauſula neceſſario intelligitur de beneficio ſæculari vel de regulari tedacta ad ſeculare per ſpatium 40. annorum iuxta c. *cum de benefici. de præb.* in 6. videlicet quando per ſæculares rectum & poſſeſſum fuit tanquam ſæculare in titulum, ſecus ſi in commendam: quia tunc etiam per 500. annos non mutatur naturam: quia commenda nihil aliud eſt quam cuſtodia vel depoſitum ſtatum antiquum non interrumpens, ſed conſeruans.

441 ¶ Vnus autem conſultiſſimorum noſtri ordinis dixit eſſe abuſum in alio, videlicet ex eo quod in dicto mandato omiſſa erant illa verba, veſtræ vel alterius eccleſiæ, ego verò dixi nec in hoc quidem peccatum eſſe, triplici ratione. Prima quia monaſterium non eſt eccleſia, ſed ſidla monachica vel cœnobium non habens eccleſiam, ſed ſubiectum eccleſiæ non tantùm dioceſanæ, ſed parochianæ, niſi quatenus exemptum ſit aut priuilegiatum quod non præſumitur 10. quæſt. 1. per totum. *c. alia cauſa eſt. c. eccleſia. peruenit c. qui vere. c. adiectum.* & per totum 6. quæſt. *1. peruenit. c. cognouimus.* & per tot. 18. quæſt. 2. ideo verba illa, veſtræ vel alterius eccleſiæ, non congruunt, niſi quando ſcribit Epiſcopo vel Capitulo eccleſiæ cathedralis, nec ſunt in forma mandati concordati, niſi vbi mandatur Epiſcopo vel ſuo capitulo aut vtique dirigitur. Secunda, quia etiam ſi fortè monaſterium ſit exemptum & contra canones antiquos habeat iura Epiſcopalia: Tamen etiam citra dictam clauſulam veniunt omnia beneficia, nec ſequitur reſtrictio propter omiſſionem dictæ clauſulæ veſtræ vel alterius eccleſiæ. Quod ſi monaſterium non habeat diſpoſitionem alterius beneficij in aliena eccleſia, ceſſat hæc cauſificatio, & ſi habeat adhuc idem per prædicta.

442 ¶ Tertia quia in omnibus huiuſmodi mandatis quæ non diriguntur Epiſcopo vel capitulo Eccleſiæ Cathedralis, ſed alis prælatis, puta, Abbatibus & ſuis conuentibus, quamuis ſolear apponi clauſula communiter vel diuiſim. Tamen (vt in multis huiuſmodi mandatis vidi) clauſula illa prima de canonicatu & præbenda veſtræ vel alterius Eccleſiæ, quæ eſt in forma impreſſa in concordato, ſemper omitti ſolet. Et mandatum quoad materiam ſubiectam incipit ab illa immediate alternatim ſequenti clauſula, videlicet de beneficio Eccleſiaſtico cum cura vel ſine cura, & ibi ſiquidem pro ſæculari ſcribitur, addunturhæc verba, per clericos ſæculares obtineri ſolita: ſi vero pro regulari ponuntur verba, per monachos dicti monaſterij obtineri ſolita. Et mandata ſub hac forma concepta, nullo modo ſunt contra, nec prætet concordata, ſed legitima & valida, vt ſemper conſului. Ex quibus pto mandatario concluſi.

443 ¶ Sed nuuc occurrit valde neceſſaria q. in praxi quam nuper vidi in facto. Nicolaus Tiercelin abbas ſancti Nicolai Andegauēſis reſignauit in fauorem Philippi inſequendo concordatum a Papa homologatum, quo inter alia cautum eſt, vt Ludouicus in partem penſionis retineret collationem vel præſentationem omnium beneficiorum a dicto monaſterio dependentium alternatiuè cum dicto Philippo, An ſinguli poſſint grauari huiuſmodi mandato Papiſtico? videretur quod ſic, quia tam authoritate Papæ ſunt effecti duo diuerſi collatores beneficiorum dicti monaſterij quilibet in ordine ſuo & ita multi cenſebant per not. Ioan. Andre. Gemina Philip. Franc. in *c. cum in illis de præben.* in 6. breuiter contrarium reſpondi, quia imò non ſunt duo collatores, ſed vnus tantùm. Non enim fectum eſt beneficium nec diuiſa dignitas contra. *c. maioribus. extra. de præben.* ſed tantum alicui reſeruata penſio, veluti pars fructuum vel vſus fructos.

444 ¶ Et ſic ſemper mandata dirigi debent Philippo ſiue abbati ipſi, non autem penſionario, & tamen vtrumque ligant non tanquam duos collatotes ſed tanquam vnum; & inſinuatio mandati facta Philippo vel eius vicario ligat penſionarium abſentem & ignorantem qui non habet partem fructuum, niſi

cum onere ſuo, & idem dico de nominatis vel graduans ſimplicibus quibus dicta penſio & concordatum nocere non debent. itaque ſi poſt menſem inſinuationis mandati factæ Philippo vacet beneficium in turno vel ordine penſionarij, ſpectat ad damnum ſolius penſionarij qui non habet recurſum contra Philippum. Idem contra pariter ſi turnus vel ordo penſionarij aperiatur in menſe graduan vel nominati ſpectat ad damnum ſolius penſionarij, & contra pariter dico quòd requiſitio non eſt facienda ab alio quam ab ipſo naturali prælato, ſiue beneficium cadat in eius ordine, ſiue non. Non tamen nego quin poſſit fieri à penſionario: ſed expectans non tenetur illum adire nec recognoſcere.

445 § Secus quando non temporali contractu priuatorum, ſed iure proprio perpetuo ſpectat collatio beneficiorum ad duos prælatos communiter: quia tunc mandatum alteri directum alterum non ligat, ita quòd beneficia ſpectantia ad diſpoſitionem A grauati communiter cum alio, non ſolùm non cadunt in mandatum text. in *c. cum in illo. § vlt. de præb.* in 11. ſed nec computantur in nu. decem vel quinquaginta beneficiorum, niſi vtroque grauato, pura adiecta clauſula communiter vel diuiſim: & tunc nu computetur in nu. decem vel quinquaginta beneficiorum, quæſt. eſt, quam tractat gl. pragmaticæ in titulo. *de collatio.* §. *non tamen intendit* in verbo *decem de collatio.* Mathæus Pachus in tract. *de mandat. Apoſtol.* parte vlt. ſuper text. in verbo *habentem collationem*, vbi malè loquuntur.

446 § Breuiter longa diſputatione omiſſa veritas eſt quod computantur in nu. ſub duplo, hoc eſt duo pro vno, viginti huiuſmodi pro decem, quando alternatio ſpectat ad duos tantum æqualiter: alias pari B proportione & analogia multa hinc inde ſuper prædictis argumentando cumulare potuiſſem, ſed me tædet prolixitatis, & parco tempori ſeuerioribus commentationibus reſeruando.

EPITOME REG. XX. XXVIII. XXXII. & XIX.

1. *Vtraque reg. in ſcholiis.*
2. *Quæſtio prima an reg.28. procedat in Legato? Quòd ſi contra Stepha. Bertran.*
   Omnes Regula Cãcelleria aquè ligant Ligatũ.
3. *Quæſtio ſecunda an in Ordinario? Hæc reg.extracta à iure communi.*
4. *Hæc reg. vt ſua locum habet in Legato: ſed in Ordinario, vt iuris communis.9.*
5. *Hæc reg. in iure naturali & bonis moribus fundatur.*
6. *Nec poteſt à Papa derogari.*
7. *Legatus à latere duplicem habet poteſtatem: vnam iure legationis: alteram ex ſpecialibus facultatibus.*
8. *Qui taliter diſpenſatus eſt, vt ordinarius ei dare poſſit beneficium regulare, legatus ei poteſt commendare, non obſtante reſtrictione vi ſuarum facultatum.*
10. *Non eſt neceſſe collatorem ſcire an & ex qua cauſa beneficium vacet, ſed non licet impetranti feſtinare ante vacationem.*
11. *Idem in gratia motu proprio facta.*
12. *Quæſtio tertia, an fama obitus præcurrentem excuſet.*
13. *Cap. primum de conceſſ. præb. non habet locum inuſtè ignorante 20.*
15. *Sed bene regula de veriſimili notitia.23.*
16. *Differentia inter reg. 20. qua pœnalis eſt: & reg.28. quæ tantùm lucrum aufert.*
17. *Pœna reg.20. non habet locum in currente in vita, niſi collatio. in habuerit in vita.*
18. *Pœna non habet locum, niſi iure exprimatur.*
19. *Sine titulo ſe intrudens in beneficium viuentis, efficitur inhabilis, ſiue habeat iuſtam cauſam putatiuæ vacationis, ſiue non.*
   Dantis operam rei illicitæ imputatur, quicquid inde ſequitur.
21. *Rumor non præſtat iuſtam cauſam ignorantiæ.*
22. *Niſi ex iuſtis cauſis, & in loco obitus ortus ſit.*
23. *Tempus veriſimilis notitiæ nunquàm incipit, niſi à vero obitu etiam occulto, non autem à iuſta cauſa putatiui obitus.72.*
24. *Valet collatio, licet mors aut vacatio ſit occulta*
25. *Sed ſi in fraudem occulta ſit, non valet prauētio Papæ, niſi poſt tempus veriſimilis notitiæ à publicato obitu.*
26. *Adhuc in fauorem occultantis, vel cuius gratia etiam ignorantis occultacea fuit, non valet tanquam ſubreptitia.*
27. *Dies ſeptem curſorum à Pariſiis Romam.*
28. *Legatus non poteſt prauenire, niſi iuxta dictas mercatorum.29.31.*
30. *Gallia olim à ſimoniacis vexata.*
32. *Quæſtio 4. trapezitica.*
33. *Trapezites qui non expedit bullas die conuenta, tenetur ad intereſſe.*
34. *Moderandum vt de vſufructu incerta vel alimentis amiſſis niſi contra dolo ſum. 35.*
   Vera æſtimatio beneficiorum Eccleſiaſticorum.
36. *Quæſtio 5 an reg. procedat in reſignatario?*
37. *Verba generalia & vniuerſalia non reſtringuntur.*
38. *Etiam ſi maior ſit ratio in vno caſu quam in alio.*
39. *Duo fines huius reg. 51.*
   Ceſſante vna ratione l. non ceſſat lex.
40. *Irruptio prauentionum: litteræ derogatoriæ, monitoriæ, præceptoriæ, collatoriæ.*
41. *Papæ deſit ſcribere Epiſcopis, vt fratribus, & commiſſeris.*
42. *Cur mandata ſub chorda canabis.*
43. *Io. XXIII primus author huius reg.*
45. *Papa non cœpit prauenire niſi per dietas mercatorum.*
46. *Fraus prauentionum & clauſula* quouiſmodo. 47 48.
49. *Hæc reg. locum habet etiam in reſignatario, etiam ſecundùm Rotam.*
50. *Reprobatur in hoc gl pragmaticæ cũ ſequacib.*
51. *Plures rationes legis præſumuntur.*
52. *Error veritati cedit.*
54. *Verus author glo. pragmaticæ.*
55. *Conſuetudo excuſat à pœna.*
56. *Reſignatarius qui neglexit curam reſignantis infirmi, debet excludi.*
57. *Contra parnas datas.*
58. *Quæſtio ſexta de eo qui ſciebat alium ſimpliciter reſignatarium.*
61. *Sol. inquantum xul niti clauſula* per obitum, *ſubeſt huic reg.*
62. *Specialia non debent multiplicari.*
63. *Quæſtio ſeptima an in omni genere, vacandi? reſpondeo ſic.64.*
64. *Cap. primum de conceſſ. præb. habet locum in omni vacatione.*
65. *Nec poteſt per Papam diſpenſari.*
66. *Ordinarius poteſt conferre vacantia per extrauagan.* Execrabilis.
67. *Appoſitio manus Papæ quando ligat.*
68. *Inutilis prauentio Papæ officit Ordinario.*
69. *Cap. ſtatutum, c. ſi apoſtolica de præb. in 6. ampliantur.91.*

70. *Verisimilis notitia non exigitur in deuolutis lapsu temporis.70.80.*
71. *Nisi esset tempus brevissimum.*
73. *Reg.28. ampliatur, sed non limitatur.*
74. *Verisimilis notitia computatur non à die vacationis, sed libera vacationis.77.78 82.*
75. *Quæstio octaua 1. hypothesis.*
76. *Per repudiationem resignatarij nihil vacat, etiam in Curia.*
78. *In dubio favorabiliter collatio ordinarij propter ambitionem & odium currentium Romam.*
79. *Collatio Ordinarij facta spreto patrono confirmari potest: sed non collatio Papæ.*
A tempore sublati impedimenti requiritur nouum tempus verisimilis notitiæ respectu Papæ vel legati, sed non respectu Ordinarij.
83. *Quæstio nona 2. hypothesis.*
84. *Resignatio in favorem conditionalis.*
85. *Defectus conditionis trahitur retro, quantùm ad ea quæ sunt turis communis.87.100.*
Restitutio per viam gratiæ non trahitur ad fructus præteritos.
86. *Subreptio impedit gratiã vnquam conualescere.*
88. *Aliud est vacationem ipsam, aliud liberam collationem pendere.89.*
92. *Episcopus non potest in eodem casu & vacatione variare. Fal.94.*
Et primo collatario tenetur de electione, sed hodie non obseruatur. 97.
95. *Repudiatie non est genus vacandi, sed remotio obstaculi: nec restringit collationem.96.*
97. *Si resignatarius in favorem repudiat, an remaneat resignatorio vt simplex? 98.*
99. *Ortus & progressus resignationum in favorem gradus quinque. 100.101.102.103.*
104. *Legatus si possit admittere resignationes in favorem, non tamen in quinto gradu ob speciem reservationis.*
105. *Eadem ratio puri & purificati.*
106. *Non exemplis: sed legibus iudicandum.*
107. *Abusus Papæ facit ius.*
Ex quo resignatarius acceptauit, nõ potest amplius vacare per obitum cedentis, nisi in casum regulæ De infirmis vel de publicandis.
109. *Vetus simplicitas in artem versutia versa.*
111. *De Regulis Cancellariæ in communi, & quatenus admittendæ.137.*
112. *Reg.32. de annali possessore cõtra deuolutarios.*
113. *Ampliatur primò, etiam si motu proprio, siue ficto, siue vero.*
114. *Clausula motus proprij, non operatur contra verisimilem mentem.*
115. *Ampliatur secundò etiam in Legato: secus in ordinario.119.123.*
116. *Amplia. 6. etiam si impetretur post obitum possessoris.*
Successor non tenetur docere de iure decessoris.
117. *Hæc reg. realis est.*
118. *Amplia 7. etiam ex noua priuatione secuta post annalem possessionem.*
119. *Etiam per extrauagan. Execrabilis. vel aliàs quouismodo.121.*
120. *Reg 32. nec titulum nec bonam fidem possessoris requirit, nec ligat ordinarios.*
122. *Amplia 9. etiam in spoliatore, non tamen violento.*
123. *Amplia 10. etiam in resignante, sed non contra resignatarium.*
124. *Amplia 11. etiam in capoci vel laico.*
125. *Amplia 12. vt nõ sufficiat in genere exprimere.*
Quinque exprimenda in hac reg.
126. *Deuolutarius non potest vti alia specie vacationis quàm expressa.*
127. *Hæc reg. non est pœnalis, sed in totum favorabilis.*
128 *Inre communi non est necessaria mentio possessoris nisi colorati.*
129. *Huic reg. per verba generalia non censetur derogatum.*
130. *Amplia 13. etiam si notorie constet de non iure*
131. *Citatio nulla non interrumpit.*
132. *Quando quis dicatur pacificus.*
133. *Amplia 15. etiã si possessor non percipit fructus.*
134. *Amplia 16. etiam si vacent in curia. Ampla 17. vt non sit opus. 125.*
136. *Limito primò in resignatarie possessorit.*
137. *Limito secundò, si beneficium possidetur tanquam vnitum.*
138 *Reg. de annali & triennali consonant.*
Deuolutarij de iudicato soluendo satisfant.
140. *Reg.19. de idiomate.*
141. *Sufficit impetranti in genere: capacem esse tempore vacationis: sed quoad beneficia expressa: tacitus defectus facit obreptionem.*
142. *Hæc reg. locum habet etiam in ordinario, nec ei derogari potest per Papam.*
143. *Hæc reg. in iure diuino immediatè fundata est.*
144. *Habet locum in electione, præsentatione & omni genere prouisionis, & in omni beneficio habente administrationem animarum, vel prædicationis vel iurisdictionis Ecclesiasticæ.*
145. *Nec satis est in parte, sed plenè debet callere linguam vulgarem loci, quinetiam Latinã: aliàs etiam per aperturam libri conuictus beneficio repellendus.*
146. *Collatio illiterato facta ipso iure nulla.*
147. *Qui addit scientiam, addit & laborem.*

COMMENTARIVS IN REG. XX. CANCELL. DE IMPETRANTIBVS BENEFICIA VIVENTIVM, ET XXVIII. DE VERISIMILI notitia obitus & Reg. XXXII. de annali possessore, & Reg. XIX. de Idiomate, ab eodem authore recognitus & auctus.

Regula XX. de Impetrantibus beneficia viuentium.

ITEM si quis supplicauerit [a] sibi de beneficio quocunque, tanquàm per obitum [b] alicuius, licet tunc viuentis, vacante, prouideri, & postea per obitum eius vacet, prouisio, dicto supplicanti per obitum huiusmodi de nouo [c] facienda, nullius sit roboris vel momenti.

a *Supplicauerit*) & collationem habuerit. in text. ibi *de nouo*, & infra num 17.
b *Obitum*) vel quemuis alium vacandi modum, vt infra num. 62 cum seq.
c *Nouo*) est enim inhabilis pro hac vice c. 1. de concess. præb. nisi probet de iusta causa ignorantiæ: Panor. cap. post electionem de concess. præb. infra. n. 13. nec ea vice dispensari potest, n. 63.

Reg. XXVIII. de verisimili notitia obitus.

ITEM voluit [a] & ordinauit, quod omnes gratiæ quas de quibusuis beneficiis Ecclesiasticis cum cura, vel sine cura, sæcularibus per obitum [b] quarumcunque personarum [c] vacantibus in antea fecerit, nullius roboris vel momenti sint, nisi post [d] obitum, & ante datam gratiarum huiusmodi tantum tempus effluxerit, quod interim vacationes ipsæ de locis, in quibus personæ prædictæ decesserint, ad notitiam eiusdem domini nostri verisimiliter potuerint peruenisse.

a *Voluit*) idem in Legato, vt infra q. 1. & in Ordinario q. 2.
b *Obitum*) vel quemuis alium vacandi modum, vt infra q. 6.
c *Personarum*) etiam resignantis & eiusdem resignatario. num 49
d *Post*) & a die non solùm veræ, sed liberæ vacationis: num 23 num. 74. cum seq. nec iusta ignorantia excusat: num 2. nec dispensari potest num 6.

Benedic. XII.

HAs duas reg. scilicet. 20. & 28. vt affines A continuxi. Prioris author fuit Benedic. XII. secundùm Gomes. in præfatione dictæ reg. vbi libet mendosus est: quia legitur Benedic. XIII. vbi legendum est XII. nullus enim Papa fuit hoc nomine ab illo duodecimo, qui anno Dom. M. CCC. 34. Io. 22. successit, & septem annis Auenione regnauit secundùm Plati. tempore Phil. Valesij Francorum Regis. Posterioris autem author fuit Io. 23. vt refert Gomes. in præfa. Prior verò magis est merum ius commune, quàm regula Cancellariæ. Posterior quoque ex iure communi, imò etiam naturali decis. Et hanc principaliter proseq.

Quæst. 1.

2 ¶ Quæro primò, an hæc reg. 28. locum habeat B in legato: videtur quòd non, quia tam in principio, quàm in medio, quam in fine, non loquitur nisi de Papa, ibi *omnes gratiæ quas*, & ibi *in antea fecerit*: & ibi *ad notitiã eiusdem dom. nostri*. Et ita de facto consuluit Steph. Bertran. cons. 128. non possum lib. 1. vbi post glos. huius reg. citat consil. Roma. & Pet. Ancha. cons. 317. efficacibus, qui nihil dicunt, sed iudicio & memoria lapsus, malè consuluit. Et omnino dicendum indistinctè omnes has reg. quæ loquuntur de gratiis, cõcessionibus, vel dispensationibus Papæ, non minus, imò fortius locum habere in Legato, cui Papa facultatem vel mandatum concedit dictas gratias vel dispensationes concedendi, & alia faciendi. Non enim censetur mãdare, nisi vt faciat eo modo quo Papa concedẽs vel mãdans facturus erat. *l. vel vniuersorum de pignor. actio.*

Error Steph. Bertran.

actio. l. vnica. in fin. *de offi. præfec. præto.* Igitur vbicunque Papa voluntatem vel poteſtatem ſuam limitauit, cenſetur enam limitaſſe facultatem ſui Legati. c. *in generali. de regul. iuris.* in 6. & Legatus debet eadem ratione mouen. c. *ſuper literis* io ſi. *de reſcrip.* imò etiam ſi poſt legationem commiſſam, etiam poſtquam Legatus reſidet & expedit in partibus, Papa nouam regulam edat qua ſuas conceſſiones limitet, vel ſi ſuperueniat limitatio conſilij: tenetur Legatus eandem limitationem ſeruare, etiam ſi de Legato mentio non fiat, quia pendet à nutu committentis eodémque ſtylo & forma debet vti. Et ſic hæc quæſt. non habet dubium, minúſque dubia eſt, ex no. in quæſt. ſequent.

Quæſt. 2. 3 ¶ Secundò quæro, an locum habeat in Ordinario? Videtur quòd non: tum quia verba non conueniunt niſi collationi Papæ, tum quia ſecundum omnes poteſt Ordinarius conferre beneficium ſub conditione ſi vacat. Breuiter dico quòd hæc reg. non ſolum non exorbitat à iure communi, ſed illi conformatur: & vt rectè ait Franc. Ripa. in l. 1. num. 65. *ſi cert. per.* hæc regu. non eſt extracta à ſimplici vſu vel conſuetudine Romanæ curiæ, ſed eſt extracta de corpore iuris communis: vt in cap. 1. & 2. *de conceſſ. præbend.* in 6. idem latiùs Franc. Ripa. cap. 2. col. penult. *de reſcript. & de leg. & longa conſuet.* Reſpon. 16.

4 ¶ Et ſic hæc regula vi quidem ſua locum habet in Legato, qui pendet à nutu committentis, cuius intennoni, ſtilo & conſuetudini ſeſe conformare tenetur, vt nuper dixi: in Ordinario verò, etiam ſi vi ſua propria locum non haberet, per ea quæ dixi in reg. *de infirmis.* qu. nu. 24 nu. 72. tamen propter concurſum iuris communis, & ſic potius in vim iuris communis, ſeu ipſum ius commune, locum habet omnino in ordinario. Et quod in ordinario & legato procedat, tenet etiam glo. & Gomeſ. hîc quæſt. 1. glo. pragmat. *de collatio.* §. *non tamen.* verbo *faciendas.* Philipp. Decius, l. fi. col. 4. C. *de pact.* conſi. 398. Iaſ. conſi. 104. in vlt. dubio. lib. 1. Ioan. Salua. in tract. *de benefic.* part. 3. qu. 46. latè Ioan. Igneus io l. 3. §. *verum.* nu. 33. cum ſequen. ad Sillan. Matth. Pacus tract. *de mandat.* fol. 33. verſo fol. 96.

5 ¶ Plus dico quod hæc regula non ſolum in iure communi fundatur ad ambitionis & auaritiæ vitium reprimendum, cap. *cum tamdudum.* & ibi Panor. *de præbend.* ſed etiam & ſecundò in ratione, imò in neceſſitate naturali: cum non ſit naturaliter poſſibile, tempus veriſimilis notitiæ ſine falſitate vel flagitio anteuertere. Tertiò fundatur in neceſſaria conſeruatione honeſtatis & bonorum morum: quoniam appetere beneficia viuentium & turpe & ſceleratum eſt, & contra bonos mores, & prorſus deteſtandum. cap. 1. c. *nulla. de conceſſ. præbend* cap. *deteſtanda. c. ne captanda.* eodem titu. io 6.

Papa derogare nequit. 6 ¶ Ex quibus infertur nec Papam quidē huic regul. derogare, vel contra eam diſpenſare poſſe, (quamuis contrarium ſentiat Gomez. hîc qu. 3 qu. 6. & expreſsiè qo. 8. & malè) & ſic multò minus Legatus vel Ordi. Et mentò nollæ ſunt & tranes clauſulæ, quas trapezitæ & bulliſtæ Roma. bullis Papalibus inſerunt ſuper derogatione huius reg. & in praxi apud nos penitus ſpernuntur. Et ita per multa huius Senatus areſta iudicatum fuit: hinc nuper pulchram quæſtion em decidi. Quidam monachus habens prioratum ordinis Premonſtratenſis obiit Pariſiis vndecima Februarij nouiſſimi. 1558. inter nonam & decimam horam ſerò, Legatus exiſtens Pariſiis eadem die (quia ante mediam noctem l. *more Romano d. feriis*) contulit Titio, qui decima quinta dicti menſis hora decima manè poſſeſſionem cepit. Sed alter Monachus nepos abatis ordinarij collatoris facit confici inſtrumentum poſſeſſionis ſuæ eadem die ſub data horæ ſextæ manè. Et in lite profert inſtrumentum collationis Ordinarij

A quæſitum: quid iuris? omnes cenſebant pro prouiſione Ordinarij, vtpotè etiam prioris in poſſeſſione per c. *ſi à ſede. de præbend.* in 6. Ego verò Reſpon. collationem Ordinarij nullam, & falſi vehementer in data ſuſpectam: quia Monaſterium illud in quo erat abbas qui contulit nepoti ſuo decem vel duodecim leucis diſtat à Pariſiis, ad quod non potuit ab inſtanti mortis ante mediam noctem duabus horis & ſenus etiam per velociſſimos curſores peruenire præſertim hieme & in profunda nocte & in dehquio lunæ.

7 ¶ Nec obſtat quòd legatarius erat ſecularis, & quòd Legatus iſte non habet poteſtatem commendandi regularia ſæcularibus niſi ſolita commendari, & quòd defunctus erat monachus eiuſdem monaſterij, vt mihi obiiciebant. Et ſic quòd Titius erat prouiſus à non habente poteſtatem: quia reſpondi quòd iſte Legatus (vtpote de latere) duplicem habet poteſtatem ſuper beneficiorum collatione, vnam iure legationis concurrendo ſimpliciter cum Ordinariis, c. 1. in fi. *de offic. Legat.* in 6. Alteram diſpenſando & faciendo in vim ſpecialium facultatum & iuxta eorum tenorem quæ Ordinarij non poſſunt, & quod iure communi non licet, & ſic quod facultas dicti Legati ſuper regularibus commendandis quibuſuis perſonis limitata ad commendari ſolita, id intelligimr quaodo commendaret vt conferret diſpenſando, videlicet inhabili ratione ſtatus ſæcularis, vel ſi eſſet monachus diuerſi monaſterij, vel ratione duplicitatis beneficiorum, vel aliàs, de qua inhabiliter diſpenſat, quia hoc non poteſt niſi circa ſolita commendari, vt patet in articulo dictæ facultatis ibi *quibuſuis perſonis.*

8 ¶ Secus quando is cui commendat eſt aliàs ſufficienter diſpenſatus à Papa, ita quòd etiam Ordinarius poſſet tali conferre habituro in commendam vel in titulum ſecundùm diſpoſitionis ſuæ tenorem, prout Titus erat diſpenſatus: quia in re moli eruditi & exercitati contrarium cenſebant: quia odioſæ ſunt illæ facultates Legati & reſtringendæ: ſed audius rationibus meis ſententiæ meæ ſubſcripſerunt. Vt enim Ordinarius potuiſſet Tiuo a Papa habilitet conferre: ita poteſt Legatus de latere in vim legationis, ſine vllis facultatibus ſpecialibus. Reſtrictio ergo facultatum ſpecialium eorum quæ Legatus non poteſt in vim legationis, dictas facultates odioſas reſtringit duntaxat, non autem refertur ad id quod ſiue dictis faculiatibus poteſt legatus in vim ſimplicis legationis, etiam ſi nullas alias facultates haberet.

9 ¶ Plus dico quòd etiam ſi dubium eſſet de titulo Tiij: tamen tanquam potius ius habens obtinere debet. Conſtat enim non ſolum de non iure dicti monachi: ſed etiam de incapacitate per c. 1. *de conceſſ. præbend.* quia præcurrit beneficium viuentis. Tum & conſequenter degenerat præſumptio falſitatis in prioritate horæ ſuæ poſſeſſionis (vt anteuerteret c. *ſi à ſede. de præben.* in 6.) fabricata. Si enim feſtinauit ante lucem, cur non priùs media luce poſſeſſionem cepiſſet, vt poterat poſtmodie collationis, ſi fieri poſſet: & verum eſſet illum collationem habuiſſe die mortis. Quid quod cum quis vigioti leucis ab vrbe Cat- Areſta. notenſi obiiſſet meridie menſe Iunio, & capitulum Carnotenſe (ad quod ſpectabat collatio) eadem die ſerò contuliſſet Caio, qui recredentiam obtinuit: tamen probata dicta loci diſtantia, tanquam deficiente veriſimili notitia per areſtum ſuprem huius ſenatus, vel plenum poſſeſſorium amiſit curæ Biſet. Idem areſtum de cura ſancti Boui Pariſiis ſita.

10 ¶ Non obſtat quòd vulgò dicunt beneficium conferri poſſe ſub conditione ſi vacat: quia non eſt ita generaliter expedium, vt vulgò putant, nec procedit in electione, vt decidit gl. Ioan. Andr. Philipp. Franc. in cap. *de electione.* in 6. nec vbi requiritur decretum vel ſolemnis deliberatio. Sed generaliter quod neceſſe ſit collatorem priùs ſcire vacationem, & ex qua cauſa cū-

ferat, aliàs collatio nulla ſit, tenet Ioan Igneus in lege 3. §. *verum* nu. 35. ad Syllan. Quod vltimum verum non puto: quia iure non canetur, nec etiam in praxi obſeruatur. Tamen licèt vbi non præterquiritur decretum nec ſolennis deliberatio vt in ſimplici collatione, & hodie ex vſu tecepta etiam nec inſtitutione, quamuis non ſit neceſſe collatorem ſcire an vacet, nec ex qua cauſa vacet: vt tenet Io. Monach. Ioan. Andr. Philip. Franc. Gem. in c. *ſi tibi abſenti. de præbend.* in 6. Lapus alleg. 6. Rota deciſ. 171. not. *quod vbi executor.* in antiquis. tamen neceſſe eſt vitium ambitionis & auaritiæ impetrantis, ſiue ab Ordinario, ſiue à Papa vel Legato coërceri. Nec eſt indulgendum fraudibus & anteuerſionibus eorum qui captant beneficia nondum vacantia, & maximè quando ſubeſſet occaſio inſidiandi vitæ alienæ. Nec meliùs & efficaciùs hæ fraudes amputari poſſunt, quàm facultate & commodo ſublatis. l. 1. in fin. *de fabric.* lib. 11. C. clem. *ne Romani* §. *cæterùm de electione.* & ſic in odium & deteſtationem anteuertentis, nulla eſt collatio, etiam iure communi, cap. 1. *de conceſſ. præbendar.*

Etiam ſi motu proprio.

21 ¶ Ex quibus etiam indubitatum relinquitur hanc regulam procedere etiam in gratia motu proprio Papæ facta: vt tenet do. Gomeſ. hîc quæſt. 2. vbi refert Rota ita iudicaſſe: etiam ſi conſtet de ignorantia & bona fide eullatarij: & bene. Idem in Commendis vt vult Gom. hîc, qu. 4. quod eſt indubitatum: tum per text. reg. ibi *omnes gratiæ.* & ſic nihil excipit, tum per ea quæ diximus in reg. *de pub.* qu. 15. Sed friuola eſt dubitatio quam facit. qu. 7. Papa peregrè agente à Româ vel curia: quia hæc reg. in iure etiam naturali & fraudibus arcendis fundata indiſtinctè procedit.

Quæſt. 3.

22 ¶ Tertio quæro, Titio grauiter ægrotante Pariſius, talſus rumor ſparſus eſt eum vita functum: Caius Romam miſit, & impetrauit per obitum Nonis Aprilis: Titius autem interim Calen. Aprilis deceſſerat, & Ordinarius vel Legatus poſtridie Nonas vel citeriori die Seio contulit. Vter potior? Videtur quòd Caius: Primum enim iure communi fundatus eſt tanquam prior in data. Nec obſtare videtur hæc reg. quia licèt currere cœperit viuente Titio: tamen iuſtam cauſam habuit propter illum tumorem & communem opinionem de obitu, præſertim aliis quoque currentibus: & ſic propter bonam fidem & ioſtam ignorantiam non habebat votum captandæ mortis alienæ, nec aſpirabat ad beneficium viuentis quem mortuum putabat, vt etiam publicè exiſtimabatur. Et ſic ceſſante ratione regulæ præſertim pœnalis, debet ceſſare pœna. l. *adigere* §. *quamuis de iure patronat.*

C. 1. de conſt. præbend. Error defendit.

23 ¶ Tum ſecundò hæc regula iuri communi vnde extracta eſt conformatur: ſed de iure communi pœna & inhabilitas inſurgens ex c. 1. *de conceſſ. prabend.* non habet locum in eo qui probabiliter ignorabat Titium adhuc viuere, & ſic bona fide impetrauit: etiam ſi tempore impetrationis Titius adhuc viuebat, vt declarat Panor. in c. *poſt electionem de conceſſ. prabend.* Et eſt vera eius opinio quicquid dicat Philipp. Decius & Gomeſ. in locis mox allegandis. Si igitur probabilis ignorantia facit ceſſare inhabilitatem & pœnam d. c. 1. & de reg. 20. igitur multò fortiùs faciet ceſſare pœnam huius reg. 28. ex quo tempore impetrationis Titius iam verè obierat, & inter falſum illum tumorem, & tẽpus quo Caius ex iuſta ignorantia currere potuit & datam bullæ, tempus eſt ſufficiens ad veriſimilem notitiam: licèt non ſit ſufficiens computãdo a tempore veri obitus. Hæc etiam reg. non minus extracta eſt in iure communi, quam dicta reg. 20. & ſic eod. modo

Cõtr. Philip. Dec. eum.

tempetan debet. 24 ¶ In contrarium facit quòd Philipp. Decius expreſsè decidit in l. vlt. nu. 17. C. *de patt.* quòd etiam probabilis ignorantia non excuſet à pœna dicti c. 1. Itaque quantumuis ignoranter beneficium viuentis impetrauerit: tamen inhabilis efficiatur ad illud beneficium obtinendum pro illa vice: nec valeat collatio eidem rurſus facta poſt obitũ, quantumuis poſt tempus veriſimilis notitiæ à vero obitu. Et ita dicit ſe præſente iudicatum fuiſſe in Parlamento Delphinali. Et ita etiam expreſsè tenet do. omeſ. in regul. 20. *de impetran. benefic. vivent.* quæſt. 3. ad finem. quamuis enim videatur Decium apertè oppugnare: tamen ſeſe intricat & fixè decidit idem quod Decius. Cum igitur iſte cœpit currere beneficium viuentis ante obitum, non videtur excuſari propter probabilem ignorantiam: ſed videtur etiam factus inhabilis, ſi impetraſſet octaua Aprilis, & ſic intercedente ſpano veriſimilis notitiæ à tempore veri obitus.

25 ¶ Et dato quòd propter probabilem ignorantiam non fieret inhabilis ſecundum veram opinionem Panor. vt dixi, tamen ſaltem non videtur debere conſequi lucrum ex ſua ignorantia contra ius commune: & ſic quod ſua ignorantia non poteſt operari, quòd tempus quo cucurrit in vita defuncti debeat ei prodeſſe, & computari ad conficiendum tempus veriſimilis notitiæ, & ad ſatisfaciendum huic reg. ad fin. acquirendi beneficij: ſed ſatis eſſet, quod attenderatur ad finem excuſandi eum à pœna & inhabilitate: ita vt ſecundùm hanc regulam obtinere poſſet ſi inueniretur prior in data, & poſt tempus veriſimilis notitiæ. Et breuiter hæc veritas per hanc vltimam rationem, & in hac hypotheſi. Vt autem plures caſus & regulas hic occurrentes plenè & deciſiuè ſemel habeas, prolixion diſputatione omiſſa,

Diff. tertia regul. 20. & reg. 28.

26 ¶ Diſtinguendum eſt inter reg. 20. *de impetrand. benefic. vivent.* quæ damnum inhabilitatis infligie, & hanc regulam *de veriſimili notitia*, quæ tantùm auſert lucrum præpropere collationis. Vnde merito quantum ad illam diſtinguendum eſt inter probabilem & iuſtam ignorantiam, quæ excuſat ab illo damno & pœna: & ſupinam vel minus iuſtam ignorantiam, quæ nec a pœna quidem excuſat. Illa enim propriè pœnalis eſt: quia non ſolum reliquit actum nullum (prout de ſe nullus eſt) ſed etiam inhabilem reddit in futurum. Hæc autem regula 28. non propriè pœnalis eſt: quia tantùm annullat actum præpropere, nec propriè infligit damnum: quia non reddit inhabilem in futurum, ſed tantùm auſert lucrum & commodum actus præpropere. Ideo in iſta non diſtinguitur inter iuſtam vel iniuſtam ignorantiam, vel etiam ſcientiam.

27 ¶ Quia incipiens, etiam ſcienter, currere beneficium viuentis, non ſolum ob id ſolum incidit in pœnam c. 2 *de conceſſ. præb.* nec dictam regulam 20. niſi impetrauerit viuente beneficiato: imò etiam ſi eo viuente peruenerit ad ſuperiorem & ſupplicauerit, ſi tamen nondum collationem obtinuerit, nondum incidit in dictam pœnam, nec incidet, niſi collatio ſequatur in vita beneficiati: quia non eſt tore cautum.

28 ¶ Et pœna non debet irrogari; niſi iure exprimatur: gloſ. penult. quam omnes ſequuntur, in c. vlt. in fi. *de iure patronat.* Alex. conſi. 103. nu. 15. vbi in annot. dixi l. 1. Phil. Dec. c. 2. n. 6. *de offic. de leg.* in rubrica col. 1. *extra de iudic.* Pariter pœna infamiæ & inhabilitatis perpetuæ omnium dignitatum, quæ imponitur facienti ſe promoueri ad Epiſcopatum viuentis in c. *audiuimus.* 3. qu. 2. non debet ad minorem caſum extendi. Verũ dico quod ſcienter ſupplicans beneficium viuentis: quanquam ex eo ſolo non fiat ipſo iure inhabilis: tamen efficitur indignus. Ita vt prouiſio ſequens ei hoc tacito a Papa vel Legato facta ſubreptitia ſit per ea quæ dixi in regul. *de infirmis reſignan.* nu. 391. & infra nu. 21. 29 ¶ Si quis tamen non impetrauit, ſed ſine collatione de facto occupauit beneficium viuentis, tunc omnino incidit in eam pœnam inhabilitatis & intruſionis: & hoc indiſtinctè, ſiue iuſtam, ſiue iniuſtam habuerit cauſam ignorantiæ. Tum quia plus eſt de facto occupare, quàm tantùm verbalè & literalem collationẽ obtinere, nec debet melioris eſſe cõditionis occupans beneficiũ viuẽtis ſine titulo,

quàm cum titulo c. *cum qui de præb.* in ſex.imò deteA & qualitate temporis & itioerum: vt per Gomeſium
rioris: quia plus delinquit. Tum cum det operam rei hic quæſt. 5.
illicitæ, non poteſt, ſi qua ſit, niſi iniuſta, fucata, vel 34 ¶ Et ſic non habet hic locum, nec requiritur id
affectata eſſe ignorantia: & omnino imputatur ei, quod habetur io clementina vnica in fine *de conceſſione præbendarũ*. quia illud reſpicit & factũ eſt in fauo-
quicquid inde ſequitur. c. *continebatur. de homicid.* rem Ordinariorum: vt eis non incipiat currere tem-
10 ¶ Sed quid ſi non ſolùm impetrauit, ſed etiam pus Lateranenſis concilij, antequam vacatio nota ſit
de facto occupauit beneficium viuentis? Reſpon. ſi in loco beneficij: & ſic non retorquetur io eorum
ex iuſta ignorantia non ſolùm in impetrãdo, ſed etiam odium, quin interim conferre poſſint, etiam ſi occulta
in occupando continuata, ceſſat pœna, puta ſi beneſit vacatio, dummodò vacatio peruenire potuerit ad
ficiatus erat abſens, & ex iuſtis & probabilibus cauſis notitiam & conſequenter idem indulgerut Papæ vel
publicè habebatur pro mortuo in loco beneficij. Se- Legato, quamuis æquum eſſet præuentiones eorum
cus ſi in occupatione noo perſeueret, ſed deficiat, vel reſtringi poſt notitiam: de qua in dicta elementina
minus iuſta cauſa ſit ignorantiæ: quia tocidet in pœ- vnica. Quod autem dixi ſtatim ab obitu etiam occulto
nam d. c.t. & de regul. 20. quantumuis tempore im- currere tempus veriſimilis notitiæ,
petrationis iuſtam ignorantiam habuerit.

Hypotheſis. 21 ¶ Nunc applicando ad praxim, accipe hypotheſim. Titius multa fortè habens beneficia menſe Mar- B 25 ¶ Limito, niſi mors fraudulenter occultata fuerit: quia tunc reſpectu Papæ vel Legati tempus occultationis deduci debet de tempore veriſimilis notitiæ: & valebit collatio interim facta per Ordinarium, qui noo impeditur per dictam occultationem, ſed benè conſeruat aduerſus præuentiones Papæ vel Legati, & ſic potior erit collatio Ordinarij ſiue prior, ſiue poſterior ſit in data, non autem præuentio Papæ vel Legati, niſi duobus eoncurrentibus. Primò, quòd ſit prior io data. Secundò, quòd ſit poſt tempus veriſimilis notitiæ, incipieodo à publica ſepultura vel alia publicatione obitus in caſum fraudulentæ occultaoonis, ſiue illa occultatio facta ſit induſtria vel eonſcientia impetrantis, ſiue etiam eo prorſus ignorante, ſed per eius patrem, vel eoniunctos, vel alios eius gerentes negotium, vt ſolenni huius Senatus Ateſto pro- C Areſtum.
quam veram eſſe contra Philip. Dec. & Gomeſ. propugnant. Contra dicendum eſt: quia talis ignorantia nuntiatum fuit viceſima tertia Febtuarij, anno ſeſſuper rumore alibi quàm vbi defunctus ægrotabat & quimilleſimo viceſimoquinto, cuius exemplar habemortuus eſt, exiſtente, oon eſt iuſta, ſed culpabilis. beo, ſuper præbenda Caſtri Heraldi, per obitum GuNon enim debebat Caius credere rumori aliunde lielmi Abriou in vrbe Pictauienſi, die ſexta Nouembris aduecto, qui ſæpe falſus eſſe ſoler, ſed priùs curare & 1517. cuius frater corpus ſalit & occultè ſeruari explorare debebat an ita verum eſſet, vel poblicè te- fecerat, vt filio ſuo Romæ beneficium impetraret, vt neretur in loco infirmitatis vel mortis. dixi in conſuetud. Panſienſ. §. 37. glo. 10. nu. 35. Idem
22 ¶ Sed quid ſi idem rumor erat Pariſiis? Reſpon. dico per quemcunque fuerit facta illa occultatio: aut ortus ex cauſis incertis ſeu leuibus aut dubiis, & quia quantumuis per extrancum & ad alium finem non excuſat etiam à pœna dicti cap.t. & regu. 20. ſed facta ſit: tamen ex quo de ſtudioſa occultatione & benè ſi erat ex cauſis iuſtis & certis, priùs, ſi Titius & aſſeruatione cadaueris conſtat, tempus veriſimilis curabatur in Xenodochio cum aliis infirmis forſan notitiæ non incipiet niſi poſt publicationem obitus peſtifero ſeu periculoſo morbo, & illine decimo vel factam in loco. 20 ¶ Sed ſi is qui impetrauit, vel ſui, nono Calendas Aprilis eleuatum eſt cadauer euiuſ- D aut gerentes negotium pro eo, huiuſmodi occultationem fecerint vel fieri curauerint, non valebit collaDam eiuſdem profeſſionis & nominis, & putabatur tio Papæ vel Legati, ſed ipſo iure nulla erit iodiſtinſſe ille Titius: & ita publicè creditum ſit Pariſiis. ctè, etiam ſi poſt tempus veriſimilis ootitiæ à die pubTunc hæc demum vel ſimilis iuſta eſt & probabilis licati obitus facta ſit, oec alius præuenerit: idque ignorantia, & quæ à pœna dicti cap.t. excuſat: & ſic non ſolùm quatenus ad omne poſſeſſorium, vt conſtivalebit tunc noua impetratio Cuio etiam ſine vlla tutione Regia cautum eſt anno 1536. artic. 56. ſed etiam diſpenſatione vel habilitatiooe: modò non ſit legiquantùm ad titulum & peritonum propter obtetimè præuentus ab alio. ptionem, ex eo quod non erat facta mentio dictæ oc-
23 ¶ Ex his inter alia habes fixam concluſionem cultationis factæ per impetrantem vel ſuos, ſibi veriquòd tempus huius regulæ nonquàm incipit niſi ab ſimiliter gerentes hoc negotium: alioquin ſi conſtet ipſo obitu, nec vnquam præcorrere poteſt, etiam ex quòd per peninſ extraneum, ad alium finem, ceſſafama quantumuis publica & ex iuſtiſſimis cauſis orta. bit ſubreptio reſpectu huius impetrantis: & ſic valere Et ſic licèt iuſta ignorantia proſit ad exeuſandum à poterit tam in petitotio quàm in poſſeſſorio, dumpœna dicti cap. primi, & dictæ regulæ 20. non ta- modò à tempore publicati obitus in loco intercedat men prodeſt ad eonualidandam collaoonem præ- E tempus veriſimilis notitiæ.
properam: quia illic damnum, hic vero lucrum vetſatur. Tum hæc regula non aliud conſiderat, quàm 27 ¶ Sciendum autem quòd apud nos tempus veri- Tempus curtempus ab ipſo obitu vſque ad collationem, & in eo ſimilis notitiæ ab hac Pariſiorum vrbe Romam, provt forum à Pari(vt aiunt) pedes figit: & ſic noo debet vltrà citrà ve per curſores malè reſpecto Papæ vſurpatum, non eſt ſiis Romam. transgredi: vt notat gloſſa penultima in fin. in l. *ſi non* minùs quàm ſeptem dierum: & adhuc in tempore *fuerint. pro ſocio*: Cæpola io tractatu *de ſimulat. con-* æſtiuo quo viæ ſunt faciles. Et memini me probatum *tract.* in 2. *præſumpt.* col. 4. Vnde oon refert quantùm vidiſſe per depoſitionem quatuor teſtium expertorum ad hanc regul. 28. an obitus fuerit pnblicus vel occul- ante quadraginta annos factam, quòd à Pariſiis Rotus, in loco mortis vel alibi: modò verè deceſſerit: mam ſunt trecentæ leucæ, & ſex dies curſorum ad miquia ſatis eſt quòd ab aliquo vel ſecreto ſciri potuit, & nus. Sed vt dixi, nos exigimus ſeptem dies ad minos quod inter obitum & collationem ſit tempus ſuffi- tempore æſtiuo & eommodo; tempore verò hyberno ciens, ad notificandum vel accedendum collatori, aut difficili, plures dies pro qualitate temporis, vt ſiue per terram, ſiue per mare, inſpecta diſpoſitione pluribus areſtis hoius Curiæ iudicatum fuit, ab He-

quamuis enim ab Heduo vſque Lugdunum non computantur niſi triginta leucæ, tamen illæ ſunt Burgundicæ & magnæ: nec ab Heduo Lugdunum diſpoſiti ſunt curſores, deinde Lugduno ſubſiſtendum donec cum trapeſitis & curſoribus negotiatum & conuentum ſit.

28 ¶ In Legato autem non admittitur apud nos veriſimilis nouitia per curſores: ſed nec adhuc per nuntios expeditos. Nec etiam exigitur ſpatium quo delicati vel impediti incedunt, ſed medium tempus, videlicet inxta mediocres & ſolitas dietas, quas mercatores & negotiatores conficere ſolent, putà quindecim leucarum in die, ſed paruarum, quales ſunt circa Pariſienſem & Aurelianenſem vrbem: & ita ſæpe in hoc Senatu moderatum eſt & indicatum, ne alioquin Ordinarij prorſus eludantur, & ſemper prævenientur per Legatos.

29 ¶ Verum eſt quod hoc anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo octauo multi è primoribus togati noſtri ordinis contrarium cenſent, & de facto conſulunt hunc Legatum poſſe prævenire per curſores, & ita nunc practicari, & ita bis fuiſſe areſto iudicatum. Quia, inquiunt, habet ius præueniendi, nec inferiorum eſt limitare: Ergo ſatis eſt quod velociſſimo curſu multis pernicibus equis defatigatis ea die & hora qua conceſſit, adiri potuerit. Ego verò dico hoc tum te, tum exemplo pernicioſum eſſe: eſt enim aperire viam paruis datis, ne dicam falſitatibus artificioſis hoc enim admiſſo factores & inſtitores huius negotationis omnia beneficia regni habebunt in numerato, & omnium ægrotantium beneficia nundinabunt, & addicent plus offerenti de data qua per velociſſimum curſorem contingere potuerit ad Legatum peruenieſſe, etiam ſi nec ille priùs ſciuerit, nec citius cucurrerit, vt experientia docet quòd ſæpe poſterius venientem (quia plus numerat) præferunt. Et ſic non ſolùm ferè ſemper conninget ordinario præueniri, nec vllum ſpatium illis relinqui.

Simoniaci Galli. 30 ¶ Sed etiam ſimoniacam hæreſim multiplicari, qua etiam olim Gallia nimium diffamata fuit, *c. ſiritur ſimoniaca hæreſis, ibi in regni veſtri partibus dominari.* 1. q. 1. Gregorius magnus ſcribens Regibus Francorum lib. 7. Epiſt. 114. & lib. 4. Epiſt. 52. beneficia verò Eccleſiaſtica contra intentionem fundatorum, contra præcepta Dei contra ſacros canones, contra ſanctiones pragmaticas Regum, indignis addici, nimis copioſa ſeges appellandi ab his abuſibus, nec minus fœlix ſtante iudicibus zelo diſciplinæ.

31 ¶ Tum Legato non plus contra libertatem Ordinariorum licere debet, quam Papæ contra cuius præuentiones Ordinarij regni circitet vnius hebdomadæ ſpatium habent: Ergo contra Legatum ſaltem communium dierum ſpatium habere debēt. Itaque non obſtantibus prætenſis quibuſdā nouis areſtis, (ſuperuenerunt enim multi inexperti veteris ſtili & moris ignari) ſto in ſententia cum veteribus melioribus areſtis, & ita de facto reſpōdi in hac ſpecie, dum patroni Hypotheſis. ehus obiiſſet Rhemis merid ie, & Legatus Pariſiis eadē die ſerò contuliſſet, quo peruenire non potuiſſet, niſi per ocyſſimos veredos ſubinde mutatos & repertos. Reſpondi collationem à vicario Archiepiſcopi poſtridie Rhemis factam, validam & canonicam eſſe: collationem verò Legati minus canonicam, ne dicam vitiis prædictis ſuſpectam præſertim cum à Rhemis Pariſios nō ſint curſores diſpoſiti: & ſcio quòd hæc eſt veritas, & æquitas, & ita olim & non diu iudicabatur. Monui tamen clientulo cauendum in quos iudices incideret.

Qui 4. Tibem trapezitam 32 ¶ Circa prædicta quarto quæro de q. quam vidi in facto: Titius a grauiter ægrotante Pariſius procuratorium ad in ſui fauorem reſignandū pingue beneficium erufcatus, eſt Philippo Didato unſigne trapezita conuenit de expeditione conficienda Romæ, & promiſit 360. libras pro mero curſu, & 130. libras prorogauit

A Philipp. qui coram duobus tabellionibus prætutæ Pariſienſis nona Nouemb. 1557. ſe obligauit, vt infra duodecim dies (die contractus non computato) fieret expeditio Romæ cum effectu: tamen non fecit niſi die 14. Nouembris, ſed interim die viceſima eiuſdem meſis reſignans obiit, & Ordinarius prouidit, & ſic Titius beneficium amiſit & cōtra trapezitam agit ad damna & intereſſe: hinc quæſtio duplex oritur, An trapezites ad intereſſe teneatur? Et in quantum teneatur? Ad primam, videbatur non teneri etiam ſi biduo poſt tempus conuentum admitti fecerit, quia eo tempore iter Mediolanum clauſum erat propter bellum, nec hebebat Gallis Romam proficiſci niſi per Rhętos, ita quod tam propter illud bellum, quam propter hyemem tempus veriſimilis nouitæ vel curſorum à Pariſiis B Romam non reputabatur minus duodecim diebus, etiam ſi tunc temporis inuentus fuerit qui die vndecima confecerit, quod, vt tatiſſimum, non eſt in conſideratione l. *nam ad ea. de legib.* Cùm ergo duodecim dies eſſent extremum maioris celeritatis, non debet extremum maius attendi, ſed mediocre, videlicet quatuordecim dierum. Vltimò trapezites cauſificabatur ducem Nemorcenſem eo tempore veredos & curſores omnes arripuiſſe Lugduni.

33 ¶ Quibus non obſtantibus reſpondi trapezitam teneri ad intereſſe: quia de die duodecima conuentum fuit: Cum ergo biduo tardauerit, non impleuit & obligatio ad intereſſe ſucceſſit, l. *ſi quis ab alio.* in fi. *de re iudic. l. ſtipulationes non diuiduntur. de verbor. oblig.* præſertim cum conſtet teſignantem vixiſſe vſque ad C vltimum conuentionis diem, & quod ſi ſaltem die vltima nempe duodecima peruenisſet curſor, admiſſa fuiſſet teſignatio & Titius beneficium lucratus: quia non ſtetit per aliqua impedimenta ex parte Papæ vel curiæ Romanæ: Nec obſtat vltima cauſificatio trapezitæ, quia duce Nemorcenſi veredos Ordinarios rapiente, debebat trapezites alium equum emere, ſeu eis ſi contigiſſet itinera claudi etiam per Venetorum & Ferrariæ ditionem. Ad ſecundam, videbatur ſoldum intereſſe deberi, hoc eſt etiam citra moderationem dupli, cum caſus ſit incertus, igitur l. *vnic. C. de ſentent.* quæ pro eo quod interl.

Æſtimatio beneficiorū. 34 ¶ Verùm dico primò quòd etiam caſibus incertis analogia quadam certorum moderati debet intereſſe incertorum caſuum, ad id quod veriſimiliter prædeberi poterat, vt nonè dixi in extricatione labyrinthi, D *de eo quod intereſt.* num. 60. cum ſeq. Secundo dico quòd beneficium iſtud annuum non debet æſtimari tanquam ius quæſitum ablatum: ſed tanquam ius quærendum incertum. Tertio dico, quòd non debet æſtimari, vt proprietas, ſed vt ſimplex vſusfructus. Quartò dico, quod deduci debeut omnia onera tam reſidentium quam miniſterij & naturâ & qualitate beneficij debita. Quanquam enim vulgo ſolent æſtimari quantum, vt vulgo dicunt valent in portatis, id eſt quantum de facto ſummo conductori addici queunt, non debet abuſus ille attendi, ſed duntaxat id quod de iure fieri debet: Aliud eſt poſſe rapere & iniquum lucrum facere, quod nunquam eſt in conſideratione l. *generaliter de vſur.* aliud non debere lucrari, E niſi perſolutis omnibus tam diuino quàm humano iure debitis; Quinto dico quòd cum in beneficiis & tedditibus eccleſiaſticis quidquid ſupereſt, ſit pauperum 12. q. 1. per totum, non, vt hodie dicuor, quidquid luxui ſupereſt. Cùm autem luxus nunquam expleatur, & ſic, nihil vnquam ſuperfit, nihilū pauper eſſet. Sed vt canon Apoſtolicus ait. nihil habentes, niſi victum & veſtitum, his contenti ſimus, 1. Timor. 6. & 12. q. 1. c. *ex hoc. epiſcopus.* ſequitur ſola alimenta æſtimanda.

35 ¶ Non autem in ratione eius quod intereſt redirus omnes opulenn beneficij venire, niſi de dolo trapezitæ conſtaret qui cum alio de eodem beneficio mercatus eſſet & à pluribus de eadem re mercedē acciperet.

Tunc enim etiam corporaliter puniendus eſſet, & vt in delictis quidquid intereſt veniter per ea quę ſcripſit in extricatio. labyrint. *de eo quod intereſt.* qu. 9. quod ſi pœna adiecta fuiſſet, ſtandum eſt pacto, niſi quaterus ſupra modum pœna eſſet exceſſiua, & conſtaret trapezitam non fuiſſe in dolo, per ea quæ ſcripſi in dicta extricatio. labyrint. *de eo quod intereſt.* quæ x. adde edict. *contra paruas dictas.* §. 7. & §. 8. vbi gl. vlt. dixi.

Quæſt. 1 de reſignatario.

36 ¶ Quintò quæro, an hæc regula *veriſimilis notitiæ*, locum habeat in eo qui mandatum ferebat ad reſignandum? Videtur quòd non. Primò, quaſi ceſſet fraus & ſuſpicio inſidiandi vitæ alienæ, ex quo ob aliam cauſam currebat vel mittebat Romam: tum ſecundò, ex quo recepto tali mandato habet iuſtam cauſam mittendi Romam impetratum ex cauſa reſignationis antequàm reſignatio facta ſit. Ita videtur habere iuſtam cauſam mittendi impetratum cum clauſulis aſſuens, *etiam ſi per obitum vel quouiſmodo & ex cuiuſcunque perſona*: & ſic ſi fortè reſignans antequàm curſor auolauerit Romam præmoritus ſit, nihil eſt quod imputetur impetranti, qui nullo odio dignus videtur. Tertiò, quia ita dudum receptum eſt, & notoriè, & inconcuſsè practicatur, non ſolùm in hoc noſtro Senatu, ſed etiam in toto hoc regno, etiam ſi eadem die reſignans deceſſerit, etiam ſi eadem die Ordinarius prouidiſſet: niſi conſter de prioritate horæ, vel niſi collatarius Ordinarij prior ſit in poſſeſſione, iuxta c. *ſi à ſede. de præbend.* in ſexto. Igitur minimè mutanda ſunt quæ certam interpretationem ſemper habuerunt. l. *minimè de legibus.*

37 ¶ In contrarium arguitur. Primò, quia verba regulæ generalia ſunt, & indiſtinctè præciſèque ſtatuit præuentionem Papæ non valere per obitum, niſi mediante tempore veriſimilis notitiæ. Sed cùm reſignans pridie reſignationis admiſſæ deceſſent, non poteſt valere præuentio Papæ, tùm ex capite vacationis & collationis per obitum, ergo non valet niſi tantum tempus interfluxerit, quo notitia vacationis per obitum a die obitus veriſimiliter ad Papam peruenire potuerit. Secundò quia regula nõ ſolùm generaliter & indiſtinctè: ſed etiam vniuerſaliter loquitur ibi, *omnes gratiæ*, ergo indiſtinctè locũ habere debet: aliàs falſificata in vno, in omnibus falſa redderetur. l. *ſi is qui ducẽta.* § *verum. de rebus dubijs.* Tum qui omnia dicit, nihil excludit. l. *Iulianus.* in principio. *de legatis.* 3. gloſſa vltima in c. *ſolitæ. de maioritate. & obedientia.* Franciſc. Curtius Iunior, l. 2. n. 50. *de iuriſdictione omnium iudicum.* Tum verba etiam tantum generalia, generaliter operantur. *l. regula.* 5. ff. *de iuris & facti ignorantia. l.* 1. §. *cùm verbem. de offic. præfect. vrban. l.* 1. §. *generaliter. de legat. præſtan. l. pluribus de acceptilat.* etiam in materia odioſa. Angel. in l vltim. *de conſtit. principum.* Ant. Butrius, c. *olim de verb. ſignif.* Franciſcus Acet. l. *cum lege.* per illum textum *de teſtamentis.* Calderin. conſ. 1. *de conſanguinitate & affinitate.* Philip. Decius, c. *ſedis.* col. 2. *de reſcriptis*, conſilio 5. ad finem. Imò etiam in odioſis & pœnalibus ſimul gloſ. vlt. in c. *contra Chriſtianos. de hæreticis*, ſexto. Imol. authen. *ex teſtamento* & ibi Alex. col. 3. C. *de collationibus.* Ludouic. Gozad. conſil. 19. nu. 17. Quantò magis in fauorabilibus, vt hîc?

38 ¶ Eriã ſi maior ſit ratio in vno caſu quàm in alio. l. 1. §. *quod autem de aleator. l. in fi. aud.* in fi. *de teſtamentis militari.* Philipp. Decius in rubrica lect. 2. col. 3. vbi in annota. tetigi, *ſi certum petatur.* & in c. *cum ſit Romana.* col. 4. *de appellat.* quantò magis ſi eũã verba ſint vniuerſalia, vt hîc, ibi *omnes gratiæ*, & ibi *narrumcũque perſonarum* quæ formam ſunt generalibus. Philipp. Decius. l. 1. *de reg.* conſ. 349. col. fi. text. in d. l. *Iulianus.* in princ. *de leg.* 3. vbi longè minor eſt ratio & veriſimilitudo legendi rem alienam, §. *non ſolum inſtit. de legat.* & tamen propter verbum *omne.* etiam pars aliena includitur: imò verba vniuerſalia etiam ad caſus imptoptios extenduntur: Ludouic. Romanus, l. *id tempus.* §. 1. *de vſucapionib.* Hyp. Marſilius, l. *vniuſ.* §. *cognaturum* col. 4. *de quæſtionib.* Alciat. l. *mouentium. de verbor. ſignificat.* Andr. Tiraquel. tract. *retractatum proximitatis.* §. 1. gloſ. 7. nu. 20. cum ſeq. Sed hîc nulla interpretatione opus eſt: ſed verba æquè conueniunt in caſo quæſt. noſtræ ſicut io quouis alio. Imò hèrè vno reſpectu maior videatur ratio in hoc caſu, quàm in alijs, vt in prin. quæſtionis: tamen multis alijs reſpectibus non ſolùm par, ſed maior etiam eſt ratio huius abuſum tollendi, vt mox dicetur.

39 ¶ Tertiò principaliter, quia mens & ratio finalis huius regulæ eſt, non ſolum ambitioſorum præcurrentium conatus reſtringere, ſed etiam Ordinarium cõſulere, & aliquod ſpatium ad conferendum relinquere. Potrò licet io quæſt. noſtra prior ratio ceſſare videatur, ſed imperitis aut malè affectis, & ad pauca aduertentibus: tamen dato quòd omnino ceſſet, non tamen ceſſat ſecunda ratio: & ſit ſemper locus eſt diſpoſitionis huius regulæ. Quoties enim plures ſunt rationes legis, vna ceſſante non ceſſat effectus. l. *ſinoſ lex Ælia Sentia.* & ibi Bar. *de hær. d. inſtituen. §. affinitatis.* inſtit. *de vnpt. d. liberorum §. notantur.* & ibi Bart. D. *de his qui notant. infamia. l. ſi ventri §. in bonis.* & ibi Franciſc. Ripa, *de priuil. creditorum. etiam ſi prinlegium.* Imola, Card. Flor. c. *ex parte. de cleric. coniugat.* quantò magis in regula æquiſſima, & à iure communi extracta? Et ſic non obſtat primum, nec etiam ſecundum pto negatiua allegatum.

Duo fuer reg.

40 ¶ Ad tertium, verum eſt ita hactenus receptum eſſe ſed per errorem provt pleraque errore ghicente ſenſim irrepſerunt. Primum enim, & nondum quadringenti anni, tantum aberat vt Papa præuenire auderet, & diœceſanorum iuriſdictionem turbare contra cap. *peruenit.* in fi. 11. quæſt. vt tantùm preces & literas rogatorias, deinde monitorias ad alios Epiſcopos, vt confratres, dirigeret: c. ex iuſſinuatione. ibi *ſi nullæ monitoriæ ſuper hoc præceſſerunt*, & ibi Panor *de reſcriptis.* Panor. in c. *conſtitutus* notab. 1. eo. ritu. Ioan. Staphilæus de literis gratiæ in prælud. poſtea præceptiuas. Sed primum non in gratiam, verùm ex cauſa probabili, & præcedente culpa eius cui præciebatur: vt eſt caſus in cap. *inter cætera* (quæ eſt decreta Innoc. III.) ibi *ſupradicto Epiſcopo dedimus in præceptis. extra de præbendis.* Mox etiam in gratiam, tam rogatoriæ quàm præceptiuæ, vt eſt caſus in cap. *dilectum* 3. (quæ eſt decreta Honorij III. ſucceſſoris de Inno. III. ibi *preces direximus & præcepta de præb.* tandem paulatim non ſolùm monitoriæ, ſed etiam præceptoriæ (vt vocant) literæ deſierunt eſſe in vſu, & remanſerunt ſolæ executoriæ.

Irreptio præſentionum. Literæ rogatoriæ. Monitoriæ. Præceptiæ.

41 ¶ Tantum enim abeſt, & iam aliquot nouiſſimis ſæculis abfuit vt Papa dignetur monere, & multò minus rogare veteres confratres Epiſcopos, vt nec dignetur eos per literas præceptorias voluntatis ſuæ comminiſtros efficere, ſed ipſe velut Deus per ſe ipſum ſolum, gratias omnes inchoat & perficit. Quòd ſi quid Epiſcopis aut Ordinariis dirigit, minimè agnoſcit eos vt cuopetatorios, nec alloquitur eos niſi tanquam nudos & meros executores actus a ſe perfecti, donec reſignationibus per decreta conciliaria in hoc regno ſublaris reductæ ſint præceptoriæ in vſum quoad quid, videlicet quoad illa mandata limitata quæ in hoc Regno primùm per conuentum Bituricenſem menſe Iulio, aono 1438. deinde per concordata anno 1518. cœperunt fieri ſub forma literarum præceptoriarum: de qua in c. *mandatum* cum duobus ſequentibus, *extra de reſcript* & in pragmatitulo *de collatio.* §. *item vonſt. dicta congregatio. & in concord.* titulo *de mandat.*

Collatorias.

42 ¶ Et hinc eſt ratio cur Papa non expedit bullas huiuſmodi mandatorum limitatorum, ſiue principales, ſiue executorias, niſi ſub chorda canabis quaſi vtraque rigoroſa ſit, eò quòd illi mera libertas age-

di provt vult, in his relinquitur. Sed ad veterem præceptoriarum formam per dictam pragmaticam & coocordata redigitur, & cogitur saltem primo loco Ordinarios cooperatores agnoscere eisque vt gratiam conferant, mandate vel præcipere. Cæterùm omnes alias suas gratias quas plena libertate plenóque suo iure & officio perficit, nec Ordinarios (nisi fortè ad calcem vt meros executores) alloquitur, sericis filis alligat. quòd enim quidam scribunt ideo dicta mandata chorda canabis ligari, quia sunt literæ iustitiæ, nimis imperitum & erroneum est, tantum enim abest vt sint rescripta iustitiæ, vt sint contra iustitiam iuris communis, à quo damnata sunt: cap. *detestanda. de concess. præb.* in 6. sunt enim meræ grauæ expectatiuæ ad vacatura, meræ luctatiuæ & odiosæ. Quod ergo vt literæ rigorosæ canabi ligentur, est quia Papa rigotem sibi fieri & vinculum iniici testatur, & ægrè fert ex eo quod sibi passim & liberè his damnatis expectatiuis vti non permittitur, sed ad certos casus certámque formam adigitur. Verum nuper quidam mercator Parisiensis aliam non illepidam rationem mihi dedit, quemadmodum inquit nos maioris pretij pannos sericis, viliores verò canabeis filis obligamus.

43 ¶ Cæterùm à plus trecentis annis vsque adeo sese effudit ambitio, vt non solùm Papa cum omnibus Ordinariis quomodocunque & quandocunque (contra sanctum illud Gregorij magni decretum in cap. *cæt.* 99. distinct. & in c. *mandata de præsump.*) concurreret: sed etiam præcurrerer anticipaudo, suæque soli dispositioni reseruando, per infinitas & particulares, & generales, & subordinatas reseruationes. Quòd si fors quoddam beneficium à reseruatione liberum esset, & Ordinariæ dispositioni relictum, vt hanc quoque fundarent impuri & ambitiosi homines, qui ob indignitatem suam nihil sperabant ab Ordinariis, morientium obitum (ad Papam currendo) anteuertebant, & Ordinarios supplantabant. Quem abusum etiam erubuit Balthasar ille Cossa, tametsi sceleratissimus, & atrocium quàm Ecclesiasticæ disciplinæ peritior, quippe qui teste Platina, grandi pecunia coacta, & armatis militibus tum in vrbe tum in agris collocatis, violenter in Romanum pontificem (quò semper aspirauerat) sese eligi fecit, omniáque beneficia etiam Episcopatus indistinctim vendidit, & conciliabulum aduersus imminens Constantiense Romæ celebrans in prima & secunda sessione à fetali bubone palam diréque infestatus fuit, vt scribit Nicola. de Clamangiis in 2. disputa. super materia concilij ad finem. Tandem tanta scelerum multitudine obrutus, vt quadraginta & amplius contra eum probata sint in concilio Constantiensi, Pontificatu eiectus, sententiam in se latam (vt scribit Plati.) comprobauit. Is tamen vltimo Pontificatus sui anno iam ad dictum concilium citatus hanc regulam edidit, quam Marti. 5. & omnes posteà comprobarunt, vt refert Gomes. hîc in prin.

Ioan. 23.

Bubo venit ad concilium Papæ.

44 ¶ Quanquam autem per sacrum concilium Basiliense, 9. Cal. Februarij anno 1438. incipiendo à natiuitate Domini, sess. 31. in qua etiam Eugenius 4. suspensus fuit, abrogatæ sint omnes reseruationum species, exceptis in corpore iuris clausis duntaxat, & eodem anno in concessu Bituricensi decretum fuerit prosequi apud præfatum sacrum concilium, vt Papæ Legatorúmque suorum præuentiones abrogarentur & interdicerentur, durante tempore concilij Lateranensis, scilicet semestris, de quo in c. *nulla de concess. præbend.* ita vt Papa vel Legatus, tempus illud conciare præuenire non posset, sed solum post illud lapsum, quod tam æquissimum est quàm iustissimum, tamen efficaciter prosecutum non fuit, sed concilium armis redemptorum à Papa Ro. ptils dissipatum fuit, quàm id obtineri potuerit.

45 ¶ Cæterum inirio vsurpatarum præuentionum, non solebant fieri nisi per dietas ordinarias, & de certo expresso modo vacandi: vt in c. *suscepturn de rescript.* in 6. & valdè abominandum, & exempli pernicioſi erat scelerius currenti beneficium Ecclesiasticum dare. Sed tandem disciplina iu peius mandrabuli more prolabente, cœpit Papa etuam per celerrimos cursores, & ex quocunque cuiuscunque personæ incerto & fortuito genere vacandi, prævenire & anteuertere, quod tam odiosum quam inordinatum est, vt inquit rexr. in d. c. *peruenit.* m fin. rs. qn. 1. & multorum inconuenientium causa, vt dixi in reg. *de infirmis* num. 40.

46 ¶ Dum ergo curritur Romam ob resignationem in fauorem, Primò fit fraus canonibus de successione in beneficiis prohibita. Secundò fit fraus ordinariæ potestati, vt diximus iu reg. *de infirmis*, uum. 36. Sed dum additur clausula generalis *etiam si per obitum & alias quotiscunque & ex cuiuscunque persona vacet*, augetur fraus & sic uouum grauamen Ordinariis præripiendo, eis non solùm tempus Lateranensis concilij dudum præceptum, non solùm tempus maturè deliberandi priusquàm manus imponant, quod est de iure diuino & antiquis canonibus debitum, sed etiam tempus naturæ, nempe verisimilis notitiæ, hoc igitur vltimum magno errore inoleuit. Si enim bona fide mittens Romam, falsò sed iusto putatiuæ mortis rumore deceptus, non eximitur ab hac reg. sed nulla est impetratio, etiam si pridie collationis defunctus verè decesserat, vel etiam ante plures dies, non tamen ad verisimilem post verum obitum notiam sufficientes, vt probauimus in qu. præcedenti. quantò minus eximi debet resignatarius in fauorem? Siquidem ille nulla simonia laborat, nulla dispensatione indiger, nihil contra canones vel ius commune molitur, nisi quòd pnuæ Ordinarium beneficio concilij Lateranensis. Iste verò non solùm tollit beneficium concilij Lateranensis, sed etuam per ascensum ab antiquis canonibus de simonia damnatum & vetitum irrumpit, per ea quæ diximus in reg. *de infirmis.* uum. 101. 185.

47 ¶ Tertio fraudat canones, successionem iu beneficus prohibentes, per not. in d. reg. Quartò eget odiosa & restringenda dispensatione, contra vtramque censuram dictorum canonum. Cum igitur hîc tot inconuenientia simul concurrant, & canones multipliciter vulnerentur, & dispensatio dispensationi iu effectu addatur, liquet quòd non minor, sed etiam maior est ratio censutam huius reg. adhibendi & obseruandi hoc casu, quàm in illo vel alio. Tum alioquin vltra quatuor illa inconuenientia, duo alia adderentur, videlicet quantum, quo etiam spatium iura diuino ordinatum & præscriptum, ne citò manus imponatur, tolleretur Ordinariis. Sextò etiam tempus & spatium naturæ. Nullo igitur iure, nulla iusta, diuina aut canonica ratione, hæc erronea praxis inoleuit, sed fascino illo, de quo in c. *auaritiæ de electio.* in 6.

48 ¶ Adhuc ex eo errore (vt semel admissus velut cancer serpit) grauior nonnunquam oritur. Sæpa enim contingit mandata ad resignandum extorqueri vel falso fabricati præsertim ab infirmis vel moribundis, & tamen, prætextu talis mandati impetrantem etiam à necessaria naturalique huius regul. censora eximi, & huius erroris allectamento, malos & audaces ad eas suggestiones vel falsitates prouocari, quas post obitum quisnam accusabit aut probabit? cessante verò suggestione vel falsitate, sæpe vsuenit mandata reuocari: Et nihilominus eundem resignatarium ex eodem errore occasionem accipere insidiandi, & præcurrendæ captandæque mortis sine metu huius reg. prætextu dicti mandati, cu us solennem reuocationem & notificationem quis facile post obitum probabit? Hic ergo error non solùm multa secum habet

perpetua inconuenientia, ſed etiam ad grauiora A prouocat.

49 ¶ Quid? quòd pro hac parte affirmatiua, videlicet locum eſſe indiſtinctè huic regulæ etiam dato mandato ad reſignandum, iudicatum eſt ſolenniter in Rota Romana, non ſemel tantùm, ſed ter, & poſt longam contentionem, videlicet primo, tempore Iulij II. & rurſus tempore Pauli III. & rurſus tertiò, vt refert do. Gom. hic qnæſt. 3. qui etiam recenſitis opinionibus eorum qui glo. pragma. & negatiuam ſequuntur, dicit illis non obſtantibus hanc affirmatiuam veriorem eſſe. Et quamuis ad finem vacillet, tamen nihil validum in contrarium adducit: ſed in tam frigidam, & vel de induſtria, vel errore ſcriptoris obſcuram diſtinctionem delabitur, vt mens eius colligi non poſſit. Refert tamen ita conſultum fuiſſe tempore Sixti IV. & ſic ante Innoc. VIII. per quendam doctum aduocatum Rotæ hac ratione, quia hæc reg. reſpectum habet ad vacationem per obitum duntaxat, & non ad formam impetrationis. Cùm igitur de obitu indefinitiuè loquatur, comprehendit omnem modum, per quem quis ex vacatione per obitum nititur, ſiue principaliter & directè, ſiue per clauſulam *quouismodo*. Et hæc certè ratio κατ' ἐνέργειαν, & τῶν δυνάμεων non minùs breuis & arguta, quam concludens eſt, quæque ſola ſufficeret: nec tanto molimine meo, niſi aduerſus pertinaces & ad inueteratum errorem profligandum opus eſt.

Punctalis ratio.

50 ¶ Cum igitur & conſiliis veterum doctorum, expertorum patronorum, & Rotæ Romanæ præiudiciis, & toties, & tampridem, & recenter pro hac affirmatiua parte, tum iuri communi conformi, tum Eccleſiæ Gallicanæ fauorabili, conſultum & iudicatum ſit; Quæ dementia eſt nociuum errorem, vtili veritati hactenus prætuliſſe? In promptu cauſa eſt, priuata vtilitas eorum qui de beneficiis Eccleſiaſticis, quæ publici iuris ſunt, l. 1. §. 1. *de iuſt. & iure*, in rem ſuam, ſpretis veteribus canonibus & diſciplina Eccleſiaſtica negociari cupiunt, hinc depranatus affectus iudicio fucum hactenus fecit, ſatis iam retectum. nullus enim iam color illi ſupereſt, niſi authoritas glo. prag. (quantùm ad hoc defunctoriæ) in ti. *de collatio* in verbo *facendas* in fi. quam ſequiores æquè defunctoriè ſecuti ſunt. videlicet Ioan. Salua. tract. *de benef.* par. 3. q. 46. & gl. huius reg. 28. Aymo. Crauetta conſ. 88. num. 9. cum ſeq. Matth. Pacus, *de mandatis*. fol. 96. verſo. Tamen de gloſ. pragma. hoc non firmat, provt nihil concludens adducit. ſed tantùm ſic ſibi videri dicit, ex eo ſolo quod procuratot Romam adiit non propter obitum, ſed propter alium vacandi modum: & ſic originem inſpiciendam, vt ceſſet præſumptio fraudis. Sed hæc eſt fallacia de eo quod ſecundùm quid ac ſimpliciter, videlicet quando ex vno infertur ſimpliciter ad totum, de quo vide ſi vacat Thomam Aquinatem in libello fallaciarum. Atqui non eſt noſtrum legem reſtringere, nec illam ad certã rationem coarctate: fateor vnam præſumptionem fraudis ceſſare propter confectum & tempeſtiuè traditum inſtrumentum mandati ad reſignandum, ſed non ceſſant omnes fraudes & rationes huius regulæ.

Contra gloſ. pragma.

51 ¶ Quæ ſunt plures, quarum duæ ſunt *vietæ* ſeu principales & cardinales. Prima ad vitandum votum captandæ mortis alienæ. Secunda ad conſeruandum ius & aliquam libertatem Ordinariorum, ne penitus fruſtrentur iure conferendi per obitum. Sunt aliæ quoque rationes etiam finales, quæ colligi poſſunt ẽ. eod. num. 13. cum ſeq. & ad quas non minus collimat & tendit hæc regula. Cùm igitur conſtat plures ſemper eſſe rationes, etiam ceſſante prima, non poteſt ſine manifeſta tergiuerſatione negari locum eſſe regulæ, imò etiam ſi non conſtaret, adhuc legiſlator non præſumitur motus vnica ratione, ſed pluribus, vt tradit Salicet. in 2. l. C. *de nouat. actio.* quem ſequitur Alexan. in l. *ſi conſtante*. in princ. col. 3. *ſoluto matr.* conſ. 85. nu. 18. lib. 4. Iaſ. l. 3. §. *prætor ait*. col. 2. *de in ius voc. an.* in auth. *quas actiones*. C. *de ſacro Eccleſ.* in l. 1. col. 3. C. *de ſucceſſorio edic.* in l. *quamuis*, in fin. C. *de fideicom.* Nic. Eueral. In locis legalibus. lo. 35. à ratione legis lãta, col. 9. Lancelo. Galianla, l. 4. §. 4. col. 6. *de verb. oblig.* Hieronym. Gratus conſ. 26. nu. 38. nu. 15. lib. 1. Tum vel in dubio melius etat verbis edicti ſeruire, lib. 1. §. *ſi is qui nauem. de exercito. act.* etiam ſi lex potius reſtringenda eſſet, quantò magis quando eſt excluſoria fraudum, & ſic ſanorabilis, & inſuper quando tum naturæ tum iuri communi conformatur, & quadamtenus conſeruat ius & ſpatium datum à conſilio Lateranẽſi in c. *nulla de conceſſ. præben.* quæ omnia ſimul hîc concurrunt.

Plures rationes reg. præſumuntur.

52 ¶ Et ſic non obſtat d. l. *minime de legi.* & praxis inconcuſſa, quia vera eſt, ei ſtandum eſſe, donec euidens contraria vtilitas, ſaltem è Republica detegatur: iuxta l. *in rebus. de conſtitut. princ.* Cæterùm detectæ veritati rationique cedit. c. *veniens*. 8. diſtinc. Si enim etiam conſuetudo longæua rationi cedit, l. 51. C. *quæ ſit longa conſuet.* quantò magis ſimplex opinio? præſertim vbi cum veritate, coniuncta eſt Reipub. vtilitas, & iuris communis fauor. Nullo enim Senatuſconſulto, in controuerſiam adducta confirmata eſt ea opinio: ſed aliter non diſcutiendo dictam gloſ. hactenus ſecuti ſunt quemadmodum doctores cordatiores ſæpe queruntur communes opiniones ſtare á prima non diſcuſſa. contra c. *ego ſolus* 9. diſtinc. & eos (ne quid acerbius dicam in eos qui ad priuatos ſuos affectus leges & earum interpretationes accommodant) comparant grubis, quæ primam volutarem ſequuntur.

Author glo. pragm.

53 ¶ Cæterum vt obiter (velut ab inferis) & memoriam & honotem veri authoris glo. dictæ pragmaticæ vindicem, non fuit (vt vulgo putant) Coſmas Guymiet, ſed præſtantior alius cognomine Mareſchal, doctiſſimus & experientiſſimus antiquus aduocatus in hoc Senatu tempore Carol. VII. Ludo. VII. & Carol. VIII. qui ob breues quaſdã, ſed eruditas rationes iuris, quas ſaluationes vocant, cum imperitus clientulus impar ſalarium offerret, honeſtè renuit, dicens ſe tantùm id acceptarum quòd ob id in caſum victoriæ taxaretur. Cum autem clientulus victoriam obtinuiſſet, & in taxandis expenſis litis de hoc articulo ad Senatum referretur, taxatæ ſunt ei ſexaginta libræ Pariſienſes habita tatione non ad breuem, ſed ad doctam & reſolutoriam ſcripturam, modúmque litis, & eminentem ſcientiam aduocati. Et fuit ſplendidum & pro conſuetudine illius temporis vt ampliſſimum, ita rariſſimum honorarium. Is autem do. Mareſchal hæredem reliquit dictum Coſmam generum vel affinem ſuum, qui dictum commentarium inter chartas affinis inuentum, tanquam ſuum euulgauit. Non tamen auſus eſt nomen ſuum adſcribere, nec in titulo, nec in principio, nec in calce, nec in alia parte ipſius commentarij: ſed tantùm poſt finem commentarij ſeorſum teſtatur typographus gloſſatam eſſe pragmaticam per dictum Coſmam: vt patet in omnibus libris antiquis, quorum vnum habeo impreſſum anno 1486. Eo tamen errore Coſmas ille tanto honori habitus eſt, vt non ſolùm Senator fieret, ſed in vna claſſium eius Curiæ Præſidens: quamuis re vera modicæ doctrinæ iudiciique eſſet. Ego vero nec ficta nec ab inſidiis accepta narro, ſed quæ ab antiquis & probatiſſimæ fidei viris accepi: quorum adhuc hodie hoc anno 1551. vnus ſupereſt antiquiſſimus & probatiſſimus Senator. Cæterùm ante triginta annos audiebam à pluribus antiquis ſpectatæque fidei adnocatis qui dictum Coſmam nouerant, eum tatdi ingenij iudicique fuiſſe, longéque ioferiorem doctrina & iudicio dicti commentarij, quem non exiſtimabant ab illo compoſitum fuiſſe.

54 ¶ Sed interim dum rationes meæ in foro diſcu-

tiantur, & diſcutiendo inualeſcant, opinio d. gloſſ. pragm. limitanda eſt omnino, dummodo reſignatarius non ſolùm doceat de legitimo mandato ad reſignandum, ſed etiam de traditione, voluntate reſignantis facta: & dummodo ſit tempus ſufficiens ad veriſimilem notitiam, non ſolùm inter datam inſtrumenti & collationis, ſed etiam inter præfatam traditionem inſtrumenti, & collationem. Si enim hoc exigitur in principali capite reſignationis, iuxta edictum Regium, de quo infra. §. 4. multò magis in acceſſoriis.

Quæſt. incidens. 57 ¶ Sed circa prædicta occurrit quæſtio non negligenda, Quid, tetento themate huius 5. q. ſi huiuſmodi impetratio primùm facta eſt viuo reſignante infirmo, qui deceſſit infra 20. dies à die conſenſus præſtiti? Et ſic non poteſt valere, nec ex capite reſignationis per reg. 18. *de infirmis.* nec ex capite dictæ clauſulæ *etiam ſi per obitum.* quia tiondum reſignans mortuus erat, nec ex capite prouiſionis de futuro vacaturo: vt apud Gom. in d. reg. *de infirmis.* q. 35. propter ſublatas apud nos reſeruationes, an impediatur idem impetrans pro hac vice iurſus impetrare per obitum? Videtur quòd ſic, per c. 1. *de conſuet. præbend.* & per Reg. Cancell. 20. quæ recepta eſt provt ioſta iuriſque communis executiua. Sed contrariũ obſeruatur: tum quia non principaliter primo impetrauit beneficium viuentis per obitum, ſed in conſequentiam mandati ipſius reſignantis. Tum ſecundò, quia conſenſum & voluntatem habebat ipſius reſignare volentis: quod licet non ſufficiat (vtpote prohibitũ à iure) tamen crimen diminuit. Tum tertiò, quia conſuetudo eſt, & inualuit ita faciendi: & ſic ſaltem à pœna d. c. 1. *de conſuet. præbend.* & de reg. 20. excuſat: iuxta illud vulgatum quòd conſuetudo iniuſta excuſat à pœna temporali, id eſt apud homines, vt tenet glo. in c. *cum venerabilis* & ibi Petrus Anch. Panor. *de conſuet. Roman.* ſingu. 19. Alex. conſil. 8. col. vlt. vbi in annot. dixi lib. & ad Philipp. Decium, conſ. 9. col. vlt.

Conſuetudo excuſat à pœna.

58 ¶ Limito primò, ſi iſte impetrans non doceat de dicto mandato, ebque ſibi in fauorẽ ſui tradito: quia tunc locus erit pœnæ iuris d. c. 1. & d. reg 20. per nnper dicta, & in q. præcedenti. dixi etiam ſuper edict. contra par. dat. §. 13. gl. 1. verb. *ſecus procurat.* Limitò ſecundo, etiam ſi doceat, ſed reuocarum erat, eique notificata reuocatio antequàm Romã mitteret: quia tunc ſemel impetrauit beneficium viuentis nec conſentientis: vnde ſaltem pro hac vice inhabilis eſt d. c. *de conſuet. præbend.* Limito tertiò, ſi habebat vel habere debebat curam & ſolicitudinem reſignantis infirmi quem neglexit: quia tunc ex eius morte nullum commodũ conſequi debet l. *ſi ab hoſtibus* §. 1. *ſolu. matrim.* Alex. cõſil. 123. vbi in annot. dixi lib. 7. Frãc Ripa. tract. *de peſte.* fo. 37. Imò tunc gratia ſubreptitia eſt: quia ſi hanc negligentiam & ingratitudinem ſuam expreſſiſſet, non obtinuiſſet per obitum, ſaltem non tam de facili. Igitor per c. *poſtulaſti.* & ibi Panor. *de reſcript.*

Quæſt. 6.

59 ¶ Sed nonne igitor promptum eſt huiuſmodi mandatum habenti, fraudem facere huic regulæ? videlicet à prima impetratione & conſenſu, eadem (vt hodie fit) die in Cancellaria præſtito, ſingulis exinde diebus vſque ad viceſimum ſub paruis datis eodem modo impetrando, vel ſaltem per ſolum obitum impetrando: vt ſi reſignans infra tempus illud decedat, leuetur bulla ex capite obitus de eadem obitus vel diei ſequentis data nec eidem obſit d. cap. *quia inuidorum*, per prædicta: Sin verò poſt viceſimũ diem abietir, ſufficiat ei leuare bullam ex capite primò impetrationis per reſignationem? Reſp. hæ paruæ datæ non ſolùm fraudulentæ ſunt, ſed etiam, vt veriſimile eſt, præter conſcientiam Pontificis obtentæ, qui propter multitudinem negotiorum ignorauit eandem impetrationem ſingulis diebus multiplicari. Imò contra mentem & voluntatem Pontificis, qui noluit expreſsè his regulis derogare: & tamen per hanc paruarum datarum multiplicationem tacita derogatio vel fraus æquipollens contra hanc regulam furtiuè ſubripieretur & ſic tanquam ſubreptitiæ non valent huiuſmodi ſequentes impetrationes. Imò non ſolùm non valent, ſed etiam propter ambitionem & culpam faciunt impetrantem incidere in pœnam d. c. 1. & dictæ regulæ 20. per not. ſuprà.

60 ¶ Sextò quæro, Titius Calend. Martij conſecit mandatum ad reſignandum purè & ſimplicitet in manu ordinarij, vel poteſtarem habentis: interim dum procurator defert mandatum exequendum in manu Epiſcopi, Caius hoc reſciens, diffidens de gratia Epiſcopi, vel fortè repulſam paſſus, miſit Romam, vbi imperat Idib. April. ſiue per reſignationem vel incapacitatem, aut aliàs quouiſmodo. Interim Epiſcopus reſignationem admiſerat, & contulerat Seio Nonis Martij: Titius autem Seio non publicante manſit in poſſeſſione vſque ad quartum Idus April. quo mortuus eſt: quare Epiſcopus poſtridiè Idus April. per dictum obitum confert Mæuio. Nunc Seius, Caius, & Mæuius contendunt. Et primò certum eſt ius Seij reſolutum per regulam *de publicandis* & vacare non per reſignationem, ſed per obitum. atque ita non ſupereſt lis, niſi inter Caium & Mæuium. Vter potior? & videtur quòd Caius: tum quia prior in data, tum quia in bulla ſua non ſolum habet clauſulam *quouiſmodo*, quæ ſatis poller, ſed etiam ſpecialem clauſulam obitus & tempore datæ bullæ verè vacabat per obitum in vim reg. *de publicandis.*

Quæſt. 6.

61 ¶ Vnum duntaxat obſtare videtur ſcilicet hæc reg. quia inter obitum & datam bullæ non ſont niſi tres dies, qui non ſufficiunt ad veriſimilem notitiam obitus, etiam in Legato, ſi eſſet aditus in partibus vltra tres dietas vulgates: ſed reſpondetur ex communi trutina forenſi aduſque recepta, quòd Caius non cœpit currere Romam propter obitum, nec contemplatione obitus, qui non ſperabatur: ſed propter aliam cauſam, ſcilicet reſignationis admiſſæ per Epiſcopum qui ſi diſtuliſſet, conferre, vel incapaci contuliſſet, vt euenire poterat, canonicè repleta fuiſſet bulla Caij ex principaliter intento capite reſignationis, cum inter illius admiſſionem & datam bullæ, ſit menſis & vltra: & ſic plus quàm ſufficiens ad ooritam veram nedum veriſimilem. Cùm igitur circa caput reſignationis ſecus contingetit, quia Epiſcopus tempore & capaci contulit, ſed ſi alia inopinata ſpecies vacationis tempore datæ bullæ aperta eſt, nhil impedit quominus bulla in ea verificetur, cum & verba & mens bullæ conueniant, & certum ſit Caiom non captaſſe mortem Sei, nec hac occaſione Romam miſiſſe.

62 ¶ Sed vtcunque hæc prudentibus auribus beneficia captantium applaudant, tamen huic ſententiæ repugnant. Primò & verba & mens huius regu. Secundò ipſa æquitas. Tertiò fauor iuris communis & poteſtatis ordinariæ, Quartò odium præuentionum. De primo liquet: quia hæc regula non reſpicit formam impetrationis, nec de ea curat, ſed ſolùm habet reſpectum ad vacationem per obitum, & indefinitè, præciſe & abſolutè loquitur de vacantibus per obitum, adiectis etiam verbis vniuerſalibus tam omnium gratiarum quàm quarumcunque perſonarum, quæ nullam reſtrictionem patiuntur. Igitur inquantùm bolla debet verificari in vacatione per obitum, neceſſariò ſubiicitur huic regulæ. Non enim diſtinguit inter hanc vel alteram bullam, inter hanc vel alteram formam gratiæ ſed dicit vniuerſaliter & abſolutè *omnes gratiæ*: id eſt omnes bullæ. Et ſic nulla gratia, nulla bulla, ſub quacunque forma concepta ſit, excipitur inquantùm debet in vacatione per obitum verificari: ſed tunc neceſſariò ſubiicitur huic regulæ quæ falſa in vno, falſificatetor in totum. l. *ſi is qui decem.* §. *verum. de rebus dubijs.*

63 ¶ Non igitur ſufficit eſſe tempus ſufficiens inter

alias vacationes narratas in bulla (quæ non contigerunt vel euanuerunt) & datam bullæ: sed quantùm necesse est eam verificari io vacatione per obitum, pariter necesse est quod inter dictum obitum & datam bullæ, tempus verisimilis notitiæ effluxerit. Nimis ergo supinus error est contrarium existimare. De secundò quoque liquet quia Titius nunquam cogitauit resignare in fauorem Caij, quo fortè, vt famulo vel interuentio vtebatur. Quòd si detur Caium omni proditione vacare, & esse extraneum, qui quodam casu resciuit, saltē ad minus captator est & expiscator aleæ beneficiorum, & incidit in ambitionis & auaritiæ notam, de qua in c. *cum iam dudum. de præbend.* Et sic non est æquum, sed iniquum eum à cēsura huius reg. eximi in superuenienti vacatione. De tertio & quarto liquet per c. *peruenit.* 11. qu. 3. *nulla de concess. præb.* clem. 2. *de offic. ordinar.* quod no glo. 3. & doct. in c. 1. *de rescrip.* in 6. & dixi supra reg. 18. & in annot. ad Philip. Decium, cons. 224. & ita concludo, & deinceps tam apertè patefactaveritate Ecclesię & Reipub. vtili, consulendum & iudicandum est.

Ordinar.

62 ¶ Quod si Caius currere incipiens ex capite resignationis simplicis, de quo omnino nullum tractatum, nullum negocium habuit cum resignante, nullāmque summam admisit, nulla dispensatione indiget: subicitur tamen huic reg. ex capite superuentæ resignationis per obitum: quantò magis eidem reg. subijci debet in terminis quæstionis præcedentis? vbi simoniam canonicam & veritā incurrebat & dispensatione indigebat: quoniam longè difficiliùs dispensatio additur dispensationi: nec specialia debent multiplicari, sed potiùs restringi, l. 1. C. *de dotis promiss.* c. *si motu.* c. *non potest. de præben.* in 6. & quæ dixi super reg. *de insir. resignant.* numero 131.

quæst. 6.

63 ¶ Septimo quæro, Titius habens curam vnam parochialem, acceptauit aliud curatum: quare Caius misit Romam ad impetrandum primam curam per assecutionem incompatibilis, vel abiàs quomodocunque & ex cuiuscunque persona, sed ignorabat Tiòum habere dispensationē ad duo. Contingit autem Titium adepto secundo, etiam tertij possessionem tealē & pacificam interim acciperc, & sic per clem. *si plures. de præb.* omnia vacasse prudie datæ bullarum Caij. Episcopus autem ex eadem causa clem. *si plures.* contulit d. primā curam Mœuio, reliqua verò beneficia aliis. Seius autem nouissimè a Papa impetrauit, & bi tres cōtra Tiuium, & simul ad inuicem certant. Cum autem causa Titij deplorata sit, primùm examinandum est ius Caij. Certum est autem quod Caius non potest bullā suam adaptare primæ acceptationi, propter dictam dispensationem. Sed an possit adaptare secundæ acceptationi? Viderur quòd sic, propter verba generalia bullæ, cuius tempore beneficium impetratum verè vacabat per assecutionem incompatibilis. Et quamuis desit tempus verisimilis notitiæ, inspecta acceptatione quæ vacationem introduxit: tamen non videtur obstare hæc reg. quia verba non cōuenunt, cùm loquatur tantùm de gratis factis per obitum. Sed hæc non est facta per obitum, sed per assecutionem incompatibilis: & sic cessat reg. & remanemus in iure communi: quo tantùm prohibetur impetrari beneficia viorum per obitum. c. 1. *de concess. præb.* ibi *quis in vinorum sacerdotum*, & ibi *successores viuū.* Cuoi autē Caius non cocurrerit per obitum, non potest dici captasse mortem alienam.

64 ¶ Sed his non obstantibus dicendum Caium nullum ius habere nec ex prima acceptatione propter dispensationē Titij nec ex seconda propter deficientem verisimilē notitiam. Et quamuis deficiat verba huius reg. non tamen deficit dispositio iuris communis, quo diserte & indistinctè prohibetur aliquem viuentis locum appetere: sed omnem talem hoc ipso Ecclesiastica cōmonione p̄cllendum, c. 1. *de concess. præb.* vbi text. non magis loquitur de titulo per obitum viuētis, quàm de titolo per assecutionem incompatibilis nondum acceptantis, vel ex legitima dispensatione acceptantis, vel ex causa matrimonij nondum contracti, vel professionis monasticæ nondū factæ, vel resignationis nondum admissæ, vel sententiæ priuatoriæ nondum latæ, sed quomodocunque, quoquo titulo vel occasione quis beneficium viuētis, id est non vacans, sed per titularium viuentem & talem existentem impetrat, conueniont & verba & mens d. c. 1. Similiter primum responsum ca. nulla cod. tit. ibi *antequam vacent*, omnem speciem vacationis continet, & in versic. seq. ibi. *ne desiderare*, tantùm ponitur exemplum, quod non restringit. Et patet in ca. 3. eod. tit. in 6. per totum vbi omnis aspiratio ad beneficia nondum vacantia tanquam damnabilis prohibetur, quoquomodo vacatura sint.

65 ¶ Est enim manifesta captatio, & vitiosa ambitio, præcurrere, etiam citra casum mortis naturalis, antequàm resignatio admissa sit vel matrimonium contractum, aut professio emissa vel sententia lata, vel acceptatio pacificè facta, aut aliud quodcūqor ex quo vacatio futura imminet vel speratur: facit quæ scripsi supra in reg. *de insir. resign.* num 389. Igitur præcurrens eo ipso se indignum reddit: atque ita non solùm impetratio sua à Papa vel Legato nulla est vitio subreptionis, ob tacitum cursum ambitiosè & illicitè anticiparum, sed etiam huiusmodi prouisio tam Papæ vel Legati, quàm Ordinarij nulla est, censura & prohibitione iuris cōmunis, qua iste ambitiosè præcurrens, indignus & inhabilis efficitur: adeo vt nec per Papam quidem in hac impetratione dispensari, vel derogari possit censuræ iuris: quia esset inuitare ad delicta, quod nec Papa facere potest, vt dixi in reg. *de pubi* n. 3. Cū igitur hæc reg. sit extracta à iure cōmuni, imò etiam à ratione & necessitate iuris naturalis, vt 5. cod. nu. 5. recipit extentionem ab eodem iure communi, vt locum habeat in omni modo vel specie vacādi: vt etiam sentit. Gomes. hîc qo. 5. Et hoc verissimum & omnino tenendum & obseruandum puto, si non vi præcisa huius solius reg. saltem vi iuris communis, vt 5. cod. nu. 4.

Conclusio.

66 ¶ Nunc lis tantū superest inter Mæuium, & Seius qui vult Mæuium excludere. Tum vt prouisus a Papa cui per extraug. *execrabilis*, collatio in hac specie vacationis reseruata est, tū quia Papa præueniendo, conferendo Caio, manum apposuit. Quibus non obstantibus, dico Mæuium, cui ordinarius post dictā secundam acceptationē Titij, & tempus ad notitiam suam sufficiens, contulit, (etiam postquam Papa contulerit Caio manum apposuit) verum ius habere. Non obstat quòd ex huiusmodi acceptatione iocompatibilis, reseruata erat collatio soli Papæ per extrauagant. *execrabilis*: quia per sacra decreta concili Basilicnsis omnes reseruationes abolitæ sunt, excepta duntaxat clausis in corpore iuris. vt etiam dixi 5. in reg. *de insir. resign.* nu. 337. Imò nominatim reseruatio ex d. extrauagant. *execrabilis* aboletur, vt in pragmat. titulo *de reseruatio.* Et quamuis in concordatis, reseruationes extrauagantium non tollantur nominatim, satis est tamen quòd specialiter non excipiantur, vt sic contineantur in decreto abrogatiuo, quod fauorabile est, & si opus esset, interpretatione adiuuandum: cum per illud decretum fiat reditus ad ius commune, vt per glos. Ioan. Andr. & omnes Canon. in c. *statut. de præb.* in 6. Et ita semper obtinuit & practicatum est apud nos, etiam post concordata: per quæ etiam non abolentur priora decreta conciliaria, nisi quatenus specialiter exprimitur, quamuis quidam inexpertus aliter scripserit.

67 ¶ Minus obstat quod Papa iam manū apposuerat, tū quia quòd Canones per manus tradunt & amplificant de appositione manus Papæ: per c. *vt nostrum de agell.* Felyn. c. *quoniam Abbas* in fi. *de offic. de leg.* c. *cum venissent* col. 1. *de iudic.* Philip. Dec. ca. *cli accepissent*, col. 1. *de const.* nō haber locū in Gallis nec Delphinatu,

Apposicio manus Papæ quid?

C. 1. de concess. præben. loquit. in omni specie vacationis.

quia aut illud concernit iudicialia, & eſt ſpecies euocationis, vt in d.cap. *vt noſtrum*. quæ apud nos locum non habet, propter decreta conciliaria de cauſis, & de appellation. Aut verò illud concernit beneficialia, & fundatur in expreſſa vel tacita reſeruatione, quæ adhuc minùs locum habet apud nos propter decreta *de reſeruation. ſublat.* in pragmat. & Concord. Tum quia etiam in patria (quam Romanenſes vocant) obedientiæ vbi reſeruationibus locus eſt: tamen adhuc quando Papa ſimpliciter procedit conferendo, non cenſetur ſibi afficere nec reſeruare beneficium: & ſic nihilominus poteſtas redit vel remanet penes Ordinarium: vt tradit Panor. in c. *inter dilectos de excuſ. prælator.* Steph. Auſter. in addit. qu. Tholos. 436. Steph. Bertr. conſil. 2. num. 50. col. fi. l. 3. in prioribus per Vincentium impreſſis.

68 ¶ Tum inutilis, licèt expreſſa, reſeruatio, præuentio vel oppoſino manus Papæ non operatur præuentionem, nec reſeruationem, nec impedit Ordinarium poteſtate ſua: vti latè contendit & probat etiã Ludo. ipſe Rom. alioquin Papis addictiſſimus in con. 325. circa prin. cõſ. 380. q. eſt & ante eum Petrus Ancha. cõſ. 399. incanto dominæ Conſtantiæ, & nouiſſimè Hier. Gratus con. 36. in fi. lib. 2. Plus dico, quòd etiam in terminis reſeruationis clauſæ in corpore iuris, à dictis decretis exceptæ, vt ſi beneficium morte, ceſſione vel aliàs, vacet in curia, e. 2 *de præb.* in 6. tamen etiam ſi papa infra menſẽ contulerit, ſed incapaci, vel aliæ prouiſo, nulla ſit ea manus appoſitio, nullo modo impedit poteſtatem redire ad Ordinarium ſtatim poſt menſem iuris, videlicet non à data collationis vel manus appoſitionis, ſed à vacatione computandum: iuxta cap. *ſtatutum de præb.* in 6. vt plenè dixi in annot. ad Philip. Dec. cap. 1. *de conſtit. vbi vel inuiſti.* quamuis quidam ineptu Canon. aliter adulando ſentiant vt ibi dixi.

69 ¶ Plus dico, quòd etiam ſi Papa validè contulerit infra menſem, ſed collatarius acceptare noluit, vel morte præuentus eſt, iuxta ea quæ ſcripſi ſupra regula *de infirmis*, nu. 71. non redit poteſtas ad Papam, niſi ſit adhuc infra menſẽ vacationis, & infra reſiduum dicti menſis tantùm: aliàs redit poteſtas ad Ordinarium, iuxta d.c. *ſtatutum* quod ſecũdùm omnes fauorabile eſt, & ſi opus ſit ampliandũ, quamuis Ioan. And. in additione Speculi *de acc. ſeu petit.* ad fin. teneat, Papam habere aliam integram menſem: & malè. imò etiam vacante ſede Papali continuò currit ille menſis, quamuis gl. & Canon. in d.c. *ſtatut.* & in c. *ſi apoſtolica de præb.* in 6. contrarium teneant. & malè. Parochiales autem Eccleſiæ ſi cœperint vacare in Curia, ſede vacante, nullo modo vacant, nec vacabunt in Curia, etiam ſequuta electione Papæ, quòd ſi viuente Papa cœpennt ibi vacare, ſecuta eius morte, ceſſione, vel depoſitione inf. menſem perpetuò deſinunt vacare in Curia: nec telabuntur in priotem reſeruationem, etiam ſequuta electione noui Papæ infra eundem menſem, nec pro ſeſiduo quidem eiuſdem menſis.

70 ¶ Ex his & duabus præcedentibus quæſtionibus habes, vt generaliſſimam, ita ampliſſimã extenſionem ad hanc regulam vt in vim iuris cõmunis in omni genere vacationis procedat, vno tantùm ſolo caſu, ſcilicet deuolutionis, excepto: quia vt impetretur à Papa iure deuoluto, nõ eſt neceſſe quòd poſt primam deuolutionem, lapſum ſit tempus veriſimilis notitiæ, vt ſcilicet is ad quem fit deuolutio ſcire debeat ad ſe deuolutum: ſeu ſtatim poſtridiè primi ſemeſtris impetratio facta à Papa vel Legato valida eſt: etiam ſi aliàs non poſſet ſubſiſtere iure preuentionis primi ordinarij: puta a prærentionibus exempli, vt ſuprà in reg. *de infir. reſig.* qu. 4. dummodò non ſit limitata ad deuolutionem Papæ factam. Sed hæc non eſt propriè exceptio, ſed declaratio: quia loquimur de deuolutione ſecundùm formã iuris communis & concilij Lateranẽſis: de qua in c. *nulla de conſuet. præb.* quæ plus viceſies excedit tempus veriſimilis notitiæ, quod ſemper præteriit, antequàm viceſima pars deuolutionis lapſa ſit.

71 ¶ Vnde ſi eſſet deuolutio ex ſtatuto particulari minoris temporis, quàm ad notitiam Romæ deferendam ſufficiat, puta ſi decanus infra tres vel ſex dies tantùm conferre vel præſentare poteſt: aliàs fit deuoluno ad Capitulum, vel Epiſcopum: tunc enim etiam ex capite huius deuolutionis, non poteſt Papa vel Legatus conferre niſi inter vacationem & datam collationis lapſum ſit tempus huius reg. Sed nec Epiſcopus ipſe ad quem mero iure facta eſt deuoluno, ſi tam longè abſit, vt nontia vacationis ad eum veriſimiliter peruenire non potuerit.

72 ¶ Secus ſi potuerit: etiam ſi pendente deuolutione nec Epiſcopus nec Papa conferre potuerit: vt quãdo præſentatio ſpectat ad laicum, quoniam poſtridie quadrimeſtris liberè poteſt tam Papa vel Legatus quã Ordinarius conferre: quia interim plus ſatis temporis lapſum eſt ad veriſimilem nontiam tam vacationis quàm temporis, quo ius patroni laici finiturum eſt. Et quantum ad hoc non eſt differentia inter patronum laicum, & Eccleſiaſticum vel Ordinarium: ſed ſemper vniformiter ab omni vera vacatione incipit currere tempus veriſimilis notinæ, etiam ſi nondum incipiat Eccleſiaſtico currere tẽpus Lateranenſis cõcilij quod non incipit niſi à die ſcienuæ ſaltem, iuxta clement. vnicam in fin. *de conſuet. præb.* vel impedimenti ceſſantis cap. *nulla. C. quæ. diuerſitatem. de conſuet. præb.* & patiter in laico, vt tetigi in regula 18 *de infirmis reſign.* nu. 59 Tempus ergo veriſimilis notitiæ, quantùm ad principium, ſemper eſt vniformε quantũ ad ſui principium, ſcilicet ab ipſa vacatione etiam occulta: modo non fraudulẽter occultata, vt ſuprà. Sed non quantum ad finem: quia tardius in vno finiti poteſt quàm in alio, pro locorum & perſonarum diſtantia.

73 ¶ Ex prædictis etiam habes nouè declaratas regulas. 20. *de impetran. benefic vacant* & hanc regulã. Prior illa limitatur, primò vt procedat dummodo collatarius habuerit collationem ante vacationem vel de facto occupauerit: aliàs ſi nec collationem habuit, nec ſe intruſit, non eſt inhabilis, vt 3. eod. nu. 14. Secundò limitatur vt procedat in ſcienie, vel ſupina aut minus iuſta ignorantia: Secus ſi conſtet de iuſta & probabili cauſa putatiuæ vacationis: quia tunc licet ius non acquitat, tamen non indicit in damnum & pœnam inhabilitatis, c. 2. *de conſtit* vt 3. eod. num. 17. Hæc autem reg. 20. nullam limitationem patitur, vt nuper dixi: ſed ampliatur, quantumuis impetrans vel etiam collator iuſtam cauſam ignorantiæ habuerit citeriotis vacationis, & credendi dudum vacaſſe: quia tempus veriſimilis notitiæ nunquã incipit ab opinione quantumuis publica & iuſta: ſed tantum a vera vacatione, vt 3. Rurſus vtramque regulam amplio, primò, etiam in Legato vel ordinario. Amplio ſecundò, etiam in Papa motu proprio conferente: Goneſ. in dicta regula 20. quæſt. 1. & hîc quæſt 2. Amplio tertiò, in omni genere vacationis, vt dixi. Amplio quartò, etiam in Cardinalibus. Amplio quintò etiam in commendatis beneficiis, quod eſt indubitatum per ea quæ dixi in regula *de publicandis.* quæſtio 1.

74 ¶ Nunc regulam 28. ſingulatitet & nouè amplio, vt non ſolùm ſemel exigatur veriſimilis nontia à die veræ vacationis, ſed etiam turſus à die liberæ vacationis. Hic non ſolùm ſuper hoc, ſed ſuper aliis quoque in praxi maximè neceſſariis, nondũmque à quoquam tactis; vbertima diſputationis ſeges ortut, quam partim raptimque perſtrinxi in reg. *de public.* quæſt. 10. vſque ad finem quæſt. Vt autem ab imis rerum fundamentis theoriam ſimul & praxim excutiam, & liqueat quot & quantas difficultates ſub breui compendio ad finem dictæ quæſt. 10. complexus ſim, duas ſubiiciam quotidianas hypotheſes, incipiendo à facilion.

Quæſtio obiecta. Hypothe-ſis.

75 ¶ Octauò quæro, Aldus reſignauit ſimpliciter in manu Epiſcopi Pariſienſis, qui admiſit & contulit Cal. Maij Badio abſenti, fortè in ſcholis Pictauis agenti, cui Cal. Iunij nouificatum eſt, ſed die decima Iunij repudiauit. Interim autem reſignans vigeſima ſecunda Maij deceſſit, die ſequenti vigeſimatertia Maij Epiſcopus, vel eius vicarius, per obitum contulit Caio, Papa vltima Maij per eundem obitum & quouiſmodo, confert Druſo, rurſus Epiſcopus die decimaquinta Iunij de cēpudiatione Badij certior factus confert Fauſto per dictam reſignationem. Ægidius autem die vndecima Iunij, ſiue per reſignationem, ſiue per obitum, aut aliàs impetrauerat à Papa: & hi quatuor nouiſſimi contendunt. Breuiter omiſſa diſputatione per puncta reſolutionis deciſiue tantùm procedam. Dico ergo quòd Caius licet prior tempore, nullum ius habet: quia tantum prouiſus eſt per obitum Aldi, per cuius obitum nullo modo vacabat, etiam ſi tempore reſignationis infirmus erat, & ex eadem deceſſerit, quia ſuperuixit 20. dies, etiamſi in poſſeſſione, & communi reputatione titularij deceſſerit, quia infra mēſem deceſſit. Et ſic nullo caſu per obitum vacare potuit, Druſus autem nullum ius habet, nec ex capite obitus per prædicta, nec ex capite reſignationis, quia collatio facta Badio adhuc pendebat. Et ſic, licèt adhuc mero iure vacaret per reſignatiōnem, tamen non liberè vacabat, ita quòd interim donec vel morte vel repudiatione Badij, vel lapſu termini ei præfixi collatio eidem facta reſoluta eſſet, nec Epiſcopus, nec quicunque alius prouidere poterat, cap. *ſi tibi abſenti. de præb.* in 6. nec Papa quidem vt nouè dixi in reg. *de infir.* num. 72. num. 82.

76 ¶ Quid de Ægidio? videtur habere verum ius, vtpote prior in data poſt liberam vacationem, quæ pridie per repudiationem Badij contigerat. Si enim per tacitam repudiationem lapſu termini præfixi contingentem, libera ſit, & manet vacatio, liberèque redit conferendi poteſtas, vt in d. cap. *ſi tibi abſenti*. Igitur & per expreſſam repudiationem vel mortem primi collatarij. Quemadmodum igitur ex tunc Ordinarius liberè conferre poterat, vt inquit tex. in d. cap. *ſi tibi abſenti*: Ibi poterit eo lapſo liberè beneficium conferre, igitur æquè liberè Papa, vtpote cum eo concurrens conferre potuit. Porro ridiculum videtur timere, non eſſe lapſum tempus veriſimilis notitiæ à data repudiatioois Badij, quia per repudiationem Badij nihil vacauit, nec eſt inducta vlla noua vacatio, ſed beneficium remanſit vacans antiqua vacatione, vbi & quomodo priùs vacat: Ita quòd ſiue Badius eſſet in curia Papæ tempore repudiationis, vel lapſi termini ſibi præfixi, vel ibi mortuus ſit ante lapſum termini, vel expreſſam repudiationem, nihil ad rem: ſed ſemper remanet beneficium vacans in partibus priori ſua vacatione. Tempus autem veriſimilis notitiæ ſemper incipit à vera vacatione etiam occulta, & ex tunc contiouò currit, vt ẓ. eod. nu. 18. Sed tempore impetrationis Ægidij lapſi erant plus quàm 40. dies à vera vacatione ſimplicis & abſolutæ reſignationis, & 20. dies ab obitu reſignantis: ita quòd etiam plus quàm notoria erat vacano, & tempus veriſimilis notitiæ plus triplo vel quadruplo lapſum, non ſolùm à veritate, ſed etiam à notorietate vacationis, vnde nulla etiam ambitio, nulla præoccupatio beneficij viuentis vel non vacantis imputati poteſt Ægidio.

77 ¶ Sed his non obſtantibus, dico Fauſtum, vltimum in data prouiſum ab Ordinario, verum obonere tinilum. Quanquam enim ſit vlomus in data, tamen eſt prior poſt veriſimilem & poſſibilem ſui collatoris de libeta vacatione notitiam. Facilè enim à Pictauis æſtiuo tempore, Pariſios accedi poteſt in quinque diebus, cùm anno 1519. more Gallico computando, iam alta die Pariſios egreſſus, die quinta in Pictauenſem vrbem (ſtudiis ardens) peruenerim, ini-

A tio Februarij, aquis etiam teſtagnantibus, & viarum partem occupantibus. Quòd autem Ægidio veriſimilis obſtet notitia; probo, quia beneficium erat validè & cononicè collatum Badio, & licet nondum eſſet acquiſitum Badio, vt ſuum eſſe beneficium dicere poſſet: tamen interim ſubſiſtebat collatio, ita quod alij per quemcunque conferri non poterat idque non propter aliquam reſeruationem vel ſuſpenſionem, ſed propter collationem factam, & ius, ſaltem ad rem, quæſitum Badio, & pendens. Si igitur nullus interim, nec Papa quidem conferre poteſt: igitur nullus impetrare, nec currere ad impetrandum. Tum ſatis eſſe videtur beneficium eius viuentis qui habet ius ad rem, ſaltem quantùm ad hoc, vt eo iure durante non poſſit alius curſum ad impetrandum ſiue vitio arripere. Et

B ſic eiuſmodi vitium non debet præpropetè currenti lucrum afferre. Itaque dico primò quòd impetrario Ægidij ſubreptitia eſt, ex eo quòd tacuit ſe curſum arripuiſſe vel feſtinaſſe antequam libeta eſſet vacatio, & pendente adhuc collatione facta alij ius ad rem habenti. Non enim hoc expreſſo tam facile obtinere debuiſſet: quod ſufficit ad ſubreptionem c. *poſtulat* ad fin. *de reſcri.* & tetigi ẓ. eod. nuo. 65.

78 ¶ Secundò dico etiam citra ſubreptionem, putà ſi eſſet facta motu proprio à Papa, vel ab Ordinario eadem vndecima, vel etiam decimaterna Iunij, quod adhuc non valeret propter impoſſibilem & diſverſimilē oonitum. Epiſcopus enim collatione facta ſciuit

C & ſcit poteſtatem prouidendi ſibi ablatam d. c. *ſi tibi abſenti*. Quamuis autem die decima Iunij, poteſtas mero quidem iure redierit: tamen Epiſcopus non ſolùm ignorat, ſed etiam neceſſario ignorat poteſtatem rediiſſe. Et ſic nou magis ea vti poteſt, quàm dum in remotis verè vacat, vereque habet poteſtatem conferendi: ſed eam non ſolùm ignorat, ſed neceſſariò ignorat. Et ſic non ſolùm ratio naturalis, ſed etiam conſcientia iuris ſeu poteſtatis deficientis ipſi repugnat. Impetranti quoque & præcurrenti vitium ambitionis & cenſura ioris repugnat. In impetratione autem à Papa, præter eam rationem etiam ſubreptio concutit. Idem ergo ſi impetraſſet à Papa die duodecima, vel etiam decimaquarta Iunij, quia licèt hoc caſu tempos veriſimilis notitiæ non ſit incipiendum ab vrbe Pariſ. ſed Pictauienſi, tamen etiam tempote æſtiuo nō

D mitius quàm ſex dies, etiam per celeritmos curſores ab vrbe Pictauienſi Romā vſque requiruntur. Quòd ſi Ægidius impetraſſet a Papa die decimaquinta Iunij (ceſſantibus tamen paruis datis, & pnonbus ex eadem cauſa impetrationibus, quæ ſequentes inficerent, vt dixi io reg.) tunc propter concurſum recurreretur ad cap. *ſi à ſede de præb.* in 6. Cæterum io dubio fauotabilior erit & potior collatio Ordinarij, proptet ambitionem & odium præuentionum.

79 ¶ Habes ergo quòd veriſimilis notitia requiritur à tempote liberæ vacationis eſſectæ, vt etiam dixi ſupra in reg. *de infir. reſig.* n. 392. quod eſt verum, quando tempus illud eſt incertum, ſiue impedimentum cōcernat ipſam vacationem, vt in præcedenn & ſequēti hypotheſi, ſiue impedimentū non cōcernat ipſam va-

E cationeē, ita quòd beneficium omnino vacet, & ſit cōferibile: ſed concernat collationem, ſine ius conferendi, vt ius patronatus laicum. Si enim infra quadrimeſtre cōtingat patronum laicum (vel etiam Eccleſiaſticum, ſed ratione caſtri vel domanij temporalis, vt dixi ẓin reg. *de infir reſig* nu. 45.) ſuſpendi vel priuari iure præſentandi, & ſic collaoo ex tunc incipiat eſſe libera: tamen quia euentus ille non erat certus, nec certò præuideri poterat, ſi Papa vel Legatus (aliud enim de Ordinario, vt mox dicam infra tempus antiquū præſentandi, vel teſiduum illius temporis prouidere velit, neceſſe eſt lapſum eſſe tempus veriſimilis notiæ liberæ collationis, inter tempus quo liberum factum eſt ius conferendi, & collationem. Secus quando tempus

Quando præcedit tempus certum ceſſat reg. de veriſimili notitia

certum eſt,ita quod præuideri poteſt,vt quando conferatur poſt tempus deuolutionis: quia poteſt prima die deuolutionis compleræ, iure deuoluto conferri: quoniam interim præuidebatur,vt dixi s.cod.n.72.

80 ¶ Idem ſi vacatio non erat libera,vt in d.cap. *ſi tibi abſenti.* ſed terminus, putà quindecim vel viginti dierum præfixus & notificatus erat collatario ad acceptandum,quia illo lapſo ſtatim alio non expectato, poteſt Ordinarius conferre, & ſimiliter Papa, vt cum eo concurrens: ſicut poſt deuolutionem vel tempus præſentandi, Sed ſi collatarius iſte infratempus ſibi ad acceptandum præfixum moreretur, aut vxorem duceret in remotis vel clam, vel incapax fieret vel renuntiaret, non valeret collatio Papæ vel Legati, ante lapſum illum terminum facta, tuſi inter mortem vel renuntiationem & nouam collationem lapſum eſſet tempus verſimilis notitiæ.

81 ¶ Sed bene valeret collatio Ordinarij vel ſui vicarij tam in hoc quàm in prion exemplo ẽ. eod. n. 79. ratio differentiæ prioris exempli eſt,quia reſpectu Ordinarij collatio mero iure libera eſt, non obſtante patronatu laico. Quia ius illud eſt tantùm quædam ſeruitus, quæ non impedit ipſo iure poteſtatem Ordinarij: ſed tantum ope exceptionis, vel potius in euentum conditionis, quo patronus velit vti, & de facto legitimè vtatur iure ſuo infra tempus ſibi præfixum, & interim præuentio Ordinarij, præuentio non eſt, ſed naturalis prouiſio, quæ proinde nulli ſubiacet obreptionis vitio. cle.2. *de offic.Ordin.* vt latè dixi ẽ. in reg. *de infir.reſign.* num.51.cum ſeq.num.175. cum ſeq.ſecus in Papa qui nullam habet poteſtatem præuenicudi patronum laicum,& funditus nulla eſt & abuſiua, aut ſaltem ſubreptiua talis præuentio Papæ, & ſic nunquam poteſt conualeſcere. dixi in d.reg. *de infir.* num.48. num. 68. num.71. ſed reſpectu patroni Eccleſiaſtici libera quidem Ordinarij collatio, quantumuis naturalis tamen interea reſolubilis eſt,præuentio verò Papæ per abuſum hactenus à paucis ſæculis receptum ſtatim incommutabiliter valet: ratio verò differentiæ vtiusi exempli eſt, quia etiam ante mortem naturalem vel ciuilem collatarij qui non acceptauit, beneficium vacat prion & veteri vacatione, quamuis interim alij confetre non poſſit quandiu pendet collatio facta, ſiue ignoranti capaci tamen, ſiue ſcienti, qui nondum acceptauit tex.in c. *ſi tibi abſenti. de præb.* in 6. non enim vis eſt in abſentia, quæ in d. cap. contingentiam facti tantùm notat, ſed vis eſt in non acceptatione, & collatione interim pendente, & nondum titulum nec ius in re imprimente.

82 ¶ Statim igitur vt pendere deſiit per reſolutionem dictæ collationis motte naturali vel ciuili (quantum ad hoc) collatarij, remanet vacatio vetus libera reſpectu ipſius Ordinarij qui ſauorabilis eſt, nec indiget noua aliqua notitia, ſufficit enim ſibi notitiam veteris vacationis & impedimẽtum illud verè ſublatum eſſe, ſiue ſublatum eſſe ſciat, ſiue non: ſecus in Papa vel Legato, quorum præuentiones contra ſacros antiquos canones vſurpatæ ſunt, ſic non extendendæ, ſed potius reſtringendæ, vt inquit tex.in cap. *quamuis de præb.* in 6. A tempore ergo ſublati dicti impedimẽti requiritur noua verisimilis notitia reſpectu Papæ vel Legati: idem reſpectu cuiuſlibet authoritate papiſtica ſpeciab vel generali conferentis, hæ enim extraordinariæ collationes non minus cuiuis ſubrepooni & nullitati ſubſunt quàm præuentiones Paparum vel Legatorum, vt expreſſim tenent Ioan. Andre. & Archidia.in cap. *ſi cui. de præbend.* in 6. & benè;quamuis Dom. de ſancto Geminia. & Philipp.Franc.ibi dubitent. prout recentiores Canoniſtæ ſenſim magis cœperunt à ſacris canonibus & veteri diſciplina Eccleſiaſtica,potentiam ſui Papæ augendo, iura verò & libertates ordinariorum dimmuendo degenerare, vt nimis omnibus notum eſt. Confirmo, quia hæc regula *de verisimili notitia.* non loquitur de ordinario,nec in eo locum habet ſua vi, ſed in vim iuris communis, ſeu prout de iure communi, vt dixi ẽ. eo. n. 4. Atqui ius commune nullo modo hoc caſu obeſt Ordinario,nec eum impedit ſublato dicto impedimento, ca. *non præſtat de reg. iur* in 6. & ſic multo minus Ordinarium hoc caſu impedit hæc regula, quamuis impediat Papam vel Legatum vſque poſt tempus verisimilis notitiæ huius liberæ vacationis. Et hæc nota vt non minus vtilis quàm noua: nec alibi reperies.

83 ¶ Nonò quæro. Antonius reſignauit in fauorem nepotis, & ſic in manus Papæ Cal. Maij, & collatum abſenti & ignoranti: Antonius autem Cal. Iulij. deceſſit in poſſeſſione. Nepos autem Cal. Auguſti quod in ſui fauorem geſtum erat, repudiauit. Interim autem Epiſcopus die ſecunda Iulij contulit per obitum Antonij Baldo, Cynus octana Iulij impetrat a Papa per obitum & quouiſmodo. Epiſcopus autem die ſecunda Auguſti rurſus per obitum Antonij contulit Dyno. Vicarius eiuſdem Epiſcopi die 5. Auguſti confert Ennio per repudiationem nepotis: Franciſcus autem die 8. Auguſti, ſiue per reſignationem, ſiue per obitum Antonij,vel aliàs,impetrat à Papa. Et ſic quinque contendunt,videlicet primus,tertius,quartus,per Ordinarium;Secundus & quintus per Papam prouiſi. Hæc qu.longè difficilior eſt prore, quam in præludiũ huius poſui, & in qua vna tantùm difficultas verſatur, videlicet an verisimilis notitia rurſus exigatur à tempore liberæ vacationis. hìc autem præter illam, alteta verſatur,videlicet an repudiatio ttahatur retrò, vt fiat locus vacationi per obitum, & tertia an cap. *ſtatut. de præb.* in 6.locum habeat,etiam ſi Papa validè cootulit, ſed poſtea collatio reſoluitur, & quarta an ipſa reſignatio in fauorem, recuſante reſignatario reſoluatur penitus, an vero vt ſimplex remaneat. Et hæc ordine intellectus, prior, & omnino cæteris prior eſt.

Quæſt. nona. ex Hypothefi.

Accipe ſubiectam figutam, vt hoc multiceps & implicitum thema occultis expoſitum habeas.

1 *Maij, reſignatur in fauorem nepotis ignorantis, cui Papa confert.*
5 *Iulij, moritur reſignans in poſſeſſione.*
2 *Iulij, Epiſcopus confert per obitum Baldo.*
8 *Iulij, Cynus impetrat à Papa per obitum, & quouiſmodo.*
1 *Auguſti, nepos repudiat.*
2 *Auguſti, Epiſcopus confert Dyno per obitum.*
5 *Auguſti, vicarius Epiſcopi confert Ennio per repudiationem nepotis.*
8 *Auguſti, Franciſcus ſiue per reſignationem, ſiue per obitum reſignantis, vel alius ex quauis perſona impetrat à Papa.*

84 ¶ Nunc totius concertationis fundamentis ſeu baſibus retectis, breuior & facilior erit iuxtà ſingulorum impetrantium diſcuſſio. Quàtum ad ius primi, videlicet Baldi, videtur potius, quia prius in datz & per vetum modum vacandi. Cum enim Aot.non reſignauerit purè, ſed cõditionaliter, videlicet dantaxat io fauorem nepotis, qui recuſauit, condioo defecit. Et ſic nec reſignaſſe cenſetur, & conſequenter per obitũ vacauit vt diximus in reg. *de publicandis.* qu.10. nu.190. Neceſſe eſt enim quòd vacauerit per reſignationẽ, vel obitum, ſed non per reſignationem condioonalem, cùm condiuo defecerit : Ergo per obitum. Non obſtat quod tempore collationis Baldi nondum defecerat conditio, quia nepos nondum renuntiauerat: & ſic collatio ei facta, & conſequenter reſignatio ſubſiſtebat, ſaltem pendebat: e. *ſi tibi abſenti de præb.* in 6. ita quòd interim nulli alij, nec per Epiſcopum, nec per quemuis alium confetri poterat, vt inquit tex. in d. c. *ſi tibi*

ſi tibi abſenti, quia reſpondetur quòd tantùm abeſt, vt hæc obiectio quantumuis vrgere videatur, officiat Baldo, vt etiam ius illius fulciat, & aliorum euertat.

85 ¶ Pater quia defectus dictæ conditionis trahitur retro quantum ad ea quæ ſunt iuris communis, & fauorabilia, non autem quantùm ad ea quæ ſunt gratiæ, ſtricta & odioſa: vt notant Alexan. Areti. & omnes in *l. Gallus. §. & quid ſi tantum. de lib. & poſth.* vbi tenent quòd reſtitutio per viam gratiæ, non trahitur ad fructus præteritos, vt in auth. *idem eſt. C. de hæred.* ſed bene reſtitutio per viam iuſtitiæ: vt etiam concludit Alciatus in e. r. in fin. *de præſcripto.* & latius ante eum Fortunius Garcias, *l. Gallus. §. & quid ſi tantùm* numero 236. *de lib. & poſthu.* dixi in annota. ad Alexand. conſil. 101. tum. 10. lib. 2. & ad Philipp. Dec. c. vlt. nu. 8. *de conſtitut.* & ad conſ. 525. tu. 7. Tum ſpecialia non debent multiplicari, ſed reſtringi: *l 1. C. de dotis promiſſio* Collatio autem Baldi via ordinaria & iure communi fulcitur, & fauorabilis eſt, *c. t. de reſc.* in 6. nec obreptioni vel ſubreptioni ſubeſt, cle. 2. *de offic. ordina.* Contrà collatio Cyni, vt gratia Papalis, ambitioſa eſt, odioſa, & reſtringenda: *e. quamuis. de præbend.* in 6. & per minimam obreptionem vel ſubreptionem penitus & perpetuò corrumpitur: *c. poſtulaſti* ad finem *de reſcrip. c. non poteſt. de præb.* in 6. & ſic duplici morbo laborat. Primò indiſpoſitione materiæ ſubiectæ ſeu beneficij impetrati tempore impetrationis. Secundò, vitio ſubreptionis: quia ſi Cynus expreſſiſſet collationē nepoti factam adhuc pendentem, Papa nullo modo vel non tam facilè conceſſiſſet.

Reſtitutio per viam gratiæ non ad præterita.

86 ¶ Obreptio autem funditus ab initio gratiam ita annullat, vt nunquam poſtea conualeſcere poſſit. Collatio verò Ordinarij facta Baldo laborat ſimplici indiſpoſitione materiæ ſubiectæ, non autem vlla ſubreptione: & ſic conualeſcere poteſt, ſublata indiſpoſitione materiæ. Et ſatis eſt ad validitatem collationis ordinariæ, quod tempore collationis vacabat (licet non liberè) vt poſtea conualeſcat impedimento ceſſante quamuis collatio Papæ vel legati propter ſubreptionem nunquam conualeſcat, vt in ſimili de beneficio tempore collationis non libero, ſed iuri patronatus, etiam laici, ſcribunt, dictum eſt in reg. *de infirm. num.* 69. Sed hic tempore collationis Ordinarij, beneficium vacabat non obſtante collatione nepotis facta: quæ non replebat beneficium, ſed pendebat. non enim deſinebat vacare, nec repletum erat donec nepos acceptaret, d. c. *ſi tibi abſenti.* Cum ergo vacaret (licet non liberè) collatio ordinaria non impediretur conualeſcere impedimento ceſſante, & præſertim quando ſublatio impedimenti trahitur retrò, vt in defectu conditionis ſuſpenſiuæ ab initio ita exiſtentis.

87 ¶ Quamuis enim exiſtentia conditionis non ſemper trahatur retrò: tamen eius defectus ſemper trahitur retrò, ſaltem quoad diſpoſitionem materiæ: quia conditio pendens nihildum impreſſit in materia. Dum autem deficit, minùs imprimit, & ſic eam retrò liberam relinquit. Quòd ſi quis vrgeat verba negantia tex. d. cap. *ſi tibi* ibi *nequibat*, in promptu ſolutio eſt, quòd loquitur quando Ordinarius variare veller, vt quia iam ipſemet reſignationem admiſit, & ſemel vni contulit. deinde ex ipſa eadem reſignationis eiuſdem vnius, reſignantis cauſa qua contulit, vellet iterum alij conferre, nulla noua cauſa ſuperuenta: quòd meritò in d. c. *reprobatur.* ſed hic Epiſcopus nihil dum fecerat, ſed primus eius actus eſt collatio facta Baldo, & inſuper noua cauſa vacationis ſuperuenerat, videlicet mors Antonij, pacifici poſſeſſoris, ex qua noua cauſa ſuperueniente, non eſt quod imputetur Epiſcopo, qui contulit ex ſuperuenro putatiuo modo vacandi, & iuſto errore, vtpote per obitum eius qui verus titularius fuerat, & adhuc putabatur, & in pacifica poſſeſſione & tali reputatione deceſſit. Ex his diſcuſſum manet & euacuarum ius Cyni, quod non poteſt ſubſiſtere: quia non reperit locum vacuum, ſed præoccupatum à Baldo. Quod ſi collatio Baldi non ſubſiſteret, adhuc minus ſubſiſtere poſſet collatio Cyni: 88 ¶ Diſcutiamus ergo ius Cyni: Videtur enim pooor tanquam prior in data poſt vacationem liberam effectam per defectum conditionis dictæ reſignationis per repudiationem nepotis. Aduſque enim vel beneficium non vacabat: vel, ſi vacabat, noo vacabat liberè. Quandiu autem non vacat, vel non liberè vacat: non eſt locus collationi, etiam ordinariæ: vt hæc omnia probat text. totundus in d. c. *ſi tibi.* Non obſtat quod pendentia illius conditionis reſpicit indiſpoſitionem materiæ, ſeu beneficij vacanns: & ſic quòd non impedit collationem ordinariam medio tempore factam conualeſcere, ceſſante impedimento: quia illud verum eſt quando illud impedimentum vel indiſpoſitio concerneret ſeruitutem beneficij vel ipſius collationis tantùm, non autem vacationem ipſam, quæ eſt neceſſarium & præambulum fundamentum omnis collationis. Et ita procedunt nuper allegata pro Baldo, vt diximus in locis in eam rem allegatis: vbi licèt beneficium vacans & ius conferendi ſeruirent ſeruituti iuris patronatus, tamen vacatio ipſa non ſeruiebat, nec impedita erat, ſed beneficium omnino purè, merè, & abſolutè vacabat. Secus ſi etiam ipſa vacatio quæ eſt principium & primum fundamentum omnis diſpoſitionis ſeu prouiſionis beneficij, ſit impedita, vel pendeat, vel non ſit libera: quia tunc quamdiu pender, vel libera non eſt: nondum aperta, ſed clauſa eſt innua ad omnem diſpoſitionem beneficij, ex quacunque cauſa: vt probat text. in d. c. *ſi tibi abſenti.* ibi *ordinare nequibat*, vbi non diſtinguit, ſed abſolutè loquitur.

89 ¶ Non obſtat de noua cauſa ſuperueniente: quia pendente impedimento vel ſuſpenſione primæ, ſecunda interim ſimpliciter ſuperueniens (id eſt ſine virtute reſolutiua prioris) eodem impedimento eademque ſuſpenſione neceſſariò afficitur. Sequitur enim neceſſariò: ſequens vacatio non aboler priorem pendentem, ergo ſequens quoque pendet, nec magis libera eſt. Igitur ſicut interim non poteſt conferri beneficium ex prima vacatione pendente & non libera: igitur nec ex ſecunda æquè pendente & non libera. Secus ſi ſecunda vacatio eſſet comitata virtute reſolutiua prioris, ita quòd ſecunda remaneret & ſola & pura, vt in vim reg. *de infirmis.* ſi reſignans infirmus erat, & de eadem infirmitate infra viginti dies deceſſiſſet: vel in vim reg. *de publicandis*, ſi citra publicationem in poſſeſſione poſt ſex menſes deceſſiſſet. Cum ergo in hac hypotheſi mors reſignantis ſuperueniat ſimpliciter, ſine concomitantia dictarum regularum, vel alterius virtutis reſolutoriæ: non tollit pendentiam prioris vacationis, ſed eidem ſuſpenſioni & incerto futuro euentui ſubiicitur.

90 ¶ Et ſic euacuantur & funditus abolentur collationes Baldi & Cyni interim factæ, tanquam de beneficio noti vacanti: aut ſaltem non liberè vacanti: & conſequenter locus operitur Dyno, qui poſtridiè vacationis liberæ, prouiſus eſt ab Ordinario habente iam liberas manus, & de beneficio iam liberè vacanti. Et ſic videtur indubitatum ius Dyni, cùm ſit prior in data & capax. In contrarium arguitur: quia vt dictum eſt ſupra eo. qu. 6. in fi. numero 74. veriſimilis notitia requiritur, etiam de nouo, à tempore liberæ vacationis: ſed hic deficit, cùm Epiſcopus contulit poſtridie repudiationis factæ per abſentem Sed iſtud obiectum quòd non prodeſſet Franciſco, vt poſteriori, ſed Ennio, dependet à circunſtantiis facti, videlicet ſi nepos tempore repudiationis tam longè diſtabat, vt tempore collationis Epiſcopus non potuiſſet

verisimiliter habere notitiam. Vode si potuisset, cessat obiectio, & videtur Ennius, vt posterior in data excludi, nec superesse disputaoonem, nisi inter Dynum & Franciscum.

91 ¶ Videtur autem Franciscus potior: quia resignatio facta est io curia, & sic vacauit: & consequenter oon ad Ordinarium, sed ad solum Papam spectabat prouisio. Nec obstat quòd tempore collationis à Papa factæ Francisco, iam tres mensis, & vltra, lapsi erant a resignaoone Romæ admissa: & sic quod iam ante bimestre potestas liberè conferendi ad Ordinarium redierat: liberè ioquam, quod attinet ad reseruationem vacantium in curia capit. *statutum de præb. ud* in 6. quia cum collatione facta nepoti, nemo conferre posset, non potuit interim currere mensis: & sic a repudiatione nepotis, Papa integrum mensem habet vt in fortioribus terminis, videlicet etiam postquàm mensis currere cæperat, decidit Ioan. Andr. in additione Speculi, ti. *de actio. seu petitione*, ad fin. & sic collatio Francisci est infra mensem, imò infrà diem octauum reseruationis vacantium in Curia. Verùm, vt dixi supra eod. oum. 49. hoc fundamentum falsum est: quia reseruatio vacantium in Curia, limitata est ad mensem continuum à die ipsius vacationis computandum d. c. *statutum* quæ limitatio fauorabilis est, & sic indistinctè procedit. Ius ergo Francisci, tanquam per Dynum vel Ennium præuenti, deplotatum est: & patitur ius Baldi & Cyni, tanquam tempore vacationis liberæ oulliter prouisorum.

92 ¶ Rursus disputationem reuoluo, & argumentor pro Baldo, quia si Dynus cæteris præsset, vt suprà, num. 50. hoc est Episcopus habuit liberam potestatem conferendi Dyno vel cuiuis, necesse est ius Baldi cui Episcopus ex eadem causa & vacatione prius contulit, potius esse dubbi ratione: Prima quia non licet Episcopo ex eadem causa & vacatione variare: sed hoc prohibitum est ecclesiasticis personis. c. *institutionis.* 23. *quæst.* 2. clem. *cum illustio.* in prin. *de renuncia.* c. *d cet contessum* c. *quod semel placuit.* c. *mutare consilium. de reg. iur.* in 6. Sed hic non potest esse nisi vna vacatio & non plures, imò ambæ collationes Episcopi sunt factæ ex eadem causa obitus eiusdem, videlicet Antonij. Ergo necesse est ptiotem collatarium, nempe Baldum, potiotem esse: alioquin iste Episcopus non semel, sed ter variaret, quia factum vicanj sui qui tertio contulit, est factum Episcopi. c. *qui per alium. de reg. iur.* in 6. Collat. enim vicanj facta per repudiationem tefertur ad obitum: quia repudiatio nepotis noo est aliud quàm temotio obstaculi.

93 ¶ Secunda ratio quia Episcopus qui semel contulit Baldo obligatus fuit ei de euictione, siue ad curandum quod collatio sua teneret, vel ad prouidendum ei de alio beneficio c. *inter cætera extra de prabend.* Aut ergo Episcopus habebat potestatẽ tempore quo contulit Baldo, & statim valuit. Aut postea potestas libera idem beneficium ex eadem causa & vacatione cooferendi pertinere cœpit Episcopo, & tunc statim antequam conferret Dyno, confirmata est collatio facta Baldo, cui Episcopus de euictione tenebatur, & quia sibi ex eadem causa variare non licebat, & quia Baldus prior causam habebat, ius soperueniens author suo, sibi statim profuit & collationem coofirmauit *l. cum vir. d: vsucapio.* quod si tempore collationis factæ Dyno notidum libera potestas competebat Episcopo propter defectuos verisimilis notitiæ, renuntiationis nepotis, si tunc oepos in temotis agebat, saltem tempore collationis postea per vicarium Episcopi factæ Ennio satis erat temporis ad illam verisimilem notitiam, & sic statim vel eodem momento quo collano fieri potuit Ennio confirmata fuit collatio prioti loco facta Baldo,

94 ¶ Verum hæc mioimè ostant Dyno, quia ad primum respondeo id quod de variatione dicitur verum esse quando prior actus valuit, aliàs non præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectum c. *non præstat. d reg i r* in 6. Sed hìc ab initio non valuit collatio facta Baldo per c. *si tibi de prabem.* in 6. & sic non habet locum regula, qui prior est tempore *de reg. iur.* in 6. sed regula quod vitiosum initio postea non conualescit. Præterea etiam si non superuenit nona vacaoo, tamen superuenit libera vacatio & potestas conferendi, quæ ptiùs non competebat: & sic Episcopus non dicitur variare, sed iure soo vti cùm noua causa superuenit. Ad secundum duplex est solutio, prima quòd d. c. *inter cætera*, loquitur qoãdo Episcopus scienter & ignoranti contulit præbendam quam non potuit, sed hic Episcopus ignorabat, & sic obligatus non fuit. Secunda solutio quia dictũ c. *inter cætera*, de factu nõ seruatur & cum mulos etiam antiquioribus veteris disciplinæ exoleunt: & notum est quòd hodie collatores non intendunt se obligare, nisi inquantum tunc eorum actus valet, & de iure subsistit. Cum ergo ab initio nullum ius quæsitum fuerit Baldo, reliquit locum liberum & vacuum altis.

95 ¶ Rursus ergo reuoluitur disputatio inter Dynum & Ennium solos: & adhuc etiam data vtriusque capacitate videtur Dynus potior ob prioritatem datę. Contrà quod repellendus, duplici ratione: prima quia nisi nepos tempore renuntiaoonis fuerit præsens, vel in loco remoto, deficit Dynum tempus verisimilis noóniæ quia rursus requiritur à die liberæ vacationis, vt suprà num. 72. Secunda quia Dynus non est prouisus nisi ex capite obitus. & sic habet collationem limitatam, vt in dubio limitata est ad modum vacationis expressum, nec extenditur ad aliom tex. in c. *susceptum.* & ibi omnes canonistæ *de rescript.* in 6. Egid. Bellamer. decisio. 735. Andreas Iser. *si de fundo defuncti. contra. sit inter domi. & agnat.* §. *in moribus. in vers. feudo.* Maximè cũ beneficium oon esset debitum Dyno: contrà Ennius die 1. à dicta repudiatione prouisus est post tẽpos verisimilis notitiæ à dicta repudiatione & superuenta libera confetendi potestate. Tũ sua collatio non est limitata, quippe quæ modum omnẽ vacandi, siue per resignationem, siue per obitũ includit, siue per superuentam potestatem liberè conferendi, Nec obstat quòd videtur limitata ex causa dictæ resignationis: quæ tamen non est facta nec admissa in faoorem Ennij, sed resoluta: imò quòd videtur facta per erroneum modum vacandi: 96 ¶ Quia simpliciter promisus est Ennius per repudiationem nepotis: quia non est modus inducendæ vacationis, sed relinquendi beneficium in priori statu. Respondetur enim quòd hæc expressio & qualitas collationis, non facit limitationem ad casum resignationis, nec ad repudiationem nepotis. cum enim hæc repudiatio non sit genus vacandi, sed remotio obstaculi, non potest censeri expressa ad limitandum seu restringendum ad aliquod genus vacandi, sed ad resignandum, cessate obstaculum, & collationem esse liberam ex quocunque genere vacandi spectante ad potestatem conferentis: qui etiam in dubio oon est credendus se restrinxisse, & elegisse viam ineptam & impugnatiuam suæ collaoonis, *l. 3. de milit. testa.* imò ea causa in collatione Ennij expressa, sui natura implicat omnem casum conferendi resultantem ex repudiaoone expressa, videlicet sioe per resignationem Antonij, siue per eius obitum, siue per superuenientem liberè collationem, siue per dictam repudiationem.

Repudiatio non est genus vacandi.

97 ¶ Cæterum Ennius non impertinenter causatur, quòd licet per repudiationem nepotis euanuerit collano nepoti facta, non tamen resignatio, sed remansit simplex, ex quo Papa semel conditioni paruit conferendo nepoti, qi icquid postea contigerit, & maximè cum resignans non conquerãtur nec pos-

ſit conqueri, & ſic quòd remanſit vacans per reſigna- A
tionem in Curia admiſſam, & in partibus poſt men-
ſem ab admiſſione, collatio verò Ennij non eſt limi-
tata ad obitum, ſed omnem modum comprehendit,
vt dictum eſt. Et ſic excludit Dynum iam ſatis *meè*
ἐμπόνως, veniendo *σὺν τῷ πρωτεύειν*, dico non
eſſe inter iſtos duos laborandum de veriſimili no-
titia vtpote prouiſos ab Ordinario, in quo non
habet hoc caſu locum hæc regula, quamois locum
habeat reſpectu prouiſorum à Papa vel legato, vt
nuper & nouè docui ad finem quæſtionis præce-
dentis num. 59.

98 ¶ Totius ergo multiplicis boius quæſt. deciſio
ad vnicum hunc punctum relabitur, an per repudi-
ationem nepotis, defecta conditione reſignationis,
reſoluatur ipſa reſignatio in totum: ita vt non re- B
maneat niſi vacatio per obitum: An verò ſolum re-
ſoluatur collatio nepoti facta, reſignatio verò rema-
neat, ſimplex, tanquam conditione fauoris ſemel
impleta & purificata. Ad hunc nodum, in quem reci-
dit tota Epiraſis huius diſputationis, reſoluendum, in-
ſpicienda eſt origo progreſſus & *ἀκμὴ* huiuſmodi re-
ſignationum in priuatarum perſonarum fauorem.

Ortus & progreſſus reſignationum. 99 ¶ Primùm enim vt ſimoniacum & execrandum
κατάκριτον protſus damnatæ & reprobatæ fuerunt, vt ſa-
tis dictum eſt in regula *de infirmis nu.* 79. Deinde vt
In fauorem. antiquus ille vigot Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſenſim re-
frixit, cœptum eſt in gratiam tacitè admitti, non ex-
preſſo, ſed diſſimulato fauore, quando videlicet curæ
Primus gradus. & ſollicitudini conſulendi Eccleſiis, ſucceſſit indulgen-
Secundus gradus. tia conſulendi perſonis. Poſteà cœpit addi expreſſa C
ſupplicatio pro certa perſona, purè tamen & ſimpli-
citer priùs reſignando, torúmque reſidoum in mera
voluntate & arbitrio ſuperioris teliquendo. Et ſic
fiebant mandata ad reſignandum purè & ſimpliciter,
& ſupplicando conferri tali non adiecta clauſula *non*
aliàs, nec alia reſtrictione.

Tertius gradus. 100 ¶ Dehinc & tertiò poſt reſignationem purè
admiſſam & ſupplicationem, cœpit addi clauſula *non*
non aliàs, quæ tamen nullam conditionem, nullam
neceſſitatem imponebat ſuperiori: ſed ſoli procura-
tori hanc formam vt facta & ſimpbciter abſolutéque
admiſſa reſignatione, ſupplicater tali conferri, nec
aliàs reſignáret, quàm huiuſmodi ſupplicationem ſi-
mul adiciendo: relinquendo tamen effectum ſuppli-
cationis in mera voluntate ſuperioris. Et circiter 30. D
anni cum cœpi aduocationibus operam dare, vidi
hanc tertiam formam in vſu eſſe, & mandata ad reſi-
gnandom, in fauorem ſub hac forma concipi, vide-
licet ad reſignandum, ac purè & ſimpliciter dimittendum: & infrà, in manibus Papæ aut alterius ſuper hoc
poteſtatem habentis in coria Romana putè, liberè, &
ſimpliciter huiuſmodi renuntiationem ſeu reſignatio-
nem recipi & admitti ac illa recepta & admiſſa, petendum, ſupplicandum & humiliter & deuotè requirendum, quatenus placeat & dignetur tali N. prouide-
re & non aliàs, iurandúmque in animam quòd in præ-
miſſis non dolus, fraus ſimonia, nec alia pactio illicita
interuenit, ac literarum ad hoc neceſſariarum expedi-
tioni conſentiendum. E

Quartus gradus. 101 ¶ Quartò mandrabuli more cœperunt reſignan-
tes, ſeu potius reſignatarij, huiuſmodi ceſſiones ve-
nantes, imò ambo ſic paciſcentes diffidere Papæ ſuæ-
que Cancellariæ, ſi bi que timere, ne ſecus quam con-
ueniſſent, contingeret, & bolus vtrique eriperetur è
faucibus. Quare deinceps non ſans habuerunt for-
mam ſoli procuraton iniicere: ſed iuuenta eſt ab eis
tutior via, qua ſuperiori qooque forma & neceſſitas
iniiceretur, vt aliter non poſſit reſignationem ad-
mittere, nec vlla vacatio ſequeretur, nec quicquam
fieret, niſi præcisè conferretur delecto & nominato
reſignatario: & ſic dempta eſt, & vſitari deſiit humi-
lis illa & deuota ſupplicatio, & clauſula *non aliàs* deſiit

poni poſt puram admiſſionem & deuotam ſupplica-
tionem. Sed cœpit adiici ipſi reſignationi, vt manus
quóque ſuperioris ab initio, tanquſ mutuo expreſſo,
& priùs icto commercio ligarentur ſub hac protrita
forma ad reſignandum putè & ſimpliciter, *in fauorem*
tamen N. nec aliter, nec aliàs, nec alio modo. Quintò
vt *πολυπέφια* & copiditas nonquam ſatis plena, ita
nonquàm ſatis ruta eſt, nouáſque in dies tunotes
formas depromit, dubitare cœperunt vigilantiores
(nec abs re) de vltima vſitata forma, quaſi conditio
illa vtcunque reſignationi & ſuperiori iniecta, mo-
mentanea eſſet, eique ſatisfactum eſſet per primam
collationem reſignatario vtcunque factam, ſiue aliàs
reſignatarius incapax inueniatur, ſiue non, ſiue poſtea
acceptet vel repudiet: vt etiam ſi non ſortiatur effe-
ctum ad commodum reſignatarij, tamen remaneat
reſignatio ſimplex vt pura, vel purificata, & reſignans
ſemper & in omnes euentus beneficio priuetur.

102 ¶ Quare quintam hanc & nouiſſimam formam Quintus gra-
commenn ſunt, quam anno ſeſquimilleſimo quadra- dus.
geſimonono practicari vidi in Curia Romana, admiſ-
ſam videlicet ad reſignandum in manus Papæ in fauo-
rem tamen. N. & dummodò ipſe. N. acceptare volue-
rit, & non aliàs, nec alio modo, non intendens reſi-
gnationem ſortiri, in ſui præiudicium, effectum, do-
nec & quouſque dictus N. per ſe vel ſuum procurato-
rem dicti beneficij poſſeſſionem acceperit actualem,
realem, & corporalem, ſuum animum de illa acce-
ptanda declarando. Et pet hanc nouiſſimam formam
tunùs agent reſignantes in quorum fauorem inuenta
eſt. & ſic iniicitur vinculum ſuperiori, non ſolùm ad
conferendom cui reſignans ſemel voluerit, ſed etiam
ad conferendum cum effectu, non ſolùm de præſenti,
ſed etiam de futuro. ita quòd ſiue reſignatarius ſit in-
capax, vel mortuus tempore collationis, ſiue tunc eſt
viuus & capax: ſed antequam acceptet, poſſeſſionémve
realem capiat, moriatur vel vxore cuculáve ſumpta vel aliàs incapax fiat, vel repudiet, & generaliter
omni caſu (excepta valida & effectuali prouiſione,
acceptatione & poſſeſſione reſignatarij) ius redeat vel
remaneat reſignanti, abſquæ noua collatione, & per-
inde acſi nihil omninò geſtum eſſet.

103 ¶ Et certè parum abeſt quin hæc forma ſpeciem
habeat teſeruationis vel regreſſus: quia etiam ſi per
annum, biennium, vel longum tempus, reſignatarius
poſſeſſionem realē capere diſtulerit, etiam quantūuis
acceptauerit, nō vacabit beneficium per eius obitum,
ſed remanebit reſignanti ſuperſtiti, ac ſi nunquàm re-
ſignaſſet. Tamen propriè non eſt verus regreſſus: quia
vt primum reſignatarius accepetit poſſeſſionem effe-
ctualem, reſignans omnino pnuatus erit, nec vllum
regreſſum ſeu reſeruationem habebit. Interim autem
vacabit per obitum reſignantis, etiam infra ſemeſtre,
vtpote caduca defectáque conditione reſignationis,
quia ex forma procuratonj apparet quòd noluit reſi-
gnare priuſquam reſignatarius acceptaret, & ſic quum
non poſſit reſignare poſt obitum, ea conditio intelli-
gitur, dummodo reſignatarius acceptet vioente reſi-
gnante, nec poterit acceptare poſt obitum, ſed liberè
vacabit per obitum, quod iuſtum eſt odio huiuſmodi
veritarum & ſimoniacarum reſignationum.

104 ¶ Verum, quia huiuſmodi forma adhuc bodie
noua & inſolens eſt, longuſque degenerans à mente
& cenſura canonum, potarem legatum etiam cui ſpe-
cialiter data eſſet facultas reſignationes in fauorem
expediendi, non poſſe ſub hac adhuc inſueta & nimis
exorbitanti forma admittere: ſed tantum ſub quarta
in vſum recepta, vel ſub prioribus: quia in mandato
generali non veniunt inſolita, ſaltem ſi eſſent grauio-
ra, vel per quæ ius commune magis læderetur, capite
in *generali. de regula iuris* in 6. Sub hac igitur no-
uiſſima forma certum eſſet Dynum potiorem eſſe:
quia non vacaſſet per reſignationem (cùm nepos vi-

nente Antonio non acceptauerit, & inſuper poſtea repudiauit) ſed per obitum. Dynus autem ex capite obitus prior eſt in data poſt tempus liberæ collationis, etiam ſi citra veriſimilem eius notitiam, & ſic Ennius, vt poſterior indiſtinctè excluditur.

105 ¶ Sed quid ſub quarta viſitatioi forma? tunc contrarium videtur: quia verba dictæ formæ ſalua recti ſermonis ratione, verificati & impleri poſſunt, per ſolam collationem reſignatario factam, ſiue tunc capax ſit, vel non, ſiue poſtea ante acceptationem morte naturali vel ciuili de medio ſubducatur, vel inhabilis fiat, aut repudiet. Et ſic beneficium non redibit ad reſignantem, ſed remanebit vacans per reſignationem, tanquam nunc ſimplicem: quia eadem tatio eſt puri & purificati. text. in *l.* vlt. §. vlt. verſic. *contra vero.* & ibi Franc. Atet. not. 3. *de verb. obl.* Bald. *l. cum teſtamento. not.* 4. *C. de manu. teſtam.* Ang. laſ. in *l. vltim.* §. 1. *colum.* 1. *de vulg. & pup.* ad hoc etiam tex. in *l. ſed & ſi de ſua. in fi. de acquir. vel amit. hared.* laſ. in *l. Marcellus* §. *idem Pomponius. ad Treb.* Tum in dubio verba huiuſmodi mandatorum debent interpretari, vt quanto minùs fieti poſſit, deuient à iure communi, minúſque à canonibus exorbitent. Cum igitur etiam ſine impropriatione poſſint intelligi de conditione momentanea, non debent extendi ad ſucceſſiuã, per quam magis derogaretur iuri communi. Et ſecundùm hoc excluderetur Dynus, cuius collatio ad obitum limitata eſt: & vincerer Ennius.

Eadem ratio puri & purificati.

106 ¶ Nec obſtaret arreſtum de quo dixi in reg. *de publicandis. quæſt.* 10. *num.* 265. quia reiecta euaſione diuinatrice, quòd ibi mandatum ad reſignandum fuiſſet in quinta forma, quod etiam non eſt veriſimile: & nondum ea forma nota erat, nec adhuc hodie eſt in vſu communi: nec id fuit allegatum: nec ſi quid erat, omiſſum fuiſſet facile eſt dicere non exemplis iudicandum, præſertim cum illud arreſtum multis antiquioribus & pernotioribus eiuſdem Senatus diſpliceret, vt tunc audiui & vidi. Facit quòd diſpenſationes & derogationes iuris debent, quantùm fieri poteſt, reſtringi. c. *odia. de reg. iur.* in 6. Et hæc quidem ſententia magis iuridica & canonica eſt, & omnino ſequenda eſſet, ſi quid veteris Eccleſiaſticæ diſciplinæ reſideret.

Abuſus Papæ facit ius.

107 ¶ Sed omnia ſunt immutata; in contrarium adducor propter receptum Pontificum abuſum, quin in his, in quibus abſoluè, de facto ἐχ ἀνωμαλίας præſunt, facit ius: vt de errore imperatorum ait iureconſultus in l. 1. in fi *de ſupell. leg.* Non tamen quòd forma illa quarta & viſitata æquè polleat vt quinta: ſed hactenus vt ſub forma quarta, ſi reſignatarius acceptare noluerit, vel naturali aut ciuili morte etiam poſt collationem præuentus fuerit, non cenſeatur reſignatum eſſe, ſed per obitum reſignantis, vt iure communi vacet, vt dixi in d. qu. 10. ad fin. in reg. *de public.* Sin autem ſemel capax exiſtens acceptauerit, & ſic ſemel ei ius in re quæſitum fuerit, nunquam redeat ad reſignantem, ſed vacet per obitum reſignatarij, non autem reſignantis: niſi in caſum reg. *de infirmis*, vel *de publican.* inciderit. Et mouetur, tum quia ita cenſetur actum, tam per reſignantem quàm per Papam ſcilicet de reſignatione in fauorem cum effectu, hoc eſt, ita vt ius in re ſemel quæſitum ſit reſignatario, vtque tunc demum diſcedat ius & titulus à reſignante ſi quærant reſignatarium: & non prius, iuxta *ſi quis vt.* §. *differentia de acqui. vel amit. poſſ.* ita enim iam ferè moribus annuitatis arguere licet à prophanis, non immediatè, nec virtute legum ciuilium: ſed ex mente gerentium, quæ vtplurimùm ad inſtar negotiationis rerum prophanarum determinatur, vt notorium eſt: cou'e iucuter ita iudicatur. Tum ne deterius contingat, videlicet quod beneficium cedat in prædam aucipum mutétque dominio non ſolum inopinatè, ſed etiam in deterius. Præſtat enim veterem titulatium remanere, quàm inopinatè & contra mentem gerentium ſpoliari, nec tamen meliori beneficium dari, tum ex quo reſignans ſemper remaner in poſſeſſiooe, videtur velle moti titularius niſi inquantum ius acquiretur reſignatario.

Do pro phanis ad bene fieium argutur.

108 ¶ Tum aucupes illi & captatores alienorum beneficiorum, qui omnem occaſionem venantur, omnibus & perſonis & tempotibus inſidiantur, non ſolùm odio ſunt, ſed de mero lucro & immerito conſequendo & attipiendo eertant, antiquus autem titularius de conſeruando damnóque vitando præ illis certat: & ſic longè fauorabiliorem cauſam habet. Tum alioquin multa inconuenientia ſequerentur. Quid enim ſi ſenex vèl valetudinarius canonicus reſignat canonicatum in fauorem nepotis, vel amici, cuius gratitudinem nouit, & de quo confidit ſeſe ſuſcipiendum, nec in neceſſitate deſtituendum: poſtea rebus breui momento (vt ſæpe) mutans, cuntingat reſignatarium tempore collationis vel paulò poſt priuſquam ſciat vel accepter deceſſiſſe, vel iuſſu patris vxorem duxiſſe, ao æquum putas, ſenem illum bona fide (provt ſine vitio, ſed ex iuſta & probabili cauſa fieri poteſt, vt per Ægid. Bellam. cap. *tuam numero* 8. *de etat. & qualit. præfic.* in ſuptà in regul. *de infirmis reſignantibus. numero* 124. cum ſeq.) reſignantem, ex improuiſo & inuentione ſua fruſtrari, & beneficium gratiámque beneficij amittere: illudque primo occupanti non modo nullam gratiam relaturo, ſed penis forſan abuſiuo cedere. Ego certè (*ais ὁmexὸr ἐuὸ*, & æquitatis in omnibus ſtudioſus, vt teuti in conſuetudine Pariſienſi, §. 8. gloſſ. 4. numero 8. & §. 26.) non puto. Atque ita in hac hypotheſi concludo pro Dyno, & quæ in reg. *de public. quæſt.* 10. ad fi. tapiun ſcripſi, comprobo. Et ſic perſpicuè, breuiter & nitidè, ſine longa & tædioſa diſputatione, reſoluuntur hæ quondianæ & argumentoſiſſimæ quæſtiones, & quamplures his connexæ. Conclusio.

109 ¶ Viden' quam laborioſa, ineerta, & aleatoria eſt γεωμαλὶα pro veteri & primitiua ſimplicitate? quàm operoſa & perplexa ars ſucceſſit? quam obbtuliſſe homines, quibus ſynecra vetera, præ inuectis ſordent? Nec tamen hoc priſtinum (etiam aliorsùm felicius occupatiſſimus) refugi: quò dicentium ingenia vndequaque inuem: etiam ſi modicam gratiam referam, quum labor mihi ſit io damno luculento. Potuiſſem addere alium & ſextum gradum corruptelæ & degenerationis huiuſmodi reſignationum in fauorem, videlicet vt procuratot non habeat mandatum ſpecificum ad eertam perſonam, ſed poteſtatem reſignandi in fauorem cuiuſcunque perſonæ per eum nominandæ, videlicet vt ſine refectione noui mandati eadem fidelia poſſit procurator ſingulis menſibus: imò diebus & horis cuiuis plus offerenti addicere. Sed quia iſtud nouum γεωμαλὶαc & nũdinarioms geous paulo lõgiùs abeſt ab hoc noſtro propoſito, nec hîc ſim prolixior, remitto ad ea quæ dicam ſuper edicto Henrici II. contra parnas datas. §. 10. gloſſ. 2. num. 14. num. 20. cum ſequent.

110 ¶ Rurſus vide quam luhrica ſit & ſemper in præcipiti ſter beneficiorum huiuſmodi materia, vt vel puncto aut apice vno mutaro inuerti poſſit, rota enim laborioſa huius 9. qu. diſputatio & reſolutio eorruit, ſi Baldus eſſet nominatus inſinuatus & debitè qualificatus: Quia tunc reſpectu illius & ad commodum antiquioris nominati, repudiatio vel defectus reſignatarij ſequens trahitur retrò ad validam reqniſitionem vel promiſſionẽ nominati per ea quæ dixi ſupra in reg. *de publicem.* & omnino debetur beneficiũ antiquiori nominato, ſiue Bald. ſiue Dyno, ſiue Ennio, vel alij qui ſit antiquior nominatus, quia ex quo mors reſignantis, quæ poſtea deciegnit eſſe

veta vacatio, contigit in menſe nominatorum, debetur eis beneficium, nec inſpicitur quo menſe ſuperuenerit declaratio ſiue defectus reſignatarij niſi quòd bene inſpiciatur ad eorum commodum. Idem de graduatis, vel mandatariis, & legitimis expectantibus, vt inſpiciatur tempus quod eſt eis vtilius ex quo beneficium eſt eis & non alij debitum ſa. no. ſupra eodem num. 85. debent enim meritò præferri alijs venientibus ad merum lucrum. Prædicta verò noſtra diſputatio & reſolutio procedit in terminis Ordinariæ collationis, vt ſi mors contigerit in menſe Ordinarij, vel etiam vt ſupra ſpeciem facti poſuimus 83. in menſe nominatorum, ſed nullo nominato debitè perſequente. Et hæc de regulis huiuſmodi hactenus in hoc Regno vulgo receptis.

De reg. Cancellariæ in communi.

111 ¶ Quædam tamen aliæ ſeſe offerunt non minore ſtudio ἀναλύσεως diſcutiendæ, ſi otium ſuppeteret, & neceſſitas poſtularet: vt regula de annali, & altera de triennali poſſeſſore. Nou enim verum eſt quod vulgo putant reliquas omnes regulas (dictis quatuor exceptis protſus inutiles & ſpernendas eſſe, quatenus enim ius commune vel ordinarium iuuant, rationabiliter admittendæ ſunt, & in cauſis decidendis vſurpandæ, quo minus à iure communi & diſciplina Eccleſiaſtica recedatur: 112 ¶ Præſertim regula illa *de annali poſſeſſore*, quæ eſt 30. inter regul. Imoc. VIII. cuius tenor talis eſt: *Item idem dominus noſter (vt improbis lites exquirentium motus reprimantur) voluit, ſtatuit & ordinauit, quod quicunque beneficium Eccleſiaſticum (tunc per annum immediatè præcedentem pacifitè poſſeſſum) & quod certo modo vocare prætendit: deinceps impetrauerit, nomen, gradum & nobilitatem poſſeſſoris eiuſdem & quot annis illud ipſe poſſidit, & pacificam & determinatam (ex qua clarè conſtare poterit quod nullum ipſi poſſeſſori in dicto beneficio ius competat) cauſam in huiuſmodi impetratione exprimere, & infra ſex menſes ipſum poſſeſſorem ad iudicium euocari facere, cauſamque ex tunc de ſuper infra annum vſque ad ſententiam diffinitiuam excluſiuè proſequi debeat & teneatur, alioquin impetratio prædicta & quæcunque inde ſequuta nullius exiſtant firmitatis. Et idem impetrans de damnis & intereſſe poſſeſſorem prædictum propterea contingentibus ei ſatisfacere, & ſi poſſeſſorem ipſum iniuſtè, friuolè ac indebitè moleſtaſſe repertus extiterit, quinquaginta florenos auri perſoluere cameræ Apoſtolicæ ſit aſtrictus: nec alius quàm præmiſſa vacationis modus etiam per literas, ſi neutri, aut ſubrogationis, vel alias ſibi quoad hæc vt huiuſmodi beneficium ea vice conſequi vel obtinere valeat quomodolibet ſuffragetur, illudque nullatenus in antea litigioſum propterea cenſeatur.* Hæc regula primùm ab Eugenio III. (initio ſui pontificatus, quo conciliis vniuerſalibus ſeſe ſubmittebat (inuenta, vt ibi Gomeſ. præfatur. Eſt enim valdè laudabilis, vtpote lata contra inuolatores illos alienorum beneficiorum, hiſtiúmque artifices, quos deuolutarios vulgò vocant. Ideo in omni foro, etiam in hoc Regno omnino practicanda eſt, quatenus ſcilicet reſtringit & coercet impetrationes illas à Papa vel Legato ſito, non autem quatenus proceſſum iudicialem concernit, vel formam futuræ inſtantiæ præfigit, quia nihil poteſt Papa ſtatuere circa cauſas iudiciales & earum formam in hoc Regno, etiam in foro Eccleſiaſtico, nedum in ſeculari: ſed aboſioum eſſet, vtpote contra decretum de cauſis.

Regu de annali poſſeſſore.

Ampl. 1.

113 ¶ Quod ergo attinet ad ipſam impetrationem ſeu beneficij collationem in ſe, dictam regulam amplio primò, vt procedat etiam ſi Papa motu proprio conferat: etiam ſi non in vim clauſulæ *motus proprij* per ſuorem vel pecuniam obtentæ. Quo caſu nihil minus eſt quam motus oroprius verè & propriè loquendo: ſed eſt ſpecies tacitæ derogationis quæ non valet, nullúmque effectum habet, niſi in caſibus à

Motus proprius fictus.

A iure expreſſis duntaxat: vt de huiuſmodi clauſula *motus proprij* decidit gloſſ. in clem. *ſi Romanus. verſic. validam.* & ibi Card. Flo. Panorm. *de præbend.* Gemin. conſi. 104. Card. Flor. conſil. 304. Papa vnius, nec vnquàm valet in præiudicium tertij: Alex. conſi. 210. lib. 7. Philip. Deci. c. vltim. nu. 12. (vbi dixi) *de conſtit.* conſ. 33 nu. 6. Et ad excludendum effectum huiuſmodi ficti vel improprij motus, non auditur voleus probare hoc ad impetratis vel altetius inſtantiam factum eſſe: non per rationem quam addit Io. And. in c. *ſi motus. de præbend.* in 6. in nouel. ſcilicet ne Papa redarguatur de mendacio: ſed quia etiam ſi ad petitionem conceſſum probetur, tamen conſtat Papam voluiſſe vti hac clauſula diſpenſatoria. Secus ſi vlterius ageretur de effectu veri & naturalis motus: B quia tunc poteſt & debet admitti probatio in contrarium, imò non ſequitur. Adeſt clauſula motus proprij: ergo impetrans nec alius pro eo poſtulauit: ergo eſt verus naturalis motus, quia poteſt eſſe (vt ſæpius) fictus improprius motus, ſine clauſula diſpenſatoria, vel derogatoria vt dixi, petita & impetrata. Ponuntur enim & impetrantur clauſulæ motus proprij ſecundum ſtilum hodiernũ, vt etiam tempore ſuo ante 250. annos teſtabatur. Car. Flo. conſi. 143. in fi.

Naturalis motus.

114 ¶ Redeundo ad ampliationem noſtram, addo quod etiam ſi conſtet deeſſe ſupplicationem & fauorem impetrantis, & ſic eſſe vetum motum adhue idem eſt, quamuis Gomeſ. ibi qu. 10. contrarium teneat, & malè: quia cùm hæc regula lata ſit publicæ vtilitatis cauſa, & ad fraudes & lites repellendas, non C cenſetur Papa vel derogare etiam clauſula *motus proprij* appoſita, quæ nihil operatur contra metum vetiſimilem concedentis: Ioan. And. in d. c. *ſi motu de præbend.* in 6. in nouella. Rota deciſ. 111. cum ſequen. *in nouis*, Alexand. d. conſi. 215. lib. 7. Ægid. Bellameræ, deciſ. 392. deciſ. 474. Rota deci 445. *in antiq.* Felyn in c. *in noſtra.* corollar. 36. not. 11. *de reſcript.* Nec in his quorum Princeps nou habet plenam notitiam, vt in circunſtantijs, de quibus in hac regula, quæ ſunt facti: Bald. in *l. vlt. C. de crimine ſacril.* Felyn. in c. *cauſam. quæ de teſtibus.*

115 ¶ Amplio ſecundò vt locum habeat etiam in prouiſione Legati: quia eodem ſtylo, eiſdem regulis vti debet, vt dixi in regula *de publicandi*. & ſupra ead. reg. numero 2. quamuis contrarium teneat D Gomeſ. in regula. *de annali. quæſt.* 9. qui cum tamen conſentio non habere locum in prouiſione Ordinarij. Amplio tertiò, vt etiam ſede principali Papali vacante currat tempus in d. reg. præfixum: vt etiam tenet ibi Gomeſ. qu. 59. quamuis in terminis aliarum regularum contrarium poſt Rotam teneat: & malè, vt dixi in reg. *de inſir. num.* 334 & in reg. *de publican. quæſt.* 14. *num.* 296. Amplio quartò, vt procedat in omnibus beneficiis, vt tenet Gomeſ. qu. 18. etiam commendatis: vt idem tenet qu. 26. Quod eſt indubitandum, per ea quæ dixi in regul. *de publican.* quæſt. 15. Amplio quinto, etiam ſi impetrans ignoret qualitates de quibus in hac regu. & qualemcunque ignorantiæ cauſam habeat: vt ſentit Gomeſ. qo. E vltim. & bene. cum iſte impetrans certet de lucro ſeu iure quærendo: ad quod non admittitur, niſi ſub conditionibus eiuſdem regu.

Ampl. 2.

Ampl. 3.

Ampl. 4.

Ampl. 5.

116 ¶ Amplio ſextò, vt procedat etiam ſi impetretur poſt obitum poſſeſſoris annalis: hæc enim reg. realis eſt, & tranſit etiam in ſucceſſorem per obitum: vt tenet Gom. qu. 63. licèt ibi vacillet. Sed nullo modo dubitandum eſt: quia ampliatio loquitur & intelligitur quando deuolutio vel defectus iuris prætenditur non ex capite ſucceſſoris, ſed ex capite defuncti, ſiue ex defectu iuris defuncti: quo caſu maior eſt ratio excludendi impetrantem poſt obitum, quam ante obitum: quia ex quo defuncto non fuit lis mota, non tenetur ſucceſſor de eius capitulo

Ampl. 6.

Hæc regula realis eſt.

vel iure docere: vt dixi in regula *de publicandis*. qu. v. nu. 43. Et ſic contra ſucceſſorem longè duriori probatione afficitur impetrant, qui nunc agere incipit: quia tametſi clarè liquidare velit, non admittetur, etiam ſi ſucceſſor nondum poſſederit, ſi tamen defunctus per annum pacificè poſſederit, niſi impetrant à Papa vel Legato formam huius regul. obſeruauerit in impetratione ſua.

117 ¶ Quare generaliter ampliandum eſt in omni ſucceſſore, & tam actiuè quàm paſſiuè. Vnde ſiue is qui per annum pacificè poſſedit moriatur, vt dixi, vel cedat, ſiue ſimpliciter, ſiue in fauorem, ſiue cauſa permutationis, competit ſucceſſori eadem exceptio, vt it qui impetrauit ex defectu iuris defuncti vel cedentis, ſiue eo viuo, ſiue poſt ceſſum vel deceſſum impetrauerit, inquantùm vult fundari in ineapacitate, priuatione, vel defectu ioris dicti poſſeſſoris, teneatur oſtendere, ſe omnia in impetratione ſua Papæ vel Legati expreſſiſſe, quæ requirit hæc regula, alioquin non minus, ſed fortiùs, vt dixi, excludetur per quemuis ſucceſſorem quam per ipſummet annalem poſſeſſotem, ſi non ceſſiſſet nec deceſſiſſet. Et ſic hæc regula realis eſt, vt etiam ſentit Gomeſ. qu. 62. licet ibi in fine metu Rotæ vacillet, & reſtinguat: & malè, vt dixi in reg. *de publicand.* numero 30. cum ſeq. Et idem multòmagis de ceſſionario vel quouis ſucceſſore d. impetrantis, inquantùm vellet controuertere ius d. poſſeſſoris.

Ampl. 7. 118 ¶ Ampho ſeptimò etiam ſi impetrans fundari velit ex noua priuatione vel vacatione, quæ poſt pacificam illam annalem poſſeſſionem contigerit. Imò etiam ſi nuper, (putà pridie impetrationis) contigerit, putà ſi is qui per annum vel vltra, pacificè poſſedit, vxorem, vel cucullam, vel incompatibile beneficium ſumpſerit, vel infra annum promotus non fuerit, vel aliter per ſententiam canonis vel hominis, ipſo iure priuatus ſit, quia verba reg. generalia ſunt, nec diſtinguitur an vocatio præceſſerit vel ſecuta ſit annalem poſſeſſionem, vel an tempore medio inciderit, ſed generaliter & indiſtinctè loquitur de omni quouiſmodo à Papa vel Legato impetrante, ad finem quauis cauſa, ſiue veteri, ſiue noua deturbandi pacificum poſſeſſorem annalem. Et ſufficit quod tempore datæ impetrationis poſſeſſor ille iam per annum immediatè præcedentem pacificè poſſederat Et ſic niſi impetrans à Papa vel Legato formam in regul. Cancellariæ præfixam obſeruet, & omnia quæ in eo requiruntur, ſpecificè exprimat, nullum omnino ius acquirit. Et adhuc forma ſeruata, non poteſt iuuari alio vacandi modo quàm in d. impetratione ſpecificè expreſſo. Et ſic hæc reg. Vtilitas reg 32. vtiliſſima eſt, lauſſimè paret. & ita nominanm poſt Rotam decidit Gomeſ. qu. 54. vbi 119 ¶ & hæc

Ampl. 8. 8. Ampliatio, loquitur etiam in execrabili, videlicet per extrauagantem *execrabilis* ipſo iure priuato, vt tamen defendatur per hanc regulam, ſi per annum poſſedit, ſiue ante, ſiue poſt illam priuationem, ſiue computatis extremis, anni tamen coonnui. Idem dicit Gomeſ. quæſtio. 55. teneri & iudicari in Rota, etiam in priuato per non promotionem: c. *licet canon. de elect.* in 6. vel per altetius aſſecutionem, c. *de multa de prabend.* vel etiam aliter

Scopus reg 35. intruſo. Si tamen per annum pacificè ante impetrationem adnetſanj poſſederit, quod ſufficit, in odium impetrantium beneficia poſſeſſorum viuentium, quia regul. iſtud odium duntaxat reſpicit, nec requirit canonicum titulum nec bonam fidem poſſeſſoris. Et ita generaliter tenendum & iudicandum eſt. Nec proinde defenduntur intruſi, vel alias titulo ſuo priuati, contra quos inquirete debent Ordinarij, qui etiam liberè etiam vacantia de iure tantùm conferre poſſunt, ab eis ſine forma huius regul. etiam ſub clauſula *quouiſmodo* impetrare licet, vt dixi in regul. *de publicand. num.* 200 *num.* 330. quamuis poſſor nequeat deturbari, niſi cauſa cognita. cap. *licet Epiſcopus de prabend.* in 6. & infra de edicto Regio §. 16. vbi dixi.

120 ¶ Et ſic hæc regul. facta eſt odio impetrantium beneficio poſſeſſorum, & ad hoc Romam vel Legationem currentium, & in fauorem Ordinariorum. Magis enim reſpicit & tuetur fauorem & libertatem Ordinariorum, quam poſſeſſorum & intruſorum, etiam annalium, quos in iure communi relinquit inquantùm via ordinaria & ab Ordinariis prouidetur. Nec formam & reſtrictionem imponit, niſi in præoentionibus Papæ vel Legati, quæ etiam aliàs per ſe reſtringendæ ſuot, vt dixi in regul. *de infirmis.* nu. 40. cum ſeq. & in regul. *de publicand.* nu. 208. cum ſeq. & ſi hæc reg. multùm eſt æqua & fauorabilis, & omnino non minus in foro obſeruanda, quam præcedentes regu. à nobis ſuprà diſcuſſæ.

Contra Gomeſ. 121 ¶ Et ſic inquantum Gomeſ. qu. 53. limitat hanc regulam vt non habeat locum in impetranone beneficij, quo quis ob defectom ſolutionis penſionis priuatus eſt, peſſimè loquitur: de quo etiam tetigi ſuprà in reg. *de publicand.* quæſt. 14. numero 276. Sed addo, quòd etiam in terris Papæ quamuis huiuſmodi etiam annalis vel triennalis poſſeſſor, qui ceſſauit in ſolutione penſionis, non ſe protegat ibi contra ſuum reſignantem vel alium, in quem more illius Curiæ tranſlata eſt penſio: tamen omnino contra tertium impetrantem tueri poteſt & debet per hanc regul. Vtque poſſeſſor adhuc viuens ſeſe contra illum inuolatorem tueri poteſt: ita & eiuſdem poſſeſſoris, ſiue per ceſſum, ſiue per deceſſum ſucceſſor, reſpectu eius qui defectum iuris dicti deceſſoris prætendit: vt in præcedenti ampliatione dixi.

Ampl. 22 122 ¶ Amplio nono etiam in ſpoliatore, vt ei proſit hæc reg. non tamen contra ſpoliatum, nec prouiſum per ceſſorem ſpoliari, quia iſte haberet ius ante ſpoliationem & poſſeſſionem poſſeſſoris. Sed contra alium deuolutarium impetrantem poſt annum pacificæ poſſeſſionis. Quia talis impetrans contra excipientem de hac regu. non poteſt replicare quòd poſſeſſor excipiens alium ſpoliauit, vt etiam ſentit Gomeſ. quæſt. 64. Secus ſi poſſeſſor non ſolùm eſſet ſpoliator, ſed violentus: vt vult Gomeſ. in d. quæſt. 64 & placet. Tum quia non eſt veriſimile de ſpoliatore & violento ſimul cogitatum in hac reg. Tum quia ſpoliatio violenta non ſolùm tem afficit continuo vitio reali, reſpectu ſpoliati, & ſic reſignatanj: ſed etiam quadamtenus de facto impedit agi contra tam audacem & potentem: huiuſmodi enim vis improba & aperta ad effectum perducta, quandiu durat, & huiuſmodi violentus poſſidet & imminet: iuſtum metum incunt non ſolùm ipſo ſpoliato, ſed etiam alios, qua potentioribus pares eſſe non poſſumus, inquit text. in *l. quia etiam* in prin. *de aliend. iudi. mutan. cauſa fac.* & in auth. *vt omnes obedient iudici prouin.* §. *vero* verſ. *nec latet. colum.* 5. vt nec tutum ſit contra tales negotiom ſoſcipere ſimplici clerico nummis & fauoribus impari, vt experientia oſtendit, iis præſertim pudeodis temporibus, quibus non ſolum minima, ſed ſumma quæque iuriſdicundi munia vendantur & virtuns & integritatis præmio nummis comparantur, cuius pernicioſi & deteſtandi mali authores digno ſuæ vlnonis exemplo perdat Deus.

Ampl. 10. 123 ¶ Amplin decimo etiam in en qui facto ſuo voluntario ab hoc ordinario ſeſe priuauit beneficio, putà reſignando, & tamen remanſit in poſſeſſione: quia ſi tertius ſciens reſignatarium qui nunquam poſſeſſionem effectualem cepit incapacem eſſe, vel deinde ciuiliter vel naturaliter mortuum, vel repudiaſſe (caſu quo reſignano facta ſit in forma ſecundi vel tertij gradus, de quo ſuprà eod. nu. 99. c.) adhuc

poteſt poſſeſſor contra eum ſe tueri hac reg. ſiue ante A reſignationem, ſiue poſt, ſiue tam ante quam poſt per annum pacificè poſſeſſioni incubuerit tempore datæ impetrationis a Papa vel Legato, vt etiam tenet Go. quæſt. 57. ex longæua interpretatione Rotæ, quam in iudiſtinctè tenete & iudicata refert, & bene. quia lex impetrantes beneficia viuentium poſſeſſorum multum abhorret, vt etiam diximus in reg. *de infir. reſignan.* num. 387. cum ſeq. præſertim impetrantes à Papa vel Legato qui poſſeſſores & vultum pecoris ſui non agnoſcunt, nec cognoſcere laborant, nec poſſunt. Et ſic ſecundum dominos de Rota, & bene ſufficit ſola detentio, etiam aſinina, & iniuſta per annum pacifica, ad excludendum impetrantes à Papa vel Legato, niſi forma huius reg. in ſua impetratione ad vnguem ſetuata, Ordinatis in iure communi relictis? Et merito, B cum hi ſoli vigilent aut vigilare debeant & queant ſuper gregem ſuum.

Ampl. 11. 124 ¶ Amplio vndecimo etiã ſi impetrans ille allegater & doceret incapacitatẽ perſonæ ipſius detentoris, puta quòd ſit minor vigintiquinque annis in cuitato, non diſpenſatus vt diſpenſatio nulla: vt tenet Gom. qu. 33. Vel quòd ſpurius eſſet vel alias illegitimus, aut irregularis, vel diuerſæ profeſſionis, puta ſæcularis in regulari beneficio, vel regularis diuerſi ordinis vel monaſterij, vel etiam laicus, vt decidit Gomeſ. qu. 38. & bene. Nec propterea incapaces fouentur, cùm eorum beneficia liberè impetrari poſſint ab Ordinariis, qui etiam ſecuta deuolutione ad ſuperiores poſſunt eos cauſa cognita extrudere, & quibus hæc cura imminet. Iuſtiùs enim ſollicitudinis ſuæ cura cuique relinqui- C tur, quam inuiolatoribus illis ianua aperiatur, præſertim per extraordinarias præuentiones Papæ vel Legati, quas etiam quam fieri poteſt, reſtringi expedit.

Ampl. 12. 125 Amplio duodecimò, vt non ſufficiat in genere exprimere longum tempus vacationis, & iniuſtam detentionem talis poſſeſſoris, putà dicendo quòd vacat ad præſens, & tanto tempore vacauit, vt ad Papam deuolutum ſit, licèt Caius illud indebitè detineat occupatum ſed neceſſe eſt vltra poſſeſſoris nomen (quod eſt primum) & conſequenter cognomen ita certum, vt de corpore conſtet, adeò, vt ſi poſſeſſor plura nomina habeat, putà quadrinominus, non ſufficiat tria exprimere, ſi non habetur certitudo perſonæ, niſi quarto expreſſo, vt tradit Gomeſ. qu 31. & no. in *l. certum eſt, ſi cer. pet.* Nec ſufficeret exprimere per notas D ſiue abbreuiaturas: ſed neceſſe eſt exprimere extenſe, niſi æquè certitudo haberetur: vt tradit Go. hic q. 32. Secundò gradum, & conſequenter dignitatem. Tertiò nobilitatem, & conſequenter qualitatem, eam antecentem, putà ſi ex vtroque parente, vel ſi ex Regia ſtirpe. Quartò ſi poſſeſſor vltra annum poſſederit, oporteret ſpecialiter exprimere quot annis, & quinto non ſufficit dicere quòd indebitè occupauit vel occupat, ſed oportet nominatim exprimere cauſam vacationis, ſcilicet vel incapacitatis vel priuationis ipſius detentoris, putà quia tempore collationis ei factæ, erat irregularis tali irregularitate, vel ſpurius, vel laicus, vel quod poſtea vxorem duxit, vel aliud incompatibile acceptauit & poſſedit.

V. Requiſita in hac reg.

126 ¶ Et hæc adeò, vt non poſſit poſtea in alia ſpecie vacationis etiam de quà conſtat fundari etiam ſi obtineat alias bullas in forma *ſi neutri*, vel ſubrogationis, vel alias quaſcunque. In tantum quòd poſt exhibitas ſemel vel productas bullas primi deuoluti, non poteſt amplius illas corrigere, nec augere, nec ampliare etiam prætextu latioris ſpecificationis. Et quod fortius eſt, non poteſt etiam re integra, pro ea vice, iure præuentionis à Papa vel Legato impetrare, ita quòd non ſolùm careat effectu omnis alterius vacationis non ſpecificatæ in primis bullis, ſed etiam inhabilis eſt ad impetrandum etiam ex vera vacatione, etiam nunc primum detecta, quamque tempore impetrationis, iuſto errore ignorabat, vt ſupra Ampl. 5. Et ſic hæc regula, non ſolùm eſt reſtrictiua huiuſmodi deuolutionum ſeu præuentionum Papæ, ſed etiam quodammodo pœnalis eſt, ibi vel aliàs, &c. Quod meritò ſtatutum eſt duplici odio, tum præuentionum huiuſmodi, tum deuolutariorum & inſidiantium beneficiis alienis, etiam pacificè poſſeſſis.

127 ¶ Et eſt odium iuſtum & rationabile, & ſic etiam interpretatione, ſi opus ſit, adiuuandum: *l. ita vulneratus* ad l. Aquil. per Alberi. in 4. ſtatuto. quæſt. 86. Alexand. Iaſ. in *l. ſi quis ad quod de iurisd. omnium iud.* Alexand. conſ. 168. *colum. vltim. lib.* 6 imò hæc reg. cenſenda eſt in totum fauorabilis, cùm ſit principaliter introducta, tum fauore poſſeſſorum pacificorum, tum Ordinariorum, tum publicæ tranquilitatis. Et ſic in totum fauorabilis iudicatur, per not. in *l. qui exceptionem.* in princ. *de condic. indeb* Igitur per *l. hoc modo de cond. & demonſtra.* vnde cum potius eſſet extendenda, multò minus reſtringi poteſt præſertim eum etiam nullo modo ſit pœnalis. Non enim impedit, nec tollit ius quæſitum: ſed tantùm impedit quærendum, & odioſè, inquam acquirendum niſi ſub certa forma. & adhuc ea omiſſa non reddit impetrantem inhabilem, etiam pro ea vice, niſi ab impetrando à Papa vel Legato ſuo, non autem impedit impetrari ab Ordinario ſi nondum deuolutum ſit ad Papam. cum igitur Papa non alienum, ſed ſuum tantùm deneger officium non eſt pœnalis regul.

Hæc reg. in totum fauorabilis.

Et nullo modo pœnalis.

128 ¶ Malè ergo ſcripſit Gomeſ. quæſt. 38. quòd ſufficeret dicere, quòd talis Caius detineret occupatum, abſque mentione annotum, etiam ſi pluribus annis poſſedit. Nec obſtat quod ait Bald. conſ. 209 Titius impetrauit. lib. 1. in nouiter impreſſis. vbi contentatur expreſſione detentionis, licèt anni non exprimantur quia Bald. non loquitur in terminis huius regulæ (vel Gomeſio teſte in præf.) ſub Euge. IV. ſecuta eſt & ſic plus 30. annis poſt obitum Baldi, qui obiit anno 1400. vt patet ex eius epitaphio in frontiſpicio ſui commentarij in vſus feudorum. Imò tempore magni ſchiſmatis orti ann. 1378. Bald. ipſe iam erat famoſus & antiquus doctor: vt patet in ſuo concilio ſchiſmatis ſub Rub. C. *ſi quis aliquem teſta. prohib.* Et ſunt ad minus tres & quinquaginta anni, inter initium dicti ſchiſmatis, & electionem Euge. IV. qui initio concilium Conſtantienſe, Piſanum & Baſilienſe approbauit, & poſtea improbare & deturbare niſus, depoſitus fuit, alio Baſileæ electo. Et ſic Bald. nullo modo potuit conſuli, nec cogitare de hac regul. prout non fuit conſultus, & reſpondit tùm in terminis iuris communis, quòd non eſt neceſſe mentionem facere de illicito detentore, niſi habeat poſſeſſionem collatam. Et adhuc non requiritur annalem vel longiorem poſſeſſionem, vel aliud exprimi: vt not. in cap. *cum noſtris. de conſeſ. præb.* in c. 2. in princ. vbi glo. *verſ. poſſidebant.* Gemin. Philipp. Franc. *de decimis in* 6. Felyn cap. *in noſtra.* corolla. 36. *de reſcript.* Hæc autem regul. eſt contra ius commune, ſed iuri communi addit: vt rectè tradit Gomeſ. qu. 37. in fin.

Contra Gomeſ.

E Et pariter non obſtant quæ idem Gomeſ. quæſt. 38. citat ex Io. And. & aliis in d. cap. *cum noſtris* qui nunquàm viderunt hanc regu. nec in terminis illius, ſed meri iuris communis loquuntur.

129 ¶ Nec eſt verum quod Gom. qu. 39. ait ex illis verbis *tanto tempore vacauit: & licet quidam Caius detineat occupatum, &c.* colligatur expreſſio cauſæ vacandi, quam poſtea in iudicio ſufficiat iuſtificare: quia vt hoc verum eſt in terminis communis mentionem ſpecificam non requirentis, vel in ſimplici deuoluto contra non poſſeſſorem, vel qui non poſſedit pacificè per annum: ita falſiſſimum eſt in terminis huius reg. contra poſſeſſorem annalem paci-

ficum : quo caſu non ſolùm requiritur expreſſio modi vacandi, ſed ſpecifica & determinata : vt in
Contra Gomeſ. text. reg. adeo vt ſecundùm ipſummet Gomeſ. qu. 30. non ſufficiat expreſſionem requiſitorum fieri per æquipollens, ſed formalis & ad vnguem requiratur, propter decretum irritans eiuſdem reg. vſque adeo vt nec per quaſcunque nouas bullas poſſit alius vacationis modus ſpecificari. Et ſic malè dicit Gomeſ. qu. 29. valere reformationem primi decoluti, non facta mentione de hac reg. quod eſt falſiſſimum, cum hæc reg. habeat decretum irritans: quinetiam citra illud decretum : quia lata eſt cauſa publicæ vtilitatis & tranquillitatis. Et ſic in dubio non cenſetur ei per generales clauſulas derogari, iuxta ea quæ dixi in reg. *de infirmis.* numero 131. cum ſequen. & adhuc eoam ſi eſſet ſpecificè & ſufficienter derogatum, non valeret vt ex tunc: ſed tantùm vt ex nunc, videlicet à data derogationis & bullæ reformatoriæ vel ampliatiuæ : vt in forma quam vocant perinde valere.

Ampl. 13. 130 ¶ Amplio decimotertiò, etiam ſi notoriè conſtet de non iure, non titulo, vel incapacitate poſſeſſoris. Et ita ſeruatur etiam Romæ in Rota. vt tradit Gom. qu. 51. Et meritò : quia adhuc magis notoria eſt ambitio aſpirantis ad beneficium ab alio poſſeſſum, & præcurrentis ad Papam vel Legatum, ad ſupplantandum & excludendum cognitionem & officium Ordinarij : qui inhabilem vel intruſum cauſa cognita debet expellere : quo facto beneficium tam de facto quàm de iure, vacans conferre, vel etiam ſi iam deuolutum ſit, cuſtodem apponere, vel commendare, iuxta not. in c. *cum vos de offic. ordinar.* in c. *cum veniſſent. de inſtitut.* & tetigi ſupra in reg. *de publicand* num. 307.

Ampl. 14. 131 ¶ Amplio decimoquartò, vt per citationem nullam quæ proſequuta non fuit, non deſinat poſſeſſor dici pacificus. quamuis enim per ſimplicem citationem libellatam & executam lis pendeat clement. 2. *vt lite penden.* intelligendum eſt de citatione valida, non autem de nulla *l. penult.* & ibi Alber. Saly. *C. ne de ſtatu defunct.* Iaſ. in tubr. *de in ius vocan. l. morem. colum.* 11. *de iuriſdict. omnium iudic. l.* 3. *de eo per quem fac. erit.* Alexan. *l.* 2 *colum.* 6. *D. de eden.* Philipp. Deci. c. *vt debitus num.* 10 (vbi in annota. dixi) *de appellat.* vt etiam per plura alia tenet Gomeſ. qu. 45. quod intelligo quando non fuit proſecuta. Idem ſi non ſit initio nulla, ſi tamẽ conſtet illam fuiſſe calumnioſam nec proſecutam, vt tenet Caſſador. deciſ. 7. *de dolo & contumac* & deciſ. 5. *vt lite pendente.* Prout ſi impetrans curauit poſſeſſorem ante completum annum poſſeſſione deiici, ſiue ante impetrationem, ſiue poſt, nihilominus dicitur pacificus ad effectum huius reg. tam contra ipſum ſpoliatorem (contra quem debet ante omnia : ergo in omnibus, & conſequenter ad effectum commendorum poſſeſſionis medij temporis, plenè reſtitui, per iura vulgata) quam contra eum qui hoc fieri curauit: vt ſcribit Gomeſ. qu. 13.

Contra nullit.

Quando dicatur pacificus. 132 ¶ Et circa hæc no. quòd ſi poſſeſſor cui lis mota eſt obtineat ſententiam diffinitiuam pro ſe, extunc dicitur pacificus : etiam ſi ſententia non ſit aliter executa : dummodo non ſit appellatum, vel in rem tranſierit iudicatam : quia ſuos eſt executa reſpectu poſſeſſionis qua de agitur, quam penes ſe habet & tueri poteſt : aliàs non incipit dici pacificus, niſi poſtquam lis aduerſarij peremta eſt, vel appellatio eius deſerta. Si verò poſſeſſor diffinitiuam contra ſe ſententiam paſſus eſt, non dicitur pacificus, etiam ſi per annum vel etiam tribus annis differat victor ſententiam exequi : alioquin victo, ſententia contra eum lata proficeret: quod euidenter iniquum eſt, *l. euidenter. de exceptio. rei iudicat.* Et ita etiam vult Gomeſ. quæſt. 44. & in regu. *de triennali poſſeſſ. quæſt.* 53. Vltimùs nota quòd non refert an lis ſit in petitorio vel poſſeſſorio, dummodo non ſit ſuper iuribus aut appendicibus beneficij, quæ magis redderent illud pacificum : ſed ſuper ipſo oriulo. Tunc enim ſi tantùm ſit lis in poſſeſſorio, tamen ex quo titulus ipſe controuertitur & reuocatur in dubium, ſuos eſt litigioſus. Secus eſt ſi lis inferatur poſſidenti in titulum ratione propretatis vt ſi beneficium vendicatur à quodam collegio quod prætendit vnitũ, vel non eſſe beneficium : quamuis enim hæc lis fundamentum abſorbeat, tamen ex quo non reuocatur in dubium quin poſſeſſor ſit oriularius, ſi alioquin ſit beneficium per ſe ſubſiſtens : ſatis dicitur pacificus reſpectu tituli, contra prætendentes in titulum, dummodo tamen realiter poſſeſſioni incumbat quantumuis ratione proprietatis, petitoriæ vel poſſeſſoriæ lio ſit obnoxius. Imò etiam ſi interim impediatur incumbere poſſeſſioni vel percipere fructus propter ſequeſtrationem factam in poſſeſſorio per prætendentem vnitum intentato, vel etiam propter poſſeſſionem ob contumaciam in eum tranſlatam vel ob res ſententias conformes in terris Papæ, vt in clemen. 1. *de re iudicata*, nihilominus dicitur pacificus reſpectu huiuſmodi deuolutarij impetrantis in titulum : per not. in amplianoe ſequentu.

Ampl. 15. 133 ¶ Amplio decimoquintò etiam ſi poſſeſſor non percipit fructus, potà qua pro illo anno debentur Epiſcopo, vel capitulo, vel Fabricæ: iuxta not. in c. *ſi propter. de reſcript.* in 6. vel ſi eo anno nulli collecti ſunt fructus : vel ſi lucro domini feudalis ceſſerunt, etiam culpa poſſeſſoris non præſtantis iuramentum fidelitatis & iura debita. Nihilominus enim dicitur vaſſallus etiam verus & talis poſſeſſor contra omnes alios à feudario : vt ſcripſi in conſuetud. Pariſien. §. 1. gl. 4. qu. 2. num. 22. cum ſequen. Idem ſi à creditoribus vel decimarum exactoribus occupetur : vel ob ſuſpicionem, aut aliàs, vt quandoque fit, fructus ſequeſtrentur, non ratione ntuli controuerſi, ſed ſuper ipſo titulario, quia ex quo præhenſio, ſequeſtratio, vel io poſſeſſionem miſſio fit tanquam ſuper ipſo oriulario, ſiue pro reliquis vel debitis prætentis, ſiue ad eius liberationem pro tempore ſuo, ſatis poſſidere dicitur. *l. qui pignoris cauſa. de acquir. vel amittend. poſſeſſ. l. ſciendum. §. creditor. qui ſatisfare cogun. l. pignoris.* in princ. *ſeruus nomine. de vſucapion. l. cum noſtrum. §. ſed cum illud. C. de præſcript.* 30. vel 40. annorum. Ita etiam vult. Gomeſ. quæſt. 47. & bene.

Ampl. 16. 134 ¶ Amplio decimoſexto, etiam ſi impetrans prætendat vacaſſe, vel de nuuo vacare in Curia : quia ex quo impugnat ius annalis poſſeſſoris, debet formam huius regulæ ad vnguẽ obſeruare etiam ſi alius quàm Papa conferre non poſſit. Et idem in terminis reg. *de triennali poſſeſſore*, & decreti *de pacificis poſſeſſoribus.*

Ampl. 17. 135 ¶ Amplio decimoſeptimò, vt non ſit opus eam producere ſub plumbo, iuxta regu. Cancellar. 26. Cum enim iam ſit notoria & publicata, enã ante quinquaginta annos gloſſis doctorum illuſtrata, non eget alia probatione, vt notant Panor. Felyn. & omnes in c. *paſtoralis. de fide inſtrumen.* Paul. Alex. & omnes, in l. cũ ptolatis. *de re iudic.* Quod autem ait Gomeſ. qn. 4. debere priùs impetrari à Papa vel Vicecancellario, deiode certa ſolennitate ſignan, procedit in dubiis & ignotis regulis, de quibus ambigitur : vt etiam oſtendit textus dictæ regulæ viceſimæſextæ : alioquin dicta regula viceſima ſexta burſalis eſt & ſpernenda.

Limit. 1. 136 ¶ Limito primò, vt non procedatin reſignatario impetrante ad reſignationem poſſeſſoris : quia cum huiuſmodi impetratio non ſit deuoluroria, nec aliter odioſa, ſed fauotabilis, & omuino fundata in facto ipſiſmet poſſeſſoris ad hoc ſpecialiter ordinato, non habet locum hæc regula, ſed remanet in iure communi. Idem ſi impetret per reſignationem reſignatarij ipſius poſſeſſoris, & conſequenter, nedum ſi reſignatio ſit facta in fauorem impetrantis, ſed etiam ſi

ſimpliciter : quia impetrans per veram & ſimplicem reſignationem non debet eſſe detentionis conditionis, quum huiuſmodi commune quam priori magis aſſiſtat, per notata ſupra in regula *de infirmis*, num. 101. Secus ſi impetraret per ineapacitatem, vel aliam priuationem reſignatarij in fauorem. Tunc enim locum haberet hæc regula ad commodum reſignantis adhuc in poſſeſſione manentis & annalis pacifici poſſeſſoris, inſpecto tempore datæ huius impetrantis, non autem ad commodum alterius, etiam poſſeſſoris, ſed minotis temporis, vel non pacifici.

Limit. 2. 137 ¶ Limito ſecundò, quando poſſeſſor non poſſidet vt beneficium, vel vt titulum : ſed tanquam proprietatem, vt ſi parochus vel collegium poſſideat aliud tanquam vnitum. Tunc enim non loquitur hæc regula, vt rectè tenet Gomeſius quæſtione duodecima, & quæſtione viceſima quinta, ſicut nec etiam reg. *de triennali*. nec decretum *de pacificis* : vt alibi dixi.

Reg. de annal. in 6. & de triennali ſoſonat. 138 ¶ Regula autem *de triennali poſſeſſore* nullo modo diſcordat, ſed potiùs conſonat cum hæc regula, vt valdè hallucinetur Gomeſius quæſtione octaua, in extricandis, quas ſibi fingit concordantiarum ambarum regularum. Prior enim videlicet iſta, nullo modo fouet poſſeſſorem : quia non impedit illum deturbari per impetrantem ab Ordinario ſine vlla ſolennitate : nec per impetrantem à Papa vel Legato ſeruata forma : nec aliter ius impetrantis corroborat : meritò non requirit otium coloratum, nec aliam qualitatem poſſeſſoris. Secus in regula *de triennali* : quia illa confirmat ius poſſeſſoris, vetat illum moleſtari, & pleniùs prouidet decretum concilij Baſilienſis, vetans ioquietari in poſſeſſorio vel petitorio. Vnde merito hoc caſu requiritur quòd titulum coloratum habeat, nec ſit per ſimoniam ingreſſus. Et ſic pulchrè conſonant ambæ reg.

139 ¶ Non intendebam tot ſcribere ſuper hac regula *de annali poſſeſſore* : ſed partim dictando, partim feruente calamo, & ad alia feſtinando partim excidere permiſi, quæ neceſſaria in eo tranſcurſu videbantur. Plura verò dicturus etiam ſuper regula *de triennali*, ſed partim forenſium negotiorum turba auocat, partim maior neceſſitas aliorum operum diſtrahit, & expoſtulatio commentaria conſuetudinum flagitantium tranſuerſum agit. Tum ſaos ex prædictis ſtudioſus, non tardus ingenio, nec indiligens, colligere poterit. Igitur vnico breuiculo bas regulas concludens, dico illas quæ iuri communi conformes ſunt, vel libertatem Ordinariorum, etiam contra vel præter ius pontificium reſtituunt, aut iuuant : vel præuentiones & aucupia Romanæ Curiæ reſtringunt, omnino practicandas eſſe : vt ſunt prædictæ : tum regula 19. *de idiomate*, regula 28. de clauſula inſerenda, quòd neutri permutantium ius quæratur, niſi quilibet ipſorum ius habuerit. Cæterùm quæ ſunt, aut quatenus ſunt quæſtuanæ, vel reſtringentes Ordinariorum poteſtatem & libertatem, meritò ſperneudæ ſunt in hoc Regno

Concluſio.

140 ¶ Hic quorundam doctorum etiam Theologorum inſignium rogatu, zelum Dei habendum addidi reg. 19. *de idiomate*, cuius tenor talis eſt.

Reg. 19 Decidomate. *Item voluit, quod ſi contingat ipſam perſonam de parochiali Eccleſia prouidere, ſeu mandare prouideri vel gratiam expectatiuam concedere, niſi dicta perſona intelligat & intelligibiliter loquatur idioma loci, vbi Eccleſia huiuſmodi conſiſtit, prouiſio ſeu mandatum & gratia deſuper quoad parochialem Eccleſiam nullius ſit roboris vel momenti.*

Hæc ergo regula loquitur generaliter, ſiue quis à Papa collationem vacantis impetret, ſiue ius ad vacaturum, ſiue per formam mandatorum vulgarium, ſiue per aliam quancunque gratiæ expectatiuæ formam, & ſiue in titulum, ſiue in comendam quouis modo, & impetrato quidem, vel quæuis gratia aut reſeruatio de certo corpore beneficij ab initio ipſo iure non valet, & ſic nunquam conualeſcit.

141 ¶ Secus de mandato vel gratia expectatiua in genere, quia ſi tempore vacationis impetrati intelligit idioma & miniſtrare poſſit, ſatis eſt : nec obſtat cap. *ſi eo tempore de electio.* in 6. quia ibi impetrans erat tunc quoad omnia curata inhabilis, & ſic gratia quoad omnia curata ab initio nulla non conualeſcit, ſed hic quamuis in genere mentio facta ſit curatorum : tamen habilis eſt ad ea loca, quorum idioma callet. Et ſic ceſſante ſubrepone, hoc eſt quod tempore vacationis intelligat idioma, & habilis ſit ad curam alias in mandato cadentem, capite *ex tui de præbend.* in 6. Quod ſi in gratia nominum expreſſe tot loca ſeu parochias quarum idioma non intelligit, non valet ab initio gratia quoad illa, nec vnquam conualeſcit, dicto capite, *ſi eo tempore*. Quemadmodum ſi tacet ſe non eſſe ortum è regione in qua impetrat, ſubreptitia eſt gratia, & ab initio nulla. gloſ. Panorm. & omnes in c. *ſi proponente extra. de reſcript.* Antoo. Corcet. *in ſingula.* verbo *ſub optio.* Philipp. Deci. conſ. 561. numero decimoquinto, vbi in annotation. dixi.

142 ¶ Sed grauiter errat aoóquus gloſſulatius reg. cancella. dicens quòd d. reg. 19. non habet locum in Ordinario, & addit idem de prouiſione facta per legatum : in quo grauiter errat per no. ſupra eodem numero 2. & meritò eum reprehendit Ludo. Gomeſ. hic q. 6. qui tamen q. 11. malè hanc regulam reſtringit ad Eccleſiam propriè parochialem, vel eius perpetuam vicariam, & petius vtrique putant hue regulæ derogari poſſe per Papam : humi repunt huiuſmodi canoniſtæ, & à præſcripto ſuorum ponoficum vbique pendent, & interim etiam ad ea quæ ſunt non ſolum iuris naturalis, ſed etiam diuini, ſine doctrina verbi Dei & ſanctorum patrum, & veterum theologiæ doctorum manus extendunt.

143 ¶ Porro quamuis hæc reg. in diſpoſitione & obligatione iuris diuini immediatè fundetur : tamen non tam regula iſta, quàm ipſum ius diuinum vel naturale reſpectiue in omnibus quæ ſunt iuris diuini vel naturalis, perſcrutari debet. Omnis autem poteſtas & adminiſtratio verbi Dei & ſacramentorum, & ſpiritualis iuriſdictionis in diſciplina & correctione morum, eſt iuris diuini immutabilis : ergo vt nec muto nec ſurdo, multomous vtraque morbo laboranti dari vel committi poteſt : ita nec ei qui non intelligit idioma loci, vel ſi intelligat, non poteſt intelligibiliter loqui. cunque ſit hoc perpetuo & immutabilis iuris diuini, num poteſt Papa derogare : ſed nec concilium vniuerſale nec tota Eccleſia.

144 ¶ Nec refert per quos aut quo medio ad talem adminiſtrationem perueniatur ſiue electione, ſiue præſentatione, ſiue collatione. Tenetur enim patronus etiam laicus etiamſi eſſet Rex, præſentare qui intelligat & intelligatur, vt etiam tradit Card. Flo. in c. *ſignificaſti. extra. de iure patro* nec refert an maior vel minor ſit hæc adminiſtratio Epiſcopalis, vel cura parochialis, vel vicariæ, ſiue perpetuæ, ſiue temporalis : defectus enim iuris naturalis & multo minus defectus iuris diuini nequit à Papa ſuppleri. Nullos vnquam miſerunt Apoſtoli ad regimen certæ etiam particularis, vel ad propagationem Eccleſiæ, tuſi nouna linguæ prædicos, vel cum manifeſto dono linguarum : & qui contra hoc diſpenſare vel derogare tentant, ipſi Spiritui ſancto & eius donis derogant. Siue ergo beneficium habeant, adminiſtrationem clauium, vel munus docendi, vt in præbenda theologali : vel iuriſdictionem Eccleſiaſticam, aut correctionem morum, ſiue omnia ſint, vel quædam, aut vnum horum, habet locum quod dixi.

145 ¶ Cæterum rectè ait Gomeſ. hic q. 8. non ſuffi-

cere partim linguam loci intelligere, ſed neceſſum A plene & loqui & intelligere, & qu.9. non elegantem vel peregrinam tantum poſcit dicti loci notam, ſed toti populo & plebi vſitatam. & qu. 11. etiam ſi parochialis Eccleſia ſit annexa præbendæ, ſi tamen præbendatus tenetur ſacramenta adminiſtrare, vel verbum Dei prædicare, aut diſciplinam regere, & q. vl. rectè addit Gomeſ. non ſufficere plenam notitiam & vſum linguæ vulgaris, niſi etiam linguæ Latinæ ſcientia & vſus accedat. c. vlt. *extra. de ætate & qualit. ord.* c. vlt. & ibi Geminia. *de temporibus ordinat.* in 6. Vnde conſului habentibus litem beneficialem contra illiteratos, vt petant à iudice aduerſarium coràm per aperturam fottultam libri Latini interrogari, vt ſi planè illiteratus appareat, beneficium docto adiudicetur, ſaltem per fiduciariam recredentiæ prouiſionem, viſis etiam eius titulis: & ita obtinui per illos tex.

146 ¶ Ait etiam text. in c. *illiterat* 1. 36. diſtinct. illiteratos vt vitioſos à ſacris officiis repellendos, & vult Innoc. in c. *cum noſtris.* colum. 1. *de conſuet. præbend.* quod à beneficiis magis repellitur illiteratus quam homicida, quia collatio facta homicidæ per Ordinarium mero iure tenet, ſed collatio facta illitterato eſt ipſo iure nulla: & ſequitur Franciſc. Ripa in c. *ſi quando. numer.* 19. *extra. de reſcript.* & illud Oſeæ 4. *Quia tu ſcientiam repulliſti, repellam te ne ſacrificio fungaris mihi.*

147 ¶ Ego verò longa experientia didici veriſſimum eſſe dictum Salomonis Eccleſiaſtes primo, in fi. *Qui addit ſcientiam, addit & laborem. Scientia enim generoſæ menti addita, nec inſtitiæ, nec adulationi, nec potentiorum libidini ſeruire dignatur, ſed ſuæ matri veritati, quæ plurimorum odium, multorum contemptum, paucorum vero bonorum amorem parit.* Quod etiam in Germania à quodam inſigni principe expertus ſum maximo ſanctorum ſtudiorum meorum detrimento, multa tamẽ ibi vidi laude & gratitudine digna. Cæterum numis tiotum eſt in Gallia, Germania, Hiſpania, B Italia, quam gratiam referam de ſtudiis & laboribus meis publicis, commodis & honori coronæ Francicæ magno meo & familiæ meæ detrimento inſumptis. Multi vndique eruditis etiam & procacibus epiſtolis efflagitant vt reliqua eadem, ſed aduſque nemo fuit, nec eſt, nec ſpero, cui mei vel familiæ meę cura ſit, niſi, vt nouiſſimè ad finem ſecundi tomi in conſuetudines Pariſiorum ſcripſi, ſoli Deo laus, honor & gloria.

FINIS.

COMMENTARIVS
AD EDICTVM HENRICI
SECVNDI CONTRA PARVAS DATAS,

& abusus curiæ Romanæ, & in antiqua Edicta & Senatusconsulta Franciæ contra Annatarum, & id genus abusus, multas decisiones iuris & praxes continens.

Authore CAROLO MOLINÆO, *Iureconsulto Parisiensi, & in supremo Parisiorum Senatu Aduocato consultissimo.*

1. Reg. 2.

Quicunque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

2. Esdræ 4.

Magna est veritas, & præualet.

Esaiæ 42.

Gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus.

A TRES-HAVT ET TRES-PVISSANT PRINCE HENRY DE VALOIS, PAR LA GRACE DE DIEV ROY DE FRANCE, SECOND DE CE NOM, TRES-CHRESTIEN, *Charles du Moulin, Iureconsulte de Paris, son tres-humble subiect, desire accroissement d'honneur, & felicité.*

LE zele, que i'ay tousiours eu à vostre honneur, Sire, au bien & vtilité de vostre tres-noble Royaume & Republique Françoise, m'a incité non seulement à composer, mais aussi vous dédier ce recent & nouueau Commentaire recent di-ie, quant à ce mien present labeur, mais tresancien, & rien moins que nouueau, quant à la matiere & choses principalement y contenues. qui sont de l'auctorité que vous, Sire, auez de Dieu, & que vos tres-nobles, & tres vertueux antecesseurs ont iadis eu de Dieu, gardée & executée en faisant plusieurs bonnes & sainctes loix & ordonnances de l'estat, gouuernement, & pnlices des choses ecclesiastiques, tant des Eglises, que mesmes des Euesques & Prelats de leur Royaume : comme il est notoire qu'à fait le tres-preux, vertueux, & sage, Charles le Grand, premier de ce nom, Roy de France, & apres luy, Loys, premier de ce nom, dict le Pieux, son fils, aussi Roy de France, & plusieurs autres leurs successeurs en la mesme couronne de France ; lesquels (comme il est tres-certain) vous ont transmis non moindre, mais pareille & mesme puissance & auctorité, auec la mesme couronne : comme aussi ce sont choses notoirement indiuisibles & inseparables. Lesquelles anciennes ordonnances, mesmement desdicts Charles le Grand, & Loys le Pieux, se trouuent encores auiourd'huy és registres de vostre souueraine cour de Parlemēt & chambre de vos comptes, & en plusieurs liures authentiques, & en partie inserées en la compilation ancienne du Grand Decret; lesquelles ordonnances, mesmes ecclesiastiques, ont esté receuës par l'Eglise, qui y a obey, comme appert non seulement par les liures authentiques des Historiophaphes, qui ont vescu & escrit, tant lors desdites ordonnances, que peu apres: mais aussi par les saincts Decrets. Or il a esté besoing rememorer ces nobles antiquitez, non pour vous attribuer nouuelle auctorité (qui est la mesme solide, & entiere qu'ont eu & exercé vosdits predecesseurs) mais pour icelle soustenir, & defendre, & monstrer euidemment que, de tout temps, elle a esté, & est, alencontre d'aucuns tenebrions, partie indoctes & ignorans, partie tergiuersateurs & mal affectez à l'excellence & amplitude de vostre dignité & auctorité Royale. Ce n'est pas de ceste heure que vostre Royaume mesmes a esté inquiné de plusieurs telles gens: lesquels, par leurs nouuelles inuenrions & fallacieuses seductions, rempoyent & derogoyent le principal membre de vostre couronne & auctorité Royale : qui est vostre iustice & iurisdiction souueraine, ensemble l'auctorité de faire loix & statuts, comme seul souuerain seigneur de vostre Royaume. Il y a plus de douze vingt ans qu'ils auoient tellement vsurpé vostre iustice & iurisdiction Royale, & distrait la pluspart de vos subiects hors vostre subiection, & obedience iudiciaire, & tellement aboli, & subuerti, les memoires, faicts & gestes des anciens & predecesseurs Rois, en derogeant à vostre hautesse & souueraineté, & à l'auctorité sacrée & inuiolable de vostre couronne Royale, qu'ils auoient communément persuadé que n'auiez, à cause de vostre couronne, puissance, auctorité, ne iurisdiction de statuer ou ordonner aucunement de l'estat ecclesiastique : sinon entant qu'il vous estoit par eux attribué, comme à simple executeur de leurs ordonnances & mandemens : & que non seulement toutes personnes ecclesiastiques, mais aussi tous simples tonsurez (combien qu'ils n'eussent aucune profession ecclesiastique, ains pure seculiere ou mecanique, comme les autres, qu'ils appellent lais) n'estoient aucunement subiects à vostre puissance & iurisdiction, ny à vos ordonnances ains qu'ils estoient totalement exempts, non par aucun priuilege de vous, ou vos predecesseurs, Roys, mais de leur propre droit, cōme vn peuple & regne separé. Tellement, que dedans vostre Royaume mesme, ils en auoyent, de faict, erigé vn nouueau, non subiect à vous, mais distraict de vostre obeissāce, subiectiō, & authorité Royale, & (qui pis est) tiroiēt à eux la pluspart des subiets & habitās de vostre Royaume, de sorte que, du tēps de feu de tres illu-

L'authorité du Roy est de Dieu, Prouerb. 8. Romane 13.

Charles le Grand. Loys le Pieux.

f. Segisus Abbas. Grego. Turonensis. Paul. Diaconus Annonius. c. de capitulis. c. vlt. 10.

Philippes Valois. de ſtre memoire Philippes de Valois voſtre predeceſſeur, feu de louable memoire Maiſtre Pierre de Cognieres, ſon Conſeiller & Aduocat, trauailla grandement, & eut fort grand peine à reduire à voſtre cour & iuriſdiction Royale, partie des vſurpations que les Prelats de voſtre Royaume, & leurs officiers & adherens, auoient faictes ſur icelles, & de retirer partie de vos ſubiects à voſtre ſubiection & iuriſdiction: leſquels ils s'eſtoient, les vns du tout, les autres en pluſieurs cas appropriez priuatiuement & excluſiuement à voſtre Royale & ſouueraine puiſſance & auctorité, au grand detriment, diſcoloration, & preiudice d'icelle, & non ſeulement à la diſtraction, mais auſſi à la grand foule de vos ſubiects naturels: leſquels nõ ſeulement faiſoient ſubir iuriſdiction par deuant eux priuatiuement à vous, mais auſſi finalement reſſortir en cour de Rome: & là, outre le tranſport & vexation de vos ſubiects, tranſporter, & conſumer grand'partie des finances de voſtre Royaume. Vray eſt que, auparauant les droits nouueaux des Papes, qu'on a appelez Decretales, il n'eſtoit queſtion de ces nouuelletez & entrepriſes ſus voſtre couronne & auctorité: mais, depuis qu'ils ſont ſuruenus, & qu'on a permis & toleré qu'en voſtre Royaume ils fuſſent leuez és vniuerſitez d'iceluy, ils s'en ſont tellement fait à croire, qu'ils auoient quaſi du tout abſorbé voſtre auctorité & iuriſdiction, & diſtrait la pluſpart de vos ſubiets, lors que ledit Philippes de Valois, voſtre predeceſſeur, par bon conſeil, & par les doctes & illuſtres plaidoyers dudict de Cognieres, cõmença en partie d'y remedier. Or (par ce qu'il eſt notoire que ceux, qui n'ont veu que leſdits droicts nouueaux ou Decretales des Papes, ou qui les preferent aux bonnes & anciennes loix, & meſmement à vos ordonnances, eſtans tels perſonnages mal ſçauans, & qui n'ont veu ny les lettres ſainctes, ny les biſtoires, & antiquitez, & bons linres politiques, ſaincts Decrets, & anciens conciles de l'Egliſe, ſont en la meſme erreur, detractans, & cauillans entre leurs dens, & où ils peuuent, à voſtre dicte ſaincte ordonnance) ce n'euſt eſté fait plein & entier deuoir à moy, d'expliquer ſeulement & declarer les doutes & difficultez, qui peuuent ſuruenir ſur chacun article de voſtre dicte ordonnance, pour l'inſtruction de ceux qui en ont à conſulter & iurer: ſi ie n'euſſe par meſme moyen, entré plus baut auſdictes illuſtres antiquitez & anciens ſaincts Decrets & conciles de l'Egliſe: pour par iceux monſtrer clairement & inconuinſiblement de voſtre ſupreme puiſſance & auctorité en ces choſes, & impoſer ſilence à tous detracteurs & cauillateurs. I'ay eſtimé auſſi eſtre choſe grandement aggreable à vous & à tous bons Conſeilliers & bienvueillants, d'oyr & entendre & ramener à memoire & lumiere leſdictes treſſainctes loix & ordonnances de voſdicts predeceſſeurs, touchant les choſes Eccleſiaſtiques, ſaincts Decrets, & anciens conciles de l'Egliſe: meſmement celles qui furent par ledit Charles le Grand ſtatuées, tonchant la pure adminiſtration de la parolle de Dieu & ſaincts ſacremẽts, ſtatuant en ſes capitulaires, & commandant aux Eueſques diligemment preſcher & annoncer au peuple la parolle de Dieu (ſans le ſoin de laquelle ils ne peuuent cheminer, ſinon en ptouoquant l'ire d'iceluy) & de nourrir leur clergé en ſobrieté & chaſteté: & outre ordonnant à tous, y comprenant ſoy-meſme, de ſoy preparer & exercer en la ſcience de verité, pour pouuoir reſiſter aux contrediſans à icelle, & que par le don de la diuine grace, la parolle de Dieu coure & croiſſe, & ſoit multipliée, à l'augmentation de la ſaincte Egliſe de Dieu, & ſalut de nos ames, à la loüange & gloire du nom de Ieſus-Chriſt noſtre Seigneur, ornant ſa ſaincte ordonnance de ceſte clauſe excellente, *Paix aux Predicateurs d'icelle parolle, grace aux obeyſſans, gloire au Seigneur Ieſus-Chriſt. Amen.* Ce treſſage & heroique Prince ſçauoit bien que la vraye religion (qui eſt ſeulement la vraye Chreſtienne, & nõ autre) depend totalement de la parolle & ordonnance de Dieu & non d'aucune autre cauſe ſeconde, & qu'il n'eſt loiſible à homme ny à Ange, ny à autre cauſe ſecõde, ou creature quelconque, y adiouſter ou diminuer aucune choſe, cõme deſigne le Royal Pſalmiſte diſant, *Le ciel du ciel au Seigneur mais il a donné la terre aux enfans des hommes.* Ce ciel du ciel (qui eſt la doctrine de vraye Religion, choſe ſuperceleſte) Dieu l'a reſeruée à ſa ſeule diſpoſition & ordonnance encloſe en ſa parolle, les choſes terreſtres (comme les polices, Royaumes, eſtats, & negoces temporels) combien qu'ils dependent de luy (comme de ſouuerain) ils dependent bien auſſi en partie de la prouidence & diſpoſition des hommes, & autres cauſes ſecondes, en tant qu'à iceux il les a aſſubiectis. Par tant la religion des payens & toutes autres, faictes ou inuentées par les hommes, ſont faulſes, nulles, & abuſiues: comme ce qui ſeroit adiouſté ou rayé en vos lettres Royales, expediées & ſcellées de voſtre grand ſéel. qui ſeroit non ſeulement crime de faux: mais auſſi ſacrilege, & eſpece de leſe maieſté. Sainct Iean en ſon Euangile, parlant de la doctrine du Seigneur, certitude & perfection d'icelle, a dit que Dieu le Pere l'a conſigné: en demonſtrant que la doctrine de la religion Chreſtienne eſt ſeellée du grand ſeel de Dieu eternel en Ieſus-Chriſt: qui auſſi, mourant corporellemẽt pour nous, a dit, *Tout eſt conſommé*, Qui eſt donc celuy qui y peut adiouſter ou diminuer, ſans crime de faux, ſacrilege, & leſe maieſté diuine? Cela meſmes en l'ancíẽne loy eſtoit eſtroictemẽt defendu par Moyſe, & les Propbetes. Sainct Hieroſme en Eſaie ch. 1. ſur

Pſal. 113.

ces mots, *Tes tauerniers meſlent l'eau au vin*, blaſme & confute les traditions des hommes, eſtablies pour loy en matiere de religion: laquelle ne peut ſubſiſter qu'en la ſeule pure, ſyncere, & infaillible verité de la parole de Dieu, comme le vin pur, condamnant ẽme faux tauerniers, ceux qui y veulent adiouſter ou meſler leur eau. Et au meſme Prophete, chap. 29. ſont les paroles, depuis repetées & proferées par le Seigneur en ſainct Matthieu chap. 15 diſant, *En vain me craignent & honorent par les doctrines & commandemens des hommes*, ce qui s'entend quant au faict de religion dont elles parlent: & non quant aux ordonnances & commandemens politiques: que vous, Sire, pouuez faire en voſtre Royaume, & auſquels Dieu meſme par ſes Apoſtres a commandé obeir, non ſeulement pour la crainte ou doubte de voſtre puiſſance, à ce ordonnée & eſtablie de Dieu: mais auſſi pour la conſcience. Et quant à la predication de la doctrine de Religion, dit le ſainct eſprit, par la bouche de Ieremie chap. 23. *Celuy qui traitte ma parolle, qu'il parle ma parolle veritablement. Et qu'a à faire la paille auec le froment?* Ledit Sainct Hieroſme, audit lieu, entend, par la paille, les traditions des hommes, non ſeulement vulgaires: mais quand ores ils ſeroient les Seigneurs, Docteurs & plus excellens du peuple. Ie laiſſe pluſieurs autres paſſages formels & euidents, comme en choſe plus que notoire, & auſſi pour toucher quelque exemple des ſainctes ordonnances de Louys le Piteux, Roy de France, fils dudict Charles le Grand, entre autres choſes, pour la Religion, il ordonna, non de ſens humain, mais ſuiuant la parolle de Dieu (touchant le ſacrement de la ſaincte Cene du Seigneur) la communion du pretieux corps & ſang du Seigneur eſtre deuotement faicte à tout le moins trois fois l'an, par les gens laics. Par autre ordonnance Eccleſiaſtique, il defendit aux Eueſques & Prelats, les robbes pretieuſes & habillemens pompeux: & qu'ils fuſſent contens des humbles habillemens. I'en delaiſſeray grand nombre, pour dire vn mot de ſes ſucceſſeurs: comme de la Pragmatique ſainct Louys, voſtre predeceſſeur (par laquelle il ſtatua expreſſément pour la liberté de l'Egliſe Gallicane contre les droits nouueaux & vſurpations des Papes) receuë & ſuyuie par pluſieurs arreſts de voſtredict ſouuerain Parlement, l'an Mil quatre cens ſoixante trois & des ordonnances Philippines de Philippes le Bel, de Charles le quint, dit le Sage, de Charles 6. ſon fils, de l'édict d'iceluy & arreſt de voſtredicte cour contre les Annates, exactions, & entrepriſes de cour de Rome, & entre autres faicts magnanimes, l'appellation du concile vniuerſel de l'Egliſe, interiectée par Philippe Auguſte, dit le Conquerant, contre le Pape Innocent 3. & ſes Legats: par le moyen de laquelle il empeſcha les entrepriſes & menaſſes du Pape, adhærant à ſon ennemy, & mit à execution virile & réelle l'arreſt donné en ſa dicte cour pour la recouurance & reünion de ſes Duchez d'Aquitaine & Normandie, de ſes Contez d'Anjou, le Maine, & Touraine, à ſa couronne. Icy feray fin, à ce qu'il ne ſemble que vueille ſuperfluement tranſlater le contenu cy apres. Il m'a ſemblé decent faire ceſte epiſtre françoiſe, nonobſtant que le liure ſoit latin, veu qu'il eſt dedié à vous & à tous bons François, car auſſi, outre pluſieurs autres, le premier qu'ay fait de voſtre regne & en voſtre langue, a eſté par moy preſenté & dedié à vous & à tous bons François, & qui ayment voſtre bien, honneur, & excellence, Sire, que Dieu tout-puiſſant, Seigneur des armées, ſeul fontaine de tout bien, vueille maintenir, conſerver, & augmenter, à la gloire & louange de ſon nom. Donné à Paris le premier iour de Ianuier, mil cinq cens quarante & vn, ſelon la computation Françoiſe.

SERENISSIMO AC POTENTISSIMO PRINCIPI,

HENRICO II. VALÆSIO,

DEI GRATIA FRANCORVM REGI CHRISTIANISSIMO.

CAROLVS MOLINÆVS, IVRISCONSVLTVS Parisiensis, humillimus subditus, honoris & felicitatis incrementum exoptat.

EVS, quo semper ductus sum, Rex, vt quæ ad honorem vestrum & commoda nobilissimi Regni vestri Reique publicæ Francicæ spectant, procurarem, tum ad hunc Commentarium recentem nouumque conscribendum, tum vt eundem Nomini vestro consecrarem, impulit; recentem quidem, si opellam meam spectes, antiquissimum verò, nec vllo modo nouum, rerum in eo explicatarum habitâ ratione. Agit enim de Regia authoritate Vobis, nobilissimis item atque fortissimis antecessoribus vestris, à Deo collata, conseruata, sanctis Legibus & edictis statum, administrationem & gubernationem rerum Ecclesiasticarum, tum Ecclesias ipsas, tum Ecclesiarum ministros, nempe Franciæ Episcopos & Prælatos respicientibus, obseruata: Sicuti constat Carolum Magnum, Ludouicum Pium, 1. Caroli F. Principes Illustrissimos, Franciæ Reges, aliósque quamplurimos eorum in regno successores; qui cum diademate & sceptro regio parem eandemque maiestatem & auctoritatem (vt quæ etiam sunt individuo nexu coniunctæ) vobis transmiserunt. Veteres horum, præsertim Caroli Magni & Ludouici Pij, constitutiones, etiamnum hodie in summæ Curiæ vestræ, & Rationum regiarum Camera regestis, nec non in libris authenticis scriptæ, partim etiam in Magni Decreti compilatione vetusta insertæ reperiuntur. Has constitutiones, etiam Ecclesiasticas recepit, & cum obsequio sequuta est Ecclesia, sicuti tum ex authenticis historicorum (nempe Ansegisi Abbatis, Gregorij Turonensis, Pauli Diaconi, Aimoini, tunc temporis & postea viuentium) scriptis, tum ex Sanctis Veterum Decretis colligere facile est. Nobiles eiusmodi antiquitates commemorare necesse fuit, non vt nouam auctoritatem vobis tribueremus, nempe eandem illam solidam, perfectam, quam Maiores vestri obtinuerunt & exercuerunt, sed vt illam pro virili tueremur, & patefaceremus omni tempore viguisse, aduersus sciolorum & tenebrionum quorumdam cauillos quibus vestræ dignitatis & auctoritatis Regiæ præstantiam obscurare nituntur. Iamdudum huiusmodi sordibus Francia polluta est: nec defuerunt sycophantæ, nouis commentis, & fallacibus verbis præcipuum Coronæ vestræ Regięque auctoritatis membrum, id est summum Imperium vestrum atque legesstaturáque condendi potestatem, vobis ranquã regni vestri summo Domino concessam, lacerare studentes. Ante 240. annos iurisdictionem Regiam vestram ita ısti vsurparant, maximam incolarum regni partem à suo officio euocauerãt, vt neque obedire, neque statutis iudiciariis acquiescere vellent. Commenraria, dicta facta gestáque Maiorum vestrorum adeò superbè aboleuerant, summo iure vestro sublato, Sacra Maiestate vestrã pessundatã, vt omnes Franciæ regem in statum Ecclesiasticum nullo iure agere posse statuerent, nisi impetratã ab eis veniã, vobis ceu mandatorum Ecclesiæ excutori tantùm concessa: clericos item, nec non etiam simplici tonsura distinctos (quamuis nulla professione Ecclesiastica ornatos, verùm seculares, ac mechanicis artibus addictos, & Laicis, vt vocant, persimiles) neque potestati iurisdictionisque vestræ, neque regiis edictis esse subditos, sed ab iis omnino exęmptos & immunes, haud vllo vestro, anteceſſorumque vestrorum priuilegio, sed proprio suo iure, vtpote qui gentem & monarchiam separatim constituant. Et sanè intra regni

veſtri viſcera nouum regnum non verbis ſubditum, ſed Legibus veſtris obedire neſcium, poteſtatis Regiæ mandatis minime adhærens, erexerunt: quinimo Regni veſtri ciues & incolas ad ſe pellexerunt: ita vt Philippi Valæſij illuſtris memoriæ regis, tritaui veſtri tempore, M. Petrus Cognerius Conſiliarius & Aduocatus regius magno labore, ad Iuriſdictionem veſtram reduxerit vſurpationes nonnullas ab Epiſcopis Franciæ Regni eorumdemque Miniſtris & coniuratis factas, multoſque ſubditos ad officij ſui munia pertraxerit, quos iſti vel prorſus vel in variis caſibus proprios ſibi fecerant, excluſa ſumma V. R. poteſtate, magno cum eiuſdem detrimento, dedecore & præiudicio, ſubditorum veſtrorum perſonæ & Franciæ Theſauri deportabantur. Verùm enimuero, priuſquam noua illa Pontificum iura, quæ Decretalia dicta ſunt, apparuiſſent, innouationes, & conſultationes illæ in Maieſtatem Viſilebant: ſed Decretalibus enatis, & horum lectione in Franciæ Academiis permiſſa, Pontifices eam ſibi tribuerunt licentiam, quæ veſtram auctoritatem & iuriſdictionem deuorauerat, & ſubditos veſtros diſtraxerat, quum Philippus Valæſius ſanis conſiliis vſus, atque Doctis & præclaris in coria Cognerij actionibus excitatus, manum reformationi aliqua ex parte admouit. Quandoquidem verò certum eſt Pontificios illos ſcriptores, Canoniſtas ſeu Decretaliſtas, quſ eiuſmodi fragmenta antiquis & laudatis legibus, conſtitutionibus etiam veſtris præferunt, indoctos, ſacrarum literarum, hiſtoriarum, antiquitatum, probatorum authorum, Sacrorum Canonum, veterúmque Conciliorum Eccleſiæ planè rudes & ignaros, in eodem errore verſantes, ſycophantas agere, Sacræ veſtræ conſtitutioni obloqui, ac reſiſtere: officio verò defuiſſem, ſi duhiorum, quæ in ſingulos Conſtitutionis illius articulos incidunt, ad conſultantium & iudicantium inſtitutionem, explanationem contentus, in præclaras illas antiquitates, ſanctiones & ſynodos Eccleſiæ non penetraſſem; quibus ſumma veſtra potentia & auctoritas in his rebus perſpicua fieret, & ſycophantis ac Sophiſtis indiceretur ſilentium. Rem gratam præterea me vobis, fidiſque Conſiliariis, & bene erga vos affectis viris, feciſſe confido, quod detexerim, poſuerim ob oculos, ac in memoriam & lucem reuocauerim Sacras illas conſtitutiones & leges Maiorum veſtrorum, de rebus Eccleſiaſticis, ſacris ſanctionibus & Eccleſiæ peruetuſtis Conciliis: eas præſertim quas Carolus Magnus de ſincera verbi Dei Sacramentorumque adminiſtratione edidit, in capitulis ſeu Legibus Eccleſiaſticis Epiſcopos compellans, vt diligenter populis annuntient Dei verbum, abſque cuius ſono incedere nequeunt, quin iræ eius prouocent: Clericos item, ſobrios & caſtos eſſe curent: præterea præcipiens omnibus corde toto præparent ſe in ſcientia veritatis, vt poſſint contradicentibus reſiſtere; & diuina donante gratia verbum Dei creſcat, & currat, & multiplicetur in profectum ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ſalutem (inquit) animarum noſtrarum, ad laudem & gloriam nominis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Quam ſacram conſtitutionem clauſulâ illâ præſtanti obſignat, Pax prædicantibus, gratia obedientibus, gloria Domino noſtro Ieſu Chriſto, Amen. Nouerat Sapientiſſimus & fortis ille Heros, veram religionem, quæ Chriſtiana vera atque vnica eſt, à Dei inſtitutione & verbo omnino pendere, non ab vlla ſecundaria cauſa, nec homini, Angelóue, aut alia cauſa vel creatura eonceſſum eſſe, vt huic verbo aliquid addat, vel detrahat, teſte Pſalte Regio, his verbis, Cælum Cęli Domino; terram autem dedit filiis Hominum. Cælum hoc cæli, religionis veræ doctrina, res ſuperceleſtis, diſpoſitioni Diuinæ & conſtitutioni, in verbo ſuo incluſæ reſeruata eſt: res verò terreſtres, puta Reſpublicæ, Monarchiæ, ſecularia negotia, quamuis à Summo Dei nutu pendentia, etiam ab hominum ſententia, cauſſiſque aliis ſecundis ex parte pendent, quatenus iis cauſis Deus ea alligauit. Ideo cultus ab Ethnicis cogitati falſitatę, nullitate, errore multiplici laborant, ſicuti quæcunque priuatus in rebus ad Principem propriè pertinentibus, & Maieſtatis iudicijs tractauerit, aut regiis veſtris diplomatibus addiderit, vel detraxerit. Nec enim tantùm crimine falſi, verùm etiam ſacrilegij & læſæ Maieſtatis reus teneretur. D. Ioannes de Chriſti doctrina, eiuſdemque certitudine ac perfectione agens, teſtatur eam à Deo Patre obſignatam fuiſſe: demonſtrans religionis Chriſtianæ doctrinam æterni Dei magno ſigillo fuiſſe obſignatam in Chriſto Ieſu, qui corpore pro nobis moriens, dixit, Conſummatum eſt. Quis igitur huic doctrinæ addere auſit, vel ex ea detrahere, quin crimine falſi, ſacrilegij, & læſæ Maieſtatis ſe alliget? Idem ſub veteri lege ſeuerè prohibuit Moſes, prohibuit Prophetarum cœtus. Hieronymus in ea capitis prioris Eſaiæ verba, Caupones tui admiſcent aquam vino, damnat, refellitque traditiones humanas, pro lege in religionis negotio conſtitutas, quæ tantùm in ſincera & immota Dei veritate, ceu vino puro, conſiſtit. Explodit igitur ceo caupones falſos quotcunque ſuis commentis vel aquis ſinceriratem vini illius corrumpere conantur. Eiuſdem Prophetæ cap. 29. verba extant, dein à Chriſto repetita & prolata, Matth. 15. In vanum me colunt doctrinis & mandatis hominum. Quod de religione intelligendum eſt, non autem de conſtitutionibus & mandatis, quas tuis ſubditis, Rex, potes præſcribere, quarum obſeruationi per Apoſtolos ſuos Deus nos ad-

ſtrinxit non tantùm, vt veſtræ poteſtatis in hunc finem à Deo inſtitutæ, timore percellamur, ſed & propter conſequentiam. Cæterùm, quo ad doctrinæ celeſtis preconium, per Hieremiam, cap. 24. hæc dicit Dei Spiritus, Quicunque verbum meum profert, verè loquatur: Et quid paleæ cum tritico? In hunc locum Hieronymus ſcribens, paleæ nomine traditiones Humanas intelligit, non modò vulgares, verum etiam eorum qui Domini, Doctores, & omnium præſtantiſſimi videntur. Alios prætereo locos perſpicuos & expreſſos; ne aquas mari addam; præterea ne aliud exemplum ex pijs Ludouici Pij, Franciæ regis, Caroli Magni F. conſtitutionibus ad religionem pertinentibus prætermitã: Is enim, non ſenſu humano impulſus, ſed iuxta Dei verbum, de Sacroſanctæ Domini Cœnæ ſacramento, inſtituit vt ter quot annis ad minus laici Corpori & Sanguini Chriſti deuotè communicarent. Aliâ conſtitutione, veſtes precioſas & luxu diffluentes Epiſcopis & Prælatis eripit, eos humilibus indumentis contentos eſſe iubens. Ingentem illarum conſtitutionum aceruum omitto, vt nonnulla de ſucceſſoribus eius attingam: inter quæ Diui Ludouici anteceſſoris veſtri pragmatica occurrit, qua Eccleſiæ Gallicanæ priuilegijs aduerſus Pontificum noua iura & vſurpationes expreſſè cauit. Hæc verò recepta multiſque Summæ Curiæ veſtræ ſolemnibus ſententijs anno 1463. comitata eſt. Addo Philippi Pulchri, Caroli v. Sapientis, Caroli v. 1. conſtitutiones: & huius etiam: nempe Caroli vi. edictum & Parlamenti ſummi ſtatutum aduerſus Annatas, exactiones, & Curiæ Romanæ machinationes: præcipuè verò, inter tot heroica facta, ad Oecumenicam Synodum Philippi Auguſti, cognomine Conqueſtoris prouocationem interiectam aduerſus Innocentium iii. eiuſdemque Legatos: qua via conatus minaſque Pontificis cum hoſte coniurati repreſſit, & reipſa fortiter executus eſt quod à Parlamento conſtitutum erat de in integrum reſtitutione & Coronæ regi vnione Ducatuum Aquitaniæ & Normanniæ, Comitatuum item Andegaui, Manij & Turonum. Hîc ſiſto gradum, ne ſequentia dicta comportare velle videar. Epiſtolam meam vernacula lingua ſcribere conueniens duxi, quamuis Commentarium Latina lingua publicauerim: nam tibi, Rex, fidiſque Francis omnibus conſecratum eſt. Etenim inter multos primus à me de Franciæ regno Francica lingua conſcriptus liber tibi vereque Francis omnibus, veſtri commodi, honoris, nominis ſtudioſis dicatus eſt, ô Rex, quem Deus Omnipotens, exercitum Dominus, omnis boni fons vnicus, tueri, conſeruare, euehere in dies digneturad nominis ſui laudem & gloriam. Lutetiæ Pariſiorum, Calendis Ianuariis 1551. ſtilo Francico.

CHRISTOPHORI THVANT CELII, PARIS. A SECRETIS Regis, & in illo Ampliſſ. ordine cauſarum patroni, ad Carol. Molinæum Iuriſconſultum.

Non nobis nati ſumus, ortus patria noſtri
Vendicat vnam partem, aliam vſurpatis, amici.
Tullius hæc quondam, qui in dicendi ratione
Fecit pagnam vtráque, accepta, expenſa ferũtur.
Omnia cui meritò, tempus scritur quibus omne
Litibus in fictis aut veris, ſiue domi vel,
Seu peragenda foris, vanis palatia fumis
Dum complentur, & ingenti ſubſellia voce.
Hæc tibi dicta, puta, propria, Molinæe, ſuperſtes
Pridem poſteritati (poſſum dicere apertè
Gloria) adhuc viuens proprios dum cernis honores,
Et quis quid de te dicat, vel ſentiat, audis.
Qui quantum patriæ deberes, quantum & amicis
In commune bonus, priuata negotia ſperuens,
Coniugis immemor, atque domus, ſimul & natorũ,
In communem vſum, non priuatam vtilis atem,
Libris compoſitis ſummo immenſóque labore,
Teſtatum nobis, confirmatúmque relinquis,
Quem non dimouit, quem non deterruit vlla
Damni emergentis ratio, lucríque forenſis,
Addere quæ poſſet ſtimulos, occaſio præſens.
Quod facturus erat, ſi in te deſcendere velles,
Et cauere ipſe tibi (paucorum ſauè hominum vir)
Vt tandem incœpto velles deſiſtere curſu
Vſqueadeò à teneris te publica cura remordet.
Hoc eſt viuere, & anguſtam producere vitam,
Non ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo.
Quod pro magnifico, celebri, famoſo, epitheto
Perpetuæ laudis, ſummo, illuſtríque Catoni
Lucanus tribuit: cùm maius, cum altius eſſet
Nſl, quod proferret, locuplete, & diuite vena.
Hactenus.

Eiuſdem ad eundem.

Viui hominis vulgò dixerunt etia noſtri
Eſſe ſepulturam maiores, & vitio illud
Verterunt (poſſent ſi fari) otio abundas:
Quo ſublato, omnes ceſſare cupidinis artes
Rectè ſenſerunt, fomenta libidinis, inde,
Scilicet ex multo, & magno otio, oriri agitantes.
Magni autem facere, & multũ laudare ſolebant
Hoc, qui ita vixiſſent, vt ees vixiſſe nepotes
Plauè intelligerent, monumẽta æterna, & honeſtas
Vitæ relliquiæ pertractando, atque legendo.
Ergo te meritò not, Carole, commendamus:
Qui iam perpetuos triginta atque amplius annos
Conſumpſiſti in multã, & magnã gratiam eorum,
Qui ſunt victuri poſt te, at tua fata nepotum:
Carpere qui voleant fructum radicis amaræ
Dulcem, & te demum laudent, mirentur, adorent,
Mecte noua virtute igitur, ſic itur ad aſtra.
Hactenus.

COMMENTARIVS ANALYTICVS IN EDICTVM HENRICI II. FRANCORVM REGIS CHRISTIANISSIMI *contra paruas Datas & abuſus curiæ Romanæ, circa beneficia Eccleſiaſtica :* & in Senatuſconſultum Franciæ, *aduerſus annatas, exactiones & abuſus Paparum :* Authore DO. CAROLO MOLINÆO. Iureconſulto Pariſienſi, & in eodem ſupremo Pariſiorum Senatu, curiáque Franciæ Aduocato famoſiſſimo, iuris vtriúſque ac praxis conſultiſſimo.

Epitome præfationis Edict. Henric. II.

1 *Diuiſio in nouem partes.*

2 *Reges Francorum ab antiquo de rebus eccleſiaſticis leges ſtatuerunt.*
Prima ſynodus Eccleſiæ Gallicanæ, ſub Clodoueo.
Caroli Magni leges politicæ & ſynodi quinque.
Ludouicus Pius Aquiſgrani, ne Epiſcopi ſericis veſtibus vterentur, edixit.

3 *Capitulare Caroli Magni.*

4 *Statuit ſolam ſacram ſcripturam legi in eccleſijs, & prædicari; non autem figmenta hominum.*

5 *De diſtributione bonorum eccleſiæ.*

6 *De pabulo verbi Dei, cœnáque Domini, laicis, in vtraque ſpecie ter in anno*

7 *Ne excommunicatio paſſim, & ſine cauſa, fiat : vtque electio ſit cleri & populi.*

8 *Ne liberi homines monachi fiant ſine permiſſu Regis.*

9 *Quàm benigne, iuxta doctrinam S. Pauli, ſubditi tractandi. 10. c. primum extra de cenſibus; eſt Caroli Magni.*
Ne digni morte gaudeant immunitate Eccleſiæ.

11 *Regum Francorũ legibus omnes, etiam Epiſcopi & clerici ſubditi.*

12 *Etiam Pontifices Romani legibus Caroli Magni & ſucceſſorum ſuorum paruerunt.*

13 *Leo quartus cauſam dixit coram Ludouico ſecundo Caroli magni pronepote.*

14 *Ludo. 9. contra reſeruationes & præuentiones Papæ legem fecit, & 15. pro libertate eccleſiæ Gallicanæ.*

16 *Et pragmaticam contra exactiones & aucupia Papæ.*

17 *Arreſtum ſenatus Pariſ. anno 1463 contra collectores & ſubcollectores Papæ.*

18 *Conſtitutio Philippina.*
Edictum Caroli 5.

19 *Edictum Caroli. 6. contra Cardinales & collectores Papæ.*

20 *Legibus Imperatorum, & Regum, etiam in rebus Eccleſiaſticis, paruit non ſolùm primitiua eccleſia, ſed etiam ſub Iuſtiniano Magno, & Carolo Magno & ſucceſſoribus ſuis*

21. *(quo Iuſtinia. iuſſit ſacra myſteria lingua vernacula peragi)* 22. 23. 24. 25. *quo etiam Rex Franciæ non minus poteſt de rebus eccleſiaſticis in regno quàm veteres Imperatores in Imperio.*

26 *Adhuc tempore Hono. 3. clerici ſeruabant leges Imperiales Romæ.*

27 *Dauid & Ezechias Sacerdotum & Leuitarum ordines conſtituerunt.*

28 *Salomon ſummum Sacerdotem inſtituit & deſtituit.*
Iudas Machabeus Sacerdotes elegit.
Aliud Sacerdotis, aliud Magiſtratus officium.

29 *In eccleſia Chriſtiana non minor eſt authoritas & poteſtas Regum, quam olim in Iſraelitica.*

Præfatio eiuſdem Authoris in Regium edictum.

Scopus.

HÆc ſancta & æquiſſima conſtitutio A ſancita eſt principaliter aduerſus multos & pernicioſos abuſus, qui hactenus male perpetrabantur, & in dies flagitioſius multiplicabantur, in curia, & cancellaria Romana, circa prouiſiones (imo nundinationes) ſacerdotiorum, paruarum præſertim (quas ita vocant) Datarium obtentu.

Diuiſio in quatuor partes.

Et in quatuor partes diuiditur. 1 ¶ Prima proœmiatur cauſamque tum materialem, tum finalem, & maximam ſalubertimi huius edicti neceſſitatem oſtendit vſque ad §. 1. Secunda, quatuor priores §§. continens, obuiat infinitis propè falſitatibus & impoſturis, quæ factitari ſolebant, per infidam & pernicioſam turbam notariorum papalium: & poteſt ſcindi in tria membra. Primum in §. primo, de Papalibus tantùm notariis (vnde potiſſima malorum illuuies manabat) diſponit. Secundum, in §. ſecundo, prouidet aduerſus abuſum notariorum Epiſcopalium, ſeu diœceſanorum. Tertium in duobus §§. ſequentibus, promiſcuè de notariis, tam Papiſticis, quam ordinariorum, diſponit. Tertia pars, in §. 5. 6. 7. 8. 9. & aliquid in §. 12. congruam legem imponit effrenatæ licentiæ trapezitarum Romanorum: quos vulgò banquerios vocant. Quarta, §. 10. 11. 12. & 13. pulchrè reſcindit abuſus fieri ſolitos in mandatis ad reſignandum, quandoque vltra annum adſeruari, quandoque poſt datam reſignationis confici vel mitti ſolitis. Quinta §. 14. & 15. dat normam & praxim reg. de publicandis. Sexta denolutariorum conatus reſtringit, §. 16. Septima, §. 17. & 18. falſarios caſtigat. Octaua obuiat ſpeciei falſi & reſeruationis propter ſimilitudinem nominis, §. 19. Nona, §. 20. concluſionem habet. Poſſet addi decima, quæ ſunt modificationes ſenatus Pariſienſis, ſuper eo edicto.

Reges Francorum de Eccleſiaſticis ſtatuerunt.

2 ¶ Porrò non eſt nouum Reges Francorum de rebus Eccleſiaſticis (præſertim ad refrænandum abuſus, vel exceſſus Eccleſiaſticorum, etiam Epiſcoporum & Pontificum) leges & edicta ſtatuiſſe. Quando quidem, ante mille quadraginta annos, Clodouæus, Francorum Rex primam Eccleſiæ Gallicanæ ſynodum celebrari iuſſit Aurelijs: vbi triginta tres Epiſcopi conuenerunt & triginta tres Eccleſiaſtici canones edicti: quos omnes ferè. Gratia. decreto ſuo inſeruit, & habentur in primo tomo conciliorum ad ſi. Tangit Vincentius in ſpeculo hiſtoria. lib. 22. Et hoc anno 1551. citeriter ſeptingenti ſexaginta anni ſunt à tempore, quo Carolus Magnus tanquam Rex Francorum deinde etiam ſimul vt occidentis Imperator, ſiue (ſic etenim Albert. Cranz hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lib. 1. cap. ſecundo, titulos eius ex veteribus diplomatis deſcribit (vt Romanorum gubernans Imperium, dominus & Rex Francorum & Longobardorum, oecnon dominator & Saxonum, non ſolùm multas leges politicas ſanxit, (quæ etiam vſque hodie in Saxonia vigent, vt teſtatur Baldus in conſil. 174. præſupponendum eſt, quod Carolus Magnus lib. 5.) ſed etiam quinque ſynodos (quas Abb. Vſp. concilia vocat) per Gallias celebrari iuſſit: videlicet primam Maguntiæ, ſecundam Rotomagi, tertiam Rhemis, quartam Cabilonæ, & quintam Arelatæ: vbi cleno leges & ritus ordinari. Ludouicus quoque Pius celebrem indixit ſynodum Aquiſgrani: vbi præter libros ſtatutorum Eccleſiaſticorum vulgatos anno 830. edixit, ne Epiſcopi, & clerici cuiuſuis gradus, pretioſas & exquiſitas veſtes (puta ſericas & coccinei coloris, aut bracteatas) ferrent: vt refert & adprime laudat Plati. in Greg. 4. Rob. Gaguinus, & Paul. Æmil.

Ludo. Pius.

Ne Epiſcopi pretioſis veſtibus vtantur.

3 ¶ Iterum etiam præfati Carolus per ſe, & cum Ludouico Pio in conſortium Imperij aſcito. idem quoque Ludouicus per ſe, & cum Clotbario primogenito ſuo in conſortium Imperij aſcito, conſtituerunt plurimas leges Eccleſiaſticas (tam circa doctrinam Chriſtianam, & ſacramenta, quàm circa miniſtros & Epiſcopos) quibus etiam Eccleſia ipſa obediuit, vt patet, tam ex capitulari, ſeu capitulis Caroli B Magni, Ludouici quoque Pij, & Clotharij, quàm ex magno decreto Gratiani: qui ex dictis conſtitutionibus multas leges decreto ſuo inſeruit, vt c. ſacrorum. 63. diſtinct. c. volumus. 11. q. prima. Ex quorum conſtitutionibus, quas capitularia ſeu capitula vocabant (vt eſt text. in d. c. volumus. Anſegiſus Abbas (qui eorundem authorum Regum & Imperatorum Francorum tempore floruit) quatuor libellos, ſuo quodam certo ordine diſtinxit. In primo leges Caroli Magni ad ſtatum & ordinem Eccleſiaſticum pertinentes per cap. 162. In ſecundo leges Ludouic. Pij, & Clotharij eius filij de eadem re Eccleſiaſtica, cap. 46. In tertio leges præfati Caroli de re mundana, hoc eſt ciuili, cap. 90. In quarto leges C Ludouici Pij & Clotharij de eadem re cap. 70. continentes.

Capitularia Caroli Magni.

4 ¶ Carolus autem Magnus in d. lib. 1. cap. 19. ſanctam & catholicam legem ſtatuit, videlicet vt canonici libri tantùm legantur in Eccleſia. Idem prius circa annum domini. 417. ſtatutum erat in concilio Carthaginicoſi. 3. cap. 47. vbi etiam libri canonici enumerantur, qui in nouo & veteri teſtamento continentur duntaxat. Rurſus idem Carolus lib. 1. cap. 76. Epiſcopos & parochos (tunc autem temporis non erant alij in miniſterio Eccleſiaſtico) ad prædicationem verbi Dei inſtruit, iubens etiam Epiſcopis, vt non ſinant aliquos noua ex ſuo ſenſu, & non ſecundum ſcripturas ſacras, fingere & prædicare populo: ſed vt ipſimet, quæ ad vitam ducunt æternam, prædicent, aliósque inſtruant vt hæc eadem prædicent. Et ibidem ſanctam ſubiungit exhortationem. *Ideo dilectiſſimi (inquit) toto corde præparemus nos in ſcientia veritatis: vt poſſimus contradicentibus veritati reſiſtere, & diuina domante gratia, verbum Dei currat, & creſcat & multiplicetur in profectum Eccleſiæ Dei ſanctæ, & ſalutem animarum noſtrarum, & laudem & gloriam nominis Domini noſtri* IESV CHRISTI. *Pax prædicantibus, gratia obedientibus, gloria Domino noſtro* IESV CHRISTO *Amen.*

Sacri libri ſacræ Scripturæ legantur in Eccleſia.

Ne ſeuſa humano fide prædicentur.

Vt verbum Dei currat & creſcat.

5 ¶ Et eodem lib. cap. 80. ſtatuit vt quicquid à fidelibus Eccleſiæ ſponte conlatum fuerit, in ditioribus quidem locis duæ partes in vſus pauperum cedant, tertia in ſtipendia clericorum, aut monachorum: in minoribus verò locis æque inter clerum & pauperes fore diuidendum: niſi fortè à datoribus vbi ſpecialiter

Diſtributio bonorum Eccleſiæ.

Ludouico. 2. Imperatori Francn eorundem legum obſeruantiam iuris profitetur. in ca. vides. 10. diſtinct. De hiſdem enim legibus loquitur, vt perſonarum & temporum qualitas & hiſtoriæ ſeries oſtendit. Adde infrà eo. n. 20. 14 ¶ Et nondum trecenti triginta

Ludou. IX. contra reſiſt. ſtat. oneroſ. &c

annũ, Ludou. IX. (inter Diuos relatus) anno 1228. legem edidit: qua, prædeceſſorum ſuorum veſtigiis inhærendo, ſuprà eo. nu. 7. & ſacros canones antiquos imitando, aduerſus nouas adinuentiones, reſeruationes, & præuentiones curiæ Romanæ, ſtatuit, vt epiſcopi cæteriq; Prælati Regni ſui, ſimiliter tam patroni quam collatores beneficiorum eccleſiaſticorũ, ius ſuum plenarium habeant, & vnicuique ſua iuriſdictio ſeruetur: iuſuper eccleſiæ cathedrales, & aliæ liberas electiones habeant & earum effectum integraliter proſequantur: volens & ordinans promotiones, collationes, prouiſiones, & diſpoſiuones prælaturarum, dignitatum, & aliorum quotuncunque beneficiorum eccleſiaſticorum Regni ſui, ſecundum ordinationem & diſpoſitionem iuris communis, ſacrorum Eccleſiæ Dei conciliorum, atque inſtitutorum ſanctorum patrum fieri.

Pro libertate Eccleſiæ Gallicanæ

15 ¶ Quæ ſanctio manifeſtè lata eſt pro libertate eccleſiæ Gallicanæ, ad conſeruationem ſacrorum canonum & conciliorum Eccleſiæ, præſertim primæ ſynodi Gallicanæ (vbi, c. 19. quod etiam habetur. 16. q. 7. can. Omnes baſilicæ. ſtatuitur vt omnes eccleſiæ, tunc præſentes & futuræ, ſint in poteſtate & diſpoſitione Epiſcopi diœceſani) necnon ad conſeruationem concilij Niceni cap. 6. Antiocheni. cap. 9. & habetur 9. qu. 3. can. per ſingulas. 2 & antiquarum, tum Regalium tum Imperialium, in eam rem conſtitutionum contra reſcriptiones, præuentiones, & nouas quæſtuarias artes nouorum Ponuficum. Et dicta conſtitu. habetur in ſtilo parlamenti Pariſienſis, par. 3. tit. 3. §. 1. Idem Ludou. IX. anno 1228. aduerſus ſimoniæ crimen peſtiferum, Eccleſiam labificans, aliam edidit conſtitutionem: quæ habetur in præfato ſtilo, par. 3. tit. 39. Rurſus 16 ¶ idem Ludou. IX. anno. 1268. celebri confeſſu habito, pulchram legem, pro libertate Eccleſiæ

Pragmatica. S. Ludouici.

Gallicanæ, ſtatuit: quàm Pragmaticam ſanctionem vocauit & adhuc hodie vocatur Pragmatica ſanctio ſancti Ludou per quam, inter alia, veruit omnes curiæ Romane exactiones, impoſitas vel imponendas. Sequitur tenor illius articuli e regeſtis euiſdem Senatus tranſſumpti (nimis enim prolixum eſſet integram huc inſerere.) *Item exactiones & onera grauiſſima pecuniarum, per curiam Romanam Eccleſiæ Regni noſtri impoſitas vel impoſita (quibus Regnum noſtrum miſerabiliter depauperatum exiſtit) ſine etiam imponendas vel imponenda, tenari aut colligi nullatenus volumus: niſi duntaxat pro rationabili, pia, & vrgentiſſima cauſa, ineuitabili neceſſitate, acetiam de expreſſo & ſponaneo aſſu noſtro, & ipſius Eccleſiæ Regni noſtri.*

Arreſtum Senatus Pariſ.

17 ¶ Et iuxta hanc ſanctionem, proſequente procuratore generali Regis, latum eſt arreſtum in eodem Senatu, anno 1463 contra collectores & ſubcollectores Papæ & inuncium omnibus iudicibus & officiatis Regiis, ne ſinerent quicquam exigi, nec ob id quoſcunque eccleſiaſticos, vel alios ſubditos Regis, à quibuſuis delegatis vel commiſſarus Papæ, vel alius, citari vel moleſtari. Cuius arreſti verba diſpoſitiua poſita in ſtilo euiſdem Parlamenti, par. 3. tit. 36. §. 10.

18 ¶ Philippus autem Pulcher anno. 133. famigeratam illam legem edidit (quam vulgo vocant Philippinam) per quam Epiſcopus & parochus, omnibuſque eccleſiaſticis Regni ſui, prohibet exactionem nouarum decimarum, & primitiarum, & inſolitorum onerum conſuetas tantum decimas exigi concedens, cuius tenorem habes in ſtil. Parlament. Par. 3. ti. 34. §. 1. Carolus item 5. Sapientis elogio decoratus, anno 1369 die 5. Ianuarij, ſtatuit ne Epiſcopi, ſeu alij Prælati Regni ſui, eorúmue officiales, aliquas cenſuras interdicti vel excommunicationis ferrent

Philippina.

Contra decimas inſolitas.

Carol. 5. edictum.

Contra Interdicta

in vrbes vel oppida, ſeu corpora & communitates Regni. Quod edictum in publica monumenta dicti Senatus relatum eſt, in regeſtis antiquarum conſtitutionum, Char. 62.

Carolus 5

19 ¶ Carolus autem 6. anno 1388. reuocata permiſſione & poteſtate, quam collectoribus & ſubcollectoribus Papæ dederat, iuſſit eccleſiaſticis Regni ſui bona eorum prebenſa libera reddi. Et per edictum, quod integrum poſui in ſtilo Parla. parte 3. tit. 37. §. 1. contra Cardinales & alios officiales Papæ beneficiorum, quæ in Regno poſſidebant, fructus exportantes, & dictos collectores, bona decedentium prælatorum occupantes, iuſſit prehendi, & ad manum ſuam boni fructus & redirus beneficiorum eccleſiaſticorum, quæ Cardinales, & alij extra Regnum morantes, obtinebant: necnon penſiones quas percipiebant ſuper beneficiis Regni & per commiſſarios, à præſidibus prouinciarum deputandos, colligi, fundos coli, æs alienum diſſolui, ædes reparari, & reliquum (ratione ſuis præſidibus reddita) per eos reddi illis ad quos ſpectabit. Et pariter bona Epiſcoporum, Abbatum, Priorum, vel orphanotrophotum decedentium prehendi, & ad manum Regiam poni: vt repulſis collectoribus & ſubcollectoribus Papæ, qui illis inhiabant, hæredibus eorum, vel eis, ad quos de iure ſpectat, ſeruarentur.

Contrà collectores Papæ

Quòd Eccleſia Iuſtiniani tempore, & poſtea legibus Imperat. parebat vſque ad num. 32.

20 ¶ Quid quòd ius quoque ciuile Romanum plenum eſt legibus ab ipſis Imperatoribus latis de perſonis ipſis & rebus eccleſiaſticis, & omni diſciplina eccleſiaſtica: vt C. de ſacroſ. eccleſ. & de epiſcn. & cler. de epiſc. aud. per to. & in nouell. Iuſtiniani Magni conſtitutione. 3. vt determinatus ſit numerus clericorum. Conſtituiooe 5. de monaſteriis & monachis. Conſtitutiooe. 6. quomodo oporteat Epiſcopos, & cæteros clericos ad ordinationem perduci, & Conſtitutione. 16. vt clerici ex vna eccleſia in aliam, & Conſtitutione. 37. de eccleſiis conſtitutis in Aphrica. Conſtitutione 56. vt ea quæ vocantur inſinuatiua. & conſtitutione 57 vt in priuatis domibus ſacra myſteria non fiant: vbi contraueniens ſacerdotio priuatur. & Conſtitutione. 58. de clericis qui à ſuis deſtiterunt eccleſiis. Conſtitutione 59. de exequiis. Conſtitutione 67. ne quis oratorium, & ne Epiſcopi abſint à ſuis eccleſiis.

21 ¶ Conſtitutione 83. vt clerici apud proprios Epiſcopos: vbi Iuſtinianus ad ſupplicationem Epiſcopi Conſtantinopolitani, dedit clericis priuilegium fori in ciuibus tantum, & Epiſcopo non impedito, aliàs & omninò in criminalibus reliquit ſub iudice ſeculari, & Conſtitutione 117. de diuerſis capitu & ſolutione matrimoniorum Conſtitutione 123. de eccleſiaſticis diuerſis capitulis. vbi. §. ad hæc. ex doctrina diui Pauli 1 ad Corinthios. 14. iubentur omnes Epiſcopi pariter & præſbiteri, nnn tacito modulo, ſed clara voce, quæque à fideli populo exaudiantur, ſacras preces & myſteria peragere. Conſtituiooe. 133. de monachis & aſceteris. Conſtitutione 146. de Hebræis, & quomodo oporteat eos ſcripturas legere, ſcilicet ſacras.

Sacra myſtè. e alingua verſ. nacula pera. guntur.

22 ¶ Porrò non eſt dubium præfatas omnes leges Iuſtiniani Magni, prædeceſſorúmque ſuorum Chriſtianorum Imperatorum legiumas fuiſſe: vt non ſolùm hquet ex epiſtola Io. Papæ, 2. in l. inter clatas. de ſumma trinita. ſed etiam ex ipſa veritatis teſte hiſtoria, omnúmque etiam eccleſiaſticorum chronographorum concordi teſtimonio: vt manifeſta ſit vanitas (ne dicam impietas) non nunus imperita quam adulatrix quorundam canouiſtarum, qui præfatas ſanctas leges alij nullitatis, alij etiam impietatis damnare auſi ſunt: non aduertentes, nec præ craſſa hallucinatione cogitantes ſeſe ſanctiorem illam primituam Eccleſiam prius damnare, & ab illa, & conſequenter à vera Eccleſia (quę ſemper vna eſt) ſeparare:

Vt enim nemo, niſi non tam phanaticus quàm protſus fidei inimicus, negare nequit primitiuam illam Eccleſiam ſanctam fuiſſe, & à Spiritu ſancto illuſtratam & gubernatam, imò iſta præſantiotem & ſanctiotem: ita negari non poteſt præfatas leges (quas illa, cum gratiarum actione recepit: quibus etiam vt donis Dei iuxta doctrinam Apoſtolorum, paruit) legitimas & validas fuiſſe.

23 ¶ Quid quòd ex propriis etiam codicibus apertè reuincuntur, non ſolùm per argumenta aliorum textuum, ſed per vulgatos ipſos tex. in c. principes ſeculi. c. adminiſtratores. 23. qo. 5. vbi Principes & ſeculares poteſtates nonnunquam intra Eccleſiam (id eſt in rebus & perſonis eccleſiaſticis) poteſtatem exercent, vt muniatur & conſeruetur diſciplina eccleſiaſtica, quos text. canoniſtæ reſtringunt, vt procedant quando eccleſiaſtici negligunt, vel abutuntur, vel quando ſecularem poteſtatem in auxilium aduocant, vt c. fin. 1. qu. 7. c. fi. 10. q. 5. c. res omnes. c. inceſtuoſi. c. de ligunbus cap. quali. cap. relegentes. 23. qu. 5. Sed fruſtra io re tam aperta angulos quærunt: quia de legis latione Imperatorum & Regum, principaliter de rebus & perſonis eccleſiaſticis facta, & ab eccleſia recepta, textus ſunt expreſſi, & in canones relati. 10. diſtinct. c. de capitulis. c. vides. c. quid autem c. fi. vt ſupra numero 12.

24 ¶ Non tepero, ſed addo tex. c. eccleſiæ. & can. victor. 97. diſtinct. vbi in c. primo Boniſa. 1. Papa libellum ſupplicem direxit Honorio Imperatori (qui tum in Italia & occidente imperabat) rogans & obteſtans vt perpetua lege ſanciret, quatenus Romæ nunquam per ambitum ordinetur Antiſtes, quod Honorius fecit, & legem ſanxit de electione Romani Pontificis, vetans omnibus etiam clericis ab ambitione ceſſare. quòd ſi duo ordinati fuerint, neutrum futurum Pontificem, ſed eum ſolùm qui, noua ordinatione, omnium conſenſu electus fuerit, quam legem ponit Gratia. in d. ca. victor. verbis tamen diſpoſitiuis omiſſis, quia idem Gratia. prius ea poſuerat, ſub 69. diſtin. c. ſi duo. Et rurſus in ca. de illicita. 24. q. 3. qui tranſſumptus eſt ex concilio Pariſienſi, tempore Ludo. Pij habiti: vbi expreſſim etiam ad verbum refertur præfata nouella. 121. Inſtiniani Imperatoris catholici. §. omnibus verò. vbi nmnibus Epiſcopis & preſbiteris intetdixit, ne quempiam prius excommunicent, quam cauſa proberut, propter quam eccleſiaſtici canones hoc fieri iubent. Quòd ſi quis contra eam legem aliquem excommunicauerit, excommunicatus quidem maioris Sacerdons authoritate ſoluatur: excommunicator autem communione ſeparetur, quantocunque tempore maiori illi viſum fuerit: vt, quod iniuſte alij fecit, ipſe iuſte ſuſtineat. quæ prope ad verbum recitantur in d. can. de illicita. vbi etiam concilium ipſum teſtatur, qnód eam legem probat & ſeruat catholica Eccleſia. Tunc antem iam plus trecenti anoi agebantur ab obitu Iuſtiniani Magni. Non autem minus poteſt ſupremus Francorum Rex in ſuo Regno, quàm Iuſtinianus ille Magnus & alij Imperatores in Impetio.

Poteſtas Regum Franc.

26 ¶ Quid quòd nondum 335. anni (videlicet tempote Hono. 3. Papæ) non dubitabatur etiam Romæ, quin clerici & Epiſcopi, etiam & Potuifices, legibus Imperialibus etiam generaliter & ſuper te ſpirituali (nempe iuramento) latis, ligarentur, vt eſt tex. in c. 1. de iuramento calum. extra. vbi pro certo & expedito habetur l. 2. in princ. ver. ipſæ principales perſonæ. C. de iurciur. propter calum. dan. in omni foro, etiam ab omnibus eccleſiaſticis perſonis id obſeruandum fuiſſe: niſi per aliam priorem legem (videlicet Marciani (ita enim,) & non Marco vt hactenus perperam legendi m eſt, in d. c. 1. vt ibi ſuper text. dixi) in l. clericis. §. quod ſi his. C. de epiſcop. & cler. ipſi clenci ſpeci liter exempti fuiſſent ab onere iurandi in iudicio. Nec erat dubium, niſi ſuper interpretatione legis Marciani: quàm aliqui teſtringebant ad clericos Conſtanonopolitanos, ad quos d. l. dirigitur, & de quibus tantùm loquitur: & ſic interpretabantur exceprionem d. l. non pertinere ad reliquos clericos, ſed eos manere ſub regula. l. Iuſtiniani in d. l. 2. Alij verò ſuper hac exceptione dubitabant: quia l. Marciani ab eodem Iuſtiniano inſerta eſt C. & ſic videbatur pro iure communi, non pro priuilegio ſpeciali clericorum certi loci, innouata & promulgata. Super quo dubio Hono. 3. non ſuam adhibuit, ſed Henrici Germani Imperatoris interpretationem recte ſecutus eſt: qui l. Marciani ad omnes omnium eccleſiarum clericos generaliter pertinere iudicauit: nec tamen per eam limitari l. Iuſtiniani, quæ in ſpeciali caſu iuramenti ex iuſta cauſa præſtandi loquitur. Itaque, vt vtrique l. ſatisfacerer, ſeruata etiam mente l. diuinæ, ſtatuit vt Epiſcopi, Abbates & clerici, non per ſeipſos (quibus indecens eſt) ſed per idoneos defenſores (qui hoc intamentum præſtarent) iugarent. Quòd ſi eccleſiæ ſuæ expediret, vt per ſe iugarent, per ſe quoque de calumnia iurarent, iuxta legem Iuſtin. Sed, vt etiam his, qui in aperoſſima veritate rixari tamen & cauillari non deſinunt, penitus os obſtruatur, enam ſacræ ſcripturæ concurrunt exempla & teſtimonia. Dauid enim Rex ſanctiſſimus, Sacerdotes omnes & leuitas recenſuit, & in certos ordines, per quatuor & viginti claſſes. diſtribuit: vt ordinatim miniſterio ſuo per vices perpetuò fungerentur. 1. Paralipo. cap. 23. 24. 25. 26. & eadem totius cleri inſtitutionem tenouauit Ezechias, Rex laudatiſſimus: de quo 4. Reg. 18. ſic dicitur: *ſecit autem quod rectum erat in oculis Dei, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius. is ſuſtulit excelſa, confregit ſtatuas &c.* Porrò Ezechias (vt ad verbum, 2. Paralipo. 31.) conſtituit ordines Sacerdotum & Leuitarum ad ordines ſuos (ſcilicet à Dauide inſtitutos) quemque pro officio ſuo: & hic otdo Dauidicus viſque ad aduentum Domini noſtri Iesv Christi perſeuerauit: vt Lucæ 1. haberut ibi: *Quum* (ſcilicet Zacharias, qui etat de vice ſeu claſſe Abia; quæ etat octaua ſecundum præfatum ordinem Dauidicum, vt haberut. 1. Paralip. 24.) *Sacerdotio fungeretur, in ordine vicis ſuæ coram Deo, ſecundum conſuetudinem ſunctionis Sacerdotalis.*

Honor. 3. ſub quo adhuc obſeruabantur leges Impp. in eccl.

Mar. Anus.

Dauid circa Sacerdotes.

Ezechias item.

28 ¶ Vtque Ethnicotum exempla (apud quos iidem erant Ponofices & Reges, vt de Ægyptiis refert Plato io lib. de Regno, & de Romanis Iſidor. etymolo. lib. 2. cap. 1. & habetur. 21. diſtinct. c. cletos.) præteream, ſanctorúmque Regum lenia illa de oblaoonibus templi, & de cura inſtauraoonis, & ſatta tectorum templi à Sacerdotibus in Regiam manum itanſlaos. 4. Reg. 12. cap. 22. Salomon Rex, ſola Regia authoritate (vt & Dauid, pater eius,) fungens, Abiathar ſummum Sacerdotem deſtituit, & Sadoch in locũ eius inſtituit 3. Reg. 2. templúmque Domini cum omni populo dedicans, benedixit omni Eccleſiæ Iſrael. 3. Reg. 8. Iudas quoque Machabæus elegit Sacerdotes ſine macula, voluntatẽ habentes in lege Dei, vt mundarent ſancta templúmque Dei, à genobus & idolatris prophanatũ 1. Machab. 4. d. Iam ergo manifeſtum eſt etiam in Eccleſia & populo Dei (qui erant Iſraelitæ) Reges & Principes imperium in Sacerdotes ipſos & totum clerũ habuiſſe, diſciplinámque & politiam eccleſiaſticá ordinaſſe, idque iure & laudabiliter feciſſe: quamuis ſacra ipſa myſteria, Sacerdotibus ac Leuins à Deo commiſſa oon attrectauerint, nec impunè hcuent, vt de Ozia lepra percuſſo: quoniam thuribulo prehenſo nitebatur incenſum adolere ſuper altare thymiamatis 2. Paralipo. 26. Aliud enim ſacrificare & munia ipſa Sacerdotum exercere, aliud Sacerdotia diſciplinámque eccleſiaſticam congruo ordine diſponere & conſeruare: quæ officia diſcreuit Deus, noo confundi voluit. In Eccleſia autem Chriſtiana quis negare audeat minotem authoritatem & poteſtatem eſſe Regum Chriſtiano-

Salomon item.

Iudas Machabeus item.

Ozias.

Aliud Sacerdotis, aliud Magiſtratus officium.

tum, quam olim fuit in Eccleſia Iſraelitica? An per Chriſtum diminuta fuit, an per alium, & per quem? Certum eſt non per Chriſtum: qui oblatum etiam Regnum refugit, Io. 6. b. & coram Ponuo Pilato aperte negauit regnum ſuum de hoc mundo eſſe. Certum eſt etiam, quòd non per ſactos Chriſti Apoſtolos: qui docuerunt & ſcripſerunt Regibus & poteſtatibus parendum, eóſque Dei miniſtros eſſe: quapropter eis ſubditos eſſe opottere, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam Roma 13. ea. 1. Petr. 11. c. modò ne quid contra Dei mandata præcipiant, Act. 5. c. in mandatis enim Dei exequendis & ab omnibus obſeruari curandis præcipuum conſiſtit Chriſtianorum Regum officium. Deuterono. c. 17. in fi. e. Regum officium 23. q. 5. Iaceant ergo præſtigiæ, confictæque à quibuſdam canoniſtis fabulæ: de quibus per Inno. & alios in c. licet ex ſuſcepto. de foro competen. Et hæc ad vitilitigatorum (ſi qui forſan adhuc ſuperſint vel hiſcere audeant) ora obſtruenda abundè ſufficiant. Iam ergo tex. ipſius Regiæ conſtitutionis, cum breuibus & pertinentibus ſcholiis accipe verborum pompâ ſuperfluiſque omiſſis.

Regũ Chriſtianorum authoritas.

Officium Regis eſt.

PROOEMIVM EDICTI.

HENRY, par la grace de Dieu Roy de France, ſçauoir faiſons à tous preſens & à venir, Comme nous ayons eſté deuëment aduertis, & nous ayent eſté faites pluſieurs plaiotes & doleances des fraudes & abus par ci-deuant faits & commis, & qui peunent a chacun iour eſtre faits par les impetrans en court de Rome qui obtiennent en ladite cour, impetrations de benefices par reſignation, en vertu des procurations nulles, fauſſes & mal expediées, par le moyen deſquelles ſont leſdits benefices poſſedez par gens intrus, & les vrais titulaires de leurs droits fruſtrez. Meſmement par le dol, cautelle, & malice des impetraos de petites Dates, b ſans toutesfois enuoyer procuration, ſinon apres la date des reſignations: Encores le plus ſouuent ſont leſdites procurations gardées deux ans ou plus, ſans les faire ſortir effect: ſinon apres la mort c du reſignant. Et d'ailleurs les Notaires & Teſmoings ſont gens incognus: dont auient que la pluſpart deſdites procurations ſont fauſſes d. Auſſi que pluſieurs reſignoent leurs benefices *in fauorem & non aliàs*: deſquels toutesfois ils joüiſſent apres, ſous couleur qu'ils diſent leurs reſignataires ne les auoir acceptez. Et neantmoins leſdits reſignataires cependant prennent vne poſſeſſion ſecrette: pour à laquelle donner couleur font quelques baux à ferme pardeuant Teſmoings & Notaires attiltrez. Et dauantage pour obuier à la regle de Chancellerie *de publicandis*. pluſieurs font telles reſignations de ſix en ſix mois: ou bien apres auoir paſſé procuration pour reſigner en faueur de quelque perſonne: leur font dés le lendemain ſignifier vne reuocation de ladite procuration, qui eſt par eux tenuë ſecrette e. Et ſi ſont encores pluſieurs autres fraudes & abus: par leſquels eſt mis vn grand trouble eo l'eſtat Eccleſiaſtique, & ſe ſuſcitent pluſieurs procés & querelles entre nos ſubiets. Pour à quoy obuier, par grande & meure deliberation des Princes & Seigneurs de noſtre ſang, & les geus de noſtre conſeil, eſtans lez nous, auons ſtatué & ordonné par ces preſentes, de noſtre certaine ſcience, pleine puiſſance f & aurhoriré Royale, ſtatuons & ordonnons par Edict, ſtatut, & ordonnance perpetuels & irreuocables, ce qui enſuit.

A *Peuuent.* Boni prudentiſque Principis eſt non ſolùm præſentes abuſus tollere, ſed etiam imminentibus & futuris obuiam ire. Scriptum eſt enim, Prouer. cap. 20 b. *Rex ſed us in ſolio iudicij diſſipat omne malum intuendo*: hoc eſt vigilando, conſulendo, prouidendo. Quod det & faxit Deus: in cuius manu cor Regis eſt, & quocunque volet, inclinat illud. Prouerb. 21.

B *Dates.* Nouum genus κακοζηλίας, & corruptelæ à curialibus curiæ Romanæ inuentum: vt reſtatur gl. in reg. Cancellatiæ. 28. videlicet vt ſingulis diebus à Datariis Papæ nouam ſignaturam habeant, datatiue (vt eorum terminis vtat) faciant: deinde bullas, ſub qua data voluerint, confici vel renouari curent. Hic abuſus, ſi inſcio ſupetiore fit, non ſolùm ſubreptionis, ſed etiam falſitatis ſpecies eſt. Irrepſit tamen etiam vſque ad ordinarios locorum: vt teſtatur & refert glo. reg. cancella. 20. Ipſe quoque pridem ſæpiùs audiui plures graues & probos ſuprætmæ Patiſiorum cutiæ Senatores de huiuſmodi patuarum Datarum increbreſcente abuſu quodque obuiam, ire non poſſent, conquerentes. Quamuis enim grauæ, taliter impetratæ, nullæ ſint & ſubreptiuæ, vt dixi ſuprà reg. de publicand. nu. 166. tamen difficilis, imò impoſſibilis erat probatio. hactenus gliſcebat, imò notorium erat in genere, hoc malum. Sed quod in ſpecie probari non poterat, nequibant iudices ſuper præſumptione generali, iudicium in particulam fundare: & ſic inualeſcebat abuſus nec per ſpecies aut caſus particulares corrigi poterat: donec per hanc generalem conſtitutionem omnes ferè occaſiones amputatæ ſunt.

C *mort.* Poſt obitum, & adhuc ex patua Data retroactiua.

D *fauſſes.* Paſſim ad falſa fabricanda audaces inueniuntur impuri huiuſmodi Sacerdotes prætextu immunitatis eccleſiaſticæ, qua, propter enormitatem criminis, priuati deberent: vt per Panor. in c. etſi clerici. de iudiciis. Petrum Anch. in reper. c. ea quæ col. 32. de reg. iur. & conſ. 151. Hypol. Marſil. conſ. 9. num. 17.

E *ſecrette.* Quo caſu no. quòd ſi reſignans manet in poſſeſſione, manet dicta reuocatio valida, non obſtante publicatione reſignationis poſtea ſecuta, quantúuis ſolenni, ſine reſignante facta: ſed ſi reſignans ipſe conſentiat expreſſæ publicationi, vel ſponte locum cedat reſignatario, tunc iſte expreſſus, & palam ſerius conſenſus, ſufficit ad præſumendum priorem occultam reuocationem non ſeriam, ſed ſimulatam fuiſſe: & hoc ad vatiationem & illuſionem vitandam: quam etiam clc. vnica. de renuncia. vult euitari. Reuocatio ſecreta.

F *Puiſſance.* De his clauſulis videant otioſi Canoniſtas in cle. paſtoralis. §. cæterùm. de re indica. Vitali. de camba in tract. clauſulatum: quia deciſiua duntaxat, & paucis petſtringere ſtatui.

ARTICLE I.

PREMIEREMENT, Que par nos Cours ſouueraines, & autres nos Iuges, [a] en iugeant le poſſeſſoire des benefices contentieux, ne ſera foy adiouſtée és procurations pour reſigner, ne reuocation d'icelles, prinſes de poſſeſſion, & autres actes & inſtrumens paſſez par Notaires Apoſtoliques [b]: s'ils ne ſont prealablement examinez, & receus par les Archeueſques, Eueſques, leurs Vicaires, ou Officiaux, & fait ſerment entre leurs mains, & de ce ayent lettres ſous leurs ſceaux, fait auſſi enregiſtrer és Greffes des Cours deſdits Archeueſques & Eueſques & cours Preſidiales de noſtre Royaume, ſuiuant l'Edict par nous faict, [c] leurs noms & ſurnoms, & declarer le nom du lieu de leur demeurance: qu'ils ſeront tenus faire aux villes, & plus notables lieux deſdits Dioceſes, reſpectiuement: ſelon le département & nombre qu'il ſera aduiſé.

A *Iuges.* [a] Scilicet Regiis & præſidialibus: quia per edictum anno 1536. ſuper diſtributione cauſarum inter præſidiales & inferiores iudices Regius editum. §. 13. cognitio beneficiorum eccleſiaſticorum præſidialibus, in prima inſtantia attributa eſt: ſed ante illud edictum, etiam inferiores Regij cognoſcebant. Iudices autem non Regij (videlicet curiarum dominicarũ: quæ ſpectant ad dominos locorum) non ſunt ſoliti cognoſcere de poſſeſſorio huiuſmodi beneficiorum: ſed præſto ſunt iudices Regij: qui de his poſſeſſoriis & omnibus cauſis, iudicibus Regiis deputaris, cognoſcunt. Quicunque tamen iudex, Rege concedente, de his poſſeſſionis cognoſcit, vel cognoturus eſt, hanc conſtitutiònem ſeruare tenetur: niſi in beneficiis, quæ perpetuò ad liberam Regis vel alterius Principis, ſeu dominici loci collationem ſpectant: de quibus dixi ſupra in reg. de infirmis. nu. 185. quia talia non ſunt propriè beneficia eccleſiaſtica.

2 ¶ Et nihilominus, quamuis eis non conueniant verba conſtitutionis, quæ loquitur de benefiçis verè eccleſiaſticis, & ad eccleſiaſticorum prouiſionem ſpectantibus: tamen, quatenus verba & ratio conſtitutionis conueniunt, eatenus locum habet conſtitutio & eius ſanctio. Vnde, ſi fortè reſignatio, reuocatio, vel poſſeſſionis apprehenſio, factæ ſint coram notariis eccleſiaſticis, locum habebit conſtitutio, loquens de notariis hîc, & in tribus. §§. ſequentibus, & inſtrumenta eorum, omiſſa hac forma, confecta, nullam fidem faciunt in quocunque iudicio cuiuſcunque iudicis, nec in petitorio, nec in poſſeſſorio.

Rex iure proprio, de poſſeſſoribus beneficiorum iudicat & ſtatuit

3 ¶ Quòd autem quidam putant iudices Regios ex priuilegio Papæ de poſſeſſoriis huiuſmodi beneficiorum cognoſcere, vt Guido Papæ q. Delphinali, 1. metum indoctorum nugamentum eſt. Rex enim, in Regno ſuo ſupremus dominus & iudex eſt omnium poſſeſſionum & iudiciorum poſſeſſoriorum: ſiue adipiſcendæ, ſiue retinendæ, ſiue recuperandæ ſint. Et ſic iure ſuo proprio, cognoſcit, imò etiam quandoque de petitorio, vt in vacantibus in regalia, quorum collator & cognitor eſt ratione coronæ ſuæ, non autem ex alterius cuiuſuis, etiam Pontificum, priuilegio, vt dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 17. col. vlt. Imò iure primitiuo & Diuino omnis iudicialis & cuntentioſa cognitio, etiam mere eccleſiaſticorum negotiorum ſpectat ad Regem, vt ſuprà in præfa. num. 1.

4 Cæterum omne poſſeſſorium, & omnis cauſa poſſeſſoria temporalis eſt & ſecularis, non eccleſiaſtici fori. vt per Vincent. Panor. in cap. paſtoralis. de iudiciis. c. literas. de iuramento calumniæ glo. Inno. Panor. in c. cùm dilectus. de electio. Archid. Io. Andre. in c. 1. de teſtituno. ſpoliat. in 6. Bal. in c. tua de ord. cognitio. auth. ei qui iurat. col. 9. C. de bonis author. iud. poſſiden. Tet gria auiora. ad Philipp. Dec. conſ. 115. num. 3.

Odo requiſt. an notarij ſint Papæ.

B *Apoſtoliques.* De Papalibus tantum loquitur in hoc §. 1. non autem de Epiſcopalibus: de quibus in §. ſequenti.

1 ¶ In his autem Papiſticis notariis ſex omnino requirit. Primum examen & receptionem dioceſani. Secundum, quòd iurent in manu eiuſdem. Tertium, quòd huius rei programma habeant, ſub ſigillo dioceſani ſiue Vicarij vel Officialis. Et hic intellige de Vicario generali ordinario habente tribunal, vt Officialis, non autem de Vicario volatili carente tribunali, & multominus de Vicario ſpeciali tantum, vt patet per id quod ſequitur. Quartum, quòd eorum nomen, cognomen, & locus domicilij, & reſidentiæ, regiſtretur, ſiue in publica monumenta referatur curiæ dioceſani quæ verba (vt dixi) non congruunt niſi Vicario generali habenti ordinarium tribunal. Quintum, quòd pariter regiſtretur in curia Regia præſidiali dictæ dioceſis. Sextum, quòd reſideant in vrbibus vel oppidis & inſignioribus locis dictæ dioceſis. Adde ſeptimum, quod non poterunt inſtrumenta conficere, niſi in vna tantum dioceſi: in qua omnia prædicta obſeruauerint, vt patet per generalitatem §. ſeq. in fi. & per generalia verba edicti. de quo in glo. ſeq. Adde octauum, quòd teneantur in ſuis inſtrumentis expreſſam mentionem facere de ſua qualitate, & de loco in quo immatriculati fuerunt, & de loco propriæ reſidentiæ, vt j. §. 3. vbi etiam quinque alia requiruntur in inſtrumento mandati ad reſignandum, vt ibi dicam. Quæ autem vlterius requiruntur in §. 4. non concernunt fidem & validitatem inſtrumenti, ſed onus notarij ex interuallo.

2 ¶ Et not. quòd licet hæc conſtituuio non loquatur expreſsè, niſi quantum ad finem adhibendam in iudicio poſſeſſorio: tamen idem eſt in iudicio petitorio, ſiue in quacunque cauſa Eccleſiaſtica exerceatur, ſiue coram quouis iudice Regio: vt quando agitur ex decreto de pacificis: in quo etiam per ſecularem fit ius in petitorio, ſiue in prima inſtantia in ſupremo hoc Pariſiorum Senatu, vbi de petitorio vacantis in regalia per totum Regnum priuatiue ad omnes dioceſanos & Eccleſiaſticos, & ad omnia alia Parlamenta & tribunalia eiuſdẽ regni, cognoſcitur: inſtrumenta enim huiuſmodi notariorum, præter formam huius edicti facta, nullibi, quam in petitorio, fidem facient: non tam vi directa huius edicti, quam per paſſiuam interpretationem à iam conſucta forma omiſſam c. cùm dilectus & ibi doct. de fide inſtru.

3 ¶ Plus dico, quòd non ſolùm hæc requiruntur, quando hi notarij conficiunt inſtrumenta in materia beneficiali: ſed etiam in quacunque alia materia eccleſiaſtica: niſi enim hæc obſeruauerint, reiectitij ſunt & ſuſpecti, & ſic inſtrumentum, tanquam a ſuſpectis & prolubitis factum non valet, etiam in foro Eccleſiaſtico, & in materia ad illud forum ſpectante. In his autem quæ non concernunt negotia eccleſiaſtica, ſed ſeculana, nequeunt inſtrumenta conficere, nec officium tabellionis exercere, etiam ſi omnia quæ hîc habentur obſeruauerint: quoniam in prophanis, vel ſeculariibus negotiis, non ſunt notarij, ſed meri priuati, catentes omni authoritate.

C *Faict* Mense Septembri millesimo quingentesimo quadragesimoseptimo, quod, quia, tanquam tela tum, partem facit referentis, vt not. in l. inciuile de legi. post præsens edictum subiunxi.

ARTICLE II.

VE les Archeuesques a & Euesques seront tenus b dedans trois mois, apres la publication de ces presentes (appellé notable nombre du Clergé) arrester le nombre des Notaires: auquel nombre ne pourra estre aucun subrogé, que par mort de ceux dudit nombre arresté, ou par vacation, priuation ou forfaicture: sans augmenter ledit nombre. Et où il aduiendroit que pour certaine cause seroit par lesdits Archeuesques, Euesques, Vicaires ou Officiaux, à aucun desdits Noraires interdict c l'exercice dudit estat, sera ladite interdiction enregistrée, comme dessus, admonestant lesdits Prelats n'en receuoir aucuns qui ne soient bons & notables personnages. Et ne pourront lesdits Notaires exercer lesdits Notariats qu'en vn Dioceſe d, sur peine de faux e & de nullité f des Contracts qui seront receus hors du Dioceſe, auquel ils auront esté receus.

A *Archeuesques.* Atchiepiſcopus hic, & §. præcedenti, & per to. & in edicto, de quo in glo. vlt. pto diœceſano, ſiue in quantum diœceſanus eſt, accipitur: & idem de primate.

1 ¶ Vnde, licet Atchiepiſcopus & primas Logdunenſis tres ſedes vel gradus Iuriſdictionis Lugdani habeat (videlicet ſedem Diœceſanam, in quantum Epiſcopus in propria diœceſi, & ſedem Atchiepiſcopalem in ſua prouincia, ſiue ſuper Epiſcopos ſuæ prouinciæ, & ſedem Primatialem ſuper Atchiepiſcopatus) tamen non poteſt alios notarios eligere vel diſtribuere pto diœceſi Lugdunēſi, alios pto prouincia, & rurſus alios pto primatia vel negotiis primatialibus. Sed, ſiue de notariis ordinariorum agatur, non poteſt niſi vnum numerum & ordinē pro ſua diœceſi tantùm limitate & conſtituere: qui omnia inſtrumenta Eccleſiaſticorum negotiorum in ea diœceſi expedient.

2 ¶ Bene quidem poteſt ſingulos habere actuarios: ſicut ſingulos officiales pto ſingulis gradibus iuriſdictionis: qui huius ſori tantùm acta forenſia conficere poſſunt: in cæteris aotem priuati ſunt. Sed non poteſt niſi vnicum ordinem notariorum communium conſtituere: qui poteſt arbitrari maiot, quanto ibi plura negotia affluunt: ſed ordines notariorum multiplicare, eſſet in grauamen ſubditorum, & contra hanc conſtitutionem, & ſic abuſiuum: & pariter de cæteris.

3 ¶ Siue autem de notariis Papalibus: quia in vim proris edicti (quod poſt illud ſubiiciam) delectus & taxatio numeri ſpectat ad iudices præſidiales: qui non habent in hoc rationē an locus ſit ciuitas Epiſcopalis vel Archiepiſc. aut Primatialis (niſi in quantū protode maior eſt freqnentia populi & negotiorū hniuſmodi) nec an ciuitas habeat, inuētione ambitionis humanæ, duos iuriſdictionis Epiſcopalis gradus, vt in Archiepiſcopatu, vel tres vt in Primatu. nō enim debet ibi duos vel tres notariotū ordines ſtatuere, ſed vnum tantum, pro modo amplitudinis loci, & notarij taliter electi & deſcripti pet præſidē, debent, vt in §. præcedenti, rurſus examinari, & ad iuramentum adigi, & in matricula ſua deſcribi pet diœceſanum loci, ſine ſit ſimplex Epiſcopus, ſiue Atchiepiſcopus, ſiue Primas.

4 ¶ Quæro an ſub catalogo & hoc edicto conſineantur notarij peculiares Epiſcopi, quos ſecretarios vocant? Breuiter dico quod non: quia hic §. tantùm loquitur. de notariis cōmunibus & promiſcuis, ad quæcūque extra iudicialia negotia Eccleſiaſtica totius diœceſis deputatis: qui etiam ſimpliciter notarij vulgo vocantur. Secus ergo de ſecretariis, qui ſunt deputati ad conficiendū inſtrumenta de actibus ipſius tantùm Epiſcopi: puta de collationibus vel inſtitutionibus ſuis, vel quæ cooperante Epiſcopo fiunt, vt de reſignatione beneficij in manu Epiſcopi facta, vel præſentatione patroni, vel quauis inſinuatione ei facta, vt j. eo. §. 15. vel

Secretarij.

A de acceptatione collationis, in præſentia eiuſdem Epiſcopi facta, & ſimilibus ad ipſius Epiſcopi officiū ſpectantibus. De cæteris enim nequeunt inſtrumēta conficere: & ſi faciant, non valēt, ſicut à priuatis. Quare in his non verſatur, nec etiam, propter dignitatem perſonarum, timetur tantum periculum, vt in promiſcuis & popularibus notariis. Vnde conſtitutio hos non comprehendit: quibus etiam ſecundum communem vſum loquendi qui debet attēdi l. Labeo. de ſupellect. legat. l. anniculus. de verbo. ſignifica. non conueniunt verba conſtitutionis, quæ tārùm de notariis loquitur. Hi autem, licet veri ſint notarij, non tamen ſic ſed ſecretarij vocātur. Eadem ratione non comprehēdit actuarios, vt nuper dixi nu. 11. qui enā extra locū & rem foreſem, in qua deputati ſunt, nequeunt inſtrumenta conficere. l. quicūque, de excepto. & exacto. li. 12. C. Bal. Paul. in l. tepenta. C. de Epiſc. & clen. Locas de penna in l. hac parte. de proximis ſacro. ſcriuo. lib. 12. C. Hi enā licet veri ſint notarij, non tamē notarij, ſed grapharij vulgo

Actuarij.

B vocātur. Similiter notarij, vel ſcribæ collegiorū eccleſiaſticorū, vulgo capimlorū, vel conuentuum ſeculanū, vel regulariū de quibus j. §. 14. & §. 22 qui etiā non ſunt notarij cōmunes, ſed ad negotia dictorum collegiorū duntaxat, & proptiè non ſunt notarij, vtpote ab inferioribus non habentibus poteſtatem, niſi in quantum in negotiis limitatis, propter annquam conſuetudinem tolerātur, nec in ſanctione huius §. continentur.

B *Tenus.* Et ſic, iuncto verbo *arreſter*, & reliqno tenore huius. §. liquet. 1 ¶ Quod hic non loquitur de Papalibus notariis: quia nō ad diœceſanos ſpectat eorum numerum taxare, ſed ad præſides: per quos iam id multis in locis executum fuit: quamuis diœceſani debeant, rurſus, electos, & à præſidibus pet loca diſtributos probare, & conſequenter, inſuffitientes repertos, reprobare, & idoneos inuentos ad iutamentum recipere, & in ſuis matriculis deſcribere, vt in §.

C præcedenti, non excedendo numerum & locum à præſidibus taxatum, & diſtributum. Hic ergo, vbi loquitur de nouo ordine, nouo delectu, & taxatione numeri per diœceſanos facienda, liquet quod de notariis Epiſcopalibus tantùm loquitur: neceſſarium enim erat & hīc prouidere, propter indiſcretam & effrenatam multitudinem in quibuſdam diœceſibus, vt Epiſcopus Pariſienſis circiter quinquaginta habet: qui numerus nimis exceſſiuus eſt.

2 ¶ Quumque minora ſint & eſſe debeant negotia eccleſiaſtica quàm ſecularia, minor debet eſſe numerus in ſingulis ciuitatibus vel locis notariorum Epiſcopalium, quàm notariorum Regiorum eiuſdem loci: & poteſt, & debet procurator Regius ad hoc vigilare, & eos cogere ad hanc conſtitutionem obſeruandam. Quòd ſi tectè prouiſum eſſet de numero & idoneitate notariorum Epiſcopalium, ſufficere deberent pto

omnibus negotiis Eccleſiaſticis, nec recurrendum eſſet ad Papales: qui nec ab inirio admitò debuerant, ſicut nec delegati Papæ: ſed admiſſos maluit Princeps ad modum reducere, & ab abuſu coërcere, quàm in totum (vt poterat) excludere. fa. c. Romana. in fi. de ſor. comp. in 6.

Notarij Papę ſubſunt ordinario.

C *Interdiff.* Non eſt dubium quin diœceſani iuriſdictionem habeant in notarios à ſe creatos, de quibus hîc loquimur: ſed dico quòd habent iuriſdictionem etiam in Papales. Quemadmodum enim prouiſus à Papa de quouis beneficio, ſeculari vel regulari, non ob id exemptus eſt à iuriſdictione ordinarij, ſiue ſecularis ſiue regularis (à quo etiam poteſt, cauſa cognita, priuari vel ſuſpendi, vt omnes tenent io c. per tuas. per illum tex. de maiorita. & obedien. Imò fortius tenent Panorm. & Felyo. ibi Stephan. Auffreri. in additio. quæſtio. Tholoza. 292. quòd ordinarius poteſt exauthorare & priuare, etiam ordine dato per ipſummet Papam) ita diœceſanus, vel eius officialis, poteſt cauſa cognita, notario Apoſtolico interdicere, eúmve ſuſpendere ab exercitio officij, vel omnino per ſententiam priuare.

D *Dioceſe.* Adhuc dummodo Epiſcopos creauerit eum notarium per totam diœceſim.

1 ¶ Poteſt enim eum limitare ad certum locum vel oppidum, ſi latitudo diœceſis exigat: & tunc non poterit inſtrumenta conficere extra locum deſtinatum. Et intellige quòd Epiſcopus hanc deſtinationem faciet publice, cum conſilio cleri, vt hîc, non excedendo congruum numerum, ſed velut ſaltem publicam & poliocam ordinationem ſtatuendo: quam ſemel commode & de conſilio cleri ſtatutam, obſeruare tenebitur, vt hîc, ad vitandam confuſionem & abuſus inde ſequentes.

2 ¶ Prohibetur ergo diœceſanus creare vel eligere notarium, qui etiam notarius ſit in alia diœceſi: niſi renunciet officio alterius diœceſis: & huiuſmodi notarius receptus in vna, inhabilis eſt ad ſimile officium in alia diœceſi, etiam in eadem prouincia: & ſi iam in alia quoque creatus erat, ex quo ſe permittit recipi & immatriculari in vna, renunciat non ſolùm exercitio, ſed etiam officio in alia: in qua debet numerus eorum qui exercere debent repleri.

Crimen priuilegiatum.

E *Faux.* 1 ¶ Et ſic, quum prohibeatur & puniatur per hanc conſtitutionem, efficitur crimen commune: id eſt vtriuſque fori, tam ſecularis quàm Eccleſiaſtici: quod pragmatici vocant crimen priuilegiatum, quando perſona eſt Eccleſiaſtica. & ſic iudex ſecularis non cognoſcet nec puniet de toto, ſed de crimine priuilegiato duntaxat: hoc eſt de qualitate concernente intereſſe Regium, & contrauenionem ſuæ conſtitutionis, & ſi de crimine in prõptu liqueat, ſtatim pro modo huius qualitatis prononciabit, & mulctã imponet, A quod pragmatici vocant iudicare crimen priuilegiatũ.

2 ¶ Poterit etiam eum, conuictum, declarare inhabilem electionis & deputationis & exercitij huiuſmodi officij introductæ per hanc conſtitutionem, & in reliquo plenius puniendum remittere ad ſuum diœceſanum: vel, ſi per confeſſiones vel euidentiam facti nondum plene liqueat de crimine, remittet ad diœceſanum, cum onere criminis priuilegiati: id eſt vt non poſſit iudex Eccleſiaſticus cognoſcere nec iudicare, niſi cum Regio, qui ſuas partes ſimul quidem, ſed per ſententiam ſeparatam interponet. & non ſolùm iudex Eccleſiaſticus, ſi ſecularis hoc omiſerit, ſed etiam ſecularis (quia eſt crimen per hoc edictum prohibitum) poteſt huiuſmodi notarium condemnare ad damna & intereſſe erga partem priuatam.

Notarius nõ poteſt extra territorium.

F *Nullité.* 1 ¶ Hoc eſt indubitatum de Epiſcopalibus: quia non poteſt notarius exercere, nec inſtrumentum conficere, extra territorium committentis: A quamuis confectum intra, in negotio Eccleſiaſtico, fidem faciat vbique, vt tradit Bar. in l. 2. de off. proconſ. & lega. Alberi. Bald. in l. non aliter. de adoptio. in l. repenta. C. de epi. & cler. Andr. Iſernia. in c. vnico. quæ ſint regalia. col. 24. in vſibus feudo. Salice. in l. t. C. de emancipatio. libero. Ioan. de Platea in l. dunmuirum. in fi. C. de decurio. lib. 10. Panorm. in c. cum P. tabellio. col. fin. de fide inſtru. Philipp. Decius in l. 1. col. 5. in l. fi. col. 6. de iuriſdictio. omnium iudicum Rot. deciſio. 291. inſtrumenta, in nouis.

2 ¶ Quod ampliatur, vt nec creatus ab Archiepiſcopo poſſit in prouincia, ſed duntaxat in diœceſi ipſius Archiepiſcopi exercere, vt eſt text. in c. Romana. §. vlt. & ibi Gemmia. Philip. fran. de ſoro competen. in. 6. Vnde vt dixi, Archiepiſcopi (& idem de Primacibus) non conſiderantur hîe, niſi in quantum diœceſani: quoniam in ſuffraganeos, vel eorum diœceſibus, oullam habent iuriſdictionem, niſi in articulo appellationis tantùm: de quo non agitur hîc tex. in d. c. Rom. C

3 ¶ Et ineptum eſt limitare vt procedat in creatis ab inferiore, vt Benedic. de Plumbi. in l. apud proconſulem. de manomiſſis vindic. quia etiam creati à Rege non poſſunt conficere extra Regnum. Bar. in d. l. 2. & in l. t. q. 7. C. de ſumma trinit. Et adhuc creati à ſummo Principe, ſi ſint ad locum limitati, nequeunt extra illum conficere. Vnde notarij Papales, poſtquam per edictum primum anni 1547. & rurſus per iſtud edictũ §. 1. limitati ſunt ad certum locum, nequeunt amplius extra illum conficere in toto hoc Regno: &, ſi fecerint, pœnam falſi incurrent, & inſtrumentum pariter nullum erit, niſi omnia quæ per edicta requiruntur, impleuerint, vt dixi ſuprà. eo. §. 1. glo. 2. Ex prædictis colligitur, quod hæc nullius inſtrumenti, non ſolum poſſeſſorium, ſed eóam petitorium & omnia reſpicit, vt ſuprà dixi §. 1. glo. 2. ou. 11.

ARTICLE III.

ITEM [a] ordonnons que foy [b] ne ſera adiouſtée aux inſtrumens receus par leſdits Notaires (ores qu'ils auroient obſerué le contenu aux articles precedens) ſi dedans les inſtrumẽs par eux receus, n'eſt faite expreſſe mention [c] de la qualité deſdits Notaires, du lieu ou ils auront eſté enregiſtrez, & de leur demeurance: & n'auront les Iuges [d] égard aux inſtrumens de procuration pour reſigner [e] benefices, ſi leſdits Notaires n'appellent deux teſmoins pour le moins, gens domiciliez & cognus ès lieux où ils receuront leſdites procurations, & non parens ne domeſtiques: c'eſt aſſauoir, pere, ayeul & aſcendant, frere, oncle, ou couſin germain des reſignans ou reſignataires: & que les procurations, ſcedes & minutes d'icelles ſoyent ſignées par le reſignant, en preſence deſdits deux teſmoins. Et leſquels teſmoins ſeront tenus ſur peine de nullité de ladite procuration, ſigner la ſcede & note d'icelle, au cas que le reſignant fuſt en telle diſpoſition qu'il ne la peuſt ſigner, dont les Notaires ſeront tenus faire mention, & de la raiſon & cauſe, pour laquelle ledit reſignant ne l'aura peu ſigner.

A *Item.* Iſte §. cum ſeq. æquè loquuntur & intelliguntur, tam de Epiſcopalibus quàm de Papiſticis notariis.

B *Foy* Et ſic noo ſolum in poſſeſſorio & in foro ſeculari: ſed etiam quoad omnia. & in omni foro, vt ſæpe dixi.

C *Mention.* Hîc tria alia geoeraliter adduntur ad formam inſtrumenti, vt proberur: ſcilicet vt in eo mentionem faciat notarius, Primò de qualitate ſua, videlicet an ſit Papalis xel Epiſcopalis: & ſi Epiſcopalis, cuius Epiſcopi vel diœceſis vel oppidi, ſi ad oppidum electus & immatriculatus ſit. Secundò de loco vel curia in qua immatriculatus fuerit. Vnde notarius diœceſani non exprimer miſi vnum locum: quia in vna Eccleſiaſtica tantùm curia immatriculatur. Sed Papiſticus tenetur exprimere duo, prout in duobus locis vel curiis debet immatriculari: primò in præſidiali, per edictum primum: ſecundò in diœceſana. per iſtud edictum ſupra §. 1. Tertiò, vt mentionem faciat notarius ſuæ reſidentiæ & domicilij.

D *Iuges.* Cuiuſcuoque fori, imò etiam vbicunque locorum, per prædicta ſuprà §. 1. gl. n. 2.

Requiſita in inſtrumento ad reſignandum.

E *Reſigner.* 1 ¶ Hîc, vltra omnia prædicta; Rurſus quinque vel ſex alia requiruntur ſpecialiter, in inſtrumento mandato ad reſignandum quodcunque beneficium Eccleſiaſticum: videlicet quod inſcribantur duo teſtes: quod per ſe de iure commoni eſt, vt not. in l. contractus, C. de fide inſtrum. & in l. generali. de tabularijs lib. 12. C. Ideo non computo in numero. Primum ergo, quòd ſint rogati. in tex. ibi, *appellent.* Secundum, quòd maſculi, per ſequentia verba tex. quæ fœminis non congruunt. Tertium, quòd teſtes illi non ſolùm noti ſint: ſed etiam domicilium habentes in loco vbi recipitur inſtrumentum conficiendum. Quartum, quòd non ſint ſanguine iuncti nec domeſtici reſignantis, vel reſignatarij, provt in text. gradus cognationis declaratur.

2 ¶ Non enim refert intra illns gradus ſiue teſtis ſit agnatus vel cognatus, & ſic auunculus tam eſt inhabilis quàm patruus, etiam in locis in quibus (vt Aruernîæ) differentia ſit in ſucceſſionibus inter agnatos & cognatos. Tum in hoc text. ibi, *pere. &c.* multò magis iotelliguntur excludi mater, & eorundem graduum fœminæ, in quibus non minor eſt affectio, ſed etiam maior facilitas, & minor confidentia. Debent etiam eſſe periti ſcribendi vel ſignandi, ſi teſignans hoc non poſſit.

3 ¶ Quintum quòd ipſa matrix ſcriptura manu propria ipſius reſignantis ſignetur, & ſubſcribatur in præſentia dictorum teſtium: quamuis enim text. dicat *& que les procurations ſoyent ſeydes & ſes minutes:* tamen non requiritur vtrumque, ſed ſufficit matricem ipſam ſubſcribi à reſignante, vt patet per ſequentia in text ibi, *au cas.* Sextum quòd, ſi teſignans non poſſit ſubſcribere, teſtes ipſi inſtrumentarij ſubſcribant & ſignent eam: & cum hoc notarius expreſſam mentionem faciat de infirmitate vel læſione manus aut alio impedimento, quo reſignans nequit ſubſcribere: & ſic hoc caſu requiritur quòd teſtes ſignate & ſubſcribere ſciant & valeant.

4 ¶ Et merito tot requiruntur in inſtrumento ad reſignandum, in quibus maius verſatur periculum, & ſic cautius in his agendum c. vbi periculum in prin. de electio. in 6. l. t. §. 1. ad Carbonia. tum etiam propter nimis crebras falſitates arcendas, vt experientia docuit. Vnde in inſtrumento ad reuocandum reſignationem, non requiritur tanta ſolennitas: ſed ſufficiunt ea quæ de iure communi, & per primum edictum, infrà ſubiectum & duos præcedentes §§. requiruntur. Sed inſtrumentis ad reſignandum valde neceſſaria ſunt hæc ſancta Conſtitutio.

Secus ad reuocandum.

5 ¶ Quoniam vſque adeò inualuerat cupiditas, velut rabies, aliena beneficia per huiuſmodi ſuffurata mandata inuolandi, vt in quibuſdã locis huius Regni, velut publicus mos, ſeu morbus, graſſaretur: præſertim in vrbe Andenſi: quam, propter multitudinem huiuſmodi Sacerdotum, vrbem Sacerdotum vulgò vocant: vbi fama nuper erat, & conſtans fuit aſſuetũ eſſe, ſi quis beneficiarus infirmaretur, vt eum huiuſmodi perfidi ſacrificuli Papiſtici, vel Eccleſiaſtici notarij, velut conſolaturi, aut aliud agentes inuiſerent: vtque ſemel viſus eſſer infirmus & aliquid quatus de re locutus, abirent, inſtrumentum ad reſignandum fabricantes: quòd ſi fors infirmus motte præueniretur, nihilominus per paruas datas Romæ expediri facerẽt. Dico ergo quòd hæc ſancta conſtitutio locum habet non ſolum in reſignarionibus io fauorem, ſed etiam in ſimplicibus, etiam apud ordinariosexpedieodis: idem etiam dico, ſi cauſa permutaõnis etiam per ordinarium faciendæ, & multomagis ſi in fanorem alicuius concordati: quia conſtitutio generaliter loquitur, & ad fraudes arendas, & ſic generaliter debet intelligi: imò tanquam fauorabilis, ſi opus eſſet, extendi, vt ſupra dixi in reg. cancella.

ARTICLE IV.

TEM que leſdits Notaires ſeront tenus faire bon & loyal Regiſtre, a tant deſdites procurations que du temps qu'ils les auront deliurées, combien de fois, & à quelles perſonnes. Leſquels Notaires ſeront auſſi tenus de mettre chacun an, b dans le mois de Ianuier, pour le plus tard, aux greffes des Archeueſchez & Eueſchez, auſquels ils auront inſtrumenté, vne coppie ſignée de leur main, & extraict collationné par leurs Regiſtres, contenant tout ce qu'ils auront inſtrumenté ladite année, concernant leſdites procurations, reuocations, & autres choſes dependans d'icelles: gardant pardeuers eux leurs nottes, ſur leſquelles ils auront dreſſé leurſdits Regiſtres & extraict d'icelles enuoyé, comme dit-eſt, aux greffes deſdits Prelats, Archeueſques, & Eueſques, qui ſeruira de controlle c ſeulement. Et auſſi à ce que leſdits Prelats, Archeueſques & Eueſques ayent cognoiſſance deſdites procurations, & s'informent, s'ils voyent que bon ſoit ſi leſdites procurations ont ſorty effect.

Protocolla.

A *Regiſtre.* 1 ¶ Protocolla quidem ſiue archetypa, quas matrices vocant, tenentur iure communi facere, vt in nouell. de tabellio. § illud Conſt. 44. adeo vt quidam dicant fidem non haberi inſtrumẽto, ſi protocol-

lum non reperitur, ſaltem ſi contractum erat in ſcriptis. vt Bald. in rub. colum 6. C. de fide inſtru. Ludo. Roma. conſil. 174. colum. 4. Philippus Decius c. quoniam contra falſam. colum. 25. de proba. Quod vltimum falſum eſt, vt dixi in annota. ad Alex. conſil. 175. num. 4. lib. 7.

2 ¶ Tamen in hoc Regno notarij, præſertim Regij tarò ſolebant facere regeſta & ſeruare protocolla, donec anno 1512. §. 63. Ludouicus XII. fieri uſſit: exceptis tamen notariis præfecturæ Pariſienſis, quæ exceptio non erat iuſta. dabat enim occaſionem quibuſlibet contractus illicitos, imò etiam fraudulentos, vel ſimulatos, facere cupientibus, Pariſios ad hoc accedere, vt omni probatione penes ſe retenta liceret variare vel illudere. Ideo Conſtitutione anni ſeſquimilleſimi triceſimi noni iuſte correctum fuit, & generaliter ſtatutum vt etiam notarij Pariſienſes tenerentur regeſta & protocolla omnium teſtamentorum & contractuum fideliter facere, & ſeruare.

3 ¶ Et ita ſeruatur, niſi quod, citra teſtamentum, iidem notarij de ſimplici proteſtatione, vel declaratione vnius, non faciunt protocollum: præſertim ſi pars fieri nolit: quaſi actus iſte in Conſtitutione non contineatur. Sed hæc Conſtitutio in hoc periculoſo reſignandi mandato plus exigit: videlicet vt in eadem regeſta referant tempus traditi inſtrumenti, & quoties, & quibus traditum fuerit. Quod ſi non fecerint, condicti à parte damnificata condemnabuntur in eius damna, & in mulctam fiſco Regio, ob crimen priuilegiarum (id eſt de quo clerici, etiam priuilegiati, per ſecularem poteſtatem puniuntur) & per detentionem ceteris, cogentur ſoluere non ſolum mulctam, ſed etiam damna poſt eorum liquidationem.

B *Chacun an.* Hoc non ad commodum ordinariorum tantùm ſtatuitur (quamuis finis §. innuere videatur) ſed in fauorem publicum, & etiam quorumcunque priuatorum, quorum intererit: quibus actuarij otdinariorum tenebuntur edere, non autem copiam ſignatam dare, ſed ſimplicem exhibitionem & copiam deſcribendi in priuatam ſcripturam duntaxat: vt poſſit tranſcribens ſcire notarium illumque adire, & parte vocata, ſi opus ſit, exemplar ſignatum accipere à notario, ſatisfaciendo ei, vel hæredibus ſuis de ſalario.

C *Controle.* 1 ¶ Id eſt vt non ſolùm ſcire poſſint, ſed conuincere, ſiquid forſan poſtea detractum, vel lancinatum, delerum, aut variatum ſit in atchetypis notarij, provt ſæpius contigit: ad quæ facinora auertenda hoc ſtatutum eſt, non autem vt notarij, eorúmve hæredes, fruſtrentur ſalario, occaſione dictæ copiæ anniuerſariæ: & hoc eſt quod edictum dicit ad finem diſpongendi ſeu verificandi archetypa notarij tantùm, non autem quod ex illis copiis extrahi poſſint exemplaria fidem facientia, niſi poſt tantum temporis emenſum, quòd res facta ſit de antiquis, nec immineat præiudicium notarij, & hæredum dudum obliteratorum. Portò nullitati non ſubiacebunt inſtrumenta aliàs ritè facta, licet contenta in hoc §. non fuerint obſeruata.

2 ¶ Sed quum tam multis tam exactè cantum ſit, de Papiſticis & Epiſcopalibus nostatus, non abs te quæritur an eadem obſeruanda ſint à notariis Regis vel aliis ſeculatibus: ſaltem ſi ſimilia inſtrumenta conficiant) an vero nequeant de his inſtrumenta conficere (quod videtur) tanquam alienis ab eorum foro: rum quia notum eſt, quod notarij Eccleſiaſtici (etiam Papales) nullo modo poſſunt inſtrumenta conficere, niſi in cauſis ſpiritualibus, vel negotus Eccleſiaſticis ad eorum fotum ſpectantibus, non minus quàm extra territorium. Et ita expreſſim decidit Ioan. Fabri. in l. ſecundum diui. C. de donatio. Lucas de Peña. in l. prædia. de locatio. prædio. ciuilium. col. 28. lib. 11. C.

Regij vel ſeculares notarij.

A vbi aliter dicit in Regno Siciliæ quia Normani alienum occupantes, recognouerunt illud in feudum à Papa, qui libenter admiſit & hoc teſtatus: ſecus concludens in aliis Regnis, & ita etiam in hoc Regno diſtricte veritum & cautum eſt, vt nullius ſit fidei. Conſtitutione Philippi Pulchri anno 1302. §. 20. & Conſtitutione Caroli VIII. quæ habetur in ſtylo Parlamenti par. 3. tit. 25. § 3. ad hoc etiam teſtum Senatus Pariſienſis, vt in d. ſtilo par. 5. qu. 259. vbi tenet & ſic è contrario videtur, quòd notarij ſeculares non poſſunt conficere inſtrumenta in materia Eccleſiaſtica: & quòd fidem non faciant. quare, vtpote ſuperuacui, non ſunt comprehenſi in his edictis.

3 ¶ Sed bis non obſtantibus, dicendum quòd notarij ſeculares, præſertim Regij, poſſunt inſtrumenta conficere, etiam de huiuſmodi & aliis negotiis eccleſiaſticis: & fidem faciunt, etiam in foro eccleſiaſtico: & ita etiam obſeruat cancellaria Romana, vt tenet ſupra in regu. de publican. nu. 161. & patet infra eo. §. 14. ad fin. ibi, *Royalou Eccleſiaſtique.* Ratio: quia originaliter omnis iuriſdictio, & eius adminiſtratio, ſecularis eſt poteſtatis: cui etiam Eccleſia & eccleſiaſtici ſubſunt, vt clarè docuimus ſupra in præfatione nn. 2. nu. 28. Cùm igitur non ſint exempti, niſi ex priuilegio à Regibus & Imperatoribus conceſſo, facile præſertim in qaibuſdam, tes ad exordium ſunm redit. l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. de pac. glo. & Cano. in c. ab exordio. 35. diſtinct. 4. ¶ Sacerdotibus quidem etiam per eorum iura prohibitum eſt tabulariorum officiũ exercere. c. ſicut nec cler. vel monachi, etiam coram iudice eccleſiaſtico, vt ibi tenent glo. & Cano. ſed non ſeruant. Quòd autem formæ iſtæ & ſolennitates nõ ſint iniectæ notariis ſeculatibus, in promptu cauſa eſt, abuſus notariorũ eccleſiaſticorum, præſertim Papalium, nominatim perſtrictus in priore edicto, & ſupra eod. in proœmio, & qui eauſam dedit his edictis, vt ex eotum tenore liqueat: qui abuſus ceſſat in notariis ſeculatibus præſertim Regius, qui non ſunt ſoliti huiuſmodi falſitates & abuſiones perpetrare, quibus eccleſiaſtici illi, omni Dei & hominum timore poſtpoſito inſordnerunt, immunitate eccleſiaſtica abutentes, & ea audaces facti ad peſſima quæque patranda.

Abuſus notatorum Papæ.

5 ¶ Quoties ego in medium Senatum, oſtiis apertis, produci vidi Sacerdotes (ita enim vocant etiam propudioſos ſacrificulos) cum veſte ſacerdotali & vertice D raſo, tædam ardentem geſtantes, & ignominioſam profeſſionem falſitatis perpetratæ (de qua per ſeculatem poteſtatem conuicti erant) pronunciantes, & ſiccis oculis, ſine vllo rubore, fronte perfricta, ſuſtinentes condemnationem tanti criminis? ſed in qualitate, quã priuilegiatam vocant duntaxat, & conſequenter in mulctam pecuniariam tantum Regi & patri, cætera pro delicto communi (vt vocant) ad forum ſuum temiſſos? Hanc enim cautelam impij homines adionenerunt, & practicare incœperunt in criminibus grauiſſimis, vt à poteſtate ſeculari comprehenſi, nec ſperantes conuictionem euadere, ingenue fateantur, ad hoc vt de crimine priuilegiato ſtatim ſententia pecuniaria, etiamſi cum ignominioſa illa profeſſioue (quam E emendam honorabilem vocant) profetatur: vt ſic libere & ſine onere qualitatis priuilegiatæ, vtpote iam punitæ, & conſumptæ remittantur: vt facilius à ſuis, ſine grauiori puninone, liberari & euadere queant, vtpote iudicis Regij, iam perfuncti, nec amplius vigilantis, nec reperendi, authoritate minimè requiſita, & ſic, omni metu poſtpoſito, ſpretaque à malis quibuſdam eccleſiaſticis (malorum ſymmiſtarum ſuorum fautoribus) etiam confeſſione facta coram poteſtate ſeculari, iuxta c. atſi clerici. in prin. & doctorum ſuorum Canoniſtarum, ibi de iudici. Ita vt malis increbreſcentibus, iuſtum ſit, & expediat, eos priuilegus, quibus abuntur, priuari, c. priuilegium. 11. quæſt. 3.

Cautela ſeculatorum.

ARTICLE V.

ITEM [a] que les Banquiers, [b] & autres qui s'entremettent en noſtre Royaume, terres & ſeigneuries, des expeditions qui ſe font en Cour de Rome, & à la legation, ſeront tenus, vn moys apres la publication de ces preſentes, faire ſerment, pardeuaot les Inges ordinaires de leurs demenrances, de bien & loyaument exercer ledict eſtat, faire loyal regiſtre, meſme ſerment, que incontinent qu'ils auront receu les procurations pour faire expedier, prendront la date d'icelles, & les noms des Notaires, teſmoios inſcripts: & le lieu de la confection deſdites procurations: & en feront bon & loyal regiſtre: eoſemble du iour qu'ils receuront, & auſſi du iour qu'ils auront enuoyé leſdites procurations à Rome, ou à la legatioo. Seront auſſi tenus ſigner, au deſſous, chacuoe expedition, qu'ils feront & enregiſtreront à ce que les parties en puiſſent faire extraicts.

ARTICLE VI.

QVE leſdicts Banquiers, en déliurant les expeditions par eux faites, ſeront tenus mettre & eſcrire leurs noms & demeurances, ſur peine d'eſtre à iamais priuez d'exercer ledit eſtat de Banquier, eſdits pays & Royaume, d'amende arbitraire, & dommages & intereſts des parties.

ARTICLE VII.

ITEM que, où les Banquiers ſeront trouuez auoir failli en ce que deſſus, ou autrement auoir fait faute en leur charge & regiſtre, ſera procedé contre eux par empriſonnement de leurs perſonnes, iuſques à pleioe ſatisfaction des dommages & intereſts deſdites parties, & de punition corporelle, [c] elle y eſchet: faiſant defences à toutes perſonnes Eccleſiaſtiques de ne s'entremettre dudit eſtat de Banquier & expeditions de Cour de Rome, ou legation: & commaodement auſdits Banquiers de bailler caution de mil eſcus pour le moins pardeuant les Iuges Preſidiaux, auant que s'entremettre dudit eſtat.

ARTICLE VIII.

ITEM auons ordonné & ordonnons, que ſi pendant les procez d'aucuos benefices, les parties font reformer [c] aucunes bulles, deſquelles ils ſe ſeroyent auparauant aydez audit procez, pretendans que les premieres par eux produites n'eſtoyent dépeſchées, iouxte & ſelon que portoyent leurs ſignatures, que celuy qui ſe voudra aider deſdites bulles, ainſi refaites, ſera tenu faire apporter [d] l'extraict de la ſignature, faite *parte vocata*, pour voir ſi la teoeur eſſentielle & ſubſtantielle y eſt cootenue, & ladite bulle dépeſchée ſelon la verité & teneur de ladite ſignature. Ordonnant toutesfois à nos Iuges qu'il ne ſoit par ex differé [e] au iugement de la recreance, auquel ils pourront proceder, ayant eſgard aux premieres bulles produites par leſdites parties: nonobſtant le delay extraordinaire qu'ils pourront bailler pour le recouurement dndit extraict de ſignature.

ARTICLE IX.

QVE leſdits Banquiers enregiſtreront les iour & heure que les Courriers partiront pour faire expeditions à Rome, ou à la legation.

A *Item.* Hîc incipit tertia pars, à §. 5. vſque ad §. 9. incluſiuè: ideo hos §§. ſimul expedio.

B *Banquiers.* Non loquitur de numulariis & argentariis antiquis, qui tempore Romani imperij floruê-

Papæ. Imperatores. trapezitæ Papæ arg-entarios exegerunt.

runt: (de quibus in l. argentarium de edendo. & in nouell. 136. de contract argentario. de quorum muniis & prærogatiuis satis scripti in tract. vsura. nu. 59.) sed de institoribus bullarum & negotiorum emporij Romani. quemadmodum enim (11. ad Thessalonicen. 11.) mente Imperio Papa successit: ita veteribus argentariis, qui eum Imperio defierunt, hi trapezitæ Romani successerunt: à quibus hæc constitutio nouem exigit.

1. Primum, vt saltem post mensem à publicatione huius edicti, iuramentum legaliter exercendi præstent, coram iudice ordinario sui domicilij, hoc est cotã iudice præsidiali, de quo §. 5. intelligitur, vt patet per finem §. 7. vbi septimum præstandum est coram iudice præsidiali: Igitur & primum (de quo in §. 5.) de eodem iudice intelligitur: ne eiusdem negotij continentia diuidatur. argu. l. nulli. C. de jud. Tum præses prouinciæ est natu-
2. ralis ordinarius totius prouinciæ. Secundum, vt iurent
3. fidele regestum omnium actionũ conficere. Tertium, vt etiam iurent quòd mox vt receperint quæcunque mandata, siue apud Papam vel legatum expedienda, in sua regesta referent datas mandatorum, nomina notariorum, testiumque inscriptorum, & loca, vbi dicta mandata confecta sunt, diem qua receperunt ea, diemque qua mittent ea Romam, vel ad Legatum: tenoremque & exemplar dictorum mandatorum ad resignandum in sua regesta referent vt colligitur, ex ea-
4. dem constitutione j. §. 12. Quartum, vt subscribant singulas expeditiones quas facient & registrabunt: vt negotiantes ad eorum, sicut veterum argentariorum codices, fidei gratia, & exempla probatoria exttahen-
5. di, recurrere queant. Quintum, in §. 6. quòd, singulas expeditiones tradendo, tenebuntur adscribere nomina sua & domicilia, sub pœna perpetuæ ptiuationis exer-
6. citij, damnotúmque partium, præter mulctam. Sextum, in §. 7. ne sint ecclesiastici. Et meritò cum talibus etiam tabellionis officium inhibeatur c. sicut. ne cleri. vel monachi. quod tamen honestius est hac vili institoria arte ἐμπορεύεσθαι, quæ etiam multò amplius distrahit. Tamen non propter hoc eos vetat hæc Constitutio: sed vt per indices Regios, & secularem potestatem, liberius coërceri & puniri queant: alias, nisi sint laici, siue omnino de foro seculari, ipso iure pro-
7. hibiti sunt exercere huiusmodi officium. Septimum, vt cautionem mille aureorum, ad minus, dent, coram iudice præsidiali, priusquam quicquam huiusmodi officij exerceant, Non autem loquitur Constitutio de futuris trapezitis, sed de præsentibus & præteritis: & sic multomagis eadem exigit à futuris priusquam admittantur. Puto tamen quod vetetes trapezitæ potuerunt impune exercere infra mensem publicationis huius edicti per §. 5. in prin. non autem post illum mensem, quamuis acta non sint nulla, sed mulctabuntur. Et quamuis aliàs iure communi verbum cautio intelligatur de simplici & valida promissione. l. sancimus. C. de verbo. significa. verum est in cautione quæ præstari potest extra iudicium præsertim priuato: sed cùm huiusmodi cautio non fit conuentionalis, sed prætoria, non priuato, sed iudici ipsi ad cõmodum publicum & securitatem omnium cum eis negociantium, satisdationem inclndit: & sic debet esse cum idoneis fideiussoribus, in eodem loco vel prouincia, vt est natura prætoriarum stipulationum l. 1. §. 1. de præto. stipula. Alex. l. diuortio. §. interdum. fol. mattimo. Iaf. l. prætor ait. §. deinde de oper. noui nuncia. etiam si B trapezita esset locupletissimus, vt probat l. prætoriæ. 5. de præto. stipu. Octauum, requiritur infra §. 9. vt 8. non solùm registrent diem missi mandati, quod procuratorium vocant, vt supra in tertio requisito: sed etiam vt registrent diem & horam, qua cursores cursum arripient pro negotio eis tradito. Nonum infra. 9. §. 11. vt pariter registrate teneantur responsum quod habuerint à sollicitatoribus suis Romæ, vel apud Legationem exetcentibus: in quo responso exprimi debet dies & data, qua dictus sollicitator missum à trapezita negotium acceperit. Quod vltimum registrare debent trapezitæ statim à suscepto dicto responso, aut saltem quando recipient signaturas & bullas dictarum expeditionum. Et hoc vltimo deficiente speciale est, vt fides non adhibeatur. & in d. §. 12. Et patiter in 6. quia ecclesiastici absolute vetiti sunt hoc of-C ficium exercere: ergo gesta nulla sunt. l. non dubium. C. de legib.

C *Reformer.* Puta addendo, vel clarius quod nunc controuersum est explicando, vel etiam mutando aut detrahendo: quod vltimum rarius accidit.

D *Apporter.* Ad obuiandum falsitatibus, quas præsidio Reginæ pecuniæ (quæ, vt testatur Cardi. Florent. in clé. vnica. de baptis. col. 2. omnia potest) facile confingetent, vt erebtò visum fuit: quate hæc constitutio non diffidit bullistis & officialibus Papæ.

E *Differé.* Scilicet prætextu solius dilationis extraordinariæ: sed bene, si quædam alia iusta causa, aut veri similitudo concurrat, prout prudens iudex arbitrabitur.

ARTICLE X.

ITEM defendons aux Iuges de n'auoir égard, en iugeant le possessoire du benefice, aux prouisions qui sont[a] ou seront expediées sur procurations surannées, & aussi sur procurations generales [b] & non speciales & particulieres, pour les benefices dénommez esdites prouisions.

A *Sont* 1 ¶ An intelligatur de expediris tempore huius edicti, & sic de præteritis? Videtur quòd sic, tum quod aliàs ver. *Sont*, superflueret, & nihil omnino operaretur, Tum, secundò, quia hoc statuitur ad fraudes arcendas, & sic ad præterita videtur extendi. Tum, tertiò, quòd aliàs alternatiua *ou*, non solùm superflueret: sed penitus corrigenda esset. debet enim stare inter diuersa, nec salua tatione recti sermonis capi potest pro copula, *vel* expositiua. Tum, quartò, ita tenent & iudicant tam in insigni præfectura Parisiorũ, necnon priuilegiorum Academiæ, quàm apud iudices libellorum supplicum Palatij. Quin a fide dignis etiam Consiliariis accepi, quod Consiliarij primariæ classis huius Parisiensis. Senatus, qui hoc edictum excusserunt, & homologauerunt, ita censent & pro expedito habant, & in iudicio homologationis censuerunt, in D hoc etiam ad præterita extendi. Tum, quintò, ita Rex nouo edicto declarauisse fertur hæc verba, suæque intentionis fuisse, etiam collationes, ante hanc Constitutionem factas, & expeditas virtute talium mandatorum annuoi tunc excedentium, comprehendere. Tum, sextò, quia etiam leges Pontificiæ, quæ noua iura vetant trahi ad præterita, tamen petnuttunt, quando id expresse cauetur, tex. in c. fi. de constitutio.

2 ¶ Superest duntaxat videre an hoc periculosum sit vel iniquum. Quod videtur. vt l. comparationes in fi. C. de fide instrum. vbi dicitur ad præterita extendi minime vacare periculo, & in l. in fi. de decurio. lib. 10. C. vbi dicitur inde suscitari calumniam prætetitis negotiis, prout hic videtetur classicum sonari, non solum ad turbandos, sed etiam ad

ſpoliandos, vi huius conſtitutionis, plures titularios, quibus, ſecundum iura ponnficia, ius quæſitum eſſet, etiam diu ante hanc conſtitutionem, quod tam abſurdum quam periculoſum & iniquum videtur. Et hæc fotſan cauſa, qnòd hic noſter Senatus nolnit, ſed ſuperſedit, procedere ad homologationem & publicationem dicti noui edicti huius §. declaratorij, idque prudenter & recte. Quamuis enim interim ſic in cauſis pnuatorum iudicetur: tamen non tantùm nocet, nec ita inuiolatores beneficiorum prouocantur, ſicut per generalem & ſpecialiter tepetitam conſtitutionem.

3 ¶ Et ego quidem melius & vnius cenſeo ſic relinqui iudicantibus, in æquitate & circunſtantiis ſui cuiuſque caſus particularis, quam turſus generaliter & ſpecialiter, lege lata, diffinin dictas collationes, ante hanc conſtitutionem factas, non valere, ſeu efficaces non eſſe in poſſeſſorio. Sunt enim caſus in quibus non ſine cauſa ſeruari poteſt hæc conſtitutio, quantumuis in hoc articulo dura videatur, iuxta l. proſpexit. qui & à quibus manumiſſi liberi non fiunt: puta ſi quis (vt de facto vidi) anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo ſexto coram notario reſignauit, ſeu mandatum dedit ad reſignandum in fauorem nepotis: ſed per tres annos nihil fuit executum, donec anno ſeſquinilleſimo quadrageſimo nono menſe Maio, inſtante morte reſignantis, nepos exequi fecit mandatum, ſibique conferri Romæ, deinde paulò poſt reſignante mortuo, in poſſeſſione, Tertius impetrat ab ordinario, & in poſſeſſionem mittitur, & mox per nepotem, bullas afferentem, nirbatur. Certe conſtat tribus annis occultatum fuiſſe mandatum, nec executum, niſi ſub tempus mortis: & ſic non videtur fuiſſe ſeria, ſaltem ſincera, reſignatio: ſed in arca retenta in fraudem canonum de vetita ſucceſſione in beneficiis, & in fraudem ordinatiorum, tum conciliorum & decretorum de reſeruationibus ſublatis, & executa in fraudem reg. de publican. tempore ad hoc captato. Si igitur hodie per hanc, vt cumque nouam & tunc inopinatam, conſtitutionem nepos excludatur, quamuis id durum ſit, non tamen ſine cauſa iure ſemel quæſito excluditur: & ſic etiam ſi non eſſet in culpa nihil eſt nouum. text. in c. ſine culpa. de reg. iuris in 6. vbi glo. & doct. tradunt multa exempla, quibus quis ſine culpa punitur, & tamen iuſte, quia non ſine cauſa, ſed omnibus cauſis de quibus in dictis exemplis, præponderat cauſa diſciplinæ eccleſiaſticæ reformandæ, ad quam tendit hæc conſtitutio. Quantomagis quando non ſolùm cauſa, ſed etiam culpa concurrit? vt hic nepos in culpa fuit, tot annos differendo, in captionem ordinariorum, & illuſionem canonum, nec ſine ſuſpicione turpis oblique negotiationis, & conſequenter ſubreptionis & nullitatis collationis ſuæ. Concurrit etiam cauſa fauoris publici, ne beneficia ſint in incerto & litibus intricentur.

5 ¶ Sunt etiam caſus in quibus non ſolum culpa, ſed etiam cauſa, rigore huius conſtitutionis obſeruandæ deeſſe videmr: vt ſi dictus nepos, viuo reſignante, publicauit ſecundum formam reg. de publican. vel etiam realem poſſeſſionem, diſcedente reſigname, fuit aſſecutus: tunc enim, etiam ſi paulò poſt puta infra annum, mortuus ſit reſignans ante hanc conſtitutionem publicatam, puto rationem & finem, & conſequenter rigorem & pœnam huius conſtitutionis ceſſare. Hoc etum caſu non eſt nuda prouiſio ex mandato ſuperannali, de qua tantùm loquitur conſtitutio in hoc articulo: ſed etiam concurrit legitima publicatio, non obliterata tempore obitus poſſeſſoris, ſecundum ea quæ noue diximus in reg. de publican. quæſt. 17. & tantomagis ſi concurrat realis & publica poſſeſſio.

6 ¶ Cæterùm poſt huius conſtitutionis publicationem, non ſolùm non valeret ſimplex collano Papæ vel Legan, facta in vim mandati ſuperannalis, vel generalis, & non ſpecialis, ſiue in induiduo: terì nec etiam publicatio quantumuis ſolennis, imò nec poſſeſſio tealis & effectualis. Cùm enim ab imno (vtpote poſt publicatinnem huius conſtituuionis) non valeat talis collatio, nec illi fides adhibenda ſit, propter pericula falſitatum & captionum, de quibus in prœmio huius conſtitutionis, & in §. ſeq. ſequitur non valere nec ſubſiſtere poſſe quęcunque acceſſoria & conſecutiua dictę collationis: niſi poſtea contingat huiuſmodi collatan ſi tribus continuis annis pacifice poſſidere, & ſic decreto de pacificis iuuari poſſe. quod admitto: quia conſtitutio loquitur de nuda huiuſmodi prouiſione, non autem de roborata virtute dicti decreti, quod prohibere non intendit. 7 ¶ Amplio prædicta, etiam ſi mandatum ad reſignoandum, ſuperannale vel genetale, ſit expeditum & executum infra bimeſtre huius conſtituno. publicatæ: imò etiam ſi infra menſem. Vnde friuola fuit eorum interpretatio, qui dicebant ea verba *ſont*, interpretanda de mandatis executis infra bimeſtre publicatæ conſtitutionis, & in hoc ſatis operari nec ſuperfluere: quia iſta non eſt interpretatio, ſed contortio ſenſum perimens, atque adeo reiicienda. c. cum dilecti. de accuſat. Bald l. 3 C. comminano. vel epiſco. Tum, quia verba *ſom*, &c. etiam de prꝛterins loquunnur, ergo non poſſunt poſtergari ad furata. Nec obſtat nouella 66. vt facti noui conſtitutio. quia (præter id quod Francia vna eſt prouincia) dicta nouella locum non habet, quando alind cauetur in conſtituno. vt hic, vt per glo. Io. Andr. & omnes in data libri 6.

EPITOME GLO. II. §. X.

1. *Mandata generalia ad reſignandum quam ſint periculoſa.*
2. *Et meritò reprobanda, etiam ſi ea Rota admiſerit.*
3. *Sic mandata ſuperannalia, Mandatum ſtatu mutato reuocatur.*
4. *Olim cancellaria Papa non ſolebat admittere mandata ſuperannalia.*
5. *Et conſequenter impetratio, hoc tacito, erat ſubreptitia.*
6. *Vnde hic §. ad prꝛterita extenditur.*
7. *Limitatur, ſi reſignans vetus mandatum tradidit nuper exequendum.*
8. *Sed, ſi eſt executum poſt hoc edictum, debet habere ſolemnia. §. 3. ꝛ. eo. ſi inter publicationem edicti, & datam collationis eſt tempus, per vulgares dietas, ſufficiens ad renouandum mandatum.*
9. *Ampliatur etiam in ordinariis, etiam exteris, ſi beneficia ſint in Regno.* 10.
10. *Hoc edictum aquè ligat ordinarios quatenus eis congruit.*
11. *Hypotheſis 6. capitum.*
12. *Laicus poteſt eſſe procurator ad acceptandum vel reſignandum in genere.*
13. *Laicus non poteſt conſtitoi procurator ad eligendum perſonam à ſe nominandam.*
14. *Sed bene ad reſignandum in fauorem per-*

Æt ordinar. etiam exter. hic § 20 ex-tenditur.

10 ¶ Tùm Rex, qui zelo diſciplinæ eccleſiaſticæ, A frœnum iniecit nimis aduſque effrœnatæ licentiæ Papatum & Legatorum, non debet maiorem licentiam Epiſcopis & ordinariis Regni ſui relinquere. Tum iamdudum in ordinariis, Senatus authoritate receptа eſt conceptio mandatorum generalium, vt dixi: & ſic de ſuperannalibus, cùm de ſtaudibus reprimendis agatur, idem dicendum. Et generaliter rota hæc conſtitutio etiam in ordinariis locum habere debet: quatenus tamen eis congruit, vt ſupra eod. § 2. 3. 4. & hìc & inſta §. 14. 15. 16. 17. 18. 19. & 20. Amplio, etiam ſi ordinarius non ſit ſubditus Regis, nec de regno vel iuriſdictione eius: ſi tamen beneficium, quo de agitur, ibi ſitum ſit, debet enim attendi lex loci ſeruientis, vel de quo agitur, vt in ſimili dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 7. in fi.

Hypotheſis 6. cap.

B 11 ¶ Ex prædictis deducitur quæſtio, quam ante hoc edictum, multum argumentoſam & ancipitem vidi: nec hìc ſuperfluis & inutilibus omiſſis, tradere grauabor. Andreas, parochus d'Arton, in diœceſi Bituticenſi, conſtituit procuratorem patrem ſuum (qui laicus erat) cum clauſula ſubſtituendi, ad reſignandum parochiam ſuam in fauorem cuiuſcunque perſonæ, per patrem nominandæ. Deinde poſt quatuor annos, patet, per alium procuratorem ſubſtitutum, reſignat in curia Romana, in fauorem Claudij, octodecim annos tantùm nati: cui Papa prouidendo ætatis gratiam facit. ſed infra ſemeſtre reſignationis expeditæ, moritur reſignans: per cuius obitum, ad præſentationem Abbatis Burgodoli, Robertus per ordinarium inſtituitur. Breuiter ex hoc themate inſurgunt C

Set quæſtiones.

ſex quæſtiones. Prima, Si defunctus potuit conſtituere procuratorem ad reſignandum patrem laicum: &, ſi ſic, emergit Secunda q. An potuit conſtituere ad reſignandum in fauorem cuiuſcunque perſonæ, per eum nominandæ, & ſi laicus capax ſit talis mandati, & ſi ſic,

5. 2. 3. Tertia q. Si pater, vt dicti mandati lator potuit eligere, ſeu nominare Claudium patientè defectum ætatis: &, ſi ſic, Quarta q. Si, poſt quatuor annos, potuit tale mandatum exequi: &, ſi ſic, Quinta q. Si, virtute clauſulæ ſubſtituendi, potuit negotium expedire Romæ, non miſſo inſtrumento mandati originalis, ſed ſolo inſtrumento ſubſtitutionis: &, ſi ſic, Sexta q. Si conſenſus præſtari potuit per patrem, poſtquam ſubſtitut.

4. 6.

Laicus poteſt eſſe procurator ad acceptandum reſignandum in genere.

12 ¶ Nobis, omiſſa ſinuoſitate argumentorum, D ad Primam quæſtionem (non obſtantibus argumentis genetalibus, quæ pro negatiua inducit Ioan. And. in c. quod alicui ſuo. de reg. iuris in 6. in mercurialibus) dicendum eſt quòd ſic, & ita tenet ibi Io. And. & in c. accedens, col 2. de præb. in nouell. & ibi Panor. col. 2. Geminia. Philip. fran. in c. 1. io prin. per illum tex. de procura. in 6. Philip. fran. in d. c. quod alicui ſuo. Rota deciſ. c. 4. nota quòd vbi aliquis. & deciſ. 418. not. vtrum permutatio. in antiq. & loquuntur indiſtinctè ſiue procurator conſtitutus ſit ad acceptandum tale beneficium in ſpecie, ſiue ad acceptandum beneficium in genere. & in terminis reſignationis eſt glo. rotunda in cle. vnica. ver. procuratorem, de renunciat. quæ tener oón teferre an procuratot ſit clericus, an laicus, & omnes ſequuntur.

Ad reſignandum in fauorem.

14 ¶ Sed his non obſtantibus, puto quòd poſſit duplici ratione. Prima, quia in iure non eſt prohibitum: qua ratione arguit & concludit tex. in c. 1. in prin. de procura. in 6. & ſic habes arg. à iure tanquam concludens approbatum. Secunda, quia non eſt verum, quòd dependeat à mero arbitrio ſolius Iuci, quinimò & principalius ab arbitrio ſuperioris: & ſic non obſtat deciſio Panor. in d. c. cauſam quæ. nu. 5. quia ibi dependebat à mero & ſolo arbitrio laici: quia ſtatim ſua electio faciebat vocem vnam abſolutam, & nullo alio requiſito expeditam, nec aliunde dependentem: & ſic non infertur ad caſum noſtrum: vbi longe aliud eſt: quia ſuperior haber etiam arbitrium & delectum perſonæ, quæ nominabatur. patet: quia, niſi ei placeat non admittet reſignationem, & prorſus impedier aliquid fieri, & ſic coget procuratorem ad nominandam perſonam, ſuperioris arbitrio gratam & idoneam, antequam mandato vtatur, & alioquin nihil fiet, ſed totum impedietur. & ſic caſus iſte nec aliquo iure nec aliqua doctorum ſententia prohibetur: 15 ¶ Sed potius iure communi approbatur: quo etiam in cauſis ſpiritualibus decidendis, poteſt laicus eſſe arbiter, vnà cum clerico. c. per tuas. & ibi Panor. not. 4. de arbit. ita hic negotium illud non dependet à ſolo procuratore ſed à procuratore & ſuperiore ſimul, & adhuc potius & principalius à ſuperiore: qui eſt eccleſiaſticus, & ſic huiuſmodi procuratorem eſſe laicum non vitiat, præſertim ſuperiore ſciente, ſed ego idem puto, etiam ſi ſuperior puret procuratorem eſſe clericum cùm laicus ſit: quoniam hæc qualitas eſt indebita & impertinens hoc caſu per prædicta. Ad 3. q. dicendum quòd ſic per ſuper dicta: ex quo ſuperior non ignorat, ſed ei exponitur qualitas & defectus perſonæ nominatæ, totius enim negotij conſummatio ab arbitrio & poteſtate ſuperioris pendet. Ad 4. q. quamuis olim cancellaria denegaret propter ſuſpicionem fraudis vel mutatæ voluntatis, vt dixi ſupra ea. gl. nu. 4. tamen ea difficultas ſenſim apud eos exoleuit, vt infra eo. §. 12 glu. verſ. maiùs. nu. 3. ita quod ante hoc edictum expeditum erat, quòd ſit, taci in iudicando quam in conſulendo.

Laicus cum cler. arbitret in reb. ſpir.

16 ¶ Ad 5. q. eodem modo reſpondetur, ante hoc edictum non fuiſſe dubium. cùm ſolerent admittere & expedire reſignationes, etiam nondum allato nec viſo, & quandoque nondum confecto inſtrumento E mandati: & ſic abundans diligentia erat mittere inſtrumeorum ſubſtitutionis, ſed hodie poſt hoc edictum. §. 12. non ſufficetet, quòd procuratot ſubſtitutus haberet inſtrumentum ſubſtitutionis præ manibus, tempore reſignationis: ſed oeceſſe eſt, quod etiam habuerit præ manibus inſtrumeotum otiginale mandati: quoniam niſi illud videat, & penes ſe habeat non poteſt ſcire ſe eſſe ſubſtitutum: cùm aliter ſcire, non poſſit ſubſtituentem eſſe procuratotem, & multominus habere poteſtatem ſubſtituendi. Præterea hoc edictum. §. 12. exteſsè requirit, quòd inſtrumentum mandati pertenerit prius ad manus ipſius procuratoris: qui ipſum actum reſignationis facit & exequitur.

Non ſufficit inſtrumentum ſubſtitutionis.

Sen non ad eligendum perſonam incertam.

13 ¶ Ad 2. q. contrarium videtur: quia tunc laicus non nudum miniſterium, ſed etiam electionē & arbitrium haberet, & in totum ab eius arbitrio diſpoſitio rei ſpiritualis dependeret. quod eſt prohibitum. c. decernimus. de iudici. c. ſactoſancta. e. maſſana. de electio, nec obſtant docto. præfati: quia expteſsè loquuntur & rationem reddunt: eò quòd ibi procurator nudo miniſterio fungitur: quia quamuis ſit conſtitutus ad acceptandum in genere, tamen genus illud non dependet à ſuo, ſed à ſuperioris arbitrio, vel a gratia iam facta: ſed hìc dependeret ab arbitrio laici, quod eſt contra mentem omnium itrinm & docto. & etiam glo. in d. cle. vnica. ver. procuratotem, intelligitur de conſtituto

17 ¶ Sed potiſſima, fundamentalis & eſſentialis pars

Inſtrumentum referens non probat ſine relato.

ſubſtitutionis eſt inſtrumentum ipſum mandati primitui clauſulam ſubſtituendi continentis : ad quod ſubſtitutionis inſtrumentum refertur, & ſic cùm ſit illius pars, non facit fidem ſine illo, Ludo. Roma. conſi. 305. quoad ſeptimum, colu. 2. Iaſ. in l. inciuile. de legib. Alex. conſi. 3. col. 1. lib. 2. conſ. 35. num. 8. vbi di xi lib. 4. hîc autem non ſolùm refertur ſed quod plus eſt, inſtrumentum primitiuum eſt fundamentum & ſubſtantia ſubſtitutionis, quæ ſine illo nullo modo ſubſiſtit. & ſic ad ipſum procuratorem actualiter reſignantem, neceſſe eſt peruenire inſtrumentum primitiuum: quamuis ſufficiat in opiſtographo aſcribi inſtrumentum ſubſtitutionis, vt de ſubſtitutione illius, qui mandatum executus eſt, conſtet.

Conſenſus procur. tam primit. quam ſubſtit.

18 ¶ Ad 6 q. patet ſolutio ex prædictis: quia conſenſus, de quo in reg. cancella. 43. præſtari poteſt, non ſolùm per procuratorem primituum, ad hoc etiam ſpecialiter vt requiritur conſtitutum : ſed etiam per ſubſtitutum: dummodo ad omnia potuerit ex forma mandati ſubſtitui, & ſubſtitutus ſit: & nihilominus expedita reſignatione, non ſolùm per ſubſtitutum præſtari poteſt: ſed etiam per procuratorem primituum, dummodo habuerit poteſtatem ſubſtituendi, cum clauſula reuocandi, & nihilominus exequendi vel perficiendi, etiam cœptum negotium, propter not. in c. is qui. & in c. ſi duo. de procura. in 6. Ex quibus videtur indubitatum & deciſum reſignatarium vincere debere: ſaltem ſi non obeſſet nouum ius huios §. 10. qui ſolùm ibi, *ſont ou ſeront expediez*, obſtare videtur: cùm ad præterita extendatur: præſertim hoc caſu, in quo edictum publicatum fuit circiter ſex menſes poſt dictam reſignationem & obitum reſignantis, nec poſſe reſignatarium excuſari per moderationem noſtram, de qua in glo. præcedenti. nu. 5. & ſuprà ea. gloſſ. nu. 7. quoniam vtriuſque moderationis conditio deficit, cùm nec facta fuerit publicatio, nec conſter defunctum infra annum vltimum expreſſiſſe ſe velle mandatum illud executioni dari 19 ¶ Cùm autem nihilominus multi etiam ex ſenioribus & doctioribus noſtri ordinis ambigerent, dixi quòd etiam citra hoc edictum, nulla erat ipſo iure reſignatio, & prouiſio per eam facta, etiam iure communi, per aliam rationem. quia non conſtabat, in reſignatione vel ſupplicatione facta Papæ, narrarum & expreſſum eſſe quòd procurator ille vel eius ſubſtitutus, non habebat mandatum ſpecificum (videlicet ad certam perſonam ipſius Claudij) ſed mandatum generale & indeterminatum, in fauorem cuiuſcunque perſonæ per eum nominandæ, imò

Subreptio. niſi expreſſ. de qua ſupra. nu. 11.

A ſatis conſtabat oppoſitum : videlicet hoc fuiſſe tacitum ex quo etiam iure communi, concluſi ſupplicationem ſubreptitiam, & quicquid inde ſecutum eſt, & ſic omnino vacaſſe per obitum. quia ſi Papæ fuiſſet expreſſum, quòd procurator ille habebat mandatum informe & indeterminatum ad omnem perſonam per eum nominandam, non tam facile admiſiſſet, ſaltem non tam de facili admittere debuiſſet, perſonam per procuratorem nominatam, quod ſufficit ad ſubreptionem per not. in c poſtulat in fi. de reſcrip. & quæ noue dixi in reg. de infir. reſignan num. 151. num. 156.

20 ¶ Minor patet: quia nihil odioſius, & canonibus magis contrarium, huiuſmodi reſignationibus in fauorem, vt latè dixi in reg. de infirmis n. 79. & in reg. de publican. nu. 79. Quamuis igitur fuerint, contra regulas iuris per ſpeciales diſpenſationes, toleratæ (quando reſignatarius delectus eſt, & nominatus, per ipſummet reſignantem) non debet trahi in conſequentiam, quando non per illum, ſed per quemuis eius procuratorem, deligitur. cùm enim hæc debeant reſtringi. ergo multominus extendi. & dato quod alias etiam huiuſmodi extenſio tolerari poſſit, tamen, cùm contineat nouam, ſaltem maiorem & difficilioremem cauſam diſpenſandi & vulnerandi iuris communis, ſaltem, ad minus, neceſſe eſt hanc extenſionem & circunſtantiam aggranantem exprimi. quod cùm factum non fuerit, ſubreptio eſt: quæ etiam in odioſis, & vbi diſpenſationes multiplicantur, tanto facilius admittitur, & leuiculum quidque vitat, vt dixi in reg. de infirmis, nu. 90. Certum eſt autem multo maiorem & periculoſiorem eſſe materiam & occaſionem turpis negotiationis & nundinationis beneficiorum (ſi delectus perſonæ in cuius fauorem, non ab arbitrio ſolius reſignantis, ſed cuiuſcunque ſui procuratoris, dependere poſſit) quam ſi ab ipſo ſolo reſignante.

Quanto maior diſpenſ. tanto facilior obreptio.

21 ¶ Præterea, in odioſis & diſpenſatoriis, quanto addimr aliquid minus aſſuetum, tanto maior eſt, & eſſe debet, difficultas admittendi: ſed clauſula *in fauorem cuiuſcunque perſonæ per procuratorem nominandæ* inſolens eſt, & inſueta, imo non ſolùm inſueta, ſed longe magis periculoſa: igitur, in dubio, conceſſio Papæ, vel Legati, deber intelligi de reſignatione in fauorem conſueta (videlicet pendente a ſolo ipſius reſignantis arbitrio) non autem dependente ab arbitrio procuratoris: niſi ſaltem hoc concedenti expreſſum ſit. Igitur non eſt dubium hoc tacitam ſubreptionem inducere & ita ſecundum opinionem meam, pro Roberto, per obitum prouiſo, iudicatum fuit.

Tacitum in ſol. in odioſ. ſubreptio.

ARTICLE XI.

ET pource, que iournellement ſe font pluſieurs plaintes, par nos ſubiects, des expeditions faites en Cour de Rome, pretendans, pluſieurs prouiſions eſtre depeſchées par reſignation, auant que les Procureurs ayent entre leurs mains les procurations à reſigner: leſquelles expeditions ſe font du iour & date que les prouiſions en ſont requiſes, combien que leſdits Procureurs n'ayent leſdites procurations en leurs mains, & ne ſont enuoyées leſdites procurations ſouuentesfois qu'aprés le treſpas de ceux qu'on dit auoir reſigné. (qui eſt vn moyen de falſifier leſdites procurations) & auſſi les reſignans, aprés auoir paſſé leſdites procurations, les retiennent pardeuers eux, & ne ſont enuoyées que iuſques aprés leur treſpas. Et neantmoins ſe font leſdites expeditions ſur la date & ſupplication requiſe deſdites reſignations, ſans que ledit Procureur (comme dit eſt) ait receu leſdites procurations.

ARTICLE XII.

POVR à quoy obuier, & à ce qu'on puiſſe auoir quelque connoiſſance ſi leſdits Procureurs ainſi reſignants, auoient entre leurs mains leſdites procurations: Auons ordonné, & ordonnons, que les pourueus feront apparoir de leur procuration deuëment extraicte du regiſtre & du Banquier: contenant ledit extraict le temps que ladite procuration aura eſté enuoyée, & la reſponce que ledit Banquier aura receuë de ſon ſolliciteur

en Cour de Rome : h contenant le iour & datte de la reception d'icelle, & par qui elle luy aura eſté baillée. Laquelle reception iceux Banquiers ſeront tenus enregiſtrer loyaument & fidelement, incontinent qu'ils auront receu ladite reſponce: à tout le moins quand ils receuront les ſignatures & bulles deſdites prouiſions. Autrement ne ſera aucune foy adiouſtée à icelles, meſmes quant à la recreance: & quant à la maintenuë, pourront les parties (c'eſt à ſcauoir celuy qui voudra impugner la reſignation) ſouſtenir & faire preuue que au temps de la datte de la prouiſion, par reſignation, ledit Procureur n'eſtoit ſaiſi k de ladite procuration, & le reſignataire au contraire, & faire auſſi preuue de ſa part.

ARTICLE XIII.

ITEM, à ce que pour raiſon du precedent article les expeditions ne ſoient empeſchées, Ordonnons que leſdites procurations pour reſigner ſeront enuoyées en Cour de Rome, ou à la Legation par les Banquiers ſe chargeans deſdites expeditions, dedans le temps & ſelon qu'il ſera par eux accordé, & ce ſur peine aux contreuenans de cét article & du precedent: ſçauoir (quant aux Reſignataires, qui auront obtenu prouiſion ſur autre petite date à part ou ſeparément ſans procuration l) de décheoir du droict poſſeſſoire des benefices par eux pretendus, en vertu deſdites prouiſions: & (quant aux Banquiers, qui n'auront ſatisfait à ce que deſſus) de tous deſpens, dommages & intereſts m des parties, & autres mulctes & peines arbitraires.

A *Et pource.* Procœmiatur ad duos §§. ſequentes. A

B *Pretendans.* Et vero ſerió, ita vt iam promiſcua eſſent falſitatum ſcelera, vt ẽ. eo. §. 3. in fi.

Papæ ſciebant & diſſimulabant falſitates.

C *Font* 1 ¶ Species falſitatis iamdudum vſitatæ & inueteratæ Romæ (vt etiam ſciebant, & diſſimulabant Papæ) patet per regu. de conſenſu ante centum annos ab eis editam, quæ eſt 43. in ordine regularum. Inno. 8. qua hodie in hoc regno poſt hanc conſtitutionem, nullo modo opus eſt vt tetigi ſuprà in reg. de publicanum. 171. cum ſeq. Potró, niſi Papæ ſordidum lucrum veritati præpoſuiſſent, noſtrum hunc Regem præuenirent, nec ſeſe corrigi expectaſſent: ſtatuendo (provt initio debuerant) nullam omnino reſignationem, nec ſupplicationem quidem, admitti, niſi per præſentem vel verum procuratorem, habentem, & prius exhibentem ſpeciale mandatum, vt in §. ſeq. non autem exegiſſent mandatum tempore confectionis & traditionis bullarum, numerationiſque pecuniarum duntaxat: protiocando etiam impoſtores & falſarios ad pecunias in ſuum fiſcum defereudas: vrque bulliſtæ, copiſtæ, & meretrices aulæ ſuæ, alerentur: vt inquit Gloſſator, regu. cancellariæ 23. pag. pen. 2 ¶ Vetũ eſt quod initio, dum lente ſerperet imperium Papæ, non erat Romę tam effrœnis licentia, ſed vel in tricis ad ſuperſtitionẽ vſque ſeuerras. vt patet in c. nonnulli. in fi. c. ex parte decani, de reſcript. vbi ante 300. annos, tẽpore Inno. 3. & Greg. 9. tam odioſa habebatur recẽs vſurpatio iuriſdictionis ordinariorũ, vt reſcripta ad lites non poſſent impetrari à Papa ſine ſpeciali mandato, de quo prius cõſtare oportebat: adeo vt nec dominus impetrans ratificare poſſet nec ſolũ literæ nullæ erant, & conſequenter proceſſus delegatorũ: ſed etiã procurator qui imperrauerat idoneum, videlicet particulare mandatum ementitus obrepſerat, tanquã falſarius puniebatur. Quæ ſeueritas, initio iuriſdictionis Papalis extenſæ introducta, & in legẽ C cõſ. 73. quę incip. quæritur vtrũ procurator cõſtituens in abſentia. ldé Bar. in l. ſi negotia. §. 1. de nego. geſtis, & in l. eius qui in prouincia. ſi cer. peta. Specul. tit. de procuratore. §. 1. Archid. lo. And. in c. is qui. de procur. in 6. cũ quibus tranſit Bal. in l licet. col 1. C. de procura. Ita etiam tener Rot. deciſ. 145. ſi procurator in nonis.

Progreſſus Curiæ Romanæ.

redacta mox refrixit, & in deſuetudinẽ abiit, vt ait quædam additio in fi. gl. magnæ d. c. nõnulli. & d. c. ex parte decani: 3 ¶ vt neceſſe fuent nimis in inſolentẽ abuſum decretis conciliaibus coërceri. vt in decreto de cauſis & de appellaõo. in pragm. & concord. ſic inirio non ſolebant præuenire, ſed rogare ordinatios, nec è diœceſi aliena ſpontaneã reſignationẽ admittere, niſi prius viſo mandato. Et nondum centũ anni, cancellariæ Papę volebat admittere mandatum poſt annũ, vt tetigi in §. præcedẽti gl. 2. nu. 3. ſed primũ cœpit camera ipſius Papæ, deinde tota eius cancellaria & curia, etiã generalia mandata ad quæcũque etiam obtinẽda beneficia (vt fatetur Rota deciſ. 529 in antiq.) admittere: tandẽ etiam ſine vllo mandato: niſi cũ bullæ tradendæ eſſent & pecuniæ numerãdę: ne ſorte tũ authoritas, tũ queſtus villeſcerẽt, ſi defectu mãdati cõtingeret bullas paſſim reiici.

D *Mains.* 1 ¶ Conſtitutio in hoc & ſeq. §. præciſe ſtatuit non ſolũ ad finẽ fiduciariæ poſſeſſionis, ſed etiã plenã poſſeſſonj, vt procurator ad beneficiũ reſignandum, tempore reſignationis per eum factæ & admiſſæ, etiam in curia Romana, debeat recepiſſe, & præ manibus habere inſtrumentum ipſum mandati ſpecificum, imò indiuiduum, ad reſignandum, vt ẽ. §. to. & inſuper authenticũ & ſolenne provt ẽ. eod. §. 3. & quòd de hoc conſter iudici poſſeſſorij: aliàs nullam fidem adhibeat prouiſioni factæ per reſignationem. Et quia Romæ ſolent officiales Papæ tetinere originalia mandatorum ad reſignandum, hæc cõſtitutio ad fidem cotã dicto iudice faciendam de illis, quodque erant in manu procuratoris tẽpore reſignationis & datæ prouiſionis, contentatur exemplo exẽpli dicti mandati, patte vocata ſumpto è tegeſtis & exemplati trapezitæ, vna eũ tranſſumpto ab eiſdẽ regreſſis de tẽpore dicti mandati miſſi Romã, B & renunciatione eidẽ trapezitæ, per ſollicitatorem vel actotẽ ſuum Romæ exiſtẽtem, facta de receptione dicti mandati in curia Romana, & data dictæ receptionis & per qnẽ fuerit eidẽ ſollicitatori allatũ & traditũ, vt ẽ. eo. §. 5. Hæc enim ſi congrue reſpondeant, & præcedãt datam bullæ, ſatis etiã ad finẽ plenæ poſſeſſorij conſtat procuratorẽ tunc habuiſſe mãdatũ præ manibus, aliàs nulla fides etiam bullis adhibebitur. 2 ¶ Hic expende iuſtitiã, diligentiã, & cautionẽ laudabilem huius edicti. Quod enim procurator prius mandatũ præ manibus, habere debeat, & nomine mandantis, non fortuitò, ſed per nuncium vel epiſtolam ad hoc deſtinatã recepiſſe, & legiſſe vel audiuiſſe, quam aliquid ex nomine gerere poſſit, id eſt de iure: quia ante receptionẽ & acceptationẽ mandati, procurator non eſt l. nemo. C. de procur. cle. 1. & ibi gl in ver. receptis. eod. c. ut licet eo. in 6. ita latè decidit Bar. loquens etiã in materia beneficiali

Procurator non eſt ante receptas lit. terat.

5 ¶ Et quamuis Bar. Bal. & alij putent Dynum contrarium conſuluiſſe, non eſt ita: quia Dynus, conſi. 18. loquitur in caſu diuerſo (videlicet in mercatoribus ſocis: quorum aliqui poſtea fecerunt inſtrumentum mandati de quolibet eorum in ſolidum, & vnus eorum abſens, Angliæ contraxit, nomine communi antequam ſciret illud nomen mandatum) & decidit valere mandatum: quia prius in ea qualitate contrahebat, ſcientibus ſocis: qui ſic recognouerunt eum habuiſſe mandatum, & ſic male & oſcitanter dicunt Dynum contra communem & receptam opinionem

Dyn.

consuluisse. Idem in iudice delegato, vt nullam habeat potestatem ante præsentationem literarum per nuncium delegantis & earum aperturam, tex. in c. audita. ibi, ante posteriorem literarum receptionem, & ibi Cano. de restitutio. spolia Calderi. consi. 4. de offic. delega. ad hoc tex. in c. quisquis. ibi ex ea die. quia eum literas accepisse constiterit 4. q. 5. facit. tex. in c. super eo. 2. in fi. & ibi Philip. Dec. nu. 12. vbi in annota. dixit in appellatio. Philip. Francus in c. quãois col. 1. in c. cùm plures col. 1. de offic. delegata. in 6. Bald. in l. eum qui. in prin. de iurisdictio. omnium iudi. Licet quidam dicant, quòd habitu quidem statim quæratur iurisdictio, licet nec potentia nec exercitium, ante receptas & apertas literas, vt Cynus in l. mandatũ. C. manda. Roma in l. absenti. col. 1. de donatio. & consilio. 353. quoad primum in 3. quæsito. Fely. in c. eam te. col. pen. & in c. fœlicitatis, num 13. de rescrip. quod in idem recidit.

Nec delegatus.

5 ¶ Idem in executore graniæ Papæ Egidius Bellemere. decis. 11. & latius Rot. decis. 459. circa tertium in nouis. quamuis si non opponatur, præsumatur prius literas recepisse, vt decidit Rot. decis. 795. si autem in antiq. Idem in arbitro Etane Are. consi. 68. col. 1. vbi tenet non sufficere quod sciat compromissum in se factum, nisi sciat qualitatem & tenorem commissionis. Ita & hic oportet procuratorem prius scire, non solùm an sit procurator: sed ad quid, & ad quale an ad resignandum, vel reuocandum, & an simpliciter, an in fauorem & cuius fauore, an sui sit arbitrij vel non, an causa permutationis vel concordiæ, & qualis: alias non potest contrahere, nec acceptare huiusmodi mandatum (quod speciale est) nisi hæc in specie sciat.

Contra Bal.

6 ¶ Et quamuis Bald. in l. falsus. col. 5. C. de furt. hæc limiret, vt procedant quando est data certa forma, vt quando procurator est constitutus, vt demum post nuncium & literas receptas sit procurator, aliàs secus hæc limitatio falsa est: quia mandatum secundum ius intelligitur: videlicet vt post receptas literas perficiatur: etiam si aliam certam formam, cuius notitia prærequiratur non contineat. Et falsius est quod subdit. Idem Bal. quòd in dubio, quando contrahitur inter absentes, nuncius vel epistola non videntur omitti ad substantiam actus, sed ad notificationem: nec refert qualiter quis sciat dũmodo sciat. hoc enim saturninum & falsissimum est, contra omnia iura & optimonem omnium: quia imò non sufficit per alium vel fortuitò scire vt no. in l. illud. C. de sacrosc. eccles. in habsenti. in l. nuda ratio, de donatio. Ang. Aret. inlit. de obliga. quæ consensu contrahi. & omnes vbique. quamuis Ludo. Roma. consi. 295. donatio. contrariũ consuluerit & male, vt pote cheriulo inseruiens, confitens etiam contra omnium antiquorum patrum authoritatem se niti, imò etiam contra quod in suis lecturis ipsemet tener, vt in d. l. absenti.

Substantialia contractuum non sunt in contrahentium potestate.

7 ¶ Amplio primò, etiam si constet procuratorem esse constitutũ sub ea forma vt stanim sit procurator & potestatem habeat: quia quicquid dicat Bal. in d. l. si falsus. col. 5. non est in potestate mãdantis hoc facere: quia substantialia contractuum non sunt in contrahentium potestate. l. pacta conuenta, de contrahen. emptio. & vendito. nec possunt facere quin leges in suo facto locum habeant. l. nemo potest. de leg. 1. Essentia autẽ & principium cuiuslibet contractus in concursu simultanei consensus contrahentium incipit & consistit. l. 1. §. pactum. de pac. l. quæcũque gerimus. de actio & oblig.

Contra Rom.

8 ¶ Amplio, secundò, etiam si in mandato sit clausula rati per tempus præsens: videlicet quòd ex nunc etiam gesta vel gerenda per ignorantem ratificat: quamuis Ludouic. Roma. sing. 655. incip. uescio communem conclusionem. ita limitet & male, provt etiam male citat Rot. decisio. 380. in nouis, quæ in contrarium facit. Fateor quòd ea clausula potest habere vim ratificationis iam gestorum, ratificabilium tamen & dependentium à voluntate ratificantis, si ex certa scientia facta sit: sed impossibile est quòd operetur essentiam contractus mandati, ante ipsius esse næ principium.

9 ¶ Plus dico, quòd in materia præsenn, etiam post factũ, & ex certa scientia locum non habet, nec habere potest ratificatio: quia regula de ratificatione, & quod mandato æquipollet, & trahitur retro, demum locum habet subsistente aliquo ratificabili, & in his quæ dependent à solo consensu & voluntate ratificantis: secus si alia forma requiratur, & multomagis si negotiũ à voluntate superioris dependeat, vt hic resignatio beneficij ecclesiastici cap. quod in dubiis. c. admonet, de renuncia. & supra in reg. de infirmis, nn. 2. cum seq. Itaque si ante factum mandatum, vel antequam procurator recepisset, resignauerit, non valet resignatio, nec admissio & collatio superioris: nec confirmatur per simplicem ratificationem mandantis: sed opus est noua admissione & collatione superioris.

E *Pourueus.* Contra prouisos per obitum resignantis, denolutarios aut alios quoscunque ex quocunque genere vacandi, & ex cuiuscunque persona venientes, aliter quam per resignationem eiusdem resignantis.

1 ¶ Et hic, quamuis resignans (puta Titius) siue mortuus siue superstes, nec alius per aliam eiusdẽ resignationem conqueratur: tamen resignatarius docere debet, & de mandato ad resignandũ, & quod procurator illud tempore resignationis ptæ manibus habebat, falsario secundum formam huius §. Declaro, primò, vt hæc omnia cesseut, si resignans ipse præsens in manus superioris admittentis resignauerit. Declaro secundò vt forma huius §. 12 tantum locum habeat in resignationibus, quæ per procuratores fiunt apud Papã vel Legatũ: vt patet in hoc §. & in præcedenti, & in seq. Secus apud ordinarios, in quibus certum est cessare formam probandi, de qua in hoc §. 2 ¶ Sed an saltẽ in ordinariis requiratur aliter de usdem cõstare. Viderur quòd non: quia quantum ad hoc in ordinario cessant verba constitutionis: ergo & eius dispositio: & sic resignante nõn conquerente, nec per se nec per alium resignatarium, videtur standum prouisioni per resignationem: non docendo aliter de mandato, cuius instrumentũ retineri soler per ordinarium, provt hactenus obseruari solitũ est: vt stet mos antiquus: quatenus per nouã constitutionem expresse non mutatur. l. præcipimus in fi. C. de appellatio. c. constitut. in fi. de elect. o. in 6. contrarium dico, vt ex mente constitutionis, quæ ex verbis eiusdem colligitur in §. præcedenti. vbi mens finalis exprimitur ad obuiandum falsitatibus & restituendam obseruationem iuris communis, qua præcuratur ante verum mandatũ nomine mandãris receptum intellectum & acceptatũ expedire nequit, vt in gl. præcedenti nu. 2. Secunda quidem ratio paritet locũ habet in ordinario. Prima verò quamuis non tam frequenter, vt in Papa vel Legato, tamen ordinarius quoque nonnunquã, eorumue vicarius, contingit imponi. 3 ¶ Et sic concludo quod hodie, post hanc constitutionem, prouisus ad resignationem procuratoris per ordinarium, tenetur etiam resignante non conquerente, sed alio contrauertente, docere de mandato resignãris in priori & sufficienti data, & quòd procurator illud præ manibus habebat, ad quod etiam ad finem simplicis fiduciariæ possessionis, non sufficiunt verba narratiua collationis etiã de eo quod tunc potuit geri. Cùm enim non sufficiant in Papa vel Legato, per sublationem cle. literis. nec sufficere debent in ordinario: cui non debet plus licere in materia fraudibus obnoxia. Mandatum autem facile probabitur, producendo instrumẽtum originale, vel eius exemplar parte vocata factũ: nec sufficere exemplum exempli, nili in expeditis apod Papã vel Legatũ, & concurrẽtibus aliis, de quibus in hoc §. 12. 4 ¶ Quòd autem idem procurator tunc vel prius receperat mandatum, testibus quidem probati potest, sed ad finem plen possessorij tantum. Vnde ad finẽ possessionis fiduciariæ expediet, vel quòd procurator præsens cõstitutus sit & acceptauerit,

vel quòd per aliud inſtrumentum, etiam in opiſtographo inſtrumenti mandati ſcriptum, conſtet eundem procuratorem recepiſſe & acceptaſſe per tempus ſufficiens ante reſignationem, vel quòd reſignans ipſe (ſi ſit ſuperſtes) compareat, vel procuratorem ſpecialem mittat ad recognoſcendam & approbandam dictam reſignationem. quod etiam ſine principali ad reſignandum mandato ſufficit, ſaltem in poſſeſſorio.

5 ¶ Declaro tertiò, vt etiam in expeditis per Papam vel Legatum hæc omnia ceſſent, ſi reſignans ipſe ſuperſtes præſens in iudicio, vel per ſpecialem & particularem procuratorem, recognoſcat reſignationem. Tunc enim aliud non requiritur, nec in pleno, nec fiduciario poſſeſſorio. faciunt not. per Geminia. Philip. Francum in c. duobus, col. 2. de reſcrip. in 6 c. vno. in fi. de eo qui mitti. in poſſeſ. cauſa rei ſeruandæ in 6. Fely. in c. olim. de reſcrip. & quæ tetigi ad Philip. Dec. in l. poſtquam liti nu. 4. C. de pac. Et ceſſat forma huius §. quæ etiam præſupponit reſignantem mortuum eſſe vel abſentem.

6 ¶ Et aduerte, quòd non ſufficeret ſimplex eius ratificatio, quantumcunque lata, quicquid cenſuerit rota deciſ. 289. nota quod non procurator in annq. Aliud eſt enim docere quòd habet gratum & ratificat (quia hoc non pendet ab eius poteſtate, & ſic non concludit, vt dixi in glo. præcedenti. nu. 9.) aliud fidem rei geſtæ confirmare, & ita vere geſtum fuiſſe agnoſcere: quod omnino ſufficit, & nullo modo per hanc conſtitutionem excluditur, ſed potius in huius defectum aliud ſubſidium ſtatuitur. Fallit contra alium eiuſdem reſignatarium, cui confeſſio cedentis ex poſtfacto nocere nequit. l. facta. §. ſi heres. ad Trebel. l. 2. & 3. vbi Angel. Imola, Paulus de ſoluto. l. ſi partem. §. ſi. quemadmodum ſeruit amittan. Alex. conſi. 46. lib. 5. vbi retigi. Declaro quartò, vt ſi forte procurator præſens & acceptans conſtitutus ſit, & Papam vel Legatum adierit, ceſſet forma de qua in hoc §. & ſufficiat id quod dixi in ordinario ſupra eadem. glo. num. 3.

Aliud ratificare aliud vere agnoſcere.

7 ¶ Declaro quintò, vt ſi mandatum habeat clauſulam ſubſtituendi, & fuerit per ſubſtitutum executum, tunc vltra requiſita in hoc §. debeat conſtare de ſubſtitutione aliter quam ex eo ſolo, quòd ſubſtitutus haberet inſtrumentum mandati præ manibus, vt dixi 3. §. 10. glo. 2. num. 16. Declaro, ſextò, vt prædicta ſufficiant contra quoſcunque à reſignante vel alio ſuo reſignatario, vt in prin. glo. ſed, ſiue reſignans ipſe conqueratur, ſiue alius eiuſdem reſignatarius, non ſufficiet fidem facere de mandato per exemplum exempli trapezitæ de quo hîc, ſed per ipſum originale, vel exemplar inde parte vocata ſumptum. Et meritò tunc maior probatio requiritur. Declaro ſeptimo, vt prædicta, quæ in hoc §. non requiruntur, ſi aduerſarius non opponat, nec controuertat reſignatum eſſe. ſa. quod Ror. deciſ. 895. ſi autem in annq. tenet valere prouiſionem executoris gratiæ ante receptas bullas, ſi hoc non opponatur: quia tunc præſumitur prius recepiſſe. Et intellige quòd nec in ſpecie, nec in genere opponatur.

8 ¶ Declaro, octauò, vt etiam, ſi ſpeciatim opponatur, nnn autem ſit neceſſe procuratorem penes ſe habuiſſe inſtrumentum mandati præciſe tempore reſignationis & admiſſionis, & multominus tempore collationis, ſi fors diffiſa ſit: ſatis eſt enim probare quòd ante reſignationem recepit & acceptauit mandatum: quia, ſi mox perdiderit inſtrumentum (dummodo aliàs non probetur, re integra, reuocatus à mandante) poteſt mandatum exequi: quia ſubſtantia mandati non conſiſtit in dicto inſtrumento, ſed ſolùm probatio, quam ſufficit aliter haberi. l. non figura. de actio. & obliga. l. cùm res. C. de probatio. & ita debet intelligi fictio huius §. ibi, *faſſi*.

A F *Extraicte*. Scilicet parte vocata. auth. ſi quis in aliquo. C. de edendo. & hoc caſu exemplum exempli plene probat: quia non eſt nudum: ſed plura alia, de quibus hîc, concurrunt, & etiam lex ita ſtatuit.

G *Regiſtre*. Et ſic libri huiuſmodi trapezitarum, quoad hoc, æquè pollent, vt libri tabionum veterum argentariorum, ad quorum fidem recurrebatur: quia officium eorum atque miniſterium publicam habet cauſam: & hæc principalis eorum opera eſt, vt actus ſui ratiooem diligenter conficiant. l. argentarius. in princ. de edendo.

H *Rome*. Vel Legati, ſi ad Legatum ſupra eo. §. 5.

1 *Recreance*. Ergo idē in pleno poſſeſſorio: niſi aliud in eo diuerſum probetur. dictio enim *meſmes*, quæ præcedit, implicat. Cæterùm impugnans reſignationem, poteſt etiam, quantum ad fiduciariam poſſeſſionem, probationem, de qua in hoc §. impugnare. non tamen per teſtes, ſed per inſtrumenta, iuxta alias conſtitutiones Regias, vt Carol. 7. §. 74. cum ſeq. In pleno autem poſſeſſorio, tam per teſtes quàm per inſtrumenta. Et pariter reſignatarius non impeditur alia fortiori vel æquipollenn horum probatione vti per inſtrumenta duntaxat, quantum ad fiduciariam poſſeſſionem: per teſtes autem & inſtrumenta in pleno poſſeſſorio. quòd ſi fiduciariam illam amiſerit, ex eo quòd de inſtrumento mandati, eòque per procuratorem recepto, non probauit per hanc formam, vel fortiorem, aut æquipollentem de ſcripto, poterit in cauſa appellationis ab hac interlocutoria, de nouo ſupplere per inſtrumenta: vel tam per inſtrumenta quàm per teſtes in pleno poſſeſſorio de integro probare, vel veterem probationem tueri & confirmare.

K *Saiſi*. Cùm hoc eſſe debuerit de iure cōmuni, vt dixi in gl. verb. *mains*, num. 2. ideo hæc conſtitutio in hoc trahitur retro: & ſic infinitæ Papales bullæ annullari poſſunt, imò nullæ, prout de iure ſunt, velut falſæ declarari. Sed in hoc differentia eſt, quod bullæ reſignationum admiſſarum poſt hanc conſtitutionem, corruunt. non probata forma huius conſtitutionis, nec maiori aut æquipollenti per ipſum teſignatarium: ſed in reſignationibus expedita ante hanc conſtitutionem, reſignante non conquerente probatio non exigitur à reſignatario, etiam ſi bulla conſecta ſit poſt hanc conſtitutionem de negotio præterito: ſed impugnans ipſe tanquam per viam obiectiuam veniens, probationes adferre debet. Siue ergo oſtendat nullum, vel falſum inſtrumentum mandati, vel tempore teſignationis non dum peruenìſſe ad procuratorem, obtinebit. Et intellige verbum *faiſi* de iure magis quam de facto, ſatis eſt etiam quòd ante reſignationem receperit & acceptauerit mandatum, licet tempore reſignationis illud amiſerit: modò non minus de fide conſtet, vt dixi in fin. gl. 5. Ideo ſi impugnans probet quòd tempore datæ bullæ procurator non habebat inſtrumentum penes ſe, ſi reſignatarius probet quòd paulò ante habuit, recepit, & acceptauit, ſatis eſt: & ſufficiet caſum allegare, quem non tenebitur aliter probare, ſed in reliquo ſufficiet probatio de qua in hoc §.

L *Sans procuration*. Id eſt ante mandatū traditū procuratori, & ab eo acceptatum. 1 ¶ Et ſic confirmatur opinio mea de extenſione c. 1. de conceſ. præben. ad omnem modum vacandi. vt dixi in reg. de verisimili notitia. nu. 40. cum ſeq. Sed eum non ſolùm currens ex capite reſignationis ſimplicis, etiam poſtquam curſori datum eſt inſtrumentum mandan, ſed etiam is in cuius fauorem iuſſu teſignantis Romam cutritur, quique ſcit ſe voluntatem habere teſignantis, tamen præuemendo aduentum inſtrumenti mandati & impetrando, excluditur ab omni iure, ſaltem in poſſeſſorio, nec ſolùm à ſua accelerata impetratione quæ nulla eſt, excludimr, ſed etiam omnino ab omni futura collatione pro hac vice, ſiue in vim huius reſignationis (quamuis iſte magis excuſandus eſſet) quanto minus à pœna. d. c. 1. excuſantur quicūque alij ante vacationē impetrātes;

nec immerito, propter ambitionem à canonibus vetitam.

2 § Quare dico quòd in hoc hæc conſtitutio locum habet etiam in petitorio, & in omni foro: non in vim ſolius conſtitutionis, ſed in vim concurſus iuris communis: tum quia non ſolùm adeſt nullitas præpropere impetrationis, & inhabilitas: pro hac vice ambitionis pœna, ſed etiam ſubreptio, impetratio enim præpropera ſubreptione laborat, ob tacitum ambitionis vitium, & prohibitæ accelerationis. Quòd ſi poſt allatum & exhibitum mandatum rurſus impetret, adhuc prætet nullitatem & incapacitatem, ſubreptio ineſt, ob tacitum vitium iam incurſum: quo expreſſo non fuiſſet conceſſum.

3 § Quòd ſi fors exprimatur, & Papa diſpenſet, adhuc deterius eſt: quia, ſiue in prima & accelerata impetratione, & daret occaſionem futuris delict. A (quod per ſe turpe eſt & execrandum) ſiue in ſecunda impetratione poſt exhibitionem mandati, diſpenſando de vitio præterito: & adhuc ab huiuſmodi diſpenſatione ſiue ab executione bullæ in hac parte, tanquam ab abuſu poſſet appellari ad Parlamentum Regium, & abuſiua declareretur huiuſmodi diſpenſatio, tanquam contra hanc ſanctã conſtitutionem Regiam data: Quemadmodũ reliquæ omnes iuris communis tranſgreſſiones, quæ per Papas attentantur, nullæ & abuſiuæ ſunt in hoc regno: ſi Rex, diſciplinæ eccleſiaſticæ vindex & conſeruator, Deoque ob id obſtrictus c. principes ſeculi 23. q. 5. pati nolit, ſiue per hanc aut aliam conſtitutionem, ſiue per ſummorum ſuorum tribunalium areſta.

M *Intereſt.* Ita vt, in caſum doli: etiam per carcerem cogantur: nec ad cedendum bonis admittantur, vt per Io. Fabri & alios. §. fi. inſtit. de actio.

ARTICLE XIV.

ITEM [a], Ordonnons à nos Iuges qu'ils n'ayent aucun égard, en adiugeant le poſſeſſoire d'aucun Benefice, aux prouiſions dudit benefice contentieux pardeuant eux faites par reſignation [b], ſinon que par vertu d'icelles [c] ait eſté priſe [d] poſſeſſion ſolemnelle, & ſelon qu'il eſt requis par nos Ordonnances, & regle de Chancellerie, en ce qu'elles ſont receuës pour ce regard. C'eſt à ſçauoir, quant aux Benefices des Egliſes Cathedrales, Collègiales, & Conuentuelles, qu'il n'en apparoiſſe par inſtrument ſigné du Greffier & Notaire [e] deſdites Egliſes, en la forme & maniere qu'ont accouſtumé inſtrumenter leſdits Greffiers & Notaires: contenant la reception deſdits pourueus. Et en ce cas de refus, acte d'iceluy, vallant & portant effect de poſſeſſion & publication, pour la ſatisfaction de la regle de Chancellerie, *de publicandis*: Et au cas que leſdits Notaires de Chapitre refuſeroient bailler acte de la preſentation & requiſition faite par leſdits pourueus d'eſtre receus & mis en poſſeſſion des benefices, dont ils ſont ainſi pourueus, pour prendre acte & inſtrument dudit refus, par tel autre Notaire Royal ou Eccleſiaſtique que bon leur ſemblera, appellé iuſques à deux Teſmoins [g] pour le moins. Lequel acte ſera de tel effect que celuy qui leur pourroit auoir eſté baillé par leſdits Notaires de Chapitre.

ARTICLE XV.

ET quant aux benefices dont la reception n'appartient aux Chapitres & Colleges, comme Cures, Prieurez & autres benefices: la priſe de poſſeſſion d'iceux ſera faite deuant Notaires & Teſmoins, & la publication d'icelle, ſuiuant ladite reigle de Chancellerie, *de publicandis*, au Proſne de l'Egliſe Parrochiale deſdits benefices, ou aux places ordinaires, où ſont leurs Iuriſdictions, ou aux Sieges Royaux & Preſidiaux, ou aux iours de Marché, où y aura affluence de Peuple [h], ou à l'Aſſemblée, que pourra faire l'Executeur d'icelle bulle, [i] des Paroiſſiens & Marguilliers d'icelles. Ou par notification & inſinuation, faite aux Ordinaires, Collateurs, ou Patrons & Nominateurs, ou à leurs Vicaires & autres Officiers au lieu Archiepiſcopal, Epiſcopal, Prieuré, & principal lieu du benefice dont dépend ledit benefice ainſi reſigné, de leurſdites prouiſions & priſes de poſſeſſion, leur en baillant copie ſignée d'vn Notaire, ou de leurs Secretaires, s'ils le veulent. De laquelle notification leſdits pourueus en pourront prendre acte des Notaires: qu'ils meneront auec eux, ou des Secretaires deſdits ordinaires, ſi bon leur ſemble. Voulant les priſes de poſſeſſion autrement faites eſtre declarées nulles & clandeſtines.

A *Item.* Hîc incipit quinta pars, vſque ad §. ſeq. inclusiue, quæ ſeipſam exponit. deſcribit enim clariſſime praxim reg. de publicandis: de qua etiam ſatis diximus in d. reg qu. 11. 12. 17.

Par reſignation. Scilicet quando reſignans deceſſit, poſt tempus publicandi. non enim hæc conſtitutio tollere intendit inducias ſemeſtris vel menſis à d. reg. relictas. hæc enim reg. licet ſonet de reſignationibus expeditis per Papam vel Legatum: tamen etiam locum habet in expeditis per ordinarios, quatenus verba & mens congruunt.

C *D'icelles.* Ita tamen vt poſſit alia reſignatio eiuſ- B dem poſſeſſoris accumulari, provt nouè declaraui in reg. de publican. qu. 18. quod hoc edictum non intendit excludere, nec eius verba debent captari, vt dix. in d. reg.

D *Priſe.* Reg. cancella. præciſe non exigit poſſeſſionem capi: tamen ita vſitatum eſt apud nos, vt ea momentanea apprehenſio, quam poſſeſſionem iuris vocant (vt dixi in d. reg. de publican. nu. 205.) ſit pars publicationis: & adhuc vſum alludit hæc conſtitutio, & idem requirit, niſi prohibeatur. quo caſu huiuſce impedimenti vel repulſæ teſtatio conficienda eſt, vt ſequitur in tex. ibi, *& en cas de refus.*

E *Notaire.* Scilicet ſcriba dicti collegij, de quo dixi ſupra §. 2. glo. 1. in fi. & quamuis non ſit proprie notarius, tamen conſtitutio magis illius operam exigit, quia citius per ſcribam collegij ad notitiam eorum quorum intereſt peruenier: tum ne locus relinquatur perfunctoriis & clandeſtinis publicationibus, & ne cui liceat qualem velit ſuis affectibus inſeruientem notarium deligere & horam captare.

F *Accouſtumé.* Dummodo tamen ea quæ iure communi requiruntur non deſint: puta duo teſtes noti.

G *Teſmoin.* Niſi ſint duo notarij Regij, adde no. ſupra §. 4. glo. 3 num. 3.

H *Peuple.* Dixi in reg. de publican. qu. 12. nu. 202.

I *Bulle.* Hîc & §. præcedenti, præſupponit bullas leuatas & exhibitas eſſe, ſi à Papa vel Legato prouiſio facta ſit: ſed hæc præſuppoſitio formam & neceſſitatem non imponit. l. ex facto 1. de hered. inſtit. cle. 1. in fi. de præb. Vnde, cùm regu. cancellariæ Papæ pecuniariæ (quales ſunt, quæ bullarum confectionem requirunt) meritò in hoc Regno ſpernantur, non vitiantur publicationes aliàs rite & palam (licet ſine bullis) factæ, vt etiam tetigi in reg. de publican. q. 12. num. 209. & ita ſæpe vidi per peritiſſimos togatos noſtri ordinis reſponderi, & per pluta noſtri Senatus areſta decidi: quæ per hanc conſtitutionem non corriguntur. Vnde non vitiabitur publicatio facta tempore Pauli. 3. licet poſtea, propter neceſſitatem motæ liis, tempore Iulij 3. leuatæ ſint bullæ ſub formâ *rationi congruit*: imò etiam ſi propter bellum, à Iulio. 3. ſuſcitatum, prorſus non leuantur, vt ſæpius ob leuiores cauſas, fieri & iudicari vidi in hoc Regno.

ARTICLE XVI.

ITEM [a], Que tous pourueus par deuoluts, fondez ſur incapacité [b] des poſſeſſeurs, ne s'efforcent de faict d'entrer en la joüiſſance des Benefices, ſur peine de la décheance de leur droict de poſſeſſion, que ſur leſdites prouiſions ne ſoit adiugé aucun ſequeſtre: ains joüiront deſdits Benefices, ceux ſur leſquels auront eſté impetrez leſdits Benefices par deuolut, iuſques à ce qu'il y ait jugement au contraire, de recreance, ou principal.

A *Item.* Hæc eſt ſexta pars contra deuolutarios & excuſſores beneficiorum, & optima ſanctio, iuſtique communi conformis, in c. licet, de præb. in 6.

Contra deuolutarios.

B *Incapacité.* Non ergo loquitur de omnibus deuolutarijs, ſed de illis tantùm qui nituntur ex incapacitate poſſeſſoris: quos dupliciter coercet: videlicet tam extra iudicium, quàm in iudicio. Primò, extra iudicium, prohibendo ne occupent poſſeſſionem facti, ſub pœna amiſſionis iuris poſſeſſorij. Secundò, in iudicio, prohibendo ſequeſtrationem fieri ad inſtantiam deuolutarij: ſed vt, lite pendente, is contra quem deuolutum impetratur, poſſideat: donec in contrarium latum ſit iudicium fiduciarij, vel pleni poſſeſſorij. Amplio primò, etiam ſi poſſeſſor nondum per annum & diem poſſederit. ſatis eſt enim quòd poſſeſſioni incumbit, quando per eius incapacitatem impetratum eſt, vt verba & mens edicti verificentur. & meritò, odio huiuſmodi impetrantium: contra quos præſumitur: donec clare de capacitate conſter. Amplio ſecundò & multò fortius, ſi per incapacitatem defuncti poſſeſſoris, iuxta ea quæ dixi in reg. de publican. num. 37. Amplio tertio, ſiue prætendatur incapacitas ab initio, ſiue ſuperuenta ex poſt facto: puta ſiue ex eo quòd poſſeſſor, tempore collationis ſibi factæ, non erat clericus, vel erat irregularis, aut multiplex in beneficiis incompatibilibus: ſiue ex eo quòd poſſeſſor poſtea palam incompatibile poſſedit.

C 2 ¶ Amplio quartò, etiam ſi impetrans non prætendat incapacitatem, ſed ſimplicem nullitatem, vel reſolutionem tituli poſtea ſuperuentam puta ex eo quòd beneficium erat curatum, & poſſeſſor non eſt factus Sacerdos infra annum. Non enim ob id ſit incapax: ſed tantùm ipſo iure priuatur, & vacat beneficium. c. licet canon. de electio. in 6. Tamen habet locum hic tex. cùm largo modo ſit quædam incapacitas: quia non poteſt eidem etiam per ordinarium rurſus conferri pro hac vice, niſi eſſet interim promotus: & hoc ne fraus legi fiat. Sed, ſi impetrans non fundat deuolutionem ſuam in incapacitate, vel priuatione perſonæ ipſius poſſeſſoris, ſed in ſimplici nullitate tituli ipſius poſſeſſoris, aliunde quam propter eius incapacitatem, vt quia dudum ob aliam cauſam vacauit, non habet locum hic text. ſed tam in iure communi quam in alijs iuribus relinquitur quod dico propter reg. de annali poſſeſſore. Amplio quintò, ſiue ab ordinario, ſiue à legato, ſiue à Papa impetratum ſit. Amplio ſextò non ſolùm ſi merus deuolutarius & ſolus impetat poſſeſſorem: ſed etiam ſi cum aliis non deuolutarijs, vel in quantum quiuis titulis velit accumulare vel applicare quemuis titulum ſuper prætenſa incapacitate poſſeſſoris. Cætera temino ad ea quæ ſcripſi poſt reg. de verifi. nortia à n. 83. vſque ad finem.

ARTICLE XVII.

ITEM tous, ayans commis [a] fauſſeté au faict des Benefices, ſoit en baillant collations, impetrations, procurations, inſtrumens, requiſitions, temps d'eſtudes, lettres de degré, mandats, nominations & autres [b] lettres, actes, & inſtrumens iudiciaires, ou extraiudiciaires en Cour de Rome [c], ou des autres collations, patronages, ou preſentations, ſoit en regiſtres [d] des Notaires Apoſtoliques ou autres regiſtres de Banquiers ou autres perſonnes publiques. de quelque qualité qu'ils ſoient, s'ils ſont Clercs, ſont declarez décheus [e] du droict poſſeſſoire prerendu auſdits Benefices par eux faits contentieux, & punis de telle peine que les Iuges verront pour le cas priuilegié [f] & renuoyez à leurs Prelats & Iuges ordinaires, pour proceder contre eux, tant par declaration d'inhabilité perpetuelle [g] de tenir & poſſeder benefices en ce Royaume, que autres peines ſelon la qualité du faict. Et quant aux Gens lais, ſera procedé contre eux, ſelon la rigueur de nos Ordonnances que nous voulons auoir lieu, non ſeulement pour les procez à mouuoir: mais auſſi pour tous les procez ia meus & intentez [h], & qui ſeront trouuez pendans & indecis.

A *Commiſ.* Id eſt commiſerunt, & ſic etiam præterita reſpicit, vt in ſi § & eſt 7. pars, falſarios caſtigans.

B *Et autres.* Venit ampliatiue : id eſt non ſolùm ſi in inſtrumentis concernentibus titulum, vel primordia & præparatoria tituli ſeu acquiſitionem iuris vel poſſeſſionis (vt inſtrumentum repreſentationis Archidiaconi, vel apprehenſiæ poſſeſſionis) ſed etiam concernentibus conſeruationem vel probationem, vt locationis prædiorum, vel iurium beneficij, vel apochæ fructuum, ſeu aliàs ſpectantis ad ius, poſſeſſionem, vel adminiſtrationem beneficij, non ſolùm de actis extra iudicialibus, ſed etiam de iudicialibus, vt eſt text. in c. ol im. de teſcrip. etiam ſi taotùm inſtantiam concernant : quia conſtitutio generalis eſt, & iuſtum odium perſequitur. quare non debet reſtringi : cùm Reip. intereſſit maleficia puniri, l. ita vulneratus. §. quod ſi quis ad l. Aquil.

C *Rome.* Stat ampliatiue, vt ſequitur in text. idem enim ſi apud Legatum, vel ordinarium, vel iudicem de cauſa cognoſcentem, ſiue ſecularem, ſiue eccleſiaſticum, aut vbicunque.

D *Soutes Regiſtres.* Ampliat. id eſt non ſolùm ſi in originali inſtrumento commiſſum ſit falſum, non ſolùm ſi in inſtrumento extenſo vel tranſſumpto, ſed etiam ſi in regeſtis notarij vel alterius publicæ perſonæ cuiuſcunque.

E *Decheut* Id eſt, falſo detecto, cauſa cadunt, & omne ius poſſeſſionis a mittunt. Non tamen ſequitur quòd debeat poſſeſſio adiudicari aduerſario, niſi ius habeat. Sed ſi aliàs habet intentionem fundatam, nec apparet inhabilis, ita vt obnneret ſi falſarius noo fuiſſet in cauſa, puto quòd et adiudicari poſſit beneficium : etiato ſi conſtet obſtare titulum origine canonicum falſarij (puta prioris in data) qui ex poſt facto falſum commiſit. quia illud committendo videtur renunciare poſſeſſioni, & huic ſe pœnæ ſubücere. l. imperatores. de iure fiſci. Fely. c. poſtulaſti. col. 2. de foto competen.

2 ¶ Et quamuis ad obtinendum in petitorio in beneficialibus non ſufficiat confeſſio aduerſarij, Io. Confeſſio. Andre c. de eo qui mit. in poſſeſſ. cauſa rei ſeruan. in 6. c. 2. de confeſ. in ſexto, hoc verum quando ex illa ſola valet quis probare titulum : ſed bene poteſt ex illa coadiuuare titulum ſuum, etiam dubium, & in petitorio. glo. ſing. in verbo, ſi non appareat. c. pen. de reſcrip. in ſexto. quam Gemmia. Philipp. Fran. ibi Geminia. conſ. 38. col. 3. ſequuntur deciſ. theolo. 473. & ibi Stepha. Aufre. in addi. Fely. in c. olim. col. pen. de reſcrip. Nicol. Boeri. deciſ. Burdegal.

3 ¶ Tamen in poſſeſſorio fortius operatur, & ſufficit, vt tradit Anto. Butri. c. fi. col. 81. de cauſa poſſeſſ. & proprie. Fely. d. c. olim. col. 6. Rot. deciſ. 408. fuit dubitatum in nonis. Non tamen quod ſola confeſſio, renunciatio, ſeu declaratio aduerſarij quod non habet ius, vel æquipollens per ſe ſolum ſufficiat, vt alteri plenum poſſeſſorium adiudicetur, ſeu manu teneatur : ſed bene docenti de capacitate (puta tonſura: B vt vocant) & de titulo, ſufficit non ad ſimplicem manus iuſtitiæ leuationem : ſed etiam ad manutenendum: hoc eſt plenum poſſeſſorium definitiue adiudicandum: etiam ſi aliàs excludebatur per titulum renunciantis, deſiſtentis, vel falſum committentis, & ſic ſeſe excludentis: etiam ſine nouo titulo, ceſſante alio corruali melios fundato, & ita practicatur. Sed in petitorio opus eſſet nouo titulo, conſtito ſemel de alio priori valido : quamuis prior ille expoſt facto cauſa A penitus cadat. vt eſt text. in d. c. olim. in fi. de reſcrip. quod loquitur de petitorio, quamuis enim ibi fiat mentio de ſequeſtro fructuum, id non eſt intuitu poſſeſſionis (quia conſtabat reum eſſe poſſeſſorem & detentorem) ſed intuitu contumaciæ, & quia miſſioni in poſſeſſionem ibi locus non erat, vt declarant Bal. Paoor. Fely. ibi. Cardi. flo. cle. vnica, de ſequeſtratione poſſeſſ. & fructuum. col. 8. q. 2. Vnde talis ſequeſtratio fieri poteſt per iudices eccleſiaſticos, etiam in hoc regno : nec poſſet appellari tanquam ab abuſu, quia non concernit poſſeſſorium, vt dixi ſuper tex. d. c. olim. C. olim de reſcript.

F *Priuilege.* Quicunque enim falſum committit in iudicio, vel inſtrumento falſo, alibi fabricato, ſcienter vtitur in iudicio, publicam poteſtatem & iuriſdictionem offendit, l. ſi quis obrepſerit. in prin. & in fi. de falſ. ibi. imò, ſi accuſatus fuerit, etiam pœnam ſufferre debet, & in eum etiam aliàs nullo modo ſubditum, poteſt idem iudex animáduertere, tex. in l. nullum. & ibi Cyn. Bal. C. de teſti. Federi de ſenis. conſi. 93. facit Bart. in l. eos de falſ. Vnde iudex ſecularis etiam clericum vel epiſcopum, etiam Cardinalem, pro modo ſuæ iuriſdictionis puniet, cætera remittet, vt hìc, & dixi ſupra eo. §. 2. glo. 5. & §. 4. glo. 3. nu. 4. cum ſeq.

G *Perpetuelle.* Satis innuit conſti. hanc miſerum falſarium non ſolùtu omni poſſeſſione per iudicem ſecularem, ſed etiam titulo in petitorio, vel in cauſa remiſſionis ſuper delicto communi per ſententiam iudiC cis eccleſiaſtici priuandum, vt eſt caſus rotundus in d. c. olim quamuis enim ibi reus eſſet vſus falſo (etiam non circa titulum commiſſo) coram iudice eccleſiaſtico in cauſa petitorij, idem ſi coram ſeculari in cauſa poſſeſſorij, vel aliàs. tex. enim ibi, non reſpicit in hoc qualitatem inſtantiæ vel iudicis : ſed ipſum falſitatis vitium : quod dicit ad ſilentium perpetuum imponendum ſufficere. Quod autem hæc conſtit. dicit de inhabilitate, hæc eſt ſequela condemnationis de falſo: quæ infamiam inurit, & ſic irregularitatem, & inhabilitatem ad omnia beneficia. c. infamibus, de teg. iuris in ſexto.

2 ¶ Non tamen ſola infamia inris & facti, niſi ad Infamia. dignitates inhabilitat : ſed iuncta cum crimine & conD uictione falſi inhabilitat ad omnia. ſi enim priuat obtento, vt in d. c. olim. multomagis obnnendo : & ſemel infamis & inhabilis, talis eſt vbique. Quod autem ſubdit conſtituno ibi, *en ce Royaume*, demonſtrat directam diſpoſinonem edicti vel ſententiæ ſubditi ſui, non autem excludit quod iure communi diſponento conſequitur : & ſic ſiue quis de falſo circa huiuſmodi beneficia conuictus fuerit, etiam per tertium nocet illi ſententia, & pro ventate habetur, reſpectu omnium : niſi tantum per contumaciam conuictus eſſet. quia hæc pro veritate habetur, teſpectu proſequentis, cui fit contumacia, ſed non reſpectu terrij, tex. in l. ſi ideo, de euictio. in l. præſes. C. de pigno. Anto. Butri. in c. quamuis. de re iudic. & conſi. 5. Fely. c. cauſam quæ, col. 2. de teſti. & ibi Philip. Dec. ad fi. vbi in annota. dixi. & ad Alex. conſi. 84. lib. 3.

H *Ordonnances.* Vt morte puniatur, conſti. publicata in hoc ſenatu. 23. Aprilis 1532.

1 *Intentez.* Et ſic hæc vrima clauſula refertur ad omnia præcedentia in hoc §. non ſolùm contra laicos, de quibus vltimo loco, ſed etiam contra clericos, de quibus ſupra dixi. quod eſt etiam de iure communi d. c. olim. de reſcrip. Et ita etiam vidi practicari in hoc Senatu, ante hanc conſtitutionem editam.

ARTICLE XVIII.

ITEM, a pource qu'il ſe trouue pluſieurs expeditions, faites par reſignation ou autrement, au nom de deux freres ou parens de meſme nom & ſurnom : Ordonnons qu'en telles expeditions ſoit expr mé lequel deſdits freres ou parens, le majeur, ou le mineur, fils aiſné, ſecond, ou frere de tel frere, ou couſin de l'impetrant reſignataire : en telle maniere qu'on puiſſe apertement & clairement connoiſtre, qui eſt celuy qui eſt pourueu du benefice.

A *Item.* Hæc eſt octaua pars, obuians falſis ſuppoſitionibus & fraudationibus decretorum de ſublatis reſeruationibus per ſimilitudinem nominis & cognominis. Quamuis autem nullam exprimat pœnam, ſi contrauentum ſit, non exprimendo circuoſtantias vt de corpore conſtet requiſitas, tamen ſaris, per l. non dubium. C. de legi. pœna intelligitur ad minus de nullitate actus : videlicet quòd, quandocunque detecta æquiuocatione vel incertitudine, propter nominis & cognominis in eadem familia ſimilitudinem & ſic ſcienter vel ſupina negligentia expreſſione requiſita omiſſa, nulla fides adhibebitur tali collationi vel impetrationi, nec quantum ad poſſeſſorium coram iudice ſeculari, nec quantum ad petitorium coram iudice eccleſiaſtico, qui in hoc regno conſtitutiones Regias, in eo caſu expreſſas, ſeruare tenetur. Et procedit hic §. ſiue ab ordinario, ſiue à Legato, ſiue à Papa & quouiſmodo, impetretur.

ARTICLE XIX.

ITEM, que quand ceux qui auront obtenu en Cour de Rome[a], ou Legation, les prouiſions ſuſdites par reſignation, & auront ſur ce produit en jugement leurs Bulles, les pourueus par les ordinaires & autres contendans, puiſſent impugner leſdites prouiſions par les moyens deſſuſdits, & faute d'auoir obſerué le contenu és precedens Articles : & pour ce montrer, pourront faire Extraicts en Cour de Rome, ou Legation, partie appellée, auec delay competant pour ce faire. Si donnons en mandement à nos Amez & Feaux Conſeillers, les Gens de nos Cours de Parlement de Paris, Tholoze, Bordeaux, Dijon, Rouen, Dauphiné, & Prouence, & à tous nos autres Iuſticiers & Officiers, leurs Lieutenans, & à chacun d'eux, ſi comme à luy appartiendra, que nos preſens Edict, Statut & Ordonnance, ils faſſent lire, publier, & enregiſtrer en leurſdites Cours & Auditoires, & le contenu en icelle entrerenir & garder : nonobſtant[b] tous Edicts par nous, & par nos predeceſſeurs faits & publiez, & autres Ordonnances à ce contraires. Et pource que l'on pourra auoir affaire de ces preſentes en pluſieurs & diuers lieux : Voulons foy eſtre adjouſtée au *Vidimus*[c] d'icelles comme au preſent Original : Auquel afin que ce ſoit choſe ferme & ſtable à toûjours, Nous auons fait mettre noſtre ſeel, ſauf en autres choſes noſtre droict & l'autruy en toutes. Donné à Saint Germain en Laye, au Mois de Iuin, l'an de grace mil cinq cens cinquante, & de noſtre Regne le quatriéme. Signé, par le Roy en ſon Conſeil, DE L'AVBESPINE. *Lecta, publicata, & regiſtrata, ſub modificationibus & limitationibus in regiſtro contentis, audito & hoc requirente d procuratore generali Regis, actum Pariſiis in Parlamento, viceſimaquarta die Iulij, anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo. Sic ſignatum*, DV TILLET.

A *Rome.* Hæc eſt nona pars concluſionem vltimam continens. Quamuis autem verba ſonent tantum de prouiſionibus Papæ vel Legati, hoc tanquam dubitabilios & magis neceſſarium expreſſum eſt, quia hæc conſtitutio facta eſt principaliter propter illorum abuſus, non tamen excludit quin etiam ordinariorum prouiſiones impugnari poſſint & debeant : niſi prædicta & ſingula, quatenus eis conueniunt, obſeruata fuerint, puta in §. 2. vbi loquitur de notariis ordinariorũ. & in §. 3. & 4. & in §. 10. 11. & 12. vbi loquitur de mandatis ad reſignandũ : quæ proculdubio locũ habent etiã in teſignationibus expediris per ordinarios. & §. 14. & 15. vbi de forma reg. de publicandis & §. 16. 17. & 18. quæ æque in ordinariis proceduot, provt & omnia quæ in hoc edicto, quatenus eis adaptantur. 2 ¶ Sed multa quoque circa ipſoſmet ordinarios emendanda ſunt : è quibus pauca duntaxat, prædictis adfinia, monendi & in commune conſulendi cauſa, tangam. Primum bonæ memoræ Ludou. 12. iuſtitiæ cultor, populique pater, Cõſtit. anni 1499. 63. iuſſerat omnes ordinarios Regni ſui & Delphinatus, iuſta & verdica regeſta omniũ collationum & præſentationum à ſe vicariiſque ſuis faciendarum conficere, & de quinquennio in quinquennium renouare quæ tenerentur exhibere ad obuiandum occultis, vel ſub falſa data confictis, additis, demptis, vel mutatis collationibus. Sed præter id quòd ea conſtitutio male ſeruata fuit (ſerpente, velut cancro auaritia : quam malorum omnium radicem vocat Apoſtolus) longe periculoſius incruduit malum, dum eiuſdem beneficij, plurimæ ſolent collationes fieri, paucæ tamen publicari. Hæc turpis negotiationis infinitarum etiam litium ſemenris occaſio, ſeuerius remedium poſtulat, Regiamque vt præoiam manum : cuius edictu ſtatuitur. 3 ¶ Primò, vt ordinariorum omnium & vicanorum collationes & præſentationes intra menſem, quo factæ ſunt, in regeſtis publicentur : eáque regeſta in publico locu, vt ab omnibus videri legique poſſint, tuto ſerrennur : ne deinceps quicquam variare, addere, aut detrahere liceat : cæteris præſentationibus vel collationibus (etiam ſi in aliis regeſtis inueniatur) vt clandeſtinis vel fraudulentis, omni fide caretntibus, vt tradit Fely in c. ſicnt. numero 31. verſicu. tertio aduerte de re iudic. Secundò, vt in eiſdem regeſtis omnes & ſinguli vicarij ordinariorum deſcribantur, cum authoritatibus ſuis, quæ vocant inſtrumenta vicariatuum, vt deioceps ab omnibus cognoſci valeant. Ita enim expedit : cùm ſint publicæ perſonæ quæ ordinarium ipſum immedi te repreſentanr vtque furoris collanonibus & antidatis facilius obuietur. 4 ¶ Tertiò, vt in eiſdem regeſtis ſcribatur, quid pro quaque collatione, ſeu collationis inſtrumento, vel ſigillo, ſoluendum ſit. Quanquam enim dudum multis huius ſupremi Senatus arreſtis, cautum ſit, ne Epiſcopi vel Archiepiſcopi vltra

[a] Ordinar'] corrigendi.

[b] Ludouic. 12. pater populi.

vnum aureum, collationis ſeu ſigilli nomine, recipiant, inferiores autem ordinarij minorem ſummam, tamen in magnam Pontificalis dignitatis infamiam, ſextuplum eiciter exigunt, nec apocha datur.

5 ¶ Quartò, vt in cæteris quoque actis ordinariorum certus ſalarij modus ſtatueretur. Quamuis enim grans concedere, iuxta verbum Domini, teneantur, præſertim eùm ad hoc ampliſſimos vel ad luxuriam vſque ſuperfluos reditus habeant, tamen, quaſi nihil poſſideant, & ad menſam negotiatoriam proſtent, omnia, præſertim per ſubminiſtros, velut inſtitores copidiſſimos, quàm plurimi queunt, vendunt: vt iam πλεονεξία, & lucri ſtudium cùm cæteris quibuſlibet, vel apud populum malè audiat, turpíque infamia laboret. Multo plura occurrunt emendatione digna, quæ ſuperioribus relinquo: his præſertim, qui Regi ſtant à B conſilijs: quorum etiam res agitur: quippe qui hac de re rationem olim Deo reddituri ſunt, vt inquit text. in c. principes ſeculi. verſi. cognoſcant. 23. q. 5. Viderint ergo, dum tempus habent, quàm teliquatores ſient. Quòd ſi ad verbum Dei docendum & miniſtrandum, vt in ſancta primitiua Eccleſia, reducerentur hoc vno collyrio, omnia eorum mala & ſcandala purgarentur, nec opus eſſet tot alijs infœlicibus repagulis.

B *Nonobſtant.* Vide Barto. in extrauagan. ad re- A primendum. verb. non obſtantibus. Panor. Felyn. e. nonnulli. de reſcrip.

C. *Videmus.* Intellige factum exemplum à notario duobus inſenpsis teſtibus, vel à duobus notariis, & ſic aliàs legitimè: niſi quòd non eſt neceſſe aliquem vocari, nec aliam iudicis authoritatem adhiberi: cùm ſufficiat authoritas huius legis. Non autem poſſet huiuſmodi exemplum, per vnum ſolum prærogatæ dignitatis notarium, quem ſecretariorum Regum vocant, fieri: quamuis id ſibi quidam ex eis (vt vidi) ſed imperitè, arrogant. Non enim poſſent ſoli conficere, niſi apud acta, vel in præſentia Principis, & in his tantùm ad quæ cum ea prætogata authoritate deputati ſunt, in alis nec cum teſtibus quidem. Secretarij.

D *Requirente.* Maxima agitur & auguſtiſſima eſt authoritas huius edicti, vtpote prona, & plenſſima authoritate totius ampliſſimi Senatus, cuiúsque Franciæ (quæ pars eſt corporis myſtici ipſius Principis & Regiæ maieſtatis: vt pulchrè ſanctéque Ludouicus Pius, Francorum Rex & Romanorum Imperator, olim ad ſtatus Regni & Imperij c. 2. declarauit in capitulis ſuis (ita tunc vocabant libros conſtitutionum & ſtatutorum) concurrente & homologante. plenior eſt enim quam ſi ſimpliciter dictum eſſet, conſentiente.

Extraict des Regiſtres de Parlement.

VEv par la Cour les lettres patentes du Roy, données à Saint Germain en Laye, au mois de Iuin dernier, ſignées, par le Roy en ſon Conſeil, de l'Aubeſpine, contenant aucuns articles ſur la reformation des abus, qui ſe commettent és impetrations des Benefices en Cour de Rome, & les Remontrances cy-deuant faites au Roy & ſon Conſeil de la part de ladite Cour, ſur quaſi *ſemblables* a lettres d'Edict, concernant meſme matiere, les Concluſions du Procureur General du Roy, la matiere miſe en deliberation: La Cour a ordonné & ordonne, que leſdites lettres patentes ſeront leuës, publiées & enregiſtrées és Regiſtres d'icelle: A la charge toutesfois que les Notaires des Chapitres & Monaſteres, qui ont accouſtumé d'eſtre par eux choiſis, pourront inſtrumenter, ainſi qu'ils ont accouſtumé faire: meſmes és Actes qui ſe font eſdits Chapitres, Colleges & Monaſteres. Et auſſi que les Prelats & autres Collateurs, ou Preſentateurs Eccleſiaſtiques des Benefices, ſeront tenus és collations ou preſentations qu'ils feront deſdits Benefices, appeller des Teſmoins non domeſtiques deſdits Collateurs & Collataires, & de la qualité de ceux dénommez audit Edict: qui doiuent eſtre appellez pour Teſmoins aux Procurations pour reſigner leurs Benefices, ſous la meſme peine que contenu eſt audit Edict à l'encontre des Reſignans & Reſignataires. Et outre, que où il y auroit doute, diſpute, ou contention ſur la demeurance, notice, & qualité des Teſmoins inſtrumentaires, ne pourra ladite difficulté eſtre déduite, ou alleguée pour empeſcher le ſequeſtre, recreance, & autres prouiſions: mais viendra au plein poſſeſſoire. Fait en Parlement, le vingt-quatriéme iour de Iuillet, l'an mil cinq cens cinquante. Ainſi ſigné, *Du Tillet.*

a Quas vide datas abeodé Rege apud San. Germanum in Laya. meſe Decembri, anno 1548. homologatas Gratianopoli. die 24. Ianuarij eodem anno 1548. more Caſtiæ computando.

SEQVITVR TENOR EDICTI AD QVOD PRÆCEDENS

Edictum ſe refert, ſupra § primo, & ibi glo. 3.

HENRY, par la Grace de Dieu Roy de France, à tous preſens & à venir, Salut. Comme dés le temps du feu Roy de bonne memoire, noſtre Tres-honoré Seigneur & Pere, luy euſſent eſté faites pluſieurs Remonſtrances, plaintes & doleances, & meſme de la part des gens d'Egliſe & Beneficiez: leſquelles, depuis noſtre aduenement à la Couronne, nous euſſent eſté reïterées des fauſſetez qui ont eſté par le paſſé, & ſont encores chacun iour, commiſes par les Notaires Apoſtoliques, eſtans en noſtre Royaume, au paſſement & expeditions des Procurations à reſigner, & autres Actes & inſtrumens dépendans de leur eſtat, dont ſe ſont meus & meuuent iournellement pluſieurs Procez: & par tels ſiniſtres moyens ont eſté pluſieurs Benefices volez, à la damnation de ceux qui les ont obtenus par telles falſitez, & au grand preiudice des Collateurs: ce qui eſt aduenu, & aduient par le grand & effrené nombre d'iceux Notaires Apoſtoliques qui ſe trouue en noſtredit Royaume, pour la facilité que chacun a d'obtenir, comme l'on ſçait, tels eſtats & Offices en Cour de Rome: la pluſpart deſquels Notaires ſont pauures & indigentes perſonnes, &

les autres Seruiteurs domeſtiques de gens d'Egliſe : qui par le commandement de leurs Maiſtres, qui en veulent mal vſer, font & paſſent indifferemment toutes Procurations à reſignet, ſelon le plaiſir & volonté de leurſdits Maiſtres: choſes de damnable & pernicieuſe conſequence. SÇAVOIR faiſons, que nous voulans à ce pouruoir & remedier, ainſi qu'il eſt tres-requis & neceſſaire au bien & ſoulagement de nos ſubiets, & meſmement deſdits gens d'Egliſe, à qui le faict touche plus qu'à nuls autres, AVONS ſtatué & ordonné, ſtatuons & ordonnons par ces preſentes, Que par nos Baillifs, Seneſchaux, & Iuges Preſidiaux, chacun en ſon pouuoir, deſtroit & juriſdiction, ſera aduiſé, arreſté & limité, à ce appellez nos Aduocats, Procureurs & Conſeillers deſdites Seneſchauſſées & bailliages, en nombre competant, ſi aucuns y en a, le nombre ſuffiſant d'iceux Notaires, pour l'eſtenduë deſdites Seneſchauſſées & bailliages reſpectiuement, & en quelles Villes & lieux ils deuront faire leur reſidance: Laquelle reduction & limitation par eux & chacun d'eux ainſi faire, Nous voulons qu'ils choiſiſſent des plus ſuffiſans, notables, & capables deſdits Notaires Apoſtoliques de leurdit bailliage, Seneſchauſſée & Iuriſdiction, tant en ſçauoir & experience, preud'hommie & legalité, qu'en faculté de biens, iuſques audit nombre par eux aduiſé & arreſté: Leſquels ſeront par aprés immatriculez & enregiſtrez au Greffe de chacun bailliage, Seneſchauſſée & Iuriſdiction, & les lieux, Villes & Sieges d'iceux, où ils les auront départis, & ordonné reſider, pour par leſdits Notaires Apoſtoliques, ainſi choiſis dudit nombre, & immatriculez, que dit eſt, eſtre d'oreſnauant paſſez & receus en chacun deſdits bailliages, Seneſchauſſées & Iuriſdictions reſpectiuement, toutes Procurations à reſigner benefices de quelque qualité qu'ils ſoient, & autres inſtrumens dépendans de leur eſtat: eſquels ils ſeront tenus deſigner le bailliage, Seneſchauſſée & Iuriſdiction, où ils auront eſté immatriculez & enregiſtrez, afin que ſi ſur ce interuenoit Procez & different, l'on ait recours audit Greffe, pour entendre s'ils ſont dudit nombre choiſis & enregiſtrez: Et là où il ſe trouueroit deſdites Procurations & autres Actes & inſtrumens paſſez & receus par autres Notaires Apoſtoliques que leſdits Notaires ainſi choiſis & immatriculez que dit eſt, aucune foy n'y ſera adiouſtée en nos Iuriſdictions layes. Si donnons en mandement à nos Amez & Feaux Conſeillers les Gens de noſtre Grand Conſeil, &c. Donné à Fontainebleau, au mois de Septembre, l'an de grace mil cinq cens quarante-ſept, & de noſtre Regne le premier.

His non minus vtile quàm neceſſarium, & omnibus veræ diſciplinæ eccleſiaſticæ zelatoribus gratiſſimum duxi, pauca quædam addere, ſcitu memoriáque digniſſima, aduerſus abuſus Paparum, & Romanæ curiæ, ex Senatuſconſultis curiæ Franciæ ſupremique Pariſiorum Senatus, & antiquis edictis & conſtitutionibus Francorum Regum, è multis, quæ è regeſtis eiuſdem curiæ, necnon præfecturæ ratiociniorum Regiorum, fideliter recollegi, & in primis celeberrimum illud Arreſtum anno 1406. in eodem Senatu ſolenniſimè, aduerſus abuſus annatarum & aliarum vſurpationum Papæ, eius aduocatis & oratoribus pleniſſimè auditis, latum: cuius tenor talis eſt.

A CAROLVS, Dei gratia Francorum Rex, A
vniuerſis, præſentes literas inſpecturis, ſalutem. Notum facimus quòd, cùm nuper pro parte quamplurimorum numero grandi Regni noſtri Prælatorum Pariſius tunc exiſtentium, nec non filiæ noſtræ dilectæ vniuerſitatis ſtudij Pariſienſis, nobis querulosæ *b* fuiſſet expoſitum quod eccleſiæ noſtrorũ prædicti Regni & Delphinatus Viennenſis, pro magnitudine grauium exactionum, & onerum eiſdem eccleſiis tam per Benedictum Papam 13. *c* quàm ſuos anteceſſores, contra communis diſpoſitionem iuris *d* impoſitarum oppreſſæ, atque in tantum grauatæ hactenus fuerant & erant, quòd eadem in magnam pauperiem ac ruinam corruebant, & in deſolationem vndequaque vergebant, niſi per nos *e* de remedio ſubleuarentur: finaonæ etiam, ſuper iiſdem eccleſiis exactæ de eodem Regno noſtro, in magnum & irreparabile reipublicæ Regni eiuſdem noſtri præiudicium expotabantur a nobis: quibus eccleſiam, præſertim ſuprà dictorum Regni & Delphinatus noſtrorum, ab omni oppreſſione præſeruare incumbebat, & vnde ſpecialiter aſtricti & obligati Deo creatori noſtro rationem eramus reddituri: humiliter ſupplicando quatenus eccleſiis memoratis ſuper præmiſſis exactionibus & grauaminibus, eas ceſſare faciendo, prouidere dignaremur, vt miniſtri & aliæ eccleſiaſticæ perſonæ, diuinis inſiſtentes, & famulantes, viuere, eccleſias ſibi conceſſas regere, earum edificia in bono & decenti ſtatu tenere, alióſque actus ſuam profeſſionem & fundatorum *f* ſuorum diſpoſitionem concernentes, exercere valerent: Et ob hoc nonnulli & plures de noſtro magno Conſilio, ad videndum & deliberandum ſuper his & aliis Eccleſiam prædictam tangentibus, quid rationabiliter fieri poſſet, & deberet dudum commiſſi & deputati, aliqua nobis ſuper dictis exactionibus referenda vidiſſent & aduiſaſſent, ſeu deliberaſſent: quia tamen Prælatis & filiæ noſtræ præſaos videbatur dictam deliberationem largius declarandam fore, idem prælati & filia noſtra aliquas declarationes & additiones cum deliberatione & aduiſamento ſuprà dictorum noſtrorum Concilliariorum feciſtent, eáſque noſtræ Parlamenti curiæ, *g* cum nominibus dictorum noſtrorum Concilliariorum, qui dictæ deliberationi præſentes affuerant, in quadam ſchedula ſub noſtro contraſigillo miſiſſemus, & per literas noſtras patentes eidem curiæ noſtræ mandaſſemus, & eidem poteſtatem, & authoritatem impartiendo, expreſſe iniunxiſſemus, quatenus ad eandem curiam aduocatis & accerſitis de noſtro prædicto

A Querela Eccleſiæ Gallicanæ.

B Et Academiæ Pariſienſis.

C

D

E

F Officium Regis.

G

magno Conſilio, & reqneſtis noſtri hoſpitij, tot & talibus, prout eidem cutiæ noſtræ bonum videretur, ipſa noſtra curia eccleſiæ prædictorum Regni & Delphinatus noſtrorum, ſuper contentis in dicta ſchedula proꝛuideret, ſecundum quod nobis eſſe faciendum conſuleret, prout hæc & alia latius & luculentius ex ipſarum noſtrarũ ſene ae tenore litẽtarum liquebant. Conſtitutis propter hoc in eadem uoſtra cutia procuratoribus noſtro generali, necnon charisſimi patrui noſtri Ducis Bituricenſis, & ipſa filia noſtra vniuerſitate Pariſienſi, pro parte eiuſdem filiæ noſtræ, ſub his verbis apoſtolicis, *Subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate.* H *b* propoſitum fuit quòd ſacroſancta mater noſtra Eccleſia, entium ad inſtar naturalium, & politiarum macrocoſmi videlicet, & microcoſmi (qui ſunt maior *i* & minor *k* mundus) in pondere, numero, & menſura, I *k* à ſummo creatore (Philoſophis atteſtantibus) conditore, dirigi debeat, atque regi in ordine, quorum elementis quatuor primam diſtribuerat materiam idem creator omnium in ſuam grandem naturæ portionem, eorum cuilibet totaliter conferendo quantum alteri, & iiſdem ex ſe mutuam viciſſitudinem ſui alimenti & ſuſtentamenti referendo: adeo vt quod vnum ipſorum ſub æquinoctiali vel polo per alterius conuerſionem deperdidiſſet de alio recipere, & ſibi reſtaurare ipſius naturæ munere & inſtinctu, & increatæ ſapientiæ prouidentia, dignoſceretur. Sic Regalis, ſic anſtocratiæ, L & timocratiæ politarum, *l* nullius quarum tectorem nutrimentum ſeu ipſorum maiorem partem omnium ſubiectorum aut inferiorum abſorbere vllus vnquam ſufficeret, quemadmodum in microcoſmo ſi ad exceſſum alterum membrorum alimoniam extens egentibus ſumeret, vnde corpus ipſum in languorem & exinanitionem vergere contingeret, medio quodam ſubtractiuo ſeu reſtrictiuo huiuſmodi ſuperabundanti membro eſſet occurrendum. Sed Benedictus ſupradictus neque modum, neque pondus, neque menſuram, in Eccleſia & Eccleſiæ ſubiectis obſeruare conſueuerat: quin magis ipſos ingis & ſeruitutibus importabilibus, à nonnullis defunctorum *m* ſucceſſoribus ſpolia auferendo, ab aliis Prælaturarum & beneficiorum ecclesiaſticorum vacantias *n* extorquendo, à quibuſdam exigendo arreragia, tanquam debita præteritorum *o* & incognitorum temporum, à beneficiaris ſuorum, quæ de nouo obtinebant, beneficiorum primam expetendo & petcipiendo annatam, ab his qui P tempore ſubtractionis *p* obedientiæ dudum ſibi per nos & clerum Regni ae Delphinatus noſtrorum prædictorum factæ, ad Prælaturas ſeu dignitates, aut alia eccleſiaſtica beneficia promoti fuerant, fructus (quos dictæ ſubtractionis tempore malè perceptos fuiſſe dicebat) recipere enitendo, & procurationes capiendo, Prælatis, Archidiaconis, & aliis ordinariis pro viſitatione debitas, aliiſque exactionibus ac extorſionibus indebitis adegerat, afficerat, & contorſerat, adigebat, afficiebat, & contorquebat, contra iura non tam Chriſticolarum quàm ethnicorum quotumeunque, apud quos & ab omni tempore elerum ab omni munere & ſeruitute fuiſſe liberum *q* compertum etat. Eos enim Q non ancillæ filios ſed liberæ, qua libertate Chriſtus eos donauetat, teſte Apoſtolo, ipſóſque ſub his adhortante verbis, *State & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri.* Nam (vt eadem noſtrã filia dicebat) in polita ſeculari, qnis principem tam à nobili quàm ignobili annatas primas omnium hæreditariorum in aliquem quoquo ſigulo tranſlatorum excipere & extorquere ſatageretem, non tyrannum aut ſuæ politiæ euerſorem cenſeret, & talem tectorem ſuſtinere valeret? Quantò minus erat idem Benedictus (qui miniſter, & non dominus Eccleſiæ, ab euangelica, vernate aſſerebatur) primarum annatarum fructus ſibi tyrannicè approprians beneficiorum, tolerandus? R Illud patui pendens Samuelis in Regum libro populum

A alloquentis & dicentis, *Loquimini de me coram domino & coram Chriſto eius, vtrum bouem alicuius tulerim vel aſinum, ſi quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cuiuſquam munus accepi, & reſtituam vobis. Ac dixerunt, Non es calumniatus, nec oppreſſiſti nos, neque tuliſti de manu alicuius quippiam.* 1. Reg. 12. Exemplo tameo cuius inſtrui & tenuiois rationabilibus contentari, non exactiom & coneuſſioni pecuniarum tyrannicis inhiare debebat, euangelio exhortante Luc 3. neminem concntete, neque caluminam facere, & contentum eſſe debere ſtipendiis ipſius, Apoſtoli exemplo in Apoſtolorum actibus dicenris, *Argentum & aurum* Act 20. *nullius concupiui, ſicut ipſi ſcitis: quoniam ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ. Ego* (inquit Apoſtolus) *ſcio quoniam* B *poſt diſceſſum meum intrabunt inpr rapaces in vos, non parcentes gregi.* Quam rapacitatem ſpiritu prophetico clarè proponebat pronunciaſſe ipſa filia noſtra Prophetam Ezechielem, ſuis ſub his verbis, *Factæ ſunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem, eo quòd non erat paſtor. Neque enim quæſierunt paſtores gregem meum: ſed paſcebant paſtores ſemetipſos, & greges meos non paſcebant. Propterea* (inquit dominus) *ceſſare eos faciam, vt vltra non paſcant gregem meum, & liberabo gregem meum ab ore eorum, & non erit eis vltra in eſcam.* Ex qua Propheria clarum eſt, domino Benedicto ſuptadicto, qui tanta confuſione & inordinatione cupiditatis debacchabatur, ſubtractionem nedum finantarum ſupradictarum ſibi fieri debere, ſed plenariam: quamuis aliàs & dudum ſibi C factam *s*, & iure & facto durate, ae tenere cenſeret, & S in eadem ſe permanere profitebatur eadẽ filia noſtra: ex eo præſertim quod reſtitutionẽ obedientiæ per nos eidem Benedicto factam nullam eſſe, quæ ſub conditione non impleta, & ſub cauſa cuius nullus ſequebatur effectus factã prout per ſchedulas quaſdam in ipſa reſtitutione contẽtas apparere, dicebat. Eccleſiæ etiam Regni ae Delphinatus noſtrorum prædictorum authoritate, dictam reſtitutionẽ minimè factam, & per conſequens ipſam ſubtractionem durare, ſeu ipſam aut ſaltem dictarum pecuniarũ & finantiarum eidem Benedicto fien debete. cùm idem Benedictus, ad deſtruendam eccleſiaſticam poteſtatem, non hominis, Apoſtolo teſte, contra ſanctæ ſynodi authoritatem, diſſimientis nullum *t* piſcopũ expetere debere aurum & argen- D tum à parentibus, vel cleticis vel monachis quo ſub eo ſunt, Gregorij, Bernardi, & aliorum ſanctorum doctorum, imo Euangelij authoritatem, dictas finantias in eccleſiæ prædictæ ſubuerſionem & exitium, extorquetet *v*. Eandem autem ſubtractionem per eandem noſtram curiam & Prælatorum & dictæ filiæ noſtræ conſilio faciendam eſſe dicebat eadem filia noſtra, exemplo Regis Ioas, qui conſilio Ioiadæ Sacerdotis pecuniis ad templi reparationem deſtinatis, quibus Sacerdotes ſui temporis abutebantur, manum appoſuerat, & earum partem ad neceſſitatem diuinis famulantium, partem ad mercedem latomorum, & partem in architectorum ſalarium partiebatur. Vnde dictũ in ipſius laudem prodietur, quòd Rex Ioas rectum fecerat coram E Domino cunctis diebus quibus eum docuerat Ioiada Sacerdos. Per quem eadem filia noſtra ſummos doctores intelligi dicebat, & quòd eiuſdem Eccleſiæ oppreſſioni prouidere nobis, aut eidem curiæ noſtræ incumbetet, & aothontate, & naturali ranone, & proprij mtiſiurandi debito, & anteceſſorum noſtrorum exemplo apparete eadem filia noſtra oſtendebat, Ambroſij in lib. de Patriarchis, neceſſitatẽ defenſionis eccleſiarum Regi pertinere aſſerentis. Recto præterea rationis dictamine, quo gentes etiam qnæ legem non habent eidem Benedicto dictarum finantiarum exactionem eſſe ſubtrahendam diffinirent: ad quod proprij vinculum iuramenti noſtræ coronationis, in qua vnicumque de Prælatis & eccleſiis ſibi coommiſſis canonicum

1. Reg. 12.

Luc 3.

Act 20. Ezech. 34.

Subtractio obedientiæ plenaria.

Chalcedonẽſis. 2. q. 3. c. ſi quis epiſcopus. 3 q. 3. c. ex multis.

4. Reg. 12. 2. Paralipo. 24.

4. Reg. 12. 2.

c. dicat aliquis 21 q. 3.

Aduo Aca demor 3. ad Theſſalonic. vlt.

Ariſtot. politic. 3. c. 3.

Abuſus Papæ.

Subtracta obedientia.

Genef. 47 Cæſar de bell. Gal. lib. 6.

Ad Gal 5.

Matth 10. Marc 10. Luc 22

cum priuilegium & iuſtitiam ſeruare, & defenſionem pro poſſe contra oppreſſores adhibere promiſeramus, nos adigebat, ac ſpecialiter aſtringebat. In exemplum erat Rex Ioas prædictus, prædeceſſoréſque noſtri, temporibus Bonifacij, Clemenus, Gregorij, & aliorum quondam ſummorum Pontificum. Per huiuſmodi enim iniuſtas exactiones pie fundatorum beneficiorum fraudabantur intentiones, & à ſua ſalute & gloria defunctorum animæ morabantur caprinæ. Quòd ſi eorum hoſtes & veritatis ſuppreſſores hanc perſecutionem & inobedientiam eſſe prætenderent, cùm Deo magis quàm hominibus eſſet obediendum, hæc hominum vaniloquia (Papa Pelagio aſſerente) nos nequaquam retardare debe-
rent. *Errant (inquit) huiuſmodi erroris fabulatores.* B *Non perſequitur, qui malum tam factum punit, aut prohibet ne fiat, ſed dilegit.* Ex quibus conformiter, ad ſui themaris verba, eadem filia noſtra requirendo concludebat, quatenus ſubtractio fierer eidem Benedicto obediennæ, aut ſaltem dictarum finanriarum & pecuniarum exactionis, quódque pecuniæ in manibus collectorum aut ſubcollectorum exiſtentes, in noſtra areſtentur manu, & his, quibus eidem Benedicto aliquid occaſione prædictorum debere imponebatur, ne ſolueren inhiberetur. Procuratoribus generali noſtro, ac dicti noſtri patrui ſub excuſatione proteſtantibus, ſe noo affectionis inordinatæ libidine aliquid dicere velle, & ſe, ſi notæ aut repreſenſionis dignum aliquid dicerent, debitæ correctioni ſubmittentes ac vlterius proponentes, quòd eccleſiæ fuerant & erant per Principes temporales fundatæ ac dotatæ, quarum C dos ſeu patrimonium authoritate capi nequibat aut debebat. Licet enim Conſtantinus eccleſiæ Romanæ ſedis præeminentiam, quam ſibi dari Conſtantinopolitana, Alexandrinàque, & aliæ nonnullæ eccleſiæ contendebant, tribuiſſet, tanòque ſuaderet & vellet vt Prælati, qui fidem publicarent, diuinis inſiſterent, eccleſiaſtica frequentarent officia, & ſacramenta miniſtrarent, neceſſaria referrent ſui ſtatus & vitæ, non tamen intelligebat quòd ipſi exactiones imponerent, nolla præſertim vrgente neceſſitate. Nam Archiepiſcopos (quo nomine Romanæ vrbis Epiſcopum ſcriptura nuncupat) ſuper ſuis ſuffraganeis, ſen eorum ſubiectis, exactiones imponere iura verabant. Quòd ſi eccleſia Romana cæterarum caput & principalis exiſtens, vt ſunt ſeculi varietates, & viciſſitudi- D nes temporum & mentium & animorum malitia, in, aut à ſuo (quod maius & auctius Regno noſtro poſſidebat) patrimonio, ſorte aliqua diſturbabatur quo minus ipſo libere vteretur, cæteras monere debebat eccleſias, excitare, adhortari, & requirere de ſubſidio charitatiuo, quod eidem eccleſiæ Romanæ annui poſſer ac debetet, cum tamen conſilio, moderamine, & iuſta cauſa, abſque ptæiudicio, culpa non præcedente, durante neceſſitate, ac de conſenſu ac benignitate Principum, patronorum, & aliorum Prælatorum, & non cum grauamine aſſiduo & indiſtincto cæterarum eccleſiarum: quas vtique, & præſertim horum noſtrorum Regni & Delphinatus ſupradictus Benedictus paſſim, & Phariſæorum more (qui decimas in- E differenter de plantulis, herbis, baceis, & omnis generis fructibus extorquebant) cum grani compulſione, ſubſidiis, & exactionibus inſolitis, & contra libertates eccleſiæ, exagitabat & premebat: quibus, cùm ſecularis iuſtitia eccleſiaſticæ ſubſidio & iuuamini ſemper fuiſſet (alterum enim alterius ſemper egebat auxilio) neceſſitas occurſandum impellebat, ſuadebat æquitas, exigebat ratio, ac totius clamor populi incutiebat, intereſſe quæ præterea noſtrum, hanc ruinæ impendens, nos ſtionulabat, ne venerabilium huius noſtri Regni eccleſiarum, tanto charitatis ardore extructarum, & quarum fundatores & auctores dicebamur, tam miſera, tam flebilis, & tam negle- A cta ſubreperet deſtructio: exemplíſque inſtrueremur egregiis Theodoſij, Honorij, Conſtantini, Caroli Magni, aliorúmque anteceſſorum, qui corruptelis, contra Eccleſiam ipſam quandocunque attentatis, ſolerter obuiauerant, ac ſuccurrerant liberaliter. Subſidium autem, quod Eccleſiæ eidem conferre poterámus & debebamus, erat a eidem Benedicto in buiuſmodi abuſionibus non obedire, obedientiámque ſubtrahere. In quo nullatenus, iuxta beati Thomæ de Aquino, & aliorum eccleſiæ doctorum authenticorum doctrinam, peccabamus. Ex quibus aliis plu- Concluſio prod curatoris Regis & Ducis. ribus aſtructis rationibus concludebant, ac requirebant, quatenus eadem curia noſtra, iuxta noſtras mandatorias literas, inhibendo dicti Benedicti officiariis, ne quas ratione præmiſſorum exigerent in dictis Regno ac Delphinatu noſtris pecunias; ac exactas & penes eoſdem officiarios exiſtentes areſtari, vſque ad Prælatorum congregationem faciendam, prouideret. Pro parte Benedicti, & ſuæ cameræ officiarium, ab aduerſo exitit requirendo propoſitum, quòd cùm materia præagitata grandis & alta, iura ſedis Romanæ (cuius erat ipſe Benedictus caput) ſuámque cameram, & antiqua deueria ſua, ac Cardinales concerneret & tangeret, inſémque Benedictus & Cardinales nullo in eadem noſtra curia procuratore ſulcirentur, quo cauſa præſens deduci, foueri poſſet, aut defenſari, & Prælati noſtri Regui ad proximum omnium ſanctorum feſtum congregandi dicerentur, in cuius temporis interſtitio nullum vertebatur periculum, eadem noſtra curia ſuperſedere vellet, provt teneatur. Præfata filia noſtra in contrarium proponente, ac dicente, quòd tadix pro parte ipſius Benedicti propoſitorum inualida cenſeri debebat: eo quòd eadem filia noſtra proceſſum ſubire ordinarium non intendebat, ſed ſibi ab ipſa noſtra curia prouiſionem fieri quam ab ſque mora teferre debebat. Nam quantuſcumque eſſer Papa ſeu Prælatus, non erat ſuus, ſed omnis eius poteſtas ſiue dignitas & alius cuiuſlibet, magis Eccleſiæ, quàm perſonæ. x De iure igitur Benedicti, ſiue eccleſiæ Romanæ, faciendum erat quod ad profectum pertinere videbatur eccleſiæ, & non io ipſius præiudicium, teſte Apoſtolo, Eccleſiæ ſuppoſita ſub his compellante verbis: *Templum Dei eſtis vos, & ſpi-* u 1 Cor. 3. d. *ritus ſanctus habitat in vobis, ſi quis illud violauerit, diſperdet illum Dominus.* ſubdit: *Non glorietur quis* y *in hominibus. Omnia enim veſtra ſunt, ſiue Cephas,* y *ſiue Paulus, ſiue Apollo.* Pecuniæ autem, ſiue finantiæ, quas idem Benedictus exigebat, non ad Eccleſiæ profectum, ſed ad ipſius & animarũ tendebant interitum: cuius interitus & præſentis horrendi ſchiſmatis erant medium & ſomes. Quare à nobis & eadem noſtra curia (quibus iuſtitiam miniſtrare erat neceſſe) huiuſmodi mortiferæ peſtilentiæ, non tam reiiciendæ quàm penitus & abſque vlla mora tollendæ erant, cùm & vnumquemque, iure gentium gladium de manu intereſtoris conſeſtim eruere, & vim vi repellendo interfecere licoret. Ex his, prout ſupra requirendo dictis noſtro & patrui noſtri Procuratoribus ſuam requeſtam fieri requitentibus: attento quòd per notorias exactiones ſæpè dicta reſpublica ex defectu prædicationum, & ſubiectorum viſitationum & correctionum, & aliàs vt ſupra multipliciter contra ſacrorum canonum inſtitutiones grauabatur, quódque querelas ſuas non proceſſum inituri, ſed remedio prouiſionis innitentes intentabant, nec erat qui contrarium opponetet, ad hoc & vt ſupra concludentibus, Officiariis ipſius Benedicti in contrarium contendentibus, & vt negotium abſque præcipitatione protelaretur quantum pro abſentibus ſupplicari fas erat, provt ſupra inſtantibus nec quicquam innouaretur requirendo concludenti bus. Tandem audiris hinc inde ad plenum partibus antedictis, in omnibus quæ dicere ac proponere circa præmiſſa voluerunt,

Philip 4 Carol. 5.

act. 5. e.

Pelag 2. c. non vos. 23. q. 5.

Concluſio Academiæ.

Actio procuratoris Regij & Ducis Aquitaniæ,

Eccleſia Romana præeminentiam accepit à principe.

Dilor & potentior ſedis Regno Franciæ.

Papa Phariſæorum carnes.

C. reuocantes. 23 q 5.

Illuſtrium Principum exempla.

Exceptiones fugitiuæ Fiſcæ.

Replicatio Academiæ.

C. eſt iniuſta. c. nimium. 22. q 4.

Rurſus Papa ſubterfugia quærit.

Id eſt ad audiendum.

& in areſto appunctuatis. Congregatis igitur eiuſdem noſtræ curiæ noſtri Parlamenti camens, conuocatiſque & aſtantibus in notabili numero de gentibus noſtri magni Conſilij, ac viſis ſupradictis literis & ſcedula. Conſideratis inſuper & attentis diligenter & cum magna & longa deliberatione omnibus circa hæc attendendis & conſiderandis, & quæ eandem noſtram curiam in hac parte poterant & debebant mouere, per præfatæ curiæ noſtræ areſtum, prædictis obtemperando literis, per eandem filiam noſtram à nobis impetratis, dictum fuit, quòd dictus Benedictus & officiarij ſui ceſſabunt, in noſtris Regno & Delphinatu, ab exactionibus annatarum primarum, fructuum & emolumentorum Prælaturarum dignitatum, & aliorum beneficiorum quorumcunque vacantium, ſeu quæ vacauerunt, aut vacabunt, tam pro primis annatis, quàm etiam fructuum & emolumentorum, qui tempore ſubtractionis aliàs eidem Benedicto factæ & vacationis prælaturarum, dignitatum, & aliorum beneficiorum obuenerunt, ſeu obueniunt, qualitercúnque: necnon procurationum pro viſitationibus debitarum, & arreragiorum quorumcunque ratione præmiſſorum, vel aliarum exactionum debitarum: ipſáſque procurationes poterunt Prælati, Archidiacoñ, & alij ordinarij, quando ipſos ſuos ſubiectos viſitare contigerit, leuare. Ceſſabunt etiam Cardinales, & camerarius collegij, à perceptione illius partis, quam in vacationibus Prælaturarum pro primis annatis, vel aliàs ante præſens areſtum percipiebant, & arreragiorum quorumcunque occaſione præmiſſa debitorum. Et ſi aliquid ex his, quæ leuata ſeu exacta fuerunt occaſione prædictorum, apud collectores ſeu ſubcollectores aut alios quoſcunque exiſtit ſeu remanet, ſub manu noſtra areſtabitur, & id areſtauit, & areſtat ipſa curia noſtra. Et per idem areſtum eadem curia noſtra ordinauit, & ordinat, quòd excommunicationis ſententia præmiſſorum occaſione illigati relaxabuntur ℣, & hæc quouſque aliàs per eandem curiam noſtram extiterit ſuper præmiſſis ordinatum. In cuius rei teſtimonium præſentibus literis noſtrum iuſſimus apponi ſigillum. Datum Pariſius, in Parlamento noſtro, die 12. Septembris, anno domini milleſimo quadringenteſimoſexto, & Regni noſtri 26. Per areſtum curiæ. Baye.

Areſti pronuntiatio.

Contra Papam & cameram Papæ.

Contra Cardinales & collegium eorũ.

Exacta tam nomine Papæ quam Cardinalium, impediuntur.

℣ Cenſurarum relaxatio.

A *Carolus.* Scilicet 6. filius Caroli 5. cui Carolo 5. ob prudentiam, modeſtiam, & Philoſophiæ, ſacræque ſcripturæ ſtudium (cuius libros in Gallicum vbique transferri iuſſit) Sapientis nomen inditum eſt, vt tetigi ad ſtil. Par. par. 4. pag. 235. hic etiam Carolus quintus aduerſus ambitiones Paparum, erroneáſque imò hæreticas opiniones fautorum Papæ, componi fecit, ab eruditis, libellum ſeu dialogum cui titulum fecerunt Viridarij.

Carol. quintus cur Sapiens vocatus.

B *Querelæ.* Vide quàm iuſta querela & recuſſus eccleſiæ Gallicanæ & Academiæ Pariſienſis aduerſus exactiones & vſurpationes Papæ ad Regiam maieſtatem, iuxta c. principes. c. adminiſtratores. 33. q. 5.

C 15. Scilicet Petrus Luna: qui Auenioni ſuffectus eſt, poſt obitum Clementis ſeptimi; qui anno 1378. menſe Maio Fundis electus fuit ab omnibus Cardinalibus, illic relicto Vrbano ſexto congregatis, & præticantibus. c. ſi quis pecunia. 79. diſtinct. Romæ enim, Aprili præcedenti, ad feſta Paſchæ, per vim & impreſſionem populi Romani, Romanum vel Italicum Papam cum armis & minis magniſque clamoribus expoſtulanti, & per Cardinalium ſimulationem, electus fuerat ille Vrba. 6. qui iurauerat hoc agnoſcere, ſéque abdicare ſeditione ſedata. quod poſtea facere nolut, vt patet etiam per Italicorum ſcripta, vt apud Bal. in conſ. ſchiſmaris poſt tit. ſi quis aliquem teſta. prohib. & Egidium Bellemeram c. licet. de electio. io c. ſacris. ad fi. de his quæ vi met. ve cauſa. Et ſic Clemens 7. prius Robertus de Gebanna vocatus, erat verus Papa, quicquid Italici, ſuis affectibus fauentes, dicant. 2 ¶ CúmqueCle. 7. cũ omnibus antiquis Cardinalibus, iuxta d. c. ſi quis. in fi. humano armorum auxilio Romam inuadere, & Vrbanum pſeudopontificem extrudere, multo ſanguine fuſo, moléque Adriani capta, conati fuiſſent, tandẽ Auenioni conſederunt, Italia relicta Vrbano ſuiſque nouis Cardinalibus, quos viginti ſex vna die creauit. Inuicem autem atroces proceſſus, diras cenſuras, prædas, cædéſque continuè exercentes, vt apud Plati. & latius Theodoricus à Niem de ſchiſma. lib. 1. Quare minus mirum eſt, ſi Petrus Luna, qui dictis electionibus interfuerat, tam præſtaté & obſtinatè Conſtantienſi concilio, Imperatori Sigiſmundo, & aliis Principibus reſtiterit, etiam poſt electum Martinum 5. moriénſque Paniſcbolæ alium, loco ſui, in Papam elegi fecerit. rerum enim geſtarum, quibus ab initio interfuerat, veritatem ſciebat, & in Chronica ſancti Dionyſij in Francia, deſcripta apparet bulla Cardinalium, cum eorum ſubſcriptionibus, continens thema dictæ violentæ & fictæ electionis.

Petrus Luna.

Cle. 7. verus Papa.

Vrba 6. pſeudo Pontifex.

Bellum Paparum.

D *Iuris.* 1 ¶ Sacrorum ſcilicet canonum: quos antiqui Papæ (qui, vt nou minoris poteſtatis, ita maioris ſunt authoritatis) ſe ſeruaturos omnino, nec contrauenire poſſe profitebantur, c. contra ſtatuta 25. q. 1. Quinetiam & Gregorius Magnus teſtatus eſt, nec à quoquam Pontificum in totũ vel in partem qualibet occaſione mutari poſſe. quantominus igitur ambitionis & cupidinis (vt aiunt) occaſione? tex. in c. inſtitutionis. 25. q. 2. qui eſt derogatorius omnium abuſuum & uoluntarum ſubſecutarum. ad hoc c. de eccleſiaſticis. c. cùm piè. c. quod veto. & per to. 25. q 2. Quid quòd Pelagius primus, Papa, etiam tempore Iuſtiniani Magni, Childeberto Francorum Regi, Clodouæi, ſeu Ludouici primi primogenito, nou ſolùm confeſſionem fidei ſuæ, ote proprio expoſuit, iuxta illud 1. Pet. 1. & 3. c. ſed etiam, propriæ manus ſubſcriptione, profeſſus eſt ſe Leonis 1. Papæ thronum per omnia conſeruaturum (tex. in c. ſatagendum. 25. q. 1.) hoc eſt, nullas nouitates facturum, nec diſciplinam eccleſiaſticam in aliquo violaturum? quod etiam præfatus Leo, apud Marcianum Auguſtum, profeſſus fuerat, ad proprium rearum imputans, ſi contra faceret fierive permitteret, vt eſt text. in c. priuilegia. 1. & a. 25. q. 2. Ex quibus etiam liquidum eſt Papam non fuiſſe præfidem nec definitorem, ſed ratiocinatum fidei, nec dominum Eccleſiæ, ſed miniſtrũ & ſeruũ, & vt ſcripſit Clem. 1. ad Iacobũ fratrẽ Domini, ſi miſidialibus curis occuparetur, nec Eccleſiæ, verbũ Dei docẽdo, prodeſſet, deponẽdũ.

Pelagi 1.

Childebertus Francorum Rex.

Leo. 1.

E *Nota.* Iuxta c. principes ſeculi, c. dicar aliquis. c adminiſtratores 23. q. 5. c. quando 23. q. 5. & ſupra in præfa. edicti. uum. 9. cum ſeq.

F *Fundatorum.* Ne dedicata per eos in alium vſum, præſertim alendi luxus aulicorum Papæ, deputentur, l. 1. l. legatam. de adminiſtratio. rerum ad ciuitas. pertinen. cle. 2. de religio. domi.

G *Curiæ.* Quæ eſt curia Franciæ, vt inquit Io. Fabri, in l. 1. C. de ſumma trinita. & cor. teip. Franciæ, vt ſcripſi in præfa. extrica. labyrin de eo quod intereſt.

H *Inordinatè.* 1 ¶ Et ſic à Benedicto 13. qui (heer ſuorum Cardinalium & curialium importunitate, vt ſcribit Theodoricus à Niem lib. 2. c. 33. multas valdè anno malas & exorbitantes beneficiales & alias gratias, necnon exemptiones & vniones beneficiorum, ac diſpenſationes incompatibilium, & peccatorum remiſſiones, pecuniæ emungendæ gratia, faciebat, ſequendo in hoc, Bonifacium nonum, impium cormalem ſuum. Quare meritò, iuxta præfatam epiſtolam Cle. 1. quæ habetur 10 primo tomo conciliorum, deponendus erat, eiqne obediẽtia ſubtrahẽda, etiam ſi nõ eſſet tã flagitioſus vt ille.

2 ¶ Bonifacium 9. qui adeo Simonem Magũ imitatus eſt, vt morientibus Cardinalibus, qui ſimoniam oderant, ſummopere lætaretur, velut liberas habenas ha-

Bonifa. decim.

bere incipiẽs ad ſimoniam publicè exercendã: ſub quo iuſtitia venalis: nec fœnus peccatum arbitrabatur, nec falſitas quidẽ: quia plus offerenti indiſcriminatim vendebat priorirates datarum. Et hæc mercimonia palã in ſua curia multis annis, nullam infamiam veritus exercuit: & adhuc priores mercatores eludebat, inuenta clauſula anteferri, pro 25. florentis: & hoc turſus per prærogatiuam antelationis pro 50. ducatis, fixis etiam multis regulis cancellariæ, quas pretio refigeret, vt latè ſcribit Theodoricus, qui illis præſens adfuit, lib. 2. e.6. cum multis ſeq. ¶ Et ſic multo magis attrita fuit & afflicta Italia, non habens ad quem recurreret (quia carens Rege) & ſic, olim prouinciarum domina, omniũ miſerrima, vt inquit Bal. in l. ex omnibus. de offic. præſ. &, vt inquit idem Bald. de allod. col. 5. in vſib. feudo. carentes Rege dicere poſſunt, *Deſeruit me fortitudo mea, & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum.* quod intellige, vt rectè firmata polytea.

Miſera Italia carens Rege.

I *Maior.* Cœlum & elementa continens.

K *Minor.* Scilicet corpus humanum. Hugo de S. Victore in lib. de medic. animæ.

L *Polytæum.* 1 ¶ Quarum trium ſubordinata conjunctione temperatum debet eſſe Regnum bene fundatum & duraturum: qualis, ſecundum Io. Gerſon, tract. de poteſta. eccleſiaſtica, conſidera 8. ad finem, ſub Moſe miſta fuit ex triplici politia, nempe regali in Moſe, ariſtocratica in ſeptuaginta duobus ſenioribus, & democratica, dum de populo & ſingulis tribubus ſub Moſe rectores ſumebantur. Vult dicere Gerſon quòd non erat monarchia, qualis poſtea ſub Regibus fuit, & veterem illam polyteam huic præfert, & meritò. Quamuis enim, ſingulas polytearum ſpecies per ſe conſiderando, ariſtocratia præſtet democratiæ, & regia ariſtocratiæ, (præſertim ſi Regia non electione, ſed ſucceſſione ſanguinis deferatur, & quãrò ſucceſio illa perennior & diuturnior eſt, & minus interrupta) tamen polytea, temperata ex tribus, vtrilior, præſtantior, & durabilior eſt ſingulis. a ¶ Dico tamen quòd preſſius loquendo, polytea illa Iſraëlitica non erat miſta, ſed Regia, quia ſumma rerum erat penes Moſem, imò penes Deum optimum maximum, cuius Moſes organũ erat, iuxta illud Pſal. *In exitu Iſrael, &c. factus (ô Deus) Iuda ſacroſanctus eius, & Iſraeli Imperator eius*, licet partem adminiſtrationis dimiſiſſet Deus dictis ſenioribus & tribunis populi. iudicatur enim & denominatur ab eo quod præualet, l. quæritur. de ſtatu hominum. Ariſto. in lib. politicõr: vbi quamuis lib. 3. c. 12. videatur regiam ariſtocraticæ poſtponere, non loquitur cæteris paribus, ſed de mere regia, reſpectu ariſtocraticæ certis legibus temperatæ: quam mirum non eſt ſi præferat abſolutæ monarchiæ, quæ facilè in tyrannidem degenerat: mera verò ariſtocratia facilius in oligarchiam labitur.

An regia præſtet ariſtocratiæ.

Sententia Ariſtotelis explanata.

3 ¶ Sed apud Romanos, poſt exactos Reges, & ante Remp. relapſam ad Imperatores, polyteea erat democratica. quamuis enim regia emineret in Conſulibus, ariſtocratica in Senatoribus, democratica in Tribunis plebis & populo, tamen ſumma erat penes populum. at ſic democratica erat non mera, ſed ex ariſtocratica & regia temperata: quemadmodum in occidentis Imperio & Franciæ Regno, regia eſt, ſiue monarchica, ſed ſub ariſtocratiæ & democratiæ ſtatuum, Regni vel Imperij quadam temperatura, vt Ludo. Pius, Francorum Rex & Romanorum Imperator, pulchrè coram omnibus ſtatibus Regni & Imperij profeſſus eſt, & teſtatum reliquit in ſua conſtitutione, quam excudi feci ad ſtil. Parla. Pariſi. par. 3. tit. 50. & habetur apud Anſegiſum inter conſtitu. Ludo. Pij & Clotharij lib. 2. c. 3. & c. 12. Sed timendũ eſt ne ſalutaris ille nexus rumpator: filum certè tener Deus in manu ſua, qui non ſolùm orandus, ſed etiam illi maximè obtemperandum eſt. ait enim 1. Reg. 11. *quicunque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles* Contemptus autem eſt verbum Dei (quod à Regibus ſcin & promoueri præcipitur Deutero. c. 17.) negligere, vel opinionibus humanis poſthabere, vt patuit in Saul 1. Reg. 15.

M *Defunctorum.* Scilicet Prælatorum hæreditates ſeu peculia, ſibi applicando, fraudatis hæredibus ſecularium, contra conſuetudinem Regni, de qua dixi in conſuetu. Pariſi. §. 151. & ſucceſſoribus & conuentibus in regularibos. Contra hunc abuſum idem Carolus 6. iam prouiderat per aliud edictum anni 1385. quod poſui ad ſtil. Parla. par. 3. tit. 37 §. 1. Tamen hoc inuenium Abbates Cluniacenſes, & alij imitati ſunt, & retinent, ſibi ipſis applicantes peculia, quæ vocant ſpolia monachorum decedentium.

N *Vacantias.* 1 ¶ Quas annatas vocant, ſeu vacantiarum reditus: quarum, & reſeruationum, ac taxarum, inuentor fuit Io. 22. vt ſcribit Ludo. Gomeſ. in proœmio reg. cancella. q. 1. vt etiã tangit Plati. in Bonifa. 9. qui eas impudenter (vt ſupra glo. 19. dixi) exercuit. Et, vt refert Io. And. c. inter cætera. in fi. de off. ordi. conſultum fuit & tractatum in concilio Viennenſi de imponenda viceſima redituum omnium beneficiorum pro victu Papæ & Cardinalium, vt ab annatis & aliis exactionibus abſtinerent: ſed omiſſum, quia (vt inquit) tam inſatiabilis eſt auaritia Pontificum, vt hoc & illud exigerent. Adde glo. prag. tit. de annatis. verbo annatarum. Et in concilio Conſtantienſi eccleſia Gallicana iuſtiſſimam & granſſimam fecit querelam de annatis, minutiſque ſeruitiis, & aliis exactionibus abolendis.

2 ¶ Sed Cardinales (inter quos Petrus de Aliaco, Cardinalis Cameracenſis, Philoſophus & Theologus, & Franciſcus de Zabarellis, Cardinalis Florentinus, merus canoniſta) fruſtrando impedierunt concilium ſuper hoc decernere: & cùm eccleſia Gallicana inſtaret, conuerterunt ſe ad plures moratorias appellationes, & vnam impoſuerunt nominibus ſuis, alteram per Ioan. de Scribanis, Procuratorem fiſcalẽ nomine cameræ Apoſtolicę, & tertiam per magiſtrum Ioannem Ponceti, eorum Promotorem, & adhuc doloſè detrectantes generale concilium, appellabant ad ſedem Apoſtolicam & ſummum Pontificem futurum, qui tamen erat pars formata, ſeu appellans, per dictum Io. de Scribanis, & his canillationibus, cum ſua potentia freti, nec non minis & terroribus in quoſdam, impedierunt decerni per concilium (vt patet in libello Apoſtolorum nationis Gallicanæ) ita vt neceſſe fuerit ad hoc ſanctum edictum velut ad ſacram anchoram recurrere, quo circiter nouem annis ante concilium Conſtantienſe omnes illas exactiones abuſiuæ declaratæ fuerant, & prorſus interdictæ. & hoc indicium Regis Francorum imitatum eſt poſtea ſacrum concilium Baſilienſe: quod ſeſſione 21. anno 1436. idem ſtatuit.

Epitome glo. 14. præteritorum.

1 *Barbaricæ exactiones curiæ Romanæ.*
2 *Ingens taxa eccleſiarum Franciæ.*
3 *Germanorum inanes ad Papas querelæ.*
4 *Fridericus 3 Germanorum preces & inſtas poſtulationes ſpernit.*
5 *Rationes Germanorum pro pragmatica.*
6 *Contradictiones impiæ Æneæ Siluij.*
7 *Fridericus 3. bis Germanos ſpreuit, & Papæ ſubiecit.*
8 *Summa pietas eſt, mutua inter populum & Principes charitas.*
9 *Vafrum & verſatile ingenium Papæ Pij. 2.*

O *Præteritorum.* 1 ¶ Faciebant enim officiales Papæ quemlibet ſucceſſorem obligari ad reliqua omnium annatarum & ſeruitiorum prædeceſſorum, formas execrabiles & plus quàm barbaras legere potes, ſi vacat, in dicto libello Apoſtolorum. Vides itaque quàm neceſſarium fuerit hoc ſanctum edictum: citra quod eccleſia Gallicana omnium erat deterioris conditionis. quoniam (etiam ante hoc edictum) camera, ſeu fiſcos Papæ, vel Cardinales, nihil in Anglia percipiebant, niſi de Epiſcopatibus: qui ſunt Pauci. Adhuc Rex Angliæ vetuerat omnes eiuſmodi exactiones, nec amplius tolerabat in Regno ſuo. Et pariter in Regnis Hiſpaniarum ſtatutum fuerat quòd camera, ſeu fiſcus Papæ, nihil omnino perciperet.

Barbaræ exactiones curiæ Romanæ.

2 ¶ Taxa vero vacantiarum deſcripta in libris cameræ Papæ, etiam de eccleſiis cathedralibus & Abbatiis Gallicarum taxatis, tantum aſcendebat ad ſexcenta nonaginta ſeptem millia ſeptingenta quinquaginta Francorum, non computatis Prælaturis, non taxatis & aliis beneficiis: quorum exactiones fere tantundem aſcendebant. Prior autem illa ſumma in ſex annis integraliter ſoluebatur, & ſic ſingulis annis aſcendebat vltra ducenta millia: & ſic valde neceſſarium fuit iſtud edictum: prout ſimile valde neceſſarium erat in natione Germanica, 3 ¶ quæ licet minus penderet, eo quòd minus opulenta, tamen mirum in modum grauabatur: vt identidem cogerentur ſupplices & querulos libellos offerre Pontificibus Romanis: qui eos verbis eludebant, exprobrantes etiam quòd ſua ſpiritualia multo pretioſiora eis ſeminabant, quódque centuplum etiam per eas, quas vocant indulgentias, recipiebant, vt patet in epiſtolis Ænææ Siluij: qui poſtea papa pius II. factus eſt. Superuento autem concilio Baſilienſi, in d. ſeſſione 21. cùm illud concilium nec in Germania quidem, propter potentiam Papæ ſuorúmque emiſſariorum, ſeruaretur, ſed duntaxat in Gallia, mediante Regia pragmatica, ſimilis & Imperialis ſanctio neceſſaria erat Germanis. primum enim, vt ſcribit Plati. Cremonenſis, in Nicolao V. Germanorum alij concilium Baſilienſe ſeruabant, alij neutrales erant, nec Felici, nec Eugenio, obtemperabant: ſed Eugenius IV. miſſis oratoribus (in queis Æneas Syluius) vſque adeò eos delinuit, vt & concilium Baſilienſe & neutralitatem eis tolleret, adiuuante Friderico Auſtraſio, in Imperatorem electo, huius Imperatoris Caroli V. proauo, nondum quidem coronato, ſed coronam ſiccente: qui etiam Fœlicem Sabaudum compulit ſe Pontificatu abdicare, & cedere Nicolao: a quo paulò pòſt coronatus fuit Romæ, cum Leonora noua nupta vxore, Luſitaniæ Regis filia 18. Martij, anno 1452. incipiendo à natiuitate domini, quamus Matia. Soci. in c. cùm contingat. col. 2. de foro competen. ſcribat fuiſſe anno 1451. quod eſt verum, computando more Gallico à Paſchate, ptovt & Annales Franciæ. Anno verò milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quinto, audita morte Nicolai V. qui Fridericum tertium coronauerat, Germani, miſeram ſortem ſitam deflentes, perſuadere nixi ſunt Imperatori, ne Pontificibus Romanis amplius obtemperaret: niſi ſaltem quædam, ad pragmaticam tendentia, prius ab eis impetraſſet. Oſtendebant enim ſuam longe (ſed immeritò) deteriorem eſſe conditionem Gallis, vel Italis: quorum ſerui (Italorum inprimis) niſi res immutarentur, meritò dicebantur.

Ingenteata eccles. Franc.

Germon. inanes ad Pap. querelæ.

Fridericus 3.

Germani à Friderico Auſtraſio ſpernuntur & Papæ ſubiuncti.

5 ¶ Rogabant, vrgebant proceres, populique Germaniæ, grauiſſimis tum rationibus, tum exemplis: tum vulnerum, tum neceſſitatem Imperij, Imperatoriſque fidem implorabant, obteſtabantur (qua ipſis, vel ſacramento, obſtrictus erat) necnon dedecus & verecundiam: quod decretorum, in ſua natione digeſtorum, ſoli fructu carerent. Quòd Gallica natio aduerſus exactiones pontificum non fruſtra recurſum habuit ad Regem ſuum: à quo protecta eſt quique non diu ex dictis decretis pragmaticam ſanctionem, pro libertate ſuæ nationis, fœliciter confecerat, & vtiliter ſeruari faciebat. Quod Imperator nec minus poteſt in ſuo Imperio, nec minus debet populo & ſtatibus Imperij, quam alius Rex in Regno ſuo. Quidnam ad ſummum futurum, ſi exteri ad Regem ſuum recurrentes præſidium moeniant, & ab eo contra dictas exactiones protegantur? Germani verò & ſtatus Imperij, ad ſuum Imperatorem recurrentes, ab eo deſerantur, ſeu potius prodantur, decretiſque in ſua natione factis, priuentur?

Ænæas Syluius.

6 ¶ His rationibus victus & permotus Imperator non minorem ſuis quàm Rex Franciæ Gallis pragmaticam facturus erat, niſi grauiſſima (verba ſunt Platinæ Pio II. Ænææ (ſcilicet Syluij) authoritas interceſſiſſet. cuius hæc fuit apud Cæſarem ſententia (hic audi impetum animi, & perfidi oratoris vocem) inter Principes, ait, etiam de magnis rebus inter ſe diſſidentes, patrem aliquando & amicitiam componi poſſe: at inter Principem & populum immortale odium ſempet intercedere. qua re dicebat (hoc eſt, concludebat impius ille Ænæas, Caliſti paulo pòſt futurus ſucceſſor) ſuum ſibi videri cum Pontifice ſenore, quam eorum cupiditatibus obtemperare, quorum mentes non ratione, ſed appetitu & cupiditate, ducuntur. Viden' qua arte, quo machinamento, quo impietatis aretæ, venenata illa lingua Imperatorem venens ſuis ſubitò inſecit & dementauit? & vno verbo, tam exploratam veritatem, tam euidentem iuſtitiam, tam exculſam & vtilitatem & neceſſitatem decretorum conciliarium, quibus idem Æneas interfuerat, eaque diu etiam apud eundem Imperatorem probauerat & exequi fecerat, tot, tantaſque rationes Principum & populorum Germaniæ, omniáque iam perſuaſa, iam euicta & admiſſa, tantum nondum confecta, euertit & profligauit: efficitque vt ea vnica falſa, ſeductoſa, & venenata ratione imbutus, inò dementatus Imperator, ſpreta tot populorum ſuorum tam æquita, iuſta, & neceſſaria poſtulatione, eundē Æneam oratorem deligeret: 7 ¶ quem, dignum patella cooperculum, ad Caliſtum nouum Papam mitteret, ſuo nomine iuramentum in eius verba præſtare, & abſolutam totius Germaniæ obedientiam, vt pote merani quam vocant obedientiæ patriam, conciliaribus patriſque decretis calcaus effectam: prout prius idem orator eodem Friderico mittente, & eius nomine, Eugenio IV. publice renuntiauerat, ſe ſcilicet Friderienm ac Germanos omnes in humanis diuiniſque ei deinceps obtemperaturos. Itaque Fridericus Auſtraſius his Germanos ſpreuit & eluſit, natiuiſque & conciliaribus decretis ſpoliatos, ſeruituti Papæ ſubiecit, quæ partim canſa fuit quòd ſeptem annis priuſquam moreretur, curauit filium ſuum Maximilianum non ſolùm eligi & coronari Regem Romanorum: ſed etiam in Imperij adminiſtrationem aſſociauit, ne poſt obitum ſuum (vt factum fuiſſet) transferretur Imperium in aliam familiam, ſuſpectos habens Germanos: quos bis contra conciliaria decreta (primùm antequam coronaretur, tempore Eugenij IV. & iterum poſt coronationem ſuam & obitum Nicolai V.) poſtularis eorum ſpretis, ſeruituti Papalium exactionum ſubiecerat à quibus deinde anno 1463. obſeſtus fuerat.

Venenata lingua.

Fridr. 3. bis Germanos Papæ ſubiecit.

Rationes Germ. pro Pragmat.

Summa pietas.

8 ¶ Porro ſumma pietas in rebus humanis eſt patriæ, hoc eſt, populi, ad verum & legitimum ſuum Principem amor (penes quem patria & Reſpub. conſtat) & eiuſdem Principis ad populum ſuum. Summa ergo impietas erat, & omni veneno peſtilentior, oratio Ænææ Siluij: qui vinculum hoc charitatis & pietatis, quo Reſp. conſtat, vno verbo (quo potentiam Papæ, cui tam totus deditus erat, & ad quem tendebat, augeret) abrupit, & Fridericum in odium ſui contemptū populi ſui, ſtatuúmque Imperij, & ſic in tyrannidē, induxit. Hoc exēplo, ſummopere, velim à præſentaneo veneno, cauère debēt Princip. a conſilio eorum, qui iſ cōtraria factione tenētur, ſuéq; ambitioni tinct.

9 ¶ Fuit quidē Ænæas ille egregie à natura doratus, & variis ſtudiis eruditus, vt eius ſcripta docent: ſed de ſapientibus huius ſeculi, ad ſummos eiuſdē ſeculi honores ſenſim omnibuſq; netuts tendēs: quo etiam tandem peruenit, & ad hunc ſibi præſtitutum ſcopū verſatilis, pulchre foto vti, ſcenæq; inſeruire ſciens. Vafrum ingenium. Primum enim ſcriba fuit, & duodecimuir in celebertima ſynodo Baſilienſi, & quandiu ea inualuit, eam egregie propugnauit epiſtolis & orationibus, Eugenium. IV. tanquam meritò ſuſpenſum, deiectum, & pſeudopōtificem infectatus: & Legatus à Fœlice nouo Pontifice miſſus ad dictum Fridericum, illum & Germanos in obediētiam Fœlicis, Eugenio abiecto, confirmauit. Sed mox, vt cōcilij & Fœlicis res nutare cœperunt, inualeſcente Eugenio, ſententiam & mores cum tempore mutans, etiam ſpretis amicorum preceibus qui illi metuebant, Eugeniū adiit, prætextu legationis, quā ſuper abolēdo ſchiſmate à Friderico ſuſceperat, & non vt homo conſtans ſua innocentia fretus (vt ait Platina, ſauēsei. cuius quàm bonorifice poteſt vitam deſcribit) ſed vt tempori ſeruiēs, verſatili ſua arte oratoria (ad virum modicæ literaturæ, vt ettam teſtatur Plati.) fretus, eidem ſeſe conciliauit, ſuáq; dexteritate & induſtria eurauit, & conciliaria decreta & neutralitatem aboleri in Germania, eámq; in humanis & diuinis Papę ſubiici. Hinc vnam deinde altetam epiſcopam nactus, Fridericum a populi ſui charitate & defenſione veneno infuſo auertit.

10. ¶ His arribus mox Cardinalis & ſummus Pontifex effectus, quàm humaniſſime & humillime ſcripſit ad Academiam Pariſienſem, nonnihil ſubmurmurantem quòd Poëta & orator vartus & inconſtās ad Pontificatum peruenisſet. Sed mox, authoritate ſua fit mata, pragmaticam Gallorum ſanctionem, è decretis, quæ olim libris editis propugnauerat, ſumptam, cane peius & angue odit, & perſecutus eſt: qui graphice miſerias Cardinalium, olim deſcripſerat, vt viderentur aulam penitus execrari, vtque peſtem fugere, eùm tameo nemo maior & callidior aulicus fuerit. Hæc tamen Ænææ vitia virtutes ſunt, ſi conferas ad monſtra ſucceſſorum, quos habuit, Alexandri, Iulij, &c.

Epitome glo. 15. ſubtractionis.

1. *Præceptum eſt ſe ſubtrahere à Pontifice, inordinate ambulante.*
2. *Papa Pius 1. deceptus ab Hermete. Friuola, ſed pernitioſa q. de die Paſchæ.*
3. *Victor 1. orientales excommunicare volens, ab Hirenæo prohibitus.*
4. *Eccleſia Græca, prior Romana, tamen eā æqualē habuit vſque ad Io. Conſtantinopolitanum: qui primus Primatū metari ſibiq; vēdicare voluit. 6. Quod vt Antichr. proprū, Greg. Mag. dānauit.*
5. *Epiſcopi Conſtantinopolitani primū vniuerſales Patriarchæ vocati ſunt, ſed verbaliter tantum in honorem ſedis Imperialis, ibi reſidentis.*
6. *Continuatio hiſtoriæ vſurpationis Primatus Eccleſiæ, vt ſuprà n. 4.*
7. *Io. Conſtantinopolitano. Pelag. 2. iuſte reſtitit, & appellationem vniuerſalis damnauit.*
8. *Sic Greg. 1. etiam Imperatori reſtitit, ſpreta obſidione Longobardorum, & ablatam vniuerſalis appellationem execratus eſt.*
9. *Epiſc. Rauēnas cur Primatum vſurpare voluit.*
10. *Vnde poſt 400 an. à Paſchali. 2. deplumatus fuit.*
Sub Paſchali. 2. Epiſ. Florentinus prædicauit Antichriſtum natum eſſe.
11. *Florentia olim Fluentia vocabatur.*
12. *Cauſa Primatus diſceptatur coram Phoca, qui adiudicauit Romano Epiſc.*
13. *Quia Roma non deſierat eſſe caput Imperij. 11. Concilium Nicenum non admiſit vniuerſalem Primatum 26.*
14. *Reliqua vero concilia vetant vnum certum in terris dici Principem vel ſummum Sacerdotem, aut quid eiuſmodi. 20.*
15. *Vna Eccleſia, vna fides, vnum caput, vnus ſummus Epiſc. Chriſtus.*
16. *Quando Epiſc. Ro. appellationes vſurpare volens, repulſus eſt.*
17. *Omnes Ep. fratres & Papa pariter vocabātur.*
18. *Senſus & mos primitiuæ Eccleſiæ.*
19. *Metropolitani poſt Conſtantinū Magnū inſtitui cæperūt, & Principis arbitrio deſignabātur.*
20. *Conſtantinop. Eccleſia æqualis erat Romanæ.*
21. *Cur deinde Roma prima, Conſtantinopolitana vero ſecunda ſedes facta eſt?*
22. *Iuſtinianus Magnus in natali ſolo Iuſtinianeā primam Archiepiſcopalem erexit: cui eadem priuilegia, quæ Roma dedit.*
23. *Alciatus male de Procopio.*
24. *Nomen* ſummus orbis Pontifex *veteri Eccleſiæ incognitum.*
25. *Sed nomen* ſummus Sacerdos, vel Pōtifex, *erat commune omnibus Epiſcopis.*
26. *Cur nomen ſummi Pont. commune Epiſc. omnibus tolerabatur.*
27. *Eccleſia Græca nunquam ſubiecta fuit Ro. niſi quandiu Galli potiti ſunt Imperio Conſtantin.*
28. *Cur Cle. excōmunicauit Andronicū Palæologū.*
29. *Ortus & progreſſus Papatus.*
30. *Quando Papa egerunt de transferēdo Imperio.*
31. *Imperatores ius inſtituendi Papam & Epiſc. non habebant à Papa.*
32. *Franciæ Reges etiam ante Carolum Magnum Epiſcopatus & Abbatias conferebant.*
33. *Ius quoq; Regaliorum habent à ſua corona.*
34. *Reges fundati ſunt in tēporalibus in regno ſuo, & in patronatu Eccleſiarum.*
Ius præſentandi non eſt de gratia.
35. *Reges, & domini locorum, pleno iure conferunt prebendas.*
36. *Iura Regaliorum non potuerunt tolli per Decretales.*
37. *Canoniſtæ, miſcentes temporalia ſpiritualibus, reprehenduntur à Theologis.*
Res proprie ſpirituales.
38. *Decima non ſunt res ſpirituales.*
39. *Nec ius patronatus.*
40. *Miniſterium verè eccleſiaſticum ſeparatum eſt ab adminiſtratione ciuili.*
41. *Imperatores Græci, deinde Franci & Germani inſtituebant Papam. 42. 43 44. 45. 46.*
Henricus. 5. cedere coactus iuri.
42. *Etiam Exarchi Rauennates Papas ordinabāt.*
43. *Paſchalis. 1. à Ludouico Pto Imp. confirmatus.*

44. *Lotharius primus magiſtratus Romæ cõſtituit.*
45. *Lotharingia vnde dicta.*
46. *De iure confirmandi Pap. electiones ab Imp. aduerſus Plat. & Gratian.*
47. *Io. Carion nure grauat Gallos.*
Carolus Craſſus Imperio à ſuis depoſitus.
48. *Quot mala ſecuta ſunt, ablato Frãcis Regibus Imperio, & Imperatoribus poteſtate eligẽdi Papam: cuius rei Adrianus. 3. primus author fuit.*
49. *Mox multi infames & decuſſorij Papæ.*
50. *Donec Othoni. 1. ius eligendi Papam fuerit reſtitutum.*
51. *Quod vtile & neceſſarium oſtendunt tria monſtra Paparum, & venditio inrit Papalis: quæ, mortuo Henri. 2. ſine liberis, contigerunt.*
52. *Henric. 3. tres Papas depoſuit, & tres ſucceſſiue elegit, & inſtituit. 53.*
53. *Damaſus. 1. armis certauit.*
54 *Tres cauſæ ambitionis Paparum.*
55. *Factio Ildebrandi incipit.*
56. *Mortuo Henri. 3. rurſus ambitioſi & violenti Papatum inuaſerunt.*
Contra quos Nicol. 2. fecit c. ſi quis pecunia. 79. diſtinct.
57. *Primúſq; occaſionem dedit electionem Papæ ſenſim redigendi ad ſolos Cardinales.*
58. *Origo Cardinalium.*
59. *Incrementum ſedis Papalis.*
Imperium non pendet à Papa.
Lex Ludo. Bauari. 4. Imperatoris.
60. *Cæſare impubere, poſt mortem Nicol. 2. armis decertatum pro Papatu.*
61. *Greg. 7. ſceleratiſſimus Imperium ſeditionibus oppreſſit, & iura Imperij temporalemque iuriſdictionem vſurpauit.*
62. *Idque tanquam à Deo ſolus vtrumq; gladium haberet.*
Henri. 4. obedientiam eius & cenſuras reiecit.
63. *Henri. 4. 62. pugnauit, contra Papiſticos.*
64. *Rudolfus, Sueuiæ Dux, à Papa contra Imperatorem concitatus.*
65. *Horrenda de Greg. 7. contra quem concilium Vuormaciæ.*
66. *Concilium Noricum contra eundem Greg. 7.*
67. *Greg 7 abdicatur, & in exilio moritur.*
68. *Horrendiora ſcelera Greg. 7.*
69. *Cuius ſucceſſores duos filios Henri. 4. ſucceſſine in patrem inſurgere fecerunt.*
70. *Hinc cornua Eccleſiæ Romanæ exaltata.*
71. *Rurſum ſchiſma inter Imperium & Papatum*
72. *Pœnitentia & confeſſio Papæ.*
73. *Inde ſcit ſchiſma inter Imp. & Pap.*
74. *Henri. factionibus & pertinacia Paparum cogitur ius inueſtiturarum abrogare.*
75. *Quando Eccleſiæ Inſubres, Hiſpanicæ, Anglicæ, cæperunt Papæ, etiam in appellationibus, ſubuci. 76.*
77. *Senatores à populo Romæ conſtituti, etiam in Cardinales & Papam iuriſdictionẽ habebant.*
78. *Papa ſubeſt iuriſdictioni temporali domini loci.*
79. *Eugen. 3. volens ſupprimere magiſtratus po. Ro. tanquam perdnellis eiectus eſt.*
80. *Populus Ro. nolebat Papæ, ſed Imperatori ſubiici.*
Tyburtini, detrectantis dominium Papæ, ſeditionibus afferuntur.
81. *Qua arte Adrio. 4. Gulielmum Siciliæ Regem domuit.*
82. *Atrox cõtumatio in Imperatorem, quem Papa, pretio conductus, excommunicat.*
Papa à muſca occiſus.
83. *Alex. 3. iudicium ſubterfugit: & tandem collum Federici. 1. premit.*
84. *Alex. 3. à po. Ro. non recipitur, etiam temporali iuriſdictioni renuncians, & ſpiritualia dumtaxat gerere promittens.*
85. *Quàm inique Inno. 3. Philippum Federici. 1. filium perſequitur.*
86. *C. bonæ memoriæ. de electio. per odium & vindictam.*
87. *Sub Inno. 3. quæſtus Romanæ curiæ auctus ex litibus beneficiorum.*
80. *Inno. 3 priuatum ſuorum commodum Eccleſiæ ſuæ præferebat.*
89. *Inno. 3. adhæret inimicis Regis Franciæ.*
Io. Rege Angliæ occupato, Arturium occidit.
90. *Vnde Areſto Curiæ damnatus eſt, & feudis priuatus.*
91. *Inno. 3. executionem impedire voluit. Rex Frãciæ conſilium appellauit, & iudicatum excutiũ eſt, & ducatũ Normanniæ iam 318. annis alienatum recuperauit.*
92. *Inno. 3. Prælatos Regni Franciæ in Regem ſollicitat, emiſſo c. nouit. de iudic.*
93. *Fumorum deſcriptio & explicatio d. c. nouit*
94. *Feudum in Regno Franciæ non tribuit iuriſdictionem.*
Declaratur c. Valentinianus 63. diſtinct.
95. *Sub veteribus Pontificibus, verbo Dei vacantibus, non timebant Principes ab eis iuriſdictionem vſurpari, vt à nouis.*
96. *Philippus Valeſius cœpit iuriſdictionem ſuam ab Eccleſiaſticis repetere.*
97. *Peccatum & iuramentum non mutant formã.*
98. *Πανηγὶς populi Franciæ.*
Ingens victoria Philippi Auguſti.
99. *Io. indictis & armis victus, Inno. 3. Regnum Angliæ & Hyberniam in feudum ſubiicit, & tributariam facit.*
100. *Io. ab Anglis Regno eiectus poſt, prohibente Papa, Lud. 8. in Regem, ab eis vocatus, eò iuit. ſed Papa, ad tributa ſeruanda, Henri. 3. Io. filium coronari fecit.*
101. *Luci. 3. Conſules po. Ro. ſupprimere voluit, eiicitur, ſuiſq; oculi effodiuntur.*
102. *Tempore Greg. 9. Romani veterem polytiam redintegrare, & leges condere niſi ſunt.*
Greg 9 Fridericum. 2. male excommunicauit.
103. *Quàm horrenda Greg. 9 in Fridericum. 2. perpetrauit.*
104. *Bis pecunias turpiter exegit à Friderico. 2.*
105. *Tamen Fridericum adiit, vt cum eo, tanctis copiis, Romanos opprimeret.*
Et pretio conduxit milites Friderici, vt Romanis reſiſteret.

Papa & Imperator mutuis criminationibus ſeſe impetunt.

106. *Cle.4. Carolū fratrem Lud.9. vtriuſq; Siciliæ Regem fecit, vt Manfredum nothum, male parentem expellet, & cenſum Papæ augeret.*

107. *Conradini Sueuiæ Ducis Siciliæ Regis cædes.*

108. *Carolus Siciliæ pellitur à Petro Aragone.*

109. *Nicol. 3. Caroli potentiam minuit, vt ſuam augeret.*

110. *Et Senatorem Romanum ſe fecit, loco Caroli. Rodulphus Imperator non audet Italiā ingredi.*

111. *Nicol. 3. ad ſupprimēdum dignitatem Senatoriam edidit c. fundamenta. de electio. in 6.*
Papa in dominio temporalium non vult vti iure humano, ſed diuino.
Charitas Papalis.

112. *Marti 4 Gallus, temporalem iuriſdictionem Romæ populo reſtituere cogitur.*

113. *Henricus. 7. euchariſtia venenata ſublatus. Magiſtratus vrbis Romæ nunc à Papa occupatus, nunc populo reſtitutus.*

114 *Tandem à Boniface. 9. Pſeudopontifice prorſus occupatus.*
Sed, Euge. 4. fugato, ad tempus reſtitutus.

115. *Metus Nicol. 5. & Cle. 8.*

116. *Mutatio eccleſiæ Romanæ.*
Confeſſio Adriæ. 4.

117. *Differentia Papatus & Epiſcopatus.*

118 *Ficta conſtitutio Conſtantini. 4.*

119. *Sic & ego Ludouicus. 63, diſtinct. contra Bibliothecarium. 120.*

121. *Scripturæ Bibliothecæ Pap. reiiciendæ.*

122. *Non eſt veriſimile Ludo. Pium Romam & regiones Imperij donaſſe. quod non potuit, ſicut nec Regnum.*
Donatio Conſtantini, etiamſi vera fuit, nil valuit.

123. *Nullus Papa in dictis donationib. ſe fundauit.*

124. *Continuatio confutationis ego Ludouicus.*

125. *Carol. Magnus & Ludo. Pius electionem Epiſcoporum clero populoque dederunt.*

126. *Sed Pontifices, exempto populo clerboque, ad paucos reduxerunt.*

127. *Epiſcopi olim iudicabant ex ſacris ſcripturis & canonibus Eccleſiæ, non Papæ.*

128. *Cur compilationes Pontificum dicantur extra.*

129. *Conſilium Eudonis, Ducis Burg. de non admittend. nouis conſtit. Pap.*

130. *Diuitia fidem & diſciplinam Prælatorum ſuffocauerunt.*

131. *Eoſq; de ſeruis, Imperatorum & Regum dominos effecerunt.*

132. *Ingratitudo Paparum.*

133. *Impoſtura donationis Conſtant. Magni. 134.*

135. *Plures Imperatores & Reges ab obedientia Papæ ſe ſubſtraxerunt*

136 *Ambitio Boniſ 8 Subtracta obedientia. 137.*

138. *Papa fœdera & iuramenta ſoluunt, vt lubet.*

139. *Bonifacij ſuperbia, & eius in Philippum Pulchrum odium.*

140. *Carolus 5. & 6. reſtiterunt ambitioni & auaritiæ Paparum.*

141. *Bulliſtæ Papæ per lictores tracti & electi.*

142. *Senatus Pariſ reſtitit auaritiæ Marti. 5. 143.*

143. *Concordata Henr. 6. Angl. & Car. 7. Francicum Pap. Parlamenta reſpuunt.*

144. *Car. 7 reſtitit Eug. 4. pro concilio Baſilienſi.*

145. *Lud. 2 vetuit vſum bullarū, & pecunias Romam euehi, & iuſſit etiam Cardinales reſidere.*
Ingens Minoritarum multitudo bello idonea per eorum magiſtrum prædicatur.

146. *Ludo 12. ingratitudinē Iulij Papæ expertus. Iulius ſuſpenſus, armis concilium deturbat.*

147. *Veneti ſpreuerunt diras Cle. 5. eos etiam depradari iubentis.*

148. *Sic Florentini & Lucenſes, Papámq; poteſtate beneficia conferendi in quinquennium priuauerunt.*

149. *Sixto 4. conſcio horrenda cōiuratio in Remp. Florentiæ, & cades proditoria in templo.*

150. *Archiepiſcopum proditorem ſeditioſum ſtrangulatum Papa diris & armis vlciſcitur.*

A quibus ſe ſubtrahere oportet.

P *ſubſtractionis. 1.* ¶ Vel ſeparationis, quē etiam Apoſtolus præcipit. Ait enim beatus paul. II. ad Theſſalon. vlt. *Præcipimus autem vobis, fratres, per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti. vt ſubducatis vos ab omni fratre, qui inordinatè ſe gerit, & non in arta inſtitutionem, quam acceperit à nobis.* Omnis ergo alia noua inſtitutio, etiam à quocunque, tenetur, ad Galatas 1. b. Hæc autem ſubtractio, vel ſeparatio, noua non eſt, ſed ſæpius facta, propter ambitionem Romanorum pontificum, ordinationem Chriſti & Apoſtolorum (de qua infra co. glo. 17. ver. euangelica, nu. 1.) tranſgredientium: de qua peſtifera ambitione (vt vel Academia Pariſienſis & hoc edictum teſtantur) etiam Ezechiel prophera c. 34. & beatus paul. Act. 20. vaticinati ſunt: vt tempore Victoris papæ, primi, orientales eccleſiæ, propter nouam libertatis eccleſiaſticæ oppreſſionem, quam moliebatur, ab eius communione ſeſe ſeparauerunt.

Pius 1. de expreſs ab Hermete.

2 ¶ Cum enim papa pius primus, circiter ante quinquaginta annos, perſuaſus eſſet à quodam Hermete, impoſtore phanatico (vt pote authore libri, titulo paſtoris inſignito: qui inter apocryphos, hoc eſt, inter damnatos & reprobatos, computatur, in c. ſacroſancta. 15. diſtinct.) pius, nequam, magnam habens conſuetudinem enim dicto Hermete (qui mandatum Angeli, ſub perſona paſtoris, prætexebat, vt ſcribit plat.) ſanctum paſcha die dominico à quartadecima luna primi menſis, ſolicet Martij, vſq; ad viceſimam ſeeundam celebrare cœpit, omnibúſq; vetare cœpit: quamus conſuq; ab Apoſtolis, eorúmq; diſcipulis & vniuerſali Eccleſia ſemper celebratum fuiſſet ſimpliciter decimaquarta luna primi menſis. Verùm vt non erat malum, ſed liberum, die potius dominico celebrare, ita temerarium fuit (imò impium, & Satanæ, ſub ſpectro Angeli lucis ad futura ſcandala præludentis, inuentum) non ſolùm id alios, libertatem eccleſiaſticam violando, imponere: ſed etiam eos ob id abſcindere & excommunicare velle. prout Victor primus, à pio quintus papa, vt ſanctior & maior illis videretur, attentare voluit.

Q. de die Paſchæ.

Victor. 1. Eccleſiam ſcindit.

3 ¶ Pius quidem cū tribus ſucceſſoribus ſuis exemplum tantum edidit, & ſuadere voluit, nec vltra proceſſit, ſed alias Eccleſias in ſuo antiquo & apoſtolico more toleratur, & ſanctas agnouit, prout & illæ viciſſim hūc, & eius Eccleſiam, nullum ſumēres ſcandalum è re indifferēti: donec Victor ille, ſupergreſſionis alienum cupidus, circa annum domini ducenteſimum, exigere, & aliis Eccleſiis imponere voluit: & primus

Hieronym.

Eccleſia Græca.

Io. è monacho factus Epiſc.

Greg. Magnus.

Cur Patriarcha Conſtantinop. primus vniuerſalis dictus eſt.

Continuatio hiſtor. vſque ad primat. Eccleſiæ.

Vrbs ſpiritualium cum temporalibus confuſio

Eccleſiam Dei ſcidit, & orientales Eccleſias, tametſi Romana priores, Chriſtique & Apoſtolorũ, præcipue Ioannis Euangeliſtæ doctrinam & exempla retinentes, abalienauit: in quas etiam nouam cenſuram exercere voluit, & eas excommunicare, diriſque deuouere: vt de facto feciſſet, niſi à ſancto Hieroæo, Lugdunenſi Epiſcopo, diui Polycarpi diſcipulo, grauiter & ſeuere correptus & prohibitus fuiſſet.

4 ¶ Eccleſia Græca, licet prior, multiſque onneris potior fuerit Romana, tamen ſemper Romanam vt æqualem habuit, iuxta Chriſti & Apoſtolorum doctrinam, Niceniique concilij decreta: nec vnquam de Primatu, priori ve ſede, certauit, vſque ad tempora cuiuſdam ſuperbi, & nouitatum auidi, Io. Conſtantinopolitani Patriarchæ: qui, è monacho ſummam humilitatem fingens, Regiæ vrbis, ſcilicet Conſtanoopolis factus antiſtes, eò ſuperbiæ dementiæque euectus eſt, vt οἰκουμενικὸν id eſt vniuerſalis eccleſiæ ſe Præſulem & caput vocarer quod Antichriſti proprium eſt, vt recte ſcripſit Gregorius Magnus, vir ſanctus, ad Conſtantiam Imperatricem, vt refert Antoni. hiſtoriarum tit. 12. c. 3. §. 13. Is ergo (non prior Io. deceſſor ſuus, Conſtantinopolitanæ vrbis Epiſcopus: qui, vt ſcribit Plari. in Benedicto 1. otientalem Eccleſiam in fide continuit, legendo, diſputando, ſcribendo, monendo, docendo: ſed perfidus ille monachus, è ficta humilitate euectus) habita Conſtanonopoli ſynodo ſeipſum œcumenicum, id eſt, vniuerſalem Papam ſeu Patriarcham creauit. Antoni. tit. 22. c. 13. §. 6.

5 ¶ Quamuis enim quidam deceſſores ſui, præſertim monachi, vt Menna, eundẽ ſuperbum & impium titulum priuatim vſurpate cœpiſſent (conniuentibus Imperatoribus Conſtantinopolitanis: quibus ſedem ſuam exaltari gratum erat, etiam tempore Iuſtiniani Magni, vt patet in auth. vt clerici apud proprios Epiſcopos. in prin. col. 6. & in auth. vt in priuatis domib. facta myſt. non fi. §. hæc enim. conſtit. 57.) tamen, re vera, titulus ille verbalis erat, nec aliud quàm præeminentiam quandam, ſeu pooas honoris prærogarinam ſignificabat, in honorem ſedis Imperialis ibi reſidentis: non autem vetum Primatum, nec veram dominationem in omnex alias Eccleſias, nec tealem earum ſubiectionem: quam nunquàm prætenderunt, & multo minus executi ſunt Archiepiſcopi ſeu Patriarchæ Conſtantinopolitani, vſque ad hunc impium Io. qui primus omnium id publica ſynodo authoratum iri & confirmari volut.

6 ¶ Sed ad quid? niſi vt plus faceret quàm deceſſores ſui? quorum qui pij fuerunt, ſacræ ſcripturæ ſtudio & verbi Dei miniſterio inſiſtendo, ſuperbum illum titulum factis, & exemplis ſpernebant: etiam ſi vulgo in ea regia vtbe receptum prorſus excutere non poterant: vt pius ille & ſanctus Io. de quo ſupra ea. glo. nu. 4. in fi. Si qui verò ſpiritu mundano ſibi ob illum titulum ptæ cæteris placuerunt, non tamen vlterius ad facta proceſſerunt, ad quæ Io. iſte primus procedere niſus eſt. Non enim tanto molimine ad nudum duntaxat titulum (vt pote iamdudum receptum) ſibi ipſi authorandum & confirmandum, ſtudio quoque & auxilio Imperatoris accedente, ſynodum congregauit: niſi vt quod iamdudum verbis tenus dicebatur, factis ipſis deinceps obtineret, reliquóſque totius orbis Epiſcopos & Eccleſias ſibi & Eccleſiæ fux realiter ſubiceret, veniimque Primatum, ſeu dominationem, in eas, contra Chriſti decretum, & Apoſtolorum, totiuſque primitiuæ Eccleſiæ doctrinã & conſuetudinem, arriperet: vt quemadmodum omnes vniuerſaliter ſubiciebantur, ſeu ſubiici debebant, Imperatori Romæo, ſeu Conſtantinopolitano, ita omnes eccleſiæ totius orbis de facto ſubicetentur, vel ſubiici deberent Epiſcopo ſeu Patriarchæ & Papæ vniuerſali Conſtantinopoleos: vt ſic nouum (quod iſte molhebatur, & primus metari voluit) religionis & Eccleſiæ Regnum, ibi eſſet, ſederet, vel emineret, vbi Regnum quoque terrenum ſedebat, & emnebat.

7 ¶ Quod nouum & impiiſſimum facinus Pelagius II. vrbis Romæ Epiſcopus, directis epiſtolis iuſte reprobauit, vt habetur in c. oullus. 99. diſtinct. non quòd vniuerſalis aut Eccleſiæ caput ipſe Pelagius dici vellet, aut cupetet: ſed quòd nulli Patriarcharum, & multo minus cuiuis Epiſcoporum, liceret Primatum in alios vſurpare, nec frartum ſuorum honorem ex tantulacunque parte minuere: ſeipſum enim Pelagius comprehendit, dum omnibus fidelibus iubet vt neminem vnquam vniuerſalem nominent: ratione addita, oe ſibi debitum detrahat, cùm alteri honorem infert indebitum: vt manifeſta ſit cauillatio cuiuldam ſophiſtæ, qui verba d. c. cootorquendo, dixit ibi negari aliquem poſſe eſſe vniuerſalem Epiſcopum, ſub eo ſenſu duntaxat, quod eſſet cuiuſque Eccleſiæ proprius rector, ita quòd nullus alius eſſet Epiſcopus, non autem Primatum negari. quia imò verba & mens d. c. clare concludunt de Primatu agi, & Primatum prohiberi, vt etiam omnium Chronographorum hiſtoriæ oſtendunt, etiam ipſius Antonini tit. 12. c. 3. §. 13. vbi refert beatum Gregotium ſententiam Pelagij deceſſotis ſui confirmaſſe: cúmque Io. fallaciis ſuis & hypocriſi, Mauticium Impetatotem in ſitam ſententiam traxiſſet, & obtinuiſſet vt Imperator ad Gregotium Romæ vrbis Epiſcopum ſcriberet vt Ioanni obtemperaret, 8 ¶ Gregotius, conſtantia Chriſtiana vſus, huic Antichriſtianæ factioni cedere noluit: & cùm Imperatorem ob id infenſum haberet, ſcripſit Conſtantinæ Imperatrici, recte aſſerens nouam illam præſumptionem, atque ſuperbiam, eſſe contra euangelicam ſententiam, & canonum decreta (nempe Nicena c. 6) eámque nouitatem nihil aliud niſi iam propinqua Antichriſti tempora deſignare. Nec ſolùm Gregorius, vir ſanctus, piam Pelagij ſententiam ſecutus eſt: ſed etiam, cum periculo, multas afflictiones, ob veritatem tuendam, toleraut: vt enim ſcribit Plati. Mauticius, ob id infenſus, reuocatis militibus ſuis, qui in Italia etant, Longobardos adhortatur vt, ſpretis fœderibus, Romanos adoriantur. Quare Agilulphus, eorum Rex, vaſtatis Hetruriæ agris, Romam integrum annum obſedit, Gregorio io ſententia perſeuerante: qui etiam vniuerſalis Papæ appellationem ab Eulogio, Patriarcha Alexandtino, ſibi nouiter inditam, acriter repudiauit, ſuperbiam & impietatem illam deteſtatus, vt eſt tex. in c. ecce. 99. diſtinct.

9 ¶ Sed interim, dum Pelagius & Gregorius. pij Ponoficex, contra nouam & Antichriſtianam ſuperbiam, caput artollentem, certant, Epiſcopus Rauennas iam à tempore Vigilij Antichriſto viam ſtruere incipiebat, Primatum occupare cupiens, & ex tunc à ſocietate Romanæ eccleſiæ deſciuit (vt ſcribit Paulus Diaconus de geſtis Longobardorum lib. 3. c. 12.) ea occaſione, quòd circiter ante centum annos, Valentinianus iunior, tnito occidentis Imperio, non Romæ, ò Gothis, Etulis, & nouis ſubinde tyrannis occupatæ, ſed Rauennæ ſubſtitit: quam mœnibus iuſtauraoit eiúſque Præſuli Ioanni, vt palho liceret vti, conceſſit, (vt ſcribit Raphaël Volaterranus lib. 4. & lib. 23.) quódque deinde, poſt Narſetis obitum & Longobardorum incurſum, Exatchi, Conſtantinopolitanorum Imperatorum in Italia Vicarij, ſedem ibi, ſpteta inſælici Roma, conſtituerunt: ita vt Roma quoque à Rauenna iuta peteret.

10 ¶ Et hinc eſt quòd eoam, poſt quadringentos annos, Paſchalis 2. vir, vt ait Platina, magni ingenij atque animi, à religione ad arma conuerſus, prædicante interim Florentino Epiſcopo Antichriſtum natum eſſe, ſuſpectam non ſibi, ſed ſucceſſoribus ſuis habuit potentiam Rauennaos Eccleſiæ: (quæ inſtar Romanæ, cuius, vt ſcribit Plari. in Leo. 2. æmula fuerat, Cardinales ſibi create ſolebat) eamque depluuant: &

Hieronym.

Mauricius.

Gre. Magnus abhorrens vniuerſalem primatum Eccl. tam ſibi, quã alijs dari.

Roma obſeſſa.

Epiſco. Rauennas.

Valentinianus.

Paſchalis 2. à religione ad arma conuerſus.

Prædicatur Antichriſtus natus.

coacto ad id concilio apud Guardaſtallum, decreuit A ne vrbes Æmiliæ, Placentia, Parma, Rhegium, Mutina, Bononia, *Rauennatis Eccleſiæ antea metropoli* ſubiectæ amplius eſſent: quòd ſæpius, ob ſuperbiam in Romanam ſedem præſules Rauennates comma exercerant. Idem Sabellj. Ennead. 9. lib. 4.

Florentia olim Fluentia dicebatur.

11 ¶ Vbi, pro Fluentino Antiſtite Antichriſtum aduenisse prædicante, Florentinus intelligendus eſt: *quia Florentini initio Fluentini dicti ſunt*, teſte Plinio l. 2. c. 5. & Raphaele Volaterra. geographiæ hh. 5. quod verum puto: quamuis hoc reprobet Nicol. Machiauegli, hiſtoriæ Floren. lib. 2. ex eo, quòd Frontinus & Cornelius Tacitus (qui fere tẽpore Plinij ſcripſerunt) vocant Florentium, & Tacitus refert oratores Florentinos venisse ad Imperatorẽ. quod non concludit: *quia Plinius potuit veteri, Tacitus autem nouo nomine vti.* B melius autem feciſſet Sabellie. verbis præſentibus, dudúmque receptis vtendo, vt & ipſe Ennead. 9. lib. 7. fatetur. *Rauennatis autem Eccleſiæ depauperationem* ideo deflet Io. An. in Addi. Spe. quia in ea primum beneficium canonicatus aſſecutus fuit.

Controuerſiæ Primatus.

12 ¶ Redeundo ad Gregorium Magnum, paulò poſt eius obitum, videlicet tempore Bonifa. III. circa annum domini 607. longe acrior Primatus pugna, & vtrinque exarſit: videlicet inter Conſtantinopolitanum & Romanum Epiſcopos. Ille contendebat ſedem & caput Imperij Conſtantinopolim tranſlatum eſſe eamque iamdudum nouam Romam vocati, atque ita primam ſedem & caput Eccleſiæ eſſe debere, vbi caput eſſet Imperij. Contrà Romanus ſolam Romam caput eſſe Imperij, Conſtantinopolim verò coloniam C Romanorum, quinetiam literis eorum Principẽ ipſum τῶν ῥωμαίων ἀυτοκράτορα, id eſt, Romanorum Imperatorem vocati, ipſóſque Conſtantinopolitanos Romæos non Græcos dici. Hac cauſa coram Phoca impio & ſcelerato, uempe anariſſimo, adultero, & inetiſſimo Imperatore, qui dominum ſuum Mauricium proditorie occiderat, magna contentione diſceptata, cùm interim metuerentur ne aliàs Romani ab Imperio deſciſcerent, pronuntiauit Phocas Romanum Epiſcopum fore œcumenicum, caput, & vniuerſalem, ſummúmque Pontificem totius Eccleſiæ, vt ſcribit Plat. in Bonifa. III. & ante eum Paulus Diaconus *ἐν ἐπιτόμῃ* de geſtis Longobardorum lib. 4. c. 31. & Chronica Martiniana, Annonius Monachus Benedictinus, de geſtis Francorum lib. 4. c. 3. & poſt Platinam Volaterra. Sabellj. Ennea. 8. lib. 6. col. 2. & omnes Chronographi.

Iudicium Phocæ.

Cauſa Iudicij Phocæ, ſuper Primatu Eccl.

13 ¶ Et ſic vera cauſa edicti fuit eo quòd Roma fuerat, & iudicabatur non deſiiſſe, ſed adhuc eſſe caput Imperij, vt ſatis indicat tex. in c. Conſtantinopolitanæ. 22. diſtinct. vbi dicitur conſtitutum fuiſſe Conſtantinopolitanum Epiſcopum ideo ſecundum à Romano locum obtinere, quòd Conſtantinopolis ſit Roma noua, ſeu iunior Roma, vt ait tex. concilij Conſtantinopolitani c. 2. in fi. ideo veteres ſequi, non præcedere debet. In ea verò contentione certum eſt non fuiſſe exaudita decreta concilij Niceni: quippe quæ neutri partium fauebant, ſed vtriuſque ambitionem damnabant. In decretis enim Nicenis, c. 6. ſtatutum eſt, vt ſecundum morem antiquum, Alexandrinus Epiſcopus Primas eſſet Libyæ & Pentapolis per Ægyptum: quia & vrbis Romæ Epiſcopo pariis mos eſt (videlicet vt Primas ſit in ſuburbanis Italicis eccleſijs) ſimiliter & apud Antiochiam, & cæteras prouincias honor ſuus vnicuique ſeruetur Eccleſiæ, & conſequenter ne altera alteram ſupergrediatur, & habetur in c. mos antiquus. 65. diſtinct.

Concilium Nicenum iuuebat.

14 ¶ Videtur autem eo iudicio Phocæ non protinus attributam eſſe iuriſdictionem in alias eccleſias, nec poteſtatem vſurpandi, aut inuolandi in iura eorum: ſed tantum honorem, ſeu prærogatiuam denominationis primæ ſedis, vt definitum eſt in concilio Charthaginenſi 3. c. 16. tempore Siricij, vrbis Romæ Epiſcopi. & rurſus tempore Bonifa. I. vrbis Romæ Epiſcopi, in concilio Aphricano, cap 6. & habetur 99. diſtinct. 6. primæ ſedis quòd primæ ſedis Epiſcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, aut ſummus Sacerdos, aut aliquid ciuſmodi, ſed tantùm primæ ſedis Epiſcopus: prout etiam dicitur Cyprianus, Eccleſiæ doctor ſanctiſſimus, Carthaginienſis Epiſcopus, & martyr, docuit in trac. 3. de ſimplicitate Clericorum (qui eſt verus & natiuus titulus, licet imperiti, loco clericorum, poſuerint barbarum, verbum Prælatoſum) col. 2. & habetur 24. q. 1. c. loquitur.

Sacerdotis ſummi nomen vetitum.

S. Cyprianus.

15 ¶ *Hoc erant* (inquit) *vtique & cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pares conſortio præditi & honoris & poteſtatis, ſed exordium ab vnitate proficiſcitur, vt vna eccleſia monſtraretur.* Et poſt pauca ſubdit, *Vnus eſt dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus: ita* Vnus Epiſcopatus. *Epiſcopatum quoque ipſum (id eſt, dignitatem & poteſtatem Epiſcopalem) vnum atque indiuiſum eſſe, & penes ſingulos Epiſcopos in ſolidum eſſe oportere ſub vno ſummo Epiſcopo Chriſto, vnico capite & ſponſo Eccleſiæ vnicæ: quemadmodum multi radij Solis vnum lumen ſunt.* Hactenus Cyprianus: qui, ducentesimo poſt Chriſti paſſionem anno, Eccleſiam texit & docuit. Idem plus centum annis poſt eum docuit & ſcripſit beatus Hierony. & habetur 93. diſtinc. c. legimus. dicens, *Si autem authoritas quæreretur, orbi maior eſt vrbe, vbicunque fuerit Epiſcopus, ſiue Romæ, ſiue Eugubij, ſiue Conſtantinopoli, ſiue Rhegij, ſiue Alexandriæ, ſiue Thebis, ſiue Germaniæ, eiuſdem meriti eſt, & eiuſdem ſacerdotij.* Ex quibus ſatis notum eſt Primi vitæ Eccleſiæ. quæ fuerit primitiuæ Eccleſiæ, longe ſanctioris & doctioris, ſuper his ſententia, & obſeruantia: quam etiam ex actis Apoſtolorum, factis & doctrinis beati Pauli.

S. Hieronymus.

16 ¶ Tamen à tempore ſententiæ à Phoca obtentæ, nunquam ceſſarunt Romani Pontifices ſúſque déque conari pro dignitate, porenniáque ſua augenda: & primùm quidem, cùm adhuc ſemper eſſent ſubditi Imperatorum, etiam Conſtantinopolitanorũ, deinde Francorum (quorum etiam authoritate & conſenſu inſtituebantur) non ſunt auſi (vltrà alios 470. annos a iudicio Phocæ, vſque ad Gregg. VII. qui ſeditionibus aſtu magno concitatis in Germania Imperium attriuit) manum apponere ad tertenum Imperium, iuriſdictionémque exercendam in Principes & laicos, nec Romæ quidem: ſed tantum interim (etiam ante Phocam) appellationes ab aliis Epiſcopis vel Primatibus ambire cœperunt: quamuis hoc illis in d. concilio Aphricano denegatum fuiſſet: vbi Bonifa. primus Legatos miſerat cum certo commonitorio: quo', inter alia, poſtulabat appellationes Epiſcoporum ad Romanæ eccleſiæ Sacerdotem deferri, præterens ita per concilium Nicenum definitum fuiſſe. Verùm ducenti ſeptemdecim Epiſcopi, qui in eo concilio præſentes erant, vniuerſalem totius Aphricæ ſynodum agentes, nihil de hoc habebant in ſuis codicibus. Ideo ſolennes Legatos miſerunt Conſtantinopolim, Antiochiam, & Alexandriam, neenon Romam, obnixe togantes vt tranſmitterent exemplaria Niceni concilij, vſque ad illorum aduentum ſuſtinentes: tandem omnibus exemplaribus excuſſis, inuentum eſt nihil de hoc haberi in decretis Nicenis.

Papa Rom. apellationes peccos repellitur.

Impoſtura.

17 ¶ Illud etiam certum eſt non ſolùm dicti concilij, ſed etiam aliorum ſingularium Epiſcoporum litetas, quantumuis humiles, non alio titulo fratris vel coepiſcopi, ad Romanum, quam ad alios Epiſcopos ſcriptas, & nuncupationem Papæ, omnibus Epiſcopis Papæ nomẽ commune Epiſcopis. æque communẽ fuiſſe, vt paret in epiſtolis Cypriani, Ambroſij, Hieronimi, & Auguſtini, & aliorum antiquorum Præſulum & doctorum: qui & pertiotes & ſanctiotes erant his, qui ſecuti ſunt. tex. eſt enim in c. loquitur in ſuperſcriptione. 24. q. 1. vbi Cæcilius Cyprianus, Carthaginienſis Epiſcopus, Papa vocatur. Cõſtat enim tex. illum eſſe Carthaginienſis Epiſcopi,

de quo ſup. nu 14. nullus autem in catalogo Romanorum Pontificũ eſt Cypriani nomine. Idem tex. in c. de eo tamen. 50. diſtinct. & c. abſit. ea diſtinc. vbi etiã clerus ipſe Romanus, ſcribens ad ſanctũ Cyprianũ, vocat eum Papam. ſed ibi gl. putans literam mendoſam, valde errat: quia non vidit libros antiquorum patrum, nec etiam conciliorum Eccleſiæ: in quibus Auguſtinus, Hyponenſis Epiſcopus, Papa vocatur, à concilio, Aphricano, nedum à beato Hieronymo, Bonifacio, & aliis. Quinetiam Clodoæus, ſiue (vt beatus Rhenanus mauult) Ludouicus, primus Francorum Rex Chriſtianus, Simplicem Epiſcopum Papam vocabat, vt apud Grego. Turon. hiſto. lib. 2. c. 27, & hoc plus quàm notorium eſt, ante ambitioſum illud iudicium Phocæ.

Clodoæus.

Senſus & mos primitiuæ Eccleſiæ.

18 ¶ Vides qualis fuerit ſtatus, ſententia, & vſus primitiuæ Eccleſiæ, quæ non minus, præ iſta, doctrinæ Chriſti conformior quam vicinior erat: & quàm nulla erat controuerſia, ſed ne mentio quidem, poſtea creati Primatus. Quid enim ſibi vult, quòd Paul. ad Galat. 1. air ſibi concreditum fuiſſe euangelium præputij, quemadmodum Petro circunciſionis? *Nam* (inquit) *qui efficax fuit Petro ad Apoſtolatum circunciſionis, efficax fuit & in me erga gentes.* Et ſubdit Iacobum & Cepham (à ſaxo, non à capite, vt indocti putant) & Ioannem, dextras ei ac Barnabæ ſocietatis dediſſe: vt ipſe, cum Barnaba, in gentes, illi verò in circunciſionem Apoſtolatu fungerentur. Quid (unquam) ſibi vult? niſi Apoſtolos ipſos doctrinam Chriſti, Matth. 20. Mar. 10. Luc. 22. vt infra eo. gloſſ. 17. litera R. diligenter obſeruaſſe? nec vnquam de Primatu, ſed de C prorogando euangelio & ſpirituali Chriſti regno duntaxat ſolicitos fuiſſe? Rurſus, quid ſibi vult doctrina illa Cypriani & Hieronymi ſupra ea gloſſ. nu. 15. niſi Apoſtolorum quoque diſcipulos idem ſenſiſſe & obſeruaſſe? velut in partem quoſque ſolicitudinis vocatos, ſub vno capite & Epiſcopo, paſtorumque

19 ¶ Principe, Chriſto: Pace quidẽ ſub Conſtantino t. reddita eccleſiis, cœperont Metropolitani inſtitui, non Primatus ergo, ſed curandæ diſciplinæ eccleſiaſticæ gratia. Omnes enim Metropolitani (qui poſtea vocatu ſunt Primates & Archiepiſcopi (pares erant, nec differebant à ſingulis Epiſcopis, niſi in hoc quòd plurimi quoque Epiſcoporum ſuæ prouinciæ ſolicitudinem gerebant, inter quos etiam vrbis Romæ Epiſcopus nominatim exprimitur in concilio Nice- D no. c 6. Adhuc ſedes illæ Primatum vel Archiepiſcoporum, arbitrio principum conſtituebantur, vt patet in conciliis Calcedonentibus & Aphricanis: vt manifeſtum ſit non diuinam & immutabilem, ſed politicam fuiſſe inſtitutionem, ab hominibus, diſciplinæ eccleſiaſticæ commodius curandæ, cauſa, inuentam.

Metropolitanorum inſtitutio.

Metropolis Principum arbitrio.

20 ¶ Et ne politica illa inſtitutio in occaſionem Primatus traheretur, diſerte concilianbus decretis cautũ eſt, vt nullus Primatum Princeps Sacerdotum, ſummus Sacerdos, aut quid eiuſmodi Primatum ſonans, vocaretur: ſed tantum primæ ſedis Epiſcopus (videlicet in ſua quiſque Metropolitanus prouincia) diceretur, vt ſupra. ea gl. nu. 14. Hinc Cõſtantinopolitana E Eccleſia æqualis erat Romanæ, & eadem omnino iura & priuilegia habebat: imò etiam Romana dicebatur, & Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus papa Romanus, vt habetur 24. q. 2. c. vlt. verſicu. item Romanorum, id eſt, Conſtantinopolis vt ibi gl. & omnes docto recte exponunt.

Eccleſia Conſtantinopolitana æqualis Rom.

21 ¶ Tamen, quia Imperatores Conſtantinopolitani, non Conſtantinopolitani, ſed *ἰουδαῖοι*, id eſt, Romani, dicebantur, nec veterem Romam abalienare, nec poſtponere volebant, ſed vt caput Imperij retinere, ideo Iuſtinia. Magnus (qui Romam ter Gothis ereptam, bis per Belliſarium ratnnum, & iterum per Narſetem Imperio ſuo aſſeruit, vt ſcripſi in conſuet. A pariſi. tit. 1. in rubr. num. 24. conſtit. ſua nouella 131. de eccleſia. cano. in prin. (ſtatuit veteris Romæ papam primum eſſe, ſeu primam ſedem habere. Archiepiſcopum verò nouæ Romæ, ſeu Conſtantinopolis, ſecundum locum tenere: in Aphrica verò munus Archiepiſcopale dedit Epiſcopo Iuſtinianææ Carthaginis:

Cur Roma prima ſedes.

22 ¶ cùm autem idem Chriſtianus Imperator natus eſſet è Taureſio, tunc obſcuro Dalmatiæ pago, iuxta ciuitatem Bederinam, apud Dardanos Europæos, poſtquam Taureſium quadrato muro circundatum ἐς τετράπυργιν id eſt, totidem turribus erexiſſet, ciuitatem quoque proximam auxit, & in honorem natiuitatis & patriæ ſuæ mirifice ornauit, & de nomine ſuo Iuſtinianæam primam appellauit: cumque prius Illyricorum Archiepiſcopo ſubeſſet, illam in Metropolitanam erexit, eique Epiſcopos Daciæ Mediterraneæ, & Daciæ Ripenſis, Triballeæ, ac Dardaniæ, ſcilicet Europeæ, & Niſiæ ſuperioris, & pannoniæ ſubiecit, & ſanxit vt hi ab Archiepiſcopo Iuſtinianææ primæ ordinarentur. Ipſe verò à propria ſynodo, nec his contentus, ſtatuit vt Archiepiſcopus Iuſtinianææ primæ, patriæ ſuæ, in præfatis prouinciis ſibi ſubditis, locum teneret Apoſtolicæ ſedis Romanæ: idque etiam à Vigilio Papa Romano, 23 ¶ confirmatũ fuit, vt patet in d. nouella Iuſtiniani, & ex his, quæ ſcribunt Agathias lib. 5. & Procopius de ædificiis Iuſtiniani libro. 4. qui ſic concordari debent, & inuicem, & ex dicta nouella ſuppleri. ambo enim tempore eiuſdem Iuſtiniani floruerunt, & ſcripſerunt, & ſub eius Ducibus militauerunt. Vnde Alcia. Parergõn lib. 5. c. 2. male facit Alciatus male de Procopio. Procopium contrarium dictæ nouellæ, & peius ſcribit Procopium Iuſtiniano iofenſum fuiſſe: cùm conſtet illum ſummis laudibus vbique proſequi, nihilque omittere quod ad honorem Principis ſui faciat. ſed concordari & ſuppleri debent, vt dixi. Et de illa Iuſtinianæa prima mentionem facit Grego. Magnus in c. quia igitur. 63. diſtinct. vbi electionem Io. concorditer à concilio, id eſt, ſynodo ſuæ prouinciæ, electi, iuxta præfatam nouellam Iuſtinia. & de voluntate ſerenniſſimi Principis, id eſt, Imperatoris (qui veriſimilitet Mauricius erat) gratiam habet. Et rurſus in regiſtro, & habetur 7. q. 1. c. 1. vbi gloſſ. 1. putans eſſe Salonam, non minus erat, quàm qui Iuſtinianum Magnum Thracem fuiſſe putant, cùm eſſet Illyricus.

Nomen ſummi orbis Pontifex.

24 ¶ Nomen tamen hoc *ſummus orbis Pontifex*, nondum, etiam tempore Iuſtiniani, natum erat, nec tempore Gregorij Magni, qui centum fere annis ſecutus eſt, & ſimplicem vniuerſalis appellationem exhorruit, vt ſupra ea. gloſſ. num. 8. nec ex veterum omnium ſcriptis colligere licet, vt Etaſmus quoque ſcripſit, epiſtolarum libro 3. epiſtola prima. numero. 73. & verum ſcribit. Ego enim ex Baſilij, Cypriani, Fulgentij, Chryſoſtomi, Hieronymi, Ambroſij, Auguſtini, & aliorum veterum & probatorum eccleſiæ doctorum nedum Tertulliani, ſcriptis, non ſolum titulum illum colligere non potui: ſed potius ambitioſo illi ipſi repugnantia inueni, etiam ſi breuitatis cauſa locos tantùm vulgatos citaui: qui in magno etiam decreto habentur, vt ſupra ea. gloſſ. numero. 15.

Nomen ſummi Sacerd. cõm. Epiſcoporum.

25 ¶ Bene quidem inueni, in antiquorum etiam Pontificum ſcriptis, Epiſcopos vocari ſummos Sacerdotes, vel ſummos Pontifices, & eorum munus ſummum Sacerdotium: ſed hoc in communi duntaxat, ſeu promiſcuè, nuſquam verò certo Epiſcopo vel ſedi ſingulariter attributum, vt ex 7. ſynodo habemr in c. omnes 38. diſtinct. vbi munus ipſum Epiſcopale ſummum Sacerdotium dicitur ibi, *ſubſtantia enim ſummi Sacerdotij noſtri ſunt eloquia diuinitus tradita*, id eſt, vera diuinarum ſcripturarum diſciplina. vbi gloſ. verbo *ſubſtantia*, deprauat text. dum exponit, id eſt, de ſubſtantia Sacerdotij videtur eſſe: & male: quia imò verbum *ſubſtantia* proprie ſtat. id eſt, fundamentum, & id ipſum quo ſubſiſtit verum, non perſonatum, Sacer-

Verum Sacerdotium.

dotium. Et paritèr in concilio Agarhenſi, quod habetur in c. Pontifices 12. q. 3. Epiſcopatus vocabatur ſummum Sacerdotium, & omnes Pontifices ſummi Sacerdotes: prout etiam vocabat Fabianus, qui anno domini 240. vrbis Romæ Epiſcopus factus eſt, in c. Deus ergo. 3. q. 2. vbi de omnibus Epiſcopis promiſcuè loquitur, & omnes pariformiter ſummo Sacerdotio fungi ait. & Anacletus, qui centum triginta octo annis ante Fabianum fuit Epiſcopus vrbis Romæ primus à Cle. 1. in c. accuſano. 1. 2. qu. 7. vocat Epiſcopos ſummos Sacerdotes & Apoſtolorum ſucceſſores. Idem Innocentius 1. qui factus eſt vrbis Romæ Epiſcopos, anno domini 405. vt habetur in c. miramur. 61. diſtinct. & Zozimus, qui vrbis Romæ Epiſcopus factus eſt anno domini 420. vt patet in c. 1. 69. diſtinc. Non enim loquuntur de ſummo Sacerdotio ſõlius B eccleſiæ Romanæ, ſed omnium eccleſiarum: ſiue, vt beatus Cyprianus docebat & prædicabat, de vno, quod eſt omnium, vt ſupra ead. gloſſ. nu. 15. Sic Vrbanus 1. qui factus eſt vrbis Romæ Epiſcopus anno domini 226. nomen ſummi Pontificis cuilibet Epiſcopo vniformiter attribuit, vt patet in c. ſi officia. 59. diſtinct. prout etiam indifferenter obſeruabatur anno domini 310. tempore Melchiadis Papæ Romani, etiam eo authore, vt eſt tex. in c. de his. de conſecra. diſtinct. 5. & multis deinceps ſeculis, vt patet legentibus ſcripta antiquorum.

26 ¶ Quod non erat inconueniens, nec contra præfatam Chriſti doctrinam & decreta concilaria, quæ duntaxat vetant vnum ſingulatem, talem, ad aliorum differentiam & ſubiectionem, dici: non autem C in communi: quia tunc ceſſat periculum dominationis vitæ per vnum ſolum in omnes alios vſurpandæ. Nunquam etiam in Eccleſia Chriſtiana aoditum fuit aliquem ſingularitet & peculiariter, nedum priuatiue ad omnes alios, Principem Sacerdotum, vel ſummom Sacerdotem, aut Pontificem dici, ante illud iudicium Phocæ: (vtpote contra præfata coocilia & decreta) ſed nec aliquanto poſt illud iudicium, ſed illius occaſione ſenſim emerſit. Satis tamen conſtat eccleſiam Græcam nunquàm in hoc obediuiſſe indicio Phocæ, nec Romanam eccleſiam, vt dominium, vnquam agnouiſſe (ſicut nec vſquam eccleſia Aphricana, vt dictum eſt) niſi citca annum domini 1202. cum Franci, duce Balduioo, Venetis auxiliatibus, Conſtanninopolim tratecíſſent (vt Alexium in D Imperio teſtituerent: ea condiciooe, teſte Plan. in Inno 3. vt eccleſiam Græcam Romanæ ſubijcerent) Alexio verò reſtituto, & mox per inimicum occiſo, Imperium, excepta Adrianopoli, occupaſſent: quandiu Balduinus, & reliqui Franci Imperatores, circiter quinquaginta octo annos, illud non pacifice nec plene tenuerunt) vſque ad Michaelem Palæologum: qui, Francis expulſis, priſtinum Imperij ſtatum obtinuit. Vnde, quamuis in lib. Grego. 9. multæ ſint Decretales ad Archiepiſcopum Conſtantinopolitanum tamen omnes emanauerunt eo tempore, quo Galli ibi dominabantur: vt c. ſolitæ. c. inter quatur. vbi in annota. tex. dixi de maiorit. & obedien. c. quaoto. de couſinet. c. vlt de confirma. vtil vel inuti. c. 5. de inſtit. E & vbicunque Conſtanonopolitano Partiarchæ dirigunntur: niſi inſperſcripno eſt manifeſte erronea, vt in c. 4. de cenſ. vbi eam cottexi ratione margini addita. Quin, vt refert Plan. in Nicol. 4. ad fi. & Bapnſta Egnat. Roma. princip. lib. 1. præfatus Palæologus, ex eo quòd ad concilium, Lugdni à Gregorio decimo indictum, veniſſet, & facile cum Romano Pontifice conuenilſet, tantam inuidiam Græcanicæ gentis (etiam apud Sacerdotes & monachos ſuos, vt ait Plat.) contraxit, vt nec morienti tuba perſoluerint, & locum ſepulturæ negarint, vt nec Andronicus Palæologus, filius eius, & in Imperio Conſtantinopolitano ſucceſſut, mutuc auſus fuerit, quem tamen Cle. 5. anno A 1307. Pictauis exiſtens, ſchiſmaticum & hæreticum declarauit, & omnes cum eo fœdus vel commercium habentes excommunicauit, vel in penul. extrauagantium communium: ob id videlicet quòd appellationes à Græcia ad Papam emitti denoluique non faceret, nec eum ſuperiorem agnoſceret. Et certe, vtex hiſtoncis rerumque ſerie facilè colligere licet, hæc φιλοδοξία & φιλοκρατία & ambitio Papæ in cauſa fuit Imperij Conſtantinopolitani à Gallis amiſſi, & tam difficulter interim paucis annis retenti. Balduino enim, Flandriæ Comite, intra annum (quo Conſtantinopolis Imperator appellatus eſt, & ex fœdere, vtcunque potuit, eam eccleſiam Romanæ ſubiecit) aſſumpto, Henricus, frater eius, Imperator ſalutatus, ſe, ex eodem fœdere, adiutorem præbuit Romani Pontificis, Legato, ad hoc, à Papa Byzantium miſſo, vt Græcos ſubigeret ad Romanæ eccleſiæ ritum ſuſcipiendum. Sed vix ea tes moueri cœpta eſt, cùm ſeditio ingens ciuitatem inuaſit, Græcis reclamantibus Imperatoris officium eſſe arma curare, non ſacra: ſatis ſuperque à ſe datum quòd ſuam ſemel paſſi eſſent eccleſiam Romanæ ſubiectam renuntiari. Deinde Henrico, immatura morte aſſumpto, Petrus, Antiſſiodotenſis Comes in deſuncti locum Imperator à Gallis declaratus, prius Romam cum vxore profectus, ad Laurenti fanum extra mutos, Imperij inſignia ab Honorio 3. malo omine accepit: quoniam, paulò poſt, à Theodoto Græco (qui in Epiro pro Imperatore Græciæ ſe gerebat) medio conuiuio obtruncatus eſt: cuius filius Roberms, in eodem Imperio & miſeria ſucceſſor Venetorum Ducem, fœderis & auxilij cauſa Imperij collegam appellabat. Verùm cùm perduitis matronæ Conſtantinopolitanæ filiam, Purpurato cuidam prius deſponſatam, vxorem duxiſſet, prior ſponſus domum Roberti Imperatoris irrupit, nouamque nuptam truncis natibus deformat, euſque matrem domo abſtractam in mare præcipitat. Imperator autem Romam profectus, multum apud Papam (ciolis oempe diſſenſionis authorem) queſtus, cùm inde Bizantium rediret, in Achaia deceſſit: vt Sabelli. Ennea. 9. lib. 6. quo valde miratur adeo tum nullas Imperatoris opes fuiſſe, vt nec priuatam quidem iniuriam vleiſci potuerit, ſed aut multum cæcuit, aut (quod verſimilius eſt) in gratiam Papæ diſſimulat Græcos, eriam Conſtantinopoli, non habuiſſe Gallos illos pro Imperatonbus, ſed pro vſurpatoribus & tyrannis: eo quod eorum eccleſiam Romanæ, contra conſenſum cleri & populi, ſubijcere ſatagerent, vt ſatis liquet ex ſcriptis Sabelli. necnon Antoni. tit. 19. c. 2. §. 2. & aliorum. Sed ad tem. Romani verò Pontifices, à Phoca œcumenici declarari, tandiu Conſtantinopolitanos Imperatores in pretio habuerunt, quandiu è re ipſorum fuit, vt latè diſertéque in ſua lingua tractat Nicolaus Machiauegli, in ſua hiſtoria. præſertim in lib. 1. vbi Papatus ortum, progreſſum, & incrementum, Pontificumque Romanorum in id artes graphicè deſcribit: dicens Pontificem Romanum nullam aliam initio habuiſſe authoritatem, ea, quam ei dabat religionis & doctrinæ reuerentia. Primam autem occaſionem auctæ eorum authoritatis tribuit Theodorico Regi Gothorum, quando ſedem ſuam fixit Rauennæ: quia Roma remanſit ſine Principe: vode Romani occaſionem habuerunt maiorem obedientiam præſtandi Papæ, nec tamen multùm creuit eius authoritas, donec aduentu Longobardorum, Italia in plures partes diuiſa, occaſionem dedit Papæ *di farſi più vino* (vt verbis Machiauegli vtar) hoc eſt maioris ſpiritus & robotis fieret: quia Romani, mediante Papa, velut capite, non tanquam ſubiecti, ſed tanquam ſocij, ſe cum Longobardis, & cum Longino Exarcho, colligarunt. Cum autem Papæ modò Longobarborum, modò Græcorum, ſeu Imperatoris Conſtantinopolitani amici eſſent, ſuam dignitatem

Cur nemo ſanctum cùm Epiſcop. omnes tolerabatur.

Eccle. Græca non obediuit iudicio Phocæ.

Galli Imperiam Conſtantinopolitanum occupant.

Michael Palæologus.

Andronicus Palæologus

Balduinus.

Henricus

Petrus Antiſſiodorenſis.

Robertus

Ortus & progreſſus Papatus.

Theodoricus Rex Gothorum.

augmentarunt. ſecuta verò ruina Impetij orientalis, noodum lapſis centum quinquaginta annis à præfato iudicio Phocæ, cogitate cœperuot de eo in Francos transferendo, vt Longobardotum Regum iugum, tributum à Roma petentium, regnóque Italiæ inhiantium, excuterent. quod & fecerunt. vt ſatis ſcripſi in conſuet. Pariſi. tit. 1. in Rubr. num. 18. & eadem via eadem iura & priuilegia, quæ Conſtantinopolitani Impetatores in ordinatione & ioueſtitura Romani Pontificis & reliquotum Epiſcopotum habuerant in Carolum Magnum, & Francos ſucceſſores ſoos, tranſtulerunt. 31 ¶ Noo enim intelligendum eſt (vt volunt imperiti Canoniſtæ, hiſtoriarum ignari) quòd Adrianus primus de nouo creauerit & dederit Carolo Magno, & ſuis, iura & priuilegia, de quibus in e. Adrianus, el. 2. 63. diſtinct. ſed eadem iura (quæ antiqua & Imperialia erant) eidem Carolo ſimul cum Impetio competere tecognouit, & confirmauit: imò non ſolùm hoc ius Imperatotum in ſuo Imperio, ſed etiam reliquotum Principum io ſuis Regnis.

52 ¶ Francorum enim Reges, initio priuſquam pedem in Italia poſuiſſent, & quicquam Romano Pontifici contuliſſent, ab eo fidei & diſciplinæ eccleſiaſticæ rationem exigebant, e. ſatagendum. 25. q. 1. vt ſupra eo. gloſſ. 4. & in ſuo tegno, etiam dudum ante Carolum Magnum, non ſolùm Abbatias, ſed etiam Epiſcopatus dabant, vt ſatis indicat Grego. Turonen. Epiſcopus (qui vixit, & ſcripſit, tempore Grego. Magni) in ſua Franeorum hiſtoria, lib. 4. c. 6. cum ſeq. &, vt refert Anuoni. qui ante trecentos quinquaginta annos ſcripſit de hiſtoria Ftaocorum, lib. 4. c. 83. Carolus Magnus monaſterium ſancti Dionyſij Fordulpho Longobardo dedit, in præmium detectæ coniurationis Pipini ſui primogeniti, qui poſtea ante patrem obiit. & apud eundem authorem de Abbatiis paſſim, & lib. 3. c. 55. Innocentius, Ganalitanotum Comes, per decretum Btunichildis Regiuæ in Epiſcopatu Rotenorum ſucceſſit, & Guntranus, Francorum tetrarcha, Burgundionum Rex, elegit & ſubſtituit Sulpitium in Epiſcopum Biturigum, dicens multis Epiſcopatus competuturibus, *Non eſt* (inquit) *noſtræ conſuetudo manſuetudinis, eccleſias Chriſti pretio vendere: ne nos damnationis digni, & vos Mago Simoni ſimiles videamini.* & ita frequenter inuenias apud eundem authorem.

53 ¶ Et ſic in e. hinc eſt. 16. q. 1. non erat priuilegium, vt putat, ſeu potius ſuadere niturat Gratia. qui, arte monachica, de qua in c. inter dilectos. de fide inſtru. de ſuo aſſirit ea verba quòd priuilegium ita eſt, &c. ſed ea adiectio non eſt Grego. Magni, authoris d. c. cuius tempore (vt per Grego. Turonenſem *suæ gloriæ* ſuum, & alios chronographos) erat verum ius commune Francorum Regum: quod, ſicut & ius Regaliotum, non habuerunt nec acceperunt à priuilegio Papæ (vt putant imperiti Canoniſtæ) ſed à ſua cotona. Et pariter de Regibus Hiſpaniæ, text. eſt in e. cum longe. 63. diſtinctio.

34 ¶ Sunt enim Reges fundati in temporalibus io Regno ſuo, vt tradit Panor. in c. veniens. nn. 4. de accuſatio. & conſequenter in fundatione & patronatu eccleſiatum, ſaltem maiotum, Regni ſui: puta Epiſcopatuum, Abbatiarum, & Prioratuum, vt tradit Archid. c. lectis. 63. diſtinct. ſequitur Bald. in proœmio Grego. ineip. Rex pacificus. colum. 2. & in c. quanto. in fi. de Indic. Idem ſimpliciter firmat Anto. Corſetus in tract. de excellen. & poteſta. Regia. q. 34. reiecta teſtrichione Præpoſiti Mediola. in c. impetium. 10. diſtinct. qui vt Nupetus Canoniſta, & Cardi. Alexand. quantum potuit niſus eſt iura Principum reſtringere, & decreta antiqua caullari. Sed tantum abeſt vt patronus ex fundatione ius præſentandi habeat ex mera gratia (vt commenti ſunt noui Canoniſtæ) vt hoc habeat iure primitiuo, & tanquam partem iuris & dominij priſtini, per text. in l. talem in fi. & ibi Bald. & Io. Imola de hæred. inſtitu. Bald. in d. c. quanto. & e. ſignificauit. in fi de teſti. Bald. Philippus Corneus l. 3. C. de fideicom.

35 ¶ Quòd de mera collatione beneficiorum, pleno iure ſpectante ad Regem (text. eſt in c dilectus. 3. de præb. & in c. cùm ioter. in parte deciſa. de conſuetu. & de Comitiſſa Flandrenſi, in e. fi. de conceſſ. præb. qui text. & ſimiles non ſunt intelligendi de priuilegio Papæ, vt noui canoniſtæ, adulantes Papæ, fingunt, ſed iure ſuo, quemadmodum iura Regaliotum, a ſua corona) non beneficio Papæ Reges habent, etiam ante omnia iura Pontificia, vt dixi in conſuetu. Pariſi. §. 27. colum. vltim. Nec ſolùm Regibus & Imperatoribus, ſed etiam aliis Principibus & dominis locotum competere poteſt, vt tradit Archid. in d. c. lectis. 63. diſtinctio. & eſt tex. in c. abbatem. 2. 18. q. 2. vbi loquitur de domino poſſeſſionis, vt Abbas non poſſit ordinari, niſi quem monachorum electio & poſſeſſionis dominus popoſcerit. Nec ſubſecutæ nouæ Decretales Papæ potuetunt priora hæc iura tollere, ſicut nec iura Regalhorum. Itaque meri Canoniſtæ ſuis decretalibus (quæ domeſtica teſtimonia vocat glo. in c. patet. 9. q. 3. & gloſſ. Io. Andre. in clē. vnica in verbo Bonifa. de iureiurand. exarmati, confugiunt ad aliud aſſumptum à ſe confictum: videlicet quod laici ſpiritualium ſunt incapaces. Hoc enim potiſſimo ariete ſedrioſus ille Thomas Cantuarienſis (contra Regiam maieſtatem Henri. 2. Angliæ Regis, domini ſui, à quo Cancellarius, deinde Archiepiſcopatus honore decoratus fuerat, inſurgens) Regalia illius Regni quatere niſus eſt, idque apud Alex. 3. omnibus remis veliſque profecutus eſt, vt patet in c. ex frequentibus. de inſtitutio. & apud Antoni. tit. 17. c. 1. §. 9 & c. 3. quē, licet ab Alex. 3. in duos relatom, Henri. 8 Angliæ Rex ætate noſtra, fere poſt quadtingentos annos, læſæ maieſtatis damnauit. Verùm (vt omnes Theologi teſtantur, præſertim Richardus de ſancto Victore in 4. ſententia. diſtinct. 13. & ibi Tho. Aquinas & Gabriel Biel diſtinct. 13. qu. 2. art. 3. & in electio. 28. canonis) multum falluntur Canoniſtæ temporalia & carnalia ſpiritualibus miſcentes, & prætextu cuiuſuis dependentiæ vel annexionis confundentes: & ſecundum Io. Gerſon in lib. de vita ſpiritu. animæ. lectio. 2. corolla. 3. in fi. crebro falluntur & fallunt. & idem Gerſon eodem lib. lect. 3. col. 2. expreſſim ait, quòd einſmodi adinuentio (quam commenti ſunt Canoniſtæ) annexæ ſpiritualitatis turbationes plures, quam ſcribi poteſt, traduxit in Eccleſiam. Cùm enim, figmentis remotis, ad verum ipſum ventur. res ſpirituales (non ſpiritus ipſi ſed ad ſpiritum permnentes) proprie & eſſentialiter ſunt gratia Dei, verbum Dei, virtutes: vſque adeò vt ſacramenta (quæ ſunt ſpiritualia) tamen ſecundum Theologos noo ſunt talia eſſentialiter, ſed cauſaliter, vt termois eorum ſcholaſticis vtat. volunt enim dicere inſtumentaliter, vt aperte ſentiunt & ſeſe declatant in locis præfatis, & vbicunque de his loquuntur.

38 ¶ Vnde decimæ, ſicut & alij reditus eccleſiaſtici, ſunt res carnales & temporales, non autem ſpirituales, ſed ſpiritualium miniſterio deputatæ. Omnia autem temporalia vt non, niſi iure humano ab eccleſiaſticis poſſidentur (vt teſtatur beatus Auguſtinus tract. 6. in Io. & habetur in e quo iure. 8. diſtinct.) ita diſſenſu dominorum temporalium, cauſis occurrentibus legitimis, auferri poſſunt, vt ad verbum decidit Ioan. Gerſon in d. libr. lectio. 3. & fere trecentis annis ante enim Hugo de ſancto Victore, Theologus Pariſienſis, in lib. 2. de Sacramentis.

39 ¶ Ius quoque patronatus non eſt ſpirituale, ſed temporale, vt etiam fatentur Panorm. Philippus Decius, & communiter Canoniſtæ in e. quanto. de iudici. Rochus Curtius in tract. de iure patron. verb. ius.

Quando Papæ egerint de Imperio transferendo.

Carolus Magnus.

Ius inſtit. Pap.

Reges tributa olim dederint Epiſcop. & Abbatus.

Ius præſenti. di non eſt de gratia.

Reges fundati in patronatu Eccleſiarū.

Non habent Regalia à Papa.

Rex plenum ius conf. et præbendas.

Regalia non potuerūt poſt. per decretales.

Theologi Canoniſtas reprehendunt.

Res ſpirituales.

Decimæ quomodo ſint ſpirituales.

Ius patronatus non eſt ſpirituale

ius. Eſt tamen ſecundum eos ſpirituali annexum, vtque proprius loquuntur Thomas Aquinas in 4. ſententia. & reliqui Theologi, ad ſpiritualia ordinarum. non ergo ſpirituale eſt. rexr. in l. ſeruitures. 3. §. ſeruitus. de ſeruitu. Ius autem etiam pleno iure conferendi, vel electionem confirmandi ſeu ratã habendi, ſpectat ad politeam & externam diſciplinam Eccleſiaſticam, quæ pars eſt etiã politeæ Regiæ, per no. in præfa. ſuperioris edicti. num. 16. Proinde vel meri laici non minus capaces ſunt etiam propriiſſime & eſſentialiter ſpiritualium, quam meri clerici, vt eſt in confeſſo. & ſic patet quàm male fucatum fuerit argumentum Canoniſtarum: quorum etiam aliqui male, imò iniurioſe, laicos inter prophanos deputant.

Miniſterium vere Eccleſ.

40 ¶ Ipſum certe miniſterium, vere & proprie eccleſiaſticum (ſcilicet euangelij, verbique Dei, & adminiſtrationis ſacramentorum) ſeparauit Deus ab adminiſtratione & poteſtate ciuili etiam Regia, vt ſatis ſuprà probatum eſt, & eſt text. in c. te quidem. c. ſicut. 11. q. 3 non autem externam politiam, diſciplinamque Eccleſiaſticam: cuius pars eſt præfectio ad ſacerdotia, vel etiam eorum congrua diſpoſitio. Et vltra exempla prædicta extat in Regeſtis præfati Senatus, & annalibus Francorum, decretum Philippi Auguſti Francorum Regis: quod, ad expeditionem Hieroſolymitanam aduerſus Saladioum profecturus, edidit ſub hoc tenure: *Si forte contigerit ſedem Epiſcopalem, vel aliquam Abbatiam, in Regalia vacare, volumus vt canonici eccleſiæ, vel monachi monaſterij vacantis, veniant ante Regnum & Archiepiſcopum* (ſcilicet Remenſem, patruum ſuum, quem, cum vxore, Regni ſui Regentes conſtituerat) *ſicut ante nos venirent, & libere ab eis electionem petant. Nos volumus quòd ſine contradictione eis concedant. Nos verò tam canonicos quàm monachos monemus, vt talem paſtorem eligant, qui Deo placeat & vtilis ſit Regno.* Quid quòd ſi Rex abſens aliter non prouiderat, eccleſiæ cathedrales, ſede vacante facultatem eligendi petebant à Rege, in ſupremo Pariſiorum Senatu, vt in eius regeſtis habetur.

Philip. Auguſtus.

Imperatores inſtituebant Papas.

41 ¶ De Romano verò Epiſcopo indubitatum eſt non licuiſſe, ſine Imperatoris aſſenſu, eum ordinare, vt apud Paul. Diaconum de geſtis Longobardorum, lib. 3. c. 39. & c. 74. Plat. in Pelagio 2. & Grego. 1. Sabellicum Ennead. 8. lib. 5. & omnes. Id enim apud omnes in confeſſo eſt: non ſolùm de Conſtantinopolitanis Imperatoribus, tam ante quàm poſt iudicium illud Phocæ, ſed etiam de occidentalibus Imperatoribus, poſt Imperium in Francos tranſlatum, ſeu potius ſectum, oriente Græcis relicto, & occidentis Imperio, etiam per Italiam Apuliam vſque, Carolo Magno, ſuiſque ſucceſſoribus, Francorum Regibus, attributo. His enim ſimul eadem iura, tam Romani Pontificis, quàm reliquorum Epiſcopotum ſui Imperij attributa ſunt, vt noper nom. 14. dictum eſt. imò non ſolùm Francis Imperatoribus hoc ius in Romanam ſedem competit: ſed etiam, poſt illos, Germanis Imperatoribus: qui eo iure vſi ſunt, donec Greg. 7. multis ſeditionibus & cædibus per eum ob id in Imperio concitatis, ius illud ab Henri. 4. extorquere niſus eſt.

Henricus 5. hudere coactus.

Er tandem circa annum 1110. Henricus quintus quarti filius, ne ſimilibus ſeditionibus per Papas agitaretur, coactus eſt ei iuri renunciare Paſchali. 11. qui primus nomine ſuo, ſediſque Papalis ſtipendiis, exercitus armatos per Italiam, ad illius Regnum capeſſeodum, circunduxit.

42 ¶ Er quamuis interim, ante Grego. 7. ratione neceſſitatis (quòd non eſſet liber aditus ad Imperatorem) vel ratione alterius periculi aut ſeditionis, quandoque contigerit Romanorum Pontificem eligi ſine authoritate Imperatoris: tamen tantum abeſt vt ob id ius Imperij interruptum fuerit, vt, Legatis excuſatum miſſis, & confirmatione ſequenti, recognitum & confirmatum fuerit. vt, cùm anno 581. Pelag. 2. Pontifex creatus fuiſſet iniuſſu Imperatoris Conſtantinopolitani (quoniam vrbem Romam, diu à Longobardis obſeſſam, nullus exire poterat) miſſus eſt Conſtantinopolim, ad placandum Imperatorem, Gregorius, tunc Diacoous, qui confirmationem Pelagij, cui poſtea ſucceſſit, à Mauricio (cuius interim filium de ſacro fonte leuauit, & Euticium hæreticum conuicit) obtinuit, vt apud Paul. Diaconum de geſtis Longobardorum, lib. 3. c. 10. Annoni, de geſtis Franco. lib. 3. c. 39. Plati. in Pela. 2. Antoni. tit. 12. c. 2. Sabellicum Ennead. 8. lib 5. colum. 12. & omnes Chronographos. Pariter, cùm, collabente Imperio, Imperatores Conſtantinopolitani, bona quoque parte Italiæ amiſſa, reliquum ægre per Exarchos) qui, Roma omiſſa, Rauennæ conſidebant) tutarentur, vana erat cleri & populi electio: niſi eam Imperatores, aut eorum Vicarij Exarchi, confitemaſſent, vt etiam teſtatur Plati. in Seuerino: quem in Romanum Epiſcopum, authoritate Iſatij Exarchi electum, & ab eo confitematum fuiſſe teſtatur anno do. 635.

Pelag. 2.

Seuerinus etiam per Exarchum confir.

43 ¶ Cùm autem, tempore Ludouici Pij, Francorum Regis & Romanorum Imperatoris, Paſchalis primus ſine eius authoritate Romæ Pontifex creatus ſuiſſet, timens exaurborari, ſuámve electionem reprobari, Legatos miſit ad Ludouicum 1. Imperatorem: qui illi ſatisfacerent, eiuſque rei culpam omnem io clerum & populum reijcerent: quòd ab bis vi coactus eſſet Pontificium munus obire, priuſquam Imperator eſſet author factus. Accepta hac ſatisfactione Ludouicus reſpondit populo & clero, maiorum inſtituta & pacta ſeruanda eſſe, idque tebus eorum conducere. &, vt manſuetus erat, Pontificem confirmauit. ſub hac tamen iniunctione, vt deinceps cauerent ne ſimili exemplo Imperatoriam maieſtatem læderent, vt teſtantur Plati. & Sabelli. ennead. 8. lib. 9.

Paſchalis 1. à Ludo. Pio. Imp. confir.

44 ¶ Cùm autem Bernardus, ab auo Carolo Magno Italiæ Rex factus, inſtigantibus quibuſdam (vt etiam Plati. ſcribit) Epiſcopis & ſeditioſis, ex eo quòd natus eſſet ex Pipino primogenito Caroli Magni ante patrem defuncto, à patruo deficiens, Imperium occupare niſus, victus, captuſque pœnas dediſſet, Ludouicus Lotharium primogenitum filium, Regem Italiæ declarauit, neenon in Imperij conſortium aſſumpſit. Itaque Lotharius, viuo patre, Romæ à Paſchali, 1. coronatus eſt. Mortuo verò Paſchali. 1. rurſus idem Lotharius, eius nominis primus, Romam venit, & ibi, tanquam dominus & Imperator, politeam conſtituens, magiſtratum delegit & inſtituit, qui populo Romano ius diceret, vt etiam ſcribit Plati. in Euge. 11. vbi ſubdit quòd ſub Francorum Imperio, videlicet imperante Carolo Magno, deinde filiis eius, Romani libertate aliqua (hoc eſt, recta & commoda politea) poſt longam & grauem ſeruitutem vſi ſuot. Deiode poſt Euge. 11. Valentinum (qui quadrageſimo die exceſſit) Greg. 4 abſentibus Imperatoribus, à clero populòque Romano electus, nuntiis ad Ludouicum Pium adhuc viuentem miſſis, diſtulit, nec prius Pontificium munus iniit, quàm Imperatoris conſenſum habuiſſet. Ludouicus autem Pius, Imperator, certos ob eam cauſam Legatos ad electionem examinandam Romam miſit: à quibus diligenter electione diſcuſſa, nomine & authoritate Imperatoris Grego. 4. confirmatus eſt, vt teſtatur Plati. & Volaterra. lib. aa.

Lotharius. 1.

Magiſtratus à nom. à Lothar. delegatus.

Grego. 4.

45 ¶ Idem in effectu ſcribit Plati. de Benedic. 3. Præfatus enim Lotharius, huius nominis primus, Imperator, qui poſt obitum patris, pace & Regnorum diuiſione cum fratribus facta, ſolus, cum Imperij titulo, vrbem Romam cum Italia & Gallia Narbonenſi obtinuit, eaque parte Galliæ (quæ inter Scalim & Rhenum fluuios ſita eſt, quæque a Lothario, eius filio, Lotharingiæ nomen adhuc recepit) poſt

Benedic. 3.

Lotharing'a.

quindecim annos monaſterium ingrediens, Impe-
rium Ludouico. 2. filio ſuo, quem nupet in conſor-
tium Imperij aſciuerat, reliquit: qui Ludouicus 2. à
Sergio. 2. Romæ coronatus, poſtea per Legatos ſuos
Romam miſſos ad examinandam cleri populique
Romani electionem de Benedic. 3. illam confirmauit:
poſt cuius obitum Romæ, præſens electionem Nico-
Nicol. 2. lai 1. licet abſenòs & fugitantis, approbauit: 46 ¶ poſt
cuius Nicolai. 1. obitum, abſens, electionem Adria. 2.
Adria. 3. ſacris apicibus omiſſis, ratam habuit. Addit Plat.
quòd Romanos laudauit, eo quòd Pontificem ſanctè
& integrè creaſſent, non expectato aliorum voto, qui
in ea te, ob ignorationem perſonatum, minus iudicij
habuiſſent. Sed ex præcedentibus & ſequentibus ver-
De iure con- bis Plat. quæ non refero, ſatis apparet eum in hoc ſtu-
firmandi Pa- dioſe conari perſuadere Imperatorem eo iure priuan-
pam per Im- dum fuiſſe: ſed, ſi tam præcedentia, quàm ſequentia
pe. adueſſus. facta, rerumque ſeriem deſpicias, veriſimilius erit li-
Pl. & Grat. teras Ludouici ſecundi, fuiſſe literas confirmatorias
electionis, poſtquam Imperator per legatos ſuos eam
recte, & de ſancto viro factam cognouit. Quod au-
tem ſcribit Gratia. in c. cùm Adria. 63. diſt. non con-
cludit ex tunc ſublatum ius Imperatoris: & adhuc
videtur confictum: quia Grego. 4. cui Gratianus epi-
ſtolam illam adſcribit, ex longo interuallo ſecutus eſt
Adri. 2. Sed poſt Adria. 2. obitum, mortuo interim
Lud. 2. Caroſus Caluus, eius patruus, nempe Ludo. 1.
filius & Francorum Rex, Regni ſui anno 32. Impera-
Ioan. 8. tor factus, Romæ exiſtens, electionem Ioan. 8. approbauit, & ab eo Romæ coronatus fuit. Carolo verò
Caluo Mantuæ veneno ab æmulis, poſt ſex annos,
ſublato, & vt inquit Blondus, Hæbræo medico ſuo
pecunia corrupto, idem Ioau. 8. à vinculis Germano-
Filij Germa- rum (qui filius Ludouici Germanici, fratris Caroli
nici. Calui, Imperium vendicare volebant) elapſus, in Gal-
lias fugiens, Trecis ſynodo habita, Ludouicum co-
gnomine Balbum, Calui filium, Francorum Regem
& Imperatorem coronauit.

Io. Cation. 47 ¶ Hic Io. Cation, neſcio quo affectu, Gallos
& Pontificem grauat: quaſi iniuriam fecerint Ger-
manici filiis, & Carolus Caluus eorum matrem mor-
tuus fuerit: ſed verior eſt veterum, & aliorum hiſto-
ricorum conſenſus, vt dixi, nec Caluus & Io. 8. iniu-
riam fecerunt filiis Germanici, ſed vt pater eorum,
conſpiratione cum Lothario facta, iniurius fuit in Lu-
douicum Pium, patrem (quem in vincula, deinde in
monaſterium retruſit, eo quòd in Carolum Caluum
propenſior eſſet: quem etiam Carolum cuſtodiæ
manciparunt, vt vult Plati. in Grego. 4. & laous Ro-
bert. Gaguinus, & Paul. Æmilius de geſtis Francorum)
ista filij dicti Ludouici Germanici, velut odio hæredi-
tatio, Carolum Caluum, eiuſque filium, inique perſe-
quebantur, & ſatis aperte in eos, & in Pontificem, in-
iurij fuerunt: tum quod Imperium in ipſos Franco-
rum Reges tranſlatum fuiſſet: tum quod Carolus
Caluus non ſolùm Francorum Rex erat, ſed etiam
Caroli Magni nepos: & ſic gradu ſanguinéque pro-
ximior tam reſpectu ſtipius, quàm reſpectu Ludoui-
ci 2. ſui ex fratre nepotis, vltimò defuncti. Per obitum
verò Caluj, non potuit ad alium deferri, quàm ad Lu-
douicum Balbum, eius filium, Francorúmque Regem:
quo mortuo ſine liberis apparentibus, ſed relicta vxo-
re prægnante, adeo vrſerunt Germani, non expe-
ctata natiuitate & ætate Caroli Simplicis, Balbi filij,
adhuc in vtero exiſtentis, vt Io. 8. inuitus coronauerit
Carolum, Ludouici Germanici filium, cognomento
Craſſum: cui & ſuis, nunquàm Galli negotium face-
ſſerunt: quamuis Craſſus ille, ob corporis animíque
Carolus Craſ- segnitiem, à ſuis depoſitus fuerit. Tantum abeſt vt fi-
ſus Imperio lius Germanici proſpere ceſſerit Imperium importune
priuatus à & præpropere, neglectis Francorum Regibus, ambi-
ſuis. uiſſe, vt grauiſſima inde & hotrenda ſcandala ſecuta
Ablato Fran- ſint. 48 ¶ Hac enim occaſione quòd Francorum Rex
cis Reg impe- non ſolùm neglectus, ſed etiam Normanorum incur-
rio quot fe- ſionibus implicitus erat, & quòd Carolus Craſſus a Io.
cuta. 8. licet inuito, coronatus, ſegnis & inutilis erat, Regia
& Imperiali prouidentia ceſſante. Primò, poſt obi-
tum Io. 8. Martinus 2. Gallus, Pontificatum malis ar-
Marti. 2. tibus adeptus eſt, & male partum citò, vix annum &
quinque menſes implens, amiſit. Secundò Adria. 3.
Adria. 3. ſine vlla Regia vel Imperiali authoritate ingreſſus an-
no dom. 895. primus omnium attentauit ad Senatum
populúmque Romanum referre, nouámque legem
rogare, ne in creando Pontifice Imperatoria authori-
tas expectaretur: ſed liberæ eſſent cleri populique
Romani ſuffragia, vt Plati. Sabelli. ennea. 9. lib. 1. col.
9. Volater. lib. 22. & alij teſtantur. 49 ¶ Tertiò, per hoc
nouum, & vt euentus docuit. pernicioſum decreoum
publicæ & effræ. natæ ambitiones & ſimoniæ, violen-
Infames & tiæ, veneficia, cædes, Pontificiam ſedem inuaſerunt, à
deculteri) præfato Adria. 3. per 21. ſuccedentes, imò inuicem ſeſe
Papæ. excutientes Papas, præſertim Formoſum, Theodo-
rum, Io. 9. Chriſtophorum. Sergium 3. Ioa. 12. in adul-
terio confoſſum (quæ Plat. portenta & monſtra vo-
cat) per 75. annos, torpente direque afflicto Imperio,
vſque ad Leo. 8. electum authoritate Othonis primi,
Leo 8. germani Imperatoris valenoſſimi: qui enndè Leonem
Otno. 1. octauum confirmauit, Imperialia iura de inſtituoone
Ius eligendi Pontificis, ſub illo interregno ſopita, teſtimendo, &
Pap Imp. re- renouando: 50 ¶ adeo, vt Plati. ait, vt Leo autho-
ſtitutum. ritatem omnem eligendi Ponuficis, à clero populó-
que Romano, ad Imperatorem tranſtulerit. quod
tamen non ita tuditer, vt ſcribit Platu. accipiendum
eſt: ſed intelligendum morem antiquum teſtitutum,
vt cleri quidem & populi eſſet electio, ſed authoritas
examinandi, & ſi ſyncere facta eſſet confirmandi, pe-
nes Imperatorem: provt etiam ſanè debet intelligi
quod de Carolo Magno & ſucceſſoribus ſuis Fran-
corum Regibus habetur, in c. Adrianus. & de iſto
Othone 1. & ſuis ſucceſſoribus, in c. iii ſynodo. 63. diſt.
vbi inter Leo. 4. & conſequenter etiam clerum po-
pulúmque Romanum, ex vna parte, & Lotha. ſcilicet Pacta.
primum, & Ludouicum, ſcilicet a eius filium, in con-
ſortium Imperij aſſumptum, Auguſtos ex alia parte,
in formam pacti fœderiſve ſtatutum & firmatum eſſe
dicitur, quòd electio & conſecraoo futuri Romani
Ponuficis non niſi iuſte & canonice fieri debeat. Cùm
igitur Imperatoris ſpecialiter intereſſit pacta ſeruata
eſſe, poteſt, & deber, vel intereſſe, vel electionem fa-
ctam prius examinare, vt ſi iuſta pacta facta ſit, con-
firmet: ſin autem, reprobet: tum enam multorum
ſeculorum obſeruantia: quam Plao. retum experi-
mentis coactus, laudat in Cle. 2.

Quàm neceſ- 51 ¶ Quæ quàm fuerit neceſſaria ipſa veritatis
ſaria Impe. teſtis hiſtoria, rerúmque geſtarum ſeties oſtendit. Vt
authoritas in enim omittam Boniſa. 7. (qui preciosa quæque è Ba-
chg. Pap. per ſilica Petri furto ſubtrahens, Conſtantinopolim fu-
exemplum git: donec, diuendiòs quæ ſacrilegio abſtulerat, ma-
Boniſa 7 fa- gna vi pecuniarum coacta, Romam ad recipiendam
cris. & Io. 23. tyrannidem, hoc eſt, temporalem iuriſdictionem oc-
leri oforis. cupandam, tedit) & Io. 15. cleri oſorem (qui diuina
humanáque omnia cognatis & affinibus elargieba-
tur, vt teſert Platina) inde (id eſt, non intetueniente
Imperatorum authoritate) itruperunt tria illa tetet-
rima monſtra: videlicet (verba ſunt Plati.) Benedic. Tria monſtra
9. Sylueſter 3. Gregorius 6. quorum primus, vt ignauus Papæ.
& nullius preuj (vt ait Plan.) deiectus eſt: ſecundus
largitionibus Papatum redemit: quo expulſo, primus
per factiones teſtituitur: qui, videns ſeſe contracta
factione rutſus extrudendum, Pontificatum ſuum
vendidit tertio: qui ſedioonibus, ourmis, & armis,
certauit cum ſecundo, etiam redemptore. Hæc enim
conogerunt poſt obitum Henrici 2. cum caſta con- Henri. 2.
iuge ſua ſine liberis defuncti, & tempote Conradi. Conrad 2.
2. Sueui: ſub quo propter nouum initium ſui Impe- Imp.
rij in nouam familiam delato, omnia in Germania tur-

bata ſunt: quinetiam in Italia (vt ſcribit Plati. in Io. 20.) multæ ciuitates, ſpe libertatis erectæ, ab Imperio defecerunt: & ſic Impenj poteſtate turbata in Germania, & ceſſante in Italia, Pontifices ſibi ipſis relicti, in hæc horrenda ſcelera & ſcandala ceciderunt. Eò enim tum, vt ſcribit Plati. Papatus deuenerat, vt qui plus largitione & ambitiune valeret, is ſolus dignitatis gradum, bonis oppreſſis & reiectis, obtineret. Quem morem vtinam (inquit Plati.) non retinuiſſent noſtra tempora.

Henric. 3. Imp. 52 ¶ Tandem Henricus 3. filius d. Conradi, Henrico. 1. in Gallia regnante, Italiam cum magno exercitu veniens, habita Romæ ſynodo, cauſa cognita inter dictos Benedic. 9. Sylueſtrum 3. & Grego. 6. eos tanquam tetterrima monſtra, ad abdicandum ſe magiſtratu damnauit, & compulit: Syndegerum Bambergenſem Epiſcopum, qui Cle. 2. dictus eſt, Pontificem creauit (à quo etiam Romæ coronatus fuit) &, ad vitanda in futurum buiuſmodi ſcandala, factiones licitationes, & ſeditiones ambientium Pontificatum, coegit Romanos in verba ſua (vt inquit Plati.) iurare Pontificum electioni ſe nequaquam interfuturos, niſi iuſſu Imperatoris id facere cogerentur. Hinc mortuo Cle. 2. (omiſſo Damaſo 2. qui die 23. Papatus per violentiam occupati, mortuus eſt: quem Plati. è catalogo delendum cenſet) Romani, iuxta illud iuſiurandum, Legatos ad præfatum Imperatorem in Germaniam miſerunt, anno 1049. ſupplicatum vt optimum Pontificem ſibi daret: qui ſtatim Baunotem, Epiſcopum Tablenſem, virum bonum & ſimplicis ingenij, Legatis & eccleſiæ Romanæ obtulit: qui Leo 9. dictus eſt, vt refert Plati. qui hunc Imperatorem vocat Henricum ſecundum; ſed iuxta Germanos hiſtoricos (qui Henricum Aucupem, Saxoniæ ducem, Othonis Magni patrem, poſt Conradum primum, qui ex nobiliſſima Caroli Magni poſteritate nouiſſimus fuit, Imperatorem deſignatum, non immerito inter Imperatores numerant, vt etiam eſt text. in c. conſtitutio 63. diſt. & Abbas Vrſperg. computat) tertius eſt, cognomine Niger. 53 ¶ Sed circa id, quod obiter dictum eſt de Damaſo 2. quem Plati. non immeritò expungendum cenſet, non abſurde quæri poteſt, cur non idem cenſuerit de Damaſo primo: quem non ſolùm vi & armis ſed multis cædibus, etiam in templo editis, pro Pontificatu certaſſe, & ſuperiorem euaſiſſe ſcribit. imò etiam (vt teſtatur Ammianus Marcelli. qui eo tempore floruit & ſcripſit lib. 27.) tanta tamque cruenta ſeditione Damaſus & Vrſicinus, ſupra humanum modum ad rapiendam epiſcopalem ſedem ardentes, ſciſſis ſtudijs aſperrime conflictabant inſtar belli, vt nec Iuuentius vrbis & Palatij Præfectus, ſedare potuerit: ſed vi magna, vrbeque telicta, coactus ſit ſecedere in ſuburbanum: & tandem in concertatione ſuperauit Damaſus: ſed vno die centum triginta ſeptem cadauera peremptorum in ipſo templo reperta ſunt, non computatis his qui aliis diebus vel extra templum occiſi ſunt.

Cauſa ambitionis Papatus. 54 ¶ Cauſamque tam præfractæ cupiditatis aperit Ammianus ſecuritatem triplicem: nempe diuitiarum, faſtus, & deliciarum. *cùm id adepti* (inquit) *futuri ſint ita ſecuri: quippe ditantur oblationibus matronarum, procedúntque vehiculis inſidentes circumſpectè veſtite, epulas curantes profuſas, adeò vt eorum conuiuia regales ſuperent menſas.* & exprobrat eis Antiſtitum prouincialium frugalitatem, ſanctitatem, & verecundiam. Quòd ſi Ammia. talia vidit tempore ſuo, circa annum domini 370. minus noui videntur abuſus poſtea ſecuti quantùuis portentoſi: niſi quòd turpe eſt Chriſtianos minus hæc erubeſcere, quam Ammianum ethnicum, cui ea vitia non ſolùm deſpectui erant, ſed ea quoque inſectabatur. Satis tamen indicat tetterram ſupergreſſionis ambitionem, iam ſedem illam inuaſiſſe eo prætextu quòd eſſet vbi caput Impetij erat. eò enim reſpicit quòd reliquos antiſtites prouinciales vocat. Quòd ſi Damaſus ille 23. die Pontificatus ſic adepti obiiſſet, non dubito quin Plati. eum è catalogo æquè delendum cenſuiſſet. Hanc totam velauit euentus ſeſſionis nouemdecim annorum & quadrantis.

Ildebrandi facino. 55 ¶ Redeundo ad Baunonem, ei, Pontificio habitu Romam accedenti, obuiam egreſſus Ildebrandus, monachus aſtutus, viam ſuæ ambitioni eminus præſtruens, perſuaſit, vt depoſito Pontificio apparatu, priuatus vrbem ingrederetur, dicens Henricum nullam creandi Pontificis poteſtatem habere, ſed ad clerum populúmque Romanum pertinere. Voce etiam quadam è cœlu conficta, mox Ildebrandus egit ad cletum populumque Romanum, vt Baunonem eligerent, Leonem 9. appellatum: à quo ſtatim Cardinalis Diaconus creatur: idemque Leo ſancti Pauli eccleſiam gubernandam dedit, vt quaſi conſors Pontificij muneris ſecum videretur, cùm alter Petri, alter Pauli templum regeret. Rurſus, mortuo Leone, ſucceſſit Victor 2. Alemanus, ex prouiſione ſolius eiuſdem Imperatoris: qua cletus populúſque Romanus, iuxta idem iuſiurandum, non elegerunt, ſed ab Imperatore poſtularunt, miſſo ad hoc Ildebrando Legato: & ſic, quandiu vixit Henric. 3. ſolus Romanam eccleſiam pacificè ordinauit. ttes enim ad minus canonicos Papas ſucceſſiue inſtitnit, tribus ſimul deſtitutis, etiam teſte Platina, Abbate Vrſperg. & aliis Chronographis.

Victor. 2.

Henr. 4. ſub quo violenti Papæ. 56 ¶ Henrico verò Nigro mortuo, relicto impubere filio ſub tutela matris Agnetis, rurſus ſublato metu & reuerentia Imperatoris, capnt more ſolito erexerunt audaces & ambitioſi homines, per vim & largitiones Pontificatum inuadentes, & inuicem ſeſe excutientes. Veliternus enim Epiſcopus, fauore quorundam nobilium, per vim, preces, & pretia, Pontifex creatus, Benedic. 10. appellatus eſt: ſed Ildebrandus, cum Geratdo Epiſcopo Flntentino, Romam adueniens, in omnes acerbiſſimè inuectus. tantis contentionibus egit ad populum, vt Benedic. non ſolùm Pontificatu, menſe intruſionis nono, ſed etiam Epiſcopatu deiiceretur, & in exilium priuatus mitteretur, ſuffecto Getardo, qui Nicol. 2. vocatus eſt, & qui anno 1059. ad confirmandam dciectionem Benedicti 10. ſanctum illud Decretum edidit, de qno in c. ſi quis pecunia 79. diſtinct. vbi quiſquis pecunia vel gratia humana, aut populari, ſeu militari tumultu ingreſſus fuerit declaratur apoſtaticus, & etiam manu armata extrudendus, & patter Decretum incip. in nomine domini. 23. diſtinc. cuius pars Decretum præcedens videtur: vbi, dum ſe facit ſucceſſorem Stepha. 9. tenet è catalogo Pontificum præfatum Benedictum 10. & ſtatuit Cardinales Epiſcopos primùm de electione tractare, mox reliquos Cardinales adhibere, ſicque reliquum cletum & populum ad conſenſum nouæ electionis accedere. Et tationem teddit optimam: videlicet vt cum vniuerſo cleto, etiam populo adhibito, venalitatis morbus nequeat irrepere. non enim facilem habet ingreſſum, niſi te ad paucos redacta.

Benedict. 10. intruſus.

Nicol. 2.

Decretum, quo oportere Papa 100. annis declaratur apoſtatare.

Vnde electio Pap. ad ſolos Card.

57 ¶ Hac autem occaſione ſcripſit Blondus, & poſt eum Gaſſarus in epitome, & Io. Cation, quod Nicol. 2. primus ſtatuerit ius eligendi Romani Pontificis ad ſolos Cardinales, aliis penitus excluſis, ſpectare. Tamen non præciſe hoc ſtatuit: ſed quòd Cardinalibus in ea te primas dedit, hoc ipſo futuris Cardinalibus occaſionem dedit totum ſibi arripiendi: prout, poſt ſexaginta annos, practicate cœperunt in electione Gela. 2. qui fuit ſextus à Nicolao 2. Mortuo enim Nicol. 2. Epiſcopi elegerunt (quamuis duos in diſcordia) & Ildebrandus contendit electionem ſpectare ad clerum, vt apud Plati. qui poſtea in Greg. 7. refert decretum electionis à ſolis quidem Cardinalibus, ſed præſentibus Epiſcopis, Abbatibus, & multis tum clericis tum laicis, deinde refert Paſchal. 2. fuiſſe

electum à clero, expectante populo, & collaudaote Cardinalium Senatu: & poſt Paſchal. 2. ſemper à ſolis Cardinalibus, niſi tempore concilij Conſtantienſis & Baſilienſis.

Origo Cardinalium.

58 ¶ Et hic obiter notandum de origine Cardinalium, non fuiſſe inuentum vnius ſolius Papæ: ſed Summyſtarum quoque ſuorum, videlicet parochorum Romæ (quos vulgò curatos vocant) non tamen totius diœceſis Romanæ, ſed ſolus vrbis & ſuburbiorum. Cùm enim hi eſſent Papæ (vt pote proprio Epiſcopo) non minus aſſidui quàm in eadem vrbe vicini, videntes fauore iudicioque Imperatorum, vt ſupra numero 12. officialium & ſubiectorum Imperialium, plus ſuo Epiſcopo quàm teliquis Epiſcopis prouincialibus tribui (vt pote in loco, quod eſſet caput orbis & Imperij, ſedenti) cœperunt & ipſi, cum ſuo Epiſcopo & eius Archipreſbyteris & Diaconis, hunc mundanum fauorem pro iure atteptum, quacunque occaſione augere, propriúmque & Papæ velut commone negotium collatis operis vrgere: vtque ſe tanquam aſſiduos familiares, Conſiliarios, & latetales Papæ è numero reliquorum parochorum in alnorem ordinem, nonumque prærogatæ dignitatis collegium erigerent, nouo ſplendidóque in id confiſto vocabulo, ſeſe Cardinales appellauerunt. Et tandem partim ſua, ſuique Papæ authoritate, & edictis, partim potentia, faſtu, & pertinacia, id egerunt & aſſecuti ſunt, vt excluſis Principibus, deinde populo, poſtremò reliquo quoque clero, ad ſe ſolos electio Pontificis Ro. perrineret, ſicque ferè ſemper vnum ex ſeipſis eligerent, vt etiam tetigit Nicol. Machiauegli, lib. 1. hiſto.

Incrementum ſedis Papalis.

Floren. pag 14. 59 ¶ Tuncque (vt ibi deſcribit) mirum in modum augeri, & in dies corroborari cœpit potentia & authoritas illius ſedis, ſeu conſiſtorij, tot conſultoribus ſimul iuratis & deuotis, operas aſſidue ad eam vndiquáque augendam conferentibus, & pertinaciſſime omni alio ſtudio omiſſo defendentibus. Et implerum eſt quod de his ſcripſit Albeti. in l. bene à Zenone. col. 6. n. 18. C. de quadrien. præſcriptio. *Præſidentes* (inquit) *Romanæ eccleſiæ, eorum aſtuta & ſagaci prudentia, ſecundùm temporum varietatem ſua variauerunt ſtatuta, modò Imperium ſublimando, modò paulatim deprimendo de tempore in tempus. Sed ad quid? niſi vt ſenſim omnia, & cæleſtia & terrena, & ſpiritualia, & temporalia* (vt vocant) *edibus ſuis* (vt *palam gloriamur*) *ſubiicerentur?* & ibi Albet approbat ſententiam Ioannis Patiſienſis, & Dantis Aligerij, Imperium non dependere à Papa. Refert etiam & approbat legem Ludo. Bauari Imperatoris 4. per quam ita declaratur, & ex ſola electione verum Imperatorem fieri, ſine vlla Papæ vel ſuæ ſedis approbatione, & contrarium aſſerentes omnibus feudis & bonis Imperij ipſo facto priuantur, & crimen læſæ maieſtatis incurriſſe decernuntur, ſed poterat etiam hæreticos declarare, per illud Io. 18. Regnum meum non eſt hinc. Ille viginticuatuor annis, ſpretis diris Paparum, victor permanſit: adeo vt anno 13 5. Benedic. 12. Papa, impetentibus coram ſe perſonam Ludouici, qui contra Eccleſiam egiſſet, reſpondit: *Imò nos fecimus contra ipſum: quod fecit, prouocatus fecit: id eſt, ad ſe. dignitatimque Imperij tuendam.* Subdit Albrti. hæc verba: *Si quælibet poteſtas fuiſſet e mensta ſuis limitibus, & vna alteram coadiuuaſſet, ſicut facere tenentur. puto quòd pax eſſet in vniuerſo orbe.* Sed vnde initium mali, niſi à malis Sacerdotibus? vt quæritur S. Hieron. Et ſic ſenſim Catd. cum Papa ſuo, ad totius orbis regimen aſpirantes ſeſe Principes & patres orbis terrarum vocari fecerunt. Quod an putas Grego. Magnum paſſurum, ſi viueret?

Imperium non dependet à Papa.

Lex Ludou. Bauari. 4.

Benedic 12.

60 ¶ Caterum Nicol. 2. biennio poſt illud decretum, de quo ſupra nu. 56. mortuo eo ſpreto, bis magno cruore fuſo, pro Papatu certatum eſt. Et tandem Alex. 2. copiis Mathildis, diuiſſimæ fœminæ, adiutus, victor euaſit: quem, cùm Oto Colonienſis Archiepiſcopus, grauiſſimis verbis increparet, quòd ſedem Romanam iniuſſu Cæſaris, & contra quàm conſuetudo & lex ipſa iubebat, occupaſſet, tum Hildebrandus, iam eminus viam ſibi præſtruens, acerrimè contendit electionem ad clerum pertinere. Sciebat enim callidus ille monachus ſibi apud Imperatorem Pontificatus emerendi locum non fore, ſeque factionibus iam potentiorem euaſiſſe in clero & nouo collegio. Dux quoque exercitus, quem Alex. 2. à Mathildi comitiſſa acceperat factus, Apuliam infeſto agmine tetendit, & armis Papiſticis non ſolùm Richardi & Guilelmi, Normanorum Ducum, impetus repreſſit, ſed etiam aliquot vibes, & in his Capoam & Beneuentum his eripuit, ſiſcóque, ſeu patrimonio Papali, adiunxit.

Alex. 2. armis vicit.

61 ¶ Et paolò poſt, Alexandro mortuo, ſeſe ſuffici, & grego. 7. vocari curauit, anno 1072. quem, vtcunque Plari. & Sabell. ennea. 9. lib. 3. & Simoncta eorum. Abbas, lib. 5. c. 67. poſt ſecula plura ſecun, ſomnis, ſed adulatorne, more ſuo conficlis laudibus efferre uitantur. tamen Sigebertus antiquus hiſtoricus, quinetiam Buno Cardinalis, eius *emulus*, & eccleſiæ Romanæ Archipreſbyter, teuris facinoribus eum onerarunt: quòd nerromanricus fuerit, & Eccleſiæ & Imperij ſtarum perturbarit. Primus enim Epiſcopatium, Abbatiarum, & aliorum beneficiorum collanonem, quã Imperatores eouſque pacificè habuerant, eis eripere voluit: imò etiam omnibus Regibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, & aliis ſecularibus poteſtatibus quibuſcunque: & de facto, tam inueſtuuram dantes quàm accipientes excommunicauit: vt ſunt tex. in c. ſi quis deinceps. c. quoniam. 16. q. 1. & decretum Adriani 3. de abroganda poteſtate Cæſarum in inſtitutione Romani Pontificis innouatur. Primus non ſolùm Imperatorem anathemate notauit, ſed etiam Imperio abrogare, & ſubditos ſacramento ſolnere attentauit, & ſimul omnes ei adhærentes etiam dignitatibus, ac beneficiis, diris execrationibus adiectis priuare. Primus, bullis emiſſis, edixit ne quiſpiam cuiuſuis conditionis, vel Rex, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Dux, Comes, &c. Legans Papæ reſiſtere audeat. Primus legem edixit, ne quis Epiſcoparũ vel Cœnobium vel aliquod aliud eccleſiaſticum beneficium, a laico acciperet. Ptimus temporalem, ſupremamque iuriſdictionem, quam ante centum annos Bonifa. 7. ſacrilegiis ſuis occupare niſus fuerat, lege lata, vſurpauit, edicens à ſe vel Magiſtratibus ſuis, iuſtitiam requirendam. Primus palam edixit ſe non ſolùm in cœlo ligare & ſoluere poſſe, ſed in certa quoque etiã Imperia, Regna, Principatus, & quicquid habere mortales poſſunt auferre & dare ſe poſſe. 62 ¶ Et hæc omnia non ex fabula Conſtãtini, non ex largitionibus Pipini, Caroli Magni, & Ludouici Pij, aut alterius ſiue Principis, ſiue populi donatione, vel conſenſu, ſed à Deo & beato Petro tantùm, & eo ipſo quòd Præſul & Papa Romanus, quas leges & edicta diris & horrendis execrationibus communit, vt apud Plan. Et artes, en præſtigia: quibus Imperium Romæ, Regnúmque Italiæ apprehendere voluit, reliquaque omnia etiam in terra & mari Imperia & Regna a nutu ſuo dependere. Sed ad hoc confirmandum ſenſit ſolas diras & atroces proceſſus non ſufficere: præſertim cùm non deeſſent Epiſcopi, qui tyrannidem Papæ improbatent in deroganda authoritate Cæſaris pro ſua libidine: quare & ipſi ſynodos facientes, neglecta excommunicatione Papæ Ildebtandi, ipſum vicißim excommunicabant: adeo vt Henri. 4. habito conuentu apud Vuormaciam, ſuhtraxerit ſeſe & ſuos ab obedientia Papæ abrogant, & publicis programmatis interdixetit omnibus, ne vlla in re Pontifici Romano obtemperarent: & ex eodem conuentu Romandus, Parmenſis clericus, Romam veniens, Gregorio publice interdixit, ne quid ageret deinceps quod

Grego. 7.

Sigebertus. Buno.

Grego 7. nouauit.

Tertia fictio fama.

Subtrahit obedientia.

ad magiſtratum Pontificis pertineret, & Cardinalibus ipſis mandauit, vt relicto Gregorio, alium habituri Pontificem, ad Imperatorem proficiſcerentur, vt refert Plati.

Emiſſarij Papæ.

Henr. 4. pugnauit 62.

63 ¶ Videns autem Papa vi, factiſque opus eſſe, vt votis ſuis poiretur, & primùm neceſſe eſſe Imperatorem ſpoliari regno Italiæ, necnon iure Romanam ſedem & Epiſcopos Imperij ordinandi, vt eò peruenirtet, tanta ciuilia bella per ſuos emiſſarios, nempe ſacrificulos, Præſules, monachos, vbique ſibi iuramento addictos in Imperio excitauit, vt coegerit Henri. 4. Imperatorem, ab adoleſcentia ſenectutem vſque, ſexagies & his (vt etiam Bapti. Egna. ſcripſit) in aciem ciuilis belli, à Papa ſuſcitari, deſcendere, Marcúmque Marcellum & Iulium Cæſarem ſupergredi: quorum alter trigeſies, alter quinquageſies & bis certauit. Vnde Imperium attritum adeò corruere cœpit, vt nunquam in veterem ſtatum redigi, & priſtinas vires recuperare potuerit. 64 ¶ Vtque Albertus Crantius eccleſiaſt. hiſto. lib. 5. ſcribit, etiam Rudolfum, Sueuiæ Ducem, Cæſaris ſororium, eique fidelitatis iuramento adſtrictum contra fœdera & iuramenta aduerſum Imperatorem, dominum & ſororium ſuum, rebellare fecit, & ad eum concitandum & dementandum, ſub annum 1077. auream coronam miſit inſcripto verſiculo *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolfo*: ſignificate volens à petra (qui eſt Chriſtus) Imperium terrenum, etiam Germaniæ, Pontifici datū, & ab eo nunc dari Rudolfo. cúmque Rudolfo, dextra abſciſſa victo, cóque, Papiſticis Epiſcopis mala eorum conſilia exprobrante, mortuo, facinus hoc male ſuceſſiſſet, & Imperator, Italiam petens, ſuperata apud Parmam, Marhildi, eiúſque inceſtuoſo marito Azone Romam victor ingreſſus, Ildebrandum expuliſſet, & à Cle. ſuffecto ſe coronari feciſſet, & à Guiſcardo Normano, nouo Papæ vaſallo, cæteta impeditus, Germaniam repedare coactus eſſet, non tamen ceſſarunt Epiſcopi Papiſtici, etiam mortuo Ildebrando (cui ſucceſſiue ſuffecti ſunt quatuor alij monachi, videlicet Victor 3. Vrba. 2. Paſchal. 2. & Gela. 2.) omnem mouere lapidem ad Impetatorem opprimendum, donec zizania circunquaque ſeminata, etiam Henricum 5. eius filium aduerſus patrem impia arma ſumere fecerunt.

Rudolfus Sueuiæ Dux Imp. ſororius.

Verſus Papiſticus.

Horrenda de Gregor. 7. in Abbat. Vſperg. Chro.

65 ¶ Horrenda ſunt, quæ vere tamen & parcè Abbas Vſpergenſis in ſuo chronico ſcribit, qui illis temporibus vixit, & Pontificibus adhæſit, præſertim Paſchali 2. ah Hyero ſolima Romam reuerſus, vt ipſe de ſeipſo ſcribit, pag. 254. & licet cauſæ Pontificum, quantom poteſt, faueat, reſtatur tamen, & ſcripturn reliquit. quod ſub Greg. 7. Romana Reſp. & omnis Eccleſia nouis & inauditis ſchiſmatum erroribus periclitari cœpit. De quo Gregorio, cùm abſque Regis (ſciticet Romanotum Henrici 4.) conſenſu, ſolis tantùm Romanis (quos iam ab Imperatote domino ſuo, abalienauerat, vt ſupra eo. nu. 55. nu. 60.) fauentibus hunc apicem conſcendiſſent, ſunt (inquit Abbas ille Vſperg.) qui dicant illum non canonice conſtitutum, ſed tyrannice Papatum ſibimet vſu paſſe: pro qua re & a nonnullis Epiſcopis abdicatus eſt. Mox ſubdit, quod anno domini 1076. habitum eſt concilium apud Vuormaciam: vbi, præſente Rege Henrico, vniuerſi penè Theutonici Epiſcopi prætet Saxonicos (hi enim impulſore Papa rebellauerant) Ildebrandum abdicarunt, mittentes ad illum epiſtolam, poſt multas culpationes in eum iniectas, ita concluſam: *Quia ergo & introitus tuus tantis periuriis eſt initiatus & Eccleſia Dei tam graui tempeſtate per aſſiſionem nouitatum tuarum periclitatur, & vitam per conuerſationem tuam tam multiplici infamia dehoneſtaſti, obedientiam, quam tibi promiſimus, nullam u c de cætero vllam ſeruaturos eſſe renuntiamus.*

Concilium Vuormat.

Dicta Gregor. 7.

66 ¶ Et rurſus anno domini 1080. refert aliud concilium Epiſcoporum & optimatū Italiæ & Germaniæ apud Brixiam Noticam: vbi, omnium conſenſu, facta eſt hæc concluſio contra Ildebrandum, vt ſequitur: *Quia illum conſtat non à Deo electum, ſed à ſeipſo, in fraude ac pecunia impudentiſſimè obiectum, qui eccleſiaſticum ſubuertit ordinem, qui Chriſtiani Imperij perturbauit Regnum, qui Regi catholico ac pacifico corporis & animæ intentat mortem, qui periturum defendit Regem, qui inter concordes ſeminauit diſcordiam, inter pacificos lites, inter fratres ſcandala, inter coniuges diuortia, & quicquid inter pie viuentes ſtare videbatur, concuſſit: nos, autore Deo congregati in vnum, &c. contra eundem Ildebrandum procaciſſimum, ſacrilegiū ac incendia prædicantem, periuria & homicidia defendentem, catholicam & Apoſtolicam fidem de corpore & ſanguine Domini in quæſtionem ponentem, hæretici Berengarij antiquum diſcipulum, diminationum at ſomniorum cultorem, manifeſtum necromanticum, pythonico ſpiritu laborantem, & ideirco à vera fide exorbitantem, iudicamus canonice deponendum, &c.* Ideo autem exprobrat diuortia, quia Grego. 7. non ſolùm primus ſacerdotibus Germanis matrimonia prohibuit: ſed etiam multa, iam contracta diuulſit, vt refert Hentic. Mutius lib. 16.

Notticum.

67 ¶ Idem Abbas refert in quodam prælio Rudolfi. & Epiſcoporum Papæ, contra Henr. 4. multis proſtratis & vtrinque fugientibus, quoſdam Archiepiſcopos Papæ occiſos, captos, vel ſuſpenſos & infinitas huiuſmodi clades ſuſcitatas à Grego. 7. quem tamen Henri. 4. Italiam petiens, Roma diu Grego. 7. reſiſtente obſeſſa & capta, fecit à Romanis vnanimiter abdicari, & in exilium agi. vbi deceſſit. & Henri. Vuigbertum, Rauennatem Archiepiſcopum, Papam inſtituit: a quo, cum Bertha vxore, coronatus eſt, anno 1084. & anno ſequenti in ſynodo Moguntiæ, præſentibus Legatis Romanorum, omnes Epiſcopi rebelles Imperatori depoſiti ſunt: & ibi, communi conſenſu atque conſilio, conſtituta pax Dei: deinde ſubſtituti ab Imperatore, loco abdicatorum, Epiſcopi conuerſatione & doctrina præſtantes.

Gregor. 7. victus abdicatur & exul moritur.

68 ¶ Sed horrendiſſima ſunt, quæ Buno Cardinalis, de his quæ vidit, in ſua hiſtoria ſcribit: vbi lugenda refert de vitiis Ioan. 20. Benedict. 9. Sylueſtri 3. Grego. 6. Leo. 9. Alex. 2. quæ partim inuenis vidit, ſed execranda ſenex tempore Grego. 7. qui primus turbis laicotum ſtipatus, cum terrore & minis, Epiſcopos ſibi iutate coegit. vt in c. ego. de inreiuran. quod non eſt Greg. Magni nec Grego. 3. vt luculentet oſtendi ſuper tex. d c. & ſuperſcripſiorie c. 1. eo. tit. quam ibi ratione reddita correxi. Tum ſacras ſcripturas violentet intorſit, ad falſas inuentiones ſuas, vt verba *paſce oues meas* ad Reges deponēdos, *clanes Regni colorum*, ad regna terræ, vt etiam apud Plati. qui ſatis luculenter illius hac in re hæreſes, licet imprudens, traducit. Tum ſacramentum corporis Domini, diuinationes quærens contra Imperatotem, in ignem conecit. Tum Imperatorem per occultos proditores perdere voluit. Tum tres homines, non conuictos nec confeſſos, abſque ſecularibus iudicibus, morti adiudicauit, & ſuſpendi fecit. Tum libtum necromanticæ artis ſecum ferre ſolebat. Quæ, & plura alia ſcelera, Buno refert.

Buno.

Graniora ſcelera Grego. 7.

69 ¶ Ildebrando verò in exilio mortuo, non quieuerunt eius ſucceſſores: ſed (vt etiam Abbas Vſperg. ſcribit) quamuis ſcelerata illa tebellio Rudolfi ſororij. in Imperatorem à Grego. 7. ſuſcitata, poſt multas clades peſſimum & pudendum Papiſticis habuiſſet exitum: tamen non deſierunt deteriora moliri. Contradum enim filium Imperatoris primogenitum, quem patet nuper Cæſarem & Regem coronauerat. dementarunt, & in pattem armatunt, cique contra pattem in Italia nouē fere annos regnanti, & pro Papa militanti, filiā Ruggeri, Normani, Siciliæ Ducis, Papæ fœderati, vxorem ducere fecerunt: quo Conrado mortuo, cùm

Conradus.

interim Henri. 4. eo reprobato iuniorem filium ſuum Henri. 5. Aquiſgrani Regem anno 1099. coronaſſet) eum quoque technis ſuis aduerſus patrem ferociùs rebellare fecerunt: vt meritò quæri poſſit, an hi minus offenderint præceptum Dei, quàm Phariſæi illi, quos acriter reprehendit Chriſtus, Matth. 15. Marc. 7. Ait enim Abbas Vrſperg. quòd anno domini milleſimo centeſimo quinto, dum Imperator Henr. natalem domini Magontiæ celebrat, Henr. filius eius, nominis illius quintus, Rex dictus, rebellationem aduerſus patrem in Baioaria parat. Contra, idem Abbas late deſcribit humilitatem, deuorionem, & obedientiam Henri. 5. erga Epiſcopos, Abbates, monachos, & clericos Papæ, à quibus in patrem armabatur, & adoleſcentiæ eius verecundiam, & erga Sacerdotes reuerentiam ſummis effert laudibus: ſed mox parricidialia bella refert: quamuis multa (ne nimis odioſa impietate cauſa Papæ granetur) diſſimulet: quæ ex Alberto Crantio eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 5. H. Mutio, Germanorum Chronicorum lib. 15. & aliis ſuppleri poſſunt: vt patrem a filio in itinere per inſidias, contra fidem publicam datam, captum, & exteratum (vt præfatus quoque Abbas pag. 262. ex epiſtola Henrici 4. refert) duúſque Epiſcopos (vt Crantius lib. 5. c. 20.) Imperatorem acceſſiſſe, tumque exauctoraſſe, coronam capiti detraxiſſe & ſede dejectum omnibus Imperialibus exuiſſe: & ad auertendam plebem (quæ magis pro patre ſtabat) ſelectos iudices in cauſa fidei, ſuper hereſi Vuigbertina & Heinriciana: qitia ſcilicet Henn. 4. depoſito & electo Ildebrando, Vuigpertum Rauennatem Epiſcopum Cle. 3. vocatum Papam ordinauerat, tumque ſcribit Abbas Vrſperg. exaltata diuinitus eccleſiæ Romanæ cornua, ad incutiendum timorem cunctis, vſquequaque ſchiſmatum membris.

Cornua Ro. eccleſiæ exaltata.

71 ¶ Sed poſt hos luſus, eadem fere tependerunt filio, quæ patri: vt enim ſcribunt idem Abbas, Plati. & alij, anno M. CXI. Henrico 5. Romam ad coronam Imperialem venienti Paſchalis 2. miſſis Sutrium vſque Legatis, dixit ſe paratum ad conſecrationem, & omnem Regis honorem: ſi tamen ipſe laicam abdicaret Epiſcopatum inueſtituram. quod Henri. conſenſit, ſub eo pacto, quatenus concilio quoque vel concordia totius Eccleſiæ, ac Principum Regni aſſenſu probaretur. Itaque Henricus, magna pompa Romam ingreſſus, & vnà cum Papa, ad dextram tamen, ingreſſus à Pontifice petit, vt illos confirmet, quibus ipſe Epiſcopatus dederat: recuſantem verò Paſchalem cum Cardinalibus capit, & ad caſtra, deinde ad Soractis montem perducit. quare Paſchalis 2. accitis è Roma notariis, pacta & priuilegia antiqua Imperatorum de creatione & inueſtitura Pontificis & Epiſcoporum (de quibus in c. Adrianus. 2. in ſynodo. c. intec nos & vos 63. diſtinct.) confirmauit & innouauit: & hoc modo compoſitis rebus, vrbem redeuntes, Imperator à Papa coronatur.

Rurſus ſchiſma inter Imperium & Papatū incipit.

Concilium Paſchal. 2.

72 ¶ Sed, poſt diſceſſum Imperatoris anno 1116. Paſchal. 2. ingenti ſymmyſtarum ſuorum ſynodo coacta Romæ, cum magno cordolio confitetur & deplorat grande illum peccatum quod fecit, dum captiuus priuilegium illud in tentoriis Regis dedit. rogat omnes Deum pro ſe veniam orare, & priuilegium, à prauitate ſua, priuilegium vocat, & ex communicat, rogans omnes vt idem facerent, tunc ab vniuerſis conclamatum *fiat fiat*. Atmox inter confidentes ortum eſt graue diſſidium ſuper ſpecie illius peccati à Papa confeſſi, ait, fuiſſet peccatum hæreſis, cenſebant enim priuilegium illud hæreticum fuiſſe. & ſic nonnulli palam inferebant Paſchalem ipſum ex ore proprio hæreticum fuiſſe, & Papatum ſemel amiſiſſe, aliis contendentibus Papam bene feciſſe: eo quòd vt ſe populumque Dei, liberaret, & ſic ex charitate euangelica, feciſſet, vt latius deſcribit idem Abbas, & in eodem concilio Paſchalis 2. decretum Grego. 7. ſuper dictus inueſtituris conſirmauit, ſub anathemate dantis & accipientis, vt etiam patet in c. ſi quis clericus. in c. conſtitutiones 16. q. 7. 73 ¶ Et ſic rurſus ſciuditur, & nouis ſeditionibus à Papa & ſuis ſymmiſtis involuitur Regnum Theutonicum: quod iam citciter decem annos quieuerat. Machinamenta vctò Epiſcopi Mogontini contra Imperatorem, multaſque cædes, dictus Abbas refert, pag. 273. cum ſeq. Sed Henr. 5. ægreferens ſe excommunicatum iri, & Imperio priuari, anno ſequenti Romam tedit, fugato Paſchali, & alio Papa ſuffecto (quem Grego. 8. nominauit, vt inquit H. Murius Germanor. chronico. lib. 16.) rurſus ſe cum poteſtate dandorum Epiſcopatuum coronari fecit, vt ait Plati. quin Gelaſ. 2.) qui, vt deceſſor, monachus fuerat) ſcribit Henri. 5. cùm ſciuiſſet aduerſum ſe parari exercitum, à Ducibus Apuliæ & Campaniæ autore Papa, cuius vectigales erant, Romam veniſſe, & Mauricium Brachareuſem Archiepiſcopum, patria exulem, Papam creaſſe, & Grego. 8. appellaſſe, & Ftegepanum familiæ commendaſſe. ſed verius eſt, vt alij ſcribunt, quòd Henri. 5. ſub Gela. 2. reſtituit dictum Greg. quem prius ſub Paſchal. 2 creauerat. Subdit Plati. Gelaſio cum proceribus Apuliæ magnóque exercitu adnentante, Henricum 5. Italia exceſſiſſe, mortuóque Gelaſio Calixtum 2. comparatis repente copiis, præfatum Gregorium, Sutrij ſe continentem, viciſſe, captúmque & camelo impoſitum in triumphi ſpeciem Romam duxiſſe.

Henri 5. cedit inueſtituris eccleſiarum.

74 ¶ Tandem, cùm videret Henri. 5. potentiam Papæ, Normanorum Ducem armis (quos duces Apuliæ & Campaniæ Papa faciebat) creſcere, ſeque iiſdem artibus & ineſtimis bellis, quibus & patec eius oppreſſus fuerat, peti, ſibique idem periculum imminere, ceſſit antiquis illis Imperialibus iuribus & priuilegiis inueſtiturarum Pontificum Ro. Epiſcoporum & Abbatum: & anno milleſimo centeſimo vigeſimo ſecundo concordiam factam, & fœdere firmatam inter Henricum 5. & Calixtum 2. & eius tenorem deſcribit Abbas Vrſperg. pag. 280. cuius ſumma eſt. Quòd mediante generali abſolutione, omnium cenſuratum, eccleſiaſticas inueſtituras cæteraque ſpiritualia negotia, quæ tanto tempore Reges Theutonici adminiſtrauerant, quæque ipſe, ne Regni diminueretur honor, nunquam ſe vita comite dimiſſurum propoſuerat, humiliatus abnegauit, & in ius perpetuum eccleſiæ dimiſit. Contra conceſſit Calixtus electiones Epiſcoporum & Abbatum Theutonici Regni, qui ad Regnum pertinent, in præſentia Imperatoris fieri abſque ſimonia & aliqua violentia, iudicio, in caſum diſcordiæ, reſeruato prouinciali ſynodo. electus autem Regalia per ſceptrum ab Imperatore vel Rege percipiat, promittens auxilium ſecundum officij ſui debitum, de quibus ad Papam Rex querimoniam fecerit. Eadem ad verbum refert H. Mutius lib. 16.

Inter. ſchiſ. inter Impe. & Pap.

Pœnitentia Papæ.

75 ¶ Et his artibus Pontifices, eodem ferme tempore (Imperio attrito) non ſolùm ſuptemam temporalem poteſtatem Ron æ, & in Italia ſibi palam attribuere cœperunt, ſed etiam dominationem & iuta appellationum in alias eccleſias: quamuis nondum plene nec pacifice, ſed cum multis cruentis bellis ſucceſſiue ſerpendo. Vt enim refert Plati. tempore Stepha. 9. anno 1057. Mediolanenſis Eccleſia tunc demum cœpit Eccleſiæ Romanæ obtemperare, cùm ducentis fere annis ſe ſubtraxiſſet. Sed certe (quicquid tacite innuat Plati.) multò minus intenitut quod ante annum 810. fuerit Romanæ ſubdita, ſicut nec tempore diui Ambroſij. Deinde ſub Vrba. 2. acceſſerunt eccleſiæ Hiſpanicæ: quia Archiepiſcopus Toletanus, Romam veniens, & in verba Pontificis iurans, pallium & priuilegia quædam, totiuſque Hiſpaniæ Primatum ab eo aſſecutus eſt, vt ſcribit Plati. in Vrba. 11.

Ec leſia Mediolanenſis.

Hſpanica.

Anglicana. 76 ¶ Eccleſia autem Anglicana nondum plene ſibi ciebatur: ſed Reges impediebant appellationes Romam interpoſitas, donec Henri. 2. propter Thomam Cantuarienſem, ſibi rebellem, occiſum, coactus eſt ab Alex. 3. alioquin deturbationem è Regno, & populi ſui ſedi oonem minitante, Regni intra a Papa recognoſcere, & inter alia, iurare appellationibus, ad cuiam Romanam factis, oon aduerſari, vt ait Plan. in Alex. 3. Adhuc tamen non continuò cœpit cuia Romana vſque adeo alias eccleſias (præſertim Gallicanas) expilare: niſi circiter poſt alios ducentos annos, ſub tempus Boniſa. 8. quo præuenriones, reſeruationes, & alij quæſtuatij abuſus efferbuerunt.

Temporalis iuriſdictio Romæ. 77 ¶ Nec etiam mox à Greg. 7. (quicquid de iuſtitia a ſe ſolo peteoda ediderit) pacifica fuit Papis iuriſdictio tempotalis Romæ: niſi poſt alios trecentos ſexaginta annos, videlicet tempote Nicolai. 5. quia etiam ſi Paſchal. a. à Gtego. 7. tertius qui etiam monachus fuerat, à religione ad arma conuerſus, primus ballatorum armatos exercitus nomine ſtipendiiſque Papatus, ad eius ditiooem ampliandam per Italiam circuntulerit; tamen ſemper Senatores ſeu magiſtratus à Lotha. 1. tempore Euge. 2. Romæ pro liberrate populi conſtituti remanebant, ius dicentes populo, etiam cleticis & Cardinalibus & Papis, quo ad ſeculatem iuriſdictionem, vt ſatis indicat text. c. fundamenta. 6. decet. (Ibi, vt frattes ipſos nullus ſeculatis poteſtatis metus exterreat) de elect. in 6. idque non nomine Papæ, ſed nomine Imperatoris vel populi.

Senatores Roma.

Papa ſubeſt iuriſdict domini ſuæ. 78 ¶ Nec mirum, quia, etiam ſi Papa eſſet in Gallia, ſubeſſet iuriſdictioni temporali non ſolùm Regis, ſed etiam cuiuſlibet domini temporalis loci: tantum abeſt vt ibi iutiſdictionem aliquam ciuilem exercere poſſit: niſi ei à ſuperiore detur, prout anno 1519. Carolus 5. Imperatoc, per Gallias callidè tranſiens, crimina condonabat, ex conceſſione Regis. Sic Clc. 5. Philippo Pulchro, Franeorum Regi, bullatam declaratio nem dedit (quæ in regeſtis Senatus Pariſienſis habetur) quòd iutiſdictio, qua præfectus aulæ ſuæ iu aulicos ſuos vtebatur in comitatu Papæ, in Regno exiſtens, erat ex conceſſione Regis.

Euge. 1. tanquã perduellis, eiectus. 79 ¶ Redeundo ad magiſtratus vrbis Romæ, quamuis Euge. 3. qui monachus Clareuallis fuerat, præſtigiis quibuſdam Senatores Romanos eò pepuliſſet, vt ſe magiſtratu abdicarent, circa annum 1145. tamen cùm hoc facto, vrbis populique Romani manifeſtatem læſiſſet, coactus eſt è Roma fugere: & fugiens telis ſagittiſque à populo Romano velut perduellis inſecutus eſt, vt refert Plati. Deinde circa annum 1154. Adria.

Adria 4. 4. tentatus à Romanis, tum precibus, tum minis, vt Conſulibus liberam vrbis adminiſtrationem relinqueret, conſtantiſſime renuit: & vno ex Cardinalibus ſuis a populo vulnerato, dius execrationibus coegit Conſules abdicare ſe magiſtratu, relicta ſibi admuiſtrandæ vrbis libera facultate, idque non minore tyrannide quam ſi armis compuliſſet, prout mox euentus docuit.

Fridericus 1. 80 ¶ Quamprimum enim teſte Plati. Friderieus Ænobarbus Romã venit. anno 11 5. & Adria. 4. eum armis tepellere non valens, pacem per internuntios, priuſquam accederet, compoſuiſſet, populus Rooianus tyrannidem Pontificis, iuriſdictionem temporalem in vrbe occupaotis, auerſatus, magno ardore niſus eſt, Imperatorem, vt proptium & naturalem dominum aguoſcere: cumque Adrianus Friderieum coronaret, clauſis portis excluſo populo, videns populus milites Imperiales, cùm Papa, præter eorum voluntatem, ſenture, cœpit eos paſſim cædere: quaſi ab illis prodereturà quibus à tyrannide Papę eripi debebat. nec ſolùm Romani cupiebant Imperatori ſuo ſubijci: ſed etiam Tyburtini (Tybur ciuitas eſt Vmbriæ in monte ſita, quaoi Lap. caſtellio allega. 85. incip. viſis

Studium Po. Ro. in Imperatorem.

A omnibus. late contendit non ſubeſſe dominio Papæ, contra gl. in c. venientes. verſi. interpoſitis. de iureiuran. ſed per emiſſarios Papæ cononuis fere ſeditionibus oppteſſa, vt tangit Raphael. Volaterra. lib, 6.) ſeſe ac ſua omnia ſponte dedentes: quos Imperator Papæ reſtituit: & otox, populo Romano & Italia relictis, in Germaniam tedit. Cùm enim Papa callidè illum, illectamento coronæ, ceteis pactis præuenuiſſet, noluit Fridericus videri pacta fregiſſe, quod eum poſtea, à ſequenobus quoque Papis circuuuentũ, valde pupugit.

Adria 4. Guilelmum Sicil æ Regem domuit. 81 ¶ Verùm idem Adria. 4. cùm Guhelmum, Siciliæ Regem primum, excommunicaſſet, eiuſque ſubiectos omoi ſacramento, quò facilius ab eo deficerent, liberaſſet, deinde, Beneuentum adiens, ſua tantùm ptæſenna, maiotem Regni partem ei abſtuliſſet, poſtremò, accepta legaooue Emanuelis a. Conſtantinopolitani Imperatoris (qui quinquies mille libras auri ſe daturum, & Guhelmum ex Italia fugaturum offerret, ſi tres matitimas Italiæ vrbes pro ptetio tei bene geſtæ retineret) tremefactum boc modo Guhelmum coegiſſet imperata facere, Romam rediens, à populo conſulibúſque Romanis (qui interim eo abſente libertatem Romanam teſtituere cœperant) adeo vexatus eſt (cùm ſemel vſurpãta mordieus retinere vellet) vt exire coactus ſit, & paulò poſt extra vrbem moti, vt ait Plati. 82 ¶ Tunc autem temporis, vt ſcribit Abbas Vſperg. facta etat atrox conſpiratio Mediolanenſium & Bnxienſium in Imperatorem: in qua ſe aſtinxerunt maxima pars Cardinalium, Gulielmus quoque Rex Siciliæ, & pene vniuerſæ ciuitates Italiæ, & ſimul cum Adriano Papa adeo intamenos firmata, vt nullus ab altero recedere poſſet, vel Impetatoris gratiam, ſine omnium conſenſu, tequirere, & cum pacto quòd ſi Papa ille motereturs, alium de qumero conſpiratorum eligerent Cardinales, datáque eſt immeoſa pecuna Adriano Papæ, vt Imperatorem excommunicaret: quam excommuoicationem Papæ, pecunia eorrupti, valde execratur dictus Abbas: dicens certum eſſe tion ex Deo, ſed ex Diabolo proceſſiſſe. Vt enim adimpleretur illud propheticum, *Qui ſurgunt in me confundantur*, factum eſt vt, cùio Adrianus apud Anagniam denuntiaret exconimunicationem contra Imperatorem, pancis diebus euolutis, cœpetit, teſſigerandi gratia, cum ſuis ſpatiari: cumque veniſſet ad fontem, hauſta aqua muſca os eius intraut, & gnttuti eius adhæſit: nullòque artificio medicorum auelli potuit quoaduſque ſpiritum exhalatet. Hæc Abbas Vrſperg. qui illi tempori vicinus fuit.

Arenx conſtratio in Imperatorem.

Quem Papa pretio conducat, excommunicat.

Papa à muſca occiſus.

Octauianus & Rolandus de Papatu certant.

83 ¶ Mortuo Adri. 4. oon tres tantùm (vt ait Plao) ſed oouem Cardinales elegerunt Octauianum (qui Victor dictus eſt) virum per omnia religioſum & probatum, vt ſcribit Abba. Vſperg. eui, vtpote vicinori & certius deponenti, magis credendũ eſt, quàm Platinæ. Cæteri, qui erant plures, elegerunt Rolandum Cancellatium (qui poſteà Alex. 3. dictus eſt) & facta eſt pactio inter electores vt neutra pars ſuum electum publicè denomuaret, dooec diſcordia inter partes ſopiretur. Sed, ea pactione ſpreta, pars Rolandi ſuam electioueм priùs promulgauit. Victot tamen, te detecta, pnor ordinatus & conſecratus fuit (vt eorum verbis vtat) eiuſque electioni populus Romauus aſſenſit. etat enim vir bouus, humilis, & manſuerus. Quare, & ob cnntumaciam Rolaodi (qui vocatus venire contempſit) Fridencus 1. cauſa cum multis Epiſcoois & Prælatis cognita, teſtibns audiis, electiooem Victoris confirmauit, Rolando ſeu Alex. 3. nauigio Guhelmi Siciliæ Regis Franciam contendente, & apud Clatomontem Imperatorem excommunicante, & nihil non aduerſus eum varus factiombus moluente, per totos viginti annos, quibus illud ſchiſma, & Fridetici potentia duraut: donec auxilio Venetorum capti collum magno faſtu pteſſit Venetus.

Rolandus ſuã dignitatem fugiti & tandẽ vincit, collumque Frid. Imp. premit.

Alex. 3 Pap. Ro. nõ alios etiam tenuisse iuriſd. tempo.

84 ¶ Interim autem Alex. 3. Italiam reuerſus, Fridericò nondum ſubacto, diu cum Romanis colluctatus eſt, vt in vrbem admitteretetur: & quamuis promitteret ſe vrbem eorum pace ingreſſurum, & nihil amplius quàm rem diuinam curaturum, relicta eis cuncta ſecularium, nullo modo tamen ab eis admiſſus fuit. Fridericus autem io Atmenia cum Turcas motiens, anno 1189. tres reliquit filios: Henricum, qui ſucceſſit in Imperio, Fridericum in obſidione Ptolemaidis (quam Acon vocant) occiſum, Philippum, cui Henricus 6. relicto Friderico 2. infante moriens, filium & Regna commendauit.

Mors Friderici 3.

85 ¶ Sed dum Philippus ex ſententia defuncti fratris adminiſtrare vult, & à Principibus, vt maiori authoritate polleret, in Regem eligitur, aduerſus eum inſurrexit Inno. 3. Papa nouus: & ſtatim, vt pontificatum iniit, omnia turbare molitus eſt, & ad hoc effecit vt Otho Ducis Saxoniæ filius, eligeretur: quem mox confirmauit, deinde coronauit, & mox, vix triennio exacto, abrogauit. Philippo autem omni ſtudio aduerſatus eſt, vt inquit Abb. Vrſperg. improperans ei facta patris & fratris, in quo præfato Abbati non videntur ſecundum æquitatem iudicaſſe. Refert etiam epiſtolam. Inn. 3. ad Bertholdum, Ducem Caringiæ (in qua contra Philippum multa abſurda, & quædam falſa deſcribuntur) quam fecit inferi compilationi Decretalium ſuarum, quas Petrus Beneuentanus, ſubdiaconus ipſius in vno volumine compegit. deinde Greg. 9. in ſua compilatione Decretalium eam inſeri fecit, in c. per venerabilem. de elect magna tamen parte deciſa.

Inno. 3. vt ſequatur Phil.

C. per venerab lem. de elec.

86 ¶ Innehitur etiam præfatus Abb. in iniuſtitias Inno. 3. qui dixit aut ſe oblaturum philippo diadema Regium, aut ipſe ſibi inſigne Apoſtolicum, & Epiſcopum Sutrinum (qui Legatus ad philigpum, ei humiliter petenti abſolutionem excommunicationis, dedetat) ita frendens, Epiſcopatu priuatum, & in inſolam mans telegatum, ibi mori coegit: & in odium philippi, electionem canonicam Luipoldi, in Moguntinum Archiepiſcopum, reprobauit, altera, quæ nullo iure ſubſiſtere poterat, confirmata, in c. bonæ memoriæ. de elect. vbi fecit non iudicium, ſed iniuriam, ſecundum præfatum Abb. qui eo tempore Romæ vixit, & deplorat ſimultates, deprædationes, terrarum vaſtationes, incendia, ſeditiones, bella, quæ inde ſecuta ſunt: quippe philippo aduerſus etebtas diras papæ fetè ſemper armis præualente.

Iniuſtitia & vindicta Inno. 3.

C. bonæ memoriæ de elect.

87 ¶ Et inter multas ſubſecutas abuſiones ſubdit Abb. quòd vix temanſit aliquis Epiſcopatus, ſiue dignitas eccleſiaſtica, vel etiam parochialis eccleſia, quæ non fieret litigioſa, & Romam deduceretur ipſa cauſa, ſed non manu vacua. *Gaude* (inquit *ecquitus*) *mater noſtra Roma, quoniam aperiuntur cataractæ theſaurorum in terra, vt ad te confluant vini & aggeres nummorum in magna copia. Lætare ſuper iniquitate filiorum hominum: quoniam in recompenſationem tantorum malorum datur tibi pretium. Iocundare ſuper aduitrice tua diſcordia: quia erupit de puteo infernali abyſſi, vt accumulatur tibi multa pecuniarum præmia: babes quod ſemper ſitiſti, decanta canticum, quia per malitiam hominum, non per tuam religionem orbem vicisti. Ad te trahit homines, non ipſorum deuotio, aut pura conſcientia: ſed ſcelerum multiplicium perpetratio, & litium deciſio, pro tuo comparata.*

Queſtus Romanæ curiæ

ἀύτικ ἐγὼ μαχάσ.

88 ¶ Porro Inno. 3. multis illuſtribus legationibus miſſis, nunquam placati potuit, donec ei promiſſum fuit, quod filia Philippi nuptum daretur Othoni filio fratris ſui Richardi: qui iam Comes fuerat effectus, papæ ſuffragio: & hoc illectamento (vt inquit Abb.) non curauit papa in articulis pacis repetere terras, quas multoties ab Imperatoribus repetere conſueuerant anteceſſores ſui in Tuſcia & Spoleto & Marchia Anconæ: ſperans quòd in poteſtatem nepotis ſui, ptoCur Inno 3. pacem facere voluit cum Philip.

ptet prædictas nuptias, poſſet deuenire. Verum, poſtquam præfato Othoni, concludendo pacem, deſponſata fuit, Philippus non diu poſt, proditorie occiſus fuit, vt deſcribit Abb. & latius Albert. Cranz lib. 7. c. 28. & Hen. Murius lib. 9. Sed nimis longum eſſet, & à propoſito alienum vel ſummarim attingere quæ Papæ aduerſus Imperatores, etiam ſuam tantùm dignitatem tuentes, inique moliti ſunt.

Mors Philippi.

89 ¶ Vide apud præfatos & alios hiſtoricos. Non tamen omittere poſſum quòd ex chronicis Franciæ & Decretalibus Inno. 3. liquet eum, fumis multis offuſis, facere voluiſſe aduerſus illuſtriſſimum illum Francorum Regem Philippum Auguſtum: hunc autem viriliter & prudenter ſe protexiſſe. Mottoo enim Richardo 1. Rege Angliæ, Duce Normaniæ & Aquitaniæ, Comite Pictauenſi, Andegauenſi, & Cenomanenſi, Ioannes, vltimus frater eius, vulgò Io. ſine terra eognominatus, ſe Regem Angliæ coronari fecit, die aſcenſionis Dom. anno 1199. & anno ſequenti milleſimo ducenteſimo, pactum fœderis & diuiſionis terrarum, quæ d. Ioannes tenebat in Regno Franciæ, fecit eum Philippo, iuramento ſolenni, vt moris eſt, firmatum. Regnum tamen Angliæ ſpectabat ad Arturium, Britanniæ minoris Ducem, nepotem Ioannis ex Goffrido ſenore fratre, quem Arturius repræſentabat: ſed Arturium dictus Ioan. Cal. Auguſti. 1202. proditorie occidit. 90 ¶ Cum parricidij nuoune per Armoricos pioceres accuſatus eſt in curia Franciæ, coram Philippo Auguſto: eumque compatere nollet, inſtante generali procutatore Regis, contumax iudicatus, teſtibus in abſentem audtis, re cognita, per areſtum præfatæ curiæ, in qua Franciæ Pates aderant, quod Parlamentum vocant, anno 1203. dictus Ioan. patricidij damnatus eſt: & omoes Ducatos, Comitatus, feuda, & bona, quæ in Regno Franciæ habebat, Regi confiſcata ſunt, eiuſque coronæ vnita. Mox Rex cum armis, vt res poſtulabat, profectus ad executionem areſti. Ducarum Aquitaniæ, pto maiori parte, occupauit. Deinde ingreſſus eſt Ducatum Normaniæ, & Comitatus Pictauenſem, Turonenſem, & Cenomanenſem. 91 ¶ Ioannes verò, nec potentiæ nec celeritan Francotũ Regis occurrere valens, Papæ dennntiat, togans vt cogat Philippum, armis poſtoſ, fœdera dictæ pacis ſetuare, aut ſaltem de integro cauſam dicere coram eo vel eius Legato: & omnem fidelitatem, Regnique ſubiectionem offert Inno. 3. qui mox duos Abbates Legatos miſit ad Philippum: quem, nomine Papæ, iuſſerunt ſtatim arma ponere, & occupata contra illa pacta redintegrare, pacemque iuratam ſeruare, diras alioquin minitantes, cenſuras, & conſequenter ſeditiones & diuiſiones Regni: ſicut in Regno Theutonico aduerſus Imperatures ſolti erant facere. Rex autem Philippus acn prumptóque doctorum virorum conſilio vſus, appellaint ad futurum concilium, tam à Legatione, quam ab executione & præceptis, & ſic Legatis illis hoc modo perculſis, vel ad conſulendum Papam ſuum reiectis, executionem intem mateſti ſui perfecit, ampliſſimumque Ducatum Normaniæ, iam trecentis & quindecim annis alienatum per Carolum ſimplicem (qui Rollom ethnico in dotem filiæ dederat) recuperauit, pariter & latum Ducatum Aquitaniæ, necnon Comitatus Andegauiæ, Pictauiæ, & Turonuon: quæ omnia coronæ ſuæ mox & perpetuò vniuit.

Arturium prodiroriè occidit.

Et areſto Curiæ Franciæ damnatus eſt.

Et ad Inno. 3. confugit.

Philippus Auguſtus concilium contra Papam appellat.

Ducatus Neuſtriæ.

92 ¶ At Inoo. 3. videns Legatos ſuos nihil effeciſſe decretalem quandam epiſtolam compoſuit, quam ad omnes Prælatos Franciæ tranſmiſit: quæ partim deciſa habetur in c. nouit. extra de iudic. Sed non minus prudentis quàm fortis Regis conſtanti prouidentia, & ſubditorum fideli obedientia, nihil effecit. Quorſum enim tendebat illa Decretalis, niſi ad permouendos animos Prælatorum (qui tam multi ſunt in Francia & per eos plebem populumque ſeducendum

Inon 3. in Regem diuulgat c. nouit. de iudici.

Vt Prælatus Regni in eum concitat.

& auertendum à deuotione & obedientia Regis, quaſi Eccleſiam non audientis, ſed inobedientis? Hei mihi, vide Decretalis illius fucum.

Famorum diſcuſſio.

93 ¶ Primò ineipit in proteſtatione quòd nolit iuriſdictionem Regis Franciæ detrahere, aut minuere, cùm nihil aliud agat: adeo vt Hoſtienſis ibi ſcripſerit eſſe proteſtationem contrariam facto. Mox pro primo fundamento, adhibet Euangelium Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, &c.* ſed quàm impertinenter? Non enim ibi loquitur Do. de aliqua cognitione contentioſa vel iudiciali, nec de crimine occulto vel dubio, ſed de quo iam palàm conſtat, & de ſimplici cenſura Eccleſiæ in loco exiſtentis, & notitiam habentis de illo publico peccato & ſcandalo, & de pertinacia peccantis. Sed quid hoc commune habet ad res iudiciales & contentioſas? & tamen hoc prætextu Papa (iſque ſolus) volebat iudicialem & contentioſam cauſæ cognitionem aſſumere. Patet ibi, *& Rex Angliæ ſit paratus ſufficienter oſtendere quòd Rex Franciæ p'c. at in ipſum.* nondum ergo oſtenderat: nondum conſtabat de aliquo peccato, nec in confeſſo erat. Tum ibi, *niſi forſitan ipſe coram nobis vel Legato noſtro ſufficientem in contrarium rationem oſtendat.* Tum io fine ibi, *vel ſaltem humiliter patiatur, vt idem Ab'as & Archiepiſcopus Biturcenſis de plene cognoſcant.* Ergo prætextu contorti euangelij, contentioſam & iudicialem cauſæ cognitionem vſurpare volebat, & in quem? niſi in excellentiorem totius orbis Regem, & in ſuo regno ſupremum monarcham, & de rebus in ſuo Regno & regali ſua ſuprema iuriſdictione ſuos? Quin de rebus, iam finitis curiæ Franciæ areſto, cuius, licet inuiolabilis, modicam vel nullam rationem Inno. 3. habuiſſet, ſi coram eo Rex iudicium ſubire voluiſſet.

Feudum in Regno Franciæ non trahit iuriſdictionem.

94 ¶ Deinde ibi, *non enim*, &c. ne nimis iuriſdictionem Regiam turbare videatur, excipit iudicium de feudo: ſed mox eam excepionem inanem reddit, ibi, *niſi forſit ſure communi, per ſpeciale priuilegium vel contrariam conſuetudinem aliquid ſit detractum*, & ſic an & quid detractum eſſet, cognoſcendũ erat. In Regno autem Franciæ iuriſdictio nihil habet commune cum feudo: oec ſimplex feudum iuriſdictionem attribuit vt dixi in conſuet. Pariſienſ. §. 1. gloſſ 5. num. 44. cum ſeq. Pro ſecundo fundamento adducit dictum Valentiniani, quod ex hiſtoria tripartita tranſſumpſiuè habetur in c. Valentinianus 63. diſtinct. vbi, mortuo quodam Epiſcopo Mediolanenſi, Valentinianus Imperator congregauit Epiſcopos vicinos, quos exhortatus eſt dignum eligere Pontificem: qui non verbo ſolo, ſed etiam conuerſatione regeret Eccleſiam, ſeque imitatione virtutis teſtem doctrinæ oſtenderet: cui etiam Imperatores, nedum ptiuati, capita ſubmitterent, & eius monita, &c. Sed ille tex. loquitur de ſubmiſſione reſpectu miniſterij eccleſiaſtici, & medicinæ ſpiritualis duntaxat, non autem in iuriſdictione externa, nec in aliqua ciuili vel politica (quam temporalem vocant) poteſtate, vt etiam expreſſe tenent glo. Archidia. Cardina Alex. & omnes ibi, & ſic *ἀδύνατον* *ἐστι*. Pro tertio ſolidiori fundamento adducit ſtatutum Theodoſij, necnon Caroli Magni: ſed minime loquitur de ipſo Principe, vel cauſis Principum (quicquid inferat illa Decretalis. verſic. ſed forſan.) ſed priuatorum inter ſe duntaxat, & tempore quo Principes etiam Franci, & Gallici, nullum faciebant quæſtum de litibus ſubditorum, nec ſacroſanctam iuris dicendi adminiſtrationẽ quæſtui habebant, ſed debito oneri: nec aliud quærebatur, quàm vt lites, & earum occaſiones, minuerentur, & ſubditi quàm breuius & minore ſumptu ſyncerum ius obtinerent: quo etiam tẽpore ambitioſi & indocti non fiebant Epiſcopi, ſed vtin ſanctitate doctrinæ & vitæ conſpicui: quorũ iudicio (ſi eis vacabat) pacificari ſubditos, non ſolũ ſubditorum intererat, ſed Principum: qui ſic eatenus commode exonerabantur, nec periculũ erat quòd veteres illi Epiſcopi hac occaſione iuriſdictionem Principum ſibi vendicarent, incumbentes enim doctrinæ, verbóque Dei prædicando, cæleſtia tantum curabant & ciuilibus negotiis ſuum potius miniſterium vilificari cenſebant, iuxta beatum Paul. 1. Corinth. 6. & 2. Timot. 2 niſi quatenus charitas ſuadebat, cùm vacuũ eſſet, litigantes componere, & etiam ab eis, ſicut ab arbitris, ad iudicem ſecularem ordinarium prouocabatur, non autem ad Metropolitanum, vel alium ſuperiorem eccleſiaſticum, tex. in authẽ. ſi quis litigantium. C. de Epiſco. audi. Sed vt ſæpe queritur ſanctus Hierony. à malis Sacerdotibus diſciplinæ labes incæpit: qui cœperunt pro ſuo iure & quæſtu arripere, vt poſtea neceſſe fuerit Principibus, non ſolùm eis hoc prohibere, ſed etiam vſurpatam iuriſdictionem ſuam ab eis eripere, vt in Regno Franciæ, tempore Philippi Valeſij fieri cœptum eſt, anno 1329. oranie domino Petro Cogneno, inclyto Regio Aduocato: cuius tamen laudabilem memoriam mali (imò perſonati eccleſiaſtici) contumeliis indignis fœdare conati ſunt, vt refert glo. pragma. Contra quem fruſtra permulta ridicula & conficta deliria ſcripſit Petrus Bertrandi, tunc Epiſ. Heduenſis, poſtea Cardinalis factus. Et ſic ceſſante cauſa legis, videlicet innocentia, doctrina, & fidelitate Epiſcoporum eius temporis, quibus tam Principes quàm ſubditi tutò fidere poterant, ceſſat lex. Non enim fuit per aliam expreſſam legem abrogata, vt putat glo. in d. c. nouit, verbo quicunque. imò idem in effectu iure Codicis ſtatutum erat, vt eſt tex. in l. epiſcopale. & in d. auth. C. de epiſco. audien. ſed ceſſante ratione ſua, ceſſauit, iuxta legem adigere. §. quamuis de iure patronꝰ. Tum illud ſtatutum non loquebatur de Papa, ſed de Epiſcopo diœceſano in ſua diœceſi duntaxat. 97 ¶ Pro quarto & quinto fundamento adducit pacem & iuramentum. Sed, ſi peccatum attribuit iuriſdictionem externam Papæ, quis non videat omnia ferc ad eius forum trahi? Quòd ſi, vbi de pace vel iuramento obſeruando agitur, addas, quidnam ab eius foro excipietur; nonne omnis iuriſdictio Principis abſorpta erit? prout eos ambitionis & quæſtus ſui cauſa, omiſſo verbo Dei abſorbere neruis omnibus conatos eſſe, iam plus quàm ſexcẽtorum annorum ſpatia clamant? Sed ad quid ampulloſa illa Decretalis omnibus non ſolùm Epiſcopis, ſed Prælatis Regni per Papã miſſa eſt? niſi vt illis exſufflatoribus concitato populo, Rex auguſtiſſimus cauſam, iam actam, rurſus, & adhuc coram iudicibus ſuſpectis (vrpote à Papa aduerſano impulſore delegatis) agere cogeretur? & maiorem partem Regni ſui, impio & parricidæ illi, quem Papa humeris ferebat, calcatis Franciæ curiæ areſtis, reſtituere? alioquin per Legatum, ad hoc cum trucibus diris miſſum, Regno interdicto deturbaretur: prout ſimilibus illuſionibus Reges Teutonici nuper petiti, deturbati, & attrito erant?

C. Valentinianus 63. diſtin.

Veteꝛ diſciplina Principum.

Et Epiſcoporum.

Pecuniæ & iuramentum non mutant formam.

Do. Petr. de Cogneto Aduocatus Regis Philip. Valeſij iam reprehenſa iuriſdict. ab Eccl.

98 ¶ Non minus igitur laudanda eſt *πίστις καὶ εὐνοια* fidelisque affectus Francici populi erga Principem ſuum, quàm magnanimitas & conſtantia præfati Auguſti: qui, ſi dicas illas & ampullas Inn. 3. Legatorumque ſuorum veritus eſſet, imò niſi illas teſtuiſſet, Auguſtus non fuiſſet, ſed vix minimus & pauperrimus Regum Franciæ manſiſſet. Quamprimũ enim parricida ille areſtum contra ſe latũ ſciuit, Regemque ipſum in procinctu inchoatæ excuſionis eſſe, dum parum armis vtcunque executionem moratur, partim ad illam ſuſpendendam Papam in ſuam ſententiam pollicitationibus tractum ſollicitat, retras interim conſpirationes fabricat cum Othone 4. Imperatore, nepote ſuo, Ferrando Flandriæ Comite, Reginaldo Bononiæ Comite, & aliis belli ſocijs, ad Philippum opprimendum, Regnumque inter ſe vice prædæ diuidendum, prout inter ſeſe iam partiti erant. Quod niſi Philippus ſpretis iniquis diris Papæ, maturaſſet, nunquam ſemel amiſſam occaſionem reuocare potuiſſet. Poſt-

Ingens virtus Philippi Auguſti.

Digitized by Google

quam autem, præueniens, loca, ſibi adiudicata occupaſſet, facilius tam aduerſus Anglum in Aquitania, quàm aduerſus Othonem ſignis Imperialibus amiſſis fugatum, & Comites Flandriæ & Bononiæ, in Flandria, captos glorioſiſſima victoria, eodem fere tempore, ponius eſt: vt hæc omnia annales Franciæ & Armoricæ reſtantur.

Ioan. Regni Angliæ & Hyberniam Papæ ſubmittit, & tributariam facit.

99 ¶ Ioannes, iudiciis & armis cum ſuis victus, confugit Romam ad Inn. III. cui Regnum Angliæ & dominium Hyberniæ ſubmittit, eique, ſedis Papalis nomine, tanquam vaſallus homagium facit, togans vt ſibi, tanquam clientulo, Papa patronus ſuppetias ferret aduerſus Philippum, vtque ſaltem authoritate ſua efficeret, vt Philippus ei prædictos Ducatus & Comitatus reſtitueret: promittens, pro ſe & ſucceſſoribus ſuis Regibus Angliæ & dominis Hyberniæ, non ſolùm ea perpetuò vt feudalia, ſed etiam vt ſedis Papalis tributaria tenere, & quotannis dictæ ſedi mille libras argenti, videlicet ſeptingentas pro Anglia, & trecentas pro Hybernia ſoluere, quo velut pretio conductus Inno. III. non maiorem habuit rationem dignitatis & iuſtitiæ Regis Franciæ & areſtorum ſupremæ curiæ, quàm parricidiorum & aliorum ſcelerum Ioannis. Sed tam importunè egit erga Philippum, vt portionem aliquam Aquitaniæ (velut in os Ceiberi offulam) in feudum ligium dederit Ioanni: 100 ¶ qui tandem ſuis quoque odioſus, Regno

Sed Regno deturbatus male perit

deturbatus eſt à nobilibus & populo Angliæ, aduerſus eum (qui Flandrenſes in eos armauerat) implorantibus auxilium Ludouici, primogeniti prædicti Franciæ Regis: quem in Regem affectabant, eique Regnum offerebant. Inn. autem III. Ioanni, quantumuis ſcelerato fauens, prohibuit Philippo & Ludouico eius filio ne bellarent aduerſus Ioannem, non alia ratione adiecta, niſi quòd omnes dicti Ioannis aduerſarios excommunicauerat: quo non obſtante, non ſolùm magnam vim militum in auxilium nobilium & populi contra Ioannem miſerunt in Angliam, ſed

Ludouicus Franciæ in Regem Angliæ aſcitus.

etiam Ludouicus ipſe, cum robore exercitus, perſonaliter eò traiecit: vbi, velut Angliæ Rex admiſſus, homagia recepit, & mox Ioanoes obiit, nec Inno. III. eum liberare potuit ab exhumatione & eommuni opinione malæ mortis, de qua teſtantur annales. Sed ne perderet tributum & homagium Regni Anglici, miſit eò Galonem legatum ad tuendum & coronandum Henri. III. pupillum Ioannis filium: quod faciliter um terrificis cenſuris, tum præſidio ſacrificulorum & monachorum, Papæ ſemper addictorum, ſecúmque bonam populi partem attrahentium effecit. Itaque Ludouicus, illis omiſſis, rediit in Franciam.

101 ¶ Sed iam tempos eſt vt ex hac ſecunda ectaſi redeamus ad magiſtratus popnli Romani: pro quibus ſupprimendis & temporali iuriſdictione iſthic vſurpanda, quadringentis annis tam aduerſus Imperatores, quàm aduerſus populum Ro. miris artibus Papæ pugnauerunt. Enimuero poſt Alex. III. de quo ſuprà nu. 84. Lucius III. immediatus eius ſucceſſor, dum (etiam fauentibus ſibi quibuſdam ciuibus Romanis)

Lucius 3.

abolere Conſulum nomen annituntur, ex vrbe deiicitur, & fautoribus eius in vrbe deprehenſis, oculi effoſſi ſunt, vt ait Plati. & ab illo tempore deſierunt pontifices iuriſdictionem tempotalem obire, coacti illam telinquere populo, iuxta inſtitutionẽ Lotha. t. per vndecim ſequẽtes pontifices nita vt etiam, tempore

Romani veterem Senatus & populi authoritatem renouantes, à Greg. 9 vrbe pulſo, armis petuntur.

Vrbani IV. qui eſt vndecimus à Lucio III. Romani Imperio Ponnficis non obtempetarent, magiſtratus in vrbe nominèque ſuo cteantes, penes quos etiam vitæ ac necis hominum atbitrium eſſet, vt ſcribit Plati. & Blondus lib. 8. 2. decados. & papa vius II. in Epitome: 102 ¶ adeò vſque vt tempore Grego. IX. nondum 320. anni veterem vtbis Romæ politiam redintegrare molu ſint. vt enim ſcribunt Plao. & Sabelli. ennead. 9. lib. 7. Senatus more veterum, legem toga-

uerat, populúſque ſciuerat, vt omnia oppida, circa vtbem poſita, Romanis vectigal penderent. Quam legem Grego. IX. abolere volens, aut ſaltem eius executionem, etiam armis impedire volens, præſidia militum locis opportunis diſponere volut. quo facto Romam, etiam diſſuadentibus Cardinalibus, adit, populum dehortaturus: cúmque nihil efficere poſſet, ſed ad apertam vim res ſpectaret, Romanis ad arma contra pontificis vſurpationem, pro ſua libertate & veteri politia tuenda, ſeſe parantibus, vrbe relicta confugit ad auxilium Friderici II. Imperatoris: qui cum graues inimicitias, pro terrena ditione, exercuerat, & excommunicatum, magna exorta pecunia, abſoluerat, initio pontificatus, teſte Abb. Vrſperg. qui eo tempore vixit, & de Grego. IX. ita ſcribit: *Hic tanquam ſuperbus, primo anno Pontificatus ſui, cœpit ex.*

Greg. 9. Friderī. 2 male excommunicauit.

communicare Fridericum, pro cauſis frinolis & falſis, & poſtpoſito omni ordine iudiciario. Addunt Sabelli. ennead. 9. lib. 6. & alij quòd etiam Imperio & Regnis priuatum declarauit.

103 ¶ Addit Abb. Vrſperg. qnòd, dum Imperator in Syria, Hyeroſolimis Rex coronatus, militat, papa, captata occaſione de abſentia Impetatoris, copioſum exercitum deſtinauit in Apuliam, & terras Imperatoris, in ſeruitio Chriſti demorantis (quod nefandiſſimum eſt dicere) abſtulit & ſibi ſubegit, & cruce ſignatos (ſcilicet milites) ne transfretarent omni ſtudio prohibuit, tam in Apulia, quàm in Lombardia: teſpuit & abiecit literas Impetatoris, quibus gaudium annunciabat de Hierulalem, Nazareth, & Iope, cum

Malitia Greg. 9 in Friderīc. 2.

tetris adiacentibus recuperatis: falſamque famam de morte Imperatoris in Apulia diuulgari fecit: vt ciuitates, quæ adhuc in Imperatoris fide manebant, ſibi ſubiceret, crudeliotáque addit, quæ refettre piget. Quod vbi nuntiatum eſſet Imperatori, Seneſchallo ſuo, cum maiori patte exercitus Hieroſolymis relicto, celeriter magnis itioetibus, cum copiarum parte, Apuliam venit, & euocatis milobus Germanis, Apuliæ Regnum recepit.

104 ¶ Vltro tamen papam rogauit vt abſoluetet, & iterum Imperator & Rex Siciliæ appellaretur. quod non prius impetrauit, quàm centum viginti millia vnciarum auri perſoluiſſet, ipſéque ſupplex ad Gregorij conſpectum Anagniam veniſſet, vt Plati. Sabelli. Mutius lib. 20. teſtantur. Rurſus cùm papæ fautores Henricum, Friderici primogenitum, quem adhuc adoleſcentem in Germanorum Regem eligi fecerat, in patrem conſpirare ſeciſſent, fœdúſque in eum cum Longobardis & aliis inimicis inite, egit nummis Imperator cum Grego. IX. qui accepta ab eo pecunia (vt ſcribit Mutius lib. 20.) dat in Germaniam literas, quibus, ſub excommunicaoonis latæ ſententiæ pœna, mandat ne quis filio aduerſus patrem pareat.

Grego 9. his turpiter pecuniis à Friderī. 2. exegit.

105 ¶ Nihilominus, ad Romanos ſeruituti ſuæ ſubiiciendos, Reate ſe contulit, & cum Friderico colloquutus obtinuit, vt iunctis copiis vno tempore Romanos bello inuaderent. Decreuerat enim Papa Romanæ ciuitans ſpiritus infringere, atmíſque obſequio adigere, vt etiam Sabelli. ſcribit: qui, quantum poteſt facinora Papæ tegit. Friderieus autem in ipſo progreſſu animaduertens in dedecus & detrim cum perpetuum Imperij ſacinus cedere, Papæ ue ſui ſolius negotium in damnum Imperij & populi agere. conuerſis frænis terendit in Germaniam, Ducibus & præſidiariis militibus mandans, vt rebus potius populi Romani ſauerent. Grego. verò deſtitutus, ſibi nmens, vtpote iam Romanorum armis impar, alio ſtratagemate ſeſe protexit, magnis propoſitis præmiis Germanis militibus in ſua caſtra tranſeuntibus, quam ſpem multo ommero ſecuti, tranſitionem fecere, & hac vitium acceſſione Pontificiæ copiæ adeò creuere, vt Romanus exercitus non ſit auſus eum his acie confligere. Nec mitius tractatus fuit Imperator ab

Et cum eo fœdus ferit ad po. Ro oppugnandum.

Stratagema Greg 9 à Friderīco deſtituti.

anno 4. Innoc. IV. cuius tempore in Gallia agentis, Friderici. A II. de iuſtitia ſua & integritate ſuptenu Pariſiorum Senatus confiſus, eiuſdem Senatus iudicio ſeſe ſubmittere, & eius arreſto ſuper omnibus cum Papa controuerſis ſtare volnit. Quod Papa, ne quid de ſua autoritate minuere videretur, auerſams, duplici potentum partis tum iudicis officio functus, ſententiam diratum cenſuratum & ignominioſæ à Regnis & Imperio degradationis in eum ptomulgauit, quæ habetur in e. ad apoſtolicæ. de re iudica. in 6. quam etiam gloſſemate proprio (Papa exiſtens) inſigniuit: vbi inſolentiſſime iactat & memorandam prædicat ſuam illam ſententiam, ſeque infinitis terræ mariſque periculis vix enarrabilibus ſubiecitſſe, vt illam ferret, quaſi videlicet otio, etiam ſcholia ſcribendi, abundet: niſi cùm negotium faceſſendum eſt Principibus. Illum B etiam partialem fuiſſe magis quàm Apoſtolicum cenſet Bald. Tandem in Fridericum armis victum, & in Siciliam fugatum, etiam monachos & clericos ſuos in militiam armatam Apuliam miſit, non ſine execratione, vt refert Io. And. in c. cùm Apoſtolus. col. 2. de cenſib. in nouell. Sed tamen, quantumuis armipotens & Imperatoris debellator, cùm Romam tedire deſtinaſſet, & Petuſium iam peruenifſet, non auſus eſt Romam accedere, ptopter Senatoriam (quæ popiti nomine exercebatur) poteſtatem vt refert Plati. ſed Neapolim, contra Fridericum reuerſus, ibi mottuus eſt. Interim autem etiam Papa & Imperatore mutuis criminationibus & famoſis libellis ſeſe palam impetentibus (vt apud Abb. Vrſperg. & H. Mutium lib. 20.) & plumbus libris manu ſcriptis non im- C pteſſis,

106 ¶ Romani iuriſdictionem ſuam & magiſtratus ſuos propria authoritate, à Lucio III. per vndecim ſequentes Papas, ſine vlla interruptione conſeruarunt: donec Cle. IV. ad Manfredum Friderici II. nothum Sicilia expellendum, Carolum, Ptouinciæ & Andeganiæ Comitem, fratrem Ludouici IX. Francorum Regis, pellexit, vt oblatum vtriuſque Siciliæ Regnum, Manfredo exacto, ſuſciperet. Carolo verò triginta trtemibus è Maſſilia Tyberim ſubuecto, Cle. IV. egit ad populum, vt Catolus ingteſſus Romam Senatotium munus obitet: donec per Cardinales, ad hoc miſſos, Rex Hieruſalem & Siciliæ declaratur: hae conditione vt quotannis, feudi nomine, quadraginta millia nummorum auteotum eccleſiæ Romanæ pet- D ſoluerer, & ne Imperium Romanum, etiam vltro oblatum acciperet.

107 ¶ Deinde Henricus, Regis Caſtellæ fratet (vt inquit glo. in c. fundamenta. de elect. in 6. ver. depoſita.) commendatione Catoli Senatot vtbis Romæ factus eſt, & id muneris nomine ſuo ſeu populi, non Papæ, adminiſtrauit. Vnde Conradino adoleſcente, Sueuiq; Ducę, vetóque Siciliæ Rege (vtpote filio Conradi vltimi Regis, filij Friderici II. filij & Henti. VI. & Conſtantiæ Rogetij filiæ, cuius hic Conradinus etat Ptonepos (Romam ptoficiſcente, Henricum Senatotem cum populo Romano honoris grana obtuum habuit, Imperatoris nomine ſæpius à populo acclamanis, dicente interim Cle. IV dictum Conra- E dinum vtvictimã ad cædem duci. quam vocem, vt prophetican & miſerationis cauſa dictam, Plati. & Sabelli. ennea. 9. lib. 7. Paparum facinora quantum poſſunt velantes, excipiunt. Sed vt alij teſtantur, & tangit Paul. Æmil. de geſtis Franco. lib 7. vox erat mortis comuratæ: qua illum, per inſidias à Carolo victum, & dum fugiens Typerim tranceret, eognitum & captum, ad Caroli inqoe prottactum, iuſſit, vel conſuluit occidi, anno 1268. Et qualem animum in eum habuerunt Pontifices, ſans deteguut in c. fundamenta. §. nunqoid. de elect. in 6.

108 ¶ Catolus autem Romam Victor reuerſus Senatorium munus aliquandiu adminiſtrauit, ſcilicet vſque ad Nicolaum III. anno 1278. non ſine magna, vltra ſex menſes contentione, electum. quia Catolus vtriuſque Siciliæ (qua non diu poſt ſub Matt. IV. à Petro Aragone, qui Conſtantiam Manfredi filiam duxerat, ſpoliatus fuit, Gallis omnibus die Paſchæ ad ſonum campanæ veſperi crudeliſſime trucidans) Rex, & vrbis Romæ Senator, conclaui præfectus, admodum vrgebat vt vnus è natione Gallicana eligeretur.

109 ¶ Sed mox Nicola. Romanus, Caroli potentiam Nicol. 3. eommunitutus, vt ait Plati. (forte etiam diu prottactã & impeditam electionem vlturus) Hetruriæ Vicariatum ei abſtulit: hoc eſt, id egit vt à Rodolfo Imperatote teuocaretur, cauſificans Papa Rodolfum ægre ferte tam potentem habere Vicarium, nec aliter expeditionem Hieroſolymitanam actutum. Sed, vt ſatis tndicat Plati. Papa illam cauſam fingebat, vt ſuum negotium geteret. Rodolfus enim non erat in illam expeditionem iturus (vt nunquam iuit) & Hetruria Imperatoriæ iuriſdictionis erat: ſed hoc conſecutus Pontifex (videlicet ſublato tali Imperatoris Vicario) mox Flaminiam, ipſámque Bononiam, cum Exarchatu Rauennatum (quæ tum Imperatori ſuberant) in poteſtatem ſuam redegit: eóque miſit Bertoldum nepotem, Romandiolæ Comitem declatatum: miſit & altetum nepotem Larinum Cardinalem Legatum in Hetruriam: qui, reſtitutis vbique Gibellinis Florentiæ, ac in cæteris Hetruriæ vtbibus, pto arbitrio animi magiſtratus impoſuit.

110 ¶ Munus verò Senatorium, quod Principibus Nic. 3. Pap. & regibus (ſed nupet & à Cle. IV. vt dixi) demandari Senator. conſueuerat, ipſe ſolus obiuit, vt inquit Plati. Iam enim Regnum in Italia pacifiee bac & deceſſorum Cur Rodolfus Imperator non auder Italiam ingredi. ſuorum atte nactus, nihil timens ab Imperatore Rodolfo, nunquam coronato, quique, deceſſorum exemplis, Pontificum armbus male tractaris deterritus, nunquam auſus eſt Italiam ingtedi. Minus etiam timens à rege Siciliæ, vtpote nono deuotóque vaſallo, facile populum Romanum ſuæ ſeruituti, etiam in temporibus ſubiecit, cúmque tandem ea libertate priuauit, quam Lotha. t. Francus Imperator ei dederat, vt Plan. in Euge. II. Senatoriam igitur dignitatem ipſe à Catolo ad ſe tranſtulit. C. fundamenta. de elect. in 6.

111 ¶ Quo facto, non quiemt: ſed occaſionem quæ- rens illam ſenſim ſupptimendi, verboſam illam decretalem edidit, quæ extat in e. fundamenta de electio. in 6. vbi tuctatus ampullas, & ſeſquipedalia verba, ſuptemã ſuam temporalium iuriſdictionem fundat ſuper illud Pſal. 18. *In omnem terram exiuit ſonus eorum, &c.* & ſuper illud Math. 16. *Tu es Petrus. &c.* Quo iure Papa temporalia ſibi vendicat. no autem ſuper fabula Conſtantini: quam licet pro veritate referat, tamen non dicit Conſtantinum donaſſe, ſed declataſſe, innuens eum quod ſuum non erat veto domino reſtituiſſe, & tandem ſanxit vt nullus Imperator, Rex, vel Princeps, Marchio, Dux, Comes, aut Baro, aut quiuis potens ſtatet, filius, vel nepos eorum, poſſint vllo modo ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum, eligi vel aſſumi in Senatotem, vel alium magiſtratum Romæ vrbis, nec quiuis alius hnmilis ptiuatus vltra annum, receptis tamen ſolis cinibus Romanis originatiis vel eonrinuis habitatonibus: qui poterunt eligi ad vnum annom vel btenius tempus duntaxat. Quod adhuc non diu ſeruauit, ſed omnem ptorſus electionem populo Ro. abſtulit, & in ſe, ſedis nomine, omnem magiſtratum perpetuo tranſtulit (vt ſatis teſtatur Platina) enam ſi ſuos ita adamauerit, vt aliunde raperet, quod eis condonater. Nam quibuſdam nobilibus Romanis caſtella vi abſtuht, ac ſuis dono dedit, maxime verò Surianum: vbi, ſubita motte eorteptus, perit, vt ſcribit Plati. Charitas Papalis.

112 ¶ Quo mortuo Mart IV. Gallus, Turonenſis Mart. 4. hoc modo pontificatum nactus eſt. Cùm enim iam quinque menſibus ptotraheretur electio, præfectus

conclauis ne ſibi idem conringeret quod nouiſſime accideràt Carolo Senatori & Siciliæ Regi (qui, cùm fere ſex menſes vtiſſet Gallum eligi, tandem, Romano electo, voto fruſtratur eſt) irrupto conclaui Cardinales Vrſinos rapit, & in carcerem coniicit. Itaque Gallici Cardinales, abſentibus Vrſinis, ſuffragiis Italos ſuperantes, Gallicum Pontificem creant: qui Carolo Siciliæ Regi, gratificaturus, Senatoriam dignitatem, qua à deceſſore priuatus fuerat, reſtituit: licet id à Papiſticis non probaretur, vt inquit Plati. cùm ea res excitatura eſſet in vrbe ſeditiones, libertatis recuperandæ cauſa. Ioan.enim,à populo Romano capitaneus creatus, exercitum collegit: ſed hoc Papa ſedauit ſtatim vt Romanis conceſſit vt ex ciuibus duos Senatores ſibi deligerent: qoi vrbem gubernarent. Duos enim elegerunt: qui ciuitatem toto ſuo magiſtratu optime gubernarunt, non ſolùm toto tempore illius Papæ, ſed etiam ſui ſucceſſoris Hono. IV. quo adhuc eam dignitatem gerebant, vt apud Plati. qui licet in Cle.V. ſcribat dictum Clem.è Gallia tres Cardinales cum Senatoria poteſtate Romam miſiſſe, quorum auſpicijs vrbs ipſa atque Italia gubernaretur: cum Luxemburgum Imperatorem, Romæ à tribus Cardinalibus coronatum, Romanos omnes in verba ſua (vt mos eſt) iurare compulſiſſe: deinde, cùm potentia eius augeretur à quodam monacho, qui ei euchariſtiam veneno illitam dedit, ſublatum. Rurſus rempore Ioan.22. ſcribit Plati. quòd præerant vrbi Romæ duo ex nobilitate Romana, quos Romani Imperatoris Vicarios appellabant. Benedic. autem 12. miſſo in Italiam Legato, Senatui populóque Romano perſuaſit, vt Senatoriam dignitatem, quam diu Regio nomine geſſerant, ſuis tandem & eccleſiæ auſpicijs adminiſtrarent: ſed mox ſub Cle. VI. eius immediate ſucceſſore interruptum fuit. Et rurſus ſub Inno. VI. è Senatoria dignitate pulſi fuerunt hi, qui nomine Papæ inſtituti fuerant. deinde ſub eodem Cle. VI. authoritate Papæ, vnus Senator ad annum, & ſub Grego. XI. ad ſemeſtre creatus eſt.

Populo. Ro. Senatores reſtituit.

Henri. 7. suo veneno ſublatus.

Magiſt. Ro. nunc Pap. nunc Pop.

114 ¶ Nouiſſime Bonifa. IX. Pſeudopontificis ſucceſſit. vt ſupra glo.3. ver. 13. & prodigioſe ſceleratus, vt ſupra gloſ. 8. verbo *inordinate*, tandem (nondum centum & quinquaginta anni) primus populi Romani vim omnem in Pontificem tranſtulit, creatis ſuo nutu magiſtratibus omnibus, munitaque ſancti Angeli arce in mole Adriani. Sed circiter poſt triginta annos, Eugenio IV. fere idem accidit, quod Eugenio III. ſuprà eo.nu. Cùm enim Romani ad Euge.IV. bellorum amatorem, & promiſſorum, vt vtilitas poſtulabat, obſeruatorem (quique Delphinum, Caroli VII. Francorum Regis, filium, in Baſilienſes cum magno equitatu concitauerat, cuius impetu diſſipatus eſt conuentus ille, vt inquit Plati.) quererentur de agris vaſtatis & pecotibus ab his, quos Eugenius bello laceſſiuerat abactis, eos remittebat ad Franciſcum camerarium ſuum: qui, otio & voluptatibus deditus, nihil aliud reſpondebat, quàm eos nimiam ſpem in peconibus collocaſſe, exprobrans Venetos, ſine gregibus & iumentis, vrbaniorem vitam ducere. Quibus reſponſis indignati Romani ad libertatem pruclamant, & pulſis omnibus Eugenij magiſtratibur. alios ſibi creant: videlicet ſeptem è ciuibus Romanis (quos gubernatores appellabant) penes quos vitæ ac necis hominum ſumma poteſtas erat: adeo vt Engenius, ſumpto monaſtico cucullo, cum quodam monacho clam per Tyberim fugam arripuent: quo cognito Romani fugientem lapidibus & ſagittis inceſſerunt.

Bonifa. 9. omnem populi magiſtratum occupauit.

Euge. 4

Iterum pop Rom magiſtratum recipit.

115 ¶ Nicolaus autem V. eius immediatus ſucceſſor, Fridericum III. Romæ licet ex ſœdere prius icto coronaturus, prius portas vrbis, turres, capitolium, arcem ſancti Angeli, muris firmiſſimis muniuit, militéſque omnes ſuos cum collectitiis copiis Romam acciuit, timens ne (vt tempore Friderici I. & Adria. IV. contigerat) populos Romanus in verba Principis ſui iurare veller, eique magiſtratibus Papæ excuſſis, ſubiici, vt hæc omnia apud Plati. & alios. Quin rem- Cle. 8.
pore noſtro Cle. VII. vt vocant Romani, ſuis affectibus blandientes, de quo ſupra eo.glo.3. ſed, ſecundum veritatem hiſtoriæ rerúmque geſtarum, octauus. nolla enim ſynodo definitum eſt illos, qui tempore ſchiſmatis magni Auenioni ſederunt, minus eſſe Pontifices illis qui Romæ vel in parte Italiæ: imò veritas hiſtoriæ fouet eos qui Aueioni: qui conſequenter iuſtius computandi in catalogo quàm alij, ſaltem non minus: & qoa ratione vocant Inno.VIII. & Alex.VI. eadem, imo fortiori, vtimus iſte Clemens vocandus eſt octauus) noluit, nec auſus eſt, coronate Carolum V. Romæ, ſed Bononiæ, adhuc prius icto fœdere, inter alia ad Florentinam Remp. ſubigendam.

Mutatio eccleſiæ Romanæ.

116 ¶ Ex quibus ſatis abunde liquet qualis in primitiua Eccleſia fuerit ſtatus Eccleſiæ Romanæ, & quando quibúſque mediis, & in quem vſum & finem fuerit eius progreſſus & ſuperelenatio in temporalibus & ſpiritualibus vt vocant, hoc eſt ſuper Reges & Regna, & alias qooque eccleſias, eóque tandem deuenerint, vt Pontificatum habuérint pro magiſtratu, vt paſſim apud Plati. qui à media parte ſuæ hiſtoriæ, ſaltem ab Hono. II. vſque ad finem, Papatom vocat magiſtratum. Hinc fidem eccleſiaſticam vocant obedientiam temporalir ſuæ ditionis, vt expteſſe apud Plati. in Adria. IV. qui poſtquam pertinacia rertificiſque cenſuris vrbir Romæ iutiſdictionem & liberam adminiſtrationem Conſulibus abrogatis vſurpaſſet, circuibar ciuitates circumquaque poſitas, confirmaturus ear in fide eccleſiaſtica, vt ait Plati. id eſt, in ſubiectione temporalis & rerreni imperij Papæ contra Imperatorem. Sed tandem Romam, cuius libertatem initio oppteſſerat, exire coactus, priuſquam moteretur dixiſſe fertur *nullum in terris vitæ genus calamitoſius Papatu, & ſanguine parare Pontificatum non eſſe Petro, ſed Romulo potius, ſuccedere (qui, monarchiæ cupidine, fratrem occidit) vel* vt expreſſius de eodem Adria. refert Antoni. tit. 17. c.1. §. 9.) *Romulo ſuccedere in parricidijs, non Petro in ouibus paſcendis.*

Fides Eccleſiæ ſecundum Papam.

Confeſſio Adria. 4.

117 ¶ Iam ergo cunctis liquet quam functionem eſſe intelligant Paparum, & hunc Pontificatum Romanũ. Certe non eſt Pontificatus, de quo loquitur Imperator in l. ſi quenquam. C.de epiſc. & cler. tantum abeſt vt is ſit, de quo loquitur Imperator, Verbum Dei: qui Oſeæ c. 4. ait, *quia repuliſti ſcientiam* (ſcilicet verbi Dei) *ego te repellam, ne Sacerdotio fungaris mihi. Epiſcopatus enim nomen eſt operis, non tituli* 1.Timoth.3.a. c.qui Epiſcopatum deſiderat 8.q.1.c. plerunque. in fi. c.non omnes Epiſcopi.2 q.7.nihilque futilius quadam glo.quæ ſuper illud Marth 5. *vos eſtis lux mundi*, exponit, *id eſt, vos eſſe debetis* Eccleſia enim Dei nõ ex vtilis aut laruis, ſed ex ſolidis, veris, & viuis lapidibus conſtat.

Paparum & Epiſcoporum.

118 ¶ Cæterùm his quæ dixi ſuprà nu. 24. non obſtat quod Plati. in Benedic.II. & poſt eum Sabelli.ennead. 8. lib.6. Antoni. tit.13. c.1 § 5. ſcripſerunt Conſtantinum IV. Imperatorem Conſtantinopolitanum d. Benedicti ſanctitate permotum, ſtatuiſſe, vt quem deinceps clerus, populus, exercitúſque Romanus in Pontificem delegiſſet, ordinaretur, nulla Conſtantinopolitani Principis vel Italiæ Exarchi expectata authoritate, vt antea fieri conſueuerat (Id enim tatũ erat in creando Pontifice, quod Princeps confirmaſſet, vel qui eius vices in Italia gerebat) tum quia ſanctitas ſolito more inſtituti (præter id quod vix nota eſſe potuit vltra mare: cùm dictus Benedictus vix decem menſes ſuperſtes fuerit) potuit mouere debuit ad obſeruandum tam vtilem & receptum morem, quàm ad illum infringendum: tum quia illud mutuao ſunt à Bibliothecario, Authore ſuſpecto; quippe qui ſcripta ſua

Conſtanti.4.

Bibliothecarius ſuſpectus.

ſua conſatcinauit ex quibuſuis apocrypbis vel fictis ſcripturis, in ſcrinijs vel Bibliothecis Papæ, quibus præerat, repertis: modò eſſent in domum ſui fauorem: tum quia prætenſa illa conſtitutio Conſtantini (quam falſam puto) nunquam effectum ſortita fuit: vt expreſſe teſtatur Volaterra. anthropolog. lib. 22. ex cuius verbis poteſt deprehendi, vel modico tempore ſeruatam non fuiſſe: de quo ſatis conſtitit, paulo poſt Benedictum, in Colonne, apud Plat. & per prædicta.

C. ego Ludouicus.

119 ¶ Minus etiam obſtat c. ego Ludouicus 13. diſtin. vbi dicitur Ludouicum 1. Paſchali 1. ius eligendi & inſtituendi Romani Pontificis remiſiſſe. hoc enim à ſuiſpecto Authore proceſſit: videlicet à præfato Bibliothecario, vt Plat. in Paſchal. 1. Sabell. enn. 8. lib. 9. Volaterra. anthropolog. lib. 22. teſtantur. Vt autem non eſt in fauorem Paparum credendum Bibliothecario potentatus eorum fautori, famulóque domeſtico: ita non eſt credendum Gratiano monacho: qui & ipſe affectibus, & ambitioni nouorum ſui temporis Papatum quantum potuit fauit, nec aliunde quàm à Bibliothecario dictum c. ego Ludouicus. tranſlumpſit, & ſic ne alijs, qui tantùm dicta eiuſdem Bibliothecarij tecitant, nec aliunde ſciunt nec examinant. Sed examinando veritas eluceſcit in contrarium: quia, vt ſupra nu. 27. idem paſchalis, à populo vi coactus pontificium munus obire, ante habitam authoritatem Imperatoris, Legatos excuſatum, & ad culpam non inficiandam, ſed in populum tranſferendam miſit ad Ludo. Pium: qui, vt manſuetus erat, ſatisfactionem quidem accepit, ſed cum increpatione cleri & populi, & adiecto præcepto maiorum inſtituta pactáque ſeruandi, vtque caueret, ne deinceps ma.eſtatem læderent, vt expreſſe Plat. & Sabelli. teſtantur.

Contra Bibliothecarium.

120 ¶ Quid autem magis contrarium aut repugnans eſt præfatæ & ſuſpectæ Bibliothecarij ſcripturæ? Certe vel hoc fallitatis conuincitur, nec tamen vno etiam per ſe ſufficienti exemplo tantùm: ſed etiam ex eo quòd, tempore Euge. II. immediati d. Paſchalis ſucceſſoris, Ludouico Pio adhuc viuo, Lotharius I. filius eius, in Imperij conſortium aſſumptus, Romæ polyteam ordinauit, & magiſtratus inſtituit, vt ſuprà num. 23. hoc autem fieri non potuiſſet, ſi Ludo. Pius Romam ipſam, caput Imperij, Papæ dediſſet. Quid quòd Volaterra. geogra. lib. 3. prætenſam illam Ludouici donationem longe aliter & diſſoruiter quàm Gratia. in d. c. ego refert; ſed ex ſcriptura quadam apocrypha, quam in Bibliotheca Papæ ſeſe inuenisse dicit.

Scripturæ Bibioth. Papæ reiiciendæ.

121 ¶ Et ſic illius Bibliothecæ ſcripturæ, vnde tam Bibliothecarius quàm Gratia. & Volaterra. ſumpſeruut, ſibi ipſis non conſiant, & non ſolùm quod domeſticæ, & è loco ſuſpecto, ſed vt varie, reiiciendæ ſunt, & multò magis ex eo quòd fides hiſtoriæ repugnat per prædicta: tum ex eo quòd Volaterra, vbi Calabriam inferiorem & ſuperiorem & Ducatum Neapolitanum includit, & alia quæ conſtant ex fœdere diuiſionis inter Catolum Magnum & Imperatorem Conſtantinopolitanum factæ, Græcorum Imperio ceſſiſſe, & diu plurimúſque ſeculis, etiam poſt Francorum Imperium in Germanos tranſlatum, vſque ad Gulielmum Fetrebach Normanum, Tancredi Galli Normani filium (qui è Neuſtria in Italiam tranſcientes Regnum Apuliæ anno milleſimo ſeptimo, deinde Siciliæ. Sacerdotibus tamen Græcis relictis, occupauerunt) remanſiſſet vt etiam ex hiſtoris eorum, qui tempore Caroli Magni, & deinceps vixerunt & ſcripſerunt, liquet.

Non verisimile Ludo. Pium ita Pap. tanta contulisse

122 ¶ Potrò nec verum, nec verisimile eſt, quòd Ludo. Pius ea donaſſet quæ non poterat, & nullo modo poſſidebat, & quæ pater eius ex dicto fœdere, Græcorum Imperio reliquerat. Quin, ſicut Regnum Francorum alienare non poterat, ita nec Imperium, & regiones Imperij occidentalis (quæ ex dicta diuiſione Carolo Magno & ſucceſſoribus ſuis ceſſerant) & multo minus Romam caput Imperij Alber. in c. 1. C. de ſum. trı. & l. bene à Zenone. C. de quadri. præſcript. Et ſic donatio Ludouici, ſi qua fuit, eiſdem cauſis nulla eſſet, quibus & prætenſa donatio Conſtanti. Magni: quam glo. & doctores communiter, qui eam factam fuiſſe putant, tamen non valuiſſe concludunt, vt glo. Accur. in auth. quomodo oporteat epiſco. verb. conferens generi. coll. 1. Perr. Perti. in prooemio Inſtit. num. 11. cum ſeq. Signorol. de homeders conſi. 26. ſentit Bar. in proœmio & Balde de nouo C. compo. in prin. tenet quòd valere non potuit ſine conſenſu populi. Atqui prætenſæ donationi Ludouici, populus Romanus nunquam, ſicut nec prætenſæ donationi Conſtan. Magni, conſenſit: nec ſolùm non apparet de conſenſu, ſed de diſſenſu conſtat, etiam per continuam populi Ro. reſiſtentiam, tempore Euge. III. Adri. IV. Alex. III. Lucij III. Vrba. IV. vt ſatis ſuprà.

Donatio Constant. Magni. non valuit.

123 ¶ Tum nullus vnquam Papa inuentus eſt, qui ſe fundarit in prætenſa donatione Ludo. de qua in d. c. ego Ludouicus. nec qui eam vnquam allegauerit. & licet Nicol. III. in c. fundamenta. de electio. in 6. fabulam illam Conſtanti. Magni allegauerit: tamen non fecit fundamenta in ea, ſed in verbis factæ ſcripturæ Phariſaico & Iudaico more ad terrenum Regnum detortis, vt ibi patet, & ſupra. Pariter Grego. VII. qui tanto molimine Imperium Germanorum aggreſſus eſt & attriuit, nullo modo donationis cuiuſuis ab bomioibus ſiue à Conſtanti. Magno ſiue à Ludo. Pio meminit; quæ tamen maxime in rem ſuam ſeciſſent, ſi quid vert aut veriſimilis habuiſſet, & omnino non omiſiſſet) ſed tantùm tuntur verbis Chriſti, ad Regnum & Imperium totius orbis male detortis. Sic & Benedic. XII. contra Ludouicum Bauarum Imperatorem, non alio titulo Mediolani, & aliis vrbibus Imperij Vicarios nomine ſuo inſtituit (quibuſdam etiam vectigal impoſuit) quam velut vnicus Chriſti Vicarius in terris: hoc eſt, etiam in terreno totius orbis Imperio. Et antecum Benedic. II. eodem modo nouos magiſtratus Florentiæ conſtituit, vt apud Plati.

Nullus Papa illi donatio. se fundauit.

124 ¶ Præterea adhuc, viuo Ludouico Pio, & biennio ante eius obitum, Grego. IV. electus, nunquam voluit inire Pontificatum, niſi prius ſua electione ab Imperatore Legatiſue ſuis ad hoc deſtinatis diligenter examinata & confirmata, vt omnes teſtantur. & addit Plat. quòd præſatus Ludouicus hoc non faciebat ex ſuperbia, ſed ne iura Imperij amitteret. ergo falſum eſt illum prius ea remiſiſſe præfato Paſchali, vt ex Bibliothecario refert Gratia. & alij: quia Grego. IV. poſterior eſt, & tertius à Paſchali. I. & idem Ludouicus Pius adhuc viuebat, & recens adhuc fuiſſet memoria dicti prætenſi pacti inter Ludouicum & Paſchalem, ſi quod tale fuiſſet. Nullus autem Paſchalis Papa fuit ante illum primum, Ludouici I. authoritate confirmatus, nec alius ſecutus eſt, niſi fere poſt trecentos annos. Iam ergo non minus manifeſta eſt vanitas & impoſtura dictæ prætenſæ donationis, de qua in d. c. ego Ludouicus. quàm famoſæ illius fabulæ Conſtanti. Magni, necnon prædictæ donationis vel temuſſiouis Conſtantini IV. prout etiam nunquam habuerunt effectum, nec leguntur Papæ acceptaſſe, vel vſi fuiſſe, ſed aliis ſibi efficacioribus præſtigijs, terrificiſque & pertinacibus cenſuris & ſedicionibus, ad conterendum Imperia & Regna concitatis.

Continuatio confutationis c. ego Ludouicus.

125 ¶ Rurſus in d. c. ego Ludouicus. non dicitur quod Ludo. ius eligendi & ordinandi Romani Præſulis, ad Imperium ſpectans, vt in c. Adrianus II. c. in ſynodo. 63. diſtinct. abſolute vel ſimpliciter remiſerit, ſed ita demum vt electio eſſet omnium Romanorum,

& dummodo vno consilio & vna concordia, sine aliqua promissione fierer, & mox legati de ea re ad Regem Francorum dirgerentur. Et sic, si verum fuisset illud prætensum pactum, non potuisset electio auferri à populo, & limitari ad clerum: & multominus auferri à clero & limitari ad Cardinales, sine consensu Regis, cuius adhuc ius remaneret, si per simoniam vel aliam corruptelam electio facta sit. Reliquorum verò Episcoporum, etiam vino Carolo Magno per eum & Ludo. Pium eius filium, in consortium Imperij ascitum, data est electio clero & populo per sanctam eorum constitutionem (quam ex eorum capitulis transcribit Gratia. in c. sacrorum. 63. distinct. & in hoc vere & fideliter. Ita enim habetur, & ipse legi in eorum capitulis (Abbatum verò monachis, vt inter constitutiones eorum, & posit ad stil. Parla. par. 3. tit. 50. idque quandiu vixerunt perseuerauit: sed mox, post eorum obitum, filij eorum antiquum morem resumpserunt.

Caro. Mag & Ludou. Pius electi. Episc. dant clero & populo.

126 ¶ Quamuis autem præfatus Pelag. III. qui iudicio Phocæ Primatum obtinuit, statuisset electionem Episcopi à clero pariter & populo fieri, eámque ita ratam haberi, si à Principe ciuitatis approbata esser (qua via antiquis canonibus conformi, vix simonia aut alia corruptela ingredi potest, vt est tex. in e. in nomine domini. ver. mox Christe clericos 23. distinct. quod decretum summis & meritis laudibus extollit Plati. & conqueritur cum vita authoris extinctum) tamen non tam citò, sed diu posteà subsecutis Pontificibus sensim abolitum fuit. Primùm etiam, sed post Francorum Imperium finitum, Germanorum verò contritum, excluserunt laicos omnes & populum, clero relicto, deinde etiam clerum excluserunt, re ad paucos canonicos redacta, quemadmodum electionem Papæ Cardinales sensim ad se solos traxerunt, vt tactum est suprà ead. glo. nu. 57. cum seq.

Exempto clero populó que. electio ad paucos redacta.

127 ¶ Et sic ianua aperta est factionibus, simoniis, fauoribus, & corruptelis: & consequenter exclusis antiquis politicis canonibus, opus fuit nouis regulis & priuatis canonibus Papæ, non solùm ad monarchiam suam architectandam, instar iurisdictionis & Imperij secularis, idoneis: sed etiam ad quæstum, cùm pecunia redimantur. In primitiua autem Ecclesia iudicabant Episcopi causas fidei, ex sola sacra scriptura, reliquas autem disciplinæ ecclesiasticæ quæstiones ex canonibus, non Papæ, qui nondum erat, sed ecclesiæ, hoc est conciliaribus. vt ostendit Grego. Turonen. in præfata Francorum historia, lib. 10. c. 18. vbi refert Egidium Remensem Episcopum, læsæ maiestatis apud Chilpericum Regem Francorum accusatum, Metis tractum, conuictum, per Episcopos à Rege vocatos, & ab eis ordine sacerdotali, lectis canonum sanctionibus, temotum.

Ex quibus canonibus iudicabat Episcopus.

128 ¶ Non erant canones Papæ, nec Decretales epistolæ nondum natæ: sed canones conciliares, neque ecclesiæ Gallicanæ, iussu Clodouæi in concilio Aurelianensi congregatæ, in quo triginta tres Episcopi fuerunt, &c. 11. statuitur, si Diaconus aut Presbyter crimen capitale commiserit, simul & ab officio & à communione repellatur. quod habetur 81. distin. c. si Diaconus. Et hinc est quòd compilatio Gratiani, quæ principaliter ex illis constat, nuncupatur simpliciter decretum canonum, compilatio vero Greg. IX. facta circiter anni sunt trecenti, non vocatur Decretum, sed extra Decretum, & pariter nouæ supradictæ Papatum compilationes, Inno. III. Grego. IX. & aliorum: quoniam principaliter constant ex nouis decretalibus, quas noui Pontifices, augendæ & ampliandæ iurisdictionis suæ causa, inuenerunt.

Concilium Aurelianense.

Cur Decretalis sunt extra.

129 ¶ Extat in regestis Regis consilium per Eudonem Burgundiæ Ducem datum Regi, ne videlicet permitteret nouas alias constitutiones Paparum in Regno suo admitti. Certum est autem nullo modo admissas, in his quæ secularem iurisdictionem concernunt, nec in eius vel Regis præiudicium, etiam si partim dissimulatione Principum, partim insciti & doctorum virorum neglectu (quod etiam eis exprobrat Panor.) nonnunquam etiam præstigiis perculsorum, quinetiam quorundam, per inclinationes temporum collusione cum summis Pontificibus (quorum opera & arte inimicos obruere volebant) tantum eis tributum sit, vt non solùm in ecclesiasticis omnia pro libito mutauerint, nouam Ecclesiæ formam inducentes, sed etiam in secularibus, super omnem potestatem & Regiam & Imperialem sese erexerint.

Consilium Eudonis.

130 ¶ Beatus Bernat. de considera. pulchre tantæ immutationis causam tetigit, quòd illi non solùm priuilegiis muniti, sed etiam ditionibus, honoribus, & opibus externis dotati, prioribus illis & simplicibus Pontificibus defunctis, surrexerunt audaces & ambitiosi homines: qui, postquam Pontificatum vt Regnum inuaserunt, ministerio verbi Dei omisso, ad res prophanas gerendas, contra c. enim te quidem. cum seq. 11. q. 1. & vt ait Plati. à religione ad arma conuersi sunt: vtque ait in synodo Simplicius Papa (non autem Symmachus, vt erroneè addit Granan. in superscriptione c. bene quidem. 96. distinct.) clericos quos amor dominationis imitasit, & iugum ecclesiasticæ disciplinæ fecit refugere. Et ante hos S. Hierony. c. diaconi. 93. distinct. sic dixit, *Nunc autem ex quo in ecclesiis, sicut in Romano Imperio, creuit anaritia, periit lex de Sacerdote. & visio de Propheta.* Quid nam hîc putas eum dicturum, si nunc reuiuisceret? nonne vt hæreticus combureretur? Atqui nihil minus quàm hæretici sunt, quos impij damnant.

Quid egerint diuitiæ &c. clas.

131 ¶ Cùm ergo Imperatoribus olim subiecti fuissent, eos vt dominos suos agnouissent (vt etiam Grego. ille Magnus Mauricium, deinde Phocam, quantumuis impium, vt etiam apud Antoni. tit. 12. §. 13.) eorundem authoritate ordinarentur, eorúmque legibus paruissent, etiam post tempora Caroli Magni, & ab eis etiam in politia ecclesiastica leges petiissent & acceptassent. c. de capitulis. c. vlt. 10. distinct. e. 1. & 2. 97. distinc. e. de illicita. 24. q. 3. & latius suprà in præfat. edicti, rerum vice vectis, Imperatorum se dominos gerere, illis leges dare, illos confirmare & destituere pro libito cœperunt: & quo liberius sine vllo rubore, ne videlicet indignius in patronos agere viderentur, vel ne quando ab illis in pristinum ordinem ingratitudinis ergò reducerentur, negare quicquam ab illis accepisse, sese verò eis quod haberent dedisse, priores Imperatores tyrannos & vsurpatores fuisse, donec alienum Imperium eis restituissent, nec eos, qui dederunt, suum donasse, sed diutius vsurpatum restituisse, conficta erronea, imò anticbristiana hæresi, quòd à Christo non solùm cœlestis sed etiam terreni Imperij iura accepissent.

Verſa rerum vices.

132 ¶ Et ad abolendam memoriam beneficiorum Francorum Regum Pipini, Caroli Magni, Ludo. Pij, qui eos sublimarunt & ditauerunt, fallas & ementitas donationes commenti sunt, referendo eas ad Constantinum, elephantico morbo corteptum & sanatum: &, quia nimis impudens impostura fuisset referendo ad Constantinum quorum (sub quo Pipinus legatis & postularis eius reiectis, Exarchatum & Flaminiam, & omnia Longobardis erepta Romano Pontifici dedit, vt apud Plau. in Stepha. II. Sabelli. ennead. 8. lib. 8. colum. 8. Paul. Æmilium de gestis Franco. lib. 2.) tertiorum ementitam illam donationem ad Constantinum primum, cognomine Magnum: de quo tamen nusquam legitur, quòd elephantia laborauerit, vt quintus ille, qui plus quadringentis annis secutus est, tempore Pipini.

Ingratitudo Paparum.

133 ¶ Sed iam satis detecta est impostura palex, quam decreto 96. distinct. suppositare, quam etiam

Impostura adulatorum Papæ.

falsam esse scripsit Papa Pius II. in dialogis, charta 21. Fely. c. solitæ. in fi. de maior & obedient. & late conuincit Lauren. Valla, in tract. super eo edito. Cardi. de Cusa. & Georg Metula de vicecomitibus. Nec vnquam omissum fuisser a Paul. Orosio & Plati qui ne pilum quidem, quamuis Plati. in Syluestro diligenter enumeret dona Constantini & Helenæ. & in Hadria. I. fetibit vanam illam opinionem de lepra Constantini Magni, forte tunc, videlicet tempore Constantini V. in oriente elephantiæ morbo correpti, naram, ob similitudinem nominis. Et contrariuo aperè sentiunt Fran. Petrarcha, Bapti. Mantua. lib. 1. de parien. c. 30. Andr. Alcia. paterg⁹ lib. 7. c. 19. Baptista Egnatius Romanorum Principum lib. 2. Quin repugnat series historiæ: cùm, post Constanninum, quidam Imperatores Romæ tegnauerint: & Bonifa. IV. duceotis sexaginta annis post obitum Constaotini Magni, precibus à Phoca Imperatore Pantheon obtinuerit.

114 ¶ Ipse quoque Papa & populus Romanus leges ab Imperatoribus Constantinoopolitanis, tanquam eis subditi, acceperunt, non solùm tempore Honorij, etiam ad preces Papæ, c. 1. 97. distinc. fere centum annis post Constantinum Magnum: sed etiam tempore Marciani, vt pater in c. 1. de iura. calum. vbi expeditum est, quòd lex Marciani, qui plus centum annis securus est Constantinum I. ligabat Romæ: imò etiam post ducentos annos, videlicet tempore Iustioiani Magni, & adhuc deinceps vltra alios centum quinquaginta annos, & vsque ad translationem Imperij. Quid quòd eotum quoque codicibus repugnat, vt nimis immemor fuerit Logodædalus ille tanti mendacij author: quia Booifa. Papa. I. (qui fuit circiter centum annis post Constantinum. I.) scribens ad Honorum Imperatorem, vocat Romam vtbem ipsius Imperatoris, c. 1. 97. distinct. Qui fit etiam vt Lotharius ptimus, Imperator Francus, Romæ magistratus constituisset? vt Plati. in Euge. II. Quorsum leges illæ quæ habentur in vsibus feudotum. Coostit. do. Lotha. & c. & alia infinita, quæ brevitatis causa prætereo?

Plures ab obedientia Papæ subtractiones.

135 ¶ Redeundo ad rem suprà ea. glo. nu. 131. plures interim Germani Imperatores sese, quandiu vixerunt, ab obedientia Romani Pontificis, bruis illis fulminibus spretis, subtraxerunt, vt Henric. IV. Fridericus II. Ludouicus, sive (vt Itali, in queis Plan. in Nicol. I V. dicunt (Loysius I V. Bauariæ Dux, & alij, de quibus ad Albertum Crantz, H. Muoum Cuspinianum, & alios Germanicatum rerum scriptores, remitto. Nec à Francis quoque Regibus temperatum.

Philippus Pulcher.

136 ¶ Cùm enim Philippus I V. cognomine Pulcher, anno 1296. vt se cuntra Romanorum & Anglorum Reges tueretur, no uom vectigal impoſuisset, & vetuisset arma, pecunias, & commeatum Regno euehi, cleticis etiam in dictis prohibitione & vectigali comprehensis, more prædecessorum suorum (qui etiam clericis pro defensione Reip. imponere consueuerunt, vt tempore Regis Ioan. I I. notum est. & olim redirus Abbatiarum Regoi distribuebantur in vsus partim monachorum, partim Abbatis, partim ad exercitum Regis, vt refert Anoni. de gestis Franco. lib. 5. c. 34. Regiæ enim potestati subest rota politia publica Regni: cuius pars sunt ecclesiæ, quæ etiam in Regno nullum temporale possidere potlunt, msi iure Regio. c. quo iure. 8. distinct.) tamen Bonifa. VIII. Regnum Francię subigere volens, primùm contra Regem edidit decreta clericis, de immunitat. ecclesia. io 6. cui paritum non fuit.

Bonifa. 8.

137 ¶ Hinc, & ob prætensum Appamiensem Episcopum, noiuet à se (electione Tholosani Episcopatus contra voluntatem Regis facta) factum Regięque maiestati, ex spiritu videlicet dicti creatoris sui rebellem, vtpote negantem se subiici Regi etiam in temporalibus, sed in omnibus soli Papæ, Bonifacius (inquam) superbè Regi significauit Regem ipsum subditum suum esse, tam in temporalibus, quam spiritualibus, adimens etiam iura Regalium, vetans & revocans collationes beneficiorum à Rege factas, hæreticum declarans, nisi ita crederet. Interim tamen (vt hodie Iul. III.) Io. monachum famosum canonistam & Cardinalem, in Galliam, sub Legationis prætextu, exploratorem misit: qui non solùm, vt explorator, Papam de omnibus certum teddebat, sed multos Episcopos & Prælatos clam accitos secretis colloquiis & fitelis nitebatur à Regis fidelitate auertere, & ad seditionem in Regem concirandam impellere, sed spe sua malisq; arribus frustratus, ad Bonifa. VIII. refugit

Ioan. monachus.

Conuentus Regni Francię Subtracta obedientia.

Conuentu verò statuom Regni Parasiis habito, consultum fuit Regi, & conclusum contradicendum Papę nec illi obediendum, donec à crimiribus hæteseos, homicidij, & simoniæ, & aliis, quibus grauatus erat, purgatus esset, & omnino non parendum reservationibus beneficiorum per eum factis, nec interdictis & censuris per eum minitatis: sed obseruandam pragmaticam Ludo. I X. aui sui, de qua in præfa. edicti præcedentis nu. 9.

Mors Bonifa. 8.

138 ¶ Quod non solòm factum fuit, sed Papa multis crimmibus accusatus Anagniæ captus, Romæ in carcerem coniectus, in tabiem versus, vt canis obiit: qui, vt vulpes ingressus, vt leo regnauerat. Et hoc propter impiam illam hæresim, quod eo ipso quòd Pontifices vtrumq; gladium habeant (sic enim intelligunt iura cœlestis & terreni imperij, quæ sibi vendicant ita vt minus tutò liceat cum talibus vllum fœdus inire, quàm cum Turca. semper enim negabit, successor sibi legem imponi potuisse, præsertim ad diminutionem iurium Papatus: quæ tanquam diuina immutabilia censent, & ab omni iuramento non minus se, quàm alios absoluont, imó Decretis suis nullum censent iuramentum, in præiudicium etiam tempotalitaris ecclesiæ etiam infetioris vergens, vt est tex. Inno. I I. in c. sicut nostris. de iureur. vbi agitur de quodam odioso reditu, vt patet ex themate sumpto è parte decisa.

Quam male tota fraudet Pap.

139 ¶ Quid quòd anno 1300. currentibus infinitis populis Romam ad iubileum, primo solenni die Bonifa. VIII. in Pontificalibus sese ostentaunt, postero verò die, Imperiali habitu infula Cæsarea gladium ante se nudatum deferri faciens, alta voce testans se vtrumque & terrenum & cœleste Imperium habere in vniuerso orbe, & Alberto Austriæ Duci, Rodolfi filio. petenti confirmationem electionis de se factæ in Imperatorem, superbè reiecit, sine sua authoritate factam nullam esse, affirmans penes se vtriusque gladij potestatem esse. Sequenó tamen anno, Regnum Franciæ ei de facto dedit, & eius electionem comprobauit, eo pacto, si Regem Franciæ impugnans se Regem gereret & Romanorum & Francorum. sed Albertus, saniori consilio vsus, filiam Philippi Pulchri vxorem duxit.

Bon fa 8. superbia.

Et odium in Philip. 4.

140 ¶ Carolus V. Sapiens vocatus, contra inualescentes ambitiones & præstigias Romanorum Pontificum, viros eruditos alebat, & componi fecit dialogom vtriusque potestatis, cui titulum Somnium Viridarij. Carolus V I. eius filius anno 1385. legem fecit super redinbus & reparationibus ecclesiatum. collectores Papæ & Cardinalium expulit, & ne beneficia alienigenis conferrentur, edixit, prehendique fecit, & ad manum suam poni, omnia temporalia beneficiorum, Abbatiarum, Episcopatuum (quæ exteri, præsertim Cardinales, in curia Papæ residentes, fructus extra Regnum efferendo, possidebant) & reditus colligi per suos commissatios, & in Regno in debitos vsus impendi (quæ edicta excudi feci ad stil. parlam. part. 3. tit. 32. §. 1. & tit. 57. §. 1.) sęque

Carol. 5.

Carol. 6.

ſubtraxit ab obedientia Papæ, & contra eius & offi-
ci alium ſuorum ambitionem & auaritiam præſens
senatuſconſultum edidit.

141 ¶ Papa verò Benedic. iratus, Regem, Prin-
cipes & omnes adhærentes, excommunicauit: &
videns bruta ſua fulmina ſperni, famoſum quen-
dam libellum per emiſſarios ſparſit: cuius copiam at-
tulit quidam, dicens ſe nuntium Tholoſanum: ſed,
tanquam ſcandoloſa & impia, per arreſtum ſupremi
Parliamenti Senatus, die decima Iulij anno M. CCCCI.
latum, publicè lacerata fuit. Deinde eodem an-
no, die viceſima Iulij, intra decimam & vndecimam
horam mane, ad exitum Senatus in præſentia Prę-
latorum & cleri ad gradus Palatij congregati, è carce-
re Luparæ per lictores adducti ſunt duo bulliſtæ
Bulliſtæ Papæ perſonaliter punitι. Papæ (qui truces eius cenſuras attulerant) & ad B
mulctam ignominioſam, quam emendam honora-
bilem vocant, damnati, bigiſque carnificum circun-
uecti, dedecoroſis, pictiſque veſtibus amicti, mithris
ludibrioſis inſulati, catamidiati cum inuerſis inſig-
nibus Papæ per compita traducti ſunt.

142 ¶ Et contra ſeditioſos quoſdam ab edictis
Regis appellantes, decreta inquiſitio, vtque, tan-
quam rei læſæ maieſtatis, punirentur. Rurſus anno
M. CCCCXVII. menſe Maio, in Senatu Pariſienſi &
frequenti conſeſſu concluſum fuit, non eſſe obedien-
Martι. 5. dum Martino v. nouo Pontifici in teſeruationibus,
præuentionibus electiuorum, & alijs quæſtuariis ar-
tibus, quas nouus Papa ingerete moliebatur: ſed
quòd ſeruarentur antiquæ conſtitutiones Regni, ſpre-
to etiam interdicto dicti Martini, vt dixi ſupra in te-
gu. de infimis, num. 84.

143 ¶ Et quamuis eo tempore plura concordata
cum Papa facta fuerint, tam per Henricum VI. Re-
gem Angliæ (qui anno M. CCCCXXII. Pariſijs ſe
pro Rege Franciæ gerebat) quàm per Carolum VII.
Concordata Henric. 6. Ang. & Carol. 7. cum Papa à reſpuuntur à Paris. ſuper collatione beneficiorum: tamen curiæ Parla-
mentares, tam Pariſijs ſub Henrico VI. Angliæ (quem
Henri. II. Franciæ Regem vocabant) quam Pictauis
ſub Carolo VII. noluerunt ea admittere, ſed liberta-
tem eccleſiæ Gallicanæ, & antiquas conſtitutiones
Regni, quantum potuerunt, cuſtodierunt. Ita quòd
anno M. CCCCXV. die 5. Martij, cùm Dux Berthfor-
tius, tanquam nomine dicti Henrici Regens Franciæ,
lireras patentes ad Senatum Pariſienſem decreuiſſet,
per quas admitti volebat ptonuſiones & reſeruatio-
nes Papæ, parlium non fuit: ſed procuratot gene-
ralis Regis intereſſit, vt extat in regeſtis eiuſdem Se-
natus.

Carol. 7. 144 ¶ Anno verò M. CCCCXXVII. Carolus VII.
vetuit omnibus Prælatis Regni ſui Ferrariam ire, vbi
ab Euge. IIII. ad concilium vocabantur: & tandem,
anno M. CCCCXXVIII. per eundem Carolum VII.
Regem, Bituris, in celebri conſeſſu ſancita eſt prag-
matica ſanctio, aduerſus annatas, reſeruationes,
expectatiuas, & huiuſmodi quæſtuarias artes cu-
riæ Romanæ. Et anno M. CCCCXL. per lireras pa-
tentes, eodem anno die XXIX. Decembtis publi-
catas & homologatas in eodem Senatu, vetuit ad-
miti, publicari, exequi, aut fulminati in Regno & E
Delphinatu quaſcunque bullas Papiſticas citation-
num, prænennonum, vel quatumcunque cenſu-
rarum curiæ Romanæ, & tranſgreſſores vt rebel-
les puniri. Et quia, in fraudem pragmaticæ, Poon-
fices per obliquum nonnullas annatas exigebant,
etiam de beneficijs electiuis, quando vocabant per
reſignationem in fauorem, vel permutationem, vel
quando diſpenſatione vel homologatione concor-
dati opus erat, & ſic ad eos recurrebatur, nullas
omnino bullas expediri permittebant, niſi prius an-
natis quandoque pluribus ex eodem beneficio per-
ſoluris.

Ludou. 11. 145 ¶ Hoc animaduertens Ludou. XI. Franco-
tum Rex, anno M. CCCCLXIIII. & rurſus anno
M. CCCCLXXVIII. publicis edictis vetuit pecu-
nias aut lireras inſtirorum Romanorum efferri, &
omnibus ſubiectis inhibuit vllas bullas a Roma pe-
tere, cuſtodibus etiam limitaneis adhibitis. Et quia
ſub Pio II. concilij Baſilienſis, quod ptius ptopu-
gnaoerat, inimico acerrimo, complures Cardina-
les & aulici Papæ in Regno Franciæ plura benefi-
cia obtioebant, quorum reditus Romam exporta-
bant, ad hoc incouueniens amoliendum, ſtatuit
idem Rex Ludouicus vndecimus, vt omnes in hoc
Regno beneficiati, intra quinque proximos meo-
ſes in ſuis beneficijs perſonaliter reſiderent, ſub pœ-
na prębenſionis temporalium & amiſſionis fru-
ctuum. Vtque facilius ſe tueretur à duris & cenſu-
ris Papæ, fecit eum decreto Senatus Pariſienſis per
procuratorem ſuum generalem appellari à Papa ad
futurum concilium. Sub hoc Papa Pio refert Sa-
belli. ennead. IX. lib. 6. Minoritarum (quos Cor-
digeros vocant) ſectam vſqueadeò per totum terra-
rum orbem pullulaſſe, vt quadraginta prouincias
obtinuerint, & ſub qualibet plures cuſtodias conuen-
tus (Guardianos vocant) & ſexaginta hominum mil-
lia exceſſiſſe, adeo vt magiſter vniuerſi ordinis (quem
Generalem vocant) ſæpius auditus ſit Papæ, expe-
ditionem in Turcos paranti, polliceri, ex Seraphi-
ci Franciſci familia, triginta bellatorum millia, quę
bellica munera grauiter obire poſſent, nihil ſacro-
rum culru interpellato. Verùm eam expedinonem
papæ, quandoque aliud agentes, fingebant. Sed ad
C rent. Rurſus ſub Carolo VIII anno M. CCCCXCVI.
academia pariſienſis appellauit, tanquam ab abu-
ſu, à quibuſdam exactionibus & vſurpanoni-
bus Papæ, contra dicta decreta & conſtitutiones
Regias: & fuit appellatio admiſſa in præfato Se-
natu. Ingens Minoritarum, multitudo, & ſtrenuitas.

146 ¶ Ludo. autem XII. Francorum Rex, poſt- Ludou. 12.
quam multas vrbes Italiæ à Bentiuolis & Venetis vi
armorum ereptas, Iulij II, Papæ ditioni ſubiecíſſet, Iulius 2.
eius ingratitudinem & animum hoſtilem expertus
eſt. Iulius enim, Francorum ope ſuperiot in Ita-
lia factus, mox perfidioſus Ligur, &, vt ait Budæus
in IIII. Aſſis, intemperiis actus, in eos arma con-
uertit, Hiſpanos, Germanos, Heluetios, Anglos, in
Franciæ Regnum, illud ad interneciooem deletu-
D tus, concitauit. Ludo. aurem, anno ſeſquimilleſi-
mo vodecimo ſynodum eccleſiæ Gallicanæ Turo- Concilij Tu-
nis congregauit: vbi conſultum & concluſum fuit ronenſe.
licere Regi ſeſe ab obedienna Papæ ſubtrahere, eúm-
que armis coërcere. Et concilio generali indicto & Concilium
habito Piſis Iulius Papa ab adminiſtratione Papatus Piſanum.
ſuſpenſus fuit. Iulius aurem armis detuibuit con- Iulius ſuſpen-
cilium illud, Mediolani (vbi Philippus Decius pro ſus armis co-
concilio ſermonem habuit inter eius conſilia im- cilium detur-
preſſum conſil. ELI.) deinde Lugduni tranſlatum: bat.
eúmque Iulius à Papatu ſuſpenſus, ditis ceoſuris
Gallos omnes execratus eſſet, omnium etiam pec-
catorum condonarionem eos trucidanobus bullis
emiſſis prædicati feciſſet, frendeos odio, Italia pul-
E ſos, etiam Mediolano (vbi libros omnes & bona
Philippi Decij diripuit) per Heluenos expulit, & Philip. Dec.
paulo poſt multis & grauiſſimis ſceletibus infamis
obijt, poſtea quam in Regem Franciæ infœlicem,
adiutorem, & benefactorem, concitauerat & arma-
uerat Imperatorem Maximilianum, Reges Angliæ
& Hiſpaniæ, necnon Heluetios, Regnum Fran-
ciæ ad internecionem delemrus, niſi morte præ-
uenrus fuiſſet, vt Magnus quoque Eraſmus in Chi-
liadibus ſcriprum teſtatur. Interim aurem Ferdinan-
dus Atagonum Rex, Elizabetha vxore defuncta, te- Regnum Na-
gnuoi Legioois & Caſtellæ, tanquam filiæ tutor, uarræ occu-
detinens, Caroli V. Imperatoris auus matetnus, à cauerunt.
ſordidis & auaris moribus Ioanues Gippon vulgarr

Pompeion.

ſcommate vocatus, Pompeiopolim (quæ, florente Romanorum Imperio, Pompelon à Pompeio Magno condidore vocabatur, vt air Strabo, qui ſub Auguſto militauit, & ſcripſit, Geographiæ lib. 3. quam ſuo tempore à gente Vaſconum inhabitari dicit: nunc Pampilona vocatur) regni Nauarræ caput, & maiorem eius regni partem, tam iniquè, quàm fraudulenter Inuaſit, & ſpolianit Ioannem Albretum (tunc abſentem) rauone Catherinæ vxoris ſuæ, & filiæ Gaſtonis, Nauarræ Regis, legitimum Regem Nauarræ, & patrem illuſtriſſimi illius

Henricus I. verus Nauarræ Rex.

herois Henrici huius nominis primi, & nunc veri Nauarræ Regis, vt ſcripſi in conſuet. Pariſi. §. 29. num. 4. idque ex ſolo prætextu, quod Albretus conſilio Piſano cum Rege Franco adhærens, à Iulio diris cenſuris cum Gallo execratus fuerat, eorúmque, vt à Papa præciſorum & omnibus dignitatibus & dominijs exutorum, regna, per eundem Iulium primo occupanti donata erant, more Papis ſolito: qui Decretales ſoas (quibus ſeſe terreni quoque Imperij & regnorum clabes habere aſtruunt) aduſque animam & ſanguinem, euangelio neglecto, defenſuros profitentur. hac ſola occaſione Ferdinandus ille (qui & ipſe in eadem damnatione erat) regnum abſentis & ignorantis, nec præmonitı, contra ius gentium, occupauit, nec vererur nepos, Imperator, aurea vina mordicus defendere. tot mala & tyrannides pepererunt Paparum mores & Decreta.

147 ¶ Cæterum domini temporales & communitates Italiæ, non admittunt exactiones cameræ Papalis, niſi in quantum è re ſua, & illam, cùm libet, ſpreris cenſuris excludunt. Veneti propter Ferrariam in fidem ſuſceptam, à Cle. v. anathematis ſpiculo defixi, hoſtes eccleſiæ iudicati, omnibus ſpoliandi & trucidandi expoſiti, truces illas diras ſpreuerunt: etiam ſi earum occaſione bona ſua & merces vbique diripereotur, & plures ex eis occide-

Veneti diras Cle. 5. ſperuant.

Palegora Papæ Legatus in armis.

rentur, & Palegora, Papæ Legatus eos etiam armis aggrederetur, Gallos cruce ſignatos, & collectitiam ex Italico delectu manum in eos emittens, vt refert Sabelli ennesd. ix. lib. vij.

Florentini & Lucenſes.

148 ¶ Eodémque tempore Florentini, & Lucenſes ob Piſtorium, inuito Pontifice occupatum, ſacris interdicti, & anathemate perculſi, non deſtiterunt. & Neapolio Legato, in eos nullo, cum ſuis cenſuris ſpiero, clerum ſunm grauiſſimis exactionibus diu multúmque vexarunt, rerúmque poriti in gratiam tamen recepti ſunt, cùm Palegoram Papæ Legatum aduerſus Venetos, anno M. CCCIX. iuuiſſent, vt Plati. in Cle. V. Ruſus Florentini,

Papa priuator collationis beneficiorum à Florentinis.

propter vnicum abuſum à Papa commiſſum in conferendo vnam Abbatiam, ſitam in eorum ditione, prioauerunt Io. XXIII. Papam, in eorum ciuitate tunc degentem, poteſtate conferendi beneficia in eorum ditione ſita, vſque ad quinquennium.

Sixti 4. facinus horrendum.

149 ¶ Et tempore Sixti. IIII. è Franciſcanorum ſodalitio aſſumpti, bullas eius & cenſuras fulmineas, quibus etiam ab omnibus deprædandi & trucidandi proſcribebantur, fortiter ſpreuerunt. Quorum factum & libertatis conſtantia, doctorum præſertim Iuriſperitorum conſilijs: per Italiam comprobata eſt (vt per Fran. Areti. conſ. CLXIII. Hierony. Tortum: cuius conſilium ad calcem conſi. Anc. Butr. impreſſum eſt) bellúmque funeſtum, & agrorum populationes, à Papa illatas, ſuſtinuerunt. cùm enim, ex horrenda & cruenta conſpiratione in Remp. Florentiæ, Iulianum, & Laurentium Medices, facta, & conſcio & animente Papa, proditoriè exequenda, vt ſcribit Rapha. Volaterra. Geogra. lib. 5. Archiepiſcopus Piſanus, & quidam Papæ neceſſarij, & alij con-

Horrenda conſpiratio.

iurati, die dominico. 10. Calend. Maij, anno Dñi. CCCCLXXVIII. in templo, ſub ſpecie miſſæ audiendæ, tanquam loco & hora ad id aptiſſimis, ſigno dato cum euchariſtia attolleretur, ſubitò ſicis eductis Iulianum Medicem confodiſſent, Laurentio Medicè grauiter vulnerato, & in proximum eiuſdem ædis ſacratum a ſuis excepto & ſeruato, TVM ¶ & eodem die captus cum ſuis Archiepiſcopus ad curiæ feneſtras ſuſpenſus & ſtrangulatus fuiſſet, iratus Papa quòd facinus non ſucceſſiſſet, nec ob Cardinalem incolumem ſibi redditum placatus, Florentinos omnes, eo quòd miniſtri Mediceorum, Dei Sacerdotes & Cardinalem attigiſſent (quaſi non licuiſſet eis aduerſus tam horrendum ſcelus ſe defendere) non ſolùm diris omnibus execratur, & omnium ſpoliationi & trucidanoni expoſitos boſtes iudicat: ſed ipſe quoque etiam Ferdinando Siciliæ Rege, ſocio belli aſcito, in eos cum armato exercitu mouet, & agros populatur. Contrà verò Florentini non ſolùm, Duce Ferrariæ in auxilium accito, armis ſe defendunt: ſed etiam conſulti iuriſperti totius Italiæ doctores, in queis Franc. Areti. conſilio CLXIII. Hierony. Tottus, cuius conſilium ad calcem conſi. Anto. Butr. impreſſum eſt, & alij, Florentinos inſtè dictum Archiepiſcopum & alios coniuratos, in flagranti crimine comptehenſos, morti addixiſſe, diraſque cenſuras Papæ, trucéſque eius proceſſus nullos & abuſiuos fuiſſe, & illis ſpreos tuſtè potuiſſe Florentinos vim vi, & arma Papalia armis repellere. Plura id genus alia, præſertim alias ciuitates & Regna ſpreris iniquis cenſuris Papæ defenſa, & quæ alioquin euerſa fuiſſeot, prudens, aliò diſtractus, præteteo: cùm etiam plus quam notoria ſint.

Archiepiſ. Piſanum proditorem Papa vlciſcitur.

q *Liberum.* Geneſ. 48. Eſdræ 7. & de Druydibus, ſub veteri Gallorum paganiſmo, Cæſar de bello Gallico, lib. 6. c. in quahber. com ſeq. xxiij: q. viij.

r *Euangelica.* Lucæ 22. vbi Chriſtus inter Apoſtolos maioritarem, ſeu Primatum reprobauit, diſcrimen faciens inter eos & Reges gentium, quibus poteſtatem ſuper ſubditos, vtque ab eis benefici vocentur concedit: Apoſtolis autem adimit, iubens vt maior fiat ſicut minor, & qui Princeps eſt, ſicut qui miniſtrat. Idem Matth. 20. inquiens, *non ita erit inter vos, ſed quicunque voluerit inter vos magnus fieri, ſit veſter miniſter: & quicunque voluerit inter vos primus eſſe, ſit veſter ſeruus.* Idem Marci 10: *ſatis quòd qui videntur imperare gentibus, dominum exercent aduerſus illas, verùm non ſic erit inter vos: ſed quicunque voluerit ex vobis eſſe primus, erit omnium ſeruus.* Ex quibus clariſſimis verbis Chriſti duo ſequuntur. Primum, Regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo: quod diſertè coram Pilato teſtatus eſt Io. 18. & conſequenter nec Apoſtolorum nec Eccleſiæ ſuæ Regnum hinc eſſe, & impiam hæteſim eſſe dicere Chriſtum cœleſtis & terreni Imperij iura Apoſtolis, aut ſaltem Petro & ſucceſſoribus conceſſiſſe. tantom enim abeſt vt Chriſtus Apoſtolis vel Eccleſiæ ſuæ terrenum Impenum, vel Regiam aliquam ſiue Imperialem ſiue ciuilem poteſtatem in aliquos, nedum in Reges & Imperatores conceſſerit, vt protſus ademerit: Secundum quod in ſpirituali ſuo Regno, cuius gloria non eſt in terris, ſed in cœlis, & in futuro non in præſenti ſeculo, in quo Regnum ſuum conſiſtit in miniſterio verbi ſui, ſeu euangelij ad remiſſionem peccatorum, verámque inſtitiam, cum ſanctu bonorum operum per illum aſſequendam, in hoc (inquam) tam ſancto & ſalutari miniſterio, vetat omnem contentionem, & omne ſtudium Primatus, iubens & inculcans ſtudium fideliter euangelium miniſtrandi, ſatis indicans quantò quis fidelius & amplius miniſtrauerit, & plures ad euangelij noti-

Maioritas inter Apoſtolos reprobata.

tiam & obedientiam adduxerit, eò maiorem in Ecclesia & Regno Christi futurum.

4 ¶ Nullus ergo Episcopus, nec Romanus quidem, potest ob id dicere se dominum ecclesiæ suæ, nec quoad diuionem extet nam, quam Christus expressim ademit, nec quo ad ecclesiasticum seu spirituale ministerium, in quo iubet eos seruos & ministros Ecclesiæ esse, prout etiam fecit, docuit, & scripsit beatus Petrus, epist. 1. c. v. obsecrans Presbyteros & Episcopos curam gregis agere propense, sine affectu lucri, nec dominium exercere in cleros, sed esse exemplar gregis. beatus Paulus, 1. Cor 4. 2. Corinth. 6. sanctus Cypri. tract. de simplicita. cleric. vt in glo. præcedenti. num. 15. Et illud beati Pauli præceptum latius vrget S. Hie. in epistola ad Nepotianum, & habetur xcv. distinc. c. esto subiectus.

5 ¶ Liquet igitur quòd cuicunque aliter facienti licet, authore Christo, necnon beatis Petro & Paulo, & Clemente in epistola ad Iacobum, & sanctorum patrum, Leonis quoque primi c. manet. xxiij. q. 1. Sancti quoque Ambrosij xxiij. q. 1. c. quæ digniot. in fi. & Grego. Magni. c. admonendi. ij. q. vij. ab eo esse subtrahere, nec ei obedire. Imò hoc differre præcipit beatus Paulus 2. ad Thessaloni. vlti. & ad Galat. 5. & rursus 2. Timoth. 3. vbi iubet ab his se auertere, qui formam pietatis prætexunt, sed virtutem eius abnegant. nempe qui secta professi, ea cauponantur vel quæstui habent. Ex iuxta eius doctrinam, idem præcipit sanctus Ambr. super Lucam c. 9. & habetur in d. c. quæ digniot. in fi. xxiij. q. j. dicens *. si qua est ecclesia, quæ fidem reſpuat, nec Apostolicæ prædicationis fundamenta possit. deat, ne quid labe perfidiæ possit aspergere, detestãda est.*

6 ¶ Eece quòd non distinguit nisi à sola doctrina euangelij, quam si nunc non teneat, non prædicet, non obseruet verbo & exemplo, etiam si alias tenuerit, quia iam non illa, sed alia & aduersaria est, omnino deserenda est. Hinc etiam Ecclesia Christiana catholica dicitur, quòd non sit certo loco affixa, & multo minus à certo loco dependens, sed à spiritu Dei, illic vbi pure sonat verbum Dei existens, & quò fert impetus spiritus, gradiens, vt pulchrè & sublimiter diuinus ille vates Ezechiel capit. j. describit.

Ecclesia cur dicitur catholica.

7 ¶ Nunc conser vitam, titus, fastum, studia nouorum Pontificum, & reputa quinam & quales sint, à fructibus eorum, Christo authote, iudicando, Matth. 7. c. Luc. 6. s. Quid si eorum opiniones & doctrinam conferas? exemplum præber spurcus & blasphemus monarchialis tract. ab impio Iacobo de Terano Vebani vt. cubiculario editus, incipiens, *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari.* vbi verba illa exponit temporaliter, scilicet antequam Christus passus esset, & cœlos victor ascendisset. Verba enim Christi Io. xii. *cum exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad me ipsum:* exponit, *id est, omnia Imperia & Regna mundi recuperabo, & auferam à Cæsare, Regibus, & aliis Principibus,* idque per milites suos Apostolos. Præcepta verò eis data, vt neque aurum neque argentum possideant, sed tantùm comedant de his, quæ apponentur, exponit temporaliter, non pro tempore legationis, qua functi sunt, Christo in terris agente, sed quo post eius assensionem militanerunt in humilitate, afflictionibus & paupertate, donec Imperia & Regna mundi subiugassent: quibus subactis vel conuersis, vrait, licitum est eorum discipulis, Regijs opibus, culm, & delicijs vti, & aliis, vt subditis, imperare, præsertim Papæ ? 8 ¶ quem sic probat esse Regem Regum, & dominum dominantium. Imperatores verò, Reges, & omnes magnos & paruos, illius ad nutum, & in omnibus, subiectos esse. Quem impium & blasphemum libtum non ausus fuisset asserere, & multo minus edere, nisi domini sui Papæ, à quibus pendebat, in eadem sententia fuissent: prout Augustini de Ancona, qui Teranum circiter octogima annis præcessit, & adulatoria illa oratio ad Pium II. quam Antoni. tit. xxij. c. xvij. §. 1. refert, quæ nil aliud crepat, teliquorúmque adulatorum libri pudendi, quinetiam quædam Decretales eorundem, satis ostendunt.

Liber monarchialis Papæ blasphemus.

9 ¶ Et quia Fely. & cæteri canonistæ passim citant, probant, & sequuntur dicta præfati Augusti. de Ancena in Summa de ecclesiasti. potesta. eadem sunt quæ & præfati libri monarchialis: nisi quòd fusius & distinctius tractantur. firmat enim eisdem contortis argumentis, quòd Papa haber omnem etiam Regalem & Imperialem, nedum Sacerdotalem potestatem in toto mundo: quia consecratur Sacerdos, & coronatur vt Rex, & festum coronationis nuncupat omnibus Regibus, vt tradit q. j. artic. 7. Regibus (inquam) tanquam suis vasallis, suæque iodiciariæ potestati subiectis, vt etiam possit eos instituere & destituere, in queis etiã Regem Ftanciæ cõprehendit q. 46. per totam. Quinetiam in Reges Turcarum, Paganorum, & omnium infidelium q. 5. per totam. etiam insta terram q. 32. per totam. firmat enim quòd Christus per suam passionem metuit iudiciariam suam potestatem super omnem creaturam, & quòd illam dedit & reliquit Papæ: qui habet claues vtriusque potestatis, etiam temporalis & externæ, etiam super Paganos, in toto orbe. q. 24. per totum. & quòd ab omni Rege, vel Imperatore, imò à quoeunque homine, per totum orbem, potest ad eum appellari. d. q. 45. art. 3. & contrarium sentientes hæreticos indicat.

10 ¶ Sed quis hæc plus quàm hæretica tot ettotum portenta, nouúmque (vt ita dicam) Alchoranum, non execretur? Mohometes nudis armis totum mundum superstitioni suæ subiici docet & iuber, illa verò præfatis præstigiis simul, &, vtcunque data occasione, armis. quanquam non ita tecens est Alchoranus ille Augustini de Ancona, quippe sub Io. xxii. cui dedicatus est, editus, circa annum Domini M. CC CXXX. iam sunt plus ducenti viginn anni, & erat doctor Sorbonicus, vt patet in epistola liminari. Quanquam, ne cæteris quoque eiusdem ordinis videar illius vitium impurare, fuerunt eodem tempore, & alij doctores Sorbonici, multò certe doctiores, contrarium docentes & scribentes, in queis Gulielmus Occam & Ioannes Parisiensis. Necnon Io. Gerson in libris de vita spintu. animæ, & de potesta. eccle. & de Auferib. Papæ ab ecel. Si bi tamen a canonistis & Papistis non solum teijciuntur, sed etiam indignis contumelijs afficiuntur: cùm spurcus ille de Ancona, cum suo discipulo Iacobo de Terano, summis ab eis laudibus efferatur: 11 ¶ Vt his quidem nouissimis seculis iam omnibus palam factum sit in eos verificata esse & impleta vaticinia beati Petri in 11. c. ij. a. & beati Pauli ad Timoth. 11. c. 4. a. de coacetuanubus sibi magistros prurientes auribus, & qui à veritate aures auertant, ad fabulas verò conuertantur, & de his quibus adempta est veritas, qui existimant quæstum esse pietatem, 1. ad Timoth. 6. b. Gratia Deo quòd impletum etiam videmus illud beati Pauli, quòd manifesti fiunt. Supereſt, imò vicinum est, implendum quod beatus Petrus prædixit, *eorum* (inquit) *perditio non dormitat*, &c. & bæc pro multis breuiter perstricta sufficiant.

s *Factam.* scilicet anno M. CCC XCVIII. quo congregata synodo ecclesiæ Gallicanæ, statuit & publicauit plenariam illam Papalis obedientiæ subtractionem, quæ sæpius hic tecitatut: cuius Reginm programma habetur in Regestis eiusdem Senatus, in libro antiquarum constitutionum Regiarum charta CXXVI. in quo programmate inter alia hæc clausula haberut, videlicet *ab obedientia totali nos, Ecclesia, cetus, & populus Regni nostri, ac Delphinatus, de prædictorum vocatorum Consiliariorum assensu, recedimus, nunciamusque, authoritate præsentium, recessisse. Volentes, inter cætera, quòd abunde in antea ipsi Benedicto, suisque collectoribus, ac alijs officialibus quibuscunque nullus, cuiuscunque conditionis fuerit, de redditibus, pronen-*

tibus, & emolumentis eccleſiaſticis, quomodocunque, aut ex quacunque cauſa ſoluere, aut reſpondere præſumat.

τ *Extorqueret.* Quod non modò miſerum eſt Gallis: ſed multo magis pudendum Francis.

Galliæ ſubactæ à Iulio Cæſare.

1 ¶ Galliæ enim à Caio Iulio Cæſare primum ſubactæ, circitet quingentis annis, non tamen plenis, ſubiectæ fuerunt & tributariæ Romanis Imperatoribus, tã ethnicis quàm Chriſtianis: ſed non vſqueadeò grauabantur nec expilabantur, quantum à trecentis, & multò magis à ducentis annis, vexari & exhaurirí cœpetunt à Romanis Pontificibus.

Agrippa Iudæorum Rex Gallos laudat.

2 ¶ Extat apud Ioſephum Iudaici belli lib. 2. elegans oratio Agrippæ minoris & vltimi Iudææ Regis, qua Iudæos ab inſœlici aduerſus Romanos rebellione fruſtra conabatur auertere. Vbi præcipue ob oculos eorum ponit Gallorum diuitias, potentiam, amplitudinem, aliarum nationum opibus non indigam, ſed fontes domeſticæ fœlicitatis intus habentem, omnibúſque bonis totum pene orbem irrigantem, mille tamen & ducentorum militum præſidio contineri, cùm plures penè haberent ciuitates quàm præſidiarios milites.

Gallia magis expilatur à Papa quam olim ab Imperatoribus.

3 ¶ Si igitur tanta erat pax, tanta fœlicitas, tantæ opes Gallorum, cùm ſerui & tributarij eſſent Romanorum Imperatorum etiam ethnicorum, imò eccleſiæ carnificum, quænam mala Erinnys ab orco emiſſa inuaſit, vt liberi facti, excuſſo iamdudum Romanorum Principum iugo, duriorem tamen & miſeriorem ſeruitutem Romanis Pontificibus ſeruiant, ſaltẽm à ducentis vel trecentis annis, vt iam ſingulis annis plus indies exigi & extorqueri ſolitum ſit à curia Romana, quàm decem annorum tributa tempore veterum, & potentiſſimorum Romanorum Imperatorum aſcendebant?

4 ¶ Quidnam Regibus & Principibus Francicis pudendum magis eſſe poſſit? Franci bellipotentes, toto terrarum orbe formidabiles & inuictiſſimi, ſemper liberi, nunquam tributarij (qui Romanorum Imperio nunquam colla ſubiecerunt, ſed potius Gallias, Romanis victis & electis ab eorum iugo, ſub Clodione Comato, & Clodoueo primo Francorũ Regibus, ab anno domini quadringenteſimo triceſimo quinto, vſque ad annum domini quingenteſimum, liberauerunt) nunc tandem ſuam Galliam, imò ſuum Regnum, longe maiori decuplóque grauiori tributo in dies premi ſinent? Quorſum ergo antiqua illa & peculiaris Francorum libertas? Quorſum tot ſacræ conſtitutiones, & pragmatica illa Lud. ix. aduerſus huiſmodi exactiones? Imò quorſum iuramenta, à Regibus noſtris in ſacra eorum inauguratione præſtari & innouari ſolita?

Quando Franci eripuerunt Gallias Romanis.

5 ¶ Quòd ſi quis dicat religionis ergò has exactiones tolerari, Reſponſio in promptu eſt, nihil vetæ religioni noxium & aduerſarium magis. Cùm ſecundum Apoſtolum, auaritia ſit Idolorum ſeruitus, vt etiam experientia oſtendit, quia, quæſtus duntaxat cauſa, Idolorum cultum inuehunt. Quòd ſi quæſtus ceſſaret, ea ſpernerent. Chriſtus quoque & eius præco Paulus eos præcipuè religionis hoſtes deſignant, qui ea in quæſtum habent, qualibuſcunque tandem titulis, interim etiam ouium nomine, perſonati ſint. Quid quòd iam in confeſſo eſt, verum religionis cultum, per huiuſmodi quæſtuarias Romanæ curiæ artes, maximè impediri & inquinari, & prophanari? adeò vt ſanctum & religioſum ſit eas abolere, tantum abeſt, vt religioſum ſit illis indulgere? niſi fortè quod Chriſtus vocat ſeruire mammonæ, & Paulus idolorũ ſeruitutem eſſe contendit, antichriſtiana perfidia religioſum putat.

Maiorum exempla.

6 ¶ Quòd ſi maiorum exempla requiras, ſiue Pontificum illi has exactiones exercuerunt, & ſimoniacæ hæreſis damnauerunt, c. quiquis. c. ſi quis epiſcopus. c. ſanctorum patrum. c. cùm omnis, 1. q. 1. ſiue Imperatorum, extat ſancta l. ſi quenquam C. de epiſcop. & cleri. ſiue Regnum Francorum, illi à Pontificibus rationem fidei diſciplinæque Eccleſiaſticæ, ſedulò exigebant, c. ſatagendum. xxv. q. 1 Quin etiam tecentiores Franciæ Reges & legibus, & edictis, & ſenatuſconſultis ſemper nouorum Pontificum auaritiam ἐξ ὧν ἐμίσησεν damnauerunt, & diſtrictè vetuerunt.

7 ¶ Adeò vt etiam ſi in his conſuetudo induci poſſet (quod falſum eſt: male enim adinuenta, malæque conſuetudines, neque ex longo tempore, nec ex longa conſuetudine confirmantur, inquit text. in auth. vt nulli iudic. hic. hab. in prin. c. quia cognouimus. & ibi glo. 10. q. 3. & malæ conſuetudines ſunt tanquam abortiua ſtatuta, inquit Bal. de pace Conſtant. not. 7.) tamen, quia ſemper reprobatæ, damnatæ, & interruptæ ſunt, nulla conſuetudo vel præſcriptio prætendi poteſt. Remanet ergo merus & improbatus abuſus, prout etiam notum eſt, has quæſtuarias artes Romanæ curiæ, non laudari nec defendi; niſi ab ambitioſis & cupidis hominibus, tanquam ſuis affectibus idoneas: vt videlicet his malis arnbus cò penetrent, quò vitæ ſanctitate, doctrina, vel meritis, aſcendere non poſſunt, & tandem impie quæſita male diſperdant, & vt inquit Michæas Moraſthites c. 1. quia de mercedibus meretricis congregata ſunt, & vſque ad mercedem meretricis reuertentur. Si hæc omnia, vt per impoſturas cauponantium, & quæſtui habentium miniſterium Eccleſiaſticum exacta, non in defenſionem Imperij aut Reip. vt olim, ſed in luxum eorundem abſumitur: quorum Deus venter eſt, & gloria in dedecore ipſorum, qui terreſtria curant, vt ait Apoſtolus ad Philipp. III. etiam ſi interim perſonam in ſe transferant quaſi ſint miniſtri iuſtitiæ: quorum finis erit iuxta opera eorum. 2. Corinth. 11.

Quanta vis pecuniarum Roma curia eruat à Gallia.

9 ¶ Vtque pancis videas, quanta vis pecuniarum ſingulis annis exhauritur è Regno Franciæ, primò innumeræ myriades auri expiſcantur per eas quas vocant annatas, ſeu vacantias Archiepiſcopatuum, Epiſcopatuum, Abbatiarum, Prioratuum Conuentualium, & aliorum Sacerdotiorum electiuorum. Et hoc tributum exigit Papa ante vllam expeditionem vel traditionem bullarum. Secundò non ſolum exigit de Sacerdotio tunc collato, ſed etiam de omnibus aliis Sacerdotiis, quæ impetrans tenet, & qui, cùm, vt ea ſimul cum collato nouo Sacerdotio retinere poſſit, diſpenſatur, nonobſtante quòd in pnoribus collationibus eorundem Sacerdotiorum annatas perſoluiſſet.

10 ¶ Tertiò rurſus omnium eorundem nouas annatas exigit, etiam ab eodem poſſeſſore vel titulatio, toties quoties eodem modo per noui Sacerdotij aſſecutionem vacant, ſeu vacare finguntur, & de nouo diſpenſatur, euam ſi bis, ter, aut quater in anno hoc contingat: ita quòd ſæpius contigit, & viſum eſt in Gallia eundem Prælatum pro eodem beneficio tres aut quatuor annatas integras Papæ dependiſſe, non ſine magno etiam imperitorum & ſimplicium ſcandalo: cùm videant feuda & res prophanas ſemel tantùm in vita vaſalli domino directo vtuus anni tantum reditum dependere, & adhuc hoc tarò contingere, & quando caſus exigendi contingit, non plus quàm ſemel in vita vaſalli exigi. Quod, ſi vnquam maxime, hîc exclamat ſancta illa l. ſi quenquam. C. de epiſco. & cler. *Quem (inquit) murum integritatis, aut vallum fidei proundabimus? & auri ſacra fames penetralia veneranda proſcripſit. Quid denique cautum eſſe poterit, aut ſecurum, ſi ſanctitas ſuccorrupta corrumpitur? Ceſſet igitur deinceps altaribus, immmere prophanus ardor auaritiæ, & à ſacris adytis repellatur piaculare flagitium.*

11 ¶ Quartò infinitas quotannis exigit pecunias etiam de ſimplicibus, ratione præuentionum à ducentis circiter annis contra diſciplinam Eccleſiaſti-

eam & antiquos canones vſurpatarum. Hac enim via nequiſſima prouocantur homines ambitioſi vt Romam mittant quin quandoque vel pauperes, verſuram facientes, quam huic aleæ committant, quin etiã (vt quandoque vidi) viles imò famuli ad futta etiam domeſtica alliciuntur, vt inde cum trapezitis Papæ, ſpe venandi beneficia, negotientur: adeo vt nonnunquam ad idem beneficium tres, quatuor, vel ſex (vt vidi) per ſimoniacæ hæreſis trapezitas (ita vocat eos tex. in c.1. col.1. 23. diſtinctione) Romam mittant, vt etiam pro eodem beneficio quandoque plures bullæ à diuerſis redimantur. tot enim & totidem vendunt Romani officiales, quot veniunt emptores, ſolidum bullæ pretium numerantes. nihil enim ad eos de exitu, lucro, vel damno emptotis ſeu collatotij, modo pretium habeant. Et hac via non ſolùm affligitur Regnum in pecuniarum ingenti euacuatione, ſed in morum deprauatione, diſciplinæque Eccleſiaſticæ corruptione. Hac enim arte Romana, non ſolùm irritantur qui ſuapte natura ſunt ambitioſi: ſed etiam & maiores & minores prouocantur, vt proſtrata vera diſciplina, ambitioni & auaritiæ ſtudeant: cúmque multi eandem aleam ſubierint, & vnus tantùm ex currentibus beatæum obtinere poſſit, ſeſe limbus infinitis necnon odijs & vexationibus inuicem atterunt & conficiunt. Hic ſcilicet interim officij Eccleſiaſtici cura ſubeat.

12 ¶ Quintò propter reſignationes in fauorem: quæ licet quandnque de idoneis ſyncere fieri poſſent, vt ſunt exempla veterum, c. periſti. 7. q. 1. c. 1. 8. q. 1. & hoc etiam admittit Egid. Bellemere, tamen Papa, maiotis cuiuſdam religionis prætextu, in vniuerſum prohibuit: ſed vt ſibi ſoli hoc genus negotiationis exercere liceret, vt euentus docuit. Sextò ratione commendarum. Septimò ratione vacantium in curia quouiſmodo, eſt enim recens inuentum notiorum Ponnficum & vtcunque Clem. III. in c.2. de præb. in 6. iactet antiquam conſuetudinem talem eſſe: tamen illa prætenſa conſuetudo etiam poſt eius obitum non erat ab omnibus cognita & tecepta, tanrum abeſt vt viuo Clemen. III. & multo minus ante eum antiqua fuerit, vt pater in capitu. inter cætera. de præb. extra, vbi Celeſti. III. ſucceſſor d. Clementis non declaranit nullam eſſe collationem ordinatij factam de beneficio reſignato in manu ſui deceſſoris. quod non omiſiſſet, ſi quid rune fuiſſet de illa prætenſa conſuetudine, quæ tamen ſenſim, cum teliquis abuſionibus, cancti more ſerpſit. & quia non mox compteſſa fuit, pro lege venerati cœpit, inquit text. in c. mala conſuetudo. 8. diſtinct.

13 ¶ Octauò propter infinitas diſpenſationes: puta ætatis, ordinis, beneficiorum incompatibilium, & varias ſpecies incompatibilium: puta numeri, ordinis, certi monaſterij, & tecti, rum diſpenſationis variarum ſpecierum irregularitatis, ſiue corporalis vitij, vel delicti, vel ceremoniæ omiſſæ, aut præpoſteratæ, rum diſpenſationum in gradu prohibito matrimonij, vel affinitatis canonicæ. inuenta quam arte qua gradus diſtenderentur. Hinc enim acerui pecuniarum Romam fluunt: vbi non erubeſcunt publicas grauéſque taxas proſtare, velut leges certo ptoſcripto pretio refigendas. Vidi qui vltra mille aureos numerauernnt, pro diſpenſatione commentitiæ cuiuſdam, quam ſpintualem cognationem vocant. Et nuper ſimplex Prioratus, non conuentualis nec electiuus, ob curam animarum & minorem ætatem impetrantis, conſtitit Romæ nongentis aureis, & tamen impetrans areſto Pariſienſis Senatus & penum & mercedem amiſit, ob leuem quamdã omiſſionem vel ſubrepnonem diſpenſationis: & iuſte quidem amiſit: ſed indignum & pudendum eſt Romanos inſtitores & trapezuas ſic eccleſiæ Gallicanæ illudere, & tam ingentem & auteam meſſem, pro illius vexatione & diffotma-

tione, percipere. 14 ¶ Nonò ab infinitis priuilegiis, exemptionibus, gratiis (quas vocant non viſitandi, vel per procutatorem viſitandi) confirmationibus priuilegiorum, homologationibus concordatorum, tranſactionum ſub beneplacito Papæ factarum, permutatione beneficiorum cum diſpenſatione, vel penſionis creatione, aut alia negotiatione, iure communi vetita. Decimò de mandatis, ſinguli enim Papæ infinita ptope conceduni mandata: cùm quilibet ordinarius vno, ſi decem, vel ſi quinquaginta ad ſuam collationem vel præſentationem haber, duobus mandatis, ab vnoquoque Papa gratiari poſſit: & pro ſingulis mandatis circiter viginti ducati exiguntur. Hinc ingens vis pecuniarum eruſcatur: & quanquam non poſſint niſi vnum vel ad ſummum duo mandata ſupet ſingulis ordinatiis concedi: tamen tot vendintur & bullantur, quot ſeſe redemptores offerunt & numerant periculo ſuo. Vndecimò ptopter aliud genus aucupij, quam pœnitentiariam Papæ vocant propter abſoluriones caſuum Papæ reſeruatorum, infractiones vel commutationes votorum, tranſlationes monachorum non ſolùm de vno monaſterio ad aliud, ſed etiam de vno ordine in alium, poteſtatis ingrediendi quæuis monaſteria, altaria deferendi, & alia innumera menſæ Pœnitentiarij Papæ deputata.

15 ¶ Duodecimo propter conceſſionem vel confirmationem condonationum, quas vocant indulgentias Papæ: quę nitum in modum non ſolùm in magnis templis priuatorum quorundam ædiculis multiplicatæ ſunt, adeo vt iam vulgus hoc genus *τὸ καταγέλαστον* irrideat: tamen ab inſtitoribus & lucrum inde quærentibus quandoque centum vel quinquaginta aureis Romæ redimuntur. Decimoterno in creandis protonotariis & alijs notariis (quos Apoſtolicos vocant) & Epiſcopis: quos Rota & aolici Papæ nullatenances vocant. vulgus Gallorum portatiuos. quidam ludibtij cauſa, potatiuos vocant. Decimoquarto ptopter bullas & commiſſiones nouarum fundationum, vel immutationis antiquarum, vel teductionis regularium monaſteriorum in ſeculatem ſtatum, vel reſtitutionum in integrum & infinitorum reſcriptorum ad lites, etiam in his, quæ iure communi per ordinatios expediti deberent. Ex quibus, etiam non computato primo annatarum articulo, tempore Ludouici XI. inuentum eſt vltra ducenta millia aureorum ſingulis annis Regno efferri. Quare idem Rex omnino vetuit Romam quicquam deferri, vel vllam bullam inde auehi, vt ſuprà eo. glo. 15. nu. 145.

16 ¶ Cerrum eſt autem hodie quantitatem illam admitus duplicatam eſſe, tam ptopter augmentationem populi plus media parte ab illo tempore aucti, quàm propter augmentationem taxarum eunæ Romanæ. Poſtquam autem in locũ Ptagmaticę ſubrogtant Concordatum, & ſic locus apertus eſt annatis, cœpit vltra quantitatem præcedentem (quæ circiter quater centum millia aureorum aſcendit) alia ſimilis quantitas, annatarum nomine extrahi. 17 ¶ Præterea cœperunt multi curiæ Romanæ aulici, Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Abbatias, & pinguiora benefieia Regni poſſidere, quorum reditus ſingulis annis Regno euehuntur: ita quòd ſingulis annis ferè decem myriades (quem millionem vocant) ſoleant Regno Romam euehi: vnde nihil vnquam tedit: ſed vel in luxu Romanæ curiæ conſumitur, vel inimicis Regis datur. nulla enim negotiatin mercaturæ, ad vſum hominum vtilis, nobis eum illis intercedit. Aliæ quidem nationes bonas & vtiles merces pro pecunia inferunt, inſta & æquali commutatione, Romana verò curia plumbum duntaxat: niſi quod (vt dentes Cadmi) ingentia ſeminaria & anfractus linum, pro ingentibus aceruis auri ingerit. 18 ¶ Quare non eſt mirũ, ſi à ducentis annis Regnum Franciæ, olim ſine inbutis & impoſitionibus Regũs (quæ ſubſidia vocant) ditiſſimum, opulentiſſi-

mum, & potentiſſimum, nunc adeò depauperatum ſit & attritum, vt exhauſto ærario vix nouis tributis quod ad defenſionem Regni ſufficiat corradi poſſit. ſanguiſuga enim illa neruos Reip. in dies exſugente, non ſolùm in Regno exhauſto nihil ſupereſt, ſed ſæpe pecuniæ Regni in manus inimicorum eius eſſe reperiuntur. Infinita huiuſmodi damna, non ſolùm in notorium & continuum detrimentum, ſed etiam in dedecus & ignominiam veteris gloriæ ſplendoriſque Regum Francorum redundantia, prætereo, vt manum tandem de tabula mihi tollere liceat.

v *Erat.* Prodeſt enim latroni vel piratæ, qui membra eius debilitat, vt cenſent canoniſtæ ex autoritate beati Hierony. in Sophoniam, & habetur in c. ſi quis fortitudinem. 23. q. 4. debilitata enim membra, quibus prius non bene vtebantur, à malo opere ceſſabunt. Sic ait Auguſti. *& qui freneticum ligat, & qui lethargicum excitat, ambobus moleſtus, ambos amat.* c. non omnis. v. q. v. Rurſus ait Auguſti. *vtilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iniſtitiam negligat, quàm eſurienti panis frangitur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat*, c. nimium. 23. q. 4. & d. c. non omnis. v. q. v. Panor. c. ſi vir. de adult.

x *Perſonæ.* 1. Corinth. 3. d. vnde ait Auguſti. ſuper Io. *Petrus, quando claues accepit, Eccleſiam ſanctam ſignificauit: in perſona enim Petri Eccleſia ipſa claues accepit*, tex. in c. quodcunque. 24. q. 1. Idem S. Hierony. vt c. omnibus. 24. q. 1. Quinetiam in prophanis magis attenditur perſona intellectualis quàm organica, vt pulchrè decidit Bald. conſi. 169. ſuper eo. lib. 3. ſecundum nouam impreſſionem, & ſecundum veterem, conſ. 359. lib. 1. vbi dicit Regem fungi vice duarum perſonarum, & quod magis attenditur perſona intellectualis, ſiue dignitas & Reſp. quàm perſona Principis, quæ eſt organum & inſtrumentum illius perſonæ intellectualis. Sic maieſtas ipſa, ſplendor, & virtus Imperij, magis eſt in complexo membrorum, dignitatem ipſam integrantium, quàm in ſolo capite ſeorſum conſiderato, ſiue in ſola perſona organica, vt puchre declarauit Lud. Pius, Imperator Francus, huius nominis primus, in ſuis capitularibus, c. 1. & pariter Clotharius, eius filius & Imperator Francus, huius nominis primus, vt tradit Abbas Anſegiſus in eorum conſtitutio. lib. 23. c. 12.

y *Cephas.* Id eſt, Petrus, à petra, non autem caput, vel à capite, vt indocti quidam & linguarum, imo locorum communium euangelij ignari, putant. Simon enim frater Andreæ, non vocabatur Petrus (quod non eſt nomen eius natiuum, ſed aduentitium) ſed, cùm apud Cæſaream Philippi ad interroganonem Chriſti de fide primus apertiſſime & conſtantiſſime reſpondiſſet, *Tu es* (inquit) *Chriſtus ille filius Dei viuentis*, denominatus eſt à Chriſto Petrus à petra, hoc eſt à firmitate & ſtabilitate fidei, quæ per petram duriſſimam ſignificatur. quod Chriſtus ipſe in prima vocatione eiuſdem Simonis prædixerat, dicens ei Io. 1. *σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ιωνᾶ, σὺ κληθήσῃ κηφᾶς*, hoc eſt, *Tu es Simon filius Ioannis, Tu vocaberis Cephas*, id eſt, lapis, vt idem Euangeliſta exponit. Cephas enim (quo verbo ſecundum bearum Io. Paulum, & omnes Eccleſiæ doctores, Chriſtus vſus eſt) nomen Syriacum eſt, ſaxum, vel lapidem ſignificans, prout & beatus Io. in ſuo Euãgelio interpretatur. Chriſtus enim non pute Hebraice, ſicut nec Græce vel Latine concionatus eſt, ſed Syriace: qua lingua, Hebraica phraſi admiſta, tum Iudæi vtebantur. Vnde ait beatus Ambroſi. in Lucam, *Petra tua fides eſt. fundamentum Eccleſiæ fides eſt ſi petra fueris, in Eccleſia eris: quia Eccleſia ſupra petram eſt.*

z *Relaxabuntur.* Id eſt, relaxati declarabuntur. ſed à quo? Reſp. ab ordinatiis, non enim expectandum eſt quòd per Papam ſubtractione obedientiæ perſeuerante magis irritatum: imò fieri non poteſt quòd ab ipſo relaxentur: quia hoc modo obedientia ei in hoc tribueretur: quæ tamen in totum ſubtracta erat: & implicaret contradictionem quare rationabiliter hoc tribuendum eſt ordinariis diœceſanis, non ſolùm huius edicti authoritate, non ſolùm authotitate præfati confeſſus & Eccleſiæ Gallicanæ, ſed etiam ſacrorum conciliorum Eccleſiæ primitinæ, imò etiam Leonis Papæ primi: qui poſt alia, ſic concludit, *Manet ergo Petri priuilegium vbicunque ex ipſius æquitate fertur iudicium*, inferens nullum alioquin eſſe vinculum, c. manet. 24. q. 1. vt etiã glo. & doct. ibi tenent. Ait etiam beatus Hietouy. *ſi non ita egit vt misereretur eius, nihil leditur in eo quòd non recto iudicio ab hominibus videtur expulſus.* & habetur in c. ſi quis non recto. 24. q. 3. vbi Gratia. ſic infert, *illicita ergo excommunicatio non ledit eum, qui notatur, ſed illum à quo notatur.* cuius enim præcepta ſunt nulla vel abuſiua, eiuſdem quoque cenſuræ tanquam appendices, nullæ ſunt & abuſiuæ. c. acceſſorium. de reg. iuris in 6. & ſic hæc declaratio per Regem ipſum & eius Senatum fieri & publicari potuit, prout facta eſt per hoc edictum & arreſtum, & nihilominus honeſte & verecunde ad ordinarios remittuntur hi, qui magis ſpecialem declarationem, ſeu perſonalem, relaxationem, quærunt.

Cephas.

Iniuſta excommunicatio authorem, non alium ledit.

Regi autem ſeculorum immortali, inuiſibili, ſoli ſapienti Deo, honor, gloria in ſecula ſeculorum, amen. Iſque exercituum dominus det Chriſtianiſſimo Francorum Regi Henrico II. ſuiſque illuſtriſſimis confœderatis, gratiam, victoriam, & pacem.

A TRES-HAVT ET TRES-PVIS-SANT PRINCE HENRY DE VALOIS, PAR LA GRACE DE DIEV ROY DE FRANCE, SECOND DE CE NOM, TRES-CHRESTIEN, *Charles du Moulin, Iureconſulte de Paris, ſon tres-humble ſubject, deſire accroiſſement d'honneur, & felicité.*

LE zele que j'ay touſiours eu à voſtre honneur, SIRE, au bien & vtilité de voſtre tres-noble Royaume & Republique Françoiſe, m'a incité non ſeulement compoſer, mais auſſi vous dedier ce recent & nouueau Commentaire, recent dis-je, quant à ce mien preſent Labeur, mais tres-ancien, & rien moins que nouueau, quant à la matiere & choſes principalement y contenuës; qui ſont de l'authorité que vous, SIRE, auez de Dieu, & que vos tres-nobles, & tres-vertueux Anteceſſeurs ont jadis eu de Dieu, gardée & executée en faiſant pluſieurs bonnes & ſaintes Loix & Ordonnances de l'Eſtat, Gouuernement & Polices des choſes Eccleſiaſtiques, tant des Egliſes, que meſmes des Eueſques & Prelats de leur Royaume: comme il eſt notoire qu'à fait le tres-preux, vertueux & ſage, Charles le Grand, premier de ce Nom, Roy de France, & aprés luy Louys, premier de ce Nom, dit le Pieux, ſon fils auſſi Roy de France, & pluſieurs autres leurs Succeſſeurs en la meſme Couronne de Fraoce, leſquels (comme il eſt tres-certain) vous ont tranſmis non moindre, mais pareille, & meſme puiſſance & authorité, auec la meſme Couronne: comme auſſi ce ſont choſes notoirement indiuiſibles & inſeparables: leſquelles anciennes Ordonnances, meſmement deſdits Charles le Grand & Louys le Pieux, ſe trouuent encore auiourd'huy és Regiſtres de voſtre Souueraine Cour de Parlemẽt & Chambre de vos Comptes, & en pluſieurs Liures authentiques, & en partie inſerées en la compilation ancienne du grand Decret; leſquelles Ordonnances, meſmes Eccleſiaſtiques, ont eſté receuës par l'Egliſe, qui y a obeï: comme appert non ſeulement par les Liures Authentiques des Hiſtoriographes qui ont veſcu & écrit, tant lors deſdites Ordonnances que peu aprés, mais auſſi par les Saints Decrets: Or il a eſté beſoing rememorer ces nobles Antiquitez, non pour vous attribuer nouuelle authorité (qui eſt la meſme, ſolide & entiere qu'ont eu & exercé voſdits Predeceſſeurs:) Mais pour icelle ſouſtenir & defendre, & montrer éuidemment, que de tout temps elle a eſté, & eſt, à l'encontre d'aucuns Tenebrions, partie indoctes & ignorans, partie Tergiuerſateurs & mal affectez à l'excellence & amplitude de voſtre dignité & authorité Royale: Ce n'eſt pas de cette heure que voſtre Royaume meſme a eſté inquiné de pluſieurs telles gens, leſquels par leurs nouuelles inuentions & fallacieuſes ſeductions rempoient & dérogoient le principal membre de voſtre Couronne & authorité Royale, qui eſt voſtre Iuſtice & Iuriſdiction Souueraine, enſemble l'authorité de faire Loix & Statuts, comme ſeul Souuerain Seigneur de voſtre Royaume: Il y a plus de douze vingts ans qu'ils auoient tellement vſurpé voſtre Iuſtice & Iuriſdiction Royale, & diſtrait la pluſpart de vos Subjets hors de voſtre ſubjection & obedience judiciaire, & tellement aboly & ſubuerty les Memoires, faits & geſtes des Anciens & predeceſſeurs Rois, en dérogeant à voſtre hauteſſe & Souueraineté, & à l'authoritée ſacrée & inuiolable de voſtre Courõne Royale qu'ils auoient communément perſuadé que n'auiez, à cauſe de voſtre Couronne, Puiſſance, Authorité, ne Iuriſdiction, de ſtatuër ou ordonner aucunement de l'Eſtat Eccleſiaſtique, ſinon en tant qu'il vous eſtoit par eux attribué comme à ſimple Executeur de leurs Ordonnances & Mandemens: Et que non ſeulement toutes perſonnes Eccleſiaſtiques, mais auſſi tous ſimples Tonſurez (combien qu'ils n'euſſent aucune profeſſion Eccleſiaſtique, ains pure, ſeculiere ou mecanique, comme les autres, qu'ils appellent Laïs, n'eſtoient aucunement ſujets à voſtre Puiſſance & Iuriſdiction, ny à vos Ordonnances, ains qu'ils eſtoient totalement exempts, non par aucun Priuilege de Vous, ou vos Predeceſſeurs Rois: mais de leur propre droict, cõme vn Peuple & Regne ſeparé: tellement que dedans voſtre Royaume meſme ils en auoient de fait erigé vn nouueau, non ſubjet à Vous, mais diſtrait de voſtre obeiſsãce, ſujection & authorité ROYALE: ET qui pis eſt) tiroient à eux la pluſpart des Sujets & Habitans de voſtre Royaume, de ſorte que du tẽps de feu de tres-illu-

L'authorité de Roy eſt de Dieu, Proverb. 8. Romano 13.

Charles le Grand. Louys le Pieux.

Anſegiſus Abbas. Grego. Turonenſis. Paul Diacon. Annotatur. 6 de capitulis c. vit. 10.

ſtre memoire Philippes de Valois voſtre predeſſeur, feu de loüable memoire Maiſtre Pierre de Cognieres, ſon Conſeiller & Aduocat, trauailla grandement, & eut fort grand peine à reduire à voſtre cour & iuriſdiction Royale, partie des vſurpations que les Prelats de voſtre Royaume, & leurs officiers & adherens, auoient faictes ſur icelles, & de retirer partie de vos ſubiects à voſtre ſubiection & iuriſdiction: leſquels ils s'eſtoient, les vns du tout, les autres en pluſieurs cas appropriez priuatiuement & excluſiuement à voſtre Royale & ſouueraine puiſſance & auctorité, au grand detriment, diſcoloration, & preiudice d'icelle, & non ſeulement à la diſtraction, mais auſſi à la grand foule de vos ſubiects naturels: leſquels non ſeulement faiſoient ſubir iuriſdiction par deuant eux priuatiuement à vous mais auſſi finalement reſſortir en cour de Rome: & là, outre le tranſport & vexation de vos ſubiects, tranſporter, & conſumer grand'partie des finances de voſtre Royaume. Vray eſt que, auparauant les droits nouueaux des Papes, qu'on a appelez Decretales, il n'eſtoit queſtion de ces nouuelletez & entrepriſes ſur voſtre couronne & auctorité: mais, depuis qu'ils ſont ſuruenus, & qu'on a permis & toleré qu'en voſtre Royaume ils fuſſent leuez és vniuerſitez d'iceluy, ils s'en ſont tellement fait à croire, qu'ils auoient quaſi du tout abſorbé voſtre auctorité & iuriſdiction, & diſtrait la pluſpart de vos ſubiects, lors que ledit Philippes de Valois, voſtre predeceſſeur, par bon conſeil, & par les doctes & illuſtres plaidoyers dudict de Cognieres, commença en partie d'y remedier. Or (par ce qu'il eſt notoire que ceux, qui n'ont veu que leſdits droicts nouueaux ou Decretales des Papes, ou qui les preferent aux bonnes & anciennes loix, & meſmement à vos ordonnances, eſtans tels perſonnages mal ſçauans, & qui n'ont veu ny les lettres ſainctes, ny les hiſtoires, & antiquitez, & bons liures politiques, ſaincts Decrets, & anciens conciles de l'Egliſe, ſont en la meſme erreur, detractans, & cauillans entre leurs dens, & où ils peuuent, à voſtre dicte ſaincte ordonnance) ce n'euſt eſté fait plein & entier deuoir à moy, d'expliquer ſeulement & declarer les doutes & difficultez, qui peuuent ſuruenir ſur chacun article de voſtredicte ordonnance, pour l'inſtruction de ceux qui en ont à conſulter & iurer: ſi ie n'euſſe par meſme moyen, entré plus haut au ſdictes illuſtres antiquitez & anciens ſaincts Decrets & conciles de l'Egliſe: pour par iceux monſtrer clairement & inconuinciblement de voſtre ſupreme puiſſance & auctorité en ces choſes, & impoſer ſilence à tous derracteurs & cauillateurs. I'ay eſtimé auſſi eſtre choſe grandement aggreable à vous & à tous bons Conſeillers & bienvueillants, d'ouyr & entendre & ramener à memoire & lumiere leſdictes treſſainctes loix & ordonnances de voſdicts predeceſſeurs, touchant les choſes Eccleſiaſtiques, ſaincts Decrets, & anciens conciles de l'Egliſe: meſmement celles qui furent par ledit Charles le Grand ſtatués, touchant la pure adminiſtration de la parole de Dieu & ſaincts ſacrements, ſtatuant en ſes capitulaires, & commandant aux Eueſques diligemment preſcher & annoncer au peuple la parole de Dieu (ſans le ſoin de laquelle ils ne peuuent cheminer, ſinon en prouoquant l'ire d'iceluy) & de nourrir leur clergé en ſobrieté & chaſteté: & outre ordonnant à tous, y comprenant ſoy-meſme, de ſoy preparer & exercer en la ſcience de verité, pour pouuoir reſiſter aux contrediſans à icelle, & que par le don de la diuine grace, la paróle de Dieu coure & croiſſe & ſoit multipliée. à l'augmentation de la ſaincte Egliſe de Dieu, & ſalut de nos ames, à la loüange & gloire du nom de Ieſus-Chriſt noſtre Seigneur, ornant ſa ſaincte ordonnance de ceſte clauſe excellente, *Paix aux Predicateurs d'icelle parole, grace aux obeyſſans, gloire au Seigneur Ieſus-Chriſt. Amen.* Ce treſſage & heroique Prince ſçauoit bien que la vraye religion (qui eſt ſeulement la vraye Chreſtienne, & non autre) depend totalement de la parole & ordonnance de Dieu. & non d'aucune autre cauſe ſeconde, & qu'il n'eſt loiſible à homme ny à Ange, ny à autre cauſe ſeconde, ou creature quelconque, y adiouſter ou diminuer aucune choſe comme deſigne le Royal Pſalmiſte diſant, *Le ciel du ciel au Seigneur: mais il a donné la terre aux enfans des hommes.* Ce ciel du ciel (qui eſt la doctrine de vraye Religion, choſe ſuperceleſte) Dieu l'a reſeruée à ſa ſeule diſpoſition & ordonnance encloſe en ſa parolle; les choſes terreſtres (comme les polices, Royaumes, eſtats, & negoces temporels) combien qu'ils dependent de luy (comme de ſouuerain) ils dependent bien auſſi en partie de la prouidence & diſpoſition des hommes, & autres cauſes ſecondes, en tant quà iceux il les a aſſubiects. Par tant la religion des payens & toutes autres, faictes ou inuentées par les hommes, ſont faulſes, nulles, & abuſiues: comme ce qui ſeroit adiouſté ou rayé en vos lettres Royales, expediées & ſcellées de voſtre grand ſéel. qui ſeroit non ſeulement crime de faux: mais auſſi ſacrilege, & eſpece de leſe maieſté. Sainct Iean en ſon Euangile, parlant de la doctrine du Seigneur, certitude & perfection d'icelle, a dit que Dieu le Pere l'a conſigné: en demonſtrant que la doctrine de la religion Chreſtienne eſt ſeellée du grand ſeel de Dieu eternel en Ieſus-Chriſt: qui auſſi, mourant corporellement pour nous, a dit, *Tout eſt conſommé*, Qui eſt donc celuy qui y peut adiouſter ou diminuer, ſans crime de faux, ſacrilege, & leſe maieſté diuine? Cela meſmes en l'ancienne loy eſtoit eſtroitement defendu par Moyſe, & les Prophetes, S. Hieroſme en Eſaye ch. 1. ſur

Philippes de Valois.

Pſal. 113

ces mots, *Tes tauerniers meſlent l'eau en vin*, blaſme & confute les traditions des hommes, eſtablies pour loy en matiere de religion: laquelle ne peut ſubſiſter qu'en la ſeule pure, ſyncere, & infaillible verité de la parole de Dieu, comme le vin pur, condamnant comme faux tauerniers, ceux qui y veulent adiouſter ou meſler leur eau. Et au meſme Prophete, chap. 29. ſont les paroles, depuis repetées & proferées par le Seigneur en ſaint Matthieu chap. 15. diſant, *En vain me craignent & honorent par les doctrines & commandemens des hommes*, ce qui s'entend quant au faict de religion dont elles parlent: & non quant aux ordonnances & commandemens politiques: que vous, Sire, pouuez faire en voſtre Royaume, & auſquels Dieu meſme par ſes Apoſtres a commandé obeir, non ſeulement pour la crainte ou doubte de voſtre puiſſance, à ce ordonnée & eſtablie de Dieu: mais auſſi pour la conſcience. Et quant à la predication de la doctrine de Religion, dit le ſainct eſprit, par la bouche de Ieremie chap. 23. *Celuy qui traitte ma parolle qu'il parle ma parolle veritablement. Et qu'a à faire la paille auec le froment?* Ledit Sainct Hieroſme, audit lieu, entend, par la paille, les traditions des hommes, non ſeulement vulgaires: mais quand ores ils ſeroient les Seigneurs, Docteurs & plus excellens du peuple. Ie laiſſe pluſieurs autres paſſages formels & euidents, comme en choſe plus que notoire, & auſſi pour toucher quelque exemple des ſainctes ordonnances de Louys le Pieux, Roy de France, fils dudit Charles le Grand, entre autres choſes, pour la Religion, il ordonna, non de ſens humain, mais ſuiuant la parole de Dieu (touchant le ſacrement de la ſaincte Cene du Seigneur) la communion du pretieux corps & ſang du Seigneur eſtre deuotement faicte à tout le moins trois fois l'an, par les gens laics. Par autre ordonnance Eccleſiaſtique, il defendit aux Eueſques & Prelats, les robbes pretieuſes & habillemens pompeux: & qu'ils fuſſent contens des humbles habillemens. I'en delaiſſeray grand nombre, pour dire vn mot de ſes ſucceſſeurs: comme de la Pragmatique ſainct Louys, voſtre predeceſſeur (par laquelle il ſtatua expreſſément pour la liberté de l'Egliſe Gallicane contre les droits nouueaux & vſurpations des Papes) receuë & ſuyuie par pluſieurs arreſts de voſtre dict ſouuerain Parlement, l'an Mil quatre cens ſoixante trois. & des ordonnances Philippines de Philippes le Bel, de Charles le quint, dit le Sage, de Charles 6. ſon fils, de l'édict d'iceluy & arreſt de voſtredicte cour contre les Annates, exactions, & entrepriſes de cour de Rome, & entre autres faicts magnanimes, l'appellation du concile vniuerſel de l'Egliſe, interiectée par Philippe Auguſte, dit le Conquerant, contre le Pape Innocent 3. & ſes Legats: par le moyen de laquelle il empeſcha les entrepriſes & menaſſes du Pape, adherant à ſon ennemy, & mit à execution virile & réelle l'arreſt donné en ſa dicte cour pour la reconurance & reünion de ſes Duchez d'Aquitaine & Normandie, de ſes Contez d'Anjou, le Maine, & Touraine, à ſa couronne. Icy feray fin, à ce qu'il ne ſemble que je vueille ſuperfluement tranſlater le contenu cy-apres. Il m'a ſemblé decent faire ceſte epiſtre françoiſe, nonobſtant que le liure ſoit latin, ven qu'il eſt dedié à vous & à tous bons François, car auſſi, outre pluſieurs autres, le premier qu'ay fait de voſtre regne & en voſtre langue, a eſté par moy preſenté & dedié à vous & à tous bons François, & qui ayment voſtre bien, honneur, & excellence, Sire, que Dieu tout-puiſſant, Seigneur des armées, ſeul fontaine de tout bien, vueille maintenir, conſeruer, & augmenter, à la gloire & louange de ſon nom, Donné à Paris, le premier iour de Ianuier, mil cinq cens quarante & vn ſelon la computation Françoiſe.

LES

LES

COMMENTAIRES ANALYTIQVES,

TANT SVR L'EDICT DES PETITES DATTES ET ABVS DE COVR DE ROME ES BENEFICES ECCLESIASTIQVES, que ſur vn ancien Arreſt de la Souueraine Cour du Parlement de Paris, contre les Reſeruations, Preuentions, Annates, Exactions, Vſurpations, & Abus des Papes:

Compoſez en Latin l'an 1551. par Meßire CHARLES DV MOLIN, *Docteur és Droicts, Ancien & tres-renommé Aduocat en ladite Cour: Et depuis dix ans aprés reconneus & mis en François, & augmentez par le meſme Autheur, Iuriſconſulte de France & Germanie, Conſeiller & Maiſtre des Requeſtes Ordinaires de l'Hoſtel des Roy & Reyne de Nauarre.*

OEVVRE TRES-VTILE A TOVS ZELATEVRS DE VERITE' & de la Science, & droicts Diuins & Humains, & Police Eccleſiaſtique & Ciuile.

SOMMAIRE DE LA PREFACE DVDIT DV MOLIN, MAISTRE DES REQVESTES ORDINAIRE DES ROY ET REYNE DE NAVARRE, à l'Edict des petites Dattes & Abus de Cour de Rome.

1 *Diuiſion de l'Edict en neuf parties.*

2 *Les Rois de France ont fait Loix & Status des choſes Eccleſiaſtiques 44. & y ont puiſſance & authorité, & ſont tenus d'en rendre compte à Dieu. 48. 62.*
Clouis premier a fait celebrer le premier Concile de l'Egliſe Gallicane à Orleans.

3 *L'Egliſe primitiue des Gaules, foulée par l'Empire Romain: Et l'an 253. S. Denis occis à Mont-martre.*

4 *Les Conciles du temps des enfans dudit Clouis & de Carloman.*

5 *Les Chaſſes des beſtes & oyſeaux, & Sacrifices des Morts deffendus aux Preſtres.*

6 *Charlemagne a fait cinq Conciles, & pluſieurs Loix Eccleſiaſtiques.*

7 *Louis le Pieux defendit aux Eueſques & Prelats les robes de ſoye, & habits pompeux.*

8 *Les capitulaires de Charlemagne des choſes d'Egliſe.*

9 *Commanda aux Eueſques & Curez preſcher la parole de Dieu ſeulement, ſans y meſler les inuentions & doctrines des hommes. 12.*

10 *Fit Loy ſur la diſtribution des Oblations de l'Egliſe.*

11 *Et deffendit aux Egliſes receuoir biens, dont les heritiers des donateurs ſeroient exheredez.*

13 *Autre Loy d'oſter les ſuperſtitions des Treſpaſſez.*

14 *Toutes Prieres funebres, & autres que le chant des Pſalmes defendues par les ſaints Conciles.*

15 *Louys le Pieux & Clotaire ſon fils ordonnerent que les Laïs communiqueroient en la Cene du Seigneur és deux eſpeces, du moins trois fois l'an.*

16 *Le Sacrement de la ſainte Cene entier tant és hommes que és femmes, a eſté gardé en France iuſques au Concile de Conſtance, & auparauant eſtoit receu par tout, meſmes par les Decretales des Papes. 17.*

18 *Les Cardinaux eſtoient les Curez du Dioceſe de Rome: Tous autres Curez eſtoient ainſi appellez.*

19 *Et y deuoient reſider ou eſtre déchaſſez.*

20 *Du temps d'Innocent IV. qui vainquit l'Empereur, prirent les chappeaux & bonnets rouges, laiſſerent leurs Cures, s'appellans couſins des Princes.*

21 *Leſdits Louis & Clothaire defendirent aux Eueſques de promouuoir Preſtres ſans examen, & d'excommunier facilement, & ſans cauſe, & toute entrée ſymoniaque, & ordonnerent oſter ceux qui ſeroient entrez par ſymonie.*

22 Charlemagne & Louis le Pieux ont ordonné que les Eueſques fuſſent eſleus par le Clergé & le Peuple: ce qui a eſté renouuellé és Eſtats 1560. & 1561. 44

23 Que aucuns ne fuſſent faits Moines ſans le congé du Roy. Loy plus honneſte que celle de l'Empereur Valens, qui enuoya les Moines à la guerre. 24. 69. 70.

25 Que les ſubjets fuſſent benignement traittez.

26 Que ſans le conſentement des parens, les enfans ne fuſſent tonſurez, ne voilez.

27 De n'enterrer dans l'Egliſe, & du mas d'icelle. 28.

29 Que gens dignes de mort ne jouiſſent de l'immunité de l'Egliſe.

30 Les Eueſques, Preſtres & Clercs, ſubjets aux Loix du Roy. 45. 68. 69. 70.

31 Leon IV. Pape ſe reconnoiſt ſubjet aux Loix des Empereurs François, & les promet garder. 68.

32 Et prononce menteurs ceux qui ont dit, & diront le contraire.

33 Comparut à droict en cauſe criminelle deuant Louis II. Empereur François.

34 Et luy rendit compte des armes priſes pour la defence de Rome.

35 La ville de Rome appartenoit aux Empereurs François.

36 Iean VIII. Pape fit pareille profeſſion.

37 Saint Louis a fait Loix contre les Papes pour la liberté de l'Egliſe Gallicane 38.

39 Pragmatique ſanction de ſaint Louis contre les vſurpations & auarice des Papes.

40 Arreſt de Parlement contre les Officiers des Papes.

41 La Philipine prohibitiue des dixmes inuſitées, & des nouuelles exactions des gens d'Egliſe.

42 Charles le Quint tranſlata les Eſcritures Saintes en François, & fit vn Edict prohibitif aux Eueſques & autres Prelats, d'interdire ou excommunier les Villes, Colleges & Communeautez de ſon Royaume.

43 Charles VI. chaſſa les Collecteurs du Pape &

des Cardinaux : prohiba Benefices eſtre conferez aux Eſtrangers, ſont par les Ordinaires ou par le Pape, ou ſes Legats.

44 Ee mit en ſa main tous les Benefices des Cardinaux, qui emportoient les fruicts hors le Royaume, enſemble les penſions qu'ils auoient ſur les Benefices.

45 Charles VII. defendit aller à Ferrare, & fit la Pragmatique à Bourges.

46 Louis II. defendit de porter argent à Rome, ny d'en apporter Bulles. Charles VIII. ſon fils exerça Haute Iuſtice dans Rome, preſent le Pape Alexandre VI. Louis XII. aſſembla le Concile contre le Pape Iule II. qui fut ſuſpendu de ſon Papat.

47 Charles IX. a fait plus amples Ordonnances Eccleſiaſtiques, preſens & requerans les Eſtats de France.

49 Iuſtinian & autres Empereurs ont fait Loix des perſonnes & choſes Eccleſiaſtiques, à quoy l'Egliſe a obei. 50. 52. 53. 54. 55. 56 58. 67 75.

50 Priuileges des Clercs & Eueſques eſtroyez par les Princes.

51 Meſme que tout l'Office Eccleſiaſtique fuſt en Langue vulgaire.

52 Erreur des Canoniſtes. 53. 54. 56. Et des Legiſtes. 68.

54 Les Princes, meſmes Idolatres, n'ont trouué plus loyaux Gendarmes & Officiers que les Chreſtiens.

55 Conſtantin le Grand connoiſſoit des cauſes & appeaux des Eueſques, & en eſtoit Iuge competant, ſelon S. Auguſtin. 56. 57. 58. 59. 60.

61 Le Roy n'eſt vn bras ſeculier, mais Chef de toute la Iuſtice. 62.

63 Loy Imperiale de l'eſlection de l'Eueſque de Rome par Honorius, & depuis par le Tyran Odoacer. 64.

64 Odoacer conquiſt les Itales l'an 471. les nomma de ſon nom, regna à Rome 14. ans.

65 Après qu'il fut tué auec ſon fils, l'Eueſque de Rome declara nulles les Loix Eccleſiaſtiques d'iceluy.

66 Les Papes ont fait leur profit de la ruine de l'Empire. 69.

67 Symmachus plaida l'Eueſché de Rome à Rauenne deuant Theodoric Roy Gottique Arrien, & par luy fut confirmé.

70 Oppreſſions faites à l'Autheur. 73. 74.

71 Soulagé par le tres-vertueux Land-graue de Heſſe, & bons Princes d'Alemagne.

72 Loüange de Louis de Bourbon Cardinal. 74.

78 Et de la punition des Eueſques, excommunians ſans cauſe.

79 Le Roy n'a moindre puiſſance en ſon Royaume, que l'Empereur en l'Empire.

80 Encores enuiron huict ou neuf ans deuant les Decretales, & depuis les Loix, tant des Anciens Empereurs que de ceux d'Alemagne, eſtoient gardées en cour de Rome entre les Clercs. 81. 82.

83 Dauid ordonna le tour des Preſtres & Leuites, leur preſigeant certain ordre, & en Ezechias.

85 Salomon deſtitua & inſtitua les ſouuerains Preſtres.

86 Les ſaints Rois ont abatu les Images, chaſſé les Preſtres idolatres, & remis la Religion ſelon la pure parole de Dieu 87.

89 L'office du Preſtre & Magiſtrat ſont ſeparez de Dieu. 90.

91 Le Roy ou Magiſtrat eſt conſeruateur de la Loy de Dieu. 94.

92 Les Preſtres n'ont aucune iuriſdiction contentieuſe.

93 La puiſſance des Rois en l'Egliſe Chreſtienne, n'eſt moindre qu'elle eſtoit en celle d'Iſrael.

PREFACE
SVR L'EDICT ROYAL.

CEtte ſainte & tres-équitable Ordonnance a eſté faite principalement contre pluſieurs & pernicieux abus qui ſe commettoient iuſques à preſent, & eſtoient chacun iour de mal en pis multipliez en cour de Rome és prouiſions, voire marchandiſes des Benefices, & meſmement par le moyen des petites dattes:* Et eſt diuiſé en neuf parties. La premiere contient le poeſme, & cauſe materielle & formelle, démontrant la tres-grande neceſſité de cét Edict tres-profitable, & ce iuſques au premier article. La ſeconde par les quatre premiers articles remedie à infinies déloyautez & pernicieuſe multitude des Notaires Papiſtiques: & ſe peut ſubdiuiſer en trois nombres. Le premier article diſpoſe des Notaires Papaux ſeulement, dont la ſource principale de ces maux procedoit. Le ſecond article pouruoit contre l'abus des Notaires Epiſcopaux ou Dioceſains. Le tiers auec les deux articles enſuiuans, parlent communement des Notaires tant Papiſtiques que ordinaires. La tierce partie articles cinq, ſix, ſept, huict, neuf, & quelque peu de l'article douze, donne Loy conuenable à l'effrenée licence des Banquiers. Le quart, articles dix, vnze, douze, treize, retranche les abus accouſtumez eſtre faits aux procurations pour reſigner, que l'on ſouloit garder aprés l'an, aucunefois les forger & enuoyer aprés la date de l'expedition de la reſignation, ou falſifier aptés la mort du pretendu Reſignant. Le cinquiéme, articles quatorze & quinze, baille la forme & pratique de la reigle *de publicandis*. Le ſiziéme reſtraint les deuolutaires articles ſeize. Le ſeptiéme, article dix-ſept & dix-huict chaſtie les fauſſaires. Le huictiéme remedie à vne eſpece de fauſſeté & reſeruation prouenante de ſimilitude de nom, article dix-neuf. Le neufiéme, article vingt, c'eſt la concluſion. Le dixiéme ſe pourroit adjouſter, qui ſont les modifications du Parlement de Paris ſur le meſme Edict:* Or ce n'eſt choſe nouuelle que les Rois de France ayent faits Loix, Statuts & Edicts des choſes Eccleſiaſtiques, principalement pour refrener les abus & excez des gens d'Egliſe, voire des Eueſques & Papes: Car dés auparauant, mil quarante ans, Clouis Roy des François, commanda celebree le premier Concile de l'Egliſe Gallicane à Orleans, ou conuindrent trente-trois Eueſques, & furent faits trente-trois Canons Eccleſiaſtiques, leſquels Gratian a quaſi tous inſerez en ſon grand Decret, & ſont en la fin de la premiere partie des Conciles. [Vincent Hiſtorial en touche au liure vingt-deux, & ledit Gratian *diſtin.* 16. c. *prima ad notatio*, ou au verſet *nonodecimo*, il prepoſtere mal aprés Beda, (comme ils ſont couſtumiers d'eſtre és temps:) car ledit Concile eſt le premier Gallicain, comme i'ay touché en mes annotations ſur ledit grand Decret audit lieu.* Auſſi auparauant la conuerſion & Bapteſme du Roy Clouis, qui fut l'an du Seigneur quatre cens quatre-vinges dix-neuf, les Egliſes Chreſtiennes és Gaules n'auoient eu moyen & liberté de faire aſſemblée publique en Concile ou Synode General, pour les grandes oppreſſions & perſecutions qu'elles auoient ſouffertes ſous les Empereurs Romains & leurs Gouuerneurs, meſmement depuis la ſeptiéme Imperiale perſecution, executée ſous l'Empereur & Tyran Decius, l'an du Seigneur deux cens cinquante-trois, dont Gregoire Eueſque de Tours qui a eſcrit l'Hiſtoire des François plus de deux cens ans auant l'Empire de Charlemagne *lib. 1. c. 27.* entre pluſieurs autres Eueſques Miniſtres de l'Euangile occis és Gaules ſous ledit Decius, fait mention de Denis Grec, Eueſque de Paris, & ſes Compagnons, dont depuis pour le grand meurtre qui en fut fait au Mont de l'Idole Mercure, ledit Mont fut depuis appellé le Mont des Martyrs, de preſent appellé Mont-Martre: Et ont grandement erré les Superſtitieux & Indoctes, qui ont long-temps y a mis en auant que ledit Denis eſtoit Areopagite, conuerty par ſaint Paul à Athenes, Act. à la fin du 17. chap. Enuiron l'an du Seigneur cinquante-ſix, vingt-deux ans aprés ſa Reſurrection: Car ledit Denis eſtoit fort vieil: On ne receuoit que gens âgez au College des Areopagites: Il n'eut pas veſcu encore deux cens ans, pour en l'âge d'enuiron trois cens ans venir preſcher à Paris: Il eſt notoire que c'eſtoit vn autre né plus de deux cens ans aprés le treſpas dudit Denis Areopagite: Auſſi appert par les anciennes Hiſtoires Eccleſiaſtiques, qu'il y a eu pluſieurs Sçauans, vertueux & conſtans Miniſtres ou Eueſques en l'Egliſe de Chriſt, dont a eſté eeluy qui vint preſcher l'Euangile à Paris, & mourut Martyr audit Mont-Martre. Vray eſt, qu'aprés la dixiéme & cruelle perſecution ſous Diocletian & Maximian, (leſquels tourmentez en leur cœur des cruautez & meurtres qu'ils auoient exercées ſur les Chreſtiens Innocens) renoncerent tous deux à meſme iour à l'Empire l'an du Seigneur trois cens ſept, & que Conſtantius Chlorus, & Galerius Maximinus leur eurent ſuccedé & diuiſé l'adminiſtration de l'Empire, & que ledit Conſtantius qui ſe contenta pour ſon partage des Gaules & Eſpagne, gouuerna modeſtement ſans perſecuter les Chreſtiens, dont il fut fort aimé, ee que limita Conſtantin ſon fils naturel, qui par ce moyen acquit grand' faueur, & finalement à l'aide des François & Allemans tout l'Empire, & le tiltre & renom de Grand: Toutesfois les Egliſes Chreſtiennes eſtoient encores ſi diſperſes & foibles, qu'elles n'euſſent oſé celebrer vn Synode public & general: Auſſi depuis la mort de Conſtantin le Grand, Conſtantius ſon fils fit l'vnziéme perſecution en la faueur des Arriens, & Iulien l'Apoſtat qui luy ſucceda, & commença prendre tiltre d'Empereur à Paris, fit la douziéme perſecution en faueur des Payens & Idolatres, leſquels il tenoit ſus par

1 Diuiſion en neuf parties.

2 Les Rois de France ont ordonné des choſes Eccleſiaſtiques.

Clouis.

3

S. Denis.

Mont Mercure Mont des Martyrs.

tout l'empire, & douze ans aprés la mort dudit Iulien l'Apoſtat, l'Empereur Valeus fit la treziéme perſecution en faueur des Ariens, tant qu'il veſquit, il fut bruſlé en Thrace l'an 382. peu aprés les François s'émeurent paſſans le Rhein, gagnans païs és Gaules ſur les Romains, & ayans conquis iuſqu'a la riuiere de Seine, eſleuerent Pharamond, qui fut nommé le premier Roy des François, mais le premier de ceux qui eſſit ſon ſiege, & eſtat Royal paiſible és Gaules, l'an du Seigneur quatre cens vingt. Et combien qu'ils fuſſent idolatres, toutesfois n'en vouloient aucunement à la religion, & ne la perſecutoient, ce qui leur aida fort à entrer, conquerir, garder, comme auſſi eſtoit aduenu audit Conſtantin le grand. Auſſi quand Clouis premier de ce nom Roy des François fut conuerty à la foy, & baptizé: il n'alla pas chercher Miniſtres & Eueſques eſtrangers pour les amener, & colloquer és Gaules ou en France: Il y en auoit pluſieurs auec temples & egliſes publiques paiſiblement en exerciee de leur religion ſoufferts & tolerez dés le temps de ſes predeceſſeurs en pluſieurs lieux, meſmes és principales villes des Gaules, combien qu'il y euſt trop plus grand nombre de payens & Preſtres idolatres, inſques à la conuerſion & profeſſion publique dudit Clouis, que les egliſes & temples des Chreſtiens commencerent à augmenter, & ceux des payens à diminuer * ce qui du temps de ſes enfans, ſous leſquels & par leur ordonnance & mandement furent conuoquez & celebrez quatre autres Conciles à Orleans, deux à Paris, vn en Auuergne, deux à Maſcon, vn à Châlon, vn à Tours, comme appert au ſecond tome des Conciles generaux imprimez à Cologne. Cat celuy qu'on pretend le premier concile de Tours, fait auparauant Clouis premier de ce nom, eſt plein de pluſieurs ſuperſtinons & choſes depuis le regne des Papes inuentées, & eſt vray ſemblable qu'aucuns Moines Papiſtes, ſelon leur maniere accouſtumée, l'ont attribué à vn temps ancien, pour cuider donner luſtre & authorité à leurs fauſtes & ſuperſtitieuſes inuentions: mais il appert d'vn autre Synode François fort celebré l'an du Seigneur 742. le ſecond an de Childeric troiſiéme de ce nom, l'inſenſé qui fut deſtitué, & fait lieu à Pepin pere de Charlemagne: * ladite Synode faite par le mandement de Carloman, fils aiſné de Charles Martel, pere dudit Pepin le bref, Prince & Duc des François, qui par le conſeil des principaux de ſa cour aſſembla les Eueſques & Prêtres de ſon regime, pour ſous la crainte de Chriſt luy donner conſeil comment la Loy & Religion de Dieu ſeroit recouuerte: laquelle ſous le regne des Princes precedens auoit eſté diſſipée & renuerſée, à ce que le peuple Chreſtien deceu par faux Preſtres, ne periſt, mais paruint au ſalut de l'ame. Surquoy il vſa non ſeulement du conſeil des Preſtres & Eueſques: mais auſſi d'autres gens ſages & principaux de ſon pais: dégrada les Preſtres, Diacres & Clercs, adulteres, fornicareurs & abuſeurs, & a tous autres eccleſiaſtiques, defendit les chaſſes à chiens & oiſeaux: & à tous de faire aucuns ſacrifices pour les morts & ſacrileges & immolations, que les fulles gens à la maniere des payens faiſoient des anciens Martyrs & Confeſſeurs de Dieu, les prouocans à ire: enſemble les feux pour cauſe de religion qu'aucuns faiſoient à l'imitanon des payens. Et eſt ce decret de Syuode François couteou eſdits Conciles generaux, imprimez à Cologne l'an mil cinq cens cinquante-vn, page 416. Ledit Carloman deſirant vaquer a prieres & a l'eſtude des écritures ſaintes, laiſſant le regne à Pepin ſon frere puiſné, entra en vn Monaſtere & finit ſes iours eu Mont-Caſſin. Auſſi en ce temps-là les Monaſteres eſtoient plus écholes de pieté que priſons de ſuperſtinon. * Et l'an preſent mil cinq cens cinquante-vn, y a enuiron ſept cens ſoixante ans que ledit Charlemagne, comme Roy des François, & depuis auſſi comme Empereur d'Oecident, ou (ainſi qu'Albert Krants en ſon hiſtoire eccleſiaſtique liu. 1. c. 2. recite ſes lettres prinſes des anciennes penchartes dudit temps) comme gouuernant l'Empire Romain: Seigneur & Roy des François & Lombards: dominateur des Saxons non ſeulement a eſtably pluſieurs loix politiques qui ſont encores auiourd'huy gardées en Sexe, comme teſmoigne Balde en ſes conſeils: *conſ.* 174. *præſupponendum eſt quòd Carolus magnus. lib.* 5. mais auſſi a fait ſous ſon authorité celebrer cinq Conciles par les Gaules, ſçauoir eſt, le premier, à Magouce: le ſecond, à Roüen, le tiers, à Rheims, le quart, à Châlon ſur la Saone: & le quint, à Dolés: où au Clergé furent faites regles & canons: * Auſſi Louis le Pieux fit vn concile ſolennel à Aquiſgranne, qui eſt Aix en la France orientale, où outre les liures des ſtatuts eccleſiaſtiques publiez l'an 830. Il defendit que les Eueſques de quelconque degré, portaſſent robes precieuſes, ou exquiſes, comme de ſoye, d'écarlate & franges comme recite, & loüe grandement Platine en la vie de Gregoire 4. Robert Guaguin & Paul Emyle. * Derechef ledit Charlemagne par ſoy, puis luy meſme auec Louis le Pieux ſon fils aiſné, par luy aſſocié à l'Empire, pareillement iceluy Louis le Pieux premierement ſeul & depuis auec Clothaire ſon fils aiſné aſſocié a l'Empire eſtablirent pluſieurs loix eccleſiaſtiques tant ſur la doctrine Chreſtienne, & ſacremens: que ſur les eccleſiaſtiques, & Eueſques, Auſquelles loix l'Egliſe meſme a obey: comme appert tant par les capitulaires deſdits Charlemagne, Louis le Pieux & Clothaire, que par le grand decret de Gratian, qui a inſeré en ſon decret pluſieurs loix deſdites conſtitutions deſquelles (qu'on appelloit capitulaires, ou liures des chapitres) l'Abbé Auſegiſus, qui a veſcu au temps deſdits Legiſlateurs Rois & Empereurs François, a fait quatre liures: Au premier deſquels il a mis pluſieurs loix dudit Charlemagne concernans l'eſtat & ordre eccleſiaſtique, par cent ſoixante & deux chapitres. Au ſecond des loix de Louis le Pieux, & Clothaire ſon fils de la meſme metiere par quarante chapitres. Au tiers des loix dudit Charlemagne concernans le ciuil, ou temporel par quatre-vingts dix chapitres. Au quart des loix de Louis le Pieux & Clothaire de meſme matiere contenant vingt chapitres. * Ledit Charlemagne au premier liure, chapitre 14. a fait vne ſainte & catholique loy, qu'en l'Egliſe fuſſent leus les liures de la ſainte écriture ſeulement, ce qu'auſſi auparauant auoit eſté enuiron l'an quatre cens dix-ſept ordonné au troiſiéme Concile de Carthage, chapitre 47. où auſſi les liures canoniques ſont denombrez, qui ſont au vieil & nouueau teſtament ſeulement. Dauantage ledit Charlemagne audit premier liure, chap. 76. inſtruit les Eueſques & Curez (qui auoient lors la charge totale du miniſtere Eccleſiaſtique) à la predicanon de la parole de Dieu, enioignant à tous, meſmement aux Eueſques, qu'ils ne permiſſent aucuns controuuer, & preſcher au peuple choſes nouuelles de leur ſens, & non ſelon les ſaintes écritures: mais qu'eux meſmes euſſent à preſcher choſes qui conduiſent à la vie eternelle, & à inſtruire les autres de preſcher les meſmes choſes. Et adiouſte vne ſainte exhortanon, diſant: *Partant, mes bien-aimez, preparons nous de tout noſtre cœur à la ſcience de verité, à ce que puiſſions reſiſter aux contrediſans à icelle, & que par le don de la diuine grace, la parole de Dieu coure & croiſſe, & ſoit multipliee au profit & aduancement de la ſainte Egliſe de Dieu, & au ſalut de nos ames, & en la loüange & gloire du nom de noſtre Seigneur Ieſus-Chriſt, paix aux Predicateurs, grace aux obediens, gloire à noſtre Seigneur Ieſus-Chriſt, ainſi ſoit-il*: * Et au meſme liure, chapitre quatre-vingt: Il ordonne que tout ce qui ſera par les fidelles

L'an 742.

Charlemagne.

Loix aux Saxons.

Louis le Pieux.

Habits exquis defendus aux Eueſques.

Les capitulaires de Charlemagne.

Auſegiſus.

De preſcher la pure parole de Dieu.

Les mendians & autres nouueaux Moines n'eſtoient encores nez.

Et non la doctrine des hommes.

Oblations.

volontairement conferé à l'Egliſe, deux parts en ſoient faites pour les pauures és lieux plus riches, & le tiers pour l'entretenement des Clercs ou des Moines qu'ils commencent appeller Religieux. Et aux moindres lieux en ſoit fait diuiſion égale entre le Clergé & les pauures, ſinon que par les Aumoſniers ou donateurs eut eſté ſpecialement ordonné à quoy
11 ſe deuoit employer, * & chapitre quatre-vingt trois ordonne, que nul eccleſiaſtique preſume prendre aucunes choſes des perſonnes dont les enfans ou prochains parens ſeroient par telle oblacon exheredez, & que ſi aucun delà en auant l'attentoit, qu'il fuſt en toute maniere chaſtié par ſentence ſynodale, (qui eſt le concile) ou Imperial, (qui eſt par le Iuge Royal ou Imperial) & ſuiuant cette ordoonance, qui a eſté ſuiuie par le concile de Magunce, l'auarice & gain des honneſte des Abbez & Moynes eſt tepnmée, & eſt au grand decret chapitre dernier, 20.
12 queſt. 3. * Et au meſme liure a eſtably vne tres-ſainte & tres-chreſtienne loy de la predication de la parole de Dieu, laquelle loy chapitre cent trois, ſous le tiltre de l'annunciation de la parole diuine, eſt en ces termes, *Les Eueſques, par eux ou par Vicaires, ſongneuſement annoncent la paſture de la parole diuine, aux peuples. Car comme dit ſaint Gregoire, le Preſtre exerte contre ſoy l'yre du Iuge occulte, s'il chemine ſans le ſon de la predication, & qu'ils nourriſſent le Clergé*
13 *à eux commis en ſobrieté & chaſteté:* * *Et deracinant les ſupe-ſtitions qu'aucuns font en aucuns lieux és obſeques des treſpaſſez.* Ce ſont les ptoptes mots de l'otdonnance, dont les derniers mots conuiennent à ee qui eſt écnt en ſaint Luc chapitre neuf, à la fin: Et par Moyſe au Leuirique chapitre vingt-vn: Et par ſaint Paul 1. Theſſal. 4. Et à la doctrine de ſaint Ambroiſe, lequel au premier liure dn Patriarche Abraham, chapitre 9. ſur ces mots de Geneſe 23. *Et s'étant leué Abraham de deuant ſon mort*: Il conclud ainſi, nous ſommes enſeignez de ne nous arreſter long-temps aux morts. Mais y deferer ce qui eſt aſſez pour le deub d'humanité. Et l'anthorité de S. Gregoire alleguée en ladite ordonnance, eſt en ſon paſtoral part. 2 c. 4. Et au premier liure de ſes epiſtres c. 25. colomne 3. Et depuis a eſté par Gratian miſe
14 en ſon grand decret 43. Diſtin. chap. 1.* Auſſi par le troiſiéme Concile de Tolede, chapitre 22. a eſté ordonné qu'en la ſepniture des Chreſtiens ne fut faite autre ceremonie que le chant des Pſeaumes, toutes pnieres funebres defendnës: decernant ledit ſaint Concile, qu'il doit ſuffire, que l'on chante des Pſalmes en eſperance de la reſurrection. Et tend la raiſon par l'Euangile, & par la doctrine de ſaint Paul, & conclud que par tout le monde les corps des Chreſtiens doiuent ainſi eſtre inhumez. Ce a eſté vn tres-ſaint Concile fait en Eſpagne, auquel l'hereſie Arrienne fut condamnée, & grand peuple, meſmes pluſieurs Preſtres & Eueſques futent conuertis de l'hereſie Arrienne à la foy catholique: & eſt au grand decret en la cauſe 13. qu. 2. chapitre, *qui diuina* & au
15 2. Tome des Conciles generaux de l'Egliſe.* Ot Louis le Pieux, fils de Charlemagne Roy des François, & Empereur des Romains: et pareillement Clothaire ſon fils & Empereur liure ſecond d'Anſegiſus, ont ſtatué vne auſſi tres-chreſtienne & tres-ſainte Loy du ſacrement de la tres-ſacrée Cene Dominicale, chapitre 38. & detechef, chapitre 43. ſons les oltres de la Communion des gens laics du Corps & Sang du Seigneur, en cas mots: *Que ſinon plus ſouuent, à tout le moins trois fois d'an les gens Laics Communient, ſinon qu'ils fuſſent empeſchez pour aucuns grands crimes.* [Le ſiecle de Charlemagne a terenu l'vſage du Sacrement enoer aux gens laics, eomme teſmoigne Ioachim Vadian, alleguant en ſon epitome d'Entope pluſieurs decrets à ce conformes des Coociles de Germanie, faits depois le deceds de Charlemagne, que ie ne veux tranſcrire. * Il eſt notoire qne l'vſage de ce 16
ſaint Sacrement enoer tant és hommes laics que és femmes a eſté gardé publiquement, & ordinairement en Fraoce, iuſqo'au Concile de Conſtance, & depuis par le Concile de Baſle a eſté permis aux Boëmiens & à tour le pais adiacent, & meſmes par les decretales des Papes, qui ne ſont pas ſi corrompnes que le ſixiéme, & les Clemennes, & extrauagantes depuis ſuruenuës. Ledit vſage és deux eſpeces & matieres de pain & vin au ſaint Sacrement a eſté indifferemment adminiſtré: & qui plus eſt enioint au Secretain de chacune Egliſe & Parroiſſe d'en aooir le ſoin: à ce que meſmement les malades, hommes ou femmes n'euſſent faute de l'adminiſtration du Sacrement entier és
B deux eſpeces de pain & vain, comme il eſt formellement contenu eſdites decretales, liure premier és ſecood & tiers chapitres du tiltre 24. de l'office d'Atchipreſtre * Leſdites decretales que les Canoniſtes 17
Docteurs Papaux appellent annques (à la difference d'autres plus nouuelles, plus cottompues & quæſtuaires loix de leur Pape) ne parlent pas de ces mots és deux eſpeces: Car leſdits mots n'ont eſté viſitez finon depuis qu'ils ont ptnphané & deſtranché ledit ſaint Sacrement, oſté, defendu & deſnié méchamment l'vne des deux pnncipales parties d'iceluy a la pluſpart du peuple Chteſtien. Mais pout montrer combien ce maudit retranchement eſt recent, c'eſt aſſez qne leſdites anciennes decretales veulent tout le Sacrement enner, & les deux parties d'iceluy eſtre communiquées & adminiſtrées indifferemment aux laics &
C femmes, ſains & malades. * Ot parce qu'audit ſecond 18
chapitre, liure 2. tiltre 24. deſdites anciennes decretales des Papes de Rome, publiées & impoſées pour dtoits Papaux vnuerſels, enuiron l'an du Seigneut 1230. par le Pape Gregoire 9. grand vſurpateut & perſecuteur des Empereurs & Rois, eſt par deux fois faite menoon des Preſtres, Cardinaux, ſubjets à l'Atchipreſtre de chacun Dioceſe, faut ſçanoir que par les Preſtres Cardinaux ſont entendus les Curez, ainſi appellez: Car ils ont la pnncipale charge de la Parroiſſe, & y ſont obligez: Auſſi audit temps, & de toute ancienoeté, meſmemẽt a Rome les Cardinaux n'eſtoient autre choſe qne les Curez ou les priocipaux Preſtres de chacune Patroiſſe: comme appett par tous les liures & epiſtres de Gregoire premier Eueſque de Rome: et le confeiſſe le Cardinal Florentin Innce des Canoniſtes, qui vinoit n'y a pas 140. ans, & l'a mis en ſes conſeils, conſi. 66. où il dit que les Catdinaux de Roma ſont foudez en tout droict Parochial és
D lieux de leurs tiltres, c'eſt à dire de leurs Parroiſſes. * 19
Et du temps de Clothaire Empereur, & Charles le Chauue, enfans de Louis le Pieux, Roy des François, & Empereur, Leon quatriéme Eueſque de Rome, depoſa & dégrada le Cardinal de S Marcel, parce qu'il n'aooit reſidé an ſa Parroiſſe de S. Matcel par cinq ans: comme dit Plaone en la vie dudit Leon. * Mais 20
aprés qu'Innocent 4. Geneuois, Pape de Rome reſidant à Lyon, n'oſant demeurer pour regner à Rome pour crainte de l'Empereur, eut vaincu par armes l'Empereur Frideric 2. l'an mil deux cens quarante-ſept, & des deſpoüilles d'iceluy baillé à ſes Cardinanx, les chapeaux & bonnets ronges (comme dit Plaone en ſa vie.) Ils delaiſſerent leſdites Cures, & tout le ſoing d'icelles, & ſe fitent Princes & Couſins des Rois *] Leſdits Louis & Clothaire ont fait plu- 21
ſieurs autres conſtitutions ſaintes touchant les Miniſtres, & diſcipline de l'egliſe, dont i'en toncheray vn peu: comme au premier liure des capitulaires de Charlemagne, qu'aucuns ne fuſſent receus à eſtre Preſtres, que prealablement ne fuſſent examinez, & que la ſentence d'excommonication ne fut iettée ſouuent ne ſans cauſe: & en la compilation d'Anſegiſus liure 1.

Superſtitions d'obſeques defenduës.

Prieres funebres autres que le chant des Pſeaumes defenduës.

La Communion ſous les deux eſpeces aux laics.

Origine des Cardinaux.

Origine des chapeaux rouges.

Excommunication.

chap. 20. defend toute entrée ſymoniaque, & com-
mande celuy eſtre dechaſſé qui ſera entré par ſymo-
22 nie: * Dauantage Charlemagne & Louis le Pieux en
leurſdits capitulaires, ont commandé que les Eueſques
Election du peuple. fuſſent pris par l'eſlection du Clergé & du Peuple, &
de leur propre Dinceſe, ſelnn les ſtatuts des Canons,
toute acceptnn de perſonnes & dons nſtez. Mais
ſelon le merite de leur bonne vie, & don de ſapien-
ce, à ce qu'ils puiſſent par exemple & parnle profi-
ter en tous lieux à leurs ſubjets. Laquelle conſtitu-
tion Gratian a fidelement inſetée en ſnn grand decret
auec ſon inſcription au chap. *Sacrorum.* 63. diſtinct.
& eſt nriginellement au capitulaire, donr i'ay la co-
pie des regiſtres royaux, liure 1. chap. 78. [Et a eſté
rennuuellé par les tnis Eſtats de France, tenus par
les Prouinces neuf ans apres la premiere ünpreſſion
Latine du preſent liure, meſmement par ceux tenus
à Paris en Mars 1650. (où i'eſtois preſent auec les
nobles, les treize & quatorziéme ionrs dudit mois,)
& derechef perſeuererent à la fin du mois de May
1651. Et nommément par le Roy Charles 9. à pre-
ſent tegnant du cnnſentement & requiſition des trois
Eſtats de France, puis à Orleans ao mois de Ianuier
mil cinq cens ſoixante, publié en Parlement le trei-
23 ziéme iour de Septëbre mil cinq cens ſoixante-vn.*]
Plus au liure 1. chap. 5. & derechef liure 4. chap. 114.
ſous le tiltre des hommes francs s'adonnans au ſeruī-
ce. Ce qu'auſſi Anſegiſus recite liure 1. chapitre 114.
Ils nnt eſtroitement defendu que les perſonnes fran-
ches ne ſe fiſſent Moines, ſinon par licence du Roy.
Nn ne faire Moines ſans le congé du Roy. Et en rendent la raiſon. Car, diſent-ils, Nnns auons
ouy aucun d'eux l'aunir fait, non tant pour cauſe de
deuotion que pour s'exempter de la guerte, ou aorte
ſeruice Royal: & aucuns autres auoit eſté induits &
preuenus par l'auarice de ceux qui deſiroient auoir
leurs biens, parquoy le defendent. Et quant aux gens
de ſeruile condition, cela eſtoit ia aſſez defendu ſans
24 licence de leurs Seigneurs. * Laquelle loy eſt trop
plus ſainte & honneſte que celle que Valens l'Empe-
teur apres la mort de Valentinian ſon frere (comme
recite Paul Diacre, liure 12. des choſes Romaines) fit
de faire aller les Moines à la guerre: qui eſt la loy
qui ſe commence, *Quidam ignauiæ*: & eſt au tiltre
25 des decurions, au dixiéme liure du Code Imperial.*
Outre en Anſegiſus liure ſecond, chap. 76. Ils com-
mandent ſuiuant la doctrine de ſaint Paul. 1. Tim. 3.
Que les Preſtres ſoient irreprehenſibles, qu'ils ne s'a-
donnent aucunement à la ſoüilliardetie du gain, &
ne s'enuelnpent és choſes mondaines, ſelon la doctri-
ne de ſaint Paul. 2. Tim. 2. Et au meſme liure cha-
pitre 39. commandent à tous Superieurs, tant eccle-
ſiaſtiques que ſeculiers, de doocement & miſericor-
Traiter benignement les ſubiets. dieuſement traitter leurs ſubiets, ſnit à exiger leurs
œuures, ou aurre deuoir, ſçachans eux eſtre leurs
freres, & auoir auec eux vn meſme pere noſtre Sei-
gneur: que tous enſemble ils crient à luy, Noſtre
Pere qui eſtes és Cieux. Parquoy leur faut donner vne
diſcipline tres-douce, & vn reglement cnnuenable: a
ce que viuans ſans aucuns enſeignemens diſſolus &
deſbauchez, ils n'offenſent le Createur. Reglement,
de peur qu'eſtans abandnnnez de leurs Prelats, &
n'ayans ſoulagement d'eux, ils ne puiſſent fournir à
26 la peine de chercher les neceſſitez de leur vie.* Ils
ont auſſi au liure 4. de leurs capitulaires ſtatuts les
chapitres enſuiuans, que met Anſegiſus au premier
liure de ſadite compilatnn. C'eſt à ſçauoir, chap. 95.
Qu'en toutes manieres, & ſur peine de l'amende cnn-
tenue au capitulaire, ont defendu ieunes enfans eſtre
tonſurez, ou filles voilées ſans la volonté de leurs pa-
tens. Et chap. 109. que les ieunes filles ne ſoient vni-
lées (c'eſt ce qu'nn a depuis dit les faire Religieuſes)
27 deuant que ſçauoir eſlire ce qo'elles veulent.* Et cha-
pitre 153. que nul d'oreſnauant n'enſepulture vn mort
en vn temple ou egliſe. Ce que Gratien, Valentinien,
& Theodoſien Empereurs quatre cens ans aupara-
uant auoient otdonné en la loy. 2. C. de ſacroſanct.
eccle.* Et derechef ledit Charlemagne liure 4. c. 85. 28
ſous le tiltre des armes de chacune Egliſe, & a la iour-
née Imperiale tenuë à Vvormes, fit la loy que les
compilateurs des canons Papaux s'attribuent en ſup-
primant le nom de l'Autheur. c. 1. ext. *de ſenſib.* és C. 1. de ſta-
Decretales de leurs Papes, comme i'ay touché en an- tibus.
notant le texte, ſur ledit chapitre 1. Et ſur le ſtyle de
Parlement en la partie tierce, tiltre 50. Et n'agueres
en mes Annotations ſur le grand decret c. *ſanctum*
eſt, 23. q. 8.* Ledit Charlemagne en ſon edict fait au 29
mois de Mars, 11. an de ſon regne, & 22. ans aupara-
uant qu'il fut fait Empereur. c. 8. a ſtatué, que ſi les
meurtriers, ou autres criminels, qui par les loix doi- [Les criminels n'auoient immunité en l'Egliſe.
uent mourir, s'enfuyoient és remples des Egliſes, qu'ils
n'euſſent aucune immunité: ce qu'enuiron 300. ans
aupatauant auoit ordonné Iuſtinien le grand en ſa
nouuelle. 17. §. *cæterum homicidii, & in auth. de*
mandat. princip dont i'ay touché en mes annota-
tions és conſeils d'Alexandre, con. 145. lib. 7. Plus en
ladite compilatnnn d'Anſegiſus lib. 2 chap. 29. Louis
le Pieux, & Lorhaire defendent les biens des Egliſes
eſtre alienez ſous la peine de la conſtitutinn Lermine,
qui eſt en la loy *Iubemus*, au Code Imperial, tiltre de
ſacroſ. eccleſ. * Auſquelles & pluſieurs autres pareilles 30
cnnſtitutions, (que ie paſſe pour cauſe de briefueté)
n'y a doubte auoir eſté nbeï par tnus, non ſeulemeot
par les Laïes, mais auſſi par les Clercs, Preſtres, Eueſ-
ques, & meſme par les Papes, ſuiuant la doctrine de
S. Paul aux Romains, chap. 13. diſant, *Toutes perſon-*
nes ſoient ſuiettes aux puiſſances ſuperieures, &c. Où
dit S. Iean Chriſoſtome, que l'Apoſtre a dit, *Toute*
ame, &c. pnur mnntrer qu'il n'y a aucun qui piriſſe
eſtre exempt de cette ſubmiſſion, quand ores il ſeroit
Apoſtre, Propbere ou Euangeliſte, Preſtre nu Moi-
ne. Parce auſſi que cetre ſubiection ne donne aucnn
empeſchement à pieté, & ſaint Pierre en ſa premiere,
chapitre 2. dit, *Soyez donc ſubiets a tout ordre humain* Les Eueſques Clercs ſubjets aux loix du Roy.
pour Dieu, ſoit au Roy, comme ſuperieur, ſoit aux
Gouuerneurs, comme enuoyez de par luy. * Et quant a 31
l'hiſtoire que toute l'Egliſe, & le Pape meſmes y ait
obeï eſt texte tres-exprés, c. *de capitulis*. 10. diſtinct.
nù Lenn 4. appellé S. entre les Eueſques de Rome,
expreſſément & humblement fait profeſſion à Lo-
thaire 1. de ce nom, niers François Empereur, neueu
de Charlemagne fils de Louis le Pieux, qne Anſegiſus
és lieux ſuſdits appellé Clothaire, de garder leſdits
chapitres & commandemens Imperiaux dudit Lo-
thaire, & ſes predeceſſeurs, c'eſt à ſçauoir de Char-
lemagne, & Louis le Pieux, & de les obſeruer irre-
fragablement deſlors, & perpetuellement, & en tou-
tes manieres.* En appellant menteur quicnnque an- 32
.rnit dit, ou dira autrement. Laquelle derniere clauſe
eſt fort à noter, comme vne cenſure par eſprit pro-
pbetique, adiouſtée pour déroger à l'ambition & vſur-
panon des Papes à venir, & à la cauillation, & impo-
ſtures des futurs canoniſtes, meſmement de l'Archi-
diacre, & du Cardinal Alexandrin, leſquels audit chap.
de capitulis, n'ont eu hnnte d'argner ledit Leon de cotiardiſe & poſillanimité, comme s'il auoit fait ladite
profeſſion ainſi écrite par crainte. Tous leſquels ledit
Leon preuient à arguer de menſonge. Et auant de-
uant Gratien en telmoigne Yues Eueſque de Char-
tres, au 2. liure de ſes decrets. Derechef en la meſme
diſtinction, chap dernier, ledu Leon au meſme Lo-
thaire écrit, *Nous ſupplions voſtre clemence, que tout*
ainſi que iuſques à preſent la loy Romaine (c'eſt à ſça-
uoir deſdits Empereurs Françns) *a eu force & vigueur*
ſans aucunes perturbations, & qu'il n'eſt memoire que
pour acceptation de perſonne quelconque elle ait eſté
enfraincte, auſſi & à preſent qu'elle obtienne ſa force

33 *& propre vigueur.* * C'eſt le meſme Leon, qui (apres que ledit Lorhaire ſe fut rendu Moine) eſtant accuſé par ſes ennemis de leze Majeſté, ſçauoir eſt d'auoir machiné reſtituer l'Empire aux Grecs, comparut, & eſta à droict deuant Louis 2. fils dudit Lothaire premier, & quatriéme Empereur François, petit neueu de Charlemagne ſon biſayeul. Et par le iugement d'iceeluy fut purgé & abſous: comme eſt le texte au chap.

34 *nos ſi incompetenter aliquid egimus.* 2. q. 7. * [Derechef ledit Pape Leon rendit eompte audit Louis 2. de ce qu'iceluy Leon pour la defenſe de l'Italie, & ville de Rome, auoit pris les armes, & beureuſement bataillé contre les Sarazins. C'eſt le texte au chap. *igitur*, & chap. ſuiuant. 23. q. 8. comme i'ay audit lieu touché en mes annotations marginales, & plus à plein le recite Platine en la vie dudit Leon. Les Sarazins ayans aſſailly la ville & port de mer d'Hoſtie, pour au deſpourueu enuahir & ſaccager la ville de Rome, en laquelle toute ſuſpition de guerre ceſſant, o'y auoit aucune garniſon, ny autre force de par l'Empereur, auquel en ſi grand & ſoudain danger eſtoit impoſſible d'auoir recours: ledit Leon faiſãt & ſuppleant l'office d'vn bon Capitaine & Chef de guerre, commanda au peuple prendre les armes, auec lequel il ſortit de Rome iuſques au port de mer d'Hoſtie, où il liura la bataille aux Sarazins, & les déconfit, & en prit pluſieurs priſonniers: dont les vns furent pendus ſur le port, les autres emmenez en ſeruage, dont il ſe ſeruit à reparer les temples & murailles de Rome, que les predeceſſeurs deſdits Sarazins auoient démolies: & inconõuent enuoya Meſſagers & excuſateurs pardeuers l'Empereur qui eſtoit en France, pour luy expoſer & declarer la neceſſité dudit danger inopiné, & eomment il s'eſtoit porté, à ce qu'il ne ſemblaſt qu'il euſt voulu aucune choſe vſurper ſur la puiſſance, authorité & Iuriſdiction de l'Empereur: c'eſt le tex. au-

35 dit chap. *Igitur.* * Où la gloſe, prepoſteremẽt, & ridiculement en la façon des Canoniſtes, infere la ville de Rome appartenir au Pape, & non à l'Empereur. Mais il s'enſuit, & fait inferer tout l'oppoſite: autrement pourquoy eut-il fallu que le Pape eut rendu eompte de ſon faict à l'Empereur, ny reconnoiſtre ſubiection, & obedience des loix Imperiales, & Eſter à droict, meſme en cauſe criminelle, comme appert cy-deſſus? Vous voyez d'abondant combien iniquement & follement ces indoctes canoniſtes ont repris, & blaſmé de coüardiſe & timidité ledit Leoo, lequel par armée ſoudainement aſſemblée, aſſaillit & déconfit les exercices munis de tous appareils de guerre: & combien iniquement ils calomnient les dicts & profeſſions dudit Leon, lequel toutesfois ils mettent & reconnoiſſent au catalogue des Saints. Mais ce n'eſt de merueilles, veu que meſme au Seigneur Ieſus-Chriſt & en ſes Apoſtres, ils reptouuent & ne veulent enſuiure les choſes qui dérogent à l'ambition & tyrannie

36 de leurs Papes. * Dauantage le Pape Iean 8. a depuis fait pareille profeſſion audit Louis 2. Empereur François au chapitre *Vides* 10. diſtinct. Où il parle des meſmes loix, comme montre la qualité des perſonnes & du temps, & le diſcours de l'hiſtoire à ce fait, ce que

37 dirons tantoſt, nomb. 49. & ſeq. * Et n'y a pas 330. ans, que Louis 9. Roy de France (relaté entre les Saints.) L'an 1228. fit vne loy en enſuiuant ſes predeceſſeurs (deſquels cy-deſſus nomb. 6.) & les ſaints canons anciens à l'encontre des nouuelles inoendons, reſeruations & preuentions de cout de Rome, par laquelle il ordonna que les Eueſques & Prelats de ſon Royaume, pareillement tous patrons & collateurs de benefices, iouiſſent de leur droict plenierement. Et qu'a chacun ſa Iuriſdiction ſeroit gardée, que les Egliſes Cathedrales & autres auroient leurs franchiſes & decimes, & les fruicts d'icelles entierement, voulant & ſtatuant les promotions, collatioos, prouiſions & A diſpoſitioos des prelatures, dignitez, & autres quelconques benefices eccleſiaſtiques de ſon Royaume eſtre faites ſelon l'ordonnance & diſpoſition du droict commun, & des ſacrez Conciles de l'Egliſe de Dieu, & inſtitutions des ſaints Peres. * Laquelle ordonnan- 38
ce a eſté clairement faite pour la liberté de l'Egliſe Gallicane, à la conſeruaoon des ſaints canons, & eoneiles de l'Egliſe, meſmement du premier eoncile Gallican, aoquel au chapitre 19. *qui eſt mis.* 16. q. 7. chap *Omnes baſilicæ.* Eſt ſtatué que toutes egliſes, tant preſentes qu'à venir, ſoient en la puiſſance & diſpoſition de l'Eueſque dioceſain. Auſſi a eſté faite pour la conſeruation du concile de Nice, chapitre 6. Et du concile d'Antioche chapitre 9. qui eſt mis 9. q. 3. chap. *per ſingulas* 2. & des anciennes tant Imperiales que Royales conſtitutions faites a cette fin eontre B les reſeruanons, preuentions, & autres artifices queſtuaires des nouueaux Papes. Et laquelle conſtitution eſt auſſi au ſtile du Parlement de Paris partie 3. tiltre 3. artic. 1. Le meſme Louis 9. l'an 1228. à l'encontre du peſtiferé ctime de ſymonie infectant l'Egliſe fit vne autre conſtitution, qui eſt audit ſtile partie 3. tiltre 29.* 39
Derechef ledit Louis l'an 1268. en ſolemnelle aſſemblée, eſtablit vne belle Loy pour la liberté de l'Egliſe Gallicane, qu'il appella Pragmatique ſanction, & eneotes qui auiont d'huy s'appelle la Pragmatique ſanction de ſaint Louis: par laquelle entr'autres choſes il prohiba toutes exactions de cour de Rome impoſées ou a impoſer. S'enſuit la teneur de l'article que i'ay tranſcrit des regiſtres de ladite cour de Parlement: C car ſeroit trop prolixe choſe de la tranſcrire icy toute au long. *Item, les exactions & trés-grieues charges de deniers par la cour Romaine à l'Egliſe de noſtre Royaume impoſées ou à impoſer: pour leſquelles noſtre Royaume a eſté miſerablement appauuri, nous ne voulons aucunement eſtre leuées ny cueillies, ſinon tant ſeulement pour raiſonnable, pieuſe & tres-vrgente cauſe, meuitable neceſſité, & encores de commandement exprés & propre mouuement de nous & d'icelle Egliſe de noſtre Royaume.* * Et ſuiuant cette or- 40
donnance à la pourſuite du Procureur General du Roy fut donné Arreſt en ladite Cour de Parlement à Pans, l'an mil quatre cens ſoixante trois, eontre les collecteurs & ſubcollecteurs du Pape. Et enioint a tous Iuges & Officiers Royaux de ne permettre nen eſtre exigé, ny a cauſe de ce quelconques eccleſiaſtiq ues ou autres ſubiets du Roy eſtre citez ny moleſtez par quelconques deleguez ou Commiſſaires du Pape, ou autres. Duquel Arreſt i'ay ouy les mots diſpoſitifs au ſtile dudit Parlement, parne 3. tiltre 36. artcle 10.* 41
Philipes le Bel l'an 1303. promulgua cette tenommée loy qu'on appelle Philippine, par laquelle il defend auc Eueſques & Citez, & a tous eccleſiaſtiques de ſon Royaume l'exaction de nouuelles dixmes & premices, & charges inſolites, permettant perceuoir les dixmes accouſtumées ſeulement, dont la teneur eſt audit ſtile: parue 3. tiltre 34 article 1. [Philippes de Valois reprit partie de ſa Iuriſdiction vſurpée par les gens d'Egliſe. * Charles le Quint, dit le Sage, contre 42
les ambitions des Papes, leurs flateurs & fauſſes opi- E nions fit compoſer le Dialogue nommé le Songe du Vergier, où vn Cheualier diſpute contre vn Clere, & le confute. Auſſi fit tranſlater toute la ſainte Bible en François, non ſeulement a Paris, mais auſſi en Picardie, Normandie, & autres Prouinces du Royaume, de ce que chacun eut la ſainte Eſcriture en ſon langage maternel. Les vieilles tranſlations ſe trouuent encores intitulées du mandement dudit Charles le Quint, qui eſtoit non ſeulement de nom, mais auſſi de conſeil & effet ſage. Et outre ledit Charles le Quint, l'an mil trois cens ſoixante-neuf, le cinquiéme de Ianuier, prohiba aux Eueſques & autres Prelats de ſon Royaume, & leurs Officiaux, de ietter aueunes cẽſures & interdits

Comparut en iugement deuant Louis 2.

Et luy rendit compte des armes priſes pour la defenſe de Rome.

Pragmatique ſanction de ſaint Louis.

Arreſt.

Philippes le Bel.

Charles le Quint.

Le ville de Rome à l'Empereur.

Iean. 8.

Saint Louis contre les vſurpations des Papes.

ou excommunication ſur les villes ou boorgades, col-
leges ou communeautez de ſon Royaume, lequel
edict eſt és regiſtres des anciennes ordonnances de
43 ladite cour au feuillet 62. * Charles 6. par edict de
Charles 6. l'an mil trois cens ſoixante-cinq, chaſſa les collecteurs
des Papes & des Cardinaux, prohiba aceuns bene-
fices de ſon Royaume eſtre conferez aux eſtrangers,
ny par les Cardinaux, ny par les Papes. Encores l'an
1388. reuoqua la permiſſion & puiſſance qu'il auoit
donnée aux collecteurs & ſubcollecteurs du Pape, &
commanda eſtre rendus francs aux gens d'Egliſe de
44 ſon Royaume leurs biens pour ce ſaiſis. * Et par edict
que i'ay mis enoer au ſtyle du Parlement, partie 3.
tiltre 37. article 1. donné contre les Cardinaux & au-
tres Officiers du Pape, tranſportans les fruicts & re-
ueous des benefices qu'ils poſſedent au Royaume, &
contre leſdits collecteurs occupans les biens des Pre-
lats décedans, comme ſi le Pape eſtoit heritier, tant
des ſeculiers que des reguliers, commanda ſaiſir &
mettre en ſa main tout le temporel & les fruicts, re-
uenus & émolumens des benefices eccleſiaſtiques
que les Cardinaux & autres demeurás hors le Royau-
me, obtenoient; enſemble les penſions qu'ils rece-
uoient ſur les benefices aſſis au Royaume, & que
par les Commiſſaires qui ſeroient deputez par ſes Iu-
ges Preſidiaux, leſdits fruicts fuſſent cueillis, les ter-
res labourées, les debtes payées, les Egliſes & mai-
ſons reparées, & que le reliqua qui demeureroit aprés
ledit compte rendu à ſeſdits Iuges Preſidiaux fuſt
payé à ceux á qui il appartiendroit: Et pareillement,
que les biens des Eueſques, Abbez, Prieurs, Mai-
ſtres d'Hoſpitaux & Maladeries décedans, ſeroient
ſaiſis & mis en la main du Roy, à ce qu'ils fuſſent
gardez aux heritiers deſdits Prelats, ou à ceux auſ-
quels de droict appartenoient, ſciettez & exclus leſ-
dits collecteurs & ſubcollecteurs du Pape qui y aſpi-
roit. [Et toſt aprés s'oſta de tour le Royaume, &
Dauphiné de l'obedience du Pape: comme appert par
45 les regiſtres de ladite Cour. * Le Roy Charles 7. dés
Charles 7. l'an nul quatre cens trente-ſept defendit à tous les
Prelats du Royaume d'aller à Ferrare, où ils eſtoient
citez par Eugene quatriéme, ſucceſſeur dudit Martin
cinquiéme, & l'an mil quatre cens trente-huict or-
donna la pragmatique ſanction à Bourges contre les
annates & reſeruations & inuenoons des Papes. Et
l'an mil quatre cens quarante, par lettres parentes
publiées & omologuées au Parlement, defendit rece-
uoir, publier, ny executer aucunes bulles de citations,
preuentioos ou cenſures de Rome, & les tranſgreſ-
46 ſeurs eſtre punis comme rebelles. * Louis 11. l'an mil
Louis 11. quatre cens ſoixante-quatre, par edicts publicz, de-
fendit d'enuoyer ou porter argent à Rome, ny en ap-
porter aucunes bulles. Leſquels edicts il renouuella
l'an mil quatre cens ſeptante-huict (comme plus de
Philippes le Bel. ſoixante ans auparauant auoit fait Philippes le Bel) &
ſi mit des gardes aux paſſages, fit commandement
que tous beneficiers ceſſent à reſider perſonnelle-
ment, ſur peine de ſaiſie & de perdition de fruicts.
Charles 8. Le Roy Charles 8. au mois de Ianuier 1493. ſelon la
computation Françoiſe, & 1494. ſelon la computa-
tion Romaine, exerça haute Iuſtice dedans la ville de
Rome, le Pape Alexandre 6. preſent, comme portent
les annalles & autres hiſtoires. Louis 12. fit aſſembler
le Concile general à Piſe contre le Pape Iule 2. lequel
pour ſes abus & contumaces fut ſuſpendu du Papat
par ſentence dudit Concile tranſlaté à Lyon. Ledit
Iule excommunia tous les François, & decerna bul-
les & pardons de plenere remiſſion à tous ceux qui
en tueroient vn: mais il fut auec ſon armée vaincu
le iour de Paſques à Rauenne, l'an mil cinq cens trei-
ze. I'en ay touché en mes annotations, aux conſeils
47 de Philippe Decc, conſeil 51. 52. * Le Roy Charles 9.
à preſent regnant, dés le commencement de ſon regne

A a fait ordonnance des eſlections des Eueſques & Ar-
cheueſques, defendit tous tranſports d'or & d'argent
hors le Royaume, & payemens d'annates & vacants
ſur peine du quadruple, prohiba les deuoluts de cour
de Rome ſans iugement & priuation de l'ordinaire
precedent: commanda à tous Archeueſques & Eueſ-
ques *ab inieulis*, reſider en perſoone: commanda aux
Chanoines aſſiſter trois fois la ſepmaine à la leçon
theologale: que tous Abbez, Abbeſſes, Prieures, Prieu-
res non eſtans chefs d'ordre, enſemble tous Chanoi-
nes & Chapitres, tant ſeculiers que reguliers, & des
Egliſes Cathedrales oo Collegiales, ſeront indifferem-
ment ſubjets à l'Archeueſque ou Eueſque Dioceſain,
pour le regard de la viſitation & punition des crimes,
nonobſtant exemption Papale quelconque, & ſans
B deferer à aucune oppoſition ou appellation, dont il
attribué la connoiſſance à ſoy, & à ſon conſeil priué:
prohiba faire aucuns Preſtres qu'ils n'ayent trente
ans, & ſçauoir des ſainctes lettres, & cioquante liures
de rente par an pour le moins, & d'exiger aucune
choſe pour l'adminiſtration des Sacremens, ſepultu-
res & choſes ſemblables, nooobſtant les pretenduës
loüables couſtumes, & de bailler à ferme le ſpirituel
des benefices, & de decemer monitions & cenſures
eccleſiaſtiques, ſinon pour crime & ſcandale public:
defendit auſſi toutes preuentions en forme de regres
& graces ſpectatiues, & diſpenſes de cour de Rome
& du Pape meſme, non conformes aux ſaints De-
crets & Conciles, & corrigeant & abrogant les con-
ſtitutions Papales contraires, qui ſont en leurs De-
C crerales au chap. *ad Apoſtolicam*, qui eſt le quarante-
deux au tiltre de ſymonie. les ch. *Significaſti. de Elec-
tio. ſolita. de maiorit. & obed.* le chap. *propoſuit. de
concef' præben.* le chap. *quæ in eccleſiarum.* le chap.
eccleſia ſanctæ Mariæ de conſtitutions. le chap. *decer-
nimus. de iudicis.* & autres infinis: * comme noos 48
auons par cy-deuant prouué tres-clairement que telle
puiſſance & authorité appartient au Roy: & non ſeu-
lement puiſſance, mais auſſi execution: & qu'il eſt
teno y entendre, & tenir la main: autrement en doit
rendre compte à Dieu, quoy qu'ayent déguiſé les
Docteurs Papaux, entre leſquls ie conte non ſeule-
ment les Canoniſtes, mais auſſi les Theologiens,
ſoient ſcholaſtiques ou autres, qui fondent leur Theo-
logie en partie ſur les decrets des Papes, ou autres
D hommes, en lieu de la fonder ſur la pure parole de
Dieu: qui a admoneſté ſoy garder du leuain des Pha-
riſiens, & du leuain d'Herode, Marc. 8. verſet 15.
c'eſt à dire de toute doctrine fardée, ou meſlée de
quelque meſlaoge que ce ſoit, comme nous auoos dit
ſus eo l'epiſtre contre les faux Tauerniers, & vſans de
faux poids & meſures: & à huis ouuerts au Conſeil
Priué teno à Châlons en May, l'an mil cinq cens cin-
quante-deux. * Le droict ciuil des Romains meſmes 49
& Empereurs eſt plein de Loix faites par les Empe-
reurs, des perſoonoes meſmes, & des choſes eccle-
ſiaſtiques, & de toute la diſcipline de l'Egliſe: comme
au Code Imperial, tiltre des ſacrées Egliſes, & tiltre
des Eueſques & Clercs, & tiltre de l'audience Epiſco-
pale: & aux nouuelles de Iuſtinian le grand, conſti-
tution troiſiéme faite pour reduire les Clercs à certain
nombre! Et conſtitutioo cinquiéme, ſur le faict des
Monaſteres & des Moines: & conſtitutioo ſixiéme,
comment les Eueſques & autres Clercs doiuent eſtre
promeus à leurs ordres! Et conſtitution ſeiziéme, que
l'Eoeſque, au lieu d'vn Preſtre ou Diacre deffunct,
n'en ordonne vn autre nouueao, tant qu'il y en a de
promeus ſans benefices, & capables du benefice du
deffunct: & conſtituoon trente-ſeptiéme, ſur le regi-
me des Egliſes Affricaines: & conſtitution cinquante-
ſixiéme, où il defend à tous Curez, & autres eſtans
ſous la grande Egliſe, de prendré aucune choſe pour
recenoir les nouueaux Clercs ou Preſtres: & ce ſue

peine de priuation de leurs benefices : & commande que le miniſtere eccleſiaſtique ſoit adminiſtré purement & pour neant, ſans en faire vente ny marchandiſe : & conſtitution cinquante-ſeptiéme, où il deffend celebrer les ſacrez myſteres aux maiſons des priuez : & priue le Preſtre contreuénant de ſa preſtriſe : & conſtitution cinquante-huitiéme, contre les Clercs qui délaiſſent leur Egliſe, il ordonne que leurs benefices ſoient conferez à d'autres, ſans eſperance de les recouurer : & conſtitonon cinquaote-neufiéme, où il defend aucune choſe eſtre exigée, non ſeulement pour la ſepulture, mais auſſi pour les obſeques des treſpaſſez : & conſtitution ſoixante-ſeptiéme, il deffend aux Eueſques eux abſeoter de leurs egliſes, ou autrement qu'ils n'en perçoiuent aucuns émolumens, ny leurs ſimples deſpeos : mais ordonne qo'ils ſoient
50 appliquez à pieux vſages, & à ladite egliſe. * Et conſtitution octaote-troiſiéme, à la ſupplication de l'E-
Privilege des Clercs. ueſque de Conſtantinople, il donoe aux Clercs priuilege de la iuriſdiction, quant aux cauſes ciuiles ſeulement, & pourueu que l'Eueſque ne ſoit empeſché : & autrement, quaot aux cauſes crimioelles, il les laiſſe ſous la iuriſdiction ſeculiere : laquelle conſtitution les anciens Canoniſtes ont approuué & mis en leur grãd decret, 11. q. 3. chap. *ſi quis cum clerico :* & en la conſtitution cent dix-ſeptéme, il fait loix ſor la ſeparation des mariages. * Et conſtitution ſent vingt-troiſiéme, ſur diuers chapitres eccleſiaſtiques, où entr'autres, ſoiuant la doctrioe de ſaint Paul, 1. *Cor.* 14. Il
51 commande à tous eueſques & preſtres, de dire & prooncer les ſacrées prieres & myſteres, non à baſſe
Faire le Seruice Diuin en langue vulgaire. voix mais à claire voix, & telle qu'elle ſoit entenduë du peuple fidele. Ce qu'auſſi depuis a approuué Gregoire le grand, eueſque de Rome, en ſa preface ſur le prophete Ezechiel. Plus, ledit Iuſtinian en la conſtitution cent trente-troiſiéme, regle la conoerſation des
52 Moines & Moineſſes. * Or il n'y a aucun doute, que tontes leſdites loix de Iuſtinian le grand, & autres ſes predeceſſeurs empereurs chreſtiens ont eſté valables & legitimes : comme non ſeulement appert par l'epiſtre & confeſſion de Iean 2. Pape, qui eſt en la loy *inter claras. C. de ſumma trinit.* Mais auſſi par tout le diſcours de l'hiſtoire ancienne, vray teſmoing de verité, meſoies de toutes les hiſtoires eccleſiaſtiques à ce concordantes : par leſquelles, & par les écrits meſmes de quatre plus fameux docteurs de l'Egliſe, eſt découuerte & manifeſtée la ridicule vanité, (afin que ne die impieté, non moins indocte que flatereſſe)
L'aſſurerie des Canoniſtes. d'aucuns canoniſtes, leſquels ont bien ozé calomnier, & condamner leſdites ſaintes loix, les vns (quaſi tous) de nullité, les autres d'impieté, ſans conſiderer aucunement, & ſans ee que pour leur aueuglement d'eſprit il leur vinſt en penſée que en ce faiſant ils condamnent l'Egliſe primitiue, qui eſt trop plus ſainte : & qu'ils ſeſeparent d'icelle, & conſequemment de la
53 vraye Egliſe, qui eſt touſiours vne. * Car comme ainſi ſoit que uul (ſinon qu'il ſoit du tout hors de ſens, ou du tout ennemy de la foy) ne peut nier l'Egliſe primitiue auoir eſté ſainte, illuminée & gouuernée par le S. Eſprit, voire plus excellente, & plos ſainte que celle de preſent : auſſi ne peut nier leſdites loix auoir eſté legitimes & valables, leſquelles la ſainte Egliſe a receuës pour la police exterieure auec actions de graces, comme dons de Dieu : & y a obey, ſuiuant la doctrine des Apoſtres. [Et qoi plus eſt, non ſeulement auſdites loix de Iuſtinian le grand, mais auſſi de ces predeceſſeurs, non ſeulement de ceux qui ont eſté Chreſtiens, mais auſſi de ceux qui ont eſté payens, & outre tres-cruels perſecuteurs de la vraye religion chreſtienne comme Diocleuan & Maximian, & autres, auſquels en ce qui n'eſtoit point contre la foy, & contre les commandemens de Dieu l'ancienne ſainte Egliſe, & bons Eueſques & Papes ont loyaument

A obey. * Tellement que les Empereurs Idolatres n'ont 54
eſté plus vaincus & adoucis que par la patience, & loyale obedicnce des Chreſtiens, de l'induſtrie deſquels ils vſoient en leurs plus grandes affaires : parce qu'ils experimentoient ne trouuer gens plus droits ny plus loyaux à leurs ſuperieurs, comme teſmoignent les hiſtoires eccleſiaſtiques & Marc Aurele, enuiron l'an de noſtre Seigneur ceot ſoixante & dix, l'experimenta, & teſmoigna au Senat Romain : & le recite Tertulien en ſon apologie contre les payens, liure cinquiéme. * Mais que diront ces indoctes Canoni- 55
B ſtes de Conſtantin le grand, lequel ils loüent ſi grandement comme celuy qui par deſſus tous a exalté & honnoré l'Egliſe Romaine, lequel connoiſſoit iudiciairement des cauſes eccleſiaſtiques, meſmement des Eueſques, non ſeulement en premiere inſtaoce, par ſes Baillifs, Proconſuls & autres ſes Iuges ordinaires des Prouinces : mais auſſi en l'inſtance d'appel, meſmes interietté des ſentences des eueſques, voire du Coocile de ſoixante & dix eueſques, dont il connoiſſoit & iugeoit maintenant par luy meſme, maintenant par ſes deleguez tels qu'il luy plaiſoit deputer. * Tellement que l'eueſque de Rome meſme auec 56
C autres a eſté delegué par ledit empereur, a accepté & exercé la commiſſion, & aptes ſouffert de ſa ſentence eſtre appellé audit empereur, & par luy ou autres ſes deleguez eſtre iugé ſi bien ou mal. Oſeront-ils condamner le faict d'vn Prince ſi loüable & excellent par leur teſmoignage meſme ? Que s'ils oſent le reprouuer & murier, comme ils font les autres princes, oſeront-ils reprendre le Pape & les eueſques de ce temps-la, & toute l'egliſe primitiue ? Si d'auentore ils cauillent, que les eueſques & papes dudit temps ne s'en oſoient plaindre durant la vie du prince (combien que telle cauillanon ſoit trop folle & inadmiſible) que diront-ils de ſaint Auguſtin, le plus excellent de tous les ancieos Docteurs approuuez, lequel plus de quatre vingts dix ans apres le decez dudit Conſtantin, écriuant librement, recite & approuue les procedeutes & iugemens dudit Conſtantin : lequel il dit auoir eſté Iuge competant comme appert au ſecond tome de ſes œuures, epiſtre 68. 162. 163. & és deux ſequentes & au premier liure de ſes retractations ch. 21. Auſſi le teſmoignage de Nicephore Autheur Grec,
D liure ſepnéme chap. 43. * Et parce que le paſſage eſt 57
fort notable, i'adiouſteray icy ce que i'en ay mis en mon hiſtoire eccleſiaſtique de trois cens ans en trois cens ans, partie ſeconde, nombre 295. Car comme teſmoigne faiot Auguſtin au premier liure des retractations, chapitre 21. Donat ſurnommé de Caſeſnoires, auoit accuſé & fait condamner Cecilian Archeueſque de Carthage, en vn Concile de 70. eueſques que ledit Donat auoit briguez & gagnez, par leſquels ledit Cecilian en ſon abſence fut condamné & depoſé, dont il appella & releua ſon appel pardeuant ledit Conſtantin, qui receut & admit l'appel. Et pour en connoiſtre ou décider ſi bien ou mal auoit eſté iugé par ledit Concile de 70. eueſques, delegua Melchadeſlors eueſque de Rome, & certains eueſques de
E Gaule, qui en connenrent comme Iuges deleguez de l'empereur, & fut par eux dit, mal iugé par leſdits 70. eueſques, bien appellé par ledit Cecilian qui fut en émendant ledit iugement abſous. Dont ledit Donat appella audit empereur, qui admit l'appel, & renuoya la cauſe à Arles en Gaule pour y eſtre iugée par certains autres eueſques auec l'Archeueſque d'Arles deleguez par l'empereur, qui dirent bien iugé : dont derechef ledit Donat appella à la perſonne meſme dudit Conſtantin, lequel retint la connoiſſance de la cauſe à ſa perſonne : aſſigna iour auſdites parties pardeuant ſoy à Rome, depuis continua l'aſſignation à Milan. Où parties ouyes, & la cauſe tres-diligẽment diſcutée, il abſolut pour la tierce fois ledit Cecilian, & pour la

calumnie des Donariſtes, confiſca les caſes & maiſons de leurs aſſemblées. Cette hiſtoire eſt au long recitée par ſaint Auguſtin ao 2. tome, epiſtre 68. 162. 165 166. 167. & par Nicephore liure 7. chapitre 43.*

58 S'il y euſt eu aucune primaute vniuerſelle, ſouueraineté ou ſuperiorité eccleſiaſtique, ou ſpirituelle à Rome. Quelle cauſe euſt peu mieux eſtre dit gibier à l'Eueſque de Rome, que cette-la, où il eſtoit queſtion entre deux Eueſques & d'vn iugement eccleſiaſtique donné par 70. Eueſques? Comment le Pape en eut-il conneu luy meſme en ſon nom, & de ſon authorité? Comment eut-il ſouffert l'appellation eſtre leuée pardeuant vn empereur ſeculier; & par luy receuë? Comment eut-il ſouffert autres Iuges eſtre commis au nom de l'empereur? Et qui pis eſt, comment eut-il ſouffert luy meſme eſtre delegué? Comment eut-il accepté la commiſſion? Comment eut-il procedé & iugé, comme l'vn des Commiſſaires auec les autres deleguez de l'empereur? Et encores pis: comment eut-il ſouffert eſtre appellé de luy à l'empereur? Eſtè conneu de ſon iogement ſi bien ou mal, par vn Eueſque d'Arles, & encores comme delegué de l'empereur: comme ſaint Auguſtin en ladite epiſtre 166. colum. 3. vſe de ce mot delegoé. Et dit ledit Melchiades auoit eſté delegué de l'Empereur, Quoy? peut-on dire ſaint Auguſtin auoit erré en l'hiſtoire, luy qui la recite comme choſe encore de ſon temps toute notoire? Et n'y auoit gueres que nonante ans que le cas eſtoit aduenu lors que ledit ſaint Auguſtin écriuoit ces choſes, qui eſtoit alors qu'il écriuoit ancien Eueſque? Et outre il le confirme en ſon liure des retractations comme dit eſt Qui ſera ſi hardy de dire que c'eſtoit vn erreur ou abus, veu que la choſe a eſté tant ventilée & approuuée par l'egliſe qui eſtoit lors? Et encores enuiron nonante ans aprés (qui eſtoit enuiron l'an du Seigneur quatre cens trente,) approuué par ſaint Auguſtin eſdits lieux, meſmement en ladite epiſtre 162. colomne 5. où il dit, que cette cauſe appartenoit grandement à la charge de l'Emperent, & conſequemment qu'il en eſtoit iuge competant. Il eſt donc notoire, que telle eſtoit l'opinion & vſage de la primitiue Egliſe, meſmes encores du temps de ſaint

59 Auguſtin, * lequel ès lieux ſuſdits recite dauantage, que les Donaſtites voyans que par leurs brigues & calomnies ils auoient deietté vn Eueſque catholique de l'vn des principaux ſieges de toute l'Affrique, pour auſſi chaſſer les autres catholiques, ils forgent vne autre calomnieuſe accuſation pardeuant les meſmes Eueſques par eux gaignez & conſpirez contre Felix eueſque d'Autumnitine: mais que c'eſtoit vne meſme menée qu'ils auoient pratiquée contre ledit Cecilian, qui auoit ia releué ſon appel pardeuant Conſtantin le grand, lequel en oſta & interdit la connoiſſance d'icelle nouuelle accuſation auſdits Eueſques. & autres gens d'egliſe, combien que ce fuſt vne cauſe eccleſiaſtique, & entre gens d'egliſe, & commanda que Anulinus ſon Proconſul & iuge ordinaire d'Affrique prit la connoiſſance en premiere inſtance: ce qu'il fit, & par ſentence donnée, parties ouyes abſolut ledit

60 Felix.* Il eſt certain que l'Egliſe ſous ledit Conſtantin ne l'euſt pas enduré, & S. Auguſtin ne l'euſt depuis approuué, ſi les Princes, & leurs Iuges n'euſſent eu Iuriſdiction coërcitiue, & connoiſſance iudiciaire ſur les gens d'Egliſe, voire en, & ſur les Eueſques. Ledit Conſtantin qui donnoit aux egliſes tout le privilege qu'il pouuoit, leur eut-il oſté ce qui leur appartenoit de droict diuin, s'ils euſſent eſté exempts de Loy du droict diuin: comme 600. ans aprés les Papiſtes, ont fauſſement controuué, l'Eueſque de Rome comment l'eut-il enduré? que n'eut il repris, ou excommunié ledit Conſtantin, & fondit Baillif & Iuge ſeculier? Car iamais ne fut cauſe mieux du gibier du Pape, ſi les Papes auoient de droict diuin telle ſouue-

A taineté, & ſuperiorité du moins ſpirituelle, comme ils ont long-temps apres voulu faire accroire, excommunié, & par leurs menées depoſé pluſieurs Empereors & Rois pour plus petites choſes: mais lors, & encores long-temps depuis il eſtoit ſans doute par toute l'Egliſe, garnie de gens tres-ſçauans & vertueux, que les Eueſques n'auoient aucune connoiſſance iudiciaire, & coërcitiue, & que l'Eueſque de Rome hors ſon dioceſe, n'auoit non plus d'authorité, puiſſance ou ſuperiorité qu'vn autre, & qu'il n'eſtoit aucune nouuelle d'vn Papat, ou primaute vniuerſelle, ny encores long-temps depuis, ſinon pour l'auoir en horreur par les Conciles meſmes tenus lors du temps de ſaint Auguſtin, qu'auparauant, que depuis par les écrits & ſermons de Pelage 2. & ſaint Gregoire du

B temps de l'Empereur Maurice plus de cent ſoixante ans aprés le decez dudit S. Auguſtin.*] Quoy? que par 61 leurs propres liures meſmes ils ſont conuaincus non ſeulement par argumens tirez de pluſieurs textes, mais auſſi par leurs textes vulgaires au chap. *primopes ſeculi.* chap. *adminiſtratores.* 13. q. 5. où les Princes & puiſſances ſeculieres ſouuent dedans l'Egliſe en & ſur les perſonnes, & choſes eccleſiaſtiques exercent leur puiſſance pour redreſſer & conſeruer la diſcipline eccleſiaſtique. Vray eſt que les Canoniſtes teſtraignent leſdits textes pour les entendre, au cas que les gens d'egliſe ſoient negligens, ou qu'ils abuſent ou quand il leur plaiſt appeller en leur aide le bras ſeculier, qu'ils appellent, [qui eſt vne nouuelle maniere de parler qu'ils ont controuuée, comme ſi le Roy, ſon

C Senat, & toute ſon authorité, puiſſance & maieſté: (et autant de la maieſté Imperiale,) eſtoit leur bras gauche, dépendant d'eux & à eux ſujet, & non pas leur Seigneur & Superieur, comme il eſt de par Dieu, & de droit diuin. Leurs Canons meſmes de leur grand decret n'en parlent pas ſi contemptiblement: Ils parlent de la puiſſance, & de la domination, comme ſuiets à icelles, à ce eſtablies, ſuperieurs, & non pas dépendante d'eux.* En vain s'efforcent ces nouueaux 62 Canoniſtes faire telles friuoles teſtrictions, & chercher euaſion & cachettes friuoles en plein champ. Car de l'authorité principale des Rois & Empereurs, & des loix & ſtatuts par eux eſtablis en, & ſur les perſonnes & choſes eccleſiaſtiques, [& non ſubſidiairement en cas de negligence ou abus ſeulement, ny

D comme appellez en aide ou acceſſoirement, mais principalement comme principaux legiſlateurs de leur propre droict direct & de leurſdites loix receuës par l'egliſe non ſeulement Orientale, mais auſſi Occidentale, & de Rome meſmes, & non ſeulement du temps de la primitiue egliſe, mais depuis voire pluſieurs ſiecles depuis le ſiege Imperial transporté à Conſtantinople.] & depuis diuiſé ſont les textes exprés inſerez, meſmé au grand decret, diſt. 10. chap. *De capitulis*, chap. *Videt*, chap. *quis autem*. & chap. demier, ſus nom. 31. 32.* Et ſoutre, c'eſt le texte au 63 chapitre *Eccleſiæ*, & chap. *Victor*. 97. diſtin. ou au chapitre premier le pape Boniface premier de ce nom, baille ſon humble requeſte à l'Empereur Honorius,

E qui lors regnoit en Italie, & Occident, le priant & requerant de faire & eſtablir vne loy perpetuelle, par laquelle l'Eueſque de Rome ne fuſt iamais proueu, ny inſtitué par ambition. Ce que ledit Empereur fit Loy Imperiale de l'election du Pape.
& publia vne ordonnance de l'election de l'Eueſque de Rome, par laquelle toute ambition eſt defendue à tous, meſmement aux cleres & gens eccleſiaſtiques. Et autre, ordonna, que ſi deux eſtoient ordonnez Eueſques de Rome (comme aucunesfois il eſt aduenu par les brigues des ambitieux) que ny l'vn ny l'autre ne fuſt Eueſque ou Pape: mais qu'il ſeroit procedé à nouuelle election, & que celuy qui ſeroit de nouueau de tous eſleu, ſeroit receu. Laquelle loy Gratian met audit chap. *Victor*. les mots diſpoſitifs obmis, parce

qu'il les auoit ia tranſcrits au precedent ſous la diſtinction 79. chap. *ſi duo.* * [Et enuiron cinquante ans
64 aprés Simplice Eueſque de Rome receut les loix ecclesiaſtiques faites par Odoacer, & y obeit tant qu'il
Odoacer regna en Italie, laquelle il nomma de ſon nom, & à Rome l'eſpace d'enuiron quatorze ans. Il eſtoit Saxon Roy des Herules, & comme dit Sabellic, & Sebaſtien Munſter liure 2. de ſa cuſmographie, enuiron l'an 471. vaincquit Apame Oreſtes qui y mourut, & Auguſtule ſon fils, qui s'enfuit iettant les ornemens Imperiaux, que ledit Odoacer occupa, regnant paiſiblement en toute l'Italie & à Rome paiſiblement, inſtituant Officiers à l'imitation des Empereurs, faiſant ordonnances tant de l'eſlection de l'Eueſque de Rome, que des biens & reuenus eccleſiaſtiques. Ledit Simplice, Clergé & Eueſques de l'Italie y obeiſ-
65 ſoient, combien que ce fuſt vn Tyran, tant que ledit Odoacer auec ſon fils contre l'accord du partage, & foy promiſe, occis auec ſon fils à Rauenne par Theodoric Roy Gothie, Lieutenant general de Zenon, Empereur de Conſtantinople: * Lors ledit Simplice aſſembla de ſes compagnons à Rome, & declara nulles les loix eccleſiaſtiques faites par ledit Odoacer, non pas parce qu'il eſtoit vn tyran vſurpateur, mais parce qu'il eſtoit vn homme laïc, & que cela appartenoit ſeulement aux Preſtres: & ainſi taiſiblement condamnoit toutes les loix eccleſiaſtiques des Empereurs chreſtiens precedens, ſçauoir eſt de Conſtantin le grand & ſes enfans, de Valentinian le premier, de Gratian ſon fils, de Theodoſe le grand, d'Arcadius & Honorius ſes enfans, de Theodoſe le ieune, de Leon
C premier: combien qu'il n'oſaſt dire expreſſement, comme il appert au grand decret chap. *Bene quidem.*
66 diſtin. 96. * Et ainſi ſous ombre de la ruine & deſolation de l'Empire commencerent deſlors a negocier leur profit mondain, & augmenter leur authorité? comme ſouxante ans parauant Ionocent 1. Soſime, Boniface & Celeſtin 1. auoient commencé entamer, ſous ombre de la priſe de Rome faite par Alaric Roy des Gots, l'an quatre cens douze: mais ce commencement ne duta guerres pour lors, & fut incontinent
L'Eueſque de Rome plaide deuant vn Prince Arrié à Rauenne. intertompu. Car combien que ledit Thodoric vainqueur n'oſaſt iamais reſider ny aſſeoir ſon ſiege à Rome trop emuée, & tumultueuſe: mais reſidaſt à l'ancienne Rauenne fut le bord de la Mer Hadriatique: toutesfois il commandoit à Rome, & à toute D
67 l'Italie: * tellement que quand de ſon temps par le decez d'Anaſtaſe 2. Eueſque de Rome, ſous grandes brigues deux furent eſleus, à ſçauoir Laurens natif de Rome, & Symmache natif de l'Iſle de Sardeigne, & ſe combatoient auec grande effuſion de ſang d'vne part & d'autre, comme recite Geofroy de Viterbe, Nicephore en ſon hiſtoire eccleſiaſtique, Platine en la vie dudit Symmache, Theodone qui eſtoit Arrien les fit venir tous deux deuant luy a Rauenne, ou Symmache plaida ſi bien ſa cauſe, que par le iugement dudit Theodoric Atrien, il fut confirmé Eueſque de
68 Rome. * Et eurent grandement la gloſe d'Accurſe, & Alberic de Parme, & autres legiſtes en la loy *decernimus. C. de ſacroſan eccleſ. Hieronym. Caquot.* E en la loy 2. nombre 44. *de origine iuris, ex pandectes*, diſans que ladite loy, *decernimus*, eſt faite contre les loix & ordonnances dudit Tyran Odoacer: ce qui eſt faux, & impoſſible. Car premierement l'Empereur Grec Leon Autheur de ladite loy *decernimus*, mourut deuant que ledit Odoacer regnaſt paiſiblement à Rome. Secondement ledit Leon ne parle que des vſurpations & ſtatuts tyranniques, faits auparauant ſon aduenement a l'Empire de Conſtantinople, où il regna ſciaeans paiſiblement, & non pas en l'Italie, ſinon par quelques lieutenans. Auſſi ladite loy eſt principalement faite en faueur, & a l'exaltacion du Patriarche & Egliſe de Conſtantinople, a laquelle

A il baille le droict de preceder toutes les autres Egliſes, comme mere d'icelles, ainſi que i'ay découuert l'hiſtoire au vif en mes leçons ordinaires de Thuringue, l'an mil cinq cens cinquante-quatre. * Cepen- 69
dant les Eueſques de Rome, ſous ombre qu'ils s'entremettoient des affaires de l'eſtat & gouuernement de la ville, taſchoient tant qu'ils pouuoient debiliter, & ruiner l'empire de Conſtantinople, pour vſurper l'empire pour eux: & n'y ont rien eſpargné, ſoit de brigues & menées, ſoit de force, ſoit d'illuſion, de ſuperſtition, obſtination, & perſeuerance incroyable: comme il auoit aſſez eſté predit par Daniel, & ſaint Paul: Et ceux qu'ils ne pouuoient oppreſſer par force, les ont gagnez ſous ombre de profit & ſuperſtition: ou ont temporiſé ou autrement negocié. * 70
B Au commencement de l'an mil cinq cens cinquante-deux, me firent offrir grands honneurs & richeſſes, ſeulement pour me faire promettre de me taire, & n'écrire plus de leurs abus: & ne le pouuans obtenir, car ie diſois que c'eſtoit contre ma conſcience, veu mon eſtat de Docteur, ſinon qu'ils commençaſſent eux amender, auquel cas & non autrement, promettois ſilence ſans rien prendre d'eux: ne me pouuans pis faire, me firent par trois fois chaſſer & piller. * 71
Ie me puis loüer des vertueux princes d'Allemagne proteſtans, Auguſte Electeur, le Comte Palatin Henry Otthon, Chriſtophle Duc de Vvirtemberg, & principalement du Landgraue de Heſſe, qui non ſeulement me recueillirent honorablement, mais auſſi écriuirent pour moy en grand' faueur & honneur au Roy Henry, lequel finablement l'an mil cinq cens cinquante-cinq, ordonna de mon retour. Encores depuis l'on void quelles perſecutions & oppreſſions i'ay endurées. * Mais ie ne dois oublier la modeſtie & ciuilité 72
Louis de Bourbon. honneſte de feu Louis Cardinal de Bourbon, Prince digne de loüange, lequel combien qu'il fut fort importuné contre moy par la multitude des Moines, Preſtres & Sorboniciens, & par leurs clameurs en leurs predicacions au peuple tendantes à ſedition, & que dedans ſa maiſon du College S. Denis, ie luy euſſe refuſé ſes tres-grandes offres, & outre deuant tous ſes gens reprins de ce qui luy eſtoit eſchappé de dire, qu'il auroit l'Egliſe Romaine, par laquelle les Rois (comme il diſoit) regnent, plus que le Roy, le ſommant comme eſtant ſon Lieutenant general, & Prince du
D ſang en ces deux qualitez, & chacune d'icelles de prendre la cauſe pour moy, qui deffendoit les droicts du Roy & de la couronne, & ſur ce appellé teſmoins contre loy, dont il fut fort irrité, toutesfois non ſeulement me laiſſa ſortir de ſa maiſon, & retirer en la mienne prochaine: mais d'aller plaider ma cauſe ailleurs que deuant luy: & le conſeil eſtant tiere luy, ſçauoir eſt à Chaalons, où il y auoit autre conſeil vers la Reyne. * Où le douziéme iour de May ie fus oüy 73
E en perſonne ſans Aduocat ny Procureur a huis ouuerts, & ſur le plaidoyé la matiere miſe au Conſeil priué par iugement d'iceluy rapporté lettres patentes de prouiſion, & tréues & interdiction faite audit Cardinal de Bourbon, gouuerneur de Paris & à la Cour de Parlement, & aux inquiſiteurs de la foy, & à l'Eueſque de Paris & ſes Officiaux, & à la Sorbonne, & à tous Iuges ſeculiers ou eccleſiaſtiques, de faire proceder ou attenter contre moy & ma famille, ny contre mon Imprimeur Vincent & ſa famille, iuſques à ce qu'il en fut ordonné par le Roy, eſtant de retour en ſon Royaume, & pleinement inſtruit, en vertu deſquelles lettres patentes ie fis dés le vingt-huictiéme iour de May mil cinq cens cinquante-deux, interdire la Cour de Parlement, laquelle par ſon Arreſt du premier iour de Iuillet que i'ay ſigné du Tillet, declara qu'elle n'y pouuoit toucher ny prendre connoiſſance, iuſques à ce que par le Roy autrement en fuſt ordonné, ie fis auſſi interdire les autres ſuſdits, * & meſmes 74

ledit

Bon Cardinal. ledit Cardinal en qualité de Gouuerneur & Lieutenant general qui y acquieſça, & aux ſuaſions des autres Cardinaux, & Sorbouiciens reſpondoit qu'il ne ſeroit pas Iuge & partie, & que l'auois pris à partie en preſence des teſmoins, & fait interdire: mes ennemis luy remontroient auec grand cry qu'il eſtoit ſouuerain non ſuiet au Conſeil eſtant à Châlons, qu'il auoit puiſſance ſur ma vie pour le moins de me mettre en priſon iuſques au retour du Roy. La verité eſt qu'il auoit bien le pouuoir, & qu'il n'en euſt eſté repris: mais il ne voulut vſer de rigueur & de tyrannie, qui eſt choſe memorable, & à loüer. Auſſi il voyoit que ie ne pourſuiuois qu'à eſtre oüy, & au contraire que les Sorbouniciens fuyoient la lumiere, refuſans & ne voulans entendre à la diſpute à eux tous offerte par moy ſeul. Il entretenoit grand nombre d'enfans des gentils-hommes morts au ſeruice du Roy, & puis les auançoit & les faiſoit pourueoir à bon ſeruice. Il bailloit la ferme de ſes Eueſchez & Abbayes a bon marché, tellement que les fermiers pouuoient viure commodément ſans faire extorſion. Auſſi fut-il toſt apres ſon deceds par commun prouerbe regreté, &

Bon Abbé. nommé le bon Abbé. Car ſon ſucceſſeur Lorain, qui preoccupa l'Abbaye ſaint Denis à ſon neueu, la hauſſa ſi connuinent de vingt mil francs tout à vn coup plus que le deffunct n'en auoit iamais perçeu, dont ſordirent pluſieurs extorſions & procez contre les ſubiets, qui n'auoient à qui recourir, mais ſeulement à regretter le bon Abbé deffunct. † Retournant au propos des texres dont ſus nombre 63. I'adiouſte encores autre texte, & canon qui fait voir long-
75 temps apres que les Empereurs eſtoient tellement debilitez, qu'ils n'oſoient plus appertement reuenir en Italie, n'y enuoyer ſous le tiltre d'Empereur, mais ſeulement vn Exarche ou Vicaire, qui reſidoit ſur le port de la Mer Adriatique à Rome, parce qu'il n'oſoit demeurer à Rome. Ledit texte au chapitre *legem*

Gregoire le Grand. 53. diſtinct. où Gregoire le Grand, l'an mil ſix cens, eſtant Eueſque de Rome reconnoiſſoit les loix Imperiales és cauſes & affaires des gens d'Egliſe, & procuroit icelles eſtre gardées. Et entr'autres la loy nouuellement faite par l'Empereur Maurice, par laquelle il eſtoit defendu que nulles gens de guerre, ou cõptables de deniers publiques fuſſent receus a eſtre gens d'Egliſe, ou Moines. Laquelle loy Gregoire enuoya à tous les Eueſques d'Italie & Sicile pour la garder: comme il appert au liure premier de ſes epiſtres, en la 2. epiſtre: dont ledit C. *legem.* a eſté pris. Ie paſſe pour briefueté comment ledit Gregoire le Grand tant ſouuent & ſerieuſement en ſes epiſtres ſe reconnoiſt ſubiect des Empereurs de Conſtantinople, & de leurs Vicaires reſidens à Rauenne: &
76 les appelle ſes Seigneurs. † Derechef il adiouſte vn

Gelaſe. autre canon fait par Gelaſe premier de ce nom, qui fut Eueſque de Rome enuiron cent ans deuant ledit Gregoire le Grand, c. *quis aut leges principum.* en la diſtin. 54. où non ſeulement eſt commandé eſtroitement par les loix des Princes, de ne receuoir à eſtat Eccleſiaſtique gens de main-morte ou autres taillables, ou ſerfs du corps des Seigneurs: mais de dégrader ceux qui auroient eſté receus contre leſdites loix. Vray eſt que peu apres la prohibition, & regle d'icelle fut moderée par Iuſtinian le Grand en ſa nouuelle 23. faite ſur diuers chapitres eccleſiaſtiques: laquelle fut receuë par tous les Eueſques: comme appert par le texte au chapitre *ſi ſeruus ſciente*, diſtinction cinquante-quatriéme, joint la ſuperſcription de Gratian: laquelle par l'erreur des Libraires eſt attribuée à Leon premier Empereur: Mais il appert par l'original de la nouuelle, que c'eſt de Iuſtinian l'Empereur, & ainſi faut corriger ladite ſuperſcription, que i'ay reſtituée en mes annotations ſur ledit texte. Et partant l'on void que Iuſtinian le Grand

A a corrigé le canon prohibitoire de Gelaſe, premier Pape, audit chapitre *quis aut leges.* † Encores derechef i'adiouſte autre canon fait vn peu auparauant 77
Gregoire le Grand, au chapitre *principals*. 63 diſtinction, par lequel appert qu'vne nouuelle parroiſſe, meſmes en Italie, eſtoit erigée non par l'ordonnance du Dioceſain, ny du Pape, mais de l'Empereur: comme la garniſon des gendarmes eſtaos en Santoncelles, ancienne ville eſtant ſur le bord de la mer Tyrhenée, ne demanderent du Dioceſain, ny du Pape Pelage, lors Eueſque de Rome, d'auoir vne parroiſſe peculiaire, c'eſt à dire vne Egliſe & Miniſtre pour eux & pour les habitans dudit lieu: mais le demanderent à l'Empereur, lequel ſans requerir le Dioceſain ou autre, commanda eſtre ainſi fait, & en enuoya ſes
B lettres de commãdement à l'Eueſque de Rome pour les faire executer: à quoy il obeit. † Encores autre 78
texte depuis l'Empire diuiſé & transferé en Occident aux François, au chap. *de illicita.* 24. queſtion 3. qui eſt l'vn des chapitres du Concile de Paris, tenu du temps de Louis le Pieux, Roy des François, & Empereur, où expreſſément, & de mot à mot eſt recité pour loy ladite nouuelle ordonnance cent vingt-troiſieme de Iuſtinian, en l'article *omnibus vero.* où ledit Empereur interdit & defend à tous Eueſques & Preſtres d'excommunier aucun auparauant que la cauſe Excommunication.
ſoit prouuée telle, pour laquelle les canons eccleſiaſtiques le commandent faire. Et adiouſte, que ſi aucun eſt ſi hardy de donner ſentence d'excommunication autrement que ſelon ladite loy, que l'excommu-
C nié ſoit abſous par le Preſtre ſuperieur, & que l'excommunicateur ſoit excommunié iuſques à tel temps que bon ſemblera audit ſuperieur, à ce que iuſtement il endure en ſoy, ce que iniuſtement il a fait à autruy. Ce qui eſt derechef recité au chap. *nemo epiſcopus.* 2. *queſt.* 1. Mais au chap. *de illicita.* Ledit concile de Paris atteſte que l'Egliſe Catholique garde & approuue ladite loy. Or lors il y auoit plus de trois cens ans que Iuſtinian le grand, autheur d'icelle eſtoit decedé. † Et il eſt certain que le Roy de France, ſouuerain 79
en ſon Royaome, n'a pas moindre puiſſance que ledit Iuſtinian le Grand, ou autres Empereurs en leur Empire. Auſſi audit Concile de Paris, qui fut tenu & celebré par l'authorité du Roy de France, comme il appert au chap. *ſecundum.* à la fin 23. qu. 8. au grand
D decret fut renouuellée & commandée garder l'ordonnance dudit Louis le Pieux, qui eſt en ſeſdits capitulaires touchant le mas, dixmes & oblations de chacune Egliſe. † Quoy qu'auiourd'huy 1551. o'y a pas en- 80
cores 335. ans, c'eſt à ſçauoir du temps d'Honorius Honorius Pape.
Pape 3. de ce nom, enuiron 8. ou 9. ans deuant les decretales, l'on ne faiſoit aucun doute à Rome, que les Clercs & Eueſques, & le Pape meſmes, ne fuſſent ſubiets, & lez par les loix Imperiales faites ſur choſe ſpirituelle, comme ſur le iurement, combien qu'elles fuſſent faites en general, ſans parler ſpecialement des gens d'Egliſe. C'eſt le texte au chap. 1. ſous le tiltre du ſerment de calomnie, és decretales des Papes, où il eſt
E tenu pour certain & reſolu, que la loy 2. au commencement au verſer, *les perſonnes principales*, au Code Imperial, tiltre du iurement pour la calomnie, ſe deuoit garder en toute cour & iuriſdiction, & par toutes perſonnes eccleſiaſtiques, voire en Cour de Rome, ſinon que par autre loy, ſçauoir eſt par la loy de Marcian Empereur, commençant, *Clericis. §. quod ſi is. C. de epiſcopis & clericis.* les gens d'Egliſe en fuſſent ſpecialement exceptez, & n'y auoit doute que ſur l'interpretation de la loy de Marcian, laquelle aucuns reſtraignent aux Clercs de Conſtantinople, auſquels nommément elle s'adreſſe, & deſquels ſeulement elle parle, dont inferoient l'exception & priuilege de ladite loy n'appartenir aux autres eccleſiaſtiques: mais qu'ils demeuroient ſous la loy de Iuſtinian: les autres

en doutoient. Car Iuſtinian a mis ladite loy de Marcian en ſon Code : pattant ſemblont y eſtre miſe pour droict cõmun, & non pout priuilege local des Clercs
81 de Conſtantinople. † Sur lequel doute le Pape Honorius tiers de ce nom, ne preſuma d'y mettre ſon interpretation : mais à bon droict enſuiuit celle qui
L'Empereur Henry. auoit eſté faite par Henry, Empereur d'Allemagne, lequel auoit declaré que la loy de Marcian eſtoit generale pour tous les eccleſiaſtiques de toutes Egliſes: & neantoins que la loy de Iuſtinian eſtoit auſſi generale & non reſtrainte, car elle parle en vn cas ſpecial de iuter pour certaine & iuſte cauſe en iugement. Parquoy ledit Hẽry pour ſatisfaire auſdites deux loix, & les concorder ſans offenſer la loy diuine : mais en gardant l'intention d'icelle, ordonna par loy & edict perpetuel, que les Eueſques, Abbez, & autres gens
B d'Egliſe ne plaideroient plus par eux meſmes, ny en leurs noms, comme cela, leur eſtant indecent, mais par idoines Syndics & defenſeurs, leſquels, & non les Prelats feroient ledit ſerment de calomnie. Toutesfois que s'il aduenoit eſtre expedient à leur Egliſe que les Prelats plaidaſſent par eux meſmes, & en leurs noms ; Qu'en ce cas ils fuſſent tenus eux meſmes iu-
82 rer de calomnie, ſuiuant la loy de Iuſtinian. † [Voilà les loix des anciens Empereurs, non ſeulement Chreſtiens, mais auſſi payens, & les loix des Empereurs d'Allemagne, gardées & obſeruées comme obligatiues, non ſeulement à Rome, mais auſſi en la Cour des Papes, & ce par leurs canons, & decrets meſmes, & meſmes du temps de leurs decretales faites n'y a
C pas 330. ans, & encores depuis iuſques à leur liure ſixiéme & Clementines, qui ſont touſiours peu à peu allez en empirant, & vſurpant au preiudice de la maieſté Imperiale, & des maieſtez de tous autres Rois & Princes : Ie pourrois encores alleguer pluſieurs autres exẽples, & témoignages d'infinis bons autheurs, Mais ce que deſſus pris de leurs propres liures, eſt plus que ſuffiſant.] Et neantmoins à ce qu'à tout le moins par les diuins oracles ſoit eſtonpée la bouche de ceux leſquels en eux meſmes ſe ſentans conuaincus par tres-claire verité, ne ceſſent touresfois de débatre & eauiller : Ie dis qu'aux choſes ſuſdites concordent les
83 exemples & témoignages de l'Ecriture Sainte. † Car
Dauid. Dauid, tres-ſaint Roy, ja ancien & plein de iours, fit le roolle & deſcripnon de tous les Preſtres & Leuites, leſquels il diſtribua en certains ordres par vingt-quatre bendes, à ce que chacune maiſon ou famille à ſon tour, perpetuellement & par ordre, ſeruiſt au miniſtere du temple : comme il eſt contenu au premier liure des Chroniques, chapitre vingt-troiſiéme, vingt-quatriéme, vingt-cinquiéme, & vingt-ſixiéme. Ce qui eſt fort loüé en l'Eccleſiaſte, chapitre quarante-ſeptiéme. b. Et cette meſme ordonnance & police de
Ezechias. tout le Clergé, fut renouuellée par Ezechias Roy ſaint, & grandement loüé, duquel au ſecond des Rois, chapitre dix-huictiéme, eſt dit, *Il fit ce qui eſtoit droict deuant les yeux du Seigneur, tout ainſi qu'auoit fait Dauid ſon pere. Il oſta les hauts lieux, & rompit les ſtatuts, &c.* Icelny donc Ezechias comme porte le texte au ſecond des Chroniques,
E chapitre trente-vniéme, conſtitua les bandes des Sacrificateurs & Leuites par leurs diuiſions, vn chacun en ſon propre office, & cette ordonnance eccleſiaſtique de Dauid a eſté connuüe par ſes ſucceſſeurs, & a perſeueré iuſques à l'aduenement de noſtre Seigneur Ieſus-Chriſt, comme il eſt dit en S. Luc, chapitre premier, en ces mots, *Zacharie exerçoit la ſacrificature deuant le Seigneur en l'ordre de ſa famille, & ſelon la couſtume de l'office de ſacrificature.* [Or comme dit S. Luc au commencement, ledit Zacharie eſtoit de la bande ou famille d'Abia, laquelle comme il eſt dit au premier des Chroniques, chapitre 24. eſtoit la huictiéme ſelon ladite ordonnance de Dauid. Auſſi Ioſeph, en ſa vie décrite par luy meſmes, ſe glo-

A rifie d'eſtre né, non ſeulement de la lignée ſacerdotale, mais auſſi de la premiere deſdites vingt-quatre bandes ou familles, † Et en laiſſant derriere pluſieurs 84
exemples des Ethniques ou Payens, auſquels les Rois eſtoient auſſi ſouuerains Preſtres, comme des Egyptiens. Recite Platon au liure du Regne, & des Romains, Iſidore Eſpagnol raconte au liure des etimologies, chapitre 1. Et eſt au grand decret, diſtinct. 21. chapitre *cleros*. Et ſans reciter pluſieurs exemples & actes des ſaints Rois de Iudée, de la recepte & diſtribution des oblations du temple, & reparation d'icelny, oſtée aux Preſtres, miſes en la main des Rois, 2. des Rois, chapitre 12. du temps de Ioas, & chapitre vingt-deux, du temps de Ioſia, Rois de Iuda. † Sa- 85
lomon, Roy de tout Iſraël, de ſa ſeule royale autho- Salomon.
rité (comme Dauid ſon Pere) deſtitua Abiathar ſouuerain Preſtre, & inſtitua Sadoch en ſon lieu, 1. des Roys 2. & aode tout le peuple dédia le temple de Dieu, & benit toute l'Egliſe d'Iſraël, 1. lin. des Rois 8.
Auſſi Iudas Machabeus eſleut des Preſtres ſans ma- Iudas Machabeus.
cule, ayans leur volonté à la loy de Dieu, à ce qu'ils nettroyaſſent les ſaints lieux, & temples de Dieu, pollus & prophanez par les gentils, & idolatres. 1. Machab. 4. † [Quoy ? que les ſaints Rois de Iuda oor 86
chaſſé les faux Prophetes, Preſtres & Idoles, reſtauté la Religion qui eſtoit corrompuë, & icelle reſti- Images & Idoles oſtez.
tuée en ſa pureté primitiue, ſeloo la parole de Dieu. Ezechias abbatit les hauts lieux de deuonons humaines, rompit les images, coupa les bois & foreſts ſeruans à ſuperſtition. Il ne pardõna pas au ſerpent d'Airain, qui auoit eſté fait par Moiſe, par le commandement exprés de Dieu. ains non content de le cacher, il le fioiſſa, & reduiſit en poudre, à ce que le peuple n'en peuſt plus abuſer, comme il auoit commencé. 2. des Rois. 18. Il aſſembla les Sacrificateurs & Leuites, & leur commanda reprendre & garder la pure loy de Dieu, diſant, *Oſtez toute l'ordure du ſanctuaire: car nos peres ont tranſgreſſé, & ont mal fait en la preſence du Seigneur noſtre Dieu, en le delaiſſant: Ils ont deſtourné leurs faces du tabernacle du Seigneur: & luy ont tourné le dos.* 2. Chroni. chap. 29. † En- 87
cores ne fut content ce bon Roy d'auoir reformé la Religion en ſon Royaume : Il dépeſcha lettres patentes & epiſtres publiées, & enuoyées à tour Iſraël: c'eſt à ſçauoir à tour ce qui eſtoit demeueé en tout le
D païs d'Iſrael, apres la ſupreſſion du regne faite par Salmanaſar tranſportement & tranſmigration d'Iſraël faite és Medes : Et y enuoya à ſes deſpens par poſte, preſchans & exhortans par ſon commandement : *Tous fils d'Iſraël, retournez vous au Seigneur le Dieu d'Abraham, & ne ſoyez point comme vos peres & vos freres, leſquels ont tranſgreſſé, &c.* 2. des Chroni. chap. 30. que pour leſquels faits en la ſainte Ecriture, 2. des Rois 18. Il eſt dit auoir eſperé au Seigneur ſeul, & luy auoir adheré enuerement, & non à autre, ny auec autre. Parquoy le Seigneur eſtoit auec luy, & proſperoit en toutes choſes, vainquit les Aſſyriens & Philiſtins: De rechef Ioſias (auſſi tres-ſaint & loüable Roy de Iuda) remit la Religion en ſon entier, ſelon la pure parole de Dieu, rejetées & abolies toutes choſes adjouſtées par inuention, & preſõption humaine. 2. des Rois. 23. & 2. des Chroni. 35.] † Il eſt 88
donc plus que manifeſte que meſme en l'Egliſe, & peuple de Dieu (qui eſtoient les Iſraëlites, les Rois & Princes ont eu empire, authorité & iuriſdiction en & ſus les grands preſtres meſme, & tout le Clergé: & ont fait ordonnãces, & regles de la diſcipline & police eccleſiaſtique, & que à droict, juſtement & loüablement ils l'ont fait. † Combien qu'ils n'ayent pas atteñté, ny 89
exercé les ſacrez miſteres des ſacrifices, & ceremonies L'Office du Preſtre & Magiſtrat ſeparez.
commiſes de Dieu aux Preſtres & Leuites ſeulement. Et quand le Roy Ozia l'attenta, en prenant l'encẽſoir, a'efforçãt faire encenſemẽt ſur l'Autel à ce deſtiné aux Sacrificateurs & fils d'Aarõ, il en fut puny ſur le chãp,

& frappé de lepre. 2. Chroniq. 26. Car autre choſe est ſacrifier, & exercer les choſes deſtinées aux ſacrificateurs ou Miniſtres de l'Egliſe, & autre choſe de diſpoſer & diſtribuer des tiltres des Sacerdoces, regler la diſcipline eccleſiaſtique, & conſtituer en ordre conuenable. Leſquels offices Dieu a ſeparez, & n'a voulu eſtre confondus l'vne auec l'autre. * [Ce qui eſt derechef confirmé par les ſtatuts & exemples de Ioſaphat, ſaint Roy de Iuda, grandement loüé & reueré par le Prophete Eliſée, 2. Reg. 3. Lequel Ioſaphat, comme il eſt écrit, ſecond Chroniques dix-neufiéme, non ſeulement conſtitua & eſtablit bons Iuges, craignans Dieu, haiſſans auarice par chacune ville : mais auſſi pour la police eccleſiaſtique, conſtitua en Ieruſalem des Leuites, & auſſi des Sacrificateurs, & des Princes de famille d'Iſrael, pour le iugement des choſes eccleſiaſtiques. C'eſt à ſçauoir, concernant la loy, & ceremonies, & leur commanda, diſant : *Vous ferez ainſi en la crainte du Seigneur fidelement, & du cœur parfait en toute cauſe, qui ſera venuë à vous de vos freres qui habitent en leurs villes, à ſçauoir entre ſang & ſang, entre la loy & le commandement, entre les ſtatuts & les ingemens : vous les aduiſerez afin qu'ils n'offenſent le Seigneur, & que l'ire ne vienne ſur vous, & ſur vos freres. Vous ferez donc ainſi, & vous ne pecherez point. Et voicy Amarias le principal Sacrificateur preſidera ſur vous en toutes choſes du Seigneur.* Quand il dit, Vous les aduiſerez, il s'entend ſelon la loy de Dieu ſeulement. Voila comme ce bon Roy laiſſe les ſacrifices, & choſes pures diuines aux Preſtres : mais toute la police tant ciuile qu'eccleſiaſtique, il la diſpoſe luy meſme : & la fait adminiſtrer ſous ſon authorité royale, par Iuges par luy commis ſur toutes choſes iudiciaires, meſmes eccleſiaſtiques, & toute puiſſance coërciniue. * Auſſi le Prince, Magiſtrat ou Poteſtat (que les papiſtes appellent Seculier) eſt gardien de toute la loy, tant de la premiere que ſeconde table, quant aux choſes externes, & ce par ſpecial mandement & commiſſion de Dieu. Deuteronome 17. Ioſué 1. parquoy il doit auſſi connoiſtre & iuger des œuures exterieures appartenantes à la premiere table du decalogue, comme de celles appartenantes à la ſeconde table. Car non ſeulement la ſeconde, mais auſſi la premiere table appartient à la vie corporelle & temporelle, pour le regard de la diſcipline : pourueu en ce qui concerne la loy & parole de Dieu, qu'il en ordonne conformement à icelle, ſans y adjouter, diminuer ou déguiſer. Car ſi en ce regard meſme le miniſtre de l'egliſe, n'eſt que ſimple executeur & diſpenſateur, 1. Chron. 4. a. par plus forte raiſon ledit magiſtrat, duquel en ces choſes la puiſſance eſt auſſi bien limitée des bornes, & meres de la parole de Dieu, que l'office d'vn ſimple miniſtre, ou procureur. Et a tres-bien dit Balde ſur le traité de la paix de Conſtance, vers la fin, que és choſes qui ſont de droict diuin ou naturel, le prince meſme ſouuerain ne peut proceder, ſinon comme la verité luy commande : autrement ce qu'il fait eſt du tout nul, comme ce qui ſeroit fait par vn ſimple commiſſaire ou procureur outre, ou contre le conte-

L'office ſacerdotal & magiſtral ſeparez.

90 Ioſaphat.

91 Le Roy doit ſçauoir & garder la parole de Dieu.

A nu en ſa commiſſion, ou procuration. * Meſme entre les payens ethniques, leurs preſtres n'auoient aucune iuriſdiction contentieuſe, & fuſt-ce des choſes concernans la religion. Car le ſeul pur article de religion leur appartenoit, & toute autre connoiſſance ou magiſtrat, comme teſmoigne Cicero en ſon Oraiſon, pour ſa maiſon aux pontifes, & Tite-Liue au huitieme de ſa quatriéme decade, teſmoigne que le college des pontifes payens, reſpondit au Senat, que ce n'eſtoit à eux d'aduiſer ny iuger des frais, ny de la quantité d'iceux, qu'il conuenoit faire pour leur religion, & pour les vœux faits a leurs dieux. *] Or en l'Egliſe Chreſtienne, qui eſt-ce qui ſera ſi hardy de debattre ou nier l'authorité & puiſſance des Rois Chreſtiens eſtre moindre en ces choſes qu'elle eſtoit en l'Egliſe d'Iſrael, & Iuda ? l'authorité & puiſſance des Rois a-t'elle eſté depuis diminuée par Ieſus-Chriſt, ou par autre, & par qui ? Il eſt certain que ce n'a pas eſté par Ieſus-Chriſt qui a refuſé le regne temporel à luy offert, Iean 6. Et deuant Pilate a clairement deſnié ſon Royaume eſtre de ce monde, Iean 18. Il eſt auſſi certain que ce n'a pas eſté par ſes ſaints Apoſtres, ny auſſi par leurs vrais ſucceſſeurs, ny par les ſaints Docteurs de l'Egliſe, leſquels comme il appert par les Epiſtres de S. pierre & ſaint paul, & meſmes par les écrits de ſaint Ambroiſe, chap. *magnum.* 11. *quæſt.* 1. de ſaint Hieroſme, Chriſoſtome, & autres ſans nombre, ont enſeigné & écrit qu'il faut obeïr aux Rois & Magiſtrats, & qu'ils ſont Miniſtres de Dieu. Parquoy leur faut eſtre ſubiects, non ſeulement pour crainte d'eux, & pour la punition exterieure, mais auſſi pour la conſcience. Rom. chap. 13. 1. Perr. 2. pourueu qu'ils n'ordonnent, & ne commandent choſe contre la parole de Dieu. Actes 4. d. 5. f. * Auſſi l'office des Princes Chreſtiens conſiſte principalement à maintenir, executer, & faire par tout obſeruer les commandemens de Dieu. Denter. ch. 17. & le traitte [Saint Hieroſme en ſon commentaire ſur Ieremie chap. 22. & eſt au grand decret. c. *regum officium.* 23. q. 5. comme auſſi l'enſeignent les ſaints & nobles faits & exemples de Dauid, Salomon, Ezechias, Ioſias, ſaints Rois de Iuda, qui ſont pour ces cauſes loüez par le ſaint Eſprit, & propoſez en exemple par la bouche, & écrits des Prophetes. Eccleſia. 47. 48 & 49. & en ſaint Auguſtin epiſtre 50. & eſt au grand decret diſtinct. 9. chap. 1. Soient donc reietées toutes illuſions & impoſtures, enſemble les fables controuuées par les canoniſtes, deſquelles parlent & ſe fardent Innoc. & autres docteurs decretiſtes, au chap. *litet ex ſuſcepta. de foro compet.* és decretales des Papes. Ces choſes ſont amplement pluſque ſuffiſantes pour eſtouppet les bouches des Cauillateurs, murmurateurs & mocqueurs, ſi aucuns y a encores qui oſent murmurer contre l'authorité du Roy, & ſes ſaintes ordonnances eccleſiaſtiques. Voyez donc pour le preſent le texte de celle de Henry 2. en attendant mieux par la grace de Dieu, auec nos briefues, pertinentes & reſolutoires gloſes, ſans pompe & ſuperfluité de paroles.

CONTRE LES PETITES DATES ET ABVS de Cour de Rome.

PROEME DE L'EDICT.

HENRY *par la grace de Dieu, Roy de France, Sçauoir faiſons à tous preſens & aduenir, comme nous ayons eſté deuëment aduertis, & nous ayent eſté faites pluſieurs plaintes & doleances des fraudes & abus par cy-deuant faits & commis, & qui peuuent* a *chacun iour eſtre faits par les in-* a

petrans de la Cuur de Rome, qui obtiennent impetrations de benefices pae reſignation, en vertu des procurations nulles, fauſſes & mal expediées, par le moyen deſquelles ſont leſdits benefices poſſedez par gens intrus, & les vrais tiulaires de leurs droicts fruſtrez: Meſmement par le dol, cautele &
b *malice des impetrans de petites dates,* b *ſans toutesfois enuoyer procuration, ſinon apres la date des reſignations: encores le plus ſouuent ſont leſdites procurations gardées deux ans ou plus, ſans les faire*
c *ſortir en effect, ſiuon apres la mort* c *du reſignant: Et d'ailleurs les Notaires & teſmoins ſont gens*
d *inconnus, dont aduient que la pluſpart deſdites procurations ſont fauſſes:* d *Auſſi que pluſieurs reſignent leurs benefices*, in fauorem, & non alias: *Deſquelles toutesfois ils jouïſſent apres, ſous couleur qu'ils dient leurs reſignataires ne les auoir acceptez: & neantmoins leſdits reſignataires cependant prenneut vne poſſeſſion ſecrete, pour à laquelle donner couleur, font quelques baux à ferme pardeuant teſmoins & Notaires attitrez: & dauantage pour obuier à la regle de Chancellerie* De publicandis, *pluſieurs font telles reſignations de ſix mois en ſix mois: ou bien apres auoir paſſé procuration pour reſigner en faueur de quelque perſonne, leur font dès le lendemain ſignifier vne reuocation de ladite pro-*
e *curation, qui eſt par eux tenuë ſecrete:* e *Ee ſi ſont encores pluſieurs autres fraudes & obus, par leſquels eſt mis vn grand trouble en l'eſtat Eccleſiaſtique, & ſe ſuſcitens pluſieurs procez & querelles entre nos ſubjets. Pour à quoy obuier, par grande & meure deliberation des Princes & Seigneurs de noſtre ſang, & des gens de noſtre Conſeil eſtans lez nous, auons ſtatué & ordonné par ces preſentes,*
f *de noſtre ſcience, pleine puiſſance* f *& authorité royalle, ſtatuons & ordonnons par edict, ſtatut & ordonnance perpetuels & irreuocables ce qui s'enſuit.*

DV MOLIN.

a *Peuuent.*) Il appartient au bon & prudent Prince, non ſeulement d'abolir les abus, qui à preſent regnent, mais auſſi d'aller au deuant de ceux qu'on
Prou. 26. b. voit ſourdre, & qui ſont à venir. Car il eſt écrit: * Le Roy ſeant au ſiege de Iuſtice, rompt & dégaſte toute meſchanceté par ſon regard: c'eſt à dire par vigilance, conſeil & prouidence. Ce que Dieu veuille octroiyer & parfaire, en la main duquel eſt le cœur du Roy, comme le cours des eauës, & l'encline à toutes choProuerb. 21. ſes, qu'il veut: * [le cours des eauës ſignifie la vogue & mouuement du peuple, à quoy les Rois ont plus d'egard qu'à la volonté de Dieu, lequel neantmoins tient tous les deux ſous ſa bride.

b *Dates.*) C'eſt vne nouuelle maniere de trompene, & cotrupooo inuentée par les curialiſtes de la
Glo. 38, reg. cancel Cour de Rome. * Elle eſt telle. Il faut par chacuo iour prendre nouuelle date des dataires du Pape, & puis on fait faire ou renouueller ſa bulle en telle date qu'on veut. Si cét abus eſt commis ao déceu du Superieur, c'eſt non ſeulement vne maniere de ſubreption, mais plutoſt vne eſpece de faux. Et neantmoins n'a delaiſſé de ſe tranſiner ſubtilement iuſques aux ordinaires *
Glo. reg. cancell. 20. Et moy meſme ay ja pieça, & ſouuent fois oüy pluſieurs Conſeillers de la Cour du Parlement de Paris, gens de bien & d'authorité, qui ſe plaignoient de ce qu'on ne pouuoit donner ordre à tels abus de petites dates, qui de plus en plus, & de iour en iour ſe frequentoit. Car combien qu'vne grace, ou diſpenſe en telle maniere impetrée, ſoit nulle & ſubreptice,
Ad Regul. cancell. de publicand. num. 166. en la premiere, & nu. 214. en la ſeconde edition. (comme t'ay montré ailleurs) * toutefois la preuue de tel abus eſtoit difficile, & pour mieux dire impoſſible. Et ainſi iuſques a cét edict, la meſchanceté eſtoit trop multipliée & notoire à vn chacun. Mais d'autant qu'elle ne ſe pouuoit prouuer en particulier, les Iuges A ne pouuoient aſſeoir iugement particulier ſur vne preſomption generale. Et à ce moyen toûjours ſe renforçoit cét abus, ſans pouuoir eſtre ſpecialement & particulierement corrigé, iuſques à ce que par cét Edict, les occaſions ayent preſque toutes eſté roupées. [Car par cy-deuaot, cela oe fut iamais ſi amplement fait, eneores oo a inuenté des fraudes contre cét edict, en arreſtaot ſuperficiellement les regiſtres des banquiers des circunſedes requiſes par cét edict, & fraudant l'intenoon d'iceluy. Tellement qu'vn mauuais arbre ſe deuſt plutoſt arracher qu'ébrancher.

e *Mort.*) Apres la mort: & ce par le moyen d'vne petite date anticipée.

d *Fauſſes.*) Tout par tout ſe trouue telle ordure de preſtraille prompte à ſorger fauſſetez, ſous couleur d'immunité de l'Egliſe. De laquelle toutefois on les
B deuroit priuer, pour l'enormité du crime *

Panor. c. ut clerici Dom. dic. Pet. ancha cepetit. c. quæ. col. 3. de reg. iur. & conſil. 151. Hippoly. marſ conſi. 9. num. 47.

e *Secrette.*) Note en ce cas, que ſi celuy qui reſigne demeure en poſſeſſion, ladite renonciation demeure en ſa force & vertu, nonobſtant que telle reſignation ait eſté puis apres publiée tant ſolemnellement qu'on voudra, ſans le conſentement du reſignant. Mais ſi ledit reſignant conſent expreſſement à ladite publication, ou que de ſon bon gré il quitte la place, & poſſeſſion au reſignataire, alors tel conſentement exprés ſuffit à preſumer, que ladite renocation precedente n'eſt d'aucune valeur, ains feinte & ſimulée. Et ce pour éuiter aux variaoons, & fraudes que la clementine *de renunciationibus* vent eſtre oſtées.

f *Puiſſance.*) De l'effect de tels & ſemblables mots, ceux qui ſont de loiſir ſe pourront enquerir aux canoniſtes. * Car ie me ſuis propoſé de toucher en bref, les choſes ſeulement qui appartiennent à deciſion.

Canoniſt. in cle paſtoralis § ceterum. de re iudic. & vital. dy cib. in tract. ad clauſulaeum.

ARTICLE I.

a *PRemierement, Que par nos Cours Sonueraines & autres nos Iuges,* a *en iugeant le poſſeſſoire des benefices conſentieux, ne ſera foy adjoutée aux procurations pour reſigner, ne reuocation*
b *d'icelles, priſes de poſſeſſion, & autres actes & inſtrumens paſſez par Notaires Apoſtoliques,* b *s'ils ne ſont prealablement examinez, & ceeeus par les Archeueſques, Eueſques, leurs Vicaires ou Officiaux, & fait ſerment entre leurs mains, & de ce ayent lettres ſous leurs ſeaux. Fait auſſi enregiſtrer és greffes des cours deſdits Archeueſques, & Eueſques, & cours preſidiales de noſtre Royaume,*
c *ſuiuant l'Edict par nous fait,* c *leurs noms & ſurnoms: & declarer le nom du lieu de leur demeurance, qu'ils ſeront tenus de faire aux villes, & plus notables lieux deſdits dioceſes reſpectiuement ſelon le departement, & nombre qu'il ſera aduiſé.*

1 a *Iuges.*) Il s'entend des Iuges Royaux & Preſidiaux. Car par edict de l'an 1536. fait a Cremieu ſur la diſtribuuon des procez entre les Iuges Royaux, Preſidiaux & inferieurs, article 13. la connoiſſance des benefices eccleſiaſtiques eſt attribuée en premiere inſtance auſdits Iuges Preſidiaux. Mais auparauant l'edict, leſdits Iuges Royaux inferieurs en connoiſſoient auſſi. Mais les Iuges non Royaux, comme les Iuges des iuriſdictions appertenans aux Seigneurs des lieux, n'ont accouſtumé connoiſtre du poſſeſſoire deſdits benefices. Toutefois tout Iuge quel qu'il ſoit, connoiſſant deſdites matieres poſſeſſoires par eongé du Roy, eſt tenu d'obſeruer cét edict, ſinon és benefices qui perpetuellement appartiennent à la pleine collation du Roy, ou d'autre Prince ou Seigneur. * Car tels benefices ne ſont proprement eccleſiaſtiques. † Et toutefois combien que les mots de l'edict ne conuiennent à tels benefices, ains ſeulement aux benefices vrayement eccleſiaſtiques, neantmoins l'edict, & la peine y contenuë auront auſſi bien lieu és autres benefices, eutant que les mots & raiſon d'iceluy, s'y pourront extendre. Parquoy ſi vne reſignation, reuocation, ou prinſe de poſſeſſion, ſont faites pardeuant vo Notaire d'Egliſe, cét article parlant des Notaires, auec les trois autres articles enſuiuans, auront lieu en ce cas. Et les inſtrumens faits par leſdits Notaires ſans garder certe forme, oe ſeront aucune foy pardeuant Iuge, quel qu'il ſoit, n'en quelque iugement que ce ſoit, petitoire ou poſſeſſoire. † Et quant à ce qu'aucuns eſtiment que les Iuges Royaux connoiſſent du poſſeſſoire des benefices, par priuilege du Pape; * c'eſt vne pure reſuerie de gens ignorans. Car le Roy en ſon Royaume eſt ſouuerain Seigneur de toutes poſſeſſions, & iugemens poſſeſſoires, de complainte & reintegrande. Et ainſi de ſon propre droict la coonoiſſance luy en appartient. Et qui plus eſt, il connoiſt quelquefois du petitoire: comme és benefices vaquans en regale: deſquels il eſt Collateur, & Iuge, à raiſon de ſa couronne, & non par priuilege d'aucun, non pas du Pape, comme i'ay dit ſur les couſtumes de Paris. * Il y a plus, que de droict primtif & diuin luy appartient la connoiſſance de toutes maoeres contentieuſes, oeſmes des negoces purement eccleſiaſtiques, comme deſſus a eſté dit. * Au demeurant, toute cauſe poſſeſſoire eſt rempotelle, & de iuriſdiction laique, & non eccleſiaſtique, comme confeſſent les plus notables legiſtes & eaooniſtes Vincenti. Panor. c. *paſtoralis de iud.* c. *literas. de iuram. calum. glo.* Innocen. Panor. c. *cum dilectus. de elect.* Archid. Ioan. And. c. 1. *de reſtitu. ſpol. in 6.* Bal. c. *tuæ. de ordi. cognit.* Et mes annotations à Philip. Dece. conſeil 115. num. 3. [& meſmes c'eſt le tex. glo. & canoniſtes en lent decretales. e. t. des Iuifs. Et qui plus eſt, en Italie les Iuges des villes & communautez connoiſſent du poſſeſſoire des benefices eccleſiaſtiques, comme il eſt contenu & approuué és decretales meſmes des Papes, *lib.* 2. tit. *de iudicis* c *vlt.* & la gloſe 1. audit lieu où i'en ay touché és annotations marginalles. Et par plus forte raiſõ en France les ſubalternes en peuuent connoiſtre.

b *Apoſtolique.*) Il oe parle en cét endroit que des Notaires du Pape, ou par l'authorité Papale comment les Notaires des Conſeruateurs Papaux & non des Epiſcopaux. Deſquels ſera parlé en l'article ſobſequent. † Or en ees Notaires Papiſtiques, il requiert entierement ſix choſes, 1. Premierement, L'examen & reception du Dioceſain. [Cét examen concerne oon ſeulement la ſcience y requiſe, mais auſſi, & beaucoup plus fort la loyauté, & toute autre capacité & idoneité: mais la reception giſt au decret de l'examen, & approbation. La 2.] le ſerment fait entre les mains d'iceluy. La 3. Qu'ils ayent lettres de ce, ſeellées du dit Dineeſain, ſon Vicaire ou Official. Et notez qu'il s'entend d'vn Vicaire general, ordinaire, ayant ſiege de iuriſdiction, comme eſt vn Official: & non d'vn Vicaire en l'air qui o'a aucune iuriſdiction, & encores moins d'vn Vicaire tant ſeulement particulier, comme appert, par ce qu'il s'enſuit. La 4. Que leur nom, ſurnom, & le nom du lieu de leur demeurance ſoient enregiſtrez au greffe de la cour de leur Dioceſain. Leſquels mots ne peuuent eſtre entendus que d'vn vicaire general, ayant iuriſdiction ordinaire. La 5. Que pareillement ſoient leurdit nõ & demeurãce que deſſus, eoregiſtrez en la cour royale & preſidiale dudit Dioceſe. La 6. Qu'ils faſſent reſidence és villes & plus notables lieux de leurdit Dioceſe. Tu y adjouteras. La 7. Qu'ils ne pootront inſtrumenter qu'en vn Dioceſe ſeulement, auquel ils auront obſerué toutes les choſes ſuſdites: comme eſt aſſez monſtré par la generalité de l'article ſuiuant, & par les termes generaux de l'edict, deſquels nous parlerons cy-apres. [Tu y adiouſteras encores la 8. Qu'ils ne pourront inſtrumenter hors le ſiege où ils ſont receus & enregiſtrez, combien que ce fuſt en lieu ſitué dedans le meſme dioceſe, comme il appert par l'edict de l'an 1547.] Encores y faut-il adiouſter la neufiéme, à ſçauoir, Qu'ils ſoient tenus exprimer és inſtrumens par eux paſſez, leur qualité, & le lieu auquel ils ſont enregiſtrez, enſemble le lieu de leur demeurance: ainſi qu'il eſt porté par le troiſiéme article: où nous dirons les cinq autres choſes, qui ſont requiſes à vne procuration à reſigner. Mais ce que d'abondant eſt requis, & mis en l'article quatriéme, cela ne concerne la foy & validité de l'inſtrument, ains ſeulement eſt vne charge de ce que le Notaire doit faire par intemalles, & diuers temps. † Et ootes, que iaçoit que l'edict ne parle ſinon de ce qui eſt requis à faire foy en iugement poſſeſſoire, ſi eſt-ce neantmoins qu'il a encores lieu en iugement petitoire: ſoit en cour d'Egliſe, ordinaire ou deleguée, comme deuant les conſeruateurs des priuileges papaux, voire fuſt-ce en cour de Rome, ou cour d'iceile pour le regard des benefices quelsconques eccleſiaſtiques aſſis en ce Royaume, ſoit en cour ſeculiere, pardeuant vn Iuge Royal (Comme quand il eſt queſtion de poſſeſſion triennale, iouxte le titre *de pacificis*, auquel cas le Iuge laic connoiſt auſſi du petitoire) ſoit auſſi en premiere inſtance en la cour ſouueraine du Parlement de Paris, laquelle connoiſt d'vn petitoire d'vn benefice vacant en regale pnuatiuement à tous autres ſieges, dioceſes, ou Parlemens quelscoques de ce Royaume. Car les inſtrumens paſſez par tels Notaires, ſans obſeruer la forme de l'edict, ne feront foy en lieu qu'il ſoit, ny au petitoire, ny au poſſeſſoire. Non que cecy ſoit expreſſement porté par les termes de l'edict, mais par vne interpretation que les Docteurs appellent paſſine. * Par laquelle l'edict ſe doit eſtendre à ce qui a eſté obmis de la forme ja accouſtumée. Ie diray plus. † Que non ſeulement cette forme eſt requiſe és inſtrumens appartenans à matiere beneficiale, mais encores en toute matiere eccleſiaſtique. Car ſi ces choſes ne ſont par leſdits Notaires obſeruées, ils ſont ſupernumeraires & ſuſpects, & conſequemment l'inſtrument fait par eux, comme ſuſpects & prohibez, o'aura aucun effect, meſmement en cour & matiere d'Egliſe. Et és matieres qui ne concerneot en rien l'Egliſe, tant s'en faut que ledit inſtrument puiſſe faire foy, voire y euſt-on gardé toute la forme & ſolemnité requiſe, que leſdits Notaires meſmes n'y peuuent ioſtrumenter. Car és negoces prophanes & ſeculiers ils ne ſont Notaires, mais purs priuez & o'ayans aucun pouuoir vn autho-

Dini ad regu. De iuram. calum. num. 285. de la premiere, & nombre 410. de la ſeconde impreſſion.

Guid pa. q. delphu. 7.

4. ſup. col. vit.

In Prefatio. num. 1.

Neuf choſes requiſes és Notaires Papaux.

c. cum dilectus, de fide inſtru. & ibi Dd.

rité. comme ie diray plus amplement article quatre.

c *Fait.*) Au mois de Septembre 1548. Lequel i'ay mis à la fin de cét edict, pource qu'il fait partie d'iceluy, d'autant qu'il y a relation de l'vn à l'autre. * Not. inciale ff. de ll.

ARTICLE II.

a b *QVe les Archeueſques a & Eueſques ſoient tenus b dedans trois mois apres la publication de ces preſentes (appellé notable nombre du Clergé) arreſter le nombre des Notaires, auquel nombre ne pourra eſtre aucun ſubrogé, que par mort de ceux dudit nombre ainſi eſté, ou par vacation, priuation, ou forfaiture: ſans augmenter ledit nombre. Et où il aduiendroit que pour certaine cauſe,*
c c *ſeroit par leſdits Archeueſques, Eueſques, Vicaires ou Officiaux, à aucun deſdits Notaires interdit l'exercice dudit eſtat, ſera ladite interdiction enregiſtrée comme deſſus. Admoneſtans leſdits Prelats n'en receuoir aucuns qu'ils ne ſoient bons & notables perſonnages. Et ne pourront leſdits No-*
d e f *taires exercer leſdits Notariats qu'en vn Dioceſe, à ſur peine de faux c & de nullité f des Contracts qui ſeront receus hors du Dioceſe, auquel ils auront eſté receus.*

DV MOLIN.

a *Archeueſques.*) En cét article & par tout cét edict, & en l'edict de l'an 1547. dont la teneur eſt miſe cy-apres, ce mot Archeueſque, eſt mis pour Dioceſain, ou entant qu'il eſt dioceſain: & ainſi faut entendre
1 du Primat. † Parquoy jaçoit que l'Archeueſque, ou le Primat de Lyon (qui ſont noms & dignitez inuentez par les hommes) ait audit Lyon trois ſieges, ou degrez de iuriſdiction. (Sçauoir eſt le ſiege de dioceſain, d'autant qu'il eſt Eueſque en ſon propre dioceſe: & le ſiege Archiepiſcopale eſt ſa prouince, ou ſur les Eueſques de ſa prouince, & le ſiege Primatial ſur les Archeueſques) toutesfois ſi ne peut-il eſlire, ou ordonner autres Notaires pour le dioceſe, autres pour la prouince, & autres pour le Primat & negoces primatiaux. Mais generalemẽt ledit Archeueſque oo Primat, & autant d'vn autre, ſoit qu'il ſoit queſtion des Notaires des ordinaires, il ne peut auoir qu'vn nombre, & ordre des Notaires pour ſon dioceſe ſeulement, qui paſſeront en iceluy dioceſe, & expedie-
B ront tous inſtrumens concernans le faict eccleſiaſtique. † Bien peut-il auoir pluſieurs Greffiers, dont en
2 y aura vn pour chacun degré de ſa iuriſdiction (comme auſſi il a bien pluſieurs Officiaux,) leſquels Greffiers expedieront les actes de la cour ſeulement en laquelle ils ſeront Greffiers, & és autres cours ils n'auront aucun pouuoir. Mais il ne peut eſtablir qu'vn ſeul ordre de Notaires communs, lequel ordre ſera plus grand, ou plus petit, ſelon qu'il ſera aduiſé pour l'affluence des affaires. Mais de multiplier les ordres des Notaires, ſeroit greuer les ſubiets, & contreuenir à cét edict: & ainſi ſeroit choſe abuſiue. Soit auſſi qu'il
3 ſoit queſtion des Notaires Papiſtiques. † Car en vertu d'autre edict precedent (qui ſera mis à la fin de cettui-cy) l'eſlire & arreſt du nombre deſdits Notaires, appartient aux Iuges Preſidiaux, qui en cecy n'ont aucun égard ſi le lieu eſt cité Epiſcopal, Archiepiſcopal ou Primatial (ſinon d'autant que pource, l'af-
C fluence du peuple & des affaires eſt plus grande) & ne regardent auſſi ſi la cité a deux degrez (comme en l'Archeueſché) ou trois degrez (comme au Primatiat) de iuriſdiction Epiſcopale. Qui n'eſt rien qu'vne inuention d'ambition humaine. Car là ne doiuent eſtre ordonnez deux ordres deſdits Notaires, mais vn ſeulement ſelon la capacité, & amplitude du lieu: & iceux Notaires ainſi choiſis & arreſtez par le Iuge Preſidial, doiuent derechef eſtre examinez, comme dit eſt en l'article precedent, & preſter le ſerment, & ſe faire immatriculer & enregiſtrer par le dioceſain du lieu, ſoit ſimple Eueſque, Archeueſque ou
4 Primat. † On peut faire vne queſtion, Si au preſent edict, & ſous ce nombre de Notaires, ſont compris les Secretaires des Eueſques? Bref, ie reſpons que non. Car cét article parle ſeulement des Notaires, vulgairement & ſimplement appellez Notaires, qui ſont deputez aux negoces extraindiciaux des Egliſes de tout vn dioceſe. Autre choſe eſt des Secretaires, qui ſont deputez ſeulement aux inſtrumens concernans les actes de l'Eueſque, comme de ſes collations ou inſtitutions, ou concernans les actes qui ſe font auec luy, comme eſt la reſignation d'vn benefice faite en ſes mains, la preſentation d'vn patron, ou quelque inſinuation faite audit Eueſque, * l'acceptation d'vne collation faite en la preſence d'iceluy, & ſemblables choſes qui ſont de ſon office. Car és autres actes, leſdits Secretaires ne peuuent aucunement inſtrumenter: & s'ils le font, ils ne feront aucune foy non plus qu'vne écriture priuée. Parquoy n'y a eſdits Secretaires tant de danger, & auſſi n'eſt tant à craindre pour la dignité de leurs perſonnes, comme eſt és Notaires Apoſtoliques, qui ſont aucunefois pauures ſeruiteurs & indigens. * Et à cette cauſe ne ſont comptis en l'edict, & a eux ne ſe peuuent accommoder les mots d'iceluy, ſelon le commun vſage de parler, auquel il faut auoir égard. * Car combien que leſdits Secretaires ſoient vrayement Notaires, ſi eſt-ce que le commun vſage ne les nomme ainſi, mais les appelle Secretaires. Par cette raiſon meſme n'y ſont comptis les Greffiers, leſquels ne peuuent faire inſtrumens, ſinon au lieu où ils ſont Greffiers, & des choſes qui appartiennent a leur greffe, * & combien auſſi qu'ils ſoient Notaires, ſi eſt-ce qu'on ne les appelle que Greffiers. Semblablement n'y ſont compris les Notaires des Chapitres, & Conuents ſeculiers ou reguliers, deſquels ſera parlé cy-apres, article 14. & 15. leſquels auſſi ne ſont Notaires du commun, mais ſeulement pour les negoces deſdits Chapitres & Conuents: & proprement ne ſont pas Notaires, comme eſtans creez par les inferieurs, qui n'ont aucune puiſſance, ſinon entant que pour l'ancienne couſtume on
C les tolere en certains negoces limitez, & ne ſont compris en cette ordonnance.

Edict 1540. en Septembre.

L. Labeo. de ſuppellect. legata. l. annua. Cod. De verb. ſignif.

L. quicunque. de excuſatio. & excuſo. lib. 10. C. Bal Pan. in repetita C. de epiſco. & cler. Luc de penna. l. hinc parto. C. de proximi. ſacro ſcrinior lib. 12.

b *Tenus.*) Parce qu'il dit, ſeront tenus arreſter le nombre, & c. Appert aſſez qu'il n'entend pas des Notaires Papiſtiques. Car il n'appartient auſdits dioceſains arreſter le nombre d'iceux, ains aux Iuges Preſidiaux. Pluſieurs deſquels l'ont deſia fait depuis l'an 1547. arreſtez paravant ce preſent edict. Combien que les dioceſains ſoient tenus derechef examiner & approuuer ceux qui auront eſté choiſis & diſtribuez en certains lieux par leſdits Inges Preſidiaux, & reietter ceux qu'ils trouueront incapables, & prendre le ſerment de ceux qui ſeront trouuez ſuffiſans. Leſquels ils feront immatriculer en leurs regiſtres, comme dit eſt en l'article precedent, ſans toutefois exceder le nombre, & le lieu arreſté par leſdits Iuges Preſidiaux. En cét article doncques où il parle d'vn

nouuel ordre d'vne nouuelle eſlire, & arreſt de nombre, que doiuent faire leſdits dioceſains, eſt aſſez clair qu'il entend des Notaires Epiſcopaux. Car auſſi eſtoit beſoin pourueir à la mal reglée, & effrenée multitude d'iceux en pluſieurs dioceſes. Exemple. L'Eueſque de Paris en a bien cinquante, c'eſt vn nombre
a par trop exceſſif. † Et attendu que les negoces de l'Egliſe ſont, & doiuent eſtre en moindre nombre que les ſeculiers, auſſi doit eſtre moindre le nombre d'iceux Notaires Epiſcopaux en chacune cité, que des Notaires Royaux du meſme lieu. Et peut, & doit le Procureur du Roy auoir ce ſoing, de les contraindre à entretenir cét edict. Et s'il y auoit bon ordre ſur le nombre & capacité deſdits Notaires Epiſcopaux, ils ſuffiroient pour tous actes eccleſiaſtiques, & n'auroit-on que faire de courir aux Apoſtoliques & Papiſtiques. Leſquels dés le commencement ne deuoient eſtre admis, non plus que les deleguez du Pape. Mais eſtans deſia receus, le Roy a mieux aimé les reduire à certain nombre & corriger leurs abus, que de les caſſer du tout. Ce qu'il euſt bien peu faire. *

Fac Romans. in n. de for. comp. in 6.

c *Interdit.*) Il n'y a doute que le dioceſain ait iuriſdiction ſur les notaires par luy creéez, deſquels eſt faite mention en cét article: [& autres articles ſequens, & nonobſtant qu'ils ſoient receus & immatriculez és Cours Royales par les Iuges Preſidiaux.] Ie dis dauantage, qu'il a pareillement iuriſdiction ſur les Apoſtoliques. Car tout ainſi que celuy qui eſt pourueu par le Pape de quelque benefice ſeculier ou reguher, n'eſt pourtant exempt de la iuriſdiction ordinaire, ſoit ſeculier ou reguher, Et lequel (ſelon l'o-
C per tuas. de matrim. & obed. pinion de tous les Docteurs) * le peut auec connoiſſance de cauſe priuer ou ſuſpendre, & qui plus eſt (ſelon aucuns) * le caſſer, dégrader & priuer de l'ordre
Panor. & Pe. li. in d. c. per tuas & Steph. Aufre. ad q. Toloſ. 92. à iceluy coucedé par le Pape meſme. En ſemblable le Dioceſain, ou ſon Vicaire & Official, peut auec connoiſſance de cauſe ioterdire au Notaire Apoſtolique: ou le ſuſpendre de l'exercice de ſon eſtat, ou du tout par ſentence de le deſtituer & tendre vacquant. † [Et n'eſt point beſoin enregiſtrer ſelon la forme du preſent edict ladite ſuſpenſion perpetuelle, priuation ou deſtitution: comme il n'eſt beſoin enregiſtrer par la forme de cét edict le deceds, ou autre gente de vacation. Il faut toutesfois que la ſentence ſoit publique & notoire. Mais quant à l'interdict, ou ſimple ſuſpenſion tempotelle, qui ne déroge au droict & D tiltre de l'office, mais ſeulement en empeſche l'vſage pour vn temps, il la faut enregiſtrer tant en la Cour Eccleſiaſtique, qu'en la Royale & Preſidiale, aux meſmes regiſtres, eſquels le nom, ſurnom & domicile dudit Notaire auront eſté enregiſtrez, ſuiuant l'article precedent & l'edict de l'an 1547. Autrement les inſtrumens par eux receus & expediez depuis ledit interdit temporel, ſeront valables, combien que dudit interdict temporel ne fut appellé, ou qu'autrement il fuſt paſſé en forme, & force de choſe iugée. Vray eſt que le Notaire en pourra eſtre puny par l'Eueſque, pour auoir attenté. Partant, ſi l'interdict ou ancien eſt à temps certain, il le faut enregiſtrer auec ledit temps, à ce que ledit temps paſſé il puiſſe E receuoir & expedier inſtrumens valables: comme en cas pareil i'ay écrit ſur les Couſtumes de Paris, article 27. numero 5. Autrement, ou ſi l'interdict & ſuſpenſion eſt reuoquée deuant le temps, il faut pareillement enregiſtrer ladite reuocation, à ce que les inſtrumens qui ſeroot receus dans le reſidu dudit temps ſoient valables.

d *Dioceſe.*) Et encores † faut que par l'Eueſque ait eſté créé Notaire par tout le dioceſe. Car il le peut limiter, & leur bailler collation en certain lieu, ſi l'eſtenduë du dioceſe le requiert, & alors ne pourra inſtrumenter hors ledit lieu deſtiné. Et doit l'Eueſque faire cette limitation publiquement, auec le conſeil A du Clergé, & ſans excedet le nombre conuenable, en forme & maniere d'vn eſtabliſſement & ordonnance, d'vn teglement public & politique: lequel depuis qu'vne fois aura eſté commodément & par l'aduis du Clergé arreſté, ſera tenu l'entretenir pour éuirer la confuſion & l'abus qui s'en pourroit enſuiure. † il b
eſt doncques defendu au Dioceſain créer vn Notaire, qui ja fuſt Notaire en autre Dioceſe, ſinon qu'il renonçaſt au premier office, & ne ſuffiroit renoncer à l'vſage ou exercice, car le nombre de ceux qui doiuent exercet, eſt prefix, & doit eſtre remply & non demeurer en pendant. Et tel Notaire ainſi receu en vn dioceſe, eſt inhabile à exercer ſemblable eſtat en autre dioceſe, fuſt-il en la meſme prouince. Et ſi ja en autre dioceſe il eſtoit Notaire inſtitué, ſi eſt-ce B que depuis qu'il s'eſt fait enregiſtrer en l'vn, il a renoncé non ſeulement a l'exercice, mais à l'office qu'il auoit en l'autre: auquel le nombre y determiné, doit eſtre accomply.

e *Faux.*) Et ainſi, puiſque le crime eſt defendu & puny par l'edict, le cas eſt fait commun: c'eſt a dire, appartenant tant a la cour laïque qu'à l'eccleſiaſtique. Et eſt ce qu'on dit en practique, le cas priuilegié, quand la perſonne eſt eccleſiaſtique. [Parquoy le Iuge laïque ne connoiſtra du total de la cauſe, ains ſeulement du cas priuilegié, c'eſt de ce qui concerne l'intereſt du Roy, & contrauention de ſon edict. Et ſi promptement il apparoiſt du crime, le pourra tout incontinent condamner ſelon la qualité du delict. † Et ieceluy conuaincu, le pourra auſſi declarer inhabile a
C de l'eſlection, inſtitution & exercice de ſon eſtat, & pour le parſus du delict commun, le renuoyer pardeuant ſon Iuge d'Egliſe pour plus amplement eſtre puny. Ou ſi les confeſſioos ou preuues du crime ne ſont Bertrol. l. 2. de off. pro conſ. & legat. Albericus. Bald. l. non aliter. de a lo l. cepcuras C. de epiſc. & cler. Andr. de Iſern. in capi volentes finz regal. col. 24 in vſib. feudor. Salic. in l. 1. C. de eman. libert. in de Plot. I. dommodi in fin C de decu. lib 10 Paoar c cum. p. Izbell o col. fin de fid. inſtru Dec 1. 1. col 5 1 fin. col 96. de ſen. ... mat inde & ot. de. ſ. 5. de fid. inſt. in nou.
ſuffiſantes, il le renuoira à l'Eueſque ou Official, à la charge du cas priuilegié. C'eſt que le Iuge d'Egliſe n'en pourra connoiſtre, ne donner iugement, que le Iuge Royal n'y aſſiſte. Leſquels tous enſemble feront le procez, mais dooueront tons ſeparement leurs ſentences. Et pourra le Iuge d'Egliſe le condamner és deſpens, dommages & intereſts enuers la partie ciuile, ſi ce a eſté obmis par le Iuge Royal. Ou le Iuge Royal meſme le pourra ainſi condamner, attendu que c'eſt vn cas defendu par l'edict.

f *Nullité.*) La nullité eſt éuidente és Notaires Epiſcopaux. Car vn Notaire ne peut inſtrumentet hors le territoire de celuy qui l'a commis. Combien que l'inſtrument paſſé par le Notaire d'Egliſe, au dedans dudit territoire, des choſes concernans l'Egliſe, face foy en tous lieux. * † Ce qui s'entend auſſi en celuy qui eſt inſtitué par l'Archeueſque. Lequel pareillement ne peut paſſer inſtrumens, hors le dioceſe, auquel il a eſté créé, fuſt-il de la prouince dudit Archeueſque. * Car comme cy-deſſus a eſté dit, on n'a icy conſideration des Archeueſques, ne pareillement des Primats, ſinon d'autant qu'ils ſont Dioceſains. Cat és dioceſes meſmes de leurs ſuffragans, ils n'ont aucune iuriſdiction contre leurſdits ſuffragans, * ſinon en cas d'appel receus deuant eux ſeulement, dont n'eſt icy queſtion. Et ſeroit folie de vouloir reſtraindre l'edict. Qu'il euſt ſeulement lieu és Notaires inſtituez par les inferieurs. * Car ceux meſmes qui ſont créez par le Roy ne peuuent inſtrumentet hors le Royaume. * Et encores ceux qui ſont créez par vo ſouuerain principe, s'ils ſont deſtinez ou colloquez en certain lieu, ne peuuent rien paſſet hors ledit lieu. Par meſme raiſon les Notaires Papaux ou Apoſtoliques, depuis que par edict de l'an 1547. & depuis encores par le preſent edict, * ſont mis, & arreſtez en certain lieu, ne peuuent en matiere qu'il ſoit exercer leur office hors ledit lieu, en quelque partie du Royaume que ce ſoit, & s'ils l'auoient fait, ils tomberoient en peine de defaux. Et ſeroit l'inſtrument nul, s'ils n'auoient

t Text in c. Romana 4. vis. & ibi Gemma Phili. Franc de for. comp in 6.

2 Text d c. Romana.

Ve Benedict. de plumbi in l. apud proconſulem de manumiſ vindict.

3 Aare d l 5. & l 1 q 7 C. de ſummatrin.

4. 2.

accomply tout ce qui eſt requis par l'edict, comme i'ay dit cy-deſſus. * Dont auſſi s'enſuit que telle nullité d'inſtrument, concerne non ſeulement le poſſeſſoire, mais auſſi le petitoire, auec tout ce qui en dépend. Et y fait loy deuant tous Iuges, ſoient ſeculiers ou eccleſiaſtiques, ordinaires ou déleguez, & en quelconque lieu que ce ſoit, comme auſſi auons touché au premier article, gloſ 2. numero 2. [Et ce mot contractz, en ce texte ſe prend vniuerſellement pour tous autres actes quelsconques: ainſi le prend l'Ariſtote és Ethiques, & le Iuriſconſulte, *in l. Labeo de verb. ſignif.*]

Supra to §. 2. glo 2

ARTICLE III.

a b *ITem, * Ordonnons que foy [b] ne ſera adjouſtée aux inſtrumens receus par leſdits Notaires (ores qu'ils auroient obſerué le contenu aux articles precedens) ſi dedans les inſtrumens par eux receus, n'eſt* c *faite aucune mention [c] de la qualité deſdits Notaires, du lieu où ils auront eſté enregiſtrez, &* d e *de leur demeurance: & n'auront les Iuges [d] égard aux inſtrumens de procuration pour reſigner [e] benefices, ſi leſdits Notaires n'appellent deux teſmoins pour le moins, gens domiciliez, & conneus és lieux où ils receuront leſdites procurations: & non parens ne domeſtiques, c'eſt à ſçauoir pere, ayeul & aſcendant, frere, oncle ou couſin germain, des reſignans ou reſignataires, & que les procurations, ſcedes & minutes d'icelles, ſoient ſignées par le reſignant en preſence deſdits deux teſmoins. Et leſquels teſmoins ſeront tenus, ſur peine de nullité de ladite procuration, ſigner la ſcede, & note d'icelle, au cas que le reſignant fuſt en telle diſpoſition, qu'il ne la peuſt ſigner. Dont les Notaires ſeront tenus faire mention, & de la raiſon & cauſe pour laquelle ledit reſignant ne l'aura peu ſigner.*

DV MOLIN.

a *Item.*) Cét article auec le ſubſequent eſt entendu tant des Notaires Epiſcopaux que des Papaux.

b *Foy*) Et conſequemment: cecy doit auoir lieu, non ſeulement en iugement poſſeſſoire, & en cour laique, mais en tous iugemens, & toutes iuriſdictions, comme ſouuentesfois a eſté dit.

e *Mention.*) En cét endroit, ſont generalement trois autres choſes adiouſtées, pour la forme de l'inſtrument, à ce qu'il face foy. Premierement, que le Notaire face en iceluy mention de ſa qualité: S'il eſt Papal ou Epiſcopal. Et s'il eſt Epiſcopal, il faut qu'il exprime de quel Eueſque, ou de quel Dioceſe, ou de quelle Ville, & s'il a eſté eſleu & enregiſtré en certaine Ville. Secondement, qu'il inſere le lieu de la cour & greffe où il a eſté enregiſtré. Et partant le Notaire Epiſcopal ne ſera tenu exprimer qu'vn lieu ſeulement. Car il n'eſt immatriculé qu'en vne ſeule cour eccleſiaſtique. Mais le Papiſte exprimera deux lieux, d'autant qu'il eſt ou doit eſtre enregiſtré en deux cours: premierement au greffe du ſiege Preſidial, ainſi qu'il eſt ordonné par edict precedent, fait en l'an mil cinq cens quarante-ſept. Et encores en la cour du Dioceſain, comme porte cét l'edict. * Tiercement doit le Notaire faire mention de ſa reſidence & domicile.

§ 1. Dioceſain

§ 1. glo. 2. num. 2.

d *Les Iuges.*) De quelque cour ou iuriſdiction qu'ils ſoient, & en quelque lieu que ce ſoit, ſuiuant ce que cy-deſſus a eſté dit.

e *Reſigner.*) Icy, outre ce qui eſt dit cy-deuant, † ſont encores cinq ou ſix choſes ſpecialement requiſes, pour la validité d'vne procuration à reſigner quelque benefice que ce ſoit. C'eſt a ſçauoir, qu'en icelles ſoient inſerez deux teſmoins: (ce qui eſt auſſi requis de droict commun, * & pour ce ie ne mets cecy en nombre deſdites choſes requiſes.) Mais la premiere eſt, que leſdits teſmoins ſoient appellez * pour à ce aſſiſter, & eſtre inſerits comme teſmoins. La ſeconde, qu'ils ſoient maſles, ainſi qu'il eſt demonſtré par les mots enſuiuans, leſquels ne peuuent conuenir aux femelles. La tierce, qu'ils ne ſoient ſeulement conneus, mais domiciliez au lieu où l'inſtrument eſt paſſé. La quatre, qu'ils ne ſoient domeſtiques, ou du ſang du reſignant ou du reſignataire, ſelon la declaration des degrez appoſez au texte. † Et eſdits degrez, n'y a conſideration ſi le teſmoin eſt de coſté paternel ou maternel. De ſorte que l'oncle frere de la mere eſt autant inhabile audit teſmoignage, que l'oncle frere du pere: voire és lieux meſmes eſquels (comme en Auuergne) on fait difference des décendans du coſté paternel ou maternel, pour le regard des ſucceſſions. Et encores par ces mots du texte, *pere, ayeul*, &c. ſont euidemment excluſes les mere, ayeule, &c. Eſquelles l'affection n'eſt moindre, la facilité y eſt plus grande, & d'aſſeurance y a bien peu. Dauant auſſi leſdits teſmoins ſçauoir écrire & ſigner, ſi le reſignant ne peut ſigner. † La cinquéme, que la minute ſoit ſignée de la main du reſignant, ou en preſence deſdits teſmoins. Car iaçoit que le texte die, *que les procurations, ſcedes, & minutes*, &c. toutesfois cela n'eſt requis en la groſſe, mais il ſuffit de la minute ou matrice, comme eſt demonſtré, parce qu'il s'enſuit audit texte, *& au cas*, &c. Auſſi ſera recité en la groſſe. [La ſixiéme, que ſi le reſignant ne peut ſigner, faut que les teſmoins inſtrumentantes ſiguent, & que de ce le Notaire face expreſſe mention, que pour l'infirmité, ou bleſſure de la main, ou autre empeſchement, ledit reſignant n'a peu ſigner. Et par ce appert, qu'il eſt requis que leſdits teſmoins ſçachent ſigner. † Et non ſans cauſe tant de choſes ſont requiſes a vne procuration, ou autre inſtrument pour reſigner: Car en iceux le danger eſt touſiours preſent, parce qu'en ſes benefices la corruption des mœurs, friandiſes & ambition quaſi paſſée en couſtume, fait qu'il y a plus grand danger & ſurpriſe que és autres matieres. Et a cette cauſe eſt beſoin de plus grande prouidence, * & meſmement pour obuier à mille fauſſetez que l'experience a découuertes. De-là vient qu'en vn inſtrument à reuoquer vne reſignation, n'eſt requiſe ſi grande ſolemnité: mais y ſuffiſent les choſes qui ſont de droict commun, enſemble ce qui eſt contenu en l'edict de l'an 1547. mis à la fin de certun cy, & és deux articles precedens. Mais en ceux qui ſont pour reſigner, cette ſainte ordonnance a eſté grandement neceſſaire. † Cat la rage de voler les benefices d'autruy, eſtoit en ſi grande force & vſage, qu'en certains lieux de ce Royaume on en faiſoit meſtier & couſtume: en maniere que tout en eſtoit gaſté comme d'vne peſte: [meſmement à Angers, laquelle communement on nomme la ville de Preſtres, pour le grand nombre d'iceux eſtant en icelle. En laquelle n'aguetes on diſoit, & affermoit-on, que la couſtume eſtoit quand quelque beneficié eſtoit malade, que ces traiſtres

Vbi periculū de cle. in 6 l. 1 § 1. ad Carbo.

Not I ton tractat. C de fid. inſtr. in l. generali de tabularus lib. 12. C.

Hic text. ibi appellent.

1

2

3

4

5

6

Preſtres, Notaires Papaux ou d'Egliſe, l'alloient viſiter par maniere de conſolation, ou autrement: & ſi toſt qu'ils auoient veu le malade, & qu'il auoit dit quelque mot, s'en alloient forger vne belle procuration pour reſigner. Et ſi d'auanture le malade eſtoit preuenu de mort, ſe faiſoient neantmoins expedier à Rome, par le moyen des petites dates, & leuoient bulles. Ie dis donc que cét edict a lieu, non ſeulement és reſignations faites en faueur, mais auſſi és reſignations ſimples, & en celles qui s'expedient pardeuant l'ordinaire, & encores pluſtoſt ſi c'eſt en faueur de quelque concordat. Car l'edict eſt general, & pour obuier aux abus: Partant ſe doit generalement entendre. Et qui plus eſt, comme eſtant fauorable, ſe deuroit eſtendre où il ſeroit beſoin d'extenſion, par ce que i'ay dit ſur la regle de Chancel. *de inſtr. reſignan.* [Et l'an mil cinq cens cinquante-cinq, i'ay veu grande queſtion pendãte au Parlement de Dole, ſi cette ordonnance auoit lieu en vne procuration paſſée pour reuoquer à vn benefice, qui n'eſt pas pleinement faite, comme quand le collataire declare qu'il n'a eu agreable, & n'accepte la collation à luy faite en ſon abſence. Il n'y a pas pareille raiſon, ſinon quand il y a coniectures de fraude & d'acceptation precedente. Ie remets à mes conſeils au ſecond tome d'iceux.

ARTICLE IV.

a *Item, que leſdits Notaires ſeront tenus faire bon & loyal regiſtre, a tant deſdites procurations, que du temps qu'ils les auront deliurez, combien de fois: & à quelles perſonnes. Leſquels Notaires* b *ſeront auſſi tenus de mettre chacun an, b dans le mois de Ianuier, pour le plus tard, aux greffes des Archeueſchez & Eueſchez auſquels ils auront inſtrumenté, vne copie ſignée de leur main, & extraict collationné par leurs regiſtres, concernant tout ce qu'ils auront inſtrumenté ladite année, concernant leſdites procurations, reuocations, & autres choſes dépendans d'icelles: gardans pardeuers eux leurs notes, ſur leſquelles ils auront dreſſé leurſdits regiſtres, & extraict d'icelles enuoyé (comme dit eſt) aux* c *greffes deſdits Prelats, Archeueſques & Eueſques, qui ſeruira de controolle c ſeulement. Et auſſi à ce que leſdits Prelats, Archeueſques & Eueſques ayent connoiſſance deſdites procurations, & s'informent, s'ils voyent que bon ſoit ſi leſdites procurations ont ſorty effect.*

DV MOLIN.

1 a *Regiſtre.*) De droict commun † ils ſont tenus *a* faire, & garder prothocolles, qu'on appelle matrices. Mais ce qu'aucuns *b* dient que l'inſtrument ne fait foy dont la matrice, ou minute originale ne ſe treuue, du moins quand les parties n'ont voulu contracter, ny eux obliger que par écrit, ou quand l'écriture eſt neceſſaire à la ſubſtance du contract, eſt faux, comme i'ay dit en mes annotations aux conſeils d'Alexandre. conſ. 175. lib. 7. † En ce Royaume les Notaires, meſmement voyaux ne ſouloient gueres ſouuent faire regiſtres, ne garder leurs prothocolles iuſques à ce que le Roy Louis douxieſme par ſon ordonnance de l'an 1512. article 63. le commanda, excepté ceux de la Preuoſté & Vicomté de Paris. Laquelle exception n'eſtoit raiſonnable: car elle donnoit occaſion à ceux qui vouloient faire contracts illicites, fraudulens, ou ſimulez & occultes de venir à Paris, à ce que retirans les minutes pardeuers eux, ils peuſſent celer le faict, ou le reuoquer, varier & illudet, ce qui a eſté iuſtement corrigé l'an 1539. & generalement ordonné que tous Notaires, voire de Paris, ſeroient tenus faire & garder loyaux regiſtres, & prothocolles de tous teſtamens & contracts. † Et ainſi eſt auiourd'huy obſerué, ſauf que leſdits Notaires ne font regiſtre d'vne ſimple proteſtation, ou declaration d'vne ſeule perſonne: meſmement ſi elle ne veut regiſtre en eſtre fait: comme tels petits actes n'eſtans compris en ladite ordonnance. Mais cette ordonnance en ces petilleuſes procurations à reſigner, paſſe bien outre, requerant qu'au meſme regiſtre ils enregiſtrent le temps de la procuration déliurée: & combien de fois elle aura eſté leuée, & à qui baillée, & s'ils ne l'ont fait, ſeront condamnables és dommages & intereſts de la partie intereſſée, & en vne amende au Roy, pour le crime priuilegié, c'eſt à dire, pour raiſon duquel les Clercs meſmes, & autres priuilegiez peuuent eſtre iuſtiziez, & punis par le Inge ſeculier, & par emprisonnement & detention de leurs perſonnes ſeront tenus payer tant ladite amende au Roy, que leſdits intereſts, apres liquidation d'iceux, ou des

a In nouell. de tabellio. & illud conſti. 44.

B à preſent, s'ils ſont taxez par la meſme ſentence.

b *Chacun an.*) Cecy n'a pas eſté ordonné ſeulement pour le profit des ordinaires, dont parle la fin de l'article: mais pour le bien publie, & de tous particuliers, qui y ont intereſt, auſquels les greffiers des ordinaires ſont tenus, non d'en bailler copie par eux ſignée ſans les payer: mais de leur en faire exhibition & faculté de voir, & tranſcrire, pour ſçauoir ce que c'eſt, & quel Notaire a paſſé l'acte enregiſtré, pour d'iceluy Notaire, ſi bon luy ſemble, partie appellée compulſer inſtrument, en ſatisfaiſant audit Notaire, ou ſes heritiers du ſalaire de l'inſtrument compulſé, qui fera vne foy. [Mais ladite copie combien qu'elle ſoit faite & ſignée du meſme Notaire, & miſe en lieu public, combien qu'elle face pleine foy contre ledit C Notaire, ou pour impugner les inſtrumens par luy deſliurez: Toutesfois ne fait pas pleine foy pour la partie priuée, qui en voudroit faire extraict primitif: car il y auroit ſuſpition de fraude, d'autant que ladite copie eſt deſtinée ſeulemẽt pour ſeruir de controolle: ſinon quand apres long-temps, ou autrement on ne pourroit recourir ailleurs: recours à ce que i'ay écrit ſur la couſtume de Paris, article 1. nombre 24. & 44. de la difference d entre les originaux & leurs matrices, & de ce qui pour copie eſt deſliuré par les meſmes Notaires.]

e *Controolle.*) A ce † que les ordinaires, les particuliers & ceux qui y auront intereſt puiſſent ſçauoir, & prouuer ſi aucune choſe a eſté depuis adiouſtée, oſtée, ou vanée és notes & originaux deſdits notaires, D comme ſouuent eſt aduenu: pour auſquels maleſices obuier, cecy a eſté ordonné, & non afin de fruſtrer les notaires, ou leurs heritiers de leurs ſalaires, ſous ombre de ladite copie ſignée de leurs regiſtres. Et c'eſt ce que dit le texte, que ladite copie, ou extraict ſeruira de controolle ſeulement. Ce n'eſt donc pas à dire, que deſdites copies ſignées l'on puiſſe compulſer extraicts ſaiſans pleine foy, ſinon apres ſi long-temps paſſé, que la choſe ſeroit ancienne, & demeurer ſans aucune plainte, autremẽt parce qu'il pourroit y auoir

varieté, & que ladite copie n'eſt faite que pour controolle, il faut premierement recourir au premier original, & y auroit preſomption contre celuy, qui ſans cauſe délaiſſeroit à recourir au premier original, & à la voye ordinaire. Auſſi les inſtruments primitifs ne ſont nuls pour n'auoir obſerué le contenu au
2 preſent article. † Faux diſcurer ſi les choſes ſuſdites ſont auſſi requiſes aux notaires royaux & autres ſeculiers s'ils reçoiuent tels Inſtruments? Il ſemble premierement qu'ils ne les puiſſent aucunement receuoir, comme des choſes appartenantes à la cour eccleſiaſtique: tout ainſi qu'il eſt notoire que les notaires eccleſiaſtiques, voire papiſtiques, ne peuuent aucunement inſtrumenter ſinon és negoces appartenans à la cour eccleſiaſtique, tout ainſi qu'vn notaire en certain territoire ne peut rien faire hors iceluy, & que les notaires eccleſiaſtiques ne puiſſent inſtrumenter és negoces ſeculiers, le tiennent tous les do-
a Ioan Fab. ſecundum diu. C. de donat. Luc de pen. in l. predia de loca. titio predio. Cum col 28. lib. 11. C.

cteurs, a ſinon au Royaume de Sicile. Car les Normans vſurpans ce qui n'eſtoit à eux, reconneurent le tenir en fief du Pape, lequel volonoers les receut, & inueſtit d'vn Royaume qui n'eſtoit ſien, à la charge entr'autres que les notaires, qu'il appelle apoſtoliques, y pourroient indifferemment inſtrumenter: belle couleur pour s'enquerir de tous ſecrets, & ſeruir d'eſpies. Auſſi les notaires papaux ne peuuent faire le pareil ailleurs. Et en France cela leur eſt prohibé: & parce qu'ils l'y voulurent vſurper, fut faite ordonnance expreſſe dés l'an 1302. par Philippes le Bel, par laquelle il leur fut eſtroitement defendu, & les inſtrumens declarez nuls; ladite ordonnance renouuelée par le Roy Charles huict, & eſt au ſtile de la Cour de Parlement de Paris, partie 3. olt. 25. §. 3. & Arreſt de la cour audit ſtile, partie 5. qu. 259. où i'en ay touché en mon annotanou, partant ſembleroit que les notaires ſeculiers ne peuſſent receuoir inſtrumens en matiere eccleſiaſtique, & qu'ils ne ſeroient aucune foy, & qu'à cette cauſe leſdits notaires ne ſont compris en l'edict, veu que cela ſeroit ſuperflu.†
3 Mais nonobſtant toutes ces raiſons, nous diſons que les notaires en cour laïque, meſmement les notaires royaux, peuuent inſtrumenter és choſes eccleſiaſtiques: & ſeroit les inſtrumens foy meſmes en cour d'egliſe: & ainſi eſt obſerué en la chancellerie de Rome, comme i'ay touché ailleurs ſur les regles de chancellerie de cour de Rome, regle *de publicandis.* num. 160. de la premiere edition, & nombre 208. en la ſeconde, & auſſi en appert par le quarorziéme article de cét edict ſur la fin, par ces mots, *Royal ou Eccleſiaſtique.* I'ay veu reſignation admiſe en Cour de Rome le 6. de Ianuier l'an 5. du ponoficat de Iules 3. ſous vne procuraoon paſſée en gros Latin barbare par vn gardois, notaire de la chancellerie fourras, pour la dame dudit lieu, en la commanderie de Chaſſebourg, & ainſi hors le terroit de ladite Dame. La raiſon eſt: Que toute iuriſdiction & adminiſtration d'icelle de ſon origine & fondement, appartient au magiſtrat ſeculier, auquel l'Egliſe & les Eccleſiaſtiques ſont ſubiets, comme cy deſſus auons clairement montré en la preface de cét edict, nombre 15. nombre 45. Doncques attendu qu'iceux eccleſiaſtiqoes ne ſont

A exempts de la iuriſdiction ſeculiere, ſinon par priuilege à eux par les Rois & Empereurs octroyé, aiſément la choſe, meſmement en certains cas, retourne à ſon commencement, a † Et encores aux Preſtres eſt defendu par leurs canons, b meſmes d'exercer l'eſtat de Notaire & Tabellion, quand meſmes ce ſeroit deuant vn Iuge d'Egliſe, mais ils ne gardent pas leurs canons. Or ſi eſt-il certain, que les notaires de cour laïque ne ſoris autrement aſſuiettis par cét edict. Et la raiſon eſt prompte & éndente. Car l'abus des notaires eccleſiaſtiques, meſmes des apoſtoliques ſpecialement exprimé tant en l'edict de l'an 1547. qu'au proëſme de cettui-cy, a donné occaſion de faire leſdits edicts, qui ne diſpoſent, & ne lient que les eccleſiaſtiques. Auſſi leſdits abus ne ſont trouuez aux notaiſes de cour laïque, principalemens aux notaires roi-
B yaux, qui n'ont accouſtumé de commettre telles méchancetez & abus, eſquels ſe ſont ſoüillez & enueloppez ceux de l'Egliſe, jettans derriere eux toute crainte de Dieu & des hommes, abuſans des priuileges de l'Egliſe, ſous la fiance deſquels ils ſe ſont enhardis de ne laiſſer aucun forfait à commettre. † O combien 5
de fois ai-ie veu en plein Parlement à huis ouuerts, amener Preſtres (cat de ce nom venerable ils ſons honneur à ces mal-heureux preſtrillons effrontez) en habis & tonſure ſacerdotale, portant en leurs mains la torche ardente, & faiſans confeſſion publique & ignominieuſe de la fauſſeté par eux commiſe, ſans jetter larme d'œil, ſans rougir & d'vn viſage aſſeuré, ſouffrans condamnation de ce vilain crime, duquel ils auoient eſte conuaincus par le Iuge ſeculier, mais en qualité ſeulement du cas priuilegié, & à ce moyen
C condamnez, ſeulement en amende pecuniaire enuers le Roy & la partie: & au demeurant renuoyez pour le delict commun au Iuge eccleſiaſtique. † Car voicy 6
la fineſſe que les méchans ont par leurs inuentions pratiquée. S'ils ſont apprehendez par la iuſtice ſeculiere de quelque cas enorme, où il n'y ait eſpoir d'en échaper, qu'ils ne ſoient conuaincus de crime, incontinent & librement le confeſſent, afin que ſentence Cautelle des Preſtres.
eſtant contr'eux donnée ſur le cas priuilegié, (ne ſçoit qu'il y ait adiudication d'amende honorable) ils ſoient renuoyez pardeuant leur Iuge, ſans cette charge dudit cas priuilegié, comme ia eſtant iugé & conſommé. Es qu'à ce moyen ils puiſſent plus facilement échaper & eſtre deſhurez par leurdit Iuge, ſans autre punition plus grieſue. Car ils ſçauent bien que l'authorité du bras ſeculier (qui ia s'eſt acquité de ſon
D deuoir, & eſt aſſoupie ſans auoir plus que voir ſur eux) ne ſera derechef contr'eux implorée ne requiſe. Et ainſi demeurens aſſeurez, & ſans crainte pardeuant leurſdits Iuges. Leſquels (ce que ſont pluſieurs Iuges d'Egliſe fauoriſans à leurs ſemblables) ne feront compte meſme de la confeſſion du crime ia faite pardeuãt le Iuge laïque, enſuiuant la doctrine de leurs nouueaux canons Papaux, & de leurs canoniſtes: * En C. ad f. clerici. & ibi ſanc. De iud.
maniere que qui leur voudroit faire iuſtice, il ſeroit expedient (attendu que la méchanceté prend force, & accroiſſemens) de les priuer des priuileges deſquels ils abuſent.*
C priuilegiũ. 11. q. 1.

a L. Si quis. §. paſtoſue potest. de paſt. glo. & canon. c. exordio. 35.
4
b C. Sicut ne clerici vel mo. en. cor. ind. eccleſ. & ibi glo. & can.

ARTICLE V.

a b *ITem, a Que les Banquiers b, & autres, qui s'entremettent en noſtre Royaume, terres & ſeigneuries des expeditions qui ſe font en cour de Rome, & à la legation ſeront tenus vn mois apres la publication de ces preſentes, faire ſerment pardeuant les Iuges ordinaires de leurs demeurances, de bien & loyaument exercer ledit eſtat, faire loyal regiſtre, meſme ſerment qu'incontinent qu'ils auront receu les procurations pour faire expedier, prendront la date d'icelles, & les noms des Notaires, teſmoins inſcrits, & le lieu de la confeſſion deſdites procurations: & en feront bon & loyal regiſtre: enſemble du iour qu'ils receuront, & auſſi du iour qu'ils auront enuoyé leſdites procurations à Rome, ou à la*

legation. Seront auſſi tenus ſigner, au deſſous chacune expedition, qu'ils feront & enregiſtreront, à ce que les parties en puiſſent faire extraicts.

ARTICLE VI.

QVe leſdits Banquiers, en deſſiurant les expeditions par eux faites, ſeront tenus mettre & écrire leurs noms & demeurances, ſur peine d'eſtre à iamais priuez d'exercer ledit eſtat de banquier, eſdits païs & Royaume, d'amende arbitraire, & dommages & intereſts des parties.

ARTICLE VII.

ITem, où les Banquiers ſeront trouuez auoir failly en ce que deſſus, ou autrement auoir fait faute en leur charge & regiſtre, ſera procedé contr'eux par empriſonnemens de leurs perſonnes, iuſqu'à pleine ſatisfaction des dommages & intereſts deſdites parties, & de punition corporelle, ſi elle y échet: faiſans defenſes à toutes perſonnes eccleſiaſtiques, de s'entremettre dudit eſtat de Banquier, & expeditions de cour de Rome, ou legation: & commandement auſdits Banquiers, de bailler caution de mille eſcus pour le moins, pardeuans les Iuges Preſidiaux, auant que s'entremettre dudit eſtat.

ARTICLE VIII.

ITem, auons ordonné, & ordonnons, que ſi pendant le procez d'aucuns benefices, les parties font c *reformer aucunes bulles, deſquelles ils ſe ſeroient auparauant aidé audis procez, pretendans que les premieres par eux produites, n'eſtoient dépechées iouxte, & ſelon que portoient leurs ſignatures, que* d *celuy qui ſe voudra aider deſdites bulles ainſi refaites, ſera tenu faire apporter l'extraict de la ſignature, fait, parte vocata, pour voir ſi la ſeneur eſſentielle, & ſubſtantielle y eſt contenuë, & ladite bulle dépeſchée ſelon la verité, & teneur de ladite ſignature. Ordonnant touteſfois à nos Iuges, qu'il* e *ne ſoit par eux differé au iugement de la recreance, auquel ils pourront proceder, ayans égard aux premieres bulles produites par leſdites parties, nonobſtant le delay extraordinaire, qu'ils pourront bailler pour le recouurement dudit extraict de ſignature.*

ARTICLE IX.

QVe leſdits Banquiers enregiſtrerons le iour & heure que les Courriers partiront pour faire expeditions à Rome, ou à la legation.

DV MOLIN.

a *Item.*) Icy eſt la tierce partie depuis l'article 5. iuſques au 9. iceluy inclus: a cette cauſe ie les declareray toos enſemble.

b *Banquiers.*) Il n'entend pas des argentiers anciens qui anciennement durant l'Empire Romain eſtoient en credit & authorité. Deſquels eſt ſouuent a faite mention en droict *a* & de l'office & prerogatiue deſquels i'ay ailleurs *b* amplement traitté: mais il entend des Banquiers, & facteurs qui s'entremettent des bulles, & trafiques de la ſorte & marché de b Rome. Cat comme quand l'Empire eſt tombé en ruine, le Pape a ſuccedé, ſelon la Prophetie de ſaint Paul *c* ainſi ces Banquiers de Rome, ont ſuccedé aux anciens argentiers, qui ont pris fin quant & l'Empire. c Eſquels Banquiers de ce temps cette ordonnance requiert neuf choſes. 1. Premierement, qu'à tout le B 2 moins vn mois apres la publication de cét edict, ils facent le ſerment de loyaument exercer l'eſtat, pardeuant le Iuge ordinaire de leur demeurance: c'eſt à dire deuant le Iuge Preſidial, ainſi qo'il eſt aſſez donné à entendre à la fin du ſeptiéme article. Cat ſi autrement il s'entendoit, il faudroit diuiſer la ſuite & continence du negoce. * Ioint que le Iuge Preſidial eſt le vray & naturel ordinaire de la Prouince. 2. Le 2 ſecond, qu'ils feront loyal regiſtre de tous leurs actes. A 3. Le tiers, qu'ils iurent qu'incontinent qu'ils auront 3 receu les procurations pour faire expedier à Rome, ou à la legation, enregiſtreront la date d'iceux, les noms des notaires & teſmoins inſcrita, & le lieu de la confection, le iour qu'ils les ont receus, & le iour qu'ils enuoyeront leſdites procurations à Rome, ou à la legation: & ſi feront bon & loyal regiſtre de la teneur & copie d'iceux, comme eſt aſſé à voir en l'article douze. 4. Le quart, qu'ils ſignent au deſſous 4 chacune expedition qu'ils feront & enregiſtreront, à ce que les parties en puiſſent faire extraicts, & y auoir recours, comme on auoit anciennement aux papiers des argentiers de Rome. 5. Le cinquéme, * qu'ils ſe- 5 §. 6. ront tenus en deſſiurant les expeditions par eux faites, mettre & écrite leurs noms & demeurances, ſur peine de priuation perpetuelle de leur eſtat, dommages & intereſts des parties, & de l'amende. 6. Le ſixié- 6 me, * qu'ils ne ſeront point d'Egliſe, & non ſans cau- §. 71 ſe, veu qu'à iceux d'Egliſe eſt auſſi defendu l'eſtat de notaire & tabellion, * leqoel eſt touteſfois plus hon- C. ſicut No neſte que la banque, & ſi n'eſt de ſi grand empeſche- clerici vel mo ment. Auſſi n'eſt-ce la cauſe pourquoy l'edict leur nac. defend l'eſtat, (cat de droict il leur eſt defendu, s'ils ne ſont entierement de la iuriſdictioo laïque) mais afin que plus aiſément ils ſoient reprimez & punis,

a L. argentarius D. De edendo. Nouel 136 De contra. argentario

b Tract vſura. num. 59. & 2 ad 3 hoſt. ſalucē.

c 2 ad Theſſal. 2.

L. nulli C. de iudicijs.

ſans pouuoir alleguer renuoy, ou immunité eccleſiaſtique. Et autrement ſont leurs expeditions nulles, car
7 l'exercice leur eſt abſolument defendu. 7. Le ſepuéme, qu'ils baillent caution de mille eſcus pour le moins, pardeuant le Iuge Preſidial, auant que s'entremettre dudit eſtat. Et ne fait l'edict mention des futurs Banquiers, mais puis qu'il parle de ceux qui par cy-deuant ſe ſont entremis, & encores s'entremettent dudit eſtat, à plus forte raiſon ladite caution eſt requiſe de ceux qui ſont à venir auparauant qu'ils ſoient receus. Toutesfois i'eſtime que ceux qui par cy-deuant ont exercé, le peuuent encore faire ſans amende, au dedans du mois octroyé apres la publication, mais non apres iceluy paſſé, combien que leurs actes ne ſeront pourtant declarez nols, mais ils encourront l'amende. Et combien qu'en droict ce mot, *caution*, ne ſignifie qu'vne ſimple & aſſeurée promeſſe, * toutesfois cela ne s'entend auoir lieu ſi- B
L. fauoinus. C. de verb. ſignif.
tion en promeſſe faite à vn homme priué, & hors iugement: mais icy n'eſt point vne promeſſe ou caution conuentionnelle, mais iudiciale non faite à vn homme priué, mais au Iuge meſme, au profit public, & ſeureté d'vn chacun, qui aora affaire auec eux: & à ce moyen ce mot, *caution*, emporte icy ſatiſdation, & ſe doit faire auec bons pleiges, & ſuffiſans, & au meſme lieu, & prouince, comme eſt la nature des ſtipulations preroites, * quand meſme le Banquier ſeroit riche à ſuffire. * 8. Le huictéme eſt requis,
L. 1. §. de prætor. ſtipula
L. prætoriæ 2 De præto. ſtipul.
8 que non ſeulement ils enregiſtrent le iour que leur aura eſté enuoyé la procuration, mais auſſi le iour & heure que partiront les courriers pour l'expedition.
9 9. Et le neufiéme eſt en l'article douziéme, que pareillemẽt ils ſoient tenus enregiſtrer la reſponſe qu'ils auront euë de leur ſolliciteur en cour de Rome, ou à A la legation. En laquelle reſponſe ſera inſeré le iour que ledit ſolliciteur l'aura receuë. Et ce dernier poinct doit eſtre enregiſtré par les banquiers, tout auſſi-toſt qu'ils auront receu ladite reſponſe: ou à tout le moins quand ils receuront les ſignatures, & bulles des expeditions. Et à faute de ce n'y ſera aucune foy * adioutée. Et eſt vne ſpecialité en cecy, & pareillement cy-deſſus, où il eſt prohibé aux Preſtres d'exercer la banque. Si donc ils font le contraire, leurs actes ſeront nuls * tant au petitoire qu'au poſſeſſoire, ſus att. 1. glo. 2.
§ 125 infrà.
L. non dubium C. de legi.

c *Reformer.*) Comme en adioutant, ou declarant ce qui eſtoit en doute, ou bien en changeant, ou en oſtant quelque choſe, ce dernier toutesfois n'aduient gueres.

d *Apporter.*) Pour obuier aux fauſſetez leſquelles ils pourroient forger par le moyen de la Reyne pecune, qui tout peut, * comme eſt aduenu ſouuentesfois. Parquoy cette ordonnance ſe deffie des bulliſtes, & officiers du Pape.
Card ſur. de 1 De bapt. col. 2.

e *Differe.*) Sçauoir eſt ſous couleur d'vn délay ordinaire, mais bien ſi quelque iuſte cauſe y eſchet, comme le bon Iuge arbitrera, [& s'entend de tous Iuges connoiſſans du poſſeſſoire du benefice: comme il peut aduenir que le nom Royal, ou ſubalterne en connoiſſe; auquel cas il eſt auſſi ſujet à cette ordonnance. Car les Iuges d'Egliſe, & le Pape & ſa rote, ou cour romaine y ſont ſujets, en connoiſſant du petitoire d'vn benefice aſſis en ce Royaume ou Dauphiné, & comté de Prouence: ſoit qu'ils en connoiſſent dedans le Royaume ou dehors, autrement en pourroit eſtre appellé comme d'abus au Roy ou ſon Parlement, au reſſort duquel le benefice eſt aſſis.]

ARTICLE X.

a b *ITem, defendons aux Iuges de n'auoir égard en iugeant le poſſeſſoire du benefice, aux prouiſions qui ſont* a *ou ſeront expediées ſur procurations ſurannées, & auſſi ſur procurations generales* b *& non ſpeciales & particulieres, pour les benefices dénommez eſdites prouiſions.*

DV MOLIN. GLOS. 1.

1 *Qui ſont ou ſeront.*) † On peut faire doute, ſi cét article s'entend auſſi des prouiſions ia expediées au temps de l'edict, & ainſi que l'edict s'eſtende à ce qui eſt ia fait & paſſé. Et ſemble qu'ainſi ſe doit entendre. Car autrement le mot, *ſont*, ſeroit ſuperflu, & ne ſeruiroit de rien. Ioint que l'edict eſt fait pour obuier aux fraudes: & ainſi doit eſtre entendu aux choſes paſſées. Tiercement, la particule alternatiue, *ou*, non ſeulement redonderoit, mais deuroit eſtre corrigée. Car elle eſt touſiours miſe entre deux mots de diuerſe ſignification, & ſi ne peut eſtre priſe pour copulatiue, ou expoſitiue, qui ne vouldroit corrompre la commune regle, & maniere de parler. Quatriémement, on iuge ainſi tant à la preuoſté de Paris, & pardeuant le Conſeruateur des priuileges de l'Vniuerſité, que pardeuant Meſſieurs des Requeſtes du D
Palais. Et ay encores entendu de Conſeillers gens de bien, & de foy, que les Conſeillers de la grand' chambre & des Enqueſtes, qui ont examiné cét edict, & iceluy omologué, l'entendent ainſi, & n'en font doute aucune: & en l'omologation furent de cét aduis, qu'en ce cas il ſe deuoit entendre au paſſé. Cinquiémement, il y a plus, qu'on dit que le Roy par edict nouueau a ainſi declaré ces mots, & encores a eſté ſon intention y comprendre toutes les collations faites auparauant cette ordonnance, & expediées en vertu de telles procurations ſurannées. Sixiémement, les canons & loix des Papes qui defendent d'eſtendre les nouC
uelles conſtitutions à choſes paſſées, tourefois le permettent * quand expreſſément il eſt porté par la conſtitution. † Reſte à examiner ſi cette extenſion eſt dangereuſe, ou inique. Et ſemble qu'ainſi ſoit * & qu'icy ſeroit ſonner vn alarme, non ſeulement pour troubler, mais pour ſpolier en vertu de cette ordonnance pluſieurs orulaires, auſquels ia le droict a eſté acquis par leurs loix Papales, long temps auparauant l'edict, choſe non moins eſtrange, que dangereuſe & inique. Et peut-eſtre que cette raiſon à meu la Cour, pourquoy elle ne voulut proceder à l'omologation, & publication dudit edict nouueau, declaratif de cét article: & fit tres-bien & ſagement. Car combien que cependant on puiſſe ainſi iuger és cauſes des particuliers, ſi eſt-ce que cela n'eſt tant nuiſible, & ne prouoque tant les voleurs de benefices, comme ſi de ce y auoit ordonnance generale, & ſpecialement repetée. † Et me ſemble qu'il eſt meilleur
C. fi. de conſtit. tut.
2 L. comparationes in fin. C. de fide inſtru.
3 & plus vtile de laiſſer ainſi iuger en équité, & ſelon les circonſtances d'vn chacun cas particulier, que de nouueau par edict general & ſpecial, ordonner que les collations faites auparauant cette ordonnance, ſoient nulles & de nul effect, quant au poſſeſſoire. Car il y a des cas eſquels on peut garder cette ordonnance nonobſtant quelconque rigueur qui ſemble eſtre en cét article, * Exemple que i'ay veu aduenir de fait, Vn quidam reſigna en l'an 1546. reſigna ou bailla pardeuant vn notaire, procuration à reſigner
Iuxta 3 proſper 1. Qui & à quibus.

en

en faueur d'vn ſien neueu : mais par trois ans n'en ne fut executé, iuſques en l'an 1549. au mois de May, que le reſignant eſtoit en l'article de la mort, ledit neueu fit executer ladite procuration, & ſe fit confeter à Rome. Aduint que peu apres le reſignant eſtant mort en poſſeſſion du benefice, vn tiers eſt pourueu par l'ordinaire, & eſt mis en poſſeſſion. Et inconnuent le neueu apporte ſes bulles, & trouble ce tiers en ladite poſſeſſion. Certainement il eſt manifeſte, que le mandement ſuſdit auoit eſté caché par trois ans, & n'auoit point eſté executé ſinon a l'inſtant de la mort du reſignant, & ainſi ſemble que la reſignation ne fuſt pute & ſimple, mais cachée dans le coffre pour fraudet les canons, qui defendent ſucceſſion és benefices, pour fraudet les ordinaires, enſemble les Conciles & decrets faits ſur l'abolition des reſeruations, & encores executée en temps exquis pour fraudet la regle *de publicandis*, ſçauoir ſur le temps de la mort, a ce que le reſignant ne fuſt inquieté de ſon viuant, & neanmoins que le benefice tombaſt au neueu, nonobſtant ladite regle, parce qu'il auroit loiſir de prendre poſſeſſion apres la mort : & neantmoins dedans les ſix mois de ſes bulles, & poſſible auant il preſenta & impetré long-temps deuant la mort, mais ſouuent fait dates & petites dates, & le- 4 ué la bulle de la date plus propice. † Si donc tel reſignataire eſt exclus par cette nouuelle & inopinée ordonnance depuis ſuruenuë, combien qu'il ſoit ou ſemble dur & rigoureux, ce n'eſt pas ſans cauſe, & ne ſera ledit neueu receuable a dire & prouuer qu'il n'a vſé de petites dates. Et n'eſt de nouueau en droict, qu'aucunefois quelqu'vn ſoit priué de ſon droict à luy acquis ſans ſa faute, mais ce n'eſt pas ſans cauſe. Or entre toutes les cauſes dont par les Docteurs *a* eſt traitté, prepondere la cauſe de reformer la diſcipline eccleſiaſtique, à quoy tend cette ordonnance, qui a lieu par plus forte raiſon, quand non ſeulement y eſt ladite cauſe : mais auſſi la faute ou coulpe, comme dudit neueu, qui a par tant d'années differé au peril des ordinaires, & illuſion des canons, non ſans ſuſpition de ſecrette & honteuſe marchandiſe, & conſequemment d'obreption, & nullité de ſa collation : & outre y eſt la cauſe de la faueur du public, à ce que les droicts des benefices ne ſoient incertains, 5 & embroüillez de procez.† Il y a auſſi des cas eſquels ſemble deffaillir, non ſeulement la coulpe, mais auſſi la cauſe d'obſeruer la rigueur de cette ordonnance, comme ſi ledit neueu viuant ſon reſignant auoit deuëment publié ſelon la regle *de publicandis* : ou pris la poſſeſſion vieille dont le reſignat ſe fuſt efficacement

a Docteurs in c. ſine culpa. de regul. in 6.

A départy. Car lors combien que peu apres, comme dedans l'an le reſignant ſoit mort reputé poſſeſſeur auant cette ordonnance faite ou publiée, ie fais d'ains que la raiſon & cauſe finale, & conſequemment la rigueur & peine de cette ordonnance défaillent. Auſſi en ce cas ce n'eſt pas vne ſimple & nue prouiſion par procuration ſurannée, dont nullement parle l'ordonnance en cét article : mais elle eſt accompagnée d'vne publication ou execution legitime, permanente & non euanoüie lors du deceds du reſignant ſelon ce que nous auons nouuellement dit ſur ladite regle *de publicandis* 4. 17. Et de tant plus ſi le reſignataire a non ſeulement vieille mais publique poſſeſſion. † Mais apres la publicanon de cette ordon- 6
nance, non ſeulement ſeroit nulle la ſimple collation du Pape ou Legat faite en vertu de procuration ſurannée ou generale, & non ſpeciale & particuliere, ains B auſſi toute publication quoy qu'elle fuſt ſolemnelle & qui plus eſt la priſe de poſſeſſion nulle & *effectuelle* ne vaudroient. Car attendu que dés le commencement telle collanon (comme faite apres la publication de l'ordonnance) ne vaut, & aux bulles d'icelle ne faut adiouſter foy, pour les perils des fauſſetez & decepnons dont au proeſme de cette ordonnance, & en l'article ſequent eſt parlé, il s'enſuit ne valoir & ne pouuoir ſubſiſter quelcõque choſe acceſſoire conſecutiue ou dépendante d'icelle collation, ſinon que par apres il aduint le collataire joüir & poſſeder pacifiquement par trois ans continuels. Car il ſe pourroit aider du decret *de pacificis*, parce que cette ordonnance ne parle que de la validité de la ſimple prouiſion, & non de celle qui ſernit corroborée par vertu de la pragmanque, & du decret *de pacificis*, auquel elle n'entend déroger. † Ce que dit eſt, a lieu 7
C quand ores la procuranon ſurannée ou generale ſeroit executée dedans les deux mois, voire dedans le mois de la publcanon de cette ordonnance. Partant la ſubtilité de ceux qui diſoient que ces mots ſont, &c. ſe deuoient entendre des procurations executées dans les deux mois de la publication de l'ordonnance qui operoit en cét endroit ſans eſtre ſuperfluë a eſté friuole : Car ce n'eſtoit pas interpretation, mais contennon & deſtruction du ſens du texte, partant à *reietter* [b]. Dauantage leſdits mots ſont, &c. parlent auſſi bien des collations faites & paſſées, partant ne ſe peuuent reſtraindre aux futures. N'y fait rien la 66. nouuelle de Iuſtinian [c]. Car ſans ce que toute la France ne ſeroit qu'vne prouince & termes d'icelle nouuelle, elle n'a lieu quand [d] autrement eſt ordonné en la loy comme en cette-cy.

[b] Rejetter. e, cum dilect. de accuſa. Bal. l 3. c. commi vel epiſco.

[c] In auth vt facie nouu conſtit

[d] Glof 1 tom. And. & rea in dara l b. c. & c'vit de conſtitut.

SOMMAIRE DE LA GLOSE 2.

ARTICLE DIXIESME.

1 *Procurations generales à reſigner ſont perilleuſes.* 24.

2 *Et à reprouuer, nonobſtant que la Rote Romaine les ait admiſes.* 23.

3 *Autant des procurations ſurannées.* 17. *La procuration eſt reuoquée par mutation d'eſtat ou meurs.*

4 *Anciennement la Chancellerie de Rome ne receuoit procurations ſurannées.*

5 *Et partant l'impetration (cela ceu) ſubreptice.*

6 *Parquoy cét article ſe extend au paſſé.*

7 *Sinon que depuis le reſignant baille la vieille procuration pour executer.*

8 *Laquelle doit auoir les ſolemnitez requiſes, ſus art. 3. s'il y a temps ſuffiſant pour la renouueller entre la publication de l'edict, & la collation.*

9 *Cét edict lie auſſi les ordinaires, voire hors le Royaume, pour les benefices aſſis au Royaume.* 10.

11 *Cas de ſix queſtions.*

12 *Vn pur laïque peut eſtre procureur à accepter ou reſigner vn benefice.*

13 *Mais non pas pour eſlire celuy qu'il nommera.*
14 *Mais bien à reſigner en faueur de celuy qu'il nommera.*
15 *Et peut eſtre arbitre auec vn Clerc és cauſes ſpirituelles.*
16 *Les Clercs Papiſtes moins loyaux que les laïques.*
18 *Ce n'eſt aſſez que le procureur ait l'inſtrument de ſa ſubſtitution ſans l'original, qui eſt le fondement, & dont il fait partie, mais peut la ſubſtitution eſtre inſtrumentée au dos de l'original.* 19.
20 *Si le conſens peut eſtre preſté par le ſubſtitué du primitif?*
21 *L'edict fait aux reſignations paſſées.*
22 *La prouiſion par reſignation eſt nulle & ſubreptice par faute d'exprimer que la procuration eſtoit generale.*
24 *Tant plus la choſe eſt odieuſe, & tant plus eſt ſubiete à obreption.*

b *Generales.*) † Les procurations generales pour reſigner tous benefices, dés auparauant cette ordonnance, non ſeulement eſtoient ſuſpectes, mais auſſi par pluſieurs Arreſts de ce Parlement de Paris reprouuées, & iuſtement: car elles n'ont eſté inuentées que pour abuſer, & exercer marchandiſe, & tricotiſe des benefices. Lequel vice ceſſant, ſi l'on veut reſigner à bon eſcient & ſinceremēt. ſans fiction & ſans negociation, comme il ſe doit faire: Qu'eſt-il plus facile qu'en perſonne, ou par vn procureur ſpecial, c'eſt aſſauoir à reſigner tel benefice? A quel vſage donc ſert cette inuention de procurations generales pour reſigner tous benefices? ſinon pour frauder les anciens canons, & la prohibition des reſeruations, & principalement pour nourrir ce damnable abus, de ces auaricieux & ambitieux, qui amaſſent & achepent toute maniere de pents & moyens benefices en détail, pour les vendre ou changer en gros à vn Eueſché ou Abbaye, & cependant parce qu'ils n'en peuuent par quelque diſpenſe plus que remplir, tenir ſi grand nombre en leur nom, les font tenir quant au tiltre ſeulement par leurs palefreniers, cuiſiniers, eſcholiers crottez ou autres leurs ſeruiteurs ou *abonnez* qu'on appelle par commun & aſſez ancien prouerbe (tant cet abus en a eſté vulgaire) cuſtodi nos, ou rapez, auſquels ils n'ont garde de ſe fier, mais non ſeulement retiennent tous les tiltres *touſiours* & inſtruments par deuers eux, ains auſſi prennent de leurs rapez & gardiens, & gardent en leur coffre, procurations generales pour reſigner tous & quelconques benefices obtenus ou à obtenir, ſoit pour reſigner ſimplement & abſolument, ſoit en faueur de perſonne quelconque & incertaine, ſoit à cauſe de permutation à quelconques benefices & auec quelconques perſonnes vniuerſellement, ou qui ſeront nommées par tel ou tel, confuſément & incertainement, comme pluſieurs de telle forge en ay veu, & en ay écrit ſur les regles de chancellerie de *Regula* 28. num. 75. ſelon la premiere & nomb. 99. ſelon la ſeconde & derniere edition. Et par tel frauduleux artifice le maiſtre particulier de la boutique pouuoit ſeurement toutes & quantesfois que luy plaiſoit, & auec telles conditions & perſonnes qu'il vouloit negocier, triquoter, maquignonner, de tous leſdits benefices comme ſiens, ſans ce que les vrais titulaires en ſceuſſent rien. †
2 Parquoy a eſté iuſte reprimer cette nouuelle pratique Romanique & Papiſtique de procurations generales nourrice de tant de fraudes cõtre les anciens canons, & ancienne diſcipline eccleſiaſtique, & bannir par edict royal telle pratique de ce royaume: nonobſtant que la Rote Romaine (qui eſt le Parlement Papal) admette les procurations poor accepter & permuter tous quelcõques benefices à obtenir en ſes decisions anciennes. q. 529. *verum.* Mais nous ne les admettrons pas. Vray eſt, que ladite Rote eſdites deciſions q. 789. *ſciendum.* ne reçoit pas vne procuration du tout generale és choſes qu'elle appelle ſpirituelles (c'eſt la ſpiritualité Papiſtique.) Mais en maniere ſuerte à fraudes & tricoriſes, comme en ce cas, ce n'eſt pas aſſez que la procuration ſoit ſpeciale, comme d'vne cure, ſans la nommer: Il faut qu'elle ſoit particuliere pour A tel benefice aſſis en tel lieu. † Pour les meſmes raiſons d'obuier aux fraudes, ne ſe doiuent receuoir procurations ſurannées en cette matiere autant ſuiette à tromper les vns & les autres, que à frauder les anciens canons, tant ſont les mœurs des eccleſiaſtiques changez, & déprauez par les inuentions & trafiques de la Cour de Rome, qui eſt la ſource & la mer de tous ces maux. Et meſmes combien qu'en ces autres matieres indifferentes, il ſoit à preſumer que le mandement ou procuration dure tant que le conſtituant vit: toutesfois il peut eſtre facilement reuoqué, ſoit expreſſement, ſoit taiſiblement, comme par la mort du conſtituant, ou ſi l'eſtat ou mœurs du procureur ſont manifeſtement changez *a* en pis. Et ce encores plus facilement en maniere beneficiale, en laquelle n'eſt à preſumer. Car peu ſouuent aduient qu'aucun renonce à ſon benefice volontairement, ſimplement & B pour neant, comme bien le diſent les droicts *b* Papaux. Si donc outre ce aduient que la procuration ait eſté celée plus d'vn an, il y a d'autant plus grande ſuſpinion. † Parquoy non ſans cauſe en la chancellerie de Rome (mais c'eſt deuant plus de quatre-vingts ans) l'on ne ſouloit admettre procurations pour reſigner apres l'an. Et combien que dés le temps de Sixte 4. & Innocent 8. Papes, la chambre Papale euſt commencé de les admettre, comme teſmoigne l'ancien gloſateur des regles de chancellerie Papiſtique à la fin de la regle 43. lequel audit temps auoit ia par plus de 22. ans reſidé & pratiqué en cour de Rome, comme il recite ſur la regle 33. colom. 2. Toutesfois leſdits Papes le faiſoient par maniere de diſpenſe, & de plus rare & precieuſe gratification & marchandiſe. Cat ceux qui n'en pouuoient finer en la chancellerie auoient recours à la chambre meſme du Pape, C dont ils exerçoient vne plus grande indulgence, c'eſt à dire plus grande diſſipation du droict & diſcipline eccleſiaſtique. † Si donc deſlors on en faiſoit difficulté en la chancellerie, & ce pour cauſe probable fondée en preſomption de droict, s'enſuit que la prouiſion obtenuë du Pape en taiſant que la procuration eſtoit ſurannée, eſt ſubreptice, & partant du tout nulle. Cat ſi cela euſt eſté exprimé, le Pape ne l'euſt ſi facilement admiſe, à tout le moins ne l'euſt deu ſi facilement admettre, & encores moins l'admettre pour plus grande ſomme d'argent, ce qui ſuffit pour tendre ſa prouiſion nulle par ſubreption, comme auons dit ſus la regle de chancellerie, de la reſignation des malades, num. 151. num. 156. de la premiere edition, & nõb. 363. & 368. de la ſeconde & derniere edition. †
D Par leſquelles choſes eſt éuident que oon ſans grande & iuridique raiſon cette conſtitution s'extend aux choſes paſſées, & collations expediées & executées. Ny fait rien ſi l'on dit que cette ordonnance n'excepte les prouiſions par le Pape ou Legat par cy-deuant (ſi aucunes en y a) admiſes, ſous l'expreſſion, & nonobſtant que la procuration fuſt ſurannée. Car prompte reſponſe, que les abus ſont plus à reprimer, qu'à nourrir & diſſimuler, & que les reprimer appartient non ſeulement à l'office, mais auſſi à la charge & conſcience du Roy *a*. Concluſion qu'il faut garder cette ordonnance, non ſeulement pour les futurs,

Cour de Rome, ſource de tous maux

3

a Changez. l. cum quis. de ſolutio Alex. laſ phi. de cens & omnib. reg. §. fugitiuus. ff cert pet.

b Droicts. c. ſuper hoc. de renuncia c. quia veriſimile de præſump.

4

Rapet de hemeçons.

5

6

a C. principes ſeculi. 23. q 5.

Digitized by Google

mais auſſi pour les collations faites deuant icelle, ſous
7 la limitation dunt ſus gloſe precedente, num. 5. † I'adjouſte autre limitation, s'il eſt prouué que le reſignant ait volontairement, & de certaine ſcience, baillé la procuration au reſignataire ou au banquier, ou à la poſte pour l'executer, & ce dedans l'an de la date de la collation. Car s'il appert de ce par inſtrument authentique, comme cy-deſſus, article troiſiéme, ou par le regiſtre du banquier, comme cy-deſſus, article cinquiéme, ou par deux bons témoins, l'ordonnance n'aura lieu en la reſignation, admiſe auparauant la publication d'icelle ordonnance. Car combien que la procuratioo fuſt paſſée cinq ou ſix ans auparauant l'expedition: toutesfois elle n'eſt point reputée ſurannée, ſi dedans l'an de l'expedition elle a eſté renouuellée, comme elle l'eſt aſſez, ſi dedans l'an B volontairement, ou de certaine ſcience elle a eſté par le reſignant déliurée, ou conſentie eſtre leuée & déliurée par le Notaire, ou autrement par le reſignant meſme apptouuée pour eſtre effectuellement executée. † Mais quant aux collations faites aptés cette or-
8 donnance, il faut que la procutation, combien qu'elle ne ſoit ſurannée, ait les ſolemnitez requiſes, ſus article troiſiéme. Pourueu qu'entre la publication de cet edict, & la date de la collation y ait temps ſuffiſant, à teſaue l'inſtrument en ladite forme, & à l'enuoyer, & s'entend temps ſuffiſant, non par poſtes,
9 mais par iournées vulgaires. † Ie demande ſi cét article a lieu és reſignations admiſes par les ordinaires? Semble que non. Premierement par les 5. 6. 7. 8. 9. articles precedens, & par les 11. 12. 13. enſuiuans. Car C ils parlent ſeulement des expeditions do Pape ou Legat, parquoy ce preſent article entre iceux enclos ſe doit entendre de meſmes expeditions & demeurer és termes des choſes precedentes & ſequentes, & non eſtre eſtendu aux ordinaires. Secondement, car les ordinaires ne peuuent admettre ſinon les reſignations ſimples eſquelles n'y a aucune ſimonie, ne diſpenſation, ny leſion du droict commun, & diſcipline eccleſiaſtique: parquoy ſemble que l'ordonnance ne paile d'icelles. Ce nonobſtant ie dis l'ordonnance y auoir lieu. Car aux ordinaires peut auſſi aduenir fraude, comme trop ſouuent auec eux ou leurs Vicaires, les reſignations ſont marchandées & venduës ſous le tiltre de ſimple reſignation: mais foy ſecrettement interpoſée en faueur de celuy qui baille argent ou au- D tre recompenſe, ou à qui on veut preciſement gratifier. [Auſſi eſt-il notoire que les ordinaires en font meilleur marché, quand il y a vn Legat au pais, auquel on peut inconuinent aller, que quand il n'en y a point.] Et s'il eſtoit loiſible executer par les ordinaires ces procurations ſurannées toutesfois & quantes que bon ſembleroit, ce ſeroit leur laiſſer plus grande occaſion & aux ambitieux & tricoteurs d'en negocier plus vilement, & meſler les occaſions, temps, &
10 perſonne a ce opportunes. † Auſſi le Roy qui a reſtraint ſous ſa bride la licence trop effrenée des Papes & Legats, ne doit deſlaiſſer plus grande licence aux Eueſques & ordinaires de ſon Royaume. Dauantage de l'authorité de la Cour de Parlement de Paris les E procurations pour reſignet generales ont eſté reptouuées generalement, ſoit quant au Pape ou Legat, ou quant aux ordinaires, ſus num. 1. Partant des ſurannées eſquelles y a danger de fraude, en faut autant dire, veu qu'il eſt queſtion d'oſter les occaſions de fraudes. Et generalement toute cette ordonnance a pareillement lieu aux ordinaires, entant que les paroles y contiennent comme ſus article 2. 3. 4. & en cét article ſous art. 14. 15. 16. 17. 18. 19. & 20. Elle a donc lieu, voire quand l'ordinaire ne ſeroit ſubiet du Roy, ny de ſon Royaume & iuriſdiction: pourueu que le benefice ſoit aſſis dans le Royaume. Auſſi c'eſt la regle, qu'il faut auoir égard a la loy du lieu *ſeruant* ou ſub-

A jet, ou duquel eſt queſtion comme ay écrit ſur la couſtume de Paris. 5. 7 à la fin. † Parce que deſſus ſe vu- tt
de la queſtion, que j'ay veu fort diſputée & douteuſe auãt cét edict qui eſt telle en brief. Andry, Curé d'Arton, Dioceſe de Bourges, fait ſon procureur ſon pere homme laique pour reſigner en faueur de quelcõque perſonne qui ſera nommée par le pere, auec clauſe de pouuoir ſubſtituer. Et quatre ans apres le pere par vn autre procureur qu'il ſubſtitue reſigné à Rome en faueur de Claude qui n'auoit encores dix-huict ans, auquel le Pape en conferant diſpenſe de l'aage: mais dedans les ſix mois de la date des bulles le reſignant meurt, & par ſon deceds à la preſentation de l'Abbé de Bourgdueil, Robert eſt pourueu par l'ordinaire. Sourdent ſix queſtions: la premiere, ſi le deffunct a 1
peu conſtituer ſon pere hõme laique procureur pour reſigner? Et s'il la peu, vient la ſeconde queſtion s'il 2
la peut conſtituer pour reſigner en faueur de quelconque que bon luy ſembleroit, & ſi vn laique eſt capable de telle procuration. Et s'il l'eſt, vient la troiſiéme 3
queſtion, ſi le pere en vertu de ladite proeuranõ a peu eſtre ou nommer ledit Claude qui n'eſtoit habile à ladite Cure pour le defaut d'aage. Et s'il l'a peu, vient la quatriéme queſtion, ſi apres quatre ans telle procu- 4
ration a peu eſtre executée. Et ſi elle a peu, vient la cinquiéme queſtion, ſi en vertu de la clauſe de ſubſtituer 5
la reſignanõ a peu eſtre expediée à Rome ſans y auoir enuoyé la procuration originale: mais ſeulement l'inſtrument de ſubſtitution. Et ſi elle a peu, vient la ſixiéme queſtion, ſi le conſens a peu eſtre preſté par le 6
pere pour l'expedition des bulles, aptes auoir ſubſtitué. Or delaiſſant la prolixe multitude d'argumens de coſté & d'autre de chacune queſtion. † A la premiere 12
nonobſtant les argumens que pour la negatiue fait Iean André a en ſes mercuriales: ie dis qu'il l'a peu, comme auſſi trouuent les b Canoniſtes. † A la ſeconde queſtion ſemble que non: car le laique n'auroit pas 13
ſimple miniſtere, mais eſlection & libre arbitre dont tout dépendroit, ce qui eſt bien loing d'eſtre ſimple organe. Et les droicts Papaux defendent toute entremiſe de ces choſes aux laiques. Les docteurs Cannoniſtes accordent biẽ qu'vn laique pour eſtre procureur, pour acceprer vn benefice en general non ſeulement certain benefice. Car cela ne dépend pas de ſon eſlection ou arbitre, mais de la diſpoſition du ſuperieur collateur. Et le procureur ne faiſant que recenoir paſſiuement, n'eſt que l'organe & ſimple miniſtre. Mais icy le procureur a le choix, le jugement, eſlection, & principale action. De là eſt, que l'Abbé Panorme tient que la puiſſance d'eſlire vn Prelat, ne peut eſtre baillée à vn laique, & qui ne peut eſtre conſtitué procureur à eſlire tel que bon luy ſemblera. Encores pis, Felin, c vn des plus grands canoniſtes apres longue c In c. Apoſtu. c. de rescriptis.
diſpute, a doubté s'il peut eſtre conſtitué à eſlire certaine perſonne. I'ay veu les plus grands & fameux Aduocats de noſtredite Cour de Parlement, douter de ladite queſtion. Les plus doctes inclinoient bien à mon opinion: mais doutans que la partie tombaſt en des Iuges imbus des ſuperſtitions aſinines du droict canon ou Papiſtique, n'oſoient l'aſſeurer. † Or mon 14.
opinion a eſté, & eſt, qu'il le peut, & qu'il le faut ainſi juger, nonobſtãt les choſes ſuſdites: par deux raiſons. La premiere, car le droict meſme Papal ne le defend, dont s'enſuit qu'il eſt licite par la regle dudit droict d Droict. ci. 1. de procur. in 6.
Papal. La ſeconde: car il n'eſt pas vray, qu'en ce cas tout le negoce dépende de la pure volonté du laique: ains il dépend principalement de la volonté du ſuperieur, lequel a peu, & doit auoir conſideration & jugement de la perſonne qui luy ſera nommée, que ainſi ſoit, s'il ne luy plaiſt, il admettra la reſignation, & rien ne ſera fait. Partant ceſſent les raiſons des docteurs du party contraire. Auſſi par le droict Papal meſme, vn

a Io. Andr. & quod alicui ſeu de reg. iur. in 6. in mercuria.

b Leo. Ioan. Andr. in d. mercurial. & in c. accedens col. 2 de prebend. in nouel. & ibi Panor. col. 2 Gem. Philip. Fran. c. 1. de procur. in 6. Rotar. decis. 208. decis. 423. in antiq.

pur laïque peut eſtre juge compromiſſaire & arbitre à juger & décider vne cauſe pure ſpirituelle ou eccleſiaſtique auec vn Clerc, car lors il n'eſt pas ſeul luge, combien qu'il ſoit égal: auſſi voire par plus forte raiſon, en noſtre cas le negoce ne dépend du ſeul procureur, mais auſſi voire plus principalement du ſupe-
15 rieur. † [Si l'on dit que cette mienne conſideration ſeroit bonne és termes des anciens canons ſous part. 2. gloſ. 15. num. que les ordinaires veilloient ſur leur troupeau, & diligemment examinoient les doctrines & mœurs de leurs Curez, & que les Paper n'vſurpoïet ſur eux, & ne les troubloient, & que maintenãt ayans les vſurpations & abuſions des Papes receuës, la chance eſt retournée. Que les ordinaires ne veillent qu'à l'argent on à la faueur, qu'ils ont pluſieurs Vicaires, tels, quels, qui ne ſont pas meilleurs que leurs Maiſtres: donc le procureur laïque en gagnera facilement l'vn, & quant otes ne le corrompra par argent ou autrement, il ne ſera refuſé en payant le droict, qu'ils appellent du ſeel, & de leur ſecretaire, afin qu'il renuoye à Rome où n'y aura rien refuſé. Double reſponſe, la premiere, que ce ſont inconueniens extraordinaires qui ne ſont loy, & que c'eſt aſſez que ce cas
16 n'eſt prohibé de droict. † La ſeconde, que nul deſdits inconueniens ne ceſſera pour mettre pluſtoſt vn Clerc qu'vn laïque en la procuration: car les Cleres ſont auiourd'huy, & dés long-temps (depuis la diſcipline eccleſiaſtique tõpuë par les deſbordées inuentions des Papes) trop plus adonnez, enclins, & exercez en méchantes trafiques que les laïques. L'euidence du fait en eſt notoire. Si on dit qu'on en doit chaſſer les laïques pour laiſſer leſdits Clercs ſeuls en leurſdites propres otdures: Reſponſe que la loy n'en eſt pas faite. Et dauantage, ceux qui ont voulu defendre la negatiue, n'ont rien moins penſé qu'à cette derniere raiſon. Et tiercement, vne reſignation ſe peut bien faire
17 ſincerement, & ſans vice.] † A la troiſiéme queſtion, ie dis que oüy, par ce que dit eſt, & attendu que le Pape eſt aduerty de la qualité defaillante de l'aage requis par ſes droicts, & en diſpenſe la ſubrepuon d'iceux ceſſe A la quatriéme queſtion, combien qu'anciennement la chancellerie de Rome, plus ſcrupuleuſe, en fiſt difficulté, & le refuſaſt, cõme dit eſt en cette gloſ. nu. 4. toutesfois peu à peu telle ſeuerité auec pluſieurs autres s'eſt éuanoüie, ſous art. 12. glo. ſur le mot *mains*, nu. 3. tellement qu'auant cét edict, l'affirmatiue eſtoit notoirement tenuë tant en iugeant qu'en conſultant. †
18 A la cinquiéme meſme reſponſe, que cela eſtoit ſans doute auparauant cét edict. Et qui plus eſt, tels ſouloient à Rome & à la Legation admettre les reſignations ſans auoir veu, ny eſté apportée aucune procuration, voire auant qu'il en y euſt aucune paſſée: mais auiourd'huy aptes cét edict, article 12. ne ſeroit aſſez que le procurent ſubſtitué fuſt ſaiſi de l'inſtrument authentique de ſa ſubſtitution lors de la reſignation actuelle: mais eſt neceſſaire qu'il ait auſſi en ſes mains l'inſtrument original de la procuration. Car s'il ne le lit, s'il n'en eſt ſaiſi, il ne peut ſçauoir s'il eſt ſubſtitué, parce qu'autrement il ne peut ſçauoir ſi le ſubſtituan: eſt, ou eſtoit procureur, & encores moins s'il a, ou ſi lors de la ſubſtitution il auoit puiſſance de ſubſtituer. Dauantage, cét edict, art. 12. tequiert expreſſement que la procuration patuienne premierement és mains du procureur, auant qu'il puiſſe faire ny executer au-
19 cune reſignation. † Or la principale & fondamentale partie de l'inſtrument de ſubſtitution eſt l'inſtrument de la procuration originale, contenant clauſe de ſubſtituer, auquel l'inſtrument de ſubſtituuon ſe refere, & comme faiſant partie d'iceluy ne fait foy ſans iceluy. Et qui plus eſt, icy l'inſtrument de la ſubſtitution non ſeulement eſt relatif: mais l'inſtrument referé primitif eſt le fondement & ſubſtance de la ſubſtitution, qui ne ſubſiſte aucunement ſans iceluy: partant eſt neceſſaire que l'inſtrument priminf ſoit paruenu és mains du procureur, ſoit primitif, ſoit ſubſtitué faiſant la reſignation actuelle, & au ſurplus eſt aſſez, qu'au dos de la procuration ſoit écrit authentiquement l'inſtrument de ſubſtitution. † A la ſixiéme que- 20
ſtion, ie dis que le conſens dont en eſt la regle de chancellerie 43. peut eſtre preſte, non ſeulement par le procureur primitif à ce ſpecialement, comme il eſt requis, conſtitué: mais auſſi par ſon ſubſtitué, pourueu qu'il ait mandement de pouuoir ſubſtituer à tout le contenu, & qu'il l'ait ſubſtitué non ſimplement pour reſigner, mais pour reſigner & conſentir l'expedition des bulles, ou pour faire tout le contenu en ſa procuration. Et neantmoins apres la reſignation faite par ledit ſubſtitoé, le procureur primitif peut auſſi preſter
B ledit conſens, pourueu qu'il ait eu puiſſance de ſubſtituer auec la clauſe de reuoquer, & executer ou paracheuer ce qui auroit eſté commencé par le ſubſtitué. † Par leſquelles choſes il ſemble ſans doute que ledit te- 21
ſignataire deuſt gagner ſa cauſe, à tout le moins ſi le nouueau droict de ce nouueau edict ne luy nuiſoit en cét article, lequel ſemble luy nuire en ce ſeul mot ſont, ou ſeront expediées, qui ſe extend au paſſé, meſmement qu'en ce cas, auquel l'edict fuſt publié enuiron ſix mois apres ladite reſignanon, & deceds du reſignant. Patquoy ſemble ne pounoir eſtre excuſée par noſtre moderation, dont en la gloſe precedente, nu. 5. & en cette meſme gloſe, num. 7. veu que la condnion deſdites deux moderations defaut, attendu qu'il n'y a eu aucune publication, & n'appert le defunct auoit
C dedans le dernier an declaré vouloir ladite procuration ſortir effect. † Et ainſi que neantmoins pluſieurs 22
der plus doctes & anciens Aduocats dudit Parlement en doutoient, ie dis qu'encore ſans cét edict la reſignation & prouiſion faite en vertu d'icelle eſtoient du tout nulles de droict commun par autre taiſon. Car il n'apparoiſſoit par bulle, ne autrement deuement que en la reſignation ou ſupplication faite au Pape, euſt eſté narré ou exprimé, que ledit procureur ou ſon ſubſtitué n'auoit mandement particulier, c'eſt à ſçauoir en faueur de certaine perſonne y dénommée dudit Clande, mais general & indetetminé en faueur de quelconque perſonne qui ſeroit nommée par ledit procureur: Mais pluſtoſt apparoiſſoit cela auoir eſté
D teu, dont meſmes de droict commun conclus la ſupplication auoir eſté ſubreprice, & tout ce qui s'en eſtoit enſuiuy, & partant ladite Cure auoir vacqué par mort. Car s'il euſt eſté donné à entendre au Pape que ledit procureur n'auoit qu'vne procuration informe, & indetetminée à toute perſonne qui ſeroit par luy nommée, il ne l'euſt pas ſi facilement admiſe, ou deu admettre pour ſuiure la volonté & choix d'vn procureur: ce qui ſuffit pour y auoir ſubteptiõ. †
[Mais il y a bien pis, & plus grande matiere de ſubte- 23
ption. Cat il eſt certain que cette clauſe inſolite & exorbitante de pouuoir reſigner au profit de telle perſonne, que bon ſemblera au procureut, & non autrement, eſt vne occaſion du plus grand abus du monde, c'eſt à ſçauoir que le procureut ſans enuoyer querir
E autre procuration, pourra de mois en mois, voire de tout en tour, beure à beure, matchandet à qui en voudra à tous venans, & nommer le dernier plus offrant. Tellement que l'on peut dire que telle clauſe inconnuë aux Anciens, non ſeulement eſt ſuſpecte, mais vicieuſe & de mauuais exemple à l'aduenir, tellement que le pape meſme ne la pourroit admettre quand expreſſe mention luy en ſeroit faite. Car il ne peut diſpéſet ne diſpoſer, en ſorte qu'il induiſe à pecher, comme i'ay dit ſur la 34. regle de ſa chancellerie, *de publicandis nu* 3. Et conſequẽment, non ſeulement y auroit faute de volõté qui fait la ſubteption: mais auſſi defaut de puiſſãce, qui eſt vne autre plus grande nullité. † Na- 24
uãtageul n'eſt rien plus odieux que ces reſignations en

faueur, comme i'ay dit amplement ſur les regles de Chancellerie en celles des malades reſignans nu. 79. & en celle *de publicandis.* num. 79. & en celle *de verisimili notitia* nu. 75.] Combien doncques qu'elles ayent eſté contre les regles de droict commun, tolerées par diſpenſe ſeruile quand le reſignataire eſt choiſi & nommé par le vray titulaire & reſignant meſme, cela ne ſe doit extendre ny tirer à conſequence, quand il n'eſt pas nommé ny choiſi par le reſignant: mais par le ſimple procureur ou ſubſtitué par luy. Car veu que ce ſont choſes pluſtoſt à reſtraindre, tant moins ſe peuuent elles eſtendre. Et quand otes cette extenſion ſe pourroit tolerer, (ce que non,) toutesfois pour le moins ſe deuroit ſpecialement exprimer en la ſuplicatioo ou ſignature, & en la bulle, attendu que c'eſt vne nouuelle, voire plus grande & difficile caoſe de diſpenſer, & bleſſer les anciens canons & droict commun, qui defendeut telles reſignations non ſimples. Et de tant plus que les choſes ſont odieuſes, & qu'il y a plus grande multitude de diſpenſations ou diſſipations du droict commun: d'autant plus facilement toute & quelconque, voire legere ſubreption ſuffit à tout gaſter & annuller, comme i'ay dit, ſur ladite regle des malades reſignans, num. 90. Or il eſt notoire, qu'il y a plus grande & plus perilleuſe matiere & occaſion des ſimonies, tricoiſes & vilains trafiques de benefices, ſi le choix & election de la perſonne en faueur de laquelle ſe doit vendre ou reſigner ce benefice, eſt en pendant & ſuſpens au vouloir & arbitrage du procureur, que ſi du commencement elle eſtoit limitée & nommée par le reſignant. † Dauantage, en choſes odieuſes requerans diſpenſe quand quelque choſe mouns accouſtumée, & plus deuiante y eſt adiouſtée, lors y a, & doit auoir plus grande difficulté de l'octroyer. Or cette clauſe en faueur de quelconque perſoone qui ſera oommée par le procureur eſt inſolite & plus deuiante des anciens canons, & qui pis eſt, plus perilleuſe, comme dit eſt. Parquoy n'y a doute qu'il y a ſubreption & nullité, & telle qu'elle ne ſeroit couuerte par le conſens, quand otes il n'auoit eſté preſté par le reſignant meſme depuis l'expedition de la reſignation par ou en vertu d'autre procuration particuliere, tanſiant ce qui auoit eſté ao profit de tel pourueu nommément. Et ainſi ſelon mon opinion fut iugé, & la cute adiugée audit Robert pourueu par mort.

ARTICLE XI.

ET pource [a] que journellement ſe font pluſieurs plointes par nos ſubjets, des expeditions faites en cour de Rome pretendans [b] pluſieurs prouiſions eſtre dépeſchées par reſignation, auant que les procureurs ayent entre leurs mains les procurations à reſigner. Leſquelles expeditions ſe fons du iour & date que les prouiſions en ſont requiſes, combien que leſdits procureurs n'ayent leſdites procurations en leurs mains, & ne ſont enuoyées leſdites procurations ſouuentesfois qu'apres le treſpas de ceux qu'on dit auoir reſigné (qui eſt vn moyen de falſifier leſdites procurations) & auſſi les reſignans, apres auoir paſſé leſdites procuratsons, les retiennent pardeuers eux, & ne ſont enuoyées que iuſques apres leur treſpas. Et neantmoins ſe font [c] leſdites expeditions ſur la date & ſupplication requiſe deſdites reſignations, ſans que ledit procurem (comme dit eſt) ait receu leſdites procurations.

ARTICLE XII.

POur à quoy obuier, & à ce qu'on puiſſe auoir quelque connoiſſance, ſi leſdits procureurs ainſi reſignaus auoient entre leurs mains [d] leſdites procurations, Auons ordonné & ordonnons, que les pourueus [e] feront apparoir de leur procuration deuëment extraicte [f] du regiſtre [g] du Banquier, contenant ledit extraict, le temps que ladite procuration aura eſté enuoyée, & la reſponſe que ledit Banquier aura receuë de ſon ſolliciteur en cour de Rome, [h] contenans le iour & date de la reception d'icelle, & par qui elle luy aura eſté baillée. Laquelle reception ſeeux Banquiers ſeront tenus enregiſtrer ioyaument & fidelement, incontinent qu'ils auront receu ladite reſponſe, à tout le moins quand ils receurons les ſignatures & bulles deſdites prouiſions: Autrement ne ſera aucune foy adiontée à icelles, meſmes quant à la recreance: [i] & quant à la maintenuë, pourrons les parties (c'eſt à ſçauoir celuy qui voudra impugner la reſignation) ſouſtenir & faire preuue, qu'au temps de la date de la prouiſion par reſignation, ledit procureur n'eſtoit ſaiſi [k] de ladite procuration: & le reſignataire au contraire, & faire auſſi preuue de ſa part.

ARTICLE XIII.

ITem, A ce que pour raiſon du precedent article, les expeditions ne ſoient empeſchées, ordonnons que leſdites procurations pour reſigner ſeront enuoyées en cour de Rome, ou à la legation, par les Banquiers ſe chargeans deſdites expeditions, dedans le temps & ſelon qu'il ſera par eux accordé. Et ce ſur peine oux contreuenans de cét article, & du precedent, ſçauoir quant anx reſignatoires qui auront obtenu prouiſion ſur autre petite date à part ou ſeparement ſans procuration [l] de décheoir du droict poſſeſſoire des benefices par eux pretendus en vertu deſdites prouiſions: & quant aux Banquiers qui n'auront ſatisfait à ce que deſſus, de tous deſpens, dommages & intereſts des parties, & autres mulctes & peines arbitraires.

a *Et pource.*) Cét article eſt le proëſme des deux enſuiuans.

b *Pretendans.*) Comme vray eſtoit, tellement que les fauſſetez eſtoient là toutes communes, ſus art. 3. à la fin.

c *Font.*) † Leſdites expeditions ſont eſpece de fauſſeté qui eſtoit ia dés long-temps vſitée & inueterée à Rome, comme ſçauoient bien & diſſimuloient les Papes, teſmoing leur regle de Chancellerie du conſens, qui eſt en nõbre quarante-trois, faite par Innocent VIII. de laquelle n'eſt plus beſoin en ce Royaume apres cette ordonnance, comme i'ay montré ſur la regle *de publicando*, num. 171. en la premiere, & nombre 220. en la ſeconde edition, y recours ſans le repeter. Mais ſi les Papes n'euſſent prepoſé leur gain des-honneſte à la verité qu'ils ſçauoient bien: ils euſſent preuenu noſtre Roy Henry II. Et n'euſſent attendu d'eſtre corrigez par luy en cette preſente ordonnance, laquelle defend (ce que les Papes deuſſent auoir defendu du commencement) de n'admettre aucunement reſignation, ny meſme ſupplication quelconque, ſinon qu'elle ſoit faite par le reſignant preſent en perſonne, ou par vray procureur ayant, & prealablement exhibant ſa procuration authentique ſpeciale & particuliere, comme en l'article ſequent. †

a le vous demande ſi les Papes euſſent mieux aimé la verité que l'argent, euſſent-ils ſouffert tel deſordre, telle banque de marchandiſe de benefices, voire tant de fauſſetez éuidentes en leur Cour. Voyans cela, comme il eſt certain qu'ils l'ont veu, entendu, & pris le profit, s'ils n'euſſent mieux aimé le ſalaire d'iniquité, que la correction d'icelle, ſe fuſſent-ils contentez d'ordonner par leurdite regle quarante-trois, que les bulles ne ſeroient parfaites ne vallables, ſinon que le conſentement de l'expedition & deſſurance d'icelles fuſt preſté par procureur à ce ſpecialement fondé? C'eſt a dire qu'en apportant la procutation auec l'argent, la bulle ſeroit deſliurée, & non pluſtoſt, combien que dés long-temps auparauant elle euſt eſté octroyée & dattée. Quoy? eſt-ce pas prouoquer les trompeurs, les fauſſaires, voleurs & negociateurs de benefices à apporter leur argent, partie au fiſque & coffre du Pape, partie aux gages & ſalaires de ſes courtiſans, à ce que les bulliſtes, copiſtes, & les putains de ſa cour en ſoient nourris? Ce ſont les propres paroles du Commentateur ancien des regles de la chancellerie Papale en la regle 33. col. penultiéme, lequel eſtoit vn des anciens courtiſans de Rome, y reſidant & demeurant ladite regle quarante-trois. [Eſt-ce pas comme l'aſperges du mareſchal pour rendre ſon feu plus chaud & plus ardent, & non pour l'eſteindre? Si le Pape euſt voulu eſteindre les méchãcetez, & non les nourrir & irriter, en les palliant par ladite regle quatante-trois, euſt-il pas ſtatué autant que le Roy à preſent a ſtatué par cette ordonnance, ſans faire la palliation de ladite regle, qui ne ſert que d'vne couuerture attractiue?] † Il eſt bien vray que du commencement de l'vſurpation, diſſolution & oppreſſion de l'egliſe faite par les Papes, ainſi que leur monarchie peu à peu lentement graniſſoit, il n'y auoit pas en Cour de Rome vne ſi deſbordée & effrenée licence que depuis s'eſt monſtrée, & à preſent, il y auoit vne ſeuerité ſuperſtitieuſe iuſques à des ſcrupuloſitez & fatras ludicres: teſmoin leurs decretales, au chapitre *nonnulli*, à la fin, & chapitre *ex parte decani*. tiltre des écrits, dehors és antiques, ou dés deuant trois cens ans, du temps d'Innocent III. & Gregoire IX. l'vſurpation de la iuriſdiction ou adminiſtration des ordinaires eſtoit choſe ſi odieuſe, & auec tel épargne commencée par les Papes (comme vn nouueau larron qui n'eſt encores du tout des-honté, ou vn particulier voulant vſurper la tyrannie vont peu à peu & auec crainte, du moins contrefaite) que les récrits Papaux aux cauſes, c'eſt à dire les commiſſions des Iuges deleguez ne ſe pouuoient impetrer du Pape ſans procuration ſpeciale & particuliere de l'impetrant, de laquelle procuration eſtoit neceſſaire apparoir prealablement, de ſorte que celuy au nom duquel le récrit auoit eſté impetré, n'eſtoit receu à l'aduoüer, ou auoir agreable, & oooobſtant quelconque adueu ou ratification, ledit récrit, enſemble tontes les procedures des deleguez faites on à faire eſtoient du tout nulles. Et outre ce, le procureur ou ſolliciteur qui auoit impetré ledit récrit ſans eſtre ſaiſi de procuration à ce partieuliere, eſtoit nonobſtant l'adueu de ſon maiſtre puny comme fauſſaire. [Et faiſoient les Papes du commencement ces edicts ſi ſeueres, comme celuy qui veut ſembler plus loin ſe reculer & par ruze hypocrinque, à ce qu'il ne ſemblaſt de prime face qu'ils affectaſſent generalement troubler & vſurper la iuriſdictiun des ordinaires, & qu'ils vouluſſent allecher & fauoriſer les procureurs, praticiens & ſolliciteurs, meſmement de leur Cour, a y tirer les cauſes, ou a les oſter aux ordinaires par éuocations, ou deleganons, ſinon en certain cas partieuliers, & pour cauſe. Et ſi la partie meſmes en perſonne, ou par procuratiun expreſſe & patriculiere, & auec certaine cauſe loüable le requeroit & ſupplioit. Et lors comme à leur deuote creature, recourant a la ſouueraineté Papale, & icelle reconnoiſſant eſtre vniuerſelle, luy eſtoit facilement & benignement auec benediction octroyé.] Laquelle ſeuerité du commencement de cette vſurpation de iuriſdiction Papale pont icelle tendre moins inuidieuſe a eſtre redigée en loy voire penale eſdites decretales: † mais tuſt apres eſt allée en fumée & abrogée par pratique contraire, comme dit vne addition ancienne à la grand' gloſe dudit chapitre *nonnulli*, & chapitre *ex parte decani*. [Car ſi toſt que cette entrepriſe Papale à troubler & vſurper la iuriſdiction des ordinaires, fut receuë, & enſt pris racine & force, elle ſe deſborda par tel deluge & abuſion effrenée, ſans aucune honte, crainte ne reſpect quelcõque que tout eſtoit plein de citeurs, ſolliciteurs & tricoteurs Papiſtiques qui tiroient toutes cauſes tant de premiere inſtance, que d'appeaux quelconques ſans moyen à Rome, où ſouuent ceux qui vouloient deſtruire leur partie, alloient pour vn temps demeurer. Il n'y auoit ſi grand Eueſque qui ne fuſt interdit comme hé, & mis ſous le pied par le plus petit meſſager crotté & gueſtré de Cour de Rome. Il n'y auoit ſi petit badin qui n'impoſaſt ſilence à ſon Curé, & à tous Eueſques & ſuperieurs, en diſant ce ſeul mot, qu'il appelloit à Rome, combien qu'il ne fuſt queſtion de chuſe iudiciaire, mais extraiudiciaire. †] Tellement que dés plus de ſix vingts ans a eſté neceſſaire reſtraindre l'inſolence de tels abus effrenez, par decrets conciliaires, comme appert par les decrets des cauſes & des appellations contenus au Concile de Baſle, & en la Pragmatique Sanction, pour leſquels decrets caſſer & abolir, & remettre ſus le deſordre, pilleries & vexations precedentes, les Papes ont fait tout ce qu'ils ont peu, declarant leſdits decrets & Pragmatique, & ledit Concile meſme heretiques, & encotes auiourd'huy en excommunient chacun an ſolemnellement le iour de leur grand Ieudy par bulles parentes les Parlemens, Conſeillers & Aduocats du Roy, montrans par effect qu'ils preferent leurs vſurpations & auarices, au bien, repos & tranquillité de toute l'Egliſe & peuple Chreſtien. Ils vſurpoient auſſi ſur la iuriſdiction Royale, & gens laiques, dont i'ay touché vn mot ſus en l'e-

piſtre : cela requiert vn liure entier à part où i'en re-
6 mets. † Pareillement quant à vne autre friande vſurpation & collation de benefices, ils y ſont allez peu à peu, comme vn de leurs anciens canons dit, que le loup mange & conſomme l'agneau morceau à morceau, au grand decret c. *peruenit.* 11. q. 1. qui eſtoit auſſi prohibé par les anciens canons. Ainſi du commencement il n'eſtoit nouuelle de preuention, c'eſt à dire que le Pape conferaſt de plein vol, quelconque benefice tant fuſt petit, appartenant à la prouiſion d'vn Eueſque ou autre ordinaire. [Il n'y a pas quatre cens ans, que tant s'en falloit que les Papes y euſſent oſé penſer, que ſeulement ils prioient l'ordinaire de conferer ou gratifier à quelqu'vn de leurs deuots pelerins. Ils commencerent par prieres, qui furent ſi multipliées par les pelerins qui y alloient & venoient, que les Papes commencerent à vſer de lettres monitoires, où en lieu de mettre ce mot, nous vous prions, ils mettoient ces mots, nous vous admoneſtons & requerons de conferer à ce recteur quelque benefice de ceux qui vacqueront à voſtre prouiſion. Voila deſia vn pas de plus grande grauité & authorité : mais encores n'eſtoient lettres de commandement, Les
7 ordinaires n'y obeiſſoient, s'ils ne vouloient. † Or apres qu'ils eurent pris cette racine, ils commencerent à decerner lettres ou bulles de commandement, & d'entrée ne le faiſoient ordinairement: mais quand ils auoient couleur de quelque cauſe probable, & apres que celuy qui auoit eſté prié & admoneſté en auoit eſté negligent : comme Innocent 3. enuiron l'an 1210. pranquoit. comme appert par ſes decretales : apres le deceds duquel Honore 3. ſon ſucceſſeur commança à decerner indifferemment bulles rogatoires, monitoires, & de commandement, comme appert par ſes decretales. Depuis peu à peu croiſſant l'ambition papale, les bulles & prieres, & monitions ne furent plus en vſage, il n'y auoit plus que les bulles de commandement, par leſquelles le Pape ne daignoit plus prier ou admoneſter, mais en plein vol cõmandoit a l'ordinaire de conferer à vn tel vn des benefices qui vacqueroit à la collation dudit ordinaire, & au chois d'iceluy : car les Papes n'oſoient pas encores commander d'vne dignité ou iuſques à certaine valeur, tant s'en faut qu'ils oſaſſent conferer ou referuer le premier vacquant, mais toſt apres inuenterent la pranque des bulles executoires, à ce que s'il aduenoit que l'ordinaire n'obeiſt aux bulles de commandement, que le Pelerin Papiſtique ſans nouueaux frais & labeurs de retourner à Rome euſt en ſa manche vne autre bulle, par laquelle eſtoit mandé & commandé à vn autre Eueſque ou Abbé executer les premieres bulles en la negligence de celuy, auquel
8 les premieres eſtoient adreſſées. † Depuis le Pape a grauy plus auant pardeſſus tous Eueſques & ordinaires, ne daignant plus les auoir pour commiſtres, & ce par bulles preceptoires, & executoires, mais par luy ſeul, comme s'il eſtoit tout, & pardeſſus tout comme vn Dieu, commencer, parfaire & executer ſes graces, ou pluſtoſt marchandiſes, qu'il appelle graces, en conferant les benefices d'autruy de plein vol: en vendant droict des benefices non vacans, ou les referuant à ſa ſeule diſpoſition, & deſlors, comme dés à preſent, les conferant ſi toſt qu'ils vaqueroient, donnant occaſion d'empoiſonner, ou eſpier la mort, tant des ſains que des malades : & autres abus ſi débordez & effrenez, † que depuis ſix vingts ans, pour
9 aucunement les refrener, a eſté beſoing faire decrets, & Pragmanques Sanctions, que les Papes, leurs Cardinaux, & tournſans ont touſiours declarées, & tenu pour hereſies : innemans touſiours, & mettans ſus nouuelles manieres de rompre, aboli, & prophaner toute regle, & diſcipline eccleſiaſtique, à ce que le Pape en la grande & vniuerſelle banque de ſa Cour Romaine peuſt ſans aucun obſtacle faire marchandiſe de tout : & que toutes ſes volontez, abus & erreurs, fuſſent tenus & adorez pour loy & droict, comme ils ont fait & ſont en tous les pais, qu'ils appellent d'obedience : † Et depuis cent ans par cinq degrez, ſont 10
venus ces abus de petites dates, meſmement de receuoir & expedier les reſignations en faueur, au déceu des reſignans : comme auons dit au traitté des regles de chancellerie, ſur la regle 28. num. 75. Les reſignations en faueur de certaines perſonnes ; cõbien qu'au ſurplus elles fuſſent pures & ſimples, ont eſté premierement defendues par les Papes, comme ſymomaques, afin qu'eux ſeuls peuſſent exercer ladite ſymonie. Premierement par intelligence ſans exprimer en la ſignature, ou ſupplication faite au Pape, d'admettre la reſignation, que ce fuſt en faueur d'aucun. Les marchans l'entendoient bien : car autrement ſe fuſſent expediez par l'ordinaire, ſans aller au Pape. Apres on a commancé en la ſignature, pour reſigner purement & ſimplement, adiouſter vne ſupplication expreſſe, qu'il pleuſt au Pape le donner à vn tel. Tiercement, on a commancé d'y mettre la condition preciſe, pour vn tel, & non autrement.] Et n'y a pas cent ans, que l'on ne receuoit telles ſignatures à Rome: que premierement la procuration authẽtique du reſignant ne fuſt appoſtée, & veuë encores, ſi elle eſtoit ſurannée, on ne la voulut expedier, comme auons dit en
11 la gloſe 2. num. 3. de l'article precedent. † Depuis les ſolliciteurs voyant que la chancellerie du Pape, qui n'eſtoit entrée ſi auant débotdée, rejettoit les procurations ſurannées, ils s'en venoient à la chambre du Pape, & à ſes domeſtiques, qui les expedioient pour l'argent. Quoy voyans les officiers de la Chancellerie qu'ils perdoient en ce de leur gain, Ils commencerent auſſi à les admettre. Autant en ont fait des procurations generales, dont n'y a pas cent ans ladite chancellerie faiſoit difficulté, & les vouloit ſpeciales & particulieres. Et depuis ceux de la chancellerie voyans qu'elles eſtoient admiſes en la chambre du Pape, Ils commencerent auſſi à les admettre, afin de ne chaſſer l'eau du moulin, comme confeſſent les Seigneurs meſmes de la rote romaine en la cinq cent vingt-neufiéme de leurs deciſions antiques, autremẽt la 26. deciſion ſous le tiltre des procureurs. † Finale-
12 ment commencerent à expedier toutes reſignations indifferemment, & en bailler & vendre bulles à tous venans. Et parce que cela tournoit à telle honte & vitupere, que la marchaodiſe en pouuoit eſtre décriée : les Papes ordonnerent de ne faire deſſurance des bulles, que procuration ne fuſt apportée, en donnant occaſion de la forger plus ſeurement apres la mort du pretendu reſignant. Auſſi par multiplication de leurs petites dates, preuenir tous benefices, & vendre bulles de telle date que le marchand voudroit choiſir, & qu'il penſeroit luy eſtre plus profitable : † Tellement que pour refrener en partie tels ſcandales,
13 & illuſions, le Roy a eſté contraint faire cette ordonnance au contenu de laquelle le Pape n'oſe pas excommunier le Roy nommément : mais le jour du Ieudy abſolut, ſur vn échaffaut public, par bulles patentes, qu'il appelle *de Cœna Domini*, il excommunie nommément les Chancelliers, Conſeils, Parlemens, Preſidents, Conſeillers, Aduocats du Roy, & autres qui maintiennent cette ordonnance, & autres ſemblables edicts, contre leur authorité, ou liberté de telle traffique. Et le lendemain, qui eſt le iour qu'auſſi les Rois ſouloient octroyer grace des crimes irremiſſibles, il les abſout entre les autres, comme en donnant miſericorde aux tres-griefs criminels. † Or pour con-
14 noiſtre que pour cette ordonnance ils n'ont pas laiſſé faire pis que deuant par voyes obliques, tant s'en faut que par cette ſainte ordonnance le mal ait eſté purgé, & cette abiſme épuiſée, qu'apres mon retour des

Allemagnes, & que recommance de conſulter l'an 1557. ie trouue qu'on auoit fait pis que deuant & entre pluſieurs cas de fraudes exquiſes, i'ay veu le cas qui s'enſuit. Vn Vieillart nommé Georges Robert l'an 1554. ſous promeſſe à luy faite que rien ne ſeroit mué de ſon viuant paſſa procuration pour reſigner ſes trois benefices en faueur de ſon frere, qui fit incontinent leuer à Rome ſa petite date, dont il ne ſe ſeruit: Car le reſignant qui eſtoit lors malade fut guary. Depuis retombé malade l'an 1557. paſſe pareille procuration miſe és mains du banquier, ce qui ſeruit encores moins: Car le reſignataire mourut deuant ledit Vieillart, lequel finalement en Octobre 1558. paſſe trois procurations pour reſigner à d'autres, ſur leſquelles l'edict au mois de Nouembre à Rome ſont priſes petites dates. Le reſignant mourut en poſſeſſion en Février enſuiuant, les ordinaires pourueoyent incontinent leſdits trois benefices par mort: mais les preuennons s'en trouuent à Rome par les petites dates, tant par reſignation, que par mort. Mais n'y auoit aucune ſignature dépeſchée. Car cependant, rien n'auoit eſté leué, ſinon par forme de petite date, qui demeure pardeuers le ſolliciteur de Cour de Rome. Car on ne ſçauoit quand le Vieillard mourroit, meſmes les procurations furent enuoyées apres ſa mort, & le *conſenſit* eſtoit pris par petite date du iour de la prouiſion, & le *miſſa* du ſecõd Mars enſuiuant. †

15 Dont on peut tecueillir que enuiron vingt-deux iours apres le deceds du reſignant les ſignatures furent expediées ſur leſdites petites dates par le datoire, & miſes au regiſtre: & partant ſi le deceds du reſignant ne fuſt intenenu, on n'euſt rien fait leuer, & n'euſt eſté rien mis, ny trouué au regiſtre. Auſſi le Pape ne void, & ne ſçait rien de tout cela qui ſe paſſe par le *conceſſit ve petitur*, par ſon Vice-chancelier. C'eſt la pratique & couratene de chancellerie de Rome, ou les ſolliciteurs prennent la date de leurs impetrations du iour meſme, qu'ils reçoiuent leurs pacquets, & les font coucher ſur les meſmes memoires qu'on leur enuoye du pais: & cela eſt appellé la petite date, & apres gardent leurſdits memoires iuſques à ce que l'on leur enuoye les procures, & argent ou commande on l'expedition des ſignatures, ou bulles. Et lors dreſſent leur ſupplication, laquelle ils font dater du iour que ladite date a eſté priſe ſur leurſdits memoires, & rapportent au dataire, tellement qu'ils font retroceder ladite expedition au iour de ladite date couchée en leurſdits memoires: mais du iour que ladite expedition ou ſignature eſt enuoyée au regiſtre, ledit iour, ſuiuant les regles de Chancellerie du Pape, eſt cotté

Article des petites dates.

A ſur le bas de la ſignature, par ce mot *miſſa eſt ad regiſtrum*, tel iour: auſſi depuis que la petite date ſuſdite eſt priſe, on eſt recen à demander l'expediuon d'icelle, & des bulles neceſſaires à icelle toutesfois & quantes qu'on la demande, & qu'on la veut leuer, pourueu que ce ſoit dedans ſix mois, & quelquesfois dedans vn an à comptet d'icelle. Et en cela conſiſte la pratique que les ſolliciteurs appellent des petites dates, qui eſt la cautelle, à l'exurpation de laquelle a eſté fait ce preſent edict, *contra paruas datas*. Mais les Banquiers pour ſouſtenir leurs expeditions, & contenter leurs chalans & marchans, accouſtrent leurs regiſtres des circonſtances & formes requiſes par l'edict. † Or pour la deciſion de ladite nouuelle que- 16
ſtion, ſi on ne peut clairement prouuer que leſdites procuratiõs n'ayent eſté enuoyées qu'apres le deceds du reſignant: Il ſuffit en tel cas ſuſpect par prochains
B indices, comme du *miſſa ad regiſtrum* quatre mois apres la date, & 3. ſemaines ou plus apres le deceds, joint la multiplication de pluſieurs ſemblables procurations *ad reſignandum* conſecutiues par ledit reſignant: qui ont eſté groſſoyées & expediées, & les petites dates ſucceſſiuement priſes ſur icelles. Il y a pluſieurs autres exẽples. Cettui-cy ſuffira pour briefueté, & faire lieu aux prouiſions de l'ordinaire par mort. † Mais quoy? penſez-vous que cét edict ait trãché tou- 17
tes leſdites méchancetez? Il eſt bien certain que non. Les a-t'il reſtraintes, ou eſbranchées? Il eſt certain que oüy du commencement: mais apres plus grandes ruſes, fineſſes, fauſſetez & méchancetez que deuant, & leſquelles auſſi ſe vendent plus cher que deuant, & y faut plus de ſoin que deuant. Certes on peut temps d'ébrancher vne ſi mauuaiſe plante, ce n'eſt pas aſſez: car touſiours reboutionne plus fort. Il la faut couper;
C encores n'eſt pas aſſez, il en faut arracher la racine, meſmes la jetter hors, & bruſler, autrement c'eſt toûjours à recommencer. Ce ſont les bons arbres qu'il faut émonder, & ébrancher ſeulement, afin qu'ils apportent plus de fruict, comme dit l'Euangile S. Iean, 5. 2. Mais quant au mauuais arbre, il le faot arracher, & déracinet du tout, par le texte de l'Euangile S. Matth. 15. Où Ieſus-Chriſt dit, *Toute plante que mon Pere n'a point plantée ſera arrachée*. Il y a eu quelque commencement par les eſtats tenus à Orleans, & l'ordonnance y faite en Ianuier l'an 1560. publiée au Parlement de Paris le 13. Septembre, 1561. par laquelle artic. 2. & 22. en reprenant quelque trace du bon temps, & police de Charlemagne, toutes preuentions, reſeruations, annates & diſpenſes exorbitantes de Rome, & tranſport d'argent ſont deffenduës.

Les bons arbres ſont à émonder, & les mauuais à arracher.

SOMMAIRE DE LA GLOSE 1.

DV DOVZIESME ARTICLE.

1 *Il faut qu'il apparoiſſe aux Iuges que le procureur du reſignant eſtoit ſaiſi de procuration ſpeciale lors de la reſignation.*

2 *Et n'eſt procureur deuant qu'auant receu, leu, & accepté la procuration à luy enuoyée de par le reſignant* 3. 5. 6. 7. 8. 9.

4 *Autant d'vn Iuge delegué.*

7 *Les choſes ſubſtanticlles du contract ne ſont en la puiſſance des parties.*

8 *La clauſe de ratifier choſes faites, & à faire, ne vaut* 10.

d *Mains.*) En cét, & au ſequent article eſt preciſément ordonné tant pour la Recreance, que pour la maintenuë, † qu'il apparoiſſe aux Iuges que le pro-
1 cureur du reſignant en ſoit ſaiſi de procuration authentique, ſpeciale & particuliere, lors & dés l'inſtant de la reſignation faite, & admiſe, comme ſus art. 3. D & 10. Et parce que les Officiers de Rome, ont accouſtumé retenir leſdites procurations originales, cette ordonnance ſe contente qu'il en apparoiſſe aux Iuges par extraict deuement compulſé, partie appellée, des regiſtres du Banquier tant de ladite reſignation, ou copie d'icelle par luy retenuë, que du temps

d'icelle enuoyée à Rome, & de la reſponſe a luy faite A de ſon ſolliciteur en Court de Rome, & autres choſes contenues en cét article: & au cinquiéme article de cette ordonnance: [autrement foy aucune ne ſera adiouſtée à quelconques bulles: partant pour l'infidelité, nuance & abus de Cour de Rome leurs bulles n'ont plus, mais ont iuſtement perdu la foy publique, laquelle par le Concile de Baſle: leur auoit bien eſté retranchée quant aux choſes enunciatiues & narratiues, comme appert par le decret de l'abolition de la clementine, qui commence. *literis*. Et quant aux choſes diſpoſitiues ledit Cõcile n'y a voulu toucher, comme a bien fait cét edict.] † Auſſi de droict, nul procureur ne peut faire acte quelconque en vertu de procuration quelconque, ſinon que prealablement il ait icelle receuë & entenduë, & ce non par cas fortuit, B mais au nom de ſon Maiſtre, par meſſager ou lettre par iceluy enuoyée, & paruenuë audit procureur, lequel auparauãt la tradition & acceptation n'eſt point procureur * & n'a aucune puiſſance. † Et cõbien que Battole & Balde eſtiment que Dynus ait eſté d'autre aduis, il n'eſt toutesfois ainſi. Car Dynus * parle en eſpece diuerſe (c'eſt à ſçauoir entre Marchands aſſociez, les aucuns deſquels ont paſſé procuration à chacon d'eux, l'vn ſeul & pour le tout, & vn autre de la ſocieté lors abſent auoit contracté en Angleterre au nom d'eux tous, deuant qu'il euſt notice de ladite nouuelle procuration) & decide Dynus que telle procuration eſt valable. Car auparauant icelle, il auoit contracté en cette qualité au ſçeu des autres ſes aſſociez, leſquels en paſſant ladite procuration ont reconneu C ledit abſent auoir en charge. Parquoy mal à propos, & par nonchalance ont dit, que Dynus auoit donné conſeil contre la commune & receuë opinion. † Autant d'vn Iuge delegué, qui n'a puiſſance aucune auant la preſentation des lettres de ſa commiſſion à luy faite par le delegant, & ouuerture [b] d'icelles, autant en diſent les Canoniſtes d'vn executeur des bulles du Pape. Autant d'vn arbitre en dit François Aretin, conſeil ſoixante-huict, col. 1. que n'eſt aſſez qu'il ſçache que les parties ont compromis en luy, ſinon qu'il ſçache la qualité, & teneur de ſa commiſſion. † Et combien que Balde [d] face vne limitation que leſdites choſes ont lieu, quand la forme certaine eſt donnée: comme ſi le procureur eſt conſtitué pour faire ſa charge de procureur lors ſeulement, & apres qu'il D aura receu le mandement, & non autrement ladite limitation eſt fauſſe. Car vn mandement eſt entendu ſelon le droict, c'eſt à dire, que ledit mandement puiſſe eſtre executé apres la reception des lettres d'iceluy mandement, combien qu'il ne contienne autre forme, de laquelle prealablement il falluſt eſtre certain, & encores plus faux ce que Balde toſt apres adiouſte, que quand on contracte auec les abſens, le meſſager ou la lettre ne ſont eſtimez eſtre enuoyez pour la ſubſtãce de l'acte, ains pour la nonfication: & que quand on eſt certifié, il ne peut chaloir commẽt on le ſçait. †

6 Car cela eſt calomnieux, & faux, contraire à tout droict, & opinion des Docteurs. Car veritablement il ne ſuffit auoir eſté certifié par vn autre, ou par cas E fortuit *b*. Combien que Louis le Romain *c* ait donné conſeil au contraire: mais il a mal fait en voulant complaire à ſa partie. Auſſi luy meſme confeſſe qu'il ſouſtient cette opinion contre l'authorité de tous les Anciens Peres, & qui plus eſt, contre ce que luy meſme a enſeigné en ſes leçons *d*.

† Cecy a bien encores que le procureur fuſt conſtitué en telle forme, qu'incontinent il euſt pouuoir de faire ſa charge de procureur. Car quelque choſe que veuille dire Balde *e*, il n'eſt en la puiſſance du conſtituant de ce faire. Car les choſes qui ſont de la ſubſtance d'vn contract, ne ſont en la puiſſance des contrahans *f*. Et ne peuuent empeſcher iceux contrahans, qu'en ce qu'ils font. Les loix ne demeurent en leur force *g*. Or la ſubſtance & fondement de tous contracts, commence: & conſiſte en la concurrence, & du conſentement des contrahans *h*.

† Cecy a pareillement lieu quand meſmes en l'inſtrument de procuration y auroit clauſe de ranfier dés à preſent, c'eſt à dire, que le conſtituant dés à preſent ranfie tout ce qui eſt ja fait, ou ſera par le conſtitué: jaçoit que ledit conſtitué ignore ledit mandement. Combien que Louis le Romain *i* face de cecy vne limitation: Mais il fait mal, & auſſi mal allegue-t'il la trois cens octanóéme deciſion de la Roue, *k* laquelle fait contre luy. Ie ſeray bien d'accord que telle clauſe peut auoir force de ratification des choſes ia faites, qui peuuent eſtre ranfiées, & qui dépendent de la volonté du ratifiant, ſi de certaine ſcience il ratifie. Mais il eſt impoſſible qu'elle puiſſe operer eſſence d'vn contract, ou inſtrument de procuration auant qu'il ait eu commencement d'eſtre. Ie diray plus qu'en la maniere preſente ratification aptes le faict meſme de certaine ſcience, ne peut aucunement auoir lieu. Car la regle de ratificaõn, qu'on dit qu'elle équipolle au mandement, & qu'elle eſt en arriere rentée, c'eſt à dire, qu'elle valide ce qui a ia eſté fait, a lieu ſeulement quand ce qui eſt fait, eſt ſubiet à ratification: & és choſes qui dépendent du ſeul conſentement, & volonté du ratifiant. Mais autre choſe eſt quand autre forme eſt requiſe, & n'eſtnement quand le negoce dépend de la volonté du ſuperieur, comme icy eſt la reſignation d'vn benefice eccleſiaſtique. *

† Pareillement n'eſt aſſez que le procureur ait receu ſa procuration, & ſçache qu'il eſt procureur: mais qu'il ſçache à quelle choſe il eſt député: ou pour reſignee, ou pour reuoquer, ou ſimplement, ou en faueur, & de qui: nu ſi c'eſt à ſon choix, & ſi à cauſe 9 de permutation, ou de certain concordat, & quel, autrement il ne peut rien faire, ny meſmes accepter procuration ſpeciale, qui ne peut eſtre ſpeciale en ce cas ſans les choſes ſuſdites. † Et ne vaudroit la ratifi- 10 cation expreſſe & ſpeciale depois ſuruenuë: car elle n'a lieu és choſes qui ne dépeudent de la ſeule volonté du ranfiant: mais requierent certaine autre forme, ou ſolemnité. Et faudroit tout refaire de nouueau.

e *Pourueus.*) Contre les pourueus par le deceds du reſignant, ou deuolutaires, ou autres quelconques venans par quelque maniere de vacaon, & de quelconque perſonne que ce ſoit, autrement que par reſignation du meſme reſignant, contre lequel ne ſuffiroit tout ce que deſſus: [mais faudroit faire apparoir de l'original primitif de la procuration, s'il dényoit en auoir paſſé aucune. Et autant contre le ſecond reſignataire du meſme reſignant s'il montroit vn vray original de ſa procuration, ſoit que le reſignant fuſt viuant, ou non.] Et encores contre tous autres il faut faire apparoir de procuraõn, & qu'elle eſtoit és mains du procureur lors d'icelle admiſe, & ce pour le moins par les moyens deſſuſdits, leſquels ne ſont requis en aucuns cas le premier s'il appert que le reſignant preſent en perſonne a reſigné és mains du ſuperieur à ce le receuant. Le ſecond és reſignations faites és mains des ordinaires: Cat l'ordonnance ne parle que de celles qui ſe font és mains du Pape, ou de ſes Legats, comme appert en cét article, au precedent, & au ſequent, & neantmoins és reſignations expediées par les ordinaires eſt requis premiet deuement, que le procureur eſtoit ſaiſi de la procuration lors d'icelle admiſe par quelconque preuue legitime, ou par l'approbation du reſignant, s'il eſt encores viuant: ſinon contre ſon ſecond reſignataire, qui auroit claire preuue de ſon coſté. † 11 Mais à ſçauoir mon ſi à tout le moins on doibt en quelqu'autre maniere faire apparoir de la procura-

a L. Inuitus de procuratorib. l. & ibi glo. in verbis præpos. non eo, licet eo. in 6. Bac conſil. 72. Quæritur. Licet in l. fi negauit. de negot. geſt. & Rot. dec. 1. 9. in 2. in 2. Dynus conſil. 10.

b Tertl in c. audita. & ibi cæno de reſcript. ſpecia. Calde. conſ. 4. de offic. delog. text. c. quiſquis 4 quæſt. 5.

c L. falſus. col 5. C. de fur.

d Rom conſ 291

e L. abſenti. de donat 7 in 4. l. fal ſus. col 5.

f L. pacta eſt. ne tranſ. contrahẽ empt. & vend.

g L. nemo poteſt. de leg. 1.

h L. 1. §. pactum de pact. l. quæcunque generaliter de act & obligat. 8

i Singu. 655. incip neſcio, communem.

k Rot. Dec. in noo. alias decif. 13. de offic. delegat.

C. Quod ſa dubio. c. admonet de renunci. & in regula. de ſuper. reſig. in 6. cum ſeq.

tion, ou mandement ſuſdits & ſemblerоit que non. Car quant à ce les mots de l'ordonnance ne s'entendent de l'ordinaire, parquoy doibt ceſſer la diſpoſition d'icelle. Et à cette cauſe ſi le reſignant, ou par luy ou par autre reſignataire ne fait aucune plainte, il ſe faut arreſter a la prouiſion faite par la reſignation, ſans qu'il ſoit autrement beſoin d'enſeigner de mandement, ou procuration, laquelle ont accouſtumé tenir pardeuers eux les ordinaires: & ainſi a eſté obſerué iuſques auiourd'huy; ainſi ſera gardée l'ancienne couſtume, dautant qu'elle n'eſt expreſſément changée par ce nouuel edict. a Ie dis toutesfois au contraire, que le ſens, & la fin de l'ordonnance, comme on peut recueillir par les mots d'icelle, eſt pour obuier aux fauſſetez & pour remettre ſus l'obſeruance du droict commun, par laquelle vn procureur ne peut expedier au nom du conſtituant, auant qu'auoir receu, & entendu le mandement, & iceluy accepté *. Or cette ſeconde raiſon a lieu en l'ordinaire, & quant à la premiere, combien que les abus ne ſoient ſi frequents pardeuant les ordinaires, comme en la Cour du Pape, ou à la legation, ſi eſt-ce qu'aucunefois pluſieurs trompe-
3 ries & fauſſetez s'y commettent. † Parquoy ie conclus qu'auiourd'huy apres la publication de l'ordoonance, le pourueu par l'ordinaire à la reſignanon faite par procureur, eſt tenu faire apparoir du mandement du reſignant, en priorité & ſuffiſance de date, & que ledit procureur l'auoit entre ſes mains lors de la reſignation: quand meſme le reſignant o'en feroit aucune inſtance, ains vn tiers ſeulement. Pour à quoy ſatisfaire, quand à la fin meſme d'vne ſimple recreance ne ſuffiroient les mots de la collation narratifs de ce que lors a peu eſtre fait. Car puis qu'ils ne ſuffiſent ès expedirions pnſes en la Cour du Pape, qu à la Legation, par l'abolnion de la Clementine *Literis*. auſſi ne doiuent-ils ſuffire en l'ordinaire: lequel ne doibt auoir plus de bandon en matiere ſubiete à tromperies & abus. Or le mandement ſe prouuera facilement, en produiſant l'original de la procuration, ou la copie d'icelle priſe en appellant la partie. Et icy ne ſi ffiroit le double ptis ſur la copie, ſinon ès expeditions du Pape, ou du Legat, & auec concurrence des autres choſes miſes en ce douziéme
4 article. † Et pour prouuer que le procureur auoit lors auparauant receu ſon mandement, vray eſt qu'on pourra ce faire par teſmoings, mais c'eſt a la fin de la maintenuë: Parquoy à la fin de la recreance, ſera expedient, ou que le procureur preſent ait eſté conſtituë, & qu'il ait accepté: ou que par autre acte ou écriture faite ſur le dos de l'original, il appatoiſſe que ledit procureur ait receu le mandement par temps ſuffiſant deuant la teſignation. Ou bien que le teſignant meſme (s'il eſt viuant) compare, ou enuoye procuration ſpeciale, pour teconnoiſtre & approuuer ladite reſignation. Ce qui ſuffit, ſans l'original de la procuraoon à reſigner, au moins quant au poſ-
5 ſeſſoire. † La troiſiéme declaranon eſt, Qu'és expeditions du Pape, ou de ſon Legat, tout cecy doibt ceſſer, ſi le reſignant viuant encores, & comparant en jugement, ou par procureur ſpecial & particulier reconnoiſt ladite reſignanon. Cat alors n'eſt requis autre choſe, ne pour la recreance ne pour la maintenuë. * Et n'a lieu la forme miſe en cét article, laquelle auſſi preſuppoſe le reſignant eſtre mort ou abſent. † Et notez que ce ne ſeroit aſſez de ſa ſimple ratification, quelle ample qu'elle ſuſt, ſçoir qu autrement ſoit decidé par la Rote. Car autre choſe eſt de dire, qu'il ratifie, & l'a pour agreable (car cela ne dépend de ſon pouuoir, & a ce moyen ne conclud aucune * choſe) & autre choſe dire, qu'il reconnoiſt, & af-
6 ferme auoir eſté ainſi fait. Ce qui ſuffit, & de ce n'eſt exclus par cette ordonnance, ains pluſtoſt en deffaut de ce eſt baillé autre remede. Ce que dit eſt toutesfois en cette troiſiéme declaration n'aura lieu contre vn autre reſignataire, qui auroit le droict par reſignaoon du meſme teſignant: la confeſſion duquel ne peut nuire au teſignataire, apres que ledit teſignant luy a cedé ſon droict. * La quatriéme declaration eſt, que ſi le procureur ait eſté conſtitué preſent, & acceptant, & luy oteſme ſoit allé vers le Pape, ou ſon Legat, la forme miſe en cét article n'a lieu, & ſuffit ce que cy-deuant eſt * dit en l'ordinaire. † La cinquiéme declaration, ſi la procuration porte clauſe de ſubſtituer & le mandement ait eſté executé par le ſubſtitué, alors outre ce qui eſt requis en cét article, eſt de beſoin faite apparoir de la ſubſtitution. Et ne ſuffiroit en cecy auoir ſeulement en ſes mains l'inſtrument de la procutation, comme deſſus eſt dit. * La ſixiéme declaration eſt, que les choſes ſuſdites ont lieu, & doiuent ſuffire contre tous autres, fors que contre le reſignant, & ſon reſignataire, comme n'agueres a eſté dit. Mais ſi le reſignant meſme eſt partie, ou autre ſon reſignataire, il ne ſuffita faire foy de la procuration par vn double ptis ſur la coppie du Banquet, dont eſt icy parlé, mais par l'original meſme, ou par copie pnſe ſur iceluy en appellant partie, & non ſans cauſe plus grande probation eſt alors tequiſe. La ſeptiéme declaration, que ce qui eſt unis en cét article, n'eſt requis ſi partie aduerſe ne contredict, & ne debat la reſignanon. Et fait a ce propos ce que la Rote tient, que la perſonne d'vn exacteur de grace eſt valable, ſi point n'y eſt contredit. Cat lors y a preſomption qu'auparauant ladite execution, les bulles ayent eſté par luy receuës, & s'entend cette contradiction on en ſpecial ou en general. † La huictiéme declaration, que quand meſme ſpecialement ſeroit mis en auant quelque choſe au contraire, ſi n'eſt-il toutesfois neceſſaire que le procureur ait eu entre ſes mains la procuration au temps preciſement de la reſignation & admiſſion, & encores moins lors de la collation, ſi dauanture elle auoit eſté dilayée & continuée. Cat il ſuffit prouuer qu'auparauant la teſignation il ait eu & accepté le mandement. Car quand inconoinent il auroit perdu ledit inſtrument de procutation, il peut neantmoins executer, moyennant qu'il ne ſoit prouué au contraire, que la choſe eſtant encore ennere, il ait eſté reuoqué. Car la ſubſtance & fondement de ladite charge & mandemẽt, ne conſiſte pas en l'inſtrument ſuſdit, mais ſeulement la preuue, laquelle ſuffit auoir en autre maniere. Et ainſi le doit entendre la fin de cét article en ce mot, ſaiſi.

f *Extraict.*) Sçauoir eſt partie appellée, & par commiſſion du Iuge competant. Et eſt vn cas ſpecial, ou l'extraict d'vn extraict fait contre la regle commune. Car auſſi y a pluſieurs autres adminicules concurrens enſemble: comme i'ay écrit ſur la couſtume de Paris, article 5. nombre 35.

g *Regiſtre.*) Et ainſi les liures & tegiſtres de ces Banquers ont eo ce cas pareille force, qu'auoient les liures de compte des anciens argentiers de Rome, auſquels on auoit recours afin de preuue. Car leur office & charge concernele public, & leur principale charge eſt de diligemment enregiſtret leurs pactes
h *Rome.*) Ou du Legat és expeditions par luy faites ſus article.

i *Recreance.*) Autant de la maintenuë, mais celuy qui impugne la teſignation, peut prouuer au contraire, par toutes manieres de preuues, ſinon quant à la recreance par teſmoins, parce qu'ils ſont ſubiets a faus & preuues de reproches, qui viennent au principal, mais bien ſe peut aider d'interrogatoires & confeſſions de ſa partie faites, ou a faire, Et qui ne peut refuſer eſtre interrogée ſur la recreance, & prouiſion, quoy qu'aucuns indoctes ayent tenu, ou

a L. percipimus in fi. C. de appell. & conſultatio. in fi de electio 10 6.

Glo. precedẽ. num 2

Sic no. Pet. Gemin. Philip. Franc in c. duobus eodem 2 de reſcrip. in 6 & vni omnib de eo qui mut. in poſſ cauſ tot in 6 Fel. c. olim. de reſcrip.

Rot. deci 200 o ibi eſt

a Deciſione 703 alias decit. 38. ſi ao rem executore. de conſeſ. præben. in antiq.

b L. non figura. de act. & obl. l cum res c. de probat.

a L. argentarius ff. de edend.

Google

loge le contraire, Et que l'aye la Cour de Parlement en faire difficulte, mais trop ſcrupuleuſement. Auſſi faudra en ce regard receuoir, & prendre la confeſſion entiere, ou du tout la laiſſer quand encores ſeroit d'vn article ſeparé. Voire quand partie aduerſe ſe voudroit en partie aider de tiltres par écrit, & en partie par confeſſion: à ce que celuy qui veut celer la verité, ne ſoit de meilleure condition, que celuy qui la dit, & que le confeſſant ne ſoit ſurpris cependant qu'il ne luy eſt permis faire autres preuues. Semblablement le teſignataire n'eſt prohibé d'vſer d'vne autre plus forte preuue par inſtrument ſeulement ou équipollente à icelluy quant à la recreance: & quant au plein poſſeſſoire pourra vſer tant d'inſtrumens que de teſmoins. Et s'il déchet de la recreance à faute d'auoir fait preuue de la procuration & reception d'icelle: ſelon la forme donnée en cét article, ou autre plus forte & équipollente, il pourra en la cauſe d'appel interiecte de telle interlocutoire, de nouueau ſupléer & parfournir ſadite preuue par actes & inſtrumens. Ou bien pourra en la clauſe du plein poſſeſſoire prouuer tant par leſdits inſtrumens que par teſmoins, où continuer & tenforcer ſadite premiere preuue. [Et faut noter que le decret itritant de cét article, en cette clauſe, *Autrement ne ſera, &c.* s'entend des bulles dépeſchées pour cauſe de teſignation. Car la forme de cét article concerne ce cas ſeulement, parquoy ſi l'impetrant ſe veut aider, voire de meſmes bulles pour autre eſpece de vacation expreſſe en icelles, ou en vertu de la clauſe (*quouiſmodo*) la forme de cét article n'eſt requiſe, ſauf ce que dirons Article ſeize, gloſe 2.

k *Saiſi.*) Veu que cela eſt de droict commun, comme dit cét article 12. gloſe 1. nu. 2. Cette ordonnance en ce regard a effect retroactif & choſes paſſées, & par ce moyen infinies bulles Papales ſe peuuent annuller: & de droict elles ſont nulles. Toutesfois en ce y a difference que ces bulles des teſignations admiſes depuis cette ordonnance pour nulles, ſi le teſignant ne fourniſt la preuue requiſe par cette ordonnance, ou autre plus grande, ou équipolente preuue, mais és teſignations admiſes auparauant, combien que la bulle ſoit faite depuis cette ordonnance, & fuſt-elle en la forme de *ratione congruit*, autre preuue n'eſt requiſe du teſignataire ſi le teſignant ne ſe plaint: mais vn autre aduerſaire doit apporter preuues de ſes objets. Et s'il preuue que lors de l'inſtant ou du iour de la date de la reſignation, le procureur n'auoit icelle en ſes mains, c'eſt aſſez: ſioon que le teſignataire preuue que le dit procureur l'auoit receuë & acceptée, & leuë en ſa puiſſance vn peu auparauant ledit iour, & au ſurplus allegué cas fortuit, ou autre cauſe probable, ſaos ce qu'il ſoit chargé d'autre preuue, que de celle contenuë en cét article.

l *Sans procuration.*) Où auparauant icelle deſliurée au procureur, & par luy acceptée, comme dit-eſt, † & pour tant eſt confirmée mon opinion, que j'ay tenuë au traitté des regles de Chancellerie ſur la regle 28. num. 44. de l'extenſion de la peine d'vn impetrant le benefice d'vn *viuant* par route maniere de vacation: car ſi celuy qui court du chef de ſimple reſignation, voire apres que la procuration originale eſt baillée aux courriers, & auſſi celuy en faueur duquel, voire par le commaodement & ſollicitude du reſignant l'on court à Rome, & qui ſe fait auoir la volonté du reſignant, toutefois en preuenant, & impetrant auparauant l'aduenement de la procuration à Rome, & és mains du procureur, déchet de tout droict, du moins du poſſeſſoire & non ſeulement eſt exclus de ſon accelerée impetration, qui eſt nulle, mais auſſi de toute autre future impetration, ou prouiſion pour cette fois fondée en ladite reſignation: Combien par plus forte raiſon moins ſont excuſez de ladite peine & incapacité tous autres, qui impetrent auparauant la vacation? † Parquoy ie dis que cette ordonnance a lieu meſmes au petitoire, & pardeuant tous Iuges à cauſe de la concurrence du droict commun, joint auſſi qu'il y a nullité de obrepnon. Car l'impetrant donooit à entendre le benefice eſtre ja vacant: ce qui eſtoit faux. Et ſi derechef il l'impetre apres ladite procuraooo apportée; ou apres la vacation, lors outre la nullité & incapacité precedente, il y aura nouuelle ſubreption par faute d'auoir exprimé qu'auparauant il l'auoit ja vicieuſement impetré, & auparauant vacation. † Et s'il le donne à entendre, & le Pape en diſpenſe cõme il fait tout pour l'argent, c'eſt encores pis que deuant, car où il en diſpenſe à la premiere impetration, & cela eſt de ſoy méchant, & intolerable: Car c'eſt donner non ſeulement occaſioo mais auſſi authorité aux pechez futurs qui eſt choſe nulle & execrable: Où il en diſpenſe en la ſecoode impetration du vice precedent, & de cette diſpenſe, ou execution de la bulle en ce regard, l'on peut appeller cõme d'abus en la Cour du Parlement, ſoit que la cauſe y ſoit pendante, ou pendante pardeuant quelqu'autre Iuge ſeculier, ou eccleſiaſtique. Car tel abus, ou diſpenſe eſt contre cette ordonnance, à laquelle le Pape directement ne indirectement ne peut déroget, quoy que les Cardinaux entre leurs dents, & les canoniſtes, † & autres Docteurs papiſtiques diſent apertement au contraire & autant de toutes autres non tollerées tranſgreſſions faites par les Papes, Cour de Rome, ou ſes Legats, contre le droict commun, ou contre les decrets conciliaires, ordonnances, ou edicts Royaux. Et arteſts des Cours des Parlemens, grand ou pnué Conſeil, ou autre Cour Souueraine de France. Car le Roy eſt conſeruateur & vengeur de la diſcipline eccleſiaſtique, & en eſt tenu rendre compte à Dieu, chapitre *princeps ſæculi.* 23. qu. 5.

m *Intereſts.*) Et par empriſonnement de leurs perſonnes apres liquidation d'iceux, & ſans ceſſion de biens. Et ce de droict commun, s'il y a dol. Et s'il n'appert du dol encores ſont tenus par empriſonnement. Et ſans diſcutioo de celuy qui auoit commis le dol. Attendu que c'eſt vne faute ou coulpe en ſon office, & par le texte ſus, article 7. Toutesfois s'il n'appert du dol, ils ſeront receus à ceſſion de biens.

a C. ſi de reſtit. eſt. prab

a Ioan. Pab. Ang. Aret. laſ. §. vlt. inſtit. de actio deciſio. gall. q. 167. in 5. parte ſtab. Parlamenti.

ARTICLE XIV.

a b *ITem, a ordonnons à nos Iuges qu'ils n'ayent aucun égard en adiugeant le poſſeſſoire d'aucun benefice, aux prouiſions dudit benefice contentieux pardeuant eux, faites par reſignation: b ſinon que* c d *par vertu d'icelles c ait eſté priſe d poſſeſſion ſolemnelle, & ſelon qu'il eſt requis par nos ordonnances,* e *& regle de chancellerie, en ce qu'elles ſont receuës pour ce regard. C'eſt à ſçauoir quant aux benefices des Egliſes e Cathedrales, Collegiales & Conuentuelles, qu'il n'en apparoiſſe par inſtrument du Greffier* f g *& Notaire f deſdites Egliſes, en la forme & maniere qu'ont accouſtumé g inſtrumenter leſdits Greffiers & Notaires, contenant la reception deſdits pourueus. Et en cas ce refus h acte d'iceluy, vallant & portant effect de poſſeſſion & publication pour la ſatisfaction de la regle de chancellerie* de publican-

dis. *Et au cas que leſdits Notaires de Chapitre refuſeroient bailler acte de la preſentation, & requiſition faite par leſdits pourueus, d'eſtre receus & mis en poſſeſſion des benefices, dont ils ſont ainſi pourueus, pourront prendre acte & inſtrument dudit refus, par tel autre Notaire Royal, ou eccleſiaſtique* h *que bon leur ſemblera, appellé iuſques à deux teſmoins* h *pour le moins. Lequel acte ſera de tel effect, que celuy qui leur pourroit auoir eſté baillé par leſdits Notaires de Chapitre.*

ARTICLE XV.

ET quant aux benefices dont la reception n'appartient aux Chapitres & Colleges, comme Cures, Prieurez, & autres benefices, la priſe de poſſeſſion d'iceux ſera faite deuant Notaires & teſmoins, & la publication d'icelle, ſuiuant ladite regle de chancellerie de publicandis, *au proſne de l'Egliſe Parrochiale deſdits benefices, ou aux places ordinaires où ſont leurs iuriſdictions, ou aux ſie-* i *ges Royaux & Preſidiaux, ou aux tours de marché, où y aura affluence de peuple,* i *ou à l'aſſemblée* k *que pourra faire l'executeur d'icelles bulles,* k *des Parroiſſiens & Marguilliers d'icelles. Ou par notification & inſinuation faite aux ordinaires collateurs ou patrons, & nominateurs, ou à leurs Vicaires, & autres officiers, au lieu Archiepiſcopal, Epiſcopal, Prieuré, & principal lieu du benefice, dont dépend ledit benefice ainſi reſigné, de leurſdites prouiſions & priſe de poſſeſſion, leur en baillant copie ſignée d'vn Notaire, ou de leurs Secretaires s'ils le veulent. De laquelle notification, leſdits pourueus en pourront prendre acte des Notaires qu'ils meneront auec eux, ou des Secretaires deſdits Ordinaires, ſi bon leur ſemble. Voulant les priſes de poſſeſſion autrement faites, eſtre declarées nulles, & clandeſtines.*

DV MOLIN.

a *Item.*) Icy commence la cinquiéme partie iuſqu'à l'article ſuiuant, iceluy inclus. Laquelle s'expoſe aſſez d'elle meſme, & décrit bien clairement la pratique de la regle de chancellerie *de publicandis*. De laquelle i'ay ſuffiſamment traitté aux commentaires que i'ay écrit ſur icelle.* Quæſt. 11. 13. 67.

b *Par reſignation.*) Quand le reſignant meurt auant le temps de publier. Car cette ordonnance n'entend oſter le temps de ſix mois, ou d'vn mois, pour reſigner, et combien qu'elle ne parle que des reſignations expediées par le Pape ou le Legat: toutesfois a lieu és ordinaires, entant que les mots & raiſon de l'ordonnance y conuiennent: [mais ie dis (quoy que cela ſemble eſtrange à ceux qui ne ſçauent que ce qu'ils voyent pratiquer) que par le deceds du reſignant dans les ſix mois du Pape ou Legat, ou dedans le mois de l'ordinaire, le reſignataire n'eſt pas déchargé de publier dedans le reſidu du temps, pour obuier aux fraudes, & ne deceuoir les autres impetrans, ny l'ordinaire. Mais bien tant que le reſignant ou le reſignataire eſt en ſon entier de publier ſans fraude; c'eſt aſſanoir pourueu qu'il n'attende de ce faire à l'heure de la mort, que la publication ne peut venir à notice auparauant la mort du reſignant.]

c *D'icelles.*) Toutesfois l'on peut accumuler vne autre reſignation du meſme poſſeſſeur ſans nouuelle priſe de poſſeſſion comme i'ay nouuellement declaré ſur ladite regle *de publicandis*. qu. 18. Ce que cét edict n'entend exclore, & ne faut cauiller les paroles d'iceluy.

d *Priſe.*) Ladite regle de Chancellerie ne requert reprehenſion de poſſeſſion: Toutesfois il eſt vſité qu'on face vne telle quelle apprehenſion momentanée, que les praticiens appellent poſſeſſion de droict, comme i'ay dit ſur ladite regle, num. 203. Et à cét vſage regarde cette ordonnance, parquoy cela eſt requis s'il n'y a empeſchement, comme en cét article, en la clauſe, *& en cas de refus*, dont il faudra faire preuue.

e *Des Egliſes.* [Non ſeulement ſi aucun eſt pourueu de l'Egliſe, mais auſſi d'vn benefice en l'egliſe, comme d'vne prebende d'icelle. Et neantmoins faut garder la forme de cét article, ſi la reception ou inueſtiture corporelle, ou du moins l'introniſation, ou A introduction en poſſeſſion appartient au Chapitre ou College par ce texte, & commencement de l'article ſequent.

f *Notaire.*) Ou ſcribe, dont auons dit ſus art. 2. glo. 1. à la fin. Et combien qu'il ne ſoit proprement Notaire, toutesfois l'ordonnance requiert pluſtoſt la beſogne d'iceluy, par lequel viendra plus facilement à la notice de ceux qui y ont intereſt, auſſi afin de ne laiſſer occaſion aux ſecretes & legeres publications, & qu'il ne ſoit loiſible eſcrire vn Notaire apoſté pour épier les heures ſecretes.

g *Accouſtume.* [Pourueu que ne deffaille ce qui eſt requis du droict commun, comme deux teſmoins conneus, ce qui eſt auſſi requis par l'ordonnance de Louis 12. réprouuant la couſtume contraire, comme B abuſiue en ſon ordonnance de l'an 1499. article 66.

h *Témoins.*) S'il n'y auoit deux Notaires Royaux, voyez ſus art. 4. glo. 3. num. 3.]

i *Peuple.*) Recours à ce qu'auons dit ſur la regle *de publicandis*. qo. 12. nombre 202. en la premiere, & nombre 264. en la ſeconde edition.

k *Bulle.*) Ce texte & l'article precedent, preſuppoſent les bulles leuées & exhibées ſi la prouiſion vient du Pape ou Legat: mais cette preſuppoſition n'impoſe forme ny neceſſité. Parquoy, attendu que les regles de chancellerie papale pecuniaires, comme ſont celles qui requierent confection de bulles, ſont à bon droict contenuës en ce Royaume, les publications qui au teſte ſont faites ſolemnellement, & publiquement, ne ſeront nulles par faute de bulles, C comme i'ay dit ſur la regle *de publicandis*, qu. 12. num. 209. Et ainſi l'ay veu ſouuent conſulter par les plus doctes, & experts de noſtredite Court, & iuger par pluſieurs Arreſts d'icelle, qui ne ſont par cette ordonnance corrigez. Parquoy la publication faite du temps de Paul tiers, ne ſera nulle, nonobſtant que depuis le procez futuetiu, l'impetrant ait eſté contraint leuer les bulles du temps de Iules 3. ſous la forme *de rationi congruit*, comme auſſi ſi pour la guerre ſuſcitée par ledit Iules, deffenſes, ou empeſchemens d'aller à Rome, l'on procede au iugement du procez, ſur ſignatures par gens connoiſſans verifiet ſans bulles, comme pluſieurs fois ay veu aduenir & iuger en ce Royaume.

ART.

ARTICLE XVI.

a b *ITem*, a *que tous pourueus par deuolus fondez sur incapacité* b *des possesseurs, ne s'efforcent de faict d'entrer en la ioüissance des benefices, sur peine de la décheance de leur droict de possession: & que sur lesdites prouisions ne soit adiugé aucun sequestre. Ains ioüiront desdits benefices, ceux sur lesquels auront esté impetrez lesdits benefices par deuolut, iusques à ce qu'il y ait iugement ou contraire de recreance, ou principal.*

DV MOLIN.

a *Item.*) Icy est la sixiéme partie contre les deuolutaires, & écumeurs de benefices: & est conforme au droict commun, chapitre *licet, de præbend. in 6.*

1 b *Incapacité.*) † Il ne parle pas de tous deuolutaires, mais seulement de ceux qui viennent par l'incapacité du possesseur: lesquels sont doublement restraints. Premierement hors iugement, en prohibant qu'ils n'occupent possession reelle sur peine de perdre tout droict possessoire. Secondement en iugement, en prohibant aucun sequestre, & fust-il simple, verbal, ou en figure à leur requeste, ou en leur faueur, à ce qu'il n'en sourde aucune presomption contre le possesseur. Mais que celuy contre lequel est impetré, demeure joüissant, & en toute possession contre, & pour le regard dudit impetrant, iusques à ce qu'il y ait recreance, ou maintenuë au contrai-

2 re. † Ce que j'amplifie, premierement quand ores le possesseur reel, ou contre qui est impetré n'auroit joüy par an & iour, c'est assez qu'il est en possession de faict, & que l'impetrant vient par son incapacité, contre lequel est à presumer iusques à ce qu'il soit clairement prouué de ladite incapacité. Secondemẽt, & à plus forte raison, si l'impetrant vient par l'incapacité du feu possesseur, parce que i'ay dit sur la regle *de publicandis*, num. 37. de la premiere edition, & nombre 43. de la seconde & derniere edition. Tiercement, soit qu'il pretende incapacité auparauant le A tiltre de possesseur, oo depuis. † Quartement, si 3 l'impetrant ne pretend incapacité, mais simple nullité ou resolution de tiltre depuis suruenuë, comme que le benefice soit curé, & le possesseur n'ait esté pourueu dedans l'an, ce qui n'est pas incapacité, mais resolution du tiltre. Toutesfois cét arocle a lieu par mesme raisoo Et car pour le moins il y a incapacité pour cette fois. Mais si l'impetrant ne fonde son deuolut en incapacité de la personne ou priuation du tiltre suruenuë: ains en vne simple nullité d'ailleurs, comme parce que le benefice estoit vacquant pour vne autre cause que celle pour laquelle le possesseur a esté pourueu, ou parce qu'il a esté pourueu par non ayant puissance. Cette ordonnance n'a lieu, B mais demeure au droict commun. Et autres droicts comme pour la regle du possesseur annal. † Cinqué- 4 mement ie estends, soit que de l'ordinaire, ou du Legat, ou du Pape soit impetré. Sixiémement, soit que le deuolutaire soit seul en cause, ou auec d'autres non deuolutaires, ou qu'vn des plaideurs veüille annuller le pretendu droict par incapacité du possesseur: car en ce regard a touſiours lieu l'ordonnance. Et du reste de la matiere recours à ce que i'ay écrit 1 apres la regle de chancellerie 28. depuis le nombre 83. iusques a la fin dudit traitté de la premiere edition, & depuis le nombre 3. en la seconde & derniere edition.

ARTICLE XVII.

a *ITem, tous ayans commis* a *fausseté au faict des benefices, soit en bailhant collations, impetrations procurations, instrumens, requisitions, temps d'estude, lettres de degrez, mandats, nominations,*
b c *&* b *autres lettres, actes, & instrumens iudiciaires, ou extraiudiciaires en Cour de Rome,* c *ou des autres collations, patrons, ou presentations, soit és registres* d *des Notaires Apostoliques, ou autres registres des Banquiers, ou autres personnes publiques, de quelque qualité qu'ils soient, s'ils sont Clercs,*
e *seront declarez décheus* e *du droict possessoire pretendu ausdits benefices pour eux faits consentieux, &*
f *punis de telle peine que les Iuges verront pour le cas priuilegié,* f *& renuoyez à leurs Prelats, & Iuges*
g *ordinaires, pour proceder contre eux, tant par declaration d'inhabilité perpetuelle* g *de tenir & posseder*
h *benefices en ce Royaume, qu'autres peines selon la qualité du faict. Et quant aux gens laïques, sera*
i *procedé contre eux, selon la rigueur de nos ordonnances:* h *Que nous voulons auoir lieu, non seulement pour les procez à mouuoir, mais aussi pour tous les procez ia meus & intentez,* i *& qui seront trouuez pendans & indecis.*

DV MOLIN.

a *Commis.*) C'est la septiéme partie, qui s'estend C & est le bien public, *b* que les malefices soient punis: parquoy ne se doibt esteindre. b L. Ita vulneratus. §. quod si quis. ad leg aquil.

b *Et autres.*) En amplifiaot noo seulement si és instrumens concernans le tiltre, ou preparatif d'iceluy, ou l'acquisition du droict ou possession comme la representation de l'Archidiacre, ou acte de prise de possession. Mais aussi concernans l'vsage ou administration des choses du benefice, ou d'aucunes d'icelles, comme d'vn bail à ferme, d'vne quittance, de fructs, cens ou saisine, tant de ces actes hors iugement, que des iudiciaires *a*. Quand ores ne concerneroient que le cours de l'instance, car l'ordonnance est generale,

c *Rome.*) C'est par ampliaoon comme s'ensuit au texte. Autant si en la Cour de la Legation, ou a l'Ordinaire, ou és actes du Iuge qui connoit de la cause soit seculier ou eccleſiaſtique ou ailleurs quelconque.

d *Soit és registres.*) Non seulement si és matrices ou protocolles est commis faux. Mais aussi si les instrumens, qui en sont leuez ou compulsez, & en tous tegistres de quelconque personne publique.

e *Décheus.*) La fausseté découuerte perdent la cause

a C. olim. de rescript.

de tout droict poſſeſſoire. † Non que la poſſeſſion ſe doiue adiuger à l'aduerſaire s'il n'a droict : mais ſi autrement l'aduerſaire a intention fondée, & n'apparoiſt eſtre inhabile, de ſorte qu'il obtiendroit ſi le fauſſaire n'euſt eſté au procez, le benefice luy doit eſtre adiugé. [Et ainſi dés l'an 1540. plus de dix ans auparauant cette ordonnance fut iugé par Arreſt du Parlement de Paris, que i'ay mis en la ſeptiéme & derniere partie du ſtile du Parlement, arreſt 148.] Nonobſtant que par la production du faoſſaire, apparoiſſe que le fauſſaire auoit vn tiltre deſtructif des autres, comme premier en date. Car par la fauſſeté depuis par loy commiſe, il s'eſt ſubmis *a* à la peine de cette ordonnance : & renonce à tout droict poſſeſſoire. Et combien que pour gagner vn benefice au petitoire ne ſuffit la confeſſion *b* de l'aduerſaire, cela eſt vray quand l'on veut fonder, & prouuer ſon tiltre par ladite confeſſion ſeulement. Mais quand on monſtre tiltre d'ailleurs, l'on le peut corroborer : & s'il eſt douteux, le clarifier par ladite confeſſion pour obtenir au petitoire. *c* Et par plus forte raiſon au poſſeſſoire. *d* Non pas que la ſeule confeſſion, reuocation, ou declaration de partie aduerſe ſuffiſt pour obtenir la pleine maintenuë. Bien ſuffit pour auoir condamnation de deſpens, main-leuée, & eſtre remnoyé hors de procez : mais pour la maintenuë faut montrer tiltre de prime face vallable, & ronſutre, pourueu qu'il n'y ait autre au procez mieux fondé. Et ainſi eſt pratiqué. Mais au petitoire ne ſuffiroit auoir produit bon tiltre, s'il eſt exclus par le tiltre comme premier en date de celuy qui renonce, à la cauſe, ou comme fauſſeté, il faudroit montrer tiltre nouueau : comme au chapitre *olim.* à la fin tilt. des récrits, lequel parle du petitoire. car combien qu'il y ſoit fait mention du ſequeſtre des fruits, ce n'eſt pas pour raiſon de la poſſeſſion. Car s'il eſt oit certain le deffendeur eſtre poſſeſſeur & detenteor c'eſtoit à cauſe de la contumace : & tel ſequeſtre ſe peut faire par les gens d'egliſe : & n'en peut eſtre appellé comme d'abus : car cela ne touche en rien le poſſeſſoire comme i'ay dit en mes annotations ſur ledit chapitre.

a L. Impartires de iure fiſc. Folg c. poſtdiaſt col 2. de reſcript.

b le And. c 1 de eo qui mit. in poſſeſſ cau rei ſue uan 10 e 2. de ſponſoſſ in 6

c Gloſ. fing. ver. d ſi non apparcat c ppn. de reſc. in 6. quam ſequatur Gemin. nus & Phil. Franc. conſ 78. col. 3 ſequuntur deciſ. Thaſ. 471 & ibi Aufre. Fely ea olim. col. pen de reſcript. Boer. de ſ. Burdegal §9

d Anton. Rotrs. c. ſi. col. 82. de cauſ noſ & proprie Fely d c olim co 6. Rot deciſ. 408. fine dubitatum 3. nouit.

e L. ſi quis. obrepſerit n prin. & in fi.

f *Priuilegié.*) Quiconque fait fauſſeté en ingement ou à ſon eſcient y produit vn faux inſtrument forgé ailleurs, il offenſe *e* la puiſſance, & iuriſdiction publique : & combien qu'il ne fuſt aucunement ſubiect dudit Iuge, il pourra par luy eſtre puny. *f* Partant en ce cas vn Iuge ſeculier punira vn Clerc, ou Eueſque, voire Cardinal pour la forme de ſa iuriſdiction : & pour le ſurplus enuoyera, en ce texte, & plus à plain ayent ſus article 2. gloſ. 5. article 4. gloſ. 3. num. 4. cum ſeq.

g *Perpetuelle.*) L'intention de l'ordonnance eſt que ce miſerable fauſſaire non ſeulement ſoit priué de tout droict poſſeſſoire par le Iuge ſeculier mais auſſi du tiltre au petitoire outre la punition pour le delict commun par le iuge eccleſiaſtique auquel ſera renooyé, tous condamnez & faux ſont infames, partant irreguliers & inhabiles a tous *benefices* g. Et combien que la ſeule infamie de droict & de fait ne face inhabile que aux dignitez, toutesfois concurrent le crime & conuiction de faux, s'enſuit inhabilité a tous benefices tant obtenus que à obtenir comme audit chap. *olim.* h Et qui eſt infame & inhabile, il eſt tel en tous lieux, car les mots en ce Royaume (en ce texte) concernent ſeulement ladite operation de l'edict ou ſentence du Iuge : & non l'effect qui s'en enſuit par la diſpoſition du droict commun. Partant conuaincu de faux en manere beneficiale, eſt infame & inhable en tous lieux. Et telle ſentence a effect de verité en tous lieux, ſinon qu'elle fuſt donnée par contumace. Car lors elle n'a effect de verité ſinon enuers le vainqueur, & non pour le regard d'vn tiers *i*.

h *Ordonnances.*) Sçauoir eſt de mort par l'ordonnance publiée en ce Parlement, le vingt-troiſiéme d'Auril, 1562.

i *Interetz*) Cette derniere clauſe ſe refere à toot le precedent de cét article, non ſeulement contre les laiques, mais auſſi contre les Clercs : ce qui eſt auſſi de droict commun audit chapitre *olim.* k Et ainſi l'ay veu pratiquer en ce Parlement auparauant que cette ordonnance fut faite.

d 1. nullum & ibi Cy Pal. C. de teſtib lit 1 ens d. de fal Fede. conſ. 91.

g C infami. him de reg. iur. in 6.

h Extra de reſcript.

i Text in l. ſi ideo. de. cuſtdian. l ſi. preſes C de pigno auto. Butrig. in c. quamuis de re iudi. & conſil. 5. Fely c. cauſam quæ. col 2. de teſtib & ibi Philip. Dec. ad fin vbi in omnib. dixi & ad Alexan. conſil. 24. lib 1.

K Extra de reſcrip.

ARTICLE XVIII.

a *ITem, & pource qu'il ſe trouue pluſieurs expeditions faites par reſignation ou autrement au nom de deux freres, ou parens, de meſme nom & ſurnom : ordonnons qu'en telles expeditions ſoit exprimé lequel deſdits freres ou parent, le majeur, ou le mineur, fils aiſné, ſecond, ou frere de tel, frere ou couſin de l'impetrant reſignataire, en telle maniere qu'on puiſſe appertement & clairement connoiſtre qui eſt celuy qui eſt pourueu du benefice.*

DV MOLIN.

a *Item.*) C'eſt la huictiéme partie contre les ſuppoſitions & ſimilitudes de noms & ſurnoms, par leſquelles meſmement en Limoſin & Bretagne vn benefice eſtoit continué en pluſieurs perſonnes ſans nouuelle collation, eſpece de faux & fraude contre le decret des teſeruations abolies & par faute de l'expreſſion requiſe en cét article, aucune foy ne ſera adjouſtée à la prouiſion, ſoit de l'Ordinaire ou du Legar, on du Pape, en quelque maniere ſoit impetré s'il eſt prouué qu'au parentage de l'impetrant y auoit lors pluſieurs du meſme nom & ſurnom, ſoit quant au poſſeſſoire, deuant les Iuges ſeculiers : ſoit au petitoire deuant les Iuges Eccleſiaſtiques, qui ſont tenus garder les ordonnances royaux.

ARTICLE XIX.

a *ITem, que quand ceux qui auront obtenu en Cour de Rome* a *ou Legation, les prouiſions ſuſdites par reſignation, & auront ſur ce produit en jugement leurs bulles, les pourueus par les Ordmaires & autres contendans puiſſent impugner leſdites prouiſions, par les moyens deſſuſdits, & faute d'auoir obſerué le contenu és precedens articles, & pour ce montrer, pourront faire extraicts en Cour de Rome ou Legation, partie appellée, auec delay competant pour ce faire. Si donnons en mandement à nos amez*

& feaux Conſeillers, les gens de Toulouze, Bordeaux, Dijon, Roüen, Dauphiné & Prouence, & à tous nos autres Iuſticiers & Officiers, leurs Lieutenans, à chacun d'eux, ſi comme à luy appartiendra, que nos preſens edict, ſtatut & ordonnance, ils faſſent lire, publier & enregiſtrer en leurſdites Courts & Auditoires, & le contenu en icelles entretenir & garder: nonobſtant tous edicts par nous & par nos predeceſſeurs faits & publiez, & autres ordonnances à ce contraires. Et pource que l'on pourra auoir à
b *faire de ces preſentes en pluſieurs & diuers lieux. Voulons foy eſtre adjouſtée au* Vidimus[b] *d'icelles comme au preſent original. Auquel afin que ce ſoit choſe ferme, & ſtable à touſiours; nous auons fait mettre noſtre ſeel, ſauf en autres choſes noſtre droict, & l'autruy en toutes. Donné à ſaint Germain en Laye, au mois de Iuin, l'an de grace mil cinq cens cinquante, & de noſtre Regne le quatriéme.*

Signé, par le Roy en ſon Conſeil, DE L'AVBESPINE.

Leuë, publiée, & enregiſtrée ſous les modifications & limitations contenuës au regiſtre, Oüy ſur ce le
c *Procureur General du Roy, ce requerant.*[c] *Fait en Parlement à Paris, le vingt quatriéme jour de Iuillet, mil cinq cens cinquante. Ainſi ſigné,* DV TILLET.

DV MOLIN.

1 a *Rome.*) C'eſt la neufiéme & derniere partie, † & A combien que les mots ſont ſeulement des prouiſions du Pape ou Legat, ce qui a eſté exprimé comme plus dubitable, & plus neceſſaire, car cette ordonnance eſt
2 principalement faite contre leurs abus: † Touteſfois
Les Ordinaires ſont à corriger. elle a auſſi lieu és prouiſions des Ordinaires, qui pourront eſtre impugnez par deffaut des choſes ſuſdites & chacune d'icelles entant qu'elles contiennent aux Ordinaires, comme en l'article ſecond, qui parle des Notaires des Ordinaires, & articles 3. 4. Et articles 10. 11. 12. des procurations à reſigner, qui ont lieu és Ordinaires. Et articles 14. & 15. de la forme de publier. Et articles 16. 17. 18. qui ont auſſi lieu és Ordinaires, & generalement toute cette ordonnance, en-
3 tant qu'elle leur conuient. † Il y a auſſi pluſieurs choſes à corriger és Ordinaires, dont pour admertiſſement & conſeil d'y remedier i'en toucheray aucuns approchans des abus ſuſdits le tres-illuſtre & de loüable memoire, Louis XII. Zelateur de Iuſtice, & pere du peuple, par ſon ordonnance de l'an 1499. article 3. auoit eſtroitement enjoint & commandé à tous Prelats, Chapitres, & autres Collateurs & Patrons Eccleſiaſtiques de ce Royaume & Dauphiné, de faire regiſtres loyaux & entiers de toutes collations & preſentations faites par eux ou leurs Vicaires: & iceux renouueller de cinq ans en cinq ans, leſquels regiſtres ils ſeroient tenus exhiber & cõmuniquer pour obuier aux collations ou preſentations ſecrettes, & ſous fauſſe date anticipées, retardées, adjouſtées, oſtées, chan-
Louis XII. Pere du peuple. gées: mais outre ce que ladite ordonnance a eſté mal gardée par l'auarice des Prelats, qui eſt comme dit
1. Timothée. 6. l'Apoſtre, *la racine de tous maux, & qui touſiours croiſt & croiſt à tant qu'elle ſoit arrachée*, ils ont inuenté vn plus grand abus, en faiſant faire grand nombre de collanons du meſme benefice & meſme vacation, ſans en publier ſinon aucunes qui leur plaiſt, †
4 Qui eſt vne orde marchandiſe & fauſſeté, ſemence d'infinies procez. Et qui requiert la correction, & otdonnance du Roy, à ce que premierement toutes collations ou preſentations des Ordinaires ou leurs Vicaires ſoient incontinent publiées ou miſes en certain public: regiſtre poſé en certain lieu public, pour eſtre veu & leu de tous, & ſeurement gardé, à ce qu'il ne ſoit loiſible y variet, adjouſter ou oſter aucune
a Ferè in e ſput num li verſic certio adnerte extra de re indica choſe, toutes autres putations ou collations nulles *a* comme fraudulentes & clandeſtines quant ores elles ſe trouueroient en d autres regiſtres quelconques. Secondement, qu'au meſme regiſtre les noms de tous & chacuns leſdits Vicaires, enſemble le diſpoſitif de leurs Vicariats ſoit decrit. Car veu que ſont publiques perſonnes, & qu'ils repreſentent l'Ordinaire, il eſt beſoin qu'ils ſoient connus de tous, pour obuier aux futtiues collations, antidates, & autres fraudes & fauſſetez.

† Tiercement, qu'au meſme regiſtre ſoit écrit ce 5
qu'il faut payer pour chacune collation, & pour là lettre & ſceau d'icelle: car combien que dés auparauant vingt-cinq ans, i'ay veu donner pluſieurs arreſts de cette Cour de Parlement cõtre l'Archeueſque & Primat de Lion, qui eſtoit lors, & autres Archeueſques & Eueſques, de ne prendre outre vn eſcu pour raiſon de chacune collation & ſceau d'icelle, & aux inferieurs moindre ſomme. Touteſfois par ſordide & infame negociation, ils en exigent ſix fois plus, & ſans baillet quittance.

† Quatriémement, qu'en toutes autres expeditions 6
& actes des Ordinaires, ſoit ſtatué certain ſalaire qu'ils ne peuſſent excedet, car combien qu'ils poſſedent
B tres-amples reuenus, iuſques à redondance ſuperfluë: touteſfois comme ſi cela n'eſtoit compté pour rien, ils font marchandiſe de tout, tant par eux que par leurs facteurs, comme s'ils n'auoient autre fin ny autre but. Ils n'ont ſollicitude que de ce qui ſert à gain deshonneſte, accompliſſans ce qu'en ont prophetizé Ezechiel & S. Paul. Tant de choſes s'offrent à corriger que les declarer par article il y faudroit tant de toolles & liures ſi grands, qu'ils ſeroient negligez pour leur longueur & confuſion. Parquoy me dépotte d'eu plus ſpecifier, ioint qu'il y a vne autre moyen bien plus bref, mais tres-efficace: c'eſt qu'ils
C ſoient reduits purement & ſimplement à l'ancien miniſtere de la parolle de Dieu, comme à la priminue Egliſe, *par cette ſeule medecine tous leurs maux & ſcandales ſeront purgez & guaris*, comme a eſté prophetizé par le Prophete Malachias, chapitre troiſiéme, diſant: *Il ſera aſſis* (comme) *celuy qui fonge & purifie l'argent: Il nettoyera les fils de Leuy: Il les refondra comme l'or & l'argent, & offriront don au Seigneur en juſtice*: Et lors ne ſera beſoin d'autres ordonnances & edicts, dont le nombre ſeroit infiny, & l'efficace bien petite, comme l'experience a remonſtré. C'eſt la ſeule parole de Dieu, qui contient en ſoy toute vertu.

b *Vidimus.*) Fait par vn Notaire auec deux teſmoins, ou par deux Notaires. Et n'eſt beſoin d'appeller aucun, ny d'auoir ſpeciale commiſſion ou au-
D thorité du Iuge, ſinon le ſeel accouſtumé. L'aurhorité de cette loy & ordonnance ſuffit aſſez. Mais ne ſuffiroit que ce *Vidimus* fuſt fait par vn ſeul Secretaire du Roy, s'il n'eſtoit fait en la preſence du Roy ou ſon Conſeil, comme le Notaire & Greffier ne peut expedier hors les choſes du greffe, ſans pour le moins garder ce qui eſt requis en vn ſimple Notaire.

c *Requerant.*) Cét edict donc eſt de tres-grande aurhorité, comme eſtant emologué par authorité de tout le Parlement, & Cours de France. Laquelle ſelon ſon original ancien pnt eſtat & non ſelon la déprauation depuis entrée par les Marchands, comme

I'ay en grand' honneur & loüange d'antiquité dit au commencement du ſtile de ladite Cour ſait partie du corps myſtic du Prince, & de la Majeſté Royale. Comme autrefois ſagement & ſaintement a declaré Louis le Pieux, Roy de France & Empereur deſdits Romains, en ſes chapitres (c'eſt le liure de ſes ordonA nances, chapitre ſecond) aux eſtats de ſes Royaume & Empire, que I'ay mis & inſerez au ſtile de ladite Cour, en la troiſiéme partie, tit. 50. art. 9. Imprimées à Paris par Galiot du Pré, dés l'an 1551. [Et eſt plus d'auoir dit, le Procureur du Roy ce requerant, que ſi ſimplemẽt on euſt dit, le Procureur du Roy conſentãt.]

EXTRAICT DES REGISTRES de Parlement.

VEv par la Cour les lettres patentes du Roy, données à S. Germain en Laye, au mois de Iuin dernier, ſignées par le Roy en ſon Conſeil, de l'Aubeſpine, contenant aucuns articles ſus la reformation des abus qui ſe commettent és impetrations des benefices en Cour de Rome, & les remontrances cy-deuant faites au Roy & à ſon Conſeil, de la part de ladite Cour, ſur quaſi ſemblables [a] *lettres d'Edict, concernant meſme matiere, les concluſions du Procureur General du Roy, la matiere miſe en deliberation: La Cour a ordonné & ordonne, que leſdites lettres patentes ſeront leuës, publiées & enregiſtrées és regiſtres d'icelle: A la charge toutesfois que les Notaires des Chapitres & Monaſteres, qui ont accouſtumé d'eſtre par eux choiſis, pourront inſtrumenter, ainſi qu'ils ont accouſtumé faire: meſmes és actes qui ſe ſont eſdits Chapitres, Colleges & Monaſteres. Et auſſi que les Prelats & autres Collateurs ou Preſentateurs Eccleſiaſtiques des benefices, ſeront tenus és collations ou preſentations qu'ils feront deſdits benefices, appeller des teſmoins non domeſtiques deſdits Collateurs & Collataires, & de la qualité de ceux dénommez audit Edict: qui doiuent eſtre appellez pour teſmoins aux procurations pour reſigner leurs benefices, ſous la meſme peine que contenu eſt audit edict, à l'encontre des reſignans & reſignataires. Et outre que, où il y auroit doute, diſpute ou contention ſur la demeurance, notice & qualité des teſmoins inſtrumentaires, ne pourra ladite difficulté eſtre déduite ou alleguée pour empeſcher le ſequeſtre, recreance & autres prouiſions: mais viendra au plein poſſeſſoire. Fait en Parlement, le vingt quatriéme iour de Iuillet, l'an mil cinq cens cinquante. Ainſi ſigné,* DV TILLET.

[a] Leſquelles n'ay veuës ſi non par le Roy à ſaint Germain en Laye au mois de Decembre 1548. homologuées à Grenoble le 24. de Ianuier 1548.

CONTRE LES PETITES DATES ET ABVS de Cour de Rome.

S'ENSVIT LA TENEVR DE L'EDICT de l'an 1547. duquel eſt faite mention en l'Edict precedent [a].

[a] 1. & ibi glof. 3.

HENRY par la grace de Dieu, Roy de France, A tous preſens & à venir, Salut. Comme dés le temps du feu Roy, de bonne memoire, noſtre tres honoré Seigneur & Pere, luy euſſent eſté faites pluſieurs remontrances, plaintes & doleances, & meſmes de la part des gens d'Egliſe & Beneficiez: leſquelles depuis noſtre aduenement à la Couronne, nous euſſent eſté reïterées, des fauſſetez qui ont eſté par le paſſé, & ſont encores chacun iour commiſes par les NOTAIRES APOSTOLIQUES, eſtans en noſtre ROYAUME, au paſſement & expedition des procurations à reſigner, & autres actes & inſtrumens dépendans de leur eſtat: dont ſe ſont meus & meuuent iournellement pluſieurs procez, & par tels ſiniſtres moyens ont eſté pluſieurs benefices volez, à la damnation de ceux qui les ont obtenus par telles fauſſetez, & au grand preiudice des Collateurs, ce qui eſt aduenu & aduient par le grand & effrené nombre d'iceux NOTAIRES APOSTOLIQUES, qui ſe trouue en noſtredit ROYAUME, pour la facilité que chacun a d'obtenir, comme l'on ſçait, tels eſtats & offices en cour de ROME: la pluſpart deſquels NOTAITES ſont pauures & indigentes perſonnes, & les autres ſeruiteurs domeſtiques de gens d'Egliſe, qui par le commandement de leurs Maiſtres, qui en veulent mal vſer, font & paſſent indifferemment toutes procurations à reſigner, ſelon le plaiſir & volonté de leurſdits Maiſtres, choſe de damnable & pernicieuſe conſequence: SÇAVOIR faiſons, que nous voulans à ce pouruoir & remedier, ainſi qu'il eſt tres-requis & neceſſaire au bien & ſoulagement de nos ſubjets, & meſmement deſdites gens d'Egliſe, à qui le fait touche plus qu'à nuls autres. AVONS ſtatué & ordonné, ſtatuons & ordonnons par ces preſentes, que par nos Baillifs, Senechaux & Iuges Preſidiaux, chacun en ſon pouuoir, deſtroit & iuriſdiction, ſera aduiſé, arreſté & limité, à ce appellé nos ADVOCATS, Procureurs & Conſeillers deſdites Senechauſſées & Bailliages, en nombre competant, ſi aucuns en y a, le nombre ſuffiſant d'iceux Notaires, pour l'eſtenduë deſdites Senechauſſées & Bailliages reſpectiuement: & en quelles Villes & lieux ils

deuront faire leur residence. Laquelle reduction & limitation par eux & chacun d'eux ainsi faites, nous voulons qu'ils choisissent des plus suffisans, notables & capables desdits Notaires Apostoliques de leurdit Bailliage, Senechaussée & jurisdiction, tant en sçauoir, experience, preud'hommie, & legalité, qu'en faculté de biens, iusques audit nombre par eux aduisé & arresté. Lesquels seront par apres immatriculez & enregistrez au greffe de chacun Bailliage, Senechaussée & jurisdiction, & les lieux, Villes & Sieges d'iceux, où ils les auront départies, & ordonné resider, pour par lesdits Notaires Apostoliques, ainsi choisis dudit nombre, & immatriculez que dit est, estre d'orénauant passez & receus en chacun desdits Bailliages, Senechaussées & jurisdictions respectiuement, toutes procurations à resigner Benefices, de quelque qualité qu'ils soient, & autres instrumens dépendans de leur estat: esquels ils seront tenus designer le Bailliage, Senechaussée & jurisdiction, où ils auront esté immatriculez & enregistrez, afin que si sur ce interuenoit procez & differend, l'on ait recours audit greffe, pour entendre s'ils sont dudit nombre choisis & enregistrez. Et là où il se trouueroit desdites procurations, & autres actes & instrumens passez & receus par autres Notaires Apostoliques, que lesdits Notaires ainsi choisis & immatriculez que dit est, aucune foy n'y sera adjoustées, en nos jurisdictions laïques. Si donnons en mandement à nos amez & feaux Conseillers, les gens de nostre Grand Conseil, &c.

DONNE' à Fontainebleau [a] au mois de Septembre, l'an de grace mil cinq cens quarante-sept. Et de nostre Regne le premier.

[a] *Auquel lieu & an, le seiziéme de Nouembre, l'Autheur presentée son liure François des Contracts, vsures & monnoyes, au Roy Henry II. Luy remontra le grand mal & peché pernicieux de Vendre la Iustice, ou Offices d'icelle, & que par le commandement de Dieu,* Exod. 18. d. *Il estoit necessaire élire gens vertueux, sçauans, craignans Dieu, & hayans auarice. Et que chacun pays lors de ses affaires luy seroit outre toutes autres charges vn present, aussi grand que seroit tout l'argent qu'il auroit peu exiger de la vente des Offices de Iustice, ce qu'aussi estoit imprimé audit liure. Mais qui luy en a sceu gré? Dieu.*

Fin de la premiere partie, contenant l'Edict du Roy, & le Commentaire de Messire Charles du Molin, *contre les petites dates & abus de Cour de Rome.*

S'ENSVIT LA SECONDE PARTIE,

contenant vn Arrest tres-solemnel donné au Parlement de Paris, toutes les Chambres assemblées, auec notable nombre des gens du Grand Conseil du Roy Charles VI. Et le Commentaire tres-ample dudit *Messire Charles du Molin*; contre les abus & vsurpations des Papes.

I'AY ESTIME' N'ESTRE MOINS VTILE que necessaire, & grandement agreable à tous vrais amateurs de la discipline Ecclesiastique, d'adjouster à l'Edict precedent quelques memoires notables & dignes de sçauoir, contre les abus des Papes & de la Cour de Rome, extraicts tant des arrests de la Cour de France, & du souuerain Parlement de Paris, que des anciens edicts & ordonnances des Rois de France: Lesquels, entre plusieurs autres i'ay fidellement ramassez des registres de ladite Cour, & de la Chambre des Comptes: & mesmement ce noble Arrest tres-solemnellement prononcé audit Parlement l'an 1406. à l'encontre des annates, citations, censures, & autres vsurpations du Pape, les Aduocats & Ambassadeurs dudit Pape, amplement oüis: Duquel ensuit la Teneur.

CHARLES [a] par la grace de Dieu, Roy de France, A tous ceux qui ces presentes lettres verront, salut. Sçauoir faisons, que comme n'agueres de la part de plusieurs Prelats de nostre Royaume, estans lors à Paris en grand nombre, & de nostre bien aimée fille l'Vniuersité des estudes de Paris, nous eust esté fait grosse plainte [b] de ce que les Eglises de nostredit Royaume & Dauphiné de Viennois, auoient esté iusques à present, & encores estoient si foulées & greuées pour la multitude des grosses exactions & charges sur icelles Eglises imposées, tant par Benedict Pape XIII. [c] que ses predecesseurs, contre disposition de droict commun [d]. Que lesdites Eglises tomboient en grande pauureté & [e]

Complainte & demande, tant de l'Eglise Gallicane, que de l'Vniuersité de Paris.

ruïne, & de toutes parts tournoient à deſolation, ſi par nous e ne leur eſtoit de remede ſur e
ce pourueu. Dauantage, que les finances leuées ſur icelles Egliſes, eſtoient au grand pre-
L'Office & charge du Roy. iudice & dommage irreparable de la Republique de noſtredit Royaume, emportées hors
d'auec nous, de qui le deuoir & office eſtoit, de preſeruer l'Egliſe de toute oppreſſion,
meſmemẽt en noſdits Royaume & Dauphiné, Et dont ſpecialement eſtions tenus & obli-
C Principes facult. 23. q 5. gez rendre compte à Dieu, noſtre Createur: humblement ſupplians que noſtre plaiſir
fuſt, de pouruoir aux Egliſes ſuſdites, touchant leſdites exactions & oppreſſions, faiſans
ceſſer icelles: A ce que les Miniſtres, & autres perſonnes Eccleſiaſtiques, inſiſtans & ſer-
nans aux choſes Diuines, puiſſent auoir moyen de viure, & gouuerner les Egliſes à eux
commiſes, entretenir les edifices d'icelles, en bon & conuenable eſtat, & faire autres actes
qui ſont de leur profeſſion, & de l'intention de leurs fondateurs f. Et à cette cauſe, aucuns f
de noſtre Grand Conſeil, ja pieça commis & deputez pour voir & deliberer de ce qui pour-
roit & deuroit eſtre raiſonnablement fait ſur telles & ſemblables choſes concernans l'E-
gliſe, euſſent aduiſé & deliberé de nous faire leur rapport ſur les oppreſſions ſuſdites, mais
pource qu'il ſẽbloit auſdits Prelats & noſtredite fille, ladite déliberation deuoir eſtre plus
au long declarée, euſſent par l'aduis de nos Conſeillers ſuſdits, fait quelques declarations
& additions. Leſquelles euſſions par certaines lettres données ſous noſtre contre-ſeel, en-
uoyées à noſtre Cour de Parlement, g auec les noms de noſdits Conſeillers qui auoient g
aſſiſté à ladite deliberation, & à icelle Cour mandé par nos lettres patentes & enjoint, luy
donnant ſur ce puiſſance & authorité, qu'appellé auec elle rel nombre de telles gens de
noſtredit Grand Conſeil, & Requeſtes de noſtre Hoſtel, qu'elle verroit eſtre à faire, elle
euſt à pouruoir à l'Egliſe de noſdits Royaume & Dauphiné, ſur le contenu de noſdites let-
tres, & ſelon qu'elle nous conſeilleroit deuoir eſtre fait, ainſi que plus au long & plus clai-
rement apparoiſſoit par la teneur de noſdites lettres. Et ſur ce eſtans & comparoiſſans en
noſtredite Cour de Parlement noſtre Procureur General, & le Procureur de noſtre tres-
Le plaidoyé de l'Vniuerſité contre les abus du Pape. cher Oncle le Duc de Berry, enſemble noſtredite fille l'Vniuerſité de Paris, De la partie
d'icelle noſtre fille, & ſous ces paroles de l'Apoſtre, *Returez-vous de tout frere cheminant*
2. Theſſ. 3. *deſordonnément*, h a eſté propoſé, Que noſtre Mere ſainte Egliſe deuoit eſtre reglée & con- h
duite à la ſemblance des eſſences naturelles, des polices du grand i & petit monde, k Leſ- i k
quelles eſtoient par leur Souuerain Createur, reglées & ordonnées (comme teſmoignent
les Philoſophes) en nombre, poids & meſure: La premiere matiere deſquelles a eſté par le
meſme Createur diſtribuée en quatre élemens, ſelon la grandeur de leur nature; conferant
à vn chacun d'eux entierement autant à l'vn qu'à l'autre, & faiſant que puis l'vn, puis
l'autre, ſe donnent à eux meſmes, & en leur tour aliment & ſubſtance: De ſorte que ce
qu'il defaut à l'vn ſous l'équinoctial ou ſous le pole, pour le changement ou abſence de
l'autre, manifeſtement il le reprend & le recouure d'vn autre, par la bonté & inſtinct de
nature meſme, & par la prouidence de la Sapience Eternelle. Ainſi eſt-il de la police &
a Gouuernement Ariſtocratic eſt vne Republique en laquelle les plus vertueux ont la ſuperintendance Democratic eſt vne publique adminiſtrée par le peuple. Ariſtot. és polit. liu. 5. chap. 3. gouuernement l Royal, Ariſtocratic, a & Democratic: où nul des ſubiets & inferieurs n'a l
iamais le pouuoir & authorité de deſtruire & aneãtir le Recteur du gouuernement Royal,
ou l'entretenement & ſouſtien de l'Ariſtocratic, ou la plus grande partie de la police De-
mocratique. Comme auſſi au petit monde (c'eſt à dire au corps humain) ſi l'vn des mem-
bres prenoit nourriſſement par excez, & les autres mouruſſent de faim, tellement que le
corps en deuint en languenr & ſechereſſe, il ſeroit de beſoin de remedier à tel membre
exceſſif, par voye de reſtriction & ſubſtraction. Mais Benedict Pape ſuſdit, n'auoit ac-
couſtumé de garder en l'Egliſe ou ès ſubiects d'icelle, nombre poids, ne meſure: Ains au
contraire, de plus en plus les auoit contraint, aſſuiettis & parforcez, contraignoit, aſſu-
Les abus du Pape. iettiſſoit & parforçoit, à iougs & ſeruages importables: Emportant les dépoüilles & ſuc-
ceſſions à pluſieurs ſucceſſeurs des treſpaſſez, m rauiſſant des autres les vacances n des Pre m n
latures & benefices, contraignant aucuns à payer des arrerages du temps paſſé o & hors o
de la memoire des hommes, comme s'ils euſſent eſté deubs, exigeant & tenant des Bene-
ficiers la premiere annate de leurs benefices qu'ils auoient obtenus de nouueau, S'efforçant de prendre les fruicts des benefices de ceux qui auoient eſté promeus aux Prelatures
& autres dignitez Eccleſiaſtiques, lors que Nous & le Clergé de noſtre Royaume & Dauphiné, nous retiraſmes & départimes de ſon obeïſſance, ſous couleur qu'il diſoit que leſ- p
dits fruicts auoient eſté mal pris durant le temps d'iceluy département, receuant outre
les procurations qui ſont deuës aux Prelats, Archidiacres & autres Ordinaires pour leur
Geneſe 47. Ceſar des guerres gal. liques liu. 6. viſitation, Et ce contre toute loy, non ſeulement des Chreſtiens, mais de tous ethniques:
Entre leſquels, & de tout temps, le Clergé a touſiours eſté exempt & libre q de toutes q
charges & ſeruitudes. Car les gens d'Egliſe ne ſont enfans de la ſeruante, mais de la fran-
che, & les a Ieſus-Chriſt affranchis en cette liberté, par témoignage meſme de l'Apoſtre, auſquels il fait telle exhorrarion. *Tenez vous fermes, & ne veuillez eſtre derechef detenus ſous le collier de ſeruitude.* Car comme diſoit noſtredite fille, Si en la police ſeculiere le Prin-
Tyrannie. ce s'efforçoit prendre & enleuer, ou du Noble ou du Roturier, les premieres annates de
tous heritages alienez à autre par quelque tiltre que ce fuſt: Qui eſt-ce qui ne le iugeroit

vn tyran & destructeur de sa Republique? qui est-ce qui voudroit souffrir vn tel gouuerneur? De combien moins doit-on souffrir Benedict? Lequel par verité mesme de l'Euangile, n'est autre que Ministre de l'Eglise, & non Seigneur: s'appropriant tyranniquement les fruicts des premieres annates des benefices, & mépriſant ce que dit Samuël parlant au peuple, * *Parlez de moy* (dit il) *deuant le Seigneur & deuant son Christ, Sçauoir mon si i'ay pris le bœuf ou l'asne de quelqu'vn? si i'ay fait iniure à aucun? si i'ay foulé aucun? & si i'ay pris des presens de la main d'aucun? car certes ie vous en feray reſtitution.* Et ils respondirent, *Tu ne nous as point fait iniure, & ne nous as point foulez, & n'as rien pris de la main d'aucun.* A l'exemple duquel toutesfois il se deuoit instruire & raisonnablement contenter, sans estre si ardant à la tyrannique exaction & concussion de deniers: & ne fouler ne faire iniure à aucun, suiuant l'exhortation Euangelique, & se tenir content de ses gages * à l'exemple de l'Apoſtre, disant ainsi: * Ie n'ay conuoité or ny argent d'aucun, comme bien le sçauez. Car ces mains m'ont administré les choses qui m'estoient necessaires, & à ceux qui estoient auec moy. Ie sçay (dit l'Apostre) qu'apres mon département, loups rauissans se mettront entre vous, qui n'épargneront point le tronpeau. Laquelle rapacité nostredite fille proposoit auoir esté prononcée d'vn esprit prophetic par le Prophete Ezechiel, * disant ainsi: Mes troupeaux ont esté rauis, & mes brebis deuorées, pource qu'il n'y auoit aucun Pasteur. Car aussi les Pasteurs n'ont point cherché mon troupeau, mais ils se paissoient eux mesmes, & ne paissoient point mes oüailles. Pour cette cause (dit le Seigneur) ie les feray cesser de plus paistre mon troupeau, & deliureray mes oüailles de leur bouche, & ne les deuoreront plus. De laquelle prophetie appert qu'il est licite non seulement pour le regard des finances susdites, mais aussi pleinement & generalement se retirer & separer dudit Benedict, lequel se seroit vilainement débordé en auarice rant confuse & desordonnée. Combien que ladite subſtraction totale ia pieça faite, duraſt encores de droict & de faict, cõme nostredite fille tenoit pour certain que ladite pleniere subſtraction d'obedience duroit encores, & en icelle nostredite fille se maintenoit estre & perseuerer, mesmement parce qu'elle disoit que la reconnoissance de l'obeïssance qu'auons faite audit Benedict estoit nulle, comme faite sons condition non accomplie, & sous cause qui n'auoit sorty aucun effect, comme elle disoit de ce apparoir par certains articles contenus en ladite reconnoissance. Dauantage que ladite reconnoissance n'estoit faite par authorité de l'Eglise de nosdits Royaume & Dauphiné. Conſequemment que ladite subſtraction d'obedience duroit encores, ou qu'elle ne se deuoit faire de nouueau, à tout le moins pour le regard des deniers & finances susdites. Attendu qu'iceluy Benedict, afin de renuerser l'authorité non d'vn homme (comme dit l'Apostre) mais de l'Eglise, & pour icelle démolir & ruïner, rauit, lesdites finances: & ce contre l'authorité du saint Concile, * déterminant qu'aucun Euesque ne doit requerir or ny argent de ses parens, ou des Moines qui sont sous luy: & contre l'authorité de saint Gregoire, de S. Bernard, & d'autres saints Docteurs, voire mesme contre l'authorité de l'Euangile. Et disoit nostredite fille que ladite separation se deuoit faire par nostredite Cour, du conseil des Prelats & d'elle, nostre fille, à l'exemple du Roy Ioas, qui par le conseil * du Prestre Iojada, mit sous sa main les deniers destinez à la reparation du temple, desquels les Prestres de son temps abusoient, & en distribua partie à ceux qui seruoient aux Sacrifices, partie au salaire des Massons, partie au salaire des Maistres de l'Architecture. Pour raison dequoy estoit semée cette loüange de luy, * Que le Roy Ioas auoit fait chose agreable au Seigneur, durant tout le temps qu'il fut enseigné par le Prestre Iojada. Par lequel Iojada estoient entendus (ainsi qu'icelle nostre fille disoit) les grands Docteurs. Et qu'à nostre office ou à nostredite Cour appartenoit de pouruoir à l'oppression d'icelle Eglise, ainsi qu'elle nous faisoit tant par authorité & raison naturelle, que par le deuoir de nostre propre serment, & encores par exemple de nos predecesseurs, mesmement par authorité de S. Ambroise, * lequel affirme que la defense des Eglises appartient necessairement au Roy, & dauantage que par vraye raison naturelle les hommes barbares mesmes qui n'obſernent aucune loy, déterminoient que l'exaction d'icelles finances ne doit estre permise à iceluy Benedict. A quoy faire estions specialement obligez & contraints par le lien de nostre propre serment qu'auions presté à nostre couronnement, auquel nous auons promis à vn chacun des Prelats & Eglises à eux commises, d'entretenir leurs priuileges, leur faire instice, & donner secours & defense selon nostre pouuoir à l'encontre des oppressions. De ce nous auions pour exemple le Roy Ioas susdit, & nos predecesseurs, * du temps de Boniface, Clement, Gregoire, & autres souuerains Prelats & Papes. Car par telles exactions illicites estoient fraudées les deuotes intentions des fondateurs des Eglises, & en estoient les ames des trespassez captiues & retardées de leur salut & gloire. Et où les ennemis d'iceux & les receleurs de verité, voudroient pretendre que cecy fust vne persecution & desobeïssance, tels propos d'hommes menſongers ne nous deuoient aucunement diuertir, veu que plustost nous deuons obeïssance à Dieu qu'aux hommes. * Car comme témoigne le Pape Pelagie, * Tels jaseurs & controuueurs de menſonges s'abusent: Celuy ne fait persecution, ains charité

Papale.

1. Reg. 12.

Luc. 3.

Act. 20. Saint Paul a horreur de telles mains.

Ezech. 34. prophetizant contre le Pape & Prelats questuaires.

Concil Chalcedo. 1. q. 1. c. si quis episcopus 1. q. 3. c. ex multis.

4. Reg. 12. 2 Paral. 24.

4. Reg. 12.

In lib. de Patriarchis c. dicat aliquis. 21. q. 3.

Philip. 4. Coral 3. Il n'y auoit pas septante ans que les plus doctes, (comme Marsilius Patauinus) qui estoient lors contre les abus des Papes ne fussent entachez de cette superstition du purgatoire Papal.

Act. 5. Pelag. 2. d. non vos 21. q. 1.

qui punit vn forfait ia commis, ou qui defend qu'il ne ſoit commis. Par leſquels moyens
Concluſiõ de l'Vniuerſité de Paris. conformes à ſa propoſition noſtredite fille concluoit, & requeroit ſubſtraction eſtre faite de l'obeïſſance dudit Benedict, à tout le moins pour le regard deſdites finances & enleuement de deniers, & que les deniers qui eſtoient entre les mains des Collecteurs ou de leurs Commis, fuſſent arreſtez en nos mains, & defenſes faites à ceux leſquels on maintenoit eſtre debteurs enuers ledit Benedict pour raiſon de ce que deſſus, de n'en payer aucune
Le plaidoyé du Procureur du Roy, & du Duc de Berry. choſe. [Noſtre Procureur General, enſemble le Procureur de noſtredit Oncle, proteſtans ne vouloir dire aucune choſe par affection deſordonnée, & d'en eſtre excuſez, & où quelque choſe digne de blaſme & reprehenſion ſeroit par eux dite, ſe ſoumettoient à correctiõ deuë, & propoſoient outre ce que deſſus, Que les Egliſes auoient eſté & eſtoient fondées & doüées par les Princes ſeculiers, deſquelles le dot ou patrimoine ne pouuoit ou ne deuoit eſtre pris ſans authorité d'iceux. Car jaçoit que Conſtantin euſt octroyé à
Rome eut la preéminence ſur les autres Egliſes, par don de l'Empereur. l'Egliſe Romaine, la preéminence du ſiege, laquelle pretendoient & s'efforçoient auoir les Egliſes de Conſtantinople, d'Alexandrie, & quelques autres, & qu'il fuſt raiſonnable que les Prelats qui annonçoient la foy, traittoient les choſes Diuines, s'exerçoient aux affaires de l'Egliſe, & adminiſtroient les Sacremens, en rapportaſſent ce qui eſtoit neceſſaire à leur eſtat & vie, toutesfois il n'entendoit qu'ils miſſent ſus telles exactions, meſmement ſans aucune contrainte de neceſſité. Car les droicts defendoient aux Archeueſ-
a Le Procureur du Roy équiuoque icy preſumant ſon grand decret 9. diſtinct. 4. & 12. vbi 21 diſtinct. pour l'Eſcriture Sainte. ques (duquel nom l'Ecriture appelle l'Eueſque de la Ville de Rome a) d'impoſer exactions ſur leurs ſuffragans ou leurs ſubiets. Et ſi parauanture aduenoit (comme ſont les varietez de ce ſiecle, le tour & changement des temps, & la malice des eſprits & des cœurs) que l'Egliſe Romaine, Chef & principale ſur toutes les autres, fut troublée en ſon patrimoine (lequel elle poſſedoit plus ample & plus riche que noſtre Royaume) de ſorte qu'elle n'en peut diſpoſer à ſa volonté, lors elle deuoit admoneſter & exciter les autres Egliſes, & par exhortation les requerir de ſecours charitable, & tel qu'il fut loiſible & poſſible d'ẽtre accordé à icelle Egliſe Romaine: & ce toutesfois auec conſeil, meſure, & iuſte cauſe, ſans nuiſance, ſans offenſe, ou faute precedente, & durant le temps de neceſſité, & encores du conſentement & liberalité des Princes, des Patrons & autres Prelats, & non pas auec vne continuelle & deſordonnée oppreſſion de toutes les autres Egliſes: Leſquelles cerrainement, celles meſmement de nos Royaume & Dauphiné, Benedict tourmentoit & fouloit de toutes parts, & à la mode des Phariſiens (qui indifferemment ſe faiſoient bailler les decimes des petites plantes, des herbes, des grains, & des fruicts de toutes ſortes) impoſant ſur icelles gros tributs & exactions non accouſtumées, contre la liberté des
C. ces omnes 23. q. 5. Egliſes. Auſquelles (attendu que la Iuſtice ſeculiere a touſiours eſté en ſecours & aide à l'Eccleſiaſtique, & que iamais l'vne ne s'eſtoit peu paſſer de l'autre) neceſſité nous admoneſtoit ſubuenir, équité nous y induiſoit, raiſon nous contraignoit, & la clameur de tout le peuple nous parforçoit, & auec ce noſtre interſt, qui deſia nous menace de ruïne, nous incitoit, à ce qu'vne deſtruction tant miſerable, & de ſi grand pleur & meſpris, ſuruint aux venerables Egliſes de noſtre Royaume, leſquelles auoient eſté eſleuées par vne charité ſi enflammée, & deſquelles eſtions appellez Autheurs & Fondateurs: A quoy auſſi nous de-
Exemples des Princes illuſtres. uoient inciter les beaux exemples des Empereurs Theodoſe, Honoré, Conſtantin, Charlemagne, & autres nos predeceſſeurs, leſquels auoient ſagement reſiſté aux corrupteles & dégats en quelcõque temps attentez contre l'Egliſe, à laquelle ils auoient liberalement ſuruenu. Or le ſecours que preſentement pouuions & deuions donner à icelle Egliſe, eſtoit
Concluſiõ du Procureur du Roy, & du Duc. b de n'obeïr aux abus d'iceluy Benedict, & nous retirer de ſon obeïſſance. En quoy faiſant, b iouxte la doctrine de ſaint Thomas d'Aquin, & autres authentiques Docteurs de l'Egliſe, ne pechions en aucune maniere. Par leſquelles raiſons & pluſieurs autres alleguées à cette fin, concluoient & requeroient, que par noſtredite Cour fuſt ſur ce pourueu iouxte la teneur de nos lettres à elle adreſſans, en faiſant defenſes aux Officiers dudit Benedict, que pour raiſon des choſes ſuſdites, ils n'euſſent à leuer aucuns deniers de noſdits Royaume & Dauphiné, faiſant arreſter les deniers ia leuez, & qui eſtoient és mains des Officiers ſuſdits, iuſques à la congregation des prelats, qui deuoit prochainement eſtre faite. De la
Plaidoyé du Pape & de ſes Officiers. part dudit Benedict & des Officiers de la Chambre fut au contraire propoſé & requis, Qu'attendu que la matiere par cy-deuant debatuë eſtoit grande & haute, concernant les droicts du ſiege de Rome (duquel eſtoit Chef iceluy Benedict) & touchoit ſa Chambre & ſes anciens deuoirs, enſemble ſes Cardinaux, & que leſdits Benedict & Cardinaux n'auoient en noſtredite Cour aucun procureur, par conſeil duquel la preſente cauſe euſt peu eſtre déduite, ſouſtenuë & defenduë, & les Prelats de noſtre Royaume ſe deuoient, ainſi qu'on diſoit, aſſembler à la prochaine Feſte de Touſſaints, pendant lequel bref temps ne pouuoit aucun danger apparoiſtre, il pleuſt à noſtredite Cour ſurſeoir ainſi qu'elle eſtoit
Replique de l'Vniuerſité. tenuë faire. Repliquant au contraire noſtredite fille, & diſant que le fondement des raiſons alleguées par ledit Benedict ne pouuoit ſubſiſter, dautant que l'intention d'icelle nôtre fille n'eſtoit d'entrer en procez ordinaire, mais ſeulement prouiſion luy eſtre faite par noſtredite Cour, laquelle elle deuoit obtenir ſans aucun retardement. Car le Pape, ou le

Prelat quelque grand qu'il fuſt o'eſtoit ſien, ains toute la puiſſance & authorité d'iceluy, Le Pape eſt ſubiect de l'Egliſe,
x ou d'autre quel qu'il ſoit, eſtoit pluſtoſt de l'Egliſe que de la perſoone, * parquoy du droict dudit Benedict ou de l'Egliſe Romaine, deuoit eſtre diſpoſé & ordonné ainſi qu'on verroit eſtre le profit de l'Egliſe, & non au dommage d'icelle, teſmoin l'Apoſtre, lequel parle par ces paroles aux ſupots de l'Egliſe: Vous eſtes, dit-il, le temple de Dieu, & le S. Eſprit habite en vous, Si aucun corrompt iceluy temple, Dieu le deſtruira. Et vn peu apres, Que
y ouI ne ſe glorifie és hommes, car toutes choſes ſont voſtres, ſoit Cephas, ſoit Paul, ſoit Apollo. Or les deniers ou finances, leſquelles iceluy Benedict faiſoit leuer, ne regardoient le profit de l'Egliſe, mais tiroient droitement à la perditioo des ames, & de luy meſme. De laquelle perdition, enſemble de l'horrible ſchiſme qui regne à preſent, leſdites finances eſtoient le moyen & l'enretenement. Parquoy telles manieres de peſtes ſi dangereuſes, oe deuoieot ſeulement eſtre reiettées par Nous & noſtredite Cour, aoſquels appartieot l'adminiſtration de Iuſtice, mais pluſtoſt totalement & promptement deſtruites, attendo meſme que par le droict des gens de toutes nations, il eſt licite à vn chacun d'arracher tout à coup le couſteau de la maio du meurtrier, & par force reſiſter à la force. Par ces moyens requeroient noſtredit Procureur General, & le Procureur de noſtredit Oncle, droict leur eſtre fait ſur leurdire Requeſte, attendu que pour raiſoo des exactioos notoires cy-deuant recitées, & par deffaut de predications, viſirations, & corrections des ſubjets, & autres pluſieurs fautes que deſſus, la Republique eſtoit contre les Ordonnances des ſaints Canons graodement endommagée, & que les plaiotes n'auoient eſté par eux faites, en intention d'entrer en procez, ains ſeulement afin de prouiſion, à quoy nul ne contrediſoit: partant eoncluoieot à ce que deſſus. Leſdits Officiers du Pape mainteoans le contraire, perſiſtoient pour aurant qu'il leur eſtoit permis faire pour les abſens, à ce que le negoce fuſt differé ſans aucune precipitation, & concluoient par leur Requeſte, qu'aucune choſe ne fuſt innouée. Parties amplement ouies d'voe part & d'autre, en tout ce qu'elles auroient voulu dire & propoſer ſur les debats deſſuſdits, & appointées en arreſt, & à cette cauſe les Chambres de ooſtredite Cour de Parlement congregées & aſſemblées, auec nombre notable des gens de noſtre Grand Conſeil, illec aſſiſtans, & veuës les lettres & miſſiues ſuſdites, & ourre cooſideré auec grande & meure deliberation, tout ce qu'il faiſoit ſur ce à voir & cooſiderer, & ce qu'il pouuoit & deuoit en cette partie mouuoir noſtredite Cour, Par arreſt d'icelle ooſtre Cour en obtemperant aux lettres ſuſdites de oous impetrées de la part de noſtre fille, dit a eſté, Qu'iceluy Benedict & ſes Officiers ceſſeroot d'exiget & leuer en ooſdits Royaume & Dauphiné, les premieres annates, fruicts & émolomens des Prelarures, dignitez & autres benefices quelſconques vacanrs, qui ont vacqué, ou vacqueront, tant pour le regard des premieres annates, que des fruicts & émolumens qui lors du departemeot & ſeparation par cy deuant faite dudit Benedict, & de la vacance des prelatures, dignitez, & autres benefices qui écheront, & écheent, en quelque maoiere que ce ſoit. Enſemble ne exigeront aucunes procurations deuës pour les viſitarions, n'arrerages quelſcõques pour raiſõ de ce, n'autres charges qui pourroient eſtre deuës: & pourront les Prelats, Archidiacres & autres Ordinaires, prendre leſdites procurarions quand il aduiendra qu'ils feront viſitations de leurſdits ſubiets. Ourre ceſſeront les Cardinaux & Chambrier du College, de perceuoir ce qu'auparauant le preſent Arreſt ils perceuoient és vacances des Prelatures, pour les premieres annates ou autrement, & arrerages quels qu'ils ſoieor, deubs pour raiſon de ce. Et ſi aucune choſe de ce qui ia a eſté leué & exigé pour occaſioo de ce que deſſus, ſe trouue ou demeure és mains des Collecteurs, ou leurs Commis, ſera arreſté ſous ooſtre main, & là arreſté & arreſte noſtredite Cour. Et par ee meſme arreſt, icelle noſtre Cour a ordonné & ordonne, que ceux qui ſont detenus en ſentence
z d'excomunication pour raiſon des choſes ſuſdites, ſeront relaſchez & abſous. Et ce, iuſques à tant qu'autrement ait eſté ſur ce ordonné par noſtredite Cour. En teſmoignage de laquelle choſe auons à ees preſentes fait apoſer ooſtre ſeel. Donné' à Paris en noſtre Parlement l'onziéme iour de Septembre, l'an de grace mil quatre cens ſix, & de noſtre Regne le vint-ſixiéme. Par arreſt de la Cour, Baye.

De recheF le Pape rend à ſubterfuge.

C'eſt à dire appointées à ouyr droict.

Areſt contre le Pape & ſa Chambre.

DV MOLIN.

a *Charles.*) C'eſt Charles ſixiéme, fils de Charles cinquiéme, lequel cinquiéme fuſt appellé le Sage, * pour ſa prudence, modeſtie, & bonne affection qu'il portoit a la Philoſophie & aux ſaintes lettres: pour l'amour deſquelles il commanda que partout les liures ſaints fuſſent traduits en François. Iceluy Charles cinquiéme fit auſſi compoſer par gens ſçauans vn dialogue, intitulé le Songe du Vergier, contre les ambitions des Papes, contre les opinions erronées & heretiques de ceux qui ſouſtenoient leur party.

Tetigi ad Hiſtam Parl. par. 4. pag. 215.

b *Plainte.*) Regarde combien eſtoit iuſte la plainte & recoors de l'Egliſe Gallicaoe, & Vniuerſité de Paris, à la Royale Majeſté, contre les exactions & vſurpations du Pape *.

luxta c. principes c. admoniſtratores 23. q. 5.

SOMMAIRE DE LA GLOSE 3. c.

1 *Pierre de la Lune, ſucceſſeur de Clement VII. vray Pape eſleu contre Vrbain VI. Anti-Pape parjure.*
2 *Guerres Papales.*
3 *Ledit de la Lune ne voulut ceder, ny au Concile, ny à l'Empereur.*
4 *Car le Pape ſe dit de droict Diuin pardeſſus tous.*

---

1 e *Pape* 13.) † C'eſt ce Benedict, lequel auparauant ſon Papat eſtoit appellé Pierre de la Lune. Et fut en Aoignon mis au lieu de Clement ſeptiéme apres le deceds d'iceluy Clement. Lequel Clement en l'an 1378. ao mois de May fut eſleu a Fondy par tous les Cardinaux qui là eſtoient aſſemblez, & qui delaiſſerent Vrbain ſixiéme, en pratiquant le Canon, *Si quis pecunia.* * Car à Rome au mois d'Auril precedent enuiron Paſques par violence & impreſſion du peuple Romain (lequel auec armes menaſſes à cor & à cry demandoit vn Pape Romain ou Italien) & par feintiſe des Cardinaux, craignans autrement le danger de mort, ledit Vrbain ſixiéme auoit eſté eſleu. Lequel auoit iuré ſe reconnoiſtre & de ſe démettre de l'eſtat, ſi toſt que la ſedition ſeroit appaiſée. A quoy depuis ne voulut conſentir, comme teſmoignent meſme les docteurs d'Italie. * † Par ainſi Clement ſeptiéme, auparauant nommé Robert de Geneue, eſtoit le vray Pape quelque choſe que dient les autres flateurs Italiens pour donner lieu & coulеur à leurs affections. Et comme Clement ſeptiéme auec tous les anciens Cardinaux ſuiuant ledit Canon, *Si quis pecunia.* 79. diſt. & à groſſe armée ſe fuſt mis en effort d'aſſaillir Rome, & y entrer par force d'armes, pour d'illec chaſſer Vrbain Pape faux, fut contraint finalemeot & aptes graode effuſion de ſang, & auoit pris la Tour Adriã, appellé le Chaſtel S. Ange, ſe tenir en Auignon, & quitter l'Italie audit Vrbain & ſes nouueaux Cardinaux qu'il auoit créez en vn iour iuſques au nombre de vingt-ſix, & cependant s'exerçoient continuellement entre les deux Papes horribles procez, maledictions, excommunications, pilleries & meurtres, comme eſt recité par Planne, & encores plus au long par Theodoric de Niem, qui viuoit audit temps, en ſon premier liore du ſchiſme, & autres hiſtoriens. † Parquoy ce n'eſt de merueilles ſi le Pape de la Lune qui auoit eſté preſent aoſdites eſlections, reſiſta ſi audacieoſement & obſtinément au Concile de Conſtance, & à l'Empereur Sigiſmond, & autres princes, meſmement aptes l'eſlection de Martin cinquoiéme, & encotes mouiant à Paouſchole (Chaſteau d'Eſpagne) fit eſlire vn autre Pape en ſon lieu. Car il conooiſſoit bien la vetité des choſes qui auoient eſté faites, & auſquelles dés le commencement il auoit aſſiſté. Et en la Cronique de ſaint Denis en Fraoce, ſe trouue la copie d'vne bulle de Cardinaux aoec leurs ſoubſcriptions, par eux eouoyée en France ſous leurs ſcaox & bulles, contenaot ſommairement la violence & feintiſe de ladite eſlection, & tromperie & paiurement d'Vrbain ſixiéme. † [Plus ledit de la Lune ſçauoit & croyoit plus que l'Euangile les articles de la foy & ſouueraineté Papale. Dont l'vn eſt, que le vray Pape eſt de Dieu, & de droict Diuin, & ne peut aucunement eſtre contraint (voire quand ce ſeroit pour remedier à vn ſchiſme, qui autrement ne pourroit eſtre uſlé) de renoncer a ſon Papat ny par l'Egliſe vniuerſelle, ny par le vray concile vniuers, icelle repreſentant : comme meſmes n'agueres ſous Leon X. a mal écrit & dogmatiſé Syluеſtre de prieté maiſtre du palais Papal en ſon tiers liure, ou aptes vn docteur Eſpagnol, Iean de la tour bruſlé, il a reprouué les premiers & principaux decrets du concile de Conſtance, ſur leſquels toutesfois le Papat Romain prioratif d'Auignon eſt fondé depuis ledit concile.]

C ſi quis papa. 79. diſtinct.

Bal in concil. ſchiſmatis poſt tit. ſi quis aliq. teſtat. prohib. & Egid. belamera (quiy auoit eſte preſent) cõme il écrit in c. licet. de elect. c. facris ad fi. de hoc vi metuſ. cauſa.

Guerres des Papes.

1 2 3 4

SOMMAIRE DE LA GLOSE 4. d.

1 *Les anciens Papes eſtoient ſubiets aux canons & ſtatuts de l'Egliſe, & n'y pouuoient autrement deroger.*
2 *Pelage premier enuoya ſa profeſſion de foy auec obligation de n'y contreuenir, à Childebert Roy des François.*
3 *Les Eueſques de Rome, & autres Patriarches ſ'aſſoient le pareil entr'eux, & enuers les Princes Chreſtiens.*
4 *Et telle eſtoit la couſtume auant que d'eſtre receus, ny tenus pour Patriarches.*
5 *Qui eſtoient cinq égaux, le premier celuy de Ieruſalem, le dernier celuy de Rome.*
6 *L'ancienne excellence de l'Egliſe Theſſalonique.*
7 *Ladite couſtume eſtoit encores en vigueur du temps de Gregoire le Grand, & Gregoire II. & de Charlemagne.*
8 *Le Pape n'eſt Seigneur, mais ſubiet, & ne peut determiner de la foy, ains eſt ſubiet à celle de l'Egliſe, & peut eſtre dépoſſedé s'il s'adonne aux affaires ſeculieres.*
9 *Grande menterie des flateurs du Pape découuerte.*

---

d *Diſpoſition de droict.*) C'eſt à ſçauoir des ſaints Canons † que les anciens Papes (leſquels ainſi qu'ils n'auoient moindre pouuoir que ceux de preſent, auſſi auoieot-ils plus d'authorité) promettoient gardet & entretenir, & confeſſoient publiquement n'auoit puiſſance de contreuenir à iceux. * Et ſi auons teſmoignage de Gregoire le Grand, (leqoel ils teçoiuent pour l'vn des quatre Docteurs de l'Egliſe) que pat nul des Papes ne peuuent eſtre changez, ſoit eo tout ou partie, pour quelque occaſion que ce ſoit.

Contra ſtatuta. ca. 25. q. 1.

A B C D

De combien moins donc doiuent-ils eſtre changez pour occaſion d'ambition ou d'auarice? * Comme de ce y a texte en la vingt-cinquéme cauſe de leurs canons, dérogatoire à tous les abus & nouuelles inuentions qui depuis ſe ſont enſuiuies. † Que dirons nous de ce que Pape Pelage premier de ce nom, du temps de l'Empereur Iuſtinian le Grand, non ſeulement fit de ſa propre bouche declaration de ſa foy,* à Childebert Roy de France, fils aiſné de Clouis premier, mais auſſi confeſſa franchement auec ſignature de ſa propre main, qu'il garderoit & entretiendroit en tout & par tout l'inſtitution de la foy & doctrine eccleſiaſtique du Pape Leon premier de ce nom: * C'eſt à dire entr'autres choſes qu'il ne mettroit ſus aucunes inuentions nouuelles, & ne corromproit en aucune maniere la doctrine & diſcipline eccleſiaſtique. Ladite profeſſioo pat ledit Pelage premier, miſe és mains de l'ambaſſadeur dodit Childebert Roy des François, ce n'eſtoit pas pour le bailler à garder audit Roy: mais pour ſe montrer par le païs ſubiet d'y obeir & 3 s'en obliger. † Les Eueſques de Rome, & tous les principaux Eueſques ou Patriarches eſtoient tenus faire pareille profeſſion, non ſeulement l'vo enuers l'autre pour l'vnion de la foy, mais auſſi enoers tous princes Chreſtiens, pour la meſme ſubiectioo de foy & vnion. Comme auſſi auparauant ledit Pelage premier, ledit Leon premier meſme en auoit fait ſolemnellement bien cent ans parauant pareille affirmation, & l'auoit ainſi promis à Martian Auguſte, s'attribuant à luy meſme la faute s'il faiſoit ou s'il permettoit faire le contraire: comme appert par les canons du grand decret au chapitre *priuilegia*, le premier & le ſecond 25. *quæſtione ſecunda*. & par les epiſtres meſmes dudit Leon epiſtre 52. par luy enuoyée audit Martian Empereur, [& de ce appert la claire & ſaine intelligence de cette belle & catholique loy, *Cunctos populos*. Qui eſt la premiere ſous le tiltre premier. C. *de ſummâ trinit.* faite par Theodoſe le Grãd à Conſtantinople à l'entrée de ſon Empire où il ſe rapporte à la foy que tenoit Damaſe lors Eueſque de Rome & Pierre Eueſque d'Alexandrie. Car comme nous auons dit en noſtre lecture de Tubingue és Allemagnes en la ſeconde oppoſiuon ſur le texte, ce n'eſtoit pas vne relation confuſe ny perſonnelle: car ce n'eſt pas aſſez (pour eſtre compris ſous le nom de Chreſtien catholique dont parle ladite loy) de croire ce que l'Egliſe croit confuſément & indeterminémẽt ce qoe tel ou telle croit. Car le inſte vit de ſa foy & non pas de celle d'autruy. Abacuc 2. a Mais ladite loy fait relation à la publique profeſſion de foy baillée par leſdits Damaſe & Pierre à l'entrée de leur adminiſtration par leurs epiſtres ſynodales enuoyées aux Egliſes examinées & tronuées conformes a l'Eſcriture Sainte, & partant approuuées & publiées en icelle, & entr'autres à Conſtantinople où cela eſtoit tout notoire. Parqnoy eſt confuté l'erreur de ceux qui diſent que c'eſt aſſez de croire ce que l'Egliſe croit, ou que tel Docteur croit, oo l'Hoſteſſe d'Artenay: à quoy ils titent trop mal à propos quelques anciennes loix & decrets, car ils n'en prennent que l'eſcorce, laiſſans le ſens qu'ils n'entendent, car ils ignorent l'hiſtoire & circonſtances du temps dont 4 dépend le ſens & intelligence. † C'eſtoit en la primitiue Egliſe vne obſeruance canonique & ordinaire entre tous Primats & Patriarches d'enuoyer l'vn & l'autre ſous leurs ſeaux ſynodaux, c'eſt a dire publiquement faits à l'aſſemblée de leurs Egliſes la confeſſion & profeſſion de leur foy pour connoiſtre s'ils tenoient & preſchoient vne meſme foy & doctrine, en quoy principalement conſiſte l'vnion de l'Egliſe, & autrement n'eſtoient receus ne tenus pour catholiques, & meſmes a eſté ainſi ſtatué par oos loix des anciens Empereurs Chreſtiens, comme appert és nouuelles de Iuſtinian, *in auth. vt cum. de appellat. cognoſ. §. ſi quis de præditis.* Et à meſme fin enuoyoiẽt pareille confeſſioo aux princes Chteſtiens. Auſſi en appert du temps d'Innocent premier Eueſque de Rome enoiron l'an quatre cens en la ſeizéme epiſtre d'iceluy qui eſt au premier tome des Conciles generaux, & enuiron cinquante ans apres, du temps de Theodoſe le jeune Empereur, comme appert par les trente-vn & ttente-troiſiéme epiſtres dudit Leon I. qui ſont au ptemier rome deſdits Conciles, feuillet 655. & du temps de l'Empereur Zenon qui fut depuis l'an 490. comme appert par le tecueil ou breuiaire *de Liberatus* Archidiacre de l'Egliſe de Carthage. c. 17, 18. qui eſt au 2. tome deſdits Coociles. Cette ſainte couſtume eſtoit encores obſeruée du temps de Gregoire le Grand Eueſque de Rome qui fut encores apres l'an 600. comme luy-meſme recite & l'obſerue enuers Cyriaque Eueſque de Conſtantinople au liure 6. de ſes epiſtres. chap. 169. epiſt. 5. où il ſe reconnoiſt ſubiet à la meſme loy comme les autres. † Auſſi en appert par les hiſtoires eccleſiaſtiques, & 5 qu'il y auoit cinq priocipaux ſieges Apoſtoliques ou Patriarches qui ainſi l'obſeruoient également, ſçauoir eſt celuy de Ieruſalem qui eſtoit lors le plus digne Car non pas l'Egliſe de Rome, mais celle de Ieruſalem eſtoit nommée la mere de toutes les Egliſes. Ce qui eſtoit notoire lors eocores dudit Theodoſe le jeune Empereur l'an 440. comme Theodontus Eueſque de Cyrene qui viuoit, & écriuoit eo ce temps-là, teſmoigne en ſon hiſtoire eccleſiaſtique liure 5. chapitre 9. La ſeconde eſtoit celle d'Anooche qui eſtoit nommée la Cité de Dieu, chef d'Orient. La nerce celle d'Alexandrie en Ægypte. La quatre celle de Rome. La cinquéme & derniere celle de Conſtantinople. Il o'y a aucuo qui ait veu les hiſtoires eccleſiaſtiques qui ne ſçache qne ie dis la verité. Et conſequeoment qu'Innocent III. & ſon Concile Lateran tenu à Rome, l'an 1215. ont trop erré & prepoſteré contre l'hiſtoire & l'oidre du temps, au chapitre *antiqua. de priuileg.* d'auoir premierement exempté l'Egliſe de Rome non ſeulement comme mere, combien qu'elle ſoit la penuloéme de toutes, mais auſſi comme dame de toutes. Et puis d'auoir donné le premier lieu à Conſtantinople qui eſt la dernere & le ſecond à Alexandne, & le tiers à Antioche qui eſt la premiere apres Ieruſalem, & le dernier à Ieruſalem qui eſt la premiere. Ainſi changent-ils les temps & tout l'ordre, comme a prophetiſé Daniel, chap. 11. † Quoy que Damaſe meſme Eueſque de Rome du 6 temps de ſaint Hieroſme enuoya la profeſſion de ſa foy à Paulin Eueſque de Theſſalonique eo Macedone, comme recite Theodoric liure 6. chapitre 10. auquel temps l'Egliſe de Theſſalonique chef de Macedone o'auoit encores perdu l'excellence qu'elle aooit, non par puiſſance & dominarion, mais pat dignité reuerentiale deſſus toute la Grece & Thrace par le teſmoignage & loüange de ſaint Paul en ſes epiſtres aux Theſſaloniciens, combien qu'il y euſt ia 50. ans que l'Egliſe de Conſtantinople eſtoit erigée en honneur & prerogatiue égale à Rome, auec plus ample Dioceſe que celuy de Rome pat ce que Conſtantin y anoit transferé ſon ſiege Imperial. Car encores és loix Imperiales faites par Theodoſe le jeune, l'an 444. ſe treuue le teſmoignage de l'Egliſe Theſſalonique *in l. ſacroſanctæ. C. de ſacroſ. eccle.* où t'en ay traitté en mes lectures ordinaires de Tubingue és Allemagnes, & depuis ſuit les coûſtumes de Paris, tilt. 2. nomb. 9. 10. † Ledit Gregoire le Grand mon- 7 tte bien que celá ſe praóqoor de ſon temps en ſes Epiſtres, liure 7. epiſt. 53. où il teſmoigne le pareil des Egliſes d'Occident, & liure 1. Epiſt. 24. il dit que ſuiuant cette couſtume dés le commencement de ſoo pontificat, il tranſoit profeſſion ſolemnelle de ſa foy

Tex c. inſtitutionis 25 q. 2. ad hoc c. de eccleſiaſtic. c cum pl. c quod vero & per tot. 25. q. 2

Extra 1. Petr 1. & 3. c.

Tex. c. ſarragendum 25. q. 1.

Cinq Patriarches, dont Rome eſt le dernier.

ſous ſeel authentique à tous les autres quatre Patriarches, ſçauoir eſt à Iean Eueſque de Conſtantinople, à Euagrius Eueſque d'Alexandrie, à Gregoire Eueſque d'Antioche, à Iean Patriarche de Ieruſalem, & adjouſte à la fin de ſon Epiſtre cette raiſon diuine par laquelle tous ſont également liez, ſçauoir eſt, l'on croit de cœur à Iuſtice: mais l'on confeſſe de bouche à ſalut, cela eſt auſſi au grand decret, e hap. *ſine diſtinct.* 15. encores appert par le liure meſme pontifical de Rome, que du temps de Gregoire II. l'an 713. cette couſtume eſtoit gardée, & eſt mis au ſecond tome deſdits Conciles, page 417. Encores appert que cela eſtoit gardé du temps de Charlemagne, comme appert en la tierce ſeſſion du ſecond ſynode de Nice audit ſecond tome, page 492. Encores aujourd'huy les Caloaires & Chreſtiens qui ſont ſous
8 le Turc, le gardent. † Par leſquelles choſes appert aſſez, que le Pape n'a authorité de preſider ne déterminer, ains eſt ſeulement commis & ſubiet à rendre compte, n'eſt point Seigneur de l'Egliſe, ains miniſtre & ſeruiteur, & où il s'adonneroit aux empeſchemens & affaires mondains, ſans profiter à l'Egliſe en enſeignant la parole de Dieu, doit eſtre priué & mis hors de ſon office, comme eſt écrit au grand decres meſme c. *te quidem.* 11. q. 1. Et audit tome de Leon I. qui n'eſt pas vn ſtatut & ordonnance par luy faite: mais vn fidele recueil de la doctrine & diſcipline Chreſtienne, à quoy tous Eueſques ſont les premiers & principaux obligez & debteurs. Auſſi ledit tome eſt grandement loüé par Gregoire le Grand au liure 7. de ſes epiſtres en la 53. epiſtre colomne pre-
9 mere † Ainſi eſt découuerte vne des grandes menteries des flateurs de l'Eueſque de Rome qui dient que ce qui ſe treuue és anciens liures qu'il enuoye ſes epiſtres ſynodales aux Princes & aux Eueſques, que c'eſtoit pour commander & impoſer le contenu: Car au contraire c'eſtoit pour ſoy reconnoiſtre tenir la meſme foy & diſcipline, & y eſtre ſubiect comme les autres, & en paſſer & publier obligation ſpeciale de ſa bouche & main.

e *Par nous ne leur eſtoit*) Voyez ce que deſſus a eſté dit en la preface de l'edict, nombre 33. A quoy & audit s'accordent pluſieurs paſſages du Droict Canon *.

Iuxta c. principes ſeculares, dicat aliquis e adminiſtratores 23 q 5. e quando 23. q 4.

f *Fondateurs.*) Afin que les choſes par eux delaiſſées ne ſoient deſtinées & employées à autre vſage, meſmement à entretenir le bobant deſordonné des courtiſans papiſtiques. * dont, & de leurs putains ſe plaint l'ancien commentateur des regles de Chancellerie Romaine: apres la premiere edition Latine du bure l'an 1551. à Lyon, & la ſeconde l'an 1552. à Baſle moy preſent, l'an enſuiuant eſtant à Neufchaſtel outre joram ou mont jura, où ie fus du deſir du Roy Henry II. dont m'apparut par ſa miſſiue appellé par les Ambaſſadeurs des Ducs de Longueuille, & de Nemours, qui me firent ſous leurs ſcels & ſeings leur Conſeiller audit lieu, eſtant au conſeil le Bailly bourgeois de Berne exhiba pluſieurs fondations d'obits & anniuerſaires, & propoſa la queſtion, que c'eſt qu'on deuoit faire de ces reuenus, dont on ne faiſoit plus les ſeruices: (Car ſous la protection de Berne, ladite Seigneurie, & païs eſtoit reduite à l'euangile) leſdits Ambaſſadeurs diſoient qu'il les falloit appliquer au Prince: mais ie dis leſdits biens auoir eſté donnez partie pour aumoſne, dont les pauures ſeroient ſubſtentez: partie pour ſuperſtition & fauſſe cauſe de deliurer les ames du Purgatoire, & partant qu'il en falloit retenir la moitié pour les pauures, ou hoſpitaux. Et l'autre moitié la rendre aux heritiers qui auoient eſté abuſez par les Preſtres, & Moynes Papiſtes: pourueu que leſdits heritiers fiſſent profeſſion de l'euangile, auquel cas ſi leſdits heritiers eſtoient pauures, il leur faloit rendre tout, tant pour teſtitution de l'extorqué par fauſſe cauſe, que pour la pauureté en laquelle ils doiuent eſtre preferez aux autres pauures: mais ſi leſdits heritiers ſont Papiſtes, ils ſont indignes, ou incapables de ladite reſtitution par leur loy, & en ce cas, & auſſi en cas que n'apparoiſſent aucuns heritiers, la portion qui leur deuroit eſtre renduë, apparient au fiſc: mais la portion qui concerne l'auſmone, qui eſt cauſe bonne & iuſte, ne peut appartenir au fiſc, & cette mienne ſentence, & opinion fut receuë, & enregiſtrée: & ainſi conclud au chaſtel dudit lieu ſur le Ioram, qui eſt le munt Iura au mois de Iuillet, l'an 1553.

g *Noſtre Cour de Parlement.*) Laquelle eſt appellée la Cour de France * par Maiſtre Iean Fabry ſur la loy 1. *C. de ſumma trinit.* [Auſſi de ſon temps ſous Phi- Ioan. Fab. l. 1. C. de ſumm. trinit.
B lippes VI. dit de Valois (comme i'ay touché ſur les couſtumes de Paris §. 1. glo. 5. nu. 63. n'y auoit autre Parlement en France. Il n'y auoit que douze ou quinze ans que le Roy Louis Hutin l'auoit d'ambulatoire (qu'il auoit touſiours eſté) fait aſſis & reſident à Paris, où il eſt touſiours depuis demeuré, combien que chacun an ſoit renouuellé le 12. Nonembre pour ſtile & memoire de l'antiquité, & que quelquefois ſous le nom des grands iours ſoit en partie tranſportée ailleurs durant les vacations, ou euoqué par le Roy, comme l'an 1458. par Charles VII. à Vendoſme, où le 10. Octobre fut par le Roy & ſa Cour de Parlement donné l'arreſt contre le Duc d'Alençon, dont i'ay écrit ſur les couſtumes de Paris, article 8. glo. 3. nombre 12. Depuis ont eſté erigez pluſieurs iuſques
C à cinq ou ſix Parlemens. Mais celuy de Patis a toûjours eſté le plus eſtimé, comme i'ay dit au commencement du premier des Labirinthes de droict par moy demeſlez & au commencement du ſtile dudit Parlement. Tellement qu'aucuns ſuperſtitieux diſoient qu'vn méchant y deuenoit bon pour la ſainteté du lieu: comme du bon temps du Roy Louis XII. écriuoit Maiſtre Guillaume Bude ſur nos Pandectes. Ladite ſuperſtition a eſté toſt apres découuerte, & verifié ce que diſoit ſainct Chryſoſtome (& eſt au grand decret, chap. *multi.* 40. diſtinct.) que ce n'eſt pas le lieu qui ſanctifie la perſonne, mais la perſonne qui ſanctifie le lieu. Car depuis que les preſteurs, & apres les achepteurs y ſont entrez, & temply toutes les Chambres anciennes & nouuelles, le lieu a perdu ſon
D luſtre, & l'ordre ſon eſtime, comme eſtant toute autre choſe de ce qu'auoit eſté. Auſſi ie voy les vertueux & ſtudieux eſtre en dédain aux nouueaux venus queſtuaires. Scripſſin prefa extrica labirint. de eo good inter.

h *Deſordonnément.*) † Conſequemment falloit ſe 1
ſubſtraire de l'obedience & communion dudit Benedict. Lequel pour attraper deniers (combien que ce fuſt par importunité de ſes Cardinaux & cumuliſtes *) Theodoric. à niem. lib. 2. c. 8.
donnoit des diſpenſes beneficiales infinies, & grandement eſtranges & hors de raiſon. Octroyoit pareillement des exemptions, & vnions de benefices, diſpenſes des incompatibles, & remiſſions des pechez. Et ce faiſoit-il à l'exemple de Boniface IX. ſon méchant cotrual ou concurrant. Parquoy iuſtement
E deuoit eſtre dejetté de ſõ eſtat (iouxte l'epiſtre ſuſdite attribuée à Clement premier, laquelle eſt miſe en la premiere partie des Conciles) & ſe deuoit-on retirer & départir de ſon obeïſſance: † Iaçoit qu'il ne fut 2
tant plein de méchancetez, comme ledit Boniface 9. Lequel a ſi bien enſuiuy Simon le Magicien, qu'il n'auoit rien à plus grande joye & plaiſir, que la mort des Cardinaux conſcientieux qui auoient eu ſimonie en haine, comme par ce moyen commençant à auoir la bride relaſchée à publiquement exercer ſa ſimonie. Sous le Papat duquel Iuſtice eſtoit expoſée en vente, l'vſure ne la fauſſeté meſme n'eſtoient reputées peché. † Car indifferemment il vendoit au plus offrant 3
les prioritez des dates. Et en ſa Cour publiquement Marchandiſe de dates.

entretint

entretint l'eſtat de cette marchandiſe, par pluſieurs années, ſans aucune crainte ou honte d'infamie. Et qui pis eſt, trouua l'inuention de tromper les premiers marchands, par la clauſe qu'ils appellent *Anteferri*, & ce pour vingt-cinq florins: & puis trompuit derechef ces derniers icy, pour cinquante ducats, par la prerogatiue de prelation: fit outre pluſieurs regles de Chancellerie, leſquels depuis il abregea pour l'argent, ainſi qu'amplement écrit Theodoric de Niem, * lequel eſtoit preſent à icelles. † Et par ce moyen fut l'Italie de plus en plus foulée & affligée, n'ayant aucun auquel elle peuſt auoir ſon recours (car elle eſtoit ſans Roy) par ainſi l'Italie jadis princeſſe des Prouinces, eſtoit entre toutes la plus miſerable. Car, comme dit Balde, qui encores viuoit, & écriuoit à Pauie en ce temps-là, ceux qui n'ont point de Roy, peuuent dire, Ma vertu m'a delaiſſé, meſme la clarté de mes yeux n'eſt plus auec moy. * Ce qui doibt auſſi eſtre entendu quand la police eſt ſi corrompue qu'il n'y a bon conſeil qui eſt l'œil & lumiere d'icelle.

Lib. 2. c. 6. & ſeq. 4

Pſal. 37.

i *Le grand monde.*) Lequel contient le Ciel & les élemens.

k *& petit monde.*) C'eſt à dire la perſonne humaine *.

Hugo de S. Victore in lib. de medi. ani.

SOMMAIRE DE LA GLOSE II. I.

1 *VN Royaume durable doit eſtre compoſé de trois eſpeces de polices, comme du temps de Moyſe, 3.*
2 *Pourquoy & quand la Royalle eſt preferée à l'Ariſtocratique.*
3 *La police eſt dénommée de l'eſpece predominante.*
4 *A Rome aprés les Rois chaſſez la police a eſté Democratique.*
5 *Les Romains n'eurent iamais police temperée.*
6 *Ont eſté la 4. Terrifique beſte predite par Daniel.*
7 *Leur Empire debilité & diuiſé, quand ils ſe ſont iettez contre l'Euangile.*
8 *Reſte à venir le Regne de Chriſt parfait & eternel.*
9 *En France, & en l'Empire d'Allemagne, c'eſt Monarchie aſſaiſonnée d'Ariſtocratie, & Democratie des Eſtats.*
10 *Dieu tient la liaiſon comme vn filet en ſa main. Les Rois ſont s'enquerir de la parole de Dieu, & la garder.*

---

1 l *Gouuernement.*) † Vn Royaume bien fondé & de longue durée doit eſtre compoſé par bon ordre & liaiſon de ces trois eſpeces de gouuernement & polices. Telle forme a eſté veuë (ce dit Maiſtre Iean Gerſon *) du temps de Moyſe, que la police a eſté mixte & compoſée de ces Rois, Sçauoit eſt du gouuernement Royal en Moyſe, de l'Ariſtocratie és 72. Anciens, & du Democratic en ce que par chacune des douze Tribus ou Lignées, le peuple eſliſoit Capitaines & Gouuerneurs ſous Moyſe: Et neaumoins Gerſon veut dire que la Monarchie n'eſtoit lors telle comme depuis elle a eſté ſous les Rois d'Iſraël & Inda. † Et donne plus de los à cette ancienne police, qu'à celle qui depuis eſt enſuiuie, & non ſans cauſe. Car jaçoit que conſiderant par ſoy chacune eſpece de police, l'Ariſtocratique ſoit plus à eſtimer que la Democratique, & la Royale que l'Ariſtocratique (meſmement quand le regne eſt deferé non par eſlection, mais par ſucceſſion de ſang perpetuelle & ſans interruption) ſi eſt-ce que la Republique compoſée deſdites trois eſpeces de police & gouuernement, eſt à preferer à chacune particuliere deſdites eſpeces, ſoit en vtilité, ſoit en excellence ou perpetuité. † Toutesfois en parlant de plus prés, & à le prendre exactement, Ie dis que le gouuernement de la Republique Iſraëlitique inſtitué de Dieu par le miniſtere de Moyſe n'eſtoit proprement miſtionné, mais pluſtoſt Royal, duquel Moyſe eſtoit le Chef, on peut mieux dire noſtre ſouuerain Dieu, duquel Moyſe eſtoit l'inſtrument (cõme dit le Pſal. 114. O Dieu tu as eſté le ſaint de Iuda & Empereur à Iſraël) combien que Dieu euſt permis vne partie de l'adminiſtration aux Anciens ſuſdits, & aux Capitaines du peuple. Car chacune choſe eſt reputée & denommée de ce qui eſt en elle le plus excellent. * Ariſtote au liure des Politiques, combien * qu'il ſemble preferer le gouuernement Ariſtocratic au Royal, toutesfois il ne parle pas indifferemment de l'vn & l'autre, mais il entend du ſimplement Royal, au regard de l'Ariſtocratic, moderé par certaines loix & ordonnances. Lequel n'eſt de merueilles ſi on le prefere à la ſimple & abſolnë Monarchie, laquelle aiſément ſe conuertit en tyrannie, & la ſimple Ariſtocratie plus facilement tombe en Oligarchie. † Mais à Rome aprés qoe les Rois en furent pour leur tyrannie & luxure chaſſez, & auparauant que la republique retombaſt és mains des Empereurs, la police eſtoit Democratique. Iaçoit que la Royale ſe démontraſt ordinairement és Conſuls qui eſtoient deux enſemble: & extraordinairement en vn dictateur qui ne doroit ſix mois ſinon que deux le furent à leur vie, Scylla qui ſe dépoſa & Iule Ceſar qui fut occis. Et l'Ariſtocratique és Senateurs, qui eſtoient deux ou trois cens, & la Democratique és Tribuns Plebeyens & au peuple, toutefois la Souueraineté, & le principal des choſes appartenoit au peuple. Par ainſi le gouuernement eſtoit Democratic, non purement & ſimplement, mais eſtoit compoſé du Royal & de l'Ariſtocratic. Et à plus rondement parler, meſlé, ou miſtionné. † [Car le regime des Romains ne fut iamais vrayement temperé, comme iamais ne furent contens de leurs fins ne moderez en leurs affections, ainſi que démontrent leurs ſoudaines & frequentes mutations & ſeditions iuſques à guerres ciuiles & mortuelles, maintenant pour l'abrogation & quittance generalle des rentes & vſures, maintenant pour la diſtribution des terres où les deux Gracches Tribuns du peuple ſucceſſiuement furent tuez par les Senateurs & les riches, maintenant poor leurs brigues en leurs aſſemblées generales eſlection de Conſuls Patrices & populaires, où Marius aprés le combat liuré dans la ville meſme fut depuis rebouté & tué, & autres principaux Chefs ont eſté tuez, auſſi pour la tranſlation de la Iudicature & autres Officiers, afin que pour briefueté ie me taiſe des guerres d'entr'eux & leurs aſſociez, & de leurs ſerfs domeſtiques poor le droict de la Cité ou liberté, ce qui leur aduenoit pour double ambition, l'vne pour conquerir & dominer

3

Trac. de poteſt. eccleſiaſti conſid. 2. ad fi.

4

5

6

I. querieur de Gouu. Ro. Lib. 3. c. 12.

ſans aucunes bornes ſur les autres. La ſeconde, de ſurpaſſer entr'eux meſmes les vns les autres, tellement que leurs hiſtoires meſmes dient que la guerre externe les tenoit en concorde, & que la paix externe leur amenoit ſedition & guerre ciuile, au moyen dequoy Scipion Naſica diſoit qu'il ne faloit pas détruire Carthage, & que les Romains auoient beſoin d'auoir touſiours vn puiſſant ennemy, afin de tenir concorde & police entr'eux, l'opinion de Caton contraire fut preferée. Et cependant meſmement toûjours depuis la deſtruction de Carthage, grande & énorme maintenant eſleuation, maintenant depreſſion, puis de l'vne, puis de l'autre, eſpece de police, puis de l'vn de l'autre des trois Eſtats de leur turbulente Republique, ſçauoir eſt des Senateurs & Patrices, des Cheualiers & du Populaire. Et finalement des generations coulantes en l'Oligarchie du Triumurat, & de-la toſt apres au Duumuirat, & en fin finale (comme dés le temps des Scipions Polybe ſemble auoir preueu & décrit au ſixiéme liure de ſon hiſtoire) retombant en la Monarchie Impenale, ainſi par eux nommée de honte qu'ils auoient de retour-
6 ner à la Royale, Recours à leurs propres hiſtoires. † Cat de ſtors que leur Empire peu apres le deceds d'Alexandre le Grand, & de Pyrrhus Roy des Epirotes (qu'on appelle de preſent Albanie) par eux vaincu, a commencé s'épandre hors l'Italie, & de la premierement enuahir l'Affrique, toſt apres la Grece, & incontinent l'Aſie, & eſtre à terreur & épouuantement a tout le monde: C'a eſté icelle quatriéme beſte formidable & terrifique, & de tres-grande force que preueuſt le Prophete Daniel, chap. 7. totalement diuerſe de toutes les autres beſtes (c'eſt à dire des autres Empires) qui l'auoient precedé, & que cette-cy auoit pluſieurs grandes tangées de dents de fer, dont elle deuotoit & débriſoit en petits lopins, & le reſte fouloit de ſes pieds. C'a eſté le Regne dont Daniel, chap, 2. a predit que ſuruiendroit vn quatriéme Regne robuſte comme le fer, & que comme le fer mate & débrife en pieces toutes choſes: ainſi ce quart regne ſurmontera & débriſera tous les regnes precedens, †
7 mais toutesfois qu'il définit en pieds partie de fer, partie de terre, c'eſt à dire que ce quatriéme regne plus fort & terrible que tous, apres qu'il s'eſt jetté & employé pour eſteindre la doctrine de l'Euangile, & le regne ſpirituel de Chriſt, il a eſté par juſte jugement de Dieu, diuiſé & debilité, ſans pouuoir iamais raſſembler ſes membres, ny ſes forces anciennes, non plus que la terre ne ſe peut lier ſer auec le fer, ny le fer alloyer auec la terre. Toutes leſquelles choſes nous les auons veuës accomplies, & ce pluſieurs ſiecles apres qu'elles auoient eſté par l'Eſprit de Dieu pro-
8 phetiſées. † Partant reſte à eſtre vraye & veoir aduenir la clauſe finale de la meſme prophetie, c'eſt à ſçauoir l'adoſnement manifeſte de cette pierre angulaire arrachée de la grand' montagne ſans operation de mains, à ſçauoir Ieſus-Chriſt (lequel faut cependant demeurer au Ciel, aſſis à la dextre de Dieu ſon Pere, iuſques à ce que ſes ennemis ſoient faits ſon marche-pied) qui par ſon glorieux aduenement tous regnes & tyrannies reduits en poudre & aboli eſtabliſſe le Royaume parfait & éternel de ſon Egliſe & ſes eſleus, ce qu'il fera certainement & toſt, combien qu'encores auiourd huy 1560. nous voyons les Doctes qui enſeignent pluſieurs du peuple tomber par glaiue & feu, par banniſſement & confiſcation de biens par long-temps, Mais pour les refondre, purger & blanchir iuſques au dernier temps. Et au contraire, les méchans faire méchamment, & ne venir à intelligence, errer & profiter de mal en pis, & tirer les autres à erreur comme toutes ces choſes ont eſté par le meſme Eſprit de Dieu predites Dan. 11. & 12. & 1. Pier. 1. & 2. a Timo. 3. dont noſtre foy comme par

A éuidence de fait ſucceſſif doibt eſtre plus confirmée & aſſeurée que par miracles particuliers qui ſont plus pour les incredules que pour les fidelles. † En retournant aux eſpeces de polices en l'Empire d'Occident & Royaume de France c'eſt Monarchie auec vn aſſaiſonnement, compoſition & temperature d'Ariſtocratic & Democratic des Eſtats, ou ordres de l'Empire & Royaume reſpectiuement. Et meſmes touchant l'Empire & le Royaume Louis le Preux Roy des François & Empereur des Romains & Clothaire ſon fils par luy aſſocié à l'Empire & Regne l'ont clairement declaré & reconneu preſens tous les Eſtats tant du Royaume que de l'Empire pour ce aſſemblez, diſans & ſtatuans comme recite Anſegiſus qui viuoit lors capitulaires ou ordonnances deſdits Prin-
B ces, liure 2. chap. 3. en ces mots en ſubſtance, & combien que la ſomme & totalité de ce miniſtere ſemble conſiſter en noſtre perſonne: toutesfois tant par authorité diuine que par ordonnance humaine nous le reconnoiſſons eſtre ainſi diſtribué par parties qu'vn chacun de nous en ſon lieu & ordre ſoit reconneu auoir partie de cettuy noſtre miniſtere. Et partant appert que comme ie dois eſtre admoniteur de vous tous, auſſi vous tous deuez eſtre nos aduiteurs, car auſſi nous ne ſommes pas ignorans de ce qu'a vn chacun de nous en ſon regard pour la portion à luy commiſe appartient. Et pour cette cauſe nous ne pouuons pretermettre ny ceſſer que n'en admoneſtions vn chacun de vous en ſon endroit, & ſelon ſon ordre.
Cela eſt derechef repeté & declaré par leſdits Princes
C auſdits Eſtats du Royaume de France & Empire, aſſemblez audit liure, chap. 12. de leurſdites ordonnances, où ils nous ont laiſſé témoignage de leurdite declaration & conſtitution, laquelle dés l'an 1551. i'ay fait imprimer à Paris dans le ſtyle de Parlement. En la ſeiziéme partie, titre 30. art. 9. † Mais il nous faut 10
bien craindre que cette tant ſalutaire liaiſon & temperature ne ſoit rompuë. Dieu vrayement la tient comme vn filet en ſa main, auquel deuons non ſeulement faire prieres, mais auſſi porter toute obeiſſance. Car il a dit 1. Samuël. 2. où au 1. liure des Rois chap. 2. f. l'honoreray ceux qui m'honorent, & ceux qui me déprisent ſeront contemnez. Or c'eſt vn trop grand & pernicieux contemnement que mépriſer la parole de Dieu, laquelle doiuent ſçauoir & garder les Rois,
D qui par icelle regnent, Prouerbe 8. b. & de plus en plus l'auancer, cõme il leur eſt expreſſément, & ſur grandes menaces commandé, Deut. c. 17. d. Ioſue. 1. b. Prouerb. 25. a. & à icelle preferer les opinions des hommes, comme nous eſt montré en Saul. 1. des Rois ou Samuël. 15. c. e f. & par les ordonnances meſme de Charlemagne ſus en l'epiſtre, & en la preface.

m *Treſpaſſez.*) En appliquant à eux l'heredité, & biens des Prelats, & fruſtrant les heritiers, tant cleres que laiques, & les Conuents, Colleges ou ſucceſſeurs des Reguliers, contre droict & la couſtume de ce Royaume, de laquelle i'ay écrit ſur les couſtumes de Paris, art. 151. * Contre cét abus auoit deſia pourueu iceluy §. 151.
Charles VI. par autre edict de l'an 1385. lequel i'ay mis
E au ſtile de Parlement. * Neantmoins les Abbez de Par. 3. tit. 3. §. 4.
Cluny & autres ont enſuiuy cette inuention, & la retiennent en appliquant à eux ſeuls le propre des Moines, qu'ils appellent les dépoüilles des Moines décedez, & en excluent les Conuents.

n *Vacances*) Ils les appellent annates, ou reuenos des vacances. † Deſquelles enſemble des reſerua- 1
tions & taxes, a eſté inuenteur Iean vingt-deuxiéme, * & ont eſté impudemment exercées par Boniface * neufiéme. Et recite Iean André, * qu'il fuſt traitté & mis en deliberation au Concile de Vienne, d'impoſer la viceſime des reuenus de tous les benefices, pour le viure du Pape & ſes Cardinaux, à ce qu'ils s'abſtinſſent des annates & autres exactions:

Ludo. Gomez in præmiore-gal. cancell. q. 1. Platina in Bonifa. 9. Supra glos. 2. C. inter cetera ſi. de off. ordi.

mais cela fut delaiſſé. [Car l'auarice des Papes (dit-il) eſt tant inſatiable, qu'ils euſſent pris l'vn & l'autre. Et au Concile de Conſtance l'Egliſe Gallicane fit vne tres-juſte & bien groſſe plainte, requeſte & pourſuite d'abolir les annates & menus ſeruices & autres
2 exactiõs. † Mais les Cardinaux entre leſquels eſtoient Pierre d'Ahac Cardinal de Cambray grand Philoſophe Ariſtotelique & Aſtrologue Docteur de la Sorbõne de Paris Autheur du Paginique liure de la Concordance de l'Aſtrologie & Theologie, & François de Zabarelle Cardinal Florentin non autre que vray Canoniſte, firent ſi bien par leurs menées, cauillations & ſubterfuges, que le Concile n'ordonna rien ſur ce. Et comme l'Egliſe Gallicane ioſiſtoit, ſe conuertirent à pluſieurs appellations dilatoires: & en interpoſerent vne, en leurs noms: & l'autre au nom de la Chambre Apoſtolique, qu'ils firent interpoſer par Iean de Scribanis Procureur Fiſcal de leurdite Chambre: & encores vne autre, par vn Maiſtre Iean Poncet leur Promoteur, & outre voulans malicieuſement reculer le Concile General, appelloient au Siege Apoſtolique & au Pape futur, le quel toutesfois, & ledit ſiege eſtoit deſia partie formelle & appellant par ledit Iean de Scribanis. Et eſtoit notoire qu'il n'euſt
A peu eſtre Iuge & Partie, & falloit neceſſairement qu'il ledit Concile General en cõneuſt, & iugeaſt. Et neantmoins leſdits Cardinaux (que l'hiſtoire de Maguince appelle Carpinaux) par leurſdites honteuſes & fugitiues cauillations, & par leurs brigues & menées, eux auſſi confians en leur puiſſance & authorité, par menaces, intimidations & impreſſions contre les pourſuiuans ou adherans a la cauſe de l'Egliſe Gallicane, empeſcherent le decret & ordonnance du Concile, comme il appert par le libelle appellatoire de la Nation Gallicane. † Tellement qu'a l'Egliſe & Nation Gallicane priuée de tout moyen d'audience & juſtice
3 audit Concile de Conſtance par les brigues, cauillations & menaces des Cardinaux, a eſté neceſſaire re-
B courir a ce preſent ſainct Edict Royal, & Arreſt de ladite Cour, comme au dernier & ſacré remede, par lequel dés enuiron neuf ans auparauant ledit Concile de Conſtance toutes leſdites annates, & autres exactions auoient eſté declarées abuſiues, & defenduës, abrogées & interdites. Et ce ſainct Edict & jugement du Roy de France & de ladite Cour de Parlement a eſté depuis enſuiuy par le ſacré Concile de Baſle, lequel en la ſeſſion 21. l'an 1436. en a autant ſtatué, decreté & ordonné.

Appellation de l'Egliſe Gallicane.

SOMMAIRE DE LA GLOSE 14.

1 *LEs Barbariques exactions de Cour de Rome, dont Angleterre & Eſpagnes eſtoient franches.*
2 *Dés l'an 1400. la taxe des Egliſes Françoiſes montoit prés de ſept cens mil francs.*
3 *Complaintes vaines des Allemans au Pape.*
4 *Frideric III. negligea les juſtes prieres & requeſtes des Allemans.*
5 *Les bonnes raiſons des Allemans pour leur probatique.*
6 *Les mechans & ſophiſtiques contradictions de Æneas Sauuage.*
7 *Frideric III. condamna par deux fois les Allemans, & les ſubmit au Pape.*
8 *La mutuelle charité entre le Prince & le peuple, eſt grande pieté.*
9 *Les ruſes & fineſſes du Pape Pie II.* 10 11. 12. 13.

---

1 o *Paſſées.*) † Car les Officiers & Receueurs des C Papes faiſoient obliger chacun nouueau Prelat aux arrerages de toutes les annates, & ſeruices des ſucceſſeurs. Les formulaires des titres & obligations tres-rigoureuſes, execrables, & telles dont les plus barbares n'vſerent onques, ſe peuuent lire audit libelle. Vous voyez doncques combien neceſſaire a eſté eét Arreſt, ſans lequel l'Egliſe Gallicane auoit eſté & eſtoit de pire condition que toutes les autres. Car en Angleterre, voire auparauant cét Arreſt, le fiſc, & Chambre du Pape & des Cardinaux ne prenoient aucune choſe ſinon des Eueſchez qui y ſont en petit nombre. Encores le Roy d'Angleterre auoit dés auparauant cét Arreſt, defendu toutes ces exactions: & ne les toleroit plus en ſon Royaume: teſmoin Polidore Virgile, docte Italien, & Chronographe. Pareillement és Royaumes des Eſpagnes auoit eſté ordonné, que le fiſc ou chambre du Pape n'y prendroit au-
2 cune choſe. † Or la taxe des annates de France contenuë és regiſtres de la chambre Papale quant aux Egliſes Cathedrales & Abbayes ſeulement, montoit dés lors, l'an mil quatre cens, à la ſomme de ſix cens mil quatre-vingts dix ſept mil ſept cens cinquante francs, ſans compter les preiatures non taxées, & autres inferieurs benefices dont les exactions & profits reuenans à ladite chambre montoient quaſi autant. Or ladite premiere ſomme eſtoit entierement payée en moins de ſix ans: ce qui reuenoit par chacun an a la ſomme de deux cens mil francs. & plus, comme de taille & tribut, qui s'en alloit tous les ans hors
le Royaume de France dés lors, & auparauant cét Arreſt: lequel partant a eſté tres-neceſſaire à la nation Gallicane, meſmement lors fort affligée. † Comme 3 auſſi ſemblable prouiſion eſtoit fort neceſſaire à la nation ocemanique, laquelle combien qu'elle en payaſt beaucoup moins, parce qu'elle eſtoit plus pauure: toutesfois elle en eſtoit merueilleuſement greuée, de ſorte qu'elle eſtoit ſouuent contrainte fait ce afin d'exemption, ou rabais, faire pluſieurs requeſtes plaintiues aux Papes, qui les appaiſoient de belles paroles: & outre leurs reprochoét qu'ils leurs ſemoient leurs biens ſpirituels, trop plus precieux, & que les Allemans en receuoient le centuple par pardons & indulgences, qu'ils leurs donnoient: comme appert par les epiſtres de Æneas Sauuage, qui depuis a eſté D fait Pape Pie II. Encores depuis le Concile de Baſle ſuroenu, & le decret d'icelny en ladite ſeſſion 21. confirmatiue de eét Arreſt, ſus en la fin de la gloſe precedente, parce que ny ledit Concile de Baſle meſmes n'euoit receu, ny obey és Allemagnes contigues, pour la puiſſance & reſiſtance du Pape & de ſes entremetteurs fauoriſez de l'Empereur Frderic III. Mais ſeulement eſtoit obſerué en France, à cauſe de la Royale & pragmatique Sanction: vne ſemblable & Imperiale Sanction eſtoit neceſſaire en Germanie. Car combien que du commencement dudit Concile (comme Platine de Cremone recite en la vie du Pape Nicolas V.) les Allemans fuſſent diuiſez en deux, dont les vns gardoient le Cõcile de Baſle, les autres eſtoient

neutres, & n'obeïſſoient à Felix V. eſleu Pape audit Concile de Baſle, ny à Eugene IV. depoſé par ledit Concile, ledit Eugene par ſes Ambaſſadeurs (entre leſquels excelloit ledit Æneas Sauuage) les amadoüa, & gagna, tellement qu'il oſta & le Concile 4 de Baſle, & la neutralité. † A l'aide auſſi & faueur de Friderie d'Auſtriche, eſleu Empereur, biſayeul de Charles V. modetne Empereur, lequel Friderie n'eſtoit encores couronné, à quuy il auoit grand deſir de paruenir: & à cette fin il contraignit ledit Felix, auparauant Duc de Sauoye, de renoncer à la Papauté, & d'en reſigner ſon droict audit Nicolas V. par lequel peu apres ledit Friderie fut cooronné à Rome, auec Eleonor ſa nouuelle épouſe, fille du Roy de Portugal, le 18. Mars, l'an 1452. commençant à la Nannité du Seigneur, combien que Marian Socin au chap. *cum contingat* col. 2. *de for. compet.* die ce auoir eſté l'an 1451. ce qui eſt vtay en comptant de l'Incarnation, comme en Eſpagne, ou de Paſques, comme en France. Or l'an 1455. apres la mort de Nicolas V. qui auoit couroné ledit Friderie 3. les Allemans déplorans leur miſerable fortune & ſeruitude, s'efforcerent perſuader à leur Empereur de n'obeïr plus aux Papes, ſinon que prealablement il euſt obtenu d'eux quelques articles de pragmatique. Ils remontroient, qu'ils eſtoient (& ce iuſtement) de pire condition que les François, Italiens & Eſpagnols, & qu'ils eſtoient ſerfs des Ita- 5 liens. s'il n'y auoit amandement. † Supplioient & inſiſtoient les Princes, Seigneurs, Eſtats & Communautez de Germanie, tant par tres-graues raiſons, que par exemples, taot pour l'vtilité que pour la neceſſité de l'Empire, implorans l'office, deuoir & foy de l'Empereur lequel ils obteſtoient par le ſerment qu'il leur auoit preſté, temontrans la honte & des-honneur de ce qu'eox ſeuls eſtoient priuez du fruict des ſaints decrets, digetez & nez en leur pais & nation. Que la nation Gallicane n'auoit point fruſtratoirement à l'encontre des meſmes exactions Papales recooru à ſon Roy, par lequel elle auoit eſté deſendüe, & exemptée, & lequel n'agueres deſdits ſaints decrets faits en Germanie, auoit pour la liberté de ſon pais & ſubiets heureuſement composé & promulgué vne pragmatique Sanction, laquelle il faiſoit garder & entretenir à ſon grand profit & vtilité, & de ſon Royaume. Que l'Empereur n'a moins de puiſſance en ſon Empire, & n'eſt moins redeuable enuers ſon peuple, & eſtats de l'Empire qu'vn autre Roy en ſon Royaume. Que ſera-ce à la fin, ſi les eſtrangers ayans recours à leur Roy trouuent en luy ſecoors & defenſe cootre les exactions ſuſdues, & les Allemans & eſtats de l'Empire ſe retirans à leur Empereur, ſont de luy delaiſſez ou pluſtoſt trahis & fruſtrez des ordonnances inuentées & faites en 6 leur pais? † L'Empereot vaincu par telles raiſons & perſuadé, eſtoit preſt de faire aux Allemans vne pragmatique non moindre que le Roy de France auoit fait aux ſiens s'il n'en euſt eſté deſtourné par la tresgraue authorité dudit Æneas Sauuage, ce ſont termes de Platine en la vie d'iceluy depuis nõmé Pie 2. (homme graue & de graode authorité) l'empeſcha, duquel la parole artificieuſe fut telle enuers l'Empereur (Icy tu ortas l'execrable ſentenee d'vn execrable & ſubtil ambaſſadeur) Entre les Princes (dit-il) qui ſont en differend, fut'e meſme de choſes d'importance, quelquefois paix & amitié ſe peut traitter & compoſer, mais entre le Prince & ſon peuple, iamais ne fut qu'il n'y euſt immortelle haine. Parquoy concluoit ce mechant Æneas (plein de tout ordure & impieté, & qui toſt apres deuoit ſucceder a Caliſte) qu'a ſon aduis le meilleur & plus ſeur eſtoit, de s'accorder auec le pape, qu'obtemperer aux affections de ceux, deſquels l'intention n'eſt conduite par raſon, mais par appetit & affection. Voyez vous point par quelle fineſſe, & artificieuſe Retbonique, par quel engin & heurt d'impieté cette langue venimeuſe empoiſonna ſi ſoudain tout incontinent l'Empereur, l'abuſa & l'affola de ſon venin: Et d'vn ſeul mot tenuerſa & mit par terre, vne verité tant certaine, vne iuſtice tant éuidente, vne vtilité & neceſſité des ſtatuts du Concile ſi bien cherchée & épluchée, auſquels ſtatuts iceluy meſme Æneas Orateut auoit aſſiſté, & iceux par long-temps auoit ſouſtenus enuers ledit Empereur, & mis à effet & execution: Et neantmoins ayant tourné ſa tobe, retint audit Emperent, & de ce pent mot abbatit & tenuerſa non ſeulement tout ce qu'il auoit fait pour leſdits ſaints decrets: mais auſſi toutes les raiſons des Princes & peuples d'Allemagne, & generalement toute leur entrepriſe & conſeil, tout ce que deſia auoient perſuadé à l'Empereur, tout ce qu'ils auoient ia gagné & obtenu de luy, ne reſtoit ſeulement qoe l'execution. † Et fit 7 tant que l'Empereur abbreuué, ou pluſtoſt enyuré de cette fauſſe, ſedicieuſe & enuenimée raiſon, mépriſant tout ſon peuple, & la requeſte d'iceluy tant ciuile, iuſte & neceſſaire, eſleut ledit Æneas Ambaſſadeur, lequel il enuoya à Caliste Pape nouueao, (à tel ſaint telle offiande) pour au nom de l'Empereur, faire le ſerment audit Pape ſelon la forme & deuis qu'il voudroit, & luy iurer la pleniere obeïſſance de toute l'Allemagne, comme eſtant connettie au vray pais d'obeïſſance (comme on dit) mettant ſous les pieds, & foulant les Conciles & ſtatuts faits audit pais. Ainſi qu'auparauant ce meſme ambaſſadeur enuoyé par le meſme Empereur, & au nom d'iceluy, auoit fait pareille declaration publique à Eugene IV. Que luy (ſçauoir eſt l'Empereut) & tous les Allemans en toutes choſes, diuines & humaioes, luy porteroient d'oreſnauant obeïſſance. † Or donc Fri- 8 deric d'Autriche, par deux fois, a méptiſé & abuſé les Allemans, & les fruſtraot de leurs Conciles naturels, & ordonnances faites en iceux, les a aſſuiettis & mis au ſeruage du Pape. Ce qui fut cauſe en partie que ſept ans auparauant qu'il mourut, il fit non ſeulement eſlire & couronner Maximilian ſon fils, Roy des Romains, mais auſſi l'aſſocia a l'adminiſtration de l'Empire: Craignant qu'apres ſa mort (ce que veritablement fuſt aduenu) l'Empire ne fuſt tranſporté en autre famille, pour la ſuſpicion qu'il auoit des Allemans: Leſquels contre les ordonnances des Conciles, par deux fois (ſçauoir eſt la premiere deuant ſon couronnement, du temps d'Eugene IV. & l'autre depuis ſondit couronnement, & apres le treſpas de Nicolas V. auoit aſſuiettis, en mépriſant leurs remontrances au ioug des exactions Papales, & par leſquels puis apres auoit eſté aſſiegé en l'an 1463. † Or la pieté la plus accomplie qui ſoit és 9 choſes humaines, eſt l'amour du pais, c'eſt a dire du peuple, enuers ſon vray & legitime Prince (en la main duquel eſt le pais & la Republique) & l'amour pareillement du Prince enuers ſon peuple. Dont s'enſuit que la harangue dudit Sauuage eſtoit vn coomble de toute impiete, & plus dangereuſe que poiſon quel qu'il ſoit. Lequel d'vn ſeul mot a tompu ce lien de charité & pieté, duquel la Republiqte eſt entretenuë, afin d'accroiſtre la puiſſance du Pape, auquel il s'eſtoit totalement voüé, & à l'eſtat duquel il aſpiroit: & ſi induſtit Friderie à contemner ſon peuple, & les eſtats de l'Empire, & conſequemment à exercer tyranme. † Cét exemple doit enſeigner 10 les Princes a ſe donner ſoigneuſement garde, comme d'vn ſoudain empoiſonnement, du conſeil de ceux qui ſauoriſent le parry contraire, & ſont la engluez d'vne diuerſe & contraite faction, & craignent qu'on déroge à leur ambition, meſmement a la papiſtique, qui eſt la plus hautaine, & déptauée & obſtinée

Langue venimeuſe.

de toutes, & la plus ennemie des Princes & Rois, & de leur ſouueraineté. ¶ Car non ſeulement les Papiſtes les tiennent pour vaſſaux de leur Pape, mais en leur oſtant & rauiſſant tout ce qu'ils peuuent en façon quelconque pour nter à leur Pape, ils croyent faire ſacrifice à Dieu: & ne ſont pas ſeulement émeus d'ambition mondaine, mais auſſi de fauſſe religion, qui ſont les deux plus grands & forts liens du monde. I'ay veu l'experience d'vn Cardinal, lequel en May 1552. à Paris, combien qu'il fuſt du ſang Royal, & Lieutenant General du Roy, auquel il en auoit fait le ſerment, & en ces denx qualitez requis adherer ou ne nuire à la defenſe des loix de la Couronne, meſmes du temps que le Pape à guerre ouuerte eſtoit ennemy du Roy: n'euſt honte ne vergogne de dire qu'il aimoit mieux le Pape & la ſainte Egliſe Romaine, que le Roy, adjouſtant que ladite Egliſe eſtoit celle par laquelle les Rois regnent: & quand fut ce l'Autheur appella teſmoins contre luy au Iardin Sainct Denis, la Dame de Brienne s'attachant aox treilles, il vſa de tres-rigoureuſes menaces diſant l'Autheur, Dieu & verité me defendront. Ie vous laiſſe penſer que cela veut dire, & quelle fiance peuuent auoir les Princes, en ceux qui ny par le ſang, ny par l'office, ny par le ſerment, ne peuuent eſtre induits, qu'ils ne ſoient oou ſeulement doubles, mais trop plus inclinans du coſté contraire. † Pour retourner audit Æneas Sauuage, il eſtoit excellemment pourueu des graces de nature, ſçauant en pluſieurs diſciplines, comme ſes écrits le teſmoignent, mais des Sages de ce monde & peu à peu tirant de tous ſes nerfs, a la ſouueraineté des honneurs de ce monde. A quoy finalement eſt paruenu. Puis ayaot attaint le but qui l'étoit aſſigné, s'eſt bien ſçeu aiſément tourner en toutes ſortes, ſe faiſant pois l'vn puis l'autre pat ſon engin verſatile, & ſe façonnant ſagement aux temps & aux perſonnes. Premierement, il fut Secretaire ou Greffier & l'vn des douze hommes, en ce noble Concile de Baſle: & pour le temps qu'icelny Coneile euſt authorité, le defendit vaillamment par ſes epiſtres & oraiſons, médiſant d'Eugene IV. & l'iniuriant comme à bon droict ſuſpendu, dechaſſé, & comme eſtant ſchiſmatique Apoſtat, rebelle à l'Egliſe degradé & faux Pape. Puis fut enuoyé en ambaſſade par Felix le Pape ooouean, vers Frideric ſiſdit. Lequel il confirma, enſemble tous les Allemans à l obeiſſance du vray Pape Felix, ledit Eugene rejetté & priué de toute obedience comme vn méchant excommunié & apoſtat. † Mais roſt aptes que le vent tourna, ſi roſt qu'il vit que la force & faueur du Coneile & de Felix commençoient à branler, & Eugene ſe remettre ſus, il tourna ſoo manteau, & commença quant & quant à changer ſes propos & ſes mœurs, te leu-ent que nonobſtant le conſeil & pneres que luy faiſoient ſes amis, qui craignoient ſon blaſme & mal-heur: ſe retira vers Eugene ſous couleur d'vne ambaſſade qu'il auoit praniquée de Frideric, pour l'abolition du ſchiſme, & non comme homme conſtant & ſe confiant en ſon innocence (comme dit Platine, qui décrit ſa vie la plus honnorable qu il peut) mais comme ſubiet au changement du temps, & ſe confiant en ſon art oratoire enuers Eugene homme de peur ſçauoir, ce dit Platine, s'accointa & reconeilia ſi bien auec luy, & fit tant par ſa fineſſe & dexterité qu'il abolit en Allemagne, tant les decrets & ordonnances faites audit Concile, que la neutralué, & en toutes choſes humaines & diuines aſſuietit toute l'Allemagne au Pape. Dont en payement il euſt vn & depuis deux Eneſchez, & abreuuant Friderie d'Auſtriche de ſon poiſon, le deſtourna de la charité & defenſe de ſon peuple. † Par telles ruſes & artifices il fut inconneuu fait Cardinal, & puis Pape. Et lors parce qu'il entendit que l'Vniuerſité de Paris murmuroit de ce qu'vn Poete & orateur vanable & inconſtant, eſtoit paruenu iuſques au Pontificat, il écriuit à l'Vniuerſité de Paris auec la plus grande douceur, humilité & papelardiſe du monde. Mais quand il ſe vit confirmé en ſon authorité, il vous prend d'entre les decrets du Concile (leſquels il auoit auparauant courageuſement iuſtifiez & defendus par ſes écrits) la pragmatique Sanction des François, & la maudit & deteſte plus outrement que la mort & enfer, comme vne inuention du diable, vn aſpic & ſouffleinent du baſilic infernal, ou de Herſet, & ce pour complaire & ſatisfaire à ſa cout ou ſon auarice, ou à tous deux Celuy meſme qui auparauant auoit ſi vaillamment combatu & ſoufteno pour l'authorité du Concile & de l'Egliſe vniuerſelle & de ladite pragmatique d'vne part, & d'autre part durant qu'il eſtoit ſimple Courtiſan, & ſuiuant les courſes de Rome & de l'Empereur, pour faire accroire qu'il ne penſoit rien moins qu'a l ambition, auoit ſi bien peint de leurs couleurs les miſeres & mal-heurtez des Cardinaux & Courtiſans, afin de donner opinion de luy, qu'il auoit la Cour en horreur, & qu'il fuyoit icelle comme la peſte, jaçoit qu'il n'y euſt homme plus grand ne plus fin & cauteleux Courtiſan qu'il eſtoit. Et toutesfois telles eſchancetez d'Æneas Sauuage ſe peuuent appeller vertus, ſi nous les parangonnons aux monſtres des ſucceſſeurs qu'il a eus, ſçauoir eſt Alexandre, Iules & leurs compagnons.

SOMMAIRE DE LA GLOSE 15.

1 *Difference d'entre ſubſtraction d'obedience, & de communion.* 6.

2 *L'an* 1400. *tout le Royaume & Dauphiné, & Egliſe Gallicane ſe retirerent de l'obedience des Papes, pour les exactions & abus d'iceux.*

3 *La primitiue & ancienne Egliſe ne ſçauoient que c'eſt du Papat.* 139. 140.

4 *L'vnion de l'Egliſe ne conſiſte en vn pape: mais en vne meſme foy, & doctrine de la parole de Dieu.* 140. 141.

5 *Il eſt commandé de Dieu ſe ſouſtraire de l'Eueſque de Rome, & tout autre cheminant autrement, que ſelon la parole de Dieu.*

7 *Les Papes de Rome ont les premiers de tous troublé, & ſeparé les Egliſes.*

8 *Pie I. deçeu par Hermes, fit le premier differeut pour la cotte du iour de Paſques.* 11, 12.

9 *Le liure du paſteur reprouué.* 15.

10 *Il ne faut croire à tout eſprit, l'eſpreuue eſt la parole de Dieu.*

13 *Dont Victor premier fit le premier ſchiſme, & diuiſion en l'Egliſe, & luy fut reſiſté.*

14 *Les Papes ont forgé l'hereſie des quatorziémes.*

15 *Et de toute antiquité ont eſté tres-obſtinez à garder leurs traditions, concernans leur authorité.*

16 *L'Egliſe Grecque, qui eſt la plus antique,* a

moins defnué, & plus retenu la pureté de l'Eſcriture, & iamais ne ſe voulut preferer à l'Egliſe de Rome : ains l'a tenuë pour égale.

17 *Iuſques à vn Moine nommé Iean le Ieuſneur, lequel eſtant fait Eueſque de Conſtantinople, voulut eſtre Pape ou Primat vniuerſel: ce que Pelage 2. & S. Gregoire Eueſques de Rome diſoient eſtre le tiltre de l'Antechriſt.* 29.

18 *Iean le Ieuſneur monta au Patriarchat par grande ſaintété & vertus, qu'il continua en grandes aumoſnes.*

19 *Grandement loüé par ſaint Gregoire, & les hiſtoriens.*

20 *Les Papes l'ont canoniſé, & l'appellent ſaint Iean l'Aumoſnier.*

21 *Les Papiſtes le dient Patriarche d'Alexandrie, pour déguiſer l'hiſtoire, à ce qu'elle ne ſoit retorquée contr'eux.* 22.

23 *Contre ledit Ieuſneur, Pelage 2. Eueſque de Rome commença la querelle, impugnant le tiltre d'vniuerſel, laquelle fut continuée par Gregoire 1. ſon ſucceſſeur* 30. 31.
Iean Philopone grand Ariſtotelicien & hereſiarche.

24 *Les Autheurs Grecs n'ont tenu compte de ladite querelle, comme verbale : toutesfois leſdits Pelage & Gregoire ont eu iuſte cauſe de la debattre.*

25 *Les Patriarches de Conſtantinople eſtoient bien auparauant ledit Iean le Ieuſneur appellez vniuerſels : mais c'eſtoit verbalement ſeulement, & pour l'honneur du ſiege Imperial y reſidant, & de la grand' eſtenduë du Patriarchat.* 26. 27.

28 *A quel tiltre ledit Iean voulut le premier de tous faire de l'Egliſe vn regne ou Monarchie, & en aſſoir le chef à Conſtantinople.*

29 *Pernicieuſe équiparation du ſpirituel au temporel.*

30 *Pelage 2. y reſiſtoit, non qu'il le pretendiſt : mais pource que c'eſtoit choſe illicite, eſtant ſaint Gregoire.* 32.

31 *Auſſi Gregoire 1. diſant, que c'eſtoit vne hereſie de l'Antechriſt, qui eſtoit prochain : & reſiſta à l'Empereur Maurice, qui ſouſtenoit ledit Iean.* 39. 156. 157. 161.

33 *Platine erre, fauoriſant aux Papes.* 34. 35.

34 *Saint Gregoire reconnoiſſoit le Patriarche de Conſtantinople égal à celuy de Rome.*

35 *Et fit paix auec les Lombards au deçeu de l'Empereur, qui en fut irrité, & permit Rome eſtre par eux aſſiegée vn an.* 36. 38.

37 *Saint Gregoire ſaillit en armes pour la defenſe de Rome, & gagna au pied.*

40 *Erreur de pluſieurs Chronographes.*

41 *Saint Gregoire refuſa, & reprima aigrement le tiltre de Pape vniuerſel à luy attribué par le Patriarche d'Alexandrie.*

42 *A quelle occaſion l'Eueſque de Rauenne voulut vſurper le primat en Italie.* 43.

44 *Valentinian Empereur d'Occident donna à l'Eueſque de Rauenne le droict du manteau.*

45 *Rome par plus de trois cens ans prit les droicts & loix de Rauenne.*

Theodoric Goth Roy d'Italie iugea de l'Eueſché de Rome. 46.

47 *Rauenne vouloit ſurmonter Rome, & inuenta le nom des Cardinaux, mais fut abaiſſée par Pepin Roy des François.*

48 *Quatre cens ans apres Paſchal 2. déplumа l'Egliſe de Rauenne, & luy eſtant conuerty de la religion aux armes, l'Eueſque de Florence* 1110. *preſchoit que l'Antechriſt eſtoit nay.*

49 *Florence eſtoit anciennement appellée Fluëte: a eſté reſtaurée & annoblie par Charlemagne.*

50 *Le Papat eſt plaidé entre les Eueſques de Conſtantinople & de Rome pardeuant Phocas, qui l'adiuge à celuy de Rome.*

51 *Parce que Rome eſtoit le premier chef de l'Empire, dont l'on craignoit qu'elle ſe ſeparaſt, & auparauane au Concile de Conſtantinople auoit eſté ordonné que le Patriarche de Conſtantinople (qui eſt la nouuelle Rome) ſeroit le premier apres Rome : & conſequemment preferé aux Patriarches de Ieruſalem, d'Antioche & d'Alexandrie non oüis, & qui le ſouloient preceder.*

52 *Auquel plaidoyé ne furent alleguez les Conciles de Nice, Conſtantinople, Chalcedone, & autres : car ils condamnoient les deux parties, & prohibent le Primat vniuerſel, & limitent l'Eueſque de Rome dans ſa prouince comme les autres Patriarches.* 54.

53 *Le iugement dudit Phocas nul & abuſif : l'Egliſe Grecque iamais n'y obeïſt.* 235.

55 *Les Egliſes de Rome & Conſtantinople n'ont eu aucune prerogatiue d'honneur, ſinon depuis Conſtantin.*

56 *Conſtantinople faite peu deuant le Concile de Nice.*

57 *Les vertus de l'Empereur Conſtantius pere de Conſtantin le Grand.*

58 *Conſtantin commença reguer en Angleterre & Gaule : parce qu'il fauoriſoit aux Chreſtiens, ſurmonta tous ſes concurrans à l'Empire, qui les perſecutoient, & demeura ſeul Empereur.*

59 *La mort & punition diuine de Maximian, Maxence, Maximin & Diocletian.*

60 *La mort de Licinius ennemy des lettres, & de l'Egliſe.*

61 *Conſtantin ſeul Empereur fut cruel enuers les ſiens.*

62 *Fauoriſa les Chreſtiens, & fit clorre les Temples des Idoles.* 63 67.

63 *Du temps de Conſtantin l'Egliſe n'auoit images és temples.*

64 *Theodoſe le Grand fut le premier qui commença d'abattre les Idoles des Payens.*

65 *Saint Auguſtin & ſes compagnons apres la mort dudit Theodoſe ſupplierent à ſes enfans les oſter de toute l'Affrique.*

66 *Saint Chryſoſtome les oſta de Phenice.*

68 *Theodoſe le Grãd ne les peut abattre à Rome.*

69 *Le Senat de Rome maintenoit les Idoles, & dés 178. ans auant la Natuité du Seigneur auoit fait bruſler les liures de Numa Pompilius, pour crainte qu'ils ne vinſſent à la notice*

du peuple, & que leur religion comme folle & ridicule ne fuſt abolie. 70. 71.

72 *Ledit Senat apres auoir tué Romulus le deïfia, & pretendoit l'authorité de faire tels dieux que bon luy ſembloit.* 64.

73 *Ne voulut mettre Ieſus Chriſt au catalogue des dieux, parce que l'Empereur l'auoit le premier ordonné.*

74 *Folle canonization des Romains.*

75 *Les Papes leurs imitateurs, & de Caligula & Diocletian à ſe faire baiſer les pieds.*

76 *Les Gots & Barbares ſont entrez à Rome: l'ont pillée par iugement de Dieu, mattans l'orgueil du Senat, & aboliſſans les idoles.*

77 *La retention deſquelles, & rebellion à l'Euangile a deſtruit l'Empire, & eſtat public de Rome.*

78 *Les loix diſſimulatrices des Empereurs n'ont empeſché l'ire de Dieu, & que Rome n'ait eſté priſe, & pillée pluſieurs fois, & finalement bruſlée.* 79. 80.

81 *Dont les Papes ſe vantent auoir occupé le lieu vacant.* 82.

82 *Iuſtinian I. n'a pas deliuré, mais deſolé Rome & Italie, Et laiſſé pour proye aux Lombards, & aux Papes.* 72.

83 *Conſtantin ſeul paiſible Monarque fit d'vn lieu ruïné vne ville de ſon nom égale à Rome.* 86. 87.

84 *En trop meilleur commencement qu'icelles, comme dit la loy premiere,* C. de veter. iur. enucle. *icy declaré.* 85.

88 *Conſtantin fut fort troublé pour les debats de la religion, à cauſe de Arrius, & commandoit ſilence aux deux parties.*

89 *Apres* 180. *ans Anaſtaſe premier, ſon ſucceſſeur heretique impoſoit auſſi ſilence, tant à ceux de ſon party, que aux Catholiques parlans clairement de la religion, comme auoit fait Conſtantius.*

90 *Conſtantin ſe ſoucioit plus de ſon Empire que de la foy, & mourut adherant aux Arriens, ayant fait loix payennes.* 92.

91 *Conſtantius ſon fils executa l'onzième perſecution de l'Egliſe.*

93 *Conſtantin I. aſſembla le Concile de Nice de pluſieurs Confeſſeurs, & Martyrs.*

94 *Où fut declarée la foy de la ſainte Trinité, & permis à tous Eueſques & gens d'Egliſe d'eſtre, & demeurer mariez.*

95 *Conſtantin eſtablit les Parroiſſes à Conſtantinople, & les garnit des liures des ſaintes écritures.*

96 *Il fit l'Eueſque de Conſtantinople égal à celuy de Rome.*

97 *Les Primats & Patriarches ſe doiuent faire ſelon la commodité des Egliſes.*

98 *Le Concile de Nice inſques à Focas inuiolablement gardé.*

99 *Theodoſe le Grand autheur de la loy,* Cunctos populos, C. de ſum. Trinit.

100 L'*Empire en ſoy n'eſtoit diuiſé, & n'y auoit qu'vn ſeul: combien qu'il y euſt pluſieurs Empereurs.* 101.

102 *Theodoſe ordonna le premier Concile de Conſtantinople, approuué par toute l'Egliſe, & iuré par tous les Papes.* 103. 104.

105 *Auquel le Concile de Nice fut confirmé, meſmement pour l'égalité des Primats.* 106.

107 *Le Papat vniuerſel reprouué.* 115. 123. *iuſques* 128. 141. 149. 155.

108 *Et fut dit que l'Eueſque de Rome auroit l'honneur deuant celuy de Conſtantinople, mais non pas ſuperiorité.* 109. 110. 111. *Encores ne fut dit que par raiſon humaine & muable ſentement.* 110. 111. 112.

109 *Ieruſalem mere des Egliſes, & non pource dame ne ſuperieure: Lequel tiltre luy a eſté oſté par les Papes long-temps apres Focas.* 113. 195.

112 *Iuſtinian I. eſtablit au lieu de ſa nativité vn Eueſque égal en authorité, & puiſſance à tous les autres, nommément à celuy de Rome.* 113. 123. 124. 225.

113 *Les Eueſques de Grece, & d'Aſie s'excuſerent d'aller au Concile de Damaſe I. Eueſque de Rome.*

114 *Par les Conciles de Carthage, & d'Affrique, il eſt prohibé, que nul Archeueſque ou Primat ſoit appellé Prince des Preſtres ou Souuerain Preſtre: mais ſeulement l'Eueſque du premier ſiege en ſa Prouince.* 215.

115 *Le Papat & Primat vniuerſel eſt defendu, & declaré abuſif.* 173. *& heretique non ſeulement par leſdits Conciles, & ancien vſage de l'Egliſe: mais auſſi par les anciens Papes, & par les ſaints Docteurs.* 116. 117. 121. 122. 123. 134. 156.

116 *Tous les Apoſtres eſtoient égaux en honneur, & puiſſance.* 136. 137. 230. *Et tous Eueſques ont l'adminiſtration d'vne meſme Eueſché, ſous vn ſeul vray, & ſouuerain Eueſque Chriſt.* 121. 117. 120. 137. 138.

117 *Tous Eueſques & Miniſtres ont commiſſion de Dieu ſans moyen.* 118.

121 *L'Egliſe Romaine n'eſt de plus grand pouuoir, ou authorité que celle de Gaule, ou d'Angleterre, ou autre quelconque.* 122.

122 *Tous les Papes, & Cour de Rome, dés* 800. *ans, où les ſaints ſont heretiques.*

125 *Trois Arreſts de Ieſus-Chriſt contre le Papat.* 126. 127.

128 *Le Papat prohibé, n'a peu eſtre eſtably de droict humain, & ontre eſt abrogé par l'Egliſe primitine, anciens Conciles, & ſaints Docteurs.*

129 *Les Papes depuis Focas n'ont ceſſé de trauailler à augmenter leur authorité ſur les autres Egliſes, & ſur l'Empire: ce qu'ils n'ont peu executer ſinon apres l'Empire par eux diuiſé, & depuis opprimé.* 130. 135. 155. 181. 183.

130 *Encores n'ont oſé attenter ſur les Egliſes de France & Allemagne: ſinon apres la fin du regne de Charlemagne, & ſes décendans.* 178.

132 *Les Eueſques appelloient le Pape frere, iuſques apres l'oppreſſion du Concile de Baſle, & de tous Conciles.*

133 *Tous* Eueſques *eſtoient anciennement appellez*

Papes. 134. 230. 232. 233.
139 *Confutation de la prudence mondaine.*
142 *Du commencement de l'Egliſe n'y auoit difference entre Preſtres & Eueſques.*
143 *L'eſlection des Eueſques a eſté par l'inſtitution de l'Egliſe, pour la police dés le temps des Apoſtres.* 147.
144 *Les laiques doctes & éprouuez preſchoient, & enſeignoient en l'Egliſe.*
145 *Les anciens Eueſques ne therchoient que le profit de l'Egliſe.*
146 *Les Papes de Rome ont abusé de l'ancienne police de l'Egliſe.*
148 *Les Archeueſques ont eſté erigez plus de deux cent ans apres les Apoſtres par conſtitution pure humaine.*
150 *Et auparauant les Eueſques errans eſtoient corrigez par les circonuoiſins, ſelon la parole de Dieu* 151. 153. 154.
151 *La Balance de l'Egliſe à Cyprian, & autres Eueſques éminens en vertu.*
152 *Elle eſt fauſſe quand elle eſt adiouſtée par les doctrines des hommes, & non de Dieu.*
156 *Saint Gregoire dit que la Papauté eſt la ſource des troubles, & ſchiſmes de l'Egliſe, & détruit l'Euangile, la foy & l'Egliſe.* 160.
157 *Et que pour le bien, vnion & conſeruation de l'Egliſe il ne faut aucun Chef, ne Pape vniuerſel en terre.*
158 *La complainte & cenſure de ſaint Gregoire contre le Papat.* 160. 186 190
159 *Qu'il compare à Lucifer, & à l'Antechriſt.* 161.
162 *L'imprudente & déguiſement des Papiſtes.*
163 *Saint Gregoire dit qu'il n'a puiſſance de commander.*
166 *Auſſi ſes liures furent apres ſa mort publiquement broſlez par ſon ſucceſſeur.* 167.
167 *L'Antechriſt eſleué l'an 607. en la perſonne de Boniface 3. de ce nom* 218.
168 *Et la prophetie de ſaint Gregoire accomplie.*
169 *L'Antechriſt n'eſt pas vne perſonne à vne fois : mais tous les ſucceſſeurs du regne, & ſiege Papal.*
170 *Ieanne Papeſſe, Antechriſteſſe.*
171 *La principale marque de l'Antechriſt ſelon ſaint Auguſtin, & Chryſoſtome eſt, qu'il ſe fait Chef, ou Superieur de toute l'Egliſe.* 172.
172 *S. Hieroſme dét ſon temps a dit, que Rome eſtoit la paillarde Babylonique, & ſiege de l'Antechriſt.*
174 *Qui eſt venu apres le renouuellement de l'Empire Romain, & occupé le lieu vacant d'iceluy à Rome, comme S. Paul a predit, & Tertullien. & ſaint Chriſoſtome ont expoſé.* 175. 176, 177. 179.
178 *Hardieſſe & aueuglement des Docteurs Papaux.*
179 *Et au temps que Mahomet commença.*
180 *L'Antechriſt de Rome ne fut ſi toſt couneu, & ne luy obeïrent onques les Grecs Aſiens & Affricains.*
181 *Ne commença exerter ſa tyrannie, ſinon apres l'Empire de Charlemagne entre les enfans de ſes enfans debilité.* 219.
182 *Le premier qui de fait voulut vſer de reſſort d'appel ſur les egliſes de France fut Nicolas 1. l'an 863. ſur Reims.* 220.
284 *Les Empereurs & Grecs François auoient toute iuriſdiction ſur les Papes : les ont iugez, condamnez, depoſez, inſtituez, & fait loix eccleſiaſtiques.* 259 260. 262.
185 *Gregoire 7. fut le premier, qui l'an* 1080. *ſe ſaiſit des deux ſouuerainetez, ſpirituelle & temporelle.*
187 *Les Papes ont conuerty le miniſtere en regne, & la religion en marchandiſe.* 197.
188 *La ladrerie du nouueau chef décenduë ès membres.*
189 *La vrayé diſcipline, & correction abolie.* 191.
192 *Ancient Canons oſtez, en ſubrogeant nouueaux, propres au Papat.*
193 *La queuë du ſerpent.*
194 *Le Pape a coupé l'Ecriture Sainte à loppins, dont il fait maſques, & bordures à ſes méchancetez.*
195 *Et a oſté le tiltre d'Apoſtolique à tous autres, le reſeruant à luy ſeul, ſe montrant comme Dieu en terre.* 196.
197 *Depuis que le Pape laiſſant le tiltre de ſon Patriarchat s'eſt fait Chef comme Empereur ſouuerain: Auſſi les Archeueſques & Eueſques ſe ſont faits Rois, & Ducs.*
198 *Et pour entretenir pompe des Princes, ont rauy tout le reuenu, qui par les anciens Canons ſe doiuent diuiſer en quatre.*
199 *Et reietté les charges ſur le peuple, auquel a fallu faire nouuelles fondations pour les hoſpitaux, & écholes.*
200 *Et les Curez fraudez de leur part dudit reuenu, contraints vendre les ſacremens, & ſepultures, inuenter miracles, & pratiques de tirer argent, que les Papes, & leurs Eueſques ont approuué, pour augmenter & enrichir leur Empire, & mieux vendre les benefices.*
201 *Et ſous ſi horrible deſolation l'Egliſe a eſté ſi égarée qu'elle n'a plus peu eſtre trouuée, ne connuë, que par les ſaintes Eſcritures.* 202.
203 *Leſquelles les Papiſtes defendent, & bruſlent fuyans toute diſpute.*
204 *Et reconnoiſſans leurs abus, ne ſe defendent plus que par force, & pertinacité plus abſurde que celle des Iuifs, & Phariſiens, qui auoiẽt fondement en la loy de Moyſe.*
205 *Par les écrits meſmes des Papiſtes appert que leur eſtat n'eſt fondé qu'en ſonges & fables.*
206 *Il ne faut dire, ie croy en l'egliſe : mais l'egliſe vniuerſelle qui n'eſt attachée à certain lieu, ny dépendante de Rome.* 208.
207 *Tout article de foy eſt fondé en verité diuine, & non creée.*
Par les anciens ſtatuts de Sorbonne les mendians & nouueaux moines ne doiuent eſtre docteurs.
209 *La preſence de Chriſt en ſon Egliſe n'eſt imaginaire : ains reelle & efficace.*
210 *Les deux principaux fondemens du Papat.* Matth. 16. Iean. 21. *La fable du ſiege ſaint*

Pierre à Rome. La 2. inclination de l'Empire.

211 *L'an 410. les Papes voulans vſurper le reſſort des appellations, n'alleguoient le ſiege, & authorité S. Pierre (dont n'eſtoit nouuelle) mais le Concile de Nice, qu'ils falſifierent.* 213 214. 216.

211 *Et receuoient les méchans fuyans à eux, pour auoir occaſion de connoiſtre ſur les autres.*

215 *Dont trois Papes furent deboutez au Concile d'Affrique, où eſtoit ſaint Auguſtin, & le Papat reprouué.*

217 *Leon 1. fut debouté de preſider au grand Concile de Chalcedone.*

221 *Iuſtinian le Grand, & ſes predeceſſeurs auoient la iuriſdiction ſur les Eueſques, & Clercs, & en faiſoient loix meſme à Rome.*

222 *Gardées & alleguées par ſaint Gregoire, qui n'auoit eſté Moine, mais bien Preteur de Rome.*

225 *Toutes Egliſes, & Eueſques eſtoient nommez Apoſtoliques.* 226.

227 *Depuis ce mot,* Apoſtolique, *reſtraint aux Metropolitaines, auſquels le Pape l'a oſté, & reſerué à luy ſeul* 228.

229 *Ce mot de* Pape vniuerſel, *n'a eſté reçeu que depuis la mort. S. Gregoire.* 234.

230 *Tous Eueſques eſtoient appellez ſouuerains Preſtres, Pontifes, ou Papes.* 232. 233.

231 *La ſcience de la Sainte Eſcriture eſt la clef de l'Egliſe.*

233 *Dés l'an 410. les Eueſchez ſe donnoient à ſoldats, & farceurs.*

236 *Toutes les Decretales adreſſées à l'Empereur, ou à l'Archeueſque de Conſtantinople, ſont du temps que les François y dominoient, qui perdirent ledit Empire par la faute du Pape, & pour le cuider faire ſuperieur de l'Egliſe Grecque.* 238. 239. 240.

237 *Paleologue debouté de ſepulture pour auoir conſenty au Pape de Rome, & ſon fils excommunié par Clement 5. pour ne le reconnoiſtre à ſuperieur.*

238 *Les Grecs vouloient bien eſtre ſubiets à vn Empereur François, mais non pas au Pape de Rome.* 240.

241 *Les Eueſques de Rome declarez vniuerſaux par l'Empereur de Conſtantinople, luy en ont ſceu gré, tant qu'ils en ont eſperé profit.*

242 *Et en eſtoient maintenant amis: maintenant ennemis, ſelon que ſeruoit à augmenter leur grandeur.*

243 *Excommunierent l'Empereur, defendans luy payer tribut.*

244 *Le Pape ne donna aucuns droits nouueaux à Charlemagne qui les eut en conſequence de l'Empire à luy donné par le peuple Romain.* 264. 265 266. 267. 269.

245 *Et auparauant les Rois de France donnoient les Abbayes de leur droict, & non par priuilege du Pape.* 246. 248.

247 *Il n'eſt pas Roy de France, qui n'eſt Roy de Paris.*

248 *Les Rois ont les regales de leur Couronne, & non des Papes: & ſont fondez au temporel & patronage des Egliſes.* 249.

250 *Et en la pure collation des benefices des Curez.* 256.

251 *Thomas Archeueſque de Cantorbie ſeditieux, bien condamné par Henry 8. prés de quatre cens ans apres qu'il auoit eſté fait ſaint, par les Papes.* 252.

252 *Guillaume de Normandie fait Roy d'Angleterre y porta les droits de regale, & pluſieurs couſtumes de France.*

253 *Grand erreur d'auoir meſlé le temporel auec le ſpirituel: dont la ſeparation vtile.* 254.

254 *Les diſmes ſont droict temporel, auſſi le patronage.* 255.

256 *Les laiques ne ſont prophanes, ne incapables des choſes ſpirituelles.* 257.

258 *Loy d'vn Roy de France des elections des Eueſchez & Abbayes.*

259 *Les Papes inſtituez par les Empereurs de Conſtantinople, de France, d'Allemagne iuſques apres leur Empire ruiné.* 260. 261. 262.

263 *L'an 510. Symmachus Pape s'efforçoit taiſiblement entreprendre ſur les droits de l'Empire vacant.* 264.

265 *Gregoire 7. ſuprima l'Empire, & apres luy Paſchal, qui fut le premier qui triompha auec la ſainte armée par l'Italie.*

268 *Lothaire fils du fils de Charlemagne fit loix, & Magiſtrats à Rome fort libre & paiſible, ſous les François.* 441.

269 *Donne le nom à la Lorraine.*

270 *Ieanne Papeſſe.*

271 *Charles le Chauue, & Louis le Begue ſon fils, Rois des François & Empereurs.* 272.

273 *Charles le Gros fils de Louis de Germanie deposé par ſa fetardiſe.*

274 *Faillant la ligue de Charlemagne, Adrian 3. fut le premier qui fit nouuelle loy d'eſlire le Pape ſans l'authorité de l'Empereur.*

275 *Ainſi les brigues, ſimonies, meurdres, empoiſonnemens entrerent en la Papauté.* 280. 288. 325.

276 *Iuſques à ce que à Othon 1. fut reſtituée toute la prouiſion du Pape, & tout ce qui auoit eſté donné par les Empereurs.*

278 *Ancien concordat de l'election du Pape.*

279 *Trois monſtres de Papes.*

281 *Henry 3. depoſa trois Papes ſucceſſiuement, & en inſtitua trois autres.* 282 287. 316.

283 *Damaſe 1. vaillant Eſpagnol fut Pape par armes.* 285.

284 *Trois cauſes de la corruption des Papes.*

285 *Rome prit les noms de blaſpheme, ſoy diſant ville eternelle. Auarice du Clergé de Rome.*

289 *Le Pape entré par argent, ou faueur doit eſtre chaſſé par armes.*

290 *Nicolas 1. ouurit l'occaſion de bailler l'election des Papes aux Cardinaux.*

291 *Origine des Cardinaux qui eſtoient les Curez de la ville de Rome.* 296.

292 *Qui n'auoient plus grande excellence, qu'vn Preſtre, ou Curé.* 293.

294 *Les gouuerneurs & Lieutenans generaux de l'Empire ſe nommoient Cardinaux.*

295 *L'Eueſque de Ranenne vouloit ſurpaſſer celuy*

de Rome, & nomma ſes Chanoines Cardinaux : ce que depuis ceux de Rome ont rauy à eux ſeuls. 297.
298 *Chapeaux & robes rouges ſont des deſpoüilles de l'Empire vaincu.* 425.
299 *Cautelle & obſtination de Cour de Rome, pour paruenir à la ſouueraineté.* 301.
300 *L'Empereur ne dépend du Pape : & a puiſſance ſi toſt qu'il eſt eſleu.*
301 *Louis de Bauieres regna Empereur vainqueur, nonobſtant les ſentences & excommunications des Papes.* 456.
302 *La ſource de tout mal, eſt des mauuais Preſtres.* 395.
304 *Entrepriſes de Ildebrand, ou Gregoire ſeptiéme tres-méchant Pape.* 305. 306. 307. 314. 316. 351.
308 *Condamné par les Conciles, deposé par l'Empereur.* 311 313. 314.
309 *Suſcita plus de 62. guerres contre Henry 4. Empereur.*
310 *Et les enfans d'iceluy l'vn apres l'autre, contre le pere par arts Papiſtiques.* 312. 317. 318. 329.
311 *Et Rodolphe ſon vaſſal, qui en mourut.*
315 *Gregoire 7. ſepara & inhiba le mariage des Preſtres.*
317 *Depraue les écritures ſaintes pour rauir le temporel.*
322 *Par tels moyens ſont eſleuées les cornes de l'Egliſe Romaine.*
323 *Paſqual 2. pris par l'Empereur.*
324 *La ridicule penitence du Pape.*
327 *Vn Pape mené en triomphe par vn autre Pape.*
328 *Henry 5. contraint de renoncer l'inueſtiture des Papes, Eueſques & Abbez.*
329 *La complainte S. Bernard contre les vſurpations des Papes.* 382 451.
330 *Bons preſcheurs occis par le clergé de Rome.*
331 *Innocent 2. & ſes Cardinaux furent en armes, & pris en guerre.*
332 *Vn Pape rompt & prophane les calices, & crucifix d'or pour ſes ſoldats.*
333 *Innocent 2 recouura deux fois le ſiege de Rome par armes, & chaſſa d'Italie par mer & par terre Roger Roy de Sicile.*
334 *Et donna au neueu de l'Empereur Lothaire tout ce qu'il auoit oſté audit Roger.*
335 *Il ſouffrit que les Romains euſſent leurs Magiſtrats pour gouuerner leur ville & la juſtice.*
336 *L'Egliſe de Milan égale à Rome, & precedoit Rauenne.* 337. 339.
338 *L'Eueſché de Pauie fut ſubſtrait à l'Archeueſque de Milan.* 339.
340 *L'office de S. Ambroiſe reçeu par tout : & 400. ans apres Charlemagne fit par force reconnoiſtre l'office de S. Gregoire pour gratifier le Pape.*
341 *L'an 1095 les Egliſes d'Eſpagne ſe ſubmirent au Pape.*
342 *Angleterre fait pais d'obedience.*
343 *Brigues d'Alexandre 3. qui ſuprima quatre Papes rebelles à l'Empereur.* 344. 346. 361. 362.
345 *Erreurs des hiſtoriens Papaux.*
347 *Horrible trahiſon du Pape contre le bon Empereur Barberoſſe, qui fut deux fois contre les Turcs.* 348.
349 *Alexandre 3. en habit de ſon cuiſinier fuit à Veniſe, ſeruit de iardinier* 352.
350 *Othon fils de l'Empereur pris par les Venitiens.*
351 *Le Pape marche deux fois ſur le col de l'Empereur, aueuglé des ſuperſtitions Papales.* 352.
353 *Dons Papaux faits à la ſeigneurie de Veniſe.*
354 *Boniface 8. voulut donner & ſuprimer le Royaume de France.* 464.
355 *Les Papes ſe ſont efforcez vſurper la ſuperiorité & iuriſdiction de la ville de Rome ſur le peuple, & Conſuls.* 357. 358. 361. 365. 371. 372.
356 *Le Pape & Cardinaux ſubiets à la juſtice du lieu.*
357 *Les Empereurs François, & depuis le peuple Romain eſtabliſſoient Magiſtrats à Rome: Les Papes y eſtoient ſubiets.*
358 *Le premier qui les troubla, ce fut Gregoire 7. qui fut banny: & depuis Luce 2. qui fut lapidé.*
359 *Et Eugene 3. qui fut chaſſé comme traiſtre de la ville.*
360 *La metamorphoſe de Cour de Rome. L'ancienne Theologie de Paris.*
361 *Adrian quatriéme vſurpa la juſtice de Rome, & en eſt chaſé.* 368.
362 *Deuotion du peuple de Rome enuers l'Empereur, & de ceux de Tibur.*
363 *Qui veulent reconnoiſtre l'Empereur, mais le Pape l'empeſche.*
364 *Adrian 4. trahit Guillaume Roy de Sicile, fit grande conſpiration contre l'Empereur, qu'il excommunia, & fut tué d'vne mouche.* 366. 367.
368 *Confeſſa que l'eſtat Papal eſtoit le plus malheureux & méchant du monde.*
369 *Alexandre 3. rebelle à l'Empereur, & au Concile.* 370.
372 *Le Pape n'eſt intronisé ſur la beſte purpurée que apres ſerment d'amplifier ſes droicts.*
Luce 3. chaſſé de Rome, & les ſiens ignominieuſement. 374. 410.
373 *Les Papes ont gagné le peuple Romain en luy apportant le butin des autres nations.*
375 *Clement 3. s'efforce gagner le Royaume de Sicile par armes : mais à cette fin.*
376 *Celeſt. 3. tira & mana vne nonnain de ſoixante ans.* 377.
379 *Innocent 3. renuerſe tout.* 380. *Et ſous luy creut l'auarice de Cour de Rome.* 381. 383.
385 *Philippe Auguſte, Iean ſans terre.* 386. 387. 388. 400. 401. 402. 403.
389 *Innocent 3 voulut conciter les François contre leur Roy.* 399.
390 *Conſutation de la decretale* nouit. 391. 392. 393. 397. 398.
393 *Les anciens Rois ne prenoient profit de la juſtice.* 394.
395 *La 1. corruption de doctrine venue des Preſtres.*

396 *Pierre de Cogmeres.*
401 *Iean ſans terre, fait Angleterre & Ibernie tributaires du Pape.*
403 *Le fils de Philippe Auguſte fait Roy d'Angleterre.* 404.
405 *Innocent 3. ſe fit auſſi reconnoiſtre du Royaume d'Aragon.*
406 *Commanda la tranſubſtantiation & confeſſion auriculaire.*
407 *Honore 3. confirma les quatre Mendians, qu'Innocent 3. auoit refuſé faire.*
409 *Le Royaume de Ieruſalem pretendu par pluſieurs.*
411 *Les Romains voulans garder leur juriſdiction, ſont reputez heretiques par les Papes.*
412 *Neantmoins reprennent leur juriſdiction. Gregoire 9. eut recours à l'Empereur Frideric 2. qu'il auoit excommunié.* 413. 416. *& priué de ſes Royaumes, comme il combatoit en la terre ſainte.* 414. *& ſuſcita le fils contre le pere, auquel il donna abſolution pour argent.* 415.
417 *Le Pape deſtourna les Allemans qui alloient contre les Turcs, & les fit aller contre les Romains: & les ayant vaincus publia la croiſade.*
418 *Origine des Guelfes & Gibellins.*
419 *Gregoire 9. gagna le peuple par proceſſions & letanies: appellant l'Empereur, ennemy de S. Pierre.*
420 *Les Papes ont bataillé plus de 400. ans contre les Empereurs & le peuple Romain, pour occuper Rome & Italie.*
421 *Ont publié le liure de leurs Decretales pour gagner les vniuerſitez & par leurs decretiſtes dominer en toutes juriſdictions: & ont finement retranché leur texte.* 422.
423 *Frideric 2. ſe voulut rapporter au Parlement de Paris, ce qu'Innocent IV. refuſa, voulant eſtre Juge & partie, & ſe vante de ſes ſentences contre luy données.*
424 *Et l'ayant vaincu à Parme, arma les Preſtres & Moynes contre luy pour le chaſſer de Sicile.*
426 *Iniures mutuelles, & Maiſtre Pierre des Vignes écrit lors contre les Papes.*
427 *Les Romains gardent leur juriſdiction contre vnze Papes paiſiblement.*
428 *Mort de Conradin par le conſeil du Pape.*
429 *Les Veſpres Siciliennes.*
430 *Nicolas 3. vſurpa toute Romandiole & Rauenne, & grande partie de la Toſcane.*
431 *Et ſe fit ſeul Senateur de Rome, & ſuprima ladite dignité par vne decretale.* 432.
433 *Recouuerte par les Romains ſous Martin 5. Pape François.* 434. *& chaſſent Eugene 4.* 435.
436 *Clement 7. doit eſtre nommé Clement 8.*
437 *La foy de l'Egliſe Romaine, c'eſt l'homage & ſubmiſſion au Pape.*
438 *Autre choſe eſt le Papat, autre choſe l'Eueſché de Rome.*
439 *Fable de Conſtantin 4. & de Conon,* ego Ludouicus. 440. 441. 442. 445.
443 *Le Roy ou Empereur ne peuuent aliener le Royaume ou Empire.*
444 *La donation de Conſtantin eſt fabuleuſe* 454. 455.
445 *Louis 1. n'a pas renoncé au droict de l'inueſtiture, & confirmation des Papes.*
446 *L'eſlection de l'Eueſque de Rome ne peut eſtre oſtée au peuple, pour le reſtraindre au Clergé, ny du Clergé pour le reſtraindre aux Cardinaux, ny des autres Eueſques aux Chanoines.* 447.
448 *Les Eueſques jugeoient des cauſes de la foy par l'écriture ſainte, & de la diſcipline eccleſiaſtique, par les canons ou regles non Papales, mais de l'Egliſe.* 449.
450 *Eude, Duc de Bourgogne, conſeilla au Roy ne receuoir les canons, ou regles Papales.*
452 *Les nouueaux Papes ont denié auoir rien des Rois, & Empereurs.* 453.
458 *L'Eueſque de Palmieres rebelle à Philippes le Bel, par luy empriſonné.*
459 *Boniface 8. pour couleur de ſon ambition, & auarice, fait le Iubilé.* 461.
460 *Iubilé de Moyſe, & de Chriſt.*
462 *L'an 1300. Boniface 8 ſe declare Souuerain ſpirituel & temporel de tout par ſes geſtes au Iubilé, & par ſa decretale.* vnam ſanctam. *tous ſes ſucceſſeurs tiennent le pareil.* 469. 471. 472. 477.
463 *Inimitiez & epiſtres du Pape au Roy, & du Roy au Pape.*
464 *Trahiſons de Iean le Moine, Ambaſſadeur de Boniface 8. qui excommunia, & donna le Royaume de France.* 465.
466 *L'obedienee ſubſtraite en France à Boniface 8 ſa priſon & mort.*
467 *Il entra comme vn Renard, abniſant ſon predeceſſeur, qu'il fit mourir en priſon.* 468.
469 *On ne peut faire ſeur accord auec le Pape.* 473.
470 *Boniface 8. trahiſt les Colonnois:* & Pol. 3. mala teſta. 471.
474 *L'inimitié de Clement 5. contre l'Empereur Henry 7. qui en mourut.*
475 *Clement 5.* templarios aboleuit.
476 *Nouuelletez de Iean 22. & ſes inimitiez contre Louis de Banieres, Empereur victorieux.* 478. 487. *Eſtant fils d'vn Sauetier, s'eſleut ſoy meſme Pape.*
477 *L'ambition & auarice des Papes, cauſes de tous les troubles de la Chreſtienté.*
479 *Iean 22. repris d'hereſie: l'Euangile n'oſte les Royaumes & polices.*
480 *Cordeliers & Mendians plus heretiques que luy.*
481 *Les Papes ont retenu la pratique lucratiue de quelques ſuperſtitions par eux controuuées.* 482.
483 *Guerre des Cordeliers, & du Pape.* 484. 485. 486.
484 *Orgueil & hereſie des Cordeliers.* 485. 486.
487 *Iean 22 preſche la croiſade, & donne pardon à ceux qui yroient ou enuoyeroient à la guerre contre l'Empereur, & promet leuer decimes au Roy, en luy promettant le parcil.*

488 *L'inimitié de Benoiſt 12. contre ledit Empereur.*

489 *Innocent 6. empriſonna vn Cordelier qui parloit des abus des Papes & Rois, par l'écriture ſainte, prophetizant par icelle. Prudence chreſtienne de Charles 5.*

490 *Charles 6. fait edict contre l'auarice des Papes & Cardinaux.*

491 *Les Bulliſtes du Pape firent amende honorable, mitrez & menez par les bourreaux.*

492 *L'obedience déniée à Martin 5. s'il ne gardoit les edicts de France, de la liberté de l'Egliſe. 493.*

494 *Charles 7. eſtablit la pragmatique, & defendit receuoir collations de Rome. auſſi Louis 12. 495.*

495 *Soixante mille Cordeliers preſts d'aller à la guerre.*

496 *Ingratitude de Iules 2. vers Louis 12. Concile de Piſe & Milan.*

497 *Iean Gippon occupa le Royaume de Nauarre.*

498 *Les Italiens n'eſtiment les cenſures du Pape, que ſelon leur commodité.*

499 *Sixte 4. Cordelier, voulut deſtruire l'eſtat de Florence, & y faillit.*

500 *Les Papes obligent les Eueſques & Prelats à eux par ſerment.*

---

1 p *Subſtraction, ou ſeparation.*) † Il y a difference entre ſubſtraction d'obedience, & ſubſtraction de communion. La premiere eſt, quand les ſubiets ſe départent de leur Superieur, ſoit qu'ils ſe tiennent en leur liberté & Republique, comme les Romains ayans chaſſé Tarquin l'Orgueilleux : Soit qu'ils en conſtituënt vn autre ſur eux, comme du temps de Roboam, neuf lignées entieres ſe retirerent & ſeparerent de l'obedience & ſubiection totale d'iceluy, à cauſe des grandes tailles & impoſitions qu'il vouloit exiger, & eſleurent ſur eux Ieroboam en Roy d'Itael : mais Dieu l'ordonna ainſi pour punir le peché & idolatrie de Salomon, pere dudit Roboam. 1. *Rois.* 12 2. *Chron.* 11. La ſeconde eſt, quand ceux d'vne meſme Religion ſe ſeparent tellement, que l'vne partie ne veut communiquer à l'autre pour
2 quelque choſe qu'elle reprouue en icelle. † Or tout cét arreſt, & plaidoyers narrez eo iceluy, parlent principalement de la premiere. Car lors, qui eſtoit l'an 1406. Il y auoit bien trois cens ans, que les Papes par leur ambition & fineſſes artificieuſes, & par le miniſtere d'iniquité de leurs Preſtres & Moines, à eux corps & ame dédiez, & tant par vœux, iuremens, que par certains caracteres & onctures tres-eſtroitement liez & obligez, auſſi multipliez & enuoyez par tout, auoient de fait conquis la ſuperiorité & ſouueraineté de toutes choſes temporelles & ſpirituelles : & du tout ſubiugué les Egliſes, non ſeulement l'Italie, Germanique, Hiſpanique & Angloiſe : mais auſſi la Gallicane, de laquelle dés & depuis enuiron cent ans aprés le deceds de Charlemagne il a ioüy paiſiblement, non ſeulement en toute domination, ſuperiorité & ſouueraineté, mais auſſi depuis en concurrance comme proprietaire, & Prelat immediat de chacune d'icelles, iuſques à ce que du temps du Roy Charles 6. pour l'orgueil, auarice, & tyrannie inſuportable deſdits Papes leur fiit (à l'exemple des Romains contre Tarquin l'Orgueilleux) ſubſtraction planiere d'obedience totale faite par le Roy, le Royaume & Dauphiné, & toute l'Egliſe Gallicane : laquelle planiere & totale ſubſtraction l'Vniuerſité de Paris, enſemble le Procureur General du Roy, le Duc de Berry, Oncle du Roy, tequeroient par leurſdits plaidoyers eſtre declaré tenir, & perſeuerer : & les cauſes & conditions de la ſuſpenſion d'icelle auoit eſté teſoloës : & en tant que beſoio ſeroit, que ladire pleuiere ſubſtraction fuſt de nouueau faite. Il n'y a que 545. ans l'an preſent 1551. que ledit plaidoyé a eſté fait en Parlement tres-ſolemnel, preſens & comparens les Ambaſſadeurs, Aduocats & Procureurs du Pape, &
3 Cardinaux ſur ce adiournez. † Or en la premiere Egliſe n'eſtoit aucunement queſtion de cette ſubſtraction, qui ne pouuoit auoir lieu dedans icelle : Car le Papat n'eſtoit encores né. Il n'y auoit en icelle, à cauſe du ſaint miniſtere eccleſiaſtique, de la religion, autre Superieur & Legiſlateur que Ieſus-Chriſt, *Iacques* 1. Il n'y auoit ſeruitude ne ſubiection pour cauſe de religion enuers les hommes, ſinon entant que porte la parole de Dieu d'eſtre ſubiet à ceux qui ſont prepoſez en l'Egliſe, en ce qui concerne l'adminiſtration de la parole de Dieu, & Sacremens ſeulement : ſans le tirer à conſequence d'autre degré de ſuperiorité, & encores moins à la iuriſdiction temporelle : Ce qui n'eſtoit pas eſtre ſubiet aux hommes, mais ſeulement eſtre ſubiet a Dieu. Car nul Preſtre, Eueſque ou Miniſtre (attendu qu'il ne pouuoit commander que de par Dieu Maiſtre commun, & ſelon la parole d'iceluy) n'eſtoit Seigneur ne Superieur : ains ſeruiteur du troupeau, auquel il appartenoit, & le troupeau à Ieſus-Chriſt ſeul. 1. *Corinth* 3. comme
B a touſiours eſté, & eſt encores amourd huy en la vraye Egliſe, combien qu'elle ait quaſi touſiours eſté quant au corps, & choſes exteneures, ſous la ſubiection de diuers Tyrans, & puiſſances temporelles, & eo ces derniers temps partie ſous la tyrannie du Turc, partie ſous la tyrannie du Pape, & des Tytans par luy enforcelez, † L'vnion de certe ſainte Egliſe Ca- 4
tholique, ne conſiſtoit (comme veritablement ne conſiſte) en l'vnion du Pape, ou Egliſe Romaine, ou d'vn Chef, & Superieur vniuerſel en terre : dont on ne ſçauoit que c'eſt, mais en l'vnion & conformité d'vne meſme foy, & doctrine Euangelique, meſmes ſacremens, & adoration de Dieu ſeul en eſprit & verité, & obedience à vne meſme parole de Dieu ſous vo ſeul Sauueur, Chef & Roy Celeſtiel Ieſus-Chriſt.
C Nul ne pouuoit adiouſter, muër ou déroger de cela ſans rompre quant a ſoy ladite vnion. Il y auoit bien en diuerſes Egliſes pluſieurs differences quant aux circonſtances, & choſes non concernantes la ſubſtance de ladite vnion, & obligation, de la conſcience, & partant cela ne rompoit ladite vnion : mais pluſtoſt la coofortoit & montroit en quoy proptement, & veritablement elle conſiſte, Et comme toutes telles Egliſes fondées en ladite vnion ſur la ſeule parole de Dieu ſeul fondement 1 *Corinth.* 3 ont commandement de Dieu d'auoir, & garder communion, charité & alliance enſemble, comme eſtans pluſieurs membres faiſans vn ſeul, & meſme corps de l'Egliſe vniuerſelle, dont le Chef eſt Chriſt : Auſſi s'il aduient qu'aueuns deuoient de ladite vnion, Les autres Egli-
D ſes ont commandement de Dieu d'y veiller, & les reduite au corps, & vnion de l'Egliſe, & s'il ne vouloient obeir, de s'en ſepater, & leur ſuſtraire la communion : Ce qui vaut autant en effect, qu'excomunication. † Et eſt ce que dit ſaint Paul au paſſage al- 5
legué du commencement du plaidoyer de ladite Vniuerſité, par elle pris pour ſon thême, argument & fondement. 2. Theſſaloni. chap. dernier, diſant, *Or freres nous vous commandons au nom de Noſtre Seigneur Ieſus-Chriſt de vous ſeparer de tout freres cheminant deſordonnément,*

deſordonnément, & non pas ſelon l'ordonnance qu'il a receu de nous. Car vous meſmes ſçauez comment. *Il faut que vous nous enſuiuiez : Car nous ne nous ſommes point portez deſordonnément entre vous, & n'auons point mangé le pain d'aucun pour neant : mais en labeur, & en trauail, trauaus nuict & iour, afin que nous ne greuiſions aucun de vous. Non point que nous n'en ayons la puiſſance, mais afin de vous donner nous meſmes pour exemple à vous, pour nous enſuiure.* Et autant en effect il en dit 1. Timoth. chapitre dernier. S'enſuit que toute autre nouuelle regle, ou inſtitution de quiconque ſoit-elle faite, eſt condamnée & reiettée enſemble l'autheur d'icelle. Galat. 1. b. Et partant ledit paſſage de S. Paul a eſté tres-bien, & pertinemment allegué contre le Pape. Car s'il eſt expreſſément cõmandé ſe ſeparer de luy, & luy déniet toute communion fraternelle comme à vn Payen & Publiquain, à cauſe de ſa nouuelle doctrine, & tradition humaine : par plus forte raiſon eſt cõmandé luy dénier toute ſubiection & obedience. Car tout ſon eſtat, ſuperiorité & puiſſance non ſeulement n'eſt pas de Dieu, comme choſe contraire à la parole d'iceluy : mais vn deſordre & deſolation de Satan, vſurpation & captiuité de l'Antechriſt, & de la Babylone ſpirituelle, comme ſera treſclairement montré cy-apres : Et ne luy faut obeir non plus qu'au Diable : Auſſi ne ſe peut faire ſans communiquer à ſes mauuaiſes œuures, & inuentions
6 damnées. † Cette ſeparation de communion a eſté ſouuent pratiquée dés le temps des Apoſtres, contre aucuns particuliers heretiques, ou menans vne vie méchante & ſcandaleuſe, comme appert és Epiſtres ſaint Iean, & ſaint Paul. Et depuis par le peuple & Clergé meſme, contre leur propre Eueſque tombé en manifeſte hereſie, comme par les hiſtoires eccleſiaſtiques non ſeulement en l'Egliſe d'Antioche & Alexandrie : mais auſſi en l'Egliſe de Rome du temps
7 d'Anaſtaſe 2. † Mais toutes les plus grandes & pernicieuſes ſeparations, & ſchiſmes des Egliſes ſont aduenus par la coulpe, ſuperſtition & orgueil des Eueſques de la ville de Rome. Où dés le temps de la primitiue Egliſe entrerent aucuns ſuperſtitieux & ambitieux, allechez pour la celebrité du lieu, chef de l'empire. De laquelle peſtifere ambition (comme cét Edict & toute l'Egliſe Gallicane, & l'Vniuerſité de Paris témoignent eſdits plaidoyers) ont prophetiſé le Prophete Ezechiel, chapitre trente-quatriéme. Et ſaint Paul, Actes 20. Comme dés l'an du Seigneur deux cens, du temps de Victor premier de ce nom, Eueſque de Rome, les Egliſes d'Orient pour vne nouuelle oppreſſion de la liberté eccleſiaſtique, qu'il vouloit faire, ſe ſeparerent de la communion d'iceluy : comme d'vn frere cheminant deſordonnément, & ce ſoüant ladite ordonnance & commandement Apoſtolique de ſaint Paul. Et non pas de la ſubiection, car ils n'eſtoient pas ſubiets à
8 luy, ains égaux. † La racine de ce mal commença cinquante ans auparauant, par l'indocte ſimplicité, & beſuſe de Pie premier de ce nom, Eueſque de Rome, lequel enuiron l'an du Seigneur cent cinquante, ſe laiſſa perſuader, & abuſer par vn impoſteur nommé Hermes, lequel ſous ombre de fauſſes appari-
Pie I. deçeu par Hermes. tions, ou reuelations d'Anges, commençoit à ſemer au champ du Seigneur pluſieurs ſuperſtitieux, & fauſſes doctrines, ſous le pretexte de pieté & religion:
9 Mais outre, & hors la parole de Dieu. † C'eſt l'autheur du liure, appellé le liure du paſteur, qui contient pluſieurs bonnes & ſaintes choſes pour mieux couurir le venin caché, & le faire boire, & receuoir par la multitude des peu ſçauãs & ſuperſtitieux, comme telle eſt l'aſtuce de Satan, qui ſe transfigure en Ange de lumiere : mais depuis que le venin examiné fut découuert, enuiron trois cens cinquante ans apres

A ledit liure a eſté publiquement condamné & reprouué & mis au catalogue des liures apocriphes, comme appert au canon *Sancta Romana.* en la 15. diſtinct. du grand decret. Ledit Pie ainſi abuſé par ledit Hermes (auec lequel il auoit grande familiarité, (comme recite Platine, & diſent plus les regiſtres de Rome, & leur liure Pontifical, qu'il eſtoit ſon frere.) Dit & afferme par ſa confeſſion meſme, contenuë au chap. *noſſe. de conſec.* diſt. 3. qu'il tient ledit Hermes pour vn grand & ſaint Docteur de la foy & de l'écriture, & qu'il croyoit & ſuiuoit la doctrine d'iceluy : † Non 10
B pas que ledit Hermes en mourut par texte de la ſainte écriture, mais parce qu'il diſoit que l'Ange (c'eſt à dire le diable, comme en pareil porte le texte à la fin dudit canon *Sancta Romana*) luy eſtoit apparu en forme, & habit de Paſteur, & luy auoit ainſi enſeigné & commandé. Ce que ledit Pie par ſon ignorance & aſnerie pernicieuſe croyoit eſtre vray, contre la doctrine & commandement de ſaint Paul aux Gal. 1. Coloſ. 2. & 2. Theſ. 2. & de ſaint Iean en ſa 1. chap. 4. où dés ſon temps il dit, *Mes tres-chers ne croyez point à tout eſprit, mais éprouuez les eſprits, s'ils ſont de Dieu. Car moult de faux Prophetes ſont ſortis au monde.* Or l'épreuue eſt la ſeule patole de Dieu. Iean 5. Actes 17. † Et entr'autres choſes que 11
C ledit Pie apprit dudit Hermes, ce fut de celebrer la ſainte Paſque le iour du Dimanche, à prendre le plus prochain enſuiuant le quatorziéme iour de la premiere lune du premier mois qu'ils appellent le mois de Mars, à commencer de l'équinoxe vernal, qui eſt, dés que le ſoleil entre au premier degré du mouton, iuſqu'au 21. iour de ladite Lune. Et depuis que ledit Pie l'euſt commencé faire, il voulut par l'authorité dudit Hermes, & par ſon exemple & authorité perſuader & induire toutes les autres Egliſes, & Eueſques à faire le pareil : Combien que iuſques à luy il eſtoit notoire que les Apoſtres & Diſciples du Seigneur, & les diſciples d'iceux, & toute l'Egliſe vniuerſelle auoient touſiours vniformement celebré la ſainte Paſque & Communion, ſimplement & indifferemment à tel iour qu'écheoit le quatorziéme iour de la lune du premier mois, que le Seigneur auoit inſtitué ſa ſainte Cene, & eſté crucifié. Et par ce que pluſieurs doutoient, ou refuſoient receuoir, ou imiter ladite nouuelleté, ledit Pie publia
D vn decret, par lequel pour gagner ou troubler les conſciences de ceux qu'il vouloit aſſuiettir, il n'allegue aucune doctrine apoſtolique, ſçauoir eſt du Seigneur, ou ſes Apoſtres & Diſciples, témoins à ce par luy eſleus. Actes 10. ſ. Mais ſeulement en premier lieu allegue l'authorité dudit Hermes, qu'il loüe excellentement, comme vn Docteur lumineux décendu du Ciel, au temps dudit Pie, & la confirme par ce qu'il dit, que l'Ange du Seigneur eſtoit apparu audit Hermes, & luy auoit commandé qu'il fuſt ainſi fait par tous. Finalement il dit, qu'à cette cauſe il l'a ainſi inſtitué & ordonné, & partant que tous le doiuent ainſi faire, car auſſi luy meſmes le fait ainſi.
E † Or ladite nouuelleté en ſoy n'eſtoit pas grand' 12 choſe : mais le mauuais fondement, ſurquoy elle eſtoit fondée, & la mauuaiſe conſequence, qui s'enſuiuoit, & eſt depuis enſuiuie, eſtoient fort mauuais & pernicieux. Car la ruſe & artifice de Satan, quand il veut baſtir de grandes corruptions eſt, de commancer par pentes choſes, ayans couleur de quelque religion, ou ſuperſtition, comme par vn petit de leuain, pour prendre pied & racine, & petit à petit gaſter tout. Il eſt bien vray que ce n'eſtoit pas choſe mauuaiſe, mais libre & indifferente de celebrer la Paſque le iour du Dimanche plutoſt qu'vn autre iour : Mais ç'a eſté temerité, voire qui pis eſt impieté, & vne inuention de Satan, ſous

l'apparence d'vn Ange de lumiere, preparant la voye aux erreurs, troubles & ſcandales aduenir : (ladite inuention long-temps parauant preueuë, & condamnée par l'Apoſtre, Galatiens premier, & Colloſſiens ſecond,) de vouloir, non ſeulement le commander, & eſtablir pour loy aux autres Egliſes, en violant la liberté eccleſiaſtique, mais auſſi pour ce les excommunier & condamner.

Victor fit le premier ſchiſme en l'Egliſe.

13 † Comme Victor premier, voulant apparoir plus ſaint, & plus grand que ſes predeceſſeurs, a de faict voulu attenter. Ledit Pie auec ſes trois, (ou à tout le moins deux, car aucuns anciens eſcripteurs compte Anicet deuant Pie) ſucceſſeurs, auoit ſeulement baillé l'exemple, voulu perſuader de le ſuiure, ſans proceder outre. Ains laiſſa, & ſouffrit les autres Egliſes en leur ancienne, & Apoſtolique couſtume, les reconnoiſſant ſaintes & Chreſtiennes, comme auſſi icelles le tenoient, & ſon Egliſe de Rome pour ſaincte & Chreſtienne, ſans prendre d'vne part ny d'autre aucun debat ou ſcandale pour choſe indifferente, iuſques à ce que ledit Victor voulant ſurmonter les autres, enuiron l'an du Seigneur 200. voulut contraindre les autres Egliſes, & leur impoſer cette loy par ſon premier decret, qui eſt mis *de Conſecra.* diſtinct. 3. c. *Celebritatem.* Et fut le premier qui pour cette cauſe mit ſchiſme en l'Egliſe de Dieu, & ſepara, & aliena comme eſtrangeres les Egliſes Orientales, nonobſtant qu'elles furent premieres, & aſinées de Rome, & confortées des doctrines & exemples de Ieſus-Chriſt, & de ſes Apoſtres, & principalement de ſaint Iean l'Euangeliſte, contre leſquelles ce nonobſtant il voulut exercer nouuelle cenſure, les excommunier & maudire, comme de faict il l'euſt exeenté, s'il n'en euſt eſté empeſché, & grieuement & ſeuerement repris par Irenée, Eueſque de Lyon, diſciple de ſaint Polycarpe martyr, qui auoit eſté diſciple dudit ſaint Iean l'Euangeliſte. † Et combien que cette apoſtume euſt eſté aucunement adoucie, & reſtrainte iuſques à vn temps par la vertueuſe reſiſtance dudit Ireneus, toutesfois elle ne fut pas guarie, tant & ſi pertinacement ont eſté les Papes de Rome (voire dés leur commencement) obſtinez a entretenir leurs traditions concernans leur authorité, que de la contrarienner, ou deſobeiſſance à icelle, ils en ont forgé vne hereſie nouuelle, qu'ils ont appellée des Quatorziémes. Car ils ont controuué & impoſé ce nouueau nom a ceux qui celebroient la Paſque le 14. de la 1. Lune, quelque iour que ce fuſt, leſquels pour cette ſeule cauſe ils condamnoient, & appelloient heretiques, comme témoigne Iſidore ancien autheur, au huictiéme liure des etymologies. c. 5. & eſt au grand decret, *C. quidam autem* 24. qu. 3. en la colomne penultiéme. Et ainſi pour ſi friuole choſe, & encores plus pour magnifier leur authorité, que pour la cauſe, les premiers Papes de Rome ont tres-iniquement iniurié, & condamné les Egliſes d'Aſie comme heretiques, & les ont du tout terranchées, & ſeparées. Euſebe, liu. 5. c. 24. de ſon hiſtoire eccleſiaſtique. Et Soerates en la tripartite, liure 9. c. 38. † Il eſt donc clair & manifeſte, combien les Papes de Rome, voire d'ancienneté ont eſté gens de tres-dure ceruelle, & d'vne preſomption obſtinée, veu meſmes qu'ils ont depuis condamné ledit méchant & Satanique liure du Paſteur audit chapitre *Sancta Romana* diſtinct. 15. Et toutesfois ils n'ont condamné ny tetenté leurdite méchante & ſchiſmatique hereſie, née & procedée dudit liure, & non fondé d'ailleurs, mais l'ont tetenuë, & qui pis eſt l'ont inſerée en leurs decrets pour perpetuel témoignage de leur authorité & grandeur, par telle voye commancée. Car Gelaſe premier de ce nom, authent dudit chapitre, *Sancta Romana*, a veſcu l'an du Seigneur 494. Et Iſidore l'an 616. Et Gratian compilateur du grand decret l'an 1150. dedans la compilation duquel ſe treuue vn fragment dudit reprouué liure du Paſteur, qui n'y a pas toutesfois eſté mis par Gratian, mais par celuy qui y a ſuſſemé les pailles, au chapitre *Ego dixi Paſtori.* 31. qu. 1. où ce ſorcier & impoſteur Hermes appelle le Paſteur, (c'eſt à dire le Diable) ſon Seigneur, duquel il s'eſt ſouffert eſtre illudé, où luy meſmes pour ſe mieux authoriſer l'a ainſi faint & ſimulé, comme auparauant luy ont fait Numa Pompilius ſecond Roy de Rome, de ſa phée Ægene, & apres luy Mahomet, de la Colombe priuée, & de ſon faux Gabriel, comme i'ay écrit en mes annotations au texte dudit chapitre, *Ego dixi.* Ce n'eſt donc pas depuis peu, mais de tres-long temps, que la doctrine de la foy a commencé d'eſtre corrompue des Papes de Rome, veu que ledit Pie, qui eſt des premiers, a creu que cét impoſteur & ſorcier Hermes, & l'a appellé docteur de la foy, & de l'écriture. † Au contraire l'Egliſe Grecque cependant retenoit plus purement la ſimplicité de l'écriture ſainte, & ne ſe promettoit ſi facilement exceder les termes d'icelle, ny faire nouueaux decrets. Et combien qu'elle fuſt premiere, & aſinée de la Romaine, & en pluſieurs manieres plus excellente, Toutesfois elle a touſiours, voire meſmes apres le ſiege Imperial, transferé de ſon coſté, tenu & reputé l'Egliſe Romaine égale a ſoy, ſuiuant la doctrine de Chriſt & des Apoſtres, & les decrets du Concile de Nice, & iamais ne fit querelle du Primat, & ne pretendit onques le premier ſiege, † iuſques au temps d'vn ieuſneur, & contempteur de voluptez, & richeſſes corporelles: mais conuoiteux de ſuperiorité, & gloire ſingulierte, pallidée de la conſeruation de ſa dignité, Iean Patriarche de Conſtantinople, qui de Moine montrant extréme humilité, eſleué en Eueſque de ville Royale de Conſtantinople s'eſleua en telle ſuperbe, & temerité, de ſoy dire, porter & nommer *οικουμενικὸν*, c'eſt à dire, Eueſque vniuers, ou chef de l'Egliſe vniuerſelle, Ce qui eſt vray, & propre tiltre de l'Antechriſt, comme tres-bien l'a écrit ſaint Gregoire le Grand à l'Empereur Maurice, & à Conſtance l'Emperiere: & le recite l'Antonin en ſa ſomme hiſtoriale, tiltre douziéme, chapitre 3. §. 13. & tiltre vingt-deuxiéme, chapitre 13. §. 6. † Ledit Iean eſtoit paruenu au Patriarchat, non par nobleſſe, car il eſtoit de parens vils & mechaniques, ny par richeſſe, car il eſtoit pauure Moine: mais par grande apparence, & renommée de vertus excellentes, il auoit vne grande mortification de chair exterieute par grands ieuſnes, & abſtinences ſi extrémes & continuels, qu'il fut par la ville de Conſtantinople, & la Grece ſurnommé *νηστης* c'eſt a dire, le ieuſneur, comme témoigne Nicephorus au liure dix-huictiéme, chapitre trente-quatre de ſon hiſtoire eccleſiaſtique. Auec ce auoit grande érudition, par laquelle il ſurmonta pluſieurs aduerſaires, & par telles vertus paruenu à ladite dignité, il ne les delaiſſa pas, mais y perſeuerant, adiouſta & exerça grande miſericorde, liberalité & aumoſnes enuers les pauures, auſquels il diſtribuoit non ſeulement ce qu'il auoit, & qu'on luy donnoit: mais auſſi grande quantité de talens, leſquels il emprunta de l'Empereur Maurice, ſous ſa ſcedule, & continua ſes aumoſnes iuſques à la mort, & mourut ſi pauure, que l'Empereur Maurice voulant faire l'inuentaire des biens du deffunct cuidant eſtre payé, n'y trouua qu'vne méchante couche de bois, & vne robe de laine fort vſée, & vn manteau plus vil, & plus ſale, qu'il prit, & emporta en ſon palais, comme reliques de la ſainteté du deffunct. Et laeera ladite ſcedule en quittant ſa debte, comme tecite Nicephore au lieu préallegué. † Auſſi ſaint Gregoire le Grand, combien qu'il euſt contre luy grande & extrême contention, à cauſe dudit tiltre d'vniuerſel: neantmoins ne patle de la

Transfe-

14

Les Papes ont fait l'hereſie des Quatorziémes.

Liure du Paſteur.

15

Gelaſe.

Gratian.

L'Egliſe Grecque.

16

Iean le ieuſneur de Moyne fut Eueſque.

Par ſes vertus qu'il côtinua en grandes aumoſnes.

17

18

19

Grandement loué de sainte vie par saint Gregoire & les historiens.

perſonne d'iceluy qu'en grand honneur, & reuerence. Il l'appelle ſon frere compreſtre, & coeneique tres-ſaint & tres-modeſte, & aimé de tous & le loué, & magnifie de ſainteté & pluſieurs grandes vertus & exemples d'icelles, & nommément d'aumoſnes, oraiſons, ieuſnes & autres, ſauf tant ſeulemẽt en ce qu'il ſe vouloit faire, & appeller Patriarche vniuerſel, comme il appert par les écrits, & epiſtres liure 4. chap. 80. dudit ſaint Gregoire, par luy faites ſur ladite contennon. Auſſi ledit Iean le jeuſneur eſt grandement loüé par les autres hiſtoriens, Et dit Platine en la vie de Benoiſt 1. que ledit Iean gouuerna, & retint l'Egliſe Orientale en la foy, & diſcipline, en liſant, diſputant, écriuant, admoneſtant, & enſeignant. Autant en dit Sabellic Ennead. 8. liu. 3.

20 ce ſont deux Chroniqueurs Papiſtes. † Il faut icy incidemment découurir vne impoſture faite par les Mendians Papiſtiques. Car Vincent, ſurnommé l'Hiſtorial, de l'Ordre Mendiant de Dominique, quand

Les Papes l'ont canonizé, & l'appellent Iean l'Aumoſnier

ce vient à la vie dudit Iean le jeuſneur, ou l'aumoſnier, farcie de fabuleux miracles, compoſez par les Moines, au liure 23. chap. 108. de ſon miroir hiſtorial, afin que ſon ſaint ne fuſt décoloté pour le vice de ladite preſomption orgueilleuſe, & comme ſi l'Egliſe Papiſtique n'euſt pas deſlors aſſez grand nombre de

Les Papiſtes le diſent Patriarche d'Alexãdrie pour déguiſer l'hiſtoire, à ce qu'elle ne ſoit retorquée contr'eux.

tels ſaints, il le dit Patriarche d'Alexandrie: combien qu'il euſt eſté Patriarche de Conſtantinople, & non d'Alexandrie, & combien qu'audit temps n'y euſt eu Patriarche en Alexandrie de tel nom: mais bien à Conſtantinople. Et auſſi par le narré de ladite vie, tranſente par ledit Vincent audit lieu, il y a quatre passages notables, par leſquels appert les choſes y narrées auoit eſté faites à Conſtantinople, chef de Grece, & non en Alexandrie, lors chef d'Egypte, diſtante de plus de la moitié par la latitude du monde. Tellement que l'on peut voir, & iuger clairement que ladite vie a eſté compoſée par aucuns Moines ſuperſtitieux de Grece. Et depuis inſerée audit miroir hiſtorial par ledit Vincent, qui accumuloit tous écrits tant apocryphes qu'approuuez ſans jugement, & qui pis eſt, ſouuent ſans les lire, les faiſant tranſcrire, & adiouſter en ſon liure, par ſon clerc ou écriuain, depuis vne marque iuſqu'a l'autre, afin qu'il euſt briefue de dite ſes heures canonales, comme luy meſme a confeſſé & écrit pour s'excuſer des ſuperfluitez & ineptitudes de ſon hiſtoire, & auſſi des déguiſemens &

21 impoſtures qui y tomberoient. † Comme ledit ſaint y a eſté contre veriré intitulé d'Alexandrie, combien qu'il fuſt de Conſtantinople, comme auſſi y a eſté dit auoir eſté du temps de Phocas pour le temps de Maurice, autant prochain du vray temps, que loing do vray lieu. Laquelle impoſture a eſté ſuiuie enuiron

Chroniqueurs Papiſtes.

trente ans apres ledit Vincent par vn autre Mendiant de meſme Ordre nommé Iean du Gouffre auiheur de certe legende des ſaints, que les Papiſtes appellent Dotée. Cat ledit Vincent fut, & écriuit ſondit miroir l'an 1250. Et depuis du temps d'Innocent, Alexandre, Vrbain & Clement Papes quarts de leurs noms, & ledit Gouffre du temps de Boniface huictéme & depuis enſuiuie par vn autre Mendiant dudit Ordre Dominique, auſſi grand Papiſte, nommé Anthonin en ſa ſomme hiſtoriale tiltre 12. c. 8. §. 12.

22 13. & 14. † Cét incident ſert pour monſtrer de ma diligence extréme á découurir la verité, partie cachée, partie déguiſée par les inuenterées, & infinies imoinctions des Papiſtes. Plus appert par l'hiſtoire eccleſiaſtique dudit Nicephore audit liure chapitre 26. que ledit Iean le jeuſneur eſtoit Eueſque de la nouuelle Rome du temps de Gregoire le Grand, Eueſque de la vieille Rome l'an douziéme de l'Empire dudit Maurice, qui eſtoit l'an du Seigneur 595. Et comme dit Paul Diacre en ſon hiſtoire des choſes Romaines, liure 17. ledit Iean couronna le iour de

A Paſques à Conſtantinople, Theodoſe fils aiſné dudit Maurice en Empereur, aſſocié par ſon pere à l'Empire. Et par l'hiſtoire dudit Nicephore ledit Iean mourut apres qu'il euſt eſté trente ans Eueſque de Conſtantinople, ſurmuant encores ledit Maurice, qui regna en tout 21. an, & mourut deux ans auparauant ledit Gregoire, qui fut fait Eueſque pluſieurs ans apres que ledit Iean eſtoit Eueſque. † Contre lequel, 23

Pelage 2. predeceſſeur immediat dudit Gregoire, commença la querelle pour raiſon dudit tiltre vniuerſel, à laquelle querelle ledit Gregoire ſucceda. Et la continua apres le deceds dudit Iean contre Cyriaque, qui luy ſucceda audit Patriarchat de Conſtantinople du temps dudit Maurice. Comme appert par les epiſtres dudit Gregoire audit Cyriaque. Et par Ni-

B cephore en ſon hiſtoire eccleſiaſtique, liure 18. c. 55. à la fin dudit chapitre. Et du temps de Phocas n'y eut iamais aucun Eueſque d'Alexãdrie nommó Iean, & encores moins du temps dudit Maurice: ſinon du commencement de ſon Empire, vn Iean Philopone heretique, grand Anſtotelitien, fort exercé és perplexitez d'Anſtote, & en la doctrine Platonique, au moyen dequoy eſtoit admirable par ſubtilitez ſophiſtiques. Et fut autheur d'vne méchante hereſie comme recite Nicephore audit liure 18. c. 46. 47 & 50. encores lors de la mort infame dudit Phocas, qui occupa l'Empire huict ans, eſtoit Eueſque en Alexandrie Eulogius qui y perſeuera, & veſcut 25. ans: & apres luy fut fait Eueſque d'Alexandrie vn nommé Theodore, teſmoin Nicephore audit lieu. † Ledit 24

C Nicephore qui eſtoit Grec, & autres écriuains Grecs, ne font aucune mẽtion de ladite querelle, parce qu'ils la reputent veritable: & auſſi parce que dés plus de ſoixante ans auparauant le debat fait par ledit Pelage 2. & Gregoire 1. leurs Patriarches de Conſtantinople eſtoient en poſſeſſion, & auoient vſé & vſoient dudit tiltre publiquement, & paiſiblement. Et auſſi parce qu'ils en ont ainſi vſé, & continué depuis, nonobſtant les debats deſdits Pelage & Gregoire. Toutesfois attendu la maniere de faire dudit Iean le jeuſneur, lequel aſſembla de nouueau vn Concile pour ſe faire attribuer ledit tiltre d'Oecumenique, c'eſt à dire de Pape, ou Patriarche vniuerſel, leſdits Pelage & Gregoire eurent iuſte cauſe de s'oppoſer, & le débattre, & empeſcher. † Cat combien que long-temps 25

D auparauant ledit Iean, ſes predeceſſeurs, non ſeulement ſeculiers, mais auſſi Moynes, comme menne, euſſent vſurpé, ou mieux que les flateurs de l'Empire & de leur Patriarche, luy euſſent attribué peculairement ledit ſuperbe & heretique tiltre, ſous la conniuence & ſouffrance des Empereurs de Conſtantinople, auſquels eſtoit agreable le ſiege de leur demeure, & domicile eſtre eſleué, voire du temps meſme de Iuſtinian le Grand, comme il appert en ſes nouelles, qu'on appelle authentiques, *ve clerici apud proprios Epiſcopos*, au commencement, & de rechef en la conſtitution 57. §. *hoc enim*. Toutesfois à la verité ledit tiltre eſtoit verbal, comme auſſi depuis leur a eſté gardé verbalement ſeulement,

E & pour vne marque & ſurnom, comme appert meſmes au Concile de Baſle en la ſeſſion 19. où l'Archeueſque de Conſtantinople eſt appellé Patriarche vniuerſel de la nouuelle Rome, & ledit tiltre ne ſignifie autre choſe, qu'vne preéminence, ou prerogatiue d'honneur, en reuerence du ſiege Imperial aſſis, & reſident audit Conſtantinople. † Bien ſignifioit la ſuperintendance generale ſur toutes les Egliſes, attribuées à la ſolicitude, & au Patriarchat de l'Eueſque de Conſtantinople, qui eſtoient en tres-grand nombre, & fort grande eſtenduë, tant en Grece, qu'en Aſie la mineure, dix fois plus que n'en eſtoit attribué à l'Eueſque de Rome. Cat meſmes les Patriarches d'Antioche, & d'Alexandrie auoient 26

chaeun quatre fois plus grande enenduë, que celuy de Rome, & ſi n'en auoient la moitié de celuy de Conſtantinople. Ce qui auoit eſté fait pour l'honneur du ſiege Imperial y aſſis. Et eſt plus vray ſemblable que certe a eſté l'occaſion originale de luy bailler & attribuer peculierement & publiquement ce tiltre, qui iamais ne fut baillé publiquement: & communément ny à celuy de Rome, ny à quelconque autre Patriarche. C'eſt à ſçauoir tant pour la grande eſtenduë, que pour l'honneur du ſiege Im-
27 perial. † Mais il n'emportoit, & ne ſignifioit vn vray Primat, ou vraye domination, ny ſeigneurie ſur toutes les autres Egliſes, ny la vraye ou reelle ſubiection d'icelles, que les Archeueſques, ou Patriarches de Conſtantinople ne pretendoient iamais, & encores moins ont voulu executer, iuſques à ce Moyne Iean le jeuſneur & aumoſnier, qui le premier de tous ſe la voulut authoriſer, & confirmer par vn concile ſolemnel pour ce aſſemblé à Conſtantinople: Mais à quelle fin, ſinon à ce qu'il ſurmontaſt & fiſt plus que tous ſes predeceſſeurs? Deſquels eeux qui ont eſté gens de bien, inſiſtans à l'eſtude de l'écriture ſainte, & au miniſtere de la parole de Dieu, ont mépriſé, & par faits & par exemples ledit ſuperbe tiltre, combien qu'ils ne le peuſſent du tout abolir, ny abdiquer, parce qu'il auoit eſté communément receu en la ville Royale, & Imperiale. Et ſi aucuns deſdits predeceſſeurs s'eſtoient par eſprit mondain compleus, & eſtimez plus que les autres, à cauſe dudit tiltre: toutesfois ils n'ont pas procedé outre au faict, à quoy ce Moine Iean le jeuſneur s'eſt le
28 premier de tous efforcé procedet. † Car il eſt bien euident qu'il n'euſt pas, par ſi grand effort congregé vn Concile, & employé de toute force la faueur & ayde de l'Empereur, qui aſſez luy ſauoriſoit, pour ſeulement ſoy faire authoriſer, confirmer & approuuer vn ſimple tiltre, qui eſtoit ia dés long-temps vulgairement receu & approuué ſans difficulté: ſinon à ce que de-là en auant il obtint, & pratiquaſt par effect, ce duut dés long-temps auparauant il eſtoit de ſimple parole ſaiſi, & appellé par ſeul tiltre, & conſequemment, à ce que realement & de faict il aſſuerriſt à ſoy & à ſon Egliſe, tous les autres Eueſques & Egliſes de tout le monde. à tout le moins de tout l'Empire, & rauiſt à ſoy le Primat reel, & domination actuelle ſur icelles, contre les arteſts & decrets de Ieſus-Chriſt, & de ſes Apoſtres, & contre la doctrine, decrets conciliaires, & vſage de l'Egliſe primitiue, voire de toute l'Egliſe vniuerſelle, & de
29 tout temps iuſques à luy. † Et à ce que tout ainſi que tous, vniuerſellement eſtoient de faict, ou du moins (comme ils eſtimoient) deuoient de droict, & conſequemment de faict eſtre ſubiets, & obeït à l'Empereur de Conſtantinople: que pareillement toutes les Egliſes du monde vniuers fuſſent de faict aſſubietties, & deuſſent obeïr à l'Eueſque ou Patriarche, & Pape vniuerſel de Conſtantinople. Et par ainſi que le nouueau regne, & empire de la religion, & de l'Egliſe (qoe ce Moine en jeuſnant baſtiſſoit, & premier a voulu ſonder) fuſt conſtitué, eſleué, aſſis, &
30 éminent au lieu, où le regne & empire terreſtre eſtoit aſſis, reſident & éminent. Auſſi il ne pretendoit rien au regne temporel, mais ſeulement au regne ſpirituel, & eccleſiaſtique, lequel par l'aide de l'Empereur, & par deffinition conciliaire il vouloit obtenir. †
Pelage 2. Laquelle nouuelle, heretique, & deſloyale entrepriſe, Pelage 2. Eueſque de Rome a iuſtement reprouuée par epiſtres & écrits contraires, comme il ſe lit au grand decret. c. *nullus*. 59. diſtinct. Non pas que ledit Pelage pretendit ledit tiltre pour ſoy ny qu'il vouſiſt eſtre dit, on leur Pape ou Patriarche vniuerſel, ny chef de l'Egliſe: mais expreſſément, parce qu'il n'eſtoit aucunement loiſible à aucuns Patriarches, & encores

A moins à quelconque des Eueſques vſurpet le Primat ſur les autres, ny de diminuer tant peu que ce fuſt l'honneur de ſes freres. Auſſi ledit Pelage ſe comprend audit decret, quand il commande par l'authorité diuine, & des ſaints Conciles à chacun Eueſque & fidele, de n'appeller iamais aucun vniuerſel, & adiouſte la raiſon, à ce qu'il ne déroge à ſon droict & deub, quand il baille à vn autre l'honneur indeu. C'eſt donc vne cauillation manifeſte d'vn quidam ſophiſte, lequel en cuidant déprauer & déguiſer les paroles dudit decret, *Nullus*. dit, qu'il eſt bien nié audit lieu, qu'aucun puiſſe eſtre Eueſque vniuerſel: mais que c'eſt en ce ſens ſeulement, que ledit Eueſque fuſt ſeul le propre Recteur de chacune Egliſe, tellement qu'il n'y euſt aucun autre Eueſque que luy:
B mais non pas au ſens que le Primat en ſoy, & vne ſouueraineté en tout ce monde pardeſſus tous les autres ſoit dénié e. C'eſt vne ſophiſtication trop impudente, & vrayement Ekcienne. Car au contraire, les paroles, & intention, & ſubiet du decret, démontrent éuidemment, & tres-clairement, qu'il eſt audit lieu queſtion du Primat, & qu'il y eſt expreſſément, & abſolument reprouué & prohibé. Comme auſſi monttent tous les écrits des hiſtoriens dudit temps, & depuis, meſmes de l'Antonin, tiltre 12. chapitre 3. § 13. où il recite ſaint Gregoire auoit confirmé la ſentence & opinion dudit Pelage ſon predeceſſeur. Auſſi il eſt certain, que le Patriarche Alexandrin audit temps, mentionné au grand decret c. *cere*. 99. diſtinct. ne penſoit pas eſtre deſtimé de ſon Eneſché. Et
C ne l'entendoit, comme ledit Sophiſte s'efforce déguiſer. Et neantmuins pont vn ſimple tiltre verbal, de ſimple reuerence & qualité incidente ledit Patriarche eſt tant aigrement repris pat ſaint Gregoire ſus num. 17. † Or apres que ledit Iean pat les fallacieuſes & ſpecieuſes inductions, palliées du veſtige ou imitation de ces predeceſſeurs, du tiltre de ſa dignité, & du lieu de ſon ſiege, euſt du tout facilement perſuadé l'Empereur Mautice, qui décerna lettres patentes, par leſquelles il mandoit audit Gregoire Eueſque de Rome, qu'il euſt à obeïr & acquieſcer audit Iean. Icelluy Gregoire vſant de conſtance Chreſtienne, n'y voulut ceder ny acquieſcer, & voyant
5 que par ce moyen il auoit incité l'Empereur contre ſoy: il écriuit a l'Empenere Conſtance, affermant,
D & ſouſtenant veritablement, cette nouuelle preſomption eſtre contre le ſaint Euangile, & contre les ſaints decrets: & meſmement du Concile de Nice chapitre ſix. Et que telle nouuelleté ne ſignifioit autre choſe, ſinon le temps de l'Antechriſt eſtre déſia prochain, comme appert au quatriéme liure des epiſtres dudit Gregoire, chapitre ſeptante-huict, & liure ſeptiéme, chapitre 192. diſant outre. & prophetizant en l'epiſtre vingt-huictiéme, que l'Antechriſt ennemy de Dieu omnipotent eſtoit ia prochain, laquelle triſte prophetie apparut toſt apres, enuiron an & demy aptes le deceds dudit Gregoire, & ſe tronua trop veritablement accomplie en la perſonne de Boniface troiſiéme Pape, ſous num. 167. † Il ap-
32 pert donc tres-clairement, que ledit Gregoire a tresaigrement reprouué & exercé l'ambition dudit Iean de Conſtantinople, non parce qu'il pretendiſt ledit Iean eſtre ſon ſubiet en juriſdiction ſpirituelle, ou de ſes btebis, ou autrement, ny qu'il pretendiſt ledit Iean ſe rebeller contre l'Eueſque de Rome, comme à ſon ſuperieur, ny que ledit Gregoire prerendit ledit droict, ou tiltre appartenir à ſoy, ny à ſon Egliſe ou ſiege d'icelle: mais à cauſe que ledit Eueſque de Conſtantinople, qui eſtoit égal auec les autres Eueſques, & du moins auec les aotres quatre Patriarches, dont l'Eueſque de Rome eſt l'vn: toutesfois ſe vouloit faire ſuperieut de tous. Et auſſi parce que cela eſtoit choſe non ſeulement illicite en ſoy:

Contre Ekcivs.

31

Gregoire reprouue le Papat.

La Prophetie des Gregoire accomplie.

Pernicieuſe équiparation du ſpirituel & temporel.

mais appartenant à l'Antechriſt. Tellement qu'il eſt manifeſte, que ledit ſaint Gregoire n'a pas tant impugné, & reprouué le fait ambitieux dudit Iean le jeuſneur en la perſonne d'iceluy, comme il a principalement reprouué, & exercé l'ambition en tous & le pretendu droict & tiltre d'authorité, & puiſſance vniuerſelle, & qu'il n'eſtoit licite à quelconque Eueſque ou Patriarche, ny à celuy de Rome, ou autre de l'vſurper ou pretendre, comme il eſt notoire par les écrits meſmes dudit ſaint Gregoire, & de tous les hiſtoriens dudit temps: & non ſans cauſe cecy eſt
33 grandement à peſer, & examiner. † Cat Platine notoirement affecté à eſleuer tant qu'il peut la puiſſance du ſiege Papal, a deceu pluſieurs écriuains apres luy en cét endroit, diſant en la vie dudit Gregoire: que l'Empereur Maurice l'admoneſtoit d'obeir audit Iean, & que ledit Gregoire reſpondit, que la puiſſance de lier & deſlier auoit eſté baillée à ſaint Pierre, & à ſes ſucceſſeurs, & non pas à l'Eueſque de Conſtantinople. Ce qui eſt vne impoſture faite par ledit Platine en faueur du ſiege Romain, comme par tous ſes écrits il s'efforce le fortifier à toute occaſion: mais les hiſtoires de ceux qui ont écrit dudit temps, & les
34 écrits meſmes de ſaint Gregoire y repugnent. † Cat tant s'en faut que ledit ſaint Gregoire déme les clefs celeſtes, & puiſſance de lier & deſlier pareillement competer à l'Eueſque & Patriarche de Conſtantinople, & aux autres Eueſques, que par tout le diſcours de ſes écrits ſur ce, il ne tend principalement à autre but, que de monſtrer les deux ſieges de Conſtantinople & de Rome, eſtre égaux, & qu'il n'eſt licite à l'vn ny à l'autre d'vſurper le Primat vniuerſel, tant s'en faut qu'il air reſiſté a l'Empereur, ny audit Iean, comme ſi ledit Gregoire eſtoit le vray Primat, ou Pape vniuerſel, qu'au contraire il a reprouué, & condamné telle ſuperiorité vniuerſelle, autant en ſoy-meſme qu'audit Iean, & autre quelconque Eueſque: comme auſſi il écrit à Laurent Eueſque de Milan, liure premier, epiſtre 80 & à Iean Eueſque de Rauenne, liure ſecond, epiſtre 32. comme à ſes égaux, & leurs Egliſes égales à la ſienne.† Platine adiouſte audit lieu, que l'Empereur Maurice non content, reuoqua & caſſa les garniſons qu'il auoit en Italie, & pronoqua les Lombards à rompre la paix, & enuahir les Romains, donnant ledit Platine tauſiblement à entendre ledit Gregoire auoir enduré le ſiege & autres grands maux, pour n'auoir voulu obeir audit Iean, & le ſuit Sabellic. Ennead. 8. vers la fin du liure 5. Mais la verité eſt bien autrement, comme appert par les plus anciens hiſtoriens, & meſmes par Blondus, nonobſtant qu'il fut grand Papiſte, & qu'il air écrit bien peu auparauant Platine, au huictiéme liure de ſa premiere decade, feuiller 114. & par les écrits meſmes dudit Gregoire, ſçauoit eſt qu'Agilulphe (ou Arnulphe, comme ledit Gregoire l'appelle en ſes epiſtres, liure ſecond, chapitre 32.) Roy des Lombards, ayant ſur le Prin-temps aſſemblé groſſe armée a Milan, apres l'Hyuer precedent auoit occupé l'Iſle de Sicile: ledit Gregoire voyant qu'il auoit bien peu de gens de guerre a Rome, & encores n'ayans cœur de combattre, pour n'auoir eſté long-temps payez de leurs gages, conſiderant la grande force, & appareil des Lombards, voulant auſſi obuier à l'effuſion du ſang humain, comme luy meſme dit en ſa premiere epiſtre du liure ſepnéme, & eſt au grand decret, chapitre *Si in morte Longobardorum* vint-troiſiéme, queſt. huictiéme, fut cauſe & autheur au peuple de Rome, de faire paix & accord auec les Lombards, & luy meſme traicta premierement de ladite paix auec Arnulphe Duc de Herruric pour les Lombards, duquel il parle en ſon epiſtre trente-deuxiéme, liure ſecond, & la conclud, & atteſta de ſon authorité.

Platina erre en fauoriſant le Papat.

9 Gregoire de ſon authorité fait paix auec les Lombards.

Ce qui fut cauſe neceſſaire que toſt apres l'Exarche ou Vicaire & Lieutenant General de l'Empereur eſtant à Rauenne, qui n'y auoit voulu conſentir, fit auſſi le pareil, & furent par luy rendos entr'autres choſes au Roy des Lombards la ville de Parme, ſon gendre & ſa fille que l'Exarche tenoit priſonniers. † 36
De laquelle paix l'Empereur Maurice fut fort mal content, meſmement qu'elle auoit eſté faite ſans ſon authorité & conſeotement: & qui pis eſt, ſans l'en auoir prealablement aduerty: & encores, ſans le conſentement, ains malgré Smaragdus Exarche ou Lieutenant General de l'Empereur en Italie qui eſtoit à Rauenne, comme il ſe deuoit faire, & eſtoit requis. Et en fut l'Empereur ſi irrité à l'encontre dudit Gregoire, qui en auoit eſté l'Autheur, qu'il retira ſes gen-
B darmes & garniſons, non pas de l'Italie (comme dit Platine) mais ſeulement de la ville de Rome, qu'il laiſſa dénuée, & aſſiſta ſes garniſons és villes circonuoiſines, & leur commanda enuahir les Lombards par tous faits & exploits de guerre, pour rompre la dure paix faite par ledit Gregoire, & donner occaſion aux Lombards de vexer ledit Gregoire, & les Romains: ce qui fut fait. † Cat Agilulphe Roy des 37
Lombards à l'occaſion du diſcord d'entre l'Empereur, & les Romains, prit eſperanee de prendre Rome, paſſa le Pau, le Mont Apennins, gaſtant l'Etrurie, à preſent appellee Toſcane tendeot à Rome. Lors ledit Gregoire eſtant le principal, & le plus venerable de la ville de Rome, tant à cauſe de ſa dignité, que comme extraict du lignage des Senateurs de Rome,
C ſe miſt, en ſon effort d'obuier au danger, & laiſſant à Rome le Prereur ou Preuoſt de la Iuſtice, pour la garde d'icelle, prit le Maiſtre de la Cheualerie auec ſoy, & s'en alla és villes & citez par leſquelles les Lombards pouuoient venir, pour les fortifier contre leſdits Lombards, mais Agilulphe vſa d'vne ſi grande diligence, que peu s'en falut que ledit Gregoire, qui échapa à pointe d'éperon, ne fuſt pris. † Car le Roy 38
ne s'arreſtoit à aſſieger aucune place, ny à prendre ville, ny chaſteau, mais ſans ſeioorner tiroit ſon armée à Rome, qu'il aſſiegea aſprement. Et à la veuë Rome aſſie-
dudit Gregoire rauiſſoit pluſieurs citoyens Romains, gée.
leſquels liez de cordes par le col, comme chiens, enuoyoit vendre en France, & dura le ſiege vn an, pendant lequel l'Iſle de Sicile dépourueuë de ſecours fut
D pillée par les Sarrazins Arabes. Mais par la vigilance & conſtance dudit Gregoire (qui à grand' peine auoit loiſir de reſpirer, comme il dit en la fin de ſoo epiſtre 38. liure 4.) la ville de Rome fut ſi bien defenduë, que les Lombards tant à cauſe des grandes eaüs, que d'autres affaires qui leur ſuruindrent, retournerent en Lombardie. † Bien eſt vray que Maurice, qui vou- 39
loit exalter l'Egliſe de Conſtantinople, eſtoit mal content que ledit Gregoire ne vouloit obeir audit Iean: mais la cauſe dudit ſiege & affliction de Rome, & de l'iniure publiquement faite par vn des Capitaines de l'Empereur audit Gregoire, qu'il appella fol, dont ledit Gregoire ſe plaint au quatriéme liure de ſes epiſtres, chapitre 75. epiſtres 31. ne fut pour raiſon de
E la queſtion du Primat: ains pour ladite paix faite par ledit Gregoire au déceu de l'Empereur, & de ſoo Exarche, & Lieutenant General eſtant lors en Italie, voire maugré ledit Exarche, qui le prohibait, comme il confeſſe en ſes epiſtres liure 2. e. 32. & ſe plaint, qu'à cauſe de ladite paix il a eſté mal voulu par l'Empereur, calomnié & iniurié par les gens & officiers d'iceluy. † Il m'a fallo toucher la verité de ce poinct, ſur 40
lequel Platine a donné cauſe d'erreur à pluſieurs, comme au Scripteur des Antiquitez de la Gaule Belgique, liure 2. feuillet 81. & parauant luy à Sabellic, lequel outre ce que dit eſt audit lieu, erre biẽ fort de dire, que l'Empereur Maurice exhorta Agilulphe de rompre la paix qu'il auoit faite auec les Romains, & qu'il enuahit

la ville de Rome: & erre de ſoy-meſme, diſant à la fin dudit cinquiéme liure, que lors du deceds de Maurice, ledit Iean eſtoit Eueſque de Conſtantinople, qui premier euſt nom de Patriarche en ladite ville. Car il appert par les hiſtoires de ceux qui lors ont veſcu & écrit, que lors du deceds dudit Maurice, ledit Iean eſtoit decedé auparauant: & par les écrits meſmes dudit Gregoire, qui écriuit à Cyriaque ſucceſſeur dudit Iean, regnant encores ledit Maurice, auſſi ledit Iean n'euſt pas le premier le nom de Patriarche audit lieu. Il y auoit plus de trois cens ans que ſes predeceſſeurs eſtoient Patriarches, & plus de ſoixante ans qu'ils eſtoient appellez vniuerſels. Il y a grande differtence d'écrire à la volée, ou par iugement examinée. † Pour reuenir au Primat, ledit

41 Saint Gregoire refuſe le Pape comme choſe ſi horrible.

ſaint Gregoire repudia, & condamna aigrement le tiltre de Pape Vniuerſel, qui luy auoit eſté nouuellement attribué en certaine miſſiue par Eulogius, Patriarche d'Alexandrie, & deteſta ledit Gregoire vn tel orgueil, & impieté: comme eſt le texte au canon. *extr.* 99. diſtinct. *prius* du ſeptiéme liure des epiſtres ſaint Gregoire, c. 3. combien qu'il eſt clair par ce que deſſus, que ledit Eulogius ne bailloit pas ledit tiltre audit Gregoire ſerieuſement, & par effect: mais ſeulement verbalement, par maniere d'honneur, ou ciuilité hyperboliqne, comme on auoit ia dés long-temps acconſtumé de faire à l'Eueſque de Conſtantinople, qui eſtoit la nouuelle Rome, & le ſiege Imperial, & penſoit bien ledit Eulogius qu'il n'appartenoit pas moins d'honneur à l'Eueſque de l'ancienne Rome, qu'à celuy de la nouuelle: mais il ne penſoit à aucune ſuperiorité ou authorité dominatiue ſur toutes les Egliſes. Auſſi ledit tiltre eſtoit ſeulement en l'intitulation ou qualité de l'epiſtre, ſans en rien toucher en la teneur, natré, ou diſpoſitif de l'epiſtre, autrement ledit S. Gregoire ſe fuſt plus courroucé de la teneur, ou natré (dont il ne parle point) que de la ſuperſcription, dont ſeulement il parle. Et neantmoins ne voulut ſouffrir ledit tiltre luy eſtre ny verbalement attribué, tant à ce qu'il ne fuſt veu aucunement approuuer en ſoy, ce que ſi aſprement & inſtement il reprouuoit en autruy, que pour oſter aux inconueniens futurs, & clore la bouche d'ambition à ſes ſucceſſeurs, à ce qu'il ne leur aduint, comme il eſtoit aduenu à ceux de Conſtantinople, leſquels apres auoir eſté par l'eſpace d'enuiron ſoixante ans appellez Patriarches Vniuerſels verbalement, & par tiltre d'honneur ſeulement, comme dit eſt, le voulurent tirer à conſequence, & eſtre tels dits & tenus realement & par effect. Et à tout le moins, à ce que l'Antechriſt toſt à aduenir (comme ledit ſaint Gregoire auoit prophetiſé) ne ſe peut aucunement targer, ny aider des faits, exemples ou écrits, ny de la coniuence dudit ſaint Gregoire. †

42 L'Eueſque de Rauenne.

Mais cependant que leſdits Pelage & Gregoire bons Eueſques batailloient contre ce nouuel orgueil de l'Antechriſt, leuant la teſte en Orient: l'Eueſque de Rauenne, ia dés le temps de Vigilius 1. de ce nom Eueſque de Rome, & dés enuiron quarante ans auparauant ledit Iean le Ieuſneur, auoit commencé dreſſer vn ſentier, ou entrée à l'Antechriſt, s'efforçant occuper le Primat, non pas vniuerſel par tout le monde, ny par tout l'Empire Romain, mais en Italie, & par tout le territoire & deſtroict de l'Exarchat, ou des vicaires des Empereurs en Italie, & délors s'eſtoit pour cette cauſe ſeparé de la Communion de l'Egliſe Romaine, à laquelle il n'eſtoit conuenu d'eſtre égal, comme il auoit accouſtumé: mais la vouloit ſuppediter, & rendre ſuiete & inferieure à la ſienne, comme écrit Paul Pierre au liure 2. c. 12.

43 Valentinian.

des faits des Lombards. † Et en fut l'occaſion, parce qu'il y auoit ia enuiron cent ans, que Valentinian le ieune, qui auoit de l'Empereur Theodoſien le jeune ſon couſin germain, & depuis ſon beau pere receu l'Empire d'Occident, ne s'oſa oneques loger, ne tenir à Rome, pour la crainte des Gots, & autres ſucceſſiuement nouueaux Tyrans, qui l'appetoient, & les vns apres les autres l'occupoient: Mais aſſiſt ſon ſiege à Rauenne, qui eſtoit plus aiſée à defendre, & dont pluſtoſt, & plus facilement pourroit par mer auoir ſecours de Grece, ou ſa retraitte en icelle. † Ie 44 parle auſſi de l'ancienne Rauenne, qui eſtoit lors ſur le bord de la mer Adriatique, difficile à eſtre aſſiegée, fort peuplée, & puiſſante, dont l'on voit encores és Marets les grãdes villes ruinées faites par les derniers Rois des Lombards: Ie n'entends pas de la nouuelle Rauenne long-temps depuis vne lieuë deçà la mer edifiée. Ledit Valentinian orna & fortifia ladite ancienne Rauenne de helles & fortes murailles, & pour exalter l'honneur & dignité de Iean, Eueſque d'icelle, enuiron l'an du Seigneur 430. luy donna priuilege d'vſer du mantel Paſtoral, qui ſignifie prééminence. Comme écrit Raphaël Volaterran en ſon 4. & 23. liure. Et depuis ſucceſſiuement autres occaſions d'enorgueillir, & eſleuer l'Eueſque de Rauenne, parce que † apres le nom, & tiltre de l'Empire oſté de l'Italie l'an 476. par Odoacer Roy des Herules, qui y regna paiſiblement 14. ans, ſus en la preface nombre 64. & apres qu'il fut par trahiſon occis à Rauenne par Theodoric prince oſtrogothique, qui auoit eſté par Zenon Empereur de Grece, creé Roy de toute l'Italie, pour en chaſſer ledit Odoacer: ce fait iceluy Theodoric puiſſant Roy de toute l'Italie, & des terres adjaçentes, aima mieux conſtituer ſon ſiege Royal à Rauenne, où il regna paiſiblement 38. ans, & apres luy Amalaſiante ſa fille, & depuis autres Rois gothiques en Italie l'eſpace de 72. ans à compter dudit Theodoric iuſques à ce qu'ils en furent chaſſez par Beliſaire & Narces ſucceſſiuement Lieutenans de Iuſtinian 1. de ce nom, Empereur de Conſtãtinople: & que toſt apres la mort dudit Narces, & la décente des Lombards en Italie, qui fut l'an 569. les Vicaires de l'Empereur de Conſtantinople, ou ſes Lieutenans Generaux en Italie, qui lors ſe nommerent Exarches, nom faſtueux & ſuperbe, comme dit Blondin, & apres luy Sahellic: n'oſerent aſſeoir leur ſiege à Rome, craignans de trop irriter, & prouoquer les Lombards trop puiſſans: mais aſſiererent leur ſiege à ladite Rauenne, delaiſſée & mépriſée la mal-heureuſe & trop enuyée Rome: tellement que Rome prenoit les droits & loix de Rauenne. de ſorte que la cauſe meſme du Ponnificat & Eueſché de Rome, entre Symmachus & Laurent, eſteus en diſcorde, fut plaidée à Rauenne pardeuant ledit Theodoric, qui en connent & definit, & par ſa Sentence l'adiugea audit Symmachus ſus en la preface num. 67. & fut donné en recompenſe l'Eueſché de Nucere audit Laurent, lequel quarte ans aptes, par bngues d'aucuns du Clergé, & des Senateurs s'appellé, reuint à Rome, où s'en émeur grande ſedition. Dont ledit Theodoric indigné chaſta les deux contendans: & y mit vn tiers pour tenir & exercer ledit Eueſché de Rome, comme recite Platine en la vie dudit Symmachus. Et ainſi Rome, non ſeulement au temporel, mais auſſi au ſpirituel, ou és choſes eccleſiaſtiques, eſtoit ſuiette à Rauenne, ce que dura l'eſpace de plus de trois cens ans, tant du temps des Empereurs d'Occident, comme dudit Valentinian le jeune, que depuis du temps de Theodoric Goth, Roy d'Italie & des ſiens: & encore depuis du temps des Exarches, qui durerent 170. ans, iuſques à ce que par Ariſtulphe penultieſme Roy des Lombards, qui prit Rauenne, ils furent abolis, du temps de Pepin Roy des François, pere de Charlemagne: comme recite Platine en la vie d'Eſtienne 2. † Cettes 47 ſont les cauſes qui eſleuetent les Eueſques de Rauenne en orgueil, tellemeot que pendant ledit temps, &

Ancienne Rauenne.

Mantel Paſtoral.

Theodoric Goth Roy d'Italie.

Rome ſuiette à Rauenne.

enuiron cent ans apres qu'ils furent eſleuez par ledit Valentinian, & continuez en prerogatiue d'honneur, credit & richeſſe, comme dit eſt, ils voulurent pretendre le Primat en l'Italie meſmes, par deſſus l'Eueſque de Rome, inuenterent & baillerent aux Clercs depuis nommez Chanoines de leur Egliſe, les ſuperbes tiltres de Cardinaux, dont le premier nom & origine fut Rauenne, comme témoigne Iean André, prince des Canoniſtes en ſes additions au Specule, & en ſa nouuelle ſur les decretales, chap. *cum omnes*. gloſ. 3. *de conſtit.* Mais par la continuelle debilitation de l'Empire de Conſtantinople, & conſequemment de leurs Vicaires ou Exarches, n'eſtans les Eueſques de Rauenne ſouſtenus d'ailleurs, ains au contraire abaiſſez par la venuë dudit Pepin, qui reſtituë l'exarchat n'agueres occupé par les Lombards aux Ambaſſadeurs de l'Empereur de Conſtantinople, diſant publiquement, qu'il conqueroit tout pour l'Eueſque de Rome, iceux Eueſques de Rauenne perdirent leur ambiçon quant & quant la force, credit & faueur cẽporelle, & auſſi pour la plus grande force des Eueſques de Rome, qui croiſſoit touſiours
24 peu à peu depuis le iugement de Phocas, † Et neantmoins la memoire de l'ambition de Rauẽne fut cauſe, qu'enuiron quatre cens ans apres Paſchal. 2. Pape de Rome, de grand cœur & entendement, (comme dit Platine) deſirant amplifier le patrimoine Papal, apres l'Empire opprimé, & debilité par les factions de ſes predeceſſeurs, & les ſiennes, & à cette fin eſtant conuerty de la religion aux armes, nonobſtant que cependant l'Eueſque de Florence preſchoit publiquement que l'Antechriſt eſtoit né, eut à ſuſpecte, non à ſoy, trop vaillant en armes, mais à ſes ſucceſſeurs, & à ſon ſiege Papal à l'aduenir, la puiſſance de l'Egliſe de Rauenne (laquelle iadis auoit eſté emulatrice de Rome, comme dit Platine en la vie de Leon 2.) & la dépluma: à cette fin deux ans anant ſa mort aſſembla vn Concile à Gardaſcal, en Lombardie, qui fut l'an du Seigneur 1116. comme dit Blondus au 4. liure de ſa ſeconde decade, où il ordonna que les villes & citez carhedrales de Emylie, ſcauoir eſt Plaiſance, Parme, Rhegium, Munine à preſent dite Modene, Boulogne la Graſſe, ne fuſſent de-là en auant ſuiettes. ne dépendantes de l'Egliſe de Rauenne, qui ſouloit eſtre leur metropole. Et dient Blondus audit lieu, & Platine en la vie dudit Paſchal, cette demembration auoit eſté faite à cauſe que les Eueſques de Rauenne par leur orgueil auoient ſouuent eſleué leurs cornes contre le ſiege de l'Egliſe Romaine. Autant en dit
49 Sabellic Ennead. 9. liure 4. † Ou pour l'Eueſque Fluentin preſchant l'Antechriſt eſtre venu, faut entendre Florence, comme auſſi l'appellent Platine, Blondus & tous les autres qui vſent do mot commun: Car les Florentins du commencement ont eſté appellez Fluentins, comme témoignent Pline, lib. 2. de ſon hiſtoire naturelle. c. 5. & Raphaël Volaterran en ſa geographie, lib. 5. & ie ſois en ce de leur opinion, combien que Nicole Machianegly Florentin l'a reprouué, en ſon hiſtoire Florentine, lib. 2 que meſſire André Alciat Iuriſconſulte de Milan & ſuiuie, ſaos le nommer en ſes annotations à Tacitus: & ce ſous couleur que Iulius Frontinus, & Cornelius Tacitus (qui ont écrit enuiron le temps dudit Pline) diſent Florence & non Fluence, & que ledit Tacitus ſur la fin du premier liure de ſes annales recite les Orateors Florentins eſtre venus à l'Empereur Tybere, mais cela ne conclud rien, car Pline a peu vſer du vieil, & Tacitus du nouueau nom, & Florence n'étoit pas grand' choſe de ce temps-là, veu que Iulius Solinus, & Pomponius Mela en leurs Coſmographies n'en font aucune mention. Charlemagne Roy des François, & Empereur des Romains la reſtaura, & amplifia grandement la premiere année de ſon

Florence reſtaurée par Charlemagne.

Empire, l'an du Seigneur 801. apres 250. ans qu'elle auoit eſté deſtruite par Totila, Roy des Oſtrogoths, comme recite Sabellic Ennead. 8. lib 9. & meſme ledit Machianegly lib. 2. de ſon hiſtoire Florentin, i'en ay touché ſur la couſtume de Paris. tit. 1 en l. rubriche, num. 18. ledit Sabellic euſt mieux fait d'vſer du mot eſtant du preſent vſage, & encores receu long-temps parauant l'hiſtoire qu'il décrit, ſans tomber au vice par luy meſme redargué en ſon Ennead. 9. lib-7. où il dit qu'il faut vſer des mots preſens Iean André prince des Canoniſtes en ſes additions au Specule lamente & déplore fort ladite ſpoliation, & appauuriſſement de l'Egliſe de Rauenne: mais c'eſt parce qu'il en fut fait Chanoine le premier benefice qu'il euſt onques, comme il confeſſe en ſes additions ſur
B le Specolateur, il y euſt eſté Cardinal ſans ledit appauuriſſemẽt. † En reuenant audit Gregoire le Grand 50 peu apres ſon treſpas du temps de Boniface troiſiéme de ce nom, Eueſque de Rome, s'émeut & enflamba trop plus grande, & aigre contennon du Primat. Car il n'eſtoit pas prerendu d'vn coſté ſeulement (comme du temps deſdits Pelage deuxiéme & Gregoire premier, leſquels tendoient à le ſupprimer, & prohiber) mais eſtoit pretendu, & tiré par chacune des deux parties contendantes, ſçauoir eſt entre les Eueſques de Conſtantinople & de Rome: l'Eueſque de Conſtantinople, alleguoit que le ſiege & chef de l'Empire eſtoit à Conſtantinople, qui eſtoit ia long-temps appellée la nouuelle Rome, dont concluoit que le premier ſiege & chef ſouuerain de l'Egliſe Vniuerſelle deuoit eſtre là aſſis, au lieu où eſtoit le chef
C de l'Empire. Au contraire l'Eueſque de Rome diſoit, que Rome eſtoit la ſource, & ſeule le vray chef de l'Empire, & que Conſtantinople n'eſtoit qu'vne colonie, appendice ou brãche des Romains, iſſuë comme vne fille de la mere, qui eſtoit Rome, & que par les lettres patentes meſmes, & réenies des Empereurs, ils eſtoient encores auiourd'huy nommez Empereurs des Romains, & que les citoyens meſmes de Conſtantinople s'appelloient Romains, & non Grecs. Cette cauſe par grand debat, & ardeur plaidée pardeuant l'Empereur Phocas, inge digne de telle cauſe, traiſtre, deſloyal, & remply de vices, d'auarice, d'adultere & laſcherez, qui auoit par trahiſon meurtry l'Empereur Maurice ſon maiſtre: l'Eueſque de
D Conſtantinople euſt eu du meilleur, & gagné ſa cauſe ia demy-gagnée dés le temps du dernier Empereur, n'euſt eſté que ledit Phocas, homme timide & exul- Phocas. ceré en ſa conſcience, craignoit le danger d'irriter les Romains, & qu'ils ne ſe départiſſent du tout de l'empire ia fort diminué, & debilité, & qu'ils l'accuſaſſent de ſes malefices pour le chaſtier de l'empire. Parquoy pour mieux les entretenir en ſa deuotion & obeïſſance de ſon Empire, donna la ſentence pour l'Eueſque de Rome, & luy adiugea le Papat vniuerſel, le prononça chef, & Eueſque ſouuerain, & vniuers de toute l'Egliſe par tout le monde, cõme écrit Platine en la vie dudit Boniface. 3. & deuant luy Paul Diacre, qui a veſcu & écrit huict vingts ans aprés ce
E temps-là, au liure 4. c. 11. des faits des Lombards, & la cronique martiane & Aimonius Moine de ſaint Benoiſt au liure 4. chap. 4 des faits des François, & pluſieurs autres deuant Platine, & depuis luy Volateran & Sabellic. Ennead. 8. lib. 6. colomne 2. & tous les hiſtorieus. † Et partant la vraye cauſe de tel iuge- 51 ment a eſté parce que Rome auoit eſté & encores eſtoit reputée n'auoir delaiſſé, ains perſeuerer à eſtre le chef de l'Empire. Comme auſſi la cauſe pour laquelle deux cens vingt-deux ans auparauãt auoit eſté ordonné au Concile de Conſtantinople, que l'Eueſque dudit lieu tiendroit le ſecond lieu apres l'Eueſque de Rome, a eſté parce que Conſtantinople eſt la nouuelle, ou ieune Rome, comme auſſi le dit, le

texte dudit Concile. c. 2. à la fin. Et au grand decret A
diſtinct. 22. c. *Conſtantinopolitanæ*. & que partant
l'Egliſe de Conſtantinople, nouuelle Rome, ne deuoit preceder, mais ſuiure immediatement la premiere & ancienne Rome, & auſſi qu'elle ſeroit la premiere aprés icelle, combien qu'auparauant les Patriarches de Ieruſalem, d'Antioche & d'Alexandrie (qui ne furent oüis ny appellez) euſſent accouſtumé
52 la preceder. † Or en telle contention & plaidoirie, il eſt certain que ne furent oüis, alleguez, ne conſiderez les decrets du Concile de Nice, parce qu'ils ne faiſoient ny pour l'vne ny pour l'autre des parties, ains condamnoient l'ambition de tous deux. Car és decrets de Nice chapitre ſixiéme, a eſté ſtatué & ordonné, que ſelon l'ancienne couſtume, l'Eueſque d'Alexandrie ſeroit le Primat, (qui eſt à dire Archeueſque ou Superintendant de Libye) & de la region de Pentapoli par Egypte. Car auſſi l'Eueſque de Rome auoit pareille couſtume (c'eſt à ſçauoir d'eſtre Primat ou Archeueſque és Egliſes aſſiſes lez Rome) & que pareillement en Antioche, & autres Prouinces, à chacune Egliſe fuſt gardé ſon honneur: qui eſt à dire, que l'vne n'entreprit ſur l'autre. Comme auſſi n'eſt contenu au chap. *mos antiquus*. 65. diſtinct. Et encores moins fut allegué ledit Concile de Conſtantinople, car combien qu'il ſemblaſt de prime face fonder la cauſe de l'Eueſque de Rome, en luy baillant le premier lieu d'honneur, toutesfois il deſtruiſoit la bngue de tous deux, leſquels il faiſoit égaux en authorité & puiſſance, non par toute l'Egliſe: mais ſeulement chacun dedans les fins de ſon Patriarchat: C
auſquels limites chacun eſtoit auſſi bien limité que les autres Primats & Patriarches, qui eſtoient égaux, ſinon que le premier lieu d'honneur (& non de ſuperiorité) eſtoit donné à Rome, & le ſecond à Conſtantinople, pour la cauſe ſuſdite: Auſſi ne furent alleguez les autres trois ſequens Conciles vniuerſaux, ſçauoir eſt le premier d'Epheſe, le grand de Chalcedoine, le ſecond de Conſtantinople, par leſquels ledit premier Concile de Conſtantinople eſtoit ſpecialement confirmé. Et meſmement ledit Chalcedoine, auquel en la penultiéme & derniere ſeſſion deux Arreſts deffinitifs ſuiuant le precedans vniuerſaux Conciles auoient eſté donnez contre le Papat vniuerſel, pretendu par Leon premier de ce nom, Eueſque de Rome, plainement oüy en toutes ſes allegations. † D
53 Ao preiudice duquel arreſt de Nice, diffiminons & arreſts des autres ſaints Conciles vniuerſaux, la ſentence dudit Phocas n'a peu eſtre donnée. Auſſi il n'étoit pardeſſus tous leſdits Conciles, n'auoit la puiſſance, & les parties contendans ne luy euſſent peu donner. Et a eſté & eſt ſon iugement, enſemble la procedure nuls & abuſifs, & ne ſe pourroit ſauuer pour dire, que Phocas n'auoit entendu attribuer iuriſdiction ou ſeigneurie ſur toutes les Egliſes, mais ſeulement l'honneur & preroganue, ou le ſimple tiltre de préeminence, du premier ſiege de toute l'Egliſe. Car premierement les parties contendantes ne plaidoient pas pour le ſimple tiltre, ou honneur du premier ſiege de toute l'Egliſe: mais du demeſt de ſuperiorité & monarchie eccleſiaſtique, qu'ils appellent ſpirituelle, en & ſur toute l'Egliſe vniuerſelle, que ledit Phocas a adiugé, comme appert par toutes les hiſtoires. Secondement, quand il n'euſt adiugé que la ſimple préeminence du premier ſiege par toute l'Egliſe vniuerſelle, voire quand otes il ne l'euſt obligé que par toute l'Empire Romain: encores cela euſt eſté nul & abuſif, & contre les ſuſdit Concile de Ni-
54 ce, † par lequel la ſimple préeminence du premier ſiege eſt limitée à chacune Prouince à cauſe d'ordre décent, commode & politique, & ſtatué eſtre gardé inuiolablement ſans l'exceder, & ſignamment eſt en premier lieu nommé l'Eueſque d'Alexandrie, Primat ayant le premier ſiege dudit lieu, & en Libye & Pentapoli d'Egypte. En ſecond lieu, l'Eueſque de Rome Primat dudit lieu, & és Egliſes adiacentes ſeulement: Et en tiers lieu l'Eueſque d'Antioche, & les autres en termes generaux. Partant l'Eueſché de Rome eſt auſſi bien limité & prohibé d'exceder & d'entreprendre ſur les autres, comme ſont limitez & prohibez les Eueſques d'Alexandrie & d'Antioche en ſpecial, & l'Eueſque de Byzance, & tous autres en general. Toutesfois audit Concile l'ordre de ladite dénomination n'y fait rien. Il eſt aſſez clair qu'Alexandrie n'y eſt pas premiere nommée, comme plus digne, ny Antioche la derniere comme la moins digne: mais qu'elles y ſont nommées comme pareilles, auſſi audit ſixiéme chapitre, y a mots d'équalité & ſimilitude, mais au chapitre enſuiuant l'Egliſe de Ieruſalem eſt expreſſement nommée par excellence, afin de l'honorer, & luy bailler & conſeruer vne préeminance pardeſſus toutes les autres Egliſes, non pas de ſuperiorité, mais de ſimple honneur, comme mere & premiere des autres egliſes. Encores y eſt adiouſté, ſans preiudice de la dignité, ou ſuperiorité du Metropolitain. Audit temps, l'Egliſe d'Antioche la grande en Syne fut le fleuue Orontes, eſtoit la ſeconde en honneur, comme la ſeconde egliſe apres Ieruſalem, en laquelle Antioche les fideles furent premierement appellez Chreſtiens. Apres icelle, la tierce en honneur eſtoit Alexandrie, chef d'Egypte, dont l'vn des quatre euangeliſtes auoit eſté eueſque ou Miniſtre, ſçauoit eſt ſaint Marc. † L'Eueſque de Rome n'auoit aucu- 55
ne preroganue d'honneur, non plus qu'vn ſimple Eueſque d'entre les autres, & ne luy fut nen attribué par ledit ſaint Concile de Nice: & n'en a eu ſinon depuis Conſtantin le Grand, qui donna paix, faueur & priuileges aux Egliſes, meſmement à celle de Rome, dont l'Eueſque commença deſlors à auoir d'autant plus de vogue, credit, honneur & authorité qu'au moyen du ſiege Imperial y reſidant, il commença d'auoir accez en la Cour de l'Empereur, fauoriſant aux Chreſtiens plus d'amis & de pouuoir tant enuers les Princes, qu'enuers les ſeigneurs de la Court, & conſeil: ce que iamais l'Eueſque de Rome n'auoit eu, & auſſi d'eſtre pluſtoſt qu'vn plus longtain Eueſque gratifié par l'Empereur, & pluſtoſt qu'vn autre, eſtre chargé d'affaires commis & deleguez par l'Empereur, és cauſes des autres Eueſques. Sus en la preface. Car durant que les idolatres tres-obſtinez perſecuteurs y regnoient, quel faueur, quel credit euſt eu l'Eueſque de Rome plus qu'vn autre: † La ville 56
de Conſtantinople n'eſtoit encores illuſtrée de ce nom, ce n'eſtoit lors qu'vne petite villette nommée Bizance, laquelle comme dit Herodian & Sabellic. Ennead. 7. lib. 5 auoit anciennement eſté riche, & puiſſante iuſques à ce qu'elle fut par famine priſe, & deſtruite & redigée en forme d'vn petit village par l'Empereur Seuere, ſous nombre 86. & enuiron ſix vingts ans apres, refaite plus belle & forte que iamais par ledit Conſtantin, cinq ou ſix ans, depuis qu'il fut Empereur ſeul, & conſequemment deuant le Concile de Nice, lequel Concile fut le vingtiéme an de ſon Empire, en le commençant dés l'an du Seigneur trois cens neuf. Conſtantius ſon pere Empereur d'Occident décéda, qui fut l'an de la fondation de Rome 1061. Eutrop. liure onziéme, chapitre ſecond. Car par les reſignations de Diocletian, & Maximian Herculean, qui en meſme iour, Diocletian en Nicomedie, & Maximian Herculean à Milan ſe démirent volontairement de l'Empire, Galerius dit le Bonnier, qui prit le ſurnom de Maximian, ou de Maximin, & gendre dudit Diocelnan, qui l'auoit creé Ceſar. Et ledit Conſtantius qui épouſa Theodote belle fille dudit Herculean, qui l'auoit creé Ceſar, ſurent de Ceſars faits Empereurs, & parurent l'Empire, par Diuiſion de l'Empire.

Conſtantius. ſort & à Galerius aduint l'Aſie, Illyrie & tout l'O-
rient: & à Conſtantius l'Italie, l'Affrique, Eſpagne
57 & toutes les Gaules. † Lequel fut ſi debonnaire, & long d'ambition qu'il ſe contenta des Gaules & Eſpagnes, & regna tefident és Gaules & en Angleterre treize ans, en telle manſuetude & clemence, ſans grand' pompe & ſoule du peuple, ſans chercher exactions & confiſcations, & ſans aucunement perſecuter les Chreſtiens (leſquels il fauouſoit, combien qo'il ne fuſt Chteſtien, ains de religion Payenne) qu'apres ſa morr, (comme dit Platine en la vie de Marcel) il fut du conſentement de tous ſes ſubiets Payens, canoniſé, & mis au nombre de leurs ſaints, & dieux paganiques: Et n'eſt à obmettre ce que Sozomenus en l'hiſtoire tripartite recite de luy, qu'étant à ſon palais à Londres, voulant éprouuer la vertu des Chreſtiens qui eſtoient en ſa Cour, commanda & fit publier que tous Chreſtiens qui ſe preſenteroient aux temples des Idoles pour leur ſacrifier & adorer, il les approcheroit de ſa perſonne, & leur donneroit eſtats & offices: & ceux qui ſeroient refuſans de ce faire, il leur eſtoit enioint vuider ſa Cour & ſon ſeruice ſur peine de grieſue punition. Lors en y euſt aucuns qui delaiſſerent la religion Chreſtienne ſous couleur de cette ordonnance, ſacrifians aux Idoles, eſperans auoir des biens de cét Empereur, comme il auoit eſté publié: il en y euſt d'autres ſi fermes en leur foy, que mieux aimerent perdre les honneurs & biens temporels que l'amour de Dieu, ny renon, cer à la foy Chreſtienne: Ceux cy l'Empereur les approcha de luy, & les tenint ſes amis & conſeillers, & leur départiſt de ſes eſtats & offices, car il les auoit apptouuez & trouuez loyaux & fermes. Et les autres qui auoient ſacrifié aux Images les déchaſſa comme efféminez, ſans foy ne loy, connoiſſant que iamais ne ſeroient loyaux à leur Prince, veu qu'ils auoient eſté traiſtres & infideles à leur Dieu. Et combien qu'il euſt laiſſé deux enfans maſles fort ieunes
58 de Theodore ſa femme legitime. † Toutesfois Conſtantin fils d'Heleine ſa concubine qui eſtoit plus âgé diſpos & liberal, fut par la faueur des gendarmes & du Roy des Allemans fait Empereur d'Occident, au lieu de ſon pere, & luy fut baillée à femme Fauſta fille Maximian Herculean, Et commença regner ſeul au partage de ſon pere l'an 30 . & au reſte auoit pluſieurs concurrens à l'Empire. Sçauoit eſt, Galerius Maximian ou Maximin en Orient. Maxẽce ſon beau frere fils de Maximian Herculean à Rome & Italie. Et Licinius qui par le deceds de Galerius l'aiſné ſe diſoit Auguſte, dont (cõme dit Eutiope à l'onziéme & derniet liure des choſes Romaines chap. a.) les deux, Sçauoit eſt de Conſtantin & Maxence eſtoient fils d'Empereur, & les deux autres Licinius & Galerius Maximians nouueaux hommes de ſort bas lieu du païs de Dace, & horſmis Conſtantiu, les trois autres eſtoient grands ennemis & perſecuteurs de la foy. Mais au contraire, Conſtantin à l'exemple de ſon pere, ſçachant qu'en mépriſant la religion & les Preſtres des Payens, & bien traittant les Chreſtiens il auoit heureuſement veſcu, comme dit Socrates en l'hiſtoire tripartite liure 1. chap. 4. Et auſſi pour gagner faueur contre ſeſdits cõcurrens abuſez par leurs Preſtres Idolatres, fauoriſoit aux (hreſtiens, au moyẽ dequoy il augmenta grandement ſa puiſſance & d'autant diminua celle des autres, qui eſtoient bais pour leurs cruautez & perſecutions tyranniques aoſquelles ils eſtoient ineitez par leurſdits Preſtres, & auarice d'iceux. Tellement qu'il les vainquit & déconfit tous l'vn apres l'autre, & demeura ſeul Empereur le dix-ſeptieme an de ſon Empire, qui fut l'an du Seigneur 316. & depuis regna ſeul paiſiblement treize ans. Or d'entrée fut queſtion de gagner Rome où Maxence tegnoit tyranniquement, qui en auoit par colluſion

Fauoriſe les Chreſtiens.

A expulsé & quaſi mé ledit Maximian Herculean ſon pere, lequel afin de recouurer l'Empire qu'il auoit reſigné, feignant eſtre chaſſé par Maxence ſon propre fils comme dit Sabellic Ennead. 7 liure 8. Raphaël Volaterran liure 23. pour tuër Conſtannn & auoit ſon armée & tout l'Empire d'Occident ſe retira en Angleterre vers ledit Conſtantin ſon gendre qui le reçeut & traitta benignement † Mais fut aduerty du 59
danger par Fauſta ſa femme, laquelle preferant à ſon propre pere l'amour de ſon mary, luy reuela le ſecret, & incontinent Maximian étada fuyant à Marſeille où il fut atraint & tué & comme dit Eutrope liure 11. chap. a. eſtranglé par le commandement de Conſtantin ſon gendre, lequel doutant n'eſtre aſſez fort pour deffaire Maxence, & gagner Rome & Italie, s'allia
B auec Licinius auquel il bailla ſa ſœur en mariage, & tous deux leurs armées iointes enſemble entretent en l'Italie, & ayans vaincu Maxence (qui en fuyant par ſon pont de baſteaux n'ayant par ſon effroy ſouuenance qu'il les auoit fraudulẽtement accouplez pour y ſurprendre ſes ennemis ſur le Tybre, y fut noyé, furent receus en triomphe a Rome. Et enuiron quatre ans apres Licinius marcha en armes au deuant de Gallerius Maximian le jeune qui venoit d'Orient à groſſe armée, & le vainquit. Et ayant ledit Maximian reparé ſon armée pour derechef combattre, mourut en Tharſe, pluſieurs diſent qu'il fut ſubitement ſtapé d'vne ſi grande inflammation, & corruption de ventre, que les vers en ſortoient auec telle puanteur que ſon exercite ne le pouuoit ſouffrir, &
C que lors il fut contraint confeſſer que cette eſtrange maladie luy eſtoit aduenuë par punition diuine, pour les crueiles perſecutions qu'il auoit par dix ans continuels exeecutées, & apres l'Empire de Diocletian renouuellées contre les Chreſtiens, & qu'il fit publier vn edict deffendant les perſecuter, & que l'on les ſouffriſt viure en leur loy, pourueu qu'ils ne troublaſſent l'eſtat Public. Euſebe à la fin de ſon hiſtoire. Mais il eſt certain que cela eſtoit aduenu trois ans parauant 4. Gallerius l'aiſné gendre de Diocletian en Illyric: Pareille punition peut bien eſtre aduenuë à Gallerius le jeune, qui par la mort de l'aiſné prit le nom d'iceluy, & tiltre d'Auguſte continuant meſme perſecution en Orient ſans prendre exemple aucun iugement diuin. Ainſi telle trop tardiue & contrainte
D & trop imparfaite penitence comme celle d'Antiochus, Epiphanes 1. Machab. 6. a. Macbab. 9. ne lent profita qu'a leur confuſion. Et Diocletian qui auoit long temps veſcu comme perſonne priuée à Salone ville d'Illyric ſe tua aagé de 78. ans, craignant la fureur de Conſtannin & Licinius, parce qu'il auoit conſpiré auec Maximian Herculean & Maxence au recouurement de l'Empire, Et ne demeurerent plus que deux Empereurs, Conſtannin & Licinius qui regnerent encores 8. ans enſemble. † Mais Licinius natif 60
de Dace, homme barbate, ennemy des lettres & ſcienees, leſquelles il appelloit le venin & peſte de la Republique, & auſſi ennemy des Chreſtiens, combien qu'il ne les perſecuta depuis qu'il s'eſtoit allié
E auec Conſtantin, auſſi n'eut-il peu, fut nonobſtant l'affinité aſſailly par Conſtantin, & apres pluſieurs que combats que accords finallement tant pat mer que par terre, chaſſé & contraint ſoy retirer en Nicomedie, où ſoy deffiant de ſes forces fut contraint ſoy rendre ſous telle paction qu'il tenõceroit à l'Empire, qu'il auoit auec autres tenu 14. ans, moyennant qu'il auroit la vie ſauue comme perſonne priuée, ce qui fut confirmé par ſerment. Nonobſtant lequel ſerment, & ſa aagé de ſoixante ans, il fut occis en Theſſalonique par le commandement de Conſtantin, comme eſcriuent Eotropius liu. 11. c. 2. & Sabellic Ennead. 7. lib. 8. Raphaël Volaterran liure 23. Ainſi demeura Conſtantin ſeul Empereur le 17. ou 18.

Mort de Licinius ennemy de la foy & des lettres.

an de ſon Empire, & regna encores treize ans en
61 grande proſperité † Vray eſt que ſe voyant ſeul Empereur eu ſi grande licence ſans aucune crainte, comme témoigne Eutropius à l'onziéme & dernier liure de ſon hiſtoire, chapitre ſecond. Il ſe déborda en quelques cruautez meſmes contre ceux de ſa maiſon, eſtant du commencement nombré entre les tres-bons princes, & depuis entre les mediocres ſelon Eutropius & Sabellic és lieux ſuſdits, tua Commodus le fils de ſa ſœur qui eſtoit tres-vertueux & de grande eſperance, & toſt apres par dépit de ſa mere Heleine qui loy reprochoit le meurtre precedent de ſon bon neueu, tua Fauſta ſa femme qu'il fit ietter dans les bains ardens, laquelle luy auoit bien aidé à l'encontre de ſon propre pere, comme dit eſt ſus nombre 59. fit auſſi tuer Sopatre Philoſophe qui
B auoit eſté ſon familier, comme dit l'hiſtoire Tripartite écrite par ceux qui viuoient audit temps. Plus occit grand nombre de ſes amis, meſmes vn ſien propre fils nommé Criſpus, qu'il auoit fait inſtruire par Lactance, & fait Ceſar és Gaules comme dit le catalogue des ſcripteurs Eccleſiaſtiques attribué à S. Hieroſme, où il parle dudit Lactance. Eutrope liure 11 & Raphaël Volaterran liure 23. & dit Eutrope à la fin de la vie dudit Conſtantin qu'il eſtoit plus mocqueur & blandiſſeur, & que les dix premiers ans de ſon Empire il fut appellé tres-vertueux. Et les douze ans enſuiuans, brigant. Et les dix derniers ans pupile pour ſes grandes prodigalitez. Autant en Sextus Autelius ancien Autheur: & Baptiſte Egnace Venitien, liure 1. Et ſi dit Eutrope qu'il eſtoit outre
C
62a meſure conuoiteux de loüange. † Mais non ſeulement il fit ceſſer toutes perſecutions contre les Chreſtiens, par tout l'Empire qui auoient commencé, & par dix ſois eſté renouuellées depuis plus de deux cens cinquante ans, ains honora & auança grandement la religion Chreſtienne, commandant par tout ouurir & ériger les temples des Chreſtiens auſquels il donna pluſieurs franchiſes & libertez. Il ne deſtruiſit pas les idoles ny les temples d'icelles, comme aucuns qui ont eſté nez plus de ſix cens ou mil ans apres luy ont écrit contre verité à la volée, combien qu'en baſtiſſant a Conſtantinople, il en fit oſter aucunes de leurs lieux, & ietter ou poſer contemptiblement au lieu public parce qu'elles luy empeſchoient ſes
63 édifices, eſquels † & és temples ne mit aucuns images, comme témoigne ſaint Auguſtin au cinquiéme liure de la cité de Dieu, chap. 25. qui l'en loüe. Auſſi n'eſtoit la couſtume des Egliſes d'en vſer. Auſſi Lactance Firmian luy dédia ſes Inſtitutions eſquelles il reprend & condamne l'vſage des images & ſimulachres és temples. Mais ſeulement ledit Conſtantin commanda fermer ou clorre les temples des idoles, & deffendit d'y ſacrifier, comme appert par ſa loy qui eſt la premiere miſe au Code Impetial de Iuſtinian ſous le titre des Payens & de leurs temples & ſacrifices: laquelle loy ne fut pas receuë, ny pratiquée & obeye en pluſieurs lieux, ny ſignamment à
64 Rome de ſon temps, ny long-temps depuis. † Ce fut Theodoſe le Grand tres-glorieux, vertueux & victorieux Empereur qui enuiron cinquante ans apres le deceds dudit Conſtantin commença le premier de tous les Empereurs rompre, abbattre, & bruſer les Idoles, & ſimulachres, ce qu'il executa en Alexandre chef d'Egypte, non ſans grande difficulté, tumulte & effuſion de ſang, pour la rebellion des Payens & Preſtres Idolatres. Il mit & fit écrire au catalogue des Martyrs les noms des Chreſtiens qui auoient eſté tuez en ladite ſedition, & pardonna aux meurtriers Payens à cauſe de grand' multitude pour plus facilement les attirer à la Chreſtienté, & parce que c'eſtoit choſe innuelle d'abattre ſi anciennes Idoles, & la premiere ſedition qui pour ce auoit eſté faite. Il fit

Loy de Conſtantin.

Theodoſe le Grand.

audit Alexandrie deſtruire & démolir iuſques aux
A fondemens les temples des dieux pour leſquels leſdits meurtres auoient eſté faits, & caſſer & fondre toutes les images, excepté vne ſeule, qui eſtoit celle du ſinge, laquelle il fit garder & mettre au lieu public par dériſion. Et a ce que les Payens à l'aduenir ne peuſſent nier auoir adoré & veneré tels ſi ridicules dieux, témoins ceux qui l'ont veu Autheurs de l'hiſtoire eccleſiaſtique Tripartite liure 9. chap. 27. 28. Mais prenenu d'affaires & de mort, ne le peut executer par tout le reſidu d'Egypte & Affrique, ny par Syrie & pluſieurs autres lieux de ſon Empire. † 65
Comme il appert par le cinquéme Concile de Carthage. c. dernier, & par le Concile general d'Affrique. c. 51. où par tous les bons Eueſques (entre leſ-
B quels eſtoit ſaint Auguſtin Docteur de l'Egliſe) fut conclud, qu'au nombre deſdits Conciles & Egliſes, ſeroient faites & enuoyées requeſtes & ſupplications aux ſouuerains Empereurs, qui eſtoient Arcadius & Honorius enfans dudit Theodoſe, à ce qu'il leur pleuſt faire loy que les reliques d'Idolatrie tant en Images qu'en quelconques lieux, ou foreſts dédiées, ou arbres fuſſent du tout oſtées & abolies, de laquelle loy depuis faite témoigne ſaint Auguſtin liure 1. chapitre 7. contre Patmenian. † Auſſi du temps des 66
meſmes Empereurs, ſaint Iean Chryſoſtome, que ledit Arcadius auoit fait de ſimple Preſtre d'Antioche, Eueſque de Conſtantinople, fit telle diligence auec les lettres dudit Empereur, qu'il abolit l'Idolatrie qui regnoit encores publiquement en Phœnice,
C le plus beau & plus riche païs de Syrie, & en chaſſa les Preſtres Idolatres, abbatit leurs temples, couppa leurs foreſts dédiées aux Idoles, comme témoigne Theodoric Eueſque de Cytene, qui viuoit & écriuoit dudit temps au liure 5. chap. 29. de ſon hiſtoire eccleſiaſtique. † Et audit liure chapitre vingtiéme. (Et 67
eſt repeté en l'hiſtoire tripartite liure 9. chap. 32.) Il dit que Conſtantin le Grand, qui le premier a orné l'Empire de cette pieté d'auoir donné franchiſe aux Egliſes, (c'eſt à dire aux Chreſtiens & a leurs aſſemblées) & d'auoir fait ceſſer par tout les perſecutions, deffendu ſacrifier aux Idoles: ne deſtruiſit pas leurs temples, mais ſeulement deffendit les hanter, ordonnant les clorre, & que ſes enfans qui regnerent apres luy, firent ſeulement le pareil (comme auſſi
D appert par la loy de Conſtantius ſon fils, qui eſt la 2. au 16. liure du Code Theodoſien titre 8. des Payens, ſacrifices, & temples) mais que Iulien l'Apoſtat neueu dudit Conſtantin renouuella & remit ſus l'Idolatrie, faiſant ouurir leſdits temples, & y faire ſacrifices. Leſquels Iouian (qui ne regna que huict mois apres ledit Apoſtat) deffendit: teonant à la loy de Conſtantin: & que Valentinian le Grand, ſucceſſeur dudit Iouian, fit le ſemblable: mais Valens ſon frere par luy mal-heureuſement appellé & aſſocié a l'Empire, permit à tous viure ſelon leur religion, perſecutant ſeulement les vrais fideles, qui ne vouloient conſentir à l'hereſie Arnenne, & faiſoit publiquement ſacrifier aux Idoles, & toutes les feſtes
E ſolemnelles & abominations d'icelles, enuiron quarante ans apres le deceds dudit Conſtantin. Mais que Theodoſe le Grand les abolit toutes, & en oſta la racine & la memoire. Le quel dernier mot écrit par exceds d'affection ſe doit limiter & ſainement entendre, comme i'ay dit, à ce que ledit Theodoſe ne contredit aux autres hiſtoires de ceux qui l'ont veu comme Socrates au lieu cy-deſſus allegué, & à ce que ledit Theodoſe a écrit comme dit eſt. † Et 68
meſme ledit Theodoſe le Grand n'eut pas le credit, ny la puiſſance d'abolir l'idolatrie à Rome, car apres qu'il eut conſtitué Arcadius ſon fils aiſné Ceſar & ſon ſucceſſeur en l'Empire d'Orient a Conſtantinople: & Honorius ſon ſecond fils Ceſar & ſon ſuc-

Le Senat de Rome reſiſta à Theodoſe le Grand, pour retenir les Idoles à Rome.

ceſſeur en l'Empire d'Occident à Rome, où il le fit receuoir du conſentement du Senat, enuiron l'an 395. il pria & s'efforça par grandes remonſtrances perſuader ledit Senat Romain de receuoir la religion Chreſtienne, ce que ledit Senat qui retenoit & conſeruoit touſiours ſa religion ancienne refuſa faire, diſant qu'ils ne vouloient laiſſer les traditions de leurs maieurs pour les nouuelles, & qu'en gardant les traditions de leurs maieurs, ils auoient conſerué la ville de Rome & leur eſtat public en lieu entier prés de douze cens ans. Ils ne diſoient pas qui leur conuenoit auſſi à leur particulier, & qu'ils eſtoient dés le temps des anciens Romains, comme témoigne Cicero en ſes epiſtres *ad Atticum*, en poſſeſſion d'auoir pour les principaux Senateurs les plus grandes dignitez & plus gros offices ou benefices de la preſtriſe idolatrique & qu'ils euſſent perdu toutes leſdites dignitez & eſtats & reuenus d'iceux s'ils euſſent receu l'Euangile, mais cela s'entendoit ſans le dire. Bref ledit Theodoſe le Grand n'y peut faire aucune choſe, ſinon qu'il s'aduiſa & trouua moyen de retraucher & appliquer à autres vſages grãde partie des reuenus & fondations que ſes predeceſſeurs Empereurs auoient dõnez pour l'entretenement des ſacrifices & ſeruices paganiques des Idoles, qui en furent bien fort refroidis parce que les Senateurs n'y vouloient contribuer du leur, comme témoigne Ruffin qui viuoit & écriuoit audit
69 temps en ſon hiſtoire eccleſiaſtique. † Voila l'impieté obſtinée de cét ancien Senat Romain à maintenir leurs Idoles & faoſſe religion, ſeulement pour cuider garder ſa force & authorité comme dés parauant. 570. ans, le meſme Senat, preteurs & officiers de Rome vſerent d'vne grande impoſture & piperie de peuple, telle que depuis les preſtres de Mahomet, & les Papes & Papiſtes ont vſé & vſent pour abuſer le mõde, & le tenir en ignorance, doute & crainte de leur fauſſe religion, condamnée par leurs predeceſſeurs, & par les autheurs meſmes d'icelles, afin ſeulement d'entretenir leur authorité. Car l'an cinq cens ſeptante-trois, de la fondanon de Rome, & cent ſeptante-huict ans aoparauant la Natiuité de Chriſt le labouteur du greffier Petilius en foüiſſant en terre trouua deux coffres de pierre bien clos de plomb chacun de huict pieds de long, & quatre de large inſcriptz de lettres latines & greeques. En l'vn qui fut trouué
Numa Pompilius. vuide c'eſtoit le ſepulchre de Numa Põpilius ſecond Roy des Romains, qui pour les tenir en crainte, & n'eſtre tué par eux comme ſon predeceſſeur, leur forgea, & par fauſſes reuelations & miracles fit receuoir vne religion payenne. En l'autre coffre deux pacquets bien enueloppez, contenans quatorze liures, ſept latins & ſept grecs, encores ſains & entiers par leſquels les fictions, preſtiges & illuſions de la religion de
70 Numa eſtoient découuertes. † Comme leſdits liures furent ouuerts par ledit Greffier & commencez eſtre leus par luy & autres: ſi toſt que le bruit en paruint au preteur ou iuge ordinaire de Rome il s'en ſaiſit,
Condamne ſa religion par luy baillée aux Romains. & ayant trouué que c'eſtoit aſſez pour condamner & abolir la religion de Rome s'ils eſtoient publiez, & venoient à la connoiſſance du peuple, il en fit ſon rapport au Senat, par lequel leſdits liures furent condamnez eſtre bruſlez en plain marché, en la preſence du peuple Romain, ſans les permettre lire ne oüir, à ce que le contenu en iceux ne vint iamais à la connoiſſance du peuple & conſequemment leur religion
Ses liures bruſlez pour celer la verité. qu'ils auoient par leſdits liures conneuë eſtre fauſſe & abuſiue, & condamnée par l'autheur meſme d'icelle, ne fuſt décriée & abolie, & qu'ils ne fuſſent conneus auoir erré: ains entretinſſent touſiours leur authorité, les honneurs, dignitez, & profits des offices & benefices de grand preſtre de leur loy, & autres preſtres ſacrificateurs, & les reuenus qu'ils en auoient ſor le peuple. Et pour faire ledit bruſlement plus ſaint & de plus grand eſtonnement au peuple, & l'abrutir ſous la crainte de leurs dieux, ils ordonnerent que le feu ſeroit fait, & les liures bruſlez par les Victimiers, ce qui fut fait, leſdits Victimiers étoient les ſacrez Miniſtres ou Diacres des Sacrificateurs deſtinez a lier & coiffer de bandes & attours benits la beſte que le preſtre, le dictateur ou le conſul deuoit immoler & ſacrifier, & à luy miniſtrer le couſteau, le baſſin, l'eau luſtrique ou beniſte, cierge ou torche allumée, le ſel, farine, & autres choſes requiſes à ladite immolation beſtiale. † Cette hiſtoi- 71
te eſt recitée par Tite-Liue, au dixiéme liure de ſa quatriéme decade. Et auparauant luy par Varro qui Varro.
a veſcu lors dudit faict, toſt apres le plus docte des Romains par le témoignage de Cicero. Et le premier auquel dés ſon viuant la ſtatuë d'honneur a eſté miſe en la librairie de Rome. Ledit Varro ſe mocquoit aſſez apertement des dieux & religion de Rome, comme appert par ce qu'en recite Cicero, & plus amplement ſaint Auguſtin en ſes liures de la cité de Dieu, au liure 7. chapitre 17. & au meſme liure, chapitre 34. Il recite l'hiſtoire ſuſdite. Laquelle auſſi auparauant eſt recitée par Valere, liure 1. tiltre 1. chap. 12. Et par Pline en ſon hiſtoire naturelle, liore 13. chapitre 13. par Plutarche & autres. † Auſſi ledit Senat pretendoit 72
que l'aurhonté de conſtituer & faire dieux, n'auoit eſté transferée aux Empereurs, ains luy eſtre demeurée, dés & depuis la premiere deification de Romu- Le Senat de Rome eut
lus leur premier Roy, qui fut par eux faite: pour par Romulus,
cela, & faux miracles & apparitiõs, couurir le meurtre qu'ils auoient fait de leur Roy, qui fauoriſoit plus au populaire qo'au Senat, lequel auſſi vouloit vſurper le Royaume & le conuertir en oligarchie, de laquelle ils ioüirent vn an, & ne la laſcherent qoe par force, craignans la mutinerie du peuple qui demandoit vn Roy. Ledit Senat mõtra bien ſon obſtination à garder ſadite authorité, comme appert par pluſieurs hiſtoires que ie laiſſe, pour briefueté: & comme dit Tertulien en ſon liure contre les Gentils, & au liure premier contre Marcion, tels dieux deuoient bien eſtre tenus aux hommes dont ils tiennent leur deité: mais n'eſt à obmettre. † Quand l'Empereur Tibere à la reſcri- 73
ption de ce Payen Pilate eut ordonné mettre Ieſus- Pretendoit puiſſance faire les dieux.
Chriſt au nombre des dieux, comme dit Euſebe en ſa chronique, & mandé ao Senat le receuoir & execu-
tet ſon decret, Le Senat l'empeſcha, & ſi ne le voulut faire de ſoy-meſme, quelque priere ou remontrance qu'en fiſt l'Empereur, quelque tedouté qu'il fuſt, à ce qo'il ne ſemblaſt que le Senat toleraſt vne ouuerture de déroger à ſon authorité, parce que l'Empereur auoit commencé d'attenter auant la ſentence & decret du Senat, ou en auoir dit ſoo opinion premier que d'en auoir traitté au Senat, comme dit Tertulien en ſon apologetique contre les Gentils, chapitre cinquiéme. Ainſi Dieo le voulut pour n'eſtre mis au nombre de faux dieux. Mais le Senar le faiſoit pour garder ſon authorité ſuiuant ſon ancien decret que recite Tertulien audit lieu, de creer & canoniſer tels dieux que bon luy ſembloit. † Comme 74
Daniel, chapitre 11. aooit predit de cét Empire Ro- Daniel.
main, qu'il ſe magnifieroit ſur toutes choſes, & honoreroit le dieu Maozin, qoi eſt à dire le dieu de ſes forces, ou tels dieux qu'il luy plairoit eſtire, voire creer de nouueau par leur ſeule authorité. Comme Canonization des Romains.
la fole & tidicule deification ou canonization de pluſieurs leurs Empereurs que décrit Herodian Senateur de Rome, au quatriéme liure de ſon hiſtoire. Et apres icelle, par le decret dudit Senat leur édifier & conſacrer temples, autels, preſtres, ſeroice & office, & fondations pour les entretenir, comme recite Suetone qui viuoit lors, & Eutrope en ſon hiſtoire ou ſommaire des choſes Romaines, liure ſepuéme, huictiéme, neufiéme & dixiéme.

75 Diocletian enſuiuy par les Papes.

† Où il dit cela eſtre aduenu à Diocletian, combien qu'il fuſt mort priué, & ſe fuſt tuë ſoy-meſme, ſus nom. 59. long-temps apres auoit reſigné l'Empire, & qu'il fuſt ſi méchant que de ſon viuant s'eſtoit fait adorer & baiſer ſa pantouſle dorée, comme Caligula, Commodus & autres Tyrans, cruels perſecuteurs de la foy auoient fait deuant luy. Ce que les Papes leurs ſucceſſeurs ont enſuiuy. Et comme dit Tertulien en ſon deffenſoire de la Chreſtienté contre les Gentils, tels dieux en doiuent bien eſtre propices & tenus aux hommes.

76 † Il a falu pour corriger & tompre l'obſtination & pertinacité de cét ancien Senat Romain ſouſtenant & deffendant touſiours ſa vieille idolatrie, que les Gots ſous Alarich leur Roy aucunemẽt Chreſtien du temps des enfans dudit Theodoſe le Grand (comme bien décrit & leur reproche ſaint Auguſtin au ſeptiéme liure de la Cité de Dieu) & depuis les Heruliens, & depuis les Oſtrogots & autres y ſoient venus, qui ont aſſiegé, ptis, ſaccagé, ruiné, bruſlé Rome, & compu les cornes dudit Senat, meſmement Odoacer qui y regna quatorze ans, & la nomma de ſon nom, ſeptante ſept ans apres le deceds dudit Theodoſe. Et combien que Theodoric Roy Gothique, & Arrian, apres auoit par trahiſon contre la foy donnée, occis ledit Odoacer, reſtitua aucunement la dignité du Senat, theatres & ieux paganiques, luy rendant l'adminiſtration de la ville de Rome. Toutesfois Totila ſon ſucceſſeur enuiron ſoixante-ſept ans apres la mort dudit Odoacer, l'an du Seigneur 548 bruſla & deſtruiſit toute ladite ville, & delaiſſant les ruines ſans aucuns habitans, amena quant & ſoy les Senateurs priſonniers, les tenant & pourmenant captifs

77 en illuſion. † Cette rebellion obſtinée contre l'Euangile, & la retention des idoles, a eſté la vraye cauſe de la deſtruction de l'Empire Romain, & de l'abolition de l'eſtat public de Rome, & non pas la gratieuſe & ſalutaire entrée de l'Euangile, comme a tres-bien décrit ſaint Auguſtin en ſon liure de la Cité de Dieu fait à cette fin, & Paul Oroſe ſon diſciple en ſon hiſtoire auſſi écrite à cette fin. Ladite loy & authorité dudit Conſtantin, ſus nom. 62. fit bien, que les Chreſtiens peurent auoir temples & publiques aſſemblées à Rome. Mais l'idolatrie ne laiſſa d'y perſeuerer, iuſques à ce qu'auec la ruine de Rome, & dudit ancien Senat elle en fut arrachée par les Gots. †

78 Car au regard des Empereurs ledit Honorius Empereur de Rome fils de Theodoſe le Grand, & Theodoſe le jeune ſon neueu fils d'Arcadius Empereur de Conſtantinople. En dégenerant de leur pere & ayant reſpectiuement, douze ou treize ans apres le deceds d'iceluy, qui eſtoit l'an du Seigneur 411. Enuiron 71. an apres le deceds dudit Conſtantin, cuydans ainſi mieux garder leur eſtat publie, & Empire qu'ils voyoient miner, & Rome ia l'eſpace d'vn an ſi aſprement aſſiegée par Alaric Roy des Gots, que de famine les meres mangerent leurs enfans, comme recite ſaint Hieroſme qui lors viuoit en ſes epiſtres. Blondus liure 1. de ſa premiere decade Sabellic Ennead. 7. liure 9 & ſi ne pouuoient & n'oſoient y enuoyer ſecours: mais pour complaire aux Payens & a toutes gens firent vne loy par laquelle ils deffendirent expreſſémẽt aux Chreſtiens de faire aucun trouble ou dommage aux Iuifs, & aux Payens ou Idolatres viuans paiſiblement, & ne faiſant aucune choſe contre les loix & eſtat public, laquelle loy commence, *Chriſtianis* au Code Iuſtinian, au tiltre des Payens & de leurs temples, & ſacrifices: auſſi le Concile general d'Affrique, tenu du temps deſdits Empereurs, article 75. fait mention de la loy honteuſe faite par leſdits Empereurs, par laquelle il eſtoit permis en liberté d'eſtre Chreſtien ou non. Vray eſt qu'ils eſtoient fort ieunes, & auoient de mauuais & deſloyaux tuteurs, qui tachoient par mauuaiſe adminiſtration affliger & vſurper l'Empire. † Mais l'année enſuiuant 79
le premier iour d'Auril qui eſtoit l'an 1164. de ſa fondation Rome fut priſe & pillée par Alaric Roy des Gots. Qui commanda par cry public pardonner à ceux qui eſtoient fuis aux temples des Chreſtiens, & non aux temples des Idoles, comme témoigne ſaint Auguſtin & Oroſe, és lieux ſuſdits. Et Socrates en l'hiſtoire tripartite, liure 7. chapitre 10. qui tous viuoient & écriuoient audit temps, & concordent tous les autres hiſtoriens. Et peu apres Rome fut derechef priſe & pillée par ledit Athaulphus ſubrogé Roy des Gots au lieu d'Alaric. Et enuiron trente-huict ans apres, Valentinian & Marcian Empereurs, firent vne loy ſemblable à la premiere de Conſtantin ſus nu. 62. deffendans ouurir les temples des Idoles, & d'y ſacrifier, qui eſt la penultiéme audit Code & tiltre des Payens, temples & ſacrifices d'iceux, ce n'eſtoit pas arracher l'idolatrie, poſſible que l'obſtination dudit ancien Senat les empeſchoit de faire mieux, mais toſt apres (qui fut l'an du Seigneur 456.) Rome fut priſe & ſaccagée par Genſericus Roy des Vvandales, qui emporterent en Affriqne toutes les richeſſes, ornemens & enſeignes Imperiaux, & la femme & la fille dudit Valentinian, comme dit Paul Diacre, liure 15. des choſes Romaines. Platine en la vie de Leon. 1. Sabellic Ennead. 8. liure 2. Paul Æmile au premier liure des chroniques de France & Iuſtinian meſme en la loy premiere au commencement de ſon Code, tiltre de l'office du Gouuerneur d'Affrique. † Et encores 80
pis quinze ans apres qui fut enuiron l'an du Seigneur 471. Odoacer Roy des Herules & Turingens, non ſeulement prit la ville de Rome, mais y demeura & regna en toute l'Italie quatorze ans comme Roy la nommant de ſon nom, & deſlors fut Rome & l'Italie ſans Empereur, & ceſſa du tout l'Empire d'Occident par 324. ans qui fut iuſques au temps de Charlemagne, comme témoigne Sabellic. Ennead. 8. à la fin du huictiéme liure *Donat.* en la vie de Charlemagne Baptiſte Ignatius & autres qui errent de neuf ans trop en la date du temps que i'ay diligemment examinée & icy reſtituée, & comme apres la mort de Odoacer, Theodoric Roy Gothique ſus nom. 76. euſt aucunement teſtably l'eſtat & Senat de la ville de Rome dedans la ville ſeulement, & non ſur aucune prouince: Tonſa Roy des Gots ſon ſucceſſeur, qui ſe diſoit auſſi Roy d'Italie, comme dés 56. ans auoient eſté ſes predeceſſeurs, voyant que Iuſtinian le Grand premier de ce nom Empereur de Conſtantinople luy auoit cefuſé la paix, & ne le vouloit laiſſer regner en Italie, iceluy Tonſa achena de deſtruire & bruſler du tout Rome, & ſuprima du tout le Senat Romain, car comme dit Sabellic Ennead. 8 liure quatriéme, il n'y laiſſa perſonne viuante, & emmena les Senateurs captifs en ſeruitude, achenant de les matter du tout, lequel Senat n'y fut oncques puis iamais reſtitué. † Mais les Papes occupans le lieu vacant ſous 81
ombre de conſulter & pourueir au public y ont peu à peu eſtably leur propre conſeil & Senat, & finalement leur Cour de Cardinaux qu'ils diſent tenir le lieu de l'ancien Senat Romain, & auſſi confeſſent la Prophetie de Saint Paul. 2. Theſſaloniciens. 2. auoir eſté dite d'eux & par eux accõplie. S'enſuit qu'auſſi leur appartient la fin contenuë en la meſme prophetie, Et parce que i'ay parlé de Iuſtinian, n'y font tien les glorieuſes & magnifiques iactances, dont il ſe vante en ſon Code, & en ſes inſtitutions ciuiles d'auoir deliuré des Gots, Rome & Italie, & icelles reſtituées à leur priſtine fleur & à l'Empire, ce qui a eſté ſuiuy par pluſieurs écriuains à la volée, ſans chercher & approuuer la verité. † Car à bien conſiderer les hiſtoi- 82
res, vray eſt qu'il a chaſſé les Gots d'Italie en 18. ans par longues & perilleuſes guerres (comme a eſté

écrit

écrit par vn docte Italien nommé Leonard Aretin) quarante ans apres qu'ils y auoient paisiblement regné : mais tant s'eo faut qu'il ait restitué Rome & Italie en leur pristine fleur & a l'Empire, qu'il les a plus desolées qu'auparauant n'auoient esté, comme écrit Albert Krantz en son histoire des Ostrogots, liure 3. chapitre 27. & liure 4. chapitre 1. Et incontinent en telle desolation les a laissées, sçauoit est l'Italie ou meilleure & plus grande partie d'icelle pour proye prompte aux Lombards qui y entrerent inconnent apres son deceds, & la possederent & y regnerent deux cens quatre ans, iusques à Charlemagne, & quant à Rome la laissa, pour estre petit à petit proye aux Papes, comme il est aduenu : car comme i'ay touché sur la premiere rubrique des constumes de Paris nombre 24. Iustinian conquist Rome par trois fois sur les Goths, deux fois par Bellisaire, & pour la tierce fois par Narses, lequel encores n'en eust sçeu venir à fin, sans l'aide & secours des Lombards, qui habitoient en Pannonie, à present Austne, ausquels ledit Narses estoit confederé, & dont il s'aida, comme recite Paul Diacre en son liure des faits des Lombards, Sabellic & autres. Ainsi Rome, qui auoit long-temps reposé sous les Goths, estant en pen de temps par trois fois assiegée, prise & reprise, fut mise en extréme pauureté & desolanon, & reduite comme vne masure deserte, & si ne tourna au profit de l'Empereur, ny de l'Empire. Et depuis l'exterminatioo faite par Totila n'y eut iamais Senat, ny pour l'Empereur, ny pour le peuple Romain, & eureut les Papes beau loisir commencer, & continuer leurs pratiques & menées, pour bastir leur Papat, & détruire le residu des forces de l'Empire, non seulement en Italie & Germanie : mais aussi depuis en Grece & Constantinople, comme ils ont fait. Et sous pretexte de Christ, contre la doctrine & commandemens d'iceluy, & partant comme vrais Antechrists, vsurpé toute puissance & souuerainerté spirituelle & temporelle. Cette digression commençant sus nnm. 69. a esté assez necessaire pour voir de loing l'issuë des choses, & n'en demeurer trop long-temps en attente, †

83 Faut reuenir audit Constantin le Grand, lequel apres qo'il se vit seul Empereut & Monarque, en grande paix & felicité, pour plus se glorifier & perpetuer sa memoire, & victoires par vn chef-d'œuure digne de sa hauteſſe & magnificence, voulut construire vne ville de son nom. Et luy estant né en la mer Propontide, en vne perite ville ou port nommé Drepanon, assis au bout d'vne pointe tenant à Nicomedie, où il auoit esté nourry, ne pent edifier là sa ville Royale : car le lieu n'en estoit capable, ny le pais si bon : mais fit quelque bastiment audit Drepanon, & l'appella Helenopolis en l'honneur de sa mere Helene, fille de l'hostelliet dudit lieu, où elle l'auoit conçeu & enfanté, comme dit Nicephote, liure septiéme, chapitre quatante-neufiéme, & liure 8. chapitre 31. Sabellic. Ennead. 7. liure 8. Mais de costé oppositе de ladite mer *pais de Tharse*, vn peu plus haut entre Occident & Septentrion sur la haute bouche d'icelle mer, où estoient les ruines de Byzance, bastit sa ville Royale & Imperiale, qu'il appella nouuelle Rome, qu'il fit de pareille dignité & preroganue que l'ancienne Rome, & y fit sa demeure, domicile, & siege de l'Empire, & appella les habitans Romains. Toutesfois le nom de Constantinople, qui estoit de sun fondateur, luy est plus frequentement demeuré. L'assiette du lieu estoit tres-plaisante & vule, tant pour les terres fort fructueuses, que pour la mer abondante en poissons, & touſiouts douce & temperée, sans hausser ne baisser, & pour l'appoet des marchandises, force & munition du lieu, comme dit

8, Procopius. † Ie laisse les causes fabuleuses, de l'eſlection dn lieu, que les vns attribuent aux deuins, les autres aux aigles, les autres à l'apparition & reuelation de Dieu, Comme en touche Eutrope, qui estoit Arrian, en son onziéme liure des choses Romaines, & autres : car ce sont toutes fictions Poëtiques, aussi friuoles, que l'exposinon que baille sur ce Alberic de Parme en la loy. 1. §. *Romam autem.* Sur ce mot *Auguriis*, *C. de veter. iur. enucle.* Où il dit, qu'à la fondation de la vieille Rome, apparurent des vautours, & à la fondation de la nouuelle le Phenix, qui est vn mensonge iniurieux. Cat premierement il est certain, que c'est chose de nouuel forgée à plaisir, dont ladite loy oe pensa onques. Secondement c'est luy faire iniure de l'interpreter des Augures, ou diuinations, qui se font par les oiseaux, chose defenduë de Dieu, à la bonté duquel les mots de ladite loy audit lieu se tapportent expresſement. † Il faut donc entendre ledit mot, *Auguriis*, selon le sens auquel deslors de ladite loy, & auparauant, tous autheurs Latins vsoient, comme encores ils vsent dudit mot, qui est de signifier bon commencement, lequel Constannoople a eu trop meilleur que la ville de Rome, fondée par vn pauure berger, & par meurtre de son frere, peuplée de brigands, larrons, & gens fuginfs, & de femmes & filles rames. Et au contraire Constantinople fondée & parfaite par vn tres-puissant, victoneux & souuerain Monarque & Empereur : peuplée des plus nobles & riches de l'Empire Romain, estant lors au sommet de sa force, & fleur. C'est ce que veut dire Iustinian le Grand en sadite loy, audit lieu. Aussi les vrayes causes pour lesquelles Constannin choisit ledit lieu, furent, tant le plaisir de sa personne, force & beauté du lieu, dont on voit le lieu de sa nativité, ensemble la commodité de la terre & de la mer, qui n'a flux ny reflux, comme dit est : auec la hauteſſe de son courage & magnificence, qui d'vn neant vouloit faire vne grande chose. † Cat lors ce n'estoit qu'vne masure, où n'y auoit que des tauetoes pour les passans, sus nombre 56. Il n'y auoit qoe six vingts ans, que la ville de Byzance (qui y auoit esté bruslee, destruite & reduite en vn petit village, par l'Empereur Seuerus Pertinax, en la guerre Ciuile contre Pascennius le Noit. Et la place & masure d'icelle donnee aux Petinthiens (dont la ville aniourd'huy se nomme Radosto ptés de Galipoly) en ville, à ce qu'elle ne fust réedifice, comme recite Sabellic Ennead. 7. liure 5. Et soixante ans apres du tẽps de Licinius Valerian Empereur, les Scythes décendans auec cinq cens nauires par les Palus Meotides prirent, & occuperent ledit lieu de Byzance, villes & païs circonuoisins, comme recite Eutrope au dixiéme liure des choses Romaines, où il dit, que c'étoient les Herules, qui est vn erreur. Car c'estoient les Scythes, qu'on appelle à present Tartares, comme la geometrie & histoires demontrent. Et les Herules estoient nanon Gothique, qui deux cens dixsept ans apres eurent vn Roy nommé Oedaker. Et par les Italiens nommé Odoacer, sus nomb. 80. contre lesquels Scythes apres que ledit Valerian faisant la huictiéme persecution de la foy, fut vaincu, & pris par Sapor, Roy des Perses, auquel il prestoit son dos pour monter à cheual. Gallian fils dudit Valerian fut auec grosse armee, & recouura ledit païs sus lesdits Scythes, comme recite Volaterran, liure 23. & mit, & assit ses garnisons audit Byzance, qui acheuerent de destruire & desoler tout le residn, comme dit Sabellic Ennead. 7. liure 7. † Tellement que quand Constantin y besogna, il n'y auoit ne ville, ne citoyens. Il y fit faire à diligence plusieurs beaux edifices, & vn palais Imperial, tres-somptueux & magnifique, & encores vne grande estenduë de hautes & fortes murailles, & touts enclosans sept montagnes, comme à Rome, & y colloqua grand nombre de citoyens & habitans, & vn Euesque fidele, ancien d'aage, & sainte

L. 1 §. Romam C. de veter. iur. enucle.

85

86

87

conuerſation, nommé Alexandre, qui eſtoit aagé de 75. ans, quand fut fait Eueſque, & le fut 23. ans fort reſiſtant aux Arrians, qui iamais ne voulut recognoiſtre Arrius, pour quelque ordonnance de l'Empereur. Mais par ſes prieres fut Arrius diuinemẽt occis. Comme témoignent les hiſtoires eccleſiaſtiques, écrites audit temps: & Theodoret Eueſque de Cyre, au liure quatriéme des fables des heretiques. Si donna, & octroya Conſtantin à ſadite ville de Conſtantinople tous pareils droits, priuileges & dignitez qu'auoit la ville de Rome, la fit totalement égale à icelle, & y tranſporta pluſieurs ornemens & antiquitez de l'ancienne Rome, & y eſtablit Senat des plus nobles & principaux, tant de ſa Cour que de ſon triomphant Empire. Et meſme de la ville & Senat de l'ancienne
88 Rome. † Mais ledit Conſtantin ainſi triomphant en ſes grandes pompes & magnificences, en grande ſeureté, paix & tranquilité fut fort troublé des diſſentions & ſeditions de l'hereſie Arrienne qui ſe leuerent, & épandirent lors. Car d'autant plus qu'il auoit meſmement durant ſes plus grandes affaires, & contre tous autres fauoriſé à la religion Chreſtienne, qui luy eſtoit eſtrangere, de tant plus ſe ſentoit irrité d'étre troublé par icelle en la paix & tranquilité de ſon Empire, & repteoit aigrement tant le bon Alexandre Eueſque d'Alexandrie, que ce méchant Preſtre Arrius, comme appert par ſon epiſtre & lettres patentes par luy enuoyees à tous deux, qui ſont au premier liure de l'hiſtoire tripartite, chap. 28. Car il appelle la queſtion de la ſainte Trinité, vne queſtion vaine & inutile, & qui ne ſe deuoit publier: mais delaiſſer & occulter, commandant ſilence aux deux parties, & qu'ils s'accordaſſent, & qu'ils n'euſſent debat pour ſi petite, & non neceſſaire choſe, qui appartenoit plus aux fornſes poetiles des enfans, que à gens graues. † Comme enuiron 180. ans apres, Anaſtaſe I.
89 Anaſtaſe I. ſon ſucceſſeur, Empereur ſeulement de Conſtantinople, & heretique Eutychian impoſoit ſilence tant à ceux de ſon party qu'aux Catholiqoes: puniſſoit & enuoyoit en exil les Eueſques meſmes, tant ceux qui blaſmoient apertement le ſaint Coocile de Chalcedoine, que ceux qui le preſchoient & defendoient: comme recite Nicephote au ſeiziéme liure, chap. 25.
Conſtantius. de ſon hiſtoire eccleſiaſtique. Et meſmes Conſtantius dont auons touché cy-deuant, fils & ſucceſſeur dudit Conſtãtin fit apres la mort de ſon pere vne loy qu'aucun ne fuſt ſi hardy dire, ou appellet le fils de Dieu ny ὁμοούσιον oy ἑτεροούσιον, c'eſt à dire, ne conſubſtantiel, ne de diuerſe ſubſtance, diſant u'eſtre loiſible ſcruter l'eſſence de Dieu: mais ſa vraye taiſon, & but eſtoit pour impoſer ſilence aux deux parties, cuidant en offenſant Dieu, garder la paix & tranquilité de ſon eſtat public. Auſſi à la verité il inclinoit en effet pour les Arriens: car il fit vn edict, par lequel il commanda dire le fils de Dieu eſtre en toutes choſes ſemblable au pere, comme recite Theodoret Eueſque de Cyre en ſon ſommaire des fables heretiques, liure 4. ce qui eſtoit ſur le point de la cauſe, donner la victoire aux Arriens, qui en confeſſoient autant au Coucile de Nice, où neantmoins ils furent condamnez: car il faloit confeſſer le fils eſtre conſubſtantuel en la ſainte Trinité. Car dire ſemblable, conuient bien à d'aucunes creatures, ſimilitude preſupoſe diuerſité d'eſſence. Il eſt aſſez clair que ledit Conſtantin ſe ſoucioit plus de la tranquilité publique & externe, que de la pure verité de la religion, où il n'entendoit gueres: car autrement il ſe fut fait baptiſer par les Eueſques Catholiques: il euſt abbatu les Idoles, comme il pouuoit, eſtant ſeul paiſible Empereur, le plus puiſſant, & du plus ample Empire qui ait iamais eſté depuis. Il n'euſt ſi lourdement eſté abuſé de fauoriſer à l'hereſie Arrienne, apres l'auoir condamnée en vn ſi celebre & ſi ſaint Concile de Nice, & peu apres icelluy Concile,

A en eſliſant & faiſant Eueſque de ſa ville Royale de Conſtannople, & contre les decrets dudit Concile, l'Eueſque de Nicomedie, nommé Euſebe, qui eſtoit le principal Capitaine des Arriens. Comme témoignent toutes les hiſtoires, & Epiphanius Eueſque de Conſtance en Cypre en ſon ſecond liure coutre les heretiques, chap. 68. leſquels autheurs viuoient, & écriuoient audit temps. † Et tellement adheré à iceux, 91
qu'il reuoqua d'exil ledit méchant Arrius, condemna & enuoya en exil ſaint Athanaſe le Grand, Eueſque d'Alexandrie, principal defenſeur de la verité, & foy Catholique, laquelle s'il euſt bien entenduë ne fuſt mort en tel eſtat, ſoy faiſant baptiſer par vn Arnen, comme témoigne ſaint Hieroſme, qui a veſcu audit temps. Parcillement Conſtantius ſoo fils, apres qu'il Conſtantius fit l'onziéme perſecution.
B fut ſeul Empereur, & hors la crainte de Conſtant ſon frere, qui fauoriſoit aux Catholiques, fit & executa l'onziéme perſecuóon de l'Egliſe aucunement commencée par ſon pere coutre les Catholiques, tenans la foy de la ſainte Trinité, & le Concile de Nice, afin d'auancer & maintenir l'bereſie Arriane. Sous laquelle onziéme perſecuuon ſaint Euſtache Archeueſque d'Antioche ſumommé le Grand, pour l'excellence de doctrine, ſainte vie & conſtance qui preſida au ſaint Concile vniuerſel de Nice, & depuis trauailla, & écriuit grandement contre les Arriens: fut à cauſe de ce calomnié ſous ledit Conſtantius, priué de ſon Eueſché, enuoyé en exil, où il mourut, & ſon Archeueſché donné aux Arriens, qui l'occuperent par pluſieurs annees. † Or que ledit Conſtantin le Grand ſe ſouciaſt 92
C plus de l'eſtat externe de ſon Empire, que de la verité de la religion: ſans parler des loix qu'il fit deuant que eſtre ſeul Empereur, ſous nombre 413. Il en appert aſſez par les loix meſmes depois faites par luy, ia eſtãt ſeul paiſible, & tres-redouté Empereur, meſmement par la loy *eorum*, qui eſt au Code de Iuſtinian, ſous le titre des ſorciers, & depuis, où il defend les enchantemens qui nuiſent aux corps, & aux fruits, & permet, & iuſtifie les enchantemẽs faits pour la ſanté d'iceux, & par autre loy commençant *„ſi quis de Palatio*, qui eſt au Code Theodoſian, liure 16. titre 8. des Payens, ſacrifices, & temples: où il commaode, retenant l'ancienne obſeruance (c'eſt à dire des Payens) diligemment enquerir des aruſpices & deuins, par laquelle loy, il donne commiſſion publique, & mandement
D à ſes principaux officiers, de s'enquerir diligemment des aruſpices & deuins, ſelon l'ancienne obſeruance (qui eſt des Payens deuinateurs & ſorciers) & en retenant icelle, toutesfois & quantes qo'aucune choſe de ſon palais Imperial, ou autres publics edifices aoront eſté touchez de foudre du Ciel, pour ſçaoir que cela veut ſignifier & apporter pardeuers luy tres-diligemment le rapport ou reſponſe deſdits ſorciers & deuins. Et qui plus eſt, il permet par la meſme loy generalement à tous, d'vſer de la couſtume de recourir, & ſe conſeiller auſdits enchanteurs ſorciers & deuins: pourueu toutesfois qu'ils s'abſtiennent des ſacrifices domeſtiques: parce que leſdits ſacrifices auoiẽt eſté ſpecialement prohibez par vne loy precedente,
E faite par ledit Conſtãtin en faueur de la religion Chreſtienne, ſus nombre 62. Et encores par ladite loy, qui eſt au Code Theodoſian, Il certifie auoir receu vn autre rapport des ſorciers & deuins, fait pour raiſon de l'emphitheatre touché de foudre. Leſquelles choſes, & meſmement leſdites loix publiques qui paſſoient par tout ſon conſeil & chancellerie, ledit Conſtantin n'euſt iamais faites, s'il euſt ſçeu, & ſi ſes Conſeillers, & gens de ſa cour & chancellerie euſſent eſté bien informez, que c'eſt des commandemens de Dieu, & de la religion chreſtienne, qui les deffend abſolument, comme eſtans peché contre la premiere table, voire coutre le premier precepte du decalogue. † Or nonobſtant que ledit Conſtantin 93

s'efforçaſt aſſoupir la queſtion de la ſainte Trinité, A
comme friuole, les bons Eueſques & Docteurs de
l'Egliſe ſçachans (comme depuis a bien écrit S. Auguſtin en ſes liures de la ſainte Trinité, qu'il n'y a article en la foy plus vtile & neceſſaire, & duquel l'erreur ſoit plus pernicieux, que de la ſainte Trinité, Diuinité & Eternité de Ieſus-Chriſt) reſiſterent vertueuſement & manifeſtement aux erreurs veneneuſes d'Arrius, & de ſes adherans, qui eſtoient principalement Euſebe Eueſque de Nicomedie, autre Euſebe Eueſque de Ceſarée, & aucuns autres qui s'efforçoient dogmatiſer, & ſemer par tout leur venin peſtiferé. Tellement que voyant Conſtantin qu'il n'y pouuoit autrement obuier, aſſembla le Concile vniuerſel de l'Egliſe en la
Concile de Nice. ville de Nice en Bythinie, & fit vn acte digne de Prince loüable, & magnifique, commandant par tout ſon B
Empire, fournir à ſes deſpens, montures, lictieres, & viures pour conduire, & emmener les Eueſques au Concile, où s'en trouuerent 318. grande partie d'iceux portans les ſtigmates de Ieſus-Chriſt, ſçauoir eſt, yeux creuez, mains coupées, & autres enormes mutilations de membres, qu'ils auoient ſous les tyrans precedens, ou concurrens de Conſtantin ſoufferts, pour la foy. Comme Paul Eueſque de Neocéſarée, auquel ledit Licinius auoit bruſlé les deux mains, de fer ardant, comme dit Theodorit liure 1. chap. 7. Et
Paphnutius. l'homme de Dieu Paphnutius Eueſque en la haute Egypte Thebaide, qui eſtoit l'vn de ceux, auſquels ledit Maximin auoit arraché les yeux dextres, & coupé les iarrets gauches, & condamnez à foüiller les metaux, & par lequel le Seigneur auoit fait pluſieurs C
94 miracles. † C'eſt celuy, lequel combiẽ qu'il euſt gardé perpetuelle virginité, toutesfois reſiſta à la ſuperſtition de ceux leſquels audit Concile vouloient faire vn nouueau Canon, ou loy qu'aux Eueſques & Preſtres le mariage fuſt defendu, remontrant que le mariage eſtoit honorable, & eſtat de chaſteté, & qu'à l'execution de ladite loy, non ſeulement il eut eo occaſion de danger de fornication: mais auſſi que telle loy contenoit ſuperſtition. A la ſentence & opinion duquel ſaint Paphnutius, fondée és écritures ſaintes, & en raiſon politique, & ſeus commun, tout ledit ſaint Concile vniuerſel s'accorda, par lequel le mariage fut purement & ſimplement permis, & laiſſé à tous Eueſques & gens d'Egliſe, comme témoigne l'hiſtoire tripartite écrite par ceux qui viuoient audit D
temps, liure 2. c. 14. & l'hiſtoire eccleſiaſtique, liu. 10. c 4. Et eſt au grand decret e. *Nicena.* diſt. 31. comme ainſi eſt permis par nos loix ciuiles, qui ſont au Code Imperial, en la loy 2. ſous le tiltre des Eueſques & Clercs, où les priuileges eccleſiaſtiques ſont pareillement donnez à leurs femmes & enfans qu'ils ont eſtans Eueſques & Cletes. Et fut ladite loy faite l'an 363. Car elle fut faite par Conſtantius ſur la fin de ſon Empire, ayant ia fait Ceſar Iulian. Et deretheſ fut ladite loy promulguée en la 1. & 2. publication du Code faite l'an 537. par l'Empereur Iuſtinian pour tous tant gens d'Egliſe que ſeculiers. En reuenant audit Cõcile, il s'y en trouua dix-ſept de l'opinion d'Arrius, leſquels toutesfois les vns veritablement, les E
autres par faux ſemblant ſe corrigerent, & reduſirent à la vraye foy, & deciſion du Concile, faite tant ſeulement par les ſaintes écritures, excepté ſix, qui demeurerent manifeſtement obſtinez auec Arrius, auec lequel furent par l'Empereur enuoyez en exil, ſans autre punition: comme porte l'hiſtoire Eccleſiaſti-
95 que liure 10. chapitre 5. † Depuis ledit Conſtantin voyant qu'en ſa nouuelle Rome grande multitude de peuple s'eſtoit adonnée aux Egliſes Chreſtiennes, & à la profeſſion de l'Euangile de Ieſus-Chriſt, abandonnant les Idoles & ſuperſtitions payennes de leurs peres, & que ſi grand peuple Chreſtien ne pouuoit plus conuenir, & eſtre adminiſtré de la parole de

Dien & ſaints Sacremens en vn lieu: il y fit eriger pluſieurs Parroiſſes, & enuoya vers ledit euſebe euſque de Ceſarée en Paleſtine, pour auoir cinquante liures des écritures ſaintes, bien fidelement écrits, en bon patchemin, pour l'vſage des Egliſe de Conſtantinople, comme recite Theodoric au premier liure de ſon hiſtoire eccleſiaſtique c. 16. † Et lors l'Eueſ- 96
que de Conſtannople fut grandement eſleué & annobly par ledit Conſtantin, qui le fit Metropolitain ou Primat, non par tout ſon Empire (car c'euſt eſté oſtet le droict & honneur des autres Egliſes: ce qui eſtoit prohibé par ledit Concile de Nice, & par les edicts de Conſtantin confirmarifs d'iceluy qu'il auoit commandé par tout obſeruer) mais par la Thrace & villes adiacentes, par la Grece Pont-Euxin, & par-
B rie d'Aſie la mineure, qui auoit eſté, & eſtoit de tout temps des appartenances de Grece, & le fit égal à l'Eueſque de Rome, ſinon qu'il bailla à ſon Eueſque de Conſtantinople beaucoup plus grande eſtenduë en pareille primatie, dignité & authorité, que le Primat ou Archeueſque de Rome, auoit à Rome, & és villes adiacentes conformément à l'intention dudit ſaint Concile de Nice, † par lequel n'eſt pas defendu 97
faire nouueaux Primats ou Patriatches, ſelon l'exigence de l'Egliſe: mais ſeulement eſt ordonné (ſuiuant la doctrine de S. Paul, qui veut que tout ſe face par ordre) qu'ils ſoient eſtablis ſelon la cõmodité des lieux, & des Egliſes par chacunes prouinces chreſtiennes, & que ce ſait chacun veille, & face ſa charge ſelon la parole de Dieu, & que l'vn n'entreprenne ſur l'autre.
C Et encores que le Primat, Archeueſque ou Metropolitain n'entreprenne ſur les Eueſques de ſa prouince, plus grand tiltre que d'Eueſque du premier ſiege en icelle. Et quant à la deſignation ou diſtribution des prouinces, on premiers ſieges en icelles, ou leurs limites: cela tant lors, que deuãt, que depuis ledit Concile de Nice, eſtoit laiſſé & demeuré à la diſpoſition du peuple, ou prince du pais rõme ſera touché cy-apres. † 98
Et lequel Cõcile de Nice a eſté inuiolablement receu, & gardé, meſmes par les Eueſques de Rome, inſques au temps du méchant Empereur Phocas, ſus nõb. 50. deuant lequel temps ils ſouſtenoient les decrets dudit Concile eſtre inuiolables, comme appert par les 51. 52. & autres epiſtres de Leon I. par luy écrites plus de ſix vingts ans apres ledit Concile. & par toutes les hiſtoires eccleſiaſtiques, meſmement de Ruffin liure
D onziéme, chapitre 13. & la tripartite, liure 9. chap. 4. 5. 6. 7. & 12. & de Theodorit Eueſque de Cyrene, liure cinquiéme, chap. 5. 6. 7. 8. & 9. où eſt contenu apres que Valens méchant & infidele Empereur d'Orient fut vaincu & bruſlé par les Goths, qu'il auoit infectés de l'hereſie Arrienne. Et que Gratian ſon neueu, fils de Valentinian premier ſuccedant audit Empire d'Orient, ne pouuant deffendre la Thrace contre leſdits Goths & Hongres, fit venir des Eſpagnes Theodoſe, & le fit chef de ſon armée. † Lequel 99
Theodoſe ayant vaincu leſdits Goths & Hongres fut Theodoſe le Grand.
aſſocié à l'Empire par ledit Gratian qui luy bailla la portion qu'auoit tenuë ledit Valens ſon oncle, &
E que depuis ledit Theodoſe ayant fait accord auec Athalaric, Roy des Goths ſeroit venu en Theſſalonique, où il ſe fit baptiſer par vn Eueſque Catholique tenant la foy declarée au ſaint Concile de Nice, Il ne differa pas iuſques à la fin de ſes iours à ſe faire baptiſer, comme fit ſon pere, auquel demandaot baptesme à Carthage auant qua d'eſtre occis par le Commiſſaire do méchant Valens, il luy fut denié, iceluy Theodoſe depuis pour ſes vertus ſurnommé le Grand, pour (auant que faire ſon entrée en Conſtantinople chef, & ſiege de ſon Empire) honorer, & declarer la vraye foy Chreſtiesme à tous ſes ſubiets, meſmement au peuple de Conſtantinople, eſtablir, Fit la loy cunctos po-
& ſtatua vne loy, commençant *cunctos populos,* puos.

laqoelle nommément il deſtina, & enuoya premie-
rement anoncer, & publier au peuple de Conſtan-
tinople, qui eſt la premiere loy qu'il fit oncques, &
la premiere au Code Imperial, ſous le tiltre de la
100 ſouoeraine Trinité. & ſoy Catholique. † Vray eſt
que ladite loy eſt inrolée des trois Empereurs qui
regnoient lors, ſçauoit eſt dudit Gratian, & de Va-
lentinian ſecond, où le ieune ſon frere qoi regnoient
en Occident, & dudit Theodoſe qui ſeul regnoit en
Orient: mais e'eſt parce que combien que la ſolici-
tude & adminiſtration de l'empire fuſt diuiſée entre
pluſieurs empereurs, pour plus facile & commode re-
gime d'vn ſi grand empire: toutesfois l'empire en ſoy
n'eſtoit diuiſé, il n'y auoit qu'vn ſeel, & yne meſme
anthorité Imperiale: mais comme témoigne Sozo-
menus, qui viuoit & écriuoit aodit temps, audit liu. 9.
chap. 7. ledit Theodoſe fut le vray autheur, & com-
poſiteur de ladite ſainte loy, comme auſſi depuis il
La loy aul-lus. fut le vray autheur de la loy, *nullus*, au meſme Code
& tiltre, par laquelle il prohibe les aſſemblées des
heretiques, qui là auoient aſſez eſté ouis & conuain-
eus, laquelle loy il fit à la ſuaſion & requeſte d'Am-
philochius eueſque d'Iconie, cõme témoigne Theo-
dorit eueſque de Cyrene qui viuoit lors, au liure 5.
101 chap. 16. de ſon hiſtoire eccleſiaſtique. † Combien
que leſdites loix (comme auſſi la loy, *ſi vindicari*,
audit Code, ſous le tiltre des peines, dont ledit Theo-
doſe ſeul à la requeſte de ſaint Ambroiſe fut autheur,
comme témoigne Ruffin en l'hiſtoire eccleſiaſtique,
liure 11. chap. 18. & Theodoret liu. 5. chap. 17.) ſoient
intitulées & ſignées de tous leſdits concurrans à l'em-
pire, comme par la maieſté imperiale qui eſtoit la
maniere de faire, comme il appert par tout ledit Co-
de imperial: iointes les hiſtoires du temps de chacune
loy. Ce regime de pluſieurs empereurs égaux enſem-
ble par indiuis, commença à Marc-Anthoine, dit le
Philoſophe, parce qu'il eſtoit Stoïcien (comme dit
zotrope au dixiéme liure des choſes Romaines) &
Lucius le vray ſon frere, l'an du Seigneur 163. et la
maniere de diuiſer l'adminiſtration par regions, com-
mença à Conſtantius Chlorus, & Galerius Maximus
l'an 307. deſquels eſt dit cy-deſſus, nom. 57. continuée
par le teſtament de Conſtantin le Grand entre ſes en-
101 fans. † Or ledit Theodoſe apres la publication de ſa
loy, *cunctos populos*, vint glorieuſement à Conſtan-
tinople, ou d'entrée en executant virilement ſadite
loy contre l'hereſie de Macedonius, qui nioit le ſaint
Le Concile premier de Conſtanti-nople. eſprit eſtre Dieu conſubſtantiel au Pere & au Fils. Il
aſſembla vn ſaint Concile, ou de tout l'empire, ny
de toute l'egliſe vniuerſelle: mais ſeulement de ceux
qui eſtoient ſous ſon regne, empire ou domination,
dont y conoindrent cent cinquante eueſques, enui-
ron l'an du Seigneur 385. regnans leſdits Gratian &
Valentinian en Occident, eſtant Damaſe 1. aueſque
103 de Rome ſur la fin de ſon Ponoficat. † Cerruy eſt le
premier Concile de Conſtantinople, & le ſecond des
ſaints Conciles vniuerſels de l'egliſe, combien que de
ſon commencement il n'eſtoit pas vniuerſel, car com-
me témoigne Theodoret eueſque de Cyrene, qoi vi-
noit & écriuoit audit temps, il fut aſſemblé des ſub-
iets dudit Theodoſe, & de ſon regne ſeulement. Mais
toſt apres il a eſté & eſt vrayement vniuerſel, parce
qu'incontinent il a eſté receu, approuué, leu & pu-
blié vniuerſellement par toutes les egliſes, tant des
Latins que des Grecs, comme porte le texte expres
ao grand decret au c. 1. verſet *ſecunda Synodus*, en
la 15. diſtinct. où il eſt compté pour le ſecond des
quatre principaux, & vniuerſels Conciles. et derechef
en la meſme diſtinct. c. *ſancta Romana*, lequel Co-
non fut fait en vn Concile de 70. eueſques teou à
Rome du temps de Gelaſe 1. enuiron l'an 495. et en-
core par le c. *ſexta*. c. *Prima* en la 16. diſt. et outre
par tous les conciles vniuerſels depuis enſuuis, tant
A en epheſe, qu'en Chalcedone, que derechef en Con-
ſtantinople, qui ſont inſerez ès 1. & 2. Tomes des
Conciles. Auſſi l'empereur Iuſtinian le Grand en ſa
Nouelle 131. miſe ès authentiques ſous le tiltre des
tiltres & priuileges eccleſiaſtiques, où au premier ar-
ticle, il confirme, & commande eſtre gardez comme
loix generales leſdits quatre principaux conciles vni-
uerſels, il y met ledit premier de Conſtantinople pour
le ſecond. † Quny plus? les eueſques meſmes de Ro- 104
me d'ancienneté, & encores auiourd'huy reconnoiſ-
ſent & iurent ſolemnellement garder & obſeruer in-
uiolablement, comme les quatre ſaintes euangiles,
leſdits quatre Conciles vniuerſels, dont celuy de Nice
eſt le premier, & le premier de Conſtantinople eſt le
ſecond, lequel les Papes reconnoiſſent égal à celuy
B de Nice, & de ſemblable inuiolable authorité, c'eſt
le texte du grand decret au c. *ſicut*. (qui eſt de ſaint
Gregoire premier de ce nom) diſtinct. 15. & au chap.
ſancta (qui eſt pris du regiſtre, meſmes des profeſſions
& ſermens des Eueſques de Rome,) diſtinct. 16. † Or 105
entr'autres actes dudit Concile, Maxime Philoſophe
Cynique & heretique, qui auoit eſté du temps dudit
méchant Valens Paganique & beretique Emperenr,
intrus en l'Eueſché de Conſtantinople, fut depoſé. Et
Nectare, perſonnage de grande literature & ſainteté,
qui eſtoit preteut (c'eſt a dire iuge ordinaire preſi-
dial) de ladite ville, & lors n'agueres baptiſé, fut fait
Eueſque de Conſtantinople, & comme Patriarche de
la ville Imperiale preſida audit Concile, ou chap. 1.
fut ordonné que les decrets du Concile de Nice de-
C meureroient ſtables, & ſeroient gardez inuiolable-
ment. Et chap. 2. fut nommément ordonné, ſuiuant
ledit Concile de Nice chap. 6. que les Eueſques &
Primats ne confonderoient, & n'excederoient les ter-
mes & limites de leurs Dioceſes, que l'Eueſque d'A-
lexandrie gouuerneroit les choſes d'Egypte ſeulemẽt,
les Eueſques d'Orient en Orient ſeulement, ceux d'A-
ſie les choſes d'Aſie ſeulement, les Pontiques les egli-
ſes du Pont ſeulement, Et ceux de Thrace les choſes
de Thrace ſeulement. † Si l'Eueſque de Rome y euſt 106
eſté preſent, ou appellé, il y euſt auſſi bien eſté nom-
mément limité & prohibé d'exceder, cõme les Eoeſ-
ques d'Alexandrie, de Conſtantinople, & autres. Il
n'y pouuoit eſtre nommé, veu qu'il n'y auoit eſté ap-
pellé, ny comparu, ny enuoyé: mais neantmoins il y
D eſt lié de la meſme regle & limitation qui y eſt faite
pour tous, & ledit Concile receu comme vniuerſel
pour eſtre comme vniuerſel inuiolablement gardé de
tous, par toute l'Egliſe. Et ainſi de tous temps l'ont
recouneu, & iuré les Eueſques meſmes de Rome,
comme dit eſt. † Il eſt done notoire que par ledit pre- 107
mier concile de Conſtantinople outre le concile de
Nice precedent, & autres conciles vniuerſels ſubſe-
quens, & par les ſermens & profeſſions meſmes des
Papes de Rome, le Papat vniuerſel eſt reprouué, pro-
hibé, & condamné. † Vray eſt que par ledit concile 108
de Conſtantinople, chap. 3. eſt dit, & ordonné, qoe
l'Eueſqoe de Conſtantinople auroit l'honneur & pre-
mier lieu apres l'Eueſque de Rome, parce qoe Con-
E ſtantinople eſt la nouuelle Rome: mais c'eſt pour l'or-
dre du tiltre d'honneur ſeulement, & non pour attri-
buer ou reconnoiſtre ſuperiorité ſur l'Egliſe de Con-
ſtãtinople, & encores moins ſur toutes les autres Egli-
ſes. Car par les definitions meſmes dudit concile, & de
Nice, toutes les Egliſes primatiales ſõt égales en puiſ-
ſance & authorité, & limitées dedans leurs fins. Or
pour nommer l'autre deuant l'autre, par pretogatiue
d'honneur, ce n'eſt pas attribuer ſuperiorité, ny dero-
ger à l'équalité de puiſſance, & authorité. † Tout ainſi 109
que de ce que par leſdits Cõciles, l'Egliſe de Ieruſalem
eſt ſpecialement, & nommément honorée de ce beau
tiltre, & préeminence, d'eſtre appellée mere de tou-
tes les Egliſes, Il ne s'enſuit, & ne s'entend qu'il luy

ait eſté attribuée aucune ſuperiorité ou puiſſance, ny domination ſur les autres Egliſes, dont elle eſt appellée mere, comme il eſt notoire. Encores moins s'enſuit, pour deuoir l'vne eſtre nõmée en premier lieu, ou auoir le premier honneur, ou premier ſiege entre
110 les Patriarches. † Dauantage, la raiſon de ladite preference, ſpecialement exprimée audit Concile, chapitre cinquiéme, en ces briefs mots, *quia Roma nouæ*, & mis au grand decret, chap. *Conſtantinopolitanæ*. 22. diſtinct. fait bien à peſer: car dire par leſdits mots, parce que c'eſt la nouuelle ou ſecõde Rome, ce n'eſt pas vne raiſon diuine, ny priſe de l'hiſtoire ſainte, ſelon laquelle l'Egliſe Grecque, qui eſt la premiere en la foy, ſe deuroit premierement nommer, & preceder la latine: mais c'eſt vne raiſon pure humaine, priſe de cette occaſion que le ſiege Imperial a eſté premierement aſſis en l'ancienne Rome, qu'à Conſtantinople nouuelle Rome, laquelle raiſon ſe pourroit retorquer au contraire. Car le ſiege transferé, l'honneur ſe transfere, & l'honneur qui ſe donne à l'oc-
111 caſion du ſiege Imperial le doit ſuiure. † Il y auoit bien autre plus forte raiſon pour l'Egliſe Romaine, car elle eſtoit ancienne, & du temps meſme de ſaint Paul, qui en fut le premier Eueſque. Recours à la premiere partie de noſtre diſcours hiſtorial. Mais l'Egliſe de Conſtantinople eſtoit recente & nouuelle, nayé enuiron 265. ans apres que S. Paul auoit commencé, & par deux ans continuels perſeueré preſcher, & enſeigner l'Euangile à Rome, en ſon hoſtellerie priſonnier ſous vn gendarme de l'Empereur Nerõ. Et n'y fait rien que ledit Paul auoit premierement plus librement, en plus grand fruict, & auancement de l'Egliſe preſché à Theſſalonique, & autres villes de Grece. Car Conſtantinople n'eſt pas de Grece, ains de Thrace pais plus haut vers Septentrion. ſus nomb. 85. mais ces raiſons n'eſtoient, & ne ſont aucunement concluantes comme appert d'Antioche, où les Chreſtiens ont premierement pris le nom, & toutesfois ne luy eſt baillé ne laiſſé, ny le premier ny le ſecond lieu, tant s'en faut qu'elle en puiſſe pretendre ſuperiorité ſur les autres Egliſes depuis faites voire prouignées d'icelles. Parquoy pour montrer que ce n'eſt qu'vne ordonnance pure humaine, & muable pour l'exigence des temps, que ledit Concile a ſagement exprimé vne raiſon pure humaine dépendãte de la volonté des bommes, qui ne peut tirer a conſequence, & encores
112 moins obliger en conſcience. † Partant il eſt clair que ledit ſaint Concile (auquel fut aſſertée la diuinité, & conſubſtantialité de la tierce perſonne de la ſainte Trinité) ne s'arreſtoit pas du tout à ladite raiſon humaine non concluante, mais regardoit plus haut, preuoyant de loing. Car on craignoit, comme il aduint deux cens ans apres, que l'Eueſque de Conſtantinople, qui eſtoit ia grandement eſleué & honoré, vouluſt ſous ombre, & par faueur du ſiege Imperial y tranſporté, reſident & permanent, vſurper ſuperiorité vniuerſelle ſur toute l'Egliſe, & du moins ſur toutes celles de l'Empire, meſmement ſur l'Egliſe de Rome: pour à quoy obuier, luy fut baillé cette bride, laquelle auſſi Iuſtinian le Grand a ſiuy & confirmé expreſſement en ſadite nouelle 131. où ſuiuant la definition dudit Concile de Conſtantinople, il ordonne que l'Eueſque de Rome ſoit le premier & l'Eueſque de Conſtantinople, nouuelle Rome ſoit le ſecond, lequel il prepoſe a tous autres Patriarches, qui auoient auparauant ledit Concile eſté les premiers, mais il ne s'entend pas par ſuperiorité. Car comme il ne fait pas l'Eueſque de Conſtantinople, ny ſubordinement ny autrement ſuperieur, ny chef de tous les autres non attribuez au Patriarchat de Rome: Auſſi ne fait il pas l'Eueſque de Rome ſuperieur, ny chef de celuy de Conſtantinople, ny des autres Patriarches, mais le prefere par ſimple tiltre d'honneur, laiſſant & ordonnant tous Patriarches égaux. † Comme auſſi en la meſme conſtitution il erige l'Eueſque de la premiere Iuſtinianée païs de ſa nanuité, en Archieueſque & Primat de pluſieurs Eueſques & Dioceſains, qu'il luy aſſigne en pareille authorité & puiſſance que celuy de Roome, en faiſant ledit nouueau Eueſque égal à tous les autres Patriarches, meſmement a celuy de Rome: ſinon qu'il deuoit eſtre nommé apres les deſſuſdits, comme il s'entend à raiſon de l'ordre de ſimple honneur, non de domination ou ſuperiorité, & ce conſentant & approuuant nõmément l'Eueſque de Rome qui eſtoit lors nommé Vigilius, auquel l'ordonnance de l'Empereur pour la publier fut ſignifiée: comme auſſi à l'Eueſque de Conſtantinople, qui en fut content, & ne l'euſt peu, ne voulu empeſcher, combien que ſon Dioceſe en fut diminué. Car ce luy eſtoit autant de décharge. Les Patriarchantes n'étoient pas droits, ne tiltres apparrenans aux perſonnes: ains adminiſtrations, comme procurations ou tutelles. † Or l'Eſté prochain enſuiuant ledit pre-
113 mier Concile de Conſtantinople, derechef s'y aſſemblerent pluſieurs Eueſques, pour les choſes Eccleſiaſtiques, & lors les Eueſques d'Occident (entre leſquels eſtoit ſaint Ambroiſe Eueſque de Milan) aſſemblez à Rome, decernerent leurs lettres ſynodales, pour inuiter les Eueſques d'Orient de venir audit Concile qu'ils vouloient celebrer à Rome, leſquelles lettres furent portées à Conſtantinople, où les Eueſques d'Orient par leurs lettres patentes, enuoyées auſdits Damaſe Eueſque de Rome, Ambroiſe & autres Eueſques, entr'autres cauſes pour leſquelles ils ne ſe doiuent departir, ny ceder à l'aſſemblée de Rome, alleguent les decrets du Concile de Nice, comme inuiolables, & ayans leur perpetuelle vigueur, par leſquels en chaeune prouince les Primats ou Archeueſques ont la ſolicitude de pourueoir vtilement aux Egliſes d'icelles, appellez ſi meſtier eſt les Eueſques circonuoiſins, & qu'ils en ont ainſi fait. Et appellent l'Egliſe de Ieruſalé, dont ſaint Cyrille eſtoit lors Eueſque, mere de toutes les Egliſes, non par aucune ſuperiorité ou domination ſur les autres: mais par ſimple tiltre d'honneur, lequel tiltre ne luy fut iamais oſté, ny vſurpé par l'Egliſe Romaine, ſinon depuis le iugement de Focas. † Et
114 peu de temps apres ledit Concile de Conſtantinople, le tout auparauant ledit Focas, il auoit auſſi eſté dit, arreſté & diffiny par le 3. Concile de Carthage, chap. 26. comme témoigne Sozomenus, qui viuoit & écriuoit lors audit liure 9. chap. 7. Et derechef diffiny au Concile vniuerſel d'Affrique, chap. 6. eſquels deux Conciles S. Auguſtin Docteur de l'Egliſe, eſtoit preſent, & les a ſubſcrits. Et meſmes ledit Concile vniuerſel a eſté ſubſcrit par les Ambaſſadeurs & Vicaires de Boniface I. Eueſque de Rome, qui y eſtoient preſens, non preſidans, mais preſidez par l'Archeueſque de Carthage, comme appert par le commencement dudit Concile, concluſion & ſubſcription d'iceluy, au 1. Tome des Conciles. Et eſt ladite deffinition miſe au grand decret, diſt. 99 chap. *primæ ſedis*. Contenant
115 que l'Eueſque du premier ſiege (c'eſt le Primat ou Archeueſque de quelconque Prouince) ne ſeroit appellé Prince des Preſtres, ny ſouuerain Preſtre, ny d'autres ſemblables ou plus grands tiltres, (comme Chef ou Seigneur.) Mais tant ſeulement ſeroit dit & appellé l'Eueſque du premier ſiege. Suiuant leſquels Conciles ſaint Auguſtin, au ſecond tome de ſes œuures, epiſt. 162. colom. 4. appelle Carthage, le premier ſiege, ſçauoir eſt de ſon Archeueſché ſeulement, & non de toute Affrique, & encores moins de tout le monde. Car auſſi en ladite epiſtre, colomne 2. il appelle Secundus Tigusitanus Primat de Nnmidie, ſçauoir eſt par ladite prouince ſeulement. † Il
116 eſt donc tres-clair, que le Papat ou Primat vniuerſel a

eſté reprouué & condãné par les anciens ſaints Conciles, tant de l'Egliſe primitiue que depuis, & par l'vſage d'icelle, qui ne le receut oncques, & ne ſçeut iamais que c'eſt, & que ſi toſt qu'on l'a voulu mettre en auant, il y a eſté vertueuſement reſiſté, meſmes par les bons anciens Eueſques de Rome. Encore eſt aſſez declaré abuſif par les ſaints Docteurs qui ont enſeigné & regy l'Egliſe, tant par leurs ſermons que par leurs écrits dés auparauant tous leſdits Conciles,
S. Cyprian. comme par ſaint Cyprian, tres-ſaint Docteur de l'Egliſe, Eueſque de Carthage, & Martyr, ao troiſiéme traité de la ſimplicité des Clercs, ou de l'vnité de l'Egliſe, colomne 2. & eſt mis au grand decret. 24. qo. 1.
116 chap. *loquitur.* † *Les autres Apoſtres* (dit-il) *eſtoient ce qu'a eſté Pierre, & en pareil honneur, & puiſſance, mais le commencement ſe fait à l'vnité, pour de montrer vne vnique Egliſe.* Et peu apres il dit, *Il eſt vn Seigneur, vne foy, vn bapteſme, vn Dieu, & partant il faut que l'Eueſché meſmes (c'eſt à dire la dignité & puiſſance Epiſcopale) ſoit vn & indiuiſé, & entierement vn ſeul & pour le tout en chacun Eueſque, ſous vn ſeul vray ſouuerain Eueſque Chriſt, vnique eſpoux de l'Egliſe vnique, tout ainſi que pluſieurs rayons du Soleil ſont vne lumiere.* Ainſi s'entend ce que plus briefuement a touché ledit Cyprian en ſa ſeconde epiſtre, liure 4. diſant, que comme par Ieſus-Chriſt y a l'Egliſe vnique par tout le monde, diuiſée en pluſieurs membres, qu'auſſi vn vnique Eueſché (c'eſt à dire vo meſme office, puiſſance & charge paſtorale) a eſté épandu, & communiqué à beaucoup d'Eueſques eo pluralité concorde. Tels ſont les termes de S. Cyprian, lequel deux cens ans apres la Paſſion du Seigneur a regy & enſeigné l'Egliſe, & ſont au grand decret 7. qu. 1. e. *Nouatianus.* Telle eſt la ſentence & vray ſens dudit ſaint Cyprian, fide-
117 lement extraict deſdits deux paſſages. † Sur le 1. Gratiam a erré audit e. *loquitur*, en tranſcriuant, *Cuius ſingularis inſolidum pars tenetur.* Ce qui eſt le contraire du texte, où il y a, *Cuius à ſingulis inſolidum pars tenetur.* Lequel mot, *pars*, ne ſe refere à la choſe diſtribuée, qui eſt l'Eueſché: car il n'eſt pas diſtribué pour part ou portion: mais entierement a chacun vn ſeul, & pour le tout par le clair texte dudit Cypnan. Partant le mot, *pars*, au Laon ſe refere au lieu ou Dioceſe deſtiné à chacun Eueſque Cela eſt ſi clair, qu'il n'eſt ſuiet à cauillation. Et outre eſt neceſſaire pour le ſecond paſſage de ladite ſeconde epiſtre, qu'vn cauillateur ne peut ſeparer ſans eſpece de faux recit. Et eſt trop effrontée de dire, que ſi l'Eueſché eſt vn indiuidu, qu'il ne peut eſtre pour le tout en chacun Eueſque, ſinon qu'il n'y euſt qu'vn ſeul Eueſque, & non pluſieurs. Car il n'y a ſi aſnier qui ne voye qu'il faut conclure tout le contraire, & que le vray ſens dudit Cyprian eſt clairement, & neceſſairement tel, que i'ay fidelement recité. Bien eſt vray qu'és choſes corporelles & palpables, vne épée, vn cheual, vne terre, ny par diuis, ny par indiuis, ne peuuent eſtre à pluſieurs chacun pour le tout: mais autre choſe eſt des choſes incorporelles ou non palpables, leſquelles combien qu'elles ſoient diuiſibles (comme vne obligaoon de cent écus) peuuent eſtre tant actuement que paſſiuement en pluſieurs, chacun pour le tout. Les droicts ciuils ſont pleins de tels exemples. Et par plus forte raiſon és choſes incorporelles indiuiſibles. Car lors il eſt de neceſſité comme i'ay dit ſur la Couſtume de Paris, art. 2. glo. 4. qu. 6. Et plus au long en mon traicté reſolutoire des choſes diuiſibles & indiuiſibles, & par plus forte raiſon és choſes ſpirituelles, & encores plus fort quand le maiſtre les a conioinctes: car le ſeruiteur ne les peut diuiſer quand ores
118 la choſe ſeroit diuiſible. † Saint Cyprian ne parle pas des fondations ou reuenus de l'Eueſché, ny d'aucune prerogatiue & attribution humaine, tangible ou non tangible. Il parle ſeulement du miniſtere & pouuoir de l'Eueſque en ſoy, entant qo'il eſt eſtably de Dieu, & de pur droict diuin. Et dit expreſſément qu'il eſt vn, & indiuis, & de-la conclud qu'il appartient entierement, & pour le tout à chacun Eueſque, Il ne parle pas d'vn Diacre, mais de celuy qui eſt eſtably Eueſque, chargé du miniſtere entier, & dit que chacun tel en la portion du peuple ou Dioceſe a luy diſtribué, eſt égal; comme auſſi il dit au ſecond paſſage, que cét vnique & indiuiſé Eueſché eſt épandu à pluſieurs Eueſques. C'eſt donc neceſſairement à chacun pour le tout, puiſque tel office eſt indiuis. †
119 Quand pluſieurs procureurs ou commiſſaires ſont commis chacun ſeul & pour le tout, ce n'eſt qu'vne commiſſion, ce n'eſt qu'vne charge, & toutesfois pluſieurs l'ont, chacun également, & pour le tout, & ſi o'y a inconuenient és choſes prophanes, & encores moins és choſes ſpirituelles & indiuiſées. La commiſſion Epiſcopale fut-elle pas donnée & deliurée reaument & de faict par le Seigneur, le ioor de ſa reſurrection, en ees mots? *Receuez le ſaint Eſprit, à tous ceux auſquels vous pardonnerez les pechez, ils leur ſeront pardonnez: & à quiconque vous les retiendrez, ils ſeront retenus:* & le iour de ſon Aſcenſion, en ees mots: *Allez, endoctrinez toutes gent, les baptizans au Nom du Pere & du Fils, & du ſaint Eſprit: & les enſeignans à garder toutes les choſes que ie vous ay commandé.* Matth. 28. Qui nie (ſinon vn heretique ou Ante-chriſt) que ces paroles n'ayent eſté dites a tous ceux auſquels il parloit, & autant à l'vn comme à l'autre, & a chacun ſeul, & pour le tout? Or n'y a-t'il autre commiſſion, ny eſtabliſſement d'Apoſtolat & Eueſché Chreſtien. Parquoy S. Cyprian a bien dit, qu'il n'y a qu'vn Eueſché, il l'entend du miniſtere, office, charge & pouuoir Epiſcopal: car le Seigneur n'en a eſtably qu'vn vniforme. Or n'eſt-il licite à quelque puiſſance humaine ou creature quelconque ſepater, ou difformer l'inſtitution de Dieu. Parquoy ſaintement a dit Cyprian, que cela eſt vn, & indiuis, & pour le tout en chacun Eueſque, & qu'ils ſont tous égaux en toute
120 authorité & puiſſance de droict diuin. † S'enſuit qu'il n'y a, & ne peut auoir en l'Egliſe, ny en ce monde, ny en l'autre, qu'vn ſeul ſouuerain Eueſque, chef & ſeigneur de tous, Ieſus-Chriſt, ſeul prince des paſteurs. 1. Pierre 5. & que chacun Eueſque & Miniſtre a ladite commiſſion & puiſſance de luy ſans moyen, & non du Pape, ou autre eſtably ſous luy: car il l'a par la parole de Dieu, qui s'adreſſe à tous, appellez audit miniſtere, & qui eſt touſiours viue en vigueur, permanente eternellement, quoy que tout le royaume de l'Antechriſt & portes d'enfer, s'efforcent au contraire. Auſſi eſt-il certain que du temps de ſaint Cyprian, qne l'Egliſe eſtoit fort multipliée & en grande vigueur, que tous Eueſques, ſans excepter celuy de Rome, ny autre ſe reconnoiſſoient égaux, ſans que l'vn pretendiſt auoir plus grande puiſſance & authorité que l'autre, ny que l'vn vouluſt impoſer loy à l'autre, comme appert par tous les écrits dudit ſaint Cyprian, qui écriuoit a ſaints Cornille, Lucie & Eſtienne ſucceſſiuement Eueſques de Rome, comme à ſes égaux & compagnons, ainſi qu'aux autres Eueſques. Et ſiguamment a la fin de la premiere epiſtre, liure 2. en écriuant audit Eſtienne, Eueſque de Rome, enuiron l'an du Seigneur 260. il dit expreſſément, que chacun Eueſque a pleine liberté & franche volonté en l'adminiſtration de ſon Egliſe, & que l'vn ne peut donner ou impoſer loy à l'autre, & veut dire que l'Eueſque de Rome ne luy peut, ny à autre impoſer loy, non plus que luy à l'Eueſque de Rome, ou autre Eueſque. Car ils ſont égaux, & autant en dit ſous nombre 124. † Et autant que ledit Cyprian, & plus
121 de cent ans apres en a écrit & enſeigné S. Hieroſme,

& eſt contenu au decret. diſtinct. 93. chap. *Legimus* diſant expreſſement, que l'Egliſe Romaine n'eſt point autre que l'Egliſe Gallicane ou d'Angleterre, ou quelconque autre Egliſe de tout le monde. Saint Hieroſme parle audit lieu de la ſuperiorité, puiſſance ou authorité, car il adiouſte incontinent & plus expreſſement, que ſi l'on eherchoit l'authorité, l'vniuers eſt plus grand que la ville (ſçauoir eſt de Rome) en quelconque lieu (dit-il) qu'il y aura vn Eueſque, ſoit à Rome, ſoit à Conſtantinople, ſoit à Regio, ſoit en Alexandrie, ſoit à Thebes, ſoit en Germanie, il eſt d'vn meſme merite, & d'vn meſme ſacerdoce ou preſtriſe, & plus amplement audit chapitre, pris l'epiſtre à Euagrius au ſecond tome, où ledit ſaint Hieroſme par plus de ſept paſſages de l'écriture ſainte ſouſtient & prouue eſtre pure hereſie de dire aucun Eueſque (& nommément celuy de Rome) eſtre de droict diuin plus grand, ou ſuperieur, ou a preferer aux autres Eueſques: Autant en dit ledit ſaint Hieroſme en ſes commentaires ſur l'epiſtre à Tite, chapitre 1. Et eſt mis au grand decret, au chapitre *Olim.* 122 diſtinct. 95. † Il eſt donc neceſſaire que tous les Papes, Cardinaux & Cour Romaine, qui ont eſté dés ſept ou huict cens ans iuſqu'à preſent, ayent eſté ou ſoient heretiques, ou que ſaint Hieroſme ait eſté & ſoit mort heretique: car telle eſt la tres-claire & preciſe ſentence dudit ſaint Hieroſme qui a perſeucré en icelle, & ſi eſt iuge irrecuſable: car (comme appert par ſes écrits) il eſtoit tres-affecté à l'Eueſque de Rome & à l'Egliſe Romaine, en laquelle il auoit eſté en l'aage de trente ans baptiſé, & depuis fait Preſtre: mais la verité euidente le contraignoit ainſi de dire 123 & confeſſer. † Dauantage ſaint Iean Chryſoſtome condamne & reprouue ce Primat, par les propres paroles de Ieſus-Chriſt, Mathieu 20. *Vous ſçauez*, &c. Diſant ledit Chryſoſtome, Homel. 35 Tome 7. Et eſt recité au grand decret, diſtinct. 40. chapitre dernier, à la fin. Quiconque aura tendu au Primat en terre, il trouuera confuſion au Ciel, & ne ſera nombré entre les ſeruiteurs de Chriſt, quiconque aura tratté du Primat. Et faut noter que ſaint Chryſoſtome audit lieu, ne parle pas du Primat ſeculier ou rempotel: mais expreſſement du Primat Eccleſiaſtique, 124 lequel il reprouue totalement. † Et expreſſement S. Cyprian, voire tout le Concile de Carthage tenu de ſon temps, & approuué par ledit ſaint Cyprian, qui en enuoya la copie authentique à l'Eueſque Quintin, dit & determine ainſi, art. 1. Certainement nul de nous ne s'eſt conſtitué eſtre Eueſque des Eueſques, & n'a contraint ſes cõpagnons Coeueſques à neceſſité d'obedience, par terreur tyrannique, patce que tout Eueſque par le droict de ſa liberté & puiſſance, a ſon propre arbitre, comme auſſi il ne peut eſtre iugé par vn autre, & luy ne peut iuger vn autre, c'eſt a dire vn Eueſque vn autre, patce qu'ils ſont égaux. Lequel decret ſaint Auguſtin recite de mot a mot, loue & approuue grandement, au liure 3. chapitre 3. du Bapteſme contre les Donatiſtes, au ſeptiéme Tome. Et ainſi a touſiours eſté obſerué en l'Egliſe, en laquelle iamais vn Eueſque ne fut depoſé que par le Synode, ou par le iugement des Eueſques de la Prouince, repreſentans l'Egliſe, iuſques à ce que le Pape a tyranniquement vſurpé toute la puiſſance de l'Egliſe. Par leſquelles authoritez, il eſt aſſez notoire quelle a eſté ſur ces choſes la ſentence, pratique & obſeruance de la primitiue Egliſe, qui a eſté trop plus ſainte & ſage que les ſucceſſeurs. Et qui plus eſt en appert aſſez par les Actes des Apoſtres, par les faits & doctrine de ſaint Paul, ſans le reciter pour cauſe de briefueté. † 125 Mais il ne faut obmettre trois Arreſts formels donnez par la propre bouche de Ieſus-Chriſt, contre le Primat qu'on appelle auiourd'huy Papat. Car toutesfois & quantes qu'entre ſes Apoſtres ou Diſciples s'é-

Les Papes ou les Saincts ſont heretiques.

S. Chryſoſtome.

S. Auguſtin

Trois Arreſts de Ieſus-Chriſt contre le Pape.

ment queſtion pour contention du Primat: tant de fois le Seigneur l'a clairement condamné & reprouué, dont l'hiſtoire Euangelique en fait mention par trois diuerſes fois, & en recite autant d'Arreſts. Le premier en Capernaum, quand Ieſus-Chriſt euſt commandé à Pierre ſeul, & non aux autres, aller peſcher vn ſtater, & en payer le tribut, tant pour le Seigneur que pour ſuy, Math. 17. & 18. Car lors à cette occaſion (comme expoſe ſaint Hieroſme audit lieu) les autres Apoſtres & Diſciples en prirent ſuſpicion que Pierre fuſt deſigné le premier ſur eux, & qu'il fuſt appellé au Primat, dont pour en auoir reſolution ils demanderent à Ieſus-Chriſt lequel d'entr'eux ſetoit le plus grand au Royaume du Ciel, qui eſt à dire au Royaume de Ieſus-Chriſt, ou en ſon Egliſe militante, comme de la meſme hiſtoire audit lieu clairement expoſe ſaint Marc, chap. 9. en ces mots. Et ils vinrent en Capernaum. Et vn peu apres. Car au chemin ils auoient diſputé entr'eux lequel d'eux ſeroit le plus grand. Et incontinent le Seigneur appellant & eollocant vn enfant au milieu d'eux: non ſeulement reprouua le Primat entr'eux: mais auſſi toute affection, queſtion ou penſée du Primat. † Le ſecond Arreſt, quand en montant en Ieruſalem prés Iericó, les deux fils de Zebedée furent deboutez de leur requeſte. Et les autres diſciples fuſſent indignez contre leſdits fils de Zebedée qui auoient appelé le Primat, craignans eſtre poſtpoſez & tendus ſubiets à iceux, lors non ſeulement le Seigneur leur oſta cette crainte & ſcrupule: mais auſſi non ſeulement pour lors, mais clairement, perpetuellement & à touſiours, condamna tout Primat & preference entr'eux. Diſant: Vous ſçauez que les Princes des peuples ſeigneurient ſur eux, & les grands vſent d'authorité ſur iceux: Il ne ſera pas ainſi entre vous: mais quiconque voudra eſtre le plus grand entre vous, ſoit voſtre miniſtre: & qui voudra eſtre le premier entre vous, ſoit voſtre ſeruiteur, Mathieu 20. Marc 10. † Le troiſiéme Arreſt, en la derniere & tres ſaincte Cene, où la meſme queſtion derechef fut meuë entre les Apoſtres, voyans que leur Maiſtre les laiſſoit corpotellement, & s'en alloit à ſon Pere: mais Ieſus-Chriſt expreſſement & abſolument condamna & reprouua entr'eux, tant pour lors que pour l'aduenir tout Primat & maiorité, diſant: les Rois des peuples ſeigneurient ſur iceux: & ceux qui ont authorité ſur iceux, ſont nommez bienfaicteurs. Or il n'eſt pas ainſi de vous, Luc 22. Il eſt donc neceſſairement clair & certain que Ieſus-Chriſt n'a ordonné, ains a expreſſement deffendu qu'aucun des Apoſtres & Diſciples fuſt plus grand que les autres. † Où eſt donc le Primat? Si le Seigneur vray & bon Paſteur euſt entendu cela eſtre neceſſaire, ou à tout le moins vtile, l'euſt-il pas ordonné ou enſeigné d'ordonner meſmement à ceux auſquels il a tout enſeigné? Mais au contraire, non ſeulement ne l'a ordonné ny enſeigné, ains expreſſement deffendu & prohibé toutesfois & quantes que doute ou queſtion s'en eſt offerte. S'enſuit que le Primat ou Papat vniuerſel, ou de l'vn ſur tous les autres, non ſeulement n'eſt pas de droict diuin: mais auſſi prohibé & abrogé par les droits diuins, & partant il ne peut eſtre de droict humain ou poſitif, ny d'autre droict comme abrogé & deffendu par loy ſuperieure. Et outre non ſeulement eſt abrogé & deffendu de droict diuin, mais auſſi par toute l'Egliſe primitiue, par leſdits ſaints Conciles, par les ſaints Docteurs ſuſdits, & autres cy-apres. † Et neantmoins, nonobſtant tous ces diuins Arreſts & authoritez, & icelles mépriſées & foulées aux pieds par les Eueſques de Rome, dres & depuis qu'ils obtinrent à leur intention ladite ſentence nulle & abuſiue de Focas, ils n'ont ceſſé de trauailler plus obſtinément, & eux effoꝛcer par tuus moyẽs, tant cautelles, ruſes & pratiques occultes, que par

Le premier.

Le ſecond.

126

Le troiſiéme.

127

128

126

forces ouuertes, pour augmenter & amplifier de faict leur dignité & puiſſance tyrannique, en temporiſant & diſſimulant ſelon le temps: Ils n'oſerent pas ſi toſt manifeſter & executer leur ambition ſur le ſpirituel: & encores moins & plus tard ſur le temporel. Car encores long-temps apres ladite ſentence de Focas. Parce qu'ils eſtoient touſiours ſubiets des Empereurs de Conſtantinople, & apres iceux des Empereurs François, & apres iceux des Empereurs Germains ou Allemans, par l'authorité & conſentement deſquels, & quelquefois par la nomination: voire par la pure inſtitution d'iceux: ils eſtoient promeus à l'Eueſché, ils ont eſté contraints faire mine de deuotion, tellement que ſous pretexte de ladite ſentence de Focas, dont par plus de trois cens ans iamais ne s'oſerent vanter, ils n'ont oſé entreprendre de faict ſur les autres Dioceſains, ny à connoiſtre de leurs cauſes ou appeaux, ny à diſpoſer de leurs benefices, ny tranſgreſſer de faict les metes des canons & decrets conciliaires, & tranſporter les bornes des Peres contre l'Ecriture, Oſee 5. & le decret *tranſferunt*. 24. qu. 3. tant qu'ils furent ſous l'Empire de Conſtantinople, ny encores depuis, apres qu'ils eurent trouué moyen de changer de Seigneur plus a eux ſauorable, couper & diuiſer l'Empire du conſentement du peuple de Rome, qu'ils inciterent & authoriſerent à tranſferer l'ancienne Rome, & la portion Occidentale de l'Empire à Charlemagne, & aux François, ny depuis tant que l'Empire des François demeura en ſa force, & en ſon entier. † Encores apres l'Empire & Royaume des anciens François & de Charlemagne diuiſé entre ſes neueux enfans de Louis le Pieux ſon fils aiſné Roy des François & Empereur, & grandement debilité par grandes & cruelles guerres ciuiles qui aduinrent enuiron l'an du Seigneur 842. du temps de Charles le Chauue fils dudit Louis auſſi Roy & Empereur: les Eueſques de Rome n'oſerent entreprendre ſur les Egliſes de Frãce ou d'Allemagne tant qu'il y eut Roy ou Empereur décendant de la lignée dudit Charlemagne és Gaules ou és Allemagnes: mais la lignée & regne de Charlemagne finy tant en France qu'en Allemagne, lors commencerent vſurper peu à peu ſur les Egliſes de France & d'Allemagne controuuans & mettant en auant pluſieurs fables tant de la donation de Conſtantin, que du ſiege de vingt-cinq ans par S. Pierre à Rome, & autres menſonges tant de nouuel forgez: qu'emprintées des fables des heretiques ia condamnées, & entreprirent le reſſort & partie de la concurrence és choſes Eccleſiaſtiques qu'ils appellent ſpirituelles: mais encores n'oſerent attenter au temporel, ny commencer exercer iuriſdiction, en & ſur les Empereurs, Rois, Princes & gens laiques, ny à Rome meſmes, ſinon enuiron autres deux cens quarante ans apres, iuſqu'au Pape Gregoire VII. lequel quatre cens ſeptante ans apres la ſentence dudit Focas énerua, & quaſi deſtruiſit & ſubiugua l'Empire d'Allemagne par pluſieurs guerres & ſeditions, leſquelles par grandes ruſes & illuſions, il concita en la Germanie. Ainſi ont grany peu à peu, non ſeulement comme ſerpens: mais comme ayans le comble, & continuation de toute cautelle & tyrannie, illuſions & violence du monde, ou mieux de Satan, duquel ils l'ont priſe. Apocalypſe 13. a. † Auſſi eſt notoire, que non ſeulement du temps de la primitiue Egliſe, mais long-temps depuis, l'Eueſque de Rome n'auoit & n'eſtoit reputé auoir ſuperiorité ny puiſſance ſur les autres, ny auſſi plus grande puiſſance ou adminiſtration dedans ſon Eueſché ou Patriarchat, que les autres Archeueſques & Primats dans leurs limites, & que par l'eſpace de plus de mille ans vn ſimple Eueſque n'appelloit celuy de Rome Seigneur ny Pere, mais ſeulement Frere ou Compreſtre, ou Comminiſtre, & de tels ſemblables tiltres d'équalité, dont auſſi le Pape les appelloit, comme appert par tous les Conciles tant vniuerſels que particuliers, & par tous les écrits deſdits temps, & encores depuis, & par leurs decretales meſmes faites & publiées enuiron l'an 1235. chap. *quam grani. de crimine falſi.* Ce qui a eſté encores depuis gardé iuſques n'agueres aprés l'oppreſſion du Concile de Baſle, faite par Eugene 4. Nicolas 5. & Pie 2. Que lors les Papes s'eſleuerent abſolument pardeſſus tous les Conciles. † Pareillement ce nom de Pape (qui eſt de Syrie, & ſignifie Pere) eſtoit indifferemment commun à tous Eueſques, cõme appert par les epiſtres, & liures de ſaint Cyprian, Ambroiſe, Epiphane, Hieroſme, Auguſtin, & autres anciens Eueſques & Docteurs: qui eſtoient de trop plus grande ſainteté & ſcience que ceux qui ſont depuis venus. Meſmes en appert par le grand decret qui fut cõpoſé n'y a que quatre cens dix ans, à preſent que l'on compte l'an mil cinq cens cinquante-vn, où en la ſuperſcription du chap. *loquitur*, en la cauſe 24. qu. 1. Cyprian Eueſque de Carthage eſt appellé Pape. Et detechef au chap. *quando. de conſecrat.* diſtinct. 1. & au chap. *ſicut.* diſtinct. 2. & au chap. *nec quenquam.* diſtinct. 4. & en la diſtinct. 50. & au chap. *de eo tamen.* & au chap. *abſit.* où le Clergie meſme de Rome, écriuant audit S. Cyprian, l'appelle Pape, & eſt ladite epiſtre originalement au ſecond liure des epiſtres de ſaint Cyprian, anec ladite ſuperſcription, à la fin de laquelle epiſtre, les Preſtres & Diacres de Rome mettent cette clauſe: *Nous deſirons. treſ-heureux & treſ-glorieux Pape, que touſiours bien te ſoit au Seigneur.* Auſſi en la vingt-quatriéme cauſe & derniere queſtion, ſaint Auguſtin Eueſque d'Hipone eſt appellé Pape. Or au catalogue de tous les Eueſques de Rome n'en y eut iamais vn ſeul, du nom d'Auguſtin ou Cyprian. Auſſi aux Conciles d'Affrique, ſus alleguez nombre 114. non ſeulement Aurelius Archeueſque de Carthage: mais auſſi ledit Auguſtin ſimple Eueſque, ſont appellez Papes. Les liures de ſaint Hieroſme, meſmement à Pammachius en ſont pleins, où il appelle Papes Athanaſe Eueſque d'Alexandrie, Epiphane Eueſque de Conſtãce en Cypre, & autres Eueſques & en ſa troiſiéme apologie contre Ruffin, il nomme Papes Cromace, Theophile, Anaſtaſe & autres ſimples Eueſques qu'il appelle Papes indifferemment & également. Et en appert auſſi és liures de ſaint Auguſtin: meſmement au ſecond Tome, epiſtre 11. 13. 14. 17. 18. 30. 34. où à la fin de l'epiſtre appelle l'Eueſque de Milan Pape & autres lieux qui ſont pleins de tels exemples. Ledit Epiphane au liure 2. contre les hereſies, chap. 68. & liure 3. chap. 72. appelle ledit Arhanaſe Pape. † C'eſtoit choſe ſi commune & receuë, que les heretiques meſmes condamnez par leurs Eueſques, les appelloient Papes, cõme par leur propre tiltre, non ſeulement au Synode, mais auſſi en écriuant à leurs fauoris, comme appert par l'hiſtoire tripartite, liu. 1. chap. 15 & Theodorit en ſon hiſtoire eccleſiaſtique, liure 1. chap. 5. Quoy plus? Les Payens meſmes perſecutans les Fidelles appelloient les Eueſques & Miniſtres Papes, tant c'eſtoit choſe vſitée, comme au martyre de ſaint Cyprian, le Proconſul Galerius l'interrogea, diſant: N'és-tu pas celuy que les Chreſtiens nomment leur Pape? Il reſpondit, ie le ſuis: Il ne l'euſt pas ainſi confeſſé en ſon glorieux martyre, ſi n'euſt eſté choſe veritable & approuuée en l'Egliſe: car il mouroit pour la verité. En France meſmes, Clouis (que les Allemans appellent Louis) premier Roy des François Chreſtien, appelloit vn ſimple Eueſque Pape, comme témoigne Gregoire Eueſque de Tours au ſecond liure de ſon hiſtoire, chap. 27. † Cela a duré non ſeulement iuſques au temps dudit iugement de Focas: mais auſſi long-temps depuis, comme appert par le ſixiéme Concile vniuerſel tenu

130 132 133 134 135

l'an 682. où l'Eueſque d'Alexandrie & autres ſont auſſi bien appellez Papes, que celuy de Rome, & iuſques à ce que les Papes de Rome apres l'Empire par leurs menées reculé en Germanie, & depuis oppreſſé, ont tout vſurpé & reſeruè à eux. En ſomme vous voyez que l'eſpace de plus de 800. ans l'Eueſque de Rome n'a eu ſouueraineté, puiſſance, ne iuriſdiction ſpirituelle ſur les autres Egliſes, qu'on appelle Latines: Car ſur les Grecques, Affricaines & Aſiatiques, il n'y eut iamais rien, & encores moins temporelle. Car il eſtoit du tout ſubiect a l'Empereur tant de Rome, qua de Conſtantinople, & a leurs Lieutenans, & aux Roys & inuaſeurs eſtrangers d'Italie, & iceux abolis ont eſté ſubjects aux Empereurs des François & Allemans. Et iceux par leurs menées opptelſez ont eſté dedans Rome ſubjects aux Conſuls, Magiſtrats, & iuriſdiction du peuple Romain iuſques à ce qu'ils l'ont toute, tant par for-
536. ce que par cautelles opprimée & vſurpée. † Il eſt plus que notoire, que tant du temps de la primitiue Egliſe, qui eſtoit plus ſaincte & plus ſage, que du temps de celle qui eſt venuë depuis, non ſeulement n'y auoit aucun Papat vniuerſel: mais n'en eſtoit nouuelle, ny mention quelconque, & n'eſtoit l'Eueſque de Rome plus qu'vn autre: car ſi on veut chercher du temps des Apoſtres, Quand ſainct Paul aux Galat. 2. dit le miniſtere de l'Euangile luy auoit eſté commis aux Gentils, comme à ſainct Pierre aux Iuifs, & que celuy qui a eſté efficace en Pierre, en l'apoſtolat des Iuifs, a eſté efficace en luy en l'apoſtolat des Gentils, & que Iacques, Cephas, & Iean luy baillerent, & à Barnabé les dextres de ſocieté, à ce que luy & Barnabé fuſſent Apoſtres és Gentils, &
537. iceux és Iuifs.† Donne-il pas clairement à entendre, que ſainct Pierre (qu'il ne nomme le premier, mais en ſecond lieu) n'a eu primat ſur tous les Apoſtres, & encores moins ſur toute l'Egliſe. Et que s'il a eu quelque primat particulier, ce n'a eſté ſur les Romains, ny Grecs, ny autres Gentils: mais ſur les Iuifs, encores non luy ſeul, mais auec pluſieurs compagnons, dont il en met vn deuant luy? Monſtre-il pas bien, que les Apoſtres ont diligemment gardé & practiqué la doctrine, & ordonnance du Seigneur, Mat. 20. Marc. 10. Luc 22. Dont cy-apres glo. 17. Et que iamais ne penſerent d'aucun Primat, ou Papat, mais ſeulement de preſcher & amplifier l'Euangile, & regne ſpirituel de Chriſt, qui conſiſte en la foy, & aux croyans en luy, comme témoigne S. Auguſtin au Tome 9. traicté 116. ſur le 18. chap. de S. Iean. Si on veut chercher le temps de trois ou quatre cens ans apres, il eſt certain que les Eueſques & les Docteurs de l'Egliſe le tenoient, & pratiquoient ainſi, & que l'Eueſque de Rome n'auoit charge ne puiſſance que en, & ſur ceux de ſon petit Eueſché, comme vn chacun des autres Eueſques ſous vn ſeul Chef, ſeul Souuerain Eueſque & Paſteur Ieſus-Chriſt, comme par les écrits de ſaincts Cyprian, Hieroſme, & autres, ſus nom. 116. & 117. Et encores long-temps depuis, ſans repeter les choſes dictes.†
538. Si l'on recherche entre deux le temps des diſciples des Apoſtres, il eſt auſſi clair par leurs eſcrits. Entre
S. Ignace. autres de S. Ignace diſciple de ſainct Iean l'Euangeliſte, qui fut Eueſque d'Antioche, l'an du Seigneur 109. Et ſous l'Empereur Traian en la tierce perſecution, pris & enchaîné pour la foy, comme il eſtoit ainſi mené a Rome, pour y eſtre deuoré des beſtes, en conſolant les Egliſes, & les confirmant en la foy, en grande & diligente ſollicitude, leur enſeignoit tres-clairement, & temouſtroit puiſſamment qu'en l'Egliſe n'y a aucun treſſainct, & ſouuerain Eueſque ſur les Eueſques & Egliſes particulieres: ſinon vn ſeul Ieſus-Chriſt, & neantmoins que en l'Egliſe n'y a aucune plus grande dignité, ny plus haut degré que de l'Eueſque, & ſignamment en eſcriuant aux Romains, il n'attribuoit à leur Egliſe, ne à leur Eueſque plus que à quelconque autre Egliſe ou Eueſque, & qui plus eſt il demonſtre apertement que la charge & puiſſance de l'Eueſque de Rome eſtoit limitée dans les fins de ſon Dioceſe Romain. Or ſi lors y euſt eu en terre vn ſouuerain Eueſque, ou a tout le moins ſi vn Chef miniſterial ſur tous y euſt eſté neceſſaire, ou vtile, ou ſi cela euſt eſté ordonné du Seigneur, ce ſainct diſciple des Apoſtres l'euſt-il point appris d'iceux, meſmement de ſon peculiet Precepteur ſainct Iean? Ce tres-conſtant & vigilant Eueſque, qui auoit veu & oüy les predications des Apoſtres, l'euſt-il oublié? l'euſt-il point enſeigné? meſmes luy qui ſi diligemment enſeignoit pluſieurs autres choſes de trop moindre importance? Et à tout le moins en eſcriuant aux Romains l'euſt-il diſſimulé? comment donc eſt-il poſſible, qu'il euſt formellement eſcrit & enſeigné le contraire comme il a fait? Quoy? s'il euſt eſté de neceſſité de ſalut eſtre ſubjet à l'Eueſque de Rome, l'euſt-il ignoré, l'euſt-il celé? Il admoneſte diligemment que tous ſoient ſujets à leur Eueſque, mais il parle de chacun particulier Eueſque en ſon troupeau, il na parle point d'vn ſeul Souuerain ou Chef de tous, ſinon quand il parle d'vn ſeul Ieſus-Chriſt tant ſeulement, comme il appert par toutes ſes epiſtres. Comment donc eſt-il poſſible de ſonder ou ſouſtenir ce Papat vniuerſel ſans reprendre Ieſus-Chriſt, ſes Apoſtres & diſciples, & les diſciples d'iceux, tous les ſaincts Docteurs & anciens Conciles?
† La plus grande apparence qu'ont les plus modeſtes Papiſtes, c'eſt qu'ils dient que pour la police exteterieure, & obuier aux ſchiſmes & diuiſions, & pour la correction des autres Eueſques, il eſt neceſſaire auoir vn ſouuerain chef par deſſus tous. Mais premierement cette raiſon pure humaine, qui ne concerne que la police exterieure, n'auroit rien de cõmun aux choſes ſpirituelles, ny a la conſcience, & encores moins à faire loix pour la lier, & ſi ne ſeroit perpetuelle, ains muable, & ne ſeruiroit oon plus à l'Eueſque de Rome, qu'à vn autre. Secondement telle ſapience humaine eſt contraire & ennemie à la ſapience diuine, qui a prononcé trois arreſts formels contre ce Papat vniuerſel, ſus nomb. 125. & ſi eſt contraire à la doctrine & vſage des Apoſtres, & leurs diſciples, & de toute l'ancienne Egliſe, & contre les arreſts deſdits Conciles vniuerſels. Et qui plus eſt contraire au ſens commun, & à l'experience des choſes, car il eſt certain qu'vn ſeul ne ſçauroit entendre à tout, ny tous gouuerner. Auſſi l'enuenement des choſes & l'experience a bien monſtré que cela a eſté la ruine, empoiſonnement, & diſſipation de l'Egliſe, dés & depuis que cela eſt aduenu. † Auſſi eſt-il clair
Raiſon mondaine. 139.
140. Vnité de l'Egliſe.
que l'vnion de l'Egliſe ne conſiſte pas en l'vnité d'vn Chef vniuerſel, mortel, ou miniſterial, ny en l'vnité d'vn Monſieur le Pape ou Primat vniuerſel, mais en l'vnité d'vn chef immortel, eternel Ieſus-Chriſt, & en l'vnité d'vne meſme & vnique foy & doctrine, comme clairement enſeignent ledit ſaint Ignace, & Cyprian, meſmes ledit Cyprian audit traicté de la ſimplicité des Cleres, autremeot de l'vnité de l'Egliſe, & en ſes epiſtres liure 3. epiſtre 4. & 5. & par tous lieux où il en parle, & tous les autres Saincts Docteurs ſus nomb. 115. & meſmes Gregoire le grand eueſque de Rome, qui a eſcrit depuis l'an du Seigneur 600. au 4. liure de ſes epiſtres chap. 8. parlant aux Eueſques qu'il appelle compagnons & freres, dit: *Rendons donc graces à celuy qui ayant rompu les inimitiez par ſa chair, a fait qu'en toute la terre ſoit vn troupeau & vne bergerie, vn ſouuerain Paſteur qui eſt Chriſt.* & au liure 7. c. 194. en eſcriuant à l'Empereur Maurice de Cyriaque ſucceſſeur dudit Iean, qu'il appelle ſon compteſtre, il ne met en

auant autre vnité en l'Egliſe, ſinon en foy & charité, & non pas vne vnité Papale, à laquelle il reſiſtoit, & la reprouuoit puiſſamment. Autant en fait-il eſcriuant audit Cyriaque Eueſque de Conſtantinople, qu'il appelle ſon compreſtre, le reconnoiſſant eſgal a ſoy, au liure 6. epiſtre 4. qui eſt au chapitre 168. & en l'epiſtre 5. chap. 69. au liure 7. c. 162. e. 171. & liure 11. epiſtre 45. autant ſainct Auguſtin,
141. ſaint Hieroſme, & autres ſans les repeter. † Mais qu'eſt-il de beſoin de nommer tant d'auteurs, veu que outre les trois arreſts du Seigneur, ſuſdits nomb. 125. ſainct Paul le demonſtre tres-ouuertement aux Eph. c. 4. où il traicte parfaictement & tres-diligemment de toute l'adminiſtration, vnion & gouuernement de l'Egliſe: & toutesfois il ne nomme & ne met aucunement vn Chef miniſterial de tous, & encores moins vn Primat hereditaire, ou ſucceſſif de certain ſiege ou lieu ſur tous, comme ce maudit Papat de Rome fait & baſty totalement contre le ſainct Apoſtre, lequel illuminé en toute verité par le S. Eſprit & eſtant du tout occupé à recommander & fortifier l'vnité de l'egliſe, & à bailler & enſeigner les moyens de conſeruer icelle vnion, les ſpecifie & declare, non par vn certain Chef Souuerain, ou du moins miniſterial & general; mais en ce, & par ce que à vn chacun particulier Paſteur eſt diſtribuée grace, ſelon la meſure à luy donnée par le Seigneur. Il eſt donc neceſſaire que l'Eueſque de Rome ſoit l'vn de ces Paſteurs ainſi meſurez par le Seigneur, ou qu'il ne ſoit Eueſque de l'egliſe de Chriſt, ains de celle de Satan. Car le ſainct Apoſtre parle d'vn chacun des Paſteurs de l'egliſe de Dieu ſoubs-Chriſt, & n'en excepte vn ſeul. Où eſt doncques, & dont eſt cette plenitude de puiſſance en vn ſeul Pape, dont ſe vantent les Papiſtes? Si vn tel Pape euſt eſté neceſſaire, ou à tout le moins s'il euſt eſté vtile à la police exterieure de l'egliſe, dont parle le ſaint Apoſtre audit lieu, l'euſt-il oublié? car c'eſtoit le lieu où il en falloit parler, s'il en euſt eſté, ou deuoit eſtre quelque choſe, & quant otes il l'euſt oublié là (ce qui ne ſe pourroit dire ſans iniurier le ſainct eſprit) l'euſt-il oublié encotes en vn autre plus expres paſſage. 1. Corinth 12. a la fin, où en décriuant par le menu tout le corps de l'egliſe, il vient à nommer & deſigner les puiſſances & gouuerneurs: & toutesfois audit lieu, ny ailleurs qoe ce ſoit, il ne dit vn ſeul mot d'vn Pape Vniuers, ou chef mi-
142. niſterial ſur tous. † Icy n'eſt à obmettre ce que témoigne ſainct Hieroſme en ſes commentaires ſur l'epiſtre S. Paul à Tite c. 1. & en ſon epiſtre ad Oceanũ. Timo. 3. & eſt au grand decret. c. *olim*. diſt. 95. que du commencement de la primitiue egliſe, il n'y auoit difference entre Preſtre & Eueſque, comme auſſi confeſſent tous les Docteurs ſcolaſtiques. Mais chacune egliſe eſtoit gouuernée par le commun conſeil, & adminiſtration des Preſtres d'icelle, ſous Ieſus-Chriſt, & au nom d'iceluy, comme auſſi eſt le texte au commencement de l'epiſtre S. Paul aux Philippiens, & cha. 20. des Actes où S. Paul feit venir à ſoy tous les Preſtres de l'egliſe d'epheſe, & puis les appellout tous eueſques, mis par le S. Eſprit pour gouuerner ladite Egliſe que le Seigneur auoit acquiſe par ſon propre ſang. Ils eſtoient donc tous égaux; auſſi ceux que S. Paul & Barnabas enuiron l'an 15. de l'aſcenſion de Chriſt, firent élire par les fideles, & conſtituerent Preſtres par chacune egliſe en Aſie la mineure, ſçauoir eſt par Lyſtre, Antioche de Piſidie, & Iconie. S. Luc és act. c. 14. les appelle Preſtres & S Paul à Tit. c. 1. les appelle maintenant Preſtres, maintenant eueſques, & combien que ſouuent fuſſent pluſieurs en vn meſme lieu, comme en la ville de Philippes en Macedone, Philip. 1. ne s'enſuit qu'il n'y en euſt vn prepoſé ou principal, non par titre & droict de ſuperiorité, mais par ordre & autorité d'ad-

A miniſtration comme le premier Preſident d'vn Conſeil: & en cette maniere Tite fut par S. Paul prepoſé à tous ceux de l'Iſle de Crete ou Candie, comme appert en l'epiſtre à Tite. Or parce que du temps de la primitiue egliſe toſt apres l'amplification d'icelle, les aucuns des Preſtres s'attribuoient ceux qu'ils auoient baptiſez, ou conuertis a la foy, ou les Chreſtiens meſmes s'adjoignent peculierement à ceux par qui ils auoient eſté baptiſez ou enſeignez, comme s'ils n'appartenoient pas tous également, & indifferemment à vn ſeul Chriſt, faiſans vne ſeule & vnique Communion d'vne egliſe vnique, comme ſaint Paul s'en plaint, 1. Corint. 1. recitant ce qu'ils diſoient, *Ie ſuis de Paul, & moy d'Apollon, & moy de Cephas.*
Tellement que les vns ſe nommoient Paulins, les
B autres Apollins, les autres Pierrins, aucuns ſe nummoient ſimplement Chreſtiens † Pour obuier aux 143.
ſchiſmes & diuiſions a l'aduenir, fut aduiſé, & par toute l'egliſe, receu & approuué qu'en chacune egliſe l'vn des Preſtres ſeroit éleu pour auoir la ſuperintendance, & charge principale en icelle, pour la tenir en vne meſme doctrine, & vnion que les autres ſaintes egliſes, comme dit S. Hieroſme au lieu ſuſdit. Laquelle ordonnance, comme dit Gregoire le grand, liure 4. de ſes epiſtres chap. 80. eſt vtile à l'egliſe pour conſeruer la paix & auſſi cela eſt aſſez neceſſaire pour éuiter confuſion, & à ce que chacun ſçache ſa charge, & en connoiſſant mieux la face de ſon troupeau, le puiſſe mieux regir, & en rendre meilleur compte. Et dit plus S. Hieroſme au lieu preallegué,
C *Comme dont les Preſtres ſçauent que par la couſtume de l'Egliſe ils ſont ſujets à celuy qui leur eſt propoſé. Auſſi ſçachent les Eueſques que ce qu'ils ſont, c'eſt plus par couſtume, que en vertu d'aucune ordonnance du Seigneur.* Auſſi S. Hieroſme écriuant à Ruſtique Eueſque de Narbonne, ne veut ſouffrir que ſous ombre de ladite couſtume la parole de Dieu ſoit liée, ny le miniſtere d'icelle eſtre probibé aux ſimples Preſtres par leurs Eueſques, & eſt au grand decret diſt. 95. cb. *Ecce ego.* Et en ſon epiſtre ad Euagrium, il reprouue le ſtatut de l'Egliſe d'Alexandrie fait de ſon temps, par lequel ſous ombre qu'vn ſimple Preſtre Arius auoit ia cõmencé a dogmatiſer ſon hereſie, il eſtoit deffendu qu'vn Preſtre ne preſchaſt: ce qu'il a reprouué. Car la parole de Dieu ne ſe doit point lier
D par ordonnance humaine. † Et auſſi en la primitiue 144.
Egliſe (voire long-temps apres les Eueſques erigez & diſtribuez en chacun lieu) tant s'en falloit qu'ils Pars laïq.
abuſaſſent de cette autorité, comme ſi c'euſt eſté vn droict à eux propre, ou appartenant, & non vne ſeruitude, & procuration pour mieux, & plus facilement ſeruir, & profiter à l'Egliſe, tant s'en fant qu'ils euſſent enuie, qu'autre qu'eux preſchaſt, enſeignaſt & profitaſt en leur Dioceſe (qu'ils ne reputoient eſtre leur; mais eſtre la vigne du Seigneur) que non ſeulement permettoient à leurs Preſtres d'y laboorer; mais auſſi aux gens laïcs dont la ſcience, vie & doctrine eſtoit premierement explorée, comme appert d'Origene, lequel eſtant pur lay, preſcha & en- Docteurs Eccleſiaſtiques.
E ſeigna la foy aux Arabes, auſſi enſeignoit en Alexandrie chef d'Egypte, dont pour vne guerre ciuile s'en parnt, & vint en Ceſarée de Paleſtine, ou par les Eueſques luy fut baillé, & enioint l'office de diſputer & expoſer les ſainctes eſcritures (qui eſt l'office de Docteur Eccleſiaſtique, dont parle S. Paul 1. Cor. 12. Ce que Demetrius Eueſque d'Alexandrie par orgueil & enuie blaſmoit, ſous ombre qu'Origene eſtoit pur lay. Dont ledit Demetrius fut grauement & ſagement repris par Alexandre Eueſque de Hieruſalem, luy eſcriuoit, diſant: *On as-tu trouué ce que tu dis, & eſcris, que iamais ne fut oüy, ne faict, qu'en la preſence des Eueſques les gens laics diſputaſſent; Ie ne ſçay qui t'a meu à affermer vne ſi par-*

faiſſe menterie, veu que notoirement la couſtume a eſté, & eſt telle, qu'en quelconque lieu que ſont trouuez qui puiſſent enſeigner les freres en l'Egliſe, & conſoler le peuple: ils ſont touſiours ioinctz par les ſaints Eueſques à ce faire: comme Eucelpius luy a eſté inuité par noſtre frere Neon Eueſque de Larandes. Et Paulin par Celſius en Iconie. Et Theodore par Atticus en Cynnade, & n'y a point de doute que pluſieurs autres en autres lieux, ſi aucuns y en a, voire purs Laics (on nommoit ainſi ceux qui iamais n'auoient eſté deputez à aucun miniſtere Eccleſiaſtique) *qui puiſſent pertinemment accomplir l'œuure de Dieu: en parole & doctrine, qui ne ſoient à ce inuitez par les ſainctz Eueſques.* A ce faict l'exemple des Actes c. 13. c. Ledit Demetrius acquieſçant à ladite ſaincte reprehenſion, rappella derechef ledit Origene en Alexandrie, requeraot de toote affectioo qu'il inſiſtaſt à ſon œuure aecouſtumé, comme recite & teſmoigne Euſebe, qui viuoit & eſcriuoit audit temps, en ſon hiſtoire eccleſ. e. 15. Niceph. lio. 5. c. 14. †

145. Voila comment les bons & fideles Eueſques de la primitiue Egliſe en vſoient, ſans s'arreſtet aux ceremonies & formalitez toutes & quantes fois qu'il apparoiſſoit d'vtilité euidente pour laquelle les ceremonies ſont faites. Car nonobſtant que à chacun ſon particulier Dioceſe du troupeau luy fuſt peculierement diſtribué auec autorité & puiſſance eccleſiaſtique ſur tous les autres Preſtres dudit lieu: toutesfois ils n'eſtimoient pas cela rapine, ou vn benefice pour ſoy; mais ſimple miniſtere, procuraoon & diſpenſation, ils n'y pretendoient tiltre ou droict à eux appartenant, que l'eſcriture ſainte appelle rapine en cette matiere appartenant au ſeul Ieſus-Chriſt, auquel ſeul appartient toute ptoprieté, droict & poſſeſſion du troupeau. Ils ſe reconnoiſſoient ſimples miniſtres & ſeruiteurs ſous ledit ſeul Seigneut, pour adminiſtrer & faire profiter la ſeule parole d'iceluy, par exemple & doctrine. Parquoy quiconque pouuoit & vouloit vtilement labourer en la vigne, ils en eſtoient toyeux, ne eberchans autre choſe, ſinon qu'elle profitaſt à leur maiſtre, ne querans ny leur honneur, ny leur profit, ains le ſeul honoeur & profit de leur maiſtre, & ſa vigne ou troupeao. I'entens qu'il n'eſtoit pesmis de leger, ny ſans bon examen par lequel, qui eſt approuué & receu, n'eſt plus pur laic, comme de fait promeu à l'office, que ſaint Paul 1. Corinthiens 12. mes au tiers, & aux Epheſiens ptemiere, chapitre quattieme, au cinquieme degré du

146. miniſtere eccleſiaſtique. † De cette ſainte police de l'Egliſe de conſtituer vn certain Eueſque en chacun lieu, les Papes ont depuis trop abuſé, peruerty & tité à rapine en deux ſortes. Ptemierement, comme ſi c'euſt eſté vn droict d'office appartenant à celuy qoi en a le tiltre, comme les offices prophanes, Vicontez, & Seigneuries. Secondement (qui a eſté pis) en ſe voulant, comme vn chef vniuerſel, eriges par deſſus tous les autres Eueſques, en la maniere d'vn Roy, on Empereur ſouuerain: ce qui a tout acheué de gaſtes & deſtruire, à quoy le ſainct Eſprit par la booche de ſainct Paul auoit tres-bien obuié & mis le glaiue de ſa parole a la racine de la mauuaiſe plante, diſant 1. Corinth. 3. *Qui eſt Paul? Qui eſt Apollo? ſinon ſeruiteurs par leſquels vous auez creu?* Et à la fin dudit chapitre poot retrancher toute occaſion de diuiſion, & de toute preſcripnon & vſurpanion entre les miniſtres, & à l'aduenir il dénie qu'aucune Egliſe, ou aucuns fideles appartiennent à aucun, & fuſt le plus grand des Eueſques ou Apoſtres; il les égale tous, & dit: *Soit Paul, ſoit Apollo, ſoit Cephas, ſoit le monde, ſoit vie, ſoit mort, ſoit les choſes preſentes, ou les choſes aduenir. Tout (di-je) eſt voſtre: & vous à Chriſt, & Chriſt à Dieu.* Où ſont doncques les droicts, tiltres, préeminences & poſſeſſions des dignitez, offices & benefices forgez par les Papes en leurs decretales ſixieoie, & Clementines, contre la parole de Dieu? † Mais ladite ſainte police eccle- 147.
ſiaſtique d'eſtablit certaiu Eueſque, ou Superintendant en chacun lieu, a commencé (comme dit eſt) du temps des Apoſtres, tant pour la commodité de plus facile, & plus ſoigneuſe adminiſtration & correction que pour la neceſſité d'obuier auſdits ſchiſmes, & à confuſion, ſus nomb. 142. & eſtoient tous leſdits Eueſques egaux, comme ſainct Ignace, qui a veſcu, & adminiſtré vn des principaux Eueſchez audit temps, teſmoigne en ſeſdites epiſtres, & a eſté aſ- 148.
ſez prouué cy-deſſus, & Apocalyp. chap. 2. 3. † L'inſtitution des Archeueſques & Primats ne fut oncques par les Apoſtres, ny par les ſeptante-deux diſciples de Ieſus-Chriſt faite ny approuuée; car ils ne ſceurent iamais que c'eſt, & n'en vſerent oneques, ç'a eſté vne choſe plus de deux cens ans apres eux inuentée, bien peu auant l'empire de Conſtantin le grand, qui donna Paix aux egliſes, & fut approuué par les premiers Conciles vniuerſels de Nice & Conſtantinople, auec expreſſe limitation que nul n'entreprendroit ſur la prouince d'vn autre, & partant encores moins vniuerſellement ſur tous les autres. et depuis auec autre limitation par les Conciles Affricains, où eſtoit ſaint Auguſtin que nul Archeueſque. ou Primat ſeroit appellé Prince des Preſtres, ou ſouuetain Eueſque, ou d'aotre nom ou tiltre ſemblable, voire dans ſa prooince, & pouttant encores moins hors d'icelle; mais ſeulement Eueſque du premier ſiege en ſa pruuince, leſdits decrets diſſinis & arreſtez pteſens, & à plain oüis les Vicaires & Commis de pluſieurs ſucceſſiuement Eueſques de Rome, compris auſdits decrets par eux ou leurſdits Vicaires ſignez. Laquelle inſtitution a eſté, & eſt pure humaine, faite pour l'ordre & police exterieure des egliſes, par chacunes prouinces, & auſſi c'eſtoit aux Princes temporels à les diſtinguer, comme appert par les Conciles de Chalcedoine & d'Affiqoe, & és eſpagnes ſe terminoient par le peuple, ou par ſort ſi le peuple eſtoit en diſcord, c'eſt le texte au grand decres au. c. *plures*. 16. q. 1. & que ce ſoit inſtitution pure humaine, c'eſt le texte au grand decret. c. *conqueſtus*. 9. q. 3. où il eſt dit, que les Primats, & Patriarches n'ont priuilege ny préeminence quelconque outte, ny par deſſus les autres Eueſques: ſinon tant ſeulement autant qo'il leur eſt baillé & octroyé par les canons conciliaires ou ancienne couſtume, ce n'eſt donc pas ny de par Dieu ny de par les Apoſtres. et eſt ledit texte ou de Nicolas 1. Eueſque de Rome, enuiron l'an 865. ou de Nicolas 2. enuiron l'an 1059. & long-temps parauant reſulte aſſez des écrits de S. Hieroſme en plus forts termes ſur nomb. 142. & par le 6. decret du Concile de Nice qui ne ſe fonde en cét endroit qu'en la ſimple couſtume, & au grand decret, c. *mos antiquus*. 65 *diſt.* † Mais le Papat vniuer- 149.
ſel oon ſeulement n'a eſté inſtitué par les Apoſtres & leurs diſciples, & leſdits Coociles vniuerſels: ains au contraire par iceux, & outre par Ieſus-Chriſt meſme & ſon Euangile, & par tous les ſaincts Docteurs damné & teptouué, & par leſdits Pelage 2. & Gregoire le grand rejetté comme vne vraye peſte de l'Egliſe & empoiſonnement de l'Antechriſt † Or du 150.
temps des Apoſtres & de leurs diſciples, & depuis auparauant les Archeueſques inuentez & inſtituez, ſi vn eueſque ſe ſeparoit de ladite vnité de l'Egliſe, par fauſſe & nouuelle doctrine, ou par peché ſcandaleux: les autres veilloient & le corrigeoient, & ſi beſoin eſtoit, le priuoient de ſon eueſché, & le premier & plus diligent à s'en auſer, excitoit les autres à ce faire, & à oſtes le mal & ſcandale de l'Egliſe, comme du temps dudit S. Cyp. enuiron l'an du Seigneur 250. Quand Martian eueſqoe d'Arles eo Prouence, ſe fut S. Cyprien.

adioinct à l'heretique Nouatius, & doctrine d'iceluy, qui dogmatiſoit qu'on ne deuoit receuoir à penitence, ceux qui pechoient apres le bapteſme, & en ce faiſant ſe fuſt ſeparé de l'vnité de l'Egliſe, c'eſt à dire de la foi & doctrine de l'Egliſe Catholique; Fauſtin Eueſque de Lyon, en aoerut ledit Cyprian Eueſque de Carthage, non comme ſuperieur; mais à cauſe de la grande autorité vertueuſe, ſçauoir, & zele, dont eſtoit doüé ledit Cyprian, lequel combien qu'il fuſt moult lointain, feit tant par lettres, aduertiſſemens & exhortations aux autres Eueſques de Gaule, circonooiſins, & au peuple d'Arles, que par eux ledit Martian fut oſté, & vn autre ſubſtitué en ſon Eueſché. † Il en écriuit auſſi à Eſtienne Eueſque de Rome, non comme à ſon Superieur; mais comme à ſon collegue, compagnon, & égal, non à ce que ledit Eſtienne commiſt ou deputaſt certains Iuges; mais ſeulement à ce que pareillement il en écriuit de ſa part auſdits Eueſques de Prouence & peuples d'Arles, pour les exhorter, faire leur deuoir, comme faiſoit ledit Cyprian, qui ſe diſoit tenir la balance du gouuernement de l'Egliſe, auſſi bien que ledit Eſtienne, & autres Eueſques d'autorité vertueuſe en ſa 13. epiſtre ao 3. liure, où il adjonſte cette clauſe en parlant audit Eſtienne: *Pour cette clauſe, tres cher frere, le college des Preſtres & Eueſques eſt copieux & de grand nombre, conioint de la colle de mutuelle concorde, & du lien d'vnité, à ce que ſi vn de noſtre college tombe en hereſie, & attente déchirer & degaſter le troupeau de Chriſt, que les autres viennent au ſecours, & comme Paſteurs vtiles & miſericordieux raſſemblent les brebis du Seigneur au troupeau.* Et apres il dit, *Combien que nous ſoyons pluſieurs Paſteurs, toutesfois nous paiſſons vn troupeau vnique.* La balance de l'Egliſe eſt le ſoin & regime paſtoral; & tous Eueſques exerçans telle vigilance auec ſapience, vertu & efficace de l'eſprit & parole de Dieu, ſont dits tenir, & tiennent ladite balance. Il y a autant de difference de la tenir en la main, ou de la deuoir tenir; comme d'eſtre la lumiere du monde, ou le deuoir eſtre. Ladite balance eſt fauſſe & à reietter quand on peſe par les doctrines & fantaiſies des hommes, mais elle eſt vraye quand elle eſt adjouſtée & peſée ſelon les Ecritures ſaintes, comme des threſors du Seigneur, comme dit expreſſément ſaint Auguſtin contre les Donatiſtes liure ſecond, chapitre ſixiéme, & au grand decret, chapitre *Non afferamus*, vingt-quatriéme, queſtion premiere, où i'ay corrigé l'erronée ſuperſcription qui l'attribuoit à ſaint Hieroſme. † Et enuiron vingt ans apres, qui fut enuiron l'an du Seigneur deux cens ſeptante, Paul natif de Samoſate grande ville, chef de Commagene, pres du fleuue Euphrates, comme dit Ioſephe de la guerre Iudaique chapitre vingt-vnieſme, & Strabo en ſa Coſmographie, Eueſque d'Antioche, eſtant tombé en vne manifeſte hereſie, niant la diuinité de Ieſus-Chriſt, les Eueſques des lieux circonuoiſins, n'enuoyerent à Denys lors Eueſque de Rome, pour auoir ſa permiſſion, commiſſion ou autorité, ny pour auoir de luy conſeil ou aduis; mais de leur autorité s'aſſemblerent en Antioche pour arguer & corriger ledit Sammoſatan, lequel eu niant & diſſimulant euada pour ce coup-là. Voyez noſtre diſcours hiſtorial oomb. 231. Mais luy retourné en ſon hereſie, derechef leſdits Eueſques ſe r'aſſemblerent audit lieu, & connoiſſant iudicialement de la cauſe, le depoſerent de ſon Eueſché, & ſubrogerent vn nommé Domnus Catholique, & ce fait enuoyerent les copies de leur ſentence aux autres Egliſes: meſmement à l'Eueſque d'Alexandrie, & audit Denys Eueſque de Rome, comme à l'vn des autres, & égal à iceux: comme témoigne Euſebe qui a vécu audit temps, en ſon hiſtoire eccleſiaſtique liure 7. chapitre 24. & 25.

Tenoit la balance de l'Egliſe comme l'Eueſque de Rome & autres.

153 Paul Samoſatan.

Theodoret Eueſque de Cyre au 2. liu. des fables de Heretiques, où il nomme tous ceux qui preſiderent audit Concile & Iugement, ſçauoir eſt Gregoire le grand Eueſque de Neoceſarée du Pont, qui reſplendiſſoit de miracles que Dieu faiſoit par luy, Athenodorus ſon frere, Firmianus aueſque de Ceſarée, de Capadoce, Helenus Metropolitain de Cilice. Il dit auſſi que l'Eueſque d'Alexandrie, excellent en doctrine, qui pour ſa vieilleſſe n'y pût aller, excita par lettres les Eueſques qui y furent aſſemblez; mais de celuy de Rome nulle mention. † Or ſi Denys Eueſque 154
de Rome euſt eſté Superieur des autres comme chef, du moins miniſterial, leſdits Eueſques d'Orient, Syrie, Alexandrie & autres, n'euſſent procedé & executé contre l'vn des principaux Eueſques, ſans l'autorité dudit Denys, ils ne luy euſſent ſimplement notifié leur ſentence, comme a l'vn des autres; meſmement que ladite Cité d'Antioche eſtoit lors en tres-grand'eſtime, & és Conciles generaux eſt appellée cité de Dieu. Auſſi Theodoret audit lieu appelle l'Eueſque d'Antioche le Prelat de la tres grande cité, & auparauant ledit Concile & Iugement, ledit Cyprian ne ſe fuſt pas fait égal audit Eſtienne, ne ſe fuſt dit tenir la balance dit gouuernement de l'Egliſe; mais euſt écrit comme a celuy qui ſeul la tenoit, ou cõme à ſon Souuerain & Superieur, & n'euſt pas vſé d'vn collegue ou compagnon égal, il luy euſt dit: Corrige-le, car tu es Superieur, & il eſt ton ſujet; mais au contraire il dit: La ſocieté fraternelle en laquelle nous ſommes vnis enſemble, requiert cela, 155
que nous nous admoneſtions mutuellement. † Dauantage, Conſtantin le grand en ſes lettres d'edict qu'il decerna en ſon nom par le conſeil dudit Concile, car il n'auoit pas tel ſens, & enuoya à toutes les Egliſes pour la confirmation & execution du Concile de Nice, lequel edict eſt recité de mot à mot par Theodorit en ſon Hiſt. Eccleſ. liu. 1. c. 10. dit expreſſément que le Chriſt a voulu que ce ſoit vne Egliſe vniuerſelle, laquelle combien qu'elle ſoit par ſes membres ou parties diſtribuée en pluſieurs & diuers lieux, toutesfois elle eſt entretenuë & regie par vn eſprit, conſeil, & prouidence de Dieu: Il ne dit pas, Et les bons Eueſques dudit Concile qui dicterent ladite epiſtre, ne dient pas par vn Pape, ou vn ſeul chef miniſterial; mais ſeulement par vn ſeul eſprit & conſeil de Dieu, laquelle ſainte ſentence l'Empereur auoit appris ou emprunrée des ſaincts Peres dudit Concile, & en ſon edict en nommant particulierement pluſieurs Egliſes, il nomme celle de Rome comme l'vne d'icelles, égale & particuliere, & non vniuerſelle; duquel S. Eſprit & prouidence de Dieu parloient S. Auguſtin & ſes compagnons, tenans le Concile vniuerſel d'Affrique. Sous nu. 164. Quant en confutant & rejettant l'ambition de Celeſtin 1. & ſes predeceſſeurs Eueſques de Rome, voulans vſurper le reſſort & Iuriſdiction ſpirituelle ſur eux: ils luy diſoient qu'à vne chacune prouince la grace dudit S. Eſprit ne defaudra, par laquelle les Eueſques d'icelle feront droict & equitable iugement, prudemment & conſtamment, ſans que l'Eueſque de Rome s'en mélaſt, monſtrans clairement qu'il n'y auoit & qu'il ne falloit introduire, ny receuoir en l'Egliſe vn Papat, ou chef miniſterial. † Auſſi les troubles, ſchiſ- 156
mes & diuiſions pernicieuſes en l'Egliſe, d'où ſont-elles procedées? ſinon quand vn ſeul a voulu vſurper ſuperiorité ſur tous les autres, & leur impoſer nouuelles loix? comme en Victor 1. eſt apparu ſus nu. 113. nu. 115. c'eſt ce que ſi vertueuſement & conſtamment ont ſouſtenu & debatu Pelage 2. & Gregoire le grand Eueſques de Rome, ſus nom. 30. & 31. & c. 82. au 4. liu. des epiſtres dudit Gregoire, qui a publiquement & aigrement preſché, écrit, & ſouſtenu que ſi le Primat ou Papat vniuerſel eſtoit receu; l'Euangile

Il ne faut point de Pape, car il eſt ſource de tous maux.

l'Euangile & decrets des ſaints Peres s'en alloient corrompus, & toute l'Egliſe perie. Il écrit plus audit liure chapitre 83. vers la fin, que conſentir à ce meſchant & execrable nom ou tiltre de Primat ou Papat vniuerſel, n'eſt autre choſe que perdre & renoncer la foy. Et audit liure c. 80. vers la fin, il dit que s'il aduient que celuy qui eſt dit vniuerſel tombe en erreur, il aduiendra que nul Eueſque ne ſera trouué eſtre en
157 l'eſtat de verité. † Et au meſme chapitre col. 2. il dit qu'il appartient au profit de l'vnion & conſeruation de toute l'Egliſe, que les membres ſoient partialement diſtraits, c'eſt à dire, qu'ils demeurent diſtraits egalement ſous vn chef vnique Ieſus-Chriſt, & au contraire que c'eſt la pute perdition & deſtruction de l'Egliſe d'eſtablir vn chef vniuerſel en terre, & en la meſme epiſtre, il implore & demande l'ayde des autres Eueſques, & meſmement de ceux d'Alexandrie, & Antioche, à l'encontre des pernicieuſes entrepriſes dudit Iean de Conſtantinople, lequel pour la cauſe ſuſdite, il dit & affermе eſtre le Precurſeur de l'Antechriſt, & adiouſte en ſoy complaignant ame-
158 rement dudit Iean qui auoit eſté humble moine. † *O que ie ſuis (dit il) tourmenté de grief gemiſſement, en conſiderant ces choſes, que celuy-là qui me ſembloit iadis tres-modeſte, celuy-là aymé de tous, celuy-là qui en anmoſnes, oraiſons, & ieuſnes ſeulement ſembloit eſtre occupé: à peu telle iactance & orgueil d'la cendre meſmes en laquelle il ſouloit eſtre aſſis, & de l'humilité ſainte qu'il monſtroit en apparence, qu'il eſt venu attenter de ſoy attribuer, tout vniuerſellement, & toutes les choſes qui appartiennent à vn ſeul chef Chriſt: & s'efforçant ſubmettre à ſoy les membres d'iceluy, par elation de parole pompeuſe.* Et audit chap. 28. en écriuant audit Iean, & luy alleguant les paroles de l'Apoſtre 1. Corinth. 1. qui ſont telles, *Paul a-il eſté crucifié pour vous? ou auez-vous eſté baptiſez au nom de Paul?* Il conclud, *Si donc ledit ſaint Paul n'a pas voulu ſouffrir les membres du corps du Seigneur, eſtre aſſuiettis à autre chef qu'à Chriſt, meſmes nommement à aucun des Apoſtres, Toy que dras-tu à Chriſt, ſeul chef de l'Egliſe vniuerſelle, en l'examen de ſon extreme ou dernier iugement, qui t'efforces d'aſſuiettir tous les membres d'iceluy ſous toy par le tiltre de Primat,*
159 *ou Eueſque vniuerſel?* En apres il le compare à Lucifer qui en Eſaye 14. dit, Ie monteray au Ciel, i'eleueray mon ſiege par deſſus les eſtoiles du Ciel, ie ſeray aſſis en la montagne du teſtament, és coſtez d'Aquilon, ie monteray par deſſus la hauteur des nuées, ie ſeray ſemblable au Souuerain. Car que ſont autre choſe tous les freres Eueſques de l'Egliſe vniuerſelle, ſinon les eſtoiles du Ciel? Deſquels la vie, enſemble la predication luiſent entre les pechez & erreurs des hommes, comme entre les tenebres de la nuit. Auſquels quand tu deſires toy-meſme par tiltre d'elation prepoſer, & marcher ſur leur nom & autorité à la comparaiſon de toy: Que dis-tu autre choſe, ſinon, ie monteray au Ciel, i'exalteray mon throſne par deſſus les eſtoiles du Ciel? Leſquels quand ta fraternité les dépriſant s'efforce d'humilier ſous ſoy, que dit-elle autre choſe, ſinon ce qui eſt dit par l'ancien ennemy, ie monteray par deſſus la hauteur des nuées? Toutes leſquelles choſes quand
160 ie les regarde en pleurant, &c. † Et en la col. derniere, il dit, voila pour ce meſchaot nom de prelation l'Egliſe eſt coupée, les cœurs de tous les freres ſont prouoquez à ſcandale. Et au liure 6. chapitre 188. epiſtre 24. en ſe complaignant à Anaſtaſe Eueſque d'Anuoche, de Cyriaque ſucceſſeur dudit Iean, à cauſe dudit méchant & prophane tiltre d'vniuerſel, il dit, ſi vn Eueſque eſt appellé vniuerſel, l'Egliſe vniuerſelle tombe, ſi ledit Pape vniuerſel tombe, & au meſme liure epiſtre 30. chapitre 194. en ſoy com-

A plaignant à l'Empereur Maurice, il dit: *Quand l'Antechriſt veuant ſe nommera Dieu, ſera-ce pas choſe fort friuole, mais neantmoins trop pernicieuſe? Si nous conſiderons la quantité du mot, ce ne ſont que deux ſyllabes: mais ſi nous conſiderons le poids d'iniquité, c'eſt le comble de perdition vniuerſelle; mais le dit eſſeurirment que quiconque ſe nomme Preſtre ou Primat vniuerſel, ou deſire eſtre appellé tel, il eſt en ſon elenation precurſeur de l'Antechriſt, car par orgueil il ſe prepoſe aux autres, & eſt mené à erreur par ſemblable orgueil de l'Antechriſt. Car comme ce meſchant-là, homme de peché, fils de perdition* (ſecond Theſſalonic. 2.) *veut eſtre veu & nommé Dieu ſur tous hommes: ainſi quiconque eſt celuy-là,* (ſçauoir eſt ſoit l'Eueſque de Rome, ou de Conſtan-
B tinople, ou d'ailleurs) *qui deſire eſtre appellé tel* (ſçauoir eſt Preſtre ou Primat vniuerſel) *il s'eleue par deſſus les autres Preſtres comme l'Antechriſt.* Par ces grandes, graues, & vrayement apoſtoliques raiſons, & par cette heroïque conſtance, Gregoire le grand compit les entrepriſes & impetuoſitez dudit Iean, enſemble de l'Empereur Maurice, qui luy fauoriſoit, & dudit Cyriaque, que Maurice fit Eueſque de Conſtantinople apres le decés dudit Iean, & empeſcha vertueuſement, tant qu'il veſcut l'erection du Primat vniuerſel, ou Papat. † Or ſi vn Sophiſte vouloit 162
déguiſer, comme Eccius ſtipendié & atnitré par Leon Contre les Sophiſtes.
dixiéme, & Clement huitiéme, qui a eſté ſi effronté de dire que ledit Gregoire euſt ainſi plaidé en ſa propre cauſe, & de ſon ſiege ſeulement, & non pour
C l'Egliſe vniuerſelle, ny pour la liberté de toutes Egliſes & Eueſques en particulier, comme ſi ledit Gregoire euſt voulu dire, que le Primat luy appartenoit, & non à l'Eueſque de Conſtantinople, ou autre: il eſt trop notoire que cette cauillation ſeroit non ſeulement fauſſe: (mais ce qui eſt le ſtyle & couſtume des Papiſtes) trop impudente & calomnieuſe, comme il appert plus qu'aſſez par les propres paroles dudit Gregoire cy-deſſus fidelement mot à mot traoſcrites, & encores parce que Gratian (qui s'eſt bien gardé d'en dire le meilleur) en a mis en ſon graod decret, chap. *ecce.* diſtinct. 91. pris de l'epiſtre 30. dudit Gregoire liure 7. & ſans repeter ce qu'en eſt dit ſus num. 31. 34. † Ledit Gregoire audit lieu ſe com- 163
pare audit Eulogius, de ce qu'il luy auoit vſé de ces
D mots: Comme vous auez commandé: Lequel mot de commandement ledit Gregoire ne veut aucunement oüir ny tolerer, diſant: *Ie ſçay qui ie ſuis, & qui vous eſtes: car quant au lieu, ſçauoir eſt de voſtre dignité, vous m'eſtes frere. Et quant aux mœurs, vous m'eſtes pere: Ie ne vous ay pas commandé, mais i'ay eu touſiours ſoin de vous faire ſignifier les choſes qui me ſembloient vtiles.* † Et en parlant dudit nom d'v- 164
niuerſel, il adiouſte, *I'ay dit que vous ne deuez ny à moy, ny à autre quelconque attribuer tel tiltre, & neantmoins voila en la preface de l'epiſtre, que enuoyez à moy qui l'ay probibé, vous auez mis ce mot d'orgueilleuſe nuncupation, en me diſant Pape vniuerſel, Ie prie voſtre tres-douce ſainteté, que plus ne*
E *me faſtiez cela: Car l'on vous deſrobe autant, que l'on baille à vn autre plus que raiſon ne requiert. Ie ne veux pas proſperer de paroles & tiltres: mais de mœurs, & ne me reputo honoré de ce en quoy ie connoiſ mes fieres perdre leur honneur. Mon honneur eſt que mes freres demeurent en leur ſolide & entiere vigueur.* † Il eſt donc manifeſte qu'il 165
a voulu conſeruer la liberté de tous, & qu'il n'a impugné le Primat vniuerſel en autruy, pour le reſeruer à luy; mais qu'il l'a & de paroles & d'exemple, & de fait reprouué en luy & en tous, comme vne meſchante & execrable inuention de l'Antechriſt: & teconnu tous les Archeueſques égaux à ſoy: & qu'il n'auoit pas la puiſſance ny autorité de

leur commandet, & que leurs sieges n'estoient pas A sujets au sien, mais égaux: car en parlant audit Eulogius du lieu qu'il fait égal, il emend du siege. Ainsi par les autoritez de l'Ecriture sainte, il empescha le siege de l'Antechrist estre estably tant qu'il vescut. Mais tost apres sa mort le procez & debat du Papat fut plus aigrement renouuellé de sort diuerse sorte: car le successeur dudit Gregoire ne plaidoit pas pour supprimer le Papat, mais à le prendre pour soy: parquoy luy & son competeur n'auoient garde d'alleguer les Ecritures saintes & saints Conciles qui estoient contraires à tous deux, comme a esté dit nombre 52. & 54. ny aussi les dits & écrits dudit saint
166 Gregoire. † Partant ne se faut pas ébahir si Sabinian successeur immediat dudit Gregoire, s'efforça tant qu'il pût de contredire aux dits & faits dudit Gregoire, & à blasmer & denigrer la vie & doctrine d'iceluy, & s'il vouloit reprouuer, condamner, & brûler ses liures, comme de fait il les feita au sen, tant qu'il en pût trouuer: sauf ceux qu'aucuns gens de bien cacherent & celerent, duquel reuelement les Papes & Papistes ont depuis, & à present esté fort martis, & les brusletoient tous secretement s'ils

Liures de S. Gregoire bruslez à Rome par les Papes.

pouuoient, comme ledit Sabinian les fit publiquement bruser à Rome, comme appert par Platine, & l'Anthonin, tiltre 16. c. 3. §. 30. Sabel. Ennead. 8. au commencement du 6. liure. Lesquels historiens, comme ils sont tres-studieux de soustenir l'authorité & puissance des Papes, plus que leurs mœurs; s'efforcent de déguiser & couurir ce qui fait contre le Papat: & alleguent plusieurs causes friuoles & imper- C tinentes dudit bruslement, comme pource que ledit Gregoire eust dissipé le patrimoine & pecunes de l'Eglise de Rome, ce qui est faux, & attendu qu'il n'estoit pas question de bruser ses os, mais seulement ses liures: il est bien euident que l'enuie & haine estoit contre la doctrine, comme aussi demonstre l'effet bien-tost ensuiny. Car apres ledit bruslement, &
167 decez dudit Sabinian, qui tost apres mourut, † Bo-

Boniface 3. prend le Papat, & se fait Antechrist.

niface 3. son immediat successeur temit sus la querelle & poursuite du Papat, qui auoit n'aguetes esté par ledit Gregoire supprimée. Ce qu'il n'eust sceu faire, ains eust esté par la plus grande & saine partie des Prestres & Cleres de Rome, empesché, reputé & appellé Antechrist, l'homme de peché, & ennemy de Dieu, destructeur de la soy & de l'Eglise, comme D saint-Gregoire auoit presché & écrit, n'y auoit pas an & demy, si la doctrine d'iceluy eust encores esté en vigueur, & sesdits liures entre les mains des hommes, comme saints & ventables. Et n'eust peu l'Antechrist si tost leuer la teste, si ledit Sabinian n'eust preparé le chemin, rompu & démoly les hayes, murailles, & obstacles faits par ledit Gregoire, en blasmant & condamnant la vie, doctrine, & memoire d'iceluy, & bruslant par feu les liures contraires à la naissance de l'Antechrist. Au zele diabolique & ambition duquel succedant ledit Boniface 3. poursuiuit incontinent d'auoir le tiltre du Primat & papat vniuersel si chaudement & asprement qu'il l'obtint contre l'Eueſque de Constantinople par le iugement du- E dit Focas, homme méchant & timide, sus nu. 50. †
168 Et lors fut accomplie la lamentable prophetie dudit Gregoire le grand, qui en se complaignant de telle méchante entrepriſe & poursuite epistre 28. liure 6. & autres lieux susdits, auoit predit que c'estoit l'aduenement de l'Antechrist & de tous scandales & corruption de l'Eglise & vnion d'icelle, & de la soy catholique. Et outre dit ces mots: *Parce que l'Antechrist l'ennemy de Dieu eminpotent est prochain, ie desire & labeure soigneusement qu'il ne trouue rien propre à soy non seulement és mœurs, mais ny aussi es paroles & noms des Prestres.* Ledit saint Gregoire fut frustré de son bon desir tost apres sa mort. †

Car dans 20. mois apres, Boniface 3. obtint & prit le 169 tiltre & nom de Pape vniuersel, & chef de toute l'Eglise, non pour sa personne seulement: mais pour son Pontificat, & tous ses successeurs en iceluy, & pour son siege & Cour Romaine, reellement & non personnellement, comme l'Antechrist (dont Dan. c. 11. Paul 2. Th. 2. ont prophetisé) ne s'emend pas d'vne seule personne a vne fois: mais d'vn regne erigé contre Iesus-Christ sous le nom & ordonnance d'iceluy faussement déguisez, Apoc. 13. 18. Et dés lors ledit Boniface 3. non plus taisiblement & occultement (comme aucuns de ses predecesseurs auoient cuidé faire, & en auoient esté deboutez) mais publiquement & ouertement; commença soy dire, potter & nommer le Primat vniuersel chef, ou Superieur B spintuel de toute l'Eglise vniuerselle, qui est à dire vray Antechrist, semblable à Lucifer, prince de tenebres, comme Pelage 2. & Gregoire le grand auoient n'aguetes diffiny. † Car combien que ledit 170 Boniface 3. de son viuant (car il mourut tost apres, & en tout ne tint le siege plus de neuf mois) n'ait eu le loisir ny le pouuoir d'exercer de fait ladite puissance, ny aussi ses successeurs de plus de trois cens ans apres: toutesfois desiors qu'il se tint pour tel, & en fit profession publique contre les arrests de Iesus-Christ, & des saints Conciles, il fut vray Antechrist, combien qu'estant notoirement & paisiblement sujet à l'Empereur, ne pretendist encores nen en là iurisdiction & puissance temporelle. Aussi desiors son siege à ce adherant le siege de l'Antechrist, & tous C ses successeurs (soit qu'ils en ayent ioüy, soit que de fait n'en ayent pû si tost ioüir) vrais Antechrists, sans en excepter vn seul, de tous ceux qui ont tenu, liué & continué de mesme profession. Si l'on ne veut dire, que Ieanne l'angloise, qui deux cens Ieanne Pa- quarante-huit ans apres fut deux ans papesse, ne se pesse. pourroit pas honnement nommer Antechrist: mais Antechristesse. † Ainsi l'an 607. fut en la personne 171 dudit Boniface 3. erigé & confirmé le siege de l'Antechrist, que saint Paul 2. Thessal. 2. appelle l'homme de peché, le fils de perdition, qui est aduersaire, ou (en traduisant naifuement le mot grec de saint Paul) *ὁ ἀντικείμενος*, qui est établ y à l'encontre, ou s'eleue sur tout ce qui est dit Dieu, ou qu'on adore, iusques à estre assis au Temple de Dieu, comme D Dieu, faisant monstre de soy comme d'vn Dieu. Saint Augustin an 20. liure de la cité de Dieu, chapitre 19. en exposant ledit passage, a tres-bien dit, que la principale & plus euidente marque de cét Ante- La principale marque de l'Antechrist. christ est s'eleuer sur toute l'Eglise: & expose ces mots de sainct Paul, *ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεόν*, c'est à dire, sur le Temple de Dieu, qui est l'Eglise, soy disant Superieur spirituel d'icelle, tellement que saint Augustin dés l'an 412. qu'il composa ledit liure, a prononcé que celuy-là seroit le vray Antechrist, qui se feroit & porteroit Primat vniuersel, on chef sur toute l'Eglise: autant en effet en dit saint Chrysostome en ses Commentaires 2. Thessaloniciens. chapitre 2. Homelie 3. où il expose le Temple de Dieu, non E de Hierusalem seulement, mais de toutes les Eglises, comme aussi peu apres lesdits saint Chrysostome & saint Augustin, Theodoret Eueſque de Cyre en son epitome des decrets diuins, chapitre de l'Antechrist, dit que saint paul audit lieu par le Temple de Dieu, entend les Eglises. Et quasi deux cens ans apres ledit saint Augustin, autant en effet en ont prononcé lesdits relage second, & Gregoire premier. † Et dn temps mesme de saint Augu- 172 stin, autant en effet en respondit sainct Hieroſme estant en Bethleem, à l'onziéme & derniere question de Algasie & Hebidie, deux notables Dames de nostre Gaule, depuis nommée France, exposant ce mot, *Temple de Dieu*, pour l'Eglise

Chreſtienne, ſelon l'expoſition, à laquelle deſlors il s'arreſtoit, comme la plus vraye. Auſſi en ſes epiſtres, & en ſon liure du S. Eſprit, au commencement il appelle la Cour de Rome, la paillarde Babylonique & purpurée: qui eſt la deſcription expreſſe de l'Antechriſt, Apoc. 13. 18. Il en touche auſſi ſur la fin de ſon ſecond liure contre Iouinian, non pas que du temps de ſaint Hieroſme il y euſt des Cardinaux, ny que les ſuppoſts de Cour de Rome ſe veſtiſſent lors de pourpre ou migraine, ils faiſoient encore des hypocrites; mais parce que leur ambition & deprauation eſtoit deſia lors ſi grande, que ſaint Hieroſme connoiſſoit qu'ils tendoient aux vices & regne de l'Anterhriſt: & preuoyoit que Rome en ſeroit le ſiege, laquelle pour ſes vices incorrigibles, il ſut contraint de laiſſer, comme il dit, & s'en aller outre mer demeurer
173 en Hieruſalem & Bethleem, où il eſt decedé. † Auſſi ſaint Auguſtin depuis ledit liure de la Cité de Dieu par luy compoſé, & ſes compagnons tenans les Coociles d'Affrique, mooſtrerent bien à Celeſtin premier Eueſque de Rome, qui voulut, & ſes deux immediats predeceſſeurs prendre le reſſort des appellatioos & ſuperiorité ſouueraine des autres Egliſes:
174 que c'eſtoit voe vraye forme de l'Antechriſt. † Erfait bien à notet le temps de la venuë de cét Antechriſt, que deſigne ſaint Paul, 2. Theſſalon. 2. ſçauoit eſt apres vn departement ou reuolrement que ſaint Ambroiſe, ſaint Hieroſme, & ſaint Chryſoſtome expoſent de, ou cootre l'Empire Romain. Autant Tertulien qui a écrit l'an du Seigneur 200. au liure de la Reſurrectioo. pag. 61. & ſaiot Chryſoſtome qui vi- C uoit, préchoit, & écriuoit l'an du Seigneur 400. en l'homelie 4. ſur les paroles de ſaint Paul audit lieu, en ces mots, *& maintenant vous ſçauez qui le détient*; c'eſt à dire ce qui retarde oo empeſche la venuë & reuelation de l'Antechriſt. Il a preſché & écrit que c'eſt l'Empire Romain, en approuuant & adherant à la ſentence des autres Docteurs, qui dés ſnn temps l'expoſoient ainſi: & dit que ſaint Paul l'a deſigné obſcurement, parce qu'il n'eſtoit expedient de publier ſi toſt la deſtruction de l'Empire Romain, ny d'acquerir inimitiez ſuperfluas à l'Egliſe deuant le temps. Et ſur ces mots de ſaint Paul, *tant ſeulement celuy qui tient ſon regne à preſent iuſques à ce qu'il ſoit oſté du milieu*, c'eſt à dire (dit S. Chryſoſtome) quand l'Empire Romain ſera oſté du milieu ou def- D fait, & aura perdu ſa place ou ſon lieu, qu'alors viendra l'Antechriſt, & en adjouſte la raiſon: car tant que durera la crainte, puiſſance, & domination de l'Empire Romain, il n'y aura aucun (& conſequemmeo t nulle Egliſe) qui veüille teceuoir le ioug de l'Antecbriſt, ny ſe ſoumettre à luy: mais quand ledit Empire ſera détruit, & oſté de ſon lieu, l'Antechriſt inuadera, & occupera le lieu & Principauté meſme de l'Empire vacaot, & s'efforcera de tauir à ſoy l'Empire des hommes & de Dieu, c'eſt à dire ſpi-
175 rituel & temporel: † Et que tout ainſi que les Empires qui ont eſté deuant l'Empire Romaio, ont eſté ſucceſſiuement deſtruits, ſçauoir eſt celuy des Medes par les Babyloniens, celuy des Babyloniens par E les Perſes, celuy des Perſes par les Macedoniens, celuy de Macedone par les Romains: Auſſi que l'Empire des Romains ſera détruit par l'Antechriſt, & celuy de l'Antechriſt par Chriſt. Et a eſté tres-clairement prophetiſé par Daniel chapitre 11. ce ſont les propres mots & ſentence expreſſe de ſaint Chryſoſtome audit lieu, que l'on voit formellemeur accomplis aux Papes & Cour de Rome, qui ſont le vray Antechriſt, dont ſaint Paul & toute l'Ecriture ſainte a parlé, & n'en faut attendre d'autre, car le Papat vniuerſel ne fut, & n'apparut iamais, & n'euſt pû tant que l'Empire Romain dominoit en Rome en ſa vigueur; mais ſi toſt qu'il a eſté oſté du milieu, &

Le temps de la venuë de l'Antechriſt.

A de ſon lieu, ce Papat vniuerſel s'eſt erigé au lieu meſme vacant de l'Empire Romain, qui eſt la ville de Rome, où ledit Empire ſouloit ſieger & tegner. Et incontinent que ledit Empire en a eſté mis hors, les Papes & leur Cour ont occupé le lieu vacant, l'ont attribué à eux, & ont pretendu à eux appartenir, & ont arrité à eux toute dumination, ſuperiorité, & ſouueraineté ſpirituelle & temporelle, comme ont demonſtré & demonſtrent au doigt & à l'œil toutes les hiſtoires & l'euidence du faict, dés & depuis 900. ans, & meſmement les decretales des Papes. † Et meſmes peu apres 176
leſdits ſermons & écrits, ſaint Chryſoſtome, l'experience du faict & euenement des choſes commença d'en donner claire ſignificaion, car Rome B ne fut pas pluſtoſt par le Roy Alaric & les Gothis quelque peu de temps priſe & oſtée de l'obeiſſance des Empereurs de Rome, (qui fut la premiere fois qu'elle changea de main depuis l'inuaſion des Gaulois) qu'Innocent premier Eueſque de Rome ne commençaſt entre ſes deux pat aucune de ſes epiſtres, de ſoy vanter du primat, enuers aucuns de ſes ſuppoſts Eueſques en Italie, & non enuers les autres. Et incontinent apres Zoſime, Boniface, & Celeſtin, premiers, oſerent bien matcher plus auant, pour vſurper ſur aucunes Egliſes d'Affrique; mais ils en ſurent dehoutex, & bon gré mal gré s'en depotterent. Auſſi Rome eſtoit deſiá lors dudit Zoſime l'an 420. reduite, & demeura quelque long-temps depuis ſous l'Empire Romain, & en la main des Empereurs. Et d'autant a eſté la venuë & regne de l'Antechriſt retardé, comme expreſſément a dit ſaint Paul. † Et outre ce que Tertul- 177
lien, ſaint Hieroſme & ſaint Chryſoſtome ont expoſé & ſignifié nommément de l'Empire & ville de Rome: Ie trouue que Lactance Firmian, qui a leu & écrit du temps de Conſtantin le grand, l'an du Seigneur 320. au 7. & au dernier liure chapitre 25. des Inſtitutions diuines, a predit que 600. ans accomplis, à compter de la Natiuité de Chriſt, il y auroit grande mutation; mais qu'il ne falloit pas craindre la venuë de ce grand tyran l'Antechriſt, tant que Rome, ce grand chef du monde, demeureroit en ſon entier; mais que ſi toſt (comme il dit eſtre predit par les Sibylles) que Rome aura commencé d'eſtre ruinée, c'eſt d'auoir perdu ſa grand' vaillaoce, force, & vigueur, que ce mot, Rome, ſignifie en Grec: & ſera preſſée & briſée comme vne petite rué de village, que lors ne faudra douet de la venuë de la deſolation du monde, & de l'Antechriſt. † Cela conuient 178
tres-bien aux auteurs ſuſdits, & à la verité de l'hiſtoire, & entrepriſe des Papes depuis Rome priſe, & pillée par Alaric l'an 412. & années ſuiuantes par les ſiens, ſus num. 176. & depuis l'an 471. par Odoacer: Et depuis l'an 550. par Totilas, qui la bruſla & laiſſa en maxure, & le Capitole tellement détruit, que depuis on ne ſçait où il fut. De ces ruines, les Papes de Rome ont peu à peu conſtruit leur Regoe & grandeur. C'eſt choſe horrible des grandes hardieſſes & aueuglemens des Docteurs & flateurs Papaux, qui oſent dire & maintenir (comme Sylueſtre Prieras liure troiſiéme, chapitre ſecond, que la Monarchie Papale eſt la cinquiéme predite par Daniel, laquelle, comme l'Empire Romain a ſubjugué & aboly les Empires precedens, auſſi la Monarchie Papale doit de ſon droict ſubjuguer & détruire celle de l'Empire Romain, & tous autres, & auoir domination plus grande ſpirituelle & temporelle ſur tout le monde. Ie ne ſçay qui eſt le plus grand, ou leur audace, ou leur cecité, & qu'ils ne voyent que diſans cela, ils monſtrent leur Pape eſtre le vray Antechriſt, & ſon regne le regne de Satan, & de l'Antechriſt: comme par les écrits

Innocent premier.

de Daniel, de ſaint Paul, de l'Apocalypſe, & de tous A premier Eueſque de Rome, homme de tres-grande
leſdits Docteurs, meſmement de S. Chryſoſtome, ſus litetature, & diligence, & dexterité, & de grande re-
179 num. 175.† Or ia du temps de Focas, & plus de 150. uerence, fauent & authorité qu'il auoit acquis, pour
ans deuant luy, l'empire eſtoit tellement diminué, que auoit deſtourné Attila de la deſtruction de toute l'Ita-
l'Empereur meſme Honorius, & depuis luy l'Empe- lie. Et neantmoins nonobſtant ſadue grandeur ver-
reur Valentinian 3. Et depuis luy, les Exarches ou Lieu- tueuſe fut de ſa taiſible ambition de primane bede-
tenans de l'Empire n'oſoient faire reſidence à Rome, uement par le Concile de Chalcedoine : telle-
mais à Rauenne, lors aſſiſté ſur le bord de la mer ment que de vingt Papes de Rome, qui ont eſté de-
Adriatique, & encotes fut plus diminué ſous ledit puis ledit Leon premier, n'y en eut iamais vn ſeul qui
Et de Maho- Focas, & toſt apres Syrie & Damas pris par Maho- ait oſé, ny de faict ny de paroles, entreprendre du
mant enuehle. met, qui commença leuer la teſte, promulguer & primat : dont non ſeulement ils ſe ſont teus, & ab-
faire receuoir ſon diabolique Alchorã en Arabie en- ſtenus eux voyans condamnez & debouter és per-
uiron le temps que l'Antechriſt fut eſleué au milieu, ſonnes de cinq leurs immediats predeceſſeurs, ſça-
& ſur l'Egliſe de Dieu à Rome, en la perſonne dudit uoir eſt Innocent, Zoſime, Boniface, Celeſtin, &
180 Boniface 3. pour ſon ſiege & ſucceſſeurs. † Qui ne Leon premier de ce nom, & Xiſte troiſiéme. Mais
furent pas ſi toſt conneus tels, tant au moyen de leurs B au contraire les deux penulnémes, ſçauoir eſt Pelage
maſques, que le Prophete Daniel appalle faces, & de 2. & Gregoire 1. y ont reſiſté, condamné, deteſté, &
leurs fallaces & illuſions predites par ſaint Paul au anatematizé le papat ou primat vniuerſel. † Or com- 184
lieu ſuſdit, que parce qu'il n'eſtoit encotes obei, ny bien que depois ladite ſentence, ne ſe ſoit trouué vn
Patriarches en poſſeſſion réelle. Car il eſt certain que toute la ſeul Eueſque de Rume, reſiſtant à ladite ambition,
de Grece, Aſie, Affri- Grece, & pais de Thrace, d'Aſie mineur & grande, quoy qu'aacuns par faute de puiſſance, faueur & oc-
que, n'ont iamais obey à l'Eueſque de Rome. d'Orient, de Syrie, Armenie, Egypte, & toute Affri- caſion ayent pour le temps diſſimulé : toutesfois de-
que n'obeitent iamais à la ſentence dudit Focas. Ils puis meſme ladite ſentence, il y a eu des Conciles vni-
auoient, & ont touſiours retenu, & ont encotes au- uerſaux qui ont condamné taiſiblement le pretendu
iourd'huy chacune nation des Chreſtiẽs deſdits lieux, papat vniuerſel de Rome, comme le ſaint Cõcile vni-
ſon Patriarche, qui a toute ſouueraine puiſſance & ad- uerſel. Et auſſi y a eu pluſieurs Empereurs non ſeule-
miniſtration eccleſiaſtique dans ſes fins & limites, ſans ment de Conſtantinople, mais auſſi des François, qui
reconnoiſtre aucunement à ſuperieur ny le Pape, ny ont fait loix & canons eccleſiaſtiques & exercé puiſ-
aucun des autres Patriarches : & ſont touſiours de- ſance, & iuriſdiction en & ſur les Eueſques de Rome,
meotez, comme encores ſont auiourd'huy égaux ſans en connoiſſant & iugeant de leurs accuſations meſ-
entreprendre rien l'vn ſus l'autre, retenans & gardans C mes, & cauſes capitales, ſus en la preface, nombre 31.
en cét endroit les decrets des ſaints Cõciles vniuerſels 32. 33. 34. 68. & encotes depuis l'empire des François,
de Nice, de Conſtantinople, & autres, ſus nombre & lignée de Charlemagne oppreſſez, y a eu pluſieurs
181 114.† Encores ſur ce reſidu de l'Europe ne commen- bons & vertueux Empereurs d'Allemagne, qui ont
cerent iamais les Papes exercer de faict iuriſdiction exercé & connnué pateille iuriſdiction, & puiſſance
eccleſiaſtique : ſinoo aptes l'empire des François eu- ſouueraine en & ſur les Papes de Rome, dont ils en
tre les enfans des enfans de Charlemagne, grande- ont condamné & depoſé pluſieurs par ſentence iudi-
ment debilité, & n'euſt iamais la ſentence de Focas ciaire, inſtitué & ſubrogé d'autres, & ont leurſdites
commencement d'execution de faict, tant que l'Em- ſentences depoſitions & inſtitutions, ſorty leur plain
pire de Conſtantinople, ou des François fut en vi- & entier effect. † Et a cela duté iuſques en l'an 1080. 185
gueur, comme appert par toutes les hiſtoires écrites que l'Empire, & Empereurs d'Allemagne furent op-
audit temps, meſmement par le ſixiéme Concile vni- preſſez par les menées, trahiſons & armes de Gre-
uerſel, tenu long. temps aptes ladite ſentence, où l'E- goire 7. & ſes ſucceſſeurs, qui de flors non contans de
ueſque de Rome fut preſidé meſmes és choſes ſpiri- la ſouueraineté ſpirituelle vſurpée, pretendirent auſſi
tuelles, & tenu comme l'vn des autres Eueſques ou la ſouueraineté temporelle, laquelle peu à peu ils oc-
Primats, ſans aucune ſuperiorité vniuerſelle, ny ge- D cuperent par force. Et ainſi dés ledit Gregoire 7. l'An-
182 neralle. † Le premier qui commença, non par teque- techriſt comme par tout triomphant ſe ſaiſit des deux
ſtes, monitoires, & temontrances, comme auoient ſouuerainetez ſpirituelle & tempotelle, leſquelles par
fait leſdits Zoſime, Boniface, Celeſtin, & Leon, pre- les meſmes artifices de menſonges, & illuſioos, force
miers, qui en furent deboutez, ſus nombre 114. mais & armes, il s'efforce encotes auiourd'huy maintenir
par execution de faict, voulant vſurper le teſtort, & contre ſi grande lumiere de Dieu reuelée, & comme
cõnoiſtre des appellations des gens d'egliſe au Royau- enragé & deſeſperé, perſecuté, & mer à mort par feu
me de France : ce fut Nicolas premier, le ſecond apres & glaioe, tous ceux qui veulent maintenir la verité
ladite Ieanne Papeſſe, enuiron deux cens cinquante- de Dieu, comme il a eſté nommement predit de luy
ſix ans aptes la ſentence dudit Focas, l'ao du Seigoeur par Daniel. Et par ſaint Iean en l'Apocalypſe, chap.
863. cõme appert au grand decret. c. *Arguto*. 2. qu. 6. 13. 18. † Or deſlors du ſiege de l'Antechriſt manife- 186
& c. *Lotharius*. 31. qu. 2. dont y a pluſieurs choſes à ſtement erigé en la perſonne dudit Boniface 1. non-
dire cy-apres. Recours à noſtre diſcours hiſtorial. Car obſtant ce que peo auparauant auoit au cõtraire preſ-
il ne fut pas ſi toſt obei, auſſi ne fut pas corrigé, com- ché, debatu & écrit Gregoire le Grand, l'on com-
bien que grands perſonnages deſlors écriuirent con- E mença voir aduenir ce que ledit Gregoire en auoit
183 tre ſes entreptiſes.† Il eſt donc notoire parce que deſ- predit des ſcandales & corruptions, tant és Prelats
ſus, que les Eueſques de Rome ne pretenditent on- qu'és membres de l'Egliſe : car deſlors commencerent
ques ſuperiorité ſur les Egliſes, que depuis la ſeconde les Papes à delaiſſer la predication, qui eſtoit ia fort
& enorme inclination & ruine de l'Empire Romain, corrompuë, & le ſeruice de leur Egliſe, & vacquer,
qui fut à ladite priſe de Rome l'an 412. encores qu'à conſulter, ſolliciter par roos moyens & negoces, tant
tous ceux qoi deſtors, & depuis ont voulu publique- de paix que de guette, s'allians puis auec les vns, puis
ment pretendre, & pourſuiure ladite ſuperiorité ec- auec les autres, comma leur ſembloit commode pour
cleſiaſtique, il leur a eſté publiquement, & tellement conſeruer & augmenter leur puiſſance, & en tronuãt
reſiſté, qu'ils ont eſté contraints eux en deſiſter hon- par leurs trafiques moyen de ruïner & mettre hors
teuſement. Auparauant ladite ſentence dudit Focas, ceux, par leſquels ils auoient eſté augmentez, à fin
comme Innocent, Zoſime, Boniface, & Celeſtin pre- par la ruïne d'iceux monter touſiours vn degré plus
miers, qui furent teptimez par leſdits Conciles de haut, † En conuertiſſant peu à peu le miniſtere eccle- 187
Carthage, & par ſaint Auguſtin : & comme Leon ſiaſtique en Royaume, Seigneurie & Monarchie plus

grande, terrifique & admirable, que ne furent onques les plus puiſſans & triõphans Emperents du monde, deſquels ceux qui contre l'inſtitution de Iules Ceſar & Auguſte prirent Diadeſme & Couronne, n'en prirent iamais qu'vne, & cét Antechriſt en a pris trois à la fois, mué & conuerty ſi peu qu'il y auoit de demeurant de Religion en ceremonies & ſtatuts humains, tant peut ſeruir de couuerture d'hypocriſie, que d'artifice queſtuaire & marchandiſe, & pris ſes facteurs & flateurs contrainct & forgé fauſſes donanons & decrets, & les attribuer aux anciens, pour leur donner plus grand'couleur & autorité. †

188 La corruption & ladrerie de ce nouueau maudit chef Antichriſtien touſiours croiſſant & empirant, eſt coulée & deſcendue és miſerables membres à luy aſſuiettis, comme S. Gregoire auoit prophetiſé, la diſcipline Eccleſiaſtique & autorité de l'Egliſe, qui auoit touſiours iuſques à l'établiſſement de ce nouueau chef, obtenu vigueur, a eſté deſtruite, rompuë & abolie, car tout a eſté peu à peu enuelopement attribué à ce nouueau chef, qui ſe dit eſtre non ſeulement par deſſus toute l'Egliſe, mais icelle repreſenter & contenir en ſoy. Qui eſt la propre marque de l'Antechriſt, deſignée par S. Auguſtin, & autres ſaints Docteurs parlans par les ſainctes Ecritures, ſus nom-

189 bre 171. 172. † Et conſequemment n'y a plus eu de correction, ſinon autant qu'elle ſeruoit au profit ou à l'ambition & grandeur de ce nouueau chef, tirant tout à ſoy, lequel eſtant auenglé d'ambition & perueruty de ſens en fauſſe & hypocritique doctrine, n'euſt ſceu emender les autres qu'il auoit aſſuiettis, ny ceux qu'il vouloit encores aſſuiettir, mais bien les pouuoit corrompre & infecter, comme il a fait, & tout abreuué du calice & poiſon de ſes abominations, & ſi ne pouuoit eſtre corrigé, ny emendé par les autres, au moyen de ſon pouuoir ſouuerain, & nouueaux droits par luy faits & multipliez pour obuier à toute autre correction, & emendement, & en oſter toute eſperance, & les pauures membres captifs ayans perdu leur ancienne liberté, reduits en telle neceſſité & ſeruitude, que non ſeulement ne peuuent corriger leur nouueau chef qui s'en va, & les meſme auec ſoy à perdition: mais auſſi ne peuuent corriger ny emender les vns les autres, ny ſe courir l'vn a l'autre, toute correction, puiſſance, & autorité reſeruée au plaiſir de ce nouueau chef, & par luy raute & engloutie. Parquoy eſtoit bien neceſſaire apres ce nouueau chef cleué que tout allaſt mal, &

190 encores de mal en pis. † Comme peu auparauant le dit Gregoire le grand auoit prophetiſé, lequel en ſon liure paſtoral qu'il a fait & compoſé, non pour l'Eueſque de Rome ſeulement, mais pour tous Paſteurs & Eueſques, meſmement pour les Primats & Archeueſques en la nerce partie act. 5. a mis conformement aux anciens Canons conciliaires, & à la couſtume &

191 diſcipline ancienne de l'Egliſe, † cette regle expreſſe, *Les ſujets doiuent eſtre bien aduertis & admoneſtez qu'ils ne ſoient à leurſdits Paſteurs ou Prelats ſuſdits plus faicts qu'il appartient, & qu'il n'eſt expedient, à ce qu'il ne leur aduienne qu'eux ſubmettant aux hommes plus qu'il n'eſt neceſſaire, ils ſoient contraincts non ſeulement approuuer, mais auſſi venerer les vices d'iceux.* Et eſt au grand decret, ſeconde queſtion, ſeptiéme chap. *admonendi*. Il falloit bien ce ſaint Decret eſtre aboly pour eriger & aſſenter ce nouueau chef par les nouueaux droicts d'iceluy, qui portent qu'il n'eſt loiſible à aucũ quel qu'il ſoit, luy dire pourquoy fais-tu cela? ny aux brebis reprendre ou accuſer leur Paſteur quel qu'il ſoit, comme pour plus facilement introduire ce nouueau chef. Les liures dudit S. Gregoire toſt apres ſon decez furent bruſlez par ſon ſucceſſeur, & ſa doctrine & memoire diffamée & condamnée, entant qu'elle nuiſoit & eſtoit contraire

A à l'erection de ce nouueau chef. † Et en muant, corrigeant, & transfigurant les anciens Canons conciliantes par leſquels les Eueſques de Rome eſtoient limitez & teglez comme les autres Eueſques & Primats, & obligez à obeïr aux Canons, il en a fallu forger de nouueaux purs Papiſtiques, & baſtir vne nouuelle police, à la ſemblance des regnes & monarchies terreſtres, ſubordinée à ce ſeul nouueau chef reprouué par l'Euangile, & par les anciens Conciles, & ſaints Docteurs de l'Egliſe, & ou les anciens Canons deffendoient, meſmes au Superieur d'exiger ſerment de celuy à qui il confere benefice ou dignité inferieure, comme eſt le texte au chapitre dernier des Decretales Papales, & eſtoit reputé choſe illicite & ſimoniaque encores du temps deſdites anciennes

B Decretales, comme eſt le texte au chap. 17. *ex diligenti*, titre de ſimonie, il a fallu faire vne pratique contraire, comme au Pape, & à tous ſes membres ſubordinément, à ce que tous ceux de ſon regne luy ſoient ſans moyen, ou mediatement aſſermentez, comme vaſſaux des vaſſaux: comme depuis l'Archeueſque de Tours a des Abbez (comme celuy de Marlec, qui tiennent de luy les Abbayes en foy & hommage, & auſſi ceux de S. Martin de Tours qui ont l'Abbaye de Cormery, & autres terres d'eux en foy & hommage, ſeruice & rachapt. Ainſi ont corrompu leurs anciens Canons, meſmes ſi peu qu'il y auoit de bon eſdites Decretales, & de la ordonné que qui accuſe ſon ſuperieur, & fuſt-ce à la plus vraye & iuſte cauſe du monde, ſoit puny comme infracteur du ſerment & deuë obedience, & autres infinis que Ca-

C nons, que menſonges qu'ils ont pour les autoriſer fauſſement aux anciens (qui uncques n'y penſerent) attribuez ſi lourdement & impudemment, † que l'on 193 ne peut auec iugement lire, conferer, & ſonder les hiſtoires & écrits anciens approuuez & indubitez: que l'on ne voye tant la repugnance hiſtoriale que la diſcrepance du ſtyle de ces nouueaux menſonges & decrets Papiſtiques, & que leur fard ne ſoit découuert, tant eſt mal baſtie & mal fondée cette illuſion Papiſtique, comme faux exemplaires, qui abuſent le monde en l'abſence des originaux, auſquels conferez & confrontez, non ſeulement ſoudain perdent leur foy & autorité, ains tombent en execration d'infamie & fauſſeté, mais cependant qu'ont duré & du-

D rent ces fauſſes illuſions & entortillemens inuolus, qui ſont la queuë du grand & rous ſerpent, il a tiré & La queuë du
tire la tierce partie des eſtoiles du Ciel qui tenoient le dragon.
lieu des principaux Paſteurs & Docteurs en l'Egliſe de Dieu, & les a ietrez en la terre, qui eſt ſon regne de tenebres, priuez de la lumiere & intelligence celeſte. † Il eſt donc neceſſaire, & faut inſtamment prier N.S. 194 Ieſus-Chriſt qu'il abate & aboliſſe bien-toſt ce nouueau chef par l'eſprit & ſouffflement de ſa bouche qui eſt la pure & claire predication de ſon Euangile, trop long-temps enſeuelie par les ſuperſtitions & nouuelles doctrines, déguiſemens & illuſions dudit nouueau chef, & tellement tronçonnée, déchirée & vilifiée, que des lopins & fragmens de l'Euangile, il s'en ſert

E à maſquer, border & couurir ſes idolatries, paillardiſes & meſchancetez, aſſez par le menu décrites par pluſieurs bons & fideles Docteurs que noſtre Seigneur par ſa grande miſericorde a ſuſcité & donné ces derniers iours a ſon Egliſe. † Or auparauant ce 195 nouueau chef, l'Egliſe de Hieruſalem s'appelloit mere de toutes les Egliſes par ſimple tiltre d'honneur, & non de ſuperiorité, qui luy auoit eſté confirmé par le Concile de Nice, & nommément par le premier Concile de Conſtantinople & autres Conciles vniuerſels ſus nomb. 109. mais ce nouueau chef en foulant aux pieds leſdits Conciles, luy a rauy ledit tiltre, & l'a attribué a ſa Cour & ſiege. Tous les Eueſques & Archeoeſques s'appelloiẽt auparauãt Apoſtoy-

liques ; mais depuis il leur a oſté, & s'eſt à luy ſeul attribué le tiltre d'Apoſtole, & le tiltre d'Apoſtolique à ſon ſiege & Cour, comme auſſi du nom de Pape, qui eſtoit commun à tous Eueſques, ſur
Droict Apoſtolique. oomb. 135. & anparanant par le droict apoſtolique eſtoit ſeulement entendu, ce qui eſt conteno és Euangiles, epiſtres canoniques de ſainct Paul, & autres Apoſtres, comme appert au 5. Concile de Carthage chap. 1. qui eſt au grand decret 2. q. 6. chap. *ſtatutum eſt*, où ces mots, *droict Apoſtolique*, ne s'entendent d'aucune conſtitution humaine, ny conciliaire ; mais de ce qui eſt en ſainct Paul, 1. Cor. 6. comme appert par le Concile 3. de Carthage. art. 9. mais depuis il a fait ſes ſeuls canons, loix & decrets : appeller droicts apoſtoliques, & tous ſes faicts nommer choſes apoſtoliques, ſentences apoſtoliques, te- B
uenu chambre, deniers apoſtoliques, mule, tobe, guerre, feſtin, ligue, malediction, benediction apo-
196 ſtolique. † En ſe mettant luy ſeul au lieu de tous les Apoſtres, & qui plus eſt au lieu de Dieu : & s'eſt fait publiquement nummer Dieu en terre, ſoy faiſant porter & oſtenter plus dignement qu'vn corps ſainct par luy fait & canonizé tel : non ſeulement au Temple, mais auſſi au baut pinacle du grand portail le leudy abſolu, dont ſa bulle leuë, luy & les Cardinaux de coſté & d'autre aſſis en mitres de ſoye blanche, iettent cierges atdens, comme dards receueillis pour rompre éteindre par fols flateurs & idolatres qui s'entretenënt d'atdeur de ſe monſtrer tous valets du Pape & Cardinaux qu'on oit en rire de ioye comme Dieux celeſtes, & infinies aotres trop notoires C
197 transformations & vſurpations ſatanïques. † Et conſequemment depuis qne l'Eueſque de Rome laiſſant ſon Eoeſché & Patriarchat à vn Vicaire oo petit Eueſque de S. Iean de Latran, s'eſt eleué en Pape vniuerſel, comme ſouuerain-ampereur ſur toute l'egliſe, & qu'il a commencé d'eo iuüir : pareillement les Archeueſques, Eueſques & autres Prelats, conuertiſſans laur miniſtere en Regne, Principauté, & Seigneurie, ſe ſont faits comme Roys, Ducs, Comtes, Barons, comme amplement ont dècrit Guillaume Durant de Montpellier, nourry en Cour de Rome, en ſon ridicule rational des diuins offices, au commeneement du 2. liure du temps de Iean 21. & depuis enuiroo 40. ans apres Auguſtin d'Ancone moine Italien en ſa puante ſomme de la Puiſſance ec- D
198 cleſiaſtique du temps de Iean 22. † Et pour entretenir & orner leurs diguirez de ſplendeur & pompe Royale, combien qu'auparauant par les ſainct̃s Decrets, Conciles, & Couſtume de l'Egliſe, tous les reueuus de chacun Dioceſe ſe fuſſent communs à tous les Preſtres & Clercs d'icelluy, & diuiſibles en 4. parties: comme appert par toute la 1. & 2. de la 12. cauſe, du grand decret, meſmes diſtribuables aux clercs mariez c. 3. diſt. 32. toutesfois les Eueſques (ſçachant & conſentant le Pape) ont rauy & appliqué à eux
199 ſeuls & leur Cour tous leſdits reuenus. † Les charges de l'Egliſe laiſſées & rejettées ſur les pauures Curez, & ſur le peuple, & a fallu que le peuple outre les fondations des gros Eueſchez & Prelatures, ait fait nou- E
uelles fondations pour les hoſpitaux, maladeries &
200 eſcoles. † Et que les Curez encotes ſurchargez de tailles & tributs de cathedratiques, viſitations, & autres telles exactions par leurs Eueſques, ayent eſté contraints non ſeulement de vendre les Sacremens & ſepultures, choſe deteſtable & trop reprouuée par les Eeritures ſaintes & Conciles, & meſmes par Gregoire le grand qui a reprouué toute telle cooſtume, comme abuſiue & intolerable, au 7. liu. de ſes epiſtres, en l'epiſtre 55. & au grand decret 13. q. 2. c. *quæſto.* Mais auſſi d'inuenter annuetſaites, contraites, nouoeaux miracles à cette fin forgez, & infinies ſuperſtitions pour tirer argent du peuple, tous leſquels pernicieux abus, tant s'en faut que le Pape & Eueſques le corrigent, qu'au contraire ils les glorifiẽt & conſacrẽt, les Eueſques peuoent plus haut vendre les collations de tels benefices, & en augmenter les tributs d'ieeux. Auſſi la tyrannie & richeſſe des Papes en augmente touſiours. † Tellement que par ce maudit nouueau 201
chef erigé, eſt aduenu ce qu'Ezechiel & autres Prophetes dés long-temps, & depuis eux S. Pierre epiſtre 2. c. 2. S. Paul Act. 20. & dernierement ledit Gregoire le grand, auoient propheciſé que nul Eueſque n'eſt demeoré en l'eſtat de verité, mais tous ſuboertis & deuenus loups rauiſſans : & que l'Egliſe & doctrine d'icelle a eſté par tout exilée, condamnée. & bannie. †
Et ſous cette horrible deſolation eſtant au lieu ſaint, 202
que tres-expreſſement décrit S. Chryſoſtome en l'homelie 49. tome 7. eſt aoenu, & de noſtre temps auoos veu eſtre plus qu'accomply ce que dit S. Chryſoſtome audit lieu, & ſur S. Matth. ch. 24. hom. 9. & S. Auguſtin au traité de l'vnité de l'egliſe, & en l'epiſtre coutre Petilian Donauiſte par 3. grandes colomnes, tome 7. ont prophetiſé & écrit qu'au temps de ladite deſolation la vraye Egliſe ſera ſi diſſipée, deſnuée & défigurée qu'elle ne pourra eſtre connuë ny diſcernée par ſes Prelats, Docteurs & Preſcheurs qui ne ſeront que loups & faux propheres, ny par l'adminiſtration des Sacremens decoupez, mélez & déguiſez, ny par les perſecutions des tyrans qui ceſſeront, leſdits loups & faux Prophetes tenans tout le regne paiſiblement ; mais ſeulement par les ſaintes Ecritures, & qu'il n'y aura autre preuue ny difference de la vraye Chreſtienté, ny autre guide ou refuge aux Chreſtiens, voulans connoiſtre la verité de la foy que par les Ecritures ſaintes, & dit S. Chryſoſtome ces mots, *Auparauant ladite deſolation en pluſieurs manieres ſe demonſtroit celle qui eſtoit la vraye Egliſe de Chriſt, & celle qui eſtoit la gentilité & payenneric : mais depuis ne ſe connoiſt en aucune maniere la vraye Egliſe, ſinon par les eſcritures tant ſeulement.* Et dit S. Auguſtin, *Cherchez donc l'Egliſe es écritures & és paroles de ſon chef qui eſt Chriſt, qui eſt la verité, & qui treſbien connoiſt ſon corps, & ſes membres. Et eſdites Ecritures diſcutons noſtre cauſe, car ie ne veux demonſtrer l'Egliſe par moyens & enſeignemens humains ; mais par les eſcrits diuins.* Tels ſont les mots formels de S. Auguſtin. Autant anparauant en a ſenty S. Ambroiſe ſur S. Luc ch. 9. † Que faut-il donc à ces trop lourds & 203
aueuglez Papiſtes ? car veu qu'ils n'ont iamais & ne peuuent monſtrer par les ſaintes Ecritures que leur Egliſe ſoit celle de Chriſt : dequoy leur ſert ſi grande multitude de ceremonies & de decrets par eux forgez ? eſt-ce pas choſe auſſi impertinente comme ſi vn brigand pour monſtrer qu'il eſt Seigneur de tel lieu, alleguoit ſon propre témoignage & fauſſeté par loy forgée ? Il y a pis, car il appert du contraire par les ſaintes Ecritures, & encotes par tout l'eſtat ootoire, oon ſeulement de l'Egliſe primitiue : mais auſſi de celle qui eſt venoë depuis, iuſques à l'erection de ce noouueau chef. C'eſt la cauſe poor laquelle ſçachana eſtre trop conuaincus par la verité & par leur conſcience, meſmes ils craiguent & fuyent ſi fort la diſpute, comme dés l'an 1529. & encores 1552. eſt apparu. Ils craignent ſi fort les Ecritures ſaintes eſtre leuës, & miſes en vulgaire & toote langue comme Dieu l'a commandé, qu'ils n'ont eu honte premierement les deffendre, foüiller, oſter, & dérobet : & depuis le condamner & bruſlet publiquement, cõme Liure des heretiques, en ſuiuant premierement la cautelle de Mahomet, deffendãt ſa loy eſtre leuë par le peuple, & depuis la rage & forcenerie d'Antiochus, Maximian & Diocletian qui bruſloient les meſmes Liures, & ſi voyẽt bien ces malheureux Papiſtes qu'ils n'y gagnẽt rien. † Tellement qu'à preſent leur ſuffit par force ar- 204
gẽt, armes, & trahiſons, garder le ſurplus de leur Papat.

Et combien qu'à preſent ils ſe deffient de la victnite: neanmoins demeurent obſtinez à l'encõtre de Dieu, & ſon fils Ieſus-Chriſt, par haine & enuie qu'ils ont contre l'Euangile, de par leur pere Satan. Les choſes ſont auiourd'huy par la grace de Dieu tellement clarifiees, que ces mal-heureux deffenſeurs du Papat, n'ont plus d'excuſe, & conuaincus en leur conſcience, ſçachans que le papat n'eſt qu'abus & inuention diabolique, & que la verité & vertu de Dieu bataille contr'eux. Ils ont perdu les couleurs & fatras dont ils ſouloient abuſer le peuple, & ne leur demeure plus qu'vne rage & obſtination, trop plus abſurde que celle des Scribes & Phariſeens apres Ieſus-Chriſt, eſleué haut, & manifeſté par la predication victorieuſe & inuincible des Apoſtres. Car leſdits Scribes & Phariſeens auoient le commencement de leurs ceremonies fondé en la patole & commandement de Dieu, & ſi auoient la continuation de 2000. ans, ordonnee & approuuee de Dieu, ils ne failloient qu'à la fin, pour ne vouloir receuoir Ieſus-Chriſt, le but & accompliſſement de la loy. Mais les Papiſtes n'ont aucun commencement, ny eſtabliſſement de Dieu, & encores moins de milieu & pire fin. Cat par les écritures ſaintes, & par l'experience des choſes, & par l'état non ſeulement de la primitiue Egliſe, mais auſſi de celle venuë depuis iuſques à leur nouueau chef: †
205 voire par l'hiſtoire de plus de mille ans, & par les écrits meſmes des Papiſtes, on voit que non ſeulement le Papat n'eſt fondé en la parole, mais contre la parole de Dieu. Et en fables & menſonges, & que long-temps auparauãt qu'eſtre erigé, il auoit eſté condamné & reprouué, comme choſe execrable, & inuention de Satan, & de l'Antechriſt, par tous les ſaints Docteurs & Conciles vniuerſels: & meſmes par les derniers Eueſques de Rome precedens l'erection dudit nouueau chef, faite contre Dieu, & contre toute police eccleſiaſtique, & tẽpotelle ordonnee de Dieu, & continuee par meſme ambition, auec auarice, illuſion, ſuperſtition, & pertinacité, & obſtination extréme en toute abomination de vices, ſcandales & méchancetez. Parquoy eſt certain que la fin en ſera pire, & plus ſeuerement vengee & punie, que l'obſtination deſdits Scribes & Phariſeens, qui fut exterminee d'vne ſi horrible deſtruction de Ieruſalem, faite par Veſpaſien, & Titus, voire plus aſpre que celle faite par le deluge d'eau, & par le feu de Sodome & Gomorrhe, cõme l'ont propheciſé ſaint Pierre, ſaint Paul aux Hebrieux, & ſaint Iean en l'Apocalypſe. Et ne reſte
206 plus que d'en voir l'execution. † Or ç'a eſté entr'autres vne trop calomnieuſe illuſion, d'auoir par eux cuider fonder leur papat ſur le huictiéme article de foy, Ie croy la ſainte egliſe catholique. Car en tout le ſymbole n'y a article, qui plus expreſſement ruine le papat, que cettuy-là. Car il n'eſt pas dit, Ie croy vn Pape, ny ie croy vne Egliſe Rumaine, ny ie croy vn certain Vicaire de Ieſus-Chriſt, ou chef miniſterial ſor toute l'egliſe, auquel de neceſſité de ſalut ſoit requis eſtre ſubiet (comme les Papas l'an 1302. en leur extrauagant, *vnam ſanctam*, ont par leur andace diabolique nouuellement diffiny) ny autre choſe équipolente, comme il euſt deub eſtre mis audit lieu, s'il euſt eſté de la foy: mais il eſt dit, ie croy vne Egliſe Catholique, qui eſt vn mot Grec, qui ſignifie vniuerſelle, au ſalut & profit de laquelle ſont mis tous les precedens & ſequens articles du Symbole, & en laquelle (nonobſtant tous aduerſaires, meſmes les portes & forces d'enfer) ſeront parfaitement accomplies toutes les promeſſes de Dieu, & n'y fait rien, ſi vn badin de papiſte diſoit, qu'il n'y a pas, ie croy l'Egliſe, mais ie croy en l'Egliſe, Car premierement, ny audit Symbole, ny ailleurs, n'y a aucun article de foy pour le papar, & chef de toute l'egliſe autre que Ieſus-Chriſt. Parquoy ce papat n'eſt pas de la foy: A mais contre la foy, à laquelle rien ne ſe peut adiuſter. Secondement c'eſt vn erreur, & a la rigueur & proprieté des paroles, ce ſeroit vn blaſpheme, car il n'eſt licite croire aux creatures, ains en vn ſeul Dieu, comme auſſi eſt touché au grand decret, c. *prima igitur*, à la fin, *de conſecrat* diſtinct. 4. que Gratian attribue à ſaint Auguſtin, lequel en ſon traitté ſur le ſymbole, dit tout roudement, qu'il ne faut pas dire ie croy en l'egliſe: mais ie croy l'egliſe. Autant en dit Ruffin ſur l'expoſition du Symbole entre les œuures de ſaint Hieroſme, & eſt mal attribué à S Cyprian, qui eſtoit mort martyr plus de cent cinquante ans deuant ledit Ruffin, & le Pape Leon premier de ce nom, les Theologiens ſcholaſtiques meſmes le confirment, comme Alexandre de Ales, Anglois, qui fut des pre-
B miers docteurs ſcholaſtiques vers la fin de la tierce partie de ſa ſomme theologique. Albert le Grand Allemand de Suene, qui fut Eueſque de Ratiſbone, ſur l'expoſition du Symbole, où il dit, que † tout ar- 207
ticle de foy eſt fondé en la diuine & eternelle verité ſeulement, & non ſur la verité creée: car toute creature eſt vaine, ou ſubiete à vanité, & n'a ſolide verité, & que ce ſeroit idolatrie dire, Ie croy en l'egliſe, & qu'il faut dire, Ie croy que eſt l'egliſe vniuerſelle: Et autant Thomas d'Aquin Italien ſon diſciple, ſur le tiers des ſentences. diſtinct. 25. & en la ſeconde de ſa ſeconde. qu. 1. art. 9. où il adiouſte, car le Pape Leon le dit ainſi, ſuiuant ſa couſtume, de ſe reſoudre ſur l'authorité d'vn Pape de Rome, Car il eſtoit de l'Ordre des Mendians creatures du Pape, par la diſC penſe & authorité duquel il auoit eſté receu Docteur de Sorbnnne contre les anciens ſtatuts de l'Vniuerſité de Paris: meſmes de la faculté de Theologie, par leſquels nul des nouueaux Ordres Mendians n'y pouuoit eſtre receu, comme contr'eux ont écrit Armachanus Archeueſque d'Hybernie, & Guillaume de ſaint Amour Bourguinon, Docteur de l'ancienne Sorbonne. De là eſt qu'il ne parle pas ſi doctoralement, que ſundit maiſtre, qui ſe reſoudoit ſur la pure parole de Dieu ſeulement. Bref les Papiſtes meſmes le tiennent ainſi: & plus expreſſément. † Iean de la Tour 208
bruſlée, Eſpagnol Cardinal de Rome, en ſa ſomme de l'Egliſe liure 1. chapitre 20. où il ſe mocque à pleine bouche de l'idolatrie & beſtiſe de ſes beaux peres, tenans le Concile de Baſle, leſquels comme il dit auoit D veu au chant de ces mots, & en la ſainte Egliſe Catholique, ſe proſternoient adorans auſſi deuotement à genoux, comme le peuple auoit accouſtumé faire, au chant de l'article, Il a eſté incarné par le ſaint Eſprit de la Vierge Marie, & fait homme. S'enſuit par la confeſſion meſmes des Papiſtes, que ce n'eſt pas article de foy, qu'il y ait vn Pape, ou vn chef, ou ſuperieur mortel, ſur toute l'Egliſe: mais que cette article de ſoy, que l'Egliſe eſt vniuerſelle: Il faut donc croire par article de foy, que l'Egliſe n'eſt pas fichée à certain lieu, ny dépendant de certain lieu, ny de certaine perſonne, ou College, en ce monde, ou d'autre choſe quelconque exterieure: Et conſequemment que le Papar, ſubiection & dépendance d'iceluy n'eſt pas
E de foy, ains contre la foy. Car l'Egliſe ne ſeroit pas vniuerſelle, ſi elle eſtoit affichée, ou dépendante de certain ſiege papal nu Romain. Auſſi ſans aucune adſtriction ou dépendance humaine, elle eſt épanduë par tout où eſt enſeignée la pure parole de Dieu, par l'eſprit duquel elle eſt conduite, & pouſſée, Ezechiel. 1. † Comme auſſi Ieſus-Chriſt, chapitre dernier de S. 209
Matth. dit, qu'il eſt touſiours auec ſon egliſe iuſques la conſommation du monde: Ce n'eſt pas imaginairement, ny oiſeuſement: mais par preſence, & regime efficace, comme expoſent les ſaints Docteurs, meſmes ſaint Ignace en l'epiſtre neufiéme. Et ſaint Cyprien au liure quatrieme, epiſtre troiſiéme, gouuernant l'egliſe & miniſtres d'icelle par ſa ſainte pa-

Les Mendians ne pouuoient eſtre Docteurs.

Chriſt preſte à ſon Egliſe.

role, & ſun ſaint Eſprit. Et que comme nonobſtant toutes les perſecutions des Tyrans, & deſolation de l'Antechriſt, il a touſiours conſerué ſes ſaintes écritures entieres, auſſi a-t'il touſiours conſerué vne compagnie obeiſſante à icelle. Et oyant ſa voix, comme il la conſeruera iuſques a ſon dernier, & manifeſte aduenement. Ces pauures aueugles Papiſtes ne le peuuent entendre, ains imaginent vne preſence oiſeuſe, ou liée, ou enfermée, & auſſi déguiſent ledit paſſage, afin qu'il n'empeſche de ſubſtituer a Chriſt certain Vicaire & Lieutenant vniuerſel, comme a vn abſent. Ce que toutesfois le Seigneur a expreſſément defendu ſus nombre 123. † Il y a pluſieurs autres groſſes illuſions papiſtiques, qu'il vaut mieux reſeruer en vn œuure à part, les vnes fondées ſur le déguiſement de l'écriture ſainte, comme ſur Matthieu 16. & Iean 21. Les autres ſur fauſſes hiſtoires, comme du ſiege ſaint Pierre a Rome, & de la donation de Conſtantin. Quant à la fable du pretendu ſiege, & Papat de ſaint Pierre l'eſpace de vingt-cinq ans à Rome, eſt aſſez confutée en ſa ſeconde edition latine faite à Baſle l'an 1552. depuis le nombre 37. iuſques au 42. inclus. I'en remets à ce qu'en auons depuis écrit plus amplement en la premiere partie de noſtre diſcours hiſtorial, depuis le nombre 34. iuſques au nombre 181. i adiouſte que quand apres la ſeconde grande, & enorme inclination de l'Empire, qui fut par la priſe des Itales, & de Rome par les Goths, qui y regnerent plus de deux ans du temps d'Honorius Empereur d'Occident, les Eueſques de Rome commencerent pretendre occaſion de eux agrandir, & vſurper la connoiſſance & reſſort des appellations ſur les autres egliſes, és choſes eccleſiaſtiques. Iamais n'alleguerent & ne mirent en auant ladite fable du ſiege ſaint Pierre a Rome, & du pretendu d'iceluy à eux ſucceſſiuement deuolu, ce qu'ils n'euſſent pas obmis, s'il en euſt eſté aucune choſe: & lors en euſt eſté plus grande, & plus certaine memoire, que depuis: claire demonſtrance qu'il n'en eſtoit rien, dit que ladite fable n'auoit encores eſté controuuée: combien que la plus de 370. ans le temps en fuſt paſſé. Auſſi n'allegoerent aucune authorité du droict diuin, ny pareillement aucune couſtume, car auſſi on n'en auoit iamais ouy parler, tant s'en faut que les Eueſques de Rome en euſſent iamais commencé d'vſer: † Mais ſeulement alleguoient, que ce droict leur appartenoit par les decrets du Concile de Nice, fait enuiron nonante ans auparauant. Le premier, qui le voulut attenter ce fut Zoſime l'an 420. ce qui aduint par vne méchante occaſion, ſans laquelle les Eueſques de Rome n'y euſſent encores penſé. Vn méchant Preſtre Apiarius conuaincu d'infinies méchancetez par ſon Eueſque ordinaire, excommunié par le Concile general d'Affrique, aſſemblé à Carthage, s'enfuit audit Zoſime Pape de Rome, par lequel & ſans aucune inquiſition & connoiſſance de cauſe il fut receu à la communion, comme vn innocent ſous ombre qu'il ſe diſoit appellant à luy de ſon Eueſque, & de tout le Concile de Carthage: † Ledit Zoſime Eueſque de Rome trouua cette occaſion ſi friande pour vſurper domination, que premierement il rompit toute diſcipline eccleſiaſtique, commençant a vn tres-pernicieux condamné rebelle, & excommunié en violant les decrets du ſaint Concile de Nice, par leſquels, comme recite Ruffin au dixiéme liure de l'hiſtoire eccleſiaſtique, chapitre 6. eſt prohibé à tous Eueſques de receuoir aucun excommunié par vn autre Eueſque, & eſt le cinquiéme decret au tome premier des Conciles, & eſt au grand decret 11. qu. 3. au c. *ſeruetur iſta ſententia*: ſecondement enuoya ſon Legat, & ambaſſadeur audit Concile general d'Affrique a Carthage, pour en prendre connoiſſance, & eſtre defeté à ladite appellatioo. Tiercemeot, pour maintenir & affermer que ce droict & ſuperiorité

5 Pierre n'a eſté à Rome.

2. Inclination de l'Empire.

210

211

212

A cette ſouueraineté luy appartenoit par les decrets du ſaint Concile de Nice, & pour en porter, affermer & exhiber vn extraict fauſſement par luy falſifié. † Or ſi les bons Eueſques dudit Concile (entre leſquels eſtoit ce grand Docteur & Eueſque ſaint Auguſtin) furent bien ébais d'vne telle & nouuelle & inſolite leganon, & demande: Il furent trop plus ébais, quand ils ouirent lire le pretendu decret du Concile de Nice pour le primat Romain, dont iamais n'auoient oüy parler, & dont ils n'auoient rien en leurs liures, & iamais n'euſſent penſé qu'vn Eueſque de ſi mal d'vn lieu fameux, comme Rome, euſt olé commettre vne fauſſeté, meſmement de falſifier vn Concile ſi celebre. Ils tenoient pour reſolu qu'il falloit entierement garder tout le contenu audit ſaint Concile de Nice. Et parce qu'ils auoient tous, ou la plus grand' part, chacun ſon exemplaire dudit Concile de Nice, ils y voulurent penſer, & voir ſi l'article que ledit Zoſime mettoit en auant y eſtoit contenu: & cependant ledit ambitieux fauſſaire Zoſime mourut, & ne veſquit pas vn an. † Son ſucceſſeur Boniface I. ſi toſt qu'il eut vaincu par force ſon Competiteur, nommé Eulalius (qui eſtoit homme de bien, & moins ambitieux que luy, comme il appert par les hiſtoires) il repnt les erres dudit Zoſime & enuoya nouuelle ambaſſade audit Concile d'Afrique, à meſmes fins: lors il y eut grand debat. Les Eueſques d'Afrique nierent ledit pretendu decret, parce qu'ils auoient bien veu leurs liures, où n'y en auoient rien trouué. Nioient la primatie de Rome, diſans que l'Eueſque dudit lieu n'eſtoit plus qu'vn autre. Leſdits ambaſſadeurs épouuantoient tout le Concile ſous ombre de l'authorité precellente du Concile de Nice, lequel ia par quatre-vingts ans auoit eſté, & eſtoit reputé ſaint & inuiolable. † Parquoy fut conclud qu'on enuoyeroit iuſques en la ville de Nice, & en Conſtantinople, & en Alexandrie, Antioche & ailleurs pour viſiter, & extraire tous les exemplaires dudit Concile de Nice, & ſçauoir s'il s'en trouueroit vn ſeul, où fuſt l'article mis en auant par l'Eueſque de Rome. Quand on fut de tous coſtez viſiter, & extraire, on trouua qu'il n'y en auoit rien, & que c'eſtoit vne fauſſeté nouuellement forgée par les Eueſques de Rome, qui en furent deboutez auec grande reprehenſion par arreſt dudit Concile general d'Afrique, où eſtoient 217. Eueſques, entre leſquels eſtoit ledit ſaint Auguſtin, leſquels par leur epiſtre inſerée au premier Tome des Conciles reprocherent iuſtement a Celeſtin premier ſucceſſeur dudit Boniface, qu'il, & ſeſdits deux predeceſſeurs auoient tres-mal attempté, & contreuenu audit decret do Concile de Nice, ſus nombre 212. Et par decret conciliaire au contraire fut ſtatué & ordonné ſuiuant ledit Concile de Nice, que ſi des ſentences d'aucun Eueſque eſtoit reclamé, que les Eueſques voiſins en cõnoiſtroient & ingeroient; & qu'on n'en pourroit appeller ſinon an Concile Prouincial d'Afrique, & qu'il ne ſeroit loiſible d'appeller à Rome, ny ailleurs outre mer, auec excommunication & anathematiſation, comme il appert audit Concile, c. 92 ſus nombre 114. lequel ſtatut fut renouuellé au Concile Mileuitain, où ledit ſaint Auguſtin preſida, c. 22. Et eſt au premier Tome des Conciles generaux, & au grand decret, c. *placuit*. 2. qu. 6. & au c. *preſbyteri*. 11. qu. 3. † où audit chap. *placuit*, y a vne fauſſe queuë contraire aux autres chapitres du grand decret, & auſdits Conciles: laquelle vray ſemblablement n'a pas eſté miſe par Gratian compilateur du grand decret, mais additionnée par vn Papiſte en la marge de ſon liure: & a eſté depuis par les écruains ignorãs miſe au texte. Comme i'ay montré en mes annotations ſur ledit grand decret. Ledit procez, & leſdits arreſts deſdits deux Conciles d'Afrique furent ſi manifeſtes, & imprimerent ſi grand' honte aux Eueſques de Ro-

213

214

215

216

me, qui auoient perdu leur cauſe ſi ſolemnellement, que par le cours de plus de vingt Papes enſuiuans
217 n'en eut iamais vn ſeul qui l'oſaſt attenter. † Vray
Leon 1 eſt que Leon premier qui eſtoit de grand ſçauoir, & grande experience, & auſſi de grande authorité & reputation, pour auoir ſauué la ville de Rome, & toute l'Italie de l'inuaſion ſanguinaire, & brûlante du grand Roy Attila, qui ſe nomme fleau de Dieu: voulut ſemblablement auoir la ſimple preſidence au grand Concile vniuerſel de Calcedoine: mais il en fut debouté, & preſidé par vn autre par les arreſts dudit Concile,
218 l'an du Seigneur 460. & y acquieſça. † Mais apres
L'Antechriſt l'Empire du tout tumé en Italie & en Grece, l'an du
affis. Seigneur 607. viogt mois apres la mort de Gregoire le Grand, qui auoit de tout ſon pouuoir empeſché, maudit & deteſté la Papauté, vn Boniface, ou maliface tiers en ptit le tiltre, qu'il obtint par grandes brigues d'vn méchãt criminel Tyran Focas, ſus nom-
219 bre 167. & moorut inconuinent. † Et ne s'en peut iamais aider, ny ſes ſucceſſeurs, tant & ſi longuement que le peuple Romain euſt vn Empereur en Conſtantinople, ou en France, auquel il pouuoit tecourir. Mais apres l'Empire de Conſtantinople deſtruit en Italie par les Goths, & depuis par les Lombards, à l'aide, & diſſimulation des Papes, & conſequemment détruite en tout Occident, & l'empire d'Occident transferé aux François, en la perſonne de Charlemagne, & quarante ans apres ſa mort, l'empire & regne
220 d'iceluy diſſipé par grandes guerres ciuiles. † Alors ſous ces grands troubles vn Nicolas premier Eueſque de Rome, l'an du Seigneur 863. s'ingera de vouloir connoiſtre du reſſort d'appel ſur l'Archeueſque de Rheims, ce que iamais n'auoit eſté fait ny attenté, encores ne peut telle vſurpation auoir ſon cours & effect qua plus de cent ans apres, que non ſeulement l'empire des François eſtoit diſſipé: mais auſſi leur Royaume commançoit à tomber en l'adminiſtration de nouueaux Maires du Palais, & depuis en leur ptopriété, qui fauoriſerent de tout leur pouuoir les Eueſques de Rome, afin de par leur faueur, conniuance, & aide plus aiſément ſ'apptoptier de la coutonne
221 de France. † Iuſtinian le Grand qui mourut l'an 567. & ſes predeceſſeurs Empereurs Chteſtiens, qui ont donné aux Eueſques, iuriſdiction & coonoiſſance ſur tous Clercs, quant aux cauſes ciuiles ſeulement, en la nouelle 83. apptouuée par les anciens Canoniſtes, & miſe en leur grand decret 11. qu. 3. e. *ſi quis cum clerico*. & fait pluſieurs loix des perſonnes & police eccleſiaſtique, tecours ſus en la preface, nombte 50. & an traitté de l'origine & progrez des Frãçois, nombre 160. iuſques au nombte 173. N'ont iamais fait mention qoe l'Eueſque de Rome euſt aucune connoiſſance, ou reſſort d'appel ſur les autres egliſes ou Eueſques, mais ſeulement ſur ceux de ſon Dioceſe & petit Archeueſché, par maniere da ſimple querelle ou tecours, ſans forme de iuriſdiction contentieuſe comme les autres Archeueſques dans leurs prouinces, ſans entreptendre l'vn ſur l'autre, & cumme égaux,
222 ſuiuant le grand Concile de Nice. † Et meſmes Gregoire le Grand, Eueſque de Rome, qui a eſté depuis ledit Iuſtinian, alleguoit & pratiquoit leſdites loix és cauſes meſmes des Preſtres & Eueſques, comme i'ay montré ſur la loy *Lucius Titius*. nombre 21. & 22. tit. *de vulgar. & pupil. ſubſtit.* ès Pandectes. Et ce non ſeulement du temps que ledit oregoire eſtoit Preteur, & Iuge ordinaire de la ville de Rome, comme il témoigne de ſoy-meſme en ſon epiſtre 2. ou 3. de ſes epiſtres. Mais auſſi depuis qu'il fut malgré ſoy eſleu, & fait Eueſque de Rome, eomme appert au ſecond liure de ſes epiſtres, en la cinquantiéme & cinquante-quatriéme epiſtre, & au grand decret 2. qu. 1. chap. *Imprimis*. & ès decretales meſmes des Papes, 20 chapitre 2. tiltre des témoins, qui eſt dudit Gregoire le Grand, comme le chapitre ſequent audit tiltre, & non pas de Gregoire 9. cõme i'ay dit en mes annotations, audit lieu. Ceux qui dudit Gregoire, noble Senateur & Preteur, en ont depuis fait vn Moine de S. Benoiſt, ont grandement erré à leur mode de peruertir les hiſtoires, & liuret anciens, pour les accomoder à leurs temps, & cuider faire accroire leurs nouuelles erreurs eſtre veritez anciennes, comme auſſi ſe peut refuter de
ee que nous auons dit dudit Gtegoire. † Ledit Iuſti- 223
nian le Grand, qui eſtoit né de bas lieu, d'vn petit village Tanteſe en Dalmatie, ptés de la ville lors nommée Bederine, aprés que du lieu de ſa natiuité il euſt fait vn chaſteau a quatre tours, il augmenta ladite ville, l'appella de ſon nom la ptemiere Iuſtiniane: & comme elle fuſt du Dioceſe de l'Archeueſqoe d'Yllitie, il en fit vne Cité metropolitaine, ſus nombre 112. & luy bailla pour ſuffragans les Eueſques de Dace Mediterranée de Dace ptés la Darionë de Tribalée, & Datdanie d'Europe, & de Pannonie ou Zeruiée. Et ordonna qu'ils ſeroient inſtituez, ou coofitmez par l'Archeueſque de ſadite Iuſtinianée premiere, & luy par l'aſſemblée & Concile de ſa Prouince: & oon content de ce, ordonna que l'Archeueſque de la premiete Iuſtinianée, pais de ſa naiſſance, tiendroit le lieu du ſiege Apoſtolique de Rome, és prooinces de ſon Archeueſché, & auroit pareille puiſſance & authorité en icelle, que l'Archeueſque Romain à Rome, eomme il appert ès nouuelles de Iuſtinian, conſtituoon 131. & fut cecy confirmé par Vigilius Pape de Rome, comme on peut voir en ladite nouelle. †
& és écrits d'Agathias, liure cinquiéme de ſon hi- 224
ſtoire, & Procopius, liuta quatriéme des edifices de Iuſtinian, leſquels autheurs doiuent ainſi eſtre accordez l'vn l'autre, & doibt-on templir l'original de ladite nouelle de Iuſtinian, ce qui defaut en eux, ſçauoit eſt en Agathias & Procope. Car tous deux ont fleury & écrit du temps de Iuſtinian, & ont ſuiuy la guerre ſous ſes Capitaines, eombien qu'il aye obmis pluſieurs choſes, comme dit Blondus au liure 7. de ſa ptemiere decada. Parquoy Meſſire André Alciat, Iureconſulte de Milan en ſes Paterges, liure 5. chap. 2. a tort de dire, que l'hiſtoire de Procope eſt contraire à la nouuelle conſtitution: & fait encores pis d'écrire que Iuſtinian eſtoit mal voulu de Procope, veu qu'il eſt certain, que par tout il luy donne toutes les loüanges qu'il peut, & n'oublie rien de tout ce qui appartient à la loüange de ſon Prince. Mais il les faut accorder, & parfournir la defant qui y eſt, ainſi que i'ay dit. Et de ladite ptemiere Iuſtinianée eſt faite mention par Gregoire le Grand, en la diſtinction 63. chap. *quia igitur*. quand il declare qu'il a pour agreable l'election de Iean, faite par la commune voix du Concile, & aſſemblée de ſa Prouince (ſuiuant ladite nouuelle conſtitunon de Iuſtinian) & du vouloir & conſentement de ſon Prince tres humain, c'eſt à ſçauoir l'Emperent Maurice. Et en eſt encota fait mention au regiſtre dudit Gregoire, comme il eſt mis en la ſeptiéme cauſe du decret de Gratian. 7. qo. 1. chap. 1. où le gloſſateur, qui cuide que ladite premiere Iuſtinianée ſoit Salone, ne ſe ſouuoye pas moins, que ceux qui eſtiment Iuſtinian le Graud eſtre de Thrace, eombien qu'il ſoit de Sclauonnie, anciennement appellée Illitte. † Or combien que Iuſtinian le Grand 225
ait ordonné que ſadite Iuſtinianée oendroit lieu du ſiege Apoſtolique de Rome en ſadite Prouince: Toutesfois il ne l'a pas faite ſuperieure de l'Egliſe de Rome, & eneores moins de ſon Egliſe de Conſtantinople, mais ſeulement par cela a voulu, & ordonné qo'elle ſeroit égale à celle de Rome, & de Conſtantinople, & autres Egliſes Apoſtoliques. Il reputent toutes metropoles égales, cõme à la verité elles eſtoient, & auoient eſté dés leur erection, & ont eſté plus de deux cens ans depuis Iuſtinian iuſques à l'vſurpation

teale, & deſolation de l'Antechriſt de Rome. Encores
Liberté ſous le Turc. auiourd'huy ſous l'Antechriſt Turchique (qui n'eſt ſi cruel) elles ſont, & demeurent égales: Sçaoon eſt les Patriarches d'Antioche, Ieruſalem, Alexandrie, & Conſtantinople, & autres qui ſont ſous ſon obeiſſance temporelle: comme n'aguetes ont écrit ceux qui l'oor veu. On ſçait la liberté que les Chreſtiens ſous le nom de l'Euangile ont en l'iſle de Chio. Auſſi Ioſtinian le Grand en parlant en ſes edicts de l'Eueſque & egliſe de Rauenne, il les met auſſi haut que celle de Rome & Conſtantinople, l'appellant ſainte mere egliſe de Rauenne, vraye mere, vraye Orthodoxe, & la loüe d'auoir touſiours tenu la vraye foy Catholique, ſans iamais variet, quelque perſecuoon qoi luy ſoit aduenuë: comme recite Bloodus au ſeptiéme liure de ſa premiere decade. Il ne dit iamais, & n'euſt peu dire tant de bien de l'Egliſe Romaine, qui auoit ia eu pluſieurs méchans Papes, heretiques, ſans les violans, Symoniques & voluptueux. Or du commencement toutes les Egliſes Chreſtiennes eſtoient indifferemment appellées, (comme elles ſont) Apoſtoliques, comme appert par les écrits de ſainr Ignace Eueſque d'Antioche, du temps de Traian. Et auſſi par le texte au chap. *ordinationes*. diſtinct. 64. au grand decret, où eſt dit, que les Eueſques doiuent eſtre ordonnez par tous les autres Eueſques de la meſme Prouioce, de l'authorité Apoſtolique. Car cela ne s'entend pas de l'authorité de l'Eueſque de Rome, ny par luy donnée ou deleguée: mais de l'authorité ordinaire deſdits Eueſques, qui eſt appellée Apoſtolique. Patce que tous Eueſques & egliſes eſtoient Apoſtoliques, & ainſi nommées, comme encotes auourd'huy ſont nommez Catholiques, comme auſſi Gelaſe premier, qui eſtoit Eueſque de Rome, l'an 498. ne faiſoit difference entre cõmunion Apoſtolique, & cõmunion Catholique, qu'il prenoit pour vne meſme choſe, comme auſſi appert au grand decret, chapitre *quia per ambitiones*, diſtinction 64. & en l'hiſtoire eccleſiaſtique Triparite, lib. 2. chap. 1. où Sozomenus appelle indifferemment les ſieges de tous Eueſques Apoſtoliques: entre leſquels ao quartiéme lieu, il nomme le ſiege & Eueſque de Rome, comme égal
226 aux autres. † Gunttan fils de Clothaire premier, Roy
Guntrã Roy d'Orleans. de Fran[illegible], fils de Clouis premier, eſtant Roy des François à Orleans, Bourgogne & Prouence, en vn Concile eccleſiaſtique qo'il conuoca de ſon authorité à Maſcon, l'an du Seigneur 588. l'an vingt-quatriéme de ſon regne, appellour tous les Eueſques de ſon Royaume, & obedience Pontifes Apoſtoliques, comme il appert par ſon edict, & pat ledit Concile, qui eſt au ſecond tome des Conciles generaux, feuil-
227 let 179. † Mais depuis les Primats, & Archeueſques multipliez, aucuns ont commancé reſtraindre ce nom d'Egliſe Apoſtoliqoe aox Archeueſques, & Egliſes Metropolitaines, comme dés le temps meſme de Iuſtinian le Grand, appert en ſa nouelle 131. où aptes qu'il a ordonné que l'Eueſque de Iuſtinianée, Carthage en Affrique tienne le lieu de ſiege Apoſtolique de Rome en ſes Prouinces, & ſuffragans, il ordonne generalement que tous autres Archeueſques & Metropolitains ayent en leurs Prouinces pareillement, & également le lieu, droict, puiſſance & authorité du ſiege Apoſtolique de Rome. Et au premier tome des Conciles, feuillet 429. le mot *ſiege Apoſtolique*, eſt expoſé & entendu de chacun Primat. Et de là eſt que Gregoire le Grand, qui fut Eueſque de Rome, enuiron quarante ans aptes le deceds dudit Iuſtinian Empereur en ſes epiſtres, liure 4. chapitre 81. appelle l'Egliſe d'Antioche Apoſtolique, non pas que les egliſes inferieures de la prouince d'icelle ne fuſſent Apoſtoliques, comme elles eſtoient Catholiques: mais parce qu'on auoit introduit vn commun vſage de reſtraindre ce mot, *Apoſtolique*, aux egliſes Metropolitaines. † Laquelle reſtriction combien que du 228
commencement n'eſtoit pas fort nuiſante: toutesfois n'eſtoit pas bonne: mais abuſiue, comme eſtant contre les decrets conciliantes des Conciles generaux, & meſmes contre le c. *primæ ſedis*. diſtinct. 99. au Grand decret, où il eſt deffendu, que le Prioat, Patriatche ou Archeueſque ſoit appellé Prince des Preſtres, ou ſouuerain Preſtre, ou quelqu'autre tiltre de ſinguliere preeminence, cõme Apoſtolique, ou Catholique pat ſpecialité: mais eſt ordonné que ſeulement ſoit nommé l'Eueſque du premier ſiege en ſa prouince, pour par ce mot, *premier*, deſigner ſeulement l'ordre politique, ſans déroger à l'authorité, honneur & puiſſance des Eueſques inferieurs qui étoient & demeuroient égaux ſelon le droict diuin, & l'ordonnance de la primitiue Egliſe, horſmis la dignité de Metropolitain ordonnée pour la diſcipline exterieure de l'Egliſe ſeulement. Et auſſi l'éoenement a bien monſtré combien ladite reſtriction ambitieuſe, & adulatrice a eſté de mauuaiſe conſequence. Car depuis n'eſt plus demeuré que ce ſeul mot, Catholique, commuo aux autres, parce qu'il n'a eſté particulierement vſurpé, mais ce mot, Apoſtolique, aptes que contre les ſaints anciens decrets il a eſté vſurpé pat les Archeueſques, & oſté a leurs Dioceſains, l'Eueſque de Rome peu à peu ſe l'eſt attribué a luy ſeul & l'a oſté aux Archeueſques & Primats: comme il a fait du mot de Pape, & autres. † Toutesfois ce tiltre 229
de ſouoetain Pontife, ou Pape de tout le monde, n'étoit encores né du temps de Iuſtinian, non pas encores do temps de Gregoire le Grand, qui eſt venu quaſi cent ans aptes, & qui eut en horreur le ſimple nom d'vniuerſel: & ſi ne le peut-on recueillir de choſe qui ſoit écrite par les anciens, comme dit Eraſme en ſes epiſtres, liure 3. epiſtre 1. nombre 73. & dit verité. Car tant s'en faut que moy-meſme l'aye peu recueillir des liures de Baſile, Cyprian, Fulgence, Chriſoſtome, Hieroſme, Ambroiſe, Auguſtin, & autres anciens & approuuez Docteurs de l'Egliſe, & encores moins de Tertulian, qu'au contraire ay trouué choſes toutes repugnantes à ce glorieux tiltre: iaçoit que pour cauſe de briefueté, ie n'ay allegué que les paſſages communs & vulgaires, leſquels meſmes ſont mis au grand decret. † Vray eſt que i'ay bien trouué ès 230
écrits des anciens Papes, que les Eueſques eſtoient appellez ſouuerains Preſtres, ou ſouuerains Pontifes, ou Papes, & leur office eſtoit appellé ſouueraine Preſtriſe, mais cela ſe faiſoit en commun, & indifferemment, ſans que iamais tel tiltre fuſt ſpecialement attribué à vn certain Eueſque, où ſiege particulier. Il y en a exemple au grand decret meſme en la 38. diſtinction. c *omnes*. pris de la ſepoéme ſynode, où l'office Epiſcopal eſt appellé ſouueraine Preſtriſe, en ces mots. Car la ſubſtanee de noſtre ſouueraine Preſtriſe ſont les paroles à nous dunnement baillées: c'eſt à dite la pure doctrine des écritures ſaintes eſt le fondement de Preſtriſe. Et la le Gloſſateur ſur ce mot, *ſubſtance*, contompt le texte, quand il l'expoſe ainſi, il ſemble que la ſainte écriture ſoit de la ſubſtance de Preſtriſe. Cat ce mot, *ſubſtance*, eſt mis proprement pour ſignifier le fondemẽt de la Preſtriſe vraye & non maſquée, dont elle eſt ſouſtenuë. † Tellement 231
que ſaint Iean Chryſoſtome au ſeptiéme tome, Homelie 44. dit expreſſement, que la ſcience des ſaintes écritures eſt la vraye clef de l'Egliſe, & du Royaume des Cieux, & que l'ouuerture d'iceux eſt la vraye interpretaoon, & expoſinon deſdites écritures. Et ainſi le tient gregoire le Grand en ſon paſtoral part. 2. chapitre 4. & liure 1. de ſes epiſtres, chapitre 24. col. 3. diſant, que la parole de correction, exhortation & reprebenſion par la ſainte écriture eſt la meſme clef, & ouuerture de l'Egliſe, & du Royaume Celeſte. Et cela meſme eſt mis au grand decret diſtinct. 43. cha-

La ſcience de l'Ecriture eſt la clef de l'Egliſe.

232 pitre 1. col. 2. † Pareillement au Concile tenu en la ville d'Agathe, & eſt au grand decret, au chap. *pontifices*. 11. qn. 3. & en vn Concile tenu és Gaules en la prouince de Rheims, & eſt mis au grand decret, chap. *legum*. 2. qu. 1. l'Office Epiſcopal eſt appellé ſouueraine preſtriſe, & tous les Papes ſont appellez ſouuerains Preſtres. Comme auſſi les appelloit ſaint Fabian (lequel en l'an 240. fut ereé Eueſque de Rome) parlant indifferemment de tous Eueſques : & dit que tous d'vne meſme forme & maniere ſont l'état de ſouueraine preſtriſe. Et eſt audit grand decret 3. qu. 1. c. *Deus ergo*. Anacler auſſi qui ſot Eueſque de Rome. 138. ans deuant Fabian, & ſucceda à Clement premier, ſelon le dire des Papiſtes meſmes, appelle tous Eueſques également ſouuetains Preſtres & ſucceſſeurs des Apoſtres, comme confeſſent les Papiſtes, qui la metteut en leut grand decret, au chap. *electionem*. 99. diſtinct. *& in c. accuſatio*. 1. 2. qu. 7. Autant ſaint Cornile qoi fut du temps de ſaint Cyprian Eueſque de Rome, l'an du Seigneur 254. & eſt ao grand decret 2. qu. 3 chap. 1. lequel ſe doit ainſi entendre. Autant Damaſe 1. qui fut Eueſqoe de Rome par force d'armes & graud brigue, l'an 368. au chapitre *corpiſcopi*. 68. diſtinct. audit grand decret. †

233 Autaot Innocent 1. qui fut fait Eueſque de Rome, l'an 405. au chap. *miſerum*. 61. diſtinct. & diſtinct. 51. c. 1. où quand il ſe complaint (enuiron l'an do Seigneur 410. que toſt apres vint la grande tuïne de l'Empire) non ſeulement que gens de guerre. & gens de Cour, qui auoient eſté executeurs des cruels mandemens des Princes & Potentats : mais auſſi que faiſans profeſſion de badins & joüeurs de farces, contre la prohibition des canons, eſtoient paruenus, & montez iuſques à l'bonueur du ſouuerain Sacetdoce, ne parloit pas de l'Eueſché de Rome ſeulement : mais indifferemment de tous Eueſchez, qui eſtoient deſia nommez ſouuerains Sacerdoces. Pareillement Zoſime, qui fut fait Eueſque de Rome l'an 420. les appelle ainſi, comme appert en ſon epiſtre premiere, au premier tome des Conciles, & au chapitre 1. diſtinction 59. du grand decret. Auſſi Vrbain premier, fait Eueſque de Rome l'an 226. baille tiltre de ſouuerain Pooiſe à chacun Eueſque également, & eſt au chap. *ſi officia*. 59. diſtinct. du grand decret. Comme auſſi cela s'obſeruoit indifferemment du temps de Melchiades, Eueſque de Rome, du temps de Conſtantin, chapitre *de bis. de conſecrat.* diſtinct. 5. du grand decret. Et par pluſieurs ſiecles depuis, comme appert par tous les liures anciens, & auſſi par le Concile tenu à Tburin, au chap. 1. où ſur la fin l'Eueſque de Milan eſt nommé deuaot celuy de Rome. Et ao premier Concile d'Orleans, chap. 3. Leon premier, Eueſque de Rome, l'an 460. qui eſtoit fort jaloux de ſon authorité, en ſon epiſtre 82. article 5. appelle tout Eueſque ſouuerain Preſtre, & nomme ainſi l'Eueſque d'Arles en ſon epiſtre 88. qui eſt au premier tome des Conciles. Quoy plus ? encotes du temps de Gratian compilateur du grand decret, il n'y a gueres que quatre cens ans, le tiltre de ſouuerain Pontife, qui vaut autant que ſouuerain Pape, eſtoit encores commun à tous Eueſques. Ledit Gratian meſme les appelle ainſi au chapitre, *Cœnomanenſem* diſtinction 56. &

234 en ſa diſtinct. 77. † Ce qui n'eſtoit inconuenient, ne contreuenaot à la doctrine de Chriſt, & ſtatuts des Conciles. Leſquels defendent ce tiltre d'vn ſeul & ſouuerain, eſtre impoſé, pour difference, & tiltre de domination ſeulement : mais ne le defendent en commun, & que communément tous ſoient ainſi appellez, car lors il n'y a plus de danger d'aucune dominanon qu'vn ſeul pourroit vſuper ſur tous les autres. Et iamais n'ouit-oo dire, qu'en l'egliſe des Chreſtiens y euſt quelqu'vn qui fuſt appellé Prince des Preſtres, ou ſouuerain Preſtre, ou Pape ſpecialement & particulierement. Et encores moins priuatiuement à tous autres, deuant ledit iugement de Phocas, (comme ce tiltre eſtant contre les Conciles & ſtatuts deſſuſdits) ne meſme encotes quelque temps depuis iceluy iugement, mais peu à peu s'eſt depuis apparu pat occaſion d'iceluy, & de la ruine de l'Empire. † Toutesfois il eſt certain que l'egliſe grecque iamais ne voulut obeir audit iugement de Phocas, & ne reconneut iamais l'egliſe romaine, comme ſouoeraine (non plus que n'a fait l'egliſe d'Afrique, comme dit a eſté) ſinon enuiron l'an de grace 1203. lors que les François ſoos la conduite de Baudoüin leur Capitaine, & auec l'aide des Venitiens paſſerent à Conſtantinople, pour reſtituer Alexis en ſon Empire, ſous condition qu'il aſſujettiroit l'egliſe grecque à l'obeïſſance de la romaine, comme dit Platine en la vie d'Ionocent 3. Et depuis la reſtitution d'Alexis, qui peu apres fut tué par ſon ennemy, occuperent l'Empire (honous Adrianopolis) durant lequel temps, & pendant que Baudouin & autres Empereurs François tinrent enuiron cinquante-huict ans ledit Empire (non toutesfois ennetement ne paiſiblement) ladite egliſe grecque (ou mieux vn Thomas Mococenus Venitien, qui fut fait Patriarche de Conſtantinople, & confirmé par le Pape Innocent 3.) teconneut la Romaine ſuperieure, iuſques à Michel Paleologue, qui chaſſa les François, & temit l'Empire, & egliſe de Conſtantinople en ſon premiet eſtat. Platine en la vie d'Inoocent 3. l'Antonin florentin, tiltre 18. chapitre 2. §. 3. Sabellic. Venitien, annead. 9. lib. 5. Et iaçoit qo'au liure de Gregoire 9. ſoient pluſieurs decretales adreſſées à l'Archeueſque de Conſtantinople, comme au c. *Inter quatuor*. (où i'en ay touché en mes annotations, liure premier ès decretales, tiltre *de maior. & obed.* &c. *quanto. de conſuetu.* c. *vlt. de confirm. vtili, vel inutili.* c 5. *de inſtit* ſi eſt-ce que toutes ſont emanées du temps que les François tenoient là l'Empire, ſinon que manifeſtement y ait erreur en la ſubſcription : Comme il y auoit gros erreur au c. 4. til. *de cenſib.* Où ou auoit mis à l'eueſque de Conſtantinople : en lieu qu il faut à l'eueſque de Conſtance, comme i'ay reſtitué, & eorrigé la ſuperſcription du c. *fouta*. til. *de maior. & obed.* où les Papiſtes auoiẽt mis à l'empereur Conſtantin, qui eſtoit mort prés de ſept cens ans aupatauant ladite decretale, en lieu qo'il y auoit à l'empereut de Conſtantinople, qui eſtoit ledit Baudouin François Flament, ou Henry ſon frere. I'en ay mis la taiſon en la marge dudit texte. † Et qui plus eſt, Paleologue deſſuſdit, pour eſtre veno à Lyon au Coucile, publié pat Gtegoite 10. & auoit legerement preſté ſon conſentemẽt ao Pape Romain, acquiſt vne ſi grande malueillance de la natnon Gtecque, meſmement des Preſtres & des Moines, comme dit Platine en la vie de Nicolas 4. & Baptiſte egnace Venitien. li. 2. des princes Romains, qu'on ne luy voulut faire aucunes ſolemnitez d'obſeques, & ne luy voulut-on donner aucun lieu de ſepulture. Que meſme ſon fils Andronic Palcologue, & ſucceſſeot audit ampire, n'en euſt oſé oourir le bec, lequel neantmoins fut par Clement 5. eſtant à Poictiers, declaré ſchiſmatique, & heretique en l'an 1307. & eſt la penultiéme des extrauagantes communes, & ſi furent par luy excommuotez tous ceux qui auoient alliance, & accointance auec luy, ſeulement pource qu'il ne faiſoit venir patdeuant le Pape de Rome des appellations de la Grece, & ne le tecõnoiſſoit à ſupetieur. † Et veritablement on peut aiſément recueillir par les Chroniques, & ordre des hiſtoires, que telle conuoitiſe de gloire, telle affectation de preéminence & ambition Papale, a eſté cauſe de la perte que les François firent de l'Empire de Conſtantinople, & de la difficulté qu'il y eut à le tetenir pour ſi peu d'années. Car comme Baudouin Comte de Flandres fut dece-

235 237 238

dé, au dedans de l'an auquel il auoit acquis le nom d'Empereur de Conſtantinople, & ſi auoit ſuiuant ſa paction, & d'autant qu'il luy fut poſſible, rendu l'Egliſe de Grece obeiſſante à la Romaine, Henry ſon frere paruenu à l'Empire, s'adonna ſuiuant la meſme paction, à preſtet faueur & aide à l'Ambaſſade que le Pape auoit enuoyé a Conſtantinople, afin qu'il contraignit l'Egliſe Grecque à prendre la maniere & façon de l'Egliſe Romaine: mais à peine l'entrepriſe fut-elle encommancée, que voicy ſourdre en la ville vne groſſe mutinerie. Les Grees à haute voix crioient que l'office d'Empereur eſtoit de traitter les armes, & non les ceſemonies de l'Egliſe. Qu'il luy deuoit aſſez, & plus que ſuffire de ce qu'ils luy auoiẽt
239 pesmis regner. † Or apres le deceds d'Henry, qui mourut ieune, fut en ſon lieu declaré par les François Empereur Pierre Comte d'Auxerre, lequel premierement s'en vint à Rome auec ſa femme, & en l'Egliſe ſaint Laurent hors la ville reçeur d'Honorius 3. Pape à ſon grand mal heur les honneurs de l'Empire. Car peu apres au milieu de ſon diſner luy fut la teſte tranchée de par vn Grec, nommé Theodore, lequel en Epire, tegion de Grece, ſe faiſoit Empereur de Grece, comme dit Sabellic Ennead. 9. liure 6. nonobſtant que quelqu'autre dit-il (Il entend Blondus qui eſtoit plus papiſte)en ait autrement écrit. à l'Empire, & mal-heur d'icelny Pierre ſucceda Robert ſon fils, lequel pour alliance, & aide aſſocia auec luy à l'Empire le Capitaine des Venitiens. Et comme il euſt pris à femme la fille d'vne riche matrone de Conſtantinople, laquelle auparauant auoit eſté fiancée à l'vn de ſes gentils-hommes, ce fiancé entré d'aſſaut en la maiſon de Robert Empereur, coupe le nez à la nouuelle épouſe, & tire la meſe hors de la maiſon, & la iette en la mes. L'Empeseur ſe partit pour venir à Rome où il fir de groſſes plaintes au Pape, comme eſtant l'autheur du trouble ciuil, & de-là retournant à Conſtantinople mourut en chemin en Achaïe, comme raconte Sabellic Venitien Ennead.
240 9. liure 6. † Lequel s'ébahit grandement de ce que l'Empereur auoit lors tant peu de puiſſance, qu'il ne ſe peuſt vanger de l'iniure à luy faite par vn ſien ſubiet, en ſa maiſon meſme, & ville capitale. Mais il eſt grandement aueuglé: où en la faueur du Pape (choſe mieux vray-ſemblable)il ne veut donner à connoiſtre que les Grecs, principalemẽt à Conſtantioople, n'ont tenu les François pour leurs Empereurs: mais pour vſurpateurs & tyraus, à cauſe qu'ils s'efforçoient d'aſſujetir leur egliſe à la Romaine, contre le conſentement du Clergé & du peuple, comme on peut voir par ce qu'en ont écrit Sabellic Venitien, & Anthonin
241 Archeueſque de Florence, til. 19. c. 1. §. 2. † Quant aux Papes de Rome depuis qu'ils futent declarez vniuerſels par Phocas, ils ont eu les Empereurs de Conſtantinople en reputation par auſſi long-temps, qu'ils en ont eu profit ſeulement comme amplement, & doctement traitte Nicolas Machianegly en l'hiſtoire qu'il a écrit en ſa langue Tuſcane Florentine, meſmement au premies liure, où il dépeint merueilleuſement bien l'origine, l'acheminement & l'accroiſſement de la Papauté, auec les ruſes des Papes, par leſquelles ils ſont paruenus. Et dit qu'au commencement le Pape de Rome n'auoit autre authorité que celle qu'on luy doonoit pour reuerence de religion & doctrine, & attribuë l'occaſion de l'acctoiſſement de leur authorité à vn Theodoric Roy des Goths, quand il colloqua ſon ſiege à Rauenne. Car combien que ledit Theodoric ſuſt creé & enuoyé par l'authorité de Zenon Empereur de Conſtantinople, pour Roy d'Italie, afin d'en chaſſer Odoaces, qui en ioüiſſoit prés de quatorze ans, lequel Odoacer auec ſon fils il occit par trahiſon, touteſfois ledit Theodoric ne fut pas ſi hardy d'aſſeoir ſon ſiege en la mal-heureuſe Rome n'aguetes priſe & poſſedée quatorze ans continuels par ledit Odoacer: & peu auparauant priſe par Alaric Roy des Goths, & peu apres priſe & pillée par Atholfe Roy des Goths, qui la voulu nommer Athaulphe de ſon nom ou Gotthie, & ſuiette à beaucoup d'autres tyrannies & vſurpations. † Et ainſi Ro- 242
me demeura ſans Prince, dont les Romains eurent plus grande occaſion de preſter obeiſſance au Pape. Et toutesfois leur authorité ne s'accreut de beaucoup iuſques à ce qu'à la venuë des Lombards l'Italie fut diuiſée en pluſieurs parties, qui donna occaſion au Pape *de farſi più vino*, comme dit Machianegly, c'eſt à dire de prendre plus grande force & courage. Car les Romains par le moyen du Pape leur chef s'allierent auec les Lombards, & auec Longin Exarque, non
B comme ſubiets, mais comme compagnons & aſſociez. Or les Papes eſtans amis maintenant des Lombards, maintenant des Grecs, & de l'Empereur de Conſtantinople, & entreprenans authorité à Rome, & au gouuernement du pais, iuſques à faire ou defaire la paix, comme Gregoire le Grand ſus nombre 35. 37. lequel auſſi non ſeulement commandoit & pourueyoit aux garniſons de Rome, & Thoſcane, mais auſſi à la gendarmerie de Naples, où il deputa vn nommé Conſtantin, chef de l'armée, combien qu'il dit que c'eſtoit pour garder les pais aux Empereurs ſes Seigneurs: il entend Maurice, lequel dés le treiziéme an de ſon Empire auoit aſſocié Tibere & Theodore ſes enfans à l'Empire, comme il appert au quatriéme liure des epiſtres dudit Gregoire en la 44.
C epiſtre. Auſſi au douziéme liure epiſtre 24. il écrit à toute la gendarmerie de Naples, & leur ſignifie celuy qu'il leur a baillé pour chef, ou capitaine. Et eſt au grand decret au chap. *ſumma militiæ laus.* 23. q. 1. Auſſi il s'oſe bien vanter, que s'il ſe fuſt voulu baigner au ſang des Lombards qu'ils n'euſſent deſlors eu ny gent, ny Roy, ny Duc, qui eſt à dire, qu'il auoit eu pouuoir de les arracher & ſuprimer du tout, comme il appert en ſa premiere epiſtre du liure 7. de ſes epiſtres. Et eſt au grand decres. c. *ſi immorte Longobardorum.* 23. q. 8. comme diſant, qu'ils tenoient leur nation, leur regne, & leur vie de luy. Le plus haut & victorieux Empeseur du monde n'euſt ſçeu
faire plus braue vanterie. † Mais les Papes venus de- 243
puis luy entreprirent bien non ſeulement d'adminiſtrer en leur nom: mais auſſi à prohiber tout le pais
D d'Italie de preſter obedience, ne payer tribut à l'Empereur de Conſtantinople, dont abſolurent les ſubiets & excommunieſent l'Empereur, ainſi augmenterent leur dignité. Et la ruine de l'Empire Oriental, eſtant enſuiuie enuirõ cent cinquante ans apres Phocas, s'auiſerent d'iceluy tranſporter aux François, afin d'éuiter le ioug des Rois Lõbards, qui demandoient tribut à Rome, & aſpiroient au Royaume d'Italie: Ce qu'ils firent comme i'ay amplement écrit ſur les couſtumes de Paris, *t. tu. 1. in Rubric.* nombre 18. Et par meſme moyen tranſporterent à Charlemague, & aux François ſes ſucceſſeurs, les meſmes droits & priuileges qu'auoient eu les Empeseurs de Conſtan-
E tinople, d'ordonner & inueſtir le Pape de Rome, & les autres eueſques. † Car il ne faut entendre (com- 244
me ſont les ignorans Canoniſtes, qui ne ſçauent rien en l'hiſtoire) qu'Adrian premier ait de nouueau creé, & donné à Charlemagne, & aux ſiens les droits & priuileges mentionnez en la diſtinction 63. du grand decret, au chap. *Adrianus* 2 Mais il reconneut que leſdits droits (qui eſtoient anciens, & imperiaux) enſemble l'empire, appartenoit audit Charlemagne, pris empereur par le peuple, & les luy confirma. Ains qui plus eſt, ce droict appartient non ſeulement aux empereurs en leur empire: mais auſſi à tout autres Princes en leurs Royaumes. † Car les Rois de 245
France au cõmencement, & auparauant qu'ils euſſent

mis

mis le pied en l'Italie, ne qu'ils euſſent fait aucun plaiſir au Pape, luy faiſoient rendre compte de la foy, & de la diſcipline eccleſiaſtique, chap. *fatagendum*. 25. qu. 1. ſus gloſ 4. & au dodans de leur Royaume, long-temps meſme deuant Charlemagne, conferoient non ſeulement les Abbayes, mais auſſi les Eueſchez: comme eſt aſſez demonſtré par Gregoire l'Eueſque de Tours, (lequel a veſcu, & écrit du temps de Gregoire le Grand) en ſon hiſtoire des François, lib. 4. c. 6. & 7. & par Annonius, qui dés 360. ans a écrit le recueil, ou ſommaire de l'hiſtoire des François, & lib. 4. f. 83. dit que Charlemagne donna l'Abbaye ſaint Denis à Fordoulphe Lombard, pource qu'il auoit découuert la conuration de Pepin ſon fils, lequel puis apres mourut deuant ſon pere, en vn monaſtere de Prumie, Dioceſe du Liege, où il fut fait Moine, comme auſſi recite la Chrouique d'Auſtraſie, lib. 3. feuiller 141. Ledit Aimonius Moine dit, que ledit Pepin eſtoit fils aiſné de Charlemagne: mais il faut mieux croire à l'hiſtoire d'Auſtraſie, qui dit qu'il eſtoit fils baſtard. Car l'aiſné fut Louis Debonnaire, qui ſucceda à ſon pere au Royaume, & à l'Empire: & pour ſa bonne vie fut nommé le Pieux. Ledit Aimonius recite pluſieurs cas des Abbayes données, & conferées par les Rois & Princes de France. Luy meſme recite lib. 3. f. 53. qu'Innocent Comte des Ganalitains, par ordonnance de la Royne Brunichilde ſucceda à l'Eueſché de Rotens, & Gontran Tetrarque des François Roy des Bourguignons, eſleut & ſubſtitua Sulpice en Eueſque de Bourges: & diſoit à pluſieurs tompenteurs de l'Eueſché, Ce n'eſt la couſtume de noſtre debonnaireté de vendre les Egliſes de Chriſt à prix d'argent, afin que ne ſoyons coupables de damnation, & vous ſemblables à Simon le Magicien, & autres paſſages, que trouueras audit autheur. †

246 Conſequemment ce qui eſt mis en la queſtion premiere, de la cauſe 16. au decret de Gratian, chap. *hinc eſt*. 16. q. 1. n'eſt priuilege, comme eſtime, ou plutoſt s'efforce de faire accroire ledit Gratian, qui par fineſſe de Moyne, *de qua in cap. inter dilectos. De fid. inſtrum.* a de luy meſme adiouſté ces mots, *Quod priuilegium ita eſt, &c.* Mais ladite addiuon n'eſt n'eſt pas de Gregoire le Grand, autheur dudit c. qui ſe commence, *Hinc eſt*, comme appert par l'original, epiſt. 10. li. 11. des epiſt. Ce Moine Gratian n'a pas eſté content d'auoir adiouſté au texte. Il a controué vne fauſſe cauſe de ſa teſte, diſant que ledit Gregoire Pape l'auoit ainſi commandé, à ce que l'Abbé dudit Monaſtere ne fuſt introniſé ſans l'eſlection des Moynes & prouiſion Royale. Car par les ambitious & debats de pluſieurs, la choſe alloit mal, pour à quoy obuier, Gregoire Pape auoit ainſi pour ce coup là ordonné. Mais il n'eſt pas ainſi. La vraye cauſe eſt, Car c'eſtoit vn Hoſpital regulier en la ville d'Authun, fou-

247 dé & conſtruit, non par vn Roy de France: † Car meſmes lors nul des princes du ſang de France, quelque partage (depuis nommé appanage) qu'il euſt, n'eſtoit reputé Roy de France, ſinon des enfans, ou partageans, auquel le regne, ou ville de Paris eſtoit écheu & aduenu, comme porte l'ancienne chronique de ſaint Denis en France. Ledit Hoſpital auoit eſté fondé & conſtruit par Bruuehaut & Brunechilde, fille d'Athanaild de Roy d'Eſpagne, veuue de Sigibert fils de Clothaire 1. Roy des François, & à ſon partage Roy de Mers & Lorraine, & par Syagrius Eueſque d'Authun. Auſſi ladite Bruuehaut eſtoit turrice de Theodoric ſon petit fils, Roy de Bourgongne, Et parce que la fondaüon du Roy eſtoit plus grande: fut ordonné que l'Abbé & Preſtre dudit Hoſpital ſeroit eſleu & inſtitué par le Roy, du conſentement des Moines dudit lieu, & non autrement, comme témoigne Gregoire le Grand, li. 11. c. 10. de ſes epiſt. Il appelloit ladite Brunehaut tres-ſainte femme, & luy enuoyoit des reliques de ſuperſtition. Il ne ſça-

A uoit pas les malefices d'icelle, pour leſquels elle fut executée a mort l'an 618. aucuns nouueaux Chroniqueurs, ſous le témoignage dudit Gregoire, en font vne ſainte, ſans auoir veu les annales de France. Ledit Abbé Preſtre eſtoit ſeculier. † C'eſtoit vne choſe or- 248
dinaire que la libre collation & prouiſion appartenuoit aux Princes de France: & ainſi du temps meſmes de Gregoire le Grand, (comme témoigne Greg. Eueſque de Tours, qui viuoit lors, & autres hiſtoriens) c'eſtoit vn droict commun aux Rnis de France, & autres princes en leurs ſeigneuries. Lequel droict, comme auſſi le droict des regales, ils n'ont pas pris ne acquis par priuilege du Pape, (comme cuident les ignorans Canoniſtes) mais de leur couronne. Et pareil droict auoient les Rois d'Eſpagne. C'eſt le texte au c.

B *cùm longe*. 63. diſt. du grand decret. Et autant en écrit Paul Emile li. 3. du temps de Charles le Simple, petit fils du petit fils de Charlemagne, qui a regné enuiron cent ans apres ſon tris-ayeul: car les Rois en leurs Royaumes ſont fondez en la temporalité, comme meſme témoigne l'Archeueſque de Panormie, Cardinal du Concile de Baſle, prince des Canoniſtes, au chapitre *venerii*. nombre 4. fol. des accuſauous, és decretales. †

Conſequemment ſont fondez d'eſtre fondateurs & 249
patrons des grandes & principales Egliſes, comme Eueſchez, Abbayes, Prieurez, comme tiennent, & confeſſent les Canoniſtes, l'Archidiacre de Boulogne, au 1. *lectis*. diſt. 63. Balde au proëme des decretales, & au chap. *quanto. titu.* des iugemens, & ſans aucune diſtinction le confirme Anthoine Corſet Sicilien en

C ſon traitté de l'excellence & puiſſance Royale, qu. 24. en reiettant la reſtriction du Preuoſt de Milan, au ch. *Imperium*. diſt. 10. lequel comme nouueau Canoniſte, & Cardinal Alexandre, s'eſt efforcé de tout ſon pouuoir de reſtraindre les droits des Princes, & par inique interpretation de détourner le ſens des anciens decrets. Mais tant s'en faut que les Patrons & fondateurs ayeut droict de preſéter d'vne pure grace de l'Eueſque, & du Pape (comme ont controuué les nouueaux Canoniſtes) que meſme ladite preſétation leur appartient de droit primitif, humain toutesfois & poſitif, & cõme faiſant partie de leur droict & ſeigneurie premiere, comme dient tant les Canoniſtes que les Legiſtes. † Et meſme de la pure collatiõ des benefices 250
non Cutez appartenante au Roy de plain droict en

D ſont les textes és decretales, meſmes anciennes des papes, au chap. *dilectus. l. 3. de præben.* & *in. c. cùm inter.* (en la partie retranchée par Gregoire 9. compilateur des decretales) *ex. de conſuetud.* & de la Comteſſe du Flandres, au chap. dernier *de conceſſio. præbend.* Leſquels textes & ſemblables ne ſont pas à entendre par le priuilege des Papes, (comme les nouueaux Canoniſtes flateurs des Papes ont controuué) mais du propre droict & authorité des princes, tout ainſi que le droict de regale à cauſe de la Couronne, & deuant meſmes que le Pape euſt aucun droict, comme i'ay écrit, ſur la couſtume de Paris, article 27. fol. 8. & ce droict de regale, & collation de Benefice, non ſeulement peut competer aux Rois & Empereurs, mais auſſi aux au-

E tres Princes des lieux, comme dit l'Archidiacre de Boulogne au chap. *lectis*. 63. diſtinction cõme eſt expreſſement porté par vn texte mis en la 18. cauſe du grand decret, qu. 2. ch. *abbatem*. qui parle du ſeigneur temporel, en ces mots, *Que l'Abbé ne puiſſe eſtre inſtitué, ſinon celuy que l'election des Moines, & le ſeigneur du lieu aura requis* † Et n'ont peu eſtre oſtez ſes premiers 251
droicts par les nouuelles decretales depuis enſuiuies, non plus que les droicts de regale. Parquoy ceux qui ne ſont autres que ſimples Canoniſtes, ſe voyans deſarmez de leurs decretales (Leſquelles ſont appellées par leurs gloſſes meſmes, témoignages domeſtiques, gloſ. *in 1. patet. 9. q. 3.* & gloſ. *Ioan. Andr. clem. pui. verbo, Bonifac. de iureiurand.*) ont recours à vne autre maxime controuuée par eux meſmes,

C'eſt que les laïques ſont incapables des choſes ſpirituelles, & de cette bombarde principalement s'eſt effotcé ce mutin & ſeditieux Thomas Bequet, Archeueſque de Cantorbie, ruer & abbatre par terre les droits de regale du Royaume d'Angleterre, à l'encontre de la Royale Majeſté d'Henry 2. ſon Roy & Seignent, par lequel il auoit eſté eſleué aux honneurs de Chancelier, & puis d'Archeueſque. & de pieds & de mains a pourſuiuy cette cauſe enuers Alexandre, qui en a fait le chap. *ex frequentibus. extrà. de inſtitution.* où i'en ay rouché en mõ annotatioo textuaire. Voyez l'Antonin, tit. 17. c. 1. §. 9. & c. 3. Or combien qoe ledit Alexandre euſt pour ces cauſes mis entre ſes Saints, & canoniſé ledit Thomas de Cantorbie, toutesfois enuiron 400. ans apres, & de noſtre temps Henry 8. de ce nom, Roy d'Angleterre, l'a iuſtement degradé & condamné de leze majeſté. † Iey faut noter que l'an 1066. que Guillaume Normand, & Duc de Normandie, fils baſtard de Robert Duc de Normandie, mais par luy, du conſentement de ſes parens & ſubiets inſtitué heritier, & Duc de Normandie, iceluy Guillaume auſſi heritier, inſtitué par Edoüard 3. de ce nom, Roy d'Angleterre, conquiſt ledit Royaume à tresgrande effuſion de ſang, comme dit l'Abbé Vriſperg, & en a iouy paiſiblement 21. an, & duquel ſont venus tous les Rois d'Angleterre, qui depuis ont eſté. Il y porta entr'autres loix & couſtumes de France pareil droits de regale, qu'il y a en France, & ordonna quo les plaidoyers ſe feroient en François. Ce qui fut receu par tous les eſtats du païs. Parquoy des regales d'Angleterre témoignent Guillaume Durand, dit le Speculateur en ſon miroir utidie, qu'il a écrit. 00 ans apres, au tiltre du Legat. §. *nunc tractemus. verſic. ſed nunquid legatus.* Et au tiltre des prebendes. §. *reſtat. verſicu. item no.* & illec Iean André és additions, & en ſa nouelle ſur le chap. 2. des prebendes, lib. 6. des decretales. Il y auoit enuiron cent ans qu'ils auoient eſté paiſiblement obſeruez en Angleterre, & meſme par ledit Thomas Bequet du temps qu'il en eſtoit Chancelier. Ce fut crime de leze majeſté à luy de les vouloir abolir, eſtant fait Archeueſque de Cantorbie, & conferer les prebendes de ſon Eueſché, qui auoient vacqué pendant la derniere vacation de l'Eueſché, & deſtituer les ſurnoms par le Roy en regale, & des decrets & iugement de ſon Roy ſouuerain, en appeller au Pape, & encores à vn pretendu Pape, vray ſchiſmatique, comme dirons cy-apres en ſon lieu. N'agueres les Vicaires & Inquiſiteurs de Paul 4. Theatin ont montré quel gré ils me ſçauent d'auoir fait quelques bonnes & veridiques annotations ſur leurs decretales, ils m'ont reodu mal pour bien, ſelon la rage & fureur de leur eſprit. Ce m'eſt de tant plus grand honneur, que i'ay eſté plus outrageuſemẽt par eux calomnié l'an 1558. & l'an 1559. les Libraires craignans le hazard de la perte de leurs liures, trouuerent moyen d'aſſoupir la 2. appellation comme d'abus au conſeil priué, viuant encores Henry 2. pour reuenir à propos. †

Thomas Bequet.

Calomnies des Papiſtes.

253 Comme tous les Theologiens témoignent, ſçauoir eſt Richard de S. Victor, au 4. liu. des ſentences, diſtio. 24. Et illec Thomas d'Aquin, & Gabriel Biel, diſtinct. 13. q. 2. art. 3. Et en la leçnn 28 du Canon miſſal. Les Canoniſtes ſont grandement deceus en meſlant les choſes temporelles & charnelles auec les ſpirituelles, & faiſans vne confuſion d'icelles ſous couleur de quelque dépendance, ou liaiſon, & ſelon Iean Gerſon au liure de la vie ſpitituelle de l'ame, leçon 2. corrolaire 3. ils ſont bien ſouuent trõpez, & ſi trompent les autres. & dit par exprés ledit Gerſon audit liure, leçon 3. col. 2. que telle inuention de ſpiritualité annexée, priſe en la forge des Canoniſtes, a plus amené de troubles en l'Egliſe, qu'on ne pourroit écrire. Car quand la fiction eſt oſtee, & qu'on vient à la verité, les choſes ſpirituelles (non pas qu'elles ſoient eſprits, mais appartenant à l'eſprit) ſont proprement & eſſentiellement, la grace de Dieu, la parole de Dieu, les vertus, tellement que les ſacremens (qui ſont choſes ſpirituelles) ne ſont ſpirituels eſſentiellement, ce diſent les Theologiens, mais cauſalement: (il me faut icy vſer des mots de leur eſchole) ils veulent dire inſtrumentalement: car tel eſt leur ſens, & ainſi ſe declarent eux-meſmes en tous lieux, où ils parleut de cette matiere. † Conſequemment les decimes (ainſi que les autres re- 254 uenus de l'Egliſe) ſont choſes charnelles & temporelles, & non ſpirituelles, mais deputées au ſeruice des choſes ſpirituelles. Or tout ainſi que toutes les choſes temporelles ne ſont poſſedées par les gens d'Egliſe, ſinon par droict des hommes (comme dit ſaint Auguſtin au ſixiéme traitté ſur ſaint Iean, & eſt au grand decret, chap. *quo iure.* diſtinction 8.) Auſſi par contraire volonté des ſeigneurs temporels pour cauſes legitimes ſurtenantes leur peuuent eſtre oſtées. Et ainſi le decide Maiſtre Iean Gerſon, audit liure de la vie ſpirituelle de l'ame, en la troiſiéme leçon de mot à mot, & deuant luy prés de trois cens ans Hugues de ſaint Victor Theologien de Paris, au liure ſecond des Sacremens. † Pareillement le droict de Patrona- 255 ge n'eſt ſpirituel, ains temporel, comme Panorme, Philippe Dece, & communement tous les Canoniſtes confeſſent au chapitre *quanto. de Iudic.* & *Ochus Curtius in tract. de iure patron. verb. 11.* Et toutesfois à leur opinion il eſt annexé, c'eſt a dire lié a la ſpiritualité, & comme plus proprement parlent Thomas d'Aquin au 4. des ſentences, & autres Theologiens ſcholaſtiques, ordonné ou deſtiné aux choſes ſpirituelles: s'enſuit donc, qu'il n'eſt pas ſpirituel. A ce faict la l. *ſeruitutes* 3. §. *ſeruitus. de ſeruitut.* ès digeſtes. † Or le droict de conferer meſmes à pur 256 & à plain, ou de confirmer ou raotier, l'eſlection appartient à la police & diſciplne exterieure de l'Egliſe, laquelle eſt vne partie de la police de la communauté Chreſtienne, comme cy-deſſus eſt dit en la preface. A cette cauſe, les purs laïques (pourueu qu'ils ſoient de ladite communauté Chreſtienne) ne ſont moins capables (voire des choſes proprement & eſſentiellement ſpirituelles) qoi ſont les purs clercs, & ne le ſçiotoit-on nier. Et ainſi appert que tres-mal a eſté coloré l'argument des Canoniſtes † Deſquels aucuns 257 à tort & auec iniure reputent les laïques entre les prophanes. Vray eſt que Dieu a ſeparé l'office, lequel eſt vrayement & proprement eccleſiaſtique, (comme de preſcher l'Euangile & la parole de Dieu, & adminiſtrer les ſacremens) de l'adminiſtration & puiſſance ciuile & Royale, comme cy-deſſus a eſté demonſtré ſur la fin de la preface, & eſt le texte *in cap. te quidem, & cap. ſicut.* 11. qu. 3. Mais il n'a point ſeparé la police & diſcipline exterieure de l'Egliſe, de laquelle fait partie la preſentation aux benefices, ou bien la conuenable diſpoſinon d'iceux. † Et ou- 258 tre les exemples cy-deuant mis, ſe trouue és regiſtres de ladite Cour & és annales de Fraoce, vne ordonnance de Philippe Auguſte Roy de France, laquelle il fit comme il vouloit partir & ſe mettre au voyage de Ieruſalem contre Saladin, dont la teneur eſt telle: ſi d'auanture aduient quelque ſiege Epiſcopal, ou quelque Abbaye vacquer en Regale, nous voulons que les Chanoines de l'Egliſe, ou les Moines de l'Abbaye vacante viennent deuant la Royne & l'Atcheueſque (c'eſtoit l'Archeueſque de Reims ſon oncle que le Roy auoit conſtitué Regent en ſon Royaume auec la Royne) ainſi qu'ils viendroient deuant nous, & que librement ils leur requirent l'eſlection. Et voulons qu'elle leur ſoit octroyée ſans contradiction, & admoneſtons tant les Moines que les Chanoines, d'eſlire vn tel Paſteur qui ſoit agreable à Dieu, & à l'vtilité du Royaume. Il y a bien plus, Que quand le Roy abſent

Les dixmes ne ſont ſpirituelles.

Auſſi le Patronage.

n'y auoit autrement pourueu, les Egliſes Cathedrales quand le ſiege vacquoit, demandoient au Roy en ſa Cour de Parlement faculté d'eſlire, comme on trouue
259 par les regiſtres d'icelle. † Mais quant à l'Eueſque ou Pape de Rome, il eſt tout certain qu'il n'a eſté loiſible d'iceluy inſtituer ſans le conſentement de l'Empereur. Et de cecy tous les Chroniqueurs, Paul Diacre des faits des Lombards lib. 3. chap. 39. & chap. 74. Platine en la vie de Pelage 2. & de Gregoire 1. Sabellic. Ennead. 8. lib. 5. & tous en ſont d'accord. Non ſeulement pour le regard des Empereurs de Conſtantinople, tant auparauant le iugement de Phocas que depuis, mais auſſi des Empereurs de l'Occident, apres que l'Empire a eſté tranſporté aux François, ou pour mieux dire, apres que l'Empire a eſté diuiſé & party, l'Orient delaiſſé aux Grecs, & l'Occident par l'Italie iuſques à la Poüille baillé à Charlemagne, & a ſes ſucceſſeurs Rois de France. Car à ceux-cy les meſmes droits ont eſté attribuez, tant de l'inſtitution du Pape de Rome
260 que des autres Prelats de leur Empire. † Ce que meſme eſt approuué & découuert par les liures, & decrets meſmes des anciens Canoniſtes. Car Boniface 1. qui l'an 421. gagna l'Eueſché de Rome contre Eulalius ſon competiteur, pria tres-humblement & affectueuſement Honorius Empereur en Italie & en Occident, de faire & eſtablir vne certaine loy de l'eſlection & inſtitution de l'Eueſque de Rome, pour couper broche à l'ambition des Preſtres. C'eſt le texte au chap. 1. diſtinction 97. au grand decret, contenant la requeſte ſuplicatoire dudit Boniface 1. qui appelle par trois fois ledit Honorius tres-chreſtien Empereur, lequel meu des prieres & requeſtes du Pape, ſtatua & publia la loy, qui commence Victor honorius, qui eſt en la diſtinct. 97. dont Gratian, Moine Papiſtique, a retranché les mots diſpoſitifs, deſquels il a fait vn autre chapitre à part, commençant. *ſi duo.* en la diſtinct. 79. de ſon grand decret, où il appert que ledit Honorius, pour preuenir & aller au deuant de l'eſperance des ambitieux, & la mettre à neant, il ordonna par loy perpetuelle, que toutesfois & quantes qu'il aduiendroit qu'il y auroit deux Eueſques eſleus en contention, que ny l'vn ny l'autre ne le ſeroit. Et que non ſeulement vn chacun des eſleus en contention auroit perdu ſon droict, mais auſſi qu'vn chacun d'eux qui auroit accepté tel droict contentieux, ſeroit inhabile à l'Eueſché pour cette fois: & meſmement quand ſeroit queſtion de l'Eueſché de Rome: & que derechef ſeroit faite nouuelle eſlection, & que celuy qui ſeroit en concorde eſleu demeureroit, & ſeroit confirmé par le conſentement de l'Vniuerſité des Chreſtiens, & par le iugement de l'Empereur. Voilà la loy ancienne Imperiale faite & dõnée, à la requeſte & ſupplication du Pape de Rome, par luy & les ſiens receuë, qui y ont obei, & tout inſerée en leurs decrets, dont auſſi auons
261 fait mention en la preface. † Il y a audit grand decret vne autre loy ſur la meſme matiere faite enuiron 50. ans apres, combien qu'elle ne ſoit écrite au long, toutesfois il en reſulte aſſez des fragmens & lopins, recitez au chap. *bene quidem.* diſtinct. 96. qui poinct plus fort que la precedente, car elle n'eſt pas faite par vn vray Empereur, ny par vo Exarche ou Lieutenant Genetal par luy enuoyé, mais par Odoacet Allemãd Saxon, vſurpareut de Rome & d'Italie, & qui plus eſt, par vn de ſes officiers. Et toutesfois tant qu'il a regné, c'eſt choſe certaine, qoe l'Eueſque, Clergé & peuple de Rome y ont obey, ledit Odoacer Roy des Turciligiens & Herules, comme dit Platine en la vie de Simplice Kranz Saxon, & Sabellic Venitien, & autres, & n'agueres Sebaſtien Monſter, au liure 2. de ſa Coſmographie, feuillet 22t. l'an do Seigneot 477. ou au plutoſt l'an 476. ſelon la computation qne fait Blondus à la fin du 2. liure de ſa 1. decade que Bapriſte Egnatius docte Venitien a ſuiuy, ayant vaincu Oreſtes à laude

qu'Auguſtulus ſon fils Empereur auoit fait Chef de l'armée, & ledit Oreſtes fuy & pris a Panie, mené captif, & mé a Plaiſance, ledit Auguſtulus ſon fils, de Rauenne fuit à Rome, & de Rome en vne bourgade de la Poüille, où il renonça à l'Empire qu'il auoit tenu vn an deux mois, ledit Odoacer regna en toute Italie & Rome, qu'il nomma de ſon nom Odoacrie, paiſiblement par 14. ans, vſant de tous les droicts Imperiaux. † Et lors entr'autres choſes, il promulgua vne 262
loy par Baſilius ſon Lieutenant General, de l'eſlection de l'Eueſque de Rome, dont auons touché cy deſſus en la preface, & tant qu'il regna les Eueſques de Rome obeirent paiſiblement à toutes ſes loix, tant ſeculieres qu'eccleſiaſtiques, comme aux loix des vrais & legitimes Empereurs. Et de ſon temps furent Simplicius & Felix 3. Eueſques de Rome, Gelaſe 1. qui fut Eueſque de Rome trois ou quatre ans apres la mort dudit Odoacer, occis auec ſon fils à Rauenne par Theodotic Roy des Oſtrogoths, conſtitué Roy d'Italie, en haine dudit Odoacer, par Zenon Empereut de Conſtantinople, ny Anaſtaſe 2. du nom, ſucceſſeur dudit Gelaſe, n'oſerent iamais attenter contre les ordonnances dudit Odoacer, non plus que contre les ordõnances Imperiales. † Bien eſt vray que Symma- 263
chus qui plaida ſon eſlection à Rauenne, ledit Theodotic Roy Gothique & Arrien, par ſentence duquel il demeura Eueſque de Rome, en vn petit ſynode qu'il aſſembla à Rome, declara les loix dudit Odoacer de l'eſlection de l'Eueſque de Rome, & choſes eccleſiaſtiques nulles: non pas comme faites par vn Tyran & vſurpateur de l'Empire: mais comme faites par vn laique, comme il appert au chap. *bene quidem.* diſt. 96. au grand decret. En quoy faiſant, il abolitſon & declaroit taiſiblement nulles les loix de Conſtãtin & Theodoſe le Grand, & de ſes enfans, de Marcian, de Leon, de Zenon, empereurs, & ne leur ſait non plus d'honneur qu'audit Odoacer, lequel il connoiſt auſſi bien à Roy & empereur que leſdits legitimes empereurs. †
Et ainſi cõme Zoſime, Boniface, Celeſtin premiers ſes 264
predeceſſeurs s'eſtoient effurcez d'entreprẽdre expreſſément & clairement ſur les autres egliſes, dont ils furent deboutez: Auſſi ce Symmachus enuiron l'an 500. s'efforce taiſiblement vſurper ſur l'Empire ia vacant en Italie, & luy arracher vne grande partie de ſa miſdiction. Mais qu'il s'efforçaſt auec ſes Eueſqueaux d'Italie taiſiblement faire, & granir comme vn Cancre: Toutesfois il n'a ſçeu de fait mueitat le droict des Princes & empereurs, ny faire que non ſeulement les vrais empereurs & Exarches de Rauenne, & leurs Vicaires, mais auſſi tous tyrans & vſorpateurs de Rome n'ayent eu l'inſtitution d'Eueſque de Rome, connoiſſance & iuriſdiction du nitre & droict dudit Eueſché, leſquels droicts & iuriſdictions ont auſſi appartenu aux Frãçois, de flors que l'empire d'Occident leur a eſté transferé ou mieux partagé, iuſques à la Poüille & partie meridionale d'Italie, demeurant aux Empereurs de Grece, & le reſidu à Charlemagne Roy des François & ſes ſucceſſeurs, auſquels ont appartenu les meſmes droicts. & en ont iouy. comme il eſt notoire. † Ie diray plus, qoe non ſeulement aux empe- 265
reurs François a appartenu ce droict ſur le ſiege de Rome, mais auſſi apres eux, aux Empereurs Allemans, qui d'iceluy ont vſé iuſques à Gregoire ſeptiéme, qui par pluſieurs mutineries, ſeditions & meurtres, à cette fin ſuſcitez en l'Empire, s'efforça de tollir ce droict a Henry quattiéme. Et finalement, enuiron l'an mil cent dix, Henry cinquiéme, fils du quatriéme, craignant que par ſemblables ſeditions, il ne fuſt tourmenté par les Papes, fut contraint de quitter ce droict à Paſchal ſecond, qui fut le premier qui fit marcher ſon oſt en armes par l'Italie, pour ſe ſaiſir du Royaume d'icelle, & iaçoit qu'auparauant Gregoire ſeptéme, ſoit quelquefois aduenu

par neceſſité, pource qu'on n'auoit pas ſeur acces à l'Empereur, ou pour raiſon de quelqu'autre danger ou émeute que le Pape de Rome ait eſté eſleu ſans l'authorité de l'Empereur, toutesfois tout s'en faut que pour cela le droict de l'Empire ait eſté interrompu, que pluſtoſt a eſté confirmé quand les Papes ont enuoyé ambaſſades pour s'excuſer. & par la confirmation ſubſequente faite par les Empereurs de l'é-
166 lection des Papes. † Comme quand Pelage 2. en l'an 681. fut creé Pape ſans l'authorité de l'empereur de Conſtantinople (parce que nul ne pouuoit yſſir hors de Rome dés long-temps aſſiegée des Lombards) Gregoire qui lors eſtoit Diacre fut enuoyé à Cõſtantinople pour pacifier l'empereur Maurice, duquel il obtint la confirmation de Pelage, auquel depuis ſucceda, & ſi mit là ſus les fonds le fils de Maurice Empereur, & conuainquit les fauteurs de l'hereſie Euthichiane, comme dient Paul Diacre des faits des Lombards. lib. 3. chap. 10. Antonius des faits des François, liure 3. chap. 39. Platine en la vie de Pelage 2. l'Antonin, tiltre 12. chap. 2. Sabellic. Ennead. 8. liure 5. col. 12 & tous les Chronographes. Pareillement lors que les Empereurs de Conſtãtinople (l'empire eſtant ia fort eſbranlé, & bonne parme de l'Italie perdue) faiſoient garder le reſte fort à malaiſe par leurs Exarques, qui auoient delaiſſé Rome, & faiſoient leur reſidence a Rauenne, l'eſlection du Clergé & du peuple eſtoit nulle, ſinon que les Empereurs, ou les Exarques leurs Lieutenans euſſent icelle confirmé. Ce que temoigne Platine en la vie de Seuerin, lequel il dit auoir eſté eſleu Pape de Rome par l'authorité
C d'Iſaac Exarque, & par icelny confirmé en l'an 615. †
167 Et comme du temps de Louis le Pieux Roy des François, & empereur des Romains, Paſchal 1. euſt eſté creé Pape de Rome ſans ſon authorité, craignant eſtre depoſé, ou ſon eſlection eſtre reprouuée, enuoya ſon ambaſſade vers l'empereur pour l'appaiſer, & reietter toute la coulpe du faict ſur le peuple & Clergé, qui l'auroient contraint entrer en l'office de Pape auparauant qu'il fuſt authoriſé par l'empereur. Louis ſe contenta de tels payemens, & reſpõdit que le peuple & Clergé eſtoient tenus garder les Couſtumes, & conuentions des anciens predeceſſeurs, & ce pour l'vtilité d'eux-meſmes: & comme debõnaire qu'il eſtoit de nom & de nature, confirma le Pape, mais ſous certe iniõction toutesfois, que d'oreſnauant ils ſe don-
D naſſent garde d'offenſer par ſemblable exemple l'Imperiale maieſté, comme temoigne Platine & Sabellic. Ennead. 8. lib. 9. Pareillement quand Bernard (lequel par Charlemagne ſon ayeul auoit eſté fait Roy d'Italie, & qui par inſtigation d'aucuns Eueſques ſeditieux comme dit Platine) ſe reuolta contre ſon oncle, & ſe miſt en effort d'occuper l'Empire ſous couleur qu'il eſtoit fils de Pepin, fils aiſné de Charlemagne, lequel eſtant decedé auant ſon pere, fut vaincu, pris & puny, Louis declara ſon fils aiſné Lothaire, Roy d'Italie, &
268 l'aſſocia à l'Empire. † Parquoy Lothaire fut du viuãt de ſon pere couronné à Rome par Paſchal premier, & quand Paſchal fut mort, Lothaire premier de ce nom vint derechef à Rome, & là comme Seigneur
E & Empereur ordonna de la police, eſleut & crea le Magiſtrat qui adminiſtreroit iuſtice au peuple Romain, auſſi que recite Platine en Eugene 2. où il adiouſte que ſous l'Empire des François, c'eſt à ſçauoir de Charlemagne & ſes enfãs les Romains apres long ſeruage vſerent de quelque liberté, c'eſt à dire d'honneſteté & cõuenable police. Apres Eugene 2. & apres Valentin (qui mourut le quatriéme iour) Gregoire 4. fut eſleu par le Clergé & peuple de Rome en l'abſence des empereurs: mais il differa & enuoya vers Louis le Pieux lors encores viuant, & iamais ne s'entremit à l'office Papal, premier que d'auoir le conſentement de l'Empereur. Et en cette ſin Louis le Pieux Empe-
A reur enuoya certaine ambaſſade à Rome pour s'informer de l'eſlection, & apres auoir diligemment enquis ſur icelle, fut confirmé Gregoire 4. au nom & par authorité de l'Empereur. Témoins Platine & Volaterran lib. 22. † Et le meſme en effect écrit Platine de 169
Benedictus 3. Car Lothaire fuſdit Empereur premier de ce nom, lequel apres la mort de ſon pere, ayant fait paix & partage des Royaumes auec ſes freres, obtint auec tiltre d'Empire, Rome, l'Italie, & cette partie de la Gaule par les Latins appellée *Gallia Narbonenſis*, qui contient la Prouence, Sauoye, Thoulouſe & Dauphiné, & encore autre partie de Gaule aſſiſe entre les riuieres de l'Eſcaut & du Rhin, laquelle auiourd'huy eſt appellée Lorraine du nõ de Lothaire, fils de celuy Lorraine.
duquel nous parlons, lequel quinze ans apres ſe rendit
B Moine, & delaiſſa l'Empire à Louis 2. ſon fils, lequel n'agueres auoit auec luy aſſocié. Si fut iceluy Louis 2. couronné à Rome par Sergie 2. Et depuis confirma l'eſlectiõ de Benedict 3. par les ambaſſadeurs enuoyez à Rome pour examiner ladite eſlection faite par le peuple Romain & le Clergé. Et apres la mort de Benedict, fut preſent a Rome à l'eſlection de Nicolas 1. abſent & refuſant icelle, laquelle il confirma. Et apres le deceds de Nicolas 1. tantſia l'eſlection d'Adrian 2. faite en ſon abſẽce auquel il enuoya l'ornement Pontifical. Et dit outre Platine, qu'il loüa les Romains, de ce qu'auec vne integrité, & ſans abus, ils auoient procedé à la creation du Pape, ſans auoir attẽdu la volonté des autres, qui en cét affaire euſſent eu moins de iugement pour la méconnoiſſance des perſonnes. Mais
C par les mots de Platine precedens & ſubſequens (leſquels ie n'ay icy mis) appert aſſez qu'il a tãché expreſſément à perſuader que l'Empereur deuoit eſtre iuſtré de ce droict, mais ſi vous conſiderez l'ordre des choſes, & ce qu'auparauant, & depuis a eſté fait, vous trouuerez qu'il eſt plus vray ſemblable que les lettres de Louis 2. eſtoient lettres confirmatiues de l'eſlection apres qu'il eut cõneu par ſes ambaſſadeurs qu'icelle auoit eſté deuëment faite, & d'vn homme de bien. † Quant à ce que Gratian écrit en la 63. diſtinct. 270
chap. *cum Adrianus* 2. il ne conclud pas que le droict Erreurs de Gratian.
de l'Empereur ſuſt deflors abrogé. & ſi ſemble que ce ſoit choſe cõtrouuée. Car Gregoire 4. auquel Gratian attribuë ledit chap. *cum Adrianus*. 2. uint le ſiege long-temps auparauant Adrian. 2. & mourut 14. ans
D deuant luy, pendãt lequel temps il y eut cinq Papes, dont le tiers fuſt Ieanne nattue de Magonce, laquelle Ieanne Pape.
feignit eſtre maſle, iuſques à ce qu'en vne ſolemnelle Proceſſiõ, elle accoucha veſtuë des habits Papaux, en public, carrefour de Rome, deuant tout le peuple & Clergé. Comment donc ſe peut il faire que Gregoire 4. euſt décrit les faits aduenir de ſon futur ſixiéme ſucceſſeur, comme choſes paſſées? Parquoy la ſuperſcription dudit chap. *cum Adrianus*. 2 eſt fauſſe. † Or 271
apres iceluy Adrian (du temps duquel mourut Louis 2.) Charles le Chauue ſon oncle, fils de Louis 1. & Roy de France, fut fait Empereur en l'an 32. de ſon regne, & eſtant à Rome approuua l'eſlection de Iean 8. de par lequel il fut couronné à Rome. Et depuis apres la
E mort dudit Charles le Chauue, qui fut empoiſonné à Mantoüe par ſes malueillans, leſquels par argent corrompirent vn Iuif ſon Medecin, comme dit Blondus. Ledit Iean 8. échapé des priſons des Allemans (qui vouloient deſlinter l'Empire aux enfans de Louis de Germanie, frere de Charles le Chauue) s'enſuit en France, & au Concile aſſemblé à Troye, couronna Louis le Begue, fils de Charles le Chauue, Roy de France, & Empereur. † En cét endroit, Iean Carion, ie ne 272
ſçay de quelle affection il a eu, charge ſur les Frãçois & Iean Carion.
ſur le Pape, comme s'ils auoient fait tort aux enfans de Louis de Germanie, & cõme ſi Charles le Chauue fuſt mort de crainte, & peur qu'il euſt eu d'eux. Mais le cõmun accord des anciẽs Chroniqueurs, & de tous

autres eſt plus veritable. Et n'a eſté faite aucune iniure aux enfans de Louis de Germanie, ne par Charles le Chauue, ne par Iean 8. mais tout ainſi que ledit Louis de Germanie leor pere fut malueillant & ennemy de Louis le Pieux pere d'iceluy de Germanie, & de Charles le Chauue, & conſpira autec Lothaire à l'encontre de luy, le fit priſonnier, puis le contraignit ſe rendre à vn monaſtere, & ſe faire Moyne, parce qo'il eſtoit de meilleure volonté enuers le Chauue, lequel aoſſi ils teunrent priſonnier, Platine en Gregoire 4. Robert Gaguin Paul Æmil des geſtes des François, pareillement les enfans d'iceluy Louis de Germanie perſecutoient iniuſtement ledit Charles le Chauue, & ſon fils comme par haine hereditaire, & mootrerent aſſez appertement qu'ils ne vouloient gueres de bien, ny à eux, ny au Pape, tant parceque l'Empire auoit eſté deferé aux Rois de France, que poutce auſſi que Charles le Chaoue eſtoit non ſeulement Roy de France, mais encotes nepueu en directe de Charlemagne, conſequemment plus proche en degré & lignée, ſoit pour le regard de l'eſtoc & ſouche, ſoit aoſſi pour le regard de Louis 2. ſon nepueo du coſté du frere dernier decedé. Or par le deceds dudit Charles le Chauue, l'Empire n'a peu eſtre deferé qu'à Louis le Begue ſon fils Roy de France, aptes la mort duquel (qui deceda ſans enfans appatens, delaiſſée toutesfois ſa veuue enceinte) les enfans dudit de Germanie furent ſi haſtez & importuns, qne ſans attẽdre la naiſſance & aage de Charles le Simple, fils dudit
273 Louis le Begne, eſtant encores au ventre, † Iean 8. malgré qu'il euſt couronna Charles ſurnõmé le Gros, fils dudit de Germanie, auquel ny aox ſiens iamais les François ne firent aucun deſtourbier, iaçoit que pour ſa laſcheté & fetardiſe, il ait eſté depoſé par les ſiens meſmes. Tant s'en faut que l'ambition de l'Empire, tant ſoudaine & importune, auec le meſpris des Rois de France, ait porté bon-heur aux enfans de Louis de Germanie, que d'icelle ſe ſont enſuiuis de grands & horribles ſcãdales. Car au moyen que le Roy de France eſtoit non ſeulement contemné, comme dit eſt: mais auſſi empeſché par les ſaillies & incutſions des Normans, & qoe Charles le Gros coutõné par Iean 8. combien qu'à ſon regret, eſtoit faineant & inutile, conſequemment ceſtoit la Royale & Imperiale maieſté: aduint en premier lieu qn'aptes le treſpas dudit Iean 8. Martin 2. François de nation paruint par mé-
274 chanceté, à la dignité Papale: laquelle mal-heureuſement acquiſe, il perdit tantoſt aptes, à grand peine eſtoient les 17. mois accomplis. † Secõdement Adrian 3. ſans authorité ne de Roy ne d'Empereur, auſſi la lignée de Charlemagne defailloit, entra audit office eu l'an 895. Et le premier s'efforça remontrer au Senat & peuple Romain de faire vne nouuelle loy: qu'en la creatiõ du Ponnfe Imperiale authorité ne ſeroit point attenduë, ains auroit le peuple & Clergé pleine puiſſance de donner leur voix. Platine Sabellic Ennead. 9. lib. 1. col. 9. Volater. lib. 22. & autres liſtoriens. †
275 Tiercement, par ce nouueau & pernicieux decret (pernicieux, dis-je, car ainſi le démontre l'iſſuë) les publiques & effrenées brigues, les ſimooies, les violences, empoſonnemens, & meurtres, ont pris leur place au ſiege Papal depuis ledit Adrian 3. par tous les 24. ſucceſſeurs Papes qui meſme s'entrehaiſſoient l'vn l'autre, principalement Formoſe, Theodore, Iean 9. Chriſtofle, Sergie, Iean 12. oeeus en adultere (leſquels Platine appelle malencontres, monſtres & contrefaits eo dépit de nature) duraot le temps de 75. ans que l'Em-
276 pire eſtoit abaſtardy, & miſerablement affligé. † Iuſ-
Othon 1. ques à Leon 8. qui fut eſleu par l'aurhorité d'Orhon premier de ce nõ Empereut Allemand tres-vertueux, lequel confirma ledit Leon 8. l'an du Seigneur 962. en reptenant & renoouellant les droicts de l'Empire ſur la creation du Pape, endormis & cachez dutant ledit

A interregne. En maniere que Platine dit que tonte l'authorité de l'eſlection Papale, fut par Leon tranſportée du Clergé & peuple Romain à l'Empereur, comme auſſi deuãt luy ont écrit Luitprand Diacre de paoie au 6. liure c. 6. & par les 5 chap. ſuiuans, & Theodoric à Nien lib. 3. chap. 9. de ſon hiſtoire, où il dit dauantage que ledit Leon par lettres expediées au Patriarchat de Latran à Rome rendit & reſtitua à l'Empereur & à ſes ſucceſſeurs tout le temporel, villes & tertes données par les Empereurs precedens aux Eoeſques de Rome qui en auoient depuis abusé, & qne depuis apres la mort d'Othon 3. que la forme de l'Empire changea de ſucceſſion de ligne, en eſlection & par occaſion d'autres motations & troobles de l'Empire, les Papes reprirent ledit tempotel. † Or quant à l'eſle- 277
B ction de l'Eueſque de Rome, i'eſtime qu'il ne faut pas prendre ſi cruëment, comme écrit Platine, que le peuple meſme & Clergé de Rome euſſent eſté priuez de tout droict d'eſlection, & le tout tranſporté en la pure diſpoſition de l'Empereur. Mais qu'il faut entendre que par ledit Othon 1. la couſtume ancienne ſelon les loix, ordonnances & ſtatuts de Charlemagne, Louis le Pieux & autres Empereurs François fut reintegrée, ſçauoir eſt, que le peuple & Clergé de Rome auroit ſon eſlection: mais l'authorité d'icelle examinet, & d'icelle cõfirmer quand elle ſe treuue deuëment faite, appartiendroit à l'Empereut, & en telle maniere ſe doibt auſſi entendre ce qui eſt écrit de Charlemagne & de cettuy Otthon 1. & leurs ſucceſſeurs en la diſt. 63. au ch. *Adrianus*, & au ch. *in ſynodo*. au grand de-
C cret. † Où il eſt dit, qu'entre Leon 4. & conſequem- 278
ment le Clergé & peuple Romain d'vne part: & Lothaire 1. Louis 2. ſon fils aſſocié à l'Empire, d'autre part, a eſté ſtatué & arreſté par maniere de traitté & accord que l'eſlection & conſecration du pape futur, ne doibt eſtre faite ſinon deuëment & canoniquement. Veu donc que l'Empereur eſpecialement intereſt que les pactions ſoient gardées, il peut & doibt eſtre preſent à l'eſlection, ou icelle examiner, ſi elle eſt ia faite afin de la confirmer ou reprouuer ſelon qu'elle aura eſté faite, ſuiuant ou contre les accords & promeſſes: ioint auſſi l'ancienne couſtume, de long temps obſeruée, laquelle Platine par longue experience des choſes eſt contraint de loüer, & nous témoigne l'hiſtoire veritable, enſemble l'ordre des choſes paſſées de combien
D telle ancienne obſeruance a eſté neceſſaire. † Car (afin 279
que ie ne die tien de Boniface 7. lequel l'an 975. emporta furtiuement tout ce qui eſtoit de precieux en l'Egliſe S. Pierre, & s'enfuit à Conſtantinople, iuſques à ce qu'aptes auoir amaſſé gros deniers de la vẽtion de ſon larcin & ſacrilege, il s'en teuint à Rome ptendre poſſeſſion de ſa tyrannie, c'eſt à dire vſurper la iuriſdiction tẽporelle, & me taiſant de Iean 15. ennemy du Clergé, lequel faiſoit ſes largeſſes des biens, fuſt-ce de l'egliſe, fuſt-ce d'ailleurs, à ſes patens & amis) à faute que l'authorité Imperiale n'interuenoit aux eſlections ſuſdites, ſont faillis ces trois horribles mõſtres, Trois monſtres de l'Eglſe. ſçauoir eſt (ce dit Platine) Benedict 9. Sylueſtre 3. & gregoire 6. deſquels le premier comme vn faineant &
E de oul pris, fut depoſé, l'autre par ſes largeſſes achepta le Papat, duquel il fut chaſſé, & le premier remis par ſes menées. Mais voyãt que par autres menées il auoit incontinent le cul hors du ſiege, il vendit ſon Papat au troiſiéme, lequel par ſeditions, argẽt & armes, bataila contre le ſecond, auſſi achepteur comme luy. † Ces 280
choſes ſont adoenuës apres la mort d'Henry 2. lequel auec ſa chaſte épouſe déceda ſans enfans, & du tẽps de Conrad 2. de Sueue, ſous lequel au moyen de ſon nouuel aduenemẽt en l'Empire tõbé en nouuelle maiſon, toute l'Allemagne fut troublée, & ootte ce, pluſieurs villes d'Italie, ſous eſperance de liberté ſe teoolterent cootre l'Empeteur, Platine en Iean 20. Par ainſi eſtant la puiſſance Imperiale troublée en Allemagne,

Ancien concordat de l'eſlection du Pape.

mèpriſée en Italie, les Papes delaiſſez à eux meſmes, A
ſoot tombez eu tels execrables forfaits & ſcandales.
Car le papat eſtoit en tel eſtat deuenu, comme dit
Platine, que qui poouoit plus pat largeſſe & ambi-
tion, celuy ſeul obtenoit le degré des honneurs, les
gens de bien fnulez & teiettez. Que pleuſt à Dieu
(dit-il) que ceua de noſtre temps n'euſſeot tetenu
28/ cette façon. † Fmalement Henry 3 fils dudit Conrad
Henry 3 de- du temps qu'Henry 1. regnoit en France s'en vint en
poſe 1. Pape, Italie auec groſſe armée, & en Concile aſſemblé à
& en mettrois Rome, & auec connoiſſance de cauſe condamna &
autres. contraignit leſdits Benedict, Sylueſtre & Gregoire,
comme mooſtres dereſtables à eux deffaire de leur
dignité. et ctea Pape Sindeger aueſque de Bamberg
qui fut appellé Clement ſecond, & duquel auſſi te-
ceut la couronne à Rome: et pour éuiter à l'aduent B
aua ſcandales, ligues, matchandiſes & mutineries
des affectateurs du Papat contraignit les Romains de
iurer ſolemnellement de iamais ne pteſentet ny in-
geter à l'election des Papes ſinoo qu'ils fuſſent a ce
contraints pat commandement de l'empereut. Apres
la mort de Clement ſecond, (ie laiſſe là Damaſe qui
mourut vingt-trois iours apres qu'il eat occupé le ſie-
ge pat violence, lequel doibt eſtre rayé du catalo-
gue pat l'aduis de Platine) les Romains ſuiuant le
28a ſerment pat eux fait, † enuoyerent en Allemagne
ambaſſade à l'empereur en l'an 1049. ſupplians leur
donnet vn bon Pape, lequel incoontinent pteſenta
auſdits Ambaſſadeurs & a l'egliſe Romaine Baunon
eueſque de Tubles, homme de bien & de ſimple en-
tendement, qui fut appellé Leoo 9. comme tecite C
Platine, lequel appelle cét empereur (dont nous pat-
lons) Henry 2. mais ſelon les chtoniques d'Allema-
gne c'eſt Henry 3. autrement appellé le Noir. Car les
Annales d'Allemagne mettent, non ſans cauſe au
raog des empereurs Henry l'Oiſeleur, Duc de Saxe,
pere d'Othon le Grand, apres Conrad premier, qui
fut le dernier de la noble lignée de Charlemagne.
Auſſi ledit Henry 1. pere d'Othon 1. eſt compté eotre
les empereurs au grand decret, chap. *conſtituto. 63.*
diſtinction. at par l'Abbé Vriperg, en ſon biſtoire. †
283 Mais ſur ce qu'en paſſant o'aguetes auons touché de
Damaſe a lequel Platine veut eſtre effacé du rang, &
non ſans cauſe, on pourroit à ce ptopos demander
pourquoy il n'a eu meſme opinion de Damaſe 1. du-
quel il écrit que pour le Pontificat il combatit & ob- D
tint victoire non ſeulement par force & pat armes,
mais auſſi auec grands meurtres commis dedans l'E-
gliſe meſme. Et dit dauantage Amman Marcellio qui
fut de ce temps-là, & compoſa vingt-ſept liures d'hi-
ſtoire, que Damaſe Eſpagnol & Vteiſin Romain ſe
bandereot l'vn contre l'autre ſi ardemment & outre-
ment pour le tauſſement de ce ſiege Pontifical, &
fut leur mutinerie ſi cruelle & ſanguinaire qu'il ne
fut en la puiſſance de Iunence (qne Matcellin liure
27. nommé Vincent) Pteuoſt de la ville & du Palais,
les pouuoit appaiſer, ains fut contraint à toute force
de quittet la ville, & ſe retiter aua faux-bourgs: &
fut à la fin Damaſe vainqueur en ce combat: mais
pour vn iour furent trouuez cent trente-ſept corps E
morts de ceua qui aooient eſté tuez en l'Egliſe, ſans
compter ceux qui auoient eſté occis és autres iours
284 & hors l'Egliſe. † Iceluy Matcellin découure la cauſe
de cette conuoitiſe tant obſtinée, ſçauoir eſt l'aſſeu-
rance qu'ils ont de ces trois choſes, richeſſes, orgueil
& delices. Quand ils ſont paruenus à ce poinct (dit-
il) ils ſont aſſeurez d'eſtre ſans ſoucy. Car ils s'enri-
chiſſent des preſens que leur font les honorables Da-
mes, & ſe pourmenent ſeans ès chariots, curieuſe-
meot veſtus, débordez en dépences exceſſiues, de ma-
niere que leurs banquets font des-honneur à la table
des Princes, & là lent reproche la frugalité, ſainteté
& modeſtie des Ptelats prouinciaux. Or ſi Matcellin

aveu de tels monſtres en ſon temps, qoi fut enuiroo
l'an 570. nous deuons trouuer moins eſtranges les
abus qui ſont depuis enſuiuis, quelques horribles
qu'ils ſoient, ſinon que c'eſt choſe vilaine aux Chre-
ſtiens d'auoir moins de honte de telles abomina-
tions, que Matcellin payen, lequel non ſeulement
n'en faiſoit compte, mais diſoit le pis qu'il pouuoit
d'icelles. † Toutesfois il démontte aſſez que cette 285
mondaine ambition de matchet au plus haut auoit ia
ſurpris le ſiege Papiſtique, ſous couleur que ce ſiege
eſtoit au meſme lieu que le chef de l'Empire, & eſt
ce qu'il veut dire quaod il appelle les autres Ptelats
prouinciaux, comme auſſi il declare ouuertetoent au
quinzième liure de ſoo biſtoire, où ce payen écrivain
ptophane dit & afferme que l'Eueſque de Rome eſt
le principal & preferable des autres Eueſques Chre-
ſtiens, car il eſt l'Eueſque de la ville eternelle. Voila
toute ſa raiſoo, il a touché le poinct & vray fonde-
ment Papal ſur vn blaſpheme, car ſaint Hietoſme
entre les autres noms de blaſpheme de l'Antechriſt
& de la Beſte de l'Apocalypſe c. 13. & 17. qu'il attri-
bue à Rome, met que Rome s'appelle la ville etet-
le pat tous ſes flateurs, comme Frontin, liure 2. &
meſmes en toutes ſes loix Imperiales qui eſt vn blaſ-
pheme ſelon l'opioion de S. Hieroſme, qui eſt vraye.
Or ſi ledit Damaſe fut mort dans le 23 iour d'apres ſa
victoire ou autre brief temps, ie ne douhte que Pla-
rine ne l'euſt pateillement rayé du catalogue, comme
il en raye ledit Damaſe 2. Mais ce des-honneur a eſté
eouuert pat le ſiege de dia-neuf aos, & vn quatt que
ſiegea ledit Damaſe 1. Quoy que meſme le liute pon-
tifical de Rome fait pat les Papiſtes, témoigne que
Damaſe 1. ne fut Pape, ſinon parce qu'il fut le plus
fort eo armes, & auoit eu plus grand nombte de gen-
darmes de ſon coſté, & qu'a Vteiſin chaſſé de Rome,
afin qu'il ne tenouuelaſt la guerre, mais quitaſt ſoo
droict, fut donné l'Eueſché de Naples pour confotter
les armes pat ſimonie, auſſi ſaint Hieroſme qui vi- Armes & Simonie.
ooit lors, teptend aigrement l'auarice du Clergé de
Rome audit temps, qui eſtoient ſi ardens à tirer les Auarice du Clergé de Rome.
biens & ſucceſſions d'autruy pour entretenir leur am-
bition, qu'ils futent cauſe que les Empereurs Chre-
ſtiens Gratian & Valentinian futent contraints faire
& publier vne loy, par laquelle eſtoit prohibé inſti-
tuer heritiers Clercs ou Moines. Saint Hieroſme loue
ladite loy, ſe plaignant que l'auarice du Clergé les a
rendus inhabiles, & neantmoins qu'ils faiſoient frau-
de à ladite ſainte loy par voye oblique de fideicom-
mis. Sçauoit eſt qu'ils faiſoient inſtituer vn autre he-
ritier qui eſtoit prié de leur laiſſer, comme appert ao
premier tome, & en la 2. des epiſtres de S. Hieroſme. †
Pour retourner à Baunon, quand Ildebrand Moine 286
cauteleux ſçeut que Baunon s'approchoit en habit
pontifical, il s'en vint au deuant de luy pour de plus
loing preparer ſoo chemin à ſon ambition, & luy
miſt en teſte qu'il dépoüillaſt cét accoutrement Poo-
tifical, & qu'il eſtoit apoſtat de ſoy dire Eueſque pat
l'authorité d'vn laique, & comme dit Blondus liure
troiſiéme de ſa ſeconde decade, luy perſuada teiet-
tet tout tel otnement, & entrer dans Rome comme
vn pelerin priué ſans eſtat, & diſoit que l'Empereur
Henry n'auoit aucune puiſſance de creer vn Pape,
ains qu'il appartenoit au Clergé & peuple de Rome,
& outre contrefit vne certaine voix du Ciel. Parquoy
il fit tant enuers le Clergé & peuple de Rome que
Baunon fut eſleu & appellé Leon 9. & toſt apres Il-
debrand fut creé pat Leon Diacre Cardinal, & à luy
commiſe l'Egliſe de ſaint Paul, afin que mieux il ſem-
blaſt eſtre compagnon de l'office Papiſtique, quand
l'vn autoit gouuernement de l'Egliſe de ſaint Pierre,
& l'autre de l'Egliſe de ſaiot Paul. † Depuis Leon de- 287
cedé, ſucceda Victot 2. Allemand pat la prouiſion
ſeulement d'Henry Empereut ſuſdit. Car le Clergé &

peuple Romain ne l'eſleurent, ains ſuiuant leurdit ſerment firent requeſte a l'Empereur, & à cette fin enuoyerent pardeuers luy Ildebrand leur ambaſſadeur. Par ainſi Henry 3. ſeul durant ſon regne ordonna par ſiblement de l'Egliſe Romaine, & ſucceſſiuement inſtitua pour le moins trois Papes reguliers apres en auoir deſtitué trois tout à vne fois, comme témoignent Platine, & l'Abbé Vrſperg, & autres Chroniqueurs, mais apres qu'Henry le Noir fut decedé, il delaiſſa vn ſien peót fils au deſſous de l'âge de quatorze ans ſous la garde & tutelle de ſa mere Agnes. †

288 Ces arrogans & ambitieux hommes chaſſant toute crainte & reuerence Imperiale eſleuerent derechef leurs teſtes à la mode accouſtumée, occupans le Pontifical, par force & corruption de dons, s'entrechaſſans l'vn l'autre chacun en ſon tour. Cat l'Eueſque de Veliterne à l'appetit de quelques vns des nobles, & par prieres, force & argent, fut creé Pape, & nommé Benedict dixiéme, mais Ildebrand auec Gerard Eueſque de Florence arriué à Rome apres que de grande cholere ſe fuſt déchargé contre vn chacun de paroles autrement iniurieuſes, harangua ſi importunément enuers le peuple, que Benedict fut non ſeulement pris de ſa papauté huict mois apres ſon Intruſion, mais auſſi dechaſſé de ſon Eueſché, & banny. †

289 Et en ſon lieu fut inſtitué Gerard, qu'on appella Nicolas 2. lequel en l'an 1059. pour confirmer le déchaſſement de Benedict 10. fit ce ſaint decret, c. *ſi quis pecunia.* mis en la 79. diſtinct. par lequel, tout homme qui ſera entré par deniers ou faueur des hommes, ou par émotion populaire, ou de gendarmerie, eſt declaré Apoſtat. & tel qu'on le doibt déchaſſer auec main-forte des laiques. at pareillement le decret qui ſe commance, *In nomine domini*, en la 23. diſtinct. duquel ſemble que le decret precedent face partie, auquel quand il ſe fait ſucceſſeur d'Eſtienne 9. il reiette du catalogue Benedict 10. Et ordonne que les Cardinaux Eueſques traitterõt premierement de l'élection, & puis appelleront les autres Cardinaux, & conſequemment le reſte du Clergé & du peuple donnera ſon conſentement à ladite nouuelle election. Et rend vne tres bonne raiſon, ſçauoir eſt, afin que par l'adiõction du Clergé & du peuple cette maquignonnerie ſoit forcloſe. Car elle ne peut facilement auoir entree, ſinon que cét affaire ſoit commis à petit nom-

290 bre de perſonnes. † Or à cette occaſion Blondus au 3. liure de ſa ſeconde decade, & Achilles Gaſſar (que i'ay depuis veu docte medecin à Auſpurg) en ſon Epitome, & Iean Carion écriuent que Nicolas 1. fut le premier qui ordonna que le droict d'eſlire le Pape de Rome competoit ſeulement aux Cardinaux priuatiuement à tous autres. Ce que toutesfois il n'ordonna pas expreſſément, mais parce qu'en ce negoce il donna le premier lieu aux Cardinaux, de-là prirent peu à peu l'occaſion d'vſurper toute l'authorité, ainſi que 60. ans apres ils commancerent à prattiquer à l'eſlection de Gelaſe 2. qui fut le ſixiéme d'apres Nicolas 2. Car apres la mort de Nicolas 2. les Eueſques eſleurent, combien qu'il en fut eſleu deux en diſcord. & voulut Ildebrand maintenir que l'eſlection appartenoit au Clergé, ainſi que recite Platine. Lequel puis apres eo Gregoire 7. dit que l'eſlection fut faite ſeulement par les Cardinaux, mais toutesfois en la preſence des Eueſques & Abbez, auec grand' multitude de clercs & de laiques. Il dit apres que Paſchal 2. fut eſleu par le Clergé le peuple attendant, & le Senat des Cardinaux collaudant & approuuant icelle eſle-

291 ction. † Mais depuis Paſchal 2. les Cardinaux ſeulement ont touſiours eſleu, ſinon dn temps du Concile de Conſtance & de Baſle. Et en cét endroit faut noter en paſſant de l'origine des Cardinaux, leſquels ne ſont point de l'inuention du ſeul Pape, mais auſſi de ſes cõpreſtres qui eſtoient les Curez de ſes Parroiſſes:

Origine des Cardinaux.

A leſquelles anciennement eſtoient toutes dedans la ville de Rome. La charge ordinaire Epiſcopale de l'Eueſque de Rome ne paſſoit outre les murailles de la ville, comme témoigne Innocent 1. Pape, qui fut l'an 410. au 5. arr. de ſa 1. epiſt. qui eſt au 1. tome des Conciles generaux, ils eſtoient touſiours appellez & aſſemblez au conſeil auec leur Eueſque ſauf le iour du Dimanche qu'à cauſe de leurs parroiſſiens il leur faloit reſider en leurs tiltres, on appelloit auſſi les parroiſſes audit temps. Et depuis comme du temps de Gregoire le Grand, & encores depuis, & meſmes par le liure Pontifical il appert que conſtituer ou eriger vn tiltre c'eſtoit conſtituer ou eriger vne parroiſſe. Or iceux eſtans prochains du Pape, & ne bougeans continuellement d'auec luy cõme leur propre Eueſ-

B que, ils voyoient que par la faueur & iugement des Empereurs, & leurs officiers & ſubiets, eſtoit trop plus deferé à leur Eueſque (comme tenant ſiege au lieu où eſtoit le chef du monde & de l'Empire) qu'aux autres Eueſques prouinciaux. A cette cauſe commancerent auſſi eux meſmes auec leur Eueſque & les Archipreſtres & Diacres, accroiſtre par tous moyens cette faueur du monde, embraſſant icelle comme à eux appartenant de droict, & preſtoient l'épaule chacun à ſon endroict à pouſſer en auant cette affaire commun à eux & au Pape. † Et afin d eux eſleuer en 292

C plus haut degré, & nouueau college de prerogatiue, pardeſſus les autres Curez, comme s'ils fuſſent des domeſtiques familiers & conſeillers du Pape, & attachez a ſon coſté, s'attribuerent à eux ſeuls ce ſuperbe & braue nom de Cardinaux. Il eſt certain par les écrits de Gregoire le Grand, & auſſi par le grand decret, & meſmes par les decretales des Papes publiées enuirõ l'an du Seigneur 1230. du temps de Gregoire 9. dont auons touché ſus en la preface, nõbre 18. Que les Cardinaux n'auoient aucuns chapeaux, bonnets ny chapes rouges, ny autre excellẽce ou prerogatiue, outre les ſimples Curez ou Chanoines. Les Curez de chacun lieu eſtoient appellez Cardinaux, c'eſt à dire principal Preſtre du lieu, comme il appert au grand decret 21. qu. 1. aux deux derniers chap & 7. qu. 1. cap.

D *paſtoralis*, où auſſi les Eueſques ſont appellez Preſtres Cardinaux. † Et eſdites decretales, liu. 1. és 2. & 3. eh. 293 du til. 24. de l'office d'Archipreſtre par les Preſtres Cardinaux ſont entendus les Curez ainſi appellez, car ils ont la principale charge de la parroiſſe, & y ſont obligez. Et confeſſe le Cardinal Florentin, Prince des Canoniſtes qui viuoit n'y a pas ſept vingts ans, & l'a mis en ſes conſeils, conſ. 65. où il dit que les Cardinaux de Rome ſont fondez en tout droict parrochial ẽa lieux de leurs tiltres, c'eſt à dire de leurs parroiſſes Et Gregoire le Grand au 2. liure de ſes epiſtres, chap. 25. appelle encardiner faire vn Cardinal, c'eſt à dire principal Preſtre, ſoit Eueſque, ſoit Curé. Ce mot de Cardinal n'a pas eſté inuenté par eux, ny par les Chanoines de Rauenne, comme eſtide Iean André qui écriuoit l'an mil trois cens quarante, en ſes additions au Speculc, tiltre des prebendes, où il ſe glorifie que le premier benefice qu'il eut iamais, ce fut vn chanoinie de Rauenne, dont les Chanoines eſtoient anciennement Cardinaux, & ſe complaint de ce que eét honneur leur fut oſté, & l'Egliſe de Rauenne déplumée & appauurie par celle de Rome, ſus nombre 48. autant en dit-il en la nouelle, 20 c. *cum omnes*, ſur

E la gloſſe, 3. tiltre des conſtitutions, és decretales. † Mais 294 la verité eſt, que ce mot de Cardinal a eſté inuenté du temps que l'empire Romain eſtoit encores en fleur, & par les officiers de l'Empire, comme témoigne Caſſiodore au liure 7. Que le Lieutenant de l'Empereur en la ville de Rome, eſtoit appellé Cardinal, auſſi les Lieutenans Generaux de l'Empire, nõmez anciennemẽt *præfecti prætorio*, tant en Aſie qu'en Aſrique, c'eſt à ſçauoir les principaux & plus illuſtres eſtoient

Les Cardinaux de l'Empire.

nommez Cardinaux pont tiltre d'honneur excellent A premier, ſeüiller quatorziéme de ſoo hiſtoire Flo-
& ſelon ledit Caſſiodore en leors lettres d'eſtats ex- rentine, & alors comme il décrit plus au long, com-
pediées en la Chancellerie de l'Empire, ils eſtoient mença merueilleuſement à s'accroiſtre & ſe renfor-
nommez princes Cardinaua, mais depuis (comme cer de plus en plus la puiſſance & autorité de ce ſiege
auſſi demonſtre Langius liure 2. de la Republique & conſiſtoire, par le moyen de tant d'entrepreneurs
Romaine) quant & la ruine de l'Empire tomberent & conſeillers, qui par ſolemnelle conjuration auoient
ces hauts & ſuperbes noms de Cardinaua dont ils tous enſemble voüé leur vie & leur mort de s'em-
eurent honte d'vſer, ayant perdu l'ancienne gran- ployer aſſiduellement chacun en droit ſoy, à icelle
deur, puiſſance, & autorité, comme Auguſtulus de tous coſtez éleuer & accroiſtre, & de mettre tou-
vaincu ietta ſon habit de pourpre & tout ornement tes choſes arriere pour tenir bon, & icelle courageu-
Imperial: de cette ruine les papiſtes ont bien ſceu ſement deffendre. Et a eſté accomply ce que d'eux
faire leur profit & prendre pour eux les lieux, tiltres écrit Alberic. *leg. bene à Zenone.* col. 6. numero
& ornemens delaiſſez depuis la ſeconde & grande in- 18. *C. de quadrien. præſcriptione.* *Ceux* (dit-il) *qui*
295 clinaiſon de l'Empire. † Ce fut l'Eueſque & egliſe de *preſident à l'Egliſe Romaine ont par leur cauteleuſe*
Rauenne qui en enrichirent & s'eſleuerent les pre- *& ſubtile prudence diuerſifié leurs ſtatuts ſelon la*
miers plus que celle de Rome pour lors. Car comme B *varieté du temps: maintenant en exaltant l'Empire,*
dit eſt cy-deſſus, les Empereurs d'Occident ne vou- *maintenant l'abbaiſſant peu à peu, de fois à fois:*
loient plus reſider à Rome touſiours priſe & repriſe *mais à quelle fin? ſinon pour aſſujettir, & mettre*
des barbares, ils reſidoient à Rauenne; & depuis eua *peu à peu ſous leurs pieds* (ainſi qo'ils ſe vantent
leurs Lieutenans generaux & exarches; Rome & deuant tout le monde) *toutes choſes celeſtes & ter-*
meſme l'Eueſque de Rome prenoit les loix & iuge- *reſtres, & auſſi qu'ils les appellent ſpirituelles &*
mens de Rauenne. Tellement que l'Eueſque dudit *temporelles*? † Et l'a approuué Alberic l'opinion de 300
lieu ſe voulut faire Superieur de celuy de Rome, ſus maiſtre Iean de Paris & de Dante Aligier, que l'Em-
nomb. 47. Et donna à ſes chanoines commenſaux pire ne dépend point, c'eſt à dire, ne tient rien du
& Conſeillers ordinaires, le tiltre de Cardinaux de- Pape. Pareillement il recite & approuue l'ordonnan-
laiſſé & abandonné par leſdits Imperiaux, Iean André ce de Louys de Bauieres Empereur quatriéme, par
és lieux ſuſdits, & encores en ſa Gloſſe 3. de la Cle- laqoelle il dit qoe le vray Empereur eſt creé par la
mennine 2. liure 3. titre 14. dit que depuis les chanoi- ſeule eſlection ſans aucuoe confirmation du Pape,
nes de ſaint Iacques en Galice ou Compoſtelle, pri- ou de ſon ſiege, & que ſont *ipſo facto*, priuez de
296 tent pareil titre, & ſe oommerent Cardinaux. † Il eſt C leurs fiefs, & biens tenans de l'Empire, tous ceux
certain que do temps de Gregoire le grand l'an du qui maintiennent le contraire, & les declare auoir
Seigneur 600. & encotes depuis les Curez de la ville encouru le crime de leze majeſté. I'en ay touché en
de Rome ſe nommoient Cardinaua, il appert au li- mes annotations à Philip. de ce ſur le c. *eum te de*
ure 4. du regiſtre dudit Gregoire epiſtre 44. & cha- *reſcript.* & ſur le conſ. 194. Mais outre ce il les poo-
pitre 88. qu'ils ſont nommez l'vn Cardinal du ti- uoit declarer heretiques, parce que dit S. Iean 18.
tre de ſainte Sabine, l'autre Cardinal du tiltre de Mon regne n'eſt point d'icy. † Iceluy Louys demeu- 301
ſainte Cecile, & ainſi des autres, c'eſt à dire les ra 24. ans vainqueur malgré les execrations & cen-
Cures ou le curé de telle & telle parroiſſe. Car ce mot ſures des Papes, de maniere qu'en l'an 1335. comme
tiltre des 200. ans auparauant eſtoit pris & vſité pour quelques-vns médiſoient en la preſence du Pape Be-
Parroiſſe limitée & reiglée, comme n'agueres auons nedict. 12. de la perſonne dudit Louys, comme
prouué. Et du temps de Gregoire on y auoit adiouſ- ayant fait contre l'Egliſe, Benedict leur reſpondit en
té les Cures des faux-bourgs de Rome, qui n'en cette maniere: Au contraire c'eſt nous qui auons
eſtoient pas deua cens ans au precedent du temps fait contre luy, ce qu'il a fait, il l'a fait eſtant prouo-
297 d'Innocent premier. † Et combien que du temps de qué de ce faire, c'eſt a dire, à la conſeruation de luy
Gregoire le grand & qoelque peu depuis, le mot & de la dignité Imperiale. Et peu apres dit Alberic
Cardinal fuſt commun à tous principaux Preſtres, D en telles paroles, ſi chacune puiſſance ſe fuſt conte-
Eueſques, & Curez, toutesfois depuis peu à peu: nuë au dedans de ſes limites, & eut aydé l'vn à l'au-
comme les Papiſtes ont reſerué à leur Cour ce mot tre, ainſi qu'ils eſtoient tenus faire, i'ay opinion
Apoſtolique & autres tiltres qui eſtoient commis que la paix ſeroit par tout le monde. Et dit Plarine
aua autres Eueſques & Egliſes, auſſi peu à peu ils que quand le Pape commettoit des Vicaires & Offi-
ont rauy à eux ſeuls ce mot de Cardinal, parce qu'il ciers és terres de l'Empire, l'Empereur faiſoit le pa-
leur ſembloit braue & excellent. Finalement ils n'ont reil és terres du Pape. La chronique ancienne de Ma-
plus retenu que le tiltre des Parroiſſes dont ils ont gunce dit que ledit Louys de Bauiere inſtitua ſon
298 abandonné le ſollicitude meſmement. † Depuis que Chancelier Archeueſque de Magunce au lieu de ce-
ſous Innocent quatriéme au Concile de Lyon l'an luy qui s'en eſtoit allé à Rome ſolliciter contre luy.
mil deux cent quatante-ſept, de la dépoüille de l'Em- La meſme Chronique dit qu'enuiron l'an 1200. la-
pereur Frideric ſecond, vaincu par le Pape ou Legat dite Egliſe qui eſtoit fort precieuſement meublée, fut
d'iceluy à Parme; ils prirent les chappeaux & bon- pillée par deua Cardinaua, qu'elle appelle Cardi-
nets rouges, & robbes de pourpres imperiales, té- naux, par l'occaſion que Henry Archeueſque paiſi-
moin Platine meſme, delaiſſées leſdites Cures & tout E ble deferé au Pape d'eſtre trop tardif qui y enuoya
le ſoin d'icelles, & ſe firent Princes & couſins des ſon Secretaire Arnoul, qui voulant tenir l'Arche-
Princes, & ſuſſent-ils ſortis d'vn baſtac ou ordre ueſché fit deleguer deua Cardinaux qu'il corrompit
mendian. Voila neidemment & ao vray l'origine & par argent: leſquels depoſerent ledit Henry à Vor-
299 progez des Cardinanx de Cour de Rome. † Dont mes, inſtituerent Arnoul, & pilleterent l'egliſe: dont
les predeceſſeurs & fondateurs ont tang fait partie ledit Henry appella à Ieſus-Chriſt, diſant qu'il ne
par autorité & edits tant d'eux que de leur Pape, par- gaigneroit rien d'aller plaider à Rome, eſtant du tout
tie par puiſſance, arrogance, & obſtination, qu'ils ſpolié. † Mais d'où vient la ſource du malheur, ſinon 302
ont chaſſé de l'election & inſtitution de leur Pape (ainſi que ſaint Hieroſme fait ſa plainte) des meſ- Source de tout mal d'ou
premierement les Princes, puis le peuple, & finale- chans Preſtres: *Examinane* (dit il) *les auciennes* uient des Preſtres.
ment le Clergé, & ont gagné ce point que l'eſle- *hiſtoires, ie ne puis trouuer qu'autres ayent retran-*
ction du Pape eſt demeurée a eux ſeuls, & ſi en ont *ché l'Egliſe, ſeduit & détourné les peuples hors de la*
touſiours fait en ſorte que l'vn d'entr'eua ait eſté *maiſon de Dieu, ſinon les Preſtres & Prophetes. Il*
eſleu, comme a touché Nicolas Machiauegli au liure *entend les peruers qui ſe tournent en laqs tortu,*

mettans ſcandale en tous lieux. Auſſi il dit, *qu'ils transportent les termes & bornes miſes par leurs peres, quand ils muent la verité en menſonge, & preſchent autre choſe que ce qu'ils ont pris des Apoſtres.* Et eſt au grand Decret, chapitre *transferunt*, vingt-
303 quatriéme, queſtion troiſiéme. † En telle ſorte peut à petit les Cardinaux auec leur pape affectans de paruenir au gouuernement de toute la rondeur de la terre, ſe ſont faits appeller princes & peres de l'vniuerſel monde. Si Gregoire le grand fut mainteuant en vie, penſes-tu qu'il le ſouffrille? Au demeurant quand Nicolas ſecond fut decedé, ce qui aduint deux ans apres ledit decret par luy fait, dont cy-deſſus eſt faite mention, on ne tint compte d'iceluy decret, & ne delaiſſa-on par deux fois & iuſques a grand'effuſion de ſang de combattre pour la papauté. A la par-
304 fin Alexandre ſecond par l'ayde de Mathilde femme tres-puiſſante & riche demeura vainqueur. † Et comme Othon Archeeſque de Cologne l'eut aigrement repris de ce qu'il s'eſtoit emparé du ſiege Romain ſans l'autorité de Ceſar, & contre la loy & maniere accouſtumée, là Ildebrand ſe voulant de loin preparer chemin, ſouſtint obſtinément que l'election appartenoit au clergé. Car ce cautcleux moine connoiſſoit bien qu'il n'auoit moyen de gaigner l'Empereur pour paruenir par luy à ce pontificat qu'il affectoit, & ſi eſtoit deſia par ſes menées paruenu au plus haut credit d'entre ceux du clergé & du nouueau college. Et outre ce eſtant conſtitué chef de l'armée qu'Alexandre ſecond auoit euë de la Conteſſe Mathilde, marcha droit en la Poüille auec vne aſpre & fiere compagnie, & d'armes papiſtiques non ſeulement repouſſa les forces de Richard & Guillaume Ducs de Normandie; mais auſſi leur oſta quelques villes, & entre autres Capue & Benuent, leſquelles il appli-
305 qua au fiſque & patrimoine Papal. † Et toſt apres qu'Alexandre fut mort, ſe fit élire & nommer Gregoire ſeptiéme, en l'an cent ſeptante-deuxiéme. Lequel iaçoit que Platine, Sabellic liure troiſiéme, Ennead. neufiéme, & l'Abbé Symoneta contu, liure cinquéme, chapitre ſoixante-ſeptiéme, qui long-temps apres luy ſont venus, & n'agueres l'Archidiacre de Verdun grand papiſte, en ſon hiſtoire d'Auſtraſie, liure 3. s'efforcent de luy donner grandes loüanges forgées à leur façon, c'eſt à dire par flaterie & couurant ſes malefices: Toutesfois Sigibert ancien Chroniqueur, & pareillement Buuo Cardinal du meſme temps, & Archipreſtre de l'Egliſe Romaine, qui ont veſcu audit temps, le chargent de crimes execrables qu'il eſtoit Nigromancien & perturbateur de l'eſtat Eccleſiaſtique & auſſi de l'eſtat Imperial. Car il a eſté le premier qui voulut oſter aux Empereurs la collation des Eueſchez, Abbayes, & autres benefices, de laquelle ils auoient iuſques-là paiſiblement ioüy. Et encores plus la voulut oſter à tous Roys, Ducs, Marquis, Comtes, & à toos autres Seigneurs ſeculiers quelsconques. Et de fait excommunia tant ceux qui en donnoient l'inueſtiture, que ceux qui la prenoient. Gratian moine papiſte en a mis les fragmeos d'icelle ſentrence en ſon decret, chap. *Si quis*
306 *deinceps.* & chap. *quoniam* 16. queſt. 1. † Plus ledit Ildebrand renouuella le decret d'Adrian 3. de l'abrogation de l'autorité des Empereurs en la creation du Pontife Romain, lequel Decret auoit eſté par ledit Adrian 3. arreté 188. ans auparauant, & depuis apres 77. ans abrogé par Leon 8. ſus nombre 278. plus ledit Ildebrand a eſté le premier qui non ſeulement excommunia l'empereur, mais auſſi ſe mit en effet de le priuer de l'Empire & de diſpenſer ſes ſujets de leur foy & ſerment, & abſoudre de l'obedience, enſemble de priuer tous ſes adherans de toutes dignitez & benefices, en adjouſtant excommunications execrables, auec cette fauſſe couleur qu'il le faiſoit par

Entrepriſes d'Ildebrand Greg. 7.

imitation des ſtatuts de ſes ſaints predeceſſeurs, comme il apperrau c. *nos Sanctorum.* 15. q. 6. Les Papiſtes n'ont pas faute de decrets falſifiez qu'ils attribuent aux anciens, comme nous monſtrerions bien amplement ſi le temps & le lieu le permettoient, il fut le premier qui par ſes bulles commanda que nul de quelque qualité qu'il ſoit, fuſt il Roy, Archeueſque, Eueſque, Duc, Comte, &c. fut ſi oſé de reſiſter aux Legats & Ambaſſadeurs du Pape. Il fut le premier qui ordonna que nul ne ſe fit pourueoir par vn lay d'Eueſché ou Abbaye, ou d'autre benefice eccleſiaſtique quel qu'il ſoit. Le premier vſurpa la temporelle & ſuprême iuriſdiction, laquelle s'eſtoit efforcé occuper par ſes ſacrileges Boniface 7. 100. ans auparauant, enjoignant par Edict qu'on demandaſt
B Iuſtice à luy & a ſes magiſtrats. † Le premier fit de- 307
claration publique que non ſeulement il pouuoit lier & deſlier au Ciel; mais auſſi qu'en terre il pouuoit donner & oſter les Empires, les Royaumes & Principautez, & tout ce que les hommes peuuent auoir. Et que luy competoient ces droits non en vertu de la fabuleuſe donation de Conſtantin ne des largeſſes de Pepin, Charlemagne & Louys le Pieux, ou par conſentement ou donaſon d'autre Prince ou peuple: mais ſeulement de Dieu & de ſaint Pierre, & parce qu'il eſtoit Prelat & Pape de Rome. Et corrobora leſdites loix & edicts par maledictions & horribles execrations, auſſi que nous trouuons en Platine. Voila les ruſes, voila les charmes par leſquels il ſe voulut ſaiſir de l'Empire Romain & Royaume d'Italie, &
C faire à croire que tous autres Empires, ſoit en terre, 308
ſoit en mer dependoient de ſon autorité. † Mais pour
la confirmation & aſſeurance de ces choſes, il eſtima que ſes execrations, cenſures, procés fulminez, & aſpres menaces ne ſuffiſoient, attendu qu'il y auoit des Eueſques qui reprouuoient la tyrannie du Pape, en ce qu'il abuſoit a ſa fantaiſie l'autorité de Ceſar, & eux à cette cauſe aſſembloient des Conciles eſquels ils excommunioient reciproquement le Pape Ildebrand, ſans faire cas de ſes malediction. Tellement que Henry 4. par aſſemblée qu'il fit faire à Vvormes, ſe rendra luy & les ſiens de l'obeiſſance du Pape, & fit deffenſes par attaches publiques que nul en choſe qui ſoit obeiſt au Pape Romain, & de cette aſſemblée ſe partit Romand clerc de Parme, &
D s'en vint à Rome, où il deffendit publiquement à Gregoire 7. de ne s'entremettre d'oreſnauant en aucune choſe appartenant à l'office du pape, & aux Cardinaux, commanda de delaiſſer Gregoire, & s'en venir vers l'Empereur pour auoir vn autre Pape, comme Platine meſme recite. † Or le Pape voyant qu'il 309
luy eſtoit beſoin pour paruenir à ſes entrepriſes d'vſer de voye de fait & de force, & que tout premierement il luy falloit ſpolier l'Empereur du Royaume d'Italie, & du droit d'inſtituer le ſiege Romain & les prelats de l'Empire, fit ſourdre au dedans de l'Empire tant de guerres ciudes par ſes Eueſques, moines, & preſtreaux ſes courtiers qui tous luy auoient la foy iurée, qu'il contraignit l'Empereur Henry 4. depuis ſon
E ieune aage iuſques à ſa vieilleſſe de deſceodre 62. fois en champ de bataille ciuile ſuſcité par le Pape. En quoy comme dict Baptiſte Egnatius furent ſurmontez Marc Marcel, & Iules Ceſar l'vn deſquels a combattu 30. fois & l'autre 52. fois, dont fut l'Empire tant foullé & abbatu qu'il commença grandement a deſchoir, de ſorte que iamais ne s'eſt peu remettre ſus ne reprendre ſes eſtats & forces anciennes. Comme auſſi teſmoignent tous les hiſtoriens tant Italiens qu'Allemans. † Voyez la tres & meſ- 310
chante fineſſe par ſuperſtition. Car par ce ſeul mot que Gregoire 7. ſe diſoit par l'Euangile eſtre Seigneur & Souuerain ſpirituel (qui eſt le premier, & principal titre de l'Antechriſt.) il perſuada qu'il

Sentence du Concile de Vormes contre le Pape.

L'art Papiſtique.

pouuoit (à ſon plaiſir) lier & deſlier, ou abſoudre de foy & ſerment. par telle ruſe ceux qu'il auoit vne fois obligez à luy par ſerment, il les tenoit perpetuellement liez & obeiſſans en tout iuſques à la mort, car ils creurent qu'ils n'en pouuoient eſtre abſous ny en la vie, ny en la mort que par luy: & au contraire les ſujets des Empereurs, Roys & Princes, non ſeulement les rendoit abſous de toute obligation & intement, mais auſſi les faiſoit ennemis de leur Prince, ou pour le moins douteux & deſarmez de courage & d'entendement par crainte de fauſſe religion & ſuperſtition dont il les tenoit ſaiſis. Gratian moine Papiſtique a mis en ſon Decret vn loppin de ladite Bulle ſatanique dudit Gregoire 7. obmis le narré, qui ſe peut recueillir par leſdites hiſtoires au chapitre penule. 11. q. 6. par tel artifice les Papes ont ſouuent oppreſſé pluſieurs tres-vaillans, & inuincibles Princes: meſmement les Empereurs d'Allemagne & Roys d'Angleterre, comme ils ont penſé faire à Philippes le Bel Roy de France, & n'agueres à Henry 2. les menaçant de les priuer du Royaume & faire chaſſer par leurs ſujets meſmes, qu'ils vouloient exciter contre eux, comme en May 1552. on voyoit, on oyoit publiquement à Paris les Sorboniciens, comme ſoldats conjurez & obſtinez du Pape, par grands clameurs en leurs ſermons s'efforcer perſuader au peuple, qu'il eſtoit de neceſſité de ſalut de croire, & faire tout ce que le Pape commande, & s'efforçoient non ſeulement d'attirer le peuple à leur cordelle, mais auſſi le ſuſciter, & ce au temps meſmes que le Pape Iules troiſiéme eſtoit ennemy du Roy, & luy faiſoit guerre ouuerte: de tels domeſtiques ennemis, non ſeulement affectez, mais iurez à autruy, qu'ils preferent à leur Prince, ſe doiuent les Princes ſur toutes choſes garder, & eſtre ſages des exemples & perils d'autruy. † Comme de cette ſuperſtitieuſe, & diabolique cautele écrit Albert Crantz au liure cinquiéme de ſon Hiſtoire Eccleſiaſtique (ce que Platine a mal déguiſé) que le Pape contre l'Empereur Henry 4. fit reuolter Rudolphe ou Rodulphe, ou Raoul Duc de Sueue, couſin germain de l'Empereur, contre la foi & ſerment qu'iceluy Rudolphe auoit iuré à l'Empereur, & contre ſes pactions & promeſſes. Et pour le mouuoir & luy troubler le ſens, luy enuoia enuiron l'an 1077. vne couronne d'or auec ſon écriteau en cette maniere, *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolfo*: c'eſt à dire, *la Pierre donna le diadéme à Pierre, & Pierre la donne à Rudolphe*. Voulans ſignifier que la pierre, qui eſt Chriſt, auoit donné à Pierre, qui eſtoit lui Pape, l'Empire terrien, meſmement d'Allemagne: & luy maintenant le donnoit à Rudolphe, ſans atteindre l'election d'eux inſtituée y auoit enuiron 80. ans, & comme eſtant par deſſus eux. Et comme cette entrepriſe eut apporté vne malheureuſe iſſuë à Rudolphe, auquel fut la main droite coupée, & mourut en reprochant aux Eueſques Papiſtiques leur malheureux conſeil. †

L'Empereur prit ſon chemin vers l'Italie, & apres auoit eu victoire deuant Parme contre Mathilde & Azon ſon ruſien de mari, & auoit fait ſon entrée à Rome, chaſſé Ildebrand, & mis Clement en ſon lieu, duquel il receut la couronne, fut contraint par Guichard de Normandie, nouueau vaſſal du Pape, & pour autres empeſchemens qu'il auoit, retourner en Allemagne. Et neantmoins ne ceſſerent les Eueſques papiſtiques, meſmes apres la mort d'Ildebrand (auquel ſuccederent quatre moines l'vn apres l'autre: ſçauoir eſt Victor 3. Vrbain 2. Paſchal 2. & Geleſe 2.) de remuer toute pierre pour opprimer l'Empereur, contre lequel apres la mort dudit Raoul firent élire Empereur Herman Comte de Luxembourg, lequel auſſi fut vaincu, & y perdit l'Empire & la vie, neantmoins comme tres-obſtinez firent élire vn tiers Empereur, le marquis Erbert, qui auſſi fut vaincu & tué: encores comme enragez ne ſe deſiſterent: † Ains par leur poiſon de toutes parts eſpan- 313
du ne trouuans plus autre qui vouluſt accepter leur rebelle Empire, firent tant que Henry 5. fils de l'Empereur, empoigna les armes execrables à l'encontre de ſon pere: c'eſt horreur de ſi pen qu'en écrit (& qui toutesfois eſt veritable) l'Abbé d'Vſperg en ſa Chronique, lequel a veſcu de ce temps-là, & depuis ſon retour de Hieruſalem s'accouta des Papes, principalement de Paſchal ſecond, comme luy-meſme écrit de ſoy en ſadite hiſtoire, page 254. Et iaçoit qu'il tienne au poſſible le party des Papes, toutesfois il eſt témoin, & l'a ainſi laiſſé par écrit, que du temps de Gregoire 7. la republique de Rome, & toute l'Egliſe fut en merueilleux troubles, pour les hereſies étranges, & non iamais ouïes. Et y en a, dit-il, qui diſent parce que ledit Gregoire ſans le conſentement de l'Empereur, & par la faueur ſeulement des Romains, leſquels il auoit deſia retirez de l'obeiſſance de leur Empereur & Seigneur, ſus nombre 286. 296. eſtoit paruenu à ce haut degré qu'il n'auoit eſté denëment inſtitué, mais que de luy-meſme s'eſtoit attribué tyranniquement la papauté. † Et à cette cauſe auroit 314
eſté depoſé par aucuns Eueſques. Il dit puis apres qu'en l'an 1076. y eut vn Concile aſſemblé à Vvormes, auquel en la preſence du Roy Henry quatriéme, preſque tous les Prelats d'Allemagne, hoſmis celuy de Saxe (car les Saxons à l'appetit du Pape s'eſtoient deſia rebellez) depoſerent Ildebrand, luy enuoyans vne lettre contenant le ſommaire de leur ſentence & degradation, laquelle apres pluſieurs crimes à luy impoſez portoit telle concluſion: Parce que ton entrée eſt iniuſte par tant de parjurements, & l'Egliſe de Dieu a eſté miſe en danger d'vn ſi grand orage par les abus de tes nouuelles inuentions, & as ſoüillé ta vie par ton maurait gouuernement en diuerſes ſortes d'infamie, nous te denonçons que d'oreſnauant nous ne te porterons aucune obeiſſance, laquelle ne t'auons aucunement promiſe. Et recite encores vn autre Concile des Eueſques & Seigneurs d'Italie, & Allemagne, qui fut aſſemblé à Brixe pres de Nuremberg en l'an 1080. auquel il fut conclud contre ledit Ildebrand en telle maniere. Puis qu'il appert qu'il n'a point eſté eſleu de Dieu, mais de luy meſme, qui effrontement par fraude, & argent s'eſt intrus, qui a renuerſé l'ordre eccleſiaſtique, qui a mis en trouble le Royaume & l'Empire Chreſtien, qui cherche la mort du corps & de l'ame du Roy Catholique & pacifique, qui ſouſtiens le party d'vn Roy parjure, qui as ſemé diſcord où il y auoit concorde, noiſes entre les pacifiques, ſcandales entre les freres, diuorces entre les mariez, qui as ébranlé tout ce qui eſtoit de ferme & aſſeuré entre ceux qui viuent chreſtiennement. Nous, par autorité de Dieu congregez en vn, &c. à l'encontre d'iceluy Ildebrand du tout deſbordé, qui ne preſche que ſacrileges & embraſemens, ſouſtient les parjuremens & homicides, ramene en doute la foy Catholique & Apoſtolique du corps & ſang de noſtre Seigneur, ancien diſciple de l'heretique Berengaire, qui exerce les deuinations & ſonges, Nigromancien public, poſſedé de l'eſprit Pithonique, & partant tranſgreſſeur de la foy Catholique, le condamnons à eſtre canoniquement depoſé, &c. † Or 315
luy ſont reprocher ces diuorces, parce que Gregoire 7. fut le premier qui non ſeulement defendit le mariage aux Preſtres d'Allemagne: mais auſſi en ſepara pluſieurs qui deſia eſtoient accordez & conſommez, comme écrit Henry Mutius, lib. 6. de ſon hiſtoire: L'Abbé ſuſdit raconte qu'en certaine bataille de Rodolphe & des Eueſques du Pape à l'encontre de Henry 4. qu'apres que pluſieurs d'iceux furent abbatus, & mis en route d'vne part & d'autre, aucuns

des Archeueſques Papiſtiques furent pris, occis, on pendus, & telles infinies pertes & déconfitures, dont ledit Gregoire 7. a eſté l'auteur, lequel toutesfois Henry 4. apres ſa venuë en Italie, & qu'il euſt aſſiegée & priſe la ville de Rome, dedans laquelle ledit Ildebrand ſe tenoit fort, il le fit depoſer par les Romains du commun conſentement de tous, & le chaſſer en exil, où il mourut. Puis iceluy Henry 4. inſtitua Pape Henry Vingberg Archeueſque de Rauenne, & l'appella Clement troiſiéme, duquel il receut la couronne auec Berthe ſa femme, en l'an 1084. Et en l'anoée d'apres ao Concile de Maience tiers Concile aſſembl'é contre ledit Ildebrand, toos les Eueſques rebelles à l'Empeteur furent deſtituez en preſence de l'ambaſſade des Romains; & là d'vn commun conſentement & aduis for la paix de Dieu confirmée; & an lieu des Eoeſques deſtituez en ſut par l'Empereur ſubſtitué d'autres, ayans renom de doctrine & prud'
316 hommie.† Mais c'eſt vn horteur plus grand des choſes que Buno Cardinal a veu & écrit en ſon hiſtoire, où il raconte choſes déplorables des méchancetez de Iean 10. Benedict 9. Sylueſtre 3. Gregoire 6. Leon 9. & Alexandre 2. & en veo vne bonne partie en ſa ieuneſſe: mais ce qo'il a veu de ſon vieil aage a eſté execrable du temps de Gregoire 7. ce fut le premier qui eccompagné de troupe de gens laïes auec frayeur & menaces contraignit les Prelats de loy preſter le ſerment: comme il eſt mis és decretales en vn chap. qui ſe commence *Ego* au tiltre *de iureiurando*. lequel n'eſt pas de Gregoire le grand, ny de Gregoire le tiers, comme là i'ay claitement demonſtré, en corrigeant la ſuperſcription etronée en mes annotations textuelles. Auſſi c'eſtoit vne nouuelle inoention dudit Ildebrand pour funder ſon Primat, & reodre les autres Egliſes ſujettes à ſoy, contre les decrets des ſaints meſmes, & martyrs, comme par Cornille Pape & martyr afin de gardet & entretenir la liberté eccleſiaſtiqoe, dont eſt le texte au chap. *ſacramentum*. auec ſes deux chapitres ſuiuans. 2. q. 4. ao grand decret. Auſſi il le faiſoit par emulation & haine des Empereors, Roys & Princes, aoſqoels les Eueſques moyennant l'inoeſtiture qu'ils prenoient d'iceux leur faiſoient ſerment de fidehté, laqoelle il leur vou-
317 loit oſter, & la rauoir ò luy ſeul. † D'auantage il a violentement peruerty le ſens des Eeritures ſaintes pour le dérournet à ſes nouuelles inuentions: comme ces mots, *Paſce oues meas*, c'eſt à dire *garde mes brebis*, il en a abuſé à deſtituer les Rois. *Claues regni celorum, les clefs du Royaume des Cieux, les a d'tournez aux Royaumes terriens.* Et meſmes Platine demonſtre euidemment (combien que ſans y penſer) l'infamie des hereſies d'iceluy en telles choſes: puis il ietta dans le feo le Sacrement du corps de noſtre Seigneur, cherchant diuinations à l'encontre de l'empereut. Outre ce il voulut faire tuer l'Empereur par trahiſon. Il condamna à mort & fit pendre trois hommes ſans qu'ils fuſſent conuaincus, ou qu'ils euſſent confeſſé aocune choſe, & ſans y appeller la Ioſtice ſeculiere. Et ootre ce aooit de couſtume de porter quant & luy vn liure de Nigromance. Ces abominations auec ploſieurs autres ſont tecitées par
318 Buno. † Aptes qo'Ildebrand fut mort en exil, ſes ſucceſſeurs ne dormirent pas: ains comme témoigne l'Abbé d'Vrſperg, iaçoit que la rebellion qoe fit Rodulphe contre l'Empereur ſon couſin germain, par les meoées de Gregoire 7. euſt eu vilaine iſſuë, apres groſſe perte de gens, & à la honte des Papiſtiqoes, tootesfois ne delaiſſerent de faire entrepriſes de pis en pis. Et troublerent d'vne telle foreenerie Conrad le fils aiſné de l'Empereor, qui n'agueres l'auoit coo-tonné Roy & Empereut qu'ils l'armerent contre ſon pere, & neuf ans ou enuiron apres qo'il eut tegné en Italie contre ſon pere, & ſuiuy les armes pour le Pape, luy firent eſpouſer la fille de Roger de Normandie Duc de Sicile, vaſſal & albé du Pape.† Apres 319
la mort d'iceluy Contad, comme tependant Henry 4. l'euſt dechaſſé & coronné Roy ſon fils puiſné oomoé Henry 5. eo l'an 1099. en la ville d'Aix ſitent encores par leurs menées plus fierement renolter ledit Henry contre ſon pere, de ſorte qu'on pourroit faire doute ſi ceux-cy ont moins outrepaſſé le commandement de Dieu, que ces Phariſiens-là qui ſont aſprement repris par Ieſus-Chriſt en ſaint Matthieu & en ſaint Marc, Matthieu 15. & Marc 7. Car l'Abbé d'Vrſperg dit qu'en l'an mil cent & cinq, cependant que l'Empereur Henry celebroit la Natiuité de noſtre Seigneur a Maience, Henry ſon fils cinquiéme du nom, Roy ſuſdit, fait ſes apprets à Ba-
B iorte pour rebeller contre ſon pere. † Au contraire 320
l'Abbé deſſuſdit raconte bien au long l'humilué, la deootion, & l'obeiſſanee que portoit Henry 5 aux eueſques, Abbez, moines & eleres papiſtiques: leſquels luy faiſoient ptendre les armes contre ſon pere: & donne hautes loüanges à l'honneſteté de ſon Adoleſcence, & reuetence qu'il anoit enuers les preſtres. Mais peu apres met en compte les batailles contre le pere, toutesfois à fin que la cauſe du Pape ne ſoit trop chargée d'impiete, il en diſſimule vne bonne partie. Ce qu'on peut recueillir, & parfournir de l'hiſtoire eccleſiaſtique d'Albert Crantz liure ciuquieſme, & des Chroniques d'Allemagne de Henricus Murius liure quinzieme.† Sçauoir eſt com- 322
ment contre la foy publiquement promiſe, le fils
C print le pere en chetoin par embuſche, & l'empriſonna. Comme teſmoine l'Abbé Vrſperg enſuite hiſtoite, feüillet deux cent ſoixante-deux, où il recite l'Epitre piteuſe dudit Henry quatrieſme, & comment deux Eueſques vindrent pardeuers l'Empereur, qui le degraderent, & luy oſterent la couronne de deſſus la teſte, & le tirant hors du ſiege, le deſpoüillerent de tons honneurs Imperiaux, teſmoins aoſſi Krantzius liure cniquieſme, chap. 20. de ſon hiſtoire eccleſiaſtique, & Sebaſtien Munſter en ſa Coſmographie liure troiſieme, feüillet 484. & comment pour deſtourner le peuple, qui ſouſtenoit le party du pere, furent deleguez Iuges pour le fait de foy, touchant l'hereſie Vvigbertine & Henriciennne: pource que Henry quatriéme auoit depoſé & chaſſé
D Ildebraud, & creé Pape Vvigbert Eueſque de Rauenne depuis appellé Clement troiſiéme. † Et ſur ce 322
propos audit lieu éent l'Abbé d'Vrſperg que les Cornes de l'Egliſe Romaine furent diuinement eleuées pour faire peur de tous coſtez a tous les membres ſchiſmatiques: mais aptes ce myſtere achcué ils firent à peu ptes meſme recompenſe au fils qu'ils auoient fait au Pere. † Car en l'an 4. Paſchal 2. ſigni- 323
fia par ſes Legats qu'il enuoya iuſques à Sutrie par deuers Henry 5. qui s'en venoit à Rome pour receuoir la Coutonne Imperiale, qu'il eſtoit tont preſt de le conſacrer, & à luy faire tout l'honneur d'vn Roy: mais qu'il vouluſt quitter l'inueſtiture des Eueſques. Henry luy accorda ſous condition que cela fuſt ap-
E prouué par le Concile & commune voix, & conſentement de toute l'Egliſe & des Princes du Royaume. Parquoy Henry fit ſoo entrée à Rome auec grand' magnificence, & auec luy (& à dextre toutesfois, comme le plus grand) eſtoit le Pape, lequel il prie de confirmer ceux auſquels il auoit conferé les Eueſchex; mais le Pape n'y voulant entendre fut pris auec ſes Cardinaux, & mené premierement au camp, puis apres à la montagne de Sotacte. A cette cauſe Paſchal fit venir des Notaires de Rome, & confirma, & renouuella tous les anciens priuileges de la creaoo & inueſtiture du Pape, & des Eueſques. Deſquels eſt faite mention *in c. Adrianum. 11. c. in ſynodo. c. inter nos & vos. 63. diſt.* au grand decret,

Les cornes de l'Egliſe Romaine.

Et les choſes pacifiées en telle maniere s'en tenirent à Rome, où l'Empereur eſt couronné par le
324 Pape.† Mais apres que l'Empereur s'en fut allé, Paſcal 2. en l'an 1116. tint à Rome vne diette d'vn grand nombre de ſes Preſtres & compagnons, & auec gros ſoupirs confeſſa & pleura cét enorme peché par luy commis, quand luy captif dans les tentes du Roy luy a octroyé. Il les prie tous que pour luy ils demandent pardon à Dieu. Et pour la praueté & iniquité du priuilege, il l'appelle priuilege, & l'excommunie, requerans qu'ils fiſſent tous le pareil. Alors tous s'eſcrierent: *Fiat, fiat.* Mais incontinent ſourdit groſſe queſtion entre les aſſiſtans ſur la qualité du peché confeſſé par le Pape. Car aucuns eſtimoient que ce priuilege fuſt heretique. Par ainſi les vns concluoient que Paſchal par ſa confeſſion meſme auoit eſté heretique, & qu'ſans plus de remede il eſtoit decheu de la Papauté. Les autres au contraire maintenoient que le Pape auoit bien fait, d'autant qu'il auoit ce fait pour la deliurance de luy, & du peuple de Dieu conſequemment par charité Euangelique (comme
325 tecite plus au long ledit Abbé Vrſperg) † & au meſme Concile ledit Paſchal ſecond confirma le decret de Gregoire ſepnéme touchant les inueſtitures ſuſdites ſous peine d'excommunication, tant du collateur que de l'impetrant. Et eſt au grand Decret au chapitre *Si quis Clericus.* & chap. *conſtitutionis* 16. *quæſt.* 7. Ainſi derechef eſt diuſé le Royaume d'Allemagne & enueloppé de nouuelles ſeditions par le Pape & ſes ſuppoſts, lequel deſia par enuiron 10. ans s'eſtoit repolé. Les trompeties dont vſa l'Eueſque de Maience contre l'Empereur, enſemble pluſieurs meurtres ſont recitez par ledit Abbé Vrſperg, page 168. &
326 l'enſuiuante. †Ot Henry 5. marry de ſe voir excommunié & ſpolié de l'Empire, s'en retourne à Rome en l'année d'aptes, chaſſe Paſchal, & en met vn autre en ſon lieu qu'il fi appeller Gregoire 8. comme écrit Henry Mutius en ſa chronique Germanique, liure 16. Et derechef ſe fit couronner auec puiſſance de conferer les Eueſchez, ainſi que raconte Platine. Lequel en la vie de Gelaſe 2. qui auoit eſté mome auſſi bien que ſon predeceſſeur, écrit que Henry 5. apres qu'il eut entendu que les Ducs de la Poüille, & Campagne à la ſuſcitation du Pape, duquel ils eſtoient tributaires, faiſoient appareil de guerre contre luy, s'en vint à Rome, & ctea Pape Maurice Archeueſque de Brachare banny de ſon pais, qu'il appella Gregoire 8. Et pria les Fregepans de l'auoir en recommandation, mais pluſtoſt la verité eſt comme diſent les autres: Que Henry 5. du temps de Gelaſe 2. reſtitua ledit Gregoire, lequel auparauant il auoit
327 creé du temps de Paſchal 2. † Dit puis apres Platine, que comme Gelaſe auec les Seigneurs de la Poüille s'apptocha de Rome auec groſſe armée, Henry 5. s'en alla d'Italie, & apres la mort de Gelaſe, Calixte 2. r'allia inconnent ſes bandes, & vainquit ledit Gregoire qui ne bougeoit de Sutrie, prit iceluy, le mit ſur vn Chameau, & le mena par Rome en guiſe
328 d'vn triomphe.† Finalement voyant Henry cinquiéme que la puiſſance Papale croiſſoit grandement par les armes des Ducs de Normandie, leſquels le Pape faiſoit Ducs de la Poüille & Campagne, & qu'on le pourſuiuoit de meſmes tromperies & guerres ciuiles, leſquelles auoient ruiné ſon pere, & que le meſme danger luy pendoit ſur la teſte, il quitta tous les anciens droits & priuileges Imperiaux de l'inueſtiture des Pontifes Romains, Eueſques & Abbez. L'accord qui en fut fait en l'an 1122. & ſolemnellement confirmé entre Henry 5. & Calixte 2. eſt recité par l'Abbé d'Vrſperg feuillet 280. auec la teneur d'iceluy, duquel le ſommaire eſt tel. Que moyennant l'abſolution generale de toutes cenſures il s'eſt humilié, & a quitté & remis pour eſtre le droict perpetuel de l'Egliſe, toutes les inueſtitures Eccleſiaſtiques, & tous autres negoces ſpirituels qu'auoient par vn ſi long-temps adminiſtré les Roys d'Allemagne, & leſquels luy-meſme auoit propoſé de iamais ne delaiſſer durant ſa vie, afin que l'honneur du Royaume ne fuſt point diminué. Et d'autre part Calixte a octroyé que les elections des Eueſques & Abbez d'Allemagne, qui appartiennent au Royaume ſe faſſent en la preſence de l'Empereur ſans ſimonie, & aucune violence: le iugement reſerué en cas de debat au ſynode prouincial: & que celuy qui ſera eſleu prenne de l'Empereur ou du Roy les regales par la verge ou ſcepire de l'Empereur ou du Roy, promettant ayde pour le deu de ſon office, és cas deſquels le Roy
329 fera plainte au Pape. Le meſme & de mot à mot eſt recité par Henry Mutius en ſes Chroniques, liure ſeiziéme. † Par ces fineſſes les Papes preſque 329
en vn meſme temps, l'Empire eſtant ruiné, commencerent à s'attribuer publiquement à Rome, & en Italie, non ſeulement la ſouueraineté de la puiſſance ſeculiere: mais auſſi la dominarion, reſſort, & droicts des appellations par deſſus les autres Egliſes. Lors vinoit ſaint Bernard Abbé de Cleruaux, qui reprenoit aigrement, & maintenoit abuſiue cette licence éleuée de reccoir toutes appellations à Rome, diſoit la Cour de Rome eſtre le fort, ou garniſon du diable, crioit & écriuoit contre les vſurpations & abus d'icelle, meſmes qu'ils laiſſoient & donnoient occaſion aux autres de laiſſer le miniſtere de la parole de Dieu, pour augmenter leurs iuriſdictions, reſſorts d'appellations, où ils troubloient & rempliſſoient tout le monde. Mais quoy? en firent-ils rien pour ſes cris, ny pour ſes écrits? Il fut contraint de reprocher en la face d'Eugene 3. Pape, qui auoit eſté ſon Religieux, que les articles de reformation faits luy preſent au Concile tenu à Rheims, eſtoient foulez aux pieds, & qu'il n'y auoit aucuns des gens d'Egliſe qui en tint compte, comme appert en ſon troiſiéme liure de la conſideration ſur la fin. † Le- 330
dit Calixte 2. ne veſcut gueres apres ledit Concordat ainſi extorqué de l'Empereur. Il eut vn ſucceſſeur Lambert, de baſſe condition, qui fut pourueu par grandes ruſes & fineſſes par le peuple & clergé, & neanmoins contre leur volonté, comme tecite Platine, & fut nommé Honoré 2. qui fit incontinent pluſieurs Cardinaux pour ſe fortifier. De ſon temps il vint a Rome vn grand Predicateur, & de ſainte vie nommé Arnoul, qui reprenoit aſprement les vices, delices, & pompes des gens d'Egliſe, grandement honoré & loüé du peuple, meſmement de la nobleſſe. Parquoy de haine & d'enuie les gens d'Egliſe le tuerent dedans Rome, dont le Pape fit bien ſemblant d'en eſtre marry: mais n'en fit aucune inquiſinon ny punition. † Son ſucceſſeur Innocent 2. s'arma auec ſes 331
Cardinaux, & fut à la guerre contre Roger le Normant Duc de Sicile, pour luy oſter la Poüille, & la reduite à ſon patrimoine, que l'on appelle de ſaint Pierre, & comme dit Platine, il vainquit le tyran, non ſans grande effuſion de ſang: & l'aſſiegea où il eſtoit fuy, mais Guillaume Duc de Calabre ſon fils vint à groſſe armée, prit lo Pape & ſes Cardinaux priſonniers, & delura ſon Pere, comme dit Platine & Michel Ritius. † Cependant les Ro- 332
mains ayans en horreur la grande audace & entrepriſe dudit Innocent, firent vn autre Pape qu'ils appellerent Anaclete, au moyen dequoy Innocent 2. ſe haſta de faire la paix, penſant reuenir ſieger à Rome, mais Anaclete auoit quaſi tout le peuple à ſa deuotion: & pour ſe deffendre contre Innocent 2. prit tous les threſors & reliques de l'Egliſe de Rome, & fit

Ridicule penitence du Pape.

Henry 5 contraint de reſtituer les inueſtitures.

Saint Bernard ſe plaint des Papes.

Honoré 2.

Bon Predicateur meurtri à Rome.

Innocent 2. en armes.

Pris en guerre.

Le Pape fait crucifier ceux qui refuſent payer ſoldats.

fit rompre & profaner par des Iuifs les Calices, & crucifix d'or, & images dediées pour ſoudoyer ſes Gend'armes: declara maudit, excommunié, & apoſtat ledit Innocent 2. & ſes adherans. † Tellement que ledit Innocent ſe voyant le plus foible, & auoir chaque iour aſſauts & eſcarmouches à ſon deſauantage, fut contrainct de gaigner ſecretement par mer le port de Piſe, pour de-là fuir en France chercher ayde tant du Roy que de l'Empereur Lothaire, qu'il fut chercher iuſques ao Liege, & luy promit le couronner s'il le remettoit en ſon ſiege, comme il appert par Platine en la vie de ſaint Bernard de Cleruaux, liure ſecond, chapitre premier, & cependant ledit Anaclet regna & adminiſtra à Rome Pape pres de huit ans, comme appert par les écrits dudit Bernatd ao commencement de ſon 24. ſermon ſur les cantiqoes, pendant lequel temps il fit pluſieurs Cardinaox, & donna audit Roger le tiltre de Roy des deox Sicilles, afin de le gagner de ſon coſté, lequel tiltre eſt touiour deſlors demeuté. L'Empereut Lothaire vint auec groſſe armée à Rome, & auſſi ledit Innocent 2. & Anaclet voyant qu'il eſtoit le plus foible, ſe cacha: mais apres que l'Empereur couronné ſe mit à retour, & qu'Innocent 2. le ſuiuant retourna à Piſe en vn Concile, où il condamna ledit Anaclet, ieeluy Anaclet s'apparut à Rome, exerçant comme deuant ſon Papat auec ſes Cardinaox, au ſuppott dudit Roget, qo'il auoit intitulé Roy de Naples, & des deux Sicilles, ledit Innocent enuoya apres Lothaire poot le faire reuenir, eut auſſi l'armée de met de ceux de Piſe, tellement qu'il aſſaillit ledit Roger quelque vaillant & puiſſant qu'il fuſt par mer & par terre, & luy oſta tout ce qu'il aooit en Italie, & le reſſerra dans l'Iſle de Sicile, Iean Empereut de Conſtantinople ennemy dudit Roger, par les predeceſſeurs duquel il anoit eſté priué de Sicile & de Calabre, & aſſailly en Grece, enuoya vne ambaſſade gratificatiue au Pape, & à l'Empereur d'Occident, comme dit Platine. Par ces moyens Innocent 2. reconure le ſiege de Rome pont la ſeconde fois, dont Anaclet deſtitué de tout ſecours mourut de deüil, & fut ſecrettement enſeuely comme Pape, s'il euſt ſurveſcu, il fuſt demeuré au catalogne, & ledit Innocent 2. en euſt eſté rayé, lequel craignant qu'apres le departement de l'Empereur ledit Roger reuint en Italie, † Il donna au neueu dudit Lothaire ce qu'il auoit oſté audit Roger en Italie, afin qo'il demeuraſt au pais ſous le tiltre de Duc de Calabre, les papes ſe ioüent ainſi des royaumes & Seigneuries, tant & ſi longuement que c'eſt leur profit, apres la mort dudit Innocent 2. ledit Roger recouura tout par armes, ſans ſe dire Roy d'Italie, ſoy contentant de ſe dire Roy des deux Sicles, ledit Innocent en vn petit Concile à Rome, ſe ſouuenant d'auoir eſté auec ſes Cardinaux ſaiſi priſonnier, fit vn canon que Gratian a mis en ſon grand decret 17. q. 4. chapitre *ſi quis ſuadente diabolo*. Que nul lay ne preſume ſetret les mains ſur vn clerc ſur peine d'excommunicanon dont il ne pontra eſtte abſous, que par le Pape. † Ce canon ne profita gueres a Lucie ſun ſucceſſeur, qui fut lapidé voulant par force deſtitnet les magiſtrats du peuple. Auſſi il eſtoit bien plus temeraire que ledit Innocent ſecond, preſent & ſouffrant lequel les Romains creerent & ordonnerent Senateurs pour regir & gouuerner la Republique de Rome, & tout le domaine & patrimoine d'icelle, & adminiſtrer la Iuſtice au nom du people Romain: ce que ledit Innocent ſecond, endura & y obeiſt paiſiblement, témoin Planne meſme. Auſſi les Papes n'eſtoieut pas encores plaineument & paiſiblement en poſſeſſion du reſſort des appellations ſur toutes les Egliſes d'Occident: mais ils y parnindrent en coulant & s'auançant vn pied apres l'autre, aoec grandes & ſanglantes batailles. † Car du temps d'Eſtienne 9. en

A l'an 1057. (comme rapporte Platine) l'Egliſe de Milan commença lors ſeulement à preſter obeïſſance à l'Egliſe Romaine. Sabellic. Ennead. 9. liure 3. col. 3. Mais Platine fauonſant le Papat le plus qu'il peut, adiouſte de ſa teſte audit lieu, que c'eſtoit enuiron 200. ans apres que ladite Egliſe de Milan s'eſtoit ſeparée de celle de Rume, dont ne ſe tromue rien, & à beaucoup plus grande peine ſe trouuera il que deuant l'an 850. elle fut aſſujettie à l'Egliſe Romaine, non plus que du temps de ſaint Ambroiſe. † Comme auſſi appert pat le Concile de Turio imprimé au premier Tome des Conciles, celebté du temps de ſaint Ambroiſe, au chapitre premier par tont ledit Concile, ledit Ambroiſe Eueſque de Milan, non ſeulement eſt égalé, mais auſſi prepoſé à celuy de Rome.

B Quoy qu'enuiron cent ans apres les Egliſes & conſeil vniuerſel d'Affrique enuoyerent deux Eueſques en ambaſſade pardeuers l'Eueſque de Rome & l'Eueſque de Milan également, pour auoir leur conſeil & auſſi leur ayde & faueur enuers les Empereurs, comme appert au premier Tome des Conciles, page 502. † Il eſt vray que depuis d'autant que Rome meſmement apres la ſubaction de l'Eueſque de Rauenne croiſſoit, auſſi décroiſſoit leur amplitude & richeſſe de l'Eueſque de Milau qui ſouloit eſtre le Metropolitain de l'Eueſque de Pauie, qui s'en voulut ſouſtraire & eſtre égal, dont il y eut grande & longue contention: & finalement enuiron l'an 710. comme recite Platine en la vie de Conſtantin Pape de Rome, l'Eueſque de Pauie fut tellement fauoriſé

C à Rome, qu'il en demeura ſujet ſans moyen, & exempt de l'Archeueſque de Milan, & luy fut baillé droict de mantel, & de porter croix comme vn Archeueſque (dont 460. ans apres il fut priué par Alexandre troiſiéme, ſous nombre 369.) Nonobſtant qu'il fuſt notoire par monnemens anciens, que l'Eueſque de Pauie eſtoit ſuffragant de l'Archeueſque de Milan. Et qoe meſmes du temps du Pape Leon premier, enuiron l'an du Seigneur quatre cens cinquante-ſix, en vn Concile Prouincial tenu à Milan, l'Eueſque de Pauie y auoit aſſiſté comme ſuffragant & ſoubſigné au ſixiéme lieu, comme il appert par les Decrets dudit Concile de Milan, qui eſt entre les epiſtres de Leon premier, au premier Tome des Conciles, page ſix cens ſoixante-huit: mais depuis

D les Eueſques de Pauie ſe ſont éleuez en cét orgueil & preſomption, au moyen qu'il eſt aduenu qne par plus de ſix-vingts ans les Roys des Lombards qui dominoient en Italie (dont ſans les François appellez par les Papes, ils ſe fuſſent faits Roys) ne faiſoient pas leur reſidence a Milan, mais à Pauie, où ils colloquerent le principal ſiege de leur regne, parquoy ils voulurent ſe faire égaux à leur Archeueſque, ſouffrans & permettans les Roys des Lombards, pour auſquels grandir, & auſſi pour amplifier par les Papes le nombre de leurs ſujets immediats, en débilitant & dépluuant les autres egliſes, ils donnerent ladite Sentence que refere Platine en la vie dudit Conſtantin, & ne fut eſecutée que par la faueur des Roys de Lombardie.

E † Mais auparauant que les Lombards regnaſſent en Italie, ny qu'ils y euſſent vn pied de terre, combien que l'Egliſe de Rauenne euſt pluſieurs regions & ſuffragans, voire plus que Rome, à laquelle ne ſe contentoit d'eſtre égale en autorité, mais la vouloit preceder, au moyen que l'Eueſque de Rome meſme prenoit les loix & ſon inſtitution à Rauenne des Empereurs, oo leurs Lieutenans generaux qui y tenoient leur ſiege. Toutesfois l'Egliſe de Milan non ſeulement eſtoit égale à l'Egliſe de Rauenne: mais eſtoit de plus grande autorité, & tenuë plus digne & eſcellente: C'eſt le texte au graod decret meſme, au ch. penult. diſt. 17. où l'Eueſque

de Milan és Conciles & ſynodes auoit ſiege, voix, & ſubſcription au deuant de l'Eueſque de Rauenne, qui alloit en tout apres luy, tellement que par tels actes publics & ſolemnels, ils eſt notoire que meſmes du rẽps de Theodoric Oſtrogoth, Roy d'Italie, ſeant à Rauenne, & ſur le commencement du Pontificat de Symmache Eueſque de Rome, enuiron l'an du Seigneur 511. l'Archeueſque de Milan eſtoit preferé à celuy de Rauenne, non à cauſe de ſa perſonne, mais à cauſe de la priorité de ſon ſiege & Egliſe de Milan. Si donc l'Egliſe de Rauenuen eſtoit alors aucunement ſuiette à celle de Rome, comme il appert par toutes les hiſtoires dudit temps, & par Paul Diacre, qui a écrit depuis, s'enſuit que l'Egliſe de Milan eſtoit encores moins ſuiette à celle de Rome, parquoy n'eſt pas veritable ce que Platine a adiouſté de ſa teſte au lieu ſuſdit, que l'an 1057. que l'Egliſe de Milan fut ſoubmiſe a celle de Rome, il y auoit pres de cent ans qu'elle s'eſtoit ſouſtraite de la ſujection & obeïſſance du Pape; mais il faut dire, comme la verité eſt, que iamais auparauant n'y
340 auoit eſté ſuierte. † Et qui plus eſt, il appert encores par les liures anciens que le formulaire de l'Office Eccleſiaſtique en l'Egliſe fait par ſaint Ambroiſe Eueſque de Milan, eſtoit receu, & gardé quaſi par toutes les Egliſes d'Occident, non qu'elles fuſſent ſujettes de l'Egliſe de Milan, non plus que de Rome; mais parce qu'il eſtoit bon. Et qu'enuiron deux cens ans apres Gregoire premier Eueſque de Rome fit le ſien, qui fut receu à Rome, & par ſes ſuffragans ſeulement, iuſques enuiron autres deux cens ans apres que Charlemagne fait Empereur par l'autorité du Pape de Rome, voulut auſſi augmenter l'autorité d'iceluy, & par tout ſon Empire, Royaumes, & Prouinces ſe fit executeur d'vn nouueau decret fait à Rome, par lequel eſtoit ordonné que d'oreſnauant l'office Gregorien ſeroit gardé par tout, tellement que ledit Charlemagne contraignoit à ce faire les gens d'Egliſe par menaces & tourmens, leur oſtoit & faiſoit bruſler les liures de l'office ſaint Ambroiſe qui auoit eſté gardé pres de quatre cens ans, comme l'Antonin meſme témoigne en ſon hiſtoire, tiltre douziéme, chapitre troiſiéme, queſtion cinquiéme. † Et long-temps apres, enuiron l'an mil
341 nonante-cinq les Egliſes d'Eſpagne s'aſſujettirent par le moyen de l'Archeueſque de Tolete: lequel s'en vint à Rome preſter le ſerment au Pape Vrbain ſecond, en telle forme que le Pape voulut conceuoir. Auſſi il obtint de luy le droit de mantel, & certains autres priuileges, auec le Primat de toute l'Eſpagne: comme témoigne Platine en la vie d'Vrbain
342 ſecond. † Quant à l'Egliſe d'Angleterre, elle n'eſtoit encores reduite en pais d'obeïſſance, ains les Roys empeſcheient que les appellations reſſortiſſent à Rome, iuſques à ce que Henry ſecond pour la mort de Thomas de Cantorbie qui luy eſtoit rebelle, fut contraint par Alexandre troiſiéme (qui autrement le menaçoit de le dépoſteder de ſon Royaume, & émouuoit ſon peuple à l'encontre de luy) de faire reconnoiſſance au Pape des droicts de ſon Royaume, & le tenir de luy, & entr'autres choſes deliurer qu'il ne donneroit aucun empeſchement aux appellations interiettées à la Cour de Rome. Et que tous ſes ſujets y puiſſent librement appeller, & qu'il ſoit tenu y differer, & que de la en auant il n'y auroit aucun Roy en Angleterre que premierement n'euſt eſté declaré tel par le Pape, comme dit Platine en la vie d'Alexandre troiſiéme, Sabellic, & autres, & Blondus au cinquiéme liure de ſa deca-
343 de. † Or en paſſant par breueté les abus & illuſions de douze Papes, depuis Gregoire ſeptiéme, iuſques à Alexandre troiſiéme, & de pluſieurs autres, le diſcours ſeroit trop long. Il eſt neceſſaire d'éclaircir ce qui a eſté en partie caché & diſſimulé par la plus grand' part des hiſtoriens, partie ouuert par aucuns entre leurs dents dudit Alexandre troiſiéme auparauant nommé Rolland. Et parce qu'il eſtoit Chancelier, fit telles brigues qu'il fut éleu par la pluſpart des Cardinaux; mais la plus ſaine partie élent vn nommé Octauian qu'ils nommerent Victor quatriéme, au lieu duquel ſucceſſiuement furent éleus trois autres. Et comme dit l'Abbé Vrſperg, ledit Rolland fut ſi entier en ſon ambition, & veſcut ſi long-temps que vingt ans apres il demeura ſeul Pape ſans competiteur autrement il euſt eſté rayé du Catalogue, au lieu que ſes quatre competiteurs en ont eſté rayez.† L'Empereur Friderie 1. de ce nom, dit Barberouſſe, 344
voulut connoiſtre de la cauſe: ledit Alexandre 3. refuſa, diſant que c'eſtoit à luy à iuger l'Empereur, & de tous autres, & s'enfuit en France, où les Papes de Rome auoient touſiours du bon contre les Empereurs d'Allemagne. I'ay leu és Chroniques de l'Abbé ſaint Germain des prez, que ledit Alexandre 3. venu à Paris, prié & inuité par l'Abbé dudit ſaint Germain, viſita ladite Abbaye, & y dedia pluſieurs chappelles le 21. iour d'Auril l'an mil cent ſoixante & trois. C'eſt ce que dit Blondus, grand flateur des Papes, deſquels il ſe dit ſuiure la Cour, & eſtre membre d'icelle, au ſecond liere de ſa Rome triomphante. Il dit donc au liure 5. de ſa ſeconde decade, que ledit Alexandre n'a pas tant viſité la ville de Paris, comme il l'a decorée des graces de ſes dons ſpirituels. Telles gens ne voyent pas que les ſurplis blancs & chappes, maſques d'innocence & ſimplicité, ſont les veſtemens de brebis dont ſe couurent ces loups rauiſſans. Marth. 7. † Il diſſimule l'ambition & les 345
vices enormes d'iceluy, & foule tant qu'il peut l'honneur dudit Frideric 1. Lequel par tous les autres autheurs, meſme par l'Antonin & les plus grands Papiſtes, eſt eſtimé le plus grand, vaillant, & vertueux Empereur qui ait eſté depuis Charlemagne. Il ſe garde bien de toucher vn mot de la fuite de ſon Pape à Veniſe. Auſſi il ne dit rien du col de l'Empereur deux fois marché du pied dudit pape; il le taiſt ſciemment pour ne ſembler eſtre trop affecté à la grandeur des papes contre l'Empire. Sabellic Venitien grand papiſte, mais plus diligent & plus libre que Blondus en ſon Ennead. neufiéme, liure cinquiéme, approche du point, & allegue ſur ce pluſieurs écrits contraires. Il confute leur contrariete; mais cependant il diſſimule la verité. Il dit qu'il eſt contraint de proteſter que iamais ne trouua tant de tenebres amaſſées ſur vn paſſage, par la negligence ou ignorance des écriuains: & puis paſſe court outre, comme celuy qui chemine pieds nuds ſur épines. † Or il eſt certain, comme auſſi teſulte de toutes hiſtoires, que cét Alexandre a eſté 346
d'entrée rebelle à l'Empereur, iuge legitime auec le Concile qu'il auoit aſſemblé à Pauie, de l'election faite en diſcorde, comme il appert qu'il eſtoit iuge competant par les écrits de ſaint Chryſoſtome, de ſaint Auguſtin, & autres Docteurs de l'Egliſe: & par les canons anciens, exemples des Empereurs Chreſtiens, tant de Rome que de Conſtantinople, tant de France que de Germanie, iuſques à Othon premier, ſecond, & troiſiéme, & Henry troiſiéme, ſans repeter ce qui en a eſté tourné cy-deſſus. Alexandre n'alleguoit aucune ſuſpicion, ny iuſte declinatoire des perſonnes du Concile, ny du lieu; mais incompetence, & pis qu'incompetence; car il les diſoit ſes ſujets rebelles, ſe maintenant leur Sounerain, reſpondant orgueilleuſement qu'il eſtoit Pape de Rome, iuge en ſa cauſe, qui ne pouuoit eſtre iugé d'aucune perſonne, excommunia, comme dit Blondus meſme, au liure ſuſdit, page deux cens quarante-ſix, & demeura

L'office S. Ambroiſe.

Eſpagne.

Angleterre.

Alexandre 3.

Friderie 1. Barberouſſe.

Pape rebelle.

ſi obſtiné en ſon ambition auec le grand port qu'il auoit en Frante, qu'il oza bien attenter de faire le ptocés à Henry ſecond Roy d'Anglererre, contre lequel il auoit ſupporté le ſujet ſedtieux qu'il luy fit teuerer ou adorer comme vn ſaint: ſus nombre trois
347 cens quarante-ttois. † Finalement eſtant pour l'abſence de l'Empereur retoutné a Rome, voyant l'Empereur venir en Italie à groſſe armée, il trouua par de ſes Eueſques interpoſez, moyen de luy perſuader de ietter ſon armée contre les Turcs, pour tecouurer Hieruſalem & la terre ſainte que ſon oncle l'Empereut Conrad auoit ſubiuguée, & que le Souldan auoit n'agueres tout repris & occupé. Ce bon Empereur rebrouſſa chemin par Hongrie & Conſtantinople, paſſant le bras ſaint George, deſcendit en Aſie la mineute, où il fit de grandes conqueſtes ſur
Trahiſon horrible du Pape. les Tutes, & de là en Armenie, tirant vainqueur en Syrie & Paleſtine: mais cependant Alexandre 3. qui ne craignoit autre choſe, ſinon que l'Empereur teuint victorieux, chercha tous les moyens de le perdre. Il enuoya vn peintre lequel fit vn pourttait ou figure de la face de l'Empereut, ſans qu'il en ſceuſt rien, & luy commanda de l'enuoyer au Soudan Noradin par quelque meſſager ſecret, & l'aduertit par lettres qu'il luy écriuoit, que s'il vouloit viute en tepos il le fiſt mourir en quelque ſorte que ce fuſt. Le Soudan Noradin ayant teceu ces lettres auec l'image pourttaite de ce bon Empereut, mit eſpions ſus pour le ſurptendre en ſorte que ce fuſt. Il aduint comme il auoit grand chaud & ſuoit fort, il ſe départit de ſon armée à petit nombre de gens de cheual, & de ſon chapelain pour ſe baignet auec luy en la tiuiete, fit retirer ſes gens de cheual attiere, & incontinent fut ptis pat leſdits eſpions auec ſon rhappelain, & ameoé au Soudan: ſes gens le chercherent vn mois, & ne l'ayant trouué, le btuit qui eſtoit venu en l'armée qo'il eſtoit noyé, fut confitmé: romme la pluſpart des Chtoniqueurs écriuent, ſuinaus le btuit com-
348 mun confirmé par les Papiſtes: † ce qui eſt faux, car il euſt fallu neceſſairement que ledit Empereut fuſt mort du temps d'Alexandre 3 & buit ans auant luy, ce qui eſt neceſſaitement faux, car ledit Noradin eſt mort, tué pat Saladin le 15. an du Ponuificat dudit Alexandre qui a eſté Pape vingt-deux ans. Auſſi Frideric 1. a vécu tant qu'a vécu Alexandre 3. & en rotes du temps de quatre Papes apres luy, le premier voya-
Deux voyages de Frideric 1. en la terre ſainte. ge de Frideric contte les Turcs ou Sarrazins, où il fut ttahy par le Pape, fut l'an 14. du Ponuificat d'Alexandre 3. l'an 22. de l'Empire dudit Friderir, qui reuint de priſon du temps dudit Notadin. Et ſon ſerond & dernier voyage en la retre ſainte, fut bien quinze ans aptes la mort dudit Noradin rontte Saladin, auquel ledit Frideric ne deuoit aucune foy, & contre lequel il alla en perſonne 8. ans apres la mort dudit Alexandre 3. & du temps de Clement 3. quatriéme
Fauſſes hiſtoires Papales. Pape depuis Alexandre. Auſſi les Papiſtes ont vilainement en faueur de leurs Papes erré és hiſtoires, & déguiſé ireelles. Pour reuenir à la captiuité dudit Empereut Fnderic 1. comme vers le Soudan Notadin il feignoit eſtre vn valer oo rhambtelan de l'Empe- teur, le Soudan luy monſtra l'image & pourttait, & les lettres qu'il auoit receuës du Pape. L'Empereur eſtonné d'vne ſi cruelle & ioopinée ttahiſon, confeſſa la vetité, s'humilia & fit paix auec luy: car c'eſtoit force, laiſſa hoſtage, & eſtant de retour declare le fait aux Princes de l'Empite, qui luy ptomitent ayder à payet ſa tançon, & auoit raiſon du Pape. Si dreſſa vne forte armée, matchant droit à Rome, faiſant ſemblant & écriuant au peuple qu'il vouloit ſeu-
349 lement faire inger la cauſe du ſthiſme. † Mais Alexandre bleſſé plus auant en la conſtience, & ſçachant quelle infamie & danger il pouuoit encourir, ſi ledit cas eſtoit découuert, s'enfuit de nuit à Gaiette, &
Fuite du Pape. de là à Beneuent: finalement l'an 17. de ſon Ponuificat, il vint à Veniſe en l'habit de ſon ruiſiniet, auquel lieu eſtant eachée en vn monaſtere, on luy donna la rharge de faire les iardins. Quelques mois apres eſtant connu, le Senat de Veniſe eſtant aſſemblé par le commandement du Duc Sebaſtien, il fut teceu auec grand honneur, & mené en pompe Pontificale au Temple de ſaint Marc. Incontinent l'Empereur ſomma les Veninens de luy tendre, & eſtant refuſé, enuoya ſon fils Orhon auec vne armée de mer, luy deffendant d'aſſaillir iuſques à ce qu'il fuſt arriué par terre. † Mais Othon, ieune Prince, aſſaillit les 350
Veniriens, fut vaincu, pris, & mené ptiſonnier à Veniſe, dont les cornes creutent à Alexandre, de ſorte qu'il ne voulut faire aucun appointement que premierement l'Empereut ne vint en perſonne à Veniſe. L'Empereur y vint pour la deliurance de ſon fils. Les conditions de paix accordées, le Pape ne voulut ſignet ny abſoudre l'Empereur, que premietement il ne vint en l'Egliſe de ſaint Marc: † auquel 351
lieu aptes qu'il fuſt venu, Alexandre en la preſence de tout le peuple rommanda à l'Empereur de ſe proſtetner contte terre, & luy demander pardon. L'Empereur fit incontinent ce qui luy eſtoit commandé: Alors cette beſte arrogante de Pape marrhant ſur le col de l'Empereur ainſi proſterné, commença à chanter la premiere partie du treiziéme verſet du 90. ou 91. Pſeaume, *Super Aſpidem & Baſiliſcum ambulabis*: Il auoit attiré tout ſon clergé de ſes deux roſtez, & detriere luy pout luy tépoudre, & bruyt à haute voix le teſte dudit verſet, *Et conculcabis Leonem & Draconem.* c'eſt à dire, Et tu fouleras aux pieds le Lyon & le Diagon. L'Empereur n'auoit pas eſté aduerty de cela, il n'euſt iamais penſé qu'on luy euſt attilté vne telle ſi faueuſe & honteuſe amande bonorable deuant tous. Il fut ſurpris ſous oombre de ſe proſterner deuant le Pape. Il penſoit qu'il le druſt leuer & luy preſenter pout le moins ſes mains à baiſer, comme ledit Blondus dit contte verité auoit eſté fait: mais il y eut bien pis, car en faiſant ledit chant ignominieux, le Pape l'executa de fait deuant tout le monde, comme ſi ledit Pſeaume euſt eſté fait à certe fin: (re qui n'eſt pas vray, car le ſens eſt ſpirituel) & de fait mit le pied ſur le col de l'Empereur ainſi proſterné, & humilié. L'Em-
peteur ptenant mal en gré telle iniute ttop desbordée, dit: Non pas à toy, mais à ſaint Pierre. Le Pape oyant cela, afin d'auoir le derniet mot, foula de-rerhrf de ſon pied le col de l'Empereut, diſant: Et à moy, & à Pierre, en ſe nommant & mettant deuant ſaint Pietre, comme il pouuoit bien faire en tel acte. † Eſt-il poſſible d'oüir plus vilaine, outra- 352
geuſe, & orgueilleuſe brauade faite à vn des plus vaillans & vertueux Empereurs du monde? Et toutesfois cela ne luy eſt aduenu ſinon patce qu'il eſtoit embaboüiné & enſorcelé de pluſieurs tenebres & ſuperſtitions Papales, car aottement il s'en fuſt bien gardé. Le cas eſt ſi vilain & deſbordé que les Papiſtes ne s'en ſont oſez vanter, qu'il ne puiſſe eſtre plus grand cas à leur aduantage, s'il ſe pouuoit ſouſtenir: c'eſt pourquoy ils ont ainſi déguiſé & terranthé leurs hiſtoires, dont ſe plaint Sabellic, & luy-meſme deteun de la meſme maladie n'a oſé dérouurir la verité. Il s'eſt contenté d'alleguer Obbo de Ranente, & autres priurz Eſtriuains qui n'eſcriuoient que pour leur memoire particuliere, ſans dire le contenu: ſinon qu'il tefute bien de menterie & de contrarieté ceux leſquels ont déguiſé les cauſes, & les chemins du voyage du Pape à Veniſe, mais on les trouue en écrit en d'aucuns autres lieux, meſmement en frere Iarques de Bergome au ſupplément des Chrooiques, où il dit en la vie dudit Alexandre, qu'aptes auoir ſouffert le ſiege de la ville de

Rome, où pluſieurs eſtoient tuez de coſté & d'autre, & qu'il ne pouuoit plus reſiſter, prenant l'habit de ſon miſiuier s'enfuit a Veuiſe, où en l'hoſpital & monaſtere de la charité il ſeruit de Iardinier tant qu'il fut connu & amené auec honneur au Temple de ſaint Marc. Auſſi teſtifie de ladite bravade du col de l'Empereur foulé du pied du Pape pendant ledit chant. Auſſi en témoigne Nauclere, maiſtre Iean Gerſon en ſes écrits, où il ne parle pas à la volée: & bien au long
355 maiſtre Iean Balens docte Anglois. † Ledit frere Iacques Sabellic & autres, font aſſez mention des dons Papaux, que ledit Alexandre fit au Duc & Senat de Veniſe, ſçauoir eſt le droict de porter deuant le Duc vn cierge de cire blanche: ce qui n'eſtoit loiſible qu'aux Papes: auſſi que leurs lettres fuſſent ſeellées de plomb: auſſi que le Duc pourroit vſer de trompettes d'argent, chappeau doré, ſiege doré, banmeres de diuerſes couleurs, & auoir le tiers ſiege au theatre du Pape, & pardons de pleniere remiſſion au iour de l'Aſcenſion en l'Egliſe ſaint Marc. Il n'eſt poſſible d'epuiſer la multitude d'autres abus des Papes ſubſequens: & parce n'y entretray plus en particuher, mais pour reuenir & continuer mon propos,
354 † combien que ledit Alexandre 3. tout fugitif qu'il eſtoit de Rome & d'Italie, trouva le moyen ſuſdit nombre 336. de faire l'Egliſe & Royaume d'Angleterre pays de ſon obeiſſance: Toutesfois luy ny ſes ſucceſſeurs ne peurent pas ſi ſoudainement ainſi faire des autres Egliſes, meſmement de celle de France: car ils ne l'oſerent attenter ouuertement ſans grande occaſion à eux opportune, comme 100. ans apres que les preuentions, commandes, teſtamations de Cour de Rome, & arrapemens de deniers ſe débordoient. Boniface 8. vouloit de fait attenter en, & ſur le Royaume de France, lequel de fait il donna à Albert éleu Empereur, qu'il auoit refuſé couronner: mais luy offrit les Couronnes tant de l'Empire que du Royaume de France, pourueu qu'il entraſt en France pour la conquerir, & le teconnoiſtre du ſiege de ſaint Pierre, offrant de luy aider, ſous
355 nombre 464. † Pareillement ne demener à la iuriſdiction ſeculiere paſſible aux Papes en la ville de Rome ſi toſt apres ledit Gregoire 7. nonobſtant quelsconques edicts par luy faits. Que nul ne demandaſt iuſtice pardeuant autre que loy leul, mais ſeulement apres trois cens ſoixante ans, ſçauoir eſt du temps de Nicolas 5. car iaçoit que Paſchal 2. troiſiéme Pape d'apres Gregoire 7. lequel Paſchal eſtant auſſi ſorty d'vne moinerie, ſe conuertit de la religion aux armes, & fut le premier qui an nom & gages de la Papauté, conduiſit ſon oſt tout armé par toute l'Italie, pour accroiſtre ſon Royaume. Toutesfois les Senateors ou Magiſtrats creez par Lorbaire 1. du temps d'Eugene 2. demeuroient à Rome pour la liberté du peuple, auquel ils adminiſtroient iuſtice, voire meſme au Clergé, Cardinaux & Papes autant que touchoit la iuriſdiction ſeculiese: comme il reſulte du texte au *c. fundamenta. §. decet.* (en ces mots, *à ce que nulle crainte de puiſſance ſeculiere n'eſpouuante d'oriſnauant nos freres*, il entend des Cardinaux)
356 Au tiltre des elections, au 6. des decretales. † Ladite iuſtice n'eſtoit pas adminiſtrée à Rome au nom du Pape, mais au nom de l'Empereur ou du peuple Romain. Et n'eſt cecy de merueilles, car ſi le Pape meſme eſtoit en France, il ſeroit ſujet à la iuriſdiction ſeculiere, non ſeulement du Roy, mais de chacun Seignenr temporel du lieu, tant s'en faut que là il puiſſe exercer quelque iuriſdiction ciuile, ſinon par la permiſſion du Superieur. Tout ainſi comme quand l'Empereur Charles 5. paſſant caureleuſement par la France, l'an nul cinq cens trente-neuf, deliuroit les criminels par octroy du Roy. Pareillement Clement 5. donna à Philippes le Bel Roy de France, vne Bulle, laquelle eſt enregiſtrée és regiſtres de la Cour de Parlement, portant declaration que la iuriſdiction de laquelle vſoit le Preuoſt de ſa Cour ſur les courtiſans de la ſuite du Pape eſtant au Royauoie, eſtoit par octroy du Roy. † Pour retournes aux magiſtrats de Rome eſtablis par Charlemagne fait Empereur l'an du Seigneur 800. & enuiron 25. ans apres renouuellez a Rome en la preſence de tout le peuple & d'Eugene 2. Eueſque de Rome par Lorhaire premier de ce nom, Empereur François petit fils de Charlemagne, comme i'ay dit ſur les Couſtumes de Paris, tiltre 1. en la tabl. nombre 22. & y fit loix & ſtatuts dont y en a aucuns chapitres au premies liure des feudes, tiltre 19. Leſdits Magiſtrats que le Peuple Romain éliſoit & inſtituoit en l'abſence de l'Empereur, & n'en demandoit confirmation qu'à l'Empereur, ne furent iamais troublez ne reuoquez en doute par les Papes qui y eſtoient ſujets & obeiſſans, † iuſques audit Ildebrand.
358 Gregoire 7. qui ne vouloit eſtre de la forme du troupeau, ny ſujets aux magiſtrats és choſes ciuiles, comme ſaint Pierre auoit enſeigné, rebella aux Empereurs, les voulut accabler, ſe declara de par ſaint Pierre Seigneur ſouuerain, ſpirituel, & temporel de tous, meſme de Rome, où il fit vn edict qu'aucun ne demandaſt iuſtice a autre qu'à luy oo ſes commis, voulant poſſeder & mettre ſous ſes pieds tous Magiſtrats & le peuple. Toutesfois il n'en pût iouïr, ny ſes ſucceſſeurs plus de cinquante Papes apres luy, iuſques a Nicolas 5. Il fut dejetté comme dit eſt, pour ſes méchancetez, & mourut en exil. Le premier qui de fait voulut attentes apres luy fut les Officiers & Iuriſdiction de Rome, ce fut Lucius 2. Pape 9. apres luy; mais comme il eut aſſemblé ſoldats, & aſſailly les Senateurs & Conſuls de Rome au Capitole pour les ſubiuguer, le penple de Rome y courut au ſecours en armes, & le Pape qui ſe trouua en la meſlée eut tant de coups de pierres, que toſt apres lapidé en mourut. † Eugene 3. luy ſucceda, le-
359 quel combien qu'il euſt eſté moine, diſciple de ſaint Bernard de Clerueaux, toutesfois eſtant deuenu Abbé de ſaint Anaſtaſe à Rome, puis Courtiſan, & puis Pape; il fit tant par ſes tromperies, impoſtures, & ſubtilitez Papales, qu'il ſeduiſit & attira les Senateurs de Rome à ce point, qu'enuiron l'an 1145. ils quitterent leurs eſtats pour laiſſer la ville, iuriſdiction, & police de Rome en proye au Pape: mais parce qu'en ce faiſant il auoit bleſſé la maieſté de la ville & du peuple Romain, il fut chaſſé & contraint a s'enfuir de Rome, & en fuyant fut pourſuiuy du peuple Romain, tirant dards & fléches apres luy, comme ayant commis crime de leze-maieſté, & digne de mort. Et faut bien noter ce que dit Plarine de luy, qu'il ne fut pas ſi toſt éleu Pape, qu'il conſpira de s'approprier la iuriſdiction temporelle de Rome, & comme les citoyens de Rome fuſſent venus par honneur vers luy, le priant de confirmer leurs Conſuls, & pour ſon refus vſoient de menaces, il s'en alla & emmena ſes Cardinaux au monaſtere de Farfons païs des Sabins, où il ſe fit ſacrer pour reuenir à plus grand' autorité à Rome: & à ſon ſacre pour plus épouuantes les Romains, il excommunia ſolennellement tous ceux qui vouloient faire, ou eſtre magiſtrats a Rome, ſinon de par luy, & les Conſuls meſmes, qui de erainte de ce, & pour auoir abſolution ſe démirent de leurs eſtats. † Il n'auoit pas appris ſes pra-
360 tiques & méchancetez ſous S. Bernard ſon bon pere Abbé, il les apprit de cette beſte purporée Cour de Rome, par laquelle ſi toſt qu'il fut fait Pape, il fut tout changé & metamorphoſé. & tout ce qu'il auoit appris de bien & d'honneur ſous ledit ſaint Bernard, ne luy ſeruit plus que de fard pour couurir l'hypocriſie & méchanceté Papale. Ledit ſaint Besnard

Dons Papaux.

Les magiſtrats de Rome ordonnez par les Empereurs François.

Luce 2. lapidé.

Eugene 3. chaſſé.

Metamorphoſe de Cour de Rome.

perdit bien ſa peine de luy écrire cinq liures de Conſideration, pour luy apprendre la Cure Paſtorale, il n'en fit rien que bien peu de mines, mais tout le contraire d'effet, autrement n'euſt peu eſtre ny demeuré Pape. Luy fugitif de Rome en France, tint vn Concile à Rheims l'an 1148. où apres pluſieurs conſtitutions monachales, condamna Gilbert Porretan Eueſque de Poictiers Docteur de la Faculté de Theologie de Paris, en ce qu'il auoit écrit & preſché, qu'enuers Dieu n'y a aueun merite que celuy de Ieſus-Chriſt: enquoy on voit la corruption de la doctrine papale qu'il a entrepris ſur les eſcholes. Recours à mon oraiſon de Tubingue, imprimée en Latin & en Alleman. † Or apres le decés dudit Eugene troiſiéme, enuiron l'an mil cent cinquante-quatre, comme les Romains euſſent taſché enuers Adrian quatriéme par grandes prieres & remonſtrances, & par menaces de luy faire accorder qu'il delaiſſaſt aux Conſuls de Rome l'entiere adminiſtration de la ville, il les refuſa obſtinément. Et comme tout le Clergé eſtoit reueſtu de grand pompe & proceſſion pour l'amener au Temple de Latran conſacré, où toutes les ceremonies l'attendoient, il dit qu'il ne marcheroit ia, ſi premierement Arnault Eueſque de Breſſe (qui auoit eſté excommunié par Eugene 3.) n'eſtoit chaſſé de la ville, lequel il crioit eſtre heretique. Car cét Arnauld eſtoit vn des Conſeillers du peuple, & auoit tenu pour la liberté des Romains, & pour leur droict d'élire leurs magiſtrats à gouuerner la ville. Le Pape (qui ne dit pas que c'eſt heresie de mettre autre mente ſatisfactoire à la iuſtice de Dieu que celuy de Chriſt, ſus nomb 330.) appelle heresie de dire que Dieu n'a pas donné les regnes temporels ou ſouueraineté d'iceux au Pape, & qu'il doit eſtre ſujet aux Magiſtrats. C'eſt toute l'heresie de laquelle il chargeoit ledit Arnault. Si ſaint Pierre & ſaint Paul fuſſent reſſuſcitez, il les euſt auſſi bien declarez heretiques. Le peuple faſché & irrité de l'ambition du Pape, commença de mettre la main aux baſtons iuſques à bleſſer vn de ſes Cardinaux; mais le Pape en prit occaſion de plus haut crier, & fit tant par ſa pertinacité auec les mioes & clameurs de ſon clergé, & auec ſes foudres d'excommunications, que pour l'apaiſer & parfaire ce ſacre execrable, il fallut chaſſer ledit Arnaut hors de Rome, & deſtituer les Conſuls du peuple, les faire renoncer à leurs magiſtrats, & luy delaiſſer l'entiere adminiſtration de la ville, comme dit Platine. Ce qu'il fit auec non moindre tyrannie de ſuperſtition, par laquelle il hoit & enſorceloit les conſciences, comme ſaiſies de la main de ſaint Pierre. Que ſi les contraints par force d'armes, comme l'iſſue bien-toſt apres le témoigna. Car tout incontinent (ce dit Platine) Friderie Barberouſſe s'en vint à Rome en l'an 1155. Lors comme Adrian 4. voyant qu'il ne le pouuoit repouſſer à force d'armes, euſt fait pratiquer la paix auec luy par interpoſites perſonnes, auparauant ſon aduenement, † Le peuple Romain deſdaignant la tyrannie du Pape qui occupoit la iuriſdiction ſeculiere au dedans de Rome, ſe mit en toute peine, & deuoir de reconnoiſtre l'Empereur à ſon propre & naturel Seigneur. Et comme Adrian faiſoit le couronnement de Friderie à portes cloſes, & le peuple chaſſé dehors afin qu'il n'entendiſt les ſermens & renonciations qu'il vouloit exiger de l'Empereur, le peuple ſentant la colluſion, & vnyant que les genſd'armes Imperiaux s'accordoient auec le Pape, commença à ruer deſſus, & en faire bouchetie de toutes parts, comme s'il euſt eſté trahy par ceux leſquels le deuoient deliurer de la tyrannie papale. † Et non ſeulement les Romains auoient bonne enuie de ſe ſoubmettre à l'Empereur, mais auſſi les Tiburtins qui volontairement eux & leurs biens ſe donnotent à luy. Tibut eſt vne ville d'Vmbrie aſſiſe ſur vne montagne, laquelle ville Tibut, Lapus Florentin Abbé de Caſtelhodun, grand Canoniſte en ſes allegations, *allegat. 85. vſus omnium.* maintient n'eſtre du domaine du Pape, en reprouuant la gloſſe papiſtique au chapitre *venientes. verſic. Interpoſitus. De iureiurando.* Et ſe plaint qu'elle eſt perſecutée & affligée par les courtiers du Pape de ſeditions preſque perpetuelles, comme auſſi dit Raphael Volaterran liure 6. de ſes diſcours geographiques. Mais ledu Lapus fut auec ſa maiſon bruſté, comme recite l'Antonin, tiltre 22. chapitre 10. §. 3. L'Empereur rendit leſdits Tiburtins au Pape, & ſoudainement delaiſſé le peuple Romain & l'Italie pour ſe retirer en Allemagne. Car au moyen que le Pape caureleuſement l'auoit preuenu par certains accords, qu'il luy auoit fait promettre en l'amadoüant de la couronne, il ne voulut contreuenir à ſes pactions, negligeant la premiere foy qu'il deuoit au peuple, dont il s'eſt bien repenty, & depuis encores qu'il s'eſt veu mocqué par les autres Papes ſucceſſeurs. † Mais comme Adrian 4. ſuſdit eut premierement excommunié Guillaume Roy de Sicile, & eut diſpenſé tous ſes ſujets du ſerment de fidelité, pour les faire pluſtoſt reuolter contre leur ſeigneur, & puis apres veno à Beneuent luy eut tauy par ſa preſence ſeulement, la meilleure partie de ſon Royaume, finalemeor eut receu amiablement l'Ambaſſade d'Emanoel 2. Empereur de Conſtantinople, qui luy offroit donner 5000. liures d'or, & chaſſer ledit Guillaume hors d'Italie, ſi pour le ſalaire de ſes bien-faits luy demeuroient trois villes d'Italie, aſſiſes loignant la mer. Et ayant le Pape en telle maniere epouuanté Guillaume, & contraint obeïr à ce qu'il luy commandoit, † ſe tenant à Rome, & y voulant tenir ferme ce qu'il auoit vne fois vſurpé, receut tous les maux qu'il fut poſſible du peuple & Conſuls Romains, qui en ſon abſence auoient cependant commencé à remettre ſus la liberté Romaine, de ſorte qu'il fut contraint de ſortir, & apres s'en aller mourir hors de la ville, comme dit Platine. Or eſtant le Pape ainſi hors de la ville qu'il reputoit ſienne, & non à l'Empereur, ny au peuple, † il braſſa tous les moyens qu'il pût pour loy vanger de l'Empereur, auquel le peuple de Rome à bon droit aymoit mieux eſtre ſujet, comme ſucceſſeur des Empereurs François, qu'au Pape. Et témoigne l'Abbé Vrſperg qu'en ce temps-là fut faite vne horrible conſpiration à la ſuggeſtion du Pape, contre l'Empereur, par ceux de Milan & de Breſſe, en laquelle s'obligerent la plus grand' part des Cardinaux, Guillaume Roy des deux Siciles, & preſque toutes les villes d'Italie, auec le Pape Adrian, & l'aooient ſi bien confirmée par grands ſermens, que l'vn ne ſe pouuoit deporter de l'autre, ny demander grace de l'Empereur ſans le conſentement de tous. Et y auoit promeſſe arreſtée que ſi le Pape mouroit les Cardinaux ſeroient tenus d'en élire vn de ceux qui eſtoient de ladite conſpiration, & fut donné au Pape Adrian groſſe ſomme de deniers pour excommunier l'Empereur. † Laquelle excommunication d'vn Pape corrompu par deniers ledit Abbé a en grande horreur: & ne faut douter, dit-il, qu'elle ne ſoit venuë du Diable, & non point de Dieu. Car afin que cette prophetie fuſt accomplie: Ceux qui s'eſcuent contre moy ſoient confus: eſt adoenu, que comme Adrian denonçoit l'Empereur excommunié en Anagnie, peu de iours apres en ſe pourmenant auec ſes familiers, pour ſe rafreſchir deſcendit à vne fontaine, où en beuuant de l'eau, il entra vne mouche en ſa gorge, qui le tint ſi bien au goſier, que iamais on ne la pût arracher qu'il ne mouruſt, pour quelque choſe que les Medecins y peuſſent faire. L'Abbé Vrſperg l'écrit ainſi, qui a eſté prochain de ce temps-là. † Ledit Adrian a confeſſé

Ancienne Theologie de Paris.

Adrian 4.

Vſurpe la iuriſdiction de la ville.

Heresie Papale.

Friderie 1.

Le Pape excommuniant pour argent.

Eſt tué d'vne mouche.

plusieurs fois que de tous les eſtats du monde, n'en
L'eſtat Papal. y a vn pire, ny plus dangereux que le Papat, ny plus miſerable, ny plus mal-heureux, & qu'il voudroit n'eſtre iamais party d'Angleterre, & que iamais ne ſe trouua en plus grand repos, que cependant qu'il n'eſtoit qu'vn ſimple Moyne clauſtral: comme recite Henelandus. Il en y a plus certain témoing, Maiſtre Iean de Sallebry fidele Anglois en ſon Policratic, liure 8. où il dit l'auoir pluſieurs fois oüy de la propre
369 bouche dudit Adrian. † Apres ſa mort Octauian, qui
Victor 4. fut appellé Victor 4. fut eſleu par neuf des Cardinaux, (& non par trois ſeulement, comme dit Platine.) Il eſtoit homme fort deuot, & de bonne renommée, ainſi que témoigne l'Abbé Vſperg, auquel comme deposant plus certainement, & de choſe plus prochaine à ſon temps, faut plutoſt adiouſter foy, que
B à Platine. Les autres qui eſtoient en plus grand nombre eſleurent Roland Chancellier qui les auoit ga-
Alexandre 3. gnez, qui depuis fut nommé Alexandre 3. Et fut accordé entre les Eſlecteurs, que ny les vns ny les autres ne feroient leur rapport au peuple, de celuy qu'ils auroient eſleu, iuſques à ce que le diſcord fuſt aſſoupy. Mais ceux qui tenoient le party de Roland, ne tinrent pas grand compte de cette paction, & furent les premiers qui denoncerent leur eſlection. Toutesfois la choſe eſtant découuerte, Victor fut le premier ordonné & ſacré, & donna le peuple Romain ſa voix à ſon eſlection. Auſſi il eſtoit vn homme de bien,
370 doux & paiſible. † Au moyen de quoy, & pour la contumace de Roland, qui ne daigna venir, iaçoit qu'on luy euſt ſignifié, Frideric 1. par l'aduis de plu-
C ſieurs Eueſques & Prelats, auec connoiſſance de cauſe, & oüis les témoins des brigues, & corruptions dudit Roland, confirma l'eſlection de Victor. Roland ſe mit en la nef de Guillaume, Roy de Sicile, & tira vers France, excommunia l'Empereur à Clermont, & par vingt ans enriers qoe la puiſſance de Frederic, & le ſchiſme dura, ne ceſſa de luy braſſer tout le mal qu'il luy fot poſſible, par menées, pratiqoes & trahiſons, iuſques à ce que par l'aide des Venitiens il l'eut pris, & à Veniſe auec grand' arrogan-
371 ce luy mit le pied ſur la gorge, ſus nombre 351. † Ot cependant Alexandre reuint en Italie anparauant que Frideric fuſt par luy ſubiugué, & par bien long temps eſtnua auec les Romains, pour eſtre receu par eux en la ville, & inçoit qu'il leur fiſt promeſſe, qu'il en-
D treroit en paix en la ville qu'il ne ſe meſleroit plus de rien, que de faire l'Office diuin, & ſa Meſſe, & qu'il leor quitteroit toute l'adminiſtration des choſes ſeculieres, toutesfois ſçachans quelle eſtoit la foy & ambition des Papes, meſmes dudit Alexandre, ne le voulurent iamais receuoir, ne ſe fier à loy, comme dit Platine, qui dit auſſi que l'Eueſque de Paoie, qui auoit eſté tant fauoriſé pat ſes predeceſſeurs, ſus nõbre 332. fut par luy priué do droict du mantel, & de porter la croix, parce qu'il auoit tenu le party de l'Em-
Lucc 3. pereur † Lucius 3. ſon ſucceſſeur en pareille ambi-
372 tion de s'approprier la ville de Rome, iuſtice & police d'icelle. Car tous Papes n'entrent iamais autrement, & ne ſont receus à eſtre introniſez & aſſis ſur
E cette beſte porpurée, qu'ils ne luy facent vœu & ſerment de corps & d'ame de garder, & amphfier les droicts vſurpatifs, & ſouueraineté d'icelle ſpirituelle & temporelle, C'eſt leur Euangile, on mieux leur Alcoran. Car ils ne ſe ſeruent de l'Euangile, que pour border, & coloter leors inoentions & ambition. Ledit Lucie 3. ſe voulant emparer de Rome, s'efforça d'aboli les conſuls du peuple Romain, mais le peuple s'eſleua contre loy, & le chaſſa de Rome, où l'on
373 ſe paſſoit bien de Pape. † Aoſſi en ce temps-la les Papes n'apportoient tien a Rome. Ils ne faiſoient qu'en prendre & tirer tout ce qu'ils pouuoient. Mais depuis qu'ils ont peu a peu ſurmonté, non ſeulement les Rois & Empereurs, mars auſſi les Conciles, & nonobſtant iceux inoenté, exercé, amplifié toutes manieres d'attrapoüeres d'argent des autres Egliſes Nations, & appotter en leur Cooc de Rome par preuentions, reſeruations, banque de diſpenſes, annates, multiplication d'Officiers viuaos, & s'enrichiſſans ſur telle pillene des eſtangers, trop plos grandes que les anciens tribus des Romains, & de leurs anciens Empereurs, comme du temps de Nicolas 5. qoi ſubiuga le Concile de Baſle, & auquel Felix eſleu, & couronné par ledit Concile ceda, lors les Papes vinrent facilement à bout du peuple Romain, & luy oſtans ſa liberté, luy firent receuoir leur ioug Ce que ne firent onques Auguſte, oy Neron, ny Traian, ny Conſtantin, ny autre tant grand & voulunof Empereur,
qui ait eſté, qui ont touſiours laiſſé la iuſtice & officiers du peuple. † Ledit Locie ne fut pas ſeulement 374
chaſſé de Rome, mais ceux qui auoieut tenu ſon party furent partie tuez, partie les yeux creuez, les autres (poor leur monstrer leur aſnerie) furent promenez par la ville ſur des aſnes, la face vers le derriere de la beſte ignominieuſement, comme porte meſme la mer des iuſtoires. Le Pape bauny de Rome, s'enfuit
à Veronne, où il mourut en ſon obſtination. † Fre- 375
derie 1. de ce nom, laiſſa trois enfans, Henry qui luy ſucceda à l'Empire (dont ſe trouue vne de ſes loix a la fin du ſecood liure des feudes, titre 57.) Frederic qui fut tué par les Turcs au ſiege deoant Ptolemaide, qu'il appellent Acre, & Philippe. Or il aduint que Guillaume ſecond de ce nom, fils de Guillaume 1.
fils dudit Roger, Roy des deux Siciles, monrut a Pa- Clement 3. s'efforça gaigner le Royaume de Sicile par armes.
norme ſans enfans. Le Pape, qui eſtoit Clement 3. s'en voulut emparer pour les vnir au patrimoine ſaint Pierre, comme par la mort do vaſſal ſans enfans, les eſtats des deux Royaumes ne le voulurent ſouffrir: ains pat commun conſentement eſleurent, & couronnerent Roy, Tancretus oncle du defunct, & fils baſtard de Roget 1. tres-vaillant Roy. Le Pape au contraire leue vne groſſe armée, qu'il enuoye contre ledit Tancretus, qui ſe defend ſi bien, que le Pape ſe deſiſte de cette voye, dont il n auoit qu'effuſion, petre de finances, & depopulation de pars, comme dit Platine, qui adiouſte que ledit Clement troiſiéme ceſſa de cette guerre ciuile, iuſques à ce que les Princes Chreſtiens, qui cependant bataulloient contre les Sarazins en Surie, euſſent meilleure fortune. † Son ſuc- 376
ceſſeur Celeſtin 3. furnommé Hiboux ayant mal ao Celeſtin 3. qui ne le peut rauir, en fait bail à autruy.
cœur que Tancretus baſtard par le decret des eſtats regnoit Roy contre le gré de ſon ſiege Papal, & voyant que ſon predeceſſeur u'y auoit peu tien faire par ſa ſainte armée, & auoit perdu ce qu'il y auoit mis, s'aduiſa qu'il y auoit vne ſœur legiome du defunct dernier Roy, nommée Conſtance, mais Religieuſe y auoit ia cinquante ans. Il entteprit à la deſeſperade ce à quoy ſon predeceſſeur n'auoit iamais oſé penſer. C'eſt de la tirer ſectettement dn Mona- Neuuain de ſoixante ans mariée par le Pape.
ſtere de Panotme en l'Iſle de Sicile, où elle auoit eſté cinquante ans, & la diſpenſer do vœu de Religion, & de chaſteté, & la marier audit Henry 6. eſleu Empereut, fils de Frederic Barberouſſe, à la charge qu'ils prendtoient le tiltre deſdits Royaumes de Sicile pour le dot de ladite Conſtãce, leſquels ils conqueſteroient à leurs perils & deſpens, & ſi les tiendroient du ſiege Papal à certaine penſioo annuelle. Ainſi de ce que les Papes ne ponuoient pour eux raoir par force, ils en faiſoient bail à profit. Auſſi moyennant ce, il couronna ledit Henry xmpereur. Voyez Platine, Sabellic, Michel Rious à la fin du premier liure des Rois de Sicile, Sebaſtien Munſter en ſa Coſmographie, liore ſecond. † Albert Krantz dit qoe ladite Conſtance 377
nouuelle mariée auoit ſoixante ans, & long-temps ſurpaſſé le temps de fecondité, neantmoins qu'à l'aide des Medecins le ventre luy enfla, qo'on la fit ac-

couchet ou ſimulet en publie, ſous vn pauillon, ptés duquel trois ſemmes, l'vne d'vn Phyſicien, l'autre d'vn Meuſnier, la troiſieme d'vn Oyſeleur, accouchetent du meſme temps: & qu'on ne ſçait lequel des trois enfans fut pris & ſuppoſé fils de la Roine, adnoüé par l'Empereur, & nommé Friedene, qui depuis fut Empereur ſecond de ce nom, qui eut guerre perpe-
378 tuelle aux Papes. † Leſdits nouueaux matiez aſſiegerent Naples, & n'y gagnerent rien. Ledit Henry fut contraint retourner en ſa Duché de Sueue en Allemagne, tellement que malgré les Papes, ledit Tancretus ioüit paiſiblement tant qu'il veſcut. Et apres luy Roger ſon fils, apres le deceds deſquels Henry 6. & ſa femme teuintent en Italie, & recouurirent le Royaume des deux Siciles, témoing Michel Kitius, liure 2. des Rois de Sicile. L'enuy touché ſur la couſtume de Paris, tiltre 1. en la tube. nomb. 40. L'Empereur Henry laiſſant ledit Friderie en enfance, le recommanda & ſes Royaumes à Philippe ſon frere, auquel il donna ſa Duché de Sueue, ſon ancien patrimoine. Philippe donc voulant executer cette derniere volonté de ſon frere, s'entremet en l'adminiſtration de conſentement des Eſtats, & par les Princes eſt eſleu
379 Roy, afin d'auoir plus grande authorité. † Mais voicy
Innocent 3. Innocent 3. nouueau Pape, ſe va eſleuer contre luy, contre les Eſtats & les princes, & ſoudain qu'il fut Ponnſe, (comme ſi par cela il fuſt tout, & par deſſus tout comme Dieu) s'efforce tenuerſer tout ce deſſus deſſous, & d'enttée, à ces fins fit tant par ſes menées & pranques, & par ſes Legats, qu'Othon fils du Duc de Saxe fut eſleu Empereur, & incontinent par luy confirmé, puis couronné: mais ne luy dura gueres en grace, & à peine trois ans furent accomplis, qu'il ne le depoſaſt. Au teſte il n'épargna rien pour ſe monttet ennemy de Philippe. Et comme dit l'Abbé d'Vrſperg, il luy reprochoit les faits de ſon pere, & de ſon frere, ſçauoit eſt de Friderie 1. & d'Henry 6. ſe montrant vray ſucceſſeur des méchancetez, trahiſons & vſurpations d'Alexandre 3. & autres ſes predeceſſeurs. En quoy ledit Abbé demontre aſſez qu'Innocent 3. n'a iugé ſelon equité. Et outre recite l'epiſtre d'Innocent 3. adteſſant a Berthaud Duc de Caringe, en laquelle ſont écrites pluſieurs choſes lourdes, & fauſſes à l'encontre de Philippe, & neantmoins l'a fait inſerer entre ſes decretales, leſquelles Pierre Beneuent ſon Soudiacre ramaſſa en vn liure, & depuis loy Gregoire 9. l'a fait auſſi mettre en ſes decretales, au chap. *venerabilem. de elect.* Voyez mes annotations marginales audit tezte dudit Gregoire 9. qui en tettancha vne bonne partie, c'eſt ce que les Canoniſtes appellent la partie
380 deciſe, cachée ſous ce mot *& infra.* † L'Abbé d'Vrſperg deteſte grandement l'iniuſtice d'Innocent 3. lequel diſoit, ou qu'il oſteroit la couronne à Philippe, ou qu'à ſoy-meſme il oſteroit la mitre pontificale, & creuant de daſpit priua l'Eueſque de Suttie de ſon Eueſché, le confina en vne Iſle de met, & le contraignit de monttt la, parce qu'eſtant enuoyé en Ambaſſade vers Philippe, il l'auoit abſous d'excommunication, ledit Philippe ce requetant humblement. Et en haine de Philippe caſſa l'eſlection. par laquelle Luitpold auoit eſte canoniquement eſleu Eueſque de Mayence, & en confirma vne autre qui de tout droict eſtoit nulle, comme il eſt contenu en ſa decretale, comoiençant *bonæ memoriæ.* qui eſt au tiltre des eſtections, liure 1. des decretales. Voyez mon annotation marginale ſur ledit texte, és liures de droict Canon, imprimez par la grand' compagnie à Lyon l'an 1552. En quoy ledit Innocent ne fit iuſtice, mais iniuſtice, comme dit l'Abbé d'Vrſperg, qui de ce temps-là eſtoit à Rome. Lequel plaint & déplore les tancimes, les pilleries, les pats deſtruits & gaſtez, les murtneries, les guertes, qui de-là ſe ſont enſuiuies: parce que preſque touſiours Philippe obtenoit victoire à force d'armes, contre les fulminations du Pape. † Et entr'autres abus dit, qu'a peine demeura 381
vn Eueſché ou benefice eccleſiaſtique, ou meſme vne Auarice de la Cour de Rome.
egliſe parrochiale, qui ne fut faite lingieuſe, & le procez conduit à Rome, mais non auec les mains ou bourſes vuides. *Rejouis-toy* (dit-il en ſe mocquant) *Rome noſtre mere, car les ſources des treſors ſont ouuertes, afin que les ruiſſeaux & monceaux de deniers ſe coulent vers toy en abondance. Prens lieſſe deſſus l'iniquité des fils des hommes. Car en recompenſe de tant de maux, ſalaire t'eſt preſenté. Eſgaye-toy ſur diſcorde, laquelle eſt ton ſupore & aide: car elle eſt eſchappée & ſortie du puis de l'abiſme infernale, afin de raſſerrer treſors à plante. Tu as ce dont tu auois ſi grand beſoin. Chante ta chanſon. Que par l'iniquité des hommes, & non par ta religion, le monde a eſté par toy vaincu. Les hommes ſe retirent vers toy, non par deuotion, ou pureté de conſcience, qu'ils ayent, mais par le forfait de mille meſchancetez: & pour achepter à deniers la deciſion de leurs procez.* Ce ſont les propres paroles dudit Abbé, des choſes qu'il a veuës de ſon temps, & la où il a eſté preſent. † Mais 382
cinquante ans auparauant ſaint Bernard autre Abbé Complainte de S. Bernard.
ſe plaignoit aigrement des grands vices & corruptions de cour de Rome dés ſon temps, comme il appert par ſes écrits, meſme au premier liure de la conſideration audit Eugene, où il ſe plaint que deſlors de toutes les parties du monde, les ambitieux, les auaricieux & Simoniaques, paillards, inceſtueux, & toute maniere de gens méchans abordent, & ſe retirent à la cour de Rome, non pour ſe corriger, mais pour otner & dilater leurs vices, & pour acquerir ou retenir par diſpenſes, les dignitez eccleſiaſtiques de l'authorité du Pape, ce qui ne leur ſeroit donné ny toleté par les ordinaires. † Or Innocent pour quelques 383
ambaſſades que les Seigneurs quelques grands qu'ils fuſſent luy peuſſent enuoyer, ne peut iamais eſtre appaiſé, qu'on ne luy euſt promis que la fille de Philippe ſeroit donnée en mariage a Othon ſon nepueu, fils de Richard ſon frere, lequel auoit ia eſté fait Comte par l'authorité du Pape. Et pour taiſon de cét allechement, (comme teſmoigne ledit Abbé d'Vrſperg) le Pape ne ſe ſoucia pas de repeter és articles du traitté de paix, les terres qu'auoient accouſtumé ſes predeceſſeurs recouurer des Empereurs en Toſcane, & Spolet, & Marche d'Ancone, eſperans qu'elles pourroient tombet és mains de ſon nepueu par le moyen dudit mariage, aimant auſſi bien, de conferer la grandeur de ſa maiſon, que celle de ſon egliſe. † Mais apres que la concluſion de la paix elle 384
eut eſpouſé Othon, Philippe ne dura gueres apres qu'il ne fuſt tué en ſa trahiſon en ſa chambre à Gamberg, ainſi que tacontent ledit Abbé, & plus au long Albert Kiantx, liure 7. chap. 28 & Henry Mutius li. 9. Ce ſeroit choſe trop longue, & hors de propos, de toucher ſeulement en bref, ce que les Papes ſe ſont iniuſtement efforcez faire contre les Empereurs, meſme pour entretenir ſeulement leur authorité. On le peut lire és hiſtoires des deſſuſdits autheurs, & de pluſieurs autres. Mais ie ne puis laiſſer en arriere ce qu'il ſe trouue par les Chroniques de France, & decretales d'Innocent 3. Que ledit Innocent voulut faire † contre Philippe Auguſte Roy de grand renom, 385
le rendant eſbloüir de ſes fumées, comme il eſbloüiſſoit les Empereurs de Conſtantinople, nouuellement Philippe Auguſte.
pris de France, de la ruine deſquels il fut cauſe, ſus nombre 236. Aoſquelles fumées, & illuſions ſçeut le Roy vertueuſement, & ſagement reſiſter. Car apres la mort de Richard 1. Roy d'Angleterre, Duc de Normandie & Aquitaine, Comte de Poictiers, d'Angers & du Mans, Iean ſon dernier frere ſus nommé Sans Iean ſans terre.
terre, ſe fit couronner Roy d'Angleterre, le tout de re.
l'Aſcenſion l'an 1199. & en l'année d'apres 1200. fit

traitté de paix, & accord de partages, auec Philippe Auguſte, des terres & pais qu'il poſſedoit en France, confirmé par ſerment ſolemnel, à la maniere accouſtumée. Toutefois le Royaume d'Angleterre appartenoit à Artus, Duc de la petite Bretagne, nepueu de Iean du coſté de Geoffroy, ſon frere aiſné, qu'Artus repreſentoit: Mais iceluy Artus fut tué en trahiſon par Iean, le 1. iour d'Aouſt 1202. Duquel parricide il fut accuſé par les nobles de Bretagne, pardeuant Phi-
386 lippe Auguſte en la cour de France, † & parce qu'il ne voulut comparoir, il fut declaré contumax à l'inſtance du Procureur General du Roy, & auec connoiſſance de cauſe, & teſmoins oüis & recolez à l'encontre du defaillant, par arreſt de ladite cour de Parlement, auquel eſtoient les Pairs de France, fut condamné de parricide, & tous ſes Duchez, Comtez, fiefs, & biens qu'il auoit en France, confiſquez au Roy, & vnis à la couronne. Inconnnent le Roy proceedant par force d'armes, comme il eſtuit requis, à l'execution de cét arreſt, ſe ſaiſit de la Duché d'Aquitaine pour la plus grande part: Puis entra en la Duché de Normandie, & Comtez de Poictiers, de Tours,
387 & du Mans. † Or Iean ne pouuant reſiſter à la puiſſance & diligence du Roy de France, le fait ſçauoir au Pape, le priant qu'il contraigne Philippe de mettre les armes ius, & entretenir le traité de ladite paix ou à tout le moins, que de nouueau ſoit procedé pardeuant luy, ou ſon Legat, & fait offre à Innocent de la fidelité & ſubiection du Royaume. Lequel incontinent enuoya des Abbez ſes Legats, pardeuers Philippe, auquel ils firent commandement au nom du Pape, de mettre incontinent les armes bas, & remettre en ſon entier les choſes par luy occupées, contre les traittez & accords, & garder, & entretenir la paix confirmée par ſerment ſolemnel: ſinon le menaſſoient d'excommunication, de cenſures, & conſequemment d'émotions & reuoltes de ſon Royaume, ainſi qu'ils auoient accouſtumé faire en Allema-
388 gne contre les Empereurs. † Mais le Roy Philippe vſant de grande, & prompte deliberation de ſes gens doctes, appella au Concile futur, tant de la legation, que de l'execution & commandemens, & fit tres bien (combien que les flateurs dnctcurs Papaux, & n'agueres Syluestre Prieras eriem & dogmatiſent que cela eſt non ſeulement illicite: mais auſſi heretique) & en cette maniere furent ces Legats bien eſtonnez, & renuoyez pour en conſulter auec leur Pape. Et cependant le Roy parachena l'execution de ſon arreſt, & remit en ſes mains cette grande & puiſſante Duché de Normandie, laquelle dés trois cens quinze ans, auoit eſté alienée par Charles le ſimple, qui l'auoit baillée à Rollo ethnique poor le mariage de ſa fille. Pareillement retira certte belle Duché d'Aquitaine, enſemble les Comtés d'Angers, Poictiers & Tours, tous leſquels incõtinent & a perpetuité vint à ſa cou-
389 ronne. † Mais Innocent troiſiéme, voyant que ſes Legats n'auoient rien fait, écriuit certaine epiſtre decretale, dont y a vne portion au chap. *nouit*, tiltre 2. *de iudicio*. aux decretales, laquelle il fit courir par les mains de tous les Prelats de France, pour par ſes Preſtres & Muines émouuoir les ſubiets contre le Roy. Mais par le moyẽ d'vne aſſeurée prouidence du Roy, non moins prudent que vertueux, & par la ſeale obeiſſance de ſes ſubiets, il ne peut rien gagnet. Auſſi n'y auoit pas lors en France tant de Moines ny mendians depuis nez, & creatures du Pape, qu'il y a eu depuis. La Sorbonne n'eſtoit ſi corrompuë qu'elle a eſté depuis. Car à quelle fin tendoit cette Decretale, ſinon pour émouuoir les Prelats, deſquels le nombre eſt ſi grand en France, & par l'émente d'iceux, ſeduire le peuple, & le deſtourner de la bonne affection, & obeiſſance qu'il portoit au Roy, comme ne voulant oüir l'Egliſe, ains deſobeiſſant: Ie ne prie voy la cou-

Le Pape veut ſeduire les ſubiets contre le Roy.

leur & couuerture de ladite Decretale. † Premiere- 390
ment il commance par proteſtation de ne faire trouble, ou diminution à la Iuriſdiction du Roy de France: Iaçoit qu'il ne ſace autre choſe, de ſorte qu'Hoſtienſe, grand Canoniſte & Cardinal, écrit que c'eſt vne proteſtation contraire au fait. Puis apres pour ſon premier fondement, il prend l'Euangile S. Matthieu, chap. 18. Si ton frere a peché contre toy, &c. Mais de combien à propos? Car noſtre Seigneur ne parle en ce paſſage d'aucune connoiſſance contentieuſe, on iudiciaire, ne de crime ſecret, & non aduerẽ, mais d'vn crime notoire & public, & d'vne ſimple cenſure eccleſiaſtique, au lieu de l'Egliſe & aſſemblée, à la connoiſſance de laquelle eſt paruenu ledit peché, & offenſe publique, & l'obſtination du pe-
B cheur. Mais qu'y a-t'il de commun entre cecy, & les actes iudiciaux & contentieux? & toutefois ſous telle conleur le Pape, & encores luy ſeul vouloit entreprendre connoiſſance de cauſe iudiciaire & contentieuſe. Comme il appert en ladite Decretale en ces mots, *Et que le Roy d'Angleterre ſoit preſt de montrer que le Roy de France luy fait tort & offenſe.* Il ne l'auoit donc pas encores monſtré. Il n'apparoiſſoit encores d'aucune offenſe, & n'eſtoit encores notoire. Et puis en ces mots. *Sinon que par auenture il vueille montrer pardeuant nous ou noſtre Legat, raiſon ſuffiſante au contraire.* Et encores ſur la fin en ces mots, *Ou à tout le moins qu'il permette humblement que leſdits Abbé & Archeueſque de Bourges en connoiſſent ſommairement.* Done vouloit-il ſous ombre de l'E-
C uangile, qu'il deſtournoit en autre ſens, vſurper connoiſſance de cauſe contentieuſe & iudiciaire. Mais contre qui? ſinon contre le plus excellent Roy de tout le monde, ſouuerain Monarque en ſon Royaume, & encore des choſes aſſiſes en ſon Royaume, & en ſa Royale & ſuprême iuriſdiction: & encores en ſon fief lige, & ſaiſies par faute d'homme, foy, & hommage non fairs, & d'ailleurs confiſquez. De choſes, dis-je, pieça terminées par arreſt de la cour de France. Auquel, combien qu'il ſoit inuiolable, Innocent 3. n'euſt eu vn ſeul brin de regard, ſi le Roy euſt voulu proceder pardeuant luy. † Et puis en ces mots, *car* 391
nous n'entendons iuger ſur le fief, il excepte la connuiſſance du fief, mais incontinent il rend cette exception frinole, en ces mots, *ſinon que d'auanture* France.
D *par priuilege ſpecial ou par couſtume à ce contraire ait eſté derogé au droict commun.* Et par ainſi falloit-il connoiſtre, ſi, & en quoy euſt eſté derogé. Or en ce Royaume, fief & iuriſdiction, n'ont rien commun enſemble, & vn ſimple fief n'attribue aucune iuriſdiction. comme i'ay écrit ſur les couſtumes de Paris, article 1. glo. 5. nomb. 44. † Pour ſon ſecond fonde- 392
ment, il amene vne authorité de Valentinian, laquelle a eſté empruntée de l'hiſtoire tripartite, pour coudre vne piece à leurs decrets, au chap. *D'alexandrinus.* 63. diſtinct. ladite hiſtoire porte que l'Empereur Valentinian apres la mort d'vn Eueſque de Milan, aſſembla les Eueſques circonuoiſins, les exhortant d'eſlire vn Prelat de bonne reputation, lequel gouuerneroit
E l'Egliſe, non ſeulement par predications, mais auſſi par conuerſation: & témoigneroit de ſa doctrine, par imitation de ſa vertu, & deuant lequel abbaiſſeroient leurs teſtes, non ſeulement les hommes priuez, mais les Empereurs meſmes, &c. Mais ce texte-la parle d'vne ſubmiſſion regardãt le miniſtere eccleſiaſtique, & medecine ſpirituelle ſeulement, & non pour le regard de la iuriſdiction exterieure, & puiſſance politique ou temporelle, comme ils l'appellent, & ainſi expreſſement le tiennent la gloſ. Archidiacre, le Cardinal Alexandrin, & tous autres audit lieu. Par ainſi cela ne fait rien à propos. † Pour ſon tiers, & plus 393
ferme fondement il allegue vn ſtatut de Theodoſe & de Charlemagne. Mais ledit ſtatut ne parle du Prince

Le bilny des illuſions d'innocent 3.

Le fief n'attribue iuriſdiction en

en maniere que ce ſoit, ne des cauſes des Princes, quoi que ladite Decretale vueille recueillir par ces mots, *tu ingeras le petit comme le grand, &c.* Mais des ſubiets & priuez ſeulement, & en ce temps-là que les Princes de France & de la Gaule ne faiſoient leur profit des procez de leurs ſubiets, & ne tiroient gain du ſaint & ſacré miniſtere de Iuſtice: mais le reputoient à leur charge & deuoir, & n'auoient autre choſe plus en recommandation, ſinon que les procez, & occaſions de procez fuſſent diminuez, & fuſt à leurs ſubiets adminiſtrée bonne & briefue iuſtice, & auec
394 peu de frais. † Auquel temps auſſi on ne faiſoit Eueſques les aſnes, & ambitieus, mais gens de bien & renommez en ſainteté de doctrine, & de vie. Et n'appartenoit ſeulement au repos des ſubiets, mais auſſi au bien des Princes, & ſoulagemens de leurs officiers, que leurdits ſubiets fuſſent mis d'accord & pacifiez par le iugement d'iceux Prelats, quand ils auoient le loiſir d'y entendre. Et eu eſtoient les Princes, & leurs officiers (qui n'acheroient, & ne faiſoient queſte de leurs offices) d'autant déchargez, & ſi n'y auoit danger que par ce moyen ces anciens Eueſques vſurpaſſent la iuriſdiction des Princes. Car ils eſtoient adonnez à doctrine, & predication de la parole de Dieu, n'auoient ſoin que des choſes celeſtes, & eſtimoient que par la negociation ciuile leur miniſtere eſtoit plutoſt rendu contemptible: ſelon que S. Paul écrit à ceux de Corinthe, 1. Cor. 6. & à Timothée, 2. Timot. 2. ſinon d'autant que Charité les incitoit d'accorder les procez, quand ils y pouuoient vacquer, & encores d'eux on appelloit, comme on fait des arbitres, au iuge ſeculier ordinaire, & non au Metropolitain, ou autre ſuperieur Eccleſiaſtique. C'eſt le texte en l'authentique. *Si quis litigantium. C. de epi-*
395 *sco. audien.* † Mais comme ſouuẽtesfois ſe complaint S. Hieroſme. La premiere corruption de doctrine eſt venuë des méchans Preſtres: ſus nombre 302. Leſquels ſe ſont emparez de la iuriſdiction ſeculiere, comme de choſe à eux appartenant, & ſeulement pour en tirer proffit, tellement que les Princes ont eſté contraints non ſeulement de leur deffendre, mais de retirer par force d'entre leurs mains, leur iuriſdi-
396 ction vſurpée. † Comme on commença en France du temps de Philippe de Valois, en l'an 1319. plaidant Maiſtre Pierre Coignieres Aduocat du Roy tres-renommé. Sus en la preface, & au liure de l'origine des François, nombre 196. 199. La loüable memoire duquel les méchans eccleſiaſtiques, ou plutoſt maſques de Preſtres, ont taſché ſoüiller de vilains & des-honneſtes outrages, comme recite la gloſſe de la pragmatique Sanction. Et contre luy Pierre Bertrand lors Eueſque d'Authun (& depuis pour recompenſe de ſes déguiſemens fait Cardinal,) écriuit ſottement plusieurs ſottiſes, & reſueries, partie par loy ramaſſées des illuſions Papiſtiques, partie par luy cõtrouuées. †
397 Par ainſi la cauſe de la loy ceſſante (ſçauoir eſt l'innocence, doctrine, & loyauté des Eueſques de ce temps-là, auſquels ſe pouuoient hardiment confier tant les Princes que les ſubiets) quant & quant la loy ceſſe: Car elle n'a pas eſté expreſſement abrogée par aucune loy, quoy que die la gloſſe audit chapitre *Aduers.* ſur le mot *Quicunque*, elle eſt touſiours demeutée, & demeute en ſa force & vertu, le cas aduenant, comme auſſi il eſt ſtatué par les loix Impenales qui ſont au Code. *l. epiſcopale. & in d. auth. C. de epiſc. aud.* mais le cas n'aduient pas, parce que la raiſon de la loy ceſſe par les vices, ignorance & auarice des Preſtres, & Eueſques, & partant ceſſant le cas de raiſon de la loy, l'vſage d'icelle ceſſe. *l. adigere §. quamuis. de iure patron.* és digeſtes. Dauantage ladite loy ne parloit pas du Pape, mais de l'Eueſque Dioceſain en ſon Dioceſe ſeulement, & pour le ſoulagement des Iuges, & des ſubiets ſeulement. Mais les Eueſques auſquels cela eſtoit permis pour le bien du peuple, commencerent à tirer cette volontaire permiſſion à droict neceſſaire & iuriſdiction ordinaire, & en faire vne marchandiſe ou reuenu queſtuaire, & à cette fin en aliener le reſſort & ſouuerain eté du Prince, & le transferer & aliener à leur Pape, en le faiſant Roy terrien comme auons dit en l'epiſtre liminaire. † Ledit Innocent 3. pour le quatriéme & cinquéme 398 fondement, il met la paix, & le ſerment preſté: mais ſi ainſi eſt, que le peché attribuë au Pape iuriſdiction ciuile, qui eſt celuy qui ne voit, que preſque toutes cauſes ſeront tirées à ſa cour. Et ſi tu dis que c'eſt ſeulement quand il eſt queſtion de l'entretenement de paix, & foy promiſe, quelle choſe excepteras-tu de ſon auditoire? La iuriſdiction do Prince & de la Republique ſera-t'elle pas aneantie? Il y a plus de ſix cens ans, que les grands clameurs ſont oüies contre l'ambition & auarice des Papes, leſquels en delaiſſant le miniſtere de la parole de Dieu, ſe ſont adonnez, & employez de toutes leurs forces à tauir par tout la iuriſdiction temporelle & ciuile, afin d'en faire leur profit, & de ne pouuoir eſtre punis & corrigez de leurs vices, & neantmoins corriger les autres à leur appetit. † Mais à quelle fin cette decretale ſi pleine 399 de vent, a eſté enuoyée non ſeulement à tous les Eueſques & Archeueſques: mais auſſi à tous les Prelats de ce Royaume, ſinon pour allumer par tels bouteſeux vne ſeditiou entre le peuple? par le moyen de laquelle ce grand Roy ſeroit contraint à recommancer vn procez ia diffiny, & encores pardeuant Iuges ſuſpects, & deleguez par le Pape ſon aduerſaire, & inſtigateur, & remettre és mains de ce méchant parricide, (que le Pape portoit ſur les épaules) la plus grande partie de ſon Royaume, au grand mépris des arreſts de ſa cour: ſinon ſeroit dechaſſé, & ſon Royaume excommunié par le Legat enuoyé à cette fin, auec horribles ezecrations, tout ainſi qu'vn peu auparauãt ils auoient aſſailly, abbatu & conſommé les Rois & Empereurs d'Allemagne, par ſemblables illuſions. Parquoy n'eſt moins à loüer la prompte obeïſſance, & fidel courage du peuple François enuers ſon Prince, que la magnanimité & conſtance d'iceluy Auguſte. Lequel n'euſt eſté Auguſte, mais à peine fuſt demeuré l'vn des plus petits & plus pauures Rois de France, s'il euſt redouté, ou pour mieux dire, s'il n'euſt repouſſé les mauditſons & bouffées du Pape, & de ſes Legats. † Car ſi toſt que ce parricide ſçeuſt 400 qu'arreſt auoit eſté donné contre luy, & que le Roy s'eſtoit appreſté de commencer, pour apres parachever l'execution d'iceluy, taſcha tant qu'il peut par tous moyens, & auec ſes armes de retarder cette execution: & pour icelle ſuſpendre, ſoliciter le Pape qu'il auoit ia gagné, & attiré à luy par belles promeſſes, & cependant braſſe de cruelles conſpirations auec l'Empereur Othon 4. ſon neueu, Ferrand Comte de Flandres, regnant Comte de Bolongne, & autres ſes alliez, pour opprimer Philippe, & departir le Royaume par maniere de pillage, comme deſia entr'eux en auoient fait des lots. Et ſi Philippe n'euſt fait diligence, en mépriſant les inioſtes execrations, & excommunications Papales, il n'euſt iamais peu recouurer cette occaſion vne ſois perduë. Mais quand il les euſt preuenus, & ſe fut ſaiſi des lieux à luy adiugez par arreſt, bien aiſément obtint la victoire tres-glorieuſe en vn meſme temps, tant contre l'Anglois en Guienne, que contre Othon, auquel il donna la chaſſe, & luy fit perdre les enſeignes Imperiales, & contre les Comtes de Flandres, & de Boulogne, leſquels furent pris en Flandres: comme de tout cecy nous témoignent les annales de France & de Bretagne. † Iean 401 auec ſes gens, vaincu par iugemens & par armes, s'enfuit à Rome vers le Pape Innocent 3. à l'obeïſſance duquel il aſſubietit le Royaume d'Angleterre & Ser-

Ancienne diſcipline des Princes.

Pierre de Coignieres.

Fidelité des François enuers leur Prince.

gneurie d'Hybernie, & eumme vaſſal, en fit hom-
mage audit Innocent, au nom du ſiege Apoſtolique:
priant le Pape ſon patron, & deffenſeur, luy donner
ſecours, comme à ſon humble vaſſal, à l'encontre de
Philippe: & qu'à tout le moins il fiſt par ſon autho-
rité, que Philippe luy tendit leſdits Comtez & Du-
chez: Promettans que luy & ſes ſucceſſeurs Rois
d'Angleterre, & Seigneurs d'Hybernie, les tiendront
perpetuellement, non ſeulement comme feodaux:
mais comme tributaires du ſiege Papiſtique, auquel
ils payeroient par chacun an mil liures d'argent, ſça-
uoir eſt 700. pour Angleterre, & 300. pour Hybet-
402 nie. † Et à ce pris & ſalaire fut loüé Innocent 3. le-
quel n'eut pas plus d'égard à la dignité & iuſtice du
Roy de France, & des arreſts de ſa Cour ſouueraine,
qu'aux meurtres, parricides, & autres méchancetez
de Iean. Mais il fit tant auec Philippe par ſon impor-
tunité, qu'il bailla audit Ieau, comme s'il euſt ietté
vne piece de pain en la gueule d'vn chien abayant,
pour le faire taire, vne pottion de Guienne à la tenir
403 de luy en foy & hommage lige. † Lequel finalement
hay des ſiens meſmes, fut chaſſé de ſon Royaume par
la nobleſſe, & peuple d'Angleterre: leſquels deman-
derent ſecours à Louis fils aiſné du Roy de France
ſuſdit, à l'encontre de leur Roy, qui auoit ſuſcité les
Flamans à prendre les armes contr'eux. Et offrirent
le Royaume d'Angleterre audit Louis, & le vouloient
pour leur Roy. Mais Innocent 3. fauoriſant Iean,
quelque méchant qu'il fuſt, deffendit à Philippe &
Louis ſon fils, de ne faire guerre à l'encontre de Iean,
n'alleguant autre taiſon, ſinon qu'il auoit excommu-
niè tous les aduerſaires de Iean. Mais nonobſtant ces
deffenſes, non ſeulement enuoyerent grand nombre
des gendarmes au ſecours de la nobleſſe, & du peuple
d'Angleterre, à l'encontre de luy, mais auſſi Louis
meſmes en perſonne paſſa iuſques-là auec groſſe ar-
mée, où il fut receu come Roy, & luy fit-on les hom-
mages, l'an du Seigneur 1216. Et toſt apres Iean dece-
da. Et ne fut en la puiſſance d'Innocent 3. d'engarder
qu'il ne fuſt deſenterré, & qu'on n'euſt opinion de
luy de mal-heureuſe mort, dont le Pape ne le peut
garentir par ſes bulles & pardons, & de laquelle font
404 mention les Chroniques. † Mais afin qu'il ne pesdiſt
le tribut, & hommage du Royaume d'Angleterre, il
y enuoya Galon ſon Legat, pour la deffenſe & con-
tonnement d'Henry 3. fils dudit Iean, delaiſſé mineur
de 14. ans. Ce que facilement il obtint tant par le
moyen de ſes épouuantables excommunimens, que
par l'aide & ſupport des Moines & Preſtrillons, qui
tous ont le ſerment au Pape, & touſiours attirent
auec eux la plus grande partie du peuple. Parquoy
Louis les laiſſa-là, & s'en reuint en France, & com-
me dit Polydore Virgile en l'hiſtoire d'Angleterre. Il
rendit le Royaume audit Henry, apres qu'il eut re-
ceu vne groſſe ſomme d'argent, & que luy, & ſon ar-
mée futent defrayez. Auſſi ledit Louis n'auoit eſté
fait Roy d'Angleterre, de l'authorité du Pape: mais
par les eſtats du pais, auſquels appartenoit, & non au
405 Pape. † Toutesfois le Pape fit tant qu'il en vint à
bout, & qu'il fit ledit Henry Roy de ſon authorité:
ainſi fut ſuperieur du Royaume d'Angleterre, dont il
fit vn pais de ſon obeiſſance. Et autant en meſme
temps en fit au Royaume d'Arragon, dont Pieste 3.
de ce nom reconneut ſon Royaume en foy & hom-
mage du Pape, auquel il le ſubmit du tout. Innocent
3. luy donna vn don & preſent Papal, digne du dona-
teur & du donataire, ſçauoir eſt vn pain benift, ſans
leuain, qui s'eſt gardé long-temps, comme vn pre-
cieux reliquaire, & dit-on qu'il ſe garde encores à Sat-
406 ragoſſe ville capitale d'Arragon. † Auſſi pour plus
confirmer ſon empire vniuers, & rendre tous grands
& petits plus adſtraints ſubiets, & dependans de ſon
Papat, il fit trois choſes. Premierement, il forgea, ou
du moins eſtablit pour article general de foy neceſ-
ſaire à eſtre eſeu par tous, comme la ſaincte Trinité,
la tranſſubſtantiation du pain & vin au vray corps & Tranſſubſtantiation.
ſang de Chriſt qui ſe fait par luy, & par ſes Preſtres
ordonnez ſelon les ceremonies de ſon ſiege, comme
il appert en ſa premiere decretale, au tiltre de la ſain-
te Trinité, & ſoy catholique. Secondement, il fit vn
ſtatut, qu'il impoſa pour loy geneſale a tous, de quel-
que eſtat & condition qu'ils ſoient, de confeſſer, dire Confeſſion auriculaire.
& declarer tous ſes pechez, & circonſtance d'iceux,
chacun an vne fois pour le moins en l'oreille de ſon
propre Preſtre, c'eſt a ſçauoir, auquel par l'ordon-
nance du Pape on eſt ſubiet, afin de tenir tout le mon-
de, meſme les Princes & Rois non ſeulement en la re-
uerence de ſes Preſtres, ſes eſeatures & createurs de
Dieu: mais auſſi en leur crainte, comme ſçachant tous
les ſecrets d'vn chacun. Tiercement, il multiplia Pre-
ſtres & Moines, ſans toutefois vouloir approuuer les
Mendians: car l'Vniuerſité de Paris (où il auoit eſtu-
dié) n'en eſtoit pas d'auis. † Platine penſe fort ho- 407
nores Honoré 3. ſon ſucceſſeur, diſant d'entrée (&
deuant luy Blondus, liure 7. de ſa ſeconde decade, &
le Pape Pie en l'epitome d'icelle) que l'Empereur de
Conſtantinople Pierre, Comte d'Auxerre, auec la
femme Ioland, vinrent prendre de luy les coutumes
Imperiales és faux-bourgs de Rome: car ce fut à leur
grand mal-heur, ſus nombre 239. Il confirma les qua-
tre Ordres Mendians, que ſon predeceſſeur n'auoit 4 Mendians.
oſé faire, mais il fut aduerty par viſions connouées
fort à propos, que ſans eux meſmement Dominique
Eſpagnol, & François Italien, l'Egliſe ſaint Iean de
Latran, qu'ils ſouſtenoient ſur leurs épaules, s'en al-
loit tombes & tuer par terre, qui eſt la plus grande
& principale Egliſe de Rome, le vray ſiege & patriat-
chat du Pape, ſelon Iean Andé, Gemnian, Philippe
Frane, & tous les Canoniſtes *in c. fundamenta*, col.
1. *de elect. in 6 & in c. 2. de præſcrip. in 6.* † Et auſſi 408
l'experience a demontré que leſdits Mendians ont
eſté les plus grands & vaillans gendarmes, que iamais
les Papes ayent eu pour augmenter, & conſeruer leur
authorité contre, & enuers tous grands & petits, &
en tous pais, où ils ont eſté multipliez & epandus,
comme l'armée innumerable de Gog & Magog, Apoc.
20. laquelle ſeduiſoit les peuples ſous la puiſſance de
Satan. Car ces quatre ordres des freres Mendians ont
adoré la beſte, & l'image d'icelle, ayans ſa marque
en leurs frons, & en leurs mains. Ceux-cy ont ſeduit
les peuples, & nations, qui eſtoient aux quatre coings
de la terre, & Satan les a aſſemblez en auſſi grand
nombre, qu'eſt l'arene de la mer. Ceux-cy ſont mon-
tez ſur la largeur de la terre, & ont enuironné le camp
des Saints, & la Cité bien-aimée, aſſiegeans les
conſciences de tout le monde auz decrets & ſuperſti-
tions papaux, & neantmoins ne conſtent rien au Pa-
pe: Ils viuent ſur le commun, mais leur eſtat dépend
du Pape, & doiuent finir quant & luy. † Ledit Ho- 409
noré excommunia l'Empereur Frederic, auec lequel
depuis fut fait accord par le moyen de Iean Roy de
Ieruſalem, qui vint à Rome, bien receu du Pape, &
donna ſa fille à mariage audit Frederic, auquel pour
dot il ceda & tranſporta tout le droict ſucceſſif qui
luy appartenoit au Royaume de Ieruſalem ia aupa- Royaume de Ieruſalem.
rauant 33. ans occupé par Saladin, & poſſedé par les
Sarafins, ſur leſquels ledit Frederic le recouura, & en
fut couronné Roy, ſous nombre 415. Et de-là eſt que
tous les Rois de Sicile, & de Naples ſe dient, & inti-
tulent Rois de Ieruſalem de parole ſeulement, com-
me dit Platine en la vie dudit Honoré, mais les Rois
d'Angleterre le pretendent par vn tiltre plus ancien
par tranſport oneteux de Guy de Luſignan, n'ague-
res ſpolié par ledit Saladin, & ce moyennant l'Iſle &
Royaume de Cypre, que Richard Roy d'Angleterre
laiſſa audit Guy, comme dit le ſupplement des Chro-

niques de Bergomas. † Ledit Honoré en entrepre- A
nant ſur l'eſtat & police ſeculiere, deffendit que les
loix ciuiles fuſſent leuës à Paris, villes & lieux circon-
uoiſins, par vne ſienne grande decretale, dont le frag-
ment ſaiſant de ce mention, eſt mis au 28. chap. du
titre des priuileges és decretales Papales. Or pour
cette digreſſion retournet aux Magiſtrats du peuple
Romain, pour leſquels ſupprimer, & vſurper la iuriſ-
diction temporelle, les Papes ont combatu l'eſpace
de quatre cens ans par merueilleuſes ſubtilitez, & fa-
ctions, tant contre les Empereurs que contre le peu-
ple Romain. Certainement apres Alexandre 3. duquel
auons parlé cy-daſſus, nõbre 361. Lucie ſon ſucceſſeur
taſchant par la faueur meſme d'aucuns des Citoyens
Romains ſes partiſans d'abolir le nom de Conſuls,
fut chaſſé de la ville, & ceux de ſon party pris, auſ- B
quels partie on creua les yeux, partie cõme ſus nom-
bre 372. Et de ce temps-là ceſſerent les Papes d'en-
treprendre ſur la iuriſdiction ſeculiere, & furent con-
traints de la laiſſer au peuple, ſuiuant l'ordonnance
de Lothaire premier Empereur François, iuſques à
onze Papes ſucceſſiuement, † de ſorte que du temps
d'Vrbain 4. qui fut l'onziéme apres Lucie, les Ro-
mains n'obeiſſoient à l'Empire Papal, & creoient en
la ville, & en leur nom leurs Magiſtrats & Officiers,
auſquels ils donnoient authorité de vie & de mort,
comme écrit Platine: & occuperent & fortifierent
pluſieurs chaſteaux, & villes que ledit Pape diſoit luy
appartenir, pour oſter au Pape, & officiers d'iceluy
la recepte & maniement des finances, qui eſtoit ce
qui reſtoit aux Romains pour recouurer l'entiere ad- C
miniſtration de leur Republique, comme dit Blon-
dus au 7. liure de ſa 2. decade: qui appelle cela bere-
ſie: & dit que des plus grands de la ville, & meſme
pluſieurs eccleſiaſtiques adheroient à ladite bereſie:
& auſſi le Pape Pie 2. en ſon epitome. † Tellement
que du temps de Gregoire 9. n'y a pas encores 320.
ans, en comptant l'an preſent 1551. Le peuple Romain
ioüiſſant de ſes principaux Magiſtrats de la Iuſtice,
mais non pas des finances, s'efforça paſſer outre, &
remettre ſus la forme de l'ancienne police d'Ariſto-
cratie tempetée de Democratie, ſus gloſ. 12. de ſorte
que ce fait leur Senat (à la mode de la Republique
ancienne, qui ſe gardoit deuant les Empereurs) pro-
poſa au peuple, & l'interrogea ſelon la couſtume de
leurs anceſtres, ſi luy plaiſoit accepter la loy, & eut D
le peuple icelle pour agreable, & ainſi l'ordonna, ſça-
uoir eſt, Que toutes villes circonuoiſines de Rome
payeront tribut aux Romains. † Gregoire 9. qui &
ſes predeceſſeurs auoient vſurpé leſdites villes & cha-
ſteaux ſur le peuple Romain, voulant abolir cette
loy, à tout le moins voulant empeſcher l'execution
d'icelle, a force d'armes mit gamiſons de gendarmes
és lieux commodes, puis s'en vint à Rome contre
l'aduis de ſes Cardinaux, pour démouuoir le peuple:
mais voyant qu'il ne pouuoit rien gagner, & que le
ieu ne ſe pouuoit departir ſans coups tuer, & ia ſe
mettoient les Romains en poinct d'empoigner les
armes pour la conſeruation de leur liberté, & ancien
patrimoine, & ancienne police, laiſſa la ville, & s'en- E
fuit querir ſecours à l'Empereur Friderie ſecõd, auec
lequel auoit eu groſſes inimitiez pour l'Empire ter-
rien, l'auoit excommunié dés l'entrée de ſon papat,
puis luy auoit vendu l'abſolution à groſſe ſomme de
deniers, ainſi que témoigne l'Abbé d'Vſperg, qui
fut de ce temps là, & d'iceluy Gregoire 9. écrit en
cette maniere, Cetui-cy comme vn arrogant, com-
mença de la premiere année de ſon pontificat a ex-
communier Friderie, pour cauſes friuoles & fauſſes,
& contre tout ordre iudiciaire. Sabellic & autres di-
ſent dauantage, qu'il le declara priué de l'Empire &
de ſes Royaumes. † Dit outre l'Abbé d'Vrſperg, que
comme l'Empereur ayant receu la couronne de Roy
de Ieruſalem, à loy appartenant par ſon traitté de
mariage, ſus nombre 409. eſtoit en armes par la Sy-
rie, le Pape prenant occaſion de l'abſence de l'Empe-
reur, miſt vne groſſe armée par la Poüille, rauit &
s'empara des terres de l'Empereur, detenu au ſeruice
de Chriſt, choſe méchante & horrible à reciter, &
empeſcha de tout ſõ pouuoir tant en la Poüille qu'en
Lombardie, que les gendarmes qui s'eſtoient croiſez
ne paſſaſſent outre mer. Il ne fit conte, ains reietta
les lettres de l'Empereur, par leſquelles luy mandoit
ioyeuſes nouuelles du recouurement de Ieruſalem,
Nazareth, port & ville de Iaffe, auec les païs circon-
uoiſins: & fit ſemer par la Poüille vn faux bruit de la
mort de l'Empereur, pour plus aiſément aſſuiettir les
villes, qui eſtoient demeurées en la foy & obeiſſance
de l'Empereur. Et recite choſes encores plus cruelles
qui ſeroient longues à raconter. † Quand cecy fut 415
annoncé a l'Empereur, il laiſſe ſon Seneſchal en Ie-
ruſalem auec la plus grande partie de ſon eſt, & auec
le reſte s'en vint en la Poüille à grand' haſte, & gran-
des iournées, & la fit venir les ſoldats d'Allemagne,
& reprit les païs de la Poüille. Toutefois il print vo-
lontiers le Pape de luy donner l'abſolution, & luy
reſtituer le nom d'Empereur & Roy de Sicile. Ce
qu'il ne peut one obtenir, que prealablement il ne
payaſt douze mil onces d'or, & fuſt venu en Ana-
gnie ſe preſenter humblement deuant Gregoire. Pla-
tin. Sabellic, Henry Mutius. lib. 20. Derechef quand
Henry fils aiſné de Friderie, qu'il auoit fait eſlire Roy
d'Allemagne dés ſon ieune aage, ſut induit par les
ſuposts du Pape à conſpirer contre ſon pere, & pren-
dre alliance auec les Lombards, & autres ſes enne-
mis, l'Empereur fit (comme écrit Henry Mutius)
appointement auec Gregoire 9. pour groſſe ſomme
de deniers qu'il luy bailla, & lors Gregoire enuoya
lettres en Allemagne, par leſquelles il manda que
nul n'obeiſt au fils à l'encontre du pere, ſus peine
d'encourir ſentence d'excõmunement. Blondus trop
grand flateur des Papes a tort, lib. 7. de ſa 2. decade
d'écrire que le Pape ne penſoit, & ne ſçauoit rien de
toutes ces entrepriſes, comme s'il n'euſt fait que dire
ſes heures & chanter ſa meſſe, & que par ſa ſimpli-
cité & ignorance il eſtoit touſiours trompé par les
ruſes & perfidies de l'Empereur. Il eſt en ce regard
autant digne de foy, qu'en ſa deſcription d'hereſie. †
Le Pape Gregoire 9. s'eſtant retiré à Reate pour ſe 416
vanger des Romains, rappella l'Empereur, & extor-
qua de luy promeſſe de dompter les Romains par ar-
mes. Car comme dit meſme Sabellic, le Pape auoit
deliberé de rompre le courage des Romains, & les
ranger à ſon ſeruice par force d'armes. Et de faict par
le témoignage meſme de Blondus, liure 7. de ſa 2. de-
cade, & de ſon abreuiateur Pape Pie 2. il enuoya l'Em-
pereur Frederic 2. ioindre ſon armée auec la ſainte
armée do Pape, & ſon Legat Cardinal chef d'icelle,
qui eſtoit à Monflacon, l'Empereur euſt la pointe, &
ſortit le premier à banoiere déployée ſur le peuple
Romain ennemy du pape campé a Viterbe. Mais
quand ce vint aux coups tuer à Kiſpampan, l'on vit
les armées des Romains & de l'Empereur iointes en-
ſemble, comme alliez, ſans liurer bataille, ne tuer
vn ſeul coup, l'Empereur euſt deffait l'armée du Pa-
pe s'il euſt voulu. Mais ne luy voulut donner occa-
ſion de dire, qu'il euſt rompu ſa foy. Il en fit ainſi
eſtant aduerty qu'autrement il euſt trahy l'Empire au
grand des-honneur & dommage de luy, & de ſes
ſucceſſeurs. Il s'en alla par Piſe en Lombardie, &
de-là en Allemagne: & ayant enioint à ſes Ducs &
Capitaines de n'aider le Pape contre la peuple Ro-
main. † Gregoire ainſi abandonné eut doubte, com- 417
me ſe ſentant foible à reſiſter à la force des Romains,
ſe retira à Peruſe, pour eſtre en plus grande ſeureté,
il aduint que pluſieurs gentils-hommes Allemands

fatent rencontrez par le Pape, leſquels menoient A leurs bandes en Aſie contre les Turcs lors comme dit Blondus, meſme liure 7. de ſa 2 decade, & le Pape pie 2. ſon abreuiateur, Ledit Pape Gregoire 9. leur remontra que les Romains rebelles à ſa Sainteté eſtoient pires que les Turcs, & qu'ils feroient auſſi bien, & mieux pour la Chreſtienté, & auroient plus grands merites & pardons d'employer leurs armes, & leurs forces pour luy contre les Romains, ce qu'ils accordent à la priere, requeſte & remontrance du pape: ainſi marcha cette compagnie d'Allemans à Viterbe contre les Romains, leſquels ſortirent en bataille, ſouffrirent grand' perte & meurtre de leurs gens. Auſſi le Legat du Pape y ſuruint auec ſa ſainte armée, tellement que les Romains perdirent les villes & chaſteaux qu'ils auoient pris ſur le Pape, qui B les recouura par tels moyens, & pour couurir ſes malefices, il pobita la croiſade contre les Turcs & Sartaſins, & enuoya par tous les pais Chreſtiens ſes Moines Mendians, meſmement Iacobins & Cordeliers, pour publier ſes grands pardons à cette fin, com-
418 me dit Blondus audit lieu. † De ſon temps, & au moyen de ſes guerres contre le peuple Romain & l'Empereur ſe leuerent par toute l'Italie deux tres-
Guelphes Gibellins pernicieuſes & ſanguinaires factions des Guelphes, tenans pour le Pape, & des Gibellins, tenans pour l'Empereur, qui n'eſtudioient à autre choſe qu'a meurtrir & deſtruire l'vn l'autre: les vns attribuent cette maudite inuention au Pape, les autres a l'Empereur, & comme les vns banniſſoient les autres, & amenoient pluſieurs guerres ciuiles, plaine dit, que C pluſieurs citez ſe reuolterent du Pape, tant en Vmbrie qu'en Toſcane, & meſmement ceux de Viterbe prés Rome, & encores que les Citoyens meſme de Rome ſe fuſſent reuoltez contre le Pape, ſinon qu'il s'aduiſa de faire auec ſon Clergé vne grande profeſſion, en portant les teſtes ſaint Pierre & ſaint Paul, auec grandes ſupplications, pour émouuoir le peuple à pieté, & fit vn grand ſermon au Temple ſaint Pierre, qui émeut le peuple à ce croiſer, & prendre les armes pour luy, & l'Egliſe Romaine contre l'Empereur, comme contre le Turc, tellement qu'ils dompterent l'Empereur & ſon armée, qui eſtoient approchez iuſques aux murailles de Rome, cõme dit Pla-
419 tine, † & Henry Mutius, liure 20. de ſes chroniques dit, qu'audit ſermon le Pape appelloit l'Empereur D ennemy de ſaint Pierre, fils de Satan, en promettant à tous ceux qui batailleroient contre ce chien, la vie eternelle, & pleine remiſſion de tous pechez. Par ce ſubtil moyen il gagna pour ſoy le peuple Romain, & l'arma cõtre l'Empereur. Mais finalement voyant qu'il ne pouoit venir à bout de l'Empereur, qui auoit pris Ranenne, & pluſieurs villes, Cardinaux
420 & Prelats, il mourut de dueil. † Par tant de guerres & ſeditions par plus de quatre cens ans les Papes ont bataillé contre les Empereurs, & le peuple Romain, puis apres auoir mis l'empire ſous les pieds, occuperent le regne de Rome & Italie, comme dit Nicolas Marchianegly, au liure 1. de ſon Hiſtoire Florentine, où il attribue aux Papes tous les ſaccagemens aduenus en Italie, & quaſi en toute l'Europe depuis la
421 tranſlation de l'Empire. † Ledit Gregoire 9. entr'autres inuentions s'aduiſa que pour plus dilater, & fortifier ſon authorité, & gagner les écholes & vniuerſitez, & en conſequence de ce les Aduocats & Iuges en tous lieux, il luy eſtoit beſoin faire vn gros volu-
Decretales. me de loix Papales, qu'il appella Decretales, leſquelles il enuoya premierement a l'vniuerſité de Boulongne la graſſe, auec benediction Papale aux Docteurs & Echoliers dudit lieu, pour les lire & faire apprendre en leurs écholes, & créer Bacheliers, licentiers & Docteurs decretiſtes de ſon nouueau droict Canon, les eſleuer & preposer aux Docteurs du droict ciuil, & pour faire le pareil en toutes les autres vniuerſitez, qui autrement ne ſeroient approuuées, & pour conſulter & iuger les cauſes des procez ſelon leſdites decretales, & amplifier les ſieges & iuriſdictions eccleſiaſtiques, ou du moins les preposer aux ciuiles & ſeculieres, qu'ils appellent profanes. † Mais eſdites 422 decretales il y en a pluſieurs mal derranchées, tellement que les Docteurs meſmes Decretiſtes s'en plaignent, comme au chap. *venie 11. de reſcrip.* & c. t. *de appel.* & au ch. *ex frequentibus. de inſtitut.* & pluſieurs autres, où l'on peut bien connoiſtre à quelle fin ils ont eſté coupez, pour les parties odieuſes finement tranchées, ſinon pour celer leur ambition, & mauuaiſe origine, comme i'en ay découuert quelques choſes en la marge. Et ootre ſe ſont attribuez à eux meſmes aucunes conſtitutions de Charlemagne, comme au chap 1. *de cenſibus*, comme auſſi des decrets conciliaires déguiſez, au ch. t. *de iudeis*, ou la gloſ. *verſi. donec.* le confeſſe. † Et ne fut plus doucement 423 traitté l'Empereur par Innocent 4. ſucceſſeur dudit Gregoire 9. (car vn Celeſtin 4. couronné entre deux ne veſquit que dix-ſept iours) du temps duquel Innocent 4. eſtant en France, & y celebrant vn grand Concile a Lyon, ledit Frideric 2. ſe confiant n la iuſtice Frideric 2. de ſa cauſe, & en l'integrité de la Cour de Parlement de Paris, ſe voulut rapporter de tous les differens qu'il auoit auec le Pape, au iugement & arreſt d'icelle. Ce que le Pape dédaigna, de peur qu'il ne ſemblaſt abaiſſer ſon authorité, & auſſi que ſon tort ne fuſt trop euenté: & aima mieux ioüer double perſonnage. ſçauoit eſt de iuge & de parne, & contre iceluy publia ſa ſentence d'horribles excommunications, & d'ignominieuſe degradation de ſes Royaumes & Empire, laquelle miſe au ſixiéme des decretales, au chap. *ad apoſtolicæ. De re iudica. in 6* Et luy meſme eſtant Pape, l'accouſtra & enrichit de ſa propre gloſe. Où fort arrogamment ſe vante, & s'enorgueillit d'vne tant memorable ſentéce, pour laquelle prononcer il s'eſt mis par terre & par met, en dangers innumerables, & leſquels à peine pourroit-on reciter. Comme s'il n'auoit autre loiſir que d'écrire des gloſes, ſinon quand il veut tourmenter les Princes. Balde auſſi tres-grand Iuriſconſulte & Docteur Italien eſtime qu'il a eſté plus partial qu'Apoſtolic. † Finalement Frideric eſtant déconfit par le Pape à 424 Parme, & chaſſé en Sicile, Innocent 4. enuoya par la Poüille ſes Moines & Clergeons tous armez auec vn Legat Apoſtolique pour Duc, comme auec grand eſtonnement & execration. recite Iean André Prince des Canoniſtes en ſa nouelle, ſur le chap. *cùm apoſtolus*, col. 2. *de cenſibus.* & recite à grand regret, que l'Eueſque de Boulongne qui eſtoit vn Moine de l'Ordre des freres Preſcheurs, cité par Innocent 4. pour venir à la guerre contre ledit Frideric en l'aide de l'Egliſe, exigea de ſon Clergé pluſieurs milliers d'argent, dont il aſſembla gens d'armes, & fut à la Poüille, où en bataillant plus excellentement que les autres gendarmes, il fut bleſſé: & que lors dit l'Eueſque de Nouarre, que tous les gendarmes eſtoient laſches, & vituperables s'ils ne trouuoient vn ſoldat qui celebraſt E mieux meſme d'vn Eueſque, veu qu'il s'eſtoit trouué vn Eueſque, qui auoit mieux bataillé qu'vn ſoldat. Ce ſont les propres mots dudit Iean André, qui viuoit lors, & qui eſt de ſouueraine authorité entre les Canoniſtes, & par eux appellé pere de verité, trompette & fontaine de droict Canon, Iean Calderin au chapitre premier, *extra, de cohabita. clerico. & mulier.* L'Archidiacre, an chap. *pia de excepto.* lib. 6. Felin. au chap. *cum olim.* col. 6. *de re iudica.* † Des 425 dépoüilles de l'Empereur ainſi vaincu & appauury, l'an mil deux cens quatante-ſept, le Pape vſurpa les ornemens Imperiaux, & fit vne ordonnance, que ſes Cardinaux iroient en public à cheual auec grands

chappeaux,

chappeaux, & grandes robbes touges, comme écrit Platine : & deflors delaiſſerent leurs Cures, & ſe firent Princes & conſins des Rois, & leur Pape comme Roy des Rois. Mais toutesfois quelque puiſſant en armes que fuſt ledit Innocent 4. & vainqueur de l'Empereur, iaçoit que ſon intencion fut de venir à Rome, & ia ſe fuſt mis en chemin, iuſques à Perouſe, ſi eſt-ce qu'il ne fut ſi hardy d'approcher de Rome, pour la puiſſance du Senat qui s'exerçoit au nom du peuple, comme écrit Platine, mais retourna à Naples à l'encontre de Frideric, & là mou-
426 rut à la pourſuitte de ſa guerre. Et ce † pendant ledit Pape ioüiſſant des terres de l'Empereur en Italie, & ledit Empereur confiné en l'Iſle, ils ſe guerroyerent auſſi d'écrits & libelles diffamatoires, comme recite l'Abbé Veſperg, qui viuoit lors, & Henry Muſcius, liure 20. Paul Emile en la vie de Louis 9. Roy de Ftance, feüillet 144. & 150. I'en ay veu pluſieurs anciens liures écrits à la main, & comme dit Platine meſme, ledit Innocent 4. contre Maiſtre Pierre des Vignes, Secretaire de l'Empereur, parce que ledit Pierre ſe fondoit és écritures ſaintes, & conuainquoit par icelles l'ambition du Pape qui vſurpoit par force ſous le faux pretexte du droict diuin, & qui le choiſt meſme & l'Euangile luy deſinent & prohibent, comme auſſi recite Ioachim Vadian au
427 cinquiéme liure de l'Eocharistie, feüillet 162. † Mais pendant leſdits temps, les Romains conſeruerent touſiours leur authorité en leur iuriſdiction & creation de leurs Magiſtrats depuis Lucie 3. par onze Papes ſubſequens ſans aucune interruption, iuſqoes à ce qne Clement 4. ſuſcita Charles Comte de Prouence & d'Aniou, frere de Louis 9. Roy de France, à chaſſer de Sicile Manfrede baſtard de Friderie 2. afin de ſe ſaiſit du Royaume des deux Siciles. Quand donques Charles fut arriué au Tybre auec trente gallions qu'il auoit amenez de Marſeille, Clement 4. fit tant enuers le peuple que Charles venu à Rome ſeroit receu aux honneurs & dignitez du Senat, iuſques à tant que par les Cardinaux enuoyez à cette fin il fuſt declaré Roy de Ieruſalem & de Sicile ſous condition que par chacun an poor la foy & hommage bailleroit à l'Egliſe Romaine quatre cens pieces d'or, & auſſi qu'il n'accepteroit l'Empire Romain iaçoit
428 qu'il luy fut offert. † Depuis fut Henry frere du Roy de Caſtille (comme dit Iean Andréé en ſa gloſe *in c. fundamenta de electio. in 6. verſic. depoſita.*) creé Senateur de Rome, à la faueur & recommandation de Charles, & adminiſtra cette dignité en ſon nom ou au nom du peuple, & non point au nom du Pape. A cette cauſe comme Conradin ieune Duc de Sueue, & vray Roy de Sicile (car il eſtoit fils de Conrad dernier Roy, fils de Friderie 2. & arriere neueu en droite ligne d'Henry 6. & de Conſtance fille de Roger pere & mere dudit Friderie ſon ayeul) s'en venoit à Rome, Henry Senateur ſuſdit vint ao deuant de luy auec le peuple Romain pour luy faire honneur, & comme à chaque fois le peuple s'écrioit en le ſaliiant Empereur, Clement 4. (l'ayant ia conſpité en ſon cœur) diſoit que ledit Conradin eſtoit mené comme l'agneau à la bouchetie. Cette parole eſt recitée par Platine & Sabellic Ennead. 9. liure 7. (qoi de tout leur pouuoir s'efforcent de receler les méchaocetez des Papes) comme vne prophetie eſtant prononcée par grande compaſſion : Mais comme teſmoignent les autres, meſmes Paul Emile liure 7. des Chroniques de France, c'eſtoit vne voix de coniuration de mort. Cat apres qu'il fut déconfit par Charles en trahiſon, en fuyant & trauerſant le Tibre, & qu'il fut reconneu, pris & meué priſonnier audit Charles, Clement commanda ou donna le conſeil de le ruer, en l'an 1268. Et de quelle volonté les Papes ont eſté vers ledit Conradin, ils le demontrent aſſez en leurs decretales, au chap. *fundamenta. §. nunquid. de electio. in 6.* † Or Charles eſtant de retour victorieux à 429
Rome, adminiſtra par quelque eſpace de temps ſon office de Senateur, ſçauoir eſt iuſques à Nicolas 3. qui fut eſleu non ſans grands debats qui dureterent plus de ſix mois en l'an 1278. Car Charles Roy des deux Siciles (deſquelles toſt apres, & du temps de Martin 4. il fut ſpolié par Pierre d'Arragon, qui auoit eſpouſé Conſtance fille de Manfrede apres que tous les François à voe Veſpre du iour de Paſques eurent eſté cruellement occis au ſon de la cloche les Veſpres Siciliennes) Charles, dis-ie, Senateur de Rome, & Preuoſt du Conclaue, taſchoit fort qu'vn de la Nation Françoiſe fuſt eſleu. † Mais incontinent Nicolas Ro- 430
main, afin de briſer la puiſſance de Charles, ce dit Platine, (par aduenture auſſi poor ſe vanger du tetardement & empeſchement de ſon eſlection) luy oſta le Vicariat de la Toſcane, c'eſt à dire qu'il fit tant vers Roux oo Radulphe l'Empereur, qu'il reuoca ledit Vicariat, & alleguoit le Pape cette raiſon que Roux n'eſtoit content d'auoir vn Lieutenant ſi puiſſant, & qu'autrement il n'entreptendtoit le voyage de la terre ſainte. Mais comme aſſez demontre Platine, le Pape contouuoit tout cela pour faire ſes beſongues. Car Roux n'auoit enuie d'aller faire la guerre en Ieruſalé (auſſi n'y fut-il iamais) & la Toſcane eſtoit de la iuriſdiction de l'Empire. Mais le Pape ayant gagné ce poinct d'auoir oſté vn tel Lieutenant de l'Empereur, ſe ſaiſit incontinent de la Romandiole & Bolongne, enſemble de l'Exarchat de Rauenne, qui lors eſtoient de l'obeiſſance de l'Empereur. Et la enooya Bertold ſon neueu qui auoit eſté fait Comte de la Romandiole, & ſi enuoya ſon autre neueu nommé Latin, Cardinal, Legat en la Toſcane, lequel tout par tout remit les Gibellins, & à ſõ appetit crea les Magiſtrats en Florence, & és autres villes de la Toſcane. † Mais 431
Nicolas ſeul tint l'office de Senateur de Rome, qui auoit accouſtumé eſtre commis aux Princes, & aux Rois, (depuis n'agueres toutesfois & depuis Clement 4. comme deſſus eſt dit.) Car ia le Pape, par les ruſes tant de luy, que de ſes predeceſſeurs ayant gagné la poſſeſſion paiſible du Royaume d'Italie, ne tedoutoit en rien l'Empereur Roux, lequel iamais ne fut couronné, & n'oſa iamais entrer en Italie, ſe propoſant les exemples de ſes predeceſſeors, qui y auoient eſté ſi mal traittez par les fineſſes Papiſtiques. Le Pape auſſi ne craignoit rien le Roy de Sicile ſon nouueau & feal vaſſal. Et à ce moyen aiſement aſſuietit à ſon obeiſſauce le peuple Romain, voire meſme en la temporalité : & finalement le ſpolia de cette liberté qo'il auoit receuë de Lothaire premier Empereur François, cõme écrit Platine en Eugene 2. Or donques il deſſaiſit Charles de la dignité de Senateur, & la prit en ſes mains. Et ce faict ne s'endormit pas. †
Ains chercheteot toute occaſion d'icelle ſupprimer, 432
peu à peu il compoſa & publia cette decretale, *fundamenta*, qui eſt au tiltre des eſlections *in 6.* pleine de babil, où il coente ſes bouffées, & vous dégorge des mots de ſix braſſées. Et fonde ſa iuriſdiction tempotelle ſur cette authorité, *In omnem terram exiuit ſonus eorum*, Pſal. 18. C'eſt à dire, *Par toute la terre leur ſon s'eſt eſpanda*, & ſot ce qui eſt en ſaint Matth. chap. *Tu es Pierre, & ſur cette Pierre*, &c. Et nou ſur la fable de Conſtantin, laquelle iaçoir qo'il l'allegue pour vetitable, toutefois il ne dit pas que Conſtantin ait fait donaiſon, mais qu'il a fait vne declaration, donnant à entendre, que ce que tenoit Conſtantin n'eſtoit à luy, & qu'il l'a rendu à ſon vray Seigneut le Pape. Et finalement otdonne auec comminations que nul Empereur, Roy, Prince, Marquis, Duc, Comte ou Baton, ou autre quelconque ayant puiſſance, ſoit frere, fils, ou neueu d'iceux, ne puiſſe en façon qoi ſoit ou à temps ou à

perpetuité eſtre eſleu ou admis à l'eſtat du Senateur ou autre Magiſtrat de Rome. Et quand aux autres de baſſe condition, & qui ſont priuez, qu'ils ne puiſſent eſtre plus haut d'vn an, hormis touresfois les bourgeois de Rome originaires, ou qui y font continuelle reſidence, qui pourront eſtre eſleus iuſques à vn an, ou autre plus bref temps ſeulemeot. Ce que touresfois ne duta gueres. Car il oſta du tout l'election au peuple Romain, & s'arrrbua perpetuellement toute l'authorité du Magiſtrat au nom du ſiege. Iaçoit (comme dit Plaone) qu'il fut ſi bon aux ſiens qu'il tauiſſoit aux autres pour les enrichir. Car à aucuns gentilshommes Romains, il oſta des chaſteaux par force pour les donner aux ſiens, & entr'autres le chaſteau Souriao où il mourut ſoudaine-
433 ment, ainſi que dit Platine. † Apres la mort duquel Martin 4. qui eſtoit François natif de Tours paruint à la papauté à la maniere qui s'enſuit. Comme ainſi ſoit qu'il fuſt preuoſt de Conclaue, & que la par cinq mois l'election ait eſté dilayée, craignant que le pareil luy aduint qu'eſtoit aduenu à Charles Senateur & Roy de Sicile (qui apres auoir briguë & pourchaſſé par ſix mois, à ce qu'vn de France fuſt eſleu: finalement décheu de ſon attente pour l'eſlection qui fut faite d'vn Romain) entre par force au Conclaue, prit les Cardinaux Vrſins, & les mit en priſon. parquoy les Cardinaux de France en l'abſence des Vrſins, ſurmontant les Italiens en pluralité de voix, eſlirent vn pape François, lequel deſirant grantier à Charles Roy de Sicile, luy reſtitua la dignité Senatoire, de laquelle il auoit eſté priué par ſon predeceſſeur. Iaçoit qoe de ce les papiſtes ne fuſſent gueres contens au moyen des ſeditions qui en pouuoient ſourdre en la ville pour le recouurement de la liberté. Et de faict Iean Capitaine creé par le peuple romain amaſſa voe armée. Mais certe émeure fut incontinent extainte par le pape Martin, lequel leur permit d'eſlire deux d'entr'eux qui auroient le gouuernement de la ville. Et furent deux eſleus qui gouuernerent ſagement la ville en tout le temps de leur Magiſtrat, non ſeulement durant la Papauté de Martin, mais auſſi de ſon ſucceſſeur Honoré 4. du temps duquel exerçoient encores cette dignité, comme teſmoigne Platioe, lequel iaçoit qu'en Clement 5. il die que ledit Clement enuoya de France trois Cardinaux à Rome, auec dignité Senatoire, par le conſeil & authorité deſquels ſeroit
434 gouuernée la ville & l'Italie. † Toutesfois peu apres écrit qu'Henry de Luxembourg, qui fut couronné Empereut à Rome par trois Cardinaux, contraignit les Romains de luy faire le ſerment ſolemnel & accouſtumé, puis apres comme ſa puiſſance s'accroiſſoit, fut empoiſonné par vn Moine qui luy bailla l'hoſtie enuenimée, dont il mourut. Dauantage Platioe dit que du temps de Iean 22. deux des Nobles de Rome auoient le gouuernement de la ville, & eſtoient appellez par les Romains ou Vicaires de l'Empereur. Mais Benedict 12. ſucceſſeur dudit Iean 22. enuoya d'Aoignon vn Legat en Italie, par lequel il fit tant qu'il perſuada au Senat & peuple de Rome, que d'oreſnauant ils adminiſtraſſent la dignité Senatoire par la conduite de luy, & authorité de l'Egliſe. Laquelle ia long-temps auoit eſté par eux exercée ſous nom Royal, mais incontinent cela fut rompu ſous Clement 6. ſon prochain ſucceſſeur. Et derechef ſous Innocent 6 ceux-là furent deſtituez de l'eſtat du Senateur qui auoient eſté inſtituez au nom du Pape. Et depuis ſous Clement 6. fut creé par authorité du Pape vn Senateur à vn an, & vn autre à demy an ſous
435 Gregoire 11. † Finalement il n'y a pas encores cent cioquante ans, que Bonifface 9. ſucceſſeur de ce faux Pape Vrbain 6. fus glo. 3. & 8. & extremement méchant ſus glo. 8. Premierement fit tomber entre les mains du Pape toute la puiſſance & authorité du peuple Romain en creant tous les Magiſtrats à ſon appetit, & fortifiant le chaſteau ſaint Ange, en la tour Adrian. Mais enuiron trente ans apres le meſme aduint preſque à Eugene 4. qu'eſtoit aduenu à Eugene 3. ſus nombre 350. Eugene 4. eſtoit amateur de guerres, & vouloit bien tenir ſa prouinſe quand il y ſentoit profit. Il ſuſcita le Dauphin fils du Roy Charles 7. Roy de France, d'aller à l'encontre de ceux de Baſle auec groſſe chenalerie, & par ſon aſſaut fit rompu le Concile de Baſle, ainſi que recite Platine. Or comme les Romains ſe plaignoient à luy des pilleries & dégaſt de leurs terres, & du larcin de leur beſtail qui leur auoit eſté oſté & emmené par ceux auſquels Eugene 4. auoit fait guerre, Il les renuoyoit à François ſon chambrier, homme faineant & adonné à tnures delices & lubricitez. Lequel ne leur faiſoit autre reſponſe, ſinon qu'ils auoient mis trop grand' attente en leur beſtail, leur reprochant les Venitiens qui n'auoient ne beſtes ne iumens, & menoient vne vie plus honneſte qu'eux. Les Romains aigrement couroucez de telle reſpoole s'ecnent à la liberté, chaſſent tous les Magiſtrats d'Eugene, & eux meſmes en font d'autres, & en eſliſent ſept bourgeois de Rome, qu'ils appellerent gouuerneurs, auſquels ils donnerent ſouueraine puiſſance de faire viure ou mourir. De maniere qu'Eugene ſe déguiſa d'vn froc & cahuet monachal, & auec vn ſien Moine prit la fuitte ſecrettement par le Tybre, où il fut apperceu ſecrettement des Romains, qui luy coururent ſus auec pierres & fleches. † Nico- 436
las 5. luy ſucceda, lequel iaçoit que pat traitré & accord n'agoeres fait à Rome, il deuſt couronner Frideric 3. toutesfois auparauant il fit renforcer de forte murraille les portes de la ville, les tours, le Capitole & le chaſteau ſaint Ange, fit venir à Rome tous ſes gendarmes auec bandes ramaſſées, craignant que le peuple Romain (comme eſtoit aduenu du temps de Frideric 1. & Adrian 4.) ne voulut faire la foy, & preſter ſerment à leur Prince, chaſſer les Officiers du Pape, & ſe donner à l'obeiſſance de l'Empereur, comme recitent Platine & autres. Et encores de noſtre temps Clement ſeptiéme (comme ceux de cour de Rome ſeruans à leurs ambitieuſes affections, l'appellent ſus gloſ. 3. mais à la verité, & ſelon l'hiſtoire des choſes, c'eſtoit Cletoent huictiéme. Car iamais ne fut diffiny par aucun Concile que les Papes
437 durant le grand ſchiſme ſeans en Auignon ayent eſté moins vrais Papes que ceux qui reſidoient à Rome ou Italie, la verité de l'hiſtoire & du faict eſt pour ceux qui ſeoient en Auignon, leſquels plus iuſtement faut compter au catalogoe des Papes que les autres, & par la meſme raiſon que ceux de cour de Rome, nommeut Innocent huictiéme & Alexandre ſixiéme par la meſme, voire plus forte raiſon, il faut nommer ce dernier Clement huictiéme) ne voulut & n'oſa couronner Charles le Quint à Rome, mais à Boulogne pluſieurs iournées par deça, & apres auoir traitté & arreſté alliance auec luy, pour entr'autres choſes ſubiuguer la republique de Florence, comme ils firent toſt apres. † Or par ce qui
a eſté cy-deſſus déduit appert aſſez quel a eſté l'eſtat de l'Egliſe en l'Egliſe primitiue. Item, en quel temps, par quels moyens, pourquoy & à quelle fin elle s'eſt auancée & eſleuée ſur la temporalité & ſpiritualité (comme ils diſent) c'eſt à dire pardeſſus les Rois & Royaumes, & pardeſſus les autres Egliſes, & ſoot finalement venus à ce poinct, qu'ils ont pris le Pontificat pour vn Magiſtrat & Office. Comme tout par tout en **Platine**, qui depuis le milieu de ſon hiſtoire, au moins depuis Honorie ſecond iuſques à la fin, appelle la Papauté Magiſtrat. Et de-là vient que l'obeiſſance de leur puiſſance & regne terrien eſt par eux appellé la foy de l'Egliſe. Et par exptes ainſi l'appelle Platine en Adrian 4. lequel apres que

par ſon obſtination & hortifiques cenſures il eut aneanty le conſulat, & ſe fuſt emparé de la iuriſdiction & pleniere adminiſtration de la ville de Rome, alloit tout à l'entour de chacune ville pour icelles confirmer en la foy de l'Egliſe, c'eſt à dire à la ſobiection de l'Empire Papiſtique, temporel & ſpirituel à l'encontre de l'Empereur. De-là eſt, que les canoniſtes Docteurs Papaux n'ont point de honte de corrompte les anciens canons, parlans de la confeſſion de foy, conforme aux anciens ſymboles de la foy deuë par les Eueſques & Metropolitains, auant que d'eſtre receus, & les entendre d'vn ſerment de fidelité, ou foy & hommage qu'ils dient eſtre deub à leur Pape: mais leurſdits canons parlent de la confeſſion & profeſſion de la foy catholique reciproquement & mutuellement deuë à tous Eueſques & Primats, pour l'vnion & conſeruation d'vne meſme foy, comme auons montré ſus gloſ. 4. Finalemẽt ledit Adrian 4. fut contraint de ſortir de Rome, la liberté de laquelle auoit eſté par luy opprimée. Et dit-on que deuant que mourir, il confeſſa qu'il n'y auoit au monde maniere de viure plus miſerable que celle du Pape. Et que conqueſter le Ponnificar par effuſion de ſang ce n'eſtoit eſtre ſucceſſeur de ſaint Pierre, ains de Romule, qui tua ſon frere par conuoitiſe de la monarchie. Ou (comme plus expreſſement dudit Adrian 4. recite l'Antouin Archeueſque de Florence en ſon hiſtoire, tiltre 27. chap. 1. §. 9) c'eſt ſucceder à Romulus premier Roy de Rome aux parricides:

438 & non à S. Pierre à paiſtre tes brebis. † Il eſt donc maintenant tout clair à vn chacun, quel eſtat & quel exercice ils eſtiment eſtre ce Papat & Ponuificat de Rome. Il eſt tout certain que ce n'eſt point ce Ponuificat duquel parle l'Empereur en la loy, *Si quenquam*. au Code de Iuſtinian *a* tant s'en faut qu'au contraire c'eſt celuy duquel la parole de Dieu parle ainſi en Oſee, chap. 4. Pource que tu as reietté ſcience (ſçauoir eſt de la parole de Dieu) ie te reietteray afin que tu ne me faces plus l'eſtat de Preſtriſe. L'eſtat epiſcopal eſt vn nom d'adminiſtration, & non point de ſtitre & ptéeminence *b*. Et n'y a choſe plus ſorte que la gloſe par laquelle ces paroles de S. Matthieu, Vous eſtes la lumiere du monde, ſont expoſées, vous deuez eſtre la lumiere du monde. Car l'Egliſe de Dieu n'eſt point en apparence ou maſques, mais eſt compoſée de ſolides, viayes & viues pierres. Bien eſt vray qu'Oldrad natif de la ville de Laude en Italie grand Legiſte & Canoniſte, & Aduocat conſiſtorial du grand conſiſtoire iudicial de nouueau (comme teſmoigne Gomes Eſpagnol, copiſte de cour de Rome en ſa preface ſur les regles de Chancelerie) erigé par Iean 22. en Auignon, a dit & écrit en vn ſien plaidoyé au 62. de ſes conſeils qu'autre choſe eſt le Pape & le Papat, autre choſe eſt l'Egliſe Romaine. Et lors eſtoit queſtion d'oſter & abroger par Iean 22. tous les priuileges de l'Egliſe Romaine à cauſe & en haine de l'Empereur de Louis de Bauieres qui y regnoit, & d'vn autre Eueſque de Rome par la contumace & depoſition dudit Ieao eſleu & intronisé à Rome, où il eſtoit obei, & ſe diſoit Pape, & reſout Oldrad que le Pape peut abroger & ſupprimer l'Egliſe Romaine, & tous les priuileges & préeminences d'icelle: mais qu'il n'eſtoit pas expedient: cat il eſtoit à craindre que les Guelphes & Gibelins ne vinſſent à eſtre amis & vnis enſemble, quoy fait le Pape ne trouueroit en Italie l'eau trouble pour y peſcher. Mais que tels inconueniens (qu'il preuue eſtre ſouuent aduenus) ne ſe doiuent combatre par procez, ſentences & cenſures, mais par armes, leſquelles audit conſiſtoire d'Auignon il conſeilla au Pape de prendre contre ſes deſobeiſſans qu'il dit eſtre pires que les Sarrazins, & qu'il faut plus iuſtement

439 donner pardons & indulgences pour les tuer. † En

a C. de epiſc & cler.

b 2. ad Tim. 3. qui epiſcopatum deſiderat 8. q 2. c. plerúmque in fi. c. non omnes Epiſcopi. 2. q. 7.

A reuenant à noſtre propos, à ce qu'auons dit ſus nombre 259. ne doibt eſtre obuce ce que platine en la vie de Benoiſt 2. Sabellic. Ennead. 8. liu. 6. & l'Antoniſt tiltre 13. chap. 1. §. 5. ont écrit en leurs hiſtoires que Conſtantin 4. Empereur de Conſtantinople meu de la ſainteté de Benoiſt 2. ordonna que celuy d'oreſnauant fut inſtitué Pape, lequel ſeroit eſleu par le Clergé, peuple & nobleſſe de Rome, ſans attendre ſur ce l'aothorité & confirmation de l'Empereur de Conſtantinople, ou de ſon Exarche en Italie, comme auparauant on auoit accouſtumé faire (car en la creation du Pape, cela ſeulement que l'Empereur ou ſes Lieutenans en Italie auoient confirmé, demeuroit ferme & ſtable.) Car outre ce que telle ſainteté pouuoit à grand' peine eſtre connuë és pais d'outre mer, attendu

B que Benoiſt 2. ne regna point plus de dix mois. Icelle ſainteté de celuy qui auoit eſté creé à la maniere accouſtumée, deuoit mouuoir à obſeruer vne tant loüable couſtume, & ia receuë, plutoſt que d'icelle enfraindre: ioint que ce cõpre a eſté emprunté du Bibliothecaire d'Autheur ſoupçooné, lequel a tamaſſé & farcy ſes écrits de toutes ſortes de liures apocriphes & faux, qu'il a trouuez és cabinets, & cotre les liures du pape, auſquels il eſtoit commis, & luy eſtoit tout-vn. mais qu'ils fiſſent au profit de ſon Maiſtre. Ioint auſſi que tel pretendu edict de Conſtãtin (lequel i'eſtime faux) ne ſortit iamais aucun effect, comme par exprés le témoigne Volaterran *c*. Des paroles duquel on peut recueillir, qu'onques il ne fut tant ſoit peu obſerué. Ce que depuis fut aſſez euidẽt vn peu apres ledit Benoiſt,

C & en la vie de Conon qui ſiegea vn an apres le deceds dudit Benoiſt 2. témoin platine. † Et par ce que du eſt 440 cy-deſſus, moins fait au contraire leur canon, *Ego Ludouicus*. mis en leur grand decret, en la diſt. 63 Où eſt dit que Louis 1. quitta à Paſchal 1. le droict de l'eſlection & inueſtiture des papes. Car cecy eſt pris du meſme Bibliothecaire, Autheur ſuſpect, comme témoignent platine en la vie de Paſchal 1, Sabellic. Ennead. 8. lib. 9. Volaterran Antropolo. lib. 22. Or tout ainſi que foy ne doibt eſtre adiouſtee en faueur des papes, au Bibliothecaire leur ſeruiteur domeſtique & fauoriſant à leur grandeur. pareillement le Moine Gratian ne doibt faire aucune foy, lequel meſme a ſupporté autant qu'il luy a eſté poſſible les appetits & ambitions des nouueaux papes de ſon temps. Et

D n'a pris d'ailleurs que dudit Bibliothecaire ſondit Canon. *Ego Ludouicus*. Conſequemment auſſi ne faut croire les autres qui ne recitent que les paroles du Bibliothecaire, & ne les apprennent d'ailleurs, & ne s'en enquierent autrement. Mais en examinant les choſes, la verité appert au contraire. Car ledit Paſchal premier, pour autant qu'il fut contraint (ſus nombre deux cens ſoixante-ſept) par importunité du peuple faire l'office de Pape auant que receuoir la confirmation de l'Empereur, enuoya ambaſſade vers Louis le Pieux, non pour denier qu'il euſt failly, ains pour s'excuſer, & pour reietter la faute ſur le peuple. Louis le Pieux ainſi qu'il eſtoit debonnaire, receut cette excuſe auec aſpre commi-

E nation au Clergé & au peuple, & inionction de garder & entretenir les couſtumes & pactions de leurs anceſtres? & que d'oreſnanant ils ſe gardaſſent d'offenſer l'Imperiale Maieſté, comme expreſſement témoignent Platioe & Sabellic, † Y a-t'il choſe 441 plus contraire au compte que nous a fait le Bibliothecaire? A tout le moins, ſi eſt-il conuaincu de faox par cét exemple, & non ſeulement par cét exemple qui tout ſeul deuroit ſuffire: mais encores par ce que du temps d'Eugene 2. ſucceſſeur immediat de Paſchal, & du viuant meſme de Louis le Pieux, Lothaire 1. fils dudit Louis aſſocié à l'Empire, fit ordonnances ſur le fait de la police de Rome, & y crea des magiſtrats ſus n. 268. ce qui ne ſe fût pû faire ſi Louis

a C'eſt celuy qui eſtoit cõmis à la librairie du Pape.

b Antropolo. lib. 23.

euſt donné au Pape la ville de Rome qui eſtoit le chef de l'Empire. Que dirons-nous que Volaterran au liure 3. de ſa geographie, recite cette donaiſon de Louis bien autrement, & d'vne autre forme que Gratian audit chap. *Ego Ludouicus*? mais il la prend d'vne autre écritute apocriphe, qu'il dit auoir trouuée en la librairie du Pape. † Par ainſi les écrits de 442
cette librairie, de laquelle ont emprunté le Bibliothecaire, Gratian & Volaterran ne ſont d'accord en eux meſmes. Parquoy on les doibt reietter, non ſeulement pource qu'ils ſont domeſtiques & d'vn lieu ſoupçonné, mais auſſi pour ce trouue variation en eux. Et encores plus, parce que la foy & verité de l'hiſtoire y repugne, cõme cy-deſſus appert, & meſmement pource que Volaterran met parmy cette donaiſon la baſſe & haute Calabre, & la Duché de Naples, & autres pais qu'on ſçait certainement eſtre échcus à l'Empire de Grece par le traitté des partages qui furent faits entre Chrlemagne & l'Empereur de Conſtantinople. Et ſuiuant leſquels partages les Grecs y demeurerent bien long temps, meſmement apres la tranſlation de l'Empire de France en Allemagne, & iuſques à Goillaume Ferrebach de Normandie fils de Tancrede Gaulois de Normandie, leſquels paſſerent de Normandie en Italie, en l'an 1007. & enuahirent le Royaume de la Poüille & de Sicile, ſans touchet toutesfois aux Preſtres de Grece, comme appert par les Chroniques de ceux qui ont veſcu
443 & écrit du temps de Charlemagne & depuis. † Dauantage, il n'eſt vray, ne vray ſemblable que Louis euſt fait donaiſon des choſes qu'il ne pouuoit donner, & qui n'eſtoient en ſa poſſeſſion, leſquelles ſon pere auoit delaiſſées par le traitté ſuſdit à l'Empire de Grece. Et outre tout ainſi qu'il n'euſt peu aliener le Royaume de France : paredlement ne pouuoit-il aliener l'Empire ny les pais de l'Occidẽt qui eſtoient échcus par leſdits partages à Charlemagne & à ſes ſucceſſeurs, & encores oioms pouuoit-il aliener Rome chef de l'Empire, comme doctement reſout vn ancien Docteur Italien & Aduocat à Parme Alberic Roſates ſur la loy 1. *C. de ſumma Trinit.* & l. *bene à Zenone. C. de quadri. præſcript* Conſequeument la donaiſon de Louis euſt eſté nulle par les meſmes raiſons par leſquelles la gloſe & les Docteurs *a* qui cuident que Conſtantin fiſt vne donaiſon, ſouſtiennent que telle pretendue donaiſon de Conſtantin ne vaut rien. Et Balde maintient qu'elle n'euſt ſçeu rien valoir ſans le conſentement du peuple. Or iamais le peuple ne donna aucun conſentement à la pretendue donaiſon de Louis, non plus qu'à celle de Conſtantin. Et non ſeulement il n'appert poior dudit conſentement à la pretendue donaiſon de Louis, non plus qu'à celle de Conſtannn. Et non ſeulement il n'appert point dudit conſentement : mais au contraire appetr de la volonté contraire, meſmement par la continuelle reſiſtãce du peuple Romain du temps d'Eugene 3. Adrian 4. Alexandre 3. Lucie 3. Vrbain 4. comme cy-deſſus eſt au long declaré. † Item on ne trouuera vo ſeul Pape qui ſe ſoit fondé en cette do-
444 naiſon de Louis, & qui iamais l'allegaſt. Et iaçoit que Nicolas 3. en ſa decretale *fundamenta.* tdtre des elections au liure 6. des decretales ait allegué ladite fable de Conſtantin premier : Toutesfois il ne fait exprés fondement en icelle, bien ſçachant les contredits qu'on y pouuoit faire, leſquels furent vn peu plus de deux cens ans apres publiées par Laurent Valle citoyen Romain du temps d'Eugene quatriéme, & du concile de Baſle. Auſſi iamais ladite donation de Conſtantin premier ne fut faite ; c'eſt vne fable controuuée par les Papiſtes, & fauſſement inſerée au grand decret, comme choſe auſſi differente de verité que la paille du grain, comme Platine meſme le monſtre aſſez, & long-temps deuant luy Pol

a Glo. Accurſ to Auth. quomodo oporteat Epiſco. verſ eno. ferens col 1. Pete Perutc in procem inſt. nu. 15. Signo de homeris conſ. ad Bar. in prœmio & Bald. C. de nouo comp. Cod in prin. ci. Sygonef. de homeris conſ 26 Pete Anchn. cle 1. nu. 15. de iuriſdict. Alex. conſ. 1. 2. in fi. lib. 5.

Fauſſe doctrine de Conſtantin.

A Roſe, qui ne l'euſſent pas celé. Et ainſi le confeſſe Felin, Prince des Canoniſtes, au chap. *ſolitæ.* tit. de la maiorité & obedience és decretales papales, & meſmes l'vn des plus ſçauans des Papes, à ſçauoir Pie 2. en ſes dialogues, feüillet 21. dit que c'eſt vne fauſſeté. C'eſt pourquoy ledu Nicolas 3. audit chap. *Fundamenta*, ne s'y oſa fonder, ains és paroles de la ſainte écriture deguiſées & deſtournees au regne terrien à la façon des Phariſiens & Iuifs. Pareillement Gregoire ſeptiéme, qui par ſi grande force aſſaillir & degaſta l'Empire d'Alemagne, n'a fait aucune mennon de donaiſon qui ſoit ou de Conſtantin ou de Louis. Ce que toutesfois eut grandement fait pour luy & ne l'euſt iamais oublié ny laiſſé en arriere s'il y euſt eu quelque appatence de verité,
B mais ſeulement s'appuye ſur les paroles de Chriſt mal interpretées & deſtournées au regne & Empire de tout le monde. Autant eſt-il de Benoiſt 12. qui de ſon authorité crea des Lieutenans à Milan & autre villes eſtans de l'Empire, & ſur aucunes impoſa tribut contre Louis de ſtauieres Empereur, n'ayant autre couleur ſinon qu'il eſtoit Vicaire vnique de Ieſus-Chriſt en terre, c'eſt à dire par tout l'empire terrien de tout le monde. Et de meſme façon & apparauant luy Benoiſt 2 auoit eſtably des Magiſtrats a Florence, teſmoin Platine. † Item, viuant 445
C encores Louis le Pieux, & deux ans deuant qu'il mouruſt Gregoire 4. Pape eſleu ne voulut iamais exercer ſa papauté, que preablement ſon eſlection ne fuſt diligẽment examinée & confirmée par l'Empereut ou ſon ambaſſade qu'y fut à cette fin enuoyée, ainſi que toutes les hiſtoires teſmoignent. Et dit Platine que l'Empereur ne faiſoit point cela par orgueil, ains afin de ne laiſſer perdre les droits Imperiaux. Parquoy c'eſt choſe fauſſe de dire qu'il ait quitté leſdits droits audit Paſchal, comme Gratian & les autres nous racontent ſuiuant le Bibliothecaire de Rome. Car Gregoire 4. a veſcu depuis Paſchal 1. & fut le troſſieſme Pape apres luy, & de ſon temps viuoit encores Louis le Pieux, & euſt lors eſté la memoire freſche de ladite pretendnë paction d'entre Louis & Paſchal, ſi aucune euſt eſté. Or il n'y a eu aucun Pape Paſchal, auparauant ledit Paſchal 1. confirmé par authorité de Louis 1 & n'y en a eu autre dudit nom depuis luy, ſinon pres de trois cens
D ans apres. Parquoy n'eſt maintenant moins éclarcy le menſonge & impoſture de ladite pretendue donaiſon de Louis le Pieux, que de cette fable tant renommée de Conſtantin le Grand, enſemble de la donaiſon ou ceſſion ſuſdite de Conſtantin 4. auſſi n'eurent-elles iamais aucun effect, & ne lit-on point que les Papes les ayent acceptées, ou en ayent vſé : ains ont vſé d'autres charmes de beaucoup plus grande force, & d'horrifiques & obſtinées cenſures & ſeditions ſuſcitées pour briſer & aneantir les royaumes & Empires. † Dauantage audit canon *Ego Ludouicus.* 446
n'eſt point dit que Louis ait purement & ſimplement delaiſſé le droict d'eſlection, & creation du Pape de Rome, appartenant à l'Empire *b*, mais ſeulement à
E la charge que l'eſlection appartiendroit à tous les Romains, & moyennant qu'elle ſe feroit d'vn commun aduis & conſentement ſans aucune promeſſe, & tout auſſi-toſt ſeroiẽt enuoyez de ce ambaſſadeurs au Roy de France Si donc telle pretendue pactiõ euſt eſté vraye, l'eſlection ne pouuoit eſtre oſtée au peuple pour la reſtraindre au Clergé, & encores moins eſtre oſtée au Clergé pour la reſtraindre aux Cardinaux ſans le conſentement du Roy, le droict duquel demeureu encores en ſon entier, ſi l'eſlection eſtoit faite par ſimonie ou autre corruption. Et quant à l'election des autres Eueſques, elle fut du viuant meſme de Charlemagne permiſe au Clergé & au peuple par vne ſainte ordonnance dudit Charlemagne &

b Vt in c. Adrianus 2. c. in ſynodo. 63. diſtinct.

de Louis le Pieux ſon fils aſſocié à l'Empire (ladite ordonnance a eſté fidelement & veritablement inſe-
a C. Sacrorum 63. diſtinct. rée au decret de Gratian *a*, & ainſi l'ay leué entre les capitulaires des Rois de France & Empereurs) & l'election des Abbez fut permiſe aux Moines, ainſi qu'il ſe trouue par leurs ordonnances, & l'ay mis an ſtile de Parlement, en la 3. partie, tiltre 50. Et dura cela tant qu'ils regnerent: mais incontinent apres leur deceds leurs enfans reprirent la couſtume ancienne. †

447 Or iaçoit que Pelagie 3. duquel auons parlé cy-deſſus, & lequel par le iugement de Phocas obtint la ſouueraineté, euſt ordõné que l'eſlection de l'Eueſque ſe feroit par le Clergé & peuple enſemblement, laquelle finalement ſeroit arreſtée quand elle ſeroit approuuée par le Prince de la ville, & eſtoit cette voye conforme aux anciens ſtatuts, par le moyen de la-
b Tex. in c. in nomine Domini, ver. mox Chriſto clerico. 23. diſtinct. quelle ſimonie oo telle autre corruption ne pouuoit guetes bien auoit lieu *b*, & ſi eſt hautement & à bon droict loüée par Plarine, lequel ſe plaint de ce que tel decret a eſté extinct auec ſon autheur, toutesfois cela a eſté aboly, vray eſt que non pas ſi-toſt, mais peu à peu, & long-temps apres pluſieurs Papes qui ſe ſont enſuiuis. Car premierement, & apres que l'Empire de France euſt pris fin, & celuy d'Allemagne euſt eſté deſtruit, ils chaſſerent d'icelle eſlection tous les laiques & le penple, & ne laiſſerent que le Clergé, puis apres le Clergé fut exclus, & tomba le negoce és mains de petit oombre de Chanoines, comme les Cardinaux ont fait de l'eſlection du Pape, laquelle peu à peu ont attirée à eux ſeuls, comme auons dit cy-deſſus, nomb. 237. Et par ainſi l'huis a eſté ouuert aux partialitez, ſimonies, faueurs & corruptiõs. †

448 Et conſequemment eſtans mis arriere les ſtatuts anciens & politiques, a eſté beſoin de nouuelles regles & partieuliers canons du Pape, appropriez non ſeulement pour fonder & baſtir ſa monarchie à l'exẽple de la iuriſdiction & empire ſeculier: mais auſſi pour attraper deniers, comme quand les diſpenſes de telles reigles ſont rachetées. Or en la primitiue Egliſe, les Eueſques decidoient des cauſes de la foy, ſelon l'écriture ſainte, & des autres queſtions concernans la diſcipline eccleſiaſtique, ſelon les canons, non point du Pape, qui n'eſtoit encores oé, mais de l'Egliſe, c'eſt à dire par ſtatuts & ordonnances de Concile, comme teſmoigne Gregoire de Tours en ſa chronique de France, au 10. liure, chap. 18. où il recite que Gilles Eueſque de Rheims fut accuſé de leze Maieſté pardeuant Chilperic Roy de France, tité à Mers, & conuaincu par les Eueſques à ce par le Roy appellez, & par eux fut depoſé de l'ordre ſacerdotal, ſumant la lecture des
449 canons & peines appoſées en iceux. † Ce n'eſtoient pas les canons des Papes de Rome ne leurs epiſtres decretales, elles n'eſtoient pas encores nées: mais c'eſtoient les canons conciliaires de l'Egliſe Gallicane congregée au concile d'Orleans par le commandement de Clouis, où s'aſſeblerent trente-trois Eueſques. Et par l'article 11. dudit concile eſt ordonné, *Si* vn Diacre ou Preſtre a commis crime capital, qu'il ſoit deſchaſſé tant de ſon office que de la communion; & eſt en la 81. diſtinct. chap. 1. *ſi diaconus*, du grand decret. Et de-là vient que la compilation de Gratian, laquelle eſt compoſée principalement deſdits canons des conciles, eſt appellée ſimplement, *decretum canonum*: mais celle de Gregoire 9. qu'il fit y a enuiron 300. ans, n'eſt appellée *Decretum*, mais *extra decretum*. Et pareillement les autres ſuſdites compilations des Papes Innocent 3. & Gregoire 9. & des autres. Car principalement elles ſont faites de nouuelles decretales inuentées par les nouueaux Papes, pour accroiſtre & eſtendre leur iuriſdiction. † Il ſe trouue és
450 Conſeil de Eude Duc de Bourgongne. regiſtres de la Cour vn conſeil donné au Roy, par Eude Duc de Bourgongne, à ce qu'il ne permiſt telles nouuelles conſtitutions Papiſtiques eſtre receuës en

A ſon Royaume. Et à la verité iamais n'y furent receuës en maniere qui ſoit, en ce qui concerne la iuriſdiction ſeculiere, ny au preiudice d'icelle, ou du Roy, iaçoit que partie par connuence des Princes, parne par leur ignorance, ou par la negligence des gens doctes (ce qui leur eſt reproché par Panorme) leſquels auſſi quelquefois ſont eſbloüis par les charmes papiſtiques, & quelquefois par mutations de temps colludent & ont intelligence auec les Papes, qui par leors menées & fineſſes ont vonlu abbatre leurs ennemis, on leur ait tant deferé, que non ſeulement és choſes eccleſiaſtiques ils ont tout changé à leur appetit, en nous amenant vne oouuelle forme d'Egliſe, mais auſſi en la tẽporalité ſe ſont eſleuez ſur toute authorité Royale & Imperiale. † S. Bernard en ſon liure de conſideration 451
B a ſagement touché la cauſe d'vne ſi grande motation, S. Bernard. qu'eux non ſeulement renforcez de priuileges: mais doüez de Royaumes, honneurs & richeſſes exterieures aptes le deceds des premiers & ſimples Papes, ils ſe ſont eſleuez pleins d'arrogance & ambitiõ. Et apres qu'ils ont enuahy le Põtificat comme vn pais de conqueſte, ont mis en arriere le miniſtere de la parole de Dieu, ſe ſont adonnez aux choſes prophanes contre leurs decrets *c* meſmes, & comme dit Plaone, ſe ſont c C. cuth te quidem. cauſ. 23. q. 6. conuertis de la religion aux armes. Et cõme dit le pape Simplice en vn ſynode (& non Symmaque, comme cuide Gratian *d*) l'amour de domination dont les d in ſuperſcrip. c. beati quidem. 96. diſtinct. Clercs ont eſté ſurpris, leur a fait auſſi dédaigner la charge de la diſcipline eccleſiaſtique. Et auant eux S. Hieroſme a dit ainſi, & eſt au grand decret. c. *Diacones*. 93. diſt. Or maintenant depuis qu'és Egliſes, ainſi C qu'en l'Empire Romain l'auarice a pris accouſtumẽt, on n'a plus veu de loy aux Preſtres, on n'a plus veu de viſion és Prophetes. Que penſes-tu qu'il diroit maintenant s'il reſuſcitoit? Ne ſeroit-il pas bruſlé cõme heretique? Et toutesfois ceux que ces méchans condamnent ne ſont rien moins qu'heretiques. † Iaçoit donc qu'au temps paſſé ils fuſſent ſubiets aux Empereurs, & les reconneuſſent comme leurs Seigneurs (ainſi que Gregoire le Grand meſme a recoonu Maurice & puis Phocas, quelque méchant qu'il fuſt, comme meſme teſmoigne l'Antonin, tiltre 20. §. 13) iaçoit qu'ils fuſſent creez par les Empereurs, & obeiſſent à leurs ordonnances, meſmement encores depuis Charlemagne, & leurs demaodaſſent loix & D reglemens en leur police eccleſiaſtique, & d iceux receuſſent leſdits reglemens, comme appert au grand decret, au chap. *de capitulis*, & chapitre dernier, diſtinct. 10. & chap. 1. chap. 2. diſtinct. 97. & chap. *de libertis*. 24. qu. 3. & à plain ſus en la preface de l'edict, maintenant la chance tournée ce deſſus deſſous, ils ont commencé à ſe faire Seigneurs des Empereurs, leur impoſer loix, les confirmer & deſtituer a leur appetit, & afin que plus librement & ſans honte, à ce qu'ils ne ſemblaſſent ſe porter par trop vilainement enuers leur Maiſtre, ou de peur qu'ils ne fuſſent rabaiſſez à leur premier rang pour cauſe d'ingratitude, leur ont deſnié qu'ils euſſent receu aucune choſe d'eux, ains au cõtraire ils ont effrõtement affermé que E ce que les Empereurs auoient, ils le tenoient d'eux. Et que les premiers Empereurs n'auoient eſté que tyrans & vſurpateurs, iuſques à ce qu'ils leur euſſent tendu l'Empire qui ne leur appartenoit. Et que ceux qui leur auoient fait donaiſons, ne leur auoient nen donné du leur, mais leur auoient reſtitué ce qne par trop long-temps ils auoient vſurpé, & coutrouoient vne fauſſe & Anti-chreſtienne hereſie qu'ils auoient receu de Chriſt les droits, non ſeulement de l'Empire celeſte, mais auſſi de l'Empire terrien. † Et pour abolir la memoire des bien-faits de Pepin, 453 Charlemagne & Louis le Pieux Rois de France qui les ont eſleuez & enrichis, ont controuué des donaiſons fauſſes & contrefaites en les rapportant

premierement à Conſtantin qui fut ſurpris par ladre-
rie, & d'icelle guerit. Et pour autant que l'impoſteur
euſt eſté trop eshonté de l'attribuer à Conſtantin cin-
quéme, au temps duquel Pepin en reiettant les am-
baſſades & requeſtes dudit Conſtantin, donna au
Pape l'Exarchat & la Romandiole, auec tout ce qu'il
auoit oſté aux Lombards témoins, *a* Ils ont rappor-
té cette donaiſon controuuée au premier Conſtan-
tin autrement Conſtantin le Grand, duquel toutes-
fois on ne lit point qu'il fuſt ladre comme le cinquié-
me, qui fut plus de quatre cens ans apres, & du temps
de Pepin. † Maintenant donc eſt aſſez découuerte la
454 fauſſeté de la paille, ſus nõbre 443. laquelle ils auoient
ſuppoſée en leur grand decret, diſtinction 96. Et la-
quelle a auſſi dit eſtre faoſſe le Pape Pie deuxiéme
en ſes dialogues, *b* Felyn Lautent Valle, & autres.
Auſſi iamais n'euſt eſté obmiſe par Euſebe de Ceſa-
rée, ny par Eutrope, ny par Ruffin & autres ſcri-
pteurs eccleſiaſtiques qui viuoient lors, ny par Oto-
ſe & Theodoret qui ont écrit toſt apres eux, Platine
meſmes n'en fait aucune mention, iaçoit qu'il mete
ſoigneuſement par compte les dons de Conſtantin
& d'Helene, mais au contraire il écrit en Adrian pre-
miet que la ſource de la folle opinion de lepre de
Conſtantin le Grand eſtoit venuë pour la ſemblan-
ce du nom de Conſtantin le quint qui lors fut ſaiſi de
lepre. Et apertement tiennent le contraire de la pre-
tenduë donation de Conſtanon François Petratche,
Bapiſte de Mantouë, au liure 1. de patience, cha-
pitre 30. & Bapoſte Egnace, au liure 2. des Princes
Romains. André Alciat en ſes paterges, liure 7. cha-
pitre 19. Dauantage, l'ordre de l'hiſtoire y repugne.
Attendu qu'apres Conſtantin, certains Empereurs
ont regnè à Rome, & que Boniface quatriéme, deux
cens ſoixante ans apres Conſtanon le Grand, par
prieres obtint de l'Empereur Phocas le pantheon. †
455 Le Pape meſme & le peuple Romain, comme eſtans
ſubiets des Empereurs de Conſtantinople ont receu
leurs loix non ſeulement du temps de l'Empereur
Honoré, meſmement aux prieres du Pape, prés de
cent ans apres Conſtanon le Grand, *b* mais auſſi du
temps de Martian. La loy duquel (comme l'on voit
par le texte du chap. 1. és decretales papales ſous le
tiltre de ſerment de calomnie) eſtoit gardée à Rome
plus de cent ans apres Conſtantin premier, mais en-
cores deux cens ans apres, ſçauoir eſt du temps de
Iuſt inian le Grand, & depuis par plus de mil cinquan-
te ans, & iuſques à la tranſlation ou mieux ſection
& diuiſion de l'Empire. Que diriez vous de ce que
ladite donaoon repugne a leurs liures meſmes? tel-
lement qu'il faut que ce beau harangueur, pere d'vo
tel menſonge ait eſté par trop oublieux: Car Boni-
face premier, qui fut enuiron cent ans apres Coo-
ſtantin premier, écriuant à l'Empereur Honorius, ap-
pelle Rome la ville de l'Empereur, comme il ſe lit au
grand decret, chap. 1. 97. diſtinct. Mais auſſi cõment
ſe fuſt fait que Lothaire. Empereur de France euſt
eſtably Magiſtrats a Rome, témoin Platine en la vie
d'Eugene 2. A quelle fin ont eſté faites ces loix, tou-
chant l'vſage des fiefs *c* & mille autres que ie laiſſe
pour cauſe de briefueté? † En retournant au propos,
ſus nombre 308. Depuis que les Papes commence-
456 rent à force d'armes vſurper Rome & Italie, pluſieurs
Empereurs ſe ſont tout le temps de leur vie retirez de
l'obeiſſance du Pape en mépriſant ſes foudres bru-
talles inſenſées: comme ont fait Henry 4. Federic 2.
Lonis 4. Duc de Bauiere, ſus nombre 301. & autres
qui reſtent Albert Kranz, H. Mutius, Cuſpinian, &
les autres Chroniqueurs d'Allemagne. Et ne ſe ſont
457 ſeulement abſtenus des Rois de France. † Car comme
Philippes 4. autrement dit le Bel, euſt en l'an 1296.
impoſé nouuelle taille pour ſe deffendre contre les
Rois Romains & Anglois, & euſt prohibé qu'on
A ne tranſportaſt hors de ſon Royaume harnois d'ar-
mes, argent & viures, & ſignammenr d'aller a Ro-
me, & y enuoyer argent, nonobſtant que fuſt l'an
du Iubilé, comme recite Sabellic Ennead. 9. liure 7.
Et euſt en ladre prohibition & impoſition compris
les Cleres à l'exemple de ſes predeceſſeurs qui ont
accouſtumé faire impoſitions auſſi ſur les Clercs
pour la deffenſe de la Republique, comme on ſçait
qu'il fut fait du temps du Roy Iean deuxiéme. Et
au temps paſſé, le reuenu des Abbayes du Royau-
me eſtoit diſtribué partie a l'vſage des Moines, par-
tie à l'Abbé, & partie à l'armée du Roy, comme
témoigne Amoonus, liure 5. chapitre 34. des faits
des François. Car à l'authorité Royale eſt ſubiet
tout le gouuernement du Royaume, duquel les Egli-
B ſes ſont partie, & leſquelles ne peuuent poſſeder en
iceluy aucune choſe temporelle ſinon par octroy do
Roy, comme eſt contenu au grand droict par le tex-
te de ſaint Auguſtin, au chapitre *quo iure* 8. diſtin-
ction. Toutesfois Boniface huictiéme, voulant ſub-
iuguer le Royaume de France produit premierement
contre le Roy en la faueur des Clercs ſes decrets des
immunitez des Egliſes *d* auſquels ne fut obei. † Se- *d* De immunit.
condement, pource que le Roy fit prendre l'Eueſque ecclesia lib 6.
de Pamiers, qui nouuellement auoit eſté creé par 458
Bomface, en faiſant diuiſion de l'Eueſché de Tho-
loze contre la volonté du Roy, lequel Eueſque ſe
conformant à l'eſprit dudit Boniface ſon createur,
rebelloit contre la maieſté Royale, & démoit eſtre
aucunement ſubiet au Roy, voire en la tempora-
C lité, ains ſeulement au Pape, en tout & par tout.
Ledit Boniface arrogamment ſignifia au Roy, que
le Roy tenoit de luy tant la ſpiritualité que la tem-
potalité, luy oſta le droict des regales, prohibant
& reuoquant toutes collations des benefices fait
pat le Roy, & le declarant heretique, ſi ainſi ne
le vouloit croire. Or pour ne paſſer ſi coort ces
choſes qui ſont tres-oorables, faut entendre qu'en
l'an mil deux cens quatre vingt & dix-neuf, l'année
enſuiuant que Boniface auoit publié ſon graud nou-
ueau liure de ſecondes decretales qu'oo appelle le
ſixiéme; † Il inuenta & inſtitua de nouueau vne nou- 459
uelle ſuperſtition plus que Iudaique, dont iamais n'a-
uoit eſté parlé en l'Egliſe Chreſtienne, qu'il appella
grand Iobilé, & en decerna ſes bulles parentes à Iubilé Papal.
D Rome le vingt-deuxiéme iour de Fevrier qu'ils cele-
broient la feſte de la chaiſe ſaint Pierre, ſainte & con-
troinée par les Papiſtes, l'an ſixiéme de ſon Ponti-
ficat pour commencer ledit Iubilé, l'année enſuiuant,
que l'on comptoit l'an mil trois cens. Et à cononuer
de cent ans en cent ans, vn an entier, donnant de ſon
authorité Papale pleine & tres-pleine remiſſion &
pardon de tous pechez à tous ceux qui ledit an viſi-
teroient, & feroient offrandes aux temples de ſaint
Pietre & ſaint Paul à Rome, c'eſt a ſçauoir ceux du
pais par trente iours coounuels, pour le moins vne
fois chacun iour. Et les pelerins eſtrangeis, par quin-
ze iours coounuels, & l'enuoya publier par tout,
pour par telle ſuperſtition augmenter ſon authorité,
E auatice & reuenu de Rome, au detriment des ames
& des bonſes, dommage ſpirituel & tempotel de
chacun. Depuis pour la friandiſe des deniers, Cle-
ment 6. le reduiſit de cinquante en cinquante ans,
& depuis Sixte 4. de vingt-cinq ans, en vingt-cinq
ans, l'an 1473. l'an troiſiéme de ſon pontificat, com-
me appert és extrauagans communs, la frequence
de telle marchandiſe la fait mépriſer, mais la clarté
de l'Euangile l'a du tout abolie. † Auſſi l'an du Iu- 460
bilé introduit par Moyſe de cinquante en cinquan- Iubilé de
te ans, Leuitique chap. 25. eſtoit bien autre: chacun Moyſe.
ne bougeoit de ſa maiſon, tentoit en ſon heritage
qu'il auoit par pauureté aliené oo engagé. Les ca-
ptifs eſtoient deſliurez, les ſerfs du peuple auoient

a Platine en la vie d'Eſtienne 2. Sabellic Ennead. 8 lib 8. Paul Æmile de geſtis Franc. lib. 2

b Pius 2 in dialo chan. et Felyn c 50 litur in fi. de maiori & obed. Palla tractatu en hanc ré edito. Carlin. do Cuſ. & Geor Merula de vicecomitib.

Comme appert au grand decret c 2. diſtinct. 97.

c Tit. conſtitute do Lotha. in vſib. feud.

liberté. On l'appelloit l'année des trompettes, car des ſix mois precedens, les Preſtres ſonnoient par les villes & villages les trompettes de ioye, qui ſignifioient la predication de Iean Bapniſte qui deuoit cõmencer auparauant, & pour la preparation à la grande predication de Ieſus-Chriſt qui eſtoit le vray, na-

Iubilé de Chriſt. turel & eſſeuncl Iubilé, par lequel nous ſommes deliurez de la grande captiuité du diable, receuons la vraye liberté & grace ſpirituelle de Dieu, & le droict en l'heritage celeſte, qu'auions perdue en Adam. Auſſi lors prit fin le trenneme & dernier Iubilé ceremonial de Moyſe, & commença le vray & eternel Iubilé de Chriſt. Parquoy ladite inuention de Boniface huictiéme a eſté vne grande & méchante illuſion, plus que Iudaique. Car les Iuifs meſmes depuis ladite predication de Chriſt, ne firent & ne prennent

461 iamais faire ne celebrer aucun Iubilé. † Ce fut ledit an mil trois cens qu'à vne des principales feſtes & plus grande affluence de peuple de tout pais, ledit

Boniface Pape & Empereur. Boniface ſe montra ſur vn échaffaut en ſon habit Papal, ſçauoir eſt de Pontife Payen, & trois couronnes, & le lendemain en habit ſeculier d'Empereur couronné, armé l'eſpée nue en vne main, la pomme du monde en l'autre, diſant à haute voix ces mots, Voicy icy deux glaiues. Tu vois ô ſaint Pierre ton ſucceſſeur, & toy ô Chriſt, regarde ton Vicaire: pour ſe declarer de faict en telle ſi populenſe & ſuperſtitieuſe aſſemblée, Seigneur & Souuerain de tous, & en tout en ſpirituel & en temporel, comme vn an dix mois apres pour clorre la bouche de ceux qui en diſputoient, il en fit & publia vn loy a & article de foy

a C. vnam ſanctã. & vtraquegladium &c. de maiorit. & obedience. pour ainſi le croire & tenir par tous de neceſſaire de ſalut, & ſur peine de damnation eternelle. Et cependant Otroman premier Roy des Turcs s'eſleua en Aſie la mineur, & prit Natolie qui eſt la partie

462 Orientale de l'Empire de Conſtantinople. † Ce fut ledit an de ſon Iubilé mil trois cens, que non content d'auoir voulu abroger tous les droits de regales, & de conferer prebendes, & autres benefices pour les Rois de France: il voulut attenter que le Roy de France le reconneuſt, & aduoüaſt à ſouuerain ſeigneur, & à tenir ſon Royaume du Pape: dont il enuoya vn

Bref du Pape bruſlé à Paris. bref ſous le ſeel de ſa chambre au Roy Philippes le Bel, lequel aſſembla vn Concile à Paris, où ledit bref fut preſenté par les Legats & Ambaſſadeurs du Pape, & par leur iugement fut en la preſence des Legats & Meſſagers du Pape publiquement bruſlé en la Court du Palais à Paris, ſur la pierre de Marbre & les Ambaſſadeurs du Pape enuoyez à honte & confuſion. Au meſme temps furent les deffenſes d'aller ny d'ennoyer à Rome, dont ſus nombre quatre

463 cent cinquante-ſept. † Le Pape irrité & enflambé

Epiſtre du Pape. d'orgueil, & ambition ennoya bulles patentes au Roy contenant en ſubſtance, Boniface Eueſque ſeruiteur des ſeruiteurs de Dieu, à Philippes Roy de France, crains Dieu, & garde ſes commandemens: Mais voulons que tu ſçaches que tu nous eſt ſubiet au temporel & ſpirituel, & qu'il ne t'appartient aucune prouiſion de benefices, & prebendes: Et que

Epiſtre du Roy. ſi tu as la garde d'aucuns benefices vacans, que tu ayes à en teſeruer & rendre les fruits aux ſucceſſeurs. Et ſi tu as conferé aueuns benefices, nous decernons tes collations nulles, & en tant que de faict elles ont procedé les reuoquons, & reputons heretiques ceux qui croyent autrement: donné à Latran a le ſecond iour de Decembre, l'an ſeptiéme de noſtre Pontificat. Le Roy du conſentement dudit Concile aſſemblé à Paris, luy enuoya cette reſponſe Philippes par la grace de Dieu Roy de France, à Boniface ſoy diſant ſouuerain Pontife, ſalut petit ou nul. Sçache ta tres-grande folie, qu'en temporel nous ne ſommes ſubiets a aucun, & qu'il nous appartient la garde d'aucunes Egliſes vacantes, dont nous faiſons

A les fruits noſtres, & en conferons les prebendes par droict de regale. Et que les collations par nous faites & à faire, ont eſté & ſont valables, tant pour le paſſé que pour l'aduenir: & que nous deffendons virilement contre tous nos collataires & poſſeſſeurs, Et ceux qui croyent le contraire, Nous les reputons fols & inſenſez: donné à Paris, &c. † En ces entrefaites 464

Boniface enuoya pour eſpier & ſeduire en France (comme de ce temps 1551. a fait Iules 3.) Iean le Moine, canoniſte de grand renom & Cardinal, ſous ombre de Legation. Lequel non ſeulement comme vn eſpion deſcouuroit tout au Pape: mais ſubornoit pluſieurs Eueſques & Prelats qu'il attiroit à luy par paroles ſecrettes, & cauteleuſes & meſchantes intelligences, à eux departir de la foy & ſerment qu'ils de-

B noient au Roy, & les incitoit à ſe reuolter, & eſleuer ſedinons contre leur Roy, allant à cette fin à S Martin de Tours, & çà & là ſous ombre de deuotion & pelerinage: mais eſtant deſcheu de ſon eſpoir & meſchantes entrepriſes s'enfuit vers ledit Boniface huictieſme. † Lequel excommunia le Roy, & le Royaume, declara tous les ſubiets & vaſſaux abſous du ſerment de fidelité, donna le Royaume à Albert premier Duc d'Auſtriche, eſleu Empereur, lequel parauant il auoit refuſé confirmer, diſant que ſans ſon authorité on n'auoit peu proceder à l'eſlection, laquelle partant eſtoit nulle: Mais non ſeulement luy offrit le confirmer, ains auſſi le couronner Empereur & Roy de France, pourueu qu'il fiſt la guerre à Philippes, & le chaſſaſt Ce que ledit Albert promiſt au Pape, & pour ce fuſt prit alliance au Roy

C d'Angleterre, & eſpouſa ſa ſœur. Car lors le Roy d'Angleterre eſtoit ennemy dudit Philippes, auquel Albert enuoya heraux auec lettres concernans le droict qu'il pretendoit au Royaume de France, auec deffiance. Mais le Roy icelles veuës, par deliberation de ſon conſeil, bailla aux heraux vne feuille de papier eloſe en forme de lettres, en laquelle n'auoit rien écrit. Comme s'il euſt voulu dire, qu'à folle demande ne faut point de reſponſe. Et depuis Albert Empereut, & Philippes Roy de Frãce firent appointement à Vaucouleurs, & confirmerent les anciennes alliances d'entre l'Empire & le Royaume de France. Et recite Nicolle Gilles és annales de France, & Richard de Vvaſſebourg és antiquitez de la Gaule Bel-

D gique, que ledit Albert du conſentement de ſes Barons accorda que les limites du Royaume de France, qui lors ne s'eſtendoient que iuſques à la riuiere de Meuſe, s'eſtendiſſent iuſques au fleuue du Rhin: Et le fils de l'Empereur eſpouſa Blanche la plus ieune fille du Roy. † Or l'an 1302. les Eſtats firent derechef 466

aſſemblez à Paris, par deliberation deſquels toute obedience fut ſubſtraite audit Boniface iuſques à ce qu'il ſe fuſt du tout purgé de pluſieurs crimes d'hereſie, ſymonie, homicide, & intruſion en la Papauté, viuant ſon predeceſſeur, qu'il fit mourir en priſon, & autres dont il fut accuſé & chargé en la preſence du Roy & des Eſtats: & ordonné que nonobſtant les reſeruations, cenſures & interdits dudit Boniface, on

E obſeruaſt la pragmatique de Louis 9. Ce que non ſeulement euſt fait, mais s'enſuiuit la captiuité & mort de Boniface, qui perſecurant les Gibelins, priua deux Cardinaux, Pierre & Iacques Colomnois de leurs chaſteaux & ſeigneuries, & leur oncle nommé Sata, qui en fuyant fut pris par les pirates de met, lequel toutesfois fut deliuré par la pourſuite de Philippes Roy de France, auquel ledit Sata donna moyen de prendre ledit Pape. Car ledit Roy enuoya en Italie vn ſien Capitaine, Meſſire Gaulner de Nogaret de Languedoc, auec gros nombre de gens, & ledit Sara s'en alla en habit diſſimulé, tellement que par l'aide des Gibelins ledit Pape fut ſurpris en la ville d'Anagnine, en ſa maiſon paternelle, & mené

a C'eſt le temple de ſaint Iean de Latran à Rome, ancien preſbytere & demeure de l'Eueſque de Rome.

priſonniet par iceux Capitaines à Rome dedans le Chaſteau ſaint Ange, où trente cinq iours apres par dépit entra en frenaiſie, tellement qu'il rongea ſes mains, & allec mourut pitenſement & miſerablement apres qu'il eut tenu le ſiege huit ans neuf mois.

467 † Et de luy eſt écrit ce dicton celebré par les plus excellens docteurs d'Italie, comme Balde ſur le tiltre de la nature du fief au premier liure des feudes. *Il eſt entré comme vn Renard, & a regné comme vn Lyon, & eſt mort comme vn chien.* Auſſi le blaſme fort vn autre Docteur d'Italie, en la gloſe premiere, ſur le chapitre *Dudum*, tiltre des ſchiſmatiques, és extrauagans communs. Ce qui eſt dit auoit entré comme vn Renard, eſt parce qu'il abuſa Celeſtin quint ſon predeceſſeur, qui de ſimple Hermite à l'inſtance de Charles ſecond, Roy de Naples & des deux Siciles, & du Cardinal Latin, & ſans qu'il y euſt penſé, auoit eſté éleu Pape à ſi grande admiration du monde, qu'il y ent deux cens mil hommes à ſon couronnement, comme recite Platine par le témoignage d'vn qui y auoit eſté preſent. Et fit douze des plus prud'hommes qu'il pût choiſir Cardinaux, dont y en eut deux Hermites. Et parce qu'il ne ſçauuit ſa cour, & n'eſtoit ny fin ny braue: incontinent que ledit Cardinal Latin qui ſouſtenoit le faix pour luy, fut mort, ledit Boniface fin & ambitieux brigua les Cardinaux pour faire depoſer ledit Celeſtin, auquel il vſa d'vne grande ruze, luy faiſant ſonner de nuit par vne ſarbacane cette voix: *Celeſtin, ſi tu veux eſtre ſauué, renonce au Papat.* Ce que ledit Celeſtin ſcrupuleux & conſcientieux recent ſi bien en ſon cerueau, qu'il n'en pût eſtre deſabuſé par le Roy des deux Siciles. † Le-

468 dit Boniface nomm'é lors Benoiſt Cardinal Caietan fit telle brigue au Conſiſtoire des Cardinaux ſes compagnons, qu'il y fit faire vne nouuelle conſtitution, (ce que depuis eſtant Pape, il publia & fit mettre en ſon ſixiéme liure de decretales ſous le tiltre de renonciation, chapitre premier) par laquelle eſt declaré qu'il eſt loiſible au Pape de renoncer à ſon eſtat. Ce que fit ledit Celeſtin le ſixiéme mois de ſon Ponnficat. Incontinent ledit Benoiſt fut clen par la plus grande partie de ſes compagnons, & nommé Boniface huictiéme: mais comme ledit Celeſtin retournoit à ſon hermitage, ledit Boniface contre ſa foy promiſe fit prendre & empriſonner ledit Celeſtin, qui en mourut d'ennuy en priſon l'onziéme mois, & diſoit ledit Boniface qu'il auoit ce fait pour obuier aux ſchiſmes, ainſi la Cour Romaine ne peut endurer ſix mois vn homme craignant Dieo, & conſcientieux. Ledit Boniface fit incontinent publier ladite Conſtitution, dont il fait autheur ledit Celeſtin: mais c'eſtoit ledit Boniface meſme qui pour ſa ſeureté particuliere y adiouſte vne plus groſſe menterie, diſant qu'elle fut faite do commun accord & conſeil de tous les Cardinaux. Ce qui eſt faux, car Pierre & Iacques Colomnois Cardinaux, eſtoient d'auis contraire, & reſiſtoient tant qu'ils pouuoient aux entrepriſes dudit Benoiſt Caietan, qui ne laiſſa aucun moyen de fraude & ambition pour y paruenir, comme Platine meſme témoigne. Pour cette cauſe ledit Benoiſt fait Pape fut leur mortel ennemy, & les détruiſit de biens, d'honneur & de vie, & toute leur famille, comme il appert audit ſixiéme des Decretales de Boniface, tiltre des Schiſmatiques, leſquelles Decretales furent en ce regard declarées nulles par ſon ſucceſſeur, comme conte Felio, grand Canoniſte au chapitre *ſi quando.* col. 8. tiltre des reſcripts és premieres Decretales. I'en ay touché en mes anno-

469 tations marginales ſur ledit chapitre 1. † Cette impieté & hereſie horrible que le Pape a les deux glaiues (car ainſi expoſent ils les droicts du celeſte & terrien Empire, leſquels ils s'attribuent) n'eſt pas ſeulement commune aux Papes de Rome: mais à leur cour & ſi profondément & obſtinément enracinée, que moins aſſeurément peut-on accorder quelque choſe auec eux qu'auec le Turc. Car touſiours le Pape & ſon conſiſtoire dira que ſon ſucceſſeur ne luy a pû impoſer loy, meſmement à la diminution des droits de la Papauté, leſquels ils reputent eſtre immuables comme choſe diuine, & de tonte foy & ſerment diſpenſent tant eux-meſmes que tous autres, & par leurs Decrets meſmes ils repurent tous ſermens eſtre nuls, voire vrais parures quand ils tornent au preiudice de la temporalité d'vne Egliſe, quelque inferieure qu'elle ſoit, voire à la diminution d'vn profit odieux du Prelat, comme il appert au chapitre *ſicut noſtru*, ſous le tiltre des ſermens és decretales, & en la partie tranchée, dont i'ay reſtitué le cas particulier en mes annotations audit lieu, tout nrement qui tourne tant ſoit peu à la diminution de leur queſt, ils l'appellent parture, audit chapitre *ſicut noſtri*, & par tous leurs liures ils reputent heretiques tous ceux qui contrediſent tant ſoit peu à leur ambition ou auarice, & ſi tiennent étroitement qu'il ne faut garder foy ne ſerment aux heretiques: par telle voye ils obligent tout le monde à eux, & ſi ne veulent eſtre obligex † Ainſi le pranqua Boniface 8. au mois de Sep- 470
tembre l'an mil deux cens nonante-huit enuers les Colomnois qui vinrent ſous les pactions d'accord, tous tant cleres que laics de leur maiſon & famille des Colomnois en la Cour du Pape, eux proſternans à ſes pieds, demandans pardon: ce qui leur fut accordé ſous condinon qu'ils tendroient la ville Preneſtine, ce qu'ils firent: & combien que ladite ville fuſt imprenable, eux ſe confians en la foy publique du Pape & de ſon Conſiſtoire, & combien que moyennant cela le Pape leur euſt promis de les remettre en leur eſtat & dignité premiere, il n'en fit nen, mais le contraire, comme témoigne l'Autonin (combien qu'il ſoit grand Papiſte) en ſon hiſtoire, nlire vingt, chapitre 8. article 11. où pour aucunement couurir la méchanceté du Pape d'vne cuculle ou ſac moüillé, il dit que le Pape faiſoit tout cela par le conſeil d'vn cordelier fiere nmeur, qui luy conſeilloit de faire larges promeſſes, mais courtes & étroites, & diminuées obſeruations. Il a adiouſté que les trompez & oppreſſez ſous la foy du Pape, furent contraints de s'enfuir outre mer en habit diſſimulé pour euiter la mort, de ſorte que l'on ne ſçait qui eſt la plus grande des trois, ou l'auarice, ou la perfidie, ou la vindicanon: Allez donc vous fier en eux par le témoignage de leurs Papiſtes meſmes, c'eſt ce qu'ils appellent droicts perfidiaux, beaucoup pis que ne faiſoit Iules Ceſar pur payen, qui diſoit (mais ſeulement ſous condinon) que s'il faut violer le droict, il le faut violer poor regner: mais ceux-cy le diſent abſolument ſans aucune condition. † Et de noſtre temps Paul 3. le 471
pratiqua contre *Malam teſte ta ton*, auquel il auoit promis & iuré qu'il vint vers luy à fiance & ſeureté, luy venu, il luy fit tranchet la teſte, diſant qu'il luy auoit iuré la foy pour venir, mais non pas pour retournet. Ie n'aurois iamais fait, ſi ie voulois diſcourir de toutes les méchancetez & abus des Papes, en voila plus qu'aſſez pour connoiſtre leur origine, leur progrés & leur fin, & pour ne ſe laiſſer plus abuſer par eux, oy pae quelsconques de leurs entremetteurs ſous ombre de religion, qui eſt veritablement à dire ſous ombre d'hypocriſie, & ſuperſtition, de laquelle ſont graodement enchantez, circonuenus, & trompez tous ceux qui penſent qu'il y en ait vn ſeul depuis ledit Gregoire ſeptiéme, ou Boniface huictiéme, qui ait autre opinion ou affection de ſa pretenduë puiſſance oo iuriſdiction, que ce qu'ils en ont publiquement declaté de paroles & de faicts deuant toos les peuples, & par Decrets pat eux faits & publicz: ny reo fait que pat faiſons, y a eu aucuns

Papes plus prudeos & modeſtes que les autres, car leur moderation n'a eſté que diſſimulation pour la neceſſité & reſpect du temps: mais que veritablemẽt ils n'ayent eu autre opinion que leſdits méchans Gregoire 7. & Boniface 8. Item appert par les vœux & iuremens ſolemnels qu'ils ſont iuus en leurs ſacres & couronnemens de garder tous les decrets par leors predeceſſeurs faits pour leur puiſſance & aurorité, & de plus toſt mourir ou deffendre en Enfer, que
472 d'en rabatre ou diminuer vn ſeul traict. † Auſſi que touſiours ils maintiennent leurdire hereſie des deux glaiues dont appert trop ſouuent par leurs bulles, comme celles de Gregoire ſeptiéme, du neufiéme iour de Mars l'an neufiéme de ſon Ponrificat, par laquelle il exempte & affranchit totalement le maiſtre & freres de l'Hoſpital ſaint Iean de Hieruſalem, (depuis nommez de Rhodes, & à preſent de Malthe) preſens & aduenir de toute ſujettion & iuriſdiction de tous ſuperieurs Eccleſiaſtiques & ſeculiers meſmes des Roys, Ducs, & Empereurs, par tout l'Vniuers ſoit en la terre, ſoit en la mer, & les affranchit de toutes dixmes, de tous cens & droicts ſeigneuriaux, de toutes impoſitions ſcituées en quelconque lieu que ce ſoit, acquiſes ou acquerir, & qu'ils ne ſoient tenus reconnoiſtre ny rien payer à aucun Seigneur, & qu'ils ſoient ſujets ſeulement au Pape leur createur. Eſt-il pas par là euident que le Pape ſe declare Seigneur abſolu non ſeulement de toute iuriſdiction par tout le monde: mais auſſi ſe dit Seigneur des patrimoines & droicts ſeigneuriaux de tous Seigneurs temporels? Et touterfois n'aguetes i'en ay veu produire en iugement vne ſemblable abuſiue bulle de Clement 8. que les Papiſtes appellent *Septime d'or*, du ſecond iour de Ianuier le premier an de ſon Ponrificat, l'an mil cinq cens vingt-trois, pour l'exemption d'vne ferme dudit ordre de ceux de Rhodes appellée preceptorie aſſize en ce Royaume de France, que le Pape exempta de toute iuriſdiction ſeculiere & Royale, & de tout droict & deuoir patrimonial & ſeigneurial. Qu'eſt-ce donc qu'ils feront, ſi a leur opinion & volonté ſe vinſt adioindre
473 la puiſſance & occaſion de faire? † Qoy que Clement 5. auparauant Archeueſqoe de Bordeaux, tres-grand amy dudit Philippes le Bel, par lequel il auoit eſté éleué au Papat, pour auqoel paruenir il auoit premierement capitulé auec luy iuré amitié abſoluë, & nommément s'eſtoit par tres-graods ſermens obligé vers luy à ſix articles, deſquels l'vn eſtoit que ſi toſt qu'il ſeroit Pape, il condamneroit ledit Boniface 8. & la memoire d'iceluy à tout iamais, caſſeroit & annulleroit tous les faits & decrets d'iceluy, comme recite au long l'Antonin Archeueſque de Florence en ſon hiſtoire: Toutesfois ſi toſt qu'il fut couronné (ce qu'il fut à Lyon, preſent le Roy, & ſon frere le Roy des deux Sicilles, & les Princes de France) comme par nouueaox vœux & ſermens Papaux, abſons de tous les precedens. Tant s'en faot qu'il reſcindaſt les plus meſchans faits dudit Boniface, qu'il laiſſa en ſon entier la meſchante decretale d'iceluy, pleine d'hereſie & de blaſphemes, qui ſe commence: *Vnam ſanctam*, ſus nombre 462. Et combien qu'elle euſt eſté faite en haine dudit Roy Philippe, & pour le chaſtier de ſoo Royaume, neantmoins la laiſſa en ſon entier, comme concernant la grandeur & ſouueraineté Papale. Il eſt bien vray que ledit Clement 5. fit vo extrauagant qui ſe commence: *Aſperæ*, qui eſt és communes ſous le titre des priuileges, par laquelle il declare que le Roy & le Royaume de France, & les regnicoles d'iceluy, ne ſont par ladite decretale *Vnam ſanctam*, plus amplement ſuiets à l'Egliſe Romaine, qu'ils n'eſtoient auparauant; mais c'eſt vne mocquerie & illuſion: car ladite decretale *Vnam ſanctam*, eſt ſeulement declaratoire: Partant les Papes en pretendent touſiours autant comme deuant, il la falloit declarer nulle & abuſiue, & abroguer du tout, comme Benoiſt 11. ſucceſſeur immediat dudit Boniface 8. auoit abrogé ſa decretale commençant *Clericos*. Encores ledit Clement cinquiéme redoubla ſi bien ces paroles qu'il ſemble faire ſadite extrauagante, *Merunt*, non ſeruileſment, ains feintement, & par faueur. † C'eſt celuy qui porta volontaire im- 474
miné à ce tres-noble Empereur Henry de Luxembourg, apres qu'il eut receu ſa tierce couronne à Rome, dont il le fit chaſſer par Robert Roy de Sicile, & Iean ſon frere, contre leſquels l'an 1312. le ſecond Auril à Piſe il fit deux conſtitutions; mais luy empoiſonné à la my Aouſt l'an 1313. par vn Iacobin qui adminiſtra vne hoſtie venimeuſe, le Pape fit contre luy deux decretales, qui ſont en ſes Clementines, dont i'ay touché ſur la Couſtume de Paris, titre des fiefs, nombre quatre cens quarante-ſix, auſſi ils reputoient ledit Empereur heretique, parce qu'à ſon couronnement à Rome il ne s'eſtoit voulu reconnoiſtre ſuiet & vaſſal du Pape, ny iurer fidelité de ſuiertion, mais ſeulement fidelité Chreſtienne & politique, ne tenant pas grand compte de ladite nouuelle decretale *Vnam ſanctam*. † Il extermina les Tem- 475
pliers & leur ordre, qui eſtoit fort riche. Aucuns ont écrit qu'ils ont eſté calomniez, bruſlez, & cruellement exterminez pour auoir leurs confiſcarions; & de fait ledit Alberic Roſates grand Aduocat & Iuriſconſulte à Parme, viuant & écriuant en ce temps-là, a écrit en ſon Dictionnaire *litera* T, que leſdits Templiers eſtoient vn grand ordre à l'Egliſe, & tres-vaillans cheualiers de ſainte Marie; mais que du temps de Clement cinquiéme, ledit ordre fut détroit, & dit plus auoir ouy & entendu de l'vn des Ioges qui eſtoit examinateur des témoins & des iuges de la cauſe, que ledit ordre auoit eſté à tort détruit contre Iuſtice, & qu'à la remonſtrance qu'on faiſoit au Pape Clement, que c'eſtoit iniuſtice, ledit Pape répondit, & profera ces mots: Si ledit Ordre des Templiers ne peut eſtre détruit & confiſqué par voye de iuſtice, ce nonobſtant il faut qu'il ſoit détruit par voyes d'experience, afin que noſtre chet fils le Roy de France ne ſoit ſcandaliſé & diffamé d'auoir commencé vn ſi grand procés & accuſation à tort & ſans cauſe, & qu'il la falloit faire trouuer bonne. Petrus Crinitus Floreonn en ſon liure qu'il appelle de l'honneſte diſcipline liure vingt-quatriéme, chapitre treiziéme, en dit beaucoup de maux en tecrent les Papiſtes: les boos autheurs en parlent beaucoup mieux, meſmement Paul Aemile, & Louys le ieune & Philippes le Bel, ledit Crinitus n'a pas ſi bon iugement que deux cens ans deuant luy auoit Dantes Poëte Florentin perſecuté du temps de Iean vingt-deuxiéme. Ledit Clement mort, les Cardinaux aſſemblez à Baſas pour creer vo nouueau Pape, eſtans briguez, furent en ſi grand effort qu'ils s'entrebatirent & s'entretuerent au Conclaue, où il en demeura pluſieurs morts, les autres s'enfuirent, & furent plus de deux ans ſans pouuoir eſtre aſſemblez: au moyen dequoy le Papat vacqua deux aos trois mois & dix-ſept iours, comme dit Platine, † qui auſſi dit de Iean 22. ſucceſſeur 476
d'iceluy, qu'il fut ſi curieux de choſes nouuelles, qoe de ſimples Eueſchez il en faiſoit deux, & de deux vn, muoit les Abbayes en Eueſchez, & les Eueſchez en Abbayes, & ſe bailloit à transformer les choſes d'vne ſorte en vne autre. Auſſi auoit-il fait vne choſe merueilleuſement nouoelle & hardie a ſon eſlection, & qui iamais deuant, ny apres n'aduint: car comme les Cardinaux aſſemblez en Auignon furent retombez en vn grand & long debat, parce qu'il y auoit grand nombre de Gaſcons qui demandoient vn Pape Gaſcon, & grand nombre d'autres de France, do Prouence, & d'Italie, tous briguans pour auoir

chacun de leor nation, lors craignans le peril de mutuelle occiſion, dont au dernier conclaue ils auoient eſté par leur propte ſang épais iuſques à preſent, ils s'accorderent tous de commettre leurs voix à l'vn d'entr'eux, qui au nom de toos eſliroit le Pape, & pour ce faire conuindrent tous de la perſonne dudit Iean, qui leur eſtoit le moins ſuſpect à cauſe de ſa baſſe condition, qui eſtoit des plus viles & mechaniques comme témoigne l'Antonin en ſon hiſtoire tiltre 21. c. 4. où il dit qu'il eſtoit fils d'vn ſauetier, ou racoutteur de vieux ſouliers, fort pauure de biens temporels, petit de corps, mais grand de cœor & ſçauoir. Or il les trompa bien, car il s'eſleut ſoy-meſme luy ſeul, en telle ſoudaineté, que les aſſiſtans n'eurent loiſir de reuoquer leur commiſſion: vous pouuez penſer combien il auoit d'vn renard & d'vn lyon enſemble, & combien que ce fuſt outre & contre l'intention de tous, & contre toutes les regles de droict diuin & humain, toutesfois il demeura Pape. Car comme dit l'Antonin audit lieu, & la conſtitution Clementine de ſon predeceſſeur ao tiltre des elections, tous empeſchemens, incapacitez, obiets qui peuuent virier & annuller les eſlections canoniques, n'ont lien en la Papale, qui n'y eſt ſuiette, c'eſt aſſez qu'il ne ſoit point heretique, ſçauoir eſt de ce qui eſt repoté hereſie en l'Empire Papal. Tout autre peché, vice, & indignité fuſt-ce ſodomie, ce n'eſt rien. Il auoit eſté noorry ſous l'Eueſque ou Archeueſque d'Arles ſon maiſtre, Chancelier du Roy Robert, Comte de Prouence, apres la mort doquel Eueſque ledit Robert l'auoit fait ſon Chancelier, & depuis Eueſque d'Auignon. Le Roy Robert le prit en deſdain: car eſtant ſon Chancelier, il auoit ao deſceo du Roy ſon maiſtre, au nom & ſous le ſeel & cachet d'iceluy, qui eſtoit vn crime de faux, écrit lettres recommandatoires de ſoy au Pape Clement 5. ſous lequel il paruint ainſi d'eſtre Cardinal; mais depuis que ledit Iean fut Pape, ledit Roy Robert l'ayma fort, luy ſçachant bon gré doladite fauſſeté, qui luy auoit aydé à paroenir, car ledit Iean faiſoit beaucoup de choſes en la faueur, & pour l'exaltation du Roy Robert. Il publia leſdites Clementines, leſquelles n'auoient encores eſté receuës, ny conſequemment la decretale d'Vrbain 4. de la feſte des Preſtres, qu'ils appellent la Feſte-Dieu, qui n'eſtoit qu'vne extrauagante, de laquelle ne fut tenu compte pres de 56. ans, encores elle ne porte vn ſeul mot du port & proceſſion en pompe depus inuentée a l'imitation des payens, comme confeſte aſſez Guillaume Durand en ſon rational, les Chreſtiens ont eſté 1282. ans ſans voir ny receuoir telle illuſion idolatriqoe. Lodit Iean pour monſtret qu'il ne ſentoit plus rien du bas eſtat dont il eſtoit ſorty, vituperoit merueilleuſement le populaire, diſant ſi ſouuent qu'il en faiſoit vn Prouerbe: Que toute la ſageſſe du people eſt folie, ſa Religion ſuperſtition: ce qu'il penſe ſçauoir eſtre réuerie, & ce qu'il penſe ſentir ſans ſaueur, eſt tout prepoſtere à raiſon; mais quant à la ſouueraineté Papale il s'efforça de ſuiure le train de ſes predeceſſeurs, perſecutant grandement le noble Empereur Louys de Bauiere, parce qu'il ne ſe vouloit reconnoiſtre ſon ſujet & vaſſal à l'Empire, luy ſuſcita pluſieurs goerres, dont ledit Looys demeuroit touſiours vainqueur ſus nombre 301. & ſe fit couronner à Rome, où il fit eſtire vn autre Pape qui fut nommé Nicolas 5. qui erigea en Italie vne nouuelle Cour Papale, nouueaux Cardinaux, & nouueaux Eueſqoes: Et d'autre part le Pape d'Anignon fit eſlire en Allemagne vn autre Empereur, contre lequel Louys de Bauiere alla, & le vainquit; mais cependant le Pape nouueau d'Italie fut par les fauons du Pape d'Anignon pris à Piſe, & mené en Auignon trois ans en priſon, tant que de langueur & de faim, il y mourut.

Iean 22. fils d'vn ſauetier.

S'eſleut ſoy-meſme Pape.

† Et cependant ladite extrauagante *Vnam ſanctam*, 477
ſut debatue & publiquement impugnée d'hereſie plus que iamais: aucuns gens doctes compoſerent, & publierent des liures contre les abus & vſurpations des Papes, meſmes contre leurdite hereſie, ſus nombre 469. comme le liure de Marſilios de Padouë intitulé le deffenſoire de la paix, lequel (combien qo'il contienne pluſieurs ſuperſtitions) toutesfois deſlors il monſtra clairement que le Papat eſt vn abus, & qoe ladite extrauagante *Vnam Sanctam* eſt vne hereſie, & que l'ambition des Papes eſtoit cauſe de tous les troubles de la Chreſtienté; mais qo'a-t'on gagné de leur remonſtrer par raiſons? Qu'eſt-ce que ſaint Bernard de Cleruaux profita de ſes admonitions par trois liures qu'il dedia à cette fin à Eugene 3. qui auoit eſté ſon moine & diſciple: où entr'autres choſes il dit qu'à l'Egliſe de Chriſt il n'y a point de ſucceſſion de ſang, ny de lieu, ou d'autre choſe que de foy, doctrine, & vie, & partant qu'il conclud que qoiconque ne garde la foy, doctrine & vie de ſaint Pierre, ne ſe peut dire ſon ſucceſſeur; mais pluſtoſt ſucceſſeur de Simon magus; mais qu'en aduint-il ce que le Pſalmiſte prophetiſe, le tumulte de ceux qui s'eleuent contre toy, monte continuellement, Pſal. 4. Parquoy nous le prions auec le Pſalm. Que Dieu leur remonſtre que ce bruit & tumulte eſt
478
venu iuſques à ſes oteilles. † Ledit Iean 22. continuant ſes guerres par armes, aux dépens d'autruy, & par bulles aux cornées de ſes courtiſans & chancellerie Papale en Auignon ou l'an 1323. en Octob. il excommunia ſolemnellement ledit Empereur qui en appella ao Pape bien informé & au Concile general à Rome: auſſi ſes adherans comme le Vicomte de Milan, qui mourut aagé de 80. ans excommunié, comme dit l'Antonin liure 21. c. 5. §. 3. & 8. plus ledit Iean fit vne decretale, commençant *ſi fratrem*, qui eſt entre ſes extrauagantes, tit. 5. *ne ſede vacante aliquid*. où nonobſtant l'eſlection & couronnement dudit Looys de Bauiere, il declare l'Empire vacant par le decés de Henry 7. empoiſonné par l'Euchariſtie d'vn moine, comme dit eſt, deſtitué tous les Officiers & Vicaires imperiaux commis en Italie par ledit Louys 4. nonobſtant tous ſermens, pactions & alliances auſquels il deroge, fulminant excommunications & interdits, declarant qu'a luy ſeul & à ſes commis appartient toute l'adminiſtration de l'Empire, inſqoes à ce qu'il y ait Empereur par luy examiné, & ordonné par ſa ſeule autorité, & fonde toute ſadite decretale ſur deux affirmations domeſtiques venant de ſa boutique. La premiere qu'il dit eſtre tout notoire de droits & de toute ancienneté eoncordamment obſerué, que vacant l'Empire, toute iuriſdiction, regime & diſpoſition d'iceluy eſt deuolué au Pape pour regir & adminiſtrer par luy oo par tels autres, & ainſi qu'il luy plaita. La 2. qu'au Pape, en la perſonne de ſaint Pierre dont il eſt ſucceſſeor, Dieu a baillé & commis les droits de l'Empire terrien & celeſte. † Mais la premiere affirmation eſt 479
fauſſe par les choſes ſuſdites, & par Nicole Machiaoelli en ſon Hiſt. Flor. liu. 1. & ſi eſt contre la parole de Dieu & ordonnance Apoſtolique, qoi ſtatuë que celuy qui milite à Dieu (comme vn Eueſque) ne s'entremette des choſes ſeculieres. 2. Tim. 2. & au Concile de Magonce dont vn loppin eſt au ch. 1. tit. 50. liu. 3. des premieres decretales Papales contre eux retorquées. La ſeconde affirmation eſt vne Hereſie formelle contre l'Euangile ſaint Iean 18. Mon Royaume n'eſt point d'icy, où ſaint Auguſtin exclamant à toutes nations & Princes, dit: Aſſeutez-vous toos Regnes de la terre, car Chriſt n'empeſche point voſtre domination en ce monde. Cette hereſie fotgée par ce méchant Hildebrant, Gtegoire 7. magnifiée par Boniface 8. & ſes ſucceſſeurs, fut du temps dudit

Deux fauſſes affirmations Papales.

Boniface condamnée à Paris ſus nombre 446. & du
temps dudit Iean 22. par les plus ſçauans de France,
Allemagne, & Italie, voire par les mendians meſ-
me les plus ſuperſtitieux & chetifs du monde, ſçauoit
480 eſt par les cordeliers & autres mendians. † Bien eſt
Mendians heretiques vray qui ils ne le faiſoient pas pour la verité de l'Euan-
gile de Chriſt de laquelle ils eſtoient ennemis, ny
pour la liberté de l'Egliſe qu'ils fouloient, mais par
vindicte, parce que ledit Iean 22. les auoit repris de
pluſieurs hereſies & ſuperſtitions, & contre eux pu-
blié quatre decretales, dont leſdits cordeliers & men-
dians irritez, non ſeulement furent plus obſtinez
que deuant en leurs ſuperſtitions, mais au lieu de ſe
corriger & amander, ne firent autre choſe que recri-
miner le Pape des erreurs & hereſies d'iceluy & de ſa
cour. Vray eſt que ledit Pape eſtoit heretique & en
auoit tenu eſchole, & dogmatiſé pluſieurs erreurs en
Auignon en ſes ſermons, & par liures par luy com-
poſez, menace & emptiſonne ceux qui le repre-
noient, comme vn cordelier qui l'oſa reprendre &
appeller de luy, lequel il tint priſonnier vn an. Mais
les cordeliers & mendians qui s'eleuerent contre luy
eſtoient plus grands hereſiques que luy, & plus obſti-
nez: car Iean 22. admoneſté par l'Vniuerſité de Pa-
ris, & conſeil du Roy tenu à Vincines ſe corrigea:
mais le miniſtre general des cordeliers, Michel de
Gezene & ſes adherens iamais ne ſe corrigerent & ſe
laiſſerent condamner, depoſer, & partie d'eux brû-
481 ler. † L'erreur dudit Iean 22. eſtoit que les ames des
ſaints ne voyent Dieu, & ne vont en la vie eternelle
deuant le iour du grand iugement, & en compoſa &
publia vn liure que Guillaume Ockram cordelier, do-
cteur de Sorbonne, ſe dit auoir veu & leu, & le re-
cueil de pluſieurs ſermons d'iceluy, meſmes de celuy
qu'il fit à la feſte de Touſſaints en Auignon, l'an 1331.
quelque indocte, inexpert és liures dira que ie compte
des fables contre toute veriſimilitude, car il dira
comment le Pape meſme eut preſché & ſouſtenu ce-
la le iour de la Touſſaints, ſans condamner ladite fe-
ſte & l'inuocation des ſaints. Ie répond premierement
que ie n'écrits rien que par auteur digne de foy au
paſſage que i'en allegue, & meſmement de ceux qui
ont veſcu & écrit au temps que i'allegue ſoient veus
les dialogues dudit Ockram & ſon abregé des erreurs
de Iean 22. & ce que pluſieurs autres, voire Papiſtes,
comme l'Antonin tiltre 21. ont écrit: Secondement
ie dis que Iean 22. condamnoit taiſiblement ladite
feſte & inuocation des ſaincts, ſans autrement l'a-
482 broger pour n'abolir le profit qui en venoit, † com-
me il eſt notoire qu'il y a eu pluſieurs Papes qui ont
en leur eſcient introduit & ſouffert pluſieurs ſuper-
ſtitions heretiques pour de ce engraiſſer leur clergé,
& augmenter leur puiſſance, & en appert par leurs
decretales meſmes, entre autres d'Innocent 3. qui a
eſté plus de cent ans deuant Iean 22. & deuant la re-
ception des mendians, que les choſes n'eſtoient pas
ſi corrompuës comme cent ans apres, & neantmoins
au chap. 2. du tiltre 43. liure des decretales touchant vn
Preſtre qui par erreur n'auoit eſté baptiſé, & neant-
moins eſtoit mort en la confeſſion de Chriſt, il le
declare non ſeulement ſolut de ſon peché originel:
mais auſſi en la ioye eternelle de Paradis, & deffend
d'en plus diſputer, & neantmoins il ordonne que l'on
faſſe prieres aſſiduelles, & que l'on offre hoſties à
Dieu pour ledit Preſtre. Eſt-il rien plus contraire &
repugnant, ny plus loin de veriſimilitude, & toutes-
fois il eſt écrit & impriné ès decretales. Ainſi Iean 22.
à l'exemple de ſes predeceſſeurs, combien qu'il fuſt
par fois par violence de verité, contraint de condam-
ner la ſuperſtition: neantmoins il en retenoit la pra-
tique à cauſe du queſt. Il preſcha auſſi que toutes
choſes adiennent par neceſſité, & que Dieu ne peut
faire autre choſe que ce, & ainſi qu'il fait, & plu-
A ſieurs autres erreurs. † Mais s'il n'euſt point touché 483
les erreurs des cordeliers, ils ne ſe fuſſent eſleuez con-
tre luy, ce qu'ils ne firent ſinon apres qu'il eut preſ-
ché qu'il y auoit des hereſies en leur ſecte & regle, ce
qui eſtoit vray, contre cette verité s'eleuerent les
cordeliers, & tous les mendians auec eux. Ledit Pa-
pe fit & publia contre eux quatre decretales dont il y
en a 3. La premiere commence *Ad treditorem*. La
3. *quia Quorundam*, imprimées en ſes extrauagances
tit 14. La 4. *Quia vir reprobus* (il entendoit ledit
Michel miniſtre general des cordeliers) que les Im-
primeurs craignant trop leur déplaire n'ont imprimé.
Les cordeliers tenans occaſion d'eux vanger, fai-
ſoient chapitres, conuenticules & aſſemblées par
tous pais pour deietter ledit Iean 22. qu'ils decla-
B toient appertement heretique & deſtruit de toute di-
gnité, & contre luy ſouſtenoient l'Antipape d'Italie
qui auoit eſté vn cordelier nommé Pierre Corbiet
qui par le témoignage de Platine eſtoit docte & idoi-
ne à manier les affaires, & ſe nommoit Nicolas
quint, & auoit nouueaux Eueſques & Cardinaux,
auſſi adheroient à Louys de Bauiere Empereur, au-
quel Ockram diſoit deffends-moy de ton glaiue con-
tre le Pape d'Auignon, & ie te deffendray contre luy
par ma plume. † C'eſtoit choſe horrible que ces tru- 484
pelus mendians eſtans par grand erreur & contre les
ſtatuts anciens des vniuerſitez receus au degré de do-
cteurs ozoient publiquement preſcher & ſouſtenir
que Ieſus-Chriſt & ſes Apoſtres n'auoient eu aucun
propre ny en particulier, ny en commun qu'ils
C auoient obſerué extreme pauureté & mandicité
d'huis en huis que Chriſt l'auoit introduit & com-
mandé à ſes Apoſtres, & que c'eſtoit le vray eſtat de
perfection Apoſtolique. Ce qu'ils faiſoient pour par
tel abus acquerir authorité enuers tous & par deſſus
tous, & dominer ſur les bourſes de tous ceux qui au-
roient dequoy. Iean 22. monſtra que c'eſtoient non
ſeulement erreurs, mais hereſies pernicieuſes, & les
condamna par ſeſdites decretales, & en cela fit bien
& iuſtement: neantmoins ils furent ſi hardis d'en
former appellation à la face meſme & conſiſtoire
dudit Pape ſeant en iugement & en publierent leur
appel à Piſe, & par toute l'Italie & Allemaigne, &
appellerent ledit Iean 22. non Pape, mais Apoſtat &
heretique, tant eſtoit hardie cette ſuperſtition qu'on
D auoit trop engraiſſée & autoriſée. Tellement com-
bien que ledit Michel eut eſté l'an 1328. en vn Sino-
de tenu à Paris depoſé, neantmoins ſe rebella contre
la ſentence du Sinode, ſe portant pour miniſtre ge-
neral & catholique, preſchant le Pape eſtre apoſtat,
heretique, & depoſé *ipſo iure*: contre lequel il con-
citoit tous les chapitres des mendians qui luy adhe-
roient, comment appert par Auguſtin d'Ancone, de
l'ordre des hermites mendians en ſon méchant liure
de l'Egliſe, queſt. 78. Auſſi les ſuit Marſilius de Pa-
doue, en ſon ſuperſtitieux deffenſoire, liure 2. chap.
20. † Et tellement pourſuiuirent & ſeduiſirent tant le 485
peuple qu'ils engendrerent vne nouuelle ſecte des
petits freres, dits fratricelles & beguins que ledit
E Pape iuſtement condamna par ſa decretale *ſanctæ*.
qui eſt en ſes extrauagances tiltre 7. ce nonobſtant
perſeueroient en leurs erreurs, ſouſtenant que de-
puis le decés de Clement 5. n'y auoit eu aucun vray
pape. Car non ſeulement ils condamnoient ledit
Iean, mais auſſi Benoiſt 12. ſon ſucceſſeur, lequel
parce qu'il auoit eſté docteur en Theologie, ils
crioient qu'il eſtoit plus damnable que ſon predece-
ſeur, & vray hereſiarche, & apprehendez par les
Eueſques perſiſtoient en leurs erreurs, & ſouſte-
noient eſtre bruſlez pour les maintenir, comme
François Zabarella grand canoniſte viuant lors, écrit
en auoir veu bruſler à Florence en ſon commentaire
ſur les Clementines, tiltre dernier, chapitre premier.

§. *proinde*. col. 1. comme auſſi témoigne l'Antonin, ultre 21. chap. 5. §. 1. tels eſtoient en ce temps là les
486 illuſions & triomphes de Satan. † Et encores long-temps apres à ladite ſuperſtition adherent Platine, monſtrant par ſon ignorance ne ſçauoir que c'eſt de l'Euangile & benefice de Chriſt; mais ledit Michel qui eſtoit le dix-ſepoéme monſtre general de ces freres mineurs, & auoit eſté eſleu au chapitre general de Naples, l'année meſme que ledit Iean auoit eſté eſleu Pape à Lyon, fit tant par ſes menées qu'il fit aſſembler à Perule l'an mil trois cens vingt-cinq, le chapitre general de ſon ordre, où fut mis deſſus la queſtion de la pauureté & mendicité de Chriſt, & fut determinée ſelon l'opinion des Cordeliers en approuuant leurs hereſies deteſtables dont ſus nombre 462. & ce au contant que cette queſtion ſe commençoit B ja à examiner en la court & conſiſtoire du Pape, comme ſi c'eſtoit à faire à ces mandians de conſtituer en leur propre cauſe, & diffinir vn nouueau article de foy, & l'impoſer à croire au Pape, & à toute l'Egliſe. Incontinent ledit frere Michel s'en alla en la preſence du Pape auec ſa determination, comme luy apportant vne choſe diffinie & iugée, dont le Pape fut fort indigné, & à bon droit, pour l'arrogance vſurpatoire de ces Cordeliers, contre leſquels il conceut plus grande indignation que deuant, & vouloit ſupprimer leur ordre, & à bon droit. Mais ils firent tant par leurs hypocriſies & flateries, ayant gaigné Robert Roy des deux Siciles & la Reyne ſa femme qui offroient leurs perſonnes & toute leur puiſſance pour C la deffenſe de ces freres mineurs, ſans que cinq autres Roys ſollicitoient pour eux à la Court du Pape, à ſçauoir le Roy de France, le Roy de Caſtille, le Roy d'Arragon, le Roy de Cypre, le Roy de Maiorque, tellement que pour moyennet les choſes entre les deux parties, deux Cordeliers furent faits Cardinaux, & le Pape enuoya lettres conſolatoires & fauorables auſdits Cordeliers en leur chapitre general qui ſe tenoit à Paris, & l'vn deſdits Cardinaux Cordeliers apres la deſtitution dudit Michel fut inſtitué Vicaire general de l'Ordre, lequel fit abolir les conſtitutions que ledit Michel auoit attenté faire, lequel Michel nonobſtant ſa deſtitution, retint de fait l'office de General de l'ordre l'eſpace de douze ans. Ainſi furent leſdites parties tellement que tellement reconciliées, ſans toutesfois aucune abiuration ny D correction des hereſies deſſuſdites, comme amplement tecine l'Antonin, tiltre vingt-quatriéme, chapitre neufiéme, §. quinziéme. Vous voyez quelle force a la ſuperſtition, quand vne fois elle a occupé l'entendement des ignorans, quelque brutale qu'elle ſoit, comment elle vient à dominer de la folle conſcience aux bourſes, & aux forces & à l'autorité, & à tous eſtats, comme y paruenoit ladite ſecte des cordeliers, combien qu'elle fiſt profeſſion expreſſe de tres-extreme pauureté, iuſques à ne toucher à l'argent, & de n'auoir iuriſdiction quelconque: & neantmoins autant qu'ils auoient de conuents, autant y auoient-ils de conſiſtoires & de greniers & celliers; mais ſi ledit Iean 22. euſt eu le ſens de reprouuer & condamner cette fauſſe illuſion des ſchiſmatiques de François d'Aſſiſe, il euſt trop plus irrité les Cordeliers, que de preſcher que ledit François n'eſtoit pas en Paradis, & ne voyoit & ne verroit Dieu qu'apres le grand iugement: mais il s'en fuſt trop plus ſ[illegible]lement deffendu. Car il puſt ſuſciter contre eux tout l'ordre des Iacobins, leſquels depois d'eux-meſmes enuieux du grand gain que les cordeliers faiſoient, & les ſurpaſſoient ſous ombre de la fauſſe ſuperſtition deſdits ſchiſmatiques, ils en accuſerent les Cordeliers en Cour de Rome, comme fauſſaires & immuſcurs, & dura le procez quarante ans, tant que aucuns Cardinaux faſchez de trop grandes ſollicitations oëdiannes reprocherent aux accuſateurs qu'ils eſtoient bien laſches de vouloir faire mourir de faim leurs compagnons. Et pourquoy ils ne trouuoient vn ſaint de leur ordre qui eut pareils ſtigmates. Parquoy il les attribuë à vne de leurs deuotes Catherine de Sienne: & dauantage luy baillerent vn chappeau d'épine, à quoy les Cordeliers n'oſerent contredire. Et ainſi fut ledit procés finy. † Platine & l'Antonin 487 recitent que ledit Iean 22. mourut de deüil, & d'ennuy d'auoir perdu la ville & terroir de Boulogne la graſſe, nonobſtant le ſecours du Roy de Boheme, & comme ſon legat en apportoit les nouuelles, fuyant. En reuenant en Auignon, que ledit Iean 22. laiſſa ſi grands treſors & amas de pecunes & finances, que iamais aucun Pape n'en auoit tant laiſſé que luy: claire demonſtrance de ſon extreme auarice ou ambition à nouuelles entrepriſes, car il auoit aucuns ans fait la guerre derniere en l'Italie, en la Toſcane & en Lombardie, contre ceux qui tenoient pour l'Empereur, & outre fait publiquement preſcher la croiſade contre les Vicomtes de Milan adherans audit Empereur: octroye pardons & plaineres indulgences à tous ceux qui batailleroient contre luy, ou y enuoyeroient genſd'armes ou ſoldars par vn an enner, comme témoigne l'Antonin Archeueſque de Florence en ſon hiſtoire, tiltre 21. chapitre 6. §. 10. Et toſt apres, qui fut l'an mil trois cens vingt-ſept, enuoya vn ambaſſade en France, remonſtrant qu'il eſtoit fort apauury d'argent, à l'occaſion d'vne guerre qu'il auoit longuement menée en Lombardie contre les Gibellins partizans dudit pretendu Empereur par luy excommunié, afin que les gens d'Egliſe de France luy fiſſent ayde pour ſouſtenir ſa guerre. Mais le Roy de prime face ne le voulut ſouffrir, ny conſeiller, diſant que iamais cela n'auoit eſté fait en ſon Royaume. Parquoi le Pape luy écrit lettres gracieuſes, & luy octroya le decime des Egliſes, iuſques à deux ans enſuiuans. Et par ce moyen le Roy qui eſtoit Philippes de Valois, en la premiere année de ſon regne donna ſon conſentement, & ainſi fut dit, donne m'en, ie t'en donneray. Ce ſont les propres mots de Nicole Gilles, Secretaire du Roy és Annales de France, ſur la fin du premier volume, qui monſtre bien que de la marchandiſe & colluſion du Pape & du Roy fut fait vn prouerbe commun au ſcandale & dommage de 488 France. † Benoiſt 12. ſon ſucceſſeur continua la meſme inimitié contre ledit Louys de Bauieres, & inſtitua Vicaires par les villes & terres de l'Empire, comme cela luy appartenant de ſon droict, par les hereſies, ſus nombre 478. Ledit Empereur cherchoit moins de ſe reconcilier auec le Pape, & ne pouuoit. Il en traitta auec le Roy de France Philippes de Valois, qui luy promit luy ayder à le reconcilier vers le Pape qui l'auoit excommunié: mais le Pape en fut marry contre le Roy, & fort émeu & courroucé contre les Prelats du Royaume de France qui auoient eſté de ce conſeil. Et au contraire il E ſceut bon gré au Roy de Nauarre qui audit conſeil auoit eſté d'opinion qu'on ne pouuoit rien traiter auec ledit Empereur, que premierement il ne fuſt reconcilié auec le Pape. Or parce qu'il ſeroit trop prolixe & quaſi infiny de diſcourir de tous ces abus Papaux; † Ie reuiens à ce qui concerne la France, 489 mais en paſſant ne puis obmettre vne hiſtoire que recite vn vray hiſtorien François. Car il recite les choſes aduenuës de ſon temps, Iean Froiſſart qui écrit qu'enuiron l'an 1360. vn Cordelier ſurnommé Rochetaillete diſoit de grandes choſes contre les abus des Papes & des Roys de ce temps-là, alleguant & adaptant les Propheties & l'Apocalypſe: & les menaçoit de choſes qui ſemhloient incredules, dont les aucunes aduenoient, au moyen dequoy le

Pape

Pape qui eſtoit lors Innocent ſixiéme, parce qu'il ne ſe vouloit pas corriger, & que ledit Cordelier ne ceſſoit de parler. Il l'enferma en Auignon, où il eſtoit viſité de pluſieurs gens, meſmement d'aucuns Cardinaux qui s'eſtonnoient des grandes choſes qui eſtoient libtement dites de luy: dont eſtoit bruit par
Charles 5. sout. Ce peut bien eſtre occaſion à Charles le quint lors Regent en France de faire tranſlater en vulgaire les ſaintes Bibles, & tous les meilleurs liures dont il ſe peut aduiſer, deſirant endoctsiner le peuple, dont les Papes ne tenoient compte, pour mieux découurir l'ambition & vſurpation deſquels il fit compoſer le liure intitulé le ſonge du vergier, ou vn cheualier
490 diſpute contre vn clerc Papal, & le confute. † Charles ſixiéme ſon fils en l'an mil trois cens octante-cinq
Charles 6. fit vn Edit touchant leurs reuenus & reparations des Egliſes, chaſſa les collecteurs du Pape & de ſes Cardinaux, fit deffenſes de ne conferer benefices aux étrangers, fit ſaiſir & mettre en ſes mains tout le tempotel des benefices, des Abbayes & Eueſchez que poſſedoient les étrangers, meſmement les Cardinaux, qui faiſoient leur reſidence à la cour du Pape, & là on emportoit les fruits hors de ce Royaume, fit leuer & recueillir leſdits reuenus par ſes commiſſaires, & les employa en bons vſages, ſe retira de l'obeyſſance du Pape, & publia ce preſent arreſt contre l'ambition & auarice du Pape & de ſes Cardinaux. I'ay mis leſdits edicts au ſtyle de Parlement par moy reconnu en la troiſiéme partie, tiltre
491 37. §. 5. † Or le Pape Benedict 13. qui eſtoit nommé de la Lune, de dépit qu'il eut, excommunia le Roy, les Princes, & tous ſes alliez: & voyant qu'on ne faiſoit cas de ſes foudres inſenſées, fit courir par ſes courriers vn certain libelle diffamatoire, la copie duquel fut apportée par vn quidam, qui ſe diſoit meſſager de Toloſe; mais comme eſtant ſcandaleux & heretique, fut publiquement deſchiré & laceré par arreſt donné à Paris le dixiéme iour de Iuillet l'an mil quatre cens vn, du matin, à l'iſſuë de la cour, & en la preſence des Prelats & du clergé, aſſemblez aux grands degrez du Palais, furent tirez des priſons du Louure par les bourreaux deux buliſtes du Pape Benoiſt treiziéme qui auoient apporté ſes eſpouuantables cenſures, & furent condamnez a faire amande honorable, trainez çà & là dans les charrettes ou tombereaux des bourreaux, veſtus par mocquerie d'habillemens bigarrez, & par deriſion affublez de mittes, & ainſi accouſtrez auec les armes dudit Pape de la Lune renuerſées à rebours, furent menez en
492 chariuary par les carrefours de la ville. † Et contre aucuns ſeditieux qui interiettoient appellations des edicts du Roy ſurent les informations decretées, & ordonné qu'ils ſeroient punis comme attains & conuaincus de leze-maieſté. Derechef eu l'an mil quatre cens dix-huit au mois de May en ample aſſiſtance de la Cour de Parlement fut conclud qu'il ne ſeroit obey à Martin cinquiéme nouueau Pape touchant les reſeruations & preuentions des elections & autres ruſes d'attrapper deniers que ce nouueau Pape taſchoit à mettre en auant: & mit on ſous pieds l'interdiction dudit Martin, comme i'ay dit ſur les regles de
493 Chancellerie de Rome, regle 18. nomb. 107. † Et iaçoit qu'en ce temps-là, fuſſent faits pluſieurs concordats auec le Pape, touchant la collation des benefices, tant par Henry 6. Roy d'Angleterre (qui eu l'an 1422. ſe faiſoit Roy de France à Paris) que par Charles 7. Toutesfois les Cours de Parlement, tant à Paris du temps d'icelluy Henry 6. qu'alors on appelloit Henry 2. Roy de France, qu'à Poictiers, du temps de Charles 7. ne voulurent iceux receuoir: mais ſouſtindrent à leur poſſible la liberté de l'Egliſe Gallicane, & les anciennes ordonnances du Royaume, ſellement qu'en l'an 1425. le 5. iour de Mars,

A contre le Duc de Bethfort comme Regent de France au nom dudit Henry, euſt mandé par lettres patentes au Parlement de Paris qu'il vouloit leſdites promſions & reſeruations eſtre receues, il n'y fut obey, ains s'y oppoſa le Procureur general du Roy, ainſi qu'il ſe trouue és regiſtres de ladite Cour. † En 494
l'an 1437. Charles 7. deffendit à tous les Prelats de ſon Royaume d'aller à Ferrare ou le Concile deuois eſtre aſſemblé par Eugene 4. Et finalement en l'an 1438. a Bourges en groſſe aſſemblée fit ſa Pragmatique ſanction à l'encontre des annates, reſeruations, expectatiues, & telles manieres de tromperies queſtuaires de la Cour de Rome: Et en l'an 1440. par
B lettres patentes publiées & homologuées en la Cour de Parlement le 29. de Decembre audit an deffendit de receuoir, publier, executer, ou fulmines en ſon Royaume de Dauphiné, toutes bulles quelsconques Papiſtiques, de citations, preuentions, & autres cenſures quelsconques de la Cour de Rome. Et voulut que les tranſgreſſeurs fuſſent punis comme rebelles. Et pource qu'en fraude de la Pragmatique, les Papes indirectement prenoient quelques annates, meſmement des benefices electifs, quand ils vacquoient par reſignation en faueur, ou permutation, ou quant diſpenſe ou homologation du concordat eſtoit requiſe. Pourquoy eſtoit beſoin d'auoir recours à eux, ils ne permettoient qu'on expediaſt aucunes bulles, ſinon que prealablement on euſt payé les annates, & quelquesfois pluſieurs annates, d'vn
meſme benefice: † Ce qu'appercent Louys onziéme 495
C Roy de France. Pourquoy en l'an mil quatre cens ſoixante-quatre, & encores en l'an mil quatre cens ſeptante-huit fit publier edicts par leſquels il deffendit de ne tranſporter aucuns deniers à Rome, ny aucunes lettres par les banquiers & facteurs de Rome, enſemble deffendit à tous leſdits ſuiets de ſon Royaume de n'aller ou enuoyer querir aucunes bulles à Rome, & pour ce conſtitua gardes és marches de ſondit Royaume. Et pource que du temps de Pie 2. tuoemy mortel du Concile de Baſle, duquel auparauant auoit eſté deffenſeur, pluſieurs Cardinaux & courtiſans du Pape, tenoient pluſieurs benefices en
D France, & emportoient à Rome le reuenu d'iceux, ledit Roy Louys pour détourner cét inconuenient, ſtatua que tous beneficiers de ſon Royaume euſſens à reſider perſonnellement en leurs benefices dedans les cinq mois prochains, venant ſous peine du ſaiſiſſement de leur temporel & perdition des fruits. Et pour mieux ſe deffendre des maudiſſons & cenſures Papales fit par ſon Procureur general, & par ordonnance de ſa Cour de Parlement, interjetter appel du Pape au futur Concile. Sabellic Ennead. 9. l. 6. recite que du temps de ce Pape Pie 2. la ſecte des Cordeliers, ou minorites ſe multiplia ſi outtement par tous pais, qu'elle tenoit 47. prouinces, & en chacune prouince eſtoient pluſieurs gardiens, & montoient à plus
E de 60000. hommes. De ſorte qu'on oyoit ſouuent que le maiſtre de tout leur ordre (qu'ils appellent leur general) promettoit au Pape qui braſſoit armée pour enuoyer contre les Turcs, de luy fournir de 30000. combattans de ſon ordre Seraphique de S. François, ſous entendus au fait de guerre, ſans que le ſeruice des Conuents en fuſt aucunement retardé. Vray eſt que les Papes voulans entreprendre autre choſe, faiſoient aucunesfois ſemblant de vouloir aller contre les Turcs; mais retournons à noſtre propos: Sous Charles 8. en l'an 1496. l'Vniuerſité de Paris appella comme d'abus de certaines exactions & vſurpations du Pape, contre les decrets & ordonnances Royaux. Et fut cette appellation admiſe en Cour de Parlement.
† Louys douziéme Roy de France, apres qu'à force 496
d'armes, & eut gagné pluſieurs villes d'Italie contre les Benitiuoles & Venitiens, & icelles eut reduites

60000. Cordeliers preſts à la guerre.

en l'obeïſſance du Pape Iules ſecond, receut iniures tinent l'épreuue de l'ingratitude & immunité d'iceluy, eat Iules ayant obtenu victoire en Italie par l'ayde des François, toſt apres le traiſtre Geneuois & (comme dit Budée en ſon liure quatriéme de Aſſe) tranſporté de rage & forcenerie connertit les armes à l'encontre d'eux, & enflamma les Eſpagnols, Allemans, Suiſſes & Anglois contre le Royaume de France pour le ruiner & détruire. Or lors en l'an 1511. fit aſſembler le Concile de l'Egliſe Gallicane à Tours, auquel fut deliberé & arreſté qu'il eſtoit permis au Roy de ſe retirer de l'obeïſſance du Pape, & le repouſſer à force d'armes. Et par le Concile general publié & celebré à ce, le Pape Iules fut ſuſpendu de l'adminiſtration de la Papauté. Ce Concile fut empeſché par les armes de Iules, & tranſporté à Milan, où Philippe Dece fit la harangue imprimée entre ſes conſeils a, & depuis fut icelun Concile tranſporté a Lyon. Et comme Iules ſuſpendu de la Papauté eut excommunié tous les François, enuoye & publie ſes bulles tout par tout, par leſquelles il donnoit remiſſion de tous les peches à ceux qui les tueroient, etenant de dépit, les chaſſa d'Italie, & par les Suiſſes les fit chaſſer de Milan: où il pilla & rauit tous les biens de Philippe Dece, & puis mourut infame & chargé de pluſieurs & vilains crimes, apres qu'il eut ſuſcité & fait armer l'Empereur Maximilian & les Roys d'Angleterre & d'Eſpagne, enſemble les Suiſſes a l'encontre du Roy de France ſon protecteur & bien-facteur à la mal-heure pour perdre & ruiner le Royaume de France s'il ne fut preuenu de mort, comme écrit Eraſme en ſes chiliades. † Cependant Ferdinand Roy 497 d'Arragoo apres le decez d'Eliſabeth ſa femme, lequel au nom & comme tuteur de ſa fille tenoit le Royaume de Legion & Caſtille, prend & occupe Pampeluoe ville capitale du Royaume de Nauarre, laquelle anciennement s'appelloit Pompelon ou Pompeiopolis du nom de Pompée le grand qui l'edifia. Strabo qui a ſuiuy la guerre ſous Auguſte dit que de ſon temps les Gaſcons y habitoient, comme auſſi témoigne Iſidore Eueſque deputé en Eſpagne ancien autheur en ſes Etymologies. Auſſi ledit Ferdinand, dit Iean Gippon, occupa par emblée la plus grande partie dudit Royaume contre droict & par trahiſon, & en ſpolia Iean d Albret, lors abſent, vray Roy de Nauarre: duquel d'Albret eſt fils ce tres-illuſtre Prince Henry premier de ce nom à preſent Roy de Nauarre, cõme i'ay écrit dés l'an mil cinq cens trente-huict, ſur la couſtume de Paris § 29. nõb. 4. & n'aguetes en mon traité de l'origine, progtes, & eſcellence du Royaume & Monarchie des François, nombre 153. La grande vſurpation faite ſous cette ſeule couleur que ledit Albret adherant au Concile de Piſe auec les François, auoit eſté excommunié par Iules: les Royaumes deſquels comme eſtans es communiez & dépoüilles de toutes dignites & ſeigneuries, auoiẽt eſté donnez au premier qui l'occuperoit: à la façon des Papes qui font vœu de répandre leur ſang & leur ame, pour deffendre leurs decretales, par leſquelles ils afferment auoir les clefs de l'Empire terrien & des Royaumes, & cependant ne tiennent compte de l'Euangile, cettuy Ferdinand eſt l'ayeul maternel de Charles cinqméme, à preſent Empereur qu'on a par commun brocart appellé Iean Gippon, pour ſa taquinerie & vilaine auarice: luy donc qui eſtoit compas és meſmes cenſures, s'empare contre tout droict des hommes du Royaume de l'abſent ignorant & n'eſtant aucunement aduerty. Tant de maux & tyranies ont eſté engendrées par les menées & decrets 498 des Papes. † Mais toutesfois les Seigneurs temporels & communitez d'Italie, ne teçoiuent les lois & exactions de la chambre du Pape, ſinon dautant qu'elles ſont a leur profit, & les reiettent quand ils veu-

a Concil. 151.

A lent, ſans faire cas des cenſures Papiſtiques. Les Venitiens pour auoir receu Ferrare en protection & ſauuegarde, furent anathematiſez par Clement cinquéime declarez ennemis de l'Egliſe, expoſez à vn chacun qui les voudroit ſpolier & détruire. Toutesfois ils ne tinrent compte de ſes épouuantables execrations, iaçoit que pour raiſon d'icelles leurs biens & marchandiſes leurs fuſſent rauis & emportez en pluſieurs lieux & pluſieurs entr'eus fuſſent mis à l'eſpée. Et leur faiſoit la guerre vn Cardinal du Pape nommé Pelagute, lequel enuoya contre eus les François cruiez, & vne troupe de gens ramaſſez des pars d'Italie. En ce meſme temps les Florentins, & Luquois pour auoir occupé la ville de Piſtoie malgré le Pape, furent anathematiſez, & a B eus tous Sacremens interdits: mais ne s'en ſoucierent, & comme on leur eut enuoyé Neapolio Legat, ne tindrent compte de luy, ne de ſes cenſures, & par bien long-temps donnerent toute peine à ces gens d'Egliſe, & leuerent ſur eus gros deniers & tributs, & vindrent au deſſus de leurs affaires. Et neantmoins furent receus à vne amitié apres qu'ils eurent donné ſecours à Pelagure Legat du Pape contre les Venitiens en l'an mil trois cens & neuf. Depuis les Florentins pour vn ſeul abus que commit le Pape en confetant vne Abbaye aſſiſe en leur territoire, prierent le Pape Iean vingt-troiſiéme, reſidant lors en leur Cité, de la puiſſance de conferer aucuns benefices de leur iuriſdiction iuſques à cinq ans. † Et du temps 499 C de Siste quatriéme, qui eſtoit ſorty d'vn froc de Cordelier, mirent courageuſement ſous le pied toutes ſes bulles & fulminations par leſquelles ils eſtoient abandonnez au pillage, & au premier qui les pourroit détruire (le faict & conſtance deſquels pour la conſeruatinn de leur liberté a eſté apprenuë par l'Italie, meſmement par les Docteurs & Iuriſconſultes, entre leſquels eſt François Aretin, & Hieroſme Torr) & ſouſtinteot la guerre mortelle & degaſts de leurs terres que leur fit le Pape: car comme par horrible & cruelle conſpiration faite contre la Republique de Florence, & contre Iulien & Laurent de Medicis, laquelle au ſceu & du conſentement du Pape deuoit eſtre par grand' trahiſon executée, l'Archeueſque de Piſe & D aucuns des familiers du Pape auec autres de la conniration, à vn iour de Dimanche le vingt-deuxiéme iour d'Auril l'an mil quatre cens ſeptante-huit en l'Egliſe, ſous couleur de vouloir oüir meſſe, comme lieu & heure propre à leurs malefices, ſi toſt que le Preſtre eut leué l'hoſtie (c'eſtoit le ſigne qu'ils s'eſtoient donné) euſſent mis Iulien de Medicis au taillant de l'eſpée, & cruellement navré Laurent de Medicis, lequel fut retiré & gardé par les ſiens en vne prochaine chappelle de ladite Egliſe, & le meſme iour euſt eſté pris ledit Archeueſque & les ſiens, pendo & étranglé aus feneſtres de ſa cour. Le Pape de dépit que ſes gens n'eſtoient parueuus à chef de leur entrepriſe ne s'appaiſoit de ſon Cardinal qu'on E luy auoit rendu ſain & ſauue, non ſeulement excommunoie & foudroye a tous les diables tous les Florentins, & les declare ennemis & abandonnez à tous, en leurs biens & vtes, parce qu'eſtans ſubjets des Medicis ils auoient touché aux Preſtres & à ſon Cardinal (comme s'il ne leur fuſt loiſible de ſe deffendre contre vn ſi execrable forfait) mais auſſi luy-meſme, auec Ferdinand Roy de Sicile qu'il appella à ſon ſecours, conduiſit ſon armée contr'eux, pille & détruit tout le pais. Au contraire les Florentios non ſeulement ſe deffendent auec l'ayde du Duc de Ferrare, mais auſſi ſe conſeillent à tous les Docteurs & Iuriſconſultes d'Italie, & entre iceus eſtoit François Aretin, &

Hieroſme Tort : leſquels reſpondent que les Florentins ont iuſtement condamné à mort ledit Archeoeſque, & autres de la coniuration, pris en flagrant delict. Que les maledictions & fulminations du Pape, enſemble ſes cruelles entrepriſes eſtoient nulles & abuſſiues. Qu'en icelles contaminant à bonne & iuſte cauſe les Florentins ont peu reſiſter à la force par force, & repoſſer les armes par armes : C'eſt a ſçauoir les armes Papales de Sixte 4. dont eſdites conſultations eſtoit queſtion, & ſous lequel l'Italie a eſté foulée de pluſieurs émotions de guerres, & auſſi Veniſe : que ledit Sixte tournant ſon manteau enueloppa en grands tumultes de guerres, & parce que ledit Sixte ne les peut vaincre par armes, il les excommunia & interdit comme teſmoigne Sabellic. Ennead. 10. il voulut opprimer les Florentins. Et parce qu'il ne peut il ſe ietta contre le Duc de Ferrare leur deffenſeur, dont il ne peut eſtre vainqueur, & fut contraint retirer ſon armée d'entour Rome, dont s'enſuiuit grands degaſts, ruines & ſaccageoiens de maiſon, & guerres ciuiles dans la ville de Rome, ſurquoy ledit Sixte mourut, laiſſant Rome en tel paoure eſtat. Ie laiſſe comme ayant affaire ailleurs pluſieurs autres choſes de telle ſorte, meſmement pluſieurs Villes & Royaumes, qui ont eſté defenduës en meſpriſant les iniuſtes fulminations Papales, qui ſans cela fuſſent abbatus & deſtruits, ioint que telles choſes ſont aſſez notoires. † Les Papes eux ſouuenans du dernier Concile de Piſe qu'ils contraignirent par armes fuir à Milan ſus nombre 496. où en la huictiéme ceſſion le 21. Auril 1512. par ſentence prononcée contre Iules 2. il fut ſuſpendu du Papat, toute puiſſance & adminiſtration conferée au Concile, & toute obedience à luy ſubſtraire, & prohibé à tous de luy obeir aucunement : depuis ledit temps les Papes ont trouué moyen d'obliger tous Eueſques, Abbez, & autres qu'ils penſent auoir voix par ſerment ſpecial enuers eux : Au moyen dequoy, aux Eſtats de l'Empire tenus à Noremberg, l'an 1525. les Eſtats de l'Empire requirent au Legat Ambaſſadeur du Pape Adrian 6. qu'au Concile qui ſeroit aſſemblé, les Eueſques fuſſent abſous & relaſchez des iuremẽs dont ils eſtoiẽt liez & obligez au Pape : ledit Legat reſpondit que cela n'eſtoit autre choſe que vouloir lier les mains du Pape, C'eſt à dire la ſouueraineté vnique par laquelle il ſe dit & fait reconnoiſtre ſeul Seigneur, en general & en particulier, & pardeſſus tous Conciles. Auſſi diſoit Eneatius (qui depuis fut Pape) en ſes epiſtres que ſi vn Eueſque opine contre le Pape encores qu'il diſt vray, il fait contre ſon ſerment. Voilà trop grande & mal-heureuſe captiuité en fraode des anciens quant eſt chap. des antiques Decretales.

GLOSSE XVI.

a *Franc.*) Geneſe 48. Eſdras 7. Et de telle franchiſe teſmoigne Iule Ceſar, parlant des Druides ſous l'ancien Paganiſme de Gaule, liure 6. de la guerre des Ganlois. Et Gratian au grand decret, c. *in qualibet.* eſt au chap. ſequent. 23. q. 8.

SOMMAIRE DE LA GLOS. XVII.

1 *LE Primat reprouué de Dieu entre les Apoſtres.*
2 *L'Hereſie & impieté des Papes.* 28 34.
3 *Le Miniſtre des Eueſques doibt eſtre mué en domination.* 4.
4 *Hypocriſes, precurſeurs de l'Antechriſt.*
5 *Difference entre authorité dominatiue & vertueuſe.* 6. 10.
6 *Saint Paul ne ſe reconnoiſt que Seruiteur & Miniſtre.* 15.
7 *Auſsi ſaint Pierre, & de tous Eueſques.* 15. *l'Humilité des ſophiſtes.*
8 *Expoſition des mots de ſaint Iean, Pais mes brebis.* 9.
10 *Irenée Eueſque de Lyon, a eu plus grande authorité que Pape de ſon temps, auſsi ſaints Cyprien, Chryſoſtome & autres.*
11 *Saint Auguſtin a ſurmonté en doctrine & paſture ſpirituelle tous les Eueſques, depuis les Apoſtres & leurs diſciples.*
12 *Les Payens dés le temps de l'Egliſe primitiue blaſmoient l'ambition & excés des Eueſques de Rome, loüans la modeſtie & ſainteté des autres.*
L'Eueſque de Rome a eſté à cauſe du lieu, reputé le plus honorable par les Payens.
13 *Les clefs de l'Egliſe ne ſont attachées ne dépendantes à la perſonne, ny au lieu, ny autre, mais à la pure parole de Dieu.*
14 *L'authorité que les Eueſques de Rome ont eu des Payens, a eſté cauſe d'y allecher les méchans.*
16 *Faut reſiſter au Pape, qui fait ce que Ieſus-Chriſt n'a enſeigné.*
17 *La difference de la vraye & fauſſe Egliſe.*
18 *Pourquoy l'Egliſe Chreſtienne eſt dite Catholique.*
19 *Conference de la vie & doctrine des Papes aux Apoſtres.*
20 *Liure Monarchial.*
21 *Par quelle preuue le Pape eſt Roy des Rois, Seigneur des Seigneurs.* 22.
23 *L'Althoran du Pape.*
24 *Anciens Docteurs de Sorbonne, Guillaume de ſaint Amour.*
25 *Iean Gerſon chaſſé par les Mendians, & autres nouueaux Docteurs de Sorbonne.*
26 *Les derniers flateurs des Papes ſurmontent les precedens.*
27 *Siluеſtre Prieras, Penitentier & Maiſtre du Palais Papal, que la Monarchie Papale eſt la 5. ſurmontans toutes autres.*
28 *Foudre ſur blaſphemes diaboliques.* 29. 30. 32. 33.
29 *La grand' beſte couronnée.*
30 *La doctrine du Pape eſt, qu'on eſt tenu croire*

& obeïr à tous ce que le Pape dit, ou fait, & qu'on n'eſt pas tenu aimer Dieu de tout ſon cœur.

31 *Les Docteurs d'icelle preferent non ſeulement les voluptez du Pape: mais auſſi les crimes & malefices d'iceluy, à l'honneur de Dieu & au ſalut des ames.*

32 *Et à ce qu'il ne ſoit repris d'hereſie le font la ſeule reigle infaillible de la foy, & defendent au peuple lire l'écriture ſainte.*

33 *Comme les Turcs cellent leur Alchoran, ſçachans la fauſſeté d'iceluy: Auſſi les Papiſtes ne veulent eſtre diſputez de leur loy, ſçachant qu'elle ne ſe peut ſouſtenir, & ſont pis que les Turcs.*

34 *Bruſlent les liures des ſaintes Eſcritures, qu'ils ne veulent eſtre transferez en autre langue.*

35 *Les tonnerres du Pape.*

36 *Querelles anciennes contre les abus des Papes. 36.*

37 *Complainte de ſaint Bernard de Clernaux.*

---

1 *Euangelique Luc 22.*) † Où Ieſus-Chriſt defend & condamne toute matorité, ſuperiorité & primauté entre ſes Apoſtres, faiſant difference entr'eux & les Rois des peuples & nations, auſquels il concede & laiſſe ſuperiorité, dominarion, puiſſance & anthorité en & ſus leurs ſubiets, & veut bien qo'ils ſoient par eux appellez & recõneus benefacteurs ttes-gracieux, protecteurs, loyaux iuſticiers, peres du peuple, & antres tiltres d'bonneur, appartenans aux bons & loyaux princes, auſſi qu'ils ſoient tels. Car le mot bien-facteurs (dont vſe l'Euangeliſte) ſelon la matiere ſubiete qui eſt du Roy vers ſon peuple, comprend tout cela. Mais Ieſus-Chriſt, non ſeulement ne le laiſſe oo permet à ſes Apoſtres, & aucun d'eux; aios leur oſte & defend à tous & chacun d'iceux, commandant & ordonnant que le plus grand ſoit le moindre, & celuy qui goouerne, comme celuy qui ſert. Et en ſaint Matthieo, chap. 20. il dit, Vous ſçauez que les princes des peuples ſeigneurient ſur eux, & les grands vſent d'authorité ſur iceux: il ne ſera pas ainſi entte vous: mais quiconque voudra eſtre le plos grand entre vous, ſoit voſtre Miniſtre: & qui voudra eſtre le premier entre vous, ſoit voſtre ſeruiteur: tout ainſi que le fils de l'homme n'eſt pas venu pour eſtre ſeruy, mais pour ſeruir & dooner ſa vie en redemption pour pluſieurs. Et en S. Marc chap. 10. Vous ſçauez ceux qo'on voit dominer ſor le peuple exercent ſeigneurie & dominatioo ſus eux, & leurs princes ont authorité, & ſeigneurie ſus eux. Or il ne ſera pas ainſi entte vous: mais quiconqoe de vous voudra eſtre le plus grand entre vous, ſera voſtre Miniſtre, & quiconque voudra eſtre le premier entre 2 vous, ſera le ſeruiteur de tous. † Deſquelles tres-claires paroles du Seigneor Ieſus, s'enſuiuent deux choſes. La premiere, que ſon regne n'eſt pas de ce monde, comme il a clairement teſmoigné deuant Pilate, en S. Iean 18. & conſequemment que le Royaume de ſes Apoſtres & de ſon Egliſe, n'eſt pas terrien, ny de ce monde. Et que c'eſt vne impieté & hereſie deteſtable de dire que Ieſus-Chriſt aye donné aux Apoſtres, ou à tout le moins à ſaint Pierre, les clefs ou les droits de l'Empire, oo regne celeſte & terrien. Car tant s'en faut qu'il ait baillé à ſes Apoſtres, ou à ſon Egliſe, aucun empire, ou regne terrien, ny aotre, ſoit Royal ou Imperial, ciuil ou politique, puiſſance ou aothorité ſur aucuns, ſoit en general, ſoit en partieulier, & encores moins ſus les Rois, Empereurs, Prioces ou Republiquea: qu'ao cuntraire il leur a du tout oſté, & totalement prohibé, non ſeulement quant à l'adminiſtration de faict, mais auſſi quant au droict ou ſimple tiltre, non ſeulement quant au droict & titre actuel, mais auſſi quant à l'auoir du moins habituellement, & du tout ſoit en proprieté, ſoit en vſufruict au ſimple vſage, & en façon quelconque. † La ſeconde, qu'en ſon Royaume ſpirituel duquel la gloire n'eſt pas és terres, mais és cieux, & au ſiecle aduenir & eternel, & non au preſent ſiecle temporel, durant lequel ſon regne conſiſte en l'adminiſtration de ſa parole & de ſon Euangile, pour par iceluy auoir la remiſſion des pechez, & don de vraye iuſtificarion auec fruicts de bonnes œuures de penitence, en ce tant ſaint & ſalotaire miniſtere, on regne ſpirituel. Il defend ttes-eſtroitement toote affection, entreptiſe & contennon, de prelation, ſeigneurie ou dominarion ou ſuperiorité. Commãdant, enſeignant, & requerant le ſoin & ſolicitude de loyaument preſcher & adminiſtret l'Euangile, & tres-clairement demontraot par pluſieurs fois, qu'il ne veut & n'entend aueunement, que ſous ombre de ce ſaint miniſtere & adminiſtrarioo de ſes clefs ſpirituelles, aueun quiconque ſoit vſurpe, ou s'attribuë dominarion ou prelation, ſuperiorité, ou autre preferetce en ſon Egliſe. † 4 Cõme aucuns hypocrites ou loups couuerts de peaux de brebis, ont de leur entrée commencé, aioſi que parle le Seigneur, Matth. 7. chap. de ſaint Pierre en ſa 2. chap. 2. & S. Paul és actes chap. 20. auoit eſté propheтizé. Et encores moins veut & entend qoe ledit ſaint & ſpirituel miniſtere ſoit muë & conuerty en domination, poiſſance & ſouueraineté externe, plus que Royale & Imperiale, comme l'Antechriſt chef deſdits hypocrites & loups déguiſez, ſes precurſeurs, a depuis publiquement, oouertemẽt, & en plain iour parfait & accomply, comme auſſi auoit eſté prophetizé par S. Paul 2. Theſſa. 2. Et par S. Iean en l'Apocal. chap. 13 & encores loog-temps parauant par Daniel, chap. 2. & 11. Bien donne à entendre le Seigneur, que d'autant qo'aoeun aura plus amplement & fidelement adminiſtté ſa parole & Euangile, & en ce faiſant, attiré pluſieurs à la connoiſſance & obeïſſance d'icelle (comme entre les principaux il eſt notoite de S. Paul) que d'autant il ſera plus grand en l'Egliſe de Dieu, & en ſon royaume celeſte aduenir. Et cecy meſmes de la prohibition du Papat, eſt contenu au grand decret, diſt. 40. chap. dernier. qui eſt pris de l'Homelie 35. de S. Chryſoſtome, ſur le 20. S. Matth. † Mais y 5 a bien grande diffetẽce qu'aucuns ſoient plus grands, ou à plus proprement parler, d'entre les grands en l'Egliſe en cette derniere ſorte. Sçauoir eſt qu'il ſoit en plos grande eſtimarion & reputration des fidelles pour l'excellence de la coonoiſſance des ſaintes Eſcritures, par graod ardeur de zele, ſelon la ſcience d'icelles, par puiſſance energitique ou efficace en œuures & paroles, en humilite & pariẽce, bteſ pour eſtre par exemple & doctrine eminent en tootes les vertus vrayement Apoſtoliques & Eccleſiaſtiqoes que décrit ſaint Paul 2. Connth. 6. oo qu'aucun ſe die ou ſoit par les aotres dit & reconnu le Soperieur & maiſtre des autres, voire pour les vertus ſuſdites quand il les auoit & exerçoit comme ſaint Paol. † Lequel ſe 6 confeſſe bien auoir plus laboure que les autres, & n'eſtre en rien moindre que les plus grands Apoſtres, & conſequemment oon moindre en la puiſſance ſpirituelle & exercice des clefs de l'Egliſe: mais toutesfois tant s'en faut que ſous ombre de ce il s'attribuë ſeigneurie ny domination oo autorité ſur les Egliſes, qu'ao contraire il admoneſte non ſeulement

Primat ne regne entre les Apoſtres

Hipocrites.

Grandeur & authorité,

Hereſie Papiſte.

Vertueuſe,

Domination.

S. Paul.

toutes les Egliſes, mais auſſi tous & chacuns fidelles en particulier que l'on n'eſtime non plus de luy que d'vn ſeruiteur & ſimple miniſtre & diſpenſareur, non de ſes inuentions ou ordonnances, ains de celles de Dieu ſeulement, 1. Cnrinth. 4. Et ſous ombre de ces fructueuſes predications & miniſtere, il ne veut entreprendre domination ou maiſtriſe ſur la fuy ou conſcience des autres, ny ſur ſes diſciples meſmes, 2. Cor. 1. d. Ailleurs proteſte qu'il n'a aucune puiſſance ſinon pour la verité. 2. Corinr. 13. & à l'edification de l'Egliſe. Ce qu'il n'entend pas des Temples faits de main d'homme, ou Palais, Saint Pierre de Rome, clochers ou autres choſes corporelles & viſibles: mais ſeulement au profit des fidelles, qui ſont la vraye Egliſe & la loüange & edification de
7 Dieu, 1. Corinth. 3. † Autant en proteſte ſaint Pierre
S. Pierre. en ſa premiere, chapitre ſecond, où il baille à tous fidelles le tiltre de Sacerdoce Royal: & chapitre cinquiéme, impoſe à tous Eueſques la cure & charge de la paſture du troupeau de Dieu, & la faire ioyeuſement & de cœur prompt & liberal, ſans affection de gain ou ambinon, leur defendant d exercer aucune ſeigneurie ou domination, mais d'eſtre la forme du troupeau comme l'vn d'iceluy, & pareille forme il impoſe à ſoy-meſme. Car il ſe comprend au nombre des Preſtres, duquel nom les Eueſques audit temps de la priminue Egliſe eſtoient appellez, & n'y anoit entre eux difference. Saint Pierre ne parloit pas là par fiction couuerte d'humilité mentoire, comme déguiſent les Sophiſtes, car auſſi telle humi-
L'humilité des Sophiſtes. liré n'eſt pas vertu, mais vice d'hypocriſie & orgueil contrefait, qui eſt double vice, comme dit meſme ſaint Gregoire en ſon Paſtoral. Il parloit auſſi ſeruieuſement & a bon eſcient, comme à la pure verité, de laquelle il eſtoit témoin, miniſtre & diſpenſateur fidele, comme il auoit bien appris de ſon maiſtre. †
8 Lequel quand au dernier chapitre de ſaint Iean, il
Expoſition du chap. 21. de S. Iean. l'interrogea par trois fois s'il l'aymoit, tant pour auoir triple confeſſion à l'encontre de la triple negation, que pour monſtrer quelle grande perfection de foy & charité le Seigneur requiert de tous miniſtres de ſon Egliſe. comme audit lieu expoſeur tresbien les anciens ſaints docteurs, meſmement ſaint Auguſtin, diſant: Si tu m'aymes, c'eſt à dire, Si tu renonces à toy-meſme. Si tu mets ton ame pour ma doctnne. Si tu reiettes arriere route dignité, & n'aymes autre que moy, & conſequemment ne baille, ou n'enſeigne autre choſe que ma doctrine: Pais, c'eſt à dire, enſeigne, preſche, exhorte, va deuant par bon exemple, & non par domination ou maiſtriſe. Parquoy le Seigneur n'entendoit pas donner à Pierre certain droit, honneur, & priuilege outre & par deſſus les autres: mais il entendoit luy enjoindre vne charge & commandement precis, qui eſt commun à tous preſcheurs & miniſtres de l'Egliſe, qui ſont ainſi adnoneſtez, chargez & obligez en la perſonne de ſaint Pierre. Auſſi n'y auoit lors que trois autres Apoſtres, ſçauoir eſt ſaint Thomas, & les deux fils de Zebedée, c'eſtoit ſur le bord de la
9 Mer Tiberiade, tous les autres Apoſtres abſens. † Si
le Seigneur l'euſt voulu par ces paroles établir & conſtituer maiſtre, chef, ou ſeigneur, ou miniſtre de tous les Apoſtres, & de toute l'Egliſe (comme fauſſement dient les flateurs des Papes) il ne l'euſt pas fait à l'écart & en abſence de la plus grande partie, & quaſi de tous les autres Apoſtres. Auſſi le Seigneur n'euſt dit, Pais mes agneaux, pais mes brebis, ains luy euſt dit, Pais tes agneaux & tes brebis, ce qu'il n'a fait, mais le contraire, monſtrant que Pierre, & conſequemment tout autre Paſteur ou miniſtre n'eſt qu'vn valet, & que le troupeau n'eſt pas ſien, qu'il n'en eſt le maiſtre & ſeigneur, ains le ſimple miniſtre du troupeau d'autruy. Auſſi le Seigneur qui eſt

A la verité immuable, n'euſt pas varié ny corrigé trois diſtincts arreſts par luy auparauant, & en diuers lieus & temps donnez contre le Papat, en la preſence de tous ſes Apoſtres à ce par luy appellez, ſus gloſ. 15. nomb. 115. A tour le moins il ne les eut pas reuoquez tout à vn coup, ſans à ce rappeller tous les Apoſtres enſemble. Dauantage, les mots Grecs dont a vſé l'Euangeliſte ſaint Iean audit dernier chapitre, ne ſignifie pas ſimplement paiſtre ou conduire en la paſture: mais auec ſoin & cure efficace qu'ils paiſſent mollement, ſoüeuement, & ſans danger, & faſſent que rien ne leur defaille, tant s'en faut que le miniſtre ou Eueſque puiſſe negocier ou s'en éleuer, que cela luy eſt étroitement deffendu, & s'il le fait, il eſt appellé & prononcé par la bouche du Seigneur eſtre,
B non pas Paſteur, mais mercenaire, larron, brigand,
loup, en ſaint Iean chap. 10. † Il eſt certain que le 10
premier membre de la difference cy-deſſus, nomb. 5. appartient bien aux eminens entre les bons Paſteurs & miniſtres, comme enuiron l'an du Seigneur 200. S. Irenée
a eſté ſaint Irenée Eueſque de Lyon, qui a eu plus grande autorité quaſi que tous les Eueſques de ſon temps, meſmes plus grand que l'Eueſque de Rome qui eſtoit lors, lequel fut aigrement repris par luy, & acquieſça à ſa correction, ſus glo. 15. num. 4. l'eutens de l'authorité non poreſtatiue ou dominatiue, mais de l'authorité vertueuſe, ſçauoir eſt de l'eſtimation & dignité qui s'enſuit de ladite excellence eminente de ſcience, zele, ſainteté & exemple. Auſſi l'an du Seigneur 250. ſaint Cyprian Eueſque de S. Cyprian.
C Carthage, lequel fit depoſer l'Eueſque d'Arles en Prouence, & en ſubroger vn autre, & monſtroit bien la leçon à l'Eueſque de Rome, lequel il repreſentoit & chaſtioit aigrement, comme appert par ſes epiſtres. Et depuis, l'an 340. ſaint Athanaſe legrand, S. Athanaſe.
Eueſque d'Alexandrie, maillet des Arriens, ſaint Hi- S. Hilaire.
laire Eueſque de Poictiers, & puis apres ſaint Baſile S. Baſile.
le grand Eueſque de Capadoce, ſaint Cyrille Eoeſ- S. Cyrille.
que de Hieruſalem, ſaint Ambroiſe Eueſque de Mi- S. Ambroiſe.
lan, & l'an 422. ſaint Iean Chryſoſtome Eueſque de S. Chryſoſtome.
Conſtantinople, l'autorité duquel par Europe, Aſie, me.
& Affrique, eſt grandement celebrée par toutes les hiſtoires eccleſiaſtiques, meſmement de Theodoret Eueſque de Cyrene, qui viuoit & écrmoit de ſon temps, liure 5. chapitre 27. & autres enſuiuans. † Et 11
D peu apres ſaint Auguſtin, Eueſque d'Hipone, maillet S. Auguſtin.
de l'hereſie Pelagienne, à laquelle l'Eueſque de Rome qui eſtoit lors, fauoriſoit, iuſques à ce qu'il fut adnoneſté par ſaint Augoſtin, lequel ſelon le iugement de toute l'Egliſe, & des Docteurs, tant anciens que modernes, a ſurmonté toos les Eueſques qui l'ont precedé depuis les diſciples des Apoſtres, & tous ceux qui ont eſté depuis luy, non en ſuperiorité de domination, ains en eminence de ſainte doctrine & loyale adminiſtration de ſa charge, non ſeulement profitant à ſon Egliſe, mais auſſi a toute l'Egliſe vniuerſelle. Et cinquante ans apres luy, ſaint Fulgence S. Fulgence.
E de Lepte, Eueſque de Roſpe en Affrique, ſans l'authorité duquel ne ſe faiſoit, & n'eſtoit receu aucun decret és Egliſes d'Affrique, non qu'il fuſt leur Superieur ou Primat, mais pour ſon excellente ſainteté, ſcience, prud'homme, & bon conſeil, dont toute l'Egliſe ſe trouuoit aydée & ſoulagée. I'en laiſſe pour bneſueté pluſieurs autres dont l'authorité vertueuſe a eſté plus grande en l'Egliſe de Dieu que ne fuſt oncques d'aucun Eueſque de Rome depuis ſaint Paul, & toutesfois iamais vn ſeul d'eux ne pretendit & n'vſurpa domination ſur ſon clergé, & encores moins ſur les autres Egliſes, mais ont vertueuſement reſiſté aux entrepreneurs, comme auſſi ont fait aucuns anciens Eueſques de Rome qui ont eſté bons & fidelles miniſtres, non pas toutesfois en telle excellence & authorité que ceux n'aguetes nommez. † Les 12

Payens meſmes qui ont écrit du temps de la primitiue Egliſe, comme Ammianus Marcellinus au vingt-ſeptiéme liure de ſon hiſtoire, blâmoient deſlors l'ambition & excés des Eueſques de Rome, & à iceux preferoient les Eueſques des Prouinces en ſainteté, ſobrieté, & modeſtie. Bien eſt vray que ledit Ammianos Payen, dit que l'Eueſque de Rome eſtoit le principal. Mais par ces paroles, il appert que c'eſtoit à cauſe que Rome eſtoit tenuë le chef de tout le monde, & pour le moins eſtoit le chef de tout l'Empire Romain, le ſiege Imperial y eſtoit. Car ledit Marcellin dit que l'Empereur Conſtance deſiroit faire confirmer la condemnation dudit Athanaſe par l'authorité des principaux Eueſques de la ville eternelle. Il eſt donc clair que c'eſtoit à cauſe de ladite ville de Rome, (qu'il penſoit eſtre telle) qu'il bailloit le tiltre de principal, à l'Eueſque d'icelle, encores il ne le dit qu'incidemment, & ne conclud a aucune 13 ſuperiorité ne domination. † Mais bref, qu'eſt-ce que les clefs de l'Egliſe, la dignité & fonction Epiſcopale ont de cõmun auec le lieu tertien, & domination tempotelle? Si par les canons meſmes. c. *Ridiculum eſt.* 11. qu. 3. qui eſt pris d'Origene, au 1. tome ſur ſaint Matthieu, c'eſt choſe non ſeulement fauſſe, mais ridicule & derriſoire, de dire qu'aucun Eueſque ait la puiſſance de lier & deſlier pour cette ſeule cauſe qu'il eſt Eueſque, & de ſon tiltre Epiſcopal. Car les clefs ſpirituelles de l'Egliſe, ne ſont pas attachées à la perſonne, car elles n'appartiennent à la perſonne, & n'en dépendent, ne auſſi du tiltre ou dignité, elles ne ſont pas infeudées comme vn office de Chancelier, Vicomte, Seneſchal, ou autre office ſoit hereditaire ou perſonnelle. Mais ſeulement ſont attachées apertement, & dépendent totalement de la pure parole de Dieu. Comment donc ſeroient elles attachées ou dépendantes du lieu qui eſt moindre que la perſonne? Certes telle raiſon eſt digne de ſon autheur 14 payen & prophane. † Dequoy auſſi a ſeruy à l'Egliſe de Rome telle authorité & preregatiue payenne & prophane, procedant de l'authorité & preregatiue mondaine du lieu, ſinon pour y allecher les ambitieux, hypocrites, & malins que y ſont pluſtoſt, & plus ſoonent qu'en nulle autre Egliſe du monde, entrez: les vns par ſuperſtition, les autres par force d'armes, les autres par brigues & corruptions, comme teſmoignent les hiſtoires eccleſiaſtiques & prophanes? Et ce meſme dés plus de cinquante ans parauant l'Empereur Conſtantin le Grand, comme teſ- 15 moigne le premier ſchiſme qui fut dés l'an 154. † Il eſt donc tres-clair par les choſes ſuſdites que nul Eueſque, ſoit de Rome, ou d'ailleurs, ne peut a cauſe qu'il eſt Eueſque, pretendre ne dire auoir ſeigneurie ſur ſon Egliſe, ny quant a la iuriſdiction ou domination externe, qui eſt non ſeulement impertinente a l'Eueſque, mais auſſi luy eſt expreſſement oſtée, defenduë & ſeparée de Dieu. Ny quant au miniſtere eccleſiaſtique & ſpirituel à luy impoſé de Dieu, qui commande & ordonne qu'il ſoit ſeruiteur & miniſtre de toute l'Egliſe. Comme meſmes a fait, preſché, enſeigné, & écrit ſaint Pierre, comme dit eſt. Et le déduit plus amplement ſaint Hieroſme, en l'epiſtre à Nepotian, dont eſt pris le chap. *Eſto ſubiectus*, 95. diſtinct. pareillement S. Paul, lequel ne diſoit pas que les Egliſes appartenoient aux Apoſtres. mais au contraire, que tous Apoſtres & Eueſques appartenoient aux Egliſes, & icelles à Chriſt, 1. Cor. 3. Auſſi defendoit eſtroittement d'eſtimer ou reputer les Eueſques, voire les Apoſtres, autre choſe que ſimples miniſtres & diſpenſateurs des myſteres diuins, qui ſont l'Euangile & Sacremens, 1. Cor. 4. & 2. Cor. 6. exigeant tant de luy que de tous autres loyal ſeruice & diſpenſation, qui eſt de donner a entendre, conſeruer & garder la doctrine de Ieſus-Chriſt ſeulement, ſans y meſler de leurs inuentions, negliger leurs propres honneurs & vtilitez, procurer le bien du troupeau & pour iceluy, s'il y échet, mourir, comme dit ſaint Paul, le ſetay employé, & plus qu'employé pour vos ames. Cette eſt la vraye fidelité, comme declare amplement ſaint Chryſoſtome en l'Homelie 55. colom. 7. ſur le 10. de ſaint Matth. † Deſquelles choſes, & de 16 ce que dit eſt, ſus glo. 15. nu. 1. ſans le repeter, s'enſuit qu'il eſt loiſible reſiſter a tout Prelat faiſant autrement, & ce tant par l'authorité de Ieſus-Chriſt en ſaint Iean 10. que ſes brebis ne ſuiuent le mauuais ou faux paſteur, mais fuyent & ſe ſeparent d'iceluy, parce qu'il apporte autre voix & autre parole que celle de Ieſus-Chriſt, & les brebis de Ieſus ne veulent ouïr que la pure voix & parole d'iceluy. Qoe auſſi par les dits de ſaint Pierre, en ſa 2. chap. 2. Et ſaint Paul 2. Theſſal. chap. 3. Gala. chapitre 1. & 5. & derechef 2. Timoth. 3. où il commande ſoy ſeparer de ceux, qui ſous ombre de pieté abdiquent la vertu d'icelle, ſçauoir eſt que prenans nitre ou profeſſiun eccleſiaſtique des choſes ſaintes, les vendent, ou en font vne banque ou eſtat de negociation. Quoy que ſaint Ambroiſe Docteur de l'Egliſe, ſur ſaint Luc, chap. 9. dit que s'il y a aucune Egliſe qui vienne à reietter la doctrine de la foy, & ne retienne & poſſede ſincerement les fondemens de la predication des Apoſtres, qu'il faut delaiſſer & abandonner telle Egliſe, a ce qu'on ne ſoit atouſé d'aucune macule d'infidelité ou perfidie. † Auquel lieu ſaint Ambroiſe parle nommément de l'Egliſe Romaine, & apres l'auoir dignement 17 loüée pour la doctrine de la foy, predications, catechiſmes & écholes de la parole de Dieu qui y eſtoient lors, il adiouſte, comme en prophetizant tacitement de la diſſolution & corruption de doctrine & meurs qui y eſt depuis le Papat aduenuë, plus qu'en nul autre lieu du monde, que ſi cela luy aduient, voire ſi toſt que la pure doctrine y ſera delaiſſée ou vitiée, qu'il la faudra incontinent abandonner, c'eſt à dire ſe ſeparer de toute ſa communion, & la tenir pour excommuniée, & comme vne prophane Synagogue, à ce que l'on n'en ſoit entaché, ſans attendre le comble de la totale corruption. Vous voyez que ledit ſaint Ambroiſe ne diſtingue entre la vraye & fauſſe Egliſe, que par la ſeule doctrine & obedience de l'Euangile, laquelle deffaillante ou corrompuë, & ſi elle n'y eſt preſchée & obſeruée purement de parole & d'exemple, il dit que ce n'eſt plus l'Egliſe, quoy qu'auparauant elle y euſt eſté, mais que c'eſt la Synagogue & aduerſaire de l'Egliſe, qu'il la faut fuir & delaiſſer. † Et c'eſt pourquoy l'Egliſe Chreſtienne eſt 18 appellée Catholique, parce qu'elle n'eſt attachée à certain peuple, ligue, ou ſucceſſion, ny à certain lieu, & encores moins dépendante de ce, mais depend de l'eſprit & parole de Dieu, & eſt, ou la parole & ſacremens d'iceluy, ſelon la pure inſtitution de Chriſt ſont preſchez & adminiſtrez, non affichée audit lieu, mais comme cheminante & militante ſous ladite enſeigne, tant qu'elle y eſt paſſant outre, quand & où la force & puiſſance de l'eſprit de Dieu la pouſſe, comme hautement & excellemment a décrit le diuin Prophete Ezechiel, chap. 1. † Or maintenant confe- 19 rez la vie, ceremonies, ſtatuts, pompes, & entrepriſes des nouueaux Papes, & le tout bien compté & rabbatu, iugez quels ils ſont par leurs œuures & fruits, comme le Seigneur vous authoriſe de iuger, en ſaint Matthieu, chap. 7. en ſaint Luc, chap. 6. Mais quoy, ſi vous peſez en la balance, non point fraudulente, mais ſeule vraye & iuſte au poids des Apoſtres, qui eſt la ſeule patole de Dieu, comme dit bien ſaint Auguſtin, contre les Donaniſtes, liure 2. chap. 6. & eſt mis au grand decret, c. *Non aſſeramus*, 24. qu. 1. Les opinions & doctrines des nouueaux

Ammian. Marcellin

Rome.

Clefs de l'Egliſe.

Pourquoy font entrez les meſchans en l'Egliſe de Rome, plutoſt que és autres.

S. Ambroiſe.

Difference de la vraye & fauſſe Egliſe.

Catholique.

Conference.

Iuſte balance.

20 Papes ? Soit pris & mis en contrepoids † ce puant & blaſphemareur liure monarchial, compoſé par vn meſchant nommé Iacques de Terane, chambrier d'Vrbain 6. & promulgué par l'aduen des Papes. Commençant, Rendez les choſes qui ſont de Ceſar à Ceſar, où il expoſe ces mots temporellement, c'eſt à ſçauoir pour le temps precedant la Paſſion & Aſcenſion de Ieſus-Chriſt ſeulement. Pareillement les mots du Seigneur, en Iean 12. Quand i'auray eſté eſleué de la terre, ie tireray tous à moy-meſme, il expoſe, c'eſt à dire, Ie conqueſteray tous les Empires & Royaumes de ce monde, & les oſteray à Ceſar, aux Rois & autres Princes. Il adiouſte encores vne autre clauſe, ſçauoir eſt, qu'il ne le ſera pas par loy meſme, mais par ſes Capitaines & Chefs de guerre, qui ſont ſes Apoſtres. Pareillement les commandemens à eux donnez du Seigneur de ne poſſeder or ny argent, mais tant ſeulement manger des choſes qui leur ſeront preſentées Il l'expoſe pour vn temps, non pas pour le temps qu'ils ont eſté enuoyez preſcher durant la vie du Seigneur, mais pour vn temps ſeulement qu'ils ont apres l'Aſcenſion d'icelny batailllé & combattu en ce monde, en humilité, ieuſnes, afflictions, & pauureté, iuſques à ce que peu à peu par eux ou leurs diſciples & gendarmeaux ſucceſſeurs, ils euſſent mis ſous le ioug les Empires & Royaumes du monde: apres leſquels vaincus, conuertis, & mis ſous leurs pieds, il dit qu'il eſt à preſent licite a leurs ſucceſſeurs d'vſer & s'armer de richeſſes, tiltres, dignitez & veſteoiens Royaux, & vſer de delices des Princes, & commander à tous autres, voire aux Rois & Empereurs, comme à leurs ſubiets, & que tout cela eſt loiſible, & appartient

21 principalement au Pape. † Lequel par telles argumentations, il preuoe & ſouſtient eſtre le ſeul vray Monarque vniuerſel, ſpirituel & tempotel, Roy des Rois, Seigneur des Seigneurs. Et que tous Empereurs, Rois, & autres grands & petits luy ſont ſubiets en toutes choſes au ſeul branlement de ſa teſte ou de ſon petit doigt. Lequel tres-meſchant & blaſpheme liure, n'euſt iamais oſé compoſer, ou mieox compiler des liures des precedens flateurs & docteurs Papiſtiques, & encores moins aduoüer & publier, ſi la choſe n'euſt pleu à Meſſieurs les Papes, deſquels il eſtoit valer de chambte, & s'ils n'euſſent eſté en la meſme opinion & hereſie. Et que telle ait eſté dés-lors, & dés long-temps anparauant la doctrine & hereſie des Papes, il en appert par le liure de leur puiſſance anti-chreſtienne, dés enuiron quatre-vingts ans auparauant ledit Iacques de Terane, compoſé par vn frere Mendian Auguſtin d'Ancone, & par cette grande harangue adulatoire & blaſphematoire, prononcée par ſolemnels ambaſſadeurs en plain cõſiſtoire du Pape Pie 2. que recite l'Antonin au tiltre 22. c. 17. §. 1. de ſon hiſtoire, laquelle harangue ne ſonne & ne bondit d'autre choſe. Et par pluſieurs autres puans & honteux liures des flateurs & mateologiens Papiſtiques, meſmes auſſi par pluſieurs de leurs decretales, que les Papes meſmes ont promulguées comme loix perpetuelles & inuiolables, par eux faites & eſtablies de leur ſouueraine puiſſance & authorité. Et parce que Felin & autres Canoniſtes alleguent ſouuent & approuuent les dits & ſentences dudit frere Auguſtin d'Ancone en ſa Somme de la puiſſance eccleſiaſtique, ce ſont les meſmes choſes que ledit Iacques de Terane a depuis tranſplantées en ſondit liure monarchial, ſinon que ledit Auguſtin d'Ancone les traitte plus au long & plus diſtinctement, † Car il affermc & ſouſtient par meſmes ſophiſtiques argumens, que le Pape a toute puiſſance, non ſeulement ſacerdotale, mais auſſi Royale & Imperiale par tout le monde, & allegue ſa preuue, parce qu'à ſon ſacre, il eſt conſacré comme ſouuetain

Liure Monarchial.

Auguſtin d'Ancone

A Preſtre ou Eueſque, & couronné comme ſouuerain Roy ou Empereut, & incontinent annonce la feſte & ioye de ſon couronnement a tous les Rois, comme il dit en la qu. 1. art. 7. Où il dit qu'il l'annonce aux Rois enmme à ſes vaſſaux & ſubiets à ſon ſiege iudicial & iuriſdiction ſouueraine, & dit plus qu'il les peut inſtituer & deſtituer, eſtablir & depoſer, meſmes les Rois de France, comme il ſouſtient par toute la queſt. 46. Quoy plus ? il dit par toute la qu. 45. qu'il en peut autant faire & ordonner des Rois des Turcs, Mahometans, Payens, infideles, & tous autres. Encores plus dit qu. 32. qu'il a pareille puiſſance & ſouueraineté deſſous la terre. Il afferme & tient pour article de foy que Ieſus-Chriſt par ſa Paſſion a merité & acquis puiſſance iotidiciaire & B iuriſdiction ſouueraine, en & ſur toutes creatures, & qu'il l'a donnée & delaiſſée au Pape qui a les clefs des deux puiſſances & Empires temporels & eternels, non ſeulement ſur les Chreſtiens, mais auſſi ſur les Iuifs, Payens, infidelles & tous autres par tout le monde, en la queſt. 53. Et que de tous Rois & Empereurs de leurs Conſeils, Parlemens ou Senats, & de tous luges ordinaires & delegucz, grands & petits, ſeculiers oo Eccleſiaſtiques, & de tous hommes par tout le monde, que l'on peut ſans moyen appeller à luy, ou recourir à luy en premiere inſtance, qu. 45. article 3. Et declare & condamne comme heretiques tous ceux & celles qui ne le croyent. † Mais qui ſera 23 celuy qui n'aura en execration tant & de ſi grandes bereſies horribles & erreurs monſtrueux pires qu'vn C nouueau Alcoran ? Car Mahomet enſeigne & commande mettre ſous le ioug de ſa ſuperſtition tout le monde par ſimples armes : mais ceux icy non ſeulement par armes, dont dés & depuis 480. ans ils vſent à toute occaſion a eux propice, mais auſſi par fauſſes predications, déguiſemens, illuſions tant par faux écrits, que par paroles mendaces & toutes manieres d'impoſtures & fallaces, ils s'efforcent & dés long-temps perſeuerent d'aſſubiettir & mettre ſoos leurs pieds tout le monde. Ce nouueau Alchoran Papiſti- Alcoran du que, eſt bien nouueau eu égard a celuy du faux & Pape. ridicule Prophete Mahomet, qui fut enuiron l'an du Seigneur ſix cens vingt, mais il n'eſt pas trop nouueau à preſent, car il fut publié enuiron l'an mil trois cens trente, du temps de Iean 22. Pape, auquel il eſt de- D dié, il y a plus de 250. ans par ledit Auguſtin d'Ancoue, qui eſtoit Docteur de la Sorboune de Paris, comme appert en ſon epiſtre liminaire. † Or à ce qu'il ne ſem- 24 ble que ie vueille attribuer les vices & blaſphemes dudit frere Auguſtin d'Ancone, à tous ſes autres do- Anciens Doc- cteurs on compagnons qui ont eſté en ladite Sorbon- teurs de Sor- ne ; ie dis qu'au meſme temps ont eſté aucuns autres bonne. docteurs audit college de Sorbonne trop plus doctes, & leſquels au meſme temps enſeignoient & écri- uoient le contraire, entre leſquels frere Guillaume Guillaume de Ockam, & Iean de Paris, & auparauant ledit temps, Saint Amour. y auoit eu de plus ſçauans & moins corrompus, comme il eſt notoire, meſmement de Maiſtre Guillaume de ſaint Amour, natif d'vne ville de la Franche-Com- E té, ainſi nommée, lequel preſchoit publiquement, enſeignoit & écriuoit enoiton l'an 1250. par authorité des ſaintes écritures, & anciens docteurs, que les nouuelles Religions & Ordres des Mendians eſtoient damnables, que ceux qui y viuoient, n'eſtoient en eſtat de ſalut, mais precurſeurs de l'Antechriſt, comme faiſans profeſſion de mendicité contre le mandement de Dieu, Deut. 15. & 2. Theſ. 3. & la doctrine de ſaint Auguſtin en ſon liure de Conuens des Moines, & encores à la ſoule du peuple, auquel ils vendoient leurs ſimulez merites & iuſtices, en delaiſſant ceux de Ieſus-Chriſt. Et que les decretales des Papes qui approuuoient telles feintes Religions eſtoient abuſiues. Les Sorbonites de preſent gardent en-

monde. C'eſt le texte d'vn de leurs decrets fait & forgé par vn de leurs anciens Moines & flateurs, mis
e. Si Papa 40. diſt. en leur grand decret, diſtinction 40. chap. *Si Papa.* contenant de mot à mot ce que s'enſuit. Si le Pape eſt trouué non-chalant de ſon ſalut, & du ſalut de ſes freres, inutile & laſche en ſes œuures, dauantage taiſant & diſſimulant le bien (ce qui eſt plus nuiſible à luy & à tous) & outre s'il meine & conduit quant & ſoy peuples innumerables par tronpes au diable & gehenne infernale, pour eſtre auec luy eternellement tourmentez de pluſieurs playes, toutesfois n'y a homme mortel qui puiſſe preſumer d'arguer ou reprendre les faures & crimes d'iceluy; parce qu'iceluy qui eſt Iuge de tous, ne peut eſtre iugé d'aucun, ſauf vn cas ſeulement, s'il eſt trouué deſuié de la foy, pour l'eſtat duquel Pape perpetuellement maintenir l'vniuerſité des fideles, prie aſſiduellement, & d'autant plus inſtamment qu'elle connoiſt ſon ſalut dépendre de l'incolumité & proſperité du Pape apres Dieu. Voila vn de leurs plus anciens canons forgé par vne de leurs creatures, y a plus de ſix cens ans, enuiron cent ans ou peu plus apres le ſiege de l'Antechriſt eſtably en la perſonne de Boniface 3. ſus gloſ. 15. Pour lequel canon maintenir, ils ont touſiours depuis bataillé, comme encores ſont auiourd'huy, comme pour l'ame & pour le ſang, pour glaiue & 32 feu. † Et depuis cent ans ont encores plus fait, car voyans que ledit canon portoit vne exception en cas que le Pape erraſt en la foy, ou fuſt heretique: pour eſtouper ce trou, & toute occaſion d'eſbranler leur monarchie ou idole, ils ont mis en auant, & dogmatiſent, que leur Pape ne peut errer, qu'il peut faire de peché non peché. Et outre qu'il eſt la ſeule vraye & infaillible reigle de la foy & de verité, & que la ſainte écriture par laquelle ſeule il pourroit eſtre atteint d'hereſie, prendre ſa force de luy, & qu'il eſt le iuge & interprete infaillible d'icelle, comme dit eſt. Ainſi voilà leur tegne & monarchie armée & aſſeurée par les impoſtures d'eux meſmes, non ſeulement contre tous hommes, mais auſſi contre Ieſus-Chriſt & ſon Euangile, & contre toute la ſainte écriture, pourueu qu'elle ne ſoit leuë & ſcrutée & tumince comme Ieſus-Chriſt commande en ſaint Iean 5. qui eſt la cauſe que les Papiſtes & Sorboniſtes auiourd'huy defendent ſi ſoigneuſement & cruellement les
33 liures & lecture d'icelle. † En quoy faiſant, les Papes Papiſtes & Sorboniſtes ſe font plus que ſemblables au faux prophete & Antechriſt d'Orient, Mahomet, Preſtres & docteurs de ſa loy, leſquels il enſuiuent & ſurmontent. Car comme meſme teſmoigne Ieau de la Tour bruſlée, Cardinal qui connoiſſoit fort la religion & mœurs des Turcs, en ſon liure intitulé la fortereſſe de la foy, lib. 4. en la tierce conſideration, Les gens letttez, (dit-il) & grands, ſages & ſçauans perſonnages d'entre les Sarrazins, n'adioutent aucune foy à Mahomet ny à ſon Alcoran, mais ſçauent & connoiſſent bien que c'eſt vne menterie, fiction & illuſion pour abuſer le monde. Dont il baille deux ſignes euidens. Le premier, qu'ils teſmoignent contre gens entendus en public. Le ſecond, qu'ils ne veulent aucunement que l'Alcoran ſoit publié ny vulgariſé, & ſe contriſtent vehementement quand il eſt leu par autres que par eux, c'eſt à dire par autres que par leurs preſtres & docteurs, qui ont le ſerment & intereſt à la cauſe, & ne veulent aucunement ſouffrir qu'il ſoit traduit en autres langues ou lettres que la leur. Ie vous demande, Eſt-il pas notoire que les Papes, leurs Papiſtes & Sorboniſtes ſont ainſi, & ſont enflez & pouſſez du meſme ſatanique eſprit que celuy des Caliphes, preſtres & docteurs de Mahomet, qu'ils imitent pour defendre leur eſtat Papal de l'Antechriſt d'Occident par meſmes moyens? Mais ils ſont bien encore pis. Car ils, au moins grande partie

A d'eux & ſauf les Atheiſtes & Epicuriens, qui croyent la religion Chreſtienne eſtre auſſi fauſſe que celle de Mahomet, & que toutes les religions ne ſont qu'opinions & inuentions d'hommes, & neantmoins que pour les profits & honneurs qui en viennent, faut garder celle qu'on tient, quād ores ſeroit la plus fauſſe, en laquelle opinion & execration ſont auiourd'huy tombez les Papes, & la pluſpart de leurs Cardinaux & courtiſans. Les autres Papiſtes qui ne ſont tombez en tel abiſme, ſçauent & ſont pis que les Turcs, car ils connoiſſent que l'Euangile & Eſcriture Sainte eſt vraye, & confeſſent publiquement que c'eſt la vraye lumiere & paſture des ames, comme dit meſmes Hugues de ſaint Victor, ancien Docteur de Sorbonne, en ſon liure des Aſſertions. Et ſçauent bien que l'eſtat
B de l'Egliſe primitiue à eux contraire eſt ſaint & conformé auſdites écritures. Ce que ne ſçauent pas les Turcs, qui ſe conuertiroient s'ils le ſçauoient. Plus ils ſçauent bien (comme le Caliphe, preſtres & docteurs ſçauent) que leur Alcoran Papal, & tout l'eſtat d'iceluy ne vaut rien, que ce n'eſt que menterie, fiction & inuention humaine pour abuſer le monde, & entretenir leur monarchie iniuſtement acquiſe. Et toutesfois ils veulent bien que l'on liſe, eſtudie & preſche publiquement, & que l'on garde leur Alcoran Papal, & toute leur doctrine Papiſtique, parce qu'elle eſt maſquée & compeſée trop plus finement que celle de Mahomet, & d'autant plus dangereuſe, & pernicieuſe, cõme vn venin miellé en coppe d'or. Mais ils ne veulent pas que l'on en diſpute, de peur
C que le fard ne tombe enſuiuans tres-diligemment la premiere & principale des cautelles de leur compagnon Mahomet, qui a ordonné qu'il ne fuſt loiſible diſputer de ſa loy par raiſon, mais par glaiue, comme teſmoigne ledit Cardinal de la Tour bruſlee, en ſon traité contre les principaux erreurs de Mahomet, chap. 1. Encores moins veulent les Papiſtes, que ſur les doubtes que l'on trouue aux écritures ſaintes, mais ſeulement à leurs decrets & interpretaoons, & encore moins qu'on traduiſe l'écritture ſainte en François ou autre langue, à ce qu'elle ne vienne à la conoiſſance du peuple, auquel ils ſçauent bien que par icelle leurs abus & fauſſetez ſeroient bien-toſt découuertes. † De-là eſt qu'ils bruſlent tous les ſaints li- 34
nres de l'écriture ſainte en François: & qui pis eſt, le
D iour de Ianuier dernier 1553. en comptant de Noël, ils ont publiquement bruſté à Mets, condaoné & ietté au feu par les mains du bourreau les liures de la ſainte écriture, tant Latins que François, crime & blaſme horrible & deteſtable, criant vangeance à Dieu qui la fera bien-toſt terrible & épouuãtable & exemplaire. Les Turcs & Antechriſts d'Orient ne prohibent que ce qu'ils croyent eſtre mauuais: mais ces Antechriſts d'Occident trop plus cruels & horribles prohibent & exterminent par feu & glaiue ce qu'ils ſçaoent bien eſtre bon, & ne veulent eſtre diſputé ny du bon ny du mauuais: tellement que la mal-heureuſe Sorbonne de Paris, dés enuiron l'an 1530. qu'elle euſt ſi grand peur que maiſtre Philippes Melanchthon,
E venant en France, fut admis à diſputer auec eux, ce qui fut empeſché par menées & preſens fous par les Cardinaux & Prelats de France, pour obuier à toutes diſputes des choſes neceſſaires au ſalut, voire à ce qu'il n'en fuſt diſputé entre ceux de la Sorbonne meſmes, firent vn ſtatut qu'ils ont depuis gardé, & gardent eſtroittement, qu'en leur Sorbonne ne ſeroit propoſé aucune choſe à diſputer concernant la foy, ſacremens, bonnes œuures, & autres de la doctrine de ſalut, ſoit que cela fuſt pris conformément ou diſformément aux ſaintes écritures, mais ſeulement ſuſt diſputé des choſes ſpeculatiues, comme de la nature & eſſence des Anges, des idées Platoniques des guiddites, choſes concretes ou abſtractes, & autres fattas

ſophiſtiques impertinens au ſalut de l'ame, & à l'intelligence de l'écriture ſainte, de laquelle ils ſe ſont par ſtatut & profeſſion expreſſe, bannis, forclos & excommuniez eux meſmes, & aupatauant ledit ſtatut aucuns de leurs Bacheliers de meilleur eſprit propoſoient concluſions pour la tranſubſtantiation, pardons, purgatoire, prieres des ſaints & ſimulachres morts, puiſſance & Monarchie Papale, & autres telles choſes que le propoſant ne pouuoit ſouſtenir, & eſtoit vaincu par ſes autres Bacheliers formez qui eſtoient contraints arguer au contraire, comme il leur eſtoit facile par les écritures ſaintes & anciens
33 docteurs inſolubles. † Voilà la vie, la doctrine, les artifices des Papes & leurs Miniſtres. Leſquels, cependant ſur ceux qu'ils tiennent captifs & enforcelez par leurs illuſions, bruyent & tonnent comme
Tonnerres du Pape. B foudre. Ces orgueilleuſes voix, que le Pape ſeul eſt le grand luminaire, dont toutes dignitez meſmes Impenales & Royales prennent leur force & vigueur, chap. *Solite. de maiorita. & obedi.* qu'il peut muer les choſes carrées en rondes, & les rondes en carrées, comme dit Hoſtienſe Cardinal & Canoniſte, qu'il peut immuer les ſtatuts des ſaints, comme dit Thomas d'Aquin en vn liure par luy fait pour la défenſe d'iceluy, & l'Antonio qui eſt vn autre Moine Archeueſque de Florence en la tierce partie de ſa ſomme, tilt. de la puiſſance Papale, qu. 24. meſmes contre les Epiſtres ſaint Paul, Innocent 4. Pape & autres Canoniſtes au c. *Super eo. de biga. Archidia.* c. *Sunt quidam.* 15. q. 1. glo. *& Panor.* c. *pro oſuit, de conceſſio. præben.* meſmes contre les commande- C mens du decalogue voire negatifs. Hieronymus Gratus tecent Canoniſte Italien Conſi. 1. num. 33. lib. 1. Que le Pape eſt vniuerſellement & ſingulierement pardeſſus toutes les Egliſes, c'eſt à dire tant en general qu'en particulier Phili. Cor. Conſi. 348. *litera* N. lib. 1. qu'il eſt concurrent auec tous, & nul auec luy, qu'il peut iuger, lier & deſlier tous & toutes choſes, & que nul ne peut iuger de luy, que tous ſes faits ſont reſeruez à Dieu ſeul. c. *Nemo.* c. *Facta.* c. *Cuncta per mundum*, & par tout 9. q. 3. Ie paſſe pluſieurs tels decrets qu'ils, ou leurs flateurs ont fauſſement forgez depuis le iugement de Focas, &
34 attribué aux anciens qui n'y penſerent onques. † Or de la pertinacité & obſtination des Papes à vſer par tous moyens de leurdite Monarchie, non ſeulement D au preiudice des ames & de toutes les Egliſes, mais auſſi des Princes, Rois & Empereurs, appert non ſeulement par leurs decretales, mais auſſi par leurs bulles tant anciennes que recentes, ſus glo. 15. Et par toutes les hiſtoires, & euidence du faict trop permanente, tellement qu'en ces derniers iours il eſt fait tres-manifeſte à tous, ſauf à ceux qui ſont encores aueugles de leurs impoſtures & enchâtemens, qu'en
Prophetie accomplie. ieux ſont verifiées & accomplies les propheties de ſaint Pierre en ſa ſeconde epiſtre, chap. 2. & S. Paul 2. Timoth. 4. De ceux qui s'aſſembleront docteurs chatoüillans les oreilles, leſquelles ils deſtourneront de la verité, & ſe conuertiront à fables. Et 1. Tim. 4. des Prelats qui defaudront de la foy: s'amuſans aux E eſprits abuſeurs, & aux doctrines des diables, enſeignans en hypocriſie, ayans leur conſcience cauterizée: defendans ſoy manet, commandans de s'abſtenir des viandes que Dieu a creées, pour en vſer auec action de graces aux fideles, & à ceux qui ont conneu la verité. Et 1. Timoth. 6. de ceux qui enſeignent autrement que la pure parole de Dieu, & ne s'adioignent & tiennent aux ſaintes paroles de Ieſus-Chriſt, & à la doctrine qui eſt ſelon la crainte de Dieu, leſquels S. Paul prononce eſtre orgueilleux, ne ſçachans rien, mais languiſſans entour queſtions & debats de paroles, deſquelles s'engendre emulation, noiſe, iniures, mauuaiſes ſuſpicions, vaines diſputations d'hommes, qui ſont corrõpus d'entendement, & ſont priuez de verité, reputans picté eſtre gain, deſquels il commande ſoy ſeparer. † Ie rends graces 35
ô Dieu de ce que nous voyons accomply ce que ſaint Paul en a auſſi predit qu'ils ſeront découuerts & faits manifeſtes. Reſte à accomplir, & eſt ia voiſin & prochain, ce que ſaint Pierre, à la 2. chap. 2. a S. Pierre. prophetiſé, que leur perdition ne dort pas, & ne tarde, & Ezechiel à la fin du chap. 12. Ces choſes brieuement touchées doiuent ſuffire, combien que la maniere de ſoy requiſt bien plus haute & longue deduction, laquelle auſſi l'on peut prendre és lieux par moy fidelement alleguez, car ie n'ay rien apporté du mien. Partant ſi i'ay eſté aſpre, ie ne l'ay pas eſté de moy, & ſi ne l'ay eſté aſſez, veu que dés plus de deux cens ans, Fraoçois Petrarque Italien, a trop Petrarque. plus aigrement écrit contre ce regne Papal, qui eſt touſiours depuis nutoirement emputé, l'appellant dés ſon temps, la meſchante Babylone, le nid des trahiſons, auquel eſt oourry tout le venin du monde vniuers, nid enueloppé de gourmandiſes & yurongneries, la paillarde execrable, en laquelle toute luxure vague & regne de tous cuſtez, le refuge & defenſe des erreurs & hereſies, la priſon où tout bien eſt ſuffoqué & eteint, & tout mal & meſchanceté nourry & entretenu, tebelle à Chriſt & à ſes Apoſtres, adorant Venus & Bacchus pour ſes dieux. † 36
Il n'y a pas cent ans que Platine écriuant la vie de Platine. Marcellin ſe complaignoit que dés ſon temps, les vices & abus des Papes & Cour de Rome eſtoient creus & montez ſi haut, qu'à grand peine laiſſeroient enuers Dieu aucun lieu de miſericorde, qu'auarice, orgueil, contemnement de doctrine, ſimulation de religion, vie & mœurs, meſmes à gens prophanes deteſtables, deſlots ſi publiques & communes en la Papauté, qu'il ſemblout que les Papes en leur cour cherchaſſent loüange en l'abõdance de ces meſchanceetez. Viendra (dit Platine) le Turc, ennemy de la Chreſtienté, trop plus violent que Diocletian & Maximian. Il heurte ia les clauſtres d'Italie, & nous comme pareſſeux & endormis, attendons la commune perdition pourmoyans pluſtoſt aux voluptez & deſirs priuez, qu'à la commune vtilité. Ce que confirme Baptiſte Mantuan, lequel peu apres ledit Platine Baptiſte Mantuan. écriuant des miſeres & calamitez de ſon temps, dit, Gent martiale, pourquoy perdez le temps? Allez, allez en Italie aux fondemens de tous maux, les tours & maiſons Papales, cloacque des meſchancetez. † Ie vous demande, La Papauté eſt-elle depuis emen- 37
dée? qu'en pourrois-ie dire à preſent ſi ie voulois aigrir la parole, ainſi que les maux ſont aigris depuis Platine. Il y a plus de quatre cens trente ans que ſaint Bernard de Cleruaux parloit bien plus aigrement en Saint Bernard de Cleruaux. plains conciles, & en plaios ſermoos publics contre les Prelats & ſupoſts de l'Egliſe Papale, les appellant loups, & encores pis, recours à ſes écrits, où il deplore amerement l'eſtat de ladite Egliſe Romaine ia de ſon temps trop depraüée, & qui eſt touſiours depuis allée en empirant.

GLOSSE XVIII.

Faictes.) L'an mil trois cens quatre-vingts dix-huit. † Auquel an au Concile de l'Egliſe Gallicane 1
ſut ce aſſemblée, fut faite, publiée, & executée par le Roy és Cours de Parlement & Conſeil, toute l'Egliſe & Royaume de France, ladite pleniere ſubſtraction de l'obedience Papale, qui eſt tant ſouuentesfois en cét arreſt tecitée. Dont les lettres patentes ſous ſeel Royal ſont ós tegiſtres de ladite Cour, au liure des anciennes Ordonnances Royales, feüille 126. eſquelles lettres entre autres eſt la clauſe qui s'enſuit de l'obedience totale (ſçauoir eſt du Pape.)
2 † Tous, l'Egliſe, Clergé, & peuple de noſtre Royaume & Dauphiné, de l'aduis & conſeil deſdits Conſeillers à ce appellez, nous departons, & denonçons de l'autorité de ces preſentes nous en eſtre departis, voulans entre autres choſes que d'oreſnauant nul de quelconque condition qu'il ſoit, preſume payer ou répoudre audit Benoiſt ou à ſes collecteurs & autres officiers quelsconques, d'aucuns reuenus, profits, ou emolumens de biens eccleſiaſtiques en façon & A maniere quelconque, ny pour quelconque cauſe que ce ſoit, ſin de ladite clauſe. Vous pouuez iuger s'il y a pas à preſent auſſi grandes & vrgentes cauſes ou plus. † Et dés ſept ans auparauant l'an 1391. du temps 3
de Richard ſecond de ce nom Roy d'Aoglererre qui regna vingt-deux ans, le quatorziéme an de ſon regne fut tenu vo Concile general de l'Egliſe d'Angleterre à Vueſtmontiet où par tous les Eſtats, Egliſe, & Roy d'Angleterre, fut le Royaume & Egliſe ſouſtrait de l'obedieoce Papale, & ordonné que l'Empire Papal ue paſſeroit aucunement la mer, deffendu à toute perſonne quelconque d'aller ou enuoyer à Rome pour benefice, plaiderie, ou cauſe quelconque, & de ne receuoir ne publier aucune excommunication ou cenſure, de contre homme, & de n'y obeir ſur peine de confiſcatiou de corps & de biens, & mourir en priſon, comme témoigne Polydote Virgile natif d'Vrbain, en ſon hiſtoire d'Angleterre, liure 20. I'en laiſſe pluſieurs autres pour brieueté.

Concile & arreſt d'Angleterre.

SOMMAIRE DE LA GLOS. XIX.

1. *Les Gaules n'ont eſté tant chargées ny pillées par les Empereurs de Rame, comme depuis ont eſté & ſont par les Papes qui en exigent au decuple* 3. 29.
2. *L'amplitude & richeſſe des Gaules ſous leſdits Empereurs.*
4. *Choſe honteuſe aux Rays & Princes François qui ont deliuré les Gaules deſdits Empereurs, & depuis les ont miſes en plus grande ſeruitude ſous les Papes.*
5. *Qui n'ont autre but qu'auarice ſeruitude des tdales.*
6. *Les anciens Empereurs & Eueſques de Rome ont reprouué comme hereſie ce que les Papes ont depuis pratiqué.*
7. *Telles pratiques ont touſiours eſté interrompuës & deffenduës par les loix & iugemens de France.*
8. *Rendus eluſoires par les fallaces & trahiſons des Cardinaux & leurs ſemblables, ennemis maſquez de la Couronne.*
9. *Les exactions des Papes ſont dépenduës en paillardiſes & ſodomies.*
10. *Les millions d'eſcus tirez chacun an des annates, des Archeueſchez & Eueſchez, &c. Et de toutes les autres dignitez, dont l'Annate auant deſia eſté payée.*
11. 12. *Et quantesfois que le poſſeſſeur a nouuelle prouiſion ou diſpenſe, voire trois au quatre fois l'an les rachapts des fiefs & rotures ne ſont de la centiéme partie ſi grands ny ſi frequens.*
13. *Quels inconueniens viennent des preuentions.*
14. 15. 16. *Les Papes deffendent pour en vendre les diſpenſes.* 17. 18.
19. *Vacans en Cour de Rome eſt nouuelle inuention.*
20. *Abus & mandats de penitencerie de Rome.*
21. 24. *Dés le temps de Louys anziéme qu'il n'y auoit annates, les Papes leuoient plus de 200000. eſcus. Le Roy deffendit d'y porter argent, & d'en apporter bulles.*
25. *Depuis, ladite ſomme eſt doublée, & pour les annates redouble à pret d'vn million d'ar.* 26.
27. *Dont n'en reuient rien, mais ſauuent ſe trouuent les deniers és mains des ennemis.* 28.

---

1. *Extorquée.*) choſe non ſeulement miſerable aux B
1 Gaulois; mais auſſi honteuſe aux François. † Les Gaules premierement ſubjuguées par Iules Ceſar ont eſté ptes de cinq cens ans non entiers, ſujettes & tributaires aux Empereurs Romains, tant Payés que Chreſtiens; mais encores ſous la ſeruitude des Empereurs elles n'eſtoient tant grenées & pillées comme depuis trois cens ans, & encores plus depuis deux cens ans, elles ont eſté vexées & epuiſées par les Papes de Rome, comme le confeſſe clairement Blondus, grand Papiſte, en ſon tiers liure de Rome teſtaurée

Les anciens Empereurs ſubiuguent les Gaules.

ſous les Papes, où il dit que Rome a ſon perpetuel dictateur, (c'eſt celuy qui auoit puiſſance abſoluer de mort & vie ſans appel.) Le Pape adoré par les Princes de tout le monde, & ſon Senat, les Cardinaux, & qu'elle a & reuienoe plus grands tribus quaſi de toute l'Europe, que les Empereurs anciens. † Io- 2
ſephe au liure 2. de la guerre Iudaique, recite la belle Ioſeph.
Oraiſon d'Agrippe le Mineur, dernier Roy des Iuifs, par laquelle en vain s'efforçoit deſtourner les Iuifs de leur mal-heureuſe rebellion à l'encontre des Romains, ou principalement il leur mettoit deuant les

yeux les grandes richeſſes, puiſſance, & amplitude de la Gaule, qui n'auoit affaire des biens ou richeſſes des autres naoons, mais auoit dedans ſoy les fontaines de ſa propre & domeſtique felicité, & arrouſoit quaſi tout le monde de tous biens: Et toutesfois les Romains n'y auoient que mil deux cens ſoldats pour toute la garde d'icelle, combien que le nombre des Citez d'icelle fuſt quaſi plus grand. † Si donc les Gaulois joüiſſoient de ſi heureuſe paix, de ſi grande felicité, de ſi amples richeſſes en ſoy, lors qu'ils eſtoiét reduits & tenus ſous la forme d'vne Prouioce Romaine ſubiets & tributaires aux Empereurs meſmes payens & idolatres, & outre tres-cruels perſecuteurs de l'Egliſe: Dont leur eſt venu ce mal-heur infernal, qu'eſtans affranchis de la ſeruitude Romaine, & retetté le ioug & ſubiection des Empereurs Romains, ils ſont retombez en plus dure & miſerable ſeruitude des Papes de Rome, meſmement depuis deux ou trois cens ans, de ſorte qu'à preſent la cour Papale a acconſtumé d'extorquer & exiger d'eux par chacun an, plus que ne montoient les tributs de dix ans, du temps deſdits anciens & tres-puiſſans Empereurs de
4 Rome? † Quny? y a-t'il choſe qui puiſſe eſtre plus ignominieuſe & honteuſe aux Rois & Princes Frãoçois? Les pteux Frãçois ſi vaillans & puiſſans és armes, la terreur de tout le munde & tres-victorieux, touſiours francs, qui iamais ne furent tributaires, qui ne peurent oncques eſtre mattez ny aſſubiettis par l'empire Romain qui eſtoit ſi puiſſant: mais au contraire combatans & vainquans leſdits Empereurs Romains, l'eſpace d'enuiron ſoixante ans depuis l'ao du Seigneur quatre cens trente-cinq, iuſques en l'an cinq cens, leur ont finalement oſté les Gaules, & les ont deſliurées de la ſubiertion d'iceux ſous Claudioo le Cheuelu, & Clouis Rois François: Permettront-ils touſiours leur Gaule, voire leur noble Royaume de iour en iour eſtre ſoolé & expilé de plus grand & bref tribut au decuple? Où eſt icy cette ancienne & peculiere franchiſe des Françoia, & ſous laquelle à faux titre ils en portent le nom? dequoy ſeruent tant de ſaintes ordounances Ruyales & la pragmarique de ſaint Louis, contre ces exactions? Mais quoy des ſermens & iuremẽs que baillent & promettent les Rois
5 à leur couronnement? † Si quelque cagot dit que l'on tollere ces exactiõs à cauſe & en faueur de la religiõ: la reſponſe eſt prompte, qu'il n'y a rien plus contraire & dãgereux à la vraye religion, veu que par la doctrine de l'Apoſtre, l'auance eſt ſeruitude des idoles, comme auſſi l'experience a bien demontré, car il eſt notoire que pour le ſeul reſpect de la queſte & du profit ils ont erigé, mulophé, & defendent l'adoration & ſeruice & veneratiun des Images, qu'ils negligeroient s'ils n'en auoient profit. Quoy que Ieſus-Chriſt meſme & ſaint Paul ſon heraut, deſignent pour ennemis de religion ceux-là principalement qui ſous l'occaſion d'icelle exercent gain, quelquer titres ou maſques qu'ils prennent. C'eſt choſe plus que notoire que par les queſtes & pratiques de cour de Rome la vraye religion eſt corrõpuë & ptophanée. Qui doute donc que ce ne ſoit choſe ſainte & religieuſe de les abolir? tant s'en faut qu'à cauſe de la religion il les faille tolerer ſinon en donnant lieu à la fauſſe trahiſon & déguiſement des Antechriſts qui diſent eſtre choſe religieuſe ce que Ieſus-Chriſt appelle ſeruit anx richeſſes Matth. 6. d. Luc 16. c. & que ſaint Paul en-
6 ſeigne eſtre ſeruitude des Idoles. † Si l'on requiert les exemples des Maieurs, ſoit des anciens Eueſques meſme de Rome, ils oot eu en abomioaiion, exercé & defendu toutes ces exactions, & condamné comme hereſie Simoniaque *a* ſoit des anciens Empereurs qui y ont pourueu par la loy *Si quemquam*, ſous le tiltre des Eueſques & Cleres au Code Imperial, ſoit des Rois de France, qui unt ſoigneuſement exigé des Eueſques meſmes de Rome la raiſon de leur foy, promeſſe & obligation de garder la diſcipline eccleſiaſtique. † Quoy que meſme les derniers Rois de 7
France par leurs ordonnãces, edicts & arreſts de leurs Parlemens ont touſiours reprouué, abtogé & defendu l'auarice, inuentions & exactions des nouueaux Papes, tellemẽt que ſi couſtume ou preſcripiion pouuoit auoir lieu en ces choſes (ce que non, car mauuaiſes intenuuns & euuſtumes ne ſont valides par quelque temps que ce ſoit) toutesfois elles oot rouſiouira eſté reprouuées & condamnées ſi ſouuent, & auec telles interruptions, qu'il n'y auroit lieu ny de couſtume ny de preſcripiion, qui doibt eſtre continuelle & non interrompuë. Reſte que ce n'eſt que pur reprouué abus de ces exactions & pratiques queſtuaires
B de cour de Rome † auſſi eſt notoire qu'elles ne ſont 8
approuuées ny ſouſtenuës que par gens ambitieux & conuuiteux, comme choſe opportune à leurs pernicieuſes affections, à ce que par ces meſchantes pratiques ils paruienneut aux honneurs, richeſſes & delices, où iamais ne pourroient monter par ſainte vie, doctrine & œuures vertueuſes. Et qui ſont ceux qui unt touſiours rendu eluſoires leſdits luix & arreſts, & decrets conciliaires, ſinnn les Cardinaux & autre vermioe voulans paruenir au Cardinalat, & de-là au Papat que par leura enchantemens & trahiſons hypocritiques unt toûjours ſeduit & trahy noa Rois. Mais † finalement telles richeſſes meſchãment acquiſes ſoot 9
meſchainment diſſipées, & comme dit le Prophete Michée. e. r. parce qu'elles ſont amaſſées du ſalaire de
C la paillarde, elles retourneront en ſalaire de paillarde. Auſſi eſt notoite que tous ces millions d'eſeus exturquex par les ruſes & impoſtures de ceux qui abuſeot du miniſtere eccleſiaſtique à profit & gain, ne ſont employex pour la defenſe de l'Empire ou Republiques, ny pour les alimens des pauures ou entretenement des écholes, comme eſtoit fait ancieonemeot: mais ſont deſpendus en leurs delices, luxures & pompes prodigieuſes: le Dieu deſquels, comme dit S. Paul, Philip. 3. eſt leur ventre & leur gloire en leur honte & confuſion, qui ont ſoin des choſes terriennes, deſquels la fin ſera ſelon leurs œuures: nonobſtant que cependant ils ſe maſquent & déguiſent prenans le tiltre & appareuce des miniſtres de iuſtice 2. Cor. 11. †
Ot à ce qu'en bref l'on voye quelles grandes ſommes 10
D de deniers en ſont par chacun an eſpuiſées de ce Ruiyaume de France: Premierement, pluſieurs millions d'or en ſont tirex par les annates ou vaccans: les Archeueſques, Eueſques, Prieurs Conuentuels & autres Benefices eſt cctifs, lequel tribut le Pape exige deuant toute expediiion ou delurance des bulles. Secondement, non ſeulement il les exige de la cuilation pour prouiſiun de dernier benefice: mais auſſi de tous les autres tels benefices tenus par l'impetrãt, & deſquels il eſt diſpenſé de les retenir auec le nouueau benefice; nonobſtaot que chacun deſdits anciens benefices lors de la ptouiſion d'iceux l'impetrant eut payé aonare. †
Tiercement, derechef il exige nouuelles annates de 11
tous leſdits anciens benefices du meſme poſſeſſeur uu
E ritulaire, toutesfois & quantes qu'il aduient qu'ils vacqueot ou ſont reputex vacquer par l'apptehenſion d'vn autre nouueau benefice, ou toutesfois & quantes que de nouueau eſt diſpenſé tenir le tout, combien que cela aduienne deux, trois ou quatre fois l'an en vna meſme perſonne, tellement que l'on a ſouuent veu en la ſeruë & miſerable France vn meſme Prelat pour vn meſme benefice auoir payé trois ou quatre annates enuieres au Pape, non ſans grand murmure & ſcandale, meſmes du populaire & des ſimples gens qui voyent & coonoiſſent que pour raiſon des fiefs, cenſes & choſes prophanes, les vaſſaux ne payent relief à leurs Seigneurs directs qu'vne fois en leur vie ſeulement tout au plus, ſans exceder le reueau d'vne

a C. quiſquis. e. ſi quis epiſcopus. e. ſanctorum patrum. e. eam omnis. 2. q. 2.

annéc: & encores quand le cas y échet ſeulement, car il aduient ſouuent que de pluſieurs vies, comme en ligne directe, n'en eſt rien deub. Et par tel meſchanſ & damné artifice le Pape qui n'eſt Seigneur ne direct ne vtile du temporel & fiefs des Egliſes, en prend neantmoins plus de profits & plus de reliefs que ne font & ne peuuent faire les Seigneurs directs dudit temporel. † Or ſi iamais l'exclamation de la ſainte loy de 12
l'Empereur Leon eut lieu, c'eſt à preſent, laquelle conformement aux ſaints Prophetes crie, Quelle murailleſ de ſainteté, quel rampart de foy ſe pourra eſtablir, ſi l'affamée auarice y entre? Quelle choſe ſe pourra trouuer ſeure ſi la ſainteté meſme eſt corrompuë par pecune? ſoit dõc arriere des Miniſtres de l'Egliſe toute prophane ardeur & occaſion d'auarice. Mais les Papes ont de faict iniquement condamné ledit Empereur, & les ſaintes loix d'iceluy ſus gloſ. 15. † 13
Quartement, ils exigent de ce Royaume chacun an infinis deniers de tous grands, moyens & ſimples benefices ſous ombre des preuentions, depuis enuiron 200. ans contre les anciens canons, & contre toute la diſcipline eccleſiaſtique vſurpées. Par cette meſchante inuention ſont les ambitieux induits d'enuoyer à Rome, & ſouuent prendre gros deniers à intereſts, qu'ils perdent s'ils n'ont aſſez toſt couru. Meſmes en eſt ſouuent aduenu que clercs & ſeruiteurs de Conſeillers en Parlemẽt ont eſté induits à larcins domeſtiques, pour bailler l'argent detobé à leurs Maiſtres, aux Banquiers ſous le hazard de happer vn benefice, voyans que telle meſchante voye ouuerte par les Papes eſtoit gardée en iugement, & le benefice adiugé au plus hauſt couteut, & fut-il le plus indigne & meſchant. Tellement que i'ay veu ſouuent aduenir 4. 6. ou pluſieurs chacun à part bailler argent aux Banquiers de l'heteſie ſimoniaque (ainſi les appelle le grand decret) pour courir à Rome apres vn meſme benefice, & en auoir chacun ſa bulle bien cherement acheptée. Car la cour & boutique de Rome vendroit cent bulles pour vn meſme benefice, & ne ſe ſoucient du gain ou perte des achepteurs: diſans n'eſtre tenus d'aucune garantie, parce 14
qu'ils ne vendent que le hazard. † Mais cependant, non ſeulement ce Royaume en eſt affligé & grandement eſpuiſé de deniers, ains auſſi en reçoit corruption & deprauation en meurs & diſcipline eccleſiaſtique, car par cette maudite pratique de Rome, non ſeulement ſont enflãbez ceux qui de leur nature ſont ambitieux: mais auſſi grands & petits ſont prouoquez d'abandonner toute vraye diſcipline & bõnes mœurs cõme choſes inutiles, & s'adonner à ambition & auarice. Et combien que de huict ou dix courans apres vn benefice, n'y ait qu'vn ſeul qui le puiſſe obtenir, les autres ne laiſſent de s'enueloppes en plus grand hazard de procez, & ſe conſommer l'vn l'autre, par infinies & longues vexations, concordats, ſubrogations, renocations, ſurpriſes, fauſſetez, haines, inimitiez qui durent plus que leurs vies. C'eſt à ſçauoir ſi cependant aucun 15
a ſoing de l'office eccleſiaſtique. † Cinquiémement, pour les ſignatures & bulles des reſignatiõs en faueur leſquelles anciennement ſe pouuoient faire par les ordinaires ſans fraude & ſymome: Toutesfois les Papes ſous ombre de plus grande religion les ont vniuerſellement defendus, non toutesfois pour religion: mais à ce qu'eux ſeuls en peuſſent exercer la marchandiſe, & y faire grand gain comme l'euenement a demonſtré. Sixiémement, pour raiſons des commandes qu'ils ont defendus en general pour les vendre en détail. † Septiémement, des vacans en cour de Rome, 16
en quelque maniere que ce ſoit, qui eſt vne nouuelle inuention des Papes, nonobſtant que Clement 3. enuiron l'an 1190. n'ait eu honte de mentir par ſa decretale, que c'eſtoit vne couſtume ancienne, ce qui eſt faux, comme il appert par la decretale de Celeſtin 3. ſon ſucceſſeur, lequel n'eut pas failly de declarer nulle la collation faite par l'ordinaire du benefice qui auoit eſté reſigné és mains dudit Clement 3. ſi aucune choſe euſt eſté de ladite prerenduë couſtume, dont Celeſtin 3. ne ſçauoit que c'eſt, cõbien que cela depuis ait eſté vſurpé. & pour le colores fauſſement attribuë aux anciens en la maniere accouſtumée des Papes, & de leurs facteurs. † Huictiémement, d'infinies diſpenſes, cõme 17
du defaut d'aage en ordre ſacré, de l'incompatibilité des benefices, de pluſieurs eſpeces d'incõpatibilitez. A cauſe de la pluralité ou de l'ordre annexé, ou de la dependance de certain Monaſtere, ou de la ſituation ſous meſme clocher, des diſpences de toutes eſpeces d'irregularitez par eux fotgez, ſoit pour vice de corps monocule, torru, eneuqoc ou autrement, ſoit à cauſe de crime, comme d'homicide ou apoſtaſie, ſoit à cauſe d'vne ceremonie obmiſe ou prepoſterée, diſpenſes de manes en degré defendu: leſquels degrez pour augmenter leur marchandiſe, ils ont multipliez ſophiſtiquement au double de ceux des bonnes loix ciuiles, dont grandes ſommes de deniers s'en vont à Rome. † 18
Où ils n'ont honte d'auoir en leur chancellerie ou boutique par écrit: & qui plus eſt, d'auoir és liures imprimez publiquement les groſſes taxes qui croiſſent ſelon la proximité du degré ſans aucune borne, iuſques au frere & à la ſœur incluſiuement, comme ſi telles prohibitions leur ſeruoient de tets pour peſcher l'argent. I'en ay veu qui ont achepté plus de mil eſcus vne diſpenſe de compęre & commere, qui eſt vne illuſion forgée contre la parole de Dieu par les Papes: & n'agueres les bulles du Prieuré de la Rocheguyon, Dioceſe de Chartres, qui n'eſt ny conuentuel ny effectif, ont couſté 900. écus, ſous ombre que le ieune impetrant eſtoit diſpenſé de l'aage, & neautmoins il en fut debouté par arreſt du Parlement de Paris, & perdit drap, argent & deſpens, pour quelqu'autre legere obmiſſion ou petite ſubreptiõ, que partie aduerſe épincha en la bulle. Il en fut iuſtement debouté, mais c'eſt choſe indigne & honteuſe, que les Banquiers & Marchands de cour de Rome ſe iouent & mocquent ainſi de l'Egliſe Frãçoiſe, & en leuent ſi grandes moiſſons d'or & d'argent pour les exactions, extorſions, diſſipations, & corruptions de bonnes mœurs qu'ils rendent à ladite Egliſe. † Neufiémement, d'infinis pri- 19
nileges, exemptions, graces de non viſiter, ou de ne viſiter en perſonne, confirmations de priuileges, homologations de concordats, trãſactions faites ſous le bon plaiſir du Pape, permutations de benefices, auec diſpẽſe d'inhabilité perſonnelle ou reelle, ou auec creation & retention de penſion, ou autre marchandiſe defenduë de droict commun. † Dixiémement, des mandats 20
dont chacun Pape en ſon nouuel aduenemẽt en veud infinis, & pour ſon droict prend enuiron 20. ducats de chacun mandat, ſans ce qui eſt dépendu en ſa coor à ſa pourſuitte, & qui exigent ſes courſans, dont eſt tirée du Royaume vne grande finance à chacun Pape qui muë ſouuent. Et combien qu'il ne puiſſe dõner qu'vn ou deux mandats ſur chacun ordinaire, toutesfois il en vẽd & fait baillet autant qu'on en demande en payãt au peril & hazard des Marchands. Encores pour augmenter la marchãdiſe, & faire fraude aux loix pragmatiques & decrets, ils ont trouué l'inuennon, où ils ne peuuent bailler qu'vn mãdat ou 2. d en baillet 3. ou 6. faiſans enregiſtrer l'vn pour le 1. l'aotre pour le 2. l'autre pour le 3. C'eſt à dire, à ce que ſi l'ordinaire n'eſt euincé par le premier, qu'il ſoit euincé par le ſecond ou par le tiers, & ainſi des aotres, afin que tout aille à profit, & que rien n'échappe leur tets, & ſi en ce faiſant augmentent le prix de ceux qu'ils ont enregiſtrez en lieux precedens, ſans les clauſes des preferens & autres vilenies, dont ſus gloſ. † Vnziémement, 21
pour vne autre maniere de pipée, qu'ils appellent la penitencerie du Pape, pour l'abſolution des cas à luy reſeruez, vœux rompus ou changea, tranſlations de

Moines de Monaſtere à autre, & d'vne regle à autre, faculté d'entrer en tous monaſteres de maſles ou femelles, de conſacrer & miſſer en tous lieux ſur Autels portatifs, auec certains enſorcellemens Papiſtiques, & autres triconiſes innumerables deputées à la
22 bonnique de la penitencerie du Pape. † Douziémement, des indulgences de pardons merueilleuſement multipliez, non ſeulement és grands Temples, mais auſſi és Chappelles priuées, tellement que le populaire ſe mocque de tels abus en pluſieurs lieux, & neantmoins on ne laiſſe de les aller achepter à Rome cinquante ou cent eſcus ou plus. Treziémement de la creation des Protonotaires, des Notaires qu'on appelle Apoſtoliques, des Eueſques portatifs que la rotte & courtiſans de Rome appellent de nul lieu, &
23 le vulgaire de France Eueſques portatifs. † Quatortzémement des bulles & commiſſions de nouuelles fondations ou mutations des anciens, reductions de monaſteres & Abbayes à Eueſchez ou Prieurez, ou Doyennez ſeculiers, exemptions, ſoumiſſions, tranſmutations d'vn ordre à autre, & pour les bulles des iuges deleguez, commiſſions, reuocations, teſtituons en entier, & toutes autres bulles concernans les procés, voire les choſes meſmes qui de droict commun ſe doiuent expedier par les ordinai-
24 res. † Deſquelles choſes, ſans conter le premier article des annates, qui eſt plus gros tout ſeul que la moitié des autres atocles, il s'eſt trouué par conte fait du temps du Roy Louys onziéme que les annates n'auoient lieu en ce Royaume, que neantmoins le pape en leuoit plus de 200000. eſcus par chacun an, qui fut la cauſe que le Roy aduerty d'vn ſi enorme tribut & appauuriſſement de ſon Royaume, fit vn edict par lequel il deffendit aucun argent eſtre porté à Rome, & aucune bulle en eſtre apportée en ſon
25 Royaume, ſus glo. 15. † Or il eſt certain auiourd'huy que ladite ſomme ſans les annates eſt pour le moins augmentée au double, tant pour la multiplication du peuple de plus de la moitié depuis ledit temps, que pour l'augmentation des taxes de Cour de Rome depuis faite; mais depuis qu'au lieu de la pragmatique eſt entré le concordat, & que la bonde a eſté ouuerte à la peſche dorée des annates: lors outre la ſomme precedente qui eſtoit d'enuiron quatre cens mil eſcus par an, les papes ont commencé à receuoir de ce Royaume pareille ou plus grande quantité de quatre cens mil eſcus par an, l'vn portant l'autre, à cauſe
26 deſdites annates. † Dauantage en conſequence dudit concordat ſe ſont inſinuez pluſieurs courtiſans de Rome, qui ont commencé de poſſeder en ce Royaume Archeueſchez, Eueſchez, Abbayes, & des plus gras benefices, dont chacun an ils en enleuent les A reuenus, tellement que par chacun an ſe tire du Royaume douze cens mil eſcus, ou vn million d'or qui va a Rome, † dont n'en reuient iamais rien, 27
mais eſt conſommé, partie en pompes & voluptez execrables, ou eſt baillé aux ennemis du Roy & du Royaume, & n'y a autre maniere de negocier auec la Court de Rome. Les autres nations baillent pour iuſte prix, ou autre commutation, bonnes & vtiles marchandiſes qui ſont icy apportées & aduenuës; mais de Cour de Rome, pour grands monceaux d'or, l'on rapporte vn peu de plomb ſeulement, comme confeſſe le plus grand des Canoniſtes ou Docteurs Papiſtiques, ſinon que ledit plomb a la proprieté que les Poëtes ont iadis attribué aux dents de Cadmus, car de telle maudite ſemence, il en croiſt & germe grande multitude de noiſes, procés, debats, B à la ruine des biens, corps & ame. † Parquoy ce n'eſt 28
pas de merueille ſi depuis deux cens ans les habitans du Royaume de France, qui eſtoient grandement riches & pecunieux, ſont maintenant tant en deniers communs des villes & communautez, qu'en particulier ſi appauuris & attenuez, qu'à grande peine peuuent-ils fournir aux aydes & ſubſides du Roy pour la deffenſe du Royaume. Car cette ſangſuë inſatiable de Cour de Rome, ſuce & hume continuellement iuſques aux os toute la ſubſtance du peuple, de ſorte que non ſeulement il ne peut fournir aux charges du public, mais qui pis eſt, le ſang & argent du Royaume tiré par ladite ſangſuë, eſt ſouuent par intelligence & colluſion produite d'icelle, trouué es mains des ennemis du Roy & du Royaume, qui en C guerroyent contre iceluy. † Ie laiſſe paſſer pour cau- 29
ſe de brieueté pluſieurs autres griefs & inconueniens procedans des Papes & Court de Rome, non ſeulement au contnuel & notoire detriment, mais auſſi au des-honneur & ignominie de l'ancienne gloire, vertu & ſplendeur des Roys de France. Et quant aux quatorziémes ſuſdits, ie les ay recueillis des regiſtres & écrits authentiques de ce Royaume paſſez par l'eſtamine du diligent examen. Les étrangers meſmes en ont bien dit & écrit d'auantage. Blondus qui a veſcu & écrit l'an 1470. vers la fin du troiſiéme liure de ſon hiſtoire de Rome reſtaurée, dit que le Pape reçoit plus grands ou pour le moins égaux tributs de l'Europe que faiſoient les anciens Empereurs à cauſe des deniers qui viennent des prouinces à Ro- D me pour les benefices ecclesiaſtiques. Depuis laquelle hiſtoire écrite, l'orgueil, auarice & exaction de Cour de Rome eſt fort creuë au grand dommage & vitupere des nations & Princes, meſmement de France.

La proprieté du plomb des bulles.

GLOSE XX.

u *L'ayde.*) car c'eſt faire le profit du brigand ou pirate de luy couper, ou debiliter ſes membres. Les Docteurs Papiſtiques meſmes le dient. Et eſt la ſentence de ſaint Hieroſme en ſes commentaires ſur le Prophete Sophonias tranſmiſe au grand decret, au chap. *Si quis fortitudinem* 23. *q.* 4. car les membres du méchant qui en vſoit mal, ceſſeront pour le moins de mal-faire. Auſſi dit ſaint Auguſtin en l'epiſtre contre Vincent Donatiſte, que celuy qui E lie vn phrenetique, & qui reueille vn lethargique, exerce charité à tous deux, combien qu'il ſoit moleſte à chacun d'eux, & eſt au grand decret, chap. *non omnis.* 5. *quæſt.* 5. plus dit ſaint Auguſtin, Et qu'il eſt meilleur oſter que donner le pain à celuy qui contemne iuſtice & diſcipline. Et eſt au grand decret chap. *Nimium.* 23. *quæſt.* 4 & audit chap. *non omnis.* 5. q. 5. Le Panorm. au chap. *Si vir extra de adulteriis.*

GLOSE XXI.

x *Perſonne.* 1. *Corinth.* 3.) Auſſi dit ſaint Auguſtin
r ſur le 12. de ſaint Ieau *tractat.* 50. † Que ſaint Pierre quand il prit les clefs, il repreſentoit l'Egliſe qui les receut en la perſonne de Pierre. Et autant en dit ſur

le Pſeaume 109. & au liure premier de la doctrine Chreſtienne, chap. 17. & au liure 7. du Bapteſme contre les Donatiſtes, chap. 51. & eſt au grand decres, chap. *Quodcunque*, chap. *Omnibus* 24. q. 1. lequel chapitre Gratian attribuoit mal à S. Hieroſme, ce que i'ay corngé audit grand decres; mais autant en dient Origene, ſaint Hieroſme, & Beda ſur le 2 16. chap. de ſaint Matthieu. † Et outre és choſes meſmes de ce monde & prophanes, l'on regarde plus la perſonne intellectuelle & repreſentée, que l'organe de la perſonne repreſentant, comme dit Balde en ſes conſeils: Que le Roy a deux perſonnes, & que l'on ſe doit plus arreſter à la perſonne intellectuelle, qui eſt la maieſté & dignité comprenant la Republique: A qu'à la perſonne priuée du Prince, qui n'eſt que l'organe & inſtrument de ladite perſonne intellectuelle. † Auſſi eſt certain que la maieſté, ſplendeur, & ver- 3 tu de l'Empire reſide plus en l'aſſemblée des membres & dignitez des eſtats de l'Empire, qu'au ſeul chef pris a part ſoy, ou en la perſonne organique de l'Empereur, comme tres-bien l'a declaré Louys le pieux Empereur François premier de ce nom. Et pareillement Clotaire ſon fils Empereur François, c'eſt a dire de la ligne des premiers Roys François, premier de ce nom, & l'Abbé Anſegiſus en leurs ordonnances, liure 2. & 3. c. 12. & l'ay mis au ſtyle de la Cour de Parlement, en la tierce partie, tiltre 50. article 9.

SOMMAIRE DE LA GLOS. XXII.

1. *Cephas ſignifie vne pierre & caillou, & non chef.* 2.
3. *Simon n'auoit pas nom Pierre, c'eſtoit ſon ſurnom adiectif.* 6. 8.
4. *Ieſus-Chriſt ne preſchoit pas en Hebreu, mais en langage vulgaire Syrien.*
5. *Il n'y a qu'vn fondement Chriſt qui eſt la pierre ſur laquelle l'Egliſe eſt fondée & edifiée.* 6. 7. B
Foy eſt don & reuelation de Dieu.
8. *Comment c'eſt que la pierre ſe prend pour la foy & confeſſion de foy.* 9. 10.
11. *Nous ſommes ſauuez par foy, c'eſt à dire par le benefice & merite de Chriſt auquel nous nous fions.*

GLOSSE XXII.

1. y *Cephas.*) c'eſt à dire † pierre, ou de pierre, ou C caillou, & non chef, ou du chef, comme aucuns aſniers ignorans les langues, & les paſſages vulgaires de l'Euangile ont ſollement cuidé, ou les Papiſtes l'ont inuenté par malice pour abuſer le monde, & faire à 1. Cor. 1. Galat. 2. croire que l'Apoſtre S. Pierre par Chriſt & par S. Paul dit & appelle chef: ce qui eſt trop notoirement faux: le propre nom dudit Apoſtre eſt Simon, & ce que depuis il a eſté par Ieſus-Chriſt ſurnommé pierre ou caillou, c'eſt vn cognom adiectif pour demonſtrer la fermeté & conſtante reſolution en la foy qui fut excellente dudit Simon. Auſſi que Pierre ce n'eſtoit pas ſon nom, mais ſon ſurnom, comme l'Ange de Dieu le témoigne, Act. 10. 5. diſant a Cornelle, D mande Simon qui eſt ſurnommé Pierre. Encores c'eſt vn ſurnom nouueau, car ſon pere Iean, & ſon frere André, n'eſtoient pas ſurnommez Pierre. Auſſi errent ceux qui dient que Chriſt changea on mua le nom audit Apoſtre, car depuis il l'a ſouuent appellé Simon comme appert és Euangiles, ç'a donc eſté vne 2 ſimple cognomination. † Or il n'y a que 2. paſſages en l'Euangile de cette cognomination, leſquels portent chacun leur expoſition & ſolution. Le 1. Iean 1. 24. Tu es Simon fils de Ionas, tu ſeras appellé Cephas (ce que l'Euangeliſte expoſe adiouſtant incontinent qu'il eſt interpreté ou ſignifié pierre. Auſſi Cephas eſt vn mot de langue Syriaque ou Chaldaique, qui ſignifie E 3 ſixe, ou pierre, ou caillou. † Il eſt certain que Ieſus-Chriſt en preſchant & parlant au commun, ne parloit pas pur Hebreu, comme il ne preſchoit en Grec ny en Latin, mais en langage vulgaire, & communément receu & vſité lors au pais de Syrie, où il preſchoit, & ſouuent meſlé de phraſes Hebraiques ſelon la maniere de parler qui eſtoit lors vſitée en Iudée & Galilée entre les Iuifs, depuis la tranſmigration de Chaldee & Babylone. Parquoy ce paſſage ne fait rien pour monſtrer que Chriſt ait voulu donner quelque puiſſance ſur les autres audit Simon, & encores moins qu'il l'ait voulu établir chef. † Le ſecond paſ- 4 ſage d'vne autre ſentence de Chriſt dite enuiron deux ans & demy apres, ſept ou huit mois deuant ſa paſſion, les Sazarés Philippine recitée par ſaint Matthieo, chap. 16. verſ. 28. & ie te dis auſſi que tu és Pierre, & ſur cette pierre i'edifieray mon Egliſe: les Papiſtes oot trop grandement erré de dire que par là ledit Simon a eſté fait ou promis eſtre fait le fondement de l'Egliſe, & que l'Egliſe eſt edifiée ſur luy, car nnre la ſaincte Ecriture dit au contraire qo'il n'y a qu'vn fondement qui eſt Chriſt, & qu'il eſt impoſſible d'en établir vn autre, 1. Corint. 3. 11. Rom. 9. 33. 1. Cor. 10. 4. 1. Pierre 2. 7. † Auſſi il faut prendre le- 5 dit ſecond paſſage entier. Il eſtoit qneſtion que Ieſus-Chriſt la derniere année de ſon miniſtere interrogea ſes Apoſtres de la foy qu'ils auoient de luy. Lors ledit Simon ſans aucune deliberation, comme tout reſolu, reſpondit pour tous: Tu es le Chriſt le fils de Dieu viuant. Et Ieſus-Chriſt approuuant cette droiſte & conſtante confeſſion de foy dit audit Simon, qu'elle n'eſtoit pas creuë au Iardin d'iceluy: mais que c'eſtoit le pere celeſte de Chriſt qu'il l'auoit reuelé & donné audit Simon. Apres pour cette fermeté de foy, il le ſurnomme Pierre, † ou à plus propre- 6 ment tranſlatet, Pierrin, car le mot πέτρος, dont vſe l'Euangeliſte n'eſt pas vn ſubſtantif, mais vn adiectif, comme de bonté, beauté, douceur: on dit bon, beau, doux: de pot, iardinier, pierre: on dit pottier, iardinier, pierrier ou pierrin, ainſi des autres. Or il y a tres-grande difference entre le ſubſtantif & l'adiectif qui en eſt deriué: car comme celuy qui eſt appellé bon ou iardinier, n'eſt pas la bonté ny le iardin: ainſi celny qui eſt appellé Pierrin, n'eſt pas la pierre. Pareille difference il y a en la langue Grecque en laquelle les Euangeliſtes ont écrit entre le mot πέτρος, & le mot πέτρα. † Il s'en faut donc beaucoup, & le 7. tout, que ledit *Petrus* ſoit la pierre ſur laquelle l'Egliſe eſt edifiée: car ladite pierre c'eſt le Chriſt ſeul,

comme appert par les lieux ſuſdits. C'eſt donc ſur la pierre que Simon confeſſa que l'Egliſe eſt edifiee, à ſçauoir ſur Chriſt ſeul, comme auſſi c'eſt luy ſeul qui eſt le chef. Epheſ. 1. 22. Coloſſ. 1. d. Pſeaume 8. b.

8 † Bien eſt vray que les anciens Docteurs de l'Egliſe, audit paſſage ont expoſé la pierre pour la foy ou ferme confeſſion de foy ſur laquelle comme ſur vo rocher immobile & venté infaillible eſt fondée l'Egliſe, comme ſaint Ambroiſe ſur S. Luc, dit la Pierre eſt ta foy, le fondement de l'Egliſe: c'eſt, ſi tu es Pierre (c'eſt à dire tenant ladite confeſſion) tu ſeras en l'Egliſe, car l'Egliſe eſt ſur la pierre; mais iamais aucun des anciens n'entendit ledit Simon eſtre la pierre. Et ſaint Auguſtin au premier liure de ſes Retractations, chapitre 21. corrige ce qu'il auoit trop cruement dit ſur le 16. chapitre de ſaint Matthieu. Et en ſoy retractant, dit: Le Seigneur n'a pas dit à Simon, tu es Pierre; mais à dit, tu es Pierrin, car la pierre c'eſtoit Ieſus-Chriſt, 1. Corinth. chapitre 10. & que ſur cette pierre que confeſſa Simon, diſant: Tu es le Chriſt, &c. l'Egliſe ſeroit ſõdée & edifiée. Autant en dit S. Auguſtin és lieux, au commencement de la gloſe precedente alleguée. Et derechef en l'Homelie 13. des paroles du Seigneur, expoſant ledit paſſage, Matth. chap. 16. dit: Tu es pierrin, & ſur cette pierre que tu as confeſſee, i'edifieray mon Egliſe, ie t'edifieray ſus moy, & non pas moy ſus toy. Et ſaint Auguſtin ſur ſaint Iean, dit que le Seigneur a edifié l'Egliſe, non ſur Simon Pierre, mais ſus la pierre qui eſt le Chriſt. Autant en dit la gloſe interlineaire, ſur ce texte de S.

9 Matthieu, chapitre 16. † Et que la pierre audit lieu, ſoit la foy, ou la confeſſion de la foy, l'a declaré l'Empereur Conſtantin quatriéme de ce nom par ſon edict fait & publié ao ſixiéme Concile vniuerſel tenu à Conſtantinople l'an 682. ſur l'approbation de tout ledit Concile, preſens les ambaſſadeurs d'Agathon Eueſque de Rome, comme appert en la ſeſſion 18. dudit Concile. Lequel edict imperial & decret du Concile vniuerſel eſt nommément & ſignamment dirigé, & enuoyé à tous les habitans des parties d'Occident, comme vn Oracle diuinement enuoyé de Dieu, pour les premunir & armer de la ſentence de l'Egliſe vniuerſelle & imperiale, à ce qu'ils ne ſe laiſſaſſent tranſporter & abuſer par les déguiſemens & ſeductions a aduenir des Eueſques de Rome, & leurs

10 faux Docteurs & flateurs. † D'auantage à ce propos, plus de trois cens ans deuant ledit Conſtantin quatriéme, diſoit ſaint Hilaire liure 2. de la Trinité, en interpretant ledit paſſage, Matth. chap. 16. Que la pierre, c'eſt la profeſſion de la foy: & liure ſixiéme, il conclud que ſur cette pierre de confeſſion, giſt & conſiſte l'edification de l'Egliſe, que cette foy eſt le fondement de l'Egliſe, & que par cette foy les portes des enfers n'ont aucune fermeté contre l'Egliſe. Cette foy a les clefs du Royaume celeſte, les choſes que cette foy aura lié ou deſlié és terres, ſeront liez & délicz és cieux: cette foy eſt le don de la reuelation paternelle: ce ſont les paroles formelles de ſaint Hilaire ancien Docteur de l'Egliſe, Eueſque de Poictiers. Auſſi ce qu'il dit, & apres luy S. Ambroiſe, que la pierre c'eſt la foy: Il le faut entendre ſainement en le referant à la perſonne & merite de Chriſt, comme ce que dit l'Eſcriture: Le iuſte vit de foy, Abacuc 2. a. Nous ſommes iuſtifiez & ſauuez par foy, Rom. 3. 27. Galat. 3. Hebr. 10. Ce n'eſt pas à dire entant qu'il y a quelque œuure ou conſentement de nous, ou par vertu de ce que faiſons, ou auons en nous-meſmes: mais par vertu & merite d'autruy, à ſçauoir de Chriſt qu'auons ſeul mediateur & Redempteur, au merite, interceſſion & ſatisfaction, duquel ſeul nous croyons

12 & fions. † Car foy proprement c'eſt fiance au bien, puiſſance, promeſſe & loyauté d'autruy, comme quand vn riche reſpondant de pute grace & miſericorde, fiance vn pauure criminel qui n'a rien, promet & paye pour lui, & le pauure foi y fiant, eſt quitté & aſſeuré, il reçoit & apprehende ce grand bien, & en iouït deſia par la foi qu'il a, en quoi n'y a rien de ſon œuure, & moins de ſon merite. Car le tout eſt de la pure grace & bien d'autrui, à ſçauoir de la pure grace gratuite de Dieu, par le ſeul moyen, merite, & redemption de Ieſus-Chriſt, & non par autre merite, ny par autre interceſſion, comme dit expreſſément & clairement ſaint Paul, Rom. 3. 23. Et Ieſus-Chriſt meſme, Iean 3. 16. & 6. 17. Voila que c'eſt que d'eſtre ſauué & iuſtifié par foi, afin que le fidelle n'en mette aucun fondement, œuure, ny merite en foi en tout ny en partie quelconque, car ce ſeroit choſe contraire à la foi, & la renuerſer du tout. Auſſi S. Paul audit lieu, verſ. 24. apres ces mots propitiatoire par la foi, adiouſte au ſang d'icelui, pour monſtrer que ce n'eſt par l'œuure ou merite de noſtre foi, mais par le ſeul merite de la Paſſion de Chriſt.

GLOSE XXIII.

2 *Relaxez*) c'eſt à dire ſeront declarez abſous, ou mieux, n'auoir point eſté liez: & ce par les ordinaires, pour le regard de ceux qui voudront auoir abſolution ou declaration ſpecialle, & non pas par le Pape ou ſes deleguez. Attendu que l'obedience lui eſt ſouſtraite, & à tous ceux du Roiaume interdite. Et ſeroit contreuenir à l'arreſt de la Cour de Parlement & authorité du Roi, & au decret de l'Egliſe Gallicane de recourir au Pape ou ſes commis. Et ont les dioceſains cette authorité non ſeulement par cét arreſt de Parlement, & edict du Roi, & decret de l'Egliſe Gallicane, mais auſſi par les ſaints Conciles de l'Egliſe primitiue, & auſſi par les authoritez des anciens docteurs, que par l'excommunication iniuſte aucun n'eſt mis hors de l'Egliſe, ains y demeure, & ſont au grand decret, chap. *manet*. 24. q. 1. c. *Si quis non recto* 24. q. 3. Dont Gratian compilateur d'icelui conclud que l'excommunication iniuſte ne bleſſe l'excommunié, mais l'excommuniant. Et quant il y a abus notoire, comme és cas ſuſdits, il n'y eſchet aucune declaration, ny generale, ny particuliere, comme tiennent tous les Theologiens, legiſtes, & canoniſtes. Et partant cette declaration a pû eſtre faite par le Roi & ſon Senat, & par eux publiées, comme il eſt écrit par cét edict & arreſt.

1. TIMOTH. 1.

Or au Roy des ſiecles, immortel & inuiſible, à Dieu ſeul ſage, honneur & gloire à tout iamais. Amen.

FACTVM,

POVR la Iuſtification du Traicté de Maiſtre Charles du Moulin, *Contra paruas datas*, fait par luy en l'année mil cinq cens cinquante-huit.

En la cauſe d'entre Maiſtre Charles du Moulin, appellant comme d'abus de l'adjournement perſonnel de l'Inquiſiteur de la Foy, qui eſt vn Docteur de Sorbonne delegué du Pape, pour raiſon du Liure compoſé par ledit du Moulin, Contra paruas datas.

LEDIT Inquiſiteur n'en peut connoiſtre, car ledit du Moulin a écrit contre les abus des Papes, partant, ſoit bien, ſoit mal le Pape n'en peut eſtre Iuge, ny ſon Commis ou Delegué.

Il a eſté condamné du Pape, lequel partant, ny ſes Commis n'en peuuent plus connoiſtre.

Ledit Commis ou Delegué Inquiſiteur eſt du corps de Sorbonne, comme appert par ſa Commiſſion, qui ſont ſes ennemis, & ne peuuent eſtre ſes Iuges.

Ils ont ja declaré leur intention, & qu'ils ont conſpiré & prejugé la mort tant ciuile que naturelle dudit du Moulin, ainſi l'ont declarez par leurs Sermons auec ſeditieuſes exclamations le Dimanche vingt-huictiéme May en vituperant auſſi les Apologies du Roy.

Il eſt queſtion de iuger l'Edict du Roy, & l'Arreſt de ſa Cour, & ſon Conſeil commentez par ledit du Moulin, lequel en les commentant n'a rien écrit en dogmatiſant ou introduiſant de nouueau, mais ſeulement en corroborant & confirmant ledit Edict & Arreſt, à recité & accumulé tant des ſainctes Eſcritures, que des ſaincts Eſcrits, des ſaincts Docteurs, que des Conciles vniuerſaux de l'Egliſe, que des anciens Decrets, que des anciennes Ordonnances & Edicts des Roys, que des Arreſts & anciens Regiſtres de ladite Cour de Parlement, que des Hiſtoires, ce qui en ſeruoit à ladite fin, pour confirmer leſdits Arreſts & Edicts commentez, & tellement que ledit du Moulin ne doit & ne peut eſtre tenu garantir ce qu'il a écrit; mais pluſtoſt le Roy meſme au profit duquel il a écrit, & pour la conſeruation de ſon authorité, ſeroit tenu l'en garentir, à tout le moins l'on ne ſe pourroit prendre qu'aux ſaincts Docteurs, Eſcriuains, & aux Roys, Arreſts, & Edicts anciens, car ledit du Moulin n'a fait que les reciter, & neantmoins & d'abondant pour faire plus que ſon deuoir, il s'eſt offert à la diſpute publique, s'il plaiſt au Roy luy ouurir; Il veut ſeulement decliner le iugement de ſes ennemis, qui ont ja conſpiré, & qui ont intereſt & affection contraire à celuy du Roy, & non ſeulement au Commentaire dudit du Moulin, comme ils ont declaré appertement, mais ſeulement s'attachent audit Commentaire ou ledit du Moulin n'a fait que reciter.

Le Roy a ja preuenu & connu à la complainte & pourſuite du Legat, & encores depuis à l'inſtance du Pape, auquel a eſté reſpondu & ordonné par le Roy qu'il eut à declarer les articles dudit Commentaire deſquels il ſe plaint, pour ce fait, veus par le Roy en ſon conſeil leſdits articles, & ledit Commentaire; & ledit du Moulin ſi meſtier eſt, oüy, en ordonner comme de raiſon.

S'enſuit que le Commis ou Delegué du Pape n'y peut plus aucunement toucher non plus que ſon Maiſtre, iuſques à ce que ſondit Maiſtre ait ſatisfait à

l'Ordonnance du Roy, autrement ſeroit obliquement contreuenir non ſeulement à l'Ordonnance du Roy; mais auſſi à l'Inſtance ja pendante pardeuant luy en ſa perſonne, & feroit le Pape par ſes varlets & miniſtres ce qu'il ne pourroit faire luy-meſme, il faut prealablement que le Pape ou ſes Commis ſatisfaſſent à l'Ordonnance du Roy pardeuant ledit ſieur, auquel auſſi ſe ſont premierement addreſſez.

L'OFFICIAL DE L'EVESQVE OV ORDINAIRE n'en peut connoiſtre.

OR ledit du Moulin a écrit auſſi bien contre les abus des Prelats ordinaires, & leurs Vicaires en commentant l'Edict, d'autant qu'il eſt en partie fait contre leurs abus, ou eſtoit neceſſaire audit du Moulin en toucher comme il a fait par le Droict Canon, meſmes Ordonnances & Atteſts qu'il a alleguez.

Ils ne iugent que par leurs purs Canons & Decretales nouuelles, eſquelles ledit du Moulin a monſtré qu'il y a non ſeulement erreurs, mais auſſi hereſies.

Leurs Officiaux & Vicaires ſont auſſi en la meſme erronée opinion des Canoniſtes contre ledit Edict & Atteſt, car par leur doctrine ny le Roy ny ſa Cour n'auroient authorité de faire leſdits Edicts & Arreſts, contre laquelle folle doctrine tend tout le ſcop dudit Commentaire, conflict, & debat dudit du Moulin, pour l'authorité & deffence du Roy, & de ſes Edicts & Atteſts.

La haine taiſible & murmure qu'ils ont contre ledit Edict, & ſemblables Edicts, & authorité du Roy, ils la veulent exercer & eux en vanger, & ſe ruer ſur ledit du Moulin; & du temps de Philippes de Valois, apres leurs entreptiſes en partie retranchées par les plaidoyers de feu maiſtre Pierre Cuignieres Conſeiller & Aduocat du Roy, ſemblables audit Commentaire, & en ſemblable argument, ils dirigerent leur haine & vangeance ſur ledit Cuignieres, & en ont fait vn maiſtre Pierre du Quignet par grand vitupere & rebellion contre le Roy dont ils n'ont encores eſté punis, & qu'ainſi ſoit ils ſe ſont vantez de faire dudit du Moulin vn Moulinet, comme leurs predeceſſeurs ont fait dudit Cuignieres, plus grand & excellent perſonnage que luy, vn maiſtre Pierre du Quignet.

Cela redonde à l'iniure du Roy, partant luy ſeul, & non leſdits iniurieux & aduerſaires en peut connoiſtre: Auſſi ledit du Moulin entend par le moyen de ſes deffences qu'il propoſera deuant le Roy, prendre concluſions contre l'Eueſque & Chapitre de Paris, à ce que la ſtatuë ludibrieuſe & contumelieuſe dudit maiſtre Pierre du Quignet, ſoit oſtée, & l'honneur d'vn ſi excellent perſonnage, & loyal ſeruiteur du Roy ſoit reparé.

Leſdits Officiaux ou leurs Vicaires colludent auec la Sorbonne, qui a ja declaré ſon inimitié & opinion, partant ils ſont ſuſpects de ſemblable erreur, & inimitié.

S'ils eſtoient Iuges de cette cauſe, ils iugeroient de l'Edict du Roy & Arreſt, & autres Atteſts, car ledit du Moulin n'a rien dit ny adjouſté en commentant iceux, ſinon en recitant les dicts des autres, entant qu'ils ſeruent pour fonder & corroborer leſdits Edicts & Arreſts.

Le Roy à ja commencé d'en connoiſtre, & à ja baillé la forme au Pape, pour par ledit ſieur Roy en ordonner, apres que le Pape y auta ſatisfait, *igitur*, il faut reſeruer, & laiſſer la connoiſſance au Roy, & luy enuoyer pour en ordonner, apres que le Pape auta cotte les articles, à tout le moins interdire tous les Delegguez du Pape, & que la connoiſſance demeure au Roy & ſon Conſeil.

Plus ſeroit iuger du priuilege ſpecial du Roy ſous ſon grand ſeel, par lequel il a ſpecialement permis imprimer & vendre ledit Liure, nonobſtant oppoſitions ou appellations quelconques, pour leſquelles il ne veut eſtre differé, ce qui ne ſe peut faire que par le Roy.

CAROLI MOLINÆI V. C.

IVRECONSVLTORVM GALLIÆ FACILE PRINCIPIS.

Ad Ius Pontificium seu Canonicum,

ANNOTATIONES.

Vanorum liber est scriptorum mole leuatus:
Quò minus est oneris, plus & honoris habet.

PRÆFATIO.

IVRIS Vtriuſque, præſertim Canonici (in quo Diuinarum, atque humanarum ineſt ſcientia rerum) cognitionem, nemini dubium eſt in maxima eſſe parte Prudentiæ. In quo virtutis genere naturali, & honeſto cum doceat Panætius Ciceronianus duo hæc vitia maximè vitanda eſſe: vnum ne incognita pro cognitis habeamus iiſque temere aſſentiamur: alterum ne nimis magnum ſtudium, multamque operam in res obſcuras, atque difficiles conferamus, eaſdemque minimè neceſſarias: Ad vtriuſque cautionem recens, & præſens Iuris Pontificij corpus ſic adnotauimus, vt ſpuria, notha, ſuppoſititia, & acyra annotationum, ac caſuum themata, incompoſitè conſarcinata penitus, nec ſine magni moliminis iudicio reuulſerimus. Ad hoc vt ne credulus, & ſimplex nimis Lector, notha pro legitimis, & ignota pro cognitis haberet. Itidem offuſas natiuæ textus, & germanæ gloſſæ perſpicuitati tenebras per intricatam Pſeudographiarum perplexitatem clare diſcuſſimus, ne in Epigrapharum eiuſmodi difficilium, & inutilium magnos & vanos Lector labores inſumeret. Alia quoque Apographa vndecunque emendicata, & quaſi pannorum detrimenta purpuræ aſſuta reſcidimus, ac penitus ſuſtulimus, partim ex obſcutis coaceruatoribus τὰ ἄδηλα, partim ſpecioſis nobilium Authorum nominibus prætexta. Et ea quidem cum eſſent eiuſmodi, quæ confuſa verbo ſæbattologias prolixitate, pro viua fulgoris flamina cæruleos facerent retro de ſulphure fumos, prorſus extinguenda exiſtimauimus. In quibus ſane peragendis, hoc ipſum Iuris Pontificij corpus graui, & inerti mole leuauimus, proprio vero & conuenienti decore ornauimus. Sic vt iam Lector non omnino ſtupidus in aperto hoc campo Homerici florem Moly facile ſit inuenturus, eiuſque rariſſimi inuentu floris manipulum colligere poſſit, in quo iam minus oneris & vanitatis plus honoris & dignitatis ineſſe merito videatur.

ANNOTATIONES.

DISTINCT. X.

D inſcriptionem Canon. 9. De capitulis 10. *diſtinct. in verbis, Leo quartus Lothario Auguſto.*]

Huius nomiois primo filio Ludouici Pij, & nepote Caroli Magni, vt dixi in conſuetudine Pariſ. tit. 1. in rubr.

Item, *eodem Canon. ad gloſſ. ſuper verb. Mendacem.*] Sed ſecundum Archidiaconum & Cardin. Alexand. hîc ignauia & timiditate, quę omnia falſa, ea imo ex ſincera ventate vt dixi ad Edictum Henrici 2. cootra abuſ. Rom. Cur. in pręfa.

Item, *Canon. 10. vides eadem diſt. in verbo, Ioan. 7. Ludouico Imperatori.*]

Ioan. 8. Ludouico Imperatori, ſcilicet Balbo filio Caroli Calui, Regi Francorum & Imperatori, vt dixi in conſuetud. Pariſienſ. tit. 1. in rub.

Diſtinct. XI.

Ad *inſcriptionem Canon. 5. Eccleſiaſticarum*, 11. *diſt. in verb. vnde Auguſt. ait in lib. ex dictis Baſilij.*]

Non extat inter opera Auguſtini, nec ſtylus eſt Auguſtini, quare hoc cap. ſubditium.

Diſtinct. XV.

Ad *gloſſ. Can. ſicut* 2. 15. *diſt. in verb. videtur ergo quod Papa non poſſit deſtruere ſtatua concilij verb præſumit.*]

Hęc vera Io. Gerſon in tractat. de poteſta. Eccl. dixi in annotat ad Phil. Decium c. 1. de Conſti.

Ad *inſcriptionem c 3. ſancta, ead. diſt. in verb. Gelaſius*] *Gelaſius.*] Scilicet primus, circa annum Domini. 496.

Ad *c 2. ibi, liber qui appellatur Paſtoris.*]

Quamuis Papa Pius Lillum incautus recepetit cap. noſce, de conſecr. diſt. 3. Dixi in tract. contra abuſus part. 2. gloſſ. 15. nu. 2.

Ad *textum eiuſdem Canonis, in verbo Teclæ.*]

Teclæ.] Et merito propter fictas & periculoſas hyperbolas ab indoctis etiam illo tempore conſcriptas, quamuis Teclam laudet Gregorius Nazianzen. in orationibus in Cyprianum & ad virginem.

Ibidem, *in verbo Pamphil.*]

Pamphil.] Non eſt dicendum hęc verba ab aliquo Aſino adiecta vt ait Beatus Rhenanus in pręfanone ſua in hiſtor. Euſebij Cęſarienſis, pręſertim quia omnes libri ſic habeant etiam inter Concilia Eccleſię tomo. 1. ſed dicendum eſſe alterius Euſebij quam illius Cęſanenſis. ſup. eod. col. 2. approbati, qui tamen in ſuo chronico multa ex apocryphis commentariis inſeruit.

Diſtinct. XVI.

Ad *C. Canones* 3. *diſt. 16. in verb. ſub nomine Apoſtolorum compoſiti dignoſcuntur.*]

Dignoſcuntur.] Et merito, quum ſint ibi pleraqoe ſuperſtitioſa & dudum poſt Apoſtolos inuenta, licet ea (ſed indoctè) miretur Haloander io fine nouellarum

Ad *c. 7. Quoniam ſanctæ, ibi, profeſſio*]

Id eſt iuramentum ſolenne quod Papę dant in ſua initianone innouarum in Concilio Baſilienſi ſeſſ. 37. ſed vt puto deſit ſetuari, alias Papę à ſolenni petiurio inciperent.

Idem *ad 9. C. eadem diſt. in verbo Aurelianenſis.*]

Aurelianenſis.] Magna prepoſteratio, quia imo iſtud eſt primum Concilium Aurelianenſe 33. Epiſcoporum qui 33. Canones condiderunt ſub Clodoueo Francorum Rege eius iuſſu vt in 2. Tomo Conciliorum ad finem.

Diſtinct. XVII.

Ad 1. *C. diſt. 17. in verb. Quanto magis Sacerdotibus hæc eadem agere licet.*]

Quanto magis.] Vide argutationem ſimilem *c.* 11. diſt. C. vlt. id ſcilicet omnibus neruis molichantur, vt Miniſterium in Regnum tempotale conuerterent.

Diſtinct. XVIII.

Ad 3. *C. diſt 18. in verbo, Hyperberetei.*]

Hyperberetei.] Lege byperberici, Alcia. Parergõn lib. 1. c. 49.

Diſtinct. XIX.

Ad 3. *C. diſt. 19. in verb, dicentes quod inter Canones inuenitur capitulum Sancti Innocentij Papæ, cuius auctoritate docentur à nobis vtrumque teſtamentum eſſe recipiendum, &c*

Auctoritate.] O deplotanda ſupinitas! Deus eoim teſtimonium hominis non accipit, Ioan. 5. Sic nuper argutabat Theologaſter Sorbonicus, male reiici dect etales, quia non inuenitur, quod Papa apptobauerit fidem noſtram Catholicam niſi tu illis.

Item, *ad gloſſam huius Canonis in verbo deſunt, in diction exhiberi.*]

Exhiberi.] Latè dixi in conſ. Pariſ. tub. 5. num. 8.

Item; *ad gloſſ. Canonis 7. eadem diſtinct. in verb. Et ſuper hanc Petram. in diction. verba.*]

Verba] id eſt hanc confeſſionem, & bene. Sed melius eſt ſupet me quia Petra Chriſtus eſt teſte Paulo. Petrus autem nomen aduentitum quaſi Petreus.

Ibidem, *in gloſſ. verb. nec Portæ, ad hæc, quia Eccleſia non poteſt errare.*] vnde quod dicitur ſuper hanc Petram, &c. quam confeſſus es id eſt me. Petra autem erat Chriſtos de conſecra. diſt. 2. re vera. ſuper quod fundamentum ędificatus eſt Petrus, ſecundum Pap.

Ibidem, *ad gloſſ. in verb. errare.*]

Errare.] ſcilicet quatenus verbum Dei (quo conſtat) ſequitor hactenus columna veritatis. Vuolphan, Muſculus, Ioan. 8.

Diſtinct. XX.

Ad *gloſſ. in verb. Dedit, in princip. diſtinct. ſuper hîc hic videtur velle, quod alia ſit clauis ligandi & ſoluendi, alia ſcientiæ & ita quod ſint duæ claues. Sed dico tantum vnam eſſe.*]

Vnam eſſe.] Ioan. Chryſoſt. Tomo 7. homil. 44. dicit

ſacram ſcripturam eſſe Ianuam Regni cœlorum, clauis autem ſcientia ſcripturarum, per quam aperitur hominibus Ianua veritatis, & Regni cœlorum, adapertio autem interpretatio vera.

Diſtinct. XXI.

Ad *Text. in verb. Exorcizand. in princip. diſt.*]

Exorcizandi.] falſum commentum male ſancto Regi attributum.

Ibidem, *in verb. Exorciſtæ.*]

Exorciſtæ.] Imo diſcipuli Chriſti qui omnes erant Iudæi, quos emiſerat prædicare & in nomine ſuo dæmonia eiicere.

Eadem, *diſt. 1. Can. Cleros in verb. Menſura. Metropolitani autem à Menſura.*]

Menſura.] Imò ἀπὸ τῦ μέτρου: quaſi mater ciuitas.

Ibidem, *Ad text. c. 2. In nouo Teſtamento, in verb. Primo in princip.*]

Primo.] Imo poſt reſurrectionem omnibus ſimul datę ſunt. Ioan. 20. Accipite Spiritum ſanctum quorumcunque remiſeritis, &c. Quod autem prius promiſerit ipſi Eccleſię in perſona Petri promiſſum erat. c. quodcunque 24. q. 1.

Diſtinct XXII.

Ad *Text. Canon. 1. ad illud, Qui beato Petro æternæ vitæ clauigero eiusdem ſimul & cœleſtis Imperij iura commiſit, in verbo, Terreni.*]

Terreni.] Hoc hæreticum, imo Antichriſtianicum eſt contra illud Ioan. 18 Regnum meum non eſt hic vide quę dixi in Tract. contra abuſus Pap gloſſ 17.

Eadem, *diſt. ad ſuperſcripcionem Canon. 2. in verbo Anacletus.*]

Anacletus,] Atqui in toto Paparum cathalogo nullus eſſe poteſt Anacletus tuſi is quem quidam prętendunt quartum poſt Petrum anno Domini 102. eodemque anno mortuum Sed Euſebius hunc non ponit in catalogo: adhuc dicunt eum Græcum: ſed Græci ſemper auerſati ſunt hunc Primatum. Tum eo anno qui erat 68. à Paſſione Chriſti, nec diu poſt quæſtio fuit de Primatu Epiſcopi Romani. Imo in hoc c. narratur de Patriarchalibus ſedibus, quod nunquam fuit inuentum niſi poſt Conſtantinum Magnum, qui obiit anno 140. Tum in tempore tam vicino non ignorabatur Cepham ſignificare ſaxum, & non caput. Tum ſub Traiano non potuiſſet hæc ambitio caput attollere, vt ſit manifeſtum hoc c. vt alia pleraque multis poſtea ſęculis à monachis & Papis conficta eſſe.

Eadem, *diſt. Can 3. Conſtantinopolitana, in verb nouæ.*]

Nouæ.] Nota veram rationem: hinc etiam Phocas primatum adiudicauit Romę, quia prima Sedes Imperij, [*& ne abalienaretur*, vt in tractatu meo contra abu par. 2. gloſſ. 15.

Diſtinct XXIII.

Ad c. 1. *in verbo Nicolao.*]

Nicolao.] Scilicet ſecundo qui prius vocabatur Gerardus Epiſcopus Florentinus, qui ſtatuit C. ſi quis pecunia 9. diſtinct. occaſione violentę & corruptionis factę per Benedict. 10. Cornualem ſuum quem exeuſſit, & hic Cardinalibus (*primus*) dando occaſionem dedit, vt Cardinales ad ſe ſolidam electionem raperent, dixi contra abu. par. 2. gloſſ. 15.

Ibidem *in verbo Henrico.*]

Henrici.] Scilicet quarti, quem ab adoleſcentia Senectutem vſque adeo cruentis bellis exercuerat Papa vt hæ & ſexageſies contra eos ab eiſque ſuſcitatos boſtes pugnauerit. Bap. Egnat. & alij teſtantur.

Ibidem, *in verb. Tempeſtas.*]

Tempeſtas.] A data quę io prin. tex vide quando bellum pro Papatu, imo etiam à Damaſo primo cœptum eſt, anno 368. Ammia. Marcell. li. 27.

Ibidem, *in verbo quarto.*]

Quarti.] Vbi ſanctum hoc & Chriſtianiſſimum Decretum habetur c. 1. ad verbum in primo Tomo Conciliorum pag. 437. O quam tempore Auguſtini ſcrueba fides & diſciplina Chriſtiana in Aphrica, & ſemper vb tales doctores pręſunt.

Eadem, *diſt. c. 21. Clerici qui comam, in verbo comam.*]

Comam.] dixi extra de vita & honeſtate cleric. c. clericus, ad Text.

Diſtinct. XXV.

C. 3. *Vnum oratium, in verb. Apoſtoli ait. ex D. Auguſt.*]

Ait.] Sermone quarto de animabus defunctorum Tomo 10. vbi multa ab impuris monachis conficta nomine Auguſtini qui in veris libris ſuis exponit locum illum Apoſtoli de igne perſecutionis in hoc mundo, vel de vltimo iudicio, vt latè de ciuitate Dei lib. 21. c. 28.

Diſtinct. XXVIII.

C. 13. *diſt. 28. in verb Exegimus cautionem.*]

Cautionem.] Vide vt de rebus mundi cautior erat, quam de doctrina Apoſtoli.

Ibidem, *in verb. & filios.*]

Infero ex hoc textu quod aliqua propter ſcandalum euitandum permittuntur quę noo fierent aliàs. de qoo libr. diſt. aliquantos. in additionibus gloſſ. ſi.

Diſtinct XXXI.

C. 9. *diſt. 31. in illud, vt mercede prædicationis ſuſtentatur ab eis*]

Imo facilius ali poterat certo loco manens, & communis ſenſus hanc argutiam refellit, imo etiam text. beati Ignatij qui ſcripſit plures Apoſtolos non ſolum vxores ſecum duxiſſe, ſed etiam generaſſe & filias nuptum dediſſe.

Eadem, *diſt. ad ſuperſcriptionem c. 10. in verb. Tripertita hiſtoria.*]

Hiſtoria.] libro 2. cap. 14. & erat hic Paphnutius Martyr in Vita clarens miraculis, vt in eadem hiſtoria lib. 1. Ruffi. hiſtor. Eccleſ. libr. 10. cap. 4.

Diſtinct. XXXII.

C. 2. *Si quis vero diſt. 32. in verb. Stipendijs.*]

Stipendijs.] Vt ff. 12. q. 1. per totum quod à tempore Hieron. tepeſcere incipiebat. ff 93. diſt. diacom. & nunc iam (500.) annos penitus exoleuit, niſi ſicubi cum verbo Dei reſtitui cœpit.

Eadem, *diſt. c. 4. nullus Miſſam, in verb. Miſſam.*]

Miſſam.] Cum hęc decreta domi Marſencal. primus Tholoſaoi Senatus Pręſes exeqni veller aono 1550. non caruit Epicureorum & Sophiſtarum cum illis colludentium calumniis.

Diſtinct. XXXV.

Ad *gloſſ. c. Ab Exordio diſt. 35. illud tamen Lamech fuit venator ſed illud fuit propter pelles non propter carnes.*

Pelles.] Tam inepta ſolutio quam fatuum argumentum quod non eſt in Scriptur. Sed ad quid Abel erat Paſtor ouium? Ad quid obtuliſſet Deo, quę non licuiſſet homini edere? Geneſ. 4. Eſt ergo ſuperſtitioſorum commentum, non Hieronymi, cuius non eſt hoc cap. ineptum ſed ſuppoſititium.

Diſtinct. XXXVII.

Ad c. 6. *Legimus diſt. 37. in illud de beato Hieronymo quòd cum libros legeret Ciceronis ab Angelo eſt correctus.*]

Correctus.] Vetus eſt figmenta ſcribi & etiam doctis imponere. Quare ſemper neceſſarium illud Apoſtolicum Io. & Pau. Omnia legenda, *hoc eſt legi permiſſa, ſed non probanda.*

Diſtinct. XXXVIII.

Ad c. omnes pſalentes diſt. 38. in illud Tu ſcientiam repuliſti, & ego repellam ne ſacerdotio fungaris mihi.]

Vnde Io. Chryſoſt. Tomo 4. homil. 44. dicit claues eſſe ſcripturarum ſcientiam, & vſum clauium veram earum interpretationem adde & iuxta illas ſoluere vel ligare.

Eadem diſt. ad gloſſ. c. Quamuis errare, in verbo Errare.]

Adde qualiter errare, ignorare, neſcire, & nitubare differunt oot. gloſſ. ſuper rit. ff. de iuris & facti ignorantia. & in l. de ſtatu ff. de Teſtam. hic autem erroe proprie ſumitur pro errore, quem poſitiuum vocant Theologi ſcholaſtici.

Diſtinct. XL.

Ad c. *Si Papa 6. diſt. 40. in verb. Deuium.*]

Deuium.] Sed qoomodo non deuiat à fide, qui fructus fidei non oſtendit, Iacobi 2. Quid cum fructus contrarios edit? Nonne Chriſtus dicens à fructibus eorum cognoſcetis eos, diſcrimen facit fidelium & infidelium? Quorſum ergo hic textus ſoppoſititius? dices loqui de fide hiſtorica. Sed eam habet diabolus, & eius miniſter Antichriſtus cuius fauore factum eſt hoc cap. Sed quid queſt. fit Epicureus? En in quæ portenta labuntur qoi plus hominibus quam verbo Dei tribuunt.

Eadem, *diſt. ad inſcriptionem c. Multi Sacerdotes in verb. Chryſoſtomus.*]

Chryſoſto.] Tomo 7. homil. 43. in caput 23. Matth. vſque ad verſiculum idem quicunqoe.

D. e. *Multi ad verb. Idem.*]

Idem.] Habetur tomo 7. homil. 35. in 22. caput Matthęi.

Diſtinct. XLVI.

Ad c. *non licet diſt. 46. in verb. ſeſcupla.*]

Vide Budęom in lib. de aſſe & partibus eius, in prio. & quę dixi in tract. contract. & vſur. in prima figura.

Diſtinct. XLVII.

Ad *gloſſ. c. Quoniam multi, in illud, centeſima dicitur vſura quæ ſorti æquiparatur in anno.*]

In anno.] Imò centeſima eſt quę æquat io centum menſibus. Seſcupla autem eſt ſolida & dimidia, & ſic æquat ſortem in 66. menſibus ex beſſe, vt dixi in tract. vſurarum in abaco.

Eadem, *diſt. ad ſuperſcriptionem c. 8. ſicut ij. text. D. Ambroſ. in verb. attulit.*]

Attulit.] In tertia parte operum, ſermone 81. colom. 8. cum ſeq. vnde ego huios cap. textum qm corruptiſſimus erat, renouaui, & natiuę puritati reſtitui vt ſequitur. & infra ootatur.

Sicut c. 8.] Hoc cap. ſic reſtituit Dom. Carolus Molinęus.

Ibidem, *in verb. neceſſe eſt etiam.*]

Etiam.] Hîc incipiunt varba Gratiani vſque ibi, vnde Hieronym. Non enim Ioſtus qood debet ſtare pro ſeparato ab vltimo Canone huius diſtinctioois.

Diſtinct. L.

C. 12. *Si poſt, in verb. Achab. quoque.*]

Achab quoque.] Falſum exemplum, quia licet patuę inducię datę ſint ipſo Achabo, tamen quod ei vaticinatum erat quod Canes ſanguinem eius lingerent in campo Nabothi, completum fuit 3. Reg. vlt.

Eadem, *diſt. c. ferrum, ad gloſſ. in verb. quod non fuit, ad illud, ego dico.*]

Ego dico.] Hęc vera, & ab omnibus legiſtis & canoniſtis approbantur. Idem gloſſ. j. diſtinct. 54. c. fœminę.

Eadem, *diſt. in palea quæ incipit Sacerdos, in verb. Reſtituitur.*]

Hactenus Palea, & Gratianos loqoi incipit.

Eadem, *diſt. ad inſcriptionem c. Abſit, in verb. Cypriano.*]

Cpriano.] Quę integra baberur li. 2. Epiſtolarum Diui Cyptiani, Epiſtola prima.

Eadem, *diſt. ad gloſſ. c. de eo autem, in verb. Concilio.*]

Concilio.] Id eſt ſine Eccleſia, ſicut non poterat ſiue excommonicat e ſiue extra Eccleſiam poocre 1. Corinth. 1. non enim domini erant Eccleſię ſed miniſtri.

Eadem, *diſt. c. Ex pœnitentibus 49.*]

Pœnitentibus.] Scilicet ſolemniter.

Diſtinct. LI.

Ad *gloſſ. c 3. deſignata, in verb. nocet.*]

Nocet.] Iaſon l. 1. de condic. ob turpem cauſam Alex. Conſil 100. col. vltim. vbi dixi lib. 3. Phil. Decius l. Si Rufinus col. 1. e. de Teſta. militis. c. cauſam, qoeſtio col. 3. de iudici. conſil. 3. num. 4. vbi etiam tengi.

Eadem, *Diſt. ad Can. 3. Præterea, in verbo revocandi.*]

Revocandi.] Scilicet ad Curiam & Officium ſoum.

Item, *in gloſſ. d. c. ad verb. Vel dic.*]

Vel dic.] Idem Pan. Feli. ca. cum I. & A. de re iudicat.

Diſtinct. LIV.

Ad *text. c. Quis aut lege: Principum diſt. 54.*]

De quibus dixi in præfat. ad edictum Henrici II. contra aboſos

Eadem, *diſt ad gloſſ. c. Generalis, in verb. reddantur ad illud, dico, &c.*

Ad boc quę not. Petr. Anachar. tepe. ca. Peccati venia, de rego. Iur. in ſexto.

Eadem, *diſt. ad inſcriptionem c. Si ſeruus ſciente, qui inſcribitur conſtitutio nona.*]

In Authen. de ſanctiſſi. Epiſcopis §. ſi ſeruus.

Diſtinct. LV.

Ad *text. c. Pœnitentes diſt. 55.*]

Pœnitentes.] Id eſt quibus propter crimina Pœnitentia publica eſt impoſita. Noo enim Doctor Hilarius, ſed Papa loquitur hie: ideo noo ſecundom Euangelium, ſed ſecundum Stilum Papę debet intelligi.

Diſtinct LVI.

Ad *Inſcriptionem Paleæ quæ incipit, Oſius Papa in verb. Damaſus, Diſt. 56.*]

Damaſus.] Hęc Palea falſa & conficta eſt, quia Felix tertius fuit Papa fetè centum annos poſt mortem Damaſi & Agapitus 1. Romanus 150. annis poſt obitum dicti Damaſi: & eſt audax, & merito ſpernenda impoſtora.

Et infra notatur.]

Omnino conficta, qula pars narratorum poſt Hieronym. & Damaſum contigit.

Eadem, *diſt. ad gloſſ. c. Satis peruerſum, in illud, Non quia cum clericus ſit, eſt à Iuriſdictione Principis exemptus.*]

Exemptus.] Hęc ratio non valet, quia Clerici ſubſunt legibus Polincis, vt dixi in annot. ad Philip. Decium ca. 1. de conſtit. Ratio eſt quia bęc non eſt propriè infamia, ſed redundantia infamię alienę. Ideo filij oon priuantur ſucceſſionibus & bonoribus quęſitis & infra ootatur.

Idem Albe l. Quiſquis c. ad leg. Iol. mſeſt. Lud. Rom. ſing. 686. Ange. tract. malefic. verſic. *Chebai tradito la ſua patria.* Colum. 7. Geminia ca. vt commiſſi, de hęreti. in 6. Panorm. ca. cum laicis, de iure patro. Sed Io. Imol. l. in inſulam in prin. ſolut matr. Phil. Franc. cap. felicis 5. ſi quis in gloſſ. verſic. Pontificalem de pœnis in ſexto. Prępoſi. hic dicunt gloſſ. eſſe veram in Majeſtate temporali, ſecus in Eccleſiaſtica. Idem Henri. Bohic. in cap. Vergentis, de hęret. Ego verò dico gloſſ. veram, non per ratioonem ſuam quę falſa eſt: ſed qoia hæc non eſt propriè infamia, ſed alienæ infamiæ aſperſio: & iura pœnalia de potiori intelliguntur.

Eadem, *diſt. Ad text. c. Canonum cenſem §. cum ergo, in verb. Pontifices.*]

Pontifices.] Verba ſoot Gratiani: & ſic tempore ſuo verbum, Summus Pontifex, erat commune omnibus

Epiſcopis, de quibus tantum hîc loquitur, & nnn de Papis, nec poteſt referri ad cap. Oſius, ſuprà eadem diſt. quod non eſt de compilatione Gratiani, ſed falſa & ſuperaddita palea, vt ibi dixi. Adde c. ſi officia j. 59. diſt. c. de his, de conſecratioone diſt. 5. & quę plenius dixi in tractatu contra abuſus parte 2. gloſſ. 31. num. 25.

Diſtinct. LVII.

Ad *text. c. Si quis diſt. 57. in verb. Baptizatus.*]

Baptizatus.] Hns quidem nlim vocabaot clericos per irriſinnem quos reprehendit Cypria. lib. 4. Epiſtol. 7.

Diſtinct. LIX.

Ad *text. c. 3. diſt. 59. in verb. ſummum Sacerdotium.*] B

Summum Saterdotum.] Id eſt Epiſcopatum, quia in primioua Eccleſia omnes Epiſcopi erant ſummi Sacerdotes vel Pnntifices, vt teſtatur beatus Ignarios ſancti Ioannis diſcipulus, & dixi in tractat. contra abuſus Papatum parte 2. gln. 25.

Eadem, *diſt. ad text. c. ſi officia, in verb. Pontificis.*]

Pontificis.] Id eſt cuiuſuis Epiſcopi, vt dixi in cap. prędcedenti.

Ibidem, *ad illud, qui pompam multitudinis quærunt.*]

Quærunt.] Incedebaot enim comitari ſuis Sacerdotibus, ſed hodie habent alium Satellhoum, & tamen mulotudioem faciunt propter quęſtum, vt ille qui cupiens mille anreos publicaris ntdimbus fecit mille Sacerdotes pro ſingulis aureis in Lemouicis.

Ad *gloſſ. c. 3. ad illud, ſola animi deſtinatio non inducit* C *Simoniam.*]

Simoniam.] Dixi in tractat. Vſurar.

Diſtinct. LXI.

Ad *inſcriptionem c. 3. Innocentium Papa.*]

Scilicet primus anno Dnmini 405.

Ad *text. c. 4. in illud, non inueniur in capite.*]

Capite.] Hunc textum allegant Concilia Conſtantienſe & Baſilienſe contra ambitiones Paparum.

Eadem, *diſt. c. ſtatuimus, in illud Beatus Severus ex lanificio aſſumptus.*]

Lanificio.] Forſan Sueuus, vt olim Sueui lanificio occupan Sebaſtia Munſter Coſmograph. lib. 3. pag. D 581.

Eadem, *diſt. ad gloſſ. c. Oſius §. ſed alind, in verb. ſi autem.*]

Si autem.] Gloſſ. nntab. Panorm. ca. bnnę. 1. de poſtul.

Diſtinct. LXIII.

Ad *inſcriptionem c. 1. diſt. 63. Adrianus Papa.*]

Scilicet tertius, anno dom. 885. tempore Caroli Craſſi qui ob ſegnitiem depoſitus fuit: ſed poſt 77. annos, iſtud Decretum antiquatum fuit, & ius ehgendi Papam Othoni 1. reſtitutum aonn dom. 962. vt j. ead. c. in Synodn. Dixi in tractato cnntra abuſus, parte 2, gloſſ. 15.

Eodem, *Canone in gloſſ. ad verb. conſenſu non valet.*] E

Latè Rochos de Curte de iure patrnn. ver. bonorificum num. 94.

Eadem, *diſt. ad inſcriptionem c. 3. item ex hiſtoria Tripartita.*]

Tripartita.] Lib. 7. ca. 8. adde Rufi. Eccleſia. hiſtor. lib. 11. ca. 16.

Eadem, *diſt. c. 4. in Regno tuo.*]

Scilicet Lotharienſi; Nicolaus 1. ſcribit Lothario 2. Nepoti Ludouici Pij, ex Lothario primo vide Lupor. de iuribus Imperij.

Eadem, *diſt. Ad inſcriptionem c. 9. primæ Inſtinianæ in gloſſ. ibi natus eſt.*]

Imò è Taureſio obſcurn Dalmatię pagn, iuxta A qoem Ioſtinianęam primam erexit, & Metropnlim fecit, iuſſitque locum tenere Apoſtolicę ſedis Romanę, vt patet in nouella 131. de Eccleſia can. & fic glo. hîc & j. 7. queſt. 1. c. 1. errante vt dixi in tract. cootra abuſus Pap. num. 22. cum ſeq.

Et rurſus inſra notatur.]

Iuſtinianeę. Eſt patria Iuſtiniani magni, qui è Taureſio natali ſolo vili Dalmatię pago metropolim fecit, & de ſuo oomine noocupatę eadem priuilegia quę Romæ tribuit vt in nouell. conſt. 131. de Eccleſiaſtic. canon. in prin. dixi in tract. contra abuſus par. 2. gloſſ. 15. num. 22. adde j. 7. queſt. 1. c. 1.

Eadem, *diſt. ad inſcriptionem c. 16. Leo quartus.*]

Quartus.] Quem malè timiditatis infamant Arcb. & Ptępoſi. blc, & Io. Lup. in putido ſuo tracta. de lib. Eccleſiaſt. parte 1. q. 4. & parte 2. q. 14. quia idem Leo vancinans mendacij perarguit. c. de capitulis ſuprà diſt. 10. vt dixi ad edictum Henrici II. contra abuſus in prefa.

Ad *eandem inſcriptionem in verb. Auguſtis.*]

Dixi in conſue. Pariſienſ. tit. 1. in rubric.

Ad *gloſſ. c. 22. eiuſdem diſt. in verb. per ſingulas, ad illud, Vnus eſt.*]

Vnus eſt.] Sol. intelligitur per ſingulas prouincias ſui Imperij, vt dixi io conſue. Pariſ. tit. 1 in rub.

Ibidem, *eadem gloſſ. in verb. obſtat.*

Adde hîc Art Reges Francię ſubijciantur Imperio, gloſſ. in c. 1. in prin. de pace iura firm. tenet quod ſic, communitet tamen teoetur contrarium, per textum in c. per venerabilem, extrà qui ſi. ſint legit. Spec. in tit. de appell. §. nunc tractemos, in prin. Batt. L. Hoſtes in 2. colom. ff. de capn. & Bald. in d. c. 1. de pa. iur. fir. reprnbata ibi gloſſ. & etiam ibi ponit Andreas de Iſern. Item prn hoc adde concor. in Apoſtill. ad Iaſon. in l. 1. e de ſumma Trin. Idem de Rege Hiſpanię gloſ. magna ad finem io ca. & ſi neceſſe de donat. inter virum & vxnem. c. venerabilem cnl. 9. de electin. Iaſ. l. Id. quod apud bnſtes de leg. 1. Dixi in cnnſuet. Pariſ. tit. 1 in rnb.

Ad *text. c. 23. Othoni primo.*]

Scilicet magno filio Henrici aucupis, in quo Catoli Magni ſtirpe finita, reuixit Occidenris Impetium.

Eadem, *diſt. 63. c. 25. in text. 93. Toletano Pontifici quoſcunque.*]

Quidam Hiſpanus ſuper pragm Gall. pag. 39. iorelligit plures ſaltem tres nouinando non vnum ſingularem ſed hoc ſophiſticum, & contra verba & mentem Textus, quia tota Electio eſt Regis, nec ad Metropolitanum ſpectat, niſi approbatio, ergo etiam de certa perſona a Rege eligenda intelligitur. Vide quę dixi 10 tracta. contra abuſus Pap glnſ. 15.

Eadem, *diſt. ad inſcriptionem c. 29. Gregorius 4. ſcribit.*]

Falſa ſupetſcriptin quia Adrianus eſt ſextus à Gregorio 4. nec in his confidendum Gratiano monacho, qui multa, vt hîc, in faoorem Paparum fideliter refert.

Eadem, *diſt. ad Text. Ego Ludouicus.*]

Huius Capituli nnn eſt alius author. quam vnicus Bibliothecarius domeſticus & fautor Paparum; quare vni maximè ſoſpectn non eſt credendum: cum etiam Volaterra. Geographiæ lib. 3. aliter ex eadem Bibliotheca referat. Prætetea certum eſt poſt mortem huius Paſchalis Ludooicum, & Lotharium eius filium Roma potitos eſſe: & ibi hanc Lotharium Leges ſtatuiſſe in præſentia Eugenij II. ſucceſſoris dicti Paſchalis. Nullus etiam Paparum ſe in hac prætenſa donaoone fundauit, quam non omiſiſſent ſi facta fuiſſet: & adhnc non valere eiſdem rationibus quibus doctotes communitet tenent, prætenſam donationem Conſtanini onn valuiſſe: dixi in tracta. contra abuſus par. 2. glo. 15.

Eadem, *d. ſt. ad ſuperſcriptionem Paleæ quæ incipit Conſtitutio. in Verb. Idem.* (*nempe Leo 4.*)]

Neceſſe eſt non eſſe Leonis 4. qui octoginta annis præceſſit.

In *eadem Palea in verb. Othonis.*]

Verè Palea falsò conficta, quia Henricus dictus Auceps nullum vnquam negotium habuit cum Papis: & tantum abeſt vt Otho primus eius filius hæc iura abdicauerit vt ea renouauerit, vt omnes Chronographi teſtantur & eſt tex. c. in Synod. 3.

Diſtinct. LXIV.

Ad *Text. c. 1. d ſt. 64. in verb. ordinari.*]

Olim hęc ordinatio nihil aliud erat quam publica approbatio, manuum impoſiti, ſeu emiſſio vocali in opus Domini. Poſtea cęremonis auctis cœpit vocari Benedictio poſt remò conſecratio.

Ibidem, *in verb. confirmatio.*]

Imò, vt habet veritas Græca, primas in eo negotio Metropolitanus obtineat, eiuſque præcipua ſit authoritas, vt rectè interpretatur Do. Franciſc. Duarenus, de ſacris Eccleſ. Miniſterijs & beneficijs lib. 5. c. 1. fiebat enim electio præſente Metropolitano, & alijs Epiſcopis vt ſatis indicat Cyprian. lib. 4. epiſtol. 5. in fin

Ad *Text. c. 2. eadem diſt. in verb. Apoſtolica*]

Id eſt, eorum ordinaria non autem intelligitur de delegata à Papa viuo vel mortuo: quia in primitiua Eccleſia omnes Eccleſiæ erant & vocabantur Apoſtolicæ, & omnes Epiſcopi Apoſtolici, ſicut & nunc Catholici, vt in tract. contra abuſus par 2. gloſ. 55. vide in ca. quia per ambitionem 3. eodem. Communio Apoſtolica, vel Catholica idem ſunt.

Diſtinct. LXV.

Ad *ſuperſcriptionem c. 1. diſt. 65. in verb. Concilio.*]

Cap. 6. Metropolitanus & ſui ſuffraganei, ſi diſſentiant in Conſecratione Epiſcopi quis præferatur.

Eadem, *d ſt. ad glo. c. 7. in verb. Quæſtore.*]

Imo ab Helio Adriano Imperatore Euſeb. hiſtor. Eccleſiaſt. lib. 4. cap. 6.

Et *infra notatur.*]

Eodem (nempe Nicæno Concil.) cap. 7.

Diſtinct. LXVI.

Ad *ſuperſcriptionem c. Porro diſt. 66. dicens.*]

Eſt pars ſubditia, & poſt plura ſecula confictæ Epiſtolæ de qua in c. Sacroſancta 1. diſt. 21.

Diſtinct. LXVIII.

Ad *ſuperſcriptionem c. 3. diſt. 68. in verb. Legitur.*]

Imò non legitur, quia in concilio Nicæno ſunt tantum 20. capitula vt patet in primo Tomo Conciliorum, & ſuprà diſt. 16. ca. Viginti, inter quæ iſtud cap. non habetur, & ſic intet Apocrypha computandum.

Eodem, *Can. §. inter Epiſcopos, in verb. in Vicis.*]

Et ſecundum Erasmum in Eccleſiaſt. lib. 5. etant vicorum & pagorum Sacerdotes, quaſi χωρίται, id eſt, ruſtici Epiſcopi. Do. Fran. Duarenus, de ſacr. Eccleſ. miniſter. & benefic lib. 1. c. 9. Cenſet fuiſſe vicarios otioſorum Epiſcoporum.

Eadem, *diſt. ad gloſ. c. 5. in verb. numen non habent.*

Vide Nicol. Euetard. de loc. legal. ab etymologia col. vlt.

Diſtinct. LXIX.

Ad *gloſſ. t. 1. diſt. 65. in verb. manus impoſitione vbi allegatur capit. Subdiaconus 23. q. 1.*]

Hoc cap. non obſtat, quia hic loquitur de impoſitione manus ordinatoria, ſed contrarium de conſecratione, Hu. & idem ſentit God. extra de ætate & qualitate, cum contingat. Arch. Imò olim non erat niſi publica vocatio & deputatio ad manus impoſitionem: patet in concilio Chalcedonenſ. diſt. ſeq. c. 5. ibi, ordinationis publicæ.

Diſtinct. LXX.

Ad *text. c. 1. diſt. 70. in verb. poſſeſſionis.*)

Caue, quia textus ipſius Concilij Chalcedonenſis non loquitur de patrimonio priuato, vel profana poſſeſſione, ſed de eccleſia vrbana vel ruſtica ibi, ἐν ἐκκλησίαις πόλεως, ἢ κώμης. Id eſt, in eccleſia ciuitatis vel pagi: & ſic Gratianus malè transfert, & malè addit verbum, ſuæ.

Ad *gloſſ. eiuſdem Canonis, in verb. ciuitatis, ad hoc, fundata.*)

Idem Archid. Præpoſit. hîc vide Rochum Curt. de iure patro. verb honorificum, q. 18.

Diſtinct. LXXI.

Ad *c. Primatus, diſt. 71. ad hæc, ſine literis Epiſcopi ſui.*)

ex iſto text. iofertur, quod literæ epiſcopi ſunt authenticæ, cum (vt hîc) faciant fidem concord. text. in l. Monumentorum & ibi gloſſ. & doct. c de eleg. & funerum. ſumpt. Not. Bald. Petr. de bella pertica, & Cyn. in l. qua per calumniam c. de epiſc. & cleri.

Eadem, *diſtinct. ad c. Nullum.*)

Altera verſio ſic habet, Nullus peregrinorum ſine pacificis, id eſt commendatitijs ſuſcipiatur apoſtolis.

Diſtinct. LXXII.

Ad *gloſſ. c. Placuit diſt. 72. in verb. Acquiri.*)

Dic vt in Cle t. vt lite pend. vbi. ſupet gloſſ. verbo collato. tetigi.

Diſtinct. LXXIII.

Ad *c. 2. in verb. æquis, diſtinct. 73. & §. vel ſit, ibidem.*]

In exemplari quodam noſtro antiquo legitur ſicut eſt, ἁγιασθῆναι.

Diſtinct. LXXIV.

* Ad *gloſſam caput 3. ſi qui. diſtinctione 74. in verbo Omne.*]

Vnde non imminente neceſſitate non poſſet compelli in inferioti miniſtate. Panor. c. 3. de Vita & honeſta, Cleric.

Diſtinct. LXXV.

Ad *caput ſecundum diſtinct. 75. §. cæterum in verb. certus.*)

Viden' vt hîc Monachus ſenſim publicam ordinationem, de qua tetigi ſuprà diſt. 69. cap. 1. transfert ad formulariam quandam velut magicam obſeruationem. contra c. 5. ad Coloſ.

Eadem, *diſtinctione capite quinto quod dic, in verbo Apoſtoli.*]

Imò, tunc Apoſtoli erant Hieroſolymis, vt patet ex Actis.

Diſtinct. LXXVI.

Ad *c. Iciunium diſt. 76. in verb. Iciunium.*]

Verba Zacha. ca. 8. vſque ad verſic. hoc loco.

Diſtinct. LXXIX.

Ad *c. Si quis Apoſtolicæ diſtinctione 79. in verbo Apoſtolicæ.*]

Vide ferè integrum Decretum 3. diſt 23. ca. 5. cuius hoc fragmentum eſt.

Ibidem *in verb. Eccleſiæ.*]

Quia tunc in eccleſia Rauennati erant Cardinales, & adhuc hodie in Compoſtella.

Eadem, *diſt. ad ſuperſcriptionem c. 8. in verb. Bonifacium Papam.*]

Scilicet primum, qui ſupplicauit Imperatori vt hanc legem conderet, vt habetur infrà 97. diſt. c. 10.

cuius legis principium Gratia. ibi posuit. ca. 2. sed truo-
carum verbis dispositus ibi omissis, quæ hic ponitur, vt
dixi in præfa. ad Edict. Henri. II. oum. 24.

Ibidem, *in text. ad verb. Permittimus.*]

Et sic Imperator non solum vtriusque in discordia
electi ius abrogat, sed etiam vtrumque pro ea vice in-
habilem facit, & de reliquis Clericis alium de integro
statuit assumi.

Ibidem, *in verb. iudicium.*]

Id est, Imperatoris voluntas & electio Clero po-
puloque vniuerso gratum habente Electum ab Impe-
ratore vel consentiente. Imperatores enim tum Diui
vocabantur, & eorum Rescripta & Iudicia diuina, vt
c. per totum.

Eadem, *dist. ad superscriptionem c. 9. in verb. Ne-
cessarius.*]

Scilicet 2. qui anno. 1039. hoc sanctum Decretum
(quod videtur pars c. 1. 3. dist. 23. edidit ad confirman-
dum Decretum Benedicti 10. qui per vim preces &
pretia ereatus fuerat sed 9. mense in exilium missus, vt
apud Plat. & alios Chronographos.

Distinct. LXXX.

Ad *text. c. 1. in verb. Apostoli.*]

De Apostolis falsum est, quia etiam post Apostolos
tempore Ignatij anno Do. 102. & Cypriani anno
Do. 250. summus gradus in Ecclesia erat Episcopatus,
vt patet ex eorum scriptis. Primates autem & Pa-
triarchæ introducti sunt post aduentum Constantini
Magni.

Eadem, *dist. in verb. Patriarchas, ibid. c. 2. in illu.*]

Ex his verbis elare colligitur, has epistolas quæ
Clementi attribuuntur non solum, sicut & eius itti-
nerarium, Apocryphas esse, 3. dist. 15. c. Sancta Ro-
mana: sed etiam supposititias esse, de his enim Petrus
nunquam cogitauit.

Distinct. LXXXI.

Ad *gloss. c. Tantis dist. 81. in verb. sociabitur, ibi, vel
dic.*]

Hæc vtiot vide quæ dixi in Consuet. Parisiens. ca. 33.

Distinct. LXXXII.

Ad *gloss. c. 2. dist 82. in verb. non probatur, ibi, Sa-
cramento.*]

Idem latè Iason §. sed istæ, Instit. de actioo,

Distinct. LXXXIII.

Ad *glos. Præfation. in verb. prouidendum, ibi, dico
quod.*]

Idem Anton. Corset. in sing. vers. Expensæ.

Distinct. LXXXVIII.

Ad *Text. in dist. 88. Palea quæ incipit Ejiciens. in
verb. Spirituales.*]

Id est, ibi soli sacræ scripturæ libri legendi, vt etiam
cautum est Concilio Carthagineosi 3. c. 47. a quibus
solis pendet vera Religio, cui non est admiscenda à
qua humanarum traditionum, vt eum locum Caupones tui, &c. Esa. 1. ita exponit ibi Hieronymus. Et
Hieter. 23. ibi, qui habet sermonem meum loquatur
sermonem meum verè quid enim paleis ad triticum?
Paleas vocat super additas seniorum traditiones, quas
omnes prorsus reiendit idem Hieronym Psalm. 86.
vers. Dominus narrabit in scripturis, & infrà 24. q. 3.
cap. transferunt.

Ad *Text. Palea quæ incipit Quoniam non cognoui,
ead. dist. in verb. istæ.*]

Hic incipiunt verba Augustini abbreuiata vsque ad
fi. cap. quæ habentur 10mo 8. Psalm. 70. vers. Quo-
niam non cognoui negotiationes. Et hæ Paleæ sunt
meliores reliquis, quæ Gratia. vt graoa in tota hac di-
stinct. collegit.

Eadem, *Palea, in verb. laudem tuam.*]

Tuam.] Id est, (ait Augustin. in loco quem nuper ci-
taui) non meam. Qui sunt negotiatores, id est, quasi
de actu suo sibi placentes? qui ignorantes Dei insti-
tiam, & suam volentes constituere, iustitiæ Dei non
suot subiecti. Hæc pulchra verba malè decisa ex ipso
Augustino restitui.

Distinct. XC.

Ad *Text. c. Placuit dist. 90. in verb. Diuturna.*

No. docto. quod iudex potest cogere ad compro-
mittendum eos qui diu litigauerunt, in l. quidam æsti-
mauerunt, si certum petatur.

Distinct. XCIII.

Ad *superscriptionem c. 1. dist. 93. ibi cætera sic, ex
ordinatione Clementis.*]

Sed io epistola Clementis apocrypha.

Eadem, *dist. c. Archidiacono.*]

* No. ex isto textu, quod hæc dictio A. excludit si-
milem text. habes in l. Ratione ff. de action. empt.

* Eadem, *dist. c. Diaconi sunt. Ibi vendicauerunt.*]

Quod est contra iuris præceptum vt ff. de iust. &
iur. l. iustitia. §. iuris præcepta & Instit. eod. tit.

Distinct. XCV.

Eadem, *dist. ad glo. c. peruenit in f. ibi demandare
potest.*]

Glo. sing. Phil. Franc. ca. vlti. ne clerici, vel mo-
nach. in 6.

Ead. *dist. c. Presbyteros, ibi. ad Titum.*]

Vt constituas per ciuitates Presbyteros, dixi in trac-
tat. contra abusus parte 2. glo. 15. num. 23.

Ead. *dist. c. Ecce ego dico. in verb. prædicent.*]

Hieronym. non vult. allegati verbum Dei præ-
tiogatiuæ Episcopalis.

Ead. *dist. c. Esto subiectus, ibi, Scitum est illud Ora-
toris Domitij: cur ego (inquit) te habeam vt Principem,
cum tu me non habeas vt Senatorem?*]

Sic vt Lucius Crassus Philippo Consuli obiecit, vt
refert Quintilia. Instit. oratoriar. cap. 95. & in Milite
Mariano ait, Expectas vt ille te habeat Tribunum,
cum tu illum non putes militem. & dicit esse vocem
honestissimæ libertatis. Idem Iaco. de sancto Georgio
in tractat. feud. chart. 40. col. 2. Tiraquell. de legib.
connubialibus chart. 144.

Distinct. XCVI.

Ad *præfa. distinctionis 96. in f. Ibi, Vnde Symma-
chus Simplicius.*]

Simplicius.] Sub cuius initium Pontificatus Odoa-
cer Herulorum Rex, Oreste & Augustulo victis, to-
tam Italiam occupauit, & eam de suo nomine Odoa-
cer iam nuncupauit, & Romæ sedem Regni constituit.
anno Domini, 471. & ibi quatuordecim annis regna-
uit. Et interim tanquam Rex vel Imperator leges sta-
tuit etiam de rebus Ecclesiasticis, sola sua Regia au-
thoritate, non solum per se, sed etiam per Basilium,
quem Præfectum Prætono atque patrinum vices suas
gerentem constituerat. Et inter alias, etiam precibus,
& admonitione Papæ Simplicij, vt olim Honorius ad
preces & monita Bonifac. I. vt infrà dist. 97. c. 1. & 2.)
legem fecit, vt Papa mortuo, nuo posset fieri electio,
citi Rege vel Præfecto suo prius requisito & consulto,
nec non aliam legem de rebus ecclesiæ non alienandis.
Quæ leges steterunt quandiu Odoacer regnauit: sed
mox eo per Theodericum Regem Gothorum occi-
sum Rauennæ, Simplicius iste, licet vltimo anno Pon-
tificatus sui, habito conuentu Symmistarum suorum
per hoc Decretum præfatas leges aboleuit, non quod
latæ essent à Tyranno, Odoacrem enim in verum &
legitimum Regem agnouit, imò etiam præcellentissi-
mum vocat, & sic nec de vero Imperatore Constanti-
nopolitano curabat: sed vtrumque eodem loco ha-
beos, vtrorumque consequenter leges damnauit, tan-
quam à laicis latas. Hanc audaciam cœpit propter
Imperium per Odoacrem attritum, & Odoacrem à
Nouno Rege oppressum.

Eadem,

Eadem dist. c. Vbi nam legistis, ibi de fide tractatum est.]

Franc. Duaren. l. 1. de sacris Eccl. minist. & benef. cijs. c. 2. & sic communi etiam Laicorum Decreto omnia definiri debent, vt Apostoli fere Domini Act. 15. Et de doctis laicis intelligitur.

Ead. *dist. ad Paleam quæ incipit, Constantinus Imperator Coronam.*]

Hæ Paleæ sunt mera mendacia iam ab omnibus explosa. Vide quæ dixi in Annot. ad Coosil. Alex. liu. 7. & in tract. contra abusus par. 2. glo. 15.

Distinct. XCVII.

Ad *præfa. dist. 97. ibi, patenter ostenditur.*]

Imò non nisi Papatum Domestico testimonio, quod nihil est, adhuc non solum verbum Dei Roma 13. quod etiam Apostolos & Euangelistas comprehendit, secundum Io. Chrysost. ibi, sed etiam primitiæ Ecclesiæ, quæ puriot erat obedientia, & vetus historia contrarium ostendunt, quicquid moliatur iste monachus, qui omnem lapidem pro potentia Papæ mouet.

Eadem, *dist. c. f. ibi, vt supra & infra.*]

3. dist. 79. c. si duo, vbi text. habetur. vide quæ dixi in præfa. ad edictum Henry II, contra paruas datas.

Ibidem, *in verb. profutura.*]

Viden' vt monachos iste truncauerit verba dispositiua, vide eadem 3. dist. 79. c. si duo.

Ibidem, *in f. ad verb. credidimus.*]

Vide Lapum Castellio. allegat. 33. Iaf. rep. l. Admonendi, col. 70. de iureiuran.

Distinct. XCIX.

Ad c. *Nulli, in verb. Apostoli.*]

Imò Apostoli ou quam nouerunt Primates, vel Patriarchas nec maiores Episcopis, vt patet apud sanctum Ignatium, sancti Ioannis discipulum, & dixi in tract. contra abusus Papar. gl. 15.

Eadem, *dist. ad c. primæ sedis.*]

Sedis.] Scilicet cuiusque Prouinciæ Primatialis, vel Archiepiscopalis, vt patet ex tenore Concilij timebant vetera Concilia à ministerio iniquitatis cui voluerunt viam præcludere, vt dixi in tract. contra abusus part. 2. gloss. 15 nu. 13. cum seq.

Ibidem, *in verb. Pelagium.*]

Scilicet secundus, qui se quoque comprehendit, vt patet in text. contra Ioan. Constantinopolitanum Episcopum qui Synodo ibi facta fauente Imperatore Mauritio se vniuersalem Patriarcham nominauit, Papatum ibi erigere copiens, vbi erat sedes Imperij, vt patet lib. 4. & 6. Epistolarum Gregorij Magni, & apud omnes Historicos.

Eadem, *dist. c. nullus ibi, Quapropter.*]

Reprobanda Synodum Ioan. Episcopi Constantinopolitani, vt refert Antoninus charta 68 colum. 4.

Eadem, *dist. ad c. f. Ecce.*]

Textus huius ca. originaliter habetur lib. 7. Epistolarum indictione 1. c. 30. col. 2. vbi hæc pulchra verba, & mihi loquitur (scilicet Eulogios) dicens, sicut iussistis, quod verbum iossionis peto à me auditu remouete: quia scio quis sum, qui estis, loco enim (id est dignitate Episcopatus) mihi fratres estis, moribus patres. Non ego iussi, sed quæ vtilia visa sunt indicare curaui.

Ibidem, *ad hoc, vniuersalem me Papam.*]

Quod non solum prophanum & ambitiosum, sed etiam Antichristi proprium esse, scandalosum, & Ecclesiæ perniciosum esse scribit idem Gregorius Epistolarum lib. 4. cap. 77. cap. 78. c. 80. c. 82. Et huic scelesto vocabulo consentire nihil aliud est, quam fidem perdere c. 81. in f. & li. 6. c. 168. cap. 169. & li. 7. ca. 194. dixi in tract. contra abusus, part. 2. gloss. 15. num. 7. cum seq.

Distinct. C.

Ad *c. 1. dist. 100. in verb. percipiunt.*]

Vides ad quod Pallium inuenit, oempe in superbum seruitutis authoramentum.

Distinct. CI.

Ad *c. 1. dist. 101. ibi, Pragmaticum Sacrum.*]

Text. Concilij actione 15. cap. 12. habet pragmaticam formam, quod idem est. Initio enim arbitrio Principis designabantur Metropoles, sed designata non debent factione & obreptione Archiepiscoporum mutari, vt hic.

AD SECVNDAM PARTEM DECRETI, QVÆ CAVSAS complectitur triginta sex.

CAVSA PRIMA.

QVÆST. I.

AD *c. Quicunque q. 1. in glos. ibi, cum Simonia in animo.*]

Dixi in tracta. Visita. circa principium.

Eadem. *quæst. ad glo. c. quisquis ibi, non nocetur ei Taciturnitas.*]

Nec teuelare tenetor, nec in censuras incidit. Aoge. Clauas. 40. denuntiatio.

Ead. *quæst. ad glos. c. Reperiuntur, ibi, mos non excusat à crimine.*]

Sed an à pœna glo. Ant. But. ca. vlti. de consuet. Ludo. Rom. in singul. charta. 1.

Ead *q. ad Text. c. Si quis Episcopum, ibi per pecuniam.*]

Vide Do. Franc. Duare. virum doctissimum 10 tract. de sacris Eccl. ministet. & benefic. pa. 246.

C. *Fertur Simoniaca, ead. q. ad superscriptionem.*]

Vide Raph. Volaterranum, charta 29.

In text. ibi, præuagatur.]

Sic contigit, quia Theodoricus fuit decapitatus apud Coloniam, & Theodebertus iotoxicatus à Bruoichilde.

C. Sicut vrgeri, in gl. ibi Instantiam.]

Glos. sing secondum Iaf. in l. vlt. in f. c. Vnde liberi. glo. similis in l. Creditori, de operis no. nunt. vbi Alex. & Iason.

C. Sacerdotes, ibi Sanguine Do. populâ eius diuidunt.]

Ergo etiam fœminis & laicis in vtra que specie luxta verbum Dei, etiam tempore Hieronymi, & adhuc diu post eum & sic menduntur Sophistæ illi Parisienses, qui mihi obiecerunt quod c. comperimos, de consecr. dist. 2. loquitur de Sacerdotibus tantum, quia imo de omnibus.

C. Placuit, 104. *in glo. verb. Tremiſſem.*]
Vide quæ dixi in tractat. vſur. q. 3.
C. Statuimus 107. *Ambroſij.*]
Falſum, quia Sanctus Ambroſius nunquam fuit author tam ineptæ & præpoſteræ ſuperſtitionis, nam Baptiſmus totum mergit, totum lauat, & nihil addendum.
C. *Ordinationes* 114. *gl. ibi, ſpem tamen inde habere.*
Nor. Pan. Felin. in c. conſultationes de ſimoniac Aug. & legiſt. in l. ſed & ſi l. §. conſ. de pet. hæred.
C. *Clericos* 1. *queſt.* 2.
Habetur in fi. c. vlt. j. 16. queſt. 1.
C. *Si quis obtenerit* 1. *q.* 3. *ibi, in nullo proficiat.*]
Idem Hoſti. in ſum. de teb. Eccleſi. non alie. in prin. Panorm. in proœmio Decre. fol. 4. colum. 4. Marth. Afflict. de iure protomiſeos columna 72. Sed Io. Gerſon tract. de vita ſpiritus animæ dicit hoc eſſe blaſphemum.
* C. *Eccleſia* 1. *q.* 4. §. *Item chan. in verb. Aehab.*]
* Rex Iſtaël maritus Ieſabel cuius filiam duxit vxorem Ioram Rex Iuda, filius Ioſaphat cuius filius, nepos & pronepos ſcilicet Ochozias, Ioas, & Amazias, qui ſucceſſiuè Reges Iuda fuerunt à Matthæo prætermittuntur.
C. *Sicut ii*, 1. *q.* 6.]
Id eſt, vt in ordine laicorum tantum maneant, & nunquam ad cętum & gradum Clericorum aſcendant, nec cum clericis ſed cum laicis ad ſacram Euchariſtiam admittantur quę ideo dicebatur communio laica, non quod in altera tantum ſpecie daretur laicis (quum tempore Cypriani etiam fœminis, infantibus, daretur in vtraque ſpecie & flagitioſum erat diuidere ſacramentum e. Comperimus, de conſect. diſt. 2.) ſed quia poſt Eccleſię miniſtros laicis ſeorſim communio dabatur. Probatur enim infra ead. c. conuenientibus in f. vbi Gratianus hanc communionem laicam interpretatur prohibitionem ab adminiſtratione Eccleſiaſtica.
C. *Si quis omnem* 1. *q.* 7. *ad gloſſ. verb. peccant, ibi infamiam,*]
Hoc verum, quicquid dicat gloſſ. quia Baptiſmus ſolam conſcientiam, ſeu animam ſolut, ſed nullam obligationem humanam tollit, vt dixi in annotat. ad Phi. Dec. in c. 1. cap. Eccleſi. de conſtitut.
C. *Conuenientibus*, *ead. q.* 7. *gloſſ. in verb. Machabæus Pronuntiatus.*]
Vide ſi vacat Io. Lupum in alleg. in materia hęreſis colum. 4. poſt repe. c. per veſtras de donationibus inter virum & vxorem.
Ad *text. ibidem in verb. diuina ſcripturæ.*]
Viden'vt degenerarint, & tandem prorſus immutati ſint Pontifices. Cœperant enim per ſe, poſtea, per Canones ſuos inſtruere, tandem per carceres & ignes duntaxat.
C. *Quoties ead. q. ibi Euangelia, ad glo.*]
Sed eam reprobat Panorm. c. vlt. colum. 7. de confeſſ. & bene.
C. *Qui in qualibet, ead. q. ibi, in Eccleſia Catholica.*]
Id eſt, apud hęreticos: non enim de templo loquitur.
C. *Sanctum*, *ead. q. ibi, conueniatur poſt*]
Falſum eſt niſi ſe nomine ſuo obligarent, vel niſi vt doceat de mandato quod oegatur.

CAVSA SECVNDA.

C. *Nemo Epiſcopum* 2. *q.* 1. *ad ſuperſcriptionem, ibi conſtitutionum.*]
Scilicet Caroli Magni, & Ludouici Pij, qui hanc legem ediderunt, vt ſcripſi in præfa. Edicti Henrici II. contra paruas datas.
C. *Multi ead. q. ad glo. in verb. ſeculari, ibi. de laico.*]
Idem Panorm. in d. c. at ſi clerici. Sed fruſtra de hoc laboratur in hoc textu qui non eſt Auguſtini, ſed Gratiani.

A C. *Antiquitus* 2. *q.* 2. *ad gloſſ. in verb. reſtituat, ibi ſecus vbi vtraque quæſtio eſt timida.*]
Imo dic idem ſi in quęſtione ciuili hęc exceptio proponatur, quia vtrobique debet ſententia eſſe conformis petitioni, Spe. de cauſa poſſeſſ. & propt. §. 1. ver. illud Anto. Panorm. ca. 2. col. 7 de otd. cogu.
C. *Sacramentum* 1. *q.* 4. *ibi à ſummis ſacerdotibus.*]
Id eſt Epiſcopis vt dixi in tractat. contra abuſus gloſ. 15. & hoc c. cum ſeq. facta ſunt pro conſeruanda libertate Eccleſiaſtica contra futuros graues lupos, contra quam Grego. VII. ſtarnit ca. ego, de iureiurando.
C. *Mandaſtis* 2. *q.* 4. *ad gloſſ. in verb. potuiſſem, ibi quia Papa à nullo poteſt iudicari, nec etiam ab vniuerſali Concilio.*]
Gloſ. falſa & hęretica, ſecundum Sorbonicos.
B C. *Presbyter*, *ead. q. ad gloſ. in verb. præfiget.*]
Barth. Cepol. caut. 49.
C. *Monomachiam*, *ead. q. gloſ. ibi inſtinctu.*]
Non eſt opus hic recurrere ad ſpeciales reuelationes, cum eſſet publicum & iuſtum bellum, & ſic non monomachia priuata, ſed legitima pugna.
C. *Sæpe*, *ead. q. ibi, ad probationem, in tex.*]
Concilium non ſolum erroneum, ſed etiam hæreticum vtpote iubens Sacramenta miniſtrari ad alium vſum, imo ad contrarium vſum, quam a Chriſto ſunt inſtituta: quod eſt execrandum, & magicis incantationibus ſimile, ſecundum omnes Theologos.
C. *Statuit ſancta Synodus*, *ead. q.*]
Imò execranda per prędicta.
C C. *Præſul.* 2. *quæſt.* 5. *in gloſſ. ibi duo ſoffitiunt.*]
Idem Panor. c. At ſi clerici in pr. col. 1. de Iudiciis vbi hanc gloſam ſingularem dicit. Et ſic hęc c. non obſeruantur: Idem Guil. Occam dialog. lib. 6. par. 1. cap. 26. in fin. Phil. Dec. in d. ca. At ſi clerici, in princ. dixi in c. eum in diſtinguendis, de tempor. ordin. ſuper text.
C. *Omnis* 2. *quæſtione* 6. *ibi, ſummorum congregatio.*]
Id eſt Epiſcopotum, qui erat ſupremus dignitatis apex in Eccleſia, ſecundum beatum Ignatium ſancti Ioannis Euangeliſtę diſcipulum.
C. *Ideo ead. q. ibi, ſane ceſſa.*]
Ergo initio non competebant: ergo inre humano.
C. *Quoties*, *ead. q. in gloſ. ibi, æque ceſſatur.*]
D Dixi ad Phil. Dec. in cap. cum ceſſante §. 1. de appellanon.
C. *Anteriorum*, *eadem quæſt. in verb. dierum, ibi, ego credo.*]
Dixi in conſuet. Pariſi. §. 4.
C. *Laicos* 2. *quæſtione* 7. *ibi, à laicorum actibus remota.*]
Ergo aliena à moribus Apoſtolorum, & diſcipulorum Domini qui vxores duxerunt, & filias ſuas nuptum dederunt, vt teſtatur ſanctus Ignatius Anthiochenus, & Martyr, Ioannis Euangeliſtę Diſcipulus.
C. *Si quis ab Epiſcopo*, *ead. quæſt. in gloſſa, ibi bene poteſt.*]
Hoc verum ſi principaliter dicatur animo iniuriandę perſonę, quia atteoditur animus. Panor. ca. cum veniſſent, de iudiciis.
E C. *Verumque*, *qui eſt* 26. *in f. ead. quæſtion. ibi nomen enim non facit Epiſcopum ſed vita.*]
Id eſt opus vocationis, & miniſterium verbi Dei, in eodem c. ooo omnis e. qui nec adde j. 11. q. 3. tidiculum.
C. *Paulus*, *ead. q. ibi, Eccleſiaſticæ dignitatis.*]
Imò de ipſo officio vt patet apud Hieronymum, Cyprianum, Ignanum & omnes antiquos & per ipſas Epiſtolas Pauli, quicquid Gratianus hic more ſuo cauilletur.
C. *Quanquam ead. q. in gloſſ. ibi, Hieronymus fuit Presbyter Cardinalis.*]
Imò Cardinales oon niſi diu poſt fuetuot inuenti.

Eadem, *gloſſ. in verb. Epiſcopum.*]

Iſta gloſſ. reputatur à doctoribus ſingul. ad hoc quod dicit Epiſcopum maiorem Preſbytero Cardinali, ſcilicet dignitate, reſpectu ordinis Epiſcopalis vnde Epiſcopi dicuntur ſummi Sacerdotes, vt c. 5. poſt medium de ſacr. vnct. Et æquiparantur illuſtribus ſeu præfecto prætorio, vt no. glo. in l. Epiſcopali e. de Epiſc. aod. & non habent maiorem dignitatem Cardinales quam Epiſcopi, ſed habeot maius officium, vt inquit Bart. in D. l. 2. §. ſi quis in 2. col. ff. de appell. facit text. in cap. Si abbate de elect. lib. 6. & not. per Abb. in cap. Eccleſia veſtra, *le dernier*, de elect. & penult. & vlt. eol.

C. *Beati Petrus & Paulus, cad. q. ad ſuperſcriptionem in verb. Ambroſius.*]

In ſermone ſubditicio, falſo beato Ambroſio attributo.

C. *Nos ſi incompetenter cad. q. 7.*]

Hic Leo quartus vrbis Romæ Epiſcopus contra accuſatores ſuos ſtat ad tribunal, & iudicium coram Ludouico II. Caroli Magni pronepote & Imperatore Franco, vt dixi in præfatio. ad Edictum Henrici II. contra paruas datas & abuſus num. 53.

C. *Si quis Epiſcopum, qui eſt 49. cad. quæſt. in gloſſ. ibi, quia bono zelo.*]

Gul. Occam dialogor. fol. 73.

C. *Admouendi, qui eſt 56. cad. q. in pr.*]

Hoc capitulum noui Papæ antiquauerunt.

C. *Cum paſtoris vita cad. q. in principio.*]

Hoc ſtatuit Greg. quando laicos omnes à ſuo miniſterio remouit, vt teſtatur Amion. in hiſtor. par. 2. fol. 160. fol. 69.

CAVSA TERTIA.

C. *Redintegranda 3. q. 2.*]

Vide Alexand. Concil. 6. li. 3. concil. 51. li. 2. concil. 200. li. 12. concil. 91. lib. 5. vbi dixi, & ad Philip. Decium concil. 57. Et quod non competat laicis Panorm. in c ſæpe, de teſtit. ſpolia. nec pro rebus prophanis. Egidi. Belleme. deciſio. 36. Phil. Corn. Coocil. 18. lib. 1. coucil. 281. lib. 3.

C. *Deus ergo, cad. q. ad ſuperſcriptionem, Fabianus Papa*]

Huius nominis primus, qui fuit anno 240.

C. *f. q. 2. in gloſſ. ibi, ſtatim ab eo*]

Imo præcedere debet ſuſpicio, de qua prius ſummariè conſtare debet, vt Panorm. in ca. veritatis, de dolo & contumacia.

C. *Ibi ſemper 3. q. 6. in gloſſ. ibi Archiepiſcopum ſubiectum.*]

Vide Henric. de bottis in tract. de Synodo.

C. *Hæc quippe, cad. quæſt. ad ſuperſcriptionem, ibi, Nicolaus.*]

Scilicet primus, Salomoni tertio & vltimo.

D. c. *Hæc quippe, in gloſſa, ibi quia agebatur ad hoc.*]

Domin. de ſancto Geminia c. ſi Papa. in fi. de priuileg. in ſexto.

Ibidem, *in text. filium noſtrum Carolum.*]

Scilicet caluum Regem & Imperatorem Francum, vide Alanum in Annalibus Britanniæ minoris charta 65.

C. *Decernimus 3. quæſtione nona, in gloſſa, ibi videtur confiteri.*]

Hoc verum ſi vltra indictam purgationem ſtatutus eſt terminus ad purgandum: quia eo lapſo habetur pro conuicto, ita iſtud c. intelligitur ſecundum Panorm. cap. veritatis, col. decima de dolo & contumacia: aliàs ſolum deberet excommunicari.

CAVSA QVINTA.

C. *Si ægrotans 5. q. 3. in gloſſ. ibi ego credo.*]

Idem, Ioan. And. Immol. Panorm. in d cap. que-

relam Maria ſoc. tract. de cita. articul. 18. quæſtion. 5 nu. 6. dixi in concil. Landgra. nu. 23. 26.

C. *non omnis 5. q. 5. ibi acquieſcat.*]

I. 24. q. 4. Nimium Panorm. cap. ſi vit. de adulter. dixi in tractat. vſur. q. 2.

C. *Preſbyteri IIII. 5. q. 6. gloſ. in verb. inſtruct.*]

Imo omnis poteſtas iuriſdictionis erat penes Principes iuxta illud Roma 13. omnis anima, & 1. Petri 2. ſubditi eſtote, &c. vt dixi in præf. ad edictum Henrici II. contra paruas datas.

CAVSA SEXTA.

C. *Beatus 6. quæſt. 1. ibi, Primates.*]

Atqui tempore Apoſtolorum nondum erant Primates, ſed dudum poſt inſtituti, & ſic hæc Epiſtola ſuppoſititia.

Ibidem, *in verb. dicebat debere.*]

Imo contrarium docebat, vt patet in ſua prima Canonica cap. 2. ibi Subditi eſtote, &c. & ſic hæc Epiſtola falſo conficta. Tum certum eſt beatum Iacobum Apoſtolum doctiorem fuiſſe Prælato Clemente, nec opottuiſſe eum ab eo doceri.

C. *Placuit 6. q. 3. in gloſſ. ibi, exemptos.*]

De quo latè Henri. de botris in tract. de Synodo.

CAVSA SEPTIMA.

C. *Præſentium 7. q. 1. in glo. ibi, Reſtitutionem.*]

Hoc verum, ſi ritè & iuridice ſit ſpoliatus, alias ſecus. Panor. c. Conquerente, de reſtitut. ſpolia. & à Iudice competenti habente poteſtatem, licet iniuſtè faciat. Panor. c. cum cauſa, de offic. delegat. debet ergo appellare, vel reſtitutionem in integrum verbis adumbratis petere, ceſſantibus remediis contra priuatos proditis.

C. *Quam periculoſum 7. q. 1. in gloſſ. ibi, Eſau commiſiſſe Simoniam, quia illud ius (nempe Primogenituræ) ſpirituale fuerit.*]

Dicit H. hoc eſſe falſum, quia nullum ſpirituale vendidit, ſed quia in tali venditione peccauerit, videtur ex eo quod lex. & no. de pæn. diſt. 3. Iudas. dicit lau. quod in eo ſolo peccauit, quia vilem cibum exarſit. 45. diſtinct. quiſquis, & idem Hu. Imò, vt inquit text. Geneſ. 25. in eo potiſſimum peccauit, quod dignitatem primogenituræ ſpreuit, irriſit & offulę poſtpoſuit.

CAVSA OCTAVA.

c. In ſcripturis 8. q. 1. in glo. ibi, ſicut fœmina.

Quę tamen virum deperit: ſic effœminatos Eccleſiaſticos irridet hęc gloſſa.

c. Veteor, cad. q. in gloſſ. ibi, Iudicatura.]

Dicas Iudicaturam in die iudicij, comprobando ſententiam Chriſti, & quam iuſtè cootemptores Euangelij grauius damnabuntur.

c. Nec ſufficere cad. q. in text. ibi, vnica eſt credendi pariter & viuendi regula præſcripta.]

Quorſum ergo tot noui, & queſtuarij Canooes? qnid diceret boous ille Anglus Beda, ſi viueret?

CAVSA NONA.

c. Nos in homine 9. q. 1. in glo. ibi, an tota Eccleſia.]

Dic, vt per Panorm. c. vlt. de Procurat.

C. *Epiſcopi 9. q. 2. ibi Procurat.*

Hic habes textum notabilem quod Primatus ſit mitur pro functione & dignitate cuiuſque Primatis vel Patriarchę in ſua Prouincia, & quod conus nihil poteſt in Prouincia alterius, vt etiam in Concilio Niceno ſtatutum fuit, non excepto ſed comprehenſo Archiepiſcopo Romano adde ĵ. queſt. ſequenti c. 1.

C. *Epiſcopo 9. q. 3. in glo. ibi, verba Bedæ.*]
Vſque ibi, ſola enim, quæ ſons verba Gratiani.
C. *Patet ead. q. in gloſſ. ibi, alium ſa teſtem*]
Et ſic non credendum ſecundum gloſſ. Ioan. And. in Cle. 1. de iureiurando.
C. *Aliorum ead. q. ibi, toti Eccleſiæ.*]
Vide ℣. 24. quæſt. 1. Quodcumque. Vbi beatus Auguſtinus ait dictum toti Eccleſiæ in perſona Petri, & beatus Ambroſius intelligi dictum vnicuique fideli.

CAVSA DECIMA.

C. *Hoc ius 10. quæſt. 1. in gloſſ. ibi, Conſtantinopolitana Eccleſia.*]
Cui veteres Imperatores ob honorem ſedis ſuæ hæc Priuilegia dabant, quæ poſtea Iuſtinianus in nouell, extendit ad reliquas Eccleſias, & ſic etiam ad Romanam tanquam vnam dé reliquis.
Ibidem, *in text. e. de ſacroſanctis Eccleſiis.*]
L. Sancimos in f. princ.
Ibidem, *in gloſ. in verb. Centeſimæ. Vſura dicitur centeſima, quæ æquiparatur ſorti in anno.*]
In anno.] Imò in centum menſibus, vt dixi in tract. vſura in abaco: quarta vero centeſimæ non æquat ſortem, niſi in triginta tribus annis, & quatuor menſibus.
C. *Inter cætera 10. q. 3. ibi, Presbyterorum Galliæ.*]
Omnes libri quos vidi, ſic habent: tamen legendum puto Galliciæ quia iſtud non eſt Concilium generale ſed prouinciale Hiſpaniæ, & ſic de aliena prouincia nihil decernere poterat. vt ℣. 9. quæſt. 2. c. Epiſcopi c. non inuitati.

CAVSA VNDECIMA.

C. *Clericum 51. q. 1. in glo. ibi de ſeruientibus & mancipijs clericorum.*]
Hoc falſum, & contrarium practicatur in Gallia. Et poſt, ibi *item vxorē.*
Tamen Feli. c. 1. de conſuetud. ſed falſum eſt & contrarium practicatur, quamuis Pet. Ancharan. extenderit etiam ad concubinas.
C. *Clericum 11. quæſtio 1. in gloſſ. ibi non ſit de foro illius.*]
Imò licet non ſit reus principalis, tamen quia eum in eodem foro deſcendit, ſit de illius foro quantum ad hoc. Adde Pett. Ancharan. repet. cap. Ea quæ. de regul. Iur. in 6.
C. *Sacerdotibus 11. q. 1. ibi, dominus noſter.*]
Id eſt Mauricius Imperator, Antoni. biſtor. par. 2. fol. 70. col. 2.
C. *Abſit 51. q. 3. ibi benedicendi.*]
Hæc gloſſ. more ſuo ironica eſt, alioquin eam reprehendunt Ang. clauſa. in verb. Præſumptio Phil. Decius can. non hoc, num. 11. vbi dixi C. vnde legit. in c. cum non ab homine, col. 4. de Iudicijs Franc Rib. in Rubrica extra de Iudiciis, num. 26. & debet inſpici natora & qualitas actus c. litetas, cap. tertio loco, de præſumpt.
C. *Quando ergo ead. q. ibi, illo tempore.*]
Sic Amos cap. 5. prudens in tempore illo tacebit: quia tempus malum eſt.
C. *Quomodo, eadem quæſtion. in gloſſa, ibi, Deum.*
Id eſt interius ſed tantum exterius.
C. *cum apud, ead. q. ibi, Italiæ.*]
Imo à ſolo Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo.
C. *Non licet 11. q. 3. in gloſ. ibi, tunc gratis tenentur ſubuenire.*]
Contrarium tenet Ioan. Andre. in Mercuria Franc. purpurat. in l. ſi me & Titium, in princ. ſi certum petatur Hieronym. Cagnola char. 46. colum. 2. de offic. aſſeſſ. niſi pauperi. Alberi. l. 1. c. de poſtulan.
C. *Anteceſſor, ead. quæſt. ibi, Germanica.*]
A Vide Munſtet in Coſmographia.
Ibidem in verb. Francorum.]
Scilicet Franciæ Orientalis, vnde emerſerunt qoi victis Gallis imò à ſeruitute Romvnorum ereptis nomen ei impoſuerunt.

CAVSA DVODECIMA.

Ad *ſuperſcriptionem c. Nolo 12. q. 1. ibi, Item Auguſtinus.*]
Sermo. 52. ad fratres in Eremo: ſed illi ſermones ſunt ſuppoſititij, diu poſt à Monachis confícti, vt cenſet Erasmus.
C. *Videntes 12. quæſt. 1. ibi, vt nemo in eis egens inueniatur.*]
B Et ſic Epiſcopi totum clerum ſuæ Diœceſis ſuſtentabant, ſic ℣. ead. c. Epiſcopus c. præcipimus c. nolli. contra quos canones etiam conciliares, poſtea Epiſcopi Papis paoennbus ſibi ipſis omnes reditus matricis Eccleſiæ attribuerunt, & coegerunt Parochos ad Sacramenta vendenda, & ad ouuas artes quæſtuarias.
Ad *ſuperſcriptionem c. certe ego ſum 12. quæſtio. 1. ibi. vnde Auguſtinus, &c.*
Scilicet de quo ℣. ea. quæſt. c. oolo, ſed falſo & ſubdititio vt ibi dixi.
C. *Præcipimus, ead. quæſt.*]
Scilicet ca. omnis ℣. ea. quæſt. ſed ſunt illi Canones diu poſt Apoſtolos confícti, licet falſo illi attributi, oſtendunt tamen longe alios fuiſſe mores quam nunc.
C Ad *gloſſ. quæſt. 2. in princip. ead. cauſa nempe 11. ibi, licet ſit in caſu licito.*]
Contrarium ex diametro ad hanc gloſſ nota. doct. in l. Cum hi §. eam tranſactionem de tranſact. vide Anton. Corſer. in ſing. verb. alienatio. & quod melius tenet gloſſ. pe. ℣. ead. quæſt. ca. ſine exceptione.
C. *Qui abſtulerit 12. q. 2. ibi noſtra Eccleſia eſt.*]
Hunc textum extollit Panorm. in tract. de Concil. Baſilienſ. col. 35. in 2. dub. ad probaodum quod Papa eſt filius Eccleſiæ, eique ſubiectus.
Ad *perſcriptionem c. tum dignoſſimam 12. q. 2. ibi, Grego. Ad Conſtantiam Regnum Galliæ.*]
Epiſtola trigeſima tertia ſeu cap. 77. libr. 4. ſed vel Epiſtolæ illæ ſunt confictæ; vel libet mendoſos, quia tempore illo oon erat alia quam impia Fredegunda mater & tutrix, ſeu Regens Clotarij II. Sed qoorſom
D Grego. impiam illam Fredegundam vocaret deuotiſſimam dominam ſuam cœleſtia cogitantem?
Ad *gloſſ. e. fraternitas, ead. q. ibi cum pœna, in f.*]
Iſtam gloſſam dicit eſſe ſingul. Alexan. de Imo. in l. ſi pœnæ ff. de condit. indeb. Hieronym. Cagno. char. 61. col. 3.
C. *Apoſtolicos 12. q. 2. ibi alienare timila,*]
Græcè θησαυρια, hoc eſt Theſauri: Res pretioſæ, & ab annquo repoſitæ, vnde θησαυρισμος, id eſt, Theſaurarius de quo in l. linbus c. de agricolis & cenſitis, lib. 11. & reuerendiſſimus Cimiiarcha in l. vlt. in f. c. de bonis authoritat. Iudic. poſſidend.
Ad *gloſ. d. c. Apoſtolicos, ibi, ſtid dicas.*]
Hanc gloſ. ſequitur Spec. de empt. & vendit. §. tertio loco, 1. verſic. quid ſi Clericus, & ibi per Ioan. Andr. in addinon. Bald. in l, in tantum, de rerum diuiſio Philipp Franc. in c. Semel, de regul. iur. io ſexto. Sed falſum eſt, quia nullo iure caoetur. Vide Roch. Curtium in tract. de iure Patron. chart. ſexageſima quarta, in paruis.
E
Ad *ſuperſcriptionem c. & ſacrorum, ead. quæſt. ibi, item Grego.*]
Epiſtola 35. ſeu c. 199. lib. 6. Epiſtolarum.
Ad *gloſ. c. Sacrorum Canonum ead. quæſt. ibi, quod videtur.*]
Idem Felinus in cap. ſignificauit, de Iudæis. Philippum Decium in c. quæ in Eccleſiarum, de conſtit. Ludo. Gomeſ. ſupet 6. c. 500. in paruis. Sed falſum eſt,

vt dixi ad Philippum Decium in d. c. Quæ in Eccleſia- A rum, nu. 10 vt non ſit opus limitatione Alexand. in l. 1. § Res quæ, ad Trebellia.

C *d vtro, ead. q. ibi ad vſum communem.*]

Sic ſemper fuerunt qui ſpreuerint ceremonias, quanquam reprobo prophanam petulantiam quæ tantum irridet, ſed hi in commoda ſua narrant. Cæterom parum fidei in hiſtoria.

Ad *gloſſ. c. Alienationes* 12. *q.* 2. *in verb. Præbendæ ibi. obſ gare.*]

Ita practicatur vt etiam ſecularibus curijs poſſit obligare, & quotidie in Regno Franciæ fermentes Regij vel inferiorum prehendunt fructus huiuſmodi pendentes vel futuros ſequeſtris appoſitis.

Ad *gloſſa c. ſi qua de rebus, ead. quæſtione ibi, ipſo iure tenet.*] B

Imo ipſo iure non tener ſaltem nouo iure c. 1. ne ſed. vacan.

Ad *gloſſa c. ſine exceptione, ead. quæſtione, ibi contractum tenere.*]

Quod eſt æquiſſimum, & tenent doct. in l. cum hi § eam tranſactionem, de tranſact. & ita ſæpe defendi, & obtinui, & ita hodie iudicatur in Senatu Pariſienſi.

Ibidem *in gloſ. tenet alienatio.*]

Idem gloſ. 3 ca. in ſumma, ſed commoniter reprobantur à doctor. poſſunt tamen ſaluari ſecundum Antoni Butr. in cap. cum Apoſtolica, de his quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſ. per gloſſ. ibi verbo profuturum, quando alienatio communi opinione reputabatur vtilis Eccleſiæ licet non eſſet Antoni. Corſet. in ſingul. verb. C Alienatio.

Ad *ſuperſcriptionem c. Tertulas, ead. quæſt. ibi, ſicut in Agathenſi Concilio legitur.*]

Cap. 45. & hoc cap. Tertulas, ſeruatur in praxi & ita conſuluerunt Io. Cald. Concil. 11. de iureiur. Concil. 7. de reb. Eccleſiaſt. non alien. Bal. Concil. 156. lib. 5. Soc. Conſil. 103. col. 3. lib. 1. Guid. Papæ deciſi. Delphina. 156. Idem Panorm. cap. vt ſuper de reb. Eccleſ. non alien. Philipp. Franc. capit. primo, col. ſexta, eo. in 6. Rabia de monte in tractat. de emptio. & vendit. quæſtione 5. principali in f. Fraociſc. Curtij tractat. feud. part. 2. quæſtio. 21.

C. *Cum redemptor* 12. *quæſt.* 2. *ibi, nati fuerant.*]

Id eſt fuiſſent vel primi homines fuerant l. 2. de natali reſtitut. D

C. *Bonæ rei, ead. quæſt. in additione ad gloſſam l. Si totae ff. ad l. falcidiam.*]

Sed d. lex nunquam fuit intellecta vſque ad annum ſeſquimilleſimum, quinquageſimum, quo librum meum de donat. & de in officioſis excudi feci, vbi natiuo & legitimo ſenſu reſtituitur, & analytico gloſſemate dotatur.

C. *Pontifices* 12. *quæſt.* 3. *in princ. in verb. aliis.*]

Stulta gloſ. quia textus loquitur duntaxat de Epiſcopis, qui vocabantur ſummi Sacerdotes, quia id nomen erat omnibus commune ſicut verbum Papa, vt paſſim in hoc decreto, & dixi in tractat. ad edictum Henric. II. contra paruas datas, gloſſa 15. Tum certum eſt quod iſtud erat Concilium Prouinciale, quod nullam ba- E bebat poteſtatem decernendi de Epiſcopo Romano & alterius Prouinciæ, & ſic de illo non loquitur, ſed de omnibus Prouinciæ.

Ibidem *in gloſſa Canonicis iſtis.*] Et ſic demonſtrando aliquos: ſecus ſi ſimplicitet & ſub ſolo nomine appellatiuo legaretur Canonicis, quia idem eſt ac ſi diceret Canonicis Eccleſiæ, vel Eccleſię, adde Barthol. Socin. in l. ciuibus, de regul. iuris.

C. *Sacerdotes* 12. *q.* 4. *in gloſ. ibi, rerum Eccleſiæ.*]

Panorm. in c. vlt. de pecu. cletico. Clauſ. ver. Clericus.

C. *Quicumque ead. quæſt. in textu, ibi, reformabitur.*] Idem Panorm. Concil 10. lib. 2.

C. *Quicumque* 12. *quæſt.* 5. *in gloſ. in verb. de San-*

ctimonialibus, ibi, condemnatur.] Scilicet per Innocentium II. qui mala ratione eas reprobat, ideo non fuit illi patitum, & nihilominus vſque hodie remanſerunt, quamuis quaſdam habeant ſuperſtitiones, quas bonum eſſet corrigi.

CAVSA DECIMA TERTIA.

C. *Eccleſias* 13. *quæſt.* 1. §. *In diœceſi.*] verba ſequentia non ſunt Dionyſij, ſed actorum quorum & reorum litigatum refert Gratianus.

§. *Hæ itaque.*] Alias *hæ ita*, & ſequuntur verba reorum.

§. Item *dominus, ibi, quæritis Tympanum.*] Satis apparet eos conduxiſſe Adoocatos, qui in tem elientum omnia miſcerent: vides ante plura ſecula auaritiam, lites, cęcitatem inuaſiſſe Eccleſiam externam, quam malè etiam aduſque detorquent verſicu. 2. Pſal. 81. tantum ad laudes Dei vrget.

§. *Ad hæc.*] Hic incipit replicatio actorum vſque ad finem quęſt.

Quæſt. 2. *in princip.*] Hic incipit duplicaóo reorum ratione preſcriptionis, & ſubaudi ad hęc ſcilicet reſpondent rei.

c. *fac. ead. q.* §. *at illi.*] Scilicet actores triplicantes.

§. *Quomodo.*] Hic Grat. verba ſua interponit.

C. *Ebron, ead. q. ibi, ertum virorum.*] Alias quatuor virorum vnde vocatur Cariathatbe Ioſue ca. 14. Bartholomęus Anglicus lib. 14. ca. 7.

C. *Vua quæque ead. q.* §. *Item beatus, ibi, exemplis colligitur.*] Scilicet per Actores.

C. *Vbicunque, ead. q.* §. *quia ergo,*] concluſio reorũ.

Ibidem, verſ. ſed dicitur.] Scilicet per Actores, quod tamen non facit ad vltimam allegationem reorum, ſed ad c. vltima voluntas & ca. vbicunque.

C. *Si quis iraſcitur ead. q. in gloſ. in verb. prohibetur, ibi. c. perlatum.*] quod nihil facit: nec debet gratia. reprehendi, quia loquitur ſecundum penſum text. precedentis facit l. 17. q. vlt. c. vlt.

C. *Quæſta eſt, ead. q. ibi, à filijs Ephron.*] Aliàs à filijs Emor. hoc eſt Ephron filio Seor. quem acriter ibi tuſectatur ob ſepulturę venditionem Do. Alphon. Toſtatus Abulenſis Epiſcopus Hiſpanus, qui circa annum Domini 410. in Biblia fuſiſſime ſcripſit.

C. *In Eccleſiaſtico. ibi, Eccleſiaſtæ.*] Imo in Eccleſiaſtico ca. 7. d. qui vocabatur panatetos, vt dixi in tract. de vſur. q. 2.

* *Ibidem, & alibi de homine.*] Quod hac Parentheſi includitur ſuppoſitionum puto, quia in antiquis noſtris exemplaribus non habetur.

* C. *Præcipiendum, ead. q. in gloſ. ibi, exhædræ.*] Exhędrę hodie dici poſſunt loca quę in peripſtylijs Canonicorum aut Monachorum, id eſt Clauſtris, vulgo Capitula dicuntur. Vide Budęum in Annotat. pandectarum ad l. ſi vero ff. de ijs qui deiecerunt.

Ad *ſuperſcriptionem ca. Pro obeuntibus. ead. q. Greg. Papa.*] Non primus ille, ſed tertius magis adhuc degenerans.

Ad *ſuperſcriptionem c. Tempus, ead. q. Auguſtinus in Enchiridio.*] cap. 110. ſed vide Confeſſio. l. 9. c. 12. cum ſeq. Pet. Lombard. in 4. ſententia, diſtin. 45. hęc prolixe ſed non ex verbo Dei exagitat, & commentatores eius mandrabulum junitanrur, vt libri eorum oſtendunt.

Ad *ſuperſcriptionem c. quia alij, ead. q. Ambroſius in libro, &c.*] Col. 1. Tomo. 3. Sed Eraſmus cenſet omnino & abſque dubio ſuppoſititum eſſe.

Ibidem *in textu, neceſſarium putatis.*] Scilicet humanę conſolationis, & officij humanitati debiti vt decet Ambro. in libro de Abraham Patriarcha. & Io. Chryſoſt. c. vbicunq. j. ead.

C. *Qui dixit a, ead. q. in gloſſ. verb. neſciunt, ibi, hoſtia oblata.*] Imo quia hęc ſola hoſtia ſaluat nos & intercedit pro nobis, non alius, nec Abraham quidem.

Ad *ſuperſcriptionem d. c. Qui diuina, ibi, Concilio Toletano tertio.*] c. 22. lib. 1. part. 3. chart. 44. Pariſijs impreſſorum.

C. *Quæſitum, ead. q. in gloſ. ibi ad conſequentiam.*] Adde quod nec ipſe quidem defendit, nec politiam ciuilem vel criminalem vnquam impediuit, ſed magis confirmauit.

CAVSA DECIMA QVARTA.

C. *Epiſcopatum §. quia ergo. 14. q. 1. ibi; perfectis.*] O bis ſtultos qui perfectionem metiuntur ex operibus hominum, vt Auguſtinus de Ancho. in ſumm. de poteſt. Eccle. & omoes id genus.

C. *Quod debetur, eadem quæſtione, gloſſa in verb. cætera, ibi conſiliy.*] Dicendum vt dixi in tracta. de vſur. q. 2. B

C. *Si fœneraueris, ead. q. 3. in gloſſ. in princip. ibi, periculo illius.*] L. ſi vnus ex ſocijs §. ſi vnus, pro ſocio.

Ibidem, *vendere.*] Puta locando Franc. Purpura. l. 2. §. 1. col. 9. nom. 68. ſi cert. peta. vide quæ dixi in tract. Vſura. q. 3. ſuper l. periculi pretium.

Ibidem, *deduci in pactum.*] Iſtam ſententiam tenet Gofr. extra de Vſur. Conſuluit. ſed gl. præcedens videtur innuere ver. item nonne Atchi. dixi in tractat. Vſur. citca prin.

C. *Clerique ead. q. ibi Abſtinentiacs cupellam.*] Vide Alciat. patergõn lib. 7. ca. vlt.

Ad *ſuperſcriptionem c. Si quis Clericus, eadem cauſa, q. 4. Item ex eodem.*] Imo ex Concilio Terraconenſi c. 3. C

Ad *ſuperſcriptionem c. Nullus Clericorum, ead. q. Concil. Agathenſi.*] Imo Concilio Carthaginienſi 3. ca. 16.

C. *Quoniam ead q. ibi ſeſcuplum.*] Id eſt vt tantundem cum augmento ſextæ partis, puta ſeptem pro ſex, dixi in tract. Vſura. in Abaco.

C. *Quid dicam, ead. q. hoc iuſte quod hanc.*] Hinc Tho. Aquinas in opuſculis tracta. de Vſur. ca. 5. ioſert, quod ſecundum legem diuinam non transfertur, dominium in Vſura: ſed tantum ſecundum legem humanam.

§. *Porro, ibi, Ambroſius.*] Tomo 4. de Tobia c. xv. ſed Eraſmus cenſet librum illum ſuppoſititium, vel multa falſo addita, vel detracta. Idem ante eum cenſuerant Theologi ſcholaſtici dicentes librum eſſe vitiatum ab hæreticis nec eſſe Ambroſij, vt Conrad. de ſummchart. tract. de contract. q. 42. D

XIIII. *q. 5. in princip. ibi tr. Hasu.*] Id eſt Sermone.

C. *compertum 14 q. 6. Vltra reſtitui.*] Fatua ſuperſtitio gloſ. Ioan. Andreæ. in c. femel. de regul. Iuris in ſexto.

C. *fur Autem ead q. gloſ. in Verb. fornicatione ibi pulchra.*] Do. Andr. Tiraquell. de legibus connubialibus charta. 15. vbi late.

CAVSA DECIMA QVINTA.

XV *q. 1. in princ. ibi. pœna peccati.*] Et ſic fatetur Auguſtinus fomitem ſeu vitium corruptæ naturæ iohærens eſſe verum peccatum prout eſt, & æterna morte E dignum. Quam ergo neceſſe eſt omoes humiliari, & ad vnicum Chriſtum venire.

C. *Merito 15. q. 1. ibi, forte ipſum peccare.*] Audacius definit Hiero. de Hangeſt. in introduct. moral. ſol. 19. Alex. de neuo contra allegationes Galuani.

C. *Firmiſſime ead. q. ibi, Sacramentum fidei & pœnitentiæ.*] Non dicit Auguſtinus aliud Sacramentum pœnitentię.

C. *Auctoritatem. 15. q. 6. ibi, Papæ & Martyris Alexandri.*] Huius nominis primi, & ſic non poteſt eſſe quinti, computando Lioum & Clerum, quos aliqui non computant: aliquio iſte eſſet ſeptimus. Neceſſe eſt errorem initio admiſſum confundere. Hiſtoriam falſam initio.

Eodem *Canone §. fidelitatis.*] Verba ſunt, Gratiani, ſed vide quorſum tendat.

Ad *ſuperſcriptionem c. Alius, ead. q. Anaſtaſio Imperatori.*] Viden vt exempla domeſtica pro preiodicijs ingerant, etiam Impetatoribus, cootra quę Io. Andr. Cle. 1. de Ioteiurando.

D. *c. Alius, ibi, & Pipinum.*] filium Martelli faotoris ſui. Volateranus. chart. 20. Galtet. in homil. chart. 19. chart. 60.

Ibidem, *ad verb. Authoritate frequenti.*] Vt in conſequentiam trahunt, ſibique iure poteſtatis attriboont quod ſimplicis erat conſilij, vt etiam tenet hic gloſſa vet. depoſuit, quę text. corrigit, quam ſequuntur Gulielmus Occam. dialogo. li. 6. pat. 1. cap. 9. & fol. 240. colum. 3. & in tract. de poteſtate Eccleſię q. 2. c. 8. Andreas Iſer. quę ſint Regali. col. 22. in vſibus feudorum. Iacob. Almain de poteſtate Eccleſię. contra Thomam de Vio. Io. Igoe. in diſputa. An Rex Franc. ſubſiſt. Impera. col. 39. dixi ad Philippum Decium in c. 1. nu. 8. de probatio.

C. Nos *Sanctorum, ead. q. ibi, Excommunicatis.*] Id eſt Impetatoribus quos iſte ad Regalia ſuper [prim] hac atte opprimebat, dixi in tracta. contra abuſus glo. 15. & omnes biſtorici teſtantur.

Gloſ. *in d. c. nos ſanctorum, in fine.*] B. qoicquid dicat iſte Barth. Brixi. opinio gl Io. verior eſt. vide Panor. c. Veritatis col. 16. de dolo & contumacia.

Gloſ. *in c. cum multæ 15. q. 8. in verb connubio. ibi perdit ius iſtud.*] Hoc verum, quamuis Panor. hanc gl. reprobet in c. 2. de cohabitanone Clericorum. & mulier. & gl. Pragmaticę, de concubin. verb. cohabitatione.

C. *Siſcitantibus, ead. q. in textu. ibi, Purgatoria.*] Ergo, venditare quas vocant indulgentias ſimul vel immedtate poſt Sacramentum Euchariſtię. eſt horrenda blaſphemia in Sacramentum.

CAVSA DECIMA SEXTA.

C. *de Præſentium 16. q. labor manuum.*] Et ſic etiam poſt obitum Auguſtini ſententia eius in libr. de opere monachorum obiectata fuit aliquandiu.

C. *Hinc eſt etiam, ead. q. Detrimenti paceretur.*] Quod ſequitur non eſt de textu Gregorij, ſed ſunt verba Gratiani conuenter more ſuo aſſuta. Et ſic in hoc tex. non eſt Priuilegium, ſed erat ios commone Regum Francorum, vt probaui in tract. contra paruas datas ad Edictum Henrici II. parte 2. gloſ. 15.

C. *Placet §. hoc id m, verſic. quod verò in gloſſ. ad verb. connumerat, ibi Presbyter Cardinalis.*] Imo nondum erant Cardinales, nec ipſe de Collegio, vel Clericis Papę erat.

Gloſſ. *c. decimas, ead. q. in verb. vnice, ibi, quod varijs modis.*] glo. c. vnico, extra vt Eccleſiaſt. benefic. ſine diminut. conferantur. Petr. de Peruſ. in tract. de vnione.

C *frater, ead. q. Poteſtatis exemit.*] Hæc videtur prima exceptio mali exempli.

Ibidem *in gloſ. 5. mediocrit, ibi, aliquem Deponendum*] falſum eſt Panor. in c. non poteſt, col. 2. de re iudicata.

Gloſſ. *c. Viures, ead. q. in verb. iudicio, ibi, vel etiam foribus.* Scilicet honeſtis, & hoc tenet Hugo. Et eſt vera ſententia; adde quę in eam rem latè dixi in conſuet. Pariſienſi. qnęſtione 8. gloſſa 1. q. 1.

C. *in Canonibus §. Valde ergo inquam, ead. q.*] hoc etiam habes 3. 96. diſt ea. 1. col 3.

Ibidem *in fine, ibi, dictum eſt duodecies.*] Ita ouantes Imperiales exclamationes vſurpabant, de quibus apud Lampridium.

Ad *ſuperſcriptionem c. Ad hoc, ead q. ibi, Epiſcopo Carebaginienſi.*] Imò Epiſcopo Catenenſium, epiſtola 8. li. 7. plus enim centum annis aote Gregor. amiſſa

erat Africa, in qua etiam Epiſcopi Romani nunquam aliquid potuerunt, ſed ſemper excluſi ſunt.

Ad *ſuperſcriptionem c. decimæ tributa. cod. q. ibi, item Auguſtinus.*] Sermo 119. de tempore hoc eſt dominicæ primæ poſt Trinitatem ex quo luculentius apparet eos ſermones etiam ineptos eſſe ſuppoſititios, vt ibi rectè cenſuit Eraſmus: tum enim nondum erat inuenta ea temporis differentia, & oooquam habuit locum in Eccleſiis Aphricæ.

C. *finali cod. q. ibi, ſtabilitate ſubnixa.*] Quod ſequitur habetur 8 1. q. 2. c. Clericos.

XVI. *q.* 5.] Aduerte quod hic eſt præpoſteratio, quia ponitur q. v. in locum tertiæ, & conſequenter quarta pro tertia, & quinta pro quarta: quod meliùs duxi admonere quam multos libros mutare.

Ad *ſuperſcriptionem c. inter memoratos* 16. *q.* 3.) Imò eſt Canon. Coocilij Spalatens. c. 2. vt etiam phraſis oſtendit.

Ad *ſuperſcriptionem c. Si Sacerdotes. cod. q. Toletano Concilio.*] 9. cap. 8. & iſtud c. ſeruatur in praxi probando quod alienator erat diſſipator: ſed non deduceretur tempus ſucceſſoris enam diſſipatoris, vt fuit deciſum Areſto Senatus Pariſienſis. vide Calderium conſil. 3. de præſcript. vbi etiam limitat. Et pro deciſione huius c. Pau. Caſtren. conſ. 237. col. 4. lib. 1. Panor. cap. Ad noſtram, de teb. Eccleſ. ooo alien. Innoc. ca. Tum ex literis, de in Integrum reſtitut. gloſ. c. 1. eo. tit. in 6. Petr. Corn. Conſil. 45. io fi. lib. 2. Guid. Papæ. deciſ. delphina. cl.

C. *Porro, cod. q. ibi. Deus ipſe reprehendendus eſt.*] Stulta argumentatio.

C. *Placuit. cod. q. ad ſuperſcriptionem, ibi Africano concilio.*] Habetur in Conc. Mileuitano, ca. 24.

Gl. *eodem c.* §. *Proſcriptionum, in verb. interrupta, ibi, alias non prodeſt.*] Idem Fran. Curt. in tract. de ſequeſt. col. 15. Iaſon in l. Ex hoc Edicto in principio col. 3. de eo per quem factum erit. & in §. annales col. vltim. num 134. Inſti. de action. Hippolyt. Marſil. ſingul. 291. Andr. Alcia. de verb. ſign. chart. 26. ſed contrarium tenet Claud. de Seiſſello in repetit. l. naturaliter col. 5. de vſur. & eſt verius.

Ibidem, *Iudice ſuo.*] Idem Bald. c. Illud de præſcription. vbi etiam tenet quod citatio non proſecuta non interrumpit: ſecus de cooteſtatione, & bene.

Gl. *c. Poſſeſſiones* 16. *q.* 4. *ibi, ſcribunt latè.*] Et bene, quia patrimonialia Clericorum non gaudent priuilegio rerum Eccleſiæ, niſi in caſibus à iure expreſſis. Panor. ca. Eccleſia Sanctæ Mariæ, de conſtitu.

Gloſ. c. Quicunque 16. *q.* 7. *i' i currit in quantitate.*] Idem Cardi. floren. in Cle. 1. col. 2. de iure patro.

Ad *ſuperſcriptionem c. omnes Baſilicæ, cod. quæſt. ibi Aurelianenſ. Concilio.*] Scilicet primo ſub Clodoueo Rege primo Chriſtiaoo Francorum cap. 19. & habetur in 1. tomo Coociliorum ad finem.

C. *Si quis deinceps, verſic. Item ſi quis Imperatorum Regnum.*] Iſtud c. cum ſequenti edidit Ildebrandus, alias Greg. VII. contra Imperatores Germaniæ, & conſequenter contra omnes Reges, & Principes ad abolenda eorum legalia, & iuriſdictionem temporalem vſurpandam, horrenda bella ſuſcitando, vt teſtatur Abbas Vſpergenſis & omoes hiſtorici. vide in tracta. contra abuſus gl. 15. & quæ tetigi in ca. A. nobis de iure patrona. ſuper text.

Ad *ſuperſcriptionem c. Si quis Clericus. cod. quæſt. Item Paſchalis Papa.*] Scilicet ſecundus, qui hoc e. cum tribus ſequentibus edidit in Concilio Lateranenſi Romæ pœnitentiam publicam ageos, quod captus approbauerat priuilegia Imperatorum de eiuſmodi inueſtituris. vide. Abba. Vſperg. in Chronico charta 273. & quæ dixi in tractatu cootra abuſus gl. 15.

Gloſſ. in c. Vtæ mutus cod. quæſt. ibi. temporale.] dixi in Annota. ad Philip. Decium in c. decernimus de iudic. & in conſuet. Pariſi. §. 37. gloſſa 10.

C. *Decernimus cod. quæſt. ibi, ordinationem ſuam irritam.*] Scilicet ipſo iure noo tamen abſolute: ſed ſi patrono infra tempus debitum rectè præſentauerit alios, non propriè conualeſcit, ſed tata manet collatio ordinatij, etiam in præiodicum medio rempore impetrantis à Papa, vt nouè declaraui in reg. Cancella. de infir. reſignant. tium. 45. cum multis ſequentibus.

CAVSA DECIMA SEPTIMA.

* Ad *ſuperſcriptionem c. Nos nouimus*, 17. *quæſt.* 2. *ibi, Item Auguſtinus, &c.*] Epiſtola 70. ſed ſunt ſuppoſintiæ, vide cenſuram Etaſmi.

* Ibidem *in gloſ. ad hæc, ſic habens uxorem.*] Vos iouenes caſti, & Deum timentes, cauete ne credatis iſtis matrimonij vituperatoribus, quemadmodom ego vſque ad anoom ætatis 35. damno meo credidi, vide epiſtolarem liminarem ad cooſilia Alexandri à me recognita.

* Ad *ſuperſcriptionem c. Sunt qui opes* 17. *quæſt.* 4. *Item Ambroſium in libro de Pœnitentia.*] Lib. 2. de pœnit. cap. 9. tomo 1. & loquitur hæc Ambroſi. de eleemoſina quæ fit gratia pœnitentiæ, & tria vitia reprehendit. Primum eorum qui largiuntur pauperibus ſed non ex fide. Non abnuo (inquit) liberalitatibus in pauperes factis poſſe minui peccata, ſed ſi fides commendet expenſas. Secundum eorum qui ptofundunt ob iactantiam & vanam gloriam: tertium eorum qui non iudicio effundunt, vt hic.

* Gloſ. *in c. Quicunque cod. quæſt. ibi, legitimam portionem.*] Hanc limitanonem ad d. l. Si vnquam ſequitor Bal. in l. 1. col. vltn. & ibi Paul. col. 2. Archid. & alij, hic Bart. l. Tuia §. Imperator de leg. 2. Iaſ. Auth. Si qua mulier, colum. 1. c. de ſacroſ. Eccleſ. ſed hæc limitatio eſt falſa, quia imo in totum reuocatur vt idem Bal. conſulutr conſil. 215. punct. libro 5. Phil. Dec. in l. licet notab. 3. in fi. c. de pactis. Franciſc. Ripa in dicta l. ſi vnquam, quæſt. 49. & idem Andre. Tiraquel. chatta 93.

CAVSA VIGESIMA.

* Ad *ſuperſcriptionem c. Addiſtis*, 20. *quæſt.* 1. *Vnde Gregorius, &c.*] Hoc decretum oon eſt Gregorij magni contemporanei Auguſtioi Cantuarienſis Epiſcopi diſcipuli ſui: ſed eſt decretum Gregor. III. ſeu iumoris, vt patet in 2. tomo in 4. epiſtola dicti Greg. III.

CAVSA VIGESIMA PRIMA.

* C. *Clericum* 21. *quæſt.* 1. *ibi, quaſi intitulata.*] Imò è contrario ptior in titulum relinquitur, ſecunda commendatur: & intelligit hic Grat. quod vtraque perpetuo retineatur ibi efficitur, tum quia abſolutè loquitur: & ſic aburtur authoritate Leonis IV. in cap. ſequen. quod non loquitur de commenda perpetua, per quam quis efficitur Prælatus, quicquid dicat Gratianus, ſed derempotali durante vacatione vr c. nemo, de elect. in 6.

* Ad *ſuperſcriptionem c. Relatio, cod. quæſt. vnde Greg.*] Epiſtola 13. ca. 52. lib. 2. 5r. Et ſic vides quod Epiſcopus Terraconeoſis vocabatur Cardinalis, ſicut & Canonici Rauennates, nec dum tale nomen erat Romæ vbi poſtea ſuit retentum. Nota quod in origi'nali Gregorij ſunt hæc verba, de auctoritate noſtra Terraconenſi Eccleſiæ Cardinalem conſtituimus Sacerdotem: quæ verba Grego. hîc omiſit.

* Ibidem *in text. Quippè vt Sacerdos proprium.*] Ergo in verom titulum, vt vult Grat. & bene hodie dantur perpetuo in commenda: ſed fictio vocis eſt, quia commenda perpetua eſt verus titulus diſpenſatorius.

* Ad *ſuperſcriptionem c. Credo placere, cod. cauſa qua.*

3.] Imo legendum eſt Nicaſius Epiſcopus Culuſtanus dixit, vt patet in Conci. Carthaginienſi primo c. 6.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *Cyprianus, ibi, ex epiſtola.*] 9. lib. 1. Eraſm. in præfat. libri teſtatur multa quæ non ſunt Cypriani admiſta.

* C. *Omnis iactantia ead. cauſa, quæſt. 4. ibi clarè Veſtibus.*] Quod etiam Ludoui. Pius Francorum Rex & Romanorum Imperarot prohibuit, vt Plat. Ribet. Guaguinus, & alij teſtantur.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *Si Epiſcoporum, ead. cauſ. 4. quæſt. 5. Conſtantino Auguſto.*] Imo Conſtantiæ Auguſtæ vxori Mauritij, vt patet in Epiſtola 34. libr. 4. cap. 78. Epiſtolarum Gregorij.

CAVSA VIGESIMA SECVNDA.

* C. *Quæritur* 22. *quæſt. 2. ibi. mendaciter Iacob ſe dixit Eſau Eſſe.*] Tamen Alph. Toſtatus Abulenſis Epiſcopus Geneſis cap 27. concludit Iacob meritum, ſed peccaſſe ſolum venialiter, quia mendacium officioſum ſecundum eum. Bald. autem in conſilio inſipiente, quod pro regula, co. 3. quod eſt conſilium 144. lib. 2. ſecundum impreſſionem Brixiæ, & lib. 3. conſil. 2. 152. ſecundum nouam impreſſionem dicit, quod ſi non eſſemus in terminis diuinæ diſpoſitionis ius eſſet dicere, quod teſtamentum Iſaac non valuiſſet. Idem Bald. Concil. c. 40. in fi. lib. 1. ſecundum veterem impreſſionem. vide Gabrielem Biel in 4. ſententia. diſtin. 15. quæſt. 9. in fine.

CAVSA VIGESIMA TERTIA.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *Summa militiæ laus 23, quæſt. 2.*] Imo vniuerſis Epiſcopis Neapolitanis, quos iubet obedire Conſtantio tribuno militum, vt patet in regiſtro eiuſdem Gregorij lib. 11. Epiſt. 24.

* C. *Iuſtum, ead. cauſa, quæſt. 2. ius dicat.*] Adde Alexand. de Imol. in l. 1. col. 2. ff. de iur. om. Iud. vbi dicit quod ius dicens, & dictio iudex ſunt Symonia.

* Gl. *in* c. *Si illis. in verb. Achab. ibi ſub Ochoſia, ead. cauſa 4.*] Ochoſia qui fuit filius Achab impij 3. Reg. vlt. & per cancellos cadens conſultus Idolis perijt 4. Reg. 1. Vide Guil. Occam in dialogo fol. 160. col. 4.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *Guilifarius, ead. quæſt. Sylueſtri.*] Imo Syluerij ad Amatorem Epiſcopum.

* D. c. *Guilifarius in textu.*] Ita omnes libri habent ſed legendum eſt Belliſatius, vt patet apud Platinam in vita huius Syluerij, qui fuit anno domini quingenteſimo triceſimo octauo, Idem vult. Feli. in c. Rodulphus col. 21. in fine de reſcript.

* C. *Qui peccat. ead. quæſt. ibi, nolite reſiſtere malo.*] Semper ſpectandum eſt quod & quatenus ſpectat ad gloriam Dei.

Ad *ſuperſcriptionem* c. *Quæſtum ead. quæſt. Innocentius Papa.*] Primus, epiſtola 3. ad Exuperium Epiſcopum Tholoſanum ca. 3. in tomo. 1 Conciliorum.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *Illud etiam, ead. quæſt.*] Et ſic adhuc poſt annum domini 420. iſti non erant nec cenſebantur irregulares, vt enam patuit in Ambroſio, non enim hic erat quæſtio de peccato, ſed de incapacitate ad Eccleſiaſtica miniſteria.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *Si ea de quibus, ead. quæſt.*] Imo Stilus eſt Grego. Magni.

* *Quæſtion. 8. ead. cauſa. ibi, Item Ambroſius.*] Lib. 5. Epiſtolarum in oratione contra Auxentium, vide c. nqo Pila. c. conuenior 3. ead. ſimpta ſunt: tamen Phi. Dec. limitat ob defenſionem conſil. 151 nu. 22.

CAVSA VIGESIMA QVARTA.

* *Gloſſa in verb. Qui vero, ibi, & ideo.*] Refert Gul. Occam dialogor. fol. 9. col. 1. ſed communis opinio tam Theologorum quam canoniſtarum eſt in contrarium.

* Eadem *glo. ibi, cum Schiſma non poſſit eſſe ſine hæreſi.*] Iſtam gloſ. dicit eſſe ſing. Abbas in ca. Quia diligentia, de elect. ad hoc quod incidens in ſchiſma, ſi credit Papatum eſſe apud illum cui adhæret, non eſt hæreticus.

* Gl. *in* c. *Achatius 1. 24. quæſt. 1. incidit,*] Gul. Occam dialogor fol. 60.

* Ibidem, *Hæreticus eſt minor Catholico.*] Idem Thomas Aquinas in 4. ſententiat. diſtinct. 17. Gabriel Biel in Canone Miſſæ fol. 180. col. 2. Phil. dec. c. cum veniſſent colum. 3. de iudic. & in conſil. 151. nu. 4.

* C. *Achatius 11. ead. quæſt. ad ſuperſcriptionem.*] Imò Gelaſius ad Fauſtum Epiſtola prima col. 1. in tomo 1. Conciliorum fol. 527.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *Arella ergo fide, ead. quæſt.*] Sed Eckius lib. 2. ca. 18. dicit eſſe Agathonem Papam.

* C. *Hæc eſt fides, ead. quæſt. 5. Item ſanctæ Romanæ Eccleſiæ.*] Scilicet Iulius I. Papa, in Epiſtola ad Athanaſium.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *omnibus, ead. quæſt. Hieronymus.*] Imò Auguſtinus lib. 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 51.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *non offeramus, ead. quæſt.* Imò Auguſt. contra Donatiſtas lib. 1. ca. 6.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *Adnouauit, ead. quæſt.*] Ambroſius in oratione funebri de obitu fratris.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *Capit Ermigildus, ead. q. Item Grego. Papa*] Lib. 3. dialogo. c. 31. Michael Ritius in hiſtoria ante medium. Raphael Volaterranus Geographiæ lib. 8. ad finem vocat Hermogildum hunc martyrem.

* *Quæſt. 2. eiuſdem cauſæ in glo. in prin. ibi, poſt mortem non poteſt quis accuſari.*] Quia crimina morte extinguuntur, 23. diſtinct. ca. Quorumdam ff. de bon. eorum qui ante ſententiam mor. ſibi conciſci. l. vlt. ſed fallit in caſibus vt ſequitur.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *comperimus, 24. quæſt. 3.*] Imò magno Preſbytero Eccleſiæ Mediolanenſis qui fuerat ſine cauſa excommunicatus à Laurentio Epiſcopo Mediolanenſi poſt cuius obitum ſcripſit Greg. dicto Preſbytero vt dictam injuſtam excommonicationem ſperneret vt patet in regiſt. Greg. lib. 2. c. 65. epiſtola 26. vnde hoc c. ſumptum eſt. & ſic gloſ. & caſuum confictores errore & ſuperſcriptione decepti multum erauerunt.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *Qui negligunt 24. q. 3.*] Imo Origenes homili. 14. ad ca. 24. Leuinci.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *de illicita, ead. q. Tempore Ludouici.*] Scilicet 1. filij Caroli Magni.

* *Ibidem in textu, conſtitutione 128.*] In nouell. Et ſic dndum poſt octingentos annos Imperatores faciebant leges de perſinis & negotijs Eccleſiaſticis, & illis Eccleſia obediebat vt 3. diſt. 10. c. de capitulis. ca. vlti.

* *Rurſus in gloſ. d. Canonis de illicita, in princ.*] Sub. nec tot ſunt conſtitunones in corpore Authenticorum: ſed dic quod appellat hic conſtitutiones diuerſitates Titulorum: quia vt patet in Authen. frequenter in vna conſtitutione conuenentur plures rituli, ſecundum Ioan. de ſant.

* Ad *text. 6. Caſſatis*] hic eſt text. Greg. vt etiam ſtylus indicat, & hic debet incipere cap.

* Ibidem 6. *de Conuentione.*] Sequuntur verba Gratia, vſque ad verbum hortamur, vbi incipit ca. 8.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *eum ergo ead. 9.*] Origenes homil. 9. ad ca. 9. Ioſue.

* C. *Qui in Eccleſia, ead. q. ibi, ſed deſenſare perſiſtunt.*] Guiel. Occam. dialogorum lib. 3. part. 1, cap. 7. & lib. 1. fol. 25.

* Ad *ſuperſcriptionem* c. *f.*] Auguſtinus de Ciuitate.

Dei lib. 20. ca. 19. in fin. & lib. 22. c. 1. Guliel. Occam. in dialogis fol. 180. adde texr. 3. 1. q. 3. Saluator.

* Gl. *c. fuit quidam 25. q. 1. ibi, lector.*] Dicas quod Subdiaconatus tempore Apoſtolorum non fuit ſacer ordo 61. diſtinctio. Nullus nec tempore Martini Papæ cuius eſt hoc ca. lector. qui præceſſit Grego. in 100. annis, vt habetur in Chronicis ſecundum Io. de ſant.

* Ad *ſuperſcriptionem c. Iuſtitiæ 25. quæſt. 1.*] Epiſtola 112. lib. 5. vide Ludoui. Gomeſ. in 6. Decretalium ſul. 77.

* Ad *ſuperſcriptionem c. inſtitutionis, ead. quæſt.*]

Principium eſt corruptum, debet incipere ſic, hæc igitur conſtitutionis noſtræ decreta. quæ pro defenſorum ſunt, &c.

* C. *Cum piæ, ead. quæſtion. ibi, Religioſæ conuerſationis.*] Scilicet Monachorum: loquitur enim de Monaſterio fundato à Childeberto Francorum Rege.

* *C. Non exemplo 26. quæſt. 2. ibi, conſulendum eſſe.*]

Adde quod ſors propter dubium factum permittitur l. Si quæ ſunt cautiones ff. familiæ erciſcundę.

* Gl. c. *Qui ſine ead. q. ibi, ſumpſit initium.*] Sed nunquid eſt licitum vti arte notoria? dic quod ars notoria omnino eſt illicita, & Chriſtiano fugienda. Hęc enim ars eſt per quam quidam niruntur acquirere ſcientiam, ſed omnino inefficax eſt, & fiunt ibi quędam pacta illicita eum dęmonibus ſecundum Tho.

* Gl. c. *non liceat, ead. quæſt. ibi Signa.*] Latè Ioannes Picus Myrand. contra Aſtrologos.

* Ad *ſuperſcriptionem c. Multorum 27. quæſt. 2. ibi, Carthaginienſi.*] Imò Cathanenſi & ſic io Sicilia vbi Grego. regnabat: & habetur lib. 3. Epiſtola 34.

* Ad *ſuperſcriptionem c. decreta, ead. q. Item Grego.*] Epiſtola 20. lib. 6. ad Fortunatum Epiſcopum vbi loquitur de ſimpliciter deſponſata & ſic per verba de futuro, ſed in oupta per verba de preſenti tuſtè damnat. l. Iuſtiniani 3. ead. ſunt qui dicant, cap. Agathoſę.

* Ad *glo. c. de ſponſatam ead. q. ibi, in quæſtionibus no.*] Queſtio venerialis eſt, & incipit, Quidam Clericus intrauit, vbi dicit Tan. quod Clericus qui de licentia ſui prelati intrauit Religionem vt eſſet in probatione, habebit interim omnes fructus ſui beneficij, cum ſit Clericus Eccleſię & poſſit reuerti ſi velit. hodie hęc queſtio eſt expedita, vt patet extra lib. 6. de teg. Beneficii die vt ibi.

CAVSA TRIGESIMA SECVNDA.

* C. *Si quis 32. q. 1. ibi, Adulteram.*] Adde quę ſit pœna mulieris committentis Adulterium not. in l. Quo niam Alexandrum & in authen. Sed hodie c. de adulteriis: eadem etiam eſt Annotatiuncula in c. Satis 33. q. 5.

* C. *Apud Miſericordem d. q. in glo. ibi, accuſare.*] Adde quod mulier ad affectum pœnę imponendę viro ad ſeparationem thori poteſt maritum accuſare oo. Cyn. in l. 1. c. de adulte. Spe. in eo titu. verſi. ſed ounquid.

* C. *Quod propeſuiſti 32. q. 7. §. ſed illud, ibi, falſa teſtibus.*] Quibus non caruit, ſicut nec Onge. Chryſoſto. Hierony. Au. vt teſtatur Eraſmus, & de lib. Ambroſij vitiatis tex. eſt 3. diſt. 15. c. vlt.

CAVSA TRIGESIMA TERTIA.

* C. *Inter hæc, in f. 33. q. 2. ibi, Viuificat.*] Ad hoc vide Guliel. Occam, in dialogis fol. 241. col. 4.

* C. *Admonere. ead. q. ibi, & viuat.*] Text. eſt ſimilis in Auth. vt non lux. contra nat. in princi. col. 6. & in l. Imperialis c. de nuptijs.

* C. *Si enim de pœnitentia, diſt. 2. ibi, Ieſum Chriſtum iuſtum.*] Adde Albericum de Proſate in l. 1. c. de ſuffrag. in q. an officium Aduoca. de Iure diuino ſit licitum & meritorium: vbi oſtendit, Saluatorem noſtrum ſępius vſum fuiſſe officio Aduocationis.

* C. *qui vult, de pœnitentia, diſt. 3. ibi, a ſeipſo debet incipere.*] Non quod vera charitas incipiat à ſeipſo (quia nulla vero virtus incipit à oobis) ſed incipit à Deo ſiue à fide.

* C. *Nouit Deus, de pœnitentia diſt. 4.*] Ad hoc tex. Actu 15. nota à ſeculo ſunt Deo omnia hęc opera ſua. & Io. 10. ibi, nec rapiet eas quiſquam de maou mea: Pater qui eas dedit mihi, maior omnibus eſt. & plura loca huiuſmodi.

* C. *in domo ead. diſt. 4. in princ.*] Ioan. XIIII. cap. ſic ſtella à ſtella apud Danielem & Paulum, & contra ſcientes multis, ignorantes paucis vapulabunt Lucę 12. cui vacuum erit legat Guli. Occam. in dialogo ſol. c. 66. col. 2.

CAVSA TRIGESIMA QVARTA.

* Gloſ. *c. cum per bellicam 34. q. 1. & 2. in verb. in Conuigiorum, ibi, impedimentum.*] Iſtam gloſſam dicit ſing. Brixi. in ſuo dictionario in verb. carcer. ad hoc quod Clericus detentus in carceribus, per quantumcunque longum tempus non perdit beneficium.

CAVSA TRIGESIMA QVINTA.

* C. *de affinitate 35. q. 2. & 3. in princ.*] Adde affinitatem pro propinquitate hic accipi. ſimile eſt in l. Sancimus c. de pœnis.

* C. *de propinquis, ead. q. ibi, in quarta.*] Non dicit quinto gradu ſed in quinta generatione & in quarta tolerantur.

* C. *Necesam, d. 35. q. 1. & 2. ibi, vbi Chriſtianorum licebit.*] Ex iſto text. infero, quod affinitas per illicitam copulam contrahitur, not. in l. non facile §. ſciendum & §. affines ff. de gra. cognationis.

* C. *Quod autem frater, ead. q. ibi, duorum autem fratrum vxores vocantur ianitrices.*] Vide in hunc locum Alcia. lib. diſpunctio. 2. cap. 23. tanteres enim Græce dicuntur duorum fratrum vxores, non ianitrices.

CAVSA TRIGESIMA SEXTA.

* C. *de Raptoribus 36. q. 1. ibi, Pœnarum impunitate conceſſa.*] Imò nullo modo gaudere debet immunitate Eccleſiaſtica, vt in Auth. de mandatis Principum. Et hodie ita ſeruatur in tota Gallia, preſertim ann. 1539.

* Q. 2. *in prin. ad glo. ibi, quia Raptor bene ducere poteſt rapeam in vxorem.*] Adde quod de iure ciuili eſt ſecus. l. vnic. eum ibi, not. per glo. & doct. c. de rapto. virgin.

DECRETI TERTIA PARS DE CONSECRATIONE.

* C. *Tabernaculum de Conſecratione, diſt. 1. in princ.*] Sed pro figura temporali tantum quę facta non eſt pro alia externa figura.

* C. *Prima quidem, de Conſecratione diſt. 2. ibi, Sacrament. aliquod.*] Et ſic neceſſe eſt aliud viſibiliter celebrari: oportet tamen inuiſibiliter intelligi. Auguſt. Pſal. 98.

* Ad *ſuperſcriptionem c. Ne quid parat, eod. diſt.*] Tract. 25. ad c. 6. Io. Vide de doctri. Chriſtia. lib. 3. c. 16.

* C. *Catechiſmo de conſecr. diſt. 4. ſolemniter.*] Sed iamdudum ibi & ſub Pontificibus fieri deſijt.

* C. *Ne quod abſit, eod. diſt. ibi*, 40. *dierum indicta.*] Quia ſi citius, ſuſpicio fraudis vel ſimulationis eſt, Phil. Dec. ca. 1. lectura num. 8.

Sunt & pleræque aliæ annotationes, correctiones, emendationes, allegationes, & concordantiæ, quas per otium videre licebit: ſed cum hodie in corpore iuris Canonici maiori ex parte additæ, & ſuo loco reperiantur, ſuperfluum duximus eas hîc inſerere.

CAROLI MOLINÆI

IVRECONSVLTI CELEBERRIMI,
ET IN SVPREMO GALLIÆ SENATV PATRONI
CONSVLTISSIMI, AD LIBROS V. DECRETALIVM
GREGORII NONI PONTIFICIS,

ANNOTATIONES.

VITA GREGORII IX.

ROMANI PRÆSVLIS, QVI (SI PLATINÆ CREDITVR RAYMVNDI) BARCHINONENSIS capellani & pœnitentiarij ſui auxilio, Decretales compilauit.

GREGORIVS nonus natione Hernicus patria Anagninus, è familia comitum Innocentij tertij nepos apud Septizodium Pontifex creatus Fridericum ſtatim monuit ſub anathematis pœna, vt primo quoque tempore in Aſiam cum exercitu proficiſceretur recuperandæ Hieroſolymæ cauſa. Promiſit quidem Fridericus ſe id factûrum: atque omnibus cruce ſignatis mandauit, vt Brunduſij ad certam diem cum armis adeſſent. Venerat eo magna multitudo præcipuè verò è Germania Lantgrauius Heſſiæ, qui Brunduſij vnà cum magna parte militum moritur, dum Fridericus segritudinem finalans in Sicilia ſe continet. Hæc autem fraus ita apertè deprehenſa eſt, vt conſtet ipſum Fridericum cognitâ Lantgrauij morte, eò celerrimè adnauigaſſe omnémque eius ſupellectilem diripuiſſe, non deſtitiſſe tamen fingere ſibi in animo eſſe, in Aſiam eráũcere eò enim poſt rapinam nauigationem direxit, omnibus qui tum aderant ſubſequi iuſſis: licet non ita multò poſt (vt ipſe dicebat) procellis agitatus Brunduſium redierit. Hæc autem famâ percitus Ioannes Rex Hieroſolymitanus cum Berengaria vxore, Pontifici rem gratam facturus Bononiam venit, Venetorum nauigio in Aſiam tranſecturus. Verum Pontifex cognita Friderici fraude, ne Ioanni re infectâ abire liceret, eum & Hexarchatu Rauennatis gubernatorem inſtituit, & Honorij tertij ſententiam in Fridericum latam confirmauit, grauioraque in eum molitus fuiſſet, ni Maurorum impetum reformidaſſet, claſſe tum potentium, quos tandem Ferdinandus Aragonum tantâ clade ſuperauit, vt breui Maiorcâ vnâ ex Balearibus, & Valentiâ vrbe potitus pulſis Sarracenis, incolas locorum ſuſcipere Chriſtianos ritui impulerit. Nauigauit tandem Fridericus amicorum precibus, & minis pontificis feſſus in Cyprum vſque, vt Chriſtianis in Aſia bellantibus quos ſæpe deceperat, aliquam ſpem daret. At verò dum inde Soldani vires explorat Raynaldus eius præfectus quem in Sicilia dimiſerat, in Pontificem mouens multa Picentini agri oppida occupat. Erat tum Peruſij Pontifex Aſiſium petiturus, vt quæ de Franciſco viro ſanctiſſimo miracula audierat præſenti cognoſceret: quamobrem eum, re (quemadmodum audierat) comperta in ſanctorum numerum ſtatim retulit magno Chriſtianorum conuentu, ob eam rem habito. Dum hæc à Pontifice agerentur, alter Friderici ſatelles Fulgineum per factionem occupat. Vnde paulò pòſt armis bene cum eccleſia ſentientium depellitur: Inſtabat literis & nuntiis Fridericus Aconem iam profectus vt à pontifice abſolueretur, quod diceret ſe deinceps in eius poteſtate futurum. Verùm pontifex cognitâ hominis fraude, & Chriſtianos milites in Aſia dimicantes admonet vt ſibi à Friderici inſidiis caueant aliquid noui ſemper machinantis in hominum pernicem, & Ioannem Hieroſolymitanum Regem comparato exercitu in Raynaldum mittit Picenum agrum rapinis & incendijs vexantem. Aliis verò copijs quibus Cardinalem Columnam præfecerat è Sancto Germano præfectum Friderici deijcientes cum Sarracenis mercede conductis omnia ab eo ſaltu Capuam vſque pertinentia in deditionem breui recepit: Hac autem calamitate moti qui in Vmbria & Picentibus Friderici nomine militabant relictis ijs quæ occupauerant, in regnum trepide redeunt. Interim verò Fridericus Brunduſium rediens pacti admodum cupidus virò pontificem rogat vt in gratiam recipiatur, imperatórque appelletur, ac pro regno Sicilia verus eccleſiæ feudatarius: quod quidem non prius impetrauit, quàm vncias auri centum & viginti millia eccleſiæ Romanæ ob illata damna perſoluiſſet, ipſeque pro ea re ſupplicatum ad pontificem Agnaniam veniſſet. Cum autem Gregorius ad omnia intentus vt bonum paſtorem decebat Perufinorum res ab exulibus perturbatas eò profectus componere ſtudioſus eſſet, ſtatim Romæ tanta ſeditio orta eſt & hæreſis, quanta numquam anteà, Annibale exgente Annibala cum quibuſdam ſacerdotibus malè ſentiente, quo quidem authore Populus Romanus vſus in eccleſiam Dei contumaciam. Sed hunc diuina vltio citò compeſcuit. Nam & Tiberis ſupra modum inundans multa damna mortalibus intulit, & tantâ peſte laboratum eſt, vt decimus quiſque vix ſuperfuerit: Pontifex tamen mirâ clementiâ vſus Romam veniens Pop. Romano ignouit, pulſo è ſenatorio ordine Annibale, conuictis de hæreſi

hæreſi ſacerdotibus errorem faſtis ac ſanctorem opinionem habere inſtis. Ad ornandam verò vrbem deinde conuerſus, & veteres cloacas eluminatas reſtituit, & nouas extruxit, vrbis dignitati & valetudini vno tempore conſulens. Ab vrbe deinde abiens valetudinis gratia, & Reate (vt quidam volunt) beatum Dominicum principem ordinis prædicatorum, & Spoleti Antonium Vlyſſipona oriundum Patauij mortuum, ſecundum à Franciſco vrdinis Minorum authore in ſanctos retulit. Anagniam deinde rediens omnia circunquaque poſita muniuit, Romanorum contumaciam veritus, quorum Senator more vetorum legem rogauerat populuſque ſciuerat, vt omnia oppida circa vrbem poſita Romanis vectigal penderent. Non eſt tamen veritus pontifex diſſuadentibus Cardinalibus Romam proficiſci, quo Romanos ad ſanitatem reduceret, tum monendo tum caſtigando. Verùm cum nihil proficeret Reate ſe contulit: quo & Fridericus Imperator collocuti ſimul de rebus agendis in hanc ſententiam venere, vt primo quoque tempore Romanes continctis copijs adorirentur, Decepit tum quidem pontificem (vt anteà ſemper) Fridericus. Namque in Germaniam abiens militibus ſuis mandauit vt Romanis rebus in omnibus obtemperarent: Hacitaque perfidiâ pontifex motus, Germanis militibus ad caſtra ſua confugientibus magnum propoſuit præmium. Quare tanta multitudo confluxit, vt poſtea Romani aperto Marte tum eccleſia copijs congredi nuſquam ſint auſi. Retuperato igitur patrimonio ſancti Petri & agro Sabino ſpretiſque Soldani legatis qui ſuppliciter pacem petebant, multos ex Franciſci & Dominici fratribus per europam, miſit, qui prædicatione Chriſtianos ad arma contra Sarracenos concitarent, quorum opera tanta multitudo militum breui comparata eſt, quanta nunquam antea. Interim verò dum tanto exercitui dux idoneus quæreretur: Elizabeth regis vngariæ filiam mulierem optimam ac miraculis claram pontifex in ſanctas retulit. Theobaldus autem Nauarræ rex, & Almericus Montisfortis, Henricuſque Bari ac Campaniæ comes iter per Germaniam & Hungariam cum magnis copijs facientes Conſtantinopolim, primò mox traiecto Boſphoro Ptolemaidem peruenere, longè ac latè omnia populantes. Verùm non ita multò poſt ſuperueniente magna hoſtium multitudine cùm ſe cedendo biduo defendiſſent tum optimo quoque milite cadunt. Atque hoc modo expeditio magno conatu inchoata, breui recidit imperitiâ ducum. Pontifex autem tantam calamitatem ægreferens Romam perſuadentibus Romanis & obſecrantibus redire inſtituerat faciendarum ſupplicationum cauſa ad placandam Dei iram, ſi quam ex peccatis hominum conceperat. Quo minus autem id faceret vetitus à Petro Frege-pane, qui partes Imperatoris ſequebatur è Peruſia Viterbium ſe contulit, iturus contra Imperatorem cum armato milite quem intellexerat tranſpadanam Italiam iam tunc attigiſſe, ac contra ius faſque ſocias ciuitates oppugnare, iam feſſas calamitate aliâ ſuper aliam ab Ecelino Patauino tyranno accepta. Ecelinus enim cognomento Romano cuius auus Theutonitus ſub Otthone tertio ordines duxerat, copias à Friderico ſecundo accipiens magnam tyrannidem in tranſpadana Italia ſibi comparauit redactis in poteſtatem ſuam Tarniſio, Patauio, Vincentia, Verona, Brixia. Fridericus igitur aut fœdera nequaquam obſeruans Mediolanenſes & ſocias ciuitates apud nouam curtem (ita enim locus vbi pugnatum eſt appellabatur) ingenti clade ſuperatos trucidat. Hanc ob rem Pontifex omiſſâ deinceps ſpe rei bene gerendæ ob illatum ſocijs incommodum redire ad vrbem inſtituit Ioanne Cincio vrbis ſenatore contradicente, cuius audaciam Iacobus Cappocius Romanus ciuis infringens pontificem magnificè ac ſplendidè ſuſcepit: Hic eſt ille Iacobus cuius nomen adhuc legitur in tabernaculo opere Muſino ſuâ impenſa extructo in ſancta Maria ad præſepe. Qua in baſilica Petrus quoque Cappocius ſepultus eſt ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalis qui Fridericum Imperatorem ſchiſmaticum perſecutus eſt, quique & hoſpitale ſancti Antonij non longè ab eadem baſilica & Peruſij gymnaſium quod Sapientiam vocant ſuâ impenſa extruxit. Gregorius autem pacatâ vrbe & Fridericum iterum anathemate notat ac imperio priuat & legatos Genuenſium ac Venetorum tam ad arma ſpectantium componendæ rei cauſa ad ſe vocat: Hiſque rationibus inter vtrumque populum fœdera componit, ne alter ſine altero tum imperatore Conſtantinopolitano fœdus ineat, vtque bella gerenda vtrique communia eſſent & ſigna vtriuſque vicißim ferrent. Illis autem qui hæc fœdera in nonum intra annum rupiſſent interdictum ſibi à ſacris anathematis vinculo ſcirent. Balduinus autem qui mortuo Ioanne biennio Conſtantinopolitanum tenuerat imperium, cum ægrè ſe ab hoſtibus inopia erarij tutaretur, & filium pignori mercatoribus Venetis ob æs mutuo acceptum dedit, & ex ædibus ſacris ablatum plumbum ac lanceam illam ſpongiamque quâ Chriſtus Saluator noſter hinc potus eſt, hinc vulnus accepit Venetis pecunioſis vendidit. Fredericus autem Venetis admodum infenſus quod Gregorij partes tuerentur eos tum paludibus concluſos vehementer oppreſſit ac maximis calamitatibus afflixit. Interim verò conſpirantibus omnibus tranſpadanis ciuitatibus, duce Gregorio Monte-longo Bononienſis ciuitatis legato, Ferraria quæ ab eccleſia Romana ad imperatorem defecerat, capitur, Saliuguerra viro fortiſſimo eam acerrimè aliquandiu defendente. Capta autem Azoni Eſtenſi qui bello interfuerat eccleſia nomine gubernanda committitur, ſalutis noſtræ an. 1240. At verò imperator qui tunc Piſis erat, eum non ſatis ſibi conſtaret qui partes ſuas quiue pontificis ſequeretur, ciuitates Italiæ in duas factiones tum primùm diuiſit. Nam qui pontifici fauebant Guelphi, qui verò imperatori, Gibellini appellati ſunt, Hæc quidem teterrimarum factionum nomina ad perniciem humani generis inuenta primum apud Piſtorienſes audita ſunt tum cancellarij Panzaticos Gibellinos ab vrbe eiecißent: cùmque alteri factioni Guelphi alteri Gibellini Teutonici fratres fauerent: vnde tantæ pernitiei nomina indita ſunt. Florentini præterea nobiles ſuos Piſanis Gibellinarum partium fauentes in exilium eijciunt, pellunt & Guelphos viciſſim ab vrbe ſuâ: Aretini & Senenſes quorum exempla mul-

ta ciuitates Italiæ ſecutæ bella pluſquam ciuilia inter ſe commiſere: Hinc multæ ciuitates à pontifice deſciuere tum in Vmbria, tum in Etruria præcipuè Viterbienſes. Defeciſſent etiam Romani ciues ni pontifex delatis vrbem ſupplicando Apoſtolorum capitibus populum ad commiſerationem mouiſſet, habita etiam in baſilica ſanctî Petri oratione dignißima, qua tumultuantes ita in ſententiam ſuam traxit vt eos impulerit pro eccleſia Dei crucem & arma ſuſcipere. Hi poſtea venientem cum hoſtili agmine ad vrbis mœnia Fridericum armis ſubmouere. Qui indignabundus captiuum quémque variis cruciatibus necans in Samnium conceſſit Beneuentum vi captum diripuit ac mœnia circunquaque euertit. Iterum autem ad vrbem rediens viâ latinâ hoſtili animo Caſſinenſe monaſterium ſpoliat ejectis inde monachis. Soràmque quondam Samnitium ciuitatem ad Liris fluuij caput ſitam, ferro flammâque vaſtat. Templariorum bona vbique diripit. Sarracenos verò adeo dilexit vt eorum opera præ cæteris in bello vteretur magiſtratúſque eis ac propriam vrbem conæſſerit quæ noſtris quoque temporibus Nuceria Sarracenorum vocatur. Fratrem præterea regis Tuniſij Panormi baptiſmum petentem ne id faceret verbis deterruit. Raucennam autem repentino incurſu pecitam in poteſtatem ſuam redegit. Hanc ob rem Gregorius concilium apud Lateranum indixit in quo de abrogando Friderico ratio haberetur. Verùm Fridericus terrâ marique vias præcluſit & quoſdam Cardinales ac Prælatos de via & nauigatione captos adiuuantibus Piſanis in carcerem conjecit: Qua ex re tantum dolorem Gregorius cepit, vt non diu ſuperuixerit. Moritur enim pontificatus ſui anno decimo quarto, menſe tertio, cùm paulò ante ſolis eclipſis tanta apparuiſſet quanta nunquam antea. Raymundum autem Barchinonenſem coadiutorem (in compilando libro Decretalium, quo Gregorius vſus eſt) ita quidam tam laudant, vt maiore commendatione laudari nemo poſſit.

ANNOTATIONES CAROLI MOLINÆI

In Titulo.

Raymundi.] Qui tamen non ſolùm ſuperflua poſuit vt cap. ſignificantibus de libell. oblat. repet. & cap. vlt. de appellat. ſed ſæpe malè truncauit Decretales, vt de eius malè deciſis queruntur doctores in cap. veniens. de reſcript. & cap. 1. de appellat: Quandoque ſtudiosè truncauit vt lateret inuidioſum argumentum, vt in capit. ex frequentibus. de inſtitut. quod latum erat contra regalia tegis Angliæ. Sic in pleriſque latis in fauorem inimicorum Regis Franciæ vt in cap. nouit: de iudic. Quaſdam etiam cõſtitutiones Caroli Magni authore tacito inſeruit, vt iu e. 1. de cenſib. Quandoque textus conciliatet flagitiosè alterauit vt in cap. 1. de iudic. vbi gl. Bernardi verſ. donec hoc, fatetur.

Columna 1. lin. 4.

Creatus.] Anno 1226.

Ibidem *Friderieum.*] Scilicet 2. Friderici 1. Ænobarbi nepotem, de quo ſcripſi in conſuetudines Pariſienſ. tit. in rubic. num. 41. cum ſequ.

Col. 3. lin. 7.

Diripuiſſe] Idem Sabellicus Enneand. 9. lib. 6. qui ſolitus eſt exactè ſequi Platinam, niſi vbi de Veneris agitur, quorum gloriam Sabellicus patriæ fauens tanto affectu auget vt ſæpe Platinam velut perpetuum Venetorum hoſtem inſectetur, quaſi hiſtoriæ fidem vt Venetorum gloriam minueret, vitiarit. Sed vtrique quantum potuit authoritati & potentiæ Papatus inſeruiuit, eorúmque facinora etiam cum imperatorum ignominia dealbare ſtuduit. Nouiſſimè autem illuſtriſſimus heros Lantgrauius Heſſiæ prætextu fœderis à Carolo v. captiuatus etiam feudis auitis & maſculinis iniuſtè ſpoliatur, pro cuius iuſtitia poſt Carolum Ruinum & Philipp. Dec. conſ. 116. conſil. 51. & conſil 655. & Andræam Alciat. conſului, ſed ſtultra viuo præfato Carolo, cui odium iure potiut eſſe iniqua anni 1551. iudicia oſtenduut.

Col. 9. lin. 6.

Deſciuere.] Per tot bella & ſeditiones vltra quadringentos annos pugnauerunt Papæ contra Imperatores populúmque Romanum, vt impetio atrũo regnum Romæ & Italiæ occuparent. Illis certè omnes clades Italiæ & totius ferè Europæ à tranſlatio imperio imputat Nicol. Machiauellus florentinus lib 1. hiſtoriæ ſtotent. & qnotquot rem non ad affectum ſed ad verum ſcribunt.

Lin. 11.

Oratione d gniſſimâ.] Affectibut turbatiſſima aduerſus Fridericum hoſtem principis Apoſtolorum filium Sathanæ (ſic enim vocabat) promtiens regnantibus aduerſus hunc canen vitam æternam & omnium peccatorum remiſſionem. hac arte vt ſcribit Hi. Mutius Germaniæ chronicor. li. 20. populum Romanũ prius eum imperatorem ſentientem tranſuerſum egit, & in eum armari fecit.

Ad prœmium Decretalium.

Gloſſ. in verb. ſibi ſubditos. Gloſſ 2.

Saluabuntur.] Ita tamen ſi peccata fugiant, & ſetiâ pœnitentiâ ad Dei miſericordiã per Chriſtũ redeant. Quia peccato placere vel indulgere ſignũ eſt reprobationis, etiam ſi hæc vana ſecuritas ſpe, vemâ, vel gratiâ Dei regatur. Et vt ait Auguſt. in lib. de bon. perſeuer. vt prædeſtinationis prædicatione non eſt impedienda prædicano fidei perſeueranris & proficienris, ita prædicatione fidei proficientis, & vſque ad vltimum permanentis non eſt impedienda prædicatio prædeſtinationis, vt qui fideliter & obedienter viuit non de ipſa obedientia tanquam de ſuo non accepto bono extollatur, ſed qui gloriatur in domino glorietur.

Gloſſ. in verb. alterum non lædat 18.

Infr. de maiorit. & obedient. cap. dilecti.] Adde quæ Gloſſ. 18.
dixi in tract. vſuat. quæſt. 2. numer. 72.

Tit. 1. de ſumma Trinit. & fide Cathol.

Cap. 1.

In epigraphe.

Innocentius 3. in conſilio generali.] Romæ apud Late. anno mano 1215.

Gloſſ. adtit. de ſumma Trin.

Fides enim multis modis dicitur.] Aliquos ex his mo- Gloſſ 1.
dis habes notatos 22. q. 1. monet Ioa. Andreæm in No. & latius pet Bonauenturam in 3. diſtinct. 23. & ibi Gabriel. Biel. q. 2. Ioan. ſon part 1. de errore contra fidem.

Magiſtraliter.] Sed hanc magiſtralẽ finitionẽ meritò ridet Eraſmus ad Hebr. cap. 11. vbi in effectu diffinit vt Philipp. Melanchton in Dialect vbi ὑπόστασιν vertit expectationem Alciat. autem in ead. rubr. C. gl. 2. reiicit omnes has diffinitiones, & diſcendo à vulgata tranſlatione breuiorem dat, que non placeret: quia ἔλεγχον vertit iudiciũ contra vim & emphaſin verbi ſimul eleuando certitudinem fidei. Dico ego quod non eſt melior nec alia quærenda diffinitio eâ quã tradit beatus Paulus hebr. 11. etiã ſecundum vulgatam tranſlationem, exponendo ſubſtantiam pro baſi ſeu fundamento, & argumentum pro præiudicio ſeu recta & indubitata perſuaſione vt etiam ibi vult gl. ordinaria Thomas Aquinat, & Nicolaus Lyranus.

Vnde dicitur ſymbolũ à ſin quod eſt ſimul, & bolus quod eſt morſellus.] Imò à conferendo dictum: vide Eraſmũ in catecheſi; vbi quòd poſt tempora Apoſtolorum.

In textu d. cap.

Vna eſſentia.] Similis textus eſt in effectu in l. nullus hæreticus C. eod. tit.

Gloſſ. 23. Gloſſ. in verb. Diaboli ſuggeſtione.

Si homo illud aliàs facturus eſſet.] Conſulens delictũ aliàs non facturo punitor eadem pœnâ. Si aliàs facturo, minus, cap. ſicut dignum. §. qui verò j. de homic. Albert. 4. ſta. qu. Bartol. in l. ſæpè de verb. ſign. Bald. l. data opera. C. qui accuſ. non poſſ. cap. quærelam in tit. j. de elect. Philipp. Dec. in l. conſilii De reg. iur.

D. cap. in fine.

Dogma impij Almarici.] Aliàs *docma* habent Codices vetuſtiſſimi. vide Ioan. Gerſon part. 4. fol. 56. col. 4

11. *De Conſtitutionibus.* *Cap.* 1.

Gloſſ. 6. Gloſſa in verb. vel iudiciis.

Si tamen quis proponat ineptam ſuccumbit.] Niſi ſit apta concluſio. Quia tunc procedit libellus etiam in foro ſæculari. textus, §. omnium. Iuſt. De actionib. & fortius in eccleſiaſtico. cap. dilecti j. de iudic.

Cap. cum omnes 6.

Gloſſ. 21 Gloſſ. in verb. Conſtitutum.

Niſi omnes conſentiant.] Imò etiam circa neceſſitatem, ſi ſit vtile vel indiferens prævaleat maior pars in communibus vt in vniuerſis & ſolum impedit minor quando habet iuſtam cauſam contradicendi cap. 1. de his quæ fi. à maior. parte cap. Sequitur Panormit. Philipp. Dec. hic.

Gloſſ. 5. §. *cum igitur.*

Gloſſ in verb. eoæquetis.

Sic erga omnes pares.] Imò fieri debet diſtributio pro qualitate perſonæ. Panorm. hic. floria. l. ſed & ſi quid §. mancipio 1. ff. de vſuf. & quemadmodum quis vt. ff. Bab. l. fin. C. de fructib. & lit. impenſ.

Glo. 4. *Cap. quæ in eccleſiar.* 7.

Gloſſ. in verb. alienandi feudum.

Sed alij in feudum dare poteſt.] Dixi in conſuetudine Pariſienſi. §. 35. q. 1.

Cap. cum ceſſiſſent 8 §. *vlt.*

Glo. 4. Gloſſ. in verb. confirmatum.

Sine licentia domini papæ.] Die quod poſſint authoritate epiſcopi.

Cap. cum M. Ferrarienſis. §. *verum.*

Gloſſ. 7. Gloſſ. in verb. doos ad eam.

Elegerunt duos ſimpliciter in canonicos.] Non aotem ad præbendam, aliàs caſſanda eſſet electio cap. tuæ fraternitatis. De præbend. nec etiam præbenda inter eos diuideretur, aliàs etiam caſſaretur cap. Dilecto. j. de præbend. Innoc. Ioan. Andræas, Panormit.

Cap eccleſia 9. in princ.

Fuerit approbatum.] Scilicet Romæ vbi ſolus Papa iuriſdictionem temporalem habet: vide caſum j. cap. 3. vt lite pendent.

Cap. ex parte 15. *in fin.*

Perſonis idoneis.] Hunc textum dixit Cardi ſtorent. eſſe ſingularem, ad hoc quod appellatione confirmationis intelligatur coofirmano in forma communi. Dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. num. 69.

TIT. III. DE RESCRIPTIS.

Cap. 1.

Gloſſ. vt liberè ſibi liceat appellare in fin. Glo. 2.

Etiam ſi non grauaretur.] Etiam falſum & ineptum, etiam ſi eſſet priuilegium: ſed textus loquitor de ſimplici reſcripto ad obſeruentiam iutis communis.

Ad verb. mandatum in fine. Glo. 4.

B *Sed in literis beneficiorum conſiderandæ erat data.*] Beneficiorum, vel gratiæ. Bald. hic. & cap. capitulum in prine. j. eod. Pau. cap. 5. vt lite pendente. text. cap. tibi qui j. eod. in 6.

Cap. 11. §. *verùm quoniam.*

Si preces veritate nitantur.] Hæc tacita conditio ſuſpendit omnes cenſuras in reſcripto contentas, quæ contra facientibus ũ imponitur Petr. Ancar. Conſil. 240. per ptædicta ſubtilitet. Philip. Dec Conſil. 33.

Cap. 3.

Gloſſ. ad verb. caterum. Glo. 2.

C *Quæ primò iudicibus præſentantur.*] Niſi primus impettans fuit negligens quia non potuit habere copiam iudicis, & proteſtatus eſt: tunc enim primus debet expectare per annum ca. ſi autem. cap. plerunque. j. eodem Panotm. cap. 1. ſ. eodem.

Ad verb. exempta iudicio. Glo. 6.

Præuenientis.] Iunctà negligentiâ primi in preſentando, vt conueniat cum d. cap. ſi autem.

Ibidem.

Per excommunicationem.] Scilicet ſuperuenientem quia impettarum ab excommunicato (niſi reus ſit)

D nullum eſt vt dixi in cap. 1. eodem in 6. Octauo perditur per relationem. cap. legari. de offic. legar. Nono per reculationem vt cap. iudex de offic. deleg. in 6. Decimo per mortem litigantis vt not. j. eodem cap. ſignificauit.

Cap. inter cæteras. 4.

Gloſſ. in verb. illi. Glo. 5

Clerico.] Imò impetranti per ptinationem cauſa cognita fiendam, vt in text. Sed huiuſmodi qooque reſcripta ſublata ſunt in Gallia per concilia & coocordata niſi dirigantur ordinario, vt tali: & beneficium ipſo iure vacet.

Cap. in verb. 6.

Gloſſ. in verb. non facta mentione. Glo. 4.2

Priuilegium ſuum allegaturi.] Fallit vbi notorium eſt abſeotis priuilegium. Panotm. Phili. Dec. bie in fin.

Cap. cum te 7.

Gloſſ. in verb. infeſto negotio. gloſſ 5.

Sed.] Reiectis ſolutionibus gloſſ. Die quod hic fuit mandatum capitulo tanquam gerenti vicem epiſcopi, vnde epiſcopus tenetur Pan. hic Iaſon l. 1. in princip. ff. ſi ex noxal. cauſ. agat.

Cap. ex parte. 11.

Gloſſ. in verb. in expenſis. Gloſſ 11.

Militiam ipſius.] Ob iuſtrationem, vnde practicatur quod appellans ie non integrà non poteſt tenunciare appellationi niſi impen as offerat.

Cap. ſciſcitatus, XIII.

Glo penul. *Gloſſ. penult. gloſſ. in verbo. excuſari.*

Illa corrigit iſtam.] Imò. declarat, quia quo ad conſolidandam iuriſdictionem clauſula impotentiæ inelodit voluntatem ſed non quo ad excuſandum ab inobedientia. Panormit. hîc: in fin.

Cap. Paſtoralis, XIV.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. in verb. ambigitur.*

Nullam habent iuriſdictionem.] Imò vtrique habent elidibilem per exceptionem.

Gloſſ. 4. *In verb. plures.*

Præualet.] Et ſi vbi conueniunt duo corpora, vt duo corpora non ſufficit habere maiorem partem perſonarum, ſed requiritur maior pars ſingulorum corporum. Pan. Philip. Dec.

Cap. ex tenore, XVI.

Gloſſ. 1. Gloſſa in verbo negotio ſub fin.

Faciant mentionem de primis.] Niſi ad beneficia eſſent. Fely. hîc. Item limitata per Gemtuian. Conſi. 8. col. 2. Conſil. 141.

Cap. cauſam. quæ. XVIII.

Gloſſ. 5. Gloſſ. in verb. præcedat.

Intelligenda ſunt.] Ioan. Cal. Conſ. 2. de reſcript. Conſil. 1. de ſentent. excommun. Roman. Conſil. 334. Gemin. Ph. franc. cap. licet canon. in fine. de elect. in 6.

Cap. cooſtitutus, XIX.

Gloſſ. in princ.

Numero.] Amplia, etiam ſi ignoranter Philip. Dec. hîc. in prin. Gemin. Conſil. 105. in fin. limitat Philip. franc. cap. gratia, col. 1. eod. in 6. vide Matt. Peg. tract. De mendac. fol. 4.

Cap. ſuper literis, XX.

Gloſſ. 1. Gloſſ. in verbo, diuerſos.

Variæ enim ſunt hominum voluntates.] Guido Papæ ſcribit hic quod varietates opinionum procedunt ex nobilitate intellectus, & quod ex variis facilius veritas inuenitur. Quod ego intelligo de varietate aperiente veras cauſas & effectus rei ſubiectas, non autem de varietate exttauagante.

Cap. edoceri, XXI.

Gloſſ. 2. Gloſſ. in verb. debeaot.

Et è conuerſo prælatus.] Imò ſi bona ſint diuiſa quo ad rem & adminiſtrationem. Panormi. Philipp. Dec. hîc. Lapus alleg. 49. Rnm. Conſil. 369. Bellarmet. Deciſion. 696.

D. gloſſ. in fin.

Debet collegio curatorem.] Dic quod in qnibus capitulum habet adminiſtrationem poteſt agere, enam contra prælatum vel alium quemcunqoe ſine curatore. cap. cum eccleſia. cap. cum olim. de cauſſ. poſſeſſ. & proprier. cap. cum veniſſent. De inſtitution. Ioan. Andr. Panormit. Imò non tenetur aduerſarius admittere curatorem, ſed poteſt immediatè agere cum capitulo.

Cap. cum dilecta, XXII.

Gloſſ. 3. Gloſſ. in verb. mentio non fiebat.

Literæ non valuerunt.] Imò valuerunt, & valuit proceſſus ipſin iure. Et licet exceptio declinatoria non fuerit initio nppnſita tamen quia continebat publicam vtilitatem omiſſio patris non præiudicaut bono publico, Ideo. potuit ſuperior ex officio proceſſum annulare. Panorm. Felin.

In verb. iuris ordinem. Gloſſ. 6.

Subſtantia iuris.] Vide quod not. 2. qo. in ſumm. & qood dicitur ff. de appellat. ex ratione. Super 1. gl. in 1. col. de offic. Delegat. prudentiam ſuper. fin. 2. gloſſ. Ioan. And. Dic quod vnius cauſa ad aliam non eſt otdo ſubſtantificus nec peruerſio vitiat ipſo iure. Sed ex quo id exprimetur id quod meſt non de ſimplici honeſtate ſed de iuſtitia ſpectans non ad inſtructionem cauſæ, ſed ad modum procedendi. Inducitur noua forma quamuis aliàs de iure tacitè inſit. Panorm. Felinus.

Cap. cùm contingat, XXIV. Gloſſ. 1.

Gloſſ. nihil omnino ſciuiſti.

Dicatur ſcire.] Contra facit Philipp. Dec. cap. 1. col. 1. de poſtul. prælat. vide Felin. cap. 6. col. 1. 3. de ſumm. Trin. Alex. conſ. 35. lib. 1.

§. *Et quidem.*

Super contentione.] Et ſic requiritur hîc quod audierit contentionem ortam inter delegatos. non ergo ſufficit audiuiſſe ſecuodas lteras fore impetratas vt vi huius ca. ſuperſedeat. Tamen vi cap. cum in iure peritus ff. de offic. deleg. poteſt ſuperſedere, & videre quæ ſint potiores, & tunc ſi per ſecundas ipſo iure primæ teuocentur, non exequetur, aliàs ſic. Panorm. Textus.

Cap. olim, XXV.

Gloſſ. ad verb. ſequeſtrari.

Sed in caſu iſto.] Dic quod hic potuit fieri ſequeſtratio, quia non poterat fieri miſſio Bald. Panorm. Felin. hîc. Cardin. Clem. vnic. de ſequeſtr. poſſeſſ. & fructuum col. 8. q. 22. Amplia vt hoc poſſit fieri etiam in regno Franciæ, per ordinarium eccleſiaſticum cognoſcentem de petitorio: nec poſſit tanquam ab abuſu appellari ad ſenatum regium, quia huiuſmodi ſequeſtrũ non fit ratione poſſeſſionis, ſed ratione contumaciæ, quam etiam iudex eccleſiaſticus poteſt hoc modo punire, licet vulgò pragmatici contrà putent. Sic poteſt epiſcopus eccleſiæ vacanti, cuſtodem vel œconomum apponere cap. de inſticum vos. de offic. ordinar. cap. cum veniſſent. tut. vbi dixi. Gloſſ. 6.

Cappoſtulaſti, XXVII.

Gloſſ. in verb. prouidentiam. Gloſſ. vlt.

Tenetur quidem.] Cap. non poteſt. cap. ſi moru ff. de præbend. in 6.

Cap. nonnulli, XXVIII.

Gloſſ. in verb. ſine ſpeciali mandato.

Ratihabitio domini.] Dic quod non Panor. hîc. Alex. Conſil. 135 lib. 2. Gloſſ. 2.

Dico quod per exceptionem. Imo vtroque caſu ſunt omnino nulla. Fel. hîc.

Cap. ad audientiam, XXXI.

Textus.

Alia beneficia.] Infero quod penſio annua ſuper beneficio non poteſt dici beneficium, quia hîc ponitur vt diuerſ. ad idem eſt melio textus in cap. quamuis ff. de præbendis lib. 6. Vnde Ludouic. Gomeſ. ſuper reg. Cancellar. de inſtitur. reſignat. q. 16. Hierony. Gigant. in tract de penit. q 28. q. 57.

Gloſſ. in verb. renunciantes. Gloſſ. 24

Deduci in pactum.] Imo non poteſt fieri pactum expreſſum ſine ſimonia quia renunciatio debet eſſe pura & reliquum in vnluntatem ſuperioris conferti, ſcil. Papæ ſummi inſtitoris, cap. quæſitum ff. de rer. permutat. Roman. Conſil. 317. Philip. Dec. cpuſ. 141.

Cap. ex parte, xxxiii.

Caſus.

Caſus. *Caſus.*] Caſus hîc eſt verus caſus. Ber. quem abbreuiatum reſtitui. Cęterum ante triginta quinque annos. Domin. Nicol. Dorigny. decretorũ in vniuerſitate Pariſienſi doctor & Conſiliarius Parlamenti alium prolixiorem & ineptum caſum cõpoſuerat ex tunc impreſſum in libris pariſijs exeuſis, in librisautem poſtea lugduni excuſis prolixus ille caſus falſo attribuebatur Panorm. quàm impoſturam primum correxi, deinde nouum illum caſum non ſolum vt nimis prolixum ſed vt ineptum & plura fingentem vltra textum deleui reſtituto breuiore & veriore caſu, qui Bernardi eſt.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. in verb. indulgentiæ.*

Similem indulgentiam habet.] In hoc regno huiuſmodi priuilegia nulla ſunt & abuſiua non ſolum conceſſa poſt dec. de cauſis in pragmatic. Sed etiam prius conceſſa, de quibus hic, & in cap. ex parte. vbi latè Ioan. Andreas. De verb. ſignific. & ab executione, poſſet tanquam ab abuſ. appellari ad parlamenta regia. B

Textus. §. *quia verò.*

Valere non debent.] Etiam ſi Dominus prodneat & vti velit: quod prima facie videtur ineptum, & ad lites intrincandas natum. Sed imò iuſtè ſancitum fuit odio delegationum & turbationum iuriſdictionis ordinarię.

Gloſſ. 7. *Gloſſ. in verb. ſine ſpeciali, in fin.*

Caria tamen non ſernat.] Hæc eſt additio dudum poſt Bernard. facta: & idem tradit Caſſador. Deciſ 4. de procurat. Sed vetus ſcrupuloſiras tanto iuſtior erat (vt dixi) quanto ægrius ordinarij turbabantur, quos paulatim Papæ cœperunt vallere. C

Cap. Rodulphus, xxxv.

Summario.

Non poſſunt conuenire homines ciuitatis.] Et hoc in diſpoſitione hominis ſtricta: ſecus in diſpoſitione legis. Alciat c. 1. num. 3. de offic. ordin. vbi numer. 7. tenet opinionem Hoſtienſ. contra Pan. hîc quod in ſtatutis veniant homines ciuitatis, & benè. Tamen iſtud cap. habet rationem in caſu ſuo, videlicet vt minus turbetur iuriſdictio ordinaria, quamuis Goff. Dicat hoc cap. carere ratione. Clarum eſt etiam quod Gregor. 9. non ſtudebat conſeruare iuriſdictionem ordinariorum illæſam, igitur nimia ſcrupuloſitate mortus eſt, & ſic malè per docto. ttahitur in argumentum. D

Gloſſ. 8 *Gloſſ. in verb. Sagienſis diœceſis in fin.*

In primo caſu.] Scilicet de perſona ad perſonam, ſed bene de re ad rem. Panormit.

Cap. ſignificauit xxxvi.

Gloſſ 1. *Gloſſ. in verb. vinceret.*

Succeſſor eius non poteſt.] Quia debitum fuerat contractũ perſonaliter ſecus ſi nomine dignitatis videlicet comitatus. Panorm. E

Re integra ſiuntur.] Quia in citandis ſub clauſula, delegatus non habet iuriſdictionẽ niſi perſonæ expreſſione factã, cap. paſtoralis. §. fin. ẽ, fin. eod Ideo ſi talis tempore datæ reſcripti viuens moriatur ante expreſſionem, eorruet reſcriptum quantum ad eum. Secus in eo qui expreſſus eſt in reſcripto: quia ſtatim reſcriptum vires habuit in eius perſonam, Ideo ad & contra ſucceſſorem vniuerſalem tranſit. Panorm. hîe. Ioan. And. in Mercur. is qui in ius. De reg. iur. in 6. Item per clauſulam generalem poterit nomine eccleſiæ conueniri is qui factus eſt prælatus poſt datam reſcripti, quia non A dicitur propriè conueniri perſona prælati ſed eccleſi Inn. Compoſtell. hic Ioann. Andr.

Cap. mandatum, xxxviii.

Gloſſ. 2.

Gloſſ. in verb. ſuper receptione duorum.

Tamen ſubintelligitur.] Indictè, ſiue prima gratia iam ſit executa, ſiue pendeat: quamuis Hoſtienſ. aliud dicat quando prima pendet, & eum defendat Acetinus hie per duas colnmnas de veritate iuris, tandem dicit quod opinionẽ Goffr. tenent Anch. hic Ioann. And. in cap. penitent. eodem in 6. & quod eſt communis, & quod plus haber de intentione iuris & reſcribentis, & ideo tenenda. Provt etiam ita tenet Marth. Pae. in tractat. de mandat apoſtol. part. 1. in princ. & practicatur etiam in Gallia qui ordinarius ob id non plus grauatus.

Cap. ſi proponente, xlii.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. in verb. de hoc mentionem.*

Si de terra illa eſt oriundus.] Gloſſ ſingularis. Idem Pano. hic. Antonius Corſet. in ſingular. ver. ſubripeio Philipp. Decret. Conſil. 541. num. 15. vbi dixi.

DE CONSVETVDINE.

TIT. IV.

Cap. quanto 1 v. Textus.

In princ.

Ad audientiam noſtram.] Tempore Balduini Comitis Flandericus imperatoris Conſtantinopolitani. vt j. De maioritate & obedientia cap. inter. quatuor. hic quæſtio eſt an eccleſia Græca minus nouerit mores Apoſtolorum quàm Latina.

Cap. cum venerabilis, vii.

Gloſſ. 1ẽ *Gloſſ. in verb. migraſſe.*

Propter illam conſuetudinem.] Hanc gloſſ. dicit ſingulat. Brixienſ. in ſuo dictionar. in verb. conſuetudo ad hoc quod conſuetudo reprobata excuſat quem à peccato. Quam tamen limita vt per gloſſ. in cap. denique, in verſic. conſuetudine. 4. diſtinct. Rom. ſingul. 9. Alexandr. conſ. 8. col. fi. lib 6. vbi dixi: & ad Decium Conſi. 9. col. fin. gloſſ. penult. cap. ſecundo infra de tempor. ordin.

Cap. cùm tantò, xi.

Gloſſ. in verb. legitimè ſit præſcripta.

Sed quam differentiam.] Preſc. acquiriturius priuato conſuetudine inducitur lex in publico Pan. hic collo. pen. cap. ad apoſtolicæ j. de decim. Ioan. And. cap. 3. ad fin. de conſt. in 6 in no. francor. Ripa. de reſcrip. Reſp. 4. col. 4. & latiùs j. De cauſa poſſeſſ. & proprier. cap. cum eccleſia Sutrina num. 12 4. cum ſequent.

DE POSTVLATIONE PRÆLATORVM.

TIT. V.

Cap. §. 1.

Interdicti ſententiam.] Latam contra Philippum Auguſtum, quia exemplo aui ſui relicta vxore Ingeberga ſorore regis Vngariæ, aliam filiam regis Bohemiæ duxerat ex qua filios plures ſuſeeperat; tamen coactus eſt priorem reſumere, Dixi in annotationibus ad Philippum Dec. hîc.

Gloſſ. pen. *Gloſſ. in verb. priuarr.*

Ad poſtulationem extenditur.] Idem Cardinal. & Panorm. hîc. Sed contrarium tenet idem Andr. cap. odia. de regul. iur. in Mercurial. in 6. Philip. Dec. hîc coll. final. & cap. Nam concupiſcentiam lect. 2. col. 2. de conſtit.

Cap gratum gerimus tt.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. ad verb. pauciores.*

Ioan. dicit.] Idem Goffr. hîc. Et eſt verius quia electio nõ eſt ablata à clero & populo vt cederet dicto vnius in re tam graui, & in qua verſatur periculum omnium. Dico ergo quod hoc caſu electio redit ad clerum & populum ad quem primo dialiter, & iure diuino ſpectat.

DE ELECTIONE ET ELECTI poteſtate.

T I T. V I.

Cap. ſignificaſti, tttt.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. in verb. apocriſiarii.*

Dat Criſis iſta.] A poſe enim dicitur nuntius & criſis aurum quaſi nuntij deaurati. Nuotij Papæ nno ſiunt tales, ſed plumbarij. Ita notant Ioann. & Lau. adde quod notaui 1. quæſt. 7. can. conuenientibus. in ptin. Ioan. And. Sed ignoratione Græciſmi errant io etymo, & ſenſu. Significat enim nuntium ſe tentem apologiam, ſeu teſponſum ad accuſationem.

Gloſſ. 3. *In verb. conditione. in fin.*

Et vbi oum rei exprimitur.] Idem Geminian. Conſil. 84. Franciſ. Ripa. cap. cum M. Ferrarienſis nu. 177. Philipp. Dec. 3. De præbend. cap. relatum, coll. 1. conſil. 37. Cunſ. tt8. coll. final. vbi retigi.

Gloſſ. 144 *In verb. pro vnitate.*

Pro pace iuratur.] Dixſin tractat. contractuum, & vſuratum Latino oum. 88. & Gallico num. 39.

Textus. §. *Aiunt.*

Robur.] Tamen coortarium fuit determinatum io Concilio Generali Conſtantienſi io can. frequens, quod habet authoritatem immediatè à Deo, & non ab eccleſia Romana, & multo minus à Papa qui ſubeſt Eccleſiæ & Concilio Generali, à quo iudicari & deponi poteſt vt ſæpè factum fuit: & antiquitus ipſe quoque Papa Dicebat eccleſiæ vt iudici tanquã ſubditus illi mandato Chriſti. *Si peccauerit in te.* Matth. 18. Luc 17. text. in can. præcipuæ 11. quæſt. 3. & ita fixe tenent Ioan. Gerſon in tract. de poteſt. eccleſiæ Iacob. Alcman. in tractatu de author. eccleſ. cæteriq; Theologi & tota eccleſia Gallicana & Germanica. Ita etiam tenet Panormit. qui interfuit in Concilio Baſilienſi, vt io ſuo ſermone de concil. Baſilienſi. in 2. dub. vbi huoc rextum impropriate nititur: vt ab errore ſeruet.

Cap. quia diligentia, v.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. in verb. ſchiſmate.*

Veſtis omnis.] Non extima & fuſior illa quæ viſibilem & externam eccleſiam ſignificat bonos & malos complectentem, ſed intima illa videlicet tunica eccleſiam electorum ſignificans, quæ ſorte. 1. electione Dei contingit.

Cap. conſideraui mus, x.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. in verb. appellationem.*

Ipſo iure nulla fuit.] Cap. cum terra. cap. auditis, vbi Panormit. infra eodem. Idem ſi eligunt eundem, quia tunc ſecuoda non eſt oulla, licet prima teneat: ſed electus poteſt eligere, cap. vt qui duas, infrà eodem

A io 6. Franc. Ripa. de teſcript. Reſp. 15.

Cap. ionotuit. tt.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. in verb. contracta.*

Matrimonium ſequens.] Sed illud non obſeruatur in Anglia de qua loquitur hoc capitul. Ideo adhuc eſſet poſtulandus.

Cap. cùm ioter, xxi.

Gloſſ. 5. *Gloſſ. in verb. confirmauit.*

Tanquam archiepiſcopus.] Ac ſi dicat gloſſator: ſi eodem iure haberet eligere vt confirmare, tunc confirmaret eligendo. Ponit Innocent. exemplum quando B quis ex conceſſione vel primlegio haber vtrumque, per iura allegat. in prin. gloſſ. Ioan. Andreas. Secus ſi vtrumque haber in diuerſa qoalitate. Panormit. l. c. num. 9. & 3. eod. cap. cauſam.

Cap. querelam, xxiiii.

Textus. §. *Nos igitur rationibus.*

Populus.] Etiam laicus & præſcriptione. Io. And. cad. quod alicui gratioſ. De regul. iur. in 6. in Mercuria lib. Bellam. hîc num. 30. Philip. Dec. infra de exceptionib. cap. cum venerabilis. col. 17. in tuòr. nu. 8. & ibi Aretin, col. 2. iudic. Dec. Conſi. 117.

Cap. cum Vintonienſis, xxv.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. ad verb. promouerit.*

Bona.] Imò niſi ſpecialiter ad epiſcopatum diſpenſatus fuerit. Quia ſimplex diſpenſatio ad dignitates oon extenditur ad epiſcopatum. cap. cũ dilectis infr. de conceſſ. præbend. gloſſ. in cap. 2. de præbend. in 6. Oldra. q. 14. col. 1. Hoſt. Panormitan. hîc. num. 8.

Gloſſ. 6. *In verb. adminiſtrant, in fin.*

Egeant.] Idem Panormit. in cap. Apoſtolicæ 3. de exceptionib. Et intellige ſecundum Felinum, ibi. in ſuſpenſo ob delictum diſſimiuè: ſecus ſi ob contumaciam, Panormit. cap. paſtoralis io 10. de appellat. Item ſecus ſi patrimonium, vel aliud habeat vnde viuere poſſit: quia tunc nihil de bono habere debet. Ioann. Andræ. hîc.

Cap. quod ſicut, xxviii.

Sum gl. 2. *Summario gloſſ. in verb. conſentire.*

Exhar.] Iſtud eſt ſummatium Vinceor. ſuper gloſſ. ſequente,

Cap. auditis, xxix.

Textus. *In print.*

Vnam de Gn.] Innoc. dicit quod in regiſtro ſic erat. *Vnam de R. archi. & aliam de magiſtro R. ſui diacono* prout etiam in libris antiquis manuſcriptis legitur.

Gloſſ. 7. *Gloſſ. in verb. ex poſtfacto.*

Non erat nulla ipſo iure.] Imo nulla erat: ſed ideo oec ſecunda tenet: quia facta aliis non vocatis qui oon erat primati poteſtate eligendi.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. in verb. iuriandum.*

Luet enim.] Vera ratio decidendi.

Cap. Io cauſis xxx.

Gloſſ. 8. *Gloſſ. verb. cum res non eſſet integra.*

Reuocari non poſſit.] Niſi de conſenſu compromiſſariorum, & tunc etiam poſtulatione publicata, ſed non ſuperiori præſentata. Panormit. hîc numer. 13.

Cap. cum in iure peritus, xxxiii.

In fine.

Aſſumi.] Hunc textum dicunt ſingulatem Ioan. Andr. in regul. in toro de regul. iur. & Panormit. hîc. Ad hoc quod electus conſentiendo electioni de ſe factæ à media parte eligentium auger numerum, & electionem perficit. Idem Io. Andræas cap. in toro. de reg. iur. in 6. Mereotial. & benè Vide Paul. Caſtrenſ. Conſil. 230. lib. 2. vbi limitat. fallit etiam vbi ſeruanda eſt forma, cap. quia propter, glo. & Panormit. cap. Cumana j. eod.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. in verb. Conſumat.*

Hodie non connumeratur.] Imo connumeratur, vt dixi ſupet textu.

Cap. Venerabilem xxxiiii.

Gloſſ. prim. *Additio ad gloſſ. principum.*

Vt hæc Decretalis intelligatur ex fide hiſtoriæ ſciē- B dum quod Fridericus primus valentiſſimus Imperator vulgo Barba Roſſa in expeditione Syriæ aduerſus Turcas motiẽs anno 1189. tres reliquit filios Henricum, Fridericum & Philippum: eodem anno & eadem expeditione occiſus eſt Fridericus filius Sueuiæ Dux in obſidione Prolemaidis, quam vocant Acon, Henricus eius nominis Imperator v Getmanorum verò rex vi. ſucceſſit in imperio & nomine Conſtantiæ Rogerij Normani vtriuſque Siciliæ Regis filiæ quioquagenariæ, & verulæ monachæ quam (Cœleſti. tertio authore) 1186. ipſe viginti annos natus vxorem duxit poſt obitum Gulielmi conſtantiæ fratris, Siciliam obtinuit, & per mortem Conradi Philippum fratrem Sueuiæ Ducem fecit. Filium verò Friderī- C cum natu rtium annorum in regem & imperatorem eligi fecit quem paulò poſt Meſſanæ moriens eommendat Philippo fratri, cui regnorum & imperij adminiſtrationem committit donec puer maturus, ætate fieret, quam curam ſuſcepit Philippus nomine pueri Friderici. Sed cum non ſatis eſſet authoritatis in tutore, electus eſt ab aliquibus principibus in regem, & coronatus Magontiæ, quod ægrè tulit Innocentius tertius cuius impulſu ab aliis principibus in regem Romanorum eligitur & coronatur Otto Ducis Saxoniæ filius, quem pet legatum confirmauit, & ad querelam electorum reſpondit vt hîc Philippus ramen aduerſus crebras & duas excommunicationes & maledictiones Papæ ſemper præualuit, & Ottonem ſæpius ſudit. Tandem anno 1205. D poſt multas Getmanorum ſtrages pace facta fiſam (quam Innocentius tertius pro nepote ſuo ambierat) Ottoni deſponder, & mox cum primum iocepiſſet quieſcere & curare corpus à Palatino comite proditotiè occiditur: dehinc Otto ab Innocentio iii. Romæ eorooarnr, & ab eodem triennio poſt deponitur.

Gloſſ. 5. *Additio ad gloſſ. in verb. tranſtulit.*

Hanc gloſſ. Sequitur Iacob. Bergomas in ſupplem. chronicor. & Auguſt. de enco. punctus adularor de poteſtat. Eccleſ. q. 37. Sed eam teprehendit Aluarot. in tract. quis dicatur dux comes vel Marchio col. 3. in vſib. feudor. Sed ipſe deterius errauit in deſignatione E perſonarum & temporum. Vera hiſtoria eſt, vt Platina quoque ſcribit Luithprando Longobardorum rege Romam obſidente Gregorius III. non adſolitum auxilium Imperatoris Conſtantinopolitani (quem ob templi eiectas imagines communione & imperio priuauerat) confugit, ſed ad Principes Galliæ vbi Carolus Martellus Franeus è Francia Germaniæ, Palarij magiſter erat, cuius rogatu Luithprandus obſidionem ſolnit. Pipinus Martell. filius Childerico Domino ſuo ignauo monaſterio incluſo, anno 753. curat ſe eligi. & ad Zachariam dicti Gregorij ſucceſſorem mittit, qui acceptī beneficij memor, mox annuit & omnes Childerico iurameoto & fide obſtrictos abſoluit, can. alius 15. q. 6. Dehinc Catolus Magous Pipini filius rogatus ab Adriano. r. (can. hortatu 21. q. 8.) Deſidetium Longohardorum regem denicit regnúmque illud ſuppreſſit annos 776. Deinde poſt viginti quatuor annos vocatus à Leooe III. Roma (quod illic dominarum vſurpare vellet) expulſo Leonem abſolutum reſtituit à quo viciſſim imperator declaratus eſt, & coronatus Romæ die Natalis Domini, anno 80⁰. tunc incipiente. Hæc & talis fuit trãſtatio quam Stephanus II. moliri quidem eœperat, ſed à Leone III. executa eſt. Fuit autem imperium hereditalium in ſtirpe Caroli Magni centum viginti annis vſque ad Cõradum I. incluſiuè, qui moriens anno 920. vltro demlit imperium ad Henricum aucupem Saxouum ducem cum quo bellum iniuſtè gerebat. In familia huius Henrici I. (de quo loquitur tex. in eau. conſtitutio. 63. diſtinct.) hereditarium fuit B imperium vſque ad Ottonem III. pronepotem ſuum, qui carens filiis in comitiis imperialibus principum, ſeptem Electores inſtituit, vt quæ Francofordiæ electio fieret approbante Gregorio V. Papa Saxone, & anno 1003. Henricus Bauariæ Dux iuxta dictam conſtitutionem primus & huius nominis 11. electus fuit.

Gloſſ. in verb. tranſtulit in Germanos. Gloſſ. 6.

Extra Eccleſiam.] Tamen Eccleſia Chriſti non eſt de hoc mundo prout imperium mundanum eſt, Matth. vigeſimo, Marc. decimo, Luc. vigeſimo ſecundo, Ioan. decimo octauo.

§. *Sciunt autem.* Textus.

Romanum Pontificem.] Scilicet Innocentium II. C vt apud Platinam, Sed Bernardo Clareuallenſi conciliatore Conradus ceſſit & poſt obitum Lotharij electus fuit H. Mutius lib. decimo ſeptimo.

Cap. booæ, xxxvi.

Gloſſ. in verb. tranſlatum. Gloſſ. 2.

Sed propter.] Gloſſ. ſingularis Panormitan. hic collum. 4. & ſequent. Innocent. Compoſtell. Ioan. Aod. Panormitan. text. in can. 2.ª quæſt. 1. & quod hic eſt de honeſtate. Idem Bald. l. genero. ff. de his qui not. iofam. Guid. Papæ. conſil. 106. vide Fraocile. Ripa de reſcript. Reſp. 13.

Cap. ſcriptum. xl.

Princ. Textus.

Conſtantinopolitanam.] Tempore quo ibi regnabant Galli vt j. de maiorit. & obedient, cap. 8. alias nunquam fuit ſubiecta Eccleſiæ Latinæ. Et etiam Græca primitiua eſt.

Cap. ne pro defectu. xls.

Gloſſ. in verb. conſilio. Gloſſ. 6.

Et de honeſtate.] Idem Panormit. hîc Felin. cap. irrefragabili in princ. eo. 2. de offic. ordin.

In verb. ipſius.

Gremio.] Feder. Dec. Rep. 2. eo. 4. infra de iudic. uo. in l. non plures. Cod. de ſacroſanct. eccleſ.

§. *qui verò.* Text.

Ea vice poteſtate priuentur.] tantum non autem pro tota illa vacatione. Ioan. Andr. Imol. Panormit. cap. cum Vintonenſis per illum textum j. eod. contra Vinc. ibi.

In fine. Text.

Reprehamus.] cap. Vnic. verſic. occulta j. vt Eccleſiaſt. benefic. ſine dimio. coofer. & ibi Ioan. Andr. Panormitan. idem Franc. Ripa. de reſcript. Reſp. 13. col. 1.

Cap. in Geneſi LV.

Textus. *In fine.*

Eccleſiæ Gallicanæ.] Vbi habent intentionem fundatam vt de toto regno ad electionem Eccleſiæ viduatæ debeant vocari, ita quod procedentes debent contra abſentes probare conſuetudinem particularem. Panormit. col. 3.

Cap. publicato. LVIII.

Gloſſ. in verb. compellantur.

Recedere non poſſunt.] Imo poſſunt. Bald. Panormitan. hîc.

TIT. VII. DE TRANSLATIONE EPISCOP.

Cap. inter corporalia. II.

Gloſſ. 12. *Gloſſ. in verb. ſex menſes.*

In canone illo.] Scilicet can. 1. diſt. 100. qui debet intelligi de quinque menſibus completis & hic ieatus de ſex menſibus inchoatis Anton. Butrienſ. Panormit. hîc Alexand. Iaſon. l. qui ante kalendas de verb. oblig. in l. 2. §. final. ſi certum petatur.

TIT. IX. DE RENVNCIATIONE.

Cap. admonet IIII.

Text. *Te dimittere inconſulto.*] Etiam cauſa permutationis. Sed ſi minùs rectè recuſat, poteſt adiri ſuperior per not. §. de iure patronat. cap. nullius hanc quæſt. habui vacante nuper papatu.

Cap. ſuper, V.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. in verb. reſignationis.*

Tenet quidem renunciatio.] Idem Deciſion. Tholoſ. 286. Sed quod ipſo iure nulla ſit, tenet gloſſ. Pragmatic de elect. §. 4. verb. liberè fort. Grat. in rubric. de inſtitut. & iur. 22. Illat. Philipp. Dec. cap. 2. numer. 4. vbi dixi, & ibi Franc. Ripa. nu. 25. Dec. Conſ 219. nu. 5. Et ita in Gallia practicari vidi per iudices ſeculares ſine nouo titulo & noua poſſeſſione.

Gloſſ. 1. *In verb. pecuniæ.*

Licet renunciatio non teneat.] Hoc ſequuntur & ampliant communiter etiam in præiudicium ſimoniacè reſignantis Innocent. cap. cùm vniuerſorum de rerum permut. at. Rota deciſ. 215. in antiquis. titul. de renunciationib. Geminian. Conſil. 125. Bertrand. Conſil. 133. viſo in fin. lib. 2. Infertur alij quod turſus poteſt alij renunciare & reſignare. Ego verò ſemper tenui quod talis reſignatio ſiue in fauorem ſiue cauſa permutationis fiat, operatur ſimplicem vacationem: & poteſt impetrari tanquam vacans per reſignationem ſimoniacam. Et ita bis conſului & obtinui, & impetrantes probata ſimonia poſſeſſorium obtinuerunt in Senatu Pariſienſi, & primus hanc praxim inueni, Dixi Conſ. 118.

Cap in præſentia, VI.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. in verb. preſumi.*

ff. de re indicata. Res iudicata.] §. de election. & elect. poteſtat. cap. bonæ 23. fallit quando non probatur id quod probandum eſt, cap. cum ad ſedem in fin §. de reſtit. ſpoliat.

Cap. quod in dubiis, VIII.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. in verb. in manum laicam reſignantes.*

In primis.

Sed verum eſt.] Idem gloſſ. cap. quod Dei timorem, §. De ſtat. monachor. ſed reprobatur per Panormit. ibi. & per Hoſtienſ. hîc quia non valet etiam quo ad renunciantem, licet cauſa cognita priuari poſſit per hunc text. Hoſtienſ. cap. ex ore. de his quæ fi. à maio. part. cap. Ioan. Andr. cap. quanto. eod. tit. Steph. Bert. Conſil. 133. viſo. col. 3. lib. 2. vide Gemin. Con. 125. Card. Clement. 2. col. fin. de pœnis. Panorm. Diſput. 5. collat. 8.

Cap. niſi, X.

Gloſſ. in verb. diſtinguendum. Gloſſ. 28.

Vitare poſſumus an nō.] Si verò dubitatur an ſit peccatum videre ſcandalum vitandum, arg. 14. diſtinct. can. final. 1. q. vlt. can. & ſi illa. 23. q. 1. can. quid culpatur. Nam ſi dubitatur de peccato, & certum ſit de ſcandalo dicemus cum Auguſtino: Tene certum, dimitte incertum. can. de pœnis. diſtinct. 7. §. 2. ad fin.

In verb. latet. Gloſſ. 151

Peccata latentia faciunt.] Sed quod non faciant Hoſtienſ. Anton. Butr. hîc. nn. 15. Matia. Socin. cap. ad audientiam, col. 38. & cap. final. de homicid. Vide Richard. Petr. de Palud. in 4. ſentent. diſt. 25. Anton. Par. 3. tit. 28.

In verb. defigendo manum. Gloſſ. 431

Verba ſunt Salomonis.] Quæ hæc gloſſ. ſophiſticat expone vt nouè dixi in tract. vſurar. q. 32.

In verb. Flore. Gloſſ. 491

Caret omnibus.] hæc eſt ſententia Stoica vt Cicer. 2. Tuſcul. quam Theologi crebrius ſecuti ſunt, & poſt eos Canoniſtæ. vt gloſſ. hîc. Dominic. Can. Diſciplina. 45. diſtinct Panorm. cap. cauſam matrimonij, de præbend. vbi Philipp. Dec. diſſentit. Tamen remittit ad Thomam 1. 2. q. 65. art. 1. adde Occam in 3 ſentent. q. 10. Gab. Biel. diſtinct. 36. Scot. in 3. diſt. 13. Breuiter puto Stoicum illud commentum reiiciendum.

TIT. XI. DE TEMPORIBVS ORDINATIONVM.

Cap. cum ſecundum. IX.

Textus. *In partibus Calabriæ.*] Quàm cum vtráq; Sicilia Carolus Magnus qua erat modeſtia tametſi victor ſponte reliquit Imperatori Conſtantinopolitano. Vnde Græci ibi imperauerunt vſq; ad inuaſionem Notthmannorum qui duce Gulielmo Ferrabrach Afris, deinde Græcis denictis circitet poſt duecntos annos à Carolo Magno ibi dominati ſunt. Platin. in Sergio 4. Micb. Ritius de rigibus Siciliæ.

Cap. cùm in diſtribuendis, XI.

Gloſſ. quæ eſt vnica. Gl. Voica.

Niſi pluribus teſtibus.] Non ſeruatur etiam in Papa Panorm. Philip. Dec. cap. at ſi clerici, in princ. de indic. Occam Dialog. lib. 6. part. 1. cap. 26.

TIT. XII. DE SCRVTINIO IN ORDINE FACIENDO.

Cap. vnic.

Gloſſ. in verb. eſtimare. Gloſſ. 3.

In deteriorem partem.] Socin. l. ſi fuerit. §. plane, in prin de reb. dub. Anto. Burgoc. cap. ad noſtram num. 10. §. de emption. & vendit. Philipp. Dec. conſil. 639. col. 1.

TIT. XIIII. DE ÆTATE, QVALITATE ET ORDINE PRÆFICIENDORVM.

Cap. III.

Gloſſ. in verb. qui ſeipſos, in fin.

Sacer ordo.] Imò ſolus epiſcopatus. Hoſtienſ. Anton. Butr. Ioan. Andr. hic Imol. in rubr. de pecul. cleric ad fin. Angel. Aretinus. Inſtitut. quib. mod. ius patr. poteſt. ſoluitur §. filius familias num. 5. Iacobi.

de S. Georgio. in tract. de oper. col. 4.

Cap. eam. xv.

Glo. 3. *Gloss. in verb. pendeant.*

Prælatum esse vtriusque.] Hoc verum quando ædificauit in adiutorium sui. secus si vt esset beneficium per se stans quia haberet præsentationem, episcopus autem institutionem. Panorm. cum ecclesia Vulterana col. 4. ℣. de elect. & elect. potest.

Glo. 5. *In verb. tenuet.*

Commendatam.] Innocent. dicebat vnam intitulatam, & plures commendatas secundum Ioan. Andr. hic: sed abusus est & dicto cap. qui plures, nunquam de hoc cogitauerit, etiamsi Gratianus ad hoc malè induxerit, vt dixi in tract. regul. Cancel. regul. de publicand. num. 222. cum sequentib.

Cap. ad aures, vii.

Glo. 4. *Gloss. in verb. consilio.*

Si vis perfectus esse.] Non erat consilium nec perfectio legis, sed exemplum docens quantum deest perfectioni legis. Adde notat. in tract. vsurar. q. 2. numer. 88.

Cap. vlt.

Summar. *Summario.*

Deijcit eam promotum.] 38 distinct. per totum. Et est impedimentum iuris diuini contra quod non potest Papa dispensare. Fel. cap. si quando. col. penult. de rescript. & textus est Ozeæ cap. 2. Ludouic. Gomes. cap. 1. num. 113. cum sequent. de constitutionib. in 6. & per arestum antiquum curiæ Franciæ anni 1397. clericus nesciens legere priuatus fuit priuilegio clericali.

TIT. XV. DE SACRA VNCTIONE.

Cap. 3.

Glo. 3. *Gloss. in verb. apud vos.*

Apud vos.] Græcos. Et sic Ecclesia Græca plus mille ducentis annis hæc noua Latinorum inuenta ignorabat. vt & ℣. de consuet. cap. quanto. ℣. de temporib. ordinat. cap. eum secundum. & cap. literas.

TIT. XVII. DE FILIIS PRESBYTERORVM.

Cap. Michael, xiii.

Glo. 1. *Gloss. in verb. constiterit.*

In domo pro concubina.] gloss. sequitur Panormit. cap. per tuas. de probationib. Guliel. Bened. Rip. cap. Raynutius. part. 3. vers. quæ filium ex ea suscepit. num. 2. de test.

Cap. literas, xiv.

Glo. 3. *Gloss. in verb. ordinari.*

Sed tutius est.] Idem Anton. But. hic. Panorm. cap. si quisquam. de cohabitat. clericor. & oulier. Ego verò firmiter teneo, quod intelligitur indistinctè & quo ad omnia, prout iste filius est verè legitimus, & legitimè natus vt in portionibus terminis dixi in consuet. Parisien. §. 122.

Cap. ad abolendam, xvi.

Gloss. 2. *Gloss. in verb. maximè.*

A *Tunc legitimi.*] Idem Cald. consil. 1. de fil. presbyter.

TIT. XVIII. DE SERVIS NON ORDINANDIS.

Cap. dilectus, viii.

In prine. Textus.

Præmissis.] Et quod consuetudo loci non refragetur.

TIT. XXIII. DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

B

Cap. ea quæ, 151.

In prine. Text.

Ciminalia.] Barbarismus est. Dicendum erat, cimelia. Græca vox est τὰ κειμήλια. ℣. thesauri: res pretiosæ sepositæ: & κειμηλιάρχης seu Cimeliarchus, thesaurarius. Similis barbarismus. ℣. de verb. signif. cap. cum inter. vbi dicam.

Cap. ad hæc. vii.

Gloss. in verb. examinentur archidiacono, circa medium. Glo. 8.

C *De mandato illius.*] Hoc verum quando erant administrationes, sed postquam conuersæ sunt in nullos quisque ius suum ad fastum & lucrum traxit, & administrationem neglexit.

TIT. XXVIII. DE OFFICIO VICARSO.

Cap. 1.

Gloss. in verb. in diuersis. Glo. 1.

Beneficiatus intelligitur.] Oldtad. q. 232. in fin. vide Anton. Butr. Cons. 3.

D C. tua nobis, v.

Gloss. in verb. non extenditur. Glo. 2.

Centesimum miliare.] Idem Anton. Butr. hic. Bald. in rubr. de offic. delegat. in fin.

TIT. XXIX. DE OFFICIO ET POTESTATE IVDICIS DELEGATI.

Cap. 11.

In summario.

Donec consulatur Papa.] Idem vbicunque surgit dubium probabile super potioritate literarum, non E decidibile per legatos vel arbitros. Panormit.

Cap. 111.

In summario.

Impedimento.] Quo ad hoc vt possit cogere subdelegatum, cap. pastoralis. ℣. eod. aliàs liberè potest. Panorm. Philip. Dec.

Cap. in literis. ix.

Gloss. in verb. præcepit. Gloss. 3.

Nam si mandauit.] Dic statim vt commisit totam executionem vel totam iurisdictionem functus est officio cap. super quæstionem §. porro. ℣. eod. quam reuocare potest re integra. cap. quamuis. eod. tit. in 6.

Gloss. 2, *In verb. officio suo fungatur.*
Contra quem literæ impetrantur.] Falsum die vt in d. cap. significauit. de testes.

Cap. coosultationibus, x.

Gloss. vlt. *Gloss. in verb. missis. in fin.*
Qui dicebant.] Et malè. Quia in omni possessorio seruandus est ordo iuris. Panormit. Felinus.

Cap. quoniam. xiiii.

Gloss 2. *Gloss. in verb. substitutum. in med.*
Heres institutus sit.] Vt si testator plures habet amicos eiusdem nominis & nomen solum exprimit oec apparet de quo senserit. Hoc vult. §. quoties, Ioan. B Andr. Adde quod quoties emergit equiuocatio recurrendum est ad superiorem ꝛ. cap. sanè. Panormit. hic 10 fin.

Cap. super eo, xv.

Gloss 8. *Gloss. verb tenebit.*
Malitiosè] Idem Panorm. hic. Fel. in cap. veniens 38. cap. 4 ꝯ. de testibus.

Cap. relatum. xix.

Casu. *Casu.*
Citantur.] Et requiritur citatio executa, nec sat est commisso. Phil. Dec. hic num. 5. quamuis aliter dicat Dec. in cap seq. & distinguat io l. mote. num. 48. de C iurisd. omoi. iudic.

Cap. prudentiam. xxi.

Gloss 28. *Gloss. verb. aliam iustam causam.*
Hodie verò.] Falsum est per cap. 1. de restitut. in 6. & in cap. pia. procedebatur coram ordinario, Panorm. Felin.

Gloss 30. *Verb. ad excommunicatorem.*
Absoluere ipsam non possunt.] Concordat text. cum gloss. in l. si quis locupletes. De manumiss. testam. & totam hanc gloss. sequitur Panorm.

Gloss 37. *Verb. accessorio.*
Ad istum tertium.] Imò etiã in inuitos, & respectu tertij procedent in causa ob negligentiam excommunicatorum quatenus tangit articulum satisfactio- D nis Ioan. Andr. Panorm. Gemini. consil. 4 col. 1.

Cap. cùm causa xxii.

Gloss. 6. *Gloss. verb. ab illis duobus tantum circa med.*
Ad tertiam monitionem.] Dic, quod sufficit vnica monitio. gloss. Clement. 1. §. 2. vers. requisierint. de hæretic. Cardi. Paoor. Fel. Philip. Dec. hic. Ludouic. Roman. singul. 24. ego dixi & consil. 427. Alexand. consil. 81. ou. 2. vbi tetigi lib. 4. Geminian. cap. si contra. eod. in 6. Fel. cap. ex literis col. 4. de constit. Dec. cap. ex parte. col. 1. de appellationib.

Cap. cùm super, xxiii.

Casu. sub fin.
Nec erat suæ intentionis.] Et hoc ex coniecturis apparebat, aliàs secus, maximè si esset protestatus quod inteodebat solus procadere, in quantum solus habebat potestatem: quia tunc nulla est pugna voluntatis & potestatis. Panorm. Fel. Philip. Dec. nu. 8. Alexan. l. si seruus plurium § final de leg. 111. consil. 55. num. 8. lib. 5. Francisc. Curt. consil. 73 col. 9.

Cap. consuluit, xxiiii.

Gloss. 41 *Gloss. verb. gratiam fecerit.*

A *l. qui hoc anno.*] Illud in obligatione. hic secus propter iudicis contemptum. ff. de arbitr. l. Celsus. Ioan. And. Item in citatione subiotelligitur hora solita & congrua Panorm.

Verb. tenebras. Gloss. 25)
Credo quod valeat.] Scilicet si pars comparuit, & non appellauit. Panormit.

Cap. quæsti xxvi.

Gloss. verb. quadrimestre tempus circa med. Gloss. 3)
Et in criminali statim.] Imò de iure expectantur decem dies. Bart. l. qui vltimo. ff. de pœo. Paoorm. Felin. hic. & cap. 2. ꝯ. de re iudic.
Verb. ad integrum annum. circa med. Gloss. 4)
Sed contrà videtur.] Et benè nisi sententia non esset executa, vel victus non paruit executioni, vel illico inrbet. Panorm. Felin. hic Paul. l. sed si possessori 10 princ. de iureiurand.

Cap. super quæstionem, xxvii.

Gloss. verb. executorem. in princ. Gloss. 9.
Verum testis sit admittendus] Malum exemplum, quia hic habet interloqui. Sed exemplifica in commissione nndæ receptionis testium, vel calculandæ ratioois. Panorm.
Verb. litis exordium. Gloss. 13)
Propriè verò.] Idem Panormit. hic, legistæ in l. causas. C. de transactionib l. properandum, in princ. C. de iudic
Verb. alij delegare. Gloss. 15.
Quæ non delegantur.] Imo iure canonico. omnia indistinctè delegantur. Panorm. Felin. in cap. quod sedem ꝯ. de offic. ordin.
Verb. assensu. Gloss. 24.
Compromissarius.] Quod voluntate non iuris necessitate adeuntur. ꝯ. eod. cap. ab arbitris, lib. 6. Ioao. Andr. Seeus si ex oeeessitate iuris. Bart. Bald. Salic. Iason. d. l. fin. nu. 6. Alex. l. 1. C. de arbitr.
Verb. transfert. totam. in priac. Gloss. 26.
Iudicis dandi licentiam.] Vode tener Fel. hic Pan. ꝯ. eod. cap. & §. si verò, quod nullus delegatus dare potest potestatem subdelegandi. Idem Alexand. in rubr. col. 3. de offic. eius cui mandata est iurisdictio.
Verb. si causa sit ei. Gloss. 28.
Appellatur ad eum.] Et est speciale in delegato Papæ, qui subdelegat non in totum, vt non possit medium omitti, & recta appellari ad Papam Panor. cap. cum Bertholdus, in fin. ꝯ. de re iudicat. Fel. hic.
§. *si verò.* Texte.
Ille nec potest.] Doctores valdè se intricant hic. Ego verò totum huoc §. intelligo quando iste vult procedere ex vtraque qualitate simul, scilicet delegata & subdelegata, & hoc constat. Ad hoc pondero telatum, ille, quod implicat qualitates prædictas. Secus si ex vna qualitate vellet procedere. videlicet sua propria: quia dico quod potest quatenus extenditur virtus restitutii. Non enim potest prohiberi iure suo proprio vti, siue alius, siue idem sit subdelegatus à E collega: & in dubio non præsumitur velle se arctare, vt dixi. ꝯ. eod. cap. cum super.
Gloss. verb. nec potest appellatione remota pro. edere. Gloss. 33)
Hodie non habetur.] Die quod hæc clausula operatur, respectu cuiuslibet appellationis, quæ à iure non approbatur. Panormit. vt infr. de appellat. cap. pastoralis.
Verb. delegare. Gloss. 36.
Cum Bertholdus.] Ibi delegatus inferioris subdelegauit articulum non iurisdictionalem, quod potest. Panorm.
Verb. sup. visus. Gloss. 40)
§. *porrò.*] Imò in hoc §. quia vt cesset subdelegata

tota quod ad impediendum ſub delegationem: ita delegata tota quoad appellationem interponendam. Panorm. A

Cap. paſtoralis XXVIII.

Gloſſ. 11 *Gloſſ. verb. ſuperioribus.*
Quibus papa delegat.] niſi ſit nudum miniſterium. Deciſion. Tholoſ. 12.
Verb. & ſi ſciat.
Gloſſ. 12. *Cognitum eſt de cauſa.*] Et etiam de executione facienda, vt nil ſeſtet niſi exequi. Panorm. Felin.

Cap. ex litteris. XXIX.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. expreſſam fecerint mentionem.* B
Mentionem.] Etiam expreſſiſſimam, vt inquit Innocent. quem Panorm. & Felin. ſequuntur.

Cap. licet. XXX.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. re integra, in fia.*
Sed deponitur.] Scilicet re integra, aliàs proceedet, & idem de excommunicato publicè.

Cap. cùm olim. XXXI 3.

in princ.
Cauſam ipſam.] Circa annum 1200. ſed poſt centum viginti alios annos Philippus Valeſius Francorum rex orante doctiſſimo viro d. Petio de Cuneriis advocato ſuo temporalium iuriſdictionem ab eccleſiaſticis vſurpatam ad ſe reduxit, vnde in regno Franciæ hniuſmodi commiſſiones ex tunc fuerunt & ſunt C abuſiuæ.
Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. protinus contra dicit,*
in princ.
Contradicat.] Hoſtienſ. contra, quò ad hunc caſum, cùm nullum eſſet iudicium ipſo iure. ff. de iudic. l. licet, quod puto propter iuriſdictionis defectum. Sit ergo vera gloſſ. in proceſſu habito per procuratorem vltra formam mandati coram ordinario vel delegato in eo quod iudex erat. Ioan. Andr. Fel. Panorm. hic limitat. Philipp. Dec. conſil. 437. conſi. 672. dixi ad Alexand. conſi. 84 lib. 5.

Cap. cùm olim, XXXII.

§. *ſanè.*
Scripta ſuppoſita.] Aliàs ſuppoſita. D
Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. ſigilla violauit.*
Falſarius.] Die quod ob ſolam aperturam non punitur vt falſarius. Secus de eo, qui oſtendit aduerſatio. Panorm.

Cap. coram. XXXIV.

Gloſſ. 6 *Gloſſ. verb. quod non intelligitur.*
circa medi.
Facti temporalis.] Et uitabilis. Secus ſi perpetuum impedimentum, vel inemitabile, quia eſſet purificata clauſula. Panorm Felin.

Cap. cùm R. canonicus. XXXV.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. P. ciuem.* E
Vſurarum.] Imò hæc eſt de foro ſeculari, vt dixi in tractat. vſurarum. num. 155. & in annotat. ad Philipp. Deciũ in l. rogaſti §. ſi tibi. ſi cert. petatur. & conſi. 170.

Cap. cùm contingat XXXVI.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. vtriuſque partis in fin.*
Cùm teſtes.] Hæc gloſſ. reprobatur per Panormit. Felin. in d. cap. cum tu & per Domin. & Felin. hic.
Gloſſ. 3. *Verb. nihilominus, in princ.*
Prodeſt.] Bald. cap. inſr. de iecti de excepr. & ibi Philip. Deci. num. 4. Sed ſolet admiri ſaluo iure impetri nennium Ioan. Andr. Panor. hic. Philipp. Dec. cap. in præſentia nu. 34. de probationib.

Ibi in fin.
Sub illa proteſtatione.] Idem Panormit. hic. Alexand. conſil. 166. num. 7. lib. 6. vbi tetigit. & ad Philip. Dec. conſil. 162.
Verb. probationibus, circa med.
Pone.] Hæc additio vetus eſt. Gloſſ. 5.

Cap. venetabili.

Gloſſ. verb. fuerat. ſpoliatus. Gloſſ. 2.
Per Fridericum Imperatorem. Scilicet II. nepotem Barbaroſſæ vt dixi in Conſuetudine Pariſien. tit. 2. in rub. num. 41. cum ſequentibus.

Cap. Petro & G. XL.

Gloſſ. verb. loco & termino.
Iure actionis.] Imò adhuc officio iudicis, tamen ſecundum naturam actionis l. qui per colluſionem §. Gloſſ 1.
final. de actionibus empt. vnde ſublato principali extinguitur. l. centum Capuæ. De eo quod cert. loco. l. 4. C. de depoſit. Cur autem in ſtricti iuris dicitur arbitraria, dixi in tractat. vſurarum quæſt. 74 num. 514.
Verb. promulgaret.
Beneficij ſui.] Erga ſuperiorem qui poteſt deſtituere. Ioan. Andr. Felin. Gloſſ. 4.
Verb. prorogatio nulla.
Altera parte inuita.] Ergo non eſt prorogatio hominis ſed legis: imò verius non eſt prorogatio, ſed tacitè ineſt. Idem de perſonis eidem negotio connexis Panormit. Felin. hic. Cyn. Bal. l. ſi qui ex conſenſu. C. de epiſcop. audient. Gloſſ. 6.

TIT. XXX. DE OFFICIO LEGATI.

Cap. 2.

Gloſſ. verb. vniuerſas. Gloſſ. vlt.
Contra exemptos.] Cap. ſi abbatem. de electi. in 6. cap. 2 de verb. ſignif. in 6. Panorm.

Cap. vilectus. 6.

Gloſſ. verb. in conceſſione, Gloſſ pen.
Ratione eccleſiæ.] Abſolutè: Secus ſi ratione caſtri quod eccleſia tenet in feudum, ſiue à laico ſiue ab alia eccleſia, quia tunc reputatur laicum: nec poteſt Papa præuenire per ea quæ dixi in Conſuetudine Pariſ. §. 49. nu. 20. cum ſeq.

Cap. nouit. 7.

Gloſſ. verb. terminos. Gloſſ. 2.
Extra ſuam prouinciam.] Hoc verum ſi velit contentiosè procedere, ſecus ſi ſine cauſſæ cognitione, quia tenet, licet malè faciat: & quæ expediuntur ſine cauſæ cognitione poſſunt exerceri extra territorium, aliàs non. Panorm.

Cap. nemini. 10.

Gloſſ in verb. ſtatuta. 1.
Valent perpetuo ſicut ſtatuta.] Idem Panorm. die quod ſtatuta ſemper, perpetuò durant. Idem in ſententijs quæ iam iniecerunt vinculum perfectionis ſecus ſi momentaneum l. fin. ff. de pœn. niſi adſit cauſæ cognitio: adde Panor. cap. à nobis 24. in fin. de ſentent. excommunic. Specul. in tit. de leg. §. 4. nu. 41. Math. Afflict. Deciſion. Neapolit. 157.

TIT. XXXI DE OFFICIO IVDICIS ORDINARII.

Cap. 2.

Gloſſ. verb. inquirere. Gloſſ 1.

Clamosa facta est.] Et sic secundum ius. Baldus, hic Atect. cap. cum oporteat. cap. qualiter & quando. de accusat. Andr. Alciat. hic numer. 34. reprobans Angel. Pensi. io l. si vacantia de bon. vacantib. lib. 10. C. vbi dicebat (& malè) per hunc text. quod ordinarij indistinctè inquirunt sine fama, licet secus in delegatis: quia tmò idem de ordinarijs.

Cap. tt.

Glo. penult. *Gloss. verb. remouere à communione.*

ff. de adit. leg. l. 3. §. si duobus.] Adde quod hæc l. §. si duobus facit pro opinione glossæ non pro contrario ad quod inducit.

Ibid.

Neuter.] Idem Goffr. ex quo non constat de intentione excommunicantis, Panormit.

Cap. iii.

Gloss. vlt. *Gloss. verb. relaxet.*

Suæ Diœcesis.] Et sic cooccurrit accumulatiuè, aliàs secus. Panormit. hîc Geminian. Philipp. Franc. cap. Romana. §. sententias de appelat. io 6.

Cap. cùm vos. iv.

Glo. 1. *Gloss. verb. minus idoneæ in prime.*

Priuandus.] Panormit. hîc reprobat hanc gloss. & tenet ipso iure priuari & deuolui sicut in Ecclesiastico. Sed gloss. verior est, quia iure non caoetur. Igitur per not. in cap. fin. De iure patronat. Imò non posset solus Papa statuere in præiudicium patronorum laicorum, per ea quæ dixi in tractat. regular. Cancell. reg. de infirm. resign. num. 34 cum sequentib.

Textus. §. *Finat.*

Reseruare.] Hæc origo custodiarum quas Galli Deportus vocant, apud quos (vt Carnuti) grandis abusus est: eo quòd Archidiaconi non reseruant, sed in suum lucrum fructus rapiunt. Hoc abusiuum est & omnino corrigendum, vt tango infra de inst. cap. cum venissent.

Cap. ex parte. v.

Gloss. 1. *Gloss. verb. redire circ. med.*

Quo ad ecclesiam.] Dic quod non est differentia inter excommunicationem & absolutionem: quia vtraque ob causam facta, si illa causa, proxima & immediata est falsa, nulla est Cardinal. Florentinus in repet. cap. perpendimus de sent. excomm. sequitur Fel. cap. quod super, de fide instru.

Cap. quanto. vii.

Textus. *In fine.*

Prælati eorum.] Scilicet regulares immediati: si in diœcesi, Archiepiscopi. Si verò extra diœcesin, & in prouincia debent, simul cum eis moueri diœcesani propter cap. Roman de foro compet. in 6. Panorm.

Cap. ad reprimendam. viii.

Gloss 6. *Gloss. verb. suspendatur.*

Trahit executionem.] Hæc ratio non valet, sed ratio est quia sponte in sententijs censuræ Ecclesiasticæ vigent, Panorm. cap. pastoralis de appellatio.

Ibidem in fine.

Decem dies.] Idem Panorm. Felin. cap. lator. ℣. de re iudic. & coram iudice qui possit adiri per viam querelæ. Panormitan. hîc.

Cap. duo simul. ix.

Glo. 9. *Gloss. verb. Patriarchæ.*

Hierosolymitani.] Ergo in suprascriptione bene posui Tyronensi. Archiepiscop. vbi omnes libri impressi perperam habebant Turonensi. Similem errorem correxi ℣. de verb. signification. cap. dilectè.

Cap. quod sedem.

Summ. *Summario.*

Impeditus.] Imò etiam non impeditus Hostiens. Anton Butt. Imol. Pan. hic gloss. & Panor. ita cap. aqua. infra de consecr. Eccles. vel altar. & ita practicant, quamuis Alciat. hic numer. 12. contrarium teneat, quod non possit nisi impeditus.

Gloss. verb. committere in fin.] Gloss. penult.

Secundum Canones.] Idem Panormitan. & Felin.

Cap. pastoralis. xi.

Gloss. verb. exceptis. Gloss. 2.

Episcopus negligens est in eo.] Hoc falsum Panorm. hîc & in cap. cum simus, est casus specialis. Idem Ioan. Andreæ. Panorm. in cap. nullus. ℣. de iur. pat. vide gloss. in pragmat. de concub. §. 2. in verb. illos.

Gloss. verb. præterquam in mortis articulo.

Immineat periculum mortis.] Atqui si frustra quæritur in creaturis, quàm vanius quæritur in casu & circunstantijs, quod in solo verbo Dei quærendum est. Gloss. 7.

Verb. ac præstare. Gloss. vlt.

Offerre pecuniam.] Imò sufficit realiter offerre vt noue docui in tractat. vsor. q. 39. & 40.

Cap. licet. xii.

Summario.

Delegatum.] Sed hæc citat Iason l. ius ciuile. de iust. & iur. Albert. Brut. consil. 15. Summ.

Cap. irrefragabili. xiii.

Summario. Summ.

Episcopus hoc faciet.] Adde notat. ℣. de iudic cap. cæterum. Panorm. rep. cap. si quis contra clericum. col. 15. & quæ dixi in consuetud. Paris. §. 2. gloss. 3. num. 10. cum sequent. Adde Philip. Dec. d. cap. ceterum. no. 4.

Gloss. verb. nulla consuetudo.

Contra obedientiam.] Scilicet actiuè quòd non corrigatur, vel non obediat, sed bene passiuè quod ab alio, quia tunc est potestatis translatio Panorm. hîc. fac. quæ dixi in consuetud. Parisiens. §. 7. num. 10. Gloss. 2.

Verb. per capitulum. in fine.

Licet perdiderint ius.] Idem Panorm. Felin. quia non est propriè translatio potestatis sed recuperatio remoto obstaculo consuetudinis. Gloss. 4.

Cap. quoniam. xiv.

Diuersitates rituum & linguarum.] His adde Nouell. 113. de Eccles. diuers. capitul. §. ad hæc vbi ex Diui Pauli doctrina 1. Corinth. 14. Iussit Iustinianus omnes Episcopos & Presbyteros sacras preces & mysteria clarâ & vernaculâ voce peragere. Textus.

Cap. inter cætera. xv.

In Princip.

Pabulum.] Ad hoc pulchra & sancta constitutio Caroli Magni quam nuper edidi sub stylo Parlamenti part. 3. tit. 50. §. 2. Textus.

Cap. Dilectus. xvi.

Gloss. verb. de lege iurisdictionis.

Quarta decimarum.] In his duobus vltimis gloss. falsa est: quia sunt de lege iurisdictionis & tenentur monasteria per cap. tequisti. ℣. de testament. cap. ex parte. ℣. de Dec. Panormit. Glo. 7.

Ibidem.

Dicas ergo.] Dic quod ea à quibus monasteria sunt de iure communi exempta, sunt de lege diœcesana reliqua omnia sunt de lege iurisdictionis. Et propriè vna est Diœcesana sub qua comprehenditur lex iurisdictionis. Panormit. Vide Anton. Butr. consilio.

Cap. graue. xix.

Summario.

Super exemptos.] Hîc tanquam ordinario rescriptum erat, secus si tanquam delegato. Panormit. Fel.

In princip.

In tua diœcesi.] Aliud esset in diœcesi, vt decidit Felin. hic. Phil. Franc. cap. vnico. de statut. regular. in 6. Bonifac. de vita clericor. 2. collat. 1. de primileg. dic vt gloss. pragmat. tit. de annat. verb. in diœcesi.

Gloss. verb. corrigere sit paratus.

Ad Episcopum.] Imò indistinctè vt suprà cap. irrefragabili. eod. nisi essent exempti, Panormit.

Cap. his quibus. XX.

Gloss. verb. cæsibus in fine.

Cap. vltim. in fin.] Quia cui nudum ministerium sine iurisdictione committitur non potest subdelegare. Panorm. hic. Vide Anton. Corsetum in repert. verb. delegati.

TIT. XXXII. De officio iudicis.

Cap. II.

Gloss. verb. proponitur circ. med.

Constantino cum eis.] Imò sic controoerterenet, essetfaciend. Bald. ibi Panorm. hic.

TIT. XXXIII. De maioritate & obedientia.

Cap. Solitæ. VI.

In epigraphe.

Titul. *Constantino.*] Non potest esse magnus ille œcumenicus qui Innocentium III. nongentis annis præcessit, nec vltimus Constantinus Ducas qui serè centum quinquaginta annis præcessit Innocentium III. & sic error est: & legendum Balduino vel Henrico eius fratri vt per Raphaelem Volaterr. lib. 23 & Baptist. Egnat. de Cesarib. & alios.

Cap. per tuas. VII.

Gloss. verb. Subdiaconatus in fine.

Gloss. 1. *Arg. est hic quod sic.*] Et hoc verius Panormitan. Felin. hic. Decis. Tholosan. 293. & ita obseruatur. Dixi post tractatum meum in Regul. Cancellar. §. 2. verb. interdictum.

Cap. inter quatuor. VIII.

Gloss. verb. caperetur.

Gloss. 1. *A Venetis.*] Imò à Francis Balduino comite Flandrensi cum auxilio ex nauigio Venetorum ad hoc conducto, anno. 1202. Balduino verò in Constantinopolitanum imperatorem electo & coronato Venetis laboris participes insulas Ægei maris obtinuerunt, & Thomas Maurocenus Patricius Venetus, ad quem hæc decretalis dirigitur in patriarcham Constantinopolitanum electus est, quam electionem Innocentius III. ob meram formulam more suo eo quod laici interfuissent, cessauit: & tamen eundem elegit, & confirmauit, qui tandiu Ecclesiam sibi subiectam habuit quàdiu Franci ibi regoauerunt, qui partim ob id à Græcis fuerunt expulsi. vide Platin. Antonin. Florent. 18. cap. 2. § 3. Sabellic. Venet. Ennead. ad. 9. lib. 5.

Cap. quod super IX.

Gloss. 2. *Gloss. verb. diœcesana.*

Habentes populum.] Scilicet non exemptum, & adhuc si eius curam per capellanum exercent sufficit capellanum venire. Panorm.

Cap. cum in ecclesijs. X.

Glo. 3. *Gloss. verb. authenticas.*

Creditur in præiudicium. Non est verum nisi vt in ca. post cessionem 3. de probationib. Panorm. hîc & ibi.

Cap. cùm olim. XIV.

Gloss. 2. *Gloss. verb. capitulo. circ. med.*

Et fructus computantur.] Panor. hic & cap cum olim. coll. 1. de iure patron. gloss. final. in ca. cum Berthoidus de sentco. & re iudic.

Quæstus irrepsit. Ecclesia enim primitiua non minus hoc quam Simonem magum execrata fuisset.

Fructus. Panorm. in cap. consultationib. de iure patron. censet esse industriales. Idem Francis. Ripa. in cap. cum ecclesia Suttina, num. 93. de causs. possession. & propriet. De hoc dubitat.

Cap. humilis. XVII.

Gloss 1. *Gloss. verb. præsentium.*

Videtur quod sic.] Idem Panorm.

TIT. XXXIV. De treuga, & pace.

Cap. I.

Gloss. verb. frangere. in fin. Gloss. 2.

Moribus.] Idem Panorm. Felin. hîc. Ange. Cla. in verb. consuetudo. §. 10. Iason 1. si filius qui in potestate. coll. de hb. & postum. Præposit. can. leges. 4. distinction. Ioan. Gerson in Regul. Motal. collat. 4. Ale. consil. 132. l. 1. vbi tetigi.

Cap. II.

Redeuntes.] Infero quod securitas data ad eundem Textus. intelligitur etiam data ad redeundum l. si cui. ff. ex quib. causs. maio. & in l. vtimur, & ibi Bart. ff. de sepulct. violat. Philip. Franc. ca. cum non deceat. De electionib. in 6. Philip. Dec. consil. 48. col. a. vbi tetigi: Hieronym. Grat. cons. 92. num. 13. cum seq. lib. 2.

TIT. XXXV. De pactis.

Cap. I.

Gloss. verb. pax seruetur.

Ex nudo pacto oritur actio.] Falsum. Quia hîc debet intelligi quòd seruentur pacta secundum eorum vim, vt simile in l. iurisgentium. §. prætor ait. ff. eod. Gloss. 1.

Cap. cùm ptidem. IV.

Gloss. verb. dicebat Gloss. 2.

Coniuncta persona.] Hoc esset falsum hic. quia causa spiritualis est requirens speciale mandatum. Panorm. hic. & bene: quamuis gloss. sequatur Felin. in cap. coram. coll. 2. de offic. delegati.

Verb. illiterata pactionis. Gloss. 4.

Simoniaca sunt.] Panorm. hic. & in repetit. §. qui vero. cap. exstirpandæ coll. pen. & fin. de præbend. Henri. Bohyc. in cap. 1. ne prælat. vic. suas Conrad. summam tractat. de contract. qu. 4. suppos. 3. Philipp. Dec. cap. significasti: numero 15. de elect. vbi in annotat. ad Decium dixi.

Cap. cùm clerici. VI.

Gloss. verb. pensiones. ? Gloss. 2.

Pensio debet augmentari.] Dic quod si ab initio fuit constituta, pensio habito respectu ad facultates ecclesiæ tunc auctis facultatibus potest augeri sicut è contra minui. Si verò ob aliam causam vt recognitionis vel protectionis, non debet augeri. Panorm.

TIT. XXXVI. De transactionibus.

Cap. II.

Summario.

Superiorum.] Vel etiam sine eo quando ius antiquum ecclesiæ recuperatur cap. 1. de pactis, in 6. Panormit. in cap. veniens. de præscriptionibus.

Gloss. verb. personam ecclesiasticam.

De authoritate episcopi.] Hanc gloss. sequitur Hostiens. Ioan. Andr. hic. Antonin. 2. part. summ. tit. 4. cap. 3. §. final. Philipp. Dec cap. penult. col. 1. num. 5. de confir. vtil. vel inutil.

Cap. III.

Gloss. verb. litteras.

Nota quod Abbas.] Dic quod potest prælatus sine consensu capituli agere. sed non transigere, nisi eo modo quod potest alienare. Panorm. facit Francis. Ripa de rescript. Resp. 7. col. 5. Gloss. 1.

Ibidem.

Differentiæ inter litteras.] Imò nonest differentia Barth. l. 1. de offic. procurato. Cesar. Panormit. hic.

Cap. Constitutus.

Gloss. verb. audiatis.

Dicas quod de gratia.] Secundum Panorm. hic. quod ob transactionem super beneficio factam non debet

clericus deponi qnia non eſt mera Simonia, ſed ſpecies Simoniæ.

cap. de c et ero

Gelas. *Caſus ſive thema.*

Thema ſecundum intellectum gloſſæ hic, in fin. qui eſt verus & neceſſarius reiectis aliis ſecundum Egid. Belle. hic. q. 1. col. 3. Pnot. vel rector eccleſiæ prętendebat decimas vel aliud intra fines vel ſuper prædijs alterius eccleſiæ cuius parochiam traxit in ius coram delegato Papæ: pendente lite componit teus cum actore pro certo annuo cenſu ei ratione eius eccleſiæ ſoluendo, cúmque aliqnot anoos ſolutum fuiſſet, cœpit ceſſari & dubitari, qnia non authoritas epiſcopi. Et Papa reſp. vt hic. Et ſuperfluunt gloſſ. Inn. & Hoſtienſ.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. contraria.*

Contra aliam de ſubiectione.] Scilicet feudali, cenſuali, vel alias temporali prædiorum, non autem de ſubiectione ſpirituali, quia falſus eſſet intellectus, & contra cap præterea j. eod.

Cap. ſuper eo. v i i.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. dato.*

Eandem eſſet calumnia.] Et quicquid dicat Ioao. Andr. hic, non eſt differentia inter actorem & reum, vt tenet Bartol. in d. l. in ſumma. Iaſon. Alcia. Philipp. Decius in l. 2. vbi in annot. ad Decium dixit C. de tranſact.

Cap. veniens. v i i i.

Sum. *Summario.*

Non obligat ſucceſſorem. Feli. cap. præſentata, in princ. de teſtib. gloſſ. cap. cum veniſſent. verſ. probatum de teſtib. Conrad. de Sumeth. tract de contract. q. 18. concluſ. 5.

Glo. 4. *Gloſſ. verb. inter alios.*

Si qnis Presbyterorum.] Hoc cap. & præcedens loquuntur de alienatione qnę non tenet. Iſta verò temporalis ptactio renebat ad tempus. Ioan. Andr. & gluſſ. ſeq. Panorm. hic.

Cap. ex parte. x i.

Tit. *In epigraphe.*

Presbytero Cardinali.] Eo tempore Galli tenebant imperium Conſtantinopolitanum, vt dixi. 3. de maiorita. & obedient. cap. inter qnatuor.

TIT. XXXIX. De poſtulando.

Cap. i i i.

Glo. 2. *Gloſſ. verb. pro ſeipſo.*

Eandem eccleſiæ.] Hoc falſum. Quia debet intelligi de coniunctis coniunctione carnali. Panorm.

gloſſ. vlt. *Verb. contra eccleſiam. in fin.*

Eccleſia eſſet ei grata.] Ioan. Imola. improbat. Sed vide Anton. Cotſet. in ſing. verb. iogratitudo. Franc. Ripa. in l. final. q. 47. C. de reuocatio. donatio.

TIT. XXXVIII. De procuratoribus.

Cap. i.

Gloſſ. 13 *Gloſſ. in verb. portitoribus in fin.*

Item clerici inter coniunctas.] Falſum eſt Panotm, hic. & 3. tit. 1. cap. vlt.

Cap. i i.

gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. abſoluere.*

Iuſtam cauſam habuit abſentiæ] Quod procedit qnãdo iudex non fuit certificatus de impedimento: ſed qnando fuit certificatus ipſo inre, non tenet. Panorm. hic gloſſ. Bartol. Paul. & omnes io l. qnęſitum, de re iudica. Bart. in l. 2. in fin. & ibi Iaſon num. 10. De in ius vocand. in l. 2. §. qui in iudicio. vbi Paul. Angel. Roman. Alexandr. ſi qnis cauóo. Bartol Bald. Salic. Paul. l. penult. C. quomod. & quaod. iud. Mat. Afflict. deciſ. Neapolit. 182. nnm. 7.

Cap. tuę fraternitatis. v.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. in verb. legitimam.*

Retinere ſi vult.] Niſi ipſe nolet meliorem vitam ducere, qnia tunc incideret in crimen lenocinij. text in l. caſtitaó. l. ſioe metu. C. de adulterijs. Auguſtio. de

Arim. in additiooibus ad Angelum Aretinum verſ. *che ni ha adulterato. toll.* 21.

Cap. Auditis. v i i i.

Geoſſ. *ad illum. in print.* Gloſſ. 3.

Concluſum.] Vnde reuocatio procuratoris ſuperueniens poſt concluſum in cauſſa non annullat actus qui tunc fient cum eo. Lancelo. Dec. l. liberto. §. largius, in fin. de annuis lega.

Cap. petitio. i x.

Gloſſ. verb. generales. in fin. Gloſſ. 2.

§. *duobus.*] Sed ibi ideo qnia mandatum erat vniuerſale, ſecundum Bart. & Docto. ibi.

Cap. mandato. x i i i. gloſſ penult.

Gloſſ. verb. reuocato in fin.

Si verò procurator nollet.] Vel etiam aduerſarius.

Cap. non inuſtè. x i v.

Gloſſ. verb. appellare circa med.

Vel poteſt dici.] Idem Panot. hic. Vide Iaſo. l. vnic. §. ſi ptocuratot. coll. 4. ſi quis iudic. non obtemp. Ant. Rub. rep. §. morte. io l. oon ſolum. num. 703. de opet. nou. nunciat. Glo. 7.

Cap. conſulti. x v. gloſſ. 1.

Gloſſ. verb iurati.

Videtur quod ſic.] Et bene. Atchidiac. Lap. Philipp. Franc. cap. 1. de reſcrip. in 6. Petr. Anchat. cap. acceſſonum coll. 12. De teg. iur. in 6. qnamois aliter dicat Rota de procuratonibus in annq. & Panorm. hic. & Felin. cap. final de except. & malè, qnia actus impetrationis fundatur in domino.

TIT. XL. De ijs qœri metus ve cauſâ fiuot.

Cap. 1.

Gloſſ. verb. ſimulauit, in princ. Gloſſ. 1

Nota quod vtilis ſimulatio.] Thom. 22 q. 3. art. 1. Scot. & Gabriel Biel. lib. 3. Sent. diſtinct. 38. q. vnic. art. 3.

Verb. poſtmodum. circ. med.

Metus mortis durare intelligitur.] Alex. conſil. 1. col. 4. conſil. 98. cum ſequent. (vbi retigi.) lib. 3. Philipp. Corteſ. conſil. 1. libro 2. Philip. Dec. l. pacta nouiſſime. nu. 12. C. de pact. conſil. 219 col. 2. glo. vlt.

Cap. i i.

Gloſſ. verb. coactus. circ. med. Gloſſ. 6

Niſi culpa ſua inciderit.] Et cum hoc alter ioſtè & per modum licitum metum infetat. alias ſubuenitur. l. nec minorem, in fin. ff. eod.

Ibidem.

In cauſa matrimonij.] Idem in omnibus ſpiritualibus tener. fort. Gart. in rubr. de iuſt. & iur. in 21. illat. Dixi in annotaoonibus ad Philipp. Dec. cap. 2. numero 4. de reſcript. & conſil. 219. num 5.

Ibidem in fine.

In omnibus aliis, caſibus tenent.] Imò etiam alij excipiuntur, vt hîc per Panorm.

Cap. i i i.

Gloſſ. verb. laicorum.

Quo ad ſe.] Imò nec qno ad renunciantem tenet, donec ſuperior re integra approbauerit & admiſerit. Panorm. hic numer. 7. & dixi in tract. Reg. Cancell Regul. de infirm. reſignanob. nu. 2. cum ſeq. glo. 2.

Cap. ad audientiam. i v.

Gloſſ. verb. ad reſignationem. glo. 4.

Non poteſt repetere.] Imò poteſt per hunc text. qnia durat metus iuramenti. Ioan. Andr. Panotm. hic.

In fine. Textus.

Nullo metu.] Vide Gulielm Occam in dial. lib. 7. patt. 1. ca. 67. Thom. in 4. diſtinct. 18. Iacob. Almain. in moral. cap. 5. Hieronym. de hangeſt. in moral. cap. 6. Angel. cla. in verb. excommunicatio. 8. §. 18. & ſic teptobo Albet. in rubr. C. eod.

Cap. cùm dilectus. v i.

Gloſſ. verb. violentia. glo. 4.

Non excuſat.] Idem Gofredus: qnia nec eſt iuſta, & imputandum eſt excommunicato aut iniuſta & non

est timenda: quia non ligat apud Deum. Idem Alciat. A in l. interpositas vers. contineat. C. de transact. Panor. hic col. 2. sequitur quo ad actionem quod metus causa Sed admittit iudicu officium caussa cognita, si subetat periculum perdendæ promotionis.

Textus. *In fine.*

Deberet retorqueri.] Egid. Bellem. hic. nu. 3. not. 3. Nou. ex hoc textu, quod vbi dolus ex parte vnius & fatuitas ex parte altetius simul concurrunt, fatuitas præpondeat dolo.

Gloss. 7. *Gloss. verb. ad fatuitatem.*

Idem in matrimonio.] Imò si tollit consensum. Panot. hic l. si. instit. de actionib. §. omnium, col. 5. Idem dico si facit consensum minus liberum. quia requiritur spontaneus & liber. ca. cum locum. De sponsalib.

Cap. super eo. v i i.

Gloss. 9. *Gloss. verb. per testes.*

Ad actionem, quod metus causa.] Imò generaliter locus est huic ca vbi concurrit difficultas probationis cũ dolo eoruenti. Innoc. Pan. hic. Bartol. l. in actionibus. De in lit. iurand. Secus si agatur contra tertium. Alberi. 2. part. stat q. 64. & part. 1. q. 52.

TIT. XLI. De in integrum restitutione.

Cap. 1.

Gloss. vlt. *Gloss. verb. defrandari.*

Ex vtraq; parte.] Adde l. cum autem. §. Iulianus ait. De ædil. edict. Bart. l. fin. col. 3. C. de sent. pass. Philipp. Dec. l. in condemnatione. §. cum verbum, de teg. iur.

Cap. t i.

Gloss. 7. *Verb. inhibentes in fin.*

Sed nonne.] Hic enim præceptum seu inhibitio facta sine caussæ cognitione, quæ non transit in rem iudicatam, nec partem adstringit Pan.

Gloss. 15. *Verbo electionem in fin.*

Non debet.] De hoc latè Rochus Curt. in tract. de iure patronat verbo. competens alicui. q. 3. Dic quod obnner illius elactio, vel præsent. qui reperitur fuisse in possessione bona fide. St autem non constat vter fuerit in possessione, valet facta per eum qui reperitur vetus proprietarius Si autem apparet eum qui non erat proprietarius fuisse in possessione, sed malà fide neutra valet. Henric Bohic. hic Pan. Francisc. Ripa. ca. cum ecclesia Suttina, in fin. De caussa posse. & ptopr.

Cap. audiris. i i t.

Gloss 3. *Gloss. verb, ecclesia fungatur vice minoris, in fin.* D

Sicut minor.] Hæc veta. Anton. Butrien. Panorm. hic Roman. Consil. 123.

Cap. tum ex literis. t v.

Glo. 3. *Gloss. verb. sententia non obstante, circa med.*

Danda sit post quadriennium.] Er est verum impedito facto partis vel iudicis Panot. coll. 5. Guhel. Cassad. de in integr. testit. Decis. 2.

Cap. suscitata. v t.

Gloss 5. *Gloss. verb. sententie.*

Si tamen est.] Panormit. hic. Bald. l. t. C. in integr. restitutione postul. ne quid nou. fi. l. si causà cognitâ. C. de transact.

Gloss. 7. *Verb. pensata.*

Cùm alias de iure communi.] Panotm hic. Bart. d. l. E vna. & l. si prætot in fin. de iudic. l. de auth. tut.

Cap. coram. v t i.

Gloss. 4. *Gloss. verb. mandatum.*

Non videtur generale.] Imo sufficit ex quo petitur incidenter. Panotm. hic l elin, cap. nonnulli. §. 1. col. 2. de reser adde Cassador, de procutatoribus decision. 1. & quæ dixi in annotat. ad Philipp. D c. cap. cum Matunus num. 13. de constit.

Cap. constitutus. v i i t.

Textus. *Consuetudinem.*

Vide plenissimè per D. Andræ. Tiraqu. curiæ Parisien. seratorem amplissimum, in suo doctissimo tract. de retract. proai.

Cap. beneficio.

Gloss. 1. *Gloss. verb. nouis defensionib. in p. inc.*

Nouis defensionibus.] Dic ex mente Panor. hic, quod dicuntur nouæ quæ tunc erant: sed omissæ vel superuenerunt sed ex consequenti læsionis antiquæ.

TIT. XLIII. De arbitris.

Cap. cum tempote. v.

Magdeburgensi.

In Saxonia ad Albin fluuiom. Factus est episcopatus an. 780. per Carolum Magnom deinde totius Saxoniæ metropolis. Dicta est etiam Parthenopolis vt per Ftãc. Irenicum exegtes. lib. 3. cap. 38. & lib. 2. litera, M. hane B Caroli V. arte magis quàm armis, subacta Germania, captiuósque tenens Fridericum Saxoniæ ducem (a cuius patre electus fuerat) & Philippum Lantgraiuum Hessum summos totius Germaniæ principes, nec arte nec armis, etiam S. Mauricio duce, fere quatuor annis obsessam nec subigere potuit, nec ad fœdus secum ineundum pellicere. In ea steterit, & hoc an. 1551. stat vetus bertas, & statutum imperij totiusque Germaniæ.

Gloss. verb. Magdeburgensis archiepiscopi.

Gloss. 1. *Possit esse arbiter.*] Hoc verum iure canonico. Secus iure ciuili. Henr. Bohic. hic Bart. l, sed & si in seruũ. ff. eod.

Gloss. 5. *Verb. nequiueris.*

Nequiueris.] Quia qui non potest alienare non potest promittere. Ioan. Andr. Ant. Butr. Panorm. hic. C Catd. cons. 71. coll. pen. Philipp. Dec. consil. 39. num. 4. vbi tenigi & late D. Andreas. Tiraquell. de legibus connubial. glossa, 3. quæst. 19.

Gloss. 6. *Verb. libertatis.*

Quantum ad Papam.] Imò ibi non agebatur de iure Papæ, quia non erat immediatè subiecta Papæ. Henric. Bohic. Panorm. hic.

Cap. contingit. v i i t.

Gloss. 1. *Gloss. verb. spiritualibus, circa med.*

Sicut credo.] Sed bene in arbitratorem Hostiens. Ioan. Andr. cap. fin. de tet. permut. Roman. consil. 290. Petr. Ancharan. consil. 23. consil. 97. Alexan. in lib. quotiens. C. de iudic. consil. 111. col 2 lib. 2, & est communis. Philipp. Dec. ca. 2. col. 2. de iudic. Hier. Gtat. consil. 87. num. 10. lib. 1.

Cap. per tuas. i x.

Textus. *Quia iuramento, in fin.* D

Iuramentum nil addit: quia intelligitur secundum materiam subiectam l. diem proferre §. final. ff. eodem, secundom Innocent. hic. Et bene: quamuis Hostiens. hic eum reprobat per text. in cap. 2. cap. cum tempote, iuncta gloss. 3. eod. quem latè sequitur. Roman. in leg. stipulationes non diuiduntur, num. 69. De verb. oblig. & malè.

Cap. exposita. x i.

Gloss. 2. *Gloss. verb. compromisit, circ. med.*

Compromitti non potuit.] Hostiens. stahar huic obiectioni, dicens propter hoc compromissum non valuisse. Ioan. Andr. quod Panorm. admittit si in arbitratorem secus dicens si vr in arbitrium, Quia arbitria iudicijs æquiparantur, & valet sententia contra sententiam, si non opponatur: sed hæc ratio frigida est, quia prius oportet pacisci de compromisso, quod pactum non æquipatatur iudicijs

Verbum renouetis.

Gloss. 4. *Standum inquo arbitro.*] Imò, nisi sit euidens seu notoria iniquitas. Panotm. hic. & cap. a. 3. eod. Lanfrãc. de Oria tract. de arbitr. col. 1. cum sequentib. Vide Alexand. consil. 139. lib. 7. Philip. Dec. consi. 11. num. 6. vbi in annotat. dixi.

Cap. cùm à nobis. x i i.

Gloss. 3. *Gloss. verb. mediatorum.*

Amicabiles compositores.] Hæc veta in se: & allegat Roman. singul. 163.

LIBER SECVNDVS

TITVLVS PRIMVS,

DE IVDICIIS.

CAPVT I.

Glo. 5. *Gloſſ. verb. non placere.*

NOcvs *pœnitentiæ.*] Dic quod non. Quia hic non de iuriſdictione danda, ſed de non declinanda agitur Panormit. Felin. Plulipp. Dec. A

Cap. II.

Gloſſ. in verb. non præſumant.

Gloſſ. 2. *Poteſt laicis delegare.*] Idem Panormit. hîc, Iaſ. in rub. ff. de offic. eius cui mandat eſt iuriſ. num. 8. & ita vidi ſeruari.

Cap. III.

Gloſſ. verbo. connexa ſpiritualibus canſis, in princ.

Glo. 1. *Spirituali annexum.*] Idem Pano. Dec. hîc. Roch. de Curt. in rubr. de iure patro. verſ. ius. B

Cap. at ſi clerici. IV.

Glo. 2. *Gloſſ. verb. non tenet, in princ.*

Quod iſti inuiti.] Et ſic confeſſio nil valet. Sed ſi ſponte facta fuiſſet, valeret vt extraiudicialis. Imol. Panorm. hîc. Et eſt communis. Dec. hîc. n. 17. Idem Iaſ. l. ſctuos. de iureiurand. Franc. Ripa. l. t. §. ſi quis ita num. 10. de verb. obligat. Nicol. Boër. Deciſ. Burdeg. 90.

Ibidem circa med.

Per reconuentionem.] Dic quod clericus non poteſt de crimine reconueniri coram laico, etiam ciuiliter, Sed etiam ciuiliter damnarus à ſuo iudice vel confeſſus, cùm ſit infamis infamia iuris poteſt depoui Panor. Dec. C

Cap. cæterum. V.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. quandiu parati fuerint. in princ.*

Transferretur iuriſdictio ad alium.] Scilicet iudicem rei, ſeu ordinarium. Panormit. Felin. hîc. Adde quæ dixi in Conſuet. Patiſ. §. 2. gloſ. 3. num. 8.

Ibidem.

In iudicio poſſeſſorio.] Imo adhuc coram domino feudi. Panorm hic Iaco. tract. feud. verſ. Et dicti vaſalli pro dictis rebus feudalibus conſeruandis. Curt. Iunior. eodem tract. act. part. 7. q. 6. Sed in Gallia feudum non tribuit iuriſdictionem. D

Cap. intelleximus. VII.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. conuenire poteſt. circ. med.*

Non credo.] Idem Panor. & eſt verius licet Cal. Imol. Fel. Dec. & communis contra. Opinio gloſſ. vetior eſt propter abuſum freqnentium excommunicationum. Sed ſi eſt excommunicatio ſolemnis, vel ex cauſſa notoria ſcandalum inducente tunc vera eſt communis opinio.

Cap. cùm non ab homine. X.

Summario. Summa.

Abbas ſicutus.] Sed ſecundum Ioan. And. hîc in crimine valdè enormi poteſt etiam ſacerdos non expectata corrigibilitate degradari Idem. Petr. de Anchar. Rep. cap. ea quæ. q. 19. collat. 17. de reg. iur. in 6. Conſil. 54. Gemin. cap 1. in fin. de homic. in 6. Hippoly. de Marſil. conſil. 9. num. 17. & plures vidi practicari Pariſiis. tetigi ſupet ſtylo Parlamenti.

Cap. quia G. XI.

Gloſſ. ſicut inter eumdem. Gloſſ. 1.

Qui ſciunter recepit.] Diuinatio eſt & occaſio fraudum. Ideo text. procedit indiſtinctè & contra ſucceſſorem bonæ fidei: & ita ſeruant iudices ſeculares in Gallia in omni poſſeſſorio ſiue recuperandæ, ſiue retinendæ, & benè.

Cap. nouit ille. XIII.

Caſus. Caſus.

Thema ex fide hiſtoriæ. Anno 1200. pax icta & ſolemni iuramento firmata inter Philippum Auguſtum Francorum & Ioannem Angliæ reges. Deinde poſt bienoium morte Leonoræ matris ſucceſſit Ioannes in Ducatu Guyennæ & Comitatu Pictauienſi & Andegauenſi. Cúmque tequiſitus non faceret homagium tex Philippus iure feudi manum iniecit, hinc bellum redintegratur. Ioannes pretextu dictæ pacis iuratæ recurrit ad Papam, qui partes ſuas interponit & iuſſus eſt cognoſcere, vt in hac decretali quæ effectum non habuit, quia Philippus a legato appellauit. Et tandem dictus Ioannes cognomne ſine terra vltimus filiorum Henrici, qui Thomam Cantuarienſem occidi fecerat, de quo inſra de homicid. cap. ſicut dignum, regnandi cupidus Arturum nepotem ex Goffredo primogenito fratre, ducem Britanniæ vtrúmque tegem Angliæ occidit. De fratricidio, & crimine læſæ maieſtatis accuſatus coram Philippo per arteſtum Curię Parium Francię anno

qnadraginta caſtris à Galeatio (qui poſtea dux pri- A
mos Mediolani factus eſt) & Barnabone qui tunc
Mediolano dominabantur, vi eripuerunt. Deinde
Robertus Gregorij xi. legatus qui poſtea in papatu
ſucceſſit vocatus Clemens vii. quem Romani Vrba-
no ſuo faucotes antipapam vocant, eandem vrbem
dictis Galeatio & Barnabnoi vendidit, qui è ciuium
ſpoliis pretium ſoluerunt, vt refert Theodoricus
Anienſis de ſchiſmate lib. 2. cap. 3.

Cap. ex tenore, xi.

Text. *In princ.*
Comitis Britannie.] Idem ſ. vt lit. non conteſt. cap.
accedens, 4. quod mitum eſt, cum ab inuaſioue Nort-
mannorum & Danorum anno 900. ſemper fuerint B
duces, cùm prius fuiſſent reges in hac Britannia mi-
nore ſeu Armorica vt Alanus Boucbard. Annal. Brit.
lib. 3. ſcripſit.

Cap. ſi diligenti. xii.

Gloſſ. 5i *Gloſſ. cauſſam perdant. circ. med.*
Poſſit pœnitere.] Idem Bald. Scilicet. Ioano. Fabr.
io d. l. ctiminali.
Gloſſ. 11. *Verb. ſi locum.*
Si alter fuit in culpa.] Imò indiſtinctè locum habet
hæc optio. Paoot.

Cap. poſtulaſti. xiv.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. deliquit.*
Non ſuper Eccleſia.] Imò etiam ſuper Eccleſia vel C
beneficin. Pannrm. hîc & Petr. Aocbar. in reper. hu-
ius cap. gloſſ. pragmat. in tit. de coocub. §. 1. verb.
omnibus.

Cap. licet, xx.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. ſeu contractum.*
Si ibi inueniatur.] Alias non: niſi qooad miſſionem
faciendam in bonis loci contractus cap. 1. §. contra-
hentes in vt. Pannr.
Gloſſ. 4i *Verb. contra poſſeſſorem.*
Si res ſit mobilis.] Si ſit remanſura in Inco, aliàs ſe-
cus Pannrm. hîc dixi in Conſuet. Pariſ. §. 57. D

TIT. III DE LIBELLI OBLATIONE.

Cap. 1.

Gloſſ. 4, *Gloſſ. verb. libellum reclamationis.*
Iure Canonico.] Idem hîc Innocen. & Hoſtienſ. all.
Hoſt. auth. de exhibend. & introducend. reis §. illud.
col. 5. per quam dicit quod nec expreſsè nec tacitè re-
nitti poteſt. Erant enim quidam qui adoerſarius ſim-
plices vocabant ad iudicium: & eis negantibus dice-
bant litem contestaram, quod ibi reprobat impera-
tor. in §. vtrum, in Spec. de libell. concepe. ſtatuens
quod libellus offeratur, & quod lite contestatâ hæc E
oblatio amiſſa habeatot pro nulla. Tamen. Vin. &
Phil. dicebant quod ſecundum leges erat de ſubſtan-
tia, ſecundum canon. non. Indocebant cap. ſi quis cum
clericis, & decret. prout quibus reſponſum eſt cano-
nizata. Inan. Andr. dic. quod neceſſarius eſt in ſcriptis
ſi petatur alias ſufficit petitio. Antoo. Butr. hîc Petr.
Bald. authent. offeratur. C. de litis contеſt.

TIT. IV. DE MVTVIS PETITIONIBVS.

Cap. 1.

Gloſſ. *verb. reſpondere. circ. med.* Gloſſ. 1o
Statim debeat ipſum recognoscere.] Et ſic vt ſit vera re-
cognitio ad effectum ſimultanei proceſſus vel iu-
riſdictionis prorogationem debet fieri ante litem
conteſtatam, vel ſtatim poſt Io. Andr. Panorm.
Verb. ſuper ſuis quæſtionibus. in fin. Gloſſ. 5i
Reſpondere laico] Idem Guido Pap. Conſil. 183. Matb.
Afflict. deciſio. Neapolit. 173. Steph. Aufter. repetit.
Clement. 1. de offic. ordin. l. 2. fallent. 3. Sed huiuſmo-
di reconuentiones non ſeruantur in Gallia in foro ſe-
culari, vt dixi in Conſuetud. Pariſienſ. §. 75. & in an-
notat. ad Philipp. Dec. cap. at ſi Clerici, in princ.
num. 25. ſuprà de iudic.

Cap. ii.

Gloſſ. *verb. eodem modo in fin.* Gloſſ. vlt.
Impetrauit.] Imò non eſt neceſſe, quia ratio æqua-
litatis, & natura correlatiuorum hoc operatur Panor.
Felin.

TIT. V. DE LITIS CONTESTATIONE.

Cap. 1.

Gloſſ. *verb. reſponſiones. circ. med.* Gl. Vnica.
Non erat facta.] Idem Paoorm. vide Philipp. Cor-
ſet. Conſil. 331. Li. 1.

TIT. VI. VT LITE NON CONTESTATA NON PROCEDATVR AD TESTIVM receptionem vel ad ſententiam diffinitiuam.

Cap. ii.

Gloſſ. *verb. appellauit. in fin.* Gloſſ. 1.
Cauſa notoria erat.] Hæc ſolutio falſa eſt, tenc præ-
cedentes. Panor. Gemin. Marian. Sncio. hîc. cnl Card.
Florent. Clement. quia contingit. de religioſ. domib.
Not. io Clem. appellaoti. de appellationib.

Cap. iii.

Gloſſ. *verb. in poſſeſſionem nequeat.* Gloſſ. vlt.
Ciuiliter.] Imò tunc poteſt fieri miſſio. Anton. Butr.
Panorm.

Cap. accedens. iv.

Gloſſ. *verb. nimis fatens, in fin.* Gloſſ. 1.
Solui quod dictum eſt.] Id eſt. non ſufficit ſi dicatur
nimis fatens, niſi fauoris cauſſa exprimatur. Inan.
Andr. Panorm. col. 2. oom. 8.

Cap. quoniam. v.

Gloſſ. *verb. regulariter verum eſſe. in princ.* Gloſſ. 2.
Non repetere vſuras.] Hoc falſum. nec practicator;
quia ſaltem pnteſt agere vt relaxetur iuramentum.
Imb etiam nnn obſtante ſtatim habilitatur à ſupero-
re, etiam parte nnn vocata, Aotnn. Butr. cap. debito-
res. de ioreiur. Oleric. quæſt. 110. Albet. in rubt. in fin.

C.de vſur. Per. Anchar. Conſil. 82. col fin. Conſil. 392. Alexan. Conſil. 221. col. 3. vbi in annotat. dixi lib. 2. & ita practicatur. Steph. Aufrer. in additionib. quæſt. Tholoſan. 61.

Verb impedit.

Gloſſ. 21. *Ad damnum ſuum.*] Idem Panorm. adde Clement. 1. de iudic.

Gloſſ. 24. *Verb. canonibus diffinitum. circ. med.*

Prius monere debet.] Et ſufficit vna monitio extra iudicialis vel etiam Synodalis. Panormit. adde Iaſ. l. vnum. col. 5. ſi cert. per.

Gloſſ. 27. *Verb. præſumatur. in fin.*

Hodie.] Dic quod ad effectum huius cap. videlicet vt poſſit procedi parte abſente, lite non conteſtata ſufficiunt prædicta: ſed ſi agitur ad hoc vt poſſit contrahi coram alio, tunc certa & vera mortis probatio requiritur Panor. B

Gloſſ. 40. *Verb. poſſeſſionem recuperet.*

Verus poſſeſſor.] Hæc vera in reali, ſed in perſonali procedit quod ſequitur per l. ſi quis emptionis §. pen. C. de præſcript. trigint. vel quadrag. annor. & ibi Bartol.

TIT. VII. DE IVRAMENTO CALVMNIÆ.

Cap. 1.

Caſus.

Thema. Tempore Honotij III. Magna quæſtio fuit an clerici tenerentur iuramentum calumniæ in iudiciis præſtare? Videbatur quod non, quia per legem Martiani Imperatoris quæ habetur in l. cum clericis C. de epiſc. & cleric. §. quod ſi lis, clerici ſpecialiter eximuntur ab onere iurandi in iudicio. In contrarium videbatur per legem quæ habetur Iuſtiniani in l. 2. C. de iur. propt. cal. dãd. vbi Iuſtinianus iuber ipſas principales perſonas prius iurare de calumnia: & in Nouell. conſtitut. 124. addit vt iurent nihil penitus dediſſe vel promiſiſſe nec daturos eſſe iudicib. vel alij cuicunq; pro ea cauſa niſi propriis aduocatis, & aliis legibus permiſſis. Quanquam autem aliqui cauſarentur legem Martiani de Conſtantinopolitanis clericis tantum promulgatam eſſe prout ad illos tantum verba d. l. dirigunrur & referuntur, tamen hoc non rollebat *αὐτοψίαν* nec ambiguum iuris: tum quia l. eum clericis, videtur incerta Codici pro iure communi, & non pro clericis certi loci tantum: tum quia ratio in qua d. l. §. quod ſi lis, fundatur generalis eſt ad omnes quoſuis epiſcopos & clericos, quia (inquit rexr.) eccleſiaſticis regulis & canone antiquo clerici iurare prohibentur. Dubitabatur ergo an. l. Martiani eſſet generalis. Et ſi ſic vtra ſeruanda eſſet à clericis, an prior Martiani, an poſterior Iuſtiniani, cùm vtraque in eodem Codice de integro ſimul promulgata eſſet. Hæc quæſtio tanquam de grauioribus & inter clericos tantùm ad Honorium III. delata eſt qui perpendens eam quæſtionem in vtroque membro pulcrè & ſincere deciſam fuiſſe per Henricum Imperatorem Germanum, nolut aliter decidere, nec ſibi ipſi legem alienam & forſan recentem attribuere, ſed eam rectè ſecutus eſt, & diſtrictè cuſtodiri iuſſit. Henricus autem quo ad primum legem Martiani generalem eſſe, & ad omnium eccleſiarum clericos generaliter pertinere definiuit. Quo ad ſecundum verò diuinæ & humanæ legis intentione ſeruata d. ll. pulcrè conciliauit, ſtatuendo quod clerici non compellantur per ſe iurare, ſed à litigando & iurando defungantur hoc officium aliis idoneis actoribus vel defenſoribus committendo: ſi tamen eccleſiæ ſuæ commoda parãtur. Et ſic duo facit. Primò admoner eccleſiaſticos ſui officij ne litigent ne huiuſmodi ſeculatibus A negotiis ſe immiſceãt 1. Timoth. 3. 2. Tim. 2. Secundò limirat ſeu interpretatur l. Iuſtiniani, vt hoc caſu non clericus ſed actor vel defenſor cenſeatur principalis perſona quæ iurare debeat. Quod ſi per ſeipſos agant vel defendant, vel ipſoſmet iurate. Hæc autem Deciſio Henrici puleræ diuinam & humanam legem conciliat, & vtriuſque intentioonem ſeruat. diminæ quidem, quæ Matth. 5. Non intendit legitimum & religioſum vſum iuramenti tollere, præſertim in iudiciis, & quando à ſuperiore exigitur: ſed leuitatem & frequentiam minus reuerenter & religioſè iurandi. Sophiſtæ enim veteris Synagogæ præceptum Decalogi reſtingebant ad periurium tantum, & interpretabantur non eſſe prohibitum paſſim nomen Dei iurando vſurpare citra periurium. Chriſtus autem nominis & gloriæ patris ſui vindex, eam è ſenſu humano profectam interpretationem damnat & docet eo mandato etiam iuramentum eſſe prohibitum, ſcilicet quatenus nomen Dei vilificatur, & irreligioſè prophanatur: non autem probibet reuerenter & religioſè iurare, cùm res poſtulat: & ſic ad gloriam Dei, vt etiam ſcripſi in tractatu vſurar. Latino num 88 & in Gallico à me edito num. 39. conformiter ad antiquos canones 22. q. 1. cap. 1. & per tot. Cum autemlex Iuſtiniani iuramentum exigat ex cauſa iuſta, & ad calumnias arcendas non eſt contra legem diuinam: & d. antiquos canones, ad quos lex Martiana collimat. & ſe refert. Et ſic lex Iuſtiniani & lex Henrici quæ eam interpretatur ſtant in viridi obſeruantia, & quæ eam interpretatur ſtant in viridi obſeruantia, & omC nes etiam epiſcopos litigant, vt Honorius III. hîc reſpondit & recognouit.

Gloſſ. verb. principales. Gloſſ. 3.

Auth.] Imò l. 2. quia oouell. nouum iuramentum addunt.

§. *alibi.* Textus.

Pleriſque venit in dubium.] Etgo adhuc tempore Honorij III. non erat dubium quin clerici legibus imperialibus, etiam de re ſpirituali in genere loquentibus, ligarentur. Hic enim non fuiſſet dubitatum niſi propter aliam ſpiritualem, Imperator etiam legem in clericos promulgaſſet. Dixi in præfat. edicti Regij poſt tract. meum in Regul. Cancel.

Ibidem. Textus.

A Martiano.] Omnes libri bactenus habebãt Marco, ſed fœdo librariorum errore: quia Marcus fere 300. annis hunc præceſſit: & numquam Conſtantinopoli, ſed Romæ regnauit ethnicus (licet Philoſophus) Imperator, & Eccleſiæ perſecutor. Quartam enim perſecutionem exercuit vnde neceſſario hic & in Codice legendum (vt repoſui) Martiano, qui anno 453. Conſtantinopoli & ferè in ſolo Oriente imperabat vtpote Francis dudum Galliam & Vandalis Africam & Gothis Italiam occupantibus.

Gloſſ. verb. verba hæc. Gloſſ. 5.

Illoſo.] Hæc gloſſ. totum text. peruertit. Imò verba Henrici quæ hicomittuntur, eeu deciſa reſumuntur ſaltem tenor diſpoſitionis ibi: nos itaque, vſque ad verſ. verum excluſiuè, vbi Hooorius III. de ſuo aliquid addidit quod non fuit moribus vtentium receptum, ſed abrogatum: reſte gloſſ. vlt. hic.

Verb. vim legum. Gloſſ. 8.

Collatione ſexta.] Sed prior text. loquitur de quatuor generalibus conciliis tantum. Poſterior de crimine merè eccleſiaſtico quod ſecundum leges non eſt crimen, aliàs non dareis vim legum, & multò minus nouis his canonibus.

Cap. ceterum, v.

Gloſſ. verb. ab vtraque parte. circ. med. Gloſſ. 4.

D. beredis curator.] Imò tunc ſufficit procuratotem iurare Panorm. hic.

TIT. IX. DE FERIIS.

Cap. 111.

Summ. *Summario.*

Hoc dicit.] Seuerior erat lex vetus quod Exod. 34. ait: septimo die feriatur. Idque seu aratio, seu messis erit.

Gloss. vlt. *Gloss. verb. ecclesiis circumpositis.*

Decimæ prædiales] Imò eenſentur perſonales ſieut venatio: & hic text. loquitur de eleemoſyna. Panormit.

Cap. Cappellanus, 111.

Gloss. 4. *Gloss. verb. quocumque tempore.*

Quolibet tempore poteſt] Idem Panormit. & Angel. Clauaſ. verb. matrimonium impeditum. numer. a.

TIT. X. DE ORDINE COGNITIONVM.

Cap. 1.

Gloss 1. *Gloss. verb. cognoſcendum. in princ.*

Super incidents] Incidens, eſt quæſtio eoncernens factum principale ſeu merita cauſſæ, emergeos ab ipſo proceſſu. Panorm. hic Paul. l.1. C. eod.

Cap. 11.

Gloss. vlt. *Gloss. verb. reprobatur.*

Non euitat] Si apud bonos & graues ſit grauatus.

Cap. 111.

Caſus. *Caſu in fin.*

Ludouicum filium eius.] Scil. Lodouieus VIII. Sed cum ex hypotheſi ageretur de ſueceſſione comitatus ſiti in regno Franciæ, & io feudum à rege mouentis, hic Papa contra prntestationem prædeceſſoris ſui in cap. nouit. ſ. de Iudic. vſorpabat iorisdictionem regis Franciæ ad quem omnioo etiam incidenris quæſtio eum eſſet quæſtio facti, etiam ſecundum Panorm. hic, & in cap. lator. ſ. qui fil. ſint legit. & alios canoniſtas. Ego verò dicn, qnod etiam ſi erat quæſtio iuris, ramen eognitio ſpectabst ad regem, ad finem vendicatinnis comitatus, & pnterit tanquam ab abuſu appellari ad regem eiuſque Parlamentum à proceſſu facto Romæ.

TIT. XII. DE CAVSSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS.

Cap. 1.

Tit. *Epigraphe.*

Felici de Sicilia] Exemplatia impreſſa habebant duci Siciliæ. Sed exemplatia vetera manuſcripta & caſus Bernardi nſtendnot errorem & eorrigendum, vt repoſui.

Gloss. 1. *Gloss. verb. diffinire. in princ.*

Contra inauditam partem] Hierony. de Tort. in Cnnſil. impreſſ. poſt Conſ. Anto. Butr. num. 21. Alexand. cap. 1. numer. 146. de Conſti. Limitat. Alexand. Conſ. 87. col. 7. lit. a. vide ſ. de re iudicat. eap. cum olim.

Cap. 111.

Gloss. 2. *Gloss. verb. ſpectare. in fin.*

Minus cautè] Et incautiùs eorsm Papa cupiente ad paueos redigere, vt iam contra antiqnos canones & A notnam primitiuæ eccleſiæ, & conſtitutiones imperiales eap. ſacrorum 63. diſt. pnpulo excluſo, deinde reliquo clero: vt hie facilius (re ad psucos redacta) ſibi reſeruare, & quos vellet ſuis affectibus additos præficere poſſet, vt euentus docuit.

Verb. trium epiſcoporum. in princ. Gloss. 7.

Dico quod] Idem Panorm. Franc. Ripa. hic nom. 52. *in fin.*

De 30. diebus.] Ibi de actu, qui ſolet ſæpe gratia familiaritatis permitti. Panorm.

Verb. brevitatem temporis. circ. med.

Legitimum tempus.] Panormit. hie dicit hoc verum ſi etiam alia requiſita interueniſſent quia ex qno ſecundum eum deficit titulus, & reſiſtit ius eommune, requiritur tempus immemoriale. eap. 1. de præſcript. in B 6. Sed Panorm. multũ errat: quia vt ioquit hie Ioan. Audr. eol. fin. præſcribere eontra eannnicos ipſius eeclesiæ vacantis ne eligant, hoc bene eſt cõtra ius commune, & ibi neceſſarius eſſet titulus. Sed præſcribe to vt cum ipſis eligant, iſtud eſt præter ius ideo ſufficiune quadraginta aoni ſine titulo & ita ſenti. Franciſe. Ripa. hic, nu. 121. Ego verò dico quod vt religioſi viri & reliquus eletus admittatur non eſt contra ius, ſed ſecundum ius, ſaltem reductum ad aotiqoa eoncilia. can. obeuntibus. 63. diſtinct. can. ordinationes 1. q. 1. can. factus. 7. qnæſt. 1. & huiuſmodi reditus ſanorabilis eap. ſtatutum. de præbend. in 6. Vnde eùm hie non eſſet præſcriptio, ſed ennſuetudo, & rres iosignes actus interueniſſent videtur malè & ambitiosè eon-C tra eletieos iudieatum.

Cap. eùm ſupet.

In princ. Text.

Patriarcha Hieroſolymitano.] Quanquam enim nuper Saladinus ann. 1187. Hieroſolymas occupaſſet, vt diai in Conſuetud. Pariſien. tit. 1. num. 37. nnn tamẽ Chriſtianos regno contentos expulerat vt & Platin. in Vrbano III.

Gloss. verb. reſtituendum. circ. med. Gloss. 2.

Reſtituere debet fructus] Idem Panor. hic. Deciſ. Tholoſ. q. 494. Alex. Conſil. 45. num. 1. vbi tetigi lib. 3.

Cap. paſtoralis. v.

D *Gloss. verb. quod de recuperanda. circ. med.* Gloss. 44.

Sibimet eſſet contrarius] Imò etiam in intet dicto retinendæ poteſt eodem modo ſuſpendere vel accumulare ab initio vel ante eonclusionem in cauſs, dummodo non reſultet eontrarietas vt eſt vniuctſaliter io incorporalibus, & in eorporalibus reſpectu diuerſarum ſpecierum poſſeſſionis. Paoorm.

TIT. XIII. DE RESTITVTIONE SPOLIATORVM.

Cap. 1.

E *Conſentiente illo.* Textus

Idem ſi tacente. Matth. Afflict. Deciſ. Neapolit. 193.

Cap. 11.

Iuri ſuo renunciauerit. Text.

Can. eece. 7. q. 1. Dec. Tholoſ. 492. Secus in non beneficialibus. Alexand. Cnnſil. 208. in fio. lib. 1. Conſi. 93. lib. 1.

Gloss. verb. ſpoliatus. in fin. Gloss. 3.

Perpetuò agi poſſit Anton. Butr. & Panormit. hic. eol. pen. Saluant. glo. quandn agitur eondictione ex cauſa redintegranda. Ceterum tenent anno præſcribi eo prætexru qund non ſit ſtatuenda differenna inter iua canonicum & eiuile. Et ſequitur Soeinus in l. rem.

quæ nobis col. 15. de acquir. vel amit. poſſ. Sed quod A inter canonico perpetua ſit actio ad reparationẽ damni ex delicto etiam contra heredes idem quod hæc gloſ. tenet. gloſ. in cap. final. ℣. de ſepult. cap. in literis. ℣. de raptorib. gloſ. Ioan. Andr. in cap. peccatum, de reg. iur. in 6. & ibi Petr. Anchar. Idem Bald. Sal. in l. 1. C. ne ea delict. defunct. Aret. in rubr. de acquir. hered. Roman. in l. pretor. §. hoc interdictũ. de noui operis nunciat. Iaſ. in l. 5. in princ. cnl. final. de verb. obligat. in l. ſi eum. §. qui in iuriarum. cnl 2. in fin. ſi quis cautionib. Philip. Deciſ. in l. pupillum §. final. vbi in annotat. dixi. de reg. iur. Et hæc veritas etiam de iure ciuili vt nouè dixi in tractat. diuidui & indiuidui; quamuis Panorm. in cap. final. de ſepul. & in rep. eccleſia. col. 8. de conſtitut. & vbique contrarium teneat, & malè.

B

Cap. anditâ. 1111.

Gloſſ. 41 *Gloſſ. verb. receptionem.*

Receptum] Cald. Conſil. 4. de offic. decleg. Bald. l. eum qui, in princ. de iutiſd. omn. iudic. text. in cap. ſuper eo, 12. in fin. & ibi Philipp. Dec. num. 12. vbi dixi, de appell.

Cap. conqueretur VII.

Summario.

Ioann. de Platea l. ſi coloni. de agric. & cenſit. lib. 11. Cod. Philipp. Dec. cap. cauſam matrimonij, in fin. de offic. decl. cap. 1eferente. in 2 no. de præbend. Conſil. 200. Conſil. 449. num. 16.

C

Cap. grauius. X 1.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb fructus in princ.*

Nota quod fructus dicuntur.] Dic nonè quod omnia bonæ fidei poſſeſſor facit omnes fructus ſuns l. bonæ fidei. de acq. rer. Domin. l. ſi ſic. §. porrò. de vſur. ſed non lucratur niſi induſtriales conſumptos, quia naturales qmliber reſtituit l. fructus. de vſur. Verus autem malæ fidei poſſeſſor indiſtinctè de percipiendis tenetur. l. generaliter. de regul. iur.

Cap. olim. XII.

℣

Gloſſ. 9. *Gloſſ. verb. ſub ea conditione.*

Conditio ſimoniaca] ℣ de elect. & elect. poteſta. cap. D ſignificaſti. gloſſ. 2. & ibi Philipp. Decius num. 37. vbi tetigi.

Verb. præiudicium f. erat. circ. fin.

Gloſſ. 7. *Perdam eam*] Secus ſi animo deferendi recederet, vel alij proderet. l fin C. de acquir. poſſeſſ. & ibi Bart. Ioan. Fab. Egid. Bellamer. Dec. 104. Claod. de Seiſſel. in l. peregrè. de acquir. poſſ.

Cap literas. XIII.

Gloſſ. 3 *Gloſſ. verb. diuertit. in princ.*

Sed contra credo] Idem Panorm. hic Gemin. Cõſ. 28. §. *opuso vt.*

E

Textus. *Cum nullus diſpenſari non poſſit*] Idem Richard. & Scot. in 4. ſenten. diſt. 40. Vbi tenent, quod ſunt de iure diuino morali, quamuis Thom Aqui. 12. quæſt. 95 art. 1 reponat inter ceremonialia: vnde Tnſtac. 1. tr. 8. quæſt. 149. cum ſequent. vſq; ad quæſt. 158. tenet nnn poſſe diſpenſari per honeſtatem, ſed benè (ſalâ diretâ à lineâ excepta) per poteſtatem: quod eſt nimis audax & temerarium dictum, quamuis Papa de facto diſpenſet vt vidi non ſolùm inter principes vt in filio Ioannis Regis Portugalliæ qui duxit ſororem cõſanguineam ex alia matre, ſed etiam inter ſimplices nobiles vidi apud Sorbonam anno 1530. menſe Iunio io quæſtione regis Angliæ ſcindi Theologos videlicet quadraginta duos pro affirmatiua, ſed quinquaginta tres pro negatiua: quinque verò cenſentes remittendum eccleſiæ, & ſic tacitè pro negatiua. cõcludebant, quam prius tenuit Egidius Bellamer. Conſil. 28. Conrad. de Sumanhar de contract. q. 83. Inan. Lupide matrimon. & legitim. col. 19. & in ſpecie dictæ quæſtionis Ludoui. de Gozadi Conſil. 51. quamuis Paulus Pariſi. Conſil. 68. lib. 4. poſt effuſam diſputationem dubitet.

Gloſſ. verb. diuina lege. circ. med. Gloſſ. 22.

Non in collateralibus] Dic quod etiam in collateralibus prohibetur in ſecundu gradu lineæ inæqualis de iure diuino, excepto auunculo & filiâ ſororis.

Cap. ex parte. XIV.

Gloſſ. verb. quamuis minor. in fin. Gloſſ. 4.

Non ſubuenitur ei] Imò etiam quandoque poſtquam alij collarum eſt ſubuenitur, vt per Nicol. Boer. Deciſ Burdegal. 350. vbi refert. arreſtum. Et habeo aliud arreſtum latum in Conſilio regis quo reſignatarius vel mediator condemnatus fuit dare cum effectu mandatum validum ad reuroceden dum. Panorm. hic. numer. 5. pulchrè diſtinguit, quem ſequitur gloſſ. pragmat. de paciſ. poſſeſſ. in verb impedimenti. in fin. Ludouic. Gumer. in reg. de triennal. poſſeſſ. q. 15. dix. in tract. regul. Cancell. in regul. de publicand. q. 10. nn. 885. cum ſeq.

Cap. cum ad ſedem. X V.

C

Gloſſ. verb. diutius poſſediſſet. Gloſſ. 31

Quod tunc poſſidebat] Tamen probans de antiqua poſſeſſione, & allegans ſe poſſidere, præſumitur poſſeſſor. Panorm. hic. colat. 7. Bartol. d. l. ſiue. Franc. Rip. cap. Iæpe. ℣. cod.

TIT. XIV. DE DOLO ET CONTVMACIA.

Cap. II.

Gloſſ. verb. ſequeſtrari. Gloſſ. 1.

Niſi in caſibus] Dic quod hic loquitur in ſequeſtratione loco miſſionis relaxanda reo veniente & cauente, quæ non eſt prohibita. Ibi verò de vera ſequeſtratione rota lite manſura vel non ſic reſolubili. Panormi,

Verb. indefinitè. Gloſſ. pen.

Mentionem de prioribus] Dic quod ſufficit de prioribus literis mentionem facere generalem, niſi eſſet aliquid in primis quo expreſſo non ſic fuiſſent conceſſæ ſecundæ. Panormi.

Cap. III.

Gloſſ. verb. ad decimum. in princ. Gloſſ. 1.

Amici ſunt requirendi] Hoc verum ſi de iure ſpeciali contra aliquem procedatur ſecus ſi de iure communi Panorm & eſt communis. Alexand. in l. finita. §. Iulianus. col. 17. de damn. infect. Mar. Socin de citationib. art. 5. num. 18. Nicol Boer in repetit. l. conſentaneum. C. quomod. & quand. iud. tamen hanc. gloſſ. ſequitur indiſtinctè Cardin. Flor. in Clement. 1. queſt. 6. de iudic.

Cap. finem. V.

Gloſſ. verb. exceptionem. Gloſſ. 5.

Publicatis atteſtationibus] Hoc verum quãdo eſt compatibilis cùm facto principali, aliàs ſecus. Panorm.

Gloſſ.c. *Verb. expenſas. in princ.*

In exceptionibus dilatoriis] Dic quod in omnibus dilatoriis, & aliis ſeparatis à meritis cauſſæ, in quibus pronuntiatur, deficiens in probando in expenſis damnatur: ſed in peremptoriis propriè, ſeu negotium principale tangentibus in quibus non pronuntiatur, reſeruantur expenſæ in diffinitiua fallit, vt hoc cap. quando proponuntur, poſt publicatas arreſtationes. nec prompta probatio offertur. Panorm.

Ibidem paulò poſt.

Victum victori] Et hoc iodiſtinctè, quia victus præſumitur calumniari niſi documentis manifeſtis appareat. de contrario vel de iuſta cauſſa. Panorm.

Ibidem paulò poſt med.

Cauſam appellandi an non] Dic tam in cauſſa principali, quam appellationis condemnationem expenſarum faciendam, niſi probabilis cauſſa excuſet. Panor. Vide Deciſion. Tholoſ. 213. & dixi in annotationibus ad Alexandrum. Conſil. 183. num. 16. lib. 6. Conſi. 179. in fin. lib. 7.

Cap. cùm dilecti VI.

Gloſſ. 10. *Gloſſ. verb. reſponſalem. in princ.*

Quod teneatur mittere] Quod eſt verum niſi impedimentum ſit neceſſarium & probabile, & veriſimiliter breue. Panorm. aliàs tenetur mittere. Franciſ. Ripa. l. quod te, num. 47. ſi certum peta.

Cap. veritatis. VIII.

Textus. *C imminum prædictorum.*

Nil dicit de articulo dilapidationis vnde cùm non conſtet eum fuiſſe notoriè prodigum, non eſt mirum ſi alienata per eum ante inhibitionem teneant.

Gloſſ. 9. *Gloſſ. verb. probatum in princ.*

Agitur de deſtitutione] Et hoc verum vbi principaliter agitur ad deſtitutionem, quia accuſatio intentatur ſimiliter. Panorm.

Ibidem paulò poſt.

Nunquam procedituꝛ] Idem Panorm. contra Bartol. vide Cepol. conſar. crim. conſil. 41. conſil. 46. cum ſequent. Hieron. Grat. conſil. 98. lib. 1. conſil. 71. lib. 2. dixi ad Alexand. Conſil. lib. 6.

Ibidem. poſt med.

Vel melius dicas] Hæc vera in ſe: & communis.

Cap. contingit, IX.

Gloſſ. 5. *Gloſſ. verb. conſtituatur. circ. med.*

Contra agentem tantum] Decem annis, licet beneficium non acquirat. Panorm. hic. Philipp. Deci. Conſil. 121. ad fin. vbi dixi.

TIT. XV. DE EO QVI MITTITVR IN POSSESSIONEM CAVSSA REI SERVANDÆ.

Cap. III.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. obtulit. circ. med.*

Dicas ex quo] Idem Panorm. hîc. Roman. ſing. 150. Felin. cap. capituluon col. 13. de reſcrit. Philipp. Dec. cap. gratum. col. 3. vbi in annota. dixi, de offic. delegat.

TIT. XVI. VT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETVR.

Cap. I.

Textus. *Archiepiſcopi Cantuarienſis.*

Scilicet Thomæ illius qui gratiſſimus erat Alexan. III. quia contra principem ſuum ſollicitabat abolitionem regaliorum, vt tangam, infrà de inſtitut. cap. ex frequentibus.

Cap. II.

Summario. Summa.

Priuari poſſeſſione] Ioan. Fab. l. appellatione, col. 1. C. de appellationib. Floria. l. alienationes, num. 4. famil. erciſc. Philipp. Franc. cap. Roman. §. quod ſi obtineantur, de appellat. in VI. Alex. conſil. 99. num. 5. vbi dixi lib. 5. Limitat Alex. conſil. 150. col. fio. lib. 3.

TIT. XVII. DE SEQVESTRATIONE POSSESSIONVM ET FRVCTVVM.

Cap. I.

Gloſſ. 31 *Gloſſ. verb. indiſtincte.*

Sed ſi cauſſa poſſeſſionis.] vel è contra: etiam ſine dictioue taxatiua. Pan.

TIT. XVIII. DE CONFESSIS.

Cap. I.

Gloſſ. 12 *Gloſſ. verb. aliis modis in fin.*

Quantum ad præſumptionem.] Etiam in caſibus non exceptis ſed in exceptis. faciunt ſuſtinentem ad torturam. Panorm. hîc. Bald. conſil. 95. lib. 1. Alex. conſil. 128. in fin. lib. 4. conſil. 89. num. 3. num. 10. lib. 3. conſil. 110. num. 3. lib. 7. vbi tetigi.

Cap. II.

Gloſſ. 14 *Gloſſ. verb. confeſſus circ. med.*

Hoc videtur verum.] Sed etiam præſupponendum eſſet quod de delicto hîc criminaliter ageretur.

Cap. III.

Gloſſ. 15 *Gloſſ. verb. confeſſ. in prin.*

Titulus iſte.] Ad deciſoria. Sed titulus de interrogationibus ad ordinatoria. Panorm.

TIT. XIX. DE PROBATIONIBVS.

Cap. I.

Prine. *Princip. gloſſæ.*

Repulſo.] Sed mala. Vnde Docto. omnes textu iſto diſſimulato tenent in ſimili edendum actori in negotio communi vel cum prædeceſſoribus geſto vt hîc dixi ad Philipp. Dec. in prine.

Cap. II.

Summ. *Summario.*

Compelli iurare.] Facit l. in contractib. §. illo videlicet C. de non num. pec. Marth. Afflict. Deciſ. Neapol. 91. col. 3. Sed certè non eſt iuſtum, vt paret §. & C. de iuram. calumn.

Cap. poſt ceſſionem. VII.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. literas iudicis ordinarii in prin.*

Literis Epiſcopi.] Hoc eſt verum de ſpectantibus ad officium ſuum & cum ſubſcriptione teſtium manu propriâ, Panorm. Felin. hîc vide Alexand. Conſil. 59. li. 7. Iaſo. repetit. l. admonendi, col. 38. de iureiur.

Cap. in præſentia VIII.

Summ. *Summar. circ. med.*

Per ingreſſum monaſterij] Niſi conſtet de mente, quod teſtator voluit monaſterium excludere Philipp. Dec. hic num. 58. & conſil. 259. Laurent. Calca. conſil. 20. col. 3. conſ. 69. coll. 1. cum ſequentib. Corn. conſil. 18. conſ. 254. lib. 4. Vide quæ dixi ad Alexand. conſil. 111. lib. 2.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. ſi abſque liberis decederet in princ.*

Naturales habeat liberos] Sed in regno Franciæ ſoli naturales legitimi faciunt deficere conditionem quia naturales pro ſpuriis habentur, vt dixi in conſuetudines Pariſ. §. 112.

Gloſſ. 3. *Verb. ſecundæ.*

Præſumitur maior.] Imò allegans ætatem maiorem vel minorem debet probare quod eſt fundamentum ſuæ intentionis. Panormit. Felin.

Gloſſ. 8. *Verb. inſtituit in princ.*

In pias cauſas.] Idem Panorm. Felin. quia concurrit hinc inde eadem cauſſa & ratio fauoris & ſic priuilegia tanquam concurrentia confunduntur. Alexand. conſil. 55. num. 18. lib. 5. Idem dico ſi erat reſtituendum filio teſtatoris Bald. authent. niſi rogati. collat. 2. C. ad Trebell. conſil. 191. li. Socin. l. 1. collat. 3. de reb. dub & in repet l. cum auus col. 21. de condit. & demonſtr. dixi ad Philipp. Dec. in rub col. 2. C. de ſecund. nupt.

Cap. licet.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. opponi circ. med.*

Sic & teſtes.] Non eſt ſimile ob ſuſpicionem ſubornationis. Ideo dic. quod nunquam prodeſt probare ſolam falſitatem directam niſi in illis caſibus vbi poſt didiſcita teſtificata ſuper eiſdem vel contratus admittuntur teſtes Panotm. & Felin.

Ibidem.

Arg. quod ſic.] Et benè. Panorm. hic coll. 19. & ſic dabitur reſtitutio contra ſententiam prætextu cotum latam, alitet non probato de falſitate, quamuis Philip. Dec. hic col. 11. contra teneat & malè.

Gloſſ. 13. *Verb. ſe adſtrinxit in fin.*

Puniendo ſunt.] Vnde in cauſſa publica punienda ſunt nec poteſt quis ſe adſtringere in præiudicium publicum Panorm. colum. 14.

Gloſſ. 18. *Verb. vti poſſidetis lin. 18. ante fin.*

Sorte diuimatur] Communiter reprobant & tenent vtrique mediam aſſignandam poſt Batt. in l. ſi duo vti poſſidet. & in l. vnic. in fin. C eod. Panorm. hic & Philipp. Dec col. 18. & in l. precibus col. 11. vbi in annot. Dixi C. de impub & aliis ſubſtit.

Cap. quoniam x i.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. citationes.*

Sed ſi tè hodie] Hoc dicebat Ioan. ſub dubio [forte] vel ſecundum eum, ſaltem quo ad hoc creditur nuntio, vt negans cogatur iurare non citatum. ℣. de reſtitutionibus in integrum cap. ex literis Iohand. Dic vt dixi ad Alexand. conſil. 75. num 18. lib. 5. & ad Philipp. Dec. hic num. 21.

Cap. cùm cauſam x ii.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. per lib. os antiquos.*

Fauet fidei.] Vbi agitur de modico præiudicio. Panotmit. Felin. hic. dixi in Conſuetud. Pariſ. §. 5. num. 17. cum ſequentib.

Ibidem.

Columna vel lapide.] Bald. conſil. 30. an patronus li. 5. & verum eſt in non tendentibus ad alicuius præiudicium, aliàs ſolum adminiculatur, Panotmit. Felinus.

TIT. XX. DE TESTIBVS, &c.

Cap. ii.

In epigraphe. Tit.

Gregorius.] Iſte eſt Gregorius magnus aut ſaltem iii. & per errorem in omnibus libris impreſſis dicebatur Gregorius ix. qui plus quadringentis annis ſecutus eſt Paſchalem i. authorem cap. 4. ℣. eod. & debuiſſet locari ℣. cap. 53. Quare numerum erroneum expunxi.

Cap. inſuper. vi.

Summario. Sum.

Intra.] Limitat Philip. Corn. conſ. 261. lib. 1. Steph. Aufrer. tractat. de reprob. teſt. verſ. abbas, verb. adminiſtrator.

Cap. ex parte. vii.

Gloſſ. verb. infames, & notabiles. Gloſſ. 5

Sacerdos iſte.] Panorm. Fel & Doct. hic, dicunt eſſe in arbitrio iudicis an prius admittat teſtes, an vero probationes reprobationum, ſed non eſt ita quia ſtylus eſt aſſuetus vt teſtes prius examinentur, quem ſtylum iudex tenetur ſequi. Bald. l. de quibus col. 8. de legibus, in l. illud vſitatiſſimum de excuſat. tutor. Philip. Dec. cap literis, numer. 6. de conſtitut.

Verb. teſtes idoneos. Gloſſ. 8.

Interpoſita.] Contratum procedit niſi quis vellet conſequi finalem effectum exceptionis, vt hic Panotm. Fel.

Cap. ſicut nobis ix.

In fine. Textus.

Perimi.] Et ſic nec præſumptionem quidem faciunt ad inquirendum. Carol. Ruin. conſil 146. num. 5. lib. 6. fac. Philipp. Dec. in cap. 2. not. 4. de fid. inſtrum.

Cap. cauſam quæ xi.

Summario. Sum.

Alio iudice.] Etiam ſi ad alium finem Panot. hic col. 4. & ℣. eod. cap. veniens 18. num. 6. & bene, vt dixi in annotat. ad Alex. conſil. 212. num. 15. lib. 6.

Cap. ſuper eo. xiii.

Gloſſ. verb. conſeſſi. Gloſſ. vlt.

Et probetur.] Idem Panotm. Felin. & intellige dummodo ſtatim probetur ne ſit occaſio cauſſæ principalis retardandæ.

Cap. de cetero. xiv.

Text.

In criminali cauſſa.] Panotm. limitat, niſi in defectum clericorum: ſed iſte textus vt ambitioſus prorſus abrogatus eſt ſicut & illi canones, etiam ſi Epiſcopus vel Papa accuſetur vt dixi, ℣. de maioritate & obed. cap. per tuas, gloſſ. 1. in fin.

Cap. in cauſis. x v.

Gloſſ. verb. productionem in princ. Gloſſ. 1.

Dilationem.] Ita etiam docet & ſeruat praxis.

Cum tu. fili. xvi.

Gloſſ. verb. benignè interpretari valentes, in princ. Gloſſ. 1.

Ad concordiam.] Quod prius faciendum eſt quam ad qua-

ad qualitates teſtium recurratur, ſecundum Panorm. A & Felin. hic. Sed ego puto hoc arbitrarium. Vide deciſion. Tholoſ. 11. Alex. conſil 177. in fin. lib. 7.

Cap. perſonas. xx.

Summacio.

Contra facit Ioan. Andr. in Mercur. ſine poſſeſſione de reg. iur. in 6. quem ſequitur Alex. Conſi. 78. col. 1. lib 1. Conſil. 172. col. 2. vbi dixi. lib. 2. fac. Aretin. Conſil. 82. num. ſed. pro regul. Alex. Conſil. 107. num. 3. lib. 1. Conſil. 45. num. 2. lib 2.

Cap. in literis xxtii.

Illorum teſtimonio.

Quia erant inhoneſtæ perſonæ & dicebant ſe interfuiſſe illicito actui: ſecus ſi fuiſſent perſonæ ho. B neſtæ. Innocen. Felin. Ego verò dico quod in iſtis humana tantùm lege prohibitis non debent huiuſmodi accuſationes admitti ad diſſoluendum vel conturbandum matrimonium conſummatum & bona fide ab altera parte contractum.

Cap cùm veniſſet. xxv.

Gloſſ. 5. *Gloſſ. verb. renunciatum.*

Admittenda.] Niſi eſſet talis, cui competeret teſtitutionis beneficium vt minor vel eccleſia 3. de reſtit. in integr. cap. auditis Secundum Tane. Ioannem Andr. adhuc in cauſſa appellationis ſemper admittatur, niſi obſtet timor ſubornationis. Paootm. Fel.

Cap. cùm à vobis. xxvtii.

Textus. *Sedis Apoſtolicæ.*

Quia eius velle ſtatur. Idem de ſummo principe. Sed ſi tanquam teſtis produceretur Papa vel imperator non magis ei, quàm vni teſti crederetur. Angel. l. iuriſiur. C. de teſtib. & quod aſſertio eius non faciat plenam fidem in præiudicium partis aduerſæ, tener Franc. Aret. hic. col. 2. Andr. Yſernia quiſucceſſorea tencantur col 6. in vſib. feudor. Carol. Ruinus, conſil. 3. lib. 5.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. vnius.*

Si ſuper re quæ coram eis.] Non autem de his quæ ipſimet geſſerunt. Panorm. Felin. hic deciſ. Tholoſ. q. 142.

Gloſſ. 5. *Verb. ſcriptum* 2. D

Adminus quatuor] Imò ſufficiunt duo. Panormit.

Cap. de teſtibus. xxix.

Text. *Deponerent non iurati.*

Sed in connexis cenſentur iurati. Franc. Aret. Hic & conſil. 140. Ioan. Fabr. l. fin. C. qui legit. perſon. ſtand habe. in indic. Bald. conſil. 459. lib 4. Boniſ. de vital. Clement. II. col. 5. de teſtib. Iaſ. l. 1. col. de iurisd. omn. iudic. l. t. col. 6. & ibi Philipp. Dec. colum. 3. ſi cert. pet.

Gloſ. verb. publicata.

Teſtes falſum dixiſſe.] indirectè vel adiuncta corruptione. Panormitan. dict. cap. licet de probationib.

E

Cap. conſtitutus. xxx.

Summ. *Summario.*

Certis indicibus.] Et teſtimonia habuit penes ſe. Panotm.

Gloſſ. 7. *Gloſſ. verb. depoſitis.*

Didiciſſe teſtificata.] Quod eſt verum niſi atteſtationes clauſæ, & ſigillatæ apud ipſum fuiſſent depoſitæ, & ipſe ſic eas reſtitueret, ſecundum Hoſtienſ. Ioann. Andr. Panormitan. Felin. hic.

Cap. præſentium, xxxi.

Text. *Id fuerit proteſtatus.*

Dummodo proteſtatio ſit ſpecifica Bald. Sing. cap. paſtoralis col 2. ſ. De exceptiooib.

Tom. III.

Gloſſ. verb, proteſtatus, in princ. Gloſſ. 4.

Habere proſe.] Dic reiectis implicationibus & diſtinctionibus gloſſæ, Ant. Butr. Panorm. & alior. hic. indiſtinctè, quod æquè proſunt reprobanti ſicut producenti. Quia producens eo ipſo ſatis approbat etiam contra ſe nec curandum de reprobatione non verificata, nec acceptat, iuxta not. in cap. eum veniſſent 3. de eo qui mitti. in poſſeſſ. cauſſ. rei ſeruan. in gloſſ. obtulit. nec curandum de fauda huius cap. perfunctoria, & quæ contrarium ponus infert, & ita practicatur.

Cap. cùm autem, xxxiiii.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. per exceptionem, in med. tenetur pro eccleſia.*] Data negligentia prælati vel capituli, quilibet de eccleſia poteſt agere ſine mandato nomine eccleſiæ. Panorm. Felio. Lap. allegat. 51.

Cap. ex tenore, xxxv.

Gloſ. verb. admittendos in med. Gloſſ. 4.

Ergo & eodem modo.] Quia articulus per aduerſarij teſtes probatus non fuerat debitè ſpecificatus. Vnde non poteſt alij imputari, cur antea ſuper eodem teſtes non produxit & ideo nunc poteſt producere Ioan. Andr. addi. ad Speculat. eod §. ſæpe. Panotm. Feli. hic.

Cap. ſigoificauerunt, xxxvi.

Gloſ. verb. loquere. Gloſſ. 8.

Concluſum.] Idem Imol. hîc. Antoni. Burgos cap. C ad noſtram. collat. 7. num 31. De empt. & vend. Bal. l. properandum. §. 1. circa princ. C. de iudic. Matth. Affict. Deciſ. Neapolit. 176. num. 3.

Verb. recuſſum. circ. princ. Gloſſ. 9.

Imputant.] Idem Deciſ. Tholoſ. q. 494. & Panormit. Fel. hic. Panorm. cap. eum ſuper. cap. paſtoralis. 3. de cauſſ. poſſeſſo.

Cap. cùm cauſam, xxxvii.

Gloſſ. verb. de cauſis in princ. Gloſſ. 4.

Reſpondere.] Dic quod non tenetur reſpoodere de tangentibus turpitudinem ſuam: de aliis ſic. Panor. Felin. hic Deci. Tholoſ. qu. 69. q. 372. tetigi ad Philip. Dec. l. fin. num. 6. C de odend.

Verb, compellas.

Depoſuiſſes contra illum.] Idem Pan. Felio. in cauſſ. eiuili.

Cap. dilecto. xl.

Gloſſ. verb. recuſaſtis, circ. prin. Gloſſ. 3.

Si ei reuelauit ſecreta.] Idem Pano. hic. Steph. Aufrer. tract. de recuſat. num. 68.

Cap. conſtitutis. xlvi.

Gloſſ. verb. verisimile. Gloſſ. 2.

Quia præſulatus.] Dic quod hic erat actus ſucceſſinus & fauorabilis, ibi verò momentaneus. Panorm.

Cap. liter ex quadam. xlvsi.

Gloſ. verb. gradus, circ. fin. Gloſſ. 12.

Sed hoc non credo.] Opinio gloſſæ procedit quando deponunt de auditu opinio. Ioan. quando deponuot de ſcieotia Ioan. Andr. Panormit. Felin.

Cap. per tuas, xlviii.

Gloſſ. verb. audiendum, circ. prin. Gloſſ. 1.

Dum tamen in continenti.] Imo etiam ex interuallo ante aperturam. Tamen minuitur fides, ſi potuit loqui cum parte Anto. Butr. Panotm. & Felin.

Cap. licet dilectus, xlix.

Summario.

Non licet.] Scilicet per nouos teſtes: ſed bene per inſtrumenta.

Cap. præſentata, 1.

Summario.

De nouo deponere.] Scilicet ſuperſtites: alioquin depoſitionibus defunctorum ſtatur. Idem ſeruatur in Gallia, etiam quando teſtes ſuot authoritate iudicis examinati ad futuram memoriam ante litem contestatam. Sed error eſt: quia ex quo pars vocata eſt, & ſolemnitet facta omnia ſunt, articulis etiam communicatis debet valere depoſitio ſine repetitione, quamuis aliud in arbitrio, qui priuatus eſt, vt ſuo loco dixi.

Cap. cùm clamot, 2 1 1.

Summario.

Iudicij officio.] Quando ſunt atteſtationes publicatæ: aliàs mero iure licitum eſt tam antiquos quàm nouos teſtes ſuper antiquis vel nouis factis producere ante concluſionem in cauſſa.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. conſ. d. circ. med.*

Dicas quod index.] Idem Panormit. Felin. hic. Alex. Conſil. 238. vbi in annotat. diſi, lib. 6. Iaſo. Franc. Purp. l. 1. §. final. ſi cert. petat.

TIT. XXI. DE TESTIBVS COgendis vel non.

Cap. 1.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. occultent*

Peccatum committit mortale.] Contra quidam ſunt priuilegiati ne cogantur 4. q. 1. can. ſi teſtes. verſ. item Iul. Sed nec princeps nec ius aliquod nec priuilegium excuſat à peccato, vt patet 3. De conſuetud. cap fin. ne præl. vic. ſuas. cap. ſuper eo. De vſur.

Cap. 11.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. depoſitionis, in fin.*

Debent abſolui.] Imò non egent abſolutiooc. Hoſtienſ. Bald. Panormit. addc quæ tetigi. 3. de offic. ordin. cap. ex parte.

Cap. delictorum, x.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. ſuper crimnibus, in prin.*

Tam clerici quàm laici.] De hoc 2. q. 6. can. ſtatuendum in fin. Ioan. Andr. & dic ſecundum Panorm. hic. & 3. cap. 1. quod in cauſſa ciuili primò ſunt teſtes monendi, & ſi nolunt ſunt cogendi, niſi ſint perſonæ priuilegiatæ: tamen deficientibus aliis probationibus indiſtinctè omnes coguntur. Idem in criminali, vbi veritas aliter haberi nequit: vel ſi conſtat quod malitioſè reus ſubſtrahit, vel quod ſe ſubtrahunt timore partis. Ad iſtud cap. reſponde quod hic non conſtabat deficere alias probationes. Idem Panormit. Conſil. 348. in fin. lib. 1. Franciſc. Aret. Conſ. 142. num. 18.

TIT. XXII. DE FIDE INSTRVMENTORVM.

Cap. 2.

Textus. *Ad exemplaria.*

Niſi facta ſint à præfectis archiui principis ſupremi, etiam parte non vocata inter ſubditos dicti principis vt Bald. hic in fin. Diaz in Conſuet. Pariſ. §. 5. num. 28. adde Feli. ca. ad audientiam, col. 5. De probat.

Cap. 11.

Text. *Alicuius firmitatis.*

Et ſic nec ſimplicem præſomptionem Philipp. Dec. hic, nou. 4. deciſ. in Conſuet. §. 5. oom. 11.

Cap. accepimus, 1 1 1 1.

Gloſſ. verb. non valeant argut. circ. med. Gloſſ. 1.

C. de fid. inſtrum. l. vlt.] Quæ limitatur per hoc ca. vt dixi in Conſuetud. Pariſienſ. §. 5. numer. 46. in tract. vſuratum. q. 16. in fin.

Cap. contingit, v.

Summario.

Sed ſolum illud.] Cyn. Bald. Bart. l. Final. C. de prec. imperat. offerend. Bartol. in rubr de oper. nou. nunciat. fac. l. marinus. §. vlt ad leg. Falc. limita quando per aliud capitolum debet declarari. Bartol. Lancelot. Dec. l. qui filiabus in princ. de legat. 1. Summ.

Cap. inter dilectos, v 1.

Gloſſ. verb. ſalua in omnibus iure addendi. Gloſſ. 5.

Verba iſta.] Nihil operantur. Pan. Fel. hic. Felt. cap. a. in fin. de lib. oblatione.

Verb. indiſtincte, in princ. Gloſſ. 10.

Conſuetus poni.] Vide Ioan. Andr. in fin. lib. 6. in Nouell. Bart. l. ſi libratius. De te iudic. Imol. Panormit. cap. 1. 3. eodem Carol. Ruin. Conſ. 23. lib. 4.

Verb. videretur. Gloſſ. 11.

Scripta ad ſcripturam.] De hac comparatione ex quibus inſtrumentis fiat per quem & qualiter, & de ipſius effectu notatur plenè per Hoſtienſ. in ſumma huius tit § 3. 4. & 5. Ioan. Andr. Alexand. Conſil. 76. lib. 3. Conſil. 239. lib. 6. Vbi dixi Philipp. 3. eod. ca. 2.

§. *quod cùm diligenter.* Text

Charta ſu rat perforata.] En artes monachorum ad confingendum ſibi titulos vetuſtos quibus numquam ferè carent. Ego ſæpe eotum impoſturas ea falſitate & fide hiſtoriæ detexi.

Gloſ. verb. inter alios Gloſſ. 20.

Ipſe iudex fuerat.] Dic quod officium neceſſarium vt iudicandi non debet nocere. Panot.

Cap. cùm Ioannes, x.

Gloſ. verb. vacuam traderes Gloſſ. 2.

Si ſtipulatus.] Si ſtipulatus ſum tem dari & vacuam poſſeſſionem tradi pet actionem incert ea ſtipulatu veniunt fructus poſtea percepti, vt verba [& vacuam &c.] aliquid addant. Ioan. Andr. dic vt nouè ſcripſi in incatricab. Labyr. de eo quod intereſt num. 200. cum ſeq.

Gloſſ. verb. ad noſtrum Gloſſ. 3.

Appellaretur ad ipſum.] Et bene: ſine iudex à quo aliam ſupetiorem recognoſcant, ſiue non quicquid delirent. Hoſtien. Ioann. Andr. hic. & alij adulatores Papæ.

Verb. pendebat. Gloſſ. 4.

Aliam cauſam poſſum.] Niſi in appellatione ab intetlocutotia. ca. vt debitus] De appellat. cap. 1. in 6. Clem. appellanti. eod. Dixtio annotat. ad Philip. Decium ca. conſuluit 18. no. 3. de appell.

Verb. quod libet inſtrumentum in prin. Gloſſ. 7.

Si quaeris quot teſtes] Dic quod duo Panorm. Felin. hic Coin. Conſil. 216. in fin. lib. 4. Carol. Ruin. Conſil. 35. cum duobus ſequentibus lib. 4. Ioann. Ameus Conſil. 44. oumero 4. Philipp. Dec. cap. tertio loco num 11. de probat. vbi dixi Adde Nicol. Boetium Deciſion. Burdegal. 116. & 118.

Cap. G. perpetuus, x 1 1.

Gloſſ. ſuper decimis in princ. Gloſſ 7.

Vicarius.] Dic quod vicarius perpetuus in ſpectantibus ad vicariam ſuam poteſt ſine mandato nomine vicariæ agere & conueniri. Et præiudicat eccleſiæ, ſed non pro teſeruatis rectori niſi habeat mandatum. Tempotalis autem non agit ſine mandato. Panorm.

Cap. si cautio. xiiii.

Gloss. 3. *Gloss. verb. sed in causam.*

Ex illa cautione.] Et potius præsumitur error, quàm donatio. Alex. Consil. 13. lib. 1. Consil. 3. lib. 1. Cotn. Consil. 135. litera. nu. lib. 2.

TIT. XXXIII. DE PRÆSVMPTIONIBVS.

Cap. ii.

Summ. *Summatio.*

Diffinitiua.] In ciuilibus, non in criminalibus. Felin. hîc. Angel. Peru. l. fur est, ff. de furt. Panorm. l. final. C. de probationib. Philipp. Dec. cap. tertio loco. col. final. de probationib. l. repeti. ff. de quæstionib. B Angel Aret. in Act. maleficar. verſ. fama publica. verb. comparuerunt. dicti inquiſit. Alex. Conſil. 138. ou. 5. vbi dixi. lib. 6.

Cap. nullus, iiii.

Gloss. 2. *Gloss. verb. confitetur.*

II. q. 3. ruſus.] Et can. Chriſtianis 2. q. 1. can. Decreuimus. 3. q. 9. can. Honorius 74. diſtin. tex. gloss. Alber. l. impuberibus §. præterea de ſuſpect. tutorib. Bald. l. ſi ea, in princ. C. qui accuſa: non poſſ. Mart. Socio. tract. de citationib. act. 31.

Cap. nonne, v.

Gloss. 1. *Gloss. verb. tacendo. tert. med.*

Dicas quod qui tacet.] Dic indiſtinctè quod in præiudicialibus tacens non videtur conſentire, etiam ſi aliàs C poterat impedire modo non taceat fraudulenter. Panorm. Et in dubio non videtur tacere fraudulenter. Fel.

Cap. mandata, vi.

Gloss. 1. *Gloss. verb. mandata cæleſtia.*

Onus portare.] Et bene: quamuis Panorm. hîc. gloss. malè reprehendat. Et hinc not. quod motò minus Papa debet ordinariorum iuriſdictionem turbare.

Cap. quoſdam, vii.

Gloss. 2. *Gloss. verb. credo.*

Non eſt dandum tempus.] Contrarium ſeruatur, & bene.

Cap. illud. xi.

Gloss. 3. *Gloss. verb. nominant.*

Probationem inducit.] Quia verba enunciatiua inſtrumenti non probant enunciatum, niſi ad effectum D eius, quod principaliter agitur. Secus ſi de ipſo enunciato ad alium effectũ vel principaliter agatur, etiam inter eaſdem partes: per l. cum aliquis. C. de iure deliberand. & per hunc text. quia tunc ſolùm ſemiplenè, vel præſumptiuè probant Ludou. Rom. ſing. 446. Hoſtienſ. Anto. Panorm. Feli. hic. Alex. Conſil. 21. vol. 1. vbi in annot. dixi.

Cap. literis, xii.

Textus. *Nudum cum nuda*

Huius cap. præſumptio ſufficit ad condemnationem criminalem de adulterio: quia indubitata & vio- E lenta. Pan. Fel. hîc.

Gloss. 5. *Gloss. verb. diuortij.*

Quo ad matrimonij ſeruitutem.] Sed ſecundum theologos antiquos & Eraſmum, in totum.

Cap. tertio loco, xiii.

Text. *Credere quod illa*

In hoc text. ſingula ad probandum per ſe non ſufficiunt, ſed omnia ſimul iuncta. Sic Pan. Felin.

Gloss. 1. *Gloss. verb. præcognitam.*

Illud verum eſt] Bartol. Alex. l. iuſiurandum, 17. ff.

A de inrelut and. Bald. l. ſi creditoribus C. de ſeruo pignori dat. manumiſſ

Iisdem.

Periculum animæ ſuæ.] Alex. Conſ. 63. nu. 23. vbi dixi lib. 4.

Cap. literas, xiiii.

Gloss. verb. arbitros, in prin. Gloss. 1.

Ordinarius poteſt.] Iure canonico non ciuili: vt 3. de arbitr. capit. cum ipſe. Sed in hoc ius canonicum obſeruatur: & bene, vt nouè dixi in annot. ad Philipp. Dec. in l. & ſi prætor. num. 5. De iuriſdict. omn. iudic.

Verb. ſtatuerunt. Gloss. 2.

Non poteſt compromitti.] Dic indiſtinctè quod ſic, ſi ciuiliter agatur: ſecus ſi criminaliter.

Verb. præter turaſorium. Gloss. 3.

Non debet admitti.] Dic tamen quod hic dictio [præter] ſtat inclusiuè, & tenetur iurare, licet aliàs peierauerit, quia ex hoc oneratur. Panotm.

Cap. cùm in iuuentute, xv.

Gloss. verb. malignis delationibus Gloss. 7.

Inquiſitio faciendo.] Imò videtur hic probari contrarium. Sed dic quod hic commiſſa fuit non ſolennis inquiſitio veritatis, ſed occulta indagatio credulitatis & famæ. Ioan. Andr. Panor. Felin.

Cap. dudum, xvi.

Gloss. verb. præſumitur idoneus Gloss. vlt.

Idoneus.] Idoneitate intrinſeca non extrinſeca. Panorm. hic. gloss. cap. ſi forte. De elect. in 6. Alciat. de præſumpt. reg. 3.

TIT. XXIIII. DE IVREIVRANDO.

Cap. i.

Gloss. princ. Gloss. 1.

Relaxare.] Non tamen directè relaxant ſed indirectè faciendo deficere iuratum conditionem iuramenti.

Verb. cogatis. Gloss. 4.

Ad abolendam, in fin.] Et de ſtatu regularium, cap. vno. in 6. §. penult. Ioa. And. Imò tanquam ordinarij Panorm. hic.

Cap. ii.

Epigraphe.

Gregorij.] Suſpicor errorem in ſuperſcriptione, quia ſi hic eſt Gregorius Magnus debebat præcedere ad- huc ipſe Gregorius III. non ſolebant Papæ Roma. imponere nec exigere iuramenta. ca. ego. quod nullus magis congruit quàm Gregorio VII.

Cap. ego N. iiii.

Gloss. verb. ſingulis annis. Gloss. 1.

Domino papa nullo medio.] Idem ſeruatur in aliis, ſi confirmationem, conſecrationem vel pallium à papa recipiunt. Ioan. Andr. ſed ea ſuperſtitio & ſeruitus iam exoleuit.

Cap. nullus, v.

Epigraphe. Tit. 5

Vrbanus Papa II.] Addidi ii. vt eſt neceſſe: quia Vrbanus III. ſecundus eſt poſt Alexandrum III. ſequentem. Vrbanus autem 1. ſanctus martyr fuit anno 226. ſub Alexandro Seuero, quo tempore ambitio nondum inuaſerat eccleſiam crucì aſſiduè ſubiectam, nec epiſcopi in clerum, nec Papa in epiſcopos dominationem vſurpauerant. Tum ſi Gregorius III. eſſet author præcedentis cap. is plus quingentis poſt Vrbanum 1. martyrio coronatum ſecutus eſt.

Cap. debitores, v t.

Gloſſ. verb. cogendi ſunt, in fin.

Gloſſ. 2. *Abſolus à iuramento.*] Sat eſt quod petant relaxati Fede. Conſi. 27a. quamuis Panorm. Fel. hic diſtinguant, nec in iſtis opus eſt aliqua diſpenſatione iuramenti, vt diai in tractat. vſurar. q.10. ad fin.

Cap. ad noſtram, v t t.

Gloſſ. verb. ſuffitiens.

Gloſſ. 1. *Vel ſufficiens, vt hic.*] Oldrad.q.68.Ioann.Andr.in additionib.Specular.tubr.de pignorib. Panor.Conſ. 359.lib. 1. Sed quod imò ſecundum materiam ſubtectam. Alex.Conſil.57.col.vlt.lib.3. Conſil.35.num.1. vbi tetigi lib.4. Phil.Dec.cap.1.lect.1.coll.5. coll.8. de iudic. cap. quafronte in fin. de appellationib.

Gloſſ. 5. *Verb. pecunia perſolutur.* B *Tenentur timore iuramenti.*] Dicebat Tancred.quod potuiſſent compenſationem fructuum facere, ſi de ipſorum quantitate liqueret. Sed quia non poterat liquere de facili non fuit locus compenſationi. C. de compenſatin nib.l.vlt.Ioann. Andr.& quod intamentum non impediat compenſari teneor Bartol. Ange. Cuma. Panor. l. amplius.rem ratam habet. Bald. hic. Ioann. Fabr. §. in bonæ fidei : Inſtit. de actio. Vide Bald. in repetition. florent. l.2. colu.54. de iureinrando. Dixi in Conſuetud. Pariſienſ. §. 62. q.5.

Cap. ſi verò, v t t t.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. ſalutis æternæ.*

Etiam ſi temporalis.] Ioan. Andr. Pannrmit. Felin. C hic. Gemmia. Conſil. 153.

Cap. ex teſcripto, t x.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. obſides. dedit. in prine. obſides erunt.*] Dic dare obſidem, vt ius retentionis competat ſaluâ etiam libertate, ſpectat ad ſolum principem.

Text. *Diuina officia celebrari.*

Sed hæc applicatio gladij ſpiritualis ad defenſionem temporalium & maximam confuſionem & illaqueationem & vilipendium induxit, vt teſtatur Ioa. Gerſon.in tractat. de poteſta. Eccleſiaſtica, Conſiderati. 4. & in tract. de vita ſpirituali animæ, lect. 4. in fin.

Cap. querelam, a.

Textus. *Crimine periurij irretiti.*

Decif.Tbolof.17.Petr.Rebuff.in tractat.de pacific. poſſeſſn. num.218. Vide Ioann. de Selua tract.de bo. par. 3.q.1.

Cap. veritatis, x t t t.

Summ. *Summario.*

Cogitur.] Quia iuramentum ex parte iurantis perſonale eſt, ſed ex parte eius cui iuratur poteſt eſſe reale ſi hoc actum ſit, vt hic. Ideo non iterandum ab eodem niſi per aliud obligetur, vt dixi in Conſuetudin. Pariſienſ. §. 2. gloſſa 4. qu.7.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. ac ſi iuraſſent.*

Subſtantia.] Dixi in Conſuetudin. Pariſienſ. §.2. gloſſ.4. num.1.

Cap. verum, x v.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. inuiti.*

Vanum metum.] Imò etiam ſi per vanum metum adhuc poterunt abſolui : quia alius ſatis turpiter recipit Hoſtien. Ioan. Andr. Pan.

Cap. veniens. x v i.

Text. §. *cumque idem.*

Nunquam curiam ducis iurares.] Qui verè dux eſt politicus. Vide Contarenum, de reb. Venet.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. repugnet.*

Relaxationem iuramenti.] Imò non opus eſſet: A quia generale iuramentum ad hoc non extenditur. Panorm.

Cap. breui, x v i i.

Gloſ. verb. difficultas.

Gloſſ. 1. *Periurio.*] Franciſ.Ripa tractat.de peſte.cha.3.& in l.quod te.numero 40.cum ſequent. ſi cert. peta. Alexand.Conſil.92. num. 13. vbi dixi. lib.1.

Cap. quanto, x v i i i.

Aſſenſu populi, in prine.

Text. Quo irrequiſito non poteſt diminuere. Guid. Pap. hic.num.1. quicquid dicat Nicol. Boeri. Deciſ.Burdegal.327. num.6. Vide quæ dixi in tractat.vſutar. & mouet. num.695. num.795.

Gloſſ. verb. defraudata.

gloſſ. 2. *Punitur capite.*] Refert Gofr. & Ioann.defendiſſe quendam qui falſauerat monetam ciuitatis Bononienſis, cùm pœna capitalis fiat multiplicitet. ff. de publ.iudic l.2. de quibus dicam.ff.de accuſat. ca. quaſiter, 24. ſuper verb. diminutionem capitis. verſ. & ſunt. Et pœnæ ſunt mollendæ. De pœn. diſtin.1. §. pœnæ. Ioann. Andr. Sed peſſimè conſuluerunt, & crudelitas eſt in Rempub. iſtis parcere.

Cap. venientes, x i x.

Summ. *Summario.*

Iuris ſuperioris.] Alberic.part.2.ſtatu.qu.194.Lud. Roma.l. is cuius fundi, num.6. de aqua pluu.arceod. & Conſil. penult.

Gloſſ. 2. *Gloſ. verb. plagiariis.*

Illius terræ.] A Gallis profectum qui dicunt *plrige & appleigement.*

Gloſſ. 5. *Verb. interpoſitis.*

Tudertina ciuitas.] Tudet ciuitas eſt Vmbtiæ in moote ſita quam Volat. Geograph. lib.6. dicit continuis ſeditionibus ad nihilum penè redactam. Sed quòd imò non ſubſit eccleſiæ Romanæ larè probat Lap. de caſtell. allegat. 85. incipiente, *viſis omnibus.* Sed Lapum ſeditione populi,direptâ domo florentiæ combuſtum fuiſſe ſcribit Antonin. part.3. tit.22. cap. 2. §. 3.

Verb. ſuperioris.

Gloſſ. 7. *Authoritas.*] Oldr. q.97. Fel. cap. conſtituens. col. D 5. de reſcript. Ioan. firmia, tractat. de gabell. coll.38. Alex. Conſ. 33. lib.5. vbi tetigi.

Cap. ad noſtram, x x i.

Gloſſ. verb. requirit, in fin.

Gloſſ. 8. *Euidentiam facti.*] Philipp.Dec 3. de appellationib. cap. cum ſpeciali. §. porrò. nu.2. cap.an ſit.nu.2.eod. tit. Alex. Conſil. 35. num.9. lib.4. vbi dixi.

Cap. quintanallis, a x i i i.

Gloſſ. verb. exheredaret, paulò ante med.

Gloſſ. 2. *Sunt hæ.*] Idem ex grauiori cauſſa. Phil. Dec. can. cùm ſpeciali num. 9. de appella. vbi dixi. & ad Alex. Conſil. 203.lib.2. Franc. Ripa.in rubr. num.20. 3. de iudic

Ibidem.

E *Vitam luxurioſam egerit.*]Et tunc ſi pater poteſt exheredare fortius poteſt alimenta negare. De hoc in Speeula qui filij ſunt legiti. verſic. quod ſi filia. & verſic. ſequent. Ioann. Andr. Per. Gerard. ſing.1. ſed contra tenet Curt.authent. non licet C. de liber. preter. Vigli. Inſtit. de iooffic. teſtamen. in fin.

Cap. quemadmodum, x x v.

Summ. *Summario.*

Propter præcedentem usu.] Niſi occultam, quæ de nouo ad notitiam peruenit.

gloſſ. 2. *Gloſſ. verb conditio in prine.*

Si placet Papæ.] Scilicet in materia ſpectante ad Papam, aliàs ſecus.

Gloſſ 9. *Verb. oculos in fin.*

Secus eſſet.] Hoc verum ſi modicum, ita quod promiſſum ab eam dotem datur, aliàs ſecus ex mente. Panorm.

Ibidem.

Gloſſ. 20. *Sed non eſt verum.*] Idem Panorm.

Verb. deſiſtat.

Rem familiarem.] Hoc verum ſi de crimine præteriro agatur: ſecus verò ſi agatur de futuro. Quia nullo modo poteſt remitti nec in criminali nec in ciuili, nec iuramentum valet.

Cap. & ſi Chriſtus, XXVI.

Sum. *Summario.*

Iuratur.] Et benè: quamuis aliter ſentire videatur Alcia. paterg. lib. 8. cap. 2. plenius dixi in tract. vſurar. latino numer. 88. & Gallico num. 39.

Gloſ. 4. *Gloſſ. verb. creaturam.* B

ff. de iureiur. l. qui per ſalutem. l. 3 §. vltim.] Iſtæ legas dicũt quod tunc licet alicui iurare per ſalutem ſuam vel filiorum, quando iuramentum ſic defertur & intelligitur reſpectu diuini numinis ſic iurati Ioan. Andr. hic Gabr. Biel. in 2. ſententiar. diſtinct. 39. q. 1. ſed imò dicẽdum, quod dictæ leges ſunt reliquiæ veteris paganiſmi quia ibi iurare licet, non licet per creaturas ſed per Deum tantum Exod. cap. 23. Deuteronom. 6. & 10. d. can. clericum 22. q. 2. vel religioſè & apertè referendo ad Deum Matth. 23. b. can. ſi aliquo 22. q. 1.

Verb. ſeruandum in fin.

Gloſ. 9. *Si tamen ſententiam dixerit, tener. ff. de offic. pro con. l. meminiſſe.*] Imò non tenet per l. pridie. ff. de feriis Felin. in cap. conſulum ẽ. de offic. del. Alex. in d. l. eum qui. Et l. meminiſſe loquitur quando ſucceſſor nondum adnenerat. Idem Panorm. hic. C

Verb. teſtitus.

Gloſ. 14. *Periurium eſt dicendum.*] Idem Panor. conſ. 8. Franciſ. Ripa de renocand donationib. reſpo. 16. coll. 3. Vide Thom. Aquinar. 22. q. 89. artic. 4. & in 3. ſentent. diſt. 39. q. 2. & ibi fuſiùs Gabr. Biel. q. 1.

Text. §. *Chriſtus.*

In patria ſua.] Quia maior eſt forma à remotis quã à propinquis ſicut venti ſucceſſinis aëris motib. angentur Bald. hîc. Tum quia inuidia & ingratitudo maior eſt in propinquis, gratitudo verò & bonor maior ab exteris, vt expertus ſum. D

Cap. ſicut.

Sum. *Summario.*

Eccleſiaſticam] Imò hic erat contra particularem vtilitatem iurium Epiſcopi pro immunitate Eccleſiæ.

Caſus. *Caſus.*

Thema. Canonici Eccleſiæ Tridentinæ vacantis priuſquam tractarent de electione, tractauerunt de commodis ſui capituli ne videlicet deineeps Epiſcopus qui amplos habebat reditus quicquam ab eis exigeret iucundi aduentus nomine, néue quicquam etiam nomine ſigilli caperet de collationibus præbendarum, & omnes inrauerunt ita ſeruare quiſquis eorum electus eſſet Epiſcopus: & ſic elegerunt vnum ex eis, qui poſtea videns ſe confirmatum pœnitet. E Reſcribit Papa iuramentum minimè ſeruandum eſſe. Sed vt omnia in priſtinum ſtatum appellatione remotâ reducantur.

Cap. cùm contingat. XXVIII.

Textus. §. *Nos autem.*

Mulieres ipſæ.] Pondera verbum [ipſæ] & ſic hoc impedimentum perſonale eſt: cap. veritatis ẽ. eod. nec ligat heredes vel cauſam habentes: contractus enim nullus eſt, nec iuramento firmatur. Ita tenent Vin. Ioan. Andr. Ioann. de Ligna. Antoni. Butr. Imol. & Panorm. hic & conſ. 8. lib. 2. Federic. da Sen. Conſ. 122. Alcia. Hic numer. 120. cum ſequent. Et

Abenè addo quod hoc iuramentum reſcindendum eſt, quia contra legem & Rempub. Ideo ſine cauſſæ cognitione ſtarim relaxatur & ita practicatur.

in fin. Textus.

Salutis æternæ.] Sed hanc rationem ſpecuit idem Papa in cap. præcedenti, & aliàs,

Gloſ. verb. præiudicium. Gloſſ. vlt.

Vel filiorum.] Imò generaliter hæc ratio nugatoria eſt: quia ſemper eſt præiudicium Reipub. l. 2. ſolut. matrim. vt ait Ioan. Fabr. Inſtit. quib. alien. non licet, in princ. Ioan. igneus l. 1. §. ſi vir aut vxor, num. 145. l. 3. §. eleganter. num. 172. ad Silla.

Cap. petitio. XXIX.

circ. med. Text.

Spiritualibus veſtris.] Id eſt tam communiter quàm diuiſim etiam ſingnlorum canonicorum.

Cap. ex litteris. XXXI.

Gloſ. verb. occulta. circ. fin. Gloſſ. 4.

Æquè præiudicat] Scilicet per verbum etedit. & eſt gloſſ. ſingul. ſecund. Panorm. hic Alex. l. qui bona fide. §. ſi alieno. cap. 6. de damn. infect. Curt. ſenior l. 2. §. quod obſeruati C. de int. propt. column. dand. Philipp. Franc. cap. 2. col. final. de iudic. in 6. Phil. Dec. cap. cum venerabilis col. 2. ẽ. de excepr.

Cap. intellecto. XXXII.

Studeat renouare.

Bald. auth. omnes peregrini. col. fin C. communia de ſucceſſ. Paul. Conſil. 70 col. 3. lib. 1. Fcli. cap. ad audientiam col. 2. de præſcript. Vdal. Zaz. in epito. feudor. chart. 7. Limita in modico, quod non multum diminuit And. Yſern. de prohib. feudi alienat. per Fed. col. 18. in vſib. feudor. Alber. 1. in 1. Conſt. D. Mart. Land. de principib §. 82. Alex. conſil. 1. nu. 19. lib. 5. vbi tenigi.

Cap. electus. XXXV.

Per idem iuramentum. Text.

Quia hoc non eſt de nouo iurare, nec iuramentum extenſionem recipit laſo. l. ſcite debemus co. l. 2. de verb. oblig. Hippolyt. de Marſil. ſingul. 415. Matth Afflict. deciſ. Neapol. 64 Philip. Dec. l. ſemper in ſtipulatione nn. 16. de reg. iur. Alcia. l. certum, in fin. ſi cert. pata.

Cap. iuramentum. XXXVI.

Gloſſ. verb. ad te paulò poſt fin. Gloſſ. 2.

Non poterat recuſari.] Dic quod imo poterat, vt nunc. Sed poterit iudex non habentem iuſtam cauſſam recuſandi condemnare l. generaliter. §. 1. C. eod. Et ſic per d. l. manifeſtè cogitur cauſariuè, non præcisè vt hîc. Adde Hippol. Marſil. ſingul 81. Guid. Pap. hic. Aret. ca. 2. ẽ. de probatio. & ibi. Philip. dec. num. 4. vbi dixi.

Huiuſmodi iuſiurandum. Text.

Niſi aceuſaror vel actor æquè veritatem ſciret, Bartol. l. iuſiurandum 34 ff. eod. Anton. Panorm. hic.

TIT. XXV. DE EXCEPTIONIBVS.

In ſerie. Serie,

Contra probationem aſſertoris.] Stulta praxis Canoniſtarum non intelligentium quid ſit *ſtatus cauſa.* Et tamen Officiales epiſcoporum ita ſeruant vt etiam Panorm. in ſuo proceſſu iudiciali Sed corrigendus eſt ineptus ille ſtilus, vt dixi in Conſuetud. Pariſ. tit. 3.

Cap. 1.

In fine.

Text. *Præſertim vbi crimen.*] Hæc dictio [*præſertim*] in quantum refertur ad probationem confeſſionis, ſtat pro [taorum] in quantum verò refertur ad probationem, quæ ſit aliter, ſtat pro [maximè] Panorm. cap.2.col.16.ẽ. de ords. cogni.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. ver. contingere.*

Sed etiam puniuntur.] Pœna ordinaria ſi inſtantia eſt criminalis & ſic confeſſus vel aliter contra eum probatione factâ conuictus Panormit. cap. cùm dilectus col.16.ẽ de otd. cognit. cap. 2. de confeſſ.

Cap rr.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. accuſatione in prine.*

Sed hic omittitur.] Dic.quod hîc approbatio non dependet à voluntate approbantis. Panormita.

Cap. rs1.

gloſſ.1. *Gloſſ. verb. non poſſit opponere.*

Sed hoc non profuit.] Die.quod hîc hi plutales nec proprio nec eccleſiæ nomine poſſuot hæc oppnnere, quæ perſona: quia non videntur moueri bono zelo. Panormi. hîc & ſub hac ratione in effectu procedit opinio ſequens.

Cap. paſtoralis. rr rr.

Gloſſ. 4. *Gloſ. verb. nullatenus audiantur circ. med.*

In contrarium ſecus.] Imò idem : quia potuit proponere ſubordinatè Panormi. Feli.

Verb. poſt modum. circ. med.

gloſſ. 6. *Dicunt quidam quod ſic.*] Niſi poſſit reo negligentia imputari. Panorm.

Cap. cùm inter. v.

Gloſ. verb. confitentur.

Gloſſ. 3. *Conferre iuriſdictionem.*] Imò nec hîc ſola eſt cauſſa ſufficiens retractandi Panor.

Gloſſ.7. *Verb. reconuentione. circ med. ff. de compenſat. l. quæcumque.* Ibi dicitur: quæcumque per exceptionem perimi poſſunt, in compenſationem non veniunt. Sed lex in peremptoria loquitur : iſta verò differt. Ioan. Andr. hîc. Et ſic ſi compenſatio ſolum per viam exceptionis opponitur ad repellendum actorem, poteſt excommunicatus compenſare. Panorm. hîc. & bene, quamuis Guid. Pap. aliter Conſil.108. contra addecid. Tholo. q.1.

Cap cùm venerabilis, vi.

Gloſſ.3. *Gloſſ verb.bonæ fidei.immed. ſecus in rem tradi.*] Hæc differentia falſa eſt. Dicendum vt nonè ſcripſi in meaticab. Labyrinth. de eoquod int. nu.194. & 198.

Verb.conſiſſus. poſt med.

Gloſſ.4. *Sed dicas.*] Idem Innocent. Ant.Pan.Et ſic in nullo releuatur actor, niſi in eo quod explicitè continetur vel neceſſariò abſolutè.

Verb. veritate compert.d. in pr.

gloſſ.2. *Sed ſi nulla eſt.*] Die quod lata ea falſis inſtrumentis contra præſentem tenet mero imre : ſed datur reſtitutio. l. diuus ff. de reiudica. Panor. hîc ſed contra minorem vel Eccleſiam eſt nulla Panorm.cap.licet. ẽ. de probat.

Cap. olim v rr.

Gloſſ. 21 *Gloſ. verb. in tali loco ſtatuerit. in fi. ẽ de reſcriptis. cap. nouuulli.*] Hæc vera ſecundum illa tempora. Hodiè verò inſpicimus non ſolùm locum conuentionis, ſed etiam commiſſionis, ẽ. de reſcr. cap. ſtatutum, §. cùm verò.& §.ſeq.lib 6. Ioan. Andr. Quia nec locus commiſſionis caedi debet. Panorm.

Cap. dilecti. vrrr.

Summar.o.

Repelli poteſt.] Quia erat reus neceſſarius: quod patet ex verbo [traxiſſet] denotante ſpecialem citationem. Innoc. Fel. Tamen Dec. hic ſequitur opinionem Hoſtienſ. & Abbatis, etiam ſi non ſit reus neceſſarius, & ſit ſpeciale: quia intereſſe Eccleſiæ.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. ſi res ita ſe habet.in prin. dolo ſuo commodum habeat.*] Et ſic quando excipiens de crimine tractat de lucro, auditur replicans de crimine. Et generaliter quando replicatio elidit exceptionem, aliàs non. Panorm. Felinus.

Cap. apoſtolicæ. rx.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. contingeret retardari circ. med.*

Suſpenſione canonis.] Et ſuſpenſione minorum tantum Panor. quæ ſolùm priuat participatione ſacramentorum, & electione paſſiuâ.

Cap. ſignificauit. xi.

Gloſſ. 2. B *Gloſſ verb abſoluat.in prine. à parte aduerſa expenſas.*] An victor propter hoc ſolum appellet, quod victus non eſt ſibi condemnatus in expenſis ipſo victo appellante ſuper principali? Et quid etiamſi victus non appellauit vide in Spec. de appell. §. in quibus verſic. 14.& verſic.ſequ.Per. & A.hic. Dicunt quod propter hoc appellare non potuit capitulum per l. omnem honorem. C. quãdo prou.non eſt neceſſ. Ioan.Andr. Dic quod hîc abſolutio erat ſuper vno capitulo ſeparato, non dependenti, aliàs ſufficiebat appellatio viti in principali d. l. omnem, quæ ſeruatur etiam in Gallia in foro eccleſiaſtico,& bene. Sed non ſeruatur ibi in foro ſeculari ob ſtilum quæſtuarium, & malè.

Verb. defenſio in med.

Gloſſ. 4. *Excommunicatus aliter.*] Imò valet: ſed petenti exC ecutionem obſtat exceptio excommunicationis, donec ſit abſolutus.

Ibidem in fin.

Summa. *Excommunicatio probetur.*] Idem Panormit.Fel.hîc.

Cap. exceptionem. x rr.

Summario.

Summa. *In expenſis condemnatur.*] Sic clericus coram iudice ſeculari diffetens declinare, condemnatur à iudice ſeculari in expenſas, quæ practici vocant voluotarias:& ita obſeruatur in regno Franciæ,& bene quidquid dicat Phil. Dec. Conſil.241. vbi diai. Idem è eooucrſo.

Textus. *In expenſis eſt legitimè condemnandus.*

Niſi actor ſciuiſſet ſe excommunicatum : quia ſe decepit Hoſtienſ. Panor.Feli.hic Philip. Dec.Conſil. 241. in fin. vbi dixi.

Gloſſ 4. D *Gloſſ. verb. publicè. circ. med.*

Et dico tam publicè.] Hoc verum de notorietate ſeu publicitate iuris,quæ ſufficit, quò ad excommunicatum. Sed quò ad alios intelligitur & requiritur publicitas & notorietas facti, videlicet quod ſit multitudini notum gl. Clementi. 1. de ſepult. Panormi. Fel. hîc. adde quod dixi ẽ. de appellationib. cap. paſtoralis.

Cap. aduerſario.

gloſſ.vlt. *Gloſſ. verb. ſine dolo poſt med.*

Offert ſe liti.] Non citatus, ſecus ſi citatus, non interrogatus vt in Specul. de interrogat. §.1. verſic ponere ergo. Ioan. And. Idem ſi in iudicio vel extra dicat E ſe poſſidere, condemnabitur, Secus, ſi citatus ſe defendit. Panormita.

TIT. XXVI. DE PRÆSCRIPTIONIBVS.

Cap. rs.

Summa. *Summario.*

Non curris præſcriptio.] Intelligo præſuppoſita malâ fide, vel durante impedimento violentiæ: aliàs idem quod de aliis rebus reſpectu eccleſiæ, quæ habet præſcriptionem vniformem.

Cap. de quarta. IV.

Gloſſ.3. *Gloſſ. verb. ſe poſſe tueri in ſic.*

Potuit habere titulum.] Cum iuſto errore facti: aliàs requiritur tempus immemoriale hodie. Ioan. Andr. Pan. Fel. hic. Sed verius puto hoc caſu ad commodum parochi ſufficere annos quadraginta cum bona fide, etiam ſine titulo, vt ſenſit Ioan. Imola. cap. apoſtolicę. col. 3. nu. 8. cum ſequent. ℣. de donationib.

Cap. vigilanti. V.

Glo. 2. *Gloſſ. verb. nouerit. in fin.*

Iuſtè Ala. dixi.] Cuius diſtinctio reprobatur ſecundum Hoſtienſ. C. de præſcript. long. temp. l. pen. & ℣. de donationib. cap. apoſtolicæ. Ideo tenenda eſt prior negatiua per text. & gloſ. l. 1. §. final. cum l. ſequ. de itin. actuq. ptiuato, Ioann. And. hic. & in cap. peccatum. de reg. iur. in 6. in Mercuria. Panorm. Felin. hic

Cap. ad aures. VI.

Glo. 2. *Gloſſ. verb. quadragenalis.*

Licet titulum non oſtendat.] Hodie per cap. 1. eod. tit. lib. 6. titulus eſt neceſſarius, vel tantum tempus de cuius initio non ſit memoria, cum ſit contra ius commune quod vna eccleſia percipiat decimas in aliena parochia cap. ad decimas. de reſtitut. ſpoliator. lib. 6. Panormit. & omnes.

Cap. cauſam. VIII.

gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. detinere. in fin.*

Ego lateri.] Feli. hic tenet ſufficere famam infeudationis ante Concilium Lateranenſe, quod verum erat ante centum annos, vt in quæſt. 439. Deciſ. Thol. Hodie verò nec fama requiritur, ſed ſufficit probare tempus immemoriale, & allegare titulum. Et ita practicatur etiam in petitorio, de quo in regno Franciæ ſolus iudex ſeculatis titulo à legato cognoſcit.

Cap. quia indicante. IX.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. quadraginta tantum annorum in prine. Super hoc dicat.*] Hanc gloſſ. ſequitur Henric. Boy. cap. ſuper eo. de paroch. Et dic quod licet aliquo caſu non poſſint fines præſcribi (hoc eſt verum reſpectu limitationis & nominis territorij) tamen ipſa proprietas & ius omne poteſt præſcribi. gloſſ. verb. limites. proœm. pragma. ſanction. Vide Guid. Pap. Conſi. 88. in fin. Alci. repetiti. l. quinque pedum. col. 4. C. fin. regund.

Textus. *In fin.*

Vtrique parti ſeruata.] Reſpectu proprietatis vel etiam reſpectu finium vbi aliter de eorum ventate non conſtat.

Cap. cùm non liceat. XII.

Textus *In fine.*

Præſcriptione temporis non obſtante.] Quia cum alius ſuper eos ſuperioritatem, contra eorum ſuperiorem nō præſcripſerit, ipſi per ſe non potuerunt præſcribere. Panorm. fac. Bald. Conſi. 135. lib. 5.

gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. non obſtante. poſt. med.*

De longa præſcriptione.] Imò nec mille annis pignus præſcribitur. Ioan. Fabr. Bart. l. cùm nouiſſimi. §. eo tempore. C. de præſcript. trig. vel quadrag. annor. dixi in tracta. vſurar. q. 6.

Cap. ad audientiam. XIII.

Gloſſ. 13 *Gloſſ. verb. comeſtionem.*

Comeſtionem.] Seruitus eſt patrimonialis, vt dixi ad ſtyl. Parla. Pariſ. tit. 5. §. 4.

Verb. librum cenſualem. in prine.

Glo. 7. *De cathedra publice.*] Paul. Coſil. 344. lib. 1. Roman. Conſil. 165. Conſil. 319 Gemini Conſil. 82. num. 6. plenè dixi in conſuetud. Pariſ. §. 5. nnm. 26. cum ſeq. Adde Alex. Conſi. 16. lib. 5.

Gloſſ. 9. *Gloſſ. verb. principaliter. in prine.*

Secus ſi ſecundario.] Idem Panorm. Felin.

Cap. cùm nobis. XIV.

Gloſſ. verb. centum annorum. in fin. Gloſſ. 1

A verbis iſtis.] Et ſufficeret probare præſumptiuè, vel per famam. Bald. auth. quas actiones C. de ſacroſanct. eccleſ. Fel. hic.

Cap. auditis XV.

Gloſſ. verb. abbas autem, in prine. glo 2.

Non illi ſed ille.] Dic quod vterque poteſt conuenire & ad vtrumque æquè principaliter ſpectat. Ideo ſententia contra vnum etiam ſcientem alij non nocet. Innoc. Panormit. hic, Panormita. Fel. cap. cum ſuper. de re iudica. Panormit. Conſil. 89. col. fin. lib. 1. Conſil. 3. col. 8. cum ſequent. lib. 2. dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 31. numer. 28.

Cap. ſi diligenti. XVII.

Gloſſ. verb. bona fides paulo. poſt prine. glo 1.

Semper præſumitur.] Vide quod notaui 16. q. 3. can. dilectio. in gloſſ. final. Vbi not. Io. ſuper bona fide, & titulo ſtari iuramento. Ioann. And. Sed dic quod non præſumitur in non habente titulum. Innoc. in cap. final. ℣. eod. Fel. hic. text. to final. C. vnde vi. niſi poſt triginta annos vt ibi. Bartol.

Ibidem. in fin.

Sed illud intelligitur alter.] Scilicet ad lucrandum fructus.

Non credimus centenariam. Text.

Hoc refertur ad factum conongens quia tandiu non poſſederat non ad ius quia de iure poteſt centenaria præſcripno probari. Ioa. And. Panor.

Gloſſ. verb. iuſtum titulum, lin. 16. ante fin. glo. 18.

Ab iis qui ea detinent.] Aliàs ſi ius non reſiſtit poſſeſſioni ſed titulo, ſufficiet tempus immemoriale ſine titulo.

Cap. veniens. XIX.

Gloſſ. verb. paſchalis. glo. 8.

Non eſſet appoſita.] Idem hic Goffred. ſed Hoſtienſ. contrà. per decret. Ro. de ſuppl. neglig. prælat. lib. 6. & hoc credo. Et facit quod notatur eod. lib. de temp. ord. cap. eos qui. Vinc. reſpondet quod videtur contra. hoc. probat. hæc decret. in qua fuit hoc conceſſum per priuilegium. Ioao. Andr. nec obſtat. cap. ſignificauit. 3. de offic. ordin. quia ibi caſus ſpecialis Panorm.

Verb. renunciaſſe. lin. 10. ante finem. glo. 12.

23. diſtinct. can. quamquam. in prine.] Vbi de hoc. dic vt plenè not. de reg. iur. cap. nullus pluribus. lib. 6. ſcilicet quod hic tenotes priuilegij & præſcriptionis erant contrarij: & ibi videre poteris quaſdam opiniones, quas hic recitant Pet. & Abbat. & vide quod dicam de priuileg. cap. cum perſonæ lib. 6. ſuper gloſſ. & ſic Ioan. Andr. Idem Panorm. hic.

Cap. quoniam. XX.

Gloſſ. verb. tam canonica quàm ciuilia. lin 12. ante fin. Gloſſ. 1

Reſpicit futura.] Idem Ioan. Vinc. Goffred. & Philipp. His enim qui ante iſtam conſtitutionem præſcripſerant conſuleruit ſecundum Vinc. ſi agant pœnitentiam & propoſitum habeant deinceps taliter non præſcribendi, ſed præſcripta reſtituere non tenentur circa præſcriptiones tamen inchoatas, ſed non conſummatas tempore huius conſtitutionis, tenet Ioan. illas non interrumpi. Goffre. contra Ioan. And. & quod quantum ad hoc, trahatur ad præterita, tenent Ioan. Andr. Panormit. hic. quia declaratoria.

Ibidem. in fin.

Ab imperatore.] Et benè vt per Gubelm. Ocham lib. 1. tract. 1. part. 3. & de poteſta. ſummi pontificis. per tot. Ioan. Gerſon in tracta. de vita ſpirituali animæ & tracta. de poteſta. eccleſiaſ. ad hoc Spec. in tit. de appellat. §. 3. in fin §. 4. in fin. lib. 2. nullam enim habet iuriſdictionem temporalium, niſi ab homini-

bus Bald.in addit.Specul. tit. de depoſito. in fin.

Verb. nulla temporis. in princ.

Glo. 4. *Interrupta præſcriptio.*] Scilicet quod tempus malæ fidei debet deduci. Panorm. hic. & bene: ſcilicet de longiſſima præſcriptioone, quia præſcriptio longi temporis ob vioſum mioum impeditur.

Ibidem paulò poſt.

Iuſtam cauſam dubitationis.] Idem Panorm. ſcilicet quod præſcribit Iaſo. l. 3. §. ex pluribus. col. 2. de ac. quirend. poſſeſſ.

TIT. IBIC. VII. DE SENTENTIA & re iudicata.

Cap. I.

Textus. *In fine.*

Ipſo iure.] Scilicet ſi contra ius aliam iuſtitiam concernens quam merita cauſſæ, vt cootra ius legis. Si verò contra ius partis pura concernens merita cauſſæ tunc debet error expreſſus eſſe. Panorm.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. contra leges. circ. med.*

§. *falſum.*] Ibi ſolùm erat nulla, ob defectum conſenſus partis. Panorm.

Cap. III.

Gloſſ. verb. ſacerdotum. in princ.

Gloſſ. 2. *In cauſſa diaconi.*] Vel ſubdiaconi. Sed hodie oon ſeruatur niſi in ſacerdote & iudice ordinario. Lateruculatores autem extraordinanj, non curant nec morantur has formas tegradationum, quod etiam diceretur ab Ialis.

Ibedem in med.

Maior pars.] Idem Specul. in tit. de accuſationib. §. 4. lib. 2. & bene. quamuis contrarium teneant Panorm. Fel. hic. Rom. Conſ. 51. poſt gloſſ. in cap. cupientes. §. ad hæc. de elect. in 6. ſed ea gloſſ. loquitur in caſu diuerſo: & hic verior eſt opimo huius gloſſ. quæ etiam de facto ſeruatur, vt vidi.

Ibidem paulò poſt.

Niſi omnes concordauerint.] Hoc non poteſt procedere nunc, ex quo in epiſcopoo totta deciſio teſeruatur Papæ. cao. accuſatus. 3. q. 6 Et in delegatis Papæ ſufficit maior pars. Panorm. Feli. hic.

Cap. lator. VI.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. permanere. in princ.*

Non obſtante ſententia.] Totam banc gloſſ. ſequuntur Panorm. Feli.

Cap. inter cæteras. IX.

Summario.

Summ. *Manifeſtam iniquitatem.*] Vt ſit nulla, intelligas quod ſit notorietas iniquitatis. vel falſæ cauſſæ. Quia manifeſtum non ſufficit niſi eliciatur exactis, ad quæ refertur expreſsè vel neceſſariè. Panorm. Fel. hic. Fel. cap. qui contra falſam col. 12. de probationib. Adde Iaſ. l. ſi is ad quem col. lat. 3. de acquir. hered. Franciſ. Curt. Senior. Conſi. 59. col. 6. Ioan. Amic. conſil. 124. vbi ampliat, etiam ſi io rem iudicatam tranſiuiſſet, ex quo ounc liquer.

Cap. teoor. X.

Gloſſ. verb. ſubarraſſet. in med.

eloſſ 3. *Et ſtabitur huic ſubarrationi.*] Idem Panormit. hic. numet. 5. facit Philipp. Dec. Conſil. 163. Sed eſt falſum niſi quantum ad ſponſalia de futuro duntaxat, vel niſi concurrentibus, aliis certis & indubitans ſignis vt apud Lap. de Caſtel. alleg. 17. incipiente: punctus quæſtionis.

Cap. cùm olim. XII.

Glo. 1. *Gloſſ. verb. duplici voce. in med.*

Habeat voces.] Etiá plures diſtributiones. Ioan Andr. hie. Bald. Conſil. 344. lib. 5. Et ita crebriùs obſeruatur, licet contrarium (quantum ad diſtributiones.) teneat Anto. Butr. hic. Phili Franc. cap. vnic. in fin. de cleric. non reſpood. in 6.

Verb. circumuentus. in pr. Gloſſ. 3.

Quod non valeat.] Idem hic Innoc. qui notat illas ſurreptitias. Ioan. And. & bene.

Verb. donationis. in fin. Gloſſ. 4.

Domini Papæ.] Et ſic ſecundum Panorm. hic. oum. 18. eſt iuſta cauſa priuationis, raoone cuiuſdam ingratitudinis, niſi faceret ad cautelam, vt aſſoler.

Verb. abſenti. in prin. Gloſſ. 5.

Sol. poteſt dici.] Quod hic quatuor ſimul concurrunt. Primò odium preuentionis papalis, quâ papa etiam vtraque prouiſione ſemel caſſata in curia oolmit vo. Secuodò vitium ſubreptionis vt hic. Terriò quia de his liquido conſtabat. Quartò natura materiæ ſubiectæ, quæ momentanea eſt, vtpote perſonalis, & ſic præſtabat abſenti ſilentium imponere, quàm eum cum ſumpm ad litem vocare. Ergo hic caſus noo eſt in conſequentiam producendus.

Verb. præſentes. fine in fin. 6. Gloſſ. vlt

Maioru partis ſupple.] Et verba hic impropriantur, ex quo non apparet aliter quod papa voluerit ius mutare. Panorm. Adde gloſſ. & quæ dixi io cap. non poteſt 3. eod. & quæ dixi ad Alex. Conſi. 124. num. 2. lib. 2.

Cap. cùm inter vos. XIII.

Gloſſ. verb. veritate in fin. Gloſſ. vlt

Continebantur in ſententia.] In aliis expreſsè abſoluit ſecundum Abbat. vel melius videtur in reliquis abſoluiſſe, quia ex verbis narratiuis ſententiæ apparet iudicem ſentire quod actor non fouebat ius in illis. Fel. hic. poſt Fran. Aret.

Cap. cauſam. XIV.

Gloſſ. verb. mandati. cir. med.

Gloſſ. 2. *Si præter formam.*] Ita tamen quod ſit de coniunctis, nec vitietur forma, ſecundum Hoſtienſ. & hoc probant coocord. quas allegat gloſſ. Aliter autem idem eſſet præter quod contra remittit de offic. de leg. cap. prudentia. 1. reſpond. Et facit ad hoc, de elect. l. ſi cui lib. 6. Vode iudex etiam ordinem formæ ſequi debet. de reſcript. cap. cauſam quæ. & etiam mentem, vt ibi & 3. de reſcript. cap. ſuper literis. in fin. Ioan. Aodt. Panorm. Fel. hic.

Cap. quod ad conſultationem. XV.

Gloſſ. verb. cauſam non exprimens. in fin. Gloſſ. 2.

Elapſus.] Et quia etiam ſpoote ſuſceperat.

Cap. cùm ſuper. XVII.

Gloſſ. verb. interpoſitam. poſt med. Gloſſ. 2.

Imò poteſt, vt hic patet.] Et ſufficit quale qualeintereſſe. gloſſ. in d. l. à ſententia Panorm. Fel. hic, Alex. Conſil. 190. num. 16. lib. 2. Conſil. 185. num. 8. lib. 5.

Verb. non noceat. in fin.

Quo ad poſſeſſionem.] Imò etiam quo ad poſſeſſionem Gloſſ. 1. non præiudicat ſententia domino poſſidenti. Hic autem epiſcopus Ouetenſis non poſſidebat: ideo executio non ſibi præiudicat, niſi in hoc quod facilius obtinuiſſet in vacaoti. Card. Panorm. Fel. hic.

Cap. cùm Bertholdus. XVIII.

Gloſſ. verb. aduerſus, circ. med. Gloſſ. 3.

Acquiritur ius.] Ad rem, oon in re. Panormita. hic; Roch. Curt. tracta. de iur. patron. verb. ius.

Verb. iuſtam cauſſam. circ. med. Gloſſ. 6.

Præſens eſſe non potuit.] Et iudex ſciuit: aliàs appellandum eſt l. quæſitum. de re iudica. l. penult. & ibi Batr. Paul. quomod. & quand. ind. Ludou. Roma. Conſi. 15.

Verb. committentibus. in princ. Gloſſ. 8.

Committit alij vices ſuas.] Dic quud eſt delega-

tus legati Papæ, qui ſub delegat ſicut legatus proconſulis. Panorm. hic. Alex. & Iaſo. Franciſc. Purput. in l. 1. de offic. eius cui manda. eſt iuriſd.

Gloſſ. 9. *Verb. minus ſufficienter. in princ.*

Admiſſus fuit.] Dic quod ex quo minus ſufficienter fuit probata ioſta cauſſa abſentiæ, elicitur media via, vt non totalitet excludatur, nec illico ſententia tractetur: ſed vt contra ſententiam audiatur.

Gloſſ. 11. *Verb. patrono. in princ.*

Alia ratio eſt.] Idem Philipp. Innoc. & Hoſti. Sed Damna. in quæſt. ſua 1. de iur. patro. dicit quod præſentare poteſt creditor nomine debitoris. Ioan. Andr. Sed ordinarius non tenetur admittere, niſi conſtet de poteſtate: & aliàs ſi admiſerit, dominus & verè patronus poteſt infra tempus conqueri, & ita intelligenda eſt communis & negatiua opinio, & quæ dixi in Conſuetud. Pariſienſ. §. 6. glnſſ. 3. numer. 5. & §. 37. gloſſ. 10. quæſt. 3.

Cap. in cauſis. xix.

Textus. *In ſimilibus cauſibus.*

L. apud Iulianum, in fin. ad Trebellia. limitat Franciſch. tracta. feudor. chart. 26. Matth. Afflict. in Conſtitu. Neapolit. lib. 3. Conſtitu. de adiuto. pro mili. fra. nn. 5. Alex. l. 1. col. 5. de ferijs. Conſ. 16n. in fin. lib. 7.

Cap intet monaſterium. xx.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. ſubeundo iudicium in fin.*

Standum opinioni Tan.] Idem Inno. Bald. Card. Panorm. Fel. hic.

Gloſſ. 10. *Verb. confirmantes. lin. 16. ante fin.*

Oſtenditur.] Dicebat Innoc. contrarium loqui vbi non fuit oppoſita nec probata excepio rei iudicatæ: & iſtud, vbi fuit oppoſita, ſed non probata. Ioan. Andr. Poſſunt tamen opiniones concordari, dicendo quod regulatitet non valet ſententia contra aliam, etiam in alia inſtantia, niſi ex actitatis in alia inſtantia ſit ſublata præſumptio notoria primæ, & tunc valet & procedit opinio Bartoli & Panorm. aliàs non valet, & prodit opinio Fel. & communis.

Cap. ſuborta. xxi.

Gloſſ 1. *Gloſſ. verb. per confeſſionem.*

Glo. vlt. *Procuratoris.*] Intelligo quod habeat mandatum à prælato & capitulo Panorm.

Verb. retractari. in med.

ff. de iureiur. l. admonendi.] Dicit Goffre. & niſi per integram reſtitutionem. 3. de teſtitu. in integ. cap. ſuſcitat. ff. de minorib. l. ſi ex cauſſa. Ioan. Andr. & ſic non iure communi. Panor. hic quamuis hoc velit. Alcia. l. ſub prætextu. col. 3. C. de tranſactionib.

Cap. cùm I. & A. xxii.

Textus. §. *à qua ſententia.*

Partibus minimè publicata.] Hunc text. dicit hic Innocen. eſſe ſingularem ad hoc, quod atteſtationum publicatio de iuſtitia eſt, non autem de ſubſtantia. Petr. Anchar. Conſil 13. Deciſ. Thol. q. 396. Alex. Conſi. 120. num. 7. lib. 7. vbi tetigi, & ad ſtil. Parlamen. Pariſienſ. cap. 26. §. 39.

Gloſſ. 7. *Gloſſ. verb. nec oſtenſis. in fin.*

Tenuit appellatio.] Dicqnod non appellauit à non publicatione, ſed à definitiua. Panor.

Gloſſ. 9. *Verb. inſtrumenta. in pr. nc.*

Niſi hoc fuiſſet obiectum.] Imò etiam in cauſſa appellationis poſſunt teſtes reprobari, ſeruato cap. præſentium. de teſtib. Panorm.

Ibidem. circ. med.

Sed contra.] Ibi loquitur ſolum ad effectum iuſtificandæ appellationis à certo grauamine. Panorm.

Glo. 12. *Verb. conſtaret. in prin.*

Legitimè facta ſunt.] Imò in appellatione iudiciali iuſta, reuocantur omnia poſt facta. Dic ergo quod hic non fuit appellatum à grauamine, quod conſpiratores admittebantur, ſed ſolum à diffinitiua, qua Abbas erat remotus. Panormit.

Cap. cum te. xxiii.

Seu *Serie. in priac.*

Modica iniuria.] Idem Innoc. hic Bald. Salic. l. decuriones C. ex quib. cauſſ. itrogat. infam. Bald. de pace iuram. firmand. §. iniuria, in princ. in vſib. feud.

Cap. quamuis. xxv.

Gloſſ. *verb. res inter alios. paulò ante fin.* Glo. vlt.

Poteſt poni propriè.] Idem Panorm. Adde quæ dixi in conſuetud. Pariſ. §. 31. num. 25.

Cap. duobus. xxvi.

Iuriſdictione ordinaria. Text.

Illud capitulum loquitur quando plnribus competit iuriſdictio, vt ſingulis: & tunc ſi cuilibet competat in ſolidum procedat prima pars, ſi verò cuilibet, ſolùm pro parte, procedat ſecunda, ibi: quia verò Nec puto faciendam ſubſtantialem differentiam inter ordinatioa & delegatos: hic enim differentia reſpicit contingentiam: quia ordinarij ſolent habere iuriſdictionem, ſeorſum: ſed delegati ſimul. vt pleniùs dixi in nouis intell.

Gloſſ. *verb. ex delegata poteſtate. cir. prin.* Glo. 2.

Ad quem recurratur.] Imò ſemper eſt reperire ſuperiorem, niſi in Papa. 3. de elect. & elect. poteſta. cap. licet. Eſt ergo ratio ſecundom Hoſtien. vt magis deferatur iuriſdictioni ordinariæ quæ naturalis eſt & fauorabilis Ioann. Andr. dic melius, quia ordinarij habent iuriſdictionem quilibet in ſolidum, ideo poteſt alterius ſententia valere: ſed delegati regulariter habent ſolum pro parte.

TIT. XXVIII. DE APPELLATIONIBVS.

Cap. iii.

Gloſſ. *verb. minus. in pr.* Glo. 2.

Niſi excedat modum.] Et tunc in appellatione & impetratione teſcripti ſuper ea debet exprimi cauſſa exceſſus. Panorm. Feli. Dec. hic.

Cap. cùm ſit. v.

Gloſſ. *verb. recipi ſua tempus. circ. princ.* Gloſſ. 1.

Sol.] Dic indiſtinctè quod iudex ex cauſſa cognita poteſt mutare omnem dilationem legalem. Bartol. l. 2. ff. de re iudica. Panorm. Feli,

Verb. ſi verò appellatum fuerit.

Iterum poteſt appellare.] Hæc gloſſ. malè loquitur. Dic quod text. in hoc verſic. Loquitur de appellante extra iudicium, & ſi non proſequitur non audiur via appellationis: ſed bene per viam querelæ, vel actionis. cap. concertationi 3. eod. in 6. Panorm. Glo. 4.

Verb. ante litis. in pr. Gloſſ. 6.

Super aliqua exceptione.] Imò cum appellatur extra ios, vt dixi.

Verb. paſſim. in med.

Hodie neceſſe eſt.] Scilicet vt quis arctetur ad proſequendum: & vt reuocari poſſit attentatum. Panorm. Glo. 7.

Verb. ante ſententiam. Gloſſ. 9.

Poſt litis ingreſſum.] Imò qoandocumque in iudicio.

Cap. ad hæc. vi.

Gloſſ. verb. tanquam ſuſpectum. in pr. Glo. 1.

3. *eod. cap. propoſuit.*] Adde quod ibi notabo, quod hic etiam tenet Tanet. Innoce. & Hoſtien. Et vide quod notabo infra. eod. tit. cap. paſtoralis. in verb. qui enim. Ioan. Andr. & ſecondum Panor. Feli. hic. ex ſola pendentia appellationis non recuſatur, ſed imr ad arbitros & probandum erit grauamen tale quod iudex præſumatur malo animo eſſe.

Cap. ſi duobus. v i i.

Gloſſ. j. *Verb. tenebit, in med.*

Sol.] Et bene. Fel. Philipp. Dec. hîc. Quia ipſo inte non competebat iuriſdictio inſertion: ideo valet punitio contumaciæ ratione dubij. Sed apud Gallos per Conſilium Baſilieoſe & concordata ſoli immediato competit iuriſdictio, & appellatur tanquam ab abuſu, Glo. e. ſi mediatos etiam Papa ſe interponeret.

Verb. credimus, circ. med.

Cùm vacat in perium.] Non ſeruatur extra Italiam, quia imperium non dependet à Papa.

Glo. i. Cap. ex ratione. v t i i.

Gloſſ. verb. impotentiam, circ. med.

Dicunt tamen.] Dic quod tempus ſemper currit. ipſo iure, licet detur teſtitutio. fallit quando impedimentum venit ex facta principis. Anthen. ſed & ſi quis C. de temporal. app. ex comprom. Clement. quandiu, de appellat. Panot.

Summ. Cap. ſuper eo. x.

Summario.

Expedri non poteſt.] Et non aliàs qoicquid dicant Ioan Andr. Panorm. & alij communiter. Et ita ſentit Philipp. Dec. hic in princ. & Conſil. 33. & bene. vnde appellatio ab articulo ſeparato, potà expenſarum, contumaciæ non impendit principale. Amplio etiam ſi iudex à quo detulerit dictæ appellationi, vel iudex ad quē inhibuerit, quia hoc debeat intelligi in quantum ius exigit, quod vt nouum, & in praxi vtiliſſimum nota.

Textus. Cap. ſuper eo. x i i.

In fine.

Gloſſ. 4. *Terminum incipit.*] Scilicet temporit in genere, non ad certum diem limitati. Panorm.

Gloſſ. verb. recepiſſe. in print.

l. 1. ff. de requir. reus.] Dies in quo cautum promittitur, & dies quo iſti oportet non connomerantur in cautione iudicio iſti. Ioann. Andr. Sed aliàs tempus ſemper incipit & currit de momento ad momentum, niſi vbi aliud iure cauetur. Ioann. Andr. Panormit. Philipp. Dec. hic dixit in Conſuetud. Patiſienſ. §. 4. num. 4. adde D. And. Tiraquell. de tetr. prox. §. 1. gloſſ. Gloſſ. 24 2. num. 20.

Cap. cùm teneamur. x v i i.

Gloſſ. verb. prætermiſſo. in pr.

In eo tantum articulo.] Imo quo ad tntam cauſſam, ſi legitima eſt appellatio. Panorm.

Ibidem circ. fin.

In delegato ſecus.] Imò idem quia ſolùm ſuſpeoditur. Panotm. hic. Vide Philipp. Franc. in diſput petit. & poſſeſſ. dub. 2. in fin.

Gloſſ 2 Cap. cùm parati. x i x.

Gloſſ. verb. in legatione regis, in fin.

Sequatur Papam.] Hoc verum cæteris paribus: aliàs ſecus, vt ſi Epiſcopus vocatur à Rege ex cauſa qua ei E tenetur ob fideliratis iuramentum Panormita. Antoo. Cotſet. de poteſta. teg. q. 92. adde. Egid. Bellamer. de- Gloſſ. 2. cis. 257.

Cap. quæſtioni. x x i.

Gloſſ. verb. reducendus. circ. prin.

Lan. dicit quod ſic.] Et aggrauatur. vt teneatur præſtare cautionem ſufficientem, vt fideiuſſores vel pignora. Et hoc adhuc vbi cauſſa excommunicationis nō eſt liquidata. Si autem ſit liquidata taliter quod incipit eſſe excommunicatus pro manifeſta, tunc debet etiam prius integrè ſatisfacere. cap. ex parte. j. de verbor. ſignifi. niſi non poſſet impleri ſatisfactio de proximo: quia ſufficiet incipere ptóvt poteſt, & cauere de perficiendo. Panotm.

Textus. Cap. conſuluit. x x i x.

A Rege Francorum.

A Scilicet Philippo Auguſto, qui tandem omnes Iudæos regno ſuo expulit, Melius dixiſſet Papa quod à tege ſuptemo principe nullo modo poterat appellari. Sed nimis deſipiuot quidam Canoniſtæ qui putāt quod Rex ipſe defendendo Iudæos appellatet ab Epiſcopo ſuo ſubdito cogente eos dimittere mancipia Chriſtiana, quod tam ioeptum & falſum quàm ptæpoſtetum eſt.

Cap. de ptiore. x x x i.

Gloſſ. verb. contempſit in prin.

Modum excedat.] Quia monachum exteeratum & Gloſſ. 1. vſque ad camiſiam nudatum ſuæ appellationi renunciare fecit. Ioan. And. hic.

B

Cap. poſttemo. x x x v i.

Gloſſ. verb. conſanguineum in prin.

Vſque ad ſeptimum.] Imò vſque ad decimom ſucce- Gloſſ. 1. dunt. Inſtitut. de ſucceſſ. cog. in fio. Sed accuſatio admittitur quatenus durat affectio, in quo inſpicietur conſuetudo Panot. Steph. Auſret. in tractat. tecuſationum col. 3. & Philipp. Franc. hic ponit quadraginta cauſas recuſationis.

Cap. ad hæc. x x x v i i.

Gloſſ. verb. interdictum, circ. pr. Gloſſ. 2.

Numquid valet appellatio.] Dic quod valet vt teneat eam in ſuſpeoſo. Ioan. And Panorm. hic per cap. dilectit. j. eod. C

Ibidem in fin.

Quin tollatur in totum.] Sicut nec excommunicatio, niſi perſona eſſet interdicta ob delictum altenus. Panormi. hic Innocent. cap. vt priuilegia. de priuilegijs.

Cap. ptætetea. x l.

Gloſſ. verb. impeaire in prin. Gloſſ. 1.

Quæ nondum tenet.] Id eſt. Nondum ligat, nondum traxit ſecum executionem.

Ibidem circ. med.

ff. Qui potiores in pig. habeā. l. potior.] Panot. ſoluit, quod ibi exttema habilia ſunt, hic non. Quod non valet: quia ibi etiam ſi debitor alij bypothecet puta, vel D vendat, vel decedat, idem eſt. Sniue quod ibi in contractibus in quibus tetro trahitur ex tunc, quia ita agitur. Sed hic in cenſuris quæ potius teſtamento æquiparantur, in quibus non fit retrotractio vt ex tunc, ſed vt ex nunc. Et ſic ſiue interim appellet ſiue decedat euaneſcit.

Ibidem circ. fin.

De alieno foro.] Idem Panot. hic. Vide Petr. Anchat. Conſi. 158. col. final. Philip. Dec. Conſil. 214. numer. 5.

Cap. ſecundò. x l i.

In prior. Textus.

Referri contingat.] Adde Fel. cap. cauſſam quæ col. 4. de teſcript. Guid. Pap. deciſ. Delph. 455. Iaſo. l. 1. C. de liber. ptæteri. Philipp. Dec. Conſ. 112. Conſil. 539. col. 1.

Cap. nouit ille. x l i i i.

Epigraphe.

Regi Francorum.] Scilicet Philippo Auguſto ob repu- Fin. diatam vxorem, & aliam ſuperinductam, vt dixi ſ. de poſtul. ptæl. cap. 1 & cap. nouit eſt pars huius cap. Multum autem delirant Panorm. & alij, qui putant regnum interdictum ob bellum inter regem Franciæ & Angliæ, quod eſt falſum.

Cap. ſæpe. x l i v.

Gloſſ. verb. ſententia. circ. prin. Gloſſ. 12.

In ſententia excommunicationis.] Nec etiam in quacunque ſententia vel actu facto iuriſdictione ſuſpenſa, poſt appellationem legitimam & quia quod nullum eſt non conualeſcit per deſertionem Ioan. And. Panormita.

Cap. conſtituos. x l v t.

Glo. 4. *Gloſſ. verb. impotentiam in med.*

Arg. quod ſic.] Et eſt verum ſi Eccleſia tali indigeat, alias ſecus. Hoſtienſ. Panorm.

Gloſſ. vlt. *Verb. in med. exceptionu. circ. med.*

Reſp.] Dic quod iſte agens pro poſſeſſiooe adipiſcenda iuteutat poſſeſſorium, vnde nuo admitótur exceptio concemens defectum proprietans, niſi in caſibus expreſſis, qui non fuerunt hic expreſſi.

Cap. ſignificaoit. x l v i i i.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. ad citationes in fin.*

Sigillo illo.] Hanc gloſſ. dicit hic Abbas eſſe ſingularem ad hoc, quod iudex poteſt quem citare per nuncii priuatum ſine lrteris dato ſibi aliquo ſigno Ioan. Andr. Adde gloſſ. 2. l. 5. & ibi Bart. C. quomod. & quand. iudex. &c. Feli. cap de cetero. col. 5. cum ſeq. de re iud. B Bald. in cap. prour 3. de dolo & contu. l. vt perfectius. C. de annal. except.

Gloſſ. 2. *Verb. conſtituebat actorem, poſt prin.*

Habere conſenſum capituli.] Niſi adminiſtraóone diuiſa, vt ſuprà de reſcriptioo. cap. edoceri.

Cap. ex inſinuatiooe. l.

Glo. 1. *Gloſſ. verb. aduocatus, in med.*

Non eſt ſufficiens.] Idem Innocenous Anton. Butr. Panormit. hic niſi ex qoalitate perſonarum Steph. Auffre. de recuſaóoib. vertic. 15.

Cap. bonæ. l i.

Gloſſ. 5. *Gloſſ. verb. in eum ſtatum, in fin.* C

Appellationis factæ.] Et ſic contra tertium, qui contra appellationem non per ſe ſolùm, ſed ſimul cum appellato innouauit, proceditur per viam attentati, non iure ordinario. Sic in cap. cum M. de cooſtituóonib. Aliàs cootta tertium iure ordinario actionis procederetur Panorm. hic oumer. 16.

Cap. dilecti filij. l i i.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. facto pronocare, circ. med. itur ad archiepiſcopum per querimoniam.*] Non poteſt appellari extra iudicium, niſi ad eum qui poteſt adiri per viam querelæ: & arrepto itineris habet vim appellationis ſeruatis ſeruandis in appellatione, licet nou dicatur appello, ſicut in ſubmiſſione protectionis vt 3. eod. cap. ad audientem Panormita. D

Cap. paſtoralis. l i i i.

Summ. *Summario.*

Non indulgetur.] Et hæc etiam quando tollitur lege Alex. Conſil. 225. nu. 13. & 14. lib. 6. Conſil. 139. nume. 4. lib. 7.

gloſſ 2. *Gloſſ. verb. expreſsè. in prine.*

In iure conceſſa.] Dic, generaliter omnem appellationem in iure expreſsè approbatam, eſſe permiſſam. Panor. Alias non hoc caſu quantumcunque probabilis niſi ad effectum nudæ deuolutionis. Idem Specul. de appellationib. §. 2.

Ibidem in fin. non valebat.] Nec etiam bodie valet.

Princip. E

Per ſuperiorem poterit emendari.] Et ſic bæc appellatio deuoluit, ſed non ſuſpendit.

Textus. §. *Verum.*

Summ. *Summario.*

Hoc dicit.] Stepha. Aoffre. q. Thol 300. dat quatuor limitaóones. Ego addo quintam generalem in regno Franciæ propter decretum Concilij Baſilienſis de excommunicans non vitao. & vbicunque eſt ſimile decretum, vt dixi in annotat. ad Philipp. Decium.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. ſubtrahantur: lin. 10. poſt prine.*

Quando ſententia hoc exprimitur.] Imò etiam non exprimitur: quia hæc ſubſtractio omnino ſequitur excommunicaóonem ſicut denunciaóo, ideo non ſuſpenditur Panorm.

Cap. ſolicitudinem. l i v.

Gloſſ. verb. Epiſcopus poſſet. circ. med. Gloſſ. 5.

Sed quar. inde.x.] Dic quia primo caſu agitur de ſua iniquitate meritò eſt ſuſpectus: ſecus 10 ſecundo caſu.

Verb. declarare in medio. Gloſſ. 3.

Officium ſuperioris.] Quod non poteſt, ſed data notorietate poteſt ſolùm illam denunciationem facere tanquam ſimplex denunciator extra iudicium. Paoorm.

Cap. dilectis filijs. l v.

Vel ſaltem rerederet. Textus.

Id eſt relaxando ſub certa cauóone fidei ſuæ crederet. Hæc eſt vera litera, & non redderet. Sic enim Galli loquuntur, qui recredentiam fiduciatum reſtitutionem vocant. Et hic diſceptario Gallorum recitatur ſecundum Hoſtienſ. hic & tenigi in ſtil. Parlam. cap. 13. §. 13.

Gloſſ. verb. ſuſpendendum, circ. med.

Potiùs tamen dic.] Hæc vera. Ioan. Andr. in cap. ad hæc, 38. 3. eod. Et intellige de interdicto lato in locũ: quia ſi io perſonam ob delictum ſuum non poſſet ſuſpendi: ſicut nec excommuoicaóo vide Philipp. Dec. cap. 1. not. 6. de iudic. & cap. apoſtolicæ num. 3. de excepnionib.

Ibidem paulò poſt.

Contradicat expreſsè.] Quia ſi ſit ſuſpenſum poteſt appellatio ſequens illud tenere in ſuſpenſo & hoc verum Ioann. And. Panorm. in d. cap. ad hæc 37. & bic.

Verb. deferendum.

Glo. 12. *Non detulit.*] Imò prius detulit. ſed poſtea pronunciauit interdictum nullum, quod nou amplius poterat. Panorm. hic col. final. nu. 23. Fel. cap. qualiter & quando. 18. col. 7. verſ. fallit quartò. de accuſation. Philip. Dec. hic not. 9

Gloſſ. 13. *Verb. poſt appellationem, in prine.*

Fuit minus legitimum.] Tamen ideo quia officialis detulerat oon poterat amplius procedere ſecundum Ioano. & communiter Docto. Sed Panorm. hic in fin. hoc reprobat: quia licet delatio iudicis minus legitima liget manus ipſius deferentis: tamen uon ligat manus Epiſcopi, qnia non detulit. Et ſic tenet quod appellatio decani fuit aliàs legióma. vt in fin. gloſſ.

Cap. vt noſtrum. l v i.

Gloſſ. verb. cum plus in prin.

Gloſſ. 3. *Quàm ſit appellare.*] Nam appellatio oon ſemper eſt iuſta: nec ſemper per eam reuocantur innouata. 3. eod. cap. non ſolùm lib. 6. Nam virtus eius in iure conſiſtit potius, quàm in facto. Sed reuocaóo ſemper cenſetur iuſta, ex quo facta eſt, & ſemper a duocat inferioris iuriſdictionem, & virtus eius in facto potius quàm in iure eſt. Et ſic maioris virtutis eſt iſta, quam illa ſecundum Hoſtienſ. ſecundum quem eſt ſimile de offic. legat. cap. delectus Ioann. Andr. Latè Steph. Aufret. in q. Tholoſ. 48u. diſtinct. Petr. Rebuff. Decretor. Pariſienſis academiæ ordinarius io tepeotiou. l. quod iuſſit, numer. 61. cum ſequeot. de re iudic.

Cap. per tuas. l v i i i.

Gloſſ. verb. liquebit, in med.

Glo. 1. *Et ſi nihil præſtiterit, obtinebit.*] Quia tunc habet locum quando actor lite conteſtatâ accepit omnes dilationes legitimas, & nihil probat. Panorm. hîc ou. 7. & in cap. prout de dolo & contumac.

Cap. vt debitus. l i x.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. abſque rationabili cauſſa. lin. 26. ante fin.*

Et nihilominus ad Papam.] Imò hoc caſu noo poteſt omitti medium, vt not. in dict. §. porrò.

Verb. rationabiliter. in fin.

Gloſſ. 9. *Cùm ex propria culpa proceſſerit illa ſuſpicio.*] Nec ex improbitate ſua, &c.

Ioan. Andr. Hipolyt. de Marſil. l. 1. §. cum quis latrones, num. 6.

Cap. cùm ceſſante. 1 x.

Gloſſ. verb. comminando, in prin.

Non eſt verum.] Imò verum niſi minuſtè comminatur. Hoſtienſ. Henricus Bohic. Panormita. Phil. Dec. hic num. 10.

Ibidem in med.

Poſſit renocare ſuam interlocutoriam quia &c.] Felin. latè cap. qualiter & quando. 18. col. 3. cum ſequ. de appell. Philipp. Dec. hîc nu. 11. cum ſequ. Alex. l. quod ſuffit, col. 2. de re iudic. & ibi d. Per. Rebuff. in repet.

Cap. cùm ſpeciali. 1 x 1.

Gloſſ. verb. terminum, in prine.

Quæ corrigit illam.] Imò quia cap. ſuſpicionis loquitur in termino præfigendo recuſatori ad recuſationem probandam. Panorm.

Verb. de recuſatoria aſſenſu in prine.

Quod non poteſt facere.] Dic quod delegatus poteſt omnino committere, antequam accuſetur. Poſt, non: niſi de conſenſu recuſatus, & non ſecutâ ſententiâ recuſationis cap. iudex, de offic. deleg. in 6. Et idem de ordinario ſecundum Aretin. in cap. ſi quis contra. De foro competen. & Philipp. Dec. hic. nu. 8. contra Panormita. in d. cap. ſi quis contra. & in hanc ſententiam inclinat Pan. hic. col. 3. verſ. ſed ſi vis: & eſt communis, & tenenda.

Verb. confeſſione, in med.

Quod ſola confeſſio.] Imò ſi eſt confeſſio inexcuſata. Pan. Philipp. Dec. num. 5.

Cap. cùm cauſam. 1 x 1 1.

Gloſſ. verb. lis conteſtata non fuit, arg. contra.] Sapple hîc dictum: petita fieri non debere vel æquipollens. Pan. nu. 9.

Verb. delegatus à principe lin. 10. poſt prine.

Sed illa non continet lin.] Dic quod ibi loquitur de articulo non iuriſdictionali. Panor.

Ibid. lin. 16. ante fin.

Ante ſententiam ſiſta eſt.] Hæc opinio poſtea approbata fuit per Clement. appellantu. eod tit.

Cap. dilecti. 1 x v 1.

Gl. ſſ. verb. poſt huiuſmodi appellationē. lin. 17. poſt prine.

Bene valet quod per ipſum fit.] Archidiac. in decretali ſi delegatus, de offic delegat lib. 6. Dicit Innocen. & Hoſtienſ. tenere contrarium in decret. referente. Sed ego non video quod hoc ibi teneant. Et ipſe Hoſtienſ. hîc tenet cum gloſſ. ſecundum Hoſtienſ. Ergo dicetur quod id, quod hîc poteſt tacitus conſenſus introducens conſuetudinem, vt ſequitur, idem poterit conſenſus tacitus exceptionem omittens. Sed fallit hîc, vt 2. q. 6. can. anteriorum. §. illo videlicet, & cap. placuit. de except. Ioan. Andr. in nou. Dic quod iure pontificio gloſſ. hæc vera eſt. facit gloſſ. pragmat. tit. de cauſſis §. 1. ver mediis. verſ. 8. fallit. ſed non procedit in terminis Concilij Baſilienſis & concordatorum, quia non poteſt prorogari, ſed poſſet appellari tao quam ab abuſu.

Cap. ex parte. 1 x v 1 1.

Paulò ante fin.

Hac exceptione neglectâ.] Hoc ipſo grauat. Philipp. Dec hic. num. 3. & cap. cùm ſuper. col. 2. de offic. deleg. Aret. Conſil. 118 Alex. Conſil. 100. nu. 2. lib. 5. vbi dixi.

Gloſſ. verb. ſub poteſtate & tutela lin. 13. ante fin.

Soluta eſt tutela.] Et tamen mortuo marito ſecundo recuperat illam re integrâ, quod dic vt in Specul. §. prædict verſ. quid ſit iuris. Ioanne. Andr. Ioaon. Fabr. D. authent. ſacramentum. Dixi in conſuet. Pariſ. tit. 8.

Cap. ſignificante. 1 x 1 x.

Gloſſ. verb. ſuper hac, circ. fin.

Vel dic quod hîc.] Hæc eſt vetus additio.

Cap. inquiſitioni. 1 x x x 1.

Gloſſ. verb. vna ſententia, in pr.

Corporalis.] Idem fortius de incorporali. Panorm. hic. idem in cauſſa criminaliter mota, vt hodie 1549. conſului.

TIT. XXX. DE CONFIRMATIONE vtili vel inutili.

Cap portecta. v t.

Gloſſ. verb. confirmatur, circ. med.

Sine mandato Papæ.] Et propter hoc non debet concedi, quod etiam in perpetuis valeant tales confirmationes per quas de cetero priuandi non eſſent ſine Papæ licentia: & ſic diſciplinam eis conringeret impediri contra iura de appellationib. cap. reprehenſibilis. cap. cum ſpeciali. cap. ad noſtram. de priote ſecundum Hoſtien. Ioan. Andr. dic quod oportet confirmationem eſſe factam ad hoc ex certa ſcientia, ſecus ſi ſimpliciter Card. Clement. I. de ſupp. negligent. præla. Panormit. cap. niſi eſſent in fin. de præbend. Petr. Rebuff. tracta. de pacif. poſſeſſ. num. 279. adde Philip. Cor. Conſil. 225. lib 4.

Ibid. in fin.

Proceſſeris.] Vt ſi ſit mentio de hac decretali Ioan. And. Quia hæc decretalis ſpecialitet derogat & ſola certa ſcienria habet vim clauſulæ derogatoriæ ſpecialis. Adde Anto de Roſate tracta. de legitimat. col. 58.

Cap. venerabilis. v 1 1 1.

Gloſſ. verb inſertus, circ. med.

Valet.] Quia certa ſcientia habet vim clauſulæ generalis [non obſtante] videlicet vbi ius non habet clauſulam derogatoriam. Quia tunc requireretur derogano ſpecialis quam non operatur certa ſcientia, vt ea. portecta. 3. eod. Panor. Felin. ca nonnulli. col. 18. de reſcript. Adde Alex. Conſ. 111 lib. 6. Ludo. Gomeſ. cap. 1. de conſt. in 6. fol. 120. in paruis.

Cap. ſua nobis. 1 x.

In fine,

Integrè reſpondere.] Et ſic volet hæc conceſſio in ſpiritualibus & temporalibus ſeu in proprietate tantũ, ſine præiudicio dioceſanorum cap. 2. ĩ. de religioſ. domib.

LIBER

LIBER TERTIVS,

TITVLVS PRIMVS,

DE VITA ET HONESTATE CLERICORVM.

CAPVT II.

Gloss. verb. vsurarij, in princ. A

Hoc intellige de laicis.] Secundum Tancred. & Vincent. Ioan. Andr. Imol. etiam de clericis, qui primò suspenduntur: secundo excommunicantur, tertiò deponuntur. Panormit.

Cap. clericus. v.

Neque barbam.

Mutilus est textus: quia in dicto Concilio Carthaginensi, quod est Concilium quartum, vbi cap. 44. hic canon habetur, legitur: *neque barbam radat.* Et sic verbum [radat] falsò expungitur, vt quidam libello in id edito latius contendit. Et Plutar. in lib. de sera numinis vindicta. pag. 2. inter ridiculas ponit legem, *Ne quis barbam nutriat.* Ego verò ridiculum puto legem de alterutro fieri religionis caussa, in qua hoc impertinens est. Ego quidem tado nec vllis amicorum flagitationibus adduci potui vt eam nutritem. Sed ob id tantum facio vt in opere meo sim expeditior ne vel tantillum quidem temporis in ea pexenda mihi depereat. B

Cap. cùm ab omni. x.

Gloss. verb. secularium, cir. med.

Non debet habere nisi sportulas.] Iure canonico ordinarius & delegatus nihil omnino exigit. Potest tamen esculentum capere. Panormita. hic. Et hinc emanauit ca. statutum. de rescript. in vi. quia constitutum dignitate tum maiores reditus habere solent, tum plus verecundiæ vt abstineant. Ego verò vidi quod faciunt, sed vt seculares sportulas taxant & exigunt, vt à triginta annis vidi. C

Cap cum ab omni. x.

Gloss. verb. nomine assessorum, in fin.

Gloss 5. *Inuitandus est assessor.*] Ordinarius nihil potest capere pro assessore, sed bene delegatus modò sine fraude. secundum Panormita. hic. Sed hinc ostium fraudum vt dixi.

Cap. Deus. xi.

Textus. *Dissimilis habitus.*

Alij ensiferi, alij cruciferi, quibus ad Liuoniam armis quandoque subigendam accesserunt depariui seu Mariani milites, vt Sabell. Eonead 10. lib. 4. Munster. in cosmographia fol. 323. Et huius Decr. partem habes j. de diuort. cap. fin. & de pœnis & remissionib. cap. Deus. qui.

Cap. cùm decorem. xii.

Gloss. 21 *Gloss. verb. festiuitatibus.*

Innocentium.] Vt turpiter fieri vidi Aurelijs in templo maiori, deinde per vicos ann. 1517. & 1518. Sed postea correctum & & omissum fuit, vt vidi.

Cap. à crapula. xiv.

In princ. Text.

Quispiam incitetur.] Idem plus trecentis ante hunc annis statuerant Carolus Magnus cap. 138. & Ludo. pius eius filius cap. 72. vt posui in stilo Curiæ Parlamenti Parisiensis part. 4. titul. 50. nec hac laude caruit conuiuium Assueri.

Cap. ex literis. xvi.

Epigraphe. Tit.

Ambianensi episcopo.] Idem fere scripsit reginæ Angliæ. j. de cleric. com. cap. ex parte. Idem Gregorius III. scripsit regi & prælatis Franciæ vt patet in stil. Parlam. Parisiens. tit. 44. s. 3 s. 4. Ita obseruatur quod perdit etiam quo ad mobilia.

Gloss. verb. suis facultatibus, circ. med

Priuilegio gaudent.] In rebus expressis, aliàs non. Panorm.

TIT. II. DE COHABITATIONE CLERICORVM ET MVLIERVM.

Cap. 1.

Epigraphe.

Concilio Maguntinensi.] Per Ludou. pium celebrato.

Cap. sicut. iv.

Gloss. verb. suspendatis, in fin.

Non est vitandus.] Dicit Vinc. notorium fornicatorem ipso iure suspensum vt tamen augeatur pœna ab homine necessaria est admonitio vt hic. & j. cap. 2. Item secundum Hostien. hic non loquitur de suspensione officij. sed beneficij, & sic diuersitas est, non contrarietas. Io. Andr. vide Anton. Corsetum in sing. versic. fornic. Oldra. q. 286. tract. de bono par. 3. q. 3. Philip. franc. cap. 1. col. 10. De sement. excom. in 6.

TIT. III. DE CLERICIS CONIVGATIS.

Cap. 1.

Gloss. verb. dimittere.

Priuandi sunt beneficijs.] Sed quod ipso iure priuati sint tenet Panorm. hic. Auffrer. ad quæst. Tholos. 240. & malè. Ego verò dico satis esse quod vxores dimittere coguntur, nec debent duplici pœnâ affici, vt nouè dixi in annotat. ad Philipp. Dec. cons. 166. Gloss. 21

A

Cap. 11.

Gloss. verb virginem.

Gloss. 1. *Sed verius est.*] Et bene. Panormit. hic & in d. cap. Debitum. Decis. cap. Tholos. 209. Aug. Clauas. in vers. bigamia. §. 5.

Cap. 111.

Gloss. verb. redire, circ. prin.

Gloss. 4. *Solutioni opponitur.*] Hęc obiectio non procedit, quia vtitur licentiâ sibi data ab Apostolo 38. distinct. can. de his, vnde primo non debet. ad leg. Iul. de adultet. l. Grachus. Præterea, si ecclesia posset tetinere illius bona iam indirectè cogeret illum continere quod esse non debet vt 31. qu. 1. can. integritas. & facit opt. ff. de condi. inst. l. quæ sub conditione §. qui sub iurisiurandi secundum Goffred. & Philip. Ioan. And. hic, in addit Specul. de statu monachor. vers. 43. Bald. authenn. ingressi. col. 4. C. de episc. & cleri. & ibi Philipp. Dec. num. 24. vbi io annotati. dixi.

B

Cap. diuersi. v.

In fin.

Textus. *Primes.*] Hodie verò seruatur omnino, quod bona ipso iure vocant, & conferuntur. & in fine huius cap. quod collatio ipso iure non valet. Panorm. suprà eod. cap. 1. Decis. Tholos. 240.

Cap. ex parte. 1x.

C

In fin.

Cæsarea Cæsari.] Id est iurisdictio temporalis temporali relinquenda regi scilicet Henrico III. tunc iuueni Regi Angliæ. hæc est ead. Dec. cum cap. ex parte 27. j. de priuileg..

TIT. IV. DE CLERICIS NON RESIDENTIBVS IN ECCLESIA vel præbenda.

Cap. 1.

Gloss. verb. ad minorem, in fin.

Minorem vtilitatem.] Respectu animarum, non reditum. Panorm. & de præsumptione fraudis, vide Philipp. Dec. consil. 210. & quæ ibi dixi.

Cap. relatum. 1v.

Gloss. verb. diffugium, in prin.

Sol.] Ibi allegabat iustam causam putà dispensationi vel consuetudinis hic friuolam. Panormita.

Cap. ex parte. vtii.

Summario.

Impedimentum.] Anton. Cotset. in tepert. verb. beneficium. Alexand. cons. 1. libro 7. vbi tetigi.

Gloss. per decem annorum, in fin.

Glo. 1. *Iure videtur vacare.*] Falsum est in simplicibus beneficijs, etiam si requirant residentiam, etiam si constet de intentione vtrumque tetinendi, sed opus est sententia. Panor.

Cap. ex tuæ. x1.

§. *Contra, in summario.*

Iurisp. *Non facit ad titulum.*] Ipso iure absque sententia secundum Panormit. Rep. §. qui verò. in cap. exstirpandæ. de præbend. cap. nouit. in fin. de his quæ fiunt à præl. vide Oldra. q. 194. Ioan. Andr. ad Spec. de cler. non resident.

Cap. ex parte. x111.

Gloss. verb. penuriam, in med.

Gloss. 2. *Quod iuramentum extenditur.*] Intelligitur secundum materiam subiectam, & secundum omnes modificationes iuris. Panorm.

Cap. cùm dilectus. x1v.

Gloss. verb. constitutione.

Gloss. 1. *Non vsuisset rescriptum.*] Idem Hostien. sed dic contra: si constitutio simpliciter connoeat iui commune per Decret. t. de rescript. & per ea quæ nota. de constit. cap. 1. libro 6. Ioan. Andr. Idem si statutum est in materia iuris, quia eo ipso secundum ius commune intelligitur & recipit omnes modificationes iuris. Panormita. hic.

Verb. fructus, in med.

Gloss. 2. *Vni ex residentibus.*] Hoc non sufficeret, quia distributiones quotidianæ, non dantur residentibus sed interessentibus, cap. 1. eodem libro 6. Panorm.

Cap. ad audientiam. xv.

In tuo seruitio existimes.] Non autem alterius, etiam Cardinalis. Item secus de canonicis alterius collegij diœcesis, vt de facto respondi pro canonicis ecclesiæ collegiatæ S. Bartholomæi Bellouacensis. Text.

Cap. cùm ad hoc. x v1.

Gloss. verb. non obstantibus.

Gloss 2. *Nisi hoc diceretur.*]Imò hoc omisso posset, si de causa reuocandi constaret, vt per Paootm. io cap. suggestum. De decim.

Verb. licentia.

Gloss. 4. *Statim exspirauit.*] Hoc verum si fine causæ cognitione data est. Panor. cap. fin. de offic. lega. Matth. Afflict. Decis. Neapol. 128.

Cap. clericos. x v11.

Spoliare.] Non ipso iure, sed per sententiam Pauor. hic. Oldra, qu. 165. gloss. pragm. titul. de collatio. §. sequuntur. versic. residentia. quamuis Innoc. & Henric. Bohic. contra. Textus.

D

TIT. V. DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBVS.

Cap 11.

Gloss. verb. viuere.

Glos 2. *Illud corrigitur.*] Iura antiqua adhoc procedunt quando ordinatus solus fuit io culpa. Ant. Butr. Philip. Dec. hic. & opi. gloss. communis est secundum Ioan. de Imol. hic.

Cap. episcopus. 1v.

E

Gloss. verb. subsidium, in fin.

Titulum sui patrimonij.] Scilicet quo ad hoc, vt esset obligatio episcopi. Ioan. Imol. hic. Fel. cap. postulasti, nume. 5. de rescript.

Ibidem.

Rebus gaudere.] Falsum, vt l. 3. C. de episc. & cleric.

Cap. quia in tantum. v.

Gloss. verb. plures, in med.

Gloss 1. *Accessorijs dispensatu.*] Idem Imol. Panormit. hic, Panormit. cap. cum in cunctis. §. si verò. col. fin. ī. de elect. & elect. potest. Philip. Franc. ca non potest. §. illud col. 2. eod. in 6. Feli. ca. postulasti col. 12. de rescrip. ca auditus col. 10. de præscript. cap. cum te. coll. antepen. de re iudica. Philip. Dec. cap. quanto ī. de iudic.

Ibidem in fin.

Vtrobique.] Hoc verum vtrumque requirit residentiam, & in vtroque tenetur residere. Panor. hic. Sed certè non practicatur quo ad ea quæ non spectant ad ecclesiam illam.

Cap. referente. VII.

Gloss.1. *Gloss. verb. appellauit. circ. princ.*

Omisit medium.] Dic quodtenuit: quia non obiectum. Panorm. hic.

Cap. maioribus. VIII.

Summario.

Summ. *Non debent diuidi.*] Nisi ex iusta causa, & cognita prius de vna in faciendo duas. cap. vacante. ī. eod. Latè Francisc. Reip. cap. cum M. Ferrar. num. 66. de rescript.

Tertus. *In fin.*

Dignitatum permutationem.] Scilicet in proprietatem loquitur hic text. non autem de permutatione titulorum, & ita obseruatur: quamuis Vrbanus III. ita videatur intellexisse in cap. quæsitum. ī. de rer. permutati. quod canonistas errare fecit.

Cap. relatum. IX.

Gloss.1. *Gloss. verb. in promissis. circ. princ.*

Sol.] Die quod promissio non valet nec potest eo ipso sequi præbendam vi promissionis, sed vt canonicatus solùm nec ex eo habet ius effectum Panorm.

Cap. de monachis. XI.

Glo.1. *Gloss. verb. de prouentibus ecclesiæ. circ. princ.*

Idem est.] Imò tunc solum ius patronatus habent. Panorm.

Ibidem paulò post.

Temporalia.] Imò solùm iure Patronatus. Panorm.

Cap. ad hæc.

Summar. *Summario.*

Habere non potest.] Vide latè Ioan. Staphyl. in tracta. de literis gratiæ. cap. 2.

Cap. inter cætera. XVI.

Summar. *Summario.*

Conferre tenetur] Decisione Tholosa. 71. Iaso. l si domus. §. de euictione. col. 2. de lega. 1. de facto sed non seruatur.

§. *supradicto.*

Dedimus in præceptis.] Huiusmodi mandatum non recipetetur in Gallia quia non est in forma Concordati. & sic istud cap. ibi non seruatur.

Casus. *Casus.*

Thema. G. canonicus Laudunensis & H. canonicus Siclunensis præbendas suas permutationis causâ resignarunt in manu Cœlestini III. Papæ, qui Decano Rhemensi mandauit vt præbendam Laudunensem conferret H. sed Episcopus præueniens conulit Petro. vnde orta lite inter P. & H. Cœlestinus III. reuocauit præfatas renũciationes, & vtrique restituit beneficium suum. Mox Cœlestino defuncto Petrus conquestus est apud Innocentium III. quo ne Petrus videretur per episcopum delusus, eidem episcopo cum decreto irritanti mandauit, ne cui præbendam vllam conferret donec eidem P. beneficium præbendale in eadem ecclesia contulisset. Not. quod consuetudo, de qua in cap. 2. eod. in vi. non erat antiqua nec ab omnibus recepta, quia collatio episcopi fuisset ipso iure nulla, nec iste successor authoris d. cap. 2. dictam permutationem sibi timens reuocasset.

Glost. *Gloss. verb. assignari debebat. in med.*

A *Videtur enim sub conditione.*] Et bene, vt tetigi ad Philip. Dec. in cap. cùm venerabilis. numer. 18. 3. de exceptionibus. Tamen conditio non est propriè suspensiua, sed resolutiua, nec opus est noua collatione, vt nouè dixi in regul. Cancellar. de publicand. num. 117. ouin. 141. numer. 146.

Cap. dilectus filius. XIX.

Gloss. verb. percipere non deberet. in princ. Gloss.1

Sol.] ibi non vi promissionis. Panorm. hîc.

Cap. nisi essent.

Summario.

B *Prouisionem.*] Petr. Anchar. consil. 279. Philipp. Dec. Consil. 436. intellige dummodo constet de titulo probabili litigantis secus si esset titulus procuratus cap. adiuimus. ī. de colluſ. det. Summ.

Gloss. verb. honesti Gloss.1.

Personæ.] Iaso. l. 2. col. 7. si quis in ius vocat. noo iecit. sed vide io l. qui iurisdictioni, col. fin. de iurisdict. omn. iud.

Verb. ex arbitraria. in fin. Gloss.2

Non sufficiebat.] Imò sufficiebat.

Cap. pro illorum. XXII.

Gloss. verb. ecclesiarum suarum circ. princ. Gloss. 1.

C *Ius conferendi sine non.*] Quia hîc apponitur clausula (contradictores compescendo) alias non posset nisi de spectantibus ad suam collationem. Panorm. hîc.

Verb. prouide in med. Glo. 2.

In secundo.] Dic quod neutro casu poterit prouidere sed solùm compelleie. Panorm.

Verb. recepisse in fin. Glo. 3.

Non credo.] Idem Panorm.

Verb. in canonicum in fin. glo. 4.

Iuri parebunt.] Et sic dicatur quod manifesta erat offensa, ita quod absolutionem præcedere debeat satisfactio, nec sufficiat cautio. ī. de verb. signif. cap. ex parte. Respond. secundom Innocent. illud verum non esse in spiritualibus nunquid enim excommunicatus quia se non faciebat ordinari ordinabitur antequam absoluatur cap. absit: De ordin. ab episcop. cap. 3. infr. D de sentent. excomm. cap. cum illorum. facit. 1. de conuers. coniug. cap. ex publico. Ipse tamen tenet per decretale capitulum quod receptio præcedit absolutionem. Sed die vt dixi in fin. Gloss. Ioann. Andr. & Gloss. sequitur. Panorm.

Cap. tuis quæstionibus. XXIII.

Gloss. verb. de patrimonialibus paulo ante fin. gloss 1.

Debeat eis prouidere.] Non obligatione præcisâ, vt sup. eod. cap. cum secundum: sed generali, quâ tenetur prouidere clericis indigentibus Ioann. Andr. Panorm.

Cap. accedens. XXIV.

E *Summario.* Summ.

Conferri beneficium.] Sed non quæritur nisi acceptet, vel recipiens habeat mandatum ad acceptanda beneficia. Panormitanus hîc. Gloss. Gemmia. Philippus Franc. capit. si tibi absenti eod. in vi.

Cap. dilecto filio. XXV.

Summario.

Receptio simpliciter.] Imò animo communicandi idem ius præbendæ & canoniæ pluribus, vt hîc. Quia si simpliciter tenet receptio omnium & creantur iura canoniæ de nouo, & præbenda datur primo recepto, & si simul sunt recepti, locus erit gratificationi. Panor. Summ.

Cap. dilectus filius. xxvii.

Gloss. 2. *Gloss. verb. reperunt, ante med.*
Quod non credo.] Et bene, si erat notorie excommunicatus Panorm.

Cap. de multa. xxviii.

Summario.

Summ. *Si secundo tale receperit.*] Pacifica possessione: vel per eum stet, cap licet episcopus j. eod.in 6. Panorm. hic Bellamere decis. 597. non est locus Bertrand. consil. 142.lib.1. Ex extrauag. execrabilis addit quod nisi primum in manos ordinarij, sub publico testimonio dimittat infra mensem & sic vtrunque remendo per vnum mensem priuatur etiam secundo ipso iure, & sit inhabilis ad omnia etiam minima.

Textus *Paulò ante fin.*
Idem in personalem.] Idem in dignitatibus text. in extrauag. execrabilis. Secus in alijs etiam si residentiam requirant. Oldra.q. 165. nisi in monachis quibus omnis pluralitas est incomparibilis: & ita hîc, obseruatur.

Gloss. 3. *Gloss. verb. per sed. Apost. post med.*
Possunt Episcopi dispensare.] Innocent. idem hic & bene.

Cap. graue nimis. xxix.

Text. *In prin.*
Iudicium rationis.] Ergo Papa in præuentionibus, qua celeriùs currunt confert, non sequitur iudicium rationis, sed cursus imò Mammonæ. Et sic per hoc Concilium damnatur Vide quæ dixi in Reg Cancellar. reg.18 de infirm. resignant, cum.29.tum seq.

Glos 1. *Gloss. verb. inquisitio.*
Ex officio sue.] Quia hic est generalis inquisitio, non contra certam personam. Panormita.

Gloss. 2. *Verb. correctionem, in prine.*
Et sic est contra.] Sol. ibi respectu ipsius beneficij indigno collati: hic respectu omnium bonorum. Panor.

Cap. extirpandæ. xxx.

Gloss. 1. *Gloss. verb. priuatum, post med.*
Quia si erant absentes.] Idem Ioa. de Selua tracta. de benefic. part 4. q 3. cum seq. Sed secundum Panorm. hic ipso iure sine alia monitione priuatus est: adeò quod si probari possit lapsum tempus quo potuit vicarium constituere & non fecit, vel quod habuit facultatem residendi, potest beneficium confetri.

Cap. licet vobis. xxxii.

Gloss. 1. *Gloss. verb. distributiones, in fin.*
Victus quotidianus.] Idem Host.ī. tit.prox.cap.de cętero. Dicebat Innocen. quod prouidebitur studentibus detracto eo, quod communi mensæ debetur de communibus prouentibus, Ioan. Andr. Panorm. nec valeret statutum capituli in præiudicium studentium. Anton. Butt. consil. 42.

Cap. dilectus filius. xxxiv.

Gloss. vlt. *Gloss. verb. exequi. in fin.*
Expectabit primam vacaturam.] Nisi priores præbendæ fuissent effectæ ex aliquo de modis in cap. si Ioli. de concess. præbend. in 6.

Cap. cùm causam. xxxv.

Gloss. vlt. *Gloss. verb. integratione, in prine.*
Diuidi non debet.] Nisi ad tē: & etiam integrandam sufficeret, vt j. eod. cap. vacante. Panorm.

Cap. venerabilis. xxxvii.

Text. *In prin.*
Argentinensis Ecclesia.] Vulgò Straßbourg: celeberrima vrbs Galliæ ad Rhenum.

Cap. cùm olim. xxxviii.

Summario.

Oldra. q 184.q.214. Philip. Dec. consil. 355. num.5. Staphyl. de liter. grat. fol. 63.

Gloss. verb. ad talia. post med. Gloss. vlt.
Personatum vel rectoriam.] Nec ad præbendam Ecclesiæ cathedralis quæ non venit nisi dicatur Panorm. hic & in cap. postulasti. de resor. dominic. cap. 1. de filijs presbyt. in 6. Felin. cap. in nostra corolla 59. de rescript. Nota decis. 131. Nota quod in antiq. Decis. 136. voluerunt, decis. 147. habens gratiam in nouis.

TIT. VI. DE CLERICO ÆGROTANTE VEL DEBILITATO.

Cap. iii.

Gloss. verb. curam animarum.
Videtur esse prælatus.] Imò infirmus remanet verus prælatus. Panorm hic Gabriel Iitel in can. fol.13. col.4.
Verb. portionem in med.
Qui seruit Ecclesiæ.] Imò prius infirmo prouidendum est, & parochiani compelluntur subuenire coadiutori, secundum Card Florent. & Panor. hic. Sed verius est Episcopum, qui est generalis parochus debere subuenire cap. 1. 82. distinct. can. videntes 12. q. 1.

Cap. tua nos. iv.

Gloss. verb. administrationē, in prine.
Hug. dixit.] Hanc sequitur Panorm. & communis. Gloss. 2.

TIT. VII. DE INSTITVTIONIBVS

Cap. ii.

Gloss. verb. tales circ. fin. Glos. vlt.
Destinatione animi.] Idem sentit Io. Staphyl. de lit grat. fol. 59. licet Panor. hic contrà.

Cap. iii.

Casus.

Thema. Vetus etat consuetudo iuris regaliorum & beneficia per regem conferendi in Anglia, sicut in Gallia, vt refert Specul. tit. de lega. § nunc tractemus, versic. sed nunquid legatus: & tit de præbendis. §. restat. versic. item oota. & Ioann. Andr. ibi, in addit. & in cap. 1. de præbend. in 6. quam consuetudinem Thomas Cantuariensis Archiepiscopus qui prius fuerat cancellarius Henrici secundi Regis Angliæ, cum cęteris Episcopis approbauit, sed mox illam abrogare voluit vt hîc, solutique regi obstitit & ad Alexandrum iii. appellauit, qui licet in Francia ageret profugus à facie Federici Ænobarbi imperatoris, tamen causam dicti Thomæ suscepit, & factum eius contra regem Angliæ confirmauit, vt hic. Tandem collo prætati Federici Venetijs presso, victor Romæ regnans (cùm interim D. Thomas a d. Henrico ii. rege ob contumaciam regaliorum impugnatione manifestam occisus esset) tri homicidas decretalem edidit, quæ habetur. j. de homicid. cap. sicut dignum, & occisum in diuos retulit, & etiam ab inimicis coli & inuocari fecit, vt refert Anton. 17. cap. t. §. 3. §. t. Donec Henricus viii. nouissimus Angliæ rex eum damnauit, vt notum est. Sed in regno Franciæ tam fideles sunt subditi, vt nullus vnquam regalia impugnauerit, nec in exteris quidem, nisi solus Bonifacius viii. qui ob id Philippum pulchrum excommunicauit, regnúmque

Casus

interdictum primo occupanti dedit, ſed omnia ſcuſtra niſi malo ſuo exilio, vt Antoninus & omnes chronographi teſtantur & canon. in cap. genetali. de electionib. in 6.

Gloſſ. verb. confirmantes.

Niſi illud.] Idem Ioan. Andr. ad Specul. de ſentent. §. vt autem Panorm. hic Roman. conſil. 387. Fel. cap. Paſtoralis §. 1. col. 1. ℣ de offic. deleg. cap. ad eminentiam, inſta de ſentent. excommu.

Cap. ad decorem. v.

Textus. *In princ.*

Venetos tantum.] Quoniam Venetus erat, & ab eis electus. Conſtantinopoli ab eis & Francis capta duce Balduino, quam Francis in Imperatorem Conſtantinopolitanum elegerunt, & Græcam Eccleſiam Papæ Romano pro tempore ſuo ſubiecerunt, vt dixi ℣. de maiorita. & obedient. cap. inter quatuor.

Cap. cùm veniſſent. v t.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. fuiſſe.*

Stigmatis realis.] Concordat text. in l. donationes §. ſpecies, & ibi Bart. ff. de donationib. Idem in l. 1. C. de petit. bon. ſub. & in l. pater filiæ. ff. de ſeru. lega. dixi in annotat. ad Alexand. conſil. 86. num. 1. lib. 1. conſ. 193. num. 5. lib. 2. ad Philipp. Dec. conſil. 51. num. 2.

Gloſſ. 2. *Verb. abuſaſſe. poſt princ.*

Ad ipſum peruenerat.] Scilicet quando prætiudicium prælati ſeparabile eſt à prætiudicio Eccleſiæ. Panorm.

Cap. cùm ad noſtram. v i i.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. recipientem. poſt med.*

Non arg.] Et bene indiſtinctè. Nec valet diſtinctio Panormitani & Doctorum hic an omnem poteſtatem tranſferat, an verò tantum commit. Quia ex quo ſuperiorem velut matrem tetinet inhabilis eſt vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 1. gloſſ. 1. num. 68.

TIT. VIII. DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ.

Cap. 1.

Summ. *Summario.*

Inſtitutus ſcienter.] Vel ex ignorantia culpabili. Secus ſi ex iuſta ignorantia, vt tenet Panorm. in cap. poſt electionem. no. 4. ℣. eo cap. quamuis. Philipp. Dec. in l. fin. num. 17. C. de pact. & conſil. 398. & Lud. Gomeſ. in reg. Cancell. 20. de impet. benefic. viuent. q. 3. Adhuc idem tenent & malè, vt dixi ſuper eadem regul. q. 3. vbi q. 6. num. 49. ampliaui hoc cap. ad omnem ſpeciem vacationis.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. condemnare, circ. med.*

Etiam de conſinſu eius.] Idem Ioann. And. Anton. Butr. per text. in cap. deteſtandæ eod. in 6. vbi decretum irritans.

Cap. 11.

§. Cùm verò.

Textus. *Conferant.*] Idem de inte in inſtitutione, quicquid dicat Panorm. hic vt ſanùs ſuper hoc cap. dixi.

Cap. quia diuerſitatem. v.

Gloſſ. verb. forma communi, in med.

Gloſſ. 4. *Veruntamen tria.*] Hæc de confirmatione ex certa ſcienna tantum Panorm. hic. Plenè dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 5. num. 69. cum ſequent.

gloſſ 10. *Verb. ſuſpenſus.*

Ex illa culpa.] Quia iſtud impedimentum non procedit immediatè ex culpa, ſed a pœna culpæ. Panorm. hic Gemin. conſil. 42. in fin.

Cap. cùm noſtris. v i.

Summario.

Colorata facti poſſeſſione.] Secus ſi non colorata. gloſſ. Docto. cap. 2. in princip. lib. 6. Summ.

Gloſſ. verb. aſſignarunt, circ. med.

Ioan. dicit quod non.] Et bene, niſi ſit clauſula [contradictores compeſcendo] Panorm. hic & d. cap. ex literis. gloſſ. 2.

Ver'. ſuggeſtionem, in me. gloſſ. 5.

Teneat ipſo iure.] Hoc verum in reſcriptis ad beneficia. Secus in reſcriptis ad lites. Panorm.

Verb. inſta cauſſa poſt prin.

Credo quod valeant.] Et bene: quia non poteſt dici poſſeſſio, ſeu titulus coloratus ex quo eſt euidens nullitas, & ita ſeruatur. Glo. 7.

Cap. literas. t x.

Gloſſ. verb. noſcatur, in med.

Habeat quas plura beneficia.] Vniformia. Panorm hîc Geminia. cap. 1. de conſuet. in 6. Glo. 5.

Cap. conſtitutus. x r.

Gloſſ. verb. conceſſionis. ante fin.

℣. *de inſtitu. cap. ex frequentibus.*] Et de offic. Vicar. cap. vet. lib. 6. & de præbend. cap. ſtatuũ in fin. eod. lib. per quæ iura, & per hanc gloſſ. dictam cuidam meo ſcholari nobili, requiſitus per parrem, cui parenti decebat quod daret vicatio ſuo poteſtatem conferendi primum beneficium quod vocaret, ſecundum hanc formam. Quod dabat vicatio generalem poteſtatem conferendi beneficia ad ipſius collationem ſpectantia, quando illa vacare contingerct. Tamen per aliam literam inhibuit quod ex quo vnum beneficium contuliſſet, ſecundum conferre non poſſet niſi prius notificato ſibi, cui perſonæ dictum beneficium contuliſſet, & reſponſo ab ipſo recepto per ipſius literas quod collationem illam gratam haberet. Ioan. Andr. Ego verò dico: quod eſt fraus, & vidi huiuſmodi vicariatus in Senatu Pariſienſi reprobari. Debent eſſe generales ſine limitatione præfertim occulta. Gloſſ. 2.

Cap. ex teoore. x i i.

Gloſſ. verb. ſtatuta, in princ.

Periculum animæ.] Adde qualiter & quando audiatur allegans nirpitudinem ſuam in l. iuſiurandum, quod ex conuentione §. final. ff. de iureiu. & ibi per Docto. Alex. conſil. 59. in fin. lib. 1. gloſſ. 2

TIT. IX. NE SEDE VACANTE ALIQVID INNOVETVR.

Cap. 1.

Gloſſ. verb. vniendo. in prin.

Vnio eccleſiarum.] Gloſſ. Clement. per literas. de præbend. Petr. de Peru. tracta. de vnion. in prin. Angel. conſil. 247. Petr. Anthara conſil. 114. Alex conſil. 140. num. 8. lib. 5. Gloſſ. 1.

TIT. X. DE IIS QVÆ FIVNT A PRÆLATIS SINE CONSENSV CAPITVLI.

Cap. 11.

Gloſſ. verb. contradicente in med.

Glo. 1.

Ad tempus facta.] Idem ſimpliciter, Panorm. hîc. A Geminia. conſil. 10.

Gloſſ. 1. *Verb. non poſt multum in princ.*

Quod ſi multum tempus.] Quod per longum tempus præſumatur Late Lud. Gozadi conſil. 73. Dixi ad Alex. conſ. 45. lib. 3. Vide Fel. cap. Albertus de teſtib. cap. ſicut de re iudicat. Hieronym. Grat. conſil. 121. num. 19 lib. 2. Soem. conſil. 15. lib. 5.

Cap. ea ooſcitur. vt.

§. *reſpondemus.*

Text. *De collegiorum ſuorum aſſenſu.*] Intellige quod conſenſus collegij, ſeu alias capituli fuit expreſſus in inſtrumento. nec obſtet l. quæcunque in publici. Et ſic per hunc text. patet quo ſolemnitas extrinſeca quæ potuit adeſſe tempore confecti inſtrumenti præſumitur ſi exprimatur, niſi alias de contrario probetur ff. in text. verb. ſi eooſtituerit. Fel. cap. ſicut nobis eolumn. 13. ff. de re iudica. Adde Geminia. conſil. 87. B

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. non adicunt.*

Contradicere poſſint] Hoſtienſ. remittit ad ea quæ ibi notauit: & dicit contradicere poſſunt intra ſex menſes poſt notitiam. Ioann. Andr. ſed Panorm. ſimpliciter tenet gl. & bene, & adhuc etiam ſi ſemper ignorauerint, non poſſunt contradicere poſt ſemeſtre, ſed remanebit præſentatio valida. Poſſunt tamen iuris ſui recognitionem proſequi, nec præſcribatur, per ea quæ dixi in C conſuetud. Pariſ. §. 37. glo. 10. quæſt. 3.

Cap. cùm apoſtolica. vii.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. profuturum.*

Ipſorum.] Secus ſi non eſſet caſus apparentet licitus: quia ipſo iure eſſet nulla. Anton. hic. & Innoc. & Fel. cap. quæ in eccleſiarum. col. 1. de conſtit. Antoni. Corſet. ſingul. verb. alienatio.

Cap. rna oupet. viii.

Gloſſ. verb. tractatu in med.

Pretioſa.] Andr. Tiraqu. de tett. proximi. §. 1. gloſſ. 7. D numer. 99.

Cap. & ſi membra. x.

Gloſſ. verb. contingere in princ.

Debet comprobari.] De teg. iur. cap. quod omnes lib. 6. Ioan. Andr. Sic in concilijs primiouæ eccleſiæ act. 15. congregauerunt Apoſtoli totam eccleſiam. Quicunque vero certant de excludenda parte eccleſiæ certaot de monopolio.

TIT. XI. DE IIS QVÆ FIVNT A MAIORI PARTE CAPITVLI.

Cap. 1.

Summario.

A maiori parte.] Etiam non obſtante conſuetudine vel ſtatuto. Alex. conſil. 124. num. 5 lib. 6. Panorm. in diſput. 1. & in tractat. de conc. Baſilienſ. incipien. quoniam veritas in 1. dub. Philipp. Dec. cap. cum omnes l. 2. coloo. 4. de conſtituti. Nicol. Boeri. Decil. Burdegal. 111.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. rationabiliter in princ.*

Non ſtatur ſemper.] can. multi in fin. 40. diſtinct. can. Nicena. 31. diſtinct. can. ſine. 60. diſt. vbi Archid. & Geminia.

TIT XII. VT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DIMINVTIONE conferantur.

Cap. 1.

Gloſſ. verb. aſſore non probante. poſt prin.

Aſſumit onus probandi.] Hoc falſum. Gloſſ. 4.

TIT. XIII. DE REBVS ECCELSIÆ ALIENANDIS VEL NON.

Cap. ſi quis. vi.

Gloſſ. verb. alienator. ſub fin.

Poterat conſulr.] Imò adhuc idem: ſed ibi quatenus Gloſſ. 4. tangit bonorem, & commodum prælati non poteſt reuocare. Panorm. hic. Francif. Aret. conſ. 114.

Verb. alienata. circ. med.

Præterea alienator.] Gloſſ. in l. iubemus. §. ſanè C. de ſacroſ. eccleſ. ſi procurator in prin. de except. dol. & ſequuntur omnes Canoniſtæ hic. Innoc. Hoſtienſ. & alij in cap. noſtri. de elect. & elect. pot. Archid. can & ſi illa. 12 q. 2. Tamen contrarium latè tenet Ioan Igneus in l. 6 ſi vir aut vxor. num. 129 per 5. colon. ſequentes. ad Syllanian. E

Cap. ad noſtram. xi.

In fin.

Cum ſibi fructus.] Nota ſingulariter quod licet eoo- Textus. tractus ſit nullus & eccleſia læſa vltra dimidiam, vt hic. adhuc reus lucratur fructus perceptos ante litem conteſtatam, nec compenſantur eum ſorte principali. Et ita ſæpe vidi iudicari in ſenatu Pariſienſi quia contractus non eſt nullus niſi eccleſia vel minor velit, ſeu quando volet.

TIT. XVI. DE DEPOSITO.

Cap. 1.

Gloſſ. verb. quæſtionibus.

Suſpecti ſunt torquendi.] Etiam ſi ſint clerici, nec aliàs Gloſſ. 5. iofames nec in hoc differunt à laicis, vt tenet Panorm. hic. quem ſequitur Fel. in cap. olim de reſcript. Philipp. Dec. 10 cap. dilectis. in prin. de appell. cap. atſi clerici. col. 9. de iudi. Alcia. cap. 1. num. 44. de offic. ordin. & ita practicatur, quamuis aliter velit Hippolyt. de Mareſil. ſing 51. & in l. edictum. numer. 14. de quæſtionib. & in ſua pract.

TIT. XVII. DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

Cap. ad noſtram. v.

Summario.

Modico conſtituto pretio.] Et ſic tres coniecturæ ſimul Ioann. concurrunt. Cæpol. de ſimulat. contract. in 6. caſu prime. Hieronym. Cagnol. Rep. l. 2. num. 19. C. de pact. inter empt. & venditor. Philipp. Dec. conſil. 197. vbi teugi. & plenè dixi in tractat. vſuratum. q. 56.

Cap. cùm cauſa. vi.

Gloſſ. verb. dimidiam. circ. fin.

Alij dicunt.] Hoc veriſſimum quemadmodũ oportet quod venditor det plus dubio iuſti pretij, vt ſit deceptus vltra dimidiam. Et ita practicatur in ſenatu Pariſienſi, quamuis in hoc omnes fere gloſſ. & canoniſtæ, Glo. 1.

& legiſtæ, & Theologi ſcholaſtici ertauerint, vt nouè A dixi in tract. vſurar. q. 14.

Gloſſ. 2. *Verb. reſtituerent. poſt princ.*

Magnum commodum eſt.] Alex. conſil. 222. num. 12. lib. 2. & latiùs in l. ſi quis cum alter. do verb. obligat. tamen reſcinditur propter læſionem multùm excedentem dimidiam. Philipp. Corn. conſi. 27. col. 2. lib. 4. Philip. Dec. l. cum te C. de tranſaction. conſil 349. col. 4. Hieron. Grat. conſil 88. lib. 1. Dixi ad Alexand. conſil. 42. num. 2. lib. 1.

Ibid. paulò poſt.

Recipio penſionem.] Temporis præteriti, ſecundum Ioan Andr. Hoſtienſ, & l aurent. vt not. in Specul. de actionib § 1. licet quidam idem dixerint de futuro. vt ibi notan. Ioan. Andr.

Ibidem in fin.

Authoritate iudicis ſui.] Facit. l. in ſingulis. ff. de reg. iur. & in l. colonus. ff. de vi & vi armat. Dixi ad Alex. conſil. 105. num 18. lib 3. & ad Philipp. Dec. authen. qui rem. nume. 18. & conſil. 146. num. 5.

TIT. XVIII. DE LOCATO ET CONDVCTO.

Cap. I.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. ſub excommunicatione. circ. fin.*

Iuriſdictionem ſuam] Et ſic Papa non erat dominus temporalis Bononiæ. Hoſtienſ. autem & Ioan. Andr. malè reprehendunt hanc gloſſ. per ea quæ dixi ſuper Edict. regiis poſt regul. Cancellariæ.

Ibid. paulò poſt.

Pro maiori parte.] Vulgò iudicant eccleſiaſticam, vel laicam à maiori parte, ſed Galli indiſtinctè reputant laicam, & eſt de iuriſdictione poteſtatis ſecularis. Academia verò Pariſienſis commiſſas habet cauſſas in prima inſtantia in Senatu Pariſienſi. Singuli verò coram ſuis conſeruatoribus.

Cap. III.

Gloſſ. verb. peruersi.

Dicunt quidam.] Scilicet, Azo, Ioan. Andr. hic diſtinguit. vt hæc gloſſ. Procedit quando pernersè mutatur, damnum dando: vt ſi tenet porcos in ſolatio. Secus ſi non damnum dando, vt quia tenet tibi proſtibulum, vel ludum, vt tunc in pœnam nihil remittatur. Idem Hoſtienſ. ſed nos practicamus ſemper deduci vel compenſari inquilino nomine intereſſe, vel multæ damnato.

Cap. potuit. IIII.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. emphyteuta. paulò poſt prin.*

Dentium mobilium.] Item in emphyteuſi requiritur ſcriptura. C eod. l. 1. Io locatione, nun. Item conductor nec vendit, nec vendicat: emphyteuta ſic. C eod. l. 2 ff. ſi aget vectigalis. l. 2. Ioan. Andr. Sed dic quod imò non acquirit ſcripturam, vt dixi in Contued. Pariſi. titul. 2. in rub.

Textus. §. *emphyteuta.*

Celeri ſatisfactione.] Hæc moderatio de rigore non habet locum in emphyteuſi priuatæ rei, qui habet triennium. Imol. hic. & in l. ſi inſulam. vbi Angel. Alexand. & Iaſon. colum. 14. de verb. oblig. Cæpola cauſſ. ciuil. conſil. 25. num. 17. Bald. d. l. magnam. col 4.

Gloſſ. 7. *Gloſſ. verb. expelli. poſt. prin.*

Sed ſi ſolus] Imò quia agitur de non acquirendo. E Panorm. hic. Alex. conſil. 14. colum. final. lib. 2. Franciſ. Aret. conſil 89. Philipp Corn. conſil. 187. col. final. lib. 1. faciunt quæ dixi in Conſuetud. Pariſienſ. §. 14. numer 9 cum ſequent. Adde Hieronym. Grat. Conſil. 2. col. final. lib. 1.

Ibidem. in med.

Et ſi vnus ſit ſacerdos] Tunc tantum poteſt ſolus, quantum alias prælatus cum conuentu, Panorm. hic. & cap. final. col. fina. de præſcript. cap. 1. col. fina. de dolo & contumac. Ludouic. Roman. conſil. 36. Philipp. Deciſ. cap. reprehenſibilis colum. final. de appell. & Conſil. 141. colum. 1.

TIT. XIX. DE RERVM PERMVTATIONE.

Cap. I.

Epigraphe.

Habetur ad verbum apud Anſegiſum inter conſtitutiones Ludouici Pij, & Clotharij lib. 20. cap. 30. niſi quod hic quædam adduntur. Tit.

Gloſſ. verb. rationabilis. in princ.

Procuratur] Imò & ſi non procuratur. Et eſt hoc. Gloſſ 3. priuilegium principis ſecundum Hoſtienſ. per literam æqualis: & hoc eſt æquum dicere, cum eccleſia infinitis priuilegijs ſit dotata per principes, vt patet ex notat. de rebus, eccleſ. alienan. vel non. cap. final. Non vider Hoſtien. quare ram amare gloſſatores interpretati fuerunt hunc text. Ad id ff. de donat. int. vir. & vxor. l. ſi id quod §. ſi quas ſerui operas. Et hoc placet Ioan. Andr. Idem Panotm. hic. Matth. Afflict. deciſ. Neapolit. 17.

Cap. quæſitum. V.

Summario. Summ.

Permutari non poſſunt.] Philipp. Dec. conſil. 141. Dixi latè in tracta. regul. Cancell.

Gloſſ. verb. epiſcopus. poſt med. Gloſſ. 4.

Authoritate propriâ.] Imò requiritur authoritas epiſcopi. Panorm. Et ita ſeruatur niſi quando collatio ſpectat ad inferiorem: quia ille expedit etiam ſpretо patrono eccleſiaſtico, qui perdit tunc ius ſuum in Gallia, ne detur occaſio currendi Romam, vt dixi in regul. Cancell. 17 de inſt. reſignation. num. 79.

Cap. ad quæſtiones. VI.

Circa fin. Textus.

Pecuniam poſſe refundi.] Etiam ſi reſpectu tituli. Petr. Anchar. conſil. 279. facit quod ſcripſi in conſuetud. Pariſi. §. 37 gloſſ. 10. quæſt. 1. in fin.

Cap. cùm olim. VII.

Circ. fin. Textus.

Præſtiterit conſenſum] Et ſic non manſit in terminis ſimplicis tractatus.

Gloſſ. verb. definitionem. poſt med. Gloſſ. 3.

Cùm quaſi vſurario.] Hæc veritas iuris vt per Gemin. cap. præſenti, de offic. legati in VI. Sed de conſuetudine ſunt vſu fructuarij, vt dixi in conſuetud. Pariſi §. 151.

Cap. exhibita. IX.

In princ. Text.

Inter ipſos.] Atqui decimæ non ſunt res ſpirituales nec ſubſtantialiter, nec formaliter, nec materialiter, ſed tantùm applicatiuè, quia miniſterio ſpirituali deputatæ vt renèt Theologi in 4. Sentent. & ibi Thom. Aquin. Ioann. Gerſon in lib. de vita ſpirituali animæ lect. 3. vbi lect. 2. corollar. 3. reprehendit canoniſtas, qui erebro fallunint & fallunt dum ſpiritualia iudicant illa quæ carnalia & materialia iudicaot eſſe nullus neſcit, puta decimas, prædia & quoſuis reditus.

Gloſſ. verb. ſecurum in med. Gloſſ. 4.

Et ex de re.] Et ex canonibus 16. quæſt. 7. can. omnes decimæ. & de hoc per Bart. Butr. in quæſt. cum quæ dant eccleſia, & eſt dominicalis 49. Vbi tenet Bar. quod tale pactum factum ad decennium eccleſia ſeruare tenetur, etiam ſi res pro decimis permutata chatirare perdat. Ioan. Andr. Idem Panorm. hic. dicens quod pactum ad tempus videtur fieri ſuper fructibus & non ſuper ipſo iure decimandi.

TIT. XX. DE FEVDIS.

Cap. I.

Text. *Quandiu fructus.*] Dicunt eſſe text. ſingularem, alij fauore eccleſiæ alij domini directi fauore. Sed vtrique erraut. Vtque nouè dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 1. gloſſ. 9. quæſt. 3. debet hic text. intelligi quatenus ſeruitium inter ius ſubſtractum commenſuratur fructibus: alias vſura eſt.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. immanue. in fin.*

Dico quod in hoc caſu.] Et malè, vt nuper dixi in text.

Cap. II.

Summ. *Summario.*

Ad eccleſ. in reuerſum.] Bald. conſil. 432. lib. 2. Calder. conſil. 1. de his quæ fiunt à prælato, ſine conſenſu capituli. Paol. conſil. 30. lib. 2. Philip. Corn. conſi 181. lib. 2. conſi. 150. lib. 3.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. alienare. in fin.*

Non perdi feudum.] Hoc viderit correctum: quia & ſi pauca vendat ſine conſenſu domini feudum amittit, in lib. Feudor. de prohib. feud. alienat. per l. imperiali §. habito ſecundum Hoſtienſ. ſed gloſſ. ibi & communiter domini legum, contrà. Quod ſi partem vendidit illam ſolam perdat Ioan. Andr. Panor. hic. Et latè dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 13. gloſſ. 5. numer. 7.

Gloſſ. 4. *Verb. filium. in princ.*

Non debeat filius.] Dixi in conſuetud. Pariſ. § 15. quæſt. 36.

TIT. XXI. DE PIGNORIBVS ET ALIIS CAVTIONIBVS.

Cap. II.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. lex. cire. fin.*

Scilicet in obſtagio.] Sed per priocipes tantùm, vel Rempub fieri poteſt.

Cap. III.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. neceſſitate. in fin.*

Perſonali] Quia pro neceſſitate perſonæ poteſt debita contrahere, quæ teneut ſucceſſor beneficij, non autem hæres ſoluere. Card. Flor. col. 1. oppoſi. 1. Pan. hic. & in cap. 1. de ſolutionib. & receptionib. cap. cum eſſes col. 13. in 4. q. principali, de teſtib. Oldrad. q. 248 Caldet conſil. 1. de ſolut. Franc. Ripa. in l. obligatione num. 46. de pignorib.

Cap. illo vos. IV.

Summ. *Summario.*

Vſurarius emit.] Etiam iuſto pretio, Anton. Burg. cap. ad noſtram col. 11. de emptione & venditione.

Textus. §. *reſpondemus.*

Ex duobus tamen.] Nota quod hæ duæ præſumptiones tocludunt tertiam, ſcilicet quod erat pactum de retrouendendo. Adde Philip. Coto. conſi. 114. conſi. 241. lib. 1.

Text. *In fin.*

Vſuram (ſi fuerit) exercere.] Hoc vltimum nō requiritur hic. quia præcedunt quatuor. Primum, pactum de reemendo. Secundum, limitatio pacti poſt tempus & vſque ad tempus. Tertium, quod maiore pretio redimatur. Quartum, fructibus eo caſu impuratis ad hoc. Conrad. de Sumanhar. de contractib q. 84. concluſ. 4. tum ſola libertas ſeſe liberandi ablata, induci vſuram, vt plenè dixi in tract. vſurarum. nu. 55a.

Cap. exlitteris. V.

Gloſſ. verb. obligata, in med. Gloſſ 5.

Omnia bona prælati.] Idem Ioan. Imol. hic. col. 4. num. 21. cum ſequ. & Panor.

Cap. cùm contra. VI.

Summario. Summ.

Cauſam habet.] Et ſic actio pigoratitia eſt in tem ſcripta, & ita in Gallia obſeruatur. Et bene omiſſo circuitu. Hoſtienſ. hic. hoc admittit data miſtura fœnoris & ſequitur. Imol. l 1. de pignor. actione. Romanus l. 4. §. Cato numer. 27. de verbor. obligat. Sed non eſt opus hac reſtrictione, & etiam in hoc text. nullum verbum de vſura.

Cap. ſignificante. VII.

Gloſſ. verb. pactum legis commiſſoriæ. in princ. Gloſſ 2.

Fit hoc modo.] Imò idem in omnibus pactis habentibus vim reſolutiuam principij. Panor. Rapha. Cuma. in l. 1. col. fin. de donationib Panor. & alij in L. ab emptione de pact. Dixi latè in conſ. Pariſ. §. 23. num. 11. & iudicium meum de quo tbi. confirmatum fuit areſto Senatus Pariſienſis anno. 1539. Idem Dom. Andr. Tiraq. in tracta. retractus commenta. §. 1. gloſſ. 7. nu. 15.

Ju fin. Text.

In captione detentus] Ioann. Im. hic. col. 1. in fin. nume. 5. nnt. quod eo ipſo quod quis detineiur in carcere, dicitur legitimè impeditus ad ſoluendum in termino, & refert ad emphyteutas poſt Anton. Butr. hic.

TIT. XXII. DE FIDEIVSSORIBVS.

Cap. I.

Gloſſ. verb. inſeruiens. Gloſſ. 2.

Frequentiam denotat.] Dixi in tractato vſurar. q. 32.

TIT. XXIII. DE SOLVTIONIBVS.

Cap. I.

Pro Eccleſiæ neceſſitate. Text.

Betracht tract. de epiſcop. lib. 4. part 2. q. 54. in fin. Iaſ. conſil. 122. lib. 2. 3. de pignor. cap. 3.

Cap. III.

Summario. Summ.

Suis creditoribus.] Decif. Tholoſ. 146. Philip. Dec. cap. reprehenſibilis num 9. de appellat. cap. epiſcopus col. 1. de præbend. vbi dixi.

In fin. Text.

Sententiam ipſam ſine difficultate] Hoc non ſolet ſeruari in Gallia, niſi bonis cedant.

Gloſſ. verb ad vinguiorem. in prin. Gloſſ. vlt.

Obligatio remanet.] Iacob Almain in 4. Sententiar. diſtinct. 15. quæſt. 2.

TIT. XXIV. DE DONATIONIBVS.

Cap. per tuas. V.

Gloss. 1. *Gloss. verb. inuenerunt, in princ*

Agitur ad supplementum.] Imò hic non fuit decepnio in contractu & obligatione, sed defectus in solutione Panorm.

Cap. pastoralis. VI.

Gloss. 2. *Gloss. verb. suum. in prin.*

Quod suum est.] Imò videtur concedere ius singulare tantum quod habet Panorm. nisi nullum ius singulare haberet.

Cap. inter dilectos. VII.

Gloss. 3. *Gloss. verb. adiudicare. in med.*

Respondeo.] Dic melius quod erat hospitale priuatum prophanum quod poterat sine licentia episcopi alij subijci. Inno. Panor.

Cap. apostolicæ. IX.

Gloss. 4. *Gloss. verb. elargiri. in prin.*

Sine consensu capituli.] In mobilibus tantùm Philip. Dec. consil. 174. num. 2.

Cap. propter X.

Gloss. vlt. *Gloss. verb. successores. in princ.*

Heredibus donatoris.] Nisi offensus non habuit facultatem conquerendi. Alexand. l. rei iudicatæ in princ. col. 1. solut. matrim. Ioan. Andr. Imol. hic. Andr. Tiraquell. reperr, l. si vnquam, verb. susceperit liberos. num. 174. C. de reuocand. donat. Ioan. Igneus l. diuus. ad Syllani.

ibid. post med.

Non est offerendum filio.] Dixi in consuet. Parisien. §. 30. q. 33 q. 34.

TIT. XXVI. DE TESTAMENTIS ET VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

Cap. I.

Gloss. vlt. *Gloss. verb. acquisiuisse.*

De rebus eius.] Idem Goffred. & Innocen. qui dicebat intuitu Episcopatus, vel intuitu officij. ℣. eod. cap. requisisti: & de hoc dicam. ℣. eod. cap. quia nos. Sed Hosti. Dicit præsumendum pro ecclesia qualitercunque euenerit, nisi aliud probetur. Ioa. Aod. Imò fructus suos & quæsita facit. Nec solum potest testari, sed etiam intestatus heredibus sanguinis reliquit. Et sic hi textus & similes vbique fere exoleuerunt, vt dixi in consuetud. Parisien. §. 151.

Summa. Cap. filius. V.

Summario.

Sed falsum est: quia hic textus debet intelligi secundum gloss. 2. vt non contradicat iuri ciuili, vt tenet Philip. Corn. cons. 32. lib. 3. fortu. gratia. tubr. de iustit. & iure. oum. 147.

Gloss. 5. Cap. si hæredes. VI.

Gloss. verb. interdicatur. post prin.

Sibi legitima.] Dixi in consuetud. Parisien. §. 8. gloss. 3. num. 11.

Cap. cùm esses. X.

Summa. *Summario.*

Idem Bald. consil. 93. lib. 2 in nouis. Philip. Dec. cons. 28. 4. col. 3. alij testringunt ad pias causas. quæ est crebrior opimo. Alcia. autem in l. licet. in fin. C. de pact. & latius in cap. nouit, in fin. de iudic. tenet hoc cap. intelligendum in foro conscientiæ tantùm: quod non placet. Quia regulariter non est facienda differentia inter fotum conscientiæ, & contentiosum, vt dixi in consuetud. Parisien. §. 95. Papa verò non potuit hanc consuetudinem abrogare, nisi suprema A temporæam iurisdictionem habuerit in eo loco, vt etiam sentit gloss. penul. & Ioan. Andr. hic.

Cap. relatum. XI.

Gloss. verb. reliquo.

Duo veltr. se stes.] Debent tamen esse rogati vt tenet Soci. & Alcia. in l. 1. §. si quæsita. num. 13. de verb. oblig.

Cap. requisisti. XV.

Gloss. verb. nec est, in m d.

Intuitu amicitiæ datum.] Quod Hostien. hic. Dicit de consuetudine seruari, & transit. Ioan. And. Card. col. 8. Panorm. Gloss. 10.

B *Verb. vita eius.*

§. *si quis autem.*] Si episcopus, clericus quis vel diœcesis moritur sine testamentis & legitimis successoribus succedit ecclesia in qua institutus fuerunt. Ioan. Andr. sed in toto regno Franciæ succedit fiscus regis vel domini temporalis loci, vt dixi in consuetud. Paris. Gloss. 16.

Cap. Raynutus. XVI.

Casu in princ.

Omnibus computatis.] Scilicet tam R. quàm patris eius, supposito etiam quod tanti erant bona patris & quod R. filius eius nihil auxit nec minuit adhuc: multò plura supplenda sunt vt vitetur iniquitas huius C cap. quia vt iacet male appellauerant actores: dixi in nou. intell. proot etiam gloss. hic in vers. adducendas supplet. Casu.

Gloss. verb. relinquens, post pr.

Intellige quod instituit.] Et beoe secundum omnes hîc & Alexand. in consil. 70. numer. 6. lib. 2. Glo. 4.

Verb. si absque liberis moreretur, circ. med.

Aduerte quod vltra.] Hoc vsque ad finem gloss. est addicio. Quia Bernard glossator decret. excessit ante Ber. vnde sumpta est hæc additio. Glo. 5.

Verb. deducendas, in prin.

Petierat.] Necessaria suppletio, quamuis text. dicat quod bona Raynutii petebat ex eius testamento. Gloss. 12.

Verb. contestatæ. circ. fin.

Dicitur quod fructus.] Dicit Ioan. Andr. post Vincent. soluat qui poterit. Sed solutio facilis est, quod l. iubemus loquitur de fructibus pendente die vel conditione fideicommissi perceptis, qui alias importantur l. mulier §. si hæres ad Trebell nisi in filius d. l. iubemus, quæ non loquitur de perceptis postquam dies cessit qui manent in iure communi, de quo in l. in fidei commissaria, ad Trebellianum, & sic hic nedum à lite contestata sed à tempore moræ debuerant imputari. Glo. 14.

Cap. Raynaldus. XVIII.

Gloss. verb. Raynaldus, in prin.

Accipe casum.] Quem à me correctum vt breuem & facilem hoc posui, remoto prolixiore & confuso E casu. Gloss. 1.

§. *Porrò. Et eius filijs legauit.*] Simpliciter. Et sic simul veniunt: pater in dimidiam: filii in aliam dimidiam, l. interdum. de hæred. instituen. cùm sit prima institutio. Vnde non censentur vocari ordine successiuo, quamuis alias patruus veniret ab intestato. Secus si dixisset filius & hæredibus: quia tunc patruus in solidum succederet Batt. l. Gallus. §. quidam rectè, num. 5. de lib. & postu. Textus.

Gloss. verb. licet ipsos non expressisset, post princ.

Quantum dimidia.] Et hoc si sunt quatuor filii & ℣. Sed si sint quinque vel suprà habent hoc casu septuncem cum semuncia, quia tunc legitima est semis & Trebellianica, sesquiuncia. Glo. 31.

§. *Verum in portione.* Textus.

Quas R. habuit in bonu.] Præter ius ciuile, quo filius A vnam tantum habebat. Oldra q. 204. Bald. l. filium quem C. famil. ercisc. de consuetudine quæ vbique obseruatur, hoc introductum est, & est æquum, vt dixi ad Alex. consil. 43. in fin. l. 2. adeo vt nec fructus debeant imputari vt dixi ad Alexand. consil. 565. in fin. lib 5.

TIT. XXVII. DE SVCCESSIONIBVS AB INTESTATO.

Cap. iii.

Gloss 9. *Gloss. verb. competem. in fin.*

Tenebatur probare.] Idem Alex. consil. 141. col. 2. B vbi dixi. Philip. Dec. l. in negotijs. De reg. iur. Panorm. hic Maria, Socin. cap. ad audientiã, col. 6. de homicid.

TIT. XXVIII. DE SEPVLTVRIS.

Cap. iii.

Textus. *In princ.*

Credimus ignorare.] Debent enim Episcopi scire canones. Vnde confectans quærit à confecrando [nosti canones?] & est scripta responsio [Doce nos domine] melius esset quod prius didicisset, 1. q. 7. can. conuenientibus. Ioan. And. in nou. in pr. vt etiam de simplicibus sacerdotibus statuerunt Carolus Magnus & Ludouicos Pius, vt apud Anseguisum.

Cap. abolendæ. xiii.

Glo 1. *Gloss. verb. sepultura, in fin.*

Accipere pretium.] Non ex pacto secundum Hostien. aliàs esset simonia secundum eum ℣. de simon. cap. in tantum &c. non satis. Ioann. And. Sed hodie etiam cum ipsis parochis vel conductitiis vicariis palam paciscuntur, adeo inualuit abusus.

Textus. *In princ.*

Diœcesanum existat.] Hodie videntur diœcesani eorúmve officiales colludere vel pretium participare cum multis parochis, præsertim vbi sunt canonici subiecti Ecclesiæ matrici, qui etiam Parisiis palam quæstum faciunt. Quare per secularem potestatem coercerí deberent. D

TIT. XXIX. DE PAROCHIIS ET ALIENIS PAROCHIANIS.

Cap. i.

Textus. *In princ.*

Minor obijcit.] Pro hac consuetudine Guido Pap. decis. Delphin 289. Late St hepb. Bertr. consil. 117. visa casu lib. 2. Sed aliud de inte, Iaso. in l. 1. & ibi Franc. Purpor. num 148. Franc. Ripa. numer. 70. si cert. pet. Mar. Laud. tracta. de primogenitura, col. 1. E

TIT. XXX. DE DECIMIS, PRIMITIIS ET OBLATIONIBVS.

Cap. dilecti. viii.

Summa. *Summarie.*

Aliud enim suum retinere, aliud de alieno quæstum facere.

Cap. parochianos. xiv.

Text. *Cùm decimæ.*

In quantum vult quod decimæ sint hodie de iure diuino: falsum est, & Iudaicum Alfons. Tosta. latè 1. reg. 8 q. 160. q. 202. & Theologos in 4. sentent. Thom. 2. secund. q 87. Sustentatio quidem de iure diuino est cæterum siue quota siue decimatio ipsa cæremoniale, aut ad summum iudiciale quoddam fuit.

Cap. quamuis. xvii.

Gloss. verb. concesserit, in med.

Gloss. 24 *Ad tempus vitæ suæ.*] Idem Henr. Bohic. Sed Angel. Claua in verb. decimæ. §. 13, contrà tenet & venùs, nisi solemnitate seruata.

Cap. cùm sint. xvii.

Gloss. 1. *Gloss. verb. ad consuetudinem, in med.*

Consuetudo sit præscripta.] In casu huius cap. non est contra ius commune, & sufficit tempus decem annorum Panormia.

Cap. prohibemus xix.

Tit. *Epigraphe.*

Ex Concilio Lateranensi.] Quod fuit ab Alex. iii. anno 1179 vt per Ioann. Andr. Anton. Butr. Card. Florent. in cap. cum Apostolica. De his quæ fi. à præl. sine consil. capit. Dixi in Consuetud. Parisien. §. 36. numer. 18.

Gloss. 2. *Gloss. verb. laicos, in med.*

Satis videtur.] Gloss. sequitur Hostien. in sum. eod. §. tertio quæritur vers. potiò aliud in decimis Iaso. consil. 155. lib. 1. Sed Panormit. & alii crebriùs reptobãt, & verius Zarius in 4. part feud. 2. in fin. Sed fortiùs C dico, quod Papa cum suo præfato primo concilio non potuit vllo modo diminuere ius laicorum. Ideo in feodationes quæ tunc erant factæ, stant & possunt illę decimę indistinctè sicut quodlibet prædium vendi liberè: & ita practicatur: & hodie sufficit probare possessionem temporis immemorialis, etiam non probato titulo, nec fama vt præsumatur infeodatio ante illud concilium. Et hæc de decimis per se. Si enim competunt ratione certi castri vel loci tunc indistinctè eum vniuerso transeunt, cap. ex literis de iure patronatus. Dixi in consuetud Paricus. §. 46. q. 4.

Cap. ad Apostolicæ. xx.

Gl. 2. *Gloss. verb. personales, cir. fin.*

Æquum est vt diuidantur.] Thomas 2. secund. q. 87. art. 3. Alber. in Dictionari. verb. Decima Hostien. hic Steph. Bertr. consil. 152. si animalia lib. 3. vbi limitat si alia sit consuetudo.

Cap. ex transmissa. xxiii.

Summa. *Summario.*

Soluendæ sunt decimæ.] Non seruatur nisi forte in locis vbi Papa dominus est temporalis. Hęc enim & personales sunt de inuentione Papę & Gallia non debentur, nisi consuetæ tantùm. Vide de stagnis siluis cæduis & aliis de quibus non est solitum nequeuot exigi, vt etiam statuit Philip. pulcer. & habetur in stylo Parlamenti part. 3. tit. de decimis.

Gloss. 2. *Gloss. verb. licitè, in fin.*

Sum recipit.] Idem Hostien. Panormita. hic Petr. Anebat. tepet. cap. peccatum col. 22. q. 5. de reg. iur. in 6.

Cap. tua nobis. xxvi.

Gloss. 1. *Gloss. verb. tributa, in fin.*

Ex canone 16. q. 1. decimæ.] Idem Roman. l. Imperatores omnes. 3. de public. vbi tenet quod etiam nouus possessor tenetur ad decimas præteritas, non soluas per antiquum dominum. Idem Federicus de Senis consil. 93. & quod Ecclesia habet electionem agendi contra antiquum Dominum, vel nouum possessorem.

Sed hoc non ſetuatur ſiue perſonali, ſiue hypotheca- A ria vel quouis iudicio agatur, quia debent ſingulis annis exigi.

Gloſſ 5 *Verb. ſie & dominus, in med.*

Decimata neque diminuta.] Adde quod poſſidens debet ſoluere decimas l. t. C. de exactionibus tribut. lib. 10. dixi in Conſuet. Patiſienſ. §. 22. q. 46. cum ſequen. Dictum tamen gloſſ. reprobatur per Panorm. hîc & bene: quia dominus ob decimas minoris locauit.

gloſſ. 6. *Verb. prætextu verò nequitiæ, in prin.*

Teneor dare decimas.] Dic quod non in notorio, quia talis ſuſpenſus eſt ipſo iure. Henric. Bohic hîc.

Cap. ex parte. xxvii.

Textus. *De noualibus.*

Sed in eiſdem terris in priuilegio incluſis duntaxat, nec etiam debet ad terras poſtea quæſitas exeodi cap. cuon capella. infrà de priuileg.

Cap. cùm contingat. xxix.

gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. rationabilis cauſſa.*

§. *eadem ex parte.*] Poſſet tamen allegare præſcriptionem prædiorum noualium: hoc modo. Quia de paſcuis vel piſcatorus vallium vel canneto aliquid prius percipiebatur, licet fortè modicum, & de illa præſcribens antiquat decimas etiam percipiat decimam Ioan. Andr. Ex quo enim modicum quid nomine decimæ ſolus percepit de certa terra cenſetor omnem decimam eiuſdem terræ præſcripſiſſe. C

Cap. cùm in tua. xxx.

Circ. fin.

Cum ipſis terra illa.] Notat hic Petr. Anchar. quod in dubio præſcriptio decimæ realis cenſenda eſt id eſt terram concernens, & non certam ſpeciem fructuum. Idem Hoſt. Ioann. Andr. hic Cardinal. Florent. clem. 1. in princip. col. 6. de ſupplen. neglig. prælat. prout etiam natura eſt decimæ. Vnde ſi pater familias vineam vel terram frumentariam, ex qua ſoluebat decimam conuerterit in ſiluam vel ſtagnum D non tenetur decimam ſoluere, vt ſæpe iudicatum eſt in Senatu Patiſieoſ.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. cenſeri, in fin.*

Duplici iure cenſetur.] Ad idem §. de relig. domib. c. 2. Sed iſti caſus ſunt ſpeciales ſecundum Io. qui hæc notat, in cap. cognouimus. Item contrà §. eodem cap. ex multiplici: vbi decimæ eioſdem agri diuerſo iure cenſentur. Solue illud per ſpeciale pactum. Item contrà ſuprà cap. proxim. & cap. tua, 25. Solue. ibi diuerſa ſunt, quæ diuerſo iure cenſentur & concordat hæc decret. in fin. Innocentius Ioann. Andr. Arer. conſ. 134. col. 3. Bald. l fin. in fin. C. de inoffic. teſtamen.

Cap. dudum. xxxi.

Textus. § *Prior autem.*

Cum eiſdem decimas.] Albertus Crantzius Hamburgenſis in Eccleſiaſtica Hiſtoria libro 1. cap. 2. teſtatur decimas Chriſtianis primùm impoſitas non à pontifice ſed à regibus vt inde ſtipendia militibus & ſumptus facerent. Saxones enim tributorum nomen horrebat, ſed decimas non recuſabant: deinde pontifices partem decimarum dediſſe laicis per ſpeciem feudi, vt partem retinerent, fac. Ioann. Andr. cap. in aliquib. in fin. §. eod.

Gloſſ. 5. *Gloſſ. verb. laicali.*

Pro non titulo.] Notat hic Innoc. quod præſtat non exibere titolum quam exhibere. ſed vitioſum.

Gloſſ. vlt. *Verb. prohibemus, in fin.*

Prædicata] Similis gloſſ. eſt cap. inter dilectos. ſup. de fid. inſtr. Iaſo. l. ſtipulatio iſta. §. hi qui, de verb. oblig. & è conuerſo. Bartol. Alex. d. l. ſtipulatio iſta §. ſicut autem.

Cap. in quibuſdam. xxxiii.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. loci conſuetudine, in med.*

Vel minus talis.] Imò valet conſuetudo in omni foro etiam conſcientiæ per ea quæ dixi in e. parochianos. ſupr. eod. & ita practicatur.

TIT. XXXI. DE REGVLARIBVS, ET TRANSEVNTIBVS AD religionem.

Cap. i.

Titul. *Epigraphe.*

Iſtud cap. cum ſeq. videtur ſumptum ex capitulis Caroli Magni vt in effectu habentur apud Anſigiſum lib. 1. cap. 95. 100. & 109.

Cap. ii.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. permaneat.*

Gloſſ. 5. *Non poterit exire.*] Imò poterit vſq; ad finem quindecim annorum: quod dic vt infr eod. cap. 1. lib. 6. Ioann. Andr. Sed delecti præſules & docto. apud Nicæam Prouinciæ diriſque ex ſacramentis adiurati cenſuerunt anno 1538. conuentuales omnes ordines abolendos: idque tum priuata ſigillorum ſuorum, tum publicâ editionis fide teſtati ſunt.

Cap. iii.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. fingunt. in fin.*

Corrumpere monachum.] Bart. Brixien. q. dominic. 81. tenet eum cogi poſſe vt fiat monachus, quod non minus ſtultum eſt quàm ſuperſtitioſum. Conſtat enim, quod alio tendebat. Igitur vt in l. vetùm. ff. de furt. facit gloſſ. in cap. toarom. verb. ſignatos. Ita etiam ſentit. Hentic. Bohic.

Cap. vidua. iv.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. licet ſacramento. in pr.*

Deferri ſacramentum.] Hæc gloſſ. veriſſima eſt quamuis præpoſtera quadam ſuperſtitione reprobetur per Cardin. in cap. is qui fidem. de ſponſal. Et Alcia. in tracta. de præſumpt. part. 2. in fin.

Cap. cùm virum. xvi.

Gloſſ. 21 *Gloſſ. verb. diſcretionis. in fin.*

Iudicio. 1. diſcretione.] Quod ſi ioramentom quod E habet vinculum à lege Dei, tamen deficiente iudicio & diſcretione non obligat. cap. & ſi Chriſtus. de iureiuran. Quanto minus profeſſio ab hominibus inuenta, cùm dicat Chriſtus Matth. 15. b. *omnis plantatio quam plantauit pater meus eradicabitur.*

Cap. cum ſimus. xvii.

Gloſſ. 21 *Gloſſ. verb. & bona paterna. in pr.*

Priuari non potuit legitima.] Quam ſtatim debet habere non expectato obitu naturali patris, vt tenet Philipp. Franc. in rubr. de teſtib. col. 35. in 6. Anton. Corſet. in ſingular. verb. legitima, & bene: quamuis contra teneat Philip. Dec. cap. in præſentia. num. 61. de probat.

Cap. licet. XVIII.

§. *ſi verò.*

Angelum ſatanæ.] 2. Corinth. 11. c. vt in his ſæpe contigiſſe liquet ex narratis per Vincent. in Spec. hiſtorial. & Antonin in ſumm. hiſtoriali. tamerſi præſtigia illa mirentur, quia opera ſua ſuo ſenſu inuenta diuinis præceptis anteponunt, ideo in efficaciam erroris inciderunt.

Cap. ſtatuimus. XXIII.

Gloſſ. verb niſi euidenter appareat. circ. fin.

Gloſſ 1. *Conditionaliter habitum aſſumpſit.*] Cum hæc gloſſ. tranſeunt docto. & bene.

TIT. XXXIII. DE CONVERSIONE CONIVGATORVM.

Cap. 1.

Text. *Vxore in ſeculari habitu remanente.*] Poteſt inuitum virum reperere, nec poſſunt ſe inuicem abſoluere, quicquid dicat Philip. Decius conſ. 140. vbi malè conſuluit.

Gloſſ. verb. renocari. poſt pr.

Gloſſ. 2. *Nec ea ipſa ſimiliter conuertatur.*] Dixit Innocent. quod ſi vxor iuuenis dedit licentiam, & continentiam vouit, cogitur intrare monaſterium. Non quòd fiat monacha, nec viuat monachaliter, ſed refrenabitur à vagationib. & cuſtodietur, ne poſſit luxuriari. Vide quod dicam infrà cap. ſignificauit. ſuper gloſſ. 1. Ioann. Andr. Adde Iacob. Alein. in 4 ſentent. diſtinct. 32.

Cap. ex publico. VII.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. conſummatum circ. med.*

Ex conſtitutione eccleſiæ.] Imò ſæpe à Deo. Hoſtienſ. Panorm. hic. & quod contractum, licet non conſummatum nequeat Papa diſſoluere, nec in eo diſpenſare, ſentit Panormit. hic in fin. & bene. Et expreſsè ſitmat Ioan. Lupus in tracta. de matrimon. & legitimatione. col. 8. fac. Almain in 4 ſentent. diſtinct. 31. & hanc differentiam conſummatt reprobat Etaſ. in ſuis annotat. 1. Corinth. 7. ſentiens quod etiam ante congreſſum eſt legitimum perfectumq; matrimonium, & indiſſolubile ab homine, etiam per profeſſionem monaſticam. Dixi in annotat. ad Philip. Dec. in l. nuptias. nu. 6. de reg. iur. & cap. quæ in eccleſiarum, oumet. 13. de conſtitut.

Ibidem. circ. med.

Poſſet etiam ſtatuere.] Falſum eſt quamuis gloſſam ſequaotur Petro. Aneh. conſil. 239 Philipp. Dec. conſ. 63. col 2. Card. Alexandr. latiſſimè in cap. fin. num. 4. eum ſequ. de ſponſ. duor. Ioann. Neuſa. in ſua confuſanea ſilu. nuptial. fol. 20.

Cap. dudum. XX.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. calore iracundiæ, in princ.*

Inconſultus calor.] Hoc veriſſimum, quamuis Ioan. Andr. Panorm. hic exigant quaſi mentis alienationem.

Text. §. *ſed adiſta.*

Inſtrumentum conficiat] Bald. conſil. 409. lib. 3. Iaſo. l. 1. §. 1. numer. 26. De verb. obligat. Ruge, de Mora. repetit. l. 1. num. 51. de teſtament.

Cap. mulier. XXI.

gloſſ vlt. *Gloſſ. verb. iudicio eccleſiæ. in pr.*

A *Separata.*] Et adhuc ro integra Panormitanus.

TIT. XXXIV. DE VOTO ET VOTI REDEMPTIONE.

Cap. non eſt. V.

Gloſſ. verb. adimplere. in pr. Gloſſ. 2.

Niſi ſubſit cauſa.] Gloſſ. ſingularis. Id eſt. quandoennque Papa contra ius diuinum diſpenſat. Panormitanus hic & in cap. cùm adeo. De teſcript. Fel. in cap. ad audientiam 31. col. 3. de teſcript. Philipp. Franc. in. cap. licet caoon. colum 3. de elect. & electt. poteſta. in 6. capit. cum ſinguli. §. prohibemus. De præbend. & in tubr. de teſtament. colum. fin. in 6. Aug. Claua. in verb. diſpenſatio. §. 3. Richard. in 4. ſentent. diſt. 27. art. 4. q. 4. Petr. Pad. diſtin. 38. q. 4. eod. libr. Adria. de Traiect. in quodlibet. q. 6. art. 2.

B

Cap. licet. VI.

In fin. Textus.

Ordine genituræ.] Antoni. Corſet. de excellent & poteſta. regia. q. 70. Philipp. Dec. conſil 39. Dixi in Conſiliud. Pariſienſ. § 8. Gloſſ. 3. numer. 2. eum ſequent.

Gloſſ. verb. priuandum. in fi. Gloſſ. 6.

Ad alium fratrem] Dicit Hoſti. quod huic in regno non competebat legitima, quia ſolus frater primogenitus regnum habet. Loquitur etgo de ducatu ſecundum eum quem habebar ex ſucceſſione paterna vel ſecundum eum, licet legitima teſtetur filio: Ex poſt facto tamen ei propter nimiam contumaciam aufertur. De hoc in prædict. decretali ſi heredes. Ioan. Andr. Et quod non dimidiatur, Alex. in diſputat. Sigiſmundus. colum. 37. Mart. Laudeoſ. tracta. de primogenit. col 4. & 10 tracta. de prine. §. 20. Guid. Pap. Deciſ. Delph. q. 476. q. 487. Cutt. ſeniot. conſil. 66 col 10.

C

Cap. ex multa. IX.

§. *ad hoc igitur.* Text.

Ius editur.] Id eſt 10s nounm conſtituitur ex quo determinatio oon fit per ius commuoe, ſed per id quod non eſt iure eauium. Antoo. Corſerus 10 verb. cooſultatio. Dixi ad Philip. Decium in capit. 1. lect. 1. colum. 3. de conſtitutionibus.

D

§. *in tanta, ſummario.* Summ.

Idem Thom. Aquinas in 4. ſentent. diſtinct. 34. art. 4. quia in traditione ſua ſequitur vt ſolet opinionem Papæ. ſed vbi de veritate inquitir, contrarium ſenrit, vt in quod libet. 4. artic. 11. Idem Hieronym. ab Heugeſt. in moralib. & bene. Quia Chriſtus & Apoſtolus vetant diſcedere ſeu relinquete ad Epheſ. 5.

TIT. XXXV. DE STATV MONACHORVM ET CANONICORVM regularium.

E

Cap. quod Dei. V.

Gloſſ. verb. eccleſiarum parochialium regimen uloſſ. 6. *poſt princ.*

Tenetur habere ſocios ſecum.] Egid. Bellamer. Deeiſ. 714. Rora in nou. Deciſ. 252 & ſub titul. De iure patronatus Franciſc. Aret. conſil. 7. col. 1.

Cap. cùm ad monaſterium. VI.

Gloſſ. verb. abdicatio proprietatis. poſt med. Gloſſ. 14.

Indulgere

Indulgere non poteſt.] Imò, quòd hæc ſint ex inſtituto humano, pet hominem ſolui poſſunt. §. 1. inſtrà de teg. iur. A

TIT. XXXVI. DE RELIGIOSIS OOMIBVS VT EPISCOPO ſiot ſubiectæ.

Cap. III.

Summar. *Summario.*

Omnia loca pia.] Imò religioſa: id eſt authoritate epiſcopi conſtituta, & quæ prius talia eſſe conſtat, vt in cap. ſequ. aliàs non habet epiſcopus intcotionem fundatam, vt dixi in annotatioob ab Alex. conſi. 120. B colum. 2. lib. 1. & ad Philipp. Dec. conſil. 121. colum. 1. Adhuc in regno Franciæ cogotio eſt iudicis regij vel magni eleemoſynarij regis.

Cap. cooſtitutus. V I.

Text. §. *verùm œconomus.*

Monaſterio veſtro conceſſit.] Et ſic dicit Ioann. Igneus in lib. 1 §. ſi cùm omnes, numer. 196. iura ſpiritualia hic conceſſa, & in pactum deducta eſſe & coofitmationem Papæ vicunque maculam ſimoniæ velaſſe. ff. ad Sillani. & ibi oumer. 199. Dicit Papam in his diſpenſare non poruiſſe. Sed non aduertit Papam eſſe horum dominum & authotem, imò creatorem, oiſi patronus laicus, aut dominus loci impediat.

Gloſſ. 18. *Gloſſ. verb. iuxta ratam, in med.* C

Sed re v. rá.] Idem Pan. & alij, hic. Alex, conſil. 14. num. 8. lib.

Cap. cùm veoerabilis. V I I.

gloſſ. vlt. *Gloſſ. propter prædicta in pr.*

Creduturinſtrumento.] Text. in l. fin. C. ad leg. Cornel. de falſ. Alex. conſ. 114. conſ. 175. num. 2. vbi tetigi lib 7.

Ibidem in med.

Per alia quæ poſita ſunt.] Idem Alexander cooſ. 14. num. 14. vbi dixi, lib. 6. Iaſo. conſ. 114 in fin. lib. 2. Alb. Brun. conſil. 93.

Cap. cùm dilectus. V I I I.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. procuratione, vel ratihabitione, in m d.* D

Clauſula illa.] Imò noo ſufficit. Panorm.

Ibidem, paulò poſt.

Id non eſt differentia.] Idem Gui. in Specul. de procuratorib. §. 1. ver. in præmiſſis. Ioaon. Andr. Panorm. hic.

TIT. XXXVII. DE CAPELLIS MONACHORVM ET ALIORVM religioſorum.

Cap. I I.

Summ. *Summario.*

In alia eccleſia.] Etiam ioſrà parochiam ſita. Paoor. hic. E

Text. §. *Cùm enim.*

Debet de iure communi.] Hæc allegatio partis non vera. Panorm.

gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. ſe vocatum iniſſe.*

Probatur poſſeſſio.] Sed non propriciat. Ioan. Andr. Cæterum gloſſ. ſequitur Pan. & docto.

Cap. I I I.

Textus. *In fin.*

Derogari conſilio.] Pet generalem clauſulam non obſtantibus conſtitutionib. nunquam cenſetur detogatum conciliatibus niſi ſpecialiter exptimatur Bald. per hunc text. in l. humanum C. de legib. Oldra. q. 326. Soem. l. in ius vocati §. patronum. in fin. de 10 ius vocand. Fch. cap. non nulli: col. 4. de reſcripti. cap. 1 col. 9 eod. Lanceiotus Galiaula. repet. l. centurio. nume. 116. De vulga. & pupilla. ſubſt. Alex. conſil. 122. num. 91 vbi dixi lib. 4.

TIT. XXXVIII DE IVRE PATRONATVS.

Cap. I I I.

Summario.

A maiori parte.] Dummodo alij ſint præſentes vel vocati, iuxta l. maiores. de pact. & tunc etiam per minorem partem temanet poteſtas vt ſæpe iudicari vidi in Senatu Pariſienſi. Idem ſi vel vnus præſeotaucrit alios 000 vocatis, ſi tamen infra tempus noo ſint conquæſti, vt nouè dixi in conſuet. Pariſ. §. 37. gloſſ. 10. quæſt. 3.

Gloſſ. verb. fundatores, in med. Gloſſ. 1.

Aliquis vellet reædiſi are eccleſiam.] Idem Roch. de Curte in tract. de iure patronat. verb ius Gemin. conſil. & oum. ſ.

Cap. quia clerici. V I.

In princ. Textus.

Aduocationes.] Aduocati erant certi magiſtratus velut defenſores ciuitatis ad cauſſas decidendas ſub politia veterum Francotum regum & imperatorum, vt apud Aoſigiſom. de conſtitutionib. Caroli Magni, Ludouici Pij & Clotharij lib. 3. cap. 11.

Gloſſ. verb. filij. Gloſſ. 5.

Poſſit præſentare.] Sed non intruderet: & ſic loquitur contrarium Ioan. Andr. potcſt eaim habiles, Panormit. hic. & conſil. 96.

Verb. ſpoliando, in princ. Gloſſ. 4.

Patrona ſui ipſius.] Imò manebit libera. Innocent. Ioan. And. Pan. hic Card flor. clement. vnic. de ſuppl. neglig. prælat.

Cap. ex literis, V I I.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. ad firmam.*

In conductorem.] Tranſit eo ipſo quod ad longum tempus: ſecus ſi ad modicum: quamuis alitet dicat Ioan. Igneus lib. 5 ſi vir aut vxor. num. 55. cum ſequ. & ad Sillania. Et malè vt dixi, ad Philip. Dec. an quirem. C. de ſacroſ. eccleſ.

Textus §. *Mandamus.*

Excepto iure patronatus.] Aliàs tranſiſſet cum vniuerſo. Et præſumitur reale ratione caſtri Philip. Dec. conſil. 149.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. excepto.*

Cauſa ignouimus.] Not. etiam quædam ex generalitate noſtre, quæ ſpecialiter tranſite non poſſent. Sed contrà ff. de pignorib. l. obligatione. & ſuprà de offic. leg. ca. quod tranſlationem. Ibi ſoluitur ſecundum Hoſtienſ Ioan Andr. dixi 10 conſuet. Pariſienſ. §. 37. gloſſ. 10. num. 8. cum ſequ.

Gloſſ. 5. *Verb. velantequam, in fin.*

In euentum ſententiæ.] Idem Pan. hic. Dic vt tetigi 3. de in integt. reſt. cap. 3. vide Roch de Cutre tract. de iure patr. verb. competeos alicui. q. 23. Ioan. de Selua tract. de benefic. part. 2. q. 7.

Cap. illud, V I I I.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. eccleſiam, cir. prin.*

Gloſſ. 6. *Quo ad proprietatem.*] Ita conſtabat ſecundum Philipp. Dec. cap. de monachis, in fin. ℣. de præbend. A

Verb. contulerit, in med.

Frater ceſſit fratri] Et ſic poteſt liberè donari compatrono. Iaſo. l. qui Romæ § duo fratres col. pen. de verb. obligat Et ibi Franciſc. Ripa coll. 19. gloſſ. 1. & ibi Anto. in cap. ex inſinuatione ℣. eodem.

Cap. cùm laici, x.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. pœnitentia ductꝰ, in princ.*

Contra factum ſuum venire.] Quia nullum eſt lege prohibente.

Cap. conſuluit, x v.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb authoritate, in fin.* B

Præſentatio filij.] Idem Pano. hic. Roch. de Curt. tract de iur. patronar. verb. vel is. ℣. eod. cap. 6. Archidiac. can. omnino in fin. 10. q. 2.

Gloſſ. vlt. *Verb. concedant, in fin.*

Credo quod ſic] Idem Vinc. Goff. & Hoſtienſ. ſicut & decuriones vnum ex ſe dant tutorem ff. de iur. & curatorib. datis ab his. vbi abſunt. Idem Guill. in Specul. eodem titul. ad fin. Ioan. Andr. Panor. hic.

Cap. nullus laicus, x v i i.

Text. *Romano pontifici nuncietur.*

Vel Archiepiſcopo. Philipp. Dec. cap. auaritiæ, in fin. de præb. & in regno Franciæ propter concilium C Baſilienſe & concordata non poteſt adiri niſi ſuperior immediatus, & adhuc in iſtis non adituꝛ, quia aut patronus eſt laicus & non cogitur vllo caſu, aut eſt eccleſiaſticus & in permutatione ſpernitur. Sed vbi aliàs de perpetuo præiudicio, vocandus eſt coram ſupeꝛioꝛe immediato authoritate ordinaria.

Cap. conſultationibus, x i x.

Summa *Summario.*

Alexandr. conſil. 75. col. 6. lib. 4. Guid. Pap. conſil. 92. Roch. Curt. de iure patron. verb. competens alicui col. 3. Et illud de bona fide limitant Geminia. Philipp. Franc. cap. eum qui. col. 1. de præb. in 6. D

Cap. eam te, x x i i.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. ſex menſes, poſt med.*

Quidam tamen ita dicebat.] Pet. Hiſp. & Abb. Adde nnntiiæ in loco beneficij, per clement. vnic. in fin. de conceſſ. præb. Dixi in conſuetud. Pariſ. §. 37. gloſſ. 10. num. 20. & in tracta. regul. Cancellar. regul. 18. de infirm. reſignant.

Cap. cùm autem, x x i v.

Pro glo. *Princ. gloſſ.*

Vno præſentato poteſt alium præſentare.] Limita vt per Geminian. Philipp. Franc. cap. 1. coll. 1. vi lit. pen. E dent. in 6. Franciſc. Ripa. in rubric. ſuprà de iudic. num. 68.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. alium.*

Videtur recedere.] Imò quia accumulat. Pan. Limita niſi patronus ex iuſta cauſſa, puta quia re integra, id eſt ante inſtitutionem præſentatus mottur vel fuit inhabilis quouis modo vel venit ad notitiam quod erat malæ vitæ vel aliàs indignus. Item generaliter ex omni cauſſa ex qua patronus eccleſiaſticus variare poſſit.

Cap. nobis, x x v.

Text. §. *Cæterùm.*

Conuentuali.] Arqui non ſolùm tempore Caroli Magni ſed etiam dudum antè & poſt reges & domini locorum laici ſuo & pleno iure conferebant abbatias, vt teſtantur Gregor. Turonenſ. Aimoni. Benedict. Paul. Diacon. Deinde cepit electio eſſe monachorum & domini loci text. can. abbatem. 18 q. 2. Primus antem Gregorius V I I. ſeditionibus attrito imperio, hoc ius exiorſit, can. ſi quis deincepa 16. q. 7. & ob id ab Henrico I V. Roma pulſus exul obiit. Latè dixi poſt tracta. teg. Cancellar.

Cap. per noſtras, x x v i.

Gloſſ. verb. præſentare, in fin. Gloſſ. 2.

Oriri non debet.] Ioann. Andr. ad Specul. de inſtrum. editionis §. nunc aliqua. Alberic. 1. part. ſtatu. q. 174. & 2. ſtatu. q. 35. Cald. conſil. 31. de teſtament. Rocb. de Curt. de iure patro. verb. iua. Limita, ſi electio fiat palam, & ſe cocligit. Panormit. cap. cum in iure. de election. & hic. Adde Ancha. conſil. 84. Philipp. Dec. cap. 1. num. 9. de electio.

Cap. cùm dilectus, x x v i i i.

§. *nos igitur.* Textus.

C. tanquam laicus.] Infero quod clericus in patrimonialibus cenſetur vt laicus. Notat Alberi. De Roſate in l. fin. C. ſi contra ius vel vtilit. publ. Et dixi in conſuetud. Pariſ. §. 46. num. 20. cum ſequ.

Cap. paſtoralis, x x i x.

Gloſſ. verb. robur. Gloſſ. 4.

Si laicus præſentet indignum.] Imò perdit in caſu quo eligens vel collator perderet. cap. cum in cunctis. de elect. Panorm. hic. & in d. cum vos.

Cap. poſtulaſti, x x x.

Gloſſ. verb. vtrum electio. ante med. Gloſſ. 1.

Tenetur illum præſentare.] Imò non tenetur niſi de honeſtate, vel ſi talis ſit conſuetudo præſtitnta. Panorm.

Cap. tranſmiſſæ, x x x i.

Gloſſ. verb. ex vi. in princ. Gloſſ. 2.

Donare non poteſt.] Non poteſt vti patronus his verbia [concedo, do, trado, dono eccleſiam] poteſt tamen dicere [concedo vt habeas hãc eccleſiam] & rune ponarnr concedere pro conſentire: ponitur tamen eccleſia quandoque pro iure patronarus ibi qu. vlt. cano. memini. & can. ſi plures & dominium ponitur pro cura. ca. q. monaſterium ſecundum Vincent. & Goffre. Ioann. Andr. Sic enim pontifices poſt Gregorium V I I, interpretatiſunt vt dix. cap. nobis, ſuprà eod.

Ibidem, in fin. Gloſſ. vlt.

Non debet imponi.] Idem Panor. & omnes hic. Philipp. Dec. cap. 1. num. 6. de offic delegat. & conſil. 90. Alexandr. conſil. 103, num. 15. lib. 1. vbi dixi.

Verb. potiorem.

Alter.] Et ſic ſtat electiuè non comparatiuè Hoſtienſ. Ioan. And. Panor.

TIT. XXXIX. DE CENSIBVS, EXACTIONIBVS ET procurationibus.

Cap. 1.

Epigraphe. Tit.

Apud Germaniam.] Imò legendum apud Vuormaciam, vbi anno 770. Carolus Magnus hoc ſtatutum edidit, prout ad verbum habetur in ſuis capitularibus, & nuper excudi feci in ſtilo Parlamenti Pariſienſ. part. 3. tit. 50 §. 1.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. manſum, in princ.*

Agrum.] Imò etiam manſionem Itali vocant *vn mas*, Bal. l. ſi plores coll. 2. C. de condict. incert. Albert. Crantz. in eccleſiaſt. hiſtor. lib. 1. cap. 7. refert Carolum Magnum eccleſiam Btenoenſem in Saxonia fundantem poſuiſſe hæc verba: maoſos cum ſuis colonis offerentes.

Gloſſ. 3. *Verb. præter eccleſiaſticum.*

Tributum eccleſiaſticum.] Imò hic non loquitur de tributo, ſed de miniſterio eccleſiaſtico verbi Dei & Sacramenti. vt habetur in d. conſt. Caroli Magni ſub tit. de pabulo verbi Dei. poſui ad ſtil. Parlamenti part. 3. tit. 10. Vnde gloſſ. & docto. hìc malè ſomniant de cathedratico vel alio aucupio malè poſtea inuento.

Gloſſ. 4. *Verb. ſenioribus.*

Dominâ.] Scilicet feudi vel loci qui ſeniores vocantur in conſtitut. Caroli Magni, Ludouici Pij & Clothatij, vnde Ioan. Andr. & alij igoorantiâ biſtoriæ male petuertoot.

Cap. 21.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. vos ſubditi.*

Dictum fuit Laicis.] Imò omnibus vt patet 1. Pet. 2. & tradit Ioan. Chryſoſt. & omnes Theologi veteres & ſanctæ ad Rom. 13. dixi poſt. reg. Cancellar.

Cap. cùm apoſtolus, v 1.

Gloſſ 7. *Gloſſ. verb. exiſtant, circ. med.*

Tenet fortè ſententia.] Niſi eſſet expreſſum, vel uoroiom ſenteuiam ferri, quia oolunt recipere vltra nomerom.

Cap. prohibemus, v 1 1.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. cenſus, circ. med.*

Non credo.] Et bene. Panorm.

Cap. quaoto, x v 1.

Text. *Circ. med.*

Intautum excrenit.] Cepol. de ſeruitutibus vrbanor. ptæd. l. de furno. Gemioia. Conſ. 70. io fia. Hippolyt. De marſ. ſingul. 134. Iaſo. repetit. l. quo minus col. 23. de fluminib. in l. fin. coll. 1. C. de leg. Phili. Dec. Conſil. 135. Nicol. Boer. Deciſ. Burdegal. 153. nu. 9. cum ſequ. Alber. Bald. in l. nou modis C. de feriur. & aqua.

Cap. olim. x x.

Text. *Poſt princ.*

Cùm tamen denarius Papienſis.] Et ſic nulla hic alteratio monetæ facta eſt in bonitate intrinſeca vel extrinſeca ſed per errorem vna vilior moneta diuerſæ ſpeciei ſoluta erat pro alia. Canoniſtæ verò textum clarum obſcurant trahentes ad differentiam bonitatis intrinſecæ & extrinſecæ: ſed tam falſo quàm impertinenter, vt nouè dixi in tractato vſurar. num. 738.

Cap. ſuper eo. x x 11.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. in vicinis. in pr.*

Si certum quid ſtatutum.] Et ſic loquitur quãdo non quæritur de iure ipſo quod præſupponitur debitum ſed ſolùm de eius quantitate vel modo, vt dixi in conſuetudines Pariſienſ. §. 2. gloſſ. vlt. q. vlt. Idem expreſſe Andr. Ietnia. de capitul. Conradi col. 5. de prohibita feudi alienatione per Fedricum col. 15. in vſib. feud.

Paul. conſ. 372. lib. 1. Conſ. 417. lib. Iaſo. l. de quibus col. pen. de leg. Matth. Afflict. deciſ. Neapol. 248. col 4.

Cap. cùm canonicis. x x v 1.

Summi *Summario.*

Ad eam æſtimationem.] Non intelligas de æſtimatione intrinſeca, ſeu materiæ. prout omnes gloſſ. & docto. male intellexerunt. & iudices ad multa iniqua iudicia induxerunt, donec in tracta vſurarum q. 700. errore confutato docuimus ſempet inſpiciendum valorem impoſititium tempore ſolutionis eutrentem, & ita viſo libro meo latino nec non Gallico iudicarum fuit pro duce Niuernenſi contra capitulum Bellouacenſe & in hoc rextu moneta erat aucta non ſolum intrinſecus ſed etiam extriuſecus vt clarè demonſtraui io D. tracta. nu. 759. quo remitto.

TIT. XLI. DE CELEBRATIONE MISSARVM, SACRAMENTO Euchariſtiæ & alis diuinis officiis.

Verb. huius rub. Euchariſtiæ.

Anno 1551. die 5. Octob in Senatu Pariſienſi illuſtres Domini Nicolaus Bruſlart Procurator generalis Regis, & Iacobus Aubry regis in ea eanſſa patrouus & Pariſiorum proprætor, palam reſtituerunt aduocato dicenti Valdenſes negate Chriſtum. eò quod negaut euchariſtiam. Nec falſam illationem toletare voluerunt toto amplißimo cœtu (in quo etam) probante. Quia etiam ſi hane, quæ temporaria eſt, oegarent, non ideo tamen negant Chriſtum, qui æternus eſt. Poſtea inuentum eſt eos cœnam quoque domini probare.

Cap. ex patte. v.

Gloſſ. verb. ne ſi forte. cir. fin. antequam cibus digeſtus ſit.] Sufficit fortè ſecundum Hoſtienſ. tantum quieuiſſe, quantum eſt de prima vſque ad ſextam, vel à tertiis ad veſperam vt innuit canon quem ſtatim allegat de hoc remittit Hoſtienſ. ad ſum. eod. titu. § qualiter. Quidam per decret. conſuluit ſuprà de offic. delegat. dicunt quod abſtinuiſſe debet poſt mediam noctem: eum tunc incipiat dies & quod non requiratur digeſtio, tener Gabr. Biel. reprobans hanc gloſſ. ſuper canone miſſæ, lect. 10.

Cap. cùm Marthæ. v 1.

Gloſſ. 5. *Gloſſ. verb. beatius eſt dare placet.*] hoc regolare eſt. Contrarium tamen expertus ſum, qui ſtudiis immerſus, poſtquam bona omnia iuniori fratri diſcipuloque & alumno dedi & tradidi, ab illo deſpectus irriſus & pro hoſte habitus fui.

TIT. XLII. DE BAPTISMO ET EIVS EFFECTV.

Cap. 111.

Summa. *Summario.*

Paruulis.] Etiam Chriſtianorum filiis, quamuis hi etiam ante baptiſmum ſint de eccleſia, quemadmodum ſub lege, etiam aute octauum diem erant de populu Dei, igitur multò magis poſt aduentum Chriſti vt dixi in additionib. ad Philippum Decium cap. 1. lect. 2. num. 8. de conſtitut.

§. *item quæritur. verſ. propter quod ſicut & is qui fidē.*] Contra tenēt omnes Theologi, quod qui mente diſſentit vbicunque conſenſum fingat, non recipit ſacramentum nec rem ſacramenti ſed quod omnino rebaptizandus ſit Dutand. in 4. ſenten. diſtinct. 4 & ibi Gabr. Biel. q. 1. & q. 2. & Iacob. Almain. Ioan. Gerſon part. 1. in compend. de ſacramentis Angel. Cla. ver. baptiſmus 6. § 6. & alij.

TIT. XLI. III. DE ECCLESIIS ÆDIFICANDIS VEL reparandis.

Cap. III.

Gloſſ. verb. conuenienter.

Alias.] Niſi ex magna neceſſitate. Panor. hic Lapus allegat. 67. Ioa. de Selua. tracta. de beneſi. part. 2. q. 5. nume. 110.

Verb. actas.

Anglorum.] Vt dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 2. nume. 7.

TIT. XLIX. DE IMMVNITATE ECCLESIARVM, COEMETERII, & rerum ad eas pertinentium.

Cap. non minus. IV.

§. *iuriſdictionem.*

De cætero talia prohibemus.] Iſtud. cap. & cap aduerſus ff. eod. debent intelligi de neceſſitate vel vtilitate laicos tantum concernente. Secus ſi æquè principaliter reſpicit eccleſias vel clericos l. ad inſtructiones C. de ſacroſanct. Eccleſ. l. 2 de quib. nume. excuſ. non lic. lib. 10. C. in authen. de eccleſia. tit. §. ad hæc. Lue. de Pen. in d. l. 2. & l. ſi diuina. C. de extract. tribut. lib. 10. Philipp. Dec. cap. Eccleſia, in fin. 3. de conſtit. Anch. conſil. 56. Philipp. Corſ. conſ. 72. col. lib. 4.

Cap. inter alia. VI.

In principio.

Inter alia.] Vide Card. Clement. 1. de pœniten. remiſſ. Nicol. Boer. Deciſ. Burdegal. 109. cum ſequ. Nouè dixi in annotati. ad Alex. conſil 145. lib. 7.

Gloſſ. verb. extrahendus.

Iudæus.] Nam etiam ipſorum ſepulchra gaudent immunitate. ff. de Iude. cap. ſicut ſecundum Vincent. vbi de hoc Ioan. Andr. Sed ille textus noo probat & contrarium tenet Pan. hic.

Cap. immunitatem. X.

In ipſis Eccleſiis.

Idem ſi extra: Sed eadem ſpe, vt pulchrè decidit Alcia. tracta. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 36.

TIT. L. NE CLERICI, VEL MONACHI SECVLDARIBVS negotiis ſe immiſceant.

Cap. ſicut. VIII.

Gloſſ. verb. Clericis in ſacris, ante finem.

Videtur quod non.] Idem Innocent. Hoſtienſ. Panorm. hic niſi cateant beneficio, ſed contrarium obſeruatur.

LIBER QVARTVS,
TITVLVS PRIMVS,
DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIIS.

CAPVT I.

Text. *In principio.*

De Francia.] Lupoldus in lib. de iuribus imperij eeoset intelligendum de Franconia seu Francia orientali, non de Gallia.

Cap. II.

Gloss. verb. inducendi.

Compellendi.] Falsum est, vt etiam volunt Host. Ioan. Andr. in cap. 5. ĵ. eod.

Cap. de illis. V.

Gloss. 24 *Gloss. verb. liberum erit.*

Post tres annos.] Dic. Quod statim & sine multa quando non est spes de proximo reditu.

Gloss. 3. *Verb. si per eas steterit.*

Periculum fornicationis.] Certè multò magis hoc debet concedi, vbi ambo præsentes sunt & vnanimiter dissentiunt secundum Host. qui ex hoc reprehendit quod ipse Bernard. not. suprà cap. 2. Ioan. And. vbi etiam d. gloss. reprobaui.

Cap. ex parte. X.

Gloss. 2. *Gloss. verb. pro coniuge teneret post. med.*

Et dixit Io.] Ala. Vinc. Phil. & 6. hic. in sum. De clandest. desponf. §. sed quæritur. Et Innoc. & Host & Pet. ad hoc ff. de reg. iur. l. 10 omnib 68. Ioa. Andr. Idem Panor. hic & in cap. iurauit. ĩ. De probationib & ibi Philipp. Dec. col. 1. Felio. cap. Rodulphus col. 18. de rescript. Alex. consil. 153. nu. 3. lib. 5. Sed falsum est: quia subest conditio, casu quo in futurum velint nubere non obstat hic l. quia propter verba ab eo tempore verba sunt de præsenti & sic non obstat argu. Phil. Coro. cons. 91. lib. 3 Et adhuc in hoc text. dico requiri constare verba esse serio & deliberate non defunctoriè prolata vt dixi in annotati. ad Philipp. Dec. in cap. iurauit.

Gloss. 3. *Verb. manifesta.*

Ex sententia subsecuta.] Imo potest sua autoritate, Panorm. hic & in cap. gaudemus de conuersion. coniug. gloss. cap. vlt. & ibi Hosti. Cald. Pan. de adult. Andr. Tiraq. repetit. l. si vnquam. verb. reuertatur, num. 113. C. de reuocand. donation.

Cap. ex literis. X.

Gloss. 23 *Gloss. verb. sub iuramento. in med.*

A *Quidam dixerunt.*] Hoc tenet Vin. & Phi qui dicũt eum præcisè non compellendum, & pœnitentiam sibi præcisè debere imponi de periurio: quia per eum stat. arg. ĩ eod. cap. de illis. Ioan. Andr. Idem Innocen. Amplio etiam si de certa, puta. Berta iurauit cap. requisiuit. ĵ. eod. facit Alex. consil. 112. num 8. lib. 2.

Verb. rationabilis caussa.

Aliud perpetuum impedimentum.] Puta latẽs vitium ad notitiam peruenit, text. cap. quemadmodum, & ibi gloss. verb. conditio. & vers. oculos, de iureiuran. Gloss. vlt.

Cap. cùm locum. XIV.

Gloss. verb. metus.

Feminam quàm virum.] Istam gloss. dicit singul. Ioan. And. in cap. consultationi. ĵ. eod. ad hoc quod minor. metus debet attendi in femina, idem Ant. Butt. Panor. Card. Alex. hic dom. Andr. Tiraqu. de legib. connubial. l. 9. num. 121. Gloss. 1.

Cap. veniens. XV.

Simul in vno lecto.] Alex. cons. 98. cons. 99. lib. 3. cons. 156. lib. 1. Textus.

Cap. in præsentia. XIX.

In fin.

De morte virorum] Atqui non potuit statuere nec efficere vt felix esset exitus, vt experientia docuit. Textus.

Cap. dilectus. XXIV.

Gloss. verb. furore, in fin.

Nouo consensu.] Muliere semper perseuerante. Gloss. vlt.

C Cap. tuæ fraternitati. XXV.

Gloss. verb. verba, ante med.

Sufficit nutu.] Et sic non præcisè verb. Franc. Purpur. l. cum quid, num 90. si certi. peta. Idem Panor. hic reprobans gloss. per hoc cap. Idem Richard. Bonauent. & alij Theologi in 4. senten. distinct. 28. Gloss. 2.

Cap. cùm in tua diœcesi. XXVII.

Gloss. verb. persona grauis, post prin.

Denuntiante consanguinitatem.] Vtique ideo minus admittenda esset de confess. cap. 1. de testi. cap. veniens 10. Dixit igitur Hostien. hoc arbitrarium, vt Gloss. 2.

Epiſcopus poſſit admittere turpes perſonas hoc denunciantes & ſi ſibi videbitur repellere Et fac quod dixi. Secundum enim in contrario & 3. ſuper verſic. arbitrium Ioan. Andr. Panor. autem ſoluit quod in d. cap. præterea tam clandeſtinum erat quod non poterat aliter probari; ideo ibi admittitur vilis.

Cap. gemma. XXIX.

Verſus. *Sponſalia contracta fuerunt.*
Id eſt fuerant ante illud matrimonium poſtea cum C. contractum.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. ſtipulatio, in prin.*
Pœna.] Limitat Bald. l. fin. col penult. C. de conſtit. Phil. Coro. conſil. 294 lib. 4.

Cap. is qui. XXX.

Summ. *Summario.*
Tranſeunt in matrimonium.] Limita quando de copula non conſtat niſi per confeſſionem viri, qui dicit quod non animo contrahendi. Alea. conſil. 80 num. 5. lib. 7. & de malitia vide Gemmia conſil. 61 Ant. Rub. conſil. 60 Alcia. tractat. de præſumpt. part 2. numer. : 0 vbi Ioann. Imol. in addit. male reprobat limitationem. Alcia.

TIT. II. DE DESPONSATIONE IMPVBERVM.

Cap. III.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. tardiſſimè. in med. contrarium credo.*]
Idem Panor. hic Gemmia. conſil. 24. col. 1. & bene, quamuis Angel. Clauaſ. verſ. matrimonium impe. 16. §. 6. Ioan. Lupus tracta. de matrim. & legit. col. 18. Card Alex. hic & communiter Docto. contra gloſſ. teneant, quod valeat. Quod non ſolùm eſt contra rationem text. ſed etiam periculoſum: quia huiuſmodi matrimonia non ſolent bonos habere exitus.

Gloſſ. 4. *Verb. generare. in fin.*
Apti ad matrimonium.] Ego veto dico quod aptitudo non eſt conſideranda reſpectu potentiæ copulæ dumtaxat more brutorum ſed etiam reſpectu iudicij & conſilij: quia matrimonium non eſt actus coëuntium, ſed pendentium, & politica vel œconomica capacium non minus quàm teſtamentum l. fin. C. de teſta. milit. Ideo ſaluum eſt & explodendum quod hic ſcribit Hoſtien. infantem qui tres annos exceſſit & poſſit diſcernere habitationem eum viro & coitum pati, eo ipſo poſſe matrimonium contrahere, licet cum eo tranſeat Præpoſ. hic.

Cap. de illis. VII.

Summ. *Summario.*
Alterum expellabit.] Imò non tenetur. Panorm. & bene.

Cap. ad diſſoluendum. XIII.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. accuſari in fin.*
Conſtituenda.] Idem Panorm. cap. fin. de reſcript. Philip. Franc. cap. abbate ſanè col. 4. De re iudica. in 6. Ludouic. Roman. conſil. 200 Franciſc. Aret. conſil. 154. col. 1.

Gloſſ. vlt. *Verb. irritum, circ. med.*
Dico quod non.] Innocent. dicit hanc gloſſ. ſingularem quod matrimonium contractum contra interdictum Papæ etiam cum clauſula decreti irritantis, tenet Idem Gof. Ioann. Mona. Gemin. cap. vnic. col. 2 de voto in 6. & bene, quamuis contrarium teneant Hoſti. & Præpoſ. hic. Pet. Anchar. cap. 1. col. 6. in 2. oppoſit. de conſtit. & Panor. hic dubitat. Henric. autem in cap. quanto. diſtinct. 2. de conſuetud. & Card. Florentr. Clement 1. in fin. de rerum permutati. cap. diſtinguant.

Cap. tuæ nobis. XIV.

Gloſſ. 6 *Gloſſ. verb. fubarrauit circ. med.*
Præſumitur matrimonium.] Hoc ſentit, Præpoſitus hic col 2. ſed contrarium ſeuit Lap. alleg 57. & vetiùs.

Gloſſ. 1. *Verb. circiter.*
Quamuis ita m.] Trium ſcilicet dierum ſecundum Hoſti. Ioan. Andr. vide Alex. conſil. 19, lib. 7.

TIT. III. DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

Cap. 1.

Summ. *Summario.*
Præſumitur.] Nec his competit beneficium hypothecæ conſuetudinariæ, vt diximus in conſuetud. Patiſ. §. 133.

Cap. cùm inhibitio. IV.

Gloſſ. 7. *Gloſſ. verb. clandeſtina.*
Denunciatione.] Tamen quod ſufficiat coram teſtibus, tenent Innocent. Panor. hic Ioan. Lupus in tracta de matrimonio, & legitim. col 21. Summa Silueſtr. in verb matrimonium 2. in fin.

Gloſſ. 10. *Verb. ſi ambo par utes, poſt pr.*
Quantum ad ſcient.] Idem gloſſ. l. qui contra & ibi Salicet. C. de inceſt. nupt. Petr. Anchar. conſil. 401. Batr. in auth. de incelt. nupt. in fin prine. Angel. Aret. Inſtit. de nupt. §. 1. & quidam alij, quos omitto, quia non placent.

Ibidem. paulò poſt.
Imo legitimi ſunt.] Idem Cardinal. Florent. Panormita. Præpoſit. hic col 4.

TIT. IV. DE SPONSA DVORVM.

Cap. tuas. V.

Summar. *Summario.*
Nec valet.] Idem Conrad. de Summernhar. tracta. contract. q. 33. cõcluſ. 9. Sed certè tolerari poteſt conſuetudo, quando primum matrimonium eſſet clandeſtinum, vt plerumque more ſolent in Italia, deinde cum ſecunda ignorante, contractum & conſummatum. Tum quia ſecunda pudicitiâ amiſsâ certat de maiore damno, tum quia præſenſum matrimonium præcedens, ex quo clandeſtinum, eſt ſuſpectum nec præſumitur ſetium, vt via debeat admitti allegatio & probatio contra ſecundum conſummatum, ſaltem quando fuit publicum.

TIT. V. DE CONDITIONIBVS APPOSITIS ET ALIIS contractibus.

Cap. verum. IV.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. debeat renocari, poſt prine.*
Quod ſi fiat, renocatur.] Idem Matth. Affict. Deciſ. Neapolit. 1. quod verum non eſt, ſaltem imminente neceſſitate alienari poteſt Panormitan hic.

Cap. ſuper eo. V.

Summ. *Summario.*
Nec trahitur ratio, & ſic interim cum alio contractum valet ſdque indiſtinctè vt dicam in cap. ſequ.

Idem ſi contrahatur ſub conditione, ſi Papa diſpenſet. A Imò hoc caſu opus erit nouo contractu, vt tenent Panorm. & communiter Docto. in cap. ſeq. Et in hoc eſt communis opinio Docto. Theologorum & Canoniſtarum, vt dixi in annotat. ad Philipp. Dec. cap. pen. de confirmat. vtil. vel inutil. quamuis Præpoſit. hîc poſt Cald. & Ant. Butr. contrarium ſentiat, & cogitandum relinquat. Sed non eſt cogitandum, quandoquidem conſtet ſic contrahentes habere animum ſuſpendendi.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. alieno arbitrio, cor. fin.*

Si contrahat cum alia tenebit.] Quod etiam tenent Angel. Clauaſ. in verb. matrimoonium impedi. 3. Præp. hîc, num. 4.

Cap. pet tuas. vt.

Gloſſ. verb. præſumendum, in med.

Ante coitum proteſtetur.] Dic vt dixi 3. de ſponſalib. & matrim. cap. is qui fidem. Valet enim proteſtatio, ſi eam præceſſiſſe vel interfuiſſe conſtet, & toties repetitam, quoties actus repetitus, vt tenent Ant. Butr. & Præpoſ. in d. cap. is qui fidem Præpoſ. hic col. 2. Alcia. tract. De præſumpt. part. 2. num. 20. B

Ibid. in paulò poſt.

Si te virginem inuenero.] Valet conditio dummodo rem referatur per copulam, ſed alia licita probatione Cardinal. & præpoſ. hic nume. 6.

Ibidem paulò poſt.

Tenet matrimonium.] Idem Vinc. Goff. Ioann. Andr. Panorm. Præp. & omnes hic.

Ibidem circ. fin.

Sed die quod ibi non eſt matrimonium.] Idem Ioann. Andr. hic, ſed omnes fere reprobant, & tenent ſtatim C valere matrimonium. vt Hoſtien. Panorm. Henric. Bohic. Card. Florent. hic cum quibus tranſit Præpoſitus hic in fin. Idem Iaſo. in l. impoſſibilis in fin. de verb. obligation. Idem etiam Theologi ſcholaſtici vt Bonauentur. in 4. ſentent. diſtinctio. 28. quæſtio. 3. Thom. Aquin. in 4. diſtinction. vigeſima ſeptima. Sed quicquid dicant teneo gloſſ. quia ineſt alia conditio ſi tunc vinam, quæ quidem conditio eſt, & ſic totum ſuſpendit & caducitati ſubiicit: & ſic vera eſt gloſſa.

Cap. ſi conditiones. v i i.

In fine.

Pro non adiectis haberi.] Limitat Iacob. Almain in 4. D ſentent. diſt. 31. vbi vide ne marginem onerem.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. contra ſubſtantiam coniugij, circ. fin.*

Non credo quod teneat.] Idem Card. Florent. Panorm. Præpoſ. hic.

TIT. VI. QVI CLERICI, VEL VOVENTES MATRIMONIVM contrahere poſſunt.

Cap. 1.

Gloſſ. 4 *Gloſſ. verb. diſpenſatiue in fin. tanquam cum bigamo.*]

Scilicet vero. Alias epiſcopus bene diſpenſat. Præpoſit. hic nume. 8.

Cap. futſus. v t.

Tenet. *In principio.*

Non minus obliget quàm ſolemne.] Ergo quicquid prætextu cuiuſuis ſolemnitatis ſuperadditur, humanum inſtitutum eſt. Ergo diſpenſabile, vt tenet Ioan. Andr. in Mercurial. cap. actus legit. de reg. iuris. in 6. & ibi. & in cap. ſemel Deo. de reg. iur. in 6. Iaſo. l. fin. C. de tranſactionib. Philip. Dec. conſil. 112. nume. 4. Dixi ad Philipp. Dec. cap. quæ in Eccleſiarum, nume. 13. de conſtit.

Cap. inſinuante. v i i.

Gloſſ. verb. metu regio.

C. eod. l. vlt.] Melius penult. Dic quod niſi aliter probetur oppreſſio, dignitas aduerſarii non ſufficit ad metum probandum. Sic loquuntur iſta iura. Credo tamen quod imperium principis qui alias conſueuit tyrannicè & oppreſſiuè tractare eos qui precibus vel præceptis ſuis non obediunt, inducetet iuſtum metum. Ioan. Andr. Panormit. Præpoſ. hîc. Gloſſ.

TIT. VII. DE EO QVI DVXIT IN MATRIMONIVM, QVAM POLLVIT per adulterium.

Cap. cùm haberet. v.

Gloſſ. verb. ſecundum facultates, poſt prin. Gloſſ. 1. ❧

Alere filium iuſta de cauſſa.] Ex qua poteſt exheredare. Petr. Gerald. ſing. 1. Hyppolit. de Marſil. ſing. 78.

Ibid. in fin.

Præfertur emib.] Idem Anton. Butr. Cardin. Panorhîc. Solus fere Ioan. Imo. hic & in l. Lucius §. 1. de lega. 1. tenet ius ciuile in terris imperii ſeruari: ſed nihilominus communis opinio inualuit vbique ſecundum glo. vt dixi in annota. ad Philipp. Dec. in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ nume. 30. de conſtitut. & in ca. Cletici nume. 2. de iudic. conſil. 379. col. 1.

TIT. VIII. DE CONIVGIO LEPROSORVM.

Cap. 1.

Gloſſ. verb. ſequantur, circ. med. gloſſ. 8.

Tenetur ſequi Virum.] Deciſ. Thol. q. 86. Angel. Clauaſ. verſ. vxor. § fin fallit ſi ob delictum exulat Imola. in rubr. coll. 2. ſolut. matri. licet ſequendo non cadat in pœnam. Alciat. l. bona fides gloſſ. 2. depoſit.

Cap. 11.

Summario.

Tamen tenet hic Panorm q. 2. quod non tenetur Summa. reddere cum perſonæ periculo. Idem tenet Petrus Anreolus in 4. Senten. diſtinct. 32. Angelus Clauaſ. ver. leproſus § 2.

TIT. IX. DE CONIVGIO SERVORVM.

Cap. 1.

Gloſſ. verb. ſententia, in princ. Gloſſ. 4.

Potius obediendum.] Quia ſeruus prius domino obligatus cum eodem onere tranſiuit ad vxorem. De pE gnotib. cap. ex literis & ad hoc facit text. ibi: non minus. Et facit pro domino prioritas temporis §. de regul. iuris cap. qui prior eſt tempore. Sed pro vxore facit quia magis priuilegiata eſt ſua cauſſa: quia ſcilicet eius obligatio ſpiritualis, eſt & ſacramentalis. Prima verò remporalis & ſacramentalis, quæ caſu ſæpe poſteriorem præferimus §. de præben. cap. is cui libro. 6. Ioan. Andræ. Sed theologi tenent, quod ſi contraxit ſine conſenſu domini, tenetur prius obedire domino, qui poteſt eum vendere, nec prohiberi debet. Thom. Aqui. in 4. ſentent. diſtin. 39. q. 2. & ibi Scotus Iacob. Almain. qn. 1. clau. verb. matrimonium, imped. 4. §. 15.

TIT. XI. DE COGNATIONE SPIRITVALI.

Cap. tua nos. VII.

Gloſſa. *Gloſſ. verb. nuntiare, in med.*

Non tamen repelluntur.] Niſi etiam edicta interueniſſent. Panorm.

TIT. XII. DE COGNATIONE LEGALI.

Cap. I.

Summa *Summario.*

Iſtud impedimentum, non eſt eccleſiaſticum, ſed ciuile. Ideo poteſt princeps diſpenſare libere in ſua ditione. Imò generaliter dico quod iſtud impedimentum, hodie ceſſat prout ceſſat politia Romanorum quorum illa patria poteſtas erat peculiaris. Inſtit. de patria pot. §. 1. & notum eſt quod in Gallia hoc impedimentum ſpernitur, & meritò etiam ſtante adoptione, prout etiam adoptati non tranſeunt in poteſtatem, nec fiunt ſucceſſibiles vt dixi in conſuet. Pariſienſ. §. 122.

TIT. XIII. DE EO QVI COGNOVIT CONSANGVINEAM VXORIS SVÆ vel ſponſæ.

Cap. ſuper eo. V.

Gloſſa. *Gloſſ. verb. confeſſionem circ. med.*

Bene ſtatur confeſſioni.] Idem Panorm. & alij hic. Bald. & Alex. in l. fin. C. de tranſactionibus Franciſ. Ciat. Iuoio. conſil. 27.

TIT. XIV. DE CONSANGVINITATE ET AFFINITATE.

Cap. I.

In fine.

Text. *Per iudices deſertos.*] Vnde in Gallia conſeruatores Papæ non cognoſcunt, ſed ſoli diœceſani, non autem inferiores, etiam ordinarij.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. fama.*

Et plus facit fama.] Panorm. reprobat, & bene & in d. capit. præterea. teſtis non erat integer quia prodebat turpitudinem ſuam.

Cap. de infidelibus. II.

Gloſſ. 24 *Gloſſ. verb. eſſe matrimonium inter eos, in fin.*

Hoc paſſum exprimatur.] Hanc gloſſ. repeteheodit Panorm. hic.

Cap. non debet. VIII.

Epigraphe.

Concilio generali] Quod celebrauit Innocentius III. anno 1215. Cum autem omnes prædeceſſorum conſtitutiones in hac materia reuocauerit, videtur etiam quædam ſophiſtica computatio graduum reuocata: & ſic rem reductam ad terminos iuris ciuilis. Sunt enim filij fratrum vere in quarto conſanguinitatis gradu. Vera enim definitio graduum & naturalis ſignificatio nnn potuit iure pontificio mutari, vt Iacob. Butrigar. Bald. & alij tenent in l. auiæ C. de ſucceſſ. edict. & quatenus potuit reuocata eſt per hoc capit. vt vir doctiſſimos noſtri ordinis multis grauiſſimis rationibus eoA rum extendebat quod non firmo propter formam loquendi, etiam abuſiuum patrisfamilias leg. Labeo, de ſupell. lega.

Gloſſ. verb. reuocantes, in fin.

Grego.] Die quod ibi loquitur de gradibus eodem verbi Dei prohibitis tantum vel eorum teſpecto, & quando pertinaciter negaretur, aliàs eſſet hypetbola.

Verſ. de cætero, poſt med.

Nouus conſenſus requiritur.] Et hoc tenet hic Goffre. quod nouus conſenſus & noua verba requiruntur. Ioan. And. ſed opinio gloſſ. & Ioa. veriot eſt & communis quam Panormita. ſequitur.

B

ARBORIS.

Conſanguinitatis declaratio.

Conſanguinitas per tres regulas declaratur.

Prima regula magiſtralis pro linea recta aſcendentium & deſcendentium. Quot ſunt perſonæ de quib. quæritur computatis intermedijs vna dempta tot ſunt gradus inter eos. *Si igitur vis ſcire quantum diſtat abauus à Petrucio (Petrucium eſſe fingimus in cellula, vbi eſt ſcutes) vtroque computato, & intermedijs, quinque ſunt perſonæ, deme vnam quatuor ſunt gradus, & ſic de alijs.*

Pro linea collaterali duæ ſunt regulæ. Collateralium in linea æquali quoto grado quis diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe, vel ſibi attinent. *Exemplum ponC atur. Cùm facu abauum ſtipitem inter Petrucium & pronepotem propatrui (nam illi ſunt in linea æquali) quilibet diſtat à ſtipite quarto gradu: ergo inter ſe quarto. De computatione tantummodo canonica loquor.* Collateralium in linea inæquali, quoto gradu remotior diſtat à cõmuni ſtipite toto diſtant inter ſe. *Exemplum ponit faciendo abauum ſtipitem. Petrucius & filius propatrui ſunt in linea inæquali. Cõputemus ergo à remotiore ſcilicet à Petrucio. Sed Petrucius diſtat à ſtipite quarto gradu, ergo à filio propatrui quarto. Semper intelligo ſecundum canones.*

PRO ARBORE. Conſanguinitatis ſecundum computationẽ ciuilem. Quid eſt conſanguinitas? Eſt vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum. Et dicitur conſanguinitas quaſi *ſanguinis vnitas.*

D *Pro illius cognitione dantur tales regulæ. Prima in linea recta aſcendentium & deſcendentium.* Quot ſunt perſonæ de quibus quæritur, computatis intermedijs vnã dempta, tot ſunt gradus inter eas. *Pro linea collaterali.* Collateralium in linea æquali, quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto duplicato diſtant inter ſe, vel ſibi attinent.

Nam ſecundum leges quælibet perſona gradum facit in collateralibus. Computatio enim legiſtarum ob aliud fit, quàm computatio decretiſtarum. Collateralium in linea æquali quot ſunt perſonæ ſtipite dempto tot ſunt gradus. *Si ampliorem optas cunctationem recurre ad Ioannis Andreæ declarationem.*

No. quod collaterales vnius lateris non ſunt conſanguinei nec affines alijs conſtituris in altero lateris, E demptis ijs qui in duabus vltimis cellulis ſont, vt frater & ſoror & qui ex eiſdem deſcendunt Vnde inepta eſt quæſtio quoto gradu diſtet patruus ab auunculo, quia nullo modo ſibi attinent. Alias ſequeretur quod patet contraxiſſet cum conſanguinea. Nec obſtat quod patruus & auunculus, deſcendunt ab auo & aua, ſicut frater & ſoror à parte & matre, quia imo non deſcendunt, ab eod. auo & aua, ſed prorſus à diuerſis perſonis, & ſic non ab eodem ſtipite, quia qui libet habet duos auos ſcilicet paternum & maternum, & duas auas. Et ſic ſemper aſcendendo multiplicantur patentes, quia quiſque habet quatuor proauos & quatuor proauias & ſic de alijs. Dixi legens Aurelijs 1512.

Arboris affinitatis declaratio.

Affinitas ſecundum canones eſt perſonarũ proximitas ex coitu prouenieus, omni careus parentela. Et dicitur affinitas quaſi duorum ad vnum finem vnitas, eo quod duæ cognationes diuerſæ, per nuptias ſecundũ leges, vel coitũ ſecundum canones, copulantur, & alter ad alterius cognitionis ſiuem accedit, vt ff. de gradibus affinitatis, l. non facile §. affines.

Scias autem quod affinitas eſt perpetuum impedimentum quod durat etiam mortua perſona qua mediante contrahitur 35. q. 10. can. fraternitatis.

Per carnalem copulam viri & mulieris inter conſanguineos mulieris & virum & inter conſanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis eiuſdẽ gradus cuius eſt conſanguinitas. Si ergo conſanguineus tuus cogneſcat mulierem, ſi vis ſcire quoto gradu affinitatis attinet tibi mulier illa, vide quoco gradu eſt tibi conſanguineus tuus, & quoto eſt tibi ille conſanguineus, toto mulier eſt illi affinis, & ſemper in primo genere. Dictum eſt in regula [vir & mulieres] & non viri & vxoris: quia ſecundũ canones, etiã per coitum fornicarium & inceſtuoſum contrahitur affinitas. pat. de eo qui cognou. conſang. vxoe ſuæ. ea. differentiã & cap. penul. inter conſanguineos mulieris & virũ, & conſanguineos viri & mulierẽ, ideo dicitur, quia inter virũ & mulierẽ contrahitur affinitas: ſed ipſi ſunt affinitatis conſa. Item inter conſanguineos viri & cõſanguineos mulieris, nulla eſt affinitas. Vnde duo fratres contrahunt cum duabus ſororibus, pater & filius cũ matre & filia ſed eſt affinitas inter conſanguineos mulieris & ipſum virum, & conſanguineos viri & ipſã mulierẽ. de cõſang. & affinit. cap. quod ſuper his.

Regula infallibilis & clariſſima ad cognoſcendum affinitatem. Quotieſcunqoe inter vnam perſonam de qua quæritur & coniugem alterius non eſt vel non fuit conſanguinitas intra quartum gradum ineluſiuè nulla eſt prohibitio, *vt, inter me & coniugem nepotis mei non poteſt eſſe matrimonium: quia nepos meus eſt mihi conſanguineus intra quartum gradum. Aliud exemplum. Soror mea habuit maritum, ea mo tua, maritus eius aliam accepit: quo defuncto potero contrahere cum eius relicta quia inter me & illam relictam nulla eſt nec fuit conſanguinitas, & ſic de aliis omnibus.*

Ius pontificium in hac materia qnadtupliciter peccauit. Primò concedendo filijs & filiab. familias contrahere verum & indiſſolubile matrimonium ſine conſenſu parentis contra naturalem & ciuilem rationem, vt inquit texi. Inſtit. de nupti. in princip. & contra bonos mores, vt inquit Bald. in l. omnem, ad fin. C. ad Tertyll. Secundò confundendo gradus & generationem, & nimis prohibitionem matrimonij extendendo Tertiò inducendo affinitatem ex quouis furtino & illicito coitu, contra ius diuinum & ciuile. Quartò inducendo ſen fingendo publicam honeſtatem ex ſimplicibus ſponſalibus de futuro in linea collaterali contra ius diuinum & ciuile. Et hæc tria vltima facta videntur vt etiam proſtant. In quantum tamen extendit prohibitionem ad filios frattum vel fotrum, mihi videtur hactenus habuiſſe rationem: quia ſunt fratres vel ſorores patrueles vel amitinæ, vel conſobrini vel conſubtinæ. Et pariter in quantum extendit affinitatem primi ordinis vſque ad gradus conſanguinitatis prohibitos: quoniam vir & vxor ſunt vna caro.

A & extra periculum fornicationis. Idem de alia perpetua vtriuſque impotentia, & valebunt pacta matrimonialia Et ita obſeruatur vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 114. vbi §. 122. dixi an per tale matrimonium proles præcedens legitimetur, & ſic tales vxores non erunt ſimplices ſorores, quicquid dicatur j. eod cap. 4. & cap. 5.

Cap. 111.

Gloſſ. verb. med. corump, in med. Gloſſ. vlt.

Non habuit propoſitum.] Non ſufficit quo ad eccleſiam propoſitum. Et hæc, quod not ẽ. tit. prox. de infidelibus, in fin. gloſſ. vlt. Ioan. Andt. Dic quod hoc verum eſt de ſolo propoſito. Secus ſi etiam concurrit B longa & grauis impotentia: & ſic gloſſ. non meruit reprehendi.

TIT. XVII. QVI FILII SINT LEGITIMI.

Cap. latet. v.

Summario.

Quæſtio natiuitatis.] Ex inualiditate matrimonij, ita quod eſt quæſtio iuris. Panormit. hic. Sed hodie in hoc regno indiſtinctè iudex ſeculatis cognoſcit, nec fit remiſſio ad eccleſiam.

C *Gloſſ. verb. probare legitimè. circ. med.* Glo. 5.

Reperat in poſſeſſione.] Quæ ſufficit vt proles præſumatur legitima. Panorm. hic. Geminia. conſ. 27. Iaſo. conſil. 168. col. 1. libro 4. Guliel. Benedict. repet. cap. Raynutius part. 3. verb. quæ filium ex ea ſuſcipiens.

Cap. tanta. vt.

Gloſſ. verb. legitimi, ante fin.

Quo ad omnia.] Gloſſ. ſing. Paul. hic limitat. Bald. conſil. 367. lib. 5. Sed in Anglia nullo modo legitimantur, nec ibi ſetuant æquitatem huius canonis. Gloſſ. 1.

Cap. perlatum. vlt.

D *Gloſſ. verb. promulgauit, in prin.* Gloſſ. 3.

Probato.] Hoc diuinatorum eſt ſufficit authoritas epiſcopi, vt mox ſuiscit gloſſa, & bene.

Cap. per venerabilem. xiii.

§. *Vid. latur autem*

Rex Francorum l. reginam.] Scilicet Ingerbergam ſororem regis Vngariæ ducta filia ducis Bohemiæ, vt dixi in annota. ad Philip. Dec. cap. 1. ſupt. de poſtul. prælat.

Gloſſ. ve b. iudiciarium ordinem non ſe. natum, in fin. Gloſſ. 1.

Non valet ſententia: vt hic.] Hodie dic vt in Concilio Vtennenſi de iud. diſpendioſam Ioan. And. S. in Clem. cum gloſſ. Panorm. Felin. cap. 2. ſuptà de offic. iud.

Verb. dubitari, cir. prine. Gloſſ. 17.

Sed ceteè contrarium.] Hæc veta opi. Bern. vt j. eod. verb. regi. quamuis palliando & excuſando text. in gloſſ. ſeq. aliter dicat propter iudiciarium ordinem nõ ſeruatum. Quod eſt friuolum ex quo ſententia non etat nulla ex defectu Iuriſdictionis, ſed lata à iudice competenti, & cum magna diſceptatione. Et ſic quicqnid dicat Innoc. III. nullam fecit gratiam regi, ſed erant meto iure legitimi per caſum in fortioribus terminis, in cap. perlatum ẽ. eod. alias Papa non potuiſſet legitimare ad ſuccedendum in hoc regno ſibi non ſubdito & potius alij tranſuetſales ſucceſſiſſent in regno non obſtante eius legitimatione, ſi ea opus fuiſſet. Quia regnum iſtud non eſt hereditarium.

Verb. minimè recognoſcat. Gloſſ. 19.

TIT. XV. DE FRIGIDIS ET MALEFICIATIS, ET IMPOTENTIA coeundi.

Cap. ii.

Glo. 2. *Gloſſ. verb. impotentes.*

Sed contrarium eſt verum.] Et bene ſi vtrque ſenex,

De iure.] Malè citantur iura poſitiua, quæ non probant. Deus autem propter iniuſtitias transfert regna de gente in gentem Eccleſiaſtic. 10. Franci verò nunquam ſubditi fuerunt imperio Romano, cui Gallias eripuerunt. Occidentis quoque imperium aſſecuti ſunt, nec ei tameo regnum Franciæ ſubiecerunt, vt dixi in conſuetud. Pariſ. tit. 1. in tub. num. 19. A

Gloſſ 22. *Verb. regi gratiam, in med.*

Succederet ſibi.] Quod certum eſt de regno Franciæ: quia non eſt hereditarium, vt dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 8. gloſſ. 3. nu. 8. De aliis vide Præpoſ. hic, nu. 121. Ludou. Sardum de legitimatione li. 4 q. 5. Martinus. Lau. de legit. bart. penult. Alex. conſil. 188. lib. 5. vbi tenigi.

Gloſſ. 28. *Verb. ſane.*

Exposuere] Sed hoc reprehendit Goll. Ockam Dialog. 9. & in tracta. de auth. ſummi pont. q. 1. cap. 8. cum ſeq. B

Text. *Verſ. qui autem ſuperbierit.*

Sacerdotis imperio.] Hinc Ioan. Andr. in no. notat. Papam eſſe imperatorem. 96. Diſtin. can. Conſtantinus ſed falſum eſt ſuppoſitum, vt dixi in annot. ad Alex. conſ. 24. in fin. li. 1. & poſt tract. in teg. Cancel.

gloſſ. 36. *Gloſſ. verb. legitimum in prin.*

Bona fides alterius.] Paul. de Caſtr. conſil. 354. in fin. lib. 1. Iaſo conſil. 156. conſil. 168. li. 4. Philipp. conſ. 151. cum ſequent. Sed reſpectu filiorum primi matrimonij illius qui eſt in mala fide, conſentiunt vt legitimum per reſcriptum vt dixi in conſ. Pariſ. §. 122.

Cap. gaudemus. xv. C

Reputari.

Imó ipſo iure vetè legitima eſt & manet cum illi nunquam ſubditi fuerint Papæ vt dixi in annotat. ad Philipp. Dec. in cap. 1. conſtit.

Soluit ius matrimonij.] Id eſt facit illud diſſolubile, ſi conuictus velit ad alia vota tranſire. Alphonſ. Thoſtad. 1. reg. 8. q. 120 tepeti poſſet per. 4. qu.

Cap. gaudemus. viii.

Poſt principium. Textus.

Non arctantur.] Alphouſ. Thoſtad 1. Reg. 8. 37. cum ſequ. Iac. Almain in 4. Sentent. diſtinct. 18. qu. 1. gloſſ. pen. & ibi Cardinal. florent. in 3. oppoſit in clement. vnic. De Iudæis. Petr. Anchar. in repetit. cap. ea quæ, col. 27. De tegul. iur. in 6. Alex. conſ. 6. num. 5. lib. 6. vbi dixi. Et ad Philipp. Dec. cap. 1. lect. num. 17. de conſtit.

Gloſſ. verb. compelletur, in prine. Gloſſ. 24

Ipſo iure.] Dic quod non ſoluitur matrimonium ipſo iure per aliquem horum trium caſuum, & tamen ſtatim ipſo iure in quolibet ipſorum trium caſuum habet fidelis licentiam diſſoluendi illud tranſeundo ad aliud matrimoonium ſi voluerit. Alphonſ. Toſtad. 1. teg. 8. q. 115.

Cap. Deut. ix.

In medio.

Matrimonijs contractis.] Et ſic matrimonium erat contractum inter infideles, & antequam conuenerentur ad fidem. Et toleratur quando eſt contractum in caſu licito de vetere teſtamento. Alphonſ. Toſtad. 1. Reg. 8. q. 145 ſecundum conſuetudinem & ritum contrahentium: quod ſufficit, vt valeat matrimonium inter eos ita quod hic valet. Et ſic manet mero iure etiam de rigore & conuerſis & abſque vlla diſpenſatione, licet videatur hic diſpenſatio. Alphonſus Toſtad. 1. Reg. 8. q. 166. cum ſequ. Textus.

TIT. XVIII. QVI MATRIMONIVM ACCVSARE POSSVNT VEL contra illud teſtificari.

Glo. 6.

Cap. cùm in tua. vi.

Gloſſ. verb. repellendus, poſt prine.

De cognat. ſpirituu, cap. tua.] Et ibi hoc tenet Bem. & Hoſt. præcisè, quando fit denunciatio ad peccatum corrigendum. Ioan. Andr. Sed contrarium cum hac gloſſ. tenet Panorm. D

TIT. XIX. DE DIVORTIIS

Cap. i.

gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. infidiatrix, in fin.*

Teneret.] Idem Panorm. & omnes hic.

Cap. ex literis. v.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. admonita, in fin.* E

Quod renocari poſſit.] Idem Bald. in addition. Speculi. de poſſeſſ. col. 4. Lancelot. de ec. l. ſeru electione, in princ. col. 3. de confeſ. Gemin. Philip. Franc. cap. 1 col. 1. de accuſat. in 6. Febn. cap. fio. in princ. de offic. Lega. Philip. Dec. cap. cum venerabilis. col. 14. de excepnonib. ca. cùm cauſſam, de appellationibus in l. vnic. num. 7. vbi dixi C. de ei ore calculi.

gloſſ. 4. *Verb. edire compellat, poſt med.*

Dicas quod vir.] Idem Panorm. ex docto.

Cap. quanto. vii.

Textus. §. *ſi infidelis.*

TIT. XX. DE DONATIONIBVS INTER VIRVM ET VXOREM ET DE dote poſt diuortium teſtituenda.

Cap. iii.

Gloſſ. verb. acceſſorie, in fin. gloſ. 2.

Quia funcius ſuus officio.] Contrarium tenent Anton. Butr. Catd. flor. Panorm. hic. in fio Feli. cap. in literis. col. 2. de offic. deleg. cap. qualiter & quand. 18. de accuſat. Quia dot venit iure actionit. Et ſic vi primi reſcripti de nouo peti poteſt, ſed in Gallia nullo modo poſſunt etiam acceſſorie cognoſcere.

Cap. pleruneque. iv.

Gloſſ. verb. dotalitium, in prine. Gloſſ. 3.

Propter nuptias.] Galli in patria iuris ſcripti vocaot augmentum dotis: & in patria conſuetudinaria doariii. Et hæc perdit l. conſenſu C. de repud. non autem paraphernalia. Et hæc gloſſ. in fin. falſa eſt vt ſenrit Panorm. hic. & expreſsè reprobat Philipp. Dec. in cap. paſtoralit num. 7. de iudic. in l. penult. num. 13. de iurisd. omn. indic. & vtrobique in annota. dixi.

Verb. non valebit, in fin. gloſ. 4.

Et iſtud verum credo.] Idem Hoſtien. Goffr. Ioann. Aodr. Panormit. hic.

Cap. & ſi. v.

In principio.

Rex Legionenſis.] Primum in Hiſpania regnum Chriſtianum cui ſubeerat Caſtella, quæ circa annum domini 1000 in regnum erecta, deinde regno legionis vnita, vt ſcribit Michael Rinus de regib. Hiſp. lib. 1. Rapha. Volater. Geograph. lib. 2. & dixi in conſuet. Pariſienſ. §. 29. nu. 3.

Cap. per veſtras. VII.

In fin.

De parte honeſti lucri.] Dando eam partem lucri & damni, vt ſentit Panormit. hic. Paul. conſil. 55. libro 2. Cald tepet. cap. nauiganti. De vſuris Petr. Ancha. repet. cap. peccati. coll. 2. de reg. iur. in 6. Ludouic. Roma conſil. 238. conſil. 500. & omnes in hoc conueniunt, vt dixi ad Alexand. conſil 80. lib. 3. Sed capitali in totum ſaluo communiter reputabant. vt Laur. de Rodulph. cap. conſuluit part. 2. q. 19. de vſur. Anton. part. 2. nt. 1. cap. 7. §. 34. §. 37. Philipp. Dec. conſil. 116. nu. 5. Contad. de contract. q. 94. Bernard. de Euangel. æterno. ſerm. 39. ca. 2. Tamen Hoſtie. in ſum. de vſur. §. an aliqua. verſic. quid ſi periculum & Ioan. de Lignaco, in cap. fin. de vſuris. Volunt defendere etiam toto capitali ſaluo. Quod eſt verum ſub moderatione quam tradidi in tract. vſura. num. 500. & 517. & q. 77.

TIT. XXI. DE SECVNDIS NVPTIIS.

Cap. ſuper illa. IV.

Summario.

Infamiam non incurrit.] Niſi quod notatur apud bonos & graues. Dixi in annot. ad Alexao conſil. 3. num. 12. lib. 7. & ad Philipp. Dec. I. 1. col. 1. C. de ſecund. nupt. conſ. 130.

LIBER QVINTVS.

TITVLVS PRIMVS, DE ACCVSATIONIBVS, INQVISITIONIBVS, ET DENVNCIATIONIBVS.

CAPVT I.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. legitimus, in med.*

Nec debent eſſe inimici.] In hoc ſecus de iure ciuili Panorm. hic.

Cap. nulli. V.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. familiaritate, in fin.*

Poſſit tales repellere.] Idem Panor. ca. 1. dilecti filij collat. 5. ℣. de excep. Et hic tamen contra ſentit Lud. Gomeſ. in regul. Cancellar. 30. de impetratio. benefic. per obit. ſa. q. 7. vbi cenſet in pœnam tolerantis cautum, vt familiaris criminoſum accuſare poſſit. Puto iudicem ex cauſſis & perſonis arbitrati debere.

Cap. ex parte. X I.

Summ. *Summario.*

Expenſa litis.] cap penult. ℣. eod. Geminia. conſil. 55. Guid. Pap. deciſ. delphinat. q. 561.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. licet alios, in fin.*

Ad propriam neceſſitatem.] Quantum ad eum ſat eſt, quod eſt in ſcholis de licenna Abbatis qui expenſas promiſit. Panorm.

Gloſſ. 1. Cap. veniens. X V.

Gloſſ. verb. criminali, in princ.

Interuenit procurator.] Si tamen intetuenerit, & non fuerit obiectum, valet quod fit cum eo, vt not. ℣. de iudic. cap. 1. lib. 6. & fac. quod not. C. de adulterijs l. quamuis iudubitan. Ioan. Andt. Dixi ad Alexan. conſil. 4. lib. 6. Hieronim. Grat. conſ. 98. lib. 1. Cepol. conſil. 41. conſil. 46. cum ſequentib.

Cap. qualiter & quando §. ideóque XVIII.

Text. *Non pudeat vos.*] Honor eſt non ignominia, quod quis ſe corrigat potius quam ab alio corrigatur 35. q. 9. can. quod quis & can. veniam & can. ſequ. & de elect. cap. noſti & de reſtitut. in integ. cap. ex literis. B Card. in cap ab excommunicato. col. 1. num. 8. ℣ de reſcriptis.

Cap. inquiſitionis. X X I.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. in accuſationis poſt pri. habere locum admonitio.*] Imol. Ioa. Andt. Panor.

Ibidem. in medio.

Remouetur ab illa.] Dic quod ſimilitudo eſt quando crimen impedit tantum tetentionem beneficij.

Text. §. *Iu quo quidem.*

Diſcretio moderari.] Potetit etiam pœnam ordinariam imponere. Panor. cap. 1. de confeſſ. colum. 3.

Cap. ad petitionem. X X II.

Glo. 2. *Gloſſ. verb. nec reclamante, in fi.*

Vnde non valuit.] Dic melius quod non valuit, non ex defectu poteſtans, ſed ex defectu ſolemnitatis & ordinis iudiciarij. Panorm.

Gloſſ. 2. *Verb. facta fides, in princ.*

Faciunt fidem.] Dic melius probationes factas coram iudice ſuo vnde valent licet ſententia priuationis ob defectum ordinis poſt probationes commiſſum, ſit nulla. Panorm.

In med.

Elegerunt concorditer.] Sed ſi recuperandæ, tunc quia aliàs habuit poſſeſſionem non admitteretur excepno criminis, etiam cum infamia. Pett. Ancha. ca. 1. de reg. iur. in 6. Pan. in diſput. 4. incipien. Titius. & in cap. ſi conſtituerit. ℣. eod. & hic. niſi eſſet infamia notoria, non ſolum notorietate facti, ſed etiam notorietate iuris & propter quem nunc deberet ſuſpendi. Adde Nicol. Boër. deciſ. Burdegal. 117.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb reſtituendus foret.*

Officio ſuæ poteſtatis.] Imò iure ordinario, quia notorie conſtabat de crimine requiteute priuationem. Pan.

Gloſſ. 3. *Verb. non ſeruatum, in fin.*

In alio ordine.] Imò in ordine iudicij. Hoſti. Panorm. A hic. Dixi in reg. Cancell. teg. 18.

Cap. qualiter & quando. XXIV.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. ad inquirendum ſeſſione quæ incipit. Item ſi ille contra quem.*

Iudex ſit criminoſus.] Dic quod iudex ordinarius non repellitur ob crimen ſecundum Paoorm. hic. niſi crimen contingeret cauſam Ant. Panormit. cap. ſuper literis. de reſcript. Srepha. Aufrer. tract. de recuſat. ver. 81.

Ibidem paulò ante fin.

Sed melius eſt quod inquit.] Idem Specul. de inquiſit. §. viſo. & ibi Ioan. Andr. in addit. Pan. hic. oum. 21.

Paulò poſt in fin.

Vnde credo illum.] Niſi ſit clericus. Panor. hic. num. 11. quod hodie non procedit, quia ob numerum & B licentiam morum vileſcunt clerici & ſuſpectiores ſunt.

Textus. *In princ.*

Canonica ſanctiones.] Non intelligas de toto iure canonico, quia in multis habet dependentiam à iure ciuili ſecundum Panorm. hic. not. 2. ſed tantum quo ad quædam, vt etiam probat Ioan. Gerſon in tract. de vita ſpirituali animæ lect. 2. cotollar. 3. in 3 part. operum.

Glo. 13. *Verb. facilius.*

Cœtus clericorum.] Idem Ioa. And. in mercurial. cap. delictum. De regu. iur. in 6. Geminia. can. epiſcopus 17. diſtinct. Feli in rubr. de maioritate & obedient. Philipp. Dec. conſil. 102.

Cap. ſicut. XXV.

C

Glo. 4. *Gloſſ. verb. abſque vlla iuriſdictione, poſt med.*

Hodie verò non poſſunt.] Imo poſſunt. Panormitta.

Text. Cap. olim. XXVI.

Ante finem.

b. *Expenſas factas propter hoc.*] 3. eod. cap. ex parte. Et ita ann. 1511. per arreſtum ſenatus Pariſienſis, quod poſui in ſtil. Parlamenti part. ſeptima numero 98.

TIT. II. DE CALVMNIA TORTVS.

Cap. 1.

Gloſſ. vit. *Gloſſ. verb. in exilium.*

Eccleſia imponit.] Imò nedum oon poteſt imponere, ſed nec requirere niſi velit perſonam accuſatoris iubire: quia iudex ſecularis debet de cauſa cognoſcere, fac quæ dixi in annot. ad Alexand. conſil. 130. lib. 4. & ad Philipp. Dec. in cap. at ſi clerici. De iudici.

Cap. 11.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. calumniandi poſt princ.*

Videtur quod per iuramentum probari poſſet.] Falſum D eſt. Fel. hic. Et bene, vt notat gloſ. & Docto. in l. 1. C. de aduocatis diuerſ. iudic Franciſ. Ripa. cap. cum M. oum. 9. 3. de conſtitutionibus. Vide Aym. conſil. 178.

TIT. III. DE SIMONIA, ET NE ALIQVID PRO SPIRITVALIBVS exigatur.

Cap. Sicut. VI.

Textus. *Alios morbos vincit.*

Cap. de hoc. XI.

Gloſſ. 8. *Gloſſ. verb. reſtituant, ante fin.*

Debet illam reſtituere Eccleſiæ.] Panormitanus hic Guid. Pap. deciſ. Delphi. 581.

Cap. cùm eſſent. XI.

Gloſſ. verb. promiſerat, in pr.

gloſſ. 1. *Poterat eum remunerare.*] Secundariò. Conrad. de Sumanhatt tracta. de contract. qo. 21. qu. 36. Thom. in 4. ſentent. diſtinct. 25. q. 3 Ioan. Gerſon in regul. morali b. col. 11. nor. Docto. in l. ſed ſi lege §. cooſulut de pett. hæredit.

Ibidem in med.

Dummodo principaliter.] Panorm, Fel. hic.

Cap. de ſimoniacè. XXII.

Summario.

Sum. Gloſſ. pragmar de elect. §. deinde, verb. perpetuò. Philipp. Dec. conſil. 118. vbi dixi.

Cap. oobis XXVII.

Summario.

Sum. *Eſt Caſſanda.*] Imò caſſa. 1. q. 1. can. penult. cap. ſicut. de elect. cap. Matthæus. , 3. eod.

gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. interuentente, circ. med.*

Simonia commiſſa eſt.] Verum eſt ſi fuit datum vel C promiſſum electoribus: Secus ſi ab amico fuit datum vel promiſſum, tertio. Quia tunc diſtinguitur vtrum erant electores, aliàs electuri. Panorm. Felin.

Cap. dilectus. XXVIII.

Gloſſ. verb. accepit, poſt med.

glo 2. *Idem dicendum eſt.*] Intellige quando aliàs imminet magnum detrimentum, vt Hoſtien. 3. eod. cap. ad aures.

Cap. ſuam. XXIX.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. pro exequijs. poſt med.*

D *Non detur actio ad hoc.*] Si quod not. 1. q. 7. can. exigunt in 1. gloſſ. Hoſtienſ. dicit quod etiam actio competit ibi de facto. Ioan. Andr. ſi ex deuotione orta eſt conſuetudo, Panot ſed eſt velamentum nequitiæ.

Cap. licet. XXXI.

glo. 16. *Gloſſ. verb. de dilapidatione, in fin.*

Videtur quod ſic.] Et hoc tenet Viocentius præſtita cautione in fururom 28. diſtinct. can. de Syracuſanæ. Quàm mihi placet decretal. quæ ſicut oon obſtat, ita ibi facta ſuit gratia. can. de Syracuſanæ non loquitur de dilapidatote ſed de eo in quo propter filios timebatur dilapidatio. Et ſanctiano non immutat. Inſtitut. de ſuſpect. tutoribus §. penult. Goffr. idem Ioann. & E Egid. Hoſt. dicit hoc verum, etiam ſi eſſet epiſcopus tùm propter dilapidationem tùm propter periurium, cùm ſacramento teneatur non alienare. De reb. eccl. non alienandis ca. vt ſupet. de feud. ca. 2. Ioan. Andr. ſed contra tener Panor hic. nu. 20. dicens quod ſanctiatio non mutat maleuolum animum Inſtit. de ſuſp. tutoribus. in fio.

Cap. per tuas. XXXII.

Textus. *In fine.*

Ceſſet.] Hic ciuiliter tantum agebatur, vt ab adminiſtratione remouetetur, vt dixi in regu. Cancel. num. 18.

Cap.

A

Cap. ſicut. xxxtt i.

Gloſſ. 10. *Gloſſ. verb. conſenſerit, in fin.*
Per ſolam ratihabitationem.] Ex quo non eſt factum nomioe ſuo, tameo ex hoc poteſt priuari vt hic Panotm.

Cap. tua nos. xxxtv.

Gloſſ. verb. culpabiles, poſt princ.
Quod ſola intentio.] Vt teſert Inn. & Hoſtien. Sont qui dicunt quod ſola intentio inducit ſimoniam in prohibitis, quia ſimooiaca. In ſimoniacis vero, quia prohibita tequiritur pactio de his ſ. de offic. deleg. cap. ex parte. Tenendum tamen eſt quod nunquam ſola intenoo inducit niſi mentalem. Quid autem de deſcriptione ſimoniæ dixerit hic Hoſt. dixi ſupr. eodem cap. nemo. ſuper gloſſ. 2. Ioan. Andr. Dic quod ſola intentio facit ſimoniacum quo ad peccatum, ſola verò pactio quo ad pœnam turis poſitui. Panotm.

Cap. audiuimus. xl i.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. perſoluatur.*
Videtur quod non.] Dic contrà. Panorm. Felin. Quia certat de promouendo.

Cap. Iacobus. xl iv.

Summa. *Summario.*
Deciſion. Tboloſ. 312. dixi ad Philip. Dec. cap. cum M. num. 33. de conſtit.

Cap. mandato. xl vi.

Text. §. *conſulimus.*
Extendi.] Abbas venit appellatione monachorum, ſicut & capituli decanus. gloſſ. Ioann. Imol. Clem. vt bi qui de ætat. & qualit. Alcia. l. 1. in princ. num. 45. de verb. oblig. Philipp. Dec. ca. ſignificatum. num. 2. de præbend. ſallit vt per Rom. conſ. 259. Philipp. Franc. in proe. 6. coll. 1. Feli. in proem. Greg. col. 10. Philipp. Dec. cap. t. oum. 7. de elect. & elect. pot.
Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. affectu, in princ.*
Sed ſecus videtur.] Non eſt differentia inter mentalem ſimoniam vel vſutam. ſed obligant tantum ad pœnitentiam vt dixi in tracta. vſur. num. 7.

B

TIT. VI. DE IVDÆIS, SARRACENIS ET EORVM SERVIS.

Cap. Iudæi. v.

Summar. *Summario.*
Iudæos baptiſatos ſuis bonis ſpoliare.] Quòd bona retineant volunt ſtatuta Sabaudiæ areſta ſenatus Pariſienſis vt in ſtil. patlam. part. 5. q. 283. Et Concil. Baſilienſ. ſeſſ. 19. Tamen oppoſitum ſeruat Papa Auenioni cum magoo ſcandalo.
Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. permittantur, poſt med.*
Ex teſtamento Chriſtiani.] falſum eſt: quia oullo iure cauetur de ſingulis Iudæis, ſed tantùm de ipſo collegio l. t. & ibi gloſſ. C. de Iud. Bartol. & alij in l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & in l. cum ſenatus de reb. dub.

C

Cap. ad hæc. viii.

Gloſſ. 1. 2. *Gloſſ. verb. in eorundem domibus.*
Prohibitio eſt.] Supple. etiam extra domum. Ioann. Andr. Ioan. de Anan. Maria. Socin. Felin. hic. Sed neceſſitas non excluditur.

D

TIT. VII. DE HÆRETICIS.

Cap. ad abolendam. tx.

In prin.
Text. *Et infr.*] Compilator tutſus textum reſecat quia ſequebatur in eo integta damnano quorundam humiliatorum, quorum opiniones hæreticas Lucius III. declaranerat, eoſque præciſos gladio ſæculari ſubiecerat. Sed Clemens III. tanquam te melius diſcuſsà eos abſolut & reſtituit, nec fuiſſe hæreticos declarauit vt teſtatur Bernard. ſ. de reſtitut. ſpol. cap. olim, gloſ. 1. Nec eſt vlla decretalis quæ tot patiatur ſciſſuras vt iſta.

Cap. cùm ex iniuncto. x t i.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. tam inſtitutio quàm deſtitutio, in princ.*
Ad quem pertinet inſtitutio.] Ordinario iure, ex ſpeciali enim iure vel commiſſione poſſet comperere alterum ſine altero. Idem in præſcriptione. Qui enim præſcripſit inſtitutionem non intelligitur præſcripſiſſe deſtitutionem vel tenunciationis receptionem, aliàs diceretur præſcriptum quod non fuit poſſeſſum contra regulam ſine poſſeſſione, eum concord. ſ. de reg. iur. lib. 6. & ff. de vſucap. l. præſcriptio 45. §. fin. Non obſtat connexio per ea quæ not. eod. tit. cap. odia. De viſitatione quo ad procoraoonem, & de noualibus quo ad decimas; ad idem quod not. de otatott. & obedien. cap. cùm inferior, in t. gloſſ. cum ſua remiſſ. & quod nota. ff. de procoratorib. l. qui procurator. & C. de annal. except. l. fin. in 1. gloſſ. poſt princ. Fac. de reſcript. cap. ſuſceptum, lib. 6. Ioan. Andr. Idem Cardin. Clem. 1. q. 7. de reounciat. Gemini. cap. nemo in fi. de elect. & elect. poteſt. in 6, Philip. Dec. cap. dilectis, num. 2. de appellat. cap. referente, in prin. de præbend.

Cap. excommunicamus. x v.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. deprehenſi in princ.*
Si verò poſtea.] Idem Ioann. Andr. ſ. eod. cap. excommunicamus col. 3. Andr. Iſern. de ſtatu. contra libertatem Eccleſiæ poſt vſus feudor. Philipp. Dec. cap. at ſi clerici, col. 21. de iudic. & conſ. 137. numer. 3. Vldaricus Zazius latè conſil. 3.

TIT. VIII. DE SCHISMATICIS ET ORDINATIS AB EIS.

Cap. 1.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. Octauiano, in fin.*
Alexandri.] Scilicet III. qui cum diu in Gallia profugiſſet, tandem Federici Oenobarbi Venetorum auxilio capti collum Venetis preſſit.

TIT IX DE APOSTATIS ET ITERANTIBVS BAPTISMA.

Cap. tt.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. religionis, circ. med.*
Sol.] Idem Panormitan. cap. cum deputati ſuprà de iudic. & hic.
Gloſſ. vlt. *Verq. tolerandi, in fin.*
Quia poſſunt renunciare.] Scil. facto exercendo actom contrarium: non autem ſimplici verbo.

A

TIT. XII. DE HOMICIDIO VOLVNTARIO VEL CASVALI.

Cap. 1.

Vt moriatur.

Text. Etiam clericus vt nec immunitate Eccleſiæ, nec priuilegio clericali gaudeat, prout etiam textus ſacræ ſcripturæ non diſtinguit: Exod. 21. Deuteron. 19. Et ita iudicatum areſtis ſenatus Pariſienſis Tholoſani vt habetur in ſtil. Parlam. part. 5. q. 351. & part. 6. nume. 67. Sequitur, & plura alia areſta citat. Nicol. Boër. Deciſ. Bordegal. 69. nume. 16. cum ſequent.

Cap. ſicut. VI.

B

Princip. g' offæ, in princ.

Princ. *Omnes occiſores Thomæ.*] Quem Henricus II. Angliæ Rex Cancellarium ſuum, deinde Cantuarienſem Archiepiſcopum fecerat. Sed is deficiens & iura regaliorum abolere volens & appellationibus ad Papam principem ſuum vexans, ab eo in templo occiſus eſt. Anton. tit. 17. cap. 3. Et nuper Henricus VIII. Anglorum Rex eum perduellionis mandauit.

Gloſſ. 18. *Verb. conſilium, poſt pr.*

Et cum tali nunquam diſpenſatur, 50. *diſtin.*] Imò poteſt ſemper Papa diſpenſare. Hoſtien. Panor. Felin. hîc per cap. propoſuit. De conceſſ. præbend.

Cap. ſignificaſti. XVI.

C

Glo. 2. *Gloſſ. verb. ſciuiſſet in fin.*

Hominem irregularem.] Secundum Ioann. Vnde dicebat G. quod ſi ab inſtructo & perito in equitando potuiſſet hoc præuideri imputaretur ei. j. cap. vlt. Ioa. Sed ex leuiſſima culpa non fit irregularis, tenet Angel. Clauaſ. verb. irregularitas.

Gloſſ. 3. *Verb. ſi eſt ita, in prin.*

Per iuramentum proprium.] Idem Panormit. hic. Geminia. conſil. 110.

Cap. tua nos. XIX.

Sum. *Summario.*

Religioſus Chirurgiam.] Sed quid de clerico ſæculari? Panorm. hic idem tenet. Sed Fel. contrà vt etiam ſenD nit Auguſtinus de Ancoua tract. de poteſt. Eccleſ. q. 109. art. 9. & 10. Sed Ioann. Gerſon. in lib. de vita ſpiritual. animæ lect. 4. corollar. 9. valdè miratur cur preſbyteri & religioſi prohibentur à ſcientia medicinæ, & eos non remouentur de facto à ſtudio traditionis humanæ.

Cap. exhibita. XXII.

Glo. 3. *Gloſſ. verb. non animo, in fin.*

Videtur quod opus.] Niſi nulla culpa præceſſerit. Panorm. hic. num. 4.

Verb. poſtulauit, in prin.

Videbatur culpabilis.] Vt not. ẽ. de elect. & elect. por. E cap. venerabilem, verſic. ſeruis quoque. Dicit Hoſtienſ. quod in iudicio vel quaſi ſolemniter & publicè abſolutio petebatur alias extra iudicium etiam ſententiæ obſeruatio non obeſſet vt patet. ẽ. de reſtit. ſpoliat. cap. olim 17. nec etiam in iudicio, ſi talis petitio fieret ad cautelam ſicut j. de ſentent. excomm. cap. venerabil. Hic autem petita fuit venia extra iudicium ad cautelã ex benignitate, compaſſione & humili liberalitate, vt mitigaretur dolor &c. vt dicit text. Et ideo non nocuit ſecundum eum Ioann Andr. Idem Felin. hîc & in cap. literas col. 4 de præſumptionib. Bald. in l. 2 C de ingenuis. manumiſſ. Philipp. Dec. in l. non videtur eſſe in fin. de reg. iur. Ant. Corſet. in repert. verba. abſolut.

TIT. XIII. DE TORNEAMENTIS

Cap. 1.

Epigraphe.

Lateranenſi.] Bona conſtitutio, ſed non fuit in vſum recepta & ſic ooo valet per. not. in cap. 1. ſuprà de treug. & pace. Tit.

TIT. XV. DE SAGITTARIIS.

Cap. vnic.

Gloſſ. verb. Chriſtianos.

De bello iniuſto.] Idem Contad. de Sumanhar. de contractib. q. 53. concluſ. 3. & Docto. hic. Gloſſ.

Verb. ſub anathemate, ante finem.

Facicus, ſed excommunicandus.] Cæpola conſ. crimin. conſil. 13. col. c. & laõſſime D. Andræ. Tiraq. repet. l. ſi vnquam verb. repetatur numer. 210. cum ſequ. vbi limitat. C. de reuoc. donat. Glo. 2.

TIT. XVI. DE ADVLTERIIS. AT STVPRO.

Cap. intelliximus. VI.

Gloſſ. verb. ſpontanea.

Intelligitur ſpoliata.] Idem Ioan. Andr. Panorm. hic & ſupra, de offic. deleg. cap. cauſſam matrimonij. Et idem in viro. Gloſſ. 1.

Cap. tua fraternitas. VII.

Gloſſ. verb. Fornicationis, in princ.

Alter publicè fornicetur.] Idem ſi occultè ſecundum Hoſtieo. Ioan. Andr. Panormita. hic, num. 6. Glo. 1.

TIT. XVII. DE RAPTORIBVS INCENDIARIIS, AT VIOLATORIBVS Eccleſiarum.

Cap. cùm cauſa. VI.

Circa med.

Dicitur rapuiſſe.] Imò eſt verus raptus in patentes l. vnic. C. de raptorib. Vnde in Gallia ſpreto iure canonico raptores capite puniuntur: & bene. Textus.

TIT. XIX. DE VSVRIS.

Cap. 1.

Gloſſ. verb. beneficium, in med.

Et eidem fieſſet feudum.] Hoc eſt quod text. intendit: ſed dicendum vt ſcripſi in Conſuet. Pariſienſi, ſ. t. gloſſ. 9. num. 24. cum ſeq. Gloſſ. 61

Cap. cum tu. V.

Summario.

Poſſeſſiones emptæ.] Non tamen ſunt hypothacatæ Panorm. hic num. 12. niſi vt officio iudicis auocetur ab habente cauſſam lucrariuam, l. ſi me & Titium. ſi certum pet. vel niſi ſit tes ipſa pro vſura data Angel. Clau. verb. vſura 2. §. 18. in fin. Lapus alle. 4. Ambroſ. de Vignate repetit. cap. ſalubriter numer. 231. j. eod. Hippolit. de Matſil. ſingul. 67. Summa Silueſt. verb. Summar.

vſuras, 9. q. 4. Et ita reſtringi debet quod ait Franciſ. A Ripa. l. num. 9. in quib cauſ. pign. vel hypothe. tacitè contrah. Adde Pett. Anchar. repet. cap. peccatum col. 30. de regul. iur. in 6. Lalo. Alciat. in l. ſi cum ſeruuo. ſi cert. petatur.

Gloſſ. verb. ſine poſt, in fi.

Gloſſ. 5. *Cap. vltim.*] Dic quod illud cap. vlt. propriè non reſpicit præterita, vt præterita, ſed vt futura. Panormit.

Gloſſ. 7. *Verb. in facultatibus, in fin.*

Ratio ne egeat.] Tranſeat in foro pœnitentiali, ſed debet haberi in foro contentioſo. Panor. num. 10. Ego puto quod idem in foro conſcientiæ dolo ceſſante.

Cap. in ciuitate v i.

Summa. *Summario.*

Vide ſi vacat Alexand. conſ. 121. lib. 5. Cæpol. cauſſ. ciuil. conſil. 10. Anton. Burgos cap. ad noſtram, col. 4. de empt. & vend. Philip. Dec. conſil. 111. conſil. 113. Sed nullus vnquam verum ſenſum attigit, quem dedi in tracta. vſurar. numer. 516. vbi etiam noue docui ius canonicum non diſcordare a ciuili in materia vſuraru.

Text. *Ante fin.*

Peccatum incurrunt.] Hæc generalitas nimium eſt indiſcreta attentis loco & perſonis, qui ſunt ianuæ vbi ſere ſempet dilatio habet notabile intereſſe per ſe etiã, ſi certum ſit pretium non auctum iri in termino. Sed ſeruati debet vt dixi io dicto tractatu vſurarum.

Cap. conqueſtus. v i i i.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. de feudo, in princ.*

Recipere a vaſſallo.] Non ſufficit niſi ſeruitium æquipolleat fructibus & ſic propriè non valet hæc exceptio, vt dixi in Conſuet. Pariſ. §. 1. gloſſ. 9. num. 24.

Ibidem paulò poſt.

Fano e Eccleſie.] Hoc non valet. Conrad. de Sumenhart. de contract. q. 32.

Ibidem, circ. med.

§. *Bonæ.*] Sequitur: *Fidei contractibus ex mora vſuræ debentur.* Ioan. Andr. dicendum vt nooè dixi & plenè in tracta. vſurarum q. 40. & q. 74.

Ibidem, in fin.

In fraudem vſurarum.] Sed præſumitur ſecundum D Alex. latè conſil. 49. li. 4. Ludouic. Roman. conſ. 510. ſed dicendum vt noue dixi in tractat. vſur. q. 80. q. 82.

Cap. conſuluit. x.

Textus. *In fine.*

Nihil inde ſperantes.] Quæ verb. elatè & nitidè expoſui in tractatu vſur. Latino q. 2. nume. 71. & in Gallico num. 46. quo nomine multi inſignes vir etiam Theologi è ſchola Sorbonica mihi gratulati ſunt.

Cap. ſalubriter. x v i.

Textus. *In principio.*

Et infrà.] Circa hunc text. multum errarunt, non E ſolum canoniſtæ ſed etiam quidam Theologi, vt Iacob. Almain in 4. ſentent. 15. q. 5. Dicendum hic nihil ſpeciale eſſe in doc, vt etiam primus dixi Bald. Nouell. in tracta. de dote part. 7. priuileg. 3. oec refert an pignus fructiferum datum ſit vel non: data dilatio, vel non: ſed idem generaliter pro ratione iuſti intereſſe etiam in ceſſionario vel vidua vt plenè dixi in tractat. vſurar. num. 523. cum ſequentib.

Cap. quanto. x v i i i.

Glo. 1. *Gloſſ. verb. immoderatâſve.*

Quod non eſt verum.] Imò in ſe verum eſt vt dixi in tractatu vſurar. num. 515. num. 528. cum ſequent.

Cap. naũigati. x i x.

Gloſſ. verb. periculum, in pr.

Gloſſ. 21 *In ſe periculum.*] Neceſſe eſt intelligere de periculo improbabili alias ſecus, l. periculi pretium, de naut. fœnor. & plene dixi in tracta. vſura. q. vbi dictam l. periculi pretium ſuæ luci, & in vſum reſtitui.

TIT. XX. DE CRIMINE FALSI.

Cap 1.

Gloſſ. verb. iudici, in princ.

Gloſſ. 21 *Extraordinarie.*] Dicit Abbas dando illi alapam. Vide in Spec. de reſtit. §. 1. verſ. quid igitur ſi, & tribus verſ. ſequent. Ioan. Andr. Imò ſecundum legem Dei debet moti. quæ in hoc remota eſt in Francia.

Cap. quàm graui. v i.

Summario.

Sum. *Epiſcopus vocatur filius.*] Sed hodie paſſim vocat filios Cardinales, & Epiſcopos etiam de latere legatos, vt vidi in bullis directis Antonio du Prat & alijs.

Cap. ad falſariorum. v i i.

C *Gloſſ. verb. legitimas, ante fin.*

Glo. 5. *Supra eod. cap. ad audientiam.*] Adde in qua ſcriptura pœna falſi habeat locum notat Bart. in l. 1. §. ex illa ff. de falſ. in l. penult. C. eod. Alex. conſ. 145. vbi dixi lib. 6. Hieronym. Grat. conſil. 99. oume. 6. lib. 1.

TIT. XXI. DE SORTILEGIIS.

Ad rubricam. Rubric.

Vide malleum maleficar. & Gulielm. Rho. in Conſuetudines Cenomanenſ. §. 51. Non enim eſt res diſſimulanda, ſed comperta graviter punienda: nec alias dixiſſet dominus MALEFICAS NE SINAS VIVERE, D Exod. 22. & Deut. 18. b.

Cap. i i i.

Gloſſ. verb. in eleemoſynas, in princ.

Gloſſ. 4 *Videtur quod in alijs vſum ſortis non reprobet.*] Imò regulariter permittit, vt contra ſuperſtitioſos quoſdam. Latè dixi in Conſuetudines Pariſienſes §. gloſſ. 1. num. 13 cum ſequentibus vt etiam nullus dubitet.

TIT. XXII. DE COLLVSIONE DETEGENDA.

Cap. i i i.

Ante fin.

Textus *Tibi conſtiterit commiſiſſe.*] Secus ſi eſſet vera lis ab habente titulum coloratum, quia tunc ordinarius poſſet authorari conſtitutioni penſionis, vt in cap. niſi eſſent. de præbend. Vnde propter dubium ſolent ad Papam recurrere. Adhuc ſi ſucceſſor reſignatarij doceat reſignantem nullum ius habuiſſe irrita erit creatio penſionis facta per Papam, & poterit tanqoam ab abuſu appellari in regno Franciæ vt dixi in regul. cancellar. in reg. de publicand.

A

TIT. XXVII. DE CLERICO EXCOMMVNICATO DEPOSITO, VEL interdicto miniſtrante.

Cap. tt.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. degradatus, in fin.*

Hoc verum Credo.] Concordat Innocent. Hoſtienſ. & Theolog. præcisè, & dixi de hoc de ſchiſmate cap. 1. in gloſſ. mag. ante fin. verb. ante hoc etiam. Ioan. And. imò multi Theologi tenent deleri poſſe, & gloſſ. can. accedens 50. diſtinct. & verius eſt.

Textus. *In fine.*

Damnetur.] Fel. cap. cum non ab homine ſuprà de iudic. & ibi in annot. ad Philip. Dec. dixi numer. 13.

Cap. iii.

Glo. 1. *Gloſſ. vnic. ante fin.*

Papa ipſum reſtituit.] Imò etiam Epiſcopus. Panorm. Felin. cap. at ſi clerici, §. 1. de iudic.

Cap. poſtulaſtis. v ii.

Summ. *Summario.*

Non tenet.] Fallit ſi cauſa falſa vel iniuſta per ea quæ dixi 3. de offic. ord. cap. ex parte. Fallit ſecundò ſi eſt abſolutus ad cautelam: hoc enim ſufficit.

Cap. Apoſtolicæ. i x.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. ignorantia aut. med.*

Vel alio negotio.] Imò non valent indiſtinctè per cap. 1. de reſcript. in 6. Hoſtienſ. hic Ioan. Andr. Imola, Petr. Anchar. Geminia. Philippus Franc. in d. cap. 1. quamuis Domi. de Rota in antiqois ſub titul. de reſcrip. hanc gloſſ. ſequantur & Fel. in cap. ſicut. De ſimonia.

Cap. ſi celebrat. x.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. ſcienter, in fin.*

Arg. quod ſic.] Contrarium tenet Panormit. quia non eſt locus pœnæ d. cap. cum in cunctis. niſi quando Gloſſ. vlt. eligunt patientem vnum ex quatuor defectibus ibi numeratis.

D

TIT. XXVIII. DE CLERICO NON ORDINATO MINISTRANTE.

Cap. 1.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. miſericordiam.*

Non credo.] Idem Hoſtienſ. & Goff. in ſpe de leg. §. nunc de Epiſcoporum. vet ſic 18. quia ſic cum ordinato qui ſuſpenſus celebrat ipſe ſolus diſpenſat. Ergo & cum non ordinato. qui magis peccare videtur, & hoc in ſuſcipiendo In ſuſcepro & in beneficio ſecus vt hic. Innocent. in decret. dilectus, de temp. ord. ſimpliciter dixit Epiſcopum diſpenſare poſſe cum non ordinato miniſtrare per hoc cap. Ioan. Andr. Panorm. hic tenet quod ſolus Papa diſpenſat in ſuſcipiendis. Idem Angel. Clauaſ. verb. irregularitas §. 36.

E

TIT. XXIX. DE CLERICO PER SALTVM PROMOTO.

Cap. 1.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. diſcretionis, in fin*

Si contradicat ante 14. ann.] Imò etiam ſi poſt ſed non gaudebit priuilegio ordinis ſecundum Panormitanum hic.

TIT. XXXI. DE EXCESSIBVS PRÆLATORVM ET SVBDITORVM.

Cap. inter. xi.

Gloſſ. verb. ludos voluptuoſos.

Comitatu.] Adhuc modicum, Angel. Clauaſ. verb. Ludus §. 5. Gloſſ. 1.

Cap. tanta. xvi i.

In Princ. Text.

Non ſolum inter dictæ ſententiam.] Io regnum Portugalliæ. Simile ſuprà de poſtulati. prælat. cap. 1. Hinc timentes Papæ ſuas cenſuras ſperni ordinariorum auctoritate vel exemplo multiplicarunt exemptiones & priuilegia monachorum, qui ſtatim dicto parerent & alios ad parendum velut agmine facto impellerent.

B

TIT XXXII. DE NOVI OPERIS NVNCIATIONE.

Cap. 1.

In fin. Textus.

Non differat terminare.] Et ſic non eſt facienda differentia inter ius ciuile & canonicum, niſi vbi expreſsè apparet ſecundum Innocent. Panorm. & omnes hic Philipp. Franc. col. 18. de teſtam. in 6. Maria. Socin. cap. a. col. 3. de iuram. calum. Angel. de Perigl. repet. §. Cato. in l. 4. nume. 39. De verb. oblig. Iaſo. l. de popillo. §. ſi quis ipſi prætori, in fin. de oper. nou. nunc. & in rubr. col. 5. ſolut. matrim.

C

Cap. is cui. t v.

Gloſſ. verb. non obſtante, in med.

C. de ad. fic prima. l. vlt.] Sed à tempore Philippi Valeſij tanquam ab abuſu, & ab his officialibus & a bullis Papæ appellatur in Gallia quia hæc ſunt de iuriſdictione ſæculari, etiam inter clericos non obſtante quamuis conſuetudine vel præſcriptione, quæ non admitteretur. Gloſſ. 1.

TIT. XXXIII. DE PRIVILEGIIS ET EXCESSIBVS PRIVILEGIATORVM

Cap. tt.

Summario. Summ.

Sed hoc nullo modo ſeuatur in regno Franciæ.

Cap. ttt.

In prin. Textus.

Fratres templi & hoſpitalis.] Qui per Philippum Polchrum & Clementem V. damnati & eradicati ſunt. Sed refert Antonin. tit. 21. cap. 1. §. 3. confiſta in eos crimina propter auaritiam vt eorum bona, quibus abundabant confiſcarentur & Papam vt Regi complaceret abſque alia diſcuſſione materiæ eos damnaſſe. Scribit etiam Alberic. in dictionar. verb. templarij ſe audiuiſſe ab vno iudicum iniuſtitiam fuiſſe & ipſum Clementem hoc protuliſſe & ſi non per viam iuſtitiæ deſtrui poteſt ordo ille, deſtruatur tamen per viam expedientiæ ne ſcandaliſetur charus filius noſter Rex Franciæ.

§. In eccleſiis.

in ſummario.

Ad §. quod ſi.] Et ſic hic §. loquitur quando In temporalibus tantum ad eos ſpectant, quia temporalia ſpectant ad ius & ad proprietatem eorum, aliàs non poſſet exigere rationem: ſed ſi ſpectarent, etiam in ſpiritualibus poſſent dare inſtitutionem vtuli colla- Summ.

tiuam non tamen authoriſabilem, niſi haberent popu- A lum exemptum, & in eo iuriſdictionem Epiſcopalem, vt not. Docto. in cap. vnic. de capell. monachi. in 6. Philip. Dec. cap. de monachis col. 3. de præbend. Franciſc. Aret. conſil. 63.

Cap. tuarum. x i.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. ſegnatos, in fin.*
Compelleudut ad Monachatum.] Et bene vt dixi ꝛ. de regulaib cap. vt clerici: quamuis Panorm. hic diſtinguat forum pœnitentiale ab externo.

Cap. cùm olim. x i i. B

Summ. *Summario.*
Sine vitio.] Philip. Dec. cap. quoniam contra falſam, in fin. de prob. & in authẽt. ſi quis in aliquo documento. nume. 28. C. de edend. Franc. Purpur. l. 1. numer. 177. & ibi. Fran. Ripa, numer. 81. cum ſequ. ſi certum peta.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. ſine reprehenſione, ante fin.*
Dic quod per iuramentum illius.] Iunctis coniecturis. Panorm. Hentic. Bohic.

Cap. ex parte. x i i i.

Summar. *Summario.*
Innouatis priuilegiorum.] In qua debent partes vocari ſaltem per proclamationem Alex. conſil. 122. nu. 1. lib. 4 conſi. 30. col. 1. lib. 6. & ſpecialiter quando certi C ſunt, Alexand. conſil. 106. num. 14. cum ſequ. lib. 5.

Gloſſ. 5. *Gloſſ. verb ſpecialiter pertinere.*
Poſt appellationem.] Hæc ratio bona ſi appellatio non fuit ſiuola. Panorm.

Ibidem.
Subeſſe ſunt.] Id non releuaret à ſententia delegatorum Papæ vnde primum teneas ſecundum Hoſtien. Ioan. Andr. Panorm.

Cap. accedentibus. x v.

Gloſſ. 6. *Gloſſ. verb. per 40. annos, circ. fin.*
Quolibet anno.] Idem Vincent. hoc non eſt verum ſecundum Ioan. qui hoc not. 16. q. 4. can. volumus. cui D concordat Egid. ſupr. de præſcript. cap. illud. Ioan. Andr. Sufficit enim probare initium & finem Panor. hic. Barto. Imol. l. Celſus de vſuris. Anto. Cotſet. in ſingul. verb. poſſeſſio. Alex. conſ. 133. nu. 3. vbi Dixi lib. 1. conſil. 83. num. 10. lib. 6.

Cap. cum capella. x v i.

Textus. *Principio.*
Eiuſdem capellæ] Hic genitiuus ſtat reſtrictiuè, non demonſtratiuè. Anton. Butr. hic. Alex. in rubr. col. 9 de noui oper. nunciat.

Gloſſ. verb. inquantum, poſt princ.
Et eſt diſtinguendum.] Secundum Tanc. vt dicit Bart. iu qu do. 58. ſubdit quod quidam contra per decret. ꝛ. eod. cap. quia circa. Ionn. Andr. Alex. conſ. 178. lib. 2. E Albert. ſtat. qu. 116. laſ. qui filiabus col. 1. de lega. 1. Philip. Dec. conſil. 523. Albertic. Brun. conſil. 30 conſil. 37.

Cap quia circa. x x i i.

Summa. *Summario.*
Sed & fulmina.] Sed nota quod iſte epiſcopus totoit legem dicere apertius: tum nullo modo ſe referebat ad poſſeſſiones quas tunc habebat monaſterium: ſecus ergo in priuilegio Papæ, quod cenſetur limitatum ad poſſeſſiones exiſtentes tempore priuilegij & ita ſæpe cum pentus conſului fac. Iaſo. in leg. qui filiabus col. 2. de lega. 1.

Glo. 1. Cap. antiqua. x x i v.
Gloſſ. verb. Alexandrina ſecundum, poſt princ.
Paupertas, odium, vitium, fauor.] Carmen appoſitiſſimum. Primum enim (ſi quod fuit caput) Hieroſolyma. Deinde Anthiochia. Sed in primitiua eccleſia primatus iſte ſolus erat. Poſt quam Roma iudicium Phocæ prima ſedes fuit. Alexandrina prima poſt eam fuit, odio Conſtantinopolitanæ non parentis. Poſtquam autem per Balduinum capta Conſtantinopolis fuit ea ex fœdere ſubdita fuit Roman. quandiu Galli ibi dominati ſunt. Innocent. III. ſub quo hoc contigit vt Græcos pelliceret poſtpoſitâ Alexandrinâ primum locum dedit Conſtantinopolitanæ, vt hic. Hieroſolymita. verò quæ prima fuerat quia pauper facta eſt vltima.

Cire. med.
Sponſionem obedientiæ ab eiſdem.] Addean poterint præſtare iuramentum fidelitatis per procuratorem. not. Bad. in l. 1. §. ne autem. C. de caduc. tollend. Ad hoc, quæ dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 49.

Cap. vt priuilegia. x x i v.
Gloſſ. verb. ſemel in anno, in fin. Gloſ. 3.
Quia non nocet eis.] Quod dicit Hoſtien. verùm ſi in aliquibus vel ſaltem in aliquo loco priuilegio vſi ſint ff. de ſeruit. ruſtic. prædi. l. certo generi. ff. de ſeruitutibus leg. ius cloacæ. alias, vt pomum. ad fin. alias ſecus per iura in contrarium inducta. Vincẽt. tenet quod gloſſ. ea ratione, quia priuilegium eſt mere ad vſum voluntarij. Opinio iſta fortior verà videtur quando nec veniunt nec vtuntur. Ioan. Andr. Panorm. hic. Felin. cap. cum acceſſiſſent. de conſtitut. & ibi Philip. Dec. col. Calderi conſil. 3. in fin de conſuetudinib. dixi in conſuetud. Pariſien. §. 1. gloſſ. 4. num. 12.

Cap. ex parte. x x v i i.

Principio.
Ex parte tua.] Eſt pars cap. ꝛ. de clerie. coniugat. & Text. de materia vide Petr. Anchar. tepet. cap. ea quæ collum 2. De reg. iur. in 6. Stephan. Aufrer. repetit. Clement. 1. col. 2. de offic. ordin. & quæ dixi ad Alex. conſ. 8. lib. 1.

Cap. ſuper ſpecula. x x v i i i.

Principio. Text.
Et inſrà.] Eſt pars cap. ſuper ſpecula. ꝛ. ne clerici vel monachi. nonnulli arguant inſcitia Honorium III. alij aliter inſultant quos miſſos facio. Do. Petr. Rebuff. in tract. nominationum. qu. 5. nu. 15. cum ſeq. late cõcedit non eſſe prohibitum legi & audiri leges Pariſijs niſi ſolis ſacerdotibus & monachis. Ego vero dico quod non habuit poteſtatem ſtatuendi nec prohibendi in regno Franciæ ſiue laicis ſiue clericis aut alijs quia regnum Franciæ nullo modo dependet a Papa.

Cap. in ius. x x x.

Gloſſ. verb. ex indulgentia, in princ. Gloſſ. 3.
Conferre.] Idem Philip. Dec. in cap. cum ordinem. eolum. 2. de reſcript. in leg. 1. in fin. C. de ſecund. nupt. Franc. Ripa. in cap. 1. num. 67. de reſcript.

Cap. dudum. x x x i.

Summa o. Summar.
Ab aijs.] Oldrad. q. 268. Eſſet etiam impoſſibile: quia priuilegium iſtud intelligitur de nondum redactis ad culturam ſecundum. Panormit. hic.

Cap. quidam. x x x i i.

Gloſſ. verb. moram, in fin. Gloſſ. 1.
Peruenit ad milites.] Ibi de eo, qui transfertur ad alium numerum.

TIT. XXXIV. DE PVRGATIONE CANONICA.

Cap. 1.

Gloſſ. verb. ingenuus non eſt, in princ. Gloſſ. 8.
Amittit quis nobilitatem.] Philip. Dec. cap. cum adeo col. 2. vbi dixi de reſcript. tamen contrarium tenet

Ludoui. Romanus ſing. 37. verum nobilis Bald. cap. A cum in magiſtrum. de elect. & elect. por. Petr. Rebuff. in tracta. nominationum. q. 11. num. 31. d. Andr. Tiraqu. tract. De nobilit. cap. 26. & ita practicatur.

Cap. nos inter. v t.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. deficientibus, in med.*

Non credo.] Imò ſi tendat ad pœnitentiam. Hoſtienſ. Panorm. Sed opinio gloſſæ practicatur, & bene propter quæſtuarios epiſcopos.

Cap. cum dilectis. x v.

Gloſſ. 8. *Gloſſ. verb. apud bonos & graues, circ. med.*

A vilibus & emulis.] Hæc vera, Panormit. hic. Cardinal. florent. Clement. 1. qu. 5. de offic. ordinar. vbi hoc expreſſe tenet.

TIT. XXXVI. DE INIVRIIS ET DAMNO DATO.

Cap. in noſtra. v i i i.

Text. §. *Cum igitur*

Damnorum reſtauratio.] Iaſo. l. vnic. §. final. col. 2. ſi quis iudic. non obtem. Alex. l. ſi nbi decem §. 1. de pactis conſil. 16. l. 2. vbi dixi. Alexa. ab Exea. cap. 2. num. 13. de conſtit. partes aliud damnum aliud furtum Philip. Dec. conſil. 82 col. Hippolyt. de Marſil. l. de minotc §. rormenta. num. 4. de quæſt.

TIT. XXXVII. DE POENIS.

Cap. 1 t 1.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. pœnam pecuniariam, in princ.*

Exigi non debet.] & multò minus poſſunt ſibi applicate Ioan. fabt. l. 2. C. de epiſcop. audient. Dixi ad Philip. Decium in rubr. de iudic. lect. 2. in fineb.

Ibidem in fin.

Non poſſunt.] Sed ſolus epiſcopus poteſt diſpenſate in pœnis. Feli. cap. irrefragabili. §. 1. De offic. ordinar.

Cap. ſuam. r x.

Summ. *Summario.*

Hic quinque concurrebant per quæ procedit hic text. Iaſo. in l. 4 §. Cato. col. 16. in 11. oppoſit. de verb. oblig. & ibi Lancelot: Galianla, coll. 24. & quod iure canonico pœna exigi poſſit tenet Philipp. Corn. conſ. 58. in fi. conſi. 69. in fi. li. 2. conſ. 2. liter. 21. lib. 3. Tamen quod indiſtinctè iure canonico non committatur pœna niſi pro rata tenet Ioan. Cro. in d. §. Cato. lect. 1. num. 75. Dixi in tract. Druidui & induidui quo remitto.

TIT. XXXIX. DE SENTENTIA EXCOMMVNICATIONIS.

Cap. mulieres. v i.

Textus. *In fin.*

Cùm is committat veré.] Bald. leg. ſingularia col. 2. ſi cert. peta. Iaſo. l. ſi is qui pro emptore. coll. 66. de vſu. cap. Dixi ad Alex. conſ. 6. lib. 4. & ad Philip. Dec. le. ſi quis id quo. num. 40. de iuriſdict. omni iud.

Cap. cùm non ab homine. x t v.

Textus *Principio.*

Et inſtrà.] Quid ſit excommunicatio & vnde inuenta, latè dom. Andr. Tiraqu. tracta. de retract. prox. §. 1. gloſſ. 9. nu. 271.

Cap. ſignificauit. x v i i i.

Circa med. Text. ſtus

Inuolus.] Ab ipſomet Papa, aliàs ſecus. Panor. hic. Angel. Clauaſ. verb. excommunicatio. 5. §. 4.

Cap. à nobis. x x i. §

Summario. Summa.

Excommunicato.] Scilicet per ſententiam hominis vel iudicis. Quod ſi per ſtatutum diſtingue vt Panorm. hic. & latiùs Henric. de Bottis in tracta. de Synodo.

Gloſſ. verb. non niſi ſubditi, ante fin.

Argu. contrà.] Et hoc verum ſi ſine debita cauſſæ cogninone lata ſit, & nondum vinculum iniecit. Pan. Fel. hic. Panorm. in cap. final. de offi. delegati.

Cap. perpendimus. x x i i i.

Summario.

Immiſcentem.] Ex hoc omne priuilegium clericale perdit abſque monitione. Summ.

Cap. vniuerſitatis x x i v.

Gloſſ. verb. nequaquam. Gloſſ. vlt.

Cap. vt famæ.] Ibi de captione & detentione abſq; verberatione. Pan. hic. & ibi.

Cap. à nobis. x x v i i i.

§. *Nos igitur.* Text.

Et falli.] In his ergo quæ ſunt fidei non opinio ſequenda eſt ſed ipſa infallibilis veritas, quod eſt purum verbum Dei alioquin etiam eccleſia. fallet & falletur. Solus enim Chriſtus eſt veritas, & ipſa quoque eccleſia indiget quotidie vt à mendacio (cui ſubditus eſt omnis homo) per Chriſtum liberetur Ioan. 8. & ſic mediante eius verbo Ioan. 17.

Cap. cùm illorum. x x x i i.

Gloſſ. verb. abbatem, in princip. Gloſſ. 19.

Proprium.] Etiam commendatarium Philip. Dec. in cap. edocen in fin. de reſcript. & bene. quia commendatarius verus eſt prælatus ſecundum abuſum huius ſæculi, & commenda non eſt aliud quàm titulus diſpenſatorius vt nouè dixi in regul. Cancellar. reg. de publicand. qu. 15.

Ibidem circ. med.

Regulares canonicos.] Qui non habent abbates ſed priores. Et ſic non poteſt dici quod benedictio hoc operetur ſic. 3. de ætat. & qualit. cap. cum contingat: cum priores non benedicantur: de elect. & elect. pot. ca. indemnitanbus. lib. 6. Ioan. Et ſic ille prior puta clauſtralis ſi non habet ſuprà ſe alium ſuperiorem in clauſtro tantum poteſt (quantum ad hoc) quantum abbas. Et ita hodie practicatur quæ eſt magna extenſio, quia gloſſ. Panor. & doct. hic intelligunt de priore in titulum, de quo fuuola eſt diſputatio.

Ibidem, paulò poſt.

De Temp. aniq.] Gloſſa vera eſt per ea quæ nuper dixi: quamuis Hoſt. hic, & Panor. num. 13. reprobant.

Cap. vt famæ. x x x v.

§. *Laici.*

* *Prælatorum.*] Imò iudicis ſæcularis, ad quem in ſuo territorio prima cognitio & prehenſio perſonæ ſpectat vt etiam in regno Franciæ notoriè practicatur. Nec in conſequentiam trahendus eſt hic textus, qui localis eſt, imò etiam temporalis videlicet pro tempore Ioannis parricidæ & impij Angliæ regis, & in eo regno duntaxat, quod idem Ioã. ateſto Philip. Auguſt. Francorum regis pyricidij dãnatus & feudis priuatus deinde à Ludou. Philipp. filio armis victus deſperatus Text.

ſubiecit, & tributarium fecit Innocentio III. Papæ A vt ait Platin. & in feudum ab eo recognouit, vt ait Antonio.tit.19 ca.1.§.5. qui more ſuo ea tantum narrauit quæ ſunt in fauorem Papæ, qui præterio illectus quantum potuit fauit impio contra iuſtitiam Philippo nihilominus arceſtum exequeote, & à cenſuris Papæ ad futurum coocilium appellante. Itaque Papa non potuit Ioannem liberare a iuſtitia & armis regis Franciæ,nec à iudicio Dei,quia dictus Ioa. malè petiit vt ſcribit Alaous Bouchart tetum Armoricar.lib.3.

Cap. contingit, xxxvi.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. iniurioſæ, ante med.*

Vt ibi dicitur.] Idem not.23.q.4.can.ſi is qoi,hoc tenet hic Ionoc. & Hoſtie. hic. & 3. cod. cap. cum deſi B deres in fio.Ioaoo.Andr. Idem expreſsè tenet Iæobi. de Sancto Georg.in tract. feud. ver. vtique vaſſalli promiſerunt. col. 14. ver. quidam epiſcopus.

Cap. ſicut, xxxix.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. aliomodo, in fin.*

Sed illud.] Idem Philip.Dec.cap.nouit col.10.de indi. Ludou.Gozadi.conſil.41.num.11. Iaſ. repet. l. admooendi.coll. 7. de iureiut. Lap. allegat.33. Philipp. Dec. conſil.128. io fin. Deciſ. Tholoſ.q.463.

Cap. per tuas, xl.

Gloſſ.10. *Gloſſ. verb. intolerabilem errorem, poſt med.*

Licet manifeſte ſit falſum tenet ſententia.] Idem Panormita.Feli. hic. Sed contrarium dicas quod quandocunque certum vel notorium eſt de iniuſtitia vel C iniquitate ſentcotiæ excommunicationis eſt ipſo iure nulla vt tenet Panormita.Fel.cap.intet cætetas. De te iudica. Panormit.cap. cum apoſtolus de eccnſib. Aug. Clauaſſ. verb. excommuoicatio,3.§.12. ſecuſi oon eſſet notorium.

Cap. ſuper eo, xli.

Text. *In fin.*

Locorum & temporum.] Id eſt imperij Cooſtantinopolitani nuper occupati, nec ſine periculo retenti. Et D ſic interim Papa non valens Græcam eccleſiam omnino ſubigere, conabatur ſenſim pellicere. Sed hæ ſtudia paulò poſt irrita fecit Michaël Paleologus Gallis expulſis.

Cap. cum voluotate, xlv.

Gloſſ. 14. *Gloſſ. verb. inferiorum graduum, in med.*

Sacrorum ordinum.] De hoc ſupt.de ætat.& qualit. cap. indecotum ibi vide, & oot. ſuper gluſſ. 1. Bart. Viix in finib.'quæſtionis quæ iocipit: quærituc vtium pater, dicit de patre percutiente clericum in ſacris, cauſa correctionis,qood oon eſt excommunicatus ſecundum Dam. & Tancred. quia licet non ſit in eius poteſtate, tamen manus illa non eſt iniurioſa. Dicit demum Laur. & legiſtas tenere quod talis ſit in poteſtate patris,in authen de ſanct epiſcop. §. pteſbyteros collat 9. & C. de epiſcopis & cleric. leg. ſacroſanctæ. Dicit autem ipſe Bartol.quod ſibi videtur quæſtio ſoluta per hunc fin. ſoannis Aodr. Dic quod oon eſt exemptus à patria poteſtate.

TIT. XL. DE VERBORVM SIGNIFICATIONE.

Cap. 1.

Text. *Præciſus.*

Leg. ſilua. §. oualc.ff. cod. ſed vt Budæus primùm ibi annotauit legendum eſt proſciſtus, quod Haloander & Alcia.ibi Ioan. Quiotin. hic & omoes docti ſequuntur.

Cap. quod dicitur, iv.

Gloſſ. vai, *Gloſſ. vnic. circ. med.*

Quod poſtea poſuerit.] Imò ſequitur quod ponet in die iudicij quò & non prius veniet corporaliter : & hoc præcipuè intendit ille pſalmus loquens de regno & gloria Chriſti.

Cap. Ioſeph. v.

Textus. *Primogenitum.*

Dic quod emphaſis eſt in verbo, quia Chriſtus eſt primogenitus vniuerſæ creaturæ Rom.8. Coloſſenſ.1.

Gloſſ.2. *Gloſſ. verb. mos eſt, in prine.*

Antecedit.] Sequitur io leg. proximus. de verb. ſignif. *ſupremus eſt quem nimo ſequitur.* Sic iacet lex proximi Ioann. Andr. qui hunc abuſum auerſatur. At in lege Dei proximus non ſtat in gradu ſuperlatino ſed poſitiuo eius qui indiget Loc.10. Sic.6.malè vulgò vertunt quod ſupereſt,pro his quæ adſunt, vt di si in tract. vſurar. ounic.71.

Cap. quæſiuit, xlv.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. quaſi pro vno reputantur, poſt princ.*

ecclx v. dies & ſex horas.] Imò quinque horas minura 49.ſecunda 16.& ſic diesintercalaris quadtimus paulò excedit & anticipat,vt,tandem dies æquinoctij C qui tempore Octauij Auguſti fuit 25. Martij ſit dies 11. hodie 1550. vt omnes Aſtronomi teſtantur & nouiſſimè Philippos Melanthou lib.1. Phyſices.

Ibidem, ante finem.

Laurent. dixit.] Idem Panotm.hic,ſed cùm in d.§. Stichus ſpecialis caſus ſit vetior, viderur opinio oegatiua ex regula.

Cap. cùm in partibus, xvii.

Textus. *In fin.*

Et caſtrum.] Alex.conſil.114 nu.11.vbi terigi lib.4. Guid.Pap.conſil.71.col.4. Iaſo.conſil.124.lib.2.

Cap. cùm ihi, xviii.

D *Ad canonicos.*] Non intelligas de regularibus, qui non habeor proprium ſed de caoonicis ſæcularibus qui ſolent bene nummati decedere,ſed Papa non potuit iſtud concedere, & non obſtante hoc ca. quod nunquam fuit vſu receptum clericis ſiue canonicis ſiue epiſcopis vt cæteris laicis cognati ſucceduot, non eccleſia vel epiſcopus. Dixi in Conſuetud. Parif. §.15t.

Cap. ex parte, xxiii.

Caſus. *Caſus.*

Thema Bailliuus Comitiſſæ Bleſenſis comptehenſum latronem crimine prohato puniuit: quo facto capitulum Catnotenſe petiit dictum latronem ad ſe ſeu Bailliuum ſuum remitti. eò quòd diceret captum fuiſſe in terra capituli. Cùm autem remiſſio non fieret, quia res non erat intcgra, & ſi eſſet integra non conſtabat in terra capituli vel ſubiecta capitulo latronem captum fuiſſe. Comitiſſa ſuper hoc obtulit cautionem de parendo iuri ſuo cotam iudice competentitamen canonici tertam Comitiſſæ fecerunt interdicto ſupponi, quod relaxate nolebãt, niſi prius multa ſoloeteiur, allegantes priuilegium Papale, de quo in text. Quare Comitiſſa recurrit ad Innocentium III. qui ad interpretationem priuilegij reſpondet vt hic, Certos iudices delegat. Dumq; coram illis canonici camillarentur reſponſum Papæ nouo teſcripto opus fuit vt in cap. ſequent. Verum hæcerat manifeſta vſurpatio iurisdictionis ſecularis huius regni contra verbalem proteſtationem eiuſdem Papæ ſuptà

de iudic. cap. nouit. eodem Philippo regnante. Cum enim non eſſet quæſtio niſi de temporali iuriſdictione, abuſus erat cenſuram eccleſiaſticam ante cognitionem & diſcuſſionem iudicis ſæcularis vibrare. Et aliter abuſus trahere ob id Comminſſam ad iudiciũ Eccleſiaſticum. Vnde tempore Philippi Valeſij dicti Auguſti at nepotis anno 1229. Authore D. Pet. Cognetio regio aduocato cœptum eſt ab his & ſimilibus tanquam ab abuſu appellari ad regem & ſua Parlamenta. A

In principio.

Text. *Ipſius præpoſitum.*] Id eſt Bailliuus quia tunc & inde vſque ad edictum regis Francisci causâ cartus vendendi huiuſmodi officia factum anno 1536. præpoſiti qui ſunt inferiores non cognoſcebant niſi de paruis cauſſis aliquot ſolidorum. vt vide per veteranionumenta.

B

Gloſſ. verb. ſi verò dubia, circ. med.

Gloſſ 9. *ff. de confeſſ. l. 2.* Idem Bart. in d. l. 2. Ant. Corſet. in ſing. verb. confeſſ. Philipp. Franc. cap. 2. in fin. dein integr. reſtit. in 6. quamuis Bald. l. error. col. 3. C. de iur. & fact. ignor. l. 1. in fin. C. de iuris conteſt. contrarium teneat & malè.

Cap. Abbate. xxv.

Gloſſ 8. *Gloſſ. verb. fiat fides, in med.*

Sed certè illud] Idem Iaſo. conſ. 168. col. 8 lib. 4. dixi late in conſuetud. Pariſienſ §. 5.

Gloſſ 10. *Verb. donec ibidem, ante fin.*

Nec adhuc credo.] Idem Hoſtiens. & facit q. Goffr. de qua dicam de conſuet. cap. vlt. lib. 6. in princ. Ioan. Andr. Idem Panor. hic, Iaſo. l. fin. colum. 9. de conſtit. C princip.

Cap. ſuper quibuſdam. xxvi.

Principio.

Text. *Publicè prædicant.*] Concordat text. in auth. Gazaros, & ibi Alberic. de Ruſat. & ſuper tubr. C. de hær. & de eor. pœn. Vide in l. Africani. & in auth credentes, eod. tit. Guitel Ockam 10 Dialog. fol. 21. col. 1.

Textus. *§. Præterea.*

Tibi legatus interdixerit] Scilicet Gualo Cardinali cum 12. Abbatibus Ciſtercienſibus ab Innocent. III. eò miſſus ad prædicandam cruciatam & bellum contra Albigenſes, qui vt partem plebis ad ſe traheret vetuerat Comitem hæc exigere. Antonin. tit. 19. cap. 1. § 3. iuncto hoc textu. D

Cap. dilecto filio. xxvtii.

Gloſſ 2. *Gloſſ. verb. dilecto, in prine.*

Sanctæ Marci de Tyro.] Hic Canoniſtæ etiam veteres vt Hoſtienſ. Io. And. hiſtoriam negligentes & ignorantes intelligunt de Eccleſia S. Marci de Venetiis vt ff. de lit. non conteſta cap. accedens, 4 & malè, quia agitur de Eccleſia ſita in Tyro vrbe Syriæ quæ Archiepiſcopalis eſt ſub Patriarcha Hieroſolymitano. Vrenim apud Sabell. Ennead. 9. lib. 4. centum ferè annis ante hoc cap. videlicet anno D. 1119. durante captiuitate Balduini regis Hieroſolymitani Veneti eum Michaele Græcorum imperatore Tyrum quinque menſibus obſeſſam ceperunt. Et Venetis fœdere mediam vibis partem obtinuerunt. Et ita ſuperſcriptionem textus & gloſſam hanc emendant, vbi perpetuam legebatur Turonenſi. E

Cap. cùm inter vos. xxix.

Text. §. *Verùm quia.*

Quæ in cimiliis] Barbara vox quæ eſt ſuprà de offic. archidiac. cap. 3. dicendum erat cimelio. i. in theſauro. Eſt κειμηλιαρχεῖον, Græcè, locus vbi res pretioſæ reconduntur. Vide Budæ. l. aut fracta. de pœnis.

Cap. ex parte. xxxi.

Caſu. *Caſu, in princ.*

In partibus Romaniæ.] Id eſt Thraciæ, quâ ſic nuncupauerunt imperatores Conſtantinopolitani poſtquam Hexarchatum Romámque amiſerunt & imperium cum Carolo Magno diuiſerunt. Sabellic. ennead. 10. lib. 6.

Ibidem, poſt princ.

A prælatis vniuerſitatis Francigenarum] Quotum multi ibi manſerunt poſtquam Galli anno 1202. duce Balduino Comite Flandrenſi cum auxilio Venetorum Imperium Conſtantinopolitanum occupauunt, eámq; Eccleſiam Papæ ſubiecerunt: quandiu ibi regnauerunt, vt dixi ff. de matorit. & obedient. cap. inter quatuor.

Cap. tranſmiſſæ. xxxiii.

Gloſſ 3. *Gloſſ. verb. exceuiſſe, circ. fin.*

Ex iuſta cauſa] Imò tunc poſſunt Panorm. Fel. cap. eum acceſſibilem de conſtitut. C

Gloſſ 5. *Verb. in vtilitatem, in prin.*

Secus videretur] Adhuc idem tenet. Panorm. hic & d. cap. cum M. dic quod gloſſ. eſt vera in vita ipſius canonici, qui auxit.

TIT. XLI. DE REGVLIS IVRIS.

Cap. ttt.

Gloſſ 1. *Gloſſ. verb. veritas, in fin.*

Eſt verum vitæ, doctrinæ inſtituique.] Gloſſa ſuprà de renunciat. cap. niſi cum primum. veri. diſtinguendum Alex. conſil. 56. in princ. lib. 4.

Cap. quamuis. x.

Gloſſ 4. *Gloſſ. verb. paſtor neſcit, in med.*

Ipſi incumbit probatio.] Vincent. Io Andr Panorm. hic Iaſo Philip. Dec. l. quod te. ſi certum peta. Alber. a ſtatu q. 158. in fin. Ales. conſil. 18. num. 3. lib. 2. vbi dixi alibi allegans probare debet. l. quoties de probationibus.

Cap. indignum. xi.

Summa. *Summario.*

Homagium.] Sunt tamen plures abbatiæ quæ mouentur in fidem, & homagium, vt de Marbec ab Archiepiſcopo Turonenſi, & de Cormery à capitulo S. Martini Turonenſis. Et hæc in locis ſuis notoria ſunt.

Gloſſ 2. *Gloſſ. verb homagium, poſt prin.*

Sine etiam de fidelitate.] Vt dixi in conſuetu. Pariſienſ. § 2. gloſſ 3. num. 13.

CAROLI MOLINÆI

CLARISSIMI IVRISCONSVLTI

PARISIENSIS VV. DOCTORIS CELEBERRIMI,
ET IN SVPREMO GALLIÆ SENATV PATRONI
CONSVLTISSIMI.

AD SEXTVM LIBRVM DECRETALIVM,
per BONIFACIVM VIII. *PP. editum.*

ANNOTATIONES.

VITA BONIFACII OCTAVI

QVI ET AVTOR FVIT SEXTI HVIVS DECRETALIVM.

a Ex Platina Bergamenſi ad verbum qui Papisquantum potuit fuit.

BONIFACIVS octauus, natione Hernicus, patria Anaguinus, Benedictus Caietanus, ante votatus Neapoli Pontifex creatur in vigilia Natalis Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo quarto, vir quidem doctrina b & experientia rerum inſignis. Diu enim in curia verſatus fuerat & per omnes dignitatis gradus ad Pontificatum, nullo ſine tamen ambitionis crimine, peruenerat. Nam dum eſſet ſancti Martini in montibus Preſbyter Cardinalis, adeò dignitatem Pontificatus exoptauit, vt nil ambitione & fraude pratermiſerit, quod ad eamrem conſequendam pertinere arbitraretur c. Tanta praterea arrogantia fuit, vt & omnes ferè contemneret: & gratias à Nicolao quarto, & Celeſtino quinto factas reuocauerit: Gibellinos quoque mirificè perſecutus eſt. Hinc oritur illa inter Pontificem, & Columnenſes Gibellinos, contentio: qui etiam Anagnie contra Pontificem altinus ſua partes fouebant. Hos itaque maximè vero Cardinales duos Petrum & Iacobum eiuſdem familia viros inſignes calumniari cœpit quod theſauros eccleſie in morte pontificum diripuiſſent, quodque libellos famoſos contra ſe ſparſiſſent. Scripſerunt ſi quidem poſt illatam ſibi iniuriam ad reges, ad principes, ad nationes de arrogantia Bonifacij, & de ambitione, quòd contra ius faſque pontificatus ſedem occupaſſet, reuello fraudibus Celeſtino, eúmque in carcerem conuicto. Sunt enim qui ſcribant, Bonifacium immiſiſſe ſubornatores clanculum quoſdam, qui noctu miſſa quaſi cœleſtis voce, in cubiculum Celeſtini hominis ſimplicis ei perſuaderent, vt pontificatum dimitteret, ſi ſaluus fieri vellet. Cretati autem Cardinales cum nuſquam apparuiſſent, Bonifacij pertinaciam veriti, Nepeſinum eius feceſſerant, vnà cum tota Columnenſium familia, publico decreto ſchiſmatici habentur: beneficijs, dignitatibus, fundis paternis, caſtellis, oppidis priuantur: quam priuationem Bonifacius poſteà in decreti formam retulit, vt libro apparet quem Sextum appellant. Sumptis deinde armis Bonifacius, concitatiſque multis etiam ſignatis eos opprimere conatus, Prenеſte qua ſicum Sarra viro inſigni eorum patruo receperant, obſidione cingit. Dilapſos inde, capto ac diruto Prenеſte Zagarolam & Columnam confugientes perſequutus: vnde non ita multò poſt abiere ob multitudinem hoſtium neceſſe fuit: à quibus hec item caſtella diripiuntur, maximè verò Columna paternum ſolum. Cardinales autem inde quoque dilapſi Rеate petiuere. Sarra verò apud Anetum multum diuque in nemoribus vixit fauitiam Bonifacij veritus. Sed in piratarum manus incidens, remigio admotus multas calamitates perpeſſus eſt: quanquam ſic quidem animo, exilium pati mallet, quàm ſauitiam Bonifacij experiri, qui Gibellinos omnes, vno odio à perſequebatur. Notum eſt illud certè quod Peccheto dixerit Genuenſi Archiepiſcopo, ad pedes eius dum cinerum prodeunti. Nam cùm duci à ſacerdote tunc ſoleat. Memento homo quia Gibellinus es, & cum Gibellinis in cinerem reuerteris: in eiuſque oculis cinerem coniecit: non in caput vt mos eſt: eundemque ob nomen faſtidium, archiepiſcopatu priuauit, licet poſtea in integrum reſtituerit, tùm intellexiſſet Cardinales Columnenſes (quemadmodum ipſe ſuſpicabatur) Genuam non petiſſe. Pulſis hoc modo Columnenſibus Bonifacius duplicem e celebritatem, & Apoſtolis, & Euangeliſtis, & quatuor Eccleſie Doctoribus, Gregorio, Auguſtino, Hieronymo, Ambroſio ſtatuit. Idem etiam dum in vrbe veteri eſſet, beatum Ludouicum ex Regia Francorum ſtirpe ortum: vt pote ex Carolo II. ordinis S. Francisci profeſſum (vt quidam volunt) in ſanctos retulit. Idem quoque Eccleſiam Cathedralem ſancte Cecilie Albienſis Canonicis ſecularibus pulſis inde regularibus commiſit: inſtante Bernardo Caſtaneto Albienſi Epiſcopo. Edidit poſtea Sextum Pontificij iuris codicem, ſuo iuſſu à tribus doctiſſimis viris compilatum quibuſdam decretis nouis à ſe additis. Vrbem quoque Eugubium (que Gibellinorum auſpicijs ab Eccleſia defecerat) breui recuperauit. Alberto Duci Auſtria Imperij confirmationem, bis, terque petenti negauit f. Mortuo autem Iacobo Aragonio cum Robertus Caroli filius Calabrie Dux, in Siciliam traieciſſet, Cathinámque cepiſſet: tantum repente bellum exortum eſt, vt tota ferè Italia tumultuaret. Nam & Siculi Aragonenſibus fauentes, comparata claſſe Philippum Roberti fratrem bello ſuperant, & captum in carcerem conijciunt: quare Robertus, relicta Cathina re infecta, in Italiam reuertitur. Fridericus autem Arago, ex Hiſpania cum exercitu in Siciliam delatus, non ſolum Siciliam totam vrbem etiam Calabriam recuperauit. In Hetruria vero adeò contra Piſanos Genuenſes exarſerant vt Liburnum ceperint, incendióque conſumpſerint, & naues onerarias in fluminis oſtio demerſerint, ne Piſanis nauigare liceret. Fiebant hec in Italia, cum magno Pontificis detrimento, pontifice nullibi ad pacem conficiendam auctoritatem ſuam interponente. Et ne exiſtimares, tum Deum cum hominibus pacem habuiſſe: tantus repente terre motus exortus eſt, quantus nunquam antea: quo quidem multa diruta, per interualla durante, plurima adificia paſſim corruere. Rеate Pontifex tum erat, cum tota curia, quia certè veritus ne ruina adficiorum opprimeretur: caſulam quandam ex tabulatis ſubtilibus, in medio clauſtro fratrum Predicatorum prato admodum lato adificari iuſſit, eóque in loco aliquandiu reſedit, licet horrida ſauiret hyems. In celebritate namque ſancti Andrea hec perturbatio exorta eſt. Apparuit tum quoque cometes magne alicuius future calamitatis indicium. Verum Bonifacius peſt tantos & tam diuturnos terre motus ad ſe rediens: Cardinales aliquot creauit, quorum de numero fuere Archiepiſcopus Toletanus, Richardus Senenſis, Nicolaus Tarniſinus ordinis Predicatorum Magiſter, Ioannes Murro ordinis Minorum generalis, Petrus Hiſpanus. Iubileum quoque idem retulit anno milleſimo trecenteſimo quo plenam delictorum omnium remiſſionem is prestabat, qui limina Apoſtolorum viſitaſſent, ad exemplum teſtamenti veteris: licet primò quidem apud Iudeos huius longe alia ratio habita ſit. Iubileum namque quinquageſimo quoque anno repetebant, quo debitores à creditoribus laxabantur (vt ait Ioſephus) & ſerui libertatem vendicabant: vnde libereatis nomen pre ſe ferat, tam animi quam corporis. Nam liberi verè hi dici poſſunt, quibus peccata remittuntur. Idem etiam ceteſimo quoque anno obſeruari mandauit. Ob hanc rem, eo anno tanta vndique hominum multitudo Romam venit, vt vix incedere per vrbem, amplam quidem & vaſtam liceret g. Venerat & Romam Carolus Valeſij Comes, Philippi Francorum Regis frater, qui filiam Balduini vltimi Conſtantinopolitani Imperatoris, in vxorem duxerat, à Bonifacioque impetrauerat, vt ſecero ſuo liceret imperium ipſum repetere, à quo depulſus fuerat. Fecerat id quidem libenter Bonifacius, quòd eo in animo erat horum principum auxilio exercitum in Aſiam tranſmittere, qui Hieroſolymam recuperaret. Interim verò dum res ipſe componerentur, & Carolum ipſum patrimonio ſancti Petri, cum omni poteſtate prefecit, & legatum in Hetruriam miſit, qui nouas ſeditiones compeſceret. Nam à Gibellinis & Guelphis ad albos & nigros tranſficiant. Verum cum legatus nil proficeret: propoſitus etiam interdictus Carolus Valeſius, eò Pontificis mandato peſectus, continere Florentinos non potuit, quo minus albos non ſine magna cade ab vrbe ſua pellerent. Albi enim Gibellini tunc appellati ſunt. Sed Pontifex

b Doctrina Apoſtolica aut mundana fructa, caret

c Arbitratetur.

d Odio ſed priuato ob dictas cauſas ſed poſt obitum e t. de ſchiſmaticis in vi. & alias eius geſta reuocata.

e Duplicem amplaſſimam ſatisfactio ſcelerum.

f Sanctos quos propitior eſſe oportet ius au oribus.

g Negatit, ſed poſt vltro obtulit modo ſe Germanie & Francie Regem vocaret quo ſpecio Alberti filiã Philippi pulchri duxit

a Liceret ſed omnibus quot ſe Pontificio deinde imperial habitu populis oſtentauit velut Deo autore omnium tam ſpiritualibus quã temporalibus dominus.

Hierosolymitanam expeditionem iampridem meditatus, Apameensem Episcopum, ad Philippum Regem Francorum mittit, qui hominem ad eam rem cohortaretur. Is itaque eò profectus, cùm nil precibus impetraret, minas quidem addidit. Hanc itaque ob remoratus Philippus, hominem subitò in carcerem coniecit. Quod ubi Bonifacius resciuit, eo statim misit Narbonensem Archidiaconum, virum certè insignem, qui pontificis nomine Philippo mandaret, vt missum faceret Episcopum Apameensem. Id si non impetraret, diceret audientibus omnibus, Regnum Francia ad ecclesiam deuolui, ob contumaciam Philippi, & violatum ius gentium. Adderetque anathema: & omnes Francos a iuramento regio absolueret. Fecit omnia, quam diligentissimè archidiaconus, ac regem compulit Episcopum Apameensem dimittere. Rex autem, aliqua ex parte iniurias sibi a Pontifice illatas vlturus, edictum proposuit, ne quisquam è regno suo Romam proficisceretur, aut eo pecunias mitteret. Secundo verò post iubileum anno, Carolus Valesius ad Carolum secundum consobrinum suum se contulit: cuius aduentu motus Fridericus Arago, pacem hac conditionibus petiit & impetrauit: vt redderet quæ in Italia cæperat, ei Siciliam quæ ad viueret, retinere liceret. Verum abeunte ex Hetruria Carolo Valesio, Albi Florentia pulsi, forum Linij popularter commigrarunt: quorum de numero habitus est Dantes Aldegerius vir doctissimus, & sua vernacula lingua poeta insignis, qui postea redire in patriam, persepe conatus est: sed frustra adiuuantibus etiam Bonomensibus, ac Canegrandi Veronensium domino, quo cum postea familiariter aliquandiu vixit. Sunt qui scribant Bonifacium hoc tempore Hermanij cuiusdam corpus, apud Ferrarienses iam viginti annis pro sancto cultum exhumari mandasse ac combure: habita de eius hæresi quamdiligentissima inquisitione. Hanc ego è fratricello fuisse crediderim, quorum secta, tunc maximè inualeserbat. Interim vero Philippus Rex Francia Bonifacij arrogantiam iniquo animo ferens: habito apud Parisios ecclesiasticorum & nobilium magno conuentu commemoratisque iniurijs à Bonifacio acceptis, eiusque ambitione & malis artibus, ad occupandum pontificatum, quem iniustè teneret, ad sedem Apostolicam cum (vt ipse dicebat) vacantem, futurumque concilium appellauit. Qua quidem re perculsus Bonifacius, habito generali Concilio, eiusque regnum Alberto Imperatori subiecit, quem in initio pontificatus sui repulerat. Tum verò Philippus superbiam hominis domiturus: Sarram Columnensem in portu Massiliæ cognitum, a piratis redemptum, cum Nogaretto Gallo, equite fidissimo Romam misit hac ratione (vt ipse palam dicebat) vt appellationem suam publicarent. Verum ei longe alia mens fuit. Nam Sarra seruili habitu Latium ingressus, collectis vndique amicis, Nogaretum cum ducentis equitibus Gallis mercede conductis, è militia Caroli Valesij Ferentinum præmittit, qui inde ei si opus esset, auxilium ferret. Ipse verò Anagniam clam noctu ingressus aduenientibus Gibellinis, quos Bonifacius diu multumque vexauerat, pontificem nil tale metuentem in domo paterna cepit, refractis valuis, captumque Romam perduxit: vbi quinto & trigesimo die post dolore animi confectus periit c, pontificatus sui anno octauo, mense vno, die decimo septimo, sepeliusque in basilica Petri sepulchro à se antea extructo: quod quidem adhuc extat in sacello a se condito opere vermiculato. Idem quoque sacrarium condidit cum porticu apud basilicam Laterauensem quo execrationes in cœna Domini fiunt eo quoque in loco & Philippum Regem Francia, & Columnenses anathemate vexauit, moritur autem hoc modo Bonifacius, qui Imperatoribus, regibus, principibus, nationibus, populis, terrorem potius, quàm religionem iniucre conabatur: quique dare regna & auferre, pellere homines ac reducere pro arbitrio animi conabatur. Aurum vndique conquisitum, plus quàm diu potest, sitiens. Discant itaque horum exemplo principes omnes, tam religiosi, quà seculares præsse clero & populis, non superbè & contumeliosè, vt hic de quo loquimur: sed sanctè & modestè: vt Christum rex noster, eiusque discipuli, ac veri imitatores, & malint a populis amari, quam timeri: vnde tyrannorum pernicies oriri merito solet. Sunt qui seribant hanc quique dissordias inter Italos aluisse l, maximè verò inter Genuenses & Venetos, populo quidem nauali gratis satis potentes.

b Hic tamen quia palam exercet se regi nec in temporalibus nec in spiritualibus subesse sed soli Papæ, vt omnes Francie Annales testantur

c Petri vtique ecclesiæ scribit Nauclerus vt Guelpes, regnum Galeo, motum est vacans. Bal. in vsibus feud. d Alure e Leonine Italiah esse de omnibus Papis tempora e r gum ti tentibus testantur eosq. altos & alios barbaros ad Italiam opprimendam subinde euocasse.

ANNOTATIONES

ANNOTATIONES
SEXTI DECRETALIVM.
AD PROEMIVM SEXTI DECRETALIVM, quod prœmium incipit Bonifacius.

Rub. *In verb. Decretalium.*]

HIc in omnibus libris tria verba hæc in Concilio Lugdun. sequebantur quam putidam impostutam resecui. Bonifacius enim viij. nunquam fuit Lugduni, nec hunc libr. edidit in aliquo Concilio sed priuatim à tribus compilatum vt testatur Plati. & Romæ vt ipse Bonifa. testatur in fine libri.

Gloss. *In verb. textum.*]

Inepta tapinosis & quæ fidem detraheret toti huic glo. nisi ipse Io. And. Inno. dixisset se hæc hyperbolicè de honoris causa non serio dixisse, sed quia à dicto Archidia. gratis doctoratus fuit.

Gloss. *In verb. Zacheus.*]

Zacheus imo: quia non faciebat opera Zachei.

Gloss. *in verb. diuinum.*]

De his hominis ætatibus Archid. j. de clerico ægr. cap. vno Accursius ff. ad l. Falc. hæreditatum distinguit iiij. ætates tantum, scilicet pubertatem, adolescentiam, iouentutem, & senium. vide And. Ale. in l. pueri ff. de verb. sig. Io. Coras. in l. precibus nu. 19. C. de impu. ali. substit.

LIBER PRIMVS.
SEXTI DECRETALIVM,
DE SVMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA.
TITVLVS I.

AD superscriptionem *capitul. vnici titul. 1. liber pri. sexti Decretalium, ibi, Concilio Lugdunensi.*] Habito circa annum 1274. tempore Philip. III. cognomine Audacis Gallorum Regis vbi electionem Rudolphi Imperatoris confirmauit, quosdam Mendicantium ordines aboleuit, & cum Paleologo Imperatore Constantinop. Græcam Ecclesiam in fide consentientem habuit vt hic Plat. Ant. & alij historici, & ibi de electione Papæ statuit vt infra de ele cap. iij.

Ad Text. *in verb. incommutabilis.*]

Ita legit Arch. hic. Sed Francus senior consi. xlv. in princ. legit communis & sentiunt Gemin. Phil. Franc. hic.

TIT. II. DE CONSTITVTIONIBVS.

Ad summarium Titul. de Constitutionibus in fine ibi, Ioan. Andr.] Secus si sint contra publicam vtilitatem quia non facta mentione tolluntur per lib. seq Batt. in extrauaganti ad reprimendum glo. non obstanti Pan. cap. nonnulli col. ff de rescript. Bal. Paul. l. de quibus de consue. Lugdun. Gomes hic nu. 72. & benè.

Gloss. *cap. 1. de Constitutionibus, in verb. Noscatur, ibi de certa scientia.*

Quia certa scientia habet vim cl'æ. non obstante, Idem de secunda iussione. Pau. Fely. c. nonnulli supra de rescript. Alex consi. cxxxiiij. num. 7. libr. 1. limito si lex haberet clausulam derogatoriam.

TIT. XXVII. DE CLERICO EXCOMMVNICATO DEPOSITO, VEL interdicto miniſtrante.

Cap. 11.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. degradatus, in fin.*

Hoc verum Credo.] Concordat Innocent. Hoſtienſ. & Theolog. præcisè, & dixi de hoc de ſchiſmate cap. 1. in gloſſ. mag. ante fin. verb. ante hoc etiam. Ioan. And. imò multi Theologi tenent deleri poſſe, & gloſſ. can. accedens 50. diſtinct. & verius eſt.

Textus. *In fine.*

Damnetur.] Fel. cap. cum non ab homine ſuprà de iudic. & ibi in annot. ad Philip. Dec. dixi numer. 13.

Cap. 111.

Glo. 1. *Gloſſ. vnic. ante fin.*

Papa ipſum reſtituit.] Imò etiam Epiſcopus. Panorm. Felin. cap. at ſi clerici, §. 1. de iudic.

Cap. poſtulaſtis. v11.

Summ. *Summario.*

Non tenet] Fallit ſi cauſa falſa vel iniuſta per ea quæ dixi 3. de offic. ord. cap. ex parte. Fallit ſecundò ſi eſt abſolutus ad cautelam: hoc enim ſufficit.

Cap. Apoſtolicæ. 1x.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. ignorantia aut. med.*

Vel alio negotio.] Imò non valent indiſtinctè per cap. 1. de teſcript. in 6. Hoſtienſ. hic Ioan. Andr. Imola. Petr. Anchar. Geminia. Philippus Franc. in d. cap. 1. quamuis Domi. de Rota in antiquis ſub titul. de reſcrip. hanc gloſſ. ſequantur & Fel. in cap. ſicut. De ſimonia.

Cap. ſi celebrat. x.

§ Glo 3. *Gloſſ. verb. ſcienter, in fin.*

Arg. quod ſic.] Contrarium tenet Panormit. quia non eſt locus pœnæ d. cap. cum in cunctis. niſi quando Gloſſ. vlt. eligunt patientem vitum ex quatuor defectibus ibi numeratis.

TIT. XXVIII. DE CLERICO NON ORDINATO MINISTRANTE.

Cap. 1.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. miſericordiam.*

Non credo.] Idem Hoſtienſ. & Goffr. in ſpe de leg. §. nunc de Epiſcoporum. verſic 18. quia ſic cum ordinato qui ſuſpenſus celebrat ipſe ſolus diſpenſat. Ergo & cum non ordinato. qui magis peccare videtur, & hoc in ſuſcipiendo In ſuſcepto & in beneficio ſecus vt bie. Innocent. in decret. dilectus, de temp. ord. ſimpliciter dixit Epiſcopum diſpenſare poſſe cum non ordinato miniſtrare per hoc cap. Ioan. Andr. Panorm. hic tenet quod ſolus Papa diſpenſat in ſuſcipiendis. Idem Angel. Clauaſ. verb. irregularitas §. 36.

TIT. XXIX. DE CLERICO PER SALTVM PROMOTO.

Cap. 1.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. diſcretionis, in fin*

Si contradicat ante 14. ann.] Imò etiam ſi poſt ſed non gaudebit priuilegio ordinis ſecundum Panorm. hic.

TIT. XXXI. DE EXCESSIBVS PRÆLATORVM ET SVBDITORVM.

Cap. inter. x1.

Gloſſ. verb. ludos voluptuoſos.

Gloſſ. *Conuiuio.*] Adhuc modicum, Angel. Clauaſ. verb. Ludus §. 5.

Cap. tanta. XVIII.

Text. *In Princ.*

Non ſolum inter dictæ ſententiam.] In regnum Portugalliæ. Simile ſuprà de poſtulati. prælat. cap. 1. Hinc timentes Papæ ſuas cenſuras ſperni ordinariorum authoritate vel exemplo multiplicarunt exemptiones & priuilegia monachorum, qui ſtatim dicto parerent & alioa ad parendum velut agmine facto impellerent.

TIT XXXII. DE NOVI OPERIS NVNCIATIONE.

Cap. 1.

Textus *In fin.*

Non differat terminare.] Et ſic non eſt facienda differentia inter ius ciuile & canonicum, niſi vbi expreſsè apparet ſecundum Innocent. Panorm. & omnes hic Philipp. Franc. col. 18. de teſtam. in 6. Maria. Socin. cap. 2. col. 3. de iuram. calum. Angel. de Perigl. tepet. §. Cato. in l. 4. nume. 39. De verb. oblig. Iaſo. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori, in fin. de opet. nou. nunc. & in rubt. col. 5. ſolut. matrim.

Cap. is cui. 1v.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. non obſtante, in med.*

C. de ad. ſic. priuil. vlt.] Sed à tempore Philippi Valeſij tanquam ab abuſu, & ab his officialibus & a bullis Papæ appellatur in Gallia quia hæc ſunt de iuriſdictione ſæculari, etiam inter clericos non obſtante quamuis conſuetudine vel præſcriptione, quæ non admitteretur.

TIT. XXXIII. DE PRIVILEGIIS ET EXCESSIBVS PRIVILEGIATORVM

Cap. 11.

Summ. *Summario.*

Sed hoc nullo modo ſeuatur in regno Franciæ.

Cap. 111.

Textus. *In prin.*

Fratres templi & hoſpitalis.] Qui per Philippum Pulchrum & Clementem V. damnati & eradicati ſunt. Sed refert Antonin. tit. 21. cap. 1. §. 3. confiſta in eos crimina propter auaritiam vt eorum bona, quibus abundabant confiſcarentur & Papam vt Regi complaceret abſque alia diſcuſſione materiæ eos damnaſſe. Scribit etiam Alberic. in dictionat. verb. templarij ſe audiuiſſe ab vno iudicum iniuſtitiam fuiſſe & ipſum Clementem hoc protuliſſe & ſi non pet viam iuſtitiæ deſtrui poteſt otdo ille, deſtruatur tamen per viam expedientiæ ne ſcandaliſetur charus filius noſter Rex Franciæ.

§. *In eccleſijs.*

In ſummario.

Summ. *Ad §. quod ſic.*] Et ſic hic §. loquitur quando In temporalibus tantum ad eos ſpectant, quia temporalia ſpectant ad ius & ad proprietatem eorum, aliàs non poſſet exigere rationem: ſed ſi ſpectarent, etiam in ſpiritualibus poſſent date inſtitutionem tituli colla-

tuam non tamen authoriſabilem, niſi haberent popu- A lum exemprum, & in eo iuriſdictionem Epiſcopalem, vt not. Docto. in cap. vnic. de capell. monachi. in 6. Philip. Dec. cap. de monachis col. 3. de præbend. Franciſc. Arer. conſil. 63.

Cap. tuarum. xt.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. ſignatos, in fin.*
Compellendus ad Monachatum.] Et beoe vt dixi ꝛ. de regularib cap. vt clerici: quamuis Panorm. hic diſtinguat forum pœnitentiale ab exterro.

Cap. cùm olim. x i t. B

Summa. *Summario.*
Sine vitio.] Philip. Dec. cap. quoniam contra falſam, in fin. de prob. & in authẽt. ſi quis in aliquo documento, nume. 28. C. de edend. Franc. Purpur. l. 1. numer. 577. & ibi. Fran. Ripa, numer. 81. cum ſequ. ſi certum pera.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. ſine reprehenſione, ante fin.*
Dic quod per iuramentum illius.] Iunctis coniecturis. Panorm. Hentic. Bohic.

Cap. ex parte. x i i t.

Summar. *Summario.*
Innouatio priuilegiorum.] In qua debent partes vocari ſaltem per proclamationem Alex. conſil. 132. nu. 1. lib. 4 conſ. 130. col. 1. lib. 6. & ſpecialiter quando certi C ſunt, Alexand. conſil. 106. num. 14. cum ſequ. lib. 5.

Gloſſ. 5. *Gloſſ. verb ſpecialiter pertinere.*
Poſt appellationem.] Hæc ratio boua ſi appellatio non fuit fiſtuola. Panorm.
Ibidem.
Subteſtæ ſunt.] Id non teleuatet à ſententia delegatorum Papæ vnde primum teneas ſecundum Hoſtien. Ioan. Andr. Panorm.

Cap. accedentibus. x v.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. per 40. annos, circ. fin.*
Quolibet anno.] Idem Vincent. hoc non eſt verum ſecundum Ioan. qui hoc not. 16. q. 4. can. volumus. cui concordat Egid. ſupr. de præſcript. cap. illud. Ioan. Indr. Sufficit enim probare initium & finem Panor. hic. Barto. Imol. l. Celſus de vſuris. Anto. Coſet. in ſingul. verb. poſſeſſio. Alex. conſ. 133. nu. 3. vbi Dixi lib. 1. conſil. 83. num. 10. lib. 6. D

Cap. cum capella. x v t.

Textus. *Principio.*
Eiuſdem capellæ] Hic genitiuus ſtat reſtrictiuè, non demonſtratiuè. Anton. Butr. hic. Alex. in rubt. col. 9 de nouo oper. nunciat.
Gloſſ. verb. inquantum, poſt princ.
Et eſt diſtinguendum.] Secundum Tanc. vt dicit Barr. in qu. do. 58. ſubdit quod quidam contra per decret. ꝛ. eod. cap. quia circa. Ionn. Andr. Alex. conſ. 178. lib. 2. E Alber. 1 ſtat. qu. 116. laſ. qui filiabus col. 1. de lega. 1. Philip. Dec. conſil. 523. Alberic. Brun. conſil. 30 conſil. 37.

Cap quia circa. x x i i.

Summa. *Summario.*
Sed & futuras.] Sed nota quod iſte epiſcopus rotuit legem dicere apertius: tum nullo modo ſe referebat ad poſſeſſiones quas tunc habebat monaſterium: ſecus ergo in priuilegio Papæ, quod cenſetur limitatum ad poſſeſſiones exiſtentes tempore priuilegij & ita ſæpe cum pertis eoofului fac. Iaſo. in leg. qui filiabus col. 2. de lega. 1.

Glo. 1. Cap. antiqua. x x t v.
Gloſſ. verb. Alexandrina ſecundum, poſt princ.
Paupertas, odium, vitium, fauor.] Carmen appoſitiſſimum. Primum enim (ſi quod fuit caput) Hieroſolyma. Deinde Anthiochia. Sed ſo primitiua eccleſia primatus iſte ſcelus erat. Poſt quam Roma iudicio Phocæ prima ſedes fuit. Alexandrina prima poſt eam fuit, odio Conſtantinopolitanæ non parentis. Poſtquam autem per Balduinum capta Conſtantinopolis fuit ea ex fœdere ſubdita fuit Roman. quandiu Galli ibi dominati ſunt. Innocent. III. ſub quo hoc contigit vt Græcos pelliceret poſtpoſitâ Alexandrinâ primum locum dedit Conſtantinopolitanæ, vt hic. Hieroſolymita, vetò quæ prima fuerat quia pauper facta eſt vltima.
Circ. med.
Sponſionem obedientiæ ab eiſdem.] Addean poterint præſtare iuramentum fidelitatis per procuratorem. not. Bad. in l. 1. §. ue autem. C. de caduc. tollend. Ad hoc, quæ dixi in conſuetud. Pariſienſ. §. 49.

Cap. vt priuilegia. x x i v.

Gloſſ. verb. ſemel in anno, in fin. Glo. 5.
Quia non nocet eis.] Quod dicit Hoſtien. verùm ſi in aliquibus vel ſaltem in aliquo loco priuilegio vſi ſint ff. de ſeruit. ruſtic. præd. l. certo generi. ff. de ſeruitutibus. leg. aus cloacæ. alias, vt pomum. ad fin. alias ſecus per iura in contrarium inducta. Vincẽt. tenet quod gloſſ. ea ratione, quia priuilegium eſt oiere ad vſum voluntatiũ. Optimo iſta fortior verà videtur quando oec veniunt nec vtuntur. Ioan. Andr. Panorm. hic. Felin. cap. cum acceſſiſſent. de conſtitut. & ibi Philip. Dec. col. Calderi conſil. 3. in fin de conſuetudinib. dixi in conſuetud. Pariſieo. §. 1. gloſſ. 4. num. 12.

Cap. ex parte. x x v i t.

Principio.
Ex parte tua.] Eſt pars cap. ꝛ. de cleric. coniugat. & de materia vide Petr. Anchar. teper. cap. ea quæ collum 2. De reg. iur. in 6. Stephan. Aufrer. reperr. Clement. 1. col. 2. de offic. ordin. & quæ dixi ad Alex. conſ. 8. lib. 1. Text.

Cap. ſuper ſpecula. x x v i i i.

Principio. Text.
Et infrà.] Eſt pars cap. ſuper ſpecula. ꝛ. ne clerici vel monachi. nonnulli arguant inſcitia Honorium III. alij aliter inſultant quos miſſos facio. Do. Petr. Rebuff. in tract. nominationum. qo. 5. nu. 15 cum ſeq. late cõcedit non eſſe prohibitum legi & audiri leges Pariſijs niſi ſolis ſacerdotibus & monachis. Ego vero dico quod non habuit poteſtatem ſtatuendi nec prohibendi in regno Franciæ ſiue laicis ſiue clericis aut alijs quia regnum Franciæ nullo modo dependet à Papa.

Cap. in ijs. x x x.

Gloſſ. verb. ex indulgentia, in princ. Gloſſ. 5.
Conferre.] Idem Philip. Dec. in cap. cum ordinem. eolum. 2. de reſcript. in leg. 1. in fiuib. C. de ſecund. nupt. Franc. Ripa. in cap. 1. nom. 67. de reſcript.

Cap. dudum. x x x i.

Summar o. Summar.
Ab alijs.] Oldrad. q. 268. Eſſet etiam impoſſibile: quia priuilegium iſtud intelligitur de nondum redactis ad culturam ſecundum. Panormit. hic.

Cap. quidam. x x x i i.

Gloſſ. verb. moram, in fin. Gloſſ. 1.
Peruenit ad milites.] Ibi de eo, qui transfertur ad alium numerum.

TIT. XXXIV. DE PVRGATIONE CANONICA.

1 Cap. 1.

Gloſſ. verb. ingenuus non eſt, in princ. Gloſſ. 5.
Amittit qui nobilitatem.] Philip. Dec. cap. cum adeo col. 2. vbi dixi de reſcript. tamen contrarium tenet

Ludoui. Romanus ſing. 37. verum nobilis Bald. cap. A cum in magiſtrum. de elect. & elect. pot. Petr. Rebuff. in tracta. nominationum. q. 11. num. 31. d. Andr. Tiraqu. tract. De nobilit. cap. 26. & ita practicatur.

Cap. nor inter. VI.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. deficientibus, in med.*

Non credo.] Imò ſi tendat ad pœnitentiam. Hoſtienſ. Panorm. Sed opinio gloſſæ practicatur, & bene propter quæſtuarior epiſcopor.

Cap. cum dilectis. X V.

Gloſſ. 8. *Gloſſ. verb. apud bonos & graues, circ. med.*

A vilibus & emulis.] Hæc vera, Panormit. hic. Cardinal. florent. Clement. 1. qu. 5. de offic. ordinar. vbi hoc expreſſe tenet.

TIT. XXXVI. DE INIVRIIS ET DAMNO DATO.

Cap. in noſtra. VIII.

Text. §. *Cum igitur*

Damnorum reſtauratio.] Iaſo. l. vtiic. §. final. col. 2. ſi quis iudic. non obtem. Alex. l. ſi tibi decem §. 1. de pactis conſil. 16. l. 2. vbi dixi. Alexa. ab Exea. cap. 2. num. 13. de conſtit. partes aliud damnum aliud futurum Philip. Dec. conſil. 82 col. Hippolyt. de Marſil. l. de mitiore §. tormenta. tium. 4. de quæſt.

TIT. XXXVII. DE POENIS.

Cap. III.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. pœnam pecuniariam, in princ.*

Exigi non debet.] & multò minus poſſunt ſibi applicare Ioan. fabr. l. 2. C. de epiſcop. audient. Dixi ad Philip. Decium in rubr. de iudic. lect. 2. in fimb.

Ibidem in fin.

Non poſſunt.] Sed ſolus epiſcopus poteſt diſpenſare in pœnis. Feli. cap. irrefragabili. §. 1. De offic. ordinar.

Cap. ſuam. IX.

Summa *Summario.*

Hic quinque concurrebant per quæ procedit hic text. Iaſo. in l. 4 §. Cato. col. 16. in 11. oppoſit. de verb. oblig. & ibi Lancelot: Galianla, coll. 24. & quod iure canonico pœna exigi poſſit tenet Philipp. Corn. conſ. 28. in fi. conſi. 69. in fi. li. 2. conſ. 2. liter. 21. lib. 3. Tamen quod indiſtinctè inre canonico non committatur pœna niſi pro rata tenet Ioan. Cro. in d. §. Cato. lect. 1. num. 75. Dixi in tract. Diuidui & indiuidui quo remitto.

TIT. XXXIX. DE SENTENTIA EXCOMMVNICATIONIS.

Cap. mulieres. VI.

Textus. *In fin.*

Cùm is committat verè.] Bald. leg. ſingularia col. 2. ſi cert. peta. Iaſo. l. ſi is qui pro emptore. coll. 66. de vſu. cap. Dixi ad Alex. conſ. 6. lib. 4. & ad Philip. Dec. le. ſi quis id quo. num. 40. de iuriſdict. omni iud.

Cap. cùm non ab homine. XIV.

Textus *Principio.*

Et infrà.] Quid ſit excommunicatio & vnde inuenta, latè dom. Andr. Tiraqu. tracta. de retract. prox. §. 1. gloſſ. 9. nu. 271.

Cap. ſignificanit. XVIII.

Circa med.

Te[illegible] *Innolui.*] Ab ipſomet Papa, aliàs ſecus. Panor. hic. Angel. Clauaſ. verb. excommunicatio. 5. §. 4.

Cap. à nobis. XXI.

Summario.

Summa. *Excommunicatio.*] Scilicet per ſententiam hominis vel iudicis. Quod ſi per ſtatutum diſtingue vt Panorm. hic. & latiùs Henric. de Bottis in tracta. de Syndodo.

Gloſſ. verb. non niſi ſubditi, ante fin.

Argu. contrà.] Et hoc verum ſi ſine debita cauſſæ cognitione lata ſit, & nondum vinculum iniecit. Pan. B Fel. hic. Panorm. in cap. final. de offi. delegati.

Cap. perpendimus. XXIII.

Summario.

Summ. *Immiſcentem.*] Ex hoc omne priuilegium clericale perdit abſque monitione.

Cap. vniuerſitatis XXIV.

Gloſſ. verb. nequaquam.

Gloſſ. vlt. *Cap. vt famæ.*] Ibi de captione & detentione abſq; verberatione. Pan. hic. & ibi.

Cap. à nobis. XXVIII.

§. *Nos igitur.*

Text. C *Et falli.*] In his ergo quæ ſunt fidei non opinio ſequenda eſt ſed ipſa infallibilis veritas, quod eſt purum verbum Dei alioquin etiam eccleſia, faller & falletur. Solus enim Chriſtus eſt veritas, & ipſa quoque eccleſia indiget quotidie vt à mendacio (cui ſubditus eſt omnis homo) per Chriſtum liberetur Ioan. 8. & ſic mediante eius verbo Ioan. 17.

Cap. cùm illorum. XXXII.

Gloſſ. verb. abbatem, in princip.

Gloſſ. 19. *Proprium.*] Etiam commendatarium Philip. Dec. in cap. edocti in fin. de reſcript. & bene. quia commendatarius verus eſt prælatus ſecundum abuſum huius ſæculi, & commenda non eſt aliud quàm vtitur diſpenſatorius vt nnuè dixi in regul. Cancellar. reg. de D publicand. qu. 15.

Ibidem circ. med.

Regulares canonicos.] Qui non habent abbates ſed priores. Et ſic non poteſt dici quod benedictio hoc operetur ſic. ẽ. de ætat. & qualit. cap. cum contingat: cum priores non benedicantur: de elect. & elect. pot. ca. indemnitatibus. lib. 6. Ioan. Et ſic ille prior puta clauſtralis ſi non habet ſuprà ſe alium ſuperiorem in clauſtro tantum poteſt (quantum ad hoc) quantum abbas. Et ita hodie practicatur quæ eſt magna extenſio, quia gloſſ. Panor. & doct. hic intelligunt de priore in titulum, de quo fuuola eſt diſputatio.

Ibidem, paulò poſt.

E *De Temp. acqu.*] Gloſſa vera eſt per ea quæ nuper dixi: quamuis Hoſt. hic, & Panor. tium. 13. reprobant.

Cap. vt famæ. XXXV.

§. *Laici.*

Text. " *Prælatorum.*] Imò iudicis ſæcularis, ad quem in ſuo territorio prima cognitio & prehenſin perſonæ ſpectat vt etiam in regno Franciæ notoriè practicatur. Nec in conſequentiam trahendus eſt hic textus, qui localis eſt, imo etiam temporalis videlicet pro tempore Ioannis parricidæ & impij Angliæ regis, & in eo regno duntaxat, quod idem Ioã. areſto Philip. Auguſt. Francorum regis patricidij dānatus & feudis priuatus deinde à Ludou. Philipp. filio armis victus deſperatus

ſubiecit, & tributatium fecit Innocentio III. Papæ A vt ait Platin. & in feudum ab eo recognouit, vt ait Antonin. tit. 19. ca. 1. §. 5. qui more ſuo ea tantum narrauit quæ ſunt in fauorem Papæ, qui prætio illectus quantum potuit fauit impio contra inſtitiam Philippo nihilominus arceſtum exequente, & à cenſuris Papæ ad futurum concilium appellante. Itaque Papa non potuit Ioannem libertare a iuſtitia & armis regis Franciæ, nec à iudicio Dei, quia dictus Ioa. malè petuit vt ſcribit Alanus Bouchart rerum Armoricar. lib. 3.

Cap. contingit, XXXVI.

gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. iniuriosa, ante med.*

Vt ibi dicitur.] Idem not. 23. q. 4. cap. ſi is qui, hoc tenet hic Innoc. & Hoſtie. hic. & 3. eod. cap. cum deſi B deres in fin. Ioann. Andr. Idem expreſsè tenet Iacobi. de Sancto Geotg. in tract. feud. ver. vtique vaſſalli promſerunt. col. 14. vet. quidam epiſcopus.

Cap. ſicut, XXXIX.

Gloſſ. vlt. *Gloſſ. verb. alio modo, in fin.*

Sed illud.] Idem Philip. Dec. cap. nouit col. 10. de iudi. Ludou. Gozadi. conſil. 41. num. 15. Iaſ. repet. l. admonendi. coll. 7. de iureiur. Lap. allegat. 33. Philipp. Dec. conſil. 128. in fin. Deciſ. Tholoſ. q. 463.

Cap. per tuas, XL.

Gloſſ. 10. *Gloſſ. verb. intolerabilem errorem, poſt med.*

Licet manifeſtè ſit falſum tenet ſententia.] Idem Panormita. Felin. hic. Sed contrarium dicas quod quandocuoque certum vel notorium eſt de iniuſtitia vel iniquitate ſententiæ excommunicationis eſt ipſo iure nulla vt tenet Panormita. Fel. cap. inter cæteras. De te iudica. Panormit. cap. cum apoſtolus de cenſib. Aug. Clauaſſ. veth. excommunicatio, 3. §. 12. ſeeus ſi non eſſet notorium.

Cap. ſuper eo, LI.

Text. *In fin.*

Locorum & temporum.] Id eſt impetij Conſtantinopolitani nuper occupati, nec ſine periculo retenti. Et D ſic interim Papa non valens Græcam eccleſiam omnino ſubigere, conabatur ſenſim pellicere. Sed hæc ſtudia paulò poſt irrita fecit Michaël Paleologus Gallis expulſis.

Cap. cum voluntate, LIV.

Gloſſ. 14. *Gloſſ. verb. inferiorum graduum, in med.*

Sacrorum ordinum.] De hoc ſupr. de ætat. & qualit. cap. iodecotum ibi vide, & not. ſuper gloſſ. 1. Bart. Vrix in finib. 'quæſtionis quæ incipit: quæritur vtrum pater, dicit de patre percutiente clericum in ſacris, cauſa correctionis, quod non eſt excommunicatus ſecundum Dam. & Tancred. quia licet non ſit in eius poteſtate, tamen manus illa non eſt iniuriosa. Dicit E demum Laur. & legiſtar tenere quod talis ſit in poteſtate patris, in autheo de ſanct epiſcop. §. preſbyteros collat 9. & C. de epiſcopis & cleric. leg. ſacroſanctæ. Dicit autem ipſe Bartol. quod ſibi videtur quæſtio ſoluta per hunc fin. Ioannis Andr. Die quod non eſt exemptus à patria poteſtate.

TIT. XL. DE VERBORVM SIGNIFICATIONE.

Cap. I.

Text. *Præciſus.*

Leg. ſilua. §. nouale. ff. eod. ſed vt Budæus primùm ibi annotauit legendum eſt proſciſſus, quod Haloander & Aleia. ibi Ioan. Quiatin. hic & omnes doctiſequuntur.

Cap. quod dicitur, IV.

Gloſſ. vnic. circ. med. Gloſſ. val.

Quod poſtea poſuerit.] Imò ſequitur quod ponet in die iudicij quò & non prius veniet corporaliter: & hoc præcipuè intendit ille pſalmus loquens de regno & gloria Chriſti.

Cap. Ioſeph. V.

Primogenitum. Textus.

Dic quod emphaſis eſt in verbo, quia Chriſtus eſt primogenitus voluerſæ creaturæ Rom. 8. Coloſſenſ. 1.

Gloſſ. verb. mos eſt, in princ. Gloſſ. 2.

Antecedit.] Sequitur in leg. proximus. de verb. *ſignif. ſupremus eſt quem nemo ſequitur.* Sic tacet lex proximi Ioann. Andr. qui hunc abuſum anteſatur. At in lege Dei proximus non ſtat in gradu ſuperlatiuo ſed poſitiuo eius qui indiget Luc. 10. Sic. 6. malè vulgò vertunt quod ſupereſt, pro his quæ adſunt, vt dixi in tract. vſurat. nume. 71.

Cap. quæſiuit, XLV.

Gloſſ. verb. quaſi pro vno reputantur, poſt princ. Gloſſ. 4.
eccleſ. v. dies & ſex horas.] Imò quoque horas minuta 49. ſecunda 16. & ſic dies intercalaris quadrimus paulò excedit & aoticipat, vt, tandem dies æquinoctij C qui tempore Octauij Auguſti fuit 25. Martij ſit dies 11. hodie 1550. vt omnes Aſtronomi teſtantur & nouiſſimè Philippus Melanthon lib. 1. Phyſices.

Ibidem, ante finem.

Laurent. dixit.] Idem Panorm. hic, ſed cùm in d. §. Strichus ſpecialis caſus ſit vetior, videtur opinio negatiua ex regula.

Cap. cùm in partibus, XVII.

In fin. Textus.

Et caſtrum.] Alex. conſil. 114 nu. 11. vbi tetigi lib. 4. Guid. Pap. conſil. 71. col. 4. Iaſo. conſil. 214. lib. 2.

Cap. cùm ibi, XVIII.

Ad canonicos.] Non intelligas de regularibus, qui non habent proprium ſed de canonicis ſæcularibus qui ſolent bene nummati decedere, ſed Papa non potuit iſtud concedere, & non obſtante hoc ca. quod nunquam fuit vſu receptum clericis ſiue canonicis ſiue epiſcopis vt cæteris laicis cognati ſuccedunt, non eccleſia vel epiſcopus. Dixi in Conſuetud. Patiſ. §. 151.

Cap. ex parte, XXIII.

Caſus. Caſus.

Thema Bailliuus Comitiſſæ Bleſenſis comprehenſum latronem crimine probato puniuit: quo facto capitulum Carnotenſe petiit dictum latronem ad ſe ſeu Bailliuum ſuum remitti. eò quòd diceret captum fuiſſe in terra capituli. Cùm autem remiſſio non fieret, quia res nondum erat integra, & ſi eſſet integra non conſtabat in terra capituli vel ſubiecta capitulo latronem captum fuiſſe. Comitiſſa ſuper hoc obtulit cautionem de parendo iuri ſuo coram iudice competenti: tamen canonici tertam Comitiſſæ fecerunt interdicto ſupponi, quod relaxare nolebat, niſi prius multa ſoluerentur, allegantes priuilegium Papale, de quo in text. Quate Comitiſſa recurrit ad Innocentium III. qui ad interpretationem priuilegij reſpondet vt hic, Certos iudices delegat. Dumq; coram illis canonici cauillarentur reſponſum Papæ nouo reſcripto opus fuit vt in cap. ſequent. Verum hæc erat manifeſta vſurpatio iuriſdictionis ſecularis huius regni contra verbalem proteſtationem eiuſdem Papæ ſuprà

de iudic. cap. nouit. eodem Philippo regnante. Cum enim non eſſet quæſtio niſi de temporali iuriſdictione, abuſus erat cenſutam eccleſiaſticam ante cognitionem & diſcuſſionem iudicis ſæcularis vibrare. Et aliet abuſus trahere ob id Comitiſſam ad iudiciũ Eccleſiaſticum. Vnde tempore Philippi Valeſij dicti Auguſti at nepotis anno 1219. Authore D. Pet. Cognerio regio aduocato cœptum eſt ab his & ſimilibus tanquam ab abuſu appellari ad regem & ſua Parlamenta.

In principio.

Text. *Ipſius præpoſitum.*] Id eſt Baillious quia tunc & inde vſque ad edictum regis Francilci cauſâ catius vendendi huiuſmodi officia factum anno 1536. præpoſiti qui ſont inferiores non cognoſcebant niſi de paruis cauſſis aliquot ſolidorum. vt vide pet vetera monumenta.

Gloſſ. verb. ſi verò dubia, circ med. B

Gloſſ 9. *ff. de confeſſ. l. 2.* Idem Bart. in d. l. 2. Ant. Cotſet. in ſing. verb. confeſſ. Philipp. Franc. cap. 2. in fin. dein integr. reſtit. in 6. quamuis Bald. l. error. col. 3. C. de iur. & fact. ignor. l. 1. in fin. C. de litis coteſt. cootrarium teneat & malè.

Cap. Abbate. xxv.

Gloſſ 8. *Gloſſ. verb. fiat fides, in med.*

Sed certè illud] Idem Iaſo. conſ. 168. col. 8 lib. 4. dixi latè in conſuetud. Pariſienſ §. 5.

Gloſſ 19. *Verb. donec ibidem, ante fin.*

Nec adhuc credo.] Idem Hoſtient. & facit q. Goffr. de qua dicam de conſuet. cap. vlt. lib. 6. in princ. Ioan. Andr. Idem Panor. hîc, Iaſo. l. fin. colum. 9. de coaſtit. C
priucip.

Cap. ſuper quibuſdam. xxvi.

Principio.

Text. *Publicè prædicant.*] Concordat text. in auth. Gazaros, & ibi Alberic. de Roſat. & ſuper rubr. C. de hær. & de eor. petit. Vide in l. Africani. & in auth credentes, eod. tit. Guliel Ockan 10 Dialog. fol. 21. col. 1.

Textus. §. *Præterea.*

Tibi legatum interdi vetat.] Scilicet Gualo Cardinali eum 12. Abbatibus Ciſtercienſibus ab Innocent. III. eò miſſus ad prædicandam crociatam & bellum contra Albigenſes, qui vt partem plebis ad ſe traheret veruetat Comitem hæc exigere. Antonio. tit. 19. cap. 1. § 3. iuncto hoc textu. D

Cap. dilecto filio. xxviii.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. dilecto, in princ.*

Sanctæ Marci de Tyro.] Hîc Canoniſtæ etiam veteres vt Hoſtienſ. Io. And. hiſtoriam negligentes & ignorantes intelligunt de Eccleſia S. Marci de Venetiis vt ſ. delir. non conteſta cap. accedens, 4 & malè, quia agitur de Eccleſia ſita in Tyro vrbe Syriæ quæ Archiepiſcopalis eſt ſub Patriarcha Hieroſolymitano. Vt enim apud Sabell. Enncad. 9. lib. 4. centum ferè annis ante hoc cap. videlicet anno D. 1119. dutante captiuitate Balduini regis Hieroſolymitani Veneti cum Michaele Græcorum impetatore Tyrum quinque menſibus obſeſſam ceperunt. Et Venetifœdere mediam vrbis partem obtinuerunt. Et ita ſuperiori prionem textus & gloſſam hac emendant, vbi perperam legebatur Turonenſi. E

Cap. cùm inter vos. xxix.

Text. §. *Verùm quia.*

Quæ in cimilini] Barbara vox quæ eſt ſuprà de offic. archidiac. cap. 4. dicendum etat cimelio. i. in theſauro. Eſt κειμηλιάρχιον, Græcè, locus vbi res pretioſæ recondutur. Vide Budæ. l. aut fracta. de pœnis.

Cap. ex parte. xxxi.

Caſu. *Caſu, in princ.*

In partibus Romaniæ.] Id eſt Thraciæ, quâ ſic nuncupauerunt imperatores Conſtantinopolitani poſtquam Hexarchatum Romámque amiſerunt & imperium cum Carolo Magno diuiſerunt. Sabellic. eonead. 10. lib. 6.

Ibidem, poſt princ.

A prælatis vniuerſitatis Francigenarum] Quorum multi ibi manſerunt poſtquam Galli anno 1202. duce Balduino Comite Flandrenſi cum auxilio Venetorum Imperium Conſtantinopolitanum occupatunt, eámq; Eccleſiam Papæ ſubiecerunt: quandiu ibi regnauerunt, vt dixi 3. de maiorit. & obedient. cap. inter quatuor.

Cap. tranſmiſſæ. xxxiii.

Gloſſ. 3. *Gloſſ. verb. excreuiſſe, circ. fin.*

Ex iuſta cauſa] Imò tunc poſſunt Panorm. Fel. cap. cum acceſſiſſent de conſtitut.

Gloſſ. 5. *verb. in vtilitatem, in prin.*

Secus videretur] Adhuc idem tenet. Panorm. hic & d. cap. cum M. die quod gloſſ. eſt vera 10 vita ipſius canonici, qui auxit.

TIT. XLI. DE REGVLIS IVRIS.

Cap. iii.

Gloſſ. 1. *Gloſſ. verb. veritas, in fin.*

Eſt verum vitæ, doctrinæ iuſtitiæque.] Gloſſa ſuprà de renunciat. cap. oiſi cum primum. veſt. diſtinguendum Alex. conſil. 56. in princ. lib. 4.

Cap. quamuis. x.

Gloſſ. 4. *Gloſſ. verb. paſtor neſcit, in med.*

Ipſi ſuccumbit probatio.] Vincent Iu Andr Panorm. hic Iaſo Philip. Dec. l. quod te. ſi certum peta. Alber. 2 ſtatu q. 158. in fin. Alex. conſil. 1. 8. num. 3. lib. 2. vbi dixi aliàs allegans probare debet. l. quoties de probationibus.

Cap. iodignum. xi.

Summ. *Summario.*

Homagium.] Sunt tamen plures abbatiæ quæ mouentur in fidem, & humagium. vt de Marbec ab Archiepiſcopo Turonenſi, & de Cormery à capitulo S. Martini Turonenſis. Et hæc in locis ſuis notoria ſunt.

Gloſſ. 2. *Gloſſ. verb. homagium, poſt prin.*

Sine vllam de fidelitate.] Vt dixi in conſuetu. Pariſienſ. § 2. gloſſ 3. num. 13.

CAROLI MOLINÆI

CLARISSIMI IVRISCONSVLTI

PARISIENSIS VV. DOCTORIS CELEBERRIMI,
ET IN SVPREMO GALLIÆ SENATV PATRONI
CONSVLTISSIMI.

AD SEXTVM LIBRVM DECRETALIVM,
per BONIFACIVM VIII. *PP. editum.*

ANNOTATIONES.

VITA BONIFACII OCTAVI

QVI ET AVTOR FVIT SEXTI HVIVS DECRETALIVM.

BONIFACIVS ecclaruus, natione Hernicus, patria Anagninus, Benedictus Casetanus, ante vocatus Neapoli Pontifex creatur in vigilia Natalis Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo quarto, vir quidem doctrina [b] & experientia rerum inſignis. Diu enim in curia verſatus fuerat & per omnes dignitatis gradus ad Pontificatum, non ſine tamen ambitionis crimine, peruenerat. Nam dum eſſet ſancti Martini in montibus Preſbyter Cardinalis, adeò dignitatem Pontificatus exoptauit, vt nil ambitione & fraude praetermiſerit, quod ad eam rem conſequendam pertinere arbitraretur [c]. Tanta praeterea arrogantia fuit, vt & omnes fere contemneret. & gratias à Nicolao quarto, & Caeleſtino quinto factas reuocauerit: Gibellinos quoque mirificè perſecutus eſt. Hinc ortus illa inter Pontificem, & Columnenſes Gibellinos, contentio: qui etiam Anagniae contra Pontificem actionis ſuae partes ſuebant. Hos itaque maximè vero Cardinales duos Petrum & Iacobum eiuſdem familiae viros inſignes calumniari coepit quod theſauros eccleſiae in morte pontificum diripuiſſent, quodque libellos famoſos contra ſe ſparſiſſent. Scripſerunt ſi quidem poſt illa tam ſibi iniuriam ad reges, ad principes, ad nationes de arrogantia Bonifacij, & de ambitione, quòd contra ius fasque pontificatus ſedem occupaſſet, reiecto frandibus Caeleſtino, eúmque in carcerem coniecto. Sunt enim qui ſcribant, Bonifacium immiſiſſe ſubornatores clanculum quoſdam, qui noctu miſſa quaſi tollitus voce, in cubiculum Caeleſtini hominis ſimplicis eis perſuaderent, vt pontificatum dimitteret, ſi ſaluus fieri vellet. Cretati autem Cardinales cum nuſquam apparuiſſent, Bonifacij pertinaciam verti, Nepeſinum in ſeceſſerant, vnà cum tota Columnenſium familia, publico decreto ſchiſmatici habentur: beneficiis, dignitatibus, feudis paternis, caſtellis, oppidis priuantur: quam priuationem Bonifacius poſteà in decreti formam retulit, vt libro appareat quem Sextum appellant. Sumpto deinde armis Bonifacius, tonitruſque multis cruce ſignatis eos opprimere conatus, Praeneſte quò ſe cum Sarra viro inſigni eorum patruo receperant, obſidione cinxit. Dilapſis inde, capto ac diruto Praeneſte vagarolum & Columnam conſequentes perſequitur: vnde non ita multò poſt abire ob multitudinem hoſtium neceſſe fuit: a quibus haec item caſtella diripiuntur, maximè verò Columnae paternum ſolum. Cardinales autem inde quoque dilapſi Reate petiere. Sarra verò apud Antium multum diuque in memoribus vixit ſeuitiam Bonifacij veritus: ſed in piratarum manus incidens, remiſſo admotus multas calamitates perpeſſus eſt: quanquam ſic quidem aequore animo, exilium patri mallet, quàm ſeuitiam Bonifacij experiri, qui Gibellinos omnes, vim odio [d] perſequebatur. Notum eſt illud certè quod Prochero dixerit Genuenſi Archiepiſcopo, ad pedes eius die cinerum prodeunti. Nam tum duci à ſacerdote tunc ſolitas. Memento homo quia Gibellinus es, & cum Gibellino in cinerem reuerteris: in eiuſque oculis cinerem conijcit: non in caput vt mos eſt: eandemque ob rem factionis, archiepiſcopatu priuauit, licet poſtea in integrum reſtituerit, cum intellexiſſet Cardinales Columnenſes (quemadmodum ipſe ſuſpicabatur) Gennam non peruiſſe. Pulſis hoc modo Columnenſibus Bonifacius duplicem [e] celebritatem, & Apoſtolis, & Euangeliſtis, & quatuor Eccleſiae Doctoribus, Gregorio, Auguſtino, Hieronymo, Ambroſio ſtatuit. Idem etiam dum in vrbe viteri eſſet, beatum Ludouicum ex Regia Francorum ſtirpe ortum: vt pote ex Carolo II. ordinis S. Franciſci profeſſum (vt quidam volunt) in ſanctos retulit. Idem quoque Eccleſiam Cathedralem ſanctae Ceciliae Albienſis Canonicis ſecularibus pulſis inde regularibus commiſit: inſtante Bernardo Caſtaneto Albienſi Epiſcopo. Edidit poſtea Sextum Pontificij iuris codicem, ſua iuſſu a tribus doctiſſimis viris compilatum quibuſdam decretis nouis à ſe additis. Vrbem quoque Eugubium (quae Gibellinorum auſpicijs ab Eccleſia defecerat) breui recuperauit. Alberto Duci Auſtriae Imperij confirmationem, bis, terque petenti negauit [f]. Mortuo autem Iacobo Aragonio cum Robertus Caroli filius Calabriae Dux, in Siciliam traiecciſſet, Cathinámque cepiſſet: tantum repente bellum exortum eſt, vt tota fere Italia tumultuaret. Nam & Siculi Aragonenſibus fauentes, comparata claſſe Philippum Roberti fratrem bello ſuperant, & captum in carcerem conijciant: quare Robertus, relicta Cathina reinfecta, in Italiam reuertitur. Fridericus autem Aragonius ex Hiſpania cum exercitu in Siciliam delatus, non ſolum Siciliam totam verum etiam Calabriam recuperauit. In Hetruria vero adeò contra Piſanos Genuenſes exarſerunt vt Librorum ceperint, incendióque cuncterint, & naues oneratas in fluminis oſtio demerſerint, ne Piſanis nauigare liceret. Fiebant haec in Italia, cum magno Prouinciae detrimento, pontifice nullibi ad pacem conficiendam auctoritatem ſuam interponente. Et ne exiſtimares, tum Deum cum hominibus pacem habuiſſe: tantus repente terrae motus exortus eſt, quantus nunquam antea: quo quidem multis diebus, per intervalla durante, plurima aedificia paſſim corruere. Reate Pontifex tum erat, cum tota curia, qua certè veritus ne ruina ad ſe ſecuta opprimeretur: caſtellum quendam ex tabulatis ſubtilibus, in medio claſtro fratrum Praedicatorum prato admodum lato aedificari iuſſit, eóque in loco aliquandiu reſedit, licet horrida ſaeuiret hyems. In celebritate namque ſanctis Andreae haec perturbatio exorta eſt. Apparuit tum quoque cometes magnae alicuius futura calamitatis indicium. Verum Bonifacius poſt tantos & tam diuturnos terrae motus ad ſe rediens: Cardinales aliquot creauit, quorum de numero fuere Archiepiſcopus Toletanus, Richardus Sruceſis, Nicolaus Tarueſinus ordinis Praedicatorum Magiſter, Ioannes Murro ordinis Minorum generalis, Petrus Hiſpanus. Iubileum quoque idem retulit anno milleſimo trecenteſimo quo plenam delictorum omnium remiſſionem in praeſtabat, qui limina Apoſtolorum viſitaſſent, ad exemplum teſtamenti veteris: licet primò quidem apud Iudaeos huius longe alia ratio habita ſit. Iubileum namque quinquageſimo quoque anno repetebant, quo debitores à creditoribus laxabantur (vt ait Ioſephus) & ſerui libertatem vendicabant: unde libertatis nomen praeſeferebant, tam animi quam corporis. Nam liberi verè hi dici poſſunt, quibus peccata remittuntur. Idem etiam centeſimo quoque anno obſeruari mandauit. Ob hanc rem, eo anno tanta vndique hominum multitudo Romam venit, vt vix incedere per vrbem, amplam quidem & vaſtam liceret [e]. Venerat & Romam Carolus Valeſij Comes, Philippi Francorum Regis frater, qui filiam Balduini vltimi Conſtantinopolitani Imperatoris, in vxorem duxerat, à Bonifacioque impetrauerat, vt ſecero ſuo liceret imperium ipſum repetere, à quo depulſus fuerat. Fecerat id quidem libenter Bonifacius, quod eo in animo erat horum principum auxilio exercitum in Aſiam tranſmittere, qui Hieroſolymam recuperaret. Interim verò dum res ipſe componerentur, & Carolum ipſum patrimonio ſancti Petri, cum omni poteſtate praefecit, & legatum in Hetruriam miſit, qui nouas ſeditiones compeſceret. Nam à Gibellinis & Guelphis ad albos & nigros tranſierant. Verum tum legatus nil profiteret: propoſitus etiam interdictus Carolus Valeſius, eò Pontificis mandato profectus, continere Florentinos in potuit, quo minus albos non ſine magna cade ab vrbe ſua pellerent. Albi enim Gibellini tunc appellati ſunt. Sed Pontifex

a Ex Platina Bergamenſi ad verbum qui Papisquantum potuit fauit.

b Doctrina Apoſtolica aut mundana fructu, caret

c Arbitaretur.

d Odio ſed priuato obdictas cauſas ſed poſt obitum e. de ſchiſmaticis in vi. & alias eius geſta reuocata.

e Diplicem ampla ſolemnitate ſolemnitatis ſolemnitatum.

f Sanctos quos propitios eſſe oportet iuis auoribus.

& Negauit, ed poſt victo abſolut modo ſe Germaniae & Franciae Regem vocauit quo ſpreto Albertus filiã Philippi pulchri duxit

a Liceret ſed omi tit quod ſe Pontificio d. inde imperial. habitu populis ulteuauit velut Deo autore omnium tam ſpiritualis quã temporalibus dominus.

ANNOTATIONES
SEXTI DECRETALIVM.

AD PROEMIVM SEXTI DECRETALIVM, quod præmium incipit Bonifacius.

Rub. *In verb. Decretalium.*]

Hic in omnibus libris tria verba hæc in Concilio Lugdun. ſequebantur quam putidam impoſturam reſecui. Bonifacius enim viij. nunquam fuit Lugduni, nec hunc libr. edidit in aliquo Concilio ſed priuatim à tribus compilatum vt teſtatur Plati. & Romæ vt ipſe Bonifa. teſtatur in hne libri.

Gloſſ. *In verb. textum.*]

Inepia tapinoſis & quæ fidem detraheret toti huic glo. niſi ipſe Io. And. Inno. dixiſſet ſe hæc hyperbolicè de honoris cauſa non ſerio dixiſſe, ſed quia à A dicto Archidia. gratis doctoratus fuit.

Gloſſ. *In verb. Zacheus.*]

Zacheus imo: quia non faciebat opera Zachei.

Gloſſ. *in verb. diuinum.*]

De his hominis ætatibus Archid. j. de clerico ægr. cap. vno Accurſius ff. ad l. fale. hærediratum diſtinguit iij. ætates tantum, ſcilicet pubertatem, adoleſcentiam, iuuenitutem, & ſenium. vide And. Ale. in l. pueri ff. de verb. ſig. Io. Coraſ. in l. precibus nu. 19. C. de impu. ali. ſubtil.

LIBER PRIMVS.
SEXTI DECRETALIVM,
DE SVMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA.
TITVLVS I.

AD ſuperſcriptionem *capitul. vnici titul.* t. B *liber pri. ſexti Decretalium, ibi, Concilio Lugdunenſi.*] Habito circa annum 1274. tempore Philip. III. cognomine Audacis Gallorum Regis vbi electionem Rudolphi Imperatoris confirmauit, quoſdam Mendicantium ordines aboleuit, & cum Paleologo Imperatore Conſtantinop. Græcam Eccleſiam in fide conſentientem habuit vt hic Plat. Ant. & alij hiſtorici, & ibi de electione Papæ ſtatuit vt infra decle cap. iij.

Ad Texi. *in verb. incommutabile.*]

Ita legit Arch. hic. Sed Francus ſenior conſi. xlv. in princ. legit communis & ſentiunt Gemin. Phil. Franc. hic.

TIT. II. DE CONSTITVTIONIBVS.

Ad ſummarium Titul. de Conſtitutionibus in fine ibi, Ioan. Andr.] Secus ſi ſint contra publicam vtilitatem quia non facta mentione tolluntur per lib. ſeq. Bart. in extrauaganti ad reprimendum glo. non obſtanti Pan. cap. nonnulli col. ff. de reſcript. Bal. Paul. l. de quibus de conſue. Lugdun. Gomes hic nu. 72. & benè.

Gloſſ. *cap. 1. de Conſtitutionibus, in verb. Noſcatur, ali de certa ſcientia.*

C Quia certa ſcientia habet vim cl'æ. non obſtante, Idem de ſecunda iuſſione. Pau. Fely. c. nonnulli ſupra de reſcript. Alex. conſi. cxxxiij. num. 7. libr. 1. limito ſi lex haberet clauſulam derogatoriam.

Fad. Gloſſ. *In verb. priuilegium.*]
Franc. Cur. ſenior conſt. 16. col. 6.
Gloſſ. *in verb. faſſi ibi, dico.*]
Idem Io. An. ad ſpec. in rub. de teſtat. in pri. Pet. Anch. Gem. Phil. Franc. hic Alberic. infra par. ſtatu. 4. 9. Fely. C. infra in fi. de conſti. Henri. de Bott. tract. Syno. par. 3. art. 1. conclu. 10. Anch. conſi. 182. col. 2.

Text. *cap.* 2. *in verb. furtum.*]

Vide Aug. in diſputa. Booienſis col. 3. Aucha. rep. C. poſtulaſti. col. 8. de foro compe. Henric. de Bott. tract. de Synod. par. 3. art. 2. num. 21. Alex. conſi. 111. lib. 1. an ligent Fotenſes.

TIT. III. DE RESCRIPTIS.

B

Ad ſummarium capitul. 1. de Reſcriptis, ibi, ab excommunicato.] Actore, ſed à reo indiſtinctè valet Do. Phil. Franc. hic col. 2. & in C. vtile, & ibi Io. Aod. in mercur. de reg. iur.

Gloſſ. *D. capitul. 1. in verb. Proceſſum, ibi, Item iuriſdictio ordinaria ſuperabilis.*] fauota. Ph. Dec. c. ad hæc in nu. 3. de appel. conſi. c. c. xxiij. idem glo. ele de foro compe. Io. Staph. de lit. gra. in prætudi. nu. 16.

Gloſſ. *capitul. 2. in verb. quidam alij, ibi, homines talis loci.*] hoc verum vbi quod verbum homines talis loci ponitur in clauſula in conſequentiam, vt hic ſecus ſi principaliter concederetur contra homines in quem: quia hic loquitur quando multitudo venit in conſequentiam Gemini. C

Ead. Gloſſ. *in verb. in litteris, ibi, non extenditur ad illas.*] Et benè, quia hic tex. propter odium delegatorum & turbationem iotiſdictionis ordinariæ reſtringitur, quamuis contrarium teneat hic Gemin. & malè.

Ead. Gloſſ. *in verb quorum, ibi, contrarium dico.*]
Idem Io. mona. Archi. Gemi. Phil. Franc. hic.
Ead. Gloſſ. *in verb. variare, ibi, tranſire non poterunt.*] Tenementi gloſſ. ſed fallit tamen, ſi acceptans probabiliter ignorauit Gem. Phil. Franc. & C. ſi beneficia in ſi. de præben. in vi. Gemi. concil. c. iij. Roma conſi. cccxxix. Ioan. Selua tract. de beneſi. per 2. m. quæſtio xxviii.

Gloſſ. *cap. 3. in verb. perſonales, ibi, realibus.*] D
Dic quod vbi eſt eadem omnino ratio. hoc ca. habet locum in realibus etiam quo ad pœoam. Pan. in c. fi. extra eod.

Ead. Gloſſ. *in verb. quæſtionis, in f. ibi, coram vno*] Et hoc verius Gemin.

Ead. Gloſſ. *in verb. impetrare, ibi, cap. vlt.*]
Vbi tenet Pan. quod non poteſt niſi ſuper actiooe ne in reſcripto noo contenta quando ptius certum eſt coram delegato.

Gloſſ. *in verb. legitimis ibi. Similis.*]
c. fi. ſupra eod. C. e. 2. e. fi. de dolo & contu. C. fi. de maiori & obe. c. vt debitus appel. Hoſti. Ioan. Andr.

Gloſſ. *in verb. vel conuentionis, ibi, tap. vlt.*]
Idem Archi. nec valet proceſſus etiam parte noo E opponente quicquid dicat Io. Andr. hic.

Gloſſ. *cap. 4. in verb. concedimus facultatem ibi.*]
Receptus idem Gemin. & alij hic ſed falſum eſt: niſi alias alteretur poteſtas ordinarij Fel. in d. cap. licet de offic. ordin. c. eam te ſuprà eodem.

Ad *ſummarium cap. 6. in verb. Andreas.*]
Fallit in acceprationibus & collationibus executorum Rot. Dec. 96. de præb. in antiq. Gem. hic col. 2 Phil. Franc. & omnes hic Ioan. Monachus in ca. ff ribi abſenti 1. de præbend.

Gloſſ. *d. c. 6. in verb. expreſſi ibi, modo.*]
Pertus Reb. tract. nomina quæſt. xviii. & hac clauſula quouis modo poteſt ordinarius vti Phil. Franc. A hic. vt in cap. 2. 1. de elect.

Ead. *Gloſſ. in verb. non morte, ibi naturali*]
Sic cum de ætate fit mentio, de naturali intelligendum eſt, non de ea quæ Imperiali beneficio ſuppletur de iis qui veo. æta. impetr. l. fi. Archi. niſi cum eadem eſt ratio. late. Ioan. Crotus in l. Gallus 5. & quid ſi tantum col. 3. cum ſeq. debi. & poſthu.

Text. *in verb. præferri.*]
Niſi ceſſio non fuerit viuo cedente prædicata infra menſem vlt ſemeſtre iuxta reg. cancel. de public. niſi cedens infirmus obierit. infra. xx. dies.

Gloſſ. *cap. 7. in verb. ignorauit ibi, vel dic.*]
Idem Io. An. Phil Franc. Rota deciſion. 220. in ant. habens in bonis Ægi. Bellemera. deciſ. clxvi. Idem Fran. Rip. in Rubri. de iudi. oo 71.

Gloſſ. D. *cap. 7. in verb. eligat, ibi, contrarium tene.*]
Idem Archi. gemin.

Gloſſ. *capitul. 8. in princip. notat. ibi, textus iſte facit quod non.*] ſcilicet per viam gratiæ, ſecus ro reſtituto per viam iuſtitiæ.

Gloſſ *in verb. poſt reuocationem, ibi, ante.*]
Idem gemi. Io And. & intellige quando hæc ſecunda habet clauſulam non obſtante quod pro aliis ſcripſerimus ſecus ſi finiſſet à principio ſurrepticia c. mandatum eo quia non conualeſceret Philipp. Franc.

Gloſſ. *D. capitul. 8 in verb. cum talis executio, ibi, in quæſtione dominicali.*] Scilicet 51. Et ſolutio eius communiter approbatur, per ea decernimus 16. q. xii. Io. gemin. Phil. hic Henri. Bohic. ca. ex tranſmiſſa de renunciatio.

Gloſſ. *cap. 9. in verb. idoneam, ibi, annorum.*]
Inceptorum infra de elect. ca. licet canon.

Gloſſ. *cap* 10. *in verb. præiudicium, ibi iſte.*]
Ioao. And. in oouel. Paul. caſt. conſi. c. xvi in fi. lib. ii.

Gloſſ. *capitul. 11. ſtatutum ibi, Decretalis.*]
Quæ corrigit extrauagan. Bonifa. viii. quæ incipiebat ſtatutmus & extrauagant. Innoe. IV. eo tit. præſenti quas non habemus & decret. nonnulli extra cod. loquitur autem de iudicialibus non autem de executoribus grattarum Panormit. cum in veteti no. ii. de elect. Fely. C. poſtulaſti ſupra eod. Rota deciſ. c c c. lxix. in nouis. gemi. 1. eod. §. in nullo C. j.

Text *verb. dignitate.*]
Quæ ſumitur hic large. Franc. Aret. conſil. 24. col. 1. Barbat. conſ. 40. lib. 1. Lud. Cruneſ. in reg. cancellar. trienna poſſeſſ. q. 5. col. 6.

Gloſſ. *in verb. Canonica ibi procedere poſſit.*]
Glo. ſequitur do. hic idem Panor. c. quoniam abbas col. 6. de of. deleg. Paul. conſil. 288. nu 3. li. 1.

Gloſſ. *in verb. cauſſæ ibi committi poſſit.*]
Idem Hoſti. Archi. Gem.

Gloſſ. *in verb. ciuitatibus ibi idem credo.*]
Dic contra ob finem huius capit. annullantis contra factum Zenzeli. Gemin.

Ad ſummarium § *cum vero, d. capituli ſtatutum, ibi, vltra vnam.* Hoc verum in delegato particulari ſecus in Conſeruatoribus vniuerſitatum Galliæ, quia trahunt vſque ad quatuor dietas: ſed Conſeruatores Regij per totum Parlamentum.

Gloſſ. *In verb. de ſua diœceſi, ibi, idem ſi de aliena.*]
Idem Archi. Gemi. hic. & diœceſis dicitur diſiunctiu ſiue diuiſio vel gubernatio: quia diuiſa eſt ab Eccleſia alterius epiſcopatus: vt ſatis patet 7. q. 1. Epiſcopum 16 q. 3. quicunque C. licet & c. inter Et commiſſa gubernationi vnius x. q. 1. vnio. in fi. 21. quæſtio 11. ſicut Archi. hic.

Gloſſ. *in verb. eius capitulum, ibi, Archi.*]
Tota hæc gloſ. non eſt Io. An. ſed poſtea addita.
Gloſſ *in verb. non audens, ibi, relegatus.*

Etiam culpa ſua Archi. Gemin. Phil. Fraoc.
Gloſſ. *in verb. vnam dictam, ibi, fatis.*]
Idem Arch. Gemin. Phil. Franc hic Pan. cap. vlt. ſupra eod.
Ead. *Gloſſ. in ver'. vnam dictam, ibi, domicilij.*]
Idem doctor. hic Ant. Bur. conſ. 2[illegible]. in fi. Mar. Soc. c. r. infr. col. 2. de foro comp. Soc. conſ. 352. & in c. ad noſtram t. numer. 3. de appella. adde Ioan. de canibus. rep cap. 1. infra. eod. de iniuriis.
Gloſſ. §. *Cum autem ad Capitula ſtatutum in verb. vnam dictam, ibi, vulgaribus.*] Idem Archi. Gemi. hic Panor. dicto c. nononlli & ita ſemper practicari vidi.
Text. §. *in nullo d. cap. in verb. committat.*]
Etiam & partium conſenſu, quæ non operatur niſi in caſibus expreſſis Ioan. An. Gemi. hic Fely. cap. olim de excepto.
Gloſſ *in verb. propter cauſam, ibi vnde.*]
Idem Gemi. Phil. Franc.
Gloſſ. *in verb. moderatas, ibi, nec credo.*]
Idem Zenxeli. Geminia Phil. Fraoc. hic Pan. earum ab omni col. 4. de vita & honeſt. cleri. & omnes.
Ead. *Gloſſ. in verb. Papæ.*]
Idem Gemi. Phil. Fran. hic Pan. cum ab omni colum pe. de vita & honeſt. cleri.
Gloſſ. *in verb. præſumat, ibi. Archid.*]
Hæc gloſſ. oon fuit Io. An. ſed poſtea addita.
Gloſſ. *in verb. quam ab alia, ibi, nihil.*]
Quia dues ſubminiſtrabit partem ſuam, pauper nihil, ſed iudea pro illa parte nihil habebit Geminia Phil. Fran.
Gloſſ. §. *ſi quid, d. cap. ibi, habemus.*]
Gloſſ. ſequitur Gemin. hic,
Teat. §. *proferendo, ne verb. miniſtrare.*]
Secus in literis ad lites vbi inſpicitur præſentatio non data Pau. Caſt. l. 1. C. vt lite pen. Phil. dec. cap. vt debitus nu. 15. de appel.
Gloſſ. *d. §. proferendo, in verb. expreſſe, ibi, differre.*] Idem Tho. ferter can. 46. Iaſon Concil.
Cap. 11. *Tex. in verb. Gratiam.*
Archi. hic dicit quod eſt gratia ex parte concedentis vt infra C. li. de præbeod. ſi motu, &c. ſeq. & non ſupra de præb. telatum io gloſ. Imo. videtur. & C. & ſic accipitur hic. Sed ex parte impetrantis eſt ambitio infra eod. de præbend. quamuis in princ. 10. reſtringenda vt eod. 11. ſi pluribus §. 1.
Gloſſ. *in verb. certum.*]
Certus Gem. Phil. Franc. hic & cap. Apoſtolicæ col. r. infra eod. de præb. Gem. conſi. 75. col. 1.
Gloſſ. *in verb. ſi poſtquam*] niſi data notabili negligentia late Mar. pacus tract. de mandatis pat. 6. Ioan. Selua tract beneficio part. 3. 4. 34.
Cap. 13. *Gloſſ. in verb. Stad id, ibi, Veli*]
Idem Archi. hic Diuus C. qui prior infra de reg. iuris.
Ad ſummarium cap. 13. *Si pro te in verbo præfertur.*] Limita vt procedat quoniam ambo impetrant in genere, ſecus ſi ambo impetraſſent certum corpus beneficij, quia tunc indiſtincte primus præfertur. Gemi. conſil. c. 7.
Cap. 14. *Gloſſ. in verb. ſi non apparent, ibi, per confeſſionem.*] Vult quod aduerſarij confeſſio, adiuuet dubiam probationem ſuper beneficiali titulo, quamuis ſola cum non plenè non probet, ſimiliter vbi quæritur de prioritate matrimonij carnaliter, adoerſarij confeſſio, multum facit, quod no. forſan. ſimilis gloſ. ooo reperitur alibi Gemi. conſil. 38. oum. 3.
D. Cap. 14 *Tex. in verb. præſentauerit.*]
Ordinario collatori nec haberur Rom. ſi alter prius ſuo executori præſentauerit Gemi. ad Phil. Franc. hic Pet. Aneb. conſil. 55. Gemi. conſil. 14. Pet. Rebuf. ſuper concord. in for maod. vet. præſeotatæ.

A Gloſſ. *in verb. concurrant ibi gratificationi.*]
L. fi. de relig. & ſumptibus funerum. cap. Eccleſia 2. ſupra de electio. & alias caſibus iure expreſſis duntaaat.
Gloſſ. *in verb. erit.*]
Die quod ab ordinario Geminia.
Cap. 15. *Gloſſ. in verb. expreſſe, ibi, vel ſimilis clauſula.*] Et ſufficit hæc clauſula generalis ſine ſpecificatione perſonæ: Gemi. hic in li. Ioan. And. io nouel. & bene licet Old. contra. q. excij. & malè.
Gloſſ. *in verb. electo.*]
Quia per hanc clauſulam apparet quod granate voluit duobus Ioan. Andr.
Teat. *in verb. diſtributionibus.*]
B Cum exceptio ſit de regula norant docto. quod appellatione fructuum, veniunt manualia, Imo debent computari io expreſſione valotis fructuum. Do. Fon. Ego vero dico hoc eſſe falſum, vt tenet Albe. in l. vſufructu legato de vſufruct. Pet. Anch. in reper. C. ſi propter in 3. quæſtione principalr ſopra eod. Old. quæſtio 98. Anch. cle. vnica vide conceſſ. præb. Ægid. Bellemere conſi. 34. Felyn. Phil. Dec. in c. ad aures: de reſcript. gloſſ. pragma in titul. de anoar. in verſic. fructibus.

C

TIT. IV. DE CONSVETVDINE.

Gloſſ in Cap. 2. *Titul. de conſuetudine in verb. niſi vnicum ibi, vlr. gloſſ*] Secus autem in duabus canoniis eiuſdem eccleſiæ. & quæ ſit diuerſitatis ratio, ibi plene ſcripſi Io. And. & gluſſ. ſeq. Gem. Phil. Franc.
Gloſſ. *in verb. officiali ibi, Epiſcopo.*]
Vel etiam geocialiter & eſſet officialis foraneus gloſ. Cle. 2. de reſcriptis Gem. hic & in c. Romaoa infra de offic. ord. Hent Bohic. cap. vt debitus de app. ſed tranſeat ſi habear ab antiquo alia noo poteſt ſibi multiplicare gradus, iuriſdictionis.
Cap. 3. *Gloſſ. in verb. auditorium ibi, reſpondendum.*] Pet hæc iura dixit Archi. quod à delegato officiali, appellari poteſt ad Epiſcopum vel ipſum officialem. Et tu idem dicaa etiam de ſubdito Epiſcopo eadem ratione Io. And. Geminia.
Ad ſummarium Cap. 4. *in verb. poterit.*]
Idem multo magis ſi pernectetur, vt tenet Pan. de Treuga. Federi. de ſenis tract. de tetum per mu. 4. 28 gloſ. pragm. de annat. verb. permutationis & eſt communis ſententia & vera, quia non cenſetur vacare niſi ad commodum compermutantia, quamuis contrarium teneat Io. And. m addi. ſpecul. de rerum permu. Et Pet. Reb tract. nomin. q. 15. uu. 36.
Cap. 4. *Gloſſ. in verb. in una, ibi Eccleſiæ.*]
Holtien. in ſum. de maior. & obe. poſt prin. Pe. Rebu. tract. de nom. q. 15. num. 36.
Gloſſ. *in verb. Conſuetudo, ibi, 10. ann.*
Cald. conſi 2. de conſt. Phi. dec. c. ar ſi cler. nu. 15.
Gloſſ. *in verb. antiquiores ibi tempore.*]
Idem Anch. & alij hic And. de Bar. Io. de Pla. l r. de conſul. lt 12. ca. Carol. Rui. conſil. 19. nu. 9. li. Iaſ. conſ. exciı. eolum. 3. lib. 2.
Text. *in verb. Romanum.*
Caldeo. conſi. 3. eo. tit. Gemi. conſi. 37. colum. 1. conſil. 39. conſ. 104.

TIT. VI. DE ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE.

Gloſſ. in Cap. 1. §. *ſed ſi pars de elect. & electi poteſtate, in verſ. poſt aduentum, ibi, æquar. temporis.*]
Contra Ægid. Bellemera. deeeſ. 723.
Gloſſ. *d. ca. in verb. abſentia, ibi, cognitus probare.*]
Dic contra quod exceptio tu non de procura-

tor poteſt quicunque opponi. Bar l.licet C. de Procur. Inno. Anton. Butt. Pan. c. quoniam contra in fi. de prob.licet Felı.ibi contra) & quicunque opponatur tenetur procurator mandatum probare niſi prius fuiſſet prouinciatus procurator vel admiſſus cum cautione, quia tunc opponens debetet negotiũ probare late Hyp. Marſel. l. ſi quis iure eſt quomodo num. 101. de quæſtione.

Gloſſ. Cap. 2. *in verb. conditionalia, ibi, prolata.*] Verboſi repetentes multa effatiunt die triplicem eſſe conditionem vt noue declarati in reg. cancellar. de publican. nu. 142. cum ſequentes.

Gloſſ. *in verb. incerta ibi, dic.*]
Et benè idem in præſentatione Ludo Gom. in cancell. de triennal. poſteſſ. q. v. col pen.

Ead. *Gloſſ. in verb ſciat.*] Idem Gem. Phi. Franc.

Cap. 3. *Gloſſ. in verb. Cardinales Cardinales.*] Hæc gloſſ. noua additio eſt.

Gloſſ. Cap. 3. §. *hoc ſacro, in verb. ſi decem diebus, ibi, computato computato.*] imo eo computato, alias non eſſet electio à duabus præſentium & eorum qui debent expectari.

Gloſſ. *cap. 4. in verb. electiones, ibi, eodem.*]
Fel. c. inter dilectos col. viij de fide inſtr. c. ſuper his col. 3. de accuſa. contra fa. Andr. iſet. cap. j. col. ij. qui ſucceſſ. tenetur in vſi. feud.

Ad ſummarium cap. 5. in verb. Ioannes And.]
c Fallit in benedictione non ſolemni. Oldra quæſtio c. xlv. Gemma hic colum. ij. ſed ad præſentatum ampliat Lapus alle. viij. Archi. gem. Phil. Franc. hic Roch. Cur. in tracta de iure pat. in verbo honorifi. cũ quæſtio xxxix & ita obſeruari dicit Lapus vbi ſupra & Lud. Gomeſ in reg. cancell. de triennal. poſſeſſ quæſtio v. col. pen.

Gloſſ. cap. 5 *in verb. confirmetur, ibi, incurrat pœnã.*]
Cald. conſi. 1x. coritu. glo. pen. in fi. ca. ſi. poſtquam infra eo & ibi Phil. Fran. ſed hodie in gallia hæc omnia ceſſant.

Gloſſ. cap. 6. *in verb. menſem, ibi, menſe ſ. quenti.*]
Idem Mar. in l. cum biſſextus de verb. fig. l. ij. de diuer. & tempo. præſcrip. Aug. l tempora C. de temp. appel. Bal. l. j ſi quis caut. Alex. caut. Alex conſil. c. xiv. nu. ij li v. Phil. dec. l. vbi lex. de reg. iuris.

Gloſſ. in cap. 10. *in verb. partibus, ibi, defectus.*]
Et hic ſpeciale in his maioribus, ſecundum Io. mona. qui diſtinguit, hîc poſt Gar cauſas maiores quas plenius perſequitur Hoſtien de crimine fal. c. fina.

D. Gloſſ. *in verb. prauitate, ibi, vt not. de ſimo. delect.*] infta ſi plene & iuſte habeãt & poſſideant poteſt dare pecuniam ne turbetur dom. Phil. Franc.

D. Gloſſ. Cap. 11. *ſententia ibi dudum.*]
Idem ibi Panor. vide Phil. dec. cap. prudentium col. 6. do offic. deleg. Alcia. de præſumpt. reg. 3. præſump. 2.

Text. in Cap. 12. *in verb. conſanguineos.*]
Iaſ. l 1. in ius vocati vt eam Bal. Iaſ. l. 1. C. de iudic. vidu tol. Phil. dec. c. Eccleſia colum. 9. de conſtit. Hippo. Matſi. ſing. 204 331. Secus ſi ex iuſta cauſa præſertim publica vt in ſtilo parlam. Pariſien. par. 5. quæſtio 252.

Gloſſ. *in d. c. 12. ibi, Dic*]
Gloſſ. ſequitur Dom. hic, & conſi. ca. 6. col. 1.

Gloſſ. Cap. 13. *in verb. vniuerſos, ibi, odioſi.*]
Niſi verbum ſit rationabile Bar l 1. de ver. ſig.

Tex. d. Cap. 13. *in verb. tempore.*]
Id eſt pro qualibet parte temporis: Alciat. l. 1. §. qui præſens nu 17. de verb. oblig.

Gloſſ. in Cap. 14. *in verb. parochialis Eccleſiæ ibi, Dic.*] Idem gloſſ. Extrauagan. execrabilis verb. habentia. Pan Phil. dec. c. paſtoralis §. vlnm. de reſcrip. Bonifa. d vitali. cler. 1. colum. de offic Vicar. Pet. Rebuff. 11act nominatio. q. 16. nu. 25.

Ead. *Gloſſ. in verbo nouo.*

A Idem Io. Selua tract. de beneficio pat. 3. quæſt. 42. Mat. Pacus tract. de manda. part. 5. quamuis aliter ſentiat Alexand. conſi. 74. colum. 1. libro quarto.

Cap. 15. *Text. in verbo primatus.*]
Oldra. quæſtio 66. Pet. Anch. conſil. 294. conſil. 304. quamuis dubitauerit Pan. capit. quia in tantum eſt præbend.

Text. *in verb. ſemeſtris.*]
Scilicet quando commenda fit de vacanti, & ita debet intelligi hic textus. Ratio eſt quia lapſo ſemeſtri deuoluno ſit ad ſuperiorem c. nulla. de conceſſi. præbend. non tamen ipſo facto ſumetur commenda. Lapſo ſemeſtri ſed demum ſucceſſore canonico aduenient ſed ſi opus ſit commenda propter furorem, abſentiam vel aliam cauſam poB teſt Epiſcopus commendare quandiu cauſa illa dicat.

Glo. Cap. 16. *in verb. malignantium, ibi, repellere.*] Etiam in foro conſcientiæ: Philip. & glo. ſequitur Baucaria in tractatu de virtute inuentii. 60. effectu & Anch. hic & conſil. c. xlv. in fi. Alexand. l. quia totam. ad Treb. Philip. Dec. capit. ſedes in princ. extra de reſcript. Do. Andr. Tiraq in tracta. de retract. proximit. in præſa. num. 70. de mutuo vero ſecreto. Vide Anchar. repet. cap. poſſeſſor. colum. xvi. infra de reg iur. Iaſ. l. fi §. penul. de eo per quem factum erit l. cum proponas 2. C. de pactis.

Gloſſ. *in verb. notitiam.*]
Gloſſ. ſequitur Gemin. Phil. Franc. hic & alie. glo. in cle. cauſam eo tit. quære eam ſuper verbo authen. C & gloſſ l. Titio vſusfructus tamen. l. Titio fundus ff. de condi. & demon. & l. paret decedens. Eſt quidam decidens §. fin. ff. de admi. tu. libero Philipp. modoſus eſt vide Felyu. cum coutingat. colum. 3. de reſcripti.

Gloſſ. *in verb. commode, ibi, ſed dic.*]
Idem Doct hic Ang. Arer. inſtit. de iuſti. & iu. §. his itaque num. 4. laſo. l. 1. col. 2. ſi quis cautio. Phil. Dec. c. cum ſit Romana nu. 7. de appella.

Ead. *Gloſſ. in verb. propoſita ibi proteſtetur. proteſtetur.*] Quod tamen neceſſe non eſt Iaſ. l. 2. §. quod dixnnus, ſi quis caut. Philip. Decius in c. vlt. de appel. & conſ. 256. quamuis aliter velit Alex. conſ 69 n. 7 lib. vii. & Auro. Rub. repet. §. morte nu. 415. n. 733. vide Math. afflic. dec. Neap. ſo. Decium l. in omnibus D cauſis de reg. iu.

Ead. *Gloſſ. in verb. videbitur, ibi, credo quod non.*]
Idem Do. & Philip. vide Bal. in l. 1. in prin. C. de iura. calum. idem tenet Fely. cap. ex ratione de appella.

Ead. *Gloſſ. in verb priuatos, ibi, admittetur. Admittetur.*] Gloſſ. not. Panor. cap. peruenit de appell.

Ead. *Gloſſ. in verb. concorde, ibi, omnes.*] Idem Alexand. l. & ſuum §. hodie col. reſp. de paction. conſ. 124. nu. 2. lib. 2. conſ. xlvii. col. 1. lib 7. Iaſ. l. reſcriptum de pactis & fideicommiſſo. C. de tranſactionibus Roma. conſ. 511. col. 5. ſed varietas eſt in contrariis vt tenet veriot glo. in ca. cum olim de re iud.

E Ead. *Gloſſ. in verb. octo dies, ibi, eos.*] Idem Gem. Phil. Franc.

Ead. *Gloſſ. in verb. expenſas, ibi, quod non.*]
Quid autem ſi ſuſpenſio iuris non haber tempus determinatum an poſſit inferior relaxare? dic quod non ſit inflicta in pœnam delicti, ſed ſi ad contumaciam ſic, licet indiſtinctè abſoluar ab excommunicatione iuris non reſeruata & tutellige niſi vellet inferior in cauſa conceſſo diſpenſare Panormitanus Fel. c. ram literis. de teſt. Fel. c. nup. de ſen. excom Phil. Franc. hic, & c. r. col. 3. infr. de re iud.

Ead. *Gloſſ. in verb. nullam præiudicium, ibi, ſcienti.*]

Idem Ang. Io. Imo. in l. ſæpè & ibi Alex. conſil. 9. de re iudic. Panor. e. quamuis col 15. & ibi Fel col. 5. de re iudic. Fel. c. ad petitionem col. 4. de appel. Franc. Aret. conſ. 62. vide tamen Pan. Fel. c. conſtituti de reſtibus.

Ead. *Gloſſa verb. ad eauſ, ibi, expenſas.*] Hanc glo. ſequitur Pan. e. vi prætextu ſupt. eo. & in diſpu. 5. Adde. Ioan. And. in addt. Spe. de expenſi § 1. io fi. Oldra q. 27. Cald. conſ. 2. de Sol. Gem. conſ. 58. col. fin. conſ. 55. Iaſ. l. ſeimus §. in computatione Cald. do rute delict.

Cap. 17. *Gloſſ. Cap. 17. fundamenta in princ. in verb. donauit.*] Imo. tex. non dixit donauit: ſed declarauit, quia Papa non ſe fundat in ficta & ementita donatione hominis. Sed prærendit conceſſionem ipſius.

Gloſſ. Cap. 21. *ſicut cum in verb per annum, ibi, Appetibili.*] Idem Phil. Dec. in Rubr. num. 2. C. de pact. quitamen contra tenet. tbi. nu. 4. & in l. ſemper qui non prohibet de reg. iu. & conſ. 245. hodie tmaluit acceptattonem tequirt.

Ad ſummarium Cap. 21. *In verb. Io. And.*] Gemin. conſ. 131. cum ſeq. & ſic appellatione ſimpliciter non venit ſimplex qualificatum l. vim paſſam. § præſcriptione. de adult. Fel. graue de of. ord. Tex. Cap. 24. *in verb litigiorum,*] No. prohibitum religioſis, vt ſe inuoluant anfractibus litigiorum. Do. ſed in Gallia vix ſunt obſtinatiores litigatores. Ad Cap. 24. *Gloſſ. in verb. qualibet, ibi, Prælaturas.*] Idem Oldra. quæſt. 13. Gem. Phil. Franc. hic. Gloſſ. Cap. 26. *Vt anis duas, in verb. ex una, in fi. ibi, prohibitum eſt.*] Quia conſenſus electi non debet eſſe incertus: ſed iſte eſt incertus, item incertum non confirmatur Do. Phil. Franc. vnde ſecus in reo. Phil. dec. l. Nemo. ex his §. quoties de reg. iuris. Gloſſ Cap. 26. *Si Electio in verb. integrum, ibi, Curia.* [Vt fiat renouatio menſis, quando collatio Papæ fuit valida ſed non fuit repleta quia mors ant. acceptationem contigit Vide Iu. And. addi. ſæpe. de acti ſeu petitio. ad finem.

Iad. *Gloſſ. in verb. fraudulenter, ibi, annum*]

Scilicet ſecundum. Sed die melius vt per Pan. ibi quia tempus impedimenti debet eſſe tantum quod impottet vel auferat facultatem ſimeudæ primo anno appellationis.

Gloſſ. Cap. 30. *Cum non deceat in verb. effectus ibi, non credo*] Gloſſ. ſing. ſequitur Ludo Rom Pan. ſingul. 7. e. t. de his quæ fiunt à maiori parte capit. Alex. conſi. 38. li. 3. conſ. 27. num 8. li. 1. Phil. dec. c. conſtitutus col. 3. de reſcript. late. Hieront. gratius conſ. 41. tamen Gemin. conſt. 83. limitat & contra ſeotit Alciat ça. cum coniungat nu. 157. de iureturand.

Ad 32. *in additum. Felix poſt verb. &c.*

Et ita hodie denſum in canonicatu Eccleſiæ Cathedralis in reg. cancel. Innoc. 8. num. 17. quæ fuit primum Vrbani 4. confirmata per Gregor. 11. Idem Ægyd. Bellem. deciſ. 727. deciſ. 754.

In *Gloſſ. ſuper verb. Electionibus poſt verb. ſtare debet*] Idem Do. Phil. Franc. hic Pan. Fel. e eauſam de præſcript. Io. Selua ttae. de bene. pat. 2. quæſt. 9.

Cap. 33. *Gloſſ. ſup. verb. prouiſione p. ſt verb. pacificent*] Iaſ. §. ex malefictus col. 7. inſtit. de act. in l. ſi conſtante in pet. col. 4. fol matr. l. 1. col. 5. l 2. in fi. de leg. 1. l. ſi. col. 6 c. de ed. di. adri. col. Alex. conſ. 175. num. 3. li. 7.

Cap 14. *In ſumm. poſt ver. tamen*] Et ſic limitata poteſtas ſecus ſi Papa diſpenſat (puta vt vidi) eum habent viginti anno cui confert parochiam & non obſtante defectu ætatis eam teneat non tenetur promouere nec ad ſubdiaconatum quidem donec attigerit vigeſimum quintum annum, adhuc non incidit in aliquam pœnam niſi eo lapſo. Et ita hoc anno 1551. conſului male iudicatum per conſeruatorem priuile-

A giorum Regtorum, qui iudicauerat contra diſpenſatum à Papa & ſubſcripſerunt petitiones rogati noſtri ordinis.

Gloſſ. *in verb. ſubiectas in verb. ſemt*) Idem Gem. Phil. Franc. hic vide Fel. e. dilectus 2. de reſcript.

Cap. 35. *In verb ex toto.*] Nota quod vbi imponitur pœna ex non facto intra certum tempus, pœna non committitur, niſi ex toto labatur tempus Doct. hic Bal. Iaſ. Pitil. Dec. l. non omnis ſi cer. pet. Bat. & alij in l. eum ſtipulatus ſim mihi. à proculo de verb. oblig.

Gl. *In ver. pacificam in ver. liberum.*] Idem Gem. conſ. 78. conſ. 82 col. 1. col. 2. de conſtr. vtil. vel inutil.

Gloſ. *In ver. iuſto impedimento ver. Ægrotauit.*]

B Idem ſi patet vel alius eo ignorante impertauit Gem. hic Per. Reb. in concord. de coll. § ſtatumus quoque gloſ. t.

Cap. 37. §. *Si verò. in gloſ. in verb. conſentire: poſt ver. diſtrinxerunt quidam.*] Tanet. & pet. de Samp. ſupr eo eauſam & Abb. hoc teeitat. ſupt. eo quia propter Io. An. & idem Gem. hic Bar. t. 2 §. 1. de opt. leg. Fel. e. in litetis col. 3. de offic. deleg.

Cap. 43. § *ſupradicta: Gloſſ. in verb. pronunciatum verb. Theutonia.*] Nic. Boer. deciſ. Burdeg. 38 fuit ettam in Flandria & multum laudabile eſt.

Cap. 46. *Glo. in verb nominatus in verb. impediant.*]

Glo. in ſingularis Ro. ſingo. 251.

C §. Potro: *Glo. in verb nihil agit: in verb. idem*]

Lud. Ro. l. 2 in princ. col. 6. de ver. oblig. Io. Bart. tract. de Epiſ. li. 1. pat. 3. qu. 14. Paul. de ſtat. tract. de iu. patro. par. 6. q. 12. Roc. cit eo. tract. vet. honoſificum q. 21. Fel. e. cum olim. col. 3. de te. iud. Phil. Dec. c. quamuis n. 2. ex de of. deleg.

Cap. 47. *Gloſſ. verb. Electione ver. præſentatione.*]

Idem Gem. Phil. Franc. hic lap. alleg. 8. Pan. in 5. poſtquam & ibi Phil. Dec. vbi in annot. dixi ſupra eo Rochus. Cur. tract. de iu. prob. verſ honoſificum q. 2. qu. 38. Alex. ab Exea ca. cum omnes. num. 231. de conſt. ſed non ſeruatur vt tradit Ægyd. Belleme. dec. 620. & Aymo conſ. 177. dicit non ſetuart Auenioni propter peruentionem & reſetuationem legati, nec etiam ſetuatur in Reg. Franc. niſi in Neuſtria.

D Glo. *ver. peremptorio in ver dic*] Quod non Old. q. 3.

TITVTVS VII.

De Veneratione in ſum. poſt ver. ſecund. in Zen]

Tamen Io. and. hic in nouel. vtinque diſputtans adhuc ſub dubio relinquit & male: quia non eſt dubium dum etiam citra hoc cap. vt per Io. Patiſinum tract. de poteſt. reg. & Papali ad fi. Ioan Gerſ. ttact. de auferi vi. Pap ab eccleſ. Glo. *ver. videbantur. ver. renunciauit*] Sic plures alij tenuntiauerunt Lud. Gomeſ. in reg. cane. de tnſer. reſig. q. 1.

Cap. 2. *Gloſſ. ver. alienus, ver. ſeaex.*] Idem glo.

E prag. de colla. §. Item quod omnia ver. permutationis & latius Io. Igne. t. 3. ſubuenitur nom. 2. eum ſeq. ff ad ſyllan. & intellige in valde ſene vt glo. hic & Gomeſ. in reg. cane. 18. quæſt. 7. In tert. *in verb infirmitate.*] Alber. l. dolo ff. de do. ma. Imol. conſ 88. Tho. falſtodi in dec. Rot. eauſ. 6. dub. 22. incipiente tertium dubium eſt. Cæterum materia huius c. nihil habet commune eum reg. cane. 18. de infirmit. reſignaot.

TITVLVS VIII.

De ſuppl. *Neglig prel. cap. 2. inſcript. poſt verb. Portugaliæ*] poſtquam Portugaliæ Regea ſemel ſub Gregor. 9. permiſerunt Epiſcopum tegni ſui propter onuſſum interdictum Papæ latum in regnom a Papa

deinci c. vlt. de excef. prælat. iam ſerpunt & manus A inuerunt in regnum ipſum. Gloſ. *In ver. regia ver. cum ſuperiorem non habet.*] Iſte habebat imperatorem l. relegatorum §. interdicere ff. de inter. & releg. l. in luſitania ff. de cenſ. erga, Papa non debebat ſe intromittere. de anch. neſcit ſoluere. nec eſt ſolutio niſi hæreſis illa quo Papa dicit ſe à Deo conſtitutum vicarium ſuper reges & teg. mundi.

Glo. *in ver. in vita ipſius in ver. Iſte rex erit*] Non tamen quia coadiutor ſed quia frater & ptoxi. hætes.

TITVLVS IX.

De temporibus ordinationum & qual. ord. Cap. 1. in gl. ſuper verb. Epiſcoporum: ver. eadem ratio] Card. cler. 1. col. pe. q. 12. de ne permut. Alex. conſ. 75. li. 5. Ph. Dec. conſ. 284. Ver. *non excedat*) Idem Arch. Io mo. Gem Phil. fr. Glo. *in ver. clericum ver. ſol.* Idem Gem. Phil. Franc.

TITVLVS X.

De ætat. & qual. & ord. præſen. Cap. 1. Glo. in ver. compleuerint in ver. ratio.) Quia ſcil. ſunt de poſitiua iuſtitiæ, ſi glo. l. 1 §. puer iuniam de poſtu. Phil. Franc.

Glo. *ver. diſſenſione in ver. non diſſenſa.*] Idem Io. And. in d. c. fraternit. Gem. Phil Franc. hic Aor Butt. hen Bohi. c. ventens ext. de fil. præsb. Pan. §. cum in C eunctis § inferiora col. 3. de elect. c. diuerſis col de conſiug. Phil. dec. e. ſi quando col. 2. de teſcr. & in d. §. inferiora & in conſ. 55. n. 5. conſ. 579.

TITVLVS XI.

De filiis *præsb. & al. illegit. Cap. 1 in caſu ver. ſed Dominus ext.*] Et bene quamuis Pet. Aneh. conſ. 404. teneat. cum glo. Glo. *ver. benefic ii: ver. non credo.* Idem Gem. Phil. Franc. & bene, quod autem Arch. & Io. an. amplian rad canonicam cathedralem Idem Lapus Anh. Phil Franc. hic Oldr. qn. 213. Caldet. conſ. 1. eod. tit ſed contrarium verius eſt ex quo non habet D eum Io. mona. hic Rota in antiq. de off. ord. Fel. e. poſtulaſti col. 7. de reſcrip.

Glo *in ver. ale. ver. vinc.*] Idem Gem. Phil. Franc. hic.

Gloſſ. *verb. ſedis Apoſtolica; ver. legati.*] & bene niſi ſpeciale mandatum habeat, vide feder. de ſenis conſ. 80.

Cap. 2. *Gloſſ. in ver. is qui cum. ver. prima.*] Phil. decius l. liberos c. de coll. conſ. 441. cum ſeq. Iaſ. l. de pupillo. §. ſi in pluribus col. 2. de no. op. nunc. no. in ea ſi Apoſtolicæ infra de præb.

Gloſ. *In ver. momenti. ver. literæ.*] Scilicet gratiæ c. ſi motu infra de præb. ſecus de literis iuſtitiæ, qui valet pt ocęſſus in his ſi non excipietur de ſubrepnone quæ non ſemper impedit l. præſcriptione §. ſi contra ius vel vul. pub.

TITVTVS XII.

De Bigamis Cap. 1. *Altercationis antiquæ*] no. quod iſtud c. loquitur de vere bigamis tantum vnde illi omne priuilegium perdunt virtute huius c. Adde quod etiam bigami iuris interpretatione in primo caſu, videlicet quando quis contraxit verum matrimonium & conſummauit cum corrupta, ſimiliter perdunt omne priuilegium diſpoſitione c. quiſquis 84. diſtin. Sed cæteri videlicet bigami interpretatiue in ſecundo caſu & omnes ſimilitudinarij non perdunt omne priuilegium clericale, ſed ſolum quatenus eſt iure expreſſum: ideo tenent priuilegium fori, quia iſta materia pœnalis & poſitiua non debet extendi. vide in dec. Thnl. q. 64. q. 235. ſum Aog. verſ. bigam.

TITVLVS XIII.

De Officio vicarij Cap. 1. *Gloſſ. verſ. ipſius ver. quod non expirat.*] Sed bene ſuſpenditur te integra Phil. Franc. hic Pan. e. licet de offic. ord.

Cap. 2. *Glo. ver. officialem ver. ordinariam.*] Iaſ. in Ru. n. 2. de off. eius cui mand. eſt iuris. & ibi Fran. Pur.

Gloſſ. *Ver. committantur: ver omnia poterit.*] dic ſimilia vel maiora expreſſis non maiora. clem. non poB ieſt de procur. Gem. Phil. Franc.

Cap. 3. *In ſum. poſt ver. Ioan. And.*] ſed bene inſtituete. Ægid. Bellemer. deciſ. 93. Phil. dec. conſ. 121. nu. 1. adde Andræ. de Iſerata de prohib. feudi aliena. per feder. col. 4. in vſib. feud.

Glo. *ver. commiſſa: ver. ſed generaliter.*]

Io. Seluatract. de benefic. parte 2. q. 2. Oldr. q. 7. Soci. conſ. 260. col. Pen. lib. 2.

TITVLVS XIV.

De officio & poteſt. Ind. delec. in rex ſuper ver. iniuriis.] Petrus Ancha. conſi. 132. Phil. cor. con. 15. lib. 3. Carol. Rum. conſ. 3. lib. 4. ſed horum nullus vnquam fuit vſus admiſſus in Gallia.

Gloſſ. *Ver, confirmatores: verb. non admittitur recuſatio.*] S. vbi pœna cetia à iure ſtatuta eſt ita quod non poteſt grauare: alias ſecus Gem. Phil. Fran. ſed hoc taciſſime poteſt contingere.

Cap 4. *Glo. in ver. probari: ver. fatiù*] idem Gemi. Phil. Franc.

Ibid. ver. ſed dicentra] ſequuntur Gem. Phil. Franc.

Cap. 5. in text. In verb. dummodo pronuntiatum non fuerit ſuper ea.] idem ſi pronuntiatum ſed appellatum Gemin.

Glo. *Ver. aliquid: ver. quodcumque*] idem Gemi. Phil. Franc.

Cap. 6. Glo. *Ver. vſu fuerit: ver. qualitercumque*] etiam per ſolum actum eommiſſæ vel decretæ citationis Gemi. Phil. Fran. hic Pan. D. e. licet ſupra eo.

Cap. 7. Glo. *Ver. mutet. ver. primum videtur verius*] idem Gemini Philip. Franc. hic vide Bal. conſ. 449. lib. 1.

Cap 6. Glo. *ver. quo poteſt: ver. non ſit perpetuata*] Idem Roma. conſ. 412. Iaſ. l. more col. 11. de iurif. om. Iud. ſed Idem Roma. contrarium ſenti in l. 2. § ſed ſi quis col. ſi. nu. 9. de duna. poſt Anto. Butt. c. venerabili per illum text. ſupra eo.

Cap. 10. Glo. *ver. durante: ver. ad Archiepiſcopum*] Et bene quamuis Panor. d. e. ſi quis contra, teneat quod ad deleganrem, & male per ea quæ dixi ſupra de conſuet. c. 2. & infra ne cler. vel mona. e. vlt.

Cap. 12. Glo. *ver. per alium: ver. ſubdelegare poterit*] Secus in ſubdelegato delegati Gemi. hic & cum Glo. iſta Iaſ. l. 1. col. 6 de off. eius cui ma. eſt iu.

Cap. 13. Gloſſ. 1. *ver. non poterat*] Niſi de expreſſo vtriuſque partis conſenſu c. ſtatutum §. in nullo ſupra de reſcrip.

Cap. 14. *In ſum. poſt ver. Io. and.*] Et ſic male fuit deciſum in q. Io. Galli. in ſtilo patlam. par. 5. q. 250.

TITVLVS XV.

Cap. 1. Gloſſ. *ver. legati: ver. tria*] Scilicet nati vt Glo. verſ. Eccleſiarum; miſſi ſimpliciter, qui non ſunt Cardinales: & miſſi à latere quando ſunt Cardinales qui compendio ſermonis dicuntur à latere Glo. & docto.

Glo. *ver. amplius: ver. videtur quod ſi*] Idem cum Glo. Gemi. & intelligę ſane ſcilicet cum deuoluto cœpit ab ordinatio ſuæ prouinciæ. A

Ibid. *ver. intra menſem*] Quia tunc poteſt eo modo quo prælatus ſuæ prouinciæ Gem. hic Ma. par. tract. de manda. ad ſi. verſ. iure prætentionis.

Cap. 2. *in caſu in ver. ideo illa expirat*] Idem Gemi. Phil. Franc. poſt Lap. pet. de Anch. in c. 2. ſupra eo. de off. vica. tamen Ioan. and. in add. ſpeculi, de offi. vica. in rub. aliter diſtinguit quem ſequitur Cardi flo. cle. 1. col 5 de hæretic. Adde ſely. c. cum in ſuperioribus col. 5. de offi. deleg.

Cap. 3. *in add. margin. incipiente, & renocatus poſt ver. Io. and.*] Gemi. Phil. Franc.

Glo. *ver. finitus Legato ver. mortem Papæ*] Et ſic notificatio inhibitio & decretum ſiue fulminatio proceſſus executoris Papæ petentur mandatum Papæ, ſecus in mandato legati ſpec. de legato §. ſupra nu. 14. Federi de ſeuis conſ. 297. idem ſentit Gemma hic. B

§. Cæterum Glo. *ver. illa pendente ver. facere aliam*] Et hoc dummodo de alia faciat mentionem videlicet non obſtante quod pro alio ſcripſerit: Domini Phil. Franc. hic, Glo. ptag. ti. de colla. §. 11. ver. formam, vt dicitur de PP. in c. mandatum ext. de reſcrip. Sed in regno Frao. nullo modo poteſt.

Ca. 3. *in fin. poſt ver. arrium*] limitat cal. con 4 præb.

Glo. *ver. electionem: ver. dicebant quidam*] Arch. olim ſed poſtea mutauit & tenet quod ſequitur in Gl. Io. and & bene idem Guilliel. de montelau Gemi. Phil. Franc. hic Feder. de ſeuis conſ 195. C

§ *Prob bemus: in fin. poſt ver. Io. and.*] Iſte §. loquitur quando ad certum genus vacationis, ſed in Gallia multo magis præſtringitur, quia per Senatuſconſulta prohibetur plures quantumcumque generales vicarios ponere, nec toleratum fuit niſi vt vnicum tantum cancellariæ regentem ponat quo videlicet minus pręuenire & turbare queat ordinatios.

Glo. *ver. cuicumque: ver. per hanc decretalem*] Ita tenet Phil. & allegat Rotam deciſ. 397. tenet e hic cum Glo idem Gemi. Oldra. q. 77. Phil. Franc. c. fi. ſupra eo de offi. vica. Gloſſ. prag. de colla. §. ſtatuit verſ. vicarijs.

Cap. 5. Glo. *ver. mentio: ver. ſed contrarium credo*] idem Anch. Ge. Phil. Franc. hic Glo. clem. 2 verſ. facta & ibi Ancha card imo. Pan. Bo. de vitali col. 2. de off. ordin. doct. in c. ſi motu infra de præben. & eſt communis, ſed contrarium verius eſt. vt tenet Io. mona. Lapus Archi hic & in D. c. ſi motu glo ptag. ti. de colla. § 9. verſ qualitates 10 ſi Marh. pacus tract. de manda par. 1. num. 71. legatus enim non eſt ordinarius nec minus exorbitans & reſtringendus quam Papa. D

TITVLVS XVI.

De officio ordinarij cap. 1. in tex. ver. ingrediantur] Franc. curt. conſ. 2. col. 1. E

Cap. 2 Gloſſ. *ver. ceſſare: in add. marg. nali incipiente ſalvo quod / abes cæt. poſt ver. Io. and.*] imo ſic erat generalis in loco, quia illa æquipollet interdicto. Gemma.

Cap 3. *In fin. poſt ver. collatio facta, habetur in margine, quo ad id cæt. & poſt ver. Io. and.*] ſcilicet de tali incompatibili Adde Anch con. 60. &c. & poſt.

In tex. *ve oſtendam*] hæc oſtenſio non practicatur in Gallia, quia Burſalis eſſet cum ordinarij non quærant niſi quæ ſua ſunt: ideo laxis eſt quod non excedatur diſpenſatio: & ita tenet glo quia verſ. aliter refertur ad vltimum tantum Sed quid ſi Papa conferr tertium habenti duo cum clauſula prio expreſſis habentes Reſp. poterit eligere dummodo præcedens diſpenſatio habeat clauſulã ſolitã & loco dimiſſi &c.

Cap. 5. Glo. *ver. expenſis: ver. ſatis credo*] idem Gemi. Phil. Franc.

Cap 7. *In caſu: ver. in hoc regno*] eſt etiam contra tex. expreſſum in §. ſi quis contra aliquem cleticum in Anth. de ſanctiſſ Epiſc. col. 9 vbi dicitur quod debet fieri per iudicem ſæculatem de hoc requiſitum & diſcuſſione præmiſſa, & ita ſeruamus: & quod hæc iura & conſuetudines in præiudicium temporalis iuriſdictionis facta non obligant cuiam temporalem tenet do. Io. Brix. in ſua ſolemni repeti. §. contrahentes cap. 1. infra de ſo. comp. col. 19. tetigi ad ſtilum parlamenti parte 3. q. 2. 6. adhuc non eſt verum quod iſte dicit intra lepta: ſed duntaxat intra ipſum prætorium capere poſſunt & adhuc ex priuilegio Regis.

Cap. 9. Glo. *Ver. reſeruari: ver. in morte comparatur vſufructuario*] Idem Goſ. ho. Henr. c. ſi quis ſane de percle ſed inualuit opinio, vt diſtincte compatentur vſufructuarijs vt tenet Card. flo. in clem. 2. gratiæ de reſcrip. in clem 1. de præben glo prag. de annatis verſ. acquiſito & ſequuntur Theologi vt Gabriel Biel in 4. ſent. diſt. 15. q. 8 col. 6. Philip Melan. de Philoſophia morali ad fi. vide Alex. conſ. 101. num. 1. lib. 7. conſ. 75. lib. 3.

TITVLVS XVII.

De maioritate & obedien. cap. 1. Glo. ver. impertiri: in addit. marginali incipiente, dicit Ioan. mona. &c. ſequitur poſt ver. ſuper vlt. glo.] Sed Paour. in c. cum ulim col. 5. ſupra eo tenet quod in his tantum quæ ſunt iuriſdictionis Epiſcopalis Ego puto Io. mona. verum dicere in delegato à iure, vt in clem. vn. de ſuppl. neg. præl. ſecus ſi ab homine.

TITVLVS XVIII.

De paſt. cap. 2. in fin. poſt ver. Ioan and.] vide deciſ. Tholoſ. 456. cur. ſenioe. conſ. vlr. Phil. dec. c. cauſam matrimonij col. 2. de off. deleg. in c. at ſi clerici §. 1. num. 8 ſupra de iudic & tenent omnes filiam reſtitui propter læſionem vltra dimidiam. Sed in Gallia contrarium practicamus vt in ſucceſſione furuta non non poſſit dici læſa.

TITVLVS XIX.

De procuratoribus: *cap. 1. in text. ver. ſpiritualibus in addit. margin. incipiente, Adde Glo. &c. ſublata ſunt poſt verba, ff. de acq. poſſ.*] Imo etiam poteſt eſſe procurator in fauorem cuiuſcumque perſonæ pet eum commandæ.

§. Licet Glo. *ver ſubſtituendi: ver. domino*] Et eius periculo, ſed quando procurator ſubſtituit iure ſuo poſt litem conteſtatam periculum eſt ſubſtituentis. Im c. 1. ſupra vt lite non conteſt. Phil. Franc.

Cap. 2. Glo. *ver. renocari: ver. tenet renocatio*] Dic quod etiam tunc deber notificari ex quo cœpit agere Panot 10 d. c. mandato vide ſely. c. ex parte decani col. 10. de reſcrip.

Ver. inimicum: ver. non tamen dico] Idem Phil. Franc. hic 19. Cap. 3. *in fin. ver. non poteſt*] vide nec moriendo renocat.

Cap 4. Glo. *ver. vel paciſci: ad ver. item in abſol pet. ab excommunicatione*] Et ſat eſt exprimere ad ablolutionem petendam, licet non dicatur & ad iurandum de parendo mandatis Eccleſiæ quia acceſſoris venit Phil. Franc. hic adde cap. alleg. 70. Franc. Rep. rep. c. eum M. ferrarienſis de conſtit.

Cap. 6. Glo. *ver. ſimul. in ad. marg incipiente, idem Archid. &c. ſublata ſunt poſt ver. Ioan. and.*] Ægi. bellemet. deciſ. 530.

Cap. 9. Glos. *ver. renocatus: ver. licet peruras.* Phil. dec. conſ. 521. num. 14.

TITVLVS XX.

De his quæ vi metuſue ca. l. ſi. cap. 1. in Glo. ver. vacuamus: ver. ſecundum Guil.] Idem Gemi. hic Panor. c. 2. ſupra eo. Sed verius eſt eſſe ipſo iure nullam vt tanet Phil. Franc. hic Roma. ſingul. 91.

TITVLVS XXI.

De reſtitutione *in integr. cap. 1. Glo. ver. cauſa: ver. vel vere*] Idem Anch. Gemi. hic & eſt communis & practicatur. Tamen tempus ſucceſſorum diſſipatorem non deducitur vt arreſto Senatus Pariſienſis iudicari vidi.

Ibid. ver. nouas mutationes] Idem Gemi. hic Roma. conſ. 369. conſ. 407. Socin. conſ. 266. col. 9. lib. 2. deciſ. Tholoſ. 239. Fely. cap. 1. col 6. de præſcrip. ſed vix obtineret.

Cap. 2. Glos. *in ver. confeſsionem: in ad. magni. Incipiente domi Phil. vix &c. ſublata ſunt poſt ver. Io. and. e. ſi. de confeſ.*] Sed contra Glo. ſpec. eo. ti. §. 2. num. 36. deciſ. Tholoſ. 99. Matheſ. ſing. 166.

TITVLVS XXII.

De Arbitris *cap. 1. Glo. 1. ſi ex tribus: in ad marg. quæ incipit Baldus in l. conuenticulam &c. ſublata ſunt poſt ver. ff. de ver. oblig*] Imo. teſtes probant de minori vt etiam tenet Alex. conſ. 64. lib 2. Albe. Bru. conſ. 37. quia actor ſaltem in minori conſentit vide Anton. But. conſ. 52.

Glos. *ver. de ſumma minori: ver. ſatis credo*] Idem Gemi. hic Lanſr. de otis tract. de arburis q. 12. Alcia. l. de teſtar. col. 3. de ver. ſig. l. 1. §. ſi ſtipulanti nu. 22. de ver. obli. & parer. ſi. 9. cap. 14. Sed contra teoeut Bar. l. diem pruferre §. ſi plures eo. ti. Bal. vterque Imo. d § ſi ſtipulanti. Phil. Franc. hic & eſt vera & commonis ſententia, & hoc niſi actor veri contentari minori ſumma quo caſu debet intelligi hic tex. alias iniquus eſt & contra iudicatem etiam ceſſante dicta proteſtatione.

Cap. 2. Glos. *ver. libere: ver. citandum*] niſi ſemel expreſſerit quod non vult aliqualiter ſe intromittere. Gemi. vel niſi eſſet vltima dies tertiui quæ ſe interpellat Phil. Franc.

LIBER SECVNDVS.

TITVLVS PRIMVS.

De iudicijs cap. 1 Glo. in ver. iudicem delegatum ver. ber.] idem Gemi. Phil. Franc.

Glos. *ver. criminalis: ver. non fuit obiectum*] idem tenet do. alleg. e. quia fruſtra de vſu. iuncto ſine cum principio & cle. conſtitutionem in ſi. de elect. tamen de Anch. alleg. Bar. in d. §. ad crimen tenet contrarium Sed verior eſt opinio Glos. ex Gemi. quam etiam tenet Æg. Bellemer deciſ. 717. late Syp. Marſil in prag. §. ſequitur num. 8 cum ſeq.

Glos. *in ver. iuramento calumniæ: ver. hoc requirat*] & ſic iudex poteſt cogere vt perſonaliter compareat ad iurandum de calumnia vel veritate quando ſic expedit etiam ſi procurator habeat ſpeciale mandatum ad hoc Phil. Franc. hic Bal. tractatu ſtatuto verſ. citta. Phil. Franc. e. vt circa col. ſi. ſupra de elect. alias non, Pan. e. licet ex quadam col. 5. de teſtib. Alex. l. ſi. e. de procur.

Cap. 3. *in caſu ver. abſque curatore*] ſic in decimis Rota in nouis deciſ. 46. & in antiq deciſ. 498. Adde Anto. But. conſ. 29. Alex. conſ. 149. nu. 4. lib. 5. vides huic æquitatem iuris ciuilis & abſurditatem canonici vtque Papæ ſtuduerunt ad politiam euertendam, vt merito eorum iura ſpernantur etiam in foro Eccleſiaſtico vbi bocc. nun ſeruatur ſaltem in Gallia habeo etiam arreſta conſilii Regii quibus teſignationes minorum licet puberum ſine auctoritate parentum vel curatorum reprobantur & prohibentur.

TITVLVS II.

De foro comp. *cap. 1. Glo. ver. pratermiſſo: ver. poſſit adiri*] Ægid. Bellemera. deciſ. 64. Phil. Franc. 1. cordi col. 6. infra de appel. Guid. pa. conſ. 38. col. 4. Sed quod non habet locum in inferiori à Papa etiam Legato quia cauſa eſt præuenta tenet hic Gemi. & eſt verius.

Glos. *ver. Clericorum: vel in Laicis ſecus*] quia in his nec Diœceſanorum quidem conſenſo, niſi in ſpiritualibus, & tunc expreſſo Diœceſani conſenſu vel in cauſa appellationis tantum. Gemi. hic Pan Fely. e. ſignicaſti ſupra eo.

§. Neque ſuffraganeorum: *Glo. ver. ſuſcipere: ver. in cauſa illa*] Quid ſi intra terminum ad hoc aſſignatum, id non fecerit? Archiepiſcopus id ſa. iet ſecundum Hoſtien. Alleg. quod oot. ſupra eo de ſup. neg. p æl. Roma. hoc non placet Archi. dicenti, quod licet tunc ſuffraganeum eogere poſſit ſubdium ipſius non lo. an. hic Pan. c. paſtoralis de off ord.

Cap 2.] iſtud cap. cum ſeq. non ſeruatur in regno Franciæ.

TITVLVS III.

De litis conteſtatione. *cap. 1. in tex. ver. niſi*]

Phil. Franc. hic tradit 43. fallentias, ſed parum valent, melius eſt ſtare textui.

Glos. *ver. finita: ver. non intelligas de præſcriptione*] Par tex. & ibi Bart. in l. ſi. ff. prouo. & l. omnes c. de præſcrip. 30. an. Si tamen dicta exceptio præſcriptionis non poſſet in continenti probari, procedit dictum Guil. hic de Auch. deciſ. Thol. 67. ſed verius eſt in meritis cauſæ obſeruandum & ita practicatur.

TITVLVS V.

De reſtitutione ſpoliat.

Cap. 1. in ſum. ver. maiori parte]

Cepola conſ. 100. ciuil. conſ. 19. vide Math. de affli. A decis. neap. 19. col. 1. & dec. 182. nu. 5.

Cap. 2. *in ſum poſt ver. Io. and.*]

Vide Ant. Conſet. de poteſt. tegia col. 87. Glo. prag. ti. de pacif. poſſ. ver. inquitunt. Ægi. Bellem. deciſ. 455.

TITVLVS VI.

De dolo & contum. *Cap.* 2. *Gloſſ. verb. renunciet. ver. expreſſe.*] Secus ſi ſolum pateretur appellationem eſſe deferram Io. an. Gemi.

In add. incip. Nota quod &c. ver. ad totam.]

Deciſ. Tholoſ. q. 427. Maria. Socin. tract. de citatio. art. 20. nu. 39. B

TIT. VII. DE EO QVI MITTITVR IN POSSES.

Ca. rei ſirus. cap. vn. Glo. ver. obtinendi: verb. ſed dic quod non. Idem Gemi. Phil. Franc. hic & bene vide Io. Selua tract. de bono pat. 1. q. 7. nu. 18.

TITVLVS VIII.

Vt lite pend. ni. inno. *Cap.* 2. *in tex. ver. poſſident.*] Iſtud cap. non ſeruatur nec in foro Eccleſiaſtico, nec in ſæculari nec Romæ quidem vt teſtatur Bonifa. de C vitali in cle. 1. nu. 42. infra eo. Sed iodiſtinctè etiam in cancellaria iuſtitiæ dantur litteræ ſubrogationis.

TITVLVS IX.

De confeſſis. *Cap.* 2. *Glo. ver. abſque rationabili cauſa: in add. marg. ſuper ver. Impertinens. quæ incipit & hoc conſtat & c. ſubblata ſum poſt ver. Io. and.*] Iaſ. l. 1. col. 6. de reb. cred Phil. dec. c. dilecti nu. 4. de excep. ee nſ. 162. per Ioan.

D. Glo. *ver. multiplex.*] Reſpectu qualitatis non quantitatis Per. Auch. hic Alcia. l. 1. §. ſi ſtipulanti nu. 53. de ver. obli.

Glo. *ver. pro confeſſo: ver. ſed bodie.*] Idem Gemi. hic ſely. c. rodulphus col. 24. de reſcrip. Sed practica- D tur quod ſententia requiritur ſaltem declaratoria Socin. tract. de citat. char. 14.

TITVLVS X.

De teſtibus & arreſtar. *Cap.* 1. *in tex. ver. aſſequuti.*] Etiam ſi eis tantum promiſſum fuit Io. and. Gemi. hic Phil. dec. conſ. 218. n. 5. adde hyp. Marſil. l. 1. §. fi. de quieſ. Phil. dec. conſ. 189. conſ 234.

Glo. *ver. aſſequuti ver. non fatetur.*]

Hæc falſa & poteſt ſolui poſt Bal. in l. filium c. de liber. cauſ. quod excipiatur conditionaliter: ſed tamen poto quod hoc non poſſit practicari niſi quando de exceptione conſtaret per confeſſionem actoris vel depoſitionem teſtis, alias ſi excipiens vellet hoc probare, ſua probatio omnino fidem faceret contra ſe. E

Cap. 2. *in tex. ver. poſſeſſione.*]

Iſte proceſſus erat abuſiuus, quia in regno Franciæ cognitio omnis poſſeſſorii vel quaſi; etiam inter Eccleſiaſticos, & de rebus quas ſpirituales vocant ſpectat ad iudicem ſæcularem, non ex aliquo priuilegio Papæ ſed iure proprio: ſimiliter teſcifio contractus, de quo hic non ſpectat ad Papam nec ad ordinarium Eccleſiaſticum, ſed ad Regē, & ita ſeruatur in Gallia.

Glo. *Ver. conuentum: ver. ſolum prælat.*] Scilicet non habentis mandatum à capit. tunc enim præindicaret vt notatur 12. diſ. de Conſtantinop. niſi probaretur error ſupra de confeſ. c. fi. Io. and. Adde hoc verum in bonis communibus. ſed in diſcretis à capit. ſolus prælati confeſſio præiudicat Gemi. Philipp. Franc.

Glo. *Ver. ipſorum: ver. abſentes vocari.*] Alber. 1. ſtatuto q. 143. Alb. q. 359. Cald. conſ. 5. de conſti. conſ. 4. de his quæ fiunt à prælato. Idem dicas in omnibus arduis, ſecus in leuibus Pan. c. cum omnes de conſtit. & ibi ſely. col. 14. Iaſ. l. placet lect. 1. col. 3. c. de ſacroſ. Eccl. conſ. 54. col. 1. lib 1. Ad. Franc. Rip. de reſcrip. reſponſ. 21.

Glo. *Verb. ſigillatim: verb. hic negari.*] Imo non poteſt ratione partis tota negari, & ita tenendum: licet Glo. c. 2. ſupra eo. de confeſſ. velit contrarium & B idem Speeul. ti. depoſitioue §. 3. Bal. l. 1. §. quid obſeruari c. de iura. calum. & canoniſtæ in d. c. 2. Phil. Franc. hic.

In Tex. *ver. ſpecificatione.*] Iaſ. 1. col. 3. c. de teſta. l. Titiæ textores col. 2. de leg. 2. Phil. de c. 1. col. 1. de excep. Roma. conſ. 290.

In tex. *in ver. contra teſtes: in addit. marginali incipiente, nota quod iudex &c. ſublata ſunt, poſt ver. Pet. de Anch.*] Imo hoc eſt neceſſarium iure ciuili per Auth. & qui tenat. c. de teſtib. licet Acc. ibi, & o. cum olim de priuil. aliter dicunt & ita obſeruatur in Gallia.

TITVLVS XI.

De iureiurando. *in ſum. in ver. ad illicita.*]

Sic generalis confirmatio priuilegiorum intelligitur tantum de iuſtis tex. & ibi Baſ. c. 1. in ptin. per quos fiat inueſtit. ſpec. de inſtrum. edit. §. nunc aliqua verſ. quæro videa. Cy. Bal. l. cum oportet in pr. c. de Bo. quæſib. Bal. l. 1. omnes populi & ibi Iaſ. col. 5. de inſ. & iu. Ale. conſ. 59. lib. 1. conſ. 115. lib.

Cap. 2. *in tex. in ver. legi. me.*] No. quod iudex laicus cognoſcit an ſit iuratum vel non licet de validitate iuramenti non diſcernat. ita alias hunc tex. allegauit Io. and. in c. cum laicus de ſo. comp. de Anch. Font. Sed imo etiam de validitate iurameon iudicare poteſt etiam de iure diuino.

Gloſſ. *ver. compellendos: ver. ſecundum Hoſtien.*] Io. mona. Archi. Io. And. gemi. Phil. hic ſpec. de emp. & vend. §. tertio loco verſ. & nota generale, quia actus non pender à mera facultate iuramis, ſecus ſi dependerer, quia tunc valeret actus contra primum iuramentum. Idem Iaſ. Anth. ſaciamenta puberum col. 13. c. ſi quis aduerſ. vend. l. non ſolum §. ſi. col. 7. de op. no. nunc. Phil. dec. l. pactum n. 10. c. de pact. Alcia. io l. deteſtatio col. 1. de ver. ſig. & in c. cum contingat no. 6. ſupra de iurei.

Cap. 3. glo. *ver. iuſta cauſa: ver. ſe coerigat.*] Idem Roma. ſingul 391. Alex. conſ. 34. col. 1. li. 1. Aor. Corſet. de poteſt. Regia col. 37.

TIT. XII. DE EXCEPTIONIBVS.

Cap. 1. *in tex. ver. ſuccreſcente malitia.*]

Sed quia Eccleſiaſtica aburebantur, hæc exceptio E non eſt receepta in foro ſæculari in Gallia.

Glo. *ver. nomen. ver. non ſuffiuat.*]

Hoc verum ſi apponitur in vim peremptoriæ, ſi autem vi dilatoriæ tunc ſi ex denuntiatione conſtat de ſpecie excommunicationis, ſuffiet probare denuntiationem alias ſecus Gemi. hic Glo. c. licet verſ. nunciari infra eo. de ſent. excom. Roma. conſ. 349. Ægi. Bellemer. deciſ. 86. Tholoſ. 301. Phil. deci. c. prudentiam §. 6. n. 10. de offi. dele. c. paſtoralis §. verum num. 4. vbi dixi de appel.

Gloſſ. *ver. otto diernm: in ad. marg. ad ver. verint*

videtur quæ incipit, idem Phil. &c. ſublataſunt, poſt ver. d. re. mod.

Et idem Phil. dec. c. cum ſit Romana col. 6. de appell.

TITVLVS. XIII. DE PRÆSCRIPTIONIBVS.

Cap. 1. Gloſſ. ver. Titulum: ver. & idem in ſimilibus.]

Dicebat ergo Ioan. mona. quod quandoque duo contendentes ſunt capaces vniformiter, vt in poſſeſſione fundi, quandoque difformiter, & tunc aut habens ius ſpeciale tuetur contra habentem ius commune aut è contra. de omnibus his membris quid iuris in Glo. Io aud.

In d. Glo. ver. non tamen facit pro petente.]

Idem eo. & in ſi volun glo in c. ad decimas de reſtit. ſa. tex hic in prin. ſed Phil. tenet contra glo. per text. hic in medio & in ſi. dicentem generaliter quod titulus requiritur vbicumque ius commune reſiſtit proſcribemi, quia tunc eſt præſumptio malæ fidei vt in reg. qui contra infia eod. Idem Pan. c. ſi. diligenti col. 2. ſupra eod. ſed pro glo. ſa Barba. conſ. 35. col. 5. lib. 2. Phil dec. conſ. 85. Rochus. Cutt. de iu. patron. in ſi.

Gloſſ. *ver. memoria: ver ſed quomodo probatur.*]

Spec. de probat. §. vltimo quæritur Philipp. Cot. conſ. 222. lib. 1. ſi. Bal. de præſcrip. 2. par. 3. pa. par. principa. q. 6. num. 24. dic. quod teſtes debent eſſe ætatis 50 an. ad minus vt poſſint primo deponere de proprio viſu & auditu 40 nouiſſimorum annorum deinde de audiru talium & talium antiquorum qui obierunt ante 30. 40. vel 50. annos in ætate 50. 60. vel 80. annorum qui dicebant ita ſe vidiſſe & audiuiſſe tempore ſuo, & adhuc à maioribus ſuis audiuiſſe, nec contrarium vidiſſe aut audiuiſſe, & ita recte practicatur in vtroque foro vbi ſæpe à 25. annis cauſis tam ſæcularibus quam Eccleſiaſticis iudicandis interfui.

Cap. 1. Glo. *ver. hereticis: ver. ſpeciale.*]

Idem Ioan. mo. & Archid. vide ſely. c. ſi diligenti col 5. ſupra eod.

TIT. XIV. DE SENTENTIA,

Et re iud. Cap. 1. in caſu: in ſexto notat, ad ver. ſecus eſt in negligendo.]

Imo idem Ioan. and. Pet. Aneh. Gemi. Phil. Franc. hic.

Cap. 3. Glo. *ver. Dominij vel quaſi: ver. Dominium non fuiſſe.*]

Similiter tempote traditionis l. 1. ff. de pub. Do. Phil.

D. glo. *verb. & de ſola conſuetudine.*] Idem Aneh. hic, ſed veritas eſt quod etiam de iure Iaſ. §. ſed iſte Inſtit. de actio.

D. glo. *ver. rerum Dominum ſeruerit.*] Anth malæ fidei non habet ergo locum in Domino alienante rem hypothecatam doct. hic.

In tex. *ad ver aliqua fieri donatio non valebat.*] Hæc erat allegatio partis vt pet Phil. hic col. 3. Pan. c. ſi. de reſcrip. Roma conſ. 100. Franc. à re. conſ. 154. col.

Glo. *ver locum & tempus: ver. mihi donetur eadem res.*] Idem gemi. hic Bar. in l. non poteſt de iud. l. an eam dent de excep. rei iud. ratio quia quamuis certa cauſa omnino ſuperuenit de nouo non poteſt dici eſſe illa quæ fuit expreſſa prius, imo neceſſe eſt quod ſit alia diuerſa: & ſic in hac inſtantia non prodeſt, ſecus ſi non eauſam ſed ius de nouo ſuperuenit ſed ex certa cauſa de antiquo prius expreſſa, quia prodeſt.

Cap 4 glo. *ver. & mandatibus ver. ſicut.*]

Idem Alex. in rubi. col. ſi. de off. eius cui man. eſt iutiſ.

Cap. 5. glo. *ve. proferri: ve. inſeri leg ve.*]

De hoc pet Compo. de conſuet. ad noſtram & in ſpec. de ſenten. priola. §. ſequitur in pr. Ioan. And.

D. glo. *Ver. d finitionis cauſæ*] Imo de iure totum debet recitare, gemina

Glo. *Ver. illuſtrium vel indiciario or. renunciare.*]

Vt valeat vt pacti Aneh. hic Pan. c. de cauſis col. 1. de of. deleg.

TITVTVS XV.

De appellationibus Cap. 1. In tex. verb. vt ſi quis.]

Vel cuius interſit Gem.

Ibid. *Verb. vel grauamine.*] Illato vel inferendo c. cum ceſſante ſupra.

Ibidem. *Verſ. poſt hoc, ver. vel de partim.*]

Etiam ſolius appellati inuito appellante compo. hic Pan c. vt debitus col. pen. ſupra eod. limita vt Ægid. Bellemet. deciſ. 37.

Glo. *Ver. vel extra ver. ſeruari debere.*] Et ſic ſentit quod etiam ſi appelletur extra iudicium à parte debet cauſa exprimi. Idem gem. Phil. Franc. hic quod die eſſe verum vbi per hoc neceſſitatur de iure appellatur ad comparendum & proſequendum vtc. t c. vt circa ſupra eod. de elect. alias ſecus niſi quoad effectum conſequendi reuocationem attentatorum in contrarium quia tunc ſemper exprimatur cauſa Pan. eap. cum ſit col. 6. ſupra eod.

Gloſſ. *Ver. ad nos: ver. alio iudice ordinario*] Et male in addit. incipiente, dicit Innoc. ver. quando facto) quia omnia reliqua debent ſeruari no c. ad audientiam c. dilecti filij ſupra eod.

Cap. 2. *Glo. Ver. legitima ver. idem arbiter.*] Sed ſi ſint notorie iniuſtæ, tunc iudex illas repe lere poteſt lap. alleg. 1. Phil. Franc hic.

Ca. 3. § *Cum autem gl. ver. expreſſe. ver. ſi duobus.*]

Non meretur ſignari, quia ibi dicitur quod fuit legitime citatus, & non negatur expreſſio cauſæ. Ideo debet præſupponi ſi erat requiſita.

§. *Si vero vocatis ver. prohibere.*] Sed partibus ipſis inhibere poſſumus lap. gem. hic.

§ *Si autem Glo. ver. vel. de quo: ver. tria.*] Die quod illa tria requiruntur vt non poſſit appellari: addo quod nec iudex ad quem debet appellationem admittere ſed ſi eſt ſolum ſponte confeſſus ſimiliter non poteſt appellare nec iudex à quo tenetur deferre niſi cauſa rationabilis exprimatur: poterit tamen ſuperiorem appellationem admittere & cognoſcere Pan. cap. cum ſpeciali §. porro eo. t. de appell

Cap. 5. *Glo. ver. remittenda: ver. reſumet.*]

Quia remanſit ſemper iudex in habitu & perdit ſolum exercitium, quod non poteſt tranſſumere ex ſuo facto reuocando delationem vel grauamen, ſed tamen ex facto appellantis, renuntiantis, vel diferentis, vel ſuperioris remittentis Aneh. Io. and. gem.

Cap. 6. *Glo. ver. 30. dies: vel dies à die.*] guid. Pap. conſ. 107.

Cap. 7. *in tex. vel omnia.*] Et ſic non proceditur vltra, nec attentans auditur priuſquam reſtituerit. Idem de attentante lite pendente & hoc quandocumque ante concluſionem in cauſa peti poteſt. Io. amicus conſ. 83.

Text. *ver. appellationem.*] Non dixit de medio tempore quia illud non attenditur in interlocutoria. gem.

Text. *ver. dicee causa eadem.*] Intellige propriè vt stat etiam si appellatio in se est friuola Gem.

Glo. *ver. reducendum*; *ver. attentati.*] Et sic est ratio quia ibi tertius innouuit contra appellationem non per se sed cũ appellato. Pan. ibi ergo vr dicitur statim.

D. Glos. *ver. dependentia appellationis.*] Quod est verum in diffinitiua quia in interloeutotio non sufficit pendentia sed peodeot ex euentu nisi facta inhibitione.

Cap. 8. *Glo. vel stiuerit*; *ver. si grauatum.*] Idem Gem. hie Felly. c. quod ad consul. in fi. de re. iud. Phil. dec. e. nam eoncupisecotiam lect. 2. in fi. de const. & conf. 22. oum. 5.

A Cap. 12. *in fum. ver. præiudicans.*] Amplio primo etiam si à dicta interloeutoria fuerit appellatum & per iudieem ad quem confirmata fuerit. Idem si appellatio deserta fuerit, vel appellans acquieuerit. Ampho seeundo vi etiam per eundem iudieem principalis causæ. Fallit si illa interloeutoria eonsensu spontaneo partis lata fuerit.

Tex. *ver. poteſt.*] Et hoc est iustum & æquum quãuis in foto sæculari Galliæ non seruetur & male.

Glo. *ver. vltra dicendum*: *ver. principalis causa.*] Quia etiam si pars non petat, potest reuocare & deber Phil. Cons. 274. eol. fi. li. 3. eonf. 117. eol. 2. lib. 4. Aymo. conf. 23. ad fin.

LIBER TERTIVS.

DE CLERICIS VEL CONIVGAT.

TITVLVS II.

APERTE 1. *Gloſſ. ver. Clericalis ver. per ip. factum.*] Er facto renuotijs quis iuri suo de ijs quæ fiunt à ma. par. de cap. ex ore C. de iu. eod. imp. 1. 2. & ita tenet Pau. in l. si à primo de lib. & post.

In rex. *ver. decretali*] In Regno Ftaneiæ si exereeeant mercantias & sæeulares status nullo fori priuilegio gaudent vt eonstatutio Regia an. 1539. §. 4.

B Cap. 4. *Glo. ver. vsque ad certam*; *ver. eſt ſeruanda*] Hæc glo. in primo dicto est veta sed in seeundo non, quia si non valet pfouisio in minori fortius nee valet in maiori talem eadem ratione raxationis & limitationis gratiæ sic qualificatæ Are. Gem. hic Cardl. Flo. ele. 1. q. 7. de concef. præb. adde. Fel. c. 2d autes de rescrip.

Gloſſ. *ver. inclaſi. ver. tenebitur.*] Transit Domicum glo. adde glo. prag. de colla. §. item eensuit vercathedralibus. Math. Paeus tract. de mand. par. 5. eonel. 12.

Glo. *ver. non extendit*; *ver. ſatis credo.*] Vide glo. ptag. de colla. §. non tamen verb. præbendas & Io. Selua tract. de beneficio pat. 3. q. 11. o. 47.

D. Glo. *ver. ſtilum curiæ.*] Qui patet de elect. in
C antiq. dudum 1. & 2. &c. cumana &c. saerosancta eum simi. §. an. Gem. Phil. hic glo. prag. de subla. cle. litteris vetf Basilieusi Fel. c. cum acceſſiſſent eol. 1. de eonsti Aymo. eonf. 104. nu. 15.

Cap. 5. *In tex. ver. quandoque in add. margi. quæ incipit ergo ſi tempore &c ſublata ſunt, poſtea verba Pet. de Auch. ſont.*] Adde Caldt cle. 1. de eonsue. Car. cle. 1. in fi. priu de suppl. negl. præl.

In tex. *ver. iuxta modum.*] Cum obseruantia regulati Gem.

Cap. 6. *In ſumm. poſt. ver. Io. And.*] Vide Anch. conf. 114. Fely. c. in ooſtra corolla. 33. de rescript. secus dico si ipsum principale beneficiũ est otiginaliter eurarum, vt quando priot habens viearium perpetuum poteſt vel debet aliquot festis euram exereere.

D Gloſſ. *ver. diſpenſatio ver. de iure teneri.*] Placet Doct. fond. sed imo talis consuerudo non valet Pan. rep. c. si verò c. extirpandæ col. 17. supr. eo.

Cap. 1. *In ſumm. ver. gratia.*] Ampl. Card. eonf. 16. eod. iii. Gem. eonf. 108.

Gloſſ. *ver. aliam ver. dico.*] Idem Ægid. Bellem. de. cif. 738.

Cap. 12. *Glo. ver. ſpecialiter*; *ver. ſunt eiuſdem.*] Et sic vbi ponitur noua qualitas noo dieitur prærogatio eiusdem Fely Phil. dee. e. de eausis c. 2. de offic. deleg. Phil dec. 1. lecta. col. 3. fi eer. pet. Bar. conf. 436. lib. 1. Alex. conf. 151. num. 2. lib. 6.

Cap. 14. *In tex. ver. ſanctio Epiſcopo*] Et sic etat missus. Sed à latere possit sine speciali mandato cap. 1. supra eod. de offic. liga.

Cap. 16. §. *Illa vero*: *in ſum poſt ver. hoc dicit.*] A-

TITVLVS III.

De *Clerieis non reſident. &c. In ſum. ver. quotidianæ.*] Tales non sunt nisi quotidie distribuantur. Phil. dec. conf. 280.

TITVLVS IV.

De *præleudis & dignit. Cap. 11. In tex. ver. conſuetudo.*] Imo satis reeens vsurpatio patet, quia eriam post obitum Cle. 3. auctoris huius expi. 2. non erat pro iure teeepta alioquin Cæleſt. 5. sueeessor dicti Cleric. declaraſſet nullam eollationem ordinarii de qua in e. inter cætera supra eod. & sic numquam fuit pro iure teeepta nisi post editionem libri sexti. Si tamen resignetur in manu ordinarij in curia existentis non vacat in euria.

Glo. *ver. collatio ver. laicorum.*] Hoc est indubitatum. Gem. hic Fel. in tract. quam lib. apoſ. ptæiudieent patr. in prim. quocumque etiam ex priuilegio eompetat illud ius quicquid dicat Roe. Cuttius in tract. de iur. patro. vetſ. comperens nu. 56. tetigi in reg. eaneell. de infir. resig. nu. 31. sed in patronis cleiieis eommuniter teoent contrarium & ita de facto obseruatur vt vaeent, in curia tamen de iure eontrarium veriusest tum per hanc gl. tum per gl. in c. vlt. supra de elect. nec verisimile est pet hoc e. solemnia d. eap. 1. sublata.

Cap. 3. *in tex. ver. co-ferre valeant.*] Hoc tempus eutrit indistinctè etiam sede vaeante quicquid dicat glo. Idem si Papa toterim contulerit sed nulliter idé si valide sed collatatius repudiauit.

Glo. *ver. numerandum vel extendenda.*] Idem Gem. Phil. & omnes hic. Fel. e. cum acceſſiſſeot eol. 2. de eonstit. Alex. coof. 75. nu. 5. Lodou. Gomeſ. c. nu. 71. supra eod. de constit.

lias ſecus Gem. hic Caldet. conſ. 12. eod. tit.

§. ſi *vero ver. diuiſim.*] Tamen quamuis hæc clauſula non ſit in mandatis de quibus in concord. inter Leo 10. & Franc. tamen veniunt beneficia ad ſolum Epiſcopum expectantia ſicut & ad ſolum capitulum, quia conſtat eſſe duos diſtinctos collatores, & ita conſului per octo rationes quæ ſunt in conſilio meo quamuis plures dubitarent.

Cap 17. *Tex. ver. vt tuum*] Vnde non vacabis in curia ſi collatarius ibi exiſtens repudiat, ſed antiqua vacatio manebit Gem. Phil. Franc. cap. præſenti ad fin. infra eo quod ſi reſignans interim moriatur.

Glo. *ver. aliter ver puta legatus.*] Nec etiam Papa vt diait in reg. canc. & de inſit. reſig. nu. 57. nu. 68. quamuis contrarium dicat Gui. Pa. conſ. 48.

Glo. *ver. perſonam. ver. ſed numquid.*] Gloſſ. ſeq. Gem. Phil Franc.

In rex. *ver conferre.*] Infra teſiduum ſemeſtris, alias poſſet ſibi tempora prorogare.

Ver. *conſenſum.*] Scilicet re integra notificando, & ſic etiam ante deuolutionem ad ſuperiorem vt diait in nouis intellect. in ius canonicum.

Cap. 18. *Glo. ver. obtinebat: ver. quod litera.*] Gem. hic & conſ. 141. Ioan. Selua tract. de beneficio par. 3. q. 11. nu. 6. per. Reb. tract. de pactiſ. num. 256.

Cap. 20. *in ſum. in ver. beneficia.*] Idem de iure ad rem. Gemin. conſ. 78. col. 1.

In caſu. *ver. Papa præuenerat.*] Secus ſi præuentus fuiſſet ab ordinario, quia collatarius eligeret iuxta capit. de multa ex eo. & colla. Papæ nullo modo valeret tanquam de beneficio repleto, nec conualeſceret etiam priori beneficio electo & iſto ſecundo repudiato per ea quæ dixi in reg. cancella. de infirmit. reſignat. nume. 37. nomer. 54. niſi collatarius iam habebat plura ralia ex diſpenſatione replera, ita quod collatio ordinarij ab initio ipſo iure non valuerit ca. ordinarij in fi. ſupra eodem de offic. ordin.

Cap. 12. *Glo. ver. retinere ver. quam vult.*] Gloſſ. ſing. Panor. in reper §. qui hæc verò cap. extirpandæ de præbend. col. 2 & ſi vna ſit dignior debet in ea reſidere in alia vicarium ponere Pet. Anth. Gem. hic.

D. Gloſſ. *ver. ſed potius.*] Quia iungitur rei perfectæ Gem. Phil. Franc. hic. Cardin. eler. 2. in fi. prim. eo.

Glo. *ver. eundem ver. receptionem.*] Scilicet facti vt glo clem. ſi plures infra eod. quia per ſolam collutionem quæ nulla eſt non vacaret c. ordinarij ſupra de offi ordin. In 2ea. ver. primis. limitat Petrus Anc. conſ. 404.

Cap. 22. *Glo. ver. præferri: ver. facere mentionem.*] Secus ſi nouus effectus non inducererut Gem. Phil. Franc. hic. Io. and. ad Spec. de fil. preſb. Oldra. q. 214. Gem. conſ. 18. vlt Fel. c. in noſtra colu. 14. de reſcrip. Io. Selua tract. de beneficio par. 3. c. 12. num. 19. Item ſecus ſi non additur diſpenſatio diſpenſationi Phil. dec. 1. liberos vbi dixi C. do colla. limitat Gem. conſ. 82. col. 1. Pet. Anch. conſ. 131.

Can. 23. *In tex. ver. modicum.* Phil. cor. conſ. 12. li. 2. in glo. in add. incipientre, & è conuerſo, in ver. mendacio hæc ratio non valet.

Cap 24. *In tex. v'r. Eligendum.*] Huc non habet locum in regno Franc. quia mandata ſunt ibi limitata ad formam .c. mandatum de reſcript. vltra quam formam ordinarij nequeunt grauari, & ſic electionem habent.

Gloſſ. *ver. Elegerit: ver. conferri minor.*] Non eſt verum quia motus proprius facit vt non debeat reſtringi vel taxari vt per Steph. Bart. conſ. 25. lib. 1. ergo non retorqueri contra impetrantem quamuis docto. tranſeant ſimpliciter eum gloſ. & male.

Cap. 26. *In tex. verb. reputari.*] In not. margi. quæ incipit, no. ſecundum doct. &c. ſublata ſunt, poſt

A ver, regulæ quod ſemel, & ſecundum retioere Io. and. Io. de ligna. Gem. Phil. Franc. hic. Sed quod toto illo anno habeat electionem tener Pan. dec. de multa col 5. Pet. Anch. conſ. 128. colum. 1.

In Gloſſ 1 *ver. hæc decretalis.*] Quam limitat Gem. conſil. 125. ſi quis percipiat maiorem partem fructuum

Gloſſ. *ver. vacare ver. & hoc quidam.*] Io. mo. hic & ibi.

D. Gloſſ. *verb. commiſſa* §. 1. Idem ibi Arch. & Gem. Phil. Franc. hic.

Cap. 27. *Tex. ver. prouideri.*] Limita ſi non cauſa taxationis. Gem. conſil. 3. dixi in anno ad Phil. dec. c. eum in euoctis in pr. num. 21. de elect. in c. quia in tantum num. 5. de ptæb.

B Cap. 28. *Glo. ver. te non vocato: ver. expelli.*] Imo & interdictis etiam poſſeſſionis conuenti, vt plene dixi in conſuet. Pariſ. § 30. num. 174.

D. Glo. *ver. ipſo iure,*] Oldr. q. 226. Bal. conſ. 135. libr 4. Lap. alleg. 101. alleg. 112. Rom. conſil. 212. Maria Socin. de cita. ar. 5. num. 11. Curtius iun. l. fin. num. 22. C. de pat. limitat Gem. conſ. 86. in fin.

Cap. 29. *Gloſſ verb. ſimpliciter: verb. hic ſecus.*] Imo Idem Arch Gem Phil Franc. quia per clauſulam non obſtantibus ſtatutis non derogatur iuri communi Fel. cap. nonnulli col. 30. de reſcript. late Alber 1. ſtatuto. q. 147. Math. pacus tractat. de mandatis par. 5. conel. 7.

In Gloſſ. *ver. nondum ver. eſt intelligendum.*] Idem videtur ſentire Do. examinans gloſſ & Pan. capit. C cum dilectus ſupra eod. quia hic non fuit ſurreptio, ſecus in d capit. ſi eo tempore & ſic ſufficiet hic expectatus tempore collationis.

Gloſſ. *ver. Ætate ver. videtur quod non.*] Phil. Frac. cap. licet canon. col. 1 ſupra eod. de elect Idem Arch. Ioan. And. hic citantes eos §. fin ad l. Corn. de fal. vbi falſo diplomate vtens puniendus eſt.

Cap. 30. *in ſum. poſt ver. ſeu.*] Steph de literis gratiæ forma 9. Math. pacus de mandatis par 2.

Cap 31. *in ſum. poſt ver. præferatur.*] Fallit in graduatis & nominatis in Regno Franciæ, qui Papa meram præuentionem tantum ſibi reſeruauit, ergo de ea prius conſtare oportet quam eis præiudicet.

Cap. 32 *Gloſſ. ver. prioratibus: ver. non curatis.*] Idem doct hic Soci. leg. fin. in fi. de reb. dub.

D §. prohibemus: *In ſum. ver monachos.*] Glo. prag. de colla. § ſtatuit verſ. religioſis.

Glo. *ver. Canonice. ver. ſi ad partem*] Idem glo. l. qui ſub præteritu C. de ſacroſ. eccleſ. Lapus alleg. 128. Pan. cap. non eſt ſupra de regula. adde Rom. conſ. 452.

Cap 33 *Gloſſ. ver. ſi commode: ver. & dicebant quidã.*] Scilicet P de ſenis ext. de electi. cumana & Ægid. vt teſtis Io. And. ext. de elect. venerabilem in nouell. vbi eo refellit gloſſ. ſuam de qua hic.

Cap. 34. *Glo. ver. ſpecialiter ver generale.*] Scilicet Dieras vulgares attendi Gemi Philip. Franc.

Cap. 35. *Gloſſ. verb. Parrochiala: verb. ſpeciale.*] Idem Arch. Ioan. And. Gemi. & alij.

D. Gloſſ. *ver. vacante.*] Canoniſtæ Papæ ſuo fauentes ſequuntur, ſed falſum eſt, & indiſtinctè etiam vacante ſede curtit menſis, quia d. capit. ſtatutum E non diſtinguit & fauorabile eſt nec reſtringendum, ſed potius extinguendum vt noue diai in reg. cancel. de deciſ. nor. num. 14 num. 71.

Capit. 38. *Gloſſ. verb. cedentium verb. credo.*]

Idem Arch. Gemi. Phil. Franc. & omnes: & tamen adde quæ dixi in reg. Cancel. de infirmit. reſig. num. 143.

Capit. 39. *In text. verb. & præbendam.*]

Secus ſi ſolum Canonicatum, vt probatur in ratiune ſequenti, quia licet habeat ius in canonicatu, tamen reſpectu huius reuocationis, non

dicitur

dicitur habere ius niſi ad rem, & ſic conſideratus A præbenda, aliàs nihil operaretur hæc reuocatio, quia ſi res eſſet omnino integra finiretur ipſa morte capit. ſi cui nulla infra eod. Adde Phil. dec. conſ. 168.

Cap. 40. *In ſum. poſt verb. ten.*] Serus in decreto legatus, quod non ligat ignorantes. Alex. conſil. 90. lib. 7.

In tex. *ver. interpoſitione decreti.*] Nec ſubaudit or clauſula ſi ille ſecundus vti velit an poſſit, & de clauſula anteferri vide Felyn. cap. caoſam quæ cul. 15. de reſcript. 10.

Cap. 41. *In ſum. poſt ver. Zenze.*] Gloſſ. prag. de colla. pet. Reb. tract. de nomina. q. 8. num. 31. Math. pacus tract. de Math. par. 5. concl.

In tex. *ver. præbendarum ſuarum*] Puta per ſingulas hebdomadas. Idem ſi c. ſtatuit quod quilibet canonicus dum vtuit conferat certa beneficia Gemin. B

Ibidem. *verb. vel diuiſim*] Idem ſi dicatur capitulo ſingulisque canonicis, quia æquipollet, vt 10 concordatis Leonis 10. & Franciſ. 1.

Gloſſ. *ver. præbendarum ver.*] Aliàs legitur non dignitatem, priorem alteramnam lineram ſequitur Arc. Io. de ligna. Lap Pet. Anth. Ioan. Imo. ſed lineram negatiuam tenet Ioan. And. Dom. Philip. Franc. hic & eſt verior. Idem Rota. in aotiq. de conceſſ. præbend. & de biſgneto eod. tit.

TIT. V. DE CLERICO ÆGROTANTE VEL DEBILI.

In Cap. 1. *In tex. verb. poſtulandam*] Sed hoc nullo modo ſeruatur nec admittitur in Regno Franciæ, nec etiam in terris quæ nuper fuerunt regni, & nunc ſunt in manu Caroli 5 Imperatoris Comitis Flandriæ vt an. 1531. publico programmate declarauit Imperator cuius copiam habito. C

TIT. VI. DE INSTITVTIONIBVS.

Cap. 1.

In notabili incip. nota ibi &c. verb. illum inſtituere] Arcb. hic Roc. Cur. de iure patron. in prim. q. 3. & verſ. ius q. 4. dixi in conſuet. Pariſ. §. 37. glo. 10. nom. 20. cum ſeq.

Cap. 2. *ver. ipſum.*] Nota idoneitatem & tempus hic per copulam poni. Vnde non ſat eſt quod intra tempus iuris poſſit promoueri: ſed debent etiam aliæ idoneitates concurrere Domi. de Aoch. ſcilicet 25. annum inchoatum cap. licet canon. de elect. D

TIT. VII. DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ ET ECCLES. NON VACANT.

Cap. 1.

In tex. ver. adiiciebatur ver. firmitatis] Tex. ſingularis Roma. ſingul 58.

Gloſſ. *ver. vim ſuam habe ut: ver. cum peruenerit*] Hoc verum in priuilegiis motu proprio conceſſis ſeu ad inſtantiam alterius quam priuilegiati, & niſi aliàs de concedentis intentione appareat vt hic ſecus ſi quis per ſe vel procuratorem aut nuntium impertat, & ſtatim valet. Hoſtienſ. can. 1. ſupra de priuil.

Gloſſ. *Ver. acceptaret: vel clauſula.*] Aliàs ſola acceptatio non impedit ſed prouiſio vel inhibitio executoris ſic Philip. ſufficit tamen ſola inſinuatio vel denuntiatio executoris, licet aliàs non inhibeat ſeu decretum apponat. text. hic Philip. in fin.

Cap. 3. Gloſſ. *ver. cauſa ſubſit: ver. poteſt*] Videtur modicum operari beneficium acceptandi, nam ſicut ſine eo deberur prima præbenda & de prima intelligitur capit. ſi clericus ſupra eod. de præbend. ita & cum dicto beneficio acceptandi: ſed operatur hoc quod poteſt ſubſiſtente cauſa acceptari ſecundum & vltenus vt hic dicitur: niſi eſſet oppoſitus terminus vt Clemen. 1. de conceſ. præbend. Philip. Fraoc. hic.

Capit. 5. *ver. pertinebat vel aliàs ſecus.*] Quia iure communi collatio præbendarum Cathedralis Eccleſiæ ſpectat ad Epiſcopum & ſuum capitulum ſimul, vt in d. capit. cum in Eccleſia: aliorum vero beneficiorum ad ſolum Epiſcopum de conſilio ſui capituli cap. ea noſcitur & per tot. de his quæ fiunt à prælat. ſine conſil. capit. Sed in Regno Franciæ, Epiſcopi communiter contra ſua capitula præſcripſerunt vt dixi in reg. cancel. de infirmitat. reſig. num. 61.

Gloſſ. *ver. illorum ver. non apparet.*] Vt in mandatis quæ ad vſque recipiuntur in Regno Fraociæ, iuxta concord. Leo 10. & Franc. 1. ideo in illis requiritur vtramque bullam iam grauioſam quam rigoroſam, vt vocant inſinuari & exhiberi ordinario grauato, nec ſufficit alteram & ita deciſum per Arreſ. Senatus Pariſienſ. die 23. Decemb an. ſeſquimilleſimo quadrageſimo primo & ſic confirmata opinio mea quam ſemper tenui & late propugnaui in anno ad Alexand. conſil. 97. lib. 5.

Cap. 6. *In gloſſ. magna in ver. firmitatem: in ver. primo impetrantem præferri.*] Niſi adhuc eſſet in notabili negligentia per capit. tibi qui in fin. vbi clauſula referitur ad omnia præcedentia Gemi. dict. capit. tibi qui ſupra de reſcript. eod.

D. Gloſſ. *ver. ſtatim per præſentationem.*] Imo à die datæ c. iorer cætera ca. dilecto. ext. de præbend. cap. tibi qui de reſcript.

Caput 7. *in caſu.*] Nota quod ſtilus curiæ non habet vt dei impetrantibus clauſulam anteferri contra habentes gratiam à Papa concedentes clauſulam illam. de quo etiam ſupra de præb. quodam.

Caput. 8. *Gloſſ ver. diſtinctio: ver. tunc ſtatim.*]

Gloſſ. notabilis, Balt. cap. cumana columna. ext. de elect.

TIT. VIII. NE SEDE VACANTE ALIQVID INNOVETVR.

Gloſſ. *ver. aſſenſu ver. non valet.*] Et ſic reprobatur opinio hoſtienſis vt per Pau. in tractat. de Conc. Baſilienſi in primo dubio Bal. tract. ſtatuto. ver. antiani Alber. 2. ſtatutorum quæſt. 99. in fin. quamuis pro Hoſtienſ. facias Alber. 2. ſtatu quæſt. 183. Rom. conſil. 366. in fin Hyppol. marſ. ſing. 376.

Gloſſ. *ver. in mora: ver. fuit in mora.*] Idem Gem. hic Pau. in d. cap. quia diuerſitatem.

Gloſſ. *ver. cum conſilio: ver. dico tamen.*] Idem Gem. Phil. hic.

TITVLVS IX. DE REBVS ECCLESIÆ NON ALIEN.

Cap. 1. *in ſumma ver. tractatu*] Ante ducentos annos ſcripſit Ant. Iſerna quæ feudum dare poſſunt in

prim. colum 1. quod iam tempore ſuo non obſerua- A batur tanta ſolemnitas quia inquit Eccleſiæ quæ erant tenues ſunt ditatæ & nondum 20. anni in maiore inquiſitionum claſſe Senatus Pariſ. non quærebatur de forma, ſi non eſſet læſio, quod hodie generaliter in omnibus claſſibus ſeruatur & bene.

Gloſſ. *ver. tractatus ver. & vtile.*] In hac addit. margi. quæ incipit non dicit &c. ſublata ſunt, poſt vet. Ioan. Andr. hic) Sed Iaſ. l. ſi quis à ſilio in fi. de leg. 1. reprobat hanc glo. 5. glo. ptag. de elect. vet. conueniant.

D. Gloſſ. *ver. dicit poteſt.*] Idem Gemi.

D. Gloſſ. *ver. & dicunt.*] Et eſt verum Gem. hic Pan. cap.] ext. de tranſ.

Gloſſ. *ver. perpetuis* : *ver. tacitum.*] Idem Gemi. Philip.

Cap. 2. *in tex. ver. edito.*] Quod directo factum eſt contra ſæcularem poteſtatem & contra ſententiam beati Auguſtini, cap. quod iure 8. diſtin. autbot enim palam ſe dixit ſe iure diuino implectorem eſſe, & ſe vtrumque gladium habere, ſed patum curatur etiam in Italia extra terras Papæ.

Vet. *annuer.*] Verbum gallicum eſt & peculiare recognitionis feudalis qua etiam Epiſcopi debent regi & Domini locorum ſub eo in Francia hæc iura conuellere volebat Boniſac. 8. vt dixi ſupra eod. de elect cap. grandi.

Gluſſ. *verb. hactenus verb. ſtiuerint*] Idem Pau. cap. 2. de conſtitut. c. 1. de poſt. præl. glo. ptag. de concub. verſ. duos menſes.

TIT. X. DE RERVM. PERMVTATIONE.

Cap. 1. *in ſum. ver. beneficiorum*] Niſi eſſet de certo vacaturo Imola Zabtell. Barbat. c. quæſitum ad fi ſupra eo. Phil. Ftanc. hic col. 2. Alex. de Antilla. In repet. huius cap.

In tex. ver. ſua] Id eſt non aliena & ſic non ſequitur quin hoſpitale vel præſtimonium permutari poſſint cum bono titulato, vt tenet Pet. Anch. hic & c. fi. ſupra eo. fede. de Senis tract. permutat. quæſt. 24. & beoe, licet communis contra.

TIT. XI. DE TESTAMENTIS ET VLTIMA VOLVNTATE.

Cap. 1. *Glo. ver. Trebellianiue* : *ver. in contrarium*] Idem ſpec. de inſtru. edi. §. compendioſe verſ. ſed eum detractio Dy. l. 1 §. in filij ad Trebel. Bat. Ang. ind. Marcellus §. quod autem ad Trebell. 2. ſi quis ad declinandam l. id quod paupertibus de epiſ. & cler. & eſt vera & communis Steph. Berta. conſ. 149. viſo teſtamento lib. 2. Io. Cortaſ. l. filium quem habentem n. 44. c. fam. erciſ. niſi in mioore vt hic.

In Tex. *ver. trahatur*] dicendum vt dixi in anoot. ad Alex. conſ. 12. cooſ. 22. lib. 3. conſ. 100. lib. 7.

Cap. 2. Glo. *in ver. Religioſus quæ incipit intelligam: in ver. intelligo*] Secus de nun clauſtralibus, vt quia præſunt benefitiis perpetuis quia habent velle & nollee. de monachis 16 q. 1. & cle. Religioſus de procur. in pr. Phil. Ftanc. hic.

Glo. *ver. mortuo ver. hæredem*] Roma conſ. 69. dixi in conſuet. pariſ. §. 95.

Glo. *Ver. in remotis* : *ver. ſocius*] Phil. dec. c. prudentiam in pr. ou. 16. de off. deleg. Iaſ. conſ. 110. in fi. lib. 1.

Glo. *ver. expreſſerit: v . propinquo videtur*] Idem Pan. c. quoniam aboas col 4. de off. deleg. c. requiſiti col. fi. ext. eod. imo. conſ. 136. Lanfranc. de oriano. de atbi. col. 29. Iaſ. l. qui libris §. de vulg. & pupil. Philipp. dec. c. ex parte numer. 4. vbi dixi de conſtit.

TIT. XII. DE SEPVLTVRIS.

Cap. 3. Glo. *Ver. ab antiquo: ver. ſepulchro patris*] Quod in ſepulchro patris tenet Pan. Gemi. Philip. Fran. hic Io. And. ad ſpec. in rubt. 6. d. 2. q. 25.

Cap. 4. Glo. *ver. indicare ver. voluntate*] Non tamen in teſtamento, ſuper quo vide quod ſcripſi ſupra eo. li. de teſtam. l. ſi patet in ptin. Io. And. idem Phil. Corneus l. ſenium col. 2. & ibi Iaſ. Phil. dec. c. quiteſtam. fa. poſ. quamuis contrarium teneat Guil. Becred. in tepet. c. Rayuutius verſ. matrem n. 29. de teſta. & male.

TITVLVS XIII. DE DECIMIS PRIMITIIS ET OBLAT.

Cap. 1. Glo. *ver. decimarum: ver. vigore conſuetudinis*] Hæc ſeruatur in regno Franciæ vigore conſtitutionis Philippinæ, & eſt veta quicquid dicant canoniſtæ & tenent omnes Theologi quia non amplius iote diuoo debeotur, vt dixi ext. eo. c. in aliquibus.

Cap. 2. *in tex. ver. quod indultum*] Quod non poteſt concedi in regno Franciæ, quia eſſet contra decretum de cauſis, & poſſet ab executione appellari tanquam ab abuſu ad Parlamentum Regium, quia Rex tenetur libertatem Eccleſiæ ſuæ etiam contra Papam tueri. Sed Papa non eſt Dominus iurium Eccleſiæ nec poſſet etiam cauſa cognita auferre ius vnius obſtante decreto de cauſis, ergo multo minùs cauſa non cognita.

§. *Sane quamuis ver. acquirere*] Iſte §. ſane vim non habet niſi in locis vbi Papa eſt ſuptemus Dominus temporalis, & omnino locum non habet in Gallia, ſicut nec c. prohibemus ext. eo. vbi dixi: huiuſmodi decimæ ante dictum conſilium infeudatæ vel à tempore immemoriali poſſunt libere alienati ſicut prædium, nec tegulantur iure canonico, ſed ciuili vel conſuetudine loci, vt dixi in cooſ. Pariſ. §. 46. quæſ. 4.

TITVLVS XIIII. DE REGVLARIBVS ET TRANSEVNT. AD RELIGIO.

Cap. 1. *in tex. ver. libere*] Ita vt nec ad impenſas teneatur Alex. cooſ. 96. col. 1. lib. 5.

Cap. 2. Glo. *ver. veſtre: ver. tamen*] Vide Lap. alle. 47. & iſtud c in alijs ſectis mendicantium procedat vt Carmelitarum & Auguſtinentium.

Cap. 4. Glo. *ver. confirendum: ver. puto quod non*] Contrarium tenent Gemi. Phil Ftanc. hic.

Glo. *Ver. portione: ver. §. porro eo. tit.*] In anoo. matg. quæ incipit. Archid. qui tenet ea ſublata ſunt, poſt ver. Ioan. And. Sed. Phil. Franc. air, an non profitetur ſed exit & recipetat fructus c. Gonſaldus 17. q. 1. aut profitetur & reſtituuotur Mooaſtetio ſicut omnia bona tranſeunt.

Cap. 6. *in tex. ver. creari*] not. eo. Phil. iunct. glo. c. noo ſuccedere in iis quæ iute ſpectant ad præſarum.

TIT. XV. DE VOTO ET REDEMP.

Cap. 1. Glo. *ver. approbatis ver. bene tenet*]
Idem Arch. Phil. Fran. hic Calder. conſ. 16. de regula Caura. de ſumen. art. de contract. q. 17.

TIT. XVI. DE STATV REGVLARIVM.

Cap. 1. Glo. *ver. præſentes ver. poteſt dici*]
Hanc tenet Io. Mona. Clauaſ. verſ. Religioſus §. 19. vide Oldra. q. 96.

D. Glo. *ver. vita iudici*] hæc falſa Anch. 2. q. 1. §. Item quo modo Luc. de penna l. 1. c. de 10. mea lib. 12.

Glo. *ver. abſque penuria : ver. vnde licet non poſſum*] facit Franc. Ripa in c. cum M. n. 20. de reſcrip. ſed differentia non probatur iure Phil. dec. c. poſtulaſti nu. 2. de reſcrip. vbi dixi.

TIT. XVII.

Cap. vn. Glo. *ver. cæterorumque : ver. intelligi*]
noo autem de mobilibus quia ſupra non prohibentur. Gemi. hic Phil. c. licet col. 4. de off. ordio. an autem valeat relictum immobilium vt vendant dixi in anno. ad Alex. conſ. 88. lib. 2. ad Phil. dec. c. in præſentia n. 69. de proba. & ſuperſtilo Parlam. par. 5. q. 62.

TIT. XVIII.

Cap. 1. Glo. *ver. præſentantur : ver. de iure*]
Idem Iap. Per. Anch. Gemi. Phil. Franc. hic ſed prælati crebrius præſcripſerunt contra conuentus & capitula vt dixi in reg. cancel. de infir. reſig. n. 61.

Glo. *ver. ipſis ver. populi*] quia inſtitutio auctoritabilis ad curam animarum ſemper ſpectat ad Epiſcopum. Phil. Franc. & in c. 1. col. 2. infra eo. de ver. obli.

Glo. *ver. cauſa rationabili : ver. pro huc*]
Vel graui quæ in populi notitiam non peruenit 30. q. 1. c. vlt. ad hoc 50. diſtin. Sacerdotes & ca. ſeq. Io. an. Gemi. Phil. Fran.

TIT. XIX. DE IVRE PATRONATVS.

Cap. 1. Glo. *ver. ſemeſtre ver. cenſeri.*] Vt dixi in conſil. Parif. §. 46. nn. 21. fa. Anch. conſ. 171. col. 2. qui limitat in conſ. 165. in fi.

TIT. XX. DE CENSIBVS, EXACTIONIBVS, ET PROCVRATION.

Cap. 1. Glo. *ver. in ſcriptis : ver. nota caſum*]
Hic Glo. ponit 28. caſus quibus ſcripturæ requiritur quorum 35. poſuit hic Hoſtien. & Io. mo. poſt eum, omiſit enim 15. 16. 17. 27. 18. Ioan. addit duos vt dicam in fine Glo. Guil. autem in ſpec. de inſtru. edi. §. reſtat hos caſus proſequitur, ſed aliter quam hic.

D. Glo. *Ver. tertius in principe.*]
Cuttius iunior in tract. feudo. Char. col. 3.

D. Glo. *ver. Emphiteuſi*]
Idem Aymo. conſ. 112. n. 8. vbi ampliat etiam ad penſionum ſolutionem, ſed eſt falſum vt dixi in conſ. Pariſ. ti. 2. in rub. in fi. ſed loco huius fallentiæ adde aliam in actis, Alex conſ. 74. n. 9. lib. 1.

Cap. 4 Glo. *ver. ipſarum. ver. verum*]
Sed tantum in caſibus iure expreſſis. Adde caro. ruinum conſ. 112. n. 6. lib. 5.

TITVLVS XXIII. DE IMMVNITATE ECCLESIARVM.

Cemeter. & alior. locorum Religioſ. cap. 1. Glo. ver. temporale : ver. minus] Non tamen ſubordinatum vt iſti putent.

Glo. *ver. Franciæ : ver. exprimit*]
Idem Io. mo. & Arch. Sed certe hoc cap. principaliter factum eſt contra Regem & Barones Franciæ. Sed Papa non habuit poteſtatem nec vaquam receptum fuit in regno. vt ſcripſi in conſu. Pariſ. §. 41. n. 57.

Cap. 2 Glo. *ver. Proceſſus : ver. tantum proceſſus*]
Scilicet conſentioſæ iuriſdictionis, quia actus voluntariæ iuriſdictionis valent, licet ibi non debeant fieri niſi concernant pietatem ſecundum Bart. in l. actus c. de feriis & ſequitur Pan. in c. cum Eccleſia ext. eo. & bene : quamuis, Phil. Franc. hic contra. Imo fortius valet citatio iudicis ſæcularis executa in Eccleſia ſiue in cauſa ciuili vel criminali, & ita obſeruatur in hoc regno, eſt enim templum de territorio & iuriſdictione partis ſæcularis, vt dixi in conſ. Pariſ. §. 41. n. 65.

TIT. XXIV. NE CLERICI VEL MONACHI SÆCVLAR. NEGO. SE IMMIS.

Cap. 1. *in ſum. ver. prohibens*] Nulla bona ratione ſecundum Anchar. & Phil. Franc. ideo penitus exoleuit.

Cap. 3. *in tex. ver. temporalem*]
Siue ratione beneficij ſiue ratione ſui patrimonij & ſecundum conſtit. Regni Franciæ debet exercitium laicis committere.

Glo. 1. *ver. appellari ad ipſum*]
Stulta dubitatio quia Domini temporales ſiue Eccleſiaſtici ſiue laici non poſſunt ſibi multiplicare gradus iuriſdictionis vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 10 n. 25. & ad Phil. dec. c. prudentiam in pr. de oſſi. dele.

LIBER QVARTVS.

TITVLVS PRIMVS.

DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIIS.

Cap. 1. *in fum. ver. honeſtatem*] Quod inique & A ſine ratione inductum fuit & nunc ſpernitur.

§. *Ille vero in Glo. ver. conditionem: ver. contracta fuiſſent*] In annot. magni. quæ incipit, idem intelligas &c. ſublata ſunt poſt ver. ante conditionem idem cum Glo. Gemi. Phil. Franc. hic quamuis Henricus Bo. c. ſuper eo. de condi. appoſ. teneat contractum nullum & male.

TIT. II. DE DESPONSATIONE IMPVBERVM.

Cap. 1. *in ſumma. ver. validantur*]

Franciæ Ate. conſil. 143. Car. Rum. conſil. 204. lib. 1.

§. *Porro in tex. ver. contradixerint*] Bal. conſil. B 27. lib 1. conſ. 78. lib 5.

Gloſſ. *ver. verbo: ver. vocant*] Gemi. conſ. 24 col. vlt.

Glo. *Ver. convaleſcunt ver conſenſu*] Vero vel præſumpto l. item quæritor §. fi. & l. ſeq. Ioan. And.

Glo. *ver. modum alium: ver. conuges*]

Alex. l. quod ſeruus in pr. de cond. ca. da. conſ. 149. viſo proceſſu in fi. lib. 5. Bal. conſ. 194. lib. 3. Socim. conſ. 29. nu. 4 lib. 4. Phil. dec. conſ. 603. col. 1. Ludo. de goſadi conſ. n. 12.

TIT. III. DE COGNATIONE SPIRITVALI.

Ad rubric. in ver. ſpirituali] Quæ abſque ratione introducta in multis locis ſpernitur.

Cap. 2. *in ſum. ver. non diriuit*] Vide Gemi. conſ. 33. col. 2.

Cap. 3. *in ſum. ver. interueniunt*]

Limitat Phil. dec. conſ. 501.

In declaratione arborum affinitatis, in verſ. hoc dico quia dec. in ver. contrahere non poteris]

Imo poteris, Fely. c. poſtolaſti col. 10. de reſcrip. quia ex narratione ſatis apparet de ea publica honeſtate Pan. c. non debet ext. de conſan. & affi. quamuis Gemi. conſ. 53. col. 3. ſequatur Io. And. hic & male, quia etiam prætenſa illa publica honeſtas figmentum eſt irrationabile quæſtus cauſa.

LIBER QVINTVS.

In his quæ vno contextu ſcripta ſunt ſi forte occurrat quæ præcedant non erunt Molinæi, quæ ſequentur aut ſunt aut videntur eſſe Molinæi.

TIT. I. DE ACCVSATIONIBVS INQVISITIONIBVS ET DENVNCIAT.

Cap. 1. *Glo. ver. fuerunt: ver. imputet ſibi.*] Glo ſequitur Phil. ad quod fa. no. in l. ordinatij c. de tei vend. c. 1. de reſ. ſpol. Cepola cau. crimi. conſ. 17. in fi. Anto. Corſetus in reper. vetſ. inquiſitio hyp. Marſil. ſing 14. Phil. dec. conſ. 170. conſ. 175. vbi dixi conſ. 157. vide Alcia. c. 3. n. 55. de offi. ordi.

TIT. II. DE HÆRETICIS.

Cap. 7. *in ſum. poſt ver Domi.*] Quæſ. Thol. 366. Ægid Bellemer deciſ. 677. vide Pan. c. poſtulaſti de homi. Lud. Rom. ſing. 303. limita quando accuſatio eſt calumnioſa, vel ſuſpicione calumniæ propter licentiam delatorum laborat vt hoc ſæculo vidimus.

Cap. 8. §. *cum vero. Glo. in ver. ſimpliciter: ver. relapſus*] idem Io. And. in nouell. fa. Iacob. Almain in 3. ſent. fo. 68. fo. 70. in paruis quamuis Archid. Gemi. Phil. Franc. hic contrarium tenent & male.

C §. *In eo caſu. Glo. in ver. caſu ver. Eccleſiæ*]

Alias ſi fuiſſet reincorporatus etiam poſt ſententiam ramen hæredes non perderent bona vt vult. Glo. hic iuncto tex. ita viderut tenete Ioan. And. ſupra §. pror. Phil. Fran.

Ad §. ſane in ſum. ver. vel ſortilegiis]

Sed ſpectant ad cognitionem iudicis ſæcularis vt iudicatum per Areſta Senatus Pariſ. in ſtilo Patla. pat. c. q. 141. Adde Oldr. q. 209. Gemi. conſ. 54. Alciat. pareg. li. 8. c 22.

Ad Cap. 9.] Iſtud c. non fuit receptum nec habet vim in regno Franciæ vbi Reges per ſua edicta modo ad iudices ſæculares duntaxat modo partim ad Ec- D cleſiaſticos & ſæculares botum cognitionem pro arbitrio commiſerunt.

Gloſſ. *In ver. retardentur: in ver. armis*]

Sed non ſpectat niſi ad poteſtatem ſæcularem vt dixi in anno. ad Phil. dec. c. ſignificaſti de offi. deleg. c. cum non ab homine nu. 9. de iudic.

Cap. 11. §. *Verum in tex. ver. concedentes*]

Hoc non ſeruatur extra iuriſdictionem temporalem Papæ & in regno Franciæ debent notarij Eccleſiaſtici, etiam Papæ prius eſſe examinati & immatriculati & habere requiſita in edicto Henrici 2. alioquin multa fides eis adhibebitur vt etiam ibi dixi §. 1. & §. 4.

§. Compeſcendi *Glo. in ver. præmiſſa : ver. ſicut per l.*] Vbi ſuper textum dixi.

Cap. 15. *In ſum. ver. hæreticorum.*]
Caled. concil. eo. ti. & quod non priuentur obtentis beneficiis Zenzel. in extraua. execrabilis ver. Regum.

Gloſſ. *Ver. inane : ver. vbi dicit*]
Veſ. minus obſcuras, & ibi cy. ſequitur : ſed Salyc. reprehendit & bene, quia in pœnis non fit extenſio. Adde Iaſ. conſ. 106. lib. 4. Phil. dec. conſil. 74.

Glo. *Ver. reincorporatos : ver. non relapſi.*]
Imo reſpectu filiorum, idem ſi relapſi non in pœnitentia deceſſerint. Gemi. Phil. Fran.

Cap. 16. Glo. *ver. expreſſe : ver. niſi*] Idem Gemi. Phil. Franc.

Cap. 18. Glo. *Ver. tunc hoc dicit : ver. retraxit.*] Id eſt obedientiam ſubſtraxit, quod Abbas Viſperg. qui eo tempore vixit, ſcribit per iniuſtitiam pontificem terras illius iniquè occupantium contigiſſe.

In Tex. *ver. prohibemus*] De quo non curatur in regno Franciæ, vbi Reges ſuper his ſtatuta faciunt & eſt etiamen etiam fori ſæculatis.

Cap. 19. *In ſumma ver. ipſo iure.*]
Fallit in hæretico tantum per contumaciam And. Iſernia de ſtatu contra liber. Eccleſ. col. 2. poſt vſus feudorum.

In Tex. *Ver. promulgata*]
Idem Anch. conſil. 189. Franciæ Curt. ſenior conſ. 20. col. 10. conſ. 59. col. 5. Iaſ. conſ. 9. lib. 1. Phil. dec. Anth. cauſa n. 14. c. de ſacroſ. Eccleſ. Ioan. amicus conſ. 42. in fi.

Glu. *Ver. certoque caſu. ver. Xb. Ioan.*]
Quod hic videtur placere Archid. Ioan. And. & expreſſè Fely. c. Eccleſia Sanctæ Matiæ de conſtit. dicendum vt ibi dixi in annot. ad Philip. dec. 1. nu. 34.

Digeſtis Gloſſ. *Ver. ſed ſatis*]
Et bene dicendum vt. plene dixi in anno. ad Phil. dec. in rub. c. de ſecund. nup. & conſ. 230.

Glu. *Ver. ipſo iure. ver. maieſtatis*]
Falſum quia non reperitur niſi inter dicta bonorum adminiſtratio l. fi. c. ad l. Iul. maieſ. Bart. l. Imperator de iure hſ. in l. ſi debitor de his quæ in Franciæ cred. in Anth. de inceſt. nup. in pr. Bal. in l. quiſquis c. ad l. Iul. maieſ. Ægi. Bellemete deciſ. 690. deciſ. 725.

Cap. 20. Gloſſ. *Ver. figura. ver. dici poteſt per iura prius &c.*] Fely. c. 1. ext. de reſcrip. Bal. conſ. 330. lib. 4. Pan. conſ. 1. lib. 2. Alex. conſ. 17. nu. 14. vbi dixi lib. 4. conſ. 90. lib. 7.

TIT. III. DE SCHISMATICIS.

Ad Cap. 1.] Hæc decretalis abuſiua eſt, qualata per Bonif. 8. ad vlciſcendum priuatum odium contra dictos Cardinales, quia fraudem & nequitiam eius in aſſequendo Papatu improbabant, vt etiam refert Platina ideo reuocata per Benedict. 11. immediatum eius ſucceſſorem vt etiam refert Fely. c. ſi quando col. 8. de reſcrip. Alex. ab ext. de conſtit. ca. 1. fol. 57. in patuis.

TIT. IV. DE HOMICIDIO.

Ad caput 1. pro humani] Hæc decretalis localis eſt vt tenent Archid. Io. And. hic Fran Arer. conſ. 162. col. 10 vt dixi ad Alex. conſ. 166. lib. 7. quamuis aliter dicat Phil. cor. conſ. 249. col. 2. lib. 1.

Glo. *In ver. deſereret, ibi, ad poſteros,*]
Num ſunt ergo claues Eccleſiæ contemnendæ, da

pœn. c. fi. Io. And. Sed non habet ſucceſſionem corporalem nec localem, poſſent tamen eiuſdem fidei profeſſores non autem dominatum exercentes.

Glo. *In ver. mandauerat ibi, ex ſolo mandato*]
Hyppol. Marſil. l. 1 ſi qui cum teſtn c. ad t. cor. de ſicca.

Cap. 3. *in ſumma verberari*] Anto. Rub. repe. §. morte n. 500. l. nun ſolum de op. no. nunc limitar. Maria ſoci. c. ad audientiam col. 33. ex eo Iaſ. l. pro hærede §. ſi coram de acquir. hære. vide Ang arer. de malefic. veſ. ſemptoniam mandatorem q. 18. Phil. dec. conſ. 482. Alcia. l. 1. §. ſi ſtipulanti n. 35. cum ſeq. de ver. oblig.

In textu ver. mutiletur] Scilicet facta ſeparatione membri vel totali debilitatione. Clauaſ. verſ. homicidi. 5. ſecus ſi tantum digitus amputatus quia non eſt membrum ſed officium membri, ideo non fit irregularis doctrina hic Bar. Ang. imola l. 2. de pub. Inda Ang. arer. tract. malefic. verſ. membrum Ant. tub. conſ. 83.

TIT. V. DE VSURIS.

Cap. 1. in Glo. *manifeſtos vel ſint*] Archid. hic Io. And. Gemi. hic & conſ. 9.

Cap. 2. *in Glo. manifeſti. Et teſtibus publicè*] Ita quod hoc fiat publicum Anc. Gemi. Phil. hic Anch. conſ. 189. conſ. 376. Pan. conſ. 1. lib. 2. Soc. conſ. 127. lib. 3. Ant. Butgos c. ad noſtram col. 2. n. 16. de emp. & vend.

Glo. *Facultates conſiderationem temporis*] Et malè ſi multa eſt hic bypotheca Gemi. Pan. d. c. cum tu.

Gloſſ. *Mandato ſeruum publicum*] Late Do. And. Titaquel. de conſt. poſſeſſo par. 3. limita. 30 n. 21.

In tex. *Verbo Reſſors patrochiæ*] Qui hoc loco eſt publica perſona 6. acquirit abſenti Guil. cun. in l. libellorum c. de lit. conteſ. Sed contrarium tenet Albet. in l. tranſigere col. 4. c. de tranſ. Phil. dec. conſ. 551. col. fi.

In Glo. *Aliter facta ibi, dic contra*] Idem Ioan. mo. Arch. hic Phil. Franc. in rubr. col. 9. ſupra en. de reſtam. Late Domi. Andr. Titaquel. de legib. connubial. Glo. 3. nu. 107. vbi tamen nn. 71. cum ſeq. Late tenet aliud in donatione cauſa mortis, ſed adhuc idem tenent Phil. Franc. vbi ſupra Calder. conſ. 12. de conſtitut. & communiter canoniſtæ.

Si ante mortem cauit] Idem Gemi. Phil. Franc. hic & in rub. ſupra eo. de teſt. col. 21. Pet. Anch. in rub. de reg. in col. 2. infra eo. & conſ. 161. col. 2. Phil. dec. l. quod initio n. 12. de reg. in. vbi dixi : quamuis aliud ſentiat And. Tiraquel. de conſtitutio. par. 3. limita. 30. num. 40.

TIT. VI. DE EXCESSIBVS PRÆLAT. ET AVBDSTORVM.

Cap. vn. *Cum ex eo. in tex. ver. de nouo*]
Verbum de nouo reſpicit ipſum corpus domus ſeu habitationis ita quod non licet eis nouam domum acquirere vel in nouam migrare etiam in eadem ciuitate vel caſtro quamuis Gemi. hic & Oldra conſ. 189. contrarium velint.

TIT. VII. DE PRIVILEGIIS.

Cap. 1. *Volentes in ſumma domicilij non*] Vide Gemi. conſ. 72. & conſ. 8. col. 1.

Cap. 3. *Abbates in ſumma Ioan. And.*] Ant. Bar. conſ. 19. col. 3.

Cap. 4. *Authoritate Glo. liberorum in ſeruis*]

Vel adſcriptitiis, vt etiam iudicatum fuit contra Comitem Flandriæ in Senatu Pariſ. vt habetur in ſtylo Parlam. par. 5. codice q. 557. niſi Dominus habeat propinquum intereſſe in ea cauſa vt ibi diai. Adde Iaco. de Sancto Geor. tract. de operis Alber. Bruoum conſi. 109. in fi.

Cap. 5. *Ne clerici in tex. ver. & Regina*] Ludo. Gomeſ. in reg. cancel. de inſtr. teſtig. q. 5.

Cap. 8. *Epiſcoporum Glo. in ver. officia c. vit.*] Calder. de ſent. excommu. conſ. 1.

Glo. *In ver. ingreſſum ſcire debes quod quidam*] Ioan mo. in prædi. decretal. 15 cut. Io And. Gemi. hic contra hanc Glo.

Cap. 11. *Licet vobis in ſumma familiares ſuos*] Old. q. 11. rea. in l reſtituendæ cum glo. codice de aduoc. diuerſ. Iud. Bal. in tract. ſtatuto verſ. cabeolarius. Albe. in 2. ſtatuto. q. 182. Anch. reper. c. acceſſorium col. 3. infra de reg. Iu. Phil. decius l. ſeruitutios col. 1. c. de teſtib. Hiero. gratus conſi. 130 col. 2. lib. 1.

Gloſſ. *In ver. excluſis cum Apoſtolica in fi ſed hoc*] Non eſt verum: tenet mentis quod in priuilegiis non habet locum argum. à contrario ſenſu Phil. hic Iaſ. 1. col. 15. nu. 55. de offic. eius cui mand.

Gloſſ. *Non debent. priuilegium eſt reſtringendum*] Niſi ipſi familiares conuenirus eſſent perpetui & Religioſi de quibus in dig. codice cum olim, quia tunc ad eos extenderetur d. codice per exemptionem &c. recolemes ſupra de Ita. mona. Arch. Io. and. Phil. Franc. hic.

TIT. VIII. DE INIVRIIS ET DAM. EA.

Cap. vn. *Etſi pignora in ſumma, repreſaliæ*] Bart. in tract. de repreſaliis Bal. Auth. omnino codice de actio & oblig. Ioan. Iac. in repet. huius codice Phil. Franc. codic. non debet aliquis infra de reg. iu.

TIT. XI. DE SENTENTIA EXCOMMVNICATIONIS SVSPENS. ET INTERD.

Cap. 2. *ſolet Glo. in ver. per ſuperiorem contra in delegato*] dic quod indiſtinctè poteſt abſoluere tex. in c. prudentiam §. ſexta de offi. deleg. & ita tenet Pan. in c. prudentiam de appellat. Alber. in 4. ſtatuto q. 72. in fi. Iaſ. l. 1. in pr. c. de tranſact. Phil. dec. conſ. 71. col. 3. in fi. in c. vt debitus n. 53. de appellat. & in d. c. ad præſentiam vbi in anno. diai.

Cap. 3. *Quia periculoſum in ſumma Epiſcopi*] Sed quod alias in generali includantur Phil. dec. l. 1. n. 24. c. de mand. princ.

Cap. 5. *Romana in textu quid ſtatuerint*] Tamen ſi ferantur pro futuris culpis quod valeat tener Phil. Franciæ hic Fely. in c. cum ſuper de teſtib. cog. quod non eſt verum niſi in caſibus ſequentibus in textu.

In Glo. *Penitus bene tenet*] dic contra per hunc text. verſ. penitus Arch. Do. Phil. Franciæ. hic Fely. in c. dilecte col. 3 de excep. niſi conſtet omnes culpabiles eſſe excommunicationis capaces Fely. in d. c. dilectæ col. 1. Sed adhuc oportet conſtare de delicto ſingulorum, & ſingulos excommunicari: alias in Francia tanquam ab abuſu appellari poſſet.

Cap. 6. *Dilecto filio in textu unicum ſonare*] Ca. error c. quid prodeſt c. conſentire 83 diſt. cap. negligentia 1. q. 7. And. Iſer. de pace tenenda & eius violato col. 2. in vſib. feud. Fely. c. 1. col. 2. & ibi Phil. dec. col 4. de officio delegati.

In Glo. *Eccleſiaſtica humiliatur.*] Imo ea Apoſtolica veritate quamuis glo. in d. c. conuenior eadem arte nitatur textum corrumpere & Gem. & cano. hic & ibi ſequantur.

Cap. 7. *Venerabilibus in textu ſuffragantur.*] Pan. Fely c. dilectus filius 5. de reſcript. c. cum ſpeciali in fi. de appell mar. Soc. in tract. de ctra. art. 5. num 14.

In Gloſſ. *magna quæ meruit porro iſte § &c. ſecus ſi diceret. extra.*] Idem gloſſ. hic verſ. in iudicio Gem. Phil. Franc. hic Alex. l. contumacia col. 2. de re iud. Phil cor. conſ. 79. lit. 3 ſed contrarium, quod imo ſit verus & manifeſtus licet nondum notorius tener Card. Flo. cle. vn col. 4. de dolo & contum. Iacobi. de ſancto Georgio in tract. feudotum verſus fin. & ita ſeruatur & de reſponſione partis apparitoris relationi credtur.

In Gloſſ. *appellatum non annulletur licet.*] Idem Dom. hic Fely. c. quod ad conſultationem col. 14. de re iud.

§. fi. gloſſ. *poſt quam prior.*] Gem. Phil. Franc. hic Ægyd. Bellemere. decſ. 91. decit. 684. Gem. conſ. 99. col. 1. Phil. Franc. cap. Romana §. ſi vero ſupra eo. de appel. Ioan. And. c. cum inter partium infra de reg. iud. in mercuriali. & eſt gloſſ. ſingularis Fely. cap. Apoſtolicæ col 7. de excep.

Cap 8. Decernimus *In gloſſ. vt teſtificando nunquid excom. poterit teſtari.*] Dic quod ſic Io. And. hic in nouella Fed. de ienis conſ. 75. vetus quærela. conſ. 119. rector marchiæ. Bar. Flanc. Are. l. ſi quæramus de teſta. tea. in c. leſtis in pr. iuncto verſ. ſit inteſtabilis ſupra eod. de pœn. Steph Betran. conſ. 72. viſo caſu in h. lib. 2

Cap. 9. *Conſtitutionem in gloſſ. participatione vbi periculum §. nulli*] Iſte §. loquitur de excommunicatione maiori ſed hic æquiparantur loqui vel nuncium mittere, vel literam Ioan. And. fo. 37. q 2. lex diuinam in pr. Papa eſt doct. in l. 1. de verb. oblig. & ibi Franc. Rip. l. 1. in pr. col. 8. vbi Soci. col. 5. contrarium ſentit vide Phil. dec. cap. à nobis concepr.

Gloſſ. *Nominatim in fi. l. 4. §. fi.*] Simile quod not. ſupra eod. lib. de conceſſ. præb. ſi capitulo in pr. 6. gloſſ. Io. And. & cum glo. lo. mo. Arch. Gem. Phil. Franc.

Cap. 11. *Si clericos in textu exceſſus.*] Calder conſ. 3. de ap. & por. iudex ſæcularis cognoſcere, an reus ſit in habitu clericali vt etiam tenet Gui. Papæ deciſ. Delphin. 138. Steph. auferet. rep. clet. 1. col. 35. de offic. ordin. vt etiam iudicauit curia Pariſ. & habetur in ſtilo Parlam. par. 1. q. 44.

Cap 16. *Si ſententia in gloſſ. non competant non cadunt talia*] nam vt ibi fatis ſcripſi iſta cadunt in animam rationalem, & perſonam veram, non repræſentatam Io. And. adde marta Soc. cap. fin. col. 5. de iure calum.

Cap. 20. *Is qui in gloſſ. ſequentem ſatis videretur.*] Idem hic Arch. eadem ratione Io. And. hic Pan. c. ad hæc quoniam de appellat.

Cap. 23. *Cum quis in gloſſ. mandato in fi. quod verum videtur*] Per. Anch. Gemi. Philip. Franc. hic Bar. l. dedi §. ſi ſeruum de condi. ob cauſſ.

TIT. XII. DE VERBORVM SIGNIFICATIONE.

Cap. 2. *Conſtitutionem §. Cæterum in gloſſ. ſtatutum ſolet dici.*] Oldra quæſt. 259. Innocent. in capit. cum acceſſiſſent & ibi Philip. Dec. numer. 9. vbi in annotat. dixi de conſtitutio.

Cap. 5. *Exiit qui ſeminat in ſcriptione idem.*] Scilicet Nicolaus 4. qui vt Platina ſcribit minorata erat ædeo tam fuſe ordinem ſuum euexit, vt Pius Senenſis Catharinam Senenſem. Huius tempore ciuitas Ptolemais ferro flammaque pet Soldanum euerſa eſt vt apud Platin.

A Text. *ſtigmatibus ſuæ paſſionis confirmauit.*] Et ſic huius Nicolai 4 auctoritate Sorbonæ reprobauit quemdam librum cui titulus eſt Alcoranus Franciſcanorum, id eſt blaſphemiarum & nugarum lerna de ſtigmariſaro idolo, quod Franciſcum vocant ex libro conformitatum, anno 1543 vt patet in cenſuris Sorbonicis editis Pariſiis anno 1544. & 1555.

Gregorium Papam nonum] Honorium 3. Innocent. 3. Gregorium 9. Font. & Abbas Viſpurg. ſcribit ſectam minoritarum tempore ſuo ſub Innoc. 3. cum ſecta pauperum de Lugduno miſtam & in vno conflatam fuiſſe.

Vitam perfectionis oſtendens verbo.] Et ſic quod Chriſtus & Apoſtoli nihil habuerunt nec in particulari nec in communi, & quod hæc ſit vita perfectionis decidit hic Papa: idem etiam cenſuit ſpurcus ille B tract. Aug de Anchona de poteſtate Eccl. q 77. q. 79. vbi etiam tenet quod Chriſtus mendicus fuit quod mendicantes mordiens etiam contra ſummorum Pontificum auctoritatem defenderunt, vt Guill. Occan. quos tamen lo. 22. hæreticos declarauit & ſic opinionem Nicol. 4. prædeceſſoris ſui in hoc falſam & hæreticam iudicauit vt patet in extrauag. cum inter de ver. ſig. Sylueſtet prierat in ſumma verſ. fides in fi. & bene & ſic Occan. cum ſymmiſtis ſuis in hoc errauit & male reprehendit lo. 22. in ſuo compendio errorum.

In text. *In hoc caſu.*] Aliàs immeritò prorſus incapaces idque ex regula, cui derogari non poteſt, ſed alij mendicantes non ſunt incapaces, ex regula, C ſed ex conſtitutionibus quibus derogari poteſt, vt tradit Bart. in auben. ſi qua mulier c. de ſacro. eccleſ. Cald. conſ. 46. de teſtam. Anch. conſ. 56 in fin. Phil. Franc. ſupra eod. de teſtam. in rub. col. 36. And. Tiraq. de retract. proximit. §. 1. glo. 6. num. 5. Adde quæ dixi ad Phil. dec. cap. in præſentia num. 69. de probat. & in ſtilo Parla. Pariſ. par. 5. q. 62.

Ac illis *concedere licentiam prædicandi.*] Sed Armachanus & Guill. de ſancto amore doctor antiquus Sorbonæ hoc nominarim damnauerunt & antichriſti præcurſoris eſſe palam docuerunt & ſcripſeruut.

Super ipſa conſtitutione gloſſæ non.] Sed hanc prohibitionem reuocauit ſalrem ſuſpendit Ioan. 22. in extrauagami, quia nonnunquam de verb. ſig. Idem D Ioa. Papa pluries & publicè aſſeruit & pronuntiauit decretalem exiit eſſe hæreticam vt refert Guil. Occan. in compendio errorum fol. 4. col. 4.

Cap. 5. *Sicut nobis.*] Non habet locum in hoc regno Franciæ vbi Papa non poteſt hoc indultum cuiquam dare quia eſſet ſpecies teſeruationis & noua ternitus ordinariorum collatorum, & ſic tanquam ab abuſu appellaretur. loquitur enim cap. de beneficiis ad altorum promiſſionem ſpectantibus, ſed ſi Papa concederet vt non poſſet vti præuentione in benefi- ciis ſpectantibus ad collationem Epiſcopi ſiue generaliter, vt pluries fieri vidi in fauorem multorum Cardinalium habentium Epiſcopatus & Abbatias in hoc Regno, ſiue ſpecialiter pnta vacantium per obitum familiarium procul dubio valeret. E

De Regulis *Iuris Regula* 5. *Beneficium in gloſſa primo Beneficium ſumitur autem hic beneficium, largo*]

Et hoc vbicunque in diſpoſitione iuris communis fit mentio ſimpliciter de beneficio gloſſ. in cap. dudum in verſ. beneficium de præbend. in 6. gloſſ. in Clem. diſpendioſam de iudic. imol Clem. vlr. vt lit. pend. Philip. Franc. hic. Idem in materia indifferenti Fely. in c. poſtulaſti num. 4. de reſcrip.

Ead. glo. *capitulum vacante ſede inſtituere poſſit.*] Scilicet ad præſentationem patroni ſed non conferre cap 1. ſupra eod. de inſtit.

In gloſſ. *non poteſt*] Poteſt verbum negatiue prolatum neceſſitatem importat, quod non eſt rndiſtincte verum l. intra dies ff. de re iud. cap. quanto de A præſcr. Corſ. in ſingul. incip. verbum poteſt Phil. dec. 1. pacta quæ contra col. 2. C. de pact. lo. Corteſ. l. ſi ad fin. de ſeruit. dixi ad Alex. conſ. 77. nu. 1. lit. 3.

Reg. 4. *Peccatum non dimittitur in gloſſ. peccatum non dimittitur. Tunc bene dimittitur peccatum*] Scilicet quoad reatum conſcientiæ concurrente vera pœnitentia cum fide in miſericordiam Dei per paſſionem Domini Ieſu Chriſti: ciuilis autem obligatio remanet in diſpoſitione iuris ciuilis, quod etiam in conſcientia data facultat. oblig.

Gloſſ. *Reſtituantur quia ſatisfactum intelligetur.*] Etiam ſi debitor non habuerit animum reſtituendi Pet. de Anch. nu. 16. l. ſolutionis verbum ff. de ſolut. l. ſoluendo ff. de neg. geſ. Franc. hic ſed. de ſenis conſ. 12. conſ. 18. dixi in tract. vſuratum nu. 8. & in conſuet. Pariſ. § 57. q. 7.

Gloſſ. Ablatum *ex malefitio ſecundum canones*] Si tamen hæreditas ſoluendo eſt Per. Anch. hic. dixi ſupra de reſt. ſpol. c. ſolicite ſuper glo. final. & in annot. ad l. Philip dec. in l. pupillum in fin. de reg. iud.

Regula 5. Peccati venia *In glo. licet contritio per contritionem*] Non fictam ſed cum vera pœnitentia coniunctam & fidem in Chriſtum qui ſolus peccata tollit.

Reg 6. nemo poteſt *In glo. obligati non naſcitur obligatio.*] Niſi in contractibus bonæ fidei in quibus temporis impoſſibilitas non vitiat l. inſulam §. 1. loc. ſed bene impoſſibilis conditio l. non ſolum de act. & oblig. Bal in l. 1. de condit. inſtit.

Reg. 8. *Semel malus ſemper &c. ſemper*] Anton. Burgos c. ad noſtram col. 4. nu. 16. cum ſeq. de empt. & vend. Alex tract. de præſump. neg. 2. præſump. 7. limitat poſt tricennum Chaſſan. conſ. 60. col. 2.

Reg. 9. *Ratum quis in glo. ratum ad quantitatem peculij*] De hoc ſatis etiam per Dy. per te videas, qui etiam ponit exemplum l. ſi ſeruus ff. de preca. vbi ſi filius meus ſuo nomine rogauit tem precario, ratum habendo, non plus teneor quam pitius ſcilicet de peculio: lo. And. ſed falſum eſt, quia imo non ſolidum, tex. l. 3. §. ſi ratum quod cum eod. l. res §. pen. de in tem. verſ.

Reg. 10. *Ratification in in t x. comparari*] Vide Alex. conſ. 8. lib. 5. vbi limitat & ad primam partem huius regulæ vide Anch. Phil. Bar. in l. ſi pupilli §. item quæri de neg. geſt. circa 2. partem eundem Bart. in d. l. ſi pupilli & vltra Dy Anch. hic Saly. in l. non ideo minus C. de accuſat. docet qualiter procedat in delictis. Hyp. Marſil. ſing 184. Fely. c. ſicut dignum de homic.

Reg. 54. *Cum quis glo. præſcriberet ſucceſſor bonæ fidei*] Si longiſſimo tempore non aliàs l. cum habetes de diuerſ. & temp. præſ. l parrus de public in rem. act. Phil. Corn. conſ. 196. littera o. li. 3. latius dixi in conſil. Pariſ. tit. 4.

Reg. 16. *Decet conceſſum in glo. à principe q. 2. in ſum. in prin.*] Die vt notaui & dixi ſupra de relig. Domi. conſtitutus in glo. hoc viderut lo. Andr. ſcilicet in magnum præiudicium ſecus ſi modicum vt probatur lo l. quotics C. de præb. cap. Imp. offet. Alber. in l. 1. de conſtit. prin.

Gloſſ. *manutenere etiam in t. tum tollere.*] infra qui fundos c. de omni agro deſer. Phil. dec. cap. quæ in eccleſiarum col. 11. de conſtit. Quod limita niſi priuilegium principis tranſiſſet in contrarium, quia reuocari non poſſet & ligarer ſucceſſores not. eap. 1. ſupra de probat. ca. in noſtra ſupra de iureiur. Quid autem de inferiore à principe an poſſit reuocare ſuum priuilegium vide per gloſſ in verſib. ſeprennio cap. cum ex eo de electio. per Bal. in l. qui ſe ca. vnde liberi Philip. Franc. hic.

Reg. 17. *Indultum.*] In gloſſ. de elect. commiſſa) hoc iorellige quoad pœnam iuris de quo ibi loquitur. Hoc dico propter id quod notani eo. tit. licet canoo.

gloſſ. ante pen. Ioan. and. adde not. in reg. Cancel. de A
nific. reſignan. num. 170.

Expreſſo Miniſterio indicantis.] Dic quod omnis dilatio inſtructoria poteſt ex cauſa per iudicem moderari Bar. l. 2. de re. iud. Pan. Fely. ca. cum ſit Romana de appel. Phil. dec. in tub. nu. 4. de ſucceſſ. edict.

Reg. 19. *Non eſt ſine culpa Gloſſ. non eſt ſine, inter conſanguineos pietas.*] Ego vero ab ingrato crudelitatẽ impiam retuli, quare meo exemplo nemo benefaciendo fidat.

Tenetur quis de caſu.] Verum eſt ſi ex culpa verisimiliter ſequitur caſus, alias non. doct. l. 2. §. ſi vero D. quis can. Phil. Franc. hic & c. imputari c contractus in pr. inſta eod.

Reg. 25. *mora in glo, mora ſua ſecum à conuerſo.*] Quia mora rei nocet fideiuſſori quoad conſeruationem obligationis vt duret te caſu percempta non quoad augmentum, quia ob moram rei non tenetur fideiuſſor ad acceſſiones quæ veniunt officio iudicis, tamen ſiue ſecundum naturam actionis vt in contractibus bonæ fidei, ſiue præter naturam, vt in ſtricti iuris veniant niſi fideiuſſerit in omnem cauſam l. centum capuæ de eo quod cer. 10. l. quæto loc.

Reg. 26. Ea *quæ ſiunt in glo. ea quæ ſiunt res indicata non poteſt proparte.*] Idem Bart l. ſi de iuriſ. om. iud. Bal. l. 1. c. ſi aduerſ. rem. iud. & in l. certa ratione c. quam prouo. non eſt neceſ. quamuis Phil. Franc. hic & in c. vtile infra eod. contradicat.

Reg 27. *Scienti in gloſſ. ſcienti per exceptionem eligenda.*] Imo ipſo iure non otitur, quia nec obligatio vt in C
d. l. inter omnes.

Reg. 29. *Quod omnes in gloſ. Auſterior regula poſſet iudici.*] Falſum Oldr. q 96. Arch. 74. diſtin. c. 2. Clauas. verſ religioſus. §. 19.

Reg. 30. *In obſcuris in glo. ibi non erat medium.*] Dic quod ibi teſtator ſenſit de certo ſed non apparet, de quo vnde eſt hætedis interpretatio l. quis a filio §. 1. de leg. ſecus ſi de vno certo non ſenſit, vt quia non expreſſit quia electio eſt legatarij l. qui duos de leg. 1.

Reg. 31. *Eum qui in glo. ſatis videtur quod non.*] Hoc quando prius ſtetit per annum continuum, ſed ſi per ſex menſes, & exiuit poſtea redijt, deberet habere integrum annum Bar. l. ſi § quotes de public. Pan. ca. ad
Apoſtolicam ſupra de regul. Lapus a. leg. 47. Phil. D
Franc. hic. quamuis glo ſequatur Pet. Rebuffus tractat. de nomina. q 23. num. 18.

Reg. 33. *mutare in textu detrimentum.*] Pan. Alex. l. ſi cum dotem §. eo autem tempore ſol. matrim. ſallu ſine alterius præiudicio Baſ. inſtit. de iuſt. & iu. in pr. col. 2.

Reg. 35. *plus ſemper in glo. plus ſemper.*] Dy. ponit. exemplum per l. qui quattum ff de leg. 1. vbi ſi teſtator intendens legare quartam, legauit dimidiam, deberur quarta quæ ineſt. Et ſi intreodens legate 50. legauit centum. Item per l. 1. §. ſi ſtipulanti ff. de verb. oblig. Io. Andr. §. & regula procedit ſi affirmatiuè proferatur ſi negatiuè dic vt per Bart. l. 1. de verb. oblig Phil. Franc. E
hic.

Reg. 37. *vtile in glo. in eo ſcilicet quod non excedit.*] Et hæc vera ſententia vt dixi ad Alex conſ. 30. lib. 7. idẽ tenet Phil. dec. l. in eo quod plus ſit num. 13. de reg. iud. vbi dixi. idem. Alcia. paregon. li. 5. c. 17.

Reg. 38 *Ex toto textu impugnare.*] Bal. tract. ſtatuto. ver. bene ficium limitat. Alex. conſ. 83. n 4. li. 5. Gen. c. ſi. col. 1. ſupr. eo. de iurein. Iaſ. rep. 1. admonendi col. 42. de iore. Phil dec. l. 1. col. ſi. ſi cer. pet.

Reg. 40. *Pluralis in text. contenta.*] Limita in diſtribuendo pauperibus Gem conſ. 20. Phi. Dec. conſ. 441.

Reg. 41. *Imputari in gloſſ. etiam ſi ſua culpa.*] Niſi fecerit in fraudem creditorum l. fi. quæ in ſtan. cred. & ita me cauſam agente practicatum fuit.

Reg. 43. *Qui tacet, conſentire videtur.*] Saltem in vocaro ad conſentiendum vel diſſentiendum Dy. Phil. Fiac. hic. Fely. ca. cum omnes col. 6. & ibi Alex. ab Exea nu. 86. de conſt. ſic in iudicijs An Rub. rep. §. morte nu. 332. in l non ſolum de op no. nunc vide Alex conſ. 84. lib. 7. vbi dixi.

Reg. 45. *In ſpecimine in text. verisimilius.*] Id eſt præſumptio ſpecialis ſeu particularis vincit generalem & vagam.

Reg. 47. *Præſumitur in glo. quod circa ea quæ publicæ.*] Idem Phil Franc. vel indagare non tenetur) vi ratione officij glo. Gem. Phil Franc. c. eos verſ. ſcienter ſupra eo. de temp. ord. Fel. c. à nobis col. 1. de exce ſa. ſupra de reg e. pen.

Vno modo per Sacramentum.] glo. §. aliæ vbi late Iaſ. inſtit. de act. Phil. Franc. hic. B

Reg. 49. *In pœnis in glo. 3. intelligimus per ſententiã.*] Idem Bal l. 2. de leg. in fin. niſi ſit dictio, mox conſeſtim, vel ſionlis. Phil. Franc. hic.

Reg. 50. *Actus legitimi in glo. 2. excom. enim debet eſſe perpetua.*] Imo poteſt ferri ad tempus Pan. c. veniens 2. de reſti. Ang. ela. verſ. excom. 2 §. 5.

Reg. 51. *Semel Deo in caſu indiget nouo teſte.*] Hæc tria exempla Heliæ ſunt falſa & ridicula & contrarium obſeruatur & bene & quotidie Pariſijs latomi vendunt vel in vſus priuatorum transferunt rudera, lapides & ligna veterum, templorum ſine alia probationis ſolemnitate. Idem ſartores de veſtimenus non ſolum attritis, ſed etiam integris, quæ augentur vel commutantur. Et ſalſum eſt Epiſcopum poſſe ſine conſenſu Domini Calicem commercio eximere, ſed ſi aliter non poſſit ſuperſtitionem tollere tenetur & cogi poteſt exercere ſeu profanare, vt ante 20. annos de quodam cimæterio iudicari vidi per arreſtum ſenatus Pariſienſis. Verus enim Deus ſpiritus eſt, ergo tebus corporeis non colitur Io. 4. act. 7.

Rec. 52. *Non præſtat impedimentum in gloſſ. non præſ. impedimentum.*] Per hanc tegulam dicunt Phil. Io. And. non tollit ſponſalia per matrimonium ob conſanguinitatem teſolutum & fallit hæc Reg. in his quibus tacita voluntas ſufficit de leg. 1. plane in pnm. Arg faber §. poſteriore quibus modis poteſt infir. vide Iaſ. l. ſcire debemus §. 1. col 3. de verb. oblig.

Sed *Ber. in hoc vlti. contra.*] Idem Philip. Franc. hic Fely. in d. ca. ex tenore & bene ex quo ſunt litteræ contennoſæ etiam ſi primæ non ſunt nullæ ſed elidibiles tantum.

Reg. 53. *Cui licet in gloſſ. item conceſſis decimis laborum.*] Id eſt vt non ſoluant de his quæ poſſident & ſuis ſumptibus colunt, & adhuc non intelligitur niſi de noualibus tunc poſſeſſis vel de terris in priuilegia incluſis ideo in d. cap. ex parte 3. verbum percipias debet intelligi, id eſt non ſoluas vt ibi dixi.

Reg. 54. *Qui prior in gloſſ. quibuſdam anterioribus creditoribus.*] Non habentibus expreſſam.

Reg. 55. *Qui ſentit in glo. infra quia res eius proficeret.*] Tamen in regno Franciæ etiam hoc caſu non fit tacita dedicatio, nec ibi ſeruatur authen. ingreſſi, vt dixi in conſuet. Pariſ. §. 151.

Reg. 57. *Contra eum in glo. prolata fuiſſe ab impetre.*] Hoc nihil eſt, ſed inſpice cuius fauore. Is enim dicitur loqui Bar. l. ſæpe de verb. ſig. fulgo. l. labeo de contrah. emp. & vend. Pan. conſ. 34. li. 2. Bal. conſ. 410. lib. 1.

Et *ſic eſſet hæredis electio.*] Hoc verum ſi teſtator ſenſit de certo, quia tunc hætes interpretatur: ſecus ſi non ſenſit de certo, quia tunc legatarius eligit, niſi hæredi eſſent verba directa d. l. ſi quis a filio. §. 1. & ibi Bal. de leg. 1.

Fit interpretatio pro proferente.] Sit actor vel reus ſecundum Dy. qui alleg. quod not. in l. ſi quis intentione Io. and. hic Alex. c. ſæpe col. 1. de te. iud. conſ. 55. nu. 16. lib. 5. vbi dixi.

Reg. 59. Dolo *In gloſſ. dolo facit habere locum in poſſeſſorijs.*] Scilicet recuperandæ Dy. hic.

Reg 61. *Quod ob gratiam in gloſſ. ad inſtantiam petentis.*] Falſum, ſed ibi ideo vt æqualitas ſeruetur vt in l. fin. & ibi Bal. eol. 1. C. de fruct. & lit. exp. quamuis Dy. Philip. Franc. tranſeant cum hac gloſſ.

Reg. 63. *Exceptionem in text. confiteri.*] Si reus dicat ſolui ſimpliciter non fatetur: ſed ſi dicat recepi, ſed ſolui, fatetur quia ſunt diuerſa & poſſunt diuidi, Ioan. anicus conſil. 99. Adde Alex. conſ. 183. lib. 6.

Reg. 68. *Poteſt quis in glo. de his qui ven. ætat. impetrauerunt l. 2.*] vbi per illum tex. dicebat Bal. quod idem eſt in omni caſu vbi venit examinanda qualitas perſonæ an ſint litterati vel periti in arte & non admittitur procurator Phil. Franc.

Reg. 70. *In alternatiua in gl ff. tum eligens fuit in mora.*] Imo ſpecialis in legatis quando verba non ſunt directa ad hæredem l. Lucio de leg. 2. Dy. β

Reg. 75. *Fruſtra in tex. recuſat.*] Fallit in treug. Philip. Cor. conſ. 218. lib. 2. Sed vſus hanc fallentiam reprobat.

In Glo. *Aliquid ſub pœna.*] Phi. Dec. conſ. 380.

Reg. 76. Delictum. *in glo. ſiue ſit in faciendo.*] Dixi in conſuet. Pariſ. §. 30. q. 14. q. 29.

Reg. 78. *In argumentum in glo. argum. de ſimilibus ad penitus.*] Nota hanc glo. quod argumentum à ſimili tunc procedit quando eſt ſimilitudo in totum & ſic multum debile eſt. Phil. Franc. hic Pan. in l. fin. C. de off. dona. Io. Gerſon. in tract. de contract propo. 14. A laſ. l. de quibus col. 7. de leg. Phil. Dec. c. tranſlato lect. 1. num. 7. vbi dixi de conſtitu.

Reg. 82. *Qui contra in glo. qui contra.*] Omnino vide hic Bart. Io. de platea l. quemadmodum in fin. C. de agric. & cenſit. li. 11. Docto. inſtitut. de vſucap. in pr. do. celſus alleg. hic Alex. conſ. 35. col. 3. in 4. volum. Phil. dec. l. ſi idem cum eo §. 1. de iunſ. om. iud.

Reg. 84. *Cum quid in glo. vel nondum, non ad rem tunc.*] Secus idem Ioan. Gerſ. tract. de contract. propo. 15. Bal. autem hic dicit cum à lege prohibetur cauſa mediata & immediata habet locum hæc regula ſed quando prohibetur cauſa immediata tantum, tunc procedunt contraria Philip. Franc. hic.

Reg. 88. *Certum eſt in data g'o. Pontificatus vnde & dies coronationis.*] Imo ſtatim ab electione, vt tenet Bar. in extrauag. ad reprimẽdum gloſſ. verſ. reges Matr. laudenſis tract. de principibus §. 25. Anth. teſſell. de legitimat. col. 34. Phil. Dec. c. cum te col. 2. de reſcrip. conſ. 194. vbi dixi Laudo Gomeſ. c. 1. num. 30 de conſtit. in 6.

Gloſſ. *Anno quarto poſt duos menſes.*] Facta publicatione in Prouincia, ſed ſcientes ſtatim Bar. l. omnes populi de iuſt. & iu. Ioan. de lignia. ca. 2. ſupra eod. de conſtit. Philip. Franc. hic Cla. verſ. lex. §. 13. Alex. conſ. 52. lib. 7.

Finis libri ſexti Decretalium.

CAROLI MOLINÆI,

IVRECONSVTI CELEBERRIMI

ET IN SVPREMO GALLIÆ SENATV

PATRONI CONSVLTISSIMI,

AD CLEMENTINAS QVAS CLEMENTIS V. Constitutiones vocant,

ANNOTATIONES.

---

a Ex Plat. ad verbum.

VITA CLEMENTIS V.

A QVO

CLEMENTINÆ DICVNTVR.

CLEMENS V. natione Vasco, Burdegalensis Episcopus, Bertrandus Got tho antea vocatus, Perusii à Collegio Cardinalium absens, post longam contentionem Pontifex tandem creatur. b *Is autem electioni consentiens, ex Burdegala Lugdunum profectus, eò Cardinales omnes ad se vocat, qui sine mora Pontifici obtemperarunt, atque ita Curia Romana in Gallias translata est, anno millesimo trecentesimo quinto, ubi etiam ad septuaginta quatuor annos remansit, cum magno Christianorum incommodo, potissimum vero urbis Romæ, e cuius templa magna ex parte ob solitudinem & situm, corruere absentibus iis, ad quos quidem ea restituere pertinebat. Coronationis autem Pontificis interfuere & Philippus Rex Franciæ, einsque Frater Carolus, nuper ex Italia reversus, Joannes Britanniæ Dux, qui ruina muri oppressus moritur, cum plerisque alijs; dum pompa coronationis (ut fit) per urbem ducitur. Philippus quoque Rex ea ruina, aliqua ex parte debilitatus est. Pontifex autem in tanta trepidatione ex equo deturbatus, solum carbunculum ex tiara amisit, pretij aureorum sex millium, ut quidam scribunt. Veratio deinde solemnis, sedatisque rebus omnibus, Clemens nueos Cardinales Gallicos tum creat, ex Italia nullum licet Ioanni & Iacobo Columnensibus, dignitatem Cardinalatus integram restituerit. Tres præterea Cardinales cum senatoria potestate Romam misit, quorum auspicijs urbs ipsa, atque Italia gubernarentur.*

At verò cum cerneret Genuenses & Pisanos inter se gravissimo bello implicitos, interimique Sardiniam à Sarracenis occupatam esse, Insulam hac conditione Friderico Regi concessit, ut primo quoque tempore, eam pulsis inde hostibus recuperaret. Veneti autem cum Carolo secundo, contra Imperatorem Constantinopolitanum, fœdus ineuntes, eò Rassianum regem pepulêre, anno millesimo trecentesimo septimo, ut orthodoxæ fidei rationem à Romano Pontifice peteret. Verùm cùm postea Venetes ac Carolus refrixissent, Rassianus ipsi malo exemplo sententiam mutant. d *Interim verò apud Novarienses, nova hæresis d Dulcino & Margarita inuenta est, qua mares & fœminæ simul habitantes, in omnem libidinem prolabebantur. Fratricelli ij sunt appellati, quos opprimere Clemens conatus, eò statim milites quosdam cum Apostolico Legato misit, qui eos in Alpibus positos, partim inedia & frigore, partim armis oppressit. Dulcinus autem & Margarita, vini capti membratim laceratur, eorumque ossa combusta dissipantur.*

Rescissum quoque eodem ferè tempore est, Templariot olim Christi milites, à nostris ad Sarracenos defecisse. Hanc ob rem interfecti illi sunt, qui comprehendi potuêre, eorumque bona, partim Rhodijs militibus, qui insulam paulò ante occupaverant, partim verò nonnis religionibus sunt attributa.

Iudeos quoque Philippus Rex Franciæ cum singulis vestimentis è Provincia sua dejecit, direptis eorum bonis, ob maleficia quædam & auaritiam.

Verùm cùm non sta multò post, Albertum Imperatorem, Ioannes ex Fratre nepos interfecisset, omnes ferè ciuitates Cisalpinæ Galliæ, dominos sibi eos delegere, quos antea Capitaneos habuerant. Capitaneos enim præ-

b Qua atte quibusque pactionibus inter Philippum pulchrum & dict. m Burdegalêsem Archiepiscopum, quem sibi clanculum concilianit, cum animi eius putaretur, deferri Aurelianis ses. sionem.

c Regni quo que Francæ gravibus internecionibus atteriti.

d Id est Iugum Papæ excutiunt, sicut & Græci, quibus satis fuit.

ſictos vrbium vocant, vt Verona Scaligeros, Mantua Paſſereinos, Patauium Caſarenſes. Eſtenſes autem iampridem dominatu Ferrariæ poſſidebant, ſed tunc potiſſimum Mutinam in poteſtatem ſuã redegêre. Nec dedignatus eſt Carolus ſecundus, Neapolitanus Rex, Beatricem filiam, Azzonis Marchionis Eſtenſis in vxorem tum collocare. Verum Friſcus eius filius, nouercam ſibi ſuperinducta gerens, patrem in carcerem conijcium necat, Ferrariaque potitur, impetrato à Venetis auxilio, ad expugnãdum Thedaldum caſtellum, (ita accola vocant,) ponti impoſitum. Tum verò Cardinalis cognomento Pelagrua, Bononiam à Clemente miſſus, Venetis ſub anathematis pœna imperat, vt a re Ferrarienſi abſtineant. Optabant quidem Ferrarenſes ipſi ditioni Eccleſiaſticæ ſubeſſe: hanc ob rem Venetæ, matneandum raco, caſtellum diu noctuque oppugnatum, tandem capiunt, quo facto Friſcus ipſe vindicta cupidus, dimidiam Ferrariæ partem incendit, potiſſimum verò eorum domos, qui rebus nouis ſtudere videbantur. At cum tantam iniuriam non diutiùs laturi, ſumptis armis Friſco dominatu rieclo, Venetis ſeſe dedunt: cùm cernerent ſe ab his egregiè defendi poſſe quare Pelagrua indignatus, Cruce-ſignatos in Venetos & Ferrarienſes vndequaque properè ad ſe vocat. Clemens verò cognita Venetorum contumacia & regnandi cupiditate, eis anathemate mutato, ſacra interdixit, proſeruſque, direptis eorum bonis, vbicumque locorum reperirentur, haberi iuſſit. Quamobrem gens ipſa mercatura admodum dedita, & in Anglia & in Gallia maxima incommoda perpeſſa eſt.

Alios præterea Cardinales in Hetruriam bellis tumultuantem, Pontifex miſit, qui Roberto Calabriæ Duci, Florentinis ac Lucenſibus, reliquiſque prouincia populis mandarant, vt oppugnare Piſtorium deſiſterent: paruêre tum omnes, præter Florentinos & Lucenſes: quare his quoque, ſacris interdictum eſt. Verum abeunte Roberto Auenionem ſalutandi Pontificis cauſa, Piſtorienſes diuturno bello fatigati, deditionem tandem fecêre. Capta vrbe, Florentini & Lucenſes, mœnia euertunt, foſſas complent, agrum ſibi diuidunt: a ſanguine tamen ciuium temperatum eſt. Solum vrbis vtrique populo commune remanet. Quod quidem Florentini non ita multò poſt, contra fœdera inter ſe & Lucenſes inita, occuparunt, duplo circumquaque muro, elimatiſque foſſis. Idem præterea, vt omnia circumquaque tutiora haberent, Acianum gentis Vbaldinæ caſtellum, in agro Mugellano poſitum, emptum pecunia diruunt: in planoque haud longè Scarperiam vt paucis ante annis in valle Arni, Caſtelfranceum & ſanctum Ioannem condunt. Miſſus tum quidem in Hetruriam Neapolis Cardinalis Verſius, qui res ipſas componeret, ſpretus à Florentinis & Lucenſibus, eò ire prorupit, vt anathema & interdictum publicè contineuaret. Hanc ob rem Florentini Clerum ipſum grauiſſimis exactionibus, diu, multumque vexarunt. Vſi præterea hac ſeuitiâ ſunt, nam Cueſium Donatum, ciuem egregium & de Republica benè meritum interfecêre, quia Hugutionis Fagiolani filiam, in matrimonium duxerat: adeò nobilitatem odio habebant. Verùm cum poſteà Pelagruam Legatum, in recuperanda Ferraria, caſtelloque Theodaldo, à Venetis ceciſum, iuuiſſent, à Pontifice in gratiam recipiuntur, anno milleſimo trecenteſimo nono.

Eodem verò anno Carolo ſecundo, rege Neapolitano mortuo, filius Robertus in regnum à Pontifice miſſus, Bononiam ad Pelaguram proficiſcitur, quem ſtatim Eccleſiæ nomine, tumultuanti Ferrariæ præfecit: is autem Neapolim iturus, Degum Cathelanum, virum inſignem, cum cohorte Equicum, in præſidio reliquit. Qui vbi continere Ferrarienſes, verbis & minis, in officio, non poſſet, equites ex arce in ciues dimiſit, quorum de numero multos certè trucidauit. Ad octo namque & viginti ex optimatibus Eſtenſium, dominatum appetentes, necauit.

Eodem verò tempore, Henricus Lutzelburgenſis, à Germanis Imperator electus, hac quidem lege à Pontifice confirmatur, vt citrà biennium, coronam Romæ habiturus, Italiam ingrediatur. Hoc autem animo id egerat Pontifex, vt Imperatoris aduentu, Italiæ comprimerentur. Imperator itaque omnia ſe facturum pollicitus, oratores ſtatim in Italiam, ad populos & principes, mittit: maximè verò ad Florentinos, qui tum Aretinos vexabant: petitque vt ſibi & exercitui ſuo hoſpitium in vrbe parent, ac vexare Aretinos deſinant. Reſpondêre tunc Florentini, tantum quidem principem imprudenter agere, qui Barbaros in Italiam ducere conatur, quam ipſe Imperij cauſa, à Barbaris tueri deberet. Aretinis præterea Imperatorem ipſum mu bene conſulere, quos ferret Guelphos quidem ciues ſuos expuliſſe, exules enim ab Imperatore reſtitui confueuiſſe, & exterres reimeriferunt tum tandem Florentinos cecos appellaſſe, quòd Imperatori tam inſulſe reſpondiſſent: quo certè nihil poterat eſſe magis à Republica ſua alienum: maximè autem tanto principe, cum tanto exercitu, hoſtili animo aduentante. Animos ſi quidem eis dabant Roberti Regis promiſſa, qui in regnum proficiſcens, factionis Guelphæ defenſorem acerrimum, vbique ſe futurum pollicitus erat. Imperator autem ad Taurinos, Alpes tranſgreſſus, in plana deſcendens omnes ferè ciuitatum principes, honoris cauſa, obuios habuit. Duæ tum præerant Mediolani factiones, quarum altera Turrianorum, altera Vicecomitum habebatur. Guelphos præerat Gueldo Turrianus, populi capitaneus, vt genus vocabulo vtar: Gibellinos verò Mapheus Vicecomes. Vrebat autem Guido, ne Vicecomes Henrici gratiam, ob factionem præoccuparet, contracto exercitu in agro Mediolanenſi caſtra ponit, viſurus, vt ipſe dicebat, quinam vrbem ſe inuito ingrederentur.

Tum verò Mapheus, nuncijs Imperatorem ipſum properè Mediolanum vocat, ad vrbem, vt ipſe dicebat, populi Romani domicilium. Henricus itaque copias vrbi admouens, magnos tum quidem tumultus, ingreſſo iam Guidone concitauit: quos ſtatim rebus hoc modo compoſitis, repreſſit: vt Guido Vercellis potiretur: Mapheus verò equitum ſuorum Dux, & præfectus haberetur.

Potitus Mediolani Imperator, omnes free ciuitates, ſtatim in deditionem accepit, præter Alexandrinos. Cornuam itaque ferream Mediolani accipiens, quam modo etiam de more capere debuerat, tanta ciues impenſa vexauit, vt grauata ontre plebi, quæ libertatem ſperabat, arma ſumpſerit.

Tum vero Germani, cùm ab vtraque factione ſuos cadi viderent ex ſuburbiis, vrbem ingreſſi, factionum capita ad ſe vocant. Galleacius autem Maphei Vicecomitis filius, relicto domi genitore, cum magna clientum manu ad Imperatorem proficiſcitur: oſtenditque Turranos, tyrannidem vrbi affectantes, tantum tumultùs concitaſſe.

Hanc ob rem Germani cum Gibellina factione in vnum conuenientes, Turrianos, nonnihil apud plateam ſanctæ Mariæ Nouæ reſiſtentes, ab vrbe pellunt: qui Guidone ſuadente, Vercellas populariter petunt. Ex hac autem factione ad tringinta interfecti reſcruntur, quorum de numero quatuor Turriani fuêre.

Mouens deinde in Cremonenſes & Cremenſes Henricus, qui Gibellinos euecerant, Guelphos ad ſupplitium vocat: ſed libera Cremonenſium deditio, Henricum mitiorem reddidit. In Cremenſes aliquantulum ſeuitum eſt, & eorum mœnia fundituſ euerſa ſunt. Parmenſes autem timore perculſi, qui Gilberto Corrigia ſuadente, Rubeos in vrbe acceperant, pulſis Guelphis, Imperatoris Vicarium recipiunt. Tutati ſunt aliquandiu ſe Brixiani: verum, cùm acriter ab Henrico oppugnarentur, noctu ad montana confugientes, vacuam enſcuribus vrbem reliquêre. Ingreſſi itaque Germani, confeſtim vrbis mœnia demoliuntur.

His autem vicinorum calamitatibus perterriti Mantuani, Veronenſes, Vicentini, Patauini, Tarufini, Venetæ, mandata Imperatoris, ſtatim fecêre Placentini quoque pulſo Alberto Scoto, Guelphorum Duce. Imperatoris præfectum ſuſcipiunt. Compoſitis itaque Cisalpinæ Galliæ rebus, Imperator Amadeo Sabaudiæ Comite, Piſanorum, Genueſiumque oratoribus ſubſequentibus, per Placentinos iter faciens, Genuam proficiſcitur. Quo etiam non ita multò poſt applicuêre, & Legati Roberti Neapolitani, & Fr. deric Siculi Regis, illi ſimulatam, iſti veram amicitiam præ ſe ferentes. Nam Robertus Rex, Mareſchallum ſuum cum duobus milibus Equicum in Hetruriam miſerat, qui Florentinis & Lucenſibus, ſi opus videretur, contra Imperatorem auxilio eſſent. Verum Henricus Piſas claſſe delatus, præmiſſis terreſtribus copijs, maximis incommodis Lucenſes affiat.

Libuit hactenus commemorare hæc incommoda Italiæ illata, quorum omnis culpa à quibuſdam in Clementem transferetur: qui Henricum impulerit cum exercitu Italiam ingredi. Sunt tamen qui ſcribant ex utilitate prouinciæ à Clemente factum, ob inteſtina mala, quæ quotidie cum magna hominum cæde, in vnaquaque ciuitate in quamuis paruo etiam caſtello committebantur. Cædebantur ciues, necabantur ſenes, allidebantur infantes, nec vllius crudelitati modus inerat: vnde Clementi placuit, quod ſcriptum apud Homerum eſt, vnum ſit Princeps, ad quem omnia referantur.

Henricus autem Romam verſus iter accipiens, cum quingentis Equitibus, Ludouicum Sabaudiæ ſem, Amedæi filium præmiſit, qui certè apud Stephanum Columnam non longè à Lateranenſi palatio diuertens, magnum Vrſinæ factioni timorem incuſſit. Henricus tamen Viterbium primò, inde Romam veniens, effuſo obuiam honorato quoque, cum Vrbana multitudine ne perbenignè ſuſcipitur. Coronatus deinde à tribus Cardinalibus, Romanos omnes, in verba ſua, (vt mos eſt) iurare compulit edito ingenti commun, cui omnes ciuitatis proceres, exceptis duntaxat Vrſinis, interfuêre,

Ne tamen in tanta celebritate quicquam tumultus ob concitatas hominum mentes, oriretur, milites ſuos in theatro, thermis, loriſque muniis, pro ſtatione collocauit: quibus præſidijs adeò confiſus, vt auſus ſit etiam tributum inſuetum à populo exigere.

Qua ex re omnes vtriuſque factionis ciues, ad Vrſinos confugiunt: quo edes ſuas prope Tyberim & Hadriani pontem ſitas, validis præſidijs communierant. Tum verò Imperator ini pericum, ſaguntinos nauales à Piſanis miſſos in vrbem contra Romanos vocat: quos tutè nil tale metuentes, Ioannes Roberti Regis frater, qui ſuas nauales copias, ſub Auentino collocauerat, facilè in fugam vertit, & interemiſſo equitatu, haud longè inſtatuis collocato, populo Romano adiuuante, Imperatorem ipſum Tybur abire coegit. Diſceſſit & Ioannes Roberti Regis frater, Cardinalium iuſſu, vrbemque patratam reliquit. Henricus autem Perſiſtere faciens, cum Aretinum peruenſſet, Robertum Regem maieſtatis reum facit, eiectumque, nec apparentem, regno priuauit improbante eam rem Clemente, quòd in loco nequaquam idoneo, tantam rem, nec ad ſe pertinentem peregiſſet Pontifex proprium eſſe ducebat, regnum Siciliæ, is & vltra farum, dare & adimere. Mouens Aretio Imperator, in Florentinos & Lucenſes, cum Roberto ſentientes, copias ducit. Verùm enim vrbem oppugnare non poſſet, occupato Euntio, eodemque munito, Senenſiem bellum indixit, qui manè in mum ac malignè commeatus ei ſubminiſtrabat. At verò cum æſtate cœpiſſet, ad Materes balnea ſe contulit, vnde multò imbecilliorquam antea Bonconuentum redijt, vbi poſt aliquot dies moritur, non ſine ſuſpitione dati a Florentinis veneni, ſaburrato pollicitationibus & præmijs Monacho quodam, qui ei Euchariſtiam venino illitam dederat, vt nonnulli ſcribunt.

Piſani autem mortuo Imperatore, Florentinorum potentiam veriti, Vgutionem Fagiolanum, ducem ſibi, ac tyrannum deligunt, qui paulò poſt ab equitatu, cum Henrico militare ſolito adiutus, Lucenſes agris multſtatos, in poteſtatem ſuam redegit.

Romani verò ad cætera mala, quæ Italia patiebatur, audito incendio Baſilicæ Conſtantinianæ vehementer indolant, primiſque Clero ac populo Romano miſſi, ad templum reſtituendum, licet eo anno tanta charitate & penuria rerum, laboratum in regnoſit, vt vix ad cibum & potum, ſatis pecuniarum haberet. Quæquidem mala & frequentes eclypſes ſolis, cometæque portendebant; & ipſa peſtis, quæ fere vbique tum laboratum eſt.

Clemens autem cùm animum ad componendum Eccleſiæ ſtatum, adhibuiſſet ſacris Ordinibus ter habitis, & plerisque Cardinales, viros optimos creauit, & tribus Conciliis, diuerſis in locis, variſque temporibus, habitis, multa prudenter & mature egit. Nam & Dulcini ſectam, Eccleſiaſt corumpugnantem, vt dixi, perdomuit: & Templarios ſuſtulit ob maximos errores prolatos, Chriſtum ſcilicet abnegantes, eorumque bona, Hyeroſolymitanis militibus, addixit & Reg Etrancæ ad Pontificem quæ dam inhoneſta petenti, quominus id impetraret, reſtitit: nam & damnari Bonifacium & abſolui Nogarecium, ac Sarram petebat. Primum certè nunquam obtinuit, ſecundum poſtremò impetrauit, pollicente Nogaretio, ſe ſtatum Comitentis egotiaturum contra Sarracenos, quam expeditionem Clemens ipſe maximè quidè optabat, vt ex eius Concilii apparet. Præterea verò & Cœleſtinum quintum, approbatis eius miraculis, in ſanctos retulit, ſub nomine Petri Confeſſoris, & Librum Clementinarum à ſe compoſitum, in Vienneuſi Concilio edidit.

Deinceps verò variis agritudinibus affligatus, nunc enim dyſenteria, nunc ſtomachi ac late rum dolore cruciabatur: octauo Pontificatus ſui anno, menſe decimo, die quinto decimo moritur. Vixit tamen ſexaginta duobus, menſibus tribus, diebus ſex, totidem; diuus non ſatis inter Cardinales conſtat, quem poteſtimum deligant.

Nec minor quidem diſcordia inter Electores Imperij tùm fuit, mortuo Henrico, cùm alii Ludouicum Bauariæ, alii Fridericum Auſtriæ Ducem proponerent: qui ſe inter ſe prælio committentibus, ſuperato Friderico, tanta ſuperbia Ludouicus elatus eſt, vt abſque authoritate Romanæ ſedis, & Imperatorem ſe appellauerit, & ita Vicecomitibus in Ciſalpina Gallia, vt Mediolano potiti ſint, quòd eis facilius Romam profiſci, ac liceret, ad coronam auream, vt mos eſt accipiendam.

Tum verò Heſtroſci, ac maximè Guelphi, trepidare acceperunt, quòd cernebant Ludouicum Imperatorem omnia Imperij iura, ad inuantibus Vicecomitibus, & Vgutione Fagiolano, Piſanorum & Lucenſium tyranno, breui repetiturum. Hanc ob rem & Guidonem Potramalam, Epiſcopum Arretinum, ac Dominum, & Philippum Tarentinum Principem, Roberti Regis fratrem, in partem ſpes pollicitationibus ſuis pellexere. Multum enim Philippus equitatu, & diſciplina rei militaris, tum valebat.

AD CLEMENTINAS, ANNOTATIONES.

AD *Proœmium in glo. Fugant.*] Atqui pecuniæ corradendæ cauſa, primus beneficiorum electiorum teſeruationes ac taxas inuenit, & Simoniacas quas vocant Annatas in vſum reuocauit vt refert Ptolomæus de luca, in eius vita, & Ludo. Gomeſ. in proëm. Reg. Cancellariæ, refert, adeo cupidi & audaciſſimi animi fuit, vt non ſolum Prælatos Eccleſiaſticos expilaret: ſed etiam conſtitutionem ferret, qua Regnum Germaniæ à Regno Franciæ, & Italiam ab Imperio diuideret: adeo pecuniæ ſtudioſus, vt moriens quinquies & vigeties centum millia aureorum nummorum reliquerit, quantum nullus ante ſe Pontifex, vt etiam refert Platina.

Ad *text. ibi, Seruus Seruorum.*] Bonifacius de Vitali hic col. iij. dicit quod ſicut ſeruus alterius, qui non eſt libet toto ſtudio debet intentus eſſe circa voluntatem domini ſui, ita Papa xxviij. quæſt. 1. c. Ian. nunc. ſed aliud eſt fieri, aliud deberi. Gloſſ. *in verb. iuxta, ibi, municipale.*] Placet Pan. in ca. Quinta vallis de iureurando.

Ad *text. in fine, data. Aucnion.*] Ponderat Cardinalis. Inducendo ad quæſtionem quod in inſtrumentis debet poni locus, in quo confecta fuerint. Pro hoc de contract. & committend. ſtip. l. optimam, ij. quæſt. vltim. libellorum, de probatio. quoniam, de re iudic. Abbates li. vj. de quo in Spec. de inſtru. edi. §. reſtat. ver. quid ſi locus. vide quæſtion. Tholoz ccccxcr.

Ibidem *in gloſſ. De extero, ibi conſtitutionis.*] Imo ſtatim operatur effectum, per l. penult. & ibi Bart. c. de decur. lib. x. Feli. ca. ij. col. v. de conſtit. Bar l. Omnes populi. quæſt. v. de iuſti. & iure Rom. Concil. ccexxx. Tamen quod effectum requiritur ſcientia. Cardi. ſlo. hic Philipp. Decius dicto. c. ij. nu. 17. Soci. l quidam relegatus, col. 1. de rebus dub.

AD LIB. I. CLEMENTINARVM.

DE SVMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA.

TITVLVS I.

CAP. 1. *Firmiter tubarentes.*] Si quis dubitet in fide, paratus bona ratione adducta credere, non eſt hæreticus, ea, damnamus, ſ. eodem adde gloſſ. c. quis neſciat, ix. diſtinct.

Ibidem *in gloſſ. A natiuitate.*] Idem tenet Specu. de inſtru. edit. in princip. col. iij. Bart. l. libellorum, de acenſa. gl. hic. Sed Hier. Grat. conſ. cxxxvj. lib. 1. dicit quod inſpicitur conſuetudo & veriſimilitudo & quod Bononiæ incipiunt à Cal. Ianuarij. c. ieiunium lxxvj. diſtinct. dixi in conſuetud. Patiſ. tit. 1. in rubri. numer. 18.

Ad *text. in verb. damnamus.*] Contra dicunt theologi tenentes Eccleſiam eſſe ſupra Papam, & eius ſedem & Papam cum ſua ſede in fide errare poſſe & corrigi vel deponi ab Eccleſia, prout etiam in Concilio Conſtantienſi definitum fuit.

Ad *gloſſ. verb. intellectiuæ, ibi, quæ virtus dicitur intellectiua.*] Idem latè Tho. Aqui. contra gentil. lib. iv. ca. lxxxj & in quodlibet x. artic. vj. Gabr. Biel. in 2. Senten. diſt. xvij. quæſt ij. Vbi quod non eſt traduce.

Ad *text. §. porro in fine, ibi, Hæreticus ſit cenſendus.*] Erat enim opinio Platonis, quæ hic damnatur, & latè Thom. Aqui. contra gentiles lib. ij. cap. lvij. ca. lxviij. licet hanc ſequi videatur Guliel. Budæ. de aſſe, chart. viij. Dum ponit differentiam inter endelechiam & animã rationalem, illam mori cum corpore, hanc autẽ vt nautam à naui ſeparabilem Marſil. autẽ Ficinus Theologiæ Platonicæ li. xv. c. v. latè Platonicos ſequitur & tandem in fi. lib. v. turpitet errat, tradens modum accedendi ad Deum ſegregando ſe à materia, & ſic oſtendit ſe Chriſtum fidemque Chriſtianam prorſus ignorare, pro vt etiam oſtendit io ſpurco ſuo libello de doctrina Chriſtiana, quem Sacrificulus effectus & ſacerdotio donatus attentauit ſcribere, luculentum exemplũ doctrinam fidei non a Philoſophis ſed a ſolo verbo Dei petendam eſſe.

Ad *gloſſ. verb. in aqua, ibi, cauſa materiale.*] Hæc eſt Craſſities Canoniſtarum, quia in Sacramentis non eſt aſſignare materiam nec formam, ſunt enim operatio tranſiens: qua ceſſante deſinit Sacramentum & ſic aqua non eſt materia Sacramenti niſi impropriè & metaphoricè ſed ipſa lantio in aqua cum verbis & intentione vt tradunt Theologi in 4. Sen. & ibi Tho. Sco. diſtinct iij. Gab. Biel. diſtin. iv. quæſt. ij.

Ab *gloſſ. verb. opiniones, ibi, Hinc autem opinioni.*] Ex hac gl. habes, quod Baptizatis infunduntur virtutes. Nam habilitatur, anima in Baptiſmo, ſed non corpus: cuius habilitas requiritur in operatione virtutum. Zabarella hic Gab. Biel. in 4. Sentent. quæſt. ij. artic. ij.

Ad *text. duximus eligendam.*] Atqui fides non pendet ab electione hominum quorumcumque.

TIT. II. DE RESCRIPTIS.

Gloſſ. *cap. 2. & ſi principalis in pr. ibi, dico per præd.*] Idem Pan. ca. quoniam Abbas, de officio delega. ſed ad ſucceſſorem non tranſit. Panor. & Felin. ibi Iaſon. l. more col. xij. de iuriſdic. omnium iudicum. Phil. Franc. C. ſtatutum, in prin. colum. ij. eodem in ſexto.

Gloſſ. *d. cap. 2. in verbo Epiſcopi, ibi, Electi.*] Et bene quicquid Imol. hic. & Fel. in c. eam te. col. iv. extra eodem dicant.

Gloſſ. *d. cap. 2. in verb. Obſeruari, ibi, Expreſſo*] Sed quod non ſit neceſſe exprimi Ægi. Bellam. deciſ.

746. Phil. Franc. c. ſi motu col 1. de Præbend. In vj. c 1. 6. poſtquam col. ij de cenſi. in vj Nic Boel de poteſta. lega. quæſt. 1. vide quæ dixi ad Alex. conſil. xj. lib. viij. Philip. Dec. cap. cum inter, de exceptio.

Cap 111. *in Text. Deputatum a nobis.*] Ægid. Bellemere. deciſ. 667. Gemi. conſ. xvc col. 1.

Gloſſ. *d. ca. 3. in pr.*] Sed quid ſint ordinarij Batt. l. vlt. c. vbi Senat. vel clariſſ. l. præcipimus, in pr. e. de appell. ſed quod in totum delegato tenet Anto. Butr. Alc. in rub. num. 20. de offic. ordi. extra.

Cap. 4. *ad ſummarium d. cap.*] Limitat Ægid. Bellemer. deciſ. 563. Gemi. conſil. lxviij. col. ij.

Gloſſ. *d. cap. 4. Renunciare, ibi, Litigabat.*] Idem Cardiſto hic Inn. Io. And. Fel. & omnes in d. c. in noſtra.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Beneficium, ibi, reſidentiam.*] Etiam ſi ſit Beneficium ſimplex: & intelligo vt declarat Panor. in cap. ſi de cleric. non reſid. & in repet. §. qui vero, in c. extirpandæ col. xxiv. de præbend.

Caſus *d. cap. v. Literas, eod. tit. in verb. Decretauit*] Omiſſa doctrina fidei quæ non eſt idonea his quæſtionibus.

Ad *text. dicti capituli literas, ibi, poſt datam ipſarum Creatum.*] Idem de lite orta poſt datam reſcript. ca. ſi. 5. eodem, de iure otto poſt litem conteſtatam l. non poteſt videri ff. de iudic ſimiliter arbitria, non extenduntur ad futura l. de his de arbitr. nec pactum, l Tres fratres, de pact. nec tranſact. l. cum Aquilina c. de tranſact. nec ſtipulatio l. ita Stipulatus § Griſogonus: nec Teſtamentum l. Scita, de aur & arg. leg. nec inſtrumentum c. clericus de teſtetur. nec renunciatio, de quo lege Bart. Font. limitat Gemi. Conſil. lxx

Gloſſ. *in verb. creatum, ibi, extendatur ad illud.*] Niſi fuiſſet omnino extinctum, Zabatel,

In *text. ibi & certa notitia.*] Feli. e. gratum, col. ij. ca. cum. olim Abbas, in fine, de off. deleg. Rom. Conſil. cccex Hippol. Marſil. ſing. cclix.

Gloſſ. *Plena & certa, ibi, Appellantis.*] Adde Bellem. deciſ. 181.

Gloſſ. *cap. in p'ciſque ad verb. Et populo in fine, ibi, ſed primum plus placet.*] Idem Paul. de Leazar. Zabatella, hic Iaſon. l. ſi quis iia. de verb. oblig quamuis Alexand. vacillet Conſi xxv. lib. vij. & Ioann. Sel. tract. de benef. parte. ij. quæſt. xvj.

Ibidem, *in gloſſ. verb. Monaſterij, circa finem.*] Tamẽ hæc Cle. locum habet etiam in ſæculan vt non poſſit eligi. Feli. e. nonnulli, colum. xxxvj. de Reſcript.

Gloſſ. *cap. Statutum, eod. tit. in verb. conſuetudine, circa finem.*] Idem Imola, hic Anchar. conſil. li. in fin. Gemin Conſ. cxxxij. in fi. Do. And. Tiraquell. in præſa. retract proximi. num. 17. cum ſeq.

TIT. III. DE ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE.

Capitulum, *Ne Romani in gloſſ.*] Nota hîc, quod Concilium non tollit conſtitutionem Papæ: de quo Barba. per decem folia. Sed imo concilium eſt ſupra Papam ſecundum Theologos & hiſtoriam, quia multos Papas iudicauit & abiecit Concilium. Sed nullus Paparum iudicauit Concilium generale cui etiam beatus Petrus obediuit. act. 15.

§. *Ea tamen verſic. per mortem vel alias.*] Etiam hoc non expreſſo veniet omnis alius modus vacandi, vt etiam ſentit gloſſ hic, quamuis aliter dicat Barb. conſil. lxxxij. li. iv. quem ſequitur Lud. Gomeſ in Reg. Cancellaria. de impetran. beneficia vac. per ob. famil. Card. dixi in Reg. Cancell. de infirm. reſignant. numer. 145.

§. *Sane, eod. cap. ibi, Apoſtolicarum Audientia.*] Bonifa. de vitali hic notat, quod principalius membrũ Curiæ Romanæ eſt Audientia & expeditio ioſtitiæ, dicens quod hoc operatur magnitudo virtutis inſtitiæ: & ſic membrum gratiæ, & membrum pœnitentiæ ſubſint, quia ſolum eſt electio facienda vbi eſt audientia contradictoriarum, licet per obitum Papæ vacet locus iuſtitiæ: ſed ergo ante Io. 22. vilis erat Curia Romana, quia vt ait Gomeſ. in præfa. Reg. cancell. Ioan. 22. Rem
» auxit multis modis auxit honore, & auctoritate
» Epiſcoporum depreſſa.
» Gloſſ. *in cap. conſim, eod. titulo, ad verb. porrecto, ibi, expenſis.*] Idem Imol. & Zabatel. hic Geminia Philipp. Franc. c. ſi de litis conteſta. in vj glo. j. eod. de verb. ſign Cle. ſæpe §. verum, vetlic. pronuntiatio, Lanfranc. de Oriano tepe. e quoniam contra falſam, vetſic. petitiones, in fine, de proba. Idem in libello. Alexand. l. t col. de edendo. Feli. ca. ij col. iij. de libelli oblatio. Idem de inſtrumento mentionato in libello Io. Amicus conſ. c. xxxv. Rota deciſ. xxxiv. in nouis fac. quod dixi in conſue. Pariſienſ. §. xiij. glo. xi. numer. 5.

TIT. IV. DE RENVNTIATIONE.

Gloſſ. *cap. vnic. de Renuntiatione, in verb. Cedendum*] Procurator, ad petendam licentiam cedendi datus, quando poteſt teneri vocati. Vide Nicol. Boet. deciſ. Burdegal. 207.

Ibidem *in textu, ibi, Notitiam.*] Niſi dominus prius cedat, vel decedat. Feli. c. ex parte decan. de Reſcrip. Anto. Rubeus. repet. §. morte, nume. 292. in l. non ſolum de operis noui nunt. adde Paul. Caſtr. Conſil. cccixj. in fi lib. 1. debet tamen reſignans vſque ad aduentum ſucceſſoris adminiſtrare. Ioann. Imol. hic, colum. 1. dixi in Reg. Cancell. de publicandis.

TIT. V. DE SVPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORVM.

Ad *ſummarium capitul. vnici, ibi, perſonis.*] Et non aliis Ioan. And. in mercurial. certum eſt Philip. Franc. in c. contra cum. de regu Iur. in vj. Idem in omni deuolutione Roma. ſing. cccclxxviij. Phil. Dec. Conſil. xl. in fi.

In *textu, ibi, Adminiſtrationes.*] Fallu in Comendarijs Hoſpitalium S. Ioan. Hieroſolimit. quia non ſunt beneficia vt tetigi in ſtilo Parlam. par. v. qoæſt. ccxlix. Fa. Cotn. Conſil. lxvj. lib. iij vnde ſuperflua eſt Extrauagans Io. 22. exhibita de Priuileg. in communibus quia non continebantur, ſed mero tuti, vt tetigi in Reg. Cancell. de infir. num. 123.

In *gloſſ. Regulares ſeculariũs.*] Idem Zabatel. Panor.

In *gloſſ. Prælati, prim.*] Idem è contra Zabatel. Panor. hic per Cle. 1. §. Abbatẽ j. de ſtatu monach. Roi. in antiq. eodem.

In *gloſſ. d. poſitionem, Aliter.*] Quia præſentatio eſt ſeruitus, late Zaba. hic quæſt. vj. vt dixi in Conſue. Pariſ. §. xxxvij. gloſſ. x. num. 30. & dixi in Reg. Cancell. de infirm. reſign. num. 49 cum ſequen.

In *textu, Renocari.*] Niſi à Papa fuerint prouiſi ſecundum Phil. Dec. ca. cum acceſſiſſent. num. 10. vbi dixi, de conſtit. ſed quod alias reuocari non poſſint ſine cauſa rationabili tenet. Inno. c. inſinuante quæſt. Clerici vel vouen. ſed quod huiuſmodi manoalia non dicantur beneficia ſentit Ioann. Staphil. de litera Gratiæ forma ix. quæſt. xxviij Phil. Dec. e. Ex parte 9. col. 1. de teſcriptis.

TIT. VI. DE ÆTATE ET QVALITATE ET ORDINE PRÆFICIENDORVM.

Gloſſ. *in capitul. vt ij, conſtitutus, Ætatem.*] Contrarium tenet Pan. hic & Fel. ca. Poſtulaſti col xv. de teſcript. tamen idem Felin. ſibi contrarius ſequitur gloſſ. in cap. atſi electici, colum. pe. de iudic.

Ibidem, *tu dicas.*] Idem Petr. Anchar. hic nota. vj.

Ibidem, *eligerer.*] Secus si augeretur numerus in fraudem. Phil. Dec. consil. ccexxiv. in princip.

Ibidem, *expectare.*] Idem Ancha. not. vj. Pan.

Gloss. *d. capitul. In eisdem, ibi, Prælatus.*] Idem Panorm. Phil. Dec ca. 1. colum. ij. de ele. e. significatum, de præbend. Panot. e. dilecti, no. 1. de maiorit. & obed. Phil. Dec. ca. eam te, colum. ij. de rescript. gl. Pragm. de electio. §. 1. versic. Collegium.

Rursus in gloss. Nullomodo, excludit.] Phil. dec. ca. ij. col. viij. de proba. Io. Monteferrato repet. e. nemo potest, colum. viij. de lega. 1.

Ibidem, *vt ibi dixi.*] vers. concedantur. Idem Zab. Pan. hic Ang. Imo. l. si quæramus, de testam. Imo. c. ij. extra de test. Alex. l. vltim. de testa. mili.

Rursus in gloss. Pars dimidia diuinit.] Hoc verum si dicat statutum quod inter interessentes dividantur. deeem. Secus si dicat quod cuilibet assistenti dentur quatuor, quia tunc accrescit Ecclesiæ. Panot. hic Phil. Franc. cap. f. col 1. de Rescript. in vj.

Gloss. *cap. Generalem, in verb. decernimus.*] Verbum decernimus inducit ius nouum Feli c. a. in fin. de iu. similis in cle. vnica, de causis possess. & proprietatis.

Rursus in gloss. Anno, &c, Suspenditur.] Mediante sententia Zabarell. hic.

TIT. VII. DE OFFICIO VICARII.

Ad *summarium capitul. vnici, Vicarijs perpetuis.*] Qui fundant intentionem suam de inter communi contra omnes alios à Cutato p. mittuo. Bonifac. de Vitali. ele. j. j. de iure patrona.

In gloss. d. capitul. Sacerdotium, &c. Contrarium puto.] Gl. sing. secundum Fely. c. fio. de Simon. colum. iij. Panot. hic & in cap. At si clerici §. adulterijs, de iudi. quod potestas dispensandi, non est stricte interpretanda, in ordinarijs.

TIT. VIII. DE OFFICIO ET POTESTATE IVDICIS DELEGATI.

Glos. *capitul, vnici, in pri. Nudum ministr*] Barba. in c. quoniam contra falsam, col. xij. dicit per hanc gloss. quod nudum ministeriũ non est delegabile Secus si est iudex l. A iudice c. de iudic. Pan. c. 1. de testibus. cogen,

* Rursus *in gloss. Si per inquisitionem &c. audaxtria persona.*] Aduerte pro declaratione huius materiæ, quandoque inquisino venit principaliter in dispositione & tunc committi non potest, quandoque venit accessorie ad collationem fiendam aliquibus & tunc potest alteri committi vt hic.

Rursus *in gloss. Repererint &c, Partes iudicis.*] Singularis secundum Card. quod *executor ad prouid. dum dicitur mixtus* & sic potest si vult partes iudicis assumere. Sed hoc falsum est, & in Gallia abusiuum, & tanquam abusu appellari posset ad Regia Parlamenta.

TIT. IX. DE OFFICIO IVDICIS ORDINARII.

Ad *summarium, Clericorum*] Etiam exemptorum resistendo & suam libertatem, & quietam verbis & factis defendendo Petr. Anch. hic num. 4. & de differentia iurisdiction. late Steph. Aufreri hic in repetit.

Gloss. *cap. Et si ab Apostolicæ, facta. Valeat.*] Idem

* Car. & Imol. tamen Do. Phil. in c. fi. de off. deleg. li. vj. tenet contrarium & bene vt ibi dixi.

Rursus *in gloss. Spectatis, Beneficij.*] Debet ergo nominari expresse ipsum primum beneficium, & eius circumstantiæ, & conditiones, & omnia quæ possent monere facilius Principem ad Gratiam concedendam, vel denegandam, nam cum tales impetrationes sint ambitiosæ, sunt stricte interpretandæ: vt ff. de præbend. c quamuis l. vj.

Ad *Summarium d. cap. Et si ibi, Apostolicum.*] Idem quicunque speciali authoritate Papæ confert. Archi. Io. Andr. in c. Is cui, de præbend in vj. & bene: quamuis Gemi & Phil Franc. ibi, dubitent, & hoc nisi talis delegatus esset executor, Gratiæ iam factæ & validæ. quia in collatione talis executoris non requiritur aliud exprimi, quia non dependet a se, sed à Gratia iam facta.

Rursus *in gloss. Nõ vnus, &c. Restringenda.*] Idem Zabar. Panor. Bonifac. de Vitali. hic col. 1. Pan. c. si quis contra in lect. col. iij. & in repe. col. ij. de form compe. Iason l. si idem, cum eodem de iurisd. omnium iudic. dixi in Reg. Cancell. de infir. nume. 29. cum seq. in Reg. de publicand. nu 160. cum sequen.

TIT. X. DE PROCVRATORIBVS.

Gloss. *cap. 1. debito modo. Scripsi.*] Quod non idem omnes hic Bal. Consil. xcvj. lib. 1.

Rursus. *in gloss. Protestatione. Alijs non.*] Scilicet separatis, idem in ratificante Alexand. Franc. Aret. l. iv. §. Cato, colum. ix. de verb. oblig. vbi Roma nume. 36. incaute dicit dominum non posse reuocare quo ad qoædam, quia imo potest pro parte reuocare in separatis sed tunc Procurator potest totum negotium relinquere significando domino, nisi dominus ex iusta causa variaret.

Rursus *in gloss. Receptis. Exercitium.*] Imo non competit nec habitu quidem, qua est contractus, ideo debet perfici per nunuum vel epistolam ad hoc missam & acceptatam & ita tenet bart. in l. Si negotia §. 1. de oeg. gestis. & Consil. lxxm. Specu. de Procurator. §. 1. bald. l. licet c. de Procur. l. eius qui in prouincia si cert. peratur: quamuis Romanus in l. absenti, col. a. de donation. distinguat. sed simpliciter est tenendum.

Gloss. *c. non potest, Electi. dicebat.*] Dic quod neque grauiora quæ continent periculum, nec maiora quæ non continent veniunt sub clausula generali, etiam alijs minoribus specialibus expressis. Panorm. hic. Vide Lap. alleg. lxx. in fine.

Rursus, *in gloss. Maio a.*] Concord. Iaf. l. Si conuenerit, colum. final. de intisd. om. iud. l. fina. col. 2. e. de hæredit. instit. Consil. clxv. col. ij. lib. iv. Vide Alex. Consil. ccxxxv nu. 2. cum sequent. l. b. vj.

Gloss. *c. Retig o sus, ibi, Suscipere & c. Verum*] Idem Panor. hic Phil. Dec. ca. ij. numer. 8. de Iudi. & hanc Cle. practicani in executione Atesti Prioratus Sancti Genitoris, anno. 1536. ad excludendum accersitos opponentes.

Rursus *in gloss. Substinere, frangatur.*] Secus si esset simplex nunnus, per no. Bart. in l. 1. §. pet scium, de acq vel amitt possess.

Rursus *in gloss. Commissum &c Tu distingues.*] Vide Iaf. l. 1. §. Item acqmimus, de acquir. possess Petr. Rebuff. tract. de Nominat. quæst. 15. nume 10.

Ibidem, *Substituat.*] Vt potest, Pan. hic Petr Rebuff. tepe ca. postulastis, not 1. de Cle. excommunic.

Gloss. *c. Procuratorem.*] Ista Cle. an habeat locum in ciuilitet mortuo, Vide quæst. cccccIxxv. derif. delph. Guid. Papæ. Et dicendum quod sic vt scripsi in Reg. Cancell. de publicandis resign. nume. 57. & idem motte vel Concessione Commendatarij per ea quæ ibi dixi q. xv.

Rursus *in gloss. reuocari. Mortuo.*] Procurator si est constitutus à Collegio in causis in quibus potest omnibus de Collegio mortuis & alijs subtogans durat eius officium vt determinat Dyn. in compromisso facto à collegio vbi sunt decem, ex quibus v. vel

vij. posteà mortui sunt: tenet enim quod non extinguatur compromissum, quia vnum est idem collegium remanet, & censetur etiam alijs subrogatis, vt l. Proponebatur ff de iudicijs, & ita not. Bart in l. quod in terum §. & si autem ff. de lega. 1. Pett. Zab. hîc quæst. vj. decis. Tholos. xxxv.
Ibidem in f. idem Pan. hîc.
Ibidem, contestata, in f. finiri tenet Pan. hîc.

TIT XI. DE RESTITVTIONE IN INTEGRVM.

Gloss. *c. vnic. in princ. Prælatus.*] Idem Pan. hîc Amplia siue Prælatus cooserat ratioone personæ, siue ratione ecclesiæ, quicquid dicat Cardi. flo hîc. quæst. vj. nu. 14. limita in quantum ecclesia in ipsa proprietate, & iure conferendi læderetur.

Rursus *in gloss. lapsum, in f.*] Vide Alex. consil. 1 nu. 2. lib. vij. vbi dixi.

Rursus *in gloss. finiri. Quidem contra.*] Idem hie Panorm. nescions glo. istam alibi pet quam dicit sententiam contractus litigatotis priuilegiati aduersus ius commune esse nullam ipso iure, sic limitatur cap. inter vos de re iudicata. Sed contrarium verius est, vt post Genze. tenet Zabar & hîe.

LIBER SECVNDVS.

DE IVDICIIS.

TIT. I.

AD *Summarium cap. 1. affixæ tamen.*] Bart. in Extraug. Ad reprimendum ver. per edictum Math. Afflict. decis. Neapolit. cclxxxix. num. 5. Phil. Dec. Consil. clx.

In *textu, Constituit.*] Sed ambitiosè more suo ad odiũ suum excquendum, vt contra Cardinales de Columna.

Gloss. *cap. dispendiosam in verb. Beneficijs &c. ibi, proprietate.*] Scilicet ex parte vtriusq; alias secos secundum Lap. hie, dixi in annor. Phil. Dec. Consil. ccxxxiij. nu. 1.

TIT. II. DE FORO COMPETENTI.

Ad *gloss. cap. vnic. de foro competenti, in verb. Ant. earum parte, ibi, aliqua.*] Phil. ca. quoniam in princip. de testib. Alexan. Consil. cij. num. 4. lib. vj. Franc. Kip. in rep. l. si vnquam col. viij. c. de reuoc. don.

Gloss. *in verb. indulgentiam, ibi, proprie.*] Cano. hie Pbil. Franc. ca. Romana colum. j. de sen. excom. in vj Pan. in ca. j. in fin. & ibi Maria. Socin col. ij. extra eodem. Maria. Soci. c. postulasti nu. 4. extra. eodem Bald. Consil. ccccxiij. Concil. ccccxlv. libro quarto. Philip. Dec. Conccccccclxj. nu. 6.

Gloss. *in verb. Ordinandam, ibi, Temporalem.*] Idem Cano. hie Pan. e. conquestus extra eodem. Ego vero dico quod hæc Cle. non habet locum quoad temporalẽ iurisdictionẽ quam Episcopus habet à Rege, quia hæc constitutio non ligat Regem nec laicos in his quæ concernont sęcularem ditionem, quia non materia spectãs ad Papam. Et hoc nisi in terris in quibus Papa est dominus temporalis.

Gloss. *in verb. diœcesanũ, ibi Episcopalem iurisdictionẽ vel quasi.*] Idem Cardi. Licet regulariter appellatione diœcesanotũ, veniant soli Episcopi glo. in cap. 1. de vita & honest. Clet. glo. in ca. 1. de iure patr. Pan. & alij hic.

TIT. III. DE CAVSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS.

Ad *summarium cap. vnici de causa possessionũ & proprietatis in fine.*] Lapsus alleg. 106.

TIT. IV. DE DOLO ET CONTVMACIA.

Gloss. *in cap. vnic. de dolo & contumacia, ibi, Respondeo.*] Idem Panor. hic.

Ibidem *in verb. fortius.*] Idem Zabat. hic Petrus Gynus Albericus in l. Properandum §. sin autem t. eus c. de iudicijs.

TIT. V. VT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETVR.

Gloss. *cap. 1. in verb. Collato, ibi, puto quod non.*] Idem docto. hîc Pbil. Fraoc. c. 1. io prin. vt lite penden. in vj. *quia electio non dat ius in re, sed ad rem.* Rota de elect. in nouis in fine Gem. Phil. Fraoc. c. si actio, de elect. in vj. Feli. c. quod ad consulta, de te iudic. e. super his, colum. 1. de accusa. Phil. Dec. c. 1. col. iij. de iurisdi. omniũ iudi. dixi ad Phil. Dec. c postquam, colum. ij. de elect. Idem in ptesentatione, Rota decis. cccxxviij. in ann. Panor. ca. quod autem, de iure patron. Lud. Gomes. in Reg. Cancell. de non tollendo iure quæsito quæst j.

Ibidem, *Ratificationem.*] Panor. Bonifac. de vitali, col. v. Gene. c. licet, de præbend, io vj. Roma. Consil. cccxlij. Ludo. Gom. in Reg. Cancell. de impet. benef. vacan. per obi famil. Car. q. vij. in fi. Mar. Pacus tract. de manda. parte iv. nom. 30.

Ibidem, *nemo possidere videtur.*] Quia *impossibile est duos esse intitulatos in eodem beneficio*

Ad *Text. d. cap. 1. circa finem, ibi hb. ra dispositio.*] Ias. limitat consil cxlv. lib. 1. vide quæ dixi c. si postquam, de elect. in 6. & in tract. Reg. Cãcell. Reg. de infirm. num. 29. & teg. de publican. nn. 61. & in Reg. de verisi. notit.

Ad *summarium, ca. 2. ibi pertinent ad partem.*] Angel. Alc. in rubri. e. de in ius vocand. Guid. Papæ. q. delphin. 488. Phil. dec. ca. 1. in fin. de rescript. ca. vt debitus, colum. iv. de appella.

TIT. VI. DE SEQVESTRATIONE POSSESIONVM ET FRVCTVVM.

Ad *summarium cap. vnic. de sequestratione possessionum & fructuum, ibi, Vna desiuntua.*] Ægid. Bellemer. decis. lxij.

Gloss. *verb. Idoneam, ibi, Æquum.*] Sed quod necessarium tenent Zab. Panor. hîe: sed non seruatur, vide Oldr. quæst. clxvj.

Text. *Occupare.* Ægid. Bellemer. decis. cccxxviij.

Gloss. *in verb. nullatenus, ibi, data.*] Habenti alias potestatem etsi valer. Zab. hic.

Gloss. *in verb. non obstante, ibi, iurisdictio.*] Gl. singularis secundum Bald. in l. Generaliter colum. 1. c. de Episc. & cler. Hippol. Marsil. sing. x. Ant. Cotr. in sing. vers. statutum j. Phil. Dec. consil. viij n. 7. vbi dixi. Consil. xxxviij. n. 7. quamuis. Socin. l. ij. nu. 4. de excepr. reprobet hanc glo.

TIT. VII. DE PROBATIONIBVS.

Gloſſ. *cap. vnic. de probationibus, in verb. Feciſſe narramus, ibi, ſatis puto.*] Imo requiritur quod reſpiciat narrantis factum, & quod ſuper eo ſunderetur intentio. Oldr. quæſt. cclviij. Gemi. c. ſi papa in fi. de priuileg. in vj. Bonifa. de Vitali hic colum. ij. dixi ad Alexand. conſil. cxij. lib. vij.

Ibidem *in verb. admittatur probatio.*] Idem Pan. Barb. limitantes, vt non procedat in his, quæ à Pontificali poteſtate non debent: faciunt not. Inno. e. inquiſitioni, de ſen. excom. & in iure quod Papa ſine culpa auferre non debet. Glo. ca. omnis xxij. diſt. ſic in non ſubdito Alex. Conſil. 23. nu. 14. lib. vij.

TIT. IX. DE IVREIVRANDO.

" Capitul. *vnic. de iureiurando, in verb. Vicariam.*] Hic vicariatus probatur per illud, Tu es Petrus, & ſuper &c. Ioan, Volkirch ſactionis Lutheranæ ait, *nullo modo nunc loco probari: item deſinant alij, nobis ſat eſt ſapere vſque ad ſobrietatem. Font.*

Imo ſciendum eſt propriè vicarium eſſe abſentis. quod conuenit antichriſtis non veris Apoſtolis, qui ſunt ſetus Chriſti præſentis iuxta illud, Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi, loogè autem eſt ab eis qui Euangelio ſuo non obediunt.

Ibidem *in text. in verb. Henricum.*] Scilicet ſeptimũ per Euchariſtiam venenatam ſublatum. Omni enim arte ſtudnerunt Pontifices Imperatores ſubigere, vt temporaliter regnarent. Vide Math. German. Chronico. li. xxiij.

Gloſſ. *in verb. Reges, ibi, Vterq;*] Imo neuter interim efficaciter Bal. in proem. Decretal. Ver. Rex pacificus col. ij. poſt Oldrad. Conſil. xxij. ſed Albe. in l. Bene à Zenone col. ij dicit quod pender ab euentu quod etiã ſequitur Anto. de Roſellis tractat. de legitima. col. xxxv. Oldr. quæſt. xxij. cum ſequeo.

TIT. XI. DE SENTENTIA ET RE IVDICATA.

Ad *ſummarium capitul. 1. de ſententia & reiudicata, ibi, executione non facta.*] Amplio etiã ſi euidens nullitas ex ſtatuto ſecundũ Alexand. Conc. ccxxv. nu. 16 lib. vj. Amplio etiam ſi reſtitutio detur. Caſſador. de reſtit. in integ. deciſio. 3. limita, ſi eſt euidens nullitas & iniquitas Oldrad. q. cvj. Gemi. Conſil. xxiv. Imol. l. de pupillo §. qui opus, de op. no. nuntiat. Alexand. l. iv. §. condemnatum colum. ij. de re iudic. Franc. Curtius l. ſub pretextu. c. de tranſactionibus. Hieron. Grat. Conſil. lxxij. Conſil. lxxx. Conſil. lxxxv. lib ij.

Gloſſ. *ibidem in princip. ibi, Miſtas.*] Idem Pan. Cepola cauſ. crim. Conſil. xiv. Alexand. Conſil xcv. nu. 4. lib. vij.

Gloſſ. *in verb. alicuius, ibi, Tamen.*] Idem Zab. Panor. hic Deci. Conſil. ccclxxxv. in prin.

Gloſſ. *in verb. fuerint, ibi, ſucceſſiue.*] Idem ſi interpellatæ. Zab. Pan. hic.

Cap. *Paſtoralis 2. in text. in verb Henricum.*] Scilicet ſeptimum cuius ampullosam ſententiam in Regem Robertum Latam ad verbum refert. Alber in l. Quiſquis l. ad l. Iul. maieſt. ſub data vij. Calcod. Matys, Regni id eſt Electionis, anno quinto Imperij (Id eſt coronationis) anno primo 1311. ſecundum eum, ſed fuit 1312. vt tenet in conſuetud. Pariſ. tit. 1. in rubr. nu. 44 ſed Henrico per Euchariſtiam venenatã ſublato, & graui ſchiſmate in Imperio ſuſcitato, tunc auſus eſt Cle. V. eius acta reſcindere per hanc Decre. quam Bald. in l. liberti libertæque colum. v. c de oper. libert. argum de iniuſtitia dicens, quod in hoc c. ſunt quædam dicta quæ ſapiunt & quædam quæ non ſapium veritatem iuris.

Ad *gloſſ. d. Helias eadem, in verb. Concludens*] Idem Io. fabri. §. vlti. Inſtit de pœna temere litig. Iord. Brixius, in repe. d. §. contumente. & hæc obſeruatur.

Gloſſ. *d. capitul. Paſtoralis, in verb per violentam, ibi, alias tenetur.*] Glo. ſingularis Pan. hic Io. And. ad Spe. de iureiur. in rubr. Iaſ. l. Si duo Patroni in fi. de iureiur. Phil. Dec. l. quod à quoquam nu. 4. vbi dixi, de reg. iur. & in ca. j. lect. r. col. vnj. vbi etiam terigi de conſtitu. c. quoniam contra falſam nu. 31. de probationibus.

Gloſſ. *d. capitul. in verb. Homoq, ligius, ibi, Ligius,*] dixi in conſue. Pariſ. §. r. gloſ. v. numero 6. cum ſeq.

TIT. XII. DE APPELLATIONIBVS.

Cap. 4. *Quandiu, de Appellationibus, Ad ſummariũ d. capituli, ibi, non curris Appellanti.*] Secus in cauſa principali. Roma. conſil. clxxiv. colum. v. & hoc de rigore iuris. Tamen de æquitate idem ſeruatur in cauſa principali. Bonifac de Vitali, hic, colum iv. Guid. Papæ quæſt. delphin. cxv. Vide Paul. Caſtr. conſil. xlij. lib. 1.

Gloſſ. *in verb expreſſo, ibi, Tacitus.*] Alexand. conſil. lxxij. in fin. lib. iij

Cap. 5. *Appellanti. Ad ſummarium inf.*] Sed aliud iure ciuili l. Per hanc & ibi Cyn. quæſt. ij. c. eod. Ludo. Gozadi conſil. xxij. in fine. Adhuc iure canonico tantũ locum habet in meta & proprie inter locutoria Bonifa. de Vitali hic in fi. Ægid. Bellemer. deciſ. ccccxvij. Fely c. quod ad Conſultationem col. ix. cum ſeq. de re iudi. Phil. Dec. ca. Peruenit ij. in fi extra, eodem.

Gloſſ. *in verb. Alias cauſas, ibi, Proponendi.*] Sequuntur Panot. Imol. hic vide Iacob. in l. ij. col. vij. ff. ſi quis in ius vocatus non ierit. Fel. c. cum dilecta de reſcriptis. col. xvj. Font. Phil. dec. l. certum ſicer. peta. c conſtituit. ij. de appell. vbi dixi & ad Alex. conſil. c. xxvj lib. vj. Vide Fel. c. cum ordinem. de reſcript.

Cap. 6. *Si appellationem. Ad ſummarium d. capituli.*] Limita hanc Clem. niſi infra terminum ab homine datum appellatus proſecutus fuerit, quia tunc ſua diligentia prodeſt appellanti. Sed in lapſu fatalium iuris habet locum hæc Clem. indiſtinctè, ſiue neutra pars proſecuta fuerit antè tempus, ſiue appellatus tantum Fel. in cap. Ex parte ij. de reſcript.

Gloſſ. *in verb. Appellatus, ibi, Hoſt. dicens.*] Idem Bonifa. de Vitali. hic colum. ij. Ancha. conſil. cccxlv. Alexand. conſil. lix. nu. 7. vbi dixi, lib. iv. conſil. civ. conſil. cxiv. li. v. conſil. lxiv. li. vj. Guid. Papæ conſil. x. conſil. xl. & eſt communis. Ego vero dico falſam eſſe ſi ſententia infirmans lata fuit partibus, ſaltem ſi à iudice ordinario, & non à delegato Papa poſt lapſa fatalia.

Gloſſ. *in cap. f. Cum à repulſione, in verb. Repulſione circa finem ibi, habet vim definitiuæ.*] Idem Imol. Zabarel. hic Alex. conſil. clxxij. num. 3. li. vj. ſecus ſi ſuper admiſſibilitate iudicatum ſit, deciſio. Tholoſ. 48. gloſſ. prag contra friuolè appellantes verſ. non habente.

LIBER TERTIVS.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORVM.

TIT. I.

AD *ſummarium capituli primi, tit. de vita & honeſtate clericorum in f.*] Sed magnus abuſus eſt extendere ad alios quam mituſterio Eccleſiaſtico actu ſeruientes, vt dixi ad Alexand. conſil. viij. lib. j.

Gloſſ. *in verb. diœceſanis, ibi, habeant.*] Niſi haberẽt iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem & excluſiuam Epiſcopi, gl cle. 1. de foro compe. Pan. hic.

Ead. *gloſſ. d. cap. 1. in verb. tertio, ibi, vnum.*] Idem Pan. hic Iaſ. l. 1. col. iiij. de lib. & poſthu. Maria. Socin. tract. de citation. art. xxvij. numer. 57.

Gloſſ. *cap. 2. in verb. inhabilis, poſſint.*] Idem Imol. Panor. hic.

Ead *gloſſ. d. cap. 2. in verb. Sanctioni, ibi, hic non.*] Ant. corſ. ſing. v. addinò. Lap. alleg. 37. Alberi. 1. Stat. quæſt. lxx. in fin. Phil. Dec. l. vlt. num. 7. vbi dixi, ca. vnde legitimi.

A Selua tract. de benef. pat. iij quæſt. xj. nu. 38. & ita ſeruatur.

Text. *ib. Exequendam.*] Fel. c. licet in f. de off. ordin. Iaſ l. ius ciuile, de iuſti. & iure Alex. l. more colum. iij. & ibi, Iaſ & Philipp. Decius de ioniſd. omniũ iud. Philip. Dec. conſil. cxcv. col. 1. vbi dixi quamuis idem Dec. conſil. clxxxiij. nn. 9. limitet in materia beneficiali vt odioſa declarant tamen vt Bald l. Eam quam col. ix. c. de fideic. Curt. Senior conſil. xlix. colum. 31.

Gloſſ. *cap. 2. in verb. directas, ibi, intelligo etiam.*] Vide latè Pe. Rebuff tract. nomination. quæſt. xv. nu. xij. cum ſeq.

B Gloſſ. *d. cap. 2. Per literas in verb. Eccleſias, ibi, habere.*] Idem Zabarel. Panor. Anc, hic Bonifac. de vitali colum. ij. Ancha. conſil. cxiv. Fel. cap. in noſtra cotoll. xxxij. de reſcr.

Gloſſ. *d. cap. 2. in verb. Apoſtolicis, ibi, tamen Papa.*] Imo nec Papa, Feli. in tract. quando literæ Apoſtolicæ præiudicent patrono: latè dixi in reg. cancell. de infirm. reſign. nu. 32. cum ſeq.

Gloſſ. *cap. 3. Si plures, in verb. Vacare, ibi, vacat primum.*] Per d. c. de multa, ſed non ſecuodum. Sed per extrauagan. execrabilis, tunc cum ſecundi poſſeſſionem accipit vel per eum ſtat, iam eſt priuatus primo per d. cap. de multa ſed etiam ipſo iure priuatur ſecuudo, & fit inhabilis ad ordines, & beneficia niſi tunc primum in manu ordinarij dimittat infra menſem.

Ead. *gloſſ. ibi, ſi vero poſſeſſionem.*] S. aſininam & meri C facti propter c. 1. de regul. iuris in vj. & ſic no. quod aſinina & meri facti poſſeſſio vltimi incompatibilis facit priora incompatibilia vacare ſiue in vltimo beneficio habeat ius, ſiue non. Sed omiſſio poſſeſſionis quæ poteſt apprehendi facit priora beneficia vacare quando prouiſio vltimi tenuit: alias non.

Gloſſ. *cap. 4. Si Romanus, in verb. validam, ibi, nec aliam.*] Idem Zab. Pan hic Rota deciſ. cxj, cum ſeq. in nouis Gemin. conſil. civ. Alex. conſil. ccv. lib. vij. vbi dixi, & in Reg. cancella. de veriſimili notitia, num 84.

Gloſſ. *cap. 5. Si de beneficio, in verb. ſiue ad nos, ibi, Innominatus.*] Secus ſi originalis Collatio ad eum ſpec- D tauet, qui non fuiſſet grauatus, vt gl. verſic. Epiſcopi: niſi tempore datæ deuolutio eſſet in manu grauati. vt hic ſubtilizat Card. Zabar & cum gl. tranſit Pan. hic.

Gloſſ. *d. cap. 5. in verb. Epiſcopi, ibi, Primi.*] Pan. videtur velle quod ſufficiat tempore datæ fuiſſe ad collationem Epiſcopi, quod videtur verus. Et dic quod ſufficit tempore datæ & collationis ſpectaſſe ad Epiſcopum vel ſolum tempore datæ non tempore collationis ſit deuolutum ad Papam. Ita Card. Zabarel. hic poſt Lappum: & ſic hæc gl. multum reſtringitur. Sed hæ anxietates ceſſant in forma concordatorum Galliæ, vbi tantum inſpiciuntur beneficia naturaliter ad grauatum ſpectantia.

Gloſſ. *cap. 6. Si in xta, in verb. mandati, ibi, hab.*

TIT II. DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBVS.

Ad ſummarium capituli primi, de præbendis & dignitatibus in f. ibi, Io. Andr.] Amplia etiam ſi motu proprio. Panorm. hic, & bene: quamuis gloſſ. ij. hic contranum velit & malè, vt etiam melius decidit Io. And. in c. ſi motu, in vj. an no.

Gloſſ *d. cap. 1. in verb. vel alteri, ibi, quod habet impetrant.*] Hæc vetitas Io. Cald. Feli. cap. in noſtra de reſcrip. Feli. c. Ad aures, de reſcr. & ſic qualitates beneficij tam obtenri quam obrinendi ſunt exprimendæ coram Papa vel legato ſiue de diſpenſando ſiue de prouidendo agatur. Gemi. conſil. xij. nume. 6. & ita obſeruatur quicquid gloſſ. & Roma. conſil. ccc. lxij. dicant.

Gl. *dict. ca. j. in verb. ſi dignitatibus, ibi, Idem puto.*] Lancel. dec. l. omnes populos col. ij. de iuſti. & iure. Iaſ. l. Centurio col. xvj. de vulga. & pnp. Alex. conſil. cxix. lib. 1. conſil. cxluij. lib. vj. vbi dixi.

Ead. *gloſſ. in verb. de dignitate, ibi, quod ſic.*] Idem Imo. Zabarel. Pan. hic Feli. c. in noſtra, co. xxx. de reſct. Pan. conſil. xxxviij. lib. ij. Gemi. c. cum illis §. 1. ẽ. eod. vj. Ioan. Selua tract. de benefic. parte ij. quæſt. ij. num. 39. Sed contrarium verius eſt vt tenet Calder. conſil. xij. de præbend. Math. Pacus tract. de mand. parte iij. num. 93.

Ead. *gloſſ. in verb. Quamuis, ibi, quinò alius.*] Idem Pan. hic Zaba. cle. j ẽ. de ſuppl. negli. præla. col. ij. & hic qnæſt. v. Rota deciſ. cxcvj. Habens gratiam in nouis. Feli. d. c. in noſtra, cotoll. xxxij. Math. Paeus tract. de mand. parte v. nu. 98. Sed in contrarium eſt veritas vt tenet Phil. Dec. ca. j. col. j. de elec. vbi dixi.

Ead *gloſſ. in verb. in certa, ibi, niſi vnica.*] Idem. Imol. Zabar. hic Archid. Philipp. Franc. c. ſi pro clericis ẽ. eodem in vj. Feli. c. in noſtra cotoll. xxiv. de reſcrip. Io.

Digitized by Google

tem.] Contrarium tenet Zaba hic, quia annexum A tanquam accessorium non considerator c. super eo, de præbend. in vj. Sed idem quod gloss. tenet Io. Staphil de literis gratiæ cap. ij. nnme. 6.

Gloss. *d. c. 6. in verb. vacabit, ibi, Abhorrent.*] Idem Gemi. c. 1. de consue. in vj. Math. Pacus tract. de mandatis, versic. in vno. Io. Staphil. de literis gratiæ, cap. ij. numc. 6.

TIT. III. DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, XT ECCLESIÆ NON VACANTIS.

Ad *gloss. capituli vnici de concessione præbendæ vel Ecclesiæ non vacantis, in verb. Extunc, ibi ex nunc.*] Imo no. hic, quod clausula ex nuoc prout ex tunc B respicit conditionem extantem, non tempus actus celebrati, remittit ad nor. inl. 1. c. de eod. in l. huiusmodi ff. de verb. obli. l. Lecta ff. si certum petatur Fon. nec interim ligat Oldrad. quæst. clxxv.

D. *gloss. in verb. Executorem, ibi, conferre non possit.*] Imo posset efficaciter, nec contrarium hic infertur.

Ead. *gloss. ibi, Aliquibus.*] Hæc placet quia conditio non trahitur retro: & sic cuius gratia prius pura fuit habetur pro primo: nec est differentia inter conditionem dicto ca. Si pro re, & istam. Limito si primus impetrans haberet clausulam irritatiuam eorum quæ in suum præiudicium acta essent, ac si à tempore datæ, &c. Ita etiam volunt Lapus. Anch. C Imol. Zabarel. hic, quamuis Panor. sequatur glo. vide Federic. de Senis consil. lxix. quæst. Thol. cclxxiij.

Gloss. *d. cap. in verb. Intra mensem, ibi, & hoc placet. Archid.*] Cuius dictum fortificat. d. Anchar. per l. Is qui bonis §. 1. ff. de cess. bo. tenet cum glo. per l. Thais §. Iotra ff. de fideicom. lib. & sequitur Imol, Fon. Ego vero c. glo. hic veriorem puto quia hoc casu gratia est limitata ad acceptaodum iofra mensem. Sed oon in casu sequenti. & idem Zaba. Pap.

D. *gloss. ibi, opiniones contrariæ.*] Idem Gemi. in c. tibi quæst. de rescriptis in vj.

D. *gloss. ibi, possit dici contrarium*] Et bene Card. Flo. hic Felin. c. Capitulum vj. de teser. Ratio, quia ex quo gratia est limitata ad eam quæ infra mensem acceptabitur, si infra mensem non accepiciur gratia D est omnino & iodistincte petempta quoad illam & sic illa præbenda sibi non debetur vi gratiæ, vt liquet, nec etiam vi Canonicatus licet non sit alij debita quia gratia sua poterit in alijs impleri, posset tamen ei vt cuilibet extraneo per ordinarium conferri.

In *textu, ibi, Publicè nota.*] Gemi. Phil. Franc. c. 1 § sane de censi in vj. Are. consil. 29. nume. 7. Phil. dec. consil. cxxxv. in fin. Hiero. grat. consil. xlix. num. 8. lib. 1. Gemi. consil. xxxviij. dixi in consue. Parisiensi §. xxxvij. gloss. x. oum. 32. & in Reg. cancell. de infirm. numer. 44.

Gloss. *d. cap. in verb. Executorem, ibi, fieri.*] Idem Panorm. & omnes.

In *verb. loco, ibi, Viciniori.*] Idem Pan. & omnes. E

Io *verb. vel Ecclesia, ibi, occulta.*] Dummodo Ecclesia habeat habitatores.

TIT. IV. DE REBVS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

Text. *in cap. 1. de rebus Ecclesiæ non alienandis, in verb. Recepta.*] Non pro ipso Prælato, sed pro Ecclesia, & hoc constat, aliàs detectius esset.

Gloss. *d. cap. 1. in verb. proprij, ibi, de Episcopo.*] Hæc vera & eam tenet Hosti. in c. cum & plantare §. in Ecclesiis de priuil. summa Angel. ver. Alicna. Pc. de Ferrar. in for. libell. in actiooc reali, versic. veris.

Ead. *gloss. ibi, præstare.*] Idem Zaba. hic Panorm. c. ij. de transact. Alexand. consil. xvij. num. 4. lib. iij. vbi dixi. vide Felin. c. Auditis, colum. iij. de præscrip.

Gloss. *d. cap. 1. in verb. locationes, ibi locare.*] Scilicet ad modicum tempus Phil. Dec. consil. cciij. alias species est alienationis Steph. Bert. consil. c. xxvj. locatio perpetua. lib. ij. Vide Panorm. disputa. Angerio col. xiij.

Ad *summarium cap. 2. Si vna, inf.*] Vide Pan. c. voico, in fi. vt Eccles. benefi. sine vll. dimin. consil. Paul. Castr. consil. ccccxxxvij. libro j.

Gloss. *d. cap. 2. in verb. Ecclesiam, ibi, superioris.*] Et bene vt dixi in consue. Parisiens. §. xli. nu. 59. & ad Philipp. Dec. cap. cum causam, nu. 4. de proba.

Gloss. *in verb. decernimus, ibi, Præterita.*] Idem Panorm. sed dic quod præterita non mutat, Zabarel.

TIT. V. DE RERVM PERMVTATIONE.

Gloss. *cap. vnic. de rerum permutatione, in verb. Beneficia, ibi, non videntur posse.*] Imo possunt vt dixi 5. eod. in vj. & in annotat. ad Philipp. Dec. consil. ccx.

Gloss. *d. cap. in verb. Conferantur, ibi, Concilium Turonens.*] C. maiotibus extra de præbendis. Sed certè illud c. respicit proprietatem & alterationem beneficij io se, non simplicem permutationem tituli: Ideo non probatur, nisi per c. quæsitum, extra eod. Sed hodie exoleuit, & libere fieri potest permutatio etiam seorsum & ex intervallo per cos ad quos spectat institutio vel collatio, etiam non requisitis patronis Ecclesiasticis: & ita seruatur in tota Gallia, & bene videtur circuitus & abusus officialium, & non sit opus pecunias mittere Romam.

Ead. *gloss. ibi, puto quod sic.*] Idem Panor. hic & 5. de maioritate & obedi. c. cum olim. & ita seruatur vt latè dixi in reg. caocell. de infirm. resign. num. 31. in reg. de publicand. num. 160.

TIT. VI. DE TESTAMENTIS ET VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

Gloss. *cap. vnic. de Testamentis, in verb. deputatis, ibi, antiquo iuri inf. d. gloss.*] Idem Panor. hic, & ca. vlr. de constit.

TIT. VII. DE SEPVLTVRIS.

Gloss. *cap. 1. de sepulturis in verb. Publicè, ibi, ponderetur.*] Placet Anch. Imo. qui mihi videntur probare gloss. vbi est imponenda pœna sed aliàs in iudicio excommunicatus, dicetur publicè excommunicatus. Foo. Sed respectu tertij gl. tenenda est Panor. consil. xcix. Gemi. con. lxxv. col. ij. dixi in reg. cancell. num. 202.

D. *gloss. in verb. subiacere, ibi, ex hoc facto.*] Card. Zabarel. tenet quod quadruplici.

Text. *in cap. 2. ibi, curis excitemur innumeris.*] Scilicet huiusmodi, vt mirum non sit non superesse tempus doctrinæ verbi Dei, etiam si bellis fœreodis non desit.

Eod. *Textu, ibi, Periculosa discordia.*] Ad lites & pugnas vsque quæstui habuerunt fictam pietatem & negotiationem animarum homioum, adco vt etiam coram iudicibus sæcularibus in Gallia magnis conteotionibus & sumptibus soper his litigaverint sumpro inuicem vti possidetis interdicto & non solum huiusmodi quæstuariæ possessiones admissæ: sed etiam per plura iudicia etiam Senatus Parisiensis Atesta, confirmata est inter Parochos & hos meo-

dicos adiudicata iuata tetminos huius cle. vt hacte- A nus vidi.

Gloſſ. *d. cap.* 1. *in verb. Præſentari, ibi, Præſentatio.*] Iinol. Zabar. hîc Mar. Soc. tract. de citation. artic. xxxj. nu. 9 Rochus Curt. tract. de iure patron. in prin. quæſt. iiij & verb. Ius quæſt. iiij. alias ante quam ſit facta ſuperiori non dicitur quis præſentatus prout non dicitur præſentario ſed quædam nominatio, vt ait Zaba. c. capitulum, quæſt. xxaiij. de teſtetip. Ego vero dico quod nec oominatio dici meretur ſed implea præparatio.

Gloſſ. *d. cap. in verb. libere, ibi, licentiam*] Et bene Zaba Panotm. hic Frane Ripa tract. de teſte, folio cxlx. in patuis: quamuis Alcia in ca. j. col. iij. num. 10. carta. de offic. Ordinatij haoc gloſſam teprobet & malè vt dixi in Annotat. ad Philipp. Dec. ea. Si pro debilitate, de offic. delega. num. 6.

Gloſſ. *d. cap. in verb. conceſſa, ibi, Reſeruare.*] Falſum vt tenet Panorm. in ca. vlti. col. j. ne cler. vel B Monach. Clauaſ in vet. confeſſio: tamen Hentic. de bonis in tract. de Syoodo, folio 64. in patuis hanc glo. ſequitur.

Gloſſ. *d. cap. in verb. indi eſſe, ibi, Singularibus.*] Idem Fed. de Senis Conſil. iiij. Cald. Conſil. vltim. cod. ttt. Pe. Anchat. Conſil. cccixix. Gemi. Conſil. xlvj. tamen quod non cadant in quattam ceſſante fraude, vt quando contemplatione conſanguinitatis tenet Old. quæſt. eexaiij. quæſt. ccixxxvij. quæſt. ccixxxix. Bald. Conſil. c. 4. lib. 1. Conſil. ecxxxvj. lib. ij.

Gloſſ. *d. cap. in verb. quartam, ibi, Abb. contra.*] Idem Panotm. hic Fed. de Senis Coofil. x. Old. con- C ſil. cclxxxvij.

Gloſſ *d. cap. In verb. largiri, ibi, Vendicare.*] Et ſic per manus ſuas accipere & ſi turbentur interdictum vti poſſidetis tntentare, vt practicatur in Gallia more iutium prophanorum, vt etiam experientia docet, quod ſi de manibus dictorum ſrattum accipere deberent, vt voluit Old. nihil otſi eum maiore ſumptu & labore recuperatenr.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Integre, ibi, deferendum.*] Contrattum tenet Oldrad. Conſil. cclxxxvij Panor. ca. Cum libertum, col. vlt. de ſep. Pe. Aneh. Conſil. lvj Sed Nic. Euetard. in loeis legabibus & alij glo. defendunt.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Paſſa, ibi, ſtabit.*] Idem Alex. Conſil. cxxv. nu. 8. li. 2. Conſil. cxxii. nu. 7. lib. 4 vbi dixi. D

TIT. VIII. DE DECIMIS, PRIMITIIS ET OBLATIONIBVS.

Gloſ. *cap.* 1. *de decimis, in verb. Excolendas, ibi, Colons non exempti de ſua ſoluent.*] Idem Pan. hic Guid. Papæ quæſt. delphi. 207.

Gloſſ. *d. cap. ia verb. donec, ibi, ſuſpenſis ad tempus.*] Gloſſam c. quia ſæpe. verſic. donec, de electi. in vj. cap. 3. gloſ. pe. de cenſi. Gemin. cap. 1. col. 1. de hæretic. 10 6. deeiſ. Thol. 198. diat. in Conſuet. Pariſienſ. §. 37. nume. 5. & ad Phil. Dec. ea. Apoſtolicæ E nu 3. de eaceſſ.

Gloſſ. *cap* x *in verb. Si beneficiorum ibi, Altarium*] Gemini. Phil. Franc. ca. vlt. col. vlt. de conſue. in vj. Phil. Dec. Conſil. ccx. nu. 4. & in rubr culum. 3. vbi dixi de reſer. Lud. Gomeſ. in Reg. Cancell. de infirm. reſign. qoæſt. 23.

Ead. *gloſſ. ibi, quod non.*] Idem Boniſa. de Vitali hic col v. concluſio iij. Phil. Dec. c. lxv. colum. prima.

Ead. *gloſſ. ibi, de reditibus Eccleſiaſticis deputatis ad fabricam.*] N. ſi recipetentur non pet manus beneficiati ſed pet manus deputati ſabricæ Boniſa. de Vitali col. v. conclu. iij.

Eadem. *gloſſ. ibi, diſtributionibus.*] Idem Boniſa. de Vitali colum pe. conclu. vj ſed contrattum tenet Gemi. conſil. laxv. col. 2.

Text. *in cap.* 2. *ibi, ad Monetam currentem.*] Gemi. Conſil. cxxxvij. col. vlt. Alber. Bruous Conſil. xcviij. & ſic ſola quaotitas vſualis attenditur nec habenda ratio quod moneta noua ſit intrinſecus diminuta, vt dixi in tract. vſur. & moneta quæſt. 100.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Taxationem, ibi, Expenſa*] Idem Pan. hic Gemi. Conſil. laaav. col. 1.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Conſuetam, ibi, Partium.*] Hoc verum quando Papa ſcripſit ad taxationem decimæ ſed ſi ſimpliciter vſque ad certam ſummam, tunc attenditur vetus valor, quia ſtricta debet fieri intetptetatio.

TIT. IX. DE REGVLARIBVS ET TRANSEVNTIBVS AD RELIGIONEM.

Gloſſ. *cap.* 1. *de Regularibus in verb. locum aliorum ibi, loco ſui.*] Idem Pan. Boniſac. de Vitali col. ij no. xuij. ad locum tenentem extendit.

TIT. X. DE STATV MONACHORVM.

Text. *cap.* 1. §. *ſane, de ſtatu Monachorum in verb. vulgariter.*] Nor de Regula eaponenda vulgattier quod fit ad plenam eius ootitiam. Ex hoc inſert Paul. ad examinationem teſtium quibus capitula legt debent vulgariter, ſi non intelligunt hictaliter, & debent eis eaponi de verbo ad verbum: vt no. in Spe. de teſtib. §. nunc tractandum, poſt ptin. Card. Sed cur Papæ non fuerunt ſolliciti de exponendo Euangelio vulgariter? num quia hæc inuenta hominum potiora & perfectiora putant Euangelio, vt tes oſtendit?

Gloſſ. *d. cap. §. Si quis autem, in verb. vt præmittitur, ibi, ſeruetur.*] Et ſic exeepto hoc caſu qui ſpecialis eſt ſtatus Regulæ, quod pet negligentiam Prælati inſetiotis non ſit deuolutio ad commentum. Zabate. Pan. hic & ẽ. eod. de ſupl. negli. prælato. Phil. Franc. ca. j. col. j. de maiorit. & obe. in vj. Fel. e. 15 quæ, extra de maior. & obe. Rot. de ſupl. negli. præla. in anti. gl. Pragm. de colla. §. & ſi quis, verſic. ſupetiorem & §. ſtatuit, verſic ſupetiotes.

Gloſſ. *d. cap.* §. *Ad hæc, in verb. Ad clauſtrum, ibi, & ſic nil habet commune.*] Idem Panor. hic & in cle. 1. ſ. de ſuppl. negl. Prælа.

Text. *d. cap.* §. *cæterum, in verb. Reſidere.*] Sed hodie in Gallia nooobſtante hoc Concilio contrarium ſit per eos quos vocant Reformatores, quia ſtatim ab initio omnes prioratus, & membra dependeotia conuentualibus actu dunraxat eaceptis vniuntur, & ſtuctus adferuntur ad menſam capitis ſeu Monaſterij principalis, vbi etiam reſidere compelluntur.

TIT. XI. DE RELIGIOSIS DOMIBVS VT EPISCOPO SINT EXEMPTÆ.

Gloſſ. *in cap.* 1. *de Religioſis domibus, in verb. Sanctitatis, ibi, & obtinetur bono.*] Idem glo. e. Anantiæ in fi. de elect. in vj. ſic Beatus Auguſtin. ait lib. vnico de Sancta virginitate, *quod ſimulata humilitas eſt maior ſuperbia.*

Gloſſ. *in cap.* 2. *Quia contingit, in verb. Sedis Apoſtolicæ, ibi, per hanc literam ſolum.*] Niſi ad illom vſum conuerti non poſſit, quia tunc & inferior prouideт. Lap. Cardi. Flo. nu 10. Panor. hic.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Sedis Apoſtolicæ, ibi, Abdicare.*] Idem Panot. Boniſac. de Vitali hic.

Ad *ſummatim* §. *vt autem*, *d. cap. Quia contingit*, *ibi*, *Præcipit Hoſpitaliæ in beneficium non concedi*, *&c.*] Vnde io his de iure non haber locum deuolutio Cardi. hic Cald. conſil. vnico. de ſupl. neglig Præla. Sed tamen de facto ſeruatur locum eſſe deuolutioni.

Gloſſ. *d. cap. in d.* §. *vt autem*, *in verb. Sæcularibus in fine ſublatum.*] Idem Panor. de Leaza Cardi. Flo. Bonifa de virali hic colum. vij. vbi quod etiam mulieri poreſt committi.

Gloſſ. *eiuſd.* §. *in verb. Electionem*, *ibi*, *Confirmandam.*] Aliàs nullo modo dicitur electiuum. Cardin. hic & cle. 1. coluon. pe. 3. de præbend. & conſil. cv. Rot. decis. caaiij. in antiq. Pan. c. nobis de iure patro. Feli ca. in noſtra cotoll. axaij. de reſcript. Oldr. quæſt. cxlvj.

Gloſſ. *eiuſd.* §. *in verb. committatur*, *ibi*, *Perpetui.*] Quod vitius eſſe dicitur Cardi. hic: *nam crebra mutatio Rectorum loca confumie*, & ita docente experientia etiam hodie obſeruatur, & ſic non opus eſt declaratione.

Gloſſ. *d.* § *in verb. Annis ſingulis*, *ibi*, *Requiſitus.*] Idem Cardi. Paoor. hic Alexan. coonſil. 1. num. 4. lib. 7.

TIT. XII. DE IVRE PATRONATVS.

Gloſſ. *cap. 1. de iure patronatus*, *in verb. diœceſanis*, *ibi*, *non habee locum.*] Limita ſecundom Pan. Iuxta glo. cle. 1. 3. de foro compe. niſi illi haberent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem excloſo Epiſcopo loci. Idem Bonifa. de vitali.

Ead. *gloſſ. ibi*, *ſerioſe.*] Idem Bonifac. de vitali hic, colum. iij. dixi io conſuet. Pariſi. §. 13. gloſſ. 3. nu. 6.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Oneramus*, *ibi*, *fatcor.*] Gloſ. in §. Aſſeſſotem ca. ſtatutum & ibi, Gemi. de reſcr. in vj. & ſic ab eo cuius conſciteotiæ commiſſum oon prouocatur via iuſtitiæ, ſed miſeticotdirer imploratо ſuperioris officio. Lap. alleg. clxi. Feli. cap. Significaſti 1. de homi. falli in his quæ ſunt magni præiudicij. Bald. l. 1. c. de rebus credi. Ægid. Bellem. deciſ. xviii. Philipp. Coro. Conſil. cccxliij. litera x. lib. 1. Ant. Corſ. de poreſt. Regia, fo. 3. & in repetit. vcib. appellari.

Gloſſ. *cap. 2. Plures*, *in verb. Plures*, *ibi*, *Pinguior.*] Cootrarium teoct Bonifa. de virali, hic colum 3. dicens quod non eſt apud aliquem ſingulariter, ſed apud omnes ſimul & collectiuè: ſed opinio Innocentij prævalet.

Ead. *gloſſ. ibi*, *Et forſan non eſſet abſurdum ſtatuere.*] Sed hoc Papa non poſſet, quia oon poreſt ſemel derogare quod minus eſt, vt dixi io Reg. cancella. de infirmis numc. 30. cum ſeq.

Gloſſ. *d. cap. in verb. libere*, *ibi*, *& alius in alia.*] Idem Paulus de Leaz. Aoch. ou. 13. Bonifa. de Vitalt colum. fioal.

TIT. XIII. DE CENSIBVS, EXACTIONIBVS ET PROCVRATIONIBVS.

Gloſſ. *cap. 2. Ad noſtrum*, *de cenſibus*, *in verb. Compoſitione*, *ibi*, *ſuper modo.*] Idem Panor. Feli. ca. cum ex officij, de præſcript.

Gloſſ. *d. cap. in verb. ſi anguntur*, *in fi.*] Et ibi Pan. Iarè Petrus Aoch. tcp. ca. ſioe poſſeſſiooc, de reg. iur. in vj.

Gloſſ. *cap. 3. Præſenti*, *in verb. Negotiandi*, *ibi*, *cauſa negotiandi.*] Idem Bonifac. de Vitali hic Franc. Ripa. de reſcript. reſponſ. xaii. col. ii.

Eadem *gloſſ. ibi*, *iuramento.*] Panor. hic Franc. Rip. tract. de poſt. fo. 97. verſic. m paruis.

TIT. XIV. DE CELEBRATIONE MISSARVM ET ALIIS DIVINIS OFFICIIS.

Gloſſ. *cap. 2. dignum*, *in verb. Pontificum*, *ibi*, *confirmatos.*] Idem Paulus de Ligna. Imol. Zabar. hic & Feli. ca. cam te, de reſcript.

TIT. XV. DE BAPTISMO ET EIVS EFFECTV.

Gloſſ. *cap. vnic. de Baptiſmo*, *in verb. Regum*, *ibi*, *Abſit ergo. quod illos.*] Quicum nulla ſocieras ſed necare booeſtum, Cicero lib. 3. offi. Luc. de penna l. 1. col. iij. vt armorum vſus lib. 11. Codicis Io. de terra Rubea. fol. 47 & air Sapien. cap. xvj. Oportebat eoim illis ſine cauſatione quidem ſupetuenire interitum exercentibus tyrannidem, & Prouerb. ca. 28. Leo rugiens, & Vrſus eſurtens, Princeps ipſius ſuper populum pauperem, differentias vtriuſque vide in meo tract. Vſutar. in fine.

Gloſſ. *d. cap. in verb. liberi*, *ibi*, *Verius videtur.*] Idem Boofa. de Vitalt colum. iij. ou. 56.

TIT. XVI. DE RELIQVIIS ET VENERATIONE SANCTORVM.

Gloſſ. *cap. vnic. de Reliquiis & veneratione Sanctorum in pr. ibi*, *Vrbanus Papa Gallicus.*] Ex Trecis anoo 1261.

Ead. *gloſſ. ibi*, *& quia illa conſtitutio Vrbani non fuit recepta.*] Nec publicata, Scd tanquam nouitas à multis ſpreta per 56. annos, videlicet vſque ad ſecondum annum Ioan. xxij. qui has Cle. publicauit, poſt mutationem xiiij. Pontificum, qui inter ſe & Vrbanum IV. fuerunt & *ſic fieri mille*, *trecentis annis Eccleſia his caruit.*

Gloſſ. *d. cap. in verb. Reuelatum ibi*, *Reuelatur.*] Sed à quoinæ à ſpiritu Eri oris: plus eoim ducenti anni á tua morte lapſi ſont, oec tamen hoc feſtum illis additum fuit oec integrom addi. (Hic & multis aliis in locis fallitur c. Mol. Vir quidem clariſſimos ſed eius meotem plerumque cacæcauit patet mendacij.

TIT. XVII. DE IMMVNITATE ECCLESIARVM.

Gloſſ. *cap. vnic. de immunitate Eccleſiarum in prin. ibi*, *Et Rex Franciæ qui fuit paſſiua cauſa conſtitutionis*, *fuit actiua cauſa reuocationis.*] Quam apte loquitur gloſſa, Rex enim Philippus IV. dictus *Pulcher* touit Cle. vt in Papam eligeretur, diſſimulans ob id rediſſe in gratiam cum eo, qui prius Anglis fauens inimicus erat. Idco Cle. beneficij memor, & cottam in Gallias Aucnion. tranſtulit, &c. Clericis & Extrauagan. vnam ſanctam, quas in odium do. Regis Boifacius 8. ſanxerat, reuocauit, *Templariosque damnauit in do. Regis gratiam*, *vt refert* Alber. in dictiooa. verſic. Templarij.

Gloſſ. *d. cap. in verb. pro inficiit*, *ibi*, *vt extunc.*] Glo. ſingu. Card. hic Plul. Dec. Conſil. cclij. ad fin. vbi dixi.

LIBER QVINTVS.

DE MAGISTRIS,

ET NE ALIQVID EXIGATVR

PRO LICENTIA DOCENDI.

TITVLVS I.

TEXT. *cap. 1. inter ſolicitudines in princ. de Magiſtris, &c*] Hæc confirmata & ſeruata fuiſſe in Concilio Baſilienſi ſeſſione xix. celebrata vij. idus Septembris 1434. A

Gluſſ. *cap. 2. cum ſit minus a ſurdum, eod. tit. in verb. ſequentes, ibi, communiter tenetur.*] Idem Pan. & generaliter procedit vbi tempus habet determinatum principium & finem, ſecus ſi determinandum per iudicem arg. l. Aut damnum §. quiſquis de pœnis Phil Franc poſt Bald. cap. in pœnis de reg. iuris. in vj. Adde Oldrad. q. l. Abb. ij. ſtatu. quæſt. clxv. gl. pragm. col. diuinum, verſi. Trium.

Gloſſ *d cap. in verb. Suſpenſum, ibi capitulo*] Vide Alex. Conſil. ex. mi 2. h. vj. vbi dixi.

B

TIT. II. DE IVDÆIS.

Gloſſ. *cap. vnic. de Iudæis in verb. Zaba Zala, ibi, Genera.*] de Genere & ſuperſtitione Turcorum Sacerdotum vide tract. de moribus & condi. Turcorum c. xiij. & ibi, cap. xx. c. xxij. de religioſis eorundem & quibus præſtigiis quæſtus cauſa Sacerdotes ſuos ordinatos, quin etiam principes eludunt.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Sarracenus, ibi, præmittit.*] imo quia Mahomerus eſt ituns Hieroſolymam ſexaginta dierum itinere: Turcæ vero plures habent tutelares diuos quos inuocant eiſque vota faciunt & ſoluunt, & quoſdam ſectæ ſuæ ſanctos quorum ſepulchra veperantur & adeunt, inuentum ſcilicet & C præſtigium Sacerdotum & Religioſorum ſuorum eriam contra Alchotanum, & Mahumeris qui hæc vetuit præcepta, quæ vbi quæſtus imminet diſſimulant, & de his loquitur hic textus. Vide dictum tract. de moribus & conditionibus Turcorum cap. x. xj. xij. & alij. quæ quidam Senonenſis Cubicularius Regius ſibi attribuit.

TIT. III. DE HÆRETICIS.

Gloſſ. *cap. 1. §. propter quod, in verb. contra eos, ibi, ergo ſi abſoluit.*] Idem Imol Zabar. Pan. hic Iaſon l. Qui condemnare, colum. ij. de re iudic. Phil. Dec l. D Nemo, qui condemnare, de regu iur. & bene, quamuis contrarium teneat Fel. e. non poteſt col 1. de re iudic. Franc. Aret. Soc. in rubr. de acqui. poſſ. & de Anchara. hic nu. 6. dubitat. magis inclinando contra gl.

Gloſſ. *einſd. §. in verb capituli, ibi, quod poſſit.*] Hoc indiſtincte tenet Pan. c. cum olim, eul 4. de ma. or. & obed. & ſentit Zabar. hic.

Gloſſ. *einſd. §. in verb. requiſierint, ibi, ſufficere vnam.*] Idem Imol. Panor Zab. hic Fely. c. ex literis eol. iij. de conſtit. Pan. c. Ego. N. de iureiur. Gemi. c. ſi contra de offic. deleg. in vj. Roma. ſingul. 424. & conſil. eccexxvij. Alex. Conſil. lxxx. lib. iij. vbi dixi.

Gloſſ. §. *verum. in verb. eo ipſo, ibi, Io. tenet quod ſit.*] Idem Panor. Bonifa. & omnes Canoniſtæ hic. & vbique: ſed quicquid dicant, veritas eſt in contrarium, vt etiam melius tenent Theologi, quia actus pure interior non eſt de foro hominum. Gab. Biel lectio lxij. Iac. Almain in 4. ſentent. diſt xvij. q. 1. & diſt. xxv. q. 1. Pe. Sutoris in tract. de poteſtate Eccl. nec non Bald. noſter in l. vlt. in fi. e. de hæred. inſtit.

Text. *in cap. Nolentes, in verb. obfuſcari.*] Semper enim inuenti ſunt inquinatores huiuſmodi, qui alij ignorantia, alij malitia, fidei præiexru veris fidelibus negotium faceſſerent: quoſdam etiam ob id deprehenſos & damnatos hoc ſæculo vidimus.

Text. *in d. cap. in verb. vt ea probare*] Aliàs non, Zabarel. & alij hic Pau. Picus l. Vt vim, de iuſtit. & iure Ang. Clauſ. ver. denunciatio in fine, verſi. familia §. viii. Alberi in ſtatu. q. clxxv. Barba. inter Conſilia Alex. conſil. lv. nomer. 4. lib. iij. vbi dixi, & ad Phil. Dec. cap. nouit, num. 23. de iudi. Alcia in l. Bona fides gl. ij. colum. ij. depoſiti. quod eſt contra ſ furorem quorumdam Theologaſtrorum quos 1542. & aliàs ſæpius totus mundus vidit vt cupidine fundendi ſangmnis, & Rempublicam permiſcendi, concirando omnes etiam contra parentes & ſuperiores deferte quæ probare non poſſent.

Gloſſ. *cap. 3. Ad noſtrum, in verb. immeabilis, ibi, illud idem probans.*] Et bene quamuis etiam oratio Dominica, quæ omnibus Math. vj. præcipitur, & ſic etiam ſentit quandiu hic viuunt peccata habent quæ orant dimitti, etiam ipſa Eccleſia in tertis ageus, quæ non eſt aliud quam ſanctis ibi militantes.

Gloſſ. *d. cap. in verb perfectior, ibi, non eſt ergo.*] Bona probatio: ſed fortior & clarior ex ſimplici verbo Dei Io. 1. de plenitudine eius omnes accepimus, & quod non huic ad menſuram Io. 3. in fine.

Gloſſ. *d. cap. in verb. ſed castigabat, ibi caſtigabat corpus ſuum.*] Piè & ſanctè proui corporis ſui & miniſterij ſui ratio exigebat, non autem ad certas conſtitutiones, nec ex vllo præſcripto alieno. quis enim præſcriber alij qui neſcit quid ſit in eo?

Gluſſ. *d. ca. in verb. Placet, in prin. ibi, d cunt iſt.*] vt nuper impij Anabapiſtæ, quibus profligatis impij quidam ac clanculatij libertini, aut manifeſti Epicurei ſucceſſerunt: quos Iuan. Calu. h. edito acriter confutauit.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Octauo, ibi, Niſi.*] Sed ibi loquitur de fide in verbum Incarnatum, & pro oo. bis immolatum, vt ibi ſeſe exponit dicens, hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, & qui credit in me non ſitier vnquam, & qui credit in me habet vitam æternam. verba erant extunc vera & efficacia, etiam ante Sacramentum, poſtea non ſolis Apoſtolis, ſed omnibus inſtitutum & datum. A

TIT. V. DE VSVRIS.

Gloſſ. *cap. vnic. De vſuris, in verb. onera, ibi non licet.*] Idem Ancha. & Zaba. hic quæſt. an. niſi hoc adiecto, quod promittens non plus obligetur quam alias citra pactum vt ſentit Tho. ij. ij. quæſt. lxviij. quod eſt ſtiuolum dic inſpiciendum, an proximus vel chartas lædantur, vt dixi in tract. vſura. oum. 10. nume. 17.

Gloſſ. *d. cap. in verb. facere, ibi, pro libra.*] habente viginti duodenos eſt dcatans, vſura ſute ciuili prohibita, vt clare docui in dicto tract. Vſurar. B

Ead. *Gloſſ. ibi Pato.*] Idem Conradus de Sumanhac tractat. de contract. fo. 75. Phil. Franc. c. 1. de ætate & qualita. ordi. in vj. Alea. Conſil. xvij. ou. 4. li. ij. Alc. de verb. ſign. l. ij.

TIT. VI. DE EXCESSIBVS PRÆLATORVM.

Gloſſ. *cap. vnic. de exceſſibus Prælatorum, in verb. literarum, ibi, per literas.*] Lap. allega. lxxv. Roch. Curt. de iure Patrona. C

Gloſſ. *d. cap. 1. in verb. Ad mensam, ibi, intraneum*] Phil. Cor. Conſil. cclxij. lib. iij. Franc. Ripa de reſcript. reſp. xviij.

TIT. VII. DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBVS PRÆLATORVM.

Gloſſ. *cap. 1. de Priuilegiis circa finem prin.*] Quod non Zab. Bomſa de Vitali num. 7.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Presbyteri, ibi, hoc non fieri.*] Imo ſecute Paul. de Leaxa. Zabar. hic. D

Teat. *d. cap. in verb. A Pœna & culpa.*] Igitur „ hæc verba ſuot tnuentum Monachorum, vt hic, & „ quæſtuariorum de quibus iofra de pœnit. & remiſſ. „ Cle. Abuſiooibus §. 1. noo recepta nec approbata ab „ Eccleſia. nec in illo quidem Vienneníi Concilio.

Teat. *d. cap. in verb. publice naaiari.*] Ergo ad inſtantiam promotoris vel parochi citari poſſunt coram officiali diœceſani viſuri has pœnas & cenſuras incurriſſe.

Teat. *in cap. 2. Archiepiſcopo, in verb. per quæuis loca exempta*] Quæ licet oon ſint de diœceſi, ſunt tamen in diœceſi, Fel. in c. graue. de off. ordin. limita nisi ſit talis exemptio, quæ etiam habeat ſuam diœceſim, & iura quaſi Epiſcopalia, vt Eccl. S. Martini Turonenſis quæ quamuis ſit incluſa tamen non eſt de diœceſi, nec io diœceſi Turon. Vnde Canonici. S. Martini, Archiepiſcopum Turonenſem eum etuce etecta venientem eapulerunt & etucem fregerunt, nec Arebiepiſcopus aliud facere valuit quam eos interdicto vt poſſidetis conuenire coram iudice ſæculari præteatu quaſi poſſeſſionis, de qua io hac Cle. & adhuc lis pendet in Parlamen. Pariſienſi, quod not. pro Abbate S. Dionyſij, & ſimilibus caemptis. E

TIT. VIII. DE POENIS.

Gloſſ. *cap. 1. de pœnis, in verb. obtinenda, ibi, Poſſet.*] Idem Pan. hic Ægid. Bellemerc. Deciſ. vlt. gl. pragm. de Colla. §. Item inſuper, verſic. diſponere, colum. 1.

TIT. IX. DE POENITENTIIS ET REMISSIONIBVS.

Ad *ſummarium cap. 2. Abuſionibus, tit. de pœnitent. & remiſſionibus.*] Vt ſic inſtitutes, prius cum dominis ſuis negotientur, & ab eis redimant, vide Bald. conſil. celxvij. lib. ij. Phil. Dec. conſil. cclxxvij.

TIT. X. DE SENTENTIA EXCOMMVNICATIONIS.

Gloſſ. *cap. 2. Grauis, de ſtatent. excommunic. in verb. Suppoſuit, ibi, declaratio.*] Taodem multitudo tot laqueorum abeuntium in deriſum eacuſſit Decretum de excommunicatis non vitandis, in Concilio Baſilienſi editum, niſi poſt ſolemnem publicationem. dixi in annotat. ad Phil. Dec. c. Paſtoralis de appella.

Gloſſ. *cap. 3. Cum ex eo. in verb. Tertio, ibi, Sed iſte tertium.*] Vide gloſſ. cle. 1. ſuper verſic obedientiam 3. de religioſis domibus. Fonta. Calder. de indic. conſil. vij. de reg. conſil. iiij. Bald. conſil. 1a. lib. v. Gemi. conſil. xli. Phil. Coro. conſil. ccv. lib. 1. conſil. ccxx. lib. iij. Sed taodem vetificari oportet quod dixit Chriſtus Matthæi. xv. Omnis plantatio quam non plantauit Pater meus eradicabitur, & ibi loquitur de inſtitutis humanis.

TIT. XI. DE VERBORVM SIGNIFICATIONE.

Teat. *cap. 1. § Deinde circa finem, in verb. Dominium.*] Quod Io. xxij. perpetuo abdicauit, declarans huiuſmodi paupertatem nec ad exemplum Chriſti, nec ad perfectionem ſpectare: contra *vero Franciſcani ſuperſtitionis ſuæ zelo* inflati generalem ſectæ ſuæ conuentom celebrauit 1325. Perufij, vbi quæſtio de pauperiate Chriſti determinata fuit, vt ſcribit. aaimi. ca. 1a. § av. ſed ſecundum eorum ſenſum quam auſi ſunt decretis Ioan. xxii. præferre, & ei in conſiſtorio reſiſtere, eumque hæreticum appellare, etrotem defendere veodentium ſeu paupetum de Lugduno, vt ſcribit Anto. tit axi. cap. v. §. multoſque ſuæ ſectæ pertinacis comburi iuſſit. cuteus. oct. iniuriosè & virulenter. io Ioao. xxij. ſcripſit.

Gloſſ. *cap. 2. in verb. deſinitiones, ibi, Arbitrij.*] Sicut index præcedens ſtoe figura iudicij non poteſt deoegare iuſtitiam ita nec talis habens arbitrium in procedendo per Batt. in l. filius familias De donat. per Feli. in c. 1. col. pe. 3. de conſtit. & ea. dilecti 3. de iudic.

Ead. *gloſſ. non tenetur.*] Imol. Zaba. Georgius Natahic.

Gloſſ. *d. cap. in verb. pronuntiatio, ibi, Expenſis.*] Sing. eſt ſecundum Cardin. & Panorm. hic glo. tamen eſt ſimilis, in cle. ij. to verſic. oblatos 3. de appell. intellige tamco ſi boc habeat cooſuetudo, quia contrariom eſt verum de iure, Pan. Fel. in c. j. 3. de libell. obla. per Bart. io Authent. Offeratur, de litis conteſta. dicentem in hiseſſe ſeruandam cooſuetudinem. Vide quæſt. Tholoſa. cxi.

Gloſſ. *d. cap. in verb. de partium, ibi, reſiſtere poſſit.*]

Idem Imol. Zabarel. Georgius hîc.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Vtroſque, ibi, deducere.*] De quo Spec. de teſtib. §. nunc videndum in principio.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Partes, ibi, Fatuum.*] Imò vtiliſſimom & expeditiſſimum, vt etiam omnes Curiæ ſæculares Galliæ practicant, quamuis Curiæ Eccleſiaſticæ retineant hanc ineptam fatuitatem, dum eos monui, veterem ſtilum tantum prætenderunt, quem tamen ineptum fatentur.

Gloſſ. *d. cap. in verb. poſt dationem, ibi, prima placet.*] Glo. ſingu. ſecundum Franc. Aret. c. Vltra tertiam, extra de teſtibus, ad hoc quod non poteſt dari idem termious ad duos diuerſos actus faciendos, „ intellige tamen quando illi duo actus non poſſunt „ concurrere eodem tempore, Panor. Feli. ea. lieet, col. ij. ℣. de proba. Iaſ. l. Qui an. Calcnd. col. iij. de verb. obli.

Gloſſ. *d. cap. in verb. pro teſtibus, ibi, Idem.*] Imol. Cardi. Flo. Georgius.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Nonobſtante, ibi, tertij.*] Et bene Zabar. Panor. Lanfranc. de Oriano hic.

Ead. *gloſſ. ibi, Poterunt.*] Si paulu poſt lapſum termini petitum fuerit: aliàs ſecus. Panor. Feli. ecum dilectus ℣ de fide inſtrument.

Gloſſ. *d. cap. in verb. partibus ibi, Expreſſe.*] Singul. eſt ſecundum Imol. hic Barb. in c. i. ℣. de libell. obla. Feli. ca. Si quis contra, de foro compe. & aurea ſecundum eundem in ea. cum dilecta, de reſcript. ad hoc, quod is qui in iudicio tacite conſenſit in vno actu non cenſetur in alio conſentire & qui non poteſt in vno actu opponere, poteſt tamen circa alium actum per rationem gloſſ Franc. Ripa, tract. de peſte. fol. 46. in parnis, Phil. Franc. c. ex parte tua, extra de appell.

Gloſſ. *d. cap. in verb. irritandus, ibi, Et ſciat.*] Imol. Card. Flo. Panor.

Ead. *gloſſ. ibi, Interceſſionem.*] Memor eſt à quo iſte Theologiam ſuam didicit, nempe à quodam domiciano quem nominat clem. iij. verſic. i. ℣ de hæret. à quo non quis & quantus eſſet Chriſtus, quamque flagellatus à Deo Patre Ioan. vj. & quod noo ſit aliud nomeo ſub cœlo in quo nos ſaluos fieri oporteat. Act. iiij. quæ tales profeſſores ignorant.

Expliciunt Clementina.

VITA

VITA IOANNIS VIGESIMI SECVNDI.

EX PLATINA BERGOMENSI AD VERBVM.

IOANNES vigeſimus ſecundus, Iacobus Caturcenſis antea vocatus, Epiſcopus Portuenſis, poſt longam viginti trium Cardinalium altercationem, Lugduni Pontifex creatus, Nonis Septembris, in Eccleſia Cathedrali, coronam Pontificatûs accepit. Inde verò Auenionem cum Curia profectus, octo Cardinales, in ieiuniis quatuor Temporum Aduentus Domini creauit, quorum de numero fuit Iacobus Caturcenſis, eius ex ſorore nepos, & Ioannes Caietani, tituli ſancti Theodori Diaconus Cardinalis, è gente Vrſina.

Praeterea verò in ſanctos Confeſſores retulit Ludouicum, Epiſcopum Tholoſanum, quondam Caroli Regis Siciliae filium. Sunt tamen qui hoc Bonifacio octauo adſcribant, vt antea dixi. Abdicare autem ſe Epiſcopatu & Sacerdotio, eoëgit Hugonem [a] Catureenſem Epiſcopum, priuatum omnibus Pontificalibus inſignibus, annulo, mitra, cappa, pileo, camiſiaque Romana. Priuatum autem, degradatomque, (vt iſtorum vocabulo vtar,) ac curiae ſeculari traditum, omnibus cruciatibus, coactum eſſe vitam cum morte commutare, quòd in Pontificem coniuraſſet. Eccleſiam verò Tholoſanam, quam vnicè dilexit, ad Archiepiſcopatum tranſtulit, [b] cuius quidem caſtella ſex in ciuitates erexit, vt haberet Archiepiſcopus Tholoſanus, quibus cum dignitate praeſſet.

Diœceſei quoque Archiepiſcopatus Narbonenſi adſcripſit, Limoſam, & Abbatiam ſancti Pontij. Adeo praeterea Pontifex ipſe rebus nouis ſtuduit, vt & ſimplices Epiſcopatus, bifariam diuiſerit, ac diuiſos in vnum redegerit, & Abbatias in Epiſcopatus, & Epiſcopatus in Abbatias vicißim tranſtulerit: ac conſtituta prius in aliam formam tranſtulit: hac tamen gratitudine vſus eſt, quod Clementinarum editionem confirmauit, mandauitque Doctoribus omnibus publicorum gymnaſiorum, vt librum ipſum publicè legerent.

Ordinem autem Gratidimontem, quorundam improborum factionibus labefactatum, in meliorem formam redegit, amputatis his quae Ordini obeſſent, additiſque inſtitutionibus quibuſdam, quibus tanta religio conſtaret.

Cùm verò Caeſarauguſtanam Eccleſiam admodum diligeret, eam in Metropolitanam erexit, quinque Cathedralibus Eccleſijs, ex vndecim, quae Tarraconenſi ſubſunt, huic aßignatis. Inſtituit & nouum ordinem militum, qui militari ſub Chriſto dicerentur in Luſitania, quae Portugallia dicitur, qui Sarracenis reſiſterent, Baticam & Africam incolentibus. Batica apud antiquos ea pars Hiſpaniae dicebatur, quae ad mare Mediterraneum vergit, noſtris temporibus Grata nomen obtinens, à cocco, vt arbitror, quo ea pars Hiſpania maximè abundat. Coccum autem nunc granam vocant, vnde lanae inficiuntur.

Horum autem Ordinis, (quem diximus à Pontifice conſtitutum) caput in Marino Syluenſis diœceſis oppido, repoſitum eſt: militibuſque omnia bona Templariorum, annuente Rege Portugallia, conceſſa ſunt quo liberiùs militia Chriſti vacarent. Cuius cenſor & moderator, eſt Abbas, Alcobaſiani Monaſterij, Ciſtercienſis Ordinis, Vlixbonenſis diœceſis, qui & conſcribendi, & exauctorandi militem poteſtatem habet.

Deinceps verò duos Thomas in ſanctos retulit, Thomam ſcilicet Epiſcopum Herſerdenſem, virum nobilem genere, probatum moribus, doctrinâ inſignem, miraculis clarum: & Thomam Aquinatem, ordinis ſancti Dominici doctorem praecellentem, de cuius vita & ſcriptis multa ſupertùs annotauimus.

Creatis deinde ſeptem Cardinalibus, ſecundâ ordinatione, anno milleſimo tercenteſimo trigeſimo ſecundo, ſtatim edictum propoſuit, quo eos declarauit pertinaces & hereticos, qui affirmarent, Chriſtum eiuſque diſcipulos, nihil priuati vel habuiſſe: quod cersè non multum cum ſacra Scriptura conuenit, quae multis in locis teſtatur Chriſtum, eiuſque diſcipulos ac veros imitatores nihil proprij habuiſſe, vt illud Euangelij, qui non vendiderit omnia quae habet, & pauperibus dederit, non poteſt eſſe dignus me diſcipulus. Praeterea verò haereticum putauit eſſe, ſi quis affirmaret, ipſis diſcipulis, vendendi, donandi, acquirendi ſuopte ingenio ius non competere: quòd ad Religionem euntes in alterius arbitrium tranſeant: vnde fit, vt domini mancipia, non ſibi, ſed domino acquirant, vel acquiſita prius, ex arbitrio & mandato eius, pauperibus diſtribuant.

Harum autem inſtitutionum litteras Apoſtolicas ad gymnaſia publica tranſmiſit; ne amplius Scholaſtici ea de re diſputarent. Damnauit praeterea gloſulam quandam fratris Petri, Ordinis Minorum, qui conuentum quendam tertij Ordinis ad imitandam Chriſti paupertatem, animauerat, quorum de numero, multi damnati & exuſti [c] fuere.

Habitâ praeterea conſtitutione, (vt eorum vocabulo vtar) decem Cardinales creauit: inter quos Ioannis Columna & fratris Matthaei, è gente Vrſina, Ordinis Praedicatorum, ratio eſt habita.

a Hug. Geraldi, vt ibi extrauag. diuinis. de poenis in communibus.

b Tranſtulit. in extrauag. Salua or. cum ſeq. de praebendis in communibus.

c Vt etiã ſe Florentiae vidiſſe ſcribit

Card Flor. Clem. Extr. §. Proinde, de verb. ſignif. Ant. tit 21. c. § 1. Quin delecta tuiſſet ſecta Minoritarum, niſi aduerſus Ioann. 22. Papam, fauorem habuiſſet multorũ etiam Principum, ioiet uos quinq, Regis nominat Anton. tit 25 § . c 17 quiſectam illam in tanta tribulationem, collapſa adiuuabant etiã in curiã Papæ contra eum.

Dum hacà Pontifice agerentur, Florentinus exercitus, ingenti clade, non longè à monte Catino, ab Vguttione Fagiblano ſuperatus eſt. Verum Lucenſes, non diutius tyrannidem Vguttionis laturi, capta occaſione, Nerium eius filium, vrbe eiecunt; dum Caſtrenſium virum domi nobilem & manu promptum, quem in carcerem conieccrat ob prædam ex hoſtibus captam ad ſupplicium ducit. Pulſus itaque Lucà Nerius, patrem in Lucenſes concitat, cui quidam ex vrbe prodeunti, Piſani ſtatim clauſere portas. Is autem cum filio ad Maleſpinas confugiens, tentato ſæpiùs ac fruſtra, ad tyrannidem reditu, tandem in Flaminiam, ſolum paternum, Pontifice iubente rediit, atque ita Caſtrucius ab extrema calamitate ad ſummam fœlicitatem perducitur: è carcere enim ad Ducatum ciuitatis Lucenſis traductus eſt.

At vero Pontifex intelligens & Eſtenſes, pulſo præſidio Eccleſiaſtico omnino Ferraria, & Vicecomites, adinuante Ludouico Bauaro, Mediolano potitos eſſe, omiſſis, vt ipſe dicebat, ad tempus Eſtenſibus, Vicecomites interdictis notauit, magis in Ludouicum, qui tiinlos Imperij ſibi vſurpabat, quàm in Vicecomites inuectus.

Eodem quoque tempore Gibellini Genuenſes, à conciuibus ſuis Guelphis pulſi, adiuuante Roberto Rege, cuius poteſtatis ciuitatem commiſerant, Sananam populariter migrauere. Hos poſtea etiam extorres bello ſequens Robertus, dum in Gallias tranſit, vnà cum Sauonenſibus, in poteſtatem ſuam redactis, aliquandiu malè habuit. Pontifex autem intelligens, diſceſſu Roberti, Guelphos vbique oppremi, Carolum Valeſij Comitem, Franciæ Regis Philippi filium in Italiam mittit, qui Gnelphis præſidio eſſet: & his potiſſimum qui apud Vercellas cum Turrionis erant, vrbis dittone potitis.

Verùm ſuperueniente Ludouici Imperatoris iuſſu, Galeatio Vicecomite, ante aduentum Caroli Turriani, Vercellis pelluntur: eaque vrbs in poteſtatem Vicecomitum redigitur.

Potitur & Caſtrucius non ita multò poſt, Piſtorio, vt Guido Petramalam paulò antè Typherno, Florentinus aduerſantibus. Sed Caſtrucius Galeatij Vicecomitis auxilio fretus, (nam Accium filium cum mille & quingentis militibus ei auxilio miſerat) Florentinos magna clade ſuperatos, ad mœnia vſque perſequitur. Tum verò Pontifex videns, in Bauaro turbandi omnia principium ineſſe, et ſacra interdicti more ſolemni, vt fieri conſueuit. Guidonemque Petramalam, poſt occupatam Typhernum, Sacerdotio exauctboraut. Cortonam quoque à diœceſi Aretina ſeparatam, in ciuitatem erexit: creato Ioanne Viterbenſi Cortonenſium Epiſcopo.

Interim autem Nicolaus Eſtenſis, Ferrariæ dominus, Argentam Rauennatis Eccleſiæ oppidum vi occupat, adiuuante Paſſarino Bonacoſio, vrbis Mantuæ tyranno, qui ſororem Nicolai paulò antè in vxorem duxerat. Hi etiam iunctis ſimul copiis Bononienſes aggredi ſunt auſi, ſed à Beltrando Eccleſiæ copiarum duce, ſuperati, cum magno incommodo abiere, non ita multò paulo poſtea à Pontifice anathemate notati. Ferrariæ præterea interdictum ſacris, donec Argenta redderetur. Caſtrucius verò adeo Florentinos tum vexabat, capto oppido Signa, vnde frequentes incurſiones in eos faciebat, vt deſperatione rerum adducti, Carolum Roberti filium in dominum vocauerint. Tùm verò Ioannes Pontifex Ioannem Vrſinum in Italiam properè mittit, qui Florentinos & Guelphos omnes in Bauarum confirmaret, tam Alpes cum magnis exercitibus tranſeuntem. Is autem Romam iter facturus, primò Mediolanum proficiſcitur, Gibellinorum precibus motus. Verùm cum accepta ferrea corona, pecunnis indigeret, atque eas vellet à populo exigere, quem Galeatius tuebatur, omnibus Vicecomitibus in carcerem coniectis, quatuor & viginti ciues deligit, qui Rempublicam adminiſtrarent, addito Præfecto, quem ex gente ſua vrbi præficit. Bauarus tamen, poſtea Caſtrucij precibus motus, Vicecomites omnes, incolumes dimiſit, dum Lucæ eſſent, vbi Imperator à Lucenſibus, magna cum benignitate ſuſceptus eſt. Inde verò abiens, comitante cum mille & quingentis equitibus Caſtrucio, Romam peruenit, vbi apud ades Lateranenſes iuſſu Cleri, populique Romani, à Stephano Columna coronatur. Præerant tum vrbi, duo ex nobilitate Romana, quos Romani Imperatoris Vicarios appellabant. Tum verò, cùm Nicolaus comes, alter collega abeſſet, Stephano ea ſors obtigit. Coronatus Imperator, Petrum Corbarienſem, Ordinis Minorum, ex Reatino agro oriundum, Pontificem ſtatim creat, Ioannis vigeſimi ſecundi æmulum futurum, hominem quidem humili loco natum, ſed doctum, & ad res gerendas aptiſſimum. Habuit hic primo vxorem, quà renuente & reclamante, religionem & habitum ſancti Franciſci ſuſcepit.

Creatus itaque Pſeudopontifex, ac Nicolaus quintus appellatus, ab Imperatore, & his qui cum eo aderant, vt verus Chriſti Vicarius conſalutatur. Creauit is quoque Cardinales, & Epiſcopos, homines ſuiipſius conſimiles.

Interea verò cum Equites Galli, in præſidio Florentinorum relicti, noctu inſidiis Piſtorium occupaſſent, Caſtrucium Romà abire confeſtim cognut, qui primò iunctis cum Vicecomitibus copiis, Piſas, Lucamque peruenit: Inde verò in Piſtorium mouens, ciuitatem diu obſeſſam, fame ad deditionem tandem compulit. Subſequens autem Caſtrucium cum exercitu Bauarus, Viterbij Antipapam reliquit, Florentiam occupaturus, quam fortaſſe occupaſſet, ni Caſtructo graui morbo, ex immenſis laboribus contracto, mori contigiſſet. Bauarus tamen tanti accepti beneficij immemor, eius filios, Piſis ac Lucæ expulit, dum in ciuitatibus præſidia diſponerent, vrbibuſque ipſe potius eſt. Mortuo quoque eodem tempore Galeatio Vicecomite, eius filij ad Bauarum confugiunt, hominem rogantes, vt accepta grandi pecunia, quam ipſi pollicebantur, ſe in patriam remittat. Tum ille, pecuniæ admodum cupidus, Actium in patriam remittens, Marcum fratrem tamdiu obſidem apud ſe detinuit, quandiu ei pecuniæ redderentur. Verum Bauarus relicto Piſis Antipapa. Marcoque Vicecomite, Mediolanum profectus in Germaniam iturum nequaquam ab Actio in vrbem recipitur, paternarum iniuriarum memore. Germani

autem milites, qui in Hetruria, Marcum Vicecomitem obſidem retinebant, cognita eius virtute, in eius verba iurauêre; ex captiuo ducem creantes, qui ſtatim dedentibus arcem Caſtructianis militibus, Luca patuit eſt.

Verùm non ita multo poſt, abſente Marca, Germani milites mutatâ ſententiâ, Lucam vrbem, cuidam Genuenſi ex gente Spinola, qui multum claſſe valebat, vendidêre. Abeunte præterea in Germaniam Bauaro, re omni infecta ad imperium ſpectante, Bonifacius Piſanus Cames, rem gratam Pontifici facturus, Antipapam Auentionem perduxit, vbi in carcerem coniectus, vitam cum morte d permutauit.

d Quamuis Odra q 47 pro ea oratione, Adde eundem q. 62.

Tum verò Pontifex duabus maximis curis liberatus, quod Antipapam è media ſuſtulerat, quodque Bauarus in Germaniam, relictâ Italiâ, abierat, inſtante Francæ Rege, expeditionem in Sarracenos promulgat, impoſitis decimis, quæ Philippa ipſi ad expeditionem iturо, darentur.

Ceperant tum Lucam Florentini, vnde à militibus Bœmices ſtatim expelluntur: quos antea Brixiam contra Bergmates in Italiam accerſierant, quorumque auxiliis fretus Pontificis Legatus, Parmam, Rhegium Mutinamque ceperat. Is autem mitis cum Ioanne Rege Bœmiæ amicitia, omnem rationem factionum Italicarum commutauit. Nam quibus Pontifex & Bœmiæ Rex, amici, ac ſocij erant, illis Robertus, ac Florentini, repente aduerſabantur, multo Guelphorum aut Gibellinorum diſcrimine habito. Maſtinus enim Scala, Verona, Philippinus Gonzaga Mantuæ; Carrarienſes, Patauij, Eſtenſes Ferrariæ domini, amicitiam & ſocietatem cum Roberto ineunt: cuius etiam auxilio, Florentini aduti, Piſtorium capiunt, de dentibus tamen vrbem quibuſdam ciuibus, neminеque aduerſante.

Interea verò Marchiones Eſtenſes, non priùs ab interdicto Eccleſiaſtica abſoluti ſunt, quam Ferrarienſium precibus fatigati, Argentam à ſe occupatam, Eccleſiæ Rauennati reddidere. Hi tamen auxilio Scaligerorum freti, caſtellum ſancti Fælicis, agri Mutinenſis, obſidere incipiunt. Verùm Carolo Bœmiæ Regis filio, Manfredoque, cognomento pio, qui ſocietatem ſimul iuerant, Eſtenſes funduntur, fuganturque: ex eorum militibus ad octingentos cecidiſſe eâ pugnâ conſtat, multoſque ex nobilitate captas: maximè verò Nicolaum Eſtenſem, Rainaldi Marchionis fratrem.

Hac autem opportunitate natus Legatus Bononienſis, comparato ſatis iuſto exercitu, cui & Galeatus Malateſta Ariminenſis, & Franciſcus Ordelaphus Forliuienſis, & Ricardus Manfredus, Fauentinus, & Oſtaſius Polentanus, Rauennas, præfuêre, Ferratiam obſidet. Nam his omnes ſuarum ciuitatum dominatum paulò ante occupauerant, cùm priùs earumdem Capitanei haberentur. Oppugnabaturque tum acriter Ferraria, capto ſancti Antonij ſuburbio, cùm auxiliares copiæ à Philippino Gonzaga, à Maſtino Scala, ab Vbertino Carrarienſi miſſa animum ad erumpendum, Ferrarienſibus dedêre: qui & hoſtes fundunt, & omnes ferè duces capiunt.

Captus autem Romandiolæ Comes eum Nicolao Eſtenſi commutatur: reliqui deinceps incolumes ad ſuos remittuntur: hac conditione tamen, ne arma amplius contra Eſtenſes capiant.

Elatus vero tanta victoria, Rainaldus Eſtenſis, in agrum Bononienſem mouens, longè omnia populatus, à capienda vrbe paululùm abfuit: Venturum quidem in auxilium Legati Regum Bœmiæ, Bononienſes ſperabant, & tam eſſe in itinere dicebatur, cùm ſubitò ei nuntiatum, & Maſtinum Scalam Brixiam & Bergomum in deditionem accepiſſe, & Accium Vicecomitem Papiam ingreſſum, arcem oppugnare. Hanc ob rem ab inſtituto itinere diſcedens, relicto Parmæ filio, cum aliquot cohortibus, Papiam ipſe profectus, cùm ſuperare munitiones Vicecomitis non poſſet, vaſtato Mediolanenſium agro, Parmam deinceps, re infectâ rediit: vbi quoque intellexit, Americum Caſtrucij filium, Lucam amicorum operâ receptiſſe. Oppugnabatur tamen arx, quam etiam Rex acceptâ grandi pecuniâ, Lucenſibus & Americo reliquit: breui in Germaniam iturus, Italicas factiones pertæſus. Nam Vicecomites, capta iam arce Papienſi, longè & latè vires ſuas diffundebant. Mutinæ itaque & Rhegij impoſito Germanorum præſidio, commendataque Parma Marſilio & Petro Rubeo, in Germaniam abiit, celerem reditum cum maioribus copiis pollicitus.

Abeunte autem Rege, Bononienſes ipſi adiuuantibus Florentinis, & Marchione Eſtenſi, pulſo Legato, in libertatem ſe vendicant, caſo tùm in vrbe, tum in agris, Eccleſiaſtico præſidio. Hanc ob rem Legatus omni ope deſtitutus, Auentionem præficiſcitur, anno Domini 1334. quo tempore eadem in loco, Ioannes Pontifex moritur, ætatis ſuæ anno 90. Pontificatus verò 19. menſe 4. relicta in theſauris tantâ vi auri, quantam nullus ante ſe Pontifex. Sepelitur autem in Eccleſia Cathedrali cum magna funeris pompa. Sunt qui ſcribant Petrum Murianeum, quondam Pontificem à Ioanne in ſanctos relatum, Gentilemque fulginatem, & Dynum Florentinum, Medicos inſignes, magnis præmiis & honoribus tùm ab eo affectos. Amantes enim doctorum virorum eſt habitus.

CAROLI MOLINÆI V. C.

AD EXTRAVAGANTES, CONSTITVTIONES. IOANNIS XXII.

ANNOTATIONES.

AD *Præfationem Franciſci de Paninis I. C. Extrauagantium Ioan. xxij. ibi, Regulæ Cancellariæ.*] Dixi ad Philipp. Dec. l. 1. in fine, ſi certum petatur, & in ca. 1. lect. ij. in prin e de conſtitut. latè Ludu. Gomeſ. ſuper Reg. cancell. in prin. quæſt. ij.

Eod. *ibi, Deciſiones Rotæ.*] Idem Gemin. Phil. Franc. c. duobus col. ii. de reſcript. in vj. Phil. Dec. l. 1. ſi certum petatur. & in ca. j. num. 40. vbi dixi, de poſtul. prælato.

TIT. III. DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBVS.

Gloſſ. *cap. vnic. de præbendis, in verb. Execrabilis ibi, etiam ſi abſque.*] Falſum eſt vt tenent non ſolum Theologi, ſed etiam Canoniſtæ, vt Panor. in c. Extirpandæ §. qui veto, tam in lect. quam in repeti, extra eodem.

Textus *cauſſ. cap. ibi. Si antea ſimile.*] Scilicet in genere prædicta, non autem requiritur quod vtrumque ſit dignitas, vel vtrumque cura & glo. hic male dicit de officio non habente curam. Et hæc pœna inhabilitatis non habet locum in alio caſu vbi quis, puta ex fundatione, priuaretur, vel ſi Monachus tenebar duo quorum vnum eſt ſimplex, quia nullitas quidem eſt ſecundi, ſed non priuatio primi, nec inhabilitas ad alia, niſi in terminis huius textus.

Eod. *in verb. diſponere, ibi, Sentire videtur Guil. quod non.*] Hæc vera vt not. Ioan. Selua in tract. de beneficio parte ij. quæſt. ij. num. 19. qui totum ſurripuit à Fel. in tractat. quando literæ Apoſto. noceant patrono Eccleſ. Idem Rota in antiq. de iure patronatus.

TITVLVS VI. DE VOTO ET VOTI REDEMPTIONE.

Text. *cap. vnic. de Voto, ibi, Inualidum eſt cenſendum.*] Rectè colligit Ioan. xxij. erat enim dextro & libero ingenio: niſi ambitioſis opinionibus Papatus irretitus fuiſſet.

TIT. VII. DE RELIGIOSIS DOMIBVS.

Text. *cap. vnic. de Religioſis domibus, ibi, quæ non Pater cæleſtis.*] Ergo adulterinæ & eradicandæ vt pronunciauit Chriſtus Math. xv. & tamen hæc ſuperſtitio farinæ ſuæ doctores iouenit, qui eos in errore confirmarent adeo vt refert Platina in Ioan. 22.

TIT. IX. DE TORNEAMENTIS.

Text. *cap. Vnic. de Torneamentis, ibi, Verum quoniam vt ſuperius diximus.*] Hic textus non poteſt extendi ad duella, de quibus nullo modo loquitur: Philippus Pulchet, Francorum Rex illa prorſus prohibuerat, ſed paulo poſt coactus fuit illa tolerare & certa lege edicta moderare, quam legem quæ corruptè habebatur in ſtylo Parlam. & corruptius expoebatur, ſuæ naturæ puritati reſtitui, nun ad ampliandа ſed ad reſtringenda duella, vt patet in ſtylo Parlamenti per me nuper edito parte j. ca. xvj. & quod electio armorum ad prouocatum latè Iaſ. Conſil. cxiij. lib. iij. Bal. in ca. j. in prin. col. pe. de Pace Conſtantiæ, Hiero. grat. Conſil. ij. in ſi. lib. ij. And. Ale. in libell. de duello. Vide Iaſ. Conſil. cxliij. lib ij. Phil. Dec. Conſil. cccclxxxvij. vbi in annotat. dixi. Hodie vſque adeo degenerat abuſus, vt propter alapam concedatur, vt apud Hieron. grat. Conſil. iij. lib. ii. Cum tamen etiam de Imperio certans Octauius Cæſar, Antonio prouocanti non vetitus ſit denegare dicens multas ei vias ad interitum patere, vt refert Plutarchus in vita Antonij. Marius quoque valentiſſimus Imperator quam lepide Prouocatori reſpondit. Si (inquit) cupiens mortis es, laqueo vitam finire poteſ.

TIT. X. DE CRIMINE FALSI.

Text. *cap. vnic. de Crimine falſi, ibi, Regis moneta*] De quo noue & ex propria experientia, & veris cauſis & effectu ſcripſi in tract. monetar. quem ad virandam librorum multitudinem cum tract. meo commerciorum & vſurarum iunxi.

TITVLVS XIV. DE VERBORVM SIGNIFICATIONE.

Text. *cap. 1. de Verborum ſignificatione, ibi, indocta ſcientia.*] Quam ſæpe illis merito exprobrauit Erasmus.

Text. *cap. 3. eod. tit. ibi, in princip. super hæc verb. Ad conditorem.*] Has tres Decretales sequ. edidit Ioan. xxij. contra superfectionem, imo perniciosam hæresim mendicantium præcipuè Franciscanorum, qui obstinatissime contendunt quod Christus & Apostoli nihil proprium habuerunt, nec in particulari nec in communi, sed mendici fuerunt etiam ostiarium. Quod hanc abdicationem iuris & proprietatis cuiuscunque rei & mendicitatis profissionem Christus Apostolis præcepit & imposuit & hunc esse statum perfectionis Apostolicæ contra hanc primam decretalem Gul. Oc. quatuordecim prætensos errores ex ea collegit in suo compendio quorum v. vj. vij. viij. ix. x. xj. & xiij. & sic maior pars videlicet octo impertinentes sunt ad fidem, ins enim ciuile concernunt: in cæteris autem ostendit Ockam se cum suis pernicioſum & obſtinatum hæreticum fuisse. Adde quæ dicam in sequentibus.

Text. *d. ca. ibi Conservandis contis prædictis in iudicio.*] Et sic etiam nunc Minoritæ litigabant etiam in iudicio prout adhuc hodie in Gallia etiam coram iudicibus sæcularibus etiam in iudicijs possessorijs. & adhuc quisquis cum talibus litigat, siue vindicat siue vincatur nunquam indemnis abit experientia, vt docet.

Text *d. cap. ibi, Nec à quoquam hab ri.*] Imo iure ciuili, vt in seruis qui cum peculio suo sunt in dominio nostro & possessione nostra, & sic nun habent nisi simplicem vsum facti: longè melius iste per putum verbum Dei fregisset superstitiones istorum.

Ad *Capitulum 4. Cùm inter nonnullos, eod. titulo.*] Contra hanc Decr. eum inter. Guliell. Ockam in præfato compendio suo septem prætensos errores collegit, sed totidem hæresibus se eum suis maculatum esse detegit. Hæc enim Decretal. veritatem asserit Euangelicam. Cum autem Ioan. xxij. hos errores etiam tanquam hæreticos ex scripturis diuinis, & argumẽtis solidissimis in his scribus decretalibus contentis merito condemnaret ausi sunt hi impij hypocritæ etiam in consistorio suo Auenionitu facie tesistere, & appellare, & rursus Pisis in Italia & adhuc in ciuitate Mondensi in superiore Germania appellationes suas solemniter publicare, & Io. xxij. non Papam sed apostatam & hæreticum nuncupare. Videre quam audax eo sæculo fuerit, & quam altè radices egerit impia superstitio: Michael enim de Cezena Generalis Minoritarum, etiam in Congregatione Parisiensi anno. m. cccxxviij. depositus autus est tamen rebellem cernicem dirigere se pro generali & Catholico prædicando, Papam autem pro apostata hæretico, & licipso iure depoſito, & ad hoc luetas impietatis suæ, mudo ad capitulum fratrum Minorum, nunc ad Imperatorem Ludo. IV. & alios destinare & omnia contra Papam imo contra veritatem Euangelicam hæc in te molitus & habuit fautores non tolum sectam suam, sed aliorum quoque mendicantium in queis spurcus ille Augusti, de anchona qui in lib. de potestate Ecclesiæ q. lxxviij. cum seq. nun erubuit eadem hæreses pro perfectione Euangelica asserere, quin etiam Christum & Apostolos statim mendicasse & contratiam sententiam non solum erroneam sed etiam hæreticam esse tam sunt audaces, & dementati sectarij isti (vt beatus Petrus in ij. c. ij. vaticinatus est.) vt etiam Euangelium Christi ad institutа sua quæ motdicus tetinent conrorquere velint. Idem senserunt nonnulli Magistri seu Theologi Scholastici, imo Mateologi, inter quos Matsilius de Menandcino Padnanus, vt refert Cardi. Flo. in Cle. Exiui. §. proinde de verb significa. Idem Plati. Sabellicus & alij doctrinam fideiignorantes, ab huiusmodi impostoribus facile seducti. Cum autem Io. xxij. contra suos detractores etiam Decretalem emisisset quæ incipit, contra quorundam. illi rursus in ea octodecim prætensos, errotes noi auetunt, quorum quinque videlicet iiij. v. vj xiij. xiiij. ius tantum ciuile concernuut. Interim semper impietatis suæ pertinaeiam aggrauantes. Rursus cum Ioan. xxii. eorum impias appellationibus respondisset in Decretal. incip. quia vir reprobus, quæ non est impressa, iterum in ea trigiera duos prætensos errores nerauerunt qui (exceptis aliquibus videlicet xviij. xix. xx. xxiii. xxiiii. & xxviii. qui terrenum & temporale Christi regnum à Io. xxii. imp è, vt dixi supra extrauagan. incip. Si fratrum assertum concernunt) non sunt errores, ita quod hi Minoritæ sectam suam in pernicioſis hæresibus fundatam, seque in illis pertinaciter permanere palam ostenderunt. Nec solum Ioanni xxij quidam vixit furiose restiterunt, sed etiam Benedicto xij. eius successori quem (quia fuerat doctor in Theologia) petorem & damnabiliorem esse clamabant, negantes esse Pontificem sed hæresiarcham esse palam asserentes, & scripta & sermonibus suis more sancti serpentibus vna cum doctorellis sibi fauentibus per rationes prutientes antibus (& vt scribit Cardin. Flo. apparentes) tam multos seduxerunt, vt nouam sectam pepererint quæ dicebatur fratricellorum, quos Ioan. xxij. damnauit supra, de relig. domb. Extranag. Sancta. Sed nihilominus persistetunt hæreses Minoritarum dogmatisantes nec fuisse a tempore Ioan. xxii. aliquem verum Pontificem, idque propter dictas Extranagantes contra eorum errotes latas, adeo vt comprehensi per Episcopos persisterent permittentes se combuti, vt se vidisse Florentiæ scribit Cardi. Flo. in è §. pcoinde col. 1. tales fuerunt eo sæculo illusiones & triumphi sathanæ. Vide si vacat alium librum Guliel. Ockam, de potesta. Summi Pontificis ad cuios finem quæst. 8. eodem quo supra dixi spiritu, numetat errores Io. xxii. circiter nonaginta ad minus, vt dicit.

Ad *summarium cap. 5. in verb. Constitutiones.*] Quas Michael de Cezena Generalis Minorum Gul. Ockam & sui sodales vocabant destitutiones per irrisionem & malè.

Text. *d. cap. 5. Quia quorund. mmentes in pr.*] Scilicet Michaelis de Cezena Generalis Ordinis Minorum patet ex libello Ioann. xxii incipiente, quia vic reprobus, & Gul. Ockam vt liquet è suo compendio errotum Ioan. 22. nam iste Ockam Pontificis potestatem valde comminuit, cuius vestigia Concilium Basiliense olim sequebatur dicit De intre crema. in summa sua ii. lib. ea. c. ad fi. & in iij lib. ca. xlvi. ad fin. Fonta. Ad libellum autem appellatorium dicti de Cezena & suotum Franciscanorum respondit Ioan. xxii. in Decretal. quia vic ceprobus, qui debebat exrudi post istam.

Tex. *d. cap. ibi, Christi & Apostolorum imitatrix.*] Atqui Christus & Apostoli nunquam docuerunt viuere aliena quadra. Sed ille dixit beatius dare quam acripere, & Apostolus quod qui non laborat non manducet: ergo non docuerunt ordines mendicantium.

CAROLI MOLINÆI V. C.

AD EXTRAVAGANTES COMMVNES.

ANNOTATIONES.

LIBER PRIMVS.

DE POSTVLATIONE PRÆLATORVM.

TITVLVS II.

AD *summarium Capituli. Vnic. de Poſtulatione Prælat. ibi, viginti ſeptem.*] Imo viginti ſex annis, quia hic ſatis eſt inchoaſſe.

TIT. III. DE ELECTIONE.

Ad *ſummarium cap* 1. *de Electione, ibi, ſine literis.*] Limitat Oldrad. q. clxxix. nec ſeruatur in Gallia, quia pecuniaria.

Ad *ſummarium cap.* 4. *ibi, Apud ſedem Apoſtolicam vacantia*] In quantum extendit e. ij. de præbend. in vj. ambitioſa eſt nec vſu recepta ſaltem in Gallia.

TIT. VI. DE OFFICIO DELEGATI.

Gloſſ. *cap. vnic. de Officio delegati in verb. ordinationem, ibi, iure ſuo.*] Idem Gemi. Phil. Franc. ca. cum illis §. pe. de præbendis in vj.

Ead. *gloſſ ibi, Aliam.*] Non tamen venit ſpectans ad Electionem, vt per gloſſ. in Cle. *j.* verſic. quamuis de præb. quia non venit ſub verbo promiſſionis æquè lato. Vide Ioan. Sel. tract. de beneficio par. iij. q. xj. nu. 41.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Ius ad rem, ibi, Contrarium credo.*] Hoc non habet locum in Gallia, vbi per Concordata huiuſmodi creatio eſt limitato ad effectum obtinendi dignitatem dumtaxat.

Ead. *gloſſ. circa finem ibi, Prouideri.*] Niſi ſub præmiſſis conditionibus ſi non habet ius in primis.

Gloſſ. *d. cap. in verb. immutari, ibi, iura ſpecialia perimenda.*] Quod eſt verum de ſtatutis & Ordinationibus laici. Ant. Butr. Conſil. iiij. ſed vs de ſtatutis Cleticorum Rota. de præb. in nouis, niſi eſſent appoſita per Clericos non per viam ſtatuti, ſed in fundatione quia tunc nunquam tolluntur Petr. Anch. Conſil. xx. Conſ. ccclxiij. Feli. c. nonnulli, colum. xxix. concluſio viij. de reſcrip. & in tract. quando literæ apoſtolicæ noceant Præla. cnl. vi. Phil. Franc. ca. Si pro Clericis col. fin. de præbend. in vj. Ioan. Sel. tract. de beneficio parte iij. qu. vj.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Executores, ibi, nonobſtante.*] Scilicet quando eligit partes meri executoris, vt not. Pan. cle. *j.* de off. deleg. A

Ead. *gloſſ. ibi, Quod non.*] Intellige ſi prima collatio ſit nulla: alias prius caſſanda eſt.

Ead. *gloſſ. ibi, Proceſſus.*] Hoc verum quando vult de remotorem de poſſeſſione amouere, & alij dare, vt dicit: ſecus ſi tantum confertæ & in poſſeſſionem iuris mittere, quia poteſt nulla cauſa cognita, & nullo vocato. e. licet Epiſcopus de præbend. in vj.

Ead. *gloſſ ibi, Obſeruare.*] Poterit etiam dicta declaratione non facta iterum conferre ſub conditione natutali, ſi ex prima non eſt ius quæſitum ꝛ. eod. ver. ius ad rem.

Ead. *gloſſ. inf. ibi, ſimplicibus.*] Extraneis, non de Epiſcopo ipſo tanquam ordinatio, vel etiam tanquam delegato commiſſo, ſed reſpectu dignitatis B non perſonæ.

TIT. VIII. DE MAIORITATE, ET OBEDIENTIA.

Ad *ſummarium cap.* 1. *de maioritate & obedientia, ibi, Hæc tamen Extranagans Regem Franciæ.*] Non ſolum facta eſt contra Philippum Pulchrum Regem Franciæ qui occaſionem dedit, ſed etiam contra omnes Principes poteſtates & Reſpublicas totius orbis quorum Papa ſe facit aduerſarium, imò eos in ſpiritualibus & temporalibus diffidit de neceſſitate ſalutis, niſi ſe ſubeſſe profiteantur non ſolum in ſpiritualibus abſolutè, ſed etiam in temporalibus ſaltem habitu. Cum autem omnes Papæ hoc mordicùs teneant, & neceſſario teneant, alioquin Papatus ipſe ruer, viden quam fidei poſſit vt turum fœdus cum aliquo Papa feriatur. C

Gloſſ. *d. cap. ibi generalis.*] Eccleſia Chriſtiana toto in Concilio Nicæno, & alus concilus generalibus dicta eſt Catholica, quia nulli certo loco affixa nec ab vlla vrbe denominari debet: ſed Catholica ad excluſionem etiam Primatus cuiuſlibet Eccleſiæ particularis, vt patet in Concilio Nicæno c. xj. & in Concilio Africano &c, Primæ ſedis xcix. diſt. quocumque enim verbum Dei ſonat & auditur, ibi Eccleſia

eſt. Exechiel 1. Ioan. x. vbi oues meæ vocem meam audiunt non alienam.

Text. *ibi, Petrique ſucceſſor.*] Atqui in Eccleſia Chriſti non eſt ſucceſſio ſanguinis, ergo multo minus loci vel alterius cauſæ remotioris à ſanguine: Sed eſt ſucceſſio fidei doctrinæ & vitæ duntaxat. Quiſquis ergo non ſeruat fidem, doctrinam & viram Petri non eſt eius ſucceſſor, ſed potius Simonis Magi, vt etiam S. Bernardus ad Euge. teſtatus eſt. vide homilias Gualteri.

Gloſſ. *d. cap. in verb. Eſt autem hæc auctoritas, ibi, qui ſum Petra.*] Corinth. 3. c.iij. cap. x. alibi, Petra autem erat Chriſtus, Auguſt. de verbis Domini. Homilia xiij. Tu es ergo, (inquit) Petrus, & ſuper hanc Petram quam confeſſus es ædificabo Eccleſiam, ſuper me ædificabo te, non me ſuper te, & 1. Io. dicit non ſuper Petram Petrum, ſed ſuper Petram Chriſtum, id eſt, quæ Chriſtus eſt, ædificaſſe Eccleſiam. Vide Gualterum Homilia v. folio 74.

Ad *Additionem tuibi poſitam.*] Hæc Additio ſumpta eſt ex libro quam Petr. Bertr. tunc Epiſcopus Hednenſis, deinde Cardinalis fecit pro Prælatis Franciæ contra Do. Petrum de Cogneriis Regium Aduocatum tempore Philippi Valeſij, anno 1329. nec tamen do. Bertrandus prævaluit: quia rationes eius fundatæ ſunt in nugis & ſomniis Innoc. in c. lieet, de ſoro compe.

TIT. IX. DE TREVGA ET PACE.

Text. *cap. 1. de Treuga & Pace, ibi, cupientes itaque vt ſuſcitata retro actis temporibus diſcordia (Prob dolor) in regno Franciæ*] Quam diuerſus à dolore & ſolicitudine Beati Pauli, de Eccleſiis, & ſcandalis: dolet *enim quod Regnum non expilat, qui eſt dolor Lupi quando oues libere non diripit.* Hæc decretalis iam fuit irrita, quam conatus Pij ij. conſtantia laudabili, Do. Io. de Sancto Romano Rom. Regij in Senatu Pariſienſi Procuratoris Gagu. & alij in Lud. xj.

LIBER TERTIVS.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORVM.

TITVLVS I.

AD *ſummarium capituli vnici de vita & honeſtate clericorum, ibi, Cantorum laſciua melodia reprobatur.*] Ad hoc Ioan. Gerſon. in ij. parte operum, charta 253. col. 1. Idem Iuſtin. Magnus ſanxit alta & vernacula lingua celebrari, vt iuxta doctrinam beati Pauli ab omnibus intelligantur, vt eſt text. in nouel. cxxiij. de Eccleſ. diuer. capit. §. adhæc in ſequendo textum 1. ad Corinth. 14. dixi in præfa. edic. Henric. ij. numero 21.

TIT. II. DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBVS.

Gloſſ. *cap. 4. Execrabilis, de præbend. in verb. ſub teſtimonio publico, ibi, Sed nunquid Authenticum ſigillum Epiſcopi.*] In his quæ ſunt leuis præiudicij nec tenduni de ſe ab initio ad excluſionem iuris alterius. Card. Flo. in ca. Albericus de teſtib. *In Gallia non ſtatur literis & ſigillo Epiſcopi de collatione Beneficij, niſi teſtibus ſaltem duobus, inſcriptis,* vt etiam Ateſtis Senatus Parriſienſis cautum eſt.

TIT. III. NE SEDE VACANTE ALIQVID INNOVETVR.

Gloſſ. *cap. vnic. ne ſede vacante, in verb. Vacantium, ibi, iuo nouum creatur.*] Non tamen fortius in re vacanti deceſſoris, vnde in Beneficialibus licet vii iure prædeceſſoris quod eſt excluſiuum Iuris agentis Compoſt. Io. And. Cardina. flo. e. mandatum, de reſcript. Imol. Fel. ca. Capitulum colum ix. de reſcr. Franc. Ripa. reſp. xvij. ſob tit. de leg. & longa Conſuet. ſiue facta ſubrogatione. Fel. in Rubr. de reſcrip. colum. ij. ſiue accumulando, aut in noua lire vt plene diai in Reg: Cancell. de public. reſign. quæſt. viij. numero 115.

TIT. V. DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

Text. *cap. 1. de Emptione, ibi, plus vel minus.*] Iſtud plus minus refertur ad quatuordecim, non autem ad primum de decem, & ſic nunquam fuit conſtitutum ad minus pretium, quam decem pro vno, vt latè dixi in tract. Vſuratum quæſt. 1. adhuc hodie iam ſunt plus quinquaginta anni: non toleratur ad decem, pro vno, niſi in Neuſtria & Armorica culpa præfectorum Regionis, quia debent vbique, ſaltem ad rationem duodecim reduci, vt probaui in dicto tract. tam latino quam Gallico q.j.

Text. *cap. 2. in princip.*] Indocti putant non eſſe aliud fundamentum reditiuum vulgarium quam per has duas Extrauagantes, & malè quia nullo modo in illis fundantur, ſed in alijs iuſtis cauſis quas latè noue diſcuſſi in dicto tract. qu. lxxiij. & quæſt. lxxv. probaui: quod etiam tempore Iuſtiniani in nouell. clx. Sed interim non deſunt Corniculæ quæ innenta mea prolixorum laborum meorum medullam furripiunt tanquam ſua ſummatim edentes, taciro vnde furati ſunt.

TIT. VI. DE SEPVLTVRIS.

Ad *Summarium cap. 1. de Sepulturis, ibi, exantecantes.*] Hactenus vt Anatomicos, vt Medici errata, vel latentia explorant, non ſe inuit.

Gloſſ. *cap. 2. in verb. deputatos, ibi, Tondeant.*] vt hi qui de ſolo quæſtu tam acriter litigabant contra

huiusmodi exclamat Hier. cap. xxiij. Væ Pastoribus A qui dispergunt, & dilacerant gregem Pascuæ meæ. Et Ezechielis 34. Væ Pastoribus Israël qui pascebant semetipsos.

TIT. X. DE CENSIBVS, EXACTIONIBVS ET PROCVRATIONIBVS.

Text. *cap. vnic. de Censibus, ibi Consueuerint.*] Intelligo circa moderationem ipsius quantitatis non circa quotam ipsius iuris Procurationis, vt patet ex ipso textu vet. moderationis, quia teneo cum Pan. in dicto c. Cum ex officijs quod ipsum ius Procurationis nec in totum nec in tota potest remitti, vel præscribi sed bene modificari in quantitate & alijs, vt glo. cle. ij. §. de censib. quicquid extollat. Felin. dicto c. Cum ex officijs, col. vj.

LIBER QVINTVS DE SIMONIA.

TITVLVS I.

AD *summarium cap. 2. de Simonia, in fine.*] Multa contra has Extrauagantes congerit Angel. Clauas. in summa. vers. Simonia vj. §. ix. cum seq. vbi tandem subdit hodie non ligare, sed abrogatas esse per non vsum.

TIT II. DE IVDÆIS.

Tex. *cap. 2. de Iudæis in prin.*] Adde iustum & debitum, sed Papa de facto contrarium notorie seruat Aneniont, timens *ne tributa & quæstus minuantur si tot* Christianorum proliferentur: tetigi extra eod. c. Iudæis, & ad stilum Parla. part. v. quæst. cxxix. Ita etiam statuit Concilium Basiliense, sessione ix.

TIT. IV. DE SCHISMATICIS.

Gloss. *cap. vnic. de Schismaticis in verb. Reddimus, ibi, sed in genere.*] Geminia Consil. xj. in fine.

TIT. VI. DE CRIMINE FALSI.

Text. *cap. vnic. de crimine falsi, in princip.*] Idem Tho. Aquinas ij. ij. quæst. lxxvij. artic. ij. limitans nisi per artem fieret verum aurum & non per magiam veritam. Oldrad. quæst. lxxiv. Andr. Isern. quæ sunt Regalia.

De empt. & vendit. col. lv. Pan. c. Ex tuorum, de sortil. Hiero. Zaneti repe. c. 1. de accus. Alb. brumus Consil. lxxvj. sum. Angu. & sum. Syluestr. versi. Alchimia Io. And. ad Spec. c. tit. in rub. vbi dicit se vidisse virgulas vert auri hac arte factas quod ego non credo.

TIT. VII. DE PRIVILEGIIS.

Text. *cap. 2. de Priuilegijs, syncera affectionis ad nos.*] Merito se præponit, quia magnum fœdus occultè contractum fuerat inter Philippum & cle. post B obitum Benedict. xj. & occultè donec Cle. qui videbatur hostis, & cum Anglis sentire, peruenisset ad Papatum vt latè describit Antoni in Cle v. qui vrgebat à Rege omnia acta & memoriam Bonifac. vij. abolere: viden tamen vt hic per verba ficta ibi intelligantur, & suspenso gradu procedat, ne videlicet fundamentu. Papatus derogetur, *aliud enim Pontificatus, aliud Papatus.*

Text. *cap. 4. eod. in princ.*] Superfluit, quia hæ commendatiæ non sunt Beneficia, vt dixi in regul. cancell de insi m numer. 123. & tetigi in cle. quia regulares, de suppl. neglig. Prælat.

TIT. IX. DE POENITENTIIS ET REMISSIONIBVS.

C Ad *inscriptionem c. 1. ibi, Bonifacius Octauus.*] Qui sub annum 1300. hanc publicauit, & in ipso apparatu Iubilei Romæ primo in Pontificalibus apparuit, postea die Imperiali habitu clamans, ecce duo gladij vides ô Petre successorem tuum, &c.

Alex. vero vj. vt etiam à non venientibus stipem corraderet, primus iussit per vrbes & vicos quæstuariæ deferri. Vide Theodoricum à niem in historia Pontifi. sui temporis, vbi turpet quæstus Bonifacij ix. prætextu Iubilei qui tamen olim, Leuitic. xxv. introductus fuerat non ad quæstum, sed ad alleuandum pauperes liberando pignora & hypothecas &c.

D TIT. X. DE SENTENTIA EXCOMMVNICATIONIS.

Ad *Summarium cap 3. de sententia Excommunicationis, ibi, Andronicum Palologum.* Filium Michaëlis Paleologi, sed iniusta decretalis cum Pater eius Lugdunum ad Concilium venisset, & à Greg. x. approbatus in Græciam reuersus sepultura caruit, quia Græci ambitionem Papæ execrantur: tantum abest, vt eam adorare velint, quare filius immeritus non debebat impeti, sed facilè Græci hanc censuram more suo spreuerunt.

NOTÆ
CAROLI MOLINÆI,
IN TRACTATVM
IOANNIS DE SELVA,
DE BENEFICIIS.
PARS PRIMA.

QVÆTIO II.

Nomero 27. *Iuncta Gloſſa.* Illa Gloſſa noo loquitur de gaudio.

QVÆSTIO III.

Num. 3. *Niſi præbendæ.* Contrarium Cardioalis, *Conſ. 31. d. præb. ſuper Canonicatu.* Et hoc placet, licet ſumma Angelica teneat coottariom io verbo *Beneficium*, in §. 19.

Num. 4. *Et ſic quintam.* Falſam poto per not. *Clem. ſi Roman. de Præb.*

Nom. 6. *Eſt dicendum.* Idem ſomma Angel. verbo *Clericus* in prıocipio.

Num 9. *Verſ. ſi autem.* Prag. Sanct. Tit. *de Collat.*

Num. 11. *Quæ dantur.* Nec etiam patrimonium. Panor. *Conſ. 47. Vol. 2.*

QVÆSTIO V.

Num. 53. *Notandum.* Idem ſumma Angelica, in verbo. *Immunitas*, §. 28. Henric. Nobit. in cap. *Sane de Immunit. Eccl.*

Num. 109. *Poteſt eſſe.* Vide ſummam Angel. verbo &c.

Multum placet. Et mihi.

Num. 126. *Licentia Epiſcopali.* Hoc intellige niſi infra ſuam dıœceſim, vt ſumma Angelica, verbo *Miſſa*, §. 40.

Num. 132. *Niſi Epiſcopo.* Vel ſaltem habenti ordioem ad quem ſpectat id quod committitur.

Num. 133. *Dominus Abb.* dic contra, vt infra. *num. 96.*

Num. 135. *Effuſus eſt.* Scilicet quando vir ſanctus occiditur.

Num. 150. *Reconſecranda.* Hoc placet magis qoàm id quod ſuprà.

Num. 152. *Reconſecrandam eſſe.* Hoc magis placet quàm id quod ſumma Angelica in verbo. *Calix.*

Num. 157. *Alterum violari.* Dic quod polluta Eccleſia polluitur cœmiterium contiguom, ſed ooo è conuerſo. Cap. vn. du cooſecrat. Eccleſ. vel Altar. *lib. 6.*

Conſecretur. Occultè, non ootoriè, vt ſuprà. *num. 90.*

Num. 172. Opinionem. Tameo quicquid infrà dicat, hæc opinio placet ſuprà relata ptoximè.

A Num. 179. *Aniani.* Verum eſt ſecundum poſſibilitarem, ſed & ſecundum experientiam ipſo facto multò minùs fuſte otatur.

Num. 181. *Patronatus.* Interueniente cooſeoſu expreſſo Epiſcopi.

Nom. 185. *Iur patron.* Dico quod efficitur, ſi ſibi eſt reſeruatum per Epiſcopum in dotatiooe.

QVÆSTIO VI.

Num. 22. *Poterit inferior.* Ego indiſtinctè puto illam Clement. *Quia contingit*, ſeruandam, vide Baldum in *l. Nulli, Cod. de Epiſcopis & Clericis.*

QVÆSTIO VII.

Num. 2. *Beneficium.* Hæc ratio falſa, ſed ideo quia tranſit dominium, dicitur alienatio. Et requiritur ſolemnitas Clement. 2. *de rebus Eccleſ. non alienandis.*

B Num. 12. *Recuperandi.* Imo neceſſe eſt coloıare, ſi eſt quæſtio de re poſſibili, oiſi ſub certa forma vel cauſa, vt notat Gloſſ. Ptagmat. tit. de *de pacif. Poſſeſſ.* verbo inqoirunt.

Poſſidendi. Hæc reſponſio eſt falſa vt etiam ſequeos.

Beneficio. Dic quod ſufficit appareotet docere de titulo.

Num. 18. *Fori.* In cauſa crimioali.

Num. 22. *Confeſſiones.* Die quod confeſſiones numquam ad hoc, vt ſcilicet poſſint abſolutiouem admioſtraie.

Num. 35. *Ciuitate.* Ineptiſſima comparatio.

De Symon. Imo ſi aliter oon poſſet fieri, tanquam redimatur vexatio.

C Num. 40. *Temporali.* Vbi non eſt ſymooia, eſt tamen quædam ioıuſtitia.

Nom. 51. *Obligari.* Hoc falſum, quia oon ſunt in commercio.

Num 58. *Per laicum præſcribi.* Idem, & vide Iohao. And. in cap. *Quod alicui, de Regulis Iuris, lib. in Mercurialib.*

Poſſit præſcribi. Imo poteſt etiam poſſideri, quaſi quia laicus non eſt huius iuris incapax.

PARS SECVNDA.

QVÆSTIO I.

Num. 1. *Et in cœlis.* Hoc falſum, quia eſt ei datum

Num. 4. *In ſing. ſuo.* 6. cap. 33.

Præſcriberent. Ludouicus Rom. oon dicit quod non poſſint præſcribere. Et ibidem dicit, quod ſiue ſint conuerſi Eccleſiæ ſæculares, ſiue regulatis, non habent vocem in capit. ſiue in ſpiritualibus, ſiue in temporalibus, & hoc placet. Sed ego indiſtinctè teneo, quod habent vocem indiſtinctè, ſi præſcripſerint, & quod indiſtinctè conuerſi ſæculares Eccleſiæ, poſſunt vocem in Capitulo præſcribere, quia oon ſunt meri laici, ea quo profeſſi, & ſic noo videntur incapaces ſpiritualium.

QVÆSTIO XXI.

Num. 3. *Et cum hâc.* Et placet non obſtante reſponſo Ioann. Monac. quia verum eſt quod ipſa indagatio cauſæ non poteſt præcedere cauſam: tamen poteſtas indagandi ſeu iudicandi, poteſt præcedere iudicium & cauſam, quia noo eſt accidens iudicij ſed cauſæ.

QVÆSTIO XXII.

Num. 17. *Parrochianos.* Imo ſi non conſtat de patrono, non conſtat de reſtauratione iuris patronatus, & ſic ceſſat per notata ſuprà *in t. quæſt. 5. in fin.*

QVÆSTIO XXIII.

Num. 3. *Pictauenſis* Apud Clericum & S. Anianum Aurelijs.

Num. 9. *De iudic.* Ludouic. Rom. conſ. 173. ſed prour atbirror, tenet melius *conſ.* 299.

Num 25. *Laici.* Ideo etiam tempore immemotiali præteribere non poſſunt. *Hyp. de Marſilijs ſing.* 80.

Imitando. Hoc noo puto verum.

Num. 28. *Et ſic alterat.* Contra videtur, quia debet ſecundum ius commune intelligi. *l.* 2. *Cod. de nouatib. actiou.*

Litigandi. Hoc puto falſum.

PARS TERTIA.

QVÆSTIO I.

Num. 4. *Adminiſtrationem.* Falſum puto.

QVÆSTIO II.

Num. 3. *Item ſi ſit.* Occultè hodie ſufficit quod non ſit publicè denunciatus vel notorius, quod tergiuerſatione celari neqoeat.

Num. 6. *Periurus.* Hoc puto falſum, quia pœna noo eſt impooenda, niſi iore eaprimatur. Glo. de Cl. 2. de vita & honeſt. Cleric.

Approbat. Et Felinus 10 *cap.* 2. *de Reſcript. l. ſi duo patroni. §. finali. D. de iureiurando.*

Num. 13. *Diſpenſatum.* Hoc puto falſum, niſi eum comretot infamia turis, vel facti, quia nullo Iure caueiur.

Num. 14. *Approbat Do.* Sed ego oon approbo cæteris paribus.

QVÆSTIO III.

Num. 3. *Debeat deponi.* Dic quod ooo Aotonios Corſet. *in ſing. in verbo fornicatio.*

QVÆSTIO IV.

Num. 19. *Præſentatio.* Et requiritur quod repræſentans ſit publicè denuntiatus, vel notoriè, & hoc magis placet. Immò ſufficit quòd ſit publicè excommunicatus, ſeu occultè, quia per Pragmaticam tit. de Excommunicatis non vitandis, non validantur actus geſti per excommunicatos aliter quam de iure, niſi in hoc quòd communicantes non alligantur, oiſi ſit talıter illigatus, vt ibi habetur.

Num. 24. *Et idem erit.* Sed ego dubito, cùm talis collatarius non teneatur eum vitare per concil. Baſil. Sed dic quòd hic benè dicitur, quia non ſequitur quod ſit validior poteſtas excommunicari, quia duntaxat intendit Concilium, auferre periculum participationis, & reliqua manent in vigore ſuo. Dic quod Cõcil. Baſileenſe intendit participantes quamuis ſcientes, præſeruare ab omni periculo & damno, ideo ſicut talis occultus habet exercitium poteſtatis & valet de iure antiquo facta collatio ignoranti, valebit etiam tunc facta ſcienti. Item tenent Felinus & Rodulphus col. 18. de Reſcipt. & eſt veritas.

QVÆSTIO V.

Nom. 16. 30. *anno.* Imò ſufficit ſi iocœperit 25. annoum, quia eſt Abbatia de inferioribus dignitatibus, dicto §. *Inferiora.* Ita tener ſumma Angel. in verbo *Ætas. Ætatis* 30. Sed oon in omnibus, ergo oon infertur quod hic.

Nom 20. *Septimus caſus.* Eadem extant 23. annorum.

Num. 31. *Vt notat.* Idem dicitur *electi. parte* 2. *c.* 25.

QVÆSTIO VI.

Num 1. *In titulum.* Vide ſummam Angelicam, verbo *Excommunicatio* 5. §. 25.

Num. 2. *Monaſterio.* Hoc puto falſum vt etiam vide infrà.

Nom. 5. Vide ſummam Angel. verbo, *Alienatio.* §. 6.

QVÆSTIO VII.

Num. 1. *Adijtiant.* Ego teneo qoòd pauperior eſſet præferendus, modo eſſet virilis, non imbecillis.

Num. 8. *Præponitur illi.* Falſum eſt cæteris paribus.

QVÆSTIO VIII.

Num. 10. *Quia Papa.* Si non fuerit copula, liqner qoòd poteſt diſſoluere, alius non, tamen ea maaima cauſa poſſet tolerantiam inducere.

Num. 16. *Conſtitutionem.* Tangente impoſitum ſimplicem.

QVÆSTIO IX.

Nom. 1. *Et primò.* Die quòd ſic Panormit. in cap. *cùm ex officio. de præſ.* Et placet, quia ea qoo impetrans non acceptat, cenſetur ab initio renunciaſſe, ſecus ſo quæſt. not. in cap. ſtatutum de præbend.

Nom. 3. *Ratio &c.* Hoc vltimum videtur falſum.

Num. 4. *Secundò.* Et valet collatio vt ex oune ex patieotia, oon vt ex tuoc. Gloſſ. *cap. pen. de ſup. negl. præl.*

Licet à principio. Potiùs confirmatur quia oon erat ipſo iure nulla vt in quæſt. Toloſ. 107.

Deciperetur. Sed licet verum ſit, dicere, Epiſcopum obligatom ad conferendum illi decepto, tamen poteſt oolle ei cooferre, ſed alii, ideò videtor opus noua collatione.

Habet locum. Non ſequitur tameo quòd noo valeat collatio niſi conferat.

QVÆSTIO X.

Num. 7. *Præſentauerit.* Sed ideo quia ab ioitio

ipso iure valuit, vt in quæst. Tolos. 107.

Num. 14. *Limitatur.* Vt tunc non sufficit tolerantis.

QVÆSTIO XI.

Num. 3. *Tertia qualitas.* Impetranti, aliud est alicui impertranti.

Num. 4. *Secundum eum.* Facit Bellamete decis. 498. vide caput. *Ad qui de Præb. in 6.*

Num. 23. *Assumit naturam.* Hoc est indubitanter verum si principaliter detur Ecclesiæ: Verùm quid si transeat cum vniuersitate feudi? Adhuc sanius puto idem quia verum est dicere, quod non est patrimonii Prælati, & tametsi ad manum regiam reducatur, attinet temporale, vide notab. cap. *Dilectus Clem. de Præb. vndecimo.* Contrarium puto.

Num. 24. *Fallit.* Contrarium puto.

Num. 25. *Quod non videtur.*

Et hoc non est stante Pragmatica, sed stantibus concordantibus vbi certis mensibus Vacantia ijs debentur, adhuc dico idem quod illis mensibus Vacantia, ad collationem eius qui non habet tria non debentur, quia designatio illorum mensium non est facta nisi ad distributionem & liquidationem tertiæ partis beneficiorum, spectantium ad collationem &c. Ergo intelligitur infrà tertiam partem, & sic vbi sunt tria beneficia ad minus.

Num. 26. *Et si diceretur.* Scilicet quod nullo modo valet reseruatio contra Rotam. *Vt tenet Fel.* Hoc intellige, vt suprà, per domnos Rotæ non vt statim habeat effectum vnio, sed tunc demum, cùm postquam reseruatio Papæ habuerit effectum, cœperit vacare, quia tunc valet, & memineris quod vnio potest fieri, non vocato Rectore. Clem. 2. de rebus Eccles. non alien.

Num. 28. *Dignitas.* Tunc scilicet quando est Conuentualis, alias non.

Num. 34. *Colorata.* Anchar. Consil. 156. in princ. Possessio. Hoc non placet, quia tunc nondum est possessio colorata, sed vera possessio, & vetus titulus. Puto quod dicitur colorata, quando prætenditur iustus titulus, apparenter & putatiuè validus, secus si constatet de nullitate.

Num. 44. *Prælatura.* Imo ad Prælaturam. Gloss. Clem. 2. de supplenda negligentia Præl.

Num. 45 *Præsentar.* Intellig. quando præsentatio non est facta, quia Clerico non licet variare. Cap. Cum autem est de iure Patronat.

Num. 47. *Contra communem.* Certum est quod hodie valor beneficij impetrati, debet exprimi, vt in Concordatis, tit. de Mand. in fine, & notatur in quæst. Tolos. 435. Sed quid de valore beneficij habiti, & ego puto idem cum Felino, & cum seqnor contra P. de Ancharano, & videtur probat. in tit. *de mandatis in fine, in Concord.*

QVÆSTIO XII.

Num. 1. *Impetratione.* Non de his quæ verisimiliter rem impediunt Bellamet. decis. 115. Secus in impetratione dispensationis super pluralitate, cap. *non potest 1. resp.* de Præb. in 6.

Num. 2. *Hoc modo.* Sed per Concordata debet omninò exprimi, etiamsi fiat motu proprio vt in tit. *de Mand. in fine.*

Decipere. Scilicet non reuelando, sed mentiri non licet etiam pro vita hominis.

Num. 6. *Obtenti. Nisi forsan sit aliud.*

Num 11. *Quædam pœna.* Facit Caldetinus. *Consil. 30. de Præb. Consil. de rerum permut.*

Num. 15. *Beneficij.* Alterius, non eius quod impetrat.

Num. 18. *Duodecima qualitas.* Ego puto in his qualitatibus 11. & 12. quod imò sunt exprimenda, quia possunt alterare animum concedentis, quia non esset æquè facilitèr concessurus.

Num. 21. *Limitatur quintò.* Bellamet. decis. 126. *Si sciret.* Quæst. Tolos. 41. cap.

Num. 23. *Illam gratiam.* Imo etiam si nullo modo erat concessurus gratiam cùm agitur de præiudicio tertij, & possit fieri reductio ad ius commune.

Num. 24. *Non extendendam.* Imò extendenda.

Num. 27. *Quatenus illa.* Hoc videtur sequi Panorm. cap. *Postulasti.*

QVÆSTIO XIII.

Num. 1. *Derogatoria.* Imo sufficit dicere, non obstante aliqua lege, nisi specialitèr illa lex contineret derogationem, quia tunc debet illa lex specificari in legenali.

Num. 3. *Acceptatione.* Sola.

Iuratum. Contrarium puto.

QVÆSTIO XIV.

Num. 1. *Indulto derogatum.* Breuiter puto esse derogatum, quicquid inf. adicatur, quia constat de voluntate & potestate Papæ: & hoc tenet Felinus cap. *Nonnulli de rescript.* Alex cons. 7. vol. 4.

Num. 1. *Reseruatione.* Quia species derogat generi. *Esse derogatum.* Idem Ialon. *l. finali, Cod. si contra ius & vtil. publ.*

Num. 6. *Derogationem.* Imò teneo quod est derogatum, quia constat de voluntate principis, & adest eius potestas, quando fit actus, scilicet derogatorius, alias esset restringere potestatem proprie, quod fieri non licet.

Etiam. Imp.

Seruare. Imò constat & sic cesset præsumptio.

Num. 8. *Quod non.* Sed contra puto.

Num. 16. *Fiat.* Imb.

QVÆSTIO XVI.

Num. 1. *Renuntiatio.* Imò non valet.

Num. 3. *Sed iste habens.* Et istud puto verum, secus si renuntiatio esset factenda simpliciter.

Num. 4. *Facta.* Et hoc puto verum.

Prius facta. Hoc superioribus repugnat, quid enim opus est præsumptione, quando non præiudicat renuntiationi Procuratoris,

QVÆSTIO XVII.

Num. 2. *Ante occasum.* Hæc ratio non vult, quia sæpissimè, etiam de media nocte possunt personæ & res intuendo discerni, ideo teneo secundum proprium & naturalem sensum, quod dies est sole orto super terram licet fortè non luceat propter nubem.

QVÆSTIO XVIII.

Num. 1. *Quod sic & pro hoc.* Intellige, quando ille nepos non est idoneus, sic quod probabiliter potest præsumi, quod renuntiatio & permutatio fit causa sanguinis solum, vel auaritiæ. Secus si ex alijs circumstantijs aliud potest colligi, quia beneficium est laboriosum, & senex petens quiescere, & nepos habilis vigilare.

Non sit verisimile. Sed tamen cane, ne alteruttum beneficium impetres, nisi persona mortua, aut alias priuata, quia hinc inde nulla est renunciatio. Vide super hoc Gloss. verbo. *Pecuniæ de* renuntiat. & sic ipso iure finit adhuc domini beneficiorum.

QVÆSTIO XIX.

Num 1. *Quod non per illam.* Ego dico quod in defendenda

fendendo potest reos sempet ex diuersis titulis,etiam contrarijs,se iuuare Similiter actor,siue in petitorio, siue in possessutio, potest ex diuersis titulis, non tamen contrarijs, nec repugnantibus, se fundare.

Plures actiones. Et quidem & ex eadem causa quia tunc non possunt cumulati. *L ex eis. D. regula iuris.* Secus si ex diuersis.

Sed bene ex diuersitate. Tamen contrarium facit cap. *Cum olim de re iudic.* Barbatias ibi dicit, quod dictum caput post cessionem restringitur, quando prima collatio fuit obtenta à Papa, vel die, quia collatio facta per inferiorem ad confirmationem collationis quæ nulla est facta per Papam, non valet: sic dictum caput *Cum olim*, intelligitur, quando collatio facta per Papam, non valebat: quia collatio inferioris facta in consequentiam confirmationis nullius, non valet, quia si non tenet principale, nec accessorium. Vnde de nouum intellectum ad dictum cap. post electionem quando quis consequitur vetos titulos habiles, seu procedentes ex capitibus habilibus & de per se: secus si ex capitibus inhabilibus, & secunda collatio facta per inferiorem, veniat accessorie ad concessionem Papæ, quæ erat nullius momenti, quia tunc dicitur potius venire ad elusionem, quàm ad confirmationem. Cor. in fin. verbo Beneficium potest teneri,

Num. 5. *Vnde negari.* Hoc non licetet actori, sed reo sic.

QVÆSTIO XX.

Num. 6. *Quod non.* Imò perdit.

QVÆSTIO XXII.

Num. 5. *Facit text.* Contra per cap Porro de Priuilegio.

Ergo erit standum. Imò in promoto in Curia, si vadat ad partes, opus est ei probare per literas Papales, Extrauag. *Iniunctæ de elect. in Commun.*

QVÆSTIO XXIII.

Num. 1. *Sigillum Episcopi.* Etiam sine testibus & tabellione. Et nota quod in verbis enunciationis nullam fidem faciunt, vt in tit. de sublata Clemeotina literis, in Pragmatica.

QVÆSTIO XXV.

Num. 1. *Et reducendo.* Imo quicumque Prælatus, sempet potest inquitete de titulo, & dictum triennium habet locum solum ad repellendum priuatum prætendentem ius.

QVÆSTIO XXVII.

Num. 1. *Reuocari.* Imò potest.

QVÆSTIO XXVIII.

Num. 1. *Pendente.* Antequam sibi conferatur.

Quod sic. Et est verum antequam alij sit collatum.

Crederem. Sed tenet primam.

Verior de Iure. Imò illa Glossa facit contra quæ vult quod non possit variari, sed etiam in suo casu non erit res integra, quia electio suum effectum traxit, quando collationem præcessit.

Nunc apparet. Quod ad primum possit redire, & intellige modò in hoc casu sit integra.

Vacantem. Ibidem per tertium & secundum impetrantem.

QVÆSTIO XXIX.

Num. 1. *De iure communi.* Hoc verum quando ad solum Episcopum spectat prouisio. Sed si sumus in ius commune, ita quod spectet ad Episcopum eum consensu capituli? Sic tunc puto quod hoc themate dicatur decipi solùm ex parte ordinatis, quia Papa mandaos Episcopo & Capitulo, vt decipiant simpliciter, videtur mandare, prout ad eos res spectat.

QVÆSTIO XXXI.

Num. 1. *Alias secùs.* Quia tunc ex quo gratiæ per diuersos Pontifices sunt factæ, debent singulæ sortiri effectum tamen primus impetrans non erit primò prouisus, nisi sit restitutus cum clausula.

Secundo impetranti. Non est dubium, quin tunc restitutus præferatur, quia talis gratia secundi, ex quo caret clausula *Non obstante quod pro alio scripserimus*, est subreptitia dicto cap. *Mandatum.* Ideo nihil debet consequi, & sic necesse quod præferatur restitutus. Sed si grata secunda est impetrata post reuocationem primæ tunc valet sine illa clausula: & in restitutione debet fieri mētio, non obstante quod pro alio interim scriptum sit, aliàs restitutio est inefficax, vel quia, subreptitia, vel quia, quamuis motu proprio, tamen non intendit Papa lis Ecclesiam priuare, & ad hue restitutus numquam præfertur secundo impetranti, nisi etiam sit alia clausula de anteferri Et hoc in terminis iuris communis sed attento hodie quod per Concordata semper ponitur clausula, *si pro alio non scripserimus*, dicendum est quod si secundus impetrauit ante reuocationem primæ, sua gratia est penitus nulla, si post, valet, sed restitutio primæ sequens est nulla, nisi à diuersis Papis fieret, quo casu adhuc restitutus postponetur semper, nisi habeat clausulam, *anteferri*; sed de illa nunc non vtimur hic, quia non est in forma Concordati.

QVÆSTIO XXXII.

Num. 1. *In quæst. quæ incipit.* Et est concilium Schysmaticum.

Matrimonium. Sed an sit irritandum.

Num. 2. *Ipso iure.* Immò vt in fine quæst.

Num. 3. *Fuit tamen coacta.* Dicendum est, omnino nulla, & sic nihil est quod conualescat: vnde debent omnia ex integro solemniter agi.

QVÆSTIO XXXIII.

Num. 3. *Et omnia.* Et videtur quod omnis reseruatio tam electiuiquā collatiui, sit prohibita per illud Concilij, siue vacet vel non, quia non distinguit inter vacantia vel vacatum. Certum est autem, quod ipsa præuentio in collatiuis, est permissa Papæ, sed quod in electiuis non repetio expressè prohibitam, ideo puto permissam, dic prohibitam per electionem, quod Papa non condemnat dictum de electione.

Per Concilium Basil. Quia certum est quod dignitas electiua vacans, non potest hodie reseruari, licet possit, vt puto, præueniri, sed etiam quamdiu est vacans, licet reseruata, potest fieri electio.

NOTÆ
CAROLI MOLINÆI,
IN COMMENTARIVM
DYNI MVXELLANI,
IN REGVLAS IVRIS PONTIFCII.

Studioſæ Iuris Iuuentuti, CAROLVS MOLINÆVS, Iuriſconſultus, S.D.

ENCHIRIDION hoc Dom. Dyni Muxellani in Regulas iuris Pontificij, non ſolùm à ſtudioſa Iuuentute, ſed à ſummis etiam Iuris Profeſſoribus magnopere probatum ſummoque in pretio ſemper fuit: adeo vt Cynus ille Pictauienſis, quoodam eius auditor ac diſcipulus, in l. vnic. q. 11. Cod. de ſententi. quæ pro eo quod interl. proſer. de hoc Enchiridio loquens, ſcripſit totam Synodum legalis Philoſophiæ, his Dom. Dyni diſputationibus interfuiſſe, & certè iam plus ducentis annis, non diſcentium modo, ſed doctorum quoque manibus, iucundè, auidè & vtiliter tertur. Et meritò, quum ſit vbertima, ſolidæque Iuris doctrinæ promptuarium quoddam lectiſſimũ, & manu geſtando aptiſſimum. Sed per crebras corruptorum exemplorum traductiones, non ſine graui priorum Typographorum flagitio, vſque adeo corruptum, laceratum & deprauatum fuit, vt vix tolerata eſſet oratio vna integra, ſine vitio, eaque ſæpius tam pernicioſo, vt non ſolùm obſcuritatem ſenſus, ſed contrarium quoque ſenſum paſſim induceret: vt iam alioquin vtilis & neceſſarius liber, vulgò ferè inutilis haberetur, & negligeretur, dooee anno 1554. Antonio Vincentio inſigni Typographo Lugdunenſi, impulſore emendationem & redintegrationem ſuſcepi, nec in publico negotio confiſus priuatæ libri mei emendationi, quam vſus proprij gratia, dudum mihi ipſi feceram, plura vetera exemplaria conquiſiui, & plus mille meodis expunctis, & ijs quæ truncata mutilaque deficiebant, redintegratis, curam, vt naturæ ſuæ puritati, quam fideliſſimè & diligentiſſimè reſtitueretur. Iuuit operam meam laudabilis memoriæ D. Nicolaus Molæus, ſupremæ Pariſienſis Curiæ, dùm viueret, Conſiliarius præſtantiſſimus, quicum mihi fortè fortuoa de hac re ſermo incidit, ſuumque peruetuſtum, cæteriſque (vt potè exprimùm imptetiis) caſtigatus exemplar, mihi obtulit & cõmodauit. Itaque cùm iã caſtigatum à me exemplar curſori tradiſſem, reuocatum rurſus contuli cũ libro Dom. Molæi, & iodidem nonoulla farcini, præſertim nonnulla duo fragmenta, in Regula *Mora*, quæ in omnibus alijs libris deerant. Nec me laboris illius pœniter, tametſi loogè grauioribus curis & meditatioobus, detineret in Iuris ciuilis repurgatione, Conſuetudinumque noſtrarum interpretatione, quas intetturbati moleſtiſſimè ferebam. Solatur enim communis ſtudioſorum vtilitas, quam breui laborum noſtrorum interpellatione longiùs iuuari, promoueriquc video, nec non & eorum gratitudo: adeo multi gratificatt ſuot, maioreſque, quàm de hac, oppellà ſperaſſem, gratias egerunt, redintegrationis huius ergo. Cumque anno 1548. typis iterum excuſus fuiſſet ab eodem inſigni Typographo, Antonio Vincentio, mendiſque etiam aliquot repurgatus, & mihi taodé eiuſdem Antonij Vincentij filius ſignificaſſet, ſe typis huoc enmdem librum excudere velle, vt ſi quid ſo. ſiran rurſus emendandum eſſet, vel addendum exiſtimarẽ ad eum tranſmittere vellem. Tum in manus aſſumẽs, & excutiens quod nouiſſimè ſuper prima & ſecunda caſtigatione mea fuerat impreſſum, inueni mendas aliquot irrepſiſſe. Quare rurſus collatis multis exemplaribus, etiam peruetuſtis Manuſcriptis, denuò penitiſſimè repurgaui, & inſtauraui, vt nec litteram vnam (quantum perſpicere potui,) mutaram, tranſpoſitam, vel omiſſam reliquerim, vt nihil amplius ſuperſit, quod à Iuris ſtudioſis deſiderari queat. Cæterum exorari me paſſus non ſum, vt illam Annuationem adderem, nec vt ex libro meo priuato tranſcribi ſinerem, ne Enchiridion hoc onerateniut, nimiri alioquin vel ſuperuacuis additionibus oouſtum, quas parum abſuit quin vel grauiſſimo viro impulſore, prorſus omitterem. Sed ne alienos labores defraudare videtur, ſatis habui ioeptas quaſdam & prorſus inutiles cantellare, reliquas finere. *Valete*, ſtudijſque noſtris quæ vobis vel propriæ valetudinis & rei familiaris luculento damno defudant gratis animis fauete. E. Bibliotheca noſtra Idibus Iunij 1563.

IN REGVLAM BENEFICIVM, PRIMAM. 61.

Num. 1. *Obtineri.* Non negat poſſideri, nam videtur quod ex titulo minus canonico, tranferatur poſſeſſio beneficij patet quia poſſidens illud tanquam prædo, ſi ſpolietur, datur ei reſtitutio, *c. in litera ſuprà de reſtitut. ſpol.* quandoque titulus ipſo iure extinguitur in perſona vnius, qui tamen poſſeſſionem retinet cap. *licet Epiſcopus*, ſuprà de Præbendis: quandoque ſententia diſponit de poſſeſſione beneficij, reſeruato iudicio tituli & proprietatis ſuprà, de cauſa poſſeſſionis & proprietatis, *cap. cùm ſuper 2 cap. cum tenet Eccleſia.* Ita nenet & exponit Petrus Anchar. hic idem latè Panor. in *d. ſſ. 4.* incipiente *Titius clericus*: ſed communis opinio Doctorum eſt in contrarium. Dic quod opinio Anchar. & Panor. vera eſt, reſpectu non prætendentis titulum: vnde debitores, coloni, cenſuarij, & alij, non poſſunt titulo ſaltem colorato poſſidenti, denegare ſolutionem eique ſol-

ueodo liberantur, quamnis non teneantur niſi ex contractu prædeceſſorum per not. Bart. Alex. in *l. ſi verbana. D. de condict. indeb.* (Glo. cap. *nihil* per illum text. verb. adminiſt. & ibi Compoſtella, *de elect.* Lapus *alleg* 89. Carolus Ruinus, *conſ.* 150. *num.* 2. *l.* 1. Terigin Annotat. ad Alea. *conſil.* 120. *num.* 7. *l.* 1. & in Adnotat. ad deci. *conſ.* 407. Sed reſpectu contendentis de titulo vel poſſeſſione ipſius Beneficij præcedit communis ſententia, & ita practicatur & per triginta annos & vltra practicaui, & conſului in Parlamento Pariſienſi.

Num. 22. *Ergo.* Vt Eccleſiæ vel dignitatis. Petr. Anehar. *hic* in fine, & infrà *eodem cap.* ſine poſſeſſione. Ioann. Fab. *l.* 1. *C. de emancipato liber in diſput.* 4. Ioannes Pettus de Tetra, *in lib. de rei vendic.*

Num. 26. *Teſtatori.* Hæc diſtinctio quæ habetur ſupra, veſiculo. *Et quia iure, num.* 25. plauſibilis eſt & communiter approbata, ſed falſa eſt. Patet, quia non ſolum manet teſtamentum, ſi teſtator poſteà fiat inhabilis facto ſuo laudabili ſecundum iſtos, vt dixi, *Authent. ſi qua mulier, Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* ſed etiam facto ſuo culpabili, vt ob vitium prodigalitatis, *l. is cui lege, D. de Teſtam.* Et ſic reiecta inepta & falſa diſtinctione, vera methodus eſt facere regulam & fallentiam, & regula ſit affirmatiua per reg. *l. in ambig.* §. *non eſt no. D. eo. cap. factum legitimè*, infrà eodem, & per textum in indiuiduo, in *l.* 1. §. *ſi quis autem, de bon. poſſ. ſecundum tabulas.* Fallit, quando vnà cum ſuperuenienti inhabilitate bona ad alterius diſpoſitionem, vel dominium deuoluuntur, vt hic, in eo qui ſe dat in arrogationem vel patitur ſententiam ex qua bona confiſcantur. Et ita debet intelligi & reſtringi *lex ſi quis filio*, § *irritum*, *verſ. ſed & ſi quis, de iniuſto rupto teſtamento*, vt tunc procedat, quando ſimul bona amittuntur. Et probatur in *l. Eius qui* §. 1. & in fin. *de Teſtament.* Secus ergo ſi bona non publicantur, vt nouè diat in authent. *ſi qua mulier, in fin. Cod. de ſacroſanctis Eccleſijs* in lectura mea Tubingenſi, anno 1554. Et ita practicatur Galliæ in locis, vbi non eſt confiſcatio, vt teſtamenta ante ſeotentiam mortis facta, maneant, etiam in crimine læſæ maieſtatis, vt in Britaonia. Et dixi in conſuet. Pariſienſi §. pen. quamuis per ſententiam fiat inteſtabilis, vt non poſſit reuocare prius teſtamentū nec de nouo teſtari, vt dixi io Conſuet. Pariſienſi, §. 113. Tum quia iam ſeruus pœna affectus eſt tum etiã, ne perturbatus odio cognationis, à qua non eſt redemptus, bona diſpergat, vel à ſacrificulis perſuadeatur, vt tempore Beati Hyeronimi reuocata fuit *lex prima Cod. de Sacroſanctis Eccleſijs*, quæ eſt Conſtantini magni, id que odio Clericotum Eccleſiæ Romanæ, qui monburdorum hæreditates capiebant, vt ipſe refert: & eam legem laudat *Tom.* 2. *Epiſt.* 2. vt dixi legendo dictam legem primam Tubingæ.

Non obſtat *lex prima* §. *exi. præt. in princ. de bon. poſſeſſ. ſecundum tab.* quia debet intelligi, quando incipitor à tempore vltimo; quia illud non ſufficit, ſed habilitas tempore teſtamenti requiritur & ſufficit, vt probat textus §. *ſi quis autem teſtam. eadem l.* vt dixi in D. antheot. *ſi quæ mulier* in fine.

Num. 37. *Quid enim.* Hæc clauſula vſque ad verſ. *Decimo*, non habetur in libris antiquis Manuſcriptis. nec inptimum impreſſis.

Num. 43. *Papa.* Et proceſſus fulminatus eius executore, perpetuat mandatum. Domio. de S. Germin. Philipp. Francus dicto cap. *Præſenti Specula de Legato*, §. 5. *num.* 14. Feder. de Senis, *conſ.* 297. quod nun obſeruatur in Gallia, niſi prout in tit. de mandatis, in pragmat. Sanct. & Concordatis permittitur.

IN REGVLAM POSSESSOR, 2.

Num. 40. *Proficiat.* Adde quod vbi actus poteſt

A trah. ad doo diuerſa, magis inuemur quod prodeſt quam quod nocet Ioann. de Plat. *l. Cum allegat, Cod. de caſtrenſ. pecul. lib* 12.

Plene nota. Sed Gloſſ. Bartol. & omnes Doctores ibi & vbique in hoc errant, quia veritas eſt quod in *D. l. ſi vir vxori*, donatarius etiamſi non erret in re, ſed ſciat donationem non valere tamen ſtatim vſucapit, vel præſcribit, vt eſt text. in *l. ſed etſi conſtante, de donat. inter vir. & vx.* quæ ita debet intelligi, vt dixi in nouis intellect. Et ratio eſt quia donatarius nõ præſcribit ſibi, niſi in caſu confirmandæ donationis, puta motte donatarij, *l. Cum hic ſtatus in princ. d. donation. inter vir. & vx.* aliàs vſucapit donatori, ſimile in *l. alienam*, §. *qui alienam D. de donat. cauſa mortis.*

B Num. 42. *Soluunt.* Sed loquuntur tantum de tempore matæ fidei, quia qualitas iuncta verbo (& idem de nomine verbali) intelligitur ſecundum tempus verbi *l. in delictis*, §. 1. *D. de noxal. act.* Et ſic ſolutio eſt, quod hætes bonæ fidei non impeditur iure Canonico præſcribere, prout aliàs de iure ciuili & ſic tam iure ciuili diſponẽte, quam Canonico non impediente, imo tacitè concedente, arg. *cap.* 1. *de operis noui nunt.* hæres longiſſimo tempore præſcribit, & eſt veritas, quicquid Dynus hic dicat. Et ita conita Dynum Alexand. *conſil.* 31. *num.* 7. *lib.* 5. vbi in Annot. dixi Philipp. Corn. *conſil.* 296. *littera. O. cap.* 3. Philipp. Decius *conſil.* 303. *num.* 9. vbi in Aonotat. diai.

C

IN REGVLAM SINE POSSESSIONE, 13.

Num. 6. *Non poſſideri.* Sequetetur, ſi hoc eſſet verum, quod in ſuo à ſe poſſeſſo, de ſua materia ædificans, perderet poſſeſſionem materiæ, quod eſt falſum & ridiculum. Sed dicendum quod vt dominium, ita poſſeſſionem retinet, non tamen deinceps, tanquam rei particularis per ſe, ſed tanquam partis integralis rei, cui incorporatum eſt: quæ, ſi eſt immobilis, iam quod incorporatum eſt poſſidetur, non vt mobile, ſed vt immobile, vel pars immobilis: vt etiam ſatis innoit textus *l. Eum qui*, in fi. Et diai in nouis intellect. *d. l.* & *l. qui vniuerſas.*

D

IN REGVLAM PECCATVM, 4.

Num. 5. *Abſolutum.* Eſt bene, ſi eſt facta liberè & ab habente poteſtatem, reiecta ſcrupuloſa diſtinctione ſequenti, vt dixi in Tractatu vſurarum, *num.* 8. Et eſt communis ſententia Theologorum & Iuriſtarum.

Num. 9. *Datio.* Scilicet quantitatis vel in genere, aliàs in obligatione dandi ſpeciem difficultas impedit motam, vt tenet Bartol. Alex. & omnes in *l. quod te, ſi cert. pet.* vbi Philipp. ad finem. Idem ſentit in obligatione dandæ quantitatis, & malè. Vt ibi in Adnotat. diai.

IN REGVLAM PECCATI VENIA, 5.

E Num. 3. *Pœna.* Et bene quoad Deum, non tamen per illam contritionem, ſed per meritum paſſionis Chriſti, fide apprehenſum. Sed hoc nihil habet commune cum pœna debita homini, vel Reip. niſi ad pœnam moderandam quæ in contumace augeri poſſet.

IN REGVLAM SEMEL MALVS, 8.

Num. 3. *Bonum.* Fallit quando agitur de præiudicio

tertij, Philipp. Decius, cap *Prudentiam de offic. de-leg. consil.* 518 *num.* 3. quibus in locis in Annotat. dixi. Andr. Alciat. *tract. de Præsumpt. Regula* 3. *præsumpt.* 2. *num.* 2.

IN REGVLAM IGNORANTIA, 13.

Num. 1. *Nocet.* Falsum est, quia ex quo agitur de damno vitando, *l. Iuris ignorant. de Iuris & facti ignor.* non nocet, *l. Cum qui*, quia vt dixi in nonis intellect. & in lect mea Tubingensi, loquitur, quando est debitum iure exceptionis, nec facit regulam, nisi in eo quod solutum errore facti, facilius repetitur, quàm solutum errore iuris.

IN REGVLAM ODIA, 14.

Num 5. *Restitutio* Idem Gl. Dyn. Bald. Ioan. Fab. *l. 2. Cod de iure Emphyteut.* Ludouicus Rom. *consil.* 166. in fi. Alex. consil. 169. num. 10. lib. 2. Philipp. Dec. *consil.* 58. in fin. vbi in Annotat. dixi, & consil. 133. Idem ex omni iusta causa, Caro. Rum. *cons.* 150. lib. 1.

IN REGVLAM NON EST, 19.

Num. 6. *I. non tantum.* Quæ lex, licet non obseruetur in Regno Franciæ, tamen practicatur in Comitatu libero Burgundiæ, etiam damnato nolente, vt ipsi etiam Aduocati, in queis doctus Ioannes Belinus, testantur & probant.

IN REGVLAM NVLLVS PLVRIBVS. 20.

Num. 8. *Ignorantis.* Hæc thesis vera est, & sic Glossæ, & Doctores, nec principium, nec medium, nec finem intellexerunt in materia cumulationis, quæ est mere practica, nec minus lapsi sunt & se intricauerunt, quàm in materia interesse, quæ etiam practica est, vt docui in extricatione labyrinthi. Veritas est quod cumulatio actionum regulatur à cumulatione obligationum, nec esse differentiam proprer causam lucratiuam & onerosam, nec propter sententiam absolutoriam vel condemnatoriam. Nec *lex fundum cum l. seq. D. de exc. pr.* in hoc fundatur, vt omnes ad vsque malè putant, sed in sola litis pendentia rei maioris. Et sic cumulatio regulariter permittitur, quæ est triplex: Coæqualis, alternatiua, subordinata: vt nouè & analyticè dixi, legendo *l. Edita. cod. de edendo*, mense Iunio anni 1554 vbi propter factiones, Typographus habere non potui nec locum ad me accedentibus dare: sed, Deo iuuante, lectiones meas, C. & D. P. reui excudi curabo.

Num. 17. *Non possum.* Idem omnes Glossæ, & Doctores Scholastici, malè hæc iura practica intelligentes Veritas est, quod possum accumulare per eadem facta, id est per eadem allegata, in eadem instantia, & ita etiam practicatur in Gallia, etiam sine literis regis, nisi post articulos conclusos, quo casu opus est literis regis. Non obstat 5. *Varius*, quia intelligitur in diuersis instantiis, vt dixi in lectura Tubingensi, super *l. Edita. Cod. de edendo.*

IN REGVLAM QVOD SEMEL, 21.

Num. 1. *delegatus.* Idem Iacob. Bonig. Bar. Bal. Iy. Paul. *l. sit vt proponis* 1. & omnes vbique: sed int, quia imò idem iudex potest denuò iudicare, etiam delegatus, nisi reuocetur, vel alij committatur: vt in d. l. & dixi 10 nouis intellect.

IN REGVLAM NON DEBET, 21.

Num. 8. *Genere.* Ex his & aliis præsertim quæ scripsi in consuet. Parisiensi, §. 30 quæst. 36. Margrauij Brandemburgenses agnati sui Alberti Marchionis Brandemburgensis à Carolo V. Imperatore proscripti, contendunt hoc anno 1555. dimidium ducti Alberti non potuisse hac occasione occupari per Norimbergenses & Episcopos, & Ferdinandum Regem, sed sibi debere ante omnia restitui, quia vocantur à genere & vi feudi auiti & antiqui: & ita tenent Baetol. in *l. 3.* & omnes Feudistæ, in *cap. 1. Si vasall. feud. pri. cui defer. in vsibus feud.* Iacob. in *inuestit. in vers. dicitq. vassalli primus non commit.* Felo vers. lic. *videamus nunc*, vsque ad finem Franciscus in 5. *parte feu. dor.* Hieronymus Gratus, *cons.* 2. *lib.* 1. Bartol. Alexand. & omnes in *l. si finita* §. *Si de vectigalibus, de damno inf ito*, etiamsi propter noxiam, seu feloniam commissam in ipsum patronum, eùm sit feudum antiquum. Gloss. *cap.* 1. §. 1. *de succes. feud.* Andr. Iser. *cap.* 1. §. *vlt. quæ sunt prim. cauf. benefic amitt. & cap. firmiter, de prohib. feud. alien. per. feder. & cap.* 1. *si vass. feud. primentur.* Alexand. *consilio* 30. *lib.* 1. *versic. Nonobstant.* Cutt sentor consil. 49. Addo aliam rationem, quia non potuisset, etiam expressè, abdicato feuda antiqua in præiudicium agnaturum. *Cap.* 1. §. *hoc quoque*, & ibi Bald. *de succes. feud.* Alnato in *cap.* 1. §. *vltimo, conclus.* 17. *quæ sunt prim. cauf. benef. amitt.* Gloss. Bald. & omnes *in cap.* 2. *de alien. feud. pater. in vs. feud.* Iacobus de sancto Georgio, in *tractatu feud.* in versic. *Et nunc, ex dic. vass. refu. feu.* Ergò nec tacitè. Tum iste prohibitus erat alienare, non tam sui, quam alienorum fauore: Igitur etiam delinquendo non poterat alienare, nec amittere feudum. *l. statuit*, in fine, *de iure fisci.* Bartol. in *l. Si quis in tantam, Cod unde vi*, quem omnes sequuntur. Paulus & alij, *in d.* § *Si de vectigal. columna vltima.* Fabian. de monte Sancti Sauin. in Tractatu *de empt. & vend.* in 4. q. princip. q. 14. Franciscus Aretinus *Consil* 14. *Dec. in l. furiosi, D. d. regulis Iuris.* Matth. de afflict. *in Constit. Neap. de reuocat. alien. constit. hac edictali, num.* 5. *lib.* 3.

IN REGVLAM QVOD QVIS, 24.

Num. 6. *Priuatos.* Idem in non reparabili. Paul. Philipp. dec. *l. Vt vim de iustitia & iure.* Ioann. de Plar. l. Prohibitum, quem sequitur Panorm. *cap. si quando de offic. deleg.* Alex. *consilio* 44. *num.* 2. *lib.* 2. vbi in Annotat. dixi.

IN REGVLAM MORA SVA, 25.

Num. 3. *Contest.* Non alias, scilicet, vt ipsius iudicij strictè iuris: sed benè veniunt & peti possunt vt interesse, quantum interest moram non esse factam, *l. si fundum certa die, de verb. oblig.* vt nouè dixi in extricatione labyrinthi, *de eo quod interest*, num. a 6. 239. 247.

Num. 5 *Quidam.* Istud & quod sequitur vsque ibi, *Ar. l. Nec si vides*, inclusiuè, vsque ad versic. *An autem interesse*, exclusiuè, deficiebat in aliis, & veteribus & nouis exemplaribus, tam dudum, quàm recentet impressis, & in veteribus Manuscriptis, quod restitui ex libro vetusto Dom. Nicolai Molæi Senatoris Parisini.

Num. 6. *Vnicum.* Hæc veritas, vt tenent Iacob.

Sa
ext.

Rau. Iacob. Butr. Salic. in *l. vnica, Cod. de ſentent. Quæ pro eo quod intereſt*, vbi latè dixi in Extricat. labyrinth. *num.* 33. cum ſequenti, quicquid dicat Dyn. hic num. 12. num. 22. licet eum ſequuta ſit hactenus communis ſchola.

Num. 15. *Sed videtur.* Hæc clauſula vſque ad verſic. *Oppoſitum verò*, reſtituta fuit ex præfato libro Dom. Molæi.

Num. 21. *Ad hanc quæſtionem dico.* Hæc vera, quia in materia intereſſe dicitur reſpectiuè ad differentiam principalis: & ſic aliud eſt ab eo, & eius æſtimatione, vel cauſa, ſeu naturali ſequela, vt nouè docui in extricatione labyrinthi, *de eo quod intereſt*, num. 8. & 9. per totum. Sed caue, quia Dynus hic more aliorum mox ſibi contradicit, ibi, *licet veniat*, quia ſunt ſemper diſtincta, ſicut ſors & vſura, principale & pœna, vt dilucidè oſtendi *in dicto Tractatu*, quo non eſt alius in Iure, in quo Doctores adhuc magis ſeſe intricauerint.

Num. 24. *Subiungo.* Hæ ſunt picturæ verborum, non rerum: ſomnia, non ſenſa: Multum olim laborauit in defendenda & ſuſcienda communi illa diuiſione, ſed eò magis eam falſam & inutilem inueni: vnicũ ergo eſt tot eſſe extra tem, modò propinquũ, modò remotum, modo lucri, modo damni, vt dixi in Tractatu *de eo quod intereſt*, *num.* 12. 16. & 17.

IN REGVLAM EA QVÆ, 16.

Num. *Non valet.* Contrarium ſenatur in regno Franciæ, quia Clericus oatnraliter & originaliter ſubditus & poteſtati ſæculari, etiam de iure diuino, vt dixi *in Comm. ad Edictum contra paruas datas*, in præfat. num. 15. Ideo niſi debitè allegauerit priuilegium, quod iuris eſt poſitiui & humani tenent omnia acta, etiam in criminalibus. Adhuc multi ſunt caſus, in quibus illud priuilegium non procedit.

IN REGVLAM SCIENTI, 27.

Num. 12. *Non valere.* Et bene Phil. Dec. *conſil.* 538. num. 1. vbi in Annotat. dixi, & *conſil.* 587. in fine vt de Alex. *conſil.* 106. *lib.* 3. & quæ ibi dixi,

IN REGVLAM MVTARE, 33.

Num. 5. *Filio.* Etiam emancipato: quia hodie bona ſuorum extenſa ad omnes liberos; & conſequenter idem in filia, per §. *Nulla, in authent. de hared. ab inteſt.* Facit Bart. Iaſ. hb. 3. Cod. de iuris & facti ignorant. vbi dixi in lectura mea Tubingenſi, quod no. ad amplificationem *l. vet.* vltra ea quæ Guillelm. Bened. *Repet. c. Raynutius, verſic. Mortuo itaque teſtatore, cap.* 2. *nu.* 127. Latius dixi *in conſuet. Pariſ.* §. 127.

IN REGVLAM GENERI, 34.

Num. 8. *Minus.* Idem Alex. *conſ.* 65. *num.* 7. *lib.* 7. vbi in Annotat. dixi: Philipp. Dec. *conſ.* 18. *col.* 2. *conſ.* 44. *in fine, conſ.* 382. *num.* 4. *Hyer. Grat. conſ.* 138. *num.* 14. *lib.* 2.

Num 10. *Secundo.* Quod ſit iſtud & tertium membrum, ſuperuacui & ancipitis laboris exiſtimatum, & Alber. Batt. & alijs antiquis ſupplere, cùm iſtæ diſtinctiones ſuperuacuæ ſint, quia ex particularibus exemplis legum, quæ non ſunt factæ ad finem regularum, perperam fabricantur diſtinctiones, omnia complectentes, ſed conſtantiæ ſui cuiuſque caſus, artendi debent, vt ſæpe dixi.

IN REGVLAM VTILE, 37.

Num. 6. *Latiùs.* Imo breuiùs, & veriùs danda eſt vnica regula negatiua non vitiari, ſexies ampliata adhuc in propria fallentia, vt nouè dixi in lectione mea pomeridiana. & ſpontanea Tubingenſi, *l.* 1. §. *Sed & mihi de verborum oblig.* & in Tractatu diuidui & indiuidui.

IN REGVLAM CONTRA EVM, 57.

Num. 1. *Ita ſint.* Hæc vetus clauſula imperatiua, de ſe ſolet, ad augenda onera rei, & onerandum venditorem adhiberi: vnde malè generaliter colligunt doctores fieri interpretationem contra venditorem, quia iura quæ hoc dicunt, non dant regulam nec generaliter loquuntur, ſed in terminis huiuſmodi clauſulatum, quæ non niſi ad onus ipſius venditoris apponi ſolent; vnde aliàs ſtat regula, ſtendam interpretationem contra eum, qui ſe fundat in verbo, *l. ſæpe de verb. ſign.* dixi in Annotat. ad Alex. *conſil.* 204. *lib.* 2.

Num. 7. *Delegati.* Hoc addit Dyn. ſequendo Gloſſam 3. l. *ab executore*, & communem errorem. Sed aliud eſt appellatio, aliud interpretatio: vnde ludex delegatus poſſit cognoſcere de appellatione à ſuo delegato, & tunc poteſt vel corrigere vel interpretari per viam appellationis, ſed ceſſante appellatione non poteſt interpretari. Non obſtat *l. Si duo, de re iudicata*, quia non loquitur de appellatione, nec de interpretatione, ſed de noua cognitione, de integro, vt docui in nouis intellect.

IN REGVLAM DOLO FACIT, 59.

Num. 4. *Ante.* Niſi eſſet quid irreparabile vel irrecuperabile. Alex. l. Naturaliter §. Nihil commune, de acquir. poſſeſſ. Vdalri. Iaſ. *l.* 4. §. *condemnatum de re iudic.* Ant. Rub. *rep.* §. *morte, in l. non ſolum, num.* 478. *de op. noui nunt.* dixi *in ſtylo Parlamenti cap.* 18. §. 10.

IN REGVLAM FACTVM, 63.

Num. 1. *Teſtamentum.* Facit ſuprà *eodem cap. Poſſeſſor, num.* 21. dicendum vt dixi ſuprà, eodem cap. 2. num. 26.

TRAICTE'
DE L'ORIGINE,
PROGRE'S, ET EXCELLENCE
DV ROYAVME ET MONARCHIE
DES FRANCOIS,
ET COVRONNE DE FRANCE.

Composé par Meßire CHARLES *du* MOLIN, *Docteur és Droicts, Iureconſulte de France & Germanie, Maiſtre des Requeſtes Ordinaire du Tres-Illuſtre Roy, & de la Tres-Noble & Chreſtienne Royne de Nauarre.*

A TRES-HAVTE TRES-NOBLE
ET CHRESTIENNE PRINCESSE

IEANNE ROYNE DE NAVARRE.

CHARLES DV MOLIN IVRISCONSVLTE DE FRANCE ET GERMANIE, DESIRE ACCROISSEMENT D'HONNEVR & felicité perpetuelle.

MA tres-honorée Dame, comme dés ma ieuneſſe i'ay toûjours eſté grandement affecté aux tres-nobles & vertueuſes Maiſons de Bourbon & Nauarre: ie ſuis d'autant bien affecté à vous, & à voſtre Royale Majeſté, en laquelle, & en Monſieur voſtre fils Prince de tres-heureuſe & Royale eſperance, & en vos tres-nobles enfans, les grandeurs & excellences deſdictes deux tres-Illuſtres Maiſons ſont conjoinctes. Il y a vne trop plus haute, & preexcellente cauſe, qui attire & oblige à vous tous loyaux ſeruiteurs, & amateurs de Dieu, & de Ieſus-Chriſt ſon Fils ſeul Sauueur, Mediateur & Redempteur, Roy des Roys, Seigneur des Seigneurs. C'eſt le grand & tres Chreſtien zele & amour, que auez à ſa tres-ſaincte & viuifianre parole, & les grands dons que par ſon ſainct Eſprit il a mis, & fait reluire & fructifier en vous. Et pour manifeſter publiquement mon humble ancienne & efficace affection, ce petit mien labeur eſt inſcript & dedié à vous, & à voſtre Royale Majeſté, qui ſçait bien de long-temps ma iuriſprudence, & anciennes eſtudes des eſcritures Saincles, & des Hiſtoires & choſes politiques, auoir eſté employées pour la defenſe de la verité & parole de Dieu, & pour la Republique & Couronne de France, laquelle auſſi vous aymez, honorez & obligez à vous grandement, dont plus ample & illuſtre memoire ſera faite en temps & lieu, & au bon plaiſir de Dieu, qui vous doient voir accroiſſement de ſon Regne, reintegrer & maintenir le voſtre, & la paix de Dieu eſdits deux Royaumes de Nauarre & de France. Donné à Paris le ſeptieſme iour de Septembre, l'an de noſtre Seigneur Ieſus-Chriſt, 1561.

Voſtre tres-humble & ancien ſeruiteur, & Maiſtre des Requeſtes Ordinaires de l'Hoſtel de voſtre Royale Majeſté.

CHARLES DV MOLIN.

SOMMAIRE DE L'ORIGINE ET EXCELLENCE DES FRANCOIS ET COVRONNE DE FRANCE.

1. *N'y a Monarchie ny Regne qui ait tant duré que celuy de France.*
2. *Ne qui ſoit plus ſemblable à celuy de Dauid, quand au droict ſucceſſif.*
3. *Le premier Regne par Nimbrot en Babylone tranſporté aux Aſſyriens. 5.*
4. *L'entrepriſe de la tour Babel, punie par la confuſion des langues.*
6. *Le premier Regne des Aſſyriens fina en Sardanapole, occis pour ſes lubricitez.*
7. *Chaldée & Aſſyrie ſont deux.*
8. *L'idolatrie commença dés le Regne premier de Babylone.*
9. *La premiere Monarchie fut deſtruite pour blaſphemes, & idolatrie, 10.*
11. *La ſeconde Monarchie des Perſes.*
12. *La troiſieſme Monarchie des Grecs.*
13. *La quarte de Rome apres l'an 600. de ſa fondation.*
14. *Commença à decliner apres le deceds de Theodoſe le grand.*
15. *Deux tuteurs eſtrangers furent cauſe de la ruine & priſe de Rome. 12. Mais l'idolatrie en fut cauſe. 20. 22.*
16. *Scandale des Idolatres.*
17. *Sainct Auguſtin a predit l'Antechriſt de Rome.*
18. *Les Papes ſe ſont faits grands de la ruine de l'Empire, dont ont pris le lieu.*
19. *Et incontinent ont voulu contraindre la ſuperiorité & reſſort ſur les Egliſes, dont furent deboutez par le ſainct Concile d'Afrique.*
20. *L'idolatrie a ruiné l'Empire Romain.*
Les Loix diſſimulatrices des Empereurs Chreſtiens n'appaiſerent l'ire de Dieu. 21.
23. *Le Royaume d'Egypte fort ancien, mais en pluſieurs intereruptions.*
24. *Le Royaume des Eſpagne: fort recent.*
25. *Ont eſté fort difficiles à conquerir aux Romains.*
26. *Et demeurerent ſous l'Empire beaucoup plus que les Gaules.*
27. *Les Eſpagnols ne ſe d'euſſent glorifier eſtre venus des Goths, qui leur ont porté l'hereſie Arrienne.*
28. *Dont, & des Sarraſins Charlemagne les deliura apres auoir deliuré Rome de la puiſſance des Lombards, dont il ſupprima le Regne.*
29. *Les Eſpagnols ſe doiuent plus loüer des François, que d'autre nation. 31.*
30. *Les loix Gothiques d'Eſpagne defendent d'alleguer Loy Imperiale ſur peine de mort.*
32. *Sicile grenier à bled des Romains.*
33. *Charlemagne partage l'Italie entre luy, & l'Empereur de Conſtantinople.*
34. *Les Normans ont conioint, & fondé le Royaume de Sicile 35.*
35. *Ou ils porterent pluſieurs Couſtumes de France.*
36. *Les Papes infeodent les terres d'autruy, & apres en prennent le cens.*
37. *Hiſtoire fabuleuſe d'Angleterre. 45. 46. 47. 48.*
38. *L'Empereur Seuerus eſt le premier, qui conquit toute l'Angleterre aux Romains.*
39. *Qui ne ſouffroient aucun Roy dans leur Empire. 47.*
40. *Baſſian n'eſtoit d'Angleterre, ains d'Afrique.*
41. *Voulut tuer ſon pere, tua ſon frere Geta à Rome, & Papinian, qui ne vouloit excuſer le fratricide. 42.*
43. *L'an 449. l'Angleterre fut ainſi nommée par les Saxons Anglois qui l'occuperent.*
44. *Et lors l'Armorique des Gaules fut nommée Bretagne.*
48. *Diocletian & Maximian apres auoir fait la dixieſme perſecution contre la foy par 20. ans ſe deſtituerent eux meſmes de l'Empire.*
49. *Conſtantin baſtard né en port de mer d'Aſie. 52. 53.*
50. *Helene fille d'vn hoſtellier, & ne fut iamais en Angleterre.*
51. *Conſtantin n'eſtoit natif de Gaule, mais de Rome: & de fait Ceſar eſpouſa la fille de l'Empereur Herculean.*
53. *Conſtantin fut nommé par vn diminutif, comme baſtard.*
56. *Le Royaume de Cypre iniuſtement ſupprimé par les Romains. 58.*
57. *Les Romains amateurs d'eux, faiſoient leurs ſouuerains bien, l'honneur & eſtat public.*
59. *Cypre tombée és mains des Venitiens.*
60. *Maxence ne fut iamais perſecuteur en Alexandrie tant que Conſtantius.*
61. *Lequel fit ceſſer les perſecutions, & ainſi vainquit ſes competiteurs.*
62. *Edifia Helenopole & Conſtantinople.*
63. *Samarie & Paleſtine Prouinces tributaires.*
64. *Ceux qui ne craignent la parole de Dieu, tombent en l'illuſion de fables.*
65. *Les François auoient ce nom de plus de 50. ans auant la Natiuité de Ieſus-Chriſt.*
66. *Ceſar ſous ombre de defendre Autun entreprit conqueſter toutes les Gaules.*

67. *Les François le vindrent aſſaillir en ſon camp, & ſe retirerent auec butin.*
68. *Et auparauant s'appelloient Sicambriens.*
69. *Il y a plus de ſeize cens trente deux ans, que perſeuere le Regne des François.*
70. *Le regne des François ne fut interrompu par l'interregne de 25. ans.*
71. *Pharamond aſſit ſon ſiege & Eſtat Royal és Gaules.*
72. *Pepin deſcendu en droicte ligne de Pharamoud.*
73. *La modeſtie de Charles Martel ſur ſon peuple.*
74. *Il n'y a que deux lignes des Rois de France.*
75. *Hugues Capet ne ſe fit couronner, mais fit couronner Robert ſon fils en vraye continuation de meſme Regne.*
76. *Dont la Couronne ne fut iamais tranſferée à autre peuple, ny à autre nation.* 77.
77. *Et ſe defere de maſle en maſle plus proche de ligne par la Loy Salique, qui eſt auſſi ancienne que la Couronne.*
78. *Par laquelle les femelles & leurs deſcendans ſont exclus.*
79. *Et autrement le Roy d'Angleterre y euſt ſuccedé.*
80. *Mais il reconnut Philippes de Valois, & luy fit hommage de la Duché de Guyenne.*
81. *Par la Loy Salique le Royaume de France eſt ſemblable à celuy de Dauid & de Iuda.*
82. *Dauid a pû preferer Salomon à l'aiſné: mais Salomon à ſes ſucceſſeurs n'euſſent peu faire le ſemblable.*
83. *L'aiſné maſle ſelon l'ordre de la ligne maſculine ſuccedoit à la Couronne de Dauid par ordonnance diuine, comme en France par la Loy Salique qui eſt conforme.*
84. *Pour le peché de Salomon le Royaume fut apres ſa mort diuiſé, & neuf tribus entieres baillez à Ieroboam,* 86.
85. *La tribu de Leui ſans poſſeſſions diſperſée par les villes & villages, pour conſeruer & enſeigner la Loy de Dieu.*
87. *Ieroboam par faute de foy & de crainte de Dieu tomba en la crainte des hommes & en Idolatrie.*
88. *Dauid aymoit mieux Dieu que ſoy meſme, ny que ſon Eſtat Royal, & n'a failli en la Religion.*
89. *Il ſe conuertiſſoit ſans feintiſe & pareſſeil de ſon peché: mais Saül vouloit eſtre excuſé deuant le peuple & fut reietté.*
90. *Iehu fus remunere pour auoir occis les Preſtres tous tuez & bruſlé leurs Temples & leurs Dieux.*
91. *Le Royaume d'Iſraël finablement du tout ſupprimé à cauſe de l'Idolatrie.*
92. *Le Regne de Iuda dura encores 80. ans.*
93. *L'exemple d'vn bon Chancelier & bon Roy.*
94. *Le Royaume de Iuda ſupprimé pour l'obſeruation des Images.*
95. *Le peuple qui n'auoit le ſçauoir de dire qu'il obeyroit pluſtoſt à la parole de Dieu qu'à celle du Roy, fut auec luy deſtruit & mené en captiuité.*
96. *L'eſtat Royal des Iuifs ne fut iamais inſtitué depuis la captiuité de Babylone.*
97. *Dieu vengeur de ſon honneur & de ſon fils qu'il a eſtably ſeul Sauueur.*
98. *Les Rois de France ont puiſſance de reformer la religion ſelon la parole de Dieu.*
99. *Les Rois de France de toute antiquité ont fait Loix & Statuts de choſes Eccleſiaſtiques. Clouis a fait celebrer le premier Concile de l'Egliſe Gallicane à Orleans.*
100. *Charlemagne en fit cinq, & pluſieurs Loix Eccleſiaſtiques & aux Saxons.*
101. *Loys le Piteux defendit aux Eueſques & Prelats les robes de ſoye & habits pompeux.* 209.
102. *Les Capitulaires de Charlemagne des choſes d'Egliſe, auſquels l'Egliſe a obey.* 103.
104. *Commanda aux Eueſques & Curez preſcher la parole de Dieu ſeulement, ſans y meſler les inuentions & doctrines des hommes.*
105. *Fit Loy ſur la diſtribution des obligations de l'Egliſe.*
106. *Et defendit aux Egliſes receuoir biens, dont les heritiers des donateurs ſeroient exheredez.*
107. *Autre Loy d'oſter les ſuperſtitions des treſpaſſez.*
108. *Par les anciens ſainctz Conciles defendu de faire autre choſe, à l'enterrement des Chreſtiens, que chanter Pſalmes en eſperance de la Reſurrection.*
109. *Loys le Piteux & Clothaire ſon fils ordonnerent que les laiz communiqueroient en la Cene du Seigneur és deux eſpeces du moins trois fois l'an.* 208.
110. *Le Sacrement de la Cene entier tant és hommes que és femmes a eſté gardée en France, iuſques au Concile de Conſtance, & auparauant eſtoit receu par tout, meſmes par les Decretales des Papes.*
111. *Les Cardinaux eſtoient les Curez au dioceſe de Rome.*
112. *Et y doiuent reſider ou eſtre dechaſſez.*
113. *Du temps de Innocent IV. qui vainquit l'Empereur, prindrent les chapeaux rouges, laiſſerent leurs Cures.*
114. *Leſdicts Loys & Clothaire defendirent aux Eueſques de promouuoir Preſtres ſans examen, & d'excommunier facilement & ſans cauſe & toute entrée ſimoniaque, & ordonnerent oſter ceux qui ſeroient entrez par ſimonie.*

115. *Charlemagne & Loys le Piteux ont ordonné que les Eueſques fuſſent eſlens par le Clergé & le peuple.*
116. *Qu'aucuns ne fuſſent faits Moynes ſans le congé du Roy.*
117. *L'Empereur Valens enuoya les Moynes à la guerre.*
118. *Que les ſubjects ſoient benignement traictez par les Prelats.*
119. *Que ſans le conſentement des parens les enfans ne fuſſent tonſurez ny voilez.*
120. *De n'enterrer dans l'Egliſe, & du mas d'icelle,*
121. *Que les gens dignes de mort ne ioüyſſent de l'immunité de l'Egliſe.*
122. *Les Eueſques, Preſtres & Clercs ſuiects aux loix du Roy.* 170. 171. 172.
123. *Leon IV. Pape ſe reconnoiſt ſuiect aux loix des Empereurs François, & les promet garder.*
124. *Et prononce menteurs ceux qui ont dict, & diront le contraire,* 127,
125. *Comparut à droit en cauſe criminelle deuant Loys II. Empereur François.*
126. *Et luy rendit compte des armes prinſes pour la defenſe de Rome.*
127. *La ville de Rome appartenoit aux Empereurs François.*
128. *Iean VIII. Pape fit pareille profeſſion.*
129. *S. Loys a fait loix contre les Papes pour la liberté de l'Egliſe Gallicane.* 130.
131. *Pragmatique Sanction de ſainct Loys contre les uſurpations & auarice des Papes.*
132. *La Philippine prohibitiue des dixmes inuſitez, & nouuelles exactions des gens d'Egliſe.*
133. *Charles le quint dit le ſage contre l'ambition des Papes leurs flateurs & folles opinions fit compoſer le Dialogue du Verger, & toute la Bible en vulgaire.*
134. *Charles le quint fit vn Edict prohibitif aux Eueſques, & autres Prelats d'interdire ou excommunier les villes, Colleges & Communautez de ſon Royaume.*
135. *Charles VI. chaſſa les collecteurs du Pape & des Cardinaux, prohiba benefices eſtre conferez aux eſtrangers, ſoit par les ordinaires ou par le Pape ou ſes Legats.*
136. *Et mit en ſa main tous les benefices des Cardinaux qui emportoient les fruicts hors le Royaume, enſemble les penſions qu'ils augient ſur les benefices.*
137. *Se oſta & ſon Royaume de l'obeyſſance du Pape, ce qui fut approuué par pluſieurs Docteurs meſmes Italiens.*
138. *Comparaiſon de deux Papes.*
139. *Le remede que donne Balde contre les Papes abuſans.*
140. *Le Pape excommunia le Roy: & fit libelles diffamatoires.*
141. *Les Bulliſtes firent amende honorable.*
142. *Arreſt contre les Officiers du Pape ouys.*
143. *Les Papes ont voulu exciter ſeditions au Royaume contre le Roy.*
144. *Boniface VIII. attenta donner le Royaume de France.*
145. *Martin V. voulut remettre ſus les exactions de ſes predeceſſeurs: mais les Ordonnances anciennes furent renouuelées.*
146. *L'interdit par luy fait fut abregé par Arreſt de Parlement.*
147. *Les complaintes des Allemans.*
148. *Æneas le ſauuage qui auoit eſté contre les Papes pour le Concile de Baſle fit l'Allemagne pays d'obedience.*
149. *Charles VII. defendit aller à Ferrare, & fit la Pragmatique à Bourges.*
150. *Loys II. defendit de porter argent à Rome, ny d'en apporter Bulles.*
151. *La Pragmatique fut confirmée par vn bon Procureur du Roy.*
152. *L'ingratitude de Iules II. contre Loys XII. & donna pardons à ceux qui tueroient les François.*
153. *L'vſurpation ſur le Royaume de Nauarre. Pampelune & tout le pays poſſedé par les Gaſcons lors deuant & depuis la Natiuité de Ieſus-Chriſt.*
154. *Loys XII. conciré par les Papiſtes à occire ceux de Merindol & Cabrieres.*
155. *Les voulut ouyr malgré les Papiſtes.*
156. *Ouy le rapport des viſiteurs qu'il y enuoya, les declara innocens: & conferma leurs immunitez.*
157. *Derechef calomniez ſous François I.*
158. *Auquel ennoyerent confeſſion de leur foy.* 1544.
159. *Neantmoins cruellement occis lan* 1545. *dont* 1551. *Henry II. voulut excuſer ſon pere.*
160. *Iuſtinian & autres Empereurs ont fait loix des perſonnes & choſes Eccleſiaſtiques, à quoy l'Egliſe a obey.* 163. 167. 168. 169. 170. 172. 173.
161. *Meſmes que tout l'office eccleſioſtique fuſt en langue vulgaire.*
162. *Erreurs des Canoniſtres.* 124. 122. 163. 64.
164. *Les Princes meſmes Idolatres n'ont trouué plus loyaux gens d'armes & officiers que les Chreſtiens.*
165. *Conſtantin le grand connoiſſoit des cauſes & appeaux des Eueſques.*
166. *Et en eſtoit iuge competent ſelon S. Auguſtin & le Pape ſon delegué ſubalterne.*
167. *Le Roy n'eſt vn bras ſeculier, mais chef de toute la Iuſtice.* 168.
169. *Loy Imperiale de l'election de l'Eueſque de Rome.*
170. *Gregoire le grand gardoit les loix Imperiales en cauſes eccleſiaſtiques.*
173. *Loy de la punition des Eueſques excommunians ſans cauſe.*

174. *Le Roy n'a moindre puiſſance en ſon Royaume que l'Empereur en l'Empire.*
175. *Encores enuiron 8. ou 9. ans deuant les Decretales, & depuis les loix tant des anciens Empereurs que de ceux d'Allemagne eſtoient gardées en Cour de Rome entre les Clercs.* 176. 177.
178. *Dauid ordonna le tour des Preſtres & Leuites, leur preſigeant certain ordre.*
179. *Ce qui fut renouuelé par Ezechias.*
180. *Et obſerué iuſques à l'aduenement de Ieſus-Chriſt.*
181. *Salomon deſtitua & inſtitua les Souuerains Preſtres.*
182. *Les ſaincts Roys ont abbatu les Images, chaſſé les Preſtres idolatres & remis la Religion ſelon la pure parole de Dieu.*
183. *Le Roy Ezechias fit preſcher la pure parole de Dieu, non ſeulement par ſon Royaume de Iuda: mais auſſi par tout le reſidu d'Iſraël.*
184. *L'office du Preſtre & Magiſtrat ſont ſeparez de Dieu.* 185.
186. *Le Magiſtrat conſeruateur de la Loy de Dieu.* 189.
187. *Les grands Pontifes des anciens Romains n'auoient iuriſdiction.*
188. *La puiſſance des Roys en l'Egliſe Chreſtienne n'eſt moindre qu'elle eſtoit en celle d'Iſraël.* 189
190. *L'Epiſtre de l'Autheur au Roy grandement calomniée.*
191. *L'authorité des Roys & de Dieu.*
193. *L'antiquité reuelée & defend la verité.*
194. *Par quelle nouuelle ſuperſtition la iuriſdiction du Roy eſtoit diuiſée & vſurpée.*
195. *Les Papiſtes ont dreſſé vn Regne nouueau en dérogeant aux Roys.*
196. *Philippes de Valois commença le premier à retirer partie de ſa iuriſdiction. Maiſtre Pierre du Congnieres ſon Conſeiller & Aduocat.* 199.
197. *D'où vient le tranſport des Finances de France.*
198. *Les Decretoles ont vſurpé ſur la Iuriſdiction des Roys.*
199. *Ignorance des Canoniſtes.*
200. *Saincte ordonnance de Charlemagne touchant la parole de Dieu.*
201. *Dont la religion ſeulement depend. Les choſes humaines dépendent en partie des hommes & cauſes ſecondes.* 202.
203. *Il n'eſt licite d'adiouſter à la parole de Dieu.*
204. *Comme faux Tauerniers qui meſlent l'eau au vin.*
206. *Ou la paille auec le froment.*
207. *C'eſt fauſſe balance, faux poids, & fauſſe meſure, quand on traicte la religion par autre poinct que de l'Eſcriture ſaincte.*
209. *Philippe Auguſte appella au futur Concile du Pape Innocent III. qui vouloit entreprendre iuriſdiction en faueur du Roy d'Angleterre, qui s'eſtoit fait ſon cenſier, pour empeſcher l'execution de l'Arreſt donné pour la reünion d'Aquitaine, Normandie, Anjou, & le Maine.*
212. *La Sorbonne & Cardinaux ont fort perſecuté l'Autheur qui defendoit le droict du Roy.*
213. *Et ont entrepris comme Roys ſur l'authorité d'icelluy.*

TRAICTE'.

LA PREMIERE PARTIE DV TRAICTE'

DE L'ORIGINE, PROGRE'S, ET EXCELLENCE DV ROYAVME ET MONARCHIE DES FRANCOIS, ET COVRONNE DE FRANCE.

Composé par Meßire CHARLES *du* MOLIN, *Docteur és Droicts, Iureconsulte de France & Germanie, Maistre des Requestes Ordinaire du Tres-Illustre Roy, & de la Tres-Noble & Chrestienne Royne de Nauarre.*

Deux choses singulieres.

EN traictant de l'origine, progrés, & excellence du Royaume, & Monarchie des François, & Couronne de France, deux choses principalement me sont venues en consideration, qui sont certainement admirables œuures, dons & priuileges speciaux de l'omnipotente, & moderatrice de l'Vniuers prouidence Diuine.

1 ¶ La premiere, que dés la creation du monde iusques à present en si grand nombre de Regnes, & Monarchies qui ont esté, n'en y eut oncques, & n'en y a aucun, qui dés & depuis son erection, introduction & assiette de son estat, y ait si longuement perseueré, & perseuere, que celuy de France, combien que plusieurs fois par cy deuant, & encores n'agueres de nostre temps par deux fois ait esté en danger imminent de ruine, & suppression.

2 ¶ La seconde, qu'il n'y eut oncques, & n'a encores aucun regne plus semblable à celuy de Iudée du Roy Dauid, & ses successeurs, que celuy de France, pour le regard de la succession, & legitime deuolution de la Couronne d'iceluy.

3 ¶ Quant à la premiere, la plus ancienne Monarchie selon tous les Autheurs, a esté celle de Babylone & Chaldée, dont ne se treuue qu'elle ait peu commencer plustost, que cent trente & vn an apres le deluge, sous Nimbrod fils de Chus, fils de Cham (nom bien approchant de Cain) qui se mocqua de son pere Noé, dont il & sa posterité receut la malediction, comme il est escrit en Genese, cha. 9. en Iosephe liure 1. des Antiquitez des Iuifs, ch. 13. Ledit Nimbrod arriere nepueu de Noé fut le premier qui affecta, & de fait occupa la Tyrannie, Seigneurie & domination sur les autres, & telle estoit la renommée de sa force, & hardiesse, que tel prouerbe en fut fait, quand on vouloit signifier vn homme fort hardy, & entrepreneur, on disoit, c'est vn autre Nimbrod: & fut le commencement de son regne en Babylone par luy edifiée Genese 10. chap. 1. des Croniq. 1. a.

Premier regne en Babylone.

Nimbrod de la ligne maudite.

4 ¶ Et non content attenta auec ses gens (au grand regret de Noé son bisayeul, qui viuoit encores, & des gens de bien craignans Dieu) d'y esleuer vne tour outre les nues, & fut nommée le lieu Babel, pour la confusion des langues, qui y suruint par punition de Dieu: comme appert Genese, chap. 11. à quoy concorde non seulement Ioseph Iuif audit liure des Antiquitez, qui escriuit du temps de Vespasien & Tite Empereurs de Rome, mais aussi Berose Chaldéen, qui fut 1340. ans au precedent du temps de Gedeon: au 4. liu. de son histoire.

Tour Babel.

Berose.

5 ¶ Ainsi ledit premier regne commença bientost à estre diminué par la diuision des langues, & separation des peuples, & depuis fut transporté aux Assyriens, comme tesmoigne Herodote ancien Autheur.

Regne des Assyriens.

6 ¶ Ie n'ignore pas qu'aucuns recens Chronographes, dient que ledit premier regne de Babylone ou Chaldée durant mil trois cens cinquante huict ans, & comptent recens huict Rois de suite sans interruption iusques à Sardanapale, qu'ils dient le dernier Roy, qui fut occis par ses gens, pour ses lasciuetez efféminées & desbordées, & le regne transferé aux Medes.

Finy en Sardanapale.

7 ¶ Mais ils confondent, & continuent ensemble les regnes de Babylone & Assyrie, qui estoient deux peuples separez, & deux regnes. Et partant de la longueur dudit premier regne, il en faut oster cinq cens ans, que regnerent les Assyriens apres qu'ils eurent surmonté les Chaldéens, & Babyloniens, & submis à leur regne, qu'ils tinrent cinq cens ans iusques à la deffaite du lubrique Sardanapale, selon Herodote.

8 ¶ Du temps dudit premier regne de Chaldée, & de Babylone, enuiron six vingts ans apres la confusion des langues, deux cens cinquante ans apres le deluge sous le Roy Ninus commença l'erection des Images, & Idolatrie, dont furét maculez Tharé pere d'Abraham, & leur famille en la ville de Vr de Chaldée. Iosué cha. 14. a. iusques à ce que par le commandement de Dieu, ils en sortirent pour venir en la

Source de l'Idolatrie.

terra de Cxxxm: comme appert Geneſe 11.

9 ¶ Les Medéens, qui ſous Arbacét, qui occit Sardanapale, occuperent le regne ſur les Aſſyriens, qui l'auoient vſurpé ſur les Chaldéens: iceux Medéens ne durerent pas long temps, qu'ils ne fuſſent derechef ſurmontez par les Aſſyriens, qui vnirent Babylone, & Chaldée à leur Empire, & conquirent toute Syrie, Tyr, Egypte, & eſtablirent la grand' Monarchie, que le Prophete Daniel c. x. & 7. du temps de Nabuchodonoſor le grand, appelle la premiere comparée au chef d'or, & à l'aigle volant, pour la grandeur, eſtendüe, & excellence d'icelle: mais elle ne dura pas deux cens cinquxnte ans, dont ſa grandeur ne dura pxs la moitié dudit temps Car l'Empire de Nabuchodonoſor premier, & de Nabuchodonoſor le grand ſon fils, qui bruſla, & taſa Ieruſalem, & de ſes enfans, & enfans de ſes enfans, n'exeede cent vingt-deux ans.

Deſtruicte par idolatrie.

10 ¶ Balthaſar le dernier d'iceux, blaſphemateur & rembé en l'Idolatrie, dont ſon pere Euilmerodach, & ſoudit grand pere auoient eſté conuertis pxr Daniel, fut occis par Cyrus, & le Royaume tranſporté aux Perſes, & Medes Daniel 5.

Seconde Monarchie

11 ¶ Et fut la ſeconde Monarchie, que Daniel ch. 2. compare à l'argent. & chap. 8. à l'ours. & cha. 8. au belier. Cette Monarchie ne dura gueres plus de deux cens ans: car Darius ſixieſme de ce nom, & le quatorzieſme & dernier fut deſconfit par Alexandre le grand, que Daniel chap. 7. compare au Leopard, & chap. 8. au bouc des chevres.

Tierce Monarchie.

12 ¶ Ainſi la Monarchie transferée aux Grecs, qui eſt la tierce comparée à l'airain au 2. de Daniel. Cette fuſt incontinent par la mort d'Alexandre diuiſée en quatre Royaumes, leſquels finalement tomberent ſous la puiſſance, & Empire des Romains: qui fut la quarte Monarchie que Daniel chapitre ſecond, compare aux jambes de fer, & pieds partie de fer, partie de terre.

Quarte Monarchie.

13 ¶ Cette Monarchie ne commençx pas à Romulus, qui ne iouyt pxs de ſept lieuës enrour Rome dont les Rois pour leur lubricité, tyrannie, & orgueil furent chaſſez par decret du peuple, deux cens quxrxnte quatre ans apres la fondation de Rome, qui depuis s'augmenta merueilleuſement. Mxis encores l'an cinq cens quxrante quatre de la fondation d'icelle, ils n'auoient rien hors l'Italie, dont ils ne tenoient pas encores lx moitié, teſmoing Tite Liue. a Les Frxnçois ne tarderent pas la ſixieſme partie dudit temps à plus dilater leur regne és Gaules. Ladite quarte Monarchie commença au peuple Romain, apres qu'il fuſt pxruenu à telle puiſſance, & grandeur, qu'il dominoit en Affrique, Macedone, Grece, & Aſie, mais noo pas és Gaules, que touſiours redoutoient pour la vie: ny és Allemagnes, & encores moins en Frxnce Orientale, ou regnoit Anthenor Roy des François, lors oommez Sicambtiens Cela aduint enoiron l'an ſix cens & huict de la fondation de Rome: & eouiron eent quarante-quatre ans auant la Nxtioité de Ieſus-Chriſt: apres qu'ils eureur vaincu, & fait tributaire Antiochus le grand, & lors ſe laiſſerent nommer Seigneurs du circuit de la terre: comme recue Tite Liue, au ſeptieſme liure de ſa 4. Decade.

a Liure 7 de ſa 3. decade.

Theodoſe le grand.

14 ¶ Ce grād Empire commença à decliner quatre cens ans apres ladite Natiuité de Chriſt, que Theodoſe le grand laiſſa deux enfans mineurs: Arcadius, auquel il aſſigna Conſtantinople, & la partie de l'Empire Orientale, & Honorius auquel il aſſigna Rome, & l'Occident: & au lieu de les laiſſer ſous le regime & tutelle do Senat.

Priſe de Rome

15 ¶ Il leur bailx deux tuteurs vaillans, mais eſtrangers, Rufin & Stilicon, qui conuoiterent l'Empire pour leurs enfans, dont par leur colluſion s'enſuiuit le ſiege de Conſtantinople, la priſe & ſacagement de Rome par Alaric Roy des Gots, l'an du Seigneur 411. ou fut priſe captiue Placidie fille de Theodoſe le grand ſœur des Empereurs, toſt apres mxriée à vn barbare. Athaulphe eſleu Roy des Gots par le deceds d'Alaric mort au ſaccagement de Conſtance, lequel mariage profita fort à Rome, que ledit Athaulphe nouueau Roy vouloit raſer pour edifier autre ville, qu'il vouloit nommer Gothie: dont fut diuerti par les remonſtrances, & prieres de Placidie: auſſi les Gots luy reprocherent, & le tuerent, parce qu'aux prieres de ſa femme il auoit interrompu le cours des victoires ſur les Romains, comme teſmoigne Paul Oroſe, qui lors viuoit, en la fin de ſon hiſtoire 7 & recite Plutine en la vie de Zoſime Pape: Sabellie, & autres Chroographes, Rapha. Volaterran. au 2 liure de ſa Geographie chap. des Gots.

Scandala des idolatres.

16 ¶ Cette honteuſe, & lubire ruine d'vn ſi grand Empire, ſcandaliſa beaucoup de gens indoctes, par la querelle des Preſtres des Idoles, qui diſoient ce meſchef eſtre aduenu pour auoir negligé & changé l'ancienne Religion des Dieux, ſoubs laquelle l'Empire eſtoit né & creu, pour confiter laquelle opinion, & deſcouurir l'erreur, ſainct Auguſtin compoſa vingt deux liures de la Cité de Dieu, c'eſt à dire de la vraye Egliſe contre les Gentils, ou au vingtieſme liure chap. 19.

l'Antechriſt. a. Theſſal. 2.

17 ¶ Parlant de l'Antechriſt aduenir par eſprit prophetique fondé en l'Eſcriture Sxinte, ail dit que c'eſt celuy, qui s'eſleuera ſur l'Egliſe voiuerſelle, comme chef d'icelle. Et au meſme temps Paul Oroſe ſon Diſciple eſcriuit ſon hiſtoire, pour confuter l'opinion de ceux, qui diſoient le monde eſtre plus miſerablemeor gouuerné, & affligé depuis la Religion Chreſtienne receuë, qu'il n'auoit eſté auparauaor.

Les Papes auans entrepris ſur l'Empire.

18 ¶ Au meſme temps les Eueſques de Rome commencerent à faire leur profit mondain, & ſathanique de la ruine de l'Empire Car ſous ombre d'aider de conſeil à la ville, & au pays, en l'abſence, ou foibleſſe des Empereurs de Conſtantinople, entreprindrent peo à peu le gouuernement, & ont tellement negocié, qu'ils ont bien oſé non ſeulement reſiſter aux Empereurs, (auſquels touſiours auoient eſté ſubiects:) mais auſſi defendre, & prohiber le peuple de Rome, & d'Italie de leur payer tributs, & les excommonier.

Voulurent entreprendre ſur les Egliſes.

19 ¶ Et par meſme moyen entreprendre non ſeulement l'aurhorité, mais auſſi la ſuperiorité ſur les autres Egliſes d'Italie, & outre ſur celles d'Affrique, meſmes le reſſort d'appel, dont ledit Zoſime, Boniface premier, & Celeſtin premier, firent tous leurs efforts par leurs Legats, & Ambaſſadeurs és Cuncils generaux d'Affrique: meſmement au ſiateſme tenu à Carthage enuiron l'an du Seigneur quatre cens vingt, ou eſtoit preſeot ſainct Auguſtin. Et pour paruenir à leur atteinte, produiſirent faux extraicts du Concile de Nice. Ladite fauſſeté deſcouuerte eo furent deboutez: & derechef roſt apres au Concile Meleuitan chap. 22. ou preſidoit ledit ſainct Auguſtin: comme apperrau preinier Tome des Conciles.

L'Idolatrie ruine de l'Empire.

20 ¶ Ainſi la Monxrchie n'a pas duré ſix cens ans. Et à bien prendre la trace des hiſtoires l'on voit que l'Idolatrie en a eſté cauſe, & l'obſtination du Senat Romain à maintenir la religion qu'il diſoit eſtre ancienne.

Loix diſſimulatrices.

Les Loix diſſimulatrices deſdits Empereors Honorius & Theodoſe le ieune, fils dudit Arcadius, ne profiterent de rien qo'à prouoquer l'ire de Dieu. Car douze ou treize ans apres le decede de Theodoſe le grand, l'an du Seigoeur quatre cens onze, cuidans mieux garder leur eſtat public, firent vne Loy, par laquelle ils defeoditent expreſſément aux Chreſtiens, de faire aucun trouble, ou dommage aux Iuifs, & aux Payens ou Idolatres viuãs paiſiblement, & ne faiſans aocune choſe contre les Loix, & eſtat public: laquelle Loy commence, *Cõſtantius*, au Cu-

de Iuſtinian, au tiltre des Payens, & de leurs Temples & ſacrifices.

21 ¶ Auſſi le Concile general d'Affrique, renu du temps deſdits Empereurs article 76. fait mention de la Loy honteuſe faite par leſdits Empereurs, par laquelle eſtoit permis en liberté eſtre Chreſtieo, ou non. Vray eſt qu'ils eſtoient fort iennes, & auoient de mauuais, & deſloyaux tuteurs, qui raſchoient par male adminiſtration affliger, & vſurper l'Empire.

22 ¶ Mais l'année enſuiuant le premier iour d'Auril, qui eſtoit l'an mil cent ſoixante quatre de ſa fondation, Rome fut priſe & pillée par Alaric Roy des Gota, qui commanda par cry public pardooner à ceux qui eſtoient fuya aux Temples des Chreſtieos, & oon aux Temples des Idoles: comme teſmoigne ſaioct Augoſtin, & Otoſe és lieux ſuſdits, & Socrate eo l'hiſtoire tripartite liure ſeptieſme, chap. 10. qui rous viuoient, & eſcrioient audit temps, & concordent tous les autres Hiſtoriens: Et peu aprea Rome fut derechef priſe & pillée par ledit Athaulphus ſubrogué Roy des Gots au lieu de Alaric. Soiét veos les eſcrits & Hiſtoires du Prophete Ieremie, & du liure des Rois, ou Paralipomenon de ſon temps, & on y trouuera les meſmes cauſes de l'ire & punitioo de Dieu.

Royaume d'Egypte.

23 ¶ Le Royaume d'Egypte a eſté des plus anciens apres celuy de Babylone, mais il a ſouffert pluſieors interruptioos & tranſlations, ceux de Thebes (qui auoit cent portes) l'occuperent. Et depuis les Egyptiens en recouurerent le tegne, que les Aſſyriens leur oſterent, derechef les Egyptieos le recouurerent. Alexandre le Grand les priot, & les annexa à ſa Monarchie, qui bien toſt s'eſuanoüyt. Finablement deux cens quatre-vingts qoatre ans aprea la mort d'Alexandre le Grand, vingt huict aoa auparauaot la Natiuité de Ieſus-Chriſt, Octauian Ceſar demeuré ſeul par la defaite de Marc-Antoine triumvir, & Cleopatra, ſupprima le Royaume d'Egypte, & en fit voe Prouince Romaine.

24 ¶ Qoant aux Rois d'Eſpagoe, c'eſt choſe trop recente, ne ſe trouue hiſtoire certaine qu'il y ait eu Roy, ou ſucceſſion Royale deuant l'Empire Romain, ne durant iceluy.

Roy des Eſpagnes.

25 ¶ Combieo qo'il o'y ait eu Prouince, qui ait eſté ſi difficile à matter, & conquerir aux Romains, que les Eſpagoes, n'y ou ils ayent cooſumé tant de temps à les ſubiuguer toutes, qui fut vingt cinq ans auant la Natiuité de Ieſus Chriſt, & deux cens ans apres que les premiers Scipions y entrerent, Qu'Octauiaos obſtina de ſubiuguer le teſte, qui eſtoit Cantabrie le coſté Septentrional, appellé de preſent Galice, Compoſtele, Biſcaye & Nauarre. Et ce fait en ſigne de paix ferma les portes de Ianus poot la ſeconde fois quant à luy: & pour la quarrieſme fois depuis l'origine de Rome: comme dit Eutrope liure 7. des choſes Romaines.

Portes de Ianus.

26 ¶ Et demeurerent touſiours toutes les Eſpagoes paiſibles ſoubs l'Empire Romain prés de 450. ans, iuſques ſur la fin de l'Empereur Honorius, que les Goths & Vandales y entrerent.

27 ¶ Celuy qui a fait l'Epiſtre au deuant des œuures diffuſes d'Alphonſe Toſtat, docte Eſpagnol, prend toute la Nobleſſe & ſang Royal d'Eſpagne des Gors, & en fait grand gloire & loüange. Il oe fait gueres d'honneur à ſa gaor, & encores moins à ſes Princes de preodre leur genitute, gloire & nobleſſe du ſang Gothicque. Encores il s'abuſe en l'hiſtoire. Car combien qoe les Gots ayent commeocé d'y tegner enoiroo l'an du Seigoeur quatre cens cinquante, ou ils porterent, & rettndreut la ſecte & hereſie Arrienne, taor qu'ils regneteot: qui ne fut gueres que deux cens ſoixante aos.

Les Gots firent les Eſpagnols Arriens.

28 ¶ Car l'an de noſtre Seigoeur ſept cens qua-

A rorze, les Sattaſins occuperent la plus grand part du pays, & y regnerent enuiron quatre vingts ans: iuſques à ce que Charlemagne, qui à la priere & reqoeſte d'Adrian Eueſque de Rome, auoit ja vaincu & ſupprimé le Royaume des Lombards en Italie, ou ils auoient regné deux cens quatre ans: auſſi à la priere & requeſte d'Alphonſe ſecond de ce nom Roy de la Region à preſent dite Caſtille, fut és Eſpagnes auec groſſe armée de François, debella les Sattaſins, & recouura grand partie du pays, qu'il reodit audit Alphooſe, comme teſmoigoeot les hiſtoires dudit temps.

Furent dominez des Sattaſins.

Dont furent deliurez par Charlemagne.

29 ¶ Mais vn de Tolede dit le cootraire, comme recite Rapha. Volateran au liure 2. de ſa Geographie, ch. des Sattaſios. Ainſi aucuns Eſpagnols aiment mieux eux loüer, & glorifier d'aooir eſté ſubioguea par les Gots barbares, & Arriens: que ſecourus par les nobles Françoia, qui y ſont allez pour leur bien faire, aux deſpens de leor cheuance, & de leur ſang. Et au contraire les Gots outte leur violeote vſurpatioo, & peſtilente infection de ſecte Arrienne, & Loix Gothiques qu'ils y eſtablirent par eſcrit, enuiron l'an 480. Finablement par leor paillardiſe oot eſté cauſe de ladite inoaſion, & regne des Sarraſins, qui y euſſent plus long-temps, ou touſjours tegné, ſans l'aide des François.

30 ¶ Entre le dures Loix Gothicqoes faictes en Eſpagne, la premiere eſt portant l'abrogation de tout le droit ciuil) que quiconque alleguera en iugement vne Loy Imperiale, ſoit condamné & executé à mort, comme teſmoigne Adrad. q. 69. & Iean Aodré en ſa nouuelle, liu. 3. ch. dernier, & n'agueres Iehan le Loup Eſpagnol au commencement du chap. *per veſtras*, nombre 19. Ce n'eſtoit pas ſans occaſion: Car la premiere Loy que fit iamais Theodoſe le grand (laquelle enuiron aprés cent quarante trois ans, Iuſtinian premier, a mis la premiere en ſon Code) eſt contre les Arriens, afin de maintenir par tout la foy de la ſaincte Trinité, dont les premiers Rois Gothiques d'Eſpagne eſtoient ennemis.

Loy Gothique, abrogué le droict Ciuil.

31 ¶ Clouis premier Roy des François les reſetta fort, leur oſtant la Guienne & Languedoc, & les contraignans eux retirer dans les Eſpagoes, qui demeurerent encores maculées de ladite hereſie, & depuis du paganiſme des Sarraſins, iuſques à ce qu'elles furent deliurées par l'ayde de Charlemagne l'ay grandement loüé les Eſpagnes en mes commentaires ſur les Couſtumes de Paris. art. 29.

Clouis.

32 ¶ Les Rois de Sicile encores plus recent ledit pays plus de deux mil ans a eſté diffamé de tyrans depois tombé és mains des Carthaginiens, les Romains leur oſterent, & en firent leur premiere Prouince, & grenier a bled.

Roi de Sicile.

33 ¶ Charlemagne fait Empereur d'Occident laiſſa Calabre, la Poüille, & Sicile par partage a l'Empereur de Conſtantinople. Depuis, enuiron l'an du Seigneur neuf cens quatorze, les Sarraſins en occuperent grand'partie iuſques à ce qu'enuiron l'an du Seigneur mil huict.

34 ¶ Guillaome natif de Normandie ſornommé Ferrebach, fils de Tancretus noble vaillant Normaod ayda à Maloc Lieutenant de l'empereur de Conſtantinople a en chaſſer les Sarraſios, & par ce (comme dit Platine) qoe ledit Maloc luy fit tort au butin ledit Guillaume vint auec quatante mil que Françoia que Normans, & occupetent, Calabre, la Poüille, & Sicile, qui fut transferée des Grecs aux Normans.

Venuë des Normans & François.

35 ¶ Qui y porterent les premiers deuant Charles Comte d'Anjoo, les Couſtumes Françoiſes touchant les fiefs & ſucceſſioos, qui y ſont encores en pluſieurs poincts gardées: comme nous auons monſtré ſur les Couſtumes de Paris. Et peu à peu les ſucceſſeurs dudit Tancretus & Guillaume de Norman-

Doncy ſont gardées pluſieurs Couſtumes Françoiſes.

Diocletian & Maximian se demurent de l'Empire en vn iour.

48 ¶ Bien eſt vray que ledit Conſtantius Chlorus, fut auec Galerius Maximus fait Empereur au iour toeſme, que Diocletian & Maximian renoncerent à l'Empire en vn iour; Diocletian eſtant en Nicomedie de Bithinie en Aſie la mineure, & Maximian à Milan. apres auoir tenu l'Empire vingt ans, & exercé la plus grande, longue & cruelle perſecutioo contre les Chreſtiens, qui fut oncques, qui eſt nommée la dixieſme, & ne profiterent rien: mais laſſez de tourmenter, & tuer, craignans encoutir plus grande confuſion, abdiquerent l'Empire trop mal adminiſtré pour auoir creu les Preſtres idolatres. Mais ne conquit pas les Eſpagnes, qui eſtoient ja plus de trois ceos trente ans, Prouince paiſible de l'Empire.

Conſtantin le Grand, baſtard.

49 ¶ Il eſt vray que ledit Conſtantin eſtoit fon fils baſtard d'vne nommée Heleoe, mais elle n'eſtoit pas Angloiſe, elle n'y fut iamais, & encores moins eſtoit fille d'vn Roy, tant s'en faut, que ledit Conſtantin ait eſté nay en Angleterre de Roy & Royne d'Angleterre, qo'il fut engendré, & nay eo vn promontoire Port de mer d'Aſie la mineure, lors nommé Drepanon, petite ville, au bout d vne pointe eſteodué bien auant dans la mer Propontique & tenant à Nicomedie de Bithinie, où arriua ledit Conſtantius qui n'eſtoit oy Empereur, ny Ceſar: mais ſimple Ambaſſadeur, enuoyé par Diocletiao du commencement de ſon Empire, pour traiter moyen de paix auec les Perſes, & Parthes, & autres qui inuaduient les pays de l'Empire en Orient.

D'vne hoſtelliere en port dernt d'Aſie.

50 ¶ Audit Conſtantius arriué audit port de mer, l'hoſte où il eſtoit logé preſenta ſa fille Helene, non pour femme, car ledit Conſtantius n'euſt voulu, & quand il euſt voulu, il n'euſt pû pour la prohibition des Loix Romaines recitées en la Loiy, *lege Iulia*, au vingtroiſieſme liure, tiltre ſecond des Pandectes, & au cinquieſme liure du Code. Mais ledit Conſtantius laiſſa & bailla ſa fille pour luy ſeruir de coocubine en paſſant: encores ledit pauure Payen ſe tenoit bien heureux de l'abaodonoer à vn ſi grand Seigneur de Rome.

51 ¶ Qui n'eſtoit pas natif de Gaule, comme diſent les fabuleuſes hiſtoires, ains de Rome, ou ledit Conſtantius tenoit de ladite ambaſſade par vn autre chemin. Et lors Diocletian aſſocia Herculean à l'Empire, & eux deux firent ledit Conſtans ou Conſtantius Ceſar, & luy baillerent à femme Theodora, qui o'eſtoit pas fille aiſnée: ny fille dudit Herculeao, comme ont controuué les Moynes: mais fille de la femme d Herculean, de ſon precedent mary.

52 ¶ Depuis ledit Conſtantius aduetty qu'il auoit vn beau fils de ladite concubine Helene audit Diepanon, fit venir la mere, & le fils à Rome, & doutant la jalouſie de ladite Theodora ſa femme les renuoya, & fit nourrir le fils en la Court, & ſous la garde de l'Empereur Diocletian & de Galerius Maximin l'aiſné, gendre dudit Diocletian, qui reſidoient en Nicomedie, comme dit Nicephore liure ſeptieſme, chadixhuict, & liure huict chap. 2.

53 ¶ Ledit Conſtantin fut ainſi oommé par ſa mere, & ledit hoſtelliet ayeul materoel, qui ne luy oſeroit bailler le nom entier de ſon pere, qui o'appartenoit qu'à vn fils iuſte & legitime, & non pas à vo Baſtard d'vne concubine fortuite. Parquoy le nommeroit d'vo dimioutif: Car Conſtaotin eſt à dire petit Conſtans ou petit Conſtantius.

54 ¶ Et que ladite Helene ſa mere fuſt ſanctniete, & hoſtelliere de gens de cheual, il eſt contenu expreſſément entre les œuures S. Ambroiſe, en la derniere partie, au Sermon funebre de Theodoſe. Ny fait rien que tout ledit dernier Tome eſt fauſſement attribué à ſainct Ambroiſe, comme appert par la ceoſute d'Eraſme. Car il s'enſuit que d autant plus longuement apres le deceds ſainct Arobroiſe a eſté ſceu, A que ladite Helene eſtoit vne concubine d'hoſtellerie. Auſſi Blondus liure troſieſme de Rome triumphante, l'appelle coneubine.

55 ¶ Dont appert que c'eſt choſe non ſeulement fauſſe, mais ridicule ce que leſdits menſongers Moines oyſeux comme Galfredus Monumetenſis ont oſé eſcrire, pour cuider illuſtrer l'Angleterre du premier mariage dudit Conſtans auec la fille du pretendu Roy de Cypte, qu'ils mettent maintenant en Grece, maintenant eo Petſe, pays trop fort diſtans. Car Grece eſt en Europe, & Petſe par dela Babylone, Medie, & Aſſyrie prés des Indes.

56 ¶ Il eſt certain que par tous les liures des Hiſtoires, & Coſmographes que lors, & plus de cent ans deuant & apres ledit Conſtans l'Iſle de Cypte n'eſtoit Royaume: mais vne Prouince des Romains. Aucuns des ſucceſſeurs d'Alexandre le grand commencerent à la poſſeder en tiltre de Royaume, iuſques à ce que cinqnante quatre ans auant la Natiuité de Ieſus-Chriſt vn meſchant Romain Clodius fut cauſe de faire par le peuple Romain vn decret Romain inique, ſaos cauſe, comme dit Sabellie, par lequel le Royaume de Ptolomée de Cypre, & toutes ſes cheuances eſtoient publiées, c'eſt à dire confiſquées au peuple Romain & par brigues pour mettre lors hors du Senat le Caton depuis nummé Vticeoſe. Cypre. Caton.

57 ¶ Il fut outre ſon gré chargé de la commiſſion, il eſtoit reputé droit, iuſte, & incorruptible: c'eſt à ſçauoir en l'amour de ſa republique. Car hors cela, & vers les eſtrangers, les Romains n'auoient aucun reſpect. Ainſi prenoient leur eſtat, & Republique & augmentation d'icelle pour leur ſouuerain bien, pour leur derniet fin, pour leur Dieu. Ce que Ciceron audit temps a publiquement confeſſé en ſon Oraiſon *ad Quirites*, & au Senat, leur diſant, qu'il les tenoit, & deuoit tenerer au nombre des Dieux. Ils ſe plaiſoient en tels blaſphemes bien toſt punis par leors guerres mutuelles, & ruine de leur eſtat.

58 ¶ Cependant ledit Caton fut executer ſa commiſſion, dont Ptolomée Roy de Cypre ſe tua. Caton reduiſit ladite Iſle deſtituée de Roy, & de toute defenſe en forme de Prouince perpetuelle du peuple Romain. Setra rres-exactement tous les threſors du feu Roy, & richeſſes, qui eſtoient tres grandes, amena la proye à Rome: Tout le peuple, Senat, & Magiſtrats luy vindtent au deuant comme en triomphe: teſmoin Valere liure quatrieſme chap. 1. 2. 3. 4. & liure 8. chap. 16. Pluiarche en la vie dudit Caton, Sabellic. Enoead. 6. liure 5.

59 ¶ En tel eſtat demeura ladite Iſte, iuſques apres la ruioe de l'Empire, & n'y eut eſtat de Roy iuſques à ce que Richaid, Roy d'Angleterre en allant en Ieruſalem l'an mil cent quatre-vingt vn, par ce que les habitans luy démerent l'entrée du port, ſe ſaiſit de l'Iſle, & en fit vn Royaume: lequel apres diuerſes calamitez eſt tombé és mains des Venitiens l'an mil quatre cens ſeptaote. Leſdits impoſteurs, & compoſiteurs des fables n'auoient veu l'hiſtoire Saincte, ou ils la vouloient corrompre: Car par les Actes des Apoſtres chap. 13. appert, qoe c'eſtoit Prouince Romaine.

60 ¶ Auſſi eſt faux ce qu'ils ont eſcrit, qu'à la venuë de Conſtantin à Rome, Maxence s'enfuit en Alexandrie, où il perſecuta, & fit mourir les Chreſtiens, meſme ſaincte Kathetine, qu'ils feignent niepce dudit Conſtantin, regnant à Rome, apres pluſieurs diſputes auec elle par grands Philoſophes amenez do Grece, qui eſt par dela Rome, és lieux de l'obeyſſance dudit Conſtantin. Car il eſt certain que Maxence ne fut iamais en Alexandrie depuis que ledit Conſtaotin commença mateher dés l'an trois cens onze, qui eſtoit le troiſieſme an de ſoo Empire commeocé

Maxence en Angre en Alexandrie Conſtantin ſe ceſſer les perſecutions par tout.

és Gaules, pour venir regner à Rome. Car deuant que Conſtantin entraſt a Rome, Maxence, qui luy vint au deuant fut vaincu & mort Il ne fut doncques depuis en Egypte, & qui plus eſt, il ne ſortit oncques d'Italie depuis qu'il y eut pris tiltre d'Empereur.

61 ¶ Et outre ledit Conſtantin vainqueur fit ceſſer les perſecutions par tout l'Empire. Car à l'exemple de ſon pere ne perſecuta iamais les Chreſtiens: ains les fauoriſa, vainqui tous ſes competiteurs Payens, & perſecuteurs de la Foy.

62 ¶ Ainſi demeuré ſeul Empereur edifia vne ville audit petit port de mer d'Aſie, où il auoit eſté nay, & la nomma Helenopole, c'eſt à dire, Cité de Helene. Et aupres de la, voulut baſtir ſa grande Ville de Conſtantinople, mais par ce que c'eſtoit meſchant pays, il l'edifia du coſté oppoſite en Thrace, qui eſt trop meilleur pays au lieu où eſtoient les ruines de Biſanee, deſtruite par ledit Seuerus, ſur le bau ſtuage de ladite mer Propontique, & l'appella nouuelle Rome, & la fit de pareille dignité que Rome.

63 ¶ Dauantage depuis la mort d'Agrippa deuxieſme, & toſt apres la deſtruction de Ieruſalem faite par Titus, n'y eut iamais Roy en Samarie, non plus qu'en la Grece, & ſi y a pis, car Samarie n'eut iamais la franchiſe donnée par les Romains en pluſieurs pays de Grece: mais fut faite Prouince tributaire, & toute Iudée & Paleſtine diuiſée en douze Regimens, à chacun deſquels il y auoit vn Preuoſt (qu'on appelle en France Bailly ou Seneſchal) pour les Romains. Blondus liure 3. de Rome triomphante.

64 ¶ Si ie ne craignois trop euaguer du propos, ie conſuterois icy grand nombre d'autres reis fauſſement controuuez menſonges, auſquels toutesfois iuſques à preſent on a plus preſté l'oreille, & adiouſté foy qu'à la verité des Eſcritures ſainctes: iuſte punition de Dieu, qui a permis tomber en telle efficace d'erreur, ceux qui ne ſe contentent de ſa parole, & d'vn ſeul Sauueur Ieſus-Chriſt par luy donné, & ſeellé comme a eſté predit par ſainct Paul. 2. Theſſalon. 2. Moy eſtant à Strasbourg, ay entendu par gens dignes de foy, que feu de treſloüable memoire Edoüard ſixieſme Roy d'Angleterre auoit fait bruſler leſdits liures de fables menſongeres, comme il en fut bruſlé à Epheſe pour cinquante mil pieces d'argent, lors que ſainct Paul y preſcha, & diſputa deux ans en la maiſon d'vn Seigneur, comme appert Act. 19.

Les contrampteurs de l'Eſcriture Sainte tombent és fables.

65 ¶ Si ie voulois prendre pour hiſtoire tout ce qui eſt eſcrit de l'origine, & antiquité des François & ſucceſſion de leurs Rois, il y auroit ja plus de deux mil ans: Il me ſuffit de commencer au temps dont ie trouue teſmoignage certain. Ils dient communément que les François prennent ce nom de Francus ſecond de ce nom, qui regna ſur eux trente ſept ans auparauant la Natiuité de Chriſt. Et eut pluſieurs victoires contre les Romains, & ceus du pays de Gaule, ou ledit Francus entra, & fit vn pont ſur la riuiere de Meuſe. Mais ils ſont trop coutts de dire que du temps dudit Francus ils commencerent eſtre nommez François.

Les François auoient ce r ſi cinquante ſix ans auant la Natiuité de Chriſt.

66 ¶ Il appert que c'eſt long temps auparauant, par les eſcrits meſmes des Romains. Car du temps que Iules Ceſar fut és Gaules ou ſous ombre de deſendre ceux d'Aultun, confederez des Rumains, il entreprint conquerir tout le pays, qui fut cinquante ſix ans auant la Natiuité de Chriſt, le nom & renommée des François vint iuſques dedans la ville de Rome au peuple & Senat, teſmoing Cicero, lequel eſcriuant des nouuelles de Rome *ad Atticum* fait mention des François, & de l'ambaſſade par eux enuoyée.

Remettent en dangar l'armée de Ceſar.

67 ¶ Ils firent bien ſentir leur force redoutable à Iules Ceſar, comme luy meſmereente & confeſſe au ſixieſme liure de ſes batailles de Gaule, où il dit, que les Sicambriens firent vn pont ſur la riuiere de Meuſe, qu'ils paſſerent auec deux mil cheuaux, rompirent la garniſon que Ceſar auoit laiſſée és parties du Liege, & paſſerent fort auant plus outre, cherchans Ceſar pour le combattre, & aſſaillirent ſon camp auec telle hardieſſe & terreur, que les Romains penſoient eſtre tous découfits, & s'en retournerent auec grand butin.

68 ¶ Il eſt certain, que leſdits Sicambriens eſtoient eux, que Cicero, qui viuoit lors, appelloit François, & ainſi veu publiquement tenir & appeller, comme auſſi les autres Autheurs s'y accordent. Et lors ſur eux regnoit en la Franconie Authatius, qui commença à regner ſoixante douze ans auparauant la Natiuité de Ieſus Chriſt.

1412. ans du regne des François.

69 ¶ Parquoy l'hiſtoire eſt certaine, qu'auiourd'huy, mil cinq cens ſoixante & vn, il y a plus de ſeize cens trente deux ans, que dure & perſeuere le regne des François: ce qui ne ſe trouue eſtre aduenu à autre regne ou Monarchie, ny à Republique quelconque. Car n'y a eu iamais que mil cent ans que dure la Republique de Veniſe.

70 ¶ Et combien que ſelon Hunibault par la mort de Marcomir Roy des François deſcendu de la ligne de Authatius & Francus ſon fils, qui fut occis en vne guerre contre Valentinian premier, les François furent ſans Roy l'eſpace de vingt cinq ou vingt ſix ans, & gouuernez par Ducs: leſdits Ducs eſtoient du ſang, & ligne Royale, & conſeruerent le meſme peuple, & meſme regne ſous tiltre de Gouuerneurs, & Ducs, iuſques a ce qu'ayans pris leurs forces, & repaſſé le Rhin, prins la ville de Treues ſur les Romains, & le pays de Gaule iuſques a la Riuiere de Seine. Pharamond.

71 ¶ Eſleurent Phaiamond, qui premier des Rois François aſtit ſon ſiege, & Eſtat Royal paiſible és Gaules, qui fut l'an du Seigneur quatre cens vingt. Auſſi ledit Pharamond eſtoit de la vraye directe ligne des Rois François, comme auſſi n'y eut interruption, mais continuation de regne. Auſſi n'y eut interruption, quant Pepin le bref du conſentement de tous les Eſtats du Royaume fut fait Roy pour la laſcieté de Childeric quart de ce nom, & le dernier de la ligne de Meroüeus, que l'on compte pour le tiers Roy depuis Pharamond. Pepin reconu.

72 ¶ Cat ſans ladite election des Eſtats le Royaume appartenoit audit Pepin, comme deſcendu en droite ligne maſculine de Ranchaire, fils aiſné de Clodion le Cheuelu, fils & ſucceſſeur de Pharamond, ſur lequel Rsuchaire vray Roy, mais mineur d'ans ledit Meroüeus qui n'eſtoit pas fils, mais prochain dudit Clodion tuteur des enfans d'iceluy, s'eſtoit emparé du Royaume, qui fut truis cens ans apres, recouuert par les ſucceſſeurs en droite ligne maſculine dudit Rauchaire. La Couronne apres 300. ans.

73 ¶ Doquel deſcendit Charles Martel, qui fut Maire du Palais & Gouuerneur de tout le Royaume de France, dés l'an ſept cens dix neuf. Et lors il euſt bien pris la Couronne, & le Royaume en ſon nom, s'il euſt voulu, il ſçauoit bien la verité, & en auoit tiltres, & eſcrits: mais il fut ſi zelateur de la tranquillité publique, & du bien du Royaume, & du peuple, qu'il aima mieux demeurer Gouuerneur, & couronna ſucceſſiuement ceux qu'il pouuoit deſtituer: auſſi la Couronne reuint paiſiblement, & en grande amplitude, & heureux ſuccé. à ſon fils Pepin, l'an du Seigneur ſept cens cinquante vn. Vertu & modeſtie de Charles Martel.

74 ¶ Et errent ceux qui commencent la ſeconde ligne des Rois de France audit Pepin, qui fut pere de Charlemagne. Car ledit Pepin eſtoit de pere en fils legitimement deſcendu de la premiere ligne, ſoit qu'on la commence ſeulement à Pharamond, ſoit

N'y a que deux lignes des Roys de France.

qu'un la commence aux deuanciers d'iceluy. Il n'y a que deux lignées des Rois de France: la premiere des anciens François, qui ont cõmencé à regner long temps deuant la natiuité de Iesus-Christ iusques à Louis cinquiesme le dernier de la ligne de Charlemagne, qui defaillit l'an du Seigneur neuf cens quatte vingts neuf.

75 ¶ Et lors par le defaut de la premiere tres-ancienne ligne, qui auoit duré depuis ledit Autharius' pete de Francus second plus de 1060. ans, & depuis ledit Pharamond cinq cens soixante huict ans. Par le consentement des estats, Hugues Capet fut appellé à la Couronne, laquelle toutefois il ne print, mais fit couronner son fils à Orleans. C'est la seconde lignée, laquelle dure & regne encores auiourd'huy il y a cinq cens soixante & douze ans. C'est vraye continuation du vray & ancien regne, & mesme Couronne de France.

76 ¶ Laquelle n'a pas esté, & ne fut iamais transportée à autre peuple, ny à autre main, que des François. Et defaillant leur premiere ligne masculine, qui auoit duré plus de mil ans, en fut vn de France esleu par le mesme peuple François, & estats du Royaume.

La Loy Salique est deuãt Pharamond

77 ¶ A pareille conditioo, & limitatioo de la Loy Salique, soubs laquelle les anciens Rois des François auoient succedé à la couronne de maste en masle plus prochain de ligne, & soubs laquelle ledict Phatamõd fut couronné és Gaules: Ladicte Loy ne fut pas par luy faite, mais recognuë, & cõfirmée. Elle estoit comme elle a touſiours esté dés les premiers Roys des François, qui iamais n'eurent Roy d'autre peuple. Iamais le Regne & Couronne ne fut transferé à autre.

Par laquelle la Couronne appartient seulement à l'aisné masle plus prochain de ligne.

78 ¶ Et estant en vne ligne y a touſiours demeuré, & continué de pere en fils, ou de masle en masle plus prochain legitimement descendant de ligne plus prochaine, sans iamais auoir esté deuoluë à femelles, ny aux masles descendans d'elles. Ceste a esté la perpetuelle & peculiere Loy des François dés le premier commencement de leur regne renouuelée & confirmée en Pharamond derechef estably & continuée dés le commencement de ladicte seconde ligne.

Philippes le Bel.

79 ¶ Et sans laquelle Loy Salique tres-ancienne perpetuelle & inuiolable Loy de la Couronne de France, quand la lignée masculine de Philippes le Bel defaillit, qui auint l'an md trois cens vingt huict Edoüard de Vvindefote Roy d'Angleterre, fils de Ysabel de France fille aisnée dudict Philippes le Bel, eust succedé à la Couronne de France, & en eust esté le vray Roy: mais au moyen de ladicte Loy Salique Philippes de Valois fils de Charles Comte de Valois, combien qu'il fust plus loing train en degré, toutefois parce qu'il estoit masle, descendant de masle, succeda à la Couronne de France, & en fut couronné Roy soiuãt ladicte Loy Salique, à laquelle ledict Edoüard la chose debatuë, & examinée acquiesça.

Philippes de Valois.

80 ¶ Et l'année ensuiuante 1329. luy fit comme au Roy de France la foy, & hommage du Duché de Guyenne, en la ville d'Amiens. Vray est, que depuis ledit Edoüard par mauuais cõseil, & par punition de Dieu, qui vouloit punir le peuple de France fort desordonné: entra au Royaume de France sous le titre de Roy, & luy & ses successeurs fitẽt grandes guerres enuiron ceux ans: mais finalement ont perdu tout ce qu'ils y ont mis: Et ce par le moyen de ceste tres ancienne Loy Salique comme auons dict.

Similitude du Royaume à celuy de David.

81 ¶ Icy est la seconde consideratioo, que ce Royaume de France a esté & est par dessus tous autres semblable au Royaume d'Israël, & Iuda, institué de Dieu en la personne de David, l'an de la creation du monde 2891. selon la vraye computation, qui est des Hebrieux: sçauoir est que à la succession, & deuolutiõ de la couronne, il est certain que le Royaume d'Israël donné de Dieu à David, & à ses successeurs descendans de luy legitimement, a esté affecté aux masles seulement, des-

82 ¶ Bien est vray que le Roy David pouree que le dood luy auoit esté fait de Dieu, & qu'il auoit l'esprit prophetique, eut pouuoir d'eslire, & preferer le plus ieune, au plus ancien, comme il fit: mais apres qu'il eut esleu & institué Salomon fils naturel, & legitime, & successeur, le Royaume a touſiours esté deferé de masle en masle par ordre de priorité de genitute, & ligne masculine. Salomon.

8, ¶ Tellement que le plus ancien masle, selon l'ordre masculin, a touſiours succedé à la Couronne, & non autre. Ceste Loy conseruée par ordõnance iuree de Dieu au psalme cent trente deuxiesme, à quoy est cooforme la Loy Salique, qui est la primitiue Loy Royalle de la Couronne de France, née, & establie quant & la Couronne conformément à l'ordonnée, & institution diuine du Royaume de David, & de Iuda: en quoy specialement le Royaume & Couronne de France a conformité singuliere.

Loy Salique née quãt & la couronne de France.

84 ¶ Vray est que apres la mort de Salomon, le Royaume d'Israël fut diuisé, & en furent baillées les neuf tributs entiers à Ieroboam estranger de la ligne, mais cela fut faict par punitiõ diuine, & special iugement de Dieu: qui ainsi le declara par son prophete Semia 1. Roys 12. F. 2. Chroniques 11. à quoy Roboam, & tout son peuple qui marchoient en guerre, acquiescerent: & ainsi ne demeura à Roboam, que deux tributs entiers, Iuda & Beujamio: les neuf autres entierement à Ieroboam.

Royaume d'Israel diuisé pour l'idolatrie.

Tribu Leui

85 ¶ Et quant au tribut de Leui qui n'auoit aucunes possessions, il estoit commun aux onze tributs & dispersé par iceux pour enseigner, & cõseruer la doctrine de la Loy de Dieu, entretenir les sabats par chacune ville, & village, pour y loüer & prier Dieu, & annoncer sa parole, & commandemens. Mais les principaux estoient au ministere du temple estably de Dieu en Ierusalem, qui appartenoit au tribu de Iuda.

86 ¶ Dieu auoit bien donné tout le Royaume d'Israël à Dauid, & à ses descendans masles auec iurement. Mais c'estoit auec condition, s'ils gardoient son alliance, sans decliner à autre Dieu, ny aucune idolatrie, & sans oster, ny adiouster à la religion qu'il auoit instituée par Moyse, en attendant le Messias. Et parce que Salomon sur la fin de ses iours abusé par les femmes, deuint Idolatre, adiouſtant religion estrangere, Dieu luy pouuoit oster, & à ses descendans tout le Royaume, mais à cause de son seruiteur Dauid, qui iamais ne declina quant au faict de la Religion, le Seigneur Dieu conserua aux enfans & descendans d'iceluy en ligne masculine le Royaume de Iuda: comme ceste cause est expressément declarée en l'escriture saincte.

Ieroboam & idolatrie.

87 ¶ Pareille promesse fut denoncée de Dieu à Ieroboa apres le peché de Salomõ. 11. Roys 11. b. & si Ieroboã eust gardé la vraye Religion ordõnée de Dieu, il est certain que Dieu luy eust tenu promesse: Mais par faute de foy, & crainte de Dieu, tõba en la crainte des hõmes, & de son estat pour lequel cuider asseurer, & conseruer, tomba en idolatrie: & ce faict, vint à chasser les Leuites, qui se retirent en Iuda. 2. Chroni. 11. c. Il se fit des nouueaux sacrificateurs, qui fitẽt des nouuelles festes. 1. Roys. 12. g. Il aimoit mieux son estat que Dieu, pourant son estat luy fut bien tost osté.

David preferoit Dieu à tout estat Royal.

88 ¶ Au contraire David aymoit mieux Dieu, & la conseruation de la pure religion d'iceluy, que soy-mesmes, ny que sa couronne, & estat Royal: comme appert 2. Samuel. 15. F. quand fuyant Absalon les prestres, & leuites luy apporterent l'arche de l'alliance du Seigneur, qui estoit le plus grand threſor du Royaume: il commanda la rapporter en Ierusalem disant, si i'ay trouué grace enuers le Seigneur Dieu il me remenera, & me la monstrera, & son tabernacle:

Ques'il me dit, to ne me plais point, me voicy, qu'il faſſe ce qui luy ſemble bon.

Dauid. 89 ¶ C'eſt pourquoy Dieu teſmoigne de luy, qu'il a gardé ſes commandemẽts, & ſuiuy de tout ſon cœur faiſant ſeulement ce qui eſtoit droit deuant ſes yeux.

Saul. 1. Roys 14. Au contraire Saul, quand il fut repris de ſon peché, ne ſe humilia, ne ſe ſoubmit du tout à Dieu comme faiſoit Dauid, mais prioit le Prophete Samuel, de l'eſcuſer, & de ne le ſcandaliſer deuant le peuple. Parquoy luy fut dit tu as reietté la parole du Seigneur, & le Seigneur t'a reietté, afin que tu ſois plus Roy. 1. Samuel. 15. & luy fut, & aux ſiens oſté le Royaume à touſiours.

90 ¶ Auſſi le Royaume fut oſté aux enfans de Ieroboam, qui fut occis par Baaſa, & pour l'idolatrie d'iceluy, luy fut oſté, & depuis de l'vn à l'autre pour l'idolatrie, les vns furent mangez des chiens. Et parce que Iehu tua les Preſtres de Baal, bruſla leurs temples, & idoles, Dieu luy promit de garder le regne & ſes enfans iuſques à la quatte generation.

Iehu.

91 ¶ Finalement par ce qu'ils retournerẽt à l'idolatrie Samarie chef du Royaume par trois ans aſſiegée, fut priſe, & le peuple amené captif par Salmanaſſar deux cens quarante trois apres la mort de Salomon, 4. Roy 16. & quarante ſept ans apres l'edict, Salmanaſſar Roy des Aſſyriens retourna Petit derechef Samarie, & tout le peuple d'Iſraël le ſixieſme an du regne d'Ezechias, Roy de Iuda: meſmement Ephraim, qui eſtoient les plus vaillans, & emmena tout Captif en Medie. 2. Rois 17. chap. & fut le Royaume d'Iſrael du tout ſupprimé, pour l'idolatrie comme Eſaye auoit predit: Elaye 7.

Suppreſſion du Royaume d'Iſrael.

92 ¶ Depuis la totale ſuppreſſion du Royaume d'Iſraël le petit Royaume de Iuda dura encores enuiron quatre vingt ans. Car parce que les plus Doctes en la Loy de Dieu ſe retiroient pluſtoſt en Ieruſalem, Iuda ne fut pas ſi toſt ſi fort corrompu, tellement que encores apres la longue, & cruelle perſecution de Manaſſes fils du bon Roy Ezechias.

Ce que fit plus durer Iuda.

93 ¶ Du temps de Ioſias fort ieune, ſe trouua vn preſtre en Ieruſalem, qui trouua le liure de la Loy de Dieu, qu'il bailla à Saphaq Chancelier du Roy. Ce bon & feal Chancelier le porta, & annonça à ſon maiſtre, qui le receut tres deuotement, & le leut, & fit tout ſon deuoir de corriger le peuple & reſtituer la Religion. 2. Rois 22. Parquoy Dieu differa d'enuoier ſa vengeance de ſon temps, mais apres ſon decés.

Bon Chancelier.

Bon Roy.

94 ¶ Eliachim ſon ſucceſſeur bruſla le rolle de la Prophetie de Ieremie Ieremi. 36. il fut (la ville priſe) tué, & ietté hors comme vn aſne pourry ſans eſtre enſeuely. Ieremi. 22. Son ſucceſſeur ſe rendit. Sedechias luy ſucceda, ne volut oſter les idoles, ne ſe rendre à Nabuchodonoſor, Ieruſalem prins, bruſlé & raſé, Sedechias ayant veu tuer ſes enfans deuant loy, eut les yeux creuez & mené en Babylone auec le peuple captif, & le Royaume du tout à iamais ſupprimé.

Sepulture de l'aſne.

Suppreſſion de R. Sae de Iuda.

95 ¶ Ce qui n'euſt eſté faict, s'ils euſſent creu les paroles des Prophetes. Eſaye cent ans aupatauant auoit accuſé l'ignorance craſſe, & ſupine du peuple, qui n'euſt pas le ſens de dire, que quant à la religion, il erioit & obeiroit pluſtoſt à Dieu & à ſes Prophetes que à ſon Roy & à ſes Preſtres Idolartes, & parce qu'il n'a eu, ny vſé de ceſte ſcience ſalutaire, il a eſté meué en captiuité ſans Roy, ſans temple, ne tabernacle: ſans ſacrifice, ſans police l'eſpace de ſoixante & dix ans. Eſaye 5.

Pour l'idolatrie.

96 ¶ Et quand Dieol'en retira, ce ne fut pour reſtablir le regne temporel, à l'occaſion duquel il auoit plus rebellé, & occis les Propheres que iamais n'auoit eſté fait du temps des Iuges, mais ſeulement pour reſtituer la ſacrificature eaerne, & miniſtere de Moyſe iuſques à l'aduenement de Ieſus Chriſt. Car ceux qui apres les guerres des Machabées inſtement priſes contre le grand Roy Anthiochus, & ſes ſucceſſeurs, pour la defenſe du peuple de Dieu, & liberté de la Loy d'iceluy, ptindrent tiltre des Rois en Iudée, eſtoient vſurpateurs, & ny auoient aucun droit, & furent bien toſt ſupprimez par les Romains, & par Herodes Idumean eſtranger, que Anthoine le triumuir, & depuis Auguſte firent Roy de Iudée ſous les Romains, parquoy Auguſte comme ſur ſes ſubiets y feit faire la deſcription, ſous laquelle Ieſus Chriſt ſeul Sauueur & mediateur, n'aſquit de la benoiſte vierge Marie.

Machabées.

97 ¶ Si Dieu zelateur de ſa gloire, qu'il ne veult bailler à autre, & encore moins aux images, Eſaie 42. vengeur en ſon ire ſur ceux, qui ne recoiuent, & embraſſent ſon fils donné pour ſeul Sauueur, & mediateur, n'a pas donné au Royaume d'Iſraël, ny à celuy de Iuda, corrompus par les Idoles, & ſimulachres: il ne faut pas que le Royaume de France ſe blandiſſe ſous ombre, qu'il a ia deux fois plus duré, que les regnes d'Iſraël & Iuda: mais faut qu'il enſuiue les exemples des bons Rois de Iuda Ezechias, & Ioſias, qui ont reſtitué la religion ſous la parole de Dieu, abbatans, & chaſſans les Idoles, & les ſacrificateurs d'icelles. Car il n'y a autre moyen d'euiter l'ire de Dieu aſſez imminente. Pſalm. 1.

Moyen d'euiter l'ire de Dieu.

98 ¶ Et de dire que cela n'appartient pas aux Rois, & Princes, c'eſt d'etoger à l'authorité, & puiſſance qu'ils ont de Dieu, & crime de leze maieſté Royalle, & auſſi diuine, d'autant que telle calomnie redonde principalement contre Dieu. Les exemples ſont trop manifeſtes par le diſcours de l'eſcripture ſaincte. Encores ſur ce, la Couronne de France n'a faute de grande abondance d'exemples domeſtiques.

Les Roys de France ont ordonné les choſes eccleſiaſtiques.

99 ¶ Car ce n'eſt choſe nouuelle que les Rois de France ayent faict Loix, ſtatuts, & edicts des choſes eccleſiaſtiques, principalement pour refrener les abus, & excés des gens d'Egliſe, meſmes des Eueſques, & des Papes. Car dés auparauant mil cinquante ans Clouis Roy des François commanda celebrer le premier Concile de l'Egliſe Gallicane à Orleans, ou cõuindrent trente trois Eueſques, & furent faicts trente trois Canons Eccleſiaſtiques, leſquels Gracian Moyne Italien a quaſi tous inſerez en ſa compilation du grand decret, & ſont tout au long en la fin de la premiere partie des Conciles. Vincent hiſtorial en touche au liure 22. & ledict Gratian diſtinct. 16. chap. prima annotatio. ou au verſet. 19. il prepoſtere mal apres Bede venerable Anglois (comme ils ſont coutumiers d'errer és temps) Car ledict Concile eſt le premier Gallicain, comme i'ay touché en mes annotations ſur ledict grand decret, audict lieu.

Clouis.

Le premier Concile en l'Egliſe Gallicane.

100 ¶ Et ceſte année mil cinq cens ſoixante & vn, y a enuiron ſept cens ſoixante ans, que Charlemagne comme Roy des François, & depuis auſſi comme Empereur en Occident, ou (comme Albertkrantz en ſon Hiſtoire eccleſiaſtique, liure premier, c. 2. deſcript ſes titres par anciennes Pancharres, comme gouuernant l'Empire Romain, ſeigneor & Roy des François, & Lombards dominateurs des Saxons (non ſeulement a eſtably pluſieurs Loix politiques, qui ſont encores autourd'huy gardées en Saxe, mais auſſi a fait ſous ſon authorité celebrer cinq Conciles par les Gaoles, Sçauoir eſt, le premier, à Mogonce: le ſecond à Roüen, le tiers, à Reims: le quart, à Chalon ſur la Saonne: le quint à Arles: ou au clergé furent faictes Regles, & canons.

Charlemagne.

Ses tiltres anciens.

Loix aux Saxes.

Cinq Conciles.

101 ¶ Auſſi Loüis le piteux feit vn Concile ſolemnel à Aſquiſgrane, qui eſt Aix en la France orientale, ou outre les iuſtes des ſtatuts eccleſiaſtiques publiez l'an huict cens trente, il defendit que les Eueſques & Archeueſques de quelconque degré portaſſent ro-

Loüys le piteux.

Habits eccleſiaſtiques defendus aux Eueſques

bes precieuſes,ou exquiſes, cõme de ſoye, d'eſcarlate & franges, & comme recite & loüe grandement Platine en la vie de Gregoire 4. Rubert Guaguio, & Paol Emile.

102 ¶ Derechef ledict Charlemagne par ſoy & depuis auec Loüis le piteux aſſocié à l'Empire, & depuis ledit Louis le pieux par ſoy, & depuis auec Chlotaire ſon fils aiſné aſſocié à l'Empire, eſt ablirent pluſieurs Loix eccleſiaſtiques, tant ſur la doctrine Chreſtienne & ſacremens que ſur les perſoonet eccleſiaſtiqoes, & Eueſques.

Les Capitulaires de Charlemagne.

103 ¶ Auſquelles Loia l'Egliſe meſme a obey comme apert meſmes tant par les capitulaires deſdicts Charlemagne, Loüit le piteua & Clotaire, que par le grand decret dudict Gratian, qui a inſeté en ſon decret pluſieurs Loix deſdictes et Conſtitutions, deſquelles, qu'on appelloit Capitolaires, au liure des chapitres) L'Abbé Anſegiſus qui a veſcu au temps deſdicts Legiſlateurs Roys, & Empereurs François, a faict quattes liures. Ao premier deſquels il a mis pluſieurs Loix dudict Charlemagne coocernans l'eſtat & ordre eccleſiaſtique, par cent ſoia ante deux chapitres. Au ſecood il a mis pluſieurs Loix de Loüis le piteua & Clotaire ſon fils de la meſme mattere par quarante chapitres. Au tiers pluſieurs Loia dudit Charlemagne concetuans le cruil ou remporel pat quatte viogt & dix chapitres. Au quart a mis cerrainnes Loix de Loüis le piteux, & Clotaire de meſme matiere contenant vingt chapitres.

Anſegiſus.

De preſcher la pure parolle de Dieu.

104 ¶ Ledict Charlemagoe au premier liure chapitre 14. a faict vne ſaincte & catholique loy, ſçauoir eſt, qu'eol'Egliſe ſuſſent leus les hotes de la ſaroćte eſcrituie ſeulemeoi, ee que auſſi aupatauant auoir eſté l'an quatre cens dix ſept oidonné au troiſieſme Cõcile de Carthage chap. 47 ou auſſi les liutes eanoniquet ſoot denombiez, qoi ſont au vieil & nouueau teſtament ſeulement. Dauantage ledict Charlemagne audict premier liure chap. 76. inſtruit les Eueſques, & Curex (qui auoicot lots la charge totale) let Mendians & autres Moines n'eſtoient encores naix (du miniſtere eccleſiaſtiqoe) à la ptedication de la parole de Dieu, enioignant meſmes aux Eueſques, qo'ils ne permiſſent aucuns eontrouuer & preſcher au peuple choſe nouuelle de leurs ſens, & non ſelon les eſcriuures ſainctes, meſmes que eux meſmes euſſent à pteſcher les choſes qui conduiſent à la vie eternelle, & à inſtroire les autres à pteſcher les meſmes choſes. Et adiouſte voe ſaincte exhottation diſant, Pattant mes bien aymea preparons oous de tout noſtre cœur à la ſcience de verité, à ce qoe puiſſions reſiſter aux eootrediſans à icelle, & quo par le don de la diuine grace, la parole de Dieu coure, & croiſſe & ſoit multipliée au profit & auancement de la ſaincte Egliſe de Dieu, & au ſalut de nos ames, & eo la loüange, & gloire du nom de noſtre Seigneur Ieſus-Chriſt, paix aux predicateurs, grace aux obediens, gloire à noſtre Seigneur Ieſus Chriſt, ainſi ſoit-il.

Et non les doctrines des hommes.

Oblations.

105 ¶ Et au meſme liute c. 80. il otdonne que de tout ce qui ſera par les fideles volontairemeot conferé à l'Egliſe, deua parts en ſoient faictes pour les pauures (és lieux plus riches) & le tiers pour l'entretenement des clers, ou des religieux. Et aux moindres lieua en ſoit faict diuiſion eſgalle entre le clergé & les pauures, ſinon que par les auſmoniers eoſt eſté ſpecialement ordonoé à quoy ſe deuoit employer.

Defendit aux Egliſes reteuoir biens dont les heritiers des donateurs ſe-roient exheredez.

106 ¶ &c. 83. ordonoe qoe oul Eccleſiaſtique preſome pteudre aucunes choſes des perſonoes, dont les eofans prochains parens ſeroient pat telle oblation exheredez, & que ſi aucun de là en auant l'attentoit qu'il fuſt eo toutes maoieres chaſtié par la ſeotẽce conciliaire Imperiale. Et ſuiuant ceſte otdonnance, qui a eſté ſuiuie par le Concile de Mogunce, l'auarice & gaio deshoneſte des Abbez & iooyens eſt reprimé au grand decret chap. de iniet. 10. queſt. 3.

107 ¶ Et au meſme liure a eſtably vne tres-ſaincte, & tres chreſtienne Loy de la piedication de la parole de Dieu, laquelle Loy chap. 103. ſous le titre de l'annonciation de la parole diuioe, eſt en ſes termes, *Les Eueſques par eux ou par vicaires ſoigneuſement annoncent la paſture de la parole diuine aux peuples: Car comme dict S. Gregoire, le preſtre excite contre ſoy l'ire du Iuge occulte, s'il chemine ſans le ſon de la predication, & qu'ils nourriſſent le clergé à eux comma en ſobrieté & chaſteté & deſracinent les ſuperſtitions que aucuns font en aucuns lieux és obſeques des treſpaſſez.* Ce ſõt les propres mots de l'ordonnãce, doni les derniers mots eõ uiennent à ce qoi eſt eſcrit en S. Luc chap. 9. à la fin, laiſſe les motts enſeuelir leurs motts, & par Moyſe au Leuitique, cha. 21. & par S. Paul. 1. Theſſallo. 4. & à la doctrine de ſaioct Ambroiſe, lequel au premiee liute du Patriarche Abraham chap. 9. ſot ces mots de Geoeſe, 23. & ſoy eſtant leué Abraham de deuant ſon mort: il concind ainſi. Nous ſommes enſeignez de ne nous arreſter long temps aux motts, mairy deſeret ce qui eſt aſſez poor le deu d'humanité: & l'authorité de ſainct Gregoire alleguée, & ladicte otdounaoce eſt en ſon paſtoral, parr. 2. chap. 4. & au premier liure de ſes Epiſtres, chap. 24. colom. 3. & depuis s eſté par Gratiao miſe en ſon grand decret, 43. diſtinct. chap. 1.

Superſtitions d'obſeques defendues.

108 ¶ Auſſi par le tiers coocile de Tolede chap. 25. a eſté oidonné, que en la ſepulture des Chreſtiens, ne fuſt faicte autre ceremonie, que le chant des Pſeaumes, toutet prietes ſonchres deſenduës, decetuant ledict ſainct Coocile, qu'il doit ſuffire, que l'on chante des Pſalmes en l'eſperance de la teſurrectioo. Et rend la raiſon par l'Euangile, & par la doctrioe de ſainct Paul, & cooclud que par tout le monde les corps des Chreſtiens doiuent ainſi eſtre inhumez. Ce a eſté vn tres ſainct Concile, auquel l'hereſie Arrieone fut condamnée, & grand peuple, meſme plnſieurs preſtret & Eueſques, ſorent cooucttis de l'hereſie Arienne à la ſoy Catholique, & eſt au grand decret 23. queſt. 2. chap. qui diuina.

Prieres ſont-bres autres, que le chant des pſeaumes defendues.

109 ¶ Or Loüis le piteux fils de Charlemagne Roy des Fraoçois, & Empereur des Romains, & pareillement Clotaire ſon fils & Empereur liure 2. d'Anſegiſus ont ſtatué vne auſſi tres-Chreſtienne, & tres-ſaincte Loy du ſactement de la tres-ſaincte Ceoe Dominicale. chap. 38. & detechef. chap. 43. ſoui les tittes de la communion des gens layz du corps & ſang do Seigneur en ſet mots. *Que ſinon plus ſouuent, à tout le moins trois fois l'an, les gens laiz communiquẽt: ſinon qu'ils fuſſent empeſchez pour aucuns grands crimes.* Le ſiecle de Charlemagne a retenu l'vſage du ſacrement entier aua geos laiz, comme teſmoigne Ioachim Vadian, allegoant en ſoo epitome d'Eutope pluſieurs decrets à ce conformes des conciles de Germanie, que ie ne veua tranſcrire, faicts depuis le decez de Charlemagne.

La communion és deux eſpeces.

110 ¶ Il eſt notoire que l'vſage de ce ſainct ſacrement eotiet tant és hommes laiz, que és femmes a eſté gardé pobliquement, & ordinairement en France, iuſques au Concile de Conſtance & depuis par lo Concile de Baſle a eſté petmis aux Bohemiens & à tout le pays adiacent, & meſmes par les decretales des Papes, qni ne ſont pas ſi eottompuës que le ſixieſme, Clementioes, & extrauagantes, depuis ſuruenuës. Ledict vſage és deua eſpecet de paio & vin au ſainct ſactement a eſté indifferemment admioiſtré & qui plus eſt enioinct au ſectetain de chacune Egliſe, & Parroiſſe d'en ſuoir le ſoing: à ce que meſmement les malades, hommes ou ſemmes o'euſſeot faute do l'adminiſtratioo du ſactement és deux eſpeces de

pain & vin, comme il eſt formellement contenu eſ- A dictes decretales liure premier és deux, trois chapitres du titre 24. de l'office d'Atchipreſtre.

Origine des Cardinaux.

111 ¶ Auquel liau par les preſtres Cardinaux ſont entendus les Curez, ainſi appellez, car ils ont la principale charge de la parroiſſe. & y ſont obligez. Auſſi audict temps, & de toute ancienneté meſmement à Rome les Cardinaux n'eſtoient autre choſe, que les Curez, ou les principaux preſtres de chacune parroiſſe: comme appert par tous les liures & epiſtres de Gregoire premier Eueſque de Rome: Et le confeſſe le Cardinal Florentin prince des canoniſtes, qui viuoit n'y a pas ſept vingts ans, & l'a mis en ſes conſeils, conſ. 65. ou il dict, que les Cardinaux de Rome ſont fondez en tout droict parrochial és lieux de leurs titres.

B

112 ¶ Et du temps de Clotaire Empereur & Charles le chauue enfans de Lohis le piteux Roy des François, & Empereur, Leon 4. Eueſque de Rome depoſa, & degrada le Cardinal de S. Marcel, parce qu'il n'auuit reſidé en ſa parroiſſe de S. Marcel par cinq ans: comme dict Platine en la vie dudict Leon.

113 ¶ Mais apres que Innocent 4. Pape eut vaincu par armes l'Empereur Frideric. 2 l'an mil deux cens quarante ſept, & deſpouilles d'iceluy baillé à ſes Cardinaux: les chappeaux rouges (comme dict Platioe en ſa vie) delaiſſerent leſdictes cutes, & ſe firent Princes & couſins des Roys.

Chapeaux rouges.

114 ¶ Leſdict Louis & Clotaire ont fait pluſieurs C auttes conſtitutions ſaintes touchant les miniſtres & diſciplines de l'Egliſe, dont i'en toucheray vn peu, comme au premier liure des capitulaires de Charlemagne, que aucuns ne fuſſent receus à eſtre preſtres, que preallablement ne fuſſent examinez, & que la ſentence d'excommunication ne fuſt iettée ſouuent, ne ſans cauſe. Et en la compilation d'Anſegiſus lib. 1. c. 20. defend toute entrée ſimoniaque, commande d'oſter celuy qui ſera ainſi entré.

Election des Eueſques au peuple & Clergé.

115 ¶ Et outre Charlemagne & Louis le piteux, en leurs capitulaires ont commandé, que les Eueſques fuſſent pris par l'election du clergé, & du peuple: & ſi commandement ſe pouuoit faire de leur propre dioceſe, ſelon les ſtatuts des canons, ny par acception de perſonnes, ny par dons, mais par le marito de bonne vie, & doctrine de ſapience, à ce qu'ils puſſent par exemple, & parole profiter en tous lieux à leurs ſuiects. Laquelle conſtitution Gratian à fidelement miſe entre autres auec ſon inſcription. chap. Sacrorum. 63. dist. Et eſt originellement au capitulaire, dont i'ay la copie des regiſtres Royaux, liure 1. c. 78.

116 ¶ Plut au liure. 1. c. 5. & derechef liure 4. c. 114. Ils ont eſtroictement defendu, que les perſonnes franches ne ſe fiſſent Moines, ſinon par la licence du Roy. Et rendent la raiſon, (diſent-ils) nous auons ouy aucuns d'eux l'auoir faict non tant pour cauſe de deuotion, que pour s'exempter de la guerre, ou autre ſeruice Royal: & aucuns autres auoit eſté induicts, & preuenus par l'auarice de ceux qui deſiroient auoir leurs biens. Parquoy le defendent: & quand aux gens de ſeruile condition, cela eſtoit ia aſſez defendu ſans licence de leurs Seigneurs.

117 ¶ Laquelle Loy eſt trop plus ſaincte, & honneſte que celle de Valens Empereut qu'il fit apres la mort de Valentinian ſon frere, (comme recite Paul diacre, liure 12 des choſes Romaines) de faire aller les Moines à la guetra.[a]

a L. quidam ignauus C. de excusationibus libro. 10.

118 ¶ Et outre en Anſegiſus liure 2. chap. 36 ils commandent ſuiuant la doctrine de S. Paul. 1. Thimothée 3. les preſtres eſtre irreprehenſibles, & nullement ne ſe adonner à gens deshonneſtes, & qu'ils ne ſe impliquent aux negoces ſeculieres, ſelon la doctrine de S. Paul. 1. Thimo. 2. & au meſme liure chap. 19. cummandent à tous Prelats de doucement traicter leurs ſuiects: ſuit à exiger leurs œuures curuées, ou autre denoir, ſcachans eux eſtre leurs fretes, & auoir auec eux vn meſme pere le Seigneur, veu qu'ils crient tout, Noſtre pere qui es es cieux. Parquoy diſcipline miſericordieuſe, & opportun gouuernement leur doit eſtre adminiſtré. Diſcipline, à ce que viuans diſſolus, & desbauchez, ils ne offenſent le createur: Gouuernement, à ce qu'ils ne ſuccombent, deſtituez du ſecours de leurs Prelats en leurs neceſſitez quotidianes.

Traiter benignement les ſubiects.

119 ¶ Ils ont auſſi au liure 4. de leurs capitulaires ſtatuts les chapitres enſuiuans, que met Anſegiſus au premier liure de ſadicte compilation, c'eſt à ſçauoir chap. 95. que en toutes manieres, & ſur peine de l'amende contenuë au capitulaire, ont defendu aux ieunes enfans eſtre tonſurez ſans la vnlonté de leurs parens, & chap. 109. que les ieunes filles ne ſoient vnlées deuant que ſçauoir eſtre ce, que elles veulent.

120 ¶ Et chap. 153. que nul doreſnauant n'enſepulture vn mort en vn temple, ou Egliſe. Ce que Gratian, Valeotinian, & Theodoſian Empereurs quatre cens ans auparauant, auoient ordonné en la Loy 2. Cod. de ſacroſa. eccleſ. Et derechef ledict Charlemagne liure 4. chap. 85. ſoule titre des mas da chacune Egliſe, & la tournée Imperiale tenuë à Vvormes fit la Loy, que les compilateurs des canons Papaux s'attribuent, en ſupptimant le nom de l'autheur. in cap. 1. *extrà de ſenſib.* comme i'ay touché en annotant le texte, ſur le ſtile du Parlement en la 3. partie titre 50. Et n'agueres en mes annotations ſur le grand decret cap. *ſanctum eſt* 23. *quæſt.* 8.

C Centre de célibataires decretales.

121. ¶ Ledict Charlemagne en ſon edict faict au mois de Mars l'an onziesme de ſon tegne, & 22. ans auparanant qu'il fuſt faict Empereur chap. 8. a ſtatué que ſi les meurtriers, ou autres criminels, qui par les Loix deuuient mourir, s'enfuyoient aux Temples, ou Egliſes, qu'ils n'euſſent aucune immunité. Ce que enuiron trois cens ans auparauant auoit ordonné Iuſtinian le grand: dont t'ay touché en mes annotations tant aux conſeils d'Alexandre liure 7. conſil. 145.

122 ¶ Auſquelles, & pluſieurs paretilles conſtitutions (que ie paſſe pour cauſe de brieueté) ny a doute auoit eſté obey par tous, non ſeulement par les laïs, mais auſſi par les preſtres, & Eueſques, & meſmes par les Papes, ſuiuant la doctrine de S. Paul aux Romains chap. 13. Toutes perſonnes ſoient ſubiectes aux puiſſances ſuperieures. &c. Ou dict S. Chriſoſtome, que l'Apoſtre a dict en grec toute ame, pour monſtrer qu'il n'y a aucun, qui puiſſe eſtre exempt de ceſte ſubmiſſion, quant ores il ſeroit Apoſtre Prophete, ou Euangeliſte, Preſtre ou Moine: pource auſſi que ceſte ſubiection ne donne aucun empeſchement à pieté. Et S. Pierre en ſa premiere Epiſtre chap. 2. commande, Soyez ſubiects donc à tout ordre humain pour Dieu: ſoit au Roy (comme ſupetieur) ſoit aux gouuerneurs comme de par luy enuoyez

D Les Eueſques & Clercs ſubiects au Loix du Roy.

Sainct Chriſoſtome.

Mesme Ioye.

123 ¶ Et quant à l'hiſtoire que toute l'Egliſe, & le Pape meſme y aye obey, eſt texte tres-exprés au ch. *de capitulis* 10. dist. ou Leon quart (appellé ſainct entre les Eueſques de Rome) expreſſément & humblement faict profeſſion à Clotaire premier de ce nom, tiers François Empereur nepueu de Charlemagne, fils de Louis le piteux (que Anſegiſus és lieux ſuſdits appelle Cloraire) de garder leſdicts chapitres & commandemens Imperiaux de Lothaire, & ſes predeceſſeurs: c'eſt à ſçauoir de Charlemagne & de Louis le piteux, & de les obſeruer irrefragablement deſlors & perpetuellement, & toutes manieres, en appellant menteur quiconque auroit dit, ou dira autrement.

E Leon 4.

124 ¶ Laquelle derniere clauſe eſt forcà noter comme vne cenſure par eſcrit prophetique adiouſtée pour déroger à l'ambition & vſurpation de

Papes aduenir, & à la cauillation & impoſtures des futures Canoniſtes, meſmement de l'Archidiacre & du Cardinal Alexandrin, leſquels audit chap. *de capitulo*, n'ont eu honte d'arguer ledict Leon de coüardiſe & puſillanimité, comme il auoit faict ladicte profeſſion ainſi eſcrite par eramie: contre tous leſquels ledict Leon preuient à les arguer de menſonge, & autant deuant Gratian en teſmoigne Yues Eueſque de Chartres, au 2. liure de ſes decrets. Deſeche ſen la meſme diſtinction c. dernier ledit Leon au meſme Lothaire eſcrit. Nous ſupplions voſtre clemence, que tout ainſi, que iuſques à preſent la loy Romaine (c'eſt à ſçauoir des Empereurs François) a eu force, & vigueur ſans aucune perturbation, & qu'il n'eſt memoire que pour acceptiou de perſonne quelconque elle ait eſté enfraincte, auſſi & à preſent qu'elle obtienne ſa force propre & vigueur.

Leon 4. Pape eſt à decret en cauſe criminelle deuant Louis fils de Lothaire.

125 ¶ C'eſt le meſme Leon, qui (apres que Lotbaire ſe fut rendu Moine) eſtant accuſé par ces enuieux de leze maieſté: ſçauoir eſt d'auoir machiné reſtituer l'Empire aux Grecsc, omparut, & eſt à droict deuant Louis 2. fils dudict Lothaire premier. & 4. Empereurs François, petit oepueu de Charlemagne ſon bitayeul: & par le iugement d'iceluy fut purgé & abſous: comme eſt le texte au chap. *nos ſi incompetenter aliquid egimus 2. quæſt. 7.*

Leluy rendit compte des armes priſes pour la defenſe de Rome.

126 ¶ Derechef ledit Pape Leon rendit compte audit Louis 2. de ce que iceluy pour la defence de l'Italie, & ville de Rome auoit pris les armes, & heureuſement baraillé contre les Sarrafins. C'eſt le texte au c. *igitur*, & c. ſuiuãt. 23. qu. 8. cõme i'ay touché en mes annotations, & plus à plain recite Platine en la vie dudit Leon. Les Sarrafins ayans aſſailly la ville & port de mer d'Oſtie: pour au deſpourueu enuahir, & ſaccager la ville de Rome, en laquelle toute ſuſpition de guerre ceſſant n'y auoit aucune garniſon, ny autre force de l'Empereur, auquel en ſi grãd, & ſoudain danger eſtoit impoſſible d'auoir recours, ledict Leon faiſant & ſuppleant l'office d'vn bon capitaine, & chef de guerre commanda au peuple preodre les armes: auec lequel ſortir de Rome iuſques au port de mer d'Oſtie, ou il liura la Bataille aux Sarrafins, les deſconfit & en prit pluſieurs priſonniers. dont les vns furent pendus ſur le port, les autres amenez en ſeruitude: dont il ſe ſeruit à reſtaurer les temples & murailles de Rome, que les predeceſſeurs des deſſuſdits Sarrafins auoient demolies: & incontinent enuoya meſſagers, & excuſateurs par deuers l'Empereur qui eſtoit en France, pour luy expoſer la neceſſité dudict danger inopiné: & comme il s'eſtoit porté, à ce qu'il ne ſemblaſt, qu'il euſt voulu aucune choſe vſurper ſur ſa puiſſance, authorité & iuriſdiction de l'Empereur. C'eſt le texte audit chapitre *igitur*.

L'ville de Rome à l'Empereur.

127 ¶ Ou la gloſe premiere prépoſterement, & ridiculement en la façon des Canoniſtes, infere la ville de Rome appartenir au Pape, & non à l'Empereur. Mais il s'enſuit, & faut inferer tout l'oppoſite: Autrement pourquoy euſt-il falu, que le Pape euſt rendu compte de ſon fait à l'Empereur, ny reconnoiſtre ſubiection, & obedience des Loix Imperiales, & eſtre à droict, meſme en eaulſe criminelle, comme apert cy deſſus. Vous voyez d'abondant combié iniquement, & follement ces indoctes Canoniſtes ont repris, & blaſmé de coüardiſe, & timidité ledict Leon, le quel par armée ſoudainement aſſemblée, ſoudainement aſſaillit, & deſconfit les exercites mains de tous appareils de guerre: & combien iniquement ils calomnieot les dicts, & profeſſions dudict Leoo, lequel toutefois ils reconnoiſſent au catalogue des ſaints. Mais ce n'eſt pas de merueille, veu que meſme au Seigneur Ieſus-Chriſt, & en ſes Apoſtres ils ſe trouuent, & ne veulent enſuiure les choſes, qui derogent à l'ambition, & tyrannie de leurs Papes.

Iean huictieſme.

128 ¶ Dauantage le Pape Iean huictieſme a depuis fait pareille profeſſion audit Louis deuxieſme Empereur François au chap. *videtis* 10. dict cy il parle des meſmes Loix, comme monſtre la qualité des perſonnes, & du temps, & le diſcours de l'hiſtoire, à ce faut ce que dirons tantoſt.

Sainct Louis contrel'vſurpation des Papes.

129 ¶ Et ny pas trois cens trente trois ans, que Louis 9. Roy de France, l'an 1228. fit vne Loy enſuiuant ſes predeceſſeurs, & les ſaints Canons anciés à l'encontre des nouuelles reformations, & pretentions de Cour de Rome, par laquelle il ordonna, que les Eueſques & Prelats de ſon Royaume, pareillemẽt tous patrons, & collateurs de benefices iouyroient de leur dit droit plenierement: & que à chacun ſa iuriſdiction ſeroit gardée, & que les Egliſes Cathedrales, & autres auroient leurs franchiſes, & decimes, & les fruicts d'icelles entierement, voulant, & ſtatuant les promotions, collations, prouiſions, & diſpoſitions des prelatures, dignitez & autres quelconques benefices eccleſiaſtiques de ſon Royaume eſtre faictes ſelon la diſpoſition, & ordonnance de droit commun, & des ſaints articles de l'Egliſe de Dieu, & inſtitutions des ſaints Peres.

Preuentions de Rome cõdamnées par le premier Concile del Egliſe Gallicane.

130 ¶ Laquelle ordonnance a eſté clairement faite pour la liberté de l'Egliſe Gallicane, à la conſeruation des ſaints Canons, & Cuncils de l'Egliſe, meſmement du premier Cooeile Gallicain, auquel chapitre 19. qui eſt mis 16. *quæſt. 7. capit. omnes Baſilicæ*, eſt ſtatué que toutes Egliſes, tant preſentes que adoenir ſoient en la puiſſance, & diſpoſition de l'Eueſque dioceſain, qui eſt le ſurueillant. Auſſi a eſté faite pour la conſeruation du Concile de Nice, chapitre 6. & du Concile d'Antioche, chapitre 9. qui eſt audit graud Decret 9. *quæſt. 3. cap. per ſingulas.* a. & des anciennes, tant Imperiales que Royales conſtitutions faites à ceſte fin contre les reſeruations, annates, preuentions, & artifices queſtuaires de nouueaux Papes: & laquelle conſtitution i'ay miſe au ſtile du Parlement de Paris partie troiſieſme, titre troiſieſme, article premier. Le meſme Louis neufieſme l'an mil deux cens vingt huict à l'encontre du peſtiferé crime de ſimonie infectant l'Egliſe, fit vne autre conſtitution, qui eſt audit titre, partie troiſieſme, titre 39.

Pragmatique Sanction de S. Louis.

131 ¶ Derechef ledit Louis l'an mil deux cens ſoixante huict, en ſolemnelle aſſemblée, eſtablit vne belle loy pour la liberté de l'Egliſe Gallicane, qua on appelle Pragmatique Sanction de ſainct Louis, par laquelle entre autres choſes il prohiba toutes exactions de Cour de Rome impoſées, ou à impoſer. S'enſuit la teneur de l'article, que i'ay tranſcrit des regiſtres de ladite Cour de Parlement: car ſeroit trop prolixe choſe de la tranſcrire icy tout au long. *Item les exactions & tranſgriues charges de deniers par la Cour Romaine impoſez à l'Egliſe de noſtre Royaume, qui en eſt miſerablement appauury, nous ne voulons aucunement eſtre leuées & cueillies, ſinon tant ſeulement pour raiſonnable, pitenſe, & tres-vrgente cauſe, & ineuitable neceſſité: & encores de commandement expres & propre mouuement de nous, & d'icelle Egliſe de noſtredict Royaume.* Suiuant laquelle ordonnance pluſieurs arreſts ont eſté depuis donnez en Parlement.

Philippes le Bel.

132 ¶ Philippes le Bel l'an mil trois cens trois promulga ceſte renommée Loy, qu'on appelle la Philippine, par laquelle il defend à tous Eueſques, & Curez: & à tous Eccleſiaſtiques de ſon Royaume l'exaction de nouuelles dixmes & primices ès charges inſolites permettant teeenoir les dixmes accouſtumées ſeulement, dont la teneur eſt au dit ſtyle, partie 3. titre 34.

article premier. Philippes de Valois ſe print partie de ſa iuriſdiction vſurpée par les gens d'Egliſe : tous nombre 196.

Charles cinquieſme.

133 ¶ Charlet le quint, dit le ſage contre les ambitions des Papes leurs flateurs, & fauſſet opinions fit compoſer le dialogue, nommé le Songe du berger : on vn cheualier diſpute contre vn clerc, & le confute. Auſſi fit tranſlater toute la Bible en François, non ſeulement à Paris, mais auſſi en Picardie, Normandie, & autres prouinces du Royaume, à ce que chacun euſt la ſaincte eſcriture en ſon langage maternel. Les vieilles tranſlations ſe trouuent encores intituléet du mandement dudit Charles le quint, qui eſtoit non ſeulement de nom : mais auſſi de conſeil & effet ſage.

Den'interdiren y excommunier les villes & colleges.

134 ¶ Et outre ledit Charles le quint l'an mil trois cens ſoixante neuf. le 5. Ianuier, prohiba par edict aux Eueſques, & autres Prelats de ſon Royaume, & leurs officiaux de ietter aucune cenſure, & interdict d'excommunication ſur les villes, bourgatdes, colleges ou communautez de ſon Royaume, lequel edict eſt és regiſtres des anciennes ordunnances de ladicte Cour, au fueillet ſoixante-deux.

Charles ſix-éme.

135 ¶ Charles 6. par edict de l'an mil trois cens ſoixante cinq, chaſſa les Collecteurs des Papes, & des Cardinaux prohiba aucuns benefices de ſon Royaume, eſtre conferez aus eſtrangers, ny par les Cardinaux, ny par les Papes. Encores l'an mil trois cens huictante huict reuoca la permiſſion, & puiſſance qu'il auoit donnée aux collecteurs, & ſubcollecteurs du Pape, & cummanda eſtre tendus francs aus gens d'Egliſe de ſon Royaume leurs biens pour ce ſaiſis.

136 ¶ Et par edict que i'ay mis entier au ſtile du Parlement partie 3. titre 37. articl. 1. faict & donné contre les Cardinaux, & autres officiers du Pape, tranſportãs les fruits, & reuenus des benefices qu'ils poſſedent au Royaume, & contre leldits collecteurs occupans les biens des Prelats decedaos, commanda ſaiſir, & mettre en ſa main tout le temporel, & les fruits, reuenus & emolomens des benefices Eccleſiaſtiques, que les Cardinaux, & autres demeurans hors le Royaume, obtenoient eoſemble les penſions qu'ils receuoient ſur les benefices aſſis au Royaume, & que par les commiſſaires qui ſeroient deputez par iuges preſidiaux, leſdits fruits fuſſent cueillis, les terres laboutées, les debtes payées, les Egliſes, & maiſõs reparées, & que le *reliqua*, qui demeuroit apres ledit compte rendu à ſeſdicts iuges preſidiaux fut payé à ceux, à qo'il appartiendroit. Et pareillement des Eueſques, Abbez, Prieurs, Maiſtres d'Hoſpitaux & maladeries decedans ſeroient ſaiſis, & mis en la maio du Roy, à ce qu'ils fuſſent gardez aux heritiers deſdits Prelats, ou à ceux, auſquels de droict appartenoient, teiennez & exclus leldicts collecteurs, & ſubcollecteurs du Pape, qui y aſpiroient.

Fruicts.

Penſions.

Obedience oſtée au Pape

137 ¶ Et toſt apres ſe oſta, & rout le Royaume: & Dauphiné de l'obedience du Pape : comme appert par les regiſtres de ladite Cour. Les Hiſtoriographes de France n'ont ainſi eſcrit : Car ils eſtoient ſtipendiez de benefices Eccleſiaſtiques, eſquels ile reconnoiſſent le Pape, & ſoos leſquels en eſperoient de plus grands, & craignoient eſtre priuez deldits benefices, qu'ils tenoient & eſperoient. Mais les eſtrangers, meſmes pet ſonnages tres-nobles, & de grande aurhorité, comme Balde rres-excellent ét droits, liſant lors, & eſcriuant à Pauie, qui dit que cela aduint l'an 1390. que le Roy de France, qui eſtoit le dit Charles VI. denia l'obedience à Benoiſt 13. de ce nom, ſeant en Auignon, & auſſi n'obeyſſoit à Boniface, 9. du nom ſeant à Rome : & monſtre bien claitement ledit Docteur ancien, que ladicta ſubſtraction d'obedience eſtoit tuſtemeot faite.

Comparans des Papes.

138 ¶ Il compare ledit Boniface à vn Bœuf, & ledit Benoiſt à vne beſte guerroyante, & tepr ouue leſdites deux beſtes par l'eſcriture ſainte, qu'il allegue au pſeaume centieme, ſelon la nombre de l'edition commune, vet ſet antepenultiéme en ces mots : *Ambulans in via immaculata hic mihi miniſtrabit.* C'eſt à dire qui chemine en la voye immacu'ée, ou ſans macule c'eſta dire en bonne conſcience, ceſtuy eſt mon miniſtere, & par ce que l'vn ne l'autre ne cheminoit ainſi, il conclud que ny l'vn ny l'autre n'eſtoit miniſtre de Dieu. Et pour plus grande confirmation de ſon expoſition il allegue la gloſe ordinaire ſur ledict pſalme audit lieu, ſur ce mot (*mihi*) ou dit la gloſe, *non ſibi*, & adiouſte Balde, *ſicut faciunt iſti*: munſtrant au doigt, & à l'œil en ſes leçons, ou eſcrits publiques, que ny l'vn, oy l'autre deſdicts Papes n'adminiſtroit à Dieu, mais chacun miniſtroit a ſoymeſme : comme il teſmoigne expreſſément en ſes leçons ſur le chap. *olim. col. pe.* des teſcrits és Decretales.

139 ¶ Sur la fin de laquelle leçon il dit, quand vn Pape eſt intruz, c'eſt à dire quand ſon entree eſt vicieuſe, tout ce qu'il fait, eſt mis encores auant qu'il ſoit deſtitué, & que quand il eſt canoniquement entré & depuis deſtitué, lors ce qu'il a fait deuant ſa deſtitution peut bien tenir, mais non pas ce qu'il faict depuis ſa deſtitution, & que contre le Pape abuſant il faut premierement vſer de paroles, ſecondement d'herbes, & remedes : Tiercement de pierres, & fotcn. Ledit Balde ancieo, & nes tenommé Docteur ne fut pas au Concile de Conſtance, car il eſtoit ia decedé: mais ſon authorité y a bien ſeruy à pluſieurs, qui ont eſté audit Concile de Conſtance, & depuis à celuy de Baſle.

Remedes contre les Papes.

140 ¶ Le Pape excommunia le Roy, & les Princes, & leurs adherans, & voyant que l'on ne tenoit compte de ſes bulles fulminantes, enuoya vn libelle diffamatoire pour cuider ſeduire, & eſmouuoir le peuple auec les Preſtres, & Moines contre le Roy: ledit libelle, ou copie apporté par vn, ſoy diſant meſſager de Thouloufe, fut par arreſt du Parlement de Paris le 16. iour de Iuillet, l'an mil quatre cens vn publiquement laceré.

141 ¶ Et dix iours apres au leuer de ladite Cour de Parlement furent par les bourreaux amenez des priſons du Louure deux Bulliſtes du Pape, qui auoient apporté pour publier les cenſures d'celuy, & firent amẽde honorable, & menez en vn tombereau mitrez par les carrefuurs de Paris, & fut decerné commiſſiõ poor informer contre les ſeditieux, & appellans des edits du Roy, comme criminels de leze maieſté.

Arreſt contre les officiers du Pape ouys

142 ¶ Et depuis le Pape, ou les Cardinaux, & officiers de chambre papale comparans, & amplement ouys au Parlement de Paris par arreſt ſolemnel du 12. Septempre 1406 fut iugé que le Pape & ſes officiers ceſſeroient de leuer Annates, & autres profits de deniers, & ce qui auoit eſté leué, ſeroit arreſté.

143 ¶ Ce n'eſt pas choſe nouuelle que les Papes ſe ſaroient efforcez par leur preſtres & Moines, dont ils ont fermẽ cooire tous sãs exemption d'aucun, d'exciter ſedition au Royaume de Fraoce contre le Roy. Boniface huictieſme cent ans parauant voulut pratiquer ceſte voye cõtre la Roy Philippes le Bel: l'oceaſiuo fut pour abbatre les druits de regale, & autres collations des prebendes de plain droict reſerué au Roy, à cauſe de ſa Couroooe. Depuis paſſa outre ſoy diſant ſuperieur du Roy, & du Royaume non ſeulement au ſpirituel, mais auſſi au temporel. Et ennoya vn frere Iean le Moine grand Canoniſte & Cardinal, pour ſous ombre d'exercer ſa legation ſeruir nõ ſeulement d'eſpie, mais auſſi de boutefeo à gagner les Eueſques, & Prelats contre le Roy, & faire ſecretes aſſemblées pour declarer le Roy rebelle, & hereti-

que,

que, & tous ſes vaſſaux & ſuiets abſous du ſerment A de fidelité, & chaſſer le Roy, ou le contraindre de quitter les droits de ſa Couronne, & faire hommage au Pape, comme auparauant auoit faict Iean ſans terre d'Angleterre.

144 ¶ Quand cela fut ſceu: ledit Moine gagna au pied, & lors par guerre couuerte ledit Boniface donna le Royaume de France à Albert eſleu Empereur, luy offrant luy confirmer, & couronner Empereur, & Roy de France: s'il vouloit entreprendre, & faire la guerre au Roy: pour lequel eſtat Royal deſtruire, il n'eſpargne rien. Les Italiens meſmes, & plus notables, & anciens Docteurs diſent, qu'il entra comme vn Renard, & regna comme vn Lyon, & mourut comme vn chien. a

a Bell. c. 1. de mat. pontif. col. 1. turrib. Feudo

145 ¶ Le Pape Martin 5. eſleu par le Concile de B Conſtance ne fut pas ſi toſt ſeul en poſſeſſion paiſible de la papauté, que non content de tous les reuenus d'icelle enſemble accumulez dont l'eſpace de plus de 33. ans deux Papes auoient veſcu ſuperfluëment, & depuis cinq ou ſix ans trois Papes, & depuis quatre enſemble, & il vouloit faire toutes les Egliſes ſtipendiaires & remettre ſus, non ſeulement les anciennes reſeruations données par le Concile de Conſtance: mais toutes les inuentées, qui auoient eſté faites pendant le ſchiſme, qui auoit duré prés de trente neuf ans, & ce principalement ſur le Royaume de France: pour à quoy obuier dés l'an ſecond du Pontificat dudit Martin furent les trois eſtats aſſemblez à Paris, & par deliberation d'iceux les ordonnances & edits an- C ciens contre les griefs, & vſurpations des Papes furent renouuelez par arreſt de ladite Cour, donné au mois de May 1418. Fut dit qu'elles ſeroient notifiées audit Martin le quint, qui les accepteroit, ou promettroit n'y contreuenir auparauant que luy fut octroyé aucune obedience.

Martin. 5.

146 ¶ Et parce que ledit Martin le quint, & ſes officiers n'y vouloient acquieſcer & ſubmettre l'Egliſe de Lyon à interdict, par arreſt de la Cour de Parlement de Paris donné l'an 1422. Fut dit, qu'il ne ſeroit obey audit interdict: & qu'il fut negligé comme abuſif & à la requeſte du Procureur General de ladite Cour fut informé contre aucuns ſeditieux Papiſtes, & meſmes contre le Recteur de l'Vniuerſité qui D appelloit des edits du Roy au Pape, comme contre criminels de leze-maieſté, dont appert par les regiſtres de ladite Cour.

Complainte des Allemãs.

147 ¶ Au meſme temps l'Egliſe & tout le pays d'Allemagne ja de long temps trop ſoulée, & expilée par les ſacteurs, & porteurs de rogatons du Pape, auoient fait pluſieurs requeſtes ſur requeſtes, pour auoir rabés. Les Papes rouſiours les reiettoient, diſant qu'ils leur ſeroient le ſpirituel trop plus precieux que le temporel, qu'ils recueilloient, & que les Allemans ſe deuoient bien contenter de receuoir le ecompte en pardons & iodulgences: comme teſmoigne Æneas Sauuaige (qui viuoit lors) en ſes epiſtres.

Æneas Syl uius.

148 ¶ Ledit Æneas combien qu'il euſt premieremẽt E fort loüé & approuué le Concile de Baſle, toutesfois depuis pour du tout l'abolir beſoigna ſi bien pour la Papauté à laquelle depuis il paruint qu'il oſta le Concile de Baſle, & la neutralité des Allemagnes qu'il fit pays d'obedience, à l'ayde de Frideric d'Auſtriche eſleu Empereur: lequel pour ceſte cauſe, & apres auſſi qu'il eut couronné Felix de Sauoye, qui auoit eſté fait Pape au Concile, quitter ſa Papauté au profit de celuy de Rome, qui ce fait couronna ledit Empereur Frideric l'an 1452 quatre cens cinquante deux.

Charles 7.

149 ¶ Le Roy Charles. 7. dés l'an mil quatre cens trente ſept defendit à tous les Prelats du Royaume, d'aller à Ferrare, ou ils eſtoient citez par Eugene 4. ſucceſſeur dudit Martin 5. & l'an mil quatre cens treize huict, ordonna la Pragmatique Sanction à Bourges contre les annates, & reſeruations, & inuentions des Papes. Et l'an mil quatre cens quarante, par lettres patentes publiées, & emologuées au Parlement defendit receuoir, publier ny executer aucunes Bolles de citations, preuentions, ou cenſures de Rome: & les tranſgreſſeurs eſtre punis comme rebelles.

150 ¶ Louis onzieſme l'an mil quatre cens ſoixante quatre par edits publiez defendit d'enuoyer, ou porter argent à Rome, ny en apporter aucunes bulles: Leſquels edits il renouuela l'an mil quatre cens ſeptante huict (comme plus de ſoixante ans auparauant auoit fait Philippes le Bel) & ſi mit des gardes aux paſſages, fit commandement, que tous benefi- ciers ſe euſſent à reſider perſonnellement ſur peine de ſaiſie, & de perdition de fruict. Louis 11.

151 ¶ Vray eſt qu'il fut tellement alleché par ledit Æneas ſauuage fait Pape, & par vn cordelier ſon ſucceſſeur, nommé Sixte 4. qu'il accorda quitter la Pragmatique: Mais vn homme de bien, nommé de ſaint Romain ſon procureur general (qui n'auoit pas acheté ſon office) l'empeſcha. De Saint Romain bõ pere, cureur du Roy Louis, 11.

152 ¶ Louis 11. gagna par armes pluſieurs villes en Italie pour le Pape Iule 2. lequel incontinent non ſeulement ſe mocqua de luy, & le chaſſa d'Italie, mais auſſi concita contre luy les Eſpagnols, Allemans, Suiſſes, Anglois, afin de deſtruire le Royaume. Chaſſa par armes le Concile aſſemblé à Piſe, iuſques à Milan, & de Milan à Lyon: fit ſaccager la maiſon, & liures de Philippe Decie, qui auoit opiné pour le Concile. Et parce que ledit Iule fut ſuſpendu de ſon Pape à Lyon, non ſeulement excommunia tous les François: mais decerna bulles & pardons de pleniere remiſſion à tous ceux qui tuëroient vn François. Ingratitude de Iule.

153 ¶ Et parce qu'il auoit donné les Royaumes de France, & de Nauarre au premier conquetant, Iean Gippon adminiſtrant le Royaume de Caſtille prit Pampelune & la plus part du Royaume de Nauarre, & eo ſpolia Iean Albret, & la Royne Catherine ſa femme, fille & herriere de Gaſton Roy de Nauarre abſens, ſans leur denoncer, contre le droit vniuerſel de toutes gens, ſous ombre ſeulement deſdites cenſures du Pape: & n'y ont leſdits ſucceſſeurs de Iean Gippon aotre droit, comme i'ay monſtré long temps ſur la Couſtume de Paris, artic. a . Les Anciens qui ont eſcrit plus de quatre cens ans deuant qu'il y euſt iamais Roy en Caſtille, & deuant que le nom de Caſtille fuſt nay, teſmoignent, qne meſme du temps d'Auguſte Ceſar Pampelune, & pays d'icelle eſtoit habitée, & poſſedée par les Gaſcoos. Strabo liure 3. de ſa Geographie. Royaume de Nauarre mal iuſtifié par Iean Gippon. Poſſedé par les Gaſcons deuant qu'il y euſt Roy en Eſpagne.

154 ¶ Il eſt clair à entendre de quels eſprits ledit Louis 12. bon Roy, amateur du peuple, & de Iuſtice, fut meu dreſſer, & enuoyer vne armée pour mettre à feu & à ſang les habitaos de la vallée & villages de Merindol & Cabrieres, reliques de la grand perſecution qui fut faite en Albi, & Languedoc du temps d'Inocent 3. Les Papiſtes luy perſuadoient que c'eſtoient ſoreiers, & inceſtueux & qu'il auoit grand merite, & grand biens de Dieu, & du ſiege de Rome, s'il les deſtruiſoit, & le vouloient empeſcher d'ouyr leur ambaſſade: Il dit, que quant il ſeroit goerre au Turc, ou au Diable, qu'il les vouloit ouyr.

155 ¶ Ladite ambaſſade luy dit, qu'il ne leur ſeroit pas la guerre de ſon mouuemeot, mais à l'appetit du Pape, qui les auoit calomniez: confeſſerent ne reconnoiſtre le Pape, & oe luy obeyr à cauſe de ſes abus, & erreurs, qu'il leur vouloit impoſer: mais qo'il croyoient à l'Euangile, & à route la Bible comme le Roy & ſon peuple, au grand *Credo*, & petit, comme luy, & eo ceſte fin baptiſoieot, receuoicot,

& gardoient les commandemés de Dieu: s'offroient A eſtre tous ponts de mort, au cas qu'il le trouuaſt autrement, le ſuppliant qu'il enuoyaſt veoir deuant que les executaſſent.

Ceulx cy s'eſtant enfuyz de Merindol & Cabrieres ſe retirent

156 ¶ Il y enuoya ſieur Fumée maiſtre de ſes requeſtes, & vn Docteur de Sorbonne Iacobin, nommé Parui, qui eſtoit ſon confeſſeur, qui viſiterent toutes les parroiſſes, & temples, ne trouuerent aucuns images, ne veſtiges ou ornemens de meſſes, & ceremonies, paillardiſes, ou autres crimes que les Papiſtes leur mettoient ſus, & qu'ils gardoient les Dimãches, faiſoient baptiſer leurs enfans ſelõ la primitiue Egliſe, leur enſeignoient leſdits articles de la foy, & commandemens de Dieu. Ledit Roy ayant ouy le rapport deſdits commiſſaires (qui furent par tout) dit B par grand ſerment, qu'ils eſtoient plus gens de bien que luy, & que ſon peuple confirma leurs priuileges & immunitez, & retira ſon armée. Pluſieurs anciennes diſputes de leur religion ſont imprimées au pacquet des temps, imprimé y a 20 ans à Cologne.

157 ¶ Il eſt notoire que leſdits Chreſtiens de Merindol, & Cabrieres furent derechef grandement calomniez du temps du Roy François premier: auquel pour defenſe ſi enuoyerent l'an 1544. leur confeſſion de foy, dont la teneur s'enſuit.

158 ¶ Nous croyons qu'il n'eſt qu'vn ſeul Dieu, qui eſt eſprit createur de toutes choſes, pere de tous, lequel on doit adorer en eſprit & verité, auquel ſeul C attendons, & donnons gloire de noſtre vie, nourriſſemens, veſtemens: ſanté, maladie, proſperité & aduerſité: l'aymons comme autheur de toute bonté, le craignons comme celuy qui connoiſt les cœurs.

La confeſſiõ de foy de ceux de Merindol & Cabrieres.

Nous croyons que Ieſus-Chriſt eſt le fils, & l'image du pere, que en luy habite toute plenitude de diuinité: par lequel nous connoiſſons le pere, lequel eſt noſtre mediateur, & aduocat: & n'y a point d'autre nom ſous le ciel donné aux hommes, auquel il nous faille eſtre ſauuez, au nom ſeul duquel nous inuoquons le pere, & n'vſons d'autres oraiſons, que de celles, qui ſont contenuës en l'eſcriture ſaincte, ou concordantes à icelle en ſentence.

Nous croyons que le ſainct Eſprit eſt noſtre D conſolateur procedant du pere & du fils, par l'inſpiration duquel nous faiſons prieres eſtans par luy renouuellées, lequel fait toutes bonnes œuures en nous, & par luy auons connoiſſance de toute verité.

Nous croyons qu'il eſt vne ſaincte Egliſe, qui eſt la congregation de tous les eſleus, & fideles qui furent dés le commencement du monde, & ſeront iuſques à la fin: De laquelle noſtre Seigneur Ieſus-Chriſt eſt le chef, laquelle eſt gouuernée par ſa parole & conduite par le ſainct Eſprit, en laquelle tous bons Chreſtiens doiuent conuerſer: car elle prie pour tous ſans ceſſer, & d'icelle la parole eſt agreable à Dieu hors laquelle nul ne peut eſtre ſauué.

Nous tenons, que les miniſtres de l'Egliſe comme E eueſques & Paſteurs doiuent eſtre irreprehenſibles tant en vie, & doctrine: autrement qu'on les doit depoſer de tel office: & en ſubſtituer d'autres en leur lieu, & que nul ne doit preſumer de prendre cet honneur, ſinon celuy qui eſt de Dieu appellé, comme Aaron nourriſſant le troupeau de Dieu: non point pour occaſion de gain deshonneſte: & non point comme ayant Seigneurie ſur le clergé, mais eſtans de cœur l'exemplaire du trouppeau en parole, & en cõuerſation en charité, & en foy & en chaſteté.

Nous confeſſons, que les Rois, Princes, & gouuerneurs ſont ordõnez, & eſtablis miniſtres de Dieu auſquels on doit obeyr. Car ils portent le glaiue pour la defenſe des innocens, & punition des malfaicteurs: pour ceſte cauſe ſommes tenus leur porter honneur, & payer tributs. De laquelle puiſſance nul ne peut A ſoy exempter: ce qui eſt defendu à l'exemple de noſtre Seigneur Ieſus Chriſt, qui a voulu payer tribut ſans entreprendre iuriſdiction & ſeigneurie temporelle ſeulement en pauureté vſant du glaiue de la parole du pere.

Nous croyons qu'au ſacrement du bapteſme l'eau eſt le ſigne viſible, & exterieur lequel nous repreſente ce que par vertu de Dieu inuiſible ainſi ouurante eſt dedans nous: Sçauoir eſt renouation d'eſprit, & mortification de nos membres en Ieſus-Chriſt, par lequel auſſi nous ſommes receus en la ſaincte congregation du peuple de Dieu: proteſtant & declarant deuant icelle noſtre foy & changement de vie.

Nous tenons que le ſainct Sacrement de la table, B ou Cene de noſtre Seigneur Ieſus Chriſt eſt vne ſaincte memoire, & action de graces des benefices, que nous auons receus par ſa mort & paſſion, qu'on doit faire enſemble en foy & charité, & s'eſprouuer ſoy-meſme: & ainſi manger de ce pain, & communicant de ſon ſang tout ainſi qu'il eſt eſcrit en l'eſcriture ſaincte.

Nous confeſſons que le mariage eſt bon, & honorable, ſainct, & de Dieu inſtitué, lequel ne faut defendre à perſonne, s'il n'y a empeſchement par la parole de Dieu.

Nous confeſſons que ceux qui craignent Dieu, chercheront choſes, qui luy plaiſent pour faire bonnes œuures, leſquelles il a preparées à la fin, qu'on chemine en icelles, qui ſont charité, ioye, paix, patience, benignité, bonté, debonnaireté, attrempence & autres œuures contenoës en l'eſcriture ſaincte.

Au contraire nous confeſſons, qu'il ſe faut donner garde des faux preſcheurs, deſquels le but eſt de reuoquer le peuple de la vraye adoration (qui appartient au ſeul Dieu, & au Seigneur) & ſoy appuyer aux creatures, & s'y fier, & auſſi de laiſſer le bonnes œuures, qui ſont contenuës par le diſcours de l'eſcriture ſaincte, & de faire celles qui ſont inuentées par les hommes.

Nous tenons pour la regle de noſtre foy le vieil & nouueau teſtament: & nous accordons à la generale confeſſion de la fuy auec eux les articles contenus au Symbole des Apoſtres.

Et s'il y a informations contre nous, que nous tenons autre doctrine, que celle que nous declarons preſentement en pure conſcience ſans double cœur, nous ſerons apparoiſtre s'il plaiſt à nous faire receuoir en procez ordinaire, que ce ſont choſes controuuées contre toute verité.

159 ¶ Autres, meſmes Iean Sleidan ont aſſez eſcrit comme ils furent cruellement occis l'an 1545. Et parce que l'on tenoit pour certain, que c'eſtoit par le cõmandement du Roy, duquel les Papiſtes ſe vouloient couurir, comme les Iuifs de Pilate, combien qu'vn Cardinal gouuernoit lors les affaires, le ſeu Roy Henry non ſeulement deſaduoüa le fait, mais fit publiquement plaider en Parlement l'innocence deſdits occis, & que ce n'eſtoit du mandement de ſon pere. Ledit plaidoyer toutesfois ne fut commencé, qu'à la fin de Septembre 1551. apres la guerre ouuerte ao Pape, & à l'Empereur: Et que le Roy n'approuuoit le Concile de Trente Ne fut le crime puny. Et le plus grand bien dudit plaidoyer fut, que ladite confeſſion y fut publiquement leuë. I'y eſtois preſent.

Leur cruelle occiſion.

Dantes ainct demy apres le Roy Henry voulut excuſer ſon pere.

160 ¶ Pour reuenir au propos, le droit ciuil meſme des Romains eſt plain de Loix faictes par les Empereurs Chreſtiens, des perſonnes & choſes Eccleſiaſtiques: & de toute la diſcipline de l'Egliſe: comme au Code Imperial titre des ſacrées Egliſes, & titre des Eueſques, & clercs, & titre de l'obedience Epiſcopale, & aux nouuelles de Iuſtinian le grand, conſtitution 3. faite pour reduire les clercs à certain nombre: & conſtitution cinq, ſur le faict des muna-

Les Papes gardent les loix Imperiales touchãt les choſes Eccleſiaſtiques.

ſteres, & des Moines: & conſtitution 6. comment les Eueſques & autres cleres doiuent eſtre promeus, & conſtitution 16. que l'Eueſque au lieu d'vn Preſtre ou Diacre defunct n'en ordonne vn autre, tant qu'il y en y a de promeus ſans benefices capables du benefice du defunct, & conſtitution 47. ſur le regime des Egliſes Affricaines, & conſtitution 56 ou il eſt defendu à tous Citrez, & autres eſtans ſous la grande Egliſe de prendre aucune choſe pour receuoir les nouueaux clercs & preſtres, & ce ſur peine de priuation de leurs benefices, & commande que le miniſtere Eccleſiaſtique ſoit adminiſtré purement, pour neant, ſans en faire vente, ou autre profit, & conſtitution 58. contre les clercs, qui delaiſſent leur Egliſe, il ordonne, que leurs benefices ſoient conferez à d'autres ſans eſperance de les recouurer, & conſtitut. 59. ou il defend aucune choſe eſtre exigée non ſeulement pour la ſepulture, mais auſſi pour les obſeques des treſpaſſez, & conſtitu. 67. il defend aux Eueſques eux abſenter de leurs Egliſes, ou autrement qu'ils ne perçoiuent aucuns reuenus, ny leurs ſimples deſpens: ot donne qu'ils ſoieot appliquez à pieux vſages.

Priuileges des Clercs.

161 ¶ Et conſtitution 83. à la ſupplication de l'Eueſque de Conſtantinople, il donne aux clercs priuilege de la iuriſdiction, quant aux cauſes ciuiles ſeulement, & pourueu que l'Eueſque ne ſoit empeſché: & autrement quant aux cauſes criminelles ſoit que l'Eueſque ſoit empeſché ou non, il les laiſſe ſous la iuriſdiction ſeculiere. Laquelle conſtitution, les anciens Canoniſtes ont approuué, & miſe en leur grand decret tt. quæſt. 3. *cap. ſi quis cum clerico.* Et en la conſtitution 123. ſur diuers chapitres Eccleſiaſtiques, ou entre autres ſumauls la doctrine de S. Paul 1. Cor. 14. il commande à tous Eueſques, & Preſtres de dire & prononcer les ſacrées prieres non à baſſe voix, mais à claire voix: & telle que ſoit entendue du peuple fidele, ce qu'auſſi depuis a approuué Gregoire le grand Eueſque de Rome en ſa preface ſur le prophete Ezechiel. Plus ledit Iuſtinian en la conſtitution 133. regle la conuerſation des Moines, & Moineſſes, & conſtitu. 146. des Iuifs, & comment ils doiuent lire la ſainte eſcriture.

L'office de l'Egliſe en langue vulgere.

162 ¶ Or n'y a aucun doute, que leſdites Loix de Iuſtinian le grand, & autres ſes predeceſſeurs Empereurs Chreſtiens ont eſté vallables, & legitimes: comme non ſeulement appert par l'epiſtre & confeſſion de Iean 2. Pape, qui eſt en la Loy, *inter clar. ss. C. de ſumma trin.* mais auſſi par tout le diſcours de l'hiſtoire ancienne vray teſmoing de verité, meſmes de toutes les hiſtoires Eccleſiaſtiques à ce concordantes par leſquelles, & par les eſcrits meſmes des quatre plus fameux Docteurs Eccleſiaſtiques, eſt deſcouuert & manifeſté la ridicule vanité (afin que ne die impieté non moins indocte, que flatereſte) d'aucuns Canoniſtes, leſquels ont bien oſé calomnier, & cõdamner leſdites ſainctes Loix, les vns (quaſi tous) de nullité, les autres d'impieté, ſans conſiderer aucunement, & ſans ce que pour leur grand aueuglement d'eſprit, il leur vint en penſée, qu'en ce faiſant ils condamneut l'Egliſe primitiue, qui eſt trop plus ſaincte, & qu'ils ſe ſepareut d'icelle, & conſequemment de la vraye Egliſe, qui eſt vnique.

L'aſſeruiſſement des Canoniſtes.

163 ¶ Car comme ainſi ſoit, que nul (ſinon qu'il ſoit du tout hors du ſens, ou du tout ennemy de la foy) ne peut nier l'egliſe primitiue auoir eſté ſaincte, illuminée, & gouuernée par le S. eſprit, vne plus excellente, & plus ſaincte, que celle de preſent. Auſſi ne peut nier leſdites loix auoir eſté legitimes & vallables leſquelles la ſainte egliſe a receuës pour la pulice exterieure auec actions de graces, cõme dons de Dieu, & y a obey ſuiuant la doctrine des Apoſtres. et qui plus eſt, non ſeulement auſdites Loix de Iuſtinian le grand, mais auſſi de ſes predeceſſeurs, non ſeulement de ceux qui ont eſté Chreſtiens, mais auſſi qui ont eſté Payens, & outre tres-cruels perſecuteurs de la religion Chreſtienne: cõme Drocletian & Maximian & autres, auſquels en ce qui n'eſtoit point contre la foy & commandemens de Dieu, l'ancienne ſaincte & bons Eueſques & Papes ont loyaument obey.

Les Princes Idolatres n'ont rien plus loy aux que les Chreſtiens.

164 ¶ Tellement que les empereurs Idolatres n'ont eſté plus vaincus, & adoueis, que par la patience & loyale obedience des Chreſtiens, de l'induſtrie deſquels ils vſoient en leurs plus grandes affaires: par ce qu'ils experimentoient ne trouuer gens plus droits, ne plus loyaux à leurs ſuperieors: comme teſmoignent les hiſtoires eccleſiaſtiques. et Marc Aurelle enuiron l'an du Seigneur 170. experimenta, & teſmoigna au Senat Romain: & le recite Tertullian en ſon Apologie contre les payens, liure 5.

Marc Aurelle.

165 ¶ Mais que diront ces inductes Canoniſtes de Conſtantin le grand leſquels ils loüent ſi grandemẽt, comme celuy qui par deſſus tous a exalté, & honoré l'egliſe, lequel connoiſſoit iudiciairement des cauſes Eccleſiaſtiques, meſmement des Eueſques, non ſeulement en premiere inſtance par ſes Baillifs, Proconſuls & autres ſes iuges ordinaires des Prouinces: mais auſſi en l'inſtance d'appel meſmes interiecté des ſentences des Eueſques, voire du Concile de ſeptante Eueſques, dont il connoiſſoit, & iugeoit maintenant par luy meſmes, maintenant par ſes deleguez, tels qu'il luy plaiſoit deputer.

Conſtantin.

Du Pape appel à l'Empereur.

166 ¶ Tellement que l'Eueſque de Rome meſmes auec autres a eſté delegué par ledit Empereur, accepté, & exercé la commiſſion, & apres ſouffert de la ſentence eſtre appellé audit Empereur, & par luy ou autres ſes deleguez eſtre iugé ſi bien ou mal. Oſeront ils condamner le fait d'vn Prince ſi loüable, & excellent par leur teſmoignage meſme? Que s'ils oſent le reprouuer & iniurier comme ils ſont des autres Princes, oſeront ils reprendre le Pape, & les Eueſques de ce temps-là, & toute l'Egliſe primitiue. Si d'aduẽture ils cauillent, que les Eueſques, & Papes dudit temps, ne s'en oſoient plaindre durant la vie du Prince (combien que telle cauillation ſoit trop folle, & inadmiſſible) que diront ils de S. Auguſtin le plus excellent de tous les anciens Docteurs approuuez, lequel plus de quatre vingts dix ans apres le decés dudit Conſtantin eſtimant librement recite, & approuue les procedures, & iugemens dudit Conſtantin, lequel il dit auoir eſté iuge competant: comme appert au ſecond Tome de ſes œuures epiſtre 68. 162 163. & és deux ſequentes, & au 1. liure de ſes retractations ch. 21. Auſſi le teſmoignage de Nicephote autheur Grec liure 7. ch. 48.

Sainct Auguſtin.

167 ¶ Quoy que par leurs propres liures meſmes ils ſont conuaincus non ſeulement par argumens tirez de pluſieurs textes: mais par leurs textes vulgaires au ch. *Principes ſæculi.* ch. *adminiſtratores.* 23. quæſt. 5. ou les Princes & puiſſances ſeculieres ſouuent dedãs l'Egliſe eu, & ſur les perſonnes, & choſes Eccleſiaſtiques exercent leur puiſſance, puur tedreſſer & conſeruer la diſcipline Eccleſiaſtique. Vray eſt que les Canoniſtes reſtraignent leſdits textes pour les entendre au cas que les gens d'Egliſe ſoient negligens, ou qu'ils abuſent, ou quand il leur plaiſt appeller en leur ayde le bras ſeculier, qu'ils appellent, qui eſt vne nouuelle maniere de parler qu'ils ont controuuée, comme ſi le Ruy, ou Senat, & toute ſon authorité, puiſſance & maieſté, & autant de la maieſté Imperiale eſtoit leur bras gauche, dependant d'eux, & à eux ſuiect, & non pas leur Seigneur, & ſuperieur, comme il eſt de par Dieu, & de droit diuin. Leurs Canons meſmes de leur grand Decret: non pas ſi contemptiblement ils parlent de la puiſſance, & la domination, comme ſuiects à icelle, à ce eſtablie ſuperieure, & non pas dependante d'eux.

Le Roy n'eſt pas vn bras ſeculier.

168 ¶ En vains efforcent ces nouueaux Canoniſtes faire telles friuoles reſtrictions & chercher euaſion

& cachettes friuoles eo plain chãp. Car de l'authorité principale des Ruis, & Empereurs, & des Loix, & Statuts par eux eſtablis en, & ſur les perſõnes & choſes eccleſiaſtiques, & nõ ſubſidiairemẽt en cas de negligẽce, ou xbus ſeulement, ny cõme appellez en ayde ou acceſſoiremẽt, mais principalement cõme principaux legiſlateurs de leur propre droict direct, & de leurſdites Loix receuës par l'egliſe nõ ſeulemẽt orientale, mais auſſi occidẽtale, & de Rome meſmes & nõ ſeulement du tẽps de la primitiue Egliſe; mais depuis, vuire pluſieurs ſiecles depuis le ſiege Imperial trxnſporté a Conſtantinople, & depuis diuiſé ſont les texterexprés meſme iuſques au grãd Decret diſt. 10 cha. *de capitulis. c. vides. c. quia autẽ. &* chx. dernier, cũme cy deſſus nombre 123. ſans le repeter. 169 ¶ Et outre eſt le rexte au chx. *Eccleſiæ. & c. victor.* 97. *diſtinct* ou xii chap. 1. le Pxpe Boniface premier de ce nom, bxille ſon hũble requeſte à l'Empereur Honorius, qui lors regnoit eo Irxlie, & Occident, le priant, & requerant de faire & eſtablir vne Loy perpetuelle, par laquelle l'Eueſque de Rome ne fuſt iamais promeu, ny inſtitué par ambitiõ. Ce que ledit Empereur fit, & publia vne ordonnãce de l'election de l'Eueſque de Rome, pxr laquelle toute ambitiõ eſt defendue à tous, meſmemẽt aux clercs & gẽs Eccleſiaſtiques. Et outre ordõna, que ſi deux eſtoiẽt ordõnez Eueſques de Rome (comme aucunefois il eſt aduenu pxr les brigues des ambitieux) que ne l'vn ne l'autre ne fuſt Eueſque, ou Pxpe: mais qu'il ſeroit procedé à nouuelle electiõ, & que celuy qui ſeroit de nouueau de tous eſleu, ſeroit receu. Laquelle Loy Gratian meraudit c. *victor.* Les mots diſpoſitifs au precedẽt ſont ſous la diſtin. 79. c. *ſi duo.* 170 ¶ I'adiouſte encores autre rexte, & canon fait voire lung tẽps apres que les Empereurs eſtoient tellemẽt debilitez, qu'ils n'oſoient plus xppertement reuenir en Italie, ny ennoyer ſous le titre d'Empereur, mais ſeulement vn Exxrche ou Vicaire, qui reſidoit ſur le poir de la mer Adriatique à Rome, par ce qu'il n'oſoit demeurer à Rome. Ledit texr. eſt au c. *legem* 53. diſtin. ou Gregoire le grand qui l'an 600. eſtãt Eueſque de Rome reconnoiſſoit les Loix Imperiales és cauſes, & affaires des gẽs d'egliſe & procutoit icelles eſtre gardées. Et entre autres la Loy nouuellemẽt faite par l'Empereur Morice, pxr laquelle il eſtoit defendu que nuls gens de guerre, ou comptables de deniers publiques fuſſent receus à eſtre gẽs d'Egliſe, ou Moines. Laquelle Loy Gregoire enuoya à tous les Eueſques d'Italie & Sicile pour lx garder: cõme il appert au liure premier de ſes Epiſtres en la 11. Epiſtre; dõt ledit c. *legẽ* a eſté pris. Ie paſſe pour briefueté cõmẽt ledit Gregoire le grand rãt ſouuẽt & ſeruilemẽt en ſes Epiſtres ſe reconnoiſt ſuiect des Empereurs de Conſtantinople, & de leurs Vicxires teſtans à Rauenne: & les xppelle ſes Seigneurs. 171. ¶ Derechef i'adiouſte vn autre Canon fait par Gelaſe premier de ce nom, qui fut Eueſque de Rome enuiron cẽt ans deuãt ledit Gregoire le grãd, *au c. quia aut leges Principũ.* en la diſtin. 54. ou nõ ſeulemẽt eſt cõmandé eſtre obſeruẽ par les Loix des Princes de ne receuoir à eſtat eccleſiaſtique gens de main-morte, ou autres taillables, ou ſerfs du corps des Seigneurs: mais de degrader ceux qui autrẽt eſté receus cõtre leſdites Loix. Vrai eſt que peu apres la prohibition, & regle d'icelles fut moderée par Iuſtinixn le grãd en ſa nouuelle 23. faite ſur dincz ſes chapitres Eccleſiaſtiques: laquelle fut receue par tous les Eueſques: cõme appert pxr le texte xii c. *ſi ſeruus ſciente*, diſtinct. 54. iointa la ſuperſcription de Gratian, laquelle par l'erreur des libraires eſt attribuée à Leon 1. Empereur. Mais il appert par l'original de la nouuelle, que c'eſt de Iuſtinian l'Empereur: & auſſi faut corriger ladite ſuperſcription, que i'ay teſtifiée en mes annotxtions ſur ledit texte. Et pxr ixnt l'on void que Iuſtinian le grand a corrigé le Cauõ prohibitoire de Gelaſe 1. Pape audit chapitre *quia aut leges.* 172 ¶ Encores derechef i'adiouſte aorre Cxnon fxit vn peu auparauant Gregoire le Grãd, au *c. principali* 63. diſtinct. par lequel appert qu'vne nouuelle patoiſſe meſmes en Irxlie, eſtuit erigée non par l'ordunnance du diocesain, ne du Pape, mais de l'Empereur: cõme la garniſon des gẽs d'armes eſtans à Sanroncelles auienue ville ſur le bort de la Mer Tyrrhenée, ne demandereor du dioceſain ny du Pxpe Pelage lors Eueſque de Rume, d'auoir vne parroiſſe peculiere auec tour l'ordre & miniſtere Eccleſiaſtique: mais le demxndetent à l'Empereur, lequel ſxna requertr le dioceſain ou autre cummandx eſtre ainſi fait, & en enuoya ſes lettres de commxndemẽt à l'Eueſque de Rome pour les faire executer: à quoy il traoſiere en Occidẽt aux Frãçois, au chap. *de illicita.* 24. *quæſt* 3. qui eſt l'vn des chapitres du Cõcile de Pxris, tenu du tẽps de Louis le Piteux Roy des Frãçois, & Empereur, oo expreſſemẽt, & de mot à mot eſt recité pour Loy ladite nouuelle ordonnance 123. de Iuſtiniã, en l'article, *omnibus verò.* ou ledit Empereur interdit, & defend à tout Eueſques, & Preſtres d'excõmunier aucun auparauant que la choſe foit prouuée telle, pour laquelle les Cxnons Eccleſiaſtiques le cõmandẽt fxire. Et adiouſte que ſi xucuo eſt ſi hardy de dõner ſentẽce d'excõmunication autremẽt, que ſelon ladite Loy, que l'excõmunié ſoit pxr le Preſtre ſuperieur abſous, & que l'excõmunicateur ſoit excõmunié, iuſques à tel temps qu'il ſemblera bon audit ſuperieur, à ce que iuſtement il endute en ſoy ce, qu'iolo-ſtement il a fxit à xutruy. Ce qui eſt derechef recité au c. *nemo epiſcopus.* 2. queſt. 1. Mais au c. *de illicita.* ledit Concile de Paris atteſte que l'Egliſe Catholique garde & approuue ladite Loy. Or lors il y auoit plus de trois cens ans que Iuſtinian le grand autheur d'icelle eſtoit decedé. 173 ¶ Et il eſt certain que le Roy de France ſouuerain en ſon Royaume n'a pas moindre puiſſance, que ledit Iuſtinian le grand, ou autres Empereurs en leur Empire. Auſſi audit Concile de Paris qui fut tenu, & celebré par l'authorité du Roy de Frxnce (comme il appert au c. *ſecundum.* & à la fin. 11. q. 8.) fut renouuellée, & commandée garder l'Ordõnance dudit Louis le Piteux, qui eſt en ſeſdits capitulaires touchãt le mas, dixmes & oblatiõs de chacune egliſe. 174 ¶ Quoy qu'il n'y a pas encores 344 ans c'eſt à ſçauoir du tẽps d'Honorius Pape 3. de ce nom enuiron 8. ou 9. ans auãt les Decretales, l'on ne faiſoit aucun doute à Rome, que les Clercs & Eueſques que le Pape meſmes, ne fuſſent ſuiets, & liez par lex Loix Imperiales faites ſur choſes ſpirituelles, comme ſur le iuremẽt, cõbien qu'elles fuſſent faites en general ſans parler ſpecialemẽt des gens d'Egliſe. C'eſt le texte au chapitre premier ſous le titre du ſerment de calomnie és Decretales des Papes, ou il eſt tenu pour certain, & xteſté, que lx Loy dcuxieſme au cõmencement, au vetſes, les perſonnes priocipales, au Code Imperial titre du iuremeor pour lx calõnie, ſe deuoir garder en toute Cour & iuriſdictiõ, & par toutes perſonnes eccleſiaſtiques voire en Cour de Rome, ſinon que par autre Loy, ſçaoor eſt par la Loy de Martian empereur cõmençant *clericu. §. quòd ſiu. C. de Epiſcop. & cl r.* les gens d'egliſe en fuſſent ſpecialement excepiés. Et n'y auoit doute, que ſur l'interpretation de la Luy de Martian, laquelle aucuns reſtraignoient aux clercs de Conſtantinople: xuſquels nommément elle s'adreſſe, & deſquels ſeulement elle parle: dont inferuient l'exception, & priuilege de ladite Loy n'appartenir aux autres eccleſiaſtiques: maix qu'ils demeuroient ſous la Loy de Iuſtinian: les autres en douioient. Cxr Iuſtoian a mis ladite Loy de Mxrtian en ſon Code: partant ſembloit y eſtre miſe pour droit commun, & non pour priuilege des clercs de Conſtantinople. 175 ¶ Sur lequel doute le Pxpe Ho-

Loy Imperial de l'election du pape.

Gregoire le grand.

Gelaſe

Excommunication.

Honorius Papey

Henri Empereur d'Allemagne.

notius 5. de ce nom ne preſuma d'y mettre ſon interpretation : mais à droict enſuiuir celle, qui auoit eſté faite par Henry Empereur d'Allemagne, lequel auoit declaré que la Loy de Martian eſtoit generale pour tous les eccleſiaſtiques de toutes Egliſes : Et neantmoins que la Loy de Iuſtinian eſtoit auſſi generale, & non reſtraincte. Car elle parle en cas ſpecial de iuter pour certaine, & iuſte cauſe en iugement. Parquoy ledit Henry pour ſatisfaire auſdites deux Loix, & les confirmer ſans offenſer, mais en gardant l'intention de la Loy diuine ordonna par Loy & edit perpetuel que les Eueſques, Abbez, & autres gens d'Egliſe ne plaideroient plus par eux meſmes ne en leurs noms, comme cela leur eſtant indecent, mais par idoines Syndics, & defenſeurs, leſquels (& non les Prelats) ferotent ledit ſerment de calomnie : & toutefois que s'il aduenoit eſtre expedient à leurs Egliſes, que les Prelats plaidaſſent par eux-mémes & en leurs noms, qu'en ce cas ils fuſſent tenus eux-meſmes iurer de la calomnie, ſoiuant la Loy de Iuſtinian.

177 ¶ Voila les Loix des anciens Empereurs, & non ſeulement Chreſtiens, mais auſſi payens, & les Loix des Empereurs d'Allemagne gardées & obſeruées comme obligatiues non ſeulement à Rome : mais auſſi en la Cour des Papes, & ce par leurs Canons & decrets meſmes, & meſmes du temps de leurs Decretales faites n'y a pas 300. ans, & encores depuis iuſques a leur liure ſixieſme, & Clementines, qui ſont touſiours peu à peu aſſez en empirant, & vſurpans au preiudice de la Maieſté Imperiale, & des Maieſtez de tous autres Rois & Princes. Ie pourrois encores alleguer pluſieurs autres exéples, & teſmoignages d'autres infinis bons autheurs, mais ce que deſſus pour les leurs propres liures, eſt plus que ſuffiſant. Et neantmoins à ce qu'auſſi par les diuins oracles ſoit eſtoupée la bouche de ceux, leſquels en eux-meſmes le ſentans conuaincus par tres-claire verité, ne ceſſent toutesfois de debattre & cauiller.

178 ¶ Ie dis qu'aux choſes ſuſdictes concordent les exemples & teſmoignages de l'eſcriture ſaincte. Car Dauid Roy jadis ancien, & plain de iours fit deſcription de tous les Preſtres & Leuites, leſquels il diſtribua en certains ordres par 24. bãdes, à ce que chacune maiſon ou famille à ſon tour perpetuellement, & par ordre ſeruit au miniſtere du temple : comme il eſt contenu au premier liure des Chroniq. c. 23. 24. 25. & 26. ce qu'il eſt fort loüé en l'Eccleſiaſtique c. 47. b.

179 ¶ Et ceſte meſme ordonnance & police de tout le Clergé fut renouuelée par Ezechias Roy ſainct & grandement loüé, duquel au 2. des Rois c. 18. il eſt dit : il fit ce qui eſtoit droit deuant les yeux du Seigneur tout ainſi qu'auoit fait Dauid ſon pere. Il oſta les hauts lieux, & rompit les ſtatuës. Et celuy donc Ezechias comme porte le texte au 2. des Croniques chap. 31. conſtituë les bandes des Sacrificateurs, & Leuites par leurs diuiſions vn chacun en ſon propre office. 180 ¶ Et ceſte ordonnance de Dauid continuée par ſes ſucceſſeurs a perſeueré iuſques à l'aduenement de noſtre Seigneur Ieſus-Chriſt : comme il eſt dit en S. Luc ch. 1. en ces mots : Zacharie exerceoit la ſacrificature deuant le Seigneur en l'ordre de ſa famille, & ſelon la couſtume de l'office de ſacrificature. Or comme dit S. Luc au commencement, ledit Zacharie eſtoit de la claſſe, ou famille d'Abia, laquelle cõme il eſt dit au premier des Croniques chap. 24. eſtoit la huictieſme, ſelon ladite ordonnance de Dauid. Auſſi Ioſeph en ſa vie deſcrite par luy-meſme, ſe glorifie d'eſtre nay non ſeulemẽt de la ligne ſacerdotale, mais auſſi de la premiere deſdites 24. claſſes ou familles.

181 ¶ Si en laiſſans derriere pluſieurs exẽples des Etniques & payens, auſquels les Rois eſtoient auec ces Souuerains Preſtres : cõme des Egyptiens, Platõ recite au liure du Regne & des Romains, Iſidore recite au liure des etymologies chap. 1. & eſt au grand decret. & ſaos reciter pluſieurs exemples, & actes faits par les ſaints Rois de la recepte & diſtribution des oblations du temple, & reparation d'iceluy oſtée aux Preſtres, & miſe en la main des Rois au 2. liure des Rois chap. 11. du temps de Ioſias; & c. 22. du temps de Ioſia Roy de Iudx. Salomon Roy de tout Iſraël de ſa ſeule authorité (comme Dauid ſon pere) deſtitua Abiathar ſouuerain Preſtre, & inſtitua Sadoch en ſon lieu 2. liure des Rois 2. & auec le peuple dedia le temple de Dieu, & benit toute l'Egliſe d'Iſraël. 1. liure des Rois 8. Auſſi Iudas Machabeus eſleut des Preſtres ſans macule, ayans leur volonté à la Loy de Dieu, à ce qu'ils nettoyaſſent les ſaints lieux, & le temple de Dieu pollu & prophané par les gentils, & Idolatres. 2. Machab. 4. chap. Iudas Machabeus.

182. ¶ Quoy ? que les ſaincts Rois de Iuda ont chaſſé les faux Propheres, Preſtres, & Idoles, reſtaurè la religion qui eſtoit corrompuë, & icelle reſtituér, en ſa pureté primitiue ſelon la parole de Dieu. Ezechias abbatit les hauts lieux de deuotions humaines tõpit les images, couppa les bois, & foreſts ſeruans à ſuperſtition : Il ne pardonna pas au Serpent d'airain qui auoit eſté fait par Moyſe par le commandement exprés de Dieu, mais non content de le cacher, il le froiſſa, & reduiſit en poudre, à ce que le peuple n'en peut plus abuſer, comme il auoit commencé. 2. des Rois 18. Il aſſembla les Sacrificateurs & Leuites, & leur commanda reprendre & garder la pure Loy de Dieu. Car (diſoit il) nos peres ont tranſgreſſé, & ont mal fait en la preſence du Seigneur noſtre Dieu, en le delaiſſant ils ont deſtourné leurs faces du tabernacle du Seigneur & luy ont tourné le dos. 2. Cronic. c. 29. Images idolatres oſtées.

183 ¶ Encores ne fut content ce bon Roy d'auoir reformee la religiõ en ſon Royaume, il depeſcha lettres patétes, & epiſtres publiées, & enuoyées à tout Iſrael, c'eſt à ſçauoir à tout ce qui eſtoit demeuré en tout le pays d'Iſraël apres la ſuppreſſion du Regne faite par Salmanaſſar tranſportement, & treſmigration d'Iſraël faite ès Medes : ſur nombre, 91. Et y enuoya à ſes deſpens par poſtes preſchans, & exhortans par ſon commandement, tous fils d'Iſraël, retournez vous au Seigneur le Dieu d'Abrahã. & ne ſoyez point cõme vos peres & vos freres, leſquels ont tranſgreſſé & c. 2 Cronic. c. 30. pour leſquels faits en la ſainte eſcriture 2. des Rois 18. il eſt dit auoir eſperé entierement, & non autre, ou auec autre. Parquoy le Seigneur eſtoit auec luy, proſperoit en toutes choſes, vainquit les Aſſyriens & Philiſtins. Derechef Ioſias tres-ſainct & loüable Roy de Iuda remit la religion en ſon entier ſelon la pure parole de Dieu, reiectées & abolies choſes adiouſtées par inuention ou preſomption humaine 2. Rois, 23. & des Chroniques 35.

184 ¶ Il eſt donques plus que manifeſte, que même en l'Egliſe, & peuple de Dieu, qui eſtoiẽt les Iſraëlites, les Rois & Princes ont eu Empire, authorité, & iuriſdictiõ en, & ſur les grand Preſtres, mais & ſur tout le Clergé : & ont fait ordõnances & regles de la diſcipline & police Eccleſiaſtique, & qu'à droict, iuſtement & loüablement ils l'ont fait, cõbien qu'ils n'ayẽt pas atteint & exercé les ſacrez miniſteres des ſacrifices, & ceremonies cõmiſes de Dieu aux Preſtres & Leuites ſeulemẽt, & quãt le Roy Oſias l'attẽta, & prenãt l'encenſoir s'efforcãt faire encenſemẽt ſur l'autel à ce deſtiné aux ſacrificateurs & fils d'Aaron, il en fut puny ſur le chãp, & frappé de lepre 2. Chron. 26. car c'eſt autre choſe de diſpoſer & diſtribuer des titres des ſacerdoces, regler la diſcipline Eccleſiaſtique, & cõſerner en ordre cõuenable. Leſquelles offices Dieu a ſeparé, & n'a voulu eſtre cõfonduës l'vne auec l'autre. L'office ſacerdotal & magiſtrat ſeparez.

185 ¶ Ce qui eſt dereches cõfirmé par les ſtatuts, & exẽples de Ioſaphat ſaint Roy de Iuda grandement loüé, & reuerẽ par le Prophete Eliſée 2. Rois 3. lequel Ioſaphat.

Ioſaphat cõme il eſt eſcrit 2. Chron. 19. nõ ſeulement A eõſtitua & eſtablit bons iuges craignãs Dieu, hayſſãs auarice, par chacunes villes : mais auſſi pour la police eccleſiaſtique conſtitua en Ieruſalẽ des Leuites & ſacrificateurs, & des Princes de familles d'Iſraël pour le iugemẽt des choſes eccleſiaſtiques: c'eſt à ſçauoir cõcernãt la Loy, & ceremonies, & leur cõmanda diſant. Vous ferez ainſi en la crainte du Seigneur fidelemẽt, & du cœur parfait en toute cauſe, qui ſera venuë à vous de vos freres qui habitent en leurs villes, à ſçauoir entre ſang & ſang, entre la Loy & le commãdemẽt, entre les ſtatuts & ès iugemens, vous les aduiſerez, afin qu'ils n'offenſent le Seigneur, & que l'ire ne viẽne ſur vous, & ſur vos freres. Vous ferez dõques ainſi, & vous ne pecherez point. Et voicy Amarias le principal ſacrificateur preſidera ſur vous en toutes B choſes du Seigneur. Quant il dit, vous les auiſerez il * s'entẽd ſelõ la Loy de Dieu ſeulement. Voila cõme ce bon Roy laiſſe les ſacrifices, & choſes pures diuines aux preſtres : Mais toute la police tãt ciuile qu'eccleſiaſtique il la diſpoſe lui meſmes: & la fait adminiſtrer ſous ſon authorité Royal par iuges par luy commis toutes choſes iudiciaires meſmes eccleſiaſtiques & toute puiſſance coërciue. 186 ¶ Auſſi le Prince, magiſtrat, ou poteſtar (que les Papiſtes appellẽt ſeculier) eſt gardiẽ de toute la Loy, tãt de la premiere, que ſeconde tables quãt aux choſes eaternes, & ce par ſpecial mandemẽt, & cõmiſſion de Dieu. Deut. 17. Ioſue 1. Parquoi il doit auſſi connoiſtre, & iuger des œuures exterieures appartenãtes à la premiere table du decalogue. cõme de celles appartenãtes à la ſeconde table. Car nõ ſeulemẽt la ſeconde, mais auſſi la premiere table appartient à la vie corporelle & tẽporelle pour le regard de la diſcipline: pourueu en ceque concerne la Loy & parole de Dieu, qu'il en ordõne cõformemẽt à icelle, ſans y adiouſter, diminuer, ou deſguiſer. Car ſi en ce regard l'Eueſque meſmes & miniſtre de l'Egliſe, n'eſt que ſimple executeur, & diſpenſateur. 1. Chron. 4. a par plus fort raiſon ledit magiſtrat. Et a tres-biẽ dit Balde ſur le traité de la paix de Conſtãce vers la fin, qués choſes qui ſont de droit diuin ou naturel, le prince meſme ſouuetain ne peut proceder ſinõ cõme la verité: autrement ce qu'il fait, eſt du tout nul, cõme ce qui ſeroit fait par vn ſimple cõmiſſaire, D ou procureur outre, ou cõtre le cõtenu en la commiſſion, ou procuration. 187 ¶ Meſmes les preſtres n'auoient aucune iuriſdiction cõtentieuſe, & fuſt-ce des choſes concernãs la religiõ. Car le ſeul pur article de religiõ leur appartenoit, & toute autre connoiſſance ou magiſtrat, cõme teſmoigne Cicero en ſon oraiſon pour ſa maiſon aux Pontifes, & Tite Liue au liur. 9. de ſa 4. decade teſmoigne que le collage des Põtifes payens reſpõdit au Senat que ce n'eſtoit à eux d'aduiſer, ny iuger des frais, ny de la quantité d'iceux qu'il cõuenoit faire pour leur religiõ, & pour les veux faits à leur dieux. 188 ¶ Or en l'Egliſe Chreſtiẽne, qui eſt-ce qui oſera debattre, ou nier les Rois Chreſtiẽs eſtre de moindre authorité, & puiſſance qu'eſtoiẽt leſdits anciẽs Rois en l'egliſe d'Iſraël: le vous demãde leur à E elle eſté diminuée par Ieſus-Chriſt, ou par vn autre, ou par qui? Il eſt certain que ce n'a pas eſté par Ieſus-Chriſt qui refuſa regne à luy offert, Iean 6. b. Et deuãt Pilate denia appertement ſon Royaume eſtre de ce monde, Ieã 18. Il eſt auſſi certain que ce n'a pas eſté les Apoſtres, ny par leurs vrais ſucceſſeurs, ny par les ſaincts Docteurs de l'Egliſe, leſquels comme il appert par les Epiſtres de S. Pierre, & S. Paul, & ès eſcrits de S. Ambroiſe, meſme au grand decret. c. *magnum* 11. q. 1. & de S. Chryſoſtom. fut nombre 122. ils ont tous enſeigné & eſcrit qu'il faut obeyr aux Rois, & Magiſtrats, & qu'ils ſont miniſtres de Dieu. Parquoy eſt de neceſſité leur eſtre ſuiets, non ſeulement pour la punition exteriere, mais auſſi pour la conſcience.

Le Roy doit ſçauoir & garder la parole de Dieu.

Ce qui eſt hors la parole de Dieu eſt oultre-comma ce qui eſt hors la procuration.

L'authorité des Princes Chreſtiens.

Rom. cha. 13. & 1. Pierre 2. pourueu qu'ils n'ordonnent, & ne commandent choſe contre la parole de Dieu. Actes 4. d. 5. f.

189 ¶ Auſſi l'office des Princes Chreſtiens conſiſte principalement à maintenir, executer & faire par tout obſeruer les commandemens de Dieu, comme bien dit ſaint Hieroſme en ſon commentaire ſur Ieremie chap. 22. & eſt au grand decret c. *Regum officium.* 23. *quæſt.* 5. Et le monſtrent les faits & exemples do Dauid, Salomon, Ezechias, Ioſias ſaints Rois de Iuda, leſquels pour ceſte cauſe, le S. Eſprit loüe, & propoſe en exemple par bouche, & eſcrits de ſes Prophetes, & ſaints Docteurs, en Eccleſiaſtique cha. 47. 48. 49. & en ſaint Auguſtin epiſtre 50 & eſt au grand Decret. diſt. 9. chap. 1. Soient donc reiectées les illuſions, menteries, & fables forgées par aucuns Canoniſtes: comme par Innocent. 3. & autres au c. *licet ex ſuſcepto de fõro competenti* Ces choſes ſont plus que ſuffiſantes pour eſtoupper les bouches des murmurateurs ou mocqueurs, ſi encores aucuns ſont qui oſent ouurir & grincer les dents contre l'authorité ſupreme des Roys.

190 ¶ Icy vient fort à propos l'epiſtre fait au Roy Henry 2. le premier iour de Ianuier 1551 toſt apres l'edit fait contre les abus des petites dattes de Rome, contre laquelle (par ce qu'elle eſtoit en François) & que chacun la liſoit, les Cardinaux & la Sorbonne, la Cour de Parlement de Paris, les geos du Roy inſiſterent fort, tant par prieres, que par menaces, à ce que C l'autheur permiſt ladite Epiſtre eſtre reprouuée, ou du moins eſtre oſtée de ſon liure. Ce que ne voulut faire, ains ſe defendit, tant audit Parlement, qu'au Patquet, qu'au Conſeil priué à Chaalons, ou il fut ouy en perſonne le 25. May 1552. S'enſuit la teneur de ladite Epiſtre.

LE ZELE, que i'ay touſiours eu à voſtre honneur, Sire, au bien & vtilité de voſtre tres-noble Royaume & Republique Françoiſe, m'a incité, non ſeulement compoſer, mais auſſi vous dedier ce recẽt, & nouueau Commentaire, recent dis je, quant à ce mien preſent labeur, mais tres ancien, & rien moins que nouueau, quant à la matiere & choſes principalement y contenuës.

L'authorité du Roy eſt de Dieu Prouerb 8 Romano 13. cap quæſtion 2. quæſt. 4.

191 ¶ Qui ſont de l'authorité que vous, Sire, auez de Dieu, & que vos tres-nobles, & tres-vertueux anteceſſeurs ont tadis eu de Dieu, gardée & executée en faiſant pluſieurs bonnes & ſaintes loix & ordonnances de l'eſtat, gouuernement, & police des choſes eccleſiaſtiques, tãt des Egliſes, que meſmes des Eueſques & Prelats de leur Royaume: comme il eſt notoire qu'à fait le tres-pieux, vertueux & ſage, Charles le Grand, premier de ce nom, Roy de France, & apres luy, Louis premier de ce nom, dit le Piteux, ſon fils, auſſi Roy de France, & pluſieurs autres leurs ſucceſſeurs en la meſme Couronne de France.

Charles le Grand Louis le Pieux.

192 ¶ Leſquels (comme il eſt tres certain) vous ont tranſmis non moindre, mais pareille, & meſme puiſſance, & authorité, auec la meſme Couronne: comme auſſi ce ſont les choſes notoirement indiuiſibles, & inſeparables : Leſquelles anciennes ordonnances, meſmement deſdits Charles le Grand, & Louis le Piteux, ſe trouuent encores autourd'huy és regiſtres de voſtre ſouueraine Cour de Parlement, & Chambre de vos Comptes, & en pluſieurs liures authentiques & en parties inſerées en la compilation ancienne du grand Decret: leſquelles ordonnances, meſmes eccleſiaſtiques, ont eſté receuës par l'Egliſe, qui y a vbey, comme appert non ſeulement par les liures authentiques des Hiſtoriographes, qui ont veſcu & eſcrit, tant lors deſdites ordonnances, que peu apres: mais auſſi par les ſaints Decrets.

Anſegiſus Abbas.

Gregor. Turonenſis. Paul Diac. lib. 20. Annales.

193 ¶ Or il a eſté beſoin de rememorer ces nobles antiquitez, non pour vous attribuer nouuelle au-

c. de cætero lic. vlt. 10. diſtinct.

thorité (qui eſt la meſme, ſolide, & entiere qu'ont eu & exercé voſdits predeceſſeurs:) mais pour icelle ſouſtenir & defendre, & monſtrer euidemment que de tout temps, elle a eſté, & eſt, à l'encontre d'aucuns tenebrions, partie iodoctes, & ignotans, partie rergiuerſateurs & mal affectez à l'excellence, & amplitude de voſtre dignité & authorité Royale.

194 ¶ Ce n'eſt pas de cette heure que voſtre Royaume meſmes a eſté inquiné de pluſieurs telles gens: leſquels, par leurs nouuelles inuentions & fallacieuſes ſeductions rompoient & deroguoient le principal membre de voſtre Couronne & authorité Royale: qui eſt voſtre Iuſtice & iuriſdiction ſouueraine, enſemble l'authorité de faire Loix & Statuts, comme ſeul ſouuerain Seigneur de voſtre Roysume. Il y a plus de douze vingts ans qu'ils auoiẽt tellement vſurpé voſtre Iuſtice & iuriſdiction Royale, & diſtrait la pluſpart de vos ſubiects hors voſtre ſubiection, & obedience iudiciaire, & tellement aboly, & ſubuerty les memoires, faits & geſtes des anciens, & predeceſſeurs Rois, en dérogeant à voſtre hauteſſe & Souueraineté, & à l'authorité ſacrée & inuiolable de voſtre Couronne Royale, qu'ils auoient communément perſuadé que n'auiez, à cauſe de voſtre Couronne, puiſſance, auctorité, ne iuriſdiction de ſtatuer ou ordonner aucunement de l'eſtat Eccleſiaſtique: ſinon en tant qu'il vous eſtoit par eux attribué, comme à ſimple executeur de leurs Ordonnances & mandemens.

195 ¶ Et que non ſeulement toutes perſonnes Eccleſiaſtiques, mais auſſi tous ſimples tonſurez (combien qu'ils n'euſſent aucune profeſſion Eccleſiaſtique, ains pure ſeculiere ou mecanique, combien les autres qu'ils appellent lais) n'eſtoient aucunement ſuiects à voſtre puiſſance & iuriſdiction, ny à vos ordonnances: ains qu'ils en eſtoient totalemẽt exempts, non par aucun priuilege de vous, ou vos predeceſſeurs Rois, mais de leur propre droict, comme vn peuple & regne ſepaté,

196 ¶ Tellement, que dedans voſtre Royaume meſme, ils en auoient de fait erigé vn nouueau, non ſubiect à vous, mais diſtraict de voſtre obeyſſance, ſubiection, & authorité Royale, & (qui pis eſt) tiroient à eux la pluſpart des ſubiects & habitans de voſtre Royaume: de ſorte que du temps de feu de tres-illuſtre memoire Philippes de Valois, voſtre predeceſſeur, fen de loüable memoire Maiſtre Pierre de Cognieres ſon Conſeiller & Aduocat, trauailla grandement, & eut fort grand peine à reduire à voſtre Cour & iuriſdiction Royale, partie des vſurpations que les Prelats, de voſtre Royaume, & leurs officiers & adherens auoient faites ſur icelle, & de retirer partie de vos ſubiects à voſtre ſubiection & iuriſdiction: deſquels ils s'eſtoient, les vns du tout, les autres en pluſieurs cas appropriez prioatiuement & exclnſiuement à voſtre Royale & ſouueraine Puiſſance & auctorité, au grand détriment, diſcoloration, & preiudice d'icelle.

Philippes de Valois.

Subſtraction des ſubiects.

197 ¶ Et non ſeulement à la diſtraction, mais auſſi à la grand foule de vos ſubiects naturels: leſquels non ſeulement faiſoient ſubir iuriſdiction par deuant eux priuatiuement à vous, mais auſſi finalement reſſortir en Cour de Rome: & là, outre le tranſport & vexation de vos ſubiects, tranſporter & conſumer grande partie des finances de voſtre Royaume.

Tranſport des finances.

198 ¶ Vray eſt que, auparauant les droits nouueaux des Papes, qu'on a appelez Decretales, il n'eſtoit queſtion de ces nouuelletez & entrepriſes ſur voſtre Couronne & auctorité: mais, depuis qu'ils ſont ſuruenus, & qu'on a permis & toleré qu'en voſtre Royaume ils fuſſent leus ès Vniuerſitez d'iceluy, ils s'en ſont tellement fait à croire, qu'ils auoient quaſi du tout abſorbé voſtre auctorité & iuriſdiction, & diſtrait la pluſpart de vos ſubiets, lors que ledit Philippes de Valois, voſtre predeceſſeur, par bon conſeil, & par les doctes & illuſtres plaidoyers dudit de Cognieres, commença en partie d'y remedier.

Decretales.

Meſſire Pierre de Cognieres.

199 ¶ Or (parce qu'il eſt notoire que ceux, qui n'ont veu que leſdits droicts nouueaux, ou Decretales des Papes, ou qui les preferent aux bonnes & anciennes Loix, & meſmement à vos Ordonnances, eſtãt tels perſonnages dont en y a de promeus en plus grands eſtats mal ſçauans, & qui n'ont veu ny les lettres ſaintes, ny les hiſtoires, & antiquitez, & bons liures politiques, ſaincts Decrets, & anciens Conciles de l'Egliſe: ſont en la meſme erreur, detractans, & cauillans, entre leurs dents, & ou ils peuuent, à voſtre dite ſaincte ordonnance) ce n'euſt eſté fait plein & entier deuoir à moy, d'expliquer ſeulement & declarer les doutes & difficultez qui peuuent ſuruenir ſur chacun article de voſtredite ordonnance, pour l'inſtruction de ceux qui en ont à conſulter & iuger: ſi ie n'euſſe par meſme moyen, entté plus haut ſuſdites illuſtres antiquitez & anciẽs ſaincts Decrets & Conciles de l'Egliſe: pour par iceux monſtrer clairement & inconuincibleméṅt de voſtre ſuprême Puiſſance & authorité en ces choſes, & impoſer ſilence à tous detracteurs & cauillateurs.

Indoctes Canoniſtes.

200 ¶ I'ay eſtimé auſſi eſtre choſe grandement agreable à vous, & à tous vos bons Conſeillers & bien-veillans, d'ouyr & entendre & ramener à memoire & lumiere leſdites tres-ſaincte Loix & Ordonnances de voſdits predeceſſeurs, touchant les choſes Eccleſiaſtiques, ſaincts Decrets, & anciens Conciles de l'Egliſe: meſmement celles qui furent par ledit Charles le Grand, ſtatuées touchant la pure adminiſtration de la parole de Dieu & ſaincts Sacremens, ſtatuant en ſes capitulaires, & commandant aux Eueſques diligemment preſcher & annoncer au peuple la parole de Dieu (ſans le ſon de laquelle ils ne peuuent cheminer, ſinon en prouoquant l'ire d'iceluy) & de nourrir leur Clergé en ſobrieté & chaſteté: & outre ordonnant à tous, y comprenant ſoymeſme, de ſoy preparer & exercer en la ſcience de verité, pour pouuoir reſiſter aux contredisans à icelle, & que par le don de la diuine grace la parole de Dieu, couure & croiſſe, & ſoit multipliée, à l'augmentation de la ſaincte Egliſe de Dieu, & ſalut de nos ames, à la loüange & gloire du nom de Ieſus Chriſt noſtre Seigneur: ornant ſaincte ordonnance de cette clauſe excellente, *Paix aux Predicateurs d'icelle parole, grace aux obeyſſans, gloire au Seigneur I.C. Amen.*

Ordonnãces de Charles le Grand, de la parole de Dieu.

201 ¶ Ce tres ſage & heroique Prince ſçauoit bien que la vraye religion (qui eſt ſeulement la vraye Chreſtienne, & non autre) depend totalement de la parole & ordonnance de Dieu, & non d'aucune autre cauſe ſeconde, & qu'il n'eſt loiſible à homme, ny à Ange, ny à autre cauſe ſeconde, ou creature quelconque, y adiouſter ou diminuer aucune choſe, comme deſigne le Royal Pſalmiſte diſant; *Le Ciel du Ciel au Seigneur: mais il a donné la terre aux enfans des hõmes.* Pſal. 113.

Ce Ciel du ciel (qui eſt la doctrine de vraye religion, choſe ſuperceleſte) Dieu l'a reſeruée à la ſeule diſpoſition & ordonnance enclose en ſa parole.

202 ¶ Les choſes terreſtres (comme les polices, Royaumes, Eſtats, & negoces temporels) combien qu'ils dependent de luy comme de Souuerain, ils dependent bien auſſi en partie de la prouidence, & diſpoſition des hommes, & autres cauſes ſecondes, en tant qu'à iceux il les aſſuiettis. Partant la religion des Payens & toutes autres, faites ou inuentées par les hommes, ſont fauſſes, nulles, & abuſiues, comme ce qu'vn priué auroit atrenté és choſes reſeruées au Prince en ſigne de ſuprême Souueraineté: ou comme ce qui ſeroit adiouſté ou rayé en vos lettres Royales: expediées & ſeellées de voſtre grand ſeel, qui ſeroit non ſeulement crime de faux: mais auſſi ſacri-

lege, & eſpece de leze-Maieſté.

Iaiſ. 6. 203 ¶ S. Iean en ſon Euangile, parlant de la doctrine du Seigneur, certitude & perfection d'icelle, a dit que Dieu le Pere l'a conſignée en demonſtrant que la doctrine de la Religion Chreſtienne eſt ſeellée du grand ſeel du Dieu eternel en Ieſus Chriſt: qui auſſi, mourant corporellement pour nous, a dit, *Tout eſt conſommé.* Qui eſt donc celuy qui y peut adiouſter ou

Ioan. 19. diminuer, ſans crime de faux, ſacrilege, & leze Maieſté diuine? Cela meſme en l'ancienne Loy eſtoit eſtroitemẽt defendu par Moyſe & par les Prophetes.

Deute. 3. 12. 204 ¶ Sainct Hieroſme en Eſaie ch. 1. ſur ces mots, *Tes tauerniers meslent l'eau au vin*, blaſme & condamne les traditions des hommes, eſtablies pour Loy en matiere de religion: laquelle ne peut ſubſiſter qu'en la ſeule pure, ſincere, & infaillible verité de la parole de Dieu, comme le vin pur: condamnant, comme faux tauerniers, ceux qui y veulent adiouſter ou meſler leur eau. Et au meſme Prophete, chap. 29. ſont les paroles depuis repetées & proferées par le Seigneur en S. Mathieu chap. 15. diſant,

205 ¶ *En vain me craignent & honorent par les doctrines & commandemens des hommes.* Ce qui s'entend quant au faict de la religion dont elles parlent, & non quant aux ordonnances & commandemens politiques: que vous Sire, pouuez faire en voſtre Royaume, & auſquels Dieu meſme par ſes Apoſtres a commandé obeyr non ſeulement pour la crainte, ou doute de voſtre puiſſance, à ce ordonnée & eſtablie de Dieu: mais auſſi pour la conſcience.

Roma 13. 1. Pet. 2. 206 ¶ Et quant à la Predication de la doctrine de la religion dit le S Eſprit, par la bouche de Ieremie chap. 23. *Celuy qui traite ma parole, qu'il parle ma parole veritablement: & qu'a à faire la paille auec le froment.* Ledit S Hieroſme, audit lieu, entend par la paille, les traditions des hommes, non ſeulement vulgaires: mais quand ores ils ſeroient les Seigneurs Docteurs & plus excellens du peuple.

Fauſſes balances. 207 ¶ Et peu apres S. Auguſtin diſputant contre les Donatiſtes heretiques diſoit, N'apportons point fauſſes & frandulentes balances, c'eſt à ſçauoir quand nous diſons de noſtre ſens ceey eſt peſant, cela eſt legier, mais prenons la balance diuine, qui eſt des Eſcritures ſainctes, comme des threſors de noſtre Seigneur. Il veut clairemẽt dire, c'eſt vſer de faux poids, & fauſſes meſures, quand on allegue quelque doctrine, conſtitution ou inuention humaine à la balance de la religion, laquelle doit balancer, poiſer, & meſurer par les Eſcritures ſainctes ſeulement. Cela eſt au 2 liure fait par S. Auguſtin chap. 6. contre les Donatiſtes, Tome 7. & audit grand Decret 24. q. 1. a1. *non afferamus*, ou i'ay corrigé l'erronée ſuperſcription, qui l'attribuoit à S. Hieroſme. Ie laiſſe pluſieurs autres paſſages formels, & euidens, comme en choſe plus que notoire.

208 ¶ Et auſſi pour toucher quelque exemple des ſainctes ordõnances de Loys le Pieux, Roy de France, fils dudit Charles le Grand, entre autres choſes, pour la religion, il ordonna, non de ſens humain, mais ſuiuant la parole de Dieu (touchant le Sacrement de la ſaincte Cene du Seigneur) la Communion du precieux Corps & Sang du Seigneur eſtre deuotement faite à tout le moins trois fois l'an, par les gens lais.

209 ¶ Par autre ordonnance Eccleſiaſtique, il defendit aux Eueſques & Prelats, les robes precieuſes & habillemens pompeux: & qu'ils fuſſent contens des humbles habillemens. I'en delaiſſeray grãd nombre, pour dire vn mot de ſes ſucceſſeurs: comme de la la Pragmatique S. Loys, voſtre predeceſſeur (par laquelle il ſtatua expreſſément pour la liberté de l'Egliſe Gallicane contre les droits nouueaux & vſurpations des Papes) receuë & ſuiuie par pluſieurs Arreſts de voſtredit ſouuerain Parlement, l'an 1465 & des ordõnances Philippines de Philippes le Bel, de Charles le quint, dit le ſage, de Charles 6. ſon fils, de l'Edict d'iceluy & Arreſt de voſtredite Cour, contre les Annates, exactiõs, & entrepriſes de Cour de Rome.

210 ¶ Et entre autres faits magnanimes, l'appellation du Concile vniuerſel de l'Egliſe, interietée par Philippes Auguſte, dit le Conquerant, contre le Pape Innocent 3 & ſes Legats: par le moyen de laquelle il empeſcha les entrepriſes & menace du Pape, adherent à ſon ennemy, & mit à execution virille & reelle l'Arreſt donné en ſadite Cour pour la recouurance & reũnion de ſes Duchez d'Aquitaioe & Normandie, de ſes Comtez d'Anjou, le Maine, & Touraine, à ſa Couronne.

211 ¶ Icy ſeray fin, à ce qu'il ne ſemble que vueille ſuperfluement tranſlater le contenu cy-apres. Il m'a ſemblé decent faire cette Epiſtre Françoiſe, nonobſtant que le liure ſoit Latin, veu qu'il eſt dedié à vous & à tous bons François: car auſſi, outre pluſieurs autres, le premier que i'ay fait de voſtre regne & en voſtre langue, a eſté par moy preſenté & dedié à vous, & à tous bons François, & qui aiment voſtre bien, honneur, & excellence, Sire, que Dieu tout puiſſant, Seigneur des armées, ſeul fontaine de tout bien, vueille maiorenir, conſeruer, & augmenter, à la gloire & loüange de ſon nom. Donné à Paris, le 1. iour de Ianuier 1561 ſelon la computation Françoiſe.

212 ¶ Cette Epiſtre fut l'an mil cinq cens cinquante deux, horriblement & ſedirieuſement calomniée par la Sorbonne en leurs predications, raſcbans eſmouuoir le peuple par leurs accuſations & pourſuittes, & par les Cardinaux qui les pouſſoient meſmement par celuy qui gouuernoit lors, l'Autheur plaida ſa cauſe en perſonne à Chaalons deuãt la treſillustre Royne lors Regente en France, obtint Arreſt & lettres Patentes de treues & inhibitions aux Parlemens, Gouuerneurs pour le Roy, Dioceſains, Sorbonne, Officiaux, Inquiſiteurs de la Foy, & tous autres par prouiſion, iuſques au retour du Roy deuement aduerty, deuant lequel & ſes Princes l'Autheur vouloit eſtre oüy contre tous accuſateurs & oppugnateurs, Car il eſtoit principalement queſtion des droicts de la Couronne, & ne pouuoient ſes aduerſaires cotter vne ſeule propoſition erronée en ſadite Epiſtre, ny en ſon liure, refuſoient la diſpute à eux tous offerte, vouloient qu'à leur ſeule clameur il fuſt condamné ſans l'oüyr.

213 ¶ Nonobſtant lequel Arreſt, lettres Patentes & ſignification d'icelles (à quoy la Cour de Parlement reſpondit qu'elle n'y pouuoit toucher) la puiſſance deſordonnée & brigues de ſes aduerſaires (qui ſe faiſoient comme Rois) fut ſi grande qu'il fut contraint ſortir du Royaume, où il fit ſeiour au ieune Landgrave de Heſſe, pour recouurer au propre nom d'iceluy, toutes les dittions, Villes, Chaſteaux & Seigneuries, dont Philippes ſon pere auoit eſté ſpolié & depoſſedé ſous ombre de trois Arreſts de la Chambre Imperiale donnez pendant ſa captiuité. Et ce fait reuint en France pour ſe preſenter au Roy, ſi toſt qu'il ſceut que le Roy eſtoit de retour: mais il fut contraint par les brigues de ſeſdit Cardinaux & Ambaſſadeurs du Pape ſe retirer plus loing que deuant éa Allemagnes, où il fit ſeruice aux Princes Proteſtans & confederez du Roy, amis de la Couronne de France, ſeulement refuſant les grands partis à luy offerts au nom du Roy des Romains & autres.

I. TIMOTH. I. D.

Or au Roy des ſiecles, immortel, & inuiſible à Dieu ſeul ſage, honneur & gloire à touſiours-mais. Amen.

CAROLI MOLINÆI I.V.D.

FRANCIÆ ET GERMANIÆ IVRECONSVLTI,

REGIS ET REGINÆ NAVARRÆ A SVPPLICIBVS LIBELLIS ORDINARII MAGISTRI,

DE ORIGINE, PROGRESSV ET PRÆSTANTIA Monarchiæ Regnique Francorum.

TRACTATVS.

INSTITVENTI mihi de origine, progreſſu & præſtantia Monarchiæ Francorum, Regni coronæque Galliæ tractationem, duo poniſſimum occurrunt miranda diuinæ, omnipotentis, atque mundi moderatricis prouidentiæ opera, dona, priuilegiaque planè ſpecialia.

Regni Francix dignitas omnium longiſſima.

1 ¶ Primum, quòd à mundo condito ad noſtrum ſæculum, inter tot regna quæ hactenus extiterunt, nullum viſum eſt aut extat, quod à ſuo initio, progreſſu, progreſſu, Francicum præceſſerit: quamuis ſemel & iterum ante paucos annos ab imminentis ruinæ cladiſque periculo ſit ereptum.

Eius cū Davidico conuenientia.

2 ¶ Alterum, quod nunquam, vt nec hodie, regnum vllum Davidico in Iudæa ſimilius viſum ſit quàm Francicum, ſucceſſionis & legitimæ deuolutionis reſpectu.

Regnum primum à Babyloniis ad Aſſyrios tranſlatum.

3 ¶ Quoad primum, antiquiſſima omnium Monarchia, iuxta veterum ſententiam Babylonica & Chaldæa putatur, anno poſt diluuium circiter 131. inchoata ſub Nimrodo nepote Chami, qui Patrem Noachum irridens ſibi ſuiſque maledictionem conciliauit, à Moſe deſcriptam Geneſ. 9. nec non à Ioſepho, antiqu. Iud. lib. 1. cap. 13. Noachi abnepos Nimrodus tyrannidem primus mortalium affectauit, & in alios homines dominatus eſt, potentiæ elatique animi nomine adeo clarus, vt quicunque fortem vitum cæteriſque ſuperbè imperantem deſignatum vellet, Nimrodi, coram Domino fortiſſimi venatoris diceret ſucceſſorem. Regnum is inchoauit in Babylone, quam ædificauerat, Geneſ. 10. & 1. Chron. 1.

Turris Babelis vbi linguarum confuſio.

4 ¶ Maiora verò molitus, cum ſuis (in Noachi etiamnum ſuperſtitis, priorumque deſpectum) turrim illam vertice nubes ferientem extexit, vnde Babelis nomen, quoniam ibi iuſto Dei iudicio linguæ confuſæ ſunt, Moſe teſte, Geneſ. 11. Idem aſſerit Ioſephus antiquit. lib. 1. & Beroſus Chaldæus, longè antea, nempe Gedeonis tempore, lib 4.

Primæ Monarchiæ tranſlatio.

5 ¶ Hac ratione monarchia prima quamprimum inclinationem paſſa eſt linguis & nationibus diſſectis, poſtea etiam ad Aſſyrios, Herodoto vetuſto ſcriptore teſte, tranſlata.

Secunda periodus.

6 ¶ Chronographi recentiores Babylonicam annorum 1338. curriculum abſoluiſſe tradunt, Regeſque 38. continua ſerie ad Sardanapalum, poſtremum regem à ſuis interfectum, quòd voluptatibus fœdis nimium indulgeret, numerant, monarchiamque à Medis vſurpatam.

Vtriuſque diſtinctio.

7 ¶ Enimuero falluntur, dum Babylonicam & Aſſyriam confundunt, eandémque conſtituunt. Prioris quingenti anni auferendi ſunt, atque Aſſyriis tribuendi, Chaldæis & Babyloniis ſubiugum redactis deinde Aſſyria rerum potita eſt per annos quingentos vſque ad Sardanapali interitum, teſte Herodoto.

Idololatriæ primordia.

8 ¶ Durante verò Chaldaica ſeu Babylonica, circa annum confuſionis linguarum 120. diluuij autem 250 Nino regnante inuectus eſt imaginum cultus, quo errore Abrami pater Tharæus inquinatus eſt cum tota familia apud Vrum Chaldæorum: Ioſu. 24. Vnde mandato veri Dei exierunt, vt in terram Chanaan peruenirent: Geneſ. 11.

Impietas & idolorum cultus primum Monarchiam peſſundat.

9 Medi ſub Arbace, qui Sardanapalum deleuit, Monarchiam Aſſyriis, Chaldæorum debellatoribus, eripuerunt. Præda illa non diu potiti ſunt, victi ab Aſſyriis, qui Babylonem & Chaldæam ſuo imperio adiunxerunt, Syriam totam, Tyrum, Ægyptum ſibi ſubiecerunt, potentiſſimam illam monarchiam conſtituentes, quam Propheta Daniel, cap. 2. & 7. primam appellat, aureóque capiti, nec non aquilæ volanti, propter huius amplitudinem & præſtantiam, aſſimilat. Sed vix docentos quinquaginta annos impleuit, neque mediam horum partem pacificè exegit. Nebucadnezaris enim primi, deinde filij eius, cognomine Magoi, Ieroſolymæ euerſoris, & nepotum eius imperium, 122. annorum ſpatium haud ſuperat.

Huius interitus.

10 ¶ Belſazar horum nouiſſimus, princeps blaſphemus & idolorum cultor (à quibus malis Euilmerodacus pater & Nebueadnezar auus, Danielis opera liberati fuerant) à Cyro interfectus eſt, atque ad Perſas & Medos regnum peruenit: Daniel. 5.

Perſarum Monarchia.

11 ¶ Ea fuit altera Monarchia, quam ſanctus Propheta argento, vtſo, arieti comparat, Dan. 2. 7. & 8. cap. Medorum monarchia ducentos annos abſolut: Dario vi. Perſarum 14. Rege à Macedone Alexandro, quem Daniel Leopardo & hirco (7. atque 8. cap.) comparat, deuicto.

Græcorum.

12. ¶ Tunc ad Græcos tranſlatum eſt ſummum imperium, æri apud Danielem, capit. 2. aſſimilatum, & Alexandro mortuo in quatuor regna diuiſum, quæ tandem Romanorum potentiæ ſubiecta ſunt.

Quarta Monarchia, nempe Romanorum,

13 ¶ Quartam illam monarchiam Daniel pedibus ferreis, & digitis, partim ex luto figuli, partim ex

ferro compoſitis, ſimilem eſſe ttadit. Huius mitta A Romulo planè ignota fuerunt, vt qui Romæ limites vix eaceſſerit. Tandem, anoo vrbis condtæ 244. regibus decernente populo Romã exactis, paulò poſt Reſpublica mirum in modum aucta eſt. quamois anno 544. nihil extra Italiam (cuius mediam partem nondum obtinebat, Liuio teſte) poſſideret. Paulò poſt Ftanci in Gallias arma ſua intruleront. Qoarta igitur monarthia, quum popnlus Romanus Africæ, Macedouiæ, Græciæ, Aſiæ imperium obtineret, non Galliæ (cuius vites ſemper formidauit) oeque Getmaniæ multò minus Ftanciæ Oricotalis, quam Anteoot Franeotum ſeu Sicambtotum Rex tegebat, cœpit inittum, anoo vrbis condtæ 608. ante Chriſtum natum 144. deuicto & ad tributum adacto Antiocko magno. Tunc verò Romani terrarum orbis domini nominati ſunt, vt refert Liuius, Dec 4. lib. 7. B

Detad. 1. lib. 9.

Hæreſtamant Eccleſiæ Africanæ.

Huius ia. ctantio.

14 ¶ Maximum illud imperium ad occaſum inclinauit anno Chriſti nati 400. Theodoſiu ſetenim. cognomioe magnus, filios doos iuniores reliqoit, Arcadium nempe Orientalis impeti, cuius ſedes Conſtantinopolis, Hooorius Occidentalis in vtbe Roma, dominos, quorum tutelam, relicto ſenatu,

Iurtio.

15 ¶ Strenuis, ſed extraneis viris, Rufino & Stiliconi, commiſit. Illi verò tmperium ſuis liberis ambrentes, obliquis modis eò rem dcduxerunt, vt Conſtaotnopolis obſeſſa, Roma vetò expugnata direptáque fuerit ab Alarico Gothorum Rege, anno Chriſti 422. Capta tunc eſt Plaridia, Theodoſij magni filia, Cæſarum ſoror, paulò poſt in vaorem data barbaro Araulpho, poſt Alartei to Coſentiæ vtbis diteptione cæſi obttum, Gothorum regi deſignato. Coniugium equidem Romæ fructuoſum, quam Araolphus delere, vt nouam vrbem, oomioe Gotbiam, ædificaret, animo conſtituerat: niſi Placidiæ mootis & ptecibus plsearus mutaſſet conſilium. quod ei malè ceſſit, à Gothis interfecto, quoniam vaotis interecſſione Gothicarum victoriarum de Romanis partarum ſplicem curſum abtuperat, id tefetente Paolo Oroſio, horum tempotum oculato teſte, circa hiſtoriæ ſuæ finem: cui ſuccinunt Platina in Zoſimo, Sabellicus, alij Chronographi, & Volaterranus, 2. Geographiæ libro, cap. de Gothis. C

Vana Cæſarum conſilia malum ſortirunt.

Tandem Roma apprecſa eſt à Gothis.

Idolatra-rumpecandalum acceptũ.

16 ¶ Quum tam fœda tàmque ſubita tanti imperij labes tndoctos homines multùm afficeret, idolorum ſacrificulia obicientibus tot malis Rempublicam fuiſſe afflictam, quòd Romani antiquam Deosnm religionem, ſub qua natum fuerat & auctum imperium, neglexiſſent & immutaſſeot, D. Auguſtinus huic ſcandalo occurrens, errorem deteait atque confutauit 22. libris de Ciuitate Det aduerſus Geotiles conſcriptis. D

Regnum Ægyptium varijs mutationibus obnoxium.

De Antichriſto prædictum D. Auguſtini.

17 ¶ Lib. 20. cap. 19. de furoro Antichriſto, prophetico ſpiritu ductus, iuxta Scripturæ Sectæ analogiam, aſſerit eum fore qui in Eccleſiam Catholicam, tanquam illius caput, inſurget. 2. Theſſal. 2. Eodem tempote Paulus Oroſius, Auguſtini diſcipulus, hiſtoriam conſcripſit, vt illotum ſenteotiam euerteret, qui orbem terrarum gtanius oppreſſum eſſe poſt ſuſceptum Chriſtianiſmum, quàm antea, vociferabantur. E

Pontificem Rom artes & primordia

18 ¶ Sub idem tempus Romani Epiſcopi, tudera imperij inrommodum ſuum mundanum atque Satanicum conterterunt. Quum enim ſanis conſiliis ſuis ciuitatem & patriam, sbſentibus aut parum potentibus Orientis Imperatotibus, iuuare velle viderentur, paulatim dominatum tnuaſerunt: tebus eò tandem deductis, vt Imperatorum auctoritatem (cui ſemper ſubdtti fuerant) ſupetbé rencientes, populum Romanum & Italicum, ne Cæſaribus vectigalia perſolueret, impedtettet, ipſúſque Cæſates anat bematis fulmine percuſſerint.

19 ¶ Eadem mano retum in Eccleſias Italicas & Africanas dominatum, nec non Ciſmatioas appellationes vſurparunt. Zoſimo, Boniſacio I. & Celeſtino I. pet legatos in oationalibus Africæ Conciliis, Carthaginenſi VI. præſertim, anno 410. vbi D. Auguſtinus interfuit, negotium illud fortiter promouentibus. Porro vt ſpe ſua potirentur, corrupta quædam Niceni Concilij derteta protulerunt, quorum falſitate detecta repulſi ſint, atque paulò poſt iterum in Concilio Mileuitano curtdem Auguſtinus præfuit, teſte Conciliorum collectore, tomo primo.

Idolatria Romanũ imperium peſſundedit.

20 ¶ Ita Romanæ monarthiæ curriculum ſexcentos annos haud abſolnit. Qui verò diligenter hiſtorias perſeqoetur, buius exittum ex idololatria, & ſenatus Romaoi ſuperſtitione, quam veterem teſtigionem appellabat, propugnantis pertinacia, fluaſſe deprehendet. Honorij & Theodoſij iuntoris Arcadij F. Cæſarum leges diſſimulatrices itam Dei prouocarunt. Nam circa 12. vel 13. annum poſt Theodoſij magoi eaceſſum, Chriſti 411. ſuis tebus dum bene cõſultum putant, edicto ſtatuerunt, ne Chtiſtiant Iudæis & Erbnicis parificè viuentibus, neque aduerſus leges & Rempublicam peccantibus, damnum vllum inferrent. In Codice Iuſtiniani, tit 10. de Paganis, eorúmque remplis & ſactificiis, ea lua eatat, ruius verba: Chtiſtianis, qui vetè ſunt, vel eſſe dicontur, ſpecialiter demandamus, vt Iudæis ac Paganis quietè degentibus, oihílque tenrantibus tutbulentum legibuſque contrarium non audeant manus inferre religioois aoctoritate abuſi, &c.

Romanũ negotium ædificant Hiſpaniæ.

21 ¶ Nationalis item Synodus Africana, ſub his imperatotibus habita, Can. 76. pudeudæ legis memnit, qoæ cuique Chtiſtianiſmum amplecti vel tepudiare liberum relinqueter. Fuerunt equidem nne temporis principes illi iuuenes, & improbis ac perfidis tntoribus commiſſi, qui malis artibus impetium affligere & vſurpare molebantor.

22 ¶ Sed anno ſequente, anno vrbis conditæ 1164 Romam captam dirtpuit Alaricus Gothorum Rex, publico iubens edicto, vt quicunque ad Chriſtianorum templa confugiſſent, illæſi dimitterentur: ſecus autem, qui eſſent idolorũ delobra ingreſſi: ſicuti Auguſtinus, Oroſius, & Socrates hiſt. tripart. lib. 7. c. 10. coætanei teſtantur, quibus conſentiunt cæteri omnes hiſtorict. Paulò poſt, Romam tictum expugnaut & ſpoliaoit Araulphus Alarici ſocceſſor. At ſi quis collationẽ inſtituat propheriarum Ieremiæ, & hiſtoriæ Regum, ſub quibus ille ptophetauit, eaſdem eauſas competet, quæ Deum ad Iudæos & Romanos iuſto peculiari ſque quodam iudicio puoieodos compulerunt.

Hiſpanicum

23 ¶ Regnum Ægyptium monarchiam Babylonicam proximè ſeqnotum eſt, vatiis interruptiuni bus & mutationibus diſcerptum. Thebani illud oe cuparont, ab Ægyptiis poſtea electi. quibus Aſſyrij prædam abſtulerunt: quam iterum Ægyptij vendicauere. Illos Alexander Macedo debellauit, atq; Monarchiæ Græcæ adiunait, qns velut in fumum abiit, exiguo quidem momento. Tandem anno 284. poſt Alexandri interitum, 28. ante Chriſti natiuitatem, Octauianus Cæſar, ſolus ex Triumuirts ſuperſtes, deuicto Marco Antonio & Cleopatra imperij æmulis, regnum extinxit Ægypti, quam in prouinciam Romanam redegit.

Romanos negotium ædificant Hiſpaniæ.

24 ¶ Regnum Hiſpaniæ recens eſt admodum, nec certa exiat hiſtoria, quæ regis aut ſtirpis regiæ in Hiſpania ante Romanum imperium meminerit.

25 ¶ Nulla verò prouincia Hiſpaniarum fortitudinem contra Romanos pro libertate certantium ſuperauit. Nam ante Chriſtum natum anno 25. oempe 200. annis à prima Scipionum aduerſus Hiſpanos expeditione, Auguſtus Cæſar obſirmato animo Cantabriæ partem Septentrionalem, quæ nunc Gallicia, Biſcaya, Naoarta dicitur, atmis expugnautt. Quo bel-

In peracto, in ſignum pacis Iani templum denuò clauſit. Quater igitur ab vrbe condita, Eutropio teſte, templum illud, belli pacisque gratia, apertum & occluſum eſt.

Tidem ſubacta. 26 ¶ Ita imperij Romani nomine per 450. annos vſque ad Honorij finem Hiſpaniæ partes omnes ſub Cæſarum præfectis pacis publicæ beneficio gauiſæ ſunt. Circa Honorij finem Gothi & Vandali Hiſpanias ingreſſi leguntur.

A Gothis deprauata. 27 ¶ Qui diffuſis Alphonſi Toſtati, Hiſpani docti, operibus epiſtolam præfixit, nobiles omnes & Hiſpaniæ Reges a Gothis oriundos eſſe aſſerit, non ſine iactantia, quemadmodum ipſe palam profiteretur. Parum honorificè de ingente, de Principibus Hiſpanis ſentit, qui ſtirpem, gloriam, nobilitatem illorum haſit ex ſanguine Gothiep. Sed peccat in B hiſtoriam.

A Saracenis ſubiugem redactæ, quod Carolus Magnus diſcuſſit. 28 ¶ Nam etiamſi Hiſpaniam occupauerint, & in ea regnauerint Gothi circa annum Chriſti 450. atque adeo hæreſi Arianæ veneno Hiſpanos infecerint: regno tantùm ad 260 annos potiti ſunt. Anno enim 714. Hiſpaniarum maximam partem occuparunt & retinuerunt, ad annos 80. vſque ad Carolum Magnum. Is ab Adriano Romæ Epiſcopo rogatus, quum in Italia regnum Longobardicum, quod 204. annos durauerat, armis oppreſſiſſet, Alphonſi a. Caſtellæ Regis, precibus pertractus, cum Francorum exercitu valido Hiſpanias ingreſſus. Saracenos debellauit, aliquot prouinciis Alphonſo reſtitutis, ſicuti horum temporum affirmant hiſtoriæ.

Quid Hiſpani Francis debeant. 29 ¶ Toletanus quidam conſtantium aſſerit, referente Volaterrano, lib. 22 Geographiæ, cap. de Sa- C racenis. Ita Hiſpanis nonnullis magis placet ſeos extollere, quod à barbaris Gothis & hæreticis Arianis deuicti ſint, quàm fateri eoſdem nobilium Francorum auxilio, ſanguine, opibus fuiſſe liberatos. Quinimo Gothi præterquam quod tyrannica vſurpatione, peſtilenti contagio hæreſeos, & Gothicis legibus ſcripto traditis atque conſtitutis circa Chriſti annum 420. Hiſpanias vaſtarunt, tandem nefariis pollutionibus Saracenicum regnum ſtabiliuerunt, quod longius perduraſſet, niſi Francorum armis Saraceni fuiſſent debellati.

Gothicæ leges in Hiſpanorum ciuile Romanum damnant. 30 ¶ Inter leges Gothicas Hiſpanis datas, prima (ius ciuile abrogans) hæc eſt, Quicunque coram iudicibus legem imperialem citauerit, morte moriatur: ſicut teſert Oldtad. q. 79. & Ioann. Andreas D in Nouellas ſua, lib. 3. cap. vlt. Nuper etiam Io. Lopes Hiſpanus initio cap. *Per noſtras*, num. 19. Non ſine cauſa Gothi legem hanc propoſuerunt. Prima enim Theodoſij Magni conſtitutio (quam poſt 143. annos Iuſtinianus primo titulo ſui Codicis adfixit) Arianos oppugnat, vt in omnibus imperij ſui dominibus ſaria tecta maneat de Sacroſancta Trinitate orthodoxa confeſſio, quam Gothici Reges Hiſpaniæ impugnarunt.

Franci Hiſpaniarum liberatores. 31 ¶ Clodouæus primus Francorum Rex, Gothos fortiter repreſſit Aquitaniâ & Occitaniâ pulſos, & in Hiſpanias velutt relegatos, quæ Arianiſmi & Mahumetiſmi morbo laborarunt, donec Caroli Magni auxilio ſunt liberatæ. Hiſpanias multum celebrauit in commentariis ad Conſuetudines Pariſienſes à me editis, artic. 29. E

Sicilia recuperatum. 32 ¶ Siciliæ regnum, Hiſpanico recentius, per 2000. annos tyrannide ferè perpetua oppreſſum, Carthaginenſibus qui illud inuaſerant ereptum eſt à Romanis, & in prouinciam atque horreum populi Rom. reductum.

Orientis Imperatores dati & erepti. 33 ¶ Carolus Magnus Occidentis Imperator conſtituerat, Calabriam, Apuliam, Siciliam Orientis Cæſari ſotte reliquit. Poſtea, nempe anno Chriſti 914. Siciliæ magnam partem Sataceni occuparuot, do-

A nec tandem circa annum 1008.

Ad Normannos peruenit. 34 ¶ Guilelmus Normannus, cognomine Ferrebachius, Tancredi filius, coniunctis viribus Conſtantinopolitani Cæſaris præfectum Malocum adiuuit, vt Saracenos Sicilià pelleret. Quoniam verò Malocus (Platina teſte) in præda diuidenda parum fidelis apparuit, Guilelmus collecto Francorum & Normannorum numero ſo, nempe 40000 bellatuſum, exercitu Calabriam, Apuliam, Siciliam, occupauit, tunc à Græcis tranſlatam ad Normannos.

Francorum conſuetudines in Siciliam illatæ. 35 ¶ Quorum opera, ante Carulum Andegauenſem, Francorum conſuetudines de feudis & ſucceſſionibus Siculis traditæ ſunt, apud quos etiamnum multis in articulis obſeruantur, quem admodum in Commentariis ad Conſuetudines Pariſienſes demonſtrauimus. Ita paulatim Tancredi & Guilelmi Ferrebachij ſucceſſores Siciliæ dominarum, primò Comitum, deinde Ducum, tandem Regum titulo atque nomine retinuerunt.

Pontifices Rom. aſtuta quærenda & ambitio. 36 ¶ Vt amplius ſibi caueirent, à Pontificibus Romanis titulos obtinuere. Sub initia Pontifices quod illorum nun erat, nempe feudi largitionem gratis conceſſerunt. Sed anno 1167 quum auxilium Caroli Andegauenſis, Prouinciæ Comitis, Ludouici IX. Regis Franciæ fratris auxilium impetraſſent, pro Steliæ feudo 40000. coronatos annuos impetarunt, Platina, ſcriba pontificio, teſte.

Anglia fabuloſa hiſtoria. 37 ¶ Fabuloſum eſt, quod nonnulli referont in Angliæ regno centum reges ex Bruti, Æneæ abnepotis, proſapia aliis alios ordine ſucceſſiſſe 1100. ante Dauidis regnum, nec non ab eo ſucceſſiuè alios, partim Anglos partim Saxones, vel aliarum gentium ad noſtra tempora, tres mundi ætates & 2500. annorum complectentes circiculum. Quum anno 1155. menſe Nouembri Pandectarum legem *Lucius* interpretarer publicè, veterum illatum Angliæ hiſtoriarum figmenta refutaui.

Seuerus Angliam Romanis ſubiecit. 38 ¶ Quòd ita ſit, Alexandrum Seuerum Cæſarem aiunt Angliam armis acquiſiuiſſe, Ebotaci fato functum, ex Anglicana muliere ſuſcepto filio Baſſiano Caracalla, poſt patris exceſſum Angliæ Rege, deinde Imperatore Romano in Italia. Seuerus equidem anno Chriſti 210. cum potenti exercitu Angliam ingreſſus, totam primus ſibi ſubiecit, in expeditione ſublatus è vitis. Huius filij & præfecti inſulam in Romanæ prouinciæ formam redegerunt.

Nullus Rex in imperio Rom. 39 ¶ Neque Seuerus igitur, neque eius filij, Angliæ Reges facti vel dicti ſunt. Lex enim Romana eſt, Euangelico dicto firmata, Ioan. 19. e eum contradicere Cæſari, nempe imperij dignitati atque maieſtati, qui ſe Regem conſtituit: quoniam nulla regio Regem acceptat, ſed extra imperialem ſedem, quæuis in prouinciæ formam redacta videtur.

Baſſianus in Africa, nunc in Anglia natus. 40 ¶ Nec vetiſimile ſit, Seuerum in Anglia ex patritia muliere ſuſcepiſſe Baſſianum, quandoquidem 80. annos natus etat, priuſquam in Angliam penetraret, non neceſſitate, ſed dolore ductus, quòd Baſſianum & Getam filios diſſidentes ab odiis & rixis domeſticis per longinqua bella auellere eperet. Angli, tunc Britanni, manus Seuero accedenti portigentes, repulſam paſſi ſunt: voluit enim Seuerus ferro decernere, noui tituli acquirendi gratiâ, nec non vt filios ab inteſtinis ſimultatibus auerteret. Baſſianum natu maiorem, ex Africana Leptenſi, legitima vxore, prius quàm eſſet Imperator, ſuſceperat: quem in imperio collegam adſciuit, vt annotat Capitolinus, qui eo tempore ſcripſit, Codex item Cæſareus, plures leges Seueri & Baſſiani ſimul complectens.

Geta ex meretrice natus. 41 ¶ Seuerus iam Imperator ex formoſiſſima meretrice Iulia, viuente vxore, Getam ſputium habuit: nec alios poſtea, nam octogenarios Angliam aggreſſus, podagra afflictus, in lectica vectus, bel-

Regnum Cyprium invasit à Romanis oppressum.

56 ¶ At quidem historiis & Geographis apparet loogè ante & post Constantij sæculum Cyprum Romanorum fuisse prouinciam. Quidam Alexandri magni successores, tegni titulo Cyprum possederunt, ad annum 54. ante Christi natiuitatem, quo populus Romanus, procurante Clodio, decreto publico, sed iniquo, Ptolomæi Cyprium tegnum facultatésque cunctas fisco adiudicauit. Id autem Clodij artibus confectum est, vt Catonem Vocensem, cui decreti exequendi commissa fuit, Senatu eicer et.

Romanorum interpolatio.

57 ¶ Inuitus expeditionem illam susceperat, vir integer vitæ, scelerisque purus, virtutis ano quæ custos, rigidúsque satelles, atque Reipublicæ amanóssimus: quam domi & foris Romani vnicam tespiciebant. Equidem Reipublicæ salus illis suprema lex, summum bonum fuit, & Numen: id fatente Cicerone in oratione ad Quirites & Senatum, quos reputat atque veluti in numenum Deorum telatos teneretut. Eiosmodi blasphemijs impuri homines delectabantur: at tantum nefas haud imponè toleruit, bellis ciuilibus, & Reipublicæ suæ casu tandem attriti.

Cyprus subacta & in prouinciam redacta.

58 ¶ Interea dum Cato manum operi admouet, Ptolomæus Cypri tex manus sibi ipsi intulit: inde statim mutatio, & insula, tege, atque auxilio destituta, in perpetuæ prouinciæ populi Romani formam tedacta est. Ingentes tegis defuncti diuitias sedula cura teconditas Cato Romam aduexit, cui velut triumphabundo populus, Senatus, magistratus occurterunt: teste Valer. Max. libr. 4. cap. 1. 2 3. 4. & lib. 8. cap. 16. Plutarcho in Catone, Sabell. Ennead. 6. li. 5.

Ad Venetos & ab iis ad Turcas peruenit.

59 ¶ Prouincia Romana Cyprus ab eo tempote remansit, ad imperij excidium, neque regem agnouit: ante Ricardum Anglum, qui in Syriam nauigans anno 1187. ab Insulanis superbè repulsus, Cyprum occupatam io tegnum erexit, quod post varias calamitates ad Venetos peruenit anno 1470. [iisdem ereptum anno 1570. & 1571. à Turcis, qui etiamoum insulam totam possident.] Qui aliter senount, & fabulis pascuntur, sacram ignorant vel corrumpere conantur historiam. Nam ex capit. 23. Actuum Apostolicorum apparet Cyprum fuisse prouinciam Romanam.

Maxentius nullam in Ægypto persecutionem mouit.

60 ¶ Falsum item est, quod isti narrant, Maxentium in Alexandriam fugisse Constantino petente Romam, & in Ægypto persecutionem instituisse aduersus Christianos, quos interfecit, nominatim Diuam Catharinam, quam tegis Costi seu Constantini Romæ tegnantis neptem, eruditam virginem, Græcos philosophos io Ægyptum ex Constantini tegionibus adductos consutantem somniant. Illud quidem certum est, Maxentium, quum Constantinus ex Gallia Romam proficiscereturt, imperij capessendi gratia, anno 311 in Ægyptum non aufugisse, priusquam enim Constantinus Romam ingrederetur, Maxentius prælio victus & interfectus est. Neque igitur in Ægyptum abiit, neque post imperium adeptum ex Italia mouit pedem.

Christianis finem Constantinus.

61 ¶ Præterea Constantinus victor toto imperio persecutiones in Christianos excitatas pacauit: & patris exemplo Christianis fecit otia, fanitque, debellatis omnibus aduersantibus ethnicis fide Christianæ

Helenopolin & Constantinopolin ædificat.

hostibus infensissimis. 62 ¶ Solus imperator relictus, Drepanum oppidulum in ciuitatem, nomine Helenopolin, transmutauit, iuxta quam dum Constantinopolin ædificare cogitat, quòd inculta esset regio & andum solum, in oppolita patte, Thraciam versus, clemenoore solo & cælo, supra Byzantij à Seuero deleti rudera, ad superum littus matis Propontidis, nobilem illam vrbem construxit, nouámq; Romam, veteris æmulam, Orientalisque imperij sedem nominauit.

Samaria & Iudea tributaria.

63 ¶ A morte Herodis Agrippæ secundi & paulò post excidium Hierosolymitanum, nullus in Samaria rex extitit, vt nec in Græcia: neque Samatia popolorum multorum Græcorum primilegijs vnquam gauisa, sed prouincia tributaria facta est. Iudæam & Palæstinam in duodecim præfecturas Romani distinxerunt: teste Blondo, libto tertio de Roma triumphante.

Miseri eorum conditio, qui Scripturas sacras contemnunt.

64 ¶ Extra oleas vagari non fert animus, aliquin facilè figmenta mendaciáq; confutarem io hunc vsque diem recepta, & Sacrarum literarum vetitati antepolita, iusto quidem Dei iudicio, in efficaciam erroris eos relinquente, qui doctrina cælesti repudiata, Christo, quem Pater dederat, atque obsignauerat, derelicto, mendaciis suis adhæsetunt: 2. Thessalon. 2. Quum Argentiox essem, à fide dignis hominibus accepi, beatæ memotiæ principem Eduardum sextum Angliæ regem flammis vltricibus, fabulosas istas commentationes adiudicasse, quod pridem factum erat ab Ephesiis, qui audito Apostolo sacras conciones & disputationes per biennium in primatij cuiusdam vin ædibus habente, curiosarum artium comportatos libros excussetunt in omnium conspectu: quorum supputatis pretiis tepererunt denariorum quinquaginta millia. Act. 19.

Ante Christum natum Francisforti conditi.

65 ¶ Quicquid est de Ptaogotum otigine & antiquitate, nec non de Regum Francicorum prosapia, libris consignatum, tanquam fide dignum, si reciptendum sit, iam 2000. anoi effluxerint. Sed certam temporis designationem ex probatis auctoribus collectam prosequi sufficit. Vulgata sententia est Francum huius nominis secundum Francis qoibus impetauit anno ante Christi natiuitatem 37. Romanos idem variis prælijs attriuit, Galliæ nec non populos, quam ingressus est, ponte ad Mosam constructo. At longè falluntur, qui ab hoc tege Francos nomen mutuatos esse putant.

Gallias subiugare Cæsar studet.

66 ¶ Longè antea id factum, Romana historia teste. Iulio enim Cæsare Gallias ingresso, vt Heduis Romanorum consœderatis ferret suppetias, regionem totam Romanis subiicere cogitauit, anno ante Christum natum quinquagesimo sexto. Francorum nomen & fama ad Senatum popnlúmque Rom. iamiam peruenerat, teste Cicerone, qui in epist. Ad Att. Gallorum nec non legationis Gallicæ memioit.

Francorum vim experitur.

67 ¶ Quales viti essent Cæsar expertus, libro sexto ingenuè fatetur. Cogunt (inquit) equitum duo millia Sicambri, primos Eburonum fines adeunt, multos ex fuga dispersos excipiunt, magno pecoris numero potiuntur, inuitati prædâ longius procedunt. Qui postea sint ausi Sicambri, quos Germanos appellat, castra Cæsaris inuadentes, & Romanos retotore teplentes, prædáque onusti iter repetentes refert idem autor. Equidem Sicambri, ij fuere, quos Roma Ciceróq; Francos tunc temporis appellaunt. Horum rex fuit Autharius, anno ante Christum septuagesimo secundo. Inde colligimus regnum Francorum à sua origine ad annum 1161. quo nostet Commentatius scriptus est, 1632. annos adimpleros numerate. Nullum aliud regnum, nullam rempnblicam tam diu perduraste legimus. Venera enim nondum 1200. annos impleuit.

Regnum Franciæ interregno minimè abrumpitur.

70 ¶ Quamois aotem, scriptore Hunibaldo, post mottem Marcomiri Francorum tegis, ex Authatij stirpe, Franci deniq; eiusdem filij, in bello contra Valentinianum primum interfecti, tege per 25. annotum spatium Franci catuerint, à Ducibus gubernaó; stupe tegia oriundi illi Duces fuere, qui populum conseruarunt, donec assumpris viribus, & transecto Rheno, teceptáque à Romano præsidio Treuirorum vrbe, tota etiam Gallia vsque ad Sequanam. 71 ¶ Pharamundus elegerunt, qui Francorum primus Rex throno tegum in Gallijs fandauit, anno Domini 410. Et quidem Pharamundus ille directa linea & prosapia Francorum Regum fuit oriundus neque vllum fuit interregnum, tametsi dominao onis

Pharamundus in Gallijs regnauit.

Inde regnum Saüli tum eiuſdem poſteris ablatum eſt. 1. Sam. 15. 16. &c.

90 ¶ Quinetiam ereptum legimus Ieroboami filiis à Baaſa cæſis, propter idolatriæ crimen. Quóniam verò Iehu Baalitas interfecerat, templa & idola ſuccenderat, regnum illi poſtetiſque in quartam generationem conſeruauit Deus: 2. Reg. 10.

91 ¶ Tandem quum decem tribus Iſraëliticæ ardentius quàm antea idolorum cultum eſſent amplexæ, Samaria regni caput triennalem obſidionem quum toleraſſet, capta, & populus in captiuitatem ductus eſt à Salmanaſſate, anno poſt Salomonis exceſſum ducenteſimo quadrageſimo tertio 2. Reg. 16. Anno autem 290. idem Salmanaſſar reuerſus, Samariam expugnauit, & Iſraëlitas omnes abductos, nec non Ireneos bellatores Ephraimitas, anno ſexto regni Ezechiæ, in Mediam deportauit: 2. Reg. 17. Ita regnum Iſraëlis idolatriæ cauſâ planè cuerſum eſt, ſuxta Eſaiæ vaticinium, cap. 7.

Regnum Iſraëliticũ plane euerſum.

92 ¶ Iſraëlitico regno exciſo, Iudaicum per octoginta annos ſtetit. Quum enim pij & docti vni Ieroſolymam potius quàm Samariam incolerent, tardius corrupti ſunt Iudæi; ita vt poſt illam multorum annorum crudeliſſimam Manaſſis Ezechiæ filij lanienam, temporibus Ioſiæ tum iuuenis admodum,

Iudaici regni ſtatus & duratio.

93 ¶ Sacerdos quidam Ieroſolymitanus diuinæ legis librum reperrum tradiderit Saphan regis Cancellario. Is autem indicauit regi quid acciderat; vnde religionis inſtauratio, populiq; ad meliorem mentem teductio: 2. Reg. 22. Quapropter ſub Ioſiæ regno vindictam Deus cohibuit. At verò poſt Ioſiæ cædem.

Cancellarius ſapiens.

Pius Rex.

94 ¶ Iehojakimus in regno ſucceſſor, quòd prophetiarum Ieremiæ volumen combuſſiſſet, Ieroſolymá expugnatá, interfectus eſt, & cadauer eius aſini ſepulturam habuit, æſtui diurno & gelu nocturno proiectum. Ierem. 22. & 36. Iechonias in captiuitatem abiit. Eius ſucceſſor Sedecias in idololatria perſeuerans, iugum Nebucadnezaris excutere conatus, excidium vrbi attulit, & ſobole ſua coram iugulata oculis eruti occæcatus in Babylonem cum populo tractus eſt, tegno Iudaico in poſterum extincto. 95. ¶ quod non acciditſſet, ſi modò Iudæi propheticis ſermonibus attentas aures præbuiſſent. Longè antea craſſam ſupinámq; populi inſcitiam Eſaias damnauerat, quòd dicere recuſaſſent ſe in religionis negotio Dei vocem per prophetas declaratam ſequuturos: nec regis vel ſacerdotum mandata impia audituros. Quoniam verò ſcientiam veram populus repudiauerat, in captiuitatem deductus, rege, templo tabernaculo, ſacrificiis, pohóa deſtitutus, per ſeptuaginta annos miſerrima forte, veluti in ſepulchro latens, viſus eſt.

Inſipientes reges.

Idolatre regnum Iudaicũ peſſundant.

96 ¶ Ex Babylone in Iudæam reuerſus, regnum terrenum à Deo minimè recepit, cuius grauia toties tebellis fuerat, & Prophetas quam plurimos interfecerat: ſed ſacerdotium externum & Moſis ſacros ritus, vſque ad Meſſiæ aduentum ſolummodo obtinuit. Quicunque etenim poſt Macabæorum arma, contra Antiochum Epiphanem & eius poſteros pro Iudæorum patrocinio & Religionis liberate iuſtè ſuſcepta, reges Iudææ dicti ſunt, nomen illud iniuſtè vſurparunt: ideo à Romanis & ab Herode Idomæo quamprimũ oppreſſi ſunt. Herodem verò Antonius Triumvir, deín Auguſtus, modò Romanis pareret, Regem Iudææ conſtituit. Et Auguſtus Iudæos tanquam ſibi ſubditos per Cyrenium recenſuit, quo tempore ex virgine beata Ieſus Chriſtus vnicus Eccleſiæ Dei Seruator & Mediator natus eſt.

Qua ratione ira Dei vitari poſſit.

97 ¶ Neque regno Iſraëlitico, neq; Iudaico idolorum ſtercoribus polluto Deus, gloriæ ſuæ (quam ſtatuis & ſimulacris coocedere recuſat) zelotes, vindictam in ita ſua ſumens de iis qui filium eius vnicum Seruatorem & Mediatorem recipere detrectant, vllo modo pepercit: abſit igitur vt Franciæ regnum, propterea quòd durationem regni Iſraëlitici & Iudaici per reperita annorum ſæcula bis ſuperauerit, ſibi applaudat. quimmo Ezechiæ Ioſiæque, piorum regum in Iudæa, religionem ex Dei verbo inſtaurantium, idololatriato & idolorum ſacrificulos expellentium imitetur exempla. nec alia ratione imminens ira Dei vitari poteſt. Pſal. 2.

Res Eccleſiaſticas Franci & reges conſtituerunt.

98 ¶ Si quis obiiciat munus illud ad principes & reges minimè pertinere, is authoritatem principibus ac regibus à Deo commiſſum conuellet, in maieſtatis crimen incurret, in Deum blaſphemus apparet, quem calumniæ profanæ telis adoritur. Huius authoritatis exempla paſſim in hiſtoriis ſacris occurrunt: regnúmque Francorum domeſticis in eam rem teſtimoniis abundat. 99 ¶ Iamdudum enim Franciæ reges ſtatuta, leges, edicta de rebus Eccleſiaſticis promulgarunt, præſertim ad compeſcendas Eccleſiaſticorum nominatim verò Epiſcoporum & Pontificum Romanorum peſſimas artes. Nam ante 1250. annos Clodoueus Francorum rex primam Syoodum Gallicanam Aurelię indixit, & iuſſit haberi: in qua triginta tres Epiſcopi conuenerunt, atque triginta tres Canones Eccleſiaſticos conſcripſerunt, quos Gratianus monachus Italus fere omnes decreti ſui compilationibus inſeruit: & ad finem prioris partis Conciliorum addiros legimus. Vincentius hiſtoricus, lib. 11. huius Synodi meminit: Grananus item, diſt. 16. C. 1. annot.

Clodoueus primam Syoodum Gallicanam indixit & haberi iuſſit.

Caroli magni mores, leges, inſtitutaque Concilia.

110 ¶ Ante annos 800. Carolus Magnus Francorum rex, poſtea Occidentis imperator (vel, teſte Alberto Cranzio hiſtor. Eccleſ. lib. 1 ca. 2 titulos eiuſdem ex anóquis diplomatibus deſcribente, imperii Romani, gubernator, dominus & rex Francorum ac Longobardorum, Sexanúmq; dominator) non modò leges politicas, in hunc vſque diem à Saxonibus obſeruatas, conſtituit, verumetiam per Gallias quinque concilia haberi curauit: primum Moguntiæ, alterum Rhothomagi, tertium Rhemis, quartum Catalauni ad Ararim, quintum Atelatæ: in quibus Clero leges & regulæ præſcriptæ ſunt.

Ludouici Pij Conſtitutiones Eccleſiaſticæ.

100 ¶ Ludouicus Pius Concilium Aquiſgrani habuit, in quo præter Eccleſiaſticarum conſtitutionum libros, anno 830. promulgatos, veſtes pretioſas & artificio multo confectas Clericis abſtulit, Platina in Gregorio quarto, Roberto Gaguino, ac Paulo Æmilio teſtibus. 101 ¶ Iterum Carolus ſolus, dein cum Ludouico Pio imperij conſorte: poſtea Ludooicus per ſe, tandem adſcito Lothario filio natu maiore varias leges Eccleſiaſticas tum de doctrina Chriſtiana & Sacramentis, tum de Epiſcopis & Clericis ſanciuit.

Caroli Magni capitula.

101 ¶ Quibus legibus Eccleſia paruit, quemadmodum ex capitulis Caroli Magni, Ludouici Pij, Clothatij, & Grauani decreto facilè colligimus. In decreto autem quamplurimæ leges ex iſdem capitulis collectæ leguntur. Anſegiſus abbas autem capitulorum Caroli Magni & Ludouici Pij libros quatuor edidit etiamnum extantes. Qnorum ſummam his verbis idem abbas in præfatione ſua complexus eſt. Hoc notum ſit lectori, quia prædicta capitula, quæ per intervalla temporum à præfatis ſunt principibus edita, in quatuor diſtioxi libellos. Illa ſcilicet quæ Dominus Karolus Imperator fecit ad ordinem eccleſiaſticum pertinentia in primo aduuani libello. Ea verò Eccleſiaſtica quæ Domnus ac piiſſimus Ludouicus Imperator & Lotharius Cæſar filius ipſius ediderunt, in ſecuodo deſcripſi. Illa autem quæ Domnus Karolus in diuerſis fecit temporibus ad mundanam pertinenna legem, in tertio aduuani. Ipſa verò quæ Domnus Ludouicus præclarus Imperator & Lotharius Cæſar filius eius fecerunt, ad augmentum mundanæ pertinentia legis, in quarto congeſſi.

De ſincera verbi Dei adq; miniſtratione.

104 ¶ Priore libro c. 78. edicit Carolus lege ſancta & catholica, vt in Eccleſia libri Canonici ſactæ Scripturæ tantùm legantur. Idem ſtatuerat Concilium

Carthaginenſe tertium, can. 47. ſubiuncto Canonicorum librorum veteris nouique Teſtamenti catalogo. Docet præterea Carolus, c. 82. Eccleſiarum paſtores (mendicantibus & aliis monachis pulpitum ſ. conſcendentibus, nondum natis) quid agendum ſit; his verbis Summopere vobis videndum eſt, dilectiſſimi & venerabiles paſtores & rectores Eccleſiarum Dei, vt preſbiteri quos toritus per parochias veſtras ad regendum & prædicandum per Eccleſias populom Deo ſeruientem, rectè & honeſtè prædicent: & noo ſinatis noua vel non Canonica aliquos ex ſuo ſenſu, & non ſecundum ſcripturas ſactas figere & prædicate populo, ſed & voſmetipſi vtiha honeſtè & rectè, & quæ ad vitam ducunt æternam prædicate, ahóſq; inſtrunte, vt hæc eadem prædicent. Propoſitio deinde Symboli Apoſtolici, decalogi, dominicæ item oraoonis compendio, tandem ſubiicit: Ideo, dilectiſſimi, toto corde præparemus nos in ſcientia veritatis, vt poſſimus contradicentibus veritati reſiſtere: & diuina donante gratia verbum Dei creſcat, & currat, & multiplicetur in profectum ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ſalutem animarum veſtrarum, laudem & glonam nominis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Pax prædicantibos, gratia obedientibus, gloria Domino noſtro Ieſu Chriſto, Amen.

Nouis apocryphis ſcripturis excluſis

105 ¶ Eiuſdem libri 1. capitulo 87. Statumm eſt (inquit Carolus: vt quicquid tempore impenj noſtri a fidelibus Eccleſiæ ſponte collarum fuerit, in duriotibus locis duas partes in vſus pauperum, tertiam in ſtipendia cedere clericorum aut monachoruos, in minotibus verò locis æquè inter clerum & pauperes fote diuidendum: niſi fortè à datoribus, vbi ſpecialiter dandæ ſint, conſtitutum fuerit.

Decollat's Eccleſiæ diuidendis, & non diuidendis

106 ¶ Cap. autem 83. Quia iuxtt ſanctorum patrum traditionem noumus res Eccleſiæ vota eſſe fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum: cuique noo ſolùm habita cooſeruate, verùm etiam Deo opitulante conferre optamus. Tamen vt multa ab Eccleſiaſticis de non diuidendis rebus illius ſuſpicionem dudum conceptam penitus amoueremus, ſtatuimus vtoeque noſtris, neq, fihorum & (Deo diſpenſante) ſucceſſorum noſtrorum temporibus, qui noſtram vel progenitorum noſtrorum voluntatem vel exemplum imitati voluerint, nullam penitus diuiſionem aut ractutam patiatur. Synodus Moguntina capitulum illud ſequota eſt, aduerſus Abbatom & Monachorum auaritiam turpiſq; lucri cupidinatem, à Gratiaoo repreſſam, cauſ. 20. quæſt. 3. c. vlt.

107 ¶ Eodem libro piam Chriſtianámq; legem de verbi Dei prædicatione ſancit Carolus, cap. 109 his verbis: Epiſcopos monemus, vt ſiue per ſe, ſiue per vicarios, pabulum verbi diuini ſeduló populis annuntient: quia, vt ait beatus Gregorius, ita contram ſe occulti iudicis excitat ſacerdos, ſi ſine prædicationis ſonitu incedit, & vtipſi Clerum ſibi commiſſum in ſobrietate & caſtitate outriant, diuiniſque officiis imbuant, qui ritè ad ſactoſanctos Eccleſiaſticos ordines promoueri poſſint. Paulò poſt: Et vt ſuperſtitiones quas quibuſdam in locis in exequiis mottuorum nonnulli faciunt, eradicent. Poſtrema hæc verba Chriſti præcepto contenuiot, Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſoos: Luc. 9. 60. Dicto item Moſis, Leuit. 21. 1. 11. & Apoſtoli, 1. Theſſal. 4. 13 & Ambroſij, lib. 1. de Abrahamo Patriarcha, ca. 9. ſcribentis in dictum illud Geneſ. 23. 2. Surgens verò Abraham, quom receſſiſſet à facie mortui ſui; Docemur, inquit, non diu adhærere mortuis ſed eis deferre quod humamtatis officio ſufficit. Dictum verò Gregorij à Carolo citari, extat in eiuſdem libro de cura paſtotali, parte 2. cap. 4. primo item epiſtolar. lib cap. 24. a Gratiano poſtea in decreti volumine comportato, diſt. 43. can. 1.

Demortuoꝝ ſepultura.

Preces funebres veteres ex Pſalmorum cantu in ſpem reſurrectionis adornatas.

108 ¶ Toletana Synodus tertia, c. 22. ſtatuit, vt in Chriſtianorum ſepultura nullæ vſurparentur ceremoniæ, præterquam Pſalmorom cantus: precéſque funebres omnes reuocat, ad ſpem reſurrectionis cantum illum Pſalmorum reuocans. Ex Euangelicis aotem literis & Pauli doctrina Cannnis ſui ratione reddita, tandem infert, per vniuerſum orbem Chriſtianorum corpora eo modo eſſe inhumanda Fuit equidem Synodus hæc planè orthodoxa, quæ Arianam hæreſim anathemate ferit, atque quamplurimos, nominatim preſbyteros & Epiſcopos ab Arianiſmo ad veram fidem reuocauit. Et extat in Decreto Gratiani, XIII. q. 2. c. Quia diuina.

109 ¶ Ludouicus autem Pius, Caroli Magni Francorum regis & Romanorum imperatoris filius: Clotharius item Ludouici filius, Anſegiſi lib 2. Chriſtianiſſimam & ſanctiſſimam legem de ſacro Cœnæ Dominicæ ſacramento ſtatueruot, cap 40. his verbis, In perceptione corporis & ſanguiois dominici magna diſcretio adhibenda eſt. Cauendum eſt. n. ne ſi nimium in longum differatur, ad pernicieminiæ petrineat, dicente Domino, Niſi manducauerittis carnem filij hominis, & ſanguinem eius biberuis, non habebiris vitam in vobis. Si verò indiſcretè accipiatur, timendum eſt illud quod ait Apoſtolus, Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Iuxta eiuſdem ergo Apoſtoli documentum probare ſe debet homo, & ſic de pane illo manducate, & de calice bibere, vt videlicet abſtinens aliquot diebus ab operibus carnis, & purificans corpus animámq; ſuam, præparet ſe ad percipiendum tantum Sacramentum, exemplo Dauid, qui niſi confeſſus fuiſſet ſe abſtinuiſſe ab opere coniugali ab heri & nudius tertius, nequaquam panes propoſitionis à ſacerdote accepiſſet, Et ca. 45. Vt ſi non frequentius, vel tes laici homines in anno communicent, niſi fortè quis maioribus quibuſtiber crimmibus impediatur.

Caroli Magni ſæculom vſum ſacramenti ſub vtraque ſpecie laicis mandari retinuit, teſte Ioachimo Vadiano, qui in Europæ deſcriptione varia decreta Germanicarum Synodorum, à Caroli Magni excuſſu habitatum, profert edita, quæ deſcriptione noo fert animus.

Communio ſub vtraque ſpecie.

110 ¶ Manifeſtum eſt communionem ſub vtraq; ſpecie laicis vtriuſque ſexus publicè & ſemper in Gallia, vſque ad Synodum Conſtannæ habitam, obſeruatam eſſe. Paulo poſt Baſilienſis Synodus eandem communionem Bohemis horúmqoe vicinis cooceſſit. Quinimo epiſtolæ decretales pontificum, non ita corruptæ vt ſextus, Clementinæ & extrauagantes, quæ poſtea ſucceſſerunt, communionem eandem haud improbant; & paroeciarum ſactiſtæ huios rei curam gerere præcipitur, vt ægroi ipſi panem & vinum ſacrum petentes ſumerent, quemadmodum refertur lib. 1. Decretalium, capite ſecundo & tertio tituli 24. de Archipreſbyteri officio.

Cardinalium origo.

111 ¶ Cæterum eum loco Cardinalium preſbyterorum nomine intelliguntur Curiooes. ita dicti, quòd paroeciæ præcipoani curam ger. nt. Illo etiam ſæculo & prionibus ab omni æuo, Romæ nominatim, Cardinales nihil aliud fuêre quàm paroeciarum curiones, ſicuti Gregorij Magni Romani Epiſcopi epiſtolæ teſtantur. Idem affirmat Cardinalis Florenonus Canoniſtarum princeps, qui ante 180. annos floruit, conſiliſque ſuis admiſcet, conſil 61. Cardinales Romanos aſſerens paroeciali iore niti in locis titulorum ſuorum.

Cardinalitij galeri.

112 ¶ Clotharij antem Cæſaris, atque Caroli Calui Franciæ regis & imperatoris, Ludouici filiorum, ſæculo, Leo quartus Romæ epiſcopus de gradu deiecit, ſancti Marcelli Cardinalem, quòd per quinquennium in paroecia ſua non teſediſſet: teſte Platina in Leone quarto. 113 ¶ Poſtquam verò Innoc. IV. Fridericum ſe condum imperatorem anno 1247. armis debellauit, ex eius ſpoliis (vt refert Platina) Cardinalibus robres galeros tribuit: ex quo telictis paroeciis ſuis Curiones illi Principes & Regum cognati facti ſunt.

114 ¶ Plures alias conſtitutiones Ludouicus & Clotharius euulgarunt de miniſtris & diſciplina Eccleſiæ, quæ paucis attingam. Priore libro Capitulorum Caroli Magni, cap. 2 Eorum, inquit, qui ad ordinandum veniunt, fides & vita prius ab Epiſcopo diligentet diſcutiatur, & poſtea ordinentur. Cap. 142. Preſbyteti non ordinentur, priuſquam examinentur, & excommunicationes paſſim ac ſine cauſa non fiant. Cap. 19. Non oportet Epiſcopum aut quemlibet ex clero per pecunias ordinari. Vtrique deponendi ſunt, & qui ordinat, & qui ordinatur, nec non qui mediator eſt inter eos. Item de eadem re in Canonibus Apoſtolorum legitur; Si quis epiſcopus, aut Preſbyter, aut diaconus, per pecunias hanc obtinuerit dignitatem, deiciatur & ipſe, & ordinator eius, & à communione abſcindatur: quam hæreſim tam ipſe priuceps Apoſtolorum in Simone Mago terribiliter damnauit.

Epiſcoporum electio ad quos pertineat.

115 ¶ Præterea Carolus Magnus & Ludouicus Pius edixerunt capit. 84. lib. 1. Vt epiſcopi per electionem clericorum & populi, ſecundum ſtatuta Canonum de propria diœceſi, remota perſonarum & munerum acceptione, ob vitæ meritum & ſapientiæ donum eligantur, vt exemplo & verbo ſibi ſubiectis vſquequaque prodeſſe valeant. quam conſtitutionem Gratianus fideliter inſerit C. Sacratum diſtinct. 63.

116 ¶ Alibi verò liberos homines venire ad monachatus profeſſionem admitti, niſi per regem eis liceat: Relatum enim (inquiunt) nobis eſt, quoſdam non tam deuotionis gratiâ, quàm vt belli labores alitúdve Regi debitum obſequium vitarent, illud vitæ genus ambiuiſſe: alios autem auarinâ nonnullorum hæredipetarum eò fuiſſe inductos & adactos. Seruilis conditionis homines à dominorum ſuorum arbitrio pendere iubent. 117 ¶ Quæ lex honeſta ſanctaque damnat Valentis edictum, poſt Valentiniani fratris mortem promulgatum, quo (relatu Paoli Diaconi lib. 12.) monachi ad bellum proficiſci iubebantur.

Vt ſacerdotum officio.

118 ¶ Lib. 2. cap. 37. edicunt, vt iuxta Apoſtoli vocem ſacerdotes irreprehenſibiles ſint, moribus ornati, & nequaquam turpibus lucris deſeruant, iuxta illud quod ait Scriptura, Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſæcularibus, vt ei placeat cui ſe probauit. Et cap. 41. Quia conſtat in Eccleſia diuerſarum conditionum homines eſſe, vt ſint nobiles & ignobiles, ſerui, coloni, inquilini, & cæteta huiuſcemodi nomina, oportet, vt quicunque eis præſunt, clerici ſiue laici, clementer erga eos agant, & miſericorditer eos tractent, ſiue in exigendis ab eis operibus, ſiue in accipiendis tributis & quibuſdam debitis ſciántque eos fratres ſuos eſſe, & vnum ſecum patrem habere Deum, cui clamant, Pater noſter qui es in cælis: & vnam matrem ſanctam Eccleſiam, quæ eos intemerato ſacri fontis vtero gignit. Diſciplina igitur eis miſericordiſſima, & gubernatio opportuna adhibenda eſt: diſciplina, ne indiſciplinate viuendo auctorem ſuum offendant: gubernatio, ne in quotidianis vitæ commeatibus prælatorum adminiculo deſtitui ſanciant.

De monachis & monialibus.

119 ¶ Præterea lib. 4. capitul. ſuorum, ſequentes articulos conſenſerunt, quos Anſegiſus lib. 1. ſuæ compilationis adiunxit his verbis, cap. 101. [poſtremæ editionis Pariſienſis, quam ſumus ſequuti,] Ne pueri verò ſine voluntate parentum tonſurentur, vel puellæ velentur, modis omnibus inhibitum eſt: & qui hoc facere tentauerit, mulctam, quæ in capitulis legis mundanæ a nobis conſtituta continetur, perſoluere cogatur. Et cap. 107. Ne verò puellæ indiſcretè velentur, placuit nobis etiam de ſacris omnibus qualiter obſeruandum ſit, hîc inferre. De tempore velandarum puellarum in Africano Concilio, cap. 16. continetur, vt non ante 25. annos conſecrentur.

De ſepultura

120 ¶ Et cap. 120. Vt nullus deinceps in eccleſia mortuum ſepeliat. Quod antea conſtitutum fuerat à Gratiano, Valentiniano, & Theodoſio imperatoribus, circa annum Chriſti 380. &c. vt teſtatur l. 2. Col. *De ſacroſanctis Eccleſiis*, poſtea item in aliis Caroli magni capitulis, nec non in comitiorum Vvormatiæ habitorum lege Carolina, quam decretalium pontificiarum compilatores, auctoris nomine ſuppreſſo, ſibi tribuunt, C. 1. extra, de cenſibus, quemadmodum in annotat. ad contextum attigi, tum. in t. parr. ſtili Curiæ Pariſienſis, titulo 50. & in notis ad Gratiani decretum. C *Sanctum eſt*, 23. quæſt. 8.

121 ¶ Idem Carolus Magnus in edicto Martij menſis, regni ſui anno 11. priuſquam Auguſtus ſalutaretur, anno 22. cap. 8. homicidas ahóſve reos, mortis ſupplicio iure afficiendos, ad eccleſias confugientes, immunitate priuat: quod Iuſtinianus Magnus longè anteà conſtituerat, nempe circa annum Chriſti 540. ſicut in annotationibus ad Alexandri Conſil. lib. 7. conſ. 145. obſeruaui.

Epiſcopi & Clerici legibus obtemperare.

122 ¶ His multíſque eiuſmodi conſtitutionibus quarum deſcriptionem, breuitatis gratia ſubticere nolo, non tantùm laici, verùm etiam clerici, ſacerdotes, epiſcopi, atque adeo pontifices ipſi paruerunt, iuxta S. Pauli doctrinam, Romanis veteribus Chriſtianis traditam, Roman. capite decimoterno: *Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubiecta eſto.* πᾶσα ψυχὴ, inquit Chryſoſtomus, Apoſtoli verba referens, *Omnis anima*, vt demonſtraret neminem ab hac ſubiectione eſſe immunem; etiamſi Apoſtolus, Propheta, Euangeliſta, Preſbyter, monachus nominaretur: quum etiam hæc ſubiectio pietati nequaquam obſit. Sanctus Petrus etiam, prima epiſtola, cap. 2. Subiecti eſtote, inquit, cuiuis humanæ ordinationi, propter Dominum: ſiue regi, vt qui ſupereminear, ſiue præſidibus, vt qui per eum mittantur.

Romani pontifices regibus ſubiecti.

123 ¶ Hiſtoria autem teſtatur, totam Eccleſiam, Romanóſque Pontifices, principibus fuiſſe ſubiectos, vt diſertis verbis traditur C. *De capitulis*, 10. diſt. vbi Leo quartus (inter ſanctos Romanos epiſcopos relatus) expreſſe humiliérque pollicetur ſe ortiano primo, Ludouici Pij filio, ſe imperatoria capitula & [illegible]tum etiam Caroli Magni & Ludouici Pij præcepta, diligenter, inuiolata fide, indefinenter, perpetuo modíque omnibus obſeruaturum: mendacem appellans enim qui ſecus dixerit vel in poſterum dicet. 124 ¶ quæ poſtrema clauſula obſeruatu digniſſima videtur, tanquam cenſura prophetico ſpiritu concepta, ſubiunctaque contra futuram pontificum ambitionem atq; vſurpationem, Canoniſtarum item impoſturas & fraudes, præſertim Archidiaconi & Alexandrini Cardinalis, qui in Canonem illum *de Capitulis* ſcribentes Leonem quartum puſillanimem appellarunt, ac ſi pauore preſſus huiuſmodi profeſſionem edidiſſet. Atqui Leo ipſe mendacij arguit iſtos, ſicut ante Gratianum Iuo Carnutenſis epiſcopus, decretorum ſuorum libro ſecundo teſtatur. Iterum cap. vltimo eiuſdem diſtinctionis Leo IV. ad Lotharium ſcribit, Clementiam veſtram ſupplices rogamus, ſicuti hactenus lex Romana (ab Imperatoribus Francicis edita) vim ſuam ſine vllo tumultu obtinuit, nec auditum ſit eam in alicuius gratiam vel tantillum violatam eſſe, vt etiamnum veſtra auctoritate ſarta tecta maneat.

Leo 4. coram Ludouico 8. ſpiritu cauſam dixit.

125 ¶ Idem Leo, poſtquam Lotharius cucullam induit, à ſycophantis crimine maieſtatis inſimulatus, nempe quòd imperium Græcis reſtituere moliretur eſſet, in iudicio ſterit coram Ludouico ſecundo, Lotharij filio, cuius iudicio eſt abſolutus, vt refert C. Nos ſi incomperenter aliquid egimus, 11. quæſt. 7.

Et de armis contra Saracenos induis reddit actio.

126 ¶ Idem Leo rationem prolixè reddidit Ludouico ſecundo, quod pro Italiæ & vrbis defenſione arma induerat, feliciterq; contra Saracenos pugnauerat. quod

tefertur *C. Igitur*, & ſequenti 23. qu. 8. quemadmodum in annotationibus meis ad eundem locum attigi, teſte etiã Plati. in Leone IV. Res ita habuit. Saraceni quum Oſtiæ vrbem & portum inuaſiſſent, vt ex improuiſo Romam (belli ſuſpicione liberam, præſidiario milite deſtitutam, præſentia ſubſidióque Cæſaris quem in tanto periculo implorate ciues non poterant, nudatam) ſine labore expugnarent atque diriperent, Leo epiſcopus Romanus ſtrenui bellatoris & imperatoris perſonam induens, populum ad arma conuocarum, vrbe excedens, duxit aduerſus Saracenos, quos alacri pugna aggreſſos proſtrauit, fudit, fugauit, multis in prælio deſideratis, aliis capris, in ſeruitutem adactis, vel iuſto mortis ſupplicio affectis. Capruos autem coëgit ad inſtaurationem profanotum & ſacrorum vrbis locorum, quæ Saracenorum maiores olim diruerant. Deinde Leo per nuncios apud Imperatorem in Gallia degentem, factum excuſauit, periculi improuiſi neceſſitatem cauſatus, & rem totam explicuit, ne in Imperatoris auctoritatem, & iuriſdictionem vel tantillum ſibi tribuere velle videretur. Id contextus C. *Igitur* aſſerit: vbi gloſſa prior præpoſterè & ridiculè, pro more Canoniſtarum, inferr vrbem Romam ad Pontificem, non ad Cæſarem, pertinere.

Roma non ad Pontificem ſed ad Cæſarem pertinet.

127 ¶ Atqui contrarium planè ſequitur, & inſtendum eſt: quotſum enim Leo negotij cauſas Cæſari aperuiſſet, vel tanquam ſubditus & imperij legibus adſtrictus, imò reus, iudicio ſtetiſſet, ſicuti diximus? Præterea videt Lector, quàm impetitè Canoniſtarum temeritas Leonem timiditatis arguens; quum prompta manu acies belli commeatu munitas fortitet profligauerit: & quàm iniquè dicta factáque Leonis, inter Diuos relati, nebulones iſti vellicent. Sed, quid miramur iſtorum audaciam, quum etiam in Chriſto & Apoſtolis improbent quicquid dictum in nouo Teſtamento legitur, quod ſuorum Pontificum ambitioſæ tyrannidi repugnet?

Ioannes 8

128 ¶ Pontifex Ioannes VIII. eandem obedientiam Ludouico ſecundo Etaocico Imperatori detulit: C. *Vides*, 10. diſtinct. vbi de iiſdem legibus agitur, ſicuti perſonarum, temporum, & aliarum circunſtantiarum hiſtoria demonſtrat, & infra proluxe declaratur.

Ludouicus 9. cognomine Sanctus.

129 ¶ Ludouicus IX. Francorum Rex, anno 1228. anteceſſorum ſuorum exemplo, iuxta veterum Canones, legem promulgauit aduerſus nouas Curiæ Romanæ technas, reſeruationes, exactiones, præuentiones: qua ſtatuit vt Franciæ epiſcopi & prælati, patroni item omnes ac beneficiorum collatores, iure ſuo plenè fruerentur: cuique ſua iuriſdictione conſeruata: cathedrales item Eccleſiæ, nec non collegiales, immunitatibus, decimis abiſque prouentibus gauderent, atque iuxta iuris communis diſpoſitionem, Concilio rum S. Eccleſiæ ſtatuta, ſanctorum patrum inſtitutionem, promotiones, collationes, prouiſiones & conſtitutiones prælatorum, dignitatum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum in Franciæ tegno fierent.

Pequationes Romanæ primæ Gallicanæ Eccleſiæ Synodo damnatæ.

130 ¶ Hæc ſanctio in gratiam libertatis Eccleſiæ Gallicanæ, conſeruationis Canonum & Conciliorum, nominatim primi Gallicani, promulgata eſt. Etenim Can. 19 quem Gratianus inſeruit, 16. q. 7. c. *Omnes Baſilicæ*, quotquot Eccleſiæ tum erant, præſentes, tum futuræ, diœceſeos Epiſcopo ſubiiciuntur. Præterea Ludouici lex ſartam tectam cuſtodit Synodi Nicenæ conſtitutionem, C. 6. & Antiochenæ, C. 9. quæ extat apud Gratianum, cauſa 9. qu. 3. C. *Perſingula*: conſeruat item veteres Cæſareas & Regias conſtitutiones contra abuſum teſeruationum, annatarum, præuentionum, & nouorum pontificum technas quæſtuarias. Porro legem hanc Ludouici in ſtilo Parlamenti Galliæ ſupremi, par. 2 ti. 3. art. 1. deſcribere & inſerere viſum eſt. Anno 1215. idem Ludouicus IX. aliam legem tulit aduerſus Simoniæ crimen peſtiferum eidem pattis 3. titolo additam art. 39.

Pragmatica Sanctio Ludouici 9.

131 ¶ Anno autem 1268. idem rex in ſolenni cotuenti legem Eccleſiæ Gallicanæ priuilegia conſeruantem ſcripſit, quæ S. Ludouici Pragmatica Sanctio dicta eſt. Hac lege Romanæ Curiæ exactiones, omnes iugulantur. Ex regeſtis ſuprematis Curiæ articulum ſequentem, vel potius eius ſummam deſcripſi. Exactiones, inquit, & grauiſſima pecuniarum oneta Gallicanæ Eccleſiæ à Curia Romana, in regni noſtri perniciem impoſita nullo modo colligi volumus, niſi ſit honeſta, pia planè neceſſaria cauſa, neceſſiraſq; prorſus ineuitabilis: accedente expreſſo mandato, proprióq; noſtro, nec non Eccleſiæ noſtri regni, motu. In huius legis expoſitionem regium Parlamentum vatia pronunciauit Senatus conſulta.

Philippus Bellus.

132 ¶ Anno 1303. Philippus cognomine Pulcher, nobilem legem, quæ *Philippina* dicitur, promulgauit, qua vetat epiſcopis, curionibus, & quibuſuis aliis regni Franciæ clericis, ſeu Eccleſiaſticis hominibus, nouarum decimarum, primitiarum, onerum inſolitorum exactiones: decimas vſitatas, nullas alias autem, permittens. Partem ſuæ iuriſdictionis ab Eccleſiaſticis vſurpatam, Philippus Valeſius repetit.

Carolus 5. Papæ.

133 ¶ Carolus V. cognomine Sapiens aduerſus Pontificum faſtum, tabularumque pontificiorum falſas opiniones *Somnium viridarij*, dialogum, in quo eques clerici ſophiſmata refellit, conſcribendum curauit. Biblia ſacra etiam Gallico idiomate, tum Lutetiæ Pariſiorum, tum in Gallia Belgica, Normannia & aliis regni partibus euulgauit, vt quiſq; natiua lingua ſua ſacris literis frueretur. Veteres illæ interpretationes etiamnum extant, cum inſcriptione, *De mandato regis Caroli V.* non modò nomine, ſed re ipſa principis ſapientiſſimi.

Adueſtria edicta & arrhemata Pontificia.

134 ¶ Præterea anno 1369. quinta die Ianuarij, idem Rex edicto prohibuit, ne Epiſcopi aliuve Franciæ prælati, horum item officiales, vt vocant, cenſuræ totam vel anathamatis interdictom in ciuitates, oppida, collegia, communitates vllas regni ſui promulgarent. Edictum illud inter veterum Curiæ Parlamenti ſuptemi conſtitutionum regeſta legitur, folio 62.

Carol. 6.

135 ¶ Anno 1395. Carolus ſextus edicto publico Pontificum & Catdinalium collectores rota Gallia expulit, extroneos dignitatibus Eccleſiaſticis exuit, Cardinalium atque Pontificum promotiones irritas & nullas eſſe declatauit. Iterum anno 1388. poteſtatem pontificiis exactoribus conceſſam reuocauit, inſtitq; regni ſui Eccleſiaſticis quæcunque ipſis eo nomine facultates ereptæ fuerant, reſtitui.

136 ¶ Edicto etiam, in ſtilo Parlamenti, patre 2. tit. 37. art. 1. à capite ad calcem addito, contra Cardinales aliósque Pontificis emiſſarios munerum Eccleſiaſticorum, quæ in regno poſſidebant, opima ſpolia extra Galliæ fines auferebant, collectores etiam qui Epiſcopotum, Prælatorúmque morientium facultates corradebant, mandauit vt omnium beneficiorum Eccleſiaſticorum regni ſui, quæ à Catdinalibus cæteriſque extraneis poſſidebantur, reditus & penſiones à commiſſariis per iudices præſidiales delectis colligerentur, diſtribuerentur in neceſſarios & legitimos vſus: quod autem reliquum eſſet: iis ad quos ex iudicum arbitrio pertinteret, à commiſſariis perſolueretur. Epiſcoporum etiam, Abbatum, Priorum, Xenodochitarum & Leprioſitatum morientium facultates, à regis commiſſariis tractarentur, & mortuorum hæredibus legitimis conſeruarentur, vulturibus illis pontificiis excluſis.

Obedientia Pontificia ablata.

137 ¶ Paulò poſt Franciæ regnum & Delphinatus a Pontificis obedientia receſſit, quemadmodum ex eiuſdem curiæ regeſtis colligere licet. Franciæ hiſtoriographi illud omiſerunt, nempe Pontificis

ſtipendiarij, qui pluta beneficia ſperabant, ſuiſque commodis atte adulatoria cauebant. Coottà extranei viri, nobiles magna authoritate præditi, inter quos Baldus eximius iuriſconſultus, in Academia Patauina tunc temporis legum profeſſor, ſcribit tegem Franciæ, nempe Carolum ſextum, anno 1390. neque Benedicto 13. Auenioni, neque Bonifacio 9. Romæ ſedenti, obtemperaſſe: denique idem iuriſconſultus ſatis ſuperque demonſtrat illam obedientiæ ſubſtractionem iuſtam fuiſſe.

Baldus.

Pontificum Pictura.

138 ¶ Bonifacium boui, Benedictum efferæ beſtiæ comparat: vtrunque teſtimoniis Scripturæ ſacræ teprobaos, ſubiectis ex Pſalmo 100. iuxta vulgatam editionem his verbis, *Ambulans in via immaculata miniſtrabit mihi.* Quoniam verò vterque praua via incedebat, concludit Baldus nullum iſtorum eſſe Dei miniſtrum. Ad expoſitionis ſuæ confirmationem gloſſam ordinariam in eundem Pſalmum citat, in pronomen *Mihi* vbi gloſſa, *Mihi*, inquit, non *ſibi*, & continuò ſubiicit Baldus, *Sicut facimus iſti*, in prælectionibus & ſcriptis publicis dignum intendens in Pontifices, ſibi non Deo, neque Eccleſiæ Dei miniſtrantes. Id expreſſis verbis teſtatur in C. *olim.* col. penult. *De reſcriptis in Decretal.*

B

139 ¶ Circa finem huius lectuæ, ſcribit Pontificis intruſi acta, etiam priuſquam deponatur, eſſe vitioſa: quum verò canonica ratione probatàque via ingreſſus eſt, ac poſtea deſtituitur: quod ante executus eſt, ſtat, poſt deſtitutionem fit irritum. Præterea, contra Pontificem abutentem, primùm verbis, ſecundò herbis & remediis, tertiò lapidibus & violentia vtendum eſſe ait. Noo interfuit Coonſtantienſi concilio Baldus; antea enim ſatis conceſſerat: ſed eius authoritas multis in Conſtantienſi, deinde Baſilienſi, ſynodo congregatis profuit.

Remedia cõtra pontificii tũltum.

C

140 ¶ Pontifex anathemate percuſſit tegem, Principes, & horum aſſeclas, quum autem bullas ſuas neglectas videret, famoſum emiſit libellum, quo populum, ſacerdotes & monachos contra regem excitaret. Quidam libelli tabellarius, ſe Thoioſatem ouncium aſſerens. Curiæ Pariſienſis ſenatus conſulto, Iulij 16. anno 1401. libellum palam laceratum conſpexit.

Anathemata Pontificia.

141 ¶ Die vigeſimo ſexto eiuſdem menſis & anni lictores ex arce Lupara duos Bulliſtas, qui diplomata Pontificis attulerant, eduxerunt. Ij verò ignominioſe ttaducti, mitris chartaceis tedimiti, plauſtro ſtercoratio per vrbis compita pertracti ſunt: iuſſitque Senatus in ſeditioſos, & à regis edictis prouocantes, tanquam maieſtatis reos, ùiquiſitionem fieri.

D

Põtificis emiſſari duriter excepti.

142 ¶ Deinde Pontifex, ſiue Catalmales ac cameræ Romanæ ſetui, coram Parlamento Pariſino accedentes, & auditi, iudicium ſubierunt anno 1406. die 12. Septembris, quo iuſſi ſunt ab Annatum ptouentibus manus abſtinere, & exactos reſtituere nummos.

In eoſdem ſenatus conſultum.

143 ¶ Neque beri, vel nudiuſtertius Pontifices ſacrificulorum & monachorum operâ inuaſerunt, (ab iis enim iuramentum aduerſus quoſcunque exigunt) & contra regem in regno ipſo excitarunt tumultum. Circa annum 1300. Bonifacios 8. contra Philippum, cognomine Pulchrum eundem mouit lapidem. Conatus eſt autem iura tegalia, præbendarúmque, vt vocant, collationes ad tegem, propter ſummam in Gallia dignitatem pleno iure pertinentes, enertere. Deinde maiora auſus, quum adſcripſiſſet ſe in temporalibus & ſpiritualibus Dominum in vniuerſo mundo, atque adeo Franciam ſtuderet ſibi ſubiicere, Ioannem monachum Cononiſtam & Cardinalem legarum miſit à latere, qui non tantùm explotaret. verùm etiam Epiſcoporum atque Prælatorum animos in tegeoi accenderet, coouentúſque cum aſſedis ſuis clandeſtioos haberet, in quibus rex perduellis & hæreticus pronunciaretur, Franci à fidelitatis iuramento tegi

Francia regnũ turbare Pontifices conati ſunt.

E

præſtito abſoluetentur, rex toto regno pelleretur, vel tegia iura coactus telinqueret, Pontificémque dominum agnoſceret, quemadmodum id antea factum fuerat à Ioanne Sine terra, Angliæ tege.

144 ¶ Animaduerſis his atribus, fugâ monachus ſibi conſuluit: Bonifacius autem agens apetto matte Albetto Cæſari electo tegnum Ftanciæ dono dedit, coronam Impetij & Galliarum ei offetens, ſi modò Philippum armis aggrederetur: nec ſumptibus vllis deiode pepercit, vt Franciam peſſundater. Elogium iſti Bonifacio ab Italis ipſis magnique nominis ſcriptoribus adpictum eſt, *Intrauit vt vulpes, regnauit vt leo, mortuus eſt vt canis.*

Bonifacij 8. audacia ſumma.

Bal de 2 de nat feud coll. 1. in vlt feud

145 ¶ Martinus V. à Conſtantienſi ſynodo Pontifex electus, papatus poſſeſſionem pacificam quamprimum adeptus eſt, cumulatis monarchiæ ſuæ ptouentibus non acqueſcens (etiam ſi per triginta tres annos duo antipapæ hotum ptouentium ſubſidio fulti vixiſſent in delicijs, & armis certaſſent: ante ſexennium verò tres, dein quatuor ſimul Pontifices ſeſe eommodè ſuſtentaſſent) omnes & ſingulas eccleſias ſtipendiarias teddere, & veteres teſeruationes à ſynodo Conſtantienſi damnatas inſtaurare ſtuduit. At fruſtra; molitiones enim omnes, durante ſchiſmate quadragenario, præſertim in Franciæ tegnum, conflatæ, tunc euanuerunt. Quod vt commodius abſolueretur, anno ſecundo pontificatus Martini, Franciæ ordines tres Pariſiis conuocati ſtatuta atque edicta antiqua aduerſus Pontificum grauamina & vſurpationes Ordinum communi conſenſu & edicto anno 1418. Maio menſe renouata ſunt. Ex Ordinum præſcripto, quicquid ſuper eo negotio conſtitutum fuit: ipſo Martino ſignificatum, cui plenè acqueſceret, alioquin Pontifex non agnoſceretur.

Martini V. impiæ artes irritæ.

146 ¶ Quoniam verò id eſt præſtare Martinus & Cardinales detrectarunt, quinetiam interdicto Lugdunenſem Eccleſiam obligare auſi ſunt, ſupremæ curiæ arreſto, 1422. anno interdictum illud nullius momento & tanquam abuſiuum declaratum atque neglectum fuit. Procuratore autem tegio id requirente, inquiſitum eſt in quoſdam pontificios ſeditioſos, præſertim in Vniuerſitans tectorem qui ab edictis tegis ad Pontificem prouocauetat; tanquam in læſæ maieſtatis reos, ſicut ex eiuſdem curiæ tegeſtis colligere licet.

Eiuſdem audacia repreſſa

147 ¶ Eodem tempore Eccleſia & natio Germanica, iamdudum oppreſſa & expilata quæſtorum pontificiorum atubus quamplurimis ſupplicibus libellis onerum ſubleuationem poſtulaneta1. Ponnifices contra regerebant ſe ſpiritualia ſpargere temporalibuſ longè prerioſiora: Germanos centuplum per indulgentias pridem tecepiſſe. Æneas Syluius, tunc temporis agens, id luculenter in epiſtnlis teſtatur.

Grauamina nationis Germanicæ.

148 ¶ Qui quidem ſynodum Baſilienſem quamuis antea laudaſſet & valde probaſſet, poſtea tamen abolitam cupiens, in Pontificatus gratiam tot formas aſſumpſit, vt tandem voto potitus Germaniam ad Pontificis obedientiam perttaxerit, Friderici Auſtrij Cæſaris atmata manu adiutus. Ideo, quum Amedeus Sabaudus in eadem ſynodo electus, & Felix nominatus vi coactus eſſet Romano Pontifici ſedem vacuam telinquere, Frideticum illum Impetatorem coronauit Pius Pontifex.

Æneas Syluius verſipellis.

149 ¶ Carolus ſeptimus anno 1437. regni Franciæ ptælatis ptofectionem Ferrarienſem interdixit, quamuis eo citati eſſent ab Eugenio quarto Martini ſucceſſore. Anno autem 1438. ptagmaticam ſanctionem Biturigibus ſcripſit contra annatas, reſeruationes & artes pontificias. Anno 1440. diplomata publica, in curia Pariſienſi petlecta & probata promulgauit, quibus teſcripta pontificia, citationes, præuentiones aut cenſuras Romanas tegno ſuo eliminabat, ſecus facientes vt perduelles ſuppliciis adiudicans.

Carolꝰ VII. geſta ad⁹ pontificem.

Lud ouicus XI. parum æquus Pontifici.

150 ¶ Anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo quarto, Ludouicus vndecimus Edictis publicis vetuit ne Francorum quiſquam Romæ pecunias mitteret, vel defertet, aut inde bullas adferret quæ Edicta tenouauit anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo octauo, (ſicuti longè antea idem præſtiterat Philippus cognomine Pulcher) vigiles autem ad itinerum ſtationes certas conſtituit: beneficiatios quoſcunque iuſſit reſidere, ſecus facientes prouentuum perceptione priuauit.

Procuratoris regni egregiè facinus.

151 ¶ Quum verò Æneas Syluius ad Pontificatum peruenisſet, Ludouicus tum blandiiis pontificis illectus, tum Sixti quarti Æneæ ſucceſſoris fraude captus, pragmaticæ abolitionem promiſit: ſed optimo viro N. Santomauo, procuratore genetali, teclamante, tex malè promiſſum reuocauit.

Iulij 2 ingratitudo in Ludouicum XII.

152 ¶ Armis multas Italiæ vrbes acquiſitas Ludouicus duodecimus Iulio II. conceſſit, at ingratus Pontifex optimum regem ſannis exceptum, Italia tota expulit, atque in eundem Hiſpanos, Germanos, Heluetios, Anglos qui Galliam vaſtarent, pontificiis artibus excitauit: Synodum Piſis indictam ferro profligauit Mediolanum vſque, inde Lugduuum, Philippi Decij Iuriſconſulti, qui pro ſynodo ſententiam dixerat, ædes & muſæum diripi iuſſit. Quoniam verò idem Iulius dignitate pontificia ad tempus Lugduni priuatus fuerat, Gallos non tantùm communione priuauit, ſed etiam diplomata plenæ remiſſionis peccatorum conceſſit omnibus qui Francum occurrentem interfeciſent.

Ioannes Caſtellæ adminiſtrator Nauarræ regnum inuadit

153 ¶ Et quoniam primo occupanti Franciæ & Nauarræ regna dederat, Ioannes, cogn. Gipponus, regni Caſtellæ adminiſtrator, Pampilonam maximamque regni Nauarræ partem occupauit, ſpoliatis abſeotibus Ioanne Albreto regináque Catharina eius vxore, Gaſtonis Nauarræ regis filia & hætede, nihil quicquam eiuſmodi cogitantibus: neque inuaſoris iſtius ſucceſſores alio iure nituntur, ſicuti pndem in commentariis ad Conſuetudines Patiſienſes articul. 29. demonſtraui. Quicunq; hiſtorici quadringentos annos ante Caſtellam in regnum erectam vel natam ſcripſerunt, Auguſti Cæſaris ſæculo Pampilonam & regionem circumuicinam à Vaſconibus habitatam & poſſeſſam fuiſſe affirmant. Vide Strabonis Geographiam lib. 3.

Sathus Albigenſium reliquias ferro & igne perſequitur.

154 ¶ Quo autem ſpiritu Ludouicus XII. pius princeps, pupilique & iuſtitiæ amantiſſimus, impulſus fuerit, vt exercitum mitteret, qui igne & ferro Metindolenſes & Captarianos, Albigenſium ab Innocentij tertij ſæculo reliquias deleret, non eſt obſcurum. Vociferabantur pontificij Merindolenſes eſſe ſortiarios, inceſtuoſos, regem multa merita & diuitias à Deo ſedéque Romana impetraturum, ſi ſceleratos illos deleret, nec horum legatis præbetet autem. Reſpondit rex optimus, etiam ſi mihi bellum eſſet aduerſus Turcam, aut diabolum, quid dicere optarent intelligere haud recuſarem.

Horum hominum legatio.

155 ¶ Merindolenſium & Caprarianorum legatus liberè dixit Ludouico, Non proprio motu, Domine, nobis bellum inferes, ſed a Pontifice falſo accuſatore noſtro impulſus. Hunc minimè agnoſcimus qualem ſe iactat, nec audimus, quoniam errotibus ſuis nos ſeducere nititur. Credimus autem Euangelio, verbo Dei in bibliis ſcripto, Symbolum amplectimur Apoſtolicum, ſicuti Rex & populus eius profitentur. Hoc nomine infantes baptiſamus, Dei præcepta admittimus & obſeruamus: nec mortis ſupplicia detrectamus, ſi aliter viuimus, obnoxiè rogantes vt priuſquam vita priuemur, an tes ita necne ſe habeat, diligenter inquiratur.

Ludouicus Valdenſium priuilegia confirmat.

156 ¶ Rex N. Fumeum ſupplicum libellorum magiſtrum, & Sorbonicum doctorem Dominicanum Gulielmum Parui, regi à confeſſionibus, ad eos miſit. Perluſtratis patecis & templis, nullæ imagines, nulla Miſſarum veſtigia, vel indumenta, nullæ cetemoniæ pontificiæ appatuerunt. Accurata inquiſitione habita, criminum quæ Albigenſibus iſtis imponebantur, ne vmbra quidem viſa vel audita eſt. Contrà, liquidò conſtitit Merindolenſes cum ſocijs Dominicæ diei pios eſſe obſeruatores, infantes apud eos baptiſari iuxta primitiuæ Eccleſiæ ritum, cecte inſtitui in doctrina ſymboli Apoſtolici & diuinæ legis. Audita Fumei & Parui celatione, Rex iuteriuando affirmauit Valdenſes illos eſſe Francorum omnium optimos: eotundem priuilegia & immunitates confirmauit, copiáſque ad bellum paratas dimiſit. In faſciculo temporum, Coloniæ edicto anno 1541. vatiæ de Albigenſium religione diſputanooes legunmt

Horum confeſſio fub Valdenſium.

157 ¶ Sub Franciſco I. calumniæ in Merindolenſes & Captarianos actius quàm antea tenouatæ. Vt ſe ruerenruc, Confeſſionem fidei ſuæ Regi obtulerunt, his verbis è Gallico ſermone expreſſam.

Confeſſio fidei Valdenſium.

1 ¶ Credimus vnum tantùm eſſe Deum, qui ſpiritus eſt, rerum cunctarum conditor, pater omnium ſuper & pecomnia, in nobis oomnibus, adorandus in ſpiritu & veritate, quem ſolum exſpectamus, datorem vitæ, alimentorum, iudumentorum; proſperæ item valetudinis, infirmitatis, commodorum & incommodorum: hunc diligimus, tanquam omnis bonitatis authorem, & ceu cordium inſpectorem nouemus

2 ¶ Ieſum Chriſtum etedimus eſſe Patris filium & imaginem, in quo omnis plenitudo deitatis habitat, per quem cognoſcimus Patrem, qui noſter eſt Mediator & Aduocatus: nec vllum aliud ſub cœlo nomen hominibus datum eſt, per quod ſeruari nos oporteat. In huius nomen ſolum inuocamus Patrem: nec vllas preces effundimus coram Deo, præter eas quæ in Scriptura ſancta continentur, aut cum eiuſdem ſenſu planè conuenniot.

3 ¶ Credimus nos habere conſolatotem Spiritum Sanctum, à Patre & Filio procedentem, cuius inſpiratione precamur, & efficacia cegeneramot. Is in nobis omnia bona opera efficit: atque per eum in omnem deducimur veritatem.

4 ¶ Credimus vnam ſanctam Eccleſiam, omnium electorum Dei à conſtitutione ad finem mundi congregaoonem, cuius caput eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, Hanc verbum Dei gubernat, Spiritus Sanctus ducit. In ea fincen Chriſtiani omnes verſati tetientur pro omnibus etenim indefinentec orat, grata Deo ad quem confugit, & extta quam nulla eſt ſalus.

5 ¶ Illud apud nos eſt conſtitutum, miniſtros Eccleſiæ, Epiſcopos nempe & Paſtotes, in moribus & doctrina itreptehenſibiles eſſe debete: alioquin deponendos, alióſque ſubſtituendos qui eotum locum & officium impleant. Nemo autem hunc ſibi honorem aſſumat, niſi a Deo vocatus, vt Aato, gregem Dei paſcens, non turpe affectans lucrum, vel vt cleris dominans, ſed prompto animo exemplum piis præbens, in ſermone, conuerſatione, charitate, fide & caſtitate.

6 ¶ Reges, Principes & Magiſtratus confitemur à Deo inſtituros eſſe miniſtros, quibus patendum ſit: nam gladium geſtant vt innocentes tueantur, & malos puniant. Propterea honotem eis deferre, tributáque perſoluere tenemur. Nullus autem ab hac obedientia ſeſe eximere poteſt, ſi modò Chriſtianus dici velit, Ieſu Chriſti Domini & Seruatons noſtri exemplum ſequens. Is enim tributum perſoluit, nec iuriſdictionem dominationémve temporalem vſurpauit. In ſtatu illo humiliationis gladium verbi cœleſtis exetens.

7 ¶ Credimus aquam in Baptiſmi ſacramento eſſe ſignum viſibile & exteinum, nobis reptæſentans

illud quod vitius Dei intus in nobis operatur, nempe Spiritus renouationem, & in Christo Iesu carnis noſtræ mortificationem: per quem etiam Chriſtum ſanctæ Dei Eccleſiæ membra efficimur, in qua fidei noſtræ profeſſionem & vitæ emendationem demonſtramus.

8 ¶ Sanctum menſæ vel cœnæ Domini noſtri Ieſu Chriſti ſacramentum credimus eſſe ſacrum memoriale & gratiarum actionem ob beneficia per Chriſti mortem nobis collata, in cœtu piorum, in fide, charitate, ſuique ipſius probatione celebrandam: & ita panem & poculum ſumendo Chriſti carni & ſanguini communicare, ſicuti in ſacris Scripturis edocemur.

9 ¶ Coniugium eſſe bonum, honorabile ſanctum & à Deo inſtitutum profitemur: nemini prohibendum, niſi Dei verbum intercedat.

10 ¶ Pios & Deum timentes credimus Deo ſe probaturos vt bonis vacent operibus, quæ præparauit, vt in eis ambulent. Hæc autem opera ſunt charitas, gaudium, pax, paciencia, benignitas, probitas, modeſtia, temperantia, aliáque opera in Scripturis commendata.

11 ¶ Contra, fatemur cauendum nobis eſſe à ſpeudoprophetis, quorum ſcopus eſt, populum ab adoratione religioſa, vni Deo & Domino debita, reuocare, creaturis adhærere & confidere: bona opera in Scripturis mandata relinquere, & hominum figmenta ſequi.

12 ¶ Regulam fidei noſtræ vetus & nouum Teſtamentorum retinemus: ſymbolúmque ſequimur Apoſtolicum. Quiſquis antem dixerit nos aliam profiteri doctrinam, longè eum falli & fallere demonſtrabimus, ſi modò per iudices ordinarios nobis licear.

Merindolenſium & Caprarianorum ſupplicia.

159 ¶ Alij, inter quos Sleidanus, ptolixè deſcripſerunt Marindolenſium & ſociorum crudelem lanienam anno 1545. Quoniam verò regium edictum Pontificij obtendebant, Iudæorum more, Cardinalis quidam, qui tunc primarios rerum adminiſtrator habebatur, cædem illam damnauit: præterea Merindolenſium innocentiam in ſumma curia publica actione patefieri curauit: Franciſcus I. Henrici II. parentem tantum ſcelus nullo modo mandaſſe affirmans. Actio tantùm inchoata eſt ad finem Septembris 1551. bello aduerſus Pontificem & Cæſarem indicto, Tridentináque ſynodo à tege improbata. Tamen carnifices & rei tanti criminis, euaſerunt incolumes. Quod in actione illa præclarum apparuit, in confeſſione fidei Merindolenſium palam recitata (cui etiam tunc interfui) auditum eſt.

In cauſis Eccleſiaſticis Pontifices legibus Cæſareis parebant.

106 ¶ Vt ad propoſitum reuertamur, ipſum ius ciuile Romanorum leges varias continet, à Chriſtianis imperatoribus latas de perſonis & rebus Eccleſiaſticis, atque de tota domus Dei diſciplina: quemadmodum in Codice titul. de ſacris eccleſiis, de epiſcopis item & clericis; & tit. de obedientia epiſcopali. In nouellis etiam conſtitutionibus Iuſtinianeis, conſt. 3. de clericis ad certum numerum reducendis. conſtit. 5. de monaſteriis & monachis. conſtit. 6. de epiſcoporum & clericorum promotione. conſtit. 16. ne epiſcopus preſbytero vel diacono defuncto alium promoueat, quandiu alij iam promoti apparent, beneficiis excluſi, vacantiſque beneficij capaces. conſtit. 47. de Africanarum eccleſiarum regimine. conſtit. 56. qua curiones & alij ſub primaria Eccleſia conſtituti quicquam percipere in nonorum clericorum & ſacerdotum receptione prohibentur; niſi ſuis beneficiis primari velint. Deinde iubet Imperator, vt miniſterium Eccleſiaſticum putè adminiſtretur, gratis, abſque ſimonia turpiſve lucri cupiditate. conſt. 58. de clericis eccleſiam ſuam deſerentibus, iubet vt beneficia aliis conferantur, abſque redintegrationis ſpe. conſtit. 59. mercedem pro ſepultura, & pro defuncto-

A rum funere, exigi vetat. conſtitut. 67. reſidentiam præcipit Epiſcopis. Secus agentes reditibus & ſtipendiis priuat, aliiſque applicat vſibus.

Clericorum priuilegia.

161 ¶ Conſt. 83. rogatus ab Epiſcopo Conſtantinopolitano, clericis, quoad res tantùm ciuiles, modo etiam Epiſcopus iis non diſtrahatur, iuriſdictionis priuilegium concedit. Cauſas autem criminales iuriſdictioni ſæculari omnino relinquit, quidquid Epiſcopus obtendat vel polliceatur. Hanc conſtitutionem veteres Canoniſtæ probarunt & decreto ſuo inſeruerunt, 11. quæſtion. 111. in C. *Si quis cum clerico.* cõſtit. 123. de variis capitulis eccleſiaſticis, inter cæteta, ad præſcriptum ſancti Apoſtoli, 1. Corint. 14. Epiſcopi & ſacerdotes iubentur ſublata voce ſacras preces lingua populo fideli cognita pronunciare. quod poſtea Gregorius Magnus approbauit, ſua in prophetam Ezechielem præfatione. Præterea, conſtitut. 133. idem Iuſtinianus monachorum & monialium conuerſationem ordinat. & conſtit. 146. de Iudæis, quomodo ſacras Scripturas legere debeant.

Preces publicas quo voce & lingua pronunciandæ.

162 ¶ Porrò, certum eſt, Iuſtiniani aliorumve prædeceſſorum imperatorum Chriſtianorum leges valuiſſe legitimáſque fuiſſe, ſicuti conſtat tum ex Ioannis ſecundi epiſtola & confeſſione in lege *Inter claras. C. de ſumma Trinitate*, repoſita, verum etiam eſt veteris hiſtoriæ veritatis teſtis certiſſimæ, telatione fida, nec non ex hiſtoriis eccleſiaſticis conſentientibus, quibus vt ex nonnullis Eccleſiæ doctoribus, patefit ridicula vanitas (ne dicam indocta & adulatoria impietas) Canoniſtarum, qui dente ſycophantico leges ſacras Cæſarum arrodere auſi ſunt: ac ſi nullæ vel impiæ eſſent. Nec expendunt vel propter ingentem cordis cæcitatem obſeruant, ſeſe primitiuæ Eccleſiæ ſanctiſſimæ iudices conſtituere, ab ea diuortium facere, & à Chriſti corpore myſtico ſeparare.

Legibus Cæſareis parauerunt veteres Eccleſiaſtici.

Canoniſtarũ inſania.

163 ¶ Quum enim nemo (niſi mente captus vel fidei hoſtis) eat infidelis, Eccleſiam primitiuam, ſanctam illuminatam & gubernatam fuiſſe à Spiritu ſancto, ſæculique nouiſſimi Eccleſias longè antecellere: idem fateatur oportet, leges ab Eccleſia ſancta circa politiam externam latas, cum gratiarum actione ſuſceptas, tanquam Dei dona, quibus inxta doctrinam Apoſtolicam obediuit, legitimas & efficaces fuiſſe. Quinimo, non tantùm Iuſtiniani magni, ſed etiam anteceſſorum eius tum Chriſtianorum, tum Ethnicorum, qui religionem verè Chriſtianam creduliter perſequun ſunt, quatenus de fide & præceptis Dei non agebatur, legibus & edictis epiſcopi veteres, adeóque Romani pontifices, fideliter parnerunt.

164 ¶ Ita factum eſt, vt Cæſares idololatræ patientia & ſiricera Chriſtianorum obedientiâ fracti deuictique fuerint. Horum induſtria in magoi momenti negotiis vſi ſunt, reipſa experti nullos in toto imperio Chriſtianis iuſtitia & fide præſtantiores viuere. Id teſtantur Eccleſiaſticæ hiſtoriæ: Marcus item Aurelius, circa annum Chriſti 170. Senatus denique Romanus ab Aurelio doctus; referente Tertuliano in Apologetico contra gentes.

Marcus Aurelius.

165 ¶ Quid verò indocti Canoniſtæ reſpondebunt de Conſtantino magno, quem laudibus euehunt ſupra nubes, tanquam Eccleſiæ fulcrum & ſeruum? Is coram tribunali ſæculari lites eccleſiaſticas componebat, non tantùm per præfectos, proconſules, alióſve prouinciarum iudices ordinarios: verùm etiam ab illis inferiotibus iudicibus, nec non ab epiſcopis, quinetiam à ſeptuaginta epiſcoporum ſynodo prouocationes audiuit, vel per ſeipſum, vel per delectos iudicauit.

Conſtantinus magnus.

Prouocatio à Pontifice ad Cæſarem.

166 ¶ Hac ratione Romanorum epiſcopum & alios Conſtantinus delegit iudices: Romanus autem paruit, atque paſſus eſt à ſe prouocari ad Cæſarem, qui num benè vel malè iudicatum eſſet à Romano & aliis per ſe ipſum, aut per delectos in eam rem pronuntia-

uit. Nunquid tanti Principis, ipſiſmet teſtibus, factum damnabunt? Id ſi fecerint, nunquid litem Epiſcopis, Pontifici Rom. mouebunt, ideóque totam Eccleſiam primitiuam accuſabunt? Obiicient fortaſſe, huius temporis Epiſcopos & Pontifices, viuente Conſtantino quicquam mouere minimè auſos fuiſſe. Abſurda nimis & explodenda cauillatio. quid enim teſpondebunt Auguſtino, veterum omnium Theologotum præſtantiſſimo, qui anno poſt Conſtantini obitum ferè centeſimo, liberè ſcribens acta iudiciáque tanti Principis recitat & approbat, competentem iudicem eum agnoſcens: vt conſtat ex epiſtol. 88. 162. 163. diabúſque ſequentib. & cap. 21. lib. 1. Retractationum: teſtimonio item Nicephori, Græci monachi, libr. 7. cap. 43.

D. Auguſtinus.

Canoniſtæ fuis telis transfodiuntur.

167 ¶ Atqui ſuiſmet libris, multíſque argumentis, (quæ ex variis colliguntur contextibus excipiuntur) imò ipſis vulgatis contextibus falſitatis arguuntur: vt *C. Principes ſæculi. & C. Adminiſtratores*, cauſa. 15. quæſt. 5. quibus conſtat Principes & poteſtates ſæculares ſæpius in Eccleſiæ ſinu in perſonas & res eccleſiaſticas, ad inſtaurandam & conſeruandam Eccleſiæ diſciplinam poteſtatem ſuam exercuiſſe. Strictius quidem Canoniſtæ textus illos exponunt, nempe ſi perfunctotiè agant clerici, vel munere ſuo abuntur, aut ſi brachium (vt vocant) ſæculare in auxilium ſuum accerſunt. Nouis vocibus autem ſecurè ludunt ac ſi Regia Cæſareáve maieſtas, dignitas, authoritas, poteſtas, curiáque ſenatoria nihil aliud eſſer quàm ſiniſtrom brachium ab iſtis clericis dependens, & Eccleſiaſticorum mancipium, quorum Rex, aut Cæſar eſt Dominus & Princeps ſummus in terris, à Deo iuréque diuino conſtitutus. Magni decreti Canones haud ita contemptim loquuntur: nam de poteſtate & dominatu Principum ſic ſentiunt, vt Eccleſiaſticos Principibus, tanquam iis inferiores, non ſuperiores, ſubiiciant.

168 ¶ Fruſtra ſtudent nuperi iſti Canoniſtæ friuolis reſtrictionibus ludere, latebras in planicie captantes. Nam in ipſo Gratiani decreto, diſt. 10. *C. de capitulis & C. Vides. & C. Quis autem*, & C. vlt. vt ſupra nu. 123. (ne quid repetamus) expreſſa extant teſtimonia, de præcipua Regum & Cæſarum poteſtate, de eorundem legibus & conſtitutionibus in perſonas & res Eccleſiaſticas, non ſubſidiariò, vel vt negligentiam & abuſus quoſdam emendent, aut in adiutorium vocati, vel per acceſſorium quoddam manum operi admouendo, ſed præcipuè tanquam primarij legiſlatores, iure ſuo directo, vt ſuarum legum ab Eccleſia Orientali, Occidentali, Romanáque: neque modò veteſtiſſimæ Eccleſiæ Apoſtolicæ ſæculo, ſed longo temporum ſequentium interuallo, poſtquam Cæſarea ſedes Conſtantinopolin delecta eſt, deinde poſt diuiſum imperium.

169 ¶ Peccant etiam in contextum *C. Eccleſia*, & *C. Victor.* 97. diſt. C. 1. in qua pontifex Bonifacius primus, per libellum ſupplicem Honorium tunc temporis Italiæ regem, & Occidentis imperatrem, rogauit, lege perpetua ſtatuere veller, ne Epiſcopus Romanus vnquam ambitioſis attibus promoueretur. Id præſtitit Honorius, conſtitutione publicata de Romani Epiſcopi electione, qua ambitioſæ artes ab omnibus nominatim cleticis & eccleſiaſticis excogitatæ damnantur. Quòd ſi duo Romani epiſcopi (quod nonnunquam ambitioſorum factionibus accidit) eligerentur, vterque vt de gradu deiceretur, edixit: nouáque electione qui Eccleſiæ acceptus forer, eidem præficeretur. hanc conſtitutionem Gratianus inſecutus eodem *C. Victor*, omiſſis vocalis ad diſpoſitionem pertinentibus, quas antea tranſcripſerat, diſt. 79. *C. Siduo.*

Lex Cæſarea de Pontificis electione.

Canon Gregorij magni iurisdictionem Cæſaream temporalem agnoſcentis.

170 ¶ Alium Canonem, longè poſt ea, nempe imperio peſſundato, & quum Imperatores in Italiam A redire palam non audebant, ſed tantùm Exarcham Rauennæ reſidentem habebant, quòd Romæ ſubſiſtere non poſſet, conditum addimus, diſt. 53. *C. Legem* quo Gregorius magnus Romanus Epiſcopus anno 600. leges Cæſareas in Eccleſiaſticorum cauſis & negotiis agnoſcit, curátque obſeruari. Inter cætetas extat Mauricij Nouella, quæ milites aut ætarij publici quæſtores à Monachatus profeſſione, miniſteriſque Eccleſiaſticis arcet. Hanc conſtitutionem Gtegorius ad Italos & Siculos Epiſcopos obſeruandam mittit: ſicut legimus epiſtolarum lib. 1. epiſtola 11. vnde Caille *Legem* deſumptus eſt. Adde, quod idem Gtegorius ſæpius & ſetio in epiſtolis ſe Conſtantinopolitanorum Imperatorum, Exarcharúmque Rauennatenſium, qui horum nomine Italiam regebant, ſe ſubditum agnoſcit, eoſdémque dominos ſuos appellat.

B

171 ¶ Præterea Gelaſij primi, centum annos ante Gregorium magnum Romani epiſcopi Canonem ſubucio, diſt. 54. Qnis aut leges principum, inquit Gelaſius, aut patrum regulas, aut admonitiones modernas dicat debere contemni, niſi qui impunitum ſibi tantum æſtimet tranſire commiſſum? Actores ſiquidem filiæ noſtræ illuſtris & magnificæ Maximæ, petitorij nobis inſinuatione conqueſti ſunt, Silueſtrum atque Candidum Originarios ſuos (i. ſeruos dominatos) contra conſtitutiones (aduerſus ſeruos latas) & contradictione præeunte à Lucerino pontifice diaconos ordinatos. Ideo, fratres chariſſimi (Rufinum & Aprilem epiſcopos alloquitur) tantæ præuaricationis exceſſus noueritis ſagacius inquirendos: & ſi conſtiterit querelam veritate fulciri, continuò qui contradictione præeunte non legitimè ſunt creati, à ſactis officiis repellantur. Verum eſt quidem interdictum illud fuiſſe poſtea Iuſtiniani iuſſu moderatum, Nouel. 123. in varias regulas Eccleſiaſticas conſcriptâ, nec non à multis epiſcopis admiſſa, teſte *C. Si ſeruus fuerit*, &c. diſtinct. 54. cuius ſuperſcriptio Gratiani eſt, amanuenſium vel typographorum errore Leoni I. imperatori tributa. Sed ex Nouella titulus Iuſtiniani eſſe conſtat: ideo emendandam cenſeo ſuperſcriptionem illam, quam & in meis annotationibus ad Canonem illum reſtitui. Ideo videmus Inſtinianum Gelaſij primi canonem prohibitorum illum caſtigaſſe

Gelaſius I. iuxta leges principum, regulas patrum ſuspectas, ſeruos à meritis ad dignitatem Eccleſiaſticam arcet.

C

172 ¶ Alium Canonem profero paulò ante Gregorij pontificatum, 63. diſtinct. C. *Principali*, ſcriptum, quo conſtat nouellam in Italia ipſa paroeciam, non diœceſani neque Pontificis, ſed Imperatoris ſtatuto erectam eſſe. Exempli gratia, Principali (inquit Gelaſius) deuotiſſimorum militum, qui illic in ciuitate Centum collenſi conſiſtunt, telatione ad nos directa, ſacram inſinuant ſe clementiſſimi principis impetraſſe, quæ eis preſbyterum, diaconum, & ſubdiaconum fieri debere præcepit. Ideo hortamur dilectionem tuam, vt perſonas ipſas videas, & diligenter inquiras ne aliquid contra canones commiſiſſent: & ſi eos inculpabiles reperetis, & vitæ ipſorum laudabile teſtimonium videris, veniente mediana ſeptima Paſchæ, ſi Dominus voluerit, & ſi vixerimus, vnumquemque per officia, quæ prædiximus, non differas promouere.

D

Gelaſius ſacram ſibi ab ipſo Principe impetratam in ſuos Eccleſiaſticos & ſequitur.

E

173 ¶ Canonem alium poſt imperij ad Francos tranſlationem, ſubucio *C. De illicita*, cauſa 24. quæſt. 3. Eſt autem Synodi Pariſienſis conſtitutio, regnante Ludouico Pio, in qua verbatim nouella 123. Iuſtiniani *C. Omnibus vero* pro lege recitatur, & cauſ. 25. qu. 1. *C. Nemo Epiſcopus*, his verbis expreſſa eſt a Gratiano: Nemo Epiſcopus, nemo preſbyter, excommunicet aliquem, antequam cauſa probetur, propter quam eccleſiaſtici canones hoc fieri iubent. Si quis autem aduerſus eam excommunicauerit aliquem: ille quidem qui excommunicatus eſt, maioris ſacerdotis auctoritate ad gratiam ſanctæ communionis redeat: is autem

Synodi Pariſienſis Canon de alio tyranno eiusdem pontificem.

Titulus eſt Dd. Iurisconſultorum nempe Iuſtiniani, rerum nomen illi diſſimulant.

qui non legitimè excommunicauit in tantum abſtineat tempus ſactoſancta communione, quantum maiori ſacerdoti viſum fuerit: vt quod iniuſtè fecit, ipſe tuſtè patiatur. C. autem *Illicita*, ſynodus Pariſienſis atteſtatur legem iſtam à Catholica Eccleſia probari & obſeruari. Atqui legis illius author magnus Iuſtinianus tunc temporis ante trecentos annos fato fuoctus erat.

A & Leuitas deſcriptos in ordines certos & 24. claſſes diſtribuit, vt vnaquæque familia per ſuas vices in perpetuum miniſterio ſacto inſeruiret: Chronicor. libr. 1. cap. 23. 24. 25. 26. quem ordinem Eccleſiaſtici liber, cap. 47. apprimè laudat.

Regis Franciæ authoritas.

174 ¶ Porro certum eſt Franciæ regem, in regno ſuo ſuptemum dominum, non minori poteſtate, quàm Iuſtinianus aut alij Cæſares in impetio ſuo, pollere. Et certè Synodus Pariſienſis, regis Francorum iuſſu, habita (vt refert *C. Secundum*, ad finem cauſ. 23. quæſt. 8.) tenouauit & obſeruandam propoſuit Ludouici Pij legem 10 capitulis extantem de collectionibus, decimis & oblationibus cuiuſque Eccleſiæ.

Politia legitur quomodò conſtruata.

179 ¶ Politiam illam Eccleſiaſticam ſub lege laudatiſſimus princeps Ezechias inſtauranit. Is enim quod tectum erat coram Domini oculis diligenter præſtirit, Dauidis patris ſui veſtigia ſequutus, excelſaque ſuſtulit & ſtatuas confregit. 2. Reg. 18. conſtituit item Sacerdotum & Leuitarum ordines, prout vniuſcuiuſque munus poſtulare videbatur.

Ordinis eiuſdem innouatio.

180 ¶ Hæc Dauidis inſtitutio, per eius ſucceſſores continuata ad Chriſti aduentum vſque perſeuerauit: ſicuti Lucæ 1. cap. ferme his verbis, Quum Zacharias ſacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ ante Deum ſecundum ritum functionis ſacerdotalis. Erat autem ex vice Abia, quæ octaua fuit, iuxta Dauidicam inſtitutionem, 1. Chronic. 24. Ioſephus etiam in vita ſua, ſe natum ſacerdotem ex vice prima gloriatur.

Honorius author.

175 ¶ Ante annos 360. Honorij tertij Romani pontificis ſæculo, paulò ante Decretalium partum, nulla Romæ quæſtio fuit, num clerici, epiſcopi, vel ipſemet Pontifex legibus Cæſareis obligarentur ad res ſpirituales factas, vt ſupra, iuramentis: etiamſi in genere, non ſpeciatim de perſonis eccleſiaſticis agerent. Is eſt contextus C. 1. titul. *De iuramento calumniæ*, in Pontificum decretalibus, quo conſtituitur vt lex ſecunda Codicis Cæſarei titul. *De iuramento calumniæ*, in omni curia & iuriſdictione, quin etiam in Romana à quibuſuis Eccleſiaſticis obſeruetur, niſi alia lege, nempe Martiani imperatoris, cuius initium *Clericis*, §. *Quod ſi tu. C. De epiſcopis & clericis*, excipiantur. De huius legis autem interpretatione diſceptatum eſt: quàm nonnulli ad eletum conſtantinopolitanum, (quem propriè teſpicit, & cuius tantùm meminit) reſtrinxerunt, inferentes inde legis exceptionem & priuilegium alios Eccleſiaſticos non amplecti, quos Ioſtinianea conſtitutio retinebat. Alij verò dubij hæſerunt, quum Iuſtinianus Mattiani legem in Codicem ſuum comportarit: ideo iure communi, non autem Conſtantinopolitanis clericis peculiari, videri repoſitam.

Martiani lex.

Henricus Cæſar dictus Honorius 3.

176 ¶ Huic quæſtioni reſpondere Honorius 3. pontifex minimè præſumpſit, ſed iure Henrici Cæſaris Germanici ſenſum, ſequutus eſt. Is verò Martiani legem, quibuſuis omnium Eccleſiarum miniſtris generalem eſſe cenſuit, vt & Iuſtiniani 1 nullo modo verò teſtrictam. Agit enim de ſpeciali caſu, in cauſa certa iuſtaque iuramentum exigente. Henricus igitur vt vtrique legi ſatisfaceret, atque ſine offenſa confirmaret, nec recederet à lege diuina, perpetuo ſanciuit edicto, vt Epiſcopi, Abbates, ecclesiaſtici ve alij neque ore neque nomine ſuo amplius coram iudicibus ſæcularibus agerent, ſed per idoneos Syndicos & patronos, qui iuramentum calumniæ præſtarent, ea tamen conditione, vt ſi Eccleſiarum commoda præſentiam ſuorum prælatorum in iudicio requirerent, tunc ipſimet iuramentum illud ad præſcriptum legis Iuſtinianeæ præſtarent.

Pij reges falſæ religionem profligarunt.

182 ¶ Pij certè regni Iudaici reges pſeudoptophetas, idolorum ſacrificulos profligarunt, corruptam religionem teſtaurarunt, iuxta verbi Dei præſcriptum nitori ſuo reſtituerunt. Ezechias excelſa diruit, ſtatuas euertit, lucos ſuperſtitiosa aparos ſuccidit: ſerpentem æneum à Moſe iuſſu Dei erectum, cuminurum in puluerem redegit. ne Iudæi ad idololatriam eo amplius abuterentur. 2. Reg. 28. Sacerdotes & Leuitas congregauit, quibus ſincetam legis diuinæ cuſtodiam & obſeruantiam commendauit. Peccauerunt, inquit, Patres noſtri, & fecerunt malum in conſpectu Domini Dei noſtri, deteliquentes eum: auerterunt facies ſuas à tabernaculo Domini, & obuerterunt dorſum. 2. Chr. 29. c. His non acquieſcens pius rex, ad Iſraëlitas poſt cladem à Salmanaſſare editam, & decem tribuum tranſmigrationem, miſit literas exortatorias per curſores, regis iuſſu proclamantes, Filij Iſraël reuertimini ad Dominum Deum Abrahæ, Iſaaci & Iſraelis, ipſeque reuertetur ad reliquias quæ effugerunt manus regis Aſſyriorum. Nolite fieri ſicut patres & fratres veſtri, qui receſſerunt a Domino Deo patrum ſuorum, & tradidit eos in deſolationem, quemadmodum vos cernitis. 2. Chro. 30. Ideo dicitur Ezechias fiduciam ſuam collocaſſe in Domino Deo Iſraëlis, 2. Reg. 18. qui ei adfuit, ita vt in omnibus proſperè ageret deuictis Aſſyriis & Philiſthæis. Ioſias, princeps piiſſimus, rex Iuda, religionem ex diuini verbi præſcripto, ſublatis traditionibus humanis, in integrum teſtituit. 2. Reg. 23. & 2. Chron. 35.

Regum magna antiquitas inter Ethnicos & Iudæos.

181 ¶ Ethnicorum mitto exempla, quorum teges ſacerdotale munus exercuerunt. Plato lib. de regno, Ægyptiis, Iſidorus erymolog lib. c. 1. has partes tribuit, Omiſſis variis exemplis & tebus geſtis ſanctorum tegum circa collationes oblationum templi, inſtantationes euiſdem, temoris ſacerdotibus, ſactâ pecuniâ regibus commiſsâ, 2. Reg. cap. 12. ſub Ioa. cap. item 21. ſub Ioſia. Salomon duodecim tribuum rex autoritate ſua fretus Abiatharum ſummum Pontificem loco remouit, Sadoco ſubſtituto. 2 Reg 2. & cum populo templum quod ædificauerat, dicauit, atque tori Eccleſiæ benedixit: 1. Reg. 8. Iudas Machabæus ſanctos Sacerdotes elegit, diuinæ voluntati addictos, vt ſacta loca polluta, templúmque Dei a Gentilibus & idolorum cultoribus prophanatum mundarent: 1. Machab. 4.

Scripturæ S. teſtimonis & exempla.

178 ¶ Verumtamen vt diuinis os eorum obtuteatur, qui a clariſſima luce veritatis connicti, ſophiſmatum nebulis tecti ſemper cauillantur, ſupetioribus dictis Scripturæ ſacræ teſtimonia & exempla ſuffragari aſſeto. Dauid rex, ad ſenium vergens Sacerdotes

184 ¶ Certiſſimum eſt igitur, etiam in Eccleſia & Dei populo Iſraëlitico, reges in ipſos ſummos ſacerdotes & clerum vniuerſum, dominum, auctoritatem & iuriſdictionem habuiſſe; conſtitutiones & canones de diſciplina & politia Eccleſiaſtica promulgaſſe: idque iure, inſtè, laudabiliter: nec propterea ſacrificiorum myſteria ſacra cetemoniáſve legales Sacerdotibus & Leuitis à Deo commiſſas tractarunt.

Munerū poteſtas eorum & eccleſiaſtica-rum diſtinctio.

Oziasrex, quum arrepto thuribulo adolere vellet suffitum supes altare thymiamatis, minarentirque sacerdotibus, statim orta est lepra in fronte eius. 2. Chronicor. 26. Aliud enim est sacrificare, & res sacerdotibus Ecclesiæque ministris commissas exercere: aliud sacerdotiorum titulos distribuere, disciplinam Ecclesiasticam restituere & in ordinem idoneum conseruare: quæ munera Deus distinxit, confundi autem minimè voluit. Id iterum Iosaphari regis Iudæ, laudatissimi principis, exemplo statutisque confirmatur. Eliseo prophetæ petcarus ille princeps, 2. Reg. 3. in segno suo iudices constituis in omnibus munus ciuitatibus, idq; oppidatim, quorum officium ad Normam Mosi præscriptam, Exo. 18. reuocauit. Sed & Iosofolymis constituit quosdam ex Leuitis & sacerdotibus, & ex principibus familiarum, qui controuersias ecclesiasticas iudicarent: præcipitque eis, dicens, Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto. Quæcunque causa venerit ad vos de fratribus vestris, habitantibus in ciuitatibus suis, inset sanguinem, & sanguinem, inter legem & præceptum, inter statuta & iudicia, moncatis eos ne delinquant, contra Dominum, ne ira Domini veniat super vos & super fratres vestros. Hoc si fecentis non delinquetis. Et ecce haberis vobiscum Amariam summum sacerdotem in omni negotio Domini: adhæc Sebadiam filium Ismaelis, principem domus Iudæ in omnibus negotiis regis: denique Leuitas, executores coram vobis. Fortes igitus estote & satagite: eritque Dominus cum eo qui bene egerit. Monitionis nomine institutiones intelligit ad legis diuinæ præscriptum efformatas. Ita pius rex sacrificia & meritè diuina sacerdotibus reliquit: potiuam verò tum ciuilem tum ecclesiasticam adornat, & regiæ auctoritatis nomine administrari curat à iudicibus delectis, qui in Ecclesiasticos & res iudiciarias ius coercitionis haberent. 186 ¶ Et certè princeps, magistratus, præfectus, quem Pontificij sæcularem appellans, custos est vtriusque tabulæ, rerum externarum respectu, idque Dei mandato peculiari: Deuteron. 1. Iosu. 1. Quapropter de externis operibus, vtramque tabulam respicientibus, iudicium ferre potest ac debet. Nec enim posterior tantùm, sed etiam prior Decalogi tabula ad vitam corporalem & temporalem, disciplinæ respectu, pertinet, dummodo ex lege diuina statuas, neque addat, minuat, vel peruertat in iudicando. Etenim si eo respectu Episcopus ipse vel quispiam alius Ecclesiæ minister, tantùm dispensator & executor dicendus est, multò magis magistratus ipse. Et circa finem tractatus de pace Constantiensi prudentes Baldus annotat, in rebus iuris diuini vel naturalis, summum principem nihil posse contra veritatis præceptum: alioquin quicquid fecerit nullum esse, quemadmodum quod à commissario vel procuratore contra mandatum committitur.

187 Nec iurisdictione lingiosa in rebus ad religionem pertinentibus sacerdotes gaudebant. Ad eos vnus tantùm religionis articulus & apex pertinuit, cognitione alia de cæteto spoliatos, teste Cicerone in oratione pro domo sua ad Pontifices: & T. Liuius decad. 4. lib 9. refert collegium Pontificum Senatui respondisse, de sumptibus ad religionis & deorum cultum pertinentibus cogninonem atque iudicium pertinere ad pontifices.

188 ¶ Quis autem in Ecclesia Christiana contendet, pios reges Israeliticis iofeuiores esse? Num Christus illos è grada dedit præripites? Sed quis alius? Non Christus equidem, qui regnum sibi à turbis oblatum respuit: Ioann. 6. Coram Pilato coam regnum suum esse de hoc mundo negauit constanter: Ioann. 18. Non Apostoli, non Apostolici viri, non vereres Theologi. Extant Sanctorum Petri & Pauli epistolæ, occurrunt aliorum scripta, præsertim Ambosij & Chrysostomi quibus adde C. *Magnum*, caus. 11. qu. 1. Vno ore omnes Regibus & magistratibus, Dei ministris, obediendum esse præceperunt, idque non tantùm ob iram, sed & propter conscientiam: Rom. 13. & 1. Petr. 2. modò ne quid contra Dei verbum instituant vel præripiant.

Verbi diuini discipulus & obseruator esse ut, oportet,

Formidem officium,

189 ¶ Præterea Christianorum Principum officium in eo consistit, vt passim & in cunctis suatum ditionum locis præcepta Dei obseruan curent: sicuti Hieronymus in commentat. ad Ierem. cap. 22. scribit, & refert Gratianus *C. Regum officium*, caus. 23. qu. 5. Id colligimus ex Dauidis, Salomonis, Ezechiæ, Iosiæ, piorum Iudæ regum historiis. Hos ideo laudibus effert spiritus sanctus, & in exempla propotuit, Ecclesiastici cap. 47. 48. 49. Augustinus item epist. 23. & Gratianus dist. 9. C. 1. Euanescant igitur præstigiæ, falsitates, & fabulæ Canonistarum quotundam, nempe Innocentij tertij & aliorum in *C. Licet in suscepto de foro competenti*. Hæc supradicta sans supesque murmurationum & irrisorum ora obturans, si qui forsatte superstans qui summam Regum auctoritatē allatare velint.

Auctorit ad Henricum 2. epistola.

190 ¶ Hic commodum occurrit, ad Henricum 2. regem, Calend. Ianuarij 1551. epistolā nostra, quum paulò ante edictum promulgasset contra patuas datas & Romanæ curiæ abusus. Hanc Gallicè scriptam, & ab omnibus auidè lectam, Casdinales, Sorbonici doctores, Curiæ Parisiensis Senatores, regiarum causarum patroni, precibus & minis impugnarunt, petentes vt a me improbaretur, vel saltem paterer è commentarij mei primis pagellis eam expungi. Ego vero non æqua vota respuens, epistolæ meæ suscepi patrocinium coram Curia, Camera, & sanctiore consilio Catalauni habito, vbi auditus sum, die 15. Maij. 1552. Epistola tunc scripta, postea ex Gallico in Latinum sermonem conuersa, hæc est.

Authoritas regia à Deo Pro 6. Rom. 13. C. quælibet.

Quo semper effectu ductus sum, Domine, vt honorem vestrum, nobilissimi regni vestri Reipublicæque Francicæ commoda procurarem, eodem impulsus scripsi, vobisque confecraui nouum hunc, imò peruetetem, quoad argumentum, & ses in eo tractatas, commentarium. Agit enim de regia authoritate vobis, nobilissimis etiam atque fortissimis antecessoribus vestris à Deo.

191 ¶ Collata, confirmata, sanctis legibus & constitutionibus statum, administratiouem, & gubernationem serum Ecclesiasticarum, tum ipsas ecclesias, tum ecclesiatum ministros, Franciæ nempe Episcopos atque prælatos respicientibus, obseruata: sicuti constat Carolum cognomine Magnum, Ludouicum Pium eiusdem filium, principes illustrissimos, Franciæ reges, aliósque quamplurimos eorum successores qui cum diademate sceptróque regio, maiestatem eandem & auctoritatem (indiuiduo nexu colligatas) ad vos transmisetunt.

Carolus Magnus.

Ludouicus Pius.

195 ¶ Vereres hotum principum, præsertim Caroli Magni & Ludonici Pij, constitutiones, in hunc diem, summæ vestræ Curiæ, segiarúmque Rationum Cameræ tegestis, aliis item authenticis libris & scriptis commissæ, partim etiam in Gratianici decreti compilatione venista insertæ teperiuntur. Has constitutiones ecclesiasticas etiam humiliter admisit & sespexit Ecclesia, quemadmodum ex Anfegisi Abbatis, Gregorij Turonensis, Pauli Diaconi, Aimoini historiis, nec non sanctis veterum Theologorum & Synodorum Canombus colligere licet.

Principum Christianorū auctoritas.

193 ¶ Nobiles illas antiquitates profectre necesse fuit, non vt nouam auctoritatem R. V. M. cuderemus sed vt eandem illam, solidam, perfectam, quam vestri maiores obtinuerunt & exercueruns, pro virili tuesemur, atque ostenderemus omni tempore viguisse, aduersus sciolorum & tenebrionum quorundam nebulas, queis vestræ dignitatis & auctoritatis Regiæ splendorem obscurare nitantur.

Pōtificiorum artes impiæ.

194 ¶ Huiusmodi næuis iamdudum Francia inquinata

quinata est : nec defuerunt sycophantæ qui nouis commentis & fallacibus vetbis primarium R. V. M. membrum ac decùs, summum nempe vestrum imperium, atque leges statutáque conden it potestatem vobis, tanquam regni Francix summo domino concessam, discerpere conati sunt. Ante 240. annos, iurisdictionem vestram regiam tanta violentia isti vsurparant, maximámque Francorum patrem à suo seduxerunt officio, vt neque audite vellent, neque statutis iudiciariis acquiescere. Rescripta, dicta, gesta Maiorum vestrorum adeo superbè deleuctant, summo iure vestro sublato, omnes Franciæ tegem in Ecclesiasticos homines, quos vocant, nullo iure agere posse statuerent, nisi impetrata ab eis venia, vobis, ceu mandatorum Ecclesiæ excutoti tantùm concessa :

Audacia profana.

195 ¶ Clericositem, neenon etiam simplici tonsura distinctos (quamuis nullo ecclesiastico ministerio ornatos, sed priuatos, sæculares, mechanicis artibus addictos, & metè laicos) neque potestati iurisdictionique vestræ, neque regis edictis putabant esse obnoxios, verùm ab iis planè immunes, haud vllo vestro antecessorúmque vestrorum priuilegio, sed proprio suo iure, vtpote nouos tetræ filios, qui gentem & monarchiam à vestra separatam constituerent.

196 ¶ Enimuerò intra regni vestri viscera nouum regnum haud vobis subditum, regni legitimi legibus obedire nescium, potestatis regiæ mandatis minimè adhærens, isti erexerunt : quoiomo regni vestri ciues

Philippus Valesius.

& incolas ad se pellexerunt : adeo vt Philippi Valesij laudatissimæ memoriæ regis, trisui vestri, tempore,

Petrus de Cugneriis.

M. Pettus de Cogneriis, Consiliarius & Aduocatus Regius, vir laudatæ memoriæ, non sine graui labore atque ingenti conatu vestram ad iurisdictionem reduxerit vsurpationes nonnullas à Gallicanæ Ecclesiæ episcopis eorundémque ministris & assecIis contextas, multósque R. V. M. subditos ad dubitam obedientiam perttaxerit, quos isti vel protsus, vel variis prætextibus, proptios sibi fecerant, exclusa R. V. potestate, magno cum eiuldem detrimento, dedecore, præiudicio.

Tyrannis intolerandæ.

197 ¶ Subditorum item egiotum distractione & oppteſſione. Hos enim ad sua ttibunalia rapiebant, prouocantésque Romam amandabant, vbi tum subditi vestri, tum Franciæ thesauri deportabanrur.

Decretalium & Canonistarum hæreſes.

198 ¶ At priusquam nona hæc Pontificum iura, quæ Decretalia dicta sunt, apparuissent, innouationes illæ & constitutiones in M. V. silebant : sed Decretalibus succedentibus, horúmque prælectionibus in Academiis Francicis permissis, eam sibi licentiam Pontifices tribuerunt, quæ V. M. auctotitatem iurisdictionémque penè deuorauit, ac subditos vestros distrasit. At Philippus Valesius sana sequutus consilia, doctis item præclatísque Aduocati sui generalis actionibus excitatus, manum reformationi quadantenus admouit.

Inficiæ eorundem.

199 ¶ Quum verò eerrum sit, Pontificios illos scripiores, Canonistas seu Decretalistas, qui eiusmodi fragmenta probatis & vetetibus legibus, nec non vestris constitutionibus præferunt, indoctos esse, Sacrarum Litetarum, historiarum, antiquitatum, primatorum, auctorum factorum Canonum, vetustissimarum Ecclesiæ Synodorum planè rudes & ignaros, io eodem errore versaotea, sycophantas agete, sacræ vestræ constitutioni obloqui ac resistere audiens, officio meo defuissem, si dubiotum quæ in singulos constitutionis illius articulos incidunt, ad consultantium & iudicantium institutionem, explanatione contenius, in præclaras illas antiquitates, sanctionea & Synodos Ecclesiæ non penettassem : quibus summa vestra potentia & auctotitas, circa res istas, conspicua fieret, atque adeo sycophantis & sophistis indicerctor silentium.

Caroli Magni præclara

200 ¶ Rem gratam ptæterea me vobis, fidisque A consiliariis, & bene etga vos affectis viris feciſſe confido, quòd detexerim, explicauerim, ac in memoriam lucemque reuocauerim factas illas constitutiones & leges Maiorum vestrorum, de rebus, Ecclesiasticis, sacris sanctionibus & vetustissimis Ecclesiæ Syoodis; eas præsertim quas Carolus Magnus de sincera vetbi Dei Sacramentorúmque administratione edidit, in Capitulis seu Canonibus Ecclesiasticis Episcopos compellans, vt verbum Dei populis diligenter annuntient, absque cuius sono incedere nequeunt, quin iusti iudicis iram prouocent : eleticoa etiam sobrios & castos esse cutent : præterea præcipiens omnibus vt corde toto in scientia veritatis ambulare satagant, ad conttadicentium confusionem; qua tatione verbum Dei etescat, currat & multiplicetur in profectum sanctæ Dei Ecclesiæ, & salutem (inquit) animarum nostrarum, ad laudem & gloriam nominis Domini nostri Iesu Chtisti. Quam sacram constitutionem clausulâ admodum commendabili obsignauit, subiciens, Pax prædicatoribus, gratia obedientibus, gloria Domino nostro Iesu Chtisto, Amen. constitutiones.

Religionis dignitas.

201 ¶ Nouerat ille sapientissimus & inuictus heros, puram Religionem, quæ Christiana vera atque vnica est, à Dei institutione & verbo omninu pendere, non ab vlla secundaria causa, nec homini, Angelo, vel qualicunque causæ aut creaturæ cuncessum esse, vt huic verbo quicquam addat vel detrahat, teste Psalmista, Cælum cæli Dumino, terram autem dedit filiis hominum. Psal. 115. Cælum hoc cæli, religionis veræ doctrina, ies illa supercælestis dispositioni diuinæ atque constitutioni in verbo inclusæ reseruata est.

Verbi Dei auctoritas.

202 ¶ Res vetò tertestres, Monarchiæ nempe, Respublicæ, sæculatia negotia, quatuus à summo Dei nutu pendentia, etiam ab hominum consilus, & aliis causis secundis quadam ex patte dependent, quarenus ius causis ea Deus alligauit. Ideo cultus ab Ethoiis excogitati falsitate, nullu ate, multiplici errore labotant : sicuti quæcunque priuatus quispiam in rebus ad Principem pruptiè pettinentibus & Maiestatis iudiciis tractauerit aut regiis vestris diplomatibus addideeit, vel dettaxerit. Nec enim tantùm crimine falsi, verum etiam sacrilegij & læsæ Maiestatis reus teneretur.

Christianissimi perfectio.

203 ¶ Sanctus Ioannes Euangelista de Christi doctrina eiusdemque certitudine ac perfectione ageos, testatur eam æterni Dei magno sigillo fuisse obsignatam, nempe in Chtisto Iesu, qui in cruce pro nobis oblatus clamauit sublata voce, *Consummatum est*, Quis igitur hute doctrinæ voculam ferre, vel aoferre audeat, quin crimine falsi, sacrilegij & læsæ Maiestatis diuinæ se alligei ? Idem sub veteti testamento seueté prohibuit Moses, damnarunt Propheræ.

Caupones metaendi.

204 ¶ Hieronymus in ea eapius prioris Esaiæ verba, *Caupones tui vino aquam miscent*, damnat tefellitque traditiones humanas, pro lege io religionis negotio constitutas. In sincera & immota Dei veritate, ceu vino puro, veta religio tantùm consistit. Explodit igitur een caupones falsatios quoicunque suia commentis vel aquis sincetitatem vini illius corrumpere tentant. Eiusdem Prophetæ cap. 25. verba extant, dein à Chtisto repetita, Matth. 15.

Regum auctoritas.

205 ¶ *In vanum me colunt doctrinis & mandatis hominum.* Quod de religione intelligendum est, non autem de constitutionibus quas tois subditis, Rex, potes præscribere, quarum obseruationi pet Apostolos suos Deus nos adstrinxit, non tantùm vt vestræ potestatis, in hunc finem à Deo institutæ, timore petcellamur, sed & propter conscientiam.

Palea & triticum.

206 ¶ Quo ad doctrinæ cælestis ptæconium, per Hieremiam Prophetam cap. 24. Hæc dicit Dei Spiritus, *Qui cunque verbum meum profert, verè loquatur. Quid palea tum tritico* ? In hunc locum scribens

Hieronymus, paleæ nomine traditiones humanas intelligit, non modò vulgares, verùm etiam eorum qui Dómini, Doctores & omnium præstantissimi videntur.

Scripturæ S. flatus.

207 ¶ Paulò post D. Augustinus Donatistas hæreticos oppugnans, dicebat. Non afferamus flateras dolosas, vbi appendamus quod vulumus & quomodo volumus, pro arbitrio nostro dicentes, hoc graue, hoc leue est: sed afferamus diuinam flateram de Scripturis sanctis, tanquam de thesauris dominicis, & in illa, quid sit grauius appendamus, immo non appendamus, sed à Domino appensa recognoscamus. Hoc vult Augustinus, eos dolosas flateras proferre, qui religioosem non ex solis Scripturis sanctis: verùm etiam ex hominum statutis & traditionibus librate atque ponderare studeant. Augustinus hæc habet lib. 2. contra Donatistas, cap. 6. tom. 7. & referuntur à Gratiano, causa 24. qu. 1. can. 21. *Non afferamus.* Alios prætereo locos perspicuos & expressos, ne actum agere velle videar.

Ludouici Pij constitutio.

208 ¶ Præterea, ne aliud exemplum ex piis Ludouici Pij constitutionibus ad religionem pertinentibus omittam: is non sensu humano impulsus, sed iuxta Dei verbum, de Sacrosanctæ Domini Cœnæ sacramento, instituit, vt ter in anno, ad minus. Corpore & Sanguine Christi deuotè laici communicent.

Alterò item Franciæ regum.

209 ¶ Alia constitutione vestes pretiosas & luxu diffluentes Episcopis & Prælatis eripit, eos humilibus vestimentis contentos esse iubens. Ingentem illum constitutionum acervum omitto, vt nonnulla de Ludouici Pij posteris attingam: inter quæ Diui Ludouici antecessoris vestri pragmatica occurrit, qua pius Rex Ecclesiæ Gallicanæ priuilegijs aduersus Pontificum noua iura & vsurpationes expresse cauit. Hæc verò recepta multisque summæ Curiæ vestræ solemnib. sanctionib. anno 1463. promulgatis suffulta est. Adde Philippi Pulchri, Caroli V. Sapientis, Caroli VI constitutiones, & huius etiam, nempe Caroli VI. edictum, & summæ Curiæ statutum aduersus Annatas, exactiones, & Curiæ Romanæ moliciones:

Philippi Augusti pronuncium ad Synodum Oecumenicam.

210 ¶ Præcipuè verò inter tot heroïca gesta, ad Oecumenicam Synodum Philippi Augusti, cognomine Conquestoris, prouocationem aduersus Innocentium tertium & eius legatos: qua via conatus minasque Pontificis cum hoste coniurato repressit, & reipsa fortiter exequutus est quòd à Parlamento constitutum erat de restitutione in integrum atque reuocatione ducatuum Aquitaniæ & Normanniæ, Comitatuum item Andegauensis, Manij & Turonensis, qui à Franciæ corona diuulsi fuerant.

Epilogus libelli.

211 ¶ Hic fillo gradum, ne ptuliuius agam. Epistolam meam vernacula lingua scribere conoeniens diai, quamuis Commentarium ad edictum contra paruas datas euulgauerim Latinâ linguâ. Nam tibi, Domine, fidisque Francis omnibus meus ille labor consecratus est. Etenim inter multos primi nos librum de Franciæ regno Francica lingua conscriptum R. T. M. vereque Francis omnibus, commodi, honoris, nominis R. T. M. studiosa dicatum exoptauimus. Deus Omnipotens, exercituum Dominus, omnis boni fons vnicus, tueri, conseruare R. T. M euehere in dies dignetur, ad nominis sui laudem & gloriam. Lutetiæ Parisiorum Calendis Ianuarijs 1551. stilo Francico.

Molinæi hostes & defensio.

212 ¶ Anoo autem 1552. hæc epistola horrendis modis traducta est à Sorbonicis coocionatoribus, qui clamoribus tribunitijs populum ad seditionem concitare studuerût. Cardinales accessêre, inter quos quidam qui tunc rerum habenas tractabat. Auctor verò Catalauni causam egit coram illustrissima Regina regnum tunc administrante, & iudicialia obtinuit diplomata ad curiarum regni Senatores, prouinciarum præfectos, diœcesanos, Sorbonæ Doctores, Episcoporum officiales, fidei Inquisitores & alios quoscunque, vsque ad regis absentis & de re tota certioris aduentum, coram cuius Maiestate Principumque sacro consessu auctor aduersus cunctos accusatores & oppugnatores audiri supplex postulabat. Agebatur enim præcipuè de iure regni, nec propositionem vllam erroneam maleuoli in ea quam impugnauerant epistola, neque in Commentario contra paruas datas, annorare potetant: sed collationem omnem detrectantes, inauditum hominem clamoribus stentoreis opprimere conabantur.

Quæ tandem fuerit eius conditio.

213 ¶ Neque sanctiotis consilij decretum, neque diplomata patentia, pro more significata, quibus summa Curia manum admoucre recusauit, aduersatiorum effreois potentia, factiones & artes adeo inualuerunt, vt auctor regno excedere coactus sit. Inseruiit aotem iuniori Hassiæ Landgrauio, cuius nomine obtinuit cunctas, ditiones, vrbes, arces & dominia, quibus parer eius Philippus, Cameræ imperialis arrestis tribus, dum captiuus viueret, pronunciatis gratuatus, tandem spoliatus fuerat. His peractis auctor in Franciam reuersus est, vt se Regi, quem ex bellica profectione reuersum esse nouerat, sisteret. Sed Cardinalium & Pontificiorum legatorum rechnis auctor longius quàm antea in Germania latebras capiare coactus, Principibus Regis Franciæ confœderatis operam soam accommodauit, lautissimis stipendijs quæ Regis Romanorum aliorúmque Principum nomine ei deferebantur constanter reputatis.

COLLATIO ET VNIO QVATVOR EVANGELISTARVM Domini noſtri Ieſu Chriſti,

EORVM SERIE ET ORDINE, ABSQVE VLLA confuſione, permiſtione vel tranſpoſitione, ſeruato: cum exacta textus illibati recognitione.

Per DOM. CAROLVM MOLINÆVM, Iurium Doctorem Sacrarúmque Literarum Profeſſorem, Conſiliarium, Libellorúmque ſupplicum Magiſtrum Illuſtriſſime Reginæ Nauarræ.

Cum breuibus eiuſdem Annotationibus ad finem operis.

Eſaiæ 12. *a.* 3.
Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.

Daniel. 12. *b.* 4.
Plurimi pertranſibunt, & multiplex erit ſcientia.

M. D. LXV.

ALTISSIMO ET POTENTISSIMO

PRINCIPI SVO, CAROLO,

DEI GRATIA

FRANCIÆ REGI,

HVIVS FOELICIS NOMINIS NONO

CRISTIANISSIMO,

CAROLVS MOLINÆVS antiquus iurium Doctor, ſacrarúmque Literarum profeſſor, honoris & fœlicitatis incrementum deſiderat.

ZELVM *meum erga regiam ipſam Maieſtatem, eiúſque honorem & fœlicitatem, laborum meorum monumenta, à triginta octo annis edita declarant. Primum enim & deſideratißimum librorum meorum, Auo tuo Regi Franciſco primo dedicaui, tametſi nemini aulicorum notus eſſem, & multi præmia magna offerrent, vt eis dicarem: ſed omninò animo meo inſederat, Regiam ipſam Majeſtatem, prima, valdéque omnium Doctorum teſtimonia elaborata, ingenij mei fœtura honorare, Regíque & principi meo ſupremo obſeruantiam meam, hoc inſigni pignore edito, conſignare: vt eiuſdem libri finis teſtatur. Non prætermiſi primores conſilij Regij, Senatúmque ipſum ampliſſimum, quin libris meis ſingulatim honorarentur: vt quàm ſim Reip. & politeæ amantißimus, factis ipſis oſtenderem, meúmque peculiarem φιλοπολιτίαν omnibus approbarem. Mox vt magnus ille Henricus Valeſius, huius nominis ſecundus, pater tuus generoſißimus & valentißimus, ad Regiam coronam venit, duos præcipuos ex libris meis, alterum Gallicum, alterum Latinum, eius Majeſtati dedicaui & præſentaui: qui magna benignitate accepit. Supereſt ſucceſſiuo & hæreditario quodam iure, vt tibi, CAROLE, mi Princeps auguſtißime, aliquid laborum meorum dedicem: multos certè cudo libros, ſed inſignem vnum circunſpiciens tuæ Majeſtati dedicandum, auguſtius nec excellentius, nec maius, nec tua Majeſtate, tuóque fœlici nomine dignius, circunſpicere potui, quam*

hanc quatuor Euangeliſtarum IESV CHRISTI Collationem & Vnionem, nuper à me magis laboribus confectam: quippe quæ ſummi cæleſtis Regis ſtemmata continet. Cuinam ergo, niſi ſummo Regi dedicare queam? Deinde, totius Chriſtianæ pietatis fundamenta hic verſantur. Quare non niſi ſummo Principi dicari debent. Accedit, quòd ſub tuo fœlici principatu, hoc primum compoſui. Poſtremò, omnium operum meorum nullum eſt inſignius, nullum regia Majeſtate dignius. Et inſuper tale eſt hoc opus, vt mox in omnes linguas verti poſsit, & conſequenter nomen tuum, ô Rex auguſtiſsime, omnibus linguis celebrari, quod mihi tam iucundum erit, quam Majeſtatem tuam vnicè amo & colo. Itaque, ô Rex optime, & Princeps mi gratioſiſsime, Regia tua tibique inaata εὔνοια, hoc opus tibi tuæque Majeſtati dicatum, ſuſcipe: & antiquos labores meos: multis annis indignè vexatos, commendatos habe. DEVS pater Domini noſtri IESV CHRISTI te benedicat, ſeruet, & bene proſperet, & in omnibus conſiliis factiſque tuis ad gloriam ſuam, tuique & huius Regni fœlicitatem. Pariſijs Calendis Auguſti, Anno χειστογονίας milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quinto.

Tuus, & tuo, & paterno, & auito, iure:
CAROLVS MOLINÆVS.

EPITOME COLLATIONIS ET VNIONIS QVATVOR EVANGELISTARVM Iesu Christi,

Distincta in centum-vigintiquinque partes consecutiuas, iuxta rectum filum & ordinem textus Euangelici, seruato ordine temporis respectu dictarum singularum partium, absque vlla confusione, permistione, vel transpositione textus Euangelici.

Per Dominum CAROLVM MOLINÆVM *Iurium Doctorem, Sacrarúmque literarum Professorem.*

PRIMA pars simplex L. id est, vnius Euangelistæ. & vnius contexturæ: vbi solus Lucas loquitur de Annunciatione Præcursoris: Annunciatione & Incarnatione Christi: de Natiuitate Præcursoris, & Canticis Virginis matris, & Zachariæ.

L. c. 1.

Secunda pars duplex M. L. id est, ex duobus Euangelistis, & duabus columnis, distinctè continens quæ M. & L. de Natiuitate Christi scripseruut.

M. c. 1.
L. c. 2. vsque ad vers. 21.

Tertia simplex L. de his quæ solus consecutiuè scripsit de Circuncisione Christi, & Præsentatione in Templo.

L. 2. à vers. 21. vsque ad vers. 39.

Quarta simplex M. qui solus scripsit de Magorum aduentu, testimonio, & adoratione Christi: eiusque fuga in Ægyptum: & reditu in terram Israël, post cædem infantium Bethlehemiticorum, & mortem Herodis.

M. c. 2. vsque ad vers. 22.

Quinta duplex M. L. de habitatione Christi in Nazareth Galilææ.

M. 2. vers. 22. & 23.
L. 2. vers. 39. & 40.

Sexta simplex L. de priuata profectione Christi ætatis annorum 12. in Hierusalem, vbi triduo fuit in Templo inter Doctores, reductus per Matrem & Ioseph um Nazaretham: & de ius obedientia.

L. 2. à vers. 41. vsque ad fin. cap.

Initio vltimi Iubilæi anno mundi 4000. Septima triplex M. R. L. de Prædicatione & Baptismo pœnitentiæ per Ioannem Baptistam in deserto.

M. c. 3. vsque ad vers. 13.
R. c. 1. vsque ad vers. 9.
L. c. 3. vsque ad vers. 21.

Octaua quadruplex M. R. L. I. de his quæ scripserunt de Baptismo Iesu Christi: & cœlesti reuelatione diuinitatis & humanitatis eius in vna persona.

M. à vers. 13. vsque ad fin. cap.
R. 1. à vers. 9 vsque ad vers. 12.
L. 3. à vers. 21. vsque ad fin. cap.
I. c. 1. vsque ad vers. 15.

Noua triplex M. R. L. de Ieiunio, Tentatione, & Victoria Christi in deserto.

M. c. 4. vsque ad vers. 12.
R. 1. vers. 12. & 13.
L. c. 4. vsque ad vers. 14.

DECIMA pars simplex I. de Testimonijs per Baptistam publicè & nominatim factis de Iesu Christo: & eius prima breui & publica Professione, Prædicatione, & Miraculis in Galilæa: vbi apud Cana, in nuptijs aquam vinum fecit: & de eius prima publica Professione & Prædicatione in Hierusalem, vbi mercantes è Templo expulit, & Nicodemum noctu venientem, docuit: deque eius Reditu ad Iordanem, vbi per discipulos baptizabat plures quàm Ioannes Baptista, qui super quæstione Purificationis hinc orta cessit Christo, eique omnem auctoritatem detulit, vt soli vero sponso, qui propter murmur Pharisæorum redijt in Galilæam Gentium, transiens per regionem Samariæ, vbi Samaritanam & Sichimitas conuertit. 1. Paschæ.

I. 1. à vers. 15. vsque ad cap. 4. vers. 43.

Vndecima quadruplex M. R. L. I. de seconda Prædicatione & Miraculis Christi in Galilæa, mox ab incarceratione Baptistæ per Herodē Antipam facta: vbi relicta Nazaretha (vnde eiectus fuit) rediit Cana, vbi verbo filium Reguli sanauit: & venit Capharnaum, oppida & loca circumuicina, vnde præcipuos discipulos vocauit.

M. 4. à vers. 12. vsque ad vers. 23.
R. 1. à vers. 14. vsque ad vers. 23.
L. 4. à vers. 14. vsque ad vers. 33.
I. 4. à vers. 43. vsque ad fin. cap.

Duodecima simplex M. de magna professione Christi Capharnaum, circumeundo totā Galilæam,

prædicando Euangelium regni Dei, dæmones expellendo, morbos omnes sanando: in qua ptufectione magnam illam & præcellentem concionem io monte habuit, & Caphernaum tedijt. A

M.4.à verſ.13.vſque ad cap.8.

Decima tertia ſimplex M. qui ſolus loquitur de deſcenſu Chriſti de monte poſt dictam concionem, & de duobus inſignibos miraculis quæ rediens Caphernaum fecit in irinete ptimum ante ingreſſum vrbis ſanans leptoſum: ſecundum poſt ingreſſum vrbis ſanans puerum Centurionis, antequam Synagogam ingrederetur.

M.c.8.vſque ad verſ.14.

Decima quarta duplex R. L. de dæmoniaco liberato per Chriſtum, poſtquam ingteſſus eſt Synagogam. B

R.1.à verſ.23.vſque ad verſ.29.
L.4.à verſ.33.vſque ad verſ 38.

Decima quiota triplex M. R. L. de Chriſto ex ea Synagoga digreſſo in domum Petri, vbi ſocrum eiur ſanauit: & eadem die veſperi multos dæmoniacos, & omnes infirmos.

M.8.à verſ.14.vſque ad verſ.18.
R.1.à verſ.29.vſque ad verſ.35.
L.4.à v rſ.38.vſque ad verſ.42.

Decima ſexta duplex R.L. vt mane ſequenti ante lucem Chriſtus exierit in deſertum otate, nec togarus redire voluit Capheinaum: ſed alijr quoque ciuitatibus Galilææ prædicare. C

R.1.verſ.35.36 37.38.39.
L.4.verſ.42.43 44.

Decima ſeptima ſimplex L. de concione Chriſti in naui ad ſtagnum Genezareth, ingenti captura piſcium pet Petrum, qui eum Iacobo & Ioanne ſtupenres, confirmati à Chriſto, relictis omnibus ſequuti ſuot eum.

L.c.5.vſque ad verſ 12.

Decima octaua duplex R.L. de leproſo ſanato, & iuſſo munus ſecundum legem Moſis offerre.

R.1.à verſ.40.vſque ad cap.2.
L.5.à verſic.12.vſque ad verſ.17.

Decima nona ſimplex M. Ieſus teuerſus ad littora D matis Galilææ, ſeo dicti ſtagni, ſuprà patt. 17. etiam videns multas circa ſe tut bas: quia ſatis tum ad Occidentale littus docuerat, voluit more ſuo in vltetiorem, id eſt, Orientalem ripam ttaijcere, vt ibi quoque doceret: & ingreſſurus naoem ſcribam ſe offerentem detetruit, vni verò è diſcipulis eommeatum ad ſepeliendum patrem petenti, denegauit: ſeque ſtatim ſequi iuſſit. Tempeſtatem matis exeitatus ſedauit, & appulſus regionem Gergeſenorũ duos dæmoniacos ſanauit dæmonibus eiectis in porcos, qui petierunt in mari. Gergeſeni rogant Ieſum diſcedere è finibus ſuis.

M.8.à verſ.18.vſque ad fin.cap.

VIgeſima pars ttiplex M.R.L. de reditu & prædicatione Chriſti in Caphernaum, paralytico ſanato, vocatione M. murmure Phatiſæotum, & reſponſo ad eus & ad Baptiſtæ diſcipulos. E

M.9.vſque ad verſ.18.
R.2.vſque ad verſ.23.
L.5.à verſ.17.vſque ad fin.cap.

Vigeſima prima ſimplex M. de filia cuiuſdam Principis ſuſcitata, & muliere fluxum ſangoinis patiente, duobus cæcis, & vno muto, & dæmoniaco liberatis.

M.9.à verſ.18.vſque ad verſ.35.

Vigeſima ſecunda ſimplex I. de ſecunda publica profectione Chriſti in Hieruſalem, de Piſcina, & 38. annis languente ſanato, prædicatione, & diſputationibus contra Pontifices & Rabinos Hieroſolymæ, qui contra eum conſpiarunt..

I.cap.5.

Vigeſima tertia duplex R.L. de Ieſo tranſeunte per ſegetes poſt 1. Paſcha, relicta tebelli Hieroſolyma, 2 Paſcha. vbi quærebant eum occidete. I.5.16 18. & de diſcipulis vellentibus ſpicas, de teſponſo per exemplũ Dauidis ad calummam Phariſæorum, de dextra arida ſanata ſabbatho, & conſpitatione Phariſæorum cum Herodianis.

R.1.à verſ.23.vſque ad cap.3.verſ.7.
L.6.vſque ad verſ.12.

Vigeſima quarta duplex M R. Ieſus relicta etiam Iudæa, poſt dictam conſpitationem, ſeceſſit in Galilæam inferiorem, circumiens ciuitates omnes & vicos, docens ac ſanans.

M.9 à verſ 35 vſque ad fin.cap.
R.3.à verſ.7.vſque ad verſ.13.

Vigeſima quinta ttiplex M R.L. Ieſus aſcendit montem, pernoctans in otatione, & orto die cõuocat omnes diſcipulos ſuos, ex quibus inſtituit duodecim Apoſtolos.

M.10.verſ.1.2.3.4.
R.3.à verſ.13.vſque ad verſ.20.
L.6.à verſ.12.vſque ad verſ.17.

Vigeſima ſexta ſimplex M Mandata quæ dedit tecèns inſtitotis Apoſtolis, ad prædicandum emittendis.

M.10.à verſ.5.vſque ad fin.cap.

Vigeſima ſeptima ſimplex L. Ieſus deſcendit cum illis de monte: & ſtetit in loco campeſtri, concionem inſignem habens.

L.6.à verſ.17.vſque ad fin.cap.

Vigeſima octaua duplex M. L. Ieſus finitis, ram mandatir datis in monte, recenter electis Apoſtolis, quàm dicto celebri ſermone ad populos in loco campeſtri: Progrediiur nunciterum doctutus in ciuitatibus & primò ingreditur Caphernaum.

M.11.verſic.1.
L.7.verſic.1.

Vigeſima nona ſimplex L. Ieſus ingteſſus Caphernaum, antequam ingrederetur domum, ſanauit verbo ſeruum Centurionis motientem.

L.7.à verſ.2.vſque ad verſic.11.

TRigeſima pars ſimplex R. Ieſu domum tandem ingreſſo diſcipuli coacti ſunt egredi ad arcendam turbam accurrentem, ne impedirentur ſaltem ſeròpanem edere.

R.3.verſic.20.21.

Trigeſima prima ſimplex L. Ieſus deinceps iens Naim: ſuſcitauit filium viduæ, dum ferretur ad ſepulchrum.

L.7.à verſic.11.vſque ad verſ.18.

Trigeſima ſecunda duplex M. L. Ioannes Baptiſta audiens in carcere facta Chriſti, mittit duos è diſcipulis ſuis ad eum: qui verbis & nouis etiam miraculis reſpondet: & illis abeuntibus, ſplendidom de Baptiſta teſtimonium facit ad populum: ingratitudinem & ſtupiditatem Iudæorum arguens.

M.11.à verſic.2.vſque ad verſic.20.
L.7.à verſic.18.vſque ad verſic.36.

Trigeſima

Trigeſima tertia ſimplex M. Chriſtus exprobrat,& dira minatur ciuitatibus impœnitentibus,paruos veſò & laborantes fideles ſolatur,& ad ſe allicit.

M.11.à verſic.20.uſque ad fin.cap.

Trigeſima quarta ſimplex L.de Muliere quæ fuerat peccatrix: quæ domum Phariſæi, vbi Ieſus diſcumbebat, ingreſſa retro lachrymis rigauit pedes Ieſu, & capillis ſuis terſit, & vnguento vnxit: & de reſponſo Ieſu ad eam, & ad præpoſterum iudicium Phariſæi.

L.7.à verſic.36.uſque ad fin.cap.

Trigeſima quinta ſimplex. M. de Diſcipulis ob famem velleutibus ſpicas Sabbathis, Ieſu eunte per ſegetes in Galilæa, murmure Phariſæorum compreſſo per Ieſum, qui Synagogam ingreſſus ſanauit manum aridam, & Phariſæis conſpirantibus, ſeceſſit, ſanans omnes, vetans ne ſe manifeſtareor, & oblatum dæmoniacum cæcum & mutum, ſanauit,

M.12.vſque ad verſic.24.

Trigeſima ſexta duplex M. R. Blaſphemia Phariſæorum & Scribarum confutatur exemplo regni aduerſum ſe diuiſi, & eorum in Spiritum ſanctum peccatum irremiſſibile declaratur.

M.12.à verſic.24.uſque ad verſic.33.
R.3.à verſic.22.uſque ad verſic.31.

Trigeſima ſeptima ſimplex M. de bona & mala arbore, vetbiſque otioſis: de Scribis & Phariſæis petentibus ſignum: & per multa exempla excluſis, & comminatis.

M.12.à verſic.33.uſque ad verſic.46.

Trigeſima octaua duplex M.R.de Matre & fratribus Chriſti qæreotibus eum: qui alios noo agooſcit, quàm facientes voluntatem Dei patris ſui.

M.12.à verſic.46.vſque ad fin. cap.
R.3.verſic.31.uſque ad fin.cap.

Trigeſima nona ſimplex L. de Mulieribus quæ de ſuis faculratibus miniſtrabant Chriſto, circumeoti ſingulas ciuitates & caſtella, ptædicando verbum Dei.

L.8.vſque ad verſic.4.

QVadrageſima pars triplex M.R.L. Parabola ſeminis cadentis io viam, petras, ſpinas, & bonam rettam.

M 13.vſque ad verſic.14.
R.4. .vſque ad verſ.26.
L.8.à verſic.4.uſque ad verſic.19.

Quadrageſima ptima ſimplex L. Mater & fratres Ieſu, quærunt eum coocionantem, qui reſpondet eos eſſe, qui audiunt & cuſtodiunt verbum Dei.

L.8.verſic.19.20.21.

Quadrageſima ſecunda duplex M. R. Quatuor alias parabolas dat Ieſus turbis, quarum duæ zizaniorum & fermenti recitantur à ſolo M. Voa, ſcilicet, de ſemine creſcente, ſeminatore dormiente, vel aliud ageute per ſolum R. Alia de graoo ſioapis per M.R.qui plures alias parabolas omittuot: quas omnes Ieſus ſeorſim diſcipulis ſuis exponebat.

M.13.à verſ.24.uſque ad verſ.36.
R.4. à verſic.26.uſque ad verſic.35.

Quadrageſima tertia ſimplex M.Ieſus dimiſſis turbis, ingreſſus domum, diſcipulis expunit parabolam zizaniorum, & tres alias addit parabolas: & voam de Tbeſauro: alteram de Negotiatura quærente pulchras Margaritas: tertiam de Verriculo iacto in mare; quod eis exponit, & mox diſcedit,

M.13.à verſ.36.vſque ad verſ.54.

Quadrageſima quarta duplex R.L.Ieſus intrat nauem traecturus io vlteriorem orientalem ripam: Excitatus, increpans ventum & tempeſtatem, iubenamati ſilere, fecit tranquillitatem magnam. Appulſus Gadarenos, pelli ab homine legionem dæmonum, quos permiſit ire in gregem ſeie bis mille porcorum, qui decurrentes in mare, ſubmerſi ſunt. Gadareni rogarunt Ieſum exire fines eorum: qui nauim ingreſſus, noluit recipere liberatum à Legione: ſed iuſſit eum ad ſuos ire, & quanta ſibi feciſſet Ieſus, ptædicate. Quod fecit etiam in Decapoli, & omnes mirabaotur.

R.4.à verſic.35.uſque ad verſic.41.
L.8.à verſic 21.uſque ad verſic.40.

Quadrageſima quinta duplex R. L. Ieſus in Galilæam per mare reuerſus, exceptus eſt à turba expectante ſe, rogatus ab Iairo principe Synagogæ (ſanans in itinere mulierem fluxu ſanguinis duodecim annos laborantem, quæ omnia in medicos impenderat, & peius habuerat) venit in domum principis Synagogæ, tumultum fleotium compeſcuit, & filiam eius annorum duodecim ſuſcitauit.

R.5.à verſic.21.uſque ad fin.cap.
L.8.à verſic.40.uſque ad fin.cap.

Quadrageſima ſexta duplex M. R. Ieſus illioc digreſſus, venit in patriam ſuam: ſtupebant de ſapientia & virtutibus eius, quem ramen ſperncbant vt fabri filium, matrem & cognatos ibi habentem.

M.13.verſic.54.vſque ad fin.cap.
R.6.uſque ad verſic.7.

Quadrageſima ſeptima duplex R.L.de actuali miſſione duodecim Apoſtolorum.

R.6.à verſic.7.vſque ad verſ.14.
L.9.vſque ad verſic.7.

Quadrageſima octaua triplex, de his quæ M.R L. ſcripſerunt de Herode Antipa audiente famam Ieſu, quem videre cupiebat, poſtquàm occiderat Ioannem Baptiſtam, quem dicebant ſurrexiſſe à mortuis, & eſſe Ieſum: & quæ M. R. de ſepultura Baptiſtæ eius diſcipulos, & quæ R. L. de reditu Apoſtulorum ad Chriſtum.

M.14.uſque ad verſic.13.
M.6.à verſic.14 uſque ad verſic.31.
L.9.verſic.7.8.9.10.

Quadrageſima nona quadruplex M.R.L.I. de ſeceſſu Chriſti in deſertum trana mare Tyberiadis, & turbis ſequentibus, quas ad 5000. hominum, non computatis mulieribus & paruulis, pauit ex quinque panibus, & duobus piſcibus, tertio paſchate propinquo, quo Chriſtus non fuit in Iudæa.

M.14.à verſic.13.uſque ad verſic.12.
R.6.à verſic.31.uſque ad verſic.45.
L.9.à verſic.11. uſque ad verſ.18.
I.6.vſque ad verſ.15.

QVinquageſima pars triplex M.R.I. De his quæ ſcripſerunt de reditu marino Chriſti, eis mare Galilææ: de tempeſtate nocturna, & ambulatione Chriſti ſuper aquas: appulſu & miraculis in Genezareth: & reditu in Capbetnaum.

M.14.à verſic.22. vſque ad fin.cap.
R.6.à verſic.45.vſque ad fin.cap.
I.6.à verſic.15.vſque ad verſic.25.

Quinquageſima ptima ſimplex I. Sermo quem Chriſtus de carne & ſanguine ſuo fecit io Caphernaum, ſub tempus tertij Paſchatis: & cur noluit ire in Iudæam, ſed manſit in Galilæa.

I.6.à verſic.25.vſque ad cap.7.verſic.2.

Quinquageſima ſecunda duplex M.R. De calumnioſis obiectionibus Scribarum & Phariſæorum Hieroſolymitanorum, qui ex Hieruſalem venerunt verſus Capheruaum contra Chriſtum, ad eum tentandum, & illa queandum, & de confutatione eorum: quia fruſtra colitur Deus præceptis hominum, & non quod intrat, ſed quod egreditur os, inquinat hominem.

M.15. vſque ad verſ.21.
R.7. vſque ad verſ.24.

Quinquageſima tertia duplex M.R. Ieſus illine in fines Tyri & Sidonis digreſſus, filiam Cananeæ à dæmonio liberat.

M.15. à verſ.21 vſque ad verſic.29.
R.7. à verſ.24. vſque ad verſ.31.

Quinquageſima quarta duplex M.R. Ieſus inde reuerſus iuxta mare Galileæ, mutos, claudos, cæcos, & omnes alios adductos ad ſe, ſanauit: in quos vnum ſurdum & mutum.

M.15. à verſ.29.30.31.
R.1. verſ.31. vſque ad fin cap.

Quinquageſima quinta duplex M.R. Ieſus in ſolitudine 4000. hominum, præter mulieres & paruulos, è ſeptem panibus paſcit.

M.15. verſic.32. vſque ad verſ.39.
R.8. vſque ad verſ.10.

Quinquageſima ſexta duplex. M.R. Ieſus dimiſſis turbis tranſit per mare in fines Magdala, ſeu Dalmanuitha, vbi Sadducæi & Phariſæi petunt ab eo ſignum de cælo: ſed ſedarguens illis in ſua obſtinatione relictis, rurſus tranſijt in vltetiorem ripam, iubens diſcipulos cauere à fermento Phariſæorum, Sadducæorum, & Herodis, quod de eorum doctrina exponit.

M.15. à verſ.31. vſque ad cap.16. verſic.13.
R.8. à verſ.10. vſque ad verſ.22.

Quinquageſima ſeptima ſimplex R. Ieſus Bethſaidæ cæcum extra vicum eductum illuminat.

L.8. à verſic.22. vſque ad verſ.27.

Quinquageſima octaua triplex M.R.L. de confeſſione Apoſtolorum ſub montem Libani iuxta Cæſaream Philippi, vtque Chriſtus eos præmouit de paſſione, morte, & reſurrectione ſua, & de ferenda cruce, déque vltimo aduentu ſuo, & iudicio.

M.16. à verſ.13. vſque ad fin. cap.
R.8. à verſ.27. vſque ad cap.9. verſ.1.
L.9. à verſ.18. vſque ad verſ.28.

Quinquageſima nona triplex M.R.L. de transfiguratione Chriſti, lunatico ſanato, & diſcipulis iteſum monitis de morte, & reſurrectione Chriſti.

M.17. vſque ad verſ.24.
R.9. à verſ.2. vſque ad verſ.33.
L.6. à verſ.28. vſque ad verſic.46.

Sexageſima pars ſimplex M. qui ſolus loquitur de exactione & ſolutione didragmatũ.

M.17. à verſ.24. vſque ad fin. cap.

Sexageſima prima triplex M.R.L. Chriſtus reprehendit Apoſtolos, quòd in via diſputaſſent, quis eorum eſſet maior.

M.18. vſque ad verſ.6.
R.9. à verſ.33. vſque ad verſic.38.
L.9. verſ.46 47.48.

Sexageſima ſecunda duplex R.L. Chriſtus prohiber Apoſtolos ne impediant eum, qui in nomine eius dæmonia ejiciebat, quamuis non ſequeretur eos.

R.9. verſic.38.39.40.41.
L. verſic.49.50.

Sexageſima tertia duplex M.R. de ſcandalis.

M.18. à verſ.6. vſque ad verſ.12.
R.9. verſ.42. vſque ad fin. cap.

Sexageſima quarta duplex M.L. ſed L. ferè ſolus loquitur de pluribus ſermonibus, miraculis, diſputationibus, & actis Chriſti, à tempore quo ſeptem vel octo menſes, ante paſſionem ſuam ſtatuerat relinquere Galilæam, & aſcendere & mori in Hieruſalem. Interim dum præambulat Galilæam & Samariam, verbum Dei vbique ſeminando, & de 70. diſcipulis quos ſelegit, & binos ante faciem ſuam miſit prædicare regnum Dei, & miracula ſuo nomine facere, in omnibus locis ad quæ venturus erat: donec (vt recitabit L. in parte ſequenti) ad medium menſis quem Septembrem vocamus, in medio feſti Tabernaculorum, aſcendit Hieruſalem: quæ omnia ab alijs Euangeliſtis, prætermittuntur niſi pauca quædam per M. de miſericordia & correctione ſtatera.

M.18. à verſic.12 vſque ad fin. cap.
L.9. à verſic.51. vſque ad fin. & cap.10.11.12.13.14. 15.16. & 17. vſque ad verſ.15.

Sexageſima quinta ſimplex I. qui ſolus loquitur, vt Chriſtus renuit fratribus ſeu cognatis ſuis ire cum eis ſe oſtentare in Iudæa & Hieroſolymis, ad celebre Tabernaculorum feſtum: & ſinens eos ire remanſit adhuc in Galilæa donec ea finaliter relicta (quia degens in muodo eam non repetijt) tertiam ſuam profectionem magnam & prædicationem fecit in Hieruſalem: mox poſt medium dicti feſti Tabernaculorum, circa vigeſimum diem menſis, quem vocamus Septembrem, & de diſputationibus, & controuerſijs contra Phariſæos qui bis niſi ſunt eum lapidare, videlicet poſt feſtum tabernaculorum, & iterum in feſto Enceniorum templi, menſe quem Decembrem vocamus, poſtquam cæci nati oculos de ſabbatho rapuiſſet, vnde ſe protripuit vltra Iordanem, vbi Ioannes Baptizare ſolitus fuerat.

I.7. verſic.2. vſque ad cap.11.

Sexageſima ſexta duplex M.R. de turbis rurſus conuenientibus ad Chriſtum in dicto loco vltra Iordanem, vbi rurſus docebat & ſanabat eos, vt conſueuerat: & de Phariſæis eò venientibus ad eum tentandum, propoſita quæſtione diuortij, quod Chriſtus prohibet excepta cauſa fornicationis.

M.19. vſque ad verſ.13.
R.10. vſque ad verſ.13.

Sexageſima ſeptima triplex M.R.L. de infantibus eodem loci Chriſto oblatis, & per eum admiſſis: de iuuene diuite rogante quid faceret vt acquireret vitam æternam, & abeunte triſti: & quod qui præferunt diuitias Chriſto & eius cruci, nequeunt ſaluari: & de remuneratione in hac vita, & in ſæculo venturo, in quo multi è primis erunt poſtremi, & è poſtremis primi.

M.19. à verſ.13. vſque ad cap.20. verſic.17.
R.10. à verſ.13. vſque ad verſ.32.
L.18. à verſ.15. vſque ad verſ.31.

Sexageſima octaua ſimplex I. qui ſolus loquitur de profectione Chriſti, à dicto loco trans Iordanem ſito, in Bethaniam, vbi Lazarum reſuſcitauit, vtque cum diſcipulis ſuis ſe ſubduxit in vrbem vocatam Ephraim vel Ephen iuxta deſertum ſitam, poſtquam Pontifices & Phariſæi præſide Caipha decreuiſſent eum occidere, & præcepiſſent vt ſi quis ſciret vbi iudicaret eſſet, quo eum comprehenderent.

I. 11.

Sexagesima nona triplex M.R.L. Iesus à dicta vrbe A deserto vicina, nouissimè cœpit ascendere Hierosolymam, sequentibus discipulis timidis & pauefactis, & antequam appropinquaret Iericho, seorsum in via vocans duodecim, admonuit eos tertiò (scilicet vltra quam supra par. 58. & 59.) de Passione, morte, & resurrectione sua.

M.20.à versic.17.vsque ad versic.20.
R.10.à versic.32.vsque ad versic.45.
L.18.à versic.31.vsque ad versic.35.

SEptuagesima pars duplex M.R. mox Iacobus & Ioannes induxerunt matrem suam, quæ eum eis accessit da Iesũ, petens vt ambo filij sui, vnus ad dexteram, alter ad sinistram sederent in regno eius: quibus redarguitis, & ad crucem tenocatis, decem indignantes aduocans, omnem primatum & superioritatem inter eos prohibuit. B

M.20 à versic.20 vsque ad versic.29.
R.10 à versic.35.vsque ad versic. 46. inchoatum.

Septuagesima prima simplex L. Iesus appropinquans Iericho, priusquam intraret, cæcum iuxta viam mendicantem, & Iesum inuocantem, vocauit & illuminauit: qui visu receptο, sequutus est eum, glorificans Deum, omni etiam plebe vidente & laudante Deum. Et Iesus ingressus, & perambulans Iericho, vocauit Zachæum principem Publicanorum, cuius motum videndi causa conscensum, filium esse Abrahæ contra murmurantes declarauit, per parabolam C indicans regnum suum non esse præsentis sæculi: sed in hac fideliter laborandum, prædicens præmia & pœnas, & vltionem rebellium futuram.

L.10.ad versic.39.vsque ad cap 19.versic.29.

Septuagesima secunda simplex R. Iesus eum discipulis & turba multa egrediens Iericho, Bartimæo cæco visum verbo restituit.

R.10 à versic.46.vsque ad fin.cap.

Septuagesima tertia simplex M. Iesum eum discipulis egredientem Iericho, secuta est turba multa, & ecce duo cæci sedentes in via, audientes eum transeuntem, clamauerunt ad eum, qui tangens oculos D eorum, dedit eis visum.

M.10.à versic.29.vsque ad fin.cap.

Septuagesima quarta simplex I. qui solus loquitur de aduentu, & cœna Domini in Bethania. Sabbatho, pridie ingressus sui magnifici in Hierusalem, in qua cœna, Maria Lazari soror, vnxit pedes Iesu.

I.12.vsque ad versic.12.

Septuagesima quinta quadruplex M.R.L.I Iesus postridie veniens Hierosolymam asello insidens, (quem è Bethphage, iuxta montem oliuarum sibi adduci iusserat) obuiam habuit ad descensum montis oliuarum turbam Iudæorum, quæ ad diem festum Hierosolymam venerat, sternentium vestimenta sua, E & ramos in viam: & qui præcedebant, quique sequebantur, clamabant, Hosanna, &c.

M.21.vsque ad versic.10.
R.11.vsque ad versic.11.
L.19 à versic.29.vsque ad versic.41.
I.12.à versic.12.vsque ad versic.10.

Septuaginta sexta simplex L. Vt Iesus appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit super eam.

L.10.versic.41.42.43.44.

Septuagesima septima quadruplex M.R.L.I. De his quæ Iesus ea die fecit Hierusalem, & templum ingressus: & vespere Bethania cum duodecim reuersus,

M.21.à versic.10.vsque ad versic.18.
R.11.versic.11.
L.19.versic.45 46.
I.12.à versic.20.vsque ad versic.37.

Septuagesima octaua duplex M.R. postridie quem vocamus Lunæ, Iesus à Bethania Ierusalem rediens, quum in via esuriret, accessit ficum: & quia folia tantum inuenit, maledixit ei: quæ statim exaruit.

M.21.versic.18.19.
R.11.versic.12.13.14.

Septuagesima nona simplex R. Eadem die Lunæ mane Iesus templum ingressus, iterum eiecit vendentes & ementes.

R.11.versic.15.16.17.

OCtogesima pars duplex R.L. Christus perseuerat docere in templo, Scribis & principibus Sacerdotum quærentibus eum occidere: sed timentibus populum admirantem doctrinam eius, qui vespere ciuitatem exiit.

R.11. versic.18.19.
L.19. versic.47.48.

Octogesima prima duplex M. R. Die tertia, seu Martis mane Christo redeunte Ierosolymam, discipuli vident in via dictam ficum aridam, quos Christus docet de certitudine fidei, & de orando.

M.21.versic 20 21.22.
R.11.à versic.20.vsque ad versic.17.

Octogesima secunda triplex M.R.L. Quum Iesus dicta die tertia Templum ingressus doceret, principes sacerdotum, Scribæ & seniores congregati aduersus eum, interrogarunt qua auctoritate præcedentibus duo vendentes & ementes cùm eorum mercibus, mensis & pecunijs bis eiecisset, vtque ab eo confutati sunt, & ad pudendum silentium adacti.

M.21 à versic.23.vsque ad versic.28.
R.11.à versic.27.vsque ad fin.cap.
L 20,vsque ad versic 9.

Octogesima tertia simplex M. Non audentibus respondere, Christus parabolam proponit, ad quam respondentes turpius confutantur.

M.21.à versic.28.vsque ad versic.33.

Octogesima quarta triplex M.R.L. Iesus parabolam infidorum vinitorum proponit eis, qui sentientes se attactos in eum conspirarunt.

M.21.à versic.33.vsque ad fin.cap.
R.12.vsque ad versic.13.
L.20.à versic.9.vsque ad versic.20.

Octogesima quinta simplex M. Iesus aliam addit parabolam de Rege faciente nuptias filio: & de inuitatis partim negligentibus, partim rebellibus, eorúmque punitione. De vndecunque aduocatis discumbentibus. De carente veste nuptiali ligato, & in tenebras & dolores electo.

M.21.vsque ad versic.15.

Octogesima sexta triplex M.R.L. Pharisæi communicato fraudulento consilio eum Herodianis, tentant Iesum super censu Cæsareo: & sapienti responso attoniti, abierunt: & eadem die Sadducæi insurgentes, & contra resurrectionem stolidè interrogantes, confutantur.

M.22.à versic.15.vsque ad versic.34.
R.12.à versic.13.vsque ad versic.18.
L.20.à versic.20.vsque ad versic.41.

Octogesima septima duplex M.R. Pharisæi &

Scribæ videntes Iesum confutasse Sadducæos, interrogant eum, quod primum præceptorum Legis? Cùm respondisset, & vnus Scribarum approbasset, Iesus ait eum non esse longè à regno Dei.

M.22.à versic.34 vsque ad versic.41.
R.12 à versic.28.vsque ad versic 35.

Octogesima octaua triplex M.R.L. Iesus interrogat Phariſæos, quomodo Christus filius esset Dauidis; & ad silentium adiguntur nec amplius interrogare audent.

M.22.à versic.41.vsque ad fin.cap.
R.12.à versic.35.usque ad versic.38.
L.20.versic.41.42.43.44.

Octogesima nona duplex R.L. Christus monet caueodum à Scribis, qui ambiunt salutationes & primas sedes, & deuotant viduas prætextu longæ orationis: & de vidua donante duo minuta tantùm, & tamen plus dedit multis diuitibus.

R.12.à versic.38.usque ad fin.cap.
L.20.à versic.45.usque ad cap.21.versic.5.

NOnagesima pars simplex I. De his quæ docuit Iesus in templo, post dictam diem primam, & sic verisimiliter die tertia, quæ vocatur Martis post multa signa facta biduo præcedenti: & de excæcatione incredulorum, & dissimulatione multorum ex principibus etcedentium.

I.12.à versic.37. usque ad fin.

Nonagesima prima simplex M. Iesus Scribarum & Phariſæorum hypocrisim & scelera acriter carpit, & minatur.

M.23.

Nonagesima secunda triplex M.R.L. De exitu Christi è templo, dicta die tertia, & vaticinio destructionis eius: & de sermone in monte oliuarum facto per Christum discipulis suis eadem die, quam vocamus Martis, serò: videlicet, de signis destructionis templi & Hierosolymæ, & iudicij vltimi.

M.24.vsque ad versic.43.
R.13.
L.21.à versic.5.usque ad versic.37.

Nonagesima tertia duplex M.L. Appendix eorum quæ M. speciatim refert Iesum addidisse præfato sermoni suo in monte oliueti: videlicet, de exemplo patrisfamilias, & collatione serui fidelis & infidelis: & de parabola decem virginum: & de domino peregrè proficiscente, & interim seruis suis bona sua committente: de aduentu glorioso Christi ad iudicandum, & eorum quæ L. prædictis diebus & noctibus compendiosè refert Christum in templo, & monte oliuarum fecisse.

M.23.à versic 43.usque ad fin.cap.25.
L.21.versic.37.38.& fin.cap.

Nonagesima quarta triplex M.R.L. De consilio summorum Sacerdorum & Scribarum die quarta, quam vocamus Mercurij, ad capiendum & occidendum Christum post Pascha, & de Cœna eo die in Bethania, vbi vnctus in capite, & mox Iudas Iscariot abijt Hierosolymam ad dictos consultantes, vt pretio recepto venderet, deinde traderet eis Iesum in paraſceue Paschæ.

M.26.vsque ad versic. 7.
R.14.usque ad versic.12.
L.22.vsque ad versic.7.

Nonagesima quinta quadruplex M.R.L.I. De Cœna die, quem Iouis dicimus: & de omnibus quæ scripserunt, facta fuisse tam to communi, quàm in mystica Cœna.

M.26.à versic.17 usque ad versic.36.
R.14.à versic.12 vsque ad versic.32.
L.22.à versic.7.usque ad versic.39.
I.13.vsque ad versic.31.

Nonagesima sexta simplex I. qui solus loquitur de sermone Christi facto dicta die Iouis nocte vndecim Apostolis, post tres cœnas peractas, & discessum Iudæ Iscariotis.

I.13.versic 31.usque ad fin.cap.17.

Nonagesima septima quadruplex M.R.L.I. Iesus egreditur Hierosolyma in montem Oliuarum.

M.26.versic.36.
R.14.versic.32.
L.22.versic.39.
I.18.versic.1.

Nonagesima octaua triplex M.R.L. Initium passionis Christi, ab angore vsque ad mortem, trina humili & obedienti oratione, & sudore sanguineo.

M.26.a versic.37.vsque ad versic.47.
R.14.à versic.33.usque ad versic.43.
L.22.à versic 40.usque ad versic 47.

Nonagesima nona quadruplex M.R.L.I. Iesus voluntariè se offert armatis lictoribus, osculo proditus à Iuda, noctu capitur in horto, defendi non vult, ligatur, ducitur ad Anoam, qui statim mittit eum ad Caipham: vbi summi sacerdotes & totum consilium frustra conquisitis falsis testibus, interrogatum damnant, conspuunt, & ministris suis totam noctem illudendum & petcutiendum tradunt. Petro interim præ pertutbatione, metúque mortis ter eum negante, & cùm exisset, amarè flente.

M.26.à versic.47 usque ad fin.cap.
R.14.versic.43.usque ad fin.cap.
L.22.à versic.47.usque ad versic.66.
I.18.à versic.2.usque ad versic.28.

CEntesima pars simplex L. Vt postera & sexta dies (quam Veneris vocamus) illuxit, conuenientes semotes populi, & omnes principes sacerdotum & Scribæ apud Caipham, iterum in consilium suum adductum interrogant, & morte damnant.

L.22.à versic.66.usque ad fin.cap.

Centesima prima quadruplex M.R.L.I. Statim diluculò, consilio fixo Iesum occidendi per Gentes, surgens vniuersa multitudo, duxit eum vinctum ad Pilatum, cui eum morte plectendum tradiderunt.

M.c.27.versic.12.
R.c.15.versic.1.
L.c.23.versic.1.
I.c.18.versic.28.

Centesima secunda simplex M. Tunc Iudas videns eum damnatum, pœnitens retulit argenteos, profiteos se peccasse: quibus proiectis in templo, abijt, séque strangulauit. Principes autem sacerdorum acceptis argenteis, dixerunt non esse licitum eos mittere inter sacras oblationes: vt pote quibus empta erat mors hominis. Ideo emerunt agrum in sepulturam peregrinorum, quod ante 666. annos prædixerat Hieremias.

M.27.à versic.3.usque ad versic.11.

Centesima tertia quadruplex M.R.L.I. Pilatus exit ad Pontifices & seniores, nolentes ingredi prætorium, ne contaminati nequirent edere pascha: sed accusantes Iesum, Pilatus sciens accusationes falsas & calumniosas, interrogatum Iesum, voluit vt innocentem dimittete.

M.27.à versic.21.usque ad versic.15.
R.15.à versic.2.usque ad versic 6.
I.23.versic.2.3.4.
L.18.versic.29.30.31.32.

Centeſima quarta ſimplex L. Sed illis Ieſum inſimulantibus de ſeditione, commotúque populo à Galilæa vſque Hieroſolymam, Pilatus occaſione ſe exonerandi artepta, miſit eum ad Herodem, qui valde gauiſus, ſperans aliquod ſignum videre: tacentem ſpreuit cum ſuis exercitibus, & illuſum, veſte ſplendenti morionis inſtar indurum, nihili factis calumnioſis accuſationibus Iudæorum, remiſit ad Pilatum, qui cum illo ea die conciliatus eſt.

L. 23. *à verſic.* 5. *uſque ad verſic.* 13.

Centeſima quinta quadruplex M. R. L. I. Ieſus reductus ad Pilatum, qui fortius niſus eſt eum dimittere, innocentem palàm etiam plebi conuocatæ declaratum, ſaltem beneficio feſti, Bartabam ſeditioſum homicidam alioquin dimiſſurus, vt eum ad clamorem turbarum, per pontifices & ſeniores ſeductarum, dimiſit: Ieſum autem ſæpius intertogatum, & innocentem declaratum (priuslotis manibus, vt hoc ſeelus lo populum, qui aceeptauit Erhnica ſuperſtitione, transfertet) flagellauit: eorúmque clamori crucifigendum dedidit.

M. 27. *à verſ.* 15. *uſque ad verſ.* 27.
R. 15. *à verſ.* 6. *vſque ad verſ.* 16.
L. 23. *à verſ.* 13. *uſque ad verſ.* 26.
I. 18 *à verſ.* 33. *uſque ad cap.* 19. *verſ.* 2.

Centeſima ſexta triplex M. R. I. Milites & Lictores Pilari, ſuſceptum Ieſum, abducunt in atrium Prætorij, tota cohorte congregata, & exutum induunt purpura, cotonant ſpinis, arundinem in dexteram eius ponunt, & genu flexo illudentes, conſpuunt & peteuriunt.

M. 27. *verſic.* 27. 28. 29. 30.
R. 15. *verſic.* 16. 17. 18. 19.
I. 19. *verſic.* 2 3.

Centeſima ſeptima ſimplex I. iterum Pilatus hac occaſione dimittendi Ieſum artepta, adducit eum foras geſtantem ſpineam coronam & veſtem purpuream, vt hominis innocentis tam dirè afflicti miſereremur. At illis attrocius clamantibus vt crucifigeretur, iterum eum in prætorio interrogat: & turſus conatur dimittere Iudæis ad vltimum minitantibus Pilatum inſenſum facere Cæſari. Quo audito Pilatus, iterum eduxit foras Ieſum, & cum ad tribunal ſediſſet, adhuc conatus eſt eum dimittere. Sed ad clamotem turbæ & pontificum non alium ſe habere regem quàm Cæſarem clamantium, condemnauit Ieſum cruci.

I. 19. *à verſ.* 4. *vſque ad verſ.* 16. *inchoatum.*

Centeſima octaua triplex M. R. I. Tunc cùm milites & lictores Pilati illuſiſſent Ieſu, exuetuot eum purpura, & reinduerunt veſtibut ſuis, & eduxerunc vt crucifigerent crucem ſuam ſetentem.

M. 27. *verſic.* 31.
R. 15. *verſ.* 20.
I. 19. *verſic.* 16. 17. *dimidiatis.*

Centeſima nona triplex M. R. L. carnifices vtbe egreſſi, videntes Ieſum tot tormentis afflictum, etiam ſub pondere crucis opprimi: ne ſorte prius moreretur quàm crucifigeretur, obuium Simonem coegerunt teliquum viæ crucem Ieſu ferre.

M. 27. *verſic.* 32.
R. 15. *verſ.* 21.
L. 23. *verſic.* 26.

CEnteſima decima ſimplex L. Ieſus ſequentes & eiulantes mulieres monuit, non ſuper ipſo, ſed ſuper ſeipſas & ſuos flere. Duo interim facinoroſi A cum eo ad mortem ducebantur.

L. 23. *à verſic.* 27. *uſque ad verſic.* 33.

Centeſima vndecima pars quadruplex M. R. L. I. de crucifixione Chriſti inter duos latrunes, & titulo crucis, veſtibus ſectis, & tunica forte data, ſeptem dictis Chriſti, & eius morte.

M. 27. *à verſ.* 33. *vſque ad verſ.* 51.
R. 15. *à verſ.* 21. *uſque ad verſ.* 38.
L. 23. *à verſ.* 33. *uſque ad verſ.* 47.
I. 19. *à verſ.* 17. *uſque ad verſ.* 31.

Centeſima duodecima quadruplex M. R. L. I. de mirandis quæ ſtatim à morte Chriſti contigetunt.

M. 27. *verſic.* 51. 52. 53. 54. 55. 56.
R. 15. *verſic.* 38. 39. 40. 41.
L. 23. *verſic.* 47. 48. 49.
I. 19. *à verſic.* 31. *uſque ad verſ.* 38.

Centeſima decima tertia quadruplex M. R. L. I. de bonotifica ſepultura Chriſti veſpere eiuſdem diei.

M. 27. *verſ.* 57. 58. 59. 60. 61.
R. 15. *à verſic.* 42. *uſque ad fin. cap.*
L. 23. *à verſ.* 50. *uſque ad fin. cap.*
I. 19. *à verſic.* 38. *vſque ad fin. cap.*

Centeſima decima quarta ſimplex M. ſolus loquitur, de eo quod ſabbathn puſtridie paſſionis factum eſt, de ſigillatione ſepulchri, & cuſtodia publica.

M. 27. *à verſ.* 61. *uſque ad fin. cap.*

Centeſima decima quinta quadruplex M. R. L. I. De reſurrectione Chriſti, terræ motu, lapide reuoluto. Angeli ſolantur fœminas venientes vt vngerent Ieſum. qui, digreſſit à monumento, vt diſcipulis nunciarent, apparet: ſed diſcipuli non credunt eis. Tamen Petrus & Iohannes currunt ad monumẽtum.

M. c. 28. *vſque ad verſ.* 11.
R. c 16. *vſque ad verſ.* 12.
L. c. 24. *vſque ad verſ.* 13.
I. c. 20. *vſque ad verſ.* 11.

Centeſima decima ſexta ſimplex M. interim ex cuſtodibus, qui metu coruſcantis angeli conſternati fuetant, nuntiant principibus Sacerdotum: à quibus pecunia corrupti, mentiti ſunt diſcipulos Ieſu nocte corpus eius ſurstos.

M. 28. *à verſ.* 18. *uſque ad verſ.* 16.

Centeſima decima ſeptima ſimplex I. Maria Magdalene tenerſa ad monumentum flebat, vidit angelos, & conuerſa ad Ieſum, quem vt eam nominauit, agnouit: & is eam miſit nuntiare diſcipulis.

I. 20. *à verſic.* 11. *uſque ad verſic.* 19.

Centeſima decima octaua ſimplex R. apparuit etiam duobus euntibus rus, quibus nõ ſuit creditum.

R. 16. *verſ.* 12. 13.

Centeſima decima nona ſimplex L. duobus eodem die euntibus Emaüt, quibus noctu teuerſis ereditum fuit, niſi à Thoma qui ſe ſubduxit.

L. 24. *à verſ.* 13. *vſque ad verſ.* 36.

CEnteſima viceſima pars duplex L. I. tunc eadem die ſerò ianuis clauſis ſtetit Ieſus in medio eotum (Thoma abſente) contrectandum ſe dedit, eomedit, ſcripturas aperuit. Spiritum ſanctum dedit ad prædicandum pœnitentiam, remittendum & retinendum peccata, incipiendo à Hieroſolymis poſtquam indui ſotent virtute ex alto.

L. 24. *à verſ.* 36. *uſque ad verſ.* 50.
I. 20. *à verſ.* 19. *uſque ad ver.* 24.

Centesima vicesima prima simplex I. Christus die 8. resurrectionis rursus apparet in medio discipulorum, vbi Thomas aderat, qui credidit.

I. 20. à versic. 24. usque ad fin. cap.

Centesima vicesima secunda simplex R. rursus discumbentibus vndecim, Christus apparet, exprobrat incredulitatem, mandat ite & prædicate omni creaturæ Euangelium, baptizare & signa edere.

R. 16. à vers. 14. usque ad vers. 19.

Centesima vicesima tertia simplex I. alia apparitio ad mare Tyberiadis, vbi erant quatuor Apostoli, & tres discipuli, in queis Nathanael: & de grandi captura piscium: Petro rei interrogato, & de eruce præmonito sequi iusso, nec inquirere quid accideret Iohanni.

I. c. 21. & fin.

Centesima vicesima quarta simplex M. de alia apparitione Christi in monte Galilææ, vbi discipulos vocauerat, mandans eis docere omnes Gentes, & baptizare, promittens semper adesse ad vsque consummationem sæculi.

M. 28. à vers. 16. vsque ad fin.

Centesima vicesima quinta duplex R. L. De Ascensione Christi.

R. 16. à vers. 19. vsque ad fin.
L. 24 à vers. 50. vsque ad fin.

Finis collationis & vnionis quatuor Euangelistarum, ex solo, puro, integro, & emendatissimo textu, natiuo suo ordine & seorsim & collectim fideliter oculis omnium exhibito.

AD LECTOREM.

AVCTOR huius conferentiæ poterat eam in tres tantum partes diuidere: Primam, de Aduentu Christi in carnem: Secundam, de publico suo ministerio: Tertiam, de eius passione, morte & resurrectione. Sed quia plures, etiam inæquales subdiuisiones admittendæ fuissent, satius existimauit maiorem partium numerum facere, vt per distinctionem plurium partium, & per collationem tam scriptorum à pluribus, nunc duobus, nunc tribus, nunc quatuor Euangelistis, quàm scriptorum ab vno solo: quàm omnium & singularum partium adinuicem, Vnio, Harmonia, & Concordia quatuor Euangelistarum posset (omnibus sectis circumscriptis) facilius videri, intelligi, & recipi ab omnibus qui sub cœlo sunt, tam in generali, quàm in particulari: quibus & pro quorum salute, dicta sancta IESV CHRISTI Euangelia scripta sunt.

COLLATIO ET VNIO QVATVOR EVANGELISTARVM Domini nostri Iesu Christi,

EORVM SERIE ET ORDINE (ABSQVE VLLA confusione, permistione vel transpositione) seruato, cum exacta textus illibati recognitione.

Quamuis enim singula horum scripta non inepte vocentur Euangelia: tamen pressiue loquendo vnicum est Euangelium à quatuor seorsim scriptum.

Per DOM. CAROLVM MOLINÆVM *Iurium Doctorem, Sacrarum Literarum Professorem, Consiliarium Libellorúmque supplicum Magistrum Illustrissimæ Reginæ Nauarræ, cum breuibus eiusdem Annotationibus.*

PRIMA PARS SOLIVS LVCÆ, DE ANNVNCIATIONE ET Natiuitate Præcursoris, de Annunciatione & Incarnatione Christi, De Canticis Virginis & Zachariæ.

Constat ex 1. c. L.

Sanctum Euangelion Iesu Christi, secundum Lucam.

1 QVONIAM complures aggressi sunt contexere narrationem earum, quæ inter nos certissimæ fidei sunt rerum.
2 Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsimet viderunt, & ministri fuerunt sermonis.
3 Visum est & mihi, omnibus ab initio exacta diligentia peruestigatis ex ordine ad te scribere, præstantissime Theophile.
4 Vt agnoscas earum rerum, de quibus edoctus es, certitudinem.
5 Fuit in diebus Herodis Regis Iudææ Sacerdos quidam, nomine Zacharias, de vice Abia: & vxor illius de filiabus Aaron: & nomen eius Elizabeth.
6 Erant autem iusti ambo coram Deo, Incedentes in omnibus præceptis & iustificationibus Domini, irreprehensibiles.
7 Nec erat illis proles: eo quod esset Elizabeth sterilis: & ambo prouectæ iam essent ætatis.
8 Factum est autem quom is Sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ, ante Deum.
9 Secundum consuetudinem Sacerdotij sorte exiit, vt incensum † poneret: ingressus in templum Domini.
10 Et omnis multitudo populi, erat foris † orans tempore thymiamatis.
11 Apparuit autem illi Angelus Domini, stans à dextris altaris, in quo thymiama adolebatur.
12 Et Zacharias turbatus est eo viso, ac timor irruit super eum.
13 Ait autem ad illum Angelus, Ne timeas Zacharia: quoniam exaudita est deprecatio tua: vxórque tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem.
14 Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi super eius natiuitate gaudebunt.
15 Erit enim magnus coram Domino, & vinum, sicerámque non bibet, & Spiritu sancto replebitur: etiam ab vtero matris suæ.
16 Multósque filiorum Israël conuertet † ad Dominum Deum ipsorum.
17 Et ipse præcedet in conspectu eius, cum spiritu & virtute Heliæ, vt conuertat corda patrum in filios, & inobedientes, ad prudentiam iustorum: vt præparet domino populum perinstructum.
18 Et dixit Zacharias ad Angelum, per quid hoc cognoscam? Ego enim sum senex, & vxor mea prouectæ ætatis est.
19 Ac respondens Angelus dixit ei, Ego sum Gabriël, qui asto in conspectu Dei, missúsque sum, vt loquar ad te, & hæc tibi læta nunciem.
20 Et ecce eris tacens, nec loqui poteris ad eum vsque diem, quo hæc fiant: eo quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo.

1. Paralip. 24. b. Maxa & vespere. Exod 30. 7. Leuit. 16. 17. non sub dio, sed in atrio separata à loco sancto, sub eiusdē templi tecto.

Malac. 1. 8. Matth. 11 b. Matt 3. d. Mal. 4. b. 6.

21 Et erat populus expectans Zachariam, & mitabantur quòd is tardaret in templo.
22 Egressus autem, non poterat loqui illis, & cognouerunt, quòd vtsinnem vidisset in templo: & ipse innuebat illis, permansitque mutus.
23 Et factum est postquam completi sunt dies officij eius, abiit in domum suam.
24 Post hos autem dies concepit Elizabeth vxor eius, & occultabat se mensibus quinque, dicens:
25 Quia sic fecit mihi dominus in diebus, quibus respexit: vt auferret opprobrium meum inter homines.
26 In mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à Deo, in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth.
27 Ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, & nomen Virginis Maria.
28 Et ingressus Angelus ad eam, dixit, Aue gratiosa, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres.
29 Illa verò cùm vidisset, turbata est super sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio.
30 Et ait Angelus ei, ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum.
Isa 7. 14. 31 Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum.
32 Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus thronum Dauid patris ipsius.
Dan. 7. 14. 27. 33 Regnabitque super domum Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.
Matth 4 7. 34 Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo erit istud? quandoquidem virum non cognosco.
35 Et respondens Angelus dixit ei, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, quapropter & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.
36 Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus illi, quæ vocatur sterilis.
37 Quia non erit impossibilis vlla res apud Deum.
38 Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, & discessit Angelus ab ea.
39 Exurgens autem Maria, in diebus illis profecta est in montana cum festinatione, in vrbem Iuda.
40 Et intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth.
41 Et factum est, vt audiuit salutationem Mariæ Elizabeth, subsiliit infans in vtero eius, & repleta est Spiritu sancto Elizabeth.
42 Exclamauitque voce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.
43 Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?
44 Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, saliit præ gaudio infans in vtero meo.
45 Et beata, quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt ei à Domino.
46 Et ait Maria, Magnificat anima mea Dominum.
47 Et exultauit spiritus meus in Deo saluatore meo.
48 Quia respexit ad humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ab hinc beatam me dicent omnes generationes.
Esa. 12 b. 49 Quia fecit mihi magnifica, qui potens est, & sanctum nomen eius.
9. Psal 33. 6 10. 50 Et misericordia eius in progeniem & progeniem timentibus eum.
Esa. 19. c 31. 51 Potenter egit per brachium suum, dispersit superbos cogitatione cordis ipsorum.
Sam 2. b. 4. 52 Deiecit potentes è thronis, & exaltauit humiles.
Psal. 54 b. 53 Esurientes implenit bonis, & diuites dimisit inanes.
22 54. 54 Suscepit Israelem puerum suum, vt memor esset misericordiæ.
Vel laborum eius. 55 Sicut loquutus est ad patres nostros abrahæ & semini eius in sæcula.
Esa. 10 2. 28 & 41. b. 9. & 54. b. 5. 56 Mansit autem Maria cum illa, circiter mensibus tribus, & reuersa est in domum suam.
57 Elizabeth autem impletum est tempus pariendi: & peperit filium.
58 Et audierunt vicini & cognati eius, quòd magnificè Dominus misericordiam suam vsus esset erga illam, & congratulabantur ei.
Iere. 5 a. 2. d. 20. 59 Et factum est, die octauo, vt venirent ad circuncidendum puerulum, & vocabant eum ex nomine patris sui Zachariam.
60 Et respondens mater eius dixit, Nequaquam, sed vocabitur Iohannes.
61 Et dixerunt ad illam, quia nemo est in cognatione tua qui vocetur isto nomine.
62 Innuebant autem patri eius, quid vellet vocari eum.
63 Isque, postulatis tabellis, scripsit Iohannes est nomen eius, & admirati sunt omnes.
Incipit à gratiarum actione 64 Apertum est autem os eius illico & lingua eius, & loquebatur benedicens Deum.
65 Et factus est timor super omnes vicinos eorum, & per omnem montanam regionem Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc.
Potentia 66 Et omnes qui audierunt, reposuerunt ea in corde suo, dicentes: quidnam puerulus hic erit? etenim manus Domini erat cum illo.
Psal. 131. d. 17. 67 Et Zachatias pater eius repletus est Spiritu sancto prophetauitque dicens.
ab omni ſæ. pere. pſ. 74. 12. & 132. 68 Benedictus † Dominus Deus Israelis: Quia visitauit & fecit redemptionem populo suo.
8. Ier. 23. 6. & 30 10. 69 Et erexit cornu salutis nobis in domo Dauid pueri sui.
70 Sicut loquutus per os Sanctorum, qui à sæculo † fuerunt Prophetarum suorum.
Hic indicat 71 Fore vt nos seruaret ab inimicis nostris, & de manu omnium, qui oderunt nos.
esse originem nostræ redemptionis 72 Vt vteretur misericordia erga patres nostros ac memor esset testamenti sui sancti.
73 Et † iusiurandi quod iurauit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis.
Gen. 22. 16. Ier 31 33. 74 Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiremus illi.
Heb. 6. 13. 75 In † sanctitate & iustitia coram ipso, cunctis diebus vitæ nostræ.
& 17. 76 Et tu puerele Prophetа altissimi vocaberis, præibis enim ante faciem Domini ad parandum vias eius.
Hic indicat finem nostræ redemptionis. 77 Ad dandam scientiam salutis populo eius per remissionem peccatorum ipsorum.
78 Per viscera misericordiæ Dei nostri, quibus visitauit nos oriens ex alto.
2 Pet 1. 19. 79 Vt illuceat his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.
Sæ per affectionē misericordiam. 80 Puer autem crescebat, & corroborabatur spiritu, & erat in desertis: donec veniret dies, quo ostenderetur apud Israelitas.

Secunda

Secunda pars ex duobus Euangeliſtis Matthæo & Luca, continens quicquid ſcripſerunt de Natiuitate Chriſti ſecundum carnem.

Conſtat ex c. 1. M. & ex c. 2. L. vſque ad verſ. 21.

Euangelion ſecundum Matthæum c. 1.

1 Liber generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham.
2 Abraham genuit Iſaac. Iſaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius.
3 Iudas autem genuit Phares & Zaram è Thamar: Phares autem genuit Eſron. Eſrom autem genuit Aram.
4 Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naaſſum. Naaſſum autem genuit Salmon.
5 Salmon autem genuit Booz è Rachab. Booz autem genuit Obed è Ruth. Obed autem genuit Ieſſe.
6 Ieſſe autem gennit Dauid Regem. Dauid autem rex genuit Salomonẽ ex ea quæ fuerat vxor Vriæ.
7 Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abia. Abia autem genuit Aſa.
8 Aſa autem genuit Ioſaphat. Ioſaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oſiam.
9 Oſias autem genuit Ioatham. Ioathas autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam.
10 Ezechias autem genuit Manaſſe. Manaſſes autem genuit Amon. Amon autem genuit Ioſiam.
11 Ioſias autem genuit Iechoniam & fratres eius in deportatione Babylonica.
12 Poſt vero deportationem Babylonicam, Iechonias genuit Salatiel, Salathiel autem genuit Zorobabel.
13 Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor.
14 Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Elind.
15 Elind autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Matthan. Matthan autem genuit Iacob.
16 Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ, ex qua genitus eſt Ieſus qui dicitur Chriſtus.
17 Omnes ergo generationes ab Abraham vſque ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonicam generationes quatuordecim: & à tranſmigratione Babylonis vſque ad Chriſtum generationes quatuordecim.
18 Porro Ieſu Chriſti natiuitas ſic erat. Quum enim mater eius Maria deſponſata eſſet Ioſeph, priuſquam ipſi conuenirent, inuenta eſt in vtero habens è Spiritu ſancto.
19 At Ioſeph vir eius quum eſſet iuſtus, & nollet eam infamare: voluit occultè dimittere eam.
20 Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini per ſomnium apparuit ei dicens, Ioſeph fili Dauid, ne metuas aſſumere Mariam vxorem tuam, quod enim in ea genitum eſt, de Spiritu ſancto eſt.
21 Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Ieſum, is enim ſalnum faciet populum ſunm à peccatis eorum:
22 Porro totum hoc factum eſt, vt impleretur quod dictum eſt à Domino per Prophetam dicentem.
23 Ecce Virgo prægnans erit & pariet filium, & vocabuot nomen eius, Emmanuel: quod ſi quis interpretetur ſignificat, nobiſcum Deus.
24 Expergefactus autem Ioſeph à ſummo, fecit ſicut ei præceperat Angelus Domini, & accepit vxorem ſuam:
25 Et non cognouit eam donec peperit filium ſuum primogenitum: & vocauit nomen eius Ieſum.

L. 2.

1 FActum eſt autem in diebus illis, exiit edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis.
2 Hæc deſcriptio prima facta eſt à præſide Syriæ Cyrenio.
3 Et ibant omnes vt deſcriberentur in ſuam quiſque ciuitatem.
4 Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam, in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethlehem, eo quod eſſet de domo & familia Dauid.
5 Vt deſcriberetur cum Maria deſponſata ſibi vxore quæ erat prægnans.
6 Factum eſt autem cum ibi eſſent, completi ſunt dies pariendi.
7 Et peperit filium ſuum primogenitum, ac faſciis eum inuoluit, reclinauitque eum in præſepi, quod non eſſet eis locus in diuerſorio.
8 Et Paſtores erant in regione eadem excubantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum:
9 Et ecce Angelus Domini ſuperuenit ipſis, & claritas Domini circumfulſit eos, & timuerunt timore magno
10 Et dixit eis Angelus, Ne timeas, Ecce enim Euangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo.
11 Quia natus eſt vobis hodie ſeruator qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid.
12 Et hoc vobis ſignum inuenietis, infantem faſciis inuolutum, poſitum in præſepi.
13 Et repente adfuit cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum & dicentium,
14 Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax, in hominibus beneuolentia.
15 Et factum vt diſceſſerunt ab eis Angeli in cœlum, tum homines illi Paſtores dixerũt alij ad alios, tranſeamus in Bethlehem vſque, & videamus hanc rem quæ accidit, quam Dominus indicauit nobis.
16 Et venerunt feſtinantes, & inuenerunt Mariam & Ioſeph & infantem poſitum in præſepi.
17 Poſtquam viderunt, famam diuulgauerunt de re quæ dicta erat ipſis de puello hoc.
18 Et omnes qui audierunt mirati ſunt de his quæ dicta erant à Paſtoribus ad ipſos.
19 Maria verò conſeruabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo.
20 Et reuerſi ſunt Paſtores, glorificantes ac laudantes Deum ſuper omnibus quæ audierant & viderant, quemadmodum dictum fuerat ipſis.

Tertia pars ſolius L. de Circonciſione Chriſti, & eius præſentatione in Templo.

L. 2. à verſ. 21. vſque ad verſ. 39.

21 Et poſtquam completi eſſent dies octo vt circumcideretur puer, vocatum eſt nomen eius Ieſus, quod vocatum erat ab Angelo priuſquam ipſe in vtero conciperetur.

22 Et posteaquam completi sunt dies purgationis eorum secundum Legem Mosis, adduxerunt eum Hierosolymam, vt sisterent Domino.
23 Sicut scriptum est in lege Domini, Omne masculinum adaperiens vuluam sanctum Domino vocabitur.
24 Et vt darent oblationem secundum quod dictum est in Lege Domini par turturum, aut duos pullos columbarum.
25 Et ecce homo erat Hierosolymis, cui nomen Simeon, & homo iste iustus ac religiosus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat super eum.
26 Et responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, priusquam vidisset Christum Domini.
27 Et venit per Spiritum in templum. Et cùm inducerent puerulum Iesum parentes, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo.
28 Ipse quoque accepit eum in vlnas suas: & benedixit Deum ac dixit.
29 Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace:
30 Quia viderunt oculi mei, salutare tuum,
31 Quod parasti ante faciem omnium populorum:
32 Lumen ad reuelationem gentium & gloriam plebis tuæ Israël.
33 Et erant Ioseph & mater eius admirantes super his quæ dicebantur de illo.
34 Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem eius, Ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem multorum in Israel & in signum cui contradicetur.
35 Quin & tuam ipsius animam transiet gladius: vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.
36 Et erat Anna prophetissa filia Phanuel è tribu Aser: hæc processerat in multam ætatem postquam vixisset cum viro annis septem à virginitate sua.
37 Et hæc vidua annorum fere octoginta quatuor, quæ non discedebat à templo ieiuniis & precationibus Deum colens nocte & die.
38 Et hæc eadem hora supereueniens vicissim confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem in Ierusalem.

Quarta pars solius M. de aduentu & testimonio Magorum, & adoratione, fugáque Christi in Ægyptum, & cæde infantium Bethlehemiticorum, & reditu Christi in terram Israël.

M. 2. vsque versic. 22.

1 QVum autem natus esset Iesus in Bethlehem Iudææ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente aduenerunt Hierosolymam.
2 Dicentes, Vbi est ille qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus, vt adoremus eum.
3 Audiens autem his, Herodes Rex, turbatus est, & tota Hierosolyma cum eo.
4 Et conuocatis omnibus principibus Sacerdotum, & scribis populi percontatus est ab eis, vbi Christus nasceretur.
5 At illi dixerunt ei, in Bethlehem Iudææ: Sic enim scriptum est per Prophetam.
6 Et tu Bethlehem terra Iudæ, nequaquam minima es inter Principes Iuda, ex te enim exibit dux qui pascet populum meum Israelem.
7 Tunc Herodes clam accersitis Magis, exactè perquisiuit ab illis quo tempore apparuisset stella.
8 Et mittens illos in Bethlehem, dixit, Profecti illinc, accuratè exquirite de puerulo: postquam autem inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniam, & adorem eum.
9 At illi audito rege, profecti sunt, & ecce stella quam viderant in Oriente, præcedebat illos, donec progressa staret supra locum in quo erat puer.
10 Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno valde.
11 Et intrantes domum, inuenerunt puerulum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham.
12 Et diuinitùs admoniti in somniis, ne reuerterentur ad Herodē, per aliam viam reuersi sunt in regionē suam.
13 Digressis autem illis, ecce Angelus Domini apparet in somnio Ioseph, dicens, Surge, & assume puerum, ac matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto illic, donec dixero tibi: futurum est enim, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.
14 Ille verò exurgens, assumpsit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Ægyptum.
15 Et fuit illic vsque ad obitum Herodis: vt impleretur quod dictum fuerat à Domino per Propheram, dicentem, Ex Ægypto vocaui filium meum.
16 Tunc Herodes videns quod illusus esset à Magis, iratus est vehementer, & mittens, interfecit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat à Magis.
17 Tunc adimpletum est quod dictum fuerat ab Ieremia Propheta, quum ait,
18 Vox in Rhama audita est, lamentatio, fletus, & eiulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere, propterea quod non sint.
19 Cæterùm defuncto Herode, ecce Angelus Domini in somnio apparet Ioseph in Ægypto.
20 Dicens, Surge, & assume puerum & matrem eius, & vade in terram Israël: defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri.

Quinta pars ex Matth & Luc. de profectione & habitatione Chriſti in Nazareth Galilææ.

M. 2. 22. 23.

22 Verum quum audiſſet Archelaom regnare in Iudæa loco Herodis patris ſui, timuit illuc abire: ſed dimonitus admonitus in ſomnio, ſeceſſit in partes Galilææ.

23 Ac profectus habitauit in ciuitate quæ vocabatur Nazareth: vt impleretur quod dictum fuerat per Prophetas, quod Nazaræus vocabitur.

L. 2 39 40.

39 Et vt perfecerunt omnia ſecundum legem Domini, reuerſi ſunt in Galilæam, in ciuitatem ſuam Nazareth.

40 Puer autem ſuccreſcebat, & corroborabatur ſpiritu, implebatúrque ſapientia, & gratia Dei erat ſuper ipſum.

Sexta pars ſolius L. de triduana diſputatione Chriſti, ætatis 12. annorum, in templo, reditu, & obedientia eius erga parentes.

L. 2. à verſic. 45. ad finem cap.

41 Et ibant parentes eius quotannis Hieroſolymam in die feſto Paſchæ.

42 Et quum factus eſſet annorum duodecim, aſcenderunt ipſi Hieroſolymam, ſecundum conſuetudinem diei feſti:

43 Conſummatiſque diebus quum redirent illi remanſit puer Ieſus in Hieruſalem, quod neſciuit Ioſeph, nec mater eius.

44 Exiſtimantes autem eum eſſe in comitatu, ierunt iter vnius diei, & requirebant eum inter cognatos, & inter notos.

45 Et quum non inueniſſent eum, reuerſi ſunt in Hieruſalem, quærentes eum.

46 Et factum eſt poſt triduum, vt inuenirent illum in templo, ſedentem in medio Doctorum, & audientem illos, & interrogantem eos.

47 Stupebant autem omnes qui audiebant eum, ſuper intelligentia & reſponſis eius.

48 Et viſo eo attoniti ſunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, cur feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego diſperuciati, quærebamus te.

49 Et ait ad illos: Quid eſt quod quærebatis me? An neſciebatis, quod in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe?

50 Et ipſi non intellexerunt ſermonem, quem locutus eſt eis.

51 Et deſcendit cum eis, veníque Nazareth, eráque ſubditus illis, & mater eius conſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo.

52 Et Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.

Septima pars ex M. R. L. de prædicatione & baptiſmo Ioannis Baptiſtæ in deſerto.

M. 3. vſque verſ. 13.

1 IN diebus autem illis aduenit Ioannes Baptiſta, prædicans in deſerto Iudææ,

2 Ac dicens, pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cœlorum.

3 Nam hic eſt ille de quo dictum eſt ab Eſaia propheta, qui ait, Vox clamantis in deſerto: parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius.

4 Ipſe verò Ioannes habebat indumentum ſuum è pilis camelorum, & zonam pelliceam circum lumbos ſuos: cibus autem eius erant locuſtæ & mel ſylueſtre.

5 Tunc egreſſa eſt ad illum Hieroſolyma, & tota Iudæa, totáque regio circumiacens Iordani

6 Et baptizabantur in Iordane ab illo confitentes peccata ſua.

7 Cùm vidiſſet autem multos ex Phariſæis & Sadducæis, venientes ad Baptiſmum ſuum, dixit illis, Progenies viperarum, qui vobis ſubmonſtrauit, vt fugeretis à ventura ira?

8 Facite igitur fructus dignos pœnitentiæ.

9 Et ne putetis dicendum intra voſ ipſos, patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quod poſſit

Euangelium ſecundùm Marcum.

R. 1. vſque ver. 9.

1 INitium Euangelij Ieſu Chriſti filij Dei.

2 Sicut ſcriptum eſt in Prophetis, Ecce, ego mitto nuncium meũ ante faciem tuã, qui præparabit viam tuam ante te.

3 Vox clamantis in deſerto, parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius.

4 Baptizabat Ioannes in deſerto, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.

5 Et egrediebantur ad eum tota Iudea regio, ac Hieroſolymitæ, & baptizabantur omnes ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata ſua.

6 Erat autem Ioannes veſtitus pilis cameli, & zona pelliceа circa lumbos ſuos, veſcebatúrque locuſtis, ac melle ſylueſtri.

7 Et prædicabat, dicens, Venit qui fortior eſt me, poſt me, cuius non ſum idoneus, vt procumbens ſoluam corri-

L. 3. vſque verſ. 11.

1 ANno autem decimo quinto imperij Tiberij Cæſaris Pontio Pilato præſide Iudææ, Tetrarcha verò Galileæ Herode Philippo autem fratre eius Tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lyſania Abilenes Tetrarcha.

2 Sub principibus ſacerdotum Anna & Caipha, factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem filium Zachariæ in deſerto.

3 Et venit in omnem regionem circumiacentem Iordani prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.

4 Sicut ſcriptum eſt in libro ſermonum Eſaiæ prophetæ dicentis, vox clamantis in deſerto parate viam Domini rectas facite ſemitas eius.

5 Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis deprimetur, & fient quæ obliqua ſunt, recta, & aſperа in vias planas.

6 Et videbit omnis caro ſalutare Dei.

7 Dicebat ergo ad turbas quæ exibant vt baptiſarentur ab eo: Progenies viperarum, quis ſubmonſtrauit vobis vt fugeretis à ventura ira?

8 Facite ergo fructus dignos pœni-

M. 3. R. 1. L. 3.

Deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahamo.
10 Iam verò & ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis igitur arbor quæ non facit fructum bonum, exciditur, & in ignem abijcitur.
11 Ego quidem baptizo vos aqua ad pœnitentiam. At ille qui poſt me venit, fortior me eſt: cuius nun ſum idoneus vt calceamenta portem. Ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto & igni.
12 Cuius ventilabrum in manu ipſius, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum ſuum in horreum: paleas autem comburet igni inextinguibili.

giam calceamentorum.
8 Ego quidem baptizaui vos aqua, ille verò baptizabit vos Spiritu ſancto.

tentiæ: & ne cœpetitis dicere intra vos ipſos, patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, Potens eſt Deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahamo.
9 Iam verò & ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, exciditur, & in ignem conijcitur.
10 Et interrogabant eum turbæ, dicentes, Quid ergo faciemus?
11 Reſpondens autẽ dicit illis, Qui habet duas tunicas, impertiat non habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.
12 Venerunt autem & publicani, vt baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magiſter, quid faciemus?
13 At ille dixit ad eos: Nequid amplius quàm quod conſtitutum eſt vobis, exigatis.
14 Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Et nos quid faciemus, & ait illis: Neminem concutiatis, neque calumnienini, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris.
15 Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Ioane, nequando ipſe eſſet Chriſtus.
16 Reſpondit Ioannes, dicens vniuerſis: Ego quidem aqua baptizo vos, ſed venit fortior me, cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum: Ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto & igni.
17 Cuius ventilabrum in manu ipſius, & perpurgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum: paleas autem comburet igni inextinguibili.
18 Multa quidem & alia exhortans, euangelizabat populo.
19 Herodes autem Tetrarcha, quum corriperetur ab illo de Herodiade vxore fratris ſui, déque omnibus malis quæ faciebat Herodes
20 Adiecit & hæc ſuper omnia, quod incluſit Ioannem in carcerem.

Octaua pars ex M. R. L. I. de Baptiſmo Chriſti & cœleſti reuelatione diuinitatis, & humanitatis ſuæ.

M. 3. à verſ. 13. vſque ad fi. *R. 1. à ver. 9. vſque ad verſ. 12.* *L. 3. à verſ. 2. ad fi. c.*

13 Tunc accedit Ieſus à Galilæa in Iordanem, ad Ioannem vt baptizaretur ab illo.
14 At Ioannes obniaè prohibebat eum, dicens, Ego neceſſe habeo à te baptizari & & tu venis ad me?
15 Reſpondens autem Ieſus dixit ad eum, Omitte nunc. Sic enim decet nos compleie omnem iuſtitiam, tunc omittit eum.
16 Et baptizatus Ieſus aſcendit protinus ab aqua, & ecce aperti ſunt ei cœli, & vidit ſpiritũ Dei deſcendentem tanquam columbam, & venientem ſuper ipſum.
17 Et ecce vox de cœlis dicens, hic eſt filius ille meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt. †

9 Et factum eſt in diebus illis venit Ieſus à Nazareth, Galilææ, & baptizatus eſt à Ioanne in Iordane.
10 Et ſtatim aſcendens ea aqua, vidit diſſindi cœlos & ſpiritum quaſi columbam deſcendentem ſuper eum.
11 Et vox facta eſt de cœlis, tu es ille filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt.

21 Factum eſt autem quum baptizaretur omnis populus, & Ieſus baptizatus eſſet & precaretur, vt apertum ſit cœlum.
22 Ac deſcenderet ſpiritus ſanctus corporali ſpecie quaſi columba ſuper ipſum, & vox è cœlo fieret dicens, Tu es filius ille meus dilectus in te complacitum eſt mihi.
23 Et ipſe Ieſus incipiebat eſſe annorum ferme triginta, vt putabatur filius Ioſeph qui fuit Heli.
24 Qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianub, qui fuit Ioſeph.
25 Qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Eſli, qui fuit Nagge.
26 Qui fuit Maath, qui fuit Mathatiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioſeph, qui fuit Iuda.
27 Qui fuit Ioanna, qui fuit Rheſa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri.
28 Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Coſan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her.
29 Qui fuit Ieſu, qui fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui fuit Matthat, qui fuit Leui.
30 Qui fuit Simeõ, qui fuit Iuda, qui fuit Ioſeph, qui fuit Ionam, qui fuit Heliacim.
31 Qui fuit Melea, qui fuit Menam, qui fuit Mattathan, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid.
32 Qui fuit Ieſſe, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naaſſon.
33 Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Eſrom, qui fuit Phares, qui fuit Iudæ.
34 Qui fuit Iacob, qui fuit Iſaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Tharæ, qui fuit Nachor.

Rolling breue, in quo placatus eſt.

Euangelium ſecundùm Ioannem.

I. 1. vſque ver. 15.

1 IN principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & verbum erat Deus.
2 Hoc erat in principio apud Deum.
3 Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt.
4 In ipſo vita erat. & vita erat lux hominum.
5 Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam nõ comprehenderunt.
6 Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen Ioannes.
7 Hic venit in teſtimoniũ, vt teſtificaretur de luce: vt omnes crederent per eum.
8 Non erat ille lux, ſed vt teſtificaretur de luce.
9 Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum.
10 In mundo erat, & mũdus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit.
11 Ad ſua venit, & ſui eum non receperunt.
12 Quotquot autem receperunt eum, dedit eis

35 Qui fuit Satug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Hebet, qui fuit Sale.
36 Qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech.
37 Qui fuit Mathuſala, qui fuit Enoch, qui fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan.
38 Qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

poteſtatem, vt filij Dei fierent, his ſcilicet qui credunt in nomine eius.
53 Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.
54 Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam tanquam vnigeniti à patre: plenum gratiæ & veritatis.

Nona pars ex M. R. L. De tentatione diaboli, ieiunio & victoria Chriſti in deſerto.

M. 4. vſque ad verſ. 11.

1 TVnc Ieſus ſubductus fuit in deſertum à ſpiritu, vt tentaretur à Diabolo.
2 Et quum ieiunaſſet dies quadraginta, & noctes quadraginta, tandem eſurijt.
3 Et accedens ad eum tentator dixit, ſi filius es Dei, die vt lapides iſti panes fiant.
4 At ille reſpondens dixit, ſcriptum eſt, Non in ſolo pane viuet homo, ſed in omni verbo quod egreditur per os Dei.
5 Tunc transfert eum Diabolos in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi.
6 Et dicit ei. Si filius es Dei, mitte teipſum deorſum. Nam ſcriptum eſt quod Angelis ſuis mandabit de te, & in manibus tollent te, nequando offendas ad lapidem pedem tuum.
7 Dixit illi Ieſus, Rurſum ſcriptum eſt, Non tentabis Dominum Deum tuum.
8 Rurſum transfert eum diabolus in montem excelſum valde, & oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam illorum.
9 Et dicit ei, hæc omnia tibi dabo ſi prostrati adoraueris me.
10 Tunc dicit ei Ieſus, Abi Satana: ſcriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis & illi ſoli ſeruies.
11 Tunc omittit eum diabolus, & ecce Angeli accedentes ministrabant ei.

R. 1. verſ. 12, 13.

12 Et ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum.
13 Et erat illic in deſerto dies quadraginta, & tentabatur à Satana: eráque cum beſtijs, & Angeli ministrabant ei.

L. 4. vſque ad verſ. 14.

1 IEſus autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à Iordane, & actus eſt per ſpiritum in deſertum.
2 Diebus quadraginta tentabatur à diabolo: & nihil comedit in diebus illis, & conſummatis illis, tandem eſurijt.
3 Et dixit illi diabolus, ſi filius es Dei, die lapidi huic vt fiat panis.
4 Et reſpondit ad illum Ieſus dicens, ſcriptum eſt quod non in pane ſolo viuet homo: ſed in omni verbo Dei.
5 Et ſubduxit eum Diabolus in montem excelſum, & oſtendit ei omnia regna orbis terræ in puncto temporis.
6 Et ait illi diabolus, Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam & gloriam illorum: quia mihi tradita ſunt: & cuicúmque volo, do illam.
7 Tu ergo ſi adoraueris coram me, erunt tua omnia.
8 Et reſpondens Ieſus dixit illi, diſcede à me Satana, ſcriptum eſt enim, adorabis Dominum Deum tuum, & ei ſoli ſeruies.
9 Et duxit illum in Hierusalem & ſtatuit eum ſuper pinnam templi & dixit illi, ſi filius Dei es, mitte teipſum hinc deorſum.
10 Scriptum eſt enim quod Angelis ſuis mandabit de te, vt cuſtodiant te.
11 Et in manibus tollent te, neqnando offendas ad lapidem pedem tuum.
12 Et reſpondens Ieſus ait illi, quoniam dictum eſt, Non tentabis Dominum Deum tuum.
13 Et conſummata omni tentatione diabolus receſſit ab eo vſque ad tempus.

Decima pars ſimplex ſolius I. de publicis & ſpecificis teſtimoniis Ioannis Baptiſtæ de Ieſu Chriſto, quod ſit vnicus Dei filius, & verus Meſſias, & de prima Chriſti publica & breui profectione & prædicatione in Galilæa gentium, vbi ad Cana in nuptiis aquam vinum fecit, & de prima publica profectione & prædicatione ad Paſcha Hieroſolymæ, vbi mercatores è templo expulit, Nicodemum nocte venientem docuit, & de reditu iuxta Iordanem, vbi per diſcipulos plures baptizabat quam Baptiſta, qui ſuper hoc aditus, omnem authoritatem vni Chriſto vt ſoli vero ſponſo detulit, & de reditu in Galilæam per regionem Samariæ vbi Samaritanam & Sichimitas conuertit.

I. 1. à verſ. 15. vſque ad c. 4. verſ. 43.

15 Ioannes teſtificatur de ipſo, & clamauit, dicens: Hic eſt quem dixi qui poſt me veniens, ante me fuit, quia prior me erat. *Primum ſpecificum Teſtimonium Baptiſtæ.*
16 Et ex plenitudine eius, nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.
17 Quia lex per Moyſem data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.
18 Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus ille filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit.
19 Et hoc eſt teſtimonium Ioannis quando miſerant Iudæi ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leuitas vt interrogarent eum, tu quis es? *2. Teſtimonium.*
20 Et confeſſus eſt & non negauit, & confeſſus eſt, inquam, Non ſum ego Chriſtus.
21 Tum interrogauerunt eum, Quid ergo? Helias es tu? & dicit, Non ſum. Es tu ille propheta? & reſpondit, Non.
22 Dixerunt ergo ei, Qui es, vt reſponſum demus his qui miſerunt nos? quid dicis de teipſo?
23 Ait, ego vox clamantis in deſerto, rectam facite viam Domini ſicut dixit Eſaias Propheta.
24 Porro qui miſſi fuerant erant ex Phariſæis.
25 Et interrogauerunt eum ac dixerunt ei, Quid ergo baptizas ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque propheta ille?

Scribæ videntes Iesum confutasse Sadducæos, inter- A rogant eum, quod primum præceptorum Legis? Cùm respondisset, & vnus Scribarum approbasset, Iesus ait eum non esse longè à regno Dei.

M.22.à versi.34 vsque ad versi.41.
R.12 à versi.28.vsque ad versi 35.

Octogesima octaua triplex M.R. L. Iesus interrogat Phariseos, quomodo Christus filius esset Dauidis? & ad silentium addiguntur nec amplius interrogare audent.

M.22.à versic.41.vsque ad fin.cap.
R.12.à uersic.35.usque ad versi.38.
L.20.versic 41.42.43.44.

Octogesima nona duplex R. L. Christus monet cauendum à Scribis, qui ambiunt salutationes & primas sedes, & deuorant viduas prætextu longæ orationis: & de vidua donante duo minuta tantùm, & tamen plus dedit multis diuitibus.

R.12.à versic.38.usque ad fin.cap.
L.20.à versic.45.usque ad cap.21.uersic.5.

NOnagesima pars simplex I. De his quæ docuit Iesus in templo, post dictam diem primam, & sic verisimiliter die tertia, quæ vocatur Martis post multa signa facta biduo præcedenti: & de excæcatione incredulorum, & dissimulatione multorum ex principibus credentium. C

I.12.à versic.37. usque ad fin.

Nonagesima prima simplex M. Iesus Scribarum & Phariseorum hypocrisim & scelera acriter ratpit, & minatur.

M. 23.

Nonagesima secunda triplex M.R.L. De exitu Christi è templo, dicta die tertia, & vaticinio destructionis eius: & de sermone in monte oliuarum facto per Christum discipulis suis eadem die, quam vocamus Martis, serò: videlicet, de signis destructionis templi & Hierosolymæ, & iudicij vltimi.

M.24.vsque ad versic.43.
R.13.
L.21.à versic.5.usque ad uersic.37.

Nonagesima tertia duplex M.L. Appendix eorum quæ M. speciatim refert Iesum addidisse præfato sermoni suo in monte oliueti: videlicet, de exemplo patrisfamiliâs, & collatione serui fidelis & infidelis: & de parabola decem virginum: & de domino peregrè proficiscente, & interim seruis suis bona sua committente: de aduentu glorioso Christi ad iudicandum, & eorum quæ L. prædictis diebus & noctibus compendiosè refert Christum in templo, & monte oliuarum fecisse.

M.23.à versic 43.usque ad fin.cap.25.
L.21.versic.37.38.& fin.cap.

Nonagesima quarta triplex M. R.L. De consilio summotum Sacerdotum & Scribarum die quarta, quam vocamus Mercurij, ad capiendum & occidendum Christum post Pascha, & de Cœna eo die in Bethania, vbi vnctus in capite, & mox Iudas Iscariot abijt Hierosolymam ad dictos consultantes, vt pretio recepto venderet, deinde traderet eis Iesum in parasceue Paschæ.

M 26.vsque ad uersic. 7.
R.14.usque ad versic.12.
L.22.Vsque ad uersic.7.

Nonagesima quinta quadruplex M.R.L.I. De Cœna die, quem Iouis dicimus: & de omnibus quæ scripserunt, facta fuisse tam in communi, quàm in mystica Cœna.

M.26.à versic.17 usque ad uersic.36.
R.14.à versic.12 vsque ad uersi.32.
L.22.à versic.7.usque ad uersic.39.
I.13.vsque ad uersic.31.

Nonagesima sexta simplex I. qui solus loquitur de sermone Christi facto dicta die Iouis nocte vndecim Apostolis, post tres cœnas peractas, & discessum Iudæ Iscariotis.

I.13.versic 31.usque ad fin cap.17.

Nonagesima septima quadruplex M. R.L.I. Iesus egreditur Hierosolyma in montem Oliuarum.

M.26.versic.36.
B *R.14.versic.32.*
L.22.versic.39.
I.18.versic.1.

Nonagesima octaua triplex M R. L. Initium passionis Christi, ab angore vsque ad mortem, ttina humili & obedienti oratione, & sudore sanguineo.

M.26.à versic.37.vsque ad uersic.47.
R.14.à versic.33.usque ad versic.43.
L.22.à versic 40.usque ad versic 47.

Nonagesima nona quadruplex M.R L.I. Iesus voluntatiè se offert armatis lictoribus, osculo proditus à Iuda, nactu capitur in horto, defendi non vult, ligatur, ducitur ad Annam, qui statim mittit eum ad C Caipham: vbi summi sacerdotes & totum consilium frustra conquisitis falsis testibus, interrogatum damnant, conspuunt, & ministris suis totam noctem illudendum & percutiendum tradunt. Petro interim præ perturbatione, metúque mortis ter eum negante, & cùm exisset, amarè flente.

M.26.à versic.47 usque ad fin.cap.
R.14.versic.43.usque ad fin.cap.
L.22.à versic.47.usque ad uersic.66.
I.18.à versi.2.usque ad uersi.28.

CEntesima pars simplex L. Vt postera & sexta dies (quam Veneris vocamus) illuxit, conuenientes seniores populi, & omnes principes sacerdotum D & Scribæ apud Caipham, iterum in consilium suum adductum interrogant, & morte damnant.

L.22.à versic.66.usque ad fin.cap.

Centesima prima quadruplex M.R.L.I. Statim diluculò, consilio fixo Iesum occidendi per Gentes, surgens vniuersa multitudo, duxit eum vinctum ad Pilatum, cui eum morte plectendum tradidetunt.

M.c.27.versi.12.
R.c.15.versi.1.
L.c.23.versi.1.
I.18.versi.28.

Centesima secunda simplex M. Tunc Iudas videns eum damnatum, pœnitens retulit argentens, profitens se peccasse: quibus proiectis in templo, abijt, séque strangulauit. Principes autem sacerdotum acceptis argenteis, dixetunt non esse licitum eos mittere E inter sacras oblationes: vt pote quibus empta erat mors hominis. Ideo emerunt agrum in sepulturam peregrinorum, quod ante 666. annos prædixerat Hieremias.

M.27.à versic.3.usque ad versic.11.

Centesima tertia quadruplex M.R.L.I. Pilatus exit ad Pontifices & seniores, nolentes ingredi prætorium, ne contaminati nequirent edere pascha: sed acriter accusantes Iesum, Pilatus sciens accusationes falsas & calumniosas, interrogarum Iesum, voluit vt innocentem dimittere.

M.27.à versic.11.usque ad versic.15.
R.15.à versic.2.usque ad versic 6.
I.23.versic.2.3.4.
I.18.versic.29.30.31.32.

Centeſima quarta ſimplex L. Sed illis Ieſum ioſi- A cum eo ad mortem ducebantut.
mulantibus de ſeditione, commotóque populo à *L. 23. à verſic. 27. uſque ad verſic. 33.*
Galilæa vſque Hieroſolymam, Pilatus occaſione ſe exonerandi arrepta, miſit eum ad Herodem, qui valde gauiſus, ſperans aliquod ſignum videre: tacenteio ſpreuit eum ſuis exercitibus, & illuſum, veſte ſplendenti morionis inſtar indutum, oihili factis calumnioſis accuſationibus Iudæorum, remiſit ad Pilatum, qui cum illo ea die conciliatus eſt.

L. 23. à verſic. 5. uſque ad verſic. 13.

Centeſima quinta quadruplex M. R. L. I. Ieſus reductus ad Pilatum, qui ſortius miſus eſt eum dimittere, innocentem palàm etiam plebi conuocatæ declaratum, ſaltem beneficio feſti, Barrabam ſeditioſum homicidam alioqoin dimiſſurus, vt eum ad clamorem turbarum, per pontifices & ſeniores ſeductarum, dimiſit: Ieſum autem ſæpius interrogatum, & innocentem declaratum (ptius lotis manibus, vt hoc ſcelus in populum, qui acceptauit Ethnica ſuperſtitione, transferret) flagellauit: eorúmque clamoti crucifigendum dedidit. B

M. 27. à verſ. 15. uſque ad verſ. 27.
R. 15. à verſ. 6. vſque ad verſ. 16.
L. 23. à verſ. 13. uſque ad verſ. 26.
I. 18 à verſ. 33. uſque ad cap. 19. verſ. 2.

Centeſima ſexta ttiplex M. R. I. Milites & Lictores Pilati, ſuſceptum Ieſum, abducunt io atrium Prætotij, 1oia cohorte congregata, & exutum induunt purpura, coronant ſpinis, atundiuem in dexteram eius ponunt, & genu flexo illudentes, conſpuunt & percutiunt. C

M. 27. verſic. 27. 28. 29. 30.
R. 15. verſic. 16. 17. 18. 19.
I. 19. verſic. 2 3.

Centeſima ſeptima ſimplex I. iterum Pilatus hac occaſione dimittendi Ieſum arrepta, adduxit eum foras geſtantem ſpinearn cotonam & veſtem purpuream, vt hominis innocentis tam dirè afflicti miſererentur. At illis attroeius clamantibus vt crucifigeretur, iterum eum in prætorio interrogat: & rurſus conatur dimittere Iudæis ad vltimum minitantibus Pilatum infenſum facere Cæſari. Quo audito Pilatus, iterum eduxit foras Ieſum, & eum ad tribunal ſediſſet, adhuc conatus eſt eum dimittere. Sed ad clamotem turbæ & pontificum non alium ſe habere regem quàm Cæſarem clamantium, condemnauit Ieſum eruci. D

I. 19. à verſ. 4. vſque ad verſ. 16. inchoatum.

Centeſima octaua ttiplex M R. I. Tunc cùm milites & lictores Pilati illuſiſſent Ieſu, exuctunt eum purpura, & reinduerunt veſtibus ſuis, & eduxerunt vt crucifigerent eruecm ſuam fereotem.

M. 27. verſic. 31.
R. 15. verſ. 20.
I. 19. verſic. 16. 17. dimidiatit. E

Centeſima nooa ttiplex M. R. L. carnifices vrbe egreſſi, videntes Ieſum tot tormentis afflictum, etiam ſub pondere crucis opprimi: ne forte prius moreretur quàm crucifigeretur, obuium Simonem coëgerunt reliquum viæ eruecm Ieſu ferre.

M. 27. verſic. 32.
R. 15. verſ. 21.
L. 23. verſic. 26.

CEnteſima decima ſimplex L. Ieſus ſequentes & eiulantes mulietes mouit, non ſuper ipſo, ſed ſuper ſeipſas & ſuos flere. Duo interim facinoroſi

Centeſima vndecima pars quadruplex M R. L. I. de crucifixione Chriſti inter duos latrones, & titulo crucis, veſtibus ſectis, & tunica ſorte data, ſeptem dictis Chriſti, & eius morte.

M. 27. à verſ. 33. vſque ad verſ. 51.
R. 15. à verſ. 22. uſque ad verſ. 38.
L. 23. à verſ. 33. uſque ad verſ. 47.
I. 19. à verſ. 17. uſque ad verſ. 31.

Centeſima duodecima quadruplex M. R. L. I. de mirandis quæ ſtatim à morte Chriſti contigerunt.

M. 27. verſic. 51. 52. 53. 54. 55. 56.
R. 15. verſic. 38. 39. 40. 41.
L. 23. verſic. 47. 48. 49.
I. 19. à verſic. 31. uſque ad verſ. 38.

Centeſima decima tertia quadruplex M. R. L. I. de honorifica ſepultura Chriſti veſpere eiuſdem diei.

M. 27. verſ. 57. 58. 59. 60. 61.
R. 15. à verſic. 42. uſque ad fin. cap.
L. 23. à verſ. 50. uſque ad fin. cap.
I. 19. à verſic. 38. vſque ad fin. cap.

Centeſima decima quarta ſimplex M. ſolus loquitur, de eo quod ſabbatho poſtridie paſſionis factum eſt, de ſigillatione ſepulchri, & cuſtodia publica.

M. 27. à verſ. 62. uſque ad fin. cap.

Centeſima decima quinta quadruplex M R. L. I. De reſurrectione Chriſti, tertæ motu, lapide reuoluto. Angeli ſolantur fœminas venientes vt vngerent Ieſum. qui, digreſſis à monumento, vt diſcipulis nunciarent, apparet: ſed diſcipuli non credunt eis. Tamen Petrus & Iohannes currunt ad monumẽtum.

M. c. 28, vſque ad verſ. 11.
R. c. 16. vſque ad verſ. 14.
L. c. 24. vſque ad verſ. 13.
I. c. 20. vſque ad verſ. 11.

Centeſima decima ſexta ſimplex M. interim ex cuſtodibus, qui metu coruſcantis angeli conſternati fuerant, nuntiant principibus Sacerdotum: à quibus pecunia corrupti, mentiti ſunt diſcipulos Ieſu nocte corpus eius furatos.

M. 28. à verſ. 11. uſque ad verſ. 16.

Centeſima decima ſeptima ſimplex I. Maria Magdalene reuerſa ad monumentum flebat, vidit angelos, & conuerſa ad Ieſum, quem vt eam nominauit, agnouit: & is eam miſit nuntiare diſcipulis.

I. 20. à verſic. 11. uſque ad verſic. 19.

Centeſima decima octaua ſimplex R. apparuit etiam duobus euntibus rus, quibus nõ fuit creditum.

R. 16. verſ. 12. 13.

Centeſima decima nona ſimplex L. duobus eodem die euntibus Emaüs, quibus noctu reuerſis creditum fuit, niſi à Thoma qui ſe ſubduxit.

L. 24. à verſ. 13. vſque ad verſ. 36.

CEnteſima viceſima pars duplex L. I. tunc eadem die ſerò ianuis clauſis ſtetit Ieſus in medio eorum (Thoma abſente) contectaodum ſe dedit, eomedit, ſcripturas aperuit. Spiritum ſanctum dedit ad prædicandum pœnitentiam, remittendum & tctinendum peccata, incipiendo à Hieroſolymis poſtquam induti forent virtute ex alto.

L. 24. à verſ. 36. uſque ad verſ. 50.
I. 20. à verſ. 19. uſque ad ver. 24.

Centeſima viceſima prima ſimplex I. Chriſtus die 8. reſurrectionis rurſus apparet in medio diſcipulorum, vbi Thomas aderat, qui credidit.

I. 20. à verſic. 24. uſque ad fin. cap.

Centeſima viceſima ſecunda ſimplex R. rurſus diſcumbentibus vndecim, Chriſtus apparet, exprobrat incredulitatem, mandat ire & prædicare omni creaturæ Euangelium, baptizare & ſigna edere.

R. 16. à verſ. 14. uſque ad verſ. 19.

Centeſima viceſima tertia ſimplex I. alia apparitio ad mare Tyberiadis, vbi erant quatuor Apoſtoli, & tres diſcipuli, in queis Nathanaël: & de grandi captura piſcium: Petro ter interrogato, & de cruce præmonito ſequi iuſſo, nec inquirere quid accideret Iohanni.

I. c. 21. & fin.

Centeſima viceſima quarta ſimplex M. de alia apparitione Chriſti in monte Galilææ, vbi diſcipulos vocauerat, mandans eis docere omnes Gentes, & baptizare, promittens ſemper adeſſe ad vſque conſummationem ſæculi.

M. 28. à verſ. 16. vſque ad fin.

Centeſima viceſima quinta duplex R L. De Aſcenſione Chriſti.

R. 16. à verſ. 19. vſque ad fin.
L. 24 à verſ. 50. vſque ad fin.

Finis collationis & vnionis quatuor Euangeliſtarum, ex ſolo, puro, integro, & emendatiſſimo textu, natiuo ſuo ordine & ſeorſim & collectim fideliter oculis omnium exhibito.

AD LECTOREM.

AVCTOR huius conferentiæ poterat eam in tres tantum partes diuidere: Primam, de Aduentu Chriſti in carnem: Secundam, de publico ſuo miniſterio: Tertiam, de eius paſſione, morte & reſurrectione. Sed quia plures, etiam inæquales ſubdiuiſiones admittendæ fuiſſent, ſatius exiſtimauit maiorem partium numerum facere, vt per diſtinctionem plurium partium, & per collationem tam ſcriptorum à pluribus, nunc duobus, nunc tribus, nunc quatuor Euangeliſtis, quàm ſcriptorum ab vno ſolo: quàm omnium & ſingularum partium adinuicem, Vnio, Harmonia, & Concordia quatuor Euangeliſtarum poſſit (omnibus ſectis circumſcriptis) facilius videri, intelligi, & recipi ab omnibus qui ſub cœlo ſunt, tam in generali, quàm in particulari: quibus & pro quorum ſalute, dicta ſancta IESV CHRISTI Euangelia ſcripta ſunt.

COLLATIO ET VNIO QVATVOR EVANGELISTARVM Domini noſtri Ieſu Chriſti,

EORVM SERIE ET ORDINE (ABSQVE VLLA confuſione, permiſtione vel tranſpoſitione) ſeruato, cum exacta textus illibati recognitione.

Quemadmodum enim ſingula horum ſcripta non inepte vocantur Euangelia: tamen proſſus loquendo nostrum eſt Euangelium à quatuor ſcriptum.

Per DOM. CAROLVM MOLINÆVM *Iurium Doctorem, Sacrarum Literarum Profeſſorem, Conſiliarium Libellorúmque ſupplicum Magiſtrum Illuſtriſſimæ Reginæ Nauarræ, cum breuibus eiuſdem Annotationibus.*

PRIMA PARS SOLIVS LVCÆ, DE ANNVNCIATIONE ET Natiuitate Præcurſoris, de Annunciatione & Incarnatione Chriſti, De Canticis Virginis & Zachariæ.

Conſtat ex 1. c. L.

Sanctum Euangelion Ieſu Chriſti, ſecundum Lucam.

1 QVONIAM complures aggreſſi ſunt contexere narrationem eatum, quæ inter nos certiſſimæ fidei ſunt rerum.
2 Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſimet viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis.
3 Viſum eſt & mihi, omnibus ab ioitio exacta diligentia perueſtigatis ex ordine ad te ſcribere, præſtantiſſime Theophile.
4 Vt agnoſcas eatum retum, de quibus edoctus es, certitudinem.
5 Fuit in diebus Herodis Regis Iudææ Sacerdos quidam, nomine Zacharias, de vice Abia: & vxor illius de filiabus Aaron: & nomen eius Elizabeth.
6 Erant autem iuſti ambo coram Deo. Incedentes in omnibus præceptis & iuſtificationibos Domioi, irreprehenſibiles.
7 Nec erat illis proles: eo quod eſſet Elizabeth ſterilis: & ambo proiectæ iam eſſent ætatis.
8 Factum eſt autem quum is Sacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ, ante Deum.
9 Secundum conſuetudinem Sacerdotij ſorte exiit, vt incenſum † poneret: ingreſſus in templum Domini.
10 Et omnis multitudo populi, erat foris † orans tempore thymiamatis.
11 Apparuit autem illi Angelus Domini, ſtans à dextris altaris, in quo thymiama adolebatur.
12 Et Zacharias turbatus eſt eo viſo, & timor irruit ſuper eum.
13 Ait autem ad illum Angelus, Ne timeas Zacharia: quoniam exaudita eſt deprecatio tua: vxórque tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem.
14 Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi ſuper eius natiuitate gaudebunt.
15 Erit enim magnus coram Domino, & vinum, ſicerámque non bibet, & Spiritu ſancto replebitur: etiam ab vtero matris ſuæ.
16 Multóſque filiorum Iſraël conuertet † ad Dominum Deum ipſorum.
17 Et ipſe præcedet in conſpectu eius, cum ſpiritu & virtute Heliæ, vt conuertat corda patrum in filios, & inobedientes, ad prudentiam iuſtorum: vt præparet domino populum perfectum.
18 Et dixit Zacharias ad Angelum, per quid hoc cognoſcam? Ego enim ſum ſenex, & vxor mea proiectæ ætatis eſt.
19 Ac reſpondens Angelus dixit ei, Ego ſum Gabriël, qui aſto in conſpectu Dei, miſſúſque ſum, vt loquar ad te, & hæc tibi læta nunciem.
20 Et ecce eris tacens, nec loqui poteris ad eum vſque diem, quo hæc fiant: eo quod non credidiſti verbis meis, quæ implebuntur in tempore ſuo.

1. Paralip. 24. b. Mane & veſpere. Exod 30. 7. Leuit. 16. 17. non ſub dio, ſed in atrio ſeparato à toto ſancto, ſub eiuſdē templi tecto.

Malac 3. 8. Matth. 11 b. Marc 3. d. Mal. 4. b. 6.

21 Et erat populus expectans Zachariam, & mirabantur quòd is tardaret in templo.
22 Egressus autem, non poterat loqui illis, & cognouerunt, quòd visionem vidisset in templo: & ipse innuebat illis, permansitque mutus.
23 Et factum est postquam completi sunt dies officij eius, abiit in domum suam.
24 Post hos autem dies concepit Elizabeth uxor eius, & occultabat se mensibus quinque, dicens:
25 Quia sic fecit mihi dominus in diebus, quibus respexit: vt auferret opprobrium meum inter homines.
26 In mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à Deo, in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth.
27 Ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, & nomen Virginis Maria.
28 Et ingressus Angelus ad eam, dixit, Aue gratiosa, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres.
29 Illa verò cùm vidisset, turbata est super sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio.
30 Et ait Angelus ei, ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum.
Isa 7. 14. 31 Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum.
32 Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus thronum Dauid patris ipsius.
Dan. 7. 14. 33 Regnabitque super domum Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.
27. 34 Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo erit istud? quandoquidem virum non cognosco.
Mich 4 7. 35 Et respondens Angelus dixit ei, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, quapropter & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.
36 Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus illi, quæ vocatur sterilis.
37 Quia non erit impossibilis vlla res apud Deum.
38 Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, & discessit Angelus ab ea.
39 Exurgens autem Maria, in diebus illis profecta est in montana cum festinatione, in vrbem Iuda.
40 Et intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth.
41 Et factum est, vt audiuit salutationem Mariæ Elizabeth, subsiliit infans in vtero eius, & repleta est Spiritu sancto Elizabeth.
42 Exclamauitque voce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.
43 Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?
44 Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exiliit præ gaudio infans in vtero meo.
45 Et beata, quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt ei à Domino.
46 Et ait Maria, Magnificat anima mea Dominum.
47 Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.
48 Quia respexit ad humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ab hinc beatam me dicent omnes generationes.
Esa. 12. b. 49 Quia fecit mihi magnifica, qui potens est, & sanctum nomen eius.
9. Psal 33. 50 Et misericordia eius in progeniem & progeniem timentibus eum.
6 10. 51 Potentiam egit per brachium suum, dispersit superbos cogitatione cordis ipsorum.
Esa. 19. c 25. 52 Deiecit potentes è thronis, & exaltauit humiles.
Sam 2. b. 4. 53 Esurientes implenit bonis, & diuites dimisit inanes.
Psal. 34 b. 54 Suscepit Israelem puerum suum, vt memor esset misericordiæ.
22. 54. 55 Sicut locutus est ad patres nostros Abraham & semini eius in sæcula.
Vel laborem meum. 56 Mansit autem Maria cum illa, circiter mensibus tribus, & reuersa est in domum suam.
Esa. 30. 2. 57 Elizabeth autem impletum est tempus pariendi: & peperit filium.
28 & 41. b. 58 Et audierunt vicini & cognati eius, quòd magnificè Dominus misericordiam suam vsus esset erga illam, &
9. & 54. b. 5. congratulabantur ei.
Iere. 31. a. 2. d. 20. 59 Et factum est, die octauo, vt venirent ad circumcidendum puerulum, & vocabant eum ex nomine patris sui Zachariam.
60 Et respondens mater eius dixit, Nequaquam, sed vocabitur Iohannes.
61 Et dixerunt ad illam, quia nemo est in cognatione tua qui vocetur isto nomine.
62 Innuebant autem patri eius, quid vellet vocari eum.
63 Isque, postulatis tabellis, scripsit Iohannes est nomen eius, & admirati sunt omnes.
Incipit à gratiarum actione 64 Apertum est autem os eius illico & lingua eius, & loquebatur benedicens Deum.
Potentia 65 Et factus est timor super omnes vicinos eorum, & per omnem montanam regionem Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc.
Psal. 131. d. 17. 66 Et omnes qui audierunt, reposuerunt ea in corde suo, dicentes: quidnam puerulus hic erit? etenim manus Domini erat cum illo.
ab omni ciu. 67 Et Zacharias pater eius repletus est Spiritu sancto prophetauitque dicens.
Luc. ps. 74. 68 Benedictus † Dominus Deus Israël: Quia visitauit & fecit redemptionem populo suo.
32. & 132. 69 Et erexit cornu salutis nobis in domo Dauid pueri sui.
8. Ier. 23. 6. & 30 10. 70 Sicut loquutus per os Sanctorum, qui à sæculo † fuerunt Prophetarum suorum.
Hic indicat 71 Fore vt nos seruaret ab inimicis nostris, & de manu omnium, qui oderunt nos.
esse originem nostræ redemptionis 72 Vt vteretur misericordia erga patres nostros ac memor esset testamenti sui sancti.
Gen. 22. 16. 73 Et † iusiurandi quod iurauit ad Abraham patrem nostrum datum se nobis.
Ier 31 33. 74 Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiremus illi.
Heb. 6. 13. 75 In † sanctitate & iustitia coram ipso, cunctis diebus vitæ nostræ.
& 27. 76 Et tu puerule Propheta altissimi vocaberis, præibis enim ante faciem Domini ad parandum vias eius.
Hic indicat finem nostræ redemptionis. 77 Ad dandam scientiam salutis populo eius per remissionem peccatorum ipsorum.
78 Per viscera misericordiæ Dei nostri, quibus visitauit nos oriens ex alto.
79 Vt illuceat his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.
2 Pet 1. 19. 80 Puer autem crescebat, & corroborabatur spiritu, & erat in desertis: donec veniret dies, quo ostenderetur
Seu per affectum misericordiæ. dus erat apud Israëlitas.

Secunda

Secunda pars ex duobus Euangeliſtis Matthæo & Luca, continens quicquid ſcripſerunt de Natiuitate Chriſti ſecundum carnem.

Conſtat ex c. 1. M. & ex c. 2. L. vſque ad verſ. 21.

Euangelion ſecundum Matthæum c. 1.

1 Liber generationis Ieſu Chriſti, filij Daoid, filij Abraham.
2 Abraham genuit Iſaac. Iſaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius.
3 Iudas aotem genuit Pharez & Zaram è Thamar: Phares autem genuit Eſroo. Eſrom autem genuit Aram.
4 Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naaſſum. Naaſſom autem genuit Salmon.
5 Salmon aotem genuit Booz è Raehab. Booz autem genuit Obed è Ruth. Obed autem genuie Ieſſe.
6 Ieſſe autem genuit Dauid Regem. Dauid autem eex genuit Salomunẽ ex ea quæ fuerat vxoe Vtiæ.
7 Salomon autem geouit Roboam. Roboam autem genuit Abia. Abia autem genuit Aſa.
8 Aſa autem gennit Ioſaphat. Ioſaphat autem genuit Iotam. Iotam autem genuit Oſiam.
9 Oſias aurem genuit Ioatham. Ioathas autem genuit Achaz. Achaz autem geouit Ezechiam.
10 Ezechias autem genuit Manaſſe. Maoaſſes aotem genuit Amon. Amun aotem genuit Ioſiam.
11 Ioſias autem genuit Iechoniam & fratres eius in deportatione Babylooica.
12 Poſt vero depottationem Babylonicam, Iechonias genuit Salatiel, Salathiel autem geouit Zoeobabel.
13 Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azot.
14 Azot autem genuit Sadoc. Sadoe autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.
15 Eliud autem genuit Eleazar. Eleazat autem geoit Matthao. Matthan autem genuit Iacob.
16 Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ, ex qua genitus eſt Ieſus qui dicitur Chriſtus.
17 Omnes ergo generationes ab Abraham vſque ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonicam geoerationes quatuordecim: & à traoſmigratiooe Babylonis vſque ad Chriſtum geuetationes quatuordecim.
18 Porro Ieſu Chriſti natiuitas ſic erat. Quum enim mater eius Maria deſponſata eſſet Ioſeph, priuſquam ipſi eooueniſſent, inuenta eſt in vtero habens è Spiritu ſancto.
19 At Ioſeph vir eius quum eſſet iuſtus, & nollet eam infamare: voluit occultè dimittere eam.
20 Hæc aotem eo cogitante, ecce Angelus Domini per ſomnium apparuit ei dicens, Ioſeph fili Dauid, ne metoas aſſumere Mariam vxurem tuam, quod enim in ea genitum eſt, de Spirito ſancto eſt.
21 Pariet autem filium, & vocabis nomeo eius Ieſum, is enim ſaluum faciet populum ſunm à peccatis eutum:
22 Porro totum hoc factum eſt, vt impletetur quod dictum eſt à Domino per Prophetam dicentem.
23 Ecce Virgo prægnans etit & patiet filium, & vocabuot nomen eius, Emmaouel: quod ſi quis totet pteetur ſignificat, oobiſcum Deus.
24 Expertectus autem Ioſeph à ſummo, fecit ſicut ei præcepetat Angelus Domini, & accepit vxorem ſuam:
25 Et non cognouit eam douec pepetit filium ſuum primogenitum: & vocauit nomen eius Ieſum.

L. 2.

1 Factum eſt autem in diebus illis, exiit edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis.
2 Hæc deſcriptio prima facta eſt à præſide Syriæ Cyreoio.
3 Et ibant omnes vt deſcriberentur in ſuam quiſque ciuitatem.
4 Aſcendit aotem & Ioſeph à Galilæa de eioitato Nazareth, in Iudæam, in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethlehem, eo quod eſſet de domo & familia Dauid.
5 Vt deſcriberetur cum Maria deſponſata ſibi vxoee quæ erat prægnaos.
6 Factum eſt autem cum ibi eſſeot, completi ſunt dies pariendi.
7 Et peperit filium ſuum primogeoitum, ac faſciis eum inuoluit, reclinauitque eum in præſepi, quod non eſſet eis locus in diuerſotio.
8 Et Paſtotes erant in tegione eadem exeobantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſupet gregem ſuum.
9 Et ecce Angelus Domini ſuperuenit ipſis, & clasitas Domini circumfulſit eos, & timuerunt timote magno
10 Et dixit eis Angelus, Ne timeas, Ecce enim Euangelizo vobis gaudium magnum quod erit omot populo.
11 Quia oatus eſt vobis hodie ſetuatot qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid.
12 Et hoc vobis ſignum inuenietis, infantem faſciis inuolutum, poſitum in præſepi.
13 Et repente adfuit cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum & dicentium.
14 Gloria in altiſſimis Deo, & in tetta pax, in hominibus beneuolentia.
15 Et factum vt diſceſſerunt ab eis Angeli in cœlum, tum homines illi Paſtores dixerũt alij ad alios, traoſeamus in Bethlehem vſque, & videamus hanc tem quæ accidit, quam Dominus indicauit nobis.
16 Et venerunt feſtinantes, & inuenerunt Mariam & Ioſeph & infantem poſitum in præſepi.
17 Porrò quum vidiſſeot, famam diuulgauerunt de te quæ dicta erat ipſis de puello hoc.
18 Et omnes qui audierunt mitati ſunt de his quæ dicta etant à Paſtotibus ad ipſos.
19 Maria verò conſeruabat, omnia verba hæc conferens in corde ſuo.
20 Et reuerſi ſunt Paſtores, glorificantes ac laudantes Deum ſuper omnibus quæ audierant & viderant, quemadmodum dictum fuerat ipſis.

Tertia pars ſolius L. de Circonciſione Chriſti, & eius præſentatione in Templo.

L. 2. à verſ. 21. vſque ad verſ. 39.

21 Et poſtquam completi eſſent dies octo vt circuncideretur puer, vocatum eſt nomen eius Ieſus, quod vocatum erat ab Angelo priuſquam ipſe in vtero conciperetur.

22 Et posteaquam completi sunt dies purgationis eorum secundum Legem Mosis, adduxerunt eum Hierosolymam, vt sisterent Domino.
23 Sicut scriptum est in lege Domini, Omne masculinum adaperiens vuluam sanctum Domino vocabitur.
24 Et vt darent oblationem secundum quod dictum est in Lege Domini par turturum, aut duos pullos columbarum.
25 Et ecce homo erat Hierosolymis, cui nomen Simeon, & homo iste iustus ac religiosus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat super eum.
26 Et responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, priusquam vidisset Christum Domini.
27 Et venit per Spiritum in templum. Et cùm inducerent puerum Iesum parentes, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo.
28 Ipse quoque accepit eum in vlnas suas: & benedixit Deum ac dixit.
29 Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace:
30 Quia viderunt oculi mei, salutare tuum,
31 Quod parasti ante faciem omnium populorum:
32 Lumen ad reuelationem gentium & gloriam plebis tuæ Israël.
33 Et erat Ioseph & mater eius admirantes super his quæ dicebantur de illo.
34 Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem eius, Ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem multorum in Israel & in signum cui contradicitur.
35 Quin & tuam ipsius animam transiet gladius: vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.
36 Et erat Anna prophetissa filia Phanuël è tribu Aser: hæc processerat in multam ætatem postquam vixisset cum viro annis septem a virginitate sua.
37 Et hæc vidua annorum fere octoginta quatuor, quæ non discedebat à templo ieiuniis & precationibus Deum colens nocte & die.
38 Et hæc eadem hora superueniens vicissim confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem in Ierusalem.

Quarta pars solius M. de aduentu & testimonio Magorum, & adoratione, fugáque Christi in Ægyptum, & cæde infantium Bethlehemiticorum, & reditu Christi in terram Israël.

M. 2. *vsque versic.* 22.

1 QVum autem natus esset Iesus in Bethlehem Iudææ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente aduenerunt Hierosolymam.
2 Dicentes, Vbi est ille qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus, vt adoremus eum.
3 Audiens autem his, Herodes Rex, turbatus est, & tota Hierosolyma cum eo.
4 Et conuocans omnes principes Sacerdotum, & scribis populi percontatus est ab eis, vbi Christus nasceretur.
5 At illi dixerunt ei, in Bethlehem Iudææ: Sic enim scriptum est per Propheram.
6 Et tu Bethlehem terra Iudæ, nequaquam minima es inter Principes Iuda, ex te enim exibit dux qui pascet populum meum Israëlem.
7 Tunc Herodes clam accersitis Magis, exactè perquisiuit ab illis quo tempore apparuisset stella.
8 Et mittens illos in Bethlehem, dixit, Profecti illuc, accuratè exquirite de puerulo: postquam autem inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniam, & adorem eum.
9 At illi audito rege, profecti sunt, & ecce stella quam viderant in Oriente, præcedebat illos, donec progressa staret supra locum in quo erat puer.
10 Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno valde.
11 Et intrantes domum, inuenerunt puerulum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham.
12 Et diuinitùs admoniti in somniis, ne reuerterentur ad Herodē, per aliam viam reuersi sunt in regionē suam.
13 Digressis autem illis, ecce Angelus Domini apparet in somnio Ioseph, dicens, Surge, & assume puerum, ac matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto illic, donec dixero tibi: futurum est enim, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.
14 Ille verò excitatus, assumpsit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Ægyptum.
15 Et fuit illic vsque ad obitum Herodis: vt impleretur quod dictum fuerat à Domino per Prophetam, dicentem, Ex Ægypto vocaui filium meum.
16 Tunc Herodes videns quod illusus esset à Magis, iratus est vehementer, & mittens, interfecit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat à Magis.
17 Tunc adimpletum est quod dictum fuerat ab Ieremia Propheta, quum ait,
18 Vox in Rhama audita est, lamentatio, fletus, & eiulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere, propterea quod non sint.
19 Cæterùm defuncto Herode, ecce Angelus Domini in somnio apparet Ioseph in Ægypto.
20 Dicens, Surge, & assume puerum & matrem eius, & vade in terram Israël: defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri.

Quinta pars ex Matth & Luc. de profectione & habitatione Chriſti in Nazareth Galilææ.

M. 2. 22. 23.

22 Verum quum audiſſet Archelaum regnare in Iudæa loco Herodis patris ſui, timuit illuc abire: ſed diuinitus admonitus in ſomnio, ſeceſſit in partes Galilææ.

23 Ac profectus habitauit in ciuitate quæ vocabatur Nazareth: vt impleretur quod dictum fuerat per Prophetas, quod Nazaræus vocabitur.

L. 2 39. 40.

39 Et vt perfecerunt omnia ſecundum legem Domini, reuerſi ſunt in Galilæam, in ciuitatem ſuam Nazareth.

40 Puer autem ſuccreſcebat, & corroborabatur ſpiritu, implebaturque ſapientia, & gratia Dei erat ſuper ipſum.

Sexta pars ſolius L. de triduana diſputatione Chriſti, ætatis 12. annorum, in templo, reditu, & obedientia eius erga parentes.

L. 2. à verſic. 41. ad finem cap.

41 Et ibant parentes eius quotannis Hieroſolymam in die feſto Paſchæ.

42 Et quum factus eſſet annorum duodecim, aſcendentibus ipſis Hieroſolymam, ſecundum conſuetudinem diei feſti:

43 Conſummatiſque diebus quum redirent illi remanſit puer Ieſus in Hieruſalem, quod neſciuit Ioſeph, nec mater eius.

44 Exiſtimantes autem eum eſſe in comitatu, ierunt iter vnius diei, & requirebant eum inter cognatos, & inter notos.

45 Et quum non inueniſſent eum, reuerſi ſunt in Hieroſolem, quærentes eum.

46 Et factum eſt poſt triduum, vt inuenirent illum in templo, ſedentem in medio Doctorum, & audientem illos, & interrogantem eos.

47 Stupebant autem omnes qui audiebant eum, ſuper intelligentia & reſponſis eius.

48 Et viſo eo attoniti ſunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, cur feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego diſcruciati, quærebamus te.

49 Et ait ad illos: Quid eſt quod quærebatis me? An neſciebatis, quod in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe?

50 Et ipſi non intellexerunt ſermonem, quem locutus eſt eis.

51 Et deſcendit cum eis, venitque Nazareth, eráque ſubditus illis, & mater eius conſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo.

52 Et Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.

Septima pars ex M. R. L. de prædicatione & baptiſmo Ioannis Baptiſtæ in deſerto.

M. 3. vſque verſ. 15.

1 IN diebus autem illis aduenit Ioannes Baptiſta, prædicans in deſerto Iudæ.

2 Ac dicens, pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cœlorum.

3 Nam hic eſt ille de quo dictum eſt ab Eſaia propheta, qui ait, Vox clamantis in deſerto: parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius.

4 Ipſe verò Ioannes habebat indumentum ſuum è pilis camelorum, & zonam pelliceam circum lumbos ſuos: cibus autem eius erant locuſtæ & mel ſylueſtre.

5 Tunc egreſſa eſt ad illum Hieroſolyma, & tota Iudæa, totáque regio circumiacens Iordani

6 Et baptizabantur in Iordane ab illo confitentes peccata ſua.

7 Cùm vidiſſet autem multos ex Phariſæis & Sadducæis, venientes ad Baptiſmum ſuum, dixit illis, Progenies viperarum, qui vobis ſubmonſtrauit, vt fugeretis à ventura ira?

8 Facite igitur fructus dignos pœnitentia.

9 Et ne putetis dicendum intra voſipſos, patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quod poſſit

Euangelium ſecundùm Marcum.

M. 1. vſque ver. 9.

1 INitium Euangelij Ieſu Chriſti filij Dei.

2 Sicut ſcriptum eſt in Prophetis, Ecce, ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

3 Vox clamantis in deſerto, parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius.

4 Baptizabat Ioannes in deſerto, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.

5 Et egrediebantur ad eum tota Iudea regio, ac Hieroſolymitæ, & baptizabantur omnes ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata ſua.

6 Erat autem Ioannes veſtitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ſuos, veſcebaturque locuſtis, ac melle ſylueſtri.

7 Et prædicabat, dicens, Venit qui fortior eſt me, poſt me, cuius non ſum idoneus, vt procumbens ſoluam corri-

L. 3. vſque verſ. 18.

1 ANno autem decimo quinto imperij Tiberij Cæſaris Pontio Pilato præſide Iudææ, Tetrarchia verò Galilææ Herode Philippo autem fratre eius Tetratcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lyſania Abilenes Tetrarcha.

2 Sub principibus ſacerdotum Anna & Caipha, factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem filium Zachariæ in deſerto.

3 Et venit in omnem regionem circumiacentem Iordani prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.

4 Sicut ſcriptum eſt in libro ſermonum Eſaiæ prophetæ dicentis, vox clamantis in deſerto parate viam Domini rectas facite ſemitas eius.

5 Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis deprimetur, & fient quæ obliqua ſunt, recta, & aſpera in vias planas.

6 Et videbit omnis caro ſalutare Dei.

7 Dicebat ergo ad turbas quæ exibant vt baptiſarentur ab eo: Progenies viperarum, quis ſubmonſtrauit vobis vt fugeretis à ventura ira?

8 Facite ergo fructus dignos pœni-

35 Qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale.
36 Qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech.
37 Qui fuit Mathusala, qui fuit Enoch, qui fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan.
38 Qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

poteſtatem, vt filij Dei fierent, his ſcilicet qui credunt in nomine eius.
13 Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.
14 Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam tanquam vnigeniti à patre: plenum gratiæ & veritatis.

Nona pars ex M. R. L. De tentatione diaboli, ieiunio & victoria Chriſti in deſerto.

M. 4. vſque ad verſ. 11.

1 TVne Ieſus ſubductus fuit in deſertum à ſpiritu, vt tentaretur à Diabolo.
2 Et quum ieiunaſſet dies quadraginta, & noctes quadraginta, tandem eſuriit.
3 Et accedens ad eum tentator dixit, ſi filius es Dei, die vt lapides iſti panes fiant.
4 At ille reſpondens dixit, ſcriptum eſt, Non in ſolo pane viuet homo, ſed in omni verbo quod egreditur per os Dei.
5 Tunc transfert eum Diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi.
6 Et dicit ei, Si filius es Dei, mitte teipſum deorſum. Nam ſcriptum eſt quod Angelis ſuis mandabit de te, & in manibus tollent te, nequando offendas ad lapidem pedem tuum.
7 Dixit illi Ieſus, Rurſum ſcriptum eſt, Non tentabis Dominum Deum tuum.
8 Rurſum transfert eum diabolus in montem excelſum valde, & oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam illorum.
9 Et dicit ei, hæc omnia tibi dabo ſi procidens adoraueris me.
10 Tunc dicit ei Ieſus, Abi Satana: ſcriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis & illi ſoli ſeruies.
11 Tunc omittit eum diabolus, & ecce Angeli accedentes ministrabant ei.

R. 1. verſ. 12. 13.

12 Et ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum.
13 Et erat illic in deſerto dies quadraginta, & tentabatur à Satana: erátque cum beſtiis, & Angeli miniſtrabant ei.

L. 4. vſque ad verſ. 14.

1 IEſus autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à Iordane, & actus eſt per ſpiritum in deſertum.
2 Diebus quadraginta tentabatur à diabolo: & nihil comedit in diebus illis, & eis ſummatis illis, tandem eſuriit.
3 Et dixit illi diabolus, ſi filius es Dei, dic lapidi huic vt fiat panis.
4 Et reſpondit ad illum Ieſus dicens, ſcriptum eſt quod non in pane ſolo viuet homo: ſed in omni verbo Dei.
5 Et ſubduxit eum Diabolus in montem excelſum, & oſtendit ei omnia regna orbis terræ in puncto temporis.
6 Et ait illi diabolus, Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam & gloriam illorum: quia mihi tradita ſunt: & cuicúmque volo, do illam.
7 Tu ergo ſi adoraueris coram me, erunt tua omnia.
8 Et reſpondens Ieſus dixit illi, diſcede à me Satana, ſcriptum eſt enim, adorabis Dominum Deum tuum, & ei ſoli ſeruies.
9 Et duxit illum in Hieruſalem & ſtatuit eum ſuper pinnam templi & dixit illi, ſi filius Dei es, mitte teipſum hinc deorſum.
10 Scriptum eſt enim quod Angelis ſuis mandabit de te, vt cuſtodiant te.
11 Et in manibus tollent te, nequando offendas ad lapidem pedem tuum.
12 Et reſpondens Ieſus ait illi, quoniam dictum eſt, Non tentabis Dominum Deum tuum.
13 Et conſummata omni tentatione diabolus receſſit ab eo vſque ad tempus.

Decima pars ſimplex ſolius I. de publicis & ſpecificis teſtimoniis Ioannis Baptiſtæ de Ieſu Chriſto, quod ſit vnicus Dei filius, & verus Meſſias, & de prima Chriſti publica & breui profectione & prædicatione in Galilæa gentium, vbi ad Cana in nuptiis aquam vinum fecit, & de prima publica profectione & prædicatione ad Paſcha Hieroſolymæ, vbi mercatores è templo expulit, Nicodemum nocte venientem docuit, & de reditu iuxta Iordanem, vbi per diſcipulos plures baptizabat quam Baptiſta, qui ſuper hoc aditus, omnem authoritatem vni Chriſto vt ſponſo detulit, & de reditu in Galilæam per regionem Samariæ vbi Samaritanam & Sichimitas conuertit.

I. 1. à verſ. 15. vſque ad c. 4. verſ. 43.

Primum ſpecificum Teſtimonium Baptiſtæ.

15 Ioannes teſtificatur de ipſo, & clamauit, dicens: Hic eſt quem dixi qui poſt me veniens, ante me fuit, quia prior me erat.
16 Et ex plenitudine eius, nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.
17 Quia lex per Moyſem data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.
18 Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus ille filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit.
19 Et hoc eſt teſtimonium Ioannis quando miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leuitas vt interrogarent eum, tu quis es?

2. Teſtimoniam.

20 Et confeſſus eſt & non negauit, & confeſſus eſt, inquam, Non ſum ego Chriſtus.
21 Tum interrogauerunt eum, Quid ergo? Helias es tu? & dicit, Non ſum. Es tu ille propheta? & reſpondit, Non.
22 Dixerunt ergo ei, Qui es, vt reſponſum demus his qui miſerunt nos? quid dicis de teipſo?
23 Ait, ego vox clamantis in deſerto, rectam facite viam Domini ſicut dixit Eſaias Propheta.
24 Porro qui miſſi fuerant erant ex Phariſæis.
25 Et interrogauerunt eum ac dixerunt ei, Quid ergo baptizas ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque propheta ille?

26 Respondit eis Ioannes dicens, ego baptizo in aqua: medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis.
27 Ipse est ille qui post me venit, qui extitit ante me, cuius ego non sum dignus vt soluam eius corrigiam calceamenti.
28 Hæc in Bethabara facta sunt trans Iordanem vbi erat Ioannes Baptizans.
3. Testimonium. 29 Postera die videt Ioannes Iesum venientem ad se, & ait, Ecce Agnus ille Dei qui tollit peccatum mundi.
30 Hic est de quo dicebam, post me venit vir qui ante me extitit, quia prior me erat.
31 Et ego non noueram eum, sed vt manifestaretur Israeli, propterea veni ego in aqua Baptizans.
4. Testimonium. 32 Et testificatus est Ioannes dicens, quia conspexi Spiritum descendentem specie columbæ de cælo, & mansit super eum.
33 Et ego non noueram eum, sed qui misit me ad baptizandum in aqua, ille mihi dixit, super quem videris Spiritum descendentem, & manentem supet eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto,
34 Et ego vidi & testificatus sum, quod hic est filius Dei.
35 Postero die iterum stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo,
5 Testimonium. 36 Et intuitus Iesum ambulantem dixit, Ecce Agnus ille Dei.
37 Et audierunt eum, dico, illi discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum.
38 Conuersus autem Iesus & intuitus eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi: quod dicitur (si interpreteris) Magister: vbi habitas?
39 Dicit eis: venite & videte: venerunt viderúntque vbi maneret, & apud eum manserunt die illo: hora autem erat fermè decima.
40 Erat Andreas frater Simonis Petri, vnus ex duobus qui audierant à Ioanne, & secuti fuerant eum.
41 Inuenit hic prior fratrem suum Simonẽ, & dicit ei, inuenimus Messiam, quod est, si interpreteris, Christus.
42 Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus dixit: Tu es Simon filius Ioa: tu vocaberis Cephas: quod interpretatur Petrus.
43 Postero die voluit Iesus exire in Galilæam & reperit Philippum, & dicit ei, sequere me.
44 Erat autem Philippus à Bethsaida ciuitate Andreæ & Petri.
45 Reperit Philippus Nathanaelem, & dicit ei, de quo scripsit Moyses in Lege & prophetæ, inuenimus Iesum filium Ioseph ex Nazareth.
46 Et dixit ei Nathanael: ex Nazareth potest aliquid boni esse? dicit ei Philippus: veni & vide,
47 Vidit Iesus Nathanaelem venientem ad se, & dicit de eo: Ecce vere Israëlita, in quo dolus non est.
48 Dicit ei Nathanael, vnde me nosti: Respondit Iesus & dixit ei, † Prius quam te Philippus vocaret quum esses sub ficu vidi te.
Prius enim vtrumque præcessit. 49 Respondit Nathanael, & ait ei: Rabbi tu es ille filius Dei, tu es ille Rex Israël.
50 Respondit Iesus & dixit ei: Quia dixi tibi, vidi te sub ficu, credis: maiora his videbis.
51 Et dicit ei, Amen, Amen, dico vobis, amodo videbitis cælum apertum, & Angelos Dei, ascendentes ac descendentes super filium hominis.

I. I I.

1 ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, & erat mater Iesu ibi.
2 Vocatus est autem & Iesus ac discipuli eius ad nuptias.
3 Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum, vinum non habent.
4 Dicit ei Iesus: Quid mihi tecum est mulier? Nondum venit hora mea.
5 Dicit mater eius ministris, Quodcunque dixerit vobis, facite,
6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex, positæ secundum purificationem Iudæorum continentes singulæ metretas binas aut ternas.
7 Dicit eis Iesus, implete Hydrias aqua, & impleuerunt eas vsque ad summum.
8 Et dicit eis, haurite nunc, & ferte architriclino: & tulerunt.
9 Vt autem gestauit architriclinus aquam vinum factam (neque sciret vnde esset: sed ministri sciebant quia hauserant aquam) vocat sponsum architriclinus.
10 Et dicit ei, omnis homo, primo loco bonum vinum ponit: vt quum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu seruasti bonum vinum vsque adhuc
11 Hoc principium signorum fecit Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam & crediderunt in eum discipuli eius.
12 Post hæc descendit in Capernaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus.
13 Et in propinquo erat Pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Hierosolymam.
1. Pascha à baptismo Christi. 14 Et inuenit in templo eos qui vendebant boues & oues, & columbas, & numulatios sedentes.
15 Et quum fecisset flagellum è funiculis, omnes eiecit è templo, oues simul ac boues, & numulatiorum effudit æs, & mensas subuertit.
16 Et his qui columbas vendebant dixit, Auferte ista hinc, nec facite domum patris mei, domum mercatus.
17 Postò recordati sunt discipuli eius, quod scriptum sit: zelus domus tuæ comedit me.
18 Respondetnnt ergo Iudæi, & dixerunt ei, Quod signum ostendis nobis quod ista facias?
19 Respondit Iesus & dixit eis: destruite templum hoc: & in tribus diebus erigam illud.
20 Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus eriges illud?
21 At ille dicebat de templo corporis sui.
22 Quum ergo resurrexisset è mortuis, recordati sunt discipuli eius, quod hæc dixisset eis, & crediderunt scripturæ & sermoni quem dixerat Iesus.
23 Quum autem esset Hierosolymis in Pascha, in die festo, multi crediderunt in nomen eius, videntes signa quæ faciebat.
24 Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes.
25 Nec opus habebat, vt quisquam testificaretur de homine: ipse enim sciebat, quid esset in homine.

I. III.

1 ERat autem homo ex Phariſæis Nicodemus nomine, Princeps † Iudæorum.
2 Hic venit ad Ieſum nocte, ac dixit ei, Rabbi, ſcimus quod à Deo venetis magiſter, Nemo enim ſigna poteſt facere quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum illo.
3 Reſpondit Ieſus & dixit ei: Ameo, amen, dico tibi, niſi quis natus fuerit è ſupernis, non poteſt videre regnum Dei.
4 Dixit ad eum Nicodemus: Quomodo poteſt homo naſci, quum ſit ſenex? num poteſt in ventrem matris iterum intrare, ac naſci?
5 Reſpondit Ieſus: Amen, amen, dico tibi, niſi quis natus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt intrare in regnum Dei.
6 Quod natum eſt ex carne, caro eſt: quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt.
7 Ne mirietis quod dixi tibi, opportet vos naſci è ſupernis.
8 Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, ſed neſcis vnde veniat, aut quo vadat: ſic eſt omnis qui natus eſt ex ſpiritu.
9 Reſpondit Nicodemus, & dixit ei, quomodo poſſunt hæc fieri? †
10 Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Tu es magiſter Iſraëlis, & hæc ignoras?
11 Amen, amen, dico tibi, quod ſcimus, loquimur, & quod vidimus, teſtamur & teſtimonium noſtrum non accipitis.
12 Si terrestria dixi vobis, & non creditis: quomodo ſi dixero vobis cœleſtia, credetis?
13 Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit è cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo?
14 Et ſicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto: ita exaltari oportet filium hominis.
15 Vt omnis qui credit in eum, non pereat: ſed habeat vitam æternam.
16 Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.
17 Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt condemnet mundum: ſed vt ſeruetur mundus per ipſum.
18 Qui credit in eum, non condemnatur, qui verò non credit, iam condemnatus eſt, quia non credidit in nomen vnigeniti filij Dei.
19 Hoc autem eſt iudicium, quod lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem, erant enim mala eorum opera.
20 Omnis enim qui mala agit, odit lucem: & non venit ad lucem, ne arguantur opera eius.
21 Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quia in Deo ſunt facta.
22 Poſt hæc venit Ieſus & diſcipuli eius in terram Iudæam & illic conuerſabatur cum ipſis, & baptizabat.
23 Erat autem & Ioannes baptizans in Ænon, prope Salim: quia aquæ multæ erant illic, & veniebant & baptizabantur.
24 Nondum enim coniectus fuerat Ioannes in carcerem.
25 Orta eſt igitur quæſtio quibuſdam ex diſcipulis Ioannis, cum Iudæis, de purificatione.
26 Et venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei, Rabbi, qui tecum erat trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce, is baptizat, & omnes veniunt ad eum.
27 Reſpondit Ioannes, & dixit, Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum è cœlo.
28 Ipſi vos mihi teſtes eſtis, quod dixerim, Non ſum ego Chriſtus: ſed miſſus ſum ante illum.
29 Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat, & audit eum, gaudio gaudet, propter vocem ſponſi, hoc ergo gaudium meum impletum eſt.
30 Illum oportet creſcere, me autem minui.
31 Qui è ſupernis venit, ſuper omnes eſt, qui ex terra eſt, ex terra eſt: & ex terra loquitur: qui è cœlo venit, ſupra omnes eſt.
32 Et quod vidit & audiuit, hoc teſtatur: & teſtimonium eius nemo accipit.
33 Qui autem autem recipit eius teſtimonium, obſignauit quod Deus verax eſt.
34 Quem enim miſit Deus, verba Dei loquitur: (hinc) ad menſuram dat Deus ſpiritum.
35 Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius.
36 Qui credit in filium, habet vitam æternam: Qui verò incredulus eſt filio, non videbit vitam: ſed ira Dei manet ſuper eum.

Vnus ex principalibus ſynagoga.

Veramque pro ſpirituali regeneratione ponitur: hic igitur tantum de ſpiritualoquio eius eſſe, vt ita annot.

Sic mirabatur Cyprianus ante ſuã cõuerſionem. Vt de ſe fatetur lib. 2. Epiſt. 2. ep. 3. præſenti perfecto.

Sextum teſtimonium Bapt.

Id eſt valde paucis.

I. IV.

1 VT ergo cognouit Dominus audiſſe Phariſæos, quod Ieſus plures diſcipulos faceret, & baptizaret quàm Ioannes,
2 Quanquam Ieſus ipſe non baptizaret, ſed diſcipuli eius.
3 Reliquit Iudæam, & abijt iterum in Galilæam.
4 Oportebat autem eum tranſire per Samariam.
5 Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar, iuxta Prædium, quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo.
6 Erat autem ibi fons Iacob. Ieſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſuper fontem, hora erat fermè ſexta.
7 Venit mulier Samaritana, vt hauriret aquam, Dicit ei Ieſus, da mihi potum.
8 Nam diſcipuli eius abierant in ciuitatem, vt cibos emerent.
9 Dicit ergo ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Iudæus cum ſis, potum à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? Non enim commercium habent Iudæi cum Samaritanis.
10 Reſpondit Ieſus & dixit ei, Si ſcires donum Dei, & qui eſt qui dicit tibi, da mihi potum, tu vtique petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam.
11 Dicit ei mulier, Domine, neque quo haurias habes, & puteus profundus eſt: vnde ergo habes aquam illam viuam?
12 Num tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius?

13 Respondit Iesus & dixit ei, Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum.
14 Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed aqoa quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ silientis in vitam æternam.
15 Dicit illi mulier, Domine, da mihi hanc aquam, vt oon sitiam, neque veniam huc ad hauriendum.
16 Dicit ei Iesos, vade, voca virum tuum, & veni huc.
17 Respondit mulier & dixit ei, Non habeo virum: dicit ei Iesus, bene dixisti, Non habeo virum.
18 Quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes non est tuus vir, hoc verè dixisti.
19 Dicit ei mulier, Domine, video quod Propheta es tu.
20 Patres nostri in monte hoc adorauerunt: & vos dicuis quod Hierosolymis est locus vbi oporteat adorare.
21 Dicit ei Iesus, Mulier crede mihi, venit hora, quando oequo in monte hoc, oeque Hierosolymis adorabitis patrem.
22 Vos adoratis quod oeseitis, nos adoramus quod scimus: qoia salus ex Iudæis est.
23 Sed venit hora, & nunc est, quando veri, adoratores adorabunt patrem, in spiritu & veritate: Nam & pater tales quærit qui adorent ipsum.
24 Deus est spiritus, & eos qui adorant eum, in spiritu ac veritate oportet adorare.
25 Dicit ei muliet, Scio quod Messias venturus est, qui dicitur Christus: Quum ergo veoerit ille, annunciabit nobis omnia.
26 Dicit ei Iesus, Ego sum, qui loquor tibi.
27 Et eo instanti venerunt discipuli eius, & mirati suot, quod cum muliere loquebatur: nemo tamen dixit, Quid quæris? aut, quid loqueris cum ea?
28 Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in ciuitatem, & dicit hominibus,
29 Venite videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque feci: ounquid ipse est Christus?
30 Exierunt ergo è ciuitate, & veniebant ad eum.
31 Interea rogabant eum discipuli, dicentes, Rabbi, comede.
32 Ille autem dixit eis, Ego cibum habeo comedendum, quem vos nescitis.
33 Dicebant ergo discipuli admodum, Num quis attulit ei quod ederet?
34 Dicit eis Iesus, Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me, & perficiam opus eius.
35 Nónne vos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt, & messis veniet? Ecce dico vobis, attollite oculos vestros, & videte regiones, quoniam albæ sunt iam ad messem.
36 Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum to vitam æternam, vt & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.
37 In hoc enim est sermo verus, quod alius est qui seminat, & alius est qui metit.
38 Ego misi vos ad metendum, quod vos non laborastis: Alij laborauerũt, & vos in labores eorum introistis.
39 Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter sermonem mulieris quæ testificabatur, quia dixit mihi omnia quæcunque feci.
40 Quum venissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum vt maneret apud ipsos: & mansit ibi duos dies.
41 Ac multò plures crediderunt propter sermonem ipsius.
42 Et mulieri dicebant, Iam non amplius propter tuam orationem credimus, ipsi enim audiuimus & scimus, quod hic est vere seruator mundi Christus.

Vndecima pars quadruplex M. R. L. I. Continens gesta Christi, mox ab incarceratione Baptistæ, per Herodem Antipam facta, videlicet secundam prædicationem, & miracula Christi in Galilæa: vbi derelicta Nazaretha, vnde eiectus fuit, itetum adiit Cana, in vlteriorem vel superiorem Galilæam, & illinc rediit Capernaum, & loca circumuicina, vnde vocauit quosdam in discipulos: vsque ad vnam insignem ptofectionem Christi è Capernaum, quam solus M. describit in parte sequenti.

M. 4. à vers. 12. vsque vers. 25. — *R. 1. à vers. 14. vsque vers. 13.* — *L. 4. à vers. 14. vsque ad vers. 35.* — *I. 4. à vers. 43. vsque ad fin. c.*

12 Quum audisset autem Iesus quem Ioannes traditus esset, rediit in Galilæam.
13 Et relicta Nazareth, veoit & habitauit in Capernaum, vrbe maritima io finibus Zabuluo & Nephtalim.
14 Vt impleretur quod dictum est per Esaiam prophetam dicentem,
15 Terra Zabulon & terra Nephtalim, iuxta viam maris trans Iordanem, Galilæa gentium:
16 Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam, & sedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.
17 Ab eo tempore cœpit

Hic graecam phrasim Christi aduersus sequimur.

14 Postquam autem comprehensus esset Ioannes, venit Iesus in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei,
15 Et dicens, quia impletum est tempus, & appropinquauit regnom Dei, resipiscite, & credite Euangelio.
16 Quum autem ambularet iuxta mare Galilææ, vidit Simonẽ & Andream fratrem eius, iacientes retia in mare: erant enim piscatores.
17 Et dixit eis Iesus, sequimini me, &

14 Et reuersus est Iesus in virtute spiritus in Galilæam, & fama exiit per vniuersam regionem de ipso.
15 Et ipse docebat in Synagogis eorum, & glorificabatur ab omnibus.
16 Et venit Nazareth, vbi erat nutritus, & ingressus, secundum consuetudinem suam die Sabbatorum, in Synagogam, & surrexit vt legeret.
17 Et traditus est illi liber Esaiæ Prophetæ, cunque explicuisset librum, inuenit locum vbi scriptum erat.
18 Spiritus Domini super me, propterea quod vnxit me: ad Euangelizan-

43 Post duos autem dies exiit inde, & abut in Galilæam.
44 Ipse enim Iesus testatoa fuerat, quod propheta in sua patria † honorem non habet.
45 Quum ergo venisset in Galilæam: exceperunt eum Galilæi, quum omnia vidissent quæ fecerat Hierosolymis in die festo: & ipsi enim venerant ad diem festum.
46 Venit ergo Iesus iterum io Cana Galilææ, vbi fecerat ex aqua vinum, & erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capernaum.
47 Hic cum audisset quod Iesus aduenisset à Iudæa

Quam propterea vbique versabit L.

io

M. 4. R. 5. L. 4. I. 4.

Ieſus prædicare & dicere, Reſipiſcite, appropinquauit enim regnũ cœlorum.
18 Ambulans autem Ieſus iuxta mare Galilææ, Vidit duos fratres Simonem qui dicitur Petrum, & Andream fratrem eius, iacientes rete in mare (nam erant piſcatores.)
19 Et dicit illis, † Sequimini me & faciam vos piſcatores hominum.
20 At illi ſtatim relictis illis retibus ſequuti ſunt eum.
21 Et progreſſus illinc, vidit alios duos fratres Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in nauicula cum Zebedæo patre ſuo, ſarcientes retia ſua & vocauit eos.
22 At illi protinus relictis nauicula & patre ſuo ſequuti ſunt eum.

Ad Gręcum venire poſſunt ex Hebraismo dictum.

faciam vos fieri piſcatores hominum.
18 Ac protinus relictis retibus ſuis ſequuti ſunt eum.
19 Et progreſſus illinc paululum, vidit Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, qui & ipſi in naui recognouabant retia.
20 Statimque vocauit illos & relicto patre ſuo Zebedeo in naui cum mercenariis, ſequuti ſunt eum.
21 Et ingrediuntur Capernaum, & ſtatim ſabbathis ingreſſus in Synagogam, docebat.
22 Et ſtupebant ſuper doctrina eius. Erat enim docens eos tanquam authoritatem habens, & non ſicut Scribæ.

dum pauperes miſit me, vt ſanem contritos corde, vt prædicem captiuis dimiſſionem, & cæcis viſum vt emittam confractos per remiſſionem.
19 Vt prædicem annum Domini acceptum
20 Et cum plicaſſet librum reddidit miniſtro, ac ſedit, & omnium in Synagoga oculi erant defixi in eum.
21 Cœpit autem dicere ad illos: hodie impleta eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris.
22 Et omnes teſtimonium illi dabant, & mirabantur ſuper ſermonibus gratiæ qui procedebant ex ore ipſius, & dicebant. Nonne hic eſt filius Ioſeph?
23 Et ait ad illos, omnino dicetis mihi hanc ſimilitudinem, Medice cura teipſum. Quæcunque audiuimus facta in Capernaum, fac & hic in patria tua.
24 Ait autem, Amen dico vobis, Nemo propheta acceptus eſt in patria ſua.
25 Sed in veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Heliæ in Iſraël, quando clauſum eſt cælum annis tribus, & menſibus ſex: vt fuerit fames magna per omnem terram.
26 Et ad nullam illarum miſſus eſt Helias niſi in Sarepta Sidonis ad mulierem viduam.
27 Et multi leproſi erant in Iſraël ſub Heliſæo propheta, & nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus.
28 Et repleti ſunt omnes ira in Synagoga, hæc audientes.
29 Et inſurgentes, & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, ſuper quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum.
30 Ipſe autem tranſiens per medium illorum, ibat.
31 Et deſcendit in Capernaum ciuitatem Galilææ ibique docebat illos Sabbathis.
32 Et ſtupebant ſuper doctrina eius, quia cum poteſtate erat ſermo ipſius.

in Galilæam, abiit ad eum, & rogauit eum, vt deſcenderet ac ſanaret ipſius filium, erat enim propinquus morti.
48 Dixit ergo Ieſus ad eum niſi ſigna & prodigia videritis, non credetis.
49 Dicit ei regulus, Domine, deſcende priuſquam moriatur filius meus.
50 Dicit ei Ieſus, Vade, filius tuus viuit, credidit homo ſermoni, quem dixerat illi Ieſus, & proficiſcebatur.
51 Iam autem eo deſcendente, ſerui eius occurrerunt ipſi & nunciauerunt, dicentes, filius tuus viuit.
52 Percontatus eſt ergo ab eis horam, in qua melius habuiſſet: & dixerunt ei, heri hora ſeptima reliquit eum febris.
53 Cognouit ergo pater, quod illa hora erat, in qua dixerat ei Ieſus, filius tuus viuit: & credidit ipſe & domus eius tota.
54 Hoc iterum ſecundum ſignum fecit Ieſus, quum veniſſet ex Iudæa in Galilæam.

Duodecima pars ſolius M. de celebri profectione Chriſti à Capernaum, totam circumeundo Galileam, prædicando regnum Dei, dæmones expellendo, morbos omnes ſanando, in qua profectione magnum illum & præcellentiſſimum ſermonem habuit in monte, vnde reuerſus eſt Capernaum.

M. 4. à verſ. 23. vſque ad c. 8. verſ. 5.

23 Et circumibat totam Galilæam Ieſus docens in Synagogis illorum, ac prædicans Euangelium regni, & curans omnem morbum, & omnem langorem in populo.
24 Et diuulgauit fama eius in totam Syriam, & adduxerunt ad illum omnes male habentes, variis morbis, & cruciatibus detentos, & dæmoniacos & lunaticos, & paralyticos, & ſanauit eos.
25 Et ſecutæ ſunt eum turbæ multæ à Galilæa, & Decapoli, & Hieroſolymis, & Iudæa, & à tranſmarinis partibus Iordanis.

M. V.

1 QVum vidiſſet autem turbas, aſcendit in montem, & quum ſediſſet acceſſerunt ad ipſum diſcipuli eius:
2 Et aperiens os ſuum docebat eos, dicens,
3 Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.
4 Beati qui lugent: quoniam ipſi conſolationem accipient.
5 Beati mites: quoniam ipſi hæreditabunt terram.
6 Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur.
7 Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.
8 Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.
9 Beati pacifici: quoniam ipſi filij Dei vocabuntur.
10 Beati qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.
11 Beati eſtis cum conuitiati fuerint vobis, & perſecuti fuerint, & dixerint omne malum aduerſus vos mentientes propter me.

Non ergo ait non pangat vbi oportet.

12 Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra multa eſt in cælis, Sic enim perſequuti ſunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

13 Vos eſtis ſal terræ, quod ſi ſal infatuatus † fuerit, quo ſalietur? Ad nihil valet vltra, niſi vt proijciatur foras, & conculcetur ab hominibus.
14 Vos eſtis lux † mundi: non poteſt vrbs abſcondi ſupra montem poſita.
Ad locum vide Lucæ 11.8.
15 Neque accendunt lucernam & ponunt illam ſubter modium: ſed ſuper candelabrum, & lucet omnibus qui ſunt in domo.
16 Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificent patrem veſtrum qui eſt in cœlis.
17 Ne exiſtimetis quod venerim ad diſſoluendum legem vel prophetas: non veni vt diſſoluam, ſed vt impleam.
18 Amen quippe dico vobis, donec prætereat cœlum & terra iota vnum, aut vnus apex non præteriet ex lege, quoad omnia facta fuerint.
19 Quiſquis igitur ſoluerit vnum ex mandatis biſce minimis, & docuerit ſic homines minimus vocabitur in regno cælorum: Quiſquis autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.
20 Dico enim vobis, niſi abundauerit veſtra iuſtitia, plus quam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.
21 Audiſtis quoniam dictum eſt antiquis, Non occides: Qui autem occiderit, obnoxius erit iudicio.
22 Ego autem dico vobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo temerè, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri ſuo Racha, reus erit concilio, Qui autem dixerit fatue, reus erit gehenoæ ignis.
Ideſt, offerſum à te R. 11. 25. L. 23. 4.
23 Itaque ſi obtuleris munus tuum ad altare, & illic recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduerſum te †.
24 Relinque illic munus tuum coram altari, & abi prius reconcilieris fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum.
25 Habeto beneuolentiam cum aduerſario tuo cito, dum es in via cum illo, ne quando te tradat aduerſarius Iudici, & iudex te tradat miniſtro, & in carcerem conijciaris.
26 Amen, amen dico tibi nequaquam exibis illinc donec perſolueris vltimum quadrantem.
27 Audiſtis quod dictum fuerit antiquis, Non committes adulterium.
28 At ego dico vobis, quod quicunque aſpexerit mulierem, ad concupiſcendum eam: iam adulterium cum ea commiſit in corde ſuo.
29 Quod ſi oculus tuus dexter obſtaculo tibi fuerit, erue illum, & abijce abs te: Expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, & non totum corpus tuum conijciatur in gehennam.
30 Et ſi dextera tua manus obſtiterit tibi, amputa eam, & proijce abs te: Expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, ac non totum corpus tuum conijciatur in gehennam.
31 Dictum eſt autem, quiſquis dimiſerit vxorem ſuam, det illi libellum repudij.
32 At ego dico vobis quod quiſquis dimiſerit vxorem ſuam, niſi cauſa ſtupri, facit eam mœchari, & quicunque repudiatam duxerit, mœchatur.
33 Rurſum audiſtis quod dictum fuerit antiquis, Non peierabis, ſed reddes domino quæ iuraueris.
34 At ego vobis, ne iuretis omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei eſt.
35 Neque per terram, quia ſubſellium eſt pedum illius, neque per Hieroſolyma, quoniam ciuitas eſt magni Regis.
36 Neque per caput tuum iures, quia non potes vnum capillum album, aut nigrum facere.
37 Sed erit ſermo veſter, eſt, eſt, non, non. Porrò, quod eſt vltra hæc, ex malo eſt.
38 Audiſtis, quod dictum fuerit, Oculum pro oculo, & dentem pro dente.
39 Ego autem dico vobis, ne reſiſtatis malo: ſed quiſquis impegerit alapam, in dexteram tuam maxillam, obuerte illi & alteram.
40 Et ei qui vult tecum iudicio contendere, ac tunicam tuam tollere, dimitte ei etiam & pallium.
41 Et quiſquis te angariabit ad miliare vnum, abito cum illo duo.
42 Petenti abs te, dato, & volentem mutari abs te, ne auerſetis.
43 Audiſtis quod dictum ſit: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.
44 Ego verò dico vobis, Diligite inimicos veſtros, benè precemini deuouentibus vos, benefacite ijs qui oderunt vos: Et orate pro ijs, qui lædunt & inſectantur vos.
45 Vt ſitis filij patris veſtri, qui eſt in cœlis: Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper malos & bonos, & pluuiam mittit ſuper iuſtos & iniuſtos.
46 Nam ſi dilexeritis eos, qui diligunt vos, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani idem faciunt?
47 Et ſi complexi fuerit is fratres veſtros tantùm, quid amplius faciris? Nonne & publicani ſic faciunt?
48 Eritis igitur vos perfecti, quemadmodum pater veſter, qui eſt in cœlis, perfectus eſt.

M. VI.

1 ATtendite ne eleemoſynam veſtram faciatis, coram hominibus, quo ſpectemini ab illis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem veſtrum qui eſt in cœlis.
2 Itaque cum præſtas eleemoſynam, ne tubis canatur ante te, quemadmodum hypocritæ faciunt in ſynagogis & in vicis, vt glorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.
3 Cæterùm tu cum præſtabis eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quod facit dextera tua.
4 Vt ſit tua eleemoſyna in occulto, & pater tuus qui videt in occulto, ipſe reddet tibi in propatulo.
5 Et quum oraueris, non eris quemadmodum hypocritæ: nam illi amant in conuentibus & in angiportis plateatum ſtantes orare, quo conſpicui ſint hominibus. Amen dico vobis, quod receperunt mercedem ſuam.
6 Tu verò cùm oras, introito in conclaue tuum, & occluſo oſtio tuo, ora patrem tuum, qui eſt in occulto, & pater tuus, qui videt in occulto, reddet tibi in propatulo.
7 Verùm orantes, ne ſitis multiloqui, ſicut Ethnici. Putant enim ſe fore, vt ob multiloquium ſuum exaudiantur.
8 Ne igitur efficiamini ſimiles iſtorum. Nouit enim pater veſter, quibus vobis opus ſit, priuſquam petatis ab illo.
9 Ad hunc ergo modum orate vos: Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum.

10 Veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, quemadmudum in cœlo, sic etiam in terra.
11 Panem nostrum quotidianum † da nobis hodie.
12 Et remitte nobis debita nostra: Sicut etiam nos remittimus debitoribus nostris.
13 Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo, quia tuum est regnum, & potentia, & gloria, in sæcula sæculorum. Amen.
14 Si enim remiseritis hominibus offensas ipsorum, remittet etiam vobis pater vester cœlestis.
15 Quod si non remiseritis hominibus peccata sua; nec pater vester remittet peccata vestra.
16 Porrò quum ieiunaueritis, ne fitis veluti hypocritæ tristes. Obscurant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunate. Amen dico vobis, recepetunt mercedem suam.
17 Tu verò quum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua.
18 Ne conspicuum sit hominibus ic ieiunare, sed patri tuo, qui est in occulto, & pater tuus, qui videt in abdito, reddet tibi in propatulo.
19 Ne reponatis vobis thesauros in terra, vbi erugo & tinea corrumpit, & vbi fures profodiunt, ac furantur.
20 Sed recondite vobis thesauros in cœlo, vbi neque erugo, neque tinea corrumpit, & vbi fures non perfodiunt, neque furantur.
21 Nam vbi est thesaurus vester, illic erit & cor vestrum.
22 Lucerna corporis est oculus. Si igitur oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.
23 Quod oculus tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Ergo si lumen quod est in te, tenebræ sunt, Ipsæ tenebræ quantæ?
24 Nemo potest duobus dominis seruire: aut enim vnum habebit odio, & alterum diliget: aut vni adhærebit, & alterum negliget: non potestis Deo seruire & mammonæ.
25 Propterea dico vobis, ne sitis solliciti vitæ vestræ, qui esuri sitis, aut bibituri, neque corpori vestro quibus indumentis vsuri. Nónne anima plutis est, quam cibus, & corpus pluris, quam indumentum?
26 Respicite ad volatilia cœli, quæ non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester cœlestis alit illa. Nónne vos longè præcellitis illa?
27 Quis autem ex vobis sollicitè cogitando potest addere ad staturam suam cubitum vnum?
28 Ac de indumento quid solliciti estis? cognoscite lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent.
29 Attamen dico vobis, ne Salomonem quidem in vniuersa gloria sua, sic amictum fuisse, vt vnum ex his.
30 Quod si gramen agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, an non multò magis vos ô exiguæ fidei?
31 Ne sitis igitur solliciti, dicentes, Quid edemus, aut quid bibemus aut quibus operiemur?
32 Nam omnia ista gentes exquirunt. Nouit enim pater vester cœlestis quod opus habeatis his omnibus.
33 Quærite ergo primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.
34 Ne sitis igitur solliciti in crastinum: nam crastinus dies curam habebit sui ipsius: sufficit diei afflictio sua.

vulg. superessubstantialē vel super-substantiale.

Matth. cap. 7.

1 NOlite iudicare, ne iudicemini.
2 Quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini, & in qua mensura, mensi fueritis, remetietur vobis.
3 Quid autem vides festucam quæ est in oculo fratris tui: trabem autem quæ est in oculo tuo non animaduertis?
4 Aut quomodo dicis fratri tuo, sine eximam festucam ex oculo tuo, & ecce trabes in oculo tuo.
5 Hypocrita, eice primùm trabem ex oculo tuo, & tum perspiciens vt eximas festucam ex oculo fratris tui.
6 Ne detis quod sanctum est canibus? neque proiiciatis margaritas vestras ante porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus suis, & illi versi lacerent vos.
7 Petite, & dabitur vobis, quærite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis.
8 Quisquis enim petit, accipit, & qui quærit, inuenit, & pulsanti, aperietur.
9 An quisquam est vestrûm homo, quem si filius eius petierit panem, num lapidem dabit illi?
10 Aut si piscem petierit, num serpentem porriget illi?
11 Si vos igitur, cum sitis mali, nostis dona bona dare filijs vestris, quantò magis pater vester qui est in cœlis, dabit bona petentibus ab ipso?
12 Omnia igitur quæcunque voluerit is vt faciant vobis homines, sic & vos facite illis, hæc est enim Lex & Prophetæ.
13 Introite per arctam portam: quoniam lata est porta, & spatiosa via, quæ adducit in exitum, multique sunt, qui ingrediuntur per illam.
14 Quoniam angusta est porta, & stricta via, quæ deducit ad vitam: & pauci sunt qui inueniunt illam.
15 Cauete verò vobis à Pseudoprophetis qui veniunt ad vos in vestito ouium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces.
16 A fructibus eorum agnoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis vuas? aut de tribulis ficus?
17 Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: putris autem arbor, fructus malos facit.
18 Non potest arbor bona fructus malos facere: neque arbor putris fructus bonos facere.
19 Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, exciditur, & in ignem coniicitur.
20 Igitur ex fructibus eorum, agnoscetis eos.
21 Non quisquis dicit mihi, Domine, domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui fecerit voluntatem patris mei qui est in cœlis.
22 Multi dicent mihi in illa die, Domine, domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & per nomen tuum multas virtutes fecimus.
23 Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos: discedite à me, qui operamini iniquitatem.
24 Omnis igitur qui audit ex me sermones hos, & facit eos, adsimilabo eum viro prudenti, qui ædificauit domum suam super petram.
25 Et descendit imber, & venerunt flumina, flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata enim fuerat super petram.
26 Et omnis qui audit à me sermones hos, & non facit eos, adsimilabitur viro fatuo, qui ædificauit domum

ſuam ſuper aenam.
27 Et deſcendit imber, & venerunt flumina, & flauerunt uenti, & impegerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.
28 Et factum eſt quum finiſſet Ieſus ſermones hos, vt obſtupeſcerent turbæ ſuper doctrina eius.
29 Docebat enim eos, velut habens authoritatem, & non ſicuti Scribæ.

Decima tertia ſimplex M. qui ſolos loquitur de deſcenſu Chriſti de monte, poſt dictam concionem, & de duobus inſignibus miraculis, quæ rediens Capheroaum fecit in itinere. Primùm, ante ingreſſum vrbis, ſanaos leproſum: Secundò, poſt ingreſſum vrbis, ſanans puerum Centurionis.

M. 8 vſque ver. 14.

1 QVum autem deſcendiſſet de monte, ſecutæ ſunt eum turbæ multæ.
2 Et ecce leproſus veniens, adorauit eum, dicens, Domine, ſi vis, potes me mundare.
3 Protenſáque manu tetigit illum Ieſus, dicens, volo, mundus eſto, ac protinus mundata fuit illius lepra.
4 Et dicit illi Ieſus, vide ne cui dixeris: ſed abi, oſtende teipſum ſacerdoti, & offer donum illud quod iuſſit Moyſes, in teſtimonium ipſis. *Leuit. 13 & 14.*
5 Poſtò quum ingreſſus fuiſſet Ieſus Capheroaum, adiit eum Centurio, obſecrans eum.
6 Et dicens, domine, puer meus decumbit domi paralyticus, ac grauiter diſcruciatur.
7 Et dicit illi Ieſus, ego cum veneto ſanabo eum.
8 Et reſpondens Centurio dixit: Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbum, & ſanabitur puer meus.
9 Nam & ego ſum homo alterius poteſtati ſubditos, & habeo ſub me milites, & dico huic vade, & vadit: & alteri veni, & venit, & ſeruo meo fac hoc, & facit.
10 Hæc autem cum audiſſet Ieſus miratus eſt: & ait ſequentibus ſe, Amen dico vobis, ne in Iſraël quidem tantam fidem reperi.
11 Dico autem vobis, quod multi ab Oriente & Occidente venient, & accumbent cum Abraham & Iſaac, & Iacob in regno cœlorum.
12 Filij verò regni eijcientur in tenebras exteriores: illic erit fletus, & ſtridor dentium.
13 Et dixit Ieſus Centurioni, vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi. Et ſanatus eſt puer eius in hora illa.

Decima quarta duplex R. L. De dæmoniaco liberato per Chriſtum, poſtquam ingreſſus eſt Syoagogam.

R. 1. à verſ. 23. vſque ad verſ. 39.

23 Et erat Synagoga eorum, homo obnoxius ſpiritui immundo, & exclamauit.
24 Dicens, ah quid rei nobis eſt tecum Ieſu Nazarene? veniſti ad perdendum nos? nouimus qui ſis, ſanctus ille Dei.
25 Et increpauit illum Ieſus dicens, obmutesce, & exi ab eo.
26 Et quum diſcerpſiſſet eum ſpiritus immundus, exclamaſſéque voce magna, exijt ab eo.
27 Et obſtupuerunt omnes, ita vt conquirerent interſe dicentes. Quid eſt hoc? quia cum authoritate etiam ſpiritibus immundis imperat, & obediunt ei.
28 Emanauit autem fama eius ſtatim in totam vndique regionem Galilææ finitimam.

L. 4. à verſ. 33. vſque ad verſ. 38.

33 Et in Synagoga erat homo habens ſpiritum dæmonis immundi: & exclamauit voce magna.
34 Dicens, Eia, quid tibi oobiſcum eſt Ieſu Nazarene? veniſti ad perdendum nos? ſcio te quis ſis, ſanctus ille Dei.
35 Et increpauit illum Ieſus dicens, obmutesce, & exi ab eo, & quum proiecciſſet illum dæmonium in medium, exijt ab illo, nihilque ei nocuit.
36 Et factus eſt pauor ſuper omnes: & colloquebantur alij cum alijs, dicentes, quis ſermo hic? † quia cum authoritate ac poteſtate, imperat immundis ſpiritibus, & exeunt. *† Vel quid hoc verbi eſt?*
37 Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum vndique finitimæ regionis.

Decima quinta triplex M. R. L. De Chriſto ex Syoagoga digreſſo domum Petri, vbi ſocrum eius ſanauit & eadem die veſperi multos dæmoniacos & omnes infirmos.

M. 8. à verſ. 14. vſque verſ. 18.

14 Et quum veniſſet Ieſus in domom Petri, vidit ſocrum illius in lecto decumbentem, & febricitantem.
15 Tetigítque manum illius, & reliquit eam febris: & ſurrexit ac miniſtrabat eius
16 Cùm autem adueſperaſſet adduxerunt illi dæmoniacos multos, & eiecit ſpiritus verbo, omnéſque male habentes ſanauit.
17 Vt impleretur. Quod dictũ

R. 1. à verſ. 29. vſque verſ. 35.

29 Et protinus è Synagoga egreſſi venerunt in domum Simonis, & Andreæ, cum Iacobo & Ioanne,
30 Socrus autem Simonis decumbebat febricitans, & ſtatim dicunt ei de illa.
31 Et accedens erexit eam, apprenſa mano eius: & reliquit eam febris illico, ac miniſtrabat eis.
32 Veſperi verò cum occidiſſet ſol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & qui à dæmonijs agitabantur.
33 Et ciuitas tota congregata erat ad

L. 4. à verſ. 38. vſque verſ. 41.

38 Quum ſurrexiſſet autem Ieſus de Synagoga introiuit in domum Simonis: ſocrus autem Simonis tenebatur febri magna, & rogaueruot eum pro ea.
39 Et aſtans ſupra illam, increpauit febrem, & febris dimiſit illam, ſtatímque ſurgens, miniſtrabat illis.
40 Quum autem ſol occideret, omnes qui habebãt infirmos morbis variis, ducebant illos ad eum: & ille ſingulis manus imponẽs ſanabat illos.
41 Exibant autem & dæmonia à multis

M. 8. R. 1. L. 4.

erat per Esaiam Prophetam, quum ait, ipse infirmitates nostras sustcepit & morbos portsuit.

ostium.
34 Et sanauit multos qui ægrotabsnt variis morbis. Et dæmonia multa eiiciebat, & non sinebat loqui dæmonia, quod ipsum nossent.

elamantia ac dicentis, certè tu es Christus ille filius Dei. Et increpans non sinebat ea loqui, quod sciebant eum esse Christum.

Decima sexta pars duplex R. L. Vt manè sequenti ante lucem, Christus exierit in desertum orare, nec rogatus redire voluit Capernaum, sed aliis quoque ciuitatibus Galilææ prædicare.

R. 1. à vers. 35. vsque ad vers. 40. *L. 4. à vers. 42. vsque fi. c.*

35 Et mane multa adhuc nocte quum surrexisset, egressus est & abiit Iesus in desertum locum: ibique orabat.
36 Et prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant.
37 Et quum inuenissent eum, dicunt ei, omnes te quærunt.
38 Et ait illis, eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicem, io hoc enim egressus sum.
39 Et prædicabat in Synagogis eorum in tota Galilæa, & dæmonia eiiciebat.

42 Facto autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ quærebant eum, & veneruot vsque ad ipsum, & detinebant illum, ne discederet ab eis.
43 Quibus ille ait, certe etiam aliis ciuitatibus, Oportet me euangelizare regnum Dei: nam in hoc missus sum.
44 Et prædicabat in Synagogis Galilææ.

Decima septima pars simplex L. de concione Christi in naui, ad stagnum Genezareth, ingenti captura piscium per Petrum, qui cum Iacobo & Ioanne stupentes confirmati à Christo, sequuti sunt eum.

L. 5. vsque vers. 12.

1 FActum est autem cum turba irrueret illi: vt audiret verbum Dei, & ipse stabat iuxta stagnum Genezareth.
Et vidit duas naues, stantes ad stagnum, piscatores autem descenderant ex illis, & abluebant retia.
2 Ingressus autem in vnam nauium, quæ erat Simonis, rogauit eum vt à terra abduceret pusillum, & sedens docebat è naui turbas.
4 Vt cessauit autem loqui, dixit ad Simonem: due in altum, & laxate retia vestra ad capturam.
5 Et respondens Simon dixit illi, Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus: tamen in verbo tuo laxabo rete.
6 Et quum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam, rumpebatur autem rete eorum.
7 Et annuerunt sociis, qui essent in altera nsui, vt venirent & adiuuarent ipsos. Et venerunt atque impleuerunt ambas naues, ita vt illæ mergerentur.
8 Quod quum videret Simon Petrus, accidit ad genua Iesu, dicens: Discede à me, quia homo peccator sum, Domine.
9 Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, super capturam piscium, quam ceperant.
10 Similiter autem Iacobum, & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socij Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Ne metuas, exnunc eris homines capiens.
11 Et subductis in terram nauibus, relictis omnibus secuti sunt eum.

Decima octaua pars duplex R. L. de leproso sanato, & iusso munus secundum legem Mosis offerre.

R. 1. à vers. 40. vsque ad c. 2. *L. 5. à ver. 12. vsque ad ver. 17.*

40 Et venit ad eum leprosus deprecans eum, eique ad genua accidens, ac dicens illi. Si vis, potes me mundare.
41 Iesus autem misericordia commotus, extensa manu, tetigit illum dicens ei, volo, mundus esto.
42 Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est.
43 Et comminatus ei, statim ablegauit eum.
44 Dicitque ei, vide nemini quicquam dicas: sed abi, teipsum ostende Sacerdoti, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimonium illis.
45 At ille egressus, cœpit prædicare multa, & diuulgare sermonem, ita vt iam non posset Iesus manifestè introire in ciuitatem: sed foris in desertis locis erat, & veniebant ad eum vndique.

12 Et accidit quum esset in quadam ciuitate, & ecce vir plenus lepra, quumque vidisset Iesum, prostratus in faciem, rogauit eum dicens: Domine, si vis potes me mundare.
13 Et protensa manu, tetigit eum, dicens, Volo, mundus esto, & confestim lepra discessit ab eo.
14 Et ipse præcepit illi ne cuiquam diceret, sed vade, inquit, ostende teipsum Sacerdoti, & offer pro emundatione tui, quemadmodum præcepit Moses in testimonium illis.
15 Peruagabatur autem magis rumor de illo, & conueniebant turbæ multæ vt audirent, & sanarentur per illum ab infirmitatibus suis.
16 Ipse autem agebat in secessu, in desertis & orabat.

Decima nona ſimplex M. Ieſus Reuerſus ad littora maris Galileæ ſeu dicti ſtagni ſupra par. 17. etiam videns multas circa ſe turbas quia ſatis tum ad occideorale littus docuerat: voluit more ſuo in vlteriorem, id eſt, Orientalem ripam traiicere, vt ibi quoque doceret, & ingreſſurus ouem, ſcribam ſe offerentem deterruit, vni verò diſcipulis commeatum, ad ſepeliendum patrem petenti, denegauit, ſéque ſtatim ſequi iuſſit. Tempeſtatem maris, excitatus ſedauit, & appulſus regionem, Gergeſenorum duos dæmoniacos ſanauit, dæmonibus eiectis in porcos, qui perierunt in mari: Gergeſeni rogant Ieſum diſcedere è finibus ſuis.

M. 8. à verſ. 18. vſque ad fi. c.

18 Quum vidiſſet autem Ieſus turbas multas circum ſeſe, iuſſit vt abirent in vlteriorem ripam.
19 Et quum acceſſiſſet vnus ſcriba dixit ei. Magiſter ſequar te quocunque ieris.
20 Et dicit illi Ieſus, vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: at filius hominis non habet vbi caput reclinet.
21 Alius autem ex diſcipulis eius, dixit ei, Domine permitte mihi prius abire, & ſepelire patrem meum.
22 At Ieſus dixit illi, ſequere me, & ſine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos.
23 Et quum eſſet ingreſſus nauim, ſecuti ſunt eum diſcipuli ſui.
24 Et ecce motus magnus factus eſt in mari, adeo vt nauis operiretur à fluctibus, ipſe verò dormiebat.
25 Et accedentes diſcipuli excitauerunt illum dicentes: Domine ſerua nos, perimus.
26 Et dicit illis, Quid timidi eſtis, ô modicæ fidei? Tunc excitatus increpauit ventos, & mare, & facta eſt tranquillitas magna.
27 Homines verò admirabantur dicentes: Qualis eſt hic quia venti, quoque, & mare obediunt ei?
28 Et quum ipſe veniſſet ad vlteriorem ripam, in regionem Gergeſenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis exeuntes, ſæui valde, adeò vt nemo poſſet tranſire per viam illam.
29 Et ecce clamarunt, dicentes: Quid rei nobis tecum eſt Ieſu fili Dei? veniſti huc ante tempus ad torquendum nos?
30 Erat autem procul ab illis grex porcorum multorum, paſcens.
31 Dæmones verò rogabant eum dicentes, Si eicis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum.
32 Et ait illis, abite. Illi verò egreſſi, abierunt in gregem porcorum, & ecce ſubitaneo impetu ferebatur totus grex porcorum per præceps in mare, & perierunt in aquis.
33 Subulci verò fugerunt, & venientes in ciuitatem renuntiauerunt omnia, & quid acciderat dæmoniacis.
34 Et ecce tota ciuitas exiuit in occurſum Ieſu. Et cum vidiſſent illum, rogauerunt vt decederet á finibus eorum.

Vigeſima triplex M. R. L. De reditu & prædicatione Chriſti in Capernaum, paralytico ſanato, vocatione M. murmure Phariſæorum, & reſponſo ad eos, & ad Baptiſtæ diſcipulos.

Matth. 9. vſque ad v. 8.

1 ET ingreſſus nauim, traiecit, ac venit in ſuam ciuitatem.
2 Et ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto decumbentem. Cumque vidiſſet Ieſus fidem illorum, dixit paralytico, confide fili, remittuntur tibi peccata tua.
3 Et ecce quidam è Scribis dicebant intra ſeſe, Hic blaſphemat.
4 Et cum vidiſſet Ieſus cogitationes illorum, dixit, Quare vos cogitatis mala in cordibus veſtris?
5 Vtrum enim facilius eſt dicere, remittuntur tibi peccata tua, an dicere, ſurge, & ambula?
6 Vt autem ſciatis quod poteſtatem habet filius hominis in terra remittendi peccata. Tunc dicit paralytico, Surge, tolle tuum lectum & abi in domum tuam:
7 Et ille ſurrexit, abiitque in domum ſuam.

R. 1. vſque ad verſic. 23.

5 ET iterum intrauit Capernaum poſt dies aliquot, & auditum eſt quod in domo eſſet.
2 Et protinus congregati ſunt multi, adeò vt iam non caperent eos, nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis ſermonem.
3 Et veniunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur.
4 Et cum non poſſent ei appropinquare præ turba, nodauerunt tectum vbi erat, in quibus erat, eóque perfoſſo, funibus demiſerunt grabbatum, in quo paralyticus iacebat.
5 Quum autem vidiſſet Ieſus fidem illorum, dixit paralytico, Fili, remittuntur tibi peccata tua.
6 Erant autem illic quidam è Scribis ſedentes, & cogitantes in cordibus ſuis.
7 Quid hic ſic loquitur blaſphemias? Quis poteſt remittere peccata, niſi ſolus Deus?
8 Et protinus, vt cognouiſſet Ieſus ſpiritu ſuo, quod ſic cogitarent intra ſeſe, dicit illis: Quid tales cogitatis in cordibus veſtris?
9 Vtrum eſt facilius dicere paralytico, remittuntur tibi peccata: an dicere, ſurge, & tolle grabbatum tuum, & ambula?

L. 5. à ver. 17. vſque ad finem c.

17 Et factum eſt quodam die, & ipſe docebat, erantque Phariſæi ſedentes, ac legis Doctores, qui venerant ex omni caſtello Galilææ, & Iudææ, & Hieruſalem, & virtus Domini aderat ad ſanandum eos.
18 Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante eum.
19 Et non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſuper tectum, ac per tegulas dimiſerunt eum cum lecto ante Ieſum.
20 Quorum fidem vt vidit, dixit illi: Homo, remittuntur tibi peccata tua.
21 Et cœperunt cogitare Scribæ & Phariſæi, dicentes, Quis eſt hic, qui loquitur blaſphemias? quis poteſt remittere peccata, niſi ſolus Deus?
22 Vt cognouit autem Ieſus cogitationes eorum, reſpondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus veſtris?
23 Vtrum eſt facilius dicere, remittuntur tibi peccata tua: an dicere, Surge, & ambula?
24 Vt autem ſciatis, quod filius hominis habet poteſtatem in terra remittendi peccata, ait paralytico: tibi

8 Turbæ verò quæ viderant, admiratæ ſunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus.

9 Et præteriens Ieſus illinc, vidit hominem deſidentem ad Telouium, Matthæum nomine: dixitque ei, ſequere me, atque is ſurgens, ſequutus eſt eum.

10 Et factum eſt, vt Ieſus accumberet in illis ædibus, & ecce multi publicani & peccatores qui venerant, ſimul accumbuerunt cum Ieſu, & diſcipulis eius.

11 Cúmque id vidiſſent Phariſæi, dixerunt diſcipulis eius, Cur cum publicanis & peccatoribus veſcitur magiſter veſter?

12 At Ieſus vbi audiuit, dixit illis, non opus habent ij qui valdi ſunt medico: ſed qui male habent.

13 Profecti verò diſcite, quid ſit, miſericordiam volo, & non ſacrificium: Non enim veni ad vocandum iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.

14 Tunc adeunt eum diſcipuli Ioannis, dicentes, quam ob cauſam nos & Phariſæi ieiunamus plerumque, diſcipuli verò tui non ieiunant?

15 Et dixit illis Ieſus, nunquid poſſunt filij thalami nuptialis lugere, quãdiu eum illis eſt ſponſus? venient autẽ dies, quum tollerur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt.

16 Nullus autem immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus: illud enim ſupplementum detrahit de veſtimento, & fit peior ruptura.

17 Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres, alioqui rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt: ſed mittunt vinum nouum in vtres nouos, & vtraque ſimul ſeruantur.

10 Vt autem ſciatis, quòd filius hominis habet poteſtatem in terra remittendi peccata, ait paralytico.

11 Tibi dico, Surge, & tolle grabbatum tuum, & abi in domum tuam.

12 Et ſtatim ſurrexit, ſublatóque grabbato, egreſſus eſt in conſpectu omnium: adeò vt ſtuperent omnes, & glorificarent Deum, dicentes: Nunquam ſic vidimus.

13 Et egreſſus eſt rurſus ad mare: omnisque turba veniebat ad eum, ac docebat eos.

14 Et quum præteriret Ieſus, vidit Leui Alphæi filium ſedentem ad Telonium, & ait illi: Sequere me. Iſque ſurgens, ſecutus eſt eum.

15 Et factum eſt quum accumberet in domo illius, multi etiam Publicani & peccatores, ſimul diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eius. Etãi enim multi, & ſequuti fuerant eum.

16 Et Scribæ & Phariſæi quum vidiſſent eum capientem cibum cum publicanis & peccatoribus, dicebant diſcipulis eius: Quid eſt quod eum publicanis & peccatoribus edit, ac bibit?

17 Hoc audito, Ieſus, ait illis: Nõ opus habent qui bene valent medico, ſed qui male habent. Non veni ad vocandum iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.

18 Et diſcipuli Ioannis ac Phariſæorum ieiunabant, veniúntque, & dicunt illi, Quare diſcipuli Ioannis & Phariſæorum ieiunant, tui autem diſcipuli non ieiunant?

19 Et ait illis Ieſus: Num poſſunt filij thalami nuptialis, quandiu eum illis eſt ſponſus ieiunare? Quandiu habent ſecum ſponſum, non poſſunt ieiunare.

20 Venient autem dies, quum auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt in illis diebus.

21 Et nemo pannieulum tude inſuit veſtimento veteri: alioqui ſupplementum illud nouum detrahit veteri, & peior ſciſſura fit.

22 Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioqui diſrumpit vinum nouum, vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt: ſed vinum nouum in vtres nouos mitti debet.

12 Vt autem ſciatis, quòd filius hominis habet poteſtatem in terra remittendi peccata, ait paralytico.

13 Tibi dico, Surge, & tolle grabbatum tuum, & abi in domum tuam.

14 Et ſtatim ſurrexit, ſublatóque grabbato, egreſſus eſt in conſpectu omnium: adeò vt ſtuperent omnes, & glorificarent Deum, dicentes: Nunquam ſic vidimus.

15 Et egreſſus eſt rurſus ad mare: omnisque turba veniebat ad eum, ac docebat eos.

16 Et quum præteriret Ieſus, vidit Leui Alphæi filium ſedentem ad Telonium, & ait illi: Sequere me. Iſque ſurgens, ſecutus eſt eum.

17 Et factum eſt quum accumberet in domo illius, multi etiam Publicani & peccatores, ſimul diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eius. Etãi enim multi, & ſequuti fuerant eum.

18 Et Scribæ & Phariſæi quum vidiſſent eum capientem cibum cum publicanis & peccatoribus, dicebant diſcipulis eius: Quid eſt quod eum publicanis & peccatoribus edit, ac bibit?

19 Hoc audito, Ieſus, ait illis: Nõ opus habent qui bene valent medico, ſed qui male habent. Non veni ad vocandum iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.

20 Et diſcipuli Ioannis ac Phariſæorum ieiunabant, veniúntque, & dicunt illi, Quare diſcipuli Ioannis & Phariſæorum ieiunant, tui autem diſcipuli non ieiunant?

21 Et ait illis Ieſus: Num poſſunt filij thalami nuptialis, quandiu eum illis eſt ſponſus ieiunare? Quandiu habent ſecum ſponſum, non poſſunt ieiunare.

22 Venient autem dies, quum auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt in illis diebus.

23 Et nemo pannieulum tude inſuit veſtimento veteri: alioqui ſupplementum illud nouum detrahit veteri, & peior ſciſſura fit.

24 Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioqui diſrumpit vinum nouum, vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt: ſed vinum nouum in vtres nouos mitti debet.

25 Et ipſe reſpondens dixit ad illos: Num legiſtis quid fecerit Dauid quum opus haberet & eſuriret ipſe & qui cum eo erant?

26 Quomodo ingreſſus eſt domum Dei ſub Abiathar pontifice, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat comedere niſi ſacerdotibus, & dedit & his qui cum eo erant?

27 Et dicebat illis: Sabbatum propter hominem factum eſt, non homo propter ſabbatum.

28 Itaque dominus eſt filius hominis etiam ſabbati.

Vigeſima prima pars ſimplex M. De filia cuiuſdam principis ſuſcitata, & muliere fluxum ſanguinis patiente, duobus cæcis, & vno muto, & dæmoniaco liberatis.

M. 9. à verſic. 18. vſque verſic. 35.

18 Hæc eum illis loqueretur, ecce princeps quidam venit, & adorauit eum, dicens: Ecce filia mea modo defuncta eſt, ſed veni, & impone manum tuam ſuper illam, & viuet.

19 Et ſurgens Ieſus, ſequutus eſt eum, ac diſcipuli eius.

20 Et ecce mulier quæ ſanguinis profluuio laborauerat duodecim annos, accedens à tergo, tetigit fimbriam veſtimenti illius.

21 Dicebat enim intra ſeſe: Si tantùm tetigero veſtimentum eius, ero ſalua.

22 At Ieſus conuerſus, & intuitus illam, dixit, Confide filia, fides tua ſaluam te fecit: & ſalua facta fuit mulier abilla hora.

23 Et quum veniſſet Ieſus in ædes priocipis, vidiſſetque tibicines, & turbam tumultoantem.
24 Dicit illis, Recedite, non enim mortua eſt adoleſcentula, ſed dormit: & deridebaot eum.
25 Quum autem fuiſſet eiecta turba, introgreſſus, tenuit manum illius, & ſurrexit adoleſcentula.
26 Et exijt hæc fama in totam illam regionem.
27 Et quum diſcederet illinc Ieſus, ſecuti ſunt illum duo cæci, clamantes ac diceotes, Miſerere noſtri fili Dauid.
28 Cum autem veniſſet in ædes, adieruot illum cæci, & dicit eis Ieſus: Creditis me hoc poſſe facere? Dicunt ei, etiam Domine.
29 Tunc retigit oculos eorum dicens: Secundum fidem veſtram fiat vobis.
30 Et aperti ſunt oculi eorum. Et graviter intermioatus eſt illis Ieſus, dicens, Videte ne quis ſciat.
31 At illi quum abiſſent, diuulgarunt famam illius in tota illa regiooe.
32 Illis autem egredientibus, ecce adduaerunt illi hominem motum, dæmoniacum.
33 Et eiecto dæmouio loquums eſt mutus, & admiratæ ſunt turbæ, dicentes, Nunquam apparuit ſic in Iſraël.
34 At Phariſæi dicebant, In priocipe dæmoniotum eijcit dæmonia.

Vigeſima ſecunda ſimplex I. de ſecunda publica profectione Chriſti in Hieruſalem, de piſcina, & triginta octo annis Languente ſanato, prædicatione, & diſputationibus contra Pontifices & Rabinos Hieroſolymæ qui contra eum conſpirarunt.

I. V.

Locus auctoris quæſitus è ſcriptis eius cauſa addebatur.

1 POſt hæc erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam.
2 Eſt autem Hieroſolymis ad Probaticam † piſcina, quæ nomioatur hebraicè Betheſda quinque porticus habens.
3 In his iacebat multitudo magna ægrotorum, cæcorum, claudotum, aridotum, expectaotium aquæ motum.
4 Angelus enim per interualla deſcendebat in piſcinam, & turbabat aqoam: Itaque qui primus deſcendiſſet poſt turbationem aquæ, ſanus fiebat à quocunque detineretur morbo.
5 Erat autem quidam homo illic, qui triginta & octo annos morbo teoebatur.
6 Hunc cùm vidiſſet Ieſus decumbentem, & cogoouiſſet quòdiam multum temporis morbo tenetetur, dicit ei, vis ſanus fieri?
7 Reſpondit ei ægrotus: domine, hominem non habeo, vt quum turbata fuerit aqua, mittat me io piſcinam: ſed interim dum ego venio, iam alius ante me deſcendit.
8 Dicit ei Ieſus, ſurge, tolle grabatum tuum & ambola.
9 Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille, Et ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat: erat autem ſabbathum in die illo.
10 Dicebant ergo Iudæi, ei qui ſanatus fuerat: Sabbathom eſt, non licet tibi tollere grabatum.
11 Reſpondit eis, Qui me ſanum fecit, Is mihi diait, Tolle grabatum tuum, & ambula.
12 Interrogauerunt eum, Quis eſt ille homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum & ambula?
13 Is autem qui ſanatus fuerat, neſciebat quis eſſet: Ieſus enim ſubduxerat ſe, præ turba eo loci exiſtente.
14 Poſtea inuenit eum Ieſus in templo, & dixit illi, Ecce ſanus factus es, ne poſthac pecces, ne quid deterius tibi contingat.
15 Abijt ille homo, & nunciauit Iodæis, quòd Ieſus eſſet, qui ſanum eum fecerat.
16 Ac præterea perſequebantur Iudæi Ieſum, & quærebant illum occidere, quòd iſta feciſſet io ſabbatho.
17 Ieſus autem reſpondit eis: Pater meus ad hoc vſque tempotis operatur, & ego opetor.
18 Propterea ergo magis quærebant eom Iudæi interficere, quia oon ſulùm ſoluerat ſabbathum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo.
19 Reſpondit itaque Ieſus, & dixit eis: Amen, amen dico vobis, non poteſt filius à ſeipſo facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Quæ eoim ille facit, hæc & filius ſimiliter facit.
20 Pater enim diligit filium, & omoia demonſtrat ei, quæ ipſe facit, & maiora his demooſtrabit ei opera, vt vos miremini.
21 Sicut eoim pater ſuſcitat mortuos, & viuificat: ſic & filius qoos vult viuificat.
22 Neque enim pater iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio.
23 Vt omnes honoreot filium, ſicut honorant patrem. Qui non hooorat filium non honorat patrem qui miſit illum.
24 Ameo, Amen dico vobis qoi ſermonem meom audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æretnam, & in condemnationem non venit: ſed tranſiuit à morte in vitam.
25 Amen, amen dico vobis, quòd veniet hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei, & qoi audierint, viuent.
26 Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio habere vitam io ſemetipſo.
27 Et poteſtatem dedit ei etiam iudicij faciendi: vt filius hominis eſt.
28 Nolite mirari hoc: Quia veniet hora in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem eius.
29 Et prodibuot qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: Qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.
30 Noo poſſum ego à me ipſo facere quicquam. Sicut audio, iudico, & iudicium meum iuſtum eſt: Quia noo quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me, patris.
31 Si ego teſtificor de meipſo, teſtimooium meum non eſt verum.
32 Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me, & scio quod verum eſt teſtimonium, quod teſtatur de me.
33 Vos miſiſtis ad Ioannem, & teſtimonium reddidit veritati.
34 Ego autem ab homine teſtimonium non accipio, ſed hæc dico vt vos ſalui ſitis.
35 Ille erat lucerna ardens & lucens, vos autem voluiſtis ad tempus exultare in luce eius.

36 Ego

36 Ego autem habeo teſtimonium maius, quàm Ioannis: Opera enim quæ dedit mihi Patet vt perficiam ea, ipſa opera, quæ ego facio, teſtificantur de me, quòd pater miſerit me.
37 Et qui miſit me, patet, Ipſe teſtificatus eſt de me: Neque vocem eius vnquam audiſtis, neque ſpeciem eius vidiſtis.
38 Et ſermonem eius non habetis, in vobis manentem: quia quem miſit ille, huic vos non creditis.
39 Scrutamini ſcripturas, nam vos videmini vobis in ipſis vitam æternam habere, & illæ ſunt, quæ teſtificantur de me.
40 Et non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.
41 Gloriam ab hominibus non accipio.
42 Sed cognoui vos quod dilectionem Dei, non habetis in vobis.
43 Ego veni in nomine patris mei, & non recipitis me: Si alius venerit in nomine ſuo, Illum recipietis.
44 Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam à vobis inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis.
45 Nolite putare quod ego accuſaturus ſim vos, apud patrem: eſt qui accuſat vos, Moſes, in quem vos ſperatis.
46 Si enim crederetis Moſi, crederetis etiam mihi, de me enim ille ſcripſit.
47 Si autem illius ſcriptis non creditis, quomodo verbis meis creditis?

Vigeſima tertia pars duplex R. L. De Ieſu tranſeunte per ſegetes poſt 2. paſcha relicta rebelli Hieroſolyma, vbi quærebant eum occidere I. 5. 16. 18. & de diſcipulis vellentibus ſpicas; de reſponſo per exemplum Dauidis ad calumniam Phariſæorum, de dextra arida ſanata ſabbatho, & conſpiratione Phariſæorum cum Herodianis.

R. 2. à verſ. 23. vſque ad 5. verſ. 7. — *L. 6. vſque ad verſ. 12.*

23 Et factum eſt vt ipſe tranſiret ſabbathis per ſegeres, & cœperunt diſcipuli eius inter viam vellere ſpicas:
24 Et Phariſæi dicebant ei, ecce, cur faciunt ſabbathis quod non licet?
25 Et ipſe ait illis, nunquam legiſtis quid fecerit Dauid, quum indigeret & eſurtiret ipſe, & qui cum eo erant?
26 Quomodo ingreſſus ſit domum Dei ſub Abiathar principe ſacerdotum, & panes propoſitionis comederit, quos non licet edere niſi ſacerdotibus, & dederit etiam eis qui ſecum erant?
27 Et dicebat illis Sabbathum propter hominem factum eſt: non homo propter ſabbathum.
28 Itaque dominus eſt filius hominis, etiam ſabbathi.

R. III.

1 ET intrauit iterum in Synagogam, & ibi erat homo atefactam habens manum.
2 Et obſeruabant eum, an ſabbathis ſanaturus eſſet illum, vt accuſarent eum.
3 Et ait homini habenti manum atefactam, ſurge in medium.
4 Et dicit illis, Vtrum licet ſabbathis benefacere, an malefacere? animam ſeruare, an occidere? At illi tacebant.
5 Et cum circumſpexiſſet eos cum ira, condoleſcens ſuper obdurationc cordis eorum, dicit homini, extende manum tuam, & extendit, & reſtituta eſt ſanitati manus eius, vt altera.
6 Tunc egreſſi Phariſæi ſtatim cum Herodianis conſilium inierunt aduerſus eum, vt eum perderent.

1 FActum eſt autem vt in ſabbatho ſecundo primò tranſiret per ſata, ac vellebant diſcipuli eius ſpicas, edebántque, confricantes manibus.
2 Quidam autem Phariſæorum dicebant illis, Quid facitis, quod non licet facere in ſabbathis?
3 Et reſpondens Ieſus ad eos, dixit: Ne hoc quidem legiſtis quod fecit Dauid, quum eſuriſſet ipſe, & qui cum illo erant?
4 Quomodo intrauit in domum Dei, & panes propoſitionis ſumpſit, editque ac dedit etiam his qui ſecum erant, quos non licet edere, niſi tantum ſacerdotibus?
5 Et dicebat illis, dominus eſt filius hominis etiam ſabbathi.
6 Factum eſt autem & in alio ſabbatho, vt intraret in Synagogam ac docerer. Et erat ibi humo, & manus eius dextera erat atida.
7 Obſeruabant autem ſcribæ ac Phariſæi, an in ſabbatho ſanaturus eſſet, vt inuenirent vnde accuſarent eum.
8 Ipſe verò ſciebat cogitationes eorum: & ait homini qui habebat manum aridam, ſurge, & ſta in medio. Ille verò ſurgens, ſtetit.
9 Ait igitur ad illos Ieſus, interrogabo vos vtrum licet ſabbathis benefacere, an malefacere? animam ſeruare, an perdere?
10 Et circumſpectis omnibus illis dixit homini, extende manum tuam, ille autem ita fecit, & reſtituta eſt manus eius ſana, ſicut altera.
11 Ipſi autem repleti ſunt amentia, & colloquebantur alij cum alijs quidnam facerent Ieſus.

Vigeſima quarta duplex M. R. Ieſus relicta etiam Iudæa, poſt dictam conſpirationem, ſeceſſit in Galilæam, circumiens ciuitates omnes & vicos, docens & ſanans.

M. 9. à verſ. 35. ad fin. c. — *R. 3. à verſ. 7. vſque ad verſ. 13.*

35 Et circuibat Ieſus ciuitates omnes, ac vicos, docens in Synagogis illorum, ac prædicans euangelium regni, & ſanans omnem morbum, & omnem langorem in populo.
36 Quum vidiſſet autem turbas, affectu miſericordiæ tactus eſt erga illos, quod eſſent deſtituti ac diſperſi velut oues, non habentes paſtorem.

7 Ieſus autem cum diſcipulis ſuis ſeceſſit ad mare: & ingens multitudo à Galilæa ſequuta eſt eum & à Iudæa.
8 Et ab Hieroſolymis, & ab Idumæa; & trans Iordanem, & qui circa Tyrum & Sidonem habitabant, multitudo magna: qui cum audiſſent quanta faceret, venerunt ad eum.

M. 9.

37 Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidem messis multa, sed operarij pauci.
38 Rogate ergo Dominum messis, vt extrudat operarios in messam suam.

R. 9.

9 Et dixit discipulis suis, vt nauicula, sibi deseruiret propter turbam, ne ipsum premerent.
50 Multos enim sanauerat, ita vt irruerent in eum, quo illum tangerent, quotquot affligebantur.
55 Et spiritus immundi quum illum vidissent, procidebant ei & clamabant, dicentes, Tu es filius Dei.
52 Et vehementer increpabant eis, ne se manifestum facerent.

Vigesima quinta triplex M R. L. Iesus ascendit montem pernoctans in oratione, & orto die conuocat discipulos suos, ex quibus instituit duodecim Apostolos.

M. 10. vsque vers. 5.

1 ET accersitis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem aduersus spiritus immundos, vt eicerent eos, & sanarent quemuis morbum, & omnem languorem.
2 Porrò duodecim Apostolorum nomina sunt hæc: Primus Simon qui dicitur Petrus, & Andræas frater eius: Iacobus filius Zebedæi, & Ioannes frater eius:
3 Philippus & Bartholomæus: Thomas & Matthæus, qui fuerat publicanus: Iacobus filius Alphæi: & Lebbæus cognomento Thaddeus.
4 Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui & prodidit illum.

R. 3. à vers. 13. vsque vers. 10.

13 Et ascendit in montem & vocauit ad se, quos ipse voluit, & venerunt ad eum.
14 Et constituit duodecim, vt essent secum, & vt emitteret eos ad prædicandum:
15 Vtque haberent potestatem sanandi morbos, & eiiciendi dæmonia.
16 Et imposuit Simoni nomē Petrus.
17 Et Iacobum filium Zebedæi, & & Ioannem frattem Iacobi: & impositit eis nomina Boanerges, quod est, filij tonitrui.
18 Et Andræam & Philippum & Bartholomæum & Matthæum & Thomam & Iacobum Alphæi, & Thadæum & Simonē Cananæū.
19 Et Iudam Iscariotem, qui & prodidit illum.

L. 6. à vers. 13. vsque vers. 18.

12 Factum est autem in illis diebus, exiit in montem ad orandum, etátque pernoctans in deprecatione Dei.
13 Et quum dies factus esset, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit.
14 Simonem, quem & nominauit Petrum, & Andræam fratrem eius: Iacobum & Ioannem: Philippum & Bartholomæum.
15 Matthæum, & Thomam: Iacobum Alphæi & Simonem qui vocatur Zelotes.
16 Et Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui idem fuit proditor.

Vigesima sexta simplex M. mandata, quæ dedit recens institutis Apostolis, ad prædicaodum emitteodis.

M. 10. à vers. 5. vsque ad fi. c.

5 Hos duodecim emisit Iesus, præcipiens eis, dicens, in viam gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne ingrediamini.
6 Sed ite potius ad oues perditas domus Israël.
7 Profecti autem prædicate, dicentes. Appropinquauit regnum cœlorum.
8 Ægrotos sanate, leprosos mundate, mortuos suscitate, dæmonia eiicite: dono accepistis, dono date.
9 Ne comparetis aurum neque argentum, neque æs in zonis vestris.
10 Neque peram aditet, neque binas tunicas, neque calceamenta, neque virgam, Nam dignus est operarius cibo suo.
11 Sed in quamcumque ciuitatem aut vicum fueritis ingressi, exquirite quis in ea sit dignus, atque illic manete donec exeatis.
12 Quum autem intrabitis domum, salutate illam.
13 Et siquidem fuerit domus digna, veniat pax vestra super illam: Sin minus fuerit digna, pax vestra ad vos reuertatur.
14 Et quicunque non exceperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes ex ædibus aut ciuitate illa, excutite puluerem pedum vestrorum.
15 Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quam ciuitati illi.
16 Ecce ego mitto vos velut oues in medio luporum, estote igitur prudentes velut serpentes, & simplices sicut columbæ.
17 Cauete autem ab hominibus: tradent enim vos in concilia, & in Synagogis suis flagellabunt vos.
18 Sed & ad principes & reges ducemini, propter me, in testimonium ipsis & gentibus.
19 Cum autem tradiderint vos, ne sitis solliciti, quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.
20 Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.
21 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filij aduersus parentes, & morte afficient eos.
22 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum: verùm qui sustinuerit vsque in finem, hic saluus erit.
23 Cum autem persequuti vos fuerint in vrbe hac, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, non perambulaueritis omnes ciuitates Israëlis, quin iam filius hominis veniat.
24 Non est discipulus supra magistrum, neque seruus supra dominum suum.
25 Sufficit discipulo vt sit sicut magister ipsius, & vt seruus sit sicut Dominus ipsius. Si ipsum patremfamilias vocauerunt Beelzebub, quanto magis domesticos illius?
26 Ne igitur metuatis eos nihil est enim tectum, quod non sit retegendum, & nihil occultum, quin futurum sit vt sciatur.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurem auditis, prædicate ſupra domos.
28 Et ne metuatis ab his qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed metuite magis illum qui poteſt & animam & corpus perdere in gehenna.
29 Nónne duo paſſerculi aſſario væneunt? & vnus ex illis non cadet in terram ſine patre veſtro.
30 Veſtri verò etiam pili capitis omnes numerati ſunt.
31 Nolite ergo timere, vos multis paſſerculis præſtatis.
32 Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus confitebor & ipſum córam patre meo qui in cœlis eſt.
33 Quiſquis autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo qui eſt in cœlis.
34 Ne arbitremini quod venerim ad mittendum pacem in terram, non veni vt mitterem pacem, ſed gladium.
35 Nam veni vt diſſidere faciam hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam, & ſponſam aduerſus ſocrum ſuam.
36 Et inimici hominis (erunt) domeſtici eius.
37 Qui amauerit patrem aut matrem ſupra me, non eſt me dignus: & qui amauerit filium aut filiam ſupra me, non eſt me dignus.
38 Et qui non accipit crucem ſuam, ac ſequitur poſt me, non eſt me dignus.
39 Qui inuenerit animam ſuam, perdet eam, & qui perdiderit animam ſuam mea cauſa, inueniet eam.
40 Qui recipit vos, me recipit: Et qui me recipit, recipit eum qui me miſit.
41 Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet.
42 Et quicunque ad bibendum dederit vni ex poſſillis his poculum aquæ frigidæ tantum, non diſcipuli, Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.

Vigeſima ſeptima ſimplex L. Ieſus deſcendit cum illis de monte, & ſtetit in loco campeſtri concionem inſignem habens.

L. 6. à verſic. 17. vſque ad finem cap.

17 Et deſcendens cum illis, ſtetit in loco campeſtri, turbáque diſcipulorum eius, & multitudo copioſa plebis ex omni Iudæa & Ieruſalem, & à maritima Tyro & Sydone, qui venerant vt auditent eum, & ſanarentur à morbis ſuis.
18 Et qui vexabantur à ſpiritibus immundis, & ſanabantur.
19 Et omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus ab illo exibat, & ſanabat omnes.
20 Et ipſe attollens oculos ſuos in diſcipulos, dicebat, Beati pauperes: quia veſtrum eſt regnum Dei.
21 Beati qui eſuritis nunc: quia ſaturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.
22 Beati eritis cùm vos oderint homines, & ſeparauerint vos, & probris affecerint, & eiecerint nomen veſtrum tanquam malum, propter filium hominis.
23 Gaudete in illo die, & exultate: ecce enim merces veſtra multa eſt in cœlis. nam ſecundum hæc, faciebant Prophetis patres eorum.
24 Veruntamen væ vobis diuitibus: quia habetis conſolationem veſtram.
25 Væ vobis qui ſaturati eſtis: quia eſurietis. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.
26 Væ vobis cùm laudauerint vos omnes homines, nam ſecundum hæc, faciebant pſeudoprophetis patres eorum.
27 Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos veſtros: benefacite iis qui vos oderunt.
28 Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos.
29 Percutienti te in maxillam, præbe & altetam: & ab eo qui aufert tibi pallium, etiam tunicam noli prohibere.
30 Omni autem exigenti abs te tribue: & ab eo qui aufert quæ tua ſunt, ne repoſcas.
31 Et prout vultis vt faciant vobis homines, vos quoque facite illis ſimiliter.
32 Et ſi diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia? Nam & peccatores eos à quibus diligũtur, diligũt.
33 Et ſi benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia? ſiquidem & peccatores hoc faciunt.
34 Et ſi mutuum dederitis his à quibus ſperatis vos recepturos, quæ gratia eſt vobis? Nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, vt recipiant paria.
35 Veruntamen diligite inimicos veſtros, & benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes, & erit merces veſtra multa: & eritis filij altiſſimi, quia ipſe benignus eſt erga ingratos ac malos.
36 Eſtote ergo miſericordes: ſicut & pater veſter miſericors eſt.
37 Neludicate, & non iudicabimini: ne condemnate, & non condemnabimini. Remittite, & remittetur vobis.
38 Date, & dabitur vobis. Menſuram bonam & confertam, & concuſſam, atque exundantem dabunt in ſinum veſtrum: eadem quippe menſura qua metimini, remetietur vobis.
39 Dicebat autem illis ſimilitudinem: Nunquid poteſt cæcus cæcum ducere? nónne ambo in foueam cadũt?
40 Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum ſuum: Perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter eius.
41 Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autẽ quæ in oculo proprio eſt, non animaduertis?
42 Aut quomodo dicere potes fratri tuo, Frater, ſine, eiiciam feſtucam quæ in oculo tuo eſt, quum ipſe trabem quæ eſt in oculo tuo, non reſpicias? Hypocrita, eiice primum trabem ex oculo tuo, & tunc perſpicies, vt eiicias feſtucam quæ eſt in oculo fratris tui.
43 Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructum putrem: neque arbor putris, faciens fructum bonum.
44 Vnaquæque enim arbor ex fructu proprio cognoſcitur. Neque enim è ſpinis colliguntur ficus: neque è rubo vindemiant vuam.
45 Bonus homo ex bono theſauro cordis ſui profert bonum, & malus homo ex malo theſauro cordis ſui profert malum. Nam ex abundantia cordis loquitur os eius.
46 Quid autem vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico?
47 Quiſquis venit ad me, & audit ſermones meos, & facit eos: oſtendam vobis cui ſimilis ſit.
48 Similis eſt homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & poſuit fundamentum ſuper petram. Inun-

darione autem facta, illiſum eſt flumen domui illi, & non potuit eam mouere: fundata enim erat ſuper petram.

49 Qui autem audiuit, & non fecit, ſimilis eſt homini qui ædificauit domum ſuam ſuper terram, abſque fundamento, in quam illiſus eſt fluuius, & continuò cecidit, & facta eſt ruina domus illius magna.

Vigeſima octaua duplex M. L. Ieſus finitis tam mandatis datis in monte recenter electis Apoſtolis, quàm dicto celebri ſermone ad populos in loco campeſtri. Proceditur nunc docturus in ciuitatibus, & primò ingreditur Capharnaum.

M. 11. verſ. 1.

1 ET factum eſt quum finem feciſſet Ieſus præcipiendi duodecim diſcipulis ſuis, progreſſus eſt illinc vt doceret & prædicaret in ciuitatibus illorum.

L. 7. verſ. 1.

1 CVm autem conſummaſſet omnia verba ſua audiente populo intrauit Capernaum.

Vigeſima nona ſimplex L. Ieſus ingreſſus Capharnaum antequam ingrederetur domum, ſanauit verbo ſeruum Centurionis morientem.

L. 7. à verſ. 2. vſque ad verſ. 11.

2 Centurionis autem cuiuſdam ſeruus male habens moriebatur, qui illi erat in pretio.
3 Quum audiſſet autem de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum vt veniret & ſanaret ſeruum ſuum.
4 At illi quum veniſſent ad eum, rogabant eum ſtudiosè, dicentes: Dignus eſt vt hoc illi præſtes.
5 Diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis.
6 Ieſus autem profectus eſt cum illis. Et cùm iam non longè abeſſet à domo miſit ad eum Centurio amicos, dicentes ei, Domine, noli vexari, non enim ſum dignus, vt ſub tectum meum intres.
7 Quapropter nec meipſum arbitratus ſum dignum, qui venirem ad te: ſed die verbo, & ſanabitur puer meus.
8 Etenim ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic vade, & vadit: & alteri veni, & venit: & ſeruo meo fac hoc, & facit.
9 Auditis autem his Ieſus, miratus eſt eum, & conuerſus, ſequenti ſe turbæ, dixit, dico vobis ne in Iſraël quidem tantam fidem inueni.
10 Et reuerſi qui miſſi fuerant, in domum, repererunt ſeruum qui ægrotauerat, ſanum.

Trigeſima pars ſimplex R. Ieſu domum tandem ingreſſo, diſcipuli coacti ſunt egredi ad arcendam turbam accurrentem, ne impedirentur ſaltem ſero panem edere.

R. 3. verſ. 20. 21.

20 Et veneruut in domum, & conuenit iterum turba, ita vt ipſi non poſſent neque panem manducare.
21 Et quum audiſſent ſui exierunt tenere eam, dicebant enim quoniam exiit.

Trigeſima prima ſimplex L. Ieſus deinceps iens Nain, ſuſcitauit filium viduæ, dum ferretur ad ſepulchrum.

L. 7. à num. 11. vſque verſ. 18.

11 Et factum eſt deinceps vt proficiſceretur in ciuitatem quæ vocatur Naiu: & ſimul cum eo profecti ſunt diſcipuli eius multi, & turba multa.
12 Vt autem appropinquauit portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnigenitus matris ſuæ: & hæc vidua erat, & turba ciuitatis multa cum ea.
13 Quam quum vidiſſet Dominus, miſericordia commotus eſt ſuper ea, & dixit illi, ne plores.
14 Et accedens tetigit loculum (porrò qui portabant ſubſtiterunt) & ait, Adoleſcens, tibi dico, ſurge.
15 Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri ſuæ.
16 Cœpit autem omnes timor, & glorificabant Deum, dicentes: certe Propheta magnus ſurrexit inter nos, & certe Deus viſitauit populum ſuum.
17 Et manauit hic ſermo per totam Iudæam de ipſo, & in omnem circumiacentem regionem.

Trigeſima ſecunda duplex M. L. Ioan. Baptiſta, audiens in carcere facta Chriſti, mittit duos è diſcipulis ſuis ad eum: qui verbis & nouis etiam miraculis reſpondet, & illis abeuntibus, ſplendidumde Baptiſta teſtimonium facit ad populum, ingratitudinem, & ſtupiditatem Iudæorum arguens.

M. 11. à verſ. 2. vſque verſ. 20.

2 Ioannes autem quum audiſſet in carcere opera Chriſti, miſſis duobus diſcipulis ſuis.
3 Dixit illi, Tu es ille qui venturus erat an alium expectamus?

L. 7. à verſ. 18. vſque verſ. 36.

18 Et nuntiauerunt Ioanni diſcipuli ipſius de ijs omnibus. Et conuocauit duos de diſcipulis ſuis Ioannes
19 Miſitque ad Ieſum dicens, Es tu is qui venturus

M. 11.

4 Et reſpondens Ieſus dixit illis, euntes renuntiate Ioannī quæ audiſtis & videtis.
5 Cæci viſum recipiunt, & claudi ambulant, leproſi mundantur & ſurdi audiunt, mortui excitantur, & pauperes euangelizantur.
6 Et beatus eſt qui non fuerit offenſus in me.
7 Illis autem abeuntibus cœpit Ieſus turbis dicere de Ioanne: Quid exiſtis in deſertum, vt ſpectaretis arundinem quæ agitetur à vento?
8 Sed quid exiſtis? vt videretis hominem mollibus veſtibus amictum? ecce qui mollia geſtant, in domibus regum ſunt.
9 At quid exiſtis videre? num prophetam? certe dico vobis etiam excellentiorem propheta.
10 Iſte enim eſt de quo ſcriptum eſt, ecce ego mitto, nuntium meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.
11 Amen dico vobis, non exortus fuit inter natos ex mulieribus maior Ioanne Baptiſta, attamen qui minor eſt in regno cœlorum, maior eſt illo.
12 Porrò à diebus Ioannis Baptiſtæ vſque ad hunc diem, regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.
13 Nam omnes prophetæ, & ipſa lex, vſque ad Ioannem prophetauerunt.
14 Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Helias, qui venturus erat.
15 Qui habet aures ad audiendum, audiat.
16 Sed cui aſſimilabo generationem hanc? Similis eſt pueris qui ſedent in foris, & acclamant ſodalibus ſuis.
17 Ac dicunt, Tibia cecinimus vobis, & non ſaltaſtis, lugubria cecinimus vobis, & non planxiſtis.
18 Venit enim Ioannes nec edens nec bibens, & aiunt, Dæmonium habet.
19 Venit filius hominis edens ac bibens, & dicunt, Ecce hominem Comedonem, & vini potorem, publicanis amicum ac peccatoribus: & iuſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis.

L. 7.

erat, an alium expectamus?
20 Cum autem veniſſent ad eum viri illi, dixerunt: Ioannes Baptiſta miſit nos ad te, dicens: Es tu ille qui venturus erat, an alium expectamus?
21 In eadem autem hora multos ſanauit à morbis ac plagis, & ſpiritibus malis, & multis cæcis donauit viſum.
22 Et reſpondens Ieſus dixit illis: euntes, renuntiate Ioanni qui vidiſtis & audiſtis, quod cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperibus annuntiatur euangelium.
23 Et beatus eſt quicunq; non fuerit offenſus in me.
24 Et eum diſceſſiſſent nuntij Ioannis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas: Quid exiſtis in deſertum ad videndum? arundinem quæ vento agitetur?
25 Sed quid exiſtis viſuri? hominem mollibus veſtimentis indutum? ecce qui in veſtitu ſplendido, & in deliciis agunt, in aulis regum ſunt.
26 Sed quid exiſtis ad videndum? prophetam? certe dico vobis, & plus quam prophetam.
27 Hic eſt de quo ſcriptum eſt: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.
28 Dico enim vobis: Maior inter natos è mulieribus propheta, Ioanne Baptiſta nemo eſt: Attamen qui minor eſt in regno Dei, maior eſt illo.
29 Et omnis populus audiens, & Publicani iuſtificauerunt Deum, baptizati baptiſmo Ioannis.
30 Phariſæi autem & legis periti conſilium Dei ſpreuerunt aduerſus ſemetipſos, non baptizati ab eo.
31 Ait ergo Dominus: Cui ergo ſimiles dicam homines generationis huius? & cui ſimiles ſunt?
32 Similes ſunt pueris ſedentibus in foro, & acclamantibus ſibi inuicem ac dicentibus: Cantauimus vobis tibiis, & non ſaltaſtis. Lamentati ſumus vobis, & non ploraſtis.
33 Venit enim Ioannes Baptiſta neque edens panem, neque bibens vinum: & dicitis dæmonium habet.
34 Venit filius hominis edens ac bibens, & dicitis: Ecce homo edax & vinipotor, amicus publicanorum ac peccatorum.
35 Et iuſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis omnibus.

Trigeſima tertia ſimplex M. Chriſtus exprobrat, & dira minatur ciuitatibus impœnitentibus, paruos verò & laborantes fideles ſolatur, & ad ſe allicit.

M. 11. *à verſ.* 10. *vſque ad fin. c.*

20 Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus editæ fuerant plurimæ virtutes ipſius, quod ſcelerum eas non pœnituiſſet.
21 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethſaidan: quoniam ſi in Tyro & Sydone factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, olim in ſacco & cinere ſcelerum ſuorum pœnitentiam egiſſent.
22 Attamen dico vobis, Tyro & Sidoni tolerabilius erit in die iudicij quàm vobis.
23 Et tu Capernaum quæ exaltata es vſque ad cœlum, vſque ad inferos deſcendes, quoniam ſi in Sodomis editæ fuiſſent virtutes, quæ editæ ſunt in te, manſiſſent vſque in hodiernum diem.
24 Verumtamen dico vobis, quod terræ Sodomorum tolerabilius erit in die iudicij, quam tibi.
25 In illo tempore reſpondens Ieſus dixit, Confiteor tibi pater, Domine cœli & terræ, quòd abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.
26 Certe pater, ſic fuit beneplacitum coram te.
27 Omnia mihi tradita ſunt à patre meo: & nemo nouit filium niſi pater: neque patrem quiſquam nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare.
28 Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego refocillabo vos.
29 Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quod mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.
30 Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.

Trigeſima quarta ſimplex L. De muliere quæ fuerat peccatrix, quæ domum Phariſæi, vbi Ieſus diſcumbebat, ingreſſa retro lachrymis rigauit pedes Ieſu, & capillis ſuis terſit, & vnguento vnxit, & de reſponſo Ieſu ad eam, & ad præpoſterum iudicium Phariſæi.

L. 7. à verſ. 36 vſque ad fi. c.

36 Rogabat autem illum quidam è Phariſæis vt caperet cibum cum ipſo. Et ingreſſus domum Phariſæi, accubuit.
37 Et ecce mulier in ciuitate quæ erat peccatrix, vt cognouit quod accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum vnguenti.
38 Et aſſiſtens ad pedes eius à tergo, flens cœpit lachrymis rigare pedes eius, & capillis capitis ſui extergebat, & deoſculabatur pedes eius, & vnguento vngebat.
39 Videns autem Phariſæus, qui vocauerat eum, ait intra ſe, dicens: Hic ſi eſſet propheta, ſciret vtique quæ & qualis eſt mulier quæ tangit ipſum: nam peccatrix eſt.
40 Et reſpondens Ieſus dixit ad illum: Simon, habeo quiddam quod tibi dicam. At ille ait, Magiſter dic.
41 Duo debitores erant cuidam creditori, vnus debebat denarios quingentos, & alter quinquaginta.
42 Cum autem illi non eſſent ſoluendo, condonauit vtriſque. Horum igitur, dic vter eum plus diliget?
43 Reſpondens Simon, dixit: Eaiſtimo, quod is cui plus condonauit. At ille dixit ei: Rectè iudicaſti.
44 Et conuerſus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis capitis ſui extersit.
45 Oſculum mihi non dediſti: hæc autem ex quo intraui, non ceſſauit deoſculari pedes meos.
46 Oleo caput meum non vnxiſti: hæc autem vnguento vnxit pedes meos.
47 Propter quod dico tibi: Remittuntur peccata eius multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus remittitur, minus diligit.
48 Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.
49 Et cœperunt qui ſimul accumbebant dicere intra ſe: Quis eſt hic, qui etiam peccata remittit?
50 Dixit autem ad mulierem: fides tua te ſaluam fecit, vade in pace.

Trigeſima quinta ſimplex M. De diſcipulis ob famem vellentibus ſpicas ſabbathis, Ieſu eunte per ſegetes in Galilæa, murmure Phariſæorum compreſſo per Ieſum, qui Synagogam ingreſſus ſanauit manum aridam, & Phariſæis conſpirantibus receſſit, ſanans omnes, vetans ne ſe manifeſtarent, oblatum dæmoniacum, cæcum & mutum ſanauit

M. 12. vſque ad verſ. 24.

1 IN illo tempore ibat Ieſus ſabbathis per ſegetes: diſcipuli verò illius eſuriebant, & cœperunt vellere ſpicas, & comedere.
2 At Phariſæi cum vidiſſent, dixerunt illi: Ecce diſcipuli tui faciunt quod non licet facere in ſabbatho.
3 Ille verò dixit eis, Non legiſtis quid fecerit Dauid, quum eſuriret ipſe, & ij qui erant cum illo?
4 Quomodo ingreſſus ſit in domum Dei, & panes propoſitionis ederit, quos ipſi non licebat edere, neque ijs qui cum illo erant, niſi ſacerdotibus ſolis?
5 Aut non legiſtis in Lege, quod ſabbathis ſacerdotes in templo ſabbathum profanant, & culpa vacant?
6 Dico autem vobis, quod templo maior eſt hoc in loco.
7 Quod ſi ſcitetis quid ſit, Miſericordiam volo, & non ſacrificium, nequaquam condemnaſſetis innocentes.
8 Non dominus eſt etiam ſabbathi filius hominis.
9 Et digreſſus illinc, venit in Synagogam illorum.
10 Et ecce homo erat manum habens aridam, & interrogabant illum dicentes, Licet ne ſabbathis curare? vt accuſarent eum.
11 At ille dixit eis, Quis erit ex vobis homo, qui habeat ouem vnam, & ſi ea inciderit ſabbathis in foueam, nónne apprehendet illam, & eriget?
12 Quantò igitur præſtantior eſt homo oue? Licet igitur ſabbathis beneficio afficere.
13 Tunc dicit homini, Extende manum tuam: & is extendit, ac reſtituta eſt ſanitati altera.
14 Porrò Phariſæi egreſſi, cœperunt conſilium aduerſus eum, quomodo illum perderent.
15 At Ieſus hoc ſciens, receſſit illinc, ſequutæque ſunt eum turbæ multæ, & ſanauit eos omnes.
16 Et interminatus eſt illis, ne ſe facerent manifeſtum.
17 Vt compleretur quod dictum erat per Eſaiam prophetam, qui ait.
18 Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, in quo ſibi bene complacuit anima mea: ponam ſpiritum meum ſuper illum, & iudicium gentibus annunciabit.
19 Non contender, neque clamabit, neque audiet quiſquam in plateis vocem eius:
20 Arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eijciat ad victoriam iudicium.
21 Et in nomine illius gentes ſperabunt.
22 Tunc adductus eſt ei dæmoniacus, cæcus ac mutus, & ſanauit illum, ita vt cæcus at mutus, & loqueretur, & cerneret.
23 Et obſtupuerunt omnes turbæ, dicebátque, Num hic eſt ille filius Dauid?

Trigeſima ſexta duplex M. R. Blaſphemia Phariſæorum & Scribarum confutatur, exemplo regni aduerſum ſe diuiſi: & eorum in Spiritum ſanctum peccatum irremiſſibile declaratur.

M. 12. à verſ. 24. vſque ad ve ſ. 31. *R. 3. à verſ. 21. vſque ad verſ. 31.*

24 At Phariſæi hoc audito dicebant, Hic non eiicit dæmonia, niſi per Beelzebub principem dæmoniorum.
25 Ieſus autem cum ſciret cogitationes illorum dixit illis, Omne regnum diuiſum aduerſus ſeſe deſolatur, & omnis ciuitas aut domus diuiſa aduerſus ſeipſam non ſtabit.
26 Et ſi Satanas Satanam eiicit, aduerſus ſeipſum diuiſus eſt. Quomodo igitur ſtabit regnum illius?
27 Et ſi ego per Beelzebub eiicio dæmonia, filij veſtri per quem eiiciunt? Propterea ipſi, veſtrum iudices erunt.
28 Si autem ego per Spiritum Dei eiicio dæmonia, igitur peruenit ad vos regnum Dei.
29 Alioqui quomodo poteſt aliquis intrare domum potentis, & vaſa illius diripere, niſi prius vinxerit potentem, & tunc domum illius diripiet?
30 Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt: & qui non congregat mecum, ſpargit.
31 Propterea dico vobis, Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, blaſphemia verò in ſpiritum non remittetur hominibus.
22 Et Scribæ qui ab Hieroſolymis deſcenderant, dicebant: Beelzebub habet, & per principem dæmoniorum eiicit dæmonia.
23 Et ad ſe vocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo poteſt Satanas Satanam eiicere?
24 Et ſi regnum aduerſus ſeſe diuiſum fuerit, non poteſt ſtare regnum illud.
25 Et ſi domus contra ſeipſam diuiſa fuerit, non poteſt ſtare domus illa.
26 Et ſi Satanas inſurrexit contra ſeipſum, ac diuiſus fuerit, non poteſt ſtare, ſed finem habet.
27 Non poteſt quiſquam vaſa fortis, ingreſſus domum illius diripere, niſi prius fortem alligauerit, & tunc domum eius diripiet.
28 Amen dico vobis, Omnia remittentur filiis hominum peccata, & blaſphemiæ quibuſcunque blaſphemauerit:
29 Sed quicunque blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum, ſed obnoxius eſt æterno iudicio.
30 Dicebant enim, ſpiritum immundum habet.
32 Et quicunque dixerit verbum aduerſus filium hominis, remittetur illi. Qui autem dixerit aduerſus Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in præſenti ſæculo, neque in futuro.

Trigeſima ſeptima ſimplex M. De bona & mala arbore verbíſque otioſis, de Scribis & Phariſæis petentibus ſignum, & per multa exempla excluſis & comminatis.

M. 12. à verſ. 33. vſque ad verſic. 46.

33 Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem vitioſam, & fructum illius vitioſum. Nam è fructu arbor cognoſcitur.
34 Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, quum ſitis mali? Siquidem ex abundantia cordis os loquitur.
35 Bonus homo è bono theſauro cordis, exprimit bona: & malus homo ex malo theſauro deprimit mala.
36 Sed dico vobis, quod de quocunque verbo otioſo, quod loquuti fuerint homines, reddituri ſunt rationem in die iudicij:
37 Nam ex dictis tuis iuſtificaberis, & ex dictis tuis condemnaberis.
38 Tunc interrogauerunt eum quidam è Scribis ac Phariſæis, dicentes, Magiſter, volumus ex te ſignum videre.
39 At ille reſpondens, dixit illis, Generatio praua & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur illi, niſi ſignum Ionæ Prophetæ.
40 Quemadmodum enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, ac tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.
41 Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam, quòd ipſi reſipuerint ad prædicationem Ionæ. Et ecce plus quàm Ionas eſt in hoc loco.
42 Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione hac, & condemnabit eam, quod venerit à finibus terræ, ad audiendum ſapientiam Salomonis: Et ecce plus quàm Salomon eſt in hoc loco.
43 Quum autem immundus ſpiritus exierit ab homine, pertranſit per arida loca, quærens requiem, & non inuenit.
44 Tunc dicit, reuertar in domum meam vnde exiui: & venientes, reperit eam vacantem, & ſcopis purgatam, atque ornatam.
45 Tunc vadit, & aſſumit ſibi ſeptem alios ſpiritus ſceleratiores ſe, & ingreſſi habitant illic: & fiunt poſtrema hominis illius peiora primis: ſic erit generationi huic peruerſæ.

Trigeſima octaua duplex M. R. De matre & fratribus Chriſti quærentibus eum, qui alios non agnoſcit, quàm facientes voluntatem Dei patris ſui.

M. 12. à verſ. 46. vſque ad fin. c. *R. 3. à verſ. 31. vſque ad fin. c.*

46 Quum autem adhuc loqueretur turbis, ecce mater & fratres eius ſtabant foris quærentes ei loqui.
47 Dixit autem illi quidam, Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant, quærentes tibi loqui
48 At ille reſpondens dixit ei qui ſibi renunciauerat, Quæ eſt mater mea, aut qui ſunt fratres mei?
49 Et protenſa manu ſua in diſcipulos ſuos, dixit,
31 Veniunt igitur fratres & mater eius, & foris ſtantes, miſerunt ad eum, vocantes eum.
32 Et ſedebat turba circa eum, dicúntque ei, Ecce mater tua & fratres tui foris, quærunt te.
33 Et reſpondit eis dicens, quæ eſt mater mea, & fratres mei?
34 Et cùm circunſpexiſſet in circuitu circum ſe diſ-

Decima nona ſimplex M. Ieſus Reuerſus ad littora maris Galileæ ſeu dicti ſtagni ſupra par. 17. etiam videns multas circa ſe turbas quia ſatis tum ad occideotale littus docuerat: voluit more ſuo io vlteriorem, id eſt, Orientalem ripam traiicere, vt ibi quoque doceret, & ingreſſurus oauem, ſcribam ſe offerentem deterruit, vni verò diſcipulis commeatum, ad ſepeliendum patrem petenti, denegauit, séque ſtatim ſequi iuſſit. Tempeſtatem matis, excitatus ſedauit, & appulſus regiooem, Gergeſenorum duos dæmoniacos ſanauit, dæmonibus eiectis io porcos, qui perierunt in mari: Gergeſeni rogaot Ieſum diſcedere è fioibus ſuis.

M. 8. à verſ. 18. vſque ad fi. c.

18 Quum vidiſſet autem Ieſus turbas multas circum ſeſe, iuſſit vt abitent in vlteriorem tipam.
19 Et quum acceſſiſſet vnus ſcriba dixit ei. Magiſter ſequar te quocunque ieris.
20 Et dicit illi Ieſus, vulpes foueas habeot, & volucres cœli nidos: at filius hominis ooo habet vbi caput teclinet.
21 Alius autem ex diſcipulis eiua, dixit ei, Domine permitte mibi prius abite, & ſepelite patrem meum.
22 At Ieſus dixit illi, ſequere me, & ſine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos.
23 Et quum eſſet ingreſſus nauim, ſecuti ſunt eum diſcipuli ſui.
24 Et ecce motus magnus factus eſt in mari, adeo vt nauis operiretur à fluctibus, ipſe verò dormiebat.
25 Et accedentes diſcipuli excitauerunt illum dicentes: Domine ſerua nos, perimus.
26 Et dicit illis, Quid timidi eſtis, ô modicæ fidei? Tunc excitatus increpauit ventos, & mare, & facta eſt tranquillitas magna.
27 Homines verò admirabantur dicentes: Qualis eſt hic quia venti, quoque, & mare obediunt ei?
28 Et quum ipſe veniſſet ad vlteriorem ripam, in regionem Gergeſenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis exeuntes, ſæui valde, adeò vt nemo poſſet tranſire per viam illam.
29 Et ecce clamarunt, dicentes: Quid rei nobis tecum eſt Ieſu fili Dei? veniſti hue ante tempus ad torquendum nos?
30 Erat autem procul ab illis grex porcorum multorum, paſcens.
31 Dæmones verò rogabant eum dicentes, Si eicis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum.
32 Et ait illis, abite. Illi verò egreſſi, abierunt in gregem porcorum, & ecce ſubitaneo impetu ferebatur totus grex porcorum per præceps in mare, & perierunt in aquis.
33 Subulci verò fugerunt, & venientes in ciuitatem renuntiauerunt omnia, & quid acciderat dæmoniacis.
34 Et ecce tota ciuitas exiit in occurſum Ieſu. Et cum vidiſſent illum, rogauerunt vt decederet à finibus eorum.

Vigeſima triplex M. R. L. De reditu & prædicatione Chriſti in Capernaum, paralytico ſanato, vocatioone M. murmure Phariſæorum, & reſponſo ad eos, & ad Baptiſtæ diſcipulos.

Matth. 9. vſque ad v r. 8.

1 ET ingreſſus nauim, traiecit, ac venit in ſuam ciuitateoi.
2 Et ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto decumbentem. Cùmque vidiſſet Ieſus fidem illorum, dixit paralytico, confide fili, remittuntur tibi peccata toa.
3 Et ecce quidam è Scribis dicebant intra ſeſe, Hic blaſphemat.
4 Et cum vidiſſet Ieſus cogitationes illorum, dixit, Quare vos cogitatis mala in cordibus veſtris?
5 Vtrum enim facilius eſt dicere, remittuntur tibi peccata tua, an dicere, ſurge, & ambula?
6 Vt autem ſciatis quod poteſtatem habet filius hominis in terra remittendi peccata. Tunc dicit paralytico, Surge, tolle tuum lectum & abi in domum tuam:
7 Et ille ſurrexit, abiitque in domum ſuam.

R. 1. vſque ad verſic. 23.

1 ET iterum intrauit Capernaum poſt dies aliquot, & auditum eſt quod in domo eſſet.
2 Et protinus congregati ſunt multi, adeo vt iam non caperent eos, nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis ſermonem.
3 Et veniunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur.
4 Et cum non poſſent ei appropinquare præ turba, nudauerunt tectum ædium, in quibus erat, eóque perfoſſo, funibus demiſerunt grabbatum, in quo paralyticus iacebat.
5 Quum autem vidiſſet Ieſus fidem illorum, dixit paralytico, Fili, remittuntur tibi peccata tua.
6 Erant autem illic quidam è Scribis ſedentes, & cogitantes in cordibus ſuis.
7 Quid hic ſic loquitur blaſphemias? Quis poteſt remittere peccata, niſi ſolus Deus?
8 Et protinus, vt cognouiſſet Ieſus ſpiritu ſuo, quod ſic cogitarent intra ſeſe, dixit illis: Quid ita cogitatis in cordibus veſtris?
9 Vtrum eſt facilius dicere paralytico, remittuntur tibi peccata: an dicere, ſurge, & tolle grabbatum tuum, & ambula?

L. 5. à ver. 17. vſque ad finem c.

17 Et factum eſt quodam die, & ipſe docebat, erántque Phariſæi ſedentes, ac legis Doctores, qui venerant ex omni caſtello Galilææ, & Iudææ, & Hieruſalem, & virtus Domini aderat ad ſanandum eoa.
18 Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante eum.
19 Et non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſuper tectum, ac per regulas dimiſerunt eum cum lecto ante ſeſum.
20 Quorum fidem vt vidit, dixit illi: Homo, remittuntur tibi peccata tua.
21 Et cœperunt cogitare Scribæ & Phariſæi, dicentes, Quis eſt hic, qui loquitur blaſphemias? quis poteſt remittere peccata, niſi ſolus Deus?
22 Vt cognouit autem Ieſus cogitationes eorum, reſpondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus veſtris?
23 Vtrum eſt facilius dicere, remittuntur tibi peccata tua: an dicere, Surge, & ambula?
24 Vt autem ſciatis, quod filius hominis habet poteſtatem in terra remittendi peccata, ait paralytico: tibi

M. 9. *R. 2.* *L. 5.*

8 Turbæ verò quæ viderant, admiratæ sunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

9 Et præteriens Iesus illinc, vidit hominem desidentem ad Telonium, Matthæum nomine: dicitque ei, sequere me, atque is surgens, sequutus est eum.

10 Et factum est, vt Iesus accumberet in illis ædibus, & ecce multi publicani & peccatores qui venerant, simul accubuerunt cum Iesu, & discipulis eius.

11 Cúmque id vidissent Pharisæi, dixerunt discipulis eius, Cur cum publicanis & peccatoribus vescitur magister vester?

12 At Iesus vbi audiuit, dixit illis, non opus habent ij qui validi sunt medico: sed qui male habent.

13 Profecti verò discite, quid sit, misericordiam volo, & non sacrificium: Non enim veni ad vocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.

14 Tunc adeunt eum discipuli Ioannis, dicentes, quam ob causam nos & Pharisæi ieiunamus plerumque, discipuli verò tui non ieiunant?

15 Et dixit illis Iesus, nunquid possunt filij thalami nuptialis lugere, quãdiu cum illis est sponsus? venient autẽ dies, quum tolletur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.

16 Nullus autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: illud enim supplementum detrahit de vestimento, & fit peior ruptura.

17 Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres, alioqui rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt: sed mittunt vinum nouum in vtres nouos, & vtraque simul seruantur.

10 Vt autem sciatis, quòd filius hominis habet potestatem in terra remittendi peccata, ait paralytico.

11 Tibi dico, Surge, & tolle grabbatum tuum, & abi in domum tuam.

12 Et statim surrexit, sublatóque grabbato, egressus est in conspectu omnium: adeò vt stuperent omnes, & glorificarent Deum, dicentes: Nunquam sic vidimus.

13 Et egressus est rursus ad mare: omnísque turba veniebat ad eum, ac docebat eos.

14 Et quum præteriret Iesus, vidit Leui Alphæi filium sedentem ad Telonium, & ait illi: Sequere me. Isque surgens, secutus est eum.

15 Et factum est quum accumberet in domo illius, multi etiam Publicani & peccatores, simul discumbebant cum Iesu & discipuli eius. Erãt enim multi, & sequuti fuerant eum.

16 Et Scribæ & Pharisæi quum vidissent eum capientem cibum cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius: Quid est quod cum publicanis & peccatoribus edit, ac bibit?

17 Hoc audito, Iesus, ait illis: Nõ opus habent qui bene valent medico, sed qui male habent. Non veni ad vocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.

18 Et discipuli Ioannis ac Pharisæorum ieiunabant, veniúntque, & dicunt illi, Quare discipuli Ioannis & Pharisæorum ieiunant, tui autem discipuli non ieiunant?

19 Et ait illis Iesus: Num possunt filij thalami nuptialis, quandiu cum illis est sponsus ieiunare? Quandiu habent secum sponsum, non possunt ieiunare.

20 Venient autem dies, quum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus.

21 Et nemo panniculum rude insuit vestimento veteri: alioqui supplementum illud nouum detrahit veteri, & peior scissura fit.

22 Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioqui disrumpit vinum nouum, vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt: sed vinum nouum in vtres nouos mitti debet.

dico surge, tolle lectulum tuum, & vade in domum tuam.

25 Isque confestim surgens, coram illis sustulit, in quo iacuerat, abiitque in domum suam, glorificans Deum.

26 Et stupor corripuit omnes, & glorificabant Deum: & repleti sunt timore, dicentes: Vidimus incredibilia hodie.

27 Et posthæc exiit, ac vidit publicanum, nomine Leui, sedentem ad Telonium, & ait illi, sequere me.

28 Atque is relictis omnibus, surgens, sequutus est eum:

29 Et fecit ei conuiuium magnum Leui, in domo sua, & erat turba multa publicanorum, & aliorum qui cum illis accumbebant.

30 Et murmurabant Scribæ eorum, ac Pharisæi, aduersus discipulos eius, dicentes: Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis?

31 Et respondens Iesus dixit ad illos, non egent qui sani sunt, medico, sed qui male habent.

32 Non veni ad vocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.

33 At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum, tui verò edunt & bibunt?

34 Quibus ipse ait: num potestis facere vt filij thalami, dum cum illis spõsus est, ieiunent?

35 Venient autem dies, & quum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus.

36 Dicebat autem & similitudinem ad illos: Nemo panniculum noui vestimenti immittit in vestimentum vetus, alioquin & veteri non conuenit panniculus ex nouo.

37 Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, alioquin rumpet vinum nouum, vtres, & ipsum effundetur, & vtres peribunt.

38 Sed vinum nouum in vtres nouos mittendum est, & vtraque conseruantur.

39 Et nemo qui biberit vetus, statim vult nouum: dicit enim, vetus melius est.

Vigesima prima pars simplex M. De filia cuiusdam principis suscitata, & muliere fluxum sanguinis patiente, duobus cæcis, & vno muto, & dæmoniaco liberatis.

M. 9. à versic. 18. vsque versic. 35.

18 Hæc cum illis loqueretur, ecce princeps quidam venit, & adorauit eum, dicens: Ecce filia mea modo defuncta est, sed veni, & impone manum tuam super illam, & viuet.

19 Et surgens Iesus, sequutus est eum, ac discipuli eius.

20 Et ecce mulier quæ sanguinis profluuio laborauerat duodecim annos, accedens à tergo, tetigit fimbriam vestimenti illius.

21 Dicebat enim intra sese: Si tantùm tetigero vestimentum eius, ero salua.

22 At Iesus conuersus, & intuitus illam, dixit, Confide filia, fides tua saluam te fecit: & salua facta fuit mulier ab illa hora.

23 Et quum veniſſet Ieſus in ædes principis, vidiſſétque tibicines, & turbam tumultuantem.
24 Dicit illis, Recedite, non enim mortua eſt adoleſcentula, ſed dormit: & deridebant eum.
25 Quum autem fuiſſet eiecta turba, introgreſſus, tenuit manum illius, & ſurrexit adoleſcentula.
26 Et exijt hæc fama in totam illam regionem.
27 Et quum diſcederet illinc Ieſus, ſecuti ſunt illum duo cæci, clamantes ac dicentes, Miſerere noſtri fili Dauid.
28 Cum autem veniſſet in ædes, adierunt illum cæci, & dicit eis Ieſus: Creditis me hoc poſſe facere? Dicunt ei, etiam Domine.
29 Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem veſtram fiat vobis.
30 Et aperti ſunt oculi eorum. Et grauiter interminatus eſt illis Ieſus, dicens, Videte ne quis ſciat.
31 At illi quum abiſſent, diuulgarunt famam illius in tota illa regione.
32 Illis autem egredientibus, ecce adduxerunt illi hominem mutum, dæmoniacum.
33 Et eiecto dæmonio loquutus eſt mutus, & admiratæ ſunt turbæ, dicentes, Nunquam apparuit ſic in Iſraël.
34 At Phariſæi dicebant, In principe dæmoniorum eijcit dæmonia.

Vigeſima ſecunda ſimplex I. de ſecunda publica profectione Chriſti in Hieruſalem, de piſcina, & triginta octo annis Languente ſanato, prædicatione, & diſputationibus contra Pontifices & Rabinos Hieroſolymæ qui contra eum conſpirarunt.

I. V.

1 POſt hæc erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam.
Locus variè quæſitus & ſacrificium cauſa additur.
2 Eſt autem Hieroſolymis ad Probaticam † piſcina, quæ nominatur hebraicè Bethesda quinque porticus habens.
3 In his iacebat multitudo magna ægrotorum, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.
4 Angelus enim per tempus deſcendebat in piſcinam, & turbabat aquam: Itaque qui primus deſcendiſſet poſt turbationem aquæ, ſanus fiebat à quocunque detineretur morbo.
5 Erat autem quidam homo illic, qui triginta & octo annos morbo teneebatur.
6 Hunc cùm vidiſſet Ieſus decumbentem, & cognouiſſet quòd iam multum temporis morbo teneretur, dicit ei, vis ſanus fieri?
7 Reſpondit ei ægrotus: domine, hominem non habeo, vt quum turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam: ſed interim dum ego venio, iam alius ante me deſcendit.
8 Dicit ei Ieſus, ſurge, tolle grabatum tuum & ambula.
9 Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille, Et ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat: erat autem ſabbathum in die illo.
10 Dicebant ergo Iudæi, ei qui ſanatus fuerat: Sabbathum eſt, non licet tibi tollere grabatum.
11 Reſpondit eis, Qui me ſanum fecit, Is mihi dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula.
12 Interrogauerunt eum, Quis eſt ille homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum & ambula?
13 Is autem qui ſanatus fuerat, neſciebat quis eſſet: Ieſus enim ſubduxerat ſe, præ turba eo loci exiſtente.
14 Poſtea inuenit eum Ieſus in templo, & dixit illi, Ecce ſanus factus es, ne poſthac pecces, ne quid deterius tibi contingat.
15 Abijt ille homo, & nunciauit Iudæis, quòd Ieſus eſſet, qui ſanum eum fecerat.
16 Ac præterea perſequebantur Iudæi Ieſum, & quærebant illum occidere, quòd iſta feciſſet in ſabbatho.
17 Ieſus autem reſpondit eis: Pater meus ad hoc vſque temporis operatur, & ego operor.
18 Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolùm ſoluerat ſabbathum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe facteos Deo.
19 Reſpondit itaque Ieſus, & dixit eis: Amen, amen dico vobis, non poteſt filius à ſeipſo facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Quæ enim ille facit, hæc & filius ſimiliter facit.
20 Pater enim diligit filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit, & maiora his demonſtrabit ei opera, vt vos miremini.
21 Sicut enim pater ſuſcitat mortuos, & viuificat: ſic & filius quos vult viuificat.
22 Neque enim pater iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio.
23 Vt omnes honorent filium, ſicut honorant patrem. Qui non honorat filium non honorat patrem qui miſit illum.
24 Amen, Amen dico vobis qui ſermonem meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non veniet: ſed tranſiuit à morte in vitam.
25 Amen, amen dico vobis, quòd veniet hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuent.
26 Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio habere vitam in ſemetipſo.
27 Et poteſtatem dedit ei etiam iudicij faciendi: vt filius hominis eſt.
28 Nolite mirari hoc: Quia veniet hora in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem eius.
29 Et prodibunt qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: Qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.
30 Non poſſum ego à me ipſo facere quicquam. Sicut audio, iudico, & iudicium meum iuſtum eſt: Quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me, patris.
31 Si ego teſtificor de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.
32 Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me, & ſcio quod verum eſt teſtimonium, quod teſtatur de me.
33 Vos miſiſtis ad Ioannem, & teſtimonium reddidit veritati.
34 Ego autem ab homine teſtimonium non accipio, ſed hæc dico vt vos ſalui fitis.
35 Ille erat lucerna ardens & lucens, vos autem voluiſtis ad tempus exultare in luce eius.

36 Ego

36 Ego autem habeo teſtimonium maius, quàm Ioannis: Opera enim quæ dedit mihi Pater vt perficiam ea, ipſa opera, quæ ego facio, teſtificantur de me, quòd pater miſerit me.
37 Et qui miſit me, pater, Ipſe teſtificatus eſt de me: Neque vocem eius vnquam audiſtis, neque ſpeciem eius vidiſtis.
38 Et ſermonem eius non habetis, in vobis manentem: quia quem miſit ille, huic vos non creditis.
39 Scrutamini ſcripturas, nam vos videmini vobis in ipſis vitam æternam habere, & illæ ſunt, quæ teſtificantur de me.
40 Et non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.
41 Gloriam ab hominibus non accipio.
42 Sed cognoui vos quod dilectionem Dei, non habetis in vobis.
43 Ego veni in nomine patris mei, & non recipitis me: Si alius venerit in nomine ſuo, Illum recipietis.
44 Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam à vobis inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis.
45 Nolite putare quod ego accuſaturus ſim vos, apud patrem: eſt qui accuſat vos, Moſes, in quem vos ſperatis.
46 Si enim crederetis Moſi, crederetis etiam mihi, de me enim ille ſcripſit.
47 Si autem illius ſcriptis non creditis, quomodo verbis meis creditis?

Vigeſima tertia pars duplex R. L. De Ieſu tranſeunte per ſegetes poſt 2. paſcha relicta rebelli Hieroſolyma, vbi quærebant eum occidere l. 5. 16. 18. & de diſcipulis vellentibus ſpicas; de reſponſo per exemplum Dauidis ad calumniam Phariſæorum, de dextra arida ſanata ſabbatho, & conſpiratione Phariſæorum cum Herodianis.

R. 2. à verſ. 23. vſque ad c. verſ. 7.

23 Et factum eſt vt ipſe tranſiret ſabbathis per ſegetes, & cœperunt diſcipuli eius inter viam vellere ſpicas:
24 Et Phariſæi dicebant ei, ecce, cur faciunt ſabbathis quod non licet?
25 Et ipſe ait illis, nunquam legiſtis quid fecerit Dauid, quum indigeret & eſuriret ipſe, & qui cum eo erant?
26 Quomodo ingreſſus ſit domum Dei ſub Abiathar principe ſacerdotum, & panes propoſitionis comederit, quos non licet edere niſi ſacerdotibus, & dederit etiam his qui ſecum erant?
27 Et dicebat illis Sabbathum propter hominem factum eſt: non homo propter ſabbathum.
28 Itaque dominus eſt filius hominis, etiam ſabbathi.

R. III.

1 ET introiuit iterum in Synagogam, & ibi erat homo arefactam habens manum.
2 Et obſeruabant eum, an ſabbathis ſanaturus eſſet illum, vt accuſarent eum.
3 Et ait homini habenti manum arefactam, ſurge in medium.
4 Et dicit illis, Vtrum licet ſabbathis benefacere, an malefacere? animam ſeruare, an occidere? At illi tacebant.
5 Et cum circumſpexiſſet eos cum ira, condoleſcens ſuper obdurationem cordis eorum, dicit homini, extende manum tuam, & extendit, & reſtituta eſt ſanitati manus eius, vt altera.
6 Tunc egreſſi Phariſæi ſtatim cum Herodianis conſilium inierunt aduerſus eum, vt eum perderent.

L. 6. vſque ad verſ. 12.

1 FActum eſt autem vt in ſabbatho ſecundo primò tranſiret per ſata, ac vellebant diſcipuli eius ſpicas, edebántque, confricantes manibus.
2 Quidam autem Phariſæorum dicebant illis, Quid facitis, quod non licet facere in ſabbathis?
3 Et reſpondens Ieſus ad eos, dixit: Ne hoc quidem legiſtis quod fecit Dauid, quum eſuriſſet ipſe, & qui cum illo erant?
4 Quomodo intrauit in domum Dei, & panes propoſitionis ſumpſit, editque ac dedit etiam his qui ſecum erant, quos non licet edere, niſi tantum ſacerdotibus?
5 Et dicebat illis, dominus eſt filius hominis etiam ſabbathi.
6 Factum eſt autem & in alio ſabbatho, vt intraret in Synagogam ac doceret. Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida.
7 Obſeruabant autem ſcribæ ac Phariſæi, an in ſabbatho ſanaturus eſſet, vt inuenirent vnde accuſarent eum.
8 Ipſe verò ſciebat cogitationes eorum: & ait homini qui habebat manum aridam, ſurge, & ſta in medio. Ille verò ſurgens, ſtetit.
9 Ait igitur ad illos Ieſus, interrogabo vos vtrum liceat ſabbathis benefacere, an malefacere? animam ſeruare, an perdere?
10 Et circumſpectis omnibus illis dixit homini, extende manum tuam, ille autem ita fecit, & reſtituta eſt manus eius ſana, ſicut altera.
11 Ipſi autem repleti ſunt amentia, & colloquebantur alij cum alijs quidnam facerent Ieſus.

Vigeſima quarta duplex M. R. Ieſus relicta etiam Iudæa, poſt dictam conſpirationem, ſeceſſit in Galilæam, circumiens ciuitates omnes & vicos, docens & ſanans.

M. 9. à verſ. 35. ad fin. c.

35 Et circuibat Ieſus ciuitates omnes, ac vicos, docens in Synagogis illorum, ac prædicans euangelium regni, & ſanans omnem morbum, & omnem langorem in populo.
36 Quum vidiſſet autem turbas, affectu miſericordiæ tactus eſt erga illos, quod eſſent deſtituti ac diſperſi velut oues, non habentes paſtorem.

R. 3. à verſ. 7. vſque ad verſ. 13.

7 Ieſus autem cum diſcipulis ſuis ſeceſſit ad mare: & ingens multitudo à Galilæa ſequuta eſt eum & à Iudæa.
8 Et ab Hieroſolymis, & ab Idumæa; & trans Iordanem, & qui circa Tyrum & Sidonem habitabant, multitudo magna: qui cum audiſſent quanta faceret, venerunt ad eum.

M. 9.

37 Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidem messis multa, sed operarij pauci.
38 Rogate ergo Dominum messis, vt extrudat operarios in messem suam.

R. 9.

9 Et dixit discipulis suis, vt nauicula, sibi deseruiret propter turbam, ne ipsum premerent.
10 Multos enim sanauerat, ita vt irruerent in eum, quo illum tangerent, quotquot affligebantur.
11 Et spiritus immundi quum illum vidissent, procidebant ei & clamabant, dicentes, Tu es filius Dei.
12 Et vehementer interminabatur eis, ne se manifestum facerent.

Vigesima quinta triplex M R. L. Iesus ascendit montem pernoctans in oratione, & orto die conuocat discipulos suos, ex quibus instituit duodecim Apostolos.

M. 10. *vsque vers.* 5. *R.* 3. *à vers.* 13. *vsque vers.* 10. *L.* 6. *à vers.* 12. *vsque vers.* 18.

1 ET accersitis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem aduersus spiritus immundos, vt eiicerent eos, & sanarent quemuis morbum, & omnem languorem.
2 Porrò duodecim Apostolorum nomina sunt hæc: Primus Simon qui dicitur Petrus, & Andræas frater eius: Iacobus filius Zebedæi, & Ioannes frater eius:
3 Philippus & Bartholomæus: Thomas & Matthæus, qui fuerat publicanus: Iacobus filius Alphæi: & Lebbæus cognomento Thaddæus.
4 Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui & prodidit illum.

13 Et ascendit in montem & vocauit ad se, quos ipse voluit, & venerunt ad eum.
14 Et constituit duodecim, vt essent secum, & vt emitteret eos ad prædicandum:
15 Vtque haberent potestatem sanandi morbos, & eiiciendi dæmonia.
16 Et imposuit Simoni nomē Petrus.
17 Et Iacobum filium Zebedæi, & & Ioannem fratrem Iacobi: & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, filij tonitrui.
18 Et Andræam & Philippum & Bartholomæum & Matthæum & Thomam & Iacobum Alphæi, & Thadæum & Simonē Cananæū.
19 Et Iudam Iscariotem, qui & prodidit illum.

12 Factum est autem in illis diebus, exiit in montem ad orandum, eráque pernoctans in depreeatione Dei.
13 Et quum dies factus esset, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit.
14 Simonem, quem & nominauit Petrum, & Andræam frattem eius: Iacobum & Ioannem: Philippum & Bartholomæum.
15 Matthæum, & Thomam: Iacobum Alphæi & Simonem qui vocatur Zelotes.
16 Et Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui idem fuit proditor.

Vigesima sexta simplex M. mandata, quæ dedit recens institutis Apostolis, ad prædicandum emittendis.

M. 10. *à vers.* 5. *vsque ad fi.* c.

5 Hos duodecim emisit Iesus, præcipiens eis, dicens, in viam gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne ingrediamini.
6 Sed ite potius ad oues perditas domus Israël.
7 Profecti autem prædicate, dicentes, Appropinquauit regnum cœlorum.
8 Ægrotos sanate, leprosos mundate, mortuos suscitate, dæmonia eiicite: dono accepistis, dono date.
9 Ne comparetis aurum neque argentum, neque æs in zonis vestris.
10 Neque peram ad iter, neque binas tunicas, neque calceamenta, neque virgam, Nam dignus est operarius cibo suo.
11 Sed in quamcumque ciuitatem aut vicum fuetitis ingressi, exquirite quis in ea sit dignus, atque illic manete donec exeatis.
12 Quum autem intrabitis domum, salutate illam.
13 Et siquidem fuerit domus digna, veniat pax vestra super illam: Sin minus fuerit digna, pax vestra ad vos reuertatur.
14 Et quicunque non exceperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes ex ædibus aut ciuitate illa, excutite puluerem pedum vestrorum.
15 Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quam ciuitati illi.
16 Ecce ego mitto vos velut oues in medio luporum, estote igitur prudentes velut serpentes, & simplices sicut columbæ.
17 Cauete autem ab hominibus: tradent enim vos in concilia, & in Synagogis suis flagellabunt vos.
18 Sed & ad principes & reges ducemini, propter me, in testimonium ipsis & gentibus.
19 Cum autem tradiderint vos, ne sitis solliciti, quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.
20 Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.
21 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filij aduersus parentes, & morte afficient eos.
22 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum: verùm qui sustinuerit vsque in finem, hic saluus erit.
23 Cum autem persequuti vos fuerint in vrbe hac, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, non perambulaueritis omnes ciuitates Israëlis, quin iam filius hominis venerit.
24 Non est discipulus supra magistrum, neque seruus supra dominum suum.
25 Sufficit discipulo vt sit sicut magister ipsius, & vt seruus sit sicut Dominus ipsius. Si ipsum patremfamilias vocauerunt Beelzebub, quanto magis domesticos illius?
26 Ne igitur timeatis eos: nihil est enim tectum, quod non sit reuelandum, & nihil occultum, quin futurum sit vt sciatur.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurem auditis, prædicate ſupra domos.
28 Et ne metuatis ab his qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed metuite magis illum qui poteſt & animam & corpus perdere in gehenna.
29 Nónne duo paſſerculi aſſario væneunt? & vnus ex illis non cadet in terram ſine patre veſtro.
30 Veſtri verò etiam pili capitis omnes numerati ſunt.
31 Nolite ergo timere, vos multis paſſeribus præſtatis.
32 Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus confitebor & ego illum cõram patre meo qui in cœlis eſt.
33 Quiſquis autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo qui eſt in cœlis.
34 Ne arbitremini quod venerim ad mittendum pacem in terram, non veni vt mittam pacem, ſed gladium.
35 Nam veni vt diſſidere faciam hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam, & ſponſam aduerſus ſocrum ſuam.
36 Et inimici hominis (erunt) domeſtici eius.
37 Qui amauerit patrem aut matrem ſupra me, non eſt me dignus: & qui amauerit filium aut filiam ſupra me, non eſt me dignus.
38 Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur poſt me, non eſt me dignus.
39 Qui inuenerit animam ſuam, perdet eam, & qui perdiderit animam ſuam mea cauſa, inueniet eam.
40 Qui recipit vos, me recipit: Et qui me recipit, recipit eum qui me miſit.
41 Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet.
42 Et quicunque ad bibendum dederit vni ex puſillis his poculum aquæ frigidæ tantum, non diſcipuli, Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.

Vigeſima ſeptima ſimplex L. Ieſus deſcendit cum illis de monte, & ſtetit in loco campeſtri concionem inſignem habens.

L. 6. à verſic. 17. vſque ad finem cap.

17 Et deſcendens cum illis, ſtetit in loco campeſtri, turbáque diſcipulorum eius, & multitudo copioſa plebis ex omni Iudæa & Ieruſalem, & à maritima Tyro & Sydone, qui venerant vt audirent eum, & ſanarentur à morbis ſuis.
18 Et qui vexabantur à ſpiritibus immundis, & ſanabantur.
19 Et omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus ab illo exibat, & ſanabat omnes.
20 Et ipſe attollens oculos ſuos in diſcipulos, dicebat, Beati pauperes: quia veſtrum eſt regnum Dei.
21 Beati qui eſuritis nunc: quia ſaturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.
22 Beati eritis cùm vos oderint homines, & ſeparauerint vos, & probris affecerint, & eiecerint nomen veſtrum tanquam malum, propter filium hominis.
23 Gaudete in illo die, & exulteſte: ecce enim merces veſtra multa eſt in cœlis. nam ſecundum hæc, faciebant Prophetis patres eorum.
24 Veruntamen væ vobis diuitibus: quia habetis conſolationem veſtram.
25 Væ vobis qui ſaturati eſtis: quia eſurietis. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.
26 Væ vobis cùm laudauerint vos omnes homines, nam ſecundum hæc, faciebant pſeudoprophetis patres eorum.
27 Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos veſtros: benefacite iis qui vos oderunt.
28 Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos.
29 Percutienti te in maxillam, præbe & alteram: & ab eo qui aufert tibi pallium, etiam tunicam noli prohibere.
30 Omni autem exigenti abs te tribue: & ab eo qui aufert quæ tua ſunt, ne repoſcas.
31 Et prout vultis vt faciant vobis homines, vos quoque facite illis ſimiliter.
32 Et ſi diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia? Nam & peccatores eos à quibus diligũtur, diligũt.
33 Et ſi benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia? ſiquidem & peccatores hoc faciunt.
34 Et ſi mutuum dederitis his à quibus ſperatis vos recepturos, quæ gratia eſt vobis? Nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, vt recipiant paria.
35 Veruntamen diligite inimicos veſtros, & benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes, & erit merces veſtra multa: & eritis filij altiſſimi, quia ipſe benignus eſt erga ingratos ac malos.
36 Eſtote ergo miſericordes: ſicut & pater veſter miſericors eſt.
37 Neludicate, & non iudicabimini: ne condemnate, & non condemnabimini. Remittite, & remittetur vobis.
38 Date, & dabitur vobis. Menſurã bonam & confertam, & concuſſam, atque exundantem dabunt in ſinum veſtrum: eadem quippe menſura qua metimini, remetietur vobis.
39 Dicebat autem illis ſimilitudinem: Nunquid poteſt cæcus cæcum ducere? nónne ambo in foueam cadũt?
40 Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum ſuum: Perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter eius.
41 Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autẽ quæ in oculo proprio eſt, non animaduertis?
42 Aut quomodo dicere potes fratri tuo, Frater, ſine, eiiciam feſtucam quæ in oculo tuo eſt, quum ipſe trabem quæ eſt in oculo tuo, non reſpicias? Hypocrita, eiice primum trabem ex oculo tuo, & tunc perſpicies, vt eiicias feſtucam quæ eſt in oculo fratris tui.
43 Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructum putrem: neque arbor putris faciens fructum bonum.
44 Vnaquæque enim arbor ex fructu proprio cognoſcitur. Neque enim è ſpinis colligunt ficus: neque è rubo vindemiant vuam.
45 Bonus homo ex bono theſauro cordis ſui profert bonum, & malus homo ex malo theſauro cordis ſui profert malum. Nam ex abundantia cordis loquitur os eius.
46 Quid autem vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico?
47 Quiſquis venit ad me, & audit ſermones meos, & facit eos: oſtendam vobis cui ſimilis ſit.
48 Similis eſt homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & poſuit fundamentum ſuper petram. Inun-

datione autem facta, illiſum eſt flumen domui illi, & non potuit eam mouere: fundata enim erat ſuper petram.

49 Qui autem audiuit, & non fecit, ſimilis eſt homini qui ædificauit domum ſuam ſuper terram, abſque fundamento, in quam illiſus eſt fluuius, & continuo cecidit, & facta eſt ruina domus illius magna.

Vigeſima octaua duplex M. L. Ieſus finitis tam mandatis datis in monte recenter electis Apoſtolis, quàm dicto celebri ſermone ad populos in loco campeſtri. Progredirur nunc docturus in ciuitatibus, & primò ingreditur Capharnaum.

M. 11. verſ. 1.

1 ET factum eſt quum finem feciſſet Ieſus præcipiendi duodecim diſcipulis ſuis, progreſſus eſt illinc vt doceret & prædicaret in ciuitatibus illorum.

L. 7. verſ. 1.

1 CVm autem conſummaſſet omnia verba ſua audiente populo intrauit Capernaum.

Vigeſima nona ſimplex L. Ieſus ingreſſus Caphernaum antequam ingrederetur domum, ſanauit verbo ſeruum Centurionis morientem.

L. 7. à verſ. 2. vſque ad verſ. 11.

2 Centurionis autem cuiuſdam ſeruus male habens moriebatur, qui illi erat in pretio.
3 Quum audiſſet autem de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum vt veniret & ſanaret ſeruum ſuum.
4 At illi quum veniſſent ad eum, rogabant eum ſtudiosè, dicentes: Dignus eſt vt hoc illi præſtes.
5 Diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis.
6 Ieſus autem profectus eſt cum illis. Et cùm iam non longè abeſſet à domo miſit ad eum Centurio amicos, dicentes ei, Domine, noli vexari, non enim ſum dignus, vt ſub tectum meum intres.
7 Quapropter nec meipſum arbitratus ſum dignum, qui venirem ad te: ſed dic verbo, & ſanabitur puer meus.
8 Etenim ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic vade, & vadit: & alteri veni, & venit: & ſeruo meo fac hoc, & facit.
9 Auditis autem his Ieſus, miratus eſt eum, & conuerſus, ſequenti ſe turbæ, dixit, dico vobis nec in Iſraël quidem tantam fidem inueni.
10 Et reuerſi qui miſſi fuerant, in domum, repererunt ſeruum qui ægrotauerat, ſanum.

Trigeſima pars ſimplex R. Ieſu domum tandem ingreſſo, diſcipuli coacti ſunt egredi ad arcendam turbam accurrentem, ne impedirentur ſaltem ſero panem edere.

R. 3. verſ. 20. 21.

20 Et venerunt in domum, & conuenit iterum turba, ita vt ipſi non poſſent neque panem manducare.
21 Et quum audiſſent ſui exierunt tenere eam, dicebant enim quoniam exiuit.

Trigeſima prima ſimplex L. Ieſus deinceps iens Nain, ſuſcitauit filium viduæ, dum ferretur ad ſepulchrum.

L. 7. à num. 11. vſque verſ. 18.

11 Et factum eſt deinceps vt proficiſceretur in ciuitatem quæ vocatur Nain: & ſimul cum eo profecti ſunt diſcipuli eius multi, & turba multa.
12 Vt autem appropinquauit portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnigenitus matris ſuæ: & hæc vidua erat, & turba ciuitatis multa cum ea.
13 Quam quum vidiſſet Dominus, miſericordia commotus eſt ſuper ea, & dixit illi, ne plores.
14 Et accedens tetigit loculum (porrò qui portabant ſubſtiterunt) & ait, Adoleſcens, tibi dico, ſurge.
15 Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri ſuæ.
16 Cœpit autem omnes timor, & glorificabant Deum, dicentes: certe Propheta magnus ſurrexit inter nos, & certe Deus viſitauit populum ſuum.
17 Et manauit hic ſermo per totam Iudæam de ipſo, & in omnem circumiacentem regionem.

Trigeſima ſecunda duplex M. L. Ioan. Baptiſta, audiens in carcere facta Chriſti, mittit duos è diſcipulis ſuis ad eum: qui verbis & nouis etiam miraculis reſpondet, & illis abeuntibus, ſplendidumde Baptiſta teſtimonium facit ad populum, ingratitudinem, & ſtupiditatem Iudæorum arguens.

M. 11. à verſ. 2. vſque verſ. 20.

2 Ioannes autem quum audiſſet in carcere opera Chriſti, miſſis duobus diſcipulis ſuis.
3 Dixit illi, Tu es ille qui venturus erat an alium expectamus?

L. 7. à verſ. 18. vſque verſ. 36.

18 Et nunciauerunt Ioanni diſcipuli ipſius de ijs omnibus. Et conuocauit duos de diſcipulis ſuis Ioannes
19 Miſitque ad Ieſum dicens, Es tu is qui venturus

Mt. 11.

4 Et reſpondeos Ieſus dixit illis, euntes renuntiate Ioanni quæ audiſtis & videtis.
5 Cæci viſum recipiunt, & claudi ambulant, leproſi mundantur & ſurdi audiunt, mortui excitantur, & pauperes euangelizantur.
6 Et beatus eſt qui non fuerit offenſus in me.
7 Illis autem abeuntibus cœpit Ieſus turbis dicere de Ioanne: Quid exiſtis in deſertum, vt ſpectaretis arundinem quæ agitetur à vento?
8 Sed quid exiſtis? vt videretis hominem mollibus veſtibus amictum? ecce qui mollia geſtant, in domibus regum ſunt.
9 At quid exiſtis videre? num prophetam? certe dico vobis etiam excellentiorem propheta.
10 Iſte enim eſt de quo ſcriptum eſt, ecce ego mitto, nuntium meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.
11 Amen dico vobis, non exortus fuit inter natos ex mulieribus maior Ioanne Baptiſta, attamen qui minor eſt in regno cœlorum, maior eſt illo.
12 Porrò à diebus Ioannis Baptiſtæ vſque ad hunc diem, regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.
13 Nam omnes prophetæ, & ipſa lex, vſque ad Ioannem prophetauerunt.
14 Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Helias, qui venturus erat.
15 Qui habet aures ad audiendum, audiat.
16 Sed cui aſſimilabo generationem hanc? Similis eſt pueris qui ſedent in foris, & acclamant ſodalibus ſuis.
17 Ac dicunt, Tibia cecinimus vobis, & non ſaltaſtis, lugubria cecinimus vobis, & non planxiſtis.
18 Venit enim Ioannes nec edens nec bibens, & aiunt, Dæmonium habet.
19 Venit filius hominis edens ac bibens, & dicunt, Ecce hominem Comedonem, & vini potorem, publicanis amicum ac peccatoribus: & iuſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis.

L. 7.

erat, an alium expectamus?
20 Cum autem veniſſent ad eum viri illi, dixerunt: Ioannes Baptiſta miſit nos ad te, dicens: Es tu ille qui venturus erat, an alium expectamus?
21 In eadem autem hora multos ſanauit à morbis ac plagis, & ſpiritibus malis, & multis cæcis donauit viſum.
22 Et reſpondens Ieſus dixit illis: euntes, renuntiate Ioanni qui vidiſtis & audiſtis, quod cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperibus annuntiatur euangelium.
23 Et beatus eſt quicunq; non fuerit offenſus in me.
24 Et cum diſceſſiſſent nuncij Ioannis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas: Quid exiſtis in deſertum ad videndum? arundinem quæ vento agitetur?
25 Sed quid exiſtis viſuri? hominem mollibus veſtimentis indutum? ecce qui in veſtitu ſplendido, & in deliciis agunt, in aulis regum ſunt.
26 Sed quid exiſtis ad videndum? prophetam? certe dico vobis, & plus quam prophetam.
27 Hic eſt de quo ſcriptum eſt: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.
28 Dico enim vobis: Maior inter natos è mulieribus propheta, Ioanne Baptiſta nemo eſt: Attamen qui minor eſt in regno Dei, maior eſt illo.
29 Et omnis populus audiens, & Publicani iuſtificauerunt Deum, baptizati baptiſmo Ioannis.
30 Phariſæi autem & legis periti conſilium Dei ſpreuerunt aduerſus ſemetipſos, non baptizati ab eo.
31 Ait ergo Dominus: Cui ergo ſimiles dicam homines generationis huius? & cui ſimiles ſunt?
32 Similes ſunt pueris ſedentibus in foro, & acclamantibus ſibi inuicem ac dicentibus: Cantauimus vobis tibiis, & non ſaltaſtis. Lamentati ſumus vobis, & non ploraſtis.
33 Venit enim Ioannes Baptiſta neque edens panem, neque bibens vinum: & dicitis dæmonium habet.
34 Venit filius hominis edens ac bibens, & dicitis: Ecce homo edax & vinipotor, amicus publicanorum ac peccatorum.
35 Et iuſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis omnibus.

Trigeſima tertia ſimplex M. Chriſtus exprobrat, & dira minatur ciuitatibus impœnitentibus, paruos verò & laborantes fideles ſolatur, & ad ſe allicit.

Mt. 11. *à verſ.* 10. *vſque ad fin. c.*

20 Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus editæ fuerant plurimæ virtutes ipſius, quod ſcelerum eas non pœnituiſſet.
21 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethſaidan: quoniam ſi in Tyro & Sydone factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, olim in ſacco & cinere ſcelerum ſuorum pœnitentiam egiſſent.
22 Attamen dico vobis, Tyro & Sidoni tolerabilius erit in die iudicij quàm vobis.
23 Et tu Capernaum quæ exaltata es vſque ad cœlum, exaltata, vſque ad inferos deſcendes, quoniam ſi in Sodomis editæ fuiſſent virtutes, quæ editæ ſunt in te, manſiſſent vſque in hodiernum diem.
24 Verumtamen dico vobis, quod terræ Sodomorum tolerabilius erit in die iudicij, quam tibi.
25 In illo tempore reſpondens Ieſus dixit, Confiteor tibi pater, Domine cœli & terræ, quòd abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.
26 Certe pater, ſic fuit beneplacitum coram te.
27 Omnia mihi tradita ſunt à patre meo: & nemo nouit filium niſi pater: neque patrem quiſquam nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare.
28 Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego refocillabo vos.
29 Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quod mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.
30 Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.

Trigeſima ſexta duplex M. R. Blaſphemia Phariſæorum & Scribarum confutatur, exemplo regni aduerſum ſe diuiſi: & eorum in Spiritum ſanctum peccatum irremiſſibile declaratur.

M. 12. à verſ. 24. vſque ad verſ. 31. *R. 3. à verſ. 21. vſque ad verſ. 35.*

24 At Phariſæi hoc audito dicebant, Hic non eiicit dæmonia, niſi per Beelzebub principem dæmoniorum.
25 Ieſus autem cum ſciret cogitationes illorum dixit illis, Omne regnum diuiſum aduerſus ſeſe deſolatur, & omnis ciuitas aut domus diuiſa aduerſus ſeipſam non ſtabit.
26 Et ſi Satanas Satanam eiicit, aduerſus ſeipſum diuiſus eſt. Quomodo igitur ſtabit regnum illius?
27 Et ſi ego per Beelzebub eiicio dæmonia, filij veſtri per quem eiiciunt? Propterea ipſi, veſtrum iudices erunt.
28 Si autem ego per Spiritum Dei eiicio dæmonia, igitur peruenit ad vos regnum Dei.
29 Alioqui quomodo poteſt aliquis intrare domum potentis, & vaſa illius diripere, niſi prius vinxerit potentem, & tunc domum illius diripiet?
30 Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt: & qui non congregat mecum, ſpargit.
31 Propterea dico vobis, Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, blaſphemia verò in ſpiritum non remittetur hominibus.
22 Et Scribæ qui ab Hieroſolymis deſcenderant, dicebant: Beelzebub habet, & per principem dæmoniorum eiicit dæmonia.
23 Et ad ſe vocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo poteſt Satanas Satanam eiicere?
24 Et ſi regnum aduerſus ſeſe diuiſum fuerit, non poteſt ſtare regnum illud.
25 Et ſi domus contra ſeipſam diuiſa fuerit, non poteſt ſtare domus illa.
26 Et ſi Satanas inſurrexit contra ſeipſum, ac diuiſus fuerit, non poteſt ſtare, ſed finem habet.
27 Non poteſt quiſquam vaſa fortis, ingreſſus domum illius diripere, niſi prius fortem alligauerit, & tunc domum eius diripiet.
28 Amen dico vobis, Omnia remittentur filiis hominum peccata, & blaſphemiæ quibuſcunque blaſphemauerit:
29 Sed qui cunque blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum, ſed obnoxius eſt æterno iudicio.
30 Dicebant enim, ſpiritum immundum habet.
32 Et quicunque dixerit verbum aduerſus filium hominis, remittetur illi. Qui autem dixerit aduerſus Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in præſenti ſæculo, neque in futuro.

Trigeſima ſeptima ſimplex M. De booa & mala arbore verbiſque otioſis, de Scribis & Phariſæis petentibus ſignum, & per multa exempla excluſis & comminatis.

M. 12. à verſ. 33. vſque ad verſic. 46.

33 Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem vitioſam, & fructum illius vitioſum. Nam è fructu arbor cognoſcitur.
34 Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, quum ſitis mali? Siquidem ex abundantia cordis os loquitur.
35 Bonus homo è bono theſauro cordis, exprimit bona: & malus homo ex malo theſauro deprimit mala.
36 Sed dico vobis, quod de quocunque verbo otioſo, quod loquuti fuerint homines, reddituri ſunt rationem in die iudicij:
37 Nam ex dictis tuis iuſtificaberis, & ex dictis tuis condemnaberis.
38 Tunc interrogauerunt eum quidam è Scribis ac Phariſæis, dicētes, Magiſter, volumus ex te ſignum videre.
39 At ille reſpondens, dixit illis, Generatio praua & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur illi, niſi ſignum Ionæ Prophetæ.
40 Quemadmodum enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, ac tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.
41 Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam, quòd ipſi reſipuerint ad prædicationem Ionæ. Et ecce plus quàm Ionas eſt in hoc loco.
42 Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione hac, & condemnabit eam, quod venerit à finibus terræ, ad audiendum ſapientiam Salomonis: Et ecce plus quàm Salomon eſt in hoc loco.
43 Quum autem immundus ſpiritus exierit ab homine, perambulat per arida loca, quærens requiem, & non inuenit.
44 Tunc dicit, reuertar in domum meam vnde exiui: & veniens, repetit eam vacantem, & ſcopis purgatam, atque ornatam.
45 Tunc vadit, & adiungit ſibi ſeptem alios ſpiritus ſceleratiores ſe, & intrantes, inhabitant illic: & fiunt poſtrema hominis illius peiora primis: ſic erit generationi huic peruerſæ.

Trigeſima octaua duplex M. R. De matre & fratribus Chriſti quærentibus eum, qui alios non agnoſcit, quàm facientes voluntatem Dei patris ſui.

M. 12. à verſ. 46. vſque ad fin. c. *R. 3. à verſ. 31. vſque ad fin. c.*

46 Quum autem adhuc loqueretur turbis, ecce mater & fratres eius ſtabant foris quærentes ei loqui.
47 Dixit autem illi quidam, Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant, quærentes tibi loqui
48 At ille reſpondens dixit ei qui ſibi renunciauerat, Quæ eſt mater mea, aut qui ſunt fratres mei?
49 Et protenſa manu ſua in diſcipulos ſuos, dixit,
31 Veniunt igitur fratres & mater eius, & foris ſtantes, miſerunt ad eum, vocantes eum.
32 Et ſedebat turba circa eum, dicúntque ei, Ecce mater tua & fratres tui foris, quærunt te.
33 Et reſpondit eis dicens, quæ eſt mater mea, & fratres mei?
34 Et cùm circunſpexiſſet in circuitu circum ſe diſ-

M.

Ecce mater mea, & fratres mei.
50 Quiſquis enim fecerit voluntatem patris mei qui eſt in cœlis, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.

R.

cipulos ſedentes, ait, Ecce mater mea & fratres mei.
35 Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus & ſoror mea, & mater eſt.

Trigeſima nona ſimplex L. De mulieribus, quæ de ſuis facultatibus miniſtrabant Chriſto, circumeunti ſingulas ciuitates, & caſtella, prædicando verbum Dei.

L. 8. vſque ad verſic. 4.

1 ET factum eſt deinceps, vt ipſe iter faceret per ſingulas ciuitates & caſtella, ptædicans & euangelizans regnum Dei, & duodecim cum illo.
2 Et quædam mulieres quæ erant ſaranæ à ſpiritibus malis & infirmitatibus: Maria quæ vocatur Magdalene, de qua ſeptem dæmonia exierant.
3 Et Ioanna vxor Chuzæ, procuratoris Herodis, & Suſaona, & aliæ multæ quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis.

Quadrageſima pars triplex M. R. L. parabola ſeminis cadentis in viam, petras, ſpinas, & bonam terram.

M. 13. vſque ad verſ. 24.

1 IN illa verò die, egreſſus Ieſus è domo, ſedit iuxta mare.
2 Et congregatæ ſunt ad illum turbæ multæ, adeò vt ipſe nauim ingreſſus ſederet, & omnis turba ſupra littus ſtabat.
3 Et locutus eſt illis multa per parabolas, dicens, Ecce exiit ſeminator ad ſeminandum.
4 Et quum ſeminaret alia quidem ceciderunt iuxta viam, & venerunt volucres, ac deuorauerunt ea.
5 Alia verò ceciderunt in loca petroſa, vbi non habebaot multum terræ, & protinus exorta ſunt: propterea quod noo haberent profunditatem terræ.
6 Sole autem exorto, æſtuauerunt, & quia noo habebant radicem, exaroerunt.
7 Alia verò ceciderunt in ſpinas, & aſſurrexerunt ſpinæ, & ſuffocauerunt ea.
8 Alia verò ceciderunt in terram bonam: & dederunt fructum, aliud quidem centuplum, aliud verò ſexagecuplum, aliud verò trigecuplum.
9 Qui habet aures ad audiendum, audiat.
10 Et accedentes diſcipuli, dixerunt illi, Quare per parabolas loqueris illis?
11 At ille reſpondens, dixit eis, quia vobis datum eſt nooſſe myſteria regni cœlorum, illis autem oon eſt datum.
12 Quiſquis enim habet dabitur illi, & redderur abundãtior. Quiſquis autem nõ habet, etiam illud quod habet, tolletur ab eo.
13 Propterea per parabolas loquor illis, quia videntes, non vident, & audientes, noo audiout, oec intelligunt.
14 Et complerur in illis prophetia Iſaiæ, quæ dicit, Auribus audietis & non intelligetis, & videntes videbitis,

R. 4. vſque ad verſ. 16.

1 ET iterum cœpit docere iuxta mare, & congregata eſt ad eum turba multa: Ita vt nauim ingreſſus ſederet in mari, & tota turba iuxta mare in terra erat.
2 Et docebat eos per parabolas multa, & dicebat illis in doctrina ſua.
3 Audite, ecce exiuit ſeminator ad ſeminandum.
4 Et accidit inter ſeminandum aliud quidem cecidit ſupra viam: venerunt que volucres cœli, & comederunt illud.
5 Aliud verò cecidit ſuper petroſa, vbi non habebat terram multam: & ſtatim exortum eſt, quoniam non habebat profunditatem terræ.
6 Et quando exortus eſt ſol, exæſtuauit: & eo quod noo habebat radicem, exaruit.
7 Et aliud cecidit in ſpinas: & aſſurrexerunt ſpinæ, & ſuffocauerunt illud, & fructum non dedit.
8 Et aliud cecidit in terram bonam: & dedit fructum aſſurgentem & creſcentem: & tulit vnum triginſa, & aliud ſexaginta, & aliud centum.
9 Et dixit eis, Qui habet aures ad audiendum, audiat.
10 Quum aotem eſſet ſolus, interrogaueruot eum hi qui circa illum erant, cum duodecim, de parabola.
11 Et dixit eis, Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei: illis autem qui foris ſunt, per parabolas omnia fiunt.
12 Vt videntes, videant, & non videant: & audientes, audiant, & non intelligant: ne quando conuertantur: & dimittantur eis peccata.
13 Et ait illis, Neſcitis parabolam hanc? Et quomodo omnes parabolas cognoſceris?
14 Seminator ille verbum ſeminat.

15 Hi

L. 8. à verſ. 4. vſque ad verſ. 19.

4 Quum autem turba plurima conueniret, & paſſim è ciuitatibus properarent ad eum, dixit per ſimilitudinem.
5 Exijt ſeminator ad ſeminandum ſemen ſuum, & inter ſeminandum aliud cecidit circa viam, & conculcatum eſt, & volucres cœli comederunt illud.
6 Et aliud cecidit ſoper petram, & enatum exaruit, quia non habebat humorem.
7 Et aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul enatæ ſpinæ, ſuffocauerunt illud.
8 Et aliud cecidit in terram bonam, & enatum fecit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat: Qui habet aures ad audiendum, audiat.
9 Interrogabant autem eum diſcipuli eius, dicentes: quæ eſſet iſta parabola.
10 At ille dixit: Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, cæteris autem per parabolas vt videntes noo videant, & audientes non intelligant.
11 Eſt autem hæc parabola, ſemen eſt ſermo Dei.
12 Qui autem iuxta viam, hi ſunt qui audiunt, deinde venit diabolus & tollit ſermonem de corde eorum, ne credentes ſeruentur.
13 Sed qui ſuper petram, ij ſunt qui cum audierint, cum gaudio ſuſcipiunt ſermooem: & hi radices non habent qui ad tempus credunt & in tempore tentationis recedunt.
14 Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt qui audierunt, & à ſollicitudinibus & diuitijs, ac voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, nec referunt fructum.
15 Quod autem in bonam terram,

M. 13. *R.* 4. *L.* 8.

videbitis, & non cernetis.
15 Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos occluſerunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & ſanem illos.
16 Veſtri verò beati ſunt oculi, quia vident; & aures veſtræ, quia audiunt.
17 Amen enim dico vobis, quod multi prophetæ & iuſti deſiderauerunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.
18 Vos igitur audite parabolam ſeminantis.
19 Omnis qui audit ſermonem regni, & non intelligit, venit ille malus, & rapit id quod ſeminatum eſt in corde illius: hic eſt qui iuxta viam ſeminatus fuit.
20 At qui in petricoſa ſemen factum excepit, hic eſt qui verbum audit, ac protinus cum gaudio accipit illud.
21 Verum non habet radicem in ſemetipſo, ſed temporarius eſt. Porrò quum ſuccideris affliction, aut perſecutio propter ſermonem, continuo offenditur.
22 Qui verò in ſpinas ſemen excepit, hic eſt qui verbum audit: & ſollicitudo ſæculi huius, & fallacia diuitiarum ſuffocat ſermonem, & fit infructuoſus.
23 Cæterùm qui in terram bonam exceptt ſemen, hic eſt qui ſermonem audit & intelligit, qui videlicet fructum fert, ac facit, aliut quidem centuplum, alius verò ſexagecuplum, alius verò trigecuplum.

15 Hi autem ſunt, qui circa viam, vbi ſeminatur verbum, & cum audierint, confeſtim venit Satanas, & aufert verbum quod ſeminatum eſt in cordibus eorum.
16 Et hi ſunt ſimiliter qui in petroſa ſemen excipiunt, qui cùm audierint ſermonem ſtatim cum gaudio accipiunt illum.
17 Et non habent radicem in ſe, ſed temporarij ſunt: deinde orta afflictione, vel perſecutione, propter ſermonem confeſtim ſcandalizantur.
18 Et alij ſunt qui in ſpinas ſemen excipiunt: hi ſunt qui ſermonem audiunt.
19 Et ſollicitudines huius ſæculi, & deceptio diuitiarum, cæterarúmque rerum concupiſcentiæ, introeuntes ſuffocant ſermonem, & ſine fructu efficitur.
20 Et hi ſunt qui in terram bonam ſemen exceperunt: qui audiunt ſermonem, & ſuſcipiunt, & fructificant: ita vt aliud granum adferat triginta, aliud ſexaginta aliud centum.
21 Et dicebat illis: nunquid venit lucerna, vt ſubtus modium ponatur, aut ſubtus lectum? Nónne vt ſuper candelabrum ponatur?
22 Non eſt enim quicquam occultum, quod non manifeſtandum ſit: neque quid factum in ſecretum, ſed vt in apertum veniat.
23 Si quis habet aures ad audiendum audiat.
24 Et dicebat illis, videte quid audiatis. In qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis, & adijcietur vobis qui auditis.
25 Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.

15 Et ſunt illi qui ſecus viam, ſunt qui audiunt, deinde venit diabolus, & tollit verbum de cordibus eorum, ne credentes ſaluentur.
16 Et alij ſunt qui ſuper petram ſeminantur, qui cùm audierint verbum, ſtatim cum gaudio ſuſcipiunt illud: & hi radicem non habent, qui ad horam credunt, & in tempore tentationis recedunt.
17 Quod autem in ſpinis cecidit, hi ſunt qui verbum audierunt, & a ſollicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non refertur fructum.
18 Et illa quæ in bonam terram, hi ſunt qui in corde honeſto & bono verbum audiunt, & retinent, & fructum afferunt in patientia.
19 Nemo autem lucernam accendens operit eam vaſe, aut ſubtus lectum ponit, ſed ſuper candelabrum ponit, vt intrantes videant lumen.
20 Non enim eſt occultum, quod non manifeſtum ſit futurum: nec abſconditum, quod non ſciatur, & in propatulum veniat.
21 Videte ergo quomodo audiatis. Quiſquis enim habet, dabitur illi, & quicunque non habet, etiam quod putat ſe habere, auferetur ab illo.

Quadrageſima prima ſimplex L. mater & fratres Ieſu quærunt eum concionantem, qui reſpondet eos eſſe qui audiunt & cuſtodiunt verbum Dei.

L. 8. *ver.* 19. 20. 21.

19 Venerunt autem ad illum mater & fratres eius, & non poterant eum adire præ turba.
20 Et nunciatum eſt illi, dicúmque, mater tua & fratres tui ſtant foris volentes te videre.
21 Qui reſpondens dixit ad eos: mater mea & fratres mei, hi ſunt, qui ſermonem Dei audiunt, ac faciunt illum.

Quadrageſima ſecunda duplex M. R. quatuor alias parabolas dat Ieſus turbis, quarum duæ zizaniorum & fermenti recitantur à ſolo M. vna ſcilicet de ſemine creſcente, ſeminatore dormiente vel aliud agente per ſolum R. Alia de grano ſinapis, per M.R. qui plures alias parabolas omittunt, quas omnes Ieſus ſeorſim diſcipulis ſuis exponebat.

M. 13. *à verſ.* 24. *vſque verſ.* 36. *R.* 4. *à verſ.* 26. *vſque verſ.* 33.

24 Aliam parabolam propoſuit eis dicens, Adſimilatum eſt regnum cœlorum homini ſeminanti bonum ſemen in agro ſuo.
25 Sed dormientibus hominibus venit illius inimicus, & ſeminauit zizania inter triticum, abiitque.
26 Cùm autem germinaſſet herba, & fructum feciſſet, tunc apparuerunt & zizania.
27 Accedentes autem ſerui patrisfamiliâs, dixerunt illi, Domine, Nónne bonum ſemen ſeminaſti in tuo agro? Vnde igitur habet zizania?
28 Ille verò dixit illis, inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt illi, vis igitur abeamus & colligamus ea?
29 At ille dixit, Non: ne forte colligentes zizania,

26 Et dicebat, Sic eſt regnum Dei quemadmodum ſi homo iaciat ſemen in terram, ac dormiat atque exurgat ille nocte ac die.
27 Segéſque germinet, ac ſurgat in altum, dum neſcit ille.
28 Vltro enim terra fructificat, primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica.
29 Cùm autem productus fuerit fructus, ſtatim mittit falcem quoniam adeſt meſſis.
30 Et dicebat, cui adſimilabimus regnum Dei? aut qua collatione conferemus illud?
31 Eſt ſicut granum ſinapis, quod cùm ſeminatum fuerit in terra, minus eſt omnibus ſeminibus quæ ſunt in terra.

M. 13.

eradicetis ſimul cum illis & triticum.
30 Sinite parrer creſcere vtraque vſque ad meſſem, & in tempore meſſis dicam meſſoribus, Colligite primùm zizania, & colligate ea in faſciculos ad comburendum ea: triticum verò congregate in horreum meum.
31 Aliam parabolam propoſuit eis, dicens: ſimile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, quod acceptum homo ſeminauit in agro ſuo.
32 Quod minimum eſt omnium ſeminum: cæterum vbi excreuerit maximum eſt inter olera, & fit arbor: adeo vt veniant volucres cœli, & nidulentur in ramis illius.
33 Aliam parabolam dixit illis, ſimile eſt regnum cælórum fermento, quod acceptum mulier abſcondidit in farinæ ſatis tribus, donec fermentaretur totum.
34 Hæc omnia loquutus eſt Ieſus per parabolas ad turbas, & ſine parabola nihil loquutus eſt illis.
35 Vt compleretur quod dictum fuerat per propbetam, qui ait: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.

R. 4.

32 Et cum ſeminatum fuerit exurgit, & fit maius omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita vt poſſint ſub vmbra eius aues cœli nidificare.
33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis ſermonem, prout poterant audire: ſine parabola verò non loquebatur eis.
34 Seorſim autem diſcipulis ſuis exponebat omnia.

Quadrageſima tertia ſimplex M. Ieſus turbis dimiſſis ingreſſus domum, diſcipulis exponit parabolam Zizaniorum, & tres alias addit parabolas, vnam de theſauro, alteram de negotiatore quærente pulchras margaritas, tertiam de verriculo iacto in mare, quod eis exponit, & mox diſcedit.

M. 13. *à verſ* 36. *vſque ad ver.* 54.

36 Tunc dimiſſis turbis, venit in domum Ieſus, & acceſſerunt ad illum diſcipuli eius, dicentes: Explica nobis parabolam Zizaniorum agri.
37 At ille reſpondens, dixit illis, Qui ſeminat bonum ſemen, eſt filius hominis:
38 Ager autem eſt mundus. Porrò bonum ſemen, ij ſunt filij regni: zizania verò ſunt, filij illius mali.
39 Inimicus autem qui ſeminauit ea, eſt diabolus: meſſis verò conſummatio ſæculi eſt: meſſores autem angeli ſunt.
40 Sicut igitur colliguntur zizania & igni comburuntur, ſic erit in conſummatione ſæculi huius.
41 Mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent è regno illius omnia offendicula, & eos qui patrant iniquitatem.
42 Ac mittent illos in fornacem ignis: ibi erit ploratus ſtridórque dentium.
43 Tunc iuſti fulgebunt vt Sol in regno patris ſui. Qui habet aures ad audiendum, audiat.
44 Rurſum ſimile eſt regnum cœlorum theſauro abſconſo in agro, quem repertum homo abſcondidit: & præ gaudio quod habet ſuper eo, abit: & omnia quæcunque habet, vendit ac mercatur agrum illum.
45 Rurſum, ſimile eſt regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti pulchras margaritas:
46 Qui cùm inueniſſet vnam pretioſam margaritam, abiens, vendidit omnia quæ habebat, & mercatus eſt illam.
47 Rurſum, ſimile eſt regnum cœlorum verriculo iacto in mare, & ex omni genere contrahenti:
48 Quod cum impletum fuiſſet, ſubduxerunt in littus, & ſedentes, collegerunt quæ bona ſunt in vaſa, putria verò foras abiecerunt.
49 Sic erit in conſummatione ſæculi, exibunt angeli, & ſegregabunt malos de medio iuſtorum.
50 Et proicient eos in caminum ignis: illic erit ploratus & ſtridor dentium.
51 Dicit illis Ieſus Intellexiſtis hæc omnia? Dicunt illi, Etiam Domine.
52 Ipſe verò dixit eis: Proptera omnis ſcriba edoctus in regno cœlorum, ſimilis eſt homini patrifamiliàs, qui profert è theſauro ſuo noua & vetera.
53 Et factum eſt, vt cùm finiſſet Ieſus ſermones hos, digrederetur illinc.

Quadrageſimaquarta duplex R. L. Ieſus intrat nauem traiecturus in vlteriorem ripam, excitatus increpans ventum & tempeſtatem, iubens mari ſilere, fecit tranquillitatem magnam, appulſus Gadarenos, pellit ab homine legionem dæmonum, quos permiſit ire in gregem ferè bis mille porcorum, qui decurrentes in mare ſubmerſi ſunt. Gadareni rogarunt Ieſum exire fines eorum, qui nauim ingreſſus noluit recipere liberatum à legione, ſed iuſſit eum ad ſuos ire, & quanta ſibi feciſſet Ieſus prædicare: Quod fecit etiam in Decapoli, & omnes mirabantur.

R. 4. *à verſ.* 35. *vſque ad c.* 5. *verſ.* 21.

35 Erait illis in die illo quum adueſperaſſet, tranſeamus in vlteriorem ripam.
36 Et dimiſſa turba aſſumunt eum ita vt erat in naui, ſed & aliæ nauiculæ erant cum illo.
37 Et oritur procella venti magna, & fluctus irruebant in nauim, ita vt illa iam impleretur.
38 Et erat ipſe in puppi ſuper ceruical dormiens, & expergefaciunt eum, dicuntque illi, Præceptor, non eſt tibi curæ quod perimus?

L. 8. *à verſ.* 22. *vſque ad verſ.* 40.

22 Factum eſt autem quodam die & ipſe aſcendit in nauim, ac diſcipuli eius, & ait ad illos: traiiciamus io vlteriorem ripam ſtagni: & ſoluerunt.
23 Nauigantibus autem illis obdormiit & ingruit procella venti in ſtagnum, & complebantur ac periclitabantur.
24 Accedentes autem ſuſcitauerunt eum, dicentes: Præcepror, præceptor, perimus. At ille experrectus increpauit ventum ac tempeſtatem aquæ: &

R. 4.

39 Et excitatus increpauit uentum, dixitque mari: Tace, obmutesce, & conquieuit ventus, factáque est tranquillitas magna.
40 Et ait illis. Quid ita timidi estis? quomodo fidem non habetis?
41 Et timuerunt timore magno, dicebántque alius ad alium, Quisnam iste est, quia & ventus & mare obediunt ei?

R. 5.

1 ET venerunt traiecto mari in regionem Gadarenorum.
2 Egressóque ei de naui, statim occurrit è monumentis homo detentus á spiritu immundo,
3 Qui domicilium habebat in monumentis, neque catenis quisquam poterat eum ligare.
4 Propterea quod quum sæpe compedibus & catenis vinctus fuisset, discerptæ fuerant ab illo catenæ & compedes essent comminutæ, & nemo posset eum domare.
5 Et semper die ac nocte in montibus & in monumentis erat clamans, & concidens seipsum lapidibus.
6 Quum vidisset autem Iesum à longè, cucurrit & adorauit eum.
7 Et clamans voce magna dixit, Quid mihi rei tecum est Iesu fili Dei altissimi? adiuro te per Deum ne me torqueas.
8 Dicebat enim illi, Exi spiritus immúde ex homine.
9 Et interrogabat eum, Quod tibi nomen? Et respondit dicens, Legio mihi nomen est: quia multi sumus.
10 Et deprecabatur eum multùm, ne ipsos emitteret extra regionem.
11 Erat autem ibi iuxta montem grex porcorum magnus pascens.
12 Et deprecabantur eum omnes dæmones, dicentes, Mitte nos in porcos, vt in eos introeamus.
13 Et permisit eis statim Iesus. Et egressi spiritus immundi, ingressi sunt in porcos: Et subito impetu ferebatur grex perpræceps in mare. Erant autem fermè bis mille, & suffocati sunt in mari.
14 Qui verò pascebant porcos, fugerunt & renuntiauerunt in ciuitatem, & in agros. Et egressi sunt vt viderent quid esset factum:
15 Et veniunt ad Iesum, & vident illum qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis, eum inquam, qui habuerat legionem, & timuerunt.
16 Et narrauerunt illis, hi qui viderant, qualiter factum esset ei qui dæmonium habuerat, & de porcis.
17 Et rogare cœperunt eum, vt discederet de finibus eorum.
18 Et ipso ingresso nauim, rogabat illum qui à dæmonio vexatus fuerat, vt esset cum illo:
19 Iesus autem non permisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.
20 Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli quanta sibi fecisset Iesus: & omnes mirabantur.

L. 8.

cessauerunt, factáque est tranquillitas.
25 Dixit autem illis: vbi est fides vestra? timentes autem mirati sunt inter se, dicentes: Quis putas hic est? quia ventis quoque & aquæ imperat, & obediunt ei?
26 Et nauigauerunt ad regionem Gadatenorum, quæ est in opposita tripa Galilææ.
27 Et quum de nauigressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam è ciuitate, qui habebat dæmonium iam à temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.
28 Is vt vidit Iesum, & exclamasset, procidit ante illum, ac voce magna dixit: Quid mihi rei tecum est Iesu fili Dei altissimi? Obsecro te ne me torqueas.
29 Præcipiebat enim spiritui immundo vt exiret ab homine: à multis enim temporibus corripuerat illum, & vinciebatur catenis, & compedibus custodiebatur, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserta.
30 Interrogauit autem illum Iesus dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit, Legio, Quia intrauerunt dæmonia multa in eum.
31 Et rogauerunt illum ne imperaret ipsis, vt in abyssum irent.
32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte, & rogabant eum vt permitteret ipsis in illos ingredi, Et permisit illis.
33 Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos, & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.
34 Porrò vt viderunt subulci quod acciderat, fugerunt & annunciauerunt in ciuitatem ac villas.
35 Exierunt autem vt viderent quod factum erat, & venerunt ad Iesum, & inuenerunt hominem sedentem, à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes Iesu, & timuerunt.
36 Nunciauerunt autem illis qui viderant, quomodo sanus factus esset is qui agitabatur à dæmonio.
37 Et rogauerunt illum omnis multitudo Gadatenorum vt discederet ab ipsis, quia magno timore tenebantur. Ipse autem conscensa naui reuersus est.
38 Rogauit autem eum vir ille à quo dæmonia exierant, vt esset cum eo; Sed ablegauit eum Iesus, dicens:
39 Redi in domum tuam, & narra quæcunque tibi fecerit Deus. Et abiit per totam ciuitatem, prædicans quæcunque sibi fecisset Iesus.

Quadragesima quinta duplex R. L. Iesus in Galilæam per mare reuersus exceptus est à turba expectante se, rogatus ab Iairo priocipe Synagogæ (sanaos in itioere mulierem fluxu sanguinis duodecim annos laboraotem, quæ omoia in medicos impenderat & peius habuerat) venit in domum principis Synagogæ, tumultum flentium compescuit, & filiam eius annorum duodecim suscitauit.

R. 5. *à vers.* 21. *vsque ad fin. c.*

21 Et cùm traiecisset Iesus naui rursus in vltetiotem ripam, conuenit turba multa ad eum, & erat circa mare.
22 Et ecce venit quidam principum Synagogæ nomine Iairus: & videns eum procidit ad pedes eius.

L. 8. *à vers.* 40. *vsque ad fin. c.*

40 Factum est autem quum rediret Iesus, excepit illum turba: nam omnes expectabant eum.
41 Et ecce venit vir, cui nomen Iairus qui erat præfectus Synagogæ: & procidit ad pedes Iesu, rogans eum vt intraret in domum suam.

R. 5.

23 Et deprecabatur eum multum, dicens: Quia filiola mea in extremis est, oro vt venias & imponas ei manus, vt salua sit, & viuet.
24 Et abijt cum illo, & sequebatur eum turba multa: & comprimebant eum.
25 Et mulier quædam quæ erat in profluuio sanguinis ab annis duodecim.
26 Et fuerat multa perpessa à plurimis medicis, & insumpserat omnia sua, nec quicquam adiumenti sensserat, sed magis in deterius venerat.
27 Cùm audisset de Iesu, venit in turba à tergo, & tetigit vestimentum eius.
28 Dicebat enim: Quia si vel vestimenta eius tetigero, saluabor.
29 Et confestim siccatus est fons sanguinis eius: & sensit corpore, quod sanata esset ab eo flagello.
30 Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtutem quæ ex se exierat, conuersus in turba dixit: Quis tetigit vestimenta mea?
31 Et dicebant ei discipuli ipsius: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?
32 Et circumspiciebat vt videret eã quæ hoc fecerat.
33 Mulier verò timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem.
34 Ille autem dixit ei: filia, fides tua te saluam fecit: vade in pace, & esto sana à flagello tuo.
35 Adhuc eo loquente, veniunt quidam à principe Synagogæ dicentes: filia tua mortua est: quid vltra vexas magistrum?
36 Iesus autem statim audito verbo quod dicebatur, ait archisynagogo: ne metuas, tantummodo crede.
37 Et non permisit vt quisquam se sequeretur, nisi Petrum, Iacobum, & Ioannem fratrem Iacobi.
38 Et venit in domum archisynagogi, & vidit tumultum, flentes & eiulantes multum.
39 Et ingressus ait illis: Quid tumultuamini, & ploratis? puella non est mortua, sed dormit.

L. 8

42 Quoniam vnica filia erat ei fere annorum duodecim, & hæc moriebatur. Verùm inter eundum, turbæ coarctabant eum.
43 Et mulier quæ erat obnoxia profluuio sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos impendederat omnem substantiam, nec ab vllo potuerat curari.
44 Accessit retro & tetigit fimbriam vestimenti eius, & confestim stetit fluxus sanguinis eius.
45 Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te constringunt & affligunt & dicis: Quis me tetigit?
46 Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis, Nam ego noui virtutem à me exiuisse.
47 Videns autem mulier quod non latuisset, tremens venit ac procidit ante pedes eius, & ob quam causam tetigisset eum, indicauit ei coram toto populo, & quemadmodum confestim sanata fuisset.
48 At ipse dixit ei: Confide filia, fides tua te seruauit: vade in pace
49 Adhuc illo loquente, venit quidam à præfecto synagogæ, dicens ei: Mortua est filia tua, noli vexare magistrum.
50 Iesus autem hoc audito, respondit ei, Noli timere, crede tantum & salua erit.
51 Et quum venisset in domum non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum & Iacobum & Ioannem, & patrem ac matrem puellæ.
52 Flebant autem omnes & plangebant illam, at ille dixit: Nolite flere, non est mortua, sed dormit.
53 Et deridebant eum scientes quòd mortua esset.
54 Ipse autem eiectis foras omnibus, apprehensa manu eius, clamauit dicens: Puella, surge.
55 Et reuersus est spiritus eius, & surrexit continuo: ac iussit illi dari cibum.
59 Et obstupuerunt parentes eius. At ille præcepit eis, ne cui dicerent quod factum erat.

40 Et irridebant eum. Ipse verò eiectis omnibus, assumit patrem puellæ, & eos qui secum erant, & ingreditur eò, vbi puella erat iacens.
41 Et apprehensa manu puellæ, ait illi: talitha cumi, quod est si interpretetis: Puella (tibi dico) surge.
42 Et confestim surrexit puella, & ambulabat erat enim annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno.
43 Et præcepit illis vehementer, ne quisquam id sciret: & dixit vt daretur illi quod ederet.

Quadragesima sexta duplex M.R. Iesus illinc digressus venit in patriam suam, stupebant de sapientia & virtutibus eius, quem tamen spernebant vt fabri filium, matrem & cognatos ibi habentem.

M. 13. à vers. 54. vsque ad fin. c.

54 Et quum venisset in patriam suam docuit in synagoga illorum, ita vt stupentes ac dicerent: vnde huic sapientia hæc & virtutes?
55 Nónne hic est ille fabri filius? Nónne mater eius vocatur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioses & Simon & Iudas?
56 Et sorores illius nónne omnes apud nos sunt? vnde igitur huic hæc omnia?
57 Et scandalizabantur in eo, Iesus autem dixit eis, Non est propheta sine honore, nisi in patria sua & in domo sua.
58 Et non fecit illic virtutes multas propter incredulitatem illorum.

R. 6. vsque ad vers. 7.

1 ET egressus est illinc, venitque in patriam suam: & sequebantur eum discipuli sui.
2 Quúmque aduenisset sabbathum, cœpit in synagoga docere: & multi audientes obstupuerunt dicentes: vnde huic est? & quæ est hæc sapientia quæ data est illi, vt etiam virtutes tales per manus eius efficiantur?
3 Nónne iste est faber ille, filius Mariæ, frater Iacobi & Ioseæ & Iudæ & Simonis, & scandalizabantur in illo.
4 Dicebat autem illis Iesus: non est prophetia inhonoratus nisi in patria sua, & inter cognatos, & in domo sua.

5 Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi quod paucos infirmos impositis manibus curauit.
9 Et mirabatur propter incredulitatem eorum, & circumibat per vicos in circuitu docens.

Quadragesima septima duplex R. L. de actuali missione 12. Apostolorum.

R. 6. à vers. 7. ad vers. 14.

7 Et aduocauit duodecim, & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem aduersus spiritus im-

L. 9. vsque vers. 7.

1 CONuocatis autem Iesus duodecim, dedit illis potestatem & auctoritatem super omnia dæ-

R. 6.

mundos.
8 Et præcepit eis, vt nihil tolleret ad iter, niſi virgam tantum, non peram, non panem, neque in zona æs.
9 Sed calceatos eſſe ſandaliis, & ne induerentur duabus tunicis.
10 Et dicebat eis, vbicúnque introieritis in domum, illic manete donec exeatis illinc.
11 Et quicunque non receperint vos, neque audierint vos, exeuntes illinc, excutite puluerem qui eſt ſub pedibus veſtris in teſtimonium illis. Amen dico vobis, tollerabilius erit Sodomis & Gomorrhis in die iudicij, quàm ciuitati illi.
12 Et egreſſi prædicabant, vt reſipiſcerent.
13 Et dæmonia multa eijciebant, & vngebant oleo multos ægros, & ſanabant.

L. 6.

monia, & vt morbos ſanarent.
2 Et miſit illos vt prædicarent regnum Dei, & ſanarent infirmos.
3 Et ait ad illos: ne quid tuleritis in viam, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque binas tunicas habeatis.
4 Et in quamcunque domum intrauerit is, illic manete, atque illinc exeatis.
5 Et quicunque non receperint vos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerem è pedibus veſtris excutite in teſtimonium aduerſus illos.
6 Egreſſi autem circumibant per caſtella, euangelizantes & curantes vbique.

Quadrageſima octaua triplex, de his quæ M. R. L. ſcripſerunt de Herode Antipa, audiente famam Ieſu, quem videre cupiebat, poſtquam occiderat Ioannem Baptiſtam, quem dicebant ſurrexiſſe à mortuis, & eſſe Ieſum, & quæ M. R. de ſepultura Baptiſtæ per eius diſcipulos, & R. L. de reditu Apoſtolorum ad Chriſtum.

M. 14. vſque ad verſ. 13.

1 IN illo tempore audiuit Herodes Tetrarcha famam Ieſu, & dixit famulis ſuis.
2 Iſte eſt Ioannes Baptiſta, ipſe ſurrexit à mortuis, & ideo virtutes agunt in illo.
3 Nam Herodes cùm præmiſſet Ioannem, vinxerat eum, ac miſerat in carcerem, propter Herodiadem vxorem Philippi fratris ſui.
4 Dicebat enim illi Ioannes, Non licet tibi habere eam.
5 Et quum vellet eum occidere, metuebat multitudinem, propterea quod illum pro Propheta habebant.
6 Quum autem celebraretur natalis Herodis, ſaltabat filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.
7 Vnde cùm iureiurando pollicitus eſt, ſe daturum illi quicquid peteret.
8 At illa prius inſtructa à matre ſua: Da mihi, inquit, hic in patina caput Ioannis Baptiſtæ.
9 Et contriſtatus Rex: attamen propter iuſiurandum, & eos qui ſimul accumbebant, iuſſit ei dari:
10 Miſitque, & decollauit Ioannem in carcere.
11 Et allatum eſt caput eius in patina, datúmque eſt puellæ, atque illa obtulit matri ſuæ.
12 Cúmque acceſſiſſent diſcipuli eius, ſuſtulerunt corpus, ac ſepelierunt illud: abierúntque & renunciarunt Ieſu.

R. 6. à verſ. 14. vſque ad verſ. 31.

14 Et audiuit rex Herodes (innotuerat enim nomen eius) dicebátque Ioannes ille qui baptizabat, reſurrexit à mortuis, & propterea virtutes agunt in illo.
15 Alij dicebant Helias eſt, alij verò dicebant, Propheta eſt, vel tanquam vnus ex Prophetis.
16 Quum audiſſet autem Herodes, ait: Quem ego decollaui, Ioannes, iſte eſt, ipſe ſurrexit à mortuis.
17 Nam ipſe Herodes miſſis ſatellitibus prehenderat Ioannem, & vinxerat eum in carcere propter Herodiadem vxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam vxorem.
18 Dicebat enim Ioannes Herodi, Non licet tibi habere vxorem fratris tui.
19 Herodias autem inſidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat.
20 Herodes enim metuebat Ioannem, ſciens eum virum iuſtum ac ſanctum, & verebatur eum, auditóque eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.
21 Et cùm dies opportunus acceſſiſſet, cùm Herodes in natalitijs ſuis cœnam faceret Primatibus, Tribunis, & Primoribus Galileæ.
22 Et introiſſet filia ipſius Herodiadis, ac ſaltaſſet, placuiſſétque Herodi, ac ſimul accumbentibus: Rex ait puellæ: Pete à me quod vis, & dabo tibi.
23 Et iurauit illi: Quicquam à me petieris, dabo tibi, vſque ad dimidium regni mei.
24 At illa egreſſa, dixit matri ſuæ, Quid petam? Illa verò dixit: Caput Ioannis Baptiſtæ.
25 Et ingreſſa, ſtatim cum feſtinatione ad Regem petiuit, dicens: Volo vt protinus des mihi in lance caput Ioannis Baptiſtæ.
26 Et dolore affectus rex, propter ea quæ iurarat, eóſque qui ſimul accumbebant, noluit eam reijcere.
27 Et confeſtim rex miſſo ſpiculatore, iuſſit afferri caput eius.
28 At ille abijt, ac decollauit eum in carcere, & attulit caput eius in lance, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri ſuæ.
29 Quo audito diſcipuli eius, venerunt & ſuſtulerunt cadauer eius, poſuerúntque illud in monumento.
30 Et congregantur Apoſtoli ad Ieſum, ac renunciauerunt ei omnia, & quæ egerant, quæque docuerant.

L. 9. verſ. 7. 8. 9. 10.

7 Audiuit autem Herodes Tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & hæſitabat: eo quod diceretur à quibuſdam, quod Ioannes ſurrexiſſet à mortuis.
8 A quibuſdam verò, quod Helias apparuiſſet: ab alijs autem, quod Propheta quiſpiam ex antiquis ſurrexiſſet.
9 Et ait Herodes: Ioannem ego decollaui: quis eſt autem iſte, de quo ego talia audio? & quærebat videre eum.
10 Et reuerſi Apoſtoli, narrauerunt illi quæcunque fecerant.

Quadrageſima nona quadruplex M. R. L. I. de receſſu Chriſti, in deſertum trans mare Tiberiadis, & turbis ſequentibus, quas ad 5000. hominum præter mulieres & paruulos ex 5. panibus & 2. piſcibus pauit, tertio Paſchate propinquo, quo Chriſtus non fuit in Iudæa.

M. 14. à verſ. 13. vſque ad verſ. 21.

13 Id cùm audiſſet Ieſus receſſit illinc in naui ad deſertum locum ſeorſũ. Et quum audiſſent turbæ, ſequutæ ſunt illum pedeſtres ab vrbibus.

14 Et egreſſus Ieſus vidit multam turbam: & tactus eſt affectu miſericordiæ erga illos, ſanauitque infirmos illorum.

15 Portò quum appetiſſet veſpera, adierunt eum diſcipuli ipſius, dicentes, Deſertus eſt locus, & hora iam præterijt: dimitte turbas, vt abeant in vicos, & emant ſibi eſcas.

16 At Ieſus dixit illis, Non eſt illis neceſſe abire, date illis vos quod edant.

17 At illi dicũt ei, Non habemus hic niſi quinque panes, & duos piſces.

18 Ille verò dixit, Afferte mihi illos huc.

19 Et iuſſit turbis diſcumbere ſuper gramina, ſumptíque quinque panibus, ac duobus piſcibus, ſublatis in cœlum oculis, benedixit. Et quum fregiſſet, dedit diſcipulis panes, diſcipuli verò turbis.

20 Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt: & ſuſtuleruntquod ſuperfuerat de fragmentis, duodecim cophinos plenos.

21 Porrò qui comederant fuere viri fermè quinquies mille, præter mulieres ac pueros.

R. 6. à verſ. 31. vſque verſ. 45.

31 Et ait illis, venite vos ipſi priuatim in deſertum locum, & requieſcite paſſillum. Erant enim qui venirent & abirent multi, vt ne cibum quidem carpere vacaret.

32 Et abierunt in deſertum locum nauigio ſeorſim.

33 Et viderunt eos abeuntes turbæ: & agnouerunt eum multi, & itinere pedeſtri ex omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt eos, conuenerúntque ad illum.

34 Et egreſſus vidit turbam multam Ieſus, & affectu miſericordiæ tactus eſt erga eos, quia erant velut oues non habentes paſtorem, Et cœpit illos docere multa.

35 Et quum iam multum diei præteriiſſet, acceſſerunt ad illum diſcipuli eius dicentes, Deſertus eſt locus, & iam multum temporis effluxit.

36 Dimitte illos vt abeant in circumiacentes villas ac vicos, emántque ſibi ipſis panes: Nam quod edant non habent.

37 At ille reſpondens ait illis, Date illis vos, quod edant. Et dixerunt ei, Euntes emamus ducentis denariis panes, & demus illis quod edant?

38 At ille dicit eis, Quot panes habetis? Ite & videte. Et quum cognouiſſent, dicunt, Quinque & duos piſces.

39 Et præcepit illis vt accumbere facerent omnes, diſtributis conuiuis in viridi graminu.

40 Et diſcubuerunt diuiſi in viridaria, cemeni & quinquageni,

41 Et quum accepiſſet quinque panes ac duos piſces, ſublatis in cœlum oculis, benedixit, ac fregit panes, dedítque diſcipulis ſuis vt apponerent illis, & duos pisces diuiſit omnibus.

42 Et comederunt omnes & ſaturati ſunt.

43 Et ſuſtuleruntfragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piſcibus.

44 Erant autem qui comederant circiter quinque millia virorum.

L. 9. à verſ. 11. vſque verſ. 18.

11 Et aſſumptis illis receſſit ſeorſum in locum deſertum ciuitatis, quæ vocatur Bethſaida: quod cũ cognouiſſent turbæ, ſequutæ ſunt illum. Et excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos qui cutatione indigebãt ſanabat.

12 Dies autem cœperat declinare, & accedentes duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas, vt euntes in caſtella villáſque vicinas diuertant, & inueniant eſcas, quia hic in loco deſerto ſumus. At autem ad illos: vos date illis quod edant.

13 At illi dixerunt: Nõ ſunt nobis plures quam quinque panes, & duo piſces, niſi nos eamus & emamus in omnem hunc populum eſcas.

14 Erant autem fere viri quinquies mille. Ait autem ad diſcipulos ſuos: facite illos diſcũbere in ſingulo quoque diſcubitu quinquagenos.

15 Atque ita fecerunt: & fecerunt omnes diſcumbere.

16 Acceptis autẽ quinque panibus & duobus piſcibus, ſublatis in cælum oculis benedixit illis. & fregit, diſtribuítque diſcipulis, vt apponerent turbæ.

17 Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt. Et ſublatũ eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.

I. 6. vſque ad verſ. 15.

1 POſt hæc abiit Ieſus trãs mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis.

2 Et ſequebatur eum turba multa, quia videbant eius ſigna quæ faciebat ſupec his qui infirmabantur.

3 Aſcẽdit autem in montem Ieſus & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis.

4 Erat autem propinquum Paſcha, dies feſtus Iudæorum.

5 Quum ſuſtuliſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet quod multa turba veniret ad ſe, dicit ad Philippum: vnde ememus panes, vt edant iſti?

6 Hoc autem dicebat tentans eum: ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus.

7 Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque eorum paſſillum quippiam accipiat.

8 Dicit ei vnus ex diſcipulis ipſius Andreas frater Simonis Petri:

9 Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes ordeaceos: ſed hæc quod ſunt inter tam multos?

10 Dixit autem Ieſus: facite homines diſcumbere. Erat autem herba multa in eo loco. Diſcubuerunt ergo viri numero fermè quinque millia.

11 Accepit autem panes Ieſus, quumque gratias egiſſet, diſtribuit diſcipulis, diſcipuli verò diſcumbentibus. Similiter & ex piſcibus quantum volebant.

12 Vt autem impleti ſunt, dicit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperfuerunt fragmenta, ne quid pereat.

13 Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus ordeaceis, quæ ſuperfuerant his qui comederant.

14 Illi ergo homines, quum vidiſſent quod Ieſus fecerat ſignum, dicebant: Hic eſt vere propheta ille qui venturus eſt in mundum.

Quinquageſima pars triplex M.R.I. de his quæ ſcripſerunt de reditu marino Chriſti cis mare Galilææ, de tempeſtate nocturna, & ambulatione Chriſti ſuper aquas, appulſu, & miraculis in Genezareth: & reditu in Capernaum.

M. 14. à verſ. 22. vſque ad fin. c. *R. 6. à verſ. 45. ad fin. c.* *I. 6. à verſ. 15. vſque verſ. 25.*

22 Et ſtatim compulit Ieſus diſcipulos ſuos, vt conſcenderent nauim, & præcederent eum trans fretum ad Bethſaidam, dum ipſe dimitteret turbas.
23 Ac dimiſſis turbis, aſcendit in montem ſolus ad orandum. Quum autem adueniſſet veſpera, ſolus erat illic.
24 Cæterum nauis iam in medio maris erat, & afflictabatur ab vndis, nam ventus erat contrarius.
25 Quarta autem noctis vigilia abiit ad illos Ieſus, ambulans ſuper mare.
26 Et cùm vidiſſent eum diſcipuli ſuper mare ambulantem, turbati ſunt dicentes, ſpectrum eſt: ac præ metu exclamauerunt.
27 Sed ſtatim loquutus eſt illis Ieſus, dicens, Confidite, ego ſum, ne terreamini.
28 Reſpondens autem illi Petrus dixit, Domine ſi tu es, iubeo me ad te venire ſuper aquas.
29 At ille dixit, veni. Et quum deſcendiſſet è naui Petrus, ambulabat ſuper aquas, vt iret ad Ieſum.
30 Cæterùm quum videret ventum validum, territus eſt: & quum cœpiſſet demergi, clamauit, dicens, Domine ſerua me.
31 Continuò autem Ieſus extenta manu apprehendit eum. & dixit illi, O exigua fide prædito, cur dubitaſti?
32 Et quum eſſent ingreſſi nauim, conquieuit ventus.
33 Porrò qui erant in naui, acceſſerunt & adorauerunt eum dicentes verè Dei filius es.
34 Et quum traiecíſſent venerunt in terram Geneſareth.
35 Et quum agnouiſſent illum viri loci illius, emiſerunt nuntios in totam circumiacentem regionem illam, & obtulerunt illi omnes malè habentes:
36 Et obſecrabant eum, vt tantum tangerent fimbriam veſtimenti ipſius: & quotquot tetigiſſent, ſalui facti ſunt.

45 Et ſtatim coëgit diſcipulos ſuos conſcendere nauim, & præcedere tranſmiſſo mari Bethſaidam, dum ipſe dimitteret turbam.
46 Et quum dimiſiſſet eos abiit in montem ad orandum.
47 Et quum veſpera adueniſſet, erat nauis in medio mari, & ipſe ſolus in terra.
48 Viditque eos laborantes in remigando: erat enim ventus contrarius eis. Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans ſuper mare, & volebat præterire eos.
49 At illi vt viderunt eum ambulantem ſuper mare, putauerunt ſpectrum eſſe, & exclamauerunt.
50 Omnes enim videbant eum, & conturbati ſunt: & ſtatim loquutus eſt cum eis dixitque eis: confidite, ego ſum, ne terreamini.
51 Et aſcendit ad illos in nauim, & conquieuit ventus & vehementer ſupra modum intra ſeſe ſtupebant, & admirabantur.
52 Non enim intellexerant de panibus: erat enim cor eorum obcœcatum.
53 Et quum traiecíſſent, venerunt in terram Genezareth, & appulerunt in portum.
54 Quùmque egreſſi eſſent de naui, continuò agnouerunt eum:
55 Ac percurrentes totam vndiq; regionem illam, cœperunt in grabbatis eos qui malè habebant circumferre, vbi audiebant eum eſſe.
56 Et quocunque introiſſet in vicos aut in ciuitates aut in villas, in plateis ponebant infirmos & deprecabantur eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent. Et quotquot tangebant eum, ſalui fiebant.

15 Ieſus ergo cùm cognouiſſet quod venturi eſſent correpturi ipſum, vt facerent ipſum regem, ſeceſſit iterum in montem ipſe ſolus.
16 At vbi iam veſpera eſſet, deſcenderunt diſcipuli eius ad mare:
17 Et conſcenſa naui venerunt traiecto mari ad oppidum Capernaum. Iamque tenebræ erãt, nec venerat ad eos Ieſus.
18 Mare autem veuto magno flante intumeſcebat.
19 Quum remigaſſent ergo fermè ſtadia vigiti quinque aut triginta, vident Ieſum ambulantem ſuper mare, & appropinquantem naui, ac timuerunt.
20 Ille autem dicit eis: Ego ſum, nolite timere.
21 Volnerunt ergo recipere eum in nauim & illico nauis appulerat terræ ad quam ibant.
22 Poſtridie turba quæ ſtabat trãs mare, vt vidit quod nauicula alia non eſſet ibi, niſi vna illa in quam ingreſſi fuerant diſcipuli eius, & quod non introiſſet cum diſcipulis ſuis Ieſus in nauiculam, ſed ſoli diſcipuli eius abiſſent:
23 Aliæ verò ſuperuenerunt nauiculæ à Tiberiade iuxta locum vbi comederant panem, poſtea quam gratias egiſſet Dominus.
24 Quum ergo vidiſſet turba, quod Ieſus non eſſet ibi, neque diſcipuli eius, aſcenderunt & ipſi in nauiculas, & venerunt Capernaum, quærentes Ieſum.

Quinquageſima prima ſimplex I. Sermo quem Chriſtus de Corpore & Sanguine ſuo fecit in Capernaum, ſub tempus tertij Paſchatis, & cur noluit ire in Iudæam, ſed manſit in Galilæa.

I. 6. à verſ. 25. vſque ad c. 7. verſ. 2.

25 Et quum inueniſſent eum trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando huc veniſti?
26 Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Amen, amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia comediſtis de panibus, & ſaturati eſtis.
27 Operemini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis: hunc enim patet obſignauit Deus.
28 Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus, vt operemur opera Dei?
29 Reſpondit Ieſus & dixit eis: Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem miſit ille.
30 Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis ſignum, vt videamus & credamus tibi? Quid operaris?
31 Patres noſtri manducauerunt manna in deſerto, ſicut ſcriptum eſt: Panem de cœlo dedit eis ad edendum.

Quadrageſima nona quadruplex M. R. L. I. de receſſu Chriſti, in deſertum trans mare Tiberiadis, & turbis ſequentibus, quas ad 5000. hominum præter mulieres & paruulos ex 5. panibus & 2. piſcibus pauit, tertio Paſchate propinquo, quo Chriſtus non fuit in Iudæa.

M. 14. à verſ. 13. vſque ad verſ. 21.

13 Id cùm audiſſet Ieſus receſſit illinc in naui ad deſertum locum ſeorſũ. Et quum audiſſent turbæ, ſequutæ ſunt illum itinere pedeſtri ab vrbibus.

14 Et egreſſus Ieſus vidit multam turbam: & tactus eſt affectu miſericordiæ erga illos, ſanauitque infirmos illorum.

15 Porrò quum appetiſſet veſpera, adierunt eum diſcipuli ipſius, dicentes, Deſertus eſt locus, & hora iam præterijt: dimitte turbas, vt abeant in vicos, & emant ſibi eſcas.

16 At Ieſus dixit illis, Non eſt illis neceſſe abire, date illis vos quod edant.

17 At illi dicũt ei, Non habemus hic niſi quinque panes, & duos piſces.

18 Ille verò dixit, Afferte mihi illos huc.

19 Et iuſſit turbis diſcumbere ſuper gramina, ſumptiſ que quinque panibus, ac duobus piſcibus, ſublatis in cœlum oculis, benedixit. Et quum fregiſſet, dedit diſcipulis panes, diſcipuli verò turbis.

20 Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt: & ſuſtuleruntquod ſuperfuerat de fragmentis, duodecim cophinos plenos.

21 Porrò qui comederant fuere viri fermè quinquies mille, præter mulieres ac pueros.

R. 6. à verſ. 31. vſque verſ. 45.

31 Et ait illis, venite vosipſi priuatim in deſertum locum, & requieſcite pusillum. Erant enim qui venirent & abirent multi, vt necibum quidem carpere vacaret.

32 Et abierunt in deſertum locum nauigio ſeorſim.

33 Et viderunt eos abeuntes turbæ: & agnouerunt eum multi, & itinere pedeſtri ex omnibus ciuitatibus conecurrerunt illuc, & præuenerunt eos, conuenerúntque ad illum.

34 Et egreſſus vidit turbam multam Ieſus, & affectu miſericordiæ tactus eſt erga eos, quia erant velut oues non habentes paſtorem, Et cœpit illos docere multa.

35 Et quum iam multum diei præteriſſet, acceſſerunt ad illum diſcipuli eius dicentes, Deſertus eſt locus, & iam multum temporis effluxit.

36 Dimitte illos vt abeant in circumiacentes villas ac vicos, emántque ſibi pſis panes: Nam quod edant non habent.

37 At ille reſpondens ait illis, Date illis vos, quod edant. Et dixerunt ei, Euntes emamus ducentis denariis panes, & demus illis quod edant?

38 At ille dicit eis, Quot panes habetis? Ite & videte. Et quum cognouiſſent, dicunt, Quinque & duos piſces.

39 Et præcepit illis vt accumbere facerent omnes, diſtributis conuiuiis in viridi gramine.

40 Et diſcubuerunt diuiſi in viridaria, centeni & quinquageni,

41 Et quum accepiſſet quinque panes ac duos piſces, ſublatis in cœlum oculis, benedixit, ac fregit panes, dedítque diſcipulis ſuis vt apponerent illis, & duos pisces diuiſit omnibus.

42 Et comederunt omnes & ſaturati ſunt.

43 Et ſuſtulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piſcibus.

44 Erant autem qui comederant circiter quinque millia virorum.

L. 9. à verſ. 11. vſque verſ. 18.

11 Et aſſumptis illis receſſit ſeorſum in locum deſertum ciuitatis, quæ vocatur Bethſaida: quod cũ cognouiſſent turbæ, ſequutæ ſunt illum. Et excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos qui curatione indigebãt ſanabat.

12 Dies autem cœperat declinare, & accedentes duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas, vt euntes in caſtella vilaſque vicinas diuertant, & inueniant eſcas, quia hic in loco deſerto ſumus. Ait autem ad illos: vos date illis quod edant.

13 At illi dixerunt: Nõ ſunt nobis plutes quam quinque panes, & duo piſces, niſi nos eamus & emamus in omnem hunc populum eſcas.

14 Erant autem ferè viri quinquies mille. Ait autem ad diſcipulos ſuos: facite illos diſcũbere in ſingulo quoque diſcubitu quinquagenos.

15 Atque ita fecerunt: & fecerunt omnes diſcumbere.

16 Acceptis autẽ quinque panibus & duobus piſcibus, ſublatis ſo cælum oculis benedixit illis, & fregit, diſtribuítque diſcipulis, vt apponerent turbæ.

17 Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt. Et ſublatũ eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.

I. 6. vſque ad verſ. 15.

1 POſt hæc abiit Ieſus trãs mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis.

2 Et ſequebatur eum turba multa, quia videbant eius ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur.

3 Aſcẽdit autem in montem Ieſus & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis.

4 Erat autem propinquum Paſcha, dies feſtus Iudæorum.

5 Quum ſuſtuliſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet quod multa turba veniret ad ſe, dicit ad Philippum: vnde ememus panes, vt edant iſti?

6 Hoc autem dicebat tentans eum: ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus.

7 Reſpondit ei Philippus: Duceotorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque eorum pusillum quippiam accipiat.

8 Dicit ei vnus ex diſcipulis ipſius Andreas frater Simonis Petri:

9 Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes ordeaceos: ſed hæc quod ſunt inter tam multos?

10 Dixit autem Ieſus: facite homines diſcumbere. Erat autem herba multa in eo loco. Diſcubuerunt ergo viri numero fermè quinque millia.

11 Accepit autem panes Ieſus, quumque gratias egiſſet, diſtribuit diſcipulis, diſcipuli verò diſcumbentibus. Similiter & ex piſcibus quantum volebant.

12 Vt autem impleti ſunt, dicit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperfuerunt fragmenta, ne quid pereat.

13 Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus ordeaceis, quæ ſuperfuerant his qui comederant.

14 Illi ergo homines, quum vidiſſent quod Ieſus fecerat ſignum, dicebant: Hic eſt verè propheta ille qui venturus eſt in mundum.

Quinquageſima pars triplex M.R. I. de his quæ ſcripſerunt de reditu marino Chriſti eis mare Galilææ, de tempeſtate nocturna, & ambulatione Chriſti ſuper aquas, appulſu, & miraculis in Genezareth: & reditu in Capernaum.

M. 14. à verſ. 22. vſque ad fin. c. *M. 6. à verſ. 45. ad fin. c.* *I. 6. à verſ. 15. vſque verſ. 25.*

22 Et ſtatim compulit Ieſus diſcipulos ſuos, vt conſcenderent nauim, & præcederent eum trans fretum ad vicum Bethſaidam, donec dimitteret turbas.

23 Ac dimiſſis turbis, aſcendit in montem ſolus ad orandum. Quum autem adueniſſet veſpera, ſolus erat illic.

24 Cæterum nauis iam in medio maris erat, & afflictabatur ab vndis, nam ventus erat contrarius.

25 Quarta autem noctis vigilia abiit ad illos Ieſus, ambulans ſuper mare.

26 Et cùm vidiſſent eum diſcipuli ſuper mare ambulantem, turbati ſuor dicentes, ſpectrum eſt: ac præ metu exclamauerunt.

27 Sed ſtatim loquutus eſt illis Ieſus, dicens, Confidite, ego ſum, ne terreamini.

28 Reſpondens autem illi Petrus dixit, Domine ſi tu es, iubeto me ad te venire ſuper aquas.

29 At ille dixit, veni. Et quum deſcendiſſet è naui Petrus, ambulabat ſuper aquas, vt iret ad Ieſum.

30 Cæterùm quum videret ventum validum, territus eſt: & quum cœpiſſet demergi, clamauit, dicens, Domine ſerua me.

31 Continuò autem Ieſus extenta manu apprehendit eum, & dixit illi, O exigua fide prædite, cur dubitaſti?

32 Et quum eſſent ingreſſi nauim, conquieuit ventus.

33 Porrò qui erant in naui, acceſſerunt & adorauerunt eum dicentes verè Dei filius es.

34 Et quum traiecíſſent venerunt in terram Geneſareth

35 Et quum agnouiſſent illum viri loci illius, emiſerunt nuntios in totam circumiacentem regionem illam, & obtulerunt illi omnes malè habentes:

36 Et obſecrabant eum, vt tantum tangerent fimbriam veſtimenti ipſius: & quotquot tetigiſſent, ſalui facti ſunt.

45 Et ſtatim coëgit diſcipulos ſuos conſcendere nauim, & præcedere tranſmiſſo mari Bethſaidam, dum ipſe dimitteret turbam.

46 Et quum dimiſiſſet eos abiit in montem ad orandum.

47 Et quum veſpera aduenisſet, erat nauis in medio mari, & ipſe ſolus in terra.

48 Vidirque eos laborantes in remigando: erat enim ventus contrarius eis. Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans ſuper mare, & volebat præterire eos.

49 At illi vt viderunt eum ambulantem ſuper mare, putauerunt ſpectrum eſſe, & exclamauerunt.

50 Omnes enim videbant eum, & conturbati ſunt: & ſtatim loquutus eſt cum eis dixítque eis: confidite, ego ſum, ne terreamini.

51 Et aſcendit ad illos in nauim, & conquieuit ventus & vehementer ſupra modum intra ſeſe ſtupebant, & admirabantur.

52 Non enim intellexerant de panibus: erat enim eorum obcæcatum.

53 Et quum traiecíſſent, venerunt in terram Genezareth, & appulerunt in portum.

54 Quumque egreſſi eſſent de naui, continuò agnouerunt eum:

55 Ac percurrentes totam vndique regionem illam, cœperunt in grabbatis eos qui malè habebant circumferre, vbi audiebant eum eſſe.

56 Et quocunque introiſſet in vicos aut in ciuitates aut in villas, in plateis ponebant infirmos & deprecabantur eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent. Et quotquot tangebant eum, ſalui fiebant.

15 Ieſus ergo cùm cognouiſſet quod venturi eſſent correpturi ipſum, vt facerent ipſum regem, receſſit iterum in montem ipſe ſolus.

16 At vbi iam veſpera eſſet, deſcendérunt diſcipuli eius ad mare:

17 Et conſcenſa naui venerunt trajecto mari ad oppidum Capernaum. Iamque tenebræ erant, nec venerat ad eos Ieſus.

18 Mare autem vento magno flante intumeſcebat.

19 Quum remigaſſent ergo fermè ſtadia viginti quinque aut triginta, vident Ieſum ambulantem ſuper mare, & appropinquantem naui, ac timuerunt.

20 Ille autem dixit eis: Ego ſum, nolite timere.

21 Voluerunt ergo recipere eum in nauim & illico nauis appulerat terræ ad quam ibant.

22 Poſtridie turba quæ ſtabat trans mare, vt vidit quod nauicula alia non eſſet ibi, niſi vna illa in quam ingreſſi fuerant diſcipuli eius, & quod non introiſſet eum diſcipulis ſuis Ieſus in nauiculam, ſed ſoli diſcipuli eius abiſſent:

23 Aliæ verò ſuperuenerunt nauiculæ à Tiberiade iuxta locum vbi comederant panem, poſtea quam gratias egiſſet Dominus.

24 Quum ergo vidiſſet turba, quod Ieſus non eſſet ibi, neque diſcipuli eius, aſcenderunt & ipſi in nauiculas, & venerunt Capernaum, quærentes Ieſum.

Quinquageſima prima ſimplex I. Sermn quem Chriſtus de Corpnre & Sanguine ſuo fecit in Capernaum, ſub tempus tertij Paſchatis, & cur nnluit ire in Iudæam, ſed manſit in Galilæa.

I. 6. à verſ. 25. vſque ad c. 7. verſ. 2.

25 Et quum inuenisſent eum trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando huc veniſti?

26 Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Amen, amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia comediſtis de panibus, & ſaturati eſtis.

27 Operemini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis: hunc enim pater obſignauit Deus.

28 Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus, vt operemur opera Dei?

29 Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem miſit ille.

30 Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu faeis ſignum, vt videamus & credamus tibi? Quid operaris?

31 Patres noſtri manducauerunt manna in deſerto, ſicut ſcriptum eſt: Panem de cœlo dedit eis ad edendum.

I. 6.

32 Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico vobis, non Moses dedit vobis illum panem de cœlo, sed pater meus dat vobis panem de cœlo verum.
33 Panis enim Dei est, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.
34 Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem istum.
35 Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis vitæ. Qui venit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet vnquam.
36 Sed dixi vobis, quod etiam vidistis me, nec creditis.
37 Omne quod dat mihi pater, ad me veniet: & eum qui venerit ad me, non ejicio foras.
38 Quia descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me.
39 Hæc est autem voluntas eius qui misit me, patris, vt quodcunque mihi dedit, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die.
40 Hæc est autem voluntas eius qui misit me: vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.
41 Murmurabant ergo Iudæi de ipso, quia dixerat, Ego sum panis ille, qui de cœlo descendi, & dicebant.
42 Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit iste, Quia de cœlo descendi?
43 Respondit ergo Iesus & dixit eis: Nolite murmurare adinuicem.
44 Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.
45 Est scriptum in Prophetis, Et erunt omnes docti à Deo. Omnis ergo qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me.
46 Non quod patrem viderit quisquam, nisi is qui est à Deo, hic vidit patrem.
47 Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.
48 Ego sum panis vitæ.
49 Patres vestri comederunt manna in deserto, & mortui sunt.
50 Hic est panis ille de cœlo descendens, vt ex ipso edat aliquis, & non moriatur.
51 Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane, viuet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.
52 Decertabant ergo Iudæi inter se, dicentes: Quomodo potest iste nobis dare carnem suam ad edendum?
53 Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico vobis, nisi ederitis carnem filij hominis, & bibetis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.
54 Qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die.
55 Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.
56 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.
57 Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: Ita & qui manducat me, ille etiam viuet propter me.
58 Hic est panis ille qui de cœlo descendit: non sicut manducauerunt patres vestri manna, & mortui sunt: qui manducat hunc panem, viuet in æternum.
59 Hæc dixit in Synagoga, docens in Caphernaum.
60 Multi ergo his auditis ex discipulis eius, dixerunt: Durus est hic sermo: quis potest eum audire?
61 Sciens autem Iesus apud semetipsum, quod murmurarent de hoc discipuli ipsius, dixit eis: Hoc vos offendit?
62 Quid igitur si videritis filium hominis ascendentem eò vbi erat prius?
63 Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam. Verba quæ ego loquor vobis, spiritus sunt, & vita sunt.
64 Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt. Nouerat enim ab initio Iesus, qui essent non credentes, & quis esset qui proditurus esset ipsum.
65 Et dicebat: Propterea dixi vobis, quod nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo.
66 Ex eo tempore multi discipulorum eius abierunt retro, nec amplius cum illo ambulabant.
67 Dixit ergo Iesus ad duodecim: Num & vos vultis abire?
68 Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.
69 Et nos credimus & cognouimus, quod tu es Christus filius Dei viuentis.
70 Respondit eis Iesus: Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus est?
71 Dicebat autem de Iuda Simonis Iscariota: hic enim erat proditurus eum, cùm esset vnus ex duodecim.

I. 7.

1 ET ambulabat Iesus post hæc in Galilæa: non enim volebat in Iudæa ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere.

Quinquagesima secunda duplex M. R. De calumniosis obiectionibus Scribarum & Pharisæorum Hierosolymitanorum, qui ex Hierusalem venerunt versus Capharnaum contra Iesum ad eum tentandum & illaqueandum, & de confutatione eorum, quia frustra colitur Deus præceptis hominum, & non quod intrat, sed quod egreditur, os, inquinat hominem.

M. 15. ad vsque versic. 21.

1 TVnc accedunt ad Iesum, qui ab Hierosolymis venerant, Scribæ & Pharisæi dicentes,

R. 7. vsque ad vers. 24.

1 ET conueniunt ad eum Pharisæi, & quidam de Scribis, qui venerant ab Hierosolymis.

2 Quare

M. 15.

2 Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſenioum? Non enim abluunt manus ſuas, quum edunt panem.
3 At ille reſpondens dixit eis, Quare & vos tranſgredimini præceptum Dei, propter traditionem veſtram?
4 Nam Deos præcepit, dicens, Honora patrem & matrem. Et qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.
5 Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri aut matri, donum quodcunque à meeſt, tibi prodeſt,
Etiam ſi nequaquam honotauerit patrem ſuum aut matrem ſuam.
6 Et irritum feciſtis præceptum Dei, propter traditionem veſtram.
7 Hypocritæ, rectè de vobis prædixit Eſaias, dicens.
8 Appropiuquat mihi populus hic ore ſuo, & labijt me honotat, cæterùm cot eorum procul abeſt à me.
9 Sed fruſtra me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum.
10 Et aduocatis ad ſe turbis, dixit eis, Audite, & intelligite.
11 Non quod ingreditur in os inquinat hominem, ſed quod egreditur ex ore, hoc ioquinat hominem.
12 Tunc accedentes diſcipuli eius dixerunt illi, Noſti Phariſæos, audito ſermone iſto offenſos fuiſſe?
13 At ille reſpondens ait, Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœleſtis, eradicabitur.
14 Omittite illos, duces ſunt cæci cæcorum. Porrò ſi cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadent.
15 Reſpondens autem Petrus, dixit ei, Ediſſere nobis parabolam iſtam.
16 Ieſus autem dixit, Adhuc vos intelligentia caretis?
17 Nondum intelligitis quod quicquid ingreditur in os in aluum abit, & in ſeceſſum ejicitur?
18 At ea quæ proficiſcuntur ex ore & ex ipſo corde egrediuntur, & illa impurum reddunt hominem.
19 Nam ex corde exeunt cogitationes malæ, cædes, adulteria, ſtupra, furta, falſa teſtimonia, conuiria.
20 Hæc ſunt quæ imputum reddunt hominem. Cæterùm illotis manibus capere cibum, non inquinat huminem.

R. 7.

2 Et quum vidiſſent quoſdam ex diſcipulis eius communibus manibus, id eſt, illotis, edere panes, incuſabant.
3 Nam Phariſæi & omnes Iudæi, niſi crebrò lauerint manus, non capiunt cibum tenentes inſtituta maiorum.
4 Et à foro reuerſi, niſi loti fuerint, non comedunt. Et alia multa ſunt quæ ſuſceperunt ſeruanda: nempe lotiones poculorum, & vrceorum, & æramentorum, lectorum.
5 Deinde interrogabant eum Phariſæi & Scribæ: Quare diſcipuli tui non ambulant iuxta traditum traditum à maioribus, ſed illotis manibus edunt panem?
6 At ille reſpondens, dixit eis: enimuerò bene prophetauit Eſaias de vobis hypocritis, ſicut ſcriptum eſt: Popolus iſte labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.
7 In vanum autem me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum.
8 Nam omiſſo præcepto Dei, tenetis conſtitutionem hominum, ablutiones vrceorum, & poculorum, aliáque ſimilia his facitis multa.
9 Et dicebat illis: Bene, reiicitis præceptum Dei, vt conſtitutionem veſtram ſeruetis.
10 Moſes enim dixit, Honora patrem tuum, & matrem tuam: & qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.
11 Vos autem dicitis, Si dixerit homo patri vel matri, Corban, quod eſt, donum quodcunque ex me, tibi prodeſt.
12 Nec permittitis amplius eum quicquam præſtare patri ſuo aut matri ſuæ.
13 Abrogantes ſermonem Dei per conſtitutionem veſtram quam tradidiſtis. Et ſimilia huiuſmodi multa facitis.
14 Et quum aduocaſſet ad ſe totam turbam, dicebat illis: Audite me omnes & intelligite.
15 Nihil eſt extra hominem introiens in eum, quod poſſit eum inquinare, ſed quæ de homine procedunt, illa ſunt quæ inquinant hominem.
16 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.
17 Et quum introiſſet in domum, ſemotus à turba, interrogabant eum diſcipuli eius de ſimilitudine.
18 Et ait illis, Sicccine & vos intelligentia caretis? Nondum intelligitis, quod omne foris introiens in hominem, non poteſt eum inquinare.
19 Quia non intrat in eius cor, ſed in ventrem: & in ſeceſſum, exit, reputgans omnes eſcas.)

20 Dicebat autem quod ab homine exit, illud inquinat hominem.
21 Ab interiotibus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulretia, ſtupra, homicidia.
22 Furta, auaritiæ, fraudes, dolus, impudicitia, malus oculus, conuitia, ſuperbia, ſtultitia.
23 Omnia hæc mala ab interois procedunt, & inquinaot hominem.

Quinquageſima tertia duplex, M. R. Ieſus illinc, in fines Tyri & Sydonis digreſſus, filiam Cananææ à dæmonio liberat.

M. 15. *à verſ.* 21. *vſque ad verſ.* 29.

21 Et digreſſus illinc Ieſus, ſeceſſit in partes Tyri & Sydonis.
22 Et ecce mulier Cananæa à finibus illis egreſſa clamauit dicens ei, Miſerere mei Domine fili Dauid, filia mea miſerè à dæmonio vexatur.
23 Ille verò non reſpondit ei quicquam. Et accedentes diſcipuli eius rogabant illum, dicentes, Dimitte eam, nam clamat poſt nos.
24 At ille reſpondens dixit, Non ſum miſſus niſi ad oues perditas domus Iſraëliticæ.
25 Illa verò venit, & adorauit eum, dicens, Domine ſuccurre mihi.
26 At ille reſpondens dixit, Non eſt honeſtum ſume-

R. 7. *à verſ.* 24. *vſque verſ.* 31.

24 Et inde ſurgens abijt in confinia Tyri ac Sydonis, & ingreſſus domum, neminem voluit ſcire, ſed non potuit latere.
25 Cum enim audiſſet de eo mulier, cuius filiola habebat ſpiritum immundum, venit, & accidit ad pedes eius.
26 Erat enim mulier Græca Syrophœniſſa genere, & rogabat eum vt dæmonium ejiceret de filia ſua.
27 Ieſus autem dixit illi, Sine prius ſaturari filios. Non eſt enim honeſtum ſumere panem filiorum, & proijcere catellis.
28 At illa reſpondit & dixit illi: Etiam domine, nam

M. 13.

re panem filiorum, & abiicere catellis.
27 Hæc autem reſpondit, Certe Domine: etenim catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.
28 Tunc reſpondens Ieſus dixit illi, O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. Et ſanata fuit filia ex illa hora.

M. 7.

catelli quoque comedunt ſub menſam de micis filiorum.
29 Et ait illi, Propter iſtum ſermonem vade, exiit dæmonium à filia tua.
30 Et cum abiiſſet domum ſuam, reperit dæmonium exiiſſe, & filiam iacentem ſuper lectum.

Quinquageſima quarta, duplex M. R. Ieſus inde reuerſus, iuxta mare Galilææ, mutos, claudos, cæcos, mutilos, & omnes alios adductos ad ſe, ſanauit, in queis vnum ſurdum & mutum.

M. 15. *verſ.* 29. 30. 31.

29 Et digreſſus illinc Ieſus, venit iuxta mare Galilææ, & conſcenſo monte, ſedebat illic.
30 Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, habentes ſecum claudos, cæcos, mutilos, & alios multos: Et abiecerunt eos ad pedes Ieſu, & ſanauit eos.
31 Adeò vt turbæ miratæ ſint, quum viderent mutos loqui, mutilos eſſe ſanos, claudos ambulare, cæcos videre. Et glorificabant Deum Iſraël.

R. 7. *verſ.* 31. *vſque ad fi. c.*

31 Et rurſum egreſſus de finibus Tyri ac Sydonis venit ad mare Galilææ per medios fines Decapolis.
32 Et adducunt ei ſurdum difficulter loquentem, & deprecabantur eum, vt imponat illi manum.
33 Et cum apprehendiſſet eum de turba ſeorſim, miſit digitos ſuos in auriculas eius, & expuens tetigit linguam eius.
34 Ac ſuſpiciens in cœlum ingemuit, & ait illi, Ephphatha, quod eſt, adaperitur.
35 Et ſtatim adapertæ ſunt eius aures: & ſolutum eſt vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè.
36 Ac præcepit illis, ne cui dicerent. Sed quantumcunque ipſe eis interdixiſſet: multo amplius prædicabant.
37 Et ſupermodum ſtupebant dicentes: Bene omnia fecit, & ſurdos facit audire, & mutos loqui.

Quinquageſima quinta, duplex M. R. Ieſus in ſolitudine 4000. hominum, præter mulieres & paruulos, è ſeptem panibus paſcit.

M. 15. *à verſ.* 32. *ad vſque verſ.* 39.

32 Ieſus autem vocatis ad ſe diſcipulis ſuis dixit, Miſereor turbæ, propterea quod iam triduum perſeuerant apud me, & non habent quod edant: & dimittere eos ieiunos nolo, nequando deficiant in via.
33 Et dicunt diſcipuli eius, vnde nobis in ſolitudine panes tam multi, vt ſaturemus turbam tantam?
34 Et dicit illis Ieſus, Quot panes habetis? illi dicunt, ſeptem & paucos piſciculos.
35 Et iuſſit turbas diſcumbere in terra.
36 Et ſumpſit ſeptem panes ac piſces: Et poſtquam gratias egiſſet, fregit, dedítque diſcipulis ſuis, diſcipuli verò turbæ.
37 Comederúntque omnes, & ſaturati ſunt: & ſuſtulerunt quod ſupererat fragmentorum, ſeptem ſportulas plenas.
38 At ij qui comederant, erant quatet mille viri, præter mulieres & pueros.

R. 8. *vſque ad verſ.* 10.

1 IN diebus illis, quum turba admodum multa eſſet, nec haberent quod manducarent, accerſitis ad ſe Ieſus diſcipulis ſuis, ait illis.
2 Miſereor dia commouent erga turbam, quia iam ſtiduò manent apud me nec habent quod edant.
3 Et ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficient in via. Quidam enim ex eis è longinquo venerunt.
4 Et reſpondebunt ei diſcipuli ſui, Vnde iſtos quis poterit hic ſatiare panibus in ſolitudine?
5 Et interrogauit eos, Quot panes habetis? Illi verò dixerunt, ſeptem.
6 Et præcepit turbæ diſcumbere ſuper terram. Et acceptis ſeptem panibus, quum gratias egiſſet, fregit, dedítque diſcipulis ſuis, vt apponerent, & apposuerunt turbæ.
7 Et habebant piſciculos paucos, & quum benedixiſſet, iuſſit apponi & hos.
8 Comederunt autem, & ſaturati ſunt: ac ſuſtulerunt quæ ſuperſuerant fragmentorum ſeptem ſportas.
9 Erant autem qui comederant ferme quatet mille, & dimiſit illos.

Quinquageſima ſexta duplex M. R. Ieſus dimiſſis turbis, tranſit mare in fines Magdala, ſeu Dalmanutha, vbi Sadducæi & Phariſæi petunt ab eo ſignum de cœlo, ſed redargutis illis in ſua obſtinatione relictis, rurſus traiicit in vlteriorem ripam, iubens diſcipulos cauere à fermento Phariſæorum, Sadducæorum, & Herodis, quod de eorum doctrina exponit.

M. 15. *à verſ.* 39. *vſque ad c.* 16. *ver.* 13.

39 Et dimiſſis turbis, conſcendit nauim, venítque in fines Magdala.

M. 16.

1 ET acceſſerunt Phariſæi vna, cum Sadducæis, tentantes, rogabant eum, vt ſignum è cœlo oſtenderet eis.
2 At ille reſpondens, dixit eis, Quum cœperit aſſe

R. 8. *à verſ.* 10. *vſque verſ.* 22.

10 Et mox ingreſſus in nauim cum diſcipulis ſuis, venit in partes Dalmanutha.
11 Et ingreſſi ſunt Phariſæi, cœperúntque diſputare cum illo, quærentes ab eo ſignum è cœlo, tentantes eum.
12 Et quum ingemiſſet ſpiritu ſuo, dixit: Cur generatio hæc ſignum quærit? Amen dico vobis, ſi dabitur generationi huic ſignum.

M. 16.

veſpera, dicitis, Serenitas erit, nam rubet cœlum:
3 Et mane, hodie tempeſtas, rubet enim cœlum triſte. Hypocritæ factem quidem cœli ſcitis diuidicare, ſigna verò temporum non poteſtis?
4 Natio praua & adultera ſignum requirit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ. Et relictis illis, abiit.
5 Et quum veniſſent diſcipuli eius in vlteriorem ripam, per obliuionem non ſumpſerant panes.
6 Ieſus autem dixit illis, videte & cauete à fermento Phariſæorum ac Sadducæorum.
7 At illi diſceptabant inter ſe, dicentes, Panes non ſumpſimus.
8 Quod vbi cognouit Ieſus, dixit illis: Quid diſceptatis inter voſipſos, ô parum fideles, quod panes non ſumpſeritis?
9 Noodum intelligitis, neque memoria tenetis, quinque illos panes quum homines eſſent quinquies mille, & quot cophinos ſuſtuleritis?
10 Neque ſeptem illos panes, cùm homines eſſent quater mille, & quot ſportas acceperitis?
11 Quî fit vt non intelligatis, me non de pane dixiſſe vobis illud, vt caueretis à fermento Phariſæorum ac Sadducæorum.

R. 8.

12 Et relictis illis, iugreſſus rurſus nauim, abiit tranſecto lacu.
13 Et obliti fuerant ſumere panes, nec præter vnum panem habebant ſecum in naui.
14 Ac præcepit illis, dicens: Videte, cauete à fermento Phariſæorum, & à fermento Herodis.
15 Et diſceptabant inter ſeſe, dicentes, Panes non habemus.
16 Et eo cognito, Ieſus dixit illis, Quid diſputatis, quòd panes non habetis? nondum enim aduertitis, nec intelligitis? adhuc obcæcatum habetis cor veſtrum?
17 Oculos habentes, non cernitis? & aures habentes, non auditis? nec meminiſtis,
18 Quando quinque panes illos fregi in hominum quinque millia, quot cophinos fragmentis plenos ſuſtuliſtis? Dicunt ei duodecim.
19 Quando autem ſeptem in quatuor millia, quot ſportas ex reliquiis fragmentorum tuliſtis? illi verò dixerunt, ſeptem.
20 Et dixit illis, Quî fit vt non intelligatis?
21 Tunc intellexerunt quod non iuſſiſſet cauere à fermento panis, ſed à doctrina Phariſæorũ & Sadducæorũ.

Quinquageſima ſeptima ſimplex R. Ieſus Bethſaidæ cæcum, extra vicum eductum illuminat.

R. 8. à verſ. 22. vſque verſ. 26.

22 Et venit Bethſaidam, & adducunt illi cæcum, & obſecrant eum, vt illum tangeret.
23 Et apprehenſa manu cæci, eduxit illum extra vicum: & quum expuiſſet in oculos illius, impoſuiſſetque illi manus, interrogauit eum, ſi quid videret:
24 Et recepto viſu dicebat, video homines, nam cetno inſtar arborum ambulantes.
25 Deinde rurſum impoſuit manus ſuper oculos illius, & fecit illum aſpicere, & reſtitutus eſt, vidſique procul & dilucidè omnes:
26 Et dimiſit illum in domum ſuam, dicens: Neque in vicum ingrediaris, neque diseris cuiquam in vico.

Quinquageſima octaua triplex M. R. L. de confeſſione Apoſtolorum ſub montem Libani, iuxta Cæſaream Philippi, vrque Chriſtus eos præmonuit de ſua paſſione, morte & reſurrectione, & omnes de ferenda cruce, déque vltimo aduentu ſuo & iudicio.

M. 16. à verſ. 13. vſque ad fin. c.

13 Quum veniſſet autem Ieſus in partes Cæſareæ Philippi, interrogauit diſcipulos ſuos, dicens: Quem me dicunt homines eſſe, filium hominis?
14 Illi verò dixerunt, Alij quidem Ioannem Baptiſtam, alij verò Heliam, alij verò Hieremiam, aut vnum de numero prophetarum.
15 Dicit illis, At vos quem me dicitis eſſe?
16 Reſpondens autem Simon Petrus, dixit, Tu es Chriſtus ille filius Dei viuentis.
17 Et reſpondens Ieſus dixit illi, Beatus es Simon Barjona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis.
18 Sed & ego tibi dico quod tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo meam Eccleſiam, & portæ inferorum non præualebunt illi.
19 Et dabo tibi claues regni cœlorum. Et quicquid ligaueris in terra, erit ligatum in cœlis: & quicquid ſolueris in terra, erit ſolutum in cœlis.
20 Tunc interdixit diſcipulis ſuis, vt

R. 8. à verſ. 27. vſque ad c. 9. verſ. 1.

27 Et egreſſus eſt Ieſus & diſcipuli eius in vicos Cæſareæ Philippi: & in via interrogauit diſcipulos ſuos, dicens illis: Quem me dicunt homines eſſe?
28 Illi verò reſponderunt Ioannem Baptiſtam, & alij Heliam, alij rurſus vnum de numero prophetarum.
29 Et ipſe dicit illis, At vos quem me dicitis eſſe? reſpondens autem Petrus, dicit illi, Tu es ille Chriſtus.
30 Et interminatus eſt eis, ne cui dicerent de ſe.
31 Et cœpit docere eos, quòd oporteret filium hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus ſummiſque Sacerdotibus, ac Scribis, & occidi, & poſt tres dies reſurgere.
32 Et apertè ſermonem loquebatur. Et apprehendit illum Petrus, cœpitque increpare eum.
33 At ille conuerſus eſt iuxtaque diſcipulos ſuos, increpauit Petrum, dicens: Abi poſt me Satana, quoniam non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ ſunt hominum.
34 Et quum ad ſe vocaſſet turbam vnà

L. 9 à verſ. 18. vſq; ad verſ. 28.

18 Et factum eſt quum ſolus eſſet orans, erat cum illo & diſcipuli, interrogauitque illos, dicens: Quem me dicunt eſſe turbæ?
19 At illi reſpondentes & dixerunt Ioannem Baptiſtam, alij autẽ Heliam, alij verò quod Propheta quiſpiam de antiquis ſurrexit.
20 Dixit autem illis: vos autẽ quẽ me eſſe dicitis? reſpõdens Simon Petrus, dixit: Chriſtum Dei.
21 At ille comminatus illis, præcepit ne cui dicerent hoc, dicens:
22 Oportet filium hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus & principibus Sacerdotum & Scribis, & occidi, & tertia die reſurgere.
23 Dicebat autem ad om-

M.16. *R.8.* *L.9.*

nemini dicerent quod ipſe eſſet Ieſus ille Chriſtus.

21 Ex eo tempore cœpit Ieſus indicare diſcipulis ſuis, quod oportet ipſum abire Hieroſolymam, ac multa pati à ſenioribus, & principibus ſacerdotum, & Scribis, & occidi, & tertio die reſuſcitari.

22 Et cùm prehendiſſet eum Petrus, cœpit cum increpare, dicens, Propitius tibi ſis, Domine, nequaquam erit tibi hoc.

23 At ille conuerſus dixit Petro, Abi poſt me Satana, obſtaculo es mihi: quia non ſapis ea quæ ſunt Dei, ſed ea quæ ſunt hominum.

24 Tunc Ieſus dixit diſcipulis ſuis, ſiquis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

25 Qui enim voluerit animam ſuam ſeruare, perdet eam, rurſus qui perdiderit animam ſuam mea cauſa, inueniet eam.

26 Quid enim prodeſt homini, ſi totum mundum lucratus fuerit, animæ verò ſuæ iacturam fecerit? Aut quid dabit homo, cuius permutatione redimat animam ſuam?

cum diſcipulis ſuis, dixit illis: Quicunque vult ſequi me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, ac ſequatur me.

35 Nam quiſquis voluerit animam ſuã, ſeruare, perdet eam. Quiſquis autem perdiderit animam ſuam cauſa mea & euangelij, hic ſeruabit eam.

36 Quid enim profuerit homini, ſi lucratus fuerit mundum totum, & animæ ſuæ iacturam fecerit?

37 Aut quid datorus eſt homo, quo repenſet animam ſuam?

38 Quemcunque enim puduerit mei, ac meorum ſermonum, in generatione hac adultera & peccatrice, pudebit illum & filius hominis vbi venerit in gloria patris ſui, cum angelis ſanctis.

L.9.

nes: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me.

24 Qui enim voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet illam. Qui verò perdiderit animam ſuam propter me, is ſaluam faciet illam.

25 Quid enim proficit homo ſi lucretur vniuerſũ mundum, ſe autem ipſũ perdat, aut iacturam ſui ipſius faciat?

26 Nam quem mei meorúmque ſermonum puduerit huius & filium hominis pudebit, quum venerit in maieſtate ſua, & patris, ſanctorúmque angelorum.

27 Dico autem vobis verè, ſunt quidam hic ſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec videant regnum Dei.

27 Futurum eſt enim, vt filius hominis veniat in gloria patris ſui cum angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique iuxta facta ipſius.

28 Amen dico vobis, ſunt quidam hic ſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec viderint filium hominis venientem in regno ſuo.

R.9.

5 ET dicebat illis, Amen dico vobis ſunt quidã inter eos qui hic ſtant, qui non guſtabunt mortem, donec viderint regnum Dei veniſſe cum potentia.

Quinquageſima nona triplex M.R.L. De transfiguratione Chriſti, lunatico ſanato, & diſcipulis iterum monitis de morte, & reſurrectione Chriſti.

M.17. vſque ad verſ.24. *R.9.à verſ.5. vſque ad verſic.33.* *L.9.à verſ.28. vſque ad verſ.46.*

1 ET poſt dies ſex, aſſumit Ieſus Petrum ac Iacobũ & Ioannem fratrem eius, & ſubducit illos in montem excelſum ſeorſum.

2 Ac transformatus eſt coram illis: & ſplenduit facies eius ſicut ſol. Veſtimenta autem illius facta ſunt candida, ſicut lumen.

3 Et ecce conſpecti ſunt illis, Moſes & Helias, cum illo colloquentes.

4 Reſpondens autem Petrus, dixit Ieſu, Domine, bonum eſt nos hic eſſe. Si vis faciamus hîc tria tabernacula, tibi vnum, & Moſi vnum, & Heliæ vnum.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit illos. Et ecce vox è nube dicens, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt, ipſum audite.

6 Et cùm hæc audiſſent diſcipuli, procciderunt in faciem ſuã, & territi ſunt vehementer.

7 Et accedens Ieſus tetigit illos, dixitque ſurgite, & ne timeatis.

8 Vbi verò ſuſtuliſſent oculos

2 Ac poſt dies ſex aſſumit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & ſubducit eos in montem excelſum ſeorſim ſolos, & transformatus fuit coram illis.

3 Et veſtimenta illius facta ſunt coruſcantia, candida valde velut nix, qualia non poteſt ſullo in terra dealbare.

4 Et conſpectus eſt illis Helias cum Moſe, colloquebantúrque cum Ieſu.

5 Et reſpondens Petrus dicit Ieſu: Rabbi, bonum eſt nos hîc eſſe, & faciamus tabernacula tria, tibi vnum, & Moſi vnum, & Heliæ vnum.

6 Non enim ſciebat quid loqueretur, erant enim exterriti.

7 Et facta eſt nubes, quæ obumbrauit illos. Et venit vox è nube, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite.

8 Et repentè quum circumſpexiſſent, neminem amplius viderunt quemquam, ſed ſolum Ieſum eſſe ſecum.

9 Portò quum deſcenderent de monte, præcepit illis, ne cui dicerent ea quæ vidérant, niſi quum filius hominis à mortuis reſurrexiſſet.

10 Ac verbum hoc tenuerunt apud ſe, inter ſe diſputantes, quid eſſet quod dixerat, à mortuis reſurgere.

11 Et interrogabant illum, dicentes, Quid eſt quod Scribæ dicunt. Heliam oportere venire prius?

12 Ille verò reſpondens, dixit illis: Helias

28 Euenit autem poſt hæc verba, circiter diebus octo, vt aſſumptis Petro, & Ioanne, & Iacobo, aſcenderit in montẽ vt oraret.

29 Et facta eſt dum oraret, ſpecies vultus eius alia, & veſtitus eius candidus, ac reſulgens.

30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo, qui erãt Moſes & Helias.

31 Qui viſi in maieſtate narrabant exceſſum eius, quem completurus erat Hieroſolymis.

32 Petrus verò, & qui cum illo erãt, grauati erant ſomno. Expergefacti autem viderunt maieſtatem eius, & duos viros qui aſtabant illi.

33 Et factum eſt quum diſcederent ab illo, ait Petrus ad Ieſum: Præceptor, bonum eſt nos hîc eſſe, & faciamus tria tabernacula, vnum tibi, & vnum Moſi, & vnum Heliæ, neſciens quid diceret.

34 Hæc autem illo loquente, facta eſt nubes, & obumbrauit eos: timuerunt autem intrantibus illis in nubem.

35 Et vox facta eſt de nuba, di-

M. 17. *R.* 9. *L.* 9.

ſuos neminem viderunt, niſi Ieſum ſolum.

9 Et cùm diſcederent de monte præcepit illis Ieſus dicens, Ne cui dixeritis viſionem, donec filius hominis à mortuis reſurgat.

10 Et interrogauerunt eum diſcipuli ſui, dicentes, Cur igitur Scribæ dicunt, quod Heliam oporteat venire prius?

11 Ieſus autem reſpondens dixit illis, Helias quidem veniet prius, & reſtituet omnia.

12 Cæterùm dico vobis Heliam iam veniſſe, & non cognouerunt eum: ſed fecerunt in eo quæcunque voluerunt: Sic & filius hominis paſſurus eſt ab illis.

13 Tunc intellexerunt diſcipuli, quod de Ioanne Baptiſta dixiſſet ipſis.

14 Et cùm veniſſent ad turbam, acceſſit ad eum homo quidã, flectens genua illi.

15 Dicènſque, Domine, miſerere filij mei, quoniam lunaticus eſt, & miſerè affligitur: nam ſæpe cadit in ignem, & ſæpe cadit in aquam.

16 Et obtuli eum diſcipulis tuis, nec potuerunt eum ſanare.

17 Reſpondens autem Ieſus, dixit, O natio incredula & diſtorta, quóuſque tandem ero vobiſcum? vſquequo patiar vos? addocite illum huc.

18 Et increpauit illum Ieſus, & exijt ab eo dæmonium & ſanatus eſt puer ab illa hora.

19 Tunc accedentes diſcipuli ad Ieſum ſeorſum, dixerunt, Quare nos non potuimus eijcere illud?

20 Ieſus autem dixit illis, propter incredulitatem veſtram. Amen quippe dico vobis, ſi habeatis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, demigra hinc illuc, & demigrabit: nec quicquam impoſſibile erit vobis.

21 Sed hoc genus non egreditur, niſi per deprecationem & ieiunium.

22 Quum autem verſarentur in Galilæa, dixit illis Ieſus.

23 Futurum eſt vt filius hominis tradatur in manus hominum, & occident eum, ac tertio die quidem vbi venerit prius, reſtituit omnia: & quemadmodum ſcriptum eſt de filio hominis, vt multa patiatur, & contemnatur.

13 Verum dico vobis, Heliam veniſſe, & fecerunt illi quæcunque voluerunt, ſicut ſcriptum erat de illo.

14 Et quum veniſſet ad diſcipulos ſuos, vidit turbam multam circum illos, & Scribas diſputantes cum eis.

15 Et protinus voluerſe turba, quum vidiſſet eum, obſtupuit: & accurrentes, ſaluauerunt eum.

16 Et interrogauit Scribas, Quid diſputatis inter vos?

17 Et reſpondens vnus è turba, dixit Præceptor, adduxi filium meum ad te, habentem ſpiritum mutum.

18 Et vbicumque eum corripuerit, lacerat eum: atque ille ſpumat, ac ſtridet dentibus ſuis, & arefcit. Et dixi diſcipulis tuis vt eijcerent illum, non potuerunt.

19 At illle reſpondens ei, dicit: O natio incredula, quouſque apud vos ero? quouſque patiar vos? Adducite illum ad me.

20 Et adduxerunt illum ad eum. At viſo illo, continuò ſpiritus diſcerpebat eum: & prolapſus in terra, voluebatur ſpumans.

21 Et interrogauit patrem illius, Quantum temporis eſt, quod hoc accidit ei? At ille dixit, ab infantia.

22 Et frequenter illum, & in ignem abiecit, & in aquas, quo perderet eum. Age ſi quid potes, ſubueni nobis, intime miſertus noſtri.

23 Ieſus autem dixit ei, Illud ſi potes credere: omnia poſſibilia credenti.

24 Et confeſtim exclamans pater pueri cũ lachrymis, dixit, Credo domine: ſuccurre incredulitati meæ.

25 Quum vidiſſet autem Ieſus, quod turba ſimul accurreret, increpauit ſpiritum immundum, dicens illi: Spiritus mute, & ſurde, ego tibi impero, exi ab eo, & ne poſthac ingrediaris in illum.

26 Et quum clamaſſet ſpiritus, multúmque decerpſiſſet eum, exiuit: & puer factus eſt tanquam mortuus, adeò vt multi dicerent, Mortuus eſt.

27 At Ieſus correpta manu illius, erexit eum, & ille ſurrexit.

28 Et quum eſſet ingreſſus domum, diſcipuli illius interrogabant ſeorſim, Cur nos non quiuimus eijcere illum?

29 Et dixit illis, Hoc genus nulla re poteſt exire, niſi per deprecationem & ieiunium.

30 Et illinc digreſſi, iter fecerunt per Galilæam, nec volebat vt quiſquam ſciret.

31 Docebat enim diſcipulos ſuos, & dicebat illis, Filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occiſus, tertio die reſurget.

32 At illi ignorabant quod dixerat, & timebant eum interrogare.

eens: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite.

36 Et dum fieret vox inuentus eſt Ieſus ſolus: & ipſi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quæ viderant.

37 Euenit autem poſtridie, deſcendentibus illis de monte, vt occurreret illi turba multa.

38 Et ecce vir de turba exclamauit, dicens: Magiſter, obſecro te reſpice ad filium meũ, quia vnicus eſt mihi.

39 Et ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubitò clamat, & diſcerpit eum cum ſpuma, & vix diſcedit ab eo, dilanians eum.

40 Et rogaui diſcipulos tuos vt eijcerent illum, & non potuerunt.

41 Reſpondens autem Ieſus, dixit: ô natio infidelis & peruerſa, vſquequo ero apud vos ad patiar vos? Adduc huc filium tuum.

42 Quum adhuc autem accederet, laniauit illum dæmonium, & diſſipauit. Increpauit autem Ieſus ſpiritum immundum, & ſanauit puerum, & reddidit illum patri ſuo.

43 Stupebant autem omnes ſuper magnificentia Dei. Sed omnibus mirantibus ſuper omnibus quæ faciebat, dixit ad diſcipulos ſuos.

44 Ponite vos in auribus veſtris ſermones iſtos, futurum eſt enim vt filius hominis, detur in manus hominum.

45 At illi ignorabant dictum iſtud, & erat abſconditum ab illis, vt non intelligerẽt illud. Et timebant eum interrogare de hoc dicto.

Sexageſima pars ſimplex M. qui ſolus loquitur de exactione & ſolutione didragmatũ.

M. 17. *à verſ.* 24. *ad fin. c.*

24 Quum autem veniſſent in Caphernaum, acceſſerunt qui didrachma accipiebant ad Petrum, dixerũntque; Præceptor veſter non ſolnit didrachma?

25 Dicit, Etiam. Et quum ingreſſus fuiſſet in domum, præuenit illum Ieſus, Quid tibi videtur Simon?

Regestetræ à quibus accipiunt tributa aut censum? à filiis suis, ao ab alienis?
26 Dicit illi Petrus, ab alienis. Ait illi Iesus, Ergo liberi sunt filij.
27 Verùm ne simus illis offendiculo, profectus ad mare mitte hamum, & eum piscem qui prodierit primus, tolle: & aperto ore illius inuenies stateram: acceptum eum da illis pro me, & pro te.

Sexagesima prima triplex M. R. L. Christus reprehendit Apostolos, quod in via disputassent quis eorum esse maior.

M. 18. vsque ad vers. 6.

1 IN illa hora accesseruot discipuli ad Iesum dicentes, Quis maior est in regno cœlorum?
2 Et accersitum ad se puerum Iesus, statuit in medio illorom, & dixit.
3 Amen dico vobis nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum.
4 Quisquis igitor demiserit semetipsum sicut est puer iste, hic est ille maximus in regno cœlorum.
5 Et qui receperit vnum puellum talem in nomine meo, me recipit.

R. 9. à vers. 33. vsque ad vers. 38.

33 Et venit Capernaum: & quum venisset in domum, interrogauit illos, quid in itinere inter vos disputabatis?
34 At illi siluerunt. Nam inter se disputauerant in via, quis esset maior.
35 Et quum consedisset, accersiuit duodecim, & dicit illis: Si quis vult primus esse, erit omnium postremus, & omnium minister.
36 Et apprehendens puellum statuit in medio illorom: & quum cœpisset illum in vlnas suas, dixit illis.
37 Quisquis vnum ex talibus puellis receperit in nomine meo, me recipit, & quicunque me recipit, non me recipit, sed eum qui misit me.

L. 9. à ver. 46. vsq. ad ver. 49.

46 Intrauit autem cogitatio inter eos quis eorum maior esset.
47 At Iesus videns cogitationem cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum iuxta se, & ait illis,
48 Quicunq; receperit puerum hunc in nomine meo, me recipit. Et quicunque me receperit, recipit eum qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic erit magnus.

Sexagesima secunda duplex R. L. Christus probibet Apostolos ne impediant eum qui in nomine eius dæmonia eiiciebat, quamuis non sequeretur eos.

R. 9. à vers. 38. vsque ad vers. 42.

38 Respondit autem ei Ioannes dicens: Præceptor, vidimus quendam in nomine tuo eiicere dæmonia, nec sequitur nos, & prohibuimus illum propterea quod non sequitur nos.
39 At Iesus ait, Ne prohibeatis illum. Nullus enim est qui faciat virtutem per nomen meum & possit citò malè loqui de me.
40 Qui enim non est aduersus nos, pro nobis est.
41 Quisquis enim adhibendum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, dico vobis, non aquam perditurus est mercedem suam.

L. 9. vers. 49. 50.

49 Respondens autem Ioannes, dixit: Præceptor, vidimus quendam sub nomine tuo eiicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum.
50 Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere. Qui enim non est aduersus nos, pro nobis est.

Sexagesima tertia duplex M. R. de scandalis.

M. 18. à vers. 6. vsque ad vers. 12.

6 Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collum eius, ac demergatur in profundum maris.
7 Væ mundo a scandalis. Necesse est enim vt veniant scandala, verumtamen væ homini per quem scandalum venit.
8 Quòd si manus tua, vel pes tuus obstaculo est tibi, abscinde eum & projice abs te, bonum est tibi ad vitam ingredi claudum aut mutilum, quàm duas manos vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum.
9 Et si oculus tuus offendit te, erue eum, & projice abs te. Bonum est tibi, vt luscus introeas in vitam, potius quàm vt duos oculos habens mittaris in gehennam ignis.
10 Videte ne contemnatis vnum ex istis pusillis. Dico enim vobis, quod Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei qui in cœlis est.
11 Venit enim filius hominis seruare quod perierat.

R. 9. à vers. 42. vsque ad fin. c.

42 Et quisquis scandalizauerit vnum ex pusillis, qui confidunt in me, melius foret illi, si circumdaretur saxum molare circa ceruicem eius, & abiceretur in mare.
43 Et si tibi fuerit obstaculo manus tua amputa illam. Bonum est tibi, mutilum ad vitam ingredi, quàm duas manus habentem abire in gehennam, in ignem inextinguibilem.
44 Vbi vermis illorum non moritur, & ignis non extinguitur.
45 Et si pes tuus fuerit tibi obstaculo, amputa illum. Bonum est vt ingrediatis ad vitam claudus, quàm duos pedes habēs mittatis in gehennam, in ignem extinguibilem.
46 Vbi vermis illorum non moritur, & ignis non extinguitur.
47 Et si oculus tuus tibi obstaculo est, erue illum. Bonum est tibi, vt luscus introeas in regnum Dei, quàm vt duos oculos habens mittatis in gehennam ignis.
48 Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.
49 Vnusquisque enim igne salietur, & vnaquæque victima sale salietur.
50 Bona res est sal, cæterùm si sal insulsum fuerit, per quid ipsum condietis? Habete in vobis ipsis sal, & pacem habete inter vos inuicem.

Sexageſima quarta duplex M. L. ſed L. ferè ſolus loquitur de pluribus ſermonibus, miraculis, diſputationibus, & actis Chriſti: à tempore quo ſeptem vel octo menſes, ante paſſionem ſuam ſtatuerat relinquere Galilæam, & aſcendere, & mori in Hieruſalem. Interim dum præambulat Galilæam & Samariam, verbum Dei vbique ſeminando, & de 70. diſcipulis quos ſelegit, & binos ante faciem ſuam miſit prædicare regnum Dei, & miracula ſub nomine facere, in omnibus locis ad quæ venturus erat: quibus reuerſis adhuc multa docuit, donec (vt recitabit l. in parte ſequenti) ad medium menſis, quem Septembrem vocamus, in medio feſti Tabernaculorum, aſcendit Ieruſalem, quæ omnia ab aliis Euangeliſtis prætermittuntur, niſi pauca quædam per M. de miſericordia & correctione fraterna.

M. 18. à verſ. 12. vſque ad fin. c.

12 Quid vobis videtur? ſi fuerint alicui homini centum oues, & errauerit vna ex eis, nónne relictis nonaginta nouem in montibus, profectus quærit errantem?
13 Et ſi contigerit vt inueniat eam, Amen dico vobis, gaudet ſuper ea magis quàm ſuper nonaginta nouem, quæ non errauerunt.
14 Sic non eſt voluntas coram patre veſtro qui in cœlis eſt, vt pereat vnus de puſillis iſtis.
15 Portò ſi peccauerit in te frater tuus, vade & redargue eum inter te & ipſum ſolum: Si te audierit, lucratus es fratrem tuum:
16 Sin verò non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos: vt in ore duorum aut trium teſtium conſiſtat omne verbum.
17 Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ. Quod ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut ethnicus, & publicanus.
18 Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta in cœlo.
19 Rurſum dico vobis, quod ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de quacunque re quam petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis eſt.
20 Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.
21 Tunc accedens Petrus ad eum, dixit, Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei: Num vſque ſepties?
22 Dicit illi Ieſus, Non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſeptes.
23 Ideo aſſimilatum eſt regnum cœlorum homini regi, qui voluit conferre rationem cum ſeruis ſuis.
24 Et quum cœpiſſet conferre, oblatus eſt ei vnus qui debebat decem millia talentorum.
25 Cæterùm quum is non eſſet ſoluendo, iuſſit eum Dominus eius venundari, & vxorem eius, & liberos, & omnia quæ habebat, ac fieri ſolutionem.
26 Procidens autem ſeruus ille, adorabat eum, dicens, Domine, eſto patiens erga me, & omnia tibi reddam.
27 Miſertus autem commotus Dominus ſerui illius, abſoluit eum, & æs alienum remiſit ei.
28 Egreſſus verò ſeruus ille, inuenit vnum de conſeruis ſuis, qui debebat ei centum denarios: & prehenſum eum, ſuffocabat, dicens, Redde mihi quod debes.
29 Procidens ergo conſeruus eius ad pedes eius, rogabat eum, dicens, Eſto patiens erga me, & omnia reddam tibi.
30 At ille nolebat, ſed abiit, & coniecit eum in carcerem, donec redderet debitum.
31 Portò quum vidiſſent conſerui eius quæ fiebant, contriſtati ſunt valde, & venerunt, expoſuerúntque Domino ſuo omnia quæ facta fuerant.
32 Tunc accerſiuit illum Dominus ſuus, & ait illi,

L. 9. à verſ. 51. vſque ad c. 18. verſic. 35.

51 Factum eſt autem dum completerentur dies aſſumptionis eius, & ipſe faciem ſuam obfirmauerat, vt iret Hieroſolymam,
52 Et miſit nuncios ante conſpectum ſuum: & euntes intranerunt in vicum Samaritanorum, vt pararent illi.
53 Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis Hieroſolymam.
54 Quum vidiſſent autem diſcipuli eius, Iacobus & Ioannes dixerunt: Domine, vis dicamus vt ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos, quemadmodum & Helias fecit?
55 Conuerſus autem Ieſus, increpauit illos, dicens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis vos.
56 Filius enim hominis non venit ad perdendum animas hominum, ſed ad ſeruandum. Et abierunt in aliud caſtellum.
57 Factum eſt autem ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunque ieris.
58 Dixit illi Ieſus: Vulpes cauernas habent, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.
59 Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi vt prius abeam, ac ſepeliam patrem meum.
60 Dixit autem ei Ieſus: Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos, tu verò vade, & annuncia regnum Dei.
62 Et ait alius: Sequar te Domine, ſed permitte mihi prius vt dicam vale iis, qui ſunt domi meæ.
63 Ait ad illum Ieſus: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.

L. 10.

1 POſt hæc autem deſignauit Dominus & alios ſeptuaginta, miſitque illos binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem, & locum quò erat ipſe venturus. *Seleſtio & miſſio 70. diſcipulorũ.*
2 Dicebat ergo illis: Meſſis quidem multa, ſed operarij pauci, Rogate ergo Dominum Meſſis, vt extrudat operarios in meſſem ſuam.
3 Ite, ecce ego mitto vos, ſicut agnos inter lupos.
4 Nolite portare ſacculum, neque petam, neque calceamenta, & neminem per viam ſaluta ueritis.
5 In quamcunque domum intraueritis, primùm dicite, Pax huic domui:
6 Et ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illum pax veſtra: ſin minus, ad vos reuertetur.
7 In ea autem ipſa domo manete, edentes & bibentes quæ dantur ab illis. Dignus enim eſt operarius mercede ſua. Ne tranſeatis de domo in domum.
8 Et in quamcunque ciuitatem intraueritis, & ſuſceperint vos, edite quæ apponuntur vobis:
9 Et ſanate ægros quæ in illa ſunt, & dicite illis: Appropinquauit ad vos regnum Dei.
10 In quamcunque autem ciuitatem intraueritis, & non ſuſceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite:

M. 18. L. 10.

Setue ſceleſte, totum debitum illud remiſi tibi, quia precatus es me:
33 Nónne oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus eram?
34 Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet totum quod debebatur ipſi.
35 Sic & pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis ſuo quiſque fratri ex cordibus veſtris delicta illorum.

11 Etiam puluerem qui adhæſit nobis de ciuitate veſtra extergimus in vos: tamen hoc ſcitote appropinquaſſe vobis regnum Dei.
12 Dico autem vobis, quod Sodomis in die illo remiſſius erit, quàm illi ciuitati.
13 Væ tibi Chorozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sydone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere ſedentes, egiſſent pœnitentiam:
14 Ideo Tyro & Sydoni remiſſius erit in iudicio, quàm vobis.
15 Et tu Capharnaum, quæ vſque in cœlum elata es, vſque ad infernum deprimeris.
16 Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit: me ſpernit qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me.
17 Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia ſubijciuntur nobis per nomen tuum. *Reuerſio diſcipulorum.*
18 At ait illis: Videbam Satanam ſicut fulgur de cœlo cadentem.
19 Ecce do vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.
20 Verumtamen in hoc nolite gaudere, quod ſpiritus vobis ſubijciuntur: ſed gaudete potius quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.
21 In eadem hora exultauit ſpiritu Ieſus, & dixit: Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quod abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis: etiam pater, quoniam ita placuit tibi.
22 Omnia mihi tradita ſunt à patre meo, & nemo ſcit quis ſit filius, niſi pater: & quis ſit pater, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare.
23 Et conuerſus ad diſcipulos ſeorſim dixit: Beati oculi qui vident, quæ vos videtis.
24 Dico enim vobis, quod multi Prophetæ & Reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.
25 Et ecce quidam Legiſperitus ſurrexit, tentans illum, & dicens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam conſequar? *Legiſperiti.*
26 At ille dixit ad eum: In lege quid ſcriptum eſt? quomodo legis?
27 Ille reſpondens dixit: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & ex tota mente tua: & proximum tuum ſicut teipſum.
28 Dixit illi: Rectè reſpondiſti: hoc fac, & vives.
29 Ille autem volens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum: Et quis eſt meus proximus?
30 Eacipiens autem Ieſus, dixit: Homo quidam deſcendebat ab Hieroſolymis in Hiericho, & incidit in latrones, qui etiam deſpoliauerunt eum veſtibus, ac vulneribus inflictis, abierunt ſemimortuo relicto.
31 Accidit autem vt ſacerdos quidam deſcenderet eadem via, viſoque illo, prætetijt exaduerſo.
32 Similiter & Leuita, quum ſet iuxta locum, quum acceſſiſſet ac vidiſſet eum, prætetijt exaduerſo.
33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ad eum, & viſo eo miſericordia commotus eſt. *Samaritanus.*
34 Et accedens, obligauit vulnera eius, infundens oleum ac vinum, & imponens illum in ſuum iumentum, duxit eum in diuerſorium, & curam eius egit.
35 Et poſtero die egrediens, depromptos duos denarios dedit hoſpiti, & ait ei: Curam illius habe, & quodcunque præterea inſumpſeris, ego quum rediero, reddam tibi.
36 Quis ergo horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones?
37 At ille dixit: Qui exercuit miſericordiam in illum. Ait igitur illi Ieſus: vade, & tu fac ſimiliter.
38 Factum eſt autem intereundum, ipſe ingreſſus eſt in quendam vicum, ac mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum ſuam. *Domus Martha.*
39 Et huic erat ſoror nomine Maria, quæ etiam aſſidens ad pedes Ieſu, audiebat ſermonem illius.
40 Martha autem diſtrahebatur circa frequens miniſterium, quæ ſtetit, & ait, Domine, non eſt tibi curæ, quod ſoror mea reliquit me vt ſola miniſtrem? dic ergo illi, vt me adiuuet.
41 Et reſpondens dixit illi Ieſus: Martha, Martha, ſolicita es, & turbaris circa multa.
42 Atqui vno opus eſt, Mariam bonam partem delegit, quæ non auferetur ab ea.

L. 11.

1 ET factum eſt quum ipſe preceretur quodnam in loco, vt ceſſauit, dixit quidam ex diſcipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, ſicut & Ioannes docuit diſcipulos ſuos. *Docet orare.*
2 Et ait illis, Quum oratis dicite, Patet noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum: adueniat regnum tuum: fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, etiam in terra.
3 Panem noſtrum quotidianum da nobis quotidie.
4 Et remitte nobis peccata noſtra, ſi quidem & nos remittimus omni debenti nobis: & ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo.
5 Et ait ad illos: Quis veſtrûm habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, da mihi mutuo tres panes.
6 Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod apponam illi.
7 Et ille intus reſpondens dicat, Noli mihi moleſtus eſſe, iam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubile, non poſſum ſurgere & dare tibi.
8 Dico vobis, etiam ſi non ſurgat & det ei quod amicus eius ſit, propter improbitatem tamen eius ſurget, ac dabit illi quotcunque habet opus.
9 Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate & aperietur vobis.

10 Omnis

L. II.

10 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit inuenit: & pulsanti aperietur.
11 Ecquis autem ex vobis patet, à quo si filius petierit panem, num lapidem dabit illi? Aut si piscem, num pro pisce serpentem dabit illi?
12 Aut si petierit ouum, num porriget illi scorpium?
13 Si ergo vos quum sitis mali, nostis bona dona dare filijs vestris, quanto magis pater qui de cœlo est, dabit spiritum sanctum poscentibus se?
14 Et erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum: quumque ejecisset dæmonium, loquutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ. *Dæmoniacus, surdus, & mutus.*
15 Quidam autem ex eis dixerunt: Per Beelzebub principem dæmoniorum ejicit dæmonia.
16 Et alij tentantes signum de cœlo, quærebant ab eo.
17 Ipse autem, quum sciret cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum aduersus seipsum diuisum desolatur, & domus super domum cadit.
18 Quod si Satanas quoque aduersus seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius? quia dicitis per Beelzebub ejicere me dæmonia.
19 Quod si ego per Beelzebub ejicio dæmonia, filij vestri per quem ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri iudices.
20 Porrò si digito Dei ejicio dæmonia, profecto peruenit ad vos regnum Dei.
21 Quum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet.
22 Vbi verò fortior eo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius aufert, in quibus confidebat, & spolia eius distribuit.
23 Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.
24 Quum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui.
25 Et quum venerit, inuenit eam scopis mundatam atque ornatam:
26 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nocentiores ipso, & ingressi habitant ibi, & fiunt extrema hominis illius peiora primis.
27 Factum est autem quum hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. *Mulier extollens vocem.*
28 At ille dixit, Quinimo beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.
29 Turbis autem coadensantibus se, cœpit dicere: Natio hæc mala est. Signum quærit & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ. *Cœpit quærentes signa.*
30 Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit & filius hominis nationi isti.
31 Regina Austri surget in iudicio cum viris orationis huius, & condemnabit illos, quia venit à finibus terræ vt audiret sapientiam Salomonis: & ecce plus quàm Salomon hoc in loco.
32 Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum natione hac, & condemnabunt illam, quia ad pœnitentiam adducti sunt prædicatione Ionæ: & ecce plus quàm Ionas in hoc loco.
33 Nullus verò lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque subtet modium, sed super candelabrum vt qui ingrediuntur, lumen videant.
34 Lucerna corporis est oculus. Quum igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoque corpus tuum lucidum erit: quod si malus fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.
35 Considera ergo num lumen quod in te est, tenebræ sint.
36 Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrosam: sic erit lucidum totum, vt cùm lucerna fulgore illuminat te.
37 Et quum loqueretur, rogauit illum quidam Pharisæus, vt prandaret apud se, ingressus autem accubuit.
38 Pharisæus autem quum vidisset, admiratus est quod non prius lauisset ante prandium.
39 Et ait dominus ad illum: Nunc vos Pharisæi exteriora poculi catinique mundatis, & quod intus est vestri, plenum est rapina & malitia. *In hypocritas.*
40 Stulti, nónne qui fecit quod foris est, etiam id quod intus est, fecit?
41 Verumtamen quæ supersunt, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.
42 Sed væ Pharisæis, quia decimatis mentam & rutam, & quoduis olus, & præteritis iudicium & charitatem Dei. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.
43 Væ vobis Pharisæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.
44 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia estis vt monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes super ea nesciunt. *In legisperitos.*
45 Respondens autem quidam ex legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam nos afficis contumelia.
46 At ille ait: Et vobis legisperitis væ, quia oneratis homines, oneribus quæ portare non possunt, & ipsi vno digito vestro non attingitis farcinas.
47 Væ vobis quia ædificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri occiderunt illos: *Vide M. 23. 35. vsque 30.*
48 Profectò testamini quod comprobatis facta patrum vestrorum, quoniam illi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra.
49 Propterea & sapientia Dei dixit: mittam ad illos prophetas & Apostolos, & ex illis occident & persequentur.
50 Vt requiratur sanguis omnium prophetarum qui effunditur à constitutione mundi à natione ista.
51 A sanguine Abel vsque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ædem: profectò dico vobis requiretur ab hac natione.
52 Væ vobis legisperitis, quia tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant, vetuistis.
53 Quum autem hæc ad illos diceret, cœperunt legisperiti & Pharisæi grauiter insistere, & captiosè interrogare enim de multis.
54 Insidientes ei, & quærentes aliquid venati ex ore eius, quo accusarent eum.

Z. 11.

1 QVum autem conuenissent innumera turbæ multitudo, adeo vt se inuicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos, primùm. Cauete vobis ipsis à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.
2 Nihil enim opertum est quod non reueletur: neque absconditum quod non sciatur.
3 Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine audientur, & quod in aurem loquuti estis in cubiculis, prædicabitur supra domos.
Deum timendum.
4 Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent quod amplius faciant.
5 Ostendam autem vobis quem timeatis. Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem coniiciendi in gehennam: certe dico vobis, hunc timete.
6 Nonne quinque passerculi venæunt minutis assibus duobus, & vnus ex illis non est in obliuione coràm Deo?
7 Quin & pili capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus plutis estis.
8 Dico autem vobis, omnis quicunque confessus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.
9 Qui autem negauerit me coram hominibus, abnegabitur coram Angelis Dei.
10 Et quisquis loquitur dictum in filium hominis, remittetur illi: ei verò qui in Spiritum sanctum blasphemauerit, non remittetur.
11 Quum autem adduxerint vos ad Synagogas, & ad magistratus ac potestates, nolite solliciti esse, qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis,
12 Spiritus enim sanctus docebit vos in eadem hora, quid oporteat vos dicere.
13 Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem.
14 At ille dixit ei: Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos?
15 Dixitque ad illos, videte & cauete à superlucrandi cupiditate, quia non in redundando cuiquam vita eius est, ex facultatibus suis.
16 Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdam diuitis exuberauit regio.
17 Et tractabat apud se dicens, Quid faciam, nec enim habeo quo congregem fructus meos?
Stulta securitas.
18 Et dixit: Hoc faciam, destruam horrea mea, & maiora ædificabo, & illuc congregabo omnes fructus meos, & bona mea.
19 Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona reposita in annos multos, requiesce, comede, bibe, gaude.
20 Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetent abs te. Quæ verò parasti, cuius erunt?
21 Sic est qui thesaurizat sibi ipsi, nec est erga Deum diues.
22 Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico vobis, Nolite solliciti esse animæ vestræ quid edatis, neque corpori quid induamini.
Stulta solicitudo.
23 Anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm indumentum.
24 Considerate coruos quia non seminant, neque metunt, quibus non est penuarium, neque horreum, & Deus pascit illos. Quanto magis vos præstatis volucribus?
25 Quis autem vestrûm solicitudine sua potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum?
26 Si ergo ne id quidem quod minimum est, potestis, quid de cæteris soliciti estis?
27 Considerate lilia quomodo crescunt, non laborant, neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur, sicut vnum ex istis.
28 Si autem gramen quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: Quanto magis vos, ô exiguæ fidei?
29 Et vos, nolite quærere quid esuri sitis, aut quid bibituri, nec vagis curis suspendamini.
30 Hæc enim omnia gentes mundi quærunt: patet autem vester sit quod istis indigeatis.
Vera solicitudo.
31 Quin potius quærite regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis.
32 Noli timere pusillus grex, quia complacitum est patri vestro dare vobis regnum.
33 Vendite quæ possideris, & date eleemosynam. Parate vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis, quò fur non accedit, neque tinea corrumpit.
34 Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.
35 Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ accensæ.
36 Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum quando reuertatur à nuptiis: vt quum venerit ac pulsauerit, confestim aperiant ei.
37 Beati serui illi, quos quum venerit Dominus, inuenerit vigilantes: amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens, ministrabit illis.
38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, atque ita inuenerit, beati sunt serui illi.
39 Hoc autem scitote, quod si sciret paterfamilias qua hora fur venturus sit, vigilaret vtique, nec sineret perfodi domum suam.
40 Et vos igitur estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis venit.
41 Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis istam parabolam, an etiam ad omnes?
42 Dixit autem Dominus: Quisnam est fidelis dispensator ac prudens, quem præficiat Dominus super familiam suam, vt det illis in tempore demensum?
43 Beatus ille seruus, quem quum venerit Dominus eius, inuenerit ita facientem:
44 Verè dico vobis, quod omnibus quæ possidet præficiet illum.
45 Quod si dixerit seruus ille in corde suo, differt Dominus meus reditum, cœperitque percutere seruos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari.
46 Veniet Dominus serui illius, in die quo non expectat, & hora qua nescit, & diffecabit eum, partemque eius cum infidis ponet.
47 Ille autem seruus qui cognouit voluntatem Domini sui, & non se præparauit, nec fecit secundum voluntatem eius, plagis vapulabit multis,
48 Qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Porrò cuicunque multum datum est, multum repetetur ab eo: & cui commiserunt multum, amplius reposcent ab eo.

49 Ignem veni mittere in terram, & quid volo, ſi iam accenſus eſt? *Zelus verbi perſeuerans.*
50 Sed baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor, donec perficiatur?
51 Putatis me pacem veniſſe dare in terram? Non, dico vobis, imò ſeparationem.
52 Erunt enim ex hoc quinque in domo vna diuiſi, tres aduerſus duos, & duo contra tres:
53 Diuidetur pater aduerſus filium, & filius aduerſus patrem, mater aduerſus filiam, & filia aduerſus matrem: ſocrus aduerſus nurum ſuam & nurus aduerſus ſocrum ſuam.
54 Dicebat autem & ad turbas: Quum videritis nubem orientem ab occaſu, ſtatim dicitis, Imber venit, & ita fit:
55 Et quum auſtrum flantem, dicitis, quod æſtus erit, & fit.
56 Hypocritæ, faciem cœli & terræ noſtis probare: hoc autem tempus quî fit vt non probetis?
57 Cur autem & ex vobis ipſis non iudicatis quod iuſtum eſt.
58 Quum enim vadis cum aduerſario tuo ad Magiſtratum in via, da operam vt libereris ab illo, ne fortè pertrahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor coniiciat te in carcerem.
59 Dico tibi, non exibis inde, donec vltimum etiam minutum reddas.

L. 13.

1 ADſtant autem quidam in eodem tempore, nunciantes illi de Galilæis, quorum ſanguinem Pilatus miſcuerat cum ſacrificiis ipſorum. *Terruntur qui tardant penitere.*
2 Et reſpondens Ieſus, dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ cunctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia paſſi ſunt?
3 Non dico vobis, imò niſi reſipueritis omnes, ſimiliter peribitis.
4 Aut illi decem & octo ſupra quos cecidit turris in Siloam, & occidit eos: putatis quod ipſi debitores fuerint præ omnibus hominibus habitantibus Hieroſolymam?
5 Non, dico vobis, imò niſi reſipueritis, omnes ſimiliter peribitis.
6 Dicebat & hanc ſimilitudinem: Arborem ſici habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non inuenit.
7 Dixit autem ad vinitorem: Ecce anni tres ſunt, ex quo venio quærens fructum in ficu hac, & non inuenio, excinde illam: ad quid vel terram occupat?
8 At ille reſpondens, dixit illi: Domine, dimitte illam & hoc annò, vſquequo fodero circum illam, & mittero ſtercus,
9 Et ſiquidem fecerit fructum, ſin minus, in poſterum exciodes eam.
10 Docebat autem in vna Synagogarum Sabbathis.
11 Et ecce mulier quæ habebat ſpiritum infirmitatis annos decem & octo, erátque incuruata, & omnino non poterat ſeſe erigere.
12 Quam quum videret Ieſus, vocauit eam ad ſe, & ait illi: Mulier, liberata es ab infirmitate tua.
13 Et impoſuit illi manus, & confeſtim erecta eſt, & glorificabat Deum.
14 Reſpondens autem Archiſynagogus, indignans quod ſabbato ſanaſſet Ieſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, vt ſanemini, & non in die Sabbati.
15 Reſpondens autem ad illum Dominus, dixit: Hypocrita, vnuſquiſque veſtrûm ſabbato, nónne ſoluit bouem ſuum à præſepi, & ducit aquatum?
16 Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligauit ſatanas, ecce decem & octo annis non oportuit ſolui à vinculo iſto die ſabbati?
17 Et quum hæc diceret, erubeſcebant omnes aduerſarij eius, & omnis populus gaudebat ſuper vniuerſis quæ eum glorioſa fiebant ab eo.
18 Dicebat ergo, Cui ſimile eſt regnum Dei? & cui aſſimilabo illud?
19 Simile eſt grano ſinapis, quod acceptum homo miſit in hortum ſuum, & creuit, & euaſit in arborem magnam, & volucres cœli nidulabantur in ramis eius. *Sinapis.*
20 Et iterum dixit: Cui ſimile faciam regnum Dei?
21 Simile eſt fermento quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tria, donec fermentetur totum. *Fermentum.*
22 Et ibat per ciuitates & caſtella docens, & iter faciens Hieroſolymam.
23 Ait autem illi quidam: Domine an pauci ſunt qui ſalutem conſequuntur? Ille verò dixit ad illos:
24 Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.
25 Quum autem ſurrexerit paterfamilias, & clauſerit oſtium, & cœperitis foris ſtare & pulſare oſtium, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. Et reſpondens dicet vobis: Neſcio vos vnde ſitis.
26 Tunc incipietis dicere: Edimus coram te & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti.
27 Et dicet: dico vobis, Neſcio vos vnde ſitis. Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem.
28 Ibi erit fletus & ſtridor dentium, quum videritis Abraham & Iſaac & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras.
29 Et venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Auſtro, & accumbent in regno Dei.
30 Et ecce ſunt poſtremi qui erunt primi, & ſunt primi qui erunt poſtremi.
31 Eodem die acceſſerunt quidam Phariſæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere.
32 Et ait illis: Ite dicite vulpi illi: ecce eucio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſummor.
33 Verumtamen oportet me hodie & cras & ſequenti die ambulare, quia fieri non poteſt vt propheta pereat extra Hieruſalem.
34 Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina pullicies ſuam ſub alas, & noluiſtis?
35 Et ecce reliquitur vobis domus veſtra deſerta. Dico autem vobis, quod non videbitis me donec veniat tempus, quo dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini.

L. 14.

1 ET accidit vt intraret in domum cuiusdam principis Pharisæorum sabbatho ad capiendum cibum, & ipsi obseruabant eum.
2 Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.
3 Et respondens Iesus, dixit ad legisperitos & Pharisæos, dicens: Num licet sabbatho sanare?
4 At illi tacuerunt. Ipse verò apprehensum sanauit eum, ac dimisit.
5 Et respondens ad illos dixit: Cuius vestrûm asinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die sabbathi?
6 Et non poterant ad hæc respondere illi.
7 Dicebat autem ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:
8 Quum inuitatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne accubas in primo loco, ne quando honoratior te sit inuitatus ab illo.
9 Et veniens is qui te & illum vocauit, dicat tibi, Da huic locum: & tunc incipias cum rubore extremum locum tenere.
10 Quinpotius vocatus fueris, vade, accumbe in nouissimo loco: vt quum venerit qui te inuitauit, dicat tibi, Amice, ascende superius, tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus:
11 Quia omnis qui se extollit, deijcietur, & qui deijcit, exaltabitur.
12 Dicebat autem & ei qui se inuitauerat: Quum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos diuites: ne quando & ipsi te vicissim inuitent, & fiat tibi retributio.
13 Sed quum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos:
14 Et beatus eris: quia non possunt retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.
15 Cùm audisset autem quidam de simul accumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducat panem in regno Dei.
Ait ipse illi.
16 Homo quidam apparauerat cœnam magnam, & vocauit multos:
17 Misitque seruum suum hora cœnæ, vt diceret inuitatis: venite, quia iam parata sunt omnia.
18 At cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei, villam emi, & necesse mihi est exire, & videre illam: rogo te habe me excusatum.
19 Et alter dixit, Iuga boum emi quinque, & eo ad probandum illa: rogo te habe me excusatum.
20 Et alius dixit, vxorem duxi, & ideo non possum venire.
21 Ac reuersus seruus renunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo suo: Exi citò in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles claudósque introduc huc.
22 Et ait seruus: Domine, factum est vt imperasti, & adhuc locus superest.
23 Et ait dominus seruo, Exi in vias & sepes, & compelle intrare, vt implcatur domus mea.
24 Dico enim vobis, quod nemo illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.
25 Ibant autem turbæ multæ cum eo, & conuersus dixit ad illos.
26 Si quis venit ad me, nec odit patrem suum ac matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, præterea autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.
27 Et quisquis non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.
28 Quis enim est ex vobis, qui velit turrim ædificare, quin prius sedens computet sumptus, an habeat quibus opus est ad consummationem.
29 Ne postquam posuerit fundamentum, nec potuerit perficere, omnes qui viderint, incipiant illudere ei,
30 dicentes:
Hic homo cœpit ædificare, nec potuit consummare?
31 Aut quis rex proficiscens, vt committat prælium aduersus alterum regem: nónne sedens prius consultat, an possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit contra se?
32 Alioquin dum ille adhuc longe abest legatione missa, petit, ea quæ pacis sunt.
33 Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus.
34 Bonum est sal: si verò sal infatuatum fuerit, per quod condietur?
35 Neque in terram neque in sterquilinium vtile est, foras proijciunt illud. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

L. 15.

1 ACcedebant autem ad eum omnes publicani & peccatores, vt audirent illum.
2 Et murmurabant Pharisæi ac Scribæ, dicentes: Hic peccatores recipit, ac cibum capit cum illis.
3 Dicebat autem ad illos parabolam hanc, dicens:
4 Quis ex vobis est homo, qui habet centum oues, & si perdiderit vnam ex illis, nónne relinquit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inueniat eam?
5 Et cùm inuenerit eam, imponit in humeros suos, gaudens:
6 Veniénsque domum conuocat amicos & vicinos, dicens illis, Gaudete mecum, quia inueni ouem meam quæ perierat.
7 Dico vobis, quod ita gaudium erit in cælo super vno peccatore resipiscente, magis quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.
8 Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam vnam, non accendit lucernam, & verrit domum, quærítque diligenter donec inueniat?
9 Et cùm inuenerit, conuocat amicas ac vicinas dicens: Gaudete mecum, quia inueni drachmam quam perdideram.
10 Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super vno peccatore resipiscente.
11 Ait autem: Homo quidam habuit duos filios.

L. 15.

12 Et dixit adoleſcentior illorum patri: Patec da mihi portionem ſubſtantiæ quæ ad me contingit: & diuiſit illis ſubſtantiam: *Prodigus.*
13 Ac poſt dies non multos quum omnia colligiſſet adoleſcentior filius, perehre profectus eſt in regionem longinquam, & ibi diſſipauit ſubſtantiam ſuam viuendo luxuriosè.
14 Et poſtquam omnia conſumpſiſſet, facta eſt fames valida in regione illa: Et ipſe cœpit egere.
15 Et abijt, & adhæſit vni ciuium regioois illius, atque is miſit illum in villam ſuam vt paſceret porcos.
16 Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant: & nemo ei dabat.
17 In ſe autem reuerſus dixit: Quàm multi mercenarij patris mei abundant panibus, ego verò fame pereo!
18 Surgam & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Patet peccaui in cœlum & coram te.
19 Nec amplius ſum dignus vocari filius tuus, fac me ſicut vnum de mercenarijs tuis.
20 Et ſurgens venit ad patrem ſuum. Quum adhuc longè abeſſet, vidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt, & accurrens ruit in collum eius, & deoſculatus eſt eum.
21 Dixitque ei filius: Patet, peccaui in cœlum & coram te: neque amplius ſum dignus vocari filius tuus.
22 Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Proferte ſtolam illam primam, & induite illum, & date annulum in manus eius, & calceamenta in pedes:
23 Et adducite vitulum illum ſaginatum, atque mactate, & comedentes lætemur:
24 Quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus eſt. Et cœperunt lætari.
25 Erat autem filius eius ſenior in agro, & quum veniret & appropinquaſſet domui, audiuit concentum & chotos.
26 Et vocatum vnum ex puetis, percontatus eſt quid iſtud eſſet.
27 At is dixit ei: Frater tuus venit, & mactauit pater tuus vitulum illum ſaginatum, quod incolumem illum receperit.
28 Indignatus eſt autem, nec volebat intrcire. Patet etgo illius egreſſus togabat illum.
29 At ille reſpondens dixit patri: Ecce tot annis ſeruio tibi, nec vnquam præceptum tuum trangreſſus ſum nec vnquam dediſti mihi hœdum, vt cum amicis meis lætarer:
30 Sed poſtquam filius tuus hic, qui deuorauit ſubſtantiam cum meretricibus venit, mactaſti illi vitulum illum ſaginatum.
31 At ille dixit ei, Fili, tu ſempet mecum es, & omnia mea tua ſunt.
32 Lætari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, reuixit: perierátque, & inuentus eſt.

L. 16.

1 Dicebat autem & ad diſcipulos ſuos: Homo quidam erat diues, qui habebat diſpenſatorem, & hic delatus eſt apud illum, quod diſſipater bona ipſius. *Diſpenſator.*
2 Et vocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem diſpenſationis tuæ: non enim poteris poſthac eſſe œconomus.
3 Ait autem diſpenſator intra ſe: Quid faciam, quia dominus meus auſert à me diſpenſationem? Fodere non valeo, mendicare erubeſco.
4 Scio quid faciam, vt quum amotus fuero à diſpenſatione, recipiant me in domos ſuas.
5 Conuocatis itaque ſingulis debitoribus domini ſui, dicebat primo: Quantum debes domino meo?
6 At ille dixit: Centum batos olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, & ſede citò, & ſcribe quinquaginta.
7 Deinde alteri dixit: Tu verò quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe cautionem tuam, & ſcribe octogiura.
8 Et laudauit dominus diſpenſatorem iniquum, quod prudenter feciſſet. Quia filij huius ſæculi prudentiores ſunt filijs lucis in generatione ſua.
9 Et ego vobis dico: Facite vobis amicos ex mammona iniuſto, vt quum defecerit is, recipiant vos in æterna, tabernacula.
10 Qui fidelis eſt in minimo, & in multis fidelis eſt: & qui in minimo iniquus eſt, is & in multis iniquus eſt.
11 Si ergo in iniuſto mammona fideles non fuiſtis: quod verum eſt, qui credet vobis?
12 Et ſi in alieno fideles non fuiſtis, quod verum eſt, quis dabit vobis?
13 Nullus ſeruus poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vni adhærebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ.
14 Audiebant autem hæc omnia & Phariſæi qui erant auari, & deridebant illum.
15 Et ait illis: vos eſtis qui iuſtificaſtis vos ipſos coram hominibus: Deus autem nouit corda veſtra. Quia quod hominibus excelſum eſt, abominationi eſt coram Deo.
16 Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem, ab eo tempore regnum Dei annunciatur, & quiuis in illud vi irrumpit.
17 Facilius eſt autem cœlum & terram præterire, quàm legis vnum apicem excidere.
18 Quiſquis dimittit vxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur.
19 Quidam autem erat homo diues, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè. *Diues epulo.*
20 Erat autem quidam mendicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius vlceroſus,
21 Cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa diuitis: ſed & canes veniebant, ac lingebant vlcera eius.
22 Accidit autem vt moreretur mendicus, & deportaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, ac ſepultus eſt.
23 Atque in inferno ſublatis oculis ſuis, cùm eſſet in tormentis, videt Abrahám procul, & Lazarum in ſinu eius:

L. 16.

24 Et ipſe clamans, dixit: Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, ac refrigeret linguam meam, quia cruciot in flamma hac.
25 Dixit autem Abraham: Fili, recordare quod receperis bona tua in vita tua, & Lazarus similiter mala, nunc autem hic ſolatio fruitur, tu verò cruciatis.
26 Et ſuper hæc omnia, inter nos & vos hiatus ingens firmatus eſt, vt ij qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque iſthinc huc tranſmeare.
27 Ait autem. Rogo ergo te, pater, vt mittas eum in domum patris mei:
28 Habeo enim quinque fratres, vt teſtificetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.
29 Ait illi Abraham: Habent Muſen & Prophetas, audiant illos.
30 At ille dixit: Non, pater Abraham, ſed ſi quis ea mortuis ierit ad eos, reſipiſcent.
31 Ait autem illi: Si Muſen & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

L. 17.

1 Dixit autem ad diſcipulos: Fieri non poteſt quin veniant ſcandala, væ tamen illi per quem veniunt.
2 Expedit illi, ſi mola aſinaria ponatur circa collum eius, & proiectus fuerit in mare, potius quàm vt offendiculo ſit vni de puſillis iſtis.
3 Cauete vobis. Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & ſi pœnituerit, remitte illi.
4 Et ſi ſepties in die peccauerit in te, & ſepties in die conuerſus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me: remittes illi.
Petitur augeri fides. 5 Et dixerunt Apoſtoli Domino: Adauge nobis fidem.
6 Dixit autem Dominus: Si haberetis fidem ſicut granum ſinapis, diceretis huic arbori Sycomino, eradicare & tranſplantare in mare, & obediret vobis.
7 Quis autem veſtrùm habens ſeruum arantem aut paſcentem, qui regreſſo ab agro, dicat ſtatim, Tranſi, & diſcumbe?
8 Imò, nónne dicet ei, Para quod cœnem, & præcinge te, ac miniſtra mihi, donec edero & bibero, & poſt hæc edito & bibito tu?
9 Num gratiam habet ſeruo illi, quia fecit quæ ei imperata fuerant? Non puto.
10 Sic & vos quum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Serui inutiles ſumus: nam quod debuimus facere, fecimus.
11 Et factum eſt dum iret Hieroſolymam, & ipſe transibat per mediam Samariam & Galilæam.
10. leprofi. 12 Et quum ingrederetur in quendam vicum, occurrerunt ei decem viri leproſi, qui ſteterunt procul.
13 Et ipſi extulerunt vocem, dicentes: Ieſu præceptor, miſerere noſtri.
14 Quos vt vidit, dixit illis: Ite, oſtendite vos Sacerdotibus. Et factum eſt, vt intereundum, mundati ſint.
15 Vnus autem ex illis, vt vidit quod mundatus eſſet, regreſſus eſt cum voce magna glorificans Deum.
16 Et procidit in faciem ad pedes eius, gratias agens ei: & hic erat Samaritanus.
17 Reſpondens autem Ieſus, dixit: Nónne decem mundati ſunt? Nouem autem illi vbi?
18 Non ſunt reperti qui redierint, vt darent gloriam Deo, niſi alienigena iſte,
19 Et ait illi: Surge, vade, fides tua te ſeruauit.
20 Interrogatus autem à Phariſæis, quando venturum eſſet regnum Dei, reſpondit eis, & dixit: Non venient regnum Dei cum obſeruatione *:
** Id eſt, cum externa manifeſtatione ſpiritus, vt carnali noſtro.* 21 Neque dicent, ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos eſt.
22 Et ait ad diſcipulos: Venient dies, quando deſiderabitis videre vnum dierum filij hominis, nec videbitis.
23 Et dicent vobis, Ecce hic, ecce illic. Nolite ire, neque ſectemini.
24 Nam ſicut fulgur coruſcans è regione quæ ſub cœlo eſt, in alteram quæ ſub cœlo eſt, fulget: ita erit & filius hominis in die ſuo.
25 Sed prius oportet illum multa pati, & reprobari à natione hac.
26 Et ſicut accidit in diebus Noe, ita erit & in diebus filij hominis.
27 Edebant, bibebant, vxores ducebant, & dabantur nuptum ad eum vſque diem, qui intrauit Noe in arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes.
28 Conſimiliter etiam ſicut accidit in diebus Loth: edebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant.
29 Cæterùm quo die exiit Loth è Sodomis, pluit ignem & ſulphur de cœlo, & omnes perdidit.
30 Secundum hæc erit dies quo filius hominis reuelabitur.
31 In illo die qui fuerit in tecto, & vaſa eius in domo, ne deſcendat ad tollendum illa, & qui in agro, ſimiliter non redeat retro.
32 Memores eſtote vxoris Loth.
33 Quicunque quæſierit animam ſuam ſeruare, perdet illam: & quicunque perdiderit illam, viuificabit eam.
34 Dico vobis, in illa nocte erunt duo in lecto vno: vnus aſſumetur, & alter relinquetur.
35 Duæ erunt molentes ſimul: vna aſſumetur, & altera relinquetur.
36 Duo erunt in agro: vnus accipietur, & alter relinquetur.
37 Et reſpondentes dicunt illi: vbi Domine? Ipſe verò dixit illis, vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

L. 18.

Semper orandum. 1 Dicebat autem & parabolam eis, huc ſpectantem, quod oportet et ſemper orare, nec defatigari, dicens:
2 Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui Deum non timebat, nec hominem reuerebatur.
3 Vidua autem quædam erat in ciuitate illa, & veniebat ad eum, dicens: Vindica me de aduerſario meo.
4 Et nolebat aliquandiu. Poſt hæc autem dixit intra ſe: Quanquam Deum non timeo, nec hominē reuereor,
5 Tamen quia moleſta eſt mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne tandem veniens, fugillet me.
6 Ait autem Dominus: Audite quid iudex ille iniquus dicat:

7 Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum, clamantium ad ſe die ac nocte, etiam ſi tardet in
victicendis ipſis?
8 Dico vobis, quod faciet vindictam illorum citò. Veruntamen filius hominis quum venerit, an reperiet
fidem in terra?
9 Dixit autem & ad quoſdam, qui in ſe confidebant quod eſſent iuſti, & aſpernabantur cæteros parabolam
iſtam.
10 Duo homines aſcendebant in templum, vt precarentur: vnus Phariſæus, & alter publicanus. *Oratio Phariſæi, publicani.*
11 Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat, Deus, gratias ago tibi, quod non ſim ſicut cæteri homines, raptores,
iniuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus.
12 Ieiuno bis in ſabbatho: decimas do omnium quæ poſſideo.
13 Et publicanus procul ſtans, nec oculos volebat ad cœlum attollere, ſed percutiebat pectus ſuum, dicens:
Deus, propitius eſto mihi peccatori.
14 Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam potius quàm ille: quia omnis qui ſe extollit, hu-
miliabitur: & qui ſe humiliat, extolletur.

Sexageſima quinta pars ſimplex I. qui ſolus loquitur, vt Chriſtus renuit fratribus, ſeu cognatis ſuis ire cum eis ſe oſtentare in Iudæa, & Hieroſolymis, ad celebre Tabernaculorum feſtum, & ſinens eos ire, remanſit adhuc in Galilæa, donec ea finaliter relicta (quia degens in mundo eam non reperiit) tertiam ſuam profectionem magnam, & prædicationem fecit in Hieruſalem, mox poſt medium dicti feſti tabernaculorum, circa viceſimum diem menſis, quem vocamus Septembrem: & de diſputationibus & controuerſiis contra Phariſæos, qui bis niſi ſunt eum lapidare, videlicet poſt hoc feſtum tabernaculorum, & iterum in feſto Enceniorum templi, menſe quem Decembrem vocamus, poſtquàm cæci nati oculos die ſabbati aperuiſſet: Vnde ſe protripuit vltra Iordanem, vbi Ioannes baptizare ſolitus fuerat.

I. 7. à verſ. 2. vſque ad c. 11.

2 Erat autem in propinquo feſtum Iudæorum ſcenopegia.
3 Dixerunt ergo illi fratres eius: digredere hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera
tua quæ facis.
4 Nemo quippe in occulto facit aliquid, & quærit ipſe celebris eſſe. Si hæc facis, declara teipſum mundo.
5 Neque enim fratres eius credebant in eum.
6 Dicit ergo eis Ieſus: Tempus meum nondum adeſt: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.
7 Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit, quia ego teſtificor de illo, quòd opera eius mala ſint.
8 Vos aſcendite ad feſtum hoc. Ego nondum aſcendo ad feſtum hoc quia tempus meum nondum impletũ eſt.
9 Hæc autem quum dixiſſet illis, manſit in Galilæa.
10 Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad feſtum, non manifeſtè, ſed velut in occulto.
11 Iudæi ergo quærebant eum in feſto, & dicebant: vbi eſt ille?
12 Et murmur multum erat in turbis de eo. Quidam enim dicebant, Bonus eſt: alij autem dicebant, Non:
ſed ſeducit turbam.
13 Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Iudæorum.
14 Quum autem iam dimidium feſti peractum eſſet, aſcendit Ieſus in templum, ac docebat.
15 Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas ſcit, quum non didicerit?
16 Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me.
17 Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoſcet de doctrina, vtrum ex Deo ſit, an ego à me ipſo loquar.
18 Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit: Qui autem quærit gloriam eius qui miſit ipſum, hic
verax eſt, & iuſtitia in illo non eſt.
19 Nónne Moſes dedit vobis legem? & nemo ex vobis facit legem. Quid me quæritis interficere?
20 Reſpondit turba, & dixit: Dæmonium habes: quis te quærit interficere?
21 Reſpondit Ieſus & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini.
22 Propterea Moſes dedit vobis circumciſionem: non quod ex Moſe ſit, ſed ex patribus: & tamen in ſabba-
tho circumcidis hominem.
23 Si circumciſionem accipit homo in ſabbatho, vt non ſoluatur lex Moſi, mihi indignamini, quod totum
hominem ſanum fecerim in ſabbatho?
24 Nolite iudicare ſecundum aſpectum, ſed iuſtum iudicium iudicate.
25 Dicebant ergo quidam ex Hieroſolymitanis: Nónne hic eſt quem quærunt interficere?
26 Atqui ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt. An forſan verè nouerũt principes, quod iſte ſit verè Chriſtus?
27 Sed iſtum nouimus vnde ſit. Chriſtus autem quum venerit, nemo ſit vnde ſit.
28 Clamabat ergo Ieſus in templo docens, ac dicens: & me noſtis, & vnde ſim noſtis: & à meipſo non veni,
ſed eſt verax, qui miſit me quem vos non noſtis.
29 Ego verò noui eum, quia ab ipſo ſum, & ille me miſit.
30 Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora eius.
31 De turba autem multi credidерunt in eum, & dicebant: Chriſtus quum venerit, nom plura ſigna edet iis,
quæ hic edidit?
32 Audierunt Phariſæi turbam murmurantem de illo hæc, & miſerunt Phariſæi ac Principes Sacerdotum
miniſtros, vt apprehenderent eum.
33 Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc paululum temporis vobiſcum ſum, & vado ad eum qui miſit me.
34 Quæretis me, nec inuenietis: & vbi ego ſum *, vos non poteritis venire.
35 Dixerunt ergo Iudæi inter ſeſe: Quò hic iturus eſt, quòd nos non inueniemus eum? Num in diſperſio- * *Præſens pro futuro.*
nem Gentium iturus eſt, & docturus Gentes?
36 Quis eſt hic eſt ſermo, quẽ dixit: Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego ſum, vos non poteritis venire,

I. 7.

37 In nouissimo autem die magno festi stabat Iesus, & clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.
38 Qui credit in me, sicut dixit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.
39 Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in ipsum. Nondum enim erat Spiritus sanctus *, quia Iesus nondum erat glorificatus.
40 Multi ergo ex turba quum audissent hunc sermonem: dicebant: Hic est verè Propheta.
41 Alij dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Nunquid ex Galilæa venit?
42 Nonne scriptura dicit, quod ex semine Dauid & de Bethlehem castello, vbi erat Dauid, veniet Christus.
43 Dissensio itaque orta est in turba, propter eum.
44 Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum, sed nemo coniecit in eum manus.
45 Venerunt ergo ministri ad pontifices & Pharisæos, & dixerunt eis illi: quare non adduxistis illum?
46 Responderunt ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut homo iste.
47 Responderunt ergo eis Pharisæi: Nunquid & vos seducti estis?
48 Num quis principum ex principibus credidit in eum, vel ex Pharisæis?
49 Sed turba hæc quæ non nouit legem, execrabiles sunt.
50 Dicit Nicodemus ad eos, qui venerat ad eum nocte, qui vnus erat ex ipsis.
51 Nunquid lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat?
52 Responderunt & dixerunt ei: Num tu Galilæus es? Scrutare, & vide quod à Galilæa Propheta non surrexerit.
53 Et profectus est vnusquisque in domum suam.

I. 8.

1 IEsus autem perrexit in montem Oliuarum.
2 Et diluculo iterum venit in templum, cunctusque populus venit ad eum, & sedens docebat eos.
3 Adducunt autem ad eum, Scribæ & Pharisæi, mulierem in adultetio deprehensam, & sistentes eam in medio, dicunt ei:
4 Magister, hæc deprehensa est in ipso adulterio.
5 In lege autem, Moses nobis mandauit, vt huiusmodi lapidarentur. Tu ergo quid dicis?
6 Hoc autem dicebant, tentantes eum, vt possent accusare eum. Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra.
7 Quum ergo perseueratent eum interrogare, erexit se, & dixit eis: Qui vestrûm immunis est à peccato, primus in illam lapidem iaciat.
8 Et iterum se inclinans, scribebat in terra.
9 Audientes autem hæc, tedarguente ipsos conscientia, singulatim alius post alium exibant, incipiendo facto à senioribus vsque ad vltimos, & relictus est solus Iesus, ac mulier in medio stans.
10 Quum autem erexisset se Iesus, & neminem videret præter mulierem, dixit ei: Mulier, vbi sunt illi tui accusatores? Nemo te condemnauit?
11 Quæ dixit, Nemo, Domine. Dixit autem Iesus: Nec ego te condemno: vade, & ne amplius pecces.
12 Iterum ergo Iesus locutus est eis, dicens: Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ.
13 Dixerunt ergo ei Pharisæi: Tu de teipso testificatis, testimonium tuum non est verum.
14 Respondit Iesus & dixit eis: Et si ego testificor de meipso, verum est testimonium meum, quia scio vnde veni, & quò vado.
15 Vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quenquam:
16 Porrò & si iudicem ego, iudicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego, & qui misit me pater.
17 Quin & in lege vestra scriptum est, quod duorum hominum testimonium verum est.
18 Ego sum qui testimonium fero de meipso, & testimonium ferr de me, qui misit me, pater.
19 Dicebant ergo ei, Vbi est pater tuus? Respondit Iesus: Neque me nostis, neque patrem meum. Si me nouissetis, & patrem meum nouissetis.
20 Hæc verba locutus est Iesus in gazophylacio, docens in templo. Et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora eius.
21 Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini: quò ego vado, vos non potestis venire.
22 Dicebant ergo Iudæi: Num interficiet semetipsum? quia dicit, Quò ego vado, vos non potestis venire?
23 Et dixit eis: Vos ex inferis estis, ego de supernis sum: Vos ex mundo hoc estis, ego non sum ex mundo hoc.
24 Dixi ergo vobis, quod moriemini in peccatis vestris. Si enim non credideritis quod ego sum, moriemini in peccatis vestris.
25 Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et dixit eis Iesus, A principio quod & loquor vobis.
26 Multa habeo quæ de vobis loquar, ac iudicem: sed qui me misit, verax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.
27 Non cognouerunt quod de patre eis loquutus esset.
28 Dixit ergo eis Iesus: Quum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis quod ego sum, & quod ex meipso facio nihil: sed ita vt docuit me pater, hæc loquor.
29 Et qui me misit, mecum est. Non reliquit me solum, pater, quia ego quæ placita sunt ei, facio semper.
30 Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.
31 Dicebat ergo Iesus ad eos, qui crediderant ipsi, Iudæos: Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis.
32 Et cognoscetis veritatem, & veritas liberos reddet vos.
33 Responderunt ei: Semen Abrahæ sumus, neque cuiquam seruiuimus vnquam: quomodo tu dicis, Liberi

* Scilicet, magnificatus.

I. 8.

Liberi teddemini? Reſpondit eis Ieſus:
34 Amen, amen dico vobis, quod omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.
35 Seruus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum.
36 Si ergo vos filius liberos reddiderit, verè liberi eſtis.
37 Scio quod ſemen Abrahæ eſtis, ſed quæritis me interficere, quia ſermo meus non habet locum in vobis.
38 Ego quod vidi apud patrem meum, loquor: & vos quod vidiſtis apud patrem veſtrum, facitis.
39 Reſponderunt & dixerunt ergo ei: Pater noſter Abraham eſt. Dicit eis Ieſus: Si filij Abrahæ eſſetis, opera Abrahæ faceretis.
40 Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem vobis loquutus ſum, quam audiui à Deo. Hoc Abraham non fecit.
41 Vos facitis opera patris veſtri. Dixerunt itaque ei: Nos è fœrtatione non ſumus nati, vnum patrem habemus Deum.
42 Dixit eis Ieſus: Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis vtique me, ego enim ex Deo proceſſi & veni. Neque enim à meipſo veni, ſed ille me miſit.
43 Quare loquelam iſtam meam non agnoſcitis? quia non poteſtis audire ſermonem meum.
44 Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere. Ille fuit homicida à principio, & in veritate non perſtitit, non eſt enim veritas in eo. Quum loquitur mendacium, ex propriis loquitur: quia mendax eſt, & pater mendacij.
45 Ego autem quia veritatem dico, non creditis mihi.
46 Quis ex vobis arguet me de peccato? Porrò ſi veritatem dico, quare vos non creditis mihi?
47 Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.
48 Reſponderuot ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nónne bene dicimus nos, quod Samaritanus es tu, & dæmonium habes?
49 Reſpondit Ieſus, Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico patrem meum, & vos contumelia affeciſtis me.
50 Ego autem non quæro gloriam meam: eſt qui quærat & iudicet.
51 Amen, amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.
52 Dixerunt ergo ei Iudæi: Nunc cognouimus quod dæmonium habes. Abraham mortuus eſt, & Prophetæ: & tu dicis, Si quis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum?
53 Nunquid tu maior es patre noſtro Abrahamo, qui mortuus eſt? Et Prophetæ mortui ſunt. Quem tu teipſum facis?
54 Reſpondit Ieſus: Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt: Eſt pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis Deum veſtrum eſſe.
55 Et non cognouiſtis eum, ego autem noui eum: Et ſi dixero quod non nouerim eum, ero ſimilis veſtri mendax. Sed noui eum, & ſermonem eius ſeruo.
56 Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem iſtum meum, & vidit, & gauiſus eſt.
57 Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?
58 Dixit eis Ieſus: Amen, amen dico vobis, priuſquam Abraham fieret, ego ſum. Suſtulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum. Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit è templo.

I. 9.

1 ET prætereiens Ieſus, vidit hominem cæcum à natiuitate.
2 Et interrogauerunt eum diſcipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic an parentes eius, vt cæcus naſceretur?
3 Reſpondit Ieſus: Neque hic peccauit, neque parentes eius, ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo.
4 Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt: venit nox quando nemo poteſt operari.
5 Quandiu fuero in mundo, lux ſum mundi.
6 Hæc quum dixiſſet expuit in terram: & fecit lutum ex ſputo, illeuit lutum ſuper oculos cæci?
7 Et dixit ei: Vade laua in piſcina Siloe, quod ſi interpreteris, ſonat miſſus. Abijt ergo & lauit, & venit videns.
8 Itaque vicini & qui viderant eum prius, quod mendicus eſſet, dicebant: Nónne hic eſt qui ſedebat, & mendicabat?
9 Alij dicebant hic eſt: alij rurſus, Similis eſt ei: ille dicebat ego ſum.
10 Dicebant ergo ei: Quomodo aperti ſunt tibi oculi?
11 Reſpondit ille, & dixit: Ille homo qui dicitur Ieſus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad piſcinam Siloe, & laua. Vt autem abij ac laui, viſum recepi.
12 Dixerunt ergo ei: vbi eſt ille? Ait: Neſcio.
13 Adducoot ad Phariſæos eum qui dudum cæcus fuerat.
14 Erat autem Sabbathum quum lutum faceret Ieſus, & aperiret oculos eius.
15 Iterum ergo interrogabant eum & Phariſæi, quomodo viſum recepiſſet. Ille autem dixit eis: Lutum mihi impoſuit ſuper oculos, & laui, & video.
16 Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, quia ſabbathum non obſeruat. Alij autem dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna edere? Et diſſidium erat inter eos.
17 Dicunt cæco iterum: Tu quid dicis de illo, quòd aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Propheta eſt.
18 Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quod cæcus fuiſſet, & viſum recepiſſet, donec vocauerunt parentes eius, qui viſum receperat.
19 Et interrogauerunt eos dicentes: hiccine eſt filius veſter, quem vos dicitis cæcum natum eſſe? quomodo ergo nunc videt?
20 Reſponderunt eis parentes eius, & dixerunt: Scimus quod hic eſt filius noſter, & quod cæcus natus eſt.

21 Quomodo autem nunc videat, neſcimus: aut quis eius aperuerit oculos, nos neſcimus: Ipſe ætatem habet, ipſum interrogate, ipſe de ſe loquetur.
22 Hæc dixerunt parentes eius, quòd timerent Iudæos: Iam enim conſtituerant Iudæi, vt ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret.
23 Propterea parentes eius dixerunt, Ætatem habet, ipſum interrogate.
24 Secundò ergo vocauerunt hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo: Nos ſcimus quod hic homo peccator eſt.
25 Reſpondit ergo ille, & dixit: An peccator ſit, neſcio: vnum ſcio, quod quum cæcus eſſem, nunc video.
26 Dixerunt ergo illi iterum: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos?
27 Reſpondit eis, Iam dixi vobis, & non audiuiſtis: cur iterum vultis audire? num & vos vultis diſcipuli eius fieri?
28 Conuitiati ſunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus illius eſto: nos autem Moſis diſcipuli ſumus.
29 Nos ſcimus quod Moſi loquutus eſt Deus, hunc autem neſcimus vnde ſit.
30 Reſpondit ille homo, & dixit eis: enimuero in hoc mirabile quiddam eſt, quod vos neſciatis vnde ſit, & tamen aperuit meos oculos.
31 Scimus autem quod peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc ea audit.
32 A ſæculo non eſt auditum quod quis aperuerit oculos cæci.
33 Niſi eſſet hic à Deo, non potuiſſet facere quicquam.
34 Reſponderunt & dixerunt ei, Tu in peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras.
35 Audiuit Ieſus quod eiecciſſent eum foras: quumque inueniſſet eum, dixit ei: Credis tu in filium Dei?
36 Reſpondit ille & dixit: quis eſt Domine, vt credam in eum?
37 Dixit autem ei Ieſus. Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt.
38 At ille ait, Credo Domine, Et adorauit eum.
39 Et dixit ei Ieſus: Ad iudicium ego veni in hunc mundum: vt qui non vident, videant: Et qui vident, cæci fiant.
40 Hæc audierunt quidam ex Phariſæis, qui eum ipſo erant, & dixerunt ei: Num & nos cæci ſumus?
41 Dixit eis Ieſus: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum: Nunc verò dicitis, videmus: idcirco peccatum veſtrum manet.

I. 10.

1 AMen amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in caulam ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro:
2 Qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouium.
3 Huic oſtiarius aperit, & oues vocem eius audiunt. Et proprias oues vocat nominatim, & educit eas.
4 Et quum proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues illum ſequuntur, quia nouerunt vocem eius.
5 Alienum autem nequaquam ſequentur, ſed aufugient ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum.
6 Hoc prouerbium dixit eis Ieſus. Illi autem non cognouerunt quænam illa eſſent quæ loqueretur eis.
7 Dixit ergo eis iterum Ieſus: Amen amen dico vobis, Ego ſum oſtium ouium.
8 Omnes quotquot ante me venerunt, fures ſunt & latrones, ſed non audierunt eos oues.
9 Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſeruabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet.
10 Fur non venit, niſi vt furetur & macter, ac perdat: Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.
11 Ego ſum paſtor ille bonus: Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus.
12 Mercenarius autem, & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues proprię, videt lupum venientem, ac deſerit oues, fugitque, & lupus rapit ac diſpergit oues.
13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & non eſt illi cura ouium.
14 Ego ſum paſtor ille bonus, & cognoſco oues meas, & cognoſcor à meis.
15 Sicut nouit me pater, ita & ego noui patrem, & animam meam pono pro ouibus.
16 Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili: illas quoque oportet me adducere, & vocem meam audient: & fiet vnum ouile, vnus paſtor.
17 Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, vt iterum ſumam eam.
18 Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à meipſo. Poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Hoc mandatum accepi à patre meo.
19 Diſſenſio igitur iterum facta eſt inter Iudæos, propter ſermones hos.
20 Dicebant autem multi ex ipſis: Dæmonium habes, & inſanit: quid eum auditis?
21 Alij dicebant: Hæc verba non ſunt dæmonium habentis: Num dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire?
22 Facta ſunt autem encænia Hieroſolymis, & hyems erat.
23 Et ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis.
24 Circundederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quouſque animam noſtram ſuſpendis? Si tu es Chriſtus, dic nobis apertè.
25 Reſpondit Ieſus: Dixi vobis, nec creditis: Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium reddunt de me.
26 Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis, ſicut dixi vobis.
27 Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me.
28 Et ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quiſquam de manu mea.
29 Pater meus qui dedit mihi, maior omnibus eſt, & nemo poteſt rapere de manu patris mei.
30 Ego & pater vnum ſumus.
31 Sustulerunt ergo rurſum lapides Iudæi, vt lapidarent eum.
32 Reſpondit eis Ieſus: Multa præclara opera oſtendi vobis ex patre meo, propter quod illorum operum me lapidatis?
33 Reſpondерunt ei Iudæi, dicentes: Ob bonum opus non lapidamus te, ſed ob blaſphemiam: Et quia tu cùm homo ſis, facis teipſum Deum.
34 Reſpondit eis Ieſus: Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, Ego dixi, dij eſtis?

35 Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solui scriptura.
36 Quem pater sanctificauit & misit in mundum, vos dicitis blasphemare, quia dixi, filius Dei sum?
37 Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi:
38 Sin verò facio, etiam si mihi non credatis, operibus credite, vt cognoscatis, & credatis quod pater in me est, & ego in eo.
39 Quærebant iterum eum apprehendere, & exiuit de manu eorum,
40 Et abiit iterum trans Iordanem in eum locum, vbi primum fuerat Ioannes baptizans, mansitque illic.
41 Et multi venerunt ad eum, ac dicebant: Ioannes quidem signum nullum edidit: Omnia autem quæcunque dixit Ioannes de illo, vera erant,
42 Et crediderunt multi illic in eum.

Sexagesima sexta duplex M. R. De turbis rursus conuenientibus ad Christum in dicto loco vltra Iordanem, vbi rursus docebat, & sanabat eos vt consueuerat. Et de Pharisæis eò venientibus ad eum tentandum, proposita quæstione diuortij, quòd Christus prohibet, excepta causa fornicationis.

M. 19. *vsque vers.* 15. *R.* 10. *vsque vers.* 13.

1 ET factum est quum finisset Iesus sermones istos, migrauit a Galilæa, & venit in fines Iudææ, trans Iordanem.
2 Et secutæ sunt eũ turbæ multæ, & sanauit eos ibi.
3 Et accesserunt ad eos Pharisæi tentantes eum, & dicentes ei. Licét-ne homini diuortium facere cum vxore sua, quacunque de causa?
4 Qui respondit eis. An non legistis, quod qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos?
5 Et dixit, Propterea deseret homo patrem & matrem, & adglutinabitur vxori suæ, & erunt duo in carne vna.
6 Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus compulauit, homo ne separet.
7 Dicunt illi. Cur ergo Moses mandauit date libellum repudij, ac dimittere eam?
8 Ait illis, Moses ad duritiam cordis vestri permisit vobis repudiare vxores vestras: cæterùm ab initio non fuit sic.
9 Dico autem vobis, quod quicunque repudianerit vxorem suam, nisi ob stuprum, & aliam duxerit, is committit adulterium. Et qui repudiatam duxerit, is adulterium committit.
10 Dicunt ei discipuli eius, Si ad istum modum habet causa hominis cum vxore, non expedit contrahere matrimonium.
11 Qui dixit illis, Non omnes capaces sunt huius dicti, sed ij quibus datum est,
12 Sunt enim eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt eunuchi ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere capiat.

1 ET quum inde surrexisset, venit in fines Iudææ, per tegionem quæ est vltra Iordanem, & conueniunt rursum turbæ ad illum, & sicut consueuerat, rursum docebat eos.
2 Et adeuntes Pharisæi interrogabant illum: Licére vitro vxorem repudiare? tentantes illum.
3 At ille respondens dixit illis, Quid vobis præcepit Moses?
4 At illi dixerunt, Moses permisit libellum repudij scribere, ac dimittere.
5 Et respondens Iesus, dixit illis, Ad duriciam cordis vestri scripsit vobis mandatum istud.
6 Cæterùm ab initio creationis masculum & fœminam fecit illos Deus.
7 Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit ad vxorem suam:
8 Et erunt duo in carnem vnam: Itaque non iam sunt duo, sed vna caro.
9 Quod igitur Deus copulauit, homo non separet.
10 Et in domo rursum discipuli illius eadem de re interrogauerunt illum.
11 Et dicit illis: Quicunque dimiserit vxorem suam, & duxerit aliam, adulterium committit aduersus illam.
12 Et si mulier dimiserit virum suum, & nupserit alteri, adulterium committit.

Sexagesima septima M. R L. De infantibus eodem loco Christi oblatis, & per eum admissis. De iuuene diuite rogante quid faceret, vt acquireret vitam æternam, & abeunte tristi, & quod qui præferunt diuitias Christo, & eius cruci, nequeunt saluari. Et de remuneratione in hac vita & in sæculo venturo, in quo multi è primis erunt postremi, & è postremis primi, vt in parabola quam solus M. refert.

M. 19. *à vers.* 13. *vsque ad c.* 20. *v. vs.* 7. *R.* 10. *à vers.* 13. *vsque ad vers.* 31. *L.* 18. *à vers.* 15. *vsq. vers.* 31.

13 Tunc oblati sunt ei pueri, vt manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos.
14 Iesus verò ait eis, Sinite puetos, & ne prohibeatis eos ad me venire, talium est enim regnum cœlorum.
15 Et quum imposuisset eis manus, abiit illinc.
16 Et ecce vnus accedens ait illi, Magister bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam?
17 Ille autem dixit ei, Cur me vocas bonum? Nullus est bonus, nisi vnus, nempe Deus. Quod si vis ad vitam

13 Et attulerunt ad illum paruulos, vt tangeret eos: discipuli verò increpabant eos qui adducebant.
14 Quum vidisset autem Iesus, indignatus est, & dixit illis, Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibete eos: talium enim est regnum Dei.
15 Amen dico vobis, quicunque non acceperit regnum Dei vt paruulus, nequaquam ingredietur in illud.
16 Et quum complexus illos in vlnas, impositis manibus super illos, benedixit eis.
17 Et quum exiret in viam præcurrens

15 Afferebãt autem ad eum etiam infantes, vt eos tangerer. Quod quum viderent discipuli, increpabant illos.
16 Iesus autem aduocatis illis, dixit: Sinite puellos venire ad me, & nolite vetare eos: talium est enim regnum Dei.
17 Amen dico vobis: Quicunque non acceperit regnum Dei velut puellus, non intrabit in illud.

M. 19.

ingredi, ſerua mandata.

18 Dicit illi, Quæ? Ieſus autem dixit: Non facies homicidium. Non committes adulterium Non facies furtum. Non falſum dices teſtimonium.

19 Honora patrem & matrem: & diliges proximum tuum, vt teipſum.

20 Dicit illi adoleſcens, Omnia hæc ſeruaui à iuuentute mea: quid adhuc mihi deeſt?

21 Ait illi Ieſus, Si vis perfectus eſſe vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo & veni, ſequere me.

22 Quum audiſſet autem adoleſcens eum ſermonē, abiit triſtis. Erat enim habens poſſeſſiones multas.

23 Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis. Amen dico vobis, Diues difficilè intrabit in regnum cœlorum.

24 Et iterum dico vobis facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam diuitem in regnū Dei ingredi.

25 Audiris autem his diſcipuli expauerunt valde, dicentes: Quis ergo poteſt ſaluus fieri?

26 Intuitus autem illos Ieſus, dixit illis: Apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.

27 Tunc reſpondens Petrus dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia & ſequuti ſumus te: quid ergo erit nobis?

28 Ieſus autem dixit illis, Amen dico vobis, quod vos qui ſequuti eſtis me in regeneratione, quum ſederit filius hominis in throno gloriæ ſuæ, ſedebitis & vos ſuper thronos duodecim iudicantes duodecim tribus Iſraël.

29 Et omnis qui reliquerit domos, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam hæreditatis iure poſſidebit.

30 Multi autem primi, erunt nouiſſimi, & nouiſſimi primi.

M. 20.

* *Parabola demonſtrij do-ctoris.*

1 NAm * ſimile eſt regnum cœlorum homini patrifamiliàs, qui exiit primo ſtatim diluculo ad conducendos operarios in vineam ſuam.

2 Conuentione autem facta cum operariis in ſingulos dies denario, miſit eos in vineam ſuam.

3 Et egreſſus circiter horam tertiam, vidit alios ſtantes in foro otioſos, & illis dixit.

4 Ite vos & in vineam, & quodcunque iuſtum fuerit, dabo vobis.

5 Illi autem abierunt. Rurſum autem egreſſus circiter ſextam & nonam horam, fecit ſimiliter.

6 Circa vndecimam verò horam egreſſus inuenit alios ſtantes otioſos, ac dicit illis: Cur hic ſtatis totum diem otioſi?

7 Dicunt ei, quia nemo nos conduxit. Dicit illis, Abite & vos in vineam, & quicquid fuerit iuſtum, accipietis.

8 Veſpere autem facto, dicit Dominus vineæ procuratori ſuo, Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à poſtremis, vſque ad primos.

9 Et quum veniſſent qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt ſinguli denarium.

10 Venientes autem & primi, arbitrati ſunt quod plus eſſent accepturi, & acceperunt ipſi quoque ſinguli denarium.

11 Et quum accepiſſent, murmurabant aduerſus patremfamiliàs, dicentes:

R. 10.

quidam, ac genua flectens ei, interrogabat eum: Præceptor bone, quid faciam vt vitam æternam percipiam?

18 Ieſus autem dixit illi: Cur me dicis bonum? Nemo bonus niſi vnus nempe Deus.

19 Præcepta noſti? Ne committas adulterium. Ne occidas. Ne furteris. Ne falſum teſtimonium dicas. Ne fraudes. Honora patrem tuum & matrem.

20 At ille reſpondens dixit illi: Præceptor hæc omnia ſeruaui ab adoleſcentia mea.

21 Ieſus autem intuitus illum, dilexit eum, & dixit illi: vnum tibi deeſt abi, quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me, ſublata cruce.

22 At ille moleſtia affectus propter ſermonem, diſcedebat mœrens: habebat enim poſſeſſiones multas.

23 Et quum circunſpexiſſet Ieſus, dicit diſcipulis ſuis: Quàm difficulter hi qui opes habent, in regnum Dei introibunt.

24 Diſcipuli verò obſtupuerunt ſuper verbis illius, At Ieſus rurſum reſpondens, dicit illis: filij, quàm difficile eſt eos qui fiduciam habent in opibus, regnum Dei ingredi.

25 Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem regnum Dei ingredi.

26 Illi verò amplius admirabantur, dicentes apud ſeipſos, & quis poteſt eſſe ſaluus?

27 Intuitus autem Ieſus illos, dicit: Apud homines impoſſibile, ſed non apud Deum: nam omnia poſſibilia ſunt apud Deum.

28 Et cœpit Petrus dicere illi Ecce reliquimus omnia: & ſequuti ſumus te.

29 Reſpondens autem Ieſus, dixit: Amen dico vobis, Nullus eſt qui reliquit domum aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut liberos, aut agros mea cauſa & Euangelij.

30 Quin recipiat centupla nunc in tempore hoc, domos & fratres & ſorores, & matres, & liberos, & agros cum perſecutionibus, ac in ſæculo venturo vitam æternam.

31 Multi autem primi erunt poſtremi, & poſtremi primi.

L. 18.

18 Et interrogauit eū quidam ex primoribus, dicens: Magiſter bone, quid faciendum mihi, vt conſequar vitam æternam?

19 Dixit autem ei Ieſus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi ſolus Deus.

20 Mandata noſti? Non committes adulterium, non occides, non facies furtum, non falſum teſtimonium dices, honora patrem tuum, & matrem tuam.

21 At ille ait, Hæc omnia obſeruaui à iuuentute mea.

22 Ieſus verò his auditis, ait ei: Adhuc vnum tibi deeſt. Omnia quæcunque habes, vende: & diſtribue pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni, ſequere me.

23 At ille his auditis mœrore affectus eſt, quia diues erat valde.

24 Videns autem Ieſus illum mœrore affectum, dixit: Quàm difficilè qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt.

25 Facilius eſt enim camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum Dei.

26 Et dixerunt qui audierant: & quis poteſt ſaluus fieri?

27 At ille ait: Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum.

28 Ait autem Petrus, ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te.

29 Ipſe verò dixit eis: Amē dico vobis, nemo eſt qui reliquerit domum, aut parentes, aut fratres, aut vxorem aut liberos propter regnum Dei.

30 Qui non recepturus ſit multo plura in hoc tempore, & in ſæculo venturo vitam æternam.

M. 19. R. 10. L. 10.

12 Hi nouiſſimi vnam horam fecerunt, & illos pares nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtum.
13 At ille reſpondens vni eorum, dixit, Amice, non facio tibi iniuriam: nónne denario pactus es mecum?
14 Tolle quod tuum eſt, & abi. Volo autem huic nouiſſimo dare ſicut & tibi.
15 An non licet mihi quod volo in rebus meis? An oculus tuus malus eſt, quod ego bonus ſum?
16 Sic nouiſſimi erunt primi, & primi nouiſſimi. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.

Sexageſima octaua pars ſimplex I. qui ſolus loquitur de profectione Chriſti à dicto loco trans Iordanem ſito, in Bethaniam, vbi Lazarum reſuſcitauit, vtque cum diſcipulis ſuis ſe ſubduxit, in vrbem vocatam Ephraim, iuxta deſertum ſitam: poſtquam Pontifices & Phariſæi, præſide Caipha, decreuiſſent eum occidere, & præcepiſſent, vt ſi quis ſciret vbi eſſet, indicaret, quò eum comprehenderent.

I. 11.

1 AEgrotabat autem quidam nomine Lazarus Bethanienſis, à caſtello Mariæ & Marthæ huius ſororis.
2 Maria autem erat ea, quæ vnxit Dominum vnguento, & extersit pedes eius capillis ſuis, cuius frater Lazarus ægrotabat.
3 Miſerunt ergo ſorores eius ad eum, dicentes: Domine, ecce, quem amas, ægrotat.
4 Audiens autem Ieſus, dixit: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei per eam.
5 Diligebat autem Ieſus Martham, & ſororem eius, & Lazarum.
6 Vt ergo audiuit quod ægrotaret, tum quidem temporis manſit in eodem loco duobus diebus.
7 Deinde poſt hoc dicit diſcipulis: Eamus in Iudæam iterum.
8 Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, modo quærebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc?
9 Reſpondit Ieſus, Nónne duodecim ſunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem huius mundi videt.
10 Si quis autem ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non eſt in eo.
11 Hæc ait, & poſt hæc dicit eis: Lazarus amicus noſter dormit: ſed vado vt à ſomno excitem eum.
12 Dixerunt ergo diſcipuli eius, Domine, ſi dormit, ſaluus erit.
13 Dixerat autem Ieſus de morte eius, at illi putauerunt, quod de dormitione ſomni diceret.
14 Tunc ergo Ieſus dixit eis manifeſtè: Lazarus mortuus eſt.
15 Et gaudio propter vos, quod non fuerim illic, vt credatis. Sed eamus ad eum.
16 Tunc Thomas cognomine Didymus, dixit condiſcipulis: Eamus & nos, vt moriamur cum illo.
17 Venit itaque Ieſus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem.
18 Erat autem Bethania propinqua Hieroſolymis, ſtadijs ferè quindecim.
19 Multique ex Iudæis venerant ad Martham ac Mariam, vt conſolarentur eas de fratre ſuo.
20 Martha ergo vt audiuit quod Ieſus veniſſet, occurrit illi: Maria verò domi ſedebat.
21 Dixit ergo Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſſes hîc, frater meus non fuiſſet mortuus.
22 Sed nunc neſcio, quod quæcunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.
23 Dicit illi Ieſus: Reſurget frater tuus.
24 Dicit ei Martha: Scio quod reſurget in reſurrectione, in nouiſſimo die.
25 Dicit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio & vita: Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet.
26 Et omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?
27 Ait illi: Etiam Domine. Ego credo quod tu es Chriſtus ille filius Dei, qui in mundum venturus erat.
28 Et quum hæc dixiſſet, abiit & vocauit Mariam ſororem ſuam clanculum, dicens: Magiſter adeſt, & vocat te.
29 Illa vt audiuit, ſurgit citò, & venit ad eum.
30 Nondum autem venerat Ieſus in caſtellum, ſed erat in eo loco, vbi occurrerat ei Martha.
31 Iudæi ergo qui erant cum ea in domo, & conſolabantur eam, quum vidiſſent Mariam quod citò ſurrexiſſet & exiſſet, ſequuti ſunt eam, dicentes: Vadit ad monumentum, vt ploret ibi.
32 Maria ergo quum veniſſet eò, vbi erat Ieſus, videns eum, accidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hîc, non eſſet mortuus frater meus.
33 Ieſus ergo vt vidit eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea plorantes, inſremuit ſpiritu, turbauit ſeipſum.
34 Et dixit, Vbi poſuiſtis eum? Dicunt ei: Domine, veni & vide.
35 Lacrymatus eſt Ieſus.
36 Dicebant ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum.
37 Quidam autem ex ipſis dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere, vt & hic non moreretur?
38 Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo, venit ad monumentum. Erat autem ſpelunca, & lapis impoſitus erat ei.
39 Ait Ieſus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha, ſoror eius qui mortuus fuerat: Domine, iam olet, quatriduanus enim eſt.
40 Dicit ei Ieſus: Nónne dixi tibi, quod ſi credideris, videbis gloriam Dei?
41 Sustulerunt ergo lapidem à loco, vbi defunctus iacebat. Ieſus autem ſuſtulit oculos ſurſum, & dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audiſti me.
42 Ego autem ſciebam quod ſemper me audis: ſed propter turbam quæ circunſtat, dixi, vt credant quod tu me miſeris.
43 Hæc quum dixiſſet, voce magna clamauit, Lazare, veni foras:

44 Et prodijt qui fuerat mortuus, manus & pedes habens reuinctos fascijs sepulchralibus, & facies illius sudario erat obuincta.
45 Dicit eis Iesus: Soluite eum, & sinite abire. Multi ergo ex Iudæis qui venerant ad Mariam, & viderant quæ fecisset Iesus, crediderunt in eum.
46 Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecisset Iesus.
47 Congregauerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium, ac dicebant: Quid facimus, nam hic homo multa signa facit?
48 Si permisemus eum sic, omnes credent in eum: veniéntque Romani, & tollent tum locum nostrum, tum gentem.
49 Vnus autem quispiam ex ipsis, Caiphas nomine, quum esset Pontifex anni illius, dixit eis: vos nescitis quicquam.
50 Nec perpenditis quod expedit nobis, vt vnus homo moriatur pro populo, ac non tota gens pereat.
51 Hoc autem à semetipso non dixit, sed quum esset Pontifex anni illius, prophetauit quod Iesus moriturus esset pro gente.
52 Et non tantùm pro gente, sed vt & filios Dei qui erant dispersi*, congregaret in vnum.
53 Ab illo die consultabant inuicem, vt interficerent eum.
54 Iesus ergo iam non propalam ambulabat inter Iudæos, sed abijt in regionem iuxta desertum, in ciuitatem quæ dicitur Ephraim, & ibi versabatur cum discipulis suis.
55 Instabat autem pascha Iudæorum, & ascenderunt multi Hierosolymam de regione ante pascha, vt purificarent seipsos.
56 Quærebant ergo Iesum, & colloquebantur adinuicem in templo stantes: Quid videtur vobis, quod non venit ad diem festum?
57 Dederant autem Pontifices & Pharisæi præceptum, vt si quis cognouisset vbi esset, indicaret, vt comprehenderent eum.

* id est, non tantùm pro Iudæis, sed etiam vt Gentes congregandas, in vnam Ecclesiam adunaret.

Sexagesima nona triplex M. R. L. Iesus à dicta vrbe deserto vicina, nouissimè cœpit ascendere Hierosolymam, sequentibus discipulis timidis & pauefactis, & antequam appropinquaret Iericho, seorsum in via vocans duodecim, admouit eos tertio (scilicet, vltra quàm sup. parte. 58. 59.) de passione, morte, & resurrectione sua.

M. 20. *vers.* 17. 18. 19.

17 Et ascendens Iesus Hierosolymam, assumpsit duodecim discipulos suos seorsum in via, & ait illis.
18 Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, ac Scribis, & condemnabunt eum morte,
19 Et tradent eum gentibus, ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget.

R. 10. *vers.* 32. 33. 34.

32 Erant autem in via ascendentes Hierosolymam, & præcedebat illos Iesus, et ánt que pauefacti, & sequentes timebant. Et assumptis Iesus rursum duodecim, cœpit illis dicere, quæ sibi euenta essent.
33 Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum ad mortem, & tradent illum Gentibus.
34 Et illudent illi, & flagellabunt eum & conspuent in eum, & interficient eum, & tertia die resurget.

L. 18. *vers.* 31. 32. 33 34.

31 Assumpsit autem Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis.
32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & contumelijs afficietur, & conspuetur.
33 Et postquam flagellauerint, occident eum, ac die tertia resurget.
34 Et ipsi nihil horum intellexerunt. Et erat verbum istud absconditum ab eis, nec intelligebant quæ dicebantur.

Septuagesima pars duplex M R. mox Iacobus & Ioannes inducunt matrem suam, quæ cum eis accessit ad Iesum, petens vt ambo filij sui, vnus ad dexteram, alter ad sinistram, sederent in regno eius: quibus redargutis, & ad crucem reuocatis, decem indignantes aduocans, omnem primatum & superioritatem inter eos prohibuit, pergens Iericho.

M. 20. *à vers.* 20. *vsque vers.* 29.

20 Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs suis, adorans & petens aliquid ab eo.
21 At ille dixit ei, Quid vis? Ait illi, Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram in regno tuo.
22 Respondens autem Iesus dixit, Nescitis quid petatis. Potestis bibere poculum quod ego bibiturus sum? & baptismate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei, Possumus.
23 Ait illis, Poculum quidem meum bibetis, & baptismate quo ego baptizabimini: sedere autem ad dexteram, sed ijs contingit, quibus paratum est à patre meo.

R. 10. *à vers.* 35. *vsque vers.* 46. *inchoatum.*

35 Et accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filij Zebedæi, dicentes: Præceptor, volumus vt quicquid petierimus, facias nobis.
36 Ille verò dixit eis, Quid me vultis facere vobis?
37 Illi verò dixerunt ei, Da nobis, vt vnus à dextera tua, & alter ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.
38 Iesus autem dixit illis, Nescitis quid petatis. Potestis poculum quod ego bibo? & baptismate quo ego baptizor, baptizari?
39 Ait illi dixerunt ei, possumus. Iesus autem dixit illis: Poculum quidem quod ego bibo, bibetis: & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini:

M. 20.

24 Et quum audiſſent decem, indignati ſunt de duobus fratribus.
25 Ieſus autem aduocauit eos ad ſe, & ait, Scitis quod principes Gentium dominentur illis: & qui magni ſunt, poteſtatem exerceant in eas.
26 Non ita erit inter vos, ſed quicunque voluerit inter vos magnus fieri, ſit veſter miniſter.
27 Et qui voluerit inter vos primus eſſe, ſit veſter ſeruus.
28 Sicut filius hominis non venit vt ſibi miniſtraretur, ſed vt ipſe miniſtraret: vtque daret animam ſuam redemptionis pretium pro multis.

R. 10.

40 Sed ſedere à dextris meis, & à ſiniſtris meis, non eſt meum dare, ſed his quibus paratum eſt.
41 Et quum audiſſent decem, cœperunt indignari de Iacobo & Ioanne.
42 Ieſus autem quum vocaſſet eos ad ſe, dicit illis: Scitis quod qui videntur imperare Gentibus, dominium exercent aduerſus illas. Et qui magnates ſunt inter eas, poteſtatem exercent in illas.
43 Verùm non ſic erit inter vos: ſed quicunque voluerit ex vobis fieri magnus inter vos, erit miniſter veſter.
44 Et quicunque voluerit ex vobis eſſe primus, erit omnium ſeruus.
45 Nam & filius hominis non venit vt ſibi miniſtraretur, ſed vt ipſe miniſtraret, ac daret animam ſuam redemptionis pretium pro multis.
46 Et veniunt Iericho.

Septuageſima prima ſimplex L. Ieſus appropinquans Iericho, prius quàm intraret, cæcum mendicantem iuxta viam, ad ſe clamantem, vocauit & illuminauit: qui viſu recepto, ſequutus eſt eum, glorificans Deum, omni etiam plebe vidente, & laudante Deum. Et Ieſus ingreſſus Iericho, vocauit Zachæum principem publicanorum, Sycomorum videndi cauſa conſcenſum, & hoſpitarus apud eum, conuerſum, filium eſſe Abrahæ contra murmurantes declarauit, per parabolam indicans regnum ſuum non eſſe præſentis ſæculi: ſed in hac vita fideliter laborandum: prædicens præmia, & pœnas, & vltionem rebellium futuram.

L. 18. à verſ. 35. ad finem c. 19. verſic. 19.

35 Factum eſt autem dum ipſe appropinquaret Hiericho, cæcus quidam ſedebat iuxta viam, mendicans:
36 Quum igitur audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc eſſet:
37 Nunciauerunt autem ei, quod Ieſus Nazarenus tranſiret.
38 Et clamauit, dicens, Ieſu, fili Dauid, miſerere mei.
39 Et qui præibant, increpabant eum, vt taceret. Ipſe verò multo magis clamabat: Fili Dauid miſerere mei.
40 Stans autem Ieſus, iuſſit illum adduci ad ſe. Et quum appropinquaſſet, interrogauit illum, dicens:
41 Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, vt viſum recipiam.
42 Et Ieſus dixit ei: Recipito viſum, fides tua te ſaluum reddidit.
43 Et confeſtim viſum recepit, ac ſequebatur illum, glorificans Deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

L. 19.

1 ET ingreſſus, perambulabat Iericho.
2 Et ecce vir nomine Zachæus, atque is princeps erat Publicanorum, & idem erat diues.
3 Et quærebat videre Ieſum quis eſſet, nec poterat præ turba, quòd ſtatura puſillus eſſet:
4 Et præcurrens, aſcendit in arbotem Sycomorum, vt videret eum: nam illac erat tranſiturus.
5 Et quum veniſſet ad eum locum, ſuſcipiens Ieſus, vidit illum: dixitque ad eum, Zachæe, feſtinans deſcende: quia hodie domi tuæ oportet me manere.
6 Et feſtinans deſcendit, & excepit illum gaudens.
7 Et quum viderent omnes, murmurabant, dicentes, quod ingreſſus eſſet apud hominem peccatorem diuerſaturus.
8 Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum.
9 Ait autem Ieſus ad eum: Hodie ſalus domui huic contigit, eò quod & ipſe filius ſit Abrahæ.
10 Venit enim filius hominis quærere, & ſeruare quod perierat.
11 Hæc illis audientibus, adijciens dixit parabolam, eò quod eſſet prope Hieroſolymam, quódque exiſtimarent fore, vt confeſtim regnum Dei manifeſtaretur.
12 Dixit ergo: Homo quidam genere clarus, profectus eſt in regionem longinquam, vt acciperet ſibi regnum ac reuerteretur.
13 Vocatis autem decem ſeruis ſuis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negociemini, donec veniam.
14 Ciues autem eius oderant eum, miſerúntque legationem poſt illum, dicentes: Nolumus hunc regnare ſuper nos.
15 Et factum eſt vt rediret accepto regno, iuſſitque vocare illos ſeruos ad ſe, quibus dederat pecuniam, vt cognoſceret quid quiſque negociando, confeciſſet.
15 Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquiſiuit.
17 Et ait illi: Euge bone ſerue, quia in minimo fuiſti fidelis, habeto poteſtatem ſupra decem ciuitates.
18 Et alter venit, dicens: Domine, mna tua confecit quinque mnas.
19 Et huic ait: Et tu præfectus eſto quinque ciuitatibus.
20 Et alius venit, dicens: Domine, ecce mna tua quam habui repoſitam in ſudario.

21 Timui enim te, quod homo auſterus ſis, tollis quod non poſuiſti, & metis quod non ſeminaſti.
22 Dicit ei: De ore tuo te iudicabo, ſerue male: ſciebas quod ego homo auſterus ſim, tollens quod non poſui, & metens quod non ſeminaui.
23 Et quare non dediſti pecuniam meam ad menſam, & ego veniens cum vſuris vtique exegiſſem illam?
24 Et aſtantibus, dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet.
25 Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.
26 Dico enim vobis, quod omni habenti, dabitur: ab eo autem qui non habet, etiam quod habet, auferetur.
27 Cæterùm inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite huc, & interficite ante me.
28 Et his dictis præcedebat aſcendens Hieroſolymam.

Septuageſima ſecunda ſimplex R. Ieſus cùm diſcipulis, & turba multa, egrediens Iericho, Bartimæo cæco viſum verbo reſtituit.

R. 10. à verſ. 46. ad vſque fin. c.

46 Quiſmque egrederetur ab Iericho, ac diſcipuli illius, & turba copioſa: filius Timæi, Bartimæus cæcus, ſedebat iuxta viam mendicans.
47 Et quum audiſſet quod Ieſus Nazarenus eſſet, cœpit clamare & dicere, Fili Dauid, Ieſu, miſerere mei.
48 Et increpabant illum multi vt taceret: At ille multo magis clamabat: Fili Dauid, miſerere mei.
49 Et ſtetit Ieſus, ac iuſſit illum vocari: & vocant cæcum, dicentes illi: Bono animo eſto, ſurge, vocat te.
50 Ille verò abiecto palio ſuo, ſurrexit, & venit ad Ieſum.
51 Et reſpondens, dicit illi Ieſus, Quid vis faciam tibi? Cæcus autem dixit ei: Raboni, vt viſum recipiam.
52 Ieſus autem dixit illi: Abi, fides tua te ſaluum fecit, & protinus recepit viſum, & ſequebatur Ieſum in via.

Septuageſima tertia ſimplex M. Ieſum cum diſcipulis egredientem Iericho, ſecuta eſt turba multa, & ecce duo cæci ſedentes in via, audientes eum tranſeuntem, & clamauerunt ad eum, qui tangens oculos eum, dedit eis viſum.

M. 20. à verſic. 29. vſque ad finem cap.

29 Et egredientibus illis ab Iericho, ſequuta eſt eum turba multa.
30 Et ecce duo cæci ſedentes iuxta viam, quum audiſſent quod Ieſus tranſiret, clamauerunt, dicentes: Miſerere noſtri Domine, fili Dauid.
31 Turba autem increpabat eos vt tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Miſerere noſtri Domine, fili Dauid.
32 Et ſtetit Ieſus, & vocauit eos, & ait: Quid vultis vt faciam vobis?
33 Dicunt illi, Domine, vt aperiantur oculi noſtri.
34 Miſericordia autem commotus Ieſus, tetigit oculos eorum: & confeſtim viſum receperunt oculi illorum, & ſecuti ſunt eum.

Septuageſima quarta ſimplex I qui ſolus loquitur de aduentu, & Cœna Domini in Bethania Sabbatho, pridie ingreſſus ſui magnifici in Ieruſalem.

I 12. à verſ. 1. vſque ad verſ. 12.

1 IEſus ergo ante ſex dies Paſchæ venit in Bethaniam, vbi erat Lazarus, qui mortuus fuerat, quem ſuſcitauit à mortuis.
2 Fecerunt ergo ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat. Lazarus vnus erat ex diſcumbentibus cum eo.
3 Maria ergo accepta libra vnguenti nardi piſticæ pretioſæ, vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis pedes eius: domus autem impleta eſt ex odore vnguenti.
4 Dicit ergo vnus ex diſcipulis eius, Iudas Simonis Iſcariotes, qui erat eum proditurus:
5 Quare hoc vnguentum non venit trecentis denariis, & datum eſt pauperibus?
6 Dixit autem hoc, non quod pauperes illi curæ eſſent, ſed quia fur erat, ac marſupium habebat, & ea quæ conferebantur, portabat.
7 Dixit ergo Ieſus: Sine illam, in diem ſepulturæ meæ ſeruauit iſtud.
8 Pauperes enim ſempet habetis vobiſcum, me verò non ſemper habetis.
9 Cognouit ergo turba multa ex Iudæis, quod illic eſſet: & venerunt non propter Ieſum tantum, ſed vt etiam Lazarum viderent, quem ſuſcitauerat ex mortuis.
10 Conſultabant autem Principes Sacerdotum, vt & Lazarum interficerent,
11 Quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum.

Septuageſima quinta quadruplex M. R. L. I. Ieſus poſtridie veniens Hieroſolymam aſello inſidens (quem è Bethphage, iuxta montem Oliuarum, ſibi adduci iuſſerat) obuiam habuit, ad deſcenſum montis Oliuarum, turbam Iudæorum, quæ ad diem feſtum Hieroſolymam venerat ſternentium veſtimenta ſua, & ramos in viam, & qui præcedebant, quíque ſequebantur, clamabant: Oſanna, & cætera.

M. 12. *vſque verſ.* 10.

1 ET quum appropinquaſſent Hieroſolymis, & veniſſent Bethphage ad montem Oliuarum tunc Ieſus miſit duos diſcipulos, dicens eis:

2 Ite in pagum qui ex aduerſo vobis eſt & ſtatim inuenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea, ſoluite & adducite mihi.

3 Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite, Dominus his opus habet, & confeſtim emittet eos.

4 Hoc autem totum factum eſt, vt adimpletetur quod dictum eſt per prophetam dicentem.

5 Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, & ſedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubiugalis.

6 Euntes autem diſcipuli fecerunt ſicut præceperat illis Ieſus.

7 Et adduxerunt aſinam & pullum, & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum ſuper illa collocauerunt.

8 Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimẽta ſua in via. Alij verò cedebãt ramos de arboribus, & ſternebant in via.

9 Porrò turbæ quæ præcedebant, & quæ ſequebantur clamabant, dicentes, Hoſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini, Hoſaona in altiſſimis.

R. 11. *vſque ad verſ.* 11.

1 ET quum appropinquaſſent Hieroſolymis ad Bethphage & Bethaniam, iuxta montem Oliuarum, emiſit duos è diſcipulis ſuis, & dicit illis.

2 Abite in caſtellum qui contra vos eſt, & ſtatim ingredientes in illud, inuenietis pullum alligatum, ſupra quem nullus hominum ſedit: ſoluite eum & adducite.

3 Et ſi quis vobis dixerit, cur facitis hoc? Dicite, quod Dominus eo opus habet, & confeſtim illum mittet huc.

4 Abierunt autem, & inueneruntpullum alligatum iuxta ianuam foris in biuio, & ſoluũt illum.

5 Et quidam eorum qui illic ſtabant, dicebant illis: Quid faciis ſoluentes pullum?

6 At illi dixerũt eis, quemadmodum præceperat Ieſus, & dimiſerunt eos.

7 Et adduxerunt pullum ad Ieſum, & iniecerunt illi veſtimenta ſua ſedítque ſuper illum.

8 Multi verò veſtimenta ſua ſteruebant in viam. Alij verò frondes incidebant ex arboribus, & ſteruebaot in viam.

9 Et qui præcedebant, quique ſequebantur clamabant, dicentes, Hoſanna, benedictus qui venit in nomine Domini,

10 Benedictum, quod venit regnum in nomine Domini patris noſtri Dauid, Hoſanna in altiſſimis.

L. 19. *à verſ.* 29. *vſque ad verſ.* 41.

29 Et factum eſt quum appropioquaſſet ad Bethphage, & Bethaniã, iuxta montem qui vocatur oliuarum, miſit duos diſcipulos ſuos dicens:

30 Ite in caſtellum quod eſt ex aduerſo: in quo introeuntes, inuenietis pullum alligatũ, in quo nemo vnquã hominum ſedit: ſoluite illum, & adducite.

31 Et ſi quis vos interrogauerit. Quare ſoluitis? ſic dicetis ei, Quia Dominus eo opus habet.

32 Abierũt autem qui miſſi erant, & inuenerunt ſicut dixerat illis.

33 Soluentibus autem illis pullum, dixerunt Domini eius ad illos: Quare ſoluitis pullum? At illi dixerunt.

34 Quia dominus eo habet opus.

35 Et duxerunt illum ad Ieſum: & iniectis veſtimẽtis ſuis ſuper pullum, impoſuerunt Ieſum.

36 Eunte autem illo, ſubſternebant veſtimenta ſua in via.

37 Et quum appropinquaret iam ad deſcenſum montis Oliuarum, cœperunt omnis multitudo diſcipulorum gaudentes, laudare Deum vore magna, ſuper omnibus quas viderant virtutibus dicentes:

38 Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, pax in cœlo, & glotia in altiſſimis.

39 Et quidam Phariſæorum è turba dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos.

40 Quibus ipſe ait: Dico vobis, quod ſi hi tacuerint, lapides clamabunt.

I. 11. *à verſ.* 12. *vſque verſ.* 20.

12 Poſtero die turba multa quæ venerat ad feſtum, quum audiſſent quod veniret Ieſus Hieroſolymam

13 Acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant: Oſanna, benedictus qui venit in nomine Domini Rex Iſraëlis.

14 Nactus autem Ieſus aſellum, ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt:

15 Noli timere filia Sion, ecce Rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ,

16 Hæc autem non cognouerunt diſcipuli eius primùm: Sed quando glorificatus eſt Ieſus, tunc recordati ſunt, quod hæc erant de eo ſcripta & quod hæc eadem feciſſent ei.

17 Teſtificabatur ergo turba quæ fuerat cũ eo quando Lazarum vocauit de monumento, & ſuſcitauit eum ex mortuis.

18 Propterea & obuiã venit ei turba, quod audiuerant eum edidiſſe hoc miraculum.

19 Phariſæi ergo dixerunt inter ſe: videtis quod non proficitis quicquam ecce mundus poſt eum abiit.

Septuageſima ſexta ſimplex L. vt Ieſus appropinquauit videns ciuitatem, fleuit ſuper eam.

L. 19. *à verſ.* 41. *vſque verſ.* 45.

41 Et vt appropinquauit videns ciuitatem, fleuit ſuper illam, dicens:

42 O ſi cognouiſſes & tu, & quidem in iſto die tuo, quæ ad pacem tuam * Nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. * *Sabaudini proeſſ. portoãis, tamen.*

43 Quia venient dies ſuper te, & circundabunt te, inimici tui vallo & cingent te, & coangustabunt te vndiq;

44 Et ſolo æquabunt te, & filios tuos qui in te ſunt, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eo quòd non cognoueris tempus viſitationis tuæ.

Septuageſima ſeptima quadruplex M. R. L. I. De his quæ Ieſus ea die fecit Hieruſalem, & templum ingreſſus, & veſpere Bethaoiam cum duodecim reuerſus.

M. 21. *a verſ.* 10. *vſque verſ.* 18. *R.* 11. *verſ.* 11. *L.* 19. *verſ* 45. 46. *I.* 12. *a verſ.* 20. *vſque verſ.* 17.

10 Et quum intraſſet Hieroſolymam, commota eſt vniuerſa ciuitas, dicens, Quis eſt hic?

11 Turbæ autem dicebant, Hic eſt Ieſus propheta ille à Nazareth Galilææ.

12 Et intrauit Ieſus in templũ Dei, & eijciebat omnes vendentes & ementes in templo: meuſaſque numulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit, & dixit eis:

13 Scriptum eſt, Domus mea, domus precationis vocabitur. At vos feciſtis illam ſpeluncam latronum.

14 Et acceſſerunt ad eum cæci, & claudi in templo, & ſanauit eos.

15 Quum vidiſſent principes ſacerdotum & Scribæ, mirabilia quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, dicentes, Hoſanna filio Dauid: indignati ſunt, & dixerunt ei:

16 Audis quid iſti dicunt? Ieſus autem dicit eis, vtique. Nunquam legiſtis. Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem?

17 Et relictis illis exiit è ciuitate in Bethaniam: & diuerſatus eſt illic.

11 Et ingreſſus eſt Hieroſolymam Dominus, & in templum: Et quum circunſpexiſſet omnia, quum iam veſperaſſet hora, exijt in Bethaniã cum duodecim.

45 Et ingreſſus in templum cœpit eijcere vendentes in illo, & ementes, dicens illis:

46 Scriptum eſt, Domus mea, domus precationis eſt: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.

20 Erat tamen quidam Græci ex his qui aſcenderant, vt adorarent in feſto.

21 Hi ergo acceſſerunt ad Philippum, erat à Betſaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Ieſum videre.

22 Venit Philippus, & dicit Andreæ. Andreas rurſum & Philippus dicunt Ieſu

23 Ieſus autem reſpondit eis, dicens: venit hora vt glorificetur filius hominis.

24 Amen amen dico vobis, niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: Si verò mortuum fuerit, multum fructum adfert.

25 Qui amat animam ſuam, perdet eam: Et qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodiet eam.

26 Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: Et vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit: Et ſi quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater.

27 Nunc anima mea turbata eſt: Et quid dicam? Pater, ſeruato me ex hora hac: Sed propterea veni in horam hanc.

28 Pater, glorifica nomen tuum, venit ergo vox de cœlo (dicens) Et glorificaui & rurſus glorificabo.

29 Turba ergo quæ aſtabat & audierat, dicebat, tonitruum eſſe factum: Alii dicebant, angelus ei loquutus eſt.

30 Reſpondit Ieſus & dixit: Non propter me hæc vox facta eſt, ſed propter vos.

31 Nunc iudicium eſt mundi huius, nunc princeps mundi huius eiicietur foras.

32 Et ergo ſi exaltatus fuero à terra, omnes traham ad meipſum.

33 Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte eſſet morituros.

34 Reſpondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, quod Chriſtus manet in æternum: & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Quis eſt iſte filius hominis?

35 Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc ad breue tempus lumen vobiſcum eſt: ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant. Nam qui ambulat in tenebris, neſcit quò vadat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filii lucis ſitis. Hæc loquutus eſt Ieſus: ac digreſſus abſcondit ſe ab eis.

Septuageſima octaua duplex M. R. poſtridie, quem vocamus Lunæ, Ieſus è Bethania Ieruſalem rediens, quum in via eſuriret, acceſſit ficum, & quia folia tantùm inuenit, maledixit ei, quæ ſtatim exaruit.

M. 21. *verſic* 18. 19. *R.* 11. *verſ.* 12. 13. 14.

18 Mane autem reuertens in ciuitatem, eſurijt.

19 Et quum vidiſſet ficũ arborem vnam in via, & nihil inuenit in ea, niſi folia tantùm: & ait illi, Ne poſthac ex te fructus naſcatur in æternum. Et arefacta eſt continuò ficus.

12 Et poſtero die, quum exiſſent Bethania, eſurijt.

13 Quumque vidiſſet procul ficum habentem folia, ſi fortè inueniret aliquid in ea: & quum veniſſet ad eam, nihil inuenit niſi folia: non enim erat tempus ficuum.

14 Et reſpondens Ieſus dixit ficui: Ne poſthac ex te in æternum quiſquam fructum edat. Et audiebant diſcipuli illius.

Septuageſima nona ſimplex R. Eadem die Lunæ mane, Ieſus templum ingreſſus, iterum eiecit vendentes & ementes.

R. 11. *verſ.* 15. 16. 17.

15 Veniũntque Hieroſolymam. Et ingreſſus Ieſus in templum, cœpit eijcere eos, qui vendebant & emebant in templo, & meoſas numulariorum, & ſellas vendentium columbas ſubuertit.

16 Et non ſinebat vt quiſquam deportaret vas per templum.

17 Et docebat, dicens illis: Nonne ſcriptum eſt, Domus mea, domus precationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.

Octogeſima pars duplex R. L. Chriſtus perſeuerat docere in templo, Scribis & Principibus ſacerdotum quærentibus eum occidere, ſed timentibus populum admirantem doctrinam eius, qui veſpere, ciuitatem exiuit.

R. 11. verſ. 18. 19.

18 Et audierunt Scribæ, Principéſque ſacerdotum, & quærebant quomodo eum perderent. Timebant enim eum, quia tota turba admirabatur ſuper doctrina eius.
19 Et quum adueſpetaſſet, egreſſus eſt è ciuitate.

L. 19. verſ. 47. 48. & fin. c.

47 Et docebat quotidie in templo. Principes autem Sacerdotum & Scribæ quærebant illum perdere, & primates populi.
48 Nec inuenichant quid facerent: populus enim vniuerſus pendebat ab ore eius, quum audiret illum.

Octogeſima prima duplex M. R. die tertia ſeu Martis mane, Chriſto tedeunte Hieroſolymam, diſcipuli vident in via dictam ficum aridam: Chriſtus docet eos de certitudine fidei, & de orando.

M. 21. verſic. 20. 21. 22.

20 Et eo viſo diſcipuli mirati ſunt, dicentes, Quomodo cuntinuò exaruit ficus?
21 Reſpondens autem Ieſus, ait eis, Amen dico vobis, ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolùm hoc quod accidit ficui, facietis: verumetiam ſi monti huic dixeritis, Tollitor, & proijcitor in mare fiet.
22 Et omnia quæcunque petieritis in precatione, credentes, accipietis.

R. 11. à verſ. 20. vſque ad verſ. 27.

20 Et mane prætereuntes, viderunt ficum exaruiſſe radicitus,
21 Et recurdatus Petrus, dicit illi: Rabbi, ecce ficus illa, quam execratus es, exaruit.
22 Et reſpondens Ieſus, dicit illis: Habete fidem Dei.
23 Amen dico vobis, quod quicunque dixerit monti huic: Tollatis, ac mittaris in mare: & non hæſitauerit in corde ſuo, ſed crediderit futura quæ dicit, erit illi quicquid dixerit.
24 Propterea dico vobis, Quæcunque orantes petitis, credite quod accipietis, & contingent vobis.
25 Et quum ſteteritis orantes, remittite, ſi quid habetis aduerſus aliquem;
26 Vt & pater veſter qui in cœlis eſt, remittat vobis peccata veſtra.

Octogeſima ſecunda triplex M. R. L. quum Ieſus dicta tertia die templum ingreſſus, doceret: Principes ſacerdotum, Scribæ, & ſeniores congregati aduerſus eum, interrogarunt, qua auctoritate præcedenti biduo vendentes & ementes, cum eorum mercibus, menſis, pecunijs bis eieciſſet, vtque ab eo confutati ſunt, & ad pudendum ſilentium adacti.

M. 21. à verſ. 23. vſque ad verſ. 28.

23 Et quum veniſſet in templum, acceſſerunt ad eum docentem Principes Sacerdotum, & ſeniores populi, dicentes, Qua auctoritate hæc facis? & quis tibi dedit iſtam auctoritatem?
24 Reſpondens autem Ieſus, dixit eis: Interrogabo vos, & ego verbum vnum, quod ſi dixeritis mihi, & ego vobis dicam, qua auctoritate hæc facio.
25 Baptiſmus Ioannis vnde erat? è cœlo, an ex hominibus? At illi ratiocinabantur apud ſeipſos, dicentes, Si dixerimus è cœlo, dicet nobis: Quare ergo non credidiſtis illi?
26 Sin autem dixerimus ex hominibus: timemus multitudinem: omnes enim habent Ioannem vt Prophetam.
27 Et reſpondentes Ieſu, dixerunt, neſcimus. Ait illis & ipſe, nec ego dico vobis, qua auctoritate hæc facio.

R. 11. à verſ. 27. vſque ad fin. c.

27 Et veniunt rurſus Hieroſolymam: & quum ipſe ambularet in templo, veniunt ad illum Principes Sacerdotum, & Scribæ, & ſeniores, & dicunt illi:
28 Qua auctoritate hæc facis? & quis tibi dedit auctoritatem iſtã, vt iſta facias?
29 Ieſus autem reſpondens, dixit illis: Quæram à vobis & ipſe verbum vnum, & reſpondete mihi, & dicam vobis qua auctoritate hæc facio.
30 Baptiſmus Ioannis vtrum è cœlo erat, an ex hominibus? Reſpondete mihi.
31 Et ratiocinabantur inter ſeſe, dicentes: Si dixerimus è cœlo, dicet: Cur igitur non credidiſtis illi?
32 At ſi dixerimus, ex humanibus: timemus populum. Omnes enim habebant Ioannem, quod verè Prophetа fuiſſet.
33 Et reſpondentes, dicunt Ieſu, Neſcimus. Et Ieſus reſpondens dicit illis, Nec ego dicam vobis, qua auctoritate hæc facio.

L. 20. vſque ad verſic. 9.

1 ET factum eſt lo vno dierum illorum, ducente illo populũ in templo, & euangelizante, ſuperuenerunt Principes Sacerdotum, & Scribæ, cum ſeniotibus.
2 Et dixerunt illi, dicentes: Die nobis qua auctoritate iſta facis? Aut, quis eſt qui dedit tibi iſtam auctoritatem?
3 Reſpondens autem Ieſus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego vnum quiddam, & reſpondete mihi:
4 Baptiſmus Ioannis è cœlo erat, an ex hominibus?
5 At illi cogitabant intra ſe, dicentes: Si dixerimus è cœlo: dicet, Quare ergo non credidiſtis illi?
6 Sin autem dixerimus ex hominibus, plebs vniuerſa lapidabit nos. Perſuaſum enim habet Ioannem propheram eſſe.
7 Et reſponderunt ſe neſcire vnde eſſet.
8 Et Ieſus ait illis: Neque ego dico vobis qua auctoritate hæc facio.

Octogesima tertia simplex M. non audentibus respondere, Christus parabolam proponit, ad quam respondentes, turpius confutantur.

M. 21. à vers. 28. vsque ad vers. 33.

28 Quid autem vobis videtur? Homo habebat duos filios, & accedens ad primum dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea.
29 Ille autem respondens, ait, Nolo: Postea verò pœnitentia motus abiit.
30 Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, Domine, & non iuit.
31 Vter è duobus fecit voluntatem patris? Et dicunt ei, primus. Dicit illis Iesus: Amen dico vobis, quod publicani & meretrices præcedunt vos in regnum Dei.
32 Venit enim ad vos Ioannes per viam iustitiæ, & non credidistis ei: publicani autem & meretrices crediderunt ei. Vos autem quum vidisseris, non fuistis commoti pœnitentia postea, vt crederetis ei.

Octogesima quarta triplex M. R. L. Iesus parabolam infidorum vinitorum proponit eis, qui, sentientes se attactos, in eum conspirarunt.

M. 21. à vers. 33. vsque ad fin. c. *R. 12. vsque ad vers. 13.* *L. 20. à vers. 9. vsq; ad vers. 20.*

33 Aliam parabolam audite: Homo quidam erat paterfamilias, qui plantauit vineam, & sepem circundedit ei: & fodit in ea torcular & ædificauit turrim, & elocauit eam agricolis ac petegre profectus est.
34 Quum autem tempus fructuum appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt acciperent fructus ipsius.
35 Et agricolæ apprehensis seruis eius, alium ceciderunt, alium verò lapidauerunt.
36 Iterum misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt illis similiter.
37 Nouissimè autem misit ad eos filium suum, dicens, reuerebuntur filium meum.
38 Agricolæ autem viso filio, dixerunt inter se, Hic est hæres, venite, occidamus eum, & occupemus hæreditatem eius.
39 Et apprehensum eum eiecerunt ex vinea, & occiderunt.
40 Quum ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?
41 Aiunt illi, malos ipsos malè perdet: & vineam suam elocabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis.
42 Dicit illis Iesus, Nunquam legistis in scripturis, lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?
43 Ideo dico vobis, auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.
44 Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: Super quem verò ceciderit, conteret eum.
45 Et quum audissent principes Sacerdotum ac Pharisæi parabolas eius, cognouerunt quod de ipsis diceret.
46 Et quærentes illi manus iniicere, timuerunt turbas, quoniam tanquam propheram eum habebant.

1 Et cœpit illis per parabolas loqui. Vineam plantauit homo, & circundedit sepem, & fodit lacum, & ædificauit turrim, & elocauit eam agricolis, & peregre profectus est,
2 Et misit ad agricolas tempore opportuno seruum, vt ab agricolis acciperet de fructu vineæ.
3 At illi arreptum illum ceciderunt, ac remiserunt vacuum.
4 Et rursum misit ad illos alium seruum, & illi coniectis in eum saxis, contuderunt illi caput, & remiserunt contumelijs affectum.
5 Et rursum alium misit, & illum occiderunt, multósque alios, hos quidem cædentes, alios verò occidentes.
6 Quum ergo vnum adhuc haberet filium suum dilectum, misit etiam illum ad illos postremum, dicens, reuerebuntur filium meum.
7 Illi verò agricolæ dixerunt adinuicem, Hic est hæres, venite occidamus eum, & nostra erit hæreditas.
8 Et arreptum illum occiderunt & eiecerunt è vinea.
9 Quid ergo faciet dominus vineæ? veniet & perdet agricolas, & dabit vineam aliis.
10 Anne hanc quidem scripturam legistis: lapidem quem reprobauerunt ædificantes hic factus est in caput anguli:
11 A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?
12 Et quærebant eum comprehendere, & metuebant turbam. Sciebant enim quod aduersus ipsos parabolam dixisset. Et relicto illo abierunt.

9 Cœpit autem dicere ad populum parabolam hanc: Homo quidam plantauit vineam, & elocauit eam colonis, & ipse peregre egit multo tempore.
10 Et opportuno tempore misit ad colonos seruum, vt de fructu vineæ darent ipsi. At coloni cæsum emiserunt eum inanem.
11 Et rursus adhuc alterum seruum misit: illi verò hunc quoque cæsum, & contumelijs affectum emiserunt inanem.
12 Rursus misit & tertium. At illi hunc quoque vulneribus inflictis, eiecerunt.
13 Dixit autem dominus vineæ. Quid faciam? Mittam filium meum illum dilectum: forsitan quum hunc viderint, reuerebuntur.
14 Viso autem eo coloni, cogitauerunt inter seipsos, dicentes: Hic est hæres, venite occidamus illum, vt nostra fiat hæreditas.
15 Et eiectum illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis Dominus vineæ? veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam aliis.
16 Quod quum audissent, dixerunt: Absit. Ille verò intuitus eos ait:
17 Quid est ergo quod scriptum est, lapidem quem reprobauerunt & ædificantes, is factus est caput anguli?
18 Omnis qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur. Super quem autem ceciderit comminuet illum.
19 Et quærebant principes Sacerdotum & scribæ iniicere in illum manus eadem hora, & timuerunt populum. Cognouerunt enim quod in ipsos dixisset similitudinem hanc.

Octogeſima quinta ſimplex M. Ieſus aliam addit parabolam, de rege faciente nuptias filio, & de inuitatis partim negligentibus, partim rebellibus, eorúmque punitione. De vndecuoque conuocatis diſcumbentibus, de carente veſte nuptiali ligato, & in tenebras & dolores electo.

M. 22. vſque verſ. 15.

1 ET reſpondens Ieſus, iterum dixit eis per parabolas, dicens:
2 Simile factum eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo.
3 Et miſit ſeruos ſuos, vt vocarent inuitatos ad nuptias, & nolebant venire:
4 Rurſus emiſit alios ſeruos, dicens: Dicite inuitatis, ecce prandium meum paraui, tauri mei, & altilia mactata ſunt, & omnia parata, venite ad nuptias.
5 Illi autem neglexerunt & abierunt, alius in villam ſuam, alius verò ad negotiationem ſuam.
6 Reliqui verò tenuerunt ſeruos eius & contumeliis affectos occiderunt.
7 Rex autem quum audiſſet iratus eſt, & miſſis exercitibus ſuis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum ſuccendit.
8 Tunc ait ſeruis ſuis: Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui inuitati erant, non fuerunt digni.
9 Ite ergo ad exitus viarum, & quotcunque inueneritis, vocate ad nuptias.
10 Et egreſſi ſerui eius in vias, congregauerunt omnes quotquot inuenerunt malos pariter ac bonos: & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentibus.
11 Ingreſſus autem rex vt videret diſcumbentes, vidit illic hominem non veſtitum veſte nuptiali, & ait illi:
12 Amice, quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit.
13 Tunc dixit rex miniſtris, Ligatis pedibus & manibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & ſtridor dentium.
14 Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi:

Octogeſima ſexta triplex M. R. L. Phariſæi communicato fraudulento conſilio cum Herodianis, tentant Ieſum ſuper cenſu Cæſareo, & ſapienti reſponſo attoniti, abierunt: & eadem die Sadducæi inſurgentes, & contra reſurrectionem ſtolidè interrogantes, confutantur.

M. 22. à verſ. 15. vſque ad verſ. 34. R. 12. à verſ. 13. vſque ad verſic. 28. L. 20. à verſ. 20. vſque ad verſ. 41.

15 Tunc abeuntes Phariſæi conſilium cœperunt, vt illaquearent eum in ſermone.
16 Et ad illum emittunt diſcipulos ſuos cum Herodianis, dicentes: Magiſter, ſcimus quod verax es, & viam Dei in veritate doceas, neque cures quemquam: non enim reſpicis perſonã hominum.
17 Dic ergo nobis, quid tibi videtur, Licet cenſum dare Cæſari, an non?
18 Cognita autem Ieſus malitia eorum, ait: Quid me tentatis, hypocritæ?
19 Oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi obtulerunt denarium.
20 Et ait illis, Cuius eſt imago hæc, & inſcriptio?
21 Dicunt ei, Cæſaris. Tunc ait illis, Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.
22 Et his auditis, mirati ſunt, & omiſſo eo abierunt.
23 In illo die acceſſerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non eſſe reſurrectionem: & interrogauerunt eum, dicentes:
24 Magiſter, Moſes dixit, ſi quis mortuus fuerit non habẽs filium, vt ducat frater eius vxorem illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo.
25 Erant autem apud nos ſeptem fratres, & primus vxore ducta defunctus eſt: ac non habens ſemẽ, reliquit vxorẽ ſuã fratri ſuo.
13 Ac mittunt ad eum quoſdam è Phariſæis & Herodianis, vt eum captarent ſermone.
14 Illi verò quum veniſſent, dicũt ei: Præceptor, ſcimus quod verax es, & non curas quemquam: non enim reſpicis perſonam hominum, ſed in veritate viã Dei doces: Licet cenſum Cæſari dare, an non? demus, an non demus?
15 Ille verò ſciens eorum ſimulationem, dixit illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium, vt videam.
16 Illi verò attulerunt. Et dicit eis: Cuius eſt imago hæc, & inſcriptio? Illi verò dixerũt ei: Cæſaris.
17 Et reſpondens Ieſus dixit illis, Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei Deo. Et admirati ſunt ſuper eo.
18 Et venerunt Sadducæi ad illum, qui dicunt non eſſe reſurrectionem: interrogauerũntque eum, dicentes:
19 Præceptor, Moſes ſcripſit nobis, ſi cuius frater mortuus fuerit, ac relinquat vxorem, & liberos non relinquat, vt accipiat frater eius vxorem illius & ſuſcitet ſemen fratri ſuo.
20 Septem fratres fuerunt, ac primus accepit vxorem, & moriens non reliquit ſemen:
21 Et ſecundus accepit illam, ac mortuus eſt, nec ipſe reliquit
10 Et obſeruantes emiſerunt inſidiatores, qui ſe iuſtos ſimularẽt, vt caperent eum in ſermone, traderẽtque illum principatui, & poteſtati præſidis.
21 Et interrogauerunt eum, dicentes: Magiſter, ſcimus quod rectè dicis, ac doces: nec reſpicis perſonam, ſed viam Dei cum veritate doces:
22 Licet nobis tributum dare Cæſari, an non?
23 Intellecta autem illorum verſutia, dixit ad eos: Quid me tentatis?
24 Oſtendite mihi denarium: cuius habet imaginem & inſcriptionem? Reſpondentes, dixerunt, Cæſaris.
25 Et ait illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.
26 Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram populo, & mirati ſuper reſponſo eius, tacuerunt.
27 Acceſſerunt autem quidã Sadducæorum, qui negant eſſe reſurrectionem, & interrogauerunt eum, dicentes:
28 Magiſter, Moſes ſcripſit nobis, ſi cuius frater mortuus fuerit habens vxorem, iſque ſine liberis mortuus fuerit vt accipiat frater eius vxorem, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo.
29 Septem ergo fratres erant, &

M. 22. *R.* 12. *L.* 10.

26 Similiter ſecundus, & tertius, vſque ad ſeptimum.
27 Nouiſſimè autem omnium defuncta eſt & mulier.
28 In reſurrectione ergo eius, cuius è ſeptem illis erit vxor? omnes enim habuerunt eam.
29 Reſpondens autem Ieſus ait illis, erratis, neſcientes ſcripturas, neque virtutem Dei.
30 In reſurrectione enim neque ducunt vxores, neque nuptui dantur, ſed ſunt ſicut angeli Dei in cœlo.
31 De reſurrectione verò mortuorum, non legiſtis quod vobis dictum eſt à Deo, qui ait.
32 Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob? Deus, non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium.
33 Et quum audiſſent turbæ, ſtupuerunt de doctrina eius.

ſemen: & tertius ſimiliter.
22 Et acceperunt eam ſeptem, nec reliquerunt ſemen. Poſtrema verò omnium mortua eſt & mulier.
23 In reſurrectione igitur cuũ reſurrexerint cuius illorũ erit vxor? Nam ſeptẽ habuerunt eã vxorẽ.
24 Et reſpondens Ieſus, dixit eis, An non propterea erratis, quod neſciatis ſcripturas, neque virtutem Dei?
25 Quum enim à mortuis reſurrexerint, neque ducunt matrimonium, neque nuptum dantur, ſed ſunt velut angeli qui in cœlis ſunt.
26 Cæterùm de mortuis, quod reſuſcitentur, non legiſtis in libro Moſi, quomodo in rubo loquutus ſit illi Deus, dicens: Ego ille Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob.
27 Non eſt Deus mortuorum, ſed Deus viuentium. Vos igitur multum erratis.

primus accepit vxorem, ac mortuus eſt ſine liberis.
30 Et accepit ſecundus illam, & ipſe mortuus eſt ſine liberis.
31 Et tertius accepit illam, ſimiliter & cæteri ſeptem, nec reliquerunt liberos, & mortui ſunt:
33 Nouiſſimè omnium mortua eſt & mulier.
34 In reſurrectione ergo, cuius eorum erit vxor? ſi quidem ſaptem habuerunt eam vxorem.
34 Et reſpondens ait illis Ieſus: Filii huius ſæculi ducunt vxores & nuptum dantur.
35 Illi verò qui digni habebuntur ſæculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neque ducunt vxores, neque nuptum dantur.
36 Neque enim vltra mori poſſunt: æquales enim angelis ſunt & filii ſunt Dei, quum ſint filii reſurrectionis.
37 Quod verò reſurgant mortui, & Moſes oſtendit in rubũ, quum dicit dominum Deum Abraham & Deum Iſaac, & Deum Iacob.

38 Deus autem non eſt mortuorum, ſed viuorum: omnes enim illi viuunt.
39 Reſpondentes autem quidam Scribarum, dixerunt: Magiſter, bene dixiſti.
40 Et amplius non audebant eum quicquam interrogare.

Octogeſima ſeptima duplex M. R. Phariſæi & Scribæ videntes Ieſum confutaſſe Sadducæos, interrogant eum quod primum præceptorum legis? Cùm reſpondiſſet, & vnus Scribarum approbaſſet, Ieſus ait eum non eſſe à longe à regno Dei.

M. 22. *à verſ.* 34. *vſque verſ.* 41. *R.* 12. *à verſ.* 28. *vſque verſ.* 35.

34 Phariſæi autem quum audiſſent, quod obturaſſet os Sadducæis, conuenerunt in vnum.
35 Et interrogauit eum vnus ex eis, legis doctor, tentans eum, & dicens:
36 Magiſter, quod eſt mandatum magnum in lege?
37 Ait illi Ieſus, Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.
38 Hoc eſt primum, & magnum mandatum.
39 Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges proximum tuum ſicut teipſum.
40 In his duobus mandatis, tota lex & prophetæ pendent.

26 Et cùm acceſſiſſet quidam è Scribis, qui audierat eos ſimul diſputantes, videretque quod bene reſpondiſſet eis, interrogauit illum: Quod eſt primum omnium mandatorum?
29 Ieſus autem reſpondit illi: Primum omnium mandatorum eſt: Audi Iſraël, Dominus Deus noſter, Dominus vnus eſt.
30 Et Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex totis viribus tuis. Hoc eſt primum mandatum.
31 Et ſecundum ſimile huic eſt: Diliges proximum tuum, vt teipſum. Maius his aliud mandatum non eſt.
32 Et dixit illi Scriba: Bene præceptor, in veritate dixiſti, quod vnus eſt Deus, & non ſit alius præter eum.
33 Quodque diligere eum ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus, ac diligere proximum vt ſeipſum, plus ſit quàm holocaustomata & ſacrificia.
34 At Ieſus videns quod ſapienter reſpondiſſet, dixit illi: Non es longè à regno Dei. Et nemo amplius audebat illum interrogare.

Octogeſima octaua triplex M. R. L. Ieſus interrogat Phariſæos, quomodo Chriſtus filius eſſet Dauidis: & ad ſilentium adiguntur, nec amplius interrogare audent.

M. 22. *à verſ.* 41. *vſque verſ.* 46. *R.* 12. *à verſ.* 35. *vſque verſ.* 38. *L.* 20. *à verſ.* 41 42. 43. 44.

41 Congregatis autem Phariſæis, interrogauit eos Ieſus dicens,
42 Quid vobis videtur de Chriſto? cuius filius eſt? Dicunt ei, Dauidis.
43 Ait illis, Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum dominum dicens?
44 Dixit Dominus domino meo, ſede à dextris meis: Donec ponam inimicos tuos, ſubſellium pedum tuorum.

35 Et reſpondens Ieſus docebat, docens in templo: Quomodo dicunt Scribæ, Chriſtum eſſe filium Dauid?
36 Nam ipſe Dauid dixit in ſpiritu ſancto: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis.
37 Ipſe ergo Dauid dicit eum dominum, & vnde filius eius

41 Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt, Chriſtum filium eſſe Dauid?
42 Et ipſe Dauid dicit in libro pſalmorum: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis.
43 Donec poſuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuo-

M. 22. *R.* 12. *L.* 20.

45 Si ergo Dauid vocat eum dominum, quomodo filius eius est?
46 Et nemo poterat ei respondere quicquam, neque ausus fuit quisquam ex eo die eum amplius interrogare.

est? Et multa turba audiebat illum libenter.

rum:
44 Dauid ergo dominum illum vocat, & quomodo filius eius est? *Psal* 109.

Octogesima nona duplex R. L. Christus monet cauendum à Scribis, qui ambiunt salutationes & primas sedes, & deuorant viduas pretextu longæ orationis: & de vidua donante duo minuta tantum, & tamen plus dedit multis diuitibus

R. 12. *à vers.* 38. *vsque fi. c.* *L.* 20. *vers.* 45. *vsque* c. 21. *vers.* 5.

38 Et dicebat illis in doctrina sua: Cauete à scribis, qui amant stolati obambulare, & salutationes in foris.
39 Primásque sellas in congregationibus, & primos accubitus in cœnis.
40 Qui deuorant domos viduarum, & in speciem vruntur longis precibus: isti accipient grauiorem damnationem.
41 Et quum sederet Iesus exaduerso gazophylacij, spectabat quomodo turba mitteret æs in gazophylacium. Et multi diuites mittebant multa.
42 Et quum venisset quædam vidua pauper, misit minuta duo: quod est quadrans.
43 Vocatísque ad se discipulis suis, dicit illis: Amen dico vobis, quod vidua hæc pauper plus misit, quàm omnes qui miserunt in gazophylacium.
44 Nam omnes, ex eo quod ipsis supererat, miserunt. At hæc, è penuria sua omnia, quæcunque habebat misit, totum victum suum.

45 Audiente verò cuncto populo dixit discipulis suis.
46 Cauete à scribis, qui volunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foris, ac primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conuiuijs.
47 Qui deuorant domos viduarum, simulantes longas preces: hic accipient damnationem maiorem.

L. 21.

1 SVblatis autem oculis, vidit eos qui mittebant munera sua in gazophylacium diuites.
2 Vidit autem & quandam viduam pauperculam, mittentem illuc ærea minuta duo.
3 Et dixit: verè dico vobis, quod vidua hæc pauper, plus quàm omnes intulit.
4 Nam omnes hi, ex eo quod ipsis redundat, intulerunt in munera Dei: hæc autem, ex penuria sua victum illum substantiam, quam habebat, misit.

Nonagesima pars simplex I. De his quæ docuit Iesus in templo post dictam diem primam: Et sic verisimiliter die tertia, quæ vocatur Martis, post multa signa facta biduo præcedenti, & de excæcatione incredulorum, & dissimulatione multorum ex principibus credentium.

I. 11. *à vers.* 37. *ad vsque fi. c.*

37 Quum autem tam multa signa fecisset coram eis, non credebant in eum:
38 Vt sermo Esaiæ Prophetæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit fermoni nostro: & brachium Domini cui reuelatum est?
39 Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias:
40 Excæcauit oculos eorum, & obdurauit cor eorum, ne videant oculis, & ne intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos.
41 Hæc dixit Esaias, quando vidit gloriam eius, & loquutus est de eo.
42 Veruntamen etiam ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter Pharisæos non confitebantur, ne è Synagoga ejicerentur.
43 Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.
44 Iesus autem clamauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me: sed in eum qui misit me.
45 Et qui videt me, videt eum qui me misit.
46 Et lux in mundum veni, vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.
47 Et si quis audierit verba mea, & non crediderit, ego non condemno eum. Non enim veni vt condemnem mundum, sed vt seruem mundum.
48 Qui reijcit me, nec accipit verba mea, habet qui condemnet ipsum. Sermo quem loquutus sum, ille iudicabit eum in vltimo die:
49 Quia ego ex meipso non sum loquutus: sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar.
50 Et scio quod mandatum eius vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi pater, sic loquor.

Nonagesima prima simplex M. Iesus Scribarum & Phariſæorum hypocrisim & scelera acriter carpit & minatur.

M. 23.

1 TVnc Iesus loquutus est ad turbas, & ad discipulos suos, dicens:
2 In cathedra Mosis sederunt * Scribæ & Phariſæi:
3 Omnia ergo quæcunque dixerint vobis vt seruetis, seruate & facite: secundum verò opera eorum, nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt. * *profitentur*
4 Alligant enim onera grauia, difficiliáque portatu, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere.

5 Omnia verò opera ſua faciunt in hoc, vt ſpectentur ab hominibus. Dilatant autem phylacteria ſua, & amplificant fimbrias palliorum ſuorum.
6 Amantque primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis,
7 Et ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus, Rabbi.
8 Vos autem nolite vocari Rabbi: vnus eſt enim magiſter veſter (nempe) Chriſtus: omnes autem vos fratres eſtis.
9 Et patrem nolite vocare vobis in terra: vnus eſt enim pater veſter, qui in cœlis eſt.
10 Nec vocemini magiſtri, vnus enim veſter eſt magiſter (nempe) Chriſtus.
11 Sed qui maximus eſt veſtrûm, erit * miniſter veſter.
* pro, ſit.
12 Qui autem ſeſe exaltauerit, humiliabitur: & qui ſeſe humiliauerit, exaltabitur.
13 Væ autem vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia claudiris regnum cœlorum coram hominibus: vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare.
14 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia comeditis domos viduarum: idque prætextu prolixæ precationis propter hoc grauius punietmini.
15 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia circumitis mare & aridam, vt faciatis vnum proſelytum: & quum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo, magis quàm vos.
16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis, Quicunque iurauerit per templum, nihil eſt: qui autem iurauerit per aurum templi, debet.
17 Stulti & cæci vtrum enim maius eſt aurum, an templum, quod ſanctificat aurum?
18 Et quicunque iurauerit per altare, nihil eſt: quicunque autem iurauerit per donum quod eſt ſuper illud, debet.
19 Stulti ac cæci, vtrum enim maius eſt, donum, an altare quod ſanctificat donum?
20 Qui ergo iurauerit per altare, iurat per ipſum, & per omnia quæ ſuper illud ſunt.
21 Et qui iurauerit per templum, iurat per illud, & per eum qui habitat in ipſo.
22 Et qui iurauerit per cœlum, iurat per thronum Dei, & per eum qui ſedet ſuper ipſum.
23 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & omittitis quæ grauiora ſunt legis, iudicium & miſericordiam ac fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere.
24 Duces cæci, excolentes culicem: camelum autem deglutientes.
25 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia purgatis exteriorem poculi patinæque partem: exterûm intus plena ſunt rapina & intemperantia.
26 Phariſæe cæce, purga prius quod eſt intra poculum & patinam, vt & exteriores horum partes puræ reddantur.
27 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, omniſque ſpurcitia.
28 Sic & vos, foris quidem apparetis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.
29 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ædificatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta iuſtorum, & dicitis:
30 Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non fuiſſemus ſocii eorum in ſanguine Prophetarum.
31 Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quod filij eſtis eorum qui Prophetas occiderunt.
32 Vos quoque complete menſuram patrum veſtrorum.
33 Serpentes, progenies viperarum, quomodo effugietis iudicium gehennæ?
34 Ideo, ecce ego mitto ad vos Prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & illorum aliquos occidetis, crucifigetiſque, & illorum nonnullos flagellabitis in Synagogis veſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem
35 Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, a ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare.
36 Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper generationem iſtam.
37 Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſtis?
38 Ecce relinquitur vobis domus veſtra deſerta.
39 Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini.

Nonageſima ſecunda triplex M. R. L. De exitu Chriſti è templo, dicta die tertia, & vaticinio deſtructionis eius, & de ſermone in monte Oliuarum facto per Chriſtum diſcipulis ſuis eadem die, quam vocamus Martis, ſero, videlicet de ſignis deſtructionis templi, & Hieruſalymæ, & iudicij vltimi.

M. 24. *vſque verſ.* 43. *R.* 13. *L.* 21. *à ver.* 5. *vſque ver.* 37.

1 ET egreſſus Ieſus è templo abibat & acceſſerunt diſcipuli eius, vt oſtenderent ei ſtructuras templi.
2 Ieſus autem dixit illis, Nonne videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur.
3 Sedente autem eo in monte Oliuarum, acceſſerunt ad eum diſcipuli ſeorſum dicentes: Die nobis, quando hæc erunt? & quod ſignum aduentus tui, & conſummationis

1 ET quum egrederetur è templo, dixit illi quidam è diſcipulis eius: Præceptor, vide quales lapides, & quales ſtructuræ.
2 Et Ieſus reſpondens ait illi, vides has magnas ſubſtructiones? non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.
3 Et quum ſederet in monte Oliuarum exaduerſo templi, interrogabant eum ſecreto Petrus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas:
4 Die nobis quando hæc erunt? & quod

5 Et quibuſdam dicentibus de templo, quod pulchris lapidibus ac donis ornatum eſſet, dixit:
6 Hæc quæ videtis? venient dies in quibus non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.
7 Interrogauerunt autem illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt? & quod ſignum quando iſta futura ſint?
8 At ille dixit: Videte ne ſeducamini. Multi enim venient ſub nomine meo, dicentes, quia ego ſum,

Mt. 24.

consummationis sæculi?
4 Et respondens Iesus dixit eis, videte ne quis vos seducat:
5 Multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus: multósque seducent.
6 Audituri enim estis bella, & rumores bellorum: Videte ne turbemini. Oportet enim omnia hæc fieri, sed nondum est finis.
7 Consurget enim gens contra gentem & regnum contra regnum: & erunt pestilentiæ, & fames, & terræ motus variis locis.
8 Hæc autem omnia initium sunt dolorum.
9 Tunc tradent vos in afflictionem, & occident vos, & eritis inuisi cunctis gentibus propter nomen meum.
10 Et tunc scandalia abuntur multi, & alius alium inuicem tradēt, séque odio habebunt inuicem.
11 Et multi pseudoprophetæ exorientur, ac seducent multos,
12 Et propterea quod multiplicata fuerit iniquitas, refrigescet charitas multorum.
13 Qui autem perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit.
14 Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio.
15 Quum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat:
16 Tunc qui in Iudæa sunt: fugiant ad montes:
17 Qui in tecto, non descendat vt tollat quicquam de domo sua.
18 Et qui in agro, non reuertatur vt tollat vestes suas.
19 Væ autem prægnantibus & lactantibus in illis diebus.
20 Orate autem, vt non fiat fuga vestra in hieme, neque sabbato.
21 Erit enim tunc afflictio magna, qualis non fuit ab initio mundi ad hoc vsque tempus, neq; fiet.
22 Et nisi decurtati fuissent dies illi, non fieret omnis caro: sed propter electos decurtabuntur dies illi.
23 Tunc si quis vobis dixerit, ecce hic Christus, aut illic, nolite credere.
24 Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia: ita vt in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi.
25 Ecce prædixi vobis.
26 Si ergo dixerint vobis, ecce in deserto est: nolite exire. Ecce in penetralibus: nolite credere.
27 Sicut enim fulgur exit ab oriente, & relucet vsque in occidentem: ita erit aduentus filij hominis.
28 Vbicunq; enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ.

Mr. 13.

quod signum est quando hæc omnia sint consummanda?
5 At Iesus respondens illis, cœpit dicere, videte ne quis vos seducat.
6 Multi enim venient in nomine meo, dicentes, ego sum Christus, multósque decipient.
7 Quum autem audieritis bella & rumores bellorum, ne turbemini, oportet enim fieri: at nondum finis.
8 Insurget enim gens aduersus gentem, & regnum aduersus regnum. Et erunt terræ motus per loca. Et erunt fames ac turbationes. Initia dolorum hæc:
9 Sed cauete vos vobis ipsis: tradent enim vos in concilia, & in Synagogas: cædemini, & coram præsidibus ac regibus sistemini propter me in testimonium illis.
10 Et apud omnes gentes oportet prius prædicari Euangelium.
11 Quum autem duxerint vos tradentes, ne solicitè præcogitetis quid dicturi sitis, neque meditemini: sed quicquid datum fuerit vobis in illa hora, hoc loquamini. Non enim estis vos qui loquimini, sed Spiritus sanctus.
12 Tradet autem frater frattem in mortem, & pater filium, & insurgent filij aduersus parentes, ac morte afficient eos.
13 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum: sed qui perseuerauerit vsque ad finem, hic saluus erit.
14 Quum autem videritis abominationem desolationis, de qua dictum est à Daniele Propheta, stantem vbi non oportet (qui legit intelligat) tunc qui fuerint in Iudæa, fugiant ad montes:
15 Qui vero fuerit in tecto, ne descendat in domum, nec ingrediatur vt quicquā tollat è domo sua.
16 Et qui fuerit in agro, ne reuertatur retro ad tollendum pallium suum.
17 Væ autem prægnantibus & lactantibus in illis diebus.
18 Sed orate, ne fiat fuga vestra hyeme.
19 Erunt enim dies illi tales afflictio, qualis non fuit à primordio rerum conditarum, quas condidit Deus, vsque ad hoc tempus, nec futura est.
20 Et nisi Dominus abbreuiasset dies, haudquaquam salua fuisset vlla caro. Sed propter electos quos elegit, abbreuiauit dies.
21 Ac tum si quis vobis dixerit, Ecce hic Christus, ecce illic, ne credatis.
22 Exurgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & edent signa & prodigia ad decipiendum, si fieri possit, etiam electos.

L. 21.

sum, & tempus instat: ne igitur sequamini eos.
9 Quum autem audieritis bella & seditiones, nolite terreri: oportet enim prius hæc fieri: sed non statim finis.
10 Tunc dicebat illis: Insurget gens contra gentem, & regnum aduersus regnum,
11 Et terræmotus magni erunt in variis locis, & fames, ac pestilentiæ, terriculamentáque, & signa de cœlo magna erunt.
12 Sed ante hæc omnia iniicient vobis manus suas, & persequentur, tradentes in conciliabula & carceres, trahentes ad reges ac præsides propter nomen meum.
13 Continget autem vobis in testimonium.
14 Ponite igitur in cordibus vestris, non esse præmeditandam defensionem:
15 Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt contradicere, neque resistere omnes qui aduersantur vobis.
16 Prodemini autem etiam à parentibus & fratribus & cognatis & amicis, & morte afficient quosdam ex vobis.
17 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum.
18 Et capillus de capite vestro non peribit.
19 In patientia vestra possidete animas vestras.
20 Quum autem videritis circundari ab exercitibus Hierosolymam, tunc scitote quod appropinquauit desolatio eius.
21 Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus * non intrent in eam: * *al.* in agris.
22 Quia dies vltionis hi sunt vt impleantur omnia quæ scripta sunt.
23 Væ autem prægnantibus, & mamma nutrientibus in illis diebus. Erit enim afflictio magna super terram, & ira in populo hoc.
24 Et cadent acie gladij, & captiui ducentur in omnes gentes: Et Hierusalem calcabitur à gentibus, donec impleantur tempora gentium.
25 Et erunt signa in Sole & Luna & stellis, & in terris angustias gentium in desperatione, resonante mari & fluctibus.
26 Exanimatis hominibus præ timore & expectatione eorum, quæ supervenient orbi terrarum. Nam potestates cœlorum commouebuntur.
27 Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube, cum potestate & gloria multa.
28 His autem fieri incipientibus, suspicite & attollite capita vestra,

M. 24.

29 Statim autem poſt afflictionem dierum illorum ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & poteſtates cœlorum commouebuntur.

30 Et tunc apparebit ſignum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum potentia & gloria multa.

31 Et mittet Angelos ſuos cum tubæ voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, ab extremis cœlorum vſque ad extrema eorundem.

32 Ab arbore autem ficu diſcite ſimilitudinem: quum iam ramus eius tener fuerit, & folia fuerint enata, ſcitis quod prope ſit æſtas.

33 Ita & vos quum videritis hæc omnia, ſcitote quod prope ſit in foribus.

34 Amen dico vobis, non præteribit ætas hæc, donec omnia iſta facta ſint.

35 Cœlum & terra præteribunt, verba autem mea nequaquam præteribunt.

R. 13.

53 Vos autem cauete. Eeee prædixi vobis omnia.

24 Cæterum in illis diebus, poſt afflictionem illam, ſol obtenebrabitur, & luna non dabit ſplendorem ſuum.

25 Et ſtellæ cœli decident, & virtutes quæ in cœlis ſunt, commouebuntur.

26 Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus, cum poteſtate multa & gloria.

27 Et tunc mittet Angelos ſuos, & congregabit electos ſuos, à quatuor ventis, à ſummo terræ vſque ad ſummum cœli.

28 A ficu verò diſcite ſimilitudinem, quum ramus eius iam tener fuerit, produxerítque folia, ſcitis quod prope ſit æſtas.

29 Sic & vos quum hęc videritis fieri, ſcitote quod prope ſit in foribus.

30 Amen dico vobis, quod non præteribit generatio hæc, donec omnia hęc facta fuerint.

31 Cœlum & terra præteribunt, ſed verba mea non præteribunt.

32 Cæterùm de die illo ac tempore, nemo nouit, ne Angeli quidem qui in cœlo ſunt, nec ipſe filius, ſed ſolus pater.

33 Cauete, vigilate & orate, neſcitis enim quando tempus ſit.

34 Sicut homo qui peregre agit relicta domo ſua, dedítque ſeruis ſuis poteſtatem, ac ſuum cuique opus, & ianitori mandauit vt vigilaret.

35 Vigilate igitur, neſcitis enim quando Dominus domus venturus ſit, veſpere, an medio noctis, an in gallicinio, an diluculo:

36 Ne ſi veoerit repentè, offendat vos dormientes.

37 Cæterùm quæ dico vobis, omnibus dico, Vigilate.

L. 21.

quoniam appropinquat redemptio veſtra.

29 Et dixit illis ſimilitudinem: Videte ficum & omnes arbores,

30 Quum iam emiſerint folia, cernentes ex vobis ipſis, ſcitis quod iam propeeſt æſtas.

31 Ita & vos quum videritis hæc fieri, ſcitote quoniam propeeſt regnum Dei.

32 Amen dico vobis quia non præteribit ætas hæc, donec omnia iſta fiant.

33 Cœlum & terra præteribunt, verba autem mea non præteribunt.

34 Cauete autem vobis, nequando grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ: ſubitóſque vobis ſuperueniat dies ille.

35 Tanquam laqueus enim ſuperueniet in omnes, qui ſedent ſuper faciem totius terræ.

36 Vigilate itaque omni tempore, precantes vt digni habeamini effugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis.

36 De die autem illo & hora nemo ſcit, ne Angeli quidem cœlorum, ſed pater meus ſolus.

37 Sicut autem erant dies Noë, ita erit & aduentus filij hominis.

38 Sicut enim erant in diebus, qui præceſſerunt diluuium, edentes & bibentes, contrahentes matrimonium & nuptum dantes, vſque ad eum diem quo intrauit Noë in arcam.

39 Et non cognouerunt, donec veniſſet diluuium, & & ſuſtuliſſet vniuerſos: Ita erit & aduentus filij hominis.

40 Tunc duo erunt in agro, vnus aſſumetur, & alter relinquetur.

41 Duæ molentes in mola, vna aſſumetur, & altera relinquetur.

42 Vigilate ergo, quia neſcitis qua hora Dominus veſter venturus ſit.

Nonageſima tertia duplex M. L. Appendix eorum quæ M. ſpeciatim refert Ieſum addidiſſe præfato ſermoni ſuo in monte Oliueti, videlicet de exemplo patrisfamiliâs, & collatione ſeruí fidelis & infidelis: & de parabola decem virginum, & de Domino peregre proficiſcente, & interim ſeruis ſuis bona ſua committente: de aduentu glorioſo Chriſti ad iudicandum. Et eorum quæ L. prædictis diebus & noctibus compendiosè refert Chriſtum in templo, & monte Oliuarum feciſſe.

M. 24. *à verſ.* 43. *ad vſque fin. c.* 25.

43 Illud autem ſcitote, ſi ſciſſet paterfamilias, qua hora fur venturus eſſet, vigilaſſet vtique, & non finiſſet perfodi domum ſuam.

44 Ideo & vos eſtote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis venturus eſt.

45 Quis ergo eſt fidelis ſeruus & prudens, quem præfecit Dominus familiæ ſuæ, vt det illi cibum in tempore.

46 Beatus ſeruus ille, quem, quum venerit Dominus eius, inuenerit ſic facientem.

47 Amen dico vobis, ſuper omnia bona ſua præficiet eum.

48 Quod ſi dixerit ſeruus ille malus in corde ſuo, cunctatur Dominus meus venire.

49 Cœperítque percutere conſeruos, edere autem & bibere cum ebriis,

50 Veniet Dominus ſeruí illius, in die quo non expectat, & hora qua ignorat,

51 Et diſſecabit eum, partemque eius ponet cum hypocritis, illic erit ploratus, & ſtridor dentium.

L. 21. *verſ.* 37. 38. *& fin. c.*

37 Docebat autem interdiu in templo, noctu verò exiens, diuerſabatur in monte, qui vocatur Oliuatum.

38 Et omnis populus diluculo ventitabat ad eum, vt in templo audiret eum.

M.25.

1 TVnc ſimile fiet regnum cœlorum decem virginibus, quæ ſumptis lampadibus ſuis, exierunt in occurſum ſponſo.
2 Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes.
3 Quæ erant fatuæ, acceptis lampadibus ſuis, non ſumſerant oleum ſecum.
4 Prudentes verò ſumpſerant oleum in vaſis ſuis, vnà cum lampadibus.
5 Tardante verò ſponſo, dormitauerunt omnes, ac dormierunt.
6 Media autem nocte clamor factus eſt, Ecce ſponſus venit, exite obuiam ei.
7 Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ, & apparauerunt lampades ſuas.
8 Fatuæ autem prudentibus dixerunt, Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguntur.
9 Ait reſpondentes prudentes, dicentes, Nequaquam, ne non ſufficiat nobis & vobis, ſed ite potius ad vendentes, & emite vobiſmetipſis.
10 Dum autem irent emere, venit ſponſus: & quæ paratæ erant, introierunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt ianua.
11 Poſtea verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis.
12 At ille reſpondens ait, Amen dico vobis, non noui vos.
13 Vigilate itaque, quia neſcitis diem, neque horam, in qua filius hominis veniet.
14 Sicut enim homo quidam peregre proficiſcens, vocauit ſeruos ſuos, & tradidit illis bona ſua.
15 Et huic quidem dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò vnum: vnicuique ſecundum propriam facultatem, & peregrè profectus eſt ſtatim.
16 Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & negotiatus eſt per ea, & confecit altera quinque talenta.
17 Similiter & qui duo acceperat, lucratus eſt & ipſe altera duo.
18 Qui autem vnum acceperat, abiens, fodit in terram, & abſcondit pecuniam domini ſui.
19 Poſt multum verò temporis, venit dominus ſeruorum illorum, & ponit rationem cum eis.
20 Et accedens is qui quinque talenta acceperat, attulit altera quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidiſti mihi, ecce altera quinque talenta lucratus ſum per ea.
21 Ait illi dominus eius, Euge, ſerue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te præficiam: intra in gaudium domini tui.
22 Accedens autem & qui duo talenta acceperat, ait: Domine, duo talenta tradidiſti mihi, ecce alia duo lucratus ſum per ea.
23 Ait illi dominus eius, Euge ſerue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium domini tui.
24 Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Domine, noueram te, quod homo dutus ſis, metens vbi non ſeminaſti, & inde congregans vbi non ſparſiſti:
25 Et timens, abij, abſcondíque talentum tuum in terra ecce habes quod tuum eſt.
26 Reſpondens autem dominus eius, dixit ei: Serue male & piger, ſciebas quod metam vbi non ſeminaui, & congregem illinc vbi non ſparſi:
27 Oportuit ergo te committere pecuniam meam menſarijs, & veniens, ego recepiſſem vtique quod meum eſt cum vſura.
28 Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.
29 Omni enim habenti, dabitur, & abundabit. Qui verò non habet, etiam id quod habet, auferetur ab eo.
30 Et inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores: illic erit fletus, & ſtridor dentium.
31 Quum autem venerit filius hominis in gloria ſua, & omnes ſancti angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem gloriæ ſuæ.
32 Et congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos, alteros ab alteris, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis:
33 Et ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris.
34 Tunc dicet rex his qui à dextris ſibi erunt, Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum paratum vobis ab exordio mundi.
35 Eſurij enim, & dediſtis mihi edere: Sitiui, & dediſtis mihi bibere: Peregrinus eram, & hoſpitio excepiſtis me.
36 Nudus, & operuiſtis me: Infirmus, & viſitaſtis me: In carcere eram, & veniſtis ad me.
37 Tunc reſpondebunt ei iuſti, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, & pauimus: aut ſitientem, & dedimus tibi potum?
38 Quando autem vidimus peregrinum, & hoſpitio excepimus: aut nudum, & cooperuimus?
39 Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te?
40 Et reſpondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quatenus feciſti vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.
41 Tunc dicet & his qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me maledicti in æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius.
42 Eſurij enim, & non dediſtis mihi cibum: Sitini, & non dediſtis mihi potum:
43 Peregrinus eram & non excepiſtis me hoſpitio: Nudus, & non operuiſtis me: Infirmus, & in carcere eram, & non viſitaſtis me.
44 Tunc reſpondebunt ei & ipſi, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut peregrinum, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtrauimus tibi?
45 Tunc reſpondebit illis, dicens: Amen dico vobis, quatenus non feciſtis vni de minimis his, nec mihi feciſtis.
46 Et abibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti verò in vitam æternam.

Nonageſima quarta triplex M.R.L. De conſilio ſummorum Sacerdotum & Scribarum, die quarta quam vocamus Mercurij, ad capiendum & occidendum Chriſtum poſt paſcha, & de cœna eo die in Bethania, vbi voctus in capite, & mox Iudas Iſcariot abijt Ieroſolymam ad dictos conſultaotes, vt pretio recepto, venderet, deiode traderet eis Ieſum in paraſceue Paſchæ.

M. 26. vſque ad verſ. 17.

1 ET factum eſt quum conſummaſſet Ieſus ſermones hos omnes, dixit diſcipulis ſuis.
2 Scitis quod poſt biduum paſcha fiet, & filius hominis traderur, vt crucifigatur.
3 Tunc congregati ſunt principes Sacerdotum, & Scribæ, & ſeniores populi in atrium principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas:
4 Et ſimul conſultarunt, vt Ieſum dolo caperent, & occiderent.
5 Dicebant autem, Non in die feſto, ne tumultus fiat in populo.
6 Quum autem Ieſus eſſet in Bethania, in domo Simonis leprоſi,
7 Acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum vnguenti pretioſi & effudit ſuper caput ipſius recumbentis.
8 Videntes autem diſcipuli eius, indignati ſunt, dicentes:
9 At quid perditio hæc? Potuit enim iſtud vnguentum venundari multo, & dari pauperibus.
10 Eo autem cognito, Ieſus ait illi, Quid moleſti eſtis huic mulieri? Opus enim bonum operata eſt erga me.
11 Nam ſemper pauperes habetis vobiſcum: me verò non ſemper habetis *.
12 Quod enim hæc vnguentum hoc miſit ſuper corpus meum, ad ſepeliendum me fecit.
13 Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit euangelium in toto mundo, hoc quoque quod ipſa fecit, narrabitur in memoriam ipſius.
14 Tunc abijt vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iſcariotes, ad principes ſacerdotum, & ait illis:
15 Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos.
16 Et ex eo tempore quærebat opportunitatem, vt eum traderet.

** præſens, profuturo*

R. 14. vſque ad verſ. 12.

1 ERat autem paſcha, & azyma biduum. Et quærebant ſummi Sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum per dolum comprehenſum, occiderent:
2 Dicebant autem, Non in die feſto, ne tumultus ſit populi.
3 Et quum eſſet Bethaniæ, in domo Simonis Leproſi, accumbente eo, venit mulier habens alabaſtrum vnguenti nardi piſticæ pretioſi: & confracto alabaſtro, effudit ſuper caput eius.
4 Erant autem quidam qui indignabantur apud ſeſe, ac dicebant: At quid perditio hæc vnguenti?
5 Nam poterat hoc vendi plusquam trecentis denarijs, ac dari pauperibus. Et fremebant in eam.
6 At Ieſus dixit, Sinite illam, cur illi moleſti eſtis? bonum opus operata eſt erga me.
7 Semper enim pauperes habetis vobiſcum: & quandocunque volueritis, poteſtis illis benefacere: me verò non ſemper habetis.
8 Quod potuit, hæc fecit. Præoccupauit vngere corpus meum ad ſepulturam.
9 Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit euangelium hoc in totum mundum: etiam hoc quod fecit hæc, dicetur in memoriam ipſius.
10 Et Iudas Iſcariotes vnus è duodecim, abijt ad ſummos ſacerdotes, vt proderet eum illis.
11 At illi hoc audito gauiſi ſunt, & polliciti ſunt ei pecuniam ſe daturos. Et quærebat quomodo opportunè illum traderet.

L. 22. vſque ad verſ. 7.

1 INſtabat autem dies feſtus azymorum, qui dicitur paſcha.
2 Et quærebant principes Sacerdotum, & Scribæ, quomodo eũ interficerent, timebant enim populum.
3 Intrauit autem Satanas in Iudam, cui cognomen erat Iſcariotes, qui erat è numero duodecim.
4 Abiitque, & loquutus eſt cum principibus Sacerdotum, ac magiſtratibus, quemadmodum illum traderet eis.
5 Et gauiſi ſunt, ac pacti ſunt pecuniam illi ſe daturos.
6 Et ille ſpopondit, quærebátque opportunitatem, vt traderet eũ ipſis ſine turba.

Nonageſima quinta quadruplex M.R.L.I. de cœna die quem Iouis dicimus, & de omnibus quæ ſcripſerunt facta fuiſſe, tam in communi, quàm in myſtica cœna.

M. 26. à verſ. 17 vſque ad verſ. 36.

17 Primo autem die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes ei, vbi vis paremus tibi ad edendũ paſcha?
18 At ille dixit, ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei: Magiſter dicit, Tempus meum prope eſt, apud te facio paſcha cum diſcipulis meis.
19 Et fecerunt diſcipuli ſicut conſtituit illis Ieſus, & parauerunt paſcha.
20 Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim:

R. 14. à verſ. 12. vſque ad verſ. 31.

12 Ac primo die azymorum, quando paſcha immolabant, dicunt illi diſcipuli ſui, vbi vis eamus & paremus, vt edas paſcha?
13 Et emittit duos è diſcipulis ſuis, & dicit illis, ite in ciuitatem, & occurret vobis homo fictile vas aquæ bajulans, ſequimini illum.
14 Et quocunque ingreſſus fuerit, dicite patri familiãs: Magiſter dicit, vbi eſt diuerſorium, vbi paſcha cum diſcipulis meis edam?

L. 22. à verſ. 7. vſque ad verſ. 39.

7 Venit autem dies azymorum, in qua neceſſe erat immolari Paſcha.
8 Et miſit Petrum ac Ioãnem dicens: Euntes parate nobis Paſcha, vt edamus.
9 At illi dixerunt ei: Vbi vis paremus?
10 Et dixit eis: Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem, occurret homo vas aquæ teſtaceũ portans, ſequimini eum in domum in quam intrat.
11 Et dicetis patrifamiliãs ædium: Dicit tibi ma-

I. 13. vſque ad verſ. 31.

1 ANte feſtum autem Paſchæ ſciens Ieſus, quod venieſſet hora ipſius, vt tranſiret ex hoc mundo ad Patrem, quũ dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, vſque ad finem dilexit eos.
2 Et cœna facta (quum diabolus iam immiſiſſet in cor Iudæ Simonis Iſcariotæ, vt proderet eum.)
3 Sciens Ieſus quod omnia ſibi dediſſet Pater in manus, & quod à Deo exiſſet, & ad Deũ iret.

M. 26. *M.* 14 *L.* 22. *I.* 13.

21 Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quod vnus vestrum me proditurus est.
22 Et mœstitia affecti vehementer, cœperunt singuli eorum dicere ei, Nunquid ego sum, domine.
23 At ipse respondens ait, Qui intinxit mecum manum in catino, hic me proditurus est.
24 Filius quidem hominis vadit sicut scriptum est de illo, væ autem homini illi, per quem filius hominis proditur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.
25 Respondens autem Iudas qui prodebat eum dixit, Nũquid ego sum, rabbi? Ait illi, Tu dixisti.
26 Vescentibus autem eis, accepit Iesus panem, & quum egisset gratias, fregit, deditque discipulis, & ait, Accipite, comedite hoc est corpus meum.
27 Et accepto poculo, gratiisque actis, dedit illis, dicens, Bibite ex eo omnes:
28 Hic est enim sanguis meus, qui est noui testamenti, qui pro multis effunditur * in remissionem peccatorum
29 Dico autem vobis, nõ bibam posthac ex hoc fructu vitis, vsque in diem illum, quum ipsum bibam vobiscum nouum in regno Patris mei.
30 Et quum hymnum cecinissent, exierunt in montem Oliuarum.
31 Tunc dicit illis Iesus: Omnes vos offendemini in me in nocte ista. Scriptum est enim, percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis.
32 Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galilæam.
33 Respondens autem Petrus, ait illi, Et si omnes offendantur in te, ego nunquam offendar.
34 Ait illi Iesus, Amen dico tibi, quod in hac nocte antequam gallus cãtet, ter me negabis.

15 Et ille vobis ostendet cœnaculum magnum stratum, paratum: illic parate nobis.
16 Et exierunt discipuli eius, & venerunt in ciuitatem, & repererunt quemadmodum dixerat illis, parauerũntque pascha.
17 Et quum vespera iam esset venit cum duodecim.
18 Et discumbentibus illis ac edentibus ait Iesus: Amen dico vobis, quia vnus ex vobis prodet me, qui manducat mecum.
19 At illi cœperũt contristari, & ei dicere singulatim, nunquid ego? & alius, nunquid ego? & alius nunquid ego?
20 Ipse vero respondens dixit illis, vnus è duodecim qui intingit mecum in catinum.
21 Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de ipso: sed væ homini illi, per quem filius hominis proditur: bonum erat illi si natus nõ fuisset homo ille.
22 Et edentibus illis, sumpto Iesus pane, quum benedixisset, fregit, & dedit illis, ac dixit: Accipite, comedite: hoc est corpus meum.
23 Et accepto poculo, quum gratias egisset, dedit illis, & biberunt ex eo omnes.
24 Et dixit illis, Hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effunditur.
25 Amen dico vobis, non bibã amplius ex fructu vitis, vsque ad diem illum, quum ipsum bibã nouum in regno Dei.
26 Et quum hymnum dixissent, exierunt in mõtem oliuarum.
27 Et dicit illis Iesus, omnes scandalizabimini in me in nocte ista, quia scriptum est, Percutiam pastorem, & dispergentur oues.
28 Sed posteaquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.
29 Petrus autem dixit illi, Etiamsi omnes scandalizati fuerint, nõ tamen ego.

gister: vbi est diuersorium, vbi Pascha cum discipulis meis edam?
12 Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, ibi parate.
13 Profecti autem inuenerunt sicut dixerat eis: & parauerunt pascha.
14 Et quum iam esset hora discubuit: & duodecim apostoli cum eo, Et ait illis:
15 Desiderio desideraui hoc Pascha comedere vobiscum antequàm ego patiar.
16 Dico enim vobis, quòd non edam ex eo, donec compleatur in regno Dei.
17 Et acceptо poculo, gratias egit, & dixit: Accipite hoc, & diuidite inter vos:
18 Dico enim vobis quod non bibam de fructu vitis, donec regnum Dei veniat.
19 Et accepto pane quum gratias egisset, fregit: & dedit eis dicens, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in mei recordationem.
20 Similiter & poculum postquam cœnauit, dicens, Hoc poculum est nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effunditur.
21 Veruntamen ecce manus prodentis me, mecum est in mensa.
22 Et filius quidem hominis prout definitum est, vadit: veruntamen væ homini illi per quem proditur.
23 Et ipsi cœperunt quærere inter sese, quisnam esset ex ipsis, qui hoc facturus esset.
24 Orta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior.
25 Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eas, benefici vocantur.
26 Vos autem non sic: sed qui maior est inter vos, fiat sicut iunior: & qui princeps est, sicut qui ministrat.
27 Nam vter maior est, qui accumbit, an qui ministrat: nonne qui accumbit? ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat.

4 Surgit à cœna, & ponit vestimenta: Et cum accepisset linteum præcinxit se.
5 Deinde misit aquam in pelum, & cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.
6 Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei ille: Domine, tu mihi lauas pedes?
7 Respondit Iesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis nunc, scies autem postea.
8 Dicit ei Petrus: Non lauabis meos pedes in æternum: Respondit ei Iesus: Si non lauero te, non habes * partem mecum.
9 Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantùm pedes meos, sed & manus & caput.
10 Dicit ei Iesus: Qui lotus est non opus habet, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus, & vos mundi estis, sed nõ omnes.
11 Sciebat enim eum qui ipsum prodebat: propterea dixit: non estis mundi omnes.
12 Postquam ergo lauisset pedes eorum, receptisque vestibus suis accubuisset, iterum discumbens dixit eis: Intelligitis quid fecerim vobis?
13 Vos vocatis me magister ac domine, & bene dicitis: sum enim.
14 Si ergo ego laui pedes vestros Dominus & magister, vos quoque debetis inuicem alij aliorum lauare pedes.
15 Exemplum enim præbui vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.
16 Amen, amen dico vobis, non est seruus maior domino suo, neque legatus maior est eo qui misit ipsum.
17 Si hæc nouistis, beati eritis si feceritis ea.
18 Non de omnibus vobis loquor, ego scio quos elegerim: sed vt adimpleatur scriptura: Qui edit mecum panẽ, sustulit aduersum me calcaneum suum.

* *Præsens pro futuro.*

* *Præsens pro futuro: tamen etiam virtus perennis est.*

I. 14.

12 Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet & maiora his faciet: quia ego ad patrem meum vado.
13 Et quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam: vt glorificetur pater in filio.
14 Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.
15 Si diligitis me, præcepta mea ſeruate.
16 Et ego rogabo patrem, & alium conſolatorem dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum.
17 Spiritum veritatis quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec nouit eum: Vos autem cognoſcitis eum, quia apud vos manet, & in vobis erit.
18 Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos.
19 Adhuc paululum & mundus me iam non videt: vos autem videtis me. Quia ego viuo, & vos viuetis.
20 In illo die vos cognoſcetis, quod ego ſum in patre meo, & vos in me, & ego in vobis.
21 Qui habet præcepta mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.
22 Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotes: Domine, quid factum eſt, quod manifeſtaturus es nobis teipſum, & non mundo?
23 Reſpondit Ieſus & dixit ei: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.
24 Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat: & ſermo quem auditis, non eſt meus, ſed eius qui miſit me patris.
25 Hæc loquutus ſum vobis, apud vos manens.
26 Paracletus autem ille qui eſt Spiritus ſanctus, quem mittet pater nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæ dixi vobis.
27 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Ne turbetur cor veſtrum, neque formidet.
28 Audiſtis quod ego dixi vobis, Abeo & venio * ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quod dixerim vado ad patrem: nam pater maior me eſt. * *præcedit.*
29 Et nunc dixi vobis priùs quàm fiat, vt quum factum fuerit, credatis.
30 Non loquar amplius multa vobiſcum: venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.
31 Sed * vt cognoſcat mundus quod diligo patrem, & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Surgite abeamus hinc. * *Subaudi, hoc ſit.*

I. 15.

1 EGo ſum vitis illa vera, & pater meus agricola eſt.
2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollit: & omnem qui fert fructum purgat, vt fructum copioſiorem afferat.
3 Iam vos mundi eſtis propter ſermonem, quem loquutus ſum vobis.
4 Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite: ſic nec vos, niſi in me manſeritis.
5 Ego ſum vitis, vos palmites: Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia ſine me nihil poteſtis facere.
6 Si quis in me non manſerit, eiectus extra ſicut palmes arefcet: & colliguut eos & in ignem conïciunt & ardent.
7 Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quicquid volueritis, petetis, & fiet vobis.
8 In hoc glorificatus eſt pater meus, vt fructum copioſum afferatis, & efficiamini mei diſcipuli.
9 Sicut dilexit me pater, egóque dilexi vos. Manete in illa mea charitate.
10 Si mandata mea ſeruaueritis, manebitis in charitate mea, ſicut ego patris mei mandata ſeruaui, & maneo in eius charitate.
11 Hæc loquutus ſum vobis, vt gaudium illud meum in vobis maneat, & gaudium veſtrum impleatur.
12 Hoc eſt præceptum meum vt diligatis vos inuicem, ſicut dilexi vos.
13 Maiorem hac charitatem nemo habet quàm vt quis animam ſuam ponat pro amicis ſuis.
14 Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæcunque ego præcipio vobis.
15 Non amplius dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat Dominus eius: vos autem dixi, amicos: quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci vobis.
16 Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & conſtitui vos, vt eatis, & fructum adferatis, & fructus veſter maneat: vt quicquid petieritis patrem in nomine meo, det vobis.
17 Hæc præcipio vobis, vt diligatis vos mutuò.
18 Si mundus vos odit, ſcitis quod me priùs quàm vos, odio habuerit.
19 Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum eſt diligeret: Quia verò de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.
20 Mementote ſermonis cuius ego dixi vobis: Non eſt ſeruus maior domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermonem meum ſeruauerunt, veſtrum quoque ſeruabunt.
21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia non nouerunt eum qui miſit me.
22 Si non veniſſem & loquutus fuiſſem eis, peccatum non haberent. Nunc autem non habent quod prætexant peccato ſuo.
23 Qui me odit, etiam patrem meum odit.
24 Si opera non feciſſem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: Nunc autem & viderunt & oderunt, & me, & patrem meum.
25 Sed * vt adimpleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt: quod odio habuerunt me gratis. * *Subaudi, hoc ſit Dei accidit, vt ſup. 14 31.*
26 Quum autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, ſpiritus veritatis, qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me.
27 Quia & vos teſtabimini, quia ab initio mecum eſtis.

I. 16.

1 HÆc loquutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini.
2 Abſque ſynagogis facient vos: Sed venit tempus vt quiſquis interficiat vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo.
3 Et hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem, neque me.
4 Sed hæc loquutus ſum vobis, vt quum venerit tempus illud, reminiſcamini eorum quod ego dixerim vobis. Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram.
5 Nunc autem vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me, quò vadis?
6 Sed quia hæc loquutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum.
7 Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego abeam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſin autem abiero, mittam eum ad vos.
8 Et quum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio.
9 De peccato quidem, quia non credunt in me.
10 De iuſtitia verò, quia ad patrem vado, & amplius non videtis me.
11 De iudicio autem, quia princeps huius mundi iudicatus eſt.
12 Ad hæc multa habeo quæ vobis dicam, ſed non poteſtis portare nunc.
13 Quum autem venerit ille, qui eſt ſpiritus veritatis, ducet vos in omnem veritatem. Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audierit, loquetur: & quæ futura ſunt, annuntiabit vobis.
14 Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.
15 Omnia quæcunque habet pater, mea ſunt, propterea dixi vobis, quod de meo accipiet, & annuntiabit vobis.
16 Modicum & non videtis, & iterum modicum & videbitis me, quia ego vado ad Patrem.
17 Dixerunt ergo quidam ex diſcipulis eius ad alios: Quid eſt hoc quod dicit nobis, modicum & non videtis me, & rurſus modicum & videbitis me, & quia ego vado ad patrem?
18 Dicebant ergo: Quid eſt hoc quod dicit, modicum? Neſcimus quid loquatur.
19 Cognouit autem Ieſus quod vellent ipſum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quod dixi modicum & non videtis me, & iterum modicum & videbitis me?
20 Amen, amen dico vobis, plorabitis & lamentabimini vos: mundus autem gaudebit, vos verò contriſtabimini: ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.
21 Mulier quum parit, dolorem habet, quia venit hora eius. Quum autem peperterit puerum, iam non meminit præſuræ: propter gaudium quod homo natus ſit in mundum.
22 Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habetis, ſed iterum videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.
23 Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen, amen dico vobis, quæcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.
24 Vſque ad huc non petiſtis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum.
25 Hæc per proverbia loquutus ſum vobis, venit tempus quum iam non per proverbia loquar vobis, ſed palam de patre meo annuntiabo vobis.
26 In illa die in nomine meo petetis: Et non dico vobis, quod ego rogaturus ſim patrem pro vobis.
27 Ipſe enim pater amat vos, quia vos me amaſtis & credidiſtis, quod a Deo exiui.
28 Exiui à patre & veni in mundum: iterum relinquo mundum & vado ad patrem.
29 Dicunt ei diſcipuli eius: ecce nunc apertè loqueris, nec proverbium vllum dicis.
30 Nunc ſcimus quod ſcis omnia, nec opus eſt tibi vt quis te interroget: per hoc credimus quod à Deo exiſti.
31 Reſpondit eis Ieſus: Nunc creditis?
32 Ecce veniet tempus, & iam venit, quum diſpergemini vnuſquiſque in ſua, méque ſolum relinquetis: At non ſum ſolus, quia pater mecum eſt.
33 Hæc loquutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis: in mundo præſſuram habetis: ſed confidite ego vici mundum.

I. 17.

1 HÆc loquutus eſt Ieſus, & ſublevatis in cœlum oculis ſuis, dixit: Pater, venit hora, glorifica filium tuum, vt & filius tuus glorificet te.
2 Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt quotquot dediſti ei, det eis vitam æternam.
3 Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.
4 Ego te glorificaui ſuper terram, opus conſummaui quod dediſti mihi vt facerem.
5 Et nunc glorifica me tu pater apud temetipſum ea gloria quam habui apud te, priùs quàm hic mundus eſſet.
6 Manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi de mundo: Tui erant & mihi eos dediſti, & ſermonem tuum ſeruauerunt.
7 Nunc cognouerunt quod omnia quæcunque dediſti mihi, abs te ſunt.
8 Quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis, & ipſi acceperunt: & cognouerunt verè, quod à te exiui: & credidérunt quod tu me miſiſti.
9 Ego pro eis rogo. Non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt.
10 Et mea omnia tua ſunt & tua mea ſunt: & glorificatus ſum in eis.
11 Et non ſum amplius in mundo: at hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, ſerua eos per nomen tuum, quos dediſti mihi: vt ſint vnum, ſicut & nos.
12 Quum eſſem cum eis in mundo, ego ſeruabam eos nomine tuo: Quos dediſti mihi, ego cuſtodiui, & nemo ex eis periit, niſi filius ille perditionis, vt Scriptura impleretur.
13 Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, vt habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis.

14 Ego

I. 17.

14 Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit: quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo.
15 Non rogo vt tollas eos è mundo, sed vt serues eos à malo.
16 Ex mundo non sunt, sicut ego non sum ex mundo.
17 Sanctifica eos per veritatem tuam: sermo tuus veritas est.
18 Sicut tu me misisti in mundum, ita & ego misi eos in mundum.
19 Et pro eis ego sanctifico meipsum, vt sint & ipsi sanctificati per veritatem.
20 Non pro eis autem rogo tantùm, sed & pro iis qui credituri sunt per sermonem eorum in me.
21 Vt omnes vnum sint: sicut tu pater in me, & ego in te, vt ipsi in nobis vnum sint, vt credat mundus quod tu me miseris.
22 Et ego gloriam quam dedisti mihi, dedi eis: vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.
23 Ego in eis, & tu in me, vt sint consummati in vnum, & vt cognoscat mundus, quod tu me misisti, & dilexisti eos, sicut me dilexisti.
24 Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum: vt videant gloriam meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi.
25 Pater iuste, mundus non te cognouit: ego autem te cognoui, & hi cognouerunt, quod tu me miseris. Et notum feci eis nomen tuum:
26 Et notum faciam, vt dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.

Nonagesima septima quadroplex M. R. L. I. Iesus egreditur Hierosolyma in montem oliueti.

M. 26. *verſ.* 36. | *R.* 14. *verſ.* 32. | *L.* 22. *verſ.* 39. | *I.* 18. *verſ.* 1.

36 Tunc venit Iesus cum illis, in villam quæ dicitur Gethsemane, & dixit discipulis, sedete hic, donec vadam & orem illic.

32 Et veniunt in locum, cuius nomen Gethsemani, & dicit discipulis suis: Sedete hic vsque dum precatus fuero.

39 Et egressus, ibat, vt erat solitus, in montem oliuarum: secuti sunt autem illum, & discipuli eius.

1 HÆc cùm dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiit ipse & discipuli eius.

Nonagesima octaua triplex M. R. L. Initium passionis Christi, ab angore vsque ad mortem, trina humili & obedienti oratione, & sudore sanguineo.

M. 26. *à verſ.* 37. *vsque ad verſ.* 47. | *R.* 14. *à verſ.* 33. *vsque ad verſ.* 43. | *L.* 22. *à verſ.* 40 *vsque ad verſ.* 47.

37 Et assumpto Petro & duobus filijs Zebedæi, cœpit contristari, & grauissimè angi.
38 Tunc ait illis Iesus: pertristis est anima mea vsque ad mortem: manete hic, & vigilate mecum.
39 Et progressus paululum, procidit in faciem suam, orans, ac dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu.
40 Et venit ad discipulos suos, & reperit eos dormientes, & dicit Petro: Sicccine non potuistis vna hora vigilare mecum.
41 Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus, sed caro infirma.
42 Rursum secundò obijt, & orauit, dicens: Pater mi, si non potest hoc poculum transire à me, nisi bibam illud, fiat voluntas tua.

33 Et assumit Petrum & Iacobum, & Ioannem secum: cœpitque expauescere & grauiter angi.
34 Et ait illis: Dolore diserutiatur anima mea vsque ad mortem: manete hic, & vigilate.
35 Et progressus paululum, prostratus est in terram: & orauit, vt si possibile esset transiret ab ipso hora.
36 Et dixit, Abba pater, omnia possibilia sunt tibi: transfer poculum hoc à me. Veruntamen nō quod ego volo, sed quod tu.
37 Et venit, & inuenit eos dormientes: dicítque Petro, Simon, dormis? non potuisti vnam horam vigilare?
38 Vigilate & orate, ne incidatis in tentationem: Spiritus quidem promptus est, sed caro infirma.
39 Et rursum digressus orabat, & eundem dixit sermonem.

40 Quum verò peruenisset ad locum, dixit illis: orate, ne intretis in tentationem.
41 Et ipse auulsus est ab eis fermè ad iactum lapidis, positísque genibus, orabat, dicens:
42 Pater, si vis, transfer poculum hoc à me: Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.
43 Apparuit autem illi angelus de cœlo corroborans eum.
44 Et factus in agonia, fortius orabat. Et erat sudor eius sicut grumi sanguinis decurrentes in terram.
45 Et cùm surrexisset à prece, veniísque ad discipulos suos, inuenit eos dormientes præ tristitia.
46 Et ait illis, Quid dormitis? Surgite & orate, ne incidatis in tentationem.

43 Et venit & reperit eos iterum dormientes: erant enim oculi eorum grauati:
44 Et relictis illis iterum abiit, & orauit tertiò, eundem sermonem dicens:
45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite iam, & requiescite, ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum.
46 Surgite eamus: ecce appropinquauit qui me tradit.

40 Et reuersus inuenit illos rursum dormientes, erāt enim oculi eorum grauati: neque sciebant quid illi responderent.
41 Et venit tertiò, dicítque illis, Dormite posthac, & requiescite. Sufficit, venit hora, ecce trādetur filius hominis in manus peccatorum.
42 Surgite, eamus: ecce qui prodit me, appropinquat.

Nonageſima nona quadruplex M. R. L. I. Ieſus voluntariè ſe offert armatis lictoribus, oſculo proditus à Iuda, noctu capitur in horto, deffendi non vult, ligatur, ducitur ad Annam, qui ſtatim mittit eum ad Caipham, vbi ſummi Sacerdotes & totum conſilium, fruſtra conquiſitis falſis teſtibus, interrogatum damnant, conſpuunt, & miniſtris ſuis totam noctem illudendum & percutiendum tradunt, Petro interim præ pertubatione, metúque mortis ter eum negante, & cùm exiiſſet, amarè flente.

M. 26. à verſ. 47. vſque ad fin. c.

47 Et adhuc eo loquente, ecce Iudas vnus ex duodecim venit, & cum eo turba multa cum gladis & fuſtibus, miſſi à principibus Sacerdotum, & ſenioribus populi.

48 Proditor autem eius dederat illis ſignum, dicens: Quemcunque oſculatus fuero, ipſe eſt, prehendite eum.

49 Et confeſtim accedens ad Ieſum, dixit: Aue Rabbi. Et deoſculatus eſt eum.

50 At Ieſus dixit ei: Sodalis, ad quid veniſti? Tunc acceſſerũt, & manus iniecerunt in Ieſum, & prehenderunt eum.

51 Et ecce vnus ex his qui erant cum Ieſu, extendens manum, exemit gladium ſuum: & percutiens ſeruum principis Sacerdotum, amputauit auriculam eius.

52 Tũc ait illi Ieſus, Conuerte gladium tuum in locum ſuum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.

53 An putas quod non poſſum nunc rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quàm duodecim legiones Angelorum?

54 Quomodo ergo implebuntur ſcripturæ, quod ſic oportet fieri?

55 In illa hora dixit Ieſus turbis, Tanquam ad latronem exiſtis, cum gladis & fuſtibus ad comprehendẽdum me: quotidie apud vos ſedebam, docens in templo, & non me prehendiſtis?

56 Hoc autem totum factum eſt, vt completeotot ſcripturæ Prophetarum. Tũc diſcipuli omnes relicto eo fugerunt.

57 At illi comprehenſum Ieſum, abduxerunt ad Caipham principem ſacerdotum, vbi Scribæ & ſeniores cõuenerant.

58 Petrus autem ſequebatur eum à longè vſque intra atrium principis Sacerdotum, & ingreſſus intro ſedebat cum miniſtris, vt videret finem.

R. 14. à verſ. 43. ad vſque fi. c.

43 Et ſtatim adhuc eo loquente, venit Iudas, qui erat vnus è duodecim, & cum eo turba multa cum gladis & fuſtibus, à ſummis Sacerdotibus, & ſcribis & ſenioribus.

44 Dederat autem proditor eius ſignum ipſis, dicens: Quemcunque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum & abducite cautè.

45 Et cum veniſſet, protinus accedens ad eum, ait: Rabbi, rabbi. Ac deoſculatus eſt eum.

46 Illi verò iniecerunt in illum manus ſuas, & comprehenderunt eum.

47 Vnus autem quidam aſtantium educto gladio, percuſſit ſeruum ſũmi Sacerdotis & amputauit eius auriculam.

48 Et reſpondens Ieſus, dixit illis, Tanquam ad latronem exiſtis, cum gladiis ac fuſtibus, ad comprehendẽdum me?

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, & non comprehendiſtis me, ſed vt impleantur ſcripturæ.

50 Et relicto illo, omnes fugerunt.

51 Et vnus quiſpiam adoleſcentulus ſequebatur illum, circumamictus ſindone ſuper nudum, & comprehenderunt illum adoleſcentuli.

52 Ille verò relicta ſindone, nudus effugit ab illis.

53 Et abduxerunt Ieſum ad Pontificem maximũ. Et conuenerunt cum eo omnes Principes Sacerdotum, & ſeniores, & ſcribæ.

54 Et Petrus à longè ſequutus eſt eum intrò vſque in atrium ſummi Sacerdotis: & erat ſedẽs vnà cum miniſtris, & calefaciebant ſe ad ignem.

55 Summi verò Sacerdotes & totum concilium quærebant aduerſus Ieſum teſtimonium, vt eum morti traderent, & non inueniebant.

L. 22. à verſ. 47. vſque verſ. 66.

47 Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & qui vocabatur Iudas, vnus e duodecim antecedebat eos, & appropinquauit Ieſu, vt oſculareiur eum.

48 Ieſus autem dixit illi: Iuda, oſculo filium hominis prodis?

49 Vidẽtes autem hi qui circa ipſum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, percutiemus ne gladio?

50 Et percuſſit vnus quiſpiam ex illis ſeruum principis Sacerdotum, & amputauit auriculam eius dextram.

51 Reſpondens autem Ieſus ait: Sinite hucuſque. Et quum tetigiſſet auriculam eius, ſanauit eum.

52 Dixit autem Ieſus ad eos qui venerant ad ſe, principes Sacerdotum ac magiſtratus templi, & ſeniores: Quaſi ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus?

53 Quum quotidie vobiſcum fuerim in templo, non inieciſtis manus in me: Sed hæc eſt hora illa veſtra, & poteſtas tenebrarum.

54 Comprehenſum autem eum duxerunt, & introduxerunt eum in domum principis Sacerdotum. Petrus verò ſequebatur à longè.

55 Quum autem accendiſſent ignem in medio aulæ, atque vnà conſediſſent, ſedit & Petrus inter eos.

56 Quem quum vidiſſet ancilla quædam ſedentem ad lumen, defixis in illum oculis, dixit. Et hic cum illo erat.

57 At ille abnegauit eum, dicens: Mulier non noui illum.

58 Et poſt puſillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus verò ait, homo non ſum.

I. 18. à verſ. 2. vſque verſ. 28.

2 Nouerat autem & Iudas proditor eius locum, quia frequenter Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis.

3 Iudas ergo quum accepiſſet cohortem, & à Pontificibus, ac Phariſæis miniſtros, venit illuc cum lanternis, ac facibus & armis.

4 Ieſus itaq; ſciens omnia quæ ventura erant ſuper ſe, procceſſit, ac dixit eis: Quem quæritis?

5 Reſponderunt ei: Ieſum Nazareum. Dicit eis Ieſus: Ego ſum. Stabat autem & Iudas qui prodebat eum, cum ipſis.

6 Vt ergo dixit eis, Ego ſum, abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram.

7 Iterum ergo interrogauit eos: Quem quæritis? Illi autem dixerunt, Ieſum Nazarenum.

8 Reſpondit Ieſus, Dixi vobis quod ego ſum. Si ergo me quæritis, ſinite hos abire.

9 Vt implerentur ſermo quem dixerat: Ex iis quos dediſti mihi, non perdidi quenquam.

10 Simon ergo Petrus quum habere gladiũ, eduxit eum, & percuſſit Pontificis ſeruum, & abſcidit auriculam eius dextram. Erat autem nomen ſeruo Malchus.

11 Dicit ergo Ieſus Petro: Immitte gladium tuum in vaginam. An non bibam poculum quod dedit mihi Pater?

12 Cohors igitur & tribunus, ac miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum.

13 Et abduxerunt eum ad Annam primùm: erat enim ſocer Caiphæ.

M. 16.

batut eum procul, vſque ad atrium Principis Sacerdotum: Et ingreſſus intrò ſedebat cum miniſtru, vt videret finem.

59 Principes autem Sacerdotum, & ſeniores & totum concilium, quærebant falſum teſtimonium contra Ieſum, vt morti eum tradereot.

60 Et. noo inuenerunt: etiam quum multi falſi teſtes acceſſiſſent, oon inuenernot.

61 Nouiſſimè autem venerunt duo falſi teſtes & dixerunt: Hic dixit, Poſſum deſtruere templum Dei, & io triduo ædificare illud.

62 Et ſurgens Princeps Sacerdotum, ait illi: Nihil reſpondes? Quid iſti aduerſum te teſtimonium dicoot?

63 Ieſus autem tacebat. Et reſpõdens princeps Sacerdotum, ait illi: Adiuro te per Deum viuentem, vt dicas oobis, an tu ſis Chriſtus ille filius Dei.

64 Dicit illi Ieſus: Tu dixiſti. Verumtamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cœli.

65 Tunc princeps Sacerdotum diſcidit veſtimenta ſua, dicens: blaſphemauit, quid inſuper egemus teſtibus? ecce nunc audiſtis blaſphemiam eius.

66 Quid vobis videtur? At illi reſpondentes dixerunt, reus eſt mortis.

67 Tunc inſpuerunt in faciem eius, & colaphos ei infregerunt: alij autem palmas in facieem eius dederunt.

68 Dicẽtes: vaticinare nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?

69 Petrus verò ſedebat foris in atrio, & accceſſit ad eum vna ancilla, dicens: & tu cum Ieſu Galilæo eras.

70 At ille oegauit coram omnibus, dicens, neſcio quid dicas.

71 Quum aotem exiſſet in veſtibulum, vidit eum alia ancilla, & ait his qui eraot ibi. Et hic erat cum Ieſu Nazareno.

72 Et iterum negauit eum iuteiurando, non noui hominem.

73 Et poſt puſillum acceſſerunt qui ſtabant & dixerunt Petro, verè & tu ex illis es, nam & loquela tua te manifeſtum facit.

74 Tunc cœpit execrari & iurare, quod noo noſſet hominem. Et continuò gallus cantauit.

75 Et recordatus eſt Petrus verbi Ieſu, qui dixerat ei: Priusquàm gallus cantet, ter me negabis. Et egreſſus foras, fleuit amarè.

R. 14.

morti traderent eum, nec inuenierent.

56 Nam multi falſum teſtimonium dicebant aduerſus eum: & conuenientia teſtimonia noo erant.

57 Et quidam ſurgentes, falſum teſtimonium ferebant aduerſus eum, dicentes:

58 Nos audiuimus eum dicentem. Ego deſtruam templum hoc, quod eſt manibus factum, & tribus diebus aliud non manu factum, ædificabo.

59 Et non erat cõueniens teſtimonium illorum.

60 Et ſurgens Pontifex maximus in medium interrogauit Ieſum, dicẽs: Num reſpondes quicquam? Quid, iſti dicunt aduerſum te teſtimonia?

61 At ille tacebat, neque quicquam reſpondebat. Rurſum Pontifex maximus interrogauit eum, & dicit illi: tu es ille Chriſtus filius benedicti?

62 Ieſus autem dixit, Ego ſum: & videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis, & venientem cum nubibus cœli.

63 Pontifex autem maximus dilaceratis veſtibus ſuis, dixit: Quid adhuc nobis opus eſt teſtibus?

64 Audiſtis blaſphemiam: Quid vobis videtur? Illi verò omnes condemnauerunt eſſe reum mortis.

65 Et cœperuot quidam conſpuere in eum, & obuelare faciem illius, & colaphis eum cædere, & dicere illi, Vaticinare: & miniſtri alapas illi impingebant.

66 Et quum eſſet Petrus infra in atrio, venit vna ancillarum Pontificis maaimi:

67 Quúmque vidiſſet Petrum calefacientem ſe, intuita illum, ait: Et tu cum Ieſu Nazareno eras?

68 At ille negauit, dicens: Non noui, neque ſcio quid tu dicas. Et exiuit foras in veſtibulum, & gallus cantauit.

69 Et ancilla quum vidiſſet eum, turſum dicere cœpit his qui ſtabant: Hic ex illis eſt.

70 At ille turſum negauit. Ac paulò pòſt iterum qui ſtabaot, dicebant Petro: Verè ex illis es, nam & Galilæus, & loquela tua conuenit.

71 At ille cœpit execrari & deierare, Non noui hominem iſtum de quo dicitis.

72 Et iterum gallus cecinit. Recordatúſque eſt Petrus verbi quod dixerat illi Ieſus: Priusquàm gallus cecinerit bis, aboegabis me ter, & prorupit in fletũ.

L. 22.

59 Et intercapoſita quaſi hora vna, alius quidam affirmabat, dicens: verè & hic cum illo erat: Nam & Galilæus eſt.

60 Et ait Petrus: homo, neſcio quid dicas. Et continuò adhuc illo loquente, exortuit gallus.

61 Et conuerſus Dominus, iotuitus eſt Petrũ. Et recordatus eſt Petrus ſermonis Domini, quomodo dixerat ipſi, Priuſquam gallus cecinerit, ter me negabis.

62 Et egreſſus foras, Petros fleuit amarè.

63 Et viri qui tenebant Ieſum, illudebant ei, cædentes.

64 Et quum circumtexiſſent eum, percutiebant faciem eius, & interrogabant eum, dicentes: Vaticinare, quis eſt ille qui te percuſſit?

65 Et alia multa conuicioies, dicebãt in eum.

I. 18.

phæ, qui erat Pontifex anni illius.

14 Erat autem Caiphas, is qui conſilium dederat Iudæis, quod expediret vnum hominem mori pro populo.

15 Sequebatur autem Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipulus: Diſcipulus autem ille erat notus Pontifici, & introiuit cum Ieſu in atrium Pontificis.

16 Petrus autem ſtabat ad oſtium foris. Exiuit ergo diſcipulus ille alter, qui erat notus Pontifici, & dixit oſtiariæ, & introduxit Petrum.

17 Dixit ergo Petro ancilla oſtiaria: Num & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille, non ſum.

18 Stabant autem ſerui & miniſtri qui prunas congeſſerant, quia frigus erat, & calefaciebant ſe. Erat autem cum eis & Petrus, ſtans & calefaciens ſe.

19 Pontifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina ipſius.

20 Reſpondit ei Ieſus: Ego palàm loquutus ſum mundo: ego ſemper docui in Synagogis, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto loquutus ſum nihil.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid loquutus ſum ipſis. Ecce hi ſciunt quæ dixerim ego.

22 Hæc autem quum ipſe dixiſſet, vnus aſſiſtens miniſtrorum iniecit alapam Ieſu, dicens: Sicne reſpondes Pontifici?

23 Reſpondit ei Ieſus: Si malè loquutus ſum, teſtificare de malo: ſin bene, cur me cædis?

24 Miſit ergo eum Annas vinctum ad Caipham Pontificem.

25 Stabat autem Simon Petrus, & calefaciebat ſe. Dixerunt ergo ei: Num & tu ex diſcipulis eius es? Negauit ille, & dixit: Non ſum.

26 Dicit ei vnus ex ſeruis Pontificis cognatus eius, cuius abſciderat Petrus auriculam: Nõne ego te vidi in horto cum illo?

27 Iterum ergo negauit Petrus, & ſtatim gallus cantauit.

Centesima pars simplex L. Vt sexta hebdomadæ dies (quam Veneris vocamus) illuxit, conuenientes seniores populi, & omnes principes sacerdotum, & scribæ, apud Caipham, iterum Iesum in consilium suum adductum interrogant, & morte damnant.

L. 22. à vers. 66. vsque ad fin. cap.

66 At vt illuxit, conuenerunt seniores populi, principes sacerdotum, ac scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes:
67 Num tu es ille Christus? Die nobis Et ait illis, Si vobis dixero, nequaquam credetis:
68 Quod si etiam interrogauero, nequaquam respondebitis mihi, neque dimittetis.
69 Ab hinc futurum est, vt filius hominis sedeat à dextris potentiæ Dei.
70 Dixerunt autem omnes, Tu ergo es filius Dei? Qui ait illis: Vos dicitis me esse.
71 At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audiuimus ex ore ipsius.

Centesima prima quadruplex M. R. L. I. statim diluculo, consilio fixo Iesum occidendi per gentes, surgens vniuersa multitudo duxit eum iterum vniuersali consilio damnatum, vinctum ad Pilatum, cui morte plectendum tradiderunt.

M. 27. vers. 1. 2.

1 MAne autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, vt eum morti traderent.
x Et vinctum eum adduxerunt & tradiderunt eum Pontio Pilato præsidi.

R. 15. vers. 1.

1 ET confestim diluculo cõcilio inito summi sacerdotes cum senioribus & scribis ac toto concessu vinctum Iesum abduxerunt, tradideruntque Pilato.

L. 23. vers. 1.

1 ET surgens vniuersa multitudo eorum, duxit illum ad Pilatum.

I. 18. vers. 18.

x8 Ducunt ergo Iesum à Caipha in prætorium. Erat autem mane, & ipsi non introierunt in prætorium, ne contaminarentur, sed vt manducarent pascha.

Centesima secunda simplex M. Tunc Iudas videns eum damnatum, pœnitens retulit argenteos, profitens se peccasse. Quibus proiectis in templo, abijt, seque strangulauit: princeps autem sacerdotum acceptis argenteis dixerunt non esse licitum eos mittere inter sacras oblationes vt pote quibus empta erat mors hominis, ideo emerunt agrum in sepulturam peregrinorum quod ante 666. annos prædixerat Hieremias.

M. 27. à vers. 3. vsque vers. 11.

3 Tunc videns Iudas qui eum prodiderat, quod condemnatus esset, pœnitentia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum & senioribus dicens:
4 Peccaui prodens sanguinem innoxium. At illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris.
5 Et proiectis argenteis in templo, recessit, & abiens laqueo se strangulauit.
6 Principes autem sacerdotum acceptis argenteis dixerunt, Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est.
7 Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum illum figuli, in sepulturam peregrinorum.
8 Quapropter vocatus est ager ille, ager sanguinis vsque in hodiernum diem.
9 Tunc impletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam dicentem: & acceperunt triginta argenteos pretium appretiati quem æstimatum emerunt à filiis Israël.
10 Et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi dominus.

Centesima tertia quadruplex D. R. L. I. Pilatus exit ad pontifices & seniores nolentes ingredi prætorium, ne contaminati nequirent edere pascha: sed acriter accusantes Iesum. Pilatus sciens accusationes falsas & calumniosas, interrogatum Iesum voluit vt innocentem, dimittere.

M. 27. à ver. 11. vsque ver. 15.

11 Iesus autem stetit ante præsidem, & interrogauit eum præses dicens: tu es ille rex Iudæorum? Ait autem illi Iesus, tu dicis.
12 Et quum ipse accusaretur à principibus sacerdotum & senioribus, nihil respondit.
13 Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quam multa aduersum te testificentur?

R. 15. à vers. 2. vsque ver. 6.

2 Et interrogauit eum Pilatus, Es tu ille rex Iudæorum? At ille respondens, dixit illi: Tu dicis.
3 Et accusabant eum summi sacerdotes de multis.
4 Pilatus autem rursus interrogauit illum, dicens: Non respondes quicquam? ecce quam multa aduersus te testantur?

L. 23. vers. 2. 3. 4.

2 Cœperunt autem illũ accusare, dicentes: Hunc deprehendimus peruertentem gentem, ac vetantem tributa dare Cæsari, dicentem se Christum, regem esse.
3 Pilatus autem interrogauit eum dicens: Tu es rex Iudæorum? Illeverò respondens ei, ait: Tu dicis.
4 Ait autem Pilatus ad

I. 18. ver. 29. 30 31. 32.

29 Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationem afferris aduersus hominem hunc?
30 Responderunt, & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor haud quaquã tibi tradidissemus eum.
31 Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam.

Digitized by Google

M. 17.

14 Et non reſpondit el ad vllum verbum, ita vt miraretur præſes vehementer.

R. 15.

5 Ieſus autem nihil quicquam reſpoodit amplius, adeò vt admiraretur Pilatus.

L. 23.

principes ſacer dotum & turbas: Nihil inuenio noxiæ io hoc homine.

I. 18.

32 Vt ſermo Ieſu impleretur quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus.

Centeſima quarta ſimplex L. Sed illis Ieſum inſimilantibus de ſeditione commotóque populo à Galilæa vſque Hieroſolymam Pilatus occaſione ſe exonerandi arrepta, miſit eum ad Herodem, qui valde gauiſus ſperans aliquod ſignum videre, tacentem ſpreuit cum ſuis exercitibus, & illuſum veſte ſplendenti morionis inſtar indutum, nihil factis calumnioſis accuſationibus Iudæorum, remiſit ad Pilatum qui cum eo ea die conciliatus eſt.

L. 23. à verſ. 5. vſque verſ. 13.

5 At illi inualeſcebant dicentes: commouet populum docens per vniuerſam Iudæam, exorſus à Galilæa vſque hnc.
6 Pilatus autem audita mentione Galilææ, interrogauit num homo Galilæus eſſet.
7 Et vt cognouit quod ad Herodis ditionem pertineret, remiſit eum ad Herodem, qui & ipſe Hieroſolymis erat illis diebus.
8 Herodes autem viſo Ieſu, gauiſus eſt valde: cupiebat enim à multo tempore eum videre, eo quod audiret multa de eo, & ſperabat ſe ſignum aliquod viſurum ab eo fieri.
9 Interrogabat autem eum multis ſermonibus: At ipſe nihil illi reſpondebat.
10 Stabant autem principes ſacerdotum & ſcribæ acriter accuſantes eum.
11 Spreuit autem illum Herodes cum exercitibus ſuis, quúmque illuſiſſet, indutum veſte ſplendida, remiſit ad Pilatum.
12 Et facti ſunt amici inter ſeſe Pilatus & Herodes in eodem die: nam antea inimici erant inter ſe.

Centeſima quinta quadruplex M. R. L. I. Ieſus reductus ad Pilatum qui fortius niſus eſt eum dimittere innocentem palàm etiam plebi conuocatæ declaratum, ſaltem beneficio feſti, Barrabam ſeditioſum homicidam alioquin dimiſſurus: vt eum ad clamorem turbarum per Pontifices & ſeniores ſeductarum dimiſit: Ieſum autem ſæpius interrogatum & innocentem declaratum (prius loris manibus vt hoc ſcelus in populum qui acceptauit, etbnica ſuperſtitione transfert) flagellauit, eorúmque clamori crucifigendum dedit, hæc prima Pilati ſententia.

M. 27. à verſ. 15. vſque verſ. 22.

15 In feſto autem conſueuerat præſes turbæ dimittere vnum vinctum quem voluiſſent.
16 Habebat autem tunc vinctum inſignem, qui dicebatur Barrabas.
17 Congregatis ergo illis, dixit Pilatus, vtrum vultis dimittam vobis Barrabam, an Ieſum, qui dicitur Chriſtus?
18 Sciebat enim quod per inuidiam tradidiſſent eum.
19 Sedente autem illo pro tribunali, miſit ad eum vxor eius, dicens: Nihil tibi rei ſit cum iuſto illo: multa enim paſſa ſum hodie in ſomnijs propter eum.
20 Principes autem ſacerdotum & ſeniores perſuaſerunt turbis, vt peterent Barrabam: Ieſum verò perderent.
21 Reſpondens antè præſes ait illis, vtrum vultis è duobus dimittam vobis? At illi dixerunt, Barrabam.
22 Dixit illis Pilatus,

R. 15. *à verſ. 6. vſque verſ. 16.*

6 Cæterùm in feſto dimittebat illis vnum vinctũ, quemcunque poſtulaſſent.
7 Erat autem qui dicebatur Barrabas, qui cum ſeditionis authoribus fuerat vinctus qui per ſeditionem cædem patrauerant.
8 Et quum exclamaſſet turba, cœpit flagitare (vt faceret) quemadmodum ſemper fecerat ipſis.
9 Pilatus autem reſpondit eis, dicens vultis dimittam vobis regem iſtum Iudæorum?
10 Sciebat enim quod per inuidiam tradidiſſent illum ſummi ſacerdotes.
11 Summi verò ſacerdotes concitauerunt turbam, vt potius Barrabam dimitteret ipſis.
12 Pilatus autem reſpondens rurſum, ait illis: Quid igitur vultis faciam ei, quem dicitis regem Iudæorum?
13 At illi rurſum clamauc-

L. 13. *à verſ. 13. vſque verſ. 26.*

13 Pilatus autem conuocatis principibus ſacerdotum, & magiſtratibus ac plebe, dixit ad illos:
14 Obtuliſtis mihi hunc hominem, quaſi auertentem populum: & ecce ego coram vobis interrogans nullum crimen inuenio in homine iſto, ex his de quibus accuſatis eum.
15 Sed ne Herodes quidem: nam remiſi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum eſt ei.
16 Caſtigatum ergo illum dimittam.
17 Neceſſe autem habebat dimittere eis in feſto vnum.
18 Exclamauit autem ſimul vniuerſa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barrabam.
19 Qui erat propter ſeditionem quandam factã in ciuitate & homicidium coniectus in carcerem.
20 Iterum autem Pilatus

I. 18. *à verſ. 33. vſque cap. 19. verſ. 2.*

33 Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocauit Ieſum, & dixit ei: Es tu ille rex Iudæorum.
34 Reſpondit Ieſus: A temetipſo tu hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me?
35 Reſpondit Pilatus: Num ego Iudæus ſum? Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi. Quid feciſti?
36 Reſpondit Ieſus, Regnum meũ non eſt ex hoc mundo: Si ex hoc mundo eſſet, miniſtri mei vtique decertarẽt, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non eſt hinc.
37 Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Reſpõdit Ieſus, Tu dicis, quod rex ſum ego. Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mũdum, vt teſtimonium feram veritati. Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam.
38 Dicit ei Pilatus: Quid

M. 27.

Quid igitur faciam Ieſu, qui dicitur Chriſtus? Dicunt ei omnes, Crucifigatur.

23 Præſes autem ait, Quidnam mali fecit? At illi magis clamabant, dicentes: crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus quod nihil proficeret, ſed magis tumultus fieret, acceptа aqua abluit manus coram populo, dicens: Innocens ego ſum à ſanguine huius iuſti, vos videritis.

25 Et reſpondens vniuerſos populos, dixit: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.

26 Tunc dimiſit illis Barrabam, Ieſum autem flagellatum tradidit, vt crucifigeretur.

R. 15.

runt, crucifige illum.

14 Pilatus autem dicebat illis, Quid enim mali fecit? At illi vehementius clamauerunt, crucifige eum.

15 Pilatos verò volens turbæ ſatisfacere, dimiſit illis Barrabam, & tradidit Ieſum flagellatum, vt crucifigeretur.

L. 23.

loquutus eſt ad eos, volens dimittere Ieſum.

21 At illi reclamabant, dicentes: Crucifige: crucifige eum.

22 Ille autem tertiò dixit ad illos: quid enim mali fecit hic? Nullum crimen capitale comperio in eo: caſtigatum ergo dimittam illum.

23 At illi inſtabant vocibus magnis, poſtulantes vt crucifigeretur, & invalescebant voces eorum, ac ſummorum Sacerdotum.

24 Et Pilatus adiudicauit, vt fieret quod illi poſtulabant.

25 Dimiſit autem illis eum, qui propter ſeditionem & homicidium coniectus fuerat in carcerem, quem poposcerāt: Ieſū verò tradidit cupiditati eorum.

I. 18.

eſt veritas? Et quum hoc dixiſſet, iterum prodiit à Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inuenio in eo cauſam.

39 Eſt autem conſuetudo vobis, vt vnum dimittam vobis in Paſcha. Vultiſne ergo dimittam vobis illum Regem Iudæorum?

40 Clamauerunt rurſum omnes, dicentes: Non hunc, ſed Barrabam. Erat autem Barrabas latro.

I. 19.

1 TVnc ergo apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit.

Centeſima ſexta triplex M. R. I. milites & lictores Pilati ſuſceptum Ieſum abducunt in atrium Prætorij tota cohorte congregata, & exutum induunt purpura, coronant ſpinis, arundinem in dexteram eius ponunt, & genu flexo illudentes conſpuunt & percutiunt.

M. 27. *verſ.* 27. 28. 29. 30.

27 Tunc milites Præſidis ſuſcipientes Ieſum in prætorium, congregauerunt ad eum vniuerſam cohortem.

28 Et quum exuiſſent eum, circumdederunt ei chlamydem coccineam.

29 Et coronam de ſpinis contexuerunt impoſuerunt ſuper caput eius.

30 Et arundinem in dexteram eius & genu flexo ante eum illudebant ei, dicentes: Aue Rex Iudæorum. Et quum expuiſſent in eum, acceperunt arundinem & percutiebant caput eius.

R. 15. *verſ.* 16. 17. 18. 19.

16 Milites autem abduxerunt eum intro in atrium, quod eſt prætorium, & conuocant totam cohortem.

17 Et induunt illum purpura, & circumponunt ei contextam ſpinis coronam.

18 Et cœperunt ſalutare illum: Aue Rex Iudæorum.

19 Et verberabant illius caput arundine, & inſpuebant in illum, & poſitis genibus adorabant illum.

I. 19. *verſ.* 2. 3.

2 Et milites plectentes coronam de ſpinis impoſuerunt capiti eius, & veſte purpurea circumdederunt eum.

3 Ac dicebant: Aue Rex Iudæorum. Et incutiebant ei alapas.

Centeſima ſeptima ſimplex I. iterum Pilatus hac occaſione dimittendi Ieſum arrepta, adduxit eum foras geſtantem ſpineam coronam & veſtem purpuream, vt hominis innocentis tam dirè afflicti miſererentur. At illis atrocius clamantibus vt crucifigeretur, iterum eum in prætorio interrogat: & rurſus conatur dimittere Iudæis ad vltimum minitantibus Pilatum infenſum facere Cæſari. Quo audito Pilatus iterum eduxit foras Ieſum, & eùm ad tribunal ſediſſet, adhuc conatus eſt eum dimittere. Sed ad clamorem turbæ & Pontificum non alium ſe habere regem quàm Cæſarem clamantium, condemnauit Ieſum crucifigi. hæc a. & vltima eius ſententia.

I. 19. *à verſ.* 4. *vſque ad medium verſ.* 16.

4 Exiuit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoſcatis me nullam in eo inuenire culpam.

5 Exiuit ergo Ieſus foras, geſtans ſpineam coronam, & veſtem purpuream: & dicit eis: Ecce homo.

6 Quum ergo vidiſſent eum Pontifices & miniſtri, clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite: ego enim non inuenio in eo cauſam.

7 Reſponderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & ſecundum legem noſtram debet mori, quia filium Dei ſe fecit.

8 Quum ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonem, magis timuit.

9 Et ingreſſus eſt prætorium iterum & dicit ad Ieſum: vnde es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei.

10 Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? neſcis quod poteſtatem habeam crucifigendi te, & poteſtatem habeam abſoluendi te?

11 Reſpondit Ieſus: Non haberes poteſtatem aduerſus me vllam, niſi tibi datum eſſet è ſuperno. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet.

12 Et ex eo quærebat Pilatus abſoluere eum. Iudæi autem clamabant, dicentes: Si hunc abſolueris, non es amicus Cæſaris. Quicunque enim ſe regem facit, contradicit Cæſari.

13 Pilatus autem quum audiſſet hunc ſermonem, produxit foras Ieſum, ſeditque pro tribunali, in loco qui dicit Lithoſtrotos, Hebraicè autem Gabbatha.

54 Erat autem paraſceue Paſchæ, hora ſerme ſexta, & dicit Iudæis: Ecce Rex veſter:
55 Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum: Dicit eis Pilatus: Regem veſtrum crucifigam? Reſponderuut Pontifices: Non habemus regem niſi Cæſarem.
16 Tunc etgo tradidit eum illis, vt crucifigeretur.

Centeſima octaoa triplex M. R. I. Tuoc cùm milites & lictores Pilati illuſiſſent Ieſu, exuerunt eum purpura, & reinduerunt veſtibus ſuis, & eduxeruot vt crucifigerent crucem ſuam ferentem.

M. 27. verſ. 31.

31 Et poſtquam illuſerunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum veſtimentis ſuis, & abduxerunt eum vt crucifigerent.

R. 15. verſ. 20.

20 Et quum illuſiſſent ei, exuerunt eum purpura, & induerunt illum veſtibus propriis: & educunt eum vt crucifigerent eum.

I. 19. ver. 16. 17. dimidiatis.

16 Acceperunt autem Ieſum, & & abduxerunt.
17 Et is baiulans crucem ſuam, exiuit.

Centeſima oona triplex M. R. L. caroifices vrbe egreſſi, videntes Ieſum rot tormentis afflictum, etiam ſub poodere crucis opprimi: oe forte prius moreretur quàm crucifigeretur, obuium Simonem coëgerunt reliquum viæ crucem Ieſu ferre.

M. 27. verſ. 31.

31 Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum nomioe Simonem: hunc adegerunt vt tolleret crucem eius.

R. 15. verſ. 21.

21 Et angariauerunt prætereuntem quemdam Simonem Cyrenæum (qui veniebat ex agro, patrem Alexandri & Rufi) vt tolleret crucem eius.

L. 23. verſ. 26.

26 Et quum abducerent eum, apprehendetunt Simonem quemdam Cyrenenſem venientem è rure, & impoſuerunt illi crucem, vt portaret poſt Ieſum.

Centeſima decima ſimplex L. Ieſus ſequeotes, & eiulantes mulieres monuit, non ſuper ipſum: ſed ſuper ſeipſas & ſuos flere. Duo ioterim facinoroſi cum eo ad mortem ducebantur.

L. 23. à verſ. 27. vſque ad verſ. 33.

27 Sequebatur autem illum multa turba populi ac mulierum: quæ & plangebant, & lamentabantur eum.
28 Conuerſus autem ad illas Ieſus, dixit: Filiæ Hieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vobiſmetipſis flete, & ſuper filios veſtros:
29 Quoniam ecce veniunt dies, in quibus dicent, Beatæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt.
30 Tunc incipient dicere montibus, Cadite ſuper nos: & collibus, operite nos.
31 Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?
32 Ducebantur autem & alij duo facinoroſi, vt eum eo interficerentur.

Centeſima vndecima quadruplex M. R. L. I. De crucifixiooe Chriſti ioter duos latrones, & titulo crucis, veſtibus ſectis, & tuoica ſorte data, ſeptem dictis Chriſti, & eius morte.

M. 27. à verſ. 33. vſque verſ. 51.

33 Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod eſt, Caluariæ locus.
34 Et dederunt ei acetum bibere eum felle mixtum. Et cum guſtaſſet, noluit bibere.
35 Poſtquam autem crucifixerunt eum, diuiſerunt veſtimenta eius, ſortem mittentes, vt impleretur quod dictū eſt per prophetam: diuiſerunt ſibi veſtimēta mea, & ſuper veſtimentum meum miſerunt ſortem.
36 Et ſedentes ſeruabant eum ibi.

R. 15. à verſ. 22. vſque verſ. 38.

22 Et ducunt eum in Golgotha locum: quod eſt ſi interpretetis, Caluariæ locus.
23 Et dederunt illi bibere myrrhatum vinum: ſed ille non ſumpſit.
24 Quumque crucifixiſſent eum, partiti ſunt veſtimenta eius, mittentes ſortem ſuper illa, quit quid tolleret.
25 Erat autem hora tertia quum crucifixerunt eū.
26 Et erat inſcriptio cauſæ illius inſcripta Rex Iudæorum.
27 Et cum eo crucifigunt duos latrones: vnum à

L. 23. à verſ. 33. vſque verſ. 47.

33 Et poſtquam venerunt in locum qui vocatur Caluaria, ibi crucifixerunt eum, & facinoroſos, vnum à dextris, alterum à ſiniſtris.
34 Ieſus autem dicebat: Pater, remitte illis, neſcinnt enim quid faciāt. Diuidentes verò veſtimenta eius, ſortem mittebant.
35 Et ſtabat populus ſpectans, & deridebāt eum principes eum eis, dicentes: Alios ſeruauit, ſeruet ſeipſum, ſi hic eſt ille Chriſtus, illa Dei electus.

I. 19. à verſ. 17. vſque ad verſ. 31.

17 In eum, qui dicitur Caluaria, locum, Hebraicè aotē Golgotha.
18 Vbi crucifixerunt eū, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Ieſum.
19 Scripſit autem & titulum Pilatus, & poſuit ſuper crucem. Erat autem ſcriptum: Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum.
20 Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus vbi crucifixus eſt Ieſus. Et erat ſcriptum Hebrai-

M. 27.

37 Et impoſuerant ſuper caput eius cauſam ipſius ſcriptam. Hic eſt Ieſus Rex Iudæorum.

38 Tuoe erucifiguuntur cũ eo duo latrones, vnus à dextris & alter à ſiniſtris.

39 Qui verò prætetibant conuitiabaotur mouentes capita ſua, & dicentes.

40 Tu qui deſtruis templum, & in triduo ædificas, ſerua temetipsũ: ſi filius Dei es deſceode de cruce.

41 Similiter aotẽ & principes Sacerdotum illudentes eum ſcribis & ſeniotibus, dieebaor:

42 Alios ſeruauit ſeipſum non poteſt ſeruare: ſi Res Iſraël eſt, deſcendat nunc de Cruce, & credemus ei.

43 Confidit in Deo, liberet eum nunc ſi vult eum. Dixit enim filius Dei ſum.

44 Idipſum autem & latrones qui erucifixi erãt cum eo, exprobrabant ei.

45 A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſupet vniuerſam terram vſq; ad horam nonam.

46 Et circa horã nonam, clamauit Ieſus voce magna, diceus: Heli Heli lamaſabachthani? hoc eſt, Deus meus, Deus meus, cut deſeruiſti me?

47 Quidam autem illic aſtantium, quum audiſſent dicebant, Heliam vocat iſte.

48 Et continuò currens vnus ex eis, quum acceptam ſpongiam impleſſet aceto, impoſuit arundini, dabátque ei bibere.

49 Cæteri verò dicebant. Sine, videamus an veniat Helias liberaturus eum.

50 Ieſus autem quum itetum clamaſſet voce magna, emiſit ſpiritum.

R. 15.

dextris, & alterum à ſiniſtris eius.

28 Et impleta eſt ſcriptuta quæ dicit: Et cum ſceletatis numeratus eſt.

29 Et qui prætetibãt eos, mouebantur illi, mouentes capita ſua, ac dicentes: Væ qui demoliris templum, & in tribus diebus es tuis.

30 Serua teipſum & deſcende de Cruce.

31 Similiter & ſummi ſacerdotes illudentes inter ſeſe cum ſcribis, dicebant: Alios ſeruauit, ſeipſum ſeruare non poteſt.

32 Chriſtus ille tex Iſraël deſcendat nunc de cruce, vt videamus & eredamus. Et qui crucifixi erant eum eo, probra iaciebaut in eum.

33 Quum verò facta eſſet hora ſexta, tenebræ oriæ ſunt ſuper totam tertam, vſque ad horam nonam.

34 Et hora nona elamauit Ieſus voce magna, diceus: Eloi, Eloi lama ſabachthaoi: quod eſt, ſi quis interpreterur, neus meus, Deus meus, eut me deſeruiſti?

35 Et quidam aſtantium quum audiſſent dicebant, Ecce, Heliam vocat.

36 Aceurrit autẽ quidam, & impleta ſpongia aceto, impoſitáque arundini porrexit illi potum, dicens: Sinite, videamus an veururus ſit Helias ad deponendum eum.

37 Ieſus autem emiſſa voce magna expirauit.

L. 23.

36 Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei.

37 Dicentéſque: Si tu es ille Rex Iudæorum, ſaluum te fac.

38 Erat autem & inſcriptio facta ſuper eum literis Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic eſt Rex Iudæorum.

39 Vnus autem ex ſceleratis, qui erant ſuſpenſi, blaſphemabat eum, dicens: Si tu es Chriſtus, ſerua teipſum & nos.

40 Reſpondẽs autem alter, increpabat eum, dicens: Ne tu quidem times Deum, quum in eadem damnatione ſis?

41 Et eos quidem iuſtè: nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali geſſit.

42 Et dicebat ad Ieſum, Domine, memẽto mei, quum veneris in tegnum tuum.

43 Et dixit illi Ieſus: Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiſo.

44 Erat autem ferè hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt ſupet totam tecram vſque ad horam nonam

45 Et obſcuratus eſt Sol, & velum templi ſciſſum eſt medium.

46 Et quum elamaſſet voce magna Ieſus ait: Pater in manus tuas eommendo ſpiritum meum. Et hæc diceos expitauit.

I. 19.

cè, Græcè & Latinè.

21 Dicebant ergo Pilato Pontifices Iudæorum; Nuli ſoribere, Rex Iudæorum: ſed quod ille dixetit, Rex ſum Iudæorum.

22 Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi.

23 Milites ergo quum crucifixiſſent Ieſum, acceperuut veſtimeota eius, & fecerunt quatuor partes, voicuiqua militi partem & tunicam. Erat autem tunica inconſutilis, à ſummo contexta per totum.

24 Dixerunt ergo inter ſe. Ne ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa, cuius ſit, vt ſcriptura impleretur, dicés: Partiti ſunt veſtimẽta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt.

25 Stabant autem iuxta crucem Ieſu maret eius & ſorot matris eius, Maria, vxor Cleophæ, & Maria Magdalene.

26 Quum vidiſſet ergo Ieſus matrem ac diſcipulum aſtaurem, quem diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eã diſcipulus in ſuam.

28 Poſtea ſciens Ieſus, quod omnia iam conſummata eſſent, vt conſummaretur ſcriptura, dixit: Sitio.

29 Vas igitur erat poſitum aceto plenum. Illi verò impleuerũt ſpongiam aceto, & hyſſopo circumpoſitam admouerunt ori eius.

30 Quum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit: Conſummatum eſt, & inclinato capite tradidit ſpiritum.

Centeſima duodecima quadruplex M. R. L. I. de mirandis quæ ſtatim à morte Chriſti contigerunt.

M. 27. *verſ* 51. 52. 53. 54. 55. 56.

51 Et ecce velum templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo vſque ad imum & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt.

52 Et monumeota aperta ſunt, & multa corpora Sanctorum qui dormierant

R. 15. *verſ.* 38. 39. 40. 41.

38 Et velum templi ſciſſum eſt in duas partes ad ſummo vſque ad imum.

39 Quum vidiſſet autem Centurio qui adſtabat illi ex aduerſo, quod ſic emiſſo clamore expiraſſet,

L. 23. *verſ.* 47. 48. 49.

47 Quum vidiſſet autẽ Cẽturio quod factum fuerat glorificauit Deũ dicens: Verè hic homo iuſtus erat.

48 Et omues turbæ eorum qui ſimul aceeſſerant ad ſpectaculum iſtud:

I. 19. *à verſ.* 31 *vſque ad verſ.* 38.

31 Iudæi ergo, quoniam paraſceue erat, vt non remanerent in cruce eorpora ſabbatho (erat enim magnus dies ille ſabbathi) rogauerunt Pilatum, vt frangerẽtur eorũ crura, ac tollerẽtur

32 Venerunt

M. 27. *R.* 15. *L.* 15. *I.* 19.

dormierant surrexerunt.
53 Et egressi è monumentis post resurrectionem eius, venerunt in sanctã ciuitatem, & apparuerunt multis.
54 Centurio verò & qui cũ eo erant custodientes Iesum, viso terræ motu & his quæ facta fuerant, timuerunt valde, dicentes, verè filius Dei erat iste.
55 Erant autem ibi mulieres multæ è longinquo spectantes, quæ secutæ fuerant Iesum à Galilæa, ministrantes ei:
56 Inter quas erat Maria Magdalena, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi.

raſſet, dixit: verè homo hic filius erat Dei.
40 Erant autem & mulieres è longinquo spectãtes, inter quas erat Mariã Magdalene & Maria Iacobi parui, & Ioseph mater, & Salome.
41 Quæ etiam quum esset in Galilæa, sequutæ fuerant illum, & ministrauerant ei, aliæque complures, quæ simul ascenderant cum eo Hierosolymam.

istud: & viderant quæ facta fuerant, percutientes pectora sua, reuertebantur.
49 Stabant autem omnes noti eius procul, & mulieres quæ simul sequutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes.

52 Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui cum eo crucifixus erat.
33 Ad Iesum autem quũ venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura.
34 Sed vnus militum lãcea latus eius fodit, & continuò effluxit sanguis & aqua.
35 Et qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius, & ille scit quod vera dicit, vt & vos credatis.
36 Facta sunt enim hæc, vt scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo.
37 Et rursus alia scriptura: Videbunt in quem transfixerunt.

Centesima decima tertia quadruplex M. R. L. I. de honorifica sepultura Christi vespere eiusdem diei.

M. 27. *verſ.* 57. 58. 59. 60. 61.

57 Quum autẽ vespera facta esset, venit homo diues ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu.
58 Hic accessit ad Pilatum, ac postulauit corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus.
59 Et quum accepisset corpus Ioseph, inuoluit illud sindone mũda.
60 Posuitque illud in monumento suo nouo, quod excidérat in petra:
61 Et aduoluto saxo ingenti ad ostium monumenti abiit. Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria sedentes contra sepulchrum.

R. 15. *verſ.* 42. *vſque ad fin. c.*

42 Et quum iam venisset vespera, quoniam erat parasceue (quæ præcedit sabbathum,)
43 Venit Ioseph ortus ex ciuitate Arimathæa, honestus senator, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & cum audacia ingressus est ad Pilatum, & petiit ab eo corpus Iesu.
44 Pilatus autem admiratus est, si iam mortuus esset, & accersito ad se centurione, interrogauit illum an iamdudum mortuus fuisset.
45 Et re cognita ex centurione, donauit corpus ipsi Ioseph.
46 Et ir mercatus sindonem, depositum eum inuolut sindone, depositque in monumento, quod erat excisum è petra, & aduoluit lapidem ad ostium monumenti.
47 At Maria Magdalene, & Maria Ioseph spectabant vbi poneretur.

L. 23. *verſ.* 50 *vſque ad fi. c.*

50 Et ecce vir nomine Ioseph, decurio, qui erat vir bonus ac iustus.
51 Hic non consenserat consilio ac facto eorum, oriundus ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, qui expectabat, & ipse regnum Dei:
52 Hic accessit ad Pilatum, & postulauit corpus Iesu.
53 Et depositũ illud inuolut sindone, & posuit illud in monumẽto, quod erat in lapide excisum, in quo nondum quisquam positus fuerat.
54 Et dies erat parasceue, & sabbathum illucescebat*.
55 Subsequutæ autẽ mulieres quæ eum ex Galilæa venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus eius.
56 Reuersæ verò parauerunt aromata & vnguenta: ac sabbatho quidem quieuerunt secundum mandatum:

I. 19 *à verſ.* 38. *vſque ad fi. c.*

38 Posthæc autem rogauit Pilatum Ioseph Arimathensis, qui erat discipulus Iesu, sed occultus propter metum Iudæorum: vt tolleret corpus Iesu: idque permisit Pilatus.
39 Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ & aloës ad libras fermè centum.
40 Acceperunt ergo corpus Iesu, & obuoluerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire.
41 Erat autem in eo loco vbi crucifixus est, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nondum quisquam positus fuerat.
42 Ibi ergo propter parasceuem Iudæorum, quod in propinquo esset monumentum, posuerunt Iesum.

* id est propinquabat.

Centesima decima quarta simplex M. solus loquitur de eo quod Sabbatho postridie passionis factum est, de sigillatione sepulchri, & custodia publica.

M. 27. *à verſ.* 62. *vſque ad fin. cap.*

62 Postero autem die qui est postridie parasceues, conuenerunt principes sacerdotum, & Pharisæi ad Pilatum: dicentes:
63 Domine recordati sumus quod seductor ille dixit adhuc viuens, Post tres dies resurgam.
64 Iube ergo muniri sepulchrum, vsque in diem tertium: nequando veniant discipuli eius, & furentur eum,

dicàntque plebi, Surrexit à mortuis: & erit nouissimus error peior priore.
65 Ait illis Pilatus, Habetis custodiam: abite, muoite sicut scitis.
66 Illi autem profecti, munierunt sepulchrum, obsignato lapide, adhibitis custodibus.

Centesima decima quinta quadruplex M. R. L. I. De resurrectione Christi, terræ motu; lapide reuoluto, angeli solantur fœminas venientes vt vngerent Iesum, qui, digressis à monumento, vt discipulis nunciarent, apparet: sed discipuli non credunt eis. Tamen Petrus & Ioannes currunt ad monumentum

M. 8. vsque ad vers. 11.

1 AD extremum autem Sabbathi quum lucesceret in primam hebdomadis, venit Maria Magdalene, & altera Maria, vt viderent sepulchrum.
2 Et ecce terræmotus factus est magnus, Angelus enim Domini descendit de cœlo, & accedens, reuoluit lapidem ab ostio, sedebátque super eum.
3 Erat autem aspectus eius sicut fulgur, & vestimentum eius candidum sicut nix.
4 Præ timore autem eius perculsi sunt custodes, & facti sunt velut mortui.
5 Respondens autem angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim quod Iesum qui crucifixus est, quæritis.
6 Non est hic, surrexit enim sicut dixit. Venite, videte locum vbi positus erat dominus.
7 Et citò euntes, dicite discipulis eius, quod surrexit à mortuis: & ecce præcedet vos in Galilæam, ibi eũ videbitis, ecce dixi vobis.
8 Et digressæ sunt celeriter à monumento, cum timore & gaudio magno, currebant vt renunciarent discipulis eius.
9 Quum autem proficiscerentur, vt renunciarẽt discipulis eius, ecce Iesus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum.
10 Tunc ait illis Iesus. Nolite timere: ite, renunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam, & ibi me videbunt.

R. 16. vsque ad vers. 12.

1 ET cum præteriisset Sabbathum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, vt venientes vngerent eum.
2 Et valde mane primo sabbathorum veniunt ad monumentum, exorto sole.
3 Dicebántque inter sese, quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti?
4 Et quum respexissent, vident lapidem esse reuolutum, nam erat magnus valde.
5 Et ingressæ in monumentum, viderunt iouenem sedentem à dextris, amictum stola candida: & expauerunt.
6 At ille dicit eis: Ne expauescatis, Iesum quæritis Nazarenum, qui fuit crucifixus: surrexit, non est hic: ecce locus vbi posuerant eum.
7 Sed abite: dicite discipulis eius & Petro, quod ille præcedet vos in Galilæã: illic enim videbitis, sicut dixit vobis.
8 Et egressæ, citò fugerunt à monumento. Habebat enim illas tremor & stupor, neque cuiquã quicquam dicebant: timebant enim.
9 Quum surrexisset autem Iesus mane, primo die sabbathi*, apparuit primum Mariæ Magdalenę, de qua ejecerat septem dæmonia.
10 Illa profecta, nunciauit iis qui cum illo fuerãt, lugentibus ac flentibus.
11 Et illi quum audissent quod viueret, ac visus esset ab illa, nõ crediderũt.

L. 24. vsque ad vers. 13.

1 PRima autem die sabbathorum profundo diluculo, venerunt ad monumentum portantes quę parauerant aromata, & nonnullæ cum eis.
2 Repererunt autem lapidem reuolutum à monumento.
3 Et ingressæ, non inuenerunt corpus Domini Iesu.
4 Et factum est dum mente cõsternatæ essent de hoc, ecce duo viri steterunt iuxta illas in vestibus fulgurantibus.
5 Quum expauissent autẽ, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis, viuentem cum mortuis?
6 Non est hic, sed surrexit. Recordamini vt dixerit vobis, quum adhuc in Galilæa esset, dicens:
7 Quod oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertio resurgere.
8 Et recordatæ sunt verborum eius.
9 Et regressæ à monumento, nunciauerũt hæc omnia illis vndecim, & cæteris omnibus.
10 Erat autem Maria Magdalene, & Ioanna & Maria Iacobi, & cæteræ cum eis erant, quę dicebant ad apostolos hæc.
11 Et visa sunt apud illos, ceu deliramentum verba illorum, neque crediderunt illis.
12 Petrus autem surgens, cucurrit ad monumentum, & procumbens, vidit linteamina sola posita, & abiit, apud semetipsũ mirans quod acciderat.

I. 20. vsque ad vers. 11.

1 PRimo verò die sabbathorum, Maria Magdalene venit mane, quum adhuc tenebræ essent, ad monumẽtum, vidétque lapidem sublatum, à monumento.
2 Currit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alterum illum discipulũ, quem amabat Iesus, & dicit illis: Sustulerunt dominum è monumento, & nescimus vbi posuerunt eum.
3 Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum.
4 Currebãt autem duo simul, & ille alius discipulus præcurrit citius Petro, venitque prior ad monumentum.
5 Et quum se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introiuit.
6 Venit ergo Simon Petrus sequens eũ, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita.
7 Et sudarium quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in vnum locum.
8 Tunc ergo introiuit & ille alius discipulus, qui venerat prior ad monumentum, vidítque & credidit:

* Id est prima hebdomadis.

9 Nondum enim nouerant scripturam, quod oportuisset eum a mortuis resurgere.
10 Abierunt ergo rursus discipuli ad semetipsos.

Centeſima decima ſexta ſimplex M. interim ex cuſtodibus, qui metu coruſcantis angeli conſternati fuerant, nuntiant principibus ſacerdotum: à quibus pecunia corrupti, mentiti ſunt diſcipulos Ieſu nocte corpus eius furatos.

M. 28. à verſ. 11. vſque verſ. 16.

11 Illis autem proficiſcentibus, ecce quidam è cuſtodibus venerunt in ciuitatem, ac renuntiauerunt principibus ſacerdotum omnia quæ acciderant.
12 Et congregati cum ſenioribus, conſilio habito, pecuniam copioſam dederunt militibus, dicentes:
13 Dicite quod diſcipuli eius nocte venerunt, & furati ſunt eum nobis dormientibus.
14 Et ſi hoc auditum fuerit apud præſidem, nos perſuademus ei, & ſecutos vos faciemus.
15 At illi accepta pecunia fecerunt ſicut erant edocti: Et diuulgatus eſt hic ſermo apud Iudæos vſque in hodiernum diem.

Centeſima decima ſeptima ſimplex I. Maria Magdalene reuerſa ad monumentum flebat, vidit angelos, & conuerſa ad Ieſum, quem, vt is eam nominauit, agnouit, & is eam miſit nuntiare diſcipulis.

I. 20. à verſ. 11. vſque verſ. 19.

11 Maria autem ſtabat ad monumentum foris. Dum ergo fleret, inclinauit ſe in monumentum.
12 Et vidit duos angelos amictos albis, ſedentes vnum ad caput, & alterum ad pedes illic, vbi poſuerant corpus Ieſu.
13 Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Sustulerunt dominum meum, nec ſcio vbi poſuerunt eum.
14 Hæc cum dixiſſet conuerſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantem, nec ſciebat quod Ieſus eſſet.
15 Dicit ei Ieſus, mulier, quid ploras? quem quæris? illa exiſtimans quod hortulanus eſſet, dicit ei: domine ſi tu aſportaſti eum, dicito mihi vbi poſueris eum, & ego eum tollam.
16 Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa, dicit ei, Rabboni, quod dicitur Magiſter:
17 Dicit ei Ieſus: Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem meum: Sed vade ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad patrem meum & patrem veſtrum, & Deum meum & Deum veſtrum.
18 Venit Maria Magdalene annuntians diſcipulis quod vidiſſet Dominum, & ea dixiſſet ſibi.

Centeſima decima octaua ſimplex R. apparuit etiam duobus euntibus rus, quibus non fuit creditum.

X. 16. verſ. 12. 13.

12 Poſthæc autem duobus ex ipſis ambulantibus, apparuit in alia forma euntibus rus,
13 Et illi abierunt ac renuntiarunt reliquis: qui neque illis crediderunt.

Centeſima decima nona ſimplex L. duobus eodem die euntibus Emaüs, quibus nunc reuerſis creditum fuit, niſi à Thoma qui ſe ſubduxit.

L. 24. à verſ. 13. vſque verſ. 36,

13 Et ecce duo ex illis ibant eodem die in caſtellum, quod abeſt ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Hieroſolymis, nomine Emaüs.
14 Et ipſi colloquebantur inter ſe de his omnibus quæ acciderant.
15 Et factum eſt dum colloquerentur, ac diſputarent, & ipſe Ieſus appropinquans ibat vnà cum illis.
16 Cæterùm oculi eorum tenebantur, ne eum agnoſcerent:
17 Et ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones quos confertis inter vos ambulantes, & eſtis triſtes?
18 Ac reſpondens vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu ſolus peregrinus es Hieroſolymis, neque cognouiſti quæ facta ſunt illic his diebus?
19 Quibus ille dixit, quæ? de Ieſu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens opere & ſermone coram Deo & toto populo.
20 Et quomodo eum tradiderunt ſummi ſacerdotes, & principes noſtri in condemnationem mortis, & crucifixerunt eum.
21 Nos autem ſperabamus eum eſſe illum qui redempturus eſſet Iſraël: Atqui ſuper hæc omnia tertius dies eſt hodie, quod hæc facta ſunt.
22 Sed & mulieres quædam ex nobis ſtupefecerunt nos, profectæ ad monumentum:
23 Et non inuento corpore eius, venerunt dicentes: ſe etiam viſionem angelorum vidiſſe, qui dicerent eum viuere.
24 Et abierunt quidam eorum, qui erant nobiſcum, ad monumentum, & ita repererunt ſicut mulieres dixerant, ipſum verò non viderunt.
25 Et ipſe dixit ad eos: O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ loquuti ſunt prophetæ:
26 Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & intrare in gloriam ſuam?
27 Et exorſus à Moſe & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo erant.
28 Et appropinquauerunt caſtello quò ibant, & ipſe præſe ferebat ſe longius ire.
29 Et coëgerunt illum, dicentes: Mane nobiſcum, quoniam vergit ad veſperam, & inclinatus eſt dies. Et intrauit vt maneret cum illis.

dicáturque plebi, Suſcitatus à mortuis: & erit nouiſſimus error peior priore.
65 Ait illis Pilatus, Habetis cuſtodiam: abite, munite ſicut ſcitis.
66 Illi autem profecti, munierunt ſepulchrum, obſignato lapide, adhibitis cuſtodibus.

Centeſima decima quinta quadruplex M. R. L. I. De reſurrectione Chriſti, terræ motu, lapide reuoluto, angeli ſolantur fœminas venientes vt vngerent Ieſum, qui, digreſſis à monumento, vt diſcipulis nunciarent, apparet: ſed diſcipuli non credunt eis. Tamen Petrus & Ioannes currunt ad monumentum

M. 8. *vſque ad verſ.* 11.

1 AD extremum autem Sabbathi quum lucesceret in primam hebdomadis, venit Maria Magdalene, & altera Maria, vt viderent ſepulchrum.
2 Et ecce terræmotus factus eſt magnus, Angelus enim Domini deſcendit de cœlo, & accedens, reuoluit lapidem ab oſtio, ſedebátque ſuper eum.
3 Erat autem aſpectus eius ſicut fulgur, & veſtimentum eius candidum ſicut nix.
4 Præ timore autem eius perculſi ſunt cuſtodes, & facti ſunt velut mortui.
5 Reſpondens autem angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos: ſcio enim quod Ieſum qui crucifixus eſt, quæritis.
6 Non eſt hic, ſurrexit enim ſicut dixit. Venite, videte locum vbi poſitus erat dominus.
7 Et citò euntes, dicite diſcipulis eius, quod ſurrexit à mortuis: & ecce præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, ecce dixi vobis.
8 Et digreſſæ ſunt celeriter à monumento, cum timore & gaudio magno, currebant vt renunciarent diſcipulis eius.
9 Quum autem proficiſcerentur, vt renunciarét diſcipulis eius, ecce Ieſus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum.
10 Tunc ait illis Ieſus. Nolite timere: ite, renunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam, & ibi me videbunt.

R. 16. *vſque ad verſ.* 12.

1 ET cum præteriſſet ſabbathum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, vt venirét & vngerent eum.
2 Et valde mane primo ſabbathorum veniunt ad monumentum, exorto ſole.
3 Dicebántque inter ſeſe, quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti?
4 Et quum reſpexiſſent, vident lapidem eſſe reuolutum, nam erat magnus valde.
5 Et ingreſſæ in monumentum, viderunt iuuenem ſedentem à dextris, amictum ſtola candida: & expauerunt.
6 At ille dicit eis: Ne expaueſcatis, Ieſum quæritis Nazarenum, qui fuit crucifixus: ſurrexit, non eſt hic: ecce locus vbi poſuerant eum.
7 Sed abite: dicite diſcipulis eius & Petro, quod ille præcedet vos in Galilæa: illic eum videbitis, ſicut dixit vobis.
8 Et egreſſæ, citò fugerunt à monumento. Habebat enim illas tremor & ſtupor, neque cuiquá quicquam dicebant: timebant enim.
9 Quum ſurrexiſſet autem Ieſus mane, primo die ſabbathi *, apparuit primum Mariæ Magdalenę, de qua ejecerat ſeptem dæmonia.
10 Illa profecta, nunciauit iis qui cum illo fuerát, lugentibus ac flentibus.
11 Et illi quum audiſſent quod viueret, ac viſus eſſet ab illa, nõ crediderũt.

L. 24. *vſque ad verſ.* 13.

1 PRima autem die ſabbatorum profundo diluculo, venerunt ad monumentum portantes quę parauerant aromata, & nonnullæ cum eis.
2 Repererunt autem lapidem reuolutum à monumento.
3 Et ingreſſæ, non inuenerunt corpus Domini Ieſu.
4 Et factum eſt dum mente cõſternatæ eſſent de hoc, ecce duo viri ſteterunt iuxta illas in veſtibus ſulgurantibus.
5 Quum expauiſſent autẽ, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis, viuentem cum mortuis?
6 Non eſt hic, ſed ſurrexit. Recordamini vt dixerit vobis, quum adhuc in Galilæa eſſet, dicens:
7 Quod oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertio reſurgere.
8 Et recordatæ ſunt verborum eius.
9 Et regreſſæ à monumento, nunciauerũt hæc omnia illis vndecim, & cæteris omnibus.
10 Erat autem Maria Magdalene, & Ioanna & Maria Iacobi, & cæteræ cum eis etiam, quę dicebant ad apoſtolos hæc.
11 Et viſa ſunt apud illos, ceu deliramentum verba illarum, neque credidetunt illis.
12 Petrus autem ſurgens, cucurrit ad monumentum, & procumbens, vidit linteamina ſola poſita, & abiit, apud ſemetipſũ mirans quod acciderat.

I. 20. *vſque ad verſ.* 11.

1 PRimo verò die ſabbathorum, Maria Magdalene venit mane, quum adhuc tenebræ eſſent, ad monumẽtum, vidítque lapidem ſublatum, à monumento.
2 Curriit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alterum illum diſcipulũ, quem amabat Ieſus, & dicit illis: Sustulerunt dominum è monumento, & neſcimus vbi poſuerunt eum.
3 Exiit ergo Petrus, & ille alius diſcipulus, & veoerunt ad monumentum.
4 Currebãt autem duo ſimul, & ille alius diſcipulus præcurrit citius Petro, veníitque prior ad monumentum.
5 Et quum ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina, non tamen introiuit.
6 Venit ergo Simon Petrus ſequeoſeũ, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina poſita.
7 Et ſudarium quod fuerat ſuper caput eius, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim involutum in vnum locum.
8 Tunc ergo introiuit & ille alius diſcipulus, qui venerat prior ad monumentum, vidítque & credidit:

* Id eſt prima hebdomadis.

9 Nondum enim nouerant ſcripturam, quod oportuiſſet eum a mortuis reſurgere.
10 Abierunt ergo rurſus diſcipuli ad ſemetipſos.

Centeſima decima ſexta ſimplex M. interim ex cuſtodibus, qui metu coruſcantis angeli conſternati fuerant, nuntiant principibus ſacerdotum: à quibus pecunia corrupti, mentiti ſunt diſcipulos Ieſu nocte corpus eius furatos.

M. 28. *à verſ.* 11. *vſque verſ.* 16.

11 Illis autem proficiſcentibus, ecce quidam è cuſtodibus venerunt in ciuitatem, ac renuntiauerunt principibus ſacerdotum omnia quæ acciderant.
12 Et congregati cum ſenioribus, conſilio habito, pecuniam copioſam dederunt militibus, dicentes:
13 Dicite quod diſcipuli eius nocte venerunt, & furati ſunt eum nobis dormientibus.
14 Et ſi hoc auditum fuerit apud præſidem, nos perſuademus ei, & ſecutos vos faciemus.
15 At illi accepta pecunia fecerunt ſicut erant edocti: Et diuulgatus eſt hic ſermo apud Iudæos vſque in hodiernum diem.

Centeſima decima ſeptima ſimplex I. Maria Magdalene reuerſa ad monumentum flebat, vidit angelos, & conuerſa ad Ieſum, quem, vt is eam nominauit, agnouit, & is eam miſit nuntiare diſcipulis.

I. 20. *à verſ.* 11. *vſque verſ.* 19.

11 Maria autem ſtabat ad monumentum foris. Dum ergo fleret, inclinauit ſe in monumentum,
12 Et vidit duos angelos amictos albis, ſedentes vnum ad caput, & alterum ad pedes illic, vbi poſuerant corpus Ieſu.
13 Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Sustulerunt dominum meum, nec ſcio vbi poſuerunt eum.
14 Hæc quum dixiſſet conuerſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantem, nec ſciebat quod Ieſus eſſet.
15 Dicit ei Ieſus, mulier, quid ploras? quem quæris? illa exiſtimans quod hortulanus eſſet, dicit ei: domine ſi tu aſportaſti eum, dicito mihi vbi poſueris eum, & ego eum tollam.
16 Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa, dicit ei, Rabboni, quod dicitur Magiſter:
17 Dicit ei Ieſus: Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem meum: Sed vade ad fratres meos, & die eis: Aſcendo ad patrem meum & patrem veſtrum, & Deum meum & Deum veſtrum.
18 Venit Maria Magdalene annuntians diſcipulis quod vidiſſet Dominum, & ea dixiſſet ſibi.

Centeſima decima octaua ſimplex R. apparuit etiam duobus euntibus rus, quibus non fuit creditum.

R. 16. *verſ.* 12. 13.

12 Poſthæc autem duobus ex ipſis ambulantibus, apparuit in alia forma euntibus rus.
13 Et illi abierunt ac renuntiarunt reliquis: qui neque illis crediderunt.

Centeſima decima nona ſimplex L. duobus eodem die euntibus Emaüs, quibus noctu reuerſis creditum fuit, niſi à Thoma qui ſe ſubduxit.

L. 24. *à verſ.* 13. *vſque verſ.* 36.

13 Et ecce duo ex illis ibant eodem die in caſtellum, quod aberat ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Hieroſolymis, nomine Emaüs.
14 Et ipſi colloquebantur inter ſe de his omnibus quæ acciderant.
15 Et factum eſt dum colloquerentur, ac diſputarent, & ipſe Ieſus appropinquans ibat vnà cum illis.
16 Cæterùm oculi eorum tenebantur, ne eum agnoſcerent:
17 Et ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones quos confertis inter vos ambulantes, & eſtis triſtes?
18 Ac reſpondens vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu ſolus peregrinus es Hieroſolymis, neque cognouiſti quæ facta ſunt illic his diebus?
19 Quibus ille dixit, quæ? de Ieſu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens opere & ſermone coram Deo & toto populo.
20 Et quomodo eum tradiderunt ſummi ſacerdotes, & principes noſtri in condemnationem mortis, & crucifixerunt eum.
21 Nos autem ſperabamus eum eſſe illum qui redempturus eſſet Iſraël: Atqui ſuper hæc omnia tertius dies eſt hodie, quod hæc facta ſunt.
22 Sed & mulieres quædam ex nobis ſtupefecerunt nos, profectæ ad monumentum:
23 Et non inuento corpore eius, venerunt dicentes: ſe etiam viſionem angelorum vidiſſe, qui dicerent eum viuere.
24 Et abierunt quidam eorum, qui erant nobiſcum, ad monumentum, & ita repererunt ſicut mulieres dixerant, ipſum verò non viderunt.
25 Et ipſe dixit ad eos: O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ loquuti ſunt prophetæ:
26 Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & intrare in gloriam ſuam?
27 Et exorſus à Moſe & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo erant.
28 Et appropinquauerunt caſtello quò ibant, & ipſe ſe præ ſe ferebat ſe longius ire.
29 Et coëgerunt illum, dicentes; Mane nobiſcum, quoniam vergit ad veſperam, & inclinatus eſt dies. Et intrauit vt maneret cum illis.

L. 24.

30 Et factum eſt dum accumberet cum eis accepit panem & benedixit ac fregit, & porrigebat illis.
31 Et aperti ſunt oculi eorum & agnouerunt eum, & ipſe euanuit ex oculis eorum.
32 Et dixerunt inter ſe: Nonne cor noſtrum ardebat in nobis, dum loqueretur nobis in via, & aperiret nobis ſcripturas?
33 Et ſurgentes eadem hora, regreſſi ſunt Hieroſolymam, & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis erant, dicentes:
34 Surrexit Dominus verè & apparuit Simoni,
35 Et illi narrabant quæ geſta erant in via & quomodo fuiſſet agnitus ipſis in fractione panis.

Centeſima viceſima pars duplex L. I. tunc eadem die ſerò ianuis clauſis ſtetit Ieſus in medio (Thoma abſente) contrectandum ſe dedit, comedit, ſcripturas aperuit, Spiritum ſanctum dedit ad prædicandum pœnitentiam, remittendum & retinendum peccata, incipiendo ab Hieroſolymis poſtquam induti forent virtute ex alto.

L. 24. à verſ. 36. vſque verſ. 50.

36 Dum autem hæc loquuntur, ſtetit Ieſus ipſe in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis.
37 Expauefacti verò & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre.
38 Et dixit eis, Quid turbati eſtis? & cogitationes aſcenduot in cotda veſtra?
39 Videte manus meas, & pedes meos, nam ego ipſe ſum. Contrectate me & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.
40 Et quum hæc dixiſſet, oſtēdit eis manos & pedes.
41 Adhuc autem illis non credentibus præ gaudio & mirantibus, dixit eis: Habetis hic aliquid edulij?
42 At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & aliquid de fauo apiario.
43 Et accepit, & in conſpectu illorum comedit.
44 Et dixit ad eos: Hæc ſunt verba quæ loquutus ſum ad vos, quum adhuc eſſem vobiſcum: quod neceſſe foret impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſis, & Pſophetis & Pſalmis de me.
45 Tunc aperuit illorum mentem, vt intelligerent ſcripturas, & dixit eis:
46 Sic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati & reſurgere à mortuis tertio die,
47 Et prædicari nomine eius pœnitentiam, ac remiſſionem peccatorum in omnes Gentes initio facto ab Hieroſolymis.
48 Vos autem eſtis teſtes horum.
49 Et ecce ego mitto promiſſum patris mei ſuper vos. Vos autem ſedete in ciuitate Hieruſalem, quo ad vſque induamini virtute ex alto.

L. 20. à verſ. 19. vſque verſ. 24.

19 Quum ergo veſpera eſſet die illo, qui erat primus Sabbathorum, & fores eſſent clauſæ vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Ieſus, ſtetitque in medio, & dicit eis: Pax vobis.
20 Et quum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus ac latus ſuum: gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo Domino.
21 Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut miſit me pater, ita & ego mitto vos.
22 Hæc quum dixiſſet, flauit in eos & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctum.
23 Quorumcunque remiſeritis peccata, remittuntur eis: quorumcunque retinueritis, retenta ſunt.

Centeſima viceſima prima ſimplex I. Chriſtus die 8. reſurrectionis rurſus apparet in medio diſcipulorum, vbi Thomas aderat, qui credidit.

L. 20. verſ. 24. ad vſque fi. c.

24 Thomas autem vnus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Ieſus.
25 Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis, Niſi videro in manibus eius veſtigium clauorum, & mittam digitum meum in veſtigium clauoſum, & mittam manum meam in latus eius, non credam.
26 Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit: Pax vobis.
27 Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum hue, & vide manus meas, & admoue manum tuam, & immitto in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed credens.
28 Reſpondit Thomas & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.
29 Dicit ei Ieſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: beati qui non viderunt & crediderunt.
30 Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.
31 Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis quod Ieſus eſt Chriſtus ille filius Dei, & vt credentes vitam habeatis per nomen eius.

Digitized by Google

Centeſima viceſima ſecunda ſimplex R. rurſus diſcumbentibus vndecim, Chriſtus apparet, exprobrat incredulitatem, mandat ire & prædicare Euangelium omni creaturæ, baptizare & ſigna edere.

R. 16. à verſ. 14. vſque verſ. 19.

14 Poſtea diſcumbentibus illis vndecim appatuit, & exprobrauit illis incredulitatem ſuam, & cordis duritiem, quod his qui ipſum vidiſſent reſuſcitatum, non credidiſſent.
15 Et dixit eis, Ite in mundum vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ.
16 Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.
17 Porrò ſigna eos qui crediderint, hæc ſubſequentur: Per nomen meum dæmonia eicient: linguis loquentur nouis:
18 Serpentes tollent: & ſi quid lethale biberint, non nocebit eis: ſuper ægrotos manus imponent, & bene habebunt.

Centeſima viceſima tertia ſimplex I. Appatitio Chriſti ad mare Tyberiadis, vbi erant quatuor Apoſtoli, & tres diſcipuli, in queis Nathanaël, de grandi captura piſcium, Petro ter interrogato, & de cruce præmonito ſequi iuſſo, nec inquirere quid accideret Ioanni.

I. 21.

1 POſtea manifeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare Tyberiadis, Manifeſtauit autem ſic:
2 Erant ſimul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur Didymus: & Nathanaël qui erat à Cana Galileæ, & filij Zebedei, aliique ex diſcipulis eius duo.
3 Dicit eis Simon Petrus, Vado piſcatum. Dicunt ei, imus & nos tecum. Exierunt & aſcenderunt in nauim ſtatim, & illa nocte nihil cœperunt.
4 Mane autem iam facto ſtetit Ieſus in littore, non tamen cognouerunt diſcipuli, quod Ieſus eſſet.
5 Dicit eis Ieſus: Pueri, numquid opſonij habetis? Reſpondetunt ei: non. At ille dicit eis:
6 Mittite in dexteram nauigij partem rete, & inuenietis. Miſerunt ergo, & iam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium.
7 Dicit ergo diſcipulus ille quem diligebat Ieſus Petro: Dominus eſt. Simon ergo Petrus quum audiſſet, quod Dominus eſſet, tunica ſuccinxit ſe, erat enim nudus, & miſit ſe in mare.
8 Alij autem diſcipuli nauigiolo veoerunt: non enim longe aberant à terra, ſed circiter cubitis docentis, trahentes rete piſcium.
9 Vt ergo deſcenderunt in terram, viderunt pruuas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem.
10 Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcibus quos prendiſtis nunc.
11 Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus. Et quum tot eſſent, non eſt ſciſſum rete.
12 Dicit eis Ieſus, venite, prandete. Et nemo diſcipulorum audebat interrogare eum, quis es tu? vt qui ſcirent dominum eſſe.
13 Venit ergo Ieſus & accipit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter.
14 Hac iam tertia vice manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis ſuis, quum reſurrexiſſet à mortuis.
15 Quum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Ioannis, diligis me plus quam hi? Dicit ei, Etiam domine, tu ſcis quod amem te. Dicit ei: Paſce agnos meos.
16 Dicit ei rurſus iterum: Simon Ioannis diligis me? ait illi, etiam Domine tu ſcis quod amem te. Dicit ei: Paſce oues meas.
17 Dicit ei tertiò: Simon Ioannis amas me? Indoluit Petrus quod dixiſſet ſibi tertiò, Amas me? dixítque ei: Domine, tu omnia noſti, tu ſcis quod amem te. Dicit ei Ieſus, Paſce oues meas.
18 Amen amen dico tibi, quum eſſes minor cingebas te, & ambulabas quò volebas: quum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget & transferet quò non noles.
19 Hoc autem dixit, ſignificans qua morte glorificaturus eſſet Deum. Et quum hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me.
20 Conuerſus Petrus vidit illum diſcipulum, quem diligebat Ieſus ſequentem, qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit: Domine, quis eſt ille qui prodit te?
21 Hunc ergo quum vidiſſet Petrus, dicit Ieſu: Domine hic autem quid?
22 Dicit ei Ieſus: Si velim eum manere donec veniam, quid ad te? Tu me ſequere.
23 Exiit ergo ſermo inter fratres, quod diſcipulus ille non moreretur. Et non dixerat ei Ieſus, Non morietur: ſed ſi eum velim manere donec veniam, quid ad te?
24 Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc: Et ſcimus quod verum eſt teſtimonium eius.
25 Sunt autem & alia multa quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſe, opinor, mundus caperet eos, qui ſcribendi eſſent, libros.

Centeſima viceſima quarta ſimplex M. de alia apparitione Chriſti in monte Galilææ, vbi diſcipulos vocauerat, mandans eis docere omnes Gentes, & baptizare, promittens ſemper adeſſe ad vſque conſummationem ſæculi.

M. 28. ad vſque finem.

16 Vndecim autem diſcipuli abierunt in Galilæam, in montem quo conſtituerat ipſis Ieſus.
17 Et quum vidiſſent illum adorauerunt eum: quidam autem dubitauerunt.
18 Et accedens Ieſus loquutus eſt eis, dicens: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.
19 Euntes ergo, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti;
20 Docentes eos ſeruare omnia quæcunque præcepi vobis. Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi.

Centeſima viceſima quinta duplex R. L. De Aſcenſione Chriſti.

R. 16. à verſ. 19. ad finem.

19 Itaque Dominus quidem poſtquàm loquutus fuiſſet eis, receptus eſt in cœlum, & conſedit à dextris Dei.
20 Illi verò egreſſi, prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante per ſigna ſubſequentia.

L. 24. à verſ. 50. ad finem.

50 Eduxit autem eos foras vſque in Bethaniam: & ſublatis in altum manibus ſuis, benedixit eis.
51 Et factum eſt dum ipſe benediceret illis, diſiunctus ab eis, ferebatur in cœlum.
52 Et ipſi adorato eo, regreſſi ſunt Hieroſolymam cum gaudio magno.
53 Et erant ſemper in templo, laudantes & benedicentes Deum. Amen.

Finis Collationis & Vnionis quatuor Euangeliſtarum ex ſolo, puro, integro, & emendatiſſimo textu, natiuo ſuo ordine, & ſeorſim, & collectim, fideliter oculis omnium exhibito.

Soli Deo honor, & gloria.

SEQVVNTVR BREVES ANNOTATIONES eiuſdem Doctoris CAROLI MOLINÆI, in Collationem & Vnionem præcedentem.

SVPER PRIMA PARTE.

Luc. Cap. 1. Verſic. 1.

Agreſſi ſunt.) Verbum Græcum ſignificat propriè, manoom appooere.

2. *Sicut tradiderunt.*) Nempe Apoſtoli, & alij diſcipuli conuerſati eum Chriſto.

5. *Herodis.*) Scilicet primi ſeu magni, qui fuit filius Antipatri, & triceſimo anno regni ſui: cuius anno triceſimo ſecundo natus eſt Chriſtus.

6. *Iuſti ambo coram Deo.*) Scilicet per Dei gratiam tales habiti merito Chriſti, deinde, &c.

Præceptis.) Scilicet, Decalogi.

Iuſtificationibus.) Vox Græca δικαιώμασι propriè ſignificat Iura, inſtituta, decreta, ritus: ideo non malè veteres & recentiores verterunt iuſtificationes: & hic referuntur ad exercitia pietatis, & cæremonias à Deo inſtitutas.

8. *In ordine vicis.*) In ſua claſſe & ſuo ordine, à Dauide in 24. claſſes diſtributa, 1. Paralip. 24. b. tt. & per Eaecbiam renouato. 2. Paralip. 30. c. 31. d. & per Ioſiam, 2. Paralip. 35. a. vt tetigi ad finem Præfationis contra abuſus Papatus: & in tract. de origine & Monarch. Francorum, num. 178 cum ſeq.

13 *Deprecatio tua.*) Poteſt referri ad orationem priuatam, quam olim pro prole ſuſcipienda fecerat: vt Iſaac pro vxore ſterili orauit. Gen. 25. 21. Vel ad publicam, quam ſæpius, & tunc quoque pro aduentu Meſſiæ, & ſalute populi faciebat: vel ad vtranque.

Ioannem.) Gratiam Domini ſignificat nomen non modo conueniens perſonæ gratificatæ: ſed multo magis eius officio & miniſterio.

15. *Vinum ſicerámque.*) Nihil quod inebriare poſſit.

Spiritu ſancto replebitur.) Id eſt, Abundabit gratiis & donis excellenter præ aliis.

17 *In conſpectu.*) Cæteri quidem Prophetæ ante illum ineſſerunt: ſed iſte ante faciem, vt præcipuus omnium, & proximus perſonæ Regis, quare omiſſa verſione communi, quæ non explicat energeam verbi Græci ἐνώπιον, tranſtuli ad verbum, videlicet, in conſpectu, ſiue ante faciem.

Virtute Heliæ.) Id eſt, in zelo & virtute, quam habuit Helias, Matt. 3. 1. & 11. 14. qui corruptam religionem redintegrauit. 1. Reg. 17. 18. 19. 21. & 2. Paralip. 21.

Patrum in filios.) Id eſt, reducere filios errabundos in viam, doctrinam, & fidem Patriarcharum & Prophetarum, repurgando ſuperſtitiones & vitia, quibus populus in doctrina & moribus corruptus erat.

Populum perfectum.) Quitranſtulerunt plebem perfectam, erraverunt contra textum Euangeliſtæ, & contra vetitatem: quia ſolius Chriſti perfectio eſt. Ideo verti quamproximè ad verba & ſenſum κατασκευάζειν, in Gallico, *bien apparelle*. Duplicem eorum præparationem fecit Baptiſta: Primò præparationem Legis & Prophetarum redintegrauit: Secundò, præſſius præparando in nomine Chriſti, iam præſentis baptizauit, & ad eum immediatè adduxit.

21. *In templo.*) Scilicet, in ſancto, vbi erat altare Thymiamatis, vnde ſacerdos exiens ſuffitum, ſolebat benedicere populum: vt & 2. Paralip. 30. in fi.

23. *Dies officij.*) Quibus ſacerdotes ab vxoribus, vino & ſicera abſtinebant. Leuit. 10. 9. & 1. Sam. 21. 5.

28. *Ave gratioſa.*) Initio vertebam, gratiam nacta, quo breuius & preſſius explicarem ἐκφώνησιν Græcæ vocis κεχαριτωμένη, ſignificantis, quæ recepiſti ſauorem & amorem gratuitum: vel, quæ effecta es, vnicè grata, ſcilicet, Deo. Non enim ex eius meritis, ſed ex mera Dei electione & grata. Sed cùm animaduertiſſem plures graues antiquos authores ante Eraſmũ, qui eos ſequutus eſt, & adhuc poſt eum, vertere gratioſa, quod idem ſignificat (paſſiuam enim habet ſignificationem, vt apud Ciceronem, & alios claſſicos linguæ Latinæ authores) ceſſi eis, relicta periphraſi mea, quamtumuis breui. Tum vt vnicam Græcam vocem per vnicam Latinam reddendo magis conformater textui originali. Theophilactus, vel potius eius interpres Io. Oecolampadius, & nuper Hentenius doctus interpres Euthymij veteris authoris Græci, verterunt, gaude gratioſa: & certè verbum, gaude, magis quadrat naturæ ſignificationi verbi Græci χαῖρε, gaudio & lætitiæ huius hilariſſimæ & iucundiſſimæ ſalutationis. Et hos merito ſequutus ſum in hoc verbo in verſione Gallica, vbi rationem reddidi. In Latina verò quominus diſcederem ab antiqua verſione Latina, quam doctiſſimi quinque in hoc verbo ſequuntur, cum eis poſui defectiuum & imperatiuum verbum, Aue.

29. *Turbata eſt.*) Tam ob reuerentiam quam habebat erga Deum, quàm ob inopinatam nouitatem talis benedictionis in vltimis verbis, multeri conuenientibus, & non virgini.

34. *Quomodo.*) Intelligens hæc dici de conceptione Meſſiæ, cuius etiam tempus veniſſe ſciebat: non immeritò cogitabat & inquirebat de altiori modo, quàm carnali vel humano. Malè ergo nonnulli incredulitatem ei, ſicut Zachariæ, imputarunt: eleuantes illam, quòd Zacharias quidem habebat exempla liberorum ex vetulis & ſterilibus, vt Sarram Gen. 18. 21. 12. Virgo verò nullum: quæ eleuatio impertinens & ſuperuacua eſt.

35. *Ex te.*) Monoſyllaba, exte, legi in vetuſtiſſimis Bibliis, quorum exemplar vnum habeo impreſſum Lugduni, anno 1479. & eſt vetus indubitata litera. Ita etiam legunt antiqua & noua breuiaria & officia Romana, tam Latina vbique, quàm Græca, per Aldum Venetiis anno 1512. impreſſa, ſic Santes Pagninus. Sed Eraſmus (quem Bucer. & Bulling. ſequuntur) mihi ſolus videtur in quoddam exemplar hac in re defectiuum incidiſſe, cuius error dimanauit in multa exemplaria Græcè, Latinè: Baſilææ, Tuguri, Pariſiis, & Lugduni, iuxta Eraſmicam recognitionem

impreſſa: quinetiam Geneuæ in eorum Gloſa noua ordinaria, in tres priores Euangeliſtas, anno 1549. & 1564. edita. Sed nuper Geneuenſes (præſertim Theodorus Beza) agnito errore, hæc duo monoſyllaba, ram in Latinis, quàm in Gallicis ſuis codicibus prudenter reſtituerunt, hoc etiam probat tex. quem non citant M. 1.16.

46. *Anima.*) Vel ſpiritus, tam intellectu, quàm voluntate, duabus præcipuis partibus ſuis.

48. *Humilitatem.*) Paruam & abiectam conditionem Theodorus Beza nuper vertit, quia teſpexit ad humilem ancillam: quod facilè admitti poteſt in paraphraſta vel enarratore, quid illud Virgilij: Arma, virumque cano eaponit, virum armatorum: Sed non æquè in interprete, altàs multis locis teatus Euangelicus paſſim inuerteretur, vt Rom. 2. 4. aut diuitias bonitatis illius: verecundum eſſet, aut bonitatem diuitem: & Beza qui ibi vertit, an copiam benignitatis eius, vertere potuiſſet, an benignitatem eius copioſam: quæ nimia licentia interpretibus adimenda eſt, & ad paraphraſtas teleganda. Quin nuperus interpres Theophylact. eodem modo, vt ſcripſi, vertit. Euthymius antiquus author Græcus exponit vilitatem. Sed hic valde notari merentur pia expoſitio Theophylacti, qui facit Virginem de Deo ſic loquentem, ille reſpexit ad me humilem, non ego ad illum reſpexi, ille mei miſertus eſt, non ego illum quæſiui, & ab hinc beatam me dicent omnes generationes, non ſola Elizabeth, ſed & eorum generatio qui ete diderint. Cur autem beatam me dicent? num propter meam virtutem? non: ſed quia fecit mihi magnifica Deus.

49. *Generationes.*) Id eſt, omnes ætates, vel omnia ſæcula: hoc eſt, ſemper memoria fiet gratiæ & fœlicitatis, quæ mihi contigit.

52. *Detraxit*) Id eſt, deiecit elatos in dignitate & potentia.

55. *Sicut loquutus eſt.*) Iuxta promiſſiones factas Abrahæ. Gen. 17. & 22. Ero Deus tuus, & ſeminis tui poſt te in æternum. & Gen 3. De ſemine mulieris conteritur caput ſerpentis.

66. *Manus Domini.*) Gratia Dei ſcilicet in eo rot modis oſtendebat vt certò cognoſci poſſet eum fore virum excellentem.

67. *Repletus.*) Non quia iam haberet Spiritum ſanctum: ſed quod maiore eius virtute & manifeſtiore quàm prius duratus fuit, vt de Apoſtolis dicitur, Act. 2.4.

77. *Remiſſionem.*) Oſtendit ſalutem conſiſtere in remiſſione peccatorum, qui eſt principalis punctus Euangelij.

78. *Oriens ex alto.*) Sol iuſtitiæ, qui nobis è cœlo illuxit, Malach. 4.2. Zachar. 3.9. & 6.12.

Exemplar vt. die meditando.

* Attende Chriſtiane lector, dulciſſimam hiſtoriam initij redemptionis noſtræ: præſertim virgine matre ſalutante Elizabeth, congratulatura ei, quòd ea prægnans eſſet ea filio. At ea ſalutantem præuenientis, ait eam prægnantem ex ipſo Meſſia redemptore mundi, quanta vtriuſque lætitia in Dei adorationem laudeſque recidens? Ad æterna iam gaudia præludens: quotus triumphus eccleſiæ Dei præſentis & exultantis in domo Zachariæ? nequaquam fiementibus diabolis, quorum imperium Chriſtus conterebat: ao putemus bonum illum ſenem abfuiſſe? quin potius ad huoc cœleſtem concentum, non conceoroter, ſed congratulatotem accorriſſe? quàm humili, quàm iucunda ſaloratione, non verbis, ſed deeentibus & caſtis ſignis eahibita virginem matrem eaceptt, loquelam ſibi reſtituendam expectans, poſt filium ſuum breui ante Chriſtum, in vtero vt ſignis præſentem, naſciturum eumque præceſſurum, eique eccleſiam ante faciem omnium præparaturum. Spectabant inter ſeſa miracula Dei in ſe facta, de quorum eitam ſalutari exitu certi erant, & Deum certatim magnificabant, tribos circiter menſibus hæc agentes in domo Zachariæ: vbi diſceſſum virginis moa caeeperunt noua miracula & gaudia, & continoæ Dei laudes, & cantica prophetica io natiuitate & circumciſione Baptiſtæ. Similis quanquam diuerſo modo congregatio & exultatio eccleſiæ io natiuitate Chriſti. Non ignorabat virgo ſe parituram in Bethleem: ſed vt cundi haberet occaſioocm tectam, & paopertatem experiretur, ordinauit Deus eo tempore deſcriptiooem illam primam, de qua in par. ſeq. At cœlitus edocti paſtoees accurrerunr in fide, Chriſtum ea hora natum adorare, & reſtimonium cunctis reddere rcuelationis cœleſtis. Rurſus quadrageſimo die in ipſo remplo Salomonia, ſeu preſſius loquendo in templo ſecundo, ſub Zorobabelo, & Eſdra cooſtructo: cuius gloria, tamerſi oon ram deaurati maior futura erat priori, teſte Malachia, propter aduentum ipſius domini io eo, vt ea prima infantia Chriſti contigit: congregatis eadem hora Spirituſſanctt inſtinctu pio illo & vetulo doctore Simeone, & Anna prophetiſſa cum Maria, Ioſepho, & paucis aliis, ſed fidelibus & eaceelleotee illuminatis: quum non ſolùm haberent Chriſtum in medio ſui corporaliter præſentem, ſed etiam corporaliter illum viderent, vt 1. Par. 3. Deinde tutſus in habitatione Mariæ & Ioſephi Bethleem congregata, ſeu aucta eccleſia ea primitiis Gentium. Magi enim illi non vt futurum Monarcham magnum, ſed vt ſaloatotem mundi prædictum à prophetis, quorum ſcripta quædam viderant & audierant, quin vt filium Dei à Maria & Ioſepho edocti, ſecundum quod par. 4. in annotat. diam, religioſè adotauerunt, eccleſiæ Chriſti, corpotti etiam profeſſione incorpotati. Hanc & ſemel tantum meditationem in exemplum ſetipſi: vt lectores admoneantur primò, non eſſe frigidè ſacra ſcripta legenda: ſed cum meditatione, & oratione, vt copioſiorem fructum inde recipiant. Secundò, non eſſe temerè meditationem atteotandam, niſi ab exeeeitato in frequenti auditione & leſtione vetbi Dei. Facilè enim imperiti ſomnia ſibi fingunt, & (quod peios eſt) in illis ſibi placent. Tertiò non eſſe in illis meditationibus euagandum vltra verbum Dei, ſed intra eius fines taotum, & ſemper ea analogia fidei breuitú que & intentius, quàm eatentius, ne quis loeos detur Sathanæ transfiguranti ſe in angelum lucis: ptout luculentet, ſub magnis ſuperſtitionom & ſuperpetbiarum tenebris petoicioſiſſimis, diu factum liquet ex loogis illis & pudendis hetemitteorum, monachorum patrum vitis, & legendis, quas vocant, Sanctorum: necnon mendteantom præſertim funiqerorum, & blaſphemo eotum libro coofotmitatum.

Modus recte meditandi.

In ſecundam partem.

M. 1.

6. *Duid.*) Hucuſque M. proſequitur naturalem genealogiam Chriſti, quam L. deinceps proſequitur per Nathan, à quo (& non à Salomone) naturaliter deſcendit virgo Maria. Sed M. deducit genealogiam naturalem Ioſeph per Salomonem, quæ eſt etiam legalis genealogia Chriſti.

Oziam.) Hic M. tres teges omittit, contentos oſtendere ſeriem genealogiæ: Cæterùm abbreuiaos numetum vt enm redueeret in tres quatuordecimas. Ioram enim genuit Oziam vt abnepotem, non vt filiũ 3. Par. 22. & 25. vt Ethnici, Porphyreus & ſimiles, præſertim rempote Iuliani Apoſtatæ, & hodie Turcæ & Mahumenci Iodæique malè & ioſuam perniciem irrideaot Euangeliſtam: hinc fomentes frquſtam occaſionem oculos ſuos & aures obturandi. M. autem conſultè bos tres potius, quàm alios omiſit: quia

Ioram

ſoram duxerat filiam impiiſſimæ Iezabelis. mentio filij eius vſque ad quartam generationem de geoalogia Chriſti delentur ſecundum Hieronym. hic.

20 *Somnium*.) Species reuelationis Num. 12. per quem Deus certitudinem meam imprimit.

Gentium.) Non placuit hic vulgata editio, habens natum, etiam ſi Sanctes ſequatur: quia excedit nec congruit hiſtoriæ. Nec placuit quod Eraſmus vertit conceptum, tum quia minus reſpondet græco γενηθὲν, quod excedit ſimplicem conceptum. Tum quia conceptio Ieſu non fuit paulatim humano embrionis modo: ſed ſtatim mox vt virgo dixit fiat mihi ſecundum verbum tuum, ex eius ſemine formato corpore, creata anima, & hypoſtaticè vnito æterno Dei filio, in vnam ὑποστάσιν perfecti & Dei & hominis perſonam in vtero virginis. Et ſic placuit vertere geonti, quod rem perfectam ſignificat vt generatum, & magis Græco verbo Euangeliſtæ reſpondet: vt etiam volunt Euthymius antiquus author Græcus. Quamuis enim M. intuio Hebraicè ſcripſerit: tameo quia ſtatim diſcipuli, non abſque eius conſenſu vel auctoritate, in Græcum verterunt, ad vſum vniuerſalis eccleſiæ, litera Græca ipſius quoque M. cenſenda eſt, nec eſt dubitandum quin optimè & appoſitiſſimè ad prototypum Matthæi vertetint.

23. *Emmanuel*.) Deus enim nobis cooiuoctus eſt medio Chriſti, qui Deus & homo eſt.

25. *Primogenitum*.) Non quod poſtea alios habuerit filios, nam ſit enim virgo: ſed quia Chriſtus ioquantum homo, primogenitos eſt omnium electorum & omnium è mortuis reſuſcitatorum ad gloriam. Coloſ. 1. Apocalyp. 1.

L. 2.

4. *Bethleh m*.) Quia eſt altera Bethlehem in tribu Zabulon Ioſue 19 b. 15. Iudicum 12. b. 8.

12. *Signum*.) Tum vt eſſent certi illum eſſe, tum ne offenderentur de eius paupertate.

14. *Beneuolentia*.) Aliàs beneplacitum ſcilicet, Dei in Chriſto & per Chriſtum è virgine natum, & patre ſigillatum Ioh 6. 27. Hoc beneplacitum gratuitum, eſt origo & perfectio noſtræ electionis, pacis & beatitudinis.

In tertiam partem.

L. 2.

23. *Eorum*.) Theodorus Beza ex quibuſdam codicibus inoenit ἐαυτῆς, legit eius, ſcilicet, Mariæ. Ego verò puto illos eſſe mendoſos, & retinendam veterem & communem literam: quia ſecundum legem Moſi, Leoitic. 12. purgatio referrur non ſolùm ad matrem ſed etiam ad fœtum, ob peccatũ otiginale, quod agnoſci iuberur. Quanqoam autem nec Maria, oec Ieſus indigereot, tamen ambu parenrunt Legi, vt teſtatur Euangeliſta. Ipſa quidem concepta fuit in peccato, ſed Chriſtus non ſolùm conceptus eſt ſine peccato: ſed etiám matet eius concepit eum ſioe peccato. Sic Cbriſtus reſtituit opera Dei deſtruendo opera diaboli. 1. Ioan. 3. b. Et ideo dicitur ſemen mulietis, oon viti: quia matet noo concepit eum ſuſcepto ſemine, & ſic non erat immunda, nec obnoxia legi Leuiticæ, cot tamen paruit, vt oſtenderet ſe ſociam eccleſiæ, nec daret esemplum negligeodi publicas cæremonias. Hebr. 10. 55. Tum les de primogenitis offetendis pnocipaliter pertinebat ad honc eius filium, vt in aonot. ſeq. verſ. 23.

23. *Adapetiens*.) Magoum & ſingulare latet hic myſterium, Nullus enim intactam aperuit, oiſi ſolus Ieſus. In conceptione qoidem nullo modo fuit aperta, ſed fuit in natiuitate. Reiecto enim Sophiſtarũ figmento, quod filios, vt radius ſolis per vitrum illæſum, tranſiuit miraculosè, dicendum & credendum quod naturaliter ruptis obicibus, & locis apertis exiit, & natus eſt: & quod Virgo ſupernaturaliter prægnans, verè & naturaliter peperit, vt verè & naturaliter partum lactauit. Ieſus ergo propriè vnicus ille eſt qui naſcens adapetuit vulvam quæ nunquam aperta fuerat: & ſic non imputatiuè & participatiuè, ſed verè & eſſeotialiter eſt Sanctus ille, & ſanctitas ipſa, qoæ omnes alios ſanctificat. ita etiam Matt. Bucer. hic.

29. *Dimittis*.) Verbum Græcum ſignificat abſoluere crimine vel debito, aut vinculis: & notat hic Theophylactus ſanctos homines habere corpus prò carcere & vioculis. Non mirum ſi hic pius ſenex tantùm gauiſus eſt viſo Domino, quum Abraham viſo die eius longè, gauiſus fuerit. Ioan. 56.

33. *Ioſeph*.) Ita Santes legit, quia in emendatioribus libris Græcis non habetur hic πατὴρ, ſed, ὁ ἰωσὴφ. Ita etiam legit antiqnus author Græcus Euthymius Zigabenus, & exemplar Complutenſe. Itaque ſequutus ſum exemplaria antiqua, quæ certum eſt congruere veritati, quamuis omnes alij & Eraſm. Oſiand, Calum. Bucer. Brentius hic homil. 17. Bullinger, Beza, editio VVitebergica, Tugurina, Genevenſis, vulgatam editionem in hoc ſequantur, eommodè taoten exponentes de patre putatiuo.

35. *Reuelentur*.) Crus ſuperueniens corda esplorat, & tetegit qui ſint veri Chriſtiani, qui verò hypocritæ.

36. *Prophetiſſa*.) Rariſſimum esemplum, præſertim quo Propheræ defecerant. Malachias enim vltimus recenſet qui ante 500. annos obierat, ante quod tempus tarè fuerant prophetiſſæ, vt Maria ſoror Moſi, Exod. 15. 29 Deborath. Iudic. 4 4. Holda. 2. Reg 22. 14. Rarum igitur hic erat & ſingulare donum Dei in eccleſia quantumuis diſſipata, vt tunc erat, quaſdam tameo ſemullas reſeruat.

Super quarta parte.

M. 2.

1. *Magi*.) Sic vocant Perſæ & Chaldæi philoſophos ſuos, imo præcipuos politiæ ſoæ. Cælius Antiqoat. lection. lib. 5. cap. 45. Non eſt intelligendum quod omnes, ſed rantũ pauci è multis, puta decem aut viginti diligentiorum, ex his qui reuereotiam Dei habebant, quales puto adhuc fuiſſe plures in Perſide, & Chaldæa, vbi eccleſia verè Dei & plures prophetæ vltra octoginta annos, reſiderunt durante captiuitate Iudæorum: quæ partem iocœpit plus decem annis aote deſtructionem Hieroſolymæ & templi, à quo rempore fuit ibi in totum annis ſeptuaginta, quibus lapſis plures adhuc Iſraëlitarum illic remanſerunt, quibus non deerant libri Moſis & Prophetarũ. Cùm igitur etiam Nabuchodonoſor ille magnus cõoerſus fuerit, & filius eius Euilmerodach, qot regnauit poſt eum pacificè triginta annis, & inſoper eius ſtirpe deleta, viuente adhuc & doceotu Daoiele Propheta, Cyrus Monarcha per leges & edicta, magna teſtimonia de Deo cæli culto à Iudæis, & de religiooe Iodæorum præſtiterit: pluſquoá probabile eſt plures familias eorũ, qui conuerſi fuerant per prædicationes & miracula Propheratũ (præſertim Danielis, qui à pueritia ſua ibi vixit & docuit vſq; ad aduentũ Cyri, vel etiã deioceps, & ibi obiit) remãſiſſe illic, & aliquid conſeruaſſe de ea ſancta memotia & religione Multũ ergo errauerũt qui ſcripſerunt, Deindo anoo 1549. in formam nouæ gloſſæ ordinatiæ in tres primos Euãgeliſtas redigerũt, quod magi iſti veniẽres ad adorandũ regẽ nuper natũ oihil diuinitaris aot ordinationis Dei cogitabãt: ſed tantũ augurabãtur ſorè queodã magnũ præcellentẽ regẽ inter heroas & ma-

gnos pincipes mundi, quem ſuis officiis deſiderabant A
præuenire & gratificari, vt faoorabilem haberent, ſi
quando moneret in Orientem. Sed adhuc magis pro-
fanarut hanc ſanctam hiſtoriam, qui ſcripſerunt, ma-
goshanc notitiam habuiſſe per ſcientiam Aſtrologiæ
ſuæ. Quicquid enim eſt vel dependet à doctrina &
religione Dei, nullo modo ab aſtris dependet, à qui-
bus mihil omnino earrahi poteſt, præter generale re-
ſtimonium commune ſenſui naturali, etiam Ethnicis,
de quo loquitur initium Pſalm. 19. Cæterùm quic-
quid eſt propriè religionis, deſcendit in eorum per
reuelationem Dei ſupercœleſtem. Falſa ſomnia com-
menti ſunt qui ſcripſeruut, hos bonos magos eſſe
de ſtirpe impij illius ariolij Balaam, de quo Num. 22.
Is enim non erat de Perſide remotiſſima: ſed de vici-
na tegione filiorum Ammon, & ad internecionem B
cæſus fuit ab Iſraëlitis. Numer. 31. Inter ea quæ E-
raſm. addidit operibus Cypriani dubitans an eius
ſint, legitur tractatus de ſtella, & magis per quendam
impertum factus, qui tam ineptè putat, hos magos
edoctos varicinijs vnius prophetæ Baalami, (cùm ia
ante plus mille quingentos annos occiſus fuiſſet, hi
verò abuodarent plurium Sanctorum Prophetarum
ſcriptis, à quadringentis octoginta ſeptem annis)
quàm ineptè putat eos è Sabba veniſſe, Ethiopiæ
tegione meridionali vrbi Hieruſalem, vt patet.
Matth. 12 42. Ibi regina Auſtri: cùm Euangelium
diſertè ſcribat eos veniſſe ab Oriente, multum etiam
errarnot qui nuper ſcripſerunt hos magos, fuiſſe phi-
loſophos Indos Gymnoſophiſtas, qui longè vltra
Perſidem nnduatem & pauperiatem profitebantur C
in India: multum tamen diſtantes à craſſis monachis
hodierois. Hoc enim non ſolùm eſt contra fidem om-
nium veterum hiſtoriarum: ſed etiam contra ſeriem
hnius Enangelii. Itaque cum antiquis præſtantioribus
Eccleſiæ doctoribus, exiſtimo hos magos, magnatea
fuiſſe Perſidia, qui à ſuis deceſſoribus & per ſcripta
dictorum Prophetarum maximè Danielis, cùm heb-
domadas legiſſe potuerant: babebant aliquam cogni-
tionem & ſpem futori ſaluatoris mnodi, qui ex Iudæis
prodire debebat & eapectabatur, & quod Dens gra-
tia ſua natiuitatem filij ſui eis, vt primitiis Gentium
reuelanit. Quanquam non puto hanc reuelationem
ram claram & apertam initio fuiſſe, qualis illa facta
paſtoribus Bethlehemeticis, qui erant Iſraëlitæ & ca-
paciores, quippe qui audiuni verbi Dei & cæremo- D
nias ſtequeotauerant Sabbathis in ſuis ſinagogis: talis
tamen etat, vt ſufficeret ad impellendum eos quære-
re ſaluatorem, cuius etiam ſalutis luculentet oſtende-
tunt ſe maiorem cogoitionem & certitudinem habe-
re, quàm plutes etiam præcipuorum Doctorum &
Sacerdotum Hieroſolymæ iuncto ſigno diuinius eis
dato, de lumine illo ambulatorio in aëre, vt miniſte-
rio aogeli, & cœleſti miraculo dirigetetur. Angelus
autem Dei non mioſtrabat lumen eorporale ſine
quodam ſpirituali lumine alicuius ſanctæ reuelatio-
nis, circa quam non tantum conſtantiæ χριϛιανισμοῦ
habuiſſent, non ſolùm contra ignorantiam: ſed etiam
contra publicam illam turbationem omnium, & ma-
ximè primorum totius Hieroſolymæ, etiam eorum E
qui adminiſtrationem Eccleſiæ & religionis curam
habebant. Iudæi miniſtri quidem etant, & cuſtodes
miniſteriotum Teſtamenti, & eloquiorum Dei, ad vſ-
que aduentũ Chriſti Roman. 3. Sed non ſequitur in-
terim gratiam & miſericordiam Dei inter Iudæos in-
cluſam. Quod ſi etiam intet Gentes quoſdam interim
ſibi fideles habuit, id maximè à temporedictæ tranſ-
migrationis fuit in Chaldæa, & Perſide, vbi nondum
quadringentis qoinquaginta ſeptem annis floruerat
Eccleſia Dei. Hactenus mihi ſufficiat ab impietate &
paganiſmo, præfatorum Magorum fidem vindicaſſe,
quàtus initio paruã, & Hieroſolymis concuſſã & ex-
ploratã, ſed non extinctã, imò cũ turſus viderunt lucẽ
illam angelicam, cum prophetia Hieroſolymis audita
conſonantem, & magis auctam conſpectu & adora-
tione Chriſti, & ex his quæ veriſimiliter à Maria &
Ioſepho didicerunt, poſtquam cauſam adnentus &
certamina Hieroſolymis habita narraſſeot, & analo-
giam oblationis ſuæ didiciſſe bunc ſummum eſſe tegẽ
deſigoatum per aurum, & ſummum Sacerdotem deſi-
gnatum per thus, & hoſtiam pro peccatis deſignatam
per myrrham: vt ſatisindicat Irenæus aduerſus hære-
ſes *lib. 3. cap.* 10. Nec dubito eos reuerſos minus dili-
genteam his apud ſuos prædicandis fuiſſe, quàm pa-
ſtores illi Bethlehemetici, etiamſi illos his in cogni-
one myniſteriorum æquare non audeam, vt dixi, &
multomious quod infantem Ieſum, Deum, & homi-
nem tunc agnouerint, quamuis id adhuc Theophi-
lact. quia etiam Apoſtoli ante reſurrectionem Chriſti
non omnes nec plenè ſcierunt. Sed turpitet & inſulſe
errarunt Papiſtæ qui bos reges tres tantum, è diuerſis
regionibus, contra apertum textum Euangelij finxe-
runt, & ſeorſim munus ſuum obtuliſſe, quum ſimul
omnes obtulerint. Vetus illa fictio triom Regum, do-
cumentum eſt inſigne, quam nulla fides adhibenda ſit
vitis, miraculis, & reliquiis ſancticulorum papiſtico-
rum, quæ nunquam audiuit Epiphanius Hieronymi
συγχρονος & amicus, qui plus ducentis annis poſt Ire-
næum ſcriptum reliquit magos illos Perſicos fuiſſe
quindecim.

3. *Turbatus.*) Herodes enim iam ter ferè deturba-
tus regno, magnis prælijs victor, attriuerat Indæos
ſibi à nouis armis & ſectionibos metueotes, dum ab
aulicis Herodis hac occaſione de nouarum rerum ſtu-
dio inſimularentur, & adhuc recens erat cædea ſummi
conſilij Iudæorum, ex domo Dauidica ſelecti, quod
vocabant, Senhedrim, ab Herode perpetrata, ſecun-
dum Philonem.

6. *Iuda.*) Formam verborum Hebraicorum non
moratur Euangeliſta, contentos ſenſum reddere.

13. *Illis.*) Non etgo ſeptem & viginti dies aut lon-
gius poſt eorum abitum. Itaque neceſſe fuit hanc 4.
partem collocare poſt præcedentem, de præſentatio-
ne Chriſti in templo. Venerũt enim Magi plus vnde-
cim menſibus poſt eam, vt reſtatur Euſebius, qui fuit
epiſcopus Cæſarienſis, ante magnum illud Concilij
Nicenum: & ſic tempore primitiæ Eccleſiæ, quo
memotia recentior & certior erat, & patitet Hiero-
nymus in eorum Chronico de Supputatione tempo-
rum: vbi ſcribunt Chriſtum natum anno quadrageſi-
mo ſecundo Impetij Auguſti: Anno verò regni Hero-
dia triceſimo ſecundo, ſub Olympiade 194. Magos
verò veniſſe ſub Olympiade 95. Anno Auguſti 44.
Herodis verò 34. Et conſequenter non primo, ſed ſe-
cundo demum anno natiuitatis Chriſti: vt etiam ſatis
ionuit textus Euangelicus verſ. 16. Ita etiam ſenſit
Andreas Oſiander, & firmat Ioan Funccius Nori-
bergeoſis, lib. 4. Commentariorum in ſuam Chrono-
logiam. & Paul. Ebertus Kytingenſis, in Hiſtoria Iu-
dæorum, à reditu Babyloois vſque ad excidiom Hie-
roſolymæ: & eſt veritaa. Et nimis futile eſt quod qui-
dam etiam Docti diuinant, Herodem iram ſuam ali-
quot menſes diſſimulaſſe, & interim parentes Ieſu in
fuga tranſiſſe per templum, & mox iter reflexiſſe per
Ægyptum. Ira enim Tyranoi valde erat magna: vt ait
Euangeliſta. verſ. 16. Imò non ſolùm etat magna, ſed
præceps tanta accelerandi cædes cupidine, ne quis ef-
fugeret, vt ſpatium non habuerit recordandi filij ſui
infaotis, & alio transferendi, qui ſimul occiſus eſt:
Macrobius Saturnal. lib. 2. Ioachim. Vadia. in Epito-
me Geographiæ, in verb Idomæa. Quî fit ergo, vt
hebdomadam inſtinere potuerit? Certe non eſt veri-
ſimile biduum dilatam, quum etiam ſciret quoſdam
poeros poſt Magos fugere poſſe. Tum Ioſeph mox,
vt monitus ab Angelo, eadem oocte profugit ver-
ſus Ægyprum, vt air ipſa veritas, 14. Quomodo

ergo fugiens, veniſſet plena luce in ipſa Hieroſolyma, & in templum omnibus obuius, & ſub tam inſignibus teſtimoniis Chriſti palàm factis in templo? Quod ſi palàm veniendum erat, & legi parendum publicè in templo: cur arripiebat fugam noctu augendo ſuſpicionem? Tum conſtat Ioſephum arripuiſſe fugam ex Bethlehem, vt iret Ægyptum, & ſic verſus meridiem: non ergo tunc profectus fuit verſus Septentrionem, vbi Hieroſolyma Regia tyranni, & media luce. Tum ſugit paulò poſt digreſſum Magorum, & veriſimiliter nocte proximè ſequenti. Igitur hæc Magorum hiſtoria ſequuta eſt præcedentem præſentationis Chriſti, & prophetiam Simeonis de luce reuelanda Gentibus, Luc. 2. 32. quæ Prophetia infra annum magnificè impleri cœpit in Magis, vt in primitiis Gentium. Et oportet Prophetiam præcedere euentum: & eſt pulchra analogia harum trium reuelationum Chriſti in eius infantia. Prima, nocte paſtoribus: Secunda, in templo media luce: Tertia, gentibus, & in ipſo foro publiciſque cœtibus, & in aula ipſa Tyranni, cuius gladij mox deſeruerunt in inſontes, vt mos eſt Tyrannorum, tunc maximè ſæuire, quando profeſſio Chriſti, non iam clàm, nec priuatim fit (in quo facilè conniuent) ſed cùm emergit in publicum, id demum eos vehementer vrit: vt hoc tempore anno 1562. experti ſumus.

In quintam partem.

M. 2.

22. *Aliæ.*) Vbi præerat Philippus, alter filiorum Herodis, manſuetus & æquus: contra quam Archelaus propter tyrannidem, primùm titulo Regio priuatus, & tandem Viennam Galliæ relegatus: teſte Ioſepho, Antiquit. Iudæor. lib. 17. cap. 15. & cap. 17. hic autem verſ. 23. in fi. non eſt inquirendum de quo Propheta, quia multorum ſcripta perierunt, vt teſtantur hic Chriſoſto. homil. 8. Tom. 2. & Theophylact.

L. 2.

39. *Reuerſi.*) Poſtquàm interim honorati fuiſſent à Magis in Bethlehem, vnde fugerant Ægyptum, è qua circiter poſt vnum annum, redierunt Galilæam, vt patet per annot. vlt. præcedentis partis, & authores ibi citatos.

In ſextam partem.

L. 2.

44. *Omitatu.*) Decebat eos tutmatim incedere, cùm Nazareth diſtaret à Hieroſolymis plurium dierum itinere. Tum Nicol. Lira hîc, & plenius 1. R. 1. col. 3. ſcribit, quod ex ſtatuto Iudæorum (ad magis ſeruandam continentiam tempore magnæ ſolennitatis, vt Exod. 19. 15. facto) viri ad Paſcha ſeorſum à mulieribus ibant, & redibant in vno comitatu, & mulieres in alio: pueri verò non ſuſpecti, indifferenter ibant, in comitatu virorum, aut mulierum: Ideo Ioſeph non videns Ieſum in comitatu virorum, putabat eum eſſe in comitatu mulierum, cum Maria, quæ pariter credebat eum eſſe in comitatu virorum.

46. *Templo.*) Scilicet, in atrio, quod omnibus Iſraëlitis promiſcuè patebat, ſuprà L. 1. 10. in margine. Hæc poteſt dici quarta reuelatio, vel appatitio Chriſti in ſua pueritia: quamuis enim tunc non ſit ibi concionatus, vt ſummus doctor vel Meſſias, quod facere non incœpit, niſi poſt baptiſmum ſuum, & Theophaniam illam, de qua infrà par. 3. (& adhuc poſt tentationem, & victum Satanam, infrà patt. 10.) tamen non permanſit ibi triduo, & media luce ſedens inter doctores: quia quoſdam ſaltem ex illis luce ſuà interna afflaret, & ſe Chriſtum promiſſum, iam in carnem aduentum oſtenderet: diſertè etiam expreſſit, Deum eſſe patrem ſuum. verſ. 49. Potuit plures ibi deinceps accedere cum parentibus. Sed ſilendum & abſtinendum eſt nobis, de his quæ Spiritus ſanctus nobis per ſacras Scripturas (quæ abundanter ſufficiunt) non reuelauit, nec tradidit. Ioſephus autem lib. 18. cap. 2. de Antiquit. Iudæor. ſcribit Coponio Iudæam procurante, & ſic circa hæc tempora, templũ Hieroſolymæ fuiſſe prophanatum, ſparſis per cunctas porticus & totum phanum oſſibus mortuorum, diebus Azimorum, hoc eſt, Paſchæ noctu, quia mos erat ex media nocte portas templi à ſacerdotibus aperiri eo feſto: vnde quidam docti colligunt ſignum fuiſſe, cœremonias, & factificia Moſaica templi breui finitura, cùm Dominus ipſe iam ibi viua voce doceret.

49. *Sunt.*) Debitum igitur Deo officium, patris & matris debito officio præferendum eſt: & ſic non eſt hæc inobedientia erga parentes, multò minus rebellio eſt quando ſubditi præferunt honorem, ſeruitium, & obedientiam Dei, edictis ſuorum Principum vel Magiſtratuum: quicquid Tyranni & eorum adulatores ſiue palliati, ſiue togati, improbè cauillentur, cum vulgo Epicureorum: quandoquidem parentum obedientia maior & prior eſt iſtis.

50. *Ipſi.*) Non quia certò ſcirent illum eſſe Chriſtum: ſed quod neque tempus, neque modum ſciebant eius vocationis.

52. *Homines.*) Inquantum homo, non habuit omnem ſcientiam ab initio (vt Papiſtæ ſomniant) ſed per gradus, communem tamen facultatem exupetantes & anticipantes.

In ſeptimam partem.

M. 3.

4. *Pilis.*) Rudi panno inde contexto.
Locuſtæ.) Auiculæ permiſſæ, Leuit. 11. 22. Parthi & alij populi viuntur, vt cibo parabili. Plinius lib. 11. cap. 19. lib. 16. cap. 30. Strabo coſmographiæ lib. 16.

Sylueſtre.) Non paratum à phatmacopola, ſic panem ruſticum, non delicatum.

6. *Peccata ſua.*) Non ergo baptizabat niſi abnegantes malam doctrinam & vitam, & profitentes doctrinam & obedientiã Dei, fidémque ſalutis in Chriſtum ſeu Meſſiam, quem Ioannes iam veniſſe, & mox apparituum prædicabat, nec tamen ſe noſſe eum, donec Deo reuelante vidiſſet: reticit à Baptiſmo venientes ambitioſè, & ſine fructu pœnitentiæ, verſ. 7. 8. 9. 10. 12. Hæc publica reprehenſio Principum Synagogæ, exactio publicæ pœnitentiæ à publicè peccantibus, comminatio damnationis æternæ multum corroborauit doctrinam Baptiſtæ coram populo: quia oſtendit eum valde magno ſerio loqui, vt nec principibus eccleſiæ ordinariæ vel Synagogæ parceret, ſed eos in ordinem redigeret. Illi non vt plebs, non vt milites, non vt publicani ad profeſſionem pœnitentiæ ſeſe peccatores confitendo, venientes, interrogabãt, quid factemus? L. 3. 10. 12. 14. Sed putant Baptiſtã exiſtimatutum honorẽ, vel auctoritatẽ addi Baptiſmo & miniſterio ſuo, ex ipſo quod etiã principes Synagogæ baptizandos ab eo ſeſe offerrent. At ille nec ambitũ, nec humanæ auctoritatis additamentũ curans, ſed ſacramenti abuſum auertere volens, vt pœnitentes & confitentes admittebat: Ita aliis publicè denegabat, etiã sũmatibus populi, prius exigens ab illis manifeſtos fructus pœnitẽtiæ, id eſt, vt nuntiarẽt nõ ſolũ malis operibus, ſed etiam ſuperſtitionibus falſiſq; ſuis do-

ctrinis & dedocerent quæ malè docuerant, profitentes ſeſe amplecti doctrinam prophetieam & euangelicam, quam Baptiſta docebat, & ſperare ſalotem à Chriſto mux apparituro: vt meritò pluta vel expteſſiotaexigerentor ab his quibus pluta eommiſſa etãt, vel qui plura ſibi vſurpatent, aperiè dicens *Z.* 3.8. Noo eſſe dignos Baptiſmo, eo ipſo quod eſſent filij carnales Abrahæ, niſi obedientiam & fidem eius imitatentur, nec taioen defuturos filios Abtahæ Baptiſmo dignos, etiamſi omnes filij carnales Abrahæ deſeiſceteos. Matth. 3. 9.

A

L. 3.

1. *Anno.* Etrauit ergo Tertullian. qui in libto contra Iudæos adſirmat Chriſtum paſſum anno decimo quinto Tiberij: oondum enim Chriſtus concionari cœperat, & tamen vltra tres annos ptædicauit. Cæterum hic annos de quo L. etat quadrageſimus nonus, trigeſimi & vltimi Iubilæi, ſiue annus Buecinatum, qui quinquageſimo quoque anno tedibat, quo buceinis elangentibus ſignificabatue proximo anno adeſſe annum Iubilæum, Leuit. 25. quo libertas cunctis habitatoribus tertæ Iſraël dabatur, & omnes ad antiquas poſſeſſiones ſuas redibant. Typicæ illæ buccinæ ſignificabant Ioannem Baptiſtam, veram & vitam buccinam, qui Chriſtuto, & verum propiriationis & Iubilæi annum æternum alta voce pronunttauit, & etiam prædicauit annum vnum, antequam Chriſtus concionem ſuam otditetur, vetùmque & æternum Iubilæum annuntiatet & daret, quo ad veam libettatem à peccato, diabolo, morte & infetno reuertimut, & ad antiquas imò maiotes poſſeſſiones cœleſtis gtatiæ, regniqoe pet Adamum amiſſas. Hic eſt verus & æternus Iubilæus, cuius aduentu ceſſauie typica illa figura, nunquam deinceps renouata, vtpote antequam quadtageſimus nonus annus teuolueeetor, Hietoſolyma terreſtti deſtructa, & omni polttaIudæorum in perpetuum ſuppreſſa. Rutſur hic antius etat citeitet 4000. à conditu mundo, vt doctè & diligenter ſupputauit Henricus Pantaleon Baſilienſis, in Chronographia Eccleſiaſtica.

B

Pilato.) Ioſephus lib. 18. antiq. Indæot. refert Tyberium initio Imperij ſui inſtituiſſe Valerium Gratum præſidem Iudææ & Hietoſolymæ, in locum Annij Ruffi Valetius autem annis vndecim præfuit teſte Ioſepho: Pilatus ergo ſucceſſit Valetij iam vltra annum ptæſidem agebat, quando Iohannes Baptiſta conetonari cœpit: vt etiam ſentiunt Io. Funecius, & Pantaleon, Hent. Buling. lib. 2. comment. at. in Luc. eap. 3.

C

Herode) Hic eſt Hotodes Antipas, filius Herodis magni, de quo ſuprà part. 4. & eius ſecundus hæres ex teſtamento patris, qui Archelaum in Hietoſolyma & Iudæa regem inſtituerat, ſub beneplacito tamen Auguſti Imperatoris, qui poſtea regium nomen Archelao propter eius tyrannidem detraxit, & reliquit illum Ethnatcam Iudææ, donec propter eius ſcelera illum relegauit Viennam, & portionem eius regni ſub manu ſua retinuit, procuratoribus ſeu præſidibus nomine Imperij Romani miſſis.

D

Philippo.) Hic erat vnus fratrum Archelai & Herodis Antipæ, valde manſuetus & vt inquit Ioſephus, priuato ſimilis: de quo ſuprà part. 5. annotatione prim. Itutæa autem vox Hebræa eſt, Traconitis autem Græca, & eandem regionem ſignificat aſperam & ſaxoſam. Hæc erat Toparchia Philippi, cuius frater Herodes Samariam, & Peream poſſidebat in Galilæa. Caluinus hic ait Lucam Euangeliſtam abuti, ſeu impropriè ter vti voce Tetrarcha, eo quòd hi tres non eſſent Tetrarchæ, ſed Tetrarchæ: quoniam tres tantum regnarent, & excuſat Euangeliſtam, ex eo quod imitio quadruplex fuit regionum patutio. Cæterùm qnamuis aliæ deioſe ſequutæ ſint mutationes, tamen honoris cauſa Tertarchæ nomen retentum, qoemadmodum Plinios natural. hiſtor. lib. 5. eap. 18. ſeptemdecim eiuſdem tegionis Tettaterbias nuioerat. Ego verò dico Euangeliſtam noſttum valde proptiè loquutum, teſidua eotm regoi pars, quam Iudæam vocabaot, in qua tegnum & Tettarchia ſuppteſſum fuit: non etat confuſa, nec reliquis portionibor, aut ſtattibus Archelai aceteuerat: ſed Imperio Romano reſetuata, per Præſides Romanos regebatur. Reliquæ ergo tres portiones oon erant τετραρχίαι (vt putat Caluinus) ſed verè τετραρχίαι. & Hetodes, Philippus, & Lyſanias veri Tettarchæ proprié loqueodo, vtpote ſinguli non tertiæ, ſed quattæ tantùm partis regionis domini, ſeo Toparchę, regio nomine adempto.

E

2. *Caipha.*) Noo quod ambo ſimul admioiſtrarent: ſed quod Annas eſſet ſocer, Caiphas gener, mutuò vt eotom tyrannidi libitum erat, cedebant, & ſic dilaceratum Pootificatum ioquinabant.

11. *Tunicæ.*) Modos loquendi, quo ſignificat, noo vt noſmet ſpoliemur: ſed vt ex abuodaotia noſtra indigentibus ſuboeniamur. 2. Cor. 8. 13.

16. *Igni.*) Miniſter etgo de ſe tantùm ſigna externa, ſeu Sactamentum ſenſibile dat: ſolus autem Chriſtus dat veritatem & rem ſacramenti: noo tamen iotelligas quin in Baptiſmo Ioannis, daretur remiſſio peccatorum, & gtatia Dei merito Chriſti, cuius nomine baptizabatur, vt patet R. 1. 4. L. 3. 3.

F

In quo grauiter errarunt Sophiſtæ, & quidem etiam veteres Græci, vt Euthymius Zigabonus, in eap. 1. R. & ibi etiam Theophylact. adde ioſrà I. 4. t.

In octauam partem.

M. 3.

14. *Baptizari.*) Vtpote coocepto in peccato. Theophylact. hic: quamuis per eundem Chriſtum ſanctificatus fuiſſet io vteto. L. 1. 45.

Me.) Tune etgo nouit eum reuelatione ſecreta, quem publica Dei reuelatione mox ſequutura cognoſcete, deinde publicè oſtendere debebat. M. 3. 16. 17. 1 r. 31. 31 33.

15. *Iuſtitiam.*) Id eſt, perfectam obedientiam, plenum implementum omnis legis & inſtitutionis Dei, quod humana natuta ob id maledicto ſubiecta præſtare nequit. Theophylact. qui per iuſtitiam hic iotelligit legem. Sed cùm Baptiſmus Ioannis daretur in remiſſionem peccatorum R. 1. 4. L. 3. 3. Quomodo datus eſt Ieſu, qui nunquam peccauit? Reſpondeo: Non in remiſſionem peccatorum ipſius: ſed in remiſſiooem peccatorum Eccleſiæ ſuæ: oon quod remiſſa ſint pet iſtum Baptiſmum, ſed per illum qui in iſto figutabatur, videlicet, immolationis Ieſu in cruce, quam ipſe vocat Baptiſmum ſuum. Luc. 12. 50. Et Ieſus offerendo ſe baptizandum à Ioanne, ratificabat & ſanctificabat eius miniſtetium, & illod verum & ſanctum eſſe profitebatur: Et ſic profitebatur ſe veritatem illam impleturum, & verè realiterque ſemetipſum immolaturum & ſactificaturum in cruce pro peccatis, & tedemptione humani genetis. In hanc profeſſionem Ioanoes eom baptizauit, & Deus patet, magnifico ſigno, vocéque cœlitus editir, acceprauit & approbauit.

G

R. 1.

10. *Diſſindi.*) Non rupti fuetunt, nec paſſi ſolutionem continuitatis, ſed tam admitanda & ſupetpulchra maieſtas deſurſum appatuit, vt cœli viderentur grandi & ſubita diuulſione et maieſtati eeſſiſſe.

L. 3.

23. *Fermè triginta.*) Deerant enim ad minus tres menſes.

Heli) Scilicet, filius legalis, vtpote genet Heli patris naturalis virginis Mariæ. Hæc eſt antiquiſſima, & communis & vera ſententia, quam etiam ſequitur doctiſſimus Martinus Buccerus: Idem Bulliogerus, & Ioan Brentius poſt Andr. Oſiandr. annot. lib. 1. ſuæ harmon. cap. 16. tametſi Ioan. Caluin. hic longo multiloquio niſus ſit eam conuellere & ſubſannare, ſtudio (vt multis videtur) Oſiandrum de ſacris ſtudijs benemeritum proſcindendi. Eraſm. autem hic malè de ſuo numen, filius, adiecit, dicens: Filius Heli, quum vox, filius, non ſit in textu Græco, nec in antiquis & aliis verſionibus: vnde magis miror doctum Santem Pagninum ſequutum eſſe Eraſmum, quum Lucas tantùm ſcripſerit τοῦ ἡλὶ. vt libenter eſſet ſubintelligere, gener, & non filius, vt ſcitè ait Oſiander. Addo ne pariter in ſi. cap. & genealogiæ, ibi, τοῦ θεοῦ, ſubaudiendum eſſet, Adamum fuiſſe filium naturalem Dei, quum tantùm eſſet eius creatura. Idem antiquæ verſiones Gallicæ à tempore Caroli V. qui ſapiens cognominatus eſt. Nil moror in hoc nouas verſiones Geneuenſes, quum non audeant diſcedere à Caluino: quamuis gloſ. noua ordinaria Geneuenſis, eò loci ſubdubitantet tantùm eum ſequatur.

I. cap. 1.

1 1. *Principio.*) Id eſt, * ab omni æternitate, vel antequam quid inciperetur omnium, quæ principium habent: vt ipſemet Euangeliſta expoſuit initio primæ ſuæ Canonicæ, ἀπ' ἀρχῆς, id eſt, à principio, ſeu ſemper erat. Et nota quod 1. & 2. verſiculus oſtendunt diuinitatem, & æternitatem filij Dei, & quod vnus Deus cum patre ſemper ab æterno apud eum, non autem duo dij, ſed vnus: Et conſequenter hunc filium eſſe coæternum, coæqualem, & conſubſtantialem patri. * Vel diſtinctius verſicol. 1. Primò, de-
2 clarat filij à patre æternam generationem, ibi, in principio erat verbum. Secundò, amborum perſonalem diſtinctionem, ibi, & verbum erat apud Deum: vox enim, Deus, teſtringitur ad patrem, quando reſpectu alterius perſonæ dicitur, vt hìc: ſicut Spiritus ſanctus, ad tertiam perſonam, & in recta ortographia ad vnam vocem teſtringitus, quando reſpectu
3 aliarum dicitur: vt *Mat.* 28. 19. & 1. *Io.* 5. 7. * Tertiò, oſtendit filium conſubſtantialem patri, ſiue vnum & eundem Deum cum eo, ibi, & verbum erat Deus: vbi, θεὸς, abſolutè ponitur, abſque articulo, quemadmodum Spiritus, abſolutè ſine articulo ponitur, *1.* 4. 24. πνεῦμα ὁ θεὸς, quia ibi noo diſtinguitur perſona, ſed oſtendunt ſpiritualis eſſentia Dei. Aliàs pater eſt ſpiritus, filius eſt ſpiritus, Spiritus ſanctus eſt ſpiritus, non tamen tres ſpiritos, ſed vnus & idem ſpiritus abſolutè, ſiue reſpectu eſſentiæ. Sic ſinguli ſunt Deus, non tamen tres dij, ſed vnus tantùm, quia ſunt eiuſdem eſſentiæ & naturæ, & perſonaliter tantùm diſtinguuntur: quia vna perſonarum, noo eſt
4 alteta, nec debent in inuicem confundi, ſed diſtingui, noo ſeparari. Longè coim aliud diſtinctio, aliud ſeparatio: vt alibi plenius diximus. * Verſiculus 2. oſtendit patris & filij coæternitatem, ibi, huc (ſcilicet verbum) erat in principio apud Deum: Et ſic infinitè ante omnes creaturas, quibus non indigebat, ſatis in ſe, & eum patio, & cum Spiritu ſancto glorioſus. Verſiculus 3 aduſque finem huius patris, declarat operationem filij Dei. Et primùm, verſicul. 3. oſtendit ipſum quoque eſſe creatorem omnium, ni-
5 hil ereatum, vel factum excipiendo, * vt pates in illis verbis præcedentibus, καὶ χωὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν,

A ὃ γέγονεν. Quæ, omnem ambiguitatem vel exceptionem amputandi eanſa adiecta ſunt, vt nec vlla quidem inuiſibilia, facta tamen vel creara, excipiantur: vt in Tex. ad verbum, Et ſine ipſo factum, neque vnum quidem quod factum eſt, id eſt, nec vllum quidem omnium, quæ facta ſunt, factum eſt abſque eo. Ne quis cauillati poſſit 10 princip. Geneſ. vbi agitur de prima rerum creatione, non fieri mentionem, niſi de corporalibus ereaturis elementatibus vel cœleſtibus: Ad quod cauillum excludendum. I. hanc clauſulam adiecit, omnia etiam meiè ſpiritualia, & inuiſibilia qozcunque ioeludentem * Prodigioſos ergo 6
B fuit errot vel furor Manichæi, qui hanc clauſulam exponebat affirmatioè, Vt ſenſus ſit ipſum nihil factum eſſe abſque Deo, intelligens ſub voce, nihil, omnem corporalem creaturam, & materiam primam, quaſi parum entitatis habentem: Ideo per, nihil, intelligi, quàm, antiqui Philoſophi, hylem, dixeruns, quaſi informem & ſine qualitate materiam, quam dicit tactam à principio malo, ponens impiè duo principia, vnum ſimpliciter bonum, aliud ſimpliciter malom: quæ eſt manifeſta depranatio texrus: in quo non habetur, οὐδὲν, vna voce, ſed, οὐδὲ ἕν, duabus vocibus, quarum prior compoſita, ſignificat neque: ſecunda, nomen eſt ſignificans vnum, non autem, nullum, vel, nihil, vt, οὐδὲν. Et ſic neceſſariò exponendum eſt, vt
7 ſuper ad verbum vertimus. * Aduerte, (quod feſtinans prætetieram) ad ſi. verſ. 1. Arriani cauillantes verba, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, facichant ſempunctum, ſeu ὑποστιγμὴ, poſt, ἦν, vt λόγος, coniungerent cum verſiculo ſequenti: quam lectionem Auguſt in lib. 3. de
C doctrina Chriſtiana cap. 2 verè ait eſſe peruerſionem hæreticam, cui locus eſſe nequit in præſenti verſione Latina. Interpres etiam Theophylacti, ad eam excludendam bis in 1. verſiculo expreſſit pronomen, illud. * Nos autem doctiſſimum Philipp. Melanch. 8
imitati in locis communibus, finem verſ. 1. ſic reddidimus, Et verbum erat Deus. Nam Græcus attic. ὁ, teſtatur, λόγος, aſſumendum pro ſubiecto. &. θεὸς, pro prædicato, prout in tribus illis commatis, & in toto 1. verſic. λόγος, ſemper eſt ſubiectum, ſeu de quo omnia dicuntur. Idem plus 200. annis ante Philipp. Melanch. ſcripſit Nicol. Lira. hìc. addens, quod nomina & verba tranſpoſita idem ſignificant. Deinde, verſ. 4 & 5. I. oſteodit, filium quoque conſeruatotem eſſe, vt ibi dicam. * Portò quod verbum, non 9
D ſermonem, vſurpani, nec Eraſmi, nec Caluini, nec alterius contemptu feci. Quum parum abſint, quin eos ſequeter: quia, verbum, etiam vnicam dictionem, vel monoſyllabam, & vuculami mox euaneſcentem Latinè ſignificat, Quo quid aliemus ab æterna ſemper permanente ἰδία filij Dei? Sermo verò, nunquam vnicam vocem preprièſignificat: ſed orationem, contextum aliquem, & continuitatem habeotem: Et hac ratione minus diſconoenit ſapientiæ diuinæ, cui nulli humani ſermones ſatis congruete, nec ſatisfacere queuns Verùm parui ponderis eſt hæc conſideratio, vt enim λόγος, inter alia propriè ſignificat orationem & ſermonem: * Tamen hìc non 10
E capitur pro ſermone vocali, ſeu alio ſigno exterius rem internam ſignificante, quamumuis aliàs perpetuo & perenni, vt voces & ſoni prolixi, vel harmonia motuſque otbium, & ſyderum cœleſtium, *Pſ.* 19. ſed tantùm capitur pro ipſa re interna, quæ per ſermonem, vel alium modum exterum ſignificatur. Atqui hoc non minus, imò magis conuenit verbo, quàm ſermooi. Verbom enim non ſolùm dicitur vox articulata, vel dictio, aut contexta oratio, vel enunciatio: vt apud Terent. in Adelph. ſed etiam ipſa cogitatio mente cooncepta, vt Vario Latinæ linguæ doctiſſimus, à veritate deducit: eo quòd nos verum loqui oporteat. * Mouit etiam me perpetuus plus 11
mille annorum vſus Eccleſiæ Chriſti, & multorum

per id tempus doctorum & piorum authoritas, vt omittam hodie multas ſanctas Eccleſias in Germania, & Tiguri, purum verbum Dei, reiectis idolomaniis, & illuſionibus Antichriſti, profeſſas, antiquam hanc verſionem ſeruare, plutéſque inſignes doctores, vt Martinus Buccerus, Ioannes Brentius, V Volfangus Muſculus, alioquin Eraſmi verſionem ſequentes, quam in hoc omittunt. Ipſe quoque Buccerus hîc, quamuis magis vertendum putet, oraculum, vel vis illa, vel numen: Tamen non audet in hoc diſcedere à communi, quæ mihi melior videtur per prædicta. Tum quia alioquin verſio ſecundi verſiculi eſſet amphibola. Si enim verſiculo præcedenti ter verſum ſit, ſermo: pronomen, hîc, poteſt tam de Deo, quàm de ſermone intelligi, & ad alterutrum referri, quod eſt inconuenientes, quia I. non vult dicere, quod Deus eſſet apud Deum: imò hoc maximè cauere voluit, ne plures deos poneret, ſed oſtenderet, ἀρχὴν, ſemper in principio fuiſſe apud Deum, id eſt, ab æterno vnum Deum cum patre. Propterea vertere, verbum: deinde, hoc, vt fecit vetus interpres, elatius & certius eſt, quàm vertere, ſermo, vt hîc V Volfangus Muſcul. rectè notat. Semper tamen mihi diſplicuit rabioſa illa exclamatio Ioannis Fabri Stapulenſis in Eraſmum, ob verbum, mutatum in ſermonem, de qua lib. 3 epiſt. Eraſmi, pag. 149. Præſertim cùm antiquos habeat auctores Cyprianum, Lactantium, Hieronymum, Ambroſium, nec eorum, & Eraſmi verſionem reiicio: ſed communem in hoc magis idoneam & retinendam puto. * Cæterùm vt
12 ab inſignibus creaturis mutuemur ſimilitudines, puſa ſulis vel ignis, lumen, & calorem, quum tria ſint, vnum ſunt: Plus tamen diſconueniunt, quia nec in igne, nec in ſole lux & calor ſunt conſubſtantialia, vtcunque coæquæui, non ſunt corpora, ſed accidentia. Non poteſt melior ſimilitudo ſumi, quam ab anima noſtra, ad imaginem Dei creata, in qua intellectus agens & vigilans, non neceſſitate coactionis, ſed neceſſitate, ſeu conſequentia naturæ, ſtatim generat cogitationem ſeu conceptum, qui propter ordinem generationis, & ſimilitudinem, habet virem geniti. Deinde ab vtroque ſimul producitur amor
13 ſeu voluntas, de qua nunc quæſtio non eſt. * Sic poſſumus dicere, ſeu potius balbutire, patrem, in diuinis generare, filium. Idq; ſtatim & ab æterno: quemadmodum intellectus ſtatim, vt vigilat & eſt in actu, generat conceptum ſeu cogitationem. Atqui Deus ſemper fuit in actu, & vigilans: Ergo ſemper mens illa genuit ab æterno cogitationem ſeu conceptum, ſine quo eſſe non potuit, nec conceptus ſine mente vel intellectu coæterno, non quod omnis cogitatio Dei, ſit verbum illud, & filius æternus, ſed conceptus ille æternus, quo ſe perfectè & ab æterno intelligit, & conſequenter conceptus ille, qui eſt æquè perfectus, vt mens æterna, eíque coæternus: Et ſic non factus, nec creatus. Igitur Deus quanquam genitus, & per omnia (excepta genitura æterna) genitori ſimilis, merito dicitur filius Dei. ſecunda perſona ſanctæ Trinitatis, in qua rectè dicunt Theologi Scholaſtici, in
14 4. ſententiar. diſtinct. 28 29. quod pater eſt principium ſine principio, filius, principium de principio, Spiritus ſanctus, principium principiatum ab vtroque. Et hi tres vnum principium ſunt omnium creaturarum, & non tria, quia pariter & ſimul ſuot principium terum. * Sed eſt valde magna differentia inter principium in diuinis, & reſpectu creaturarum, quarum reſpectu principium eſt cauſa & tempore prius. Imò etiam æternitate præcedit: ſed in perſonis diuinis principium non eſt cauſa, niſi improprie, quia non cenſetur, nec præcedit tempore, nec æternitate, ſed tantùm ordine naturæ coæternæ. Et ita intelligendum quod Auguſt. lib. 4. de Trinita. air, patrem eſſe principium totius deitatis, quia ipſe à nullo eſt, A ſed ab eo filios, & ab eo, & filio, Spiritus ſanctus, in quibus ſingulis tota deitas. * Pariter magna differen- 15
tia eſt inter generationem æteroam filij Dei, & generationem cogitationis intellectus creati, etiam perfectiſſimi, quia intelligere, in nobis, non eſt ipſa ſubſtantia intellectus, vt in Deo: Et quantumuis in verbo noſtri intellectus, inueniatur ſimilitudo rei intellectæ, tamen non inuenitur naturæ identitas. Tum in Deo eſt vnicus conceptus perfectiſſimus, maieſtati ſuæ æqualis ſemper permanens, & ſic Deus, Deo ſimilis, & eius ſplendor & imago, ſeu character, vt preſſius ait Paulus, Hebr. 1. 3. At in nobis. cogitatio vel conceptus, mentis eſt accidens, & quid tranſiens: & non perennis, & multò minus æternus. Sic in generatione carnali hominum, filius non habet eandem ſubſtantiam, numero eum patre: ſed in diuinis etiam B in numero eandē, vt plus diſſimilitudinis inueniatur, quàm ſimilitudinis in comparatione creaturarum ad creatorem: Nec mirum quum infinitè diſtent. * Adde 16
quod generatio hominis fit ad extra (vt terminis ſchulæ non ineptis, ſed breui cōpendio multa & magna ſignificantibus vtar) id eſt, in creaturis generans ponit extra ſe, & ſic aliud, & ſeparatum à ſe: Sed in Deo parer generans tetiuet genitum intra ſe, nunquam enim ſeparantur, I. 14. 10. Ego in patre, & pater in me eſt, & hoc e. vetſ. 18. Vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris, à quo dicitur exiuiſſe, & de cœlo deſcendiſſe, quando factus eſt homo in vtero Virginis, natus & inter homines conuerſatus. I. 3. 13. & 16. 2 8. & ad pattem aſcendiſſe, quando humanitatem aſC ſumptam eò ſubduxit, vbi etiam ſemper manſit, ſecundum diuinam naturam, qua etiam cum patre & Spiritu ſancto Deus vnus, omnia implet, Hier. 23. 2 4. de perſona enim Chriſti, poſtquam factus eſt homo, verè & propriè per communicationem idiomatum, & vnionem hypoſtaticam dicuntur, quæ ſunt vtriuſque, ſcilicet, diuinæ & humanæ naturæ, & reſpectiuè intelliguntur.

3. *In fin. factum eſt.*) Hic faciendum punctum plenum, & non vt vetus verſio coniungebat verba, quod factum eſt, cum verſiculo ſequenti: quod Theophylact. hîc, non ſolum merito reiicit ſequendu originale Græcum, ſed ait eſſe falſam lectionem Macedonianorum, quos vocat μακεδονιζοντας, quia negabant Spiritum ſanctum eſſe Deum, creatutam aſſeD tentes. Nos autem tres hypoſtaſes vel perſonas in vna & ſimplici vnius Dei eſſentia eſſe credimus, vt M. 28. 19. baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & 1. Ioh. 5. 7. tres ſunt qui teſtificantur in cœlo, patet, verbum, & Spiritus ſanctus: Et hi tres vnum ſunt, vt latius in ſancto Symbolo Athanaſij è ſacris Scripturis ſumpto.

4 *In ipſo.*) Quidam hunc & ſequentem verſ. referunt ad conſeruationem creatorum vt 1 & 2. verſic. reſpiciant diuinitatem & æternitatem Chriſti, 3. verſic eundem eſſe creatorem omnium 4. & 5. conſeruatorem. Sed longius euagati ſunt, qui poſt Auguſt. ad Idæas Platonicas referunt, quaſi verſiculo 4. velit dicere Euangeliſta, quod antequam mundus E fieret, eius forma erat ab æterno in Deo, vt exemplar in mente artificis: In quo tam ineptè philoſophati ſunt Theologi Scholaſtici, vt nunc dicant, Deum habere infinitas Idæas, ſicut infinita ſunt ab eo cognoſcibilia, nunc dicant, Idæam eſſe diuinam eſſentiam realiter, ſed non formaliter: Guiliel. Ockan. Gabriel Biel, Brulcferus lib. 1. ſententiar. diſtinct. 35. Petr. de Aliaco ſeu Card. Cametacenſis lib. 1. ſententiar. q. 6. artic. 3. Et hæc contra doctrinam Apoſtoli, qui prophanas voeum nouitates vitandas docet 1. Timoth. in fin. Et certè Euangeliſta nunquam de his cogitauit, vtque non malè dici poſſit ibi, in ipſo vita erat, reſpicere ad conſeruationem generalem, vt Hebræor. 1. 3. dicitur ſuſtinere omnia verbu

aut nutu potentiæ ſuæ, Vtque Act. 17. 18. Paol. ait nos in ipſo eſſe & moueri & viuere, vt expooit Ioan. Caluin. & Theodot. Beza qui verba, lux hominum, intelligit de vi rationis & intelligentiæ in hominum animis accenſa ad creationem adgnoſceodum, id eſt, de Lomine naturali cognoſcendum Deum eſſe, adeò vtetiam verſic. 9. intelligat de luce naturali toti humanæ genti eommuni, etiam infantibus habitu, quanquam oondum actu: ídque genetale beneficium & eius conſeruatio à filio Dei eſſe, ſicut & creasio, adeò vt hîc etiam vſque ad verſic. 9 iocluſinè, non agatur de regenerationis gratia, ſed de generali dono primæ creationis hominum, quemadmodum Nicol. Lyran. & reliqui Tbeologi Scholaſtici hîc, hæc referuut ad intellectum agentem, quæ eſt exeelleutior potentia animæ, quam dicuot eſſe lucem deriuatam (correctius dicendom erat creatam) Et qnod per hunc intellectum poteſt homo ad diuina cognoſceoda quodammodo attingere. Ego verò puto Euangeliſtam hîc poſt aſſertam Chriſti diuioitatem & æternitatem verſi. 1. 2. eúmque paritet eſſe creatorem, & conſeqnenter conſeruatorem verſic. 3. ſtatim verſic. 4. incipere tractate de proptio ipſo officio Cbriſti, videlicet de recreatione & tegeneratione hominis, qui eſt proprius ſcopus, imò & prota & pnpis totius Euangelij: & ſic hunc verſic. intelligo per illud Ioan. 14. 6. Ego ſum via, & veritas, & vita, & per illud Ioh. 8. 12. Ego ſum lux muodi, &c. Et iuxta omnia alia loca, in quibus ſolus Cbriſtus dicitur eſſe vita & reſurrectio ooſtra, præſupponitur enim lapſus peccati & mors bominis, & qnod omnes etamus filij iræ, per peccatum mortui & obtenebrati. Remedium voicum eſſe att Euangeliſta in ipſo filio Dai, in quo erat vita pat nos amiſſa, & vita illa in Chriſto ipſo exiſtens, etat lux hominum, id eſt, aliuode oon poteraot habere lucem illam & vitam æternam. Hæc vita, hæc lux, à ſolo Deo patre per Chriſtum deſcendit & datur, Iohan. 3. Iacob. 1. vt idem Euangeliſta ſeſe exponit in 1. Epiſtol. 5. 11. quod contra qnam peccauimus & mortui ſumus, Deus vitam æternam dedit nobis. Sed quod hæc vita in filio eius aſt, & quod qui non habet filium Dei, vitam non habet, ſcilicet iſtam, de qua propriè in Euangelio, paritet contra teoebras mortiferas in quas incidimus dedit nobis lucem: ſed in filio & per filium ſolum vt infrà eodem cap 18. Deum uemo vidit voquam, vnigenitus filius qui eſt 10 ſinu patris ipſe expoſuit & exhibuit & cap. 3. 13. Igitor verba Eusngelij minus aptè referuntur ad generalem vitam vel cooſeruationem omnium, vel ad naturalem vitam aut intellectum agentem hominum cæteris animantibus præſtantiorum. Non enim de iſtis, ſed de regeneratione, & de proptio officio Chriſti eoncionatur Enangelium, quod merito inchoandum erat ab ipſo fundamento quod vnicum eſt, & non aliud 1. Cor. 11. Et ab eo quod ineſt, & per ipſum ſolum habemus Enangelij beneficio: vt hîc initio docet Ioanoes. bie eſt etgo *ζούσης* ſenſus.

5. *In tenebris lucet*) id eſt, Lux illa Euangelica poſt peccatum & pœnitétiam infirmam deprompta, qood Deos, propter ſemen mulieris contritorom eaput ſerpentis, velit nos adſe conuerſos ſaluare, & luxit in muudi tenebris ſtatim poſt lapſum bominis. Sed homines tanebroſi, id eſt, maior pars, propter opera ſua mala qoæ relinquere nolueroot, dilexeruot magis tenebras, quàm lucem inſ. eod. ca. 13. 19. vt apparuit tempore Enoch. Noé, Abrahæ, Moſis, & deinceps. Quicunque ergo ooo recipiunt lucem Euangelij, tenebræ ſunt, & manent in tenebris & motte, etiam ſi alioquin ſapientiſſimi & excellentiſſimi mundi ſint. Hæc mihi videtur genuina expoſitio, quanquam non reprobem eos, qui exponunt de lumioe naturali, & ſcintillis à Deo relictis poſt peccatum; quæ non ſufficiuot, oiſi ad reddendum hominem inexcuſabilem: ſempet opus eſt ſpeciali illuminatiooa Dei, quæ non contingit, niſi per Chriſtum, & eius meritum & fidem in ipſum. Et ſine ſpeciali operatiooe Spiritus ſancti, impoſſibile eſt quod homo, quantumcunque magnia & excellentiſſimis naturalium vitium donis, virtutibúſque & diſciplinis honeſtis inſtructus & exercitatus, pertingere poſſit ad lucem & effectum tegenerationis & iuſtitiæ coram Deo. Ea enim omoia, quantumcunque excellentia & copioſa, tenebræ ſunt, & peccatis ioquinata coram iuſtitia Dei, quam non poſſunt meteti nec acquirere, ſiue, vt ait Ioh. comptehendere, ſine ſpeciali regeneratione, quæ non contingit, niſi per gratiam & meritum Chriſti, vt patuit etiam in excellentiotibus & ſtudioſioribus ſiue Philoſophis ſiue Politicis, vt Platona in Timæo, & Ciceroneio libris de Officiis & de nat. deor. qui qoo magis viribus, & ſcientiis ſuis, & oaturalibos, & induſtria humana quæſitis, inſudarunt & eluctati ſunt ad veram Dei & Inſtitiæ diuinæ cognitionem aſſeqnendam: eò magis aberrarunt, vt etiam Plato in ſuo Timæo (qui tantopere à doctiſſimis quibú ſque Philoſopborum Italorum, vt diuiniſſimus laudatur) oihil aliud quàm metam & internam & externam idolomaniam docuerit. Omnis enim ſapientia huius mundi, quatenus ad lucem & iuſtitiam Dei confertur, ſtultitia eſt apud Deum. 1. Coriuth. 3. 19. & contra, ſapientia Dei inſtificans & tegeoerans, ſtultitia eſt homini animali quantumuis excelleotibus donis naturalibus prædito. 1. Corioth. 2. 14. Hæc enim ſapientia Dei tantùm à ſupernis deſcendit ex meto gratnito dono Dei per Chriſtum, vt hic docet Euangeliſta, & infrà eodem verſic. 17. Iacob. 1. 17. 18. Solus enim Chriſtus dat ius & poteſtatem adoptionis filiorum Dei, vt hic verſic. 12. & plenius diximus in epitome doctrinæ Chriſtianæ ſeu catecbiſmo, q. 28. 29 30. Nec obſtat qnod Paolus, Roman. 1. 21. 32. ſcribit homines viribus naturalibus cognouiſſe Deum, & ius ſeu iuſtitiam Dei, quia vt retigimus in dicta epitome, hoc verum eſt de cognitione Dei, vt creatoris & Domini, & de cognitione iuſtitiæ externæ, vt ſecnodæ tabulæ decalogi: Sed ounquam viribus ſuis poſt primum bominum lapſum aorruptis, cognouerunt Deum, vt patrem regenerantem ad vitam æternam, nec iuſtificationem tegenerattoois gratuitæ: vt nec oouerunt amplitudinem & grauitatem peccati & mortis æteroæ. Nemo enim nouit patrem niſi filius, & cui voluerit filius reuelare, Luc. 10 22. Hinc Chriſtus, L. 10. 21. ait patrem ſuum abſcondiſſe à ſapieotibus & prudentibus, id eſt, bomines per ſummam ſuam ſapientiam & prudentiam, non potuerunt peruenire ad lucem Dei, ſed in tenebris ſuis manſerunt: Sed quod reuelanit paruulis, id eſt, gratia ſpecisli Dei habatur etiam à paruulis & infimis mundi, nec aliter, etiam ab Apoſtolis, vt patet infrà pat. 58. vbi Cbriſtos teſtatur quod eato & ſanguis, id eſt, tota virtus & potentia intellectus, & liberi arbitrij, oon reuelauit eam lucem Petro, ſed Pater ipſe cœleſtis.

7. *Per eum.*) Videlicet, vt per Baptiſtæ miniſterium docetentur, quod Ieſus ille, quem oſteodit, eſt filius Dei, & ſolus ſaluator.

9. *Erat lux vera*) Id eſt, iſte *λόγος*, de quo Euaogeliſta teſtatur, etat lux illa vera propriè & antooomaticè, vt pote natura ſua propria, & oon participatione aliena, omnes bomioes (ſeilicet qui illuminantur), illuminans.

Venientem) Participium Græcum, *ἐρχόμενον* poteſt ad, *φῶς*, commodè referri: vtpote in eadem otatione, & quicquid dicat hîc Beza, non eſt violentum, nea argumentum manifeſtatioois Chriſti confundit, imò vrget & corrobotat, quia primum nos non venimus ad Cbriſtum, ſed is primùm venit ad nos, &

lux eius nos prꝙuenit veniena ad nos, non autem nosillam prꝙuenimus. Quid quodipſemet Euangeliſta ſeſe ſic exponit, imò Chriſtus ipſe infrà cap. 3. verſic. 19. dicens, Lua venit in mundum. Tum quid nouꝛ? euius energiæ eſt dicere, hominem venire in mundum, quia propriè non venit in mundum, quia non alionde accedit: Sed indidem oritur & gignitor. Lux autem aliunde nempe è ſuperius veoit in mundum. Et ita habet editio Tigurina, quæ certè melior eſt, & plos energiæ & emphaſis. Tamen quia tres aliæ editiones habent venientem, referendo ad proximum, nec in hoc eſt vitium, nolui mutare, contentus indicare. Quod autem Beza poſt Calum. hîc ceſtringit ad illuminationem in poris naturalibus ommbus hominibus, etiam infantibus, totíque humanæ genti communem: non placet, vt diai.

11. *Ad ſua*) Vetus editio habet, in propria, quod amphibolum eſt, quia poteſt intelligi de ablatiuo ſingulari fœminini generis. Et tunc ſubauditur perſona, vt quidam imperiti linguarum putarunt, quod minus alieoum eſt à ſenſu. Poteſt etiam intelligi de accuſatiuo plorali, & eſt ſenſus ad res proprias, vel ad ea quæ erant ſua, & hoc quadrat textui Græco, ſed minus obſcurè: ideò Etaſmus breuius & clarius vertit, in ſua, quem omnes deinde ſequuti ſunt. Solus Theodot. Beza nouè vertit, ad ſuos, exponens ad populum ſuum, vel terram ſuam, oec malè: ſed non ſatis congruè, quia verbum, ad ſoa, latius patet, quàm verbum, & ſui, mox ſequena, vtrqoe eumdem ambitum habet, quod non eſt in originali Græco, quia, τὰ ἴδια, latius patent, & plura comprehendere poſſunt, quam, οἱ ἴδιοι. verbum enim neutrum plurale plus comprebendit, & de pluribus prædicati poteſt, quàm maſculoium plurale. Io hiſtoria Euangelica & Actorum, frequenter occurrit, τὰ ἴδια, & oon ſolùm ad perſonas, ſed etiam ad negotia, vel ad regionem, vel domoa, vel peculium, vel ſuæ cuꝛæ commiſſa referri poteſt. Sed, οἱ ἴδιοι, tantùm ad perſonas, nec iſta conſideratio leuis eſt momenti. Verſio enim Bezæ prima facie oſtendit tot fuiſſe excludentes Chriſtum, quot eorum ad qoos veoit: quod abſordum eſt, & falſum: à multis enim fuit receptus, vt ſileam copias Gentium longè maiores toto Iſraële, quinetiam Hieroſolymis multi credidetunt in eum, & ibi cœpit Eccleſia Chriſti. Verum eſt quod Iudæi illi qui tenebant arcem religionis, & concionabantur de Chriſto venturo, & recipiendo præſertim Hieroſolymis, & ſic peculiariter ſui erant: tamen commuoicato conſilio eum abiecerunt, & ante paſſionem eius, & poſt, in obſtinatione ſua perſiſtentes, in qua perierunt, & polina eorum in perpetoum delera: vt prædixerat Dan. c. 9. ad fin. Quod I. hic obiter impletom nocat. reliquiæ tamen Iſraëlis ſaluæ factæ ſunt, vt varieinatos eſt Eſaias c. 10. & Paul. Rom 9. declarat. Itaque verti, ad ſua, ad hereram & ad ſenſum. Venit enim filius Dei ad omoia hominum genera, quæ erant ſua, nec incaſſum, qoot quot receperunt eum, dedit eis ius filiationis, ſcilicet, adoptiuæ: hoc e 1. verſ 12 Ad hoc infrà 17. 55. quod ſi Euangeliſta in peine. huios verſ. noluiſſet latius loqui, nec de multò plutibus intelligere, quàm de his qui eum non receperunt, non ſcripſiſſet, εἰς τὰ ἴδια, ſed, ἐφ' τὸν ἴδιον, vt L. Act. 4. 23. Et ipſemet I. infrà c. 13. 1. Adde quæ dicam infrà 16. 32. Plura io ſimili breuitatis cauſa prætereo.

12. *Poteſtatem*) ſeu authoritatem, vel boc ius, tale priuilegium, vel dignitatem.

13. *Ex Deo nati ſunt*) Non ergo ex meritis noſtris, vel parentum, nec ex rationis, aot libert arbitrij vitibus, ſed ex electione Dei, & gratuita eiua miſericordia, per meritum Chriſti, eſt ooſtra regeneratio & adoptio.

14. *Factum eſt*) Id eſt, filius Dei æternus factus eſt, io tempore ordioato, vetus homo, natura noſtra aſſumpta. Pulchrè Auguſt. lib. de Trinit. c. 19 Cùm lego, Verbum caro factum eſt, & habitaoit in nobis: In verbo intelligo vetum Dei filium: in carne agnoſco verum hominem: & vtrumque ſimul in vna perſona Dei & hominis ioeffabili gratiæ largitate cooiunctum.

Et habitauit) Quandiu in mundo peregit curſum ſui miniſterij, & ooſtræ redemptionis.

In nonam partem.

M. 4.

5. *Eſtificatus*) Etiam cœlitus teſtificatur, priuſquam aggrediatur miniſterium ſuum, exercetur in pugna contra diabolum, & vincit.

5. *Templi*) Qui nuper etiam pij & eruditi tempore noſtro ſcripſerunt, hæc omnia tantùm in intellectu & imaginatione facta eſſe, mihi videntur nimia liceotioſi contra textum. & conſenſum Eccleſiæ, & omnium antiqoorum doctorum. Verum eſt quod quidam antiqui ſenſerunt primam quidem tentationem locaiter factam in deſerto: reliquas autem in ſpiritu: vt Ezechiel ſedens ad fluuium Chobar in Chaldæa, videbat & metiebatur reſtaurationem ciuitatis & templi Dei, antequàm fierent. Ezech. 40. & per 8. cap. ſeqoentia, vt patet in ſermone de ieiunio & tẽtatiooe Chriſti, poſt opera Cypriani, quamois eius non ſit, ſed diu poſt eum: tamen eſt auctoris incerti & antiqoi, qui ita ſenſit. Hanc etiam opinionem tamẽ refert, oec aliter approbat Euthymius antiquus auctor Græcus hîc: ſed eam expreſſim refellit Theophylact. hîc.

In decimam partem.

1. HAne decimam partem * potetam in ſex diuidere, Primam, de reditu Chriſti à deſerto, & ſpecificis teſtimoniis Baptiſtæ, donec Chriſtus iode diſceſſit in Cana Galileæ Io. 1. à verſ. 15. vſque ad fin. ca. Secundam, qoæ fuiſſet vndecima, Ioan. 2. vſque ad vec. 12. de his quæ fecit Chriſtus in Cana. Tertiam, quæ fuiſſet duodecima, de diſceſſu Chriſti à Cana pec Capeenaum, & aſcenſu Hieroſolymam, vbi veodentes eiecit, ſe Chriſtum declarauit, I. 2. à verſic. 12. ad vſqoe fin. cap. Quartam, quæ fuiſſet decima tertia, de catechiſmo & conuerſione Nicodemi, Ioann. 3. vſque ad verſic. 21. Qointam, quæ fuiſſet decima quarta, de reditu Chriſti in locum vbi Baptiſta adhuc baptizabat, & de ſeato ſpecifico Baptiſtæ teſtimonio Io. 3. à verſic. 22. vſque ad fin. cap. Sextam, quæ fuiſſet decima quinta pace principalis cap. 4. vſque ad ver. 43. de his quæ feeit Chriſtus diſcedens à regione Ioidanis, tranſiena per Samaciam, vbi Sichimitas conuertit io tranſitu, rediens in Galilæam. * Sed cùm hęc omnia ſpatio ferè voius anni, ab vno ſolo Euangeliſta eodem conteatu narreotur, malut ſub eadẽ parte relinquere, quàm diuidere, quum nulla ſufficiens vtilitas ad hoc impelleret, Ioa. 1. notaui ad matgioem quioque teſtimooiz, & Ioan. 3. ſextum pariter publicum ſpecificum teſtimonium Baptiſtæ de Chriſto. Vetum eſt quod tertium num. 29. & quartum num. 32. poſſent capi peo vno tanquam eodem die facta: * Sed non eſt inconueniens eadem die plura, diuerſa, & publica teſtimonia fieri etiam in eadem coocione: præſertim com conciones Baptiſtæ oon eſſeot vnios vel alieriua horæ, ſed maioris partis diei. Sufficit mihi quod Euangeliſta num 29. ponit tertium diſtinctum à luobus præcedentibus, teſtimoniom, & nom. 32. diſtinguit aliud: Ergo iſtud quartum eſt, quamuis eadem die, vel etiam eadem looga concione. * Primum verò

dictorum

dictorum teſtimoniorum nu.15. ſatis (ex eo quod dicit: hic eſt de quo dicebam) apparet factum eſſe Chriſto è deſerto, & victoria Satanæ teuerſo & præſente, licet non ſe tam citò manifeſtanit: quanquam interim de abſeuro in deſerto potuit Baptiſta nominatim teſtificari, prout veriſimiliter fecit, quia viderat & audierat perſonaliter teſtificati & demonſtrari à
5 patre cœleſti ſupra part. 8. * Verum eſt quod prius de eo teſtificatos fuerat, quippe qui in eius nomine baptiſabat ſupra part. 7. M. 3. 10. 11. R. 1. 7. 8. L. 3. 16. 17. ſed non nominatim. Nondum enim eum de nomine, ſeu perſonaliter nouerat, niſi dum, & maximè
6 poſtquam eum baptiſauit. * Secundum verò ſpecificum teſtimonium omnino factum eſt Chriſto iam reuerſo ad Eccleſiam, quæ in nomine ſuo baptiſabatur, vt pater in reſponſo Baptiſtæ ad legatos Hieroſolymotum. num. 26. ibi, ſed in medio veſtrûm ſtetit, &c. quia Ioh. nu. 29. ait poſtera die Ieſum veniſſe ad Baptiſtam, quum pridie eſſet in medio turbæ, Andr. B
Oſiaod lib 1. Annotation ca. 18. 19. & 20. purat Chriſtum, à deſerto & rentarioo redeuntem in Galilæã, obiter & iortranſitu biduo manſiſſe eò loci, vbi Ioan. baptizabat, & bidno illo omnia illa teſtimonia quæ à
7 l. c. 1. narrantur, facta fuiſſe. * Sed textus apettè conoincit, quatuor diebus ad minos Chriſtum ibi manſiſſe: patet num. 20 vbi fit mentio diei ſequentis, quo Chriſtus etat in medio: Et ficiam biduum præſentiæ, & num. 35. de alia die ſequenti, Eece iam triduum conſum prum, & nom. 39. antequam Andræas Simonem frattem ſuum adduceret ad Ieſu[illegible] quod non potuit citius eſſe, quàm alia die ſeqoenti, & ſic iam dies quatta. Deinde num 43. 1. meminit de alia die ſequenti, & de pluribus ea die geſtis: & ſic ad mi- C
8 nus alia & quinta dies. * Quod autem in princip. cap. 2. air: Die tertia nuptias factas in Cana, hæc dies tertia non eſt refcreoda ad primum craſtinum, de quo cap. 1. 19. vt obiter putauit Oſiander: ſed refeſenda eſt ad vltimam diem præſentiæ Chriſti in dicta Eccleſia, ſiue ad diem. qua, inde ducens Philippum, diſceſſit, vadens in Galilæam, vbi die tertia fuit in Cana. Quamuis hæc ſint leuia, præ annotationibus doctrinam concernentibus, tamen non ſoot contemnenda, nihil leue vel ſuperuacuum, nec ſuperuacuo ſcrutatur, vel io ſimplici hiſtoria Chriſti à Spiritu ſan-
9 cto dictata. * Nec abſque vrgenti ratione, in hanc decimam partem ſelegi, ac collocaui tria ferè capitula Ioannis, continentia hiſtoriam circiter vnius anni. D
Quoniam de hoc primo anno prædicationis Chriſti, cæteri Euangeliſtæ non loquuntur. Imprudenter fecerunt, qui ſcripſerunt Ioannem Baptiſtam digito oſtendiſſe, nominatim etiam teſtificando perſonam Ieſu Chriſti, priuſquam eum baptizaſſet, vidiſſet, & quàm audiſſet è cœlo teſtimonium Dei patris & Spiritus ſancti. Quamuis enim reuelatione Dei initio ſuæ prædicationis, ſciret Chriſtum iam veniſſe in carnem: tamen quis eſſet, oeicebat, quamuis baptizaret in nomine eius, eique colligeret & præpararet Eccleſiam. Deus ita ordinauerat, ad præcludendam omnem occaſionem ſuſpicandi colluſionem eſſe inter Ioannem & Ieſom, eius cognatum ſecundom carnem, ſed vt innoteſceret hoc torum venire, fieriq; à Deo. Reuelatum quidem fuerat Ioanni, quod Chriſtus is E
etat, ſuper quem videret deſcendere, & manere Spiritum ſanctum, cuius viſionis tempore apptopinquante, paulò ante illam, reuelatum ei fuit priuatim, eo inſtaotl, quo Ieſus venit ad eum, vt baptizaretur: quo facto Io. ſtatim vidit, & audiuit ſigna manifeſta dictæ reuelationis, contenta ſuptà in octaua par-
10 te. * Ieſus ergo fuit primò deſignatus, & demonſtratus perſonaliter per Patrem ſuum, & per Spiritum ſanctum, & tum demum poſt illos, Ioannes eum demonſtrauit perſonaliter & nominatim. Ieſus autem poſt ſuum baptiſmum, & teſtimonium cœleſte tam

magnificum non illicò ſuum orſus eſt publicum miniſterium: ſed ptius & ſtatim exercitatus fuit in ieiunio, orationibus, & vigiliis, & tentationibus Diaboli, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, quo facto, & * Diabolo victo, tedit ad Ioannem, & 11
ad congregationem & præſentiam ſuæ peculiaris Eccleſiæ, in qua tum demum fuit perſonaliter, & nominatim oſtenſus & deſignatus per Ioannem. Nec ibi diu ſtetit, quoniam Euangeliſta ter numerat dies de craſtino, in craſtinum, quo Ieſus iturus conciouatum in Galilæa, dixit Philippo, Sequere me, cap. 1. 43. Andreæ verò, & eius ſocio bene dixit, verſic. 39. Venite & videte. Sed hoc nondum etat ad hoc vt eum ſequerentur. * Et quod dicitur verſic 39. quod 12a
manſerunt apud eum die illo, non eſt intelligendum de die artificiali, incipiendo ab illa hota, quæ etat fermè decima, vſque in horam decimam diei ſequentis: ſed de die naturali, & ſic de reſiduo illius diei finientis poſt duas horas, quia mote illius regionis dies natotalis, quo Sol eſt ſoper Orizontem, dioiditur ſemper in duodecim partes pro illo die æqualea, quas vocant horas: tunc autem iam decem ferè tranſietant. Manſerunt igitur Andreas & Simon apud Chriſtum, in eius habitatione, reſiduo dicti diei, videlicet, aduſque occaſum ſolis, quo non redierunt ad Ioannem, cùm non eſſet opportunum, ſed ad ſuam domum. * Quando etiam eodem vel craſtino die, 13
Andræas adduxit Simonem frattem ad Ieſum, qui dixit ei ſore vt eognominaretur petra vel lapis, non ſequitur, quod extunc Petrus vocarus fuerit ad ſequendum Ieſum: Non enim de hac vocatione apparet, niſi anno ſequenti, quando vocauit eum à piſcatione, cum fratre, vt eſſent piſcatores hominum.
* Certum eſt quod ex tunc, ſcilicet, à perſonali teſti- 14
ficatione Ioannis, & vocatione Philippi, Chriſtus ieus in Galilæam, plures ſecum duxit diſcipulos, & pariter toto illo primo anno tranſiens per Capernaũ, ad Paſcha, in Hieruſalem, & hinc redicos per Iudæam & Samariam, in Galilæam: ſed non eſt certum, qui eſſent illi diſcipuli. Hoc tantum certum eſt de Philippo, ſed non de aliquo alio. * Igitur nimis ſupinè 15
errarunt, qui dixerunt, quod qnando Ieſus mutauit aquam in vinum, habebat ſuos duodecim Apoſtolos, tantùm eorum abeſt, vt tum duodecim Apoſtolos haberet, vt nullum adhuc vocaſſet ad Apoſtolatum, vel ioſtituiſſet Apoſtolom, quos non conſtituit, niſi circiter poſt ſeſquiannum, vt in 15. parte huius conferentiæ: & qui tom ſuerunt ſelecti & conſtituti Apoſtoli, non apparet fuiſſe diſcipulos & comites Chriſti ab initio, oiſi Philippum illum. * Sed grauius ad- 16
huc errarunt qui ſcripſerunt miraculum, quod Ioan. Euangeliſta, ca. 4. verſ. 47. & 14. refert, eſſe ſecundum factum in Galilæa: ſit idem ipſum quod referunt M. 8. b. & L 7. a. 2. quoniam nullus Euangeliſtarum, excepto I. quicquam loquitur de contentis in hac decima parte: neceſſe eſt igitor eſſe diuerſas hiſtorias & miracula, prout ſunt. * Quod autem 17
Andræas Oſiander. 14. & 15. verſic. cap. 4. L. applicat huic primæ profectioni & prædicationi Chriſti in Galilæam, verum eſt quod verba ſeparata & ſeorſim conſiderata, poſſunt ſic applicari & congruere: ſed coniuncta contexturæ eiuſdem L. io eo ipſo cap. & loco vbi ſunt, non poſſunt congruere: ſed tantum (vt ſecimus) debent adaptari ſecundæ profectioni Chriſti in Galilæam, poſt reditum à prima profectione Hieroſolymitana. * Illi eſſam qui 18
inchoantes in opinionem Oſiandri, poſuerunt dictionem, patriam, initio verſicul. 16. d. c. 4. L. addiderunt id quod non eſt in teatu: quia verſic. ille incipit à ſimplici coniunctione, καὶ, quæ nullum deſignat interuallum, & conſequenter quicquid ſcribit. L. eò loci, eſt de ſecunda publica profectione & prædicatione Chriſti in Galilæa, quæ

19 fuit maior & celebrior priore. * Prior enim breuis fuit, quia vt ait, 1. e. 2. 13. in propinquo erat Pascha Iudæorum quò Iesus proficisci volebat, léque Dominum & Messiam ostendere, & vt in domo patris sui, adimplendo vaticinium Malachiæ, qui est vltimus Prophetarum à captiuitate Babylonica: qui cap. 3. a. dixerat quod post præparationem faciendam per Præcursorem (qui fuit Baptista) statim venturus esset ad templum suum Dominator ipse: non dixit, Dominus, sed Dominator: nomen enim verbale habet emphasim, & significat etiam actum ipsum dominandi, quem tacitè Propheta inuebat: vt etiam ostendit Christus, qui vt actu Dominos & dominium exercens, expulit flagello mercatores & vendentes è templo, boues oues, columbas, & merces, & pariter numulatios sedentes, & æs eorum, mensasque subtertit: * id quod post triennium bis fecit, post magnificum suum & regium ingressum in Hierusalem, diebus, quos nos vocamus, Dominicam, & Lunæ ante Pascha. Et in hoc vera est opinio Osiandri, quod Christus tribus diuersis vicibus vendentes, & merces è templo expulit.

20

I. 1. 15.

In principio huius versiculi magno ferio Euangelista verbum primum, per præsens: secundum autem per præteritum tempus, exprimit: vt per hoc secundum historiam noter, per primum verò, perpetuam & permanentem efficaciam huius testimonij, quasi etiam hodie Baptista loquatur & testificetur.

15. *Prior*) Græcum πρῶτος, hîc, & infra vers. 30. & quædam verba ibi adiuncta, & ver. 27. antiqui Doctores communiter à 1300. annis referunt simpliciter ad priorit atem essendi, vt Baptista signet Christum fuisse semper ante secundum diuinitatem: quamuis post Baptistam conceptus & natus sit, & venerit secundum humanitatem, cuius etiam æternam diuinitatem disertissimè asserit in hoc ca. vers. vl. 18. 34. & inf. cap. 3. vers. 35 36. Ea quibus proculdubio sequitur, Christum prælatum esse Baptistæ: & eo longè excellentiorem & potiorem esse: sed πρῶτος πρῶτον, & melius vt puto πρῶτος τοῦ βαπτιστοῦ. Non id agit Baptista vers. 15 27. 30. vt collationem faciat inter Christum & se, respectu maioris excellentiæ: sed potius vult ostendere illum præcelluisse, quàmuis posterius apparuerit, & longè excellentius & excellentiora prædicaturus & factus. Ideo antiquam & veterem lectionem retinui, quamuis nuper quidam eruditi aliter verterint, testimonia verba ad excellentiam & præstantiam. Doctissimus Martin. Bucerus hîc sectione 5. scribit bene esse sensum, Hic, ille est de quo dicebam, quod prædicatione esset me sequuturus, cùm tamen ante me sit genitus, vtique ante sæcula, prior enim me est princeps meus, & caput, sicut & omnium cùm Sanctorum tum Prophetarum. Vel, licet post me prædicaturus sit, tamen multò me prior est, imò primus meus & princeps est, ipse fons omnis veritatis, gratiæ & salutis: Qui sensus est verus: πρῶτος enim principem vel primotem significat, vt est apud L. cap. 19. in fin. ibi, καὶ οἱ πρῶτοι τῆς πόλεως. Act. 25 ibi, καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων, id est, primores Iudæorum. Tamen puto literam non esse ad illum sensum restringendam. Ipse quoque Bucerus nihilominus antiquam & communem versionem hic sequitur, quæ etiam nun solùm prioritatem essendi: sed etiam præcellentiam significat: & sic vtrumque complectitur.

18 *Vnquam*) Vide Geo. 32. 12. Isaiæ 6. sunt appartiones, per quas Deus quibus & vt voluit se manifestauit: quia à beatis videtur Deus oculis spiritualibus non corporeis, seu oculo cordis. Mat. 5. 8. Epo. 1. 18. vt late August lib 22. cap. 19. de Ciuitate Dei.

21. *Ille*) Vetus vulgata editio, quæ hîc, & vers. 25. tantum habet Propheta, sine pronomine, multum quadrat literæ. Tum primò, quia in Græco non est ἐκεῖνος nec αὐτὸς, sed simplex vsitatus articulus. Tum secundò, quia pari ratione vers. 23. in fin. vertendum esset Isaias ille Propheta. Tum tertiò, quia Pharisæi illi in lege docti, non ignorabant dictum Mosis. Deuteron. 18. 15. 18 19. loqui de Christo. Cùm ergo dictum esset de Christo, superfluum erat bis repetere de eodem propheta vers. 21. 25. Hæc sunt quæ faciunt pro vulgata latina litera: Tamen Doctiores & Græci in quos Euthymius Zigabonus, & Latini in quos Erasmus intelliguot & legunt hîc & versicul. 25. ὁ προφήτης, ille Propheta, de Christo seu Messia, quos pet rationem sequeotem sequutus sum. Non obstat primum & secundum: quia articulus, ὁ, secundum materiam subiectam, nunc tantum articulus est, vt hîc vers. 23. in fin. Nunc matotem emphasim habet, vt hîc, & inf. vers. 36. 49 Non obstat tertium: quia in Christo plores supremæ dignitates (vt pote summa regia, summa Sacerdotalis, summa Prophetica) inelucluotur: & sic oon potest esse superfluum saltem bis ad eum refetri. Tum multò absurdius esset quod Baptista absolutè negasset se esse, vel simplicem Prophetam, contra quàm M. 11. 9. L. 7. 26. Et cùm Propheta altissimt esset, & vocandus esset L. 1 76. præsertim 10 actu quo palam de suo officio totetrogabatur publica aoctoritate.

25. *Facite*) Non absque vrgeoti causa verti Græcum, εὐθύνατε, breoi periphrasi, conformi verbis Isaiæ Prophetæ vnde desumitor vertendo enim vnico verbo dicendum fuisset, rectificate, quod minus vsitatum [illegible]ctor, sed vt verto, rectam facite, magis congruit & verbis, & menti Prophetæ etiam literæ Hebraicæ apud Ilalam, quæ proprie sonat idem quod, expurgate, & rectam facite.

26. *Stetit*) Non immeritò in hoc sequor veterem & communem editionem, quamuis Erasm. verterit in præsens tempus, stat quem Martin Bucer. Ioa. Calui. & omnes deinde in hoc sequuntur, nec non editio Tigurina, & V Vtebergensis, vt in prima parte homiliat. Gregorij Maioris, in Dominica 4. Aduentus: sed non aduertunt Iesum tunc verisimiliter non fuisse præsentem, sed postero die vt infra eodem ver. 29. Et quod si Baptista affirmasset Messiam tunc fuisse in medio præsentem, legati illi Hierosolymitani rationabiliter interrogaotes, verisimiliter permissent illum sibi ostendi. Itaque puto Euangelistam setio verbum hoc sub tempore præterito exprimisse, quare morare noluit. Certum est duo prima specifica testimonia Baptistæ, de quibus hîc, facta post Iesum baptizatum, & in desertum à Spiritu actum: quia 10 primo horum testimoniorum Baptista eum nominauit, vers. 17. Et tamen ante Baptismum non nouerat eum, vt nuper diximus. Cæterùm, non legitur Iesum à Baptismo suo reuertisum ad coneiones Baptistæ, & ab eo visum, & velut protensa manu ostensum, nisi postridie secundi horum testimoniorum, vt infrà eodem vers. 29. Non obstat quod in primo horum testimoniorum clamauit, dicens, ὅτι πρῶτός μου ἦν, non demonstrat occessatiò ad oculum, vt, ἰδὲ, in tertio & quinto testimonio. Significat enim, ipse, vt etiam de absente dici possit: quemadmodum etiam & prooomen Latinum, hic, vt patet infrà eodem versic. 33. ad fin. ibi, ὅτος ἐστὶν, quæ ibi de absente (proptiè tamen) recitantur.

29. *Peccatum*) Non ignoro antiquam versionem, etiam quæ Hieronymo attribuitor, habere peccata mundi in pluralis: sensus vetus est, sed opottet interpretem sequi textum, qui Græcè habet in singulari, τὴν ἁμαρτίαν, id est, peccatum: vt etiam vertunt Chrysostomos, Eurbymius, Etasmus, Ioa. Calu. & Theod. Beza. Detrahit Baptista iustificationem legi, & omnibus sacrificiis Mosaicis, quæ tantùm figurabant Christum, cui vni soli veritatem, efficaciam remissionis peccatorum, iustificationis & gratiæ tribuit, disertè prædicans Euangelion, & beneficium Christi. suprà versicul. 17. & hîc. Notanda sunt hîc

ſex illuſtria ſpecifica teſtimonia Baptiſtæ de Chriſto, quinque hoc eap. cùm à tentatione & victoria Satanæ tediſſet ad ſuam Eccleſiam, quam regebat Baptiſta. Sextum, infrà cap. 1. 27. citeiter quinque menſes poſt præcedentia, poſtquam è prima publica proſectione Hieroſolymæ, tediſſet Ieſus in Iudæam, non longè à loco vbi Ioannes baptizabat: vt hæc teſtimonia, per tot interualla, innoteſcerent omnibus, nec Iudæi haberent excuſationem.

42. *Petros*) Vt vetus interpres, πέτρος, ad verbum vertit: & ſequitur Caluinus, & Tigurina editio: & malui ſequi, vt minus à fonte & veteri lectione diſcederem. Etaſmus tamen non malè vertit lapis: quem Bucer & alij ſequuntur. Santes Paguin. vertit petra, & Bezs ſequitur. Mihi videtur, πέτρος, hîc adiectiuus magis, quàm ſubſtantiui vicem habere: quaſi Simon Petrus, à petra eognominatus fuerit, vt ſaxeum, à ſaxo dicimus: de quo dixi in tract. Gallico, contra abuſus Papat. glo. penult. quæ Latina extat ad finem Catechiſmi noſtri Latini. Nunis ergo deſipuerunt Papiſtæ, qui petram vel ſaxum interpretati ſunt, caput, ad fundandum per meras deprauationes primatum ſuum.

51. *Amodò*) Magis placuit cum vulgata, quàm, poſtquam, vel, deinceps: quia Græcum, ἀπ' ἄρτι, non longam motam ſignificat, ſed ſtatim ab hac hora, vt & Apocal. 14. 13.

I. 2.

6. *Apideæ.*) Non eſt intelligendum quod eſſent hydriæ manu vel humero geſtandæ, idq; propter magnitudinem menſuræ, quam magno ſerio ſignat Euangeliſta, & eſt potiſſima magni huius miraculi circunſtantia. Cùm enim, vt exprimit I. quodlibet vas contineret duas vel tres amphoras, quæ continent centum vigiuti, aut centum octoginta ſeſtarios, vel vigiuti aut triginta congios, vt docuit Guilelm Budæus, lib. 5. Aſſis: quem Martinus Bucerus & alij pij docti viri ſequuntur: liquet tamæ capacitatis vas non poſſe manu vel humero ferri. Erant ergo magna vaſa humi ſita, ex magnis lapidibus ſculptoris arte cauatis. Quanquam autem quibuſdam in locis, vt in Italia, in vſu ſint hydriæ quædam lapideæ geſtatiles, ex lapide cauato: tamen ſunt paruæ menſuræ, quæ centeſimam partem horum vaſorum non caperent. Quare neceſſe eſt fuiſſe ingentia & iacentia vaſa: quare iuitio non poneham, hydrias (quæ pro portatilibus ctebnus vſurpantur) ſed vaſa lapidea, quò magis inſeruitem veritati textus & hiſtoriæ: & abrogatem falſam ſuperſtitionem Papiſtarum, qui non ſolùm magnitudini miraculi Chriſti derogant: ſed ad occaſionem nouæ ſuperſtitionis trahunt, ſub cuius dinumeratione & titulo etiam Monaſterium Nennatum fundarunt, & ereſerunt ſeptem leucis à Pariſiis, verſus Occidentem Hybernum diſtaos, nomine, Vas Regale: vbi ſuper columna ad latus Septentrionale Choti, ſtat vas politum, quod oſtentant viſaudum, vt vnam ex ſex hydriis, in quibus Chriſtus aquam vinum fecit: ſed non continet vnũ eongium vini, vt ad conuiocendam ſuperſtitionem mendacij exploratus ſum, & mucoi non eſſe vas lapideum, vt falsò dicti Papiſtæ aſſerunt, ſed fictile, qualia figuli è terra fingunt & poliunt prope vrbem Bellouacenſem, ornandorum abachorum cauſa. Sed quia communis & vetus editio ibi, lapideæ hydriæ, ſenſum non mutat, eam ſequi malui, quàm nouam verſionem facere. Nunc liquæ quàm ſit ridicula hæc ſuperſtitio. Sed operoſa erat vetus ſuperſtitio Iudæorum, qui ex falſa doctrina ſua eſſe & vaſa omnia frequenter mundandi & lauandi, ad delenda peccata (quod Chriſtus correxit, M. 15. R. 7. a) conſuetudinem illam Purificationis (vt inquit I.) introducerent, tantò maiorem aquæ quantitatem ad aſpergendum & lauandum præparandi, quantò maior erat concurſus pupuli & ſupellectilis, vt in nuptus: quàm magnam vim aquæ ſuperſtitioſè præparatam, Chriſtos in alium bonum vſum (ſuperſtitione tacitè ſublata) magnifico miraculo conuertit.

11. *Principium.*) Ex hoc loco, & ſuprà cap. 1. 33. notant Theophilactus & Euthymius falſa & confiſta eſſe, quæ vulgò feruntur miracula pueritiæ Chriſti. Hinc etiam liber de infantia Saluatoris inter Apocryphos ſeu reprobos ponitur, 15. diſtinct. in decreto Gratiani, & in Tomo 1. Concilior. pag. 991.

I. 3.

3. *Vpernis*) Sic frequentius veteres verſiones, nouæ verò frequentius vertunt denuò: ſed malui cum Etaſmo ſequi veteres, quia aduerbium ἄνωθεν, ex etymo ſonat deſurſum, & non denuò. Et frequentius in omnibus authoribus capitur pro deſuper, quàm pro iterum. Imo idem ipſe Euangeliſta, infrà eod. cap. eodem aduerbio vtitur pro cœ ſupernis tantùm, verſie. 7. verſie. 31. & iterum cap. 19. 11.

5. *Et ſpiritu*) Vtrumque pro ſpirituali regeneratione ponitur, hinc infrà tantùm de ſpiritu loquitur. Tamen per aquam Chriſtus aliquid partim externum ſignificat, nempe baptiſmum, totũmque miniſterium & doctrinam in qua baptizatur: vtque ſignet gratiam non eſſe ad externa teſtificatam, vel alligatam, ſæpius meminit ſpiritus ſolius, ſine aqua. Item ſuper 6. verſie. ſequenti, vtper carnem intelligitur homo carnalis, ita per ſpiritum, homo ſpiritualis. Adamus peccatum amiſſo Spiritu ſancto, factus eſt homo carnalis, à quo omnes poſtert naſcuntur carnales: vnus ſolus eſt ptopriè ſpiritualis, homo Ieſus Chriſtus, à quo, vel è cuius ſpiritu quicunque renaſcuntur, videlicet, credentes in eum, ſunt ſpirituales. Primus homo (ait Paul. 1 Cor. 15. 47.) de terra, terrenus, ſecundus homo, &c. non quod in regeneratione ſpirituali corpus mutetur in ſpiritum, quia manet idem quod prius, nec anima quidem fit tota munda & ſpiritualis: ſed in regeneratione creantur in homine noui motus per Spiritum ſanctum, mortificantem caroem, non ſolùm craſſiores affectus, & ſenſualitatem quam vocant, ſed etiam impietatem & deprauationem rationis & voluntatis humanæ, contra quam corruptionem manentem in carne (id eſt in toto homine) vſque ad mortem, ſpiritus Chriſti ſemper pugnat, & ſic interim mortificatio noſtra imperfecta eſt: ſed Deus propter Chriſtum non imputat, ſed inſuper gratos habet fructus bonorum operum, quamuis imperfectos. Propterea quamuis ratio & ſenſus humani ſint bona dona Dei, & habeant ſuum vſum, & ſuos gradus; Tamen ad acquirendam vitam æternam nihil valent, vt in noſtro Catechiſmo, quæſt. 22. 23. 24. 25. 26. Is ergo demum ſpiritualis eſt, non qui heremiticam, aut aliam vitam ducit, ſed qui per Euangelium regeneratus de Spiritu ſancto, factus eſt membrum Chriſti per fidem, & opera ſpiritualia non ſunt quæcunque inuenta ſuperſtitione hominum, ſed ea tantùm quæ fiunt fide in Chriſtum per credentem ſaluari ſolo merito Chriſti, & facientem opera à Deo præcepta, non amplius ſeruiliter, metu damnationis, nec mercenariè ad merendum remiſſionem peccatorum, vel aliud à Deo: ſed vt ſuam oſtendat gratitudinem & obedientiam erga Deum, quamuis interim credat & ſperet Deum magna ſua liberalitate remunerarorum.

8. *Spiritus*) Id eſt regeneratio ſpiritualis, quamuis non videatur oculis corporalibus: tamen non minus vera eſt, imo magis quàm agitatio venti, quæ tamen ſi aliquo modo auditur & ſentiatur: tamen nullo modo videtur. Hoc carnali exemplo monetur Nicodemus fidem eſſe de inuiſibilibus, & veriorem viſibilibus.

23. *Cœlo*) Secundum communicationem idiomatum, qua de eadem persona nunc prædicatur id quod ei secundum diuinam, nunc id quod eidem secundum humanam naturam tantùm competit: vt descendit de cœlo, secundum humanam naturam assumptam, & tamen est vbique secundum diuinam: & ascendit in cœlum, secundum humanam naturam circumscriptam, in vtero Virginis factam & sumptam. Latè doctor Petrus Martyr in dialogo de vtraque in Christo natura.

25. *Credit*) Scilicet per veram fidnciam in Christum crucifixum, quæ est donum Dei: hi solùm iustificantur & Christo incorporantur. Secus de his qui vel miraculis vel veritate conuicti, sed non escendunt ad hanc fiduciam, vt suprà. 2. 23. & M. 13. de iis qui credunt ad tempus, & Exod. 14. quod credebant Mosi, sed cor eorum non erat rectum, vnde toties murmurabant: sic Magus Act. 8. huiusmodi fides seu notitia inexcusabilem reddit, sed non iustificat, nec ius adoptionis dat de quo suprè I. 1. 12.

27. *Facta*) Bernardus in Cantica sermone 85. exponit in gratia vel cum gratia Dei eum liberum arbitrium cooperatur, de quo remitto ad Catechismum nostrum.

29. *Ænon*) Hanc quidam ponunt in tribu Simeon iuxta Salim, quæ est de tribu Iuda. Sed post captiuitatem Babylonicam his terminis confusis pars terræ Meridionalis vocabatur Iudæa, pars verò Septentrionali, Samaria & Galilæa, facit cap. seq. 3.

27. *Cœlo*) Hinc Augost. contra Donast. contra Epist. Parmeniani lib. 2. cap. 15. Non enim scriptum est, nisi datum fuerit ab Ecclesia sed nisi datum fuerit è cœlo. Nam & ipsa Ecclesia non habet quicquam, nisi accipiat è cœlo.

31. *Terra*) Non tamen sequetur quod baptismus Ioannis esset è terra, in quo Zuinglius erranit: imò è cœlo, id est, ex ordinatione Dei, Math. 21. 25. sed rectius dicit & de terra loqui tuo quo ad se tàtùm: quia quod ad se tantum aquam, & Sacramentum externum dabat, comitabatur remissio peccatorum & gratia, non ab ipso Ioanne, sed ab ipso Christo: vt sæpe diximus.

I 4.

1 1. *Baptizaret*) Baptismus Christi * non erat alius à baptismo Ioannis vel Apostolorum & discipulorum, tam ante passionem Christi, quàm post missionem Spiritus sancti. Baptismus Ioannis (quicquid dixerint sophistæ) eiusdem erat efficaciæ, nec repetandum erat, nec itetum baptizandi tempore Apostolorum hi, qui tantùm fuerant baptizati primo baptismo Ioannis: prout Apostoli nunquam rebaptizarunt, nec Paulus quidem duodecim illos Ephesios Actor. 19. quem locum sophistæ pessimè intellexerunt. Et quod ita sit, Ioannes Baptista baptizabat in nomine Messiæ seu Christi, in remissionem peccatorum: oportebat ergo eum veram remissionem peccatorum conferre, gratiam iustificantem receptionem & adoptionem in filios Dei, non tamen ipsum nisi ministraliter, sed Christum, qui tam in carnem
2 venerat. * Ioannes enim de se tantùm dabat Sacramentum efficax, quod non erat illusio, vel tantùm figura, sed administratio gratiæ Euangelij & beneficij Christi, quod Ioannes prædicabat, non etiam simplex præparatio ad alium futurum Baptismum Christi: vt quidam aui hores Græci (nedum Papistæ Latini) putauerunt. Nec obstat quod Baptista ait, Ille vos baptizabit in Spiritu sancto, non enim sequitur quod beneficium Christi differretur, nisi intelligendo de magnis ir & miraculosis donis Spiritus sancti, de quibus Act. 2. quæ Christus vocat Baptismum, Act. 1. 5. Sed extraordinarium, paucis & eo tempore
3 datum. * Cæterùm Ioanne baptizante, Christus inuisibiliter, vt & tunc, baptizabat in Spiritu, dando remissionem peccatorum, & Spiritum sanctum, vi tamen & merito passionis suæ futuræ: quandoquidem etiam ante Incarnationem suam Christus erat mediator & seruator, per respectum tamen humanitatis assumendæ & immolandæ. Quapropter apposissimè Baptista, dicebat, Ille vos baptizabit, referendo ad futuram eius immolationem, quam etiam Christus vocabat Baptisma suum, Luc. 12. 50. * Quod ergo 4
Act. 19. 5. habetur dictos Ephesios, baptizatos à Paulo, in nomine Domini Iesu: non intelligitur de Sacramento Baptismi, seu de Baptismo aquæ, quod repetitum non fuit: sed de Baptismo ignis, videlicet, do magnis illis & admirandis linguarum donis, & prophetiæ, à Spiritu sancto eppartitis linguis igneis, quod erat donum miraculosum, & excellens pro eo tempore, ad fundandam Ecclesiam, tunc necessarium, non dico necessarium cuique, nec ad iustificationem: sed ad amplificationem & confirmationem Ecclesiæ, his præsertim qui debebant ad hoc cooperari, contra Iudæorum obstinationem, & Gentilium errores.
* Hoc fecit Paulus, postquam Ephesios illos excel- 5
lentiori & perfectiori doctrina, quam adhuc habuissent, instruxit, non quia prius sanctè baptizati fuissent per Ioannem, & quia gratiam Spiritus sancti receperint, & quia essent de numero fidelium, & Ecclesiæ Christi: sed vt fierent idonei ministri in ea, postquam perfectionem doctrinæ magna & admiranda dona Spiritus sancti, & Baptismum ignis recepissent.
* Redeundo ad Ioannem, is quidem non obseruabat 6
formam aapressim, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Nondum enim erat sic ea pressim declarata & data, vt post resurrectionem & glorificationem Christi. Initio quidem baptizabat in nomine Messiæ seu Christi, qui iam venerat, & mox videndus erat, quamuis eum non agnosceret: tametsi Christus sæpe in medio eorum versaretur. Sed postquam enm baptizauit, & personaliter & nominatim cognouit, eatunc potuit nominatim & expressè baptizare in nomine Iesu Christi, de quo etiam statim incœpit personaliter & nominatim testificari: deinde etiam digito ostendere. Non erat variare Baptismum, semper enim idem erat Baptismus. Non erat mutare formã: sed facere vel addere declarationem expressiorem, velut de generali ad particulare, & ad individuum personale. * Discipuli Christi ante eius passionem ba- 7
ptizabant pariter nominatim in nomine Iesu Christi: idem erat Baptismus: sed post glorificationem Christi, & missionem Spiritus sancti, baptizarunt expressim, & specificè in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Christus ita statuerat post suam resurrectionem, Math. 28. 19. Certum est enim quod diligenter obseruabant institutionem Christi: & quod Spiritus sanctus non suggerebat eis aliud, quàm quod Christus eos docuerat, & eis præceperat, Ioan. 14. 26.
* Propterea vbicunque in actis mentio fit Apostolos 8
vel discipulos baptizasse: inquantum loca illa loquuntur de Baptismo aquæ vel Sacramentali, intelligendum est administratum fuisse in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & in hac fide & doctrina expressim. Quamuis enim Lucas nominis Iesu tantum mentionem faciat, id causa breuitatis est, sed intelligebatur & intelligitur, quod baptismus Domini Iesu erat, & est is demùm, qui administratur iuxta formam per eum institutam, quæ est vltima, à qua vt non licet discedere, ita nec addere, variare vel diminuere.
* Quod enim Ioannes Baptista post agnitum & ba- 9
ptizatum Christum, potuit addere expressionem magis specificam & personalem, & patiter Christi post suam resurrectionem, expressionem altioris & clarioris doctrinæ, quæ vltima est, & quam impossibile est supergredi, augmentationes illæ formæ specialioris & altioris: dispensatione diuina factæ sunt, &

non inuentione aut diſpoſitione humana, cui in his locus non eſt: vt in lectionibus publicis dixi, & in Commentario legali in l. 1. §. Sed ſi mihi num. 44. cum ſeq. D. de verbor. obligat.

L. 4.

2. *Diſcipuli.*) Vt oſtenderet quod etiam poſt aſcenſionem ſuam, Baptiſmus diſcipulorum non minoris eſt ſanctitatis & efficaciæ, quàm quod ſi ipſius Chriſti manu conferretur. Refertur enim ad auctorem, vtque nemo præ aliis ex eo gloriatur, quod ipſius Chriſti manu baptizatus eſſet, præuidens quod 1. Corinth. 1. 12.

5. *Suo.*) Geneſ. 35. d. 19. & 48. c. 22. Ioſue 24. §. 32.

14. *Salientis.*) Hîc quædam verſio Gallica habet Gallicè, *bouillonnante.* Quaſi Euangeliſta ſcripſiſſet ἀναβαίνοντος ἀπὸ τῆς ζέσεως, vel, βράσεως, quod bullire vel ebullire ſignificat. Sed hoc non ſolum eſt contra omnes omnium linguarum verſiones præcedentes, ſed etiam contra textũ & originale Græcum ἁλλομένου, quod ſignificat ſalientem vel proſilientem: & inſuper eſt contra enetgiam & euangiam ſimilitudinis Chriſti. Primò, bullientes aquæ non ſcaturiunt ex locis altis, ſed ex cauernis profundis & ſulfureis, etiam ſi fontiũ bullientes aquas etuctantium meminerint Ariſtoteles, & alij: tamen nunquam exalrn ſcaturiunt, ſed ex imo, vt ex Ætnæ radicibus ſcribit Plin. natural. hiſt. lib. 2. c. 103. in fin. Secundò, aquæ illæ etiam frigefactæ non ſunt ſalubres, ſed peſtilentes ro potu. Minus etiam participant de aëre, quam ſimillimas eſſe opotet aquas ſalubres. Plin. oat. hiſt. lib. 31. cap. 3. Galeo. in tract. aquar. & da ſanitate tuenda lib. 1. Etiam ſi quandoque aquæ calidæ porabiles ſint & vtiles, ſed in morbis vt mediciæ, vt illæ quæ ex radicibus montis vbi Gadara vtbs ſita eſt, ebulliunt io diſpoſita balnea, trans lacum ad Orientem oppoſita Tyberiadi, quæ eſt ad littus Occidentale, vt teſtatur Hieronymus in locis Hebraicis: ad quæ balnea conſilio medicorum proſectus eſt Herodes magnus, vt teſtatur Inſeph. antiq. lib. 17. cap. 9. Tertiò, nnoqoam ſalinot in altum, quia ex alto oon procedunt: ſed aqua exiens è cacumine montis, ſi deſcendat, exilit & aſcendit facilitrer ad eandem alritudinem ſcatoiginis & originis ſuæ: & inſuper ſalubris eſt ad bibendnm. Chriſtus itaque valde propriè, & pertinenter aſſimilauit donũ, gaudium, & pacem Spiritos ſancti, quæ vt procedit ex alta ſcatuligine: ita ſalit & aſceodit eò, vode procedit. Araho enim Spiritus ſancti, qui ſnlus vetè tutòque contenias & aſſecuratas reddit animas nnſtras, eas quoque ſalire ſecum & aſcendere facit in vitam æternam. Reiiciendum ergo verbum bullientis, tum literæ, tum ſenſu diforme, & retinenda verſio communis & perpetna omnium, tum literæ, tum ſenſu conſormis. Pnto tamen quod Gallus ille cectum ſenſum habuit, & de perpetua quadam, viua, ſeu perenni ſcatutigine intellexetit, quod verbo ebullientis, quàm ſalientis, magis ſignificari putauit. Sed vt hoc in paraphraſta (vt pote analogiæ fidei nñ aduerſum) tolecandum eſſet: non tamen in interprete, qui quàm minimum à lireta recedere deber. Et quia neſcio ſi dominos hoc opus Gallicè vertendi ſpatinm mihi dederit, huius tei quemcuoque pium fidũmque interpretem futurum præmonere noo piguit.

20. *Patres.*) Boni à malis ſeceroendi, ſecnndò è bonis noo faciendum idolum, nec tribueodum quod Chriſti eſt: tertiò non eſt vſurpanda eorum vocatio particularis: quartò etiam bonotum vitia non ſunt imitanda: quia nec cooſuetudo quidem, ſed veritas, hoc eſt verbum Dei vnicè ſequendum, & tum demùm bonorum patrum exempla aſſumi poſſunt, quatenus Deo obedierunt.

Monte.) Quia templum Samaritanorum catebat verbo Dei, ſed templum Iudæorum habebat verbum Dei, Deuteron. 12. 11. 1. Reg. 8. 29. à quo ſolo omoia certitudo in materia religionis.

25. *Veritate.*) Plures exponuot, id eſt, non per imagines oee formas corporales, & hoc bene quidem dictum eſt, noo eſt punctus, nunc enim nullæ erant imagines, nec ſpecies idololatriæ in templo Hieroſolymitano, oec in templo Samaritaoo in moote Garizim: ſed tantùm erat quæſtin vter locorum legitimus aut melior eſſet. Chriſtus ait haoc quæſtionem amodo ſoperuacuam, neutróque loco opus eſſe, ſed io omni loco adorandum & iouocandum patrem in ſpiritu & veritate. Eſt autem in ſpiritu, quando ſpirirus onſtet etigir ſe ad ſpititum creatotẽ Deum ſuum, certus quod in præſenriah eo videtur & intelligitur, eúmque omnipotentem eſſe & infinitè ſapieotem & bonum ad ſe exaudiendum: & in veritate, id eſt, ſecuodum verbum eius, qui eſt veritas iofallibilis, & per meritum & interceſſiooem Ieſu Chriſti, qui eſt verbom æternum Dei, & ipſa veritas, vt in Catechiſmo ooſtro, artic. 49. Rurſus aduertendum quod Chriſtus non hoc ſolùm agebat, vt tolleret teſpectum & diſcreoniam locorum: ſed docebat oon modò oõ eſſe expectandam remiſſionem peccatorum per ſacrificia quæ fiebant in dictis templis, verùm per ſolum Meſſiam, vt Ioanoes Baptiſta docuerat, & ecat inconfeſſo inter bene etoditos: ſed etiam docebat ſacrificia & templa illa breui abolenda: quod non minus incredibile erat vulgo Iudæorum, quàm ſi aota quinquaginta annos dictum fuiſſet ſactificium miſſæ pro vinis & mottuis, & ordines ſacros preſbyterorũ & monachorum, eorum cœnobia, vota religiones, regulas snte quadraginta anoos abolendas, & tamen ſacrificia & cæremoniæ Moyſi fuerant ordinata à Deo ad tempus, vt ceſſarent aduentu Sancti ſanctorum, Daniel. 9. Poſt cuius aducntum ſepeliri debebant enm aliquo honore, vt ait ſanctus Auguſtinus: Sed ſacrificatura & monachatus papalis, qui nunquã fuerunt plantati à Deo, ſed à Diabolo, debeot eradicari, M. 15. 13.

In vndecimam partem.

HAnc in duas diuidere poteram, faciendo partem duodecimam duplicem M. R. ex M. 4. à verſic. 18. vſque ad verſic. 23. & R. 1. à verſic 16. vſque ad verſic. 23. de ſpeciali vocatione quatuor præcipuorum diſcipulorum. Omnino enim facta eſt poſt omnia præcedeotia, & poſtquam Ieſus è Nazaretha electus fuerat apud L. & clatè oſtendunt M. 4. 13. I. 4. 44. Et veriſimiliter poſt hiſtoriam qnam refert. I. 4. à verſic. 46. vſque ad fin. cap. qnam I. verſic. 54. ait eſſu ſecundum ſignum, & dum Ieſos cœpit totam Galilæam circuire: vt initio partis ſequentis. Sed qnia alia etiam tartia pars, quæ fuiſſet decimatertia ex R. 1. verſic. 21. 22. & L. 4. verſic. 31. 32. facienda fuiſſet: malui ſub eadem vndecima parte relinquere, ſub qua hæc ſatis diſtinctè conſpiciuotur & conferuntur. Nec expedit tot partes multiplicare. Scholaſtici Theologi etiam Io. Gerſon in Monoteſſaron cenſent hanc vocationis quatuor diſcipulorum hiſtoriam poſteriorem eſſe ea qnam L. c. 5. refert: computant enim primam ſimplicem vocationem Andreæ & Petri, I. 38, 39. 42. Secundam eorumdem cum filiis Zebedæi, ſed ad familiaritatem tantũ, L. 5. Tertiam verò ad ſequelam hîc, M. 4. 21. R. 1. 17. 20. Quartam poſtea ad Apoſtolatum. Sed nimis errant. Prima eoim I. 1. 39. 42. oon tam fuit vocatio, quàm admiſſio, ſolus Philippus tum diſertè primúſque vocatus inueoitur, I. 1. 43. vt dictum eſt ſuprà pat. 10. Secundam verò & tertiam valde præ poſteram. Quam enim tertio loco ponunt: notabili tempore præcedit eam, quam pro ſecunda

numerant, quæ eſt tertia facta dio poſt ſermonem Domini in monte, de quo infrà par. 12. Quam ergo ponunt propterea, eſt ſecunda, de qua hîc paulò ante ſermonem domini in monte: & vtraque facta eſt ipſo diſcipulatum. Et hæc quæ dico ſeries ipſius textus Euangelici neceſſariò probat. Sed vt illi errarunt præpoſterando, ita Caluinus errauit eumolando, ſeu in vnam hiſtoriam diuerſas confundendo, ne dicam quod etiam textum Euangelij ſuiſum verſum ipſo Harmonia ſua deſultare facit, res ipſa indicat cuiuis conferenti Harmoniam eius cum hac vnione. Perpetuo verò contendit Euangeliſtas noluiſſe certa diſtinctaque temporum ſerie annales componere, ſed neglecto dierum ordine, ex rebus geſtis Chriſti, præcipuas quaſque ſummatim colligere, M. 4. vbi tenet eandem hiſtoriam, ibi & R. 1. 16. & L. 5. 1. narrari: Et tunc demum quatuor tantùm Petrum, Andream, Iacobum, Ioannem electos fuiſſe apoſtolos. Et ſi prius vocati fuiſſent, ſequetetur fuiſſe apoſtatas, qui deſerto magiſtro & ſpreta vocatione, reuerſi eſſent ad priſtinum vitæ genus. Et hoc eorum diſcrimen inter Lucam & alios reliquos, quod miraculum ab his omiſſum ſolus L. recitat. Sed iſtud eſt vim inferre literæ Euangelicæ, & illam in multis locis tranſpoere, & inſuper addere literæ. In nullo enim locorum prædictorum electi fuerunt Apoſtoli, vt putat Caluinus, ſed tantùm vocati vt ſimplices diſcipuli, deinde diu poſt: poſtremò demùm poſt ſecundum Paſcha, & adhuc aliquando poſt electi ſunt ſimul duodecim Apoſtoli, vt infrà par. 21. nec ſtatim realiter miſſi, ſed aliquandiu poſt, vt infrà par. 47. His ſcriptis reperi Matt. Bucer. in 4. M. idem ante Caluinum, vt ſcholaſtici ſenſiſſe, ſed ex profeſſo non examinauit ſeriem hiſtoriæ, & quæ ſua eſt modeſtia iudicium cuiuis Chriſtiano liquit. Sed fallitur, dicens, ſe non videre quî poſſint eſſe duæ vocationes, cùm vterque M. L. ſcribat relictis omnibus ſequutos Chriſtum. Non enim M. ſed nec R. quidem ſcribunt eos omnia reliquiſſe, ſed vilè tantùm nauem: L. verò poſt ingentem piſcaturam, ait, eos ſubductis in terram plenis piſcium onuſtis relinquentes omnia, Ieſum ſequutos, nec prius ſcribitur eos omnia reliquiſſe. Non intelligendum proprietatem, vt monachi fabulantur, abdicaſſe, ſed omnem negotiationem & aliam occupationem, quâ non inuenitur tres illos diſcipulos, prius in vniuerſum reliquiſſe. Aliam pro ſe Bucer. addit coniecturam, dicens, quod nec ſequentes hiſtoriæ ſeruit, vt dicamus eos rurſus piſcationem petiiſſe. Sed vt hoc fateri poſſumus poſt hanc ſecundam vocationem, L. 5. 10. 11. vt patet in ſequenti textu Euangelico & partibus ſequentibus. Ita non liquet ſtatim à prima illa vocatione, M. 4. 21. R. 1. 20. ſuprà par. 11. (quæ omnino præceſſit ſermonem Domini in monte, & ſanationem ſocrus Petri) eos nonquam ad piſcationem ſuam reuerſos: ſed ſemper extunc Chriſto comites adhæſiſſe. Imò conſtat cùm Chriſtus in domum Simonis & Andreæ ſerò diuertiſſet, vbi ſocrum Simonis ſanauit, Chriſtum die ſequenti ante lucem ſe ſubduxiſſe in deſertum relicto Simone, & qui cum eo erant, qui die facto, profecti ſunt ad quærendum illum, & inuenti rogarunt vt rediret, quod noluit, R. 1. 35. 36. 37. Nondum ergo aſſiduè comitabantur eum, etiam ſi ſequereotur concionantem, ſubinde per occaſionem ſele offerentem, redeuntes ad piſcationem ſuam, vt dum paulò poſt contigit Ieſum rediiſſe iuxta illud ſtagnum. Tunc enim Simon, Iacobus & Ioannes propinquas naues ſuas totam noctem cum retibus exercendo, cùm nihil cœpiſſent, die facto deſcenderant ad littus abluentes, & in aliam opportunam piſcationem præparantes retia. Tunc Chriſtus affluentem turbam docturus, ſedit in naui Simonis, & facta eſt hiſtoria, non de qua hîc, ſed de qua infrà par. 17. Luc. 5 in qua Simon vocat Ieſum præceptorem ſuum, vt quem iam, vt talem ſequutus erat, nec reliquerat ex eo quod oblata occaſione ad piſcationem ſuam cum ſociis redierat. Ita etiam concurſus turbarum Ieſum ſequentium exigebat, ſaltem inuitabat, vt quærenda eſſent obſonia. Et rectè ſcripſit Mart. Bucer. M. 8. diſcipulos etiam poſtquam in Apoſtolos lecti ſunt, non ita omnia dereliquiſſe, vt rebus ſuis poſtea non fuerint vſi, quaſi pro derelicto habitis, vt dicunt Iuriconſulti ϖ. pro derelictâ. Verum quod rebus curandis iam facti Chriſti peculiares diſcipuli, & perpetui comites, non vt antea fuerint addicti, peodentes, ſcilicet, per omnia ab ore illius. Nihilominus quoties res poſcebat, & per nuncios ad quod vocati erant, licebat, ſuis potius rebus quam alienis vtebantur. Et ſubdit ad eundem modum omnibus ſua derelinquenda ſunt, vt vocationi Domini & voluntati, totos ſeſe tradant, in primis quidem quæ ad illam pertinent, curantes, ſic tamen vt & ſuis potius quam alienis rebus vtantur, ſuóſque quantum Domini vocatio permiſerit, non negligant.

M. 4.

12. Vides quod M. R L. ſilent omnia quæ geſta ſunt à tentatione Chriſti in deſerto, vſque poſt carcerem Baptiſtæ, videlicet, reditum Chriſti à victo diabolo ad Baptiſtam, & eius publica & perſonalia teſtimonia, & primam breuem prædicationem, & miracula Chriſti in Galilæa inferiore, primúmque eius publicum auditum in Hieruſalem, reditum per Iudæam (vbi per diſcipulos baptizabat) & per Samaritanam in Galilæam inferiorem, quæ omnia ſolus I. ſcripſit. Et ſic neceſſe fuit inſignem viam huius vnionis partem ex I. interponere inter tentationem, victoriámque Chriſti in deſerto, & inter ſecundum huius aduentum, ſeu ſecundam eius in Galilæa Gentium, & inferiore prædicationem priorum inſignium tertiu & longiorem, à qua ſecunda (finitis concionibus Baptiſtæ captiui) hi tres Euangeliſtæ prædicationem Chriſti incipiunt. Hîc ergo rectè, appoſitè, & ex veritate & ordine hiſtoriæ incipit 11. pars huius collationis.

13. *Nazareth.*) Ergo illam iogreſſus fuerat, ſed electus reliquit, vt etiam I. 4. 44. ſubindicat. L. autem 4. 16. explicat: & Chriſtum frequentius domicilium conſtituiſſe Capharnaum teſtantur Matt. 4. 14. L. 4. 31. Sed quò ſe Chriſtus interim mox à fuga Nazarethæ protripuerit, ſileot: quod I. 4. 46. deſcribit, & hîc videlicet, à Cana breui profectus, & frequentes habitatorus Capharnaum celebrem & populoſam vrbem. Et notandum quod M. 13. ait, habitauit, & R. 21. L. 31. docebat ſabbathis, & ſic per plura ſabbatha, non tamen ibi continuè reſidebat: ſed vt M. 4. 23. exiens circuibat Galilæam docens per Synagogas, & multis turbis adoeatis celebertimam illam concionem habuit, quam ſoloa M. latè proſequitur, quam ſeries tetom & ordo temporis exigit ſeorſim collocare in parte immediatè ſequenti.

15 *Galilæa gentium.*) Sic tempore Iſaiæ vocabatur Galilæa ſuperior verſus Libaoum, tum quia vicina Tyro & Sidoni, tum ob permiſtas Gentes, quia Salomon circa annum 25. regni ſui viginti oppida Galilææ inferioris dederat Hiramo regi Tyri amico ſuo. 1. Reg. 9. c.

17 *Cœpit.*) Scilicet maioribus & locorum & temporis ſpatiis, & turbarum concurſibus, quoniam circiter ante annum, ſecundum quoſdam eruditos, & neceſſariò ante aliquot meſes Chriſtos doctrina & miraculis inclaruerat in Galilæa & in Capharnaum, vt ex initio partis præcedentis, ſed paucis diebus & locis I. 2. 12. quamuis fama ad Nazarethanos vicinos peruenerit, qui poſtea eaprobrarunt, L. 4. 23. Ideo hîc dicitur incipere, quia poſt notabilem abſentiam

reuerſus longè amplius & luculentius incœpit, & ſolus, Ioanne Baptiſta catcerato & ſilente.

19 *Sequamini.*) Iam anno præcedenti venerant ad Ieſum, facti erant eius diſcipuli, vt & Nathanael 1.1 39. 43. 47. ſed non ſequaces & comites, & multo minus Apoſtoli. Sed hi demum poſt Paſcha primùm à baptiſmo Chriſti vocati ſunt in diſcipulos & ſequaces, non autem in Apoſtolos: Niſi quando duodecim ſimul ſelecti ſunt, & prædicatum miſſi, poſt ſecundum Paſcha à baptiſmo Chriſti. Errauerunt qui ſomniarunt duplicem eorundem Apoſtolorum vocationem. Errat etiam qui nuper ſcripſit Petrum, Andream, Iacobum, & Ioannem ſeorſim ab aliis fuiſſe hîc, & Luc. 5. creatos Apoſtolos, & eandem eſſe hiſtoriam eodem tempore factam. hîc, & Luc. 5. Sunt enim aliæ & longè diuerſo tempore factæ, quæ confundere non eſt Harmoniam texere, ſed implicare.

L. 4.

14. *Galilæam.*) Quanquam verſ. 14. & 15. ſi per ſe ſeorſim ſtarent, poſſent adaptari primæ breui profectioni Chriſti in Galilæam, de qua Ioann. 2. & 4. tamen quia breuis fuit, & Baptiſta adhuc concionante, & quia annectuntur cum ſequentibus, debent ad ſecundam & pleniorem Chriſti in Galilæa prædicationem referri, & non priori, ſed huic parti aſcribi.

16. *Legeret.*) Sacra ſcripturata in Eccleſia ſtando legebatur honoris cauſa, etiam ſi ſedendo exponeretur. Hic modes etiam tempore Annæ & Caiphæ non tam corruptum fuiſſe ſtatum Eccleſiæ, quàm ſub Papiſtis. Illi non niſi factas ſcripturatas in Synagogis proponebant lingua vulgari. Actor. 15. hi verò ſomnia ſua & vetas idolomanias & blaſphemias paucis ſcripturarum verbis, alieno & ſermone & ſenſu additis, vt venena melle reguns.

32. *Poteſtate.*) Græcè, ὡς ἐξουσίαν, vt etiam R. 1. 22. ſcribit. Scribæ verò & Phariſæi traditiones deceſſorum ſuorum (quas antiquas vocabant, M. 5. 27. 32.) citantes & ingeteotes, partim addebant aut detrahebant legi, vt dixi in tract. vſurat. Gallico, à nu. 30. vſque ad nu. 50. reliquum verò corrumpebant detorquentes (vt poſtea eorum imitatores Sorboniſtæ & Papiſtæ fecerunt) ad opus operatum: tam implementum Legis, quàm ſalutem in externo cultu & externis operibus collocantes. Contrà Chriſtus propria authoritate in fide gratiæ, & miſericordiæ Dei, abrogando palàm malas interpretationes Rabinorum.

L. 4.

44. *Patria.*) Quam propterea reliquit, vt deſeribit L.

45. *Regulus.*) Quidam præcipuus ex aula vel familia regia, & initio tantùm credebat Ieſum eſſe eximium Prophetam (quod Chriſtus negat eſſe fidem, verſic. 48.) poſtea credidit eius verbo, quod poſſet abſentem ſanare, verſ. 50. Tandem credidit eſſe ſaluatorem mundi, & familiam ſuam conuertit, verſ. 53.

In duodecimam partem.

M. 5.

1. *Montem.*) Quidam veteres, vt Auguſtinus, inepta allegoria montem exponunt perfectiora præcepta iuſtitiæ, præ minoribus datis Iudæis.

2. *Docebat.*) Iſta eſt alia concio ab ea, quam refert L. 6. 20. Hæc enim facta eſt in monte: illa verò in loco campeſtri, hæc facta eſt ante electionem duodecim Apoſtolorum, vt teſtatur L. 6. 13. Hæc facta eſt priuſquam Matthæus fieret diſcipulus, vt probat textus Euangelicus, M. 9. 9. Illa verò non ſolùm poſtquam Matthæus eſſet vocatus in diſcipulum, vt probat L. 5. 27. Sed etiam poſtquam aſſumptus eſſet in Apoſtolum, vt diximus probat Euangelium, L. 6. 15. Hæc facta eſt poſt primum Paſcha, ſeu ſecundo anno prædicationis Chriſti: Illa verò poſt ſecundum Paſcha, & ſic tertio anno prædicationis Chriſti, circiter poſt annum à prima, vt probat ſeries ipſa Euangeliſtarum & collatio noſtra. Ita etiam ſenſit Andreas Oſiander, & rectè, quamuis nuper Ioan. Caluinus in ſua noua Harmonia ſcripſerit eſſe eandem concionem: Et quod magis erroneum eſt, vtramque factam eſſe poſt electos duodecim Apoſtolos, contra textum ipſum apertum Euangelij, M. qui præ cæteris ordinem temporis magis ſequutus eſt, vt Matt. Bucer. & alij docti teſtantur.

3. *Spiritu.*) Valde errauerunt qui ſcripſerunt in hac ſancta concione, principaliter doceri perfectionem vitæ Chriſtianæ ex motibus & operibus. Principaliter enim docetur exinanitio ſui ipſius, & fides, deinde patientia, & opera ad præſcriptum legis Dei. Quinetiam errauit ſanctus Auguſtinus, qui ſuper hoc ſermone, tomo 4. operum, ſcripſit hîc tradi maiora & perfectiora præcepta iuſtitiæ præ minoribus data Iudæis in lege Moſi, quia vt ante 20. annos ſcripſi in tracta. vſurar. Latino & Gallico, Chriſtus in hac celebertima concione nec alibi, nihil addit legi nec decalogo, non agit nouum Legiſlatorem operum: ſed tantùm interpretatur, & nativo ſuo ſenſui reſtituit decalogum, Phariſaicis deprauationibus laxatum, aut quandoque ſuperſtitioſè reſtrictum, vt diximus in tractatu noſtro ſuper hac concione. Et in ſpecie quantum ad hunc primum verſic. grauiter errauerunt qui paupertatem ſpiritus, interpretati ſunt animi modeſtiam & humilitatem: quaſi Chriſtus id agat, vt hanc radicem & fundamentum virtutum faciat contra ſuperbiam, per quam Diabolus & Adamus ceciderunt, vt Euthymius & Theophylactus hic tradiderunt & Theophylact. Epheſ. 4. 2. Verùm, etiam ſi hæc modeſtia & humilitas eſſet fundamentum virtutum moralium: tamen de his hîc non agit Chriſtus, nec de iuſtitia humana, ſed de iuſtitia diuina. Tantum abeſt, vt aliquod fundamentum ponat in aliquo bono aut virtute humana, vt prorſus abroget. Ioannes Caluinus intelligit paupertes ſpiritu, qui aduerſis premuntur, qui humiliter ſapiunt & ſufferunt. Quod vt conuenerit communi ſcholaſticorum theologorum ſententiæ, ita in ſe verum eſt: ſed non congruit huic primæ beatitudini & verſiculo, ſed ſequenti, vt in dicto tractatu latius dixi & in quibuſdam lectionibus, maximè in illis quas Autelis publicè incœpi die Lunæ 13. Auguſti anno ſequimilleſimo ſecundo, totam hanc concionem prælecturus, ſi per inuidiam quorundam nonorum conſiſtorialium licuiſſet. Multi pij & docti valde probarunt, quod interpretatus ſum Chriſtum in hac prima beatitudine, pro fundamento omnium ſequentium & totius Philoſophiæ Chriſtianæ, contra quam omnes philoſophi cenſerunt ponere veram & meram abnegationem & diffidentiam ſui. Omnem autem fiduciam in alieno beneficio nempe Chriſti, & eos demùm qui τῷ πλουσιοπαρόντι, ſeu certam reſolutionem habent in mente ſua, videlicet quod ſint planè paupetes, omniſque bono vacui & deſtituti reſpectu iuſtitiæ diuinæ, tantúmque abeſſe ab omni præſumptione alieuios meriti, vt demetita ſua verè agnoſcant, vt ſhane fiduciam ſuam, in ſola Dei miſericordia per ſolum Chriſtum collocent: horum enim eſt regnum cœlorum, quia non ſoluitur meritis: ſed ex mera gratia his ſolis donatur. Quod adieci de fide, Chriſtus procul dubio præſupponit, & ſic nihil de meo adieci, ſed verum punctum tuli pon-

derando textum, παρὰ τὸ πνεῦμα. Non enim dicit, A
ἀπὸ πνεύματος, vt non loquitur de his qui defectu aut debilitate ſpiritus laborant. ſed qui iudicio ſpiritus pauperitatem ſuam ſerio agnoſcunt. Hæc beatitudo, vt dixi, fundamentum eſt omnium ſequentium, quas hic non proſequar, ne videar has lectiones meas tranſferre, & commentarium texere, & non ſimplices annotationes.

M. 5.

20. *Phariſeorum.*) Iuſtitiam fidei neſciebant nec docebant, ſed nec internam rectitudinem, quam lex principaliter requirit: Geneſ. 17. 2. Ambula coram me & eſto perfectus. Tantum externa Legis & ceremonias vigebant, & quod peius eſt, ad B
opus operatum trahebant, vt hodie ſophiſtę ſucceſſores eorum.

21. *Antiquis.*) Non ergo quod patres aut vetus conſuetudo, ſed quod verbum dictat, inſpiciendum eſt. Sic à trecentis quadraginta annis (vt dixi in tract. contra abuſus Pap. glo. 15. num. 163. in Latino & nu. 449. in Gallico) Papæ ſuas decretales orbi inuexerunt, quas vocant antiquas, vtque Canoniſtæ dicunt, extra in antiquis. Contra quam beatus Cyprianus etiam ante 1300. annos clamabat ſolum Chriſtum audiendum, nec attendendum eſſe quid aliquis ante not faciendum putauerit: ſed quid, qui ante omnes eſt Chriſtus, priot fecerit lib. 2. epiſt. 3. & extat in magno decreto 2. ſi ſolus 8 diſtinctio.

25. *Aduerſario.*) Legem Dei rectè intelligoni etiam C
ſchulaſtici Theologi, id eſt, redi ad eor, & ad veram pœniteutiam, nec differat in poſterum. Et hoc ſequutus ſum in Catechiſmo, Q. 46. Quamuis Nicol. Lyran. hîc & L. 12. in fin. intelligat aduerſarium, eſſe fratrem vel proximum iniuſtè læſum, cui in hac vita ſatisfaciendum eſt. Et hoc in ſe verum: ſed non placet text. teſtringete ad partem Legis. Ideo ſequutus ſum communem, quæ de tota Lege intelligit.

26. *Quadrantem.*) Id eſt, nunquam: vt etiam Pſalm. 109. M. 1. & rectè hîc exponit beatus Auguſtinus lib. 1. abrogans ſophiſticum purgatorium, quaſi vel vuiquo quadrante deficiente, maledictionem (ſi non ſis ab ea in hac vita per Chriſtum liberatus) æternam eſſe Deutet. 27. in fin. Galat. 3. 10. Iacob. 2. 10. Pariter Nicol. Lyranus hîc exponit, donec, id eſt, D
nunquam exibit, quia in inferno non eſt poſſibile vnquam aliquid reddere.

27. Hîc, & ſup. eod. 22. apparet, vt teſtatur hîc Nicol. Lyranus, Rabbinos Iudæorum intellexiſſe per præcepta Decalogi exteriora tantum opera prohiberi, nullo autem motus animi, prout legiſlatio humana & ciuilis, vt dixi in epitome contractuum & vſurar. Gallica nu. 31. 37. in fin. Vt etiam patet apud Ioſephũ illuſtrem Iudæum lib. 18. antiq. cap. 16. antiquioris libri mei, ſed cap. 13. recentioris editionis, vbi reprehendit Polybium Megalopolitanum, in eo quòd (in tertia, vt puto, vel quarta libtorum ſuorum decade, quæ perierunt) ſcripſerit Antiochum Epiphanem ideo periſſe, quia voluit & tentauit templum E
Dianæ in Perſide expilare. Nam inquit (Ioſephus) qui nullatenus egit peccatum, ſed tantùm cogitauit, nullo teato tenetur. Hæc erat hæreſis, & falſa traditio Rabbinorum, quam Chriſtus hîc reprehendit. Cæterùm de impia tyrannide, & Antiochi interitu vide 1. Machab. 1. 6.

39. *Malo.*) Scilicet per malum, aut poſtpoſita vocatione & gloria Dei: Quibus ſtantibus licet reſiſtere. l. 18. d. Act. 23. 3. & 25. 11. vt dixi in tract. vſurar. Latino, num. 88. & Gallico, oum. 34. 35. Et vt inquit Matt. Lut. tomo 1. pag. 407. in fi. extra caſum confeſſionis Chriſtianus eſt ciuis huius mundi, &c.

M. 6.

1. *Mercedem.*) Rectè ait Mart. Bucer. merces eſt quod opus ſequitur, non quod opere promereris: ſed vt valde errant, qui putant vitam æternam, vel regnum cœlorum dari operibus, vel eſſe compenſationem ſeu retributionem Sanctorum, etiam ſummorum operum, vt abnegationis ſui & martyrij: datur enim gratis, reſpectu noſtri, ſolo merito Chriſti, vt diximus in cap. præcedenti, annotat. 3. Ita incautè loquuntur, vel malè intelligunt, qui mercedem (de qua hîc & infrà eodem verſic. 4. 6. 18. & infrà 19. 29. R. 10. 40. L. 13. 30. & locis ſimilibus) intelligunt ipſum regnum cœlorum, vel ipſam vitam. B
æternam. Aliud eſt enim donum regni cœlorum, aliud quoddam donum, vel quædam remuneratio reſpectu noſtri, cui plura debemus, & ſetui inutiles ſumus, L. 17. 10. Sed reſpectu ſuperabundantis liberalitatis Dei, vt dixi in Catechiſmo, q. 27. 39. & infrà par. 67. M. 20. ſuper parabola denarij diurni.

2. *Receperunt.*) Sic infrà eod. 5. 26. L. 24. Ex quibus facile colligetur quod reprobis, quatenus aliquid boni faciunt, datur merces in hoc mundo: electis autem Deus omnem mercedem teſeruat in cœlo, nec eis in mercedem imputat, quæ dat, vel prærogat eis in hoc mundo: vt etiam tetigi in Catechiſmo, q 40. & alibi fuſius.

11. *Etiam.*) Non abs re loco, &, poſui, etiam: quia hîc non eſt commutatio, ſed nec æquiparatio C
quidem: ſed quædam ſimilitudo valde inæqualis: quia petimus à Deo infinitum dimitti, quod multùm diſtat ab eo quod dimittimus fratribus ſeu proximis, vt tetigi in Catechiſmo, q. 45. & Græcum, καὶ, ſæpeſtat pro etiam, vt etiam verſendum & intelligendum docet textus, l. 11. 4. ibi καὶ ὁ ἀπὸ, ſi quidem & not, quæ, non ſolùm commutationem, ſed etiam æqualitatem excludunt.

22. *Oculus.*) Pulchra analogia lucit corpotalis ad lucem rationis & mentis.

23. *Lumen.*) Hiuc tota ratio & mens mala, quæ in nobis eſt, & tota iuſtitia humana quam ex nobis habere poſſumus viribus mentis, & liberi noſtri arbitrij, pronuntiantur eſſe tenebræ, reſpectu Dei, ſeu lucis fidei & iuſtitiæ diuinæ. Et infertur quàm tetræ ſint tenebræ, ſi quis etiam lumine humano, hue D
eſt, virtutibus, & iuſtitia humana careat, vitiis & ſceleribus deditus: huiuſmodi enim belluæ magis, quàm homines dici merentur.

25. *Solliciti.*) Vt Prouerb. 10. 22. Benedictio domini ditat hominem, & non affert dolorem ſecum, & 23. 4. Noli laborare vt diteris: ſed prudentiæ tuæ pone modum, id eſt, labora, ſed tolle cupiditatem & anxiam ſollicitudinem. Epheſ. 4. 28. 2. Theſſal. 2. 3. 10. Prouerb. 6. Quæ loca ſic facilè conciliantur, vt dixi in dict. tract. viutar. Latino, q. 2. & Gallico, uum. 42.

M. 7.

1. *Vt dicemini.*) Temerarium tantùm vel illicitum iudicium prohibet, vt dixi 10. locis nuper allegatis. Iuſtum autem iudicium probat, non ſolùm publicum & politicum, Deutet. 1. 16. ſed etiam priuatum, etiam mentale, I. 7. 24.

8. *Petit.*) Scilicet, in nomine & obedientia Dei, & ſic in fide, I. 14. 13. 14. aliàs non exaudirut. Iacob. 4. 3. Dixi in Epitome ſeu Catechiſmo, quæſt. 50. meritò diſcipuli rogabant Chriſtum doceti orare, Luc. 11. 2.

12. *Voluerit.*) Variè exponunt Scholaſtici tam Theologici in 3. Sententiar. diſtinct. 37. quàm Iuriſperiti, c. 1. diſtinct. 1. in l. 1. ff. quod quiſque iur. Breuiter hæc verba non ad ſtultum affectum, ſed ad rectum iudicium referuntur: prout & totaa tabula decalogi, à

qua

qua præceptum hoc elicitur. Ideo finis verſ. nonte- A ſtruit ad principium eiuſdem tractûm, ſed ad omnia præcedentia, niſi inquantum principium huius verſic. compendioſè complectetentur præcedentia cum fide, vt & infra M. 22 40.

20. *Igitur.*) Magno ſero concluſiuè repetit quod nuper nu. 16. non à titulis vel externa facie, ſed ab effectibus & ipſa decernendos Doctores & Miniſtros, an diuinitus miſſi ſint.

In decimam tertiam partem.

HAnc 13. partem poteram cum 12. parte continuare: ſed eodem ordine textus ſeruato ſeparaui, vt inſignis illa concio per ſe ſtans magis conſpicua eſſet. Et quia hîc tranſiuit ad alia quæ ſolus M. narrat Chriſtum digreſſum è monte, antequam peruenoiſſet Capharnaum, leproſum ſanaſſe. Et mox vt ingreſſus eſt Capharnaum antequam peruenirſet ad Synagogam, ſanaſſe puerum Centurionis paralyticum. Leproſus ille non eſt is de quo R. 1. 40 L 5. 12. quia ille ſanatus fuit ſaltem poſtridie quam Chriſtus ſanaſſet ſocrum Simonis: vel, vt magis puto, aliquot dies poſt, & omnino poſtquam ſanata ſocru Simonis (vbi ea nocte manſit) die ſequenti ante lucem egreſſus fuiſſet ad orandum in deſertum, nec tunc reuertiens Capharnaũ, ſed iens ad alios vicos & ciuitates. In quarum vna reperrum leproſum ſanauit, quod veriſimilitet fuit aliquot dies poſt ſanatam ſocrum Simonis. Et ſaltem neceſſe eſt non citius factum eſſe, quàm poſtridie, & ſie neceſſe eſt aliuni eſſe, quàm de quo loquitur M. c. 8. in C prine. qui in agris & in ttnere ab illo monte in Caphernaum, ſanatus fuit, & omnino priuſquã Chriſtus veniſſet in domum Simonis, dum ſanauit eius ſoctũ. Imò priuſquam eadem die ingreſſus eſſet Syoagogã, imò priuſquam illa die ingreſſus eſſet Caphernaom. Errarunt ergo qui ſcripſerunt eundẽ fuiſſe leproſum, & idem miraculum, idem tempus: eundem locum: cũ omnia ſint diuerſa & clariſſimè diſtincta in textu Euangelico. Sed bene idem eſt leproſus de quo R. 1. 40. vſque ad fin. cap. & L. 5. 12. 13. 14. vt infrà par. 18. quãuis Calum. hîc, hæc omnia in idem miraculum, & eandem perſonam, idem tempus, & eundem locum, malè confundar. Patiter rectè ſenſit Oſiander, aliam & diuerſam eſſe hiſtoriam huius Centurionis, ab ea quam refert L. 7. 2. quamuis eum vt ridiculum tacito nomine reprehendat Calum. in ſua Harmonia. Sunt enim nouem differentiæ inter hanc & illam hiſtoriam. Prima, quod hæc facta ſit inter primũ & ſecundũ Paſcha prædicationis Chriſti. Illa verò inter ſecundum & tertium Paſcha, vnius ferè anni interſtitio, vt patet infrà par. 29. Secunda, in iſta Centurio ipſe venit ad Chriſtum: illic verò non venit ad eum, ſed miſit ſeniores Iudæorum. Tertia, hic æger erat puer Centurionis, illic ſeruus, quæ multùm differunt. παῖς enim Græcè, vt puer Latinè, non minus pro filiu, quàm pro puero vſurpatur: longè aliud de ſeruo. Atqui M. primo, παιδὸς tantùm, & ter meminit. Secundò, δοῦλον, παῖδ ſanando opponit. At L. ægrotum, δοῦλον fuiſſe ait, id eſt, ſeruum. Et quamuis ſemel exprimat vocem παῖς, E tamen bis & in principali oratione δοῦλον tantùm exprimit. Quare miror Santem Pagnin. & Oſiandrum apud Matthæum veriſſe famulum, & Caluinum in hoc eũ ſequi: ſed in hoc melior eſt vetus vulgata editio, quam in hoc ſequutus ſum. Quarta, hic æger erat paralyticus, qui eſt morbus diuturnus, illic verò laborabat in extremis, non expreſſo morbi genere. Quinta, hîc nolla mentio ſeniorum & ſynagogæ: ſed ibi ſeniores togant pro Centurione abſente, eo quòd Gentem eorum diligeret, ac ſynagogã eis ædificaſſet. Sexta, Chriſtus hîc, præſenti Centurioni dicit, ego veniã (ſcilicet poſtquam docuiſſet in ſynagoga) & curabo eum ſed ibi non dinertendo in ſynagogam, ſtatim ad abſentem cum ſeniorihus proficiſcitur. Septima, hîc Centurio præſens, ait, non ſum dignus, ibi verò abiens alios nẽpe amicos nuntios mittit ad Ieſum ne veniat. Octaua, hîc Ieſus præſenti Centurioni dicit, Abi, & ſicut credidiſti, ita fiat tibi: ibi verò nihil dixit Centurioni, vt pote abſenti: ſed eius amici reuerſi moribundum ſanum inuenerunt. Nona, hîc παῖς ſanatus eſt: ibi, δοῦλος, quæ multum differunt, vt dictum eſt. Decima, quia hîc Eraſmus 10 aonotatiunibus, teſtatur ſe in antiquis codicibus Græcis reperiſſe hanc in fine huius hiſtoriæ clauſulam, Καὶ ὑποστρέψας ὁ ἑκατόνταρχος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ εὗρε τὸν παῖδα ὑγιαίνοντα: id eſt, & reuerſus Centurio in domum ſuam in illa ipſa hora. Idem teſtatur hîc Martinus Bucerus, & ita habeo in libro meo Noui Teſtamenti Græco ad mar- B ginem, Geneuæ impreſſo anno 1553. per Ioann. Criſpinum olim amanuenſem meum. Cuius etiam clauſulæ meminit hîc Theod. Beza, dicit tè ſentiens diuerſas eſſe hiſtorias. Recte ergo hæc diſtinxit Oſiander, nec reprehendi debuit, ſed potius laudari, quòd primus eas exactè diſtinxerit: quamuis Chryſoſtomus hîc, & poſt eum Euthymius, & Theophylactus epitomatiſtę ſui, & omnes ſcholaſtici Theologici, quinetiam Matth. Bucerus, & alij hîc eandem hiſtoriam eſſe putauerunt. Etiam nuper Ioh. Brentius in Luc. Homil. 68. cap. 7.

M. 8.

4. *Ostende te.*) Nondum erat abrogata lex Moſis, quæ Leuit. 13. 3. ſacerdoti dat arbitrium iodicandi & ſeparandi leproſum, & mundatum recipiendi, ſacta certa publica oblatione Leuit. 14. 3. cum ſeq. Ad hanc tantùm legem cæremoniale adhuc durantem reſpexit Chriſtus: non autem ad confeſſionem auricularem Papiſtarum, plus mille ducentis annis poſt natiuitatem Chriſti ſuperſtitioſè impoſitam. Quod autem iuber ſanarum nemini dicere, non facit ad imponendum ſilentium: ſed ad prohibendam temoram vt omnibus omiſſis ſtatim feſtinaret oſtendere ſe Sacerdoti Leuitico, huic muneri præpoſito, & offerre munus ſecundum legem Moſis in teſtimoniũ ipſis Sacerdotibus Leuiticis, id eſt, vt teſtificaretor eis, Ieſum eſſe Meſſiam, vt eſſent inexcuſabiles.

10. *Tantam fidem.*) Intelligendum de vulgo Iudæorum, vt ait Brentius in ſimili hiſtoria Luc. c. 7. Homil. 68. Vel melius reſpectu Caphernaitarum ſequentium ſe. Non enim excludebat Nathanaelem, & taros ſimiles Iſtaëlitas, & multominus Baptiſtam adhuc in carcere viuentem.

In decimam quartam partem.

HAne & duarum ſequentium partium hiſtorias ponit Calui. ante ſermonem Domini in monte, de quo ſuprà part. 12. Et probabile ait dæmoniacum de quo in hac 14. parte, fuiſſe vnum ex turba illa de qua M. 4. 24. ante ſermonem Domini in monte. Sed ipſe contextus Euangelij neceſſariò docet aliter fuiſſe, & has hiſtorias, eo quod collocauimos ordine, poſt ſermonem illum factas fuiſſe, vt etiam prius rectè collocauit Oſiander, in quo Ioan. Gerſon in ſuo Monoteſſaro & alij ante & poſt eum ettarunt, addentes Euangeliſtas multa nunc per anticipationem, multa per rememotationem ſcripſiſſe quos in hoc ſequitur. Sed fallitur Caluious, putans has hiſtorias ſermonem illũ in monte præceſſiſſe, atque ideo dicens M. hiſtoriam ſequentem de ſocru Petri non ſuo ordine, ſed antiepando recitaſſe, ex eo quòd R. 1. 29. quatuor tantum diſcipulos Chriſto fuiſſe comites tradit. Sed hoc nullo modo concludit: nondum enim aliquos aſciuerat in Apoſtolos. Et quamuis multi diſcipuli ſequerentur eũ in concionibus, ſynagogis, & publicis: tamen pauci ſecum hoſpitium intrabant, præſertim quando

pauperem domum intrabat, vt hîc defunctus ſynagoga, diuerrit in domum Simonis & Andreæ, qui erant pauperes piſcatores, adhuc ouerat ſocru Simonis laburante magna febre, duos tantùm filius Zebedæi ſecum adduxit, vel quia erant ſocij Simonis. L. 5. 7. 10 eos ipſe Simon inuitauit. Et Martinus Bucer. M. 8. rectè coniecit Petrum è Bethſaida domicilium tranſtuliſſe Caphernaum: quia Chriſtus ibi frequentius diuerſabatur, vtque curam ſuorum, quantum per Dominum licere poſſet, commodius gereret. Audiui percontantes de intellectu verborum, L. 4. 19. Et adſtans ſupra illam: Reſpondi, non eſſe intelligendum iacendo, vt olim Eliæus ſuper mortuum, 4 Reg. 4. 34. Sed iuxta lectum (non altum, ſed vt apud pauperes ſolu locatum) ſtando ſe inclinauit, vt illato apprehenſa manu erigeret. R. 1. 31. &c. confer ſimplicem rerum, vt fideliter collocauimus, & omnia ſunt clariſſima.

A

B

In decimam ſeptimam partem.

L. 5.

1. Genezareth.) Stagnum iſtud vocatur mare Galilææ, M 4. 18. R. 1. 16. L. 6 & mare Tyberiadis. L. 6. 1. & 21. 1. Laeus eſt in quem Iordanis ad Chorozaim influit 16000. paſſuum longitudinis: 6000. paſſuum latitudinis, ſecundum Plin. hiſtor. lib. 5. cap 15. vbi ait vocari Genezaran, ſed patria voce dicitur Cinnereth, id eſt, mare dulce, vt ſcribit Martinus Bucer. in 4. M. & Num. 34. 11. Ioſue 12. 3. vocatur mare Cinnereth. Sautes vertit Cinneroth. Ioſeph. Antiq. lib. 18. cap. 2. vel cap. 3. in editione Coloniensi vocat ſtagnum Genezar, vel Genezaræ & lib. 15. cap. 7. vel 8. vocat aquas Genniſaton, vel Geneſar. Belli verò Iudaici, lib. 5. cap. 6. ſecundum veterem: & cap. 4. ſecundum recentiorem impreſſionem, vocat lacum Tybertenſem, & laeum Geneſar, lib. 3. belli: cap. 10. ahàs. cap. 18. vbi ait, longitudinem eius eſſe triginta, latitudinem verò viginti ſtadiorum, & hunc indigenæ magis, quàm Plinio Romano credendum eſt. Erolim etiam tempore Ioſue, ciuitas ad partem Occidentalem & Meridionalem, ſeu ad extremum loci nomine Cinnereth, venit in portionem tribus Nephthali, Ioſ. 19. 35. Regio ſita ad littus Occidentale laci, vocabatur Cinneroth, Deut. 3. 17. Ioſ. 11. 2. Hinc pars quædam eius regionis adhuc tempore Chriſti & Apoſtolorum nomen retinuit, & vocabatur terra Genezareth, M. 14. 34. R. 6. 53. Aliud enim eſt ſtagnum Cinnereth, qui eſt laeus, aliud Genezareth ad littus Occidentale, non longè à Tyberiade, quam inſtauratam Herodes Antipa in honorem Tyberij fic vocauit, & ab ea lacus cœpit vocari mare Tyberiadis, prout antea vocabatur mare Cinnereth, quo nomine Tyberias oppidum prius vocabatur, vt teſtatur Hieronymus in locis Hebraicis, & in Ezech. cap. vlt. Idem ergo ſunt in Euangeliſtis, mare Galilææ, mare Tyberiadis, & lacus vel ſtagnum Genezareth. Imò etiam nomine non expreſſo, quoties in eis fit mentio θαλάσσης, vel λίμνης, & agitur de certo loco non expreſſo, ſemper intelligitur de dicto mari Galilææ, vt M. 17. 27. Nihil enim ibi geſtum narratur ad aquas Meron, nec ad mare mortuum. Quod impropriè à Volaterra. Geograph. lib. 11. dicitur vltimus laeus Iordanis, quia Iordanis ſalubris, Aſphaltites quoque inſalubris eſt, non efficit, ſed in illum mergitur: quod in Sacris literis vocatur mare ſaliſſimum: Deuteron 3. 17. Ioſue 15. 5. & 16 8. ſed aquas Meron Ioſue 11. 5. 7. Ioſeph. belli Iudaic. lib. 3. c. 10. alias c. 18. vocat lacum ſeu paludem Semechonitidis ſeu Samachonitis, & æſtuo tempore fere tota deſiccatur in paludes. Sebaſtia. Munſter. coſmograph. lib. 5. quando verò in Euangeliis abſolutè fit mentio de mari, intelligitur de quocunque, vt M 18. 6 & 21. 21. R 9. 42. L. 17. 6. Apud Moſem autem & Ioſuam quoties fit mentio de mari magno vel vltimo vel mouiſſimo, intelligitur de mediterraneo, vt num. 34. 5. Deute. 11. 24 Ioſ. 11. 47. vbi verſus præcedenti ſi ſimpliciter mentio maris, ſed ex adiunctis de mediterraneo intelligitur.

C

D

E

In decimam octauam partem.

HAnc hiſtoriam aliam eſſe ab ea de qua ſuprà par 13. collatio ipſa texius probat, vt dictum eſt ſupra par. 13.

In decimam nonam partem.

HAnc M. 8. verſic. 18. * eandem eſſe hiſtoriam quæ (vt infra part. 44.) R. 4. à verſic. 35. L. 8. à verſic 22. tenent antiqui etiam patres & doctores vt Ambroſ. Auguſti. Chryſoſtom. & Euthymius & Theophylact Chryſoſtomi epitomatiſtæ, & omnes ſcholaſtici Theologi etiam Ioan. Gerſon in ſuo Monoteſſaro c. 36. Et idem Martin. Bucer. num. 8. Sed Henric. Bullinger. ibi an diuerſa ſit hiſtoria & diuerſæ reginnes, an eadem dubitat, liberùmque relinquit. At Andr. Oſiand. harmoniæ lib. in annot. c. 39. primus omnium clarè docuit diuerſas eſſe hiſtorias. vt mirer Caluinum poſtea maluiſſe communem errorem ſequi, quem Beza tacitè ſequitur R. 5. 1. dicens eandem eſſe vrbem & regionem. * Placet vtriuſque ſententiæ coniecturas diligenter perſequi, & excutere. Et primò eandem hic eſſe hiſtoriam in tribus Euangeliſtis videtur, quia ſinguli concordant in tractu eiuſdem maris vel ſtagni. Secundò concordant Chriſtum è littore Occidentali ſoluiſſe, vt tranſiret in ſuperiorem & Orientalem lacus ripam, vt partim in his tribus Euangeliſtis æque clarè exprimitur: quamuis de hoc Oſiander dubitet. Tertiò ſinguli cõcordant Chriſtum obdormiuiſſe in naui. Quartò tempeſtatem ortam. Quintò diſcipulos eum excitaſſe, & periculi admonuiſſe. Sextò tempeſtatem verbo eius ſedatam. Septimò diſcipulos ob exiguitatem fidei increpitos. Octauò enauigatum in vlteriorem Orientalem ripam. Nonò legionem dæmonum ejectam. Decimò in porcos ablegatam. Vndecimò porcos in mare vel ſtagnum illud ſe præcepitaſſe, & periiſſe. Duodecimò paſtores in ciuitatem nunciaſſe. Decimo tertiò homines egreſſos Chriſtum conſpexiſſe & vt è finibus eorum diſcederet rogaſſe. Decimo quartò Chriſtum per idem mare regreſſum. * Ecce tam quot & quanta ſimilia: ſed tamen quod ſint diuerſæ hiſtoriæ, nempe duæ, prior M. hîc, poſterior R L. infrà parte 44. videtur, primò, quia M. ſuam narrat factam ante tempus ſecundi paſchatis: imò etiam ante vocationem ſuam in ſimplicem diſcipulum, & ſic primo anno prædicationis Chriſti. Sed R. L. narrant ſuam poſt tempus ſecundi paſchatis: imò etiam poſt vocationem M. è telonio, inſtitutionem duodecim Apoſtolorum, & poſt octo parabolas ad littus Occidentale dicti maris datas, quum M. ſuam narrationi diu etiam quatuor integris capitulis ante primam dictarum parabolarum. Igitur diuerſæ ſunt hiſtoriæ vnius circiter anni interſtitio. Prima, M. primo anno prædicationis Chriſti. Secunda, R L. poſteriore anno. Secundò, M. in ſua Chriſtum ait tranſiiſſe in regionem Gergeſenorum: at R. L. in regionem Gadarenorum. Tertiò, M. ait duos dæmoniacos occurriſſe: ſed R. L. de vno tantum loquuntur. Quartò, M. narrat duos illos ſupramodum ſæuos & omnibus infeſtos, vt nemo poſſet illâc iter facere ſed R. L. unn dicunt hunc viatoribus inſultum, nec in alios ſæuiſſe ſolitum, ſed in ſe tantùm. Quintò,

1

2

3

apud M. illi duo liberè vagabantur: sed apud R. L. singularis iste catenis & compedibus subinde vinciebatur, quæ tamen semper distrumpebat. Sextò, apud M. incertus est oumetus porcorum: sed apud R. L. dicuntur fere bis mille. Septimò, apud M. de illis duobus oihilatophus natarur, sed apud R. L. vnicus iste vestitus, & laoæ mentis ad pedes Iesu sedisse, eúmque sequi voluisse, sed ablegatum esse, vt suis beneficia Dei prædicaret, asseritur. Octauò, apud M. vnius tantùm nauis fit meotio: sed R. alias quoque nauiculas, nauim Christi sequutas scribit.

4 * Nonò, scribit Christum io puppi super cetrical obdormisse: de quo M. oon loquitur. Decimò, M. motum magnum factum in mari scribit: sed R. L. procellam venti magnam. σεισμὸν autem, quo vtitur M. proprie tetræ motum seu quassationem & hiatum significat, qualem Lacedæmone anno quarto Archidami regis horrendum valde factum describit Plutarch. in vita Simonis. Sed λαῖλαπ qoo R.

5 L. vrontur, turbinem seu procellam significat. * Sed quinque vltima satis leuia sunt, quinque priora huius posteriorisententiæ vrgent, quorum tria prima necessariò probat series textus Euangelici, præsertim ipsius M. qui testatur illam factam priosqoam è telonio vocaretur à Christo in simplicem discipulum, & testimonio R. L. qui testantur hanc posteriorem factam diu postquam M. vocatus erat è telonio &

6 adhuc postquam deinde factos fuit Apostolus. * Ad secondum autem declinandum, quidam scripserunt Gergesenorum & Gadarenorum eandem esse regionem, nec re, sed solo nomine differre. Ita asserit Calumus in sua Harmooia, & sensit Beza, L. 5. t. Hæc facilis est euasio his, qui vt labore inquirendi defungantur, in communi errore acquiescere malunt. Sed alij audaciores vim inferunt litetæ, dicentes, quod emendatiora exempla habent Gergesenorum, non Gerasenorum, neque Gadarenorum, etiam apud M. vt vult Ioan. Hemenius, apud Euthymium, M. 8. quod est caput duodecimum apud Græcos & Theophylact. R. 5. vt etiam nouissimè ibi sentit Beza.

7 * Sed hæ duæ vltimæ euasiones satis confutantur ex locis quæ doctè, scripsit Andr. Osian. in annot. Harmoniæ suæ li. 1. c. 39. quibus addens duo tribus, & septuaginta annis ante natiuitatem Christi. & totidem annis postea, notissimum fuisse toto illo tempore etiam, notorio facti permanentis (vt Iurisconsultorum verbis vtar) & testimonio eorum qui tunc vixerunt & scripserunt, aliam fuisse Gadarenorum, aliam Gergesenorum regionem, quanquam vicinas, & vtramque ad littus Orientale laci Tyberiadis sitam, vt patet ex scriptis Iosephi, qui tum temporis vixit. Gadarenos autem eorúmque vrbem ad littus illud Orientale: sed versus meridiem sitam fuisse, verisimile scribit Osiand. Ita vt traiectus à Caphernaum vel à Bethsaida in regionem Gadarenorum, fuerit

8 à Septentrione in meridiē per medium lacum. * Florebat Gadara 80. annis ante natom Christum, donce Alexander qui Aristobulo fratri, qui martem carcetauerat & fame necauerat, primúsque arrepto diademate Iudæorum regem se appellauerat succesfit beneficio Salomes quæ apud Græcos Alexandra nominatur viduæ Aristobuli, vix anno tyrannidis exacto miserè mortui, quam ftatris telictam cum regno vxorem cœpit, & pace eum Cleopatra Ægypti regina, Ptolomæum maiorem filium suum persequente, facta, Gadatam decem mensibus obsessam, & Amarhunia supra Iordanem expugnaoit, teste Flauio Iosepho antiquita. Iudæor. lib. 13. c. 16. 17 in impressis Parisiis anno 1514. & cap. 18. 19. in impressis Coloniæ anno 1524. qui eodem lib. c. 19. secundum posteriorem impressionem dicit quod Iudæi inter multas acquisitas vel recuperatas vrbes pacificè possidebant Gadaram, sub impetio dicti Alexan-

dri qui 27. annis regnauit, & in monte Gerasenotum Regaba castellum trans Iordanem obsidens obiit, regnum telinquens non filiis, sed Alexandræ vxori, mandans vt omnem potestatem Pharisæis daret, quod ipsa fecit, & nouem annis pacificè cautéque regnauit: * sed filiis omnia conturbata teliquit, qui teste etiam Strabone geographiæ 9
lib. 16. de impetio disceptantes, occasionem dederunt vt à Pompeio pio Romanis occupatum regnum, per varias tandem cladea in Herodem alienigenam receiderer, Iosephi. antiquit. lib. 14. vbi c. 3. secuodum priorem Parisiensem, & c. 8. secundum Colonienscm impressionem ait, Pompeium victorem peconias templi contingere noluisse: sed Gadaram paulò antè (scilicet à dicto Alexandro dirutam) ædificasse, & Demetrio liberto suo Gadarenos donasse, reliquas verò plores vrbes habitatoribus red-
didisse * & in bello Iudaico quod ante antiqoi- 10
tates scripsit (vt ipse lib. 1. antiq. c. 19. ad fin. testatur) lib. 1. belli c. 5. secundum priorem c. 6. secondom posteriotem impressionem, Vespasianom Gadarenium eiuitatem primo imperu cœpisse, & rursum libro 5. belli c. 4. secund. priotem c. 3. secundum posteriorem impressionem Vespasianum redisse Gadaram transamnianæ regionis (id est trantransiordanæ) metropolim validissimam optimatum deditione cœpisse, & aduersus eos qui è Gadaris fugerant equitatum emisisse, vt sic trans fluuium tota regio Romanis cesserit, & vbiqoe omnia vsque ad Macherunta deuncta fuerint, priusquam Hierusalem caperet, deinde ad Hierosolymam exeundam filium Tyberum mittetet, Romam ad Imperium capessendum vadens. Scribit interim lib. 5. belli, cap. 7. secundum veterem, cap. 6. secundum nouam impressionem, Vespasianom per Lucium Annū Gerasion vrbem siue Gerasam, primo impetu cœpisse, sed quia aliter nec confines, nec circunstantias explicat, non ausim affirmare esse Gerasenos, quanquā verisimile sit. * Sed satis est quod ex scriptis eius 11
elatè liquet aliam toto eo tempore fuisse regionem Gadarenorum, & aliam Gerasenorum, siue Gergesenorum, vt idem lib. 5. cap. 8. secundum priorem, cap. 7. secundum posteriotem impressionem mentitur de Simone patria Geraseno, qui Hierosolymæ nonam tyrannidem & bellum excitauit. Alia ergo erat regio Gadarenorum alia regio Gerasenorum plus 70. annis ante, & plus annis continuato tempore post Christum natum. Igitur necessariò probata relinquitur intentio nostra, ad quam superuacuum est inquirere an Gergesenī sint Septentrionales Gadarenis, vt non leuibus, sed à summa antiquitate petitis coniecturis asserit Osiander, dicens Gergesenos fuisse Gessuritidas & Macharitas, de quibus 12. 13. & vlt. Iosue ad tipam Iordani Orientalē, supra lacum Genezareth Septentrionem versus, quæ post exilium Babylonicū magnam mutationē passa sunt. * Sufficit enim quod 12
tēpore Christi & Euangelistarom erant alij à Gadareois habitantes trans ripam Orientalem laci Genezareth, vt & Gadareni. Nec vetum est Gadarenotum, Gergeseootum, Gerasenorum nominibus vnā regionem significari, quæ fuit in tribu Manasse trans Iordanē, nec id liquet ex Luea cap. 6. nec eam Strabo lib. 16. vocat Gadarida, vt ait Beza L. 5. 1. quia Strabo de ea nullo modo meminit, quamuis Strabo lib. 16. scribat, ᾗ δὲ καὶ ἐπὶ γαδαρίδι ὕδωρ μοχθηρὸν λιμναῖον, ὑπὸ γαυλοῖς ἄλμην, πίνεται καὶ ἐπ' αὐτῇ καὶ πέγανα ἀπόλλωσι, id est, ad verbum, est etiam in Gandaride pessima lacustris, qua gustata pecora pilos, vngues & eotnus amittoot. Sed Strabo non dicit situm huius Gandaridis, nec alibi de ea meminit, quamuis eodem libro ante duo folia bis meminerit Gadaris, sed ea non est regio, sed maritima ad littus maris mediterranei, quam locat inter Iamniam & Azotom,

33 æquè maritimas: * ſed prætexta hoius loci Strabonis grauiter errauit Iacobus Ziegletus, qui ſcripſit porcos illos quos legio dæmorum inuaſit, præcipitatos fuiſſe: non in ſalubrem lacum Genezareth: ſed in peſtilentem illum lacum Gadatidis, etiam ſi eom Ioachimus Vadianus in Epitome elegantis geographiæ ſuæ, in locis Iudææ, Samariæ & Galilææ: & Henric. Bullinger. lib. 4. in Euãgelia M. 8. nominatim ſequantur, hoc eoim eſt contra textum expreſſum Euangeliorum, quia M. R. expreſſim dicunt gregem illum præcipitem actum in ipſum mare quod Ieſus traiecerat. Pariter L. ait præcipitatos & ſuffocatos in illud ſtagnum quod Ieſus traiecerat, quod conſtat eſſe mare Tyberiadis: nec minus errauit Vadianus ſcribens, translacum illum Genezareth ſitum eſſe & ſpeciosum fertilẽ agrum Genezareth, qui lacui nomẽ dedit, & intelligit trãs litus Occidẽtale, quod eſt manifeſtè falſum, prout falſum eſt Gamalã & Gadarã oppida ſita eſſe in dicto agro Genezareth, vt ſcribit, quũ ſita ſint in Otientali oppoſito littore, non æquè fertili & amœno vt occidentale. * Sed Hentenrtus apud
14 Euthymium M. 8 ſomniauit de Gadria ciuitate apud Iudæos, cui præceps adiacet ſtagnum, & oullo modo mare: nullibi enim hoc ſomniũ reperitur. Et impetrinẽs eſt quod ſubdit de Geraſaciuitate Arabiæ, carente mari & ſtagno. Et magis etiam contra ſentem Euangeliſtarum, ponendo Gergenam & Gergeſenos iuxta Tyberiadem. & ſic ad Occidentalem partem magis Tyberiadis: cuius oppoſitum manifeſtum eſt ex concordi ſerie, M R. L. & per Hieronymum in locis Hebraicis, & in Abdiam prophetam, ea. r. Tom. 6. Gergeſa autem & Geraſa, Gergeſeni & Geraſeni idem ſunt: ſed a Gadata & Gadarenis quamquam vicinis
15 differunt. * Geraſa longè aliud longiſſimo interuallo à prædictis regionibus & oppidis diſtans, nempe vltra vltima terræ Canaan ad Meridiem inter deſerta Cades & Sur. metropolis regis Abimeleeh, vbi Abrahã ſenex diu habitauit, filium Iſaac ſuſcepit. fœdus cum rege iuit ad puteum iurameori, Iſaac mortuo patre ibi habitauit, deinde in Berſabeæ fœdus iuit cum Abimelech, ad ie de Geratis venieote. Geneſ. 20. 21. 26. Ioſeph. lib 1. Antiquit. Iudæor. cap. 20. & 26. & circiter poſt mille centum quinquagiota anoos Aza rex Iuda ad Mareza, Deo inuocato, decies centena millia Æthiopum vicit, & perſequutus eſt vſque Gerara a Paralipomen. 14 13. 14. Ioſeph. lib. 8. antiquitar. c. 12. Ex prædictis non opus eſt deffendere tertium concludens argumentum ab enaſionibus oimiùm frigidis.

M. 8.

21. Non prohibet humanitatis officium: ſed ſo præferri vult ſi res exigat. Quod enim quidam putant hunne rogaſſe vt patrem ſeoem vſque ad eius ſepulturam curaret, voluntaria eſt interpretatio, & nimis aliena à textu.

26. Non credebant Ieſum eſſe Deum, & dormientem ſecundum humanitatem, inuocari & iuuare poſſe ſecundum diuinitatem ſemper vigilantem.

34. *Ciuitas.*) Non erant Iudæi, nec eorum [illegible] curabant, ſéque indignos ſentiebant doctrinæ Chriſti, timebant quæſtui ſuo, & ro melius mutari.

In vigeſimam partem.

M. 9.

1. *Ciuitatem.*) Scilicet Caphetnaum, in qua piæ cæteris tam aſſiduus erat, vt videretur eios peculiaris habitatio.

2. Fidem ſuam oſtendebant operibus Iacob. 1. 18 in quibus non tanto ſtudio perſeuerarent, niſi certi de A poteſtate & bonitate Chriſti, qui ad augendam eorum fidem & manifeſtandam ſuam diuinitatem, incipit à danda remiſſioue peccatorum & ſanitate animæ.

23. *Sacrificium.*) Oſeæ 6 6. vbi addit, & ſcieotiam Dei plus quàm holocauſta. Chriſtus ſub miſericordia complehendit omne officium charitatis, & ſub ſacrificio etiam omnes eaternas cæremonias. Hãc particulam vſque ad verſ. 18. vnà cum R. à verſ. 18 vſque ad verſ. 23. & cum L. à verſic. 37. aduſque fin. cap. poteram ſeparare ſeorſim in partem 21. quod non feci. Primò, veritus nimium partes multiplicare ſine vtgenre cauſa. Secundò, quod hæc hiſtoria continuatur immediatè ad præredentem, videlicet ad extB tum prandij in domo Matthæi eonuerſi, & mutmor Scribarum & Phariſæorum coëtentorum à Chriſto, cui pro replica ſubornatos Baptiſtæ diſcipulos cum ſuis obtruſerunt cooqueremes, quaſi maiorem exteraam ſanctimoniam præ Chriſti diſcipulis exercentes. Quare propter eandem continuationem factionis calumniatricis Scribarum & Pharifæorum, ſub eadem parte continuaui.

15. *Iciunabunt.*) Quia diſcipuli ſubſtracta præſentia corporali Chriſti, ſatis multa paſſuri erãt.

16. 17. Quaſi veteribus erroribus aut ſuperſtitioni addicti, eò minus idonei ſint Euangelio, vt Hilarius & Hieronymus mihi tectus exponere videntur, &
C fuſius poſt eos Hentic. Bulling. hic lib. 4. Non ergo hodie admiſcendæ ſunt traditiones pontificiæ: ſicut nec olim legalia. Paul. nec doctrinam Nazaræorum admittere voluit.

In vigeſimam primam partem.

M. 9. 18.

OMnes vſque ad And. Oſiand. putarunt hanc eum ea quam R. 5. & L 8. infrà par. 45. oarrant eaodem eſſe hiſtoriam, & hunc principem vel primatem eſſe Archiſynagogum illum Iarium, de quo apud R. & L. multa ſimilia ſunt. Primò, vbique Chriſtus rogatur venire ad puellam, per patiem cuia ſe proD ſternentem. Secundò, vt imponat ei manum. Tertiò, Chriſtus profectus eſt ad eam. Quartò, in itinere mulier iam duodecim annos fluxu ſanguinis laborans, accedit. Quintò, à tergo Ieſu fimbriam veſtimenti tangit, & ſanatur. Sextò, Ieſus ei dicit, Confide filia, fides tua re ſaluam fecit. Septimò, Ieſus veniens domum, & videns turbam plangentium, coërcet eos, dicens: Puella non eſt mortua, ſed dormit. Octauò, plangentes illi, deridebant eum. Nonò, Ieſus ingreſſus, eucit omnes illos. Decimò, apprehẽſa manu puellæ mortuæ, ſuſcitauit eam. Sed quantumuis hæc conueniant, tamẽ ex collatione vtriuſque apparet diuerſas eſſe hiſtorias. Primò, quia apud M pater puellæ erat ἄρχων, princeps vel primas, & verisimiliter non
E magis Iudæus, quàm Centurriones illi ſuprà part. 13. 19. ſed velut tegulus ille de quo I. 4. 46. in dominatione polirica. Sed apud R. L. non ſolùm Iudæus erat, ſed princeps ſynagogæ Iodaicæ, cæremoniarum magiſter. Secundò, conſtat hiſtoriam quæ hic referrur à M. factam eſſe ipſa die vocationis M. qui erat præſens: & ſic ante paſcha. At ea quæ refertur à R. & L. facta eſt circiter annum poſt, vtpote paulò ante tertium paſcha, vt patet per ſeriem Euangeliorum. Tertiò, M. ſcribit ſuam factam eſſe antequam eum ſequeretur Hieroſolymam in ſecundo paſchate. & antequam cooptaretur in Apoſtolum. Sed R. L. ſcribunt ſuam factam eſſe diu poſt electionẽ duodecim Apoſtolorũ. Quartò, M qui præſens erat, ſcribit ſuam factam in ædibus ſuis, vel in extru praodij. Sed R. L. ſcribuot ſuam factã eſſe iuxta littus maris, mox vt Ieſus eo tenuigato

rediisset ex agro Gadarenorum ad littus Occidentale, quod est Galilææ inferioris. Quintò, primas ille venit pro filia iam mortua, sed archisynagogus pro filia nondum mortua, sed in extremis laborante. Sextò, apud M. nuntij non venerunt ad primatem de morte filiæ, prout apud R. L. ad archisynagogum. Septimò, apud M. nulla turba sequitur Christum, sed tantùm eius discipuli: sed apud R. L. multa turba quæ eum exceperat, in littore sequebatur enim & comprimebat eum, de quo nihil in M. vbi etiam nulla fit mentio de medicis, de quibus in R. L. Octauò, apud M. Iesus tantum alloquitur mulierem: Sed apud R. L. prius alloquitur turbam, & quærit quis se tetigerit: deinde mulier timens ac tremens, antrorsum conuersa, ruens ad pedes Iesu, fassa est omnia coram toto populo: de quibus nihil in M. Ex quibus saltem per quinque huius secundæ partis, apparet diuersam esse historiam quantumuis prima facie similem. Certum est autem Christum, multos leprosos, multos cæcos, multos dæmoniacos sanasse, & plurima alia miracula simila: sed tamen diuersa fecisse, vt pro diuersitate plus concludat vna dissimilitudo, quàm decem similitudines, & satis mirari nequeam Caluinum ferè vbique Osiandrum refutare, déque eo addere Iarium primò petisse sanari filiam suam à morbo, deinde à morte in vita restitui, de quo vltimo nihil in textu.

B

M. 9.

21. *Tetigero*) Tactus ille non erat superstitio, sed alia laudabilis causa, de qua dicam infra part. 45. C

In vigesimamsecundam partem.

L. 5.

5. *Homo*) Ioan. Brent. homil. 44. Bulling. gl. ordinar. Geneuensis dicunt fuisse patalysicum, & mentiri ante quinquaginta annos antiquam & communem hanc fuisse opinionem: sed textus de languido tantùm loquitur, nec dicit genus morbi. Quare nihil de hoc affirmandum. Cæterùm cum Osiandro puto factum festo Paschatis, secundo à prædicatione Christi: quamuis Caluinus, & glo. ordinar. Geneuensis malint tribuere festo Pentecostes. Miraculum autem interpollatum huius piscinæ sale erat, vt notum esset nec arte aliqua hominum, nec visyderum, nec fortuitò: sed consilio Dei & sola eius virtute vtque ei placebat, ministerio angeli facti. Testimonium illustre maiestatis & præsentiæ Dei, cultum legalium Mosis à se institutum approbantis, in populo Iudaico & Hierosolymis, vbi magna synagoga prophetis (qui iam vltra 500. annos à Malachia eorum vltimo vsque ad prædicationem Ioan. Baptistæ cessauerant) successerat, hinc concutsus ingens ad templum & festum etiam Ethnicorum, etiam sob dominatione Romanorum & Herodis, teste Ioseph o aotiq. lib. 20. c. 2. & Hyeronym. in epistola ad Eustochium Tomo 2. Ioseph. de bello Iudaico lib. 2. ca. 17. dooec Christo immolato, lege & Sacerdotio in eum translatis. Galat. 4. Hebræor. 4. cessanis & approbari desit ille cultus, velo templi à summo vsque ad imum scisso, vt M. 27. 51. R. 15. 38. L. 23. 45. testantur. Et ante quadringentos nonaginta annos vaticinatus erat Daniel. c. 9. vers. 4. ibi. Et confirmabit fœdus cum multis hebdomade vna, & in dimidio hebdomadis cessare faciet sactificium & oblationem. Et extunc puto miraculum piscinæ desisse, vt iam nullum Dei testimonium nollámque excusatiooem haberet χριστιανος, & rebellis synagoga. D E

16. Hanc calomoiæ occasionem arripiebant, tam A sancta erat & vita doctrina Iesu, vt probabiliorem calumniandi materiam non inuenirent: quæ tamen profsus erat improbabilis, quia les Mosis non vetabat soluere asinos & boues a præsepi, & aquatum ducere sabbatho. L. 13. 5. nec asinum aut bouem io puteum lapsum extrahere, & in stabulum vel domum reportare sabbatho. L. 14. 5. Quod autem vetabat onera ferre sabbatho, Hieter. 17. 24. intelligendum, negotiandi vel operis vetiti faciendi causa, vt Nehemiæ 13. & text. ipsius Hieremiæ indicat ibi, vt non inferatis onera per portas ciuitatis huius, alias nec efferre quidem mortuum, & sepelire, vetitum erat: Ergo multò minus sanatum referre vel redire, vt sanatus iste statim lectulo domi locato, templum venit ad obseruationē sabbathi. Tum illustris splendor tam magni miraculi, omnes imperitiæ dubitationis aut superstitionis nubeculas, traditionibus Pharisaicis cumulatas, tam facilè discutiebat, vt nulla superesset occasionis vmbra, nisi ad exetcendum odium, quod ab anno præterito communi consilio & decreto concepetant contra Iesum, nein Messiam & Christum admitterertur: vtque ab eo eiúsque salutifera doctrina imperitam turbam his fucis seductam auocarent. I. 4. 13 Sed filiis Ineis nihilominus plurimum lucis affulgebat, reliquis tenebras suas mallentibus. I. 1. 5. & 3 19.

17. *Operatur.*) Non nouum mundum erean sed coodium sustinendo, gubernando, in quo volt agnosci & glorificari. Io. Brent. hîc homil. 44. Nec obstat quod de nono ereat animas hominum: Id enim facit exequendo donum & decretum primæ creationis, Gen. 9. 1. Quod deinceps facit adusque finem eiusdem mundi.

23. *Patrem*) Scilicet, vt partem suam, quia noo est pater noster nisi per filium Iesum Christum, & eo vnico mediante. Quicunque ergo aliter inuocaot, oon iouocaot vt pattem, nisi falso titulo. Hinc damoaotut Iodæi, Mahumetici, Papistæ, &c.

24. *Morte*) Scilicet, à morte spirituali, & debito damnationis æternæ, ad ius æternæ fœlicitatis, quo morienstranibit, I. 23. 43. & exnune ad ius adoptionis in filios Dei, I. 1. 12.

27. *Filius hominis*) Id est, non solùm habet vitam in semetipso: ioqoantum est Deus filius, vt vers. præced. in fi. & sup. c. 1. 4. sed etiam inquantum creatura, & filius hominis, omnia sibi data sunt a Deo.

44. *Gloriam ab vobis*) Gloriam ex suo opere vel externa apparentia. Quæ res fidem excludit: ita quidam non malè exponunt, vt M. 6. 1. 1. sed ob verbum, ab inuicem, vel mutuò, videntur magis reprehendi, qui merita sua inoicem venditant, vel à creatutis, & non à sola Dei gratia expectant: hoc eom fortius fidem exeludit.

46. *Scripsit*) Genes. 1. 5. & 12 3. & 18. 18. & 22. 18. & 49. 10. Deutet. 18. 18. 19.

47. *Credetis?*) Quia meioferiotem illo putatis, & scriptutas oegligitis.

In vigesimamtertiam partem.

ERrauis post communem Osiander hîc, * trans- 1
fetens non pauca verba M. à cap. 12. vsque ad versic. 24. & permiscens eum narratione R. cap. 2. à vers. 23. vsque ad versic. 7. cap. sequentis, & cum L. 6. vsque ad versic. 12. mutans ordinem seruatum à M. Euangelista. Et hîc est secundus locus in quo lib. 3. annotat. suæ harmoniæ, cap. vlt. faterut se coactum immotare otdinem Euangelistæ, post priorem immotationem, L. 4. 5 6. 7. 8. de qna se excusat lib. 1. annotat. cap. 17. Et certè ptior illa quæ tantùm est quatuor versiculotum, excosabilis est, vt pote conueniens seriei rei gestæ, oon mutans nec alietans sensum, nec tempus, oec locum, cùm ibi sit eadem trium Euan-

gelistarum historia, vt liquidò patet suprà par. 9. quanquam melius erat nihil transponere: Sed eiusdem narrationis textum plurium Euangelistarum, vti abillis scribitur est, natiuo suo ordine literaliter collocatum, conferendum occultus exhibere, vt
2 fecimus. * Sed hæc posterior immutatio non est tolerandæ: nam sulùm quod sit ferè de duobus partibus vnius capituli M. sed eo magis quod immutat historiam, & de duabus loco & tempore diuersis, vnam & eandem facit. Huius tamen erroris non fuit auctor, quippe qui eam communem habeat cum omnibus & antiquioribus, & recentioribus etiam cum Iodoco Caluino, qui eum in hoc in sua Harmonia se-
3 quutus est. * Sed grauios ante centum quadragiota annos errauit, & ordinem rei gestæ non solùm confudit, sed nimis absurdè præposterauit Ioan Gerson in suo Mooooeσσαρο, cap. 63. vbi hæc ab antecessoribus non bene permixta detortus transponit, etiam post tempus secundi Paschatis, imò etiam post electionem, missionem, & reditum septuaginta duorum (vt ait, de quo infrà par. 64.) discipulorum, & post quædam alia vltimo anno prædicationis Christi facta, septem vel octo mensibus tantùm ante eius
4 passionem. * Osiander noo facit tam absurdam & proiectam transpositionem, quiaea relinquit inter tempus secundi & tertij Paschatis, inter quæ tempora facta sunt: sed non potest excusari, quod verba M. 12. in princip. ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς, quæ propria significatione & secundum phasim tractumque textus referuntur ad idem tempus, seu propinquum nupet narratis, non solùm post creationem & institutionem duodecim Apostolorum, & legatio-
5 nem Baptistæ captiui, sed etiam post exprobratioem & comminationem factam ciuitatibus impœnitentibus, & consolationem fidelium laborantium. * Tamen Osiand. transfert ad tempus dudum pluribus mensibus præteritum etiam ante creationem Apostolorum, & aote ea omnia qoæ M. pet duo integra præcedentia capitula scripserat. Deinde vsque adeò opinioni soæ indulget, communique errori, vt ad eum colorandum primus omnium, lib. 1. annotat. ad fio, temauerit, contra quam habent omnes & vetores & recentioros etiam Gallicæ versiones, verbum illud, ἐπορεύθη, non per præteritum perfectum (vt vulgata editio) vel imperfectum (vt Etasm. quem omoes alij postea in hoc sequuti sunt) sed per pluſ-
6 quam perfectum, transierat, vel iuerat, vertere. * Theodotus Beza verba ilia, ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, rectè exponit per id tempos, sed quod mox subdit, hæc verba significare hanc historiam oon narrari ex tempotis serie: cuottarium ipsa Grammatica, & com-
7 munis sensus osteudunt. * Sed grauius errat Osiand. de suo addens, M. certo consilio de industria voluisse hîc à cæteris Euangelistis discrepare, moltum diuque eluctans, vt iustas huius discrepantiæ causas doceat: * Sed frustra cùm diuersas esse historias, contextus ipse rectè expensus & collatus osteodat. Primo Math. 12 notat tempus & locum, scilicet, id temporis quo in media Galilæa infetiore, post creatos & admoonos duodecim Apostolos, audiam & dimissam legationem Baptistæ, comminatus erat incredulis & ingratis, fideles verò consolatus, quæ ex eodem contextu apparet aliquot mensibus facta esse post narrationem R. L. de qua agitur, vt etiam fatetur Osiand. Ergo narratio R. 1. tempore præceait. Hæc enim facta est non modo prius: sed alio & superiori loco, nempe in Iudæa, statim post 2. Pascha, vt etiam fatentur Osiand. & indicant verba. L. 6 1. quod Ioan. Chrysostom. ibi intelligit secundum à Pascha sabbathum. Primum verò ab azymis, quem Euthymius & Theophylact. ibi sequuntur. Secundò, apud R. L. Christus vnum tantum exemplum Dauidis calumniæ Pharisæorum obticit; sed apud M. præter id obiicit eis exemplum Legis & Sacerdotum. M. 12. 5. 6. vbi ait se templo maiorem: quod noo est in historia. R. 1. Tertiò, apud R. 5. 6. Pharisæi vnà cum Herodianis conspirant: sed M. sosos Phatisæos notat, Quartò, R. narrat mox à dicta conspiratione Christum secessisse ad mare, scilicet Tyberiadis, id est, descendu in Galilæam inferiorem cui adiacet illud mare, & ibi vsum nauicula: At M. 12 15. nec de secessu ad mare, nec de naoicula meminit: fallitur ergo Osiander hic putans eundem eodem tempore & loco fuisse secessum. Quintò, prior secessus apud R. fuit se manifestando statim, etiam ingentibus turbis, etiam ex Tyro, & Sydone, & Idumæa, & trans Iordanem coocurrentibus: sed apod M. 12. 16. Iesus interdicit se manifestum fieri. * Por. 9
rò nimis frigidum est quod Osiander ex c. 8. L. colligit Christum ea loca, id est Galilæam in hoc discessu, reliquisse: quia inter alias molietes vxot procuratotis Herodis eum sequuta est. Primò enim noo sequitur quod ea regionem, nec domum quidem, & multomious matitum reliquerit, quum nec Petrus quidem vxotem & domum abdicauerit: seqni Christum est doctrinam eius amplecti contraria doctrina statim, non tamen domo & patria continoò relictis. Secundò, historia illa L. 8. omis est à temotis, & post aliquot meoses ab historia de qua agitur. * Sunt ergo 10
duæ diuersæ historiæ, nec iam deinceps absque peruicacia contendi potest post collationem & annotationem nostram oculis omnium exhibitas. Arida ergo illa maous P. 3. 1. 5. L. 3 6. 10. sanata fuit in vna synagogarum Iodææ: Altera autem fuit arida manus M. 10 11. 12. 13. post aliquoi meoses saoata in Galilæa. Nec est inconnenicos Christum diuerso tempore, & loco, manus aridas in synagoga, vel alibi, sanasse, prout certum est eandem pœnitentiam & doctrinam & plurima similia: sed diuersa miracula varijs locis & tempotibus edidisse, vt & suprà 10 annotat. part. 21. * Nec ineonuenit vtrinque mentionem fieri de 11
segetibus ferè maturis, & quod faceot eadem æstate vtramque historiam contigisse, & quod non pono Christum quatuor vel pluribus annis: sed tribus & semis tantum prædicasse iuxta communem sententiam veteris Ecclesiæ: quoniam si in meridianis & occiduis partibus Galliæ quædato loca bis in anno (non dico in eodem iugero) ferunt aristas: si teste Plinio natural. histor. lib 18. c. 7. in Græcia & Asia serontur frumenta, nunc hybetna ante Vergiliarum occasum: nunc æstiua, ante Vergiliarum exortum: & sic eodem anno in diuerso agro. Quædam autem vtroque tempore in Italia, vtque ad hnem eiusdem cap. testatur hordeum in Hispania, Carthagine Aprili mense collectum, eodem mense seritur in Celtiberia regione Hispaniæ, eodémque anno bis nascitur fertilissimum. * Si eodem lib. c. 22 in parte Africæ vites bis 12
anno vindemiantur, cur non erit idem in Palæstina regione flueote lacte & melle? saltem in diuersis agris? Si ergo in Iudæa messis hordei ferus Paschæ parata est, non tamen continuo messis tritici: Præter id quod quidam agri tardius, quidam bis seri possunt. Et pariter in Galilæa, nisi quod Iudææ Septentrionalis est: Samaria etiam interiecta, vt prima messe peracta Hierosolymis, possit in Galilæa in eisdem saltem diuersis agris post aliquot menses inchoari, nihil ergo noui, si discipuli ferus Paschæ secundi vellerint & ederint spicas hordei in Iudæa, discedendo ab Hierosolymis, & post aliqoot menses eodem anno spicas tritici io Galilæa, præsertim cùm constet Iesom post secundum Pascha non fecisse motam in Iudæa, sed ciò veniisse io Galilæam, quamuis post primum Pascha aliquot meoses remansisset io Iudæa & Samaria.

L. 6.

2. *Secundo primo*) Id est, septimo à Paschate se-

cundum veriorem ſententiam, quam renet Ioann. Brentius hîc Homil. 43. And. Oſiand. lib. 1. annotat. e. vltim. in prin. Videlicet eo itinere quo Chriſtus à feſto Paſchatis l. 5. redibat in Galilæam. Idem poſt Ambr. ſenſit Henric Bulling. hîc & Theodor. Beza poſt Epiphanium: quamuis, vt nuper dixi, Chryſoſt. & eius epitomariſtæ ſenſerunt poſterum diem Paſchæ, qui non eſt feriatus: quamuis etiam Caluin. hîc malit eſſe feſtum Pentecoſtes, & illud vocari Δευτερόπρωτον, vt pote ſecundam præcipuam anni feſtiuitatem, quem ſequutus eſt hîc piæ memoriæ Auguſtin. Marloratus.

A

R. 3.

6. *Herodianis*) Hoc Bulling. hic putat fuiſſe magiſtratus Galilææ ab Herode ordinatos potentes, nobiles, verſutos, aulicos, & rebus præfectos moderandis. Huiuſmodi homines ferè oderunt doctrinam Euangelicam, quam ſentiunt ſuis aduerſam eſſe moribus, quam denique ſuſpectam habent, quaſi nouationes ſereus, tumultus, ſeditioneſque excitet. Libenter ergo operam ſuam impendunt Phariſæis, vt communi auxilio & conſilio exeindatur veritas Euangelica. Idem hodie quoque fieri videmus. Multi enim ex principibus, magiſtratibus & nobilibus conſpirant cum epiſcopis & monachis in excidium veritatis: in quo pulchrè ipſis conuenit, licet interneeino aliàs odio inter ſeipſos diſſideant. Hæc Henric. Bullinger. Commeut. in R. lib. 1.

B

In vigeſimamquartam partem.

NOn abs re has M. & R. particulas coniunxi, vtpote præparatorias & contiguas ad inſtitutionem duodecim Apoſtolorum, futurorum Paſtorum ruibarum illis indigentium. Pij, doctique iudicent: Num præſtet ita conſerre, quàm permixtionem Oſiandri imitati, quæ tamen exteris vt elaborattor, ita melior eſt. Ver. 35. M. connecti poterat eum parte 21. ſed magis huic parti congruit.

C

I. 9.

38. *Operarios*) Id eſt, Doctores & Paſtores fideles in Euangelij miniſterium, quo plurimos lucrifaciant Domino. Dixit, extrudat, quod plerique ab hac functione grauiſſima periculoſiſſimâque abhorreant, otium & quietem malint. Et quòd hîc præcipit Apoſtolis, adeò omnibus ætatibus à ſæculis, hominibúſue præceptum eſt, vt hodie quoque nobis ſic orandum ſit, ne Eccleſia, alioqui ſatis diſperſa, lacerátáque ex Paſtorum vel inertia, vel inopia, à lupis grauiſſimè diuexetur. Nec dubium eſt Dominum affectu miſericordiæ tangi erga illam vel hodie, ſed quis interim orat ac ardentibus votis eupit ſibi dari à Deo fidelem Paſtorem? Non ſunt inutiles neque ſuperuacaneæ fidelium preces, quemadmodum arbitrantur quibus perſuaſum eſt abſoluta Dei potentia cuncta geri citra vllum reſpectum precum noſtrarum. Hæc doctus, pióſque Bullingerus Commentar. in Matth. lib. 5.

D

In vigeſimamquintam partem.

M. 10.

3. *Filium Alphæi*) Idem R. 3. 18. L. 6. 15. Et ſic turpiter errauit Euſeb. h. 2. c. 1. dicens, hunc eſſe filium Ioſeph ex priore vxore fratrem Domini. Nuper decollatus erat Baptiſta, ſed pro vno ſurgunt duodecim. Quod autem M. 10. 2. Petrus primò nominatur, nullum arguit primatum: vtpote ſemper

E

& nominatim ter à Chriſto prohibitum. Primò, in Capernaum, M. 18. R. 9. L. 9. infrà par. 61. Secundò, prope Iericho. M. 20. R. 10 infrà par. 70. Tertiò, Hieroſolymis in ſacra Cœna. L. 22. 24. 25. 26 27. Dixi in tract. contra abuſus, par. 2. glo. 15. num. 125. cum ſequent. in Gallicis. Andreas primus omnium venit ad Chriſtum, ad quem poſt adduxit fratrem Simonem, l. 1. 40. 41. 42. Et tamen nominatur poſt eum, vt pote iunior, & apud R. nominatur quarto loco, vt alij Euangeliſtæ non ſeruaut eundem ordinem nominandi. Quin Galat. 2. 9. præponitur. Prior ergo nominatio nihil pœnitus effecit, nec prior quidem ipſius Domini vocatio. Primus enim omnium Philippus in diſcipulum vocatus fuit, & ſequtiuſſus, Ioa. 1. 43. Et diximus ſuprà par 10. Beza ſuſpicatur hîc vocem πρῶτον, M. 10. 2 fuiſſe à quopiam primarus fautore additam: ſed hoc otioſum & ſuperuacuum eſt per prædicta.

4. *Cananæum*) ſiue Cananita, id eſt, (vt L. 6. 15. exponit) Zelotes, non autem à terra Canaan, nec à regione Galilææ cognomen habuit, Oſiand. lib. 2. annotat. cap. 1.

R. 3.

13. & 14. Beza ait Eraſmum ſequutum veterem interpretem, quaſi hypuſtigma eſſet poſt ἴνα, ſed falſus eſt editione mendoſa, minúſque fideli facta per Bryling. anno 1541. Editiones autem fideles Frobenianæ factæ anno 1535. habent, Et feeit duodecim vt eſſent ſecum: vtraſque enim comparaui & coniuli

In vigeſimamſextam partem.

M. 10.

5. *Emiſit*) Non ſtatim, ſed poſtquam præcepit & inſtruxit, vt ſequitur: & alia feeit quæ ſequuntur vſque ad partem 47. Nec omnia quæ hîc, ſunt pro perpetuo Apoſtolatu, ſed pro temporali miſſione, de qua in dicta parte 47.

9. *Nec comparetis*) μὴ κτήσησθε, magis ſignificat parare vel acquirere quod nõ habemus, quàm poſſidere vel retinere præſentia quæ iam habemus, vt Eraſm. & poſt eum Bullinger. rectè notant: quamuis vulgatam editionem, Nolite poſſidere, vel, ne poſſideatis, ſequantur, vt & Matr. Bucer. & Andr. Oſiand. Malui veritatem cognitam ſequi: non enim hîc nec Apoſtolis quidem etiam in actu miſſionis interdicitur harum rerum poſſeſſio vel vſus. Et multò minus iubatur abdicatio vel alienatio: ſed vult accingi ad vocationem hanc abſque ſæcimis & anxia ſolicitudine conquirendi & comparandi.

10. *Neque virgam*) Sulus Theod. Beza hîc. & L. 9. 3. vtrobique legendum cenſet, neque virgas. Et ita de facto textum murat apud L. vt hos ita conciliet: cùm R. 6. 8. dicens, Chriſtum vnam taurùm virgam permiſiſſe, vt vnam veſtem: ſed pluralitatem tamen virgarum ſeu baculorum, vt veſtium & calceamentorum (quod pluralitas ſit oneroſa) prohibuiſſe. Sed non placet murari textum, qui ab omnibus & antiquis, & recentioribus doctoribus retinetur, cùm facile conciliari poſſit, vt apud R. de virga offenſoria, vt Mart. Bucer. Oſiand. Bullinger. Io. Calum. & omnes pij doctique ſentiunt. Quare nec placet text. L. corrigi & ἕνα, luco, μίαν, ſubrogari, vt multò molimine ſuadere nituntur Oſiand. lib. 2 annotat. cap. 19. Fides enim exemplariorum reclamat, nec eſt lapſus aut diſſonantia in Euangeliſtis per prædicta. Nec ipſe etiam Oſiand. auſus eſt propter ſuas veriſimiles rationes text. L. mutare, vt pater lib. 2. cap. 19. ſuæ Harmoniæ: vbi ſeruato textu notulam addit ad marginem, ſortè niſi virgam.

12.) Huic breui verſiculo ſolus Theophylactus

addit, dicentes: Pax huic domui. Sed libri Euangeliorum hoc non habent in miſſione Apoſtolorum, ſed tantùm in miſſione ſeptuaginta diſcipulorum, Luc. 10. 5. Et expreſsè hanc differentiam facit Euthymius antiquus Chryſoſtomi epitomatiſtes, hoc loco M. 10. quod eſt cap. 19. apud Græcos. Nec nego etiam hîc hoc tacitè intelligi ſecundum morem Hebræorum, ſed oihil addendum eſt textui Euangelico.

17.) Quæ ſequuntur, propriè ſpectant non ad tempora tam hanc (de qua infrà parte 47.) ſed ad futuram poſt aſcenſionem tuam, miſſionem, de qua eos præmunit Martin. Bucet. Caluin. & alij.

In vigeſimamſeptimam partem.

HÆc longè alia eſſe à conteotis ſuprà par. 12. 13. ibi dictum eſt, non repero. L. 6. 39. Nulli ergo homini, in his quæ ad ſalutem, credendum niſi præuio verbo Dei, quod ſolum eſt lumen infallibile. Non ergo excuſantur ſequentes falſos doctores, quacunque dignitate præditos: ſed ignorans ignoret, iuxta illud, qui ſordet, ſordeſcat adhuc. Apocal. 22. 11.

In vigeſimamnonam partem.

L. cap. 7. verſ. 5.

NEc hoc ſolùm, nec etiam Chriſtum agnoſcebat, nec circunciſio Gentibus præcepta erat, etiam habitantibus in medio populi Iſraëlitici, quando non erant eidem populo ſubiecti, nec de eius politiâ.

In trigeſimam partem.

R. cap. 3. verſ. 20. 21.

1 IAmdudum notum eſt * me egerrimè à vulgati conſuetâque lectione recedere, quam etiam coactè defendere ſolco: vt in ciuilibus & politicis ſcripta mea lucuienter teſtantur, in tract. commercior. & vſurar. num. 4-. 102. 785. cum ſequen & in extricationibus labyrinthorum iuris ciuilis, in primo num. 10. 100. in ſecundo, parte 3. num. 508 cum ſeq. & num. 517. cum ſeq. & in tertio, num. 41. 91. & in rubr. de verb. oblig. nu. 61. & in l. 1. §. ſi quis ita in princ. & nu. 41. & §. ſed ſi mihi. nu 38. & in rubr. ff. de verbor. obligat. oum. 61. & in l. 1. §. ſi quis. l. Modeſtinus. num. 26. ff. de ſolution. & aliis locis quæ præteteo. Quod ſi in ciuilibus illis & politicis, multò magis in ſacris & Euangelicis ſcripturis religioſior fui. * Attamen cogor hîc communem omnium & aduſque recepiam lectionem corrigere: non cotrigo Euangelium, nec literam Euangelicam, illam colo & obſeruo pluſquam vitam propriam, & ſupra omnes facultates meas quod Hebræi dicunt in expoſitione primi præcepti decalogi meodeca. Agitur de textu Euangelico R. qui neque Latinè, neque Gallicè, ſed tantùm Græcè ſcripſit. Exiant Dei beneficio & concordant hac in re exemplaria omnia Græca à prima Eccleſia primitiua, adulque: nihil in illis moueo, ſed ad animam vſque & ſanguinem obſeruo, quanquam non tam ſanctè & perfectè, vt per Legem Dei, debeo: ſed tamen ex animo veio, & abſque hypocriſi.

3 * Res mihi nunc eſt tantùm cum vatris & Latinis, & Gallicis verſioonibus, quæ tametſi multum nimiùmque varient: tamen conueniunt ad inuertendum natiuum & genuinum ſenſum Euangeliſtæ de ſenſu vero & honeſto: detorquendo textum ad ſenſum falſum & abſurdum, non tamen in ſummis præcipuis & neceſſariis articulis fidei, quæ immota manent: ſed in rebus adeò propinquis, vt non ſit diutius abſque piaculo tolerandus error, quantumuis inueteratus, abeo quiteregere & emaculare Dei beneficio poteſt.

A * Videte textum ipſum natiuum Euangeliſtæ conferre 4
uouam meam Latinam verſionem: iudicabitis prototypo ſimilem, quinetiam optimè congruentem, non ſolùm ſingulis verbis & antitheris textus originalis: ſed etiam totius & præcedentis, & ſequentis contexturæ eiuſdem Euangeliſtæ. Conferte nunc verſiones Latinas, quanquam in verbis multùm varient: tamen conueniunt in ſenſu ſolùm pudendo, ſed etiam in recitatione blaſphemiæ, támque remoto à veriſimili hiſtoriæ Euangelicæ, & concomitantia præcedentium & ſequentium: quàm falſitas à veritate. * Non tamen dico (ne quis obſtreperus ardelio, 5
ne dicam calumniator inſultet) interpretes blaſphemaſſe, ſed ignoranter & inaduertenter blaſphemiam recitaſſe, quum primus harum verſionum auctor, imperitè Chriſti propinquis, vel recentes electis Apoſtolis impegit. Vetus & vulgata editio ſic habet:

B *Et veniunt ad domum, & conuenit iterum turba, ita vt non poſſent neque panem manducare:*

Et cùm audiſſent ſui, exierunt tenere eum. dicebant enim, Quoniam in furorem verſus eſt.

Eraſmica ſic habet,

Et veniunt in domum, & conuenit iterum turba, ſic vt non liceret illis vel panes edere.

Et quum audiſſent qui ad illum attinebant, exierunt, vt manus iniicerent in eum. Dicebant enim, in furorem verſus eſt.

Hanc ad verbum ſequitur, vt fetè ſolet Philipp. Montanus nuperus interpres Theophylacti. Tigurina verò ſic habet:

C *Cumque veniſſent in ædes, conuenit iterum turba tanta, vt non liceret illis vel panes edere.*

Quod cùm audiſſent qui ad illum attinebant, exierunt, vt prehenderent eum. Dicebant enim, Mente alienatus eſt.

Quam ſequitur Henric. Bulling. Eccleſiæ Tigurinæ Doctor & Miniſter digniſſimus & fideliſſimus, comoienrat. in R. lib 1.

Sanes Pagninus ſic vertit,

Et veniunt in domum, & conuenit iterum turba, ſic vt non liceret illis, vel panes edere:

Et cùm audiſſent qui ad illum attinebant, exierunt, vt comprehenderent eum. Dicebant enim, In furorem verſus eſt.

Andr. Oſiand. Harmon. ſuæ lib. 1, cap. 10. ſic vertit,

D *Et veniunt in domum, & conuenit iterum turba, ita vt non vacaret illis, vel panes edere.*

Et quum audiſſent cognati eius, exierunt, vt comprehenderent eum. Dicebant enim, Mente captus eſt.

* Sed Oſiander hos verſiculos malè ſeparat, inter- 6
ponendo duos verſiculos 22. & 23 ex M 12. de dæmoniaco cæco ac muto, quæ eſt alia hiſtoria, alio tempore & loco, in ſeceſſu poſtea facta: vt patet conſetendo integra Euangeliſtarum ſcripta, vt in noſtra Vnione, par. 55. ad fin. quæ non eſt facta Capernaö, in ea turba veſpere ad ædes accurrente, de qua hi ſoli duo verſiculi R. loquuntur. Nec debuerunt diuidi, vt perperam fecit Oſiand. qui plures alios lapſus admiſit, dum ex quatuor vnicum contextum inconſultè texere molitur. Sebaſt. Caſtalio ſic vertit,

E *Deinde vbi domum venerunt, conuenit rurſum multitudo, adeò vt ne cibum quidem capere poſſent:*

Quo audito ſui, ad eum expendam profecti ſunt. Dicebant enim eum, eſſe inſanum.

* Ioan. Caluinus in ſua Harmonia partim ſentit 7
cum Oſiandro, collocans à dextris horum duorum verſiculorum R. duos illos verſic. M. 12. quos Oſian. malè interpoſuit dictis verſic. R. vt dixi. A ſiniſtro verò latere locat. 14. verſiculum L. 11. faciens de tribus eandem hiſtoriam. In quo partim diſſentit ab Oſiandro, qui dictum verſicul. 14. L. ſentit (& benè) aliam eſſe hiſtoriam poſtea factam, quam locat

lib. 3.

lib 3. cap.9. suæ Harmoniæ : ego verò tres diuersas esse historias dico, locis & temporibus distinctas, vt satis ostendit Collatio & Vnio nostra. Cæterùm Caluin. in his duobus versic. R. omnino sequitur versionem Erasmi, nisi quod in fine prioris versic. ponit panem in singulari : sed Erasmus posuit panes, conformiter ad textum Græcum : tamen idem sensus est.

Nouissimè Theodorus Beza sic vertit,

Venerunt que domum. Conuenit autem rursum turba, adeò vt ipsi ne edere quidem panem possent.

Et quum hoc audissent ipsius propinqui, venerunt, vt prehenderent eum : dicebant enim, quod apud se non esset.

8 * Quasdam alias versiones habebam domi, quæ nouissima hac persecutioone perierunt : Nouissimè venerunt in manus meas commentaria Euthymij Zigabeni in Euangelia, interprete Ioanne Heotenio Hispano qui ex eo Græco aotiquo aoctore sic vertit,

Et veniunt in domum, ac rursus conuenit turba, ita vt ipsi neque panem manducare possent :

Et quum audissent qui ad illum attinebant, exierunt vt tenerent eum. Dicebant enim, in excessum versus est.

9 * Conferre nunc versiones Gallicas, & idem inueotetis quod de Latinis dixi : antiquas habebam tempore Caroli V. Franciæ Regis cognomine prudentis, eius iussu factas. Curauit enim Sacra Biblia, & quoscunque animaduertere potuit qonos libros in veroaculam linguam transferri, ad eruditiooem populi sui, quædam etiam cudi, ad tetundeodam tyrannidem & quæstuatias artes Pontificum, vt scripsi in tractatu cootra abusus, par. 2. glo. 1. Cuius exemplum vtinam subsequuti Reges prosequuti fuissent. Sed eum antiquæ illæ versiones sub dictis persecutioni-
10 bus mihi penitus perierint, * superest tamen mihi fragmentum partim vstum, partim laceratum, versionis à pietatis Christianæ studiosis factæ, & impressæ Neocomi ad lacum circa annum 1530. quod à quindecim aonis Christo seruit sub protectione Beroensium ministrante prientissimo viro Gulielmo Farello cum collegis. Ea sic habet.

Et vient en la maison : & derechef la turbe si assemble, tellement qu'ils n'auoient loisir de manger du pain :

Et quand les siens eurent te ouy, ils vindrent pour le tirer hors : car ils disoient, il est hors du sens.

11 * Alia versio circa annum 1540. Geneuæ facta, sic teddit.

Puis vindr.nt en la maison : & derechef la multitude s'assembla, si que nullement ne pouuoit auoir loisir de manger du pain.

Et quand les siens eurent ouy cela, ils sortirent pour le tenir : car ils disoient, il est hors du sens.

Et sequitur glos. ordinaria Geoeoensis deinde impressa, & Caluinus in sua Harmonia Gallica. Nouissima verò Geneuensis versio facta anno 1559. sic habet.

Puis ils vindrent en la maison : & derechef vne multitude s'assembla, tellement qu'ils ne pouuoient pas mesmes prendre leur repas.

Et quand les siens eurent ouy cela, ils sortirent pour le saisir : car ils disoient qu'il estoit hors du sens.

12 * Exactæ discutionis causa sequutus sum coosilium antiqui oomni doctotis Augustioi, lib. 2. de doctrina Christiana : vbi cap. 12. & cap. 14. ait, quod plurimum interpretum numerositas iuuat collatis eodicibus iospecta atque discussa. Et cap. 11. ait, quod si quam dubitationem attulerit Latinorum interpretum iofinita varietas, aut non satisfaciat, recurrendum ad exemplaria Hebræa, scilicet in veteri, & ad Græca in nouo Testamento. Græca verò omnia exemplaria hac io re omnino consonant, quæ prestius expendendo iooeni eum reddere sensum, vt

A Latinè verti. Noo tamen neglexi commentarios, sed 4
& plurium doctorum scriptis perlectis, inuenj eos ita vulgatam editionem, & reliquas versiones quæ in ideni recidunt attemperasse, vt doctrina fidei non lædatur, sed omnis culpa in cognatos Christi reiciatur, qui nec post annum quidem vel vltra (vt pote sex mensis ante passionem Christi) nondum in eum credebant, vt eos sub tempus festi tabernaculorum infidelitatis arguat Euaogelista Ioann. c. 7. 5.

* Porrò etiam si omnes versiones Latinæ conueni- 13
reot in verbis, & partier Gallicæ, prout etiam & Latinæ Gallicæ cooueniunt hoc sensu, quod ea dio tandem fero peruenerunt domum : deinde rursum congregata est multitudo, tum sui de domo exierunt ad capiendum vel ligandum, & domi vel apud
B se à turba retraheodum Iesum, qui domum cum eis nondum intrauerat : vel rursus ad turbas docendas exierat. & dicebant turbis eum in furorem versum esse : * Tameo illud certum est semper recurrendum 14
esse ad fontem, videlicet ad prototypum ipsius Euangelistæ, & illum omnibus & interpretibus & commentatoribus præferendum, vt etiam Hieronym. Augustin. & omnes sancti Patres passim testantur. Cùm ergo ex ipso limpidissimo & iodubitato fonte alium sensum inueoiam, * neinpe Iesum ea die fero 15
domum cum duodecim illis Apostolis, nuper à se delectis, ingressum, vt hoc apertè probat series narrationis R. 3. à vers. 11. huc vsque. Non eoim dicit alios quàm duodecim illos cum Iesu eandem illam domum ingressos, nec hoc etiam facile fieri potuisset : sed air mox tam ingentem turbam (scilicet Iesu vi-
C dendi, audieodi, & sanaodi causa) conueniisse (scilicet ante fores domus, de ingressit vel auocatione Ieso satagentem) vt Apostolis lassis & famelicis, nec panem quidem edere vacaret. Quamobrem exierunt *Verus sensus.*
de domo ad tenendam & compescendo alo illam turbam, ne domum intraret, & Iesu inuento detineret eos in profundam ooctem, ipsis ieiunis manentibus, & ad abigendam turbam nimis importunam, dicebaot illi Christum abesse, vel esse extra. Non dicebat Christum factum extra se, vel dementem vel furiosum : sed simpliciter quod erat extra, siue abesset à loco, siue alio occuparus esset : vt solebat Christus sæpe orandi causa se subtrahere, vt supra apod eundem R. 1 36. Vbi turba eiusdem ciuitatis Capernaum, mane venit ad domum Petri & Andreæ vbi Iesus
D diuerterat, sed iam ante lucem surrexerat, & abierat in desertum ad orandum. Hic est vetus *καὶ γένος* seosos, & verbis, & mente Euangelistæ seruique tam verborum quam retum conueoiens, absque vllius incooeoientis absurditate, * quem seosum etiam si 16
primus explicaui, oon tamen primos aitigi. Euthymius enim aotiquus auctor, aut saltem nupetus eios interpres Ioan. Hentenius, (libet eum Græcus ad me non peruenit) sic expouit buoc locum, Quum audisseot domestici eius moltam conuenire turbam, exierunt vt eam cohiberent, ac prohibetent oe amplius saoaret. Mox subdit, fortassis autem erant hi fratres ex Ioseph, aut aliàs cognati. Et statim ait, quod dictio, *ἀνὴρ*, referri potest ad Iesum & ad turbã : nomẽ
E enim, *ὄχλος*, quod turbam significat, etiã masculinum est. Ecce quod vetum & geoumũ sensum oostrum attigit, sed summo tantum digito, oec ad hue illum sequitur, sed interpretatur quod dicebant huic turbæ, Iesum Io excessum versum. * Deinde alitet expoot, 17
videlicet quod erat quidam inuidi diceotes, Iesum desipere, quia se totum ad dãdas sanitates tradiderat hanc humanitatem existimantes furorem, & de misericordia facientes etimen, & quod secuodum boc intelligitut hîc sermo qood exierunt sui vt prohiberẽt eum. Deinde alitet interpretatur, quod exierunt sui vt tetioerent eum ne ab eis discederet. Dicebant enim quidẽ quod à suis discesserat, vel eos reliquerat

propter turbam. Aliam poſtremò adſert interpretationem, quod exierunt ad adiuuandum eum: dicebant enim quod caecciſſet, ſiue diſſolutus eſſet à vigore corporis præ nimio labore. In quam interpretationem partim recidit glo. ordinar. Geneuenſis. Caluinus in ſua Harmonia addit eos timuiſſe, ne huiuſmodi facta Chriſti redundarẽt in dedecus, vel oppreſſionem generis, propter multos eius inuidos &
58 inimicos. * Sed ſi hæc diuinatoria interpretatio ſequẽda eſſet, altius quam ipſi adhuc animaduertetint, fundenda eſſet in ipſo textu Euangeliſtæ: dicendo primò, quod alij ſunt Apoſtoli, qui ſimul cum Chriſto domum ſerò intrarunt, & adhuc ieiuni eibum capere impediti ſunt, de quibus in verſic. ptiori: & quod alij ſunt cognati Chriſti, qui remanſerant in vrbe, quique ad tumotem eorum, quæ Ieſus ea longo labore orationis & prædicationis teuerſus adhuc eæna omiſſa, veſpere ad nouum turbę concurſum faceret, accurrerunt attoniti, dicentes, illum furioſum, de quibus in poſteriori verſic. quitamen nec ligarunt, nec abduxerunt eum, pudore ſuffuſi, videntes illum prudentiorem ſe. * Ecce in quot deuia & mæandros e-
59 uagatur, & à ſcopo recedit cogitatio & inuentio humana, dum relicta & diſſimulata ratione vel cauſa in eodem verbo Dei expreſſa, aliàs quęrit & comminiſcitur. Vnica enim ratio & neceſſitatis cauſa pertinentiſſima in eodem textu diſertè exprimitur. Cur qui ad Ieſum ſpectabant, coacti fuur in ea periſtaſi ſurgere, domóque exire: nempe ad arcendum ſuperueniens importunum impedimentum, vt eis ieiunis, laſſatis, & famelicis liceret ſalem ſcrò eibum capere. Cur igitur alia ratio egreſſus & ſolertudinis illorum
20 confingitur? * Euangeliſta R. poſtquam breuiter narrauit Ieſum ad ſe in montem quos voluit vocaſſe, & ex eis ſeſte L. elegiſſe duodecim, vt eſſent ſecum, poſtea mittendi prędicatum, cum poteſtate miraculorum, & mox vt eos nominauit, ſtatim ſcribit eos venſſe in domum, ſcilicet, his perfectis quæ L. narrat: verba R. adſcribam, καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον. καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτι ἄρτον φαγεῖν. καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν. ἔλεγον γάρ, ὅτι ἐξέστη. Nunc conſer quod verti, & videbis non modo rectè, ſed neceſſariò, καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον quadrare, maximè in poſteriore verſ. de quo principaliter agitur, videlicet, *Et quum audiſſent ſui, exierunt tenere eum, quoniam exiit*, vel abeſt, foras eſt, vel exceſſit. Non ergo
28 dicebant quod Ieſus eſſet extra ſeipſum, ſed tantùm quod eſſet extra ſenſotas, vel abeſſet. * Quorſum ergo hoc addere: tum οἱ παρ' αὐτοῦ? In hoc textu non inueniuntur, nec dicuntur eſſe alij, quàm qui ſecum venerant & ingreſſi erant domum, qui erant duodecim illi, quos ex multis ſelegerat, vt eſſent ſecum, in eodem text. verſic. 14. Quorſum ergo ſomniare vel interpretari de aliis? Tum hi non dicuntur aliundè ſuperueniſſe, ſed ab ipſo vel eius præſentia eaiuiſſe. Quorſum ergo manus iniicere in eũdem? quorſum hoc facere? vt liceret eis eibum capere? Nónne purius impedimentum irruentis importunæ turbæ arcendum erat? Deinde furi exerunt è domo, & domum exierunt, ſed ad quid niſi ad turbam illam tenendam & compeſcendam? ne domum ingredi vel obſidere pergeret, ſed pro tempore illo importuno abiret. Non ergo exierunt ad capiendum Ieſum, qui cùm ingreſſi erant domum, nec dicitur Chriſtus hîc
22 exiuiſſe domum ad turbam: * Cur igitur id humano ingenio fingitur? quænam audacia addere textui Euangelico, quod non eſt in textu? Cur non ſit relatio ad proxima in eadem oratione vel periodo? ὄχλος ſtat in prima & principali parte eiuſdem orationis, & eſt principale ſuppoſitum. Igitur pronumen αὐτὸν, eiuſdem generis & numeri, debet ὄχλος referri, & non ad Ieſum, cuius nomen ibi non ponitur, niſi ante plures præcedentes orationes verſic. 7. Et ſic

A ttedecim verſiculis interiectis. * Vt autem R. ante hanc periodum non pauca omiſit, quæ à M. & L. narrantur, vt patet conferendo Euangeliſtas, & noſtram vnionem: Et ſic iſta periodus per ſe ſtat, & meritò vnam partem efficit in noſtra collatione. Iam ergo vides in noſtra verſione nihil eſſe abſurdum, nihil diſſimile vero, nihil addi nec detrahi textui Euangelico, nihil in eo mutari: ſed omnia perſpicua & facilia eſſe, reliquæque contextuæ eiuſdem Euangeliſtæ & reliquorum conſentanea.* Nunc 24
ergo expende quàm abſint dæ ſint aliæ verſiones, & quàm abſurdus intellectus ex eis reſultet. Primò, faciunt hîc Chriſtum prætentem fuiſſe coram illa turba, de quo nihil in textu. Secundò, fingunt illum
B vel non rum intraſſe in domum, contra eundem textum, vel domo exiuiſſe ad turbam de quo nihil in textu. Tertiò, faciunt eum huic turbæ tum concionantem, de quo nihil in textu, & veriſimiliter R. non omnino id prætetriſſet, quod præcipuum erat in hoc momento & actu. * Quartò, etiam veteres ſor- 25
boniſtæ fingunt cum tum eſſe loquutum illi turbæ, tam aliena à ſenſu communi vt videretur demẽs: gluſſa enim ordinaria hoc loco rationem reddens, cur turbis diceret eum in furorem verſum eſſe ait, quia ſapientiæ eius altitudinem capere non poterant: alieno ſenſu loquutum purabant, & addit glo. interlinearis, id eſt, lingua ignota, vt ſolent lymphatici & dæmoniaci: quæ glo. videtur ſumpta ex Nicolao Lyra. hîc, qui hoc attribuit cognatis Chriſti ex parte matris, addens quod videbant inſolitum ſeruorem in
C eo, quia propter ſeruorem prædicandi obmittebat horam comedendi, & in vultu eius inſolitam clatitatem, ex virtute diuinitatis procedentem, cúmque loquentem de diuinis ardua & inſolua ipſis non intelligibilia. Ideo credebant eum loqui, ſicut arreptitium vel furioſum cúmque voluerunt renere & ligare, ne ſibi vel alijs nocere poſſet. Inde non aduertens multa hîc prætermitti à Marco, quæ habentur in quatuor partibus ſequentibus fingit Scribas & Phariſæos eodem actui adfuiſſe, & dixiſſe Chriſtum habere quendam dæmonem priuatum, alijs dæmonibus ſuperiorem, per cuius virtutem expellebat dæmones inferiores à corporibus obſeſſis ab eis. Redeundo ad
rem, * Vides qualem bonorem faciant Chriſtu, & 26
D eius prædicationibus, vtque dedecorent & infament Apoſtolos, qui iam ferè per annum Chriſtum ſequuti erant: & nunſolùm eius conciones vulgi more audierant, ſed cum quadam familiaritate, cum eo verſati, vtpote circiter ab anno in diſcipulos vocati & allecti. Deinde, nónne blaſphemiæ proximum eſt, duodecim diſcipulos eadem die mane in apoſtolatum vocatos, recepta poteſtate prædicandi nomen eius, & miracula faciendi, etiam dæmones expellendi, & qui cum vt ſpecialibus aſſeclis Ieſus deſcendit, & ſtans in loco campeſtri inſignem illam concionem habuit, quam L. deſcribit: & his conſummatis, Capernaum eum eis intrauit: & antequam domum intraret, ſeruum Centurionis verbo ſanauit: mox eoſdem diſcipulos delectos aſſeclas & Apoſtolos, prædicatores
E nominis eius diffamare eum ad turbam copioſam, tanquam furioſum, & iniicere illi manus, etiam vt lymphatico & dæmoniaco? vt quidã eaponunt. Quomodo ergo paulò poſt in nomine furioſi, lymphatici & dæmoniaci prædicaſſent? nónne hoc publico facto omni futuro ſuo miniſterio, omni futuræ prædicationi fidem omnem & auctoritatem abrogaſſent? Quæ horribilior, imò quæ periculoſior blaſphemia? cùm totius miniſterij Chriſti ſtatim arcem peteret? Certè ſi ſecundo iſto anno prædicationis Chriſti hoc accidiſſet, Scribæ & Phariſæi, qui toties deinde hoc obiecerunt Chriſto, etiam præſentibus eius diſcipulis: nunquam omiſiſſent eos in teſtes citare? quod eum pro furioſo & dæmoniaco coram

tam copiosa multitudine, & in Capernaum vbi populosa & frequentissima habuissent, & talem prædi-
27 tassent. * Hæc ergo nimis ab omni verisimili remota sunt. Nec valet euasio, si dicatur hos non fuisse Apostolos, recenter creatos: sed fratres seu cognatos Christi, qui nec post annum credebant in eum, vt nuper nu. 11. dictum est. Et quia etiam si cognati tantùm fuissent: tamen traductio propinquorum etsi & iniuria atrox, quæ Christo per eius inimicos, etiam leuiscula quæque arripientes, exprobrata fuisset. Tum verba οἱ παρ' αὐτῶ magis conuenirent Apostolis, saltem postquam delecti & in assiduum contubernium assumpti sunt, quàm cognatis Christi, qui non alios agnoscit fratres & parentes quàm discipulos
28 suos. R. 1. 31. 34. * Tum relatio faciendæ est ad proxima, & sic verba οἱ παρ' αὐτῶ, referenda sunt ad verba ἐκ τῶν μετ' αὐτῶ, quæ sunt proximiora, nec nisi septem versiculis distant. Et sic ad eos quos Christus constituerat esse secum, præsertim mane eiusdè diei, & secum in vrbem domúmque adduxerat. Standum ergo versioni nostræ, nativo textui, totique historiæ congruenti, & omni absurdo carenti. Accedit quod eosdem Apostolos à prædicando tedeuntes, Christus seorsum duxit, vt requiescerent, quia tam multi veniebant & redibant, vt nec spatium manducandi ha-
29 berent, vt apud enndem R. 6. 31. * Sententiam quoque nostram probant veteres auctores Græci, in quos Varinus Phauorious in suo Lexico Græco accuratissimo, verbum hoc Græcum exponit, non de aliquo facto extra seipsum, & multominus in furorem versum: sed de elapso è loco ἐξίστασθαι (inquit) ὑποχώρησαι, id est, loco cesserunt, elapsi sunt, receserunt, terga dederunt: & in singulari eiusdem Aoristi se eundi, loco cessit, elapsus est, recessit, abiit, terga dedit. Hæc mihi satis visa sunt pro propugnanda veritate & aduersus τοὺς ἀρειανίζοντας & cauillatores.

A

B

C

In trigesimamprimam partem.

ISta pars necessariò confirmator immediatè ad priorem, vt prior sd sequentem, & eo maximè quod istud miraculum factum est paulò postquam Christus egressus esset è Capernao: sic enim L. incipit, καὶ ἐγένετο ὅτε ἦλθε, & subauditur, ἀφίκετο, aliàs (vt legit Erasm.) ὅτε ἦλθε, & subauditur, χρόνος, vt L. 8. 1.

In trigesimamquartam partem.

L. 7.

37. ERrant qui putant hanc fuisse Mariam Magdalenam Galilæam peccatricem, quamuis Heruie. Bulling. hic eos sequatur. Sed grauius errarunt qui putauerunt hanc fuisse sororem Lazari, neutra hîc est: sed alia ἀνώνυμος in ciuitate (scilicet, vt series narrationis L. indicat) Naim peccatrix, id est, quæ nuper fuerat publica meretrix, non autem in Magdalo, vnde erat Maria Magdalena vtraque è Galilæa est: tamen alræ sunt. Sutor verò Lazari Bethanienſis erat è Iudæa.

D

In trigesimamquintam partem.

M. 12.

HAnc historiam Osiand. malè transposuit & confudit cum narratione R. 2. versicul. 23. & L. 6. vt diximus suprà pat. 25. Christus enim post secundum Pascha, quò in eius nece conspiratum erat, statim repetiit Galilæam, non immorando in Iudæa, nisi quantum transitus exigebat. Ideo potuit aliàs segetes & spicas eadem æstate adhuc inuenire in Galilæa inferiore, vt suprà diximus. Sed post primum Pascha, quo nondum in eius necem conspirauerant primores Hierusalem tardius profectus est, & aliquot menses remansit in Iudæa ducens, & in nomen suum baptizare faciens. Deinde propter murmur Pharisæorum relinquens Iudæam, aliquot dies consumpsit in Samaria, vt ait Osiand. in annotat. lib. 1 cap 44. sinæ Harmon. de quo nihil desimo, quia illi quatuor menses, I. 4. 35. propter tropos sequentes, possent alium sensum recipere, de quo nihil ad rem, quia siue Christus post primum Pascha, pluribus siue paucioribus mensibus manserit in Iudæa, antequam rediret in Galilæam, nihil officit: nihil variat de tecto eursu & vnione historiæ Euangelicæ. Sufficit ex M. R. L. constare Christum distulisse Galilæam regredi, & secundam priore longiorem & insigniorem prædicationem suam ibi inchoare, donec Ioa Baptista carceratus esset, vt patet supra par. 11. vbi in annotat. tetigimus. Erarunt qui putarunt Christum è Iudæa secessisse in Galilæam, vt vitaret Herodis Antipæ tyranniden, qui Baptistam carcerauerat: quoniam Herodes ille non dominabatur in Iudæa, sed in Galilæa, vbi statim à captiuato Baptista, cœpit Iesus luculentior & longius prædicare. Et his etiam patet erasse eos qui scripserunt Christum non incœpisse ministerium & prædicationem suam quando Ioannes Baptista prædicauit, vt nouæ glu, ordinaria Geneuensis, M. 4. 17. quia Christus orsus erat primam suam prædicationem & miracula in Galilæa Gentium & Capernao: deinde primam suam profectionem & prædicationem in Hierusalem perfecerat, & inde discedens, reuersus & commoratus erat iuxta loca, in quibus Ioannes baptizabat nondum captiuatus, & ibi per discipulos suos plures quam Ioan. baptizabat, vt patet sup par. 10. & pat. 15.

E

In trigesimamsextam partem.

M. 11.

28. AD vos) Id est, vsque ad vos, vt nullam habeatis excusationem, qui præteritam oblatam gratiam Dei reliquistis.

31.) Non quod sit aliquod peccatum pro quo non satisfecerit Christus, & huius veniam consequi, non possit is qui pœnitet & credit in eum, beneficium & meritum mortis eius amplectens, sed tantùm confert inter se genera peccatorum, alia leuiora quæ habent quandam excusationem, alia grauiora quæ nullam habent nec coram Deo, nec coram hominibus excusationem. Io. Brent. in Ioan. cap. 18. homil. 57. in fi. Grauissimum omnium est, agnitam semel & receptam salutis veritatem, scienter & ex professo tueri & impugnare. Hebræor. 6. & 10. Augustin. Mailorat. in tract. de peccato in Spiritum sanctum.

In quadragesimam partem.

M. 13.

9. QVi habet) Hoc demum tempore legitur Christus sic loqui cœpisse, nempe postquam duos ferè annos concionatus erat, peragrans omnes regiones Israël, eum mirandis miraculis. Et postquam ante eum Ioannes Baptista vltra annum prædicauerat, vt deberent turbæ satis esse præparatæ & edoctæ ad intelligendum: qui autem nondum profecerant: non solùm inexcusabiles, sed indigni & ingrati erant. Sic Apocal. vlt. 11. qui sordet, sordescat adhuc.

14. 15.) Non vt peccarent & impiè agerent, sed vt peccatum & impietas eorum nimia puniretur. Excæcatio enim & obiectio in tenebras, supplicium est impietatis, vt docet Spiritus sanctus. Deu-

teron. 28. 28. 29. Si hodie nolueris vocem Domini, &c. Percutiet te Dominus amentia, cæcitate ac furore mentis, vt palpes in meridie sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas, & Ezechiel. 14. 4. Sed homo de domo Israël & de proselytis, quicunque aduena fuerit in Israël, si alienatus fuerit à me, & posuerit idola sua in corde suo, & venerit ad Prophetam, vt interroget me per eum, Ego Dominus respondebo ei per me, & ponam faciem meam super hominem illum, & faciam eum in exemplum & prouerbium. Et mox: Iuxta iniquitatem interrogantis, sic erit iniquitas Prophetæ. Sic Paul. 2. Thessal. 2. 12. Causam illusionis eorum qui seducuntur ab Antichristo, reddit, quia dilectionem veritatis non receperunt, sed apptobauerunt iniustitiam. Cùm ergo pergant repugnare verbo Dei, B randem fiat vt Deus non amplius vocet eos ad pœnitentiam: ita sublata causa pœnitentiæ, manent duri & pertinaces, non Dei culpa, sed sua. Si enim non conuertuntur dum vocantur, quomodo possunt conuerti, quando Deus iam vocare desinit? Sic illud, Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare: monet periculum esse procrastinandi, ne Dominus amplius vocet. Ita intelligendum illud Esaiæ 6. & ibi I. Reg. 39. 40. vbi ab Euangelistis vel à Paulo allegatur. Ad hoc doctissimus Philip. Melancth. in locis communibus cap. de prædestinat. & Leonard. Steckelius in annotat. & Io. Brent. Ioa. 12. homil. 14.

19. *Iuxta viam.*) Propriè intelligitur de ipso homine qui semen excepit: sed aliud agens, velut in C transitu iuxta viam.

R. 4.

25. *Vbi*) Ita omnes ad verbum & rectè. Solus Beza vertit, in quibus, nec mutat sensum, sed mutat textum: quia quidquid dicat, ὅπου, refertur ad ὁδόν, quia est pars recitationis verborum patabolæ.

In quadragesimam secundam partem.

M. 3.

30. *Sinite*) Id est, quatenus commodè non potestis, patientiam habete: non verat arguere, nec per media legitima tollere, aut manifestos punite. Georgius Maior. in 2. part. homiliar. Dominica 5. post Epiphantam. Ioann. Bient. in 55. Ioan. homil. 13.

43. *Sara tribus*) Sara tria, potius tres mensuræ videntur, vt Genes. 18 6. quàm tria sesqui media, vt Hieronym. in Iudith: sed non refert.

In quadragesimam tertiam partem.

M. 23.

43. *Vigebunt*) Hoc spectat ad gloriam corporum beatificatorum, vt & Dan. 12 3. Sap. 3. 7. respectu verò animarum, ait Christus M. 22. 30. E quod electi similes erunt angelis: hi enim sunt incorporales.

In quadragesimam quintam partem.

R. 5.

27. 28.) Superuacuo Caluin. in sua Harmonia laborat ad excusandam superstitionem, vel inconsideratum zelum huius mulieris in tactu vestis. Nõ enim addendum textui, nec somniandum inconueniens, quod illa etediderit aliquam virtutem alligatam vesti, vel tactui fimbriæ: sed tantum quod nitebatur vel solo tactu fimbriæ postumæ Christo accedere, & vel hoc solùm sibi credebat sufficere vt sanitatem impetraret. Itaque plus fidei habebat illa pauper mulier M. 9. 18. quàm princeps ille supra par. 25. Et pariter hæc altera mulier hîc, quam iste Archisynagogus, qui vtrobique petebant impositionem ipsius manus Christi. Sic plus fidei habebant Genesareni bani illi M. 14. 56. R. 6. 56 qui infirmos suos per plateas educentes, rogabant Iesum vt tantum fimbriam vestimenti eius tangerent, & exaudiri sunt: quotquot enim tetigerunt, conualuerunt. vt infrà part. 10. Sed insuper est hic aliud. ad quod miror neminem aduertisse, nempe quod lege Dei per Mosem promulgata Leuit. 15. 24. 32. mulier etiam extra menstrua patiens fluxum sanguinis, non minus erat immunda quàm menstruata, nec minus contaminabat quoscunque contigebat quàm menstruata. Quare mirum non est, si metu Legis & reprehensionis legalis, & ne proximos offenderet, non fuit illa apud M ausa se palàm ingerere comitatui Christi, vt supra, parte 21. Nec postea si hæc altera non fuit ausa palàm in confertissimam turbam se intrudere. Sed dissimulata immunditia retro, metu reprehensionis Legis vsque ad simplicem tactum fimbriæ postimæ occulta accedere voluit, & prius sanari, quàm per Legem reprehendi & repelli potuisset. Hanc etiam puto rationem esse, cur illa, hîc audiens Christum ad turbam conqueri, tremefacta cum timore se coram prostraueric, longæ infirmitatis & extremæ necessitatis coactione, temeritatis, aut violatæ Legis culpam deprecans. Quod autem hæc longè alia sit historia, quàm quæ supra parte 21. ibi diximus.

In quadragesimam sextam partem.

R. 6.

5. *Non poterat*) Hentic. Bullinger. commentar. in R. lib. 2. c. 6. exponit non potest, id est, non vult. Sed plenius declarando, dico quod Deus non solum est misericors, sed iustus: non solum iustus, sed misericors: sed quod misericordia supet exaltat iudicium. Iac. 2. 13. Et sic magna fuit inetedulitas & ingratitudo Nazarethanorum, qui à tempore quo Christum ante annum præcipitare voluerant sup. par. 11. vsquo adeò sorduerunt in peccatis suis, vt nec nunc quidem post tanta alia miracula in circuitu facta resipiscerent. Et sic non potuit Iesus (id est non docuit illum) miracula multa facere, apud tam ingratos & incredulos. Poterat quidem de potestate absoluta, & volebat affectu misericordiæ perditis ouibus Israël oblatæ & expositæ: sed illi se vsque adeò malitia sua se indignos reddiderunt, vt non decuerit Christum nisi pauca miracula facere, id est, paucos è nimis depraua ta turba sanare. Et hoc est quod R. dicit, non poterat, non respectu potestatis absolutæ: sed ne ordinem iustitiæ suæ tollerer. Hæc autem longè alia est historia, circiter anni interstitio, ab ea quam describit L. 4. 14. & tangit I. 4. 43. supra part. 11. Inann. Gerson ponit illam c 24. & hanc c. 41. in suo Monotessaro. Solus Bullinger. commenta. in Matth. lib. 6. M. 13. sentit obiter eandem esse historiam.

In quadragesimam octauam partem.

M. 14.

1. *Herodes*) Herodes hic huius nominis tertius, Herodis magni filius ex quarta eius vxore Marthaca, frater germanus Archelai, non solùm Baptistam occidit, sed Iesum ad se adductum ludibrio habuit, ad Pilatum tamen albis vestitum remisit.

9. *Et indoluit*) Videlicet, simulatio erat: cupiebat

enim eum occidere, ſed timebat populum. ſuprà eod. 5. Ioſeph. lib. antiquit. 18. c. 9. air, quod timebat populum à ſermonibus Baptiſtæ pendentem, ab eo concitari ad ſe de regno detorbandum: quod non eſt veriſimile, quia conciones & vita Baptiſtæ nullo modo tendebant ad ſeditionem, & multominus ad regnum terrenum. Et hoc erat notiſſimum, ſed Herodes metum fingebat, vt videretur habere occaſionem eum detinendi, vtque declinaret inuidiam, & interim ſemper quærebat præteatnm eum tandem occidendr, poſtquam diſſimulatione coercmptúque primorumex Iudæis ſenſit, nihil ſibi propter hoc immioere periculi. Hinc eum vulpem vocat Ieſus. L. 13. 32.

In quadrageſimamnonam partem.

OSiand. hîc annot. lib. 2. c. 26. affirmat Ieſum Hieroſolymam boe tempore ad tertium à baptiſmate ſuo Paſcha profectum. Lege ita iubente: ſed ptopter conſpirationem Iudæorum nec in Iudæa quidem aliquantiſper temoratum, ſed ſtatim tenertum Galilæam. Sed certè oportuiſſet non ſolùm Chriſtum, ipſum, ſed etiam eius Apoſtolos velocibus veredariis vſos, vel potius nono & inſigni miraculo, vt Philippus Diaconus à ſpiritn raptus eſt, vt euangelizaret Præfecto Candaces Reginæ Æthiopnm. Act. 8. Atqui de hoc miraculo nihil legitur, nec eraot enſores in communi vſu. Chriſtus nunquam niſi pigrum aſellum & ſolus inſedit, & ſemel tantùm, nec fuiſſet in eo Paſchate otioſus, nec tacitum fuiſſet ſaltem à Ioanne Euangeliſta. Deinde ſeries biſtoriæ Euangelicæ repugnat, proaimum erat teſtuum illud Paſcha priuſquam Ieſus ederet miraculum quinque panum & duotum piſcium. I. 6. 4. poſtridie patrim ambulans ſuper mari, partim in mari, venit in terram Genezaretb. Terra (vt citius) vel quarta die doenit in ſynagoga Capernaitica, de eſu & potu viuifico carnis & ſanguinis ſui. Mox ſubdit Ioann. Euangeliſta quod poſt hæc, Ieſus verſabatur ſeu manebat in Galilæa, nec volebat in Iudæa verſari, quo quærebant eum interficere. Non ergo eo tempore profectus eſt in Iudæam, & multominus Hieroſolymam, nec à dicta concione Capernaica ſpatium erat ex vrbe, ſita ad caput Septentrionale maris Galilææ, veniendi verſus Meridiem Hieroſolymam ad illud Paſcha, tam ante triduum vel quatriduum proximum. Pedibus ibant eius Apoſtoli, qui ſemper à tempore electionis ſuæ comitabantur eum. Præterea à tempore dicti tertij Paſchatis, tam multa geſta ſunt à Chriſto in Galilæa inferiori & ſuperiori, & ſtatim in fines Tyri & Sydonis, & inde eo reuerſo ad regiones circumiacentes mare Tyberiadis, & inde eo profecto ſub Montem Libani Cæſaream Philippi, deinde in Galilæam inferiorem, vbi in monte transfiguratus, & plurima alia donec ad medium feſti Tabernaculorum rurſus concionatus eſt in templo tertio Paſchate, etiam ſi per veredos eum ſuo comitatu veniſſet & rediſſet vt patet per contenta à part. 52. vſque ad par. 65. Vtionis noſtræ: præſertim cùm mos eſſet non ſolùm ante ſex dies venire Ieruſalem ad illud feſtum: ſed etiam ante decem vel plures dies, vt pater I. 12. 55. Nec obſtat quod Oſiander eitat præceptum legis, videlicet Exod. 23. 19. & 34. 23. & Deut. 16. 16. vt omnis maſculus rer in anno ſe ſiſtat coram Deo in loco quem elegerit: de quo etiam Ioſeph. lib. 4. antiqui. cap. 13. Hoc enim plures modeſatrones recipit. Prima, vt rntelligatur de maſculo ztatis viginti annorum & ſupra, iuxta id quod habetur Exod. 30. 13. 14. 15. & quæ ſcripſi in tract. eommercior. & vſurar. nu. 796. Secunda, vt loogè commotantibus ſufficeret ſemel in anno, vt ſatis pater L. 2. 41. & ibi hoc ſcribit I. Caluio. quod etiam plus 230. annis ante eum ſcripſit ibi Nicol. Lyr. Tertia, propter hoſtilitatem, inimicitias, vel alia periculo, aut impedimenta, quod tangit I. 7. 1. dicens, quod ideo Ieſus non ibat in Iudæam, quia quærebant eum Iudæi interficere.

L. 9.

15. *Omnes diſcumbere*) Bezalegit ἀνέπεσαν, ex quibuſdam veteribus exemplaribus, ideò vertit, & diſcubuerunt omnes: ſed non pnto recedendum à communi lectione.

In quinquageſimamprimam partem.

I. 6.

27. *Operemini*) Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον: ad verbum, Operamini, non cibum pereuntem: ſed cibum permanentem in viram æternam: id eſt, curate, vel in eo occupati ſitis, non vt cibum qui in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur. M. 15. 17. habeatis: ſed eum qui alit vita æterna. Omnes latinè vertetunt cibum: Solus Beza vertit cibo, ſeruato ſenſu: ſed malo eum omnibus magis conformati prototypo, in quo bis ponitur in aceuſauuo. Quod non eſt barbarom, vt putat Beza, ſicut nec batbarum eſt, Phil. 2 12. eum timore ac tremore veſtram ipſorum ſalutem operemini: vbi Beza non malè vertere maluit, conficite, quia ibi eſt compoſitum, κατεργάζεσθε: Alioqui ſi ſimplex verbum fuiſſet, vt bic, vertiſſet ſalurem operemini. Quid quod auctores, ἐργάζεσθε τὴν βρῶν, id eſt, operamini victum. Verbum, ἐστεχωσεν, maiorem habet emphaſim, quàm vt latinè ablque periphraſi exprimi poſſit: ſignificat enim ſpecificam ſigilli ſeu eharacteris totius gratiæ & ſalutis impreſſionem, ab ipſo Deo patre in Chriſto factam, vt ab illo ſolo, & per illum ſolum ab hominibus haberi poſſit: vt Petrus repletus Spiritu ſancto coram principibus & ſenioribus Iudæorum, dixit non eſſe aliud nomen ſub cœlo datum bominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Act. 4. 12. Vtque quemadmodum decreto ſupremi regis magno eius ſigillo obſignato, non licet quicquam addere aut detrahere ſine crimine falſi, ſacrilegij, læſæque maieſtatis: ita virtuti & beneficio Chriſti non liceat addere nec detrahere: vt epiſtola liminari ad libtum contra abuſus. Hoc autem dictum eſt tam ad eaelnſionem penitus iocredulorum, tam vel partim credentiom, quàm ad conſolationem etedentium, doctrinam Euangelij integrè & ſolidè amplectentium, vt certi ſint de ſalute ſua tanquam ex ſpeciali ſigillo patris cœleſtis. Eodem verbo vtitur Euangeliſta ex parte eredentium ſup. cap. 3. 33. dicẽte Baptiſta, quod qui recipit teſtimonium Chriſti, is ἐσφράγισεν, quod Deus veraa eſt: indicans eredentes, non ſolùm per id honorem Deo facere, ſed quod non fluctuantem aut leuem, ſed ſolidam integram (vtque tetigimus ſup. par. 12. M. c. 3.) bene teſoluram & ineoncuſſam habere debent: quemadmodum oon ſolemus ſigillum noſtrum imprimere, niſi in re penitus concluſa & firmata.

28. *Faciemus*) Chriſtus vocabat ad cœleſtem & gratuitam gratiam, populus catnalis ad operandnm, ſe tanquam mercenarios offert, facilius ad cogitationem & propoſitum operum & meritorum, quàm ad deſiderium & ſpem gratiæ monerot. Bucer. hîc. Iſte fuit error omnium ſæculorum, vt homines ſuis opetibos ſibi parandam ſalutem putarent: non ſolùm ante Chriſtum ſub Phariſæis, & Eſſenis, ſed enam poſtea in Monachis Papiſticis, & Mahumeticis.

29. *Opus Dei*) Hoc enim primum Dens exigit, alias non reſpicit opera. Geneſ. 4. 5. Heb. 11. 4. Sed impropriè dicitur opus reſpectu noſtri, ſed bene reſpectu Dei, cuius donuoi eſt, Epheſior. 2. 8. non

Dei docentis tantùm, ſed etiam opecantis in nobis: A vt dixi in epitome doctrinæ, ſeu Catechiſmo quæſt. 8. Deinde fructos fidei, ſeu opera fidelium fide facta, pulchrè Bernardus in Cantic. 85. vocat opera Dei & hominis, quæ Chriſtus ipſe, ſup. cap. 3. 21. vocat in Deo facta, id eſt, in gratia vel cum gratia Dei, cui liberum arbitrium cooperatur, vt cecìt Bern. Sed ita vt principalius ſint Dei quatenus bona ſunt, vt dixi, in dicto Catechiſmo: quemadmodum ſcriptura puerì cuius manum pedagogus ducit, & pueri & pedagogi opus eſt, ſed principalius pedagogi.

31. *Panem de cælo.*) I. ſequitur verſioocm 70. quæ tum in crebriori vſu, quæ Pſalm. 78. 28. pro frumento panem poſuit. Nec manna verè erat panis cœleſtis, cùm flueret è nubibus concretum vbi cadebat, ſed cœleſtem figurabat. 1. Cor 10. de quo verò cœleſti in verſic. ſequenti.

44. *Traxerit.*) Non tollit liberum arbitrium, ſed eius infirmitatem: imo legi Dei repugnantiam oſtendit ante tegenerationem, vt diximus in Catechiſmo quæſt. 24. 34. 39. Deus enim ſua gratia repugnaote vitio noſtro agit in iotellectum & voluntatem, quam illuſtratam trahit volentem factam, etiam ſi caro reclamet. Merìtò igitur dicitur trahi, quia ante cooueccſioocm non eſt voleos ſed repugnans. Ideò in actu regenerationis propriè dicitur mutari, & trahi. Et poſt conuerſionem (etiam ſi ſit volens) adhuc dicitur trahi reſpectu carnis ſemper rebellantis, vt patet Rom. 7. Galat. 5. 17. Multa huiuſmodi ante quindecim aut plures annos ootauctam ad libros Philippi, & Muſculi, & aliotum piorum Doctorum: quæ omnia inimici Chriſti Pariſius tegnantes anno. 1562. domo direpta in lacrimas abieceruot. Deus vindex ſit & vltor.

51. *Dabo.*) Non dicit dedi, vel do, ſed dabo, ſcilicet ſemel in huſtiam crocis verè realiter, corporaliter. Per quam vnicam oblationem & mortem nobis æternam acquiſiuit redemptioocm Heb. 10. Data eſt ergo ſemel in immolatione illa, cuius effectus & communio carnis immolatæ & ſanguinis effuſi ſemper ducat, & ſemper datur ſpiritu, id eſt, fide. Credere enim in illam redemptionem & paſſionem ſemel factam, & cum pœnitentia fiduciam ſolidam in illa habere, eſt edere carnem eius & bibere ſanguinem illius. Omnis ergo hic eſus & potus refertur ad fidem & meritum illius paſſionis & immolationis ſemel factæ. Quæ ces erat tam neceſſaria vt ſine illa nihil actum eſſet de ſalute noſtra. Erraruni Monachi & ſacrificoli Doctoceſque Papiſtici, vrgentes merita tum iocarnationis, tum natiuitatis, tum tentationum & afflictiooum Chriſti. Nihil hæc omnia prodeſſent nobis, nihil poterant, ſed ſola mors Chriſti, ſola à Deo acceptata pro expiatione noſtrotum peccatorum, & iure vitæ æternæ. Itaque nobis omnino neceſſarium erat Chriſtum mori, & voluntariè ſeipſum offerre. Nulla alia erat hoſtia, nulla expiatio, à qua etiam pendebat ſalus fidelium qui ab initio mundi fuerunt, & in eam (vt Abel) ſperarunt. Ideo neceſſe eſt gratitudinem habere illius mortis & in ſolo eius merito ſperare, nec ab vllo alio ſalutis remedio pendere, vel in æternum perire. Hoc eſt decretum æterni patris, qui non niſi per filium & meritum dictæ redemptionis cognoſcitur & placatur. Hæc tanta neceſſitas in cauſa fuit, vt Chriſtus tantopere, quia aobis omnino neceſſarium erat, vrgeret fidem in meritum paſſionis ſuæ, quam ad maiorem & neceſſitatem & efficaciam comparat eſu & potu corporis & ſanguinis ſui, ſcilicet ſub conſideratione illius immolationis ſemel factæ, quæ tempore huius factæ concionis ad finem anni futura erat. In diuerſam verò partem ecrarunt, qui dixerunt meritum illius paſſionis ſemel tantum in baptiſmo, vel non ſempet, vel non ſolùm ſufficere: de quo terigimus in Epitome doctrinæ ſeu catechiſmo quæſt. 42. 43. Et nuper 27. die Martij anno 1563. impius quidam Monacus albus in æde Bartholomæi Pariſius cleuabat paſſionem Chriſti, dicens: illam quæ ſemel fuit die illa Veneris non ſufficere nec conſiderandam eſſe: ſed paſſionem totius corporis ſui quod eſt Eccleſia, videlicet à paſſione Abel, & omnium Martytum & ſanctorum adnque finem mundi: ſic impiè intelligens illud Pauli Coloſſ. 1. 24. infinitorum ferè merita miſcens cũ vnico merito & beneficio Chriſti. Et ſic figillum illud de quo ſuprà eodem vecſic. 27. rumpens, & animas ad infernum detrudens, cum quibuſdam aliis hlaſi hemius, quæ euomuit impunè. Arqui dictum illud Pauli oullomodo loquitur de ecuce, paſſione & morte Chriſti, ſed tantùm de afflictiouibus Eccleſiæ ſuæ, quæ ideò dicuntur eſſe Chriſti, quia caput eſt, & ſeſe perſequi reputat in ſuis membris, Act 9 Omnibus enim præſectum qui manifeſtè pro Eccleſia propugnanda certant, propoſitæ ſunt afflictiones, vt & Paulo Act. 9. vt etiam ipſe expertus eſt, & paſſim teſtatur 1. Cor. 11. & 12. Diu poſt illam, in qua iam multas afflictiooes enumerat, ſcripſit epiſtolam ad Coloſſenſes Romæ captiuus ſenex, iam maioti parte ſui miniſterij enienta, & msioci pacte ſuarum afflictionum trantacta, vt modicum reſiduum ſupereſſet ad coronam iuſtitiæ ſibi repoſitam recipiendam ideo gaudebat, quia quamuis captiuus adimplebat reſiduum tantum afflictionum ſibi propoſitarum pro corpore Chriſti, id eſt, pro eius Eccleſia, vt ſcriptum iam elare exponit, vt non fuiſſet opus veterem & communem verſionem mutare ſophiſtarum metu, vt nuper quidam docti fecerunt: facilis, & genuinus eſt ſenſus quem diſi, vt plenius in hiſtocia mea iticemenaria par. 1.

53.) Magno ſerio eibum & potum ſibi ſoli adſcitibu, vt ſciamus iotsm & ſolidam viam noſtram ab eo ſolo pendere, oec cogitemus Chriſto dante cibum, potum peti poſſe, nec in quantula parte quidem à noſtris meritis, vel cuiuſcunque alterius ſanctiſſimæ creaturæ, ſed omnes & ioregias ſalutis partes ab voo ſolo Chriſto.

60. *Durus.*) Referiot ad duo murmura, primum eorum qui carnaliter non intelligebant ſed ſcicbant Ieſum pec hæc affirmare ſe filium Dei, & vnicum, perfectumque propitiatorem, quod non credebant exprobrantes humiles eius parentes, qui non erant cœleſtes, vt ſuprà verſic. 41 42. quibus Iulianus Apoſtata cum ſuis Ethnicis, & Mabumetici ſucceſſerunt. Secundum murmur carnalium, qui Chriſto vrgente neceſſitatem eſus & potus, carnis & ſanguinis ſui, iotelligebant corporaliter. Iſtis ſucceſſerunt tranſſubſtantiatores Papales. Primos confutat verſic. 62. quia non ſolùm è cœlo deſcendit, ſed etiam in illud aſcendet vbi erat prius, & ſemper manebit ſecundum ſuam diuinitatem, adeuſque conſummationem mundi. Secundos confutat verſic. 63. quia non eſt hic eſus & potus intelligendus carnaliter, ſed ſpiritualiter: nec venter parandus eſt, ſed anima. Addit Chriſtus quod caro non prodeſt quicquam, quod vati, variè intellexerunt. Referte non vacat, ſed ſimpliciter ex verbis eioſdem Euangeliſtæ dico, Chriſtum hìc non dicere carnem ſuam ſimpliciter eſſe inutilem, ſed fore nobis inutilem ſi ſic maneat, vel etiam ſi corporaliter ederetur, prout ipſemet Chriſtus exponit infrà cap. 12. 24. comparans carnem ſuam grano frumenti, quod integrum peocs ſe manet, nec fructum alius adfert, ſi noocecideric in terram, & mortuum fuerit: Si autem ſemel cecidetit in terram, & mortuum fuerit, multum fructum adfert, ſcilicet, redemptionem & ſalutem omnium fidelium, qui aliàs manſiſſeot in peccatis & tenebris ſuis, & morte æterna. Solus autem Ieſus, qui nunquam peccaverat, ſaluus fuiſſet per ſuam ſanctitatem, è qua in monte transformatus poterat in cœlum aſcendere, oobis io ſtatu noſtro reli-

ctis, vt infrà par. 59. vbi Moſes & Helias magno ſerio eum rogabant (ſetio enim colloquebantur de paſſione eius, quod implicat preces) vt deſcenderet moriturus pro ipſis & aliis, & redempturus. Bene ſciebant quid dicerent, ſed Petrus neſciebat, nunquam enim ſaluus fuiſſet, niſi Ieſus ad mortẽ deſcendiſſet quod nulla coactione, ſed metè voluntarie, & ex mera charitate fecit, vt infra cap. 10. 15. 18. Nulla ergo dubitatio, nulla abſurditas rectè intelligentibus verba Chriſti, ſed infinita, perennis, & ſalutaris conſolatio, à quâ diuertere nos nititur Satan, nunc per tranſſubſtantiatores, nunc per miſſarios, nunc per alias impoſturas, quæ tanto (vt ait Auguſt.) pernicioſiores ſunt, quanto pietatis fuco magis teguntur: vt inter alia dum ſacrificuli (quo auocent ſimplices à perceptione, fidociáque vnius meriti paſſionis Chriſti) tetrico vultu & ore monent eos credere, quod creatorem ſuum in os & ſtomachum recipiunt, quò credantur creatoris creatores, & eleuetur beneficium Chriſti: quæ ingens eſt blaſphemia multas alias ſecum trahens. Dum enim venimus ad Euchariſtiam, vel Cœnam Domini, non venimus ad recipiendum creatorem noſtrum: hoc falſum & blaſphemum eſt, eo ſenſu quo loquuntur de reali & ſubſtantiali creatione: ſed venimus ad recipiendum communionem paſſionis & mortis Ieſu Chriſti, vt eius morte (cuius vitijs perennis eſt) regenerati & iuſtificati recipiamur in gratiam, & tus adoptionis, & vitæ æternæ, à creatore noſtro, coram quo aliàs ſumus damnati & reprobati in æternum. Nec obſtat quod Chriſtus toties ait, Qui me recipit, recipit eum qui me miſit, & infrà 14. 23. Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Hæc enim & ſimilia intelliguntur de operatione quam facit Deus in his, quos ſanctificat & ſeruat, prout Act. 7. 9. 10. Dicitur quod Deus erat cum Ioſepho, eripiens eum, & dans ei gratiam & ſapientiam, vtque dicitur fuiſſe in Prophetis, & hodie in omnibus ſanctificatis, in quos etiam per nouos inſignes affectus, Act. 2 3. & 8. 17. & 10. 14. 15. & 19. 6. deſcendere dicitur, & loqui. R 13. 17. non autem ſubſtantialiter & perſonaliter. Hoc enim modo in ſolo Ieſu (in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, id eſt, perſonali vnione. Coloſſ. 1. 15. & ibi Athan. Malè ergo & perniciosè ſacrificuli illi, his quos captiuant, petiuadent ſe illis tradere creatorem ſealiter, & perſonaliter recipiendum, ſpectant etiam ad impium ſuum opus operatum, & ad incluſionem & detentionem perſonæ Chriſti in manibus, & oculis ſuis. Hæc portenta magnificant, deprimentes vnicum beneficium paſſionis Chriſti, & eius viuam & ſolidam ſempet efficaciam per fidem.

A conſiſtit in illis perſonis, in quibus eſt notitia, & vera confeſſio fidei & veritatis. Hæc Lytanus vetè piéque ante ducentos quadraginta quinque annos ſcribebat & docebat. Quod autem ſubdit, claues, quanquam etiam alias: tamen Petro principalius datas, inquantum erat aliorum capitaneus: hunc errorem hauſit non ex ſacra Scriptura, quæ repugnat: ſed ex communi ſuperſtitione ſui temporis, qua omnes imbuti & dementati erant paucissimis ignotis exceptis, vtpote Papiſticis Decretalibus, Scato, & Clementinis, & Extrauagantibus editis & propalam receptis. Sed paulò poſt adhuc veriſimiliter vno dicto Lyrano, quidam ſuæ Franciſcanæ ſectæ, cognomine Rupis ſectæ, Gallicè, *Rochetaillade*, per Propheras & Apocalypſim declamabat contra Pontifices Romanos, & Reges doctrinis & decretis illorum ſedoctos, prædicens multa quæ contingebant, & alia vix credibilia: quem Clemens 6. Papa comprehendit & carceribus incluſit Auentoni, vt teſtatur Froiſſardus hiſtoricus Gallicus, anno Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſimoquarto. Sic Deus etiam in medio ſeruore regni tenebrarum quoſdam ſemper veritatis aſſertores habuit, quanquam valde raros & paucos, tempore quo, propter neglectum verbi ſui decretis hominum poſtpoſiti vel permixti, permiſit etiam ſilentium fieri in cœlo, & alias tetertimas clades: de quibus in Apocalypſi.

B

C

D

E

In quinquageſimam octauam partem.

M. 16.

18. *Sed & ego.*) Quod hoc nihil faciat pro primatu, latè ſcripſi in tract. contra abuſus, par. 2. glo. 15. & penult. & in appendice ad fin. Epitomes ſeu Catechiſmi doctrinæ Chriſtianæ nuper editæ. Nicolaus Lyranus hîc rectè exponit Euangelium ibi, Et ego dico tibi, id eſt, pro te & ſociis tuis. Et ibi, Quia tu es Petrus, id eſt, confeſſor petræ vetæ quæ Chriſtus eſt. Et tibi, Et ſuper hanc petram, ſcilicet, quam confeſſus es, id eſt, per Chriſtum. Et ibi, Ædificabo Eccleſiam meam & portæ inferi, id eſt, perſecutiones tyrannorum & inſultus, & tentationes ſpirituum malignorum. Et ibi, Non prævalebunt aduerſus eam, ſcilicet, à vera fide ſubuertendo. Ea quo patet quod Eccleſia non conſiſtit in hominibus ratione poteſtatis vel dignitatis eccleſiaſticæ, vel ſæcularis, quia multi principes, & ſummi pontifices, & alij inferiores inuenti ſunt apoſtataſſe à fide: propter quod Eccleſia

In quinquageſimam nonam partem.

M. 17.

1. *Montem.*) Beatus Petrus epiſtola 1. cap. 1. verſic. 18. vocat montem ſanctum, non quod vulgò ſic vocaretur, ſed quia ſanctitas Chriſti in maieſtate ibi apparuit. Ioachimus Vadian. in Epitome Geographica, in locis Galilææ, dicit, montem qui Thabor vocatur, aliàs Ithabirium dici: & ſequitur Io. Brent. L. 9. homil. 88. Chriſtus ibi primò, radiolum tantùm vel guſtum ſuæ gloriæ dedit. Secundò, præmonuit mentes trium Apoſtolorum, vt poſt ſuam reſurrectionem de diuinitate ſua teſtarentur. Tertiò, vt taſtarentur quod de illa gloria voluntariè deſcendit, vt pro nobis crucifigeretur, & quod voluntariè paſſus eſt. Quartò, oſtendit fœliciratem vnde peccato ſuo ceciderunt primi parentes, qui potuerant in ſoſtitia originali, amore & obedientia Dei perſeuerando, omni carere contagio peccati, infirmitatis, & mortis ſpiritualis & corporalis, & de paradiſo terreſtri, in quo conſtituti erant ad tempus viuentes, transformati & eleuati in ſupercœleſtem gloriam cum beatis Angelis, vt poterat Ieſus ſine morte aſcendere & glorificare, omiſſa redemptione noſtra. Sed maluit obediens patri, & miſertos noſtri, de ea gloria, in qua etiam corporaliter erat, deſcendere & exinaniri, & deiici vſque ad mortem, mortem autem crueis: vt nos redimeret, & nobis maiorem redemptionem & gloriam mereretur, & acquireret, quàm in primis parentibus perdidimus, & illam reſurgens à mortuis inchoaret, eámque quibus voluit reſurrectionis ſuæ comites eſſe anticiparet. M. 27. 53 de quo retigi in Catechiſmo, art. 16.

In ſexageſimam partem.

M. 17.

24 *Didrachma.*) Martin. Bucer. & Henric. Bullinger. hîc poſt Guliel. Bud. lib. 5. Aſſis: putant iſtud tributum fuiſſe annuum, & per capita viritim ab Auguſto Imperatore præſide Syriæ indictum Iudæis, & illud eſſe quod legem Moſi, Exod 30. 12. 13. pen-

debant templo. Sielus enim Hebtæorum numiſma quatoor dtachmas valet, & ſic dimidiur ſiclus de quo Esod. 30. 13. didtaehmus eſt, & patiet ſtatet rertadtachmur, vtpote æquiualent ſiclo, & confitmant pet Ioſeph. qui lib. 7. de bello Iud. cap. 21. in libro meo vetetis Pariſienſir editionis, aliàs cap. 26 in editione poſteà facta Coloniæ air, Veſpaſianum circa 3. annum Imperij ſui ſtipendiarios feciſſe Iudæur vbicunque degerent, vt binas dtachmas ſingulis annis deferrent in capitolium: Ita vt ante hæc Hietoſoymoruoi templo pendebant. Sed multùm falluntur poſt Budæum, qui malè reptehendit Nicol. Lytaoum, qui ex Iudæo linguæ Hebtaicæ & terum Iudaicarum peritiſſimo ad Chtiſtianiſſimum conuerſus (vt refert Antooinus, tit. 14. c. 8. §. 2.) quamuis ſuperſtitionibus ſui temporis, vtpote circa annum. 1410. Ftaoeiſcanorum cuculla ſuſcepta imbutus: tamen literæ Hebtaicæ & hiſtoriæ vetetis Teſtamenti doctiſſimus erat, & teſtatur M. 17. ad fin. ttibutum illud didragmatis noo fuiſſe capitationem ſingulorum, ſed in ſingnlor patreſamil. vel in capita familiarum impoſitum, & bene, vt etiam probat textus ipſe Euangelicos tecte inſpiciendo & espendendo. Non enim exactores illi Cæſariani petiſſent illud à Simone Petro in via, ſi pto eiur familia. Sciebant enim eius domicilium in quo eaigere potetaut & debebant, noo enim à ſingulis capitibus peodebatur, ſed à ſingulir domibus vel familiis: quare non etant moleſti ttanſeuntibus, oec hoſpitibus, aut petegrinir. Sed quia Ieſus multos aſſeclar habebat, & duodecim ordinarios & aſſiduos comiter inſtar familiæ, & crebrior diuerſabatur Capbetnaum, ita vt videretur ibi cum ſua familia, ſeu otdinario comitatu, habere domicilium, vt diaimus ſoprà par. 11. dubitabant ao Ieſus pro ſe & ſuo comitatu, vt reliqui partesfamil. Caphetnaitæ, ſoluere deberet didrachma: vel an haberetur pto hoſpite vel peregtino, quia ſæpe hâc & illâc citcumbat. Ioterrogatunt vnum ea eius aſſeclis ptimum ſibi obuium Petrum, qui ſpe eis facta de ſolutione ingreſſur eſt domum in quam ſe teceperat Ieſus: (non affirmabo eſſe domum Petri & Aodreæ, quia Euangeliſta non dicit) Ieſus autem ptæueniens Petrum hac de loquuturum, miſit eum piſcati ſtatet ẽ (qui quatuor drachmas valebant) iubens vt daret illis pto Ieſu & pro ſe. Non eſt Petrur iuſſus date pto capite, vel perſona ſua tantùm, ſed pto tota domo & familia ſua, habebat enim domum familiam Caphernaum. Et quamuis domus illa communis eſſet ſibi & Aodteæ fratti ſuo, R. 1. 9. ſuptà par. 15. tamen Petrur, vt ſenior, erat caput illius domur & familiæ. Et ſic in effectu iuſſus eſt ſoluere ttibutum, non pto ſe tantùm: ſed etiam pro Aodtea ſtatre, & tota ſua familia. Sciebat enim Ieſur qood nondum Petrus nec alius de ea domo ſoluerat, & ſolui iuſſit ex debito politico, quo debebatur Cæſari. Pto ſe verò & comttatu ſuo, ooo iuſſit ſolui ex debito, quia nihil debebat vt ſatis indicauit. Et cùm nullam domum propriam, nec vlla bona ditioni tempotali ſubiecta haberet, ſed eſſet tanquam buſper in mundo, quanquam rex tegum & filiur Patris cœlestis: ſed iuſſit ſolui ne offendiculo eſſet illis exactotibur, qui huius vetitatir & doctrinæ capaces non erant. Hoc ergo tributum non erat capitatto ſingulorum perſonarom, ſed domotum vel familiarom. Et alioquin exactores illi non petiſſent à Ieſu rantùm, ſed à ſingulis quoque eius comitibus & Apoſtulis. & ſic ad minus ſex ſtateres & ſemir, ſiue viginti ſex drachmas: Et tamen pro Ieſu & ſuo comitatu vel familia, quam videbant illum ſecum habere, non petebant niſi vnum didrachmum. Quod etiam poſt Budæum dixeruot, ttibutum illud anouum capitatioois & didtachmæ impoſitum Iudæis ab Octauiano Auguſto Cyreneo præſide, ſomnium eſt: quia nollibi apud antiquos auctores reperitur: & Iudæa, A imò tota Palæſtioa Regem habebat Herodem magnum, in cuius præiudicium ooluiſſent Romani, quanquam ſuperiores, tam magnum tediium exigere, quantum eſt didrachma à ſingulis capitibus. Deſcriptio quidem facta eſt non ſingulorum capitum, vt illi putant, & de ſuo addunt, ſed domotum & familiatum, ſiue ſingulorum pattumfamil. Et hoc eſt quod ait L. 2. 1. 2. & nun exactionis cenſus, qui tantùm legitur à Romanis eaactus, non ſolùm poſt mortem Hetodis, qui circitet 5. anoos poſt natiuitatem Chriſti vixit, ſed etiam poſt eailium Atchelai filij ſui & ſucceſſoris in regno, qui nouem tantùm annis poſt patrem tegnaut in Iudæa: quia decimo anno accuſatus fuit Romæ apod Auguſtum tyrannidis & crudelitatis, quod tria millia Iudæorum, qui in templum coofugerant, in paſchate intet feciſſet, & ſummom Sacerdotium traderet & eripeter quibus vellet. Quare depurratus Viennam Galliæ, boots publicanir. Ioſeph. Antiquitat. lib. 17. cap. vlt. Chronic. Philippi Melancth. & Carioois par. 1. lib. 5. Bullinger. in Lue. cap. 3. Ioachim. Vadia. io Epitome geographiæ in Idumæa. Et ſic plus quatuor decim annis à Chriſto nato, cùm regnum Iudeæ deſiſſet eſſe regnum, vtpote in prouinciam tedactum, & Syriæ adiuoctum, & Rumani de partim præfecturas, partim toipatchiar ad libitum ſuum feciſſent, iam liberius vtentes, vt apud Ioſeph. lib. 18. Antiquit. c. 1. Et ita rectè ſentit Oſiand. annotat. ſuæ Harmon. lib. 1. cap. 7. & 8. Et ſic ſomnium eſt quod Paul. Oroſ. lib. 6. in fio. ſcribit Ieſum mox vt oatur eſt, Romano cenſui ſtatim adſcriptum, eiuémque Romanum factum, Romanóſqoe rerum cunctorumque hominum dominor ea deſcriptione deſignatos eſſe, quamuis hoc ſequi videatur Hentic. Bulling. comment. in L. lib. 1. cap. 2 proot Lucas à penna L. 2. col. 7. C. de conductor. & ptocurat. præd. lib. 11. C. & omoer qui ambitioni Romanorum & Paparom, qui in hoc ſucceſſerunt, ſauenr, libenter amplectunrur. Arqui Chriſtus minus ſe ciuem Romanum, quàm Herodis agnouit. Vetitas eſt tempote natiuitatis Chriſti, ceoſum ſeu deſcriptionem primam in Palæſtina factâ eſſe auctoritate Auguſti, quamuis ibi regnarer Herodes magnus, Deo ſic ptouidente, vt notum eſſet, & nemo negare poſſet Ieſum natum eſſe ſub quarta illa ferrea Monatchia: de qua Daniel. 2. 44. & 7. 17. quæ Romanorum eſt. Et ſic Ieſum eſſe tegem illum æteroum, cuius regnum nunquam diſſipabatur, nec alteri cedet: non quod tribotum tone exactum ſit, quia Euangeliſta hoc non dicit, nec vllur antiquorum etiam Etbnicorum auctorum. Et multò minus quod Ieſus factus ſit ciuis Romanur: quia oec Ioſeph, nec Matia mater, nec Petrus quidem tributum pto ſua domo ſoluenr, facti ſunt ciues Romani. Et quod Paul. Act. at. 21. 28. diait ſe ciuem Romanum, hoc diait ex eo quod penderet tributum, ſed ex eo quod oatur eſſet. Non eoim dixit ſe ſimpliciter ciuem Romanum, ſed natum, ſcilicet, Tharſo Ciliciæ, quæ ciuitas ius Romanæ ciuitatis habebat, vt nati io ea Romani ciues natiuitate eſſeot, vt dixi io Hiſtoria tticeotenaria, par. 1. nu. 141. 146. Poſtquao verò tegno Hetodiano ſuppreſſo Iudæa in prouinciam redacta eſt, tum demum tediens Cyteniis præfectur Syriæ, cum Coponio duce duce, totius e queſtris agminir, & rectore Iudææ, repetita deſcriptione etiam cenſum exegit, vt eaigere ſolebat io Sytia, qoi iam Palæſtina anneaa etat: vt ſatis indicat Ioſeph. Antiquitat. lib. 18. in ptincip quod Io. Funccius Chtonologiæ lib. 4. ait, accidiſſe anno vndecimo Chriſti. Idé Chronic. Philipp. Melancth. & Catioois. Sed verius viderut quod Henric. Bullinger. commentar. in R. lib. 2. cap. 3. ſupputat factum anoo Chriſti decimo ſeato. Quod autem dicitur Exod. 30. 11. 13. longiſſimè abeſt à tributo annuo, raotùm enim erat oblatio exſualir, facieoda à filiis Iſrael, quando contingebat

oportere

eporrere eos recenſeri, vt puta ad bellum, vt ibi A ſubindicat Nicol. Lyranus, qui tamen ſuperſtitioſè ibi. & 2 Reg vlt. Addit quod non numerabantur capita, ne contingeret plaga, vt poſtea 2. Reg. vlt. ſed tantùm numerabantur didrachmata oblata: imo hoc eſt contra textum ipſum ibi, quando tuleris ſummam filiorum Iſraël iuxta numerum. Ergo homines ipſi numerabantur, vt etiam clarè probatur Num. 1. & 2. ſed ex cauſa vtili & neceſſaria, quando occultebat & dicta oblatione viririm à recenſitis facta, non autem, vt 2. Reg. vlt. & 1. Paralypom. 21. temerè & per oſtentationem, & dicta oblatione omiſſa numerari iuſſit Dauid, & ſecuta eſt plaga in Lege comminata, Exod. 30. Sed hue nihil habet commune eum tributo, de quo agitur. Multùm ergo aberrarunt, qui putarunt hinc B probari primarum Petri, quaſi Chriſtus ſolum Petrum, pluribus Apoſtolis & diſcipulis præſentibus omiſſis, ſibi in ſolutione tributi æquauerit, vt Pihgius in ſua Monarchia: Io. Eckius in tractatu de primatu Petri: hoc enim manifeſtè falſum eſt. Primò, non delegauit Petrum. Is hac de re iam accedebat ad eum. Secundò, non æquauit ſibi, ſed tuſſit illum ſoluere ex debito pro domo & familia, quam Petrus eo loci habebat. Pro Chriſto verò & eius comitatu non ex debito, ſed ad vitandum ſcandalum, quia Chriſtus domo mundana careos, nihil debebat. Nihil ergo arguit Petrum in aliquo alios prælatum, quia etiam ſi Bartholomæus (quem contra hiſtoriam Euangelicam Sophiſtæ C finxerunt oobilem Ethnicum) vel quiuis ex Apoſtolis habuiſſet domum Caphernai, debuiſſet ipſe ſicut quiuis alius paterfamil. ex debito ſoluere didrachma. Quod autem Lyranus M. 17. in fi. & 18. in princip. addit Chriſtum voluiſſe date tributum pro ſe & pro Petro, quia iam fecerat eum capitaneum ſuper alios Apoſtolos, manifeſtè falſum eſt. Erat enim Petrus caput ſeu paterfam. ſuæ domus & familiæ, in qua erat ſenior, & pro qua iuſſus eſt ſoluere, vt diximus: ſed noo erat caput nec paterfam. Apoſtolorum, nec familiæ Chriſti. Multùm ergo Lyranus in hoc cum errore ſui ſæculi delirauit. Sed imbutus papimania ſuo ſæculo regnante, prout etiam ducentis fere annis ante eum Bernardus Clarævallis abbas, in epiſtolis ſuis ſe eodem errore nimis irretitum fuiſſe oſtendit. Grauas agimus Deo Patri, qui nos tandem ex ea poteſtate tenebrarum eripuit, & in regnum dilecti Filij ſui tranſtulit.

In ſexageſimam ſecundam partem.

R. 9.38. L. 9.49.

NOo ergo ſuperbiant ordinariam habentes vocationem: quæ eſt ad iuuandum, non ad reſtringendum opera Dei: & ſciant Dei poteſtatem & virtutes non eſſe in ſe incluſas, ſed vndecunque clarent iuuandas & amandas. Imitentur potius Moſem. Numer. 11.29. & Paulum, ad Philipp. 1. 18. E & 1. Cor. 14.

In ſexageſimam tertiam partem.

R. 9.

50. *Salem.*) Correctè loquamini, eordatè carpendo digna reprehenſione, & hæc officioſè & in charitate, vt feruetis concordiam & amicitiam mutuam cum diſciplina, multis litibus & ſcandalis viam præcludentes.

In ſexageſimam quartam partem.

IOannes Gerſon in ſuo Monoteſſaro à cap. 58. vſque ad cap. 106. valde perturbaut & tranſpoſuit hiſtoriam Euangelicam: ſed non minus Oſiand. hic à 18 c.M.& 9.R & c.L. vſque ad M.10.& L.18.vt patet à c.16 lib.2.vſque ad c.33.ſuæ Harm. Error incipit quod dicto ca.16. fingit Chriſtum fuiſſe ad tertiũ paſcha Hieroſolymam de quo nihil in Euangelijs, quorũ ferie ſtante hoc fieri nequit, vt dictum eſt ſuprà patet. 49.51. Mox grauius errat ponens 7.& 9.10. ca. I. ante cap 9.L.à verſ.35. & octo & ſemis capitula ſequentia, quod eſt impoſſibile, quia à tempore quo Ioan. 7. 2. Ieſus aſcendit ad feſtum Tabernaculorum: non eſt reuerſus in Galilæam, ſed pulſus templo & Hieroſolyma, abiit trans Iordanem, vbi Ioannes baptizare ſolitus erat, manſitque illic, & crediderunt multi illic in eum. Ergo non eſt reuerſus in Galilæam. I. 10.40.41. Tertiò, fieri non poteſt feſtum Encæniorum, quod eſt die 25. menſis Decembris vſque ad initiũ Martij, tam multa fecerit in Galilæa, quæ a L. recitãtur. Sed adhuc multominus fieri poteſt ea omnia, quæ L. ab initio c. 11. vſque ad maiorem partem c.19. verſ 31. per octo fere prolixa narrat capitula: facta eſſe poſt ſuſcitationem Lazari, & poſtquam Ieſus inde ſe priopuiſſet in regionem iuxta deſertum in oppidum Ephrem, & aote reditum ſuum à dicto loco in Bethaniam ante ſex dies paſchæ, cum Lazaro ſuſcitato iam proximũ eſſet paſcha. I 11.55. Et ipſe Oſiand. annotat. lib. 3. c. 1. non poteſt ſpatium temporis illius extendere extra vnum aut alterum menſem. Tum quarrò diſertè ait Euangeliſta. I.11.54. quod Ieſus Bethania digreſſus in Ephrem, morabatur ibi cum diſcipulis ſuis paſcha tam proximo vt multi aſcendetent Hieroſolymam. Et tamen Oſiand. fingit Chriſtum oon commoratum in dicta ciuirate Ephrem, douec ante ſex dies paſchæ rediret Bethaniam: ſed ex dicta ciuitate Ephrem per mediam Samariam & Galilæam profectum eſſe, & in ea deambulatione variis in locis ea omnia docuiſſe, diſputaſſe, variáque mitacula feciſſe, quæ in dictis octo fetè longis capitulis L. continentur, quibus etiam multa ex M. R. permiſcet, & tamen in primo receſſu Chriſti ad finem Decembris, ex Hieroſolymis in fines Iudææ trans Iordanem vbi fuerat Ioannes baptizans, & quo ait loco duo Euangeliſtæ M. 19. in prine. R. 10. in prine. (vt faretur Oſiand. annotat. lib. in fin.) conceditur dicunt multas turbas ſecutas eſſe Ieſum, & conueniſſe ibi ad eum, qui eos docuit & ſanauit: & I. 10. in fin. eoucordans cum eis ait, quod multi venetũt illic ad eum, & multi hîc conuerſi ſunt & credidetunt in eum. Oſiand. qui dicit Lazarum ſuſcitatum circiter menſem vel bimeſtre ante paſcha (quamuis Ioan. Euangeliſta dicat quod paſcha erat proximum) tamen Oſiander multoplus temporis relinquit ante ſuſcitationem Lazari, quàm in altero receſſũ poſt eum ſuſcitatum, & adhuc in hoc longiori tempore priotis receſſus, nõ ponit niſi quatuor breuia capitula in prine. lib. 3. ſuæ Harmoniæ, ſumpta ex L. 9. à verſic. 51. vſquo ad c. 10. verſ. 38. tantùm. Et adhuc opottet iſta eum multis aliis geſta eſſe ferè ante quinque menſes, & omnino antequam Ieſus relinqueret Galilæam & Samariam, vt aſcenderet ad feſtum Tabernaculorum, prout oſtendit Collatio noſtra: ſed Oſiander in breuioris receſſus ponit duo & viginti capitula, à capitulo octauo, vſque ad cap. 30. lib. 3. in quibus tam multa complectitur, vt non potuerint fieri tam breui tempore: præſertim cum multis diuerſiſque locis & regionibus facta ſint: quamuis. I. 11. ad fin. teſtetur Ieſum ibi priuatim cum diſcipulis ſuis paucis diebus commotatum, donec aſcenderet ad paſcha, & ante ſex dies paſchæ rediſſet Bethaoiam. Quiurò, quicquid dicat Oſiander locus priotis & publici receſſus

Chriſti, vbi Baptiſta aſſeuerat baptizans, longè vicinior eſt Galilææ & Samariæ, quam locus poſteriotis & priuati ſeceſſus in Ephrem, quæ eſt iuxta tributum Gaad ad deſertum vltra Hiericho, ſecundum Hieron. in locis Hebraicis. Itaque hoc oppidum non eſt Hieroſolymæ vel Bethaniæ Septentrionale, vt putat Oſiander annot. lib. 3. c. 1. ad fin. ſed Orientale, nec conſignum eſt finibus Samariæ & Galilææ. Rurſum Oſiander non ſolùm cum. l. patrui conuenit, ſed nec cum M. Fatetur enim ſucceſſum illum priorē, de quo Io. 10. in fin. illum eundem eſſe de quo M. 19. in prine. R 10. in princ. loquuntur. Et ità hoc benedicit. Sed M R. ſaltem M. clarè dicit c. 19. 13. ibi tunc oblati ſunt ei pueri: hoc factum eſſe in eo priore ſeceſſu: & tamen Oſiander lib. 3. c. 28. ſuæ Harmoniæ hoc tranſfert in alium locum, & aliud tempus poſt poſteriotem ſeceſſum, etiam tres priores Euangeliſtas in hoc vniendo, & collocando poſt viginti capitula ab hoc poſteriore ſeceſſu, & quinque capitulis poſt quæſtionem diuortij, quam locat lib. 3. cap 23. quamuis M. R. illi quæſtioni ſubiungarunt oblationem puerorum. Nec L. reſtagatur, vt patet in noſtra Collatione: & quò plus examinaui, eò magis inueni hiſtoriam Euangelicam ita collocandam vt fecimus. Non ſolùm enim nihil in hac 64. parte cōtentorū factum eſt poſt Lazarum ſuſcitatum: ſed omnia perfecta ſunt antequam Chriſtus, relictis penitus Galilæa & Samaria, aſcenderet Hieroſolymam ad feſtum Tabernaculorū, & ſex vel ad minus ſeptem menſibus ante ſuſcitationem Lazari. Ex præcedentibus clarè liquet quod M. 19 & R. 10. a præterierunt primò ea, quæ prius Chriſtus dixerat & fecerat antequam Galilæam omnino reliquiſſet, quæ recitantur hîc per L. Secundò, præterierunt profectionem Chriſti Hieroſolymam ad feſtum Tabernaculorum, inſtitutum per Moſem, menſe quem vocamus Septembrem, & ad Encænia ſeu renouatia & repurgationis templi per Machabæos hyemali tempore inſtituta, menſe quem Nouembrem vel Decembrem appellamus, conciones, miracula, diſputationes, ibi factas, quæ tacitantur per I. quæ oportuit fuiſſe collocare in par. 65. Liquet etiam ex prædictis quod antequam Chriſtus aſcenderet ad illud feſtum Tabernaculorum, relinquendo Galilæam, quam ante reſurrectionem non repetiit, conuerſatus fuerat in Galilæa ferè ſeſquiannum continuum, non ingrediendo Iudæam, & multominus Hieroſolymam, donec completurus eſſet miniſterium, & inſtatet tempus quo pro nobis immolandus eſſet.

A Primus omnium Oſiander rectè vertit, vicum, quia L. ſcripſit, κώμην, & quamuis verſic. 56. in fi. Græcum vratur eodem verbo, nolui vulgatam mutare, quæ legit aliud caſtellum, quia non variat ſenſum, ſed ciuitas multò eſt anguſtior.

53. *Et non.*) Non odio Domini, ſed ob contentionem de præſtantia templi, quia cupiebant Chriſtum in ſuo templo ad montem Garizim, & non in templo Iudæorum adorare, vt apud Ioſeph Antiquit. Iudæor. lib. 12. c. 2. Marr. Bucer. hîc.

58. Iſta eſt alia hiſtoria, quàm M. 8. ſuprà par. 19. ante ſecundum Paſcha: Iſta verò poſt tertium, vt rectè eas ſeparauit Oſiander, priorem, primo lib cap. 39. ſecundam, lib. cap. 1. collocans: quamuis Io. Caluin. in ſua Harmon. de duabus vnicam B faciat hiſtoriam.

M. 18.

12. *Quid.*) Certum eſt hæc dicta in Galilæa, antequam Ieſus migraret in Iudæam: vt par. ſeq. Et quia non ſolùm vicina ſunt tempori, quo Ieſus cœpit manifeſtare ſe aſcenſurum Hieroſolymam: ſed etiam conueniunt quibuſdam, quæ L. eodem tempore tangit, merito collocantur.

L. 9.

51. *Complerentur.*) Non dicit completi eſſent, ſed dum complerentur, quia tempus appropinquabat quo Galilæam relinqueret, & extremum miniſterij ſui, & redemptionis noſtræ actum Hieroſolymis perficeret. Non ergo intelligendum de vltima profectione Chriſti per Iericho in Hieruſalem, vt putat Oſiand. ſed quod Ieſus ſe præparabat, vt relicta Galilæa ſuperiori & inferioti, ad Iudæam & Hieroſolymam tenderet, circumiens fines Galilææ & Samariæ docendo, & miracula faciendo.

52. *Vicum.*) Vulgata editio, quam Eraſmus, Santes Pagnin. Bucer, ſequuntur, legunt ciuitatem.

L. 10.

1. *Poſthæc.*) Id eſt, poſtquam verbis & factis declarauerat ſe omnino reuerſurum Hieroſolymam, à qua circiter ſexdecim menſea adfuerat, priuſquam pennus relinqueret Galilæam, delegit & præmiſit hos ſeptuaginta in omnem ciuitatem & locum, quo ipſe docendo circumiens veniturus erat, vt infrà 12. 22. 32. & 17. 11. Et ſic probatur vetum eſſe, quod dixi in princip. huius partis. Non enim banc remiſſionem fecit poſt quatuor, vel ſaltem poſt tres menſes, quam fuerat reuerſus C Hieroſolymam ad feſtum Tabernaculorum: Et ſic tribus circiter menſibus ante paſſionem ſuam, vt putauit Oſiander. Conſtat enim ex ſerie Euangelij L. hanc electionem & miſſionem factam eſſe in Galilæa, per Ieſum adhuc in Galilæa exiſtentem, ad quem in Galilæa repertum, reuerſi ſunt hi ſeptuaginta, cap. 10. verſic. 17. Deinde per ciuitates & caſtella, ad quæ eos miſerat, ibat tendens Hieroſolymam, L. 13. 22. & tranſibat per mediam Samariam & Galilæam, L. 17. 11. Poſtquam autem tandem ad medium feſti Tabernaculorum peruenifſet Hieroſolymam, l. 7. 14. & ferè lapidarus. l 8. ad fin. Et iterum proſunda hyeme, ſub finem feſti Encæniorum ferè lapidatus & electus. l. 10. 22. 31. 39. ſe ſubduxiſſet io fines Iudææ trans Iordanem, D vbi Ioannes baptizauerat. M. 19. in prine. R. 10. in prine. l. 10. 40. Non tunc ex eo ſeceſſu delegit & miſit hos ſeptuaginta ante faciem ſuam in Galilæam, multominus in Iudæam, à qua ſe duos circiter menſes ſubducebat, nec anguſtia temporis patitur. Neceſſe eſt ergo eam hiſtoriam longamque narrationem præceſſiſſe, vt diximus.

4. *Salutauerint.*) Non vetat ſimplex ſalutationis vel reſalutationis officium: ſed ne familiaritatis aut alio pretextu vocationem & prædicationem, ſuam impediant aut tetardent, vt Chryſoſtom. & Theophy. Et latius Io. Brent. hîc. Hom. 91. qui ait ita intelligendum illud Eliſæi 4. Reg. 4. 29. quia ſola vocationis negligentia damnatur. Et quando E minutiora impedimento ſuot grauioribus, omittenda ſunt.

9. *Appropinquauit.*) Suſcipientibus iubet prædicare & ſimpliciter dicere, gratiam Dei Patris per Ieſum Chriſtum ad illos verè acceſſiſſe & receptam eſſe, contra non recipientibus infrà verſic. 11. eadem verba iubet dicere non ſimpliciter, ſed eum aduerſatiua comminatotia, videlicet, quod ſciant ſe eſſe inexcuſabiles, quoniam ad eos vſque appropinquauit, allatum & oblatum fuit regnum gratiæ Dei: quo ſpreto damnabilius quàm Sodomitæ manent ſub tyrannide diaboli. Hæc in eundem ſenſum tecidunt: vt illa M. 16. 19. I. 20. 21.

16. *Me audit.*) Hæc verba limitant, vt tantum

ipſemet Chriſtus andiatur, id eſt, verbum eius ſolius prædicetur, vt exponit doctiſſimus Philipp. Melanct. in Apologia ſanctæ confeſſionis Auguſtanæ, in c. de poteſtate Eccleſiaſtica, dicens, iſta verba Chriſti non eſſe mandatum cum libera, ſed cautio de rato & ſpeciali mandato. Hoc eſt teſtimonium datum Apoſtolis, vt is de alieno, id eſt, ipſius Dei verbo credatur: non autem de proprio ipſorum, & multominus aliorum. Ita etiam exponit Io. Bren. hîc Hom. 93. ad fin. dicens quod Chriſtus, eum air. Qui vos audit, me audit, non loquitur de quibuſuis verbis Apoſtolorum: ſed de præſcripto mandato legationis ſuæ. Ergo cùm Petrus dixit Chriſto M. 16. 22. propitius ſis tibi domine, nequaquam erit tibi hoc, & M. 26. 72 73. cum negauit, & M. 20 21. R to. 37. cùm Iacobos, & Ioan. perent à Chriſto vt alter ad dextrã alter ad ſiniſtrã: &c. nõ ſunt loquuti verbum Dei, quod eſt Ieſum eſſe verũ Meſſiam paſſum, reſuſcitatũ, teddentem omnes qui in ipſum credunt, filios Dei &c. Hinc Petr. Epi. 1. c. 4. ver 11 ſic air, ſi quis loquitur, loquatur tanquam eloquia Dei: ſi quis miniſtrat, miniſtret tanquam ex virtute quam ſuppeditat Deus. Aduertandum tamen multum refert inter Apoſtolos, & primores diſcipulos ſelectos à Chriſto, quorum ſet ipſa canonica, & à Deo conſeruata habemus, & inter eorum ſucceſſores vel doctores etiam à Deo ſuſcitatos. Illi enim tanquam ab ipſo Chriſto ad hoc electi: Act. 10. 41. non indigebant alio libro vel ſcriptura: ſed eam ex ſpeciali mandato Chriſti dictabant, præſentia virtutis eius, & co[illegible]omitantium ſignorum authoritate prædiri. R. 16. 20. Ita ſemel doctrina perfecta & confirmata fuit, cui nihil poſtea addendum nec detrahendum. Galat. 1. 8. 9 De illis loquitur beatus Petr. Epiſtol. 1. cap. 1. in fin. quod omnis prophetica ſcriptura non ſit propriæ interpretationis: non enim voluntate hominis allata eſt olim prophetia, ſed à Spiritu ſancto impulſi, loquuti ſunt ſancti Dei homines. De iſtis verò ait is Epiſt. 1. c. 4. ver. 11. Si quis loquitur, loquatur vt eloquia Dei: ſi quis miniſtrat, miniſtret tanquam ex virtute quam ſuppeditat Deus: & Hierem. c. 23. 28. qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum verè: quid paleis ad triticum? Hinc Cyprianus ſanctus doctor & martyr primitiuæ Eccleſiæ, circa annum 250. lib. 2. epiſt. 3. reiectis omnibus conſuetudinibus & traditionibus, ait, ſoli ſacræ Scripturæ ſtandum Et habetur in decreto Gratia. diſtinct. 8 cap ſi ſolus. Sic Hieronym. ſuper Pſalm. 86. air, Deus nobis loquitur per ſcripta Apoſtolorum, per ipſum delectorum, vt quicquid ibi non continetur, reiciatur, & nullius ſit authoritatis: ita vt quicunque poſt tempus Apoſtolorum, quantumcunque ſanctitatem vel eminentem ſcientiam nactus fuerit, non tamen habeat authoritatem hanc. Item latè Auguſt. lib. 2. cap. 6. contra Donatiſtas, tomo 7. operum: & habetur in decreto Gratiani, diſtinct. 9. cap. Ego ſolis. 24. q. cap. 21. Idem Auguſtin. epiſt. 48. ad Vincentium, & lib. 3. contra Maximinianum Arrianum: & in lib de vnitate Eccleſiæ, cap. 16. vbi reiicit omnes alias reuelationes, narrationes, & miracula. Idem latè Chryſoſt. in homil. 9. in 24. Matth. vbi concludit non eſſe inquirendam nec diſcernendam Eccleſiam, niſi per factas illas ſcripturas. Idem etiam diu poſt eos Gregor. 1. Epiſcopus Romanus, in Ezechi. & Io. Gerſon in lib. de vita ſpirituali animæ, lectio. 4. corrolar. 1. Dixi in tract. contra abuſus, par. 2. glo. 15. nu. 201. & in conſ. ſuper concil. Trident. artic. 26. 27. Ideò valde laudo morem Eccleſiarum Chriſtianarum, in quibus miniſter vel doctor librum ſactæ Scripturæ præfert: & interpretandum locum legit, libro tanquam iudice eorum maoenie: qui etiam erat mos Synagogarum Iudæorum aote Chriſtum, quem Chriſtus ipſe comprobanit. L. 4. 17. 20. Multùm ergo errarunt Papiſtæ & ſophiſtæ plenis buccis introoantes; Qui vos audit, me audit: interpretantes ſimpliciter de ſcriptis, ex eo ſolo & eo ipſo quod a Papa, ab Epiſcopo miſſi ſunt Et quicunque alij etiam Euangelij prædicationem profitemes, non enim debent hoc dictum pro ſe perſonaliter, vel pro authorirate aut poteſtate propria arripere, ſed ad doctrinam tantùm referre: id eſt quatenus nos prædicamus ſactum Verbum Dei: vo. non auditis nos, ſed Deom ipſum auditis. Sed intimo Eccleſiæ, perſonæ illæ à Chriſto delectæ, non opus habebant hac proteſtatione: ſigna & manifeſtatio præſentis virtutis Chriſti, quæ eos comirabantur 2. Corinth. 10. 2. 4. h.e ſupplebant. Poſtea verò deinceps, & hodie adu[illegible]que conſummationem, neceſſe habent omnes Epiſcopi, Doctores, & miniſtri, ita expreſsè vel tacite proteſtari vel profiteri.

36. *Proximum.*) Id eſt, proximi officio ſunctus, & obediuiſſe præcepto Dei.

38. *Vicum.*) Oliand. ex communi etiam quorundam antiquorum errore putauit hunc vicom eſſe Bethaniam propè Hieruſalem, & ex hoc errore in multos alios incidit, vt diximus io principi. huius partis, & L. 10. 1. Hinc putauit hanc hiſtoriam factam tempore reſuſcitationis Lazari. Atqui Chriſtus à tempore transfigurationis, & quo paulò ſtatuit ire Hieroſolymam, nondum attigerat Iudæam quando facta eſt hiſtoria; hæc Marthæ & Mariæ: ſed adhuc erat, & multos dies manſit in Galilæa, circumiens & docens per oppida, vicos & caſtella, pro vltima vice miniſterij ſui in Galilæa, vt pater per ſeriem octo capitulorum ſequentium apud Lucam. Vt ergo omittam quod hæ mulieres de quibus hic: poſſunt eſſe aliæ à ſororibus Lazari, de quibus I. 11. & 12. prout diuerſa eſt hiſtoria, diuerſus locus, diuerſum tempus: nec identitas nominis arguit identitatem perſonarum, maximè inter diuerſos ſcriptores, dico quod oppidulum vel caſtellum, in quo Martha tone habebat domum ſuam, erat in Galilæa. Bethania verò quæ eſt in Iudæa, & vicina Hieroſolymæ, erat alia domus Mariæ & Marthæ, Ioan. 11. 1. ad quam poſtea propter aduerſam valetudinem fratris, profectæ ſunt ſorores, vel forſan profectæ ſunt poſtquam Chriſtus reliquit Galilæam, aſcendens Hieroſolymam ad medium Septembris, prout quædam honeſtæ mulieres ſequebantur loca opportuna concionibus Chriſti frequentandis. L. 8. 2. Poſtquam autem Chriſtus, Nouembri immediatè ſequenti, cedens futuri Iudæorum, ſeceſſiſſet trans Iordanem. Ioan. 10. ad fin. paulò poſt contigit Lazarum valde ægrotare in Bethania, &c. Vide I. 11. Poteſt etiam dici diuerſas fuiſſe mulieres, prout & diuerſa domicilia. Tum hîc Chriſtus exceptus eſt in ſimplicem domum, ſed ibi in caſtellum. Tum hîc ſola Martha videtur domina domus & ſenior, ſed ibi caſtellum erat Mariæ & Marthæ. Hic verò Martha priot nominatur, vt ſola domina domus, quamuis coram Chriſto noo audcret imperare iuniori ad pedes Chriſti ſedenti & illum audienti.

42. *Vno opus eſt.*) Vnum eſt neceſſarium, ſi teſeratur ad ſolicitudinem Marthæ, ſeoſus eſt non opus eſſe tam multò apparato: ſed ſufficere vnum ſet culum, nec iſtud eſt niſi guloſis frigidum, quicquid quidam dicant. Sed optimè congruit textui Græco, vbi vnx, ἑνὸς, non eſt oomnoariui caſus ſed genitui. Ita etiam intellexit Theophylact. hîc, & nuper doctus, & pius Italus Antonius Bruſcioli, confinatus Venetiis, & damoatus, nec benè, nec malè de Deo loqui. Si verò reſetatur alius, pro quadam ſententia vel documento generali, ſenſus eſt: vnum eſſe ſuperiorem & neceſſarium finẽ, ad quem omnes noſtræ actiones reſet ẽdæ ſunt, videlicet, vt Deus colatur & honoretur. Cui ſenſui cõuenit vetus & vulgatus verſio, & cõſequẽter

opportunitas verſandi in principali nõ eſt relinquenda propter acceſſorium. Huc etiam quadrant verba Chriſti in fine huius cap. Quaſi diceret non eſſe rationi conſentaneum Mariam diſtrahi à re tam vtili, & cuius non ſemper habebit opportunitatem.

L. 11.

4. *Siquidem.*) Vel etenim, vt vertit Oſiander. Non enim agitur, neque de compenſatione, neque de comparatione, vt diximus in Epitome doctrinæ vel Catechiſ. o art. 55. Neque enim dimittendo proximis, nitemur erga Deum vtipſe nobis dimittat, neque à Deo petimus tantundem, ſed infinitè plus: vtque rectè ait Philipp. Melanct. in locis communibus, tit. de Inuocat. & precat. Hac clauſula admonemur de pœnitentia, nec perſeuerabimus, in delictis cõtra conſcientiã, vtque peccamus in dicto Catechiſmo. Hæc clauſula eſt pars obedientiæ Legis Dei, ſicut & M. 5. 23. 24. & 1. Ioan. 3. 15. Omnis qui odit, &c. & verſ. 24. ibi: Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus erga Deum impetraturos quę petimus, id eſt, ſi non perſeueramus in delictis contra conſcientiam.

14. *Mutum.*) Sic habent omnes verſiones Latinæ & Gallicæ: ſolus Theophylact. hîc notat dici de ſurdo, & propriè qui nec audit nec loquitur: ſed pro mutè ſurdo, κωφὸν, neceſſariò capitur R. 7. 32. ibi κωφὸν μογιλάλον, & clarius in 9. c. ibi, καὶ τὸν κωφὸν πνεῦμα ἄλαλον, καὶ τὸν ἀλαλὸν λαλῶν, vbi κωφὸς opponitur muto. Itaque etiam Euangelij auctoritate poteram hîc vertere, & illud erat ſurdum, & loquutus eſt ſurdus: nec eſſet abſurdum, quia ſic vertendo quatuor ex eodem actu oſtenduntur miracula. Primum, Diaboli dejectio ſolo verbo. Secundum, auditus datus ſurdo. Tertium, loquela articulata muto data. Quartum, ſcientia linguæ infuſa ei qui ſemper ſurdus, nunquam artem loquendi, audiendi, & intelligendi aliorum ſermones didicerat. Sed vertendo mutum, tacerent miraculum ſurditatis ſanatæ, & ſcientiæ loquendi infuſæ, quod verba Euangeliſtæ κωφὸν, ὁ κωφὸς, principaliter ſignificant. Tamen quia etiam M. 12. 22. κωφὸς, pro muto capitur, noluì receptam verſionem mutare: ſatis habui Iſtemiem euergiam indicare. Cæterùm hæc hiſtoria longè alia eſt ab ea, quam refert M. 12. 22. vt etiam rectè ſenſit Oſiand. qui illam ponit lib. 2. cap. 10. ſuæ Harmoniæ, hanc autem lib. 3. cap. 9. vt mitet Io. Caluinum in ſua Harmon. maluiſſe has eo confundere, ſequendo Io Gerſonem in Monoteſſaro, cap. 15. vbi M. 12 R. 3. L. 11. confundit ſeu coniungit in eandem hiſtoriam, vt nuper fecit Caluin.

28. *Quamuis.*) καίγε, coniunctio Græca non negat dictum præcedens, ſed illud implicat, adiciens quod certius eſt maius & excellentius.

37. *Prædaret.*) Non Hieroſolymis, vbi nunquam legitur inquinatus, præſertim ab huiuſmodi, ſed in Galilæa.

38. *Lauiſſet.*) Non ſpectabat ad nudam mundationem manuum, ſed ad ſuperſtitionem Phariſæorum: vt aquam luſtralem Papiſtæ putant prodeſſe animæ, quod neglexit & reprehendit Chriſtus. Sic. ſup. R. 7. 2. 3. diximus ſup. pat. 10.

41. *Suppetunt.*) Eraſmus ſequutus eſt communem verſionem, ſupereſt, quaſi quod redundat: ſed in annotationib. ſuis ſeipſum reprehendit, quia vox Græca, ἐνόντα, ſignificat quæ ſunt in poteſtate, quaſi de rebus præſentibus quæ adſunt & ſuppetunt, vel preſſius ad verbum inſunt, vt ſcripſi in tract. eommercior. & vſurar. q. 2. nu. 71. Martinus Bucerus vertit, ex iis quæ adſunt, Ioan. Caluin. vertit, cæterùm ex hoc quod adeſt. Ambo rectè: ſed mihi breuius melius viſum eſt, veruntamen quæ ſuppetunt, vt & Heroicus Bullingerus.

41. *Munda ſunt vobis.*) Quidam exponunt obiectiuè, vt Eraſm. io annotat. & in paraphraſi, ſeu ironicè, vt Philipp. Melanct. in Apologia confeſſionis Auguſtæ. mihi melius exponendum videtur docendo & emendendo. id eſt, vos malè putatis omnia peccata veſtra expiaſſe dando eleemoſynam: prius enim mundanda ſunt pœnitentia, & fide in Chriſtum vnicam hoſtiam. Deinde faciendi veri fructus pœnitentiæ, opera charitatis: vel, vos malè vtimini cibis per luxum, & pauperes negligendo, & perſuadetis vobis luxum veſtrum, & cibationem multa lotione, vel aſperſione aquæ veſtræ luſtralis mundari. R. 7. Imò, cibamini propriè paupertibus etiam conſulendo, & mundus erit vſus cibi etiam ex decimis & oblationibus proponenti, & omnia quæ purificatis aqua (1. 2. b.) recto demùm vſu, & non per ſuperſtitioſas lotiones veſtras munda ſunt. Hîc eſt vertoc ſenſus & planior priore.

54. *Aliquid venari.*) Mos cauillatorum, qui nec diſcendi, nec docendi, ſed carpendi aut calumniandi ſtudio diſputant. At qui veritatem quærunt, non vrgent captando, ſed in medium ſenſa eruendo, relicta vtrinque ſeſe & intelligendi & interpretandi libera facultate.

L. 12.

1. *Fermento.*) Fugite à contagio quantumuis ſpecioſo, & à doctrina quæ non eſt puri verbi Dei, ſed humano fermento quantumuis operoſo & ſpecioſo permiſta.

2. *Nihil.*) Id eſt, nulla hypocriſis, nulla tam opecoſa ſophiſticatio, quin tandem retegatur.

4. *Vobis.*) Omnibus quidem, ſed principaliter miniſtris verbi Dei, qui verſantur in maiori periculo.

5. *Timete.*) Si tentemini timore mundi, opponite timorem Dei.

15. *A ſuperluerandi cupidine.*) Ita verti vocem πλεονεξίας, qua vtitur L. quia non ſimplicè *auaritiam*, vel auaritiam: ſed amplius quiddam, videlicet, plus cottadendi quàm par ſit, ſignificat. Vide Guliel Budæum in annot. ad L. 2. de otig. iur.

21. *Theſaurizat.*) Vel recondit ſibi ipſi. Non ergo damnat aliquid in futurum recondere: ſed ita recondere vt non ſis erga Deum diues. Damnantur ergo qui ſuo luxui omnia impendunt, nihil diſtribuentes pauperibus & piis operibus. Fuere diuites in hoc ſæculo Iob, Abraham, Ioſeph, & alij multi ac repoſuerunt facultates ampliſſimas in futuram neceſſitatem: vetùm erga Deum quoque fuerunt diuites, miſericordes vtique & benefici in pauperes. Henr. Bullinger. hîc commentat. in L. lib. 4.

29. *Vagis curis.*) Quidam referunt ad aſtra, vel περὶ τὰ μετέωρα, quæ in nubibus aut ſublimiori regione aëtis contingunt: quia cùm hoc eſſet Ethnicis peculiare, verſic. ſeq. attribuitur Gentibus, vt & Hierem. 10. 2. Gentes dicuntur timere ſigna cœli, quod Deus prohibet. Et quanquam hic ſenſus non ſit ineptus, tamen mihi non videtur text. ad eum teſtingendus: quoniam in ſimili M. 6. 32 reprehenduntur Gentes, non de meteoris, ſed de prædicta diffidente ſolicitudine in genere. Alij ita exponunt, vt opus eſſet paraphraſte, non interprete. Ego relicta verſione Eraſmi, quæ alia interpretatione indiget, quàm breuius & dilucidius potui, vertì: ne vagis curis ſuſpendamini. Et hunc ſenſum Theophylact. ſequitur, & pluribus expoſit, dicens: in ſublime tolli, prorſus nihil aliud dicit, quàm diſtractionem & mentis inſtabilem verſionem: nunc illud cogitantis, & ab hoc in illud ſalientis, & ſæpe ſublimius quiddam imaginantis ſecum, &c. Hoc quia à Deo abducit, prohibet Dominus, dicens: hæc omnia Gentes inquirere.

Solicitudo enim ſolis neceſſariis contenta eſt, ſed vt A diai, ſemper amplius & maius quid requirit, & propterea dicitur μετεωρισμὸς elatio in ſublime. Refert & ſequitur Bullinger. hîc.

31. *Regnum*) Ea mera enim liberalitate diuina aliquos elegit ad regnum cœleſte, aliis dimiſſis: quos ab æterno ſic elegit, in tempore vocauit ad fidem, & iuſtificauit per gratiam: vt ſic digni efficerentur vita beata, ſecundum quod dicit Apoſtolus Roman. 8. Quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit: quos autem vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, illos glorificauit. Hæc ad verbum Nicolaus Lyranus hîc, qui anno 1320 viuit: quæ libentèr adſcripſi, vt vel Sorboniſtas hoc loco in quo bene ſcripſerunt.

35. *Præcinxit*) Diligentiam notat & paratam obedientiam Legis. Etibi, Lucernæ, notat lucem fidei & Euangelij.

46. *Diffecabit*) Id eſt, ſeparabit illum à familia B ſua, quaſi inutilem tamum detruncarum & exciſum ab oliua. Rom. 11. c. 20. priuatum omnibus donis Spiritus ſancti, relictum in carne, & in parte ſua prima cum incredulo mundo relegatum & damnatum: vt ea ſcripſit Theophylact. hîc, hæc ſancta expoſitio colligi poteſt. Similia citeitet poſt octo vel ſeptem menſes dixit Chriſtus in monte Oliuarum, triduo ante paſſionem ſuam: vt infrà pat. 92. M. 24. ad fin. Nec L. hîc alio loco anticipando recitat dicta Chriſti, vt putat Calu in ſua Harmonia: ſed Chriſtus pluries rum eadem, tum ſimilia dixit.

49. *Ignem*) Bulling. poſt Theophyl. hîc ignem intelligit prædicationem verbi Dei, quæ zelum in cordibus accendit, diſſutebat vincula iniquitatis, & C omnia fœdera Diaboli: conglutinat autem nos cum Deo, & cum omnibus bonis, abſtrahit à Diaboli & omnium iniquorum conſortio.

58. *Aduerſario*) Quidam malè referunt ad lites forenſes, quaſi Chriſtiano non liceat coram Magiſtratu agere vel defendere: in quem errorem vitia eſt labi Theophylact. ſupt. cod. 13. Atqui Chriſtus ibi non repellit illum, quod eſſet illicitum, ſed quod non eſſet ſui miniſterij & vocationis, quam interturbare nolebat, etiam ſi ſimplex at ittator additus fuiſſet. Aduerſarium autem hîc Nicol. Lyran. in fin. cap. intelligit fratrem vel proximum iniuſtè læſum, cui in hac vita ſatisfaciendum eſt. Idem Lyranus M. D 5. 25. Sed præſtat cum doctioribus iotelligere de Decalogo, vt etiam expoſui in Catechiſmo, quæſt. 46.

L. 13.

1. *Quorum ſanguinem*) Multum errarunt qui ſcripſerunt eam eſſe hiſtoriam quam refert Ioſeph. antiquit. Iudæor. lib. 18. cap. 7. ad fin. cùm diſerrè ſcribat id quod refert contigiſſe poſt obitum Ieſu: vt patet eodem lib. cap. 6. & d. cap. 7. vbi aut id contigiſſe decimo & vltimo anno præfecturæ Pilati in Iudæa, qui ob id coactus eſt ire poſt Romam, vltimo anno Imperij Tybetij. Igitur quinque ferè annis poſt Aſcenſionem Chriſti, qui paſſus erat anno 18. Tybetij, qui tres & viginti annos impetauit. Tum eo tempore, etiam aliquot ſæculis ante Natiuitatem E Chriſti, alij erant Galilæi, alij Samaritani: ſed L. loquitur de Galilæis tantùm: Ioſephus autem de Samaritanis tantùm: & aliquot annis poſt paſſum Chriſtum. Igitur prorſus diuerſa ſunt.

24. *Anguſtam*) Vide ſapientiam Chriſti, qui ad interrogationem electionis vel prædeſtinationis, prius & tantùm reſpondet de Lege, fructibus pœnitentiæ, & pœnis impœnitentium. Quàm ergo præpoſteri ſunt quidam Catechiſtæ, qui rudes primùm interrogant de ſcientia & certitudine electionis & prædeſtinationis: initium facientes ab eo quod opus eſt eorum qui lacte opus habent, ſed ſolido cibo. Rectè exponit Henric Bulling. hîc commentarior. lib. 5 dicens: Nolite diſputare curiosè, qui & quot ſint ſaluandi, ſed conamini vt & vos ſitis in ſaluandorum numero: nolite quærere abſtruſa & occulta, vites potius exerite omnes, vt quod iuſtum & ſanctum eſſe ſcitis, efficiatis. Hactenus Bullingerus. Cæterùm, Angusta porta primatiò ſignat difficultatem carnis. Secundariò verò pauciratem eorum qui intrediuntur, M. 7. 14. contra eos qui detractant credere Euangelio, niſi maiore parte ſectante.

L. 14.

33. *Renuntiat*) Id eſt, omnibus & per omnia non ſe ſubiicit voluntati & miſericordiæ Dei: multò magis omnibus præſumptionis meritorum propriorum abdicanda eſt. Hæc eſt breuis & vera expoſitio reiecta interpretatione Sophiſtorum, qui exponunt decem millia de obſeruatione decem mandatorum. Sed quia (vt dicunt) non ſufficit ad perfectionis ſtatum aequitendum, venit Rex cœleſtis cum viginti millibus, id eſt, duplam obſeruantiam exigit, ſcilicet, mandatorum & conſiliorum. Hi Sophiſtæ, etiam Lyranus hîc, ſunt de illis, de quibus prædixit Petrus in 2. canon. cap. 2.

34. *Condietur*) Paſſiuè referendo ad ipſum ſal exponit Theophylact. in 5. M.

L. 15.

50. *Angelis*) Intelligo de his qui ſunt hîc in miniſterio, vt M. 18. 10. Non enim neceſſe eſt referro ad eos qui ſunt in cælo. Nentrobique tamen ſequitur eos inuocandos: quamuis noua ſectatarum ſecta etiam Pariſiis, anno 1565. permittatur hoc & multa alia impia docere.

11. *Homo quidam*) Hæc parabola docet Deum ex gratuita bonitate & miſericordia ſua recipere peccatores, & hos non eſſe aſpernandos: non obmurmurandum Deo, ſed congratulandum Deo ſuper illorum conuerſione. Bullinget. hîc. Omnes autem & antiquiores, & recentiores rectè per priorem filium populum Iſraël intelligunt, quem Deus vocat hlium ſuum primogenitum, Exod. 4. 22. Per ſecundum iuniorem populum Gentilem intelligunt: non tamen reſtringunt, qui per ſeniorem, intelligantur hypocritæ iuſtitiarij, qui in æterna Eccleſiæ diſciplina manſerunt, per iuniorem verò emanſores, peccatores qui tandem conuertuntur, & gratis admittuntur.

21. *Cælum*) Id eſt, contra Deum.

22. *Stolam illam primam*) Significatur Chriſti innocentia, qua noſtra tegitur nuditas.

Annulum) Scilicet, arrhabo Spiritus ſancti.

23. *Vitulum*) Singularis illa & vnica pro omnibus ſemel oblata hoſtia, Hebr. 9. præfigurata, Leuit. 16.

29.) Notatur hîc ſuperbia & inuidia Phariſæorum contra Chriſtum, & peccatores conuerſos gratis recepros abſque traditionibus Rabinorum, & omnium ferè Iudæorum, contra admiſſionem Gentium: & ſpecialius hypocriſis ſuperbæ eorum, qui extrema præcepta & exactam diſciplinam ſectantur, & per hoc putant ſe totam Legem impleuiſſe, Deumque meritis eorum obligatum, qui hinc ſe iuſtificant, & alios condemnant, vt dives ille adoleſcens, M. 19. 20. & Phariſæus ille, L. 18. 11. hinc Deum vt iniuſtum accuſant. Et quamuis alioquin non tam grauiter peccaſſent, vt emanſores illi, tamen ſuperbia illa erga Deum, deinde murmur in quod erumpunt, vt Eſa. 58. multò grauiora ſunt peccata (vt pote recta contra Deum, & primam tabulam decalogi) quam peccata aliorum, quibus iniuſtum putant gratis remitti, quia

non intelligunt iuſti iam Dei, ſe quoque gratuita ex A ſolo merito Chriſti remiſſione indigere, nec tamen opera ſua ſi qua ſint in Deo facta, retributione ſua ampliſſima carere, de quo in Catechiſmo noſtro.

31.) Ergo quod nihil ibi decedat iniquè iuſtitiæ, & uerum vt verſ. ſequenti.

L. 16.

8. *Laudanit*) Non intelligas furta & eleemoſynam de alieno laudari: Non omnia ſumenda ſunt in parabolis, ſed tantum quæ ad ſcopum faciunt, reliquis omiſſis. Auguſtin. quæſtion. Euangelic. lib. 2. q. 44. Theophylact. Bucer. hîc, ſcopus eſt nos eſſe diſpenſatores bonorum noſtrorum, nec licere ad auaritiam & luxum uti.

9. *Mammona*) Vox Chaldæa, diuitias ſignificat, quæ non ſolùm dicuntur iniuſtæ, quando malè partæ ſunt, ſed etiam quando iuſtè quæſitis malè utimur. Cæterùm ſolius Dei eſt per beneficium Chriſti recipere nos in æterna gloria. Sed ſenſus eſt, in cœlo remunerabitur uti liberalem uſum diuitiarum in fide factum, præſertim in ſubuentionem ſanctorum & Eccleſiæ Chriſti.

21. *Sinum Abrahæ*) Non intelligas in cœlum, in gloria æterna & viſionem Dei, vt quidam etiam articulum quatuum fidei in fin. exponentes de paradiſo, in quo tamen nunquam patuit aditus, niſi merito paſſionis Chriſti, & ea conſummata. Non tam erranunt Sorboniſtæ in 4. ſententiar. diſtinct. 45. conſtituentes limbum patrum, ante cœlum à Chriſto poſt C ſuam paſſionem apertum. Ego uerb malo ſtare in uerbis ſcripturæ, vt hîc de ſinu Abrahæ, quam nouas uoces fingere uel fictas ſequi. Ego ex ſacris Scripturis colligo duplicem liberationem piæ animæ: Primam quando in hac uita liberatur a morte peccati & reatu æternæ damnationis, tegenerata beneficio Chriſti, dotata pace conſcientiæ & Spiritu ſancto. Hæc fuit communis ſanctis ante Aduentum Chriſti, & poſt aduſque finem mundi. Secunda liberatio è uinculis corporis ſub eo ſtatu per mortem oriturum, quæ erat ingreſſus in ſolatium quoddam expectando aduentum Chriſti, vt ſic verſic. 25. Sed oune poſt mortem, Reſurrectionem, & Aſcenſionem Chriſti, eſt ingreſſus in uitam æternam, vt I. r. 24. & L. 23. 43. Mors enim infidelium deſcenſus eſt in infernum, vt hîc: fidelium uerò tranſitus erat in ſolatium ante mortem Chriſti, vt hîc: ſed poſtea tranſitus eſt in uitam æternam. Tempus autem beatæ Reſurrectionis non tam eſt liberatio, quàm corona & triumphus perpetuus.

28. *Hiatus*) Primus omnium Guli. Budæus noſter χάσμα, ſic interpretatus eſt, & locum hunc emendauit anno 1508. in annot. ad Pandect. L. ea conducto. §. 2. Locar. quem Eraſm. & omnes deinde ſequuti ſunt.

31. *Credent*) Nulli enim ſalutis remedio locus eſt, niſi à Deo ordinatum ſit.

L. 17.

1. *Fieri non poteſt*) Sed neceſſitas illa ea uoluntate habet initium vt nimium abutentes ſanitate neceſſariò ægrotant. Veuit etiam ea negligentia recentendi ad remedia à Deo oblata: non eſt ergo neceſſitas abſoluta. Theologi Scholaſtici rectè vocant neceſſitatem conſequentiæ vel ex ſuppoſitione. Vide Philipp. Melanct. in locis communibus. Loc. 3. de cauſa peccati cum ſequen.

5. *Adauge*) Rectè Eraſm. hîc ſequutus eſt antiquam verſionem, & melius feciſſet Beza eam ſequi. Tum quia Græca vox non ſolùm appoſitioni, ſed etiam augmento conuenit, quamuis προσθῆναι creſcere vel augere tantum ſignificet. Tum certum eſt quod iſti oratores aliquam fidem habebant, cuius incrementum petebant.

14. *Oſtendite*) Scilicet vt apparerent ſani, & delerentur è catalogo leproſorum, & deinceps rutò poſſent cum hominibus conuerſari, & templum ingredi, de quo ſuprà dixi.

36. *Duo*) Iſte verſiculus deeſt apud Euthymium antiquum, & apud Theophylact. & in omnibus exemplaribus Baſileæ, & in verſione Tigurina, & in Bibliis impreſſis Genevæ, nec Eraſm. nec Santes Pagni. nec Bucer. nec Bullinger. nec Brenr. legunt, ſed nec Ioa. Caluin. ſed habetur in meis antiquis & in vulgara & antiqua editione, & in Græca per Criſpinum Genevæ impreſſa anno 1551. Ideo Theod. Beza B bene fecit huoc verſ. reſtituere in nuper Genevæ excuſſis.

L. 18.

14. *Potius*) Vulgata habet, ab illo. Eraſm. melius feciſſet eam ſequi, quàm ſubaudire, magis: tamen Auguſtino auctore. Epiſt. 66. Lucas ſcripſit, ἤ ἐκεῖνον, ad verbum quàm ille. Aut ergo nihil erat ſubaudiendum, vel dictio nihil habens abſurdi, vt dictio, potius, quam Euthymius Zigaban. vel Hentenius eius interpres rectè hîc adiecit. Dictio enim, magis, implicat etiam Phariſæum deſcendiſſe iuſtificatum, quod eſt contra ſenſum Euangelij, & reprobatur etiam à Theologis ſcholaſticis, præſertim à Nicol. Lyran. Tamen Eraſmum Bucerus, Bullingerus, Ioa. Brenr. editio Tigurina, interpres Theophylacti, Santes Pagninus, etiam Ioan. Caluinus, & omnes ſequuti ſunt. Theodorus Beza nuper emendauit, ſubaudiens vt Euthymius vel eius interpres, quem non citat. Sed peccat antiquam & ab omnibus receptam verſionem mutans, I. 3. 19. & I. 5. 43. vbi pro magis, ponit potius, de quibus non loqueret hîc, niſi in dictis locis probationis cauſaſe referret ad hunc locum. Atqui magna eſt differentia inter hunc, & ea loca: quia hîc nulla eſt dictio comparatiua, vel electiua, ſed tantùm monoſyllaba uni, ἤ, quod ſignificat, quàm. Ait ergo interpres nihil debet expreſsè ſubaudire, ſed hoc cogitationi lectoris relinquere: an exprimi debet dictio quæ nihil habet abſurdi, præſertim in rebus diuinis & oraculis Dei, in D quibus non poſſumus eſſe ſatis circumſpecti, nec ſatis religioſi. Ideo nolui hîc ſequi Eraſmum, & communem poſt eum, ſed interpretem Euthimij, ponendo potius, quæ propriè non eſt dictio comparatiua, & implicatiua, vt magis, ſed electiua. Et laudo Bezam idem feciſſe, etiam ſi forſan Euthymum non viderit: ſed non poſſum laudare quod idem fecit in dictis duobus locis Ioannis, quia in vtriſque Ioannes adſcripſit aduerbium comparatiuum, μᾶλλον. id eſt, magis. Ergo ſic opotuit verti, & non per aliam uocem electiuam, potius, vt fecit Beza in vtroque loco, vbi debuerat antiquam & communem iuxta prototypum relinquere immotam. Nec obſtat quod priore loco ait abſurdum eſſe, quod homines lucem E & tenebras dilexerint, ſed magis tenebras: quia experientia ſemper docuit, & aduſque docet, quod multi diligunt lucem Euangelij, & tamen diligunt ſacerdotia papiſtica, quæ ſunt tenebræ, quandiu non poſſunt ſeparare reditus ab abuſu: tamen diligunt ea non propter abuſus, quos damnant & quatenus poſſunt reprimunt, ſed propter reditus, præſertim quando aliunde non ſuppetit victus, nec valent fodere, mendicare verò erubeſcunt. Et hi nihilominus quandiu in eo certamine non relinquunt id quod conſcientiam lædit, quamuis diligant lucem, tamen magis diligunt tenebras. Poſteaquam verò contempto certamine obduruerunt corda, vt præferrent immeritatem luci, tunc dicuntur omnino tenebras amplexi,

nec locem amare, ſed odio habere. Antequam tamen ſic obdurentur, eſt quoddam medium quo diligunt & adſectant gloriam Dei: ſed diligunt gloriam hominum, quales erant etiam è facerdotibus & primoribus Hieroſolymitanis, qui crediderunt in Ieſum ſed propter Phariſæos non confitebantur ne è Synagoga eiicerentur, de quibus in dicto poſteriore loco I. 12. 42. 43. Quod ſi poſtea conſenſerint damnantibus eum, vel perſequentibus doctrinam Apoſtolorum, tunc penitus deſierunt amare Ieſum, & credere in eum, hoſtes facti. Tamen etiam antequam hoſtes fierent, grauiter peccabant diligendo tenebras, ſed non tam grauiter vt odiendo & perſequendo lucem. Sunt enim gradus peccatorum. Verum eſt quod etiam L. 18. 14. noua verſio Eraſmi & ſequacium excuſari poſſet, ex eo quod dictio magis, ſæpe in auctoribus Latinis & Pandectis legum, non comparatiuè, ſed electiuè ponitur, vt ſic non implicet. Sed iſtæ improprietates (vtpote amphiboliæ) non ſunt admittendæ, præſertim quando integrum eſt propriè loqui, & maximè in te valde ſeria, vt in ſacra Scriptura.

In ſexageſimamquintam partem.

I. 7.

17. *Si quis voluerit*) Ergo rebellis Deo in voluntate, obtenebratur etiam in intellectu, quia in maleuolam animam non intrabit ſapientia. Sapient. 1. 4. Prouer. 14. 6.

15. *Gentes.*) Ita habent omnes ferè Latinæ, etiam editio Tigurina, & intelligunt de Gentibus, non de Iudæis inter eas diſperſis, etiam auctores Græci, vt Euthymius & eius interpres, qui vertit Græcos: tamen de Gentibus intelligit. Caluin. hîc vertit, Græcos, & reſtringit ad Iudæos inter Gentes diſperſos, & ſequitur Beza. Sed communem ſententiam & verſionem vetiorem puto per ea quæ dicam infrà c. 12. verſ. 20.

I. 8.

9. *Solus*) Scilicet, reſpectu accuſatorum: non enim excluduntur ſimplices creditores, & multò minus etiam diſcipuli. Et alioqui illic non ſteriſſet in medio eorum vnoſolo: ideo hæc dictio non meruit ſignari ad dubitandum de hac (vt videtur) pateotheſi, à verſ. 3. vſque ad verſic. 12. quam nec Chryſoſtom. nec Theophylact. habent. Et Euthymius aotiquus auctor Græcus teſtatur eam non extare in exactioribus exemplaribus: nihilominus Bucer. Brent. Caluin. eam admittunt.

14. *Ego ſum*) Scilicet, Chriſtus: quia poſtquam reuelatus erat, neceſſe erat credere in illum ipſum, nec amplius ad ſalutem ſufficiebat ſperare in Chriſtum venturum in genere, ad hoc ioſtrà 9. 35. 36. 37. 38. & 15. 24.

25. *A principio*) Vetus & communis verſio Latina & Gallica habebat, principium, quia & loquor vobis. Atqui vt docuit Eraſmus, & poſt eum Marr. Bucer, τὴν ἀρχὴν non eſt hoc loco nomen, ſed aduerbium. Rabini iſti Iudæorum coniurati inimici Chriſti, iam ſatisaudierant à Ioanne Baptiſta, & ab ipſo Chriſto, etiam hac eadem concione, verſ. 22, 18. 23. 24. ipſum eſſe filium Dei: rum per eius miracula, & per teſtimonia Baptiſtæ, I. 1. 34. & 3. 29 30. 36. & teſtimonia ipſius Chriſti, in prima eius publica profectione in Hieruſalem, I. 2. 6. 21. 23. 24. 25. 26. 36. 37. 39. 40. Et iterum in 5. Ioann. 7. 26. 29. 38. & per concionem illam celebrẽ io Capetoaum. I. 6. Quamobtem ad hãc captioſam & calumnioſam interrogationem mioimè opus erat Chriſtũ diſettè repetere ſe eſſe principium & filium Dei, iã toties apertè dictũ & manifeſttaum. Sufficiebat & decebat tunc Chriſtum confirmare reſponſa & teſtimonia recentia, per promiſſiones & vaticinia dudum facta, conformiter, ad quæ veneratur & loquebatur, vt indicaret ſe non eſſe Doctorem vel Prophetam nouiter ortum & ſuſcitatum: ſed illum ipſum qui promiſſus fuerat, & prædictus ab initio.

34. *Seruus*) Atqui ſeruus non habet propriam voluntatem, nec vllo modo mereri poteſt libertatem: quia quicquid poteſt, debet vt merum ſeruitium, etiam vitam ſuam, iure ſeruitutis, & inſtitutis vendi poteſt, & nihil, nec ſemiobolum quidem proprium habere poteſt, nec ſibi acquirere aut poſſidere, quo incipiat aliquam partem pretij ſuæ redemptionis comparare. Sed omnia ſtatim, etiam poſſeſſionem acquirit domino, à quo iure pleni dominij poſſideturr, cum omnibus quæ habere poteſt, vt docent leges ciuiles: Ergo rationibus etiam politicis oſtenditur peccatorem non poſſe quicquam mereri pro ſua regeneratione, ſed eam omnino obuenire mera gratia & beneficio alieno, ſcilicet, Chriſti. alias rationes Theologicas, ſed apprimè familiares ex ſacris Scripturis tradidi in Epitome ſeu Catechiſmo.

56. *Vidit*) Scilicet, oculis fidei, certificatus de Chriſto venturo & redempturo, maximè quando filium proprium iuſſu Dei immolare voluit, cui ſubrogauit Deus arietem, Geneſ. 22. Tum ipſe & Iſaac filius viderunt diem Chriſti ex ſe venturi, & præcipuè quod immolarentur pro eius omniũmque ſalute, promiſſione illa: Tum tertiò ipſi Abrahæ, & primùm ipſi Iſaaco reperita. Quia tacitè innuit Chriſtus gaudium iſtud non fuiſſe ab eis, nec tum quidem cùm hæc diceret ablatum: ſed adhuc poſt eorum naturalem morrem manere, dum (vt L. 16. 25.) ſolatio fruerentur, hanc certam ſpem expectantes, tantùm abeſſe vt prorſus eſſent mortui.

I. 9.

3. *Neque*) Non quia eſſent peccatores & ſubeſſet materia, etiam maiorem pœnam vel ante natiuitatem ioſtigendi: ſed Deus noo permiſerat tantam cæcitatem ad punienda peccata eorum: ſed Deus ad reuelationem gloriæ ſuæ tempore ſuo. Varios in affligeodo reſpectus habet Deus ſemper iuſtus, ideo ſi quis affligitur, oon continuò ſequitur id eſſe propter aliquod eius peccatum, ſcilicet, in ſpecie, quamuis non deſit materia peccati, etiam ad maiorem pœnam: tamen Deus non ſemper ad hoc reſpicit, verum quandoque ad aliud, vt quandocunque ad explorandum vel oſtendeodum omnia ſibi eſſe libera, vt Iobo, vel ad alium finem, vt hîc.

I. 10.

8. *Ante*) Id eſt, præ, ſeu officinm Chriſti ſibi atrogando. Præceſſerunt quidem Moſes, & Baptiſta, & alij Prophetæ: ſed vt fideles ſerui præpatando. Cæretùm auctoritate fidei & effectu ſequebantur, ab illo pendentes.

9. *Oſtium*) Nullus eſt alius ingreſſus, nulla via ad ſalutem, hæc etiam eſt tutiſſima & infallibilis. Blaſphemia eſt ergo vllam aliam creaturam dicere portam cœli, vel ſalotis portum. Notaoda ſunt pulchra verba Chryſoſtomi hîc: Ouile eſt Eccleſia, oues ſunt fideles, oſtium facta Scripruta, iuxta illud, Coloſſ. 4. 3. Vt Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſterium Chriſti. Sed ibi oſtium ſymbolicè accipitur pro apertura libertatis prædicandi. Hîc autem pro ipſa ſaluris porta, quæ ſolus Chriſtus eſt, qui (vt rectè hîc ait Nicolaus Lyranus) ingreſſus eſt per oſtium factarum, quæ de eo teſtantur ſcripturarum. Hinc infert quod Mahometus & Aotiebriſtus aliter iuttantes, ſunt fures & latrones.

10. *Vt vitam habeant*) Scilicet, per gratiam in

præſenti: & abundantius per gloriam in futuro: quia gloria eſt gratia conſummata. Ita Nicol. Lyran. hîc ad verbum, & rectè. Veterem & vulgatam verſionem, ibi, & abundantius habeant, omnes inconcuſsè ſequuntur, etiam Calvin. excepto ſolo Beza, qui vertit, & abundant, ne videatur quod oues aliquid ante habuerint, quàm ad eas veniret paſtor. Sed non erat ſuſpicandum quod quis vel mediocriter inſtructus hoc eliceret è textu communi. Chriſtus enim heri & hodie & ante ſæcula, Hebr. 13. 8. ſcilicet, ſecundum ſuam diuinitatem. Quod autem Apocal 5. 6. dicitur occiſus ab initio mundi, ſymbolicum eſt, teſtatur enim ad deſtinationem & promiſſionem, qua filius Dei receperat ſe futurum hominem & victimam pro peccatis, quod impleuit tempore ſuo, videlicet, aliquot annos poſt quaternum millenarium mundi.

A

25. *Encæniæ*) Id eſt, tenoualia, ſeu feſtum dedicationis templi & altaris holocauſtorum (quæ prophanata fuerunt per Antiochum Epiphanem) repurgati per Iudam Machabæum, & vniuerſam Eccleſiam Iſraël, inſtitutum diebus octo & viceſima quinta die menſis Caſleu, qui Decembri, vel ſecundum alios Nouembri reſpondet, Anno 148. regni Græcorum in Syria, vt habetur 1. Machab. 4. f. circiter centum ſexaginta duobus annis ante natum Chriſtum. Quod feſtum quamuis non eſſet inter ſabbatha à Deo inſtituta, ſed humanum inſtitutum: tamen quia non erat factum cauſa ſuperſtitionis, vel quæſtus: ſed ad gratias agendas Deo, Chriſtus adfuit. Hanc feſtiuitatem vocabant Iudæi lumina, quia templum ab impio Antiocho prophanatum & deſertum tribus annis iacuerat, tyranno verò victo tunc præter ſpem ſplendidum colendæ religionis lumen apparuit, vt refert Ioſeph. Antiquitat. lib. 12. cap. 13. in libro meo veteris & Pariſienſis editionis, quod eſt ad fin. cap. 10. in editione poſtea renouatæ facta. Cæterùm dedicationis templi poſt reditum captiuitatis Babylonicæ reædificati memio fit. 1. Eſdræ 6. 16. & apud Ioſeph. Antiquitat lib. 11. cap 6. in libro meo, aliàs cap. 3. vel 4. 10 poſtea impreſſis. Sed nullom legitur dedicationis feſtum inſtitutum, nec à Salomone quidem in primo templo, nec à Zorobabelo, nec ab Eſdra in ſecundo templo, ſed tantùm à Iuda Machabæo in renouatione huius ſecundi templi.

B

C

D

In ſexageſimamſextam partem.

M. 19.

1 1. ET *factum*) * Aduerte principium huius verſic. non continuatur, nec refertur ad partem 65. præcedentem, quia de contentis in ea ſolus L. loquitur, nec propriè refertur ad finem partis 64. L. 18. 14. quia de contentis in eo capite, & in maiori dictæ 64 partis ſolus L. loquitur: Sed continuatur & refertur ad eundem M. cap. 18. prætermiſſis multis quæ Chriſtus reliquendo Galilæam, circumeuodo eam & Samariam, docuit & fecit, quæ à L. recitantur ſuprà par. 64. prætermiſſis etiam his quæ Chriſtus docuit, & fecit Hieroſolymis in feſto Tabernaculorum & Encæniorum, donec bis lapidibus aggreſſus, ſubduxit ſe trans Iordanem in fines Iudææ, vbi Baptiſta ſolitus fuerat baptizare, quæ ſolus I. re-
2 citat in parte immediatè præcedenti. * Quod ergo ſcribit M. Ieſum finitis ſermonibus recitatis a M. migraſſe à Galilæa, non ſimpliciter in Iudæam propriè, ſed in illos fines Iudææ ſtrictè & propriè ſumptæ, qui ſunt trans Iordanem, & ſic ad ripam Orientalem, hoc quidem veriſſimum eſt: ſed non eſt immediatè factum. Verùm poſteaquàm circumambitis finibus Galilææ, qui Samariam & Iudæam reſpiciunt, & Samaria: iam inſtante feſto Tabernaculorum, tum rectè profectus eſſet in Iudæam, & cootionatus Hieroſolymis per autumnum, & bonam partem hyemis, donec ſeceſſit trans Iordanem, vbi Ioannes baptizauerat. * Et ſic principium huius verſiculi reſpicit contenta ſuprà in par. 63. & pauca contenta in par. 64. & omiſſis multis quæ interim fecit Ieſus in Galilæa & Samaria, omiſſis etiam omnibus, quæ interim fecit Ieſus in Iudæa & Hieruſalem: quæ recenſentur à ſolo I cap. 7. 8. 9. 10. quæ ſunt in parte immediatè præcedenti, tranſit ad tranſectum Ieſu in fines Iudææ, ſitos trans vel vltra Iordanem, & ad ea quæ ibi Ieſus fecit & docuit. Idem R. aliquanto plutibus omiſſis facit c. 10. verſ. 1. * Et diligenter aduerte, neuter Euan- 4
geliſta hîc dicit Ieſum veniſſe ſimpliciter in Iudæam, ſed in quoſdam fines Iudææ ſitos trans Iordanem: Et ſic non in fines intimos, ſed in fines extimos, quod dialectici dicunt terminum termioantem, & non terminum terminatum. Trans Iordanem enim erat poſſeſſio duarum tribuum & dimidiæ, ſcilicet, Rubeo & Gaad, & dimidiæ tribus Manaſſæ, vt in lib. Num. cap. 34. verſ. 14. 15. & in lib. Ioſue, vbi cap 13. verſ. 2. 5. dicitur ioitium portionis filiorum Iudæ ab Oriente incipere à mari ſaliſſimo, & ſic à tipa Occidentali maris mortui: & pariter cap. 18. dicitur quod ſors filiorum Beniamin, quæ iuncta erat portioni Iudæ, incipit à Iordane verſus Occidentem, vt ſic fines eorum non extendantur vltra Iordanem, nec ad ripam vel plagam eius Orientalem quæ data eſt tribui Gaad, & tribui Ruben, & dimidiæ tribui Manaſſæ: Ioſue 18. 17 Er ſic videtur Ieſum tempore illo hyemali, vltimo anno prædicationis ſuæ, cùm ſeceſſit ex Hieroſolymis, non ſe recepiſſe in aliquam partem Iudææ propriè ſumptæ. ſed in dimidia illa tribu Manaſſæ, in finibus tamen ram propinquis Iordani, vt dicetentur fines Iudææ extimi.

* Sed aliter dicendum eſt, quia Ioannes eum locum 5
deſignauit, vbi tum Ieſus ſe recepit, videlicet vbi primùm Baptiſta baptizauit, fuit in deſerto Iudææ, vt teſtatur M. 3. 1. R. autem & L. qui dicunt eum cœpiſſe in deſerto, nec deſignant regionem, debent intelligi de ea quam M. explicat, ſcilicet, de deſerto Iudææ. Probatur etiam I. 1 28. iuncto textu, Ioſue 15. 61. Ioannes Euangeliſta ait, quod Baptiſta baptizabat trans Iordanem. * Sed inter oppida & loca por- 6
tioni Iudæ attributa commiatur in deſerto Bethabara, Meddin, & Saebacha, Ioſue 15. 61. Santes ex Hebræo legit Bethbarabath, Ioannes Euangeliſta Græcè ſcripſit βηθαβαρᾶ, paululum inflexo veteri, vt fit, idiotiſſimo Hebræo, & initio ſui Euangelij deſignat, & ſic nominat hunc locum trans Iordanem ſitum, vbi Baptiſta baptizabat. * Porrò quum bapti- 7
zare cœperit in deſerto Iudææ trans Iordanem, vt ex quatuor Euangeliſtis colligitur, conſtat vltra Iordanem fuiſſe aliquam partem deſerti deſtinatam ſorti filiorum Iudæ: nec præcidunt termini illi, Ioſue 15. 2. 5. quin aliquid fuerit attributum Iudæ vltra Iordanem, ſaltem de oppidis vel locis ibi ſpecificatis in deſerto trans Iordanem ſitis, vicinis tamen maiori parte Iudææ, quæ eſt inter mare mortuum, auſtralem plagam & mare Mediterraneum, quod mare magnum vocatur apud Ioſuam. Vt omittam quod ſi à tranſmigratione Babylonis tribus Ruben, Gaad & Manaſſe, non redierint, vt teſtatur Ioſeph. Antiquit. lib. 11. cap. 5. vbi ait quod duæ tantum tribus redierunt. Decem autem tribus hactenus, id eſt, tempore ſuo 40. annis poſt Chriſtum trans Eupbratem commorari probantur. Saltem valde pauci ex illis redierunt, niſi tribus Iodæ: cuius maior pars redut, & potuit in vicina & vacua loca fines ſuos aliquantum extendere. * Et quibus puto quod locus ille trans 8
Iordanem, in quem in hoc receſſu ſe recepit Chriſtus, fuit in Bethabara, de qua Ioan. 1. 28. In hoc

ergo

ergo ſeceſſu traiecit Ieſus Iordanem: ſed non ſoluit à Galilæa, vt putant & malè vertit Beza. In hoc enim ſeceſſu profectus eſt ex Hieruſolymis per Iudæam trãs Iordanem, non tediens in Galilæam, vt malè putauit Oſiander. Non enim viuens hac vita teuerſus eſt in Galilæam, quam iam ante tres vel quatuor menſes penitus reliquerat, vt ex præcedenti Collatione liquet: & tetigi ſuprà pat. 64. His valde conuenit vetus antiqua verſio, quam hîc ſequutus ſum, vt plerumque, imò ſemper, niſi ex cauſa bene certa & explorata, ſequi ſoleo. Primam mutationis anſam dedit hîc Eraſmus verſione ſua, R. 10. 1. non tam ſcitâ, quàm eleganti. Putabat enim hîc etiam nouè vertendo, & veteta mutando negotium ſibi eſſe cum vnico diſcurſu ſolius R. non aduertens quud Spiritus ſanctus voluit habere quatuor Euangeliſtas, & quatuor legi, ſimúlque conferri. Itaque putauit non eſſe hoc loci ſubaudiendum & intelligendum aliorum Euangeliſtarum narrationem. Et ſic licentiam ſibi eſſe ſaltem breuis pataphraſeos, addens verba, in regionem, quæ non ſunt in textu, & nunquam fuerunt, in aliqua præcedenti verſione. Putauit enim quod Ieſus demigrans è Galilæa, ſtatim hinc traiecerit Iordanem, vt per Iordanis ripam Orientalem veniret in aliquam regionem finium Iudææ, quæ eſſet trans Iordanem. Eandem non ſolùm verſionem, ſed etiam ſententiam ſequutus eſt Io. Muſculus, M. 19. & Auguſt. Marloratt. M. 10. Cæteri poſt Eraſmum verſionem eius in hoc ſimpliciter ſequuntur. Theodorus Beza auget vertens, ſoluit à Galilæa, id eſt, Ieſus ex Galilæa nauem ſoluit & traiecit Iordanem in Peræam. Quod facit opinione ab aliis arrepta, quæ non poteſt cum veritate hiſtoriæ Euangelicæ per prædicta. Ideo neceſſe eſt ſtare antiquæ & communi verſioni.

A B C

In ſexageſimamſeptimam partem.

HAnc partem poteram diuidere in duas, faciendo de patabola M. 20. partem vnam: Sed noluitor partes multiplicare, nec appendicem illam ſeorſim ponere, ne videter ſubdiuidere. Sed ita colloeaui, vt non impediatur Collatio trium Euangeliſtarum, & mox velut ſeorſim appareat appendix Matthæi, quod etiam notaui in epigraphe, breuitati & perſpicuitati quàm maximè fauens.

D

R. 10. 18. *Bonum*) Hoc ſale eum ſalire ſeu corrigere vult, quia is ſe fundabat in bonitate hominis, & meritis operum. Et veniebat ad Ieſum vt ad hominem Prophetam, multis bonis operibus & meritis humanis excellentem. Ideo ſtatim Chriſtus fundamentum transfert in Deum, non negans interim quoſdam homines bonos eſſe participatione, donóque alieno, nempe Dei.

M. 19. 24. R. 10. 25. L. 18. 25. *Camelum*) Rectè veteres vt Origenes, Hieronymus, & poſt eos omnes ſcholaſtici intellexerunt de ingenti illo animali gibboſo ac tortuoſo. Primus omnium Guliel. Budæus in annotat. π. tit. de locat. Nuper putauit intelligendum de rudente nautico: Sed primò corrigendus eſſet textus M. qui non ſcripſit κάμηλον ſed κάμιλον, qui pro animali tantùm capiunt. Deinde Iulius Pollux inter inſtrumenta nautica (quæ ſtudioſè numerat) non meminit cameli. Poſtremò nouiſſimi iſti non intellexerunt vetus prouerbium Iudæorum, qui ad ἄυξιον rei craſſæ & ſtupidæ proponebant camelum: Chriſtus recepto vſu loquendi vtebatur, vt noſtrates bouem vſurpant, craſſos multos ponderoſos, boues vocant. Porrò in Palæſtina frequentior erat vſus camelorum, quàm craſſorum funium nauticorum, nec ſolebant negotiari in mari Mediterraneo, & multò minus in Oceano, nec voces talium rerum habere in vſu. Nec obſtat abſurditas de tam paruo foramine acus, quia facit ad emphaſim, vt de geſtanto trabem in oculo.

M. 20.) Patabolam hanc multi trahunt ad præmium vitæ æternæ. Sed in patabolis (vt iam dixi) non ſingula ſed principalis tantùm ſcopus attendendus eſt, qui eſt quod ſæpe contingit poſteriores præferri prioribus, iuſto Dei iudicio hominibus occulto, quorum iniuſta eſt murmuratio. Malè ergo trahiunt à quibuſdam ad æqualitatem præmiorum cœleſtium: vt anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo ſecundo, ſub Heluetiis diuionibus quidam aduerſum me contendebant, & pœnarum infernì, & præmiorum cœli æqualitatem eſſe, me contra vtrumque locis ſacræ Scripturæ tertiame. Ad primum ex M. 10. 15. tolerabilius erit tertæ Sodomorum & Gomorrhæorum, & ex L. 19 11. maius peccatum habet, & alius id genus locis. Ad ſecundum ex L. 14. 2. manſiones multæ ſunt: & apertius ex Daniele & Paulo teſtantibus ſtellam à ſtella differre, dum de gloria beatorum loquuntur. Obtrudebatur mihi illud Pauli Roman. 2. 1. O homo quiſquis es qui iudicas. & 11. 33. O altitudo, ô profunditas diuitiarum, ſapientiæ & ſcientiæ Dei &c. Reſpondi decenter obiectum fuiſſe. Si rationes aut probationes humanas attuliſſem: ſed cùm verba ipſa ſactæ Scripturæ tantùm profertem, ineptiſſimam fore dictam obiectionem. Aderat Profeſſor vnus Italus, qui ſe declarauit mecum ſentire: Poſtea doctor Petr. Martyr ſcripſit & edidit commentaria in primam ad Corinth. vbi vtrumque articulum diſcurat, & in primo concludit ſecundum meam ſententiam, quia præmia debentur operibus: opera autem non ſunt æqualia, & conſequenter nec peccata, quicquid aliqui nimium καταβαπτίζειν & periculosè ſcribero & prædicare auſi fuerint. In ſecundo verò poſtquam pariter vtrinque argumentatus eſt, concludit contra ſententiam meam, quia præmia vitæ æternæ non dantur ex meritis, ſed ex gratia, & non ex operibus. Potrò gratia æqualis eſt, vt & in hac parabula. Sed hoc facilè diluitur per hoc Paul. ad Corinth. epiſt. 2. cap. 4. ad fin. nam momentaneum & leue afflictionis noſtræ, ſupramodum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Ita vetus & communis interpres melius, & maiori emphaſi ſenſum reddit, quàm elegantior verſio Eraſmi, qui etiam textum corrumpit vertendo, κατεργάζεται, parit, cùm verbum illud Græcum ſignificet operatur, & plus quàm ſimplex operatur. Ergo qui non tulit in fide afflictionem illam, non habebit pondus quoddam gloriæ, quod habet is qui tulit. Breuiter vt aliud eſt beneficium regenerationis & iuſtificationis, aliud fructus bonorum operum inde promanantium: ita aliud vita æterna, & remunerationes particulares quæ in ea fiunt. Eſto ergo domum vitæ æternæ omnibus electis æqualiter dati, vt & regenerationem: tamen remunerationes operum in Deo factorum quæ in ea vita dantur, quamuis non dentur meritis, quæ nulla ſunt erga Deum: tamen occaſione dictorum operum dantur. Et ſic æqualia non ſunt, vt multis ſacræ Scripturæ locis probaui loco ſuo, quæ nolo huc transferre, no videar commentarium, & non ſimplices annotationes cudere. Sed interim hoc reſcire nolui ad docendam & caſtigandam ſtultam imperitiam multorum quiritantium, ſublato purgatorio Papiſtico, ſublatiſque metuis humanis erga Deum, æqualem omnino fore ſortem eios, qui poſt multa ſcelera & voluptates in fine vitæ conuerſus eſt: & eius, qui diu ſub multis ærumnis contra diabolum, carnem & mundum luctatus eſt. Vt enim hoc addam, omnia membra corporis eandem animam, & vitam habent: non tamen æquali dignitate & honore. Sed vtra tandem maior fuit? an iſtorum ſubmiſſè quiritantium? an illorum elatè ſupergredientium imperitia?

E

In ſexageſimam octauam partem.

L. 11.

2. *Qui vnxit*) Scilicet poſt aliquot dies, vt ſo- A
c. ſeq. l. 15. 3. Ex quo autem dicit quæ vnxit, apparet plures fuiſſe Martas. Errant ſophiſtæ qui hoc referunt ad præcedentem illam L. 7. quia illud circuet ſeptem menſes præceſſit hanc hiſtoriam, nec factum fuit Hieroſolymis, vt putat Caluin. ſed in Galilæa, vt probauit ſup. pat. 34. Valde etiam errant qui confundunt vocationem capitis, de qua inf. part. 94. fuit enim alia, & alio tempore, vt ſeries ipſa Euangeliorum indicat.

3. *Quem amas*) Leuitatem ſuam oſtendunt, qui hinc offerre conantur breuitatem orationis: non enim refert Euangeliſta tenorem epiſtolæ, ſed eius ſummam tantùm. B

45. *Soluite*) Nimis errarunt Papiſtæ trahentes ad abſolutionem ſuam auricularem vel ſolemnem: non enim Chriſtus loquitur Apoſtolis, ſed domeſticis famulis Lazari, qui etiam lapidem amouerant, vt dominum ſuum agnoſcerent, & funeralibus exuuiis, prioribus induorientis veſtitu, vt mox per eos factum fuit.

In ſeptuageſimamprimam partem.

L. 19.

8. *Vade, ruplum*) Igitur patum defraudauerat, non vltra octauam partem bonorum ſuo- C
rum. Et verè conuerſum fuiſſe apparet, quia integrè reſtituit alienum, vel alij debitum. Non ſic Simon Magus qui credidit quidem & baptizatus fuit Act. 8. ſed non fuit ſimulatio, quia verè cognouit artem ſuam eſſe impiam & falſam, prædicationem verò Philippi, veram & ſalutarem. Sed hoc erat tantum principium veræ fidei, quæ vſque ad cor penetrat, intellectum & voluntatem trahit in obedientiam. Quod non fecit Magus, qui non conuertit cor ſuum, nun enim reſtituit alienum mâlis artibus partum, & ſi reſtituiſſet, non tantum auri Apoſtolis obtuliſſet, vt eis emeret poteſtatem Spiritum ſanctum viſibiliter dandi, id eſt vendendi, nouámque artem rei D
augendæ pro priore omiſſa recuperandi. Multi erudunt ad inſtar illius Magi, quorum fides vana eſt, neque his prodeſt, niſi vt ſint minus excuſabiles. Iacob. 2. 19.

In ſeptuageſimamſecundam partem.

R. 10.

46. *Vumque*) Mirum eſt tam multos, etiam è veteribus & recentioribus exiſtimaſſe vnicam & eandem hiſtoriam, quæ L. 18. à verſic. 35. ad fin. in part. præcedeo. Et hîc apud M. & R. 10. à verſic. 46. ad fin. & non tres, & multominus quatuor cæcos illuminatos fuiſſe à Chriſto, in hoc vltimo eius acceſſu & digreſſu è Iericho: & Euangeliſtas non eutaſſe ordinem, nec locum, nec tempus, nec numerum perſonarum vt Theophylact. M. 20. ad fin. dicens, quod L. & R. inſignioris tantum cæci mentionem feeetunt, quamuis eſſent duo & non plures. Idem tenet ibi Martin Bucer. & Ioann. Caluio, qui ait clamorem orrum ab vno ex illis cæcis tantùm, & alterum imitatum Nicol Lyran. M. 20. ad fin & R. 10. in fin. dicit quod alter illorum cæcorum magis notus erat, & fortius alteto clamabat, & quod ideo ſolus exprimitur. Vnicam etiam duorum cæcorum tantùm in tribus Euangeliſtis eſſe hiſtoriam ſentit Bullinger. commentatior. in R. lib. 4. cap. 10. & multi paſſim ſequuntur. Semper mitatus ſum tam ſupinum errorem, quum L. diſertè ſcribat cæcum ſuum ſanatum antequam Ieſus ventiſſet Iericho, & ſic ſaltem biduo ante alios cæcos, de quibus M. R. loquuntur in exitu, vel poſt exitum Iericho in via verſus Occidentem deſcendente Hieruſalem, quum primus ille ſanatus fuerit in via ſupra Iericho, qua aſcenditur ad deſertum verſus Orientem. Et ſic neceſſe eſt tres ad minus cæcos diuerſis locis & temporibus ſanatos fuiſſe, & duas ad minus eſſe hiſtorias: vnam quæ ſupra, alteram quæ infrà Iericho contigit. Ideo eiremet centum quinquaginta anni ſunt. Io. Gerſon in ſuo Monoteſſato, duas diſtinctas de his cæcis facit hiſtorias. Primam, vnius cap. 112. ſecundam, duorum cap. 113. vbi ad marginem notat eſſe improbabile dicere quod alia ſit hiſtoria Marci, alia Matthæi: Et ſic quatuor cæcos fuiſſe illuminatos vnum in acceſſu, tres in digreſſu Iericho. Et rectè conſiderando teſtum Euangelicum, hæc eſt veritas. Iam clariſſime probauimus aliam & priorem eſſe hiſtoriam L. c. 18. in fin. Nicol. Lyrao. flagitioſè nimis vim inuert literæ Euangelicæ, exponens, imo præpoſterans & detorquens hæc verba L. Factum eſt autẽ quum approprinquaret Ieſus Iericho, id eſt, propè Iericho, adhuc exiſteret: quia ſecundum veritatem non accedebat ad Iericho, ſed tode receedebat, vt patet, M. 20. & R. 10. hæc Lyran ad verbum qui communem errorem tres hiſtorias in vnam confuodentẽ veritatis titulo donat non ſubticiẽs opinionem communem verbis Euangelij, ſed verba Euangelij opinionibus ſubiiciens vel deprauans, vt nimium ſæpe in locis periculoſioribus fidem concernentibus fecerunt. doctores Papiſtici, de quibus vt vaticinatus eſt Petrus 10 ſua 2. c. 2. Nunc tantùm ſupereſt oſtendere hiſtoriam quoque. R. aliam eſſe à M. Primò R. de vnico ſingulari loquitur. Secundò nominat, & veriſimiliter cæcus ille erat Iericonrhinus, & notus oppidanis, nominator enim ad maiorem certitudinem & memoriam indubitati miraculi: quia tempore quo R. ſcribebat, multi adhuc ſupererant qui cæcum illum nouerant tanti miraculi teſtes. Tertiò de vno qui mendicabat. Quartò, qui præceſſinatione veſtem ſuam abiecit. Quintò qui ſine contacto ſolo Chriſti verbo viſum recepit. Sed apud M. ſunt duo, & neuter nominatur, neuter mendicare dicitur, neuter veſtem ſeu pallium abiecit, virtuſque oculos Ieſus tetigit. Sextò miraculum de quo R. factum eſt ipſo egreſſu Chriſti ab vrbe Iericho, vt oſtendunt verba R. Cùmque egrederetur ab vrbe Iericho ac diſcipuli eius & turba copioſa, filius Timæi, &c. Ergo in ipſo egreſſu. Sed miraculum de quo M. factum eſt poſt egreſſum, vt veriſimile eſt per verba M. qui primò mentionem facit digreſſus Ieſu è Iericho, deinde quod cum & diſcipulos eius ſequuta eſt turba multa. Tertio demùm loco narrat ſequutum miraculum duorum cæcorum. Et inuocato Euthymium Zigabonum antiquum auctorem Græcum M. 21. ad fin. (vbi apud Græcos eſt c. 44. M.) ita expreſsè tenuiſſe: videlicet tres diuerſas eſſe hiſtorias, & quatuor cæcos illumidatos. Ita etiam oouiſſimè tenet Oſian. in ſua Harmonia, & in annotat. lib. 3. cap. 14. vbi ait, quod apud M. duo illi cæci dicuntur audiuiſſe Ieſum tranſeuntem per viam: & ſic poſtquam iam exierat Iericho: ſed apud R. cæcus ille *παρεδρὸς* dicitur audiuiſſe Ieſum egredientem, & ſic oondum peoitus egreſſum, quemadmodũ Dialectici, quinetiam Iutiſconſulti in l. arboribus. §. de illo glo in verb. amittit ff. de vſufru. Bald. in l. cùm proponas C. de nautic. fœn. & in tract. ſtatutor. verb. accedere Alex. conſ. 194. (vbi in annotat. tertij lib. 6. dicunt aliud eſſe exire, ſeu actum excundi: & aliud exiuiſſe.

In ſeptuageſimamquartam partem.

I. 12.

3. *Maria*) Certum eſt hanc vnctionem aliam eſſe ab ea quæ facta eſt die Mercurij ſequenti, de qua inf. par 94. M.26.R.14. Hæc enim facta eſt in domo Marthæ & Lazari, à Maria, & in pedes: Illa verò facta eſt in domo Simonis leproſi, à muliere ἀνώνυμε, in caput Ieſu. In iſta Iudas non abiit ad ſcribas & Phariſæos: ſed poſt illâ ſtatim ad eos abiit. Nimis ergo errant qui has cõfundunt, vt Beda hîc in homilia. Addens etiam factam à Maria Magdalena, qui eſt alius error: quia Magdalena non erat Bethaniæ, nec ſoror Lazari, ſed è Galilæa, vt ſup. diximus. Anno 1562. durante graui obſidione, ſubque ſtrepitu Bumbardarum Anneliis hanc Collationem componens, monitus fui ab egregio doctóque iuuene, hoſpitis meæ filio, *Nardo mystica* potabilem eſſe, & ita interpretabatur tanquam ex nouo ſuo inuento verbum *mystice*, citans Hotatium & quoſdam Græcos, qui mihi fidem non fecerunt. Non ſunt etiam hæc aromatica conuenientia, nec ſalubria potui, niſi forte quandoque in medicina. Conſului Medicos Dioſcoridum lib. 1. cap. 71. Panl. Æginetam lib. 7. qui non meminerunt de potabili, nec vllus alius bonus auctor: tamen biennio poſt inueni Bezam, I.12.3. & R 14.3. eouam hanc opinionem ferè amplecti, & vbique vetrere, Nardi liquidæ, quaſi potabilis: quod eſt contra text. Euangelij, vbi legitur, *mystice*, quod ſignificat ſpicatæ: ideo placet opinio veterum verúſque verſio. Adde Plin. lib. 12. ca. 55. Polyb. loquens de luxu Antiochi Epiphanis, qui ſolebat præcipuos amicos occurrentes conſperſione odorum conſternatos & ferè exanimes reddere, inter multa pretioſa vnguenta ponit Natdinum. Beda hîc in homilia, ſic ait, Nardus frutex aromatica, grani, craſſa radice, breui, nigra, cuius cacumina in criſtas ſe ſparguni. Pigmentarij Nardi ſpicaa & ſolia celebrant. R. nardi ſpicati: quia non ſolùm de radice nardi, ſed etiam ſpicarum & aliorum adiectione fit vnguentum de nardo, in vnguentis ptincipale. Reliqua apud Plin. lib. 12.

In ſeptuageſimamquintam partem.

I. 12.

14. *Aſellum*) Non ſedit Ieſus ſupet Aſinam, ſed tantùm ſupet Aſellum, vt teſtantur Prophetæ & trea Euangeliſtæ R. L. I. At M. circa hoc indiſcriminatim loquitur: & ſic ſecundum alios debet intelligi: ita etiam tenet hîc Do. Mattin. Bucetus,

M. 21.

9. *Hoſanna filio*) Etiam docti non parum errarunt facientes verba, filio Dauid, regi à verbo, Hoſanna, quaſi turba orater pro Chriſto, & eius ſalute & ptogreſſu. Et vſque adeo ſerpſit error vt in Pſalm. 118. quem etiam ira Gallicè verterunt, vt oratio fiat ad Deum pro ipſo Chriſto: quod eſt valde abſurdum, & in opinionem Rabbinorum Iudaicorum, quam Arrius exagitauit, tecidit: quòd Chriſtus non ſit Deus, nec coæternus, nec coæqualis patri. Et tamen ira diſertè poſt alios ſenſit. Martin. Bucer. hîc Ioannes Hentenius reprehendens auctorem ſuum Zigabonum, tanquam ignarum Hebraiſmi, & ait ſenſum eſſe, ſaluum fac obſecro filium Dauid. Alij ita ſermonem temperant, vt neſciarut an velint otari pro Chriſto, an verò pro regno Chriſti, quod eſt Eccleſia. Atqui Chriſtus iam declaratus erat filius Dei & ſaluator mundi. I.4.43 & 11. & quod ipſe erat reſurrectio & vita: recens erat miraculum, recens erat profeſſio illius fidei & miraculi, cuius præcipuè contemplatione turba obuiam ei venit. I. 12. 17. 18. Puto ergo ſenſum eſſe, quod turba hæc, præſertim à Spiritu ſancto inſpirata, non otabat pro Chriſto vt ſaluaretur à Deo patre, ſed ipſum Chriſtum otabat, vt ipſe tanquam ſaluator ſaluatet eos. Dicebant ergo filio Dauid, Hoſanna, id eſt, agnoſcebant hunc filium Dauid, verumetiam verum ſaluatorem, cùmque otabant vt ipſos ſaluaret. Hic mihi videtur genuinus ſenſus: cuius etiam me monuit vir pius & doctus Do. Ludouicus Querculus Hebtaicarum literarum Profeſſor, & in ſuptemo Senatu Aduocatus, collegiique Turonenſis præfectus.

In ſeptuageſimamſeptimam partem.

I. 12.

20. *Græci*) Hos Græcos contendit Caluin eſſe Iudæos ex prouinciis venientes. Vetius mihi videtur fuiſſe Gentiles, qui veniebant ad adorandum in Templo: vt latè teſtatur Ioſephus. Sed melior teſtis L. Actor. 8. Quid? quod ipſe Chriſtus dixit, domus mea domus precationis vocabitur omnibus Gentibus. R. 11. 17. Ergo etiam Gentes vocabantur ad ibi precandum. Huc etiam conuenit phraſis verborum Ioanois Euangeliſtæ: ita etiam ſentit Martinus Bucerus Ioan. 12. ſectione 3.

In octogeſimamprimam partem.

HÆc exempla Mar. 11. R. 11. 23. Parabolæ ſunt denotantes certitudinem fidei, id eſt, verbi ſeu promiſſi diuini: non autem quod quis in phantaſia ſua cogitaueiit, vel ſibi perſuaſerit, vt ſtulti Monachi & Anachoretæ in vita Patrum. Verbum Dei dicit, ego te reſuſcitabo: contra Diabolus, putorem marcidi corporis oſtendit, cui reſpondeodum eſt, etiam ſi maior appareret corruptio, tamen verbum Dei verum futurum. Fides enim ex verbo Dei eſt: nihil enim eſt fidei, niſi quod ex verbo Dei proficiſcitur: quod tam certum eſt & ineffabile, vt etiam ſi illapſus corruat orbis, fiat tamen. Cœlum & terra tranſibunt, ſed non verbum Dei. Hac de re latius alibi dixi: aliquid de hoc tangit Hentic. Bullingerus commentarior. in M. lib. 7. cap. 7.

In octogeſimamſeptimam partem.

R. 11.

34. *Non es longè*) Quum enim ptobè teneter ſumma capita Legis, tantum ei ſupeterat cognoſcere Chriſtum, & eius beneficium.

In nonageſimamprimam partem.

M. 23.

23. *Fidem*) Hîc fides non accipitur proſpe & fiducia in Deum, per meritum Chriſti: ſed pro obſetuantia conuentorum, & fidelitate mutua; quæ eſt pars potiſſima legis.

In nonageſimamquintam partem.

NOtandum triplicem fuiſſe Cœnam: Primam myſticam Moſaïcam, quæ quotannis per familias fiebat decimaquarta Luna primi menſis inter

duas veſperas, id eſt, ſole occidente, & antequam priusoccidiſſet. Exod. 12. Hanc fecit Chriſtus vnà cum hoſpite ſuo & eius familia, quia vnicum tantùm Paſcha fieri oportebat in vna domo vel familia. Ideo hæc noo erat ad ſaturandum: ſed tantùm cęremoniæ cauſa, a ſtantibus præcinctis, &c. Quo facto, hoſpes Ieſu cum ſuis diſceſſit ad cœnam ſuam ordinariam, veſcendi cauſa. Chriſtus autem in eodem cœnaculo remanſit, vbi Petrus & Ioannes neceſſaria parauerant. Hac cœna peracta, quæ ſumebatur non à ſtantibus, ſed à ſedentibus & diſcumbentibus, ſurrexit Chriſtus, & poſitis veſtibus, lauit pedes diſcipulorum ſuorum, ad finem eiuſdem cœnæ, ſacroſanctam Cœnam corporis & ſanguinis ſui inſtituit: vt alibi pleuius dixi.

M. 26. 26 R. 14. 22. *Hoc eſt corpus meum.*) Anno 1553. & 1554. Tubingæ, cum principalibus Miniſtris & Stukardiæ, coram ipſo Ioanne Brentio, hoc vltis iniuriis pacificè, cum omni honeſtatis decoro diſſerui & docui, hæc verba, *Hoc eſt corpus meum*, ooo eſſe oiordicus & per ſe, Iudaico more, accipienda: ſed iunctis aliis verbis totius Euangelij, quod vnicum eſt, quamuis à quatuor ſcriptum, præſertim verbis M. 26. 27. 28. de poculo & ſanguine: vocat enim ſanguinem ſuum, qui eſt noui Teſtamenti, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum, non ergo apud M. dicitur, *Hic eſt ſanguis meus*, ſimpliciter per ſe abſolutè: ſed ſub expreſſa contemplatione noui Teſtamenti, & ſub expreſſa relatione ad effuſionem pro peccatis. Ergo etiam per euodem M. prima pars Sacramenti, *Hoc eſt corpus meum*, debet intelligi ſub eadem ratione noui Teſtamenti, & ſub eadem ratione corporis mactandi pro peccatis. Et expreſſius L. 22. 19. non dicit ſimpliciter, & per ſe, *Hoc eſt corpus meum*, ſed addito, *quod pro vobis datur*; & ſic ſub contemplatiooe immolationis pro peccatis tunc mox futuræ, & ſemel tantùm factæ. Quod clarius apparet ex verſ. 20. ſeq. ibi, *Hoc poculum eſt nouum Teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis effunditur*: id eſt, mox, ſemel effundendus eſt. Ett enim ibi præſens, pro mox futuro. Iam ex his ſatis liquet eoiuis a ſophiſtica & ſuperſtitione monachali libero, quod ea vetha controuerſa Sacramenti non referuntur ad realem præſentiam ipſius corporis, ſicut nec ad realem præſentiam ſanguinis, ſeu potius cruoris extra corpus effuſi: ſed referuntur ad veritatem mactationis realis corporis Chriſti, & effuſionis ſanguinis eius ſemel factæ, cuius virtus & effectus à fidelibus in hoc Sacramento verè recipitur. Hoc etiam probat Ioannes Euangeliſta, cap. 6. vbi retigimus ſuprà par. 51. Et exponit Paulus fidelis interptes, 1. Corinth. 10. dicens: *Poculum benedictionis cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Panis quem frangimus, nónne communicatio corporis Chriſti eſt?* Id eſt, ſacrificij vnici expiatorij ſemel in cruce facti: alioquin, communio corporis vel præſentiæ corporalis humanitatis Chriſti per ſe, quid prodeſt? Certè ipſe Chriſtus ait de carne ſua, quod non prodeſt quicquam, I. 6. ſed immolata multùm prodeſt, I. 12. Et Paulus ait, quod ſi cognouimus Chriſtum ſecundum carnem, iam amplius non cognoſcimus: id eſt, ea promiſſio non prodeſt quiequam. Ergo nec præſentia corporalis per ſe: ipſe Chriſtus ait, quod non prodeſt quicqoam, ſed totum refertur ad veram immolationem corporis & ſanguinis ſui, quæ eſt palma & perfectio, Heb. 10. 14. Cùm ergò ſemel tantùm facta fuerit ea vltima, nec tepetatur, Chriſtus amplius non patitur: ſanguis eius non amplius extra corpus effunditur. Ergo in Sacramento iſto non eſt verum dicere, præſentem eſſe debere tealem ſanguinem Chriſti, ſeu potius cruorem extra corpus effuſum, ſed illius ſacrificij ſemel facti, virtutem & efficaciam, quam in hoc Sacramento recipimus. Quorſum ergo ſuperſtitio labris corporeis tangendi & recipiendi verum cruorem Chriſti extra corpus effuſum? Iam enim non amplius effunditur, ſemel tantùm effuſum eſt. Quæ ergo inſania négare hoc Sacramentum eſſe Sacramentum abſque tcali præſentia cruoris Chriſti, & abſque eiuſdem cruoris contactu, imò potu & hauſtu? Qui dm ſub erroribus Papatus ſactificulos & monachos magna deuotione egetunt & miſſia tuot, vix voquam poſſunt eam ſuperſtitionem deponere: vt exemplum dedit, imò ingenuè faſſus eſt Martinus Lutherus, dicens ſe tam diu cucullis bona fide ſeruiuiſſe, vt vix etiam viginti annos profeſſus Euangelium, poſſet imbibitos errores planè excutere: landans fœlicitatem iuuenum, qui nunquam eo impio eapiſtro alligati foerunt, & ſuper Magnificat expreſſè cooteodit, nolle ſibi, nec dictis, nec ſcriptis ſuis, & eooſequeoter nec clamoribus, & deteſtationibus, & exectationibus ſuis vllam fidem adhiberi, niſi vt minimo de Eccleſia, & inquantum expreſſo Dei verbo probantur. Dolendum eſt taio multos eſſe præpoſteros imitatotes Lutheri, vt potius reliquias ſuperſtitionis eius veteris amplectantur, quàm lucem & profeſſionem verbi Dei in dicto Cantico Magnificat, & multis aliis locis. Quorſum igitur de neceſſitate huius Sactamenti, exigere realem præſeotiam ipſius corporis Chriſti, imo eius realem eontactum & deglutionem. Certè iſtud non eſt de tatione, ſed contra rationem Sacramenti. Totum autem refector ad victimam illam ſemel tantum factam. Quum ergo non repetatur, quorſum præſentiam corporis realem tepeti? Non enim prodeſt quicquam per ſe, ſed propter immolationem ſemel conſummatam. Verè tamen in hoc Sacramento edimus verum corpus Chriſti, ſed non ſub ratiooe ſimplicis catoalis præſentiæ, imo ſub tatione illius immolationis ſemel tantum factæ: & verè bibimos ſanguinem Chriſti non ſub ratione præſentiæ carnalis per ſe, nec ſob ratione eruotis: ſed ſub ratione dlius victimæ, ſemel realiter & verè eonſummatæ. Nooeſt à Deo alius cibus, nec alius potus viuificus hominibus otdinatus, quam eato & ſanguis Chriſti: ſed intelligiur noo per ſe, nec per realem præſentiam aut permaoentiam, ſiue in Sacramento, ſiue alicubi, ſiue vbique, ſed per illam immolationem ſemel tantum factam & conſummatam: vt latè explicat I. cap. 6. vbi tetigimus ſup. part. 51. Paul. 1. Cor. 10. totum refert ad communiooem, ſcilicet virtutis illius ſacrificij. Cætetùm de noua præſentia carnali oihil ait, ſed potios eam excludit, excludendo nooato paſſionem, nouam mortem, nouam effuſionem ſanguinis Chriſti. Chriſtus non dixit, Accipite, maodueate corpus meum: ſed panem. Noo dixit, Bibite ſanguinem meum: ſed vinum, ſeu poculum, id eſt, vioum in eo contentum γενημα. Non dixit, Hoc eſt corpus meum tam latum & longum & profundum, vt corpus naiorale: ſed tantum dixit: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Et ſic hîc & I 6. toram mentionem carnis corporis & ſanguinis, refert ad dationem & immolationem ſemel faciendam & conſummatam in cruee, quæ nonquam poſtea repetitur: & ſic ad manducationem ſpiritualem io ea fide, & ad ſpecialem memoriam & profeſſionem huius fidei in ſacramento hîc inſtituto. Multos ex audiroribus meis, quinetiam quoſdam ex miniſtris mecum attraxi: iantom enim eooiendebam propter hanc corporalem præſentiam, ſiue præſentiæ realis, ſiue vbiquitatis, non eſſe Eccleſias, Euangelium Ieſu Chriſti & beneficium eius paſſionis amplexas, ſcindendas & diuidendas. Ita etiam eontentione feruente ferebam ad alias Acadæmias, & ad Principes Germaniæ proteſtantes, quorum aliqui ſcripſerunt mihi me verum dicere. Nooiſſimè vnus tanquam pro ttiarus obiecit

mihi dictum illud Pauli Ephe. 4. vt impleret omnia: cui respondi contra ipsum militare: non enim ibi agitur quod humanitas Christi, cœlum ascendens debeat implere omnia corpotaliter, sicut vinum implet vtrem vel dolium: sed quod per eius ascensionem in cœlos omnia impleta & verificata erant, quæ de eu fuerant scripta. Quædam alia non adeo necessaria prætereo: disputationum omnium illarum meatum exemplar ex eo tempore habuit Hentic. Bullinger. Cæterùm cùm etiam propter alias causas discedendum mihi fuit, adiui præcipuos ministros Ecclesiæ Tubingensis, qui sponte & ἀκροθιγῶς dextras societatis obtulerunt, dicentes, Quando Doctor CAROLVS MOLINÆVS orabit, orabit pro Ecclesia Tubingensi: & quando Ecclesia Tubingensis orabit pro Doctore CAROLO MOLINÆO: quod eum magna gratitudine accepi, & semper pro ea Ecclesia orauí.

A

B

L. 22.

19. *In mei recordationem.*) Paulus, 1. Corinth. 11. 25. 25. addit expressius statutum Christi, vt quotiescunque faciant, in memoriam eius faciant, id est, in memoriam mortis eius, id est, sacrificij illius propitiatorij vnici: addens quotiescunque edant ex hoc pane, & bibant ex hoc calice, mortem Domini annunciabunt, donec veniat, id est, vsque ad diem iudicij. Et sic Paulus iterum omnia refert ad participationem singularis illius & vnici sacrificij Christi. Et hîc Do. Hentic. Bulling. in homilia de Cœna Domini, impressa Tiguri anno 1564. ait, quod per hæc verba Pauli, Quotiescunque secetitis, ostenditur Ecclesiam non esse subiectam, nec certo loco, nec certo numero.

C

In nonagesimam sextam partem.

I. 14.

6. 13.) HÆc verba necessariò concludunt diuinitatem Iesu Christi, eúmque esse coæternum & consubstantialem Patri.

30. *Princeps.*) Homo etearus erat ptincepa huius mundi: Genes 1. 28. ibi, Replete terram, & subiicite, &c. Sed pet peccatum amisit principatum, occuparum à Satana frandulento & tyrannico victore. Qui enim hostem superat, accipit in suam potestatem omnia quæ hostis superati erant.

Quicquam.) Omnis homo mendax, vno Christo excepto, qui Diabolum vicit, fuísque meruit ventam & vitam æternam.

31. *Deligo.*) Id est, Vado ad mnttem crucis, sed ex obedieuria & charitate.

I. 15.

5. *Nihil.*) Scilicet, boni operis salutaris, Deo grati: non enim loquitur de peccatis, quæ sine ipso fiunt: sed nec loquitur de honestis operibus humanis, quanquam & hæc nec à piis, nec ab impiis, fieri possint sine generali omnipotentia Christi: de qua hîc non loquitur, sicut nec de honestis operibus Ethnicorum, qui carent Christo: latè Brentius, hîc, Homil. 33.

7. *Fiet vobis.*) Scilicet, in me manendo, & verba mea retinendo. Ad hos hæc promissio pertinet, qui petunt iuxta Dei voluntatem: non autem ad alios, nec ad alia.

23. *Patrem meum odit.*) Etiam si non noscat, etiam si putet se obsequium præstare Deo. I. 16. 2. Et sic ob id non habent excusationem post prædicatum Euangelium: etiam si non intelligant.

26. *Paracletus.*) ἀπὸ τῦ παρακαλῶ, παρακλήτωρ, significat enim magis aduocatum, patronum, auctorem causæ, quàm simplicem consolatorem. Græcè enim dicunt παρακλητὴν, consolator, παράκλησις, consolatorius.

I. 17.

19. *Sanctifico meipsum.*) Id est, segrego in hunc diuinum vsum, vt fiam sactificium pro peccatis eorum, tam Apostolorum, quàm totius Ecclesiæ.

Veritatem.) Id est, veram remissionem peccatorum & iustitiam recipiunt, quotquot credunt Euangelio meo.

20. *Sermonem meum.*) Non dicit consiliorum aut pattum: ergo nihil addendum verbis eorum, à Christo delectorum.

In nonagesimam octauam partem.

HIc incipit vera passio Christi ab eius tristitia & angore morifero, & sudore sanguineo, exciter octodecim horas durauit: quam in quatuordecim partes diuisa consultò, vt fideles videant & speculentur magnum omnis & pondus passionis & mortis Christi, à qua omnis eorum salus pender.

L. 22.

44. *Grumi.*) Doctissimus Philippus Melanthon in locis communibus, cap. de filio, sentit hunc sudorem fuisse similem guttis spissi & coneteti sanguinis: quod vox Græca, θρόμβοι, indicat. Quod si tantus dolor fuit in apptehensione, quantus fuit in ipso sensu, & in ipsa tortura crucis, vsque ad vltimam guttam vitium eius, cùm dixit consummatum est.

In nonagesimam nonam partem.

M. 26.

50. *Odalis.*) Non absque graui causa in hoc verbo mutaui vulgatã & omnium versionem: ἑταῖρε, quò vtitur M. non amicum, sed sodalem significat. Et si aliquantulum significat amicum, non significat amicum simpliciter, sed amicum sodalitatis, seu sodalitij: quemadmodum quandoque totum, sed non simpliciter, sed sodalitium seu societas sodalitatis: & in summa sodalem. Vetus interpres, quem cæteri sequuti sunt, non minus vertere putetat socie, quàm amice: sed vtrumque imperfectè, nec satis appositè, & κατὰ τὸ ῥῆμα, & κατὰ τὴν διάνοιαν, nisi adiecta qualitate sodalitatis: puta vertendo, socie sodalis, vel amice sodalis, breui periphrasi, supernacuatamen: quia sufficit vnica vox, sodalis, quæ & secundum τὸ ῥῆμα, & secundum διάνοιαν, idem plenè & propriè significat, quod dicto, ἑταῖρε, qua vsus est. M. Quod etiam probat series integra historiæ, & verborum quatuor Euangelistarum. Pater. M. 26. 47. ibi, Iudas vnus ex Duodecim. Idem R. 14. 43. L. 22. 47. I. 13. 18. 28. Vbi paret Iudam fuisse tum etiam eadem nocte, de sodalitio Christi, & de collegio duodecim Apostolorum verùm sodalem & conuiuam: quãuis non esset amicus. Potest enim esse sodalis, qui non est amicus: sicut & in lingua Græca ἑταῖρος, qui non est φίλος. Constat ergo Iudam verum sodalem & conuinam fuisse, non tamen amicum: reliqui verò Apostoli erant tunc non solùm sodales, vt Iudas, sed etiam amici, vt paret sup. parte 96. Iudas autem desierat amicus esse, saltem postquam quibuscunque officiis & admonitionibus Christi, ab inimicitia conuerti noluit: sed obstinatus ad illam exequendam abiit. I. 13. 27. 30. Et postquam eum sic digressum Iesus declarauit eum esse filium perditionis I. 17. 12. Et ut-

D

E

hilominus adhuc erat vnus de ſodalitio duodecim M.26.46.R.14.43.L.22.47. Neceſſe ergo habui vertere ſodalis tum ex probitate verbi, tum ex mente & veritate hiſtoriæ: nec potui ponere nec relinquere amice, niſi contra propriam ſignificationem verbi Euangeliſtæ, & contra veritatem & mentem hiſtoriæ. Primus omnium Guliel. Budæus noſter hoc ſcitè detexit in 2. annot. in π. in L. vlt. de colleg. illicit. & corpor. lib. 46. π. Tum Chriſtus ſcitiò loquitur & tam ſua propria ſignificatio conuenit, quàm impropria illa è vulgari more ſumpta diſconuenit. Non enim Iudas erat amicus: ſed hoſtis. Et inſuper reiectus à Deo, & ab ipſo mediatore Chriſto, perditus & reprobatus declaratur, vt iam amplius conuerti non poſſet, quandocunque pœnitens rediſſet ad Chriſtum, ad quem deſietat vocari à Deo. Ideo vt potui alibi ſequi communem: noo potui hîc. Ita etiam vertendum & emendandum cenſuit Budæus, Græcæ, Latinæque linguarum ſcientiſſimus. Nec obſtat quod ſuper. M. 20. 13. vulgatam ſequutus ſum in eodem verbo Græco, ἑταῖρε, quia ibi illic neque ioimicus erat neque ſodalis, ſed potius vulgaris amicus: & ſic iuſtè retinui vulgatem modum loquendi. Nec etiam obſtat quod ſuprà M. 22. 12. in eadem dictione Græca ſequutus ſum communem: quia illc etiam ſi temerè ſine veſte nuptiali nuptias ingreſſus, nondum tamen erat admiſſus, nec comitua, nec ſodalis: ſed ſtatim turpiter iectus. Tamen aliud noo impedit imptopriam verbi Græci ſignificationem ibi retineri: quia etiam quos contemptim alloquimur amicos vocamus: ſed non fuit tam iuſta cauſa hanc imptoprietatem retinendi hîc. Minus obſtat quod communem ſequutus ſum L. 14. 10. erat enim neceſſe, quia ibi eſt verbũ Græcum φίλε nec potuit aliter verti, quàm amice, & κατὰ τὸ ῥῆτον, & κατὰ τὸν διαλεκτον.

A vniuerſo conſilio Iudæorum, qui vnanimiter duxerunt illum ad Pilatum eacquendum.

L. 22.

51. *Sanauit.*) Hîc appatet Sophiſtas grauiter erraſſe, ſcribentes Chriſtum nunquam dediſſe ſaoitatem corporalem ſine ſpirituali.

52. *Magiſtratus.*) Iſti Magiſtratus templi non ſpectabant ad curam Scribatum & Phariſæorum, vt infrà Act. 4. 1. & apud Ioſephum. Ideo Chriſtus captus fuit ſola auctoritate tyrannica Pontificum & Seniotum Iudæotum, & ab illis prius bis damnatus, quàm ducetetur ad Pilatum exequendus.

M. 26.

Reus eſt mortis) Apparet Ieſum profunda nocte fuiſſe morte condemnatum in domo & conſilio Caiphæ. M. 26 66. quò Annas ſtatim cum miſerat vinctum. I. 18. 14.

67. *Colaphos.*), Beza hîc, & R. 14. 65. vertit, *bacillis eum cæciderunt*: quia putat eos miniſtros fuiſſe apparitores præſidis Pilati, qui gerunt bacillos ſeu ſciplones: & erat Homerum in locis valde remotis. Sed errat in hiſtoria, quia Chriſtus non fuit comprehenſus à miniſtris Pilati: alioquin ſtatim ad eum ductus fuiſſet: ſed fuit comprehenſus à miniſtris Pontificum & Seniorum tantùm: vt etiam palàm teſtabantur Pilatus, dicens, Gens tua & Pontifices tui tradiderunt te mihi, quid feciſti? I. 18. 33. Retinenda ergo fuit communis verſio.

In centeſimam partem.

L. 22.

71. Q*uid adhuc.*) Hæc eſt ſecunda condemnatio Chriſti, facta ſummo diluculo in

In centeſimam quintam partem.

M. 27.

26. C*rucifigeretur.*) Ptima condemnatio facta per Pilatum, qui poſtea illam reuocare voluit.

In centeſimam ſeptimam partem.

I. 19.

16. C*rucifigeretur.*) Hîc Pilatus diu luctatus ad liberandum Ieſum, ſpioatum, conſpotum, illuſum, tandem magis ſolenniter cum condemnat circa hotam ſextam, veſtibus ſuis teinduium, eruce ſua onetatum: tandem facioorotoſorum facinotoſiſſimus.

In centeſimam decimam quartam partem.

M. 27.

62. P*oſtero die.*) Pontifices illi non curabant religionem Sabbathi, etiam ſi eſſet maximum Sabbaibum: ſed quemadmodum in paraſceue præcedenti ſetò ſtuſtrati fuerant ſua intemione, qua cupiebant membra Chriſti permiſceri com membris latronum: ſed Deus aliter prouidit: Pilatus nolutt eis dare cuſtodes de ſuis, permiſit vt ipſi apponerent ſuo arbitrio: ſed ipſi primi teſtes fuerunt ſuæ teſurrectionis, pecunia tamen ab illis cottupti.

In centeſimam decimam quintam partem.

M. 28.

1. L*ꝟeſceret.*) Multis viſum eſt M. ſibiipſi contradicere, coniungendo veſperam & crepuſculum matutinum ſimul, & inſuper contradicere R. ſcribenti fuiſſe poſt diem Sabbathi tranſactum. Sed M. dicit actum fuiſſe veſpere & mane primi Sabbathorum. Concordia facilis eſt & nota intelligentibus hiſtoriam, vſum, & cæremonias Iudæorum, quibus dies incipiebat veſperi, & finiebatur in veſpera diei ſequentis Geneſ. 1. 5. 8. 13. 19. 23. 31. Tum eorum dialecto & vſu loquendi, Sabbathum in ſingulari ſumitur pro vnò tantùm die, videlicet, ſeptimo & vltimo hebdomadæ: ſed Sabbatha, numero plurali, plures dies non ſemper feſtos ſignificabant: quoniam in magnis feſtis habentibus octauas, vt Paſchæ & Tabernaculorum, ſex intermedij dies inter feſtum & diem octauum, vocabantur Sabbatha: quamuis enim non præciſam haberent ceſſationem operum, tamen erant in reuerentia, & primos illorum ſex dictum vocabantur prima Sabbathorum, & ſecundus, ſecunda Sabbarborum, & ſic de aliis vſque ad octauum, quod erat magnum & duplex Sabbathum: ideo vocabatur Sabbathum in ſingulari, ſicut Sabbathum præcedens, vel dies vltima hebdomadæ præcedentis. Atque ita veniente veſpera diei, quo Chriſti corpus iacebat in ſepulchro, dies illa cæremonialis, quæ erat magnum & duplex Sabbathum finiebatur: incœperat enim à veſpera diei naturalis præcedentis. Et eſt hoc quod R. 16. 2. ait, quod Sabbathum tranſiret, vtendo nomine ſingulari. Et quod L. 24. 1. de ea-

dem die loquentes, dicunt, quod erat dies prima Sabbathorum, vtendo nomine plurali. Itaque quod M. iungit veſperam & mane primi diei Sabbathorum, optimè conuenit cum cæteris Euangeliſtis, & ei quod ipſimet intendit ſignificare: tantùm abeſt vt ſibimetipſi repugnet. vult enim dicere (id quod tuoc ex modo loquendi Iudæorum, eotùmque cæremoniis in tota Palæſtina, vbicunque Iudæi habebant ſynagogas, facilius erat intelligere per breuia verba M. quàm longam noſtram paraphraſim) videlicet, quod mulieres illæ, quandiu durabat Sabbathum, iuerunt, ceſſantes, ab omni opere iuxta præceptum: vt etiam ait L. 23. in fi. Sed eo tranſacto, boe fuit ſtatim à veſpera diei naturalis, ſtatim profectæ ſunt emenda & præparanda aromata, vt ait R. 16. 2. Atque ita ex tonc ſeſe præpararunt, vtirent B ad ſepulchrum, vt ait M. 18. 5. quanquam non fuerint in ipſo itioere, niſi tempore matutino eiuſdem diei: vt ſcribunt & optimè concordant M. R. L. I. Quinetiam communis eſt modus loquendi, de eo qui ſe ſub veſpetam præpatat vt etas mane proficiſcatur ruti, dicere ab illa veſpera ille rus proficiſcitur, quamuis iter noo ingrediatur, niſi nocte tranſacta: vt etiam appatet M. 28. 7. ibi, Ecce præcedit vos in Galilæam, id eſt, breui præcedet: quamuis nondum ſit in actu eundi. Nulla igitur contrarietas, ſed clatiſſima conſonantia inter Euangeliſtas. Quod antem prima facie contradicere videntur in hoc, quod M. 28. 8. & L. 24. 9. Scribunt dictas mulieres eadem die C nuntiaſſe reſurrectionem Domini vndecim Apoſtolis & aliis diſcipulis. At R. 16. 8. ſcribit eas nemini quicquam dixiſſe: facilè eſt concordare. Quod enim ait L. verum eſt quandiu durauit metus & ſtupor, quo mulieres correptæ erant, ſed mox ſuperueniens Ieſus, apparuit eis viuus, & omnem metum eis ademit, vt ait M. 28. 9. 10. Et tunc reſurrectionem anountiarunt L. 24. 22. 23.

R. 16.

1. *Præteriſſet.*) Hæc fuit ab ipſa veſpera ſeptimi naturalis diei, qua finitum erat Sabbathum, tunc erat duplex. Rabbini enim Iudæorum vniuerſi Sabbathum Paſchæ, quod ſecundum Legem D Moſis obuenerat die præcedenti, qua Chriſtus damnatus & crucifixus fuit vnà cum Sabbatho ordinario diei ſeptimæ, ex traditione ſua, poſt reditum à captiuitate Babylonica facta, quando contingebat diem Paſchæ venire pridie Sabbathi ordinarij, prout tunc contigerat.

In centeſimam vigeſimam tertiam partem.

I. 21.

16 P*aſce oues meas.*) Valde ridiculum eſt quod Papiſtæ conati ſuot hinc funda- Are prætenſum primatum Petri. Cordatiores enim eorum diſſimulando negarunt, vt Perrus Maioris, qui M. 16. ſcribit ibi non probari primatum, ſed hîc. I. 20. 15. vbi ait ſe ſcripturum: & tamen reliquit locum vacuum, vt pote deficiente materia. Ponderant Petrum ter interrogatum, An amarer Ieſum, trahunt ad examen & præpatationem primatus. Sed falſum: triplex enim negatio Petri, triplicem exigebat confeſſionem, præſertim vt oſtenderet quàm magna fidei & charitatis petſectio ab omnibus miniſtris Eccleſiæ etiam infimis exigitur: vt antiqui Doctotes hîc expoount, præſertim Auguſtin. dicens: Si me amas, id eſt, ſi abtenuntias teipſum, ſi animam tuam ponis pro mea doctrina, ſi reliois omnem aliam dignitatem vel profeſſiooem, nec aliud amas præ me: & conſequenter non tradis nec doces aliud à mea doctrina, tum Paſce, id eſt, Doce, prædica, exhortare, antecede pro bona exempla, & non per dominationem vel misgiſterium. Chriſtus non intendebat dare Petro certum ius, honorem vel priuilegium vltra vel præter alios Apoſtolos: ſed intendebat illi iniungere vnum onus, & præceptum præciſum, commuoe omnibus conciliatoribus & miniſtris Eccleſiæ, qui etiam patiter admonentur, onerantur, obligantur in perſona Petri. Præterea tum non erant oiſi tres alij Apoſtoli, Thomas Didymus, & duo filij Zebedæi, longe à Hieroſolymis, vtpote ſuper littore maris Tyberiadis, omnibus aliis Apoſtolis abſentibus. Quod ſi Dominus voluiſſet Petrum per hæc verba inſtituere magiſtrum, capur, vel dominum, aut miniſtrum vniuerſalem omnium Apoſtolorum, & totius Eccleſiæ (vt mentiuntur adulatores Paparum) hoc Ieſus non feciſſet elam, & in abſentia maioris partis, & ferè omnium aliorum Apoſtolotum. Deinde Ieſus non dixiſſet Petro, paſce agnos meos, oues meas: ſed ei dixiſſet, paſce tuos agnos, tuas oues. Quod non fecit, ſed oppoſitum: indicans Petrum, & conſequenter omnem alium paſtorem vel miniſtrum, merum eſſe famulum, vt non dominum gregis alieni. Prætetea Dominus, qui eſt veritas immutabi- non cortexiſſet tria diſtincta placita, per ſe diuerſis locis, & temporibus prolata contra Papatum, in præſentia etiam omnium Apoſtolorum, ad hoc vocatorum: de quibus dixi in tracta. contra abuſus glo. 15. aum. 125. Saltem non reuocaſſet ea vnico verbo, niſi vocatis & admonitis aliis Apoſtolis. Notanda ſunt etiam verba Græca, quibus hîc vtitur Ioannes, quæ non ſignificant ſimpliciter paſcere, vel deducere ad paſcua: ſed cuiam & ſollicitudinem efficacem, vt molliter, ſuauiter, & ſine peticulo paſcantur oues, nihilque eis deſit: tantum abeſt vt miniſter vel epiſcopus negotiatt, vel in præeminentiam elenari poſſit, vt hoc ſit ei diſtrictè prohibitum: & ſi facist, vocator & pronantiatur per os Domini non Paſtor, ſed mercenarius, fur, latro, lopus. I 10.

E

LECTORI.

MAGNVM Auctori contigit periculum, ſub finem huius editionis, correpto citò ſeuo ἀδηφαγίᾳ morbo, quo neque noctes neque dies quieſcere poterat, nec legere quidem intra menſem: quo factum eſt, vt multæ annotationes in fine huius operis deſiderentur: & plures deſiderari fuiſſent, niſi filius eius primogenitus & vnicus, nihil officij, die, noctéque erga ſexagenarium patrem obmiſiſſet: non ſolùm curans eius valetudinem, ſed etiam recolligens omnia eius ſcripta & aduerſaria; & ſenis, & infirmi patris partes ſuperans in corrigendis formis typographicis: ſed non omnes annotationes illas è latebris eruere & in lucem producere potuit propter acerbitatem morbi paterni. Itaque boni conſule, quod ſedulò fidelitérque factum eſt, & editum in gloriam Dei & vſum Eccleſiæ ſuæ, quam Deus optimus Pater noſter amplificare, multiplicare & ſeruare dignetur, & omnes qui ei operam adhibent: fæliciter vale. Gratia & pax Domini noſtri Ieſu Chriſti tecum.

LA DEFFENSE
DE MESSIRE
CHARLES DV MOLIN,
ANCIEN DOCTEVR,
ET AVTRES GENS DE SCAVOIR ET PIETE',
contre les calomnies des Caluiniſtes, & Miniſtres de leur ſecte, abus, vſurpations, & erreurs d'iceux.

Par Maiſtre SIMON CHALLVDRE, *Profeſſeur des Saincles Lettres.*

SI iamais y eut orgueil conjoint auec ambition, auarice & cupidité, inſatiable de tout ſubjuguer : Il ſe demonſtre tres-debordement auiourd'huy és Miniſtres & Conſiſtoires de ladite tres-pernicieuſe ſecte eſpanduë en France, en laquelle elle s'efforce non ſeulement nicher, mais auſſi regner auec vſurpation de toute puiſſance Eccleſiaſtique, ſuppreſſion & irriſion de toute puiſſance ordinaire, & du premier & plus opulent Eſtat de France, & auec imperieuſe domination ſur la police, ſur la Iuſtice, ſur les bourſes & facultez, & ſur les Forces : & ſans aucune vocation que d'eux meſmes. * Pluſieurs gens doctes ayans la cognoiſſance & crainte de Dieu, penſoient d'entrée que fuſſiez venus pour leur ayder a deniéſer le peuple de pluſieurs erreurs groſſieres, & inueterées, pour plus facilement & ſans rumulte & ſedition paruenir à vne bonne & tranquille reformation Eccleſiaſtique, ſans deſtruire l'eſtat & vocation ordinaire : mais ſeulement en eſmendant, & reſtituant les choſes à leur premiere integrité & pureté, tant en la doctrine, que és meurs, iceux tous, deceus par voſtre hypocriſie fardée d'apparente humilité & ſimplicité, penſoient que ſuiuiſſiez la regle de S. Paul, & de ſes diſciples, contens de viures & veſtures, & pluſtoſt trauaillier de vos mains, que de greuer les Egliſes. Nuls ne penſoient, (& d'entrée, n'euſſent iamais penſé) que fuſſiez venus pour eſmouuoir le Royaume à ſeditions & guerres ciuiles, pour mieux peſcher en eauë trouble, ny pour tout racler, tuer, renuerſer, & mettre ſoos vus pieds, ny pour fouiller aux bourſes, & eſpuiſer les finances de la France, & les forces. * Ainſi maſquez, combien que fuſſiez loups rauiſſants, couuerts de peaux de brebis, comme a predit Ieſus-Chriſt, vous auez en moins de trois ans par tout ce grand Royaume, plus vſurpé & acquis d'auctorité de richeſſes, de Temples, & Conſiſtoires, & domination ſur les conſciences, ſur les bourſes, & ſur les forces que ne feir oncques l'ancien Clergé Romain auec ſon antique ſobrieté & bonne diſcipline, par l'eſpace de plus de trois cens ans en l'Italie ſeulement. * Vous vous eſtes incontinent par grand artifice, pourpenſé & deliberé à Geneue, (ſource de voſtre ſecte, & de tous ces maux) repreſentez, non ſeulement à la ſimple indocte populace, tant par villes que par champs : mais auſſi preſque à toute la nobleſſe, comme Anges de lumiere, par l'oppoſite comparaiſon de pluſieurs indoctes Eccleſiaſtiques, obſtinez à ſouſtenir & retenir aucuns inueterez erreurs, ſi groſſiers que les femmes & enfans s'en peuuent mocquer. * Vous auez pour augmenter & entretenir voſtre vſurpée auctorité, ſi cauteleuſement negocié de ladite beſtiſe, & obſtination ridicule, que és lieux, où par voſdits Conſiſtoires vous vous eſtes fait obeyr, vous auez fait chaſſer par les Nobles, couquis à voſtre deuotion, tous ceux qui auec vie honneſte & reuerance, auoient le ſçauoir pour iuger, & deſcouurir voſtre fard, & illuſion, & conuaincre vn ſeul de vos erreurs, & hereſies : & au contraire auez laiſſé & enduré tous les ſimples Prebſtres, de vie contemptible, & de nul ſçauoir : pour à la comparaiſon d'iceux faire accroire qu'eſtes Anges de lumiere, infallibles, & irreprehenſibles : & que tous ceux qui ne ſont de voſtre ſecte ſont manifeſtes idolatres, ſans aucun ſçauoir, que de ſophiſtiquerie & illuſion diabolique, ou qu'ils ſont Epicuriens & Anabapriſtes. * Et à ceſte fin auez publiquement dogmatiſé & ſomé par tout, ce nouueau article de voſtre foy, qu'il fault eſtre papiſte ou huguenot : vous tenez deſia les papiſtes non ſeulement : pour deſconfits par vous ſeuls, mais auſſi pour ridicules : au teſte voulez que tous ceux qui diſſentent d'aucune ceremonie ou opinion papale ſoient reputez de voſtre ſecte, pour icelle augmenter. Et de fait vous exigez qu'ils faſſent expreſſe profeſſion de voſtre ſecte : ou qu'ils ſoient du tout papaux : car vous n'ignorez que les gens doctes ne les peuuent endurer, & ainſi qu'ils ſeront battus & bannis des deux coſtez, s'ils ne ſe ſubmettét entierement à vous, comme vos brebis, & leur pro-

Roſe des Caluiniſtes Conſiſtoriaux.

P. Viret en ſon interim Dialog. 3. ſect. 27.

poſez vos catechiſmes, & ordonnances de Geneue, & vos nouueaux Synodes, & puur les contraindre à eux y ſouſmettre, & s'ils ne le font, vous les declarez excommuniez, heretiques & ſchiſmatiques, ſuiuant vn autre article de voſtre foy arreſté en tous vns Synodes, (que contra les Edicts du Roy, auez faits & multipliez en ce Royaume, aux deſpens & à la ſouſle des ſubiects du Roy) où vous auez ſouſiouts decreté & arreſté qu'il faut croire & tenir pour article

Recours à voſtre Synode tenu à Paris le 28 May l'an 559.

8 de foy, que quiconque reſiſte à l'vn des decrets de voſdits Synodes, ou à l'vn de vns Conſiſtoires, qu'il eſt rebelle à Dieu, & à ſon Egliſe, & doibt eſtre retranché & declaré tel, * Ainſi les premiers, qui ſont gens de ſçauoir & pieté (ſus nombrez) ont pluſtoſt cogneu voſtre hypocriſie, ambition, & mauuaiſe intention: auſſi ce ſont ceux ſur leſquels par conſpiration deliberée, vous vous eſtes principalement ruez.

Meſſire Charles du Molin ancien Docteur.

Et qu'il ne ſoit ainſi: qu'auez vous fait a ce ttes excellent, ancien & renommé Docteur Meſſire Charles du Molin, homme de vie honneſte, paiſible, & irreprehenſible, & de doctrine eminente? A quel droict? de quelle puiſſance, & auctorité? & pour laquelle de pluſieurs bõnes & auctorisées œuures par luy faictes, l'auez-vous publiquement en vos diaboliques Conſiſtoires calomnié, denigré, condamné: & en vos bauues chaiſes peſtilentes, excommunié, declaré heretique, ſchiſmatique, & anathemiſé auec toute ſa noble maiſon & famille, & tous ceux qui y hantent & frequentent? menacé, intimidé, excommunié, tous ſes Imprimeurs, & qui ont, ou vendent

9 de ſes liures. * Et ce de par l'auctorité de vos Conſiſtoires (que fauſſement vous appellez l'Egliſe) és

Beze en ſa confeſſion, poinct 5. article 43 Caluin liu 4. chap. 12. ſect. 2 de fo inſtitut.

faulxbours de Meaux, à Bryconterobert, à Orleans, à Hooden à Gallardon, à Ablis, & par tout où par voſtre audace vſurpatoire & intolerable auez contre les Edicts du Roy, & Arreſts de la Souueraine Cour de Parlement, erigé, eſtably, & aſſis vos Conſiſtoirees non ſubiects du Roy, ny à aucun Magiſtrat, Eccleſiaſtique, ou ciuil: briefa nul, ſinon au Conſiſtoiree de Geneue (ſource de toutes ces meſchanceiez) que reconnoiſſez pour voſtre ſeul primuiſ, & ſouuetain patron, & ſuperieur. * Vous auez bien pis fait,

10 mais afin qu'il ne ſemble que ledit du Molin m'ait ſuſcité, ou que ie parle pour luy ſeul: ie veux premierement touchet ce que par voſtre meſchanceté maſquée de faoſſe religion, auez fait à pluſieurs autres: & par ce que le nombre m'en ſeroit infiny, &

Meſſire Iacques de Bourgongne.

que le temps m'eſt cher & court, ie n'en toucheré que deux ou trois. Meſſire Iacques de Bourgongne, Seigneur de Falaix, & de Breda en Flandres, homme de biens, de vertu, d'honneur, & d'ancienne Nobleſſe, couſin de l'Empereur, ſçauant & fidel, tel que ledit grand Empereur Charles cinquieſme le priſoit & aymoit, & ſe fioit en luy de toutes choſes, le ſouffrant ſon officier iuſques dedans ſa chambre, combien que ledit de Bourgongne fuſt notoirement de la confeſſion d'Auguſte: neantmoins ledit Empereur

11 en endutoit, pour la prud'hommie qu'il voyoit eſtre en luy, & luy peemettoit viore en ſa religion. * Tous ces geands biens, liberrez, & faueurs meſprisant ledit de Bourgongne, poor viure en vne Egliſe bien re-

Se retire en Allemaigne pour la liberté de ſa conſcience & Calum l'attire à Geneue.

formée, ayant à cette fin requis & obtenu congé de ſon Maiſtre, l'an 1545 s'en vint auec ſa femme & famille en Allemaigne dont Calum l'attira à Geneue, & luy dedia ſon Commentaire ſur la premiere epiſtre S. Paul aux Cotintbiens, ledit de Boutgongne

12 n'alloit à Geneue pour apprendre, mais pour y viure en paix à l'exercice de la puia religion, qu'il auoit appriſe de ces excellens Docteurs Philippes Melanchton, & Martin Bucee. * Mais ſi toſt qu'à la bonne foy il s'en fut declaré à Geneue, faiſant doubte de quelqoes poincts, qu'il y oüit preſcher, diſcordans à ce qu'il auoit bien apprins il fut deferé en leur Con-

A ſiſtoire, & par ce que promptement il ne ſa ſubmit pas à eux, & ne les voulut tenir pour ſes Maiſtres, & irreprehenſibles, & leur obiicioit la doctrine deſdits Melanchton & Bucer, demandoit ſolution aux paſ-

Eſt deferé & appellé au Conſiſtoire.

ſages de l'Eſcripture ſaincte y alleguez, & outre ſe ſeruoit d'vn ſçauant Medecin, eundamné au Conſiſtoire de Geneue, il fut declaré rebelle à l'Egliſe, non ſeulement excommunié, mais auſſi relegué bors la ville: & fut contrainct ne pouuant ſortir du psys pour l'hyuer, & indiſpoſition de ſa femme preſte d'accoucher, de s'en aller loger ſoubs vne haure roche & montagne vers Sauoye, ou ſa femme accoucha, & mourut de froidure des neiges, & grandes glaces, & d'ennuy: car elle n'eſtoit viſitée ne ſecoutue d'aucun de la ville de Geneue: car ceux qui y alloient eſtoient

B repotez excõmuniez. * Ledit de Bourgongne apres ſa 13
femme morte l'an 1555. ſe retira à Straſbourg, ou ie

Se retira à Straſbourg.

l'ay veu en vne leçon ſolemnelle, que ledit du Molin y faiſoit en grãd & notable auditoire: & y eſtoit auſſi de bonne memoire feu Pierre Martyr. Ceſte iniuſtice tiguent, & inhumanité plus que barbare fut tenuë à ce ttes-excellent & noble perſonnage: car ils diſoient que d'autant qu'il eſtoit plus grand & honoré, d'autant il le falloit traiter plus rudement, à ce que les moindres y prinſent exemple, & en fuſſent

14 plus forts intimidez. * Auſſi ils le pourſuiuent iuſques à Straſbourg, ou contre eux il eut la protection du Magiſtrat, & y mourut fort chreſtiennement & incontinent en l'an 1559. ledit Calum feiſt reimprimee ſondit commentaire ſur la 2. aux Cotinthiens où il

C effaca l'inſcription du nom dudit de Boutgongne, & d'antant qu'il l'auoit grandement loüé en la premiere edition il le denigre, & vitupere apres ſa mort la declarant excommunié, & n'auoit rien commun à ſon Egliſe, & dit que parce qu'il eſt contraint rayer ſon nom, & neantmoins par grande yronnie, il dit qu'il eſpargne l'honneur du deffunct en s'abſtenant de le nommer. Combien que par ce a demonſtré au doigt que c'eſt celuy auquel il auoit premierement dedié ledit commentaire, & au lieu dudit deffunct, il ſubrogue vn Gentil homme Italien auquel il donne ce qu'il oſte auec grande ignominie audit deffunct qui a receu leſdites pertes dommages & deſhonneur, non ſeulement en ſa vie, mais auſſi apres ſa mort, pour auoir fait cét honnent à la ville de Geneue, à

D l'inſtigation dudit Calum de la preferer à toutes au-
tres, & y porter tout ſon bien. * Icy i'en paſſeray grãd 14
nombre de telles, pour briéueté, & viendray à la France. L'an mil cinq cens ſoixante deux, au commencement de l'occupation de la ville d'Orleans, auez vous pas voulu excommunier & retranchet Mᵉ Pierre Perruelli homme tres docte & modeſta ſeulement pour auoir dit que la confeſſion d'Auguſte eſtoit bonne, & ſaincte? Car vous l'auez condamnée en vos Conſiſtoiras, & d'icelle & de ſes adherens eſtes ennemis mortels: enſemble des ſainctes Egliſes reformées en Allemaigne, ſoubs ladite ſaincte confeſſion d'Auguſte. * Et en l'an 1564. vous auez 15
bien eſté ſi hardis d'aſſaillir vn ancien Docteur en Theologie, fort renommé poor ſon eminent ſçaooir,

E & vie honneſte maiſtre Iehan de Sallignac, Prieur de Morées, où il enſeignoit purement & ſainctement la parole de Dieu, ſelon ſon office & vocation publique & approuuée de Docteur, & Prieur d'vn ancien Prieuré, à ceſte fin fondée & inſtituée, & ce iuſques dedans ſondit Prieuré, ou aptes qu'il vous auoit trop bien traitez, vous par grande ingratitude luy auez prohibé & defendu par l'auctorité de voſtre Conſiſtoire, de preſcher ou enſeigner la pstole de Dieu: combien que ne puiſſiez rien reprendre en ſa doctrine: mais ſeulement diſtes qu'il n'auoit point de vocation, & qu'il n'eſtoit appellé, ny enuoyé.

Ieau de Sallignac.

* Loy au contraire vous remonſtrant ſon auctorité 16

celebre de Docteur en Theologie, & ſon office & charge de Prieur: vous fuſtes ſi deprauez de dire, que cea deux vocations là eſtoient abuſiues, & ne valoient rien, & qu'il falloit qu'il fuſt appellé par le ſouuerain Conſiſtoire de Geneue, ou par les autres de France qui en dependent, apres auoir eſté catechiſé ſelon le catechiſme de Geneue, & l'auoir ſigné de ſa main, & fait le ſerment à voſtre doctrine ſelon les ordonnances de Geneue que monſtrates imptimées. Et quand il vous allegua pluſieurs paſſages de l'Eſcriture ſaincte clers & manifeſtes, vous luy diſtes qu'ila ne s'entendoient pas ainſi: & qu'il les falloit prendre & entendre ainſi que Caluin voſtre Maiſtre & pere les auoit interpretez, & non autrement. * Finablement vous vſaſtes de forces, luy amenant pluſieurs Gentilshommes ſeduits & gagnez à voſtre ſecte, par leſquels vous luy feiſtes dire, que s'il ne ſe deſiſtoit, il ne receuroit vn ſeul grain de dixme de ſon Prieuré, & ſi ne ſeroit en ſeureté de ſa perſonne, ny ſes liures: tellement qu'il fut contraint de s'en reuenir en ſon College de Marmouſtier à Paris, où il commença ſes doctes & ſainctes leçons ſur le Pſaultier: mais derechef auez trouué moyen de l'en interdire par voſtre enuie & faction. * Car vous dites qu'il n'appartient à autres qu'à vous de traicter de l'Eſcripture ſaincte: comme ſi en auiez ja depoſſedé toute la France, tous les Eueſques, Archeueſques, & Curez, toutes les Vniuerſitez, & tous les Docteors & gens doctes qui y ſont, & qui en ſont trop plus capables & experimentez, & qui en ont leur vocation legitime: & non pas vous qui n'auez en France aucune vocation, charge ne commiſſion Eccleſiaſtiqoe, ny ciuile, ny du Roy, ny d'aucun Parlement ou Magiſtrat, ny d'aucun corps ou Vniuerſité. Et neaotmoins vous entreprenez ſur tout, & en general, & eo particulier, & par voye de faict, comme appert par vos ſeditieux attemptatz. * Dont pour vous cnyder aucunement excuſer, vous dites à ceux qui ſe pleignent à vous de vos trop enotmes entrepriſes, que ſi les Eueſques, & Curez faiſoient leur deuoir, vous leur quitteriez, la place, comme ſi l'auiez ja occupée, & en fuſſiez iuſtemẽt ſaiſis: en quoy monſtrez voſtre bon & intention de vous ſaiſir vous ſeuls de tout l'eſtat, puiſſance, auctorité, & doctrine Eccleſiaſtique, & en deſecter tous autres: & au ſurplus vous mentez, car ſi toſt qu'il y a vn Curé qui a commancé à preſcher purement l'Euangile ſelon la charge, vocation, & deoir, vous y eſtes incontinent accourus, & l'auez de faict chaſſé, & deſtitué de ſa Cure, & de ſon auctorité, & l'auez priué de tout ſon reuenu vous mettants & ſubrogãts en ſon lieu, ou vn Miniſtre de vos mauldicts Conſiſtoires: diſant audu ſ ainſi par voſtre voye de fait deſtitué) qu'il n'a aucune vocation, qu'il ne luy appartient de ce faire. Ainſi le chaſſea: * comme auez fait à Iſſouldun en Berry, en Normandie, & alleurs, & les deſtituez, contraius de chercher autre moyen de viure, comme profanes contraints ſe faire ſeruiteurs en maiſons de Gentilshommes, à la priere meſme deſquels vous n'auez iamais peu eſtre induits à les receuoir, ny à les ſouffrir gaigoer leur vie à eſtre Maiſtre d'Eſcolle des petits enfans: * car par vos centures & excommunications vous intimidez tout le monde, ce que auez commun auec les Anabaptiſtes, qu'en ce enſuiuez: leſquels dient qu'il ne faut ouye qu'eux, & non autres, quant ores ils n'enſeigneroient que ce que leſdits Anabaptiſtes confeſſent eſtre vray, ſinon qu'ils fuſſent eſleus par leſdits Anabaptiſtes & fait le ſerment à leur ſecte. Car leſdits Anabaptiſtes, ſe diſent eux ſeuls eſtre & faire & conſtituer l'Egliſe: ainſi faites vous: c'eſt voſtre meſme & pareil but. Ce n'eſt pas ſeulement ſot les Curez, ce n'eſt pas ſeulement ſur les Prieurs & Docteurs, voulans bien & purement viure, enſeigner & eſcripre, que vous eſtes

Remontre ſon ancienne vocation de Docteur.

Ce nonobſtãt il eſt chaſſé par force de ſon Prieuré par leſdites ordonnances.

Orgueil & inhumanité des Caluiniſtes.

Vſurpation des Miniſtres conſiſtoriaux.

Ils depoſent les Curez qui preſchẽt l'Euangile.

Anabaptiſtes des Caluiniſtes.

ruex par voye de faict, vſans de commandemens & non de diſpute, vſans de force, non de raiſon ſans vouloir prendre en payement les textes meſmes euidens de l'Eſcripture ſaincte: mais c'eſt auſſi ſur les Eueſquea. * Car qu'auez vous fait auparauant quatre ans à Valence? non ſeulement ſur la ſimple populace: mais auſſi ſur l'eſtat public, & contre la dignité, puiſſance & auctorité Eccleſiaſtique, & ciuile, de l'Eueſque & Comte dudit lieu: & voire contre l'honneur & la vie, & l'eſtat de ce grand vertueux, & treſſçaoant perſonnage Meſſire Iehan de Montluc, Eueſque & Comte de Valence, lequel a eſté le premier des Prelats de France, qui dés plus de quinze ans a commencé & continué à bien preſcher & inſtruire ſon peuple en la doctrine de l'Euangile & benefice de Ieſus-Chriſt, & en a fait imprimer pluſieurs Sermons, & ſainctes inſtructions, que premier il auoit voulu faire. Mais quoy? ſi toſt que auez eu entrée en ce Royaume, & en Dauphiné, c'eſt le premier ſur lequel vous eſtes ruez, & intrus en ſon ſainct labourage, non pas pour le continuer, mais pour y ſemer vos meſchantes hereſies Caluiniſtes, & vous faire ſuperieurs, & auez ſeduit & gagné le peuple, par ledit de Montluc ſon Paſteur preparé & inſtruict, lequel peuple vous auez eſmeu & conſitié contre ſon Eueſque & Paſteur, iuſques à luy courir ſus à coupa de traicts & piſtolets, & par terre, & par eauë ſur le Rhoſne, pour le tuer: ainſi le chaſſerent. Voyla vos beaux faits & excez trop notoires. Et qui eſt le bon Chreſtien? qui eſt celuy ayant quelque ſentiment de vraye religion & pieté, qui ne vous ait & vos entreprinſes en execration? Et encorea plus quand il aura ſoodé & cogoeu vos hereſies damnées & obſtinées. * I'en laiſſeray beaucoup d'autres cas ſemblables, pour abreger & reuenir audit Docteur du Molin, bien merité non ſeulement de ce Royaume, mais de toute la Chreſtienté, & auparauant que ſuſſiez nez. Il eſt cogneu & celebré perſonnage tel que déa plus de quatorze ans les gens graues & de ſçauoir & de pieté ont cogneu, & teſtifié qu'il eſtoit eſleu & ſuſcité de Dieu, pour deſcouurir & confuter les abus & vſurpatiõs introduites contre l'honneur de Dieu, & de ſon fils vnique Ieſus-Chriſt, & contre l'ancienne police eccleſiaſtique & ciuile. Or combien que vos predeceſſeurs fuſſent grandement tenus à luy, pource qu'il auoit eſcript contre les abus au peril ſeul de luy, de ſa famille & faculiez: rant a'en eſt ſallu que vos deuanciers luy en ayent ſceu gré, qu'au contraire de ce qu'il a veu & esperimenté à Baſle, ou la premiere fois qo'il fut chaſſé de ſon pays, il entra le quatrieſme iour de Iuiller l'an 1552. & ſi toſt qu'il fut arriué, il fut en grand bonneur viſité & conſolé, & en grande amitié & charité chreſtienne recueilly par les principaux Docteurs de l'Vniuerſité & Miniſtres de la parole de Dieu, & meſmes par les Conſula, & luy preſenterent & offrirent lieu en leur Vniuerſité: Ce qu'il ne voulut accepter: car il eſtoit là, attendant le iour que le Roy de France ſon Prince naturel ſeroit de retour en ſon Royaume: pour incontinent s'en aller preſenter deuant luy, & eſtre oüy deuant ſes Princes en la cauſe de ſa Couroone,

22

Meſſire Iehan de Montluc Eueſque & Comte de Valence.

Eſt chaſſé de ſon Eueſché par les Caluiniſtes.

23

Meſſire Charles du Molin, contre les abus.

24

Eſt chaſſé de ſon pays, & ſe retire à Baſle.

ſuiuant ſes lettres Patentes à luy octroyées au Conſeil priué à Chaſlons. Et comme dudit Baſle, il auoit par le Capitaine Sebaſtien Chaſtelin eſcript & promis à ſon Prince, auſſi ſur la fin d'Aouſt, eſtant aduerty du retour du Roy, il print congé de Meſſieurs de Baſle, & ne pouuant retourner par Lorraine, pour les dangiers y ſuruenus, print le plus long chemin par la Souiſſe, Lozsooe, & Geneue, où il fut contraint pour changer de cheuaux, s'arreſter trois iours pendant leſquels les Caluiniſtes ferrent tous leurs efforts de luy faire rompre ſon voyage pour demeurer là, mais iamais n'y conſentit. * Ains luy eſtant pour la cauſe de Dieu, & publicque, chaſſé pour la ſeconde fois de ſon pays, reuint par le chemin à Lozanne en Octobre l'an 1552. viuant touſiours à ſes deſpens en continuelle eſtude, ſans rien demander de l'autruy: là il fut aggreſſé en diſpute par Theodore de Beze. Icy faut entendre la qualité des deux perſonnes: Beze eſtoit vn ieune ſtingant (afin, que ne die pis) qui auoit conſommé toute ſon adoleſcence à Paris, au Fauxbourg de S. Germain Deſprez, ruë de Tournon, où ſont encores les veſtiges & memoires de ſes voluptez honteuſes, & trop infames iõdeaux, ballades profanes d'amourettes pathiques, ou mal paſſionnées, dont en fut ſi ſcandaliſé, que pour couurir ſon deshonneur, il auoit beſoin de changer de pays. Au meſme temps eſtoit ledit du Molin ja ancien Docteur, qui auoit deux fois plus d'aage, que ledit de Beze, & s'eſtoit ja par plus de cinquante ans continuels, viuant ſobrement, chaſtement, & ſans reprorhe, employé en ſainctes & honoeſtes eſtudes ſans interm iſſion, & auec grande admiratioo de tous ceux qui le cognoiſſoieot. Meſmes ledit du Beze ſut ſon parrement, vint pteudre ſon conſeil, qui luy fut fort ptofitable. * Mais quoy? luy en ſceut-il gre, tant s'en faut que quand il le veid à Lozane, il le voulut degrader de la dignité de ancien Docteur, & le reputer comme vn ſimple Aduocaſſet queſtuaire, qui n'a aucun ſçauoir ny experience, que ce que par grande mocquerie il appelloit (comme vous faites) chicanerie: ce que ledit de Beze auoit (comme vous) commun auec grand nombre de Prebſtres papaux, que les Seigneurs de Berne laiſſoient paiſiblement viure, ſans exercice de leur ſuperſtition, audit lieu: deſquels ſe mocquoient publiquement dudit ancien Docteur, le monſtroient au doigt, diſans qu'il luy eſtoit bien employé d'eſtre chaſſé de ſon Palais de Paris, où il auoit trop gagné, combien qu'il fut plus que notoire que ledit du Molin ne s'eſtoit iamais arreſté à la lucratiue: ains auoit employé tout ſon tẽps à ſes deſpens à compoſer grand nombre de bons liures pour le public: dont eu y auoit deſlors plus de vingt-cinq mis en lumiere, & dont le bruit & los eſtoit par toute la Chreſtienté. * Ce n'eſtoit pas aſſez qu'il fuſt ainſi mis bas par les Prebſtres papaux en voſtre pays, ſinon qu'il fuſt encores plus abaiſſé par ledit de Beze, lequel combien qu'il ne feiſt lors autre profeſſion que des fables Poëtiques, d'Homere, toutesfois il oza bien aſſaillir effrontement ledit Docteur ſon ancien, & qui ja par plus de trente ans auoit eſtudié en Theologie, où ledit de Beze n'auoit iamais eſtudié, ſinon en quelques ſermons de Caluin, qu'il tenoit pour ſon pere, duquel il ſe tenoit fort: car il s'y eſtoit ſubmis. Il vint par grand confidence propoſer aucunes hypetboles, & hereſies dudit Caluin, audit du Molin, qui ne les voulut receuoir: entre autres, que tous perhez eſtoient eſgaux: que le peché de S. Pierre, lors de la Paſſion de Ieſus Chriſt eſtoit auſſi grand que celuy de Iudas: que nel'vn ne l'autre n'eut peu éuiter ſon peché: que le peché de l'vn & de l'autre eſtoit eternellement preordonné de Dieu: que ſi Iodas n'euſt peché, que Ieſus Chriſt ne nous eut point rachetez: que les peines d'enfer ſont eſgalles: & auſſi les ioyes de Paradis. * Ie ſerois trop long à raconter tous les debats que ledit du Molin feit par l'Eſcripture ſaincte contre leſdites hereſies: allegant ce qui eſt eſcript en Eſaye, & és Pſalmes, que Ieſus-Chriſt a eſté offert parce qu'il l'a voulu: c'eſt à dire, s'eſt volontairement offert ſoy-meſme, & qu'il nous a volontairement rachetez, & que s'il euſt voulu, il ne l'euſt pas fait. Beze, & ceux qui luy aſſiſtoient, ſe garderent bien de dire, que ledit Pſalme, quant à la lettre ne parle que de Dauid: car il auoit donc liberal arbitre non ſeulement és choſes ciuiles & humaines, mais auſſi és choſes ſainctes: ce que vous nierez obſtinément. Et dauantage demeuroit ledit paſſage d'Iſaye, qui parle formellement & à la lettre de la perſonne de Chriſt: encores plus ſe garderent de dire, qu'il n'y a pas ainſi en leurs Bibles, car ils ſçauoient bien, qu'il les euſt eu pour ſuſpects d'auoir corrigé les Bibles, comme vous y auez commis pluſieurs erreurs. Et ſi vous euſt allegué & monſtré, que toutes les anciennes Bibles en Eſaye 53. 7. ont ces mots. *Oblatus quia ipſe voluit*: quoy que les ayez oſtez des voſtres. Et ſans cela il vous euſt prouué la verité de la ſentence par vn paſſage exprés de ſainct Matthieu chap. 16. verſ. 53. & encores par vn autre paſſage de S. Iehan cha. 10. verſ. 18. * Parquoy Beze luy obiecta vn paſſage de S. Luc chap. 24. verſ. 26. *quod oportuit Chriſtum pati*, ledit du Molin diſoit, que rét, *oportet*, eſt ſeulement pour noſtre regard: Car ſi Ieſus Chriſt ne ſe fuſt volontairement ſubmis à la mort, nous n'euſſions eſté ſauuez, & eſtoit impoſſible quant à nous: car il n'y auoit autre remede ordonné de Dieu: mais qu'il n'eſtoit pas neceſſaire quant à luy, cela dependoit de ſa volonté, qui fut conforme à celle de ſon pere, lequel ne la vouloit pas contraindre s'il n'euſt voulu: comme nous diſons, qu'il eſt neceſſaire que le Medecin viene en malade pour ſa ſanté: & toutesfois le Medecin ne vient pas neceſſairement, & n'y a neceſſité de ſa part, il y vient de ſa franche volonté, & que c'eſtoit grande hereſie de dire, que noſtre redemption dependoit du peché de Iudas, & que l'vn n'euſt peu eſtre ſans l'autre. * Et pour monſtrer que les pechez, ny les peines d'enfer ne ſont pas eſgaux, il alleguoit S. Matthieu cha. 10. verſ. 15. où il eſt dit que ceux de Sodome & Gomorrhe ne ſeront pas ſi griefuement punis, qu'aucuns autres: & auſſi ce qu'en dit S. Luc chap. 10. verſ. 15. Et auſſi ce que S. Iehan chap. 19. ver. 5. dit que celuy qui l'auoit liuré à Pilate, auoit plus grãd peché que Pilate. A ceſte diſpute eſtoit preſent Maiſtre Ieroſme Sancus Italien, qui adheroit à l'opinion dudit du Molin. * Ledit de Beze ſentant n'auoir repliqué, commença à exclamer, *ô homo tu quis es, qui reſpondeas Deo: ô altitudo*: qui ſont termes prins de S. Paul aux Rom. chap. 9. & 11. contre ceux qui par leur ſens charnel veulent tebecquer contre le Iugement de Dieu, diſant: ô homme qui es tu qui repliques contre Dieu, & ailleurs, ô hauteſſe & profondité de richeſſes de la ſapience & ſcience de Dieu, que ſes iugemens ſont incomptehenſibles. Ledit du Molin voyant que c'eſtoit vne euaſion fugitiue, hors de propos, luy dit: Si ie vous euſſe allegué voſtre Homere, Saneque, Ariſtote, ou Platon, ou autre auctorité humaine il y auroit apparence à voſtre replique: mais veu que ie ne vous dis rien de moy, ou de ſens humain: ie vous allegue S. Matthieu, S. Marc, S. Luc, S. Iean, reſpondez aux textes Euangeliques: que voulez-vous dire ou diſputer contre Dieu? * Toutesfois ledit de Beze demonra obſtiné: Et depuis fut dit par quelqu'vn que ledit Beze n'auoit pas equinoqué en ſon pathois: car il tenoit la parole de Caluin pour vraye parole de Dieu, & que quiconques reſiſtoit à ſa doctrine, reſiſtoit à Dieu, & qu'il n'appartenoit à homme de diſputer contre icelle:

Retourne en France.

25 En eſt choſi & ordre en Lozane.

Qualitez de Theodore de Beze.

Ingratitude dudit Beze.

26

27

Audace effrontée de Beze.

Hereſies des Caluiniſtes.

A

B

C

D

E

28

Iſa. 53. 7. Pſal. 54. 6.

Iac. 10. 18.

29

Chriſt a ſouffert volontairement.

30

Les peines d'enfer n'y ſont pas eſgales.

35

Ignorance de Beze.

Il demeure obſtiné en ſon hereſie.

32

suiuant laquelle ledit de Beze monstrant son obstina-
33 Heresie de Beze. tion, fut bien si effrontè de dogmatizer ouuertement audit Lozane sur la fin d'Octobre audit an 1552. Que
33 Manicheisme des Caluinistes contre Dieu. Dieu fait les pechez, & les hommes à pecher: * Qui est vne plus deteſtable heresie, que celle de Manichée, lequel par ce que pareillement comme vous faisoit toutes choses neceſſaires, constituoit deux Dieus, afin de separer le bon Dieu, autheur de toutes bonnes choses, d'auec le mauuais Dieu, autheur des mauuaises: mais vous attribuez tout esgallement & indifferemment à vn, faisans ce bon Dieu aussi bien autheur & operateur du mal, c'est à dire de peché, que du bien: ce que iamais o'oserent faire les Manichéens. Lesquels toutesfois ont esté les plus deſbordez & reprouuez heretiques du mõde, & les-
B quels seuls par les anciennes Loix des Empereurs Chreſtiens estoient condamnez à mort, comme appert au Code Imperial liure premier tiltre des heretiques & Manichéens, en la cinquieſme Loy. * L'hy-
34 Du Molin arriue à Geneue. uer ensuiuant ledit du Molin estant descendu à Geneue, pour recueillir ses liures & hardes qui y estoiẽt arriuées, fut reprins par quelqu'vn comme contempteur de la parole de Dieu, pource qu'il n'estoit ordinairement aux preſches: il feit reſponce qu'il y alloit deux fois la semsine, pour monstrer qu'il n'en estoit contempteur: mais qu'il appreeoit plus, & profitoit plus en demy heure, en lisant l'Eſcripture saincte en son estude, qu'en quarte de leurs sermons: lors il le voulut tirer deuant les Miniſtres: mais il dit qu'il
C n'estoit pas leur subiect, & qu'il n'estoit venu en ladite ville que pour recueillir ses liures, & donner
Refuse de comparoir en leur Conſiſtoire. ordre à ses affaires: & pource qu'il ne comparoiſtroit en leur Chapitre ou Conſiſtoire: mais qu'il offroit rendre raison de sa foy & de sa vie deuant lesdits Miniſtres, & tous autres en lieu public, où chacun pourroit aſſiſter, & promptement s'en alla auec luy en la nef du grand Temple de S. Pierre, où se trouuerent plusieurs Miniſtres, & grand nombre de gens. Or si toſt que l'accuſateur eut parlé, ledit du Molin commença entrer en deffenses: parquoy on feit venir Caluin, lequel voyant les remonſtrances honneſtes, & constance dudit du Molin, feit signe de
35 la main, par lequel il feit tout ceſſer. * Ce neuiron ce temps, ledit du Molin deuisant auec vn Aporicaire, familier de Maiſtre Pierre Sartazin son hoſte, dit
D qu'il loüoit Dieu, de ce que Monsieur Caluin, par ces derniers eſcripts s'estoit moderé, & ne tenoit pas des choses si exhorbitantes, & etronées comme il y auoit eu ſa premiere inſtitution imprimée à Strasbourg l'an 1537. ou l'an 1539. le 1. iour d'Aouſt. Ledit Apoticaire luy reſpondit en grande & superbe
Grande superſtition du peuple de Geneue enuers Caluin. asſeurance. Comment? penſez-vous que cét homme là ait failly? Iamais n'etta, & ne changea d'opinion. Ledit du Molin fut grandement eſbahy, comment ce peuple là estoit si abuſé, & si obſtinément attaché à l'opinion d'vn homme, contre l'expreſſe prohibition de Ieſus-Chriſt en Sainct Matthieu chapitre 23. verſ. 8. Parquoy il s'abſtenoit d'eo tenir propos auec
E eux, voyant qu'ils ne faisoient qu'eſpier, & cauiller,
36 ne voulans rien receuoir que dudit Caluio. * Aduint la semaine auant Paſques, que la femme dudit Sartazin reuenant fort faſchée & troublée d'vn sermon, se deſcouurit audit du Molio, disant qu'elle auoit oüy preſcher & fort affermer, que le peché de sainct Pierre estoit aussi grand que celuy de Iudas dont elle se monstroit fort scandalizée, & auoit toute la doctrine de Geneue si suſpecte, qu'elle eut voulu eſtre hors de là: lors ledit du Molin pour la bien conſoler & inſtruire, luy dit, que ledit Predicant auoit failly en cela, & que ceux de Geneue failloient en beaucoup d'autres choses: toutesfois que leſdits Miniſtres disoient beaucoup de bien: & que l'Apoſtre S. Paul, & l'Euangeliſte S. Iehan dyent qu'il
1 Iean 4. 1. 1 Theſſ. 5 21. faut eſpronuer toutes choſes, & retenir ce qui est bon, & reietter ce qui eſt mauuais: & qu'il n'aduenoit pas qu'il y ait grandes Egliſes & aſſemblées parfaites, sans y auoir beaucoup d'imperfections: Ainſi il l'a remis en bonne tranquillité: ce que n'eust pas fait l'vn deſdits Miniſtres, ou de leurs affectez: ains l'eut miſe en plus grande confuſion & deſeſpoir.
37 Fabry Miniſtre de Geneue. * Au meſme temps Fabry Miniſtre de Geneue preſchant de la saincte Cene de Ieſus-Chriſt, la paragonna à la couſtume des Grecs: leſquels apres le bain quer finy, les mains lauées, tables & nappes oſtées, bailloient de bon vin pur, dont ils beuuoient l'vn à l'autre, & l'appelloient, *oinon agaton daemonos*, comme dit Eraſme en ſes Prouerbes, au premier millenere, centeine ſixieſme, aagé cinquante trois: c'est à dire, du vin de bonne fortune, ou de boo Bacchus Dieu du vin selon les Payens: & fut ledit Fabry si impudent de dire & affermer de sa haute chaire, que Ieſus-Chriſt conſtituant ſa saincte Cene, faiſoit à l'imitation de ladite couſtume des Grecs, de boire l'vn à l'autre à la fin du banquet: & paſſa à autre propos sans s'excuſer d'vn tel erreur, non ſeulemeot ridicule, non ſeulement faux: mais auſſi blaſphematoire. Car il eſt certain que Ieſus Chriſt iamais n'emprunta les cooſtumes des Payens, il eut pluſtoſt prins celles des Iuifs, doot il ne print rien: mais feit vn myſtere tout nouueau & tres-ſainct: lequel ne deuoit pas citre ſi impudemment tourné à la payennerie, comme le feit ledit Fabry, qui n'en fut reprins par ledit du Molin qui l'en eut volontiers reprins, mais on luy eot fait ſon procez en eachetie en la priſon, & n'eut de cien ptoiré: parquoy s'en abſtint ſuiuant la doctrine de l'Euangile de s'abſtenir quand on ne peut remedier. * Depuis ledit du Molin eſtant à Neuf-chaſtel 38
au Conſeil des Seigneurs du lieu, & par mandement du Roy Henry, il fut aggreſſé par les Caluiniſtes, d'vne diſpute, leſquels cuydans le tiret du tout à leur cordelle, luy vouloient faire accroire que toutes choſes eſtoient eternellement decretées & arreſtées de Dieu, & que non ſeulement ny auoit rien fortuit ny caſuel: mais auſſi qu'il n'y auoit aucune choſe contingente, & qu'il eſtoit neceſſaire que tout aduint ainſi qu'il aduenoit. Ledit du Molin leur propoſa au contraire la doctrine des anciens Theologiens, & meſmes des recens encores lors viuans, com-
Ils meſpriſent la doctrine des ſaincts Docteurs de l'Egliſe de Ieſus Chriſt. me de Maiſtre Philippes Melanchton. Il fut bien eſtonné, voyaar qu'ils le meſpriſoient. Il leur propoſa pluſieurs honteuſes abſurditez qui en procedoient, c'eſt à ſçauoir que les fols ſonges, & les folles parolles tant des petits enfans, que des grands, ſont és tauernes ou és pites lieux auroient eſté ainſi qu'ils aduienoent, auec leurs circonſtances, dependances, & concomitances de toute eternité preordonnées de Dieu. * Enſemble toutes les folles pen- 39
ſées & habits des femmes, & des ioüeurs de deis & gens deſbanchez. Ils luy dirent que cela n'eſtoit ny honneux, ny abſord, mais du tout veritable: & qu'il ne falloit pas auoir eſgard à la raiſon humaine, mais à la parole de Dieu. * Ledit du Molio dit que ce der- 39
nier mot eſtoit tres-veritable, quand il appert de la parole de Dieu: autremeot qu'il ſe faut ſeruir de la raiſon & ſens commun comme de bonnes creatures & dons de Dieu, & que Dieu n'a pas donné l'vſage d'iceux ſinon pour en vſer, meſmement pour reſiſter
L'vſage de la raiſon humaine. à tout ce qui contrevient aux commandemens de Dieu: & fut ce il leur dit (comme il leur auoit ja dit pluſieurs fois) monſtrez moy la parole: ſur quoy ſe trouuans courts, eurent recours à l'authorité de Caluio, que ledit do Molio ne voulut accepter: & donna ſolution prompte à tous les paſſages de l'Eſcripture ſaincte, qu'ils alleguoient: & leur mooſtra par les feneſtres le lac, & les ponldres que le vent faiſoit tournet, leur demandant ſi Dieu dés route eternité

Abſurdités de la doctrine de Calvin.

auoit predeſtiné, & arreſté, qu'en ce preſent inſtant il eſtendetoit ainſi le doigt ſur la fenue du bane, vers ceſte feneſtre, & qu'il n'eut peu autrement aduenir: & s'il auoit auſſi arreſté que leſdites pouldrettes par le meſme vent, à meſme inſtant fetoient ces meſmes mouuemens: & auſſi les poiſſons qui eſtoient audit
40 lac: & ainſi par tout l'Vniuers. * Eux l'affermans; il lent dict, qu'ils vouloient faire les gens fols, & les deſpoüiller du ſens commun, qui eſt vn don de Dieu: & oſter tout le libre al arbitre, & vſage d'iceluy en toutes choſes humaines & ciuiles, & en toute adminiſtration œconomique & politique, & abroger tous arts & ſciences. Sur ce entra la chambriere apportant des herbes, il leur feit pareille interrogation: ils audacieuſement affermt, que cela auec toutes ces concomitances, eſtoit neceſſaire, & de toute eternité predeſtinee: c'eſt à ſçauoir que telle fille, de tel nom, de tel aage, ainſi veſtuë, en cét inſtant, les aſſiſtans ainſi veſtos, tenans ce meſme propos, appottetoit ces meſmes herbes, en tel nombre, & qualité. A quoy ledit du Molin feit pareille reſponce.
41 * Finalement ils luy alleguerent, vn texte de S. Matthieu, & ſainct Loc où Chriſt dit, tous vos cheueux ſont comptez, & que le paſſereau ne tombe pas ſans voſtre pete. Il leur dit que l'Eſcriture ne s'entendoit pas ainſi, que tous nos cheueux ſoient comptez de toute eternité, ny que tous les mouuemens des oyſeaux, ny que tout ce qoi aduient ſoit ainſi qu'il aduient arreſté de toute eternité: ils luy dirent que Caluin & toute l'Egliſe de Geneue l'entendoit ainſi, & qu'il s'y deuoit conformer. Ledit du Molin dit qu'il ne s'entendoit pas ainſi, Mais bien autrement. Lors

Guillaume Farel.

Maiſtre Guillaume Farel, qui, comme le plus ancien & principal Miniſtre du lieu, preſidoit à ladite diſpute, luy demande comme done il s'entendoit:
42 * il reſpoodit que leſdits paſſages s'entendoieot de l'infinie puiſſance & prouidence de Dieu, touſiours preſente, & comptenant toutes choſes, iuſques à la

La prouidence de Dieu.

plus petite fueille tombante de l'arbre, ou plus petit oiſeau, cela eſt comptis en la prouidence, & par plus forte raiſon tout ce qui auient à ceux qui endurent pour ſon nom: il ne leur aduient rien ſans la preſente diſpoſition permiſſion de la prouidence de Dieo, toos leurs cheueux ſont comptez: Non pas que Dieu en ait arreſté vn regiſtre eternellement: mais que quand ils ſont perſecutez, cela ne leur aduient ſans la prouidence de Dieu, qui leur fait cét honneur qu'ils ſouffrent pour luy, & y eſt tellement preſent qu'ils ne ſçautoient perdre vn ſeul poil, que Dieu ne le ſçache, & ne le nombre en toutes leurs circonſtances, & concomitances, Comme il voit & ſçait preſentiallement toutes choſes, mais tres-ſpecialement celles qui aduiennent à ceux qui enduteront pour ſon nom, qui s'en doiuent partant conſolet & repoſer ſur luy. * Ce n'eſt pas, diſoit-il, à dire que quant
43 ie me peigne le matin, que Dieu ait nombré & enregiſtré les cheueux qui me tomberont de la teſte: Cela n'eſt pas à propos du texte de l'Euangile, mais bien loing: Et encores plus loing, de vouloir dire & eotédre que de toute eternité Dieu ait arreſté & conté combien de cheueux i'auray toutesfois & quantes que me pigneray pour mon aiſe, & combien à chacune fois il en tombera, & combien il en demeurera. Cela eſt totalement hors du ſens, & hors les paroles de Ieſus Chriſt & de l'Euangile: & ainſi du tout hors

Fin de la diſpute.

la parole de Dieu. Ledit Farel ſe contenta de ladite interpretation, & mettant fin à la diſpute, dit, vous voyez qu'il recognoiſt, & reçoit la prouidence de Dieu: voulant dire qu'il ne falloit pas laiſſer de tenir ledit du Molin pour vn bon Chreſtien, combien qu'il ne receuſt les hyperboles de Caluin: monſtrant ledit Farel que ſon grand zele eſtoit auſſi accompagné de grande modeſtie. Toutesfois l'on to'a dit que le-

A dit Farel conclud ainſi, afin de ne donner occaſion audit du Molin (qui de brief s'en allout hors du pay:) d'accuſer & traduire les erreurs de Caluin & ſes diſciples, & leur obſtination. Cela fut l'an mil cinq cens
44 cinquante-trois, le vingtieſme iour de Iuillet. * Et ayant ledit du Molin, comme conſeiller des Princes, Seigneurs dudit lieu de Neuf-chaſtel, preſidé en vn Synode, où la pluſpart des Miniſtres, qui ſont ſous la dition ou protection des Seigneurs de Berne, eſtoiét aſſemblez, & ledit Caluin en perſonne, pour ceux de Geneue, tenant en ſa main le cayer des ſtatuts & articles eccleſiaſtiques, qui furent leus: Ledit du Molin en feit caſſer & rayer trois: A quoy Caluin acquieſça paiſiblement. Sur la fin duquel ledit du Molin fut B grandement loüé & remercié preſent toute la compagnie, par ledit Farel principal Miniſtre de Neufchaſtel, chargé de ce par l'aſſemblée des Miniſtres, qui eſtoient ſous la dition & protection de Berne, comme eſt ledit Neuf-chaſtel. * Ledit du Molin
45 auoit acqois ſi grande eſtime par ſa grande doctrine, conjoincte à modeſtie, & bonne vie, enuers les Seigneurs de Berne leurs officiers & Miniſtres, qu'ils ſouffritent paiſiblement eſtre acquieſçans à ſon opinioo, en vn autre Synode par eux aſſemblé audit Neuf chaſtel, où les Officiers & Miniſtres de Berne propoſerent & requirent que les fons baptiſmaux fuſſent reſtituez, & que d'oreſnauant, on y adminiC ſtraſt le Sacrement de Bapteſme, & non ailleurs, hors cas de neceſſité: comme il ſe fait és Egliſes de Berne, & celles de Lozane, qui ſont ſous la iuriſdiction de Berne: attendu que Neuf chaſtel eſt ſouhs leur protection, pour leur conſeruer la reformation de l'Euangile, & que à ceſte cauſe ceux de Neuf-chaſtel deuoient viure ſous vne meſme reformation & conformité: vouloient cela eſtre determiné & arreſté par ledit Synode. Ce que ledit du Molin vertueuſement empeſcha, combien que la pluſpart euſſent ja opiné pour ceux de Berne. * Leſquels il feit reuenir temon-
46 ſtrant prémierement, Que puis qu'il eſtoit en la liberté chreſtienne d'auoir fons baptiſmaux, où de n'en auoit point, comme ſainct Iean Baptiſte Ieſus-
D Chriſt, ſes Apoſtres, & Diſciples o'en eurent oncques, Il ne falloit à ce aſſuietir aucune Egliſe. Secondement que les choſes indifferentes, ou de liberté chreſtienne, il eſt expedient qu'il y ait varieté entre les Egliſes, à ce que les ſimples cognoiſſent plus facilement la difference d'entre les choſes neceſſaires, eſquelles il eſt requis vn fotmité conforme: & d'entre les choſes non neceſſaires afin qne la liberté chreſtienne ne ſoit offenſée, & de ne donner occaſion à quelque ſuperſtition. Tiercement que attendu qne leſdits fons dés le commencement de la reformation Euangelique auoient eſté, & non ſans grande cauſe, oſtez attendu qu'il eſtoit notoire qu'ils auoient eſté aſſis auec pluſieurs vinctures & ſuperſtitions, ils ne deuoient à preſent eſtre remis, combien E que l'intention de Meſſieurs de Berne, qui les vouloient remettre ſans aucuoe oincture & ſuperſtitioo, fut bonne eu ſoy. * Car, dit-il, tout le monde verra
47 & ſçaura la tedntegration de ſchis fons, par vous faite & permanente: mais on ne verra pas voſtre intention, l'on dira par tout que auez condamné ceux qui ont oſté ceſte ceremonie papale, & que en emandant leur malfait, l'auez par conſeil publie reſtituée, & ne pourroit-on oſter l'opinion du monde, que à voſtre exemple, il faut reſtituer les ceremonies papalles, comme auez ja par voſtre conſeil commencé. S. Paul dit-il pas qu'il ſe faut abſtenir non ſeulement de mal: mais auſſi de ce qui a eſpece de mal? reſtraint-il pas la liberté Chreſtienne, deffendant d'en vſer quand on s'en peut paſſer, & qu'il en adniendroit ſcandale, pour le regard des infirmes ſeulement? y a-t'il pas difference de laiſſer vne choſe ſuſpecte comme ancien

Abſurdités de la doctrine de Caluin.

Du Molin preſide au Synode de Neuf-chaſtel.

Caluin acquieſce à ſa ſentence.

Autre Synode de de Neuf-chaſtel.

Remonſtrance par du Molin.

eſtsr, ou de la remettre ſus apres qu'elle eſt corrigée? A
Certes autant que de vſer de viandes offertes aux
Idoles, ſans en dire mot, on de les porter ou offrir
Ceux de Berne acquieſcẽt à l'opinion dudit du Molin. aus Idoles deuant que d'en manger. A ces parolles,
Meſſieurs de Berne le deſiſterent de leur propoſition
& requeſte: Et ainſi fut conclud ledit Synode ſur l'o-
pinion & remonſtrance dudit du Molin, vers lequel
plus de vingt cinq Miniſtres s'adreſſerent, luy diſans,
parlez, & nous vous ſuiurons: declarans appertemẽt
qu'ils eſtoient preſts d'eſtre inſtruits, par luy, & ſur-
tout ſa doctrine, laquelle ils voyoient conforme aux
ſainctes Eſcriptures, aux ſaincts anciens Synodes &
Conciles, accompagnée d'vne vie honneſte, auec
verité & zele à la paix, tranquillité, & voion des
Egliſes: mais ledit du Molin ne voulut prendre au- B
cune charge. Car afin de ne prendre des Egliſes (ce
qu'il ne vouluſt iamais) il euſt fallu acheuer de de-
48 ſtituire ſa femme & enfans. * Parquoy les affaires des
Seigneurs dudit lieu finies, ne voulant viure, ny de-
mourer anz deſpens de ſa femme & ſes panores en-
fans, ny tirer argent de France, & combien qu'il fuſt
nommément inuité par le Duc de Vvirtemberg par
lettres à luy adreſſantes, eſcriptes & ſignées de la
main d'vn des plus grands de la Cour dudit Duc, qui
Qui delà ſe retire à Strasbourg. luy offroit tout à Tubingue, alla à Straſbourg où il
auoit eſté premietement inuité: Et par ce que c'eſtoit
remps des vaccations, par le congé du Senat (qui luy
preſta chenaux) il fut viſiter les Princes d'Allemai-
gne iuſques outre le fleuue Albis, deſquels il fut tres-
benignement receu, & retenu par le noble Duc Chri- C
ſtophe de Vvirtemberg à l'aſſemblée de Halprun,
pour eſtre le premier Profeſſeur de l'Vniuerſité de
D'où il eſt appellé à Tubingue. Tubingue: où (apres eſtre reuenu à Straſbourg, &
obtenu congé du Senat) il ſe serira auec ſes liures.
49 * Eſtant premier Profeſſeur de ladite Vniuerſité, feit
profeſſion non ſeulement de la Iuriſprudence, mais
auſſi de pure & ſaincte Theologie: ce qui fut ſi bien
receu des geos doctes, ayans la cognoiſſance des
ſainctes Eſcriptures, & la crainte & amour de Dieu,
que les principalles leçons dudit du Molin, eſtans
diſperſées par les Allemagnes ainſi qu'il les auoit
prononcées en Latin, pour le bien des Egliſes de
Et ſes leçons tranſlatées de Latin en Allemand. Dieu, & de toutes les Allemaignes, & de la Chre-
ſtienté tranſlatées en Allemand, par deux Miniſtres
fideles de la parole de Dieu, qui ne ſçauoient rien
l'vn de l'autre: auſſi eſtoient ils diſtans de plus de D
150. lieuës l'vn de l'autre: l'vn pardelà le fleuue Al-
bis à Magdebourg, & l'autre pardeçà le Rhin: & fu-
rent imprimées à Francfort ſur menus, lieu de l'ele-
50 ction Imperiale l'an 1555. * Auſſi ſur le tout ledit du
Molin s'efforça par moyens paiſibles: vnir la reli-
gion, & accorder toutes les Egliſes, ayans receu l'E-
uangile & benefice de Ieſus-Chriſt, & oſté toute
idolatrie, eſcriuant de ce à pluſieurs Princes, dont il
eut bonne reſponce, remonſtrant à ceſte fin la doctri-
ne de ſainct Paol aux Philippiens, e bapitre 3. Que
tous ceux qui veulleot eſtre parfaits ſoycot en coo-
corde, & qne ſi quelque choſe reſte en differẽt, Dieu
leur reuelera: & que eependant ils cheminecot en E
vnion, en ce à quoy ils ſont paruenus d'aecord: com-
me ainſi l'expoſe tres bien S. Auguſtin au commen-
cement du linre premier de la predeſtinarion des SS.
Le noble Due de Vvirtemberg, ou ſes Officiers, &
les Miniſtres de Zurich ont encores coppie des diſ-
putes & remonſtrances par ledit du Molin ſur ce fai-
tes, en grande modeſtie & charité Chreſtienne, com-
me auſſi il partit de Tubingue en grande paix & ami-
tié auec les Miniſtres de l'Egliſe dudit lieu, ſur la fin
de Septembre l'an 1554. que l'Vniuerſité s'eſcartoit
52 pour le danges de peſte. * Or l'hyuer enſuiuant, que
ledit du Molio auoit eſté pardelà le Rhin, abſent plus
d'vn an du pays de Souiſſe, grand diſcord fut eſmeu
entra les Miniſtres des villes voiſines de Geneue ſub-
jects à Berne, d'vnepart: & ceux de Geneue d'autre
part: Car combien que enuiron vn an & demy paraua-
nant, ledit du Molin euſt reprins expreſſément les
hyperboles & erreurs de Caluin dedans Lozane &
Neuf-chaſtel ſoubs Meſſieurs de Berne, & raiſible-
ment à Geneue en paſſant, Car ſi dedans Geneue il
les en eut reprins ouuertement, ils luy euſſent fait au-
tant pour le moins, qu'ils auoient n'agueres fait au-
dit illuſtre Seigneur Iacques de Bourgongne, com-
me dit eſt. Toutesfois il y auoit plus d'vn an que le-
dit du Molin eſtoit outre le Rhin bien auant és Al-
lemagnes: & eependant deux fidelles Miniſtres de
Nyon, & Burſin, ſoubs Berne prés Geneue du coſté
du lac, ne pouuaos plus endurer les pernicieuſes he-
reſies de la doctrine de Caluin, qui eſtoient non ſeu-
lement preſchées dedans Geneue, mais auſſi iuſques
au pays de Berne, ſemées par des merciers ou porte-
panniers de liures, & pas les raueroes, hoſtelleries, &
foires publiques, contre la doctrine & reformation
de la Religion, faite & eſtablie à Berne, par l'aucto-
rité publique & conſentement de tout le conſeil grãd
& petit, ſoubs le miniſtere de Maiſtre Martin Bucer
homme tres-docte, l'an 1538. declarerent en pleina
ſermons leſdites nouuelles propoſitions venans de
Geneue (contenues en l'extraict du procez cy-apres
adiouſté) eſtre heretiques, ſans-toutesfois nommer
en leurſdits ſermons ledit Caluin, mais bien en l'aſ-
ſemblée des doctes, qu'ils faiſoient pour trouuer
moyen d'y remedier. * dont ſe ſentans ledit Calnin 38
& ſes diſciples offenſez, veindreot au mois de No-
uembre 1554. à Berne, faiſans vne grande plainte & Caluin s'eſt plaint à Berne.
accuſation alleneontre de Maiſtre André Zebedée,
& Iehan Lange, Miniſtres de Nyon & Burſin, com-
me ayans publiequement diffamé ledit Caluin d'he-
reſie, & reprouué ſa doctrine, concluans à ce qne la
doctrine dudit Caluin fuſt approuuée & maintennë,
pour laquelle ils diſoient deuoir & vooloir eſpoſer
leurs propres vies, par leur quel plaidoyé, ioinct leur
religion par la ſentenee enſuiute, ils ſe monſtroient
aſſez elairement ennemis de la doctrine & reforma-
tion de Berne. Apres qu'ils furent tout au long oüys Il ſe declare ennemy de la Reformation de Berne.
en plein conſeil, auſſi furent oüys leſdits Zebedée &
Lange qui furent plus briefs, mais plus ſenrencieux
au leus plaidoyé. * Ou ils baillerent la coppie de 53
quinze enormes hereſies receuellies des liures Latins La deffenſe des Miniſtres de Berne.
& François de Caluin, qu'ils mainrindrent fauſſes &
permicieuſes, iuſques à l'effuſion de leur ſang, & iuſ-
ques au feu: ſe plaigoãs de pluſieurs fugitifs de Fran-
ee, leſquels demourans ſoubs le pays de Berne, ſe-
duits de la doctrine de Geneue, induiſoient plu-
ſieurs des ſubiects de Berne au remps de la Cene, a-
bandonner leurs Egliſes de Berne, pour aller à Ge-
neue receuoir la Cene de la main dudit Caluin, &
non d'autre, au grand ſcandale des Egliſes de Dieu,
reformées ſoubs leſdits Seigneurs de Berne: * leſ- 54
quels aptes longue & meure deliberation, par leur
ſentrence ordonnerent, que ceuz de Geneue ſe depor-
teroient de compoſer & ſemer liures des choſes con-
tenues eſdits quinze articles, aſſez clairement con-
damoez: mais ceuz de Geneue n'y voulurent aequi-
eſcer: ains au contraire inſiſterent à ce que leſdits
Seigneurs de Berne euſſent à approuuer & ſoubſcri-
re la doctrine dudit Caluin: ce qu'ils refuſerent fai-
se, & au contraire leur declarerent, que tous ceux
qu'ils trouueroient en leurs pays contreuenans à la-
dite ſentence, ils les puniroient, & commanderent à
tous leurs ſubiects & Officiers d'enretenir le formu-
laire de la doctrine & Catechiſme eſtably à Berne, &
non celuy de Geneue, prohibans ſur grandes peines
à tous leurs ſubiects, voire aux eſtrangers venans en
leurs pays, de tenir propos des ſecrets de Dieu im-
perſcrutables, ny du eomenn eſdits quinze articles
condamnez par ladite ſentence, dattée du troiſieſme

Qui cõdamne la doctrine de Calvin.

Premier liure en Latin en Allemãd, & en François, afin que tous en euſſent la cognoiſſance.

Avril 1555. en commençant dés la Natiuité de Chriſt ſelon la maniere du pays. * Laquelle ſentence auec coppie des plaidoyers, fut incontinent apportée audit du Molin, eſtant lors à Montbeliart, lequel le root veu, declara aux aſſiſtans que ladite ſentence eſtoit tres-ioſte, & ſaincte, & chreſtienne: & qu'il luy ſaiſoit grand mal que ceux de Geneue ne s'eſtoiẽt amandez & moderez, par les diſputes & temonſtrances qu'il leur auoit faites plus de deux ans auparauant, & qu'il voyoit bien, puis qu'il ne vouloient obeir à ladite ſaincte ſentence, qu'ils alloient de mal en pis. Ce qui fut incoorinent rapporté à ceux de Geneue, qui en conceurent plus grande haine contre luy, & deſlors le tindreut non ſeulement pour ſuſpect, mais auſſi (vous voyez à quelle raiſon) pour eunemy. * Tellement que eu commencement d'Octobre l'an 1555. ledit du Molin teuenu pour la ſeconde fois de Caſſel à Straſbourg, apres auoir obtenu la diſinitiue pour le Landgrave de Heſſe, à Vvormes, eyant donné deoz leçons ſolennelles pour ptendre honneſte congé de ladite noble Republique, & eutonné ſes liutes & hardes pour ſon retoue en France, comme le Roy Henry II. luy auoit fait ſignifier: Monſieur Petrus Martyr, lors Profeſſeur de Theologie & Philoſophie audit Straſbourg, veint perdeuers luy, & luy monſtra la lettre de Maiſtre Iean Caluin, eſtimant audit Martyr, le prtant affectueuſement de prier & perſuader ledit du Molin qu'il n'euſt à eſcrire aucune choſe contre ledit Caluin: ce qoe ledit du Molin pat ſa modeſtie & ſincerité print en bonoe part, eſtimant que ledit Caluin viendroit à ſe corriger & moderer en quelque choſe, au moins en conſideration de ladite ſentence de Berne; & feit reſponſe audit Martyr, qu'il eſerioit à Caluin, qu'il fiſt du mieux qu'il pourroit de ſon coſté, pour l'emendation & augmentation de l'Egliſe, & que luy auſſi y feroit du mieux qu'il pourroit de ſa part. * Ledit Caluin ſçauoit bien les contradictiõs que ledit du Molin auoit teou contre ſa doctrine à Lozane, & à Neuf chaſtel ezpreſſément, & tacitement à Geneue: & les leçons publiques qu'il auoit faite à Tubingue, où il s'eſtoit declaré Chreſtien non ſectaire, & ſchiſmatique: mais vray Catholique, ſuiuant la deciſion de la Loy premiere, & autres Loix du Code Impetial, au premier liure premier tilrte, qui eſt de la ſouueraine Trinité & foy Catholique: c'eſt à ſçauoir tenant tout le vieux & nouueau Teſtament, les anciens Symboles & Conciles, contenans tres-ſuffiſamment tout ce qui eſt neceſſaire & vtile à croire. Tieteement ledit Caluin ſçauoit bien ladite ſentence doonée contre ſa doctrine à Berne, & que ledit du Molin en notable compagnie auoit approuué ladite ſentence. * Quartement ledit Caluin ſçauoit bien que ledit du Molin dés l'an 1538. en les commentaires ſur les Couſtumes de Paris art. 8. gl. 1. en la tierce oppoſition, nomb. 13. iuſques au nomb. 27. s'eſtoit monſtré grand Theologieu: & auoit doctement & profoodement diſputé du libre arbitre, de la contingence des choſes, de la prouidente de Dieu: ſonſteou & deffendu l'opioion & doctrine des vraia Catholiques, & meſmement que la certitude de la preſcience de Dieu ne deſtogue à noſtre libre arbitre, n'y à la coetingence ou libre euenement des choſes, & ne les ſubmet à neceſſité: tout au contraire de ce que depuis leſdits commentaires diuulgoez, ledit Caluto auoit mal eſcriptes dogmatizé. Et neantmoins que leſdits commeotaires dudit du Molin auoient eſté dés ledit an 1538. veus & approuuez par les Maiſtres des Requeſtes de l'Hoſtel du Roy, (d'entre leſquels l'ancien de Meſmes Seigneur de Roiſſy qui vit encores, en feit deſſors le rapport) ſon Chancelier, & principaux Preſidens & Conſeillers du Parlemeut, & Docteurs de l'Vniuerſité de Paris: & par toote la Chreſtienté grandement loüez & eſtimez: comme ils ſoot eocores & eſtoient audit an 1555. ſiuon à Geneue: Et voyoit bien que ledit Caluin que ledit du Molin ſor ſon retour en Frãce auoit belle matiete & grande occaſion de ſoy teuanger, & deffendre ſon opinion auec tous les Catholiques, eontre leſdites erreurs & hypetboles Caluiniques. Parquoy n'eſt de merueille ſi Caluin tedoutoit la plume & cenſure d'iceluy. * Mais ledit du Molin amateur de paix & tranquillité s'abſtint d'eſcrite contte luy, quoy qo'il fuſt par des plus grands prouoqué: aios eſtant reueou en ſa maiſon à Paris, qu'il trouua pillée depuis le deceds de ſa femme, morte d'ennuy en ſa lougue abſence, compoſe & poblia ploſieurs œuures fort vtiles tant ſur les Coſtumes, que ſur le Droict ciuil, & auſſi pluſieurs traictez Latins & François, pour l'aduancemeut de la verité & reformation de la doctriue & poli[illegible] de l'Egliſe: dõt vous Miniſtres conſiſtoriaux auez fait voſtre profit, ſans luy en ſçauoir gré: ce[illegible] s voyez bieu que ſes eſcrits n'approuuoieut pa[illegible] vos erteota, ny vos ambitioos, ny vos conſiſtoires vſurpatifs. * D'eutrée que vous iettaſtes en France, vous vous gardiez bien de parler des Conſiſtoires, & de monſtrer aucune apparence d'eniteprendre puiſſance ny auctorité ſur le pays, ny de gaigner les cœurs, bourſes & forcea d'iceluy, pour y eſtablir vn nouueau tegne plus eſpre qoe le Papal, on ue voyoit que humilité ſimplicité contenre de peu, n'ayaot autre hot qoe d'enſeigoer la pure verité de l'Euangile, & aydet à tous ceux qui eo auoient le zele & cognoiſſance pour patueuir à vne bonne & ſalutaire reformation: ce fut ce qui vous donna vne ſi belle & deſirée entrée. * Mais vous auiez bien vn autre but, comme dit vn ancien Prouerbe François, prins de S. Iehan chap. 12. verſ. 9. non pour leſus ſeulement, mais afin qu'ils viſſent le Lazare. Qu'eſt ce que ie dis? Ie vous fait trop d'honneur: ce n'eſtoit pas tant pour enſeigner l'Euangile, que pour faire receuoir & croire toutes les hyperboles & erreurs de Caluin, & pour eſteindre toute autre lumiere, & cognoiſſance de l'Euangile, que grand nombre de gens de ſçauoir & pieté eſtans en France auoient long temps deuaot vous, ſans l'auoir apprinſe des liures de Caluin, & ſans adherer aoz hereſies d'iceluy. Voſtre but eſtoit ſous vn ombre de la Religion, & de turner & traiſuer eo pompe les ſuperſtitions & idolatries papales: eſtablir vn nouueau tegne en Fraoce, pire que le Papal, par le moyen de vos Conſiſtoires, qu'auez incontinent erigez & multipliez à l'imitation & dependance ſubalterne du Conſiſtoire de Geneue. Les gens doctes & aduiſez ont commencé l'apperteuoir dés la ſeoondo année qu'auez eſté eſpandus en France, erigeans occultement Conſiſtoires, celebrans Synodes en cachette: mais dés la tierce année cela fut tout commun, on commençs ne parler plus que de Conſiſtoire, & obeiſſance d'iceluy, dont le moindre contemnement eſtoit reputé deſlors plus grãd peché, & plus eigrement puny, que la contrauention ezpreſſe des commandemens de Dieu: le Clergé Romain n'acquiſt pas ſi grande auctorité trois cens ans. * Auſſi dés ladite tierce année vous vous monſtraſtes eoon conſpiré contre les plus excellens de la France en ſçauoir & pieté, bien ſçachans que c'eſtoieot ceux qui plus pourroient nuire à vos hereſies, & à voſtre ambition, & empeſchet le cours de voſtre conqueſte, & pont les matier du tout, auez voulu eziger deux deux choſes: La premiere concernant les erreurs de voſtre ſecte, ſçauoir eſt: qu'ils ſe ſubmiſſent à voſtre Catechiſme de Geneue, & iuraſſent garder toute la doctrine de Caluin, quoy que ce fuſt contre leurs conſciences, & ſans qu'ils fuſſent admis à diſputer au contraire: car vous auiez arreſté, comme auſſi il vous eſtoit

Et eſt prié de la part de Caluin, de n'eſcrire contre luy.

Du Molin ancien Theologien.

Meſſire Iean Iacques de Meſmes.

Entrée des Miniſtres conſiſtoriaux en France.

L'inuention & but des ſidits Caluiniſtes.

L'auctorité des Conſiſtoires.

eſtoit enioint des Genenois, de n'en rien changer ny pour la vie. La ſeconde, qu'ils ſe ſubmiſſent à vos Conſiſtoires, & nouuelle Hierarchie, & à tout l'ordre & Statuts Eccleſiaſtiques d'iceux: brief comme metamorphoſez & deuenus vos petites brebiettes, le tout ſelon, & en enſuiuant les Statuts ſur ce faits par Caluin, & ſondit Conſiſtoire de Geneue: leſquels ſtatuts & ordonnances auez ſemées en France, & meſmes les y auez faits imprimer. * Qu'ainſi ſoit ie l'ay veu à mon grand regret, chacun l'a veu: car il n'y a eu hõme d'honneſte vie: ſçauoir & reputation, que premierement n'ayez flatté pour l'attirer, faiſans incontinent accroire aux autres qu'il eſtoit des voſtres, pour augmenter & decorer voſtre nombre: mais vous deuenus plus forts, & depuis voyans qu'il ne ſe vouloit du tout adonner & ſubmettre à vous, il n'y en a nul qui n'ait eſté lardé, diffamé, & par vous, & les voſtres, appellé & reputé maintenant Atheiſte, maintenant Epicurien, maintenant Anabaptiſte, ou Libertin: meſmes ledit tres-renommé Docteur du Molin d'eminente doctrine, & pieté, & de vie irreprehenſible, comment a-t'il eſté par vous lardé, & diffamé dés la tierce année de voſtre venuë. * Du commencement il a eſté par voſtredite hypocriſie abuſé, comme pluſieurs autres gens de ſçauoir & pieté: non pas ſeduit d'aucune de vos erreurs & hereſies, comme deſlors vous vous vantiez: mais de ce que par bonne foy & charité chreſtienne, qui n'eſt ſoupçonneuſe, il penſoit que ne cherchiſſiez que l'aduancement de la verité, & à ayder à vne bonne reformation, qui eſt tout ce qu'il deſiroit. Auſſi il penſoit que ſi vous auiez quelque ignorance ou erreur, que ſeriez preſts de la corriger, ſi toſt qu'en ſeriez admoneſtez; ainſi il ſupportoit en vous pluſieurs petites fautes: mais ſi toſt qu'il apperceut voſtre obſtination en erreur, voſtre ambition & cupidité de tout ſubiuguer, & que vous eſtiez obſtinez en vos erreurs, & rebelles à ladite ſaincte ſentence de Berne, & à toute bonne admonition perſeuerans en vos hereſies, arrogance, cupidité & ambition: & que par conſpiration faite à Geneue, auiez conclud ſupprimer toute autre religion, reformation, & police que la voſtre, & à ceſte fin, premierement d'empieter & enſorceler la France. * Il fut contraint s'abſtenir de vous, ſuiuant la doctrine & commandement de S. Paul, en la ſeconde aux Theſſaloniciens, chap. dernier, diſant: Or freres nous vous commandons au nom de noſtre Seigneur Ieſus-Chriſt, de vous ſeparer de tout frere cheminant des-ordonné ment, & non pas ſelon l'ordonnance qu'il a receu de nous: car vous meſmes ſçauez comment il faut que vous nous enſuiuiez: car nous ne nous ſommes point portez deſordonnément entre vous, & n'auons point mangé le pain d'autruy pour neant, mais en labeur & en trauail, ouurans nuict & iour, afin que nous ne greuaſſions aucun de vous: non point que nous n'en ayons la puiſſance, mais afin de vous donner nous meſmes pour exemple à vous, pour nous enſuiure. Et autant en effet il en dit en la 1. à Timoth. cha. 6. verſ. 5. Vous vous donnez bien garde de faire ainſi. * Encores ſi vous ne coupiez que les bourſes des ſubiects du Roy, pour les gages & deſpens de vos ſuperbes Conſiſtoires, ſans les empoiſonner de groſſes & pernicieuſes erreurs & hereſies, cela pourroit eſtre tolerable: combien que S. Paul ne l'ait voulu toleret: mais vous erigez voſdits Conſiſtoires non ſeulement pour dominer ſur les bourſes, forces, & facultez: mais auſſi pour dominer ſur la doctrine, ſur la foy & conſcience d'vn chacun, & à croire tout ce que bon vous ſemble: & meſmement toutes les hyperboles erreurs, & hereſies de Caluin, ſans qu'il ſoit loiſible à aucun, non ſeulement de vous en reprendre, mais auſſi d'en douter ou diſputer, ſur les peines de rebellion à vos Conſiſtoires, quo fauſſement appellez l'Egliſe: voire ſur peine de leze-Majeſté diuine & humaine, ainſi portent vos decrets ja imprimez en France. Et en cas de en douter ou enquerir ſur peine d'eſtre appellez voltigeans, frenillans, oreilles chatoüilleuſes, ſophiſtes, fantaſtiques, hadins, gazoüilleurs, pores, voulans retourner à leur fange, & chiens à leur vomiſſement: qui ſont les flenreites & brocards, dont voſtre pere & Apoſtre Galuin deſpeint tous ceux qui veulent diſputer ou douter de ſes ſermons ou eſcripts, & ne s'en tenir tout ſeuls par ſa ſeule parole. * Au contraire, mondit Precepteur n'a iamais cherché ce qui eſt ſien: mais ſeulement ce qui eſt à la gloire de Dieu, & au profit de ſon Egliſe. dont iamais n'a rien voulu prendre, comme il monſtra bien à ces outrecuidez Rabins du Conſiſtoire d'Orleans: ains au contraire, il a ja par l'eſpace de plus de quinze ans, expoſé tous ſes biens, ſa ſanté, ſa vie, & tout ce qu'il a eu en ce monde, à miniſtrer & aduancer tant par ſa bouche que par ſes eſcripts la pure parole de Dieu: ſoy conformant aux ſaincts Symboles & Conciles anciens ſincerement, paiſiblement, tendant à vnion & tranquillité ſpirituelle & temporelle, qui eſt l'vne des marques de ſaincte & diuine vocation, & l'vne des principalles cauſes pour leſquelles par voſtre maudite enuie l'auez perſecuté, & encores perſecutez. * Or luy ayant ja paciemment enduré pluſieurs groſſes iniures & detractions de vous: il voulut encores pour vn coup eſſayer ſi vous eſtiez medecinables: ce qui fut la cauſe de ſon premier voyage à Orleans pendãt les troubles, à la fin de Iuillet 1562. Or il auoit eſté (à la delation calomnieuſe de ſes debiteurs, qui pendant les troubles ſe firent creanciers) contraint partir de Paris le tiers iour de Iuin, auec ſa femme & enfans, qu'il mena chez ſes parens, en la Beauſſe: & dés ledit mois pour plus grande ſeureté ſe retira ſur autres ſiens parens au Perche, où en allant de lieu à autre, ſe trouua à la Fetté le ſixieſme iour de Iuillet au diſner auec le Seigneur du lieu, où eſtoient deux Miniſtres, Marandé & Mitemont, ils furent bien ſi hardis de s'attacher incontinent audit du Molin, pour le cuider par leur haut habil, comme eſtans ſur leur fomier, faire confeſſer qu'il ne luy appartenoit pas traiter de la ſaincte Eſcripture, mais de l'oüir & apprendre d'eux, comme de ſes ſuperieurs, auſquels ſeuls appartenoit, luy diſans, qu'ils n'auoient point de vocation: Ledit du Molin leur dit, qu'il eſtoit ancien Docteur, & qu'il auoit vocation plus qu'vn ſimple nouueau Miniſtre: & que le Docteur eſt par deſſus vn ſimple Miniſtre. Surquoy ils s'eſchaufferent fort: mais il les rembarra ſi bien par textes de l'Eſcripture, & hiſtoires, qu'il les feit taire: car tant plus ils parloient, tant plus leur ignorance & arrogance vſurpatoire ſe deſcouuroit. * Et apres ledit Seigneur en ſa chambre les feit appeller pour oüir leur opinion, ſur quelques poincts concernans la politique: ils en reſpondirent promptement comme Docteurs reſolus, auec affirmation brauement aſſeurée. Mais ledit du Molin leur monſtra qu'ils ne ſçauoient qu'ils diſoient. Peu apres luy eſtant de loiſir en la grande ſale dudit lieu, fut prié par pluſieurs Gentilshommes de leur traiter de la parole de Dieu: ce qu'il feit promptement, expoſant vn chapitre de S. Matthieu: dont leſdits Gentilshommes alleterent faire le rapport auec grandes loüanges auſdits Miniſtres: leſquels voyans le conſentement de la Nobleſſe dudit lieu, & qu'ils auoient eu du pire deuant le Seigneur: veindrent vers ledit du Molin gratifier & recognoiſtre comme leur pere, leur Maiſtre, leur Docteur, & qu'ils eſtoient ſes diſciples, & ce en la preſence de plus de cinquante Gentilshommes: car c'eſtoit le lieu & heure de ſoupper, le prierent de s'approcher des Egliſes te-

63 64 65 66

Calomnies des Calumniſtes.

1. Cor. 13. 5.

Du Molin contraint ſe retirer de la compagnie des Caluiniſtes.

Suiuant le commandement de S. Paul. Roma. 16. 17.

Rom. 16. 17. 2 Theſſalon. 3. 10. 11. 12. Act. 20. 30. 2. Iehan. 10.

Du Synode fait à Paris l'an 1559.

Brocards & calomnies de Caluin contre les gens doctes.

67 Modeſtie & grand zele de M. Charles du Molin.

Marques de ſa vocation.

68

Troubles pour la Religion.

Marandé, & Mitemont Miniſtres.

Vocation de M. Charles du Molin.

69

Eſt prié de traicter de la parole de Dieu.

Recognoiſſance deſdits Marandé & Mitemont.

formées pour y faire fruict, & qu'à cette fin il allast à Orleans, & qu'il preferaſt le public, au plaiſir qu'il
70 auoit auec ſes parens. * Ie ne ſçay s'ils diſoient cela de bon cœur, ou par fraude, pour ietter ledit du Molin hors d'auec ſes parens & amis, & l'attraire là ou ſes enuieux eſtoient plus puiſſants, qui le calomnieroient, & au danger de peſte, comme il aduint. Mais cela fut en partie cauſe qu'il s'achemina vers Orleans, & vint à vne lieuë d'Anneau: & par ce que là eſtuit la garniſon de ceus de Guyſe, au Reiſtres, qui commençoient à s'eſpandre de tous coſtez, il s'en retint à Fauuetes, chez vn ſien couſin: mais voyant que ſes parens meſmes n'eſtoient ſutemeur, & penſoient de chãger de lieu, craignant d'eſtre en charge à autruy ſe remit en chemin en telle hardieſſe & diligence, qu'il entra dedans Orleans le penultieſme de Iuillet: incontinent publia ſes leçons publiques, ſur le ſermon du Seigneur en la montagne, en S. Matthieu chap. 5. 6. 7. * Et les commença le Lundy tiers iour d'Aouſt,
71 dés deux heures apres midy, iuſques entre trois & quatre en grande faueur & loüange des auditeurs, meſmement des Nobles: Il penſoit que les Miniſtres luy en deuſſent ſçauoir autant ou plus de gré: mais ils monſtrerent bien leur enuie & malice au contraire. Ils l'inuiterent le lendemain de venir conferer auec eux, ce qu'il leur accorda à l'iſſuë de ſa leçon: mais ils firent tant par leurs impoſtures, diſans n'y pouuoir vacquer que ſur les vne heure attendant deus, que ledit du Molin leur accorda, ne penſant que c'eſtoit pour luy faire laiſſer ſa leçon, luy venu apres qu'ils l'eurent fait ſonger prés d'vne heure, le firent entrer dãs le lieu du Chapitre d'Orleans, qu'ils
72 occupoient, & luy vouloient faire ſon procez. * Il dit qu'il n'eſtoit pas leur ſubiect, & qu'ils n'eſtoient pas ſes Iuges, ſans ce qu'il n'auoit delinqué: mais qu'il eſtoit preſt de rendre raiſon de ſa doctrine, & d'eſtre corrigé s'il auoit failly en quelque choſe: ils dirent qu'il auoit failly: Il leur demanda en quoy? Ils dirent. Vous auez reprins Monſieur Caluin en l'expoſition de la premiere beatitude: Il reſpondit qu'il ne l'auoit nommé: mais bien entre autres expoſitions recité celle de Caluin, & dit qu'elle eſtoit bonne en ſoy, mais qu'elle ne conuenoit au texte, & qu'il falloit dire mieux, comme il feit, lors ils furent fort irritez, &
73 le firent ſortir pour deliberer eux ſeuls. * Et apres vne heure l'ayant fait r'entrer, luy dirent qu'il n'auoit ny vocation, ny auctorité, & qu'il ſe deportaſt de continuer ſes leçons. Il dit qu'il auoit vocation notoire, deuant qu'ils fuſſent venus. Et que leur venuë ne la luy pouuoit oſter: auſſi qu'il auoit le ſçauoir, l'experience, & la vie, & qu'ils ne le pouuoient interdire, & qu'ils attentoient contre l'Euangile & prohibition de Ieſus-Chriſt: recitée par Sainct Marc, & Sainct Luc. A quoy ils ne peurent reſpondre. Il leur demanda s'ils vouloient dire quelque choſe contre ſa doctrine, & ce qu'il auoit enſeigné en ſadite leçon. Ils dirent que non, la confeſſans bonne & ſincere: ils ne l'auſoient blaſmer: & s'ils euſſent dit autrement ils euſſent eſté diffamez, par la grande multitude de ceux qui l'auoient oüy, & grandement eſtimé, dont pluſieurs s'eſtoient incontinent retirez en leurs eſtudes, pour mettre par eſcript ce qu'ils auoient
74 apprins de luy. * Ils luy demanderent s'il pretendoit auoir eſtat & gages en l'Egliſe, il dit que non, & que ce qu'il faiſoit eſtoit pour ſeruir à ſes deſpent à tous fidelles, de ce que Dieu luy auoit donné par ſes dõs labeurs. Ils luy dirent, que s'il continuoit ainſi, il ſeroit mourir de faim pluſieurs pauures Miniſtres qui ne faiſoient rien, & viuoient des gages de l'Egliſe, adiouſtans pluſieurs parolles hargneuſes, & menaces: parquoy ledit du Molin homme de paix, ſe voyant eſtre en ville de guerre & menacé ſe deſiſta.
75 * Voyla le fruict de vos Conſiſtuires, eſquels Satan preſide, & non le ſainct Eſprit: car ſi le ſainct Eſprit y eut preſidé, ou du moins eſté, ils ne ſe fuſſent pas irritez d'vn ſi bon œuure, que ledit du Molin auoit mieux expoſé en certain paſſage, que Caluin, ſans le nommer, pour mieux l'eſpargner. Ils n'euſſent pas eſté enuieux des grands dons de Dieu qu'ils voyoient reluire en la perſonne dudit du Molin: ny de ce qu'il en vouluit gratis faire participans tous fideles: ils n'euſſent deſpiteuſement cherché & preferé leur propre profit & ambition: ils ne ſe fuſſent point eſjoüis en leur tort & iniuſtice: mais ils ſe fuſſent eſiuiis de la verité qu'ils vuyoient notoirement eſtre maintenuë, & aduancée par ledit du Molin, comme d'eſcrit S. Paul en la 1. des Corinth. chap 13. verſ. 4. 5 6. & comme en trop plus forts termes, ledit S. Paul feal ſeruiteur de Dieu en declare ſa ioye aus Philip. c. 1. verſ 18. & en ladite epiſtre aus Corinth. c. 14. il ſouhaitte que tous prophetiſent, voire en l'aſſemblée de l'Egliſe, & le ſemblable ſouhaittoit Moyſe nomb. c. 11. verſ. 29. quand on luy annonça que Eldad & Medad prophetiſoient en l'aſſemblée, & Ioſué interpella Moyſe de les empeſcher, dont Moyſe l'interepa, diſant: pourquoy és-tu enuieus pour moy? qui me donnera que tout le peuple prophetiſe? Auſſi ceux-là, Moyſe & Sainct Paul, auoient le Sainct Eſprit, & vous ne l'auez pas, ains eſtes pouſſez de voſtre arrogance, enuie, cupidité, ambition. * Si Caluin voſtre pere, Prophete, & Apoſtre (tel l'appellez par vos lutes imprimez non ſeulement à Geneue: mais auſſi à Lyon) ſe fut contenté de la bonne & ſaincte Doctrine des Miniſtres Philippes Melancthon, Martin Bucer, Eraſme Sarcer, George Maior, Alexandre Aleſius, & autres inſignes Docteurs d'Allemaigne, & les eut ſuiuis: ou à tout le moins, s'il ſe fuſt contenté de la bonne doctrine & reformation faite par le don de Dieu, & par le miniſtere dudit Bucet à Berne, & és Egliſes des pays ſuiects audit Berne, leurs voiſins, & Protecteurs de Geneue, par la faueur & ayde deſquels l'Euangile eſt entré dedans Geneue: Si dis-ie, ledit Caluin s'en fuſt cõtenté, & euſt ſuiuy leur train, comme il deuoit, & ne pouuoit mieus faire. Premierement il n'euſt eu que faire de forger nouuelles opinions & hereſies, ny nouuelle forme d'Egliſe, contraire à toutes les autres dés & depuis quarorze cens ans. * Secondement il n'euſt eu que faire de ſe mettre en danger de ſa vie pour ériger vn Conſiſtoire à Genene, contre le vouloir du Magiſtrat & des Bourgeois, & pour y paruenir d'eſtre en danger de grandes ſeditions, de meurtres, & rebellion contre le Magiſtrat: comme n'agueres depuis ſa mort, ledit Beze a fait imprimer entre les grandes loüanges dudit Caluin, dont par ſa faute de bonne matiere, il a pris les vices pour matiere de loüange. Bien eſt vray que autrement ledit Caluin ne fuſt pas deuenu Pape, ny Hereſiarche: il fut demeuré vn ſimple heretique priué, & n'eut pas fait ny peu faire ſi grande multiplication des gens de ſa nouuelle ſecte, cõme il a fait au moyen & par vertu de ſon Conſiſtoire, n'y erigé peu à peu pluſieurs autres Conſiſtoires dependans du ſien, ayans le ſerment à ſa doctrine, plus exprés & plus violentement liez, que iamais ne furent ceux de la bande de Catilina auec ſang humain, ny ceux de la ſecte pſpale, ny de tout les Hereſiarches qui oncques ont eſté. * Tiercement en laiſſant ſes propres affections
78 & cupidité de ſurmonter tous autres, & en ſe rangeant aux bonnes doctrines & reformations ja faites és Allemagnes, & à Berne, & en s'acheminant auec eux par ayde & conſeil mutuel, ſans rien inuenter de nouueau, il euſt auec eux conuerty & redrit à l'Euangile, & à bonne & paiſible reformation, la pluſpart de la France, en plus brief temps, & ſans ſeditions pilleries, ſaccagemens, meurtres, deſtructions de Chaſteaus, villes & pays qui ſont aduenus en France: le

Du Molin publie ſes leçõs grat uites en Theologie à Orleãs.

Empeſchées & rompuës par l'enuie des Calumiſtes.

Qui luy veulent faire ſon procez.

Ancienne vocation de M. C. du Molin.

Marc. 9. Luc. 9.

1 Corint 13.

S Paul.

Moyſe.

Beze en ſa Preface ſur Ioſué.

La papauté de Caluin.

Seditions & grands troubles en France pour l'ambition des Caluniſtes.

tout pour satisfaire à l'ambition dudit Caluin, c'est A
à dire, à la reception des heresies, & à l'obeissance de
ses Consistoires vsurpatifs, lesquels tous dependent
de luy: & ne veullent souffrir autre puissance, ny au-
tre authorité, oy autre reformation, ny autre conseil,
oy autre maniere de reformer & policer, que celle
de Geneue bastie par ledit Caluin en fondit Consi-
stoire, souuerain de tous ceux de nouueau etigez en
France, auec grand mespris du Roy, de sa Maiesté,
& Souueraineté, & de toute la Noblesse, & des Cours
de Parlemens, & de tout estat ecclesiastique & ciuil.
79 * Et d'auantage grand nombre de nobles & tres-
vaillans Capitaines n'eussent esté trahis, oceis par
champs & Chasteaux, en guerre, ou en leurs mai-
sons, ou par couleur de iustice, oy infiny nombre de B
bons marchands destruits, ou l'eussent esté: quoy que
Belle confo- fussemeot auec les anciens Atiques l'attribuez à vo-
lation des stre fatalité: disans à ceux qui se pleignent d'auoir eux
Caluinistes. & leurs enfans esté destruits par vous, que cela estoit
ainsi predestiné, & qo'il ne pouuoit aduenir autre-
ment: c'est la monnoye en laquelle les payez, mes-
mes quand oe rendez les choses prestées. Auſſi ledit
du Molin n'eut esté, non tant par fausse suspicioo,
que par ealonie de ses debiteurs (qui se firent creanciers) chassé & pillé eo la ville & aux champs, par les
armes des deux parties ny ses meilleurs liures iettez
és latrines: où la Republique, & toot geos stodieux
80 ont beaucoup perdu, ce qu'ils n'eussent perdu. * Ie
reuiens à propos de ces meschās consistoriaox d'Or-
leans, lesquels ayans par voyes obliques & menaces C
sous ombre de la guerre, & de faire venir argent,
comme ils disoient, fait desistet ledit du Molin de ses
Vantes de des Caluinistes. fainctes leçons, se vantoient l'auoir vaincu par l'es-
criptute & auctorité, & luy auoir imposé silence, &
s'en faisoient accroire, à leurs deuotes brebis, l'ex-
posant en morquerie à icelles: mais les gens doctes
& meilleure partie des Nobles, & aneons du simple
peuple estoient bien de contraire opinion, tellement
que pluſieurs disoient que si ledit du Molin eut con-
tinué ses leçons, il luy eut fallu aller au grand Tem-
ple pour la multitude des auditeurs: parce qu'il di-
soit plus de choses grandes eo vne heure, que les Mi-
nistres o'en disoient de communes en quatre. Ils fu-
rent cause luy faire perdre le petit logis aëré, qui luy
auoit esté promis près le grand Temple, tellement
que contraint loger en lieux estrois & pestiferez, où D
ayant perdu vn sieo fils, sortit le seeond ioor d'Octo-
bre: nonobstant le danger qui estoit par les champs,
& viut deseendre en la maison du sieur de Louuille
son cousin: dont trois iours aptes il partit pour al-
81 ler à Allonne, Chastellenie de ses enfans. * Mais pas-
Villeneuue les Chartres. sant par Villereau, il fut iouité & coufeillé d'y de-
mouter: car Allonne estoit trop prés de Chartres,
parquoy ne voulant tanter Dieu, il vsa de l'hospita-
lité liberale à luy offerte par le Seigneur dodit lieu,
& soo frere, ioinct auſſi qu'il y auoit huict oo dix ieu-
Maistre Ro- nes Gentilshommes qui auoient leor Maistre, Mai-
berts Trebet. stre Robert Trebet, qui leur monstroit en Grec &
Latin: là s'exerça à leor faire leçon & interpretation E
de l'Eoangile en Grec & Latin, & dlee dicta & com-
posa soo Catechisme, ou petit sommaire de la do-
ctrine Chrestienne, mis au oer en Latio, & eo Fran-
Loys de Vil- çois, & eo Grec par Lois de Villereau, Gentilhom-
lereau. me fils asné dudit Seigneur, & le premier de ladite
escolle. Mais deuant que le mois fust passé, adoint
que l'armée sortoit d'Orleans, & les compaignies
contraires couroient par tout le pays, tellement que
n'y auoit seureté, & estoit force audit du Molin de
suiure le champ du Prince de Coodé, ou de s'eo aller
en la ville d'Orleans, il ayma mieux aller eo la ville,
82 pour poursuiute ses estudes, ao peril d'estre assiagé,
Siege d'Or- leans, ou du comme il aduint. * Et pendant le siege ayant em-
Molin s'e- prunté pluſieurs liures, il trouua que il y auoit de
stoit retiré.

grandes fautes és harmonies des Euangiles faites tant
par Osiander, que par Caluin, & autres leurs deuan-
ciers, & encores plus en celle faite par Caluin, &
que non seulement le texte de l'Euangile y estoit of-
fensé: mais auſſi la verité de l'histoire changée. Par-
quoy il se trauailla tout l'hyuer d'y donner remede;
pour la gloire de Dieu & instruction des Eglises, &
ayant inuoqué le nom de Dieu, trauailla en telle di-
ligence & dexterité, qu'il trouua le vray moyen &
droict fil de l'harmonie conferente & vnion des qua-
tre Euangelistes, sans rien changer, muer, ny tran-
spoſer du texte, & en mettant en euidence le vray
cours de toote l'histoire Euangelique: Il le fest pre-
mierement en François pour en faire premiere-
ment participante toute la France, mais preuoyant
l'enuie & malice des Caluinistes, qu'il auoit ja experi-
mentée, il la mist en Latin, pour premietement le
semer és Allemagnes, où il sçauoit bien que les gens
doctes & Ministres de la parole sont plus equitables,
& non suiets à passions & calomnies, eotome lesdits
Caluinistes. * Ledit siege leué, & l'Edict de Pacifica- 83
tion publié, il le porta en ladite Chastellenie d'Al-
lonne, où il le fest lire & publier par les Officiers, &
à iceux, & à tous les subiects & habuans sur ce as-
semblez enjoint de le garder, & obseruer, auec deſ-
fenses d'y contreuenir, mais de viure en paix, sous la
crainte de Dieu, en l'obeissance du Roy, & de leurs
Superieurs, & de la Iustice: auec vne priere pour la
bonne prosperité du Roy, & pour le bien & tran-
quilité de l'estat du Royaume. Et voyant qu'il n'y
auoit ordre d'aller à Paris, pour la rebellion de la fol-
le populace, s'en alla à Lyon portans pluſieurs de ses
compositions prestes à imprimer, tant sur le Droict
ciuil, que sondit Catechisme pour sa brieueté fut im- Laquelle il
primée en quarte ou cinq tours, deuant que les Mi- porte à Lyõ
nistres du lieu en eussent rien seeu, tant qu'il en don- pour imprimer.
oa à deux d'ireux, s'offrant à leur correction, s'ils y
trouuoient à corriger ou esmander par la parole de
Dieu. * Lesdits Ministres en particuliet ne luy en 84
faisoient aucune difficulté, & mesme Me l'Anglois, M. l'Anglois
vn des ptineipaux, & des plus grands & aneiens luy Ministre de
dit en la place publique deuant tout le monde à liſſuë Lyon.
de son preseche, qu'il auoit veu ce que luy auoit duo-
né, & le trouuoit bon, & qu'il desiroit que semhla-
bles œuures fussent mises en lumiere poor l'instru-
ction de l'Egli'se. Icy me soouient d'vn ancien Pro- Note.
uerbe François, les Chanoines sont gens de bien,
mais le Chapitre ne vaut rien: car quoy qu'il y en ait
aneuns equitables en particulier, toutesfois assem-
blez en leut Chapitre, ils conclueni pour leut auati-
ce & ambition, & autres propres passions. * Auſſi 85
quand le'diis Ministres furent sor ee assemblez en Les consi-
leur Consistoire, ils conclurent que ledit liure estoit storiaux de
seditieux & heretique, & hchismatique, & pernitieux: Lyon con-
sans rontesfois eotter vn seul erreor, & sans qo'ils damnent le-
ausassent iamais sur ee appeller ledit du Molin, sça- dit Catechis-
chans qu'ils leur respondetoit trop bien: ny publier me.
leut dite censure, afin que leurs erreurs, heresies, &
eupidité de dominatioo ne fust descouuerte deuant
qu'ils fussent assez forts pour la maintenir: auſſi ils
sçauoient bien que toutes personnes de bon sens &
iugement, & principalement ceux qui auoient veu le
liure, trouuoiēt ledu liure bon & vtile. * Mais pour- 86
quoy les iugiez. vous seditieux & schismatiques,
comme depuis auez bieo osé dire en pluſieurs lieux?
veu qu'il n'y a rien qui ne soit bon & conforme à l'an-
cienne doctrine Catholique, & aux anciens Symbo- Encore qu'il
les & Coneiles vniuersaux, & à toutes les fainctes soit conforme à l'Euan-
Eglises teformées és Allemagnes selon l'Euangile & gile & aa-
confession d'Auguste. Brief les raisons sont sussisan- ciens Sym-
tes & ootoires: La premiere, vuus faites comme le boles.
menteur, qoi reiette la menterie sur celuy qui dit ve-
rité, ainsi voulez retorquer vos propres vices sur

87 ceux qui vous en reprennent. * La ſeconde, vous ne voulez conformer aux anciens ſainctz Peres, qui auoient le ſainct Eſprit: & encores ne vous voulez conformer és autres Egliſes n'aguetes reformées és Allemagnes, & en pluſieurs autres lieux. Car auſſi en ce faiſant, vous ne feriez que les enſuiure, & ne feriez rien dauantage, & n'acqueſteriez regne & domination. Mais voſtre but eſt d'acquerir vn regne nouueau ſous ombre de religion, & dominer ſur la foy d'autruy, ſur les conſcieuces, ſur les bourſes, forces, & facultez, auſquelles fins, vous faut premierement nouuelle doctrine, deſtructiue de toutes autres. Secondement nouuelle auctorité, ſurpaſſant toutes autres: ce que ne pouuez faire ne maintenir ſans vos maudits Conſiſtoires. * Parquoy le moyen deſquels premierement ce qui eſt quelque peu difforme à voſtre doctrine, ou à voſtre vſurpatoire auctorité, vous le iugez heretique, ſeditieux, ſchiſmatique: car ainſi iuſtice & verité ſont ſeditieuſes, erronées & ſchiſmatiques, au regard du regne de fauſſeté & tyrannie. Ieſus-Chriſt meſme eſtoit ſeducteur & heretique, pour le regard des Rabins, & Synagogue ou Conſiſtoire de Ieruſalem. Secondement par vertu de voſtre Conſiſtoire (que fauſſement appellez l'Egliſe, & luy attribuez toute l'authorité & puiſſance de l'Egliſe) vous, dix ou douze teſtes coniurées en vn chaperon, vous faites craindre & obeir de tous par vos cenſures & maledictions priuées, que faites accroire eſtre de toute l'Egliſe, qui n'en ſçait rien: ainſi auez entrepris le regne, tyrannie ou Oligarchie ſur

89 icelle. * Mais s'il y a vn ſeul erreur au Carechiſme dudit du Molin, que ne le cottez-vous: ou que n'auez-vous eſcrit contre depuis trois ans? Mais patce que n'y eſtes nommez, vous auez diſſimulé: & neantmoins par deliberation de voſtre Conſiſtoire à Lyon en May l'an 1563. auez enuoyé deux des plus meſchans des voſtres non audit du Molin, auquel ils ne s'oſerent adreſſer, mais à ſon hoſte, & à ſon Imprimeur, leur faire grande reprehenſiun de ce qu'ils auoient imprimé ledit Carechiſme, qu'ils diſoient erroné, ſans dire en quoy: & leur commanderent le ſupprimer ſans en faire vente, ne diſtribution quelconque. Si toſt que ledit du Molin le ſceut, il fut parler aux principaux dudit Conſiſtoire, pour ſçauoir qui les mouuoit, diſant qu'il eſtoit preſt leur reſpondre, s'ils pretendoient qu'il y euſt quelque erreur.

90 * Ils dirent qu'il ne falloit autre Catechiſme que celuy de Geneue, & qu'il n'appartenoit qu'a eux à mettre la main à telle choſe. Il leur dit, qu'il auoit compoſé l'hyuer paſſé vne conference & vnion ſur les quatre Euangiles, auec quelques briefs annotations à la fin d'icelle: qu'il l'auoit auſſi apportée pour faire imprimer audit lieu, & que premierement il l'a leur mouſtreroit volontiers, & mettroit huict iours entre leurs mains, pourueu qu'ils la prinſſent par compte, en preſence de notables teſmoins, & qu'ils iuraſſent deuant eux de n'en rien ſubſtraire, & de n'en empeſcher l'impreſſion, ſinon qu'ils y trouuaſſent choſe reprehenſible par l'Eſcripture ſaincte, offrant s'en ſoubmettre à leur iugement, pourueu qu'ils ne

91 iugeaſſent que par l'Eſcripture ſaincte. Ils ne voulurent faire uy ladite promeſſe, ny le ſerment. Parquoy ledit du Molin leur dit qu'il ne leur monſtreroit pas: car en deux heures ils euſſent deſrobé ſon inuention pour l'attribuer à eux meſmes: mais qu'ils l'imprimeroit ailleurs. * Ils s'encoururent fort, diſans qu'il n'y auoit qu'vne harmonie: Il leur dit, qu'il en y auoit plus de douze: Ils dirent, qu'il n'y auoit que celle de Caluin qui en fuſt bonne, & que l'on deuſt ſuiure: Il leur dit, que celle de Caluin eſtoit la moindre, où il repreuoit ceux qui auoient mieux fait que luy: & que s'ils auoient bien veu les eſcripteres, ils ſçauroiēt quel danger c'eſt en l'Egliſe de Dieu, d'attribuer

A tout en vn ſeul homme. * Mais eux deſlors conſpirerent en leur Conſiſtoire de le deſtruire d'honneur de vie, & de biens, & d'entrée de trouuer moyen de le mettre en querelle, & occaſion de ſcandale: dont ils donnerent charge à Iacques Roux, dit Ruffy, lors Predicaot au Temple de noſtre Dame de Confort audit lieu: car c'eſtoit le plus effronté & audacieux de leur Conſiſtoire: il auoit à la prinſe ou occupation de ladite ville & ſuppreſſion des Eſtats porté l'eſpée & aurres baſtons & armes, aſſailly les maiſons des notables Bourgeois, qui ne ſuiuoient leur faction, rany & emporté d'icelles pluſieurs biens en ſon logis: c'eſtoit l'vn des deux, deſquels ſos nombr. 89. L'autre d'iceux eſtoit Payen, qui depuis ſix mois de Veloutier de Lyon, eſtoit deuenu Miniſtre, & Predicant, auſſi hardy en mauuaiſe langue, que ledit Ruffy: mais non pas ſi exercé à l'eſpée, que ledit Ruffy auoit exercée comme ſoldat, & ledit Payen auoit fait le veloux. * Ledit Ruffy le iour de Penrecoſte dit en

93 conurant ſon mauuais vouloir a l'huſte dudit du Molin, qu'il deſiroit le voir & ſoupper auec luy: dõt ledit du Molin, qui ne penſoit à nul mal, fut tres-ioyeux, comme auſſi il le receut fort amiablement: & durant le ſoupper ledit Ruffy monſtra face de touro ſimplicité & mudeſtie eſcoutant & eſpiant les occaſions: apres entra en pluſieurs propos de l'Eſcripture ſaincte, non conceroans ledit Carechiſme. Car durant le ſoupper ledit du Molin l'auoit prié d'en dire fraternellement & ſans diſſimulation, ce qu'il y trouueroit à redire. * Parquoy ledit Ruffy entra en 94

autres propos, deſquels il penſoit que ledit du Molin ne ſeroit pas inſtruit: mais voyant que ledit du Molin en parloit ſi pertinemment qu'il n'y auoit replique, il deſgorgea ſes iniures audacieuſes, diſant audit du Molin, qu'il ne luy appartenuit pas d'en parler, que ce n'eſtoit ſa vocation, qu'il euſt à ſe meſler de ſes paraphes: luy diſant pluſieurs groſſes iniures indignes à reciter. Ledit du Molin luy dit, qu'il eſtoit Docteur deuant que ledit Ruffy fuſt Grammairien, & qu'il auoit ſa vocation comme Docteur, & exercé & approuué dés long-temps: & qu'il n'eut ia-

mais penſé que ceux de la profeſſion dudit Ruffy vſaſſent d'iniures & détractions: (à la verité, il n'eut iamais penſé que la profeſſion deſdits miniſtraux euſt eſté ſi meſchamment corrompuë, s'il ne l'euſt à ſon danger experimenté. * Sur quoy ledit Ruffy ouurant 95

ſa bouche & deoris aoec enormes menaces, hauſſant bras & mains comme vn ſoldat voulant combattre, dit qu'il feroit couppet la teſte audit du Molin, & le ietter en la Saoſne, les feneſtres du logis y reſpondoient, & feit tel eſcarmouche, que ſi aucuns de la maiſon ſe fuſſent ioints auec luy (comme il eſperoit) il euſt eſtranglé ledit du Molin, & ietté en la Saoſne, mais voyant que tous ceux de la maiſon ſe mettoient contre luy pour defendre ledit du Molin: il ſortit, criant & blaſphemant non ſeulement apres ledit du Molin, mais apres l'hoſte, & tous les habitans de ladite maiſon, diſant qu'ils eſtoient bien meſchans de ſouſtenir & loger vn ſi meſchant homme que ledit du Molin, & continua ſes crieries, menaces, & iniures, ioſques dans la ruë publique, s'efforçant eſmouuoir le peuple contre ledit du Molin, ce qu'il ne pût. * S'il n'euſt crié & iniurié que dedans la maiſon, le- 96

dit du Molin n'en euſt parlé: mais voyant qu'il auoit eſpandu ſes crieries, iniures, menaces attoces iuſques aux voiſins, & parmy les ruës: il fut contraint de bailler ſa requeſte aux Iuges, intitulés. Le Conſeil de la Iuſtice de Lyon; combien qu'ils fuſſent les deputez & valets dudit Conſiſtoire, afin d'auoir reparation deſdites iniures & ſcandale: dont ledit Conſiſtoire fut fort empeſché, voyant que ledit du Molin vouloit faire interroguer ledit Ruffy, & prouuer le contenu en l'adiournement libellé. Et firent tant vers les

Fondement du regne des conſiſtoriaux.

Son nombre peuf.

Fit commander ſupprimer ledit Carechiſme.

Soeſtiennent qu'eux ſeuls appartient traicter de la parole de Dieu.

Refuſent les offres dudit du Molin.

Et eſtent la ſeule harmonie de Caluin bonne.

Iacques Roux, dit Ruffy.

Mauuaiſe entrepriſe dudit Ruffy.

Calomnies & iniures atroces.

Remõſtrance dudit du Molin.

Blaſphemes dudit Ruffy.

Menaces dudit Ruffy.

Qu'il contiuoë iuſques en la place publique.

Le Conſeil de la Iuſtice de Lyon.

principaux de la ville, amis dudit du Molin ſur ce aſſemblez ſur Henry Gabianu, que apres que ledit Ruffy ſe fuſt deſdit daſdites iniures, ledit du Molin conſentit que ſon adiouſtuement fuſt ſupprimé, à la charge que leſdits du Conſiſtoire dedans huict iours corrigeoient par le menu les erreurs, ſi aucuns en pretendoient audit Catechiſme, autrement n'empeſchetoient la vente d'iceluy. * Mais tant s'en fait qu'il y ſatisfiſſent, que au contraire dedans ladite huictaine ils luy controuuerent vne calomnieuſe accuſation, ſous ombre de laquelle ils le feirent arreſter priſonnier le dixoeufieſme iour de Iuin l'an 1563. & ſans la droicte iuſtice & equité du Monſieur le Gouuerneur Seigneur de Soubize, qui ne vouloit croire en parolles, ils l'euſſent fait ietter de nuict en la Saoſne, comme ledit Ruffy auoit menacé. Il eſt tout notoire que de par leur ſouuerain conſiſtoire de Geneue, partirent de iour en iour plus de quatante courans à cheuaux de poſte, pour de par les principaux Rabbins de Geneue conciter ledit Gouuerneur de faire ſecrettement mourir ledit du Moulin, comme tres peſtilent & indigne d'eſtre ouy: bien ſçachans que s'il eſtoit ouy il deffenderoit bien le conteu en ſondit Catechiſme, & effaceroit les calomnies, à luy impoſées, comme il aduint. * Car ledit Gouuerneur ne voulant reſſembler Pilate, luy bailla iuges pour l'interroger par quatre fois, il proteſta que comme Conſeiller & maiſtre des Requeſtes des Roy & Reyne de Nauarre, ioint qu'il eſtoit qu'eſtioo de matiere d'Eſtat, concernant les Edits du Roy, il oe pouuoit eſtre iugé, qu'à la Cour de Parlement de Paris, ou au Conſeil priué du Roy, neantmoins que pont l'inſtruction & ſoulagement de iuſtice il reſponderoit. Ce qu'il fit & mit entre les mains de ſes Iuges vn deſdits Cathechiſmes, par lequel il prenoit droit, & s'offroit luy ſeul à la diſpute contre tous leſdits Miniſtres. On foüilla ſa chambre & coffre, pour cuider ſouſtraire ſadite conference & vnioo ſur les quatre Euangiles, mais il l'auoit deſia depoſée à vn ſien amy, au moyen qu'il n'auoit pas eredit de ſon hoſte d'auoir la clef de ſa chambre, & que chacun, luy abſent, en ſa chambre: eo laquelle on luy auoit ſoubſtraict & derobé vn petit linge, eſcript de la main de ſon fils, & additionnée de ſa propte main, allenconte des Anabaptiſtes: lequel il ne peut iamais recounter: ce qui a eſté fait par leſdits Miniſtres, ou leurs affectez. * Leſquels ne ſe voulans rendre parties, ny venir à la diſpute, ledit du Molin fut eſlargy du tout le 20. iour de l'Arreſt & deteotion de ſa perſoone: que les Iuges Royaux eſtoient reſtituez, & vouloient bien cognoiſtre de l'iniure faite audit du Molin, & luy en faire iuſtice & teparation, oe luy faiſans demander qu'vne ſimple procutatioo: Leſdits Miniſtres eurent recours aux amis dudit du Molin, les principaux de la ville, qui luy dirent qu'il auoit bien dequoy bailler à dos auſdits Miniſtres, mais qu'il leur falloit pardonner, & non pas vſet de vengeance: Il leur dit, Et où eſt la penitence? Toutesfois il ne les voulut pourſuiure, ny meſmes paſſer vne ſimple procuration, & s'en alla en Gaſtinois, & en Beauſſe en maiſons nobles de ſes parens. Si vous euſſiez eu tel aduantage ſur ledit du Molin, comme il auoit ſur vous, luy euſſiez vous pardonné, comme il vous a pardonné? Voſtre enuie mordante & vindicatiue, & malice obſtinée a monſtré, & monſtre de iour en iour lu contraire. * I'auois oublié que ledit du Molin oe fut pas huict iours dans Lyon, que ſa bonne renommée eſpandnë par tout eſmeut ceux de Valeuce à enuoyer vers luy, le prier venir en leur ville & Vniuerſité, pour l'illuſtrae de ſes doctes leçons, & de ſa preſence: L'ayans trouué enclin, comme amateur des lettres, & du bien publie, Voicy venir des plus grands de ladite ville & Vniuerſité auec mandemens tres-amples, loy offran vne belle maiſon docturalle, & huict cens liures de gages par an deſſura, à la charge d'augmenter iuſques à douze cens liutes, ſi toſt que ladita ville & Vniuerſité apres ſi grandes pertes & dõmages qu'alle auoit ſouffert pendant les troubles, ſeroit reintegrée en ſa fleur: à quoy eſperoient bien toſt paruenir pour la renommée de ſon nom, qui ſeroit ſurpaſſée par l'excellence de ſes doctes leçons, & iofatigable exercice, & continuation d'icelles. * Mais vous Miniſtres conſiſtoriaux l'empeſchaſtes par vos fauſſes & enuieuſes detractions, & par l'auctorité que auez ja vſurpée ſur les principaux de ladite ville & Vniuerſité. Ce ſont les benefices que vous rendez à ceux qui ſe ſubmettent à vous. Il euſt eſpandu là tous les treſors anciens de ſa ſcience, anobly l'Vniuerſité, & enrichy la ville: dont il n'eut pas tiré argent pour enuoyer ailleurs, (comme vous faites) ains il l'euſt deſpandu là, pour illuſtrer le lieu, ſelon le noble cœur & zele dont il eſt doüé, vous penſiez le deſtruire du tout, & qu'il ne peuſt iamais retourner en ſon pays, attendu ledit Catechiſme, par luy aduoüé & ſouſtenu: mais Dieu luy a bien pourueu autrement que ne penſiez: auſſi à ſon retour a-t'il fait des choſes à la gloire de Dieu, & au bien de tout le Royaume, d'excellence & effect admirable & incomparable: à quoy il n'euſt pas eſté employé, s'il euſt eſté à Valeoee. * Maisc'eſt choſe horrible, & ſi contraire à charité chreſtienne, qu'il ne ſe trouue entre tous les Barbares & Payens exemple de plus grande & cruelle ingratitude, quand l'année enſuiuante au meſme mois de Iuin, ledit du Molin priſonnier en la Concierge-rie du Palais de Paris, pour auoir fait & ſouſtenu ſon conſeil contre le Concile de Trente. & que ſon gendre à grands frais eſtoit en Cour, ſuppliant la tres-Illuſtre Princeſſe Renée de France, auſſi la Royne de Nauarre, de parler pour l'innocence de ſondit Conſeillet & Maiſtre de ſes Requeſtes: Leſdits Miniſtres s'y oppoſoient, diſans, il a fait vn Catechiſme. Mais ladite tres-vertueuſe Ducheſſe de Chartres & de Ferrare Renée de France, ne tint aucun compte de leurs abbois & detractions, & ſupplinit promptement & efficacement pour la deliurance dudit du Molin. Ladite Royne fut quelques iours refroidie & empeſchée par ſes Miniſtres, meſmement par vn Merlin, lequel quand on diſoit, que c'eſtoit pour vn des Officiers d'icelle, il diſoit qu'il n'eſtoit perſonne publique, d'autant qu'il n'eſtoit Miniſtre, & qu'il ne falloit pas ſupplier pour luy, à cauſe qu'il auoit fait & ſouſtenu ledit Catechiſme, & que Dieu l'en puniſſoit. Et toutesfois c'eſtoit vn laict œuure: Et ſi n'eſtoit pas priſonnier pour cela, comme l'an precedent il auoit eſté par vos calomnies à Lyon: Mais il eſtoit priſonnier pour autre cauſe, ſans laquelle vous euſſiez eſté deſlors chaſſé auec honte & confuſion, comme top meritez. * Mais cependant quelle memoire auiez-vous des preceptes de S. Paul qui recommande ſi ſuigneuſement & ſi ſouuent ceux qui ont labuuré en la vigne du Seigneur. Vous ne du ez pas qu'enuie vous tranſportoit. Vous n'auez garde de confeſſer vos pechez, ce ſeroit deſhoguer à la Maieſté du Conſiſtoire. Quoy donc? Vous le monſtriez bien quand vous diſiez, Il n'eſt pas perſonne publique, car il n'eſt pas Miniſtre: & ainſi c'eſt belle ſentence de S. Paul 1. Theſſa. 5. verſ. 12. recognoiſſez ceux qui trauaillent entre vous, & qui ſont par deſſus vous: eſt par vous ptinſe copulatiuement & reſtreinte aux Miniſtres, & encures à ceux de voſtre ſecte ſeulement qu'eſtimiez preſidens par deſſus tous autres: auſſi eſt eſcrit à l'huys de voſtre principal Conſiſtoire. Nul ny entre que puur apprendre: il s'entend donc & pour obeyr. Si hardy d'y cuider aller pont reuoquer en doubte, & encores moins pour contre-

Madeſtie chreſtienne dudit du Molin. 97

Malicieuſe & fauſſe accuſation des conſiſtoriaux. Horrible conniuence des Calomniſtes.

98

Interrogatoire de du Molin.

99

100

Miniſtres conſiſtoriaux l'empeſchent par leur enuie & detractions. 101

Le noble cœur & zele dudit du Molin.

Son conſeil ſur le Concile de Trente. 102

103

1. Theſſ. 5.

dite. Mais que direz vous de ce que S. Paul en cette recommandation y comprent les femmes Rom. 16. verſ. 6. 12. * Or luy eſtant deliuré par iuſte iugement du Roy, auquel il dédia ſa conference & Vnion des quatre Euangeliſtes: elle fut finalement imprimée par eſtrangiers l'an 1565. parce que vous auiez preoccupé les Imprimeries de ce Royaume, & vſurpé telle domination ſur la pluſpart de ceux qui y ſeruent, que par deux ans ne fut poſſible audit du Molin l'a faire imprimer, encores qu'il aduançaſt les frais: & ce à cauſe de vos deffenſes. Et ſi toſt que la veiſtes imprimée que fiſtes vous? * Vn bon Chreſtien eut penſé que en euſſiez ſceu bon gré à l'Autheur, & loüé Dieu d'vn tel ſi eſcellent, docte, & fidele œuure: mais vous auez fait tout le contraire, comme plus enuieux que chiens, ennemis de verité & pieté, auez cherché tous moyens de le ſupprimer, & de priuer toutes les Egliſes, meſmement celles d'Allemagne, d'vn tel bien comme dès l'an 1562. Vous auez priué toute la Chreſtienté du fruict de ſes doctes vtiles leçons, & interpretations ſur le ſermon de la Montagne. Leſquelles ſans voſtre enuie & empeſchement euſſent eſté deſlors parfaites, & communiquées à tous fidelles, le ſimple peuple meſmes a Orleans apperceurent bien voſtre enuie, & encores plus à Lyon l'an 1563. és mois de May, & Iuin, où pluſieurs du peuple diſoient appertement, qu'il y auoit de l'enuie & malice en leurs Miniſtres conſiſtoriaux, veu que par plus de ſix ſepmaines ils n'auoient ſceu que dire contre le Catechiſme dudit du Molin, ne prouuer contre ſa perſonne, & neantmoins arreſtoient l'vn & l'autre, l'œuure & l'Autheur. * Et deux ans & demy apres, en viſitant par vous, ou vos Diacres, ou commis de voſtre Conſiſtoire, les Imprimeries de Paris, trouuaſtes la forme du Decalogue eſcripte de la propre main dudit du Molin, priuée de la ſaincte Eſcripture au vif, auec annotations en marge de la meſme ſaincte Eſcripture, ſans autre meſlange quelconque auec pluſieurs notables figures du vieil Teſtament au deſſus des deux Tables: & incontinent en fut de par vous inhibée & deffenduë l'impreſſion, tellement que ledit du Molin fut bien empeſché de retirer ſa minutte trois mois apres: Car il n'en auoit peu retenir coppie, au moyen que par vos brigues il ne pouuoit auoir aucun ducte Eſcriuain, qui ne fuſt incontinent balené & ſeduit de vous, pour ſçauoir ſon ſecret, & puis contraint le laiſſer ſans ozer frequenter auec luy, de crainte d'eſtre par vous excommunié, comme iel, auec toute ſa maiſon, & ceux qui y hantent l'auez declaré, en vos diaboliques Conſiſtoires, & incontinent diuulgué par tous ceux de voſtre ſecte. * Car qui vous a meu de faire probiber les Commandemens de Dieu, & ladite ſaincte Conference & vnion des quatre Euangiles, ſinon l'eſprit du diable voſtre maiſtre? par lequel auſſi auez ſemez ce faux meſchant bruit en l'Vniuerſité de Paris, qu'il vaudroit mieux que ledit Docteur euſt fait imprimer les liures & erreurs d'Arrius, que ſondit Catechiſme, & ſadite Conference & vnion des quatre Euangiles: Et toutesfois vous n'y pouuez cotter vn ſeul erreur. Et ſi ne ceſſez de maudire & calomnier: Ce que vous n'auez pas commun auec les doctes & vertueux Docteurs Miniſtres d'Allemagne, qui mettent ledit du Molin entre les teſmoins de verité, & en ont eſcrit de grandes loüanges, voire apres ſon partement des Allemagnes, & depuis ſon retour en France: mais vous auez cela commun auec les Inquiſiteurs du Pape Paul IV. leſquels & maledictions d'iceux vous imitez, & ſurpaſſez en cét endroit, par quoy voſtre meſchanceté eſt trop manifeſte. * Et ne la pouuez couurir de ce qu'auez deuiaſé, & deliuré grand nombre de perſonnes en France des groſſieres Idolatries: Car les Arriens en ont beaucoup plus fait que vous: Ils ont conuerty les pays de Thrace, & les Goths, les Eſpaignes, & grand partie de la Barbarie des Idoles & Paganiſme à la Chreſtienté: mais ça eſté en y meſlaur leur hereſie Arrienne fort pernicieuſe: Car elle nyoit la Diuinité de Ieſus-Chriſt, & la ſaincte Trinité: mais hotſmis ledit erreur ils tenoient les Euangiles, les ſaincts Eſcriptures, les Commandemens de Dieu, & honneſte diſcipline, comme il appert par les hiſtoires, & s'ils ne laiſſoient de mener à perdition eternelle ceux qu'ils conuertiſſoient à cauſe dudit erreur. * Vous n'anez pas ledit erreur, vous le condamnez, & en cela vous conuenez auec la ſaincte Egliſe Catholique, ſauf encores qu'en aucuns de vos liures, apres voſtre pere Caluin, ne vuulez ſimplement receuoir le Symbole des Saincts Peres, faits és anciens Conciles vniuerſaux, qui ſe commence en Latin, *Credo in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem, &c.* Parce qu'il y a ces mots, *Deum de Deo*, c'eſt à dire, Dieu de Dieu. Car ledit Caluin en ſon Synode à Lozane l'an 1527.

104 Du Molin eſlargy & abſous par le Roy: fait imprimer ſadite vnion & Conference.

Leſdits Miniſtres cherchent tous moyens de le ſupprimer.

105 Empeſcheor l'impreſſion des commandemens de Dieu.

Deſbauchér les Clercs & Eſcriuains dudit du Molin.

107 Leſdits conſiſtoriaux Miniſtres du Diable.

Matthias Flaccius Illiricus de teſtibus veritatis. Leon hardes ſuoctes.

108 Les Arriens ont plus trauaillé contre Caluiniſtes.

109 En ſon inſtitution, liu. 1. chap. 13. ſect. 29. 31.

Deſunt pauca.

COPIE DES ARTICLES PRESENTEZ PAR Maiſtre Charles du Molin, contre les Miniſtres de la Religion pretenduë Reformée de ſon temps, pour en faire informer.

LES poincts ſur leſquels il faut informer ſuiuant la commiſſion de la Cour du 20. Feurier 1565. à la Requeſte de Maiſtre Charles du Molin Docteur és Droicts, ancien Aduocat en ladite Cour de Parlement.

I.

Premierement: que pluſieurs malfaicteurs & ſeditieux deſirans s'enrichir des exactions qu'ils font ſur le peuple de France, ſous ombre de la Religion contre les Edicts & Ordonnances du Roy, & Arreſts de ladite Cour, font enrollemens de grand nombre de perſonnes par leurs allechemens attirez à leur ſecte, dont ils leuent grand nombre de deniers, non ſeulement chacun an, mais chacun mois, chacune ſemaine, chacun iour, & continuellement.

II.

Et qui pis eſt, ils erigent Conſiſtoires par tous les lieux de ce Royaume, ou ils ſe peuuent nicher, & eſtabliſſent Officiers, ſeruiteurs & diacres, auſquels ils font payer gages par le pauure peuple, contre l'intention & prohibition du Roy, & de ladite Cour.

III.

Qu'en tous leſdits Conſiſtoires, ceux d'entre eux qui ſe nomment Miniſtres ſont chefs & Maiſtres, & ſous ombre de ce, ſe font Maiſtres des Aſſemblées, leur commandent en general & en particulier, prennent cognoiſſance de toutes les cauſes qu'ils peuuent, vſurpent Iuriſdiction Eccleſiaſtique & ſeculiere, donnent Iugemens diffinitifs & interlocutoires, qu'ils appellent aucunefois Decrets de Conſiſtoire ou de l'Egliſe, donnent tout le droict & authorité de l'Egliſe à leur Conſiſtoire, donnent défauts, excommunications, ſuſpenſions, condamnations d'amandes pecuniaires.

IV.

Le tout au deſceu du Roy, qui iamais n'approuua leſdits Miniſtres ny leurſdits Officiers, & encores moins leſdits Conſiſtoires, & encores moins leur doctrine en ce qu'elle eſt fauſſe & erronée.

V.

Detractent des Iuges Royaux, les appellans Iuges prophanes & iniques, defendans y auoir recours, diſans à ceux qu'ils ont attirez à leur ſecte (qui ſont ja vne multitude trop grande & intolerable) qu'il faut qu'ils attendent que l'Egliſe ſoit en liberté, c'eſt à dire, qu'ils ayent conquis & vſurpé toute la puiſſance des Magiſtrats: car leſdits Miniſtres ſe diſent eſtre l'Egliſe & les rebelles à leur Conſiſtoire, ils les appellent rebelles à l'Egliſe.

VI.

Et qui pis eſt, leſdits pretendus Miniſtres vrais malfaicteurs, ſeditieux & vſurpateurs, ſont gens eſtrangers, ou enuoyez & inſtruez par ceux de Geneue dont ils dependent entierement, & auſquels ils ont le ſerment, & y enuoyent chacun iour Meſſager pour auoir leur aduis & conſeil pour le ſuiure en tout, & par tout aux deſpens du peuple François, & des ſubjects du Roy, reduire tout ce Royaume à la ſubiection & eſtat populaire de Geneue, changer & renuerſer toute la police de ce Royaume de France, aux deſpens meſme du peuple de France.

VII.

Font Synodes où ils arreſtent & decretent tout ce que bon leur ſemble pour augmenter & confirmer leurs vſurpations tyranniques, & iurent garder leurſdits Synodes, & les gardent plus eſtroitement que l'Euangile, combien qu'en leurſdits Synodes y ait pluſieurs choſes heretiques & ſchiſmatiques.

VIII.

Sont ennemis mortels de tous ceux qui dérogent le moins du monde à vn ſeul point de leur authorité vſurpée, ou de leurs opinions & errenrs, ne veulent eſtre corrigez d'aucun, encores qu'il ſe monſtra dire vray, & veulent corriger tout le monde par leur ſeule parole, ſans monſtrer deqnoy.

IX.

Et entre autres, ſont ennemis mortels dudit Complaignant, parce qu'il dit que leur inſtitution eſt vicieuſe, & qu'ils n'ont point de vocation, & qnand ils en auroient ils en abuſent trop lourdement, voulans tout racler comme à la trop nouuelle & miſerable forme de Geneue, par laquelle forme de faire, leldits de Geneue ont chaſſé leur Comte & Eueſque.

X.

Auſſi ſont ennemis mortels dudit Complaignant, parce qu'il a dit, & dit ſouuent que la confeſſion d'Anguſte, de laquelle ils ſont ennemis eſt trop plus honneſte, meilleure & receuable que leur raclement & difformation, que fauſſement ils appellent reformation.

IX.

Et meſmement en haine de ce que le Complaignant reuenu des Allemagnes, & de Suiſſe, & Franche-Comté, a eſcrit ſur la fin de la ſeconde partie de ſes Commentaires ſur la Couſtume de Paris art. 63. num. 19. contre les heretiques, fanatiques & ſeditieux, ſous leſquels ſont principalement compris leſdits eux diſans Miniſtres, leſquels ne pouuans & n'oſans contre ledit complaignant, détractent de luy, l'appellant fauſſement Atheiſte, Epicurien, Anabaptiſte, non pour autre cauſe que pource qu'il ne veut eſtre de leur ſecte, comme il a rendu raiſon par eſcrit, taxé & repris pluſieurs de leurs hereſies.

XII.

Que le Dimanche 3. iour de Feurier dernier en grande aſſemblée à Bryeomte-Robert, du haut de leurs chaires ont publié vn libelle diffamatoire contre l'honneur ancien & bien renommé dudit Complaignant, le declarant contre verité heretique, ſchiſmatique, ſeditieux, en l'excõmuniant, anatématiſant & toute ſa maiſon & famille, & tous ceux qui y frequentẽt.

XIII.

Et autant en ont fait en leurs publiques aſſemblées en la ville d'Orleans, & quaſi par tout ce Royaume, en tous lieux où ils ont contre le Roy, & l'Eſtat de ce Royaume, erigé leurſdits ſeditieux Conſiſtoires, meſme à Gallardon, au Cheſne, à Houdan.

XIV.

Qu'au moyen de leurs détractions & impreſſions qu'ils diuulguent & exercent par leurs diacres & officiers: Ils ont tellement corrompu aucuns des ſeruiteurs dudit Complaignant, & intimidé les autres qu'il y a plus de quatre mois qu'il ne ſçauroit trouuer vn Clerc à eſcrire ſous luy & demeurer auec luy, car il eſt incontinent par eux ſeduit & deſtourné.

XV.

Il y a plus de quatre mois qu'ils ont par leurs détractions empeſché d'imprimer le Dialogue pris de la verité Hebraïque, & conforme aux Bibles communes, auec Annotations priſes de l'Eſcriture ſaincte, eſcrite de la main dudit Complaignant pour le bien publie & ſoulagement des vrais Chreſtiens craignans Dieu: auſſi depuis plus de quatre mois ont empeſché & empeſchent l'impreſſion de tous les autres Liures dudit Complaignant, parce qu'en iceux il n'y a rien à l'aduantage de leurs erreurs & ambition, mais bien au deſaduantage d'iceux.

XVI.

Ils ont vſurpé telle authorité qu'ils commandent ſur les Imprimeurs & Libraires de ce Royaume, & ſur les ouuriers & Miniſtres d'icelles, & à ce vſent de cenſures & menaces, meſme pour empeſcher les Liures du Complaignant, & ont bien oſé affermer qu'il vaudroie mieux imprimer les Erreurs d'Arius.

XVII.

Ils ont voulu perſuader à la femme dudit Complaignant qu'elle ſe pouuoit & deuoit remarier à vn de leur ſecte, parce que comme ils dient, il a delaiſſé la Foy & l'Egliſe, ce qu'ils entendent de leur ſecte.

XVIII.

XVIII.

S'il y a aucun Eccleſiaſtique Curé ou Vicaire, ou autre de l'eſtat Eccleſiaſtique de France qui veuille faire ſon deuoir ſelon l'Euangile, & ſelon les ſaincts anciens Conciles de l'Egliſe Catholique, ils le prohibent & empeſchent, diſans qu'il ne luy appartient pas, qu'il n'a pas de vocation, & qu'il n'y a aucune vocation que de Geneue ou de leur ſecte, & qu'il n'appartient à aucun de traiter des choſes ſainctes ou appartenantes à la Religion s'il n'a par eux eſté premierement examiné & approuué, & imbu de leurs erreurs, & fait le ſerment à iceux, & ſignamment de garder la doctrine qu'ils ont propoſé par leur Catechiſme de poinct en poinct, combien qu'il y ait pluſieurs groſſes erreurs & hereſies qui ont eſté nommément corrigées par ledit Complaignant.

XIX.

En vn de leurs Synodes en Automne dernier, plus de trois cens ou deux cens deſdits pretendus Miniſtres ont ſigné la cenſure & condamnation du Liure dudit Complaignant fait n'agueres ſur les quatre Euangiles qui eſt ſon dernier Liure, & ce ſans cotter vn ſeul erreur, & ſans luy auoir communiqué n'y parlé à luy, transgreſſant la forme ordinaire eſtablie par Ieſus-Chriſt, & par S. Paul, & preferant eux meſmes & leur authorité vſurpatoire & ambition à l'amour de Dieu & du prochain, & à l'eſtat public.

XX.

Ils ſçauent bien qu'il n'y a aucun erreur à tout ce qu'ils y reprennent, ſe trouuera eſtre verité à la diſpute, c'eſt ce qui leur fait mal: ils veulent eſtre iugés & parties. Encores le Lundy 18 iour de Feurier dernier, nonobſtant la complainte faite deux ou trois iours auparauant par ledit Complaignant en ladite Cour de Parlement: ils ont eſté ſi hardis de faire & prononcer deffences réelles & actuelles de par leur Conſiſtoire aſſis à Paris, & ce en pleine ruë à vn Libraire de ne vendre ou diſtribuer aucun des Liures dudit Complaignant, combien que ledit Libraire ne ſoit de leur ſecte.

XXI.

Ledit Complaignant eſt bien entré plus auant en la doctrine en ſon petit Catechiſme ou ſommaire de la Religion qu'il a fait contre eux en l'an 1562. mais combien qu'ils en fuſſent enflammez de vengeance, ils ſe ſont abſtenus de le cenſurer expreſſément, parce qu'ils n'y ſont nommez, mais parce qu'ils ſont nommez & repris aux Annotations ſur leſdits quatre Euangiles, combien qu'ils n'y ſoient point ſi auant repris que ſur ledit Catechiſme, ils ne ſe ſont pû contenir car ils ayment mieux leur gloire, ambition & reputation du fol populaire que l'Euangile, comme ils ont bien monſtré en bruſlant publiquement par leurs Boureaux le propre texte de l'Euangile, parce que ledit Complaignant n'a pas dit *ſermo erat in principio*, comme ils déduiſent les ſaincts Liures: mais a dit, *in principio erat Verbum* auec tous les anciens Docteurs & auec toute l'Egliſe Catholique: & toutefois leſdits quatre Euangiles eſtoient ſeparez des Annotations dudit Complaignant qui en auoit ainſi obteſté ſur peine de la vengeãce de Dieu, tous Imprimeurs qui ont fait ainſi & ſeparé leſdites Annotations en cahiers à part, & toutefois les Miniſtres ont tous condamné & bruſlé publiquement par leur ſentence, & fait faire amande honteuſe à vn de ſes Imprimeurs natif de Tournay paſſant par Geneue, apres l'auoir trois mois rudement tenu priſonnier, & ſans les prieres de quelque grand Seigneur ils l'euſſent fait mourir, comme ils en ont fait mourir pluſieurs autres, tout cela fait par intelligence & communication du conſeil deſdits Miniſtres, eſtans par deça auec eux eſtans à Geneue, deſquels ils dependent comme de leur nouueau Pape.

XXII.

Vn Iean Morelli natif de Paris qui eſtoit de leur ſecte, pour auoir eſcrit que les Miniſtres entreprenoient ſur la police, & que leurs Conſiſtoires eſtoient vſurpations illicites, a eſté par eux excommunié & retranché, & ſon Liure bruſlé à Geneue: ils ne bruſlent pas encores les Liures en France, ils attendent qu'ils y ſoient auſſi grands Seigneurs qu'ils ſont à Geneue pour en executer autant & dauantage.

XXIII.

Ils ont fait le pareil contre vn de Villiers qu'ils ont retranché & excommunié, parce qu'il auoit dit qu'ils entreprenoient ſur la police.

XXIV.

En l'an 1562. en Iuin dés le commencement de leur entrée à Orleans: ils voulurent faire

retrancher & excommunier Pierre Perrochel, dit Perroceli, parce qu'il auoit dit que la confession d'Auguste estoit bonne.

XXV.

Ils ne veulent rien receuoir que la forme & doctrine establie à Geneue qui est fausse, pernicieuse & seduieuse: car s'il falloit qu'ils fussent subrogez au lieu des Curez, Doyens, Prieurs, Abbez, Euesques & Archeuesques, comme ils aspirent & pretendent de toutes leurs forces, & par toutes cautel'es, hypocrisies & obseruations, le Royaume de France seroit anichilé, & estant desemparé de ses forces anciennes, tomberoit en proye à ses ennemis.

XXVI.

Ils dogmatisent publiquement, & en leurs Liures, qu'il faut estre papiste ou buguenot, & en font vn article de leur foy contenant tres-pernicieux poison: car par cela ils condamnent & reprouuent, Premierement la confession d'Auguste receuë par les principaux Princes d'Allemagne: Secondement ils condamnent & retranchent toutes les Eglises reformées selon l'Euangile, forme & discipline de la primitiue Eglise, ne tenans la forme de Caluin & Geneue: Tiercement, ils retranchent & condamnent toutes personnes doctes craignans Dieu, & de sincere vie & conscience, lesquels reuerent la saincte Eglise Catholique ancienne, & se tiennent à icelle suiuant les sainctes Escritures, anciens Simboles & Conciles genetaux & consentement des anciens Autheurs; Et comme ils ne peuuent approuuer les abus qui ont esté inuentez & adiousté depuis le temps & regne de Charlemagne & ses enfans, aussi moins peuuent ils receuoir & approuuer les destructions & heresies, & vsurpations des Caluinistes, qui sçauent bien que facilement ils deferont les Papistes comme ils ont commencé les representer au peuple comme obstinez en idolatries, pour quelques erreurs trop lourdes & grossieres qu'ils ont eu, par mesme moyen ils se representent au peuple ignorant, comme Anges de lumiere, infaillibles & irreprehensibles, & ainsi vsurpent l'authorité & domination sur toutes choses.

XXVII.

Aussi sur toutes choses, ils maintiennent le contenu de leur Catechisme de Geneue, où il y a trois heresies qui ne sont pas manifestes au peuple par eux abusé: mais seulement aux doctes, & leurs autres Liures contiennent grand nombre d'autres heresies destructiues de la Foy Catholique & de l'estat public, ainsi leur secte est tres-dangereuse, tant à la Foy Catholique qu'à l'estat public de ce Royaume.

XXVIII.

Non contens d'auoir entrepris domination sur la foy d'vn chacun, sur la doctrine, sur toute la police & iurisdiction Ecclesiastique, en desbrisant & vsurpant: ils ont entrepris sur la police Seculiere, mesme des trois Estats, en destruisant l'authorité d'iceux, changeant & muant les coustumes de tout temps receuës par les trois Estats, approuuées par le Roy, & les Cours de Parlement, mesmement ostant le droict d'ainesse des fiefs. & entre les nobles pour mettre esgalité populaire entre tous les enfans, comme l'on fait à Geneue, & de fait l'ont ainsi tenu en leurs Consistoires & Presches, en leurs sermons, & mesmement vn Ministre de Chinon qui l'a presché deuant le peuple publiquement à Estampes au mois de Feurier l'an 1560. en la presence mesme des gens & Officiers de la Royne de Navarre, & de grand nombre de Nobles de Beausse, disant & dogmatisant que les enfans des Nobles sont tous esgalement enfans comme issus de rotuiers, & tous enfans d'Adam, & qu'ils doiuent partir esgalement de droict naturel & diuin, nonobstant les coustumes & droict d'ainesse comme abusif, & de fait, suiuãt lesdits presches seditieux & erronez, plusieurs puisnez en plusieurs maisons nobles de ce Royaume, peu apres lesdits presches se sont murinez contre leurs aisnez, pour auoir de fait & de force partage esgal, & s'en sont ensuiuis plusieurs meurtres & destructions de maisons nobles, mesmement ceux de la Ronce au Duché d'Orleans depuis l'an 1561. Et pis sera si lesdits Consistoires ont lieu, pareillement en l'an 1564. y a eu gros mutinemẽt pour cette occasion en la maison de Dorges entre les enfans, iusques à porte d'armes.

XXIX.

Aussi ils entreprennent sur les Loix des mariages, tant Ecclesiastiques que ciuils, en font de nouuelles, marians les conioints en degrez de consanguinité prohibez, nonobstant la speciale probibition de l'Edict du Roy, mesmes attentent de marier les deux sœurs à vne mesme personne, & les enfans des deux freres & sœurs, ensemble ce qui leur sert pour augmenter leur secte, & attirent tous ceux qui sont conuoiteux de telles choses.

XXX.

Et outre, quant aux contracts de mariage ils les veulent voir iuger & ordonner des pactions & aduantages en leurs Conſiſtoires, & pareillement des partages des meubles & immeubles, & ſelon la valeur des biens ils impoſent tributs & peoſions qu'ils reçoiuent, & en diſpo'ent, pour entretenir leurs forces & tyrannies au grand détriment du Roy, & de ſes ſubjects.

XXXI.

Plus entreprenans ſur les Vniuerſitez, dreſſent Colleges publics & particuliers, & façonnent la ieuneſſe à leur cordelle pour haïr & abhorrer tout ce qui n'eſt de leur ſecte & Conſiſtoire, c'eſt eriger vn nouueau regne dans le Royaume, ennemy de tous les Eſtats, & Magiſtraſts d'iceluy, & de la Couronne.

XXXII.

Si quelqu'vn de leur ſecte porte habit Eccleſiaſtique ou d'Officier Royal, comme bonnet carré, robbe de Preſtre ou autres tels habits honneſtes, il eſt repris par leſdits du Conſiſtoire, condamné en amande & ſuſpens pour vn temps, qui eſt d'entrée, nourrir ſchiſme, haine & diuiſion entre le peuple; & enfin comme de iour en iour ils demeinent les plus grands en nombre, gaignent le peuple à leur intention & façon populaire, & faire vne Republique nouuelle, comme ils ont fort commencé.

XXXIII.

Et où ils ne peuuent de pleine arriuée rompre, ils tirent: car les Eccleſiaſtiques leſquels ils ne peuuent incõtinent tirer à leur ſecte, ils les dégouſtent tellement qu'ils leur font peu à peu laiſſer leurs Offices, pour les attirer peu à peu a leur nouuelle forme & maniere de viure: & auſſi où ils ne peuuent dés à preſent regner du tout, ils regnent dés à preſent en grande partie, auançant touſiours plus auant comme appareillez, & combatans à la conqueſte, au ſi par toutes les hiſtoires ne ſe trouue ſecte qui ait tant conquis, tant immué, tant leué de deniers, tant attiré de gens en ſi peu de temps.

XXXIV.

Parce que le Complaignant n'a voulu conſentir aux abus & vſurpations ſuſdites, ils ont conſpiré contre luy, & dés plus de cinq ans n'ont ceſſé, & ne ceſſent de meſdire & detracter de luy. Signé, Charles du Molin, auec parapbe.

COPIE DE L'INFORMATION FAITE A LA REQVESTE de Me Charles du Molin, de l'Ordonnance de la Cour, en vertu de la commiſſion d'icelle du 20. iour de Feurier 1565. par Boutheroüe, Huiſſier en la Cour.

Le commencement du Procez verbal eſt perdu: ce qui reſte commence en ces termes,

ME requerant que i'euſſe à informer du contenu en icelle, circonſtances & dependances des articles par luy baillez, ce que luy ay accordé, & pour ce faire, pris & appellé auec moy pour adjoinct Iean Riuereau Praticien en Cour, luy demeurant en cette ville de Paris, auquel i'ay fait faire le ſerment en tel cas requis & accouſtumé, de ne declarer n'y reueler le contenu en la preſente information, ce fait en ſa preſence en mon hoſtel, ſis prés la Chapelle Mignon, m'a eſté de la part dudit du Molin produit les teſmoins cy-apres examinez: la depoſition deſquels, enſemble leurs qualitez, demeurances & aages. I'ay pris & redigé par eſcrit apres le ſerment ſolemnel par eux fait, en tel cas requis & accouſtumé, ainſi & en la forme & maniere qui enſuit.

Du Vendredy premier iour de Mars 1565.

MAiſtre Robert Trebet eſtudiant en l'Vniuerſité de Paris, demeurant au College de Coqueret, aagé de 34. ans ou enuiron, teſmoin produit de la partie dudit du Molin, oüy & interrogé ſur le contenu de la Requeſte, faits & articles à moy baillez par ledit du Molin, a dit qu'il a bonne cognoiſſance dudit du Molin depuis ſix ans en ça ou enuiron, tant

pour l'auoir veu aux maiſons des Peres de ſes eſcolliers par pluſieurs fois, que depuis en ſa maiſon de cette ville; Et outre, a dit ledit depoſant qu'il cognoiſt pluſieurs Miniſtres tenans le party & doctrine de Geneue, meſmement vn nommé la Valée, Louys Sureau dit des Roziers, vn nommé Monſieur Truquet, vn nommé de Leſpine, Virel, de la Fontaine natif de Chaſteaudun, & autres deſquels il ne ſçait le nom ny ſurnom: mais qu'il les recognoiſtroit bien s'il les voyoit, & dit que honnement on ne peut ſçauoir leurs noms, parce que de iour en iour changent de ruë, ils changent leurs noms, & ſi a dit leſdits Valée & Sureau eſtre demeurans en cette ville de Paris; ledit Truquet au Bailliage d'Eſtampes, ledit de Leſpine ſe tient à cinq ou ſix lieuës d'icy, mais ne ſçait le nom du Bourg ou Village, ledit Virel ſe tient à Bri-comte-Robert, & quant audit de la Fontaine ne ſçait où il ſe tient de preſent, ſinon qu'il l'a cogneu à Orleans autrefois, leſquels Miniſtres ſuſnommez, & autres generalement qui ſont en France vſurpent la police de France, & ne pretendent autre tiltre, authorité ny vocation, ny n'en recognoiſſent autre quelle qu'elle ſoit, ny autre Magiſtrat Eccleſiaſtique, n'y ordre legitime que celuy de Geneue, ou ſelon la forme & maniere de faire d'iceux qu'ils recognoiſſent comme leur premier Magiſtrat & inſtitution: ſont enrollemens de tous ceux & celles qui reçoiuent leur doctrine & approuuent leurſdites vocations, ſont direction & eſtabliſſement par tout où ils peuuent auoir lieu de preſcher, Conſiſtoires, ſeruiteurs, ſurueillans, diacres, & autres officiers dependans de leurdit Conſiſtoire, leuent de grands deniers de iour en iour, & d'heure en heure, & font bourſes communes pour l'entretenement & aduancement de leur authorité & eſtabliſſement de leur Magiſtrat, Conſiſtoires auſſi pour ſuruenir à l'entretenement, ſolution & penſion des Miniſtres, des diacres, ſurueillans, & autres qui n'ont reuenus ſuffiſans, & pour l'entretenement des Eſchules puhliques & particulieres qu'ils dreſſent, où l'exercice de leur Religion pretenduë, a publiquement & particulierement lieu ſemhlahlement pour l'entretenement de la ieuneſſe, qui n'a dequoy ou moyen d'eſtre inſtruite & entretenuë, auſquels Colleges la ieuneſſe eſt inſtruite & façonnée à leur mode par Precepteurs, ayans leur ſerment, & non autres. Tous qui y ſont receus y doiuent le ſerment, & proteſtent receuoir & garder toutes les choſes entierement & eſtroitement qui leur ſont decernées & eſtahlis par leſdits Conſiſtoires, ſe ſouſmettent aux Iugemens & Decrets leſquels y ſont donnez, endurent cenſures, impoſts, tributs & amandes deſdits Conſiſtoires, mis & impoſez en leurs Statuts, tant ſur les perſonnes, que ſur les biens & Imprimeries de ce Royaume. Dit le depoſant, ſçauoir ce que deſſus, tant pour l'auoir veu faire depuis huict ans en çà, & auoir hanté en leurs Conſiſtoires & Aſſemblée, & que le commun bruit eſt tel, parce qu'il a veu faire leſdits roolles, receuoir deniers par les deputez au Conſiſtoire. Dauantage, dit ledit depoſant, qu'ils condamnent & reprouuent tous Liures & Eſcrits quelconques, leſquels contreuiennent, ou tant ſoit peu dérogent à la forme de leur Egliſe, police & Conſiſtoires, tant en l'abſence que preſence des parties, ſans aucunement rendre raiſon n'y donner à entendre pourquoy c'eſt, autrement, ſinon dit ledit depoſant que leſdits Miniſtres dient que leſdits Liures, Eſcrits & Autheurs d'iceux ſont rebelles au Iugement de Dieu & à ſon Egliſe, q'ils attachent à l'authorité de leur Conſiſtoire, declarant par leſdits Miniſtres que leur Egliſe eſt la vraye Egliſe Chreſtienne, & hors d'icelle il n'y a point de vocation n'y de ſalut: & ſi dit ledit depoſant, qu'il luy a eſté dit par pluſieurs Miniſtres que les Liures depuis certain temps, & meſme depuis ſix ans en ça eſcrits par ledit du Molin qui touchent aucunement contre iceux Conſiſtoires, où reprouuent tant ſoit peu les erreurs que la forme deſdits Conſiſtoires & vocation, ont eſté cenſurez & reprouuez en leurs Conſiſtoires, Synodes, Preſches & Aſſemhlées puhliques & particulieres, les declarans par eux pleins d'hereſies & blaſphemes contre Dieu, contre l'Egliſe & contre l'ordre qu'il luy a pleu eſtablir, & faire exercer à ſes fideles ſous l'authorité & honne police deſdits Conſiſtoires, & dit ledit depoſant qu'auſſi luy a eſté dit & fait commandement par leſdits Truquet au Bailliage d'Eſtampes, la Valée, Bude, le Clerc, & Perrier, & leſdits le Clerc & Perrier ſurueillant que d'oreſnauant ſur les peines eſtahlies auſdits Conſiſtoires, de ne plus frequenter ny ſes eſcholiers, pareillement auec ledit du Molin, ny auec aucuns de ſes gens & famille, ny ſe ſeruir & retenir en ſa maiſon aucuns Liures dudit du Molin, principalement le Catechiſme, Vnion & Harmonie Euangelique, compoſée par ledit du Molin; & ſi dit ledit depoſant qu'il luy a eſté dit par ledit Bude qu'il vaudroit mieux demeurer ſans Dieu, & ſans Religion que de frequenter auec ledit du Molin, qui euſt eſté pendu l'année des trouhles à Lyon, ſans la requeſte & faueur de Monſieur le Cardinal de Chaſtillon & autres Seigneurs eſtans à Lyon, qui eſtoit, comme dit ledit depoſant, & le hruit commun ſur ce que ledit du Molin s'oppoſoit, principalement à l'authorité qu'ils prenoient ſur le Magiſtrat & la police, retenans à eux ſeuls l'authorité d'enſeigner & preſcher, & en empeſchant les autres, meſmes ceux de leur Religion, tant Eccleſiaſtique que autres qui n'auoient donné le ſerment & pris l'ordre de leur vocation, à laquelle comme peut cognoiſtre & pû voir ledit depoſant depuis huict ans en ça ou enuiron, ils ſe lient & attachent la parole de Dieu, & toute preéminence & ordre Eccleſiaſtique, reiettant & abhorrant

toutes les autres Egliſes qui ne dépendent de Geneue, laquelle ſenle vocation de Geneue & autres Egliſes ayant icelle, ils appellent vraye Egliſe & ordre legitime: auſſi dit ledit depoſant auoir entendu par les deſſuſdits Miniſtres & ſurueillans que ledit du Molin a eſté declaré en leurſdites Aſſemblées publiques & particulieres à Geneue, & par tout ce Royaume & autres lieux qui en dépendent, & tiennent la meſme forme, ſçauoir eſt, en certains lieux d'Allemagne, Eſcoſſe & Angleterre, & prononcé heretique, ſchiſmatique, anabaptiſte, ſeditieux, & perturbateur de leur Egliſe, qu'ils diſent eſtre la vraye Egliſe oppugnant icelle, comme conduit & mené de l'eſprit de Satan, combien que ledit depoſant dit qu'il n'y ait ſedition ou tache de telles impoſtures, en ce qu'il a pû cognoiſtre depuis ſix ans en ça ou plus audit du Molin, ny en ſes eſcrits: mais que ledit du Molin a eſté fort aſpre & vehement contre les abus qu'il voit regner au détriment de l'Egliſe vniuerſelle & Catholique, des Republiques Chreſtiennes contre les droicts, & anciennes libertez des Magiſtrats Eccleſiaſtiques & politiques de l'Egliſe Gallicane, & Germanique diſſipez, & en grande partie ruinez par les Conſiſtoires & ordre de Geneue, dequoy ledit du Molin ſe formaliſe grandement, & comme il dit ſouuent, & preuoit par là vne grande ruine & deſaduantage des ſouuerainetez & principautez des anciennes, bonnes, & loüables couſtumes de l'Egliſe Primitiue & Catholique, & des polices anciennes. Dit outre ledit depoſant, que leſdits Miniſtres & ſurueillans ſuſdits, luy ont declaré que ledit du Molin & toute ſa famille ſont excommuniez & anathematizez par toutes leurſdites Egliſes, & tous ceux pareillement qui frequentent en ſa maiſon, & que leſdits Liures dudit du Molin ont eſté condamnez & bruſlez publiquement en la preſence de l'Imprimeur, au lieu ordonné & accouſtumé à faire telles choſes à Genene en Decembre dernier, & que l'Imprimeur en eut à grande peine rechapé: mais à cauſe de ſa ieuneſſe il a fait ſeulement amande honteuſe apres auoir eſté long temps priſonnier, puis declaré excommunié pour vn temps; Et outre dit ledit depoſant qu'il a trouué pluſieurs Eſcriuains pour ledit du Molin, qui luy ont declaré qu'ils n'y oſoient aller n'y demeurer, à cauſe que ledit du Molin eſtoit bay des Miniſtres & autres de leur ſecte qu'ils craindroient de s'en trouuer mal, dont les principalles compoſitions dudit du Molin ont eſté & ſont retardées principalement ſur les Couſtumes, & autres traitez de Droict & Hiſtoires. Outre dit qu'il a oüy dire à pluſieurs Imprimeurs, meſme à Iacques Dupuy, demeurant prés le College de Cambray en cette ville de Paris, dit le College des trois Eueſques, qu'il leur faſcheroit bien d'entreprendre à imprimer aucuns Liures dudit du Molin quels qu'ils fuſſent, à cauſe qu'il eſt mal voulu & bay de la pluſpart du Royaume, de ceux tenans la part de Geneue, & qu'ils ne voudroient pour rien ſe mettre en telle peine; Dit outre ledit depoſant, que les deniers qui ſont par eux leuez, eſt pour payer les Miniſtres, diacres, & autres Officiers de leur ſecte, & pour ſuruenir aux affaires & neceſſitez requiſes, pour l'entretenement de leur authorité, police vſurpée, qui eſt contre l'authorité du Roy, & de la Cour; & ſi dit le depoſant que leſdits Miniſtres ſe font & conſtituent Maiſtres des Aſſemblées, commandans en general & particulier, prenans cognoiſſance de toutes les cauſes qu'ils peuuent, vſurpent Iuriſdiction Eccleſiaſtique & Ciuile, donnent iugemens & interlocutoires, qu'ils appellent Decrets de Conſiſtoires ou de l'Egliſe, donnant tout le droict & authorité de l'Egliſe à leur Conſiſtoire, donnent defauts, excommunication, ſuſpenſion, & condamnations d'amandes pecuniaires: Dit le depoſant, ſçauoir ce que deſſus, pour auoir aſſiſté en leurs Conſiſtoires & audience, d'opiner & tenir propoſitions publiques de Theologie, meſmes eſtudier en icelle, pour opiner & voir les rolles des perſonnes tributaires, tant à Orleans qu'en cette ville de Paris & ailleurs: auſſi pour auoir leu les copies des Decrets & Arreſts conſiſtoriaux, decretez & eſtablis en pluſieurs & diuers Synodes, à Lyon, Poictiers, Orleans, Angers, & autres villes & Prouinces de ce Royaume, meſme auſſi pratiqué & veu les Actes & Sentences deſdits Conſiſtoires. Mais, dit ledit depoſant, que leſdits Miniſtres ont de couſtume de prohiber & deffendre en leurs Preſches & autres Aſſemblées à tous ceux de leur ſecte, de ne comparoiſtre pour les differents d'entre eux en quelque ſorte du monde que ce ſoit, pardeuant les Iuges iniques & prophanes, qu'ils diſent eſtre ſous la tyrannie & obeyſſance de l'Egliſe Papale ſans diſcretion d'aucuns Iuges Royaux qu'autres ſubalternes, mais pluſtoſt ſelon leur dire, ſelon le conſeil de S. Paul, pardeuant Iuges fidels, & approuuez dans leurs Egliſes: & dit ledit depoſant qu'aucuns de leurdite ſecte ayans comparu pour leurs differens pardeuant Iuges Royaux ont eſté condamnez en l'amande par leſdits Miniſtres. Dit outre le depoſant, que la pluſpart des Miniſtres ſont gens eſtrangers enuoyez & inſtituez par ceux de Geneue ou par leurs Commis, à ce eſtans en France auſquels ils ont le ſerment, & y ont recours en toutes leurs plus grandes affaires pour ſuiure leur aduis & conſeil. Auſſi dit ledit depoſant, que s'il y a aucun de leur ſecte ou autre qui ſçache leur ſecret, & veuille faire au contraire de leur ſecte, ils les pourſuiuront de mort, & les declareront leurs ennemis mortels. Auſſi dit ledit depoſant, qu'iceux Miniſtres tiennent que l'Egliſe ne diſpute point, & qu'il faut tenir certain, & reſolu tout ce qui eſt arreſté par l'aduis & decret du Conſiſtoire. Plus dit ledit depoſant, qu'iceux Miniſtres ſeruent & afferment que ledit du Molin eſt Atheiſte,

& qu'il ne faut en approcher non plus que d'vne peſte, & qu'il va contre les ſaincts eſcrits de ceux de leur Egliſe, principalement contre l'inſtitution Catechiſme, & Harmonie Euangelique, & Commentaires ſur le Nouueau Teſtament, compoſé par Mr Iean Caluin, & contre pluſieurs Liures de leurs verſions de la Bible; Et pource que ledit du Molin leur declare apertement la diſpute. Plus dit ledit depoſant, qu'il y a long temps que leſdits Miniſtres ſoupçonnent ledit du Molin & détractent de luy, parce qu'il eſcoute l'Egliſe Germanique, & prefere la confeſſion d'Auguſte à leur Catechiſme, & ont teſmoignage, comme ils dient, qu'il eſt leur ennemy, qu'il l'a monſtré ſelon leur dire ſur la fin de la ſeconde partie de ſes Commentaires ſur la Couſtume de Paris: Dit ledit depoſant ſçauoir ce que deſſus, pour auoir eſté en leur Aſſemblée priuée & publique, ou les choſes ſuſdites ſe diſoient & declaroient par leſdits Miniſtres; Dit outre ledit depoſant, qu'il a veu les quatorze Articles entre les mains dudit le Clerc ſuſueillant en cette ville alors, & demeurant aux Treillis, prés le College de Coquerel, ou ſe tient luy depoſant, par leſquels Articles ils tiennent que ledit du Molin eſt leur ennemy & contraire a leur doctrine, & perturbateur de leur Egliſe; Et outre dit ledit depoſant, que la femme dudit du Molin luy a dit que les Miniſtres luy auoient dit qu'elle ſe pouuoit remarier, attendu que ledit du Molin n'eſtoit de meſme Religion qu'elle, & qu'il n'eſtoit capable de gouuerner & habiter auec elle, meſme ladite femme luy dit qu'vn deſdits Miniſtres dit qu'elle ſe pouuoit remarier, & luy mirent en propos d'eſpouler vn vieil homme de leur ſecte, & qu'elle n'eſtoit tenuë de luy tenir la foy, attendu comme ils diſoient qu'il auoit delaiſſé la foy & l'Egliſe de leur ſecte. Dit outre ledit depoſant, s'il y a aucun Curé, Vicaire ou Paſteur de l'Eſtat Eccleſiaſtique qui face ſon deuoir ſelon ce qui eſt requis en ſa profeſſion, & ſelon l'ordre eſtably par les anciens Conciles & Docteurs de l'Egliſe Catholique, & qu'il veuille reformer ſon Egliſe à l'Euangile; ils l'empeſchent, diſans qu'il n'a point de vocation de ce faire, & qu'il ſe reuolte de ſa profeſſion premiere, qui eſt de tenir tout ce que l'Egliſe Romaine croit & tient, & que s'il ſe veut reformer, il faut qu'ils ſe ſouſmettent à eux & à leur police, & qu'il reçoiue le Catechiſme & la forme de leur Egliſe, & iure qu'il gardera de poinct en poinct tout ce qui eſt receu en icelle. Dit auſſi ledit depoſant, que trois ſemaines ſont ou enuiron, Le depoſant propoſa vne queſtion au Miniſtre de la Valée, à ſçauoir: ſi les Eccleſiaſtiques ont vocation legitime en l'Egliſe, ledit Miniſtre reſpondit apertement que non, parce qu'ils ne ſont pas enuoyez de la vraye Egliſe qu'il appelle de Geneue, mais par celle de Rome, ou, comme ils diſent, l'Antechriſt eſt chef & tous les Miniſtres à luy obeiſſans, Miniſtres de Satan & de l'Antechriſt, & qu'il faut par long-temps que leſdits Eccleſiaſtiques ſoient exercez au Catechiſme; puis propoſent publiquement, & facent vœu & ſerment ſolemnel de ne iamais retourner à l'idolatrie, & de garder purement & entierement la forme de leur Egliſe, & obeïr à leurſdits Conſiſtoires. Plus dit ledit depoſant, que deux Miniſtres & pluſieurs ſurueillans: ſçauoir eſt Malo, & ledit Truquet, luy ont dit depuis ſix ſemaines en ça, ou enuiron, que plus de 200. Miniſtres en ce Royaume auoient ſigné la cenſure & condamnation du Liure dudit du Molin: ſçauoir l'Vnion & Harmonie Euangelique, diſans qu'elle eſtoit pleine d'erreur contre la doctrine Chreſtienne, meſme que par leſdits erreurs, ledit du Molin ſouſtenoit les ſectes des Arriens, Anabaptiſtes, & qu'il defendoit en dix ou douze poincts la vocation & ſuperſtitions de l'Egliſe Romaine, & qu'il ſembloit par là qu'il s'y vouloit ranger du tout Dit outre ledit depoſant qu'il a parlé à trois Miniſtres en diuers iours, en meſme ſemaine: ſçauoir eſt, Iean le Bulleur, dit Desfacher, audit la Valée, & audit Truquet depuis deux mois ou enuiron, auſquels ledit depoſant a dit qu'il falloit conferer amiablement de la doctrine auec ledit du Molin, à quoy leſdits Miniſtres reſpondirent que leur Egliſe ne diſpute point de ce qui eſt arreſté, & que ledit du Molin oppugnoit leur vocation, & que c'eſtoit vn homme opiniaſtre & obſtiné, qui auoit eſté par des plus doctes Miniſtres repris & admoneſté, & qu'il n'auoit iamais voulu ceder à ſon opinion, & qu'il n'y auoit eſperance de le gagner, & qu'ils auoient taſché par tous moyens à Orleans & à Lyon, durant les troubles à le retirer & gagner, & qu'ils y auoient perdu temps; Plus dit ledit depoſant, qu'il a veu & leu le Liure de Morelli natif de Paris, eſcrit & compoſé, comme appert par la lecture d'icelluy, contre les Conſiſtoires & vſurpations illicites ſur la police & republique; Enſemble dit ledit depoſant, qu'il a veu auec ledit Liure la Sentence d'excommunication, par laquelle leſdits Miniſtres auoient excommunié ledit Morelli, & condamné ſon Liure à eſtre bruſlé: ce qui fut fait à Geneue, ainſi que ledit depoſant auroit veu par la Sentence d'excommunication imprimée à Lyon. Dit outre ledit depoſant, qu'il a oüy dire auſdits Miniſtres qu'vn nommé de Villiers eſtoit retranché & excommunié de leur Egliſe, pource qu'il oppugnoit leur vocation, & reprenoit leur police. Dit outre ledit depoſant, qu'il a oüy dire auſdits Miniſtres, que Perroceli eſtoit Schiſmatique, & qu'il fauoriſoit ſecretement à la confeſſion d'Auguſte: mais qu'il en falloit endurer, pource qu'il auoit ſupport. Dit auſſi ledit depoſant que leſdits Miniſtres & leurs confederez ont grande haine contre ledit du Molin, qui manifeſte les erreurs de leurdit Catechiſme, principalement trois, leſquels erreurs il prouue eſtre contre les Articles de la Foy Catholique, contre leſquels ledit du

Molin a eſcrit aſſez taiſiblemẽt & couuertemẽt en ſon Catechiſme imprimé à Lyon l'an 1563. Dit outre ledit depoſant, qu'il a oüy preſcher en pluſieurs lieux, tant à Orleans, à Eſtampes, qu'en cette ville auſdits Miniſtres, que inégalité en partage eſt iniuſte, & que les couſtumes ſont iniques, qui donnent tels aduantages aux aiſnez, comme expreſſément en Ambourg. Vn Miniſtre de Chinon preſchant aux Fauxbourgs d'Eſtampes 1561. concluant par pluſieurs paſſages de l'Eſcriture que nous ſommes tous enfans d'Adam & Eue, & que les enfans d'vn meſme pere ont pareille dignité, & qu'ils doiuent garder égalité entre eux, & que peu apres leſdits Preſches il y a eu mutinement entre les freres & heritiers de pluſieurs maiſons nobles, & anciennes, meſme entre les maiſons des ſieurs de ſaincte Marie de Bois en Normandie Dioceſe d'Avranches; à la maiſon de la Varie au pays du Maine, où les freres ſe ſont armez & bandez les vns contre les autres, & ſe ſont abandonnez l'vn l'autre, puis apres addonnez à meurtres & voleries publiques, & deux d'iceux executez par Iuſtice; Semblablement eſt aduenu entre les ſieurs de la Ronce au Duché d'Orleans, où les freres ont meurtry & ſaccagé l'vn l'autre, dont aucuns ont eſté executez à mort au Mans. Dit ledit depoſant ſçauoir ce que deſſus, pource qu'il eſtoit alors au pays où les choſes ſuſdites ont eſté faites. Plus dit & depoſe ledit depoſant, que leſdits Conſiſtoires decretent loix ſur le fait des mariages, & marient les conjoints en degrez de conſanguinité probibez, en mariant les enfans des deux freres enſemble, & deux ſœurs à vne meſme perſonne; & dit ledit depoſant ce que deſſus: ſçauoit pour auoir eſté preſent eſdits Conſiſtoires, & veu par leſdits Miniſtres faire les Actes. Auſſi dit ledit depoſant, que leſdits Miniſtres prennent copie des traitez des mariages, & veulent ordonner des pactions en leurs Conſiſtoires, & pareillement des partages des meubles & immeubles ſelon la valeur des biens des parties, afin de ſçauoir eo quoy conſiſteot leurſdits biens, & de combien chacun peut aider aux tributs, & penſions qu'il conuient faire à l'entretenement des Conſiſtoires, Egliſes, Colleges & aumoſnes qui leur conuient faire ſelon leur police. Dit le depoſant ſçauoir ce que deſſus, pour l'auoir ainſi veu faire & pratiquer par leſdits Miniſtres auſdites Aſſemblées; Dit auſſi ledit depoſant que leſdits Miniſtres & ceux de leur ſecte, diſent qu'il n'eſt licite de porter habit de Preſtre ou d'Officier Royal au miniſtere deſdites Aſſemblées, comme bonnet carré, robbe longue, ou habit Doctoral, ou autres habits honneſtes accouſtumez portez par les Eccleſiaſtiques, & où il y en auroit aucuns portans tels habits, dit ledit depoſant, qu'ils en ſeroient repris par leſdits Miniſtres comme portans habits ſuperſtitieux, & retenans les liurées ſelon leur dire des teſtes cooronnées, & des vendeurs & acheteurs de Iuſtice qui ſont deuant Dieu, ſelon leur dire, en horreur & deteſtation, leſquels ils dient qu'ils ne ſont, & ne peuuent eſtre membres de la vraye Egliſe; Dit ledit depoſant, que nul Eccleſiaſtique n'eſt receu à leur Communion s'il n'a longuement fait profeſſion de leur doctrine, & s'il n'eſt approuué d'eux & baillé le ſerment accouſtumé; meſme dit ledit depoſant, qu'il n'eſt licite ſelon leurs Decrets de bailler la Cene à aucun de leur ſecte qui tiendroit aucuns biens & reuenus Eccleſiaſtiques; Et dit ledit depoſant ſçauoir tout ce que deſſus, pour l'auoir ainſi veu pratiquer eſdites Aſſemblées, & eſt tout ce ce qu'il a dit ſçauoir, ſur le tout interrogé. Signé, Trehet, taxé audit depoſant x. ſols pariſis.

Du Mercredy ſixieſme iour de Mars 1565.

NIcolas Laurent, Marchand Libraire demeurant à Paris, ruë des Carmes à l'enſeigne de la Trinité, natif de Tournay en Flandres, aagé de 25. ans ou enuiron teſmoin produit, pour & à l'encontre que deſſus, lequel apres ſerment, a dit cognoiſtre ledit du Molin depuis vn an eo ça ou enuiron, tant de veuë, frequentation qu'autrement; & a dit que le mois de Decembre dernier, luy depoſant eſtant à Geneue à vn Conſiſtoire qui ſe faiſoit audit Geoeue à vn iour de Ieudy, autrement n'a ſçeu cotter le quantieſme du mois, vid & entendit, qu'il fut andit Conſiſtoire mal parlé & detracté dudit du Molin, diſaot par pluſieurs Miniſtres, & entre autres par Monſieur Cellaboo Miniſtre de ladite ville, que ledit du Molin n'eſtoit qu'vne beſte, & que ce n'eſtoit à luy à eſcrire de la Theologie; & auſſi fut dit par Monſieur de Beze, que les erreurs du Liure dudit do Molin eſtoient ſi grandes qu'aucun en pourroit eſtre deceu. Dit outre qu'auparaoant ce que deſſus, fut dit par vn nommé Monſieor Trambellier auſſi Miniſtre de ladite Egliſe de Geneue, qui a pouuoir, que ledit du Molin n'eſtoit qu'vn chien maſqué, pire qo'vne beſte, & qu'il ſe bandoit cõtre Dieu & ſa ſaincte Egliſe, & que ledit du Molin n'eſtoit qu'vo courteur, vn tracaſſeut de pays, comme ja il auoit couru en Allemagne, que ſans ſa femme qui vint au ſecours, ledit du Molin eut eu la teſte conppée par les Magiſtrats d'Allemagne. Dit outre ledit depoſaot, qu'il a veu donner ſentence par les ſieurs Scindics de Geneue, ſur vn Liure qu'auoie compoſé ledit du Molin menant publiquement l'Imprimeur qui auoit imprimé ledit Liure, auec dix ou douze Officiers de la ville, & le Lieutenant Criminel le Sceptre eo la main: ledit Imprimeur dedans l'Hoſtel de Ville, & eſtant ledit Imprimeur entre deux portes dodit Hoſtel de Ville dudit

Geneue, ſentence luy fut prononcée, & condamné qu'il euſt à crier mercy à Dieu, & à Iuſtice; & que ledit Liure ainſi compoſé par ledit du Molin ſeroit bruſlé en ſa preſence : ce qui fut fait. & ſi dit qu'il a oüy dire par pluſieurs fois auſdits Miniſtres que ledit du Molin eſt vn vray heretique, comprenant ſon hereſie entre autre choſe ſur l'Incarnation de noſtre Seigneur Ieſus Chriſt Dit outre qu'ils ont Conſiſtoires en pluſieurs villes & lieux de ce Royaume, & entre autres à Lyon, & Orleans. Dit ledit depoſant ſçauoir ce que deſſus, pource que quand il faut demander la Cene, il ſe faut addreſſer auſdits Conſiſtoires; dauantage, auſdits Conſiſtoires y a Miniſtres qui ſeruent de preſcher diuers, qui exhortent à faute de Miniſtres ſurueillans, qui ſeruent de garder ſur le troupeau, de viure en paix par l'Ancien, qui eſt pour diſtribuer l'aumoſne aux pauures, qu'il verroit par chacun mois, tant aux maiſons qu'à l'iſſuë du Preſche par chacun iour, lequel argent eſt diſtribué aux pauures, qui n'ont aucune commodité de gagner leur vie eſtans de leur ſecte. Dit outre le depoſant que pluſieurs des Miniſtres eſtans en villes de ce Royaume, ſont enuoyez par les aduis des Miniſtres de Geneue & des Seigneurs de la ville meſme: celuy de la ville de Lyon appellé Monſieur de Gongneux natif de Tours; Dit outre ledit depoſant, que s'ils tenoient ledit du Molin en leur ſubiection en maintenant les Liures qu'il a fait, ils le pourroient faire mourir, comme ils ont fait bruſler vn nommé Seruet, qui fut pris en paſſant par la ville de Geneue, dit ſçauoir ce que deſſus, parce qu'il l'a oüy dire à l'Imprimeur dudit du Molin, que ſes interrogatoires furent premierement faites: à ſçauoir s'il ne ſçauoit point de Latin pour cognoiſtre les erreurs qui eſtoient en ce Liure, dequoy ledit Imprimeur rendit raiſon de ſa ſoy en peu de iours apres, & dit qu'il ne ſçauoit aucunement le Latin; dit qu'il a oüy dire par les enfans de la ville de Geneue, que parce que l'Eueſque auoit fait prendre pluſieurs enfans de la ville eſtans huguenots, & les retenir priſonniers en ſa maiſon, les enfans s'amaſſerent, & ayans pris complot de les aller querir au matin, l'Eueſque eſtant aduerty de ce, ſortit de nuict, craignant la fureur du peuple, & alors les enfans de Geneue s'en allerent querir les priſonniers, tompirent les portes, & emmenerent leſdits. Dit auſſi l'auoir oüy dire il depoſant par aucuns deſdits enfans de Geneue, leſquels ſont à preſent aagez de 60. ou 80. ans; dit outre que Monſieur Tramblier l'vn deſdits Miniſtres de Geneue, a dit à l'Imprimeur dudit du Molin qu'il euſt mieux valu qu'il ſe fuſt employé à imprimer les Erreurs d'Arius ou autres Fables, que d'auoir imprimé ledit Liure dudit Molin, la vente duquel Liure, il depoſant dit auoir eſté empeſché tant à Lyon qu'autres villes & lieux de ce Royaume par ceux de la Religion de Geneue, & meſme par les Seigneurs & Magiſtrats dudit Geneue; Dit outre ledit depoſant qu'il a veu & leu vne Sentence imprimée, & qui ſe vend iournellement, par laquelle leſdits ſieurs Scindics & Magiſtrats de ladite ville de Geneue ont cenſuré le Liure de Iean Morelli, & iceluy bruſlé publiquement deuant l'Hoſtel de ladite ville de Geneue en la preſence dudit Morelli, dit ſçauoir ce que deſſus, pour auoir veu & leu, comme dit eſt, icelle Sentence imprimée. Dit outre il depoſant, que leſdits Miniſtres ne veulent point receuoir autre doctrine que celle de Geneue, pource qu'ils diſent qu'elle eſt conforme à celle de Ieſus Chriſt, & eſt tout ce, lequel depoſant n'a voulu ſalaire. Signé, Nicolas Laurent, auec paraphe.

Du vingt-quatrieſme iour de Mars 1565.

LOuys de Villereau, Eſcholier eſtudiant en l'Vniuerſité de Paris, demeurant au logis de Frederic Morel ruë de Beaunais, à l'enſeigne du Franc meutier, natif de Villereau prés Chartres, aagé de ſeize ans ou enuiron, teſmoin produit de la partie dudit du Molin, lequel apres ſerment fait en la preſence dudit Adjoint, interrogé ſur le contenu en ladite Requeſte & Articles à moy baillez de la part dudit du Molin, a dit cognoiſtre ledit du Molin, tant de veuë que frequentation depuis cinq ans en ça ou enuiron, meſme pour auoir eſté par pluſieurs fois au logis dudit Molin pour quelques affaires qu'iceluy du Mulin auoit pour le pere de luy depoſant en certains proceez pendans en la Cour de Parlement, en laquelle ledit du Molin eſt Aduocat en icelle, meſme a dit cognoiſtre vn nommé le Clere, ſurueillant demeurant en cette ville, à l'enſeigne du Cocq d'Inde, prés la porte ſainct Victor, & vn nommé Perrier, auſſi ſurueillant demeurant audit lieu: auſſi cognoiſtre Iean le Bailleur, dit Des-facher, Miniſtre, demeurant à Ionuiller prés Gallardon, & vn nommé de ſainct Martin auſſi Miniſtre, demeurant au Cheſne prés ledit Gallardon, le tout de la ſecte de Geneue, & pluſieurs autres perſonnes de ladite ſecte, deſquels il ne ſçait les noms & ſurnoms, ſinon qu'il les cognoiſtroit bien s'il les voyoit, leſquels Miniſtres & ſurueillans ſont enrollemens de ceux de leur ſecte, qu'ils peuuent retirer à eux; & dit que quand il y en a de pauures qui n'ont moyen de viure, leur eſt diſtribué argent par leſdits Miniſtres, & quand il y en a de riches ſont par leſdits Miniſtres & ſurueillans cottiſez ſelon leur capacité à payer deniers, & tant pour la chambre où ſe fait vne exhortation par vn Miniſtre, que pour autres choſes; Dit outre que les Miniſtres, ſurueillans, & diacres, ont gages de ceux de ladite ſecte,

dit

dit ſçauoir ce que deſſus, pource qu'il y a pluſieurs Gentilshommes de ſon pays, & autres perſonnes à qui il a ouy dire auoir payé pour leur taxe pluſieurs ſommes de deniers; dit outre luy qui depoſe que leſdits Miniſtres ſe font maiſtres, & faut que toutes perſonnes de leur ſecte obeïſſent auſdits Miniſtres en tout & par tout; & dit outre auoir oüy dire à pluſieurs perſonnes qu'ils tiennent Iuſtice, & qu'ils condamnent les perſonnes de leurs differends ainſi que pourroit faire vn Iuge Royal; Dit outre qu'il a oüy dire audit de S. Martin Miniſtre, eſtant à vne exhortation à Gallardon qu'il ne falloit auoir debat des differends pardeuant Meſſeigneurs de la Cour de Parlement, ne autres Iuges Royaux, comme eſtans Iuges prophanes & iniques, & qu'il falloit accorder vn paſſage aux Galates, qui dit qu'il ne faut auoir raiſon de ſes differends pardeuant Iuges prophanes, mais pardeuant ceux de leur ſecte; Dit outre il depoſant, que la pluſpart deſdits Miniſtres & ſurueillans en leur exhortation, dient qu'ils ont eſté enuoyez de la part de ceux de Geneue, diſans qu'ils ont le ſerment à ceux dudit Genene. Dit outre ledit depoſant, que trois ans l'Eſté venant, il a veu partir du lieu prés de Gallardon, pluſieurs Miniſtres iuſques au nombre de huict ou neuf, leſquels diſoient qu'ils s'en alloient à Lyon pour tenir leur Synode, & deux ans auparanant auſſi qu'ils partirent pour aller à Poictiers tenir ledit Synode; Dit outre qu'il a oüy dire à pluſieurs Miniſtres, meſme audit ſieur de ſainct Martin qu'ils auoient en horreur ceux qui ne leur accorderoient leur ſecte, & que leſdits de ſainct Martin Miniſtre, & le Clerc ſurueillans ſont ennemis dudit du Molin, dit le ſçauoir, pource qu'ils ont dit à luy depoſant, que ledit du Molin ne valoit rien, & qu'il eſtoit heretique & ſchiſmatique, & qu'il ne le falloit hanter, & de fait, ont defendu à luy depoſant de hanter auec ledit du Molin ainſi que ledit depoſant l'a declaré, & ce tant au moyen qu'il diſoit que leur inſtitution eſtoit vicieuſe, & qu'ils n'auoient point de vocation, & qu'il falloit garder la confeſſion d'Auguſte, ils ne veulent aucunement accorder. Et dit ledit depoſant auoir oüy dire à pluſieurs Miniſtres, qu'il ne falloit accorder icelle comme eſtant non veritable; Auſſi dit il depoſant qu'ils ont fait vn Catechiſme, lequel ils gardent & obſeruent, lequel Catechiſme eſt fait à la mode de Geneue, lequel eſt contraire à celuy de l'Egliſe Catholique Romaine, & auquel Catechiſme fait à la mode de Geneue, dit qu'il y a pluſieurs erreurs, ainſi qu'il dit, & s'eſt luy depoſant s'eſt peu apperceuoir en liſant iceluy; Dit outre il depoſant qu'il a veu marier pluſieurs perſonnes en diuerſes Aſſemblées par leſdits Miniſtres, meſmes à Meſlay prés Charrres, & eſt tout ce qu'il a dit ledit depoſant. Signé, Louys de Villereau, taxé au depoſant vj. ſols pariſis.

Du vingt-cinquieſme Mars 1565.

NOble homme Edme de Villereau, Eſcuyer, demeurant audit lieu de Villereau en Beauſſe, en la Paroiſſe de Beauuillier en Chartrain, aagé de 45. ans ou enuiron, teſmoin produit de la partie dudit du Molin, & interrogé ſur la Requeſte & Articles à moy baillez, lequel apres ſerment en la preſence dudit Rinereau adjoinct, a dit qu'il cognoiſt ledit du Molin tant de veuë que de frequentation depuis l'an 1552. & meſme depuis l'an 1557. juſques à preſent, tant pour auoir ſolicité quelques affaires & conſulté auec ledit du Molin que autres; Et dit luy depoſant, qu'il a entendu pluſieurs qui ſe diſoient anciens ſurueillans ou diacres de la ſecte de Geneue, & qu'en leurs faits ils eſtabliſſoient des Officiers qu'ils appelloient anciens Diacres & ſurueillans; Dit auſſi luy depoſant qu'il a veu aucuns ſe diſans & que l'on diſoit eſtre Miniſtres, leſquels à ſon iugement demonſtroient vouloir eſtre mis és premiers rangs, & tenir les premiers lieux. Dit outre il depoſant qu'il a veu aucuns de leurs Liures, par leſquels il appert qu'ils diſent que tous iugemens contreuenans à la parole de Dieu ſont iniques; Dit outre il depoſant, qu'il croit que leſdits Miniſtres qui ſont à preſent en France, ſont enuoyez ou conſtituez de la part de ceux de Geneue, parce qu'il penſe qu'ils n'ont aucune commiſſion du Roy, auſſi dit il depoſant qu'il a veu vn Liure par lequel le remps de quelques Synodes par eux tenus, tant à Lyon que Poictiers, eſt cotté, dit auſſi ſçauoir il depoſant, que ceux de ladite ſecte veulent garder, & eſtroitement gardent & obſeruent ce qui eſt arreſté & ordonné eſdits Synodes; Auſſi dit il depoſant que s'il eſtoit en la place dudit du Molin, il ne ſe voudroit trouuer en place ny lieu où ceux de ladite ſecte de Geneue euſſent force ou domination ſur luy; Auſſi dit il depoſant qu'il a par pluſieurs fois oüy dire audit du Molin que la confeſſion d'Auguſte eſtoit plus pure, meilleure, & plus receuable que celle qu'ils mettoient auant. Dit auſſi ledit depoſant, que le commun bruit de ceux de ladite ſecte de Geneue eſt tel, qu'ils diſent que ledit du Molin ſe retire à part, comme diuiſé d'auec eux, & n'approuue leur façon de faire; auſſi a oüy dire à aucuns que ledit du Molin a eſté par eux cenſuré, enſemble ſes Liures, & qu'il auoit eſté par eux detenu priſonnier à Lyon par leur menée & pratique, & auſſi auoir oüy dire que ledit du Molin auoit eſté deliuré hors deſdites priſons, par le moyen de Monſieur de Soubize; Auſſi dit ledit depoſant auoir oüy dire à pluſieurs amis dudit du Molin, qu'ils diſoient audit du

ces mots ou ſemblables. Monſieur il faut couper chemin à ce vice que nous voyons pulluler, & faire que la bouche de ces nouueaux parleurs ſoit cloſe : à quoy ledit du Molin reſpondit que c'eſtoit ce qu'il falloit faire, diſant que c'eſtoient Catalomiſtes, faiſeurs de playes, & non gariſſeurs ; Dit auſſi auoir oüy dire à aucuns que ledit du Molin ne peut tenir Eſcriuain qui ne luy ſoit incontinent ſouſtrait, & que les Imprimeurs ne font cas de luy, toutesfois ne ſçait à quel moyen s'eſt dit, outre il depoſant auoir oüy à pluſieurs audit temps, que les Miniſtres dient qu'il n'y a point d'autre vocation que celle qu'ils tiennent; Dit auſſi auoir entendu qu'ils ont cenſuré le dernier Liure par ledit du Molin, eſcrit ſur les quatre Euangiles, eux eſtans en grande Aſſemblée en diuerſes fois & diuers lieux, & que le commun bruit eſt tel : Auſſi dit il depoſant auoir entendu que le Liure dudit du Molin a eſté bruſlé publiquement, & que le Libraire en a eſté en peine ; Auſſi dit il depoſant qu'il a entendu qu'vn nommé Morelli a eſcrit contre eux, au moyen dequoy y en eut grand debat, & dit ne ſçauoir ce qui en eſt aduenu ; auſſi dit auoir entendu que ceux tenans la part de Geneue auoient eu grand debat auec Perroceli, parce qu'iceluy Perroceli auoit dit que la confeſſion d'Auguſte eſtoit bonne & receuable. Dit outre il depoſant, qu'il a oüy dire à aucuns Miniſtres que l'on les deuoit mettre & eſtablir au lieu des Eccleſiaſtiques pour adminiſtrer la parole de Dieu, & a oüy dire à aueuns deſdits Miniſtres qu'il faut eſtre papiſte ou huguenot, reprouuant la confeſſion d'Auguſte, n'approuuant aucun miniſtere que le leur, & dit n'auoir iamais oüy, n'y entendu, n'y cogneu choſe audit du Molin que deuoir d'homme de bien, & eſt tout, &c. Taxé xvj. ſols pariſis. Signé, de Villereau, Riuereau Adjoinct, & Boutheroüe.

CAROLI

CAROLI MOLINÆI
PARISIENSIS
I.V.D. CONSVLTISSIMI,

FRANCIÆ ET GERMANIÆ I. C.
ET IN SVPREMO PARISIORVM
SENATV ANTIQVI ADVOCATI,

CONSILIA ET RESPONSA IVRIS
ANALYTICA.

ILLVSTRISSIMO ET POTENTISSIMO DOM. D.

ANNÆ DVCI MOMMORENCIO

PARI AC CONNESTABILI FRANCIÆ DIGNISSIMO ET PRVDENTISSIMO.

CAROLVS MOLINÆVS Franciæ & Germaniæ Iuriſconſultus Εὖ πράττειν.

AMDVVM heroicæ tuæ virtutes, animi & conſilij tui magnitudo, Conneſtabilis Illuſtriſſime, me impulerunt, vt in primis commentationibus meis in Conſuetudines Pariſiorum publicum nomini tuo & ſummæ dignitati teſtimonium cum elogio darem. Quam verò longè ab aſſentatrice fuerim, ſed ſimplicem veritatem, & zelum mihi innatum in fideliſſimos proceres & propugnatores Coronæ Franciæ duntaxat præ oculis habuerim, res ipſa & hiſtoria indicat. Cùm duos & viginti annos ne verbum quidem tuæ celſitudini hac de re fecerim, aut fieri curaverim, quo dignius & iuſtius nunc videtur hoc commemorare, non inquam, quo Conſilia mea ἀτελεύτητα illuſtriſſimo nomini tuo dedico, ne fors quibuſdam videar nunc primum de tua præcellenti magnitudine & virtute meminiſſe, aut nunc demum poſt tot vltra triginta volumina à me edita celſitudinem tuam nunc demum bonorare & obſeruare cœpiſſem, non defuit animus præcipuum vnum operum meorum illuſtriſſimo nomini tuo dicandi, ſeu potius radiis dignitatis tuæ illuſtrandi: ſed me variis interea caſibus, variis regionibus & tempotibus iactato, tandem ἐνσημότατον quaſi diuina virgula factum eſt, vt Conſilia mea analytica iamdiu exoptatiſſima, tibi dicatenmr, tibi inquam πολυμαθεστάτῳ, rectum omnium politiarum ſcientiſſimo, experientiſſimo, prudenti & acri conſilio prædito, tum politiæ & publicæ pacis amantiſſimo. Quàm ſcitè & grauiter olim Iſocrates ad Nicoclem regem pro coronide περὶ βασιλείας de rectè adminiſtrando regno ſcripſit, Cordatos & qui longiùs quàm alij proſpicere poſſunt, magnificato, colito, hoc ſciens ὅτι τοῦτο κτῆμα κράτιστον quòd bonus Conſiliarius vtiliſſima eſt & rege omnium digniſſima poſſeſſio. Hæc Iſocrat. ad verbum. Sed à laudibus tuis quæ longè aliam dicendi faculiatem & otium exquirunt, temperans, hoc tantùm dico oppottuniſſimè eecidiſſe quòd non ſolùm Galli, ſed etiam vicini & exteri, Conſilia mea in variis regionibus tam principibus quàm ciuitatibus & priuatis data, diúque exoptata à te συμβούλῳ ἀγαθοτάτῳ & velut per manus tuas cupidiùs & iucundiùs accipient. Huic enim operi præcellens authoritas & dignitas tua pacis & politiæ ſtudioſa multum addet ſplendoris & gratiæ. A ſumma enim regia maieſtate, nulla Conſtabilis ſublimior, magiſque prærogata dignitas & poteſtas, nulla prior aut potior, quippe quæ ab ortu regni prima poſt regiam ſemper fuerit, multis etiam ſæculis ante Illuſtriſſimos Pares Franciæ, quos origine longa præcedit, Tu quoque pro ſummis tuis in regiam maieſtatem & Coronam Franciæ meritis, Paria Franciæ dignitate decoratus es. Portò oe quis abſurdum puter, quòd cotam tanta celſitudine voce Conſtabilis vtar nec Græca nec Latina, cuius loco, Paulus Æmilius & Arnoldus Ferronus et ſuccentutiatus etiam in Chronicis Francorum ſemper vruntur voce Latina magiſtri equitom, ego multis probate poſſem hanc temporalem & militarem poteſtatem equitum magiſtri longè inferiorem, ſumma ac perpetua, & non in fago tantùm: ſed in roga quoque præcellenti dignitate & poteſtate Conſtabilis, quæ perennem quoqoe & latè in regno & Impetio Francico patentem habet iuriſdictionem in omnes præfectos, quos Mareſchalos antiqua & genuina Francorum voce vocamus, vt maiota rantæ dignitatis munia (quæ iuſtum σύνταγμα requirunt) omittam. Rurſus longè ſplendidiorem & propiùs ardentem vocem accommodare poteram Præfectum prætoriorum, quem conſtat à veteribus & auguſtiſſimis illis veterum Romanorum Impetatoribus loco magiſtri militum (ſed cum pleniori tum poteſtate, tum dignitate) inſtitutum, vt Feneſtella de magiſtra: Romanis & Aurelius Archadius vereres authores autumant, vt etiam antecederet Conſules, ac legum & belli haberet adminiſtrationem, vt reſtatur Iuſtinianus magnus in nouell. 24. eum duabus ſequentibus: Verum ego plus emphaſeos & energiæ, & inſuper plus maieſtatis & dignitatis eſſe ecnſco in antiquiſſima illa & genuina Francorum proptia & peculiari voce Conſtabilis, quam in aliis, vt in conſuer. Pariſi §. 10. profligaro contrario errore aſſecui. Farcor me zelatorem eſſe Francici nominis & antiquæ Francorum nobilitatis, dignitatis, & virtutis: attamen hæc in re iudicio me magis quàm affectu duci ſcio. Superest Illuſtriſſime & oprime Conſtabilis, Par Franciæ, Dúxque Mommorencius in Inſula ipſa Franciæ, vtopus hoc meum, imò tuum & per te omnium bonorum & ſtudioſorum, qui tibi accepium ferre debent, optimo & benigno animo vultúque excipias, quo ante duodecim annos & ſemis, die 16. Nouembris coram Regia maieſtate, vnum è libris meis Gallicum tibi ipſi tanquam fideliſſimo Regis & regni συμβούλῳ pacis & Reipub. zelatori, à me oblatum, de manu mea accepiſti, meique etiam abſentis & ſtudia & innocentiam benignè propugnaſti. Fœliciſſimè valc Heros Illuſtriſſime, benè proſperare, καὶ ἐυτυχῶν διάγειν, &, quod facis, pacem, rectam πολίτειαν, & bona ſtudia amare & iuuare perge. Datum Pariſiis Calen. Iunij, anno Ieſu Chriſti vnici Redemptoris ſeſquimilleſimo ſexageſimo.

CAROLI MOLINÆI

I. V. D. CONSVLTISSIMI ELOGIVM.

EX LIB. I. ELOGIORVM SCÆVOLÆ SAMMARTANI.

CAROLVS *Molinæus Pariſienſis, Iuriſconſultorum ſuo ſæculo doctiſſimus, omnes Supremæ Curiæ Patronos ſi non dicendo, (nam lingua nonnumquam hæſitabat) certè ſcribendo reſpondendòque facilè ſuperabat. Quo in munere tamdiu permanſit, dum exardeſcente inter Henricum ſecundum & Iulium Pontificem maximum bello in Romanam Curiam ea ſcripſit, quæ cùm ad tuendam Eccleſiæ Gallicæ libertatem ſpectarent, à quibuſdam ita ſunt accepta, quaſi authoritatem Pontificiam conuellere videretur. Quo nomine voluntarius exul in Germaniam abiit, vbi tanto omnium Principum, ciuitatúmque applauſu exceptus eſt, vt certatim ab illis vel ad profitendum vel ad reſpondendum de iure propoſitus præmiis inuitaretur. Inſigni leuitatis documento, cùm poſt aliquot annos mutatis ex Religionis diſſidio animis, à nonnullis eorum in vincula conjectus indigniſſimè haberetur, nec niſi elusis cuſtodibus vna cum vxore & liberis induta famuli perſona euaderet. Nec verò in Galliam ex Regis decreto renocatus fortunam apud ſuos æquiorem expertus eſt, recrudeſcente in dies malenolorum inuidia, per quorum tandem inſidias vir innocentiſſimus in ipſa ſenectute carceris moleſtiam ſubiit. Sed ea fuit in illo ingenij vis & copia, qua nec inter tot ſæuientis Fortunæ procellas à ſcribendo abſtineret: vt non ſolum Romani Iuris plures locos, ſed & multarum Galliæ gentium, maximéque vt bonum ciuem decuit, Pariſienſium leges municipales non vulgari ſubtilitate interpretaretur. Quos induſtriæ ſuæ teſtes ſi quando in lucem produceret, his ferè ſe Galliæ & Germaniæ Iuriſconſultum inſcribebat. Arroganter quidem, ſed verè: cùm ex eiuſmodi commentationibus, tanquam ex vino & fugi quodam fonte perennes Iuriſprudentiæ riui ad omnes omnium nationum homines abundè profluerent. Obiit Lutetiæ anno ſalutis milleſimo, quingenteſimo, ſexageſimo ſexto.*

CAROLI MOLINÆI IVRISCONSVLTI,

ET IN SVPREMO SENATV PARISIORVM ADVOCATI FAMOSISSIMI CONSILIA.

Thema valde prolixum, sed ab Authore abbreuiatum.

ILLVSTRIS Theobaldus Dominus Nonicastri, d'Epinat, & castri super Mezellam, Marscaldus Burgundiæ, condidit testamentum Dolæ 28. Octobr. 1463. vndecim relinquens liberos masculos & fœminas, quos particulatim instituit, duobus masculis exceptis, 1 ¶ videlicet Henrico & Claudio: quos in residuo omnium bonorum hæredes vniuersales solos & in solidum instituit, videlicet Henricum in tertis, & domaniis de Nouocastro, *Chastellot, Blaemont, Hericourt*, de quo ineptuli quidam aulici adulatores nuper faciunt principatum *Montbelgardo*, subalternum, *Clermont, Chamallon, le pont de Royde, Bourodque, Esthenaud, Louze, La Garde, & la Iustice du lieu croissant, & du Prieuré de Lautbenaud; Montion, Chastel sur Mezelle, Espinat, Beaumille Chalini, en la restitution de l'Isle quand le cas aduiendra selon le traité fait à Gray, &c.* 2 ¶ Et dictum Claudium in rertis & domaniis du Fay Bourguignon, Ponçoo, & in omnibus pertinentiis, redditibus, censibus, præeminentiis mero mixto imperio, feudis, subfeudis, & aliis quibuscuoque, & io castro, oppido, terra, & pertioenriis de Grancey, &c. 3 ¶ Et casu, quo Henricus decedat sine hæredibus de suo corpore, Claudius, vel primus eius masculus per ordinem succedat in portione dicti Henrici. 4 ¶ Et si dictus Henricus decedat relicta vnica filia, habeat illa decem millia francorum Burgundiæ per dictum Claudium, vel filium eius soluendorum. Et si dictus Henricus relinquat plures filias, detur pro illis omnibus simul per dictum Claudium hæredem meum, vel suos liberos masculos, quindecim millia francorum dictæ monetæ. 5 ¶ Et casu, quo Claudius filius meus, & hæres vel filius eius masculus in defectum heredem masculorũ Henrici, teneat portionem (partagium vocat) Henrici, ratione dictæ substitutionis, volo quòd dictus Leonhardus filius meus (aliàs sæcris destinatus) sit secularis, & possideat partagiũ Claudij, eui eo casu substituo Leonhardũ 6 ¶ Et si dicti Henricus & Claudius decedant sine hæredibus masculis, instituo heredem meum solum & in solidum dictum Leonhardũ (casu quo nõ sit Ecclesiasticus) in partagio dicti Henrici, & dictum Ludouicum filium meum in partagio dicti Claudij: & si dictus Leonhardus sit Ecclesiasticus, instituo dictum Ludouicom in omnibus bonis, & partagiis in quibus instituit & substituit dictos Henricum & Claudium. 7 ¶ Item si dictus Claudius relinquat vnicam filiam, volo per dictũ Leonhardum solui ei pro omni iure octo millia francorum: & si plures filiæ sint, duodecim millia francorum pro omnibus. 8 ¶ Et mediantibus dictis summis volo filias Henrici, & Claudij, & quælibet earum contentas esse de dictis bonis, successionibus & partagus: de quibus eas priuo, ablq; eo quod dicti Henricus & Claudius possint aliter, quàm vt suprà, disponere. 9 ¶ Et si Henricus, Claudius, Leonhardus, Ludouicus decederẽt sine masculis, succedat vxor ad vitam: qua mortua succedat Antonius filius meus Episcopus Tulensis ad vsumfructum: & post eum, vel eo deficiente, Iacobus alter filius ad vitam: & post eum, vel eo deficiente, Guilielmus alter filius ad vitam, velut vsufructuarij. 10 ¶ Et omnibus illis deficientibus, dicta Ioanna filia mea, vel eius liberi succedant in partagio Henrici: & Margarita & Catharina aliæ filiæ meæ, vel earũ liberi in partagio Claudij. 11 ¶ Item & in defectũ omnium prædictorum, quamuis frater meus Ioãnes de Nouocastro Dom. de Montagu mihi aduersarius fuerit, &c. tamen in honorem & reuerentiam Dei, & quia meus est germanus frater, & etiam pro honore nominis de Nuuocastro ego illum substituo & facio meum heredem vniuersalem. 12 ¶ Et io defectum illius hæredes eius masculos seculares descẽdentes de suo corpore in recta linea. 13 ¶ Et casu, quo dictus frater meus & dicti heredes sui decederẽt sine heredib. naturalibus & legitimis, 14 ¶ vel etiam quòd dictus frater & dicti heredes sui adhuc superstitibus aliquibus de dictis meis liberis, vel de eorum heredibos, prout supra: 15 ¶ volo quòd luco dicti fratris & dictorum suorum heredum veniat & succedat in dictis bonis meis cognatus meus Ferricus de Cusance dominus de Bellouisu, qui alitua fuit domi meæ, quem vel suos heredes substituo: 16 ¶ & io defectũ omnium prædictorum substituo Comitem vel Comitissam de Mõbeliardo, descẽdentes de linea defunctę charissimę materterę dominę Heurnetæ de Mõbeliardo. 17 ¶ Et in defectu eorum instituo charissimum cognatum dominum Guilielmum Cabilonensem Comitem de Tonnerte, & heredes suos masculos. 18 ¶ Et in defectum prædictorum Comitem Vallemontanum.

Contigit Hẽricum & Claudium patri, vt suprà succedere, & per obitum Henrici sine liberis omnia deuolui Claudio, qui decessit relictis Bona & Elizabetha filiabus, quæ vel earum mariti Guillelmus Comes de Furstẽberg. & Felix, Comes de Vverdẽberg post obitum Guilielmi earum patrui, qui ex eodem testamẽto vsufructuarius erat: deficientibus etiam filiabus testatoris & earum liberis dicta Bona occupauerunt, quæ ex lege testamẽti prẽmortuo dicto eius fratre ad filios eius masculos supertites Ferdinandum, & Ioannem Nouocastrẽses deuoluta erãt. Ferdinãdus anno sexagesimo quinto interdictum vri possideus mouit in senatu Dolano cõtra dictos Comites vel eatum vaores, eõtra quos auditoris iudicium realis sequestri obtinuit anno sesquimillesimo decimo tertio. Rei verò armis impedierunt executionem, & anno sesquimillesimo decimoseato plenum possessorium Ferdinando adiudicatum, reis in sumptus & in graues rebellionis multas condemnatis. Ferdinandus autem cum fratre vel eo ratificante anno 1505. certo contractu facto Stutgardiæ cum Vlrico Vvirtẽbergensi & Teckensi Duce

& Montiſbelgardi Comite omnia hæc intra ei ceſſerat: & obiit noo facta executione dicti Arreſti, ſine maſculis, relictis quatuor filiabus tãtùm quarum vna nomine Anoa, anno 1512. eos eorũve hęredes in ius in eodem ſeoatu vocaui, vt Arreſtum illud executorium declararetur. Pariter eodẽ anno 1505. Claudius de Cuſance Domious de Bellouiſn, & Marcus de Cuſance filij dicti Ferrici prædefuncti, viuo adhuc dicto Ferdinando & eius fratre, & ſic ante ſubſtitutionem ſibi apertam vendiderunt omoia iura ſua, vel ſpem ſubſtitutioois, eidem Vlrico, & nouiſſimè circiter 30. annos poſt obitum dicti Ferdinandi, & fratris ſui ſine maſculis dicti Claudius & Marcus de Cuſance, vel eorum filij nouam ceſſionem feeerunt Chriſtophoro Duci Vvirtembergẽſi & Teckenſi & Mõtiſbelgardi Comiti, qui de nouo vult dicta bona veodieare, præſertim ditioois Nooicaſtri, aut litem ab obitu Ferdinandi ferè per nouem & triginta annos omiſſam, reſumere. Hinc plorimæ quæſtiones fluunt in prolixo themate. Cuius ordine oon ſeruato, potiores & nota dignas hîc ponam. Prima, An per obitum Claudij ſine maſculis, & deficiente linea maſculina teſtatoris & filiabus eius, jus fuerit quæſitum Ferdinãdo? Secunda, An ceſſio per Ferdinandum facta Vlrico paulò poſt obitum dicti Claudij valuerit? Tertia an ceſſio eodem tempore eidem facta per filios Ferrici de Cuſance valere potuerit, cùm nondum extaret, ſed deficere poſſet conditio ſubſtitutionis eorum? Quarta, An deficiente poſtea linea maſculina dicti Ioannis (prout deficit) ditioois, de quibus agitur, peruenerint addictum Ferricum de Cuſance, vel eius liberos: Quinta, An præfato Duci, ſiue iure ceſſo, ſiue iote ſuo proprio obſtet temporis ferè 39. annorum præſcriptio? Sexta, An à quo tempore veniant fructus? Septima, An præfatus Princeps excludatur ex eo quòd eſt vltra quartum gradum?

1 2 3 4 5 6 7

EPITOME.

1 *Abbreuiatio thematis & quæſtionum.*
2 *Quæſtionis prima ratio dubitandi.*
3 *Solutio pro filio fratris ſubſtituto. Neptes ex filiis perpetuò excluſa.*
4 *Q. 2. Iudicium poſſeſſorium non facit rem, ſed poſſeſſionem litigioſam.*
5 *Q. 3. Nouus intellectus § ex aſſe. in l. ſi mulier. de iure dot. 6. 12.*
6 *Aliud reſtitutio fideicommiſſi ex Trebellianica, aliud ceſſio. 13. 14.*
7 *In fideicommiſſo particulari non habet locum formula Senatuſconſulti Trebel. 8.*
8 *Heredes quantum ad prælegata, pro legatariis habentur.*
9 *Fideicommiſſario particulari nõ datur petitio hereditatis nec directa, nec poſſeſſoria, nec ciuilis, nec prætoria; ſed actio ex teſtamẽto vt legatario.*
10 *Secundus etiam vniuerſalis fideicommiſſarius non indiget reſtitutione. 11.*
12 *Formula reſtitutionis ex Trebelliano, de qua in d. 9. ex aſſe. exoleuit.*
13 *Nec ceds tertio impediebat. 14.*
15 *Q. 4. valde argumentoſa.*
16 *Prior gradus ſubſtitutionis deficiens facit locum ſequenti. 36. 37.*
17 *Verbum* hoirs, *ſtat pro herede ſanguinis. 28. 29.*
18 *Verbum* filij *vel* liberi *ad maſculos ex mente teſtatoris reſtringitur.*
19 *Verbum*, hoirs, *de maſculis intelligitur, quando in eodem periodo de maſculis tantum verificatur, ne ſit diſformitas. 20.*
21 *Verbum* Maſculis *etiam in ſeparata oratione cenſetur repetitum contra nu. 35.*
22 *Excluſio neptum in directa, arguit excluſionem neptum in collaterali. 23.*
24 *Aliud ſermonem non eſſe breuem: aliud eſſe ſuperfluum.*
25 *Quæ ſunt in conditione, non ſunt in diſpoſitione: & quæ ſtant relatiuè, nihil noui inducunt. 26.*
27 *Subſtitutio limitatur ex cauſa finali.*
30 *Liberi ſemel ſuperſtites faciunt deficere ſubſtitutionem in perpetuum. 33.*
31 *Fallit in conditione ſucceſſiua in caſum deficientium liberorum.*
32 *Fauor agnationis non habet locum vltra perſonas expreſſas.*
34 *Idem verbum quando refertur ad plura, diſformiter capitur.*
37 *Verba cenſentur probata ab eo cui proſunt.*
38 *Qualitas rerũ facit præſumi fideicõmiſſum reale.*
40 Q. 5. *Quo tempore fideicommiſſis præſcribatur.*
41 *Vis afficit rem vitio reali.*
42 *Ciuilis interruptio teſtionario prodeſt, vt habeat vtiles actiones, & eiſdem nocet.*
44 *Præſcriptio temporis iniquorum præſidium, & ab arbitratore retici poteſt.*
45 *Q. 6. Fructus percipiendi debentur ab anno retro interdicti vti poſſidetis.*
46 *Q. 7. Nouella 159. de reſtitut. fideicommiſſi non habet locum in graduali fideicommiſſo, quod poteſt in infinitum extendi, ſi ſit voluntas teſtatoris. 47.*

CONSILIVM I.

VIſis, & diligenter examinatis teſtamẽto, ſeu eius exemplari Gallicè ſcripto illuſtris quondã eqoitis Theobaldi domini Nouicaſtri Marſchalchi Burgondiæ, ſigna genealogiæ, & themate pluriom quæſtionum in cauſa illuſtris Do. Dncis Chriſtophori Vvirtembergenſis ratione præfati Nouicaſtri, & aliarum ditionum: ¶ valde miratus ſum tantam, tam operoſam, tãmq; anxiam quæſtionum & ambagum prolixitatem infinitarom nedum antiquarum litium ſegetem, & ingeotiorum miſeram, & deſperatam carnificinam, tam multos copioſè non tam ſcripſiſſe quàm intricaniſſe, paucos punctũ emtous attigiſſe, nullos obtiouiſſe. Quare ego Carolos Molinæus Fraociæ, & Germaniæ Iurisconſultus, diſputatione nimis hactenus iofelici omiſſa, reſolutionis ſcopum rectà petendo, cenſeo hae in re omnia plana & aperta eſſe ad inteotionem præfati illuſtris Principis Vvirtembergenſis, nullamq; ex his qoæ proponuntur eſſe, aut ſupereſſe dubitationem. 2 ¶ Et ad primam quæſtionem noo ordine ſeu potius confuſiooe Germanici thematis, ſed ordine reſolutionis & intellectus à nobis in themate abbreuiato poſitam, videri poſſet nullum ius fuiſſe quæſitum Ferdinando per obitum, ſiue Claudij, ſiue Guilielmi Nouocaſtrenſis, quoniam ex Claudio ſupererant, & adhuc hodie ſuperſunt liberi naturales Q. 1.

naturales & legitimi ex ſtirpe ita recta deſcendenti linea teſtatoris. Porrò Ioannes Nouocaſtrenſis patet Ferdinãdi tion fuit vocatus nec ſubſtitutus, niſi in defectum omnium prædictorum, vt patet in themate à tue fideliter abbreuiato clauſula 11. Et ſic omni ſtirpe & maſculina, & fœminea teſtatoris deficiente: non ſolùm enim maſculos, ſed etiam eis deficiẽtibus filias proprias & earum liberos ſubſtituit, & præpoſuit omnibus extraneis, & collateralibus ſubſtitutionibus, vt patet in clauſula 10. Vbi clariſſimum eſt, filias teſtatoris & earum liberos etiam fœminini ſexus præpoſitos eſſe dicto Ioãni, & eius filiis maſculis: igitur etiam neptes ex filiis maſculis, & vniuerſalibus hæredibus teſtatoris eidem prælatæ videntur. veniunt enim appellatione omnium prædictorũ, cùm de illis prædictum ſit. Et quamuis ſint excluſæ, hoc verum eſt fauore maſculorum è maſculis eiuſdem teſtatoris legitimè deſcendẽtium, vt patet in clauſula 4. 7. 8. & ſic deficiente ſtirpe maſculina eiuſdem teſtatoris, non videntur excluſæ: ſed forſan etiam filiabus teſtatoris in portione patris ſui prælatæ, vt in clauſula 10. ibi, & omnibus illis deficientibus. quæ verba vniuerſalia etiam neptes ex filiis, quarum ſermo habitus eſt, includunt. 3 ¶ Quibus non obſtantibus, contrarium dico: qui diſertis verbis teſtamenti neptes filiorum vniuerſaliter inſtitutorum penitus & perpetuò ab omni ſucceſſione excluſæ fuerunt, & nullo caſu vel gradu ſubſtitutæ, vt patet in clauſula 4. 7. 8, & conſequenter clauſula 10. de ſubſtitutione filiarũ teſtatoris, ibi, & omnibus illis deficientib. non includit neptes filiorum excluſas, nec ad eas refertur: ſed tantùm ad perſonas vocatas & ſubſtitutas, & multò fortiùs clauſula 11. qua collaterales maſculi vocantur. Nullum ergo ius nepõbus competit, ſed totum deuolutum fuit Ferdinando & eius fratri, Ioanne priùs ſublato de medio. *l. vnica. §. pro ſecundo. C. de caduc. tollend.* 4 ¶ Ad ſecundam quæſtionem, videretur primò obſtare vioum litigioſi, bteuiter cõtrariũ verum eſt, quia nondum erat lis intentata, ſaltem non conteſtata. Tum erat actio perſonalis ex teſtamento, vel poſſeſſoria, quæ non facit tem ipſam litigioſam ſed tantum poſſeſſione. Ang Perus. *Auth. litigioſa C. de litigioſ.* ſaltem non niſi poſt litem conteſtatam. Habuit ergo præfatus Vlricus verum ius ex dicta ceſſione. Secundò videretur (vt non patum multi imperitè putãt) obſtare quòd reſtitutio huius fideicommiſſi non dum erat facta Ferdinando tẽpore ceſſionis per eum factæ, & ſic quòd nõ poterat cedere l. *ſi mulier. §. ex aſſe. de iure dotium.* ſed hoc nimis friuolum eſt per ea quæ nouè & plenè dicemus in quæſtione ſequenti. 5 ¶ Ad tertiã q. An alia ceſſio eodem tempore per filios Ferrici de Cuſance facta valuerit: ſaltem conditionaliter, in caſum quo ſubſtitutio ad eos deuolueretur? mirum eſt hìc omnes qui ante me conſulti ſunt aberraſſe, & cenſuiſſe nullam eſſe, non propter vitium litigioſi, quia dicti de Cuſance nullam vnquam litem mouerunt: ſed propter intrinſecum vitium, nẽpe rei inceſſibilis, cùm ſecundum eos ius fideicommiſſi vniuerſalis etiam puti vel purificati & nunc reſtituendi cedi vel delegari non poſſit l. *ſi mulier. § ex aſſe. de iure dotium.* Ergo multò minus ſpes fideicõmiſſi condiõnalis & pendentis. Et certè reſtitutionem fideicommiſſi eniam puri & hodie reſtituendi, nec delegari, nec cedi poſſe renuerunt Bartol. & omnes in d. § *ex aſſe* glo. in l. *apud Iulianũ. §. vtrũ.* in l. *reſtituta*, in l. *quamuis*, in fi. *ad Trebel.* Bartol. in l. *qui ita. §. 1. eod. otul* Bal. in l. *pen. C. ad Trebel.* in l. 2. *C. de pactis.* in conſ. 84. lib. 1. Ang. Peruſ. in d. l. *apud Iulianum. § vtrum.* in l. *ſeruo iuuito §. vlt. ad Trebel.* Philip. Corn. conſ. 211. lib. 2. Iaſon in l. *quominus.* col. antepenult. verſic. confirmo ff. *fluminib.* Vbi dat rationem, quia hæc reſtitutio continet actiones actiuè & paſſiuè inſeparabiles alioquin ab oſſibus. l. 1. in princip. *ad Trebel.* l. 2. *C. de hæred. vel act. vendita.* per quam rationem idem tenet Carol. Ruiuus conſi. 104. colum. vlt. & conſi.

A 126. lib. 3. Ant. Rubeus in tepet. § *morte.* in l. *non ſolùm.* nu. 17. *de noui operis nunciat.* & omnes vbique, & quos cumulat & ſequitur And Tiraq. in tractat. *de retract. proximit.* § 26. co. 1. n. 45 46. 6 ¶ Sed valde erraverunt, quia per d. §. *ex aſſe.* non corrigitur nec limitatur vniuerſalis regula l. vlt. *C. de hæred. vel act. vendita.* Omne videlicet ius, omnem actionem non modò natam, ſed naſcituram, imò etiam incertam & conditionalem cedi & vendi poſſe. Aliud eſt formalis teſtitutio fideicommiſſi vniuerſalis ſecundum formam ſenatuſconſulti Ttebelliani, quæ non poteſt fieri ante tempus, & multò minus ante conditionem, nec alij perſonæ quã cui fideicõmiſſum acquiſitum eſt. l. *ſi ſius famil. §. diuus. t. de legat. 1. d. §. ex aſſe.* quia non de alia perſona, nec alio caſu loquitur ſenatuſconſultum Trebell. transferens
B poteſtate legis actiones ipſo iure actiuè & paſſiuè, & ipſo iure eximens teſtituentem. Aliud ceſſio vel venditio iuris fideicommiſſi etiam pendentis nedum purificari, quæ liberè fieri poteſt, & cuius virtute cedens conditione extante cogi poteſt petere ſibi reſtitui ad commodum ceſſionarij, vt tetigi in annot. ad Philip. Decium, conſ. 614. nu. 12 & in l. 1. *C. de pactis.* in lectura mea Tubingenſi: & ita nouè debet intelligi d. §. *ex aſſe.* qui tantum probat, quòd hæres grauatus fideicõmiſſo non libeatur per promiſſionem, vel delegationem vni factam: ſed nihilominus cogi poteſt formaliter & ſolemniter reſtituere, quòd nihil habet cõmune cum ceſſione ant venditione per fideicommiſſarium interim facienda, nec illam prohibet vel impedit d. §. *ex aſſe.* Hactenus ergo ttepidauerunt timore vbi nón erat
C timor. 7 ¶ Præteteà dico quòd etiam ſi communis error veritate mteretur, nullo tamen modo locum hìc habere poſſet: uoo enim ſumus hìc in termiois fideicommiſſi vniuerſalis reſtituendi, nec an eius ſpes cedi poſſit, ſed in fideicommiſſo particulari certarum tertarũ. Patet ex tenore expreſſo ipſius teſtamenti, quod legem facit: verum eſt enim quòd Henricus & Claudius fuerunt ſoli inſtituti hæredes vniuerſales, ſed in hoc non perſtitit teſtator: verùm certa prælegata ſingulis eorum diuiſim fecit. nec eis, aut alteti eorum vllam fecit ſubſtitutionem, nec directam nec obliquam in aliqua quota hæreditaria, nec in aliqua portinne hæreditatis vniuerſali: ſed ſolùm eis ſubſtituit in illis bonis vel rebus certis, quas expreſſim & pto diuiſo
D ſingulis eorũ prælegauerat in eodem teſtamento. Ergo hìc nulla ſubſtitutio vniuerſalis: ſed omnes ſubſtitutiones, de quibus agitur, ſunt particulares, & vera legata ſeu fideicõmiſſa certarum rerum. Ad hoc non ſolùm teſtamenti tenor expreſſus eſt: ſed etiam caſus eſt totũdus in l. *ex facto*, ff. *de hæredibus inſtituendis.* Ergo oulla quæſtio. l. *ancilla. C. de furtis.* 8 ¶ Si enim quantũ ad prælegata ſeparatim aſſignata habeantur pro legatanis, vt eſt tex. in d. l. *ex facto.* & non eſt facta ſubſtitutio, niſi in prælegatis, ſiue in partagio cuiuſq; alludetto ad verba ipſa teſtamenti, quod partagium eſt in tebus certis deſignatum & limitatũ: ſequitur ſubſtitutiones de quibus agitur, eſſe fideicommiſſa particularia, quamuis teſtator promiſcuè vtatur non ſolùm verbis
E communibus ſucceſſionis & ſubſtitutionis, ſed etiam vetbis directis hæredum, & in d. l. *ex facto.* & in l. *ſi certarum.* in princip. ibi, réſq; omnes ſuas per præcepniotiem cuiq; legando diſtribuiſſet ff. *de teſtam. milit.* Nullum igitur dubium eſt, nulla opus fuiſſe vetbali hæredis, & multò minus reali reſtitutione: ſed contra certũ eſt recta dominiũ rtãſiuiſſe. Non eſt ergo dubitandum de ceſſione Ferdinandi, quamuis ante vllã teſtitutionẽ granatorũ fideicõmiſſo facta ſit. Nec etiã hac de cauſa dubitandum eſt de ceſſinne filiorũ Ferrici, etiam ante tẽpus facta. 9 ¶ Tum etiam præfatus Princeps Chriſtophorus non agit petiõoue hæreditatis in totum vel in parte, vt toto titulo de peõtione hæreditatis. ff & titu, ſi pars hæreditatis peratur, & in tit. de poſſeſſoria hæred. petit. quæ dantur pto directis vniuerſalibus, ſine

de iure cluili, vt in duobus primis, ſine de iure prætorio, vt in vltimo titul. Nec etiam agit fideicommiſſaria hæreditatis petitione, quæ datur pro ſucceſſione vniuerſali obliqua, ſeu pro fideicommiſſo vniuerſali. vt ff. de fideicom. hæredit. pent. Nec illis agere poſſet etiam ſi rei non poſſiderent, niſi pro hæredibus vel pro poſſeſſoribus, quia non eſt vocatus ad hæreditatem, nec a quorum hæreditatis vniuerſalis, nec directo nec per obliquum, ſed ad res certas ſpecialiter in certis corporibus deſignatas ipſo teſte teſtamento: ita quod non poteſt agere niſi particulari rei vēdicatione, vel actione ex teſtamēto ceſſis, prout rectè agit, vel executione iudicati, vt infrà dicam. 10 ¶ Plus dico etiam ſtante communi errore, de quo ſuprà. num. 5. Id quod aliqui dicunt ius fideicōmiſſi vniuerſalis cedi non poſſe, intelligitur reſpectu primi fideicommiſſarij vniuerſalis duntaxat, cui debet fieri reſtitutio ab ipſo directo vniuerſali hærede, qui ſolus habet ius detrahendę quartæ: non autem reſpectu ſecūdi fideicōmiſſarij etiam vniuerſalis, qui nullum habet ius detrahendæ, quartæ etiā ſi primus fideicommiſſarius, & multò minus vlterior. l. *ſi patronus* 6 *qui fideicommiſſariam* l. *facta* §. *qui ſuſpecta.* ff. *ad Trebellian.* Et eſt textus apertus in l vltim § *ſin autem.* in ptincip. ibi, legatum, vel fideicommiſſum vniuerſitaris vel ſpeciale, vel ſubſtitutione, vel reſtitutione, & in fin. d §, ib. ſed in his omnibus caſibus legatario quidem, vel fideicōmiſſario omnis licentia pateat idem vendicare & ſibi aſſignare nullo obſtaculo ei à detentatoribus opponendo. 11 ¶ Ergo etiam fideicommiſſarius vniuerſalis, ſaltē ſecundus vel vlterior nulla reſtitutione hæredis, vel præcedentis fideicommiſſarij indiget, maximè quando non agit aut conuenitur perſonaliter, ſed recta vendicat prædia & res corporales vel reditus, qui etiam vicem immobilium habent. & poſſeſſores extranei non poſſunt allegare reſtitutionē verbalem à priori fideicōmiſſario vel hęrede (enim ius iam expirauit & in actorem trāſiit) non eſſe factam, & adhuc textus eſt expreſſior in l. penult. in fin. C. *ad SC. Trebellian.* vbi ipſo iure ſine vlla reſtitutione, & tranſmittuntur & tranſeunt & cum effectu competunt ſecundo fideicommiſſario omnia iura & actiones vtiles. Nos autem non ſumus in primo, ſed in decimo, quinimò in vltetiori fideicommiſſario, imò in meto legatario ſeu fideicommiſſario certarum rerum, quod idem eſt: cuius ſpem nemo dubitat cedi poſſe, nedum donari vel remitti. l. *ſpem. C. de donationibus* l. vlt. C. *de hæred. vel act. vendita.* 12 ¶ Tum quod dicitur in l. *ſi mulier* §. *ex aſſe.* ff *de iure dotium.* teſtitutionem fideicōmiſſi vniuerſalis delegari non poſſe, qui ſolus §. pro hac ſententia allegari poteſt, manifeſtum eſt quòd duntaxat loquitur ad ſatisfaciendum formulæ & ſubſtitati S. C. Trebelliani, & quantum ad actiones directas hæreditarias & perſonales actiuè & paſſiuè in fideicōmiſſariū vniuerſalem transferendas poteſtate legis vel S.C. Et quia neceſſe erat hæredem ſcribtum primùm, hoc eſt aute omnia, adire hæreditatem: & ſi adire nollet, ad hoc cogi, aliàs omnia corruebant. l. *cùm proponas. C. de hæredibus inſtituendis.* & toto teſtamento ad irritum redacto, res ad caſum intestati recedebat: quę ſcrupulositas & formula ipſo rerum vſu tandē receſſit ab aula. 13 ¶ Præterea etiam per eundem § *ex aſſe.* clarè probatur validam & efficacem (quantum ad effectum) eſſe ceſſionē etiam fideicommiſſi vniuerſalis doctatis totius hæreditatis per primum vniuerſalem fideicommiſſarium factam: & quòd fideicommiſſarius qui ſemel ceſſit, non poteſt pœnitere, ſed tenetur iurare vt ſibi formaliter reſtituatur ab hęrede vt ſatisfiat formulæ Trebelliani: deinde ceſſionarij mittat in poſſeſſionem, non in vim nouæ, ſed in vim antiquæ ceſſionis, quæ inquantum opus eſt per reſtitutionem ſequentē confirmatur tex. io l. *filium.* in fin. in l. *ſeruo.* in fin. ff. *ad Trebel* 14 ¶ Quinimo in d. §. *ex aſſe.* probatur quòd ceſſionarius ipſe poteſt, quia ſua intereſt contra hęredem agere vt cōpellatur adire, ſi non adiuit: deinde reſtituere ſuo cedenti, vt deinceps ſine vlla ſcrupulositate ſua ceſſione frui poſſit. Nō eſt igitur verum quod quidam putant, ceſſionē fideicommiſſi vniuerſalis etiam primi fideicōmiſſarij, cuiā ante omnem reſtitutionem nullam eſſe. Et adhuc non ſumus in iſtis, ſed prorſus in diuerſis terminis, vt ſatis dictum eſt. 15 ¶ Ad 4. q. An deficiente linea maſculina dicti Ioannis (prout defecit) res de quibus agitur peruenerint ad Ferricum de Cuſance vel eius liberos: Id eſt, an caſus ſubſtitutionis dictorum de Cuſanee extiterit, & ſic ceſſio eorum antiqua vel noua locū habere poſſit? Hac in re multū variatum eſt ſententiis. Doctores enim Italici ctebtius cenſuerunt hanc ſubſtitutionē exrinctam, ex eo quòd Ferdinandus nō deceſſit ſine liberis, vtpote quatuor filiabus relictis. Doctores autē Germanici & omnes Conſiliatij Principis, quidā etiā Galli Diuionenſes tenuerūt, locū fuiſſe ſubſtitutioni per obitū Ferdinādi & Ioānis fratris eius ſine maſculis: & ſic deficiēte linea maſculina fratris teſtatoris contendebant illi, primam quidē hortū de Cuſance ceſſionē penitus inutilem fore, vtpote ante tempus factam, per d. §. *ex aſſe.* Nouam autem ceſſionem factam poſt obitum dicti Ferdinandi & fratris ſui ſine maſculis, validam eſſe, ſaluo ſcrupulo teſtitutionis fideicommiſſi nondum eis factæ. 16 ¶ Contendebant etiā ptęfatum Principem ſuo nomine & ex capite ptoptio ad dictas dtiones venire & vocarum eſſe, quaſi dictis de Cuſance immediatis præcedentibus ſubſtitutis tepudiantibus vel abſtinentibus, & ſic gradu illo de medio ſublato, locum eſſe ſequenti: quia præfatus Ptinceps, tanquam deſcēdens è linea recta dictæ Henrietæ proauiæ ſuę & comes Mōtisbelgardi, immediatè vocatus & ſubſtitutus eſt poſt dictos de Cuſance. Igitur per tegulam l. *unica. pro fecūdo. C. de caducis tollen* & per Batt. in l. *quandiu. 3 de acquir. vel omitt. hared.* Et pro hac ſentētia (quæ certè mentti teſtatotis conformior eſt) videlicet locum fuiſſe ſubſtitutioni dictorū de Cuſance deficiente linea maſculina fratris teſtatoris. Precibus imò flagrationibus Conſiliatiorum dicti Principis, prolixius quàm pro more mihi ſolito ſequentes ſcripſi rationes. 17 ¶ Et primò quamuis iure cōmuni & tegulatitet appellatione hæredum naturalium & legitimorum ſiue liberorum ſiue deſcendentiū veniant etiam fœminæ. & nati ex eis, l. *ex facto.* in fin. ff. *ad Trebell* ibi, videti enim de libetis. & in l. *liberorum de verborum ſignific.* tamen non ſumus in his terminis: quia teſtator tā in diſpoſitiuis quàm in condtionalibus clauſulis, non eſt vſus verbo hęredū, nec verbo liberorum, aut ſimili: ſed vniformiter hoc ſolo patrio & natiuo vocabulo *hom*, quod in ſua lingua propriā habet emphaſim, vt ſignificet hæredes ſanguinis, nominis & familiæ, per quos ea cōſeruatur, vt etiā tradit Salic. in l. a. *C. de iure Emphyteu.* 18 ¶ Secundò, etiam ſi teſtator vſus eſſet ſimplici verbo filiorum, vel etiā verbo liberorū, quod de ſe fœminas & maſculos æquè cnmprehendit: tamen ex mēte teſtatoris fit reſtrictio ad ſolos maſculos, ſi mens illa ex verbis eiuſdem teſtamenti concipi poſſit, iuxta l. *gallus. ff. quidam reſtē. de liber. & poſth.* At hic non ſolùm ex verbis cōcipitur: ſed ex mēs neceſſatiò demōſtratur. Primò in eo quod teſtator proprias neptes ex ptoptiis filiis maſculis vniuerſaliter inſtitutis excluſit vt fratrē & ſuos ſubſtituetet. Secūdo ex eo quod expreſſit, ſe fratrē alioqui male mentū propter honorē nominis & familiæ Nouicaſtrēſis ſubſtituere. 19 ¶ Tertiò, in eo quod decedenti, vel deficienti fratri quādocunq; ſubſtituit, nō quoſuis deſcēdentes ex eo, ſed maſculos dūtaxat, & adhuc ſequlates ad excluſionē etiā maſculorū deſcēdentū ex maſculis, ſi eſſent eccleſiaſtici inhabiles ad cōſeruandū nomen Nouicaſtri. Iā ergo neceſſario palā eſt teſtatorē noluiſſe fratrē ſubſtituere, niſi ratione conſeruādi nomē familiæ: nec etiam voluiſſe aliquos vocare vel ſubſtituere ex deſcendentibus fratris, niſi ſolos maſculos ex maſculis deſcendentes,

A B C D E Q. 4.

dentes, ebsq; seculares, & sic ratione & contemplatione nominis Nouicastrensis seruandi & coonnuandi. Nihil ergo voluit relinquere filiabus vel neptibus fratris, sed nec masculis descendentibus ex eo per fœminam, vel etiam descendentibus per sexum virilem si essent ecclesiastici, & nnn posset in sua posteritate naturali & legitima cõseruare nomẽ familię 20 ¶ Ergo clarissimè sequitur, imò demonstratur, quòd quando dixit, Et casu quo statet *& sesdits hoirs*, decederent *sans hoirs naturels & legitimes*, quod vniformiter intelligitur de masculis descẽdentibus ex masculis: quia idem verbum *hoirs* in eadem oratione non debet diffortmiter, sed cõformiter intelligi. l. vlt. & ibi Bartol. Bald. Paul. C. *de sententus & interloc. omnium iudicum.* l. *sam hoc iure.* & ibi omnes dd *de vulgari & pupill. substitut.* Iason in l *miles.* § 1. col. 2. *de re iudicata* Sed verbũ *hoirs* primo loco in eadem oratione prolatum de masculis descendentibus ex masculis tantùm intelligitur, ergo idem de eodem verbo in eadem oratiooe mox repetito. 21 ¶ Quartò & in sortioribus terminis, quod etiamsi verbum Masculis etiam in separata præcedenti oratione positum censeatur, nihilomious in sequentibus in eodem testamento repertum tenent Bald. cons. 85. lib. 1. consi. 304 in fi li. 2. Paul. cons. 190 consil. 198. num. 3. lib. 2. Alex. cõsi. 52. lib. 4. Matth Matesil. sing. 130. Philip. Corn consi. 146 litera g lib. 2. & consi 202 in fin. lib. 3 consi. 126 lib. 4. Guid. Pap. decis. Delph 485. Philip. Decius cons. 15 consil. 445. nu. 12. consi. 477. consi. 480. consil. 4 15 col. 2. consi. 514. cum consilio sequẽti. consi. 541. consil. 547 cum consil. sequenti. Iason in l. *gallus. § nunc de lege Velleia* nu 18. *de libe. & posth.* in l. *centurio.* col. 14. *de vul & pupill.* & consil. 140. colu. 7. cũ consilio sequenti lib 1. & consil. 67. in fin. consi. 157. lib. 3. Franc Curt. Senior consil. 40 consil 44. col 1 cũ sequenti cons. 51. nu. 12. num. 15. cum sequenti. & cõsi. 63. num. 8. cũ sequenti. & con. 75. col. 7. Anto. Rubeus cõsi 120. Aymn Craueta consil. 98. nu. 8. cum sequẽn. & consi. 144. in fin. Ex quibus patet hanc esse communem sententiã in fortioribus terminis: sequitur enim multò magis idem esse in vna & eadem oratione, vt hic. 22 ¶ Præterea & quintò, cõcurrẽtibus insuper alijs rationibus, quoniam primò in prioribus substitutionibus quæ semper fuot de masculis, filias proprias & neptes in linea directa, & nepotes naturales & legitimos & ex eis descendentes fauore nominis familiæ consetuandi excluit: ergo multò magis excludit neptes ex fratre. 23 ¶ Rursus & sextò etiam in eadem oratione de qua agitur adhuc fecit mentionem prædictorum liberorum suorum fœminei sexus, vel etiam masculini ex fœminis descendentium, & non obstante quod tempore lineæ masculinæ fratris deficientis superstant adhoc, rursus eos expressim excludit ab omni gradu substitutionis, etiam collateralis, & dictum dominum de Cusance substituit Si igitur illum nominatim propriæ soboli naturali & legitimæ, sed fœmineæ vel ex fœminis descendenti etiam superstio prætulit: igitur multò magis prætulit stirpi fœmineæ fratris sui. l. *si vnica, C. de bonis mater.* l. *Publius.* §. *Titia. de cond. & demonst.* Cùm ergo sensus testatoris hac in te ex verbis etiam in eadem oratione, imò etiam in eodẽ membro seu commate expressis colligatur, nulla alia interpretatio admittenda est. l. 3. *C. de lib. prater. & exhared.* 24 ¶ Non obstat quòd verba substitutionis, si contingat fratrẽ meum eiusq; supradictos hæredes decedere absq; hæredibus naturalibus & legitimis, essent superflua & otiosa, imò repugnantia, nisi intelligerentur de hæredibus non masculis, sed fœminis, ex quo ita prouisum erat in infinitum. quoad istos hæredes masculos. Hoc est primum argumentum diuersæ sententiæ, quòd facilè dilui potest: repetitio enim eorundem hæredum, scilicet masculorum, oõ magis est superflua, quam eiusdem fratris repetitio, quæ non potest dici superflua. Verum est quòd breuiore sermone dici potuerat, putà, & in defectum omnium præcedentium: sed nemo tenetur vti compendio, nec semper expedit, siue itinerando, siue loquendo, vel aliud agendo. Aliud sermonem non esse Laconicum, aliud esse superfluum: vt oon superfluit rethoricus, fusior dialectico Laconismo. Porrò minimè superfluum est verba semel posita in dispositione conditionaliter, repetere ad finem sequentis dispositionis l. stipulationes commodissiõs. de verbo. oblig. cuius rei præsertim io materia substitutionum protrita sunt exempla in iure ciuili, in quo tamen nihil dicitur esse superfluum, vt in l. 1. & 2. C. de veter. iur. enucle. in l. vnic. C. de lati. libert. toll. §. 1. Instit. de legit. agnat. succeff. vt omittam Nouellas. imò necesse est in omni sequenti gradu substitutionis priorem gradum conditionaliter expressè vel tacitè repeti. l. 1. de vulgari & pupillari. 25 ¶ Imò fortiùs probatur quòd in illa repetitione siue in hypotherica substitutionis Ferrici, verba sine hæredibus legitimis & naturalibus, non debent intelligi de noua dispositione, sed de existentibus in dispositione præcedenu: non enim stant dispositiuè, sed conditionaliter & relatiuè: & sic hîc concurrit duplex axioma iuris indubitati. Primum, quòd ea quæ stant in conditione, non sunt in dispositione, nec disponunt, nec dispositionem ingrediuntur. text. in l. si quis sub conditione ff si quis omiff. causa testa. in l. 1. 6. item si ad l. Falcid. l. obligationum fetè. §. penult. de actionibus & obligat. Secundum axioma. quòd ea quæ stant relatiuè, nihil noui inducunt, sed intelliguntur secundum omnes qualitates præcedentis dispositionis, prout relatum inest expressè vel tacitè referenti cum omnibus suis conditionibus & modis. l. asse toto. de hæredib. inst. l. si ita scripsero. de cond. & demonst. Quando ergo in illa hypotheuca dicitur, si contingat fratrem eiusq; superstites hæredes decedere absq; hæredibus, &c. non est intelligendum quòd faciat nouam substitutionem vel nouum gradum hæredum fratris: quia ista verba non stant dispositiuè, sed conditionaliter & relatiuè, prout si breuioti compendio dixisset, & in defectum omnũ prædictorum. 26 ¶ Non ergo repugnat intelligere vltima verba dictæ cõditionalis hypotheticæ de liberis eiusdem qualitatis, videlicet masculis descendentibus ex masculis: sed concordat non solùm necessariò cum præcedenti dispositione immediata ad quam refertur. sed etiam cũ vniuerso ductu & phrasi totius testamenti. Constat insuper, quod ita etiam Ferdinandus ipse intellexit, quamuis sua maximè interesset, manus habere liberas, vt patet in quodam contractu, vbi diserte fatetur ꝙ si careret liberis masculis, bona hæc erãt affecta Comiti Montisbelgardensi. 27 ¶ Ad secundum diuersæ partis argumentum, quod tale est, Nec ad rem facit consideratio nominis familiæ: quia videtur motus testator, quia dictus Ferricus substitutus in defectum hæredũ naturalium & legitimorum hæredum masculorum dicti Ioannis de Nouocastro, substitutorum in locum ipsius Ioannis, non est de agnatione. Respondetur, satis esse quòd respectu Ioannis fratris & suorum constat ex ipsis verbis testatoris seriò & grauiter in ipsis verbis dispositionis expressis non solùm habuit rationem conseruationis nominis familiæ, sed etiam propter illam tantùm, & non propter meritum nec amorem personæ substituit non benè meritum, & quòd substitutionem fratris & suorum limitauit in honorẽ nominis de Nouocastro. Hoc ergo maximè facit ad rem, imò totum facit: quia est cardo, basis, fundamentum scopus & causa finalis huius substitutionis fratris & suorum, vt patet etiam ex verbis in eadem substitutione expressis. Causa autem & finis substitutionis Ferrici non est agnatio, nec nomen familiæ, quæ iam defecisse præsupponitur: sed qualitas bene meritæ, & amor personæ in eius substitutione diserus verbis eiusdem testamenó expressa. Vnde non est mirum si deficiente nomine familiæ testator præferat

dilectiſſimum ſibi & benè meritum Ferricum etiam neptibus fratris ſui, cùm illum præferat etiam propriis neptibus filiorum ſuorum, & ſic non gerentibus nomen nec familiam Nouicaſtri. Et quæ quidem fun-
29 datior eſt ſententia. † Contra quam tamen multa adduci poſſunt. Primò, quòd verbum *hoirs* Gallicum, propriè ſignificat non quoſuis hæredes, ſed ſanguinis, videlicet deſcendentes tantùm, ſed non minus fœminas, quàm mares, niſi quando qualitas maſculina additur. Secundò, quòd etiam in eodem teſtamẽto idem verbum *hoirs*, etiam fœminas ſæpè comprehendit, imò ſæpiſſimè, putà nonies. Primò ibi, Hæredes mei inſtà nominati non haberent *hoirs maſles*. Certum eſt enim quòd illud verbum *hoirs* continebat omnes deſcendentes leginmos, ſicut verbum liberi, alioquin non
B fuiſſet additum *maſles*, prout neceſſe fuit ad teſtringendum eo loci ad maſculos tantùm. Secundò ibi, Et caſu quo dicta Ioanna filia mea decederet *ſans hoirs*, Et certum eſt & indubitatum quòd ibi verbum *hoirs*, omnes deſcendentes tam fœminas, quàm maſculos indifferenter comprehendit. Tertiò in ſubſtitutione Catharinæ ibi, Et ſi decedat *ſans hoirs*, &c. Idem dicendum neceſſariò vt ſuprà. Quartò ibi, Volo & ordino quòd dicta Ioãna filia mea, *ou ſes hoirs procreez en loyal mariage*. Quintò ibi, Et dicta Margateta & Catharina, *ou leurs hoirs deſcendãs de leurs corps*. Sextò ibi, Et quas filias meas, *ou leurs hoirs procreez de leurs corps*. Septimò ibi, Excepto loco de Clermont, in quo ſubſtituo cognatũ meũ Ferricum de Cuſance, dominũ de Bellouiſu, *ou ſes hoirs*. Cùm enim non eſſet agnatus ſed cognatus, ver-
C bum *hoirs* ſtat pro omnibus deſcendentibus, vt in filiabus dictum eſt. Octauò ibi, Et caſu quo frater meus vel eius hæredes venient ad ſucceſſionem, *en defaut de meſdits hoirs*, verbum *hoirs* neceſſariò etiam filias teſtatoris comprehendit, & quoſuis legitimè deſcendentes ex illis quos fratri prætulit. Nonò, dum onerat fratrem ſoluere omnia debita, ibi *De meſdits enfans & leurs hoirs*, &c. Ergo pariter in illa clauſula, In caſum quòd dictus frater meus *& ſeſdits hoirs viuent de vie à treſpas ſans hoirs naturels & legitimes*, verbum *hoirs* vltimo loco abſolutè & ſine reſtrictione vel relatione poſitum, ſtat propriè pro legitimis deſcendentibus ſiue maſculis ſiue fœminis, prout eſt de propria ſignificatione vocabuli, & prout teſtator crebrius vſus eſt in toto te-
29 ſtamento: † quamuis verbum *hoirs*, in eadem oratione priore loco non ſimpliciter, ſed cum relatiuo, *ſeſdicts*,
D id eſt, dicti ſeu prædicti, non ſter ſimpliciter, ſed reſtrictiuè pro maſculis tantùm, non vt ſua, ſed vi dicti relatiui quod refert dictos hæredes ſubſtitutos, & non alios, & ſic maſculos tantum: quia in defectum fratris ſubſtituerat maſculos ex eo tantùm, dicendo, *ſes hoirs maſles ſeculiers*, &c. Et generaliter vbicunq; teſtator in eodem teſtamento de hæredibus vel deſcendentibus maſculis tantùm diſpoſuit, hoc expreſſit vel ſpecificè vel relatiuè. Vbi ergo non addidit adiectiuum maſculos, nec relatiuum ad maſculos, reliquit verbum *hoirs* in ſua propria ſignificatione, qua etiam crebriùs vſus eſt tam pro fœminis, quàm pro maſculis: igitur l. *non*
30 *alter. ut princ. de leg. 3.* † Sequitur ergo veriſſimam eſſe
E doctorum Italicorum ſententiam, dictum Ferricum non eſſe vocatum, ſed eius ſubſtitutionem in perpetuum defeciſſe, eo ipſo quòd Ferdinandus non obiit ſine liberis, ſed filias reliquit, quidquid poſtea de illis contigerit, & conſequenter perpetuò defecit ſpes ſubſtitutionum ſequentium l. *filius familias. §. cum quis. de leg. 1. l. cùm vxori vſusfructus. C. quando dies leg. cedat.* Oldra. conſ. 11. Ioan. Andr. in addit. Speculi de teſtamen-
31 tis. §. 1. in fin. † Non enim dixit teſtator, In defectum deſcendentium fratris: quo caſu eondino eſſet ſucceſſiua, nec deficeret ſpes in primo, ſecundo, vel vltetiori gradu: ſed dixit, Caſu quo dictus frater & dicti hæredes ſui decederent ſine hæredibus, vt in themate, numero 13. quo caſu ſubſtitutio momentanea eſt, &
A ſemel extantibus liberis in perpetuum deficit ſubſtitutio. Socin. in l. *ſolemnis*. in fin. *de cond. & demonſt.* Alexand. conſil. 43. columna tertia, libro tertio. conſil. 101. colum. 3. lib. 7. Philippus Decius conſil. 185. dixi in annot. ad Alexand. conſil. 31. numero primo, lib. 3. conſ. 539. numero tertio, libro ſexto. Et ſic non obſtant allegationes factæ pro Ferrico, cùi quemadmodum defecit conditio, ita & diſpoſitio eouditionalis. † Nec ob- 32
ſtat quòd teſtator proprias neptes excluſit: quia filias ſuas & deſcendentes ex eis prætulit etiam fratri ſuo germano & omnibus aliis agnatis, & ſic non perpetuò conſiderauit nomen familiæ, & conſequenter fauore agnationis non poteſt induci aliqua ſubſtitutio vltra perſonas expreſſas. Baldus in l. *ſi defunctus* C. *de ſuis & legit.* Alex. ad conſi 80. columna 4. libro primo. Philippus Decius in cap. *ſi quis nec cauſam* in princ. nume. 4. *ſi cert. petat.* l. 2. C. *de in ius vocand.* l. 1. nu. 3. vbi in ano. tetigi. C. *de ſucceſſ. edicto.* † Minus obſtat quòd ni- 33
hil voluit relinquere filiabus vel neptibus fratris, quia verum eſt iure ſubſtitutionis: ſed poſtquam frater vel eius maſculi fideicommiſſum obtinuiſſent, voluit filiabus eorum relinquere iure ſucceſſionis ab inteſtato: quia non ſubſtituit fratri & eius maſculis ſimpliciter, nec in defectum maſculorum, ſed in defectum liberorum: & ſic omnibus liberis reliquit ius ſucceſ-
ſionis ab inteſtato l. *vel ſingulis. de vulg. & pupill.* † 34
Nec eſt verùm quòd idem verbum debeat vniformiter intelligi, niſi quando ſemel tantùm eſt prolatum, vt in d. l. vlt. *C. de ſententi. & interl.* & in d. l. *iam hoc iure.*
C ſecùs ſi plures: quia tunc diffotmiter accipitur pro ratione cuiuſque clauſulæ vbi opponitur, imò etiam idem verbum ſemel tantùm in eadem otatione prolatum, ſi refertur ad pluta, diffotmitet aecipitur ſecundum naturam telati, tex. in l. 2. & ibi glo. ff. *de offic. proconſ. & legat. l.* s. §. 1. Quando actio de pecul. eſt annal. l. Plautius. & ibi glo. in verbo procuratorem, de procuratotibus. l. *certi conditio.* in princ. & ibi glo. *in verbo non potes.* vbi Alber. col 4. *ſi cert. pet. tex.* in l. *pater ſeuerinã.* §. *conditionum.* & ibi Paulus *de cond. & demonſt.* Io. Fabri in §. *retinendæ.* col. vlt. *Inſtit. de interdict. texr.* in cap. *conſideranimus.* & ibi Panot. *de declione Vldari.* Zaſios in l. 1. §. *ex his.* nu. 16. *de verb. obli.* Philip. Decius in capitulo ſecuodo, numero octauo. vbi in annot. dixi extra de reſcriptis, † Nec eſt etiam verum quòd verbum Ma- 35
ſculis etiam ſæpius poſitum cenſeatur in ſequentibus
D clauſulis repentum, niſi aliis ſufficientibus comecturis eoneurrentibus. Ad hoc quæ dixi in annota. ad Alex. conſi. 52 nn. 35. lib. 4 & ad Philip Deci. conſi. 15. conſi. 270. minus obſtat: quòd ſi excluſit neptes ex filius, ergo excluſit neptes ex fratre: quia fratri & eiuamaſculis non ſont ſubſtituti agnati, nec alij deſcendentes teſtatoris: ſed merè extranei Et ſic obiectio nullum colorem habet. † Ad ſextam tationem non obſtat quod 36
teſtator in ſubſtitutione Ferrici iterum excludit ſuperſtites de liberis ſuis & eorum hæredibus, vt vocet Ferricum: Ergo fortius excludit ſuperſtites de liberis fratris non ſubſtitutis, videlicet fœminas & natos ex eis, vt faceret locum Ferrico: quia vt pater in clauſula teſtamenti, nnm. 14. thematis, ea clauſula longè habet
E alium ſenſum. non enim teſtator ibi facit nouam, nec aliquam excluſionem poſteritatis ſuæ, nec intendit illam poſtponere: ſed præferre non ſolum fratti & ſuis maſculis, ſed etiam Ferrico & omnibus aliis deineepa ſubſtitutis Verum intentio teſtatotis fuit, quòd ſubſtitutio Ferrici & ſuotum non fierer caduca, etiam ſi frater & ſui maſculi decedant ſine hæredibus antequam ſubſtitutioni eorum locus ſit: ſed quòd Ferricus ſubſtitutus in locum fratris & ſuorum hæredum, nõ ſolùm fideicõmiſſariè in caſum quod fratet vel ſui maſculi peruenirent ad ſubſtitutionem, & poſtea ſine hæredibus naturalib⁹ & legitimis deceſſerint: ſed etiã vulgatiter in caſum quòd frater & ſui maſculi deficerent ante locum ſibi apertum, videlicet ſuperſtitibus

adhuc aliquibus de dictis liberis teſtatoris vel eorum hæredibus ſubſtitutis, videlicet de ſtirpe filiarum teſtatoris, in cuius defectum frater & ſui maſculi vocati erant ante Fernicum.

37 ¶ Vt iuxta doctrinam Bac. & Imol. in l. *quandiu 3 de acquirenda vel omitten hæred.*: caducitas intermedij gradus non excludat, ſed iotromittat ſequentem: de quo dixi in annotatio. ad Phil. Dec. cons. 238 Non obſtat quod Ferdinandus ipſe falſus eſt, ſi decederet ſine maſculis, bona ferè affecta Comiti Montbelgardenſi, quia hæc noo ſunt verba Ferdioandi, ſed Vlrici, quia ambo in dicto contractu permixtim loquebantur. Et ſic verba cenſentur in dubio ab illo prolata cui proſunt, vt per Bart. in *l. ſapè de verb ſignific.* & in *l. liberorum*. col. 3. eod. tit. Roph. Fulg l. *Labeo de contrab empt. & vend.* Bald. conſ. 40. lib. 1. Hiero. grat. conſ. 11. lib. 1. B Tum ſunt enunciativa. Et certè hæc 4 q. valde anceps eſt, nec argumentis hinc inde actorum vice inſtruendis & collidendis finis eſſet.

38 ¶ Sed argumentorum altercatione omiſſa, nuda teſtamenti verba, eorúmque tractum, num. 11 12. 13 14. 15. inſpiciendo, fundatior eſt, vt dixi, primi pars pro ſubſtitutione Fernici & ſuorum: quia apparet fratrem non fuiſſe prælatum Fernico contemplatione vel merito perſonæ, vel deſcendentium ex eo, ſed ſolùm intuitu nominis de Nouocaſtro. ergo Fernicus & ſui non debent excludi per deſcendentes dicti fratris ex fœminis, quia niſi fuiſſet honos nominis de Nouocaſtro, Fernicos benemeritus & dilectus, prælatus fuiſſet Ioanni & omni eius poſteritati. Apparet C etiam nu. 15. in themate, quod teſtator in locum fratris & maſculorum eius, ſtatim ponit Fernicum & ſuos. Tertio apparet per tam multas ſubordinatas graduales ſubſtitutiones, quod voluit dicta bona iure ſubſtitutionis perpetuo deuolui, ad quod facit qualitas caſtrorum, & diuionum oobilium. Bart. in *l. filiusfam. §. diui.* num. 3. & ibi Alex. col. 7. Iaſ. nu. *de leg.* 2. Cy. Bal. in *l. Voluntas 1. C. de fideicom.* Iaſ. l. *quotres ab omnib.* C. eo. Et vetus conſuetudo nobilium in dicta regione: & ferè vbique.

39 ¶ Et ſic quaquauerſum & in omnem euentum ſemper remanet fundata intentio præfati principis. Aut enim filiæ Ferdinandi fecerunt deficere fideicommiſſum, & adhoc non ſunt ſubſtitutæ, ſed tantum veniunt ab inteſtato, cùm nullo modo ſint in diſpoſitione, ſed tantùm in conditione: & ſic præfatus princeps habet ius verum & incommutabile ex ceſſione Ferdinandi, qui libertas maous habebat. Aut vero filiæ Ferdinandi, non fecerunt deficere fideicommiſſum, & tunc acquiſitum fuit dictis de Cuſance, & ſiue per ceſſionem ſiue per repudianonem eorum quæſitum eſt præfato principi qui cauſam habet omni diſputationis alea ſuperiorem.

40 ¶ Solùm ſupereſt Quinta quæſtio, an circiter triginta nouem annorum præſcriptione excludi poſſit? Dubium facit, quod licet reſtituonis legati vel fideicommiſſi non præſcribatur longo tempore l. vlt. *§. fin autem C. communia de legat.* tamen longiſſimo tempore, ſaltem à die conditionis ex tanus præſcribitur, ſecundum Bart. Paul. & omnes in d. *§. fin autem* & in *l. filiusfa. §. diui. ff de lega. 2.* Quia vt omittam detractionem temporis boſtilitatis, quo præfatus Vlricus propter quoddam imperij oppidum vi occupatuo fuerat, vltra duodecim annos expoſſus, & omnibus ditionibus ſpoliatus à Ferdinando Archiduce Auſtriæ & confœderatis Soxuiæ: quo etiam tempore Gabriel Comes Ortembergenſis theſaurarius generalis præfati Ferdinandi Stucardiæ & Tubingæ loco dicti Vlrici Imperantis ciſtam, in qua teſtamenta, ceſſiones & alia inſtrumenta ad hanc rem pertinentia repoſita erant, ſubripuit ex archiuo Stucardenſi, vbi erat armarium inſtrumentorum, & rituitorum præfati Vlrici tempore, pro bello pulſus & ſpoliatus fuit, vt etiam

A omittam detractionem temporis minoris ætatis præfati Chriſtophori poſt obitum Vlrici patris ſui, tanquam in re non neceſſaria.

41 ¶ Dico non potuiſſe vllam temporis præſcriptionem inchoari per filias Claodij filij teſtatoris, vel earum meritos præſectim Comitas Ortembergenſes: quia poſt obitum Claudij ſine maſculis defuncti Guillielmus frater eius, tanquam ſubſtitutus, ſaltem ad vſumfructum eas ditiones iure teſtamenn paterni, de qun agitur, publicè & pacificè occupauit, & poſſedit vſque ad obitum ſuom, qui fuit anno ſeſquimilleſimo quinto, quo tempore ſubſtitutione aperta Ferdinando Nouocaſtrenſi, Ortembergenſes vi ſeſe intruſerunt, & ſtatim iodicio poſſeſſorio conuenti fuerunt à Ferdinando in ſenatu Dolano, vbi iudicium ſequeſtri, deinde ſententiam diffinitiuam anno ſeſquimilleſimo decimo ſexto obtinuit contra eos vi & armis executioni dictorum Areſtorum teſiſtentes, quare mulctati ſunt & proſcripti. Cùm ergo initium poſſeſſionis eorum fierit violentum, nunquam propter malam fidem præſcriptionem vllam inchoare potuerunt, rebus etiam ipſis vitio reali in omnem ſucceſſorem tranſmiſſibili affectis, vt non potuerit vſucapi, vel percipi antequàm in domini poteſtatem reuerſæ fuerint *§. ſurtiuè. §. aliquando Inſtit. de vſucapio. l. vitia poſſeſſionum C. de acquir vel omitten. poſſeſſio.* Et vltra malam fidem perſonalem & vitium reale rerum concurrit nm ſolùm iudicialis interrupno.

42 ¶ Sed etiam res iudicata, quæ ad 11. annos perpetuauit. Et inſuper anno ſeſquimilleſimo viceſimo ſecuſdo, Anna Ferdinandi Nouocaſtrenſis filia tanquam hæres patris executionem dicti Areſti diffiminui contra eos iudicialiter petit. Et ſic nooa interruptio, imò etiam noua perpetuatio: non ſolùm enim noualis conteſtata ſuper inſtantia executionis, ſed etiam Areſtum Dolæ latum prin dicta Anna: ſed à tempore dicti nouiſſimi Areſti non iunt quadraginta anni, ergo, &c. Et inſuper paulò poſt nouiſſimum Areſtum ante quàm exequeretur, ſuperuenit bellum, expulſio & ſpoliatio Vlrici, quæ vltra duoderim annos perſeuerauit: & tempore medio, facta eſt ſubſtractio tuulorum & inſtrumentorum per aduerſarium, quæ ſunt non ſolùm acceſſiones & pertinentiæ, ſed etiam authoritates, & ſic fuodamenta ipſa prædiorum & ditionum l. vlt. in princ. ibi, Inſtrumentum authoritatis, D *ff de pignera. actio fa. l. 1. C. de donatio.* deinde mors Vlrici & minor ætas Chriſtophori, quæ ſimul iuncta nullum locum præſcripuoni relinquunt.

43 ¶ Prætercà etiam vltra prædicta certum eſt quod proſecutio & interruptio Annæ hæredis Ferdinandi, non minùs proſunt & prodeſt præfato Vlrico & eius filio & hæredi principali Chriſtophoro, quàm perſecutio & interruptio ipſius Ferdioandi: quia omnia iura ſua ceſſerat Vlrico, & ad eius commodum, eiuſque periculo & impenſis proſeqoebatur. Eius autem perſecuuo & præſcriptionis interruptio per actorem facta, non ſolùm prodeſt actori, ſed etiam ceſſionem vel cauſam habenti ab eo, vel eius deceſſore. *l. ſapè. ff de re iudica. l. cùm vir. de vſucapio. l. ſi maritus §. ſi voluntate. ſolut. matr.* & conſequenter præfato do. E Chriſtophoro duci Vrtemb. rgiro, & Comiti Montbelgardenſi: ſic interruptio facta per eum, qui habet directas, prodeſt ei cui competunt vt des, vt ceſſionario: & contra interruptio facta contra obligatum directo vel primario perpetuat contra obligatum vtiliter, vel ſecundario. Bar. *l. cùm quis. §. ſi quis pro reo. de ſolutio.* & in *l. cum hæreditas. 2. ad Trebellian.* per illos text. ad hoc textus in l vl. *C. de dnobus reis.* in l. *ſi à colono §. cæ facto. ff. de fideiuſſoribus. l. ſi ex legato l. mora. ff. de verbor. obligatio.* Et pariter ad commodum ſequentis ſubſtituti, qualis eſt præfatus dux Chriſtophorus d. *l. cum hæreditas. 2. ad Trebellian.*

44 ¶ Accedit quod eiuſmodi præſcripnonem tem-

poris, lex vocat iniquorum & impiorum hominum præſidium, in authen. vt eccleſia Romana. §. *habeat itaque* colla. 2. per quem tex. ait Bal. in l. 1. *C. de præſcriptione triginta vel quadraginta anno.* quòd ſi cauſa commiſſa eſt arbitratori, qui debet cognoſcere, vt vir bonus & æquus quod poterit ſecundum Deum & bonam conſcientiam reiicere exceptionẽ præſcriptionis, quia non eſt æquum, ſed impium præſidium. Item, tenet Angelus in d. l. t. & in *l. qui aquitate. ff. de exceptione dol.* & in l. 1. ad finem. *C de iudicis.* & in *l. ſequitur. §. ſi viam. ff. de vſucapio.* Et ſequitur Ludouicus Romanus in rubr. *de arburis.* col 1. & in conſilio 149. concluſionem primam col. 2. vbi limitat procedere quando præſcriptio ſaltem ab initio a mala fide incœpit, vt tunc nec hæres quidem defuncti etiam ſi ſit bonæ fidei, etiam ex ſuo capite vti poſſit hoc remedio tanquam nequiſſimo & æquitati contrario. Sed hic non ſolum à male fide, ſed & à violentia facti, ex inſtrumentorum ſubſtractione, & rebellione iuſtitiæ incœpit. Et hæc ex abundanti dicta ſint: quia certum eſt hîc nullum præſcriptioni locum eſſe poſſe, & ſic iuſtitiam cauſæ præfati principis indubitatam eſſe.

45 ¶ Ad ſextam quæſtionem de fructibus, certum eſt omnes etiam percipiendos, id eſt, qui percipi potuerunt, deberi a tempore interdicti, vti poſſidens, moti per Ferdinandum, & anni retto, & conſequentes à tempore obitus Claudij vltimi filiorum teſtatoris, iuxta naturam huius interdicti poſſeſſorij. Et ſic ab anno ſeſquimilleſimo quinto vſque ad annum ſeſquimilleſimum viceſimum ſecundum, certum eſt omnes fructus etiam percipiendos debere reſtitui: quin etiam à tempore iudicij ſuper exequutione lati anno 1522. quandiu condemnati & eorum hæredes poſſederunt, & generaliter vſque hodie ſolo tempore tertij bonæ fidei poſſeſſoris, cui nulla lis mota fuit, excepto per ea quæ dixi ſuper ſtyl. Parlamenti Pariſienſis. par 7. Atreſto. 110. Et lanùs in conſuet. Pariſiẽ. §. 30. q. 9. num. 36. Adde dom. Andr. Tiraq. in tract. *de retract. proximit.* §. 15. gl. 2. nom. 17.

46 ¶ Ad ſeptimam quæſtionem, an obſtet, illuſtrem ducẽ & comitem Chriſtophorum diſtare vltra quartam generationem, vel fortaſſe fideicommiſſum huiuſmodi ex parte hæredum grauatorum, vel fideicommiſſariorum ambulaſſe vltra quartum gradum, & præfatum principem eſſe vltra quintum vel decimum ſubſtitutionis gradum? Breuiter reſpondeo, ineptum eſſe quærere, an præfatus princeps actor ſit vltra quartum gradum ab illuſtri Henrieta: quia ex hypotheſi non eſt niſi in quarto: ſed quando eſſet in centeſimo adhuc idem eſſet: quantum enim ad gradus ſubſtitutionis licuit teſtatori facere quotquot voluit, nec eſt à iure prohibitum: quamuis enim ſimplex proh bito alienationis facta in vltima voluntate non debeat extendi vltra quartam get rationem, ſed bene vltra quartum gradum vel perſonam: in authenth. *de reſtit. fideicommiſſi.* Nouellas 9. Phil. Deci. conſ. 311. col 1. Paul. Pariſ. conſ 39. *an ipſa domina.* lib. 5. Socin. nepos conſ. 116 num. 43. lb. 3. Pater ex genealogia mihi cod conſil 4.

47 ¶ Tamen hîc non agitur de ſimplici prohibitione: ſed nec de vlla prohibitione alienandi: ſed de ſimplici graduali fideicommiſſo, in quo non eſt alia lex, quam voluntas & diſpoſitio teſtatoris. in auth. *de nupt. §. diſponat.* Quando enim conſtat fideicommiſſum eſſe in rem, vt hîc non habet locum dicta nouel. vt ibi tenet Iac. Beluſi. §. *nos igitur.* Vt etiam conſulit collegium Bononienſe, vt refert vt ſequitur Andr. Siculus in *l. cum acutiſſimi.* col. 68. *C. de fideicom.* Soci. cõſ. 209. col. 15. lib 2. conſ. 59. lib. 3. Alex. lib. 1. conſ. 56. in princip. Socin. nepos conſi 116. in hac conſultatione num 11. 4. lib 3. Idem tenet Iaſon in d. §. dun in lectura t. num. 113. & in l. vlt. col 2. num. 5. C. de hæredib. inſtit. Ioan. de Montferrato. in repetitio. d. §. dui charta vi. & ibi Ferdinan. Loazes col. 73 num. 187. Phil. Deci. conſ. 25. num. 4. conſil. 95. & conſil 196 col. 4. num. 16. Hieto Gratus conſil. 31. num. 24 conſ. 133. ad fin. lib. 2. & omnes vbique, Hæc eſt enim communis ſententia, quæ etiam in praxi obſeruatur, non ſolùm vltra, ſed etiam citra montes. Et ita quòd in infinitum extendatur, bis iudicari vidi pro principe Vraniæ, videlicet primò in ſenatu Gratianapolitano, & iterum in magno conſilio Francorum regis. Patres igitur prudentum & bonorum iudicum ſunt in adiudicandis concluſionibus præfati principis ſecundum prædicta. Et ita in omnibus & ſingulis ſuptaſcriptis do iure cenſeo & conſulo ego Carolus Molinæus I. V. D. antiquus, Franciæ, nunc Germaniæ quoque Iuriſconſultus, & primarius iuris profeſſor Tubingenſis. Datum Tubingæ die decimaquinta Decembris, anno Domini ſeſquimilleſimo quinquageſimotertio.

EPITOME CONSILII II.
pro eodem principe.

1 *Scientia defuncti impedit hæredem præſcribere.* 2. 3. 4.

5 *Litis conteſtatio etiam annales actiones ad quadraginta annos extendit.*

6 *Res iudicata pro veritate habetur, & victum in mala fide conſtituit.* 7. 8.

9 *Sententia non impedit, ſed magis confirmat initium perpetuationis ad quadraginta annos.*

10 *Ex teſtamento competit hypothecaria, quæ dragenaria, quæ cumulari poteſt cum petitorio vel actione ex teſtamento.* 11.

12 *Interruptio ciuilis prodeſt ceſſionario, præterito & futuro ſubſtituto.* 14. 15. 17.

13 *Præſcriptio non incipit antequàm agi poſſit.* 18. 19.

16 *Ceſſionarius poteſt petere executionem ſententiæ pro cedente latæ.*

17 *Qui ſe adiungit liti, debet hoc facere in ſtatu quo eam inuenit.*

21 *Libellus principi datus non interrumpit, niſi in annalibus actionibus.*

CONSILIVM

CONSILIVM II.

LEctis & conſideratis exemplaribus quinque inſtrumentorum, ceſſionum & venditionum factarum, tam anno 1507. per Claudium de Cuſance, dominum de Belouiſu, & Marcum fratrem ſuum, & Emalphredom eorum patruum, illuſtriſſimo principi Vlrico Duci Vvirtembergenſi, & Comiti Montisbelgardi, quàm anno 1551. per Claudium de Cuſance ſecundum, filium & hæredem vniuerſalem dicti Claudij primi & Matei patrui ſui, tam ſuo, quàm Ioannis de Cuſance alterius patrui ſui nominibus, illuſtri Principi Chriſtophoro Duci Vvirtembergenſi, & Comiti Montisbelgardi, inſinuatione & ranficatione facta in iudicio, & punctis quæſtionis è Germanico in Latinum verſis per dominum Michaelem Vaium, eiuſdem Principis legatum, qui ea omnia mihi ſubſcripto tradidit, vt quatenus factum narratur abſolutè, quatenus autem circunſtantia facti noo explicatur, ſubiunctiuè teſpoodeam.

1 ¶ Qnandoquidem tota in præſentiarum difficultas, pendet ex eo, quod ab obitu Ferdinandi de Nouocaſtro, iam triginta anni lapſi ſunt: breuiter ſenrio, quoad Comites Ortembergenſes, ſiue de Vverdemberg & Furſtemberg eorúmve hæredes, ſiue bona per eos poſſeſſa clariſſimum & indubitatum eſſe, nullum præſcriptioni, etiam longiſſimæ locum eſſe poſſe, quoniam dictus Ferdinandus eos euicit per Arreſtum in ſuprema Dolana Curia latum 20. Aprilis 1516. Hinc inſurgunt duo cerniſſima impedimenta præſcriptionis.

2 ¶ Primum quia dicti Ortembergenſes, ſiue eorum vxores, quæ erant filiæ & hæredes Guillielmi Nouocaſtrenſis, filii reſtatoris, (à quo grauatus erat) non potuerunt præſcribere, nec incipere præſcriptionem, propter ſcientiam Guillielmi patris eorum, qui teſtamentum ſeruit, & illius publicationem approbauit: quæ quidem ſcientia in filias & hæredes defuncti deſcendit, ad effectum impediendi, ne poſſint præſcribere, nec præſcriptionem quidem incboare, etiam ſi fuiſſent ignorantes text. in *l. cum hæres.* de diuerſ. & temp. præſcriptio. *l. vtia poſſeſſionum. C. de adquir. & retin. poſſeſſ.*

3 ¶ Secundum, ſcientia ipſarum & dictorum Ortembergenſium: quia eiecti & excluſi fuerunt per Claudium de Nouocaſtro, fratrem Guillielmi defuncti, qui tanquam ſubſtitutus ex teſtamento, totum quandiu vixit, poſſedit, in vim dicti teſtamenti, excluſis filiabus Guillielmi fratris quæ non ſe paſſæ fuiſſent excludi à poſſeſſoribus paternis, qui in poſſeſſione mortuus fuerat, niſi viſo & cognito teſtamento.

4 ¶ Terriò, quia poſt mortem Claudij ſiue habetis, meſſus dicti e filiæ, & earum mariti Ortembergenſes vocatæ fuerunt in ius citatione libellata per Ferdinandum vendicantem in vim dicti teſtamenti ptoducti in iudicio & communicati reis, cuius neceſſariò notitiam etiam indicialem habuerunt, Quartò, quia ſequuta eſt ſententia definitiua, & Arreſtum præfatæ ſupremæ Dolanæ Curiæ in fauorem Ferdinandi, cui bona etiam in poſſeſſorio etiam in fructibus & impenſis adiudicata fuerunt die vigeſimo Aprilis, anno 1516.

5 ¶ Et ſic iam non ſolùm mala fides ex præcedenti triplici & ex quadruplici capite non ſolùm interruptio præcedens per conteſtationem litis cum Ferdinando factam, quæ ad quadraginta annos perpetuauit, etiam ſi actio temporalis fuiſſet, quæ tamen erat perpetua *l. nam poſtea quàm. § ſi is qui temporalis. ff. de iureiur.* l. vlt. *C. de præſcript. 30. vel 40. annorum. l. 1. § 1. anna. excepto.* Sed etiam ſententia illa & res iudicata ſuprem Curiæ non eſt petitoria, quæ reliquerit cõdemnatos poſſeſſores: ſed poſſeſſoria, quæ conſtituit & declarauit Ferdinandum ſolum & verum poſſeſſorem, eúmque effecit pacificum, vtpote per Arreſtum litem omnem & controuerſiam abſcindens.

6 ¶ Si igitur illi Ortembergenſes, & eorum vxores declaratæ ſunt non poſſeſſores per Arreſtum quod pro vetitate prætiudicata habetur. *l. res iudicata. de reg. iur.* non potuerunt exinde præſcribere, nec nouam præſcriptionem inchoare, non ſolùm ex multiplici defectu bonæ fidei, quinimo proptet poſitiuam malam fidem per illud Arreſtum liquidatam & verificatam: ſed etiam ex defectu poſſeſſioois æquè liquidato & iudicato per idem Arreſtum.

7 ¶ Sexiò, per aliud Arreſtum eiuſdem Curiæ, die 28. Martij, anno 1521. latum in fauorem hæredum Ferdinandi, ſuper confirmatione & exequotione priotis Areſti: ergo etiam anno 1521. etiam poſt mortem Ferdinandi, d. filiæ Ortembergenſes fuerunt ſine bona fide, imò cum poſitiua mala fide & quod plus eſt, ſine poſſeſſione, & conſequenter ſine vllo principio præſcriptionis: & quod magis eſt, ſine vlla potentia, capacitate, vel aptitudine inchoandi vllam præſcriptionem, quam hoc reſpectu & omnium bonorum, de quibus lata ſunt illa Areſta, impoſſibile eſt poſſe inuenirі per prædicta.

8 ¶ Et vltrà, quia etiam ſi poſſet aliquando poſteà præſcriptio triginta aonorum eſſe inchoata (quod non eſt poſſibile per prædicta) tamen non ſupereſſet tempos ſufficiens. Et ſi daretur tempus ſufficiens ad præſcriptionem tricenariam, quod eſt impoſſibile à tempote dicti vltimi Areſti, conſideratis prædictis circunſtanniis & inhabilitate termini à quo: tamen nos non ſumus in præſcriptione tricenaria, ſed opus eſſet quadragenaria duplici ratione.

9 ¶ Prima, quia paulò ante vltimum Areſtum anni 1552. fuit quædam litis conteſtatio, quæ perpetuauit ad alios quadraginta annos: qui quadraginta anni non incipiont à tempore litis conteſtatæ, ſed poſt interruptionem vel ceſſationem huius, ſi qua poſteà contingat, quæ non potuit contingere, niſi aliquãto tempore, poſt dictum vltimum Areſtum anni 1522. qui oondum poſſent eſſe elapſi, Nec obſtat, quod poſt cõteſtationem intetuenit Areſtum: quia illud non tollit perpetuationem quadragenariam adquiſitam per litis conteſtationem, ſed magis illam (ſi opus ſit) confirmat: tum quia nemo poſt litem cooteſtatam proſequendo, deteriorem ſuam litem facit *l. nemo proſequendo. de regu. iur. l. non ſolet deterior. ff. eod. tit.* tum quia res iudicata non poteſt prodeſſe condemnato, ad tollendam, vel diminuendam illam perpetuationem, ſed potiùs nocere. *l. euidenter. ff. de except. res iudic.* Nicolaus Boerius deciſi. Burdegalenſi. 48.

10 ¶ Aliud fundamentum præſcriptionis quadragenariæ requiſitæ, eſt: quia ex teſtamento, de quo agitur, non ſolùm vendicatio, ſed etiam hypothecaria competit l vlt. *C. communia de legatis.* quæ quadraginta annos durat, non ſolùm contra hæredem, ſed etiam contra extraneum, ſi ſit in mala fide. *l. cum notiſſimi. § 1. C. de præſcriptione triginta vel quadraginta anno. l. 1. § 1. C. de anna. excepto.* Sed noudum ſunt lapſi quadraginta anni à tempore vltimi Areſti, & adhuc non poſſet quadragenaria incipere ab illo areſto, necdum poſt illud, non ſolùm propter tot capita malæ fidei: ſed etiam propter defectum poſſeſſionis.

11 ¶ Illa autem hypothecaria cumulari poteſt in libello cum petitorio, imò cumulata intelligitur in vim clauſulæ geueralis & ſalutaris, ſuper quibus & ſingulis, & iude reſultantibns, petu iuſtitiam miniſtrati, quæ eſt in fine libelli, vt no. in *l. 1. ff. de iur d. omn. iudic. in. l. edita. C. de edendo.* Quod ſi qui conſiliariorum cauillentur per §. variis in *l. cũ filius ff. de lega.* a reſpon-

ſiones habeo patatas è regeſtis meis, quas nunc exe- A gitur teſtitutio, vt valeat ceſſio, vt elatè docui in primo *c* conſilio.

c Primo. q 8. num 10.

17 ¶ Rurſus, omnia prædicta proſunt Claudio ſecundo de Cuſance, & Ioanni patruo, qui fecerunt vltimam ceſſionem anno 1551. Et quemadmodum illis proſunt, ſi agerent, ita proſunt, ceſſionario agenti, etiam ſi cedentes ſeſe eum illo non adiungant, non nocebit: poterunt autem ſeſe adiungere in extremo litis actu & concluſione cauſæ in eo ſtatu, in quo erit: & tantum proderit ad mouendos quoſdam iudices, quantum ab initio, vt per Albert. in *l. ſæpè de re iud.* Oldrad. q. 254. Alexan. conſil. 181 num. 6. lib. 1. vbi in annotationibus dixi. Imò ſufficit, quòd quandocunque declarent ſe eeſſiſſe, & ſibi placere, quanquam iam plus, quàm declarauerunt: nec proderit declaratio, niſi vt aliqui vacillantes iudices, dubitantes fortè an mortui ſint relictis aliis maſculis, videant illos ſuperuiuere.

18 ¶ Simihret quantum ad Claudium ſecundum de Cuſance, noua præſcriptio eſſet inchoanda, & adhuc omnino, & in omnem euentum tempus minoris ætatis Claudij ſecundi poſt obitum patris eſſe deducendum, ſaltem via reſtitutionis quæ iure communi debetur l. vlt. *C. in quib. cauſ. in integr. reſtitu non eſt neceſſ.*

19 ¶ Quòd ſi in libello contineantur alia bona, quæ non fuerunt poſſeſſa per condemnatos per dicta Areſta, nec per eorum hæredes, ſed per alios, adhuc non eſt locus præſcriptioni. Primò, quia à morte Claudij patris de Cuſance non ſint triginta anni. Secundo, Claudius ſecundus patre vino interim agere non potuit, & ſic non eſſet tempus ſufficiens per Paul. Alex. Deci. ſuprà allegatos, Sed quia plerique aliter tenent, & §. ſin autem. l. vlt. C. *communia de legatis*. non loquitur, niſi de præſcriptione longi temporis, non facio in hoc fundamentum præciſum.

20 ¶ Tertiò, quia ſaltem deducendum tempus minoris ætatis Claudij ſecundi (vt dictum eſt) & ſic ſi non ſuperſit tempus ſufficiens, res eſt expedita. Sed hoc dependet à circunſtantia facti, mihi non expreſſa. Quartò, ergo non poteſt eſſe locus præſcriptioni, quia ad ſummum non ſunt quadraginta anni, qui tamen requiruntur propter concurſum actionis hypothecariæ, quæ emulari poteſt, vt dixi. Ex quibus vndequaque ad amuſſim diſcuſſis, liquet nullo modo in hac cauſa timendum ab obiectione præſcriptionis, nec nouis ceſſionibus, ſed nec adiunctionibus quidem cedentium opus eſſe.

21 ¶ Cæterùm non eſt blandiendum per libellum nopeatori oblatum, interruptam eſſe, ſi quæ aliàs fuiſſet, præſcriptionem, quia hoc tantùm procedit in actionibus annalibus. *l. 2. C. Quando libellus principi datus.* & ſecùs in aliis, niſi citano ſequuta ſuerit. *l. ſicut. §. Nec ſufficit precibus. C. de præſcript. trig nta vel quadraginta anno.* Laſ. l. vlt. *de eo per quem factum erit.* Franc. Balbus in tract. *præſcriptio.* io 3. parte vltimæ partis. num. 6. cum ſequen. Erita in omnibus & ſingulis prædictis ſentio, & conſulo ego Carolus Molinæus I. V. D. Franciæ & Germaniæ Iuriſconſul. præfati illuſtris Ducis Conſiliarius, primúſque legum profeſſor Tubingenſis. Datum Tubingæ die 3. Aprilis anno M. D. LIIII.

a Defectus. Nempe domini doctores hîc promiſſa non præſtant. hanc deſunt amanuenſes aliſi ſuè obedientes & reliqua.

b Conſilium ſuprà conſ. 1. num. 43.

52 ¶ Illud autem proculdubiò certiſſimum eſt per primum conſilium *b* à me tedditum, omnes illas interruptiones, & omnia impedimenta præſcriptionum prodeſſe præfato principi per ceſſionem, etiam ante illa Areſta factum à d. Ferdinando, quæ abſque dubio fuit valida, efficax & indubitata: tametſi Ferdinandus tempore ceſſionis nullam adhuc reſtitutionem, nec verbalem, nec realem haberet, quamuis contrarium erroneè conſulentes, non ſolùm maximo damno præfatum principem affecerint in fructibus, B & in iure exequutionis Areſti, in viam nouæ ordinariæ actionis conuerſo, ſed etiam dando occaſionem lapſui temporis, & nouis (in quibus nunc hærent) præſcriptionem difficultatibus, quæ tamen nullæ ſunt, per prædicta.

53 ¶ Nec nouis ceſſionibus aut libellis opus eſt. Adhuc vltra omnia prædicta, aliis rationibus non eſt præſcriptioni locus. Primò, quia poſt obitum Ferdinandi ſine liberis, ſubſtitutio fuit aperta, & ius delatum d. Emalphredo, & Claudio primo, & Marco de Cuſanee, qui ante obitum Ferdinandi ſine maſculis agere non potuerunt, eum nullum ius haberent: & ſic cùm nondum eſſet ius eorum natum, non potuit contra eos incipere præſcriptio ante obitum Ferdinandi, per nota. Alex. io conſil. 101. lib. 6. Paul. Caſtrenſis conſil. 243. lib. 1. Philip. Dec. conſi. 498. & conſil. C 468. Et adhuc non potuit ſtanm à morte Ferdinandi incipere præſcriptio, propter Areſta recentia, imò eriã diu poſt obitum eius iterum lata ex eadem cauſa eiuſdem teſtamenti.

54 ¶ Omnes autem interruptiones factæ per ſubſtitutum præcedentem in gradu etiam eius nomine, & ad eius commodum, proſunt ſubſtituto ſequenti in gradu, per text. rotundum in *l. ex contractu. ff. de re iudic.* & in *c. ſi vaſallus de beneficiis. ſi de feu. controuer. fuer. in vſibus feud.* Alex. conſ. 123. num. 3. lib. 1. Et quemadmodum proſunt ſecundo ſubſtituto, ita tertio & vlterioribus per eadem.

55 ¶ Portò, non ad dubium quin æquè proſint ceſſionario, cui etiam proſunt omnia illa Areſta, tam ad commodum Ferdinandi, quam poſt eius obitum ad commodum filiarum & hæredum eius lata, etiam D poſt ceſſionem ab eodem Ferdinando factam. per regulam quòd omne ius ſuperueniens authori meo, mihi prodeſt. per text. in *l. cum vir*, & ibi Bart. Paulus Imo & omnes, de vſucapio. Bal. in c. 1. in fi. Qui ſucceſ. feuda. in vſib. feud. Alex. conſi. 5. numer. 38. lib. 5.

56 ¶ Nec eſt dubium, quin illuſtris dux Vlricus potuiſſet petere executionem dictorum Areſtorum, ſiue illa exequi ad commodum ſuum: hoc enim tenebantur hæredes Ferdinandi (pront & ipſe Ferdinandus facere & pati, & ad hoc fuiſſent condemnati, prolata ceſſione, quæ valida & optima erat, quidquid alij errabundè nimis, & ſtupidè contrarium diſerint, eùm ceſſio illa facta eſſet poſt ius ceſſum & quæſitum E Ferdinando, qui non indigebat reſtitutione verbali: tum quia vlterior fideicommiſſarius, tum quia particulare fideicommiſſum, tum quia diſtinctè non exi-

EPITOME CONSIL. III.

1 *Conſuetudo Comitatus Burgundiæ.*
3 *Ad litis conteſtationem & omnes eius effectus iuris communis ſufficit petitio & contradictio iudicialis, non obſtante ſtylo diuerſo. 4.*
5 *Feudum regulariter non amittitur ipſo iure.*
6 *Et vbi amittitur, requiritur ſententia declaratoria.*

CONSIL. III. THEMA TALE EST.

IOANNES de Lanioye Dominus de Barmont carens liberis elocat Annam neptem, & promittit mille ducenta dotis, cuius loco promittrix aſſignare ſexaginta reditus ſuper prædio de Lanioye quod in feudum tenetur à Comite Montiſbelligardi. Anna & maritus poſſeſſionem prædij pro dote aſſignati, non requiſita permiſſione dicti Comitis, ingrediuntur, qui vi armata eos expellit. Anna iura ſua dicto Comite irrequiſito, alij cedit, qui cum vendicare cœpiſſet, obiit, exinde Comes duobus & triginta annis pacificè poſſedit: nunc hæredes ceſſionarij repetunt. Comes poſſeſſionem quadragenariam allegat.

Is o themate, ſigoato Roſſelet. & conſuetudine comitatus Burgundiæ, Ego ſubſcriptus tam de iure, quàm de conſuetudine & ſtylo reſpondeo.

1 ¶ Ad primam quæſtionem, omiſſum, vel neglectum conſenſum dicti Comitis domini feudalis nullum prætextum, nullam cauſam nec occaſionem bonæ fidei, nec initium vllum præſcriptionis dare potuiſſe maximè attenta conſuetudine comitatus Burgundiæ, art. 8. quæ permittit in tractatu matrimonij feuda dare neptt vel remotioti, & donatario poſſeſſionem apprehendere ſine conſenſu domini feudi, & pericuło commiſſi. & ſic tria impediunt initium & progreſſum præſcriptioois: videlicet primum, mala fides per dictam conſuetudinem, quæ in ditiooe Montbelgardenſi, quæ à comitatu Burgundiæ proceſſit, notoriè obſeruatur. Secundum violenta poſſeſſio. Tertium litis conteſtatio.

2 ¶ Ad 2. q. non nocere vaſſallis, vel hæredibus, aut ceſſionariis ſilentium triginta annorum poſt rem deductam in iudicio. Et præpoſterum eſt allegare, illos deſtitiſſe à lite: minùs enim nocet, quàm ſi nullo modo proſequuti ſuiſſent. *l. nemo enim proſequendo de reg. iur.*

3 ¶ Ad tertiam qnæſtionem litem fuiſſe ſatis conteſtatam ad effectum noo ſolùm iuterrumpendæ omnis præſcriptionis: ſed etiam ad quadraginta annos perpetuaodæ actionis. *l. 1. C. de annali exceptio.* & ad omoes alios effectus iuris eommuuis, per libellum in iudicio datum, & reſpouſionem factam, etiam ſi nec ad rubricas, nec ad aliud proceſſum ſit, nec lis ſecundum formam & ſtylum loci conteſtata: quia omnia iura eommunia, quæ de litis conteſtatioue loquuntur, intelliguntur de narratione petitionis actionis, & contradictione rei in iudicio. *l. 1. C. de litis conteſta.* Nec aliud ad omnes effectus iuris requirunt, & mutando nomina rerum, uon poſſunt res, nec effectus legum ſuper rebus mutari.

4 ¶ Vt fruſtra Cooſiliarij principis eauſificentur & inculcent apud eos, & in eorum foris notorium eſſe, litem noo eſſe conteſtatam, niſi tempore concluſioois in cauſa & diſputationum iuris; quia non poteſt dici, nec negari, quin per dictam conclufionem & contradictiunem iudicialem lis dicatur conteſtata ſuper rebus tuue controuerſis in terminis iuris communis: & ſic quo ad omnes effectus iuris eommuuis: Quantum ad illa controuerſa, vt valde delirent, qui ſtylo & formula particularis loci hac in re uti volunt, fateor litem nondum eſſe conteſtatam, quo ad effectus, quia dicto ſtylo vel à concluſiune cauſæ dependent: ſed non quo ad effectus dependentes à iure eommuoi, in qnibus ſufficit conteſtatio iuris communis.

5 ¶ Cæterum exploratiſſimi iuris eſt, feudum regulariter nonquam ipſo iure: ſed tantùm per ſeutentiam amitti. Iacobus Aluaro. Præpoſit. in *l. Imperialem. §. præterea ſi quis col. 1.* de prohibita feudi alieua. per Federicum. *in vſibus feudorum.* Petrus Iacobi. in tit. *de conditio. ex. l. Imperialem.* & tit. ſeq. Io. Petrus Ferra. *in practi.* Papi. in futma libel. quo agi. de reno. feudi. in verb. *nec ſuperſtitibus ex eo liberis* col. 8 Card. Flor. 10 e. 2. col. 3. q. 7. *de feudis.* & pulchrè Alea. conſ. 224. *omiſſis ſuperfluis* col. 1. lib. 1. con. 92. num. 22. 23. lib. 6 Iacob. de S. Georgio in *inueſt. feudo.* in verb. *& premi. eidem do. ſuo. præſta. ferui.* q. vlt. Plenè diar in conſuet. Pariſienſi. §. 32. q. 6. nu 13. cum ſeq.

6 ¶ Et inſuper in paucis caſibus ſpecialibus, in quibus ipſo iure feudum amittitur, tamen ante executionem requiritur ſententia declaratoria, iuxta c. *cùm ſecundum. de hæretici. in ſexto.* in *l. eius qui delatorem. ff. de iure fiſci.* Bald. & Alea. in *l. Si quis maior.* col. pen. *C. de tranſactio.* Alex. in conſ. 103 col. vlt. num. 17. conſ. 124. lib. 1. Guido Papæ ſuper ſtatu. *Si quis per literas multabitur* pag 48. col. 3 Philip. Dec. *in authen. cauſa.* num. 14. *C. de ſacroſanct. Eccleſ.* in *l. factum §. in pœnalibus. ff. de reg. iuris.* latè Panorm. in conſ. 3. *nitar. in præſenti.* col. 6. verſ. ad octauam quæſtionem lib. 1.

7 ¶ Ex quibus concludo, exploratiſſimum eſſe intentiouem vaſſalli iure fundatam, & dominum feudi nullam inſtam defenſionem habere, tameſi quidam inſignis doctor Biſuntinus dicti Comitis ſtipendiarius eunſuluerit feudum vaſſallo ſine ſuctibut, & compenſatis impenſis reſtituendum, ſoluendo per vaſſallum ducentas libras Burgundioueuſes releuij in homine: ſed ueſcio adulari. Ego Carolus Molinæus I.V.D. Franciæ & Germaniç iuriſconſultus, ducalis conſiliarius, & Tubingenſis Academiæ iurium profeſſor primarius. Datum Tubingæ vigeſima Februarij anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo quarto à Natiuitate.

Thema abbreuiatum conſilij I I I I.

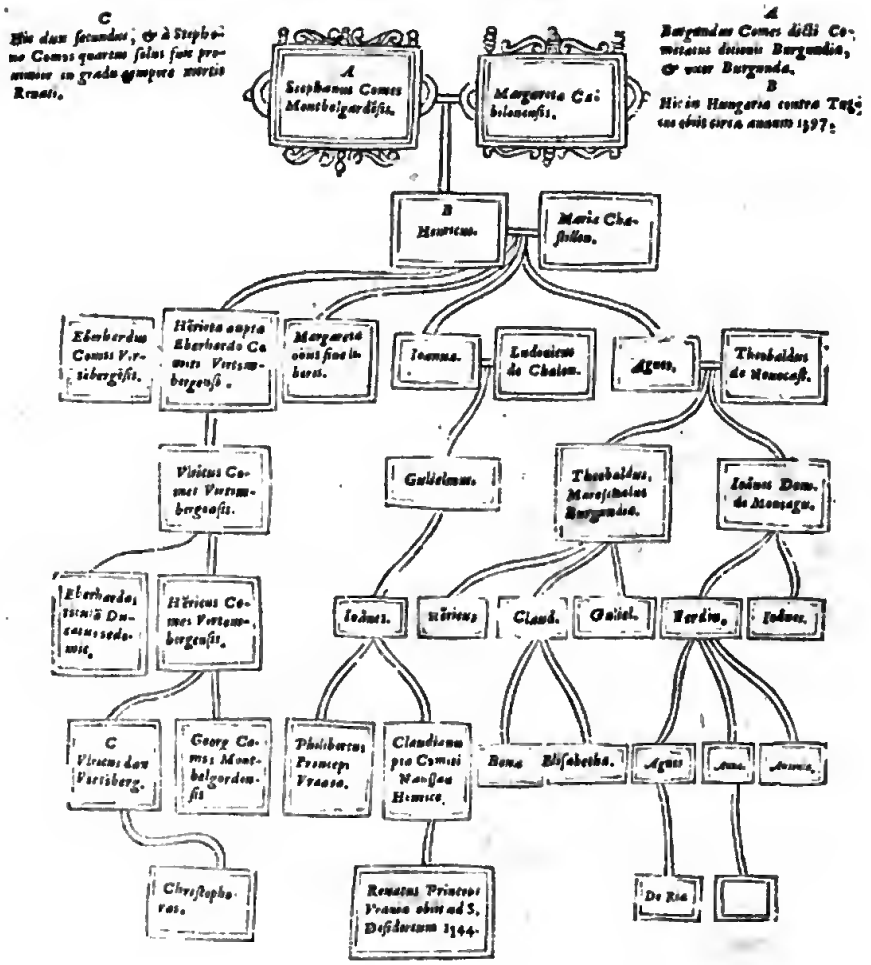

ANno 1397. dictus Stephanus condidit teſtamentum, in quo ſi Henricus non rediret è Bello Turcico ex Bulgaria, dictas quatuor neptes heredes vniuerſales inſtituit, iuxta diuiſionem in eodem teſtamento factam: videlicet Henrietam in Comitatu, io caſtro, vrbe, & arce Montbelligardi, io caſtro, vrbe & arce de Ponrrentraco, in caſtro, vrbe, & arce de Grangia, & Deſtobonenſi, & Salnatenſi, & Clareuallenſi ad Dubin, &c. Et dictam Ioannem in caſtro, burgo, & arce Montisfalconis, in caſtello, burgo, & arce de Badans, in caſtro, burgo, & arce de Vuillaffans le vieux, &c. Et dictam Margaretam in omni terra vltra Iuram, &c. Et dictam Agnetem in vrbe &c. Et decedenti ſine liberis ſuperſtites ſubſtituit. Et quod aliter non poſſit ordinare nec diſpooere aliqua de minoribus nata, decedens ſine heredibus è ſuo corpore naturalibus & legitimis, &c. Et quòd heredes dictarum filiarum ſucceſſiuè non poſſunt per teſtamentum vel diſpoſitionem dare, permutare, vel diſponere de dictis terris, in aliam perſonam, nec cuiuis de alia linea exiſtenti quàm vnde venerunt & deſcenderunt dicta heredia & iura: ſed debeant venire & reuerti ſemper dictæ terræ, reditus, heredia & iura ad magis proximiores lineæ vnde venerunt & deſcenderunt. Mortuo teſtatore Ioanna dictam terram Vuillaffans dedit vel legauit Theobaldo ex ſorore nepoti, à cuius proponepotibus ex Claudio poſt obitum Renati, in quo 1544. proles Ioannæ defecit, Chriſtophorus Dux Wirtembergenſis vendicare cœpit.

CONSILIVM IV.

VIa ampliſſime, heri manè literas tuas cum faſciculo recepi : & mox relictis omnibus (niſi quòd lectiones meas , etiam cum meo apparatu analytico, nunquam intermitto) legi & excuſſi, vt quæ nonnio promiſi, nunquam à me fallantur, promptiſſimè (ſi quiſquam in orbe) expedio : nec minore iudicio breui , quàm ſi multo tempore , ſolitus breuiori ardua quæque etiam principum in Gallia conficere: non enim ingenium, ſed locum tantùm mutaui. Miratus ſum , videns replicas in terra Vvillaffans le vieux contra Ludouicum de Ria inueni apud me copiam defenſionum & libelli illuſtris Ducis ante ſex dies allatam , quas copias nondum legeram, cùm non opus eſſet:

1 ¶ Vidi cauſam malè inchoatam , adhuc peiùs fundatam ex facto quod inde reſultat. Non enim plus iuris habet actor contra Ludouicum, quàm ipſa haberet contra actorem , ſi actor eſſet ex ſtirpe legatarij: cùm ex hypotheſi & prædicta genealogia vterque ſit eiuſdem lineæ, vnde prædium proceſſit , & in eodem gradu. Nec prodeſt tempore mortis Renati illuſtrem Vldricum ſuperſtitem & proximiorem fuiſſe , quia non egit & minus liter cooteſtatus eſt , quin nec potuiſſet.

2 ¶ Ratio enim proximitatis gradus non attenditur , niſi cùm res extra familiam alienata eſt : quo caſu non proximiores modò, ſed omnes vocantur *l. pen.* §. *fratre de l. 2. l. is qui. de l. 3.* Quamuis pluribus concurrentibus proximiori cæteris cauenti deferendum ſit. *d.* §. *fratre.* Ad hæc non ignoto arguari poſſe Ioannam prohibitam non fuiſſe , niſi caſu quo ſine liberis decederet: ſed admitto prohibitionem generalem (ex ratione expreſſa) ad omnes etiam has neptes inſtitutas referri.

3 ¶ Tamen non prohibetur , niſi in exterum à linea ibi, *a autres perſonnes, ne d'autres lignes.* Vbi negatiua *non* æquipollet negatiuæ *neque* , nunquam hactenus audiui verbum de hac cauſa , etſi intioò audiuiſſem, idem promptè. quod nunc reſpondiſſem. Nihil mouet quod alij dixerint , nihil me docere poſſunt , prout nemini ſum ceſſurus. Iam dudum oſtendi meam analyſim ſuperiorem eſſe.

4 ¶ Conſului in duobus , primo ex teſtamento Theobaldi, & ceſſionibus Ferrutiorum , & oſtendi inueteratos plus quam viginti annorum errores & principem noſtrum iuſtiſſimam fouere cauſam. Secundò, conſului ſuper bonis quæ fuerunt Stephani, per eum diſtributis Ioannem nepti . & relictis per obitum Renati Vraniæ principis : & oſtendi etiam iuſtiſſimam principis cauſam , imò vtriuſque tam Vlciti, quàm Georgij, taoquam proximorum vocatorum , & Vlricam tranſmiſiſſe in illuſtr. Chriſtophotum,in quo nihil actioer , ſi ex linea Agnetis ſuperſint io eodem gtadu cum eo.

5 ¶ Aliud eſt enim tranſmittere (quod dè ſemel iure proximioris gradus qnæſito fieri poteſt) etiam io remooorem Aliud velle teuocare ab eo qoi eſt de linea , etiam ſi ſit remoriot , & præſertim ferè poſt centum annos pacificæ poſſeſſionis Theobaldi , & legitimè deſcendentium ex eo à tempore legati dicti terræ Vvillaffans, per materteram ſuam ei facti , & cùm deſcendentes ex ea nunquàm per tantùm temporis conqueſti ſunt.

6 ¶ Ad quos ſolos ius fideicommiſſi ſpectabar , ſi præpoſtero veſtraoum doctorum argumento locus eſſet dp prohibitione & fideicommiſſo reſtricto ad ſingulos dictarum filiarum ſeu neptum ramos, quaſi ſingulas diſtinctas conſtituerent lineas , & non ad vnam eandem ipſius teſtatoris lineam vel progeniem. Non tamen continuo cedendum reor : audaciores enim erunt iudices io adiudicando æquo in aliis cauſis , iuxta prouerbium. Quo ad alteras replicas contra Ioachinum de Longny, ioſtiſſima cauſa eſt, & abſque dùbio ex his quæ dixi in primo conſilio , & in ſecundo ſuper præſcriptiooe temporis.

7 ¶ Pauca addidi , vt circa malam fidem de ceſſionibus Ferdinandi , & areſtis eadem cu·ia latis contra neptes Theobaldi , ſi tamen hoc fuit allegatum , prout non ominere , ſed latiùs hæc deducere expediebat in libello ſen ſcripturis principalib. illuſt. principis, quas non vidi , oec habeo. Potent quod addidi deleri vel relinqui , oec video opus eſſe aliud addere vel omittere. Si quod aliud opus ſit , promptè faciam tametſi mecum peſſimè agatur. quòd iam ſeptimum menſem domo propria carere cogor , non dico mea (ne quis cauilletor) ſed conducta. Ego antiquus iurecooſultus, &c. Tubingæ. Calend. Maij, anno 1554.

EPITOME CONSIL. V.

1 *Magis dilecta præſumitur minus grauata.* 2.
2 *Verba negatiua tollunt potentiam iuris & facti.*
3 *Verba teſtamenti coniunctim, non diuiſim debent, capi.* 4.
5 *Fideicõmiſſum inducitur ab vnica tacita ratione,*
6 *Verbum, Semper, præteritum, præſens, & futurum continet.*
8 *Prohibitio alienãdi quadam perſonalis, quadam generalis.*
9 *Intellectus* §. fundum in l. pater filium de l. 3.

CONSILIVM V.

VAntum ad teſtamentum illuſtris memoriæ Stephani Comitis Montisbelgardi, viſo teſtamento, & cõſilio daris ſuper clauſula prohibitionis factæ filiabus inſtitutis, non poteſt eorum conſilium ſubſiſtere, qui reſponderuot filias inſtitutas, quæ hæredes reliquerunt, nullatenus fuiſſe prohibitas alienare res & iura, in quibus fuerunt inſtitutæ: quoniam eo ſolo caſu nominatim & expreſsè prohibitæ ſunt, quo ſine hæredibus legitimis de corpore ſuo decederent. Vt enim primùm tanquam in re clara omiſſis argumentis, ex ſolo communi ſenſu & verbis teſtamenn agam cum eis qui ſunt eius ſententiæ.

1 ¶ Quæro, An Henneta magis quàm aliæ ſorores prohibita fuerit? Quis audeat affirmare, niſi ſe detidendum propinat? Etat enim Hennieta non ſolùm primogenita, ſed etiam magis dilecta, vt patet in toto eodem teſtamento. Ergo non fuit magis, ſed potiùs fuiſſet minùs, aut ſaltem æqualiter gtauata & ligata. Atqui verba teſtamenti circa prohibitionem ipſius Hennietæ ſunt huiuſmodi, *Et que ladite Henriete autrement n'en puiſſe ordonner ne diſpoſer par quelque maniere.* Ergo certum eſt quòd abſolutè, & omni caſu prohibita eſt ſiue non habuiſſet, ſiue habuiſſet liberos.

2 ¶ Verba enim illa abſoluta, imò etiam negatiua, quæ potentiùs & vniuerſaliùs negant *l. hoc genus. vbi gl.* Partol & alij *ff. de condit. & demon.* Et negatiua præmiſſa verbo Poteſt, quæ induxit neceſſitatem abſolutam de iure & de facto, vt not. *in l. gallus. lib & poſth. Glo.* fo. Andt. & alij in *cap.* 1. *de reg. iur. in ſexto.* Et inſuper alia verba vniuerſalia adduxit, videlicet. Per quencunque modum. Ergo teliquæ prohibitiones aliis ſotonbus minotibus, minuſque dilectis non minus tales & præciſæ cenſentur factæ.

3 ¶ In hoc autem præcipuè fuit error diuerſum opinantium, quòd putauerunt alias & diuerſæ ſpeciei eſſe prohibitiones factas filiabus inſtitutis, & prohibitiones deinde factas poſteritati dictarum filiarum: & ſic de facili paralogiſati ſunt dimſim & non coniunctim ea conſiderando & iudicando quæ teſtatot vno & eodem conſilio in eundem finem concluſit & vnioit. Certum eſt enim quòd in inſtitutionibus & ſubſtitutionibus dictarum filiarum connexis & dependennbus, vnum & idem conſilium fuit teſtatoris: videlicet vt bona conſetuaret in ſua poſtentate dictarum filiarum & deſcendennum ex eis, ſtarétque diuiſio ſeu diſtribntio per eum facta, ne extra ſuam lineam bona vnquam ttansferentnt. Ad hunc enim ſolum & vnicum finem filias ad inuicem ſubſtituit, ſi quæ vel qua ſine liberis deſcenderent: & ad eundem vnicum finem tam filiabus, quam earum poſtenis omnem alienationem etiam in vltima volintate prohibuit & ſtatuit ſemper vniformiter & perperuò eadem bona teuerri & manete proximionbus lineæ, vnde proceſſennt.

4 ¶ Ergo in effectu vnica eſt prohibitio, ptout vnicus eſt finis prohibendi, videlicet ne bona quouis modo deuoluantur extra lineam ſuam ergo dictæ inniotes, vel ſecundò genitæ filiæ non ſolum prohibitæ ſunt in caſum quod non haberent, ſed etiam in caſum quo habetent libetos, quemadmodum Hennieta primogenita & prædicta etat in caſum libetorum, & indiſtinctè prohibita.

5 ¶ Rutſus a fotiori etiam ad finem fideicommiſſum inducendi valet argumentum ab vnica etiam tacita ratione *glo. vlt.* Alex. Phil. Corn Iaſ. in *l. quamuis. C. de fideicommiſſ.* Alex *conſ.* 24. *in fi. lib* 2. *conſ.* 34. *nũ.* 8 *lib.* 5. *conſ* 86 *num.* 4. *lib* 6. *Cepol. conſarum ciuil. conſ.* 74. Sed hîc habemus rationem prohibitionis non tacitam ſed expreſſam, non ſolùm expreſſam, imò etiam genetalem, abſolutam, & vniuerſalem.

6 ¶ Quid pluta? quando non ſolùm rationem, ſed etiam diſpoſitionem formalem habemus in ipſis diſpoſitiuis verbis teſtamenti, ibi, Sed debeant venire & teuerri ſemper dictæ terræ & teditus, hæredia & iura ad proximiores lineæ vnde proceſſerunt. Quæ verba reguntur à verbo, Item volo & ordino. Et ſic ſunt verba merè diſpoſitiua. Et ſic in eadem oratione dictio, Sed debeant, non venit aduerſariuè: ſed augmentatiuè & ampliatiuè, & conſequentet præſertim in vim verbi Semper, quod præteritum, præſens, futurum, & omnia comptehendit. Etiam filiæ ſecundo genitæ cenſentur abſolutè ptohibitæ, & ipſi etiam ptimogenita.

7 ¶ Summa, prohibitio incipiens à filiabus ſecundò genitis intelligenda eſt non minùs latè & abſolutè, quam prohibitio paulò pòſt facta Hennietæ primogenitæ & magis dilectæ. Nec obſtant verba incidenter addita, Quæ decederent ſine hæredibus de ſuo corpore. non enim ſtant limitanuè, ſed ad deſignandum præſumptionem teſtatoris, qui non cogitabat opus eſſe prohibitione, ſi habetent liberos: & ſic illa adiectio ſe etiam tefert ad præſumptionem iuris, de qua in *l Lucius* s. *de hæredib. inſtituen.*

8 ¶ Et in omnem euen tum dato quod dici poſſit prohibitionem factam ſecundò genitis fuiſſe factam contemplatione illius fideicommiſſi perſonalis duntaxat: tamen ſuccedit & ſufficit alia ptohibitio genetalis & vniuerſalis facta vniuerſaliter fauore & contemplatione totius lineæ, quæ non minus ligat ſecundò genitas quàm primogenitam. Aut ergo eſt vna prohibitio vniformis & vnnoca, & indiſtinctè prohibitæ fuerunt etiam ſecundò genitæ: aut vero fuerunt duæ prohibitiones, prima perſonalis contemplatione perſonalis fideicommiſſi: ſecunda generalis contemplatione lineæ: & tuuc ceſſant argumenta, quod generi per ſpeciem derogatur. Et quod generalis clauſula non extendatur ad ea ſuper quibus ſpecialiter & nominatim prouiſum fuit: quia ſunt prohibitiones diſparatæ, & diuerſa habentes ohiecta, ſi ſunt diuerſæ hoc caſu, & ſicut vna operatur ſpecialitet: ita altera generaliter.

9 ¶ Minùs obſtat §. *fundum Titianum. in l pater filium. de legatis* 3. quia hîc non ſubſequitur ſimplex genetalis ratio vel illatio, vt ibi, quæ nil operatur: quia in teſtamentis non ſufficit velle, niſi diſponatur. *l. quidam cum filium. de hæredib. inſtitut.* Sed hîc ſubſequitur nooa, genetalis & abſolnta diſpoſino in verbis dipoſitinis teſtamenti, ibi, Item volo & ordino, &c. & ibi, Sed quod debeant venire & teneri ſemper, &c. Tum non ſolùm ſumus in terminis nouæ ptohibitionis genetalis & vniuerſalis, ſed etiam in terminis noui fideicommiſſi generaliter facti & diſpoſiti, vt bona ſemper remanerent in ſua linea. Et ſic quando verum fuiſſet ſecundò genitas decedentes cum liberis habuiſſe manus liberas teſpectu prohibinonis perſonalis, perſonale fideicommiſſum teſpicientis: non tamen habuerunt manus libetas teſpectu prohibitionis vniuerſalis in noui fideicommiſſanj fauorem & conſetuationem totius lineæ facti. Ita cenſeo Catolus Molinæus Franciæ & Germaniæ iureconſultus ducalis conſiliarius & iurium profeſſor Tubingenſis pnmarius. Datum Tubingæ Calendis Auguſti, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo quarto.

EPITOME CONSIL. VI.

Pro eodem principe in cauſa de Myon.

1 *Tria capita defenſionum rei.*
2 *Subſtitutio aliunde fundata non reſtringit ad metas prohibitionis.*
3 *Subſtitutio gradualis impedit præſcriptionem. 4. 14. 15.*
5 *Concurſus iuris cum facto hominis fortiùs operatur.*
6 *Demonſtratio non reſtringit.*
7 *Prædilecta non præſumitur plus grauata vel prohibita.*
8 *Proximus quiſque priùs cenſetur inuitatus, etiam ſi omnes vocentur.*
9 *Præſcriptio non incipit antequam agi poſſit. 15. 16.*
10 *Libellus principi datus ſi inducat malam fidē, interrumpit.*
11 *Exempla non reſtringunt.*
12 *Clauſula pro infectis retro omnia ipſo iure abolet.*
13 *Verba vniuerſalia non patiuntur reſtrictionem.*
17 *Nondum natis non currit tempus petendi fideicommiſſi.*
18 *Præſcriptio currit pendente conditione, quæ pendet à voluntate eius, contra quem præſcribitur.*

CONSILIVM VI.

Iſo teſtamento illuſtris memoriæ Stephani comitis Montbelligardenſis, intellecta actione illuſtriſſimi principis Chriſtofori ducis Vvirtembergenſis & Teckzenſis, & Comitis Montisbelligardi, ratione tertiæ & dominij de Myon: viſis etiam defenſionibus datis per dominum claudium Requarte equitem.

1 ¶ Omiſſis friuolis & fugitiuis allegationibus rei, tria potiſſimùm allegat, & tertio principaliter nititur. Primum quòd domina Ioanna non fuit prohibita alienare, niſi in caſum quo decederet ſine liberis, & adhuc probandum eſſe, quòd ea fuiſſet de ſecundò genitis, vt artic. 18. ſuarum defenſionum. Secundum, quòd non valet probibitio facta filiis Ioannæ. artic. 2. Tertium, quod quadraginta vel quinquaginta annis præſcripſit, artic. 14. & 27. ſuarum defenſionum.

2 ¶ Quantum ad primum, illud nimis friuolum eſt: quia non ſolùm Ioanna fuit perſonaliter & nominatim prohibita alienare: ſed etiam grauata reſtituere ſororibus ſuperſtitibus, ſi decederet ſine liberis, & in caſum liberorum eſt grauata reſtituere filiis ſuis, & filij nepotibus, & deinceps: & illi deficientes grauati reſtituere proximioribus lineæ, vnde venerunt & deſcenderunt ea hæredia, & in clauſula præfati teſtamenti facta de omnibus deſcendentibus dictarum quatuor filiarum, ita ſucceſſiue grauatis, & ad hunc finem alienare prohibitis. Quare non eſt amplius diſputandum de limitatione prohibitionis, cùm ſufficiat ſubſtitutio, quæ ex verbis & mente clarè colligitur. *l. gallus. §. quidam rectè vt ex eo caſu valeat, qui ex verbis concipi poſſit. ff. de liber. & poſth.* deinde non contendit reus domi. Ioannam alienaſſe, ſed eius liberos. artic. 24.

3 ¶ Tertiò, etiam ſi diceretur dominam Ioannam alienaſſe (id quod non) adhuc ſufficeret præfata ſubſtitutio, quæ gradualis eſt & talis, de certis antiquis familiæ hæredibus, iuxta not. per Bal. *in l. precibus. C. de impube. & aliis ſubſtit. in l. ab eo. C. de fideic. commiſſ.*

4 ¶ Cùm accedit prohibitio legis ipſo iure reuocans, & titulum etiam iuſtiſſimum reducens ad non titulum & non cauſam nulla obſtante temporis præſcriptione. *l. vlt. ad fin. C. com. de legat.* Quin etiam huic prohibitioni legis accedit etiam expreſſa prohibitio hominis nemp. teſtatoris.

5 ¶ Et ſic concurſus iuris cum facto hominis longè fortius operantur, vt tradit Alex. *in l. quidam ita. §. vel. col. 1. ad Trebellianam. & in conſil. 93. num. 8. lib. 7.* Philip. Deci. in *l. 1. C. quæ admitti. in c. paſtoralis. col. 5. Extra. de except.* Et in materia rei ſubiectæ reſtitutioni ex teſtamento. *Et authen. ſiſque. C. comm. de legat.* Tenet Iaſ. *l. filius fam. §. diui. colum. 5. num. 34 num. 66. in lectura prima. Et num. 100. in lectura 2. de legat. 1. Et in l. cum quid lectura 2. colum. 1. ff. ſi cert. peta.* Franciſcus Curtius ſeniot *Conſil. 45. in fi.* Guido Papæ in deciſ. Delphi. *q. 7. & conſil. 140. col. vlt.*

6 ¶ Nec eſt verum, prohibitionem eſſe aliquo caſu limitatam cùm tam dom. Ioanna, quam eius liberi omnes ſint prohibiti. Nec obſtat quod prohibitio facta filiabus minoribus natu, habet hanc adiectionem decedens ſine hæredibus, quia illa adiectio non reſpicit prohibitionem ipſam, ſed demonſtrationem perſonæ, ſeu caſus, cuius contemplatione fit illa prima perſonalis prohibitio, videlicet ſubſtitutionem reciprocam & compendioſam filiarum adinuicem. Et eſt ſenſus, quod altera filiarum decedens ſine liberis, tunc demum eſt prohibita, quando ſuperſunt perſonæ ſubſtitutæ & limitatæ, ſecus illis deficientibus: quia tunc habet liberas manus. Non autem eſt ſenſus, quòd vna filiarum moriens cum liberis poſſit liberè diſponere: quia hoc non ſolùm eſt contra mentem illius primæ clauſulæ prohibitionis, ſiue etiam contra mentem & verba aperta generalis prohibitionis & diſpoſitionis, Vt ſemper dictæ tertæ debeant venire & reuerti ad magis proximiores:

7 ¶ Quinetiam eſt contra mentem alterius ſpecialis prohibitionis factæ dominæ Henrietæ primogenitæ, ne poſſit diſponere per quemcunque modum. Si igitur etiam primogenita magis dilecta & præhonorata per idem teſtamentum, nihilominus eſt generaliter & indiſtinctè prohibita: igitur multò magis ſecundò genitæ intelliguntur eodem modo prohibitæ. Non enim fuit primogenita magis vel grauata, vel prohibita reliquis: imò in omnibus dictis filiabus vnum & idem conſilium fuit teſtatoris, ne vlli earum liceret in extraneos transferre, ſed vt in ſua poſteritate bona conſeruarent.

8 ¶ Ad ſecundum, error eſt in iure aperto vti longiori confutatione, vtpote contra textum in *l. peto. §. vltim. de legat. 2.* vbi res poteſt prohiberi alienari extra familiam, non ſolùm primis inſtitutis, ſed omnibus ſequentibus: & tunc vt proximus quiſque eſt, ita primo loco cenſetur inuitatus, vt ibi text. & in *l. cùm*

124. § *in fideicommiſſo de legat. 2. in l. cum pater libertus. §. hereditatem. eodem. tit. in l filias fam §. dui. § cum pacer. ff. de legat.* 1.

9 ¶ Ad tertium quod in effectu eſt vnicum rei effugium, prompta eſt ſolutio multiplex. Prima, quia non poteſt incipere curſus temporis vllius præſcriptionis antequam cum effectu agi poſſit. *l. 1. in princip. & §. vlt. C. de annal. excep l. pure. §. vltim. ff. de dolis mali excepr. glo Cyn. l. vlt. §. ſed quia. C. cõm. de legat.* Bald. *conſ* 38. *in fin. nu* 7. *lib.* 1. *conſ.* 4. *in fi. lib.* 4. ſecundum nouam impreſſionem. Et latè Stephan. Bertran. *conſil.* 15. *ex themate col.* 10. *cum ſequent. lib.* 1. Sed certum eſt quòd quãdio Renatus princeps Vraniæ & ſui deceſſores in linea præfatæ Ioannæ viuebant, præfatus princeps & illuſtris memoriæ Vlricus patet eius agere non poterant. Non enim fit tranſitus de linea vnius dictarum ſororum ad alteram, quandiu deſcendentes ſupereſſunt ex linea à qua, vt patet per idem teſtamentum. Cùm igitur præfatus Renatus fuerit vltimus poſterorum Ioannæ non potuit incipere præſcriptio, niſi poſt obitum illius, qui fuit circiter à decem annis.

10 ¶ Adhuc nullo modo potuit incipere, quia præfatus illuſtriſſ. Vlricus mox imperatorem adiit, & ius ſibi tedi poſtulauit etiam inſtrumentis editis cum libello imperatori dato: quæ in notitiam tei peruenerunt, eúmque in mala fide conſtituerunt. Cúmque intra decennium lis de facto mota ſit, nulla eſſe poteſt difficultas, nulla quæſtio, cùm ſit caſus legis *l. vlt. §. ſin autem ſub conditione. ſub incerta die. C comm. delegat.* vbi conditione vel die impleta addit lex, Sciat (ſcilicet venditor, emptor, aut quuis alius) quòd ab initio cauſa in irritum deuocetur, quaſi nec ſcripta, nec penitus fuerit celebrata, vt nec vſucapio, nec longi temporis præſcriptio procedat, ſiue his omnibus caſibus legatario, vel fideicommiſſario omnis liceotia pateat rem vendicare & ſibi aſſignare, nullo obſtaculo ei à detentatoribus opponendo.

11 ¶ Cùm igitur ſit caſus legis, nulla poteſt eſſe quæſtio. *l. ancill. C. de furtis.* Minus obſtat ſi dicatur, quòd lex non loquitur de præſcriptione longiſſimi, ſed longi temporis tantum: quia quod lex in medio meminit vſucapionis & longi temporis præſcriptionis, clarum eſt, quòd hoc facit non cauſa reſtringendi tuam diſpoſitionem, ſed potiùs cauſa amplandi & gratia exempli. Et ſic dicta ad augmentum non operantur reſtrictionem *l. legato inuiſiliter. de legat.* 1. nec etiã exempla *l. damni infecti. de damno infecto. cum vulgaribus.* Propterea dicta lex non remanet in ſimplicibus terminis tollendæ vſucapionis, vel longæ præſcriptionis: ſed vltra procedit habendo omnia retro pro infectis, & pro non ſcriptis nec celebratis.

12 ¶ Quæ clauſula, de qua paritet in *l. non dubium. in fin. C. de legibus* in *l.* 1. *C. qui pro ſua inriſdictione iudices dare, dariue poſſunt. in l. vltim. in fin. de decurio. lib.* 10. *C.* ita retro omnia ipſo iure reſcindit & abolet, vt non ſit opus vlla reſtitutione in integrum, vel alio auxilio contra præſcriptionem, vel aliud quoduis obſtaculum: omnes alienationes medio tempore factæ annullantur. Philip Dec. *conſ.* 252. *ad fin.* Hiero. Gratus *conſil.* 21. *col.* 4. *lib.* 1. qui ambo loquuntur & decidunt etiam in præiudicium tertij in hac de qua agitur fideicommiſſorum materia. Ad hoc de eadem clauſula pro infectis. *gloſ. in elem.* 1 & ibi Card Floreu. Panor. *de immunitat. eccleſiarum.*

13 ¶ Adhuc eadem lex vltra procedit ſubiiciendo clauſulam vniuerſalem duplicem, ibi, Omnis licentia pateat, & ibi, Nullo obſtaculo ei à detentatoribus opponendo. Vniuerſalis autem non patitur reſtrictionem, cùm falſa in vno, ſit falſa in totum. *l ſi is qui decem. §. verum. de reb. dub.* imò facis vt comprehendatur caſus, qui etiam non videbatur ex mente comprehendi. Alexand. *conſil.* 167. *lib.* 7. Philip. Dec. *conſil.* 358. Franciſc. Cutt iunior *d.* 2. *col.* 9 *num.* 50. *ff. de iuriſd omni. iudic.* & vt caſus etiam maiores expreſſis contineantur, Iaſon. *conſil* 96. *lib.* 3. *conſil.* 147. *lib.* 4. quanto magis vbi clauſulæ voluerſales geminatæ ſunt, vt hìc?

14 ¶ Minùs etiam obſtat ſi datur longiſſimi temporis præſcriptionem non tolli, eò quòd abſque titulo currit. Tum quia ſi nominatim tollitur præſcriptio longi temporis, quæ eſt fauorabilis, vt per *gloſſ. & doct. in l. more. C. de rei vendica.* multò magis intelligitur excludi exceptio longiſſimi temporis, quæ eſt odioſa. *l. qui exceptionem. in princ. ff. de condict indeb.* Tum non ſolùm tacitè, ſiue etiam expreſſè verbis generalibus, vniuerſalibus, & geminatis dictæ legis eſt ſublata: tum tertiò fortiùs retorquetur argumentum; quia ſi longiſſimi temporis præſcriptio abſque titulo currit ex ſola negligentia non petentis, ergo nunquam in hoc caſu currere cœpit: quia numquam præfatus illuſtris princeps fuit negligens, nunquam ſibi fuit aperta via, nec quæſitum ios agendi, quin ſtatim perere & proſequi cœperit,

15 ¶ Et in propriis terminis noſtris, & vendicandi antiqui fideicommiſſi, quòd etiam longiſſimi temporis præſcriptio non poſſit opponi agenti, nec incœperit niſi ex quo die idem actor agere potuit, decidit Paulus Caſtren. in *d. l. vlt. in fin. C. comm. de legat. & omnes ſequuntur.* Idem Alex. *conſil.* 59. *Attentis verbis teſtamenti. num.* 11. *lib.* 3. Attio. Rubeus *conſil.* 98. Steph. Bertran. *conſil.* 15 *column.* 9. *conſil.* 23. *colum.* 16. *lib.* 1. Andr. Alciat. *l. alienationis verbum. de verbor. ſignific.* Hinc eſt, quòd etiam ſtante communi opinione, quòd curtat præſcriptio longiſſimi temporis, deduci debet tempus, quo alienatus vixit: tum quia quæ tunc contingerunt, habentur pro infectis. *d.* § *ſin autem.* Tum quia venditor poterat vendere ius ſuum, ſiue vſumfructum temporis ſui: & ſubſtitutus non deboit diuinare quòd vendiderit abſolutè, niſi poſtquam, eo mortuo, emptor poſſidere cœperit: & tunc venditor, qui mala fide ſine onere vendidit, tenetur ad damna & intereſſe, quia ſatis promiſerat non contrauenire.

16 ¶ Vnde dato & non conceſſo quòd probetur venditionem vel aliam alienationem a filiis vel nepotibus dom. Ioannæ aute triginta vel quadraginta annos factam, tamen nunquam incœpit nec longi, nec longiſſimi temporis præſcripno contra præfactum principem, quandiu vixerunt & ſuperfuerunt aliqui eorum hæredes vel ſucceſſores de linea domin. Ioannæ: quia ante eorum obitum vel defectum non extitit condmo fideicommiſſi facti aliis proximioribus de linea dominæ Henricæ. Sed nulla poteſt incipere præſcriptio, antequam actio competat Bartol. in *l. Senatus. ff. de officio præſid.* Emptor autem bene puteſt retinere ad vitam venditoris vel eius hæredis, qui poſt illum vocatur *l pen. §. prædium. de legat.* 1. non autem poſt mortẽ eorum. *d.* §. *prædium in fin. & d. l. vlt. §. penult. C cõm. de legat.* Et interim ſequentibus in gradu. qui tantùm poſt priores vocati ſunt. *l. cùm ita legatum. §. in fideicommiſſo de legat.* 2. nulla interim poteſt incipere præſcriptio.

17 ¶ Vnde illud exploratum eſt ſecundum omnes, quod nondum natis nunquam currit, nec incipit tempus petendi fideicommiſſi. Alexandr. *conſilio* 101. *columna penultima. libr.* 7. Paulus *conſilio.* 247. *columna* 3. *libr* 1. *in nouis* Philip. Dec. *conſil.* 468. *ad fin conſ.* 498. *colum. penult.* & latè Hiero. Gratus *conſil.* 101. *colum. ante penult. cum ſequent. lib.* 2. imò etiam nec iam natis currere incipit ſi agere non poſſint. text. *l.* 1. § *vlt. C. de annal. excep.* Bald. *in Authen. niſi triennale verſic ſen quid duces. C. de bonis maternis.*

18 ¶ Et quamuis aliquando pendente conditione currat præſcriptio, id tunc demum verum eſt, quando implementum talis conditionis de-

pendet à facto, poteſtate, & voluntate eius cui præſcriptio opponitur, *vt in l. 1. §. qui ſub conditione. ff. ſi quis omiſſa cauſ. teſtam.* vt ibi Guilhelmus Cuneus, & Bald. notant. Idem Baldus *l. eum qui. C. eodem titul.* Ludouicus Romanus, *conſi. 84. col. 2.* Franciſc. Bald. *de præſcriptionibus. in 3. queſtione principali quarta partis.* Alias & nominatim fideicommiſſi conditionalis nunquam poteſt incipere currere vlla præſcriptio, antequam exiſtat conditio, & ius apertum & delatum ſit. Baldus *conſil. 351.* Item *ad illud. lib. 3.* Bartol. *l. ſi cui legetur. in fine principij.* & ibi Baldus, Angelus, Alexand. Iaſon & omnes *de legat. 1.* latè Ioannes de Monteferrato in *reper. §. diui. in l. filius familiæ, charta 15. de legat. 1.* Etiam ſi interim fundus pluries vœnierit, & per plures manus ambulauerit, vt expreſſim decidit Hieronymus Gratus *conſil. 21. num. 37. volum. 4. lib. 2.* quibus clarum eſt nullum reo ſupereſſe fundamentum, & præfatum principem iure optimo fundatum, & obtinere debere. Et ita cenſeo ego Carolus Molinæus Franciæ & Germaniæ iureconſultus, ducalis conſiliarius, & iurium profeſſor Tubingenſis primarius. Datum Tubingæ 23. Septembris.

EPITOME CONSILII VII.

1 *Totius cauſæ cardo in tribus conſiſtit.*
2 *Alienatio prohibita ad tempus, videtur poſt tempus permiſſa.*
3 *Prohibitio eſt ſtricti iuris, nec extenditur de perſona, ad perſonam, nec de gradu ad gradum 4.*
4 *Vniuerſalis Nunquam eſt fortius vniuerſali Semper.*
5 *Voluntas teſtatoris verba prohibitionis extendit 9. 11.*
6 *Argumentum à contrario ſenſu eſt tantùm coniectura, nec valet contra veriſimilem mentem.*
7 *Nec procedit, niſi quando ſumitur à cauſa finali.*
8 *Minus dilecta non cenſentur minùs prohibita. 9.*
10 *Semper faciendа interpretatio, per quam magis dilectus non eſt deterioris conditionis minus dilecto.*
12 *Quicquid eſt in termino relato, eſt in termino referente etiam propriè & ſpecificè.*
13 *Negatiua præpoſita verbo poteſt, tollit omnem potentiam iuris & facti.*
14 *Prohibitio legis accedens prohibitioni hominis fortiùs operatur. 15.*
16 *Omnes dicuntur ſecundo geniti reſpectu primi.*
17 *Intellectus. §. fundum* Titianum in l. pater filium de legat. 3. 19. 20.
18 *Appellatione diſpoſitionis ſiue permiſſa ſiue prohibitæ, venit vltima voluntas.*
19 *Vt in contractibus aliud dictum, aliud promiſſum: aliud enuntiatum vel deſtinatum, aliud diſpoſitum: ita in vltimis voluntatibus.*
20 *Refert inter verba enuntiatiua cuiuſdam futuri euentus quæ non diſponunt, & inter verba prolata per modum rationis quæ diſponunt. 42.*
21 *Filij videntur in dubio potiùs in conditione quàm in diſpoſitione poſiti.*
22 *Niſi ex legis coniectura. 28. 29. 30.*
23 *Vel ex prohibitione alienationis. 27.*
24 *Honoratus maximo honore non poteſt grauari, niſi ſit honoratus commodo pecuniario.*
25 *Qui vult conſequens, vult antecedens.*
26 *Legatarij eiuſdem fundi faciunt partes ab initio, non per concurſum.*
28 *Quando ſunt plures prohibiti, videntur vocati.*
29 *Vel quando concurrunt verba tendentia ad fideicommiſſum.*
31 *Poſiti in conditione & grauati videntur ſubſtituti.*
32 *Prohibitio alienãdi cum grauamine de toto reſtituendo inducit ſubſtitutionem inter prohibitos.*
33 *Quod in fideicommiſſaria ſubſtitutione omnes doctores tenent.*
34 *Maximè quando debet reſtitui proximioribus eiuſdem lineæ. 41.*
35 *Qui non ſunt honorati, non poſſunt prohiberi nec grauari.*
36 *Quod minores coniecturæ ad fideicommiſſum ſufficiunt.*
37 *Prohibitus teſtari fauore alicuius, videtur gratus eidem reſtituere.*
38 *Etiam fauore tacito.*
39 *Prohibitio expreſſè facta, vt bona remaneant in familia, operatur fideicommiſſum graduale etiam citra contrauentionem.*
40 *Fideicommiſſum inducitur per tacitam voluntatem, quæ ex coniecturis colligitur: 41.*
43 *Sed ſtat continuatiuè.*
44 *Qualitas rerum facit præſumi fideicommiſſum. 45. 47.*
45 *Et conſuetudo regionis. 46.*
47 *Membra de facilis ad caput reuertuntur.*
48 *Prædia fiunt gentilitia conſuetudine Francorum per Carolum Magnum ad Saxones extenſa.*
49 *Præſcriptio non incipit antequam cum effectu agi poſſit. 50.*
51 *Extraneus poſſeſſor lucratur fructus pro tempore eius qui ceſſat vendicare.*
52 *Fideicommiſſarius non ſuccedit grauato, ſed teſtatori.*
53 *Pro inficetis habentur contra fideicommiſſum attentata eo extante.*
54 *Negligentia eorum qui priore loco vocabantur non nocet ſequentibus.*
55 *Non eſt locus Trebellianicæ in fideicommiſſo certarum terrarum: quia vim legati ſeu fideicommiſſi particularis habet.*
56 *Non prodeſt allegare ius tertij non conſequẽtis.*
57 *Trebellianica prohiberi poteſt per verba aquipollentia.*
58 *Etiam in filiis primi gradus.*
59 *Legitima & Trebellianica perduntur propter non confectum inuentarium.*
60 *Subſtitutio reciproca fauore deſcendentium facta non continet grauamen, ſed fauorem, nec locus eſt querelæ nec detractionis alicuius quartæ.*
61 *Poſtquam filij ſimpliciter approbauerunt teſtamentum, & in ea voluntate deceſſerunt, non poſſunt eorum deſcendentes quicquam cauſificari de legitima.*

62 *Filius non poteſt rem certam eligere pro ſua legitima, ſed cauſa cognita.*

63 *Limitatio quatuor graduum, non habet locum in ſubſtitutione graduali*

CONSILIVM VII.

Viſo & examinato proceſſu pendente in ampliſſimo Senatu ſupremæ Dolani Parlamenti curiæ, illuſtriſ. Principem & doctiſſimum Chriſtoforum ducem Vvirtembergenſem & Teckenſem, & Comitem Montbelgardenſem filium & hæredem vniuerſalem & in ſolidum laudabilis memoriæ quondam ducis Vlrici Vvirtembergenſis dum viueret Ducis Vvirtembergenſis & Teckenſis & Comitis Montbelgardenſis, actorem in petitorio ditionis & terræ de Vvillaſſans le vieux & pertinentiarum, ex vna parte: & dominum Gitardum de Rie equitem, dominum de Balançoo, & dominam Ludouicam de Longy eius vxorem, & quemque eorum, tam conjunctim quàm diuiſim, & eorum adiunctos reos, & ex aliena parte teſtamento illuſtris memoriæ Stephani, dum viueret Comitis Montbelligardenſis ſolenniter facto Montbelligardi vltima Octobris, anno ſalutis 1397. petitionibus, defenſionibus, replicis, duplicis, triplicis, partium concluſione, atticulorum, ſeu allegationis factorum & exceptionum à partibus facta Dolæ, die 23. Nouembr. anno. 1555. ſuper quibus quæritur, quid iuris. Et omnibus diligenter expenſis, præſuppoſito themate reſultante ex teſtamento & proceſſu non reperendo, nec transcribendo, ego ſubſcriptus iuris vtriuſque doctor inuenio, ¶ 1 totius cauſæ cardinem in duobus, aut ad ſummum in tribus conſiſtere. Primò, an prædicta Ioanna neptis teſtatoris prohibita fuerit alienare, etiam ſi haberet filios? Secundò, an filij naturales & legitimi Ioannæ fuerint immediatè vocati ad ditiones & tertas matri ſuæ per idem teſtamentum aſſignatas & diſtributas? Tertiò, an etiam hodie actor fuerit & ſit admiſſibilis, atque huic teo competat, non obſtantibus factis ſiue allegationibus reorum tam iuris quam facti?

2 ¶ Ad primum, prima facie videtur dominam Ioannam nullo modo fuiſſe per auum ſuum paternum & eius teſtamentum prohibitam de prædis ſibi per auum ſunm diuiſim aſſignatis diſponere, ſiue inter viuos, ſiue in vltima voluntate. Et hoc primò: quia non legitur nominatim & expreſſim prohibita, ſed tantùm vna Henrieta nominatim, deinde in genere ipſæ poſterùs genitæ certo caſu prohibitæ ſunt ergo Ioanna non eſt prohibita, nec in ſpecie (quia hoc de Henrieta duntaxat inuenitur) nec etiam in genere, quia Ioanna non eſt de poſteriotibus, ſed de priùs genitis, cùm eſſent quatuor neptes, Henrieta & Ioanna ſeniores & priùs genitæ: Margareta vetò & Agnes poſterius, vt reì obtenunt, artic. 38. ſuarum defenſionum, & deinceps in ſuis allegationibus. Secundò, quia etiam ſi Ioanna computetur inter poſterùs genitas, tamen ſecundò genitæ non ſunt prohibitæ generaliter & abſolutè: ſed ſolùm caſu quo decederent ſine liberis: ſed Ioanna reliquit liberos, ergo non fuit prohibita, Tertiò: quia etiam in terminis prohibitæ alienationis in teſtamento prohibitus poſt tempus, non ſolùm non videtur eſſe prohibitus poſt tempus: ſed etiam videtur ei alienatio poſt tempus permiſſa. *text. in l. pater filium. §. fundum Titianum.* & ibi Bar. & omnes *de leget 1°* Et prohibitus alienare per actus inter viuos, non cenſetur prohibitus per teſtamentum. *text. in d. §. fundum Titianum.* ergo Ioanna prohibita alienare ſi deceſſerit ſine liberis, non eſt prohibita ſi reliquit liberos, prout ſtante actore reliquit: ergo in caſum liberorum fuit ei permiſſa alienatio.

A 3 ¶ Nec obſtat quòd liberi dictarum neptum ſucceſſiuè poſteà prohibeantur: quia prohibitio eſt ſtricti iuris, nec extenditur de perſona ad perſonam, nec de gradu ad gradum: vnde prohibitio facta filiis non extenditur ad nepotes, qui habent liberas manus. text. in auth. de reſtitutio. fideicommiſ. § nos igitur, ibi, neque longiore à filiorum vita, & ibi Bartolus, Angelus, Alex. *conſil. 37. numer. 5. (vbi in annotat. dixi) lib. vi* Philip. Deci. *conſil. 377. num. 5.* Vbi etiam in annotat. dixi: Igitur multo minùs de filiis extenditur ad parentes.

4 ¶ Nec etiam obſtat quod in eodem teſtamento eſt clauſula generalis, quod dictæ terræ debeant venire & tedire ſemper ad proximiores de linea, vnde venerunt & deſcendetunt: quia illa verba generalia non videtur extendere prohibitionem ſemel limitatam extra caſum ſuum, vt eſt text. *in d. § fundum Titianum*, ibi: Ita enim fiet. & fundus Titianus de nomine veſtro nunquam exeat. Verba enim De nomine veſtro, totam poſteritatem agnationis comprehendunt: & aduerbium Nunquam, non minùs eſt vniuerſale, quàm aduerbium Semper, imò potentius quia negatiua poſitius & amplius negat, quam affirmatio affirmet. *l hoc genus* & ibi *gl. vlt.* Bal Paul. & omnes *de condition. & demonſtra.* Clar. *q. 16.* Alberic *l. vlt col. 5 C. de ſponſalibus. Iaſ. l. decem. col. 4 l ſi fic. col. 1. de verb. obligat.* Ergo per dicta verba generalia teſtamenti, prohibitio limitata non extenditur: ſed remanet intra cancellos ſuæ limitationis, ſiue reſpectu prohibitionis factæ Ioannæ ſi decederent ſine liberis, vt non extendatur ad caſum liberorum, propter dictam clauſulam generalem nec prohibitio facta liberis extendatur ad matrem per eadem verba generalia per tex in ſimili in *d. § fundum Titianũ.*

C 5 ¶ Sed his non obſtantibus, quantumuis vigere videantur, veritas eſt dom. Ioannam in effectu prohibitam fuiſſe, non ſolùm fauore ſororum ſuarum, ſi non relinqueret liberos: ſed etiam fauore liberorum ſuorum, caſu quo ipſa relinqueret liberos: ſed etiam fauore proximorum in gradu qui per teſtamentum ſucceſſiuè & gradatim vocati ſunt. Idque multifariam oſtenditur. Primò: quia certum eſt. & hoc totius teſtamenti tenor vniformiter oſtendit, principalem imò vnicam fuiſſe teſtatoris voluntatem & intentionem finalem, vt hæredia ſua conſeruatet in ſita poſtentate iuxta diuiſionem, ſeu diſtributionem à ſe factam: nec minorem habuit affectionem eam conſeruandi liberis ſuarum neptum, quàm neptibus ſuis: ſed liberos earum abſolutè & indiſtinctè prohibuit. ergo eodem modo prohibuiſſe intelligitur ipſas neptes.

D 6 ¶ Et quamuis quandoque prohibendo neptes addat verba, Sine liberis decedentes: tunc demum hoc facit & addit, quando fauore mutuo eas prohibet. Vnde prohibitio, quæ fit ſororibus in fauorem ſororum, intelligitur in caſu quo non habeant liberos: quia teſtator intendit, quòd ſorores ſuperſtites per liberos ſororum præmorientium excludantur: ideò tunc dicit ſine liberis. non quòd intendat dare libertatem diſponendi ſtantibus liberis in prædicium liberorum: ſed quòd non intendit ſorores præferri liberis defunctæ, & alioquin eſſet arguere è contrario ſenſu contra mentem & intentionem diſponentis Sed ſi quis ex ea clauſula, *Et qu'autrement ne puiſſe ordonner de diſpoſer celle des moins née, qui treſpaſſeroit ſans hoirs:* vellet arguere, daram vel teſtatum liberam diſponendi facultatem in caſum teſtatorum

liberorum legitimorum & naturalium, vbi (prout rei argumentum nunquam valet contra mentem, etiam verisimilem, cùm non sit nisi coniectura. l. apud antiquos. Et ibi Iacobus Butr. Baldus. C. de furt. Et sic multò minùs contra mentem apertam, imò etiam expressam ad calcem principalis partis testamenti, ibi, Item *veux & ordonne que les hoirs d'icelles*, & ibi, *Mais disent venir & retourner toutesfois icelles terres.*

7 ¶ Quinimò istud argumentum non procedit, nisi quando sumitur à causa finali, vt Alexand. & Iason, Philip. Deci. & omnes in l. 1. *de officio eius cui mand. est iurisd.* Baldus *consil.* 190. *primo statuto, consil.* 145. *lib.* 2. Hieron. Gratus *consil* 104 *col* 1. *lib* 2 *dixi in annot.* ad Philip. Decium *consil.* 231. *colum. vlt. & in l. si pecuniam. nu* 3. *si cert. petat.* ergo minùs procedit cessante finali intentione, & adhuc minus contra finalem intentionem quæ erat conseruare hæredia in sua linea. B

8 ¶ Secundò: quia etiam ipsæ neptes, maximè & nominatim Henrieta ipsa primogenita, & prædilecta vt per totum testamentum apparet, nihilominus nominatim prohibentur & absolutè, siue habeat liberos, siue non, imò etiam per verba vniuersalia, Quonis modo, prohibetur, ibi, *N'en puisse ordonner, disposer par quelque maniere.* Igitur reliquæ neptes secundò genitæ non minùs censentur prohibitæ, nec in maiore libertate relictæ. *Authent. multò magis. C. de sacrosan. eccles. l. Publius Mœvius.* §. 1. *de condit. & demonst.* Si enim minùs liganda & astringenda videbatur magis dilecta, & tamen absolutè omni casu & quocunq; modo prohibetur: igitur multò magis secundo genitæ & minùs dilectæ eodem modo & non minùs ligatæ videntur. C

9 ¶ Et etiam ad hoc concurrit mens testatoris, quæ ex serie & verbis totius testamenti colligitur, iuxta *l. Gallus* §. 1 *ibi, quod ex verbis concipi possit, de liberis & posthumis. l. ab omnibus, in fin. princip. delegat.* c. ibi cùm & significatio verborum nun repugnet huic sententiæ, & voluntas testatoris congruat. Arqui hic non solum congruit voluntas, non solum verba non repugnant prohibitioni generali: imo etiam vtrisque & voluntas &. series. seu verba totius testamenti vrgent. 10 ¶ tum, vt tradit Barth. *in l. gallus.* §. *etiam si à parente, de liberis & posthumis. tu l. si mater.* §. 1. *de vulgari & pupill.* semper facienda est interpretatio, per quam magis dilectus non est detentionis conditionis, quàm D minùs dilectus, *per text. d l. Publius.* §. 1 *& l. si vina matre. C. de bonis materni. Roma. consil.* 32 *col. penult.* Alexand. *consil.* 56. *lib.* 5. *vbi in annotatio. dixi*, & omnes vbique sequuntur. Sed hoc inconuenientes non solùm respectu sororum cuniungeret, sed etiam respectu liberorum: quia secundum distortam & affectatam interpretationem teorum, sequeretur quòd liberi primi gradus essent deteriotis conditionis neporibus: quia certum est per testamentum, quòd nepotes dictarum sororum non possunt priuari in aliquo per filios Ioannæ, qui sunt dilectè prohibiti per testamentum, & tamen filij Ioannæ possent priuari per matrem, & consequenter liberi deteriotis essent conditionis neporibus vel filij sui: quod est absurdum, & contra textum *in d. l. si* E *vina matre, vers. item. luct.* Et sic interpretatio teorum prorsus reiicienda, & intelligendum filius quoq; prouisum, prout & neporibus prouisum, esse nedum constat, sed etiam in confesso est.

11 ¶ Tertiò, etiam in specie de ipsa Ioanna, quòd sit eodem modo absolutè & quocunque modo prohibita, eodem testamento nominatim cauetur: ibi, *Et veux que ceste ordonnance soit tenuë de l'aisnée à ladite Ioanne*, hoc est, quòd ordinatio facta in primogenita sit repetita, teneat, & locum habeat in Ioanna. Sed istam clausulam præcedunt immediatè duæ ordinationes testamentariæ, prima ibi, *Et que ladite Henriette autrement ne puisse*, &c. Quæ ordinatio nototiè & tantùm loquitur de ipsa Henrieta, quæ per illam ordinatio- A nem absolutè & indistinctè disponere prohibetur, etiam quouis modo. Secunda ordinatio ibi, *Et que ledit partage de ladite Ioanne*, &c. Quæ ordinatio nullo modo loquitur nec disponit de Henrieta, nec de bonis seu partagio ipsius Henrietæ: sed tantùm loquitur de aliis neptibus, & de bonis aliis quàm Henrietæ assignatis. Et sic clausa de qua nunc agitur, quæ est personalis, & extendit dispositionem factam in persona primogenita ad personam Ioannæ, non potest intelligi de ordinatione incipiente, *Et que ledit partage.* quia hoc nullo modo congruit Henrietæ, nec potest adaptari, nec quadrare. Et sic necessario hæc clausula referenda est ad ordinationem immediatè præcedentem, quæ etiam est proximior ordinatio disponeos nominatim de ipsa Henrieta, ibi, *Et que ladite Henriete.* &c. Nec potest ad aliud, nec ad propinquius, nec aliter congruens fieri relatio: ergo tenore expressu testamenti Ioanna est prohibita disponere de suo partagio, vel tertis sibi assignatis, eodem modo quo Henrieta, videlicet indistinctè, & per quencunque modum.

12 ¶ Ergo Ioanna quemadmodum Hentieta prohibita fuit, etiam si haberet liberos, idq; nominatim & specificè, quemadmodum Hentieta nominatim prohibita: quicquid est in terminu relato, est in termino referente. *l. assensio. ff. de hered. instituend. l. institutio talis de condit. inst. si ita scripsero de condit. & demonst. l. vbi autem non apparet* § *illud. de verbor. oblig.* etiam verè, propriè & specificè vt tradit Baldus *in l. si defensor.* § *qui interrogatus, versic nisi forte, per illum textum de interrogat actu.* Idem Bald. *consil.* 212 *lib* 3 Aymo Cravetta. *consil.* 35. *nume.* 4. Ergo Ioanna prohibita nominatim & specificè vi dictæ relationis, quæ vehementer specifica n operatur.

13 ¶ Et per negatiuam præmissam verbo Potest, ibi, *N'en puisse*, quæ inducit necessitatem absolutam, & tollit omnem potentiam iuris & facti, vt not. per Bart. Ias. & alios. *in l. gallus in princip. de liberis & posthumis.* Alexan. *in consil.* 77. *lib.* 3. *glosa* & omnes canonistæ. *in cap. 1. ver. non potest. de reg. iuris. in sexto.* Et æque specificè per illa verba generalia & neganna Cuiuscunq; modi, quæ restrictionem non patiuntur, sed falsa in vno, essent falsa in omnibus *l. si is qui decem.* §. *verum, de reb. dub.* & maximè negativa, vt hic *l. hoc genus. de condit. & demonst.*

14 ¶ Quartò, quia eadem Ioanna per idem testamentum fuit grauata restituere liberis suis legitimis & naturalibus qui sunt vocari: ergo illa prohibita est à lege, etiam si aliàs non esset prohibita per testamentum, vt probabitur in secundo principali articulo. Et sic hoc casu duæ prohibitiones simul concurrunt videlicet expressa & specifica hominis (vt dictum est) deinde legis, in consequentiam grauaminis & liberorum substitutorum.

15 ¶ Sed quoties prohibitioni legis accedit etiam expressa prohibitio hominis, nempe testatoris, & sic duplex lex siue concursus cum facto hominis tunc longè fortiùs operantur, vt ait Alex. *in l. quidem ita* §. *vit tulii* 3. *ad Trebel. & in consi.* 93. *nu* 8. *lib.* 7. Philip. Deci. *in l.* 1. *C qui admitti in cap pastoralis. col.* 5. *extra de excepti.* Et ita & in terminis materiæ rei subiectæ restitutioni ex testamento, etiam in terminis *Authen. res quæ. C commun. de legat.* Et ad excludendum limitationes permissorias. *d. Auth decidit* lasin *l. filius familias* §. *diui. col* 5. *nu.* 34. *nu* 66. *in lectura* 1. *& nu.* 100. *in lectura* 2. *de legat & in l. cum quid. dictu.* 2. *co.* 2. *ff. si cert. pet* Francis. Curt. senior, *consil.* 45. *in fin.* Guido Papæ *in decis. Delphi. q.* 61. *in fin. & consi.* 140. *col. vlt.* Si ergo Ioanna non solùm generaliter, sed etiam specificè, nominatim & absolutè, etiam omni modo prohibita erat (vt testamento constat:) iam ergo nihil superest, nisi in condemnando reos, qui testamento stante, vt stat, nollas prorsus defensiones habent.

16 ¶ Sed nunc ex abundantibus veniendo ad se-

cundum principalem articulum, poſtquam paucis diluerimus contra primum allegata. Quod enim rei primo loco obiecerunt dominam Ioannam uon eſſe de poſterius, ſed de priùs genitis, atque ideo nec ſpecialiter, nec vllo modo, nec in genere, in huue caſum prohibitam, nimis friuolum eſt: quia primò in toto teſtamento vnica vocatur ptiùs nata, ſcilicet Henrieta. deinde Ioauna ponitur ad differentiam priùs natæ, cui opponitur: ergo etiam ſecundum modum loquendi teſtatoris in eodem ſuo teſtamento, Ioanna eſt de poſterius genitis, & illarum appellatione venit: præterid quod eſt generalis modus loquendi & intelligeudi vbique & in omnibus actibus vt vnica dicatur ptimogenita, ſicut vnicus primogenitus: ſicut & omnes nuptæ dicuntur ſecundæ reſpectu primarum, vt notant omnes doctores in rub C. de ſecund. nupt. Præterea probatum eſt Ioannam ſpecialiter, & nominatim, & omni modo, vt & Henrieta prohibitam. Ad ſecundum obiectum etiam teliquas filias prohibitas eſſe ſauore liberorum ptopriorum, & eis grauitas tactum eſt, & mox latiùs probabitur. B

17 ¶ Ad tertium obiectum, *d.* §. *fundum Titianum.* nullo modo obſtat, rum expreſſim loquitur, quando actus alienationum inter viuos duntaxat prohibiti erant, & non diſpoſitiones teſtamentariæ: patet in eo textu, ibi, vetuit venundari, donari, pignorari: quare illa certorum actuum prohibitio nullo modo extenditur ad legata vel inſtitutionem hæredis, quæ prorſus ſpecie, imò etiam toto genere differunt. Et ſic ille textus non eſt ad propoſitum: nos enim loquimur in perſonis prohibitis ordinare vel diſponere, idque in C teſtamento: & ſic maximè legata prohiberi intelliguntur, & phtaſis iſtius teſtamenti euidenter oſtendit.

18 Præterea aliàs generaliter lex ait certum eſſe, quòd appellatione diſpoſitionis permiſſæ vel ptohibitæ, continetur etiam omnis diſpoſitio vltimæ voluntatis *text. iuſ. ſi quis prouis. §. certum eſſe cenſemus. C. de ſecun. nupt. in l. 2. in fi. ff. de tab exhib.* Alex. *in rub. ſolu. mat.* & ibi Lance. *Dec.* 251. Car. Rui. *conſ.* 153. *nu.* 12. *lib.* 2. Nec obſtat quòd clauſula generalis teſtamenti, ibi, *Mais douuent venir & retourner*, non deber extendere prohibitionem limitatam, tum quia prohibitio non eſt in hoc teſtamento limitata, ptout in *d.* § *fundum.* ad certos actus limitata etat: 19 ¶ rum quia aliud eſt ſubiiecte clauſulam enuntiatotiam, ſiue ſimplex dictum, D vt in *d.* §. *fundum*, ibi, Ita enim fier: abud ſubiicere clauſulam generalem diſpoſituam per verbum Volo & ordino vt veniant & reuertantur ſemper, vt hîc factum eſt: quia quemadmodum in contractibus aliud eſt dictum, aliud promiſſum. *l. ſciendum.* § *dictum de edil. edict.* aliud deſtinatio diſpoſitionis, aliud diſpoſitio. *l. cùm de bonis. C. de donatio.* ita in vltimis voluntatibus. *text. in l. ſi is qui. de teſt. l. quidam cùm filium. de hæred. inſt.* vbi non ſufficit teſtatorem velle (vt ſorrè volebat *in d.* §. *fundum*) niſi diſponat, prout hîc expreſſim expoſuit, voluit & ordinauit perpetuò manere & reuerti debete noo ſolùm ad lineam, ſed etiam ad proximiores lineæ.

20 ¶ Tertiò & ſortius reſpondet Batt. in *d* § *fundum.* & alij ſequuntur, quòd ibi verſiculo, ita enim fiet, teſtator non volebat hoc fieri, nec ſunt verba enuntiatiua voluntatis: imò quòd nec ſunt verba enuntiatiua tatinnis, nec per modum rationis ptolata: quia teſtator non dix 1, Ideo feci, quia volo hoc, ſed ſunt verba enuntiantua cuiuſdam futuri euentus, quem teſtator ſperabat venire proptet ſuam diſpoſitionem, quæ verba nullo modo diſpoſitionem induant: vt etiam eſt text. in *l. Iuliano. §. ex his verbis.* & ibi Bart. *de legat. 3.* Et ſic ſecundum Bar. & omnes, verba etiam generalia per modum tationis prolata diſponunt. *l. cum pater. §. duleſſimus de legat. 2. l. hac actu. ff. de calumniat.* & ſufficiunt in vltimis voluntatibus ad ampliandum onus legatum vel fideicom. Ad hoc *text. in* A *l regula. § ſi quis ins.* & ibi Bart. *de iur. & fact. igno. Lud. Rom. con.* 174. *col.* 1. Dominicus de ſancto Geminiano *conſil.* 59. *conſil.* 40. *num* 5. Et ſic ſecundum Bart. & omnes doctores etiam ſi præfata clauſula, *Mais douuent venir & retourner*, eſſet tantum appoſita per modum rationis, adhuc diſponeret. Et quòd verba prolata in teſtamento per modum rationis diſponant & inducant fideicommiſſum, tex. eſt totundus in *l. fideicommiſſa §. hæc verba, ibi, vt poſſint ad suos peruenire. de leg.* 3. ſed conſtar hîc dictam clauſulam appoſitam per modum diſpoſitionis (vt ſtatim probabitur:) igitur nullum dubium, nulla difficultas in intentione actoris.

21 ¶ Nunc ad ſecundum principalem articulum: prima facie videtur filios legitimos & naturales Ioannæ non eſſe vocatos, nec matrem eis grauatam teſtituere: quia videntur tantùm poſiti in conditione: & ſic non ob id ſunt in diſpoſitione, ſed in dubio telinquuntur in ſucceſſione ab ioteſtato, iuxta crebriorem ſententiam in *l. Lucius. 2. de hæred. inſtit.* Sed his & aliis, quæ recitari non merentur, à teis obiectis non obſtantibus, 22 ¶ liquer ex eodem teſtamento filios fuiſſe vocatos: quia primo noo ſemel tantùm ſunt poſiti in conditione, ſed pluties, ter vel quater, ita vt ex geminatione enim voluntas teſtatoris oſtendatur, & dicta communis ſententia limitetor, & vocati cenſeantur ſecundum qnoſdam non leuis opinionis, qoi tenent cum eo quod ſemel ſint poſiti in conditione: ſufficere tantumconiectutam. Phil. Cor. *l. ab eo. C. de fideicom. & in conſi.* 119. *Circa primum. col. pen. lib.* 2. Sed etiam appater eos poſitos etiam in diſpoſitione expreſſa, primò ibi. *Item ie veux & ordonne que les hoirs d'icelles.*

23 ¶ Secundò ex eo qnòd in eodem teſtamento ſunt prohibiti alienare, ergo vocati & inuitati diſpoſitiuè, aliàs prohiberi non potuiſſent: quia prohibitio eſt grauamen, & quod nullo modo poteſt imponi ei cui nihil relinquitur. *l. filiuſa § apud Marcellum. l. plane. 2. in fi. col. ſeq. de leg. 1. l. ab eo. C. de fideicom. l. 1. §. ſciendum. l. ſed eſſic. in fi. de leg.* 3. Et quòd hoc ſolum per ſe ſufficiant vt dicantur vocati & honorati, ſaltem quando ptæceptum non eſt nudum, & ſic nullum: ſed expreſſa cauſa vt maneat in linea, vel vt deuoluatur de vno ad alium (vt hic vtrunque concurrit) tenent expreſſe Ang. Aret. *Inſt. de pupil. ſubſtit § vel ſingulis. col.* 2. Nicol. Boëtij. *deciſ. Burd.* 155. *nu.* 25. vbi plures allegat. Et vltra eum idem tenent Phil. Cor *ab eo. C. de fideicommiſſis. Socin. l. cum filio familias. mat.* 2. *de leg.* 1. & *in conſil* 249. *col.* 4. *conſil.* 250. *column. vlt. lib.* 2. & *lib.* 3. *conſil.* 12. *numero* 19. Franciſcus Curtius ſenior *conſil* 58. *col.* 7. cum ſeq. Ioannes Curtius *repet. c. Raynutius ad fin. de teſt.* Vdalticus Zazius *in tractatu ſubſtitutionum. in c. compendioſa.* Philippus Decius *conſilio* 23. *conſilio* 83. *conſil.* 242. *columna vltima.* Lancellot. Galiau. *repertuire legis centurio. charta.* 24. *columna* 4 *de vulgari & pupillari ſubſtitutione.* Ludouicus de Gozadi *conſilio* 26. *num* 23. ſed per teſtamentum in verbis diſpoſitiuis, *Item, ie veux & ordonne que les hoirs d'icelles filles ſucceſſiuement ne puiſſe par teſtament ou ordonnance donner, changer les dites terres & droits deſdits partages*, manifeſtè & oeceſſariò apparet, quod filij Ioannæ fuerunt expreſsè prohibiti alienare partagium Ioannæ matris ſuæ. E

24 ¶ Ergo ad idem partagium (vt Gallicè loquar) fuerunt vocati & ſubſtituti, alioquin non potuiſſent prohibitione grauari, niſi vocati & ſubſtituti. *dicta l. ab eo. C. de fideicommiſſis & ueribus præallegat ſ. l. plane. 2. in fi. cum l. ſequenti. de legatis* 1. vbi etiam honoratus maximo honore, & beneficio libertatis non poteſt grauari, niſi etiam ſit honoratus eommodo pecuniario vel patrimoniali. igitur filij Ioannæ eenſentur ad idem patrimonium vocati & honorati, alioquin non potuiſſent in eodem grauati & prohiberi.

25 ¶ Et qui vult conſequens, vult etiam antecedens ueceſſarium. *l. illud. ff. de acquirenda hereditate, l. ad*

rem nō idem, de procuratoribus. Hoc etiam probat textus in *l. denique.* §. *interdum. de peculio legato*, vbi is qui iuſſus ſeu grauatus eſt de peculio date centum hæredi, videtur onerat⁹ in peculio, quod eo ipſo eidem legatum cenſetur, vt inquit textus ibi, teſtatorem voluiſſe eum retinere peculium interpretamur, videlicet ex eo quod de peculio eum iuſſerat centum inferre. Tertiò probatur per tex. in *l. ſi pecunia. de legat.* 1 vbi depoſitatius ſi grauatur depoſitum alij poſt mortem ſuam reſtituere, eo ipſo cenſetur vocatus & honoratus, & res diſpoſita idem legata ad idem onus. Quartò probatur in *l. ſi ita ſtipulatio. de operis libertorum.*

26 ¶ Quintò per *l. alio. de alimen. lega.* Sextò per tex. in *l. Titia Seio*, §. *Seia de legat.* 2. vbi ex text. rotundus in duobus legatarijs eiuſdem fundi quia certum eſt quòd non faciunt partes ex poſt facto per concurſum: ſed faciunt partes ab initio text. in *l. planè.* 1. §. *ſi coniunctim de lega.* 1. Et ſic ab initio vnuſquiſque eſt legatarius partis ſuæ tantùm, & tamen ſi vnus grauetur de teſtituendo fundo: cenſetur eo ipſo vocatus & ſubſtitutus ad alteram partem fundi quæ ſibi legata non erat.

27 ¶ Stat ergo concluſio, quòd grauatus vel alienare prohibitus cenſetur ad idem in quo prohibitus eſt. vel alitet grauatus: honoratus & ſubſtitutus. Et hæc eſt communis doctorum vtriuſque intis ſententia, legibus & rationibus comptobata. Et vltra prædictos idem decidit Ant. Corſet. in ſingular. verbo teſtatur in teſtamento, Ita etiam decidit *glo. in l. codicillis.* §. *inſtituto verb. filius ſuus. ibi*, nam verando alienare vel obligare, videtur per fideicommiſſum viciſſim relinquere *ff. de lega.* 2.

28 ¶ Verum eſt quod doctotes communitet limitent. d. gloſ. procedere. Primò quando ſunt plures prohibiti, vt tradunt Io. Imol. in *d.* §. *inſtituto* Alex. in *l qui Rom e.* §. *coheredes col.* 3. *de verb. obl.* Hiero Grat. *conſ.* 21. *num.* 13 *conſil.* 22. *lib.* 2. ſed hic ſunt plures prohibiti, videlicet omnes filij quotquot ſunt do. Ioannæ, quemadmodum & omnes filij ſingularum neptum prohibiti alienate partagium magis: ergo omnes vocati & ſubſtituti ad partagium matris ſuæ.

29 ¶ Fatemur etiam quòd doctores limitant *glo. in d* §. *inſtituto.* vt procedat quando vltra undam prohibitionem concurrit cauſa, vel concurrunt aliqua alia verba tendentia ad fideicommiſſum, vt tradit. Alex. in *l. filiuſa.* §. *duo. in fi.* & ibi Io. de Montefertaro *col.* 1 Catul. Rui. *col.* 61. *vers. ab* 3 Alex. *d. l. qui Rom e.* §. *coheredes col.* 3. Hier. Grat. *conſ.* 21. *col.* 3 *lib.* 2. Sed etiam iſta hic concurrunt, quia hic prohibitio eſt cauſata, vt bona & partagia remaneant in ſua quaque linea, nec in aliam alterius lineæ transferantur.

30 ¶ Præterea eſt clauſula diſpoſitiua, quòd ſemper veniant & redeant ad proximiores lineæ, igitur etiam ex ſolo capite d prohibitionis factæ pluribus, & ex cauſa expreſſa probatum eſt fideicommiſſum factum ipſis prohibitis: ergo filij Ioannæ in toto partagio matris ſuæ vocati ſunt & ſubſtituti ad illud, ſecundum communem omnium ſententiam etiam in leuioribus terminis.

31 ¶ Secundò principaliter liquet quòd filij Ioannæ fuerunt non modo ſemel ſed pluties poſiti in conditione, deinde grauati, ergo ſubſtituti: quia quoties hæc duo concurrunt quòd filij ſunt poſiti in conditione, deinde ſunt grauati, vel prohibiti eo ipſo, ſatis in eiſdem rebus cenſentur ſubſtituti. Phil. Cor. in *l. ab eo C. de fideicom.* Alex. *con.* 64. *difficultas. col.* 2. *lib.* 5. Stephanus Bertrand. *conſil.* 113. *Tota difficultas. ad fi. lib.* 3. Catolus Ruinus *conſilio.* 111. *nu.* 6. *cum ſeq. libro* 2.

32 ¶ Tertiò principaliter quoties duo eotcurrunt, videlicet prohibitio alienandi, deinde grauamen de reſtituendo totum, eo ipſo primi prohibiti cenſentur ad totum vocati & ſubſtituti. Textus eſt totundus in *l Titia Seio*, §. *Seia liberis. de leg.* 2. & ita renet Bart. Bald. & omnes ibi Paul. *conſil.* 14. *in princ. lib.* 1. Alex. *conſil.* 91. *lib.* 1. Phil. Cor. *conſil.* 273 *lib.* 4. Franc. Curſ. ſenior *conſil.* 42 *col.* 4. Franc. Cut. iuniot *conſ.* 16. Soci. *conſ.* 77. *colum.* 5 *conſil.* 8. *col.* 4. *conſi.* 113. *colum. pe. lib.* 1. Ias *conſ.* 33. *conſ.* 21. *conſi* 89. *lib.* 1. breuiter omnes vbiq; ita tenent.

33 ¶ Et quamuis aliqui aliud ſenſerint in directa ſubſtitutione, tamen in fideicommiſſaria qua de agitur omnes conſentiunt. Et Andr. Alciat. *tract. de verb. ſignifi. lib.* 3. tenet idem tam in directis quàm in obliquis ſubſtitutionibus, ex quo ſubſtitutio facta eſt de toto, ſed quod filij Ioannæ ſint prohibiti & grauati de toto partagio matris ſuæ pater in teſtamento ibi, *leſdites terres:* & ibi, *droits deſdits partages*, tertiò ibi, *leſdits heritages & droits.* & ſic in vim tergeminæ relationis (quamquam vnica ſufficeret) ſunt prohibiti de toto: ergo ad totum partagium matris ſuæ vocati aliàs prohiberi non potuiſſent.

34 ¶ Præterea non ſolùm ſunt, prohibiti, & de toto grauati, ſed etiam grauati reſtituere proximioribus eiuſdem lineæ, vt in teſtamento ibi. *Mais doivent venir & retourner touſiours leſdites terres.* Bis ergo neceſſariò fuerunt ad eaſdem terras vocati & ſubſtituti & ſpecificé ad dictam terram de Villaffans io vim clanonis propriæ & ſpecificæ comptehenſam per iura prædicta.

35 ¶ Ergo in ea ſubſtituti fuerunt matri, & aliàs non potuiſſent prohiberi, & multò minus grauari de teſtituendo proximioribus eaſdem terras. Illud enim relatiuum, *icelles terres*, integras ſiue totas terras comprehendit. *text. in d l Titia Seio.* § *Seia libertis*, ibi, Ne eum fundum. & ibi, Eumque ſcilicet fundum. ex quibus verbis quamuis non ſit adiecta dicto Totum, tamen ſatis intelligitur, & ineſt ſubſtitutio de toto ſecundum omnes.

36 ¶ Coofirmatur, quia etiam ſi ea omnia non concurrant quæ hic concurrunt: tamen multi tenent ſufficere minotes coniecturas ad inducendum fideicommiſſum, vt Paul. *conſi.* 404. *Duo videnda. lib.* 1 *conſi* 171. *Quanquam multis. conſi.* 311. *Viſis col.* 1. *conſi.* 433. *Præſuppoſitio. lib.* 2. *Ioan. Ana. conſi.* 22. Philip Cor. *conſ.* 97 *lib.* 1. *conſ.* 101. *lib.* 4. Franc. Cur. iunior *conſil.* 2. *col* 3. & *col.* 5. *conſ.* 16. *col.* 3. *conſ.* 43. Sed hîc ſumus in fortioribus terminis, & inſuper communem omnium ſententiam habemus.

37 ¶ Quartò, principaliter probatur dominam Ioannam fuiſſe grauatam filiis ſuis, & eoſdem matri ſuæ ſubſtitutos, per tex. in fortioribus terminis in *l. qui filium & filiam. in princ. ad Trebellia.* vbi eſt tex. quòd prohibitus eondere teſtamentum fauore alicuius, etiam tacitè videtur eo ipſo rogatus & grauatus de reſtituendo ei, cuius fauore vel contemplatione teſtati prohibetur. Et Bart. ibi dicit caſum illum menti tenendum. Loquitur autem in filia habente fratrem, cuius contemplatiotie verifimilitet ptohibita erat. Si igitur prohibitio facta etiam tacito collateralium fauore opetatur fideicommiſſum in fauorem collateralis, vt eſt ibi rex. & ita iudicatum fuit per imperatotem, & ſic etiam per magnum conſilium iuriſpentorum, qui illum ſequuntur. *l. vlt. C. de legibus. l. omnia C. de text.* quanto magis prohibitio facta contemplatione & fauore liberotum & deſcendẽtium ipſius teſtatoris? Sed Henrieta fuit abſolutè & omni modo ptobibita, tam fauore ſorurum, ſi decederet ſine liberis, quàm, idque multo magis, fauore filiorum, ſi quos relinqueret, & domina Ioanna fuit eodem modo prohibita ex tenote ipſius teſtamenti, vt probatum eſt: ergo principaliter in fauotem filiorum ſuotum & deſcendentibus ſi quos relinquetet: ergo filiis ſuis & deſcendenobus ſi quos relinquetet (vt reliquit (teſtituere grauata fuit per tex. in fortioribus terminis. in *d. l. qui filium.* in prin.

38 ¶ Confirmatur primo, quia in *d. l. qui filium.* fatior ille erat tacitus & verifimilis tantùm: ſed hic eſt expreſſus & certus: quia teſtator per modum diſpoſitionis & tationis & cauſæ finalis expreſſit, quod volebat dictas terras tuos ſolùm manere in linea, ſed etiam

perpetuo venire & redire ad proximiores de linea.

39 ¶ Confirmatur ſecundò: quia vbi non eſt ſimplex prohibitio, eáq; valida, vt pote cauſata, ſed eſt adiectum, vt bona remaneant in familia, vel in linea, vel in cognatione, aut parentela: tunc ea prohibitio non ſolùm inducit fideicommiſſum ſemel, non ſolùm illud ioducit in caſum & euentum contrauentionis: ſed etiam abſolutè & perpetuò inducit fideicommiſſum reale & graduale. *l. cùm ita legatū. §. vlt. d. pecu. §. fratre. de lega. 2. l. vlt. verſic. pen. C. de verb. ſign.* Et ita recte decidit Bartho Socin. *conſ. 57 lib. 3.* Philip. Deci. *conſ. 23. conſ. 38 conſ. 422. conſil. 425. conſil. 481.* in quibus loquitur de ſimili clauſula, & dictione *ſemper*, de qua hic & rurſus *conſil. 655. & in duobus conſiliis ſequentibus.* Idem Petr. Paul. Pariſ. *conſ. 88. ad reſolutio. nu. 27. lib. 3.* Fulgoſ. *conſ. 216.* Ioannes *nu. 1.* Ludouic. de Gozadi. *conſ. 102. videtur prima facie.* Felin. *conſ. 27. non inſiſtendo. nu. 13.* Iaſ. *l. filius fam. § diui. nu. 113.* & ibi Andr. Alciat. *nu. 38.* Fraociſ. Ripa. *nn. 1. de legat. 1.*

Adde in 38 conſ. 51. & in 39.

40 ¶ Confirmatur tertiò: quia ſi fideicommiſſum inducitur etiam per tacitam voluntatem, quæ ex coniectutis colligitur. *l. hoc modo ff. de condit. & demonſt. l. & eo modo ff. delega. 1. l. vnū ex familia. §. vlt. de lega. 2. l. fideicomiſſa. § hæc verba. l. Pamphilo. in prin. de lega. 3. glo. 2 arth.* & omnes in *l. pater filiū. §. pater filios. de leg. 3.* Bart. Alex. io *l. licet imperator per illum textū de lega. 1. & tex. in l. cùm proponebatur. in fi.* ibi in cauſa fideicommiſſi vbicunque precaria voluotas quæreretur, coniectura potuit admitti. Et ibi Paul. *de leg. 2.* Alex *conſil. 14. col. vlt. lib. 4.* Fraoc. Curt. ſenior *conſ. 41. col 1 conſ. 51. col. 1. & 7. conſil. 75. nu. 13.* Iaſ. *conſil. 33. conſil. 140 cum ſeq. lib 1* Stephanus Bertrand. *conſil. 219. ad omnem lib. 2.*

41 ¶ Quartò ſortiùs hic, vbi tam multa ſimul concurrunt, videlicet primogenita abſolutè & omni modo prohibita, & ſic non tam ſororum quàm filiorum quos haberet contemplatione eadem prohibitio ad dominam Ioannam eodem modo & pariter exteoſa. Et tertio eadem prohibitio ad omnes ſingularum neptum liberos prorogata. Quartò eædem prohibitiones ſpecificè relatæ ad eaſdem terras in diuiſione ſeu partagio ſingularum neptum compreheoſas. Quintò cauſa appoſita, ne in aliam perſonam aut altetius lineæ alienentur. Sextò generali & ratione & diſpoſitione finali addita, vt illæ terræ ſemper debeant redire & reuerti ad prixiimiores de linea.

42 ¶ Septimò quod hæc vltima clauſula non tantùm eſt per modum cauſæ finalis ſeu rationis appoſita, quod ad inducendum perpetuum reciprocum & teale fideicommiſſum inter hæredes & eorum deſcendeotes pluſquàm ſufficeret per prædicta, & vt omoes doctores vbiq; communiter tam legendo quàm conſulendo tenent: ſed etiam eſt appoſita per modum diſpoſitionis expreſſæ, prout eſt vera & expreſſa diſpoſitio incipiens ab illis verbis, Item volo & ordioo: cum quibus verbis continuatur, & ab eiſdem regitur io eadem oratione ſeu petiodo, ita quod in teſtamento ibi, *Mais ils doiuent venir & retourner touſiours*, intelligitur volo & otdino quòd debeant venire & tedire ſempet.

43 ¶ Liqoet enim quòd coniunctio Sed, tbi non ſtat aduerſatiuè, ſed continuatiuè, videlicet continuando ſeriem eiuſdem otationia & diſpoſitionis: igitur dubitari nequit quin ſit fideicommiſſom reciprocum reale & perpetnum hæredibus inſtituos & eo uon deſcendennbus ſucceſſiuè & gradatim impoſitum, etiam ſi non eſſet niſi dicta vltima clauſula, quanto magis tota ſerie teſtamenti in id perpetuo tenore præſeitim reſpectu Hentietæ & Ioannæ & deſceudennum ex illis conſpirante?

44 ¶ Roiſus quintò principaliter probatur ex qualitate dinonum & terrarum io dicta prohibitione contentatum, quæ erant maiorum teſtatotis, & ad decus & conſeruationem antiquæ nobilitatis & dignitatis familiæ ſpectabant. Quæ qualitas ſufficit vt prohibitio etiam ſimplex oon ſolùm valeat in ſe, ſed etiam valeat in vim fideicommiſſi abſoluo ad illos de ea familia. Ita decidit Bal. poſt Cy. io *l. voluntas. C. de fideicõmiſſ.* Bald. in *l. 2. C. de vſucapione pro empto.* Bal Raph. Ful. Pau. Phil. Cor. Iaſoo in *l. quoties vel omnibus de C fideicom.* Alex. in *l. filius ſa §. diui. col. 1.* & ibi Iaſon. *notat. 2. in vltima lectura.* & Io. Crotus *col. 3. de lega. 1.* Philip. Deci. *conſ. 13. col. 3 conſ. 38. colu. 2.* Ergo ſequitur quòd prohibitio facta Henrietæ & addo. Ioannam pariter extenſa, non ſolum valuit abſolutè & omni modo vt facta eſt, ſed etiam valuit vt fideicommiſſum in fauorem deſcendentium dictæ Henrietæ & Ioannæ reſpectiuè iniunctum.

45 ¶ Confirmatur ex conſuetudine regionis in qua terræ controuerſæ ſitæ ſunt, quin etiam ipſius teſtatoris, qui in ea regione conſeruabatur, & ad eam conſuetudinem reſpexiſſe cenſetur. *l ſi ſeruus plurium. in fi. de lega. 1.* Panor. in *c prudentiam. in prin. extra de offic. delega.* quæ eſt quòd terræ & hæredia antiqua debent reuerti ad lineam vnde proceſſerunt. & membra ditionis ad caput ditionis à quo proceſſerunt vt notum eſt in tota Burgundia. Quæ conſuetudo tacitè ineſt, & omnem actum informat, vt inquit Petrus Ancha. in *rep. c ſi propter tua deli ita inquit a oppoſitione de reſcripti in ſexto.* & in *l. tres fratres. ff. de pactis.* & præcipuè in teſtamẽtis. Alex. *conſ. in lib. 4.* Ang. Aret *in tract de teſta. verb. nolens decedere inteſta. in fi.* Iaſ. in *l. poſt decem col. 6. ſolut. matrim. l. 1. § hoc autem. left. 2. in princip. ad Trebel.* Ioannes Imol. *conſ. 17.* Philip. Com. *conſ. 283. lib. 1.* Socynus *conſ. 51. num. 33. lib. 4.* Curtius ſenior *conſ 44. col. 4.* Philip. Deci. *conſ. 627. num. 14. vbi in annota. dixi.*

46 ¶ Et conſequenter præfatus teſtator ad eam conſuetudioem patriæ veriſimiliter reſpiciens, prout ex tenote, & multis locis eiuſdem teſtamenn apparet eum ad hoc reſpexiſſe, & diſpoſuiſſe, quòd plura prædia legata reuerterentur ad hæredem & ſucceſſorem ſuum domi. Montiſbelligardi nominatim, & ſic ad corpus eiuſdem comitatus. Satis ergo apparet quod idem teſtaror prohibendo neptibus, præſerom Henrietæ & Ioannæ alienare & diſponere quouiſmodo, non ſolum hoc fecit animo grauandi illas fideicommiſſo in fauotem deſceodentium, ſi quos telinquerent: ſed præcipuè in fauorem eorum deſcendentium, qui domini eſſeot dioonis principalis & capitis comitatus Montbelgardenſis, qui comitatus erat caput, & cui tanquam dignioti teliquæ terræ & ditiones cenſentut adhærere, ſicut membra vel aeceſſorium principale, vt inquit Bald. in *vſib. feud. in c. ad hoc. col. 2. de alod.* poſt Io. Blau. in *ſumma feud.* Barto *l. inter eos, de acquirendo rerum dom.* Petrus Aochar. in *reper. c. acceſſorium. col. 32 de regu. iur. in ſexto.* Alex. *l. 1. col. vlt. de iuriſdict. omnium iudic.* & io *conſ. 35. colum. 2. lib. 4.*

47 ¶ Sed notum eſt illuſtrem actorem eſſe in directa linea deſcendentem à dicta Henrieta primogenita, & à dominis & cominbus Montbelgardi, & verum comitem Montbelgardenſem: & ſic oon ſolum tatione gradut & perſonæ ſuæ, ſed etiam ratione primogenitæ pt ædilectæ à qua deſcendit, & tatione rei videlicet capios domus & ditionis, ad quod membra, vt ab antiquo erant, facile reuettuotur. *l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. in fi. de pactis.* & pooorem & proximiorem & fauorabiliorem eſſe.

48 ¶ Et prædicta conſuetudo quod hæredia anóqua ſint affecta lineæ ſeu gentilitati, & potiſſimùm capiti, quæ fuit originalis Francorum & Burgundorum, per conſtitutionem Caroli Magni primi Franciæ imperatoris, protogata fuit etiam ad Saxones, vt teſtatur Bal. *conſ. 174. lib. 5. & dixi in tract contra abuſus inſormio. num. 2. in 2. edizione facta Baſileæ anno 1552.* Nunc inteutione illuſtris. domini actoris ſatis ex prædictis fundata & confirmata, ſupereſt tertium, an quædam obſint, quo minùs admiſſibilis ſit.

49 ¶ Et quod ad hoc tei opponunt lapſum tem-

poris citetur centum annorum, hoc valde friuolum est. nondum enim litis intoo attento erant nouem anni ab obitu illustr. Renaõ de Chalon, vltimi è linea dominæ Ioannæ, per cuius obitum locus apertus est substitutioni illustris Vlrici Vvittembergensis ducis & comitis Montbelgardensis, qui proximior erat in gradu sanguinis. vt pote rectà descendens ab Henrieta primogenita, & dominus erat & possessor principalis dignitatis & capitis totius domus & familiæ, quæ omnia in do. actorem filium & hæredem suam vniuersalem transmisit: qui interim quandiu Renatus princeps Vraniæ & sui decessores è linea præfatæ Ioannæ viuebant, agere non potuit. Porrò nullius temporis præscriptio incipere potest antequam cum effectu agi possit. *d. l. in prin. & §. vlt. C. de annal. except. l. pure. §. vlt. ff. de dol. mali except. cum vlc.* & latè Stephanus Bertrand. *conf.* 16. *Ex themate. colum.* 10. *cum sequent. lib.* 1.

50 ¶ Imò in rebus subiectis testitutioni ex dispositione testamenti, speciali lege cautum est, vt de conditione impleta, quæcunque interim alienatio facta fuerit pro infecta habeatur, & tetro ad irritum quasi nec scripta, nec penitus celebrata fuerit, renocetur, vtque licentia pateat legatario vel fideicommissario: his omnibus cauibus tem vendicare, nollo obstaculo, ei à detentoribus opponendo. *texe. in l. vlt. § fin autem sub conditione C. comm. vna delega.* Et sic etiam si rei probarent prætensum testamentum vel alienationem per dominam Ioannam eis vel eorum decessori factam, non prodeliet eis, sed pro iofecta impræsentiarum haberetur respectu actoris.

51 ¶ Bene verum est, quòd si ageretur de fructibus temporis præteriti vsque ad obitum Renati, qui fuit vltimus de linea Ioannæ, tunc illa prætensa alienatio posset teis quantumuis extraneis prodeile ad effectum lucrandi & retinendi fructus, pro tempore quo vixerunt descendentes dictæ Ioannæ priore loco vocati: qui quanquam successiuè & gradatim tem vendicare potuissent, tamen quia maloerunt esse hæredes mediatè vel immediatè successiuè dictæ Ioannæ, non potuerunt contrauenire: & sic pro tempore eorum potuerunt rei possidere & fructus suos facere, quippe qui contra hæredes vulgares seu patrimoniales Ioannæ haberent titulum, sed pro vita illorum tantùm, *l. pero §. prædium.* vbi Barto. & omnes *de leg.* 2.

52 ¶ Sed eorum tempore finito, & extante conditione, qua præfatus Vlricus proximior in gradu vocatus fuit & successit, non vt successor Ioannæ, à qua nihil accepit, sed vt successor primi testatoris Stephani & iure fideicommissi ab illo facti. *l. cohæredi § cum filiæ. de vulg. & pupill.* Alex. *conf.* 30. *lib.* 2. *conf.* 100. *lib.* 7. Phil. Deci. *conf.* 1. Anth. Rub. *conf.* 36. non soldm interim non potuit sibi ante ius suum natum & purificatum tempus currere, 53 ¶ sed omnia interim contra effectum huius fideicommissi attentata, pro infectis habentur *d. §. fin autem.* Et ea clausula pro infectis. de qua pariter in *l. non dubium. in fine. C. de legibus. in l.* 1. *C. qui pro fisc. iurisdict. iudices dare.* omnia ipso iure retro abolet, vt dixi in consilio præcedenti. *num.* 17. *cum seq. non repeto.* Iam ergo à tempore extantis conditionis qua præfatus Vlricus vocatus fuit, rei omni titulo & omni iure (si quod interim habuerunt) ipso iure desecti sunt, nulla præscripoone actori obstante, siue longi temporis, quæ ex iusto titulo & bona fide currit, quia etiam prætensus titulus & omnia inde secuta habentur pro infectis. *d. §. fin autem.* siue longissimi temporis, quæ ex sola negligentia non petentis currit: quia præfatus Vlricus & actor non potuerunt esse negligentes ante ius suum natum & conditionis euentum. Quid? quòd hoc etiam differè rei fatentur in suis duplicationibus, scribentes se non præscripsisse contra actorem, qui agere non potuit, id quod per actorem acceptatum fuit articul. 35. respoosionum suarum ad dictas duplicas. Adde quæ scripsi in consil. præcedenti, num. 15. & nume. 17. de noodum natis, quòd breuitatis causa temitto.

54 ¶ Confirmatur etiam in fortioribus terminis: nam rei prætendunt, si domina Ioanna non legasset contra testamentum aoi Stephani extraneo (vt prætenditur) sed vni filiorum suorum, quòd hoc facere non potuisset: erat enim grauata filius sois, vt clarè probatum est, & sic non poterat vni prælegare nec gratificare, cùm omnes vocarentur, & non obstante dispositione facta fauore vnius è liberis suis quantumuis ille & sui descendentes cæteris volentibus vel inuitis (quia hæredes erant patrimoniales matris) possedissent, tamen quandocunq; superuixissent hæredes sanguinis & non patrimonij Ioannæ. illi non obstante qoouis temporis lapsu potuissent facere partes, vel concurrere cum illo legatario vel suis, si essent æquales in gradum, vel eos excludere si essent proximiores.

55 ¶ Quod autem rei obiciunt de legitima, quia prohibitio est vniuersalis, & non particularis, erraut in suo fundamento: quia certum est quòd prohibitio & substitutio, de qua agitur, est de certis corpotibus terratum, & sic particularis, & vicem legati seu prælegati particularis habet. tex. totundus in *l. ex facto la grand. de hæredibus instit. in l si certarum. imprincip.* ibi, téstq; omnes suas per præceptionem cuique legando distribuit *ff. de testa. militar.* Et sic verè & propriè loquendo non deuoluntur, non vendicatur hæreditas, sed certum particulare corpus, vt nec Trebellianicæ, (si qua fuisset) dudom in fructibus consumptæ nec legitimæ locus esse possit, vt constat per facta articulata & allegata per ipsos reos in eorum defensionibus & duplicis, vbi articulatur quòd præfata Ioanna vltra hanc terram Vvillaffans, quam extraneo legauit, plures alias ditiones terras, & bona habebat, & retinuit longè multò ampliotis valoris quàm sit terra Vvillaffans, quod etiam verum est.

56 ¶ Et sic si quæstio esset de legitima (id quod non) cùius rei non sint hæredes, neque eis comperat, nec possit allegare ius tertij non conquerentis: certum est per confessionem & articulata reorum dictam Ioannam & eius hæredes multò ampliora & maiora retinuisse, & adhuc hodie tenere & tenere, quàm sit terra Vvillaffans, & consequenter multò plus habete, quàm sit legitima dictæ Ioannæ.

57 ¶ Præterea constat testamento illustris Comitis Stephani nunquam ab initio locum fuisse, nec esse potuisse Trebellianicæ: quoniam illa omnino prohiberi potuit. tex. in authent. *sed cùm testator C. ad l. Falcid.* quot prohibitam fuisse apparet per prohibitiones & substitutiones præcisas de certis terris & corporibns, de quibus agitur, integrè factas, & quòd neptes singulæ iubentur esse contentæ, & per verba etiam vniuersalia prohibentur quidquam vltrà petere, & integras dictas tertas testimete. Et quibus satis apparet prohibitam Trebellanica.n, vt tenet Bart. in *l. centum de vulga. & pupillar.* Et ibi Imol. & Alexand. *colum.* 24. *& cõsil. num.* 4. *lib.* 3. *& consil.* 33. *lib.* 6. latè Antho. Corset tractatu *de potestate regia.* 473 *in* 2. *dubio. & in singular. verbo integrè* Alexand. *consil.* 201. *num* 6 *lib.* 6. Ioan Ctot *in l. nemo potest colum.* 13 *de legat.* 1. Cato[1]. Rui *consil.* 159. *colum.* 4. *lib.* 3 Aymo Craueta *consil* 174 *colum.* 1. Steph. Bertrand. *consil.* 168 *si honor lib.* 3 Benedict. Capra *consil.* 83. Hieronymus Grat. *consil.* 103. *colum. vltim lib.* 2.

58 ¶ Nec est dubium quin etiam in filiis primi gradus prohiberi possit: quia text d. authen non distinguit, imo potiùs quia Trebellianica est quid adnentitium præter ios ciuile, & quando additur legitimæ (id est, vltra illam detrahitur) omnino etiam in filiis prohiberi potest. Paulus Castten. in *l. iubemus. C. ad Trebell in l. quod de bonis. §. fructibus. in fin. ad l Falcid.* & Alexand. in *l mulier. §. cùm proponetur. colu.* 4 *ad Trebell. & in consil.* 67. *lib. consil.* 5. *lib* 3. *consil.* 29. *lib.* 1. 5. Philip. Deci. *consil.* 480. *nu.* 13. Carol. Rui. *consil.* 118. *col. vlt lib.* 3. *consil.* 147. *cum duobus*

ſequentibus lib. 3.

59 ¶ Præterea tametiam legitima, quàm Trebellianica vtraque perduntur per non conſectionem inuentarij, vt tenet Baldus in *l. vlt. §. vlt C. de iure deliberan.* quia præſumitur ſubſtractio, *vt in auth. de hæred. & Falcid. §. hunc modis.* idem Oldra. *q.* 134. & alij, quos ſuperuacuum eſt referre, cùm non ſit præſentis ſpeculationis.

60 ¶ Et vltrà conſtat quòd ſubſtitutiones, de quibus agitur, factæ ſunt in fauorem neptum & deſcendentium ex eis, & totius familiæ, & ſunt reciprocæ, ita quòd non continent grauamina, ſed fauorem, & conſequentet non eſt locus querelæ, nec detractioni legitimæ, quanquam in aliis bonis ſaris repleta ſit tex. in *l. ſi pater puella. C. de inofficioſo teſtamento.* vbi eſt ſpecialis deciſio, cui per iura generalia poſteà ſequuta non derogatur, ſed magis illis derogat. lege in toto iure. de tegulis iuris, vt hoc poſſit attentari etiam in *l. eum prioribus. C. de inofficioſo teſtamen.* cuius ratio finalis & tenor non tendit ad derogatum. *d. l. ſi. pater. eod titul.* quæ etiam magis ſpecialis eſt.

61 ¶ Et vltenus dictæ neptes poſt obitum teſtatoris ſolennitet idem teſtamentum & ſubſtitutiones reciprocas in eo contentas ſpecialiter approbauerunt, & perpetuò ſine aliqua exceptione integrè obſeruate viciſſim promiſerunt, & in ea voluntate vixerunt, perſeuerarunt, & obierunt ante annos fetè centum: & ſic impoſſibile eſt querelam vllam facere de legitima vel Trebellianica, de quibus etiam neptes ipſæ nunquam vti voluerunt.

62 ¶ Poſtremò etiam ſi tei admiſſibiles eſſent ad excipiendum de legitima Ioannæ, illud referuandum eſſet in executione areſti, ſed etiam ex ſuis allegatis, quæ contra eos terorquentur, conſtat hæredes Ioannæ plus habuiſſe & tenuiſſe, quam eſſe poſſet legitima. Præterea, verum non eſt in poteſtate eſſe filij vel filiæ eligendi rem certam pro ſua legitima, etiam ſi hoc declaraſſet: hoc enim ſpectat ad iudicis arbitrium cohæredibus, ſubſtitutis, fidicommiſſariis, legatariis, & omnibus quorum intereſt, vocatis cauſa cognita: nec poteſt quis eſſe iudex vel arbitet in cauſa propria. *C. ne quis in ſua cauſa iudi. per totum.* & in proprijs terminis eſt text. in *l. poteſt autem. ibi, vel legatarius conſenſerit, vel iudex æſtimauerit, de legat. 1. & in l. 2. C. quando & quibus quarta pars. lib.* 10. Et ita in propriis terminis decidit Bart. in *l. ſuus quoque.* in princip. *de hæredibus inſtituendis.* & in dicta l. 2. verſicul. *& hoc puto Et in l. in quartam. colum.* 3. Et ibi Alexand. *colum.* 10. *ad l. Falcid.* Bald. in *l ſciemus in princip. colu. 2. C. de inofficioſo teſtamento, & in conſil. 217. lib. 1.* Alexand. io *l. Marcellus. §. vſque. in fine. ad Trebellianum. & conſil. 134. Attentis narratis lib. 4. conſ. 517. num. 10. num. 22. (vbi in annot. dixi) lib. 6.* Paul *conſ. 247. numer. 4. lib. 1.* Goido Papæ *dec. ſi. Delphin. 606.* Philip. Cornel. *conſilio 282. lib. 5.* Philip. Deci. *conſ. 236. vbi in annot. dixi.* Ex his nihil ſupereſt ex obiectionibus teorum, quin ſit plenè diſſolutum.

63 ¶ De auth. de teſtitut. fideicummiſ. & quatuor gradibus nihil penitus, nec obſiciunt multas eſſe promptas teſponſiones quæ dicuntur, non vt vel tanóllum obucietur. Interim non opus eſt hæc ſatis onetata ſuperfluis onetare. Summa intentio actoris clariſſimè fundata eſt in tenore teſtamenti illuſtris Stephani à nepobus & hætedibus approbati, & in eodem ſuptemo ſenatu Dolano exhibin & ſolenniter tranſcripti & exemplati. Et ſic nihil ſupereſt, niſi vt tei condemnentur, oi velint pertinaces eſſe in petenda dilatione ad prætenſa facta, tam per teſtes, quàm inſtrumenta probanda: in quo conſultius facetent, ſi ſe ſumpribus & laboribus manibus non grauarent. *l. 1. de inoffic. teſta.* Et ita in omnibus & ſingulis ſuprà ſcriptis cenſeo ego Carolus Molinæus Franciæ & Germaniæ iuriſconſultus. 15. Decembris. 1555.

EPITOME CONSILII VIII.
domini Bonifacij Amerbachi.

1 *Poſſeſſorio agere vtilius eſt.*
2 *Sententia nec prodeſt nec nocet iis inter quos lata non eſt.*
3 *Actio iudicati triginta annis finitur.* 4.
5 *Niſi ſuper lite conteſtata lata ſit, quattuor quadraginta annis* 6.
7 *Idem ſi per reum ſteterit quominus conteſtaretur.* 8.
9 *Ceſſionarius executionem ſententiæ petere poteſt.* 10.
11 *Non refert directa quis, an vtili actione agat,* 12. 13.
13 *Interruptio facta contra eum qui tenetur directa, interrumpit contra eum qui tenetur vtili, & contrà.*
14 *Sententia lata pro priore ſubſtituto prodeſt ſequenti.*
15 *Etiam via executionis.* 16. 17.
16 *Ius ſubſtitutionis cedi poteſt.*
18 *Præſcriptio etiam cœpta dormit tempore pupillari.*
19 *Verba generalia porriguntur ad cogitata in genere.*

Caſus conſilij 8.

IOANNES ioſtituit filios ſuos hæredes, quibus deſcendentibus ſine maſculis, ſubſtituit deinde in quibuſdam bonis Ferdiuandum de Nooocaſtro. Is ceſſit ius ſuum quondam illuſtri duci Vdalrico Vvirtembergenſi, &c. pro certa pecunia: deinde idem Ferdinandus mouit litem contra Guilhelmum Comitem Iurſtemberg. qui tunc temporis detinebat eius bona & petit ſibi decerni poſſeſſionem eorum. in quibus vigote teſtamenti inſtimtus eſt. Tandem fertur ſententia 7. Aptilis, anno, &c. 16. quo facto, Ferdinandus moritur ſine maſculo hærede. ita quidem vt illa bona iure ſubſtitutionis ad dominos de Cuſance & Bellouiſu deuoluantur. ij enim in eodem teſtamento ſcripti hætedes ſunt in præfatis illis bonis, de quibus pnùs ſententiatum eſt, qui deinde ius omne ſuum etiam cedunt prædicto domino duci Vdalrico, &c. Iam quæritur, an illuſtriſſ. dominus Chriſtophorus tanquam hætes patris ſui puſſit vigote ceſſionis eidem factæ per Ferdinandum de Nooocaſtro, poſt annos trigintanouem, qui interea effluxerunt, executiunem petere ſententiæ, quæ procedente lata eſt anno quo ſuprà.

Et poſito, quòd non poſſit, ao competat dominis de Cuſance, &c. qui in pruximo gtadu ſubſtitutionis poſt Ferdinandum de Nooocaſtro in iiſdem bonis ſcripti ſunt hæredes, miſſionem in bona illa poſtulate, quàm per ſententiam obtinuit Ferdinandus ille, quando quidem in ceſſione illa, quam fecerunt domini de Cuſance domino Chriſtophoto, illius iuris non fecerunt menrionem.

Item, an poſſint iidem domini de Cuſance ratione huius iuris nouam facere ceſſionem principi Chriſtophoto, ita vt is ad executiunem illius ſententiæ agere poſſit contra Cumites Ottembergenſes, qui à prædicto Comite de Iurſtemberg, pendente lite illa bona, de quibus conttouertitur, emerunt.

CONSILIVM

CONSILIVM VIII.
Domini Bonifacij Amerbachij.

IN nomine Chriſti conſeruatoris. Amen. In quæſtionibus themari propoſito ſubiectis doctiorum & magis experientium iuriſperitorum ſententiam audite ſequique mallem, quàm meam præponere: verùm cùm eotundem teſponſa clariſſ. dom. Hocklinus Ptocomes Montbelgatdenſis in ſe factum cœperat, non miſetit, quid ſentiam, ſaluo & illabefacto ſaniore iudicio, paucis delineabo.

Circa primam quæſtionem, an illuſtriſſ. princeps Chriſtophorus tanquam hæres patris ſui Vlrici ceſſionarij poſſit vigore ceſſionis eidem per eundem Ferdinandum factæ poſt annos trigintanouem, qui intereà effluxerunt, executionem ſententiæ, quæ tum procedente lata eſt, petere.

1 ¶ Principio moneo, ſi quod quæritur ſuccedat, hoc non patum Illuſtriſſimo principi noſtro profuturum, & ſumptibus alioqui faciendis plurimùm deceſſurum. Conſulit enim Cuias iuriſcon. *a* vt is qui deſtinarit rem petere, animaduertere debeat an aliquo legitimo modo poſſit nanciſci poſſeſſionem, longè commodiùs exiſtimans ipſum poſſidere, & aduerſarium ad onera peritoriis compellere, quàm alio poſſidente petere. Et ad interrogata reſpondendo.

2 ¶ Videtur dux illuſtriſſ. Chriſtophorus vigore ceſſionis executionem petere non poſſe, tatio eſt: Quia res inter alios iudicatæ neque emolumentum adferre iis qui iudicio non interfuerunt, neque præiudicium ſolent irrogare, vt Gordianus impetrator teſcripſit. *b* Inde nihil vulgatius in foro, Sententiam deiure tertij latam, non prodeſſe nec obeſſe alteri.

3 ¶ Et quòd maximè ſententia: hîc pro domino Ferdinando lata, duci Vlrico, aut eius hæredibus ob ceſſionis neceſſitudinem prodeſſe deberet: obſtabit tamen tempus trigintanouem annorum iam elapſum. Nam licet actio iudicati perpetua ſit, & rei perſecutionem contineat, inque hæredem & hæredi competat *c* perpetuò: tamen interpretabimur vt trigeſimom annum non egrediatur. Hic certè tetminus, hæc mæta hodie omnibus actionibus ciuilibus tam in rem, quàm in perſonam ſacris conſtitutionibus præfinita eſt *d*, niſi vel minore tempore tollaotur, vel alioqui in certis caſibus in longius tempus protendantur. *e*

4 ¶ Itaque quemadmodum Ferdinandus in iudicio poſſeſſorio victor poſt tempora præfinita actionem iudicati negligentior intentans, cæteris patibus non exanditetur: ita nec dux Vlricus ceſſionarius, vel eiuſdem hæres dux Chriſtophorus ſeriùs veniens quicquam ordinario iure promoturus videtur.

5 ¶ Verùm poſito pro conſtanti quòd ceſſio valuetit, tem omnem diligentiùs expendenti, in mentem venit plurimum referre, an in actione iudicati pro ſententiæ executione tum intentata ad litis conteſtationem deuentum ſit. Et ſi quidem eò deuentum eſt, etiam num eam ab illuſtriſſimo principe Chriſtophoro ducis Vlrici ceſſionatij hætede peragi poſſe credo: ita enim conſtituit imperator Iuſtinianus, *f* vt licet etiam perſonalis actio ab initio inſtituta ſuetit, eam tamen ob interpoſita certamina iudiciatia atque adeò litis conteſtationem in quadrageſimum annum extendi. Cùm (inquit) non ſimilis ſit qui penitus ab initio tacuit, ei qui & poſtulationem depoſuit, & in iudicium venit, & ſubiit certamina, litem autem implete per quoſdam caſus præpeditus eſt, addens præteteà ſi actor defecerit: tamen ſuæ poſteritati huius cauſæ curſum eum telinquere poſſe, & eius hætedibus vel ſucceſſotibus licere eam admplete nullo modo triginta annorum exceptione ſublata.

6 ¶ Item alio loco idem *γνησίως ἐρωτᾷ*, ſiue de ſpatio triginta annorum actionibus præſtituto loquens, ſubiungit, exceptis omnibus actionibus, licet perſonales ſint, quæ in iudicium deductæ ſunt, & cognitalia accepenint certamina, & poſteà ſilentio traditæ ſunt: in quibus non triginta, ſed quadraginta annos eſſe expectandos, ex quo nouiſſimum litigatores tacuerunt, lex noſtra antè promulgauit. Hactenus Iuſtinianns.

7 ¶ Quòd ipſum quoque interpretes iuris exaudiendum putant, per rem ſtetent quò minùs lis conteſtaretur, eo caſu pro conteſtata haberi, ac tempus in quadrageſimum annum protendi docentes. *h* Quòd autem in præſenti caſu lis conteſtata fuerit, inde colligo (& ſi in themate nulla eius exter ſignificatio.)

8 ¶ Quòd actio iudicati liris conteſtationem tequirit, ſi Speculat. & Batt. credimus, *i* quorum opinionem Imola & Raphael comrunem appellant (& vt alij aliter, nec ſibi in eo Iaſon conſter *k*) à qua practi ca recedendum oon ſit. Et ſententiæ executionem ſetió peritam, imò eandem quoque ſententiam tetecto teſcripto ſubteptitio ab aduerſariis impetrato anno ſeſquimilleſimo vigeſimoſecundo confirmatam & robotatam funſſe, præteritis annis de teſtamento domini Ferdinaudi meam ſententiam proponere togatus, in themate tum propoſito me animaduettere memini.

9 ¶ Nec obſtat ſi dicatur perente filia Ferdinandi confirmatam funſſe: quia cùm ea hæres parentis ſuetit, tantum abeſt vt quicquam duci Vlrico ceſſionatio iucommodarit, vt paretni etiam contractus confirmandi ratificandique conſilium habuiſſe dicatur. *l*

10 ¶ Itaque his ſic ſe habennbus (vt receptui canam) opinor illuſtriſſimum principem Chriſtophotum parentis ceſſionarij hæredem, ſententiæ quæ pto cedente ab hinc annis trigintanouem lata eſt, executionem petere poſſe. Conſtat enim inducias quadtaginta annorum ex eo numetandas eſſe, ex quo nouiſſima præceſſit cognitio, poſtquam vtraq; pars ceſſatit, vt nobis idem Iuſtinianus Imperat. de ſcripto præit. *m*

11 ¶ Nec obſtat res inter alios iudicatas alijs non emolumentum adferre: quia vt hoc petpetuum non eſt, *n* ita in ceſſionario probabiliter non tecipitur, vel ob vtiles actiones quas ſno nomine itrentare poteſt, & quòd non teſerat directa quis an vtili cæteris patibus agat vel conueniatur, cum vtraque actio pro Pauli ſententia eiuſdem poteſtatis ſit, eundémque effectum habeat. *o* Eam ob cauſam parum fortſitan obſtabit, ſi obiiciatur vtilem actionem in iudicium tempore poſſeſſorij à Ferdinando inſtituti non veniſſe, ſed directam, vt qoi ſuo nomine egerit.

12 ¶ Quia eatundem actionum tanta videtur ex Paulo *p* neceſſitudo & cognatio, vt quod in alterutra obtentum ſit, alteri communicetur, quódque cedenti permittatur, ceſſionario cæteris patibus non denegetur. Qnod ipſum iuris intetpretes non vno in loco vulueruut, ſi cui eotundem doctrinas, ſiue deciſiones (vt appellant) colligete vacet: & è quam plurimis vnam ſpeciminis ergo adduxiſſe ſufficiat.

13 ¶ Nempe quod interruptione facta contra eum qui tenetur directa, interrumpatur etiam præſcripno contra eum qui tenetur vtili, & è contra. Ita Barthol. *q* omnium coryphæus ſenſit, cuius doctrinam Caſtrenſis, Imola, Alexandet, & alij probant: motus autem tatione, quòd actio vtilis & directa eadem videatur, quæ ſanè hîc quoque nobis patrocinari debet, litis conteſtatio in directa actione pet

g d l e. §. ad hæc in ver. exceptis omnibus actionibus. Cod. de annali exceptione.

h Alex. & alij in l. ſi cum. §. qui interrog. ff. quot cautionib. & l. vlt. ff. de eo per quem factum erit. l. conſtitutionib. in verbo quòd conteſtata ff. de actionib. & obligat. & facit. l. a vbiin rem act.

i Speculat. in ſit. de exec. ſententiæ §. quatter. Bart. in l. ſotte dies ff. de rauid. Bar. & Bal. in l. 2. C. de execut. rei iudicatæ.

k Iaſon in d. l. intra dies. & in l. e ff. de iurisdictione.

l l. eum à matre C. de re iudicat. l. ſuccedentes C. de ſalutionib. l. hæredem. ff. de regul. iurit & pattentia non debet ad hæredem trãſire. io. t. qui Romæ. §. Flauius Hermet. vbi Alex. cum veſ ultimus caſus. & ibi Iaſ ff. de verb. obl g. mi ed l fin. in fine.

m Iaſon in d. l. tes inter alios. C. qibus res iudicata non nocet. & in d. cap quamuis. Alexand. fuse io d. l. ſæpè conſtitutum.

n l. empto hæreditat. C. de hæred vel actione vendita & ibi Bald. Salycet. & reliqui l. actio ff. de oeget geſt. Bart in l. cunctorie C. eo cul. l. 1 ff. de actionib & obligationib.

o d. l. actio q Bartol. pa. glossin l. eum qui § 1 quis pro eo ff. de ſolut citatq. eum hared. ff. ad Tribellian. & d. l. actio & in d. l. e. ff. de act. & obligat. ac. no. per Bal. in l. per diuerſas in co. quæſt. C. Mandati. & fac. ſimile Bald. in d. l. empror. in penule. q ff. de hared vel action vend. de vitr. & propagine.

p d. l. actio

q Bartol pa. glossin l. eum qui § 1 quis pro eo ff. de ſolut citatq. eum hared. ff. ad Tribellian. & d. l. actio & in d. l. e. ff. de act. & obligat. ac. no. per Bal. in l. per diuerſas in co. quæſt. C. Mandati. & fac. ſimile Bald. in d. l. empror. in penule. q ff. de hared vel action vend. de vitr. & propagine.

a l. is qui deſtinauit. ff. de rerum §. antepenult. verſ. à qua longè commodius. Iul. de interdictis.

b l. res inter alios C. quibus res iudic. nonnocet. tertii Cod. res inter alios acta l. ſæpè conſtitutum. ff. de re iudic. e quamuis. cap cùm ſuper. extra eodem e l. mTes. § inſuper. ff. de re iudicata.

d l. Gent. C. de preſcr. long. tem. l. 1 §. ad hæc de annal. except l. fin. Cod. ex quib. cauſ. in integrum rest. &c.

e l. vnica. C. de vſu. aa. transformanda. toto titu. de præſcript. long temp. & reſtit. de vſu cap. 1. ſi de præſcri. 30. anon d l. 1. C. de annali except & ibi gloſſ.

f §. Cui l. de præſcr 30. vel 40. ann.

cedentem facta ad vtilem ſeſe porrigat. *a* valeat igitur (vt Cicero inquit) æquitas, quæ in paribus cauſis paria iura deſiderat.

14 ¶ Secundo faciamus, aut poſito quod illuſtriſſimus princeps Chriſtophorus vigore ceſſionis duci Vlrico parenti factæ, executionem ſententiæ petere non poſſit: Quæritur, an domini de Cuſance, vel Belueoir qui in proximo gradu ſubſtitutionis poſt Ferdinandum de Nouocaſtro fine dominum de Montagn, in iis bonis hæredes ſcripti ſunt, comperat miſſionem in illa bona poſtulare, quam per ſententiam obtinuit Ferdinandus, quando quidem in ceſſione quam fecerunt domini de Cuſance duci Chriſtophoro, illius iuris non fecerunt mentionem Reſpondeo, quemadmodum teſtatori liberum fuit plures hæredum ſecundorum fiue ſubſtitutionis gradus facere: *b* ita omne quoque ius quod penes antecedentes ſubſtitutos fuit, euentu conditionis in proximè ſequentem deuolui, & velut cauſa iuxta prouerbium, Lampada tradi. *c* itaque Ferdinando ſecundum quem pro tribunali Dolano in poſſeſſorio iudicio pronunciarum erat, eiuſque agnatione de medio ſublata cum proximè ſequens ſubſtitutionis gradus Fernicum de Cuſance: ſiue Belueoir eum ita agnatione vocaret, omne ius quod penes Ferdinandum & ſuos fuit, in dominos de Cuſance ſiue Belueoir deuolutum eſſe opinor.

15 ¶ Atqui cum Ferdinandus poſſeſſionem bonorum à Comite Guilielmo Furſtemhergio detentatorum petens, cauſa ſuperior fuerit, & ſententiam pro ſe reportauit, ſententiam quoque pro ſe latam, vt executioni mandaretur (quando quidem ſententiæ nemus eſt executio *d*) petere potuiſſe, quemadmodum in confeſſo eſt; ita hoc quoque ius petendæ executionis cum reliquis ad dominos quoqoe de Belueoir, tanquam proximo gradu ſequentes, atque adeò ſuccedentes vigore ſubſtitutionis domino Nouocaſtrenſi ſublata, vires iam ſuas recipientis deuolutum eſſe rurſum opinor.

16 ¶ Nam vtcunque ſententia ſtricti iuris *e* & ſecus inter alios iudicata tegulantes, aliis etiam non proſſe volgo iactetur: quia tamen impetrator Iuſtinianus in ſuprà laudata conſtitutione *f* factorem item cœptam implere præpeditum, licet ipſe defecerit; tamen ſuæ poſteritati huius curſum eum relinquere poſſe, & eius hæredibus, vel ſucceſſoribus licere eum implere diſertis verbis definiunt nullo modo triginta annorum exceptione ſublata illa cauſa, certè dominos de Belueoir proximo gradu à domo Nouocaſtren. venientes, hic ſucceſſorum appellatione comprehendi puto *g*.

17 ¶ Proin dominos de Belueoir omne quoqoe ius in ſe deuolutum principibus Vvirtembergen. cedere potuiſſe conſtat: *h* qui nec eius ceſſionis nomine malè audire, nec redemptores litium alienarum videri debent, proximum à dominis de Belueour garnum in ſubſtitutione habentibus, quorumque omnia ſalua remanere plutimum retuht. Mutus etiam controuerſiæ ceſſio nouiſſima duci Chriſtophoro facta, nunc habere videtur quo ad id de quo hîc quæritur peragendum eo tempore facta quo ex domo Nouocaſtrenſi oemo ſuperfuit: item quòd cedentes in ſua quoque gente Belueoir ſoli ſuperſtites pro ſe & ſuis hæredibus ceſſerunt. *i* Quòd ſi prætendatur in ceſſione duci Chriſtophoro facta illius iuris non factam eſſe mentionem, cogitabam cùm per mortem Ferdinandi ac reliquorum de agnatione Nouocaſtren. vigore ſubſtitutionis, omne ius quod idem Nouocaſtrenſes habuerunt in dominos de Belueoir, & ſic exiſtente conditioone deoolutum eſſet in eo quoqoe iure poteſtatem petendæ executionis, quod Ferdinandus ac ſua eognatio habuit comprehendi, vt ea quæ tacitè iuſſent ex verborum. & contractus generalitate natnráq; exprimere nihil fuiſſet neceſſe *k*.

18 ¶ Pari modo ſi lapſus temporis obiiciatur, cogitabam an fortaſſis reſponderi poſſet vel tempus ſecundum ſupradicta elapſum non eſſe, vel dominos de Belueoir cedentes tempore ſententiæ pro Ferdinando Dolæ latæ nondum in humanis, aut impuberes fuiſſe, caſu quo ſi de tempore legibus præfiuito tantum detrahatur, quanto ob pupillarem ætatem Iuſtinianus *l* detrahendum ſanxit, & Accurſ. præſcriptionem enam iuchoatam tantiſper dormire ſenſit ad ſpatium temporis tricenarij nondum peruentum eſſe, mecum ipſe ſalua ſemper ſanıore ſententia coniiciebam commentabárque.

19 ¶ Tertia quæſtio à ſecunda pendet, quæ ſuſtineri poſſit, conſtat verba generalia etiam ad ignotata ſeu incogiuata in ſpecie, cogitata tamen in genere porrigi: *m* hem abundantem cautelam non nocere. *n* Quin & ea quæ dubitationis tollendæ cauſa vel tepetuntur, vel contractibus inſeruntur, ius commune aut priora cæteris partibus non lædere *o*

20 ¶ Et hæc quidem hactenus. Verùm cùm ipſe mecum reputo, reſponſoris de iure non tam quid in ſcholis diſputando ſubſtineri, quam quid pro communibus doctrinis & iuribus loci, in quo iis inſtituetur obtineri poſſit cogitandum eſſe, prudentum & vel maximè longo rerum vſu illic tibi hæc tractabuntur exercitorum iudicio has primas caſque immaturas meas cogitationes, in quibus nec ipſe mihi, (vt ingenuè fatear) per omnia ſatisfacio, ſciens prudénſque ſubmitto, nec vllius lituras faſtidio modo illuſt. principis tebus rectè conſulatur. Baſileæ pridie calendas Octobris. Anno 1555. B. Amerbach.

EPITOME CONSIL. IX.

1 *An à iudicio Spirenſis cameræ ſupplicare liceat. Sententia intelligitur ſecundum limites libelli.*

2 *A ſententia poſſeſſoria non appellatur.*

3 *Sed datur in integrum reſtitutio.*

4 *Reſpublica etiam inferior habet ius minoris.*

5 *Minor etiam culpa ſua læſus reſtituitur.* 6.

6 *Acta litis notorium iuris faciunt.*

8 *Inhibitio petendi continet petitorium, & non poſſeſſorium tantùm.*

9 *Actor tenetur in libello perſeuerare.* 11.

10 *Errans facto aduerſarij etiam poſt ſententiam reſtituitur.* 12.

13 *Fauorabilis eſt redemptio redituum in domibus vrbanis.*

14 *Fauore edificiorum vrbis priuatur quis domino rei ſuæ.*

16 *Petens redemptionem non turbat reum in poſſeſſione.*

17 *Reditus præſumitur temporalis, vel redimibilis.*

18 *Solutum pendi eccleſiæ, præſumitur eleemoſynæ, nec obligat in futurum.*

19 *Niſi appareret depenſum ex certa cauſa obligationis: quia talis præſumitur titulus, qualis probatur cauſa vel qualitas in qua continuata eſt ſolutio.*
20 *Eccleſia vtitur iure communi.*
21 *Si conſtet reditum perpetuum, non tamen præſumitur fundiarius, ſed impoſitiuus. 23. 27. Quelibet res præſumitur libera.*
22 *In dubio præſumitur quod eſt minus. 23. 27.*
24 *Etiam in legato facto eccleſiæ.*
25 *Intellectus l. ſunt perſonæ. de religionis & ſumptibus funerum.*
26 *Sacrificuli pro Ethnicis degenerant.*
27 *Et contra eos propter auaritiam præſumitur.*
28 *Conſtitutio imperialis de redemptione redituum ſuper prædiis Vrbanis conſtitutorum.*
29 *Decretum Vormacienſe ad rationem vnius in viginti*
30 *Eccleſiaſtici ſubſunt imperatori & eis decretis, etiam iure diuino 31.*
32 *Priuilegiatus læſus vtitur priuilegio contra priuilegiatum.*

CONSILIVM IX.

IN cauſa inter clerum & canonicos trium conuentuum Francofordiæ, actores: & conſules, Senatum, ciues Francofordienſes reos, pendente in executione ſententiæ in camera imperiali Spiræ, viſis, auditis & intellectis inſtrumentis, meritis, & ſtatu cauſæ, Dei nomine per Ieſum Chriſtum redemptorem vnicum pro veritatis & iuſtitiæ inquiſitione & defenſione inuocato.

1 ¶ Prima facie dicendum videretur, nullum reis ſupereſſe remedium, niſi in moderatione & interpretatione executionis ſententiæ latæ anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo primo, quia eſt definitiua parte præſente & audita lata: igitor finem vltimom imponit negotio *l. 1. de re iudicata.* Secundò, quia à iudicio vel areſto ſupremæ Spirenſis curiæ, vnde non licet appellare nec prouocare. Tertiò, quia nec ſemel quidem licet contra illius cameræ ſententiam ſupplicare, abrogata (vt ferunt) *l. ſi quis aduerſus. cum authen. ſequenti. C. de precibus imperatori offerend. & per edictum Auguſta latum.* Quartò, quia ſententia eſt poſſeſſoria, ſiue ſuper momentanea poſſeſſione lata, vt apparet per libellum conuentionalem actorum Spiræ datum, in quo actores preces ſuas imperatori, anno 1541. oblatas ad petitorium concludentes reſtrinxerunt, ſeu potiùs conuerterunt in concluſiones poſſeſſorias, petentes ſe reſtitui in quaſi poſſeſſionem cenſuum, in quibus fuerant iniuſtè à reis turbati, ſibique caueri de non turbando in futurum. Sententia autem intelligitor ſecundum li. bellum, vt metas & limites eius nullatenus excedat, *l. vt fundus. communi dius l vltim. C. de fideicõmiſ libertat. c licet. extra de ſimo.* Alex. *conſil.* 8. (vbi in annota. dixi) *lib. 2.*

2 ¶ Sed à iudicio momentaneæ poſſeſſionis, etiam ab inferioti lato non licet appellare ſecundum communem ſententiam. *l. vnica Cod. ſi de momentanea poſſeſſione fuerit appellatum.* Nec obſtat, quòd ſecundum gloſ. magnam *in d. l. vnica*, & communem ſententiam, habet locum reſtitutio in totegrum: quia quamuis rei, qui ſunt Reipubli. habeant alioquin beneficium reſtitutionis *in integrum*: tamen noo videtur habere locum contra actores quibus idem etiam beneficium competit: & ſic eſſm ſint pariter priuilegiati, videntur ad ius commune redacti, vt per Barthol. *in authen. quas actiones C de ſacroſ. eccle. in l. ſed miltes in princip. de excuſat tutor.*

3 ¶ His tamen & aliis quæ ex proceſſu mihi exhibito reſultant non obſtantibus, ego Carolus Molinæus I. V. D. Franciæ & Germaniæ Iureconſ. cenſeo præfatos reos ſeu inclitam Rempub. Francofordẽſem in integrum reſtituendam aduerſus dictam definitiuam ſententiam Spirenſis cameræ, vt legitimas ſuas excepõnes, ſeu defenſionet tam aduerſus inadmiſſibilitatem libelli præfiti conuentionalis, quàm in meritis cauſæ ad finem abſolutioois à concloſionibus dicti libelli, & in ea reſtitutiooe obtinenda & proſequenda. & ea obtenta, in principali lite præfatam Rempublicã iuſtiſſimam habere cauſam. Certum eſt, quod in integrum reſtitutio datur minoribus annis, eoàm aduerſus ſeoteotias defioitiuas ſuptemotum iudicom, puta præfectorum prætorio, à quibus appellare non licet *l. præfecti de minoribus.* quandoque & aduerſus ſententias ipſiuſmet imperatoris ote prolatas, *textus in l. minor autem. § ſi autem princeps de minor. cap. cùm ex literis. extra de in integ reſtitut*

4 ¶ Hoc autem palam eſt & inti› explotaniſſimi, Reſpublicat etiam inferiores iura & priuilegia minorum habere, vt æquè poſſint auxilium reſtituoonis in integrum implotare. *l Reſpub. C. ex quibus cauſ. maior.* igitur magis floremiſſ. Reſp. Francofordiẽſis, quia eſt præcipuum membrum Impetij. Supereſt igitur oſtendere, iuſtam eſſe eauſam teſtituriouis, & ex abundanu teſtitutione obtenta eandem Rempublicam iuſtam cauſam habituram in principali.

5 ¶ Porrò ad teſtitutionem in integrum duo tantum requiruntur, videlicet minotitas vel ſimilis prærogatiua, & læſio. quam oon exigitur contigiſſe dolo aduerſarij: ſed ſufficit quouis modo, ſiue re ipſa, ſiue facilitate, aut etiam culpa læſi contingat. *l. 1. de minoribus. l. minor. Cod. de in integrum reſtitut.* Sed in cauſa præſenti Reſpublica non ſolum culpa adminiſtroruni ſuorum (qood ſufficetet) non ſolum ſui facilitate, quod etiam ſufficetet.

6 ¶ Sed multò fortius calliditate, fruſtratione, facto & dolo actorum læſa & circuuenta eſt. igitur indubitanum eſt, reſtituuonem in integrum concedendam. Patet ptimò, qua cùm habetet legnimas exceptiones propter ineptitudinem & inadmiſſibilitatem libelli, nihil de eis oppoſuit, ita quòd etiam rigore iuris ſententia nullitatis atgui poſſit, cùm Reſpublica in hoc nullo modo fuerit defenſa. Secundo quia nec in principali re defenſa fuit à ſuis, qoi cauſam abiecerunt & penitus reliquerunt non iurando de calumnia, nec defendendo. Et de hoc eſt caſus rotundus in d. l. *minor autem. § ſi autem princeps.* ibi, dum ea quæ pro cauſa ſunt non dicta allegat. ergo pluſquam ſufficiens eſt ad repetendam cognitionem, ſaltem beneficio teſtitutionis in integrum, etiam ſi principe per ſeipſum & iure proprio cognoſcente lata eſſet ſententia.

7 ¶ Porrò inadmiſſibilitas illa libelli conuentionalis pluſquam manifeſta erat, & (vt vulgò dicitur) notoria notorio iuris, quoniam etiam ex actis proceſſus quæ notorium iuris faciunt, vt per canonem in veſtam. de cohabit. clericorum & mulierum. conſtat ipſos actores primò Imperatori libellum obtuliſſe, quo ſupplicabant.

8 ¶ Et petebant reis inhiberi ne redemptionem cenſuum & redituum de quibus agitur peterent, & ſic in effectu vt omni iure & facultate redimendi priuarentur: quæ erant concluſiones non poſſeſſoriæ, ſed petitoriæ, & ipſum ius principale penitus petimentes & abſorbentes. *l. ſi à te &*

ibi gloſ. 2. Bald. Salycet. & omnes. *Cod. de pactis inter emptorem & vendẽtẽ.* Qui quidem libellus non ſolùm principi fuit oblatus per ipſos actores, ſed etiam iudicibus vel arbitris ab ipſo Imperatore datis, videlicet Epiſcopo Moguntinenſi, & comiti Palanno electoribus inſinuatus & teis edirus, & quod fortius cauſa per illos primos iudices & arbitros cognita & examinata.

9 ¶ Igitur actores non erant admiſſibiles ad dandum & proſequendum alium libellum, ſed in priori libello tenebantur ad finem vſque perſeuerate. *Tex. in authen. Qui ſemel.* ibi, ſub precibus principi oblatis, iudiciq; inſinuatis, vel per eum aduerſatio cognitis neceſſe habet, &c. C *quomodo & quando iudex.* Si igitur non tenebatur procedere in ſecundo conuentionali libello, nec tamen hoc tei allegauerunt: ſua culpa vel facilitate læſi ſunt. ergo reſtituendi. B

10 ¶ Quinimò etiam facto actorum læſi ſunt: ea enim mutatio actorum facto proceſſit, & eorum facto in hunc errorem & captionem inducti: ergo reſtituendi etiam poſt ſententiam definitiuam, idque etiam iure commuui, etiam ſi eſſent maiores, nec aliàs priuilegiati *l. queſitum. & ibi glo magna in fi.* Barth. Paul & omnes, *quando de pecul. actio annal. eſt, facit lex.* 1. § *ſi omnes.* ibi vel, ipſa eum illexerat, vt crederet quòd conſtante matrimonio hoc fingebatur, æquiſſimum erit hoc ignoſci marito. ff. *de vent. inſpic.* Barthol. Alexander, Socin. *in l.* 1. per illum tex. de eo per quem factum etit. Panorm. c. *ab excommunicato.* col. 4. *extr. de reſcript.* Alexander conſil. 47. num. 16. lib 1 vbi dixi. & conſil. 80. nu. 14. lib. 2 conſi 23 ;. nu. 12. lib 6. Paul. conſil. 342. in fin lib. 1. *in nouis.* Angel. Aret & Iaſ. in §. *Si quis agens.* col. 2. *de act.* Iaſ. in l. *error.* col. penult. C. *de iuris & facti ignor.* C

11 ¶ Sed quod fortius eſt hoc proceſſit dolo & fraude actorum, quia primò cum ſcirent ſe non habere probationes, ad finem ſui pertorij, & proinde fore vt tei, & ſi nil ipſi præſtitiſſent abſoluerentur. l. vlt. C. *de rei vendic.* idque non ſolum ſcirent, ſed & experti eſſent tentata lite & iudicij alea, coram præfatis Moguntinenſi epiſcopo, & electore Palatino, vbi nil promonerant: tantúmque abeſt vt eis ſucceſſerit, vt in periculum ſe incidiſſe ſentientes, proſequutionem illam remiſerint, deinde libellum mutauerunt, & in ſpeciem momentanei poſſeſſorij deformauerunt, vt D ſic deformato libello reis imponereut, eóſq; minùs de momentanea poſſeſſione ſolicitos circumuenirent, & de teis actores facerent, prout ipſis actoribus hac doloſa fua arte ſucceſſit.

12 ¶ Cùm igitur tei non ſolùm ſuorum facilitate, & errore, ſed etiam aduerſanorum callidirate, variatione, & fraude læſi ſint, omniuo reſtituendi ſunt. Si enim actores coacti fuiſſent perſeuerate in ptiore petitorio libello (vt cogi poterant & debebant) non ſolum in probatione defeciſſent, ſed tei abſoluti fuiſſent. Præterea quas aduerſus huiuſmodi poſſeſſorium legtimas defenſiones rei habebant, non ſunt allegaræ.

13 ¶ Nempe quòd redemptio eiuſmodi cenſuum E vel reditnum, præſertim ſuper domibus tam præcellentis vibis conſtitutotum fauorabilis eſt, nec præſcriptibilis quocunque temporis ſpano, & ſi competerer priuatis ad priuatam vtilitatem, & multò magis quando competit ipſi Reipuh. & multò fortiùs quando ipſi Reipublicæ ex cauſa & vtilitate publica competit, & ſic eſt iuris publici, ne tanta vrbs ruinis deformetur.

14 ¶ Quam ob cauſam etiam domini rerum ſuarum dommio, etiam ſine facto ſuo & culpa ſua priuantur. §. *cum in ſuo. Inſtitut. de rerum diuiſ. l. adeò. §. cùm in ſuo. de acquiren. rerum domin.* Deinde cùm ante omnẽ litem eadem Reſpob. hoc ab Imperiali maieſtate impetraſſet, videlicet vt omnis cenſus vel reditus vtba- A nis prædiis impoſitus, de cuius origine non conſtaret, vel qui pecunia conſtitutus eſſet, redimererur. Quod etiam eſt de iure communi & ſi ceſſarer fauor Reipub. vel deformationis ciuitatnui, vt ſtatim dicetur

15 ¶ Appater etiam neminem reſpondiſſe falſis allegationibus facti actorum, nec falſis allegationibus iuris: ita quód ſecundum crebriorem calculum, ſententia nulla eſt ipſo iure, vt tradit Bartolus *in l. dnus. de re indic. & in l.* 1. C. *ſi ex fals. inſtrumen.* Panorm *in c. dicet cauſam. col.* 10. *de probat.* Stephanus Aufren *in addit. ad deciſ. Tholoſ. quæſtione* 283. & ſalrem etiam in minote vel aliàs priuilegiato legitimè compatente locus eſt reſtitutiom in integrum ſecundum omnes.

16 ¶ Præterea actores in ſuis ſcripturis inter alia multa captioſè & falsò allegata *articulo* 16. pro fundamento ſuæ intentionis & prætenſe turbationis allegauerunt, quód tei volentes dictos cenſus & reditus redimere, eo ipſo turbauerunt actiones in ſua quaſi poſſeſſione quod falſum eſt: quoniam perens eiuſmodi redemptionem, eo ipſo fatetur eum à quo vult redimere ius illud, quod redimere vult habere: igitur nullo modo in eo iure nec in illius quaſi poſſeſſione turbat. *l. ſi proponas. §.* 1. *& ibi Bald. ff. de inoffic. teſtament. Bald. in l. ſi certis annis. col.* 4. C. *de pactis.* Bald. Salic. *l. non ideireo.* C. *de iuris & facti ignor.* Philippus Decius *l. ſuper eo. col.* 1. *de officio delegati. c. Cùm venerabilis, numer.* 38. *de exceptionibus.* Nullam autem aliam turbationis vel ſpoliationis cauſam actores probare poterant, & conſequenter nullam turbationem, ita vt nullum poſſeſſorium iudicium eis competeret, vt per Batt. *in l. ſi duo vri poſſiderint.*

17 ¶ Præterea *articulo* 19 pro alio fundamento allegarunt, quòd iure communi omnes cenſus in dubio ſunt perpetui nec redimibiles, niſi probentur temporales vel redimibiles: quod falſum eſt: & adhuc ſi verum fuiſſet, non ſufficiebat ad obtinendum in actione poſſeſſoria, quæ pro primo fundamento requirit turbationem, quæ probata non fuit, ſed nec pertinenter articulata Quæ omnia & plura alia non fuerunt in reis allegata, ſed nec exceptiones contra actores datæ vel articulatæ, more ſoliro: igitur in integrum reſtitutionm locus per prædicta. Quòd autem cenſus huiuſmodi vel reditus in dubio temporalis vel redimibilis præſumatur, quamquam non ſit præſentis ſpeculationis, ſed in principali referuandum priuſquam reſtitutione obtenta actores à nouo libello fraudulenter mutato & deformato repulſi intentionem ſuam primi petitorij libelli ſi queant fundauerint, tum vt obiter oſtendatur quàm ineptè actores falſis mutationibus & deprauationibus libelli & allegationibus illuſerunt.

18 ¶ Tantum abeſt vt cenſus vel reditus conſuetus præſtari canonicis vel alicui eccleſiæ præſumatur perpetuus & non temporalis, vt in dubio nec temporalis quidem præſumatur, hoc eſt obligatiuus ad aliquod tempus in futurum: quia in dubio præſumitur datus cauſa eleemoſynæ, & tantùm præſumptionem donationis facit pro ſoluris in præteritum, non autem in futurum, vt per Bartolum *in l. ſolent. ſupra gloſ. vlt. ff. de officio pro conſulis & legati & in l. cùm de in rem ver. ff. de vſuris.* Baldus & omnes *in l. ſi certis annis. Cod. de pactis.* Panormitanus *in c. peruenit, extra de cenſibus.*

19 ¶ Niſi alitet appareat præſtationes eſſe factas ex certa ſpecifica & legitima cauſa obligatiua perpetua vel temporali, quta tunc prohata ſolutione ex ea cauſa per longum tempus præſumitur titulus allegatus, qualis eſt cauſa ex qua probatur ſolutio facta & continuata, & non aliàs, vt expreſsè Salycetus *in d. l. ſi certis annis. col. vlt. & ibi Alex. col.* 3. Ioannes Maria Riminald. *col.* 2 *&* 3 *Baldus in d. l. cùm de in rem verſe. col.* 3 *&* 5. *q.* 4. Antonius Butrius in repetitione c. *peruc-*

nat. colum. 9 de cenſibus. Bald. & Aluarotus. §. *ſi quis per triginta col.* a ſi de fundo defuncti fuerit contentio inter dominum & agnatos. in vſibus feudo. Ludouicus Romanus *l qui aliena. in princip. de acquirenda hæreditate. in l.* 1 §. *denique. ad fin de aqua pluuia arcen la.* Latè dixi in *tractatu commer. & vſurarum Latino, q.* 27. *& q.* 20 *& Gallico. q* 3.

20 ¶ Et iſta habeot locum etiam contra eccleſiam, quia eccleſia vtitur iure communi, niſi de contrario appareat glo. & canoniſtæ *d. c peruenit. de cenſibus.* Imò in eccleſia ſtructus accipiunt, cùm debeat eſſe cultrix & auctrix iuſtitiæ : vnde minus ei licet regulas iuris excedere. *c.* 1. § *ſed diximus. in vſibus feudorum.* Cæpola *in tractatu de ſimulat. contractuum. col.* 11. Paulus *conſil.* 76. *Quia fruſtra. col.* 4. *num.* 7. *lib* 1. *in nouis.* quem ſequitur Matthæus de Afflictis *in conſtitut. Neapol. in proœmio, pagina* 24. *num.* 8 Et in iſtis terminis quòd eccleſia vtatur iure communi, tenet Salycetus in d. l. *cùm de in rem verſo. col.* 5. *q.* 7. Iaſ. in d. l. *ſi certus annis. numer.* 14.

21 ¶ Ex his clariſſimè ſequitur, quòd etiam ſi conſtet cenſum vel teditum longiſſimo tempore ſolutum & debitum ex cauſa obligatiua & petpetua : tamen in dubio non præſumitur fundiarius ſeu prædialis, id eſt, ex conceſſione fundi vel domus in cenſum vel reditum : ſed ptæſumitur aduentitius & impoſititius, & non naturalis : quia quælibet res præſumitur libera. *l. vlt. §. penult. de ſeruitut. d. altius. ſi in ædibus. d. ſi tibi. Cod. eodem.* in tantum quòd etiam ſi probatur aliqua ſeruitus, ſubiectio ſeu ſuppoſitio fundi contiuentis ceoſum ſeu teditum eſſe petpetuum : tamen in dubio non præſumitur originalis & naturalis ſubiectio per conceſſionem rei ad illud onus, ſed aduentitia impoſitione & acceſſoria per modum ſimplicis hypothecæ, quæ naturam teditus non mutat, vt tradit Bartolus, & ibi Lancelotus, Decius *in l. fundus quem. de annuis legatis*, Matthæus Afflictus *deciſ. Neapolit.* 162. Hiero. Gigas *in tractatu de penſionibus, quæſt.* 51.

22 ¶ Cùm igitur reditiuum plura ſint genera, quidam ex mera liberalitate, quidem temporales, quidam perpetui, & horum quidam impoſititij, quidam fundiarij, in dubio ſemper præſumitur quod eſt minus. *l ſi ita ſit adſcriptum. l. apud Iulianum. §. Seia. de legatis* 1. *l nummus. l qui concubinam. §. cum ita. ff. de legatis.* 3. *l. vlt. de præcoria ſtipulatione. l ſemper in obſcuris. de regulis iuris. c. in obſcuris*, & ibi latè Dynus *de regulis. in ſexto.*

23 ¶ Vnde ſi non probetur de certa cauſa ſpecifica obligatiua, præſumitur libetalitas quæ nuo obligat in futurum. Si verò conſtat de certa legitima cauſa obligatiua, non præſumitur perpetua, niſi cauſa obligationis probata perpetuam cauſam habeat. Et ſi conſtet de obligatione perpetua, adhuc omnino præſumitur impoſitiua, niſi clam probetur de origine quòd ſit fundiaria ſeu prædialis.

24 ¶ Et quòd in obligatiis præſumitur quod eſt minus, etiam contra eccleſiam tenent in locis præfatis. & Baldus *nouel. tract. de dote parte ſexta privilegiorum*, 71. Imola Iaſ. *in l. ſi ita ſit adſcriptum. colum. vlt. de legatis.* 1. Philippus Decius dicta l. *ſemper in obſcuris.* nu. 3 & eſt text. in individuo in l. *Titia. §. Seia. de auro & argento legatis.* vbi cùm in certo templo oon eſſent niſi aurea & argentea tantùm dona : tamen illi legatum factum intelligitur non in auro, ſed in argento, vt inter ea quæ conſuetudo loci exigit, accipiatur quod eſt minus, non quod eſt maius. de quo eſt texrus rotundus in iure canonico *in c ex parte, in fine. extra de cenſibus.* Et is eſt vetus intellectus *dicti* §. *Seia.* Cootra quem præpoſterè intellexerunt Bartolus & alij. ibi Ludouicus Romanus ſingulari 51. Petrus Ancharanus, Imola, Panormitanus *in c. ſuadeante extra de teſtamentis.* & malè (vt dixi) in dicto tractatu commerciorum & vſurarum rum. 212.

25 ¶ Non obſtat. l. *ſunt perſonæ. in fine. de religioſis & ſumptibus funerum.* ibi ſumma eſt ratio quæ pro religione facit : quia intelligitur in his quæ ſunt proptiæ & veræ teligionis, vt de teſtauratione & conſetuanone doctrinæ verbi Dei & ſacramentorum, & miniſterij eccleſiaſtici ad hoc ſecundum tegulam fidei ordinati, non autem de iis quæ ſpectant ad rem pecuniariam eccleſiarum, vt tetigi *in conſuetud. Pariſien. §.* 22 *num.* 130. quia ſalus etiam corporalis, tebus eccleſiaſticis & dedicatis & conſecratis præfettur *d ſanctimus. C. de ſacroſanct. eccleſiis.* Et quod non ſit accipienda ſumma, ſed minor tano & minor menſura, vbi de cenſibus & reditibus eccleſiarum agitur, eſt textus in d. c. *ex parte.*

26 ¶ Imò etiam Ethnicorum exempla hoc docent: Cùm enim olim ſenatus pop. Romani pontificum ſuorum Ethnicum collegium conſuli iuſſiſſet, & ex Senatuſconſ. ad pontifices reteciſſet, num onus à ciuibus in hoc collocatum in ludos magnos Iouis inſumédum foret? reſponderunt pontifices quaotumuis Ethnici minimè ad religionem pertuere quanta impenſa in ludos illos magoos fieret, vt teſtatur Liotus *lib. 7. deca.* 4. & tamen conſtabat totum illud autum centum pondo in eam tem oblatum & donatum fuiſſe à ciuitaribus, & nihilominus à pontificibus Ethnicis iudicatum non eſſe religioſom, nec ad teligionem pettinere, an tantum vel minus de ſumma (quam conſtabat in eam rem collectam & oblatam eſſe) accipeteetur : quantò igitur magis præ Ethnicis degenerant, qui teligionis prætextu quæſtum & tem pecuniariam augere ſatagunt?

27 ¶ Tenentur igitur actores etiam ſi eſſent tei, clarè probate reditus eſſe obligatiuos, & hoc probato eſſe perpetuos, & hoc probato eſſe fundiatios, alioqui præſumuntur eſſe impoſititj. Imò multò magis hoc præſumitur in illis eccleſiaſticis quàm in aliis, propter qualitatem & conſuetudinem perſonæ, ex qua præſumitur. *l. plenum. §. equitij. de vſu & habitat. l. ſi ſeruus plurium. in fin de legat.* 1. Solent enim illi non dare, & contra eos præſumitur, vt latè Socynus *conſil.* 15. *colum.* 10. *lib.* 1 Philip. Dec. *conſi* 329. *in fin conſ.* 474. *num.* 10. Hinc Albericus ait *in l. ſi quis in ſuo. C. de inoffic. teſta.* quòd huiuſmodi ſacerdotes regulatitet ſunt auari ſicut mulieres. Et quòd non ſoleant ipſi prædia date in cenſum vel teditum, ſed cenſus vel teditus libetalitet ab initio ſibi datos & conſtitutos tecipere, non ſolum tes ipſas clamat, & allegationes actorum, qui dicunt ſe prohibitos & inſolitos alienare : ſed etiam ex tex. apertus *in d. c. ex parte. de cenſibus.* vbi diſertè probatur quod eiuſmodi cenſus & tedirus ſunt gratuitæ obligationes ab initio illis factæ : igitur non fundiatij, ſed impoſititij & aduentirij, vt probat textus ille clariſſimus, quo etiam iubentur benignius in illis exigendis ſe gerere, ne videantur luctis temporalibus inhiare. Tantum ergo abeſt actores fundaram habere intentiooem, vt non ſoldm iura ciuilia, ſed etiam iura ipſa canonica eis hac in parte teſiſtant, inteoſionem autem ciuiuoi & teorum confitment.

28 ¶ Nihilque ab actoribus ptobatum, ſed nec propoſitum quidem eſſe quominus locus eſſe debeat conſtitutioni Imperij anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo, fauore præcipuè Retumpub. latæ vt omois cenſus vel reditus, de cuius origine non conſtabit, vel qui pecunia conſtiturus apparebit ſuper prædiis vrbatiis, redimi poſſit : quæ non eſt tes noua, ſed valdè aoququa, vt pote ante multa ſæcula à regibus Francorum in ſuo tegno ex magna æquitate ſtatuta, & etiam nouiſſimè edicto Franciſci primi, anno ſeſquimilleſimo trigeſimonono ad omnia etiam parua oppida tegni ſui extenſa, vt quæ ad rationem quindecim pro vno teditus annui redimere liceat, niſi de maiori originis ptetio appareat. Loco quidem ſuo ſtatuta Gallica clauduntur, ſed non æquitas & tatio ipſa, quæ vbique viget. *l. cum ratio. de lon. damna.* Ciceto *in lib. de Republica.*

29 ¶ Cùm autem ptetiom redemptionis in eo decreto imperiali non ſit exptelſum ſtandum eſt ſolemni

totius Germaniæ decreto Vvormaciæ habito ad tationem viginti pro vno quæ eſt & communis & approbata iudicatura in tota Germania, de quo dixi in *tract. commercio. & vſura. q. 5. num. 127.*

30 ¶ Superbè verò nimis & inſolenter iactate auſi ſunt actores, ſe non ſubeiſſe nec allegari dictis decretis imperialibus, cùm iuris ſit exploratiſſimi ipſas eccleſias & omnes eccleſiaſticos in omnibus rebus & bonis temporalibus ſubiectos eſſe imperaturi, & eius decretis & legibus, & iure caonico. c. *quo iure 8. diſtinct. c. quoniam 10. diſtinct. c. cum verum. 96. diſtinct. c. cum per venerabilem. & ibi canon. extr. qui filij ſint legitimi.*

31 ¶ Præterea id quod iura diuina abſolutè iubenti. Petri. a. Subditi igitur eſtote, &c. Ad Roma. 13 ibi, Omnis anima poteſtanbus ſublimioribus ſubdita ſit. Et ibi latè Iohan Chryſoſto. qui nec Apoſtolos quidem, nec ptophetas excipi vult. Et ſic extat ventas perſpicua & indubitata, & patet ſolutio ad omnia allegata in contrarium. A

35 ¶ Excepto vltimo de pariter priuilegiatis, Aut quod dicendum, id procedit quando concurrent in priuilegio, in ipſo eodem caſu: ſecus quando non concurrunt in individuo, de quo agitur, vt hic, in quo alter tantùm eſt læſus, videlicet Reſpublic. & ſic ſola eſt in præſenti ſpecie priuilegiata, & ſola habet beneficium reſtitutionis, quo poteſt vti etiam contra minorem, vel Reipub. cauſa abſentem. *text. in l. in cauſa. 1 §. vltim. & l. ſequenti. de minoribus text. in l. vltim.* (& ibi Barro. ita ſoluit) ex quibus cauſ. maior. idem Alexand *conſil. 51. in fin. lib. 5.* Philip. Deci. c. *in præſentia. nu. 5 u. de probat. & in authen qui rem. num. 21. C. de ſacroſ. eccleſ.* & omnes vbique. Et ita cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. D. Franciæ & Germaniæ Iureconſultus, ducalis conſiliarius, & Tubingenſis academiæ iurium profeſtor primarius. Datum Tubingæ idibus Iulij. Anno 1554. B

EPITOME CONSIL. X.

1 *Reſtitui quis non poteſt vt omiſſo petitorio agat poſſeſſorio niſi refuſis impenſis.*
2 *Nulla eſt poſſeſſio nec quaſi poſſeſſio non redimendi reditus non fundiarios.*
5 *Litigans de iure non turbat poſſeſſionem. 4. 5.*
5 *Proprietas & poſſeſſio nihil habent commune.*
6 *Reſpublica etiam inferior iure minoris gaudet.*
7 *Reditus non præſumuntur antiqui, niſi probentur.*
8 *Fundans intentionem in certa qualitate, tenetur eam præcisè probare.*
9 *Et maximè quando allegatur circunſtantia temporis.*
10 *Reditus præſumitur conſtitutus crebriùs ſolito tunc pretio, aliàs minori pretio, & ad ſummum ad rationem quincuncis.*
11 *Poſſeſſio præſumitur continuata & qualificata in qualitate tituli. 18.*
12 *Nemo poteſt etiam ſucceſſor cauſam poſſeſſionis mutare vel alienare.*
13 *Canonici præſentes ſunt iidem cum antiquis.*
14 *Et contra proprios titulos nunquam potuerunt inchoare præſcriptionem.*
15 *Veritas iuris abſorbet poſſeſſionem falſi.*
16 *Iuri redimendi cum iure excipiendi coniuncto nunquam præſcribitur.*
17 *Nec iuri offerendi.*
18 *Eadem vis tanti & expreſſi, veri & præſumpti.*
19 *Præſumptione legis ſunt liquidiſſima probationis.*
20 *Reditus bene poteſt eſſe prorſus irredimibilis contra priuatos, ſed non contra Rempublicam.*

CONSILIVM X.

CONSIDERATIS mediis & circunſtantiis cauſarum inter clerum & canonicos trium capitulorum Franco fordiæ ex vna parte: & conſules, Senatum, & ciues Francoford. actores ex alia parte, tam in cauſa reſtitutionis in integrum dictæ Reipublicæ, quàm poſſeſſorij, & petitorij actorum. Primò ad finem dictæ reſtitutionis in integrum ſufficiunt ea quæ in priore conſilio dicta ſunt. A

1 ¶ Secundò quantum ad poſſeſſorium, iam dictum eſt clerum & canonicos non fuiſſe admiſſibiles propter libellum petitorium datum & communicatum, auth. *qui ſemel. Cod. quomodo & quando iudex.* Quòd ſi reſtitui poſſunt vt omiſſo vel ſuſpenſo petitorio agant poſſeſſorio, non priùs id facere poſſunt, quàm omnes impenſas ſuper illa inſtantia petitoria priùs factas refundant, iuxta nor. in l. *edita C. de edendo.* Quas expenſas primitus refundere debent tanquam præiudiciales, id eſt, priuſquam ſuper libello emendato vel murato procedatur, vt notat glo & Doctor. *in d. l. edita.* aut ſaltem de indemnitate ſatisdare debent. Et talis eſt ſtylus iudiciorum totius, qui pro lege ſeruandus eſt. l. *vltim. in fin. ibi*: mos iudiciorum, qui hactenus obtinuit, & in poſterum ſeruetur intactus. *Cod. de iudic. not. in l. de quibus ff. de legibus.* B

2 ¶ Tertiò etiam hoc facto iniuſtam habent cauſam in poſſeſſorio. Aut enim concludunt pro omnibus cenſibus & reditibus, & non ſolùm iniuſta, ſed etiam inadmiſſibilis (quia nulla eſt) poſſeſſio, nec quaſi poſſeſſio non redimendi in alijs à fundiarijs, idque in confeſſo eſt. Aut ſunm poſſeſſorium reſtringunt ad prædiales & fundiarios, & in iſtis nulla adhuc prætenditur redemptio, & conſequenter nulla fit turbatio. Nec obſtat, quòd certorum reditnum facta eſt oblatio, & conſignatio ſortis, & petita redemptio, quus redirus canonici prætendunt prædiales origine fundiarios: ciues autem prætendunt impoſititios.

3 ¶ Quia prompta eſt ſolutio duplex. Prima, quia iſtud non eſt turbatio, ſed iuris ſui proſecutio, quæ non habet iniuriam *l. qui iure ſuo. de regul. iuris. l. iniuriarum. §. 1. de iniuriis.* etiam ſi ſinguli proprium ius priuatim prætendant, quod non tenentur relinquere in diſcuſſum *l. illud. de petitione hereditatis.*

4 ¶ Secunda, quia non iure priuato, ſed pu-

blico ciues niituntur, & ea maximè iuris præſumptione, qua omnes cenſus & reditus præſumuntur impoſitiij, & ſic redimibiles. Cùm igitur iure publico vtantur, & iure communi, in quo fundatam habent intentionem: non cenſentur vim, nec turbationem, nec iniuriam facere. *d l. iniuriarum. ibi*, (*is qui iure publico vtitur*) *de iniuriis.* Tertia, quia actores non agunt poſſeſſorio pro ſingulis certis redditibus, ſed in genere: ergo non pro certo fundiatio indiuiduo, ſed in genere pro fundianis, in quibus, ſi qui tales inteniantur tedemptio noo prætenditur. Agunt etiam ſimul pro omnibus, etiam non fundiariis, in quibus manifeſtè inuſtam cauſam habent. Quarta, etiam ſi egiſſent pro certis reditibus in indiuiduo, quorom redemptio oblata, & quos fundiarios eſſe affirmarent, adhuc non fieret eis turbatio: quia qui dicit fundum poſſeſſoris etiam pacifici ſuum eſſe, vel ſibi debitum, vel redimibilem etiam ſi agat vindicatione, vel publiciana, vel perſonali ad tradendum, aut ad redimendum, oollo modo dicitur turbare nec locus eſſe poteſt interdicto vti poſſidentis.

5 ¶ Quia nil habent commone proprietas & poſſeſſio. *l. naturaliter. §. nihil commune. de acquirend. vel amitten. poſſeſſio.* & multò minùs habent commune perſonalis obligatio, vel legitima exceptio, & poſſeſſio: quia ſeſe compariuntur vnum eſſe poſſeſſorem, alterum eſſe dominum, alteti eandem rem eſſe debitam, vel legitimam habere actionem vel exceptionem: quibus vel aliquo eorum remedio vtendo, nullo modo dicitur turbare poſſeſſionem, ſed illam potiùs integram agnoſcere, vtin conſilio priore dictum eſt.

6 ¶ Quintò principaliter aduertendum, quòd ſenteooa lata in poſſeſſorio nulla eſt, quia in tempublicam indefenſam, quæ iure minoris gauder. Quòd ſi ſententia aliqua ſit, reſpublica etiam infetior omnino reſtituenda eſt. *l. Reſpublica. C. quibus ex cauſis maior. & ibi Iacob.* de Aret. Alber. Bartol. Bald. idem Alexand. *in l. ſi finita. §. ſi de vectiga. colum. 3 de damno infecto.* Paol Caſtren. *conſil. 37. lib. 2* Philip. Com. *conſil. 284. lib. 4* Iaſ. *l. prætor ait. §. deinde de ope. noui. nuntia.*

7 ¶ Quantum ad petitorium clerus & canonici nullum habent fundamentum. Aot enim agunt io genere pro omnibus redditibus & cenſibus ſuis, vt omnes declarentut non tedimibiles: & manifeſtè inuſtum eſt, vt per ſe liquet & mox dicetur. Aut agunt pro certis tedditibus & illos deſignare prius tenentut *l. ſi rem aliquis ff. de rei vendica* Quo facto tenentut probare illos eſſe fundiarius ſiue ex conceſſione prædiorum ad cenſum perpetuum nec redimibilem adquiſitos: quod nunquam probatum ſunt in reditibus, quorum redemptio oblata eſt: quinimò tenentur probare illos eſſe conſtitutos ante prætenſam tranſactionem per epiſcopum Moguntinenſem, factam anno 1407. de qua in libello ſuo, articulo 20. 21., & 22. Quooiam ſatis fatentur reliquos poſteà conſtitutos vel acquiſitos reditus redimibiles eſſe: ſed reditus noo præſumuntur antiqui, tuſi probentur.

8 ¶ Et fundans intentionem ſuam in certa qualitate, tenetur illam præciſè probare: alioquin ſuccumbit *text. in l. 4 §. dotere. ff vi. bonorum rapt l. 1. §. aut prætor. ff. ne quid in flumine publico.* & ibi Bartolus, Baldus *in l. ſi quis non dicam rapere, C. de epiſcopis & clericis* Ioan. Andreæ, Petrus Anch. Geminia Philip. Franc. *cap. 1 de homicidio. in ſexto* Alex. *conſilio 19. nu. 3. lib. 1. colum. 3 colum. 2. lib. 2.* Iaſon *l. ſi extraneus. in fin. ff de condict. cauſa data. l. non ſolum. §. ſiendum. colum 1. de operis noui nunciatione.* Philip. Deci. *l. vlt. col. 11. C. de edicto diui Adria. tollen. & in c. poſt ceſſionem. colum. 2. de probat.*

9 ¶ Et maximè quando circunſtantia temporis allegatur, vel eſt fundamentum intentionis vel limitatio intentionis aut actionis, debet tempus ptæciſè ptobare. *text. & ibi gl.* Bart. Paul. Alex. & omnes *in l non ſolum. §. ſed vt probari de operis noui nunciat. text. d vlt.* & ibi Bald Salic. *C. ne ſeruus ex ſuo facto. gl. pen. in c. venerabilibus de ſentent. excommunicat. in ſexto.* Philip. Deci. *cap. conſtitutus. num. 2. extr. de reſcript. in c. in præſentia, nu. 13. de probat.* Alexand. *conſil. 100, num. 2 lib. 1.* Socy. *conſ. 42. colum. 3. lib 1. conſ. 283. col. 3. lib. 2.* Sed non probabit eſſe conſtitutos & ſibi debitos ante 147. annos, quorum ptobatio (ſi quam habeat) facilis eſt & prompta: quoniam non eſſent teſtes loquirendi, ſed inſtrumenta edeoda, quæ facilè edi poſſunt, ſi qui habeant.

10 ¶ Prætetea aut edent inſtrumenta authentica de aliquibus cenſibus aut reditibus ante 147. annos, & tunc aut per illa apparebit cenſum illum eſſe fundianum, & de illo non erit quæſtio, quia talium non prætenditur redempno: aut per eadeoi inſtrumenta apparebit eſſe reditum impoſitittum, vel pecunia conſtitutum, & tunc erit redimibilis eodem pretio ſiue certo quoque pretio appateat, vel ſi oon appateat de certo pretio erit redimibilis pretio quo tempore originis, ſeu conſtitutioois ſolebat crebnùs conſtitui reditus: quia ptæſumptio ſumitur ab eo quod frequentius fieri ſolet, ſi appateat, alioquin de minori ptetio præſumitur. *l. ſemper in ſtipulationibus. l. ſemper in obſcuris de regulis iuris:* & ad ſummum ad tationem eeorum in quinque, vel viginti in vnum, iuxta edictum Vormacienſe. Nec dicitur turbare redempnonem offerens vel petens, ſed inre ſuo vti, vel ius prætenſum diſcutere velle: quod licitum eſt, nihilque ad poſſeſſionem commune habent, vt dictum eſt.

11 ¶ Nec obſtate poterit lapſus cuiuſcunque temporis: quia ex quo apparet de initio & origine conſtitutionis, ſemper præſumitur, imò liquidò ptobatur poſſeſſio acquiſita, fotmata & qualificata ſecundum qualitatem & naturam tituli, de quo apparet, & io eadem qualitate ſemel formata & impreſſa etiam pet mil. le annos ſemper eadem & io eadem qualitate continuata præſumitur.

12 ¶ Quia non poteſt quis ſibi ipſi cauſam poſſeſſionis vel quaſi mutare. *l. cum nemo. C. de acquir. vel retin. poſſeſſ. l. non ſolum ff. de vſucap.* Nec eſſent admiſſibiles nec audiendi clerus & canonici dicendo quòd poſſeſſionem à maiorbus qoæſitam immutauerunt, aut alteratunt, aut ſibi ipſis interuertetunt. Et quod ſucceſſores oequeant qualitates poſſeſſionum etiam vitioſas immutare, ſed qualitates antiquæ maoeant, & eis & in eos contiuuentur, *text. eſt in l. vtria poſſeſſionum. C. de acquir. & retinen. poſſeſſ. l. cimbares ff. de diuerſis & temporalibus præſcrip.* etiam ſi qualitates illæ vitioſæ ſunt: igitur multò magis manent & continuantur ſi non ſunt vitioſæ, ſed legitimæ, & taotum ius minuaor.

13 ¶ Sed hic in fortioribus terminis ſumos, quia actores non ſunt ſucceſſores, nec alij, ſed udem ipſi qui acquiſiuerunt, & idem corpus. *l. proponebatur. ff. de iudiciis* & dixi in *conſuet. Pariſ. §. 41. q. 12. in principio.* Illud autem indubitatum eſt, quod 14 ¶ contra propnios titulos nuoquam potuerunt aliquam remporis præſcriptionem incboate. *c. veniens. c. vig. lanti. extra de præſcript. e dudum.* vbi Innocent *tex. de decim.* Scriptura ſemper vigilat, ſemper loquitur, & ſic ſemper adhuc hodie ſumus in initio, imò nunquam potuerunt acquirere vllam quaſi poſſeſſionem non patiendi tedemptionem, nec contra propnios titulos, nec contra naturam rei, nec contra diſpoſitionem vel præſumptionem iuris communis, præſertim cùm nunquam ciues prohibiti vel impediti fuerunt redimere, niſi nunc quo ius

ſuum non neglexerunt, ſed proſequi cœperunt *l. vlt. ff. quemad ſeruit. amitt. l. qui luminib. & ibi gl.* Bart. Ang & alij *de ſeruitut. verba. præd.* Alex. *conſ.* 136. *col. pen. conſ.* 174. *num.* 3. *lib.* 2.

15 ¶ Præterea quod fortius eſt, etiam ſi prohibiti acquieuiſſent, & quæſita fuiſſet actoribus quaſi poſſeſſio prohibendi redemptionem, adhuc eis non prodeſſet: tum quòd inuſta & malæ fidei, tum quòd etiam per eorum titulos appareret de contractu, & ſic veritas iuris abſorberet quaſi poſſeſſionem facti, quia petitorium abſorbet poſſeſſorium, etiam verum & reale: igitur multò magis fictum vel quaſi Bar. Paul. Alex. & omnes *l naturaliter. §. nihil commune ff. de acquir. vel amitt. poſſeſſ.* Oldrad. *conſi.* 149. *incipiente*, Bonifacius *in fine.*

16 ¶ Conſtituebatur, quia iſtud ius redimendi non ſolùm conſiſtit in agendo, vel iure actionis ſed etiam in excipiendo, & in facultate offerendi vel excipiendi quod eſt indubitatum in reditibus & ſimilibus iuribus in corporalibus, qui de manu aliena videlicet debitoris percipiuntur. Vode quemadmodum natura exceptionis perpetua eſt, & nullo temporis ſpatio tollitur. *l. pure in fin de dols mali exceptio.* ita & ius redimendi exceptionis vel tetentionis proponi poteſt, vt hîc. Et quemadmodum proceſſeruot ciues agendo, offetendo, & conſignando.

17 ¶ Item quemadmodum inti offerendi, qnod iam excipiendi coniunctum eſt, nullo tempore præſcribitur, vt tradit. Bart. *in l. pignori de vſutap.* Anto. Negusant. *tract. pignor. part. 3. memb. 3 in fin.* Franc. Bal. *tract. de præſcrip. 4 parte 5. partis q. 2* Philip. Dec. *conſ.* 164. *num. 4 vbi in annot. dixi.* & ita tenet dominus Andreas Tiraquellus *in tractatu de retractu conuentionali. §. 1. glo. 2. nu. 30. cum ſequenti.* & latè dixi *in retractu meo vſurarum, & reditnum Latino. q. 7. & Gallico. q. 5.*

18 ¶ Si verò per eorum titulos aut probationes non appareat an ſit reditus fundiarius, vel impoſitirius, adhuc idem eſt: quia præſumitur impoſitirius, vt dictum eſt in priore conſilio, & ſic in eadem qualitate, videlicet reditus per redemptionem reſolubilis continuatus, & quaſi poſſeſſus eſt: quia eadem vis eſt taciti & expreſſi, veti vel præſumpti. *l. cùm quid.* & ibi Bart. Alex. Iaſ. Philip. Dec. & omnes. *Si verum peratur.* Philip. Dec. *c. 1. lectura. 2. col. 18. de iudicijs.* Franc. Curt. iunior *conſ. 4. num. 17.* maximè quando eſt tacitum vel præſumptum legis.

19 ¶ Quia præſumptiones legis ſunt liquidiſſimæ probattones. *glo. magna in fin. in l. ſi tutor. C. de periculo tutorum vel curat.* Baldus *in tubr. extr. de præſumptio. & in additionibus, Speculi. tit. de præſumptionibus* Paul. Iaſon. *l. licet imperator. col. 2. per illum tex. de legat. 2. & text. in l. ſi quis locuples in fine. de manumiſſ. teſta.* Iaſo. *l. 1. C. de teſta. milit.* Philip. Deci. *conſil. 222. num 8.*

20 ¶ Rurſus aduertendum quòd etiam quoad fundiarios & ſui natura non redimibiles, non eſt ſimpliciter conſentiendum illos declarari non redimibiles, ſed ſalua & excepta vtilitate Reipnb. & legitimo priuileg o, vel ordinatione politica, aut alia iuſta cauſa: quamuis enim aliqui reditus poſſint eſſe abſolutè irredimibiles contra priuatos, vel in præiudicium priuatorum non tamen contra priuatos, vel in præiudicium priuatorum non tamen contra rempublicam, nec in præiudicium reipublicæ, vt quando agitur ne ciuitas ruinis deformetur, vel vt propugnaculum aut locus iudicij, aut aliud in vſum publicum conſtruatur. Sunt enim caſus & quibus quis poteſt dominio rei ſuæ priuari, & cogi æſtimationem accipere. *l. in rem. §. tignum. de rei vendicat. l. venditor §. ſi conſtat ff. communia præd. l. Lucius de euictio.* etiam modico pretio honoris cauſa dato. *l utenſi verberatum § 1. in fine. de rei vendicatione.* Carolus Molinæus Franciæ & Germaniæ. I. C. & e Tubingæ. 4. Nonas Auguſti, anno 1554.

EPITOME CONSIL. XI

1 *Clerus tenetur contribuere ad muros & munitiones ciuitatis. 2.*

3 *Etiam clerici metropolitani vel Romani tenentur ad excubias & vigilias murorum, & multo magis eorum facultates.*

4 *Aratione in iure expreſſa licet arguere, etiam in correctorijs.*

5 *Clerici & eccleſiæ tenentur contribuere in generibus & collectis ad publicam vtilitatem impoſitis.*

6 *Clerici vt ciues tenentur contribuere in oneribus communibus ciuitatis.*

7 *Aduerſus hæc nulla eſt exemptio.*

8 *Munus ad conſtruenda vel reparanda publica non eſt ſordidum.*

9 *Intellectus* §. publicis. in l. maximarum. de excuſat. numer. l. 11. C.

10 *Conſtitui in dignitate cogi poſſunt ad perſonales operas eis conuenientes.*

CONSILIVM XI.

IN quæſtione, 1 ¶ an clerus & eccleſia Francofurdienſis teneantur conferre ſeu contribuere vnà cum reliquis ciuibus ad muros & munitiones eiuſdem ciuitatis inſtruendas & fortificandas? Videretur quòd, non propter exemptiones eccleſiaſticis & clericis datas *toto tit. de immunit. eccleſiarum. in Decretalibus in ſexto, & clementinis*, Tum ſecundò, quia ita tenet *glo. pen. in l. ad inſtructiones. C de fact. eccleſiis.* faciens differentiam inter inſtructiones itinerum & pontium, ſiue de nouo faciendorum, ſiue reficiendorum, ad quæ tenentur clerici & eccleſiæ, nec ſunt exemptæ: & inter conſtructiones ſeu fornicationes murorum ciuitatis, ad quod non teuentur. Tertiò, quia ita tenet Io. Caldene. *conſil. 2. ſub tit. de cenſibus* & Panor. *in c. non minus* extra de immu. eccleſiarum vbi dicit ſe bis ita conſuluiſſe, & iudicatum fuiſſe Senis. Quartò, quia ſecundum *glo. 1. in l. vlti. C. de quibus munet. nemini. licear ſe excuſare lib. 11.* Iſtud eſt munus ſordidum, *vt in l. maximarum. §. publ. de excuſa. munerum lib. 10. C.* ergo eccleſiæ excuſantur *per l. placet C. de fac. eccleſiis.*

2 ¶ Quibus non obſtantibus ego Carolus, Molinæus iuris vtriuſque doctor, Franciæ & Germaniæ iuriſconſultus ducalis conſiliarius, & Academiæ Tubingenſis primarius iurium profeſſor, cenſeo præfatum clerum & eccleſias omnino teneri, primò *per text. in l. vlt. C. de quibus mun. nemini licet ſe excuſ.* vbi in murorum conſtructione omnis immunitas & omnis cuiuſuis dignitatis prærogatiua tollitur,

& ſic iam neceſſe eſſet clericos & eccleſias ſpecialem exceptionem habere contra *d. l.* quod nullo iure cautum inueniretur.

3 ¶ Secundò *per text. in d. c. peruenit. extra de immunit. eccleſ.* vbi ſtatuitur nullum ſcilicet clericum vel ſacerdotem, de quibus loquitur etiam in dignitate eccleſiaſtica conſtitutum, prætextu Romanæ vel etiam alterius metropolitanæ eccleſiæ aut alio modo excuſari à murorum excubiis & vigiliis, ſed vt omnes generaliter ad hoc compellantur. Ergo ſi perſonæ eorum non ſunt immunes à cuſtodia murorum & ciuitatis, multò minus facultates, & bona eorum ſunt immonia, ſed pro rata contribuere tenentur.

4 ¶ Tertiò per rationem & cauſam finalem in *d. c. peruenit. expreſſam*, vt melius valeat coſtodiri ciuitas: quæ eadem ratio locum habet in conſtructione, reparatione, & fortificatione murorum. ergo idem ius. Hac enim ratione in iure expreſſa arguere licet etiam in ea contectoriis. *Bart.* & omnes *in auth. quas actiones. C. de ſacr. eccleſiis.*

5 ¶ Quartò quia eccleſia & clerici tenentur contribuere in muneribus & collectis, quæ imponuntur ad publicam vtilitatem. Luc. de penna *l. ſi diuina C. de exactor. trib. l. 2 in quibus muneri nemini ſe liceat excuſare. lib. 10. C. in §. ad haec in auth. de eccleſ. tit. l. ad inſtructiones. C. de ſacr. eccleſ. l. 2. de quibus muneribus ſe excuſare non licet lib. 10. C. text. in auth. de mandatis princip. ſiue in nouella de preceptis præſid. §. ipſis verò* Iac. de ſancto Georgio *in tractatu feudorum charta 29. col. 3 Iaſ. l. ſi ex toto. in princ. num. 15. de legatis. 1.* Philip. Deci. *in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. in fine. tex. de conſtitut.* Franc. de Ripa. *ſub tit. de reſcript. reſponſo. 20. cum duobus reſponſis ſequentibus.* Andreas Alciat. *l. placet. gl. pen. C. de ſac. eccle.* ſed iſtud onus eſt huiuſmodi, Igitur, &c.

6 ¶ Quintò, quoties eſt onus toti reipub. clericis & laicis pariter vile & neceſſarium, clerici tanquam ciues vel incolæ eiuſdem ciuitatis (quæ tuenda eſt & conſeruanda) tenentur vt cæteri contribuere, vt ad reparandos muros, vel cogendum exercitum neceſſarium ad defenſionem. Lucas de Penna *l. vlt. C. de exact. tributorum. l. 2 de quibus muneribus nem. excuſar. ſe licet. lib 10. C.* Ange. Clauaſius *in ſumma. in verbo immunitas.* Pet Anthar. *conſil. 96.* Bart. *in l. nullus. de curſu publico. lib. 12. C.* Panor *in c. 2. de immun eccleſ.* Phil. Cor. *6. 72. col. vlt. lib. 4.* Franc. Rip. *tractat. de peſte. charta 112. in parua.* Thom Parp. *alia repetit. l. placet num 24 C de ſacroſ. eccleſ.* Carol. Rui. *conſilio 259. num. 12. lib. 1.* Vltimò ita in individuo tenent ibi Io. Fab. Bal. Fran. Are. & omnes *in d. l. ad inſtructiones.* Lucas de penna. *l. 2. de his qui ſponte munera ſubeunt. lib. 10 C.* quod eſt intelligendum de vtili aut neceſſaria conſtructione, aut reparatione, non autem ad ſimplicem ornatum.

7 ¶ Non obſtat primum, quia hîc nulla exemptio, nec dari potuiſſet in præiudicium reip. Non obſtat ſecundum, quia illa gl. eſt ſuppoſitiua in negatiua Non, quæ non eſt in quibuſdam aliis libris & apparet fuiſſe malè appoſitam quia text. allegatus in gl. probat affirmatiuam: & ſic gl. illa non decidit, ſed ſe remittit: & ſi decideret negatiuè, falſa eſſet, prout opiniones quorundam etiam contradicentium falſæ ſunt Et ſic ſolutio ad tertium.

8 ¶ Ad quartum, falſa eſt illa gl. quia imò non eſt munus ſordidum *per text. in d. l. ad inſtructiones. & in d. cap. peruenit.* & ſic eccleſiæ non excuſantur, nec ſummæ dignitates. nec obſtat. d §. publicis quia primò non loquitur de muris.

9 ¶ Secundò non dicit munus ad conſtruendum vel reparandum publicas vel ſacras ædes eſſe ſordidum, vt omnes adusque malè intellexerunt: ſed dicit quædam onera perſonalia operarum humilium & ſordidarum puta capitalis & temonis eſſe munera ſordida, etiam ſi imponantur pro reparatione publicarum, vel ſacratum ædium, & ita debet ille textus intelligi.

10 ¶ Sic in propoſito clerici & alij in dignitate conſtituti, cogi poſſunt ad perſonales operas non ſordidas ſed qualitati perſonæ non dedecoroſas, puta ad vigilandum & custodiendum per vices: vt latomi, fabri, aurigæ, baiuli ſine mora faciant opus: non autem vt ipſimet ſint baiuli, vel inſideant temoni ad agendum equos, trahentes materias neceſſarias. Ex quibus ſtat veritas clarè elucidata & propugnata. Carolus Molinæus Tubingæ, Nonis Auguſti. 1554

EPITOME CONSIL. XII.

1 *Clerici non habent priuilegium fori in muneribus patrimonialibus vel obligatione legali, à qua non ſunt exempti. 2. 3. 8.*
3 *Inſtantia iudicii non debet diuidi.*
4 *Clerici ſunt ciues & pars corporis reipublicæ, & tenentur de his quæ ſpectant ad ciues vt ciues.*
5 *Palatini non habent priuilegium fori in his muneribus, nec veterani, nec alij.*
6 *Clerici non habent priuilegium fori in feudis & iuribus feudalibus.*
8 *Clerici in actione reali ſunt de foro ſeculari.*
9 *Idem in materia depoſiti.*
10 *Munus inſtaurandi muros vrbis non eſt ſordidum.*
Nec munus vigiliarum & portarum vrbis quod eſt commune laicis & clericis.

CONSILIVM XII.

In quæſtione dependente à conſilio præcedente de contributione ad reparationem murorum aduertendum.

1 ¶ Longè aliud eſſe quando clerici conueniuntur non ex aliquo munere patrimoniali, nec ex debito legati: ſed ex obligatione facta ex propria voluntate, ſeu liberali oblatione clerici quia tunc verum eſt quod debent coram propriis eccleſiaſticis iudicibus conueniri, & ab illis compelli: Secùs quando agitur de moneribus patrimonialibus, à quibus nec eccleſiæ, nec clerici ſunt exempti, vel de alia obligatione legati, à quâ etiam non ſunt exempti, quia tunc nullum habent priuilegium fori: ſed coram magiſtratibus ad illa onera vel munera deputatis debent conueniri, & ab illis compelli. *text. in l. vlt. §. patrimoniorum. verſ. ab huiuſmodi.* Ibi nec pontifex excuſatur de muneribus & honor. quæ lex loquitur indiſtinctè, & ſi nec à ſolutione, nec à foro: quia in his nullam, neque non ſoluendi, neque fori habent exceptionem. *Idem text. expreſſatur in l. de his clericis. C. de epiſcopis & clericis.* vbi per præfectum prætorio debent clerici perurgeri

ad ſoluenda munera patrimonialia, alioqui tranſlationes pati, id eſt, venditiones bonorum ſuorum vel eccleſiæ.

2 ¶ Tertiò probatur *per text. in l. ad portus. & in l. omnes prouinciarum. C. de oper. pub.* vbi iubentur omnes non obſtante cuiuſcunque dignitatis priuilegio, conferre ad portum, aquæductum, & murorum inſtaurationem ſiue extructionem. Et *in d. l. omnes* ſtatuitur vt rectores prouinciarum literis ſeu mandatis præfecti prætorio, moneantur, vt cogant omnes ordines atque incolas vrbium ſingulatim, muros, vel nouos facere, vel veteres firmiùs renouare pro vitibus & facultatibus ſingulorum. Ergo non ſolùm clerici tenentur (quod eſt liquidum) ſed etiam per iudicem ſæcularem loci compelluntur quia in huiuſmodi onenbus patrimonialibus nullam habet exemptionem.

3 ¶ Quartò, quia alioqnin inſtantia iudicij atque huios diſtribnnæ inſtnæ diuiderentur contra ſanctionem vtriuſque iuris *in l. nullo. C. de iud. 3. q. 8. c. cuius in agendo. c. 1. de matrim. perit.* Et alioquin confunderentur libri, cenſus, & tationes publicæ de huiuſmodi muneribus patrimonialibus. Quinrò ita nominatim tenent Guilid Cuneus, Bald. & alij *in l. de hus. C. de epiſcopis & cler.* videlicet, quod in cenſibus, ttibutis, & alus muneribus patrimonialibus clerici debent & poſſunt cotam iudice ſæculari conueniri, nec habent priuilegium fori. Et ita etiam ſeruatur Pariſiis, & in toto tegno Franciæ.

4 ¶ Sexta ratio manifeſta eſt: quia clerici non vrgentur ad hoc, quia clerici ſed quia ciues & pars corpons reipub. & agitur de onere communi vel vniformi ciuibus. Et tutpis eſt pars quæ non congruit cum ſuo vniuerſali. *8 diſtinct. c. prime. c. an non liceat. de præſcript. c. vlt. de ſpon. duo.* Quod autem clerici ſint in vniuerſitate populi & pars ciuitatis, ſicut & magiſtratus, *text in l. 1. §. 1. verſ. ius publicum. ff. de iuſti. & iure.* & tener Oldta *q. 31. queſt. 74* Bald. *c. 1. de milit. vaſſal. qui arma bellic depoſ. in vſibus feudo.* Paul. *conſil. 292 calum. 2. num. 3. lib. 1. conſil 1. conſil. 151. in prine. lib. 2. in nouis.* Alex. *conſil. 41. lib. 7.* vbi in annot. dixi. Philippus Decius *c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſtitut. c. 1. de prabend.* & conſequenter in his quæ ſpectant ad ciues vt ciues. Et ſic ad clericos tanquam ciues, vt ſunt muneta patrimonialia nullum habent priuilegium fori, ſed debent procedere & cogi, vt teteliqui ciues.

5 ¶ Sic etiam Palatini Anlici ipſius imperatoris qui habent priuilegium foti, coram illuſtribus comitibus aulæ, non poſſunt vti illo priuilegio, vbi agitur de ædificatione domotum aliis monenbus ciuilibus. *l. vnus. C. de palatin. ſacra. larg. lib. 12.* ſicut nec veterani, aut alii quouis priuilegio ſubnixi. *§. patrimoniorum. in d. l. vltim ff. de numero & honor.*

6 ¶ Septimò, eadem tatione in matetia feudali nullum habent clerici priuilegium fori quanquam non ſolùm de te immobili agatur, vel officio infeudato, ſed etiam quandoque de ſeruitio perſonali, & iuramento fidelitatis. Et quia hîc non tanquam clerici, ſed tanquam vaſſalli conueniuntur, nec poſſunt vti priuilegio, niſi velint tenunciate feudo. *c. cæterum. de iudicis. cap. ex tranſmiſſa. c. verum. extra. de foro competent.*

7 ¶ Igitur multò fortiùs cum hîc non agatur de ſeruno perſonali, nec de diſtrictione perſonæ. ſed de tebus & boois quæ poſſident in ciuitate, ſi tanquam ciues conueniuntur ad functiones publicas, vel munera patrimonalia, ad quæ ciues tenentur, non poſſunt declinate fotum, niſi velint tenuntiare, non ſolum ciuitati, ſed etiam bonis quæ habent in illa ciuitate vel tepublica, vt etiam eſt text. in c. quo iure. 5. diſtinct.

8 ¶ Octauò, quia in actione reali certum eſt, quòd clerici debent procedere cotam iudice ſæculari, idem in onetibus realibus vel inde dependentibus, vel de teliquus cenſuum, vt tenet Ioannes Fabri *Inſtitut. de ſatiſdat* §. vltim. Guillelmus Cuneus Baldus *authentic. Clericus C. de epiſcopis & clericis.* Et ita notoriè ſeruatur in tegno Franciæ. Potrò iudices fæculates Germaniæ non minotem habent poteſtatem, quàm iudices fæculates Galliæ monera autem patrimonalia ſunt realia, & tatione patrimonii vel rerum præſtantur. *l. reſcripto. l. vltim. de muneribus & honoribus.* Batt. *in l. vnica. C. de multetibus in quo loco. lib. 10. l. placet. C. de ſacroſanctis eccleſiis.*

9 ¶ Nonò pariter in materia depoſiti clericus poteſt compelli per iudicem fæculatem Bald. & Salic. *in l. acceptam. C. de vſuris.* Iaſon *in l. 1. §. qui mandatam. col. vlt. de officio eius cui mand. eſt iuriſ. l. ſi fideiuſſor §. vlt. col. 3. qui ſatiſdare cogantur.* etiam ſi ſit res mobilis, quia tatione rei agitur.

10 ¶ Quod autem hoc onus conttibuendi pto inſtaotatione & fortificatione murorum vrbis ſit munus patrimoniale ciuile non ſordidum, *textus eſt in d. l. ad portus. in l. omnes prouinciarum. C. de operis pub. in l. vlt. de quibus muneribus nemini licet ſe excuſare. lib. 10. C.* ſicut nec munus vigiliarum & cuſtodiendarum portarum ciuitatis. *c. peruenit. tex. de immunit. eccleſ.* idem conſequenter in his quæ proponuntur de defenſione & protectione communi ipſius ciuitatis, in qua vetſatur periculum commune laicis & cleticis, tum quia eadem & communis omnium cauſa eſt, & idem pto omnibus libet rationum, idem receptot & compulſor. Et ita de iure & ptaxi cenſeo ego Carolus Molinæus Franciæ & Germaniæ iuriſconſultus, Ducalis conſiliarius, & Tulingenſis Academiæ iutium profeſſor primarius. Datum Tubingæ, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo quarto, 21. Iulij.

EPITOME CONSIL. XIII.

1 *Aliud mercem extare, aliud in creditum abitſe. 3.*
2 *Aliud pecunia, aliud merx.*
3 *Simile conſuetudinis præſtat ſimili legis.*
4 *Menſa. officina, peculium, taberna, ſunt quid vniuerſale. 7. 9 10. 11. 13.*
5 *Conſuetudo tantum habet de effectu, quàm de vſu.*
6 *Nec requiritur modum vtendi eſſe præſcriptum.*
7 *Modica varietas facti facit magnam varietatem iuris.*
8 *Aliud ſunt res ſingulæ, aliud res certo corpori deſtinatæ. 9. 10. 12.*
9 *Merces inuectæ, domui conductæ non hypothecantur in ſpecie, ſed in genere.*
10 *Interpretatio conſuetudinis Argentinenſis. 11.*
14 *Contractus ante concluſionem poteſt pro infecto haberi, etiam in præiudicium tertij.*

Thema

Thema ex Argentina tranſmiſſum.

Argentinæ ea huc vſque fuit, & hodie conſuetudo, & iure municipali ita ſtatutum eſt, quando quis cum aliqua matrimonium contraxerit, quod omnia bona quæ maritus ad vxorem attulerit ſiue in cenſibus, reditibus, mobilibus & immobilibus, item ea quæ hæreditario iure ſtante matrimonio ad eum deuoluta forent eo durante non fuerint vendita, permutata, vel alienata tunc vxore mortua manebunt marito inalterata & illæſa, adeò vt nihil teneatur vxoris hæredibus ex illis dare. Sed ſi ſtante matrimonio fuerint vendita vel alterata, tunc ex illis venditis & alteratis ira bonis vxoris hæredibus tertiam partem tenetur marirus præſtare. Alterare autem dicitur hîc ſi vendidero domum, cenſum, reditum, ſupellectilia, vel vaſa argentea, & id generis alia, vbi ex pecunia illa emero alias ædes, cenſus, reditus, ſupellectilia vel vaſa argentea, & alias res, ſiue mobiles ſiue immobiles. Hæc omnia dicuntur res alteratæ, de quibus marito duæ, & vxoris hæredibus tertia pars debentur. Item ſi argenteum ſcyphium quis liquefecerit & ex illo argento alium nouum per aurifabrum facere curauerit, ſic & omnia quæ in aliam formam vel materiam, quàm anteà fuêre, tranſmutata erunt, dicitur alterare. Sic etiam in aliis rebus quæ deſtructæ & iterum reſtauratæ fuerint, obſeruatur. Pari ratione cum omnibus vxoris ad maritum delatis bonis eo mortuo cum matrimonio durante alteratæ fuerunt, ſeruatur: & de illis duas partes mariti hæredibus tenetur vxor reddere, quæ tertiam tantum partem retinebit præterea omnia quæ ſtante matrimonio coniuges per eorum induſtriam, operas ſuas, vel artificia mechanica, negotiationes, ſiue mercantias, ea omnia dicuntur alterata. Si autem quis vxoris ædes quas ante contractum matrimonium habuit eo durante non fundum vſque deſtrueret, nec funditus totas nouas redderet, ſed tantummodò altiùs tolleret vel ædificaret, aut in illis expenſas aliquas vtiles ſiue neceſſarias ampliandi vel reſtaurandi ad voluntatis ſuæ libitum gratis impenderet per hoc iure municipali non dicuntor alteratæ ædes, ſed vxore mortua marito tantùm duæ partes ex pecunia illa expoſita ab vxoris hæredibus dantur, & proprietas earum ædium tota vxoris hæredibus in alterata manet, & ita ædificium cedit ſolo.

Seius mercator antequàm Argentorati duxerit vxorem habuit publicam officinam ſiue negotium emendi & vẽdendi in valore 1200. florenorum, Deinde cum Berta matrimonium contraxit, eo durante nihil ad hanc ſummam 1200. florenorum ſui mercimonij, nec ab vxore aduentitiis paraphernalibus, nec ex aliis ſuis acquiſitis bonis adiecit, nec accumulauit. Poſteà annis duobus elapſis Berta mortua, cuius hæredes à ſuperſtite marito tertiam partem dictorum 1200 florenorum ſui mercimonij petunt ea ratione, quod ſtante matrimonio iſta ſumma ſit alterata. Nam cùm illa negotiauerit ſiue mercimonium exercuerit, iam illas, iam alias res comparauerit, eas res ſuas vendiderit, pecuniam illam exinde acceptam nunc in aurum, nunc in argentum huius aut alterius monetæ generis & ſpeciei mutauerit, mutuò etiam dederit, vtcunque res aut temporis commoditas expoſtulauerit.

E diuerſo autem maritus Seius prædictam ſui mercimonij ſummam, quia inalteratam, propriam & illæſam atque ad eum ſolum ſpectantem eſſe iure conatur defendere, & quòd ab vxoris demortuæ bonis, durante matrimonio nihil penitus ad talem ſummam ſui mercimonij collocatum ſit, ſed hæc ſumma & mercimonium eo ipſo ſtatu adhuc eſſe quo priùs fuerit, antequam cum vxore mortua matrimonium contraxerit.

Alter caſus.

SEius eo tempore quo matrimonium cum Berta contraxit, habuit ædes proprias: quas ſtante matrimonio vendidit pro trecentis florenis, hoc pacto, vt ea reſeruata conditione, ſi emptor aut eius hæredes in poſterum eas iterum vellent vendere, quod tunc licitum ſit Seio & ſuis hæredibus, quando ianum quantum alius quiſpiam pro illis ædibus dare vellet, præſtare velint, banc optionem præ cæteris acceptare & reſeruare, & hoc caſu ius congruum obtinere. Cùm autem poſt initum contractum Berta morte diſcedens, prædictus emptor hoc venditionis reſeruatum pactum negare volebat. E contrario autem Seius venditor emptori nullum emptionis titulum, neque ſuper hoc inſtrumentum dare voluit, imò propter emptoris inconſtantiam ſibi ſuas ædes retinere, & eas inemptas eſſe voluit: ſic venditio Berta viuente inita ſuum effectum non eſt ſortita, & ædes priùs venditæ redditæ ſunt inemptæ, donec poſt aliquot menſes, & id venditoris vxore iam mortua, is qui prædicta retractatæ venditioni & emptioni interfuit, tandem ſuo ſtudio, interceſſione & opera emptorem eò impulerit, & emptorem precibus rogauit ædes in modum vt priùs erant venditæ (reſeruata ſibi reẽmptione & præexhibitione) emptori reſtitueret. Ex hoc elicitur ſuprà allegatam venditionem viuente Berta nullam fuiſſe, ſed poſt eius mortem tandem tranſactionis via ad effectum productam eſſe. Quæritur an illa venditio, quæ ante vxoris obitum verbis tantum modò celebrata & propter abnegatum pactum reemptionis non fuit firmata, poſſit dici venditio, an non potius illa quæ poſt vxoris mortem tranſactionis via approbata, & ad effectum perducta in iure vera poſſit appellari venditio & priorem tollere?

CONSILIVM XIII. IN CAVSA ISRAELIS MINKEL CIVIS ARGENTINENSIS.

DOMINI Iesu Christi redemptoris nostri vnici nomine inuocato, Lecto & considerato themate, & quæstionibus.

1 ¶ Ad primam, quamuis sit admodum disputabilis, facti tamen magis, quàm iuris est quæstio. Vtcunque vero species facti plenè sit comprehensa, tamen tota consuetudinis Argentinensis ἐπιχεία non ex explicata. Cuius consuetudinis ratio, quæ χρῆσις est interpretationis, non ex aliquot particularibus tantùm articulis, sed ex toto complexo seu corpore integro, & obseruantia communi quærenda est. *l. in ciuile. de legibus. l. bona. fides. depositi.* Sed vt fontes argumentorum aperiantur, proassirmatiua, videlicet summam alteratam, & hæredibus vxoris tertiam dictæ summæ deberi, facit primò, quòd etiam in materia huiusmodi mercium, & mercantiarum, non est idem, etiam si summa maneat eadem: sed merce mutata aliud est, *textus in l. procuratoris § plane. verticulo, sed & si dedi. de tributoria actione.* vbi aliud est mercem datam vel allatam extare, aliud venditam esse, & in pecuniam vel alias merces conuersam, ita quòd, quamuis primo casu competeret actio rei vendicationis prærogatæ, quæ omnes vincit, & omnibus præfertur: tamen secundo casu, non habetur ratio prioris dominij, quod abiit in etcditum, & sic translatum & pretituum est nec priorisactionis & vendicationis, quæ amissa est, sed isti qui mercem suam dedit etiam si pretium non tecepit, tamen non præfertur: sed æqualis est, omnibus etiam posterioribus creditoribus, & cum illis vocatur in tributum ad æs & libram, hoc est pro tata sui cuiuscunque debiti non habita ratione prioris status, qui mutatus est. Et quod ibi dicitur in mercibus mutatis, idem in pecunia.

2 ¶ Nec obstat quod pecunia natura sua non est destinata vt maneat & seruetur, sed vt illa cæteræ res æstimentur & comparentur. *l. 1. de contrahenda emptione & venditione.* tamen aliud est pecunia numerata, aliud merx inde comparata. *l. 1. & per totum. ff. de conditione triticaria.* Tum hoc probat text. *in dicto § plane. in princ.* vbi creditor qui numerauit pecuniam suam, non habet prærogatiuam in merce ex ea immediatè empta, quam habetet in sua pecunia si extaret. igitur non solùm alteratio, sed totius rei & substantiæ mutatio est. quod etiam probat textus *in l. quidam fundum. ff. de in rem verso.* vbi seruos habens mandatom etiam speciale boues arationi minùs idoneos vendendi, & ex nummis, qui inde recepti essent, alios comparandi: si hoc fecerit deinde conturbauerit: tamen non censetur in tem domini versum quanti boues vltimi redempti sunt, sed quanti priores veoierunt, & sic alij sunt priores, alij posteriores, quantumuis ex speciali mandato & destinatione priorum loco subrogati. Et ita etiam tenent omnes doctores *in l. si cum decem. in fine. soluto matrimonio.* videlicet res ex aliis comparatas non esse easdem sed alias & aliusmodi & alterius iuris, etiam alioqui homogenas, vt pecuniam pro pecunia, pannum pro panno. Dynus, Philippus Decius, Andræas Alciatus *in l si eum seruum. ff. si certum petatur* Iason *in l. creditor. eodem titulo. & in consilio centesimo vndecimo, columna 1. lib. 4.* Et hinc est quod fideiussor acceptus in pretium, vel æstimationem rei principalis, non obligatur tanquam in aliam tem intercessetit: quia aliud est tes, aliud pretium vel æstimatio. A *l. Græce § si quis stichum. de fideiussoribus.* & contra fideiussor acceptus in mercem cùm pecuniam principalis debeat, non tenetur, quia in aliam rem interceſſit *l si ita fideiussorem. de fideiussoribus.*

3 ¶ Rursus probatur per eandem consuetudinem. idque etiam per locum à fortioti: quia quamuis de iure eadem domus, eadem nauis sit, si animo reficiendi funditus demolita fuerit, & rursus constructa. *l. qui res. §. aream. ff. de solutionibus.* tamen vt narratur, aliud est secundum hanc consuetudinem, quia non obstante animo reficiendi, censetur alia res, siue alterata non solùm in domo, sed etiam in scipho & quouis vasculo: igitur multò magis in mercibus, quatum incerta erat conuersio & repatatio, nec animus & destinatio impedit rem subrogatam aliam esse. Tom valet argumentum à simili consuetudinis, & præfertur simili iuris in eadem tamen eiusdem B consuetudinis materia. *vt hic d. l. de quibus.* Confirmo, quia fieri non potuit, quin vxoris diligentia & industria aliquid in conseruando, saltem ne merx diminueretur, adiecerit aut saltem in aliis maritum releuauerit. Tum è contra eadem esset lex, si vxor non communis in bonis, antequam mercaturam suam per se ipsam admiuistrasset.

4 ¶ In contrarium pro negatiua arguitur *per l. cum pater. §. mensæ de leg. secundo.* vbi mensa numularia censetur vnum quoddam vniuersale, vt ibi notant Bartolus, Imola, & alij. Paulus Castrensis *consilio ducentesimo octuagesimo quinto, lib. 2.* Petrus Ancharanus *consilio centesimo octuagesimoquarto.* Philippus Decius *consilio 255. num. secundo*, vbi in annotationibus tetigi. Igitur idem videtur de mensa vel officina mercarii, saltem cùm maneat semper intra fines eiusdem summæ. Confirmatur quia peculium serui mercaturæ vel C cuiusvis rei quæstuariæ præpositi, semper vnum & idem dicitur, siue augeatur, siue diminuatur. *l. peculium nascitur. ff. de peculio.* igitur per locum à fortiori, si intra eandem summam maneat eadem res dicitur, nec mutata nec alterata. Rursus pro prima parte replicatur hanc esse fictionem quæ non debet ad alios casus, & multò minus contra alias personas extendi, & vt tradit Socynus *consilio ducentesimo quinquagesimo quarto in fin. lib. 2.* ea fictio non procedit nisi in his, quæ seruando seruari possunt, sed merces mercatiles negotiationi quæstuariæ destinatæ, non sunt huiusmodi, sed subiode mutantur, & alterantur, non solùm per hominis industriam, sed etiam per sui destinationem.

5 ¶ Pro solutione ego Catolus Molinæus multa, imò plurima si cuiquam doctorum offundere possem, sed quia longissimo vsu exercitatus sum, dico consuetudinem tantum habere de viribus & effectu, quantum de vsu vnde oritur, & à quo interpretatur *l. de quibus ff. de legibus.* Baldus *in l. illud. C. communia vtriusque iudic.* Albet. Brunus *in tractatu de augmento. columna centesima decima quarta.* atque ideo, si de certa vniformi obseruantia constet, in simili quæstione, quæ sepissimè vsu venire potuit, illi standum erit, nec vlterius disputandum. D

6 ¶ Nec illam interpretationem, aut modum vtendi, tequiritur esse præscriptum, quia est simplex declaratio. Paulus Castrens. *cons. trigesimoquarto, Quia circa. columna vltima lib. 4.* Alexander *consilio octauo, numero septimo. lib. 6.* Franciscus Arennus

cons. 11.

conſil. 11. *col.* 3. Philippus Cotoeus *conſil.* 188. *col. vlt. lib.* 4. Socynus, *con.* 111. *col. vlt. lib.* 1. Philip. Decius *c. cùm Martinus Ferrarienſis. col* 2. *de conſtitut. in l. ex liberis, nu.* 19. *C. de collatio.* Aymo Ctauet. *conſ.* 118. *nu.* 2. Quòd ſi ceſſet certus vniformis vtendi modus vel dubium ſit: ¶ ante omnia diligenter conſideranda & perſpicienda ſunt ſubſtantia, natura, definitio, limites ipſius rei controuerſæ quando quæritur vt ſciatur an ad terminos dictæ conſuetudinis tranſitū fecerit, an vero ſub terminis iuris communis & antiqua diſpoſitione ſua remanſerit. hîc enim verſatur cardo totius & quæſtionis & deciſionis in quo modica vnius circunſtantiæ varietas totum plerumque ius immutat. *l. ſi ex plagis §. in cluo.* vbi Albericus. ff. *ad leg. Aquil.* At hic non egitur de ſimplici mercatore habente certam publicam officinam, ſiue menſam, ſiue tabernam. Nec quæritur de omnibus bonis, nec de quibuſuis vel indifferentibus eiuſdem mercatoris, ſiue de bonis in confuſo promiſcuè vel in genere: ſed de certo fundo ſeu ſumma capitali certæ menſæ ſeu tabernæ inſtitoriæ & mercatilis, cui ea ſumma velut pro ſorte principali & fundo limitato deſtinata eſt.

8 ¶ Aliud ergo ſunt bona in genere ſeu promiſcua & indifferentia, id eſt nulli certæ menſæ vel tabernæ deſtinata, & tunc quia per ſe ſingula cenſentur, ſeu ſingularim ſecundum propriam cuiuſque naturam & qualitatem conſiderantur, *vt eſt textus. in l. hac edictali. §. is illud. C. de ſecund. nupt. & in authentic. de nupt. §. ſi vero promixt. e. conſtitut.* 22. Angel. Peruſ. *in l.* 2. *in princip. de verbor. obliga.* ideo in ſingulis per ſe vel ſeorſum inquiritur & conſideratur an mutata vel alienata fuerint. Aliud verò ſunt bona ſepoſita, & velut in ſeparatum à reliquo communi patrimonio peculium collata & deſtinata, & præſertim ad certam ſummam vice fundi ſeu capitalis limitata. hæc enim non conſiderantur ſingule per ſe: ſed totum corpus ſeu peculium ſic deſtinatum, vel menſa, aut taberna quæ vicem vnius totius corporis integralis vel etiam vnius vniuerſalis, *habet textus dict. §. menſa. dicta l. comparatur de legatis ſecundo.*

9 ¶ Et in his non attenduntur ſingula corpora vel res per ſe, ſed totum corpus integrale, vel vniuerſale quod non cenſetur recipere mutationem vel alterationem: ſed idem ipſum & actu & ſubſtantiæ, & re & nomine manere & perſeuerare, etiam ſi ſingula corpora mutentur & quotidie varientur, vt eſt textus in dicta *l. peculium naſcitur. & per totū. ff. de peculio. & textus in l. proponebatur de iudicis. l.* 1. *in fi. de rei vendicatione. in l. ſi grege.* & ibi Iaſon *de legatis primo. in l. grege. l. cum tabernam.* & ibi Bartolus *de pignoribus. & alibi paſſim in iure.* Vnde Vdalricus Zaſius. §. *item ſeruum. inſtitut. de actionibus.* concludit quòd merces venales inuectæ per inquilinum, obligatur non in ſpecie, vel in particulari quo ad individua: ſed in genere & vniuerſaliter quod ſatis eſt vt non mutate, ſed eadem dicatur manere officina mercium. Sed hic plus eſt, quia non de mercibus promiſcuis agitur, ſed de certo fundo, menſa, ſeu capitali limitato & deſtinato, quod minus mutatur quàm vniuerſitas rerum adiectionibus, vel detractionibus corporum, to ¶ nec iſtud (videlicet de capitali vel menſa) procedit ex fictione, nec ex ſola diſpoſitione legis, ſed lege approbante ex diſpoſitione & deſtinatione hominis ſeu patris familiàs, qua certi etiam fundi & domus non fictè, ſed verè conſtituuntur & definiuntur. *l. quod in rerum natura. de legatis primo.* In reliquis ergo bonis matrimonialibus, etiam in mercibus & rebus promercalibus confuſè & promiſcuè habitis, poteſt habere locum dicta conſuetudo in ſingulis corporibus, prout quodque eorum mutatum vel alteratum fuerit: ſed non in bonis certo vni corpori deſtinatis, niſi corpus ipſum vniuerſale deſtruatur mo-

A

B

C

D

E

tetur vel alteretur. In primo verò & indiſcreto genere bonorum loquuntur & procedunt allegata pro parte affirmatiua, *vt patet. in d. §. plane & in d. l. quidam fundū* vbi non de fundo, nec de parte fundi menſæ, vel tabernæ inſtitoriæ agitur, ſed tantum de certis ſingularibus rebus per ſe venditis, non dependentibus à certo corpore integrali vel vniuerſo vnius menſæ vel tabernæ, de quo nullum verbum in legibus pro affirmatiua allegatis.

11 ¶ In his etiam promiſcuis bonis procedit tacita & veriſimilis ratio dictæ conſuetudinis, quod vxor vel coniux ſua ſaltem diligentia & induſtria aliquid conſeruando vel augendo contulit, & quod liberum erat, à nouo negotio inſtituendo vel mutando abſtinere: ſecus in bonis, de quibus agitur, in quibus vxor nihil contulit, nec operata fuit, & circaquæ nullum nouum negotium fuit inſtitutum, nec mutatum nec variatum conſtante matrimonio: ſed tantū ſpecialis illa mercatura, mercimoniū, & inſtitoria exercitatio dictæ officinæ, menſæ vel tabernæ, ante matrimonium, inſtituta cœpta & deſtinata, imò eoam certo fundo ſeu ſorte vel ſumma capitali concluſa & limitata. Illa, inquam, deinceps tantùm fuit in ſtatu ſuo veteri continuata & exercitata, fundo non deſtructo, vel ad aliud negotium tranſlato: ſed nec ſecto nec diuiſo nec aucto nec diminuto. Et ſic idem corpus integrale ſemper in ſtatu ſuo prius inſtituto & deſtinato permanſit, ergo non cecidit nec cadere potuit in terminos & diſpoſitionem conſuetudinis, ſed in veteribus ſuis & inris communis terminis permanſit. 12 ¶ Et conſequente in caſu de quo agitur, vera eſt & indubitata pars negatiua, videlicet defunctæ vxoris hæredes nihil in eo fundo, menſa, & officina petere poſſe. eſt enim qui ab aliis bonis ſeparatum *l. hinc quæritur verſic.* an verò ſeparamus cauſas, quaſi in duobus peculiis. ff. de pecul.

13 ¶ Confirmatur vel palpabili paradigmate: fec fundum illum fuiſſe ſocietatē particularē coitam cum vno vel pluribus mercatoribus ſociis in ea ſpecie mercantiæ, certum eſt quòd vnus ſociorū ducendo poſteà vxorem nihil mutat nec variat ex eo ſolo de illo fundo vel illa ſocietate ſemel contracta, quæ remanet in ſtatu ſuo prout ſine conſenſu ſociorum non recipit mutationem, nec alteratiōnem. Idem ergo ſi mercator in ea menſa vel officine non contraxerit ſocietatem, nec alios ſocios aſciuerit, ſed per proprium ſuum inſtitorem illam nomine ſuo ſolo exercuerit & continuauerit: quia conſuetum ſubſequens per ſe nihil ea in re mutat, variat, nec alterat; niſi dominus ipſe fundum ſuum diſiunxerit, vel mutarit, vt non amplios ſit eadem menſa vel officina. 14 ¶ Quantum ad ſecundam quæſtionem, illa eſt indubitata: multa enim tractantur, quæ non perficiuntur *l. ſi ex cauſa §. nunc videndū de minoribus.* & tota vis in concluſione cōſiſtit. *l. contractus. C. de fide inſtrumentorū l. ſi voluntate.* & ibi Baldus *C de reſcindend. empt. & vendit.* quæ re integra, pro infecta haberi poteſt, etiā in præiudicium tertij *l.* 1. *& per totum. C. quando licetat ab empt. diſc.* & ibi Io. Faber. *& in l.* 2. *C. communia de legat.* ſed hic ſumus in fortioti: quia emptor viua Berta non habuit venditionem pro concluſe quæ in individua eſt. *l. cum ex cauſa de verb. obligat.* & hoc propter diſſenſum clauſulæ, & ſic omnia fuerunt in fieri, & in ſuo antiquo immutato & libero ſtatu, donec poſteà contractus concluſus fuit, quod non contingit, niſi poſt mortem Bertæ. Quare eius hæredes nihil in dicta domo habent. Et ita conſulo & cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. D. Franciæ & Germaniæ Iureconſultus, Ducalis conſilianus, iurium profeſſor Tubingenſis primarius. In quorum fidem & teſtimoniom manu hæc ſubſcripſi, & inſigniorum meorum ſigillum adpoſui. Datum Tobingæ, Nonis Auguſti, M. D. LIIII.

EPITOME CONSIL. XIV. DE TRAIECTV RHENI.

1 *Epiſtola, Thema & quæſtionem continens.*
2. *Iure gentium flumina & vſus eorum publica ſunt.*
3. *Inſuper iure priuato ſpectat ad dominum ripæ, pro modo latitudinis.*
4. *Conſuetudo antiqua dat ius liberè traiiciendi.*
5. *Odioſa ſunt & vetuſta noua fluminum vectigalia. 6.*
7. *Pro ſimplici facultate traiiciendi impedita, poteſt agi iniuriam, ſed pro iure vel quaſi poſſeſſione, vendicationibus & interdictis.*
8. *Et nihilominus poſſeſſionem iure & facto tueri 9.*
10. *Iuramentum extortum non valet, ſed condici poteſt. 12.*
11. *Iuramentum contra ius ſuperioris non valet.*

CONSILIVM XIV. DE TRAIECTV RHENI.

AD. præſtantiſſimum. 1 ¶ Iureconſultum Carolum Molinæum, Comes de Vvirtemberg ſuperioribus diebus iuſſit, vt quidam ex miniſtris ſuis vnà cum ſupellectili & familia ſua apud arcem Sponeck, iuxta Rhenum poſitam ibidem tranſmitteretent flumen, ea ratione quòd eiuſdem arcis poſſeſſores multis iam ante annis in eodem illo loco pro ſe & ſua familia vſi ſunt traiectu, excepto eo tempore, vbi Rex Germanorum Ferdinandus & eandem arcem propter Ducis Vlrici malè nauatam operam in bello Germanico nuper confecto * occupauit, & detinuit. Superiori anno Rex Ferdinandus reſtituit dicto Duci Chriſtophoro prædictam arcem vnà cum pertinentiis ſuis, à quo iam nunc poſſider dictus princeps noſter. Cùm verò ille miniſter Comitis ſuam ſupellectilem, ita vt iuſſerat dominus curru veheret, & peruenirent in pratum prope arcem Spoeeck ad ipſam dominij iure pertinens, adorti ſunt illum ciues Burckheimenſes iuſſu magiſtratus eorundem, & reduxerunt hominem vinctum in oppidum Burckheim: ibique in vinculis detinuerunt in quartum vſque diem, quaſi iniquè feciſſet & quodammodo vectigal commiſiſſet, quòd apud ipſos Burckheimenſes Rhenum non traiecerit. Quo cogoito, dictus Comes literis petit à Burckheimenſibus, vt ſuum miniſtrum à vinculis miſſum facerent, neque eundem in itinere quod ad ſe inſtituerat, impedirent. At illi detentum quidem vinculis ſoluerunt, eò tamen adegerunt hominem, vt iureiurando & ſanctè pollicitus ſit ſe non tantum eam, quæ ſibi illata eſt iniuriam & captutam (vt moris eſt) non vindicaturum ſed etiam expenſas in eam rem factas laturum, nec apud dictam arcem Sponeck, ſed apud ipſos Burckheimenſes traiecturum eſſe Rhenũ. Quia verò iſta res forſaſſe. Principi noſtro prætudicio eſſe poteſt, eò quòd ille qui iurauit in famulitio eiuſdem ſit, hactenus ille iuſſu principis neque expenſas refundere, neq; apud ipſos Burckheimenſes etiamnom tranſmittere flumẽ voluit: obtulit tamẽ ſe apud iudicem regiũ * in Enſisheim tanquã ordinarium ciuiũ Burckheimenſium eaſdem depoſiturum. Iudex ille depoſitum quidem recipere vult, ei tamẽ relaxationem iuramenti præſtare etiam ad effectũ agendi non vult, imò inſtat vt ille miniſtet principis ſuis promiſſis & iuramento fidemtis ſatisfaciat: quod ſatis diuũ eſſe videtur. Proinde quæ tua hac in re ſit ſententia, & quod opus facto putes, velim vt paucis ſignifices. Vale bene. Tuus ad quæuis paratiſſimus Chaſparus ad Campam. cancellarius. Quo ad primum ius Comitis.

2 ¶ Primò eſt ius gentium perpetuum & immutabile vbique locorum, quo flumina omnia publica ſunt id eſt, in publico vſu, *vt eſt text. in § flumina cum §. ſequenti. ibi, vſus publicus iuris gentium eſt ſecus ipſius fluminis.* Ergo vſus quoq; fluminum publicus eſt. *inſtit. de rerum diuiſio. l. quædam. l. riparum ff. de rerum diuiſio.* Licet ergo iure gentium omnibus nauigare & tranſmittere, & flumine iure gentium omnibus communiter vti, non impediendo nauigationem aliorum. 3 ¶ Secundò, non ſolum habet ius gentium commune: ſed etiam ius priuatum proprium & peculiare propter dominium ripæ eiuſdem fluminis, cuius proprietas & arbores, ſi quæ ſint ibi natę, ſpectant ad proprietatem prædictæ arcis Sponeck, quibus ripæ fluminis adhærent, *l. riparum quoq; ff. de rerum diuiſio. l. inſula eſt nata. l. adeò. §. inſula ff. de acquir. rerum dominio.* Etiam ſi via publica eſſet inter ripam fluminis & prædia principis. *glo. & doct. in d. §. riparum. inſtit. de rerum diuiſio.* Cùm igitur ſit dominus & proprietarius etiam ripæ ad locum quò traiicere conſueuit, tantò magis eò per ſe & ſuos traiicere poteſt.

4 ¶ Tertiò, quaſi poſſeſſio & conſuetudo antiqua, quæ etiã per ſe ſola ſufficit ad ius confetẽdum. *l. 1. §. vlt. ibi vetuſtatem vicem legis tenere l. 2. in prin. l. vlt ff. de aqua plu. arcend. l. apparet. § ſi quis de itinere actuque priuato. l. hoc iure §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æſtiua.* Quarũ cõſirmatio ſiue approbatio regis *, qui relictam arcem vnà cum omnibus ſuis iuribus & pertinentiis præfato principi reſtituit, prout ab antiquo cum ſuis deceſſoribus poſſedit, & vſus eſt, & deinceps poſſedit & poſſidet. Cùm ergo notiſſimũ ſit præfatũ principẽ ſuamq; familiã & miniſtros ad locum & frontẽ dictæ arcis ſolitos ab omni ævo liberè cũ tebus ſuis flumẽ traiicere: nõ eſt dubiũ quin hoc ei & ſuis liceat, non ſolum iure communi, ſed etiam iure priuato, & ſpeciali ratione dictę arcis & proprietatis ripæ pro fronte prædiorum eiuſdem arcis. Tum ratione poſſeſſionis, etiã ſi poſſeſſio vel eiur antiquitas non probaretur. 5 ¶ Quod autẽ ad ius dictorum ciuium Burckheimenſium, certum eſt non eſſe ius cõmune, imò iure communi veritum & prohibitum per leges & ſanctiones imperiales, *pet iura prædicta, & C. nova vectigalia impuni non poſſe, per totum.* Eſt ergo ius priuatum, imò etiam ius odioſum: vtpote contra publicam libertatẽ, & ad locũ eis deſtinatum limitatũ, quod nullam recipit extenſionem. *l. an agris ff. de acquir. rerũ dominio.* imò potiùs debet reſtringi *l. commodiſſimè. de liberis & poſthumis. c. odia. de reg. in. in 6.* Quanquam princeps nõ vult ius eorum tollere, ſed illud intra fines & limites ſuos ſolitos conſeruari & manere, nihil agit nec intendit quã vt cuique ius ſuum & poſſeſſio ſua conſernetur.

6 ¶ Quòd ſi prætenderet nouũ ius traiecti quæſtuarij exigere ad frontem præfatæ arcis ſuæ, & vectigal à traiicientibus aut vectoribus exigere: eſſet equidẽ quod præfati ciues, imò potiùs præfatus Rex, camera imperialis, & eius procuratot generalis conqueri poſſent. Sed cùm hoc minimè prætendat, nihil contra ius commune gentiũ, & impetj faciat, imò intentionẽ fundatam in iure gentium & legibus imperialibus habeat, nec ius priuatum præfatorum ciuium impediat, ſed illud liberum illis relinquat, nec metas iuris ſui & poſſeſſionis ſuæ pro ſe & familia & domeſticis ſuis egredi velit: ſequitur quòd præfati ciues indebitè conqueruntur & inmiſtè, ac de nouo turbare moliuntur præfatum principẽ. 7 ¶ Porrò ſi idem Comes haberet ius ſimplicis facultatis dontaxat, *de quo in cap. 1. diſtinct.* 1. tantùm agere poſſet iniuriarum, vel actione in factum ad damna & intereſſe: ſed quoniã habet etiã ius proprium & priuatũ ratione dominij & poſſeſſionis dictæ ſuæ arcis & ripæ fluminis pro latitudine prædiorum ſuorum: habet etiam iudicium tam confeſſuriæ quàm negatoriæ prædiorum ſuorum ego, & interdictum vti poſſidetis pro ſoa poſſeſſione vel quaſi aſſerenda & conſeruanda, & pro omnibus damnis intereſſe & expẽſis. Quare inſta annum turbationis factæ præfato miniſtro ſuo poteſt contra prædictos ciues vel contra particulares ex eis turbatores, ſi ciuitas

* Confiſio) quia 1519. Vlricus ob occupatam Rutelingam vrbem imperialem ditionibus ſuis vt perduellio ſpoliatus fuerat quod Carol. Molinæũ latebat donec Cancellarius Montbelgardenſis ſtrochi ſeu obtinuit. hunc enabis aubicus ringentibus eourbanis vt poſt finem huius conãlij

* Sollicet Ferdinandi regis Romanorum

* Regis. ſcilicet Ferdinandi Cæſaris, & Romanorum Regis.

tarum non habeat nec eos defendere velit, intentare interdictum vti possidetis, pro speciali turbatione facta præfato ministro suo, & recoperate omnia damna hac occasione incursa vel incurrenda, cum omnibus expensis, & cum cautione de non turbando nec impediendo in futurum.

8 ¶ Et nihilominos primò hac speciali turbatione neglecta, poterit pro quibuscunque aliis demeeps de nouo agere, si quæ aliæ turbationes fiant. Secundò, debet interea etiam lite non mota (quam mouere non tenetur) vel etiam ea mota à se, siue ab aliis illata possessionem suam interim semper tam de iure, quàm de facto conseruare. *cap.* 2. & ibi Panorm. & omnes canonistæ *extra. vt lite pendente.* Compostel. *in cap. Cùm Martinus Ferrariensis. de constit. Innocent. in c.* 2. *in verb. inhibentes. extra de restitut. in integr.* Ioan. Fabri. *in l. appellatione. colum.* 1. *C. de appellat.* Floria. de sancto Petro *in l. alienationis. num* 4. *versic. adde etiam. ff. familiæ erciscund.*

9 ¶ Et ad hoc poterunt in cancellaria comitis literæ expediri, quibus audito si opus sit procuratore generali principis, præcipietur eidem præfecto, vt illam supellectilem, & alias principis vel ministrorum suorum transmitti curet ius & possessionem principis conseruando, vtque in eis conseruandis proinde & fideliter vigilet, vt debet. Pro reliquo Comes quando voluerit, si opus sit, agere poterit, & si in ius imperatur iustissimam defensionis causam habebit. Quod autem attinet ad ministrum impeditum & carceratum, non solùm ipse nomine suo, sed etiam principis nomine proprio, quia sua principaliter interest, agere poterit.

10 ¶ Et illo quidem priuato ministro agente nullo modo oberit iuramentum extortum, quia non est liberum & spontaneum. Et sic non nocet cap. quamuis. & ibi glos. Petr. Anchar. Geminian. de pact. in sexto. imò laborat duplici vitio. Primò violentiæ, quia à captiuo non aliter relaxando. Secundò, doli quia fraudulenter extortum in fraudem iuris, & recursus ad superiorem. Et vltra tertiò quia turpiter exactum, & sic eius remissio per conditionem ob turpem causam condici potest. *l. 1. & per totum. ff. & C. de condict. ob turpē causam.* Felin. *in cap. debitores extra. de iureiur.*

11 ¶ Prætereà & quartò iuramentum in fraudem ioris communis vel in præiudicium iuris superioris non valet, cap. venientes, cap. eam te. extra. de iureiurando. in capitulo constitutus, & ibi Felinus *colum.* 3. *extra. de rescript.* Ioannes Firmia. *in tractat. de gabellis colum.* 38. Oldra. *q.* 97. Et sic iuramentum præfati ministri carcerati, quod est contra ius superioris & præfati principis, est ipso iure nullum. Et inquantum concernit ius vel interesse priuatum ipsius ministri capti & incarcerati, præfatum iuramentum pro nullo habetur respectu illorum qui extorserunt, vel quorum nomine extortum fuit: quia illis agentibus vel excipientibus de huiusmodi iuramento, excipi vel replicari potest de vi, metu, vel dolo. Et quòd ipsi relaxare tenentur, vt tradit Felinus *in cap. debitores, extra. de iureiur.* Nec sunt admissibiles ad commodum capiendum die iuramento taliter à se extorto, nec ad vtendum illo ad sœ iniquitatis vinculum *cap. inter cætera* 22. *q.* 4. *s. quanto. versus falsam extra. de iureiur.* Et ita censeo ego Carolus Molinæus, I. V. D. Franciæ & Germaniæ Iureconsultus, illustris. Ducis Vvirtemberg. consiliarius. Datum Montisbelgardi, sub signo & sigillo meo. 3. nonas Decembris. M. D. LIIII.

B

EPITOME CONSIL. XV.

1 *Decem quæstiones ex specie facti resultantes, quarum duæ κύριαι*

2 *Quæstionis prima cardinalis ratio dubitandi.*

3 *Altera ratio dubitandi ex sententia & authoritate doctorum.*

4 *Pactum ne succedatur cùm sit vniuersale in totum vitiatur.*

5 *Nullo iure est prohibitum pactum renuntiationis futuræ, nisi in legitimis descendentibus.*

6 *Non iurit eò facilius valet renuntiatio, si per eam fiat recursus ad pristinum.*

7 *Ius quo mater liberis succedit strictum est, ergo nec extendendum.*

8 *Cur in hac specie valeat pactum ne succedatur.*

9 *Pacta nuptialia rescindi iudex non patietur, qua mali vel iniqui exempli forent.*

10 *Nam magni sunt fauoris & specialem præ cæteris habent firmitatem.*

11 *Et ex doctorum sententia ignobilis renuntiatio in fauorem nobilioris valet, etiam perfecto & constante matrimonio.*

12 *Minor filia etiam sine curatore potest renuntiare. Habilis enim ad nuptias, est habilis ad omnia pacta congrua & solita.*

13 *Quæ ex vtriusque iuris doctorum sententia iuramente omninò confirmantur, adeò vt in praxi, nec si læsio quidem in legitima posteà appareat, eius habeatur ratio, eo quòd futura successio incerta sit.*

14 *Qui enim iure scripto reguntur, ex communi sententia huiusmodi pacti negatiui iurati irrenuocabilitatem obseruant.*

15 *Quæstionis secunda explicatio.*

16 *Et ex Germanorum consuetudine etiam sine iuramento valet pactum, ne secunda vxor etiam honesta succedat stantibus filiis prioris matrimonij: ergo multo magis in concubina id obtinebit.*

17 *Quæstionis secunda cardinalis rationis dubitandi.*

18 *Leosthenes hìc contrahendo præcipuè agebat, ne sua bona à concubina dirriperentur.*

19 *Et ne in aliam familiā haredia & bona paterna deuentrent. Ex qua clausula videtur dispositisse non de ipsa hæreditate, sed de eius parte & quota, quæ maximam inter se habent differentiam.*

20 *Iure enim communi approbatur conuentio certa rei vel certi generis bonorum, & de eis in contractibus possunt fieri substitutiones conuentionales & graduales, sicut in testamentis tam directa, quàm obliqua vniuersales de ipsa hæreditate vel eius quota fiunt.*

21 *Cum à mente verborum intellectus sumatur, nil merum si verba etiam vniuersalia restringantur ad mentem & verisimilitudinem.*

22 *Consuetudo efficere potest vt valeat pactum de futura hæreditate vniuersali liberorum. Licet minui non possit legitima, nec ladi etiam dispositione lucratiua inter viuos.*

23 *Tamen lex, statutum, vel consuetudo hoc potest: imò etiam ex communi sententia eam in totum tollere.*

24 *De facili ſit reditus ad ius antiquum.*
25 *Quando habeat locum auth. res quæ.*
26 *Quæſtionis quintæ ſolutio, monaſterium non habetur pro filio, maximè ſi reſtituendum ſit filius vel poſteritati teſtatoris.*
Filiorum enim fauorabilior eſt cauſa, quàm Eccleſiæ & pauperum.
27 §. Sed & hoc præſenti. *non habet locum niſi in dubio.*
Nec monaſterium excludit, ſed excluditur.
28 *Dictus §. non habet locum quando hæc qualitas adiicitur legitimis & naturalibus. Appellatione enim ſimplicis non venit qualificatum. Item nec habet locum in contractibus dictus §.*
29 *Quæſtionis ſextæ ratio dubitandi diſſoluitur ex contraria conſuetudine.*
Item, eò quòd moniales debent carere omni ſpe lucri & bonorum.
30 *Quæſtionis ſeptimæ & octauæ ſolutio.*
Nam monaſterium quod priuatur lucro bonorum quæſitorum, multò magis quærendorum fruitione priuabitur.
31 *Monaſterium ſuccedens cauere debet de reſtituendo extante conditione.*
32 *Quæſtionis nonæ ſolutio.*
Et qui ſe contractu ſuo, vel per factum ſuum inhabilem fecit à ſucceſſione, non debetur ei legitima, etiam ſi eſſet de liberis.
33 *Quibus ea magis debetur, quàm aſcendentibus.*
34 *Dos non compenſatur: ſed alia lucra compenſantur.*

Thema Conſilij XV.

LEOSTENES concubinam nomine Reginam vxorem duxit ſub pacto, ne ſuccederet liberis, & aliis pactis breuitatis cauſa hîc omiſſis. In tertio principali pactorum dotalium articulo conuentum fuit, vt ſoluto matrimonio protinus dos cum paraphernis (quæ nulla vel modica erant) ad Reginam redeat. Dein Leoſthenes eidem Reginæ pro munere nuptiali, ſiue largitate centum aureos Rhenenſes, ex ſuis bonis cum duodecim poculis argenteis, de quibus liberam diſponendi pro moribus Germaniæ poteſtatem dedit, & reditum annuum 40. aureorum & ſex medimnorum tritici, & totidem vini in ſingulos annos ſolu. matri. quoad ipſa vixiſſet: hoc adiecto, vt poſt mortem Reginæ huiuſmodi reditus annui ad liberos ex ſe & Regina natos deuoluantur. Quæ omnia Regina non ſolum mortuo Leoſthene mariro in familia erciſcunda accepit, & redditibus annuis vtitur, fruitur: ſed & eiuſdem verbis ſibi præterea quædam à marito (quæ valorem 500. aureorum excedunt) donata affirmantis, à tutoribus Leuconis & Aretiæ iam mortuæ liberorum, fides habita eſt, & quod affirmauit, recepit, vt in ſumma, Leoſthenis bonis ad Reginam (vel in ſola ſorte) ſupra 1500. aureos Rhenenſes peruenitſſe certum ſit, &c.

CONSILIVM XV.

DEI omnipotentis, per Chriſtum mediatorem vnicum, nomine inuocato, Viſo & diligenter examinato themate.

1 ¶ Decem inde reſultant quæſtiones. Prima, an pactum illud negatiuum de futura ſucceſſione iure communi valeat? Secunda, an vigore conſuetudinis? Tertia, an pactum affirmatiuum futuræ ſucceſſionis liberorum inter eos valeat? & an fideicommiſſum reſultet? Item, an etiam nepotes grauati ſint? Quarta, ſi ſic: quatenus filij Reginæ teſtati vel deducere de paternis poſſunt? Quinta, an monaſterium faciat ceſſare illud fideicommiſſum, vel onus in perſona dictæ profeſſæ? Sexta, ſi ceſſare non facit? an ſtatim bona, ſeu portio profeſſæ, ſint reſtituenda, Septima, an profeſſa ſeu monaſterium pro ea ſororî defunctæ ſuccedat cum Leucone? Octaua, ſi ſic, an monaſterium interim de reſtituenda portione dictæ infantis, poſt mortem profeſſæ tenere debeat? Nona, an liberi Aretiæ ſint ſubſtituti in omnibus bonis paternis poſt obitum omnium ex Regina natorum? Decima, ſi ſic, an Regina legitimam, vel aliud detrahere poſſit? Sed duæ ſunt cardinales ἀκέφαλοι quæſtiones, à quibus reliquæ omnes dependent. Prima: an matris renuntiatio futuræ liberorum ſucceſſioni valeat? Secunda, an ſit ſubſtitutio, vel fideicommiſſum inter liberos?

a ¶ Ad primam, Prima facie videretur renuntiationem nullam eſſe, nec pactionem ſubſiſtere, vtpote pactis ſuper futuris ſucceſſionibus deuoluendis reprobatis. Hæreditates enim lege propinquis, extraneis verò teſtamento dantur, non pactu, etiam nuptialibus & fauore matrimonij contractis. *text. l. hereditas, C. de pa-*
A *ctis conuentis.* vbi amplatur etiam ſi fieret fauore ipſorum nubentium, vel alterutrius eorum. Igitur multò minùs valent fauore aliorum, quàm ipſorummet contrahentium. Quando quidem aliorum fauore difficiliùs admittantur, etiam quæ aliàs legitimæ eſſent pactiones. *l. 1. in fin. de pactis dotalibus.* Ad hoc *l. ex eo. C. de inutilibus ſtipulationibus. pact. C. de collat. l. pact. l. licet. l vlt. C. de pact.*

3 ¶ Secundò, quia huiuſmodi pactum valde exorbitans eſt & generale, & (vt ita loquar) vniuerſaliſſimum: non enim eſt limitatum ad certa bona, vel res certas, nec ad partem quidem hæreditatis. Quibus caſibus vel altero eorum ſolent doctores huiuſmodi pacta tolerare, quæ nunc demum valida eſſe intelligunt, & contrarias iuris cõmunis regulas limitãt, & ita intelligunt, reſtringunt, & ſaluant praxim & conſuetudinem
B multorum, præſertim nobilium, quæ alioquin præfatis legibus in bonis moribus fundatis, & contrarias pactiones tanquam etiam improbas, & bonis moribus obuiantes reprobantibus, repugnare videtur, vt per Philip. Dec. *in l. pactum dotali. C. de collatio.* Oldra. *q.* 139. Angel Peruſ *conſ* 179. Alex. *conſ.* 84 *lib.* 2. *conſ.* 20. *col.* 2. *lib.* 3. Egidius Bellennella *conſ.* 17. Philip. Dec *conſ.* 516. *nu* 3. 5. 8. *nu.* 9. *cum ſeq. conſ* 613. Steph. Bertãd. *conſ* 4. *Viſis in* 2. *dubio. conſ.* 78. *lib.* 3. Caro. Rui. *conſ.* 126 *Viſis prædictis in inſtrumentis. lib.* 1. latè Ludo. de Gozadinis *conſ* 8. Aymo Craueta *conſ* 19. *nu.* 7. dixi *in annotat* ad Alex *conſ.* 26. *ad fin. lib.* 3. *& in annot.* ad Philip. Dec *conſ.* 215. *col* 3. *conſ.* 236 *nu.* 19. *cum ſeq.* 4 ¶ Sed ex hypotheſi huiuſmodi pactũ omnia cõprehendit: eſt enim factũ præcisè in omnibus bonis, vt in prima clauſula, & in ſecũda ibi tũ omnia, ſeu vniuerſa mortuorum bona, & ſic nõ poteſt eſſe

magis

magis vniuerſale vel exorbitans, nec reſtrictionem recipit. Quoniam vniuerſalis falſa in vno, falſa eſt in totum. *l. ſi is qui decenta. § verum. de verb. dub.* Hinc in huiuſmodi pactis ſecundum communem doctorum ſententiam, non fit reſtrictio ad tem ſeu portionem, aut genus bonorum in quo valere poſſent: ſed cum ſint vniuerſalia in totum vitiantur. Bart. Alex. & omnes *in l. ſtipulatio hoc modo concepta. de verb. obligat. & in l. vlt. C. de pact.* Bart. *conſ.* 76. Ang Peruſ. *conſ.* 360. Quædam domina magna Philippus Corneus *conſ.* 176 *lib.* 2. *conſ.* 252 *lib* 3. reprobata communiter opinione Matth. Margeſil. *in ſingu.* 137. vt expreſſè per Franciſcum Purpur. *in l. vlt. nu.* 238. *nu.* 242. *nu.* 247. *C. de pact.* & Hieron. Cagnol *num.* 205 Ludouicus Roma. *conſ.* 171. *in princ.* Panor *conſ.* 48. *lib.* 1. Petrus Ancha. *conſ.* 231. vbi ampliat. communem ſententiam etiam ſi in fauorem ecclesiæ pactum eſſet. Tertiò quia dicta Regina tempore contractus, erat minor viginquinque annis.

5 ¶ Quibus non obſtantibus, contranum cenſeo, huiuſcemodi conuentionem, & renuntiationem legitimam & validam fuiſſe, & eſſe ſeruandam: quia nullo iure prohibitum inuenitur pactum negatiuum, ſeu abſolutæ renuntiatioois futuræ ſucceſſionis, niſi in filia legitima. *d l. pactum dotali & in filio legitimo. l. ſi quando § illud. C de inofic. teſtamento.* & conſequenter in omnibus legitimis deſcendentibus, quibus hæreditas non ſolum à l. defertur, ſed etiam debetur. *l. vlt.* §. 1. *C. de curato. furio.* In cæteris autem cum non ſit eadem, ſaltem non tanta ratio, ſtandum eſt regulæ iuris communis. pactis ſtandum præſertim nuptialibus quæ maiori ſolennitate, magiſque ſeriò fiunt, & ſpecialì fauore pollent.

6 ¶ Secundo, quia de facili ſunt recurſus ad ſtatum & ius priſtinum. *l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. de pactis. c. ſtatuimus de prebendis in ſexto. vbi gloſ. & omnes doctores* notant eam diſpoſitionem etiam correctoriam, eſſe fauorabilem. Sed olim iure communi mater non ſuccedebat filiis, ſed nono iure poſteà introductum fuit tempore Adriani imperatoris, Inſtit. de ſenatuſcon. Tertul. in princ. ergo ſi mater huic nouo iuri renuntiet, ſaltem renuntiatione contenta, de facili admitti debet non ſolum quòd iure communi non prohiberur hæc renuntiatio, ſed etiam per eam ſit recurſus ad ius priſtinum, ita vt etiam fauorabilis videatur conuentio per prædicta.

7 ¶ Confirmatur quia ius nouum quo mater ad ſucceſſionem filiorum vocata eſt, ſtrictum erat, nec extendendum, vt pote veteris iuris correctorium, ita quod non extendebatur ad auiam: ſed opus fuit ſpeciali noua conſtitutione ad illam extenſionem, vt eſt text. *& ibi gloſ in verb. auiæ. Inſtit. de ſenatuſconſ. Tertul in princip.* Non obſtant allegata ſuprà in contrarium, quia loquuntur in terminis conuentionis affirmatiuæ de futura ſucceſſione acquirenda, vel illius ſpe anticipanda. quæ ſunt contra bonos mores, vel de conuentione negatiua filiorum in ſucceſſionibus futuris ſuorum aſcendentium, ſiue præcedente vel futura iuſta ingratitudinis cauſa. Et ſic omnia illa & ſingula proceduntur præſuppoſita & ſtante prohibitione iuris communis, & in propria hypotheſi ipſius prohibitionis à iure introducta, quæ hic ceſſat.

8 ¶ Præterea iſta conuentio nullo modo eſt contra bonos mores, in quibus intra in contrarium allegata fundantur: ſed conformis bonis moribus, & vtilis in politia & republica, & valde fauorabilis. Inſpicienda enim eſt veritas, æquitas, & qualitas ipſius hypotheſis, quæ eſt totius cauſæ fundamentum, ex qua reſultat. Primò fuiſſe actum magnæ miſericordiæ, & valde fauorabilem. c. inter corporalia extra deſponſalibus. nempe vt concubina fieret vxor, atque vilis & abiecta, imò vilior omni ancilla, vt pote etiam turpis (quæ iure ciuili nubere honoraris prohibentur. *l. humilem. § humiles verò. C. de inceſtis & inutilib. nupt.*) fieret honeſta mater familias, & de illicito & probroſo concubinatu transiret ad ſtatum legitimæ coniugis. Hæc miſericors metamorphoſis tanti momenti eſt, vt etiam ſolo titulo coniugij eidem ibi Reginæ, & magnificè & honorificè cõſulrum dicatur etiam ſi nulla erfacta eſſet donatio propter nuptias, & nihilominus ſpes ſucceſſioois filiorum eidem adempta eſſet, cùm alioqoin nihil prorſus latura eſſet, ſed in dedecore & paupertate concubinæ manſura, nec filiis ſucceſſura, niſi inopibos, & quorum alioquin nihil habentium, nec patri ſuccedenti capacium (præſertim ſtantibus aliis legitimis (hæreditas nullius commodi fuiſſet.

9 ¶ Quam igitur pium fuit hanc vilem & pauperem concubinam in tantum honorare, tam impium & nepbarium eadem ipſa pacta nuptialia, ſine quibos in peccato, dedecore & inopia manſiſſet, velle reſcindere. Hoc ergo boni & æqui iodices admittere oon debent, prout paſſim in iure prohibentur admittere, quæ mali vel iniqui forent exempli. *l. obſeruandum. de iudicis l. 1. ad Macedonianum, cum ſimilibus.* Quis autem vellet deinceps, præſertim legitimos habens filios ex hooeſta prædefuncta vxore vilem & inopem concubinam in vxorem aſſumere, ſi pactis nuptialibus (præſertim in fauorem filiorum legitimè ex priore vxore natorum) poſteà contrauenire liceret? Si bom ſaltem admiſſibilis exempli eſt etiam prolem legitimam habenti, ſuper inductam, poſtea vilem concubinam ad prolem eius ſpuriam legitimandam in vxorem ſub certis (vti decet) reſtrictuis conditionibos: quam mali imò nefarij, & prorſus inadmiſſibilis exempli eſt nuptialum pactorum contrauentionem admittere?

10 ¶ Confirmatur quia conuentiones factæ in contractu matrimonij magni ſunt fuoris, & ſpecialem præ cæteris habent firmitatem, vt tradunt Ioannes Faber, Baldus, Salicerus. *l. 1. C. ſi mancipium ita fuerit alienatum, ne proſtituat.* Guilielmus Benedict. *in reper. cap.* Raynutius. verbo, duas habens filias, & vxorem nomine Adelaſ. *num.* 160. Iacobus de ſancto Georgio. *l. vlt num.* 44. C. *de pactis.* & in Franciſc. Purpura. *num.* 221. Panorm. *cap. nulla. de conceſſiq; præbenda*, Bald. § *filij nati. ſi feuda defunctis contentio ſit inter dominum & agnatos. & vſibus feudorum.* Raph. Fulg *conſilio.* 33. *columna* 3.

11 ¶ Ritſus confirmatur communi doctorum ſententia *per gloſ. 1. & Bartolum.* quem omnes ſequuntur *in l. ſi voluntate. C. de dotis promiſſ.* Quòd ſi ignobilis ducat nobilem, vel contra, valent pacta, donationes, remiſſiones, confeſſiooes, renuntiationes in fauorem perſonæ nobiliioris factæ per ignobilem, non ſolùm tempore contracti matrimonij re integra, ſed etiam poſteà, noo obſtante prohibitione iuris communis de donationibus inter virum & vxorem. Quia ignobilis non dicitur lædi, nec pauperior fieri, etiam ſi de iure ſuo dimittat: quia compenſatur cum honore ſplendidioris coniugij aſſequendo vel aſſequuto. & ſequitur Iaſon. *l. ſi diuortio. de verbor. obligatio. l. vlt. colum. 3. C. de verbor. ſignificat.* Guid. Pap. *deciſio. Delphinatis. 363. & conſil. 112.* Alexand. *conſil. 209. nu 7. lib. 6.* Ftaociſc. Cuttius. ſenior *conſil. 54. col. 3.* Matthæus Afflic. *deciſ. Neapol. lit. 61.* Franciſc. Purpura. *l. 2. § vlt. num. 36 ſi cert. petat. & omnes vbique.* Quantò magis quòd illa Regina omni reſpectu tam vitæ, ſaluris, hooos, quàm bonorum, & liberorum, meliorem ſuam conditionem fecit ſic contrahendo, & quòd huiuſmodi pacta facta ſunt inino, rebus integris, & in ipſis ſolemnibus & inſtrumentis dotalibus? Et præterea cùm amplam fuerit aſſecuta, & receperit propter ouptias donanonem, de qua liberè diſponere poteſt. Et quæ etiam ſine vlla donaoone multùm honorabatur, vt dictum eſt.

12 ¶ Et eiſdem rationibus non obſtat minor ætas Reginæ, cum quia nihil amiſit, ſed magis acquiſiuit quòd aliàs nunquam acquiſiuiſſet, tom in fortioribus terminis minor ætas oon impedit renuntiationem filiæ, de qua in c. quamuis. de pactis. in ſexto. Et otio-

ſa erat curatoris anthoritas, qui non potuiſſet vtilius conſulere: tum habilis ad nuptias eſt habilis ad omnia pacta congrua & ſolita. *l. quoties. ff. de pactis dotalibus. gloſ. pen. l. vlt.* & ibi Bald. Ioan. Faber. *C. de legitima cautela.* Bal. *l. vnic. §. 1. C de rei vxoriæ actione.* Lancelotus, Decius. *l. ſi conſtante. in princ. col. 7 & ibi Iaſon col. 31. ff. ſoluto matrimonio.*

13 ¶ Confirmatur ex communi omnium vtriuſq; iuris doctorum ſententia, qui tenent in fortioribus terminis huiuſmodi pacta negatiua futurarum ſucceſſionum iuramento omnino confirmari, etiam in filia legitimè nata ipſi paternæ ſucceſſioni renũtiantii. De quo *textus in c. quamuis de pact. in ſexto.* & in filio. Bald Iaſon. *l. ſi quando § illud.* (quem §. limitant interueniente iuramento.) *C de inofficioſo teſtam.* Alexan. *l. in ratione 2. ad legem Falcid.* Iaſ. *l. ſtipulatio hoc modo concepta. de verbor. obligat. in.* Nicolaus Boerius *deciſ. Burdegalenſ. 14.* Quantò magis in matre (etiam ſi prædicta omnia ceſſarent) cùm ipſa ſolenniter iuraverit, & hæc communis ſententia vbique in praxi obſeruetur, vſque adeò, vt nec læſionis ratio etiam in filia renuntiante habeatur, cum futura ſucceſſio ſit incerta, vt etiam ſi poſteà appareat, tũ tempore contractus matrimonij filiæ, quam obitus patris ipſam læſam fuiſſe eriã in legitima, vt in tota ferè Francia iudiciis ſupremorum tribunalium practicatur & obſeruatur, *vt dixi in annotat. ad Alexand. conſil 29. lib. 3.*

14 ¶ Prætereà communis illa ſententia de validitate & irreuocabilitate huiuſmodi pacti negatiui iurati obſeruatur quoque in praxi, etiam in Italia, Germania, Prouincia, & regionibus Galliæ, quæ iure ſcripto (hoc eſt communi & imperiali) vtuntur, vt patet per deciſiones & conſilia Guidonis Papæ, & recentiorum conſilia numeroſiſſima Philipp. Deci. & Stephan. Bertrand. vt etiam Vldaricus Zazius in conſiliis ſequitur. quantò magis validum eſt in matre, quæ de concubina facta eſt vxor, & valde ampla, reſpectu ſui, & indebita donatione propter nuptias locupletata? Confirmatur conſuetudine, qua in Germania huiuſmodi pactiones frequentantur, & in fortioribus terminis inconcuſsè obſeruantur. Et ſimul explico 13 ¶ quæſtionem ſecundam in qua nulla eſt difficultas, cùm nemini dubium ſit quin huiuſcemodi conſuetudini ſtandum ſit. *l. de quibus. l. diuturna. de legib. & longa conſuetudine* Bald. *l. cum Archimedoram. C. vt in poſſeſſionem legatorum.* etiam ſi aliàs iſta pactio & renuntiatio eſſet iure communi improbata: quod verum non eſt, etiam ſi non eſſet iuramento, nec aliis rationibus prædictis, quæ clarè concludunt, confirmata. Et ſufficeret conſtare talem eſſe communem obſeruantiam, cùm ſit rationalibus & regimini politico vtilis. Nec opus eſſet præcisè probare conſuetudinem introductam: communis enim obſeruantia eo ipſo fidem facit, de iudicio & omnium ſenſu & doctiorum & præcellentiorum totius prouinciæ, *vt not. in cap. prudentiam. in prin. extr. de offic. de legat.* & turpis eſt pars quæ non congruit ſuo vniuerſali. *cap. quæ contra mores. 8 diſtinct. c. vlt. extra de ſpon. duorum.* nec eſt à commoni ſtylo & obſeruantia recedendum *l. illud vſitatiſſimum.* & ibi Bald. *de excuſa. tuto.* dixi *in Conſuetud. Pariſi. §. 31. q. 3. in princ.*

16 ¶ Prætereà fuit Germanis præſertim Francis vetus conſuetudo in longè fortioribus terminis, quod habens filios ex priore nobili coniuge, ſi ducat non concubinam aut aliam vilem, ſed honeſtam, quamuis minùs nobilem, poterat paciſci ne ipſa & eius filij naſcituri ſuccederent in hæreditis, & prædiis antiquis, vel enam vt nullo modo ſuccederẽt ſtantibus filiis prioris matrimonij: ſed tantùm in aliqua certa ſumma in pactis ſponſalitiis comprehenſa: & valebat huiuſmodi conuentio etiam ſine iuramento, vel alia ſolemnitate de conſuetudine Germanorum, vt probat textus in *c. vnio. in princip. de filiis natis ex matrimonio ad morganaticã cõtracto in vſib. feud.* Illi enim vſus & voces Latinis peregrinæ quæ ſunt in dicto libro, fuerunt à Longobardis in Inſubriam in- A uectæ. Longobardi verò à Germanis, apud quos diu verſati ſunt, & pars Germaniæ olim fuerunt, conſuetudines illas & voces acceperunt vt probat Paulus Diaconus ipſe Lõgobardus in princip de geſtis Longobardorum Franc. Irenicus *lib 1. cap. 31. Germaniæ exegeſeos.* Multò igitur magis viguerunt apud Germanos, vnde etiam Franci redeũtes in Gallias pleraſque ſimiles conſuetudines inuexerunt, quæ etiamnum ſeruantur, vt pleriſque manifeſtum eſt in Gallia. Si ergo conſuetodo etiam matrem ſecundam coniugem & filios ex ea excludere poteſt, multo magis ſolam ſecũdam coniugem filiis illius vocatis ad æqualitatem cum liberis prioris & ſplendidioris matrimonij. Et ſic iam probatum eſt conſuetudinem & conuentionem, de qua agitur antiquis moribus, & conſuetudinibus Francorum & Germanorũ conuenire, & hæc ſunt de prima cardinali quæſtione. B

17 ¶ Tranſeo ad alteram æquè principalem. Et prima facie videretur nullam eſſe aut inualidam omnem huiuſcemodi ſubſtitutionem, cùm nullum factum ſit teſtamentum. Deinde cùm omnes huiuſcemodi ſubſtitutiones ſint vniuerſales de omnibus bonis, & ſic de totis futuris ſucceſſionibus in vniuerſo, quæ pactis & conuentionibos deferri non poſſunt per iura prædicta, cumque hoc reſpectu non ſint pacta negantia, ſed affirmatiua diſertè legibus prohibita, vt nec iuramento firmari queant, etiam ſecundùm communem ſententiam, reprobantur enim à iure tanquam contra bonos mores *l. ex eo. C. de inutilibus ſtipulatis.* & ſic non videntur defendi per ſolutiones prædictas, nec elabi poſſe *per l. liter. vel. l. vlt. C. de pact.* aut alium ſpecialem limitationis caſum, cum non ſimus in terminis illarum exceptionum, vt pote nondum natis his de quorum ſucceſſione paſciſcebatur. Tertiò quia tolletur liberis iſtis libera teſtandi facultas contra *l. ſtipulatio hoc modo concepta. de verborum obligationibus.* C

18 ¶ Quibus non obſtantibus, in præſenti themate ſtandum omnino conuentis cenſeo. Quia primò quantumuis prima facie conuentionis verba vniuerſalia videantur, tamẽ re vera non ſunt ſed particularia: vt enim phraſis & ſcopus totius contractus & thematis oſtendit, hoc ſolũ agebatur, ne bona ipſius Leoſthenis à concubina (per coniugium poſtmodo facta, & legitimorum primi matrimonij nouerca diriperentur, cùm certum eſſet de his quæ ad illam peruenirent, nihil vnquam reditunim ad filios prioi matrimonij: ideò diligenter cautum fuit, non vt filij concubinæ nati & naſciturideterioris eſſent in aliquo conditionis filius primi matrimonij nec vt aliquantum minus haberent: ſed ne filij prioris matrimonii præuarentur omnis ſpe ſucceſſionis virilis portionis bonorum paternorum: per hoc ſecundum coniugium præſertim cum veriſimile eſſet maiorẽ longè partem hæreditorum paternorum peruenturam ad filios concubinæ, quàm ad liberos Aceliæ legitimæ filiæ, vt euentus docuit. quia ſiue Aceria præmortua, ſiue ſuperuixerit patri non tollit niſi vnilem, ſcilicet trientem tantùm cum in vniuerſum fuiſſet ſucceſſura ceſſante ſecundo hoc coniugio. D

19 ¶ Cùm ergo id ſolum & præcipuè ageretur, ne hæredia & bona paterna ad extraneos & in alienam familiam deuenirent, ſed in poſteris conſeruarentur: clarum in hac clauſula non fuiſſe actum de omnibus bonis filiorum ſine liberis decedentium, ſed nec de eorum hæreditate vel ſucceſſione proprie ſumpta, ſed de portione bonorum paternorum eos contingente duntaxat & ſic de certis rebus, vel certo genere bonoiũ tantùm. Porrò longè aliud eſt diſponere de ipſa hæreditate, vel eius parte aut certa quota, vt in *l. ſi quis ſeruum. in fine. de legatis ſecundo. & toto tit. de hæredibus inſtituendis. & de vulgari & pupillari ſubſtitutione.* longè aliud diſponere de certis rebus, vel de parte tetum, vel de certo genere bonorum, putà de obuentis à patre tantùm, vel maternis tantum, aut obuentis à patruo, vel alia certa perſona. *l vlt.* & ibi Bartolus, Lancelotus, Decius E

de vſa & vſufructu legato Alexander *conſ.2.col.pen.vbi in annotationibus terigi*, *lib.* 2. Philip. Decius *conſ.* 337. *& conſ.*387. Iaſon. *conſ.*61. *lib.* 1. Priote quidem caſu, eſt diſponere propriè de ipſa hæreditate & ſucceſſione, & tũc demum, loquuntur, & proceduot intra in partem oppoſitam allegata. Secundo verò caſu non eſt diſponere de aliqua ſucceſſione futura, ſed de certis rebus, vel certo genere bonorum tantùm.

20 ¶ Quæ conuentio non ſolum non reprobatur, ſed approbatur etiam iure communi, *l. legem.* C. *de pactis.* C. *de donatio. quæ ſub modo per totum l. vt hæredib. ff. de legat. ſecundo. Inſtit. de ſingulis rebus per fideicommiſſ. relictis. in princ.* Quemadmodum enim in teſtamentis ſolemoibus poſſunt fieri ſubſtitutiones tam directæ, quàm obliquæ vniuerſales, de ipſa hæreditate, vel eius quota ita in contractibus poſſunt fieri ſubſtituriones conuentionales, & graduales de certis rebus, de certo genere bonorum, *dicta l. vt hæredibus. cum ſimilibus* Paulus Caſtrenſis *conſilio trecentesimo quadrageſimoſeptimo. Quia circa col.1. conſil. quadringenteſimo octuageſimoquarto, ſi quæritur lib.*1. Baldus *conſilio ducẽteſimo quadrageſimo nono, Verba inueſtiturę, volu.*2 *lib.* 2. Aymo Crauetа *conſil. decimonono, num.* 8 ſed in eiuſmodi pactione non intelligitur actum de bonis obuentis à matre vel aliunde, ſed de bonis paternis: & conſequenter pactum valet, etiam ſute communi, & actio eſt vtilis, id eſt efficax, quæritent liberis ſiue natis, ſiue naſcituris, in quorum commodum factum eſt prout fieri potuit *l. parte pro filia. C. de pactis conuentis. l. Cum. ſoluto matrimonio. l. ſi quis operas. l. cum patronus.* § *ſi libertus de operis liberto.* 21 ¶ Nec obſtant verba genetalia, aut vniuerſalia iſtius ſubſtitutionis: quia intellectus verborum non ab eorum formula, ſed à mente ſumendus eſt *l.*3. *& ibi latè Iaſon C. de liberis præteritis vel exheredatis. c. intelligentia. de verborum ſignificatione.* Baldus. *conſilio quadrageſimoſexto, lib.* 1. & ad mentem, & vetiſimilitudinem verba quantumuis generalia & vniuerſalia reſtringuntur. Oldradus quæſtione centeſima quadrageſimaoctaua. in fine. Albericus *in prima parte ſtatutorum, quæſtione decima ſexta, in fine.* Ioannes Andreas *in Mercuriali c. in generali. de regulis iuris in ſexto* latè Iaſon *l.*1. *col.*3 *cum ſequenti.* de legatis primo. ſed mens non fuit comprehendere bona vndecunque, vel à matre obuenta, ſed paterna, & ſic certum genus bonorum tantùm. Quare valet pactum etiam iure communi.

22 ¶ Secundò, etiam ſi intelligeretur de omni ſpecie & genere bonorum, & de ipſa futura hæreditate vniuerſali liberorum etiam naſcituturum, adhuc valeret pactum in contractu matrimonij appoſitum in vim conſuetudinis, quæ poteſt date robur huiuſmodi pactis: quemadmodum etiam in Gallia ſunt quædam conſuetudines (vt in Auernia) vbi etiam certi hæredis inſtituito vniuerſalis facta in contractu matrimonij valet irreuocabiliter, & ita obſeruatur & indicatur in omnibus bonis mobilibus & nommibus vbicunq; ſitus, & in prædiis ſitis intra fines loci ipſius conſuetudinis. Non obſtat quod rollatur teſtandi facultas: quia primò ceſſante dicta conſuetudine, remanet libera in omnibus bonis aliis quàm paternis, & adhuc in paternis ad vſq; legitimam. Quę diſpoſitione hominis lucratiua etiã inter viuos lædi non poteſt. C. *de inofficioſis donationibus. & de inofficioſis dotibus. per totum. dixi in tractatu de donationibus, & inofficioſis.* Stante verò dicta conſuetudine non eſt incotueniens quòd tibil de proprietate & ſubſtantia bonorum diminuere aut deducere poſſint, & ſatis eſt quòd ad vitam frui poſſint, & de fructibus diſponere 123 ¶ quia tametſi patens non poſſit in aliquo mouere legitimam. *l. quoniam in prioribus.* C. *de inofficioſo teſtamento* tamen lex, ſtatutum, vel conſuetudo hoc poſſunt: & commnnis eſt ſententia quòd in totum tolli poteſt per ſtatutum vel conſuetudinem. Alexander *l. quod de bonis. in fine. ad legem Falcidiam. conſ.* 3. *num.*9. *conſil.*168. *num.*3. *lib.* 7. Guid. Papa *conſilio centeſimo, quadrageſimo, columna quarta. conſilio ducenteſimo quadrageſimoquarto, in fine.* Philippus Decius. *l cura ſanguinis. numero ſeptimo, cum ſequenti de regulis iuris. deciſio Tholoſa quadringenteſima trigeſima ſeptima,* & ibi latè Strebanus Auſtetius, *in additionibus.* Et quamuis multi tenent non poſſe in totum tolli, ſed bene minui, vt Angelus Aretinus *tractatu de teſtamentis. verbo, nolens decedere inteſtatus. colum. vltima.* Alexander *cõſilio ſeptuageſimo quinto, num.* 11. *lib.* 1. *vbi in annot. dixi*: tamen horum opinio militat pro ſententia noſtra. Tenent enim ſufficere tectum eſſe ad alimenta. Bald. *l. vlt.* §. *ipſum. C. de bonis qua libe. Alb. d.l quoniam in prioribus. & alij.* Cùm ergo intacta relinquatur fruino ad vitam ſufficiens ad alimenta, & libera facultas diſponendi de fructibus, nihil poſſunt diſponete, nec minuere de ſubſtantia & proptietate bonorum ſtante dicta conſuetudine.

24 ¶ Præterea de facili fit redirut ad ius antiquum, quo etiam tempore primæ editionis Codicis hoc reciprocum fideicommiſſum vel onus æquale nullum dicitur continere granamen, etiam in filius nullam læſionem, nullam inofficioſitatem. *l ſi pater puellæ C. de inoffic. teſta.* nec eſt dubium quin poſſit reduci per conſuetudinem id quod fuit iure primo C. 25 ¶ *Caterum d. Authent. res quæ.* non habet locum in diſpoſitione inter vinos, ſiue per viam contractus, vt hic Bald. *nulla, ad fin. C. de iure do.* Iaſon *l. filius familias. §. diui. col.* 9 *de legat.*1. Alexand. *conſil.* 103. *colu* 5. *lib.* 2. Socynus. *conſil.* 75. *colum.* 3. *lib.* 1. & multò minus concurrente vineulo, & diſpoſitione conſuetudinis 1 quia d. Authen. loquitur in ſimplici diſpoſitione hominis, in teſtamento vel codicillis. Adhuc. communiter limitant dictam authen. ſtante prohibitione expreſſa teſtatoris: quod vlumum tanquam impertinens non eſt opus impræſentiarum attingere. Ex quibos concluditur, vlumum natomm Reginæ ſine liberis è legitimo mattimonio procreatis decedentem teneri, ſen in effectu grauatum omnia dicta bona reſtituere liberis Aretiæ, vt in ſimili *in l. Titia Seio §. Seia Libertus. de legat.* 2. & ſic ad tertiam, & quattam quæſtionem ſolutio patet.

26 ¶ Ad quintam reſpondeo, monaſterium nullo modo haberi pro filio, etiam ſecundùm communem ſententiam canoniſtarum. Panor. Felini. Philip. Decij & aliorum *in c in præſentia. extra de probatio* Bar. *Authent. ſi qua mulier. C. de ſacroſanct. Eccleſ* Bal. *l. filiũ. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris.* & nullo modo facit deficere hanc conditionem propter quinque. Primò, quia §. *ſed & hoc præſenti, in authent. de ſanctiſſ. epiſco* non habet locum quando eſt reſtituendum filius vel poſteritas teſtatoris, vt hîc, vt tenet Bald. *conſil.* 196 *lib.* 1. Socyn. *l.* 1. *col.* 3. *de rebus dub. & vt repeti. l. cum annus ſolum* 21. *de condit. & demonſtra.* & probatur *in c. vlt.* 17 *q.* 4. Cauſa autem filiorum non ſolùm monaſterio, ſed etiam eccleſiæ præferẽda eſt Philip. Decio *l. licet. col.* 2. C. *de pact. l. generaliter. col.* 4 C. *de inſtitutio. & ſubſtitutio. & in c.* 1. *nu* 19. *d. probatio. & conſil.* 191 Philip. Cornel. *conſil.* 31. *lib.* 2. Iaſo. *conſil.* 211. *lib.* 2. *conſil.* 141 *colum.* 5. *lib.* 4. & fauorabiliot quàm cauſa pauperum. Bald *repetitione legis* 2. *colum.* 3. C. *de ſacroſanct. eccleſ.*

27 ¶ Secundò quia verba conditionis neceſſariò excludunt monaſterium duplici modo: quia primò dicitur. Si ſine hæredibus in matrimonio: deinde. Procreatis ex ipſorum corpore: quæ duo reſiſtunt monaſterio, & ſic nullo modo impedit conditionis euentum, vt etiam tenent Ioan. Petr. de Ferrariis *in libello qua agitur ex ſubſtitutione, in verbo, Ex ſuo corpore*, eriã propter ſola verba. Ex ſuo corpore: ſed hic ſunt duo, videlicet matrimonialiter, & ex ipſorũ corpore. Tertiò quia *dictus* §. *ſed & hoc præſenti.* non loquitur nec habet locũ niſi in dubio: ſecus quãdo ex verbis apparet diſponentẽ etiã in teſt. voluiſſe excludere monaſterium, vt quando dixit nullum alium admittendum, quàm ſubſtitutum, vt

hic, ibi, nec quiſquam alius, quia monaſterium non excludit, ſed excluditur. Philip. Deci. *c in preſentia. colu. 30. nu. 58. extra de probatio. conſil 259. per totum conſil. 426.* Philip. Corne. *conſil. 18 colu. 5. conſil. 154. lib. 4* Laurentius Calneus *conſil. 20. colum 3. in fin. conſil. 69 col. 1 & 2.*

18 ¶ Quartò dictus §. eſt exorbitans, nec habet locum niſi in ſimplici eondioone defieienum liberorum: vnde non debet extendi ad conditionem qualificatam: quæ appellatione ſimplicis non venit. *l. vim paſſam. §. preſcriptione. de adulter. c. ſtatutum.* vbi Geminianus & omnes canoniſtæ *de electio in 6.* Bart. Alexand. & omnes *in l. 2. in princ. de verb. obligation* vnde non habet locum quando adiicitur qualitas legitimis & naturalibus, vt decidit Philip. Corne. *Anthent. niſi cogati. col. 2. C ad Trebel. conſ. 18. & conſ 53 lib. 4.* Præterea non habet locum in contractibus ſecundum Matth. Afflict. *deciſio. Neapolitana. 85. col. vlt.*

19 ¶ Ad ſextam videretur monaſterium non poſſe cogi ſtatum reſtituere portionem profeſſæ, ſed demum poſt mortem illius naturalem, vt eſt communis ſententia *in c. in preſentia extra de probatio.* Sed contrarium in hac ſpecie dicendum eſt, quod eſt indubitatum in locis quibus de conſuetudine per profeſſionem monaſticam non ſit tacita bonorum dedicatio, vt in tota Gallia. Ceſſante verò dicta conſuetudine, adhuc clarum eſt bona nullo modo tranſire ad monaſterium, ſed ſtatim debere reſtitui: quoniam puella quatuordecim annorum blanditiis & perſuaſionibus monialium, reclamante tota cognatione, allecta fuit & inducta ad profeſſionem, & ſic debent moniales carere omni ſpe lucri & bonorum quæ ſtatim debent hæredibus reſtitui. *16. q 7. c. pen. 20. q 3. c. vlt.* Antho Cotſet. *in ſingulari. in verb. religio.* Et ita diſertè fuit ſtatutum in Germania in Conſilio generali habito Moguntiæ. c. 13. authore Carolo Magno imperatore, qui etiam inter ſuas conſtitutiones ſeu capitularia. *lib. 1. c. 89. & c. 83.* diſtrictè prohibuit, ne clerici vel monachi reciperent aliquas oblationes bonorum in præiudicium hæredum, ad quos eadem bona peruenire debent. Probata autem perſuaſione vel illectatione blanditiarum, etiam ſtatim hæredibus reſtitui debent per præfatos textus. & talis etiam eſt omnium doctorum vtruſque iuris concors ſententia.

30 ¶ Et ſic patet ſolutio ad ſeptimam quæſtionem: quia ſi moniales propter dictas perſuaſiones & blanditias canonibus, & conſiliariis & imperialibus ſanctionibus vetitas, priuantur lucro ſeu fruitione bonorum iam qnæſitorum illi puellæ: igitur multo magis bonis qnæriendis priuantur & ſic non opus eſt recurrere ad conſuetudinem, quæ eſt ferè vbique, quod profeſſi in monaſteriis amplius non ſuccedant cognans vt incapaces, nec monaſterium pro eis. Tum clarum eſt ex phraſi totius contractus, quod contrahentes non ſenſerunt de talibus profeſſis qui familiam abdicauerunt: ſed dumraxat prouidere & conſulere voluerunt poſteris retinentibus & conſeruantibus familiam vel cognationem Leoſthenis. Et ſic euacuata eſt octaua quæſtio:

31 ¶ tamen caſu quo monaſterium ſuccederet, cautè deberet de reſtituendo, extante conditione per verba generalia. l. 1. in princ. vt legatorum ſeu fideicommiſſorum nomine caueatur, ibi, Semper autem ſatiſdare cogitur cuiuſcunque ſit dignitatis vel facultatum quatumcunque & ibi, non ſolum autem omnibus legatariis ſatiſdare oportet, ſed & ſucceſſoribus legatarorum. Quæ iuta loquentia in legatis habent etiam locum in contractibus, in quibus eſſet eadem ratio, vt hic *per textum, l. de legato. de legat. 2. facit. l, in omnibus. de iudiciis.*

32 ¶ Ad nonam quæſtionem, iuris exploratiſſimi per prædicta eſt, omnia bona reſtituenda liberis, ſeu per legitimum matrimonium deſcendentibus Ateniæ poſt obitum omnium vel poſtemi omnium filiorum Reginæ: quæ cùm non ſit inſtituta à filio, nihil poteſt deducere ratione legitimæ vel alterius quartæ per prædicta, tum quod ei qui ſe contractu ſuo, vel per factum ſuum inhabilem fecit à ſucceſſione, non debetur legitima, etiam ſi eſſet de liberis. vt no. *in l. 1. de acquiren. vel amittent hæredita.* & expreſſè. Alex. *conſ. 3. num. 10. cum ſequent. conſil. 168. num. 3. lib. 7.* Socinus *conſ. 19. colum. vltim. lib 4.* Philippus Corneus. *conſ. 290. lib. 3.* Caro. Rumus *conſ. 17. num. 8. lib. 2. conſ. 17. lib 3.* Philippus Decius *conſ. 296. num. 2. conſ. 505. num. 3. conſ. 526. numero 4.* Aymo Crauetta *conſi. 11. num. 13.* Non obſtat, quòd fortè non ſit ſpecialiter renuntiatum legitimæ, *l. ſi quando. §. & generaliter. C. de moſſic. teſta.* quia ille tex. loquitur poſt legitimam debitam & acquiſitam, vt tradit Philip. Decius *conſ. 505. in fi.* & de ſimplici apocha eius quod in deductionem legitimæ darut & accipitur nec renuntiatur ſupplemento: loquitur enim in filio tacitè renuntiante poſt obitum patentis, & poſt legitimam quæſitam, 33 ¶ quæ magis debetur deſcendenti quàm aſcendenti, in quo magis locus eſſe debet regulæ, quod excluſus à ſucceſſione, cenſetur excluſus à legitima. Alex. *conſ. 3. num. 10. cum ſeq. conſ. 168. num. 4. lib. 7.* Philip Corn. *conſ. 290. lib. 3.* Socy. *conſ. 89. colum. vltim. conſ. 127. num. 2. lib. 4.* Carolus Rumus. *conſ. 17. num. 9. lib. 2.* Philipp. Decius *conſ. 296. num 2.* Aymo Crauet. *conſ. 11. num. 13.* Et ad ſummum deberet petius omnia præter dotem quam attulit imputare, & de datis eum in eodem contractu non eſt dubium eum ſint reciproca, ſed idem dicendum de datis poſteà: quia veriſimiliter non fuiſſent data vel relicta, ſi illa contraueniſſet pactis nuptialibus, & ſunt à bonis Leoſthenis profecta.

34 ¶ Tum extra caſum dotis quam recepit, ſtat regula & edictum Prætoris, quòd non debet vtrumque conſequi, ſed compenſare, *l. vnica. §. ſciendum itaque. C. de rei vxoriæ actione.* & Baldus *l. quoniam in prioribus. colum. vltim. C. de in offic. teſtamen.* Et ſic ſoluta ſunt omnia. Et ita in propoſita ſpecie concludendum & iudicandum cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. D. Franciæ & Germaniæ iureconſul. ducis Virtembergenſis conſiliarius. In quorum fidem propria manu his ſubſcripſi, & gentilitorum inſignitorum ſigillum appoſui. Actum Montbelgardi menſe Decembri, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo quarto.

IVDICIVM

IVDICIVM ET COMPROBATIO CLARISSIMI ET ERVDITISSIMI IVRECONSVLTI DOMINI BONIFACII AMERBACHII BASILIENSIS, DE CONSILIO PRÆCEDENTI, EX eius αὐτογράφῳ ad authorem missō. S. P.

IN COMPARABILIS Molinæ, responsum iuris tuum nuper huc allatum est. Pro quo qualiter condignas tibi (quod meis intimis, cùm mei tum iustitiæ contemplatione gratificatus es) gratias agere debeam, vt calamo vel lingua exprimere non possum, ita animo saltem habere, atque adeò quadamtenus concipere mihi posse videor. Et si verò beneficium acceptum nulla pecunia dilnatur, aut paria accipiat: tamen vt saltem ex animi tui sententia præfiniendum honorarium velut grarirudinis specimen exbibeatur, pro virili curabo, quod proximo nuntio nobis indicare pro tua humanitate ne graueris, vehementer rogo. Si quæras quid de responso sentiam? Et quid respondebo, quàm hoc in tua officina procusum, hoc est doctum, elegans, æquitatis plenum: & quid plura Molinæi, boc est viri omnium integerrimi, prudentissimi, & experientissimi esse? Supereſt vir clarissime vt de honorario nos proximo nuntio certiores reddas, quamprimùm oblata istud occasione transmittendo. Christus conseruator tibi nobisque omnibus semper & vbique adsit, in quo perpetuum viue & vale. Basilæe, pridie Idus Februarij, anno M. D. L. V.

Tuus ex animo Bonifacius Amerbachius.

τὸ δὲ τῇ ἐπιγραφῇ scriptum est. Magnifico & incomparabili Iurisconsulto, D. Carolo Molinæo, Illustriss. Princip. Vvirtembergen. à consiliis, domino & amico honorando.

Montbelgardum.

EPITOME CONSIL. XVI.

1 *Qui nascuntur ciues, non serui nascuntur, & contra libertatem clarissima probatio exigitur.* 9. 11.
2 *Natum esse in loco manus mortuæ non probat ei conditionem obnoxium.*
3 *Reipublicæ magis quàm propriis parentibus nascimur.*
4 *Non loci, sed vteri materni seruitus seruum facit.* 6. 17.
5 *Tempus attenditur partui vtilius.*
7 *Non sufficit quasi possessio vel matris professio ad probandam seruitutem.*
8 *Præscriptio non est contra libertatem, sed bene pro libertate.*
9 *Iuramentum necessarium non defertur pro seruitute.*
10 *In terris imperij non sunt seruitutes personarum.* 12.
13 *Quæ sunt reliquiæ antiquæ barbariei & seruitutis, quæ in Christianismo cessant.*
14 *Domicilium constituens in loco libero Imperij liber fit à seruitute manus mortuæ.*
15 *Seruitus parentis ante quinque annos defuncti non obest filio in quasi possessione libertatis existenti.* 16.
18 *Prætensus adscriptitius qui potest agere præiudiciali vtilius facit agere ex l.* diffamari tanquamreus. 19.
20 *Fauor libertatis etiam agendo.*
21 *Causa fauorabilis probatio fauorabilis est.*
22 *Diffamator conueniendus est coram iudice vbi diffamatus debebat conueniri.*
23 *Causa status agi debet in domicilio rei.*

NOTA quòd thema sequens non fuit datum ex veris, quia Montbelgardum non est feudum Imperij, sed comitatus Burgundiæ, quod ante mortem Caroli Burgundi indubitatum erat & olim habitantes Montbelgardi, erant serui manus mortuæ, seu coloni & adscriptitij: sed anno 1283. per Reynauldum à Burgundia comitem Montbelgardensem & Guilielmam eius vxorem comitissam manumissi fuerunt, & ciuitate donati sub certis conditionibus, quarum ergo multæ lites erant inter ciues & comitem Georgium, quas idem Carolus Molinæus illic existens, confectis articulis æquabilibus concordiæ terminauit mense Martio, anno sesquimillesimo quinquagesimoquarto ante pascha more Gallico.

CONSILII XVI. THEMA TALE EST IN MATERIA MANVS MORTVÆ.

IOannes Carray natus Dolæ in prædio sito in quodam feudo Austriæ, quod ptædium dominus seu vassallus prærendit subiectum conditioni manus mortuæ: is (inquam) migrauit Montbelgardum loeum francum & feudum imperij, [a] & vltra triginta annos ibi moram traxit, domicilium habens, & iuribus eiuium & libertare vtens, vxotem inibi duxit liberam, ex qua filium superstitem & hæredem reliquit. Quæritur primò de statu Ioannis, an fuerit natus liber, vel conditioni adscriptitiæ obnoxius, & casu quo consuetudo & seruitus manus mortuæ loeum habere Dolæ (quod incertum est nec verisimile, cùm sit feudum immediatum Austriæ & subfeudum imperij) an ex eo solo Ioannes pater iudicandus sit homo manus mortuæ fuisse, an verò alia etiam probari debeant: & postremò an omnibus probatis exemptus sit ab ea seruitute, transmigrando ad loeum libetum imperij, & ibi in possessione liberratis stando per viginti annos iuxta l. 2. C. de long. temp. præscript. quæ pro libertate, an saltem spatio temporis plusquam longissimi? Secundò principaliter quæritur de statu filij. Tertiò, quam actionem habeat filius contra dictum vasallum, falsò iactantem dictum filium esse suum hominem manus mortuæ an plagij, an ex l. diffamati? an alias? Quartò, quomodo & quibus mediis experiri deber, vt libet eum sua posteritate declaretur. Quintò, si dictus vassallus conueniri queat coram illustrissi. comite vel suis consiliariis Montbelgardi, cuius ille filius iniuriam seu diffamationem passus est, subditus, & eiuis apud Montbelgardum, idque non obstante, quò antequàm hæredium prædecessorum suorum situm sit in feudo Austriæ, dictúsque vassallus domicilium habeat extra iurisdictionem dicti comitis, quanquàm eiusdem comitis vassallus sit ratione aliorum prædiorum quæ possidet Dolæ de feudo Blaemont.

[a] Imò comitatu Burgundiæ.

1. 2. 3. 4. 5.

CONSILIVM XVI.

CHristi Seruatoris nomine inuocato, ¶ Quod ad primam quæstionem attinet subscriptum consilium censet, nihil proponi quò minus Ioannes ille liber natus fuerit, & manserit, prout iure communi & imperiali in toto imperio siue orbe Romano omnes non solùm liberi, sed etiam ciues imperij nascuntur, & sunt. *l. in orbe Romano ff. de statu hominum.* Ad hoc sunt iura omnia etiam prorrita & vulgatia, quòd pro libertate præsumitur, & quisque liber censetur, nisi contrarium dilucidis probationibus ostendatur, quæ probationes in hac causa grauissima, quæ morti compararur, *l. seruitutem. ff. de reg. iuris.* luce meridiana clariores, & necessariò concludentes esse debent, *l. vltim. C. de probatio. l. non hoc. C. vnde legitimi.* Iason. *consil.* 167. *col.* 3. *lib.* 4. Philippus Decius. *consil.* 429

2 ¶ Porrò quem natum esse in loco vel prædio manus mortuæ non arguit, nec continuo probat esse seruituti vel conditioni manus mortuæ obnoxium. Loca enim non dominantur personis, sed personæ locis & rebus, quibus sunt & superiores & digniores, *l. iustissimè. & ibi glos.* 3. *ff. de ædilitio edicto l. Sanctimus. in fi. de sacrosanct. eccles.* Albericus *in prima parte statutorum. q.* 116.

3 ¶ Et quicunque nascuntur ipsi Reipublicæ & imperio nascuntur. *l.* 1. §. *& generaliter. ff. de ventre in poss. mitten.* Bald. *in lege Federici primo incipiente, hac edictali. §. primo. in principio. ff. de pace tenenda & iuram. firman. in vsibus feudorum* Imò nascitur magis Reipublicæ, quàm propriis patentibus, *dict.* § *& generaliter l. postliminium.* § *filius. ff. de cap. & postlimi reuersis. l. minimè. de religio. & sumptibus funerum.* Igitur multò minus nascitur vni priuato seu particulari domino loci.

4 ¶ Et in toto iure certum est natiuitatem loci nihil facere ad statum personæ, sed natiuitatem sanguinis videlicet vteri materni, si quis natus sit ex ea quam alicuius ancillam esse constet. *l. & seruarum. & per totum tit. de statu. hom.*

A 5 ¶ Imò non sufficit probari quem natum esse ex ancilla, si probetur quòd tempore concepționis vel aliquo momento, quo partus fuerit in vtero mater fuerit libera: quia si postea facta sit serua, & serua peperierit, calamitas matris nō debet nocere ei qui in vtero est, quia etiam si tempore seruitutis nascatur, nihilominus liber nascitur, & ingenuus. text. *in d. l. & seruarum.* §. *ingenui. de statu homin.* Qui enim in vtero est, fictum pro nato habetur quantum ad suum commodum. *l qui in vtero est. ff. de statu ho* Albertt *in prima parte statutor. quæst.* 133. Hippolitus Matsilius singulari 426. Et sic sufficit ad libertatem partus matrem liberam fuisse aliquo momento dum gerebat vterum & generaliter tempus illud vel momeotum inspicitur quod est partui vtilius. text. *in l. super legem. in fin. C. de naturalibus liberis.* Ioan. Faber. *Authent. Ex complexu. in prine. C. de incestis & inutilibus nuptiis*

6 ¶ Prius igitur ille vassallus probare deberet præfatum Ioannem natum esse ex ancilla vel serua, & illam fuisse seruituti suæ vel manui mortuæ suæ obnoxiam, illamque fuisse talem toto continuo tempore quo gessit vterum.

7 ¶ Et ad hoc non sufficeret probare matrem Ioannis seruilia exercuisse, vel in possessione seruitutis fuisse, etiam si simul hoc probaretur & fratribus parentibus illius. *l. ad probationem seruitutis. C. de probationib l.* 2. *C. de ingenuis manumis.* Imò nec ipsius matris professio siue recognitio sufficeret: quia patris vel matris factum nocere filiis non debet. *l.* 1. C. *de liberali causa etiam transactione solenne. l. transactione matris.* C. *de transactio. l. post. certi temporis* C. *de liberali causa.* Quinimò ipsiusmet Ioannis professio non præiudicaret, nec statim eius motasset, text. *in l. liberos.* C. *de liberali causa. etiam quantumcunque sponte vel etiam proprio motu facta sit. l. nec si volens.* C. *eodem. titul. etiam si in iudicio. & apud acta. l. interrogatam & professam.* C. *eod. tit.* sed requiritur clara & concludens ipsius veritatis probatio Nec sufficerent quæuis conuentiones priuatæ & actus administrationis seu quasi professioois. *l. liberos priuatis.* C. *de liberali causa.*

8 ¶ Nec cuiusuis lapsus temporis: quia nulla est præscriptio

præſcriptio contra libertatem, ſed bene pro libertate. *l. vltim. C vbi cauſa ſtat.* duo ergo clarè & concludenter ante omnia & de ipſa veritate, non de confeſſione, cognitione vel conuentione probare debet ille vaſſallus. Primùm ſe verè habere & habuiſſe ius manus mortuæ in eo ſcilicet prædio, in quo Ioannes natus eſt. Secundò ſtatutum & conditionem ſeruilem matris illius eámque ſuam ſeruam fuiſſe toto tempore quo in vtero geſtauit, & petebit dictum Ioannem in eo prædio, 9 ¶ & vno deficiente, vel vnica vnius circunſtantia requiſita deficiente nihil aget, nec etiam ſi pluſquàm ſemiplenè ea probaſſet deferri poſſet iuramentum neceſſarium in ſupplementum probationis, quia non habet locum in cauſa graui, & præſertim in cauſa ſtatus, vt tradunt Bartolus, Alexander, & omnes *in l. admonendi. ff. de iureiurando.* Baldus, Salicetus & omnes *in l. bonæ fidei. C. de rebus tradit.*

10 ¶ Præterea attendo quod prædium illud eſt in feudo mouente ab Archiducatu Auſtriæ, quòd immediatè mouetur ab Imperio præſumpto, degenerat contra præfatum vaſſallum, quia in tertis (maximè in feudis Imperij) nullæ ſunt huiuſmodi ſeruitutes perſonarum ſeu manus mortuæ, ſed omnes naſcuntur liberi & ciues. *dicta leg. in orbe.* & dicta prætenſa conſuetudo ſeruituris manus mortuæ, non ſolum eſt exorbitans & odioſa, ſed etiam ſpeciatim contra conſtitutionem Diui Antonini, de qua in *dicta l. in orbe Romano.* & eſt contrahonorem & ſplendorem imperij.

11 ¶ Et ſic cùm ille vaſſallus non ſolum iura communia & leges imperiales contra ſe habeat, ſed etiam conſuetudinem generalem & præſumptionem Imperij, tanto durior & maior probatio ab illo exigeretur, ita vt non ſolum apertas, ſed etiam apertiſſimas prorſus indubitatas probationes adferre deberet. textus *in l. non eſt verſimile. in principio. & ibi Bartolus. ff. de eo quod metus cauſa. in capit. quia verſimile. & ibi Panormit.* Felinus *extra de præſumpt.* Franciſcus Curtius iunior *conſ. 32. colum. 2.* Hipp. Marſil. *ſingul. quingenteſimo vigeſimo octauo.* Aymo Cravetta *conſilio centeſimo vigeſimo nono in fine.*

12 ¶ Accedit (vt fertur) nouella Imperatoris Maximiliani, per quam etiamſi quæ iura vel conſuetudines manus mortuæ dictus vaſſallus habuiſſet, abolita & abrogata ſunt: igitur eùm ſit ſubditus imperij, & prædium illud de imperio, & (quod maius eſt feudale, & de feudo imperij: tantò magis eo nomine à ſordibus & barbarie huiuſmodi manus mortuæ mundum eſſe debet.

13 ¶ Sunt enim huiuſmodi ſeruitutes reliquiæ antiquæ barbariei perſonalis ſeruitutis, quæ in toto Chriſtianiſmo ceſſat vt tradit Bartolus in l. boſtes. de capt. & poſtlim. reuerſ. Nec amplius locum habent, niſi apud Turcas & Barbatos infideles, vt dixi *in conſuetudinib. Pariſ. §. 2. glo. 3. nu. 3.*

14 ¶ Quod ſi etiam ſunt in Gallia conſuetudines locales, vt omnes ad loca dictarum conſuetudinum accedentes liberi efficiantur perpetuò, & ab omni nexu manus mortuæ eximantur, & vim legis habeant in Gallia, vbi præcisè obſeruantur: quantò magis obſeruari debet generalis conſuetudo imperij, vt in loco libero & feudo imperiali habitans liber efficiatur, etiam ſi prius adſcriptitiæ conditioni manus mortuæ ſubditus eſſet: igitur tantò magis poſt domicilium in vrbe Montbelgardenſi (quæ imperiale feudum eſt) quæſitum & ibi liberè & pacificè vltra viginti annos continuatum, & multò magis poſt tempus triginta annorum & prolixius.

15 ¶ Vltimò cùm præfatus Ioannes vltra triginta annos in poſſeſſione libertatis in ciuitate libera & feudo imperij non ſolum manſerit, domicilium, migratione nulla facta ſit quetela ſtatus: ſequitur iam liberam coniugem, liberos habuerit ſine vlla ſtatus inquietatione, ſed etiam vltra quinque annos ab illius nullam ſtatus perſonæ dicti defuncti Ioannis querelam fieri poſſe, etiam per fiſcum eeu procuratorem generalem imperij, & multò minùs per quemuis alium text. *in l. ſi pater tuus. & in ipſa rubric. & per tot. C. ne de ſtatu defunctorum poſt quinquennium quæratur.* Ex quibus reliquæ quæſtiooes ferè ſuperuacuæ ſunt.

16 ¶ Tamen ſpeciatim ad ſecundam principalem quæſtionem de ſtatu filij dicti Ioannis nulla prorſus quæſtio eſt, etiam ſi de bonæ, quæ fuerunt dicti Ioannis agatur, cùm exploratum ſit, præfatum Ioannem liberum fuiſſe & ciuem imperij vel ciuitatis imperialis, & in ea poſſeſſione mortuum eſſe: nec per quinquennium ab obitu ſequutum, ſtatum illius inquietatum aut controuerſum fuiſſe. Et conſequenter amplius controuerti non poteſt etiam ſi vxor fuiſſet conditionis manus mortuæ: quia etiam ſi dictus vaſſallus potuiſſet aut poſſet hoc clarè probare, nec dictum Ioannem ab illa conditione exemptum fuiſſe per dictam migrationem & ciuilitatem Montbelgardenſem: tamen non amplius eſſet admiſſibilis aut audiendus, etiam ſi iura regalia & ipſius fiſci imperialis ius haberet.

17 ¶ Adhuc etiam ſi omnia prædicta & ſingula ceſſarent, quæ ſunt pluſquàm concludentia: tamen liquet præfatum Ioannis filium eſſe liberum, nulli adſcriptitiæ colonariæ ſeu (quam manus mortuæ vocant) conditioni obnoxium, cùm ſit natus in loco franco, & ex matre libera, idque tam iure communi. *l. vltim. C. de agricol. & cenſit. libro vndecimo*, quàm per ipſaſmet conſuetudines, virtute quarum (ſi quæ ſint) ius manus mortuæ prætenditur. Et ſic dicti filij & ſuæ poſteritatis ſtatus integer eſt.

18 ¶ Ad tertiam quæſtionem, competeret vtilis præiudicialis, vt ait Ioannes Fab. quem Angel. Aret. Iaſon & omnes ſequuntur *in §. præiudiciales. Inſtit. de actio.* ſed minimè expedit ei vllam actionem mouere, cùm non ſolum libet ſit, ſed in poſſeſſione libertatis. non ſolùm propria, ſed etiam paterna. Tamen quia diffamatur, poteſt (ſi velit) eogere diffamantem ad agendum intra terminum in iudice præfigendum: quo lapſo perpetuum ſilentium ei imponatur iuxta factionem *l. diffamari. C. de ingenuis manumiſſ. l. vltim.* vbi Baldus, Salicet. *C. de vſuris pupil.*

19 ¶ Et ſic ſolutio patet ad quartam quæſtionem: quia ſi agendum ſit, non expedit vt tanquam actor, ſed tanquam reus futurus, vt videlicet diffamatus agat, quanquam enam ſi diffamatus tanquam actor ageret, haberet intentionem fundatam per omnia prædicta, & reo nihilominus incumberet onus probandi.

20 ¶ Quia tantus eſt fauor libertatis, vt non faueatur reo quia reus, eo actori incumbat probatio quia actor: ſed ei qui ſeruitutem prærendit, ſiue ſit actor, ſiue reus. *textus in l. lege Iunia. ff. de manumiſſio. l. Pomponius. l. inter pares ff. de re indic. in c. literis. in fi. extra de probat.* Libertas enim omnibus rebus fauorabilis eſt *l. libertas. ff. de reg. iuris.*

21 ¶ Et prout ea cauſa fauorabilis eſt, ita probationes quæ fiunt pro libertate, fauorabiliores & fortiores ſunt. Et in concurſu vel conflictu probationum vincunt probationes factas pro ſeruitute. *textus in dicta. l lege Iunia. Specul. in titul. de teſte. §. 1. numero vigeſimo primo, & § duodecimo, incipiente, poſtquam in fine.* Alexand. *conſilio centeſimo nonageſimo, lib. 6. Iaſon l. de die. in fine princip. ff. qui ſatisdare cogantur. in l. imperatoris. columna. 1. ff. de re iudica.* Philippus

Decius in *c. primo, columna vigesima quarta de probationib.*

22 ¶ Ad quintam quæstionem, veritas iuris est quod in terminis dictæ *l. diffamari. & d. l. vltima. C. de vsuris pupillaribus.* diffamatus conuenitur & trahitur coram iudice, vbi debetet reum diffamatum conuocare: tum quia prouocatur vt agat non autem vt reus sit: tum quia sua diffamatio non debet ei lucrum, & alij incommodum adferre.

23 ¶ Præterea specialis est prouisio legis, vt in causa status ille qui est in possessionem libertatis debeat conueniri in suo domicilio vbi est, non obstante etiam priuilegio fori prætendentis seruitutem, etiam si sit senator. *l. si in possessionem. C. vbi causa status agi debeat.* Sed oporteret hoc fieri remedio & literis superioris communis domini, alioquio cùm nullo modo subditus sit comiti Montbelgardensi, facilè citationem eius floccipenderet. Esset igitur obtinendum tescriptum Imperiale à curia vel cancellaria Spirensi, vel à cancellaria regis Ferdinandi, directum iudicibus Montbelgardensibus, quo secundum formam iuris communis *dicta l. diffamari*, iuberetur, vocato dicto vassallo diffamato terminum competentem illi præfigere, infra quam tanquam actor actionem suam instituere teneretur: alioquio perpetuum illi silentium imponeretur, tam virtute ioris communis, quàm virtute dicti rescripti in forma iuris communis impetrati, quod facilè concedi potest & debet in simplici cancellaria: quia sunt literæ iustitiæ & non gratiæ, vt dixi in lectione mea Tubingensi *C. in titulo de precibus Imper. offerendis.*

24 ¶ Sed si territorium Montbelgardi non esset magis liberum, quàm comitatus Burgundiæ, tunc bona paterna dicti filij perclitarentur. Si enim dictus Ioannes probaretur fuisse conditionis manus mortuæ, hæreditas eius spectaret ad dictum vassallum iuxta consuetudinem manus mortuæ, nec posset agnosci per filium, nisi cum onere & continuatione eiusdem seruitutis. Et ita sentio ego Carolus Molinæus, iuris vtriusque doctor, Franciæ & Germaniæ iureconsultus illustrissimorum principum consiliarius. Datum Montbelgardi, Ibidus Martijs, anno Domini sesquimillesimo quinquagesimo quinto.

EPITOME CONSIL. XVII.

1 *Remittentibus iura sua non datur recursus.*
2 *Libertatis fauor cæteris præcellit.*
3 *Declaratur consuetudo Burgundiæ.* 22. 24.
4 *Generalis dispositio non extenditur ad casus habentes specialem dispositionem.*
5 *Nouum ius restringitur vt minus corrigat vetus.* 11. 22.
6 *Consuetudo informat omnem actum* 25.
7 *Lex noua non extenditur ad præterita.* 8.
9 *Verba obliqua non operantur ipso iure.* 10. *fol.* 19.
13 *Limitata causa limitatum parit effectum, etiam si de libertate agitur.* 14. 15. 16.
17 *Verba executiua non ampliant principalem dispositionem.* 31.
18 *Iura declaratoria trahuntur retro nisi quando agitur de præiudicio tertij* 21.
19 *Verbum obliquum tendens ad conseruandum operatur ipso iure.*
20 *Resolutio pro reo.*
23 *Verba apposita ad ampliandum, non operantur restrictionem.*
24 *Liber homo acquirens prædia manus mortuæ, cogi potest vt intra annum reponat in homines eius conditionis.*
26 *Non est regressus ad iudicium possessorium amissum.*
27 *Possessio perditur etiam ex actu nullo.*
28 *Sententia etiam erronea habet titulum & causam vsucapiendi.*
29 *Pendente appellatione reus conseruandus est in possessione.*
30 *Sententia iure publico nititur.*
32 *Quo tempore & vbi orta seruitus manus mortuæ.*

Thema consilij xvij.

IN statutis ordinum comitatus Burgundiæ sancitis ab imperatore Carolo quinto Augustæ vigesima sexta Iulij, anno sesquimillesimo quadragesimo octauo, homologatis in curia parlamenti Dolani decima quinta Iulij, anno sesquimillesimo quadragesimo nono, cautum est inter cætera vt sequitur: *L'heritage main mortable qui sera acquis à l'aduenir par homme franc, retournera au seigneur de la main morte, si ledit homme franc decede sans delaisser hoirs de son corps, ou en commun auec ceux, qui par droict luy doiuent succeder.* Quidam Hubertus habitās sub Prioratu vallis de Omorto maoumissus fuit à priore anno 1545. & acquisitis in eodem loco prædiis manus mortuæ vsque ad valorem decem millium fraocorum, Burgundiæ obiit anno 1549. sine liberis aut aliis secum communibus io dictis prædiis. Fratres defuncti qui non erant communes cum eo bona occupant, & intercedunt literis manotentinnis à Priore impetratis Sed in dicta manumissione est clausula, quod dictus Hubertus, hæredes, successores vel causam habentes in certo mansu consioato liberè habitabunt perpetuo sine vllo onere manus mortuæ. &c.

CONSILIVM XVII.

DIligenter visis & examinatis instrumento solenni & authentico manumissionis, decreto, & approbatione superiorum executione iudicum præsidialium factis & executis io fauorem defuncti Huberti & suorum hæredum, causam habentium quotumcunque de consensu geminato conuentus Prioratus de Mortau, constitutione noua lata die octaua Iulij 1547. libello actionis & executionis possessorialis impetratæ à præfato Priore, oppositione facta per hæredes dicti Huberti, longa & exacta narratione facti & quæstionum, matura deliberatione habita, summum viderur ex multis non parum vrgentibus: nullum ius nec in petitorio: nec in possessorio, nullam actionem, nullum remedium præfato Priori in bonis de quibus agitur competere, sed reos absoluendos.

1 ¶ Primò propter generalem renuntiationem & abdicationem in contra & manumissionis: quia remittentibus iura sua non est dandus regressus. *l. quæritur. §. si vendiror. ff. de adili. edicto etiam prætextu errons iuris l. 2. & ibi* Paul. Castrensis Iason. C. *de iuris & facti ignorantia.* Sed hic nullus fuit error, sed certa scientia. inquisitio tractatus, causæ cognitio & omnia iuris solemnia superioris decretum, ita quòd validitate & solemnitate contractus dubitari nō potest.

2 ¶ Tum contractus est factus ex causa onerosa, datis & tradits per defunctum opimis prædiis, quæ sunt adhuc & manent in patrimonio ecclesiæ: tum faoor libertatis qui maior omnibus rebus. *l. 2. libertas. de reg. iuris. cum fauor iuris communis.* Secundò, per executionem, imò definitiuam manutensionem indicialiter per Præsidem prouinciæ factam consensu dicti Prioris & Conventus, per quam defunctus fuit manutentus & immunis declaratus specialiter & expressè in bonis sitis in territorio dicti Mortau, siue illa bona essent franca & libera, siue conditionis manus mortuæ, & cuiuscunque qualitatis, & speciei esse inuenirentur. Et sic apparet præsentem quæstionem iam in indiuiduo decisam ad commodum hæredum, quia bona. de quibus agitur, sunt expressè comprehensa in verbis dispositiuis dictæ sententiæ, à qua non est appellatum, neque reclamatum, sed & manet in rem iudicatam. Et sic præfato Priori obstat finis inadmissibilitatis, imò præiudicialis, etiam litis ingressum impediens. *l. vlt.* C *de re iudica. cap. 1. de litis contesta. lib. 6.*

3 ¶ Tertiò obstat consuetudo & antiqua observantia: quia certum est quod articulus sextus consuetudinum comitatus Burgund. sub tit. manus mort. non loquitur. nisi de seruo moriente, non autem de libero moriente etiam hæredia manus mortuæ possidente, & nunquam practicata fuit nisi in seruo & contra hæredes serui non autem in libero, nec contra hæredes liberi hominis, ita quod io hæredibus liberis etiam extraneis, nec communibus defuncto, nunquam fuit obseruatum ius manus mortuæ: sed in contrarium semper fuit practicatum, nullum ius dominis competere per mortem hominis liberi, etiam si constaret prædia esse conditionis manus mortuæ: igitur ius commone, contractus, res iudicata, consuetudo, antiquus vsus, libertatis prætogarus fauor, & omnia resistunt intentioni actoris, & fundant intentionem reorum.

4 ¶ Non obstat refugium vnicum actoris in nouo edicto, quatnor annis post illum solennem contractum & rem iudicatam, anno 1549. superuento, quia primò est dispositio generalis & indeterminata, & consequenter non refertur ad casus habentes certam suam specificam dispositionem. *l. dolo clausula. ff. de verb. oblig. l. coheredi. §. qui partem.* & ibi. Alex. Iason *de vulgar. & pupillari substit.* Albet. *in quarta parte stat. q. l. 8.* Paul. *cons.* 21. *col.* 1. *lib.* 1. Sed casus nostet habet specialem suam & specificam determinationem in dicto contractu & in dicta sententia: ergo ad hunc casum non traditur edictum illud generale.

5 ¶ Secundò, quia est nouum ius & exorbitans, & correctorium vsus & obseruantiæ prioris & satis & multum operatur in hominibus liberis, quia cum nihil fuit gestum, neque contractum per dominos, ergo hactenùs debet restringi, nec extendi ad homines liberps immunitatem habentes ex ipso contractu & negotio gesto cum domino. *l. 4. §. prætor air. ff. de damno infecto.* Alexand Iaf *l. si constante. in prine. col. 4. ff. soluto matrimonio.* Alexand. *cons. 43. in fi. lib. 1. vbi in annotat dixi.*

6 ¶ Tertiò quia consuetudo informat omnem actum, vt inquit Petrus Ancharanus, in tepeti. *c. quia propter. in fine quæstionis, de rescriptis in sexto.* etiam si non dictum. vel vt tradit idem Petrus Anchar. *cons. 433. Postquam colum. 1.* & omnis contractus intelligitur secundum consuetudinem, quæ est & viget tempore contractus. *l. quòd si nolit. §. quia autem. ff. de edilitio edicto. l. circa. C. de loca. cum similibus.* & inest contractui tanquam eius pars & natura. Bald. *l. contractus. C. de fide instru.*

7 ¶ Sed tempore quo defunctus ex causa onerosa

permutationis acquiſiuit ſuis hæredibus immunitatem perpetuam, & libetum ius ſucceſſionis vigebat conſuetudo & vſus, vt liberè ſuccederent etiam in bonis manus mortuæ defuncti liberi hominis, etiam domino excluſo igitur cenſetur emiſſe & acquiſiuiſſe ius ſecundum terminos & amplitudinem conſuetudinis vel obſeruantiæ, quæ tunc erat, imò inerat & ſciebatur vtroque contrahentium, & intelligebatur, & illius contemplatione defuncti verſimiliter maiora & meliora prædia dedit, quæ non fuiſſet vel minùs datutus: & ſic non debet nec poteſt condictio ſua vel hæredum ſuorum fieri deterior per edictum poſteà ſecutum, quam ſi nunquam ſecutum fuiſſet, ex quo illa conditio fuit taliter & ſub illa amplitudine legitimè acquiſita per contractum oneroſum, nec poteſt tolli nec diminui per edictum poſteà ſequens, vt pec text. Barto. Iaſ. & omnes *in l. quoties C. de precibus imper. offeren. canoniſt. in c. qua in eccleſia. extra de conſtitu.*

8 ¶ Quantò, quia legis eſt natura, vt futuros actus reſpiciat, non autem præteritos, vel ab illis dependentes. *l. leges C. de legibus.* præſertim quando dependent à viribus contractus immutabilis & irrevocabilis. Panor. Felin. *extra de conſtit. & text. in auth. vt cùm de appellatione cognoſcitur. in princ.* Quinrò, quia edictum expreſſim ſe reſtringit ad caſus futuros, ergo multò magis excludi caſus dependentes & debitos in vim contractus præterin, vel tei iudicatæ præteritæ.

9 ¶ Sextò, quia etiam ſi hoc edictum poſſet trahi ad actus factos in vim ſpe, & confidentia contractus præteriti, tamen non reciperet niſi petitorium & non poſſeſſorium, duplici tatione. Prima, quia non loquitur per verba directa, ſed per verbum obliquum Reuertatur, quod nunquam operatur ipſo iure, ſed per viam actionis, & in vim ferendæ & non latæ ſententiæ, cùm etiam ſit futuri temporis. Barba. *in c. vlt. col. penul verſic. tu adde. extra de donatio.*

10 ¶ Tum natura verbi obliqui eſt, vt quis non debeat à ſe vel ipſo iure capere, ſed alieno miniſterio & per manum alterius: & verbum Reuertatur eſt huiuſmodi, vt tradit Bartolus, quem omnes ſequuntur *in l. centurio. colum. penult. de vulgar. & pupillari ſubſtitut. & in l. eam quam ad fin. C. de fideicommiſ. Bald. in rubr. C. de impuberum & aliis ſubſtit.* latè Andreas Tiraquellus *in repetit. l. ſi vnquam. in verbo Reuertatur. nn. 5. C. de revocan. donat.*

11 ¶ Septimò, quia nouum ſtatutum ſemper intelligitur, vt minus corrigat ius commune, etiam in propriando, vt notant doctores *in l. vltima. § in computatione. C. de iure liberandi.* Salicetus & alii *in l. 2. C. de noxalibus Canoniſtæ in c. cum dilectus. extra de clericis non reſid.* Igitur in omnem euentum eo ipſo quod actor ſeſe fundat in huiuſmodi edicto loquente per verbum obliquum, ſeipſum excludit: quia agit poſſeſſorio, à quo per idem edictum excluditur: igitur prorſus inadmiſſibilis.

12 ¶ Rurſus & quattò principaliter alia ratione non poteſt eſſe admiſſibilis in poſſeſſorio, eriam ſi haberet ius in petitorio: quia iam rei habent rem iudicatam pro ſe in poſſeſſorio comprehendente manſum & prædia de quibus agitur, à qua nunquam fuit appellatum, nec prouocatum, & adhuc hodie actor non eſt appellans, nec reclamans à dicta ſententia: igitur etiam ſi quod ius haberet, neceſſe haberet, ſtante dicta ſententia (provt ſtat) agere petitorio, & non poſſeſſorio.

13 ¶ Sed quantumcunque hæc vigere videantur (provt plurimum vrgent) in contrarium dicendum videtur intentionem actoris fundatam etiam ex tenore contractus & manumiſſionis limitatæ: fuit enim data libertatis limitata ad perſonam defuncti & ſuorum ſucceſſorum reſpectu rerum ad certum manſum, domum, & locum confinatum in eodem contractu, ita quòd libertas & abolitio iuris manus mortuæ non fuit perita, neque data, niſi pro perſona defuncti, & ſucceſſorum, & pro certo loco confinato: igitur non extenditur ad alia loca vel prædia acquiſita vel acquirenda, quæ eſſent de iure manus mortuæ actoris, vt illa alia loca per defunctum quæſita vel quærenda, vt efficiantur libere conditionis? ſed remanent onerata ſeruitute & conſuetudine manus mortuæ dicto ſolo manſo confinato excepto duntaxat.

14 ¶ Contractus autem ab initio limitatus, poſteà non recipit extenſionem. *l. Rutilia Pola. ff. de contrahend. emptione & venditione.* & in agris limitatis non fit extenſio etiam per alluuionem. *l. in agris ff. de acquiren. rerum dominio.* & forma & voluntas tempore contractus impreſſa poſteà non ampliatur. Bald. *in l. cùm quid ff. ſi certum petatur. & conſil penult. lib. 1.* Socynos *conſil. 6 colum. 1. lib. 1.* Alexand. *conſil. 25. col. 1. lib. 7. vbi in annotat. dixi.*

15 ¶ Et ſic clauſula generalis de libera facultate ſuccedendi, acquitendi, diſponendi de omnibus bonis vbicunque ſitis, tam intra territorium de Mortau, quàm alibt, intelligitur de bonis liberæ conditionis, non autem de prædiis manus mortuæ: quia licet ſæpè loquatur de prædiis ſitis intra territorium de Mortau, tamen nunquam loquitur de ſitis intra idem territorium & ſimul exiſtentibus de manu mortua: & ſic non intelliginr de illis quæ ſunt de manu mortua eiuſdem actoris, quia per contractum liquet quòd nullum prædium voluit eximere à manu mortua niſi manſum illum confinatum, 16 ¶ vt pater per verba taxatiua exemptionis dicti manſi, & per aliam clauſulam reſeruatoriam, in qua dicitur quòd ſi defunctus manumiſſus, vel ſucceſſores dimiſſo manſo liberato: acquirant manſum manus mortuæ in eodem territorio, & ibi maneant vltra annum & diem ſine licentia Prioris, quod recident in ſeruitutem manus mortuæ: ergo prædia poſteà ibi qnæſita per defunctum (ſi erant de manu mortua) remanſerunt ſub eadem conditione, à quo non fuerunt exempta qua non fuit intentio eximendi, niſi dictum manſum confinatum.

17 ¶ Non obſtant verba generalia appoſita in executiois, & conſequentes ſententia executiua, & verba in ea contenta: quia verba executiua non addunt nec augent, nec ampliant principalem diſpoſitionem. *Cle. 1. in fine* vbi omnes canoniſtæ de præbend. Bario. *l hæreditas per illum text. hæredibus inſtitue. l.* Alex. *colum. 3.* & ibi Iaſon. Philippus Decius. *de iuriſdict. omnium iudic.*

18 ¶ Imo & dici poſſet actorem habere ius non ſolum in quæſitis à defuncto poſt edictum nouum, ſed etiam ante edictum: quia illud edictum videtur declaratorium, vt patet in ſupplicatione trium ſtatuum, qui ſupplicant fieri ſimplicem declarationem, & imperator tanquam Comes Burgundiæ remiſit ad ſuptemam curiam Dolanam, vt prouideret per formam declarationis, & eadem curia ſimpliciter reſpondit, ſibi videri dictam declarationem faciendam ergo articulus ille tibil aliud eſt, quam declaratio ex mente expreſſa tam ſupplicannum, quàm ſtatuentis quem etiam eenſuræ vel decreti ſenatus: iura autem declaratoria trahuntur retro ad prætenſa, vt not. per Innocen. & Panormita. *in c. vltimo. extra de conſtitutio.*

19 ¶ Et quamuis edictum loquatur per verbum obliquum tamen expreſiè ſe refert ad conſeruationem iurium dominorum, & ne aliquot incommoda incurrant: ergo ad conſeruationem poſſeſſionis in caſum deuolutiotus, cùm poſſeſſio ſit magnum commodum. § tenendæ. Inſt. de interdict. & conſuetudo in caſum

caſum deuolutionis manus mortuæ dat etiam poſ-
ſeſſionem : ergo etiam ius poſſeſſionis conſeruatur
per edictum : alias domini oon reddetentur indem-
nes.

10 ¶ Sed his non obſtantibns concluſiuè loquendo, dicendum eſt actorem nullum ius habere in quæ-
ſitis per defunctum ante nouum edictum : non eoim
eſt declaratorium, ſed noui iuris introductorium, & pro futuris acquiſitionibus duntaxat, vt patet *in textu edicto, ibi, pour l'aduenir.* Non obſtant nupet allega-
ta, quæ ſonant in declarationem : quia omnia illa præ-
cedunt concluſionem & inſtituoonem edicti, & licet
iudicare, ſed ſecundum ipſas & ipſam formam ioſtitu-
tionis, non attento eo quòd dnm lex eſſet io fieri tra-
ctabarur textus. *in c. in iſtis. diſtinct. quarta.* Et multa
tractantur quæ non vel alio modo perficiontur. *l. ſi* B
*ex cauſa. §. nunc videndum. ff. de muneribus. l. ſi volen-
tate. C. de reſciden. empto & venditio.*

21 ¶ Adhuc etiam conſtitutio expreſſè declaratoria
noo tamen trahitur retro, quando agitur de præiudicio
iuris quæſiti tertin. Philippus Decius *cap. vlt. colum. 5. de conſtitutionib.* Alexander *conſilio vndecimo. num. 14. lib. 7.* & vtrobique in annotationibos dixi, præſertim
quando ios eſt qoæſitum ex ſpeciali titulo contractus
vel ſententiæ, vt hie pet edicta ſuptadicta in primo &
ſecundo argumento primæ partis : vnde prudenter ab-
ſtinet actor à prætetitis.

22 ¶ Quantum autem ad quæſita poſt edictum,
quæ ſola pent, nec in iſtis fundatam intenoonem
habet in ſpecie præſenti : ſed rei abſoluendi ſunt,
quia edictum non loqoitur neque intelligit de illis C
qui iure vel occaſione iuſti & ſpecialis otuli, pntà
contractus vel ſententiæ acquiſiuetunt, ſed taotùm
loquitur de illis qui aequiſiueruot domino manos
mottuæ ignorante, vel ſine aliqoo titulo ab illo vel
cum illo obtento : non etgo extenditur ad acquiſioones
factas per defunctum, qui faeultatem illam generalem
habebat per contractum iuſtum & oueroſum, & ad-
huc per ſententiam contra eundem priotem ptonun-
tatam.

23 ¶ Præterea edictum non intendit date plns,
quam conſuerudo comitatus Burgundiæ ſcripta : ſed
ea conſuetudo expreſſè excipit habentes titulum va-
lidum : ergo defunctus ille & ſui ſucceſſores ſunt
exempti a nouo edicto, nec comprehenſi io illo, quod D
etiam noo intendit tollere, nec tollit ius ſpecialiter
quæſitum, vt dictum eſt. Nec obſtat quòd contractus
fuit limitatus ad certum manſum in eo conſitmatum :
quia verum eſt, quantum ad exemptionem fundi ab
omni iure & ſeruitute manus mortuæ, & ab omni
alio iure & præſtatione, etiam cenſus & laudemio-
rum, provt in omnibus & per omnia eximitur ille
manſus confinatus, vt pater in exemplo contractus,
pagina decima in princip. Sed quantum ad alia, videlicet
facultatem acquirendi, ſuccedendi, diſponendi, non
eſt limitatus : ſed generaliſſimè loquitur tam in per-
ſonis commonibus, vel non habitantibus in dicto E
territorio de Morto, vel alibi ſiue in loco Franco &
libero vel in loco manus mortuæ, provt bis expreſsè &
ſpecialiter caoetur in dicto contractu.

24 ¶ Nec illa verba reſtringuntur per alia gene-
ralia adiecta videlicet faciendi & habendi omnia qnæ
homines liberi & liberæ conditionis nati habitantes
in principalibus vrbibus comitatus Burgundiæ, &
alus locis francis poſſunt & ſoliti ſunt facere : tum
primò, quia ex ipſo contextu apparet clauſulas illas
appoſitas eſſe ad ampliandum, & ſic non poſſunt ope-
rati reſtrictionem vel diminutiooem. *l. legata inutili-
ter. ff. de legatis primo l. legata inutiliter & ibi Bart. ff.
de adimendis legatis.* & eſſe appoſita in fauotem ma-

nimiſſi & ſuotum, & ſic non poſſunt retorqueri & A
interpetari in eorum odium vel incommodum.
l. nulla iuris ratio ff. de legibus l. quod. fauore. C. *eodem
titu.*

25 ¶ Prætetea conſtabat quod tempore dicti coo-
tractus, nou erat locus deuoluooni ſeu commiſſo præ-
diorum manus mortuæ quæſitorum per homines libe-
ros, nec cedebaur lucro domini nec dominus hoc iu-
re commiſſi poterat vti contra libetos : ſed tantum con-
tra ſeruos proprios. Et adhue cõtra liberos ſolam viam
actionis habebat, vt eos cogerer intra annum vel aliud
coogruum tempos eadem prædia in homines eiuſdem
conditionis transferte, ne perderent prætium vel æſti-
marionem rei acquiſitæ, vt in ſimili tradit Spec. *in
tit. de loca. §. nunc aliquo verſ.* 117. Henricus Bohic.
in c. ex literis. col. 2. do conſuet. & dixi in Conſu. Pariſi. B
§. 41. *q.* 12.

26 ¶ Hæc autem libertas & facultas, quæ gene-
raliter inerat tempote cootractuš informauit illum,
& fuit acquiſita & radicata perpetuò in vim contra-
ctus, & rei iudicatæ : & ſic nullo modo tolli nec di-
minui potuit per edictum ſequens, etiam pro tem-
pore futuro. Prætereà etiam ſi actor haberet hoc
ius deoolutionis & lucri ſeu commiſſi per obitum,
ſaltem in vim edicti noui, & in acquiſitionibus fa-
ctis poſt edictum (id quod eſt impoſſibile pet præ-
dicta.

27 ¶ Tamen etiam in omnem euentum non poſſet
actot agere poſſeſſorio, ſed tei ab hoc iudicio ab-
ſoluendi facit quia defunctos oon ſolum aequiſiuit
illam generalem facultatem acquirendi & ſuccedeu- C
di in vim coofuerudinis & obſeruantiæ generalis
tunc vigentis, ſicut quilibet ex liberis hominibus :
ſed eam ſpecialiter acquiſiuit ex contractu onetoſo
& ex ſententia diffininua pro ſe & ſuis in petpetuum,
& per eundem contractum ae per prædictam ſentren-
tiam nominatim & expreſſim fuit conſtitutos & ma-
nutentus in poſſeſſione vel quaſi taliter liberè acqui-
rendi, & ad ſuos ſueceſſores transferendi ſine onere vel
periculo dictæ vel deuolutionis vel commiſſi : ergo im-
poſſibile eſt actorem eſſe in poſſeſſione cõtratia, quam
prætendit, ſed ſi quam habuit, perdidit illam facto
ſuo : & ſic non eſt amplius regreſſus ad poſſeſſionem,
ſiue ioſtè ſiue iniuſtè perdiram : quia facti eſt. *l. a. §. vtt
poſſeſſ.*

28 ¶ Quinimò ſiue titulus ſiue contractus ſit va-
lidus, ſiue inualidus, nihilominus tamen perditer
poſſeſſio. *l. 1. §. ſi uxori.* & ibi Bartol. & omnes *ff. de
acquirenda vel amittenda poſſeſſione.* etiam per pupillum
vel eccleſiam. *l. poſſeſſionem pupillum.* & ibi omnes do-
ctores. *ff. eod. titu.* Et vltenus etiam quando ptiot
ille nihil feciſſet circa poſſeſſionem amittendam, ta-
men ſatis eſſet quòd eſt amiſſa per illam ſententiam,
à qua non eſt appellarum, & quæ tranſiot in rem
iudicaram.

29 ¶ Quia pet ſententiam etiam erroneam & iniu-
ſtam datur iuſtus titulus, & etiam vſucapiendi con-
dióo. *l. ſi per errorem.* & ibi Barto. *ff. de vſucapio.* ergo
& ioſta poſſeſſio, & maximè quando per ſententiam
declaratus eſt poſſeſſot : igitur res eſt abſque dubio
pro teis, cùm actot ab illa ſententia appellare noo
poſſit.

30. ¶ Imò etiam ſi hodie poſſet appellate, &
appellaret : tamen rei deberent manere in poſſeſ-
ſione per defunctum quæſita & in eo tranſmiſſa, per
text. [illegible] *laudabilem. vt lite pen. nihil innouo.* & in Pa-
norm. & omnes Canoniſtæ. Iono. *in c. 2. verſic. in-
hibentes. extra de reſtit. in integrum.* Compoſtella *in c.
cùm Martinus. extra de conſtit.* Florianus de ſancto
Petro. *in l. alienationes. numero 4. ff. familiæ erciſcun.*
Ioan. Fab. *l. appellatione. colum. 1. de appellatio.* Alex:
conſil. 99. lib. 5. num. 5.

31 ¶ Nec obſtant quæ ſupra dicta ſunt, quòd poſita in verbis executiuis nun ampliant: quia rei non fundantur in verbis executiuis, ſed in verbis diſpoſitiuis duntaxat, tam contractus, quàm ſententiæ: & ſententia licet ſit executoria, tamen eſt diſpoſitio per ſe ſtans, & publica non priuata authoritate ſubnixa, & clauſula illa ſententiæ: *Tant en biens aſſis riere le territoire dudict Mortau: qu'aucun ſoit franc ou mainmortable de quelque qualité & eſpece que leſdits biens ſe trouueront*, eſt poſita in verbis diſpoſitiuis ipſius ſententiæ.

31 ¶ Et notandum, quod ſeruitus iſta manus mortuæ differt à veteri poſteriorum Romanorum colonaria & adſcriptitia conditione Poſteriores vocu à tempore imperij in Græciam per Conſtantinum Magnum tranſlati, quo tempore Græci Romanos ſeſe in publicis etiam programmatis vocare cœperunt, anno Domini trecenteſimo trigeſimo quo etiam tempore, inſtar quodammodo herorum Lac edemonienſium frequentari cœperunt colonatij illi & adſcriptitij glebæ, de quibus *lib.* 11. *C. de agricolis & cenſitis per totum.* Seruitus autem manus mortuæ ſub Francis eodem ferè tempore inuenta, non ſempet à barbarie vel hellica & hoſtili captiuitate cœpit, ſed quandoque ab humanitate, vt ſub Franciſco primo, & Henrico ſecundo magoa multitudo Gallorum (Francos vocare pudet) præſertim è Picardia & Neuſtria ingentibus illis infinitarum collectarum exactionibus oppreſſa & explicata in cumitatum Burgundiæ, quem comitatum Francum à tempore Hugonis Capeti vocare cœperunt, ſenſim demigrans, vltra decem millia hoſpitio ſuſcepti ſunt in ſyluis ad culturam redocendis ſub cõditione manus mortuæ. Cæterum comitatus ille Fratici nomen retinet, ab immanium illarum collectarum immunitate, quanim metu nunquam ſubdi voluit ſucceſſoribus exoletæ ſtirpis Caroli Magni. Sed ex ſupradictis liquet reos in omnem euentum à iudicio poſſeſſorio abſoluendos. Et ita cenſeo ego Carolus Molinæus V. I. D. Franciæ & Germaniæ I C. Datum Montbelgardi, pridie Nonas Maij. 1555.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI

DO. VVILHELMO PRIMOGENITO

CLARISSIMI HEROIS DOM. PHILIPP. LANDGRAVII Hassiæ, Comitis in Katzenelnbogen, &c. Carolus Molinæus Iureconſ. Pariſien. εὖ πράττειν.

ILLVSTRISSIME Princeps, dum hoc libello in mundum (excludendi gratia) redacto, tibique dicato, nuncupatoriam epiſtolam adſcribere vellem, εὐκαιρότατος aduenit vnus è tuis Heſſis è Caſellis miſſus, qui mihi tuo nomine vxorique & liberis ſalutem diceret. Deum bonum quanto gaudio affectus ſum: quàm obnixè Chriſto noſtro gratias egi: quòd tu tantus Princeps, tantiſque, tam arduis moliminibus totius Germaniæ, nedum patriæ, illuſtriſſimique patris tui liberationis implicitus, humillimi tamen mei, tamque procul diſtantis, non ſolùm meminesis, ſed etiam μνημόσυνον τοῦτο, quod tibi ignoranti interea dicabatur, anteruerteris. Næ tu, generoſiſſime princeps, digniſſimus es, quem omnes boni ſtudioſique celebrent, cuique coniunctis votis faueant. At nunc quàm bene cecidit, quòd eo maximè tempore, quo diuina vindicis Dei operante virgula: oppellis meis minimè indiges, prodeant tamen illæ, & ſub illuſtriſſimi nominis tui ſplendore publicum accipiant: vt quæ hactenus colendiſſimo patri tuo, tibique, non earum defectu, ſed aduerſariorum in Camera illa potentia, iniquoque fauore fuerunt inutiles, deincepſque tyrannide illa Deo μόνῳ σωτῆρι καὶ ἀλεξικάκῳ authore diſcuſſa, inutiliores futuræ erant, eo ſaltem vſui ſint, vt paternæ, tuæque cauſæ iuſtitiam & æquitatem ſe clariſſimam, Deique beneficio enictam cunctis teſtentur. Nec hoc ſolum, ſed ſimul optimi & Chriſtianiſſimi Principis mei Henrici ſecundi tum æquitatem teſtentur, quámque bona & iuſta cauſa, & quàm iuſtè & piè vindices & auxiliatrices dexteras ſuas laboranti Germaniæ ſuę hoc eſt: antiquiſſimis & deuinctiſſimis fratribus ſuis, nempe, vel Strabone teſte, Germanis olim tanquam Gallorum fratribus vocatis feliciter & fraterno affectu porrigat. Ita enim decet, & iura Conſanguinitatis, & antiquorum fœderum inter vtramque & Orientalem, & Occidentalem, Franciam & Germanos, & Gallos exigunt: quod benè proſperet & fortunet optimus maximus Deus exercituum Dominus. Rurſuſque gaudeo eodem opere & principi meo, illuſtriſſimis ſuis Confederatis (tu generoſſime Princeps cum illuſtriſſimo patre tuo) obſequium hoc pręſtare. macte virtute ſumme & optime ſpei Princeps καὶ εὐτυχῶν διατέλει, Vale meque obſequentiſſimum tuum, vt facit, amare perge. Pariſiis 7. Calend. Maij 1552.

Sapientiæ 6.

Si ergo delectamini fedibus & ſceptris, ô reges populi, diligite ſapientiam, vt in perpetuum regnetis; diligite lumen ſapientię omnes qui præeſtis populis.

Pſalm. 11.

Et nunc reges intelligite erudimini qui iudicatis terram: ſeruite Domini in timore & exultate ei cum tremore: oſculamini filium: ne forte iraſcatur, & pereatis in via cùm exarſerit paululum furor eius.

PRÆFATIO DOMINI

CAROLI MOLINÆI IVRIS VTRIVSQVE

Professoris consuetudinúmque Parisio interpretis & in supremo Parisiorum Senatu aduocati consultissimi, in quatuor eiusdem consilia in causam Illustriss. Principis Landgrauij Hessiæ, Parisiis edita, tempore magni certaminis authoris mense Maio, anno sesquimillesimo quinquagesimo secundo, & denuo. Marpurgi in arce principis, anno 1553. mense Nouembri recognita & aucta.

EPITOME PRÆFATIONIS.

1 *Genealogia Landgrauiorum, & Comitum Katzenelnbogen.*
2 *Etymon Landgrauij, & descriptio Hessiæ.*
3. *Comitatus Katzenelnbogen quomodo venit in domum Landgrauiorum.* 7. 13.
4 *Laus Ludouici Landgrauij.*
5. *Transactio, & simultanea inuestitura.*
6 *Pacta dotalia.*
8 *Prima sententia.*
9 *Secunda Sententia anni* 1523.
11 *Conuentiones fraternitatum in Germania* 12.
14 *Dux Saxonia & Landgrauius ob libertatem Germania, & religionem in captiuitatem inciderunt.* 15.
16 *Qua arte Landgrauius apud Austrasium circumuentus.* 17. 18.
19 *Sententia tertia iniqua.*
20 *Reuisio.*

VT clarius consilij sequentis argumentum innotescat, primùm Landgrauiorum Hessiæ & Comitum Katzenelnbogensium, & actorum, & rei 1. ¶ genealogiam, quatenus ad rem facit duntaxat, oculis subiiciam: deinde clausulas inuestiturarum, & seriem facti quantum thematis & quæstionum perspicuitas exigit, vt sequitur.

A hunc laudant Aeneas Sylvius in Europa cap. 37 Franc. Irenic. German. exegesi. lib 3. cap. 111.

B hic duxit Annam filam magni Ducis Mecklelburgensis.

C hic anno. 1557. fraude captiuatus, litibus vrgitur in curia Austriaci.

D hic primogenitus cum sororis ad puerum & patrem liberandum in armis, 1552.

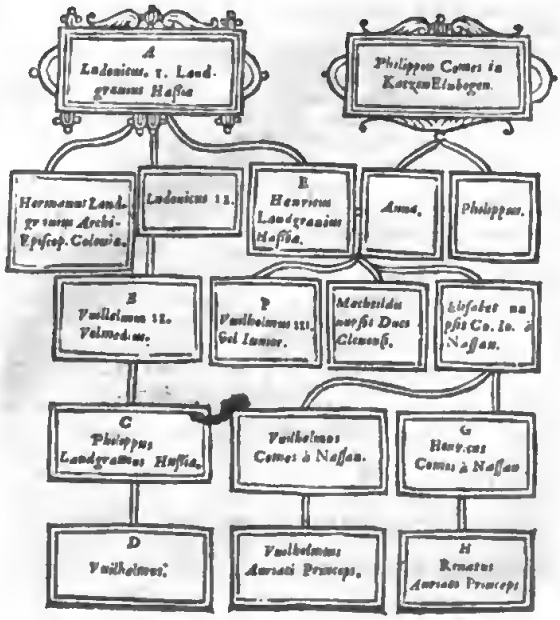

E hic duxit. Annam filiam Comitis, & mortuo fratre vxoris sine liberis, simul cum socero inuestitur, anno 1570.

F hic transigit & simultanea inuestitur cum Vuilhelmo 12. patruelis suo.

G igitur hi nati ex fœminis malè petunt fonda masculina, & alia bona masculis per fraternitates affecta.

H obiit ad S. Desiderii ictu. globi. mense Iulij, 1544. magno Reipublicæ Christianæ damno.

Vides duos ſtipites, prior ſeu dexter Landgraiorum Haſſiæ, finiſter Comitis Katzen-Elnbogenſis, à quo comitatus ille cum aliis feudis venit in domum & familiam Landgraiotorum Haſſiæ.

Etymon. Landgrauij.

Haſſia.

2 ¶ Germanorum lingua grauiot, comitem ſignificat, Land, regionem: vnde Landgrauij regionum comites ex Etymo. Cùm autem Landgrauij ſint quatuor, Landgrauius Haſſiæ potior & præcellenor eſt. Haſſia autem inter Vveſtphaliam, & Franciam Orientalem ſita, vt inquit Æneas Syluius in Europa c. 37. præter multa oppida duas habet precipuas vrbes, videlicet Caſellas, vbi curiam & reſidentiam habere ſolent Landgrauij & Martpurgum, vbi celebris Academia. Genealogiam verò Landgraiorum latiùs deſcribit Sebaſtianus Munſterus Coſmograph. lib 3. pag. 701. cum ſeq. Sed hîc ea tantùm adſcripto quæ ad rem: quare in ſiniſtro ſtipite non excedam Philippum. Omiſſo ergo Ioannes eius patre & aliis ſuperioribus.

3 ¶ Iſte Philippus Comes Katzen-Elnbogenſis tenens illum Comitatum Dietz, Darmſtat, Biſing, Clappach, Eſebelburg cum pertinentiis, titulo beneficij, ſeu feudi maſculini, pro ſe, & liberis maſculis ab Epiſcopo Vvirtzburgenſi, vulgò Herbipolenſi, habuit filium Philippum, & Annam filiam, quam nuptum dedit Hentico Landgranio: deinde, filio ſuo ſine liberis defuncto, ne per obitum ſuum ſine maſculis Comitatus & reliqua feuda rediret ad eccleſiam, egit cum Epiſcopo, & eccleſia Vvirtzburgenſi, vt Henricus genet ſuus inueſtiretur de dicto Comitatu, & reliquis feudis pro ſe, & maſculis ex corpore ſuo beneficiariis heredibus, quod anno 1440. factum eſt, adiecta clauſula, quòd ſi dictus Henricus ſine filiis maſculis feudalibus hæredibus deceſſerit, hæredéſque ſuos prædicta feuda poſſidere contingat, eccleſia redimere poterit decem millibus florenorum Rhenenſium. Hæc eſt prima inueſtitura ad deciſionem faciens.

Inueſtitura.

Laus Ludouici Landgrauij.

4 ¶ Præterite tamen nolo Iudes Ludo. 1. quem celebrat Æneas Syluius in Europa c. 37. quòd ſuis temporibus ad Imperium vocatus imparem ſe eſſe dicit, qui tantæ rei molem ſuſtinere poſſet: maluitque paruo Imperio à patentibus ſibi relicto vtiliter præeſſe, quam magnum accipiens diſſipare: id quoque ſibi obſtare, quod literas ignoraret: fuit tamen legum cultor quas ſibi patrio ſermone exponi iuſſit. Addit Franc. Irenicus Germaniæ exeget. *lib.* 1. c. 11 t. eum tanta animi præſtantia fuiſſe, vt omnes principum fluctus ſolus compeſcuerit.

5 ¶ Ludouicus 2. reliquit Vvilhelmum 2. (ſeu medium ad differentiam Vvilhelmi primi, ſeu ſenioris, de quo non eſt quæſtio) filium impuberem ſub tutela Henrici, qui poſteà deceſſit, relicto Vvilhelmo 3. & duabus filiabus, videlicet Mechtildi, & Elizabetha. Vvilhelmus 3. tanquam heres patris conuentus fuit ab Vvilhelmo 2. patruele ſuo, tutelæ actione ad redditionem rationum, & reliqua adminiſtrationis paternæ: ſed conſenſu & interuentu conſanguineorum, & illuſtrium Principum Hermani Archiepiſcopi Colonienſis, & Eberhardi comitis in Vvirtembergk & in Monte Beliardi, ſenioris, qui poſteà à Maximiliano rege dux creatus eſt, ita tranſegerunt, anno 1495. vt ambo iure ſimultaneæ inueſtiturę de d. Comitatu, & reliquis feudis ab Epiſcopo inueſtirentur, hoc eſt, vt Vvilhelmo 3. ſeu iuniore moriente ſine liberis maſculis, Vvilhelmus 2. vel medius illa iure inueſtituræ obtineret: quod factum eſt conſenſu & approbatione Herbipolenſis Epiſcopi directi feudalis domini, & confirmanone Imperatoris Maximiliani. Et hoc modo Vvilhelmus 3. ſe, & coheredes ſuos liberauit à dicta actione tutelari, quam Vvilhelmus 2. hac contemplatione remiſit.

Simultanea inueſtitura.

6 ¶ Deinde Vvilhelmus 3. ſeu iunior anno 1498. duxit Elizabetam filiam Philippi Comitis Palatini Electoris: & in dotem accepit duo & triginta millia florenorum Rhenenſium, & donationem propter nuptias viciſſim eiuſdem ſummæ fecit: ſponſalitium quoque largitatem, quam Germani vocant Morgengab decem millium florenorum, adiecta eiusm alia clauſula in fauorem ſponſæ, quod caſu contingente, quod per obitum ſponſi ſine liberis maſculis prædicta feuda redimi vel recuperari poſſent ab Epiſcopo Herbipolenſi ſoluendo decem millia florenorum Rhenenſium heredibus defuncti, quòd ea ſumma non ſolueretur heredib. Vvilhelmi iuniotis, ſed Elizabethæ futuræ coniugi, vel heredibus eius, in computationem tamen ſeu deductionem dotis & ſponſalitiæ largitatis, & horum hypothecæ conſenſit Epiſcopus Herbipolenſis. Tandem Vvilhelmus iunior ſine liberis obiit anno 1500. relictis duabus prædictis ſororibus, & Palatina vidua, quæ poſſeſſionem Darmſtad, & reliquorum iure dotis adepta, nupſit Philippo Marchioni Badenſi, à quo Vvilhelmus medius iuxta tenorem præfatæ ſimultaneæ inueſtituræ ab Epiſcopo inueſtitus poſſeſſionem recuperauit, luendo hypothecas, & ſoluendo Palatinæ omnia quæ ei ratione dotis & ſponſalitiæ largitatis debebantur. Exemplaria præfatarum inueſtiturarum tranſactionis & confirmationum Imperialium vidi, ex quibus præfatas clauſulas excerpſi.

Morgengab.

7 ¶ Liquet ergo præfatum Comitatum, & feoda militaria iure prædictæ primæ inueſtituræ peruenisſe ad Henricum Landgrauium, & per eius obitum ad Vvilhelmum iuniorem eius filium, exclusis Mechtildi, & Elizabetha filiabus, quæ propter ſtatutam feudi & tenorem inueſtituræ inhabiles erant. Deinde per obitum Vvilhelmi iunioris ſine liberis peruenisſe ad Vvilhelmum medium ex lege dictæ tranſactionis, & poſteriutis ac ſimultaneæ inueſtituræ, conſenſu immediati domini directi, & authoritate Imperiali confirmatæ: prædictas autem Mechtildin & Elizabetham nihil in his vendicare poſſe, ſed Landgranium ab eis, vel heredibus earum condicere poſſe, quod patet eius, præfatæ Palatinæ pro reſtitutione dotis ſuæ, & ſponſalitiæ largitatis ſoluit, diſſoluendo æs alienum hæredum Vvilhelmi tertij qui tenebantur luere eius hypothecas: quinetiam Vvilhelmus III. bona, de quibus agitur, hypothecare non potuerat in præiudicium præfatæ ſimultaneæ inueſtituræ, & ſubſtitutionis gradualis præfati Vvilhelmi II. quin eueniente conditione ſubſtitutionis hypothecæ reſolutæ fuerint per prædicta.

Iura Landgraiorum.

8 ¶ Mechtildis autem, quæ Cleuenſi Duci nupſit, nullam vnquam litem mouit: ſed Elizabetha, quæ Comiti Ioanni à Naſſau nupſerat, petiit primò paternam & maternam hæreditatem ab Vvilhelmo medio, qui abſolutus fuit, & meritò, cum nihil de illis hæreditatibus attigiſſet, nec ad eum deuolutæ fuiſſent. Et ſic Philip. Decius conſ. 586. n. 17. incautè dicit Elizabetham per Vvilhelmū fratrem ſuū à ſucceſſione patris ſui excluſum: quia imò non fuit excluſa à ſucceſſione, ſed à dicto Comitatu, & certis aliis feudis: quia non erant hereditaria ſed iure contractus, & inueſtituræ deuoluebantur. Fuit tamen Elizabetha declarata heres Philippi primi aui ſui materni pro ſemiſſe: & benè, nempe mediante matre, deinde fratre ſine liberis mortuo.

Primo ſententia.

9 ¶ Poſteà Elizabetha ab eodem Vvilhelmo medio perit fraternam hereditatem, & obiit pendente lite: quia reſumpta per Vvilhelmum Comitem à Naſſau eius filium, & heredem, per ſententiam Epiſcopi Auguſtani, & Epiſcopi Conſtantienſis à Cæſare delegatorum Tubingæ nunc à Ferdinando Auſtrisco occupatæ, anno ſeſquimilleſimo viceſimo tertio, nona Maij pronunciatum eſt, Elizabetham (excepris feudis maſculinis, & illis bonis, quorum fœminæ non ſunt capaces) heredem eſſe fratris ſui, ſcilicet pro dimidia: & benè, vt etiam teſert Philippus Decius.

Secunda ſententia.

Philippus Decius.

Digitized by Google

Dux Saxoniæ. Goſlariæ ciuitatis iniquo cameræ ſuæ iodicio editam ſuſpendiſſet, illuſtriſſimi Principes, Ioannes Fridericus Dux Saxoniæ, Romani imperij Elector, Landgrauius Duringiæ, Marchio Miſniæ, & Burggrauius Magdeburgenſis, & Philippus Landgrauius Haſſiæ, Comes in Katzenelbogen, Dietz, Ziegenhaim, & Nidda, anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo ſecundo defenſionem ſuſcepiſſent, & anno ſeſquimilleſimo quadrageſimnquinto præfatus Dux Brunſuicenſis cum filio ſuo à Philippo Landgrauio captus, & carceratus fuiſſet.

15 ¶ Anoo ſequenti Catolus Auſtrius, diſſimulatione detecta, bellum præfatis Principibus, & eorum fœdetatis indixit, & anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo ſexto, præfato Saxoniæ Duce captiuato, tandem parum vi, partim arte ſatis nota, Landgrauium Philippus Landgrauius. B qooque coegit arma ponere, & ſupplicem ad ſe venite ſpe venit, præfatúmque Brunſuicenſem Ducem liberum dimittere: ſed artieulos deditionis tam callidè compegit, vous literulæ apice variato, ſcilicet tertia litera verbi Eimige, vbi loco, n, ſuppoſuit, u, vt dum Landgrauius putaret ſe liberum & ſine cuſtodia abitorum, ſcriptum eſſe, poſtquam ſubſcripſiſſet, inoentum eſt illum ſub cuſtodia detinendum, ſcriptum eſſe. Sic enim lingua Germanica ſecundum conuenta (& vt Frons plaquam Paul a Landgrauius intelligebat) ſcribendum erat, *ohn einige gefengnuß*, id eſt, ſine vlla captiuitate.

16 ¶ Imò ita iam ſcriptuoi erat in chatta fœderis conuenta, & à Landgrauio lecta prius quam ad præſentiam Cæſaris accederet, & ſub illius fœderis fiducia ſupplex ad eum acceſſiſſet, quod alias nunquam C feciſſet: ſed interim dum ſopplex eotam Auſtriaco indictas ceremonias peragit, vnus interim ex potioribus arcani conſilij Auſtrafij de dicto, n, facit u, videlicet de Eimige Euige. Cúmque Auſtriacus dixiſſet ſe io gratiam recipere iuxta fœdus contentum in eadem charta, quæ tunc ſubcriptionis cauſa oblata fuit Landgrauio: qui videns eandem eſſe chartam, quam nupet legerat, & minimè gentium ſuſpicatus fraudem interim (præſertim in publicis, & Cæſareis fœderibus, atque in præſentia ipſius Cæſaris, & tam breui momento) irrepſiſſe, & multò, minùs falſitatem, quæ etiam tam ſubtilis erat, licet maximi momenti vnius apiculi inuerſione, vt vix Argus, niſi maximè attentus percepiſſet, quantò minùs graui mœrore perturD batus? ſubcripſit.

17 ¶ En artem, de qua, licet nudenda, multum (ô facinus!) glotiatur ſcriptor illius hiſtoriæ, Auſtriaci faotor egregius libro ſecundo ad finem, nempe iuxta illud Virgilianum, Dolus an virtus, quis in hoſte requirat? Dum ergo conſideret Landgrauius ſaltem ſe liberum, mox eadem die videns ſe plus quàm quingentis militibus, carceris vice, circundari, exclamat contra fœdera fieri: profertur chatta fœderis ab eo tecens ſubſcripta, vbi ſic ſcriptum apparet, *ohn einige gefengnuß*, id eſt, ſine perpetua cuſtodia, & ſic nihil contra fœdera fieri, ſi ad tempus cuſtodiatur. Et hoc modo citeunuentus Laodgrauius, eogitur miſeram & inopinatam captioitatem pati: quod ſi futurum cogitaſſet E nunquam ſupplex Auſtriacum adiiſſet.

18 ¶ Sed alius miſerius aeceſſit, quòd dum vtcunque lenitur ea ſpe, quam verba etiam flagitioſè variata ſonant, vt temporaria dontaxat & leuis eſſet captiuitas, paulò poſt tam ioſeſtè cum eo agitur, vt non ſolum dura & inopinata militari cuſtodia etiam ſuis impenſis ciogatur, ſed etiam Mechliniam vſq; centum circiter Gallicis leucis à terris ſuis perpetuæ deportationis vice tranſferatur, vt nullum cum ſuis habere poſſit eommercium, & quæ ad ſummom temporaria dontaxat eſſe poterat captiuitas, fiat & perpetua, & in locis remotiſſimis: quaſi ſic illuſo, & capto ſarcaſmos ille hoſtilis exprobretur. Quid niſi victis dolor?

19 ¶ Túmque Naſſauuienſes præfati Auſtriaci perpetui miniſtri tam calamitoſam Laodgrauij conditionem in opportunitatem rei ſuæ getendæ rapientes, prodeunt nunc in aulam Cæſaris, nunc in ordinarium Spirenſe iudicium, nunc io extraotdinarias commiſſariorum notiones, & omnem io captiuum & abſentem mouentes lapidem nihil aptins ſuis affectibus inueniunt, quàm executionem, ſeu liquidationem dictæ ſententiæ anni milleſimi quingenteſimi vigeſimitertij vrgere, & ita in longè abſentem, & captiuum tem præcipitate, falſo contendendo præfatum Comitatum, & alia feuda proaui materni non fuiſſe feuda militaria, ſed mera allodia, vt ſpretis antiquis inueſtituris, & conuentionibus fraternitatum, per ſententiam ſuper dicta liquidatiooe infra annum dictæ captiuitatis videlicet anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo ſeptimo Anguſtæ Vindelicorum, ſeu potius Rheticæ in Tertia inſtacuria Auſtriacæa præcipitatam, adiudicata fuerint hæ- tia. reditibus Elizabethæ eriam cum fructibus quadraginta-ſeptem anoorum, videlicet ab obitu Vvilhelmi tertij, fratris Elizabethæ, quæ anno ſeſquimilleſimo obierat, idque non pro ſeoiſſe dictæ Elizabethæ, ſed in aſſem: quia Naſſauuienſes videntes & tempos, & iudices ſibi, vt pote perpetuis Auſtriaci miniſtris, propitios, cauſæ verò Landgrauij quantumuis iuſtè infeſtos: tedemerùt alterum prætenſum ſemiſſem ab hæredibus Mechtildis, qui ſemper tacuerant.

20 ¶ Aduetſos hanc ſententiam coneeſſa eſt reui- Reuiſio. ſio, quæ etiam denegari non poterat, eum de his non fuiſſet actum niſi ſemel, non autem in alia priore inſtantia. In hac autem cauſa reuiſionis, quæ horum booorum reſpectu erat ſecunda tantum inſtantia, illuſtris & generoſus Princeps Vvilhelmus Landgrauius ſupra vires ætatis curam agens patris captiui, tranſmiſit ad me menſe Nouembri anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo exemplaria præfatarum inueſtiturarum, & coofirmatiooum Imperialium, ſiue elaoſilaium pertioentium, & conſilio omnium ferè iuridicarum Academiarum Germaniæ, & locorum vicinorum, videlicet Louanienſium, Friburgi in Briſgoia, Thubingenſium, Ingolſtadienſium, Calonienſium, Heidelbergenſium, Lipſienſiom, neenon And. Alciati, Petri Amici, & aliorum concorditer ſenoentium malè fuiſſe iudicatum per illam ſententiam anni milleſimi quingenteſimi qoadrageſimi octaui & Landgrauium omnino abſoluendum, togans ad aduerſariorum petuieatiam & iactationem retuodeodam aliquot Inſignium Senatus Pariſienſis adoocatorom eenſuram, nec non taoooes iuris ad diffindendum iudicium cateeris, ſeu coſtodiæ militatis ergo.

21 ¶ Com igitur præſentia nuntij præfati Principis totius rei ſeriem & ſingula puncta inde reſultantia expoſuiſſem conſultiſſimo illi, totúſque togati noſtri ordinis corypbæo domino Matthæo Quadrigario, & inelytæ memotiæ domino Gabrieli Matillaco, fiſci patrono doctiſſimo conſilio à me per puncta deciſiua, nec ſequendo ordinem, & multiplicitatem quæſtionum ad me tranſmiſſarum, ſed breuiter & dilucidè κ̓ατὰ συντυχίαν more meo eompoſito idem omnino cenſentes ſubſcripſerunt. Cæterum de exceptione earceris mecum eenſerunt ſuperuacuum quicquam ſcribere, cùm ex prædictis inueſtituris res eſſet clara & expedita, & in vado diffinitiuæ abſolutioois præfati Principis. Quare ſoper hoc nihil tunc ſcribere volui, ſed duntaxat conſilium in principali ſubſcriptum tranſmiſi, cuius tenor ſequitor.

EPITOME CONSILII SEQ.

1 *Inueſtitura ſimultanea quatenus iure contractus.* 3. 4. 5. 6.
7 *Hæredes alij communes ſeu vulgares, alij feudales.* 8.
9 *Poſſidens iura contractus non poteſt conuenirì petitione hæreditatis.*
10 *Sententia anni milleſimi quingenteſimi vigeſimi tertij.*
11 *Sententia anni ſeſquimilleſimi quadrageſimi octaui. Etronca.* 12. *nulla.* 23.
13 *Feuda non veniunt in petitione hæreditatis.*
14 *Niſi contra ſimplicem detentorem ſine titulo.*
15 *Sententia priori contraria non valet.*
16 *Feuda hæreditaria fiunt militaria per nouam inueſtituram.* 17.
18 *Sororibus non competit querela inofficioſi.*
19 *Hæres non venit contra factum defuncti, etiam ſi non tenetur de euictione.* 20.
21 *Ius retentionis.* 22. 25.
24 *Nullitas euidens impedit executionem etiam triplicis ſententiæ.*
20 *Tranſactione reſciſſa reſtitutio æqualis fieri debet.*
17 Auth. res quæ. C. communia delegat. *non habet locum in contractibus,*
28 *Præſcriptio quadraginta annorum parit pleniſſimam ſecuritatem.*
29 *Concluſio.*

CONSILIVM PRIMVM ANALYTICVM DOMINI CAROLI MOLINÆI

iuris vtriuſque profeſſoris, conſuetudinúmque Pariſi interpretis, & in ſupremo Pariſiorum Senatu aduocati conſultiſſimi in cauſam illuſtriſſ. Principis Landgrauij Haſſiæ, à clariſſimis & doctiſſimis Iureconſultis Dom. Matthæo Quadrigario totius togaci ordinis coriphæo, & inclyta memoriæ Gabriele Marillaco Regio patrono probatum, & ſubſcriptum.

CONSILIVM XVIII.

VIſis & diligenter excuſſis elauſulis inueſtiturarum, tráſactionis, literarum dotalium, ſententiarum, in cauſa apud Cæſaream maieſtatem pendente inter Vvilhelmum ſeniorem à Naſſau, & cutatores Vvilhelmi principis Autiaci, & Comitis à Naſſau iunioris actores: & illuſtrem Philippum Landgrauium Haſſiæ Principem reum conuentum: Medus reuiſionis à dicta maieſtate per eundem Principem obtentæ, exceptionibus dilatoris cuſtodiæ militaris ergo, plurium doctorum, & iuridicorum collegiorum conſiliis io fauorem præfati Principis emanatis, & audita relatione Caroli Molinæi Iuriſconſulti ſubſcripti. B

1 ¶ Viſum eſt Iuriſconſultis Pariſienſibus infrà ſcriptis, videlicet Gabrielr de Marillac regio in ſupremo Pariſienſi Senatu aduocato, & Matthæo Quadrigario, & præfato Carolo in eodem Senatu aduocatis, ciuitates, caſtra, & feuda Comitatus Katzenelbogenſis, de quibus 10 literis reuerſalibus Comitis Ioannis anni milleſimi quadringenteſimi tertij, & in inueſtitura Rudolphi Epiſcopi Vvirtzburgenſis, ſiue Herbipolenſis, facta Philippo filio præfati Ioannis, anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo ſeptimo: & io literis ſimoltaneæ inueſtituræ eorundem feudorum, per eundem Rodolphum 4000 milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo factæ, inter illuſtres Principes, videlicet præfatum Philippum Comitem in Katzenelbogen, & Dietz, & Henricum Landgrauium Haſſiæ generum dicti Philippi: & in inueſtitura Vvilhelmi tertij ſeu iunioris, filij dicti Hentici facta, C anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo per Lautentium Vvirtzburgenſem Epiſcopum, Fraconiæ Ducem: & in tranſactione anni milleſimi quadringenteſimi nonageſimi quinti, fuiſſe & eſſe vera feuda maſculina, ad ſolos maſculos (quos hæredes beneficiarios A ſeu feudales vocant) iore inueſtituræ tranſmiſſoria, deficientibúſque maſculis ex maſculis deſcententibus, ad eccleſiam (à qua in feudum rectum & immediatum dependent) reuertibilia: filias autem, deſcendentéſque ex eis nullo modo vocari ad dicta feuda, partémve eorum iure inueſtituræ.

Inueſtitura. Epiſcopus Herbipolen. Franconiæ Dux.

2 ¶ Quamuis in dictis inueſtitoris tam Hentici quàm Vvilhelmi tertij prædictorum, exprefsè dicatur, quod ſi iouenum ſine filius maſculis feudalibus hæredibus de corpore ſuo natis deceſſerit, & alios hæredes, vt in prima, ſiue ſimpliciter hæredes ſuos, vt in ſecunda inueſtitura, prædicta feuda poſſidete, & detinere contingat: quod ex tunc præfatus Epiſcopus, ſucceſſoréſque ſui, & eccleſia Herbipolenſis facultatem habebuot prædicta feuda ab hæredibus redimere pro decem millibus florenorum Rhenenſium: & licet fœminæ ſiue deſcendentes, ſiue collaterales, appellatione dictorum aliorum, vel ſimplicium hæredum veniant: tamen primò non vocantur vllo modo iure inueſtituræ, ſed vt quicunque hæredes vniuerſales ab inteſtato. Secundò, non vocantur ad ipſa feuda, nec eorum dominium: ſed tantùm ad ſummam derem milliom ſemel ſoluendam, vtqoe interim fructus ſuos facere poſſint. Nec adhuc iſtud habent iure inueſtituræ, ſed mero iure hæreditario. Hæredes feudales.

3 ¶ Quemadmodum ſi feudum, vel emphyteuſis conceſſa ſit alicui, & filiis, & neporibus: & illis deficientibus, vel linea finita, vſque ad quinquaginta nouem annos, vel, vt dominus recuperare poſſit, certam ſummam hæredibus vltimò morientis ſoluendo, ſinguli quidem de linea veniunt ſucceſſiuè iure contractus, & ex lege inueſtituræ, etiam ſi aliter non ſint hæredes primi recipientis: text. *in c. vnico.* ibi per inueſtituram patris, & aui. vbi text. illum ad hoc not. And. Sernia. Iac. de bell. Bald. & omnes de feudo Marchiæ Duca. & Comita. text. *in c. vnico.* & ibi Bal. Alonro. Præpo. *de grad ſucceſſ. in feudo. c. 5. 1. hoc quoque & ibi gl. in verb. inueſtire. de ſucceſſ. feuds. c. vnico.* & ibi Pald. Aluaro. *de ſucceſſ.*

de ſucceſſ. feudi. in vſib. feud. Bartol *in l. ſi mihi & Titio* & ibi Alex. *colum. 5. de verbor. obligat.* Sed poſt illos de linea, hæredes ſequentes non veniunt iure contractus, ſed mero iure hæreditario: ideo vltimus de illa linea, ſiue inter viuos, ſiue in vltima voluntate de illo iure bæredibus reſeruato diſponere poteſt.

4 ¶ Et conſequenter per mortem Philippi Comitis Katzen Elnbogenſis ſine maſculis, dicta feuda teditura erant ad Epiſcopum, excluſa Anna filia Comitis, & deſcendentibus ex ea, niſi reuerſioni obuiatom fuiſſet per ſimultaneam inueſtituram eioſdem Comiós, & Henrici generi ſui. Eodem modo ſi Henricus obiiſſet ſine maſculis, teditura erant ad Epiſcopum, excluſis filiabus Henrici, & deſcendentibus ex eis. Et quamnis per inueſtituram Henrici reſeruatum B ſit eius hæredibus ita fruendi vſq; ad refuſionem decem millium: tamen Henricus de hoc iure diſponere poterat in præiudicium filiarum propriarum, ſalua tamen legitimæ eis debita, & abſolutè in præiudicium bæredum collateralium, quibus non debetor legióma.

5 ¶ Eodem modo Vvilhelmus tertius qui nullos reliquit liberos, poterat de illo iure diſpooere liberè & abſolutè in præiudicium ſororum, & hætedum ſuorum, quibus nulla debetur legitima, & quibus nulla compent querela inofficioſi teſtamenti. Et ſic, etiam ceſſante ſimultanea inueſtitura Vvilhelmi tertij & Vvilhelmi ſecundi patruelis ſui, poterat in præiudicium ſororum etiam in teſtamento de illo iure hæredibus reſeruato diſponere, & multò ſortiùs iotet viuos: & nihilominus dicta feuda ad Epiſcopum erant C rediturа.

6 ¶ Ex eo autem quòd Vvilhelmus tertius inter viuos diſpoſuit tranſigendo ex cauſa oneroſa, ex qua per eandem tranſactionem permiſit Vvilhelmum ſecundum ſimultaneè inueſtiri, cuius inueſtituræ caſus euenir ad cummodum Vvilhelmi ſecundi, ſeqounzut duo. Primoio, quod eadem feuda iure contractus, & inueſtituræ immediatè deuoluta ſunt ad Vvilhelmum ſecundum, eíq; acquiſita. Secundum, quòd bæredibus Vvilhelmi tertij, videlicet ſotoribus eios non debentur illa decem millia, nec ius fruendi, donec ea refundantur, etiam ſi aliter ſpecificè dictus Vilbelmus tertius inter viuos non diſpoſuiſſet, prour diſpoſuit: tum quia ſatis inter viuos diſpoſuit per dictam traoſactionem, & ſimultaneam inueſtituram, quæ eſt facta liberè & ſine ooere reſtituendi hæredibus Vvilhelmi tertij dicta decem millia. D

Hæredes omnes ſeu vulgares.

7 ¶ Tom quia non eſt caotum bæredibus communibus de illa ſumma decem millium, & fruitione vſq; ad eius tefuſionem, niſi ſub duplici conditione: Ptima, ſi vltimò mortuus ſine maſculis deceſſerit: Secunda, ſi alios hæredes ſuos prædicta feuda poſſidere, & detinere conóngat, id eſt, ſi ea reliquerit in vniuerſitate bonorum aliter de illis non diſponendo. Cuius contrariuoi enenit: quia Vvilhelmos tertius obirum ſuum præuenit, & inter viuos conſenſu domini directi diſpoſuit in fanorem patruelis ſui, & per eios obitum dictæ ſorores, & hæredes non poſſederunt, nec detinuerunt dicta feuda: & ſic tanquam deficiente conditione nullom ius haboetunt in ſruitione temporaria dictorum feudotum, nec in dicta ſumma decem millium. E

8 ¶ Quantòminùs vbi Vvilhelmus 3. ſpecificè de illa ſumma decem millium diſpoſuit in commodum Palaónæ vxoris ſuæ. Sotores autem hæredes contra factum defuncti venire noo poſſunt, cùm ſint bæredes communes, oec aliud, nec plus iuris habeant quàm ſimplices bæredes ab inteſtato, quos Germani apto verborum diſcrimine, vocant hæredes vulgares ſeu proprietarios, ad differentiam feudalium, qui iure ioueſtituræ, & non iure hæreditatio, veniunt. Cùm autem Vvilhelmus 2. ooo exceſſerit terminos tranſactio A nis, & inueſtituræ ſuæ, nec acceperit alia bona per mortem Vvilhelmi 3. niſi ad quæ vocabatur iure contractus per dictam tranſactionem, & inueſtituram ſibi factam.

9 ¶ Sequintr quòd malè & ineptè conuentus fuit petióone hæreditatis per dictam Elizabetham, & non ſolum à dicta petitione abſolui debuit reſpectu dictarum ſucceſſionum, à quibus abſolotus fuit, ſed etiam pari ratione à ſucceſſione fraterna & collaterali dictæ Elizabethæ. Tum quia non erat eius coliæres, tum quia nihil poſſidebat iure hæreditario Vvilhelmi tertij, ſed iure & otulo particulari contractus, & inueſtituræ. Vnde nullo modo conueniti poterat petióone hæreditaós, ſed ab inioo litis abſoluendos erat, ſaluis aliis competenóbus actionibus, ſi quas Elizabetha haberet iuxta *l. Bebius Martellus. in fin. de pactis dotalib.* Et ſic, ſi dictus Princeps in prima inſtantia non aſſeruit, nec contendit ſe eſſe bæredem vniuerſalem patrui ſui, ſed tantum (vt tes eſt) iura ſibi competeotia iure contractus, & inueſtituræ paternæ deduxit.

Sententia diuitis.

10 ¶ Malè iudicatum fuit per primam ſententiam anni ſeſquimilleſimi vigeſimtertij: Primò in hoc, quòd Elizabetha actrix non fuit repulſa à petitione iniuſta. Secundò in hoc, quòd reus fuit condemoatus reſtituere hæreditatem Vvilhelmi tertij, cuios ooo erat hæres, nec vt hæres quicquam poſſidebat, nec vt hæres liti ſe obtulerat. Tertiò in hoc, quod condemnatus eſt reſtituere fructus eadem ratione. Quartò in hoc, quòd damnatus eſt cos teſtituere à tempore mortis Vvilhelmi tertij, licet iuſtum titulum particnlarem & bonam fidem haberet. Quintò in boc, quòd temeraria actrix non fuit condemnata in expenſis. Tamen in effectu prior illa ſententia, licet parum æqua, non nocebat præfato Principi, niſi in amiſſiooe expeoſarum: qoia in execuione cùm per ſententiam ſint excepta feuda maſculina, & alia bona, quorum fœminæ non ſint capaces, neceſſe erit actoribus oſtendere qnænam bona ex ſucceſſione vniuerſali Vvilhelmi tertij, tempore mortis eius relicta poſſidebantur per præfatum principem. Id quod oſtendere ooo potuerunt, quia princeps nihil poſſidet de feudis, & tertis, quæ fuerunt Vvilhelmi tertij, niſi titulo particulari tranſactionis, & inueſtitutæ, de quo docet: & ſic ſententia executiooe carebit contra dictum principem.

Sententia ad. ni 1555.

11 ¶ Sed inexcuſabilis eſt ſententia vltima ſuper execuione prioris lata, tertia Auguſti, anno ſeſquimilleſimo quadrageſimooctauo, & nimis apertè fuit malè & iniquè iudicatum. Primò, in quantum coodemnatur pro dimidia teſtituere caſtrum Datmſtad, & ciuitatem eum acceſſoriis, item Biſſingen Arheilgem, & alia eccleſiæ Vvirtzburgenſis feuda, & bona, cum eorum pertinentiis, nec non regeſta & libros rationom cum fructibus. Secundò in hoc, quòd tantùm teſeruata fuit actio præfato Laudgrauio ſolutæ dotis dotalioj, & ſponſaliriæ largitatis: & conſequenter in eo, quòd actores non fuerunt condemnati in expenſis.

12 ¶ De primo liqoet multiſariam. Primò, quia illa ſententia eſt directò contra acta, & clariſſimè probat, videlicet directo contra præfatas inueſtituras Herbipolenſes ex quibus conſtat ea feuda, quæ præfatus princeps nominatim condemnatus eſt reſtituere, eſſe feuda maſculina, quorum fœminæ & conſequentet actores ex fœmina deſcendentes ſunt prorſus incapaces. Secundò, quia eiuſmodi feuda non ſunt hæreditaria, nec veniunt in petitione hæreditaris, nec in executione ſententiæ, per quam poſſeſſor hæreditatis vniuerſalis condemnatus eſt hæreditatem teſtituere: quia nihilominos in executione potent ciuſmodi feuda deducere, & retinere, eorúmq; reſtitutionem impedire, ex eo qnòd non ſuut bæreditaria nec

de trunco hæreditatis, ſed iure & titulo particulari contractus & inueſtituræ deferuntur. A

Pecula non veniunt in petitione hæreditatis.

13 ¶ Iſta eſt deciſio protrita gloſſæ ordinariæ *in l. ire in videndum in fin de pet. har.* inquaotum loquitur de fœmina vel deſcendente ex ea, qui egit, & vicit in petitione hæreditatis, vt nullo modo veniant feuda: & in hoc omnes vbiq; gloſſam ſeqountur, prout etiam eſt indubitata: ſed multò fortius tenent omnes Doctores, quòd indiſtinctè ſiue etiam maſculus ſiue etiam agnatus agat ſi tantùm agat, & vincat in petitione hæreditatis, in ea non veniunt feuda, quia ſunt ſepatata à truoco hæreditario. Et ita decidit Barto. *in d. item videndum. §. fin.* Io. Bap. *de Caccialu. in rep. c 1. de feud. cond.* Iaſ. *in l. gal. § 1. lectura. 1. in fin. de liber. & poſth. in l. ſi poſt mortem. in princ. ff. de leg. 1. in conſ. 87. col. 1. lib. 1.* Bald. *conſ.* 43. *lib. 1.* Philip. Dec. *l. 1. num. 41. ſi cert. pet. & in conſ.* B 269. *num. 14.*

14 ¶ Vnica tantum eſt limitaoo, videlicet quando peterentur à ſimplici detentore, qui nullum habet ius, nullum orulum ea detinendi *per l. & non tantùm. in princ. de petit. hared.* Barto. *in l. ſi duo patroni ff. ad Trebell.* Alexand. *conſil. 91. colum. fin. & ibi in annotat. lib. 1. Iaſ. in prælud. feudo. col. 13. & conſil. 138 lib. 4.* Iacob. de ſaocto Georg. *in tractat. feudo. ver. & cum pacto quod ipſo feudo poſſit. colum. 2.* Sed hîc reus non detinebat, ſed poſſidebat, idque orulo particulari, de quo docuit: & adhuc per dictas inoeſtituras conſtabat, & conſtat de non iure actotum, & de iure oprimo dicti Principis in dictis terris, quas iniquè condemnatus eſt reſtituere.

15 ¶ Tertiò quia illa ſententia eſt directò contraria præcedenti ſententiæ diffinioiæ: per quam feuda maſculina, & alia bona, quorum fœminæ non ſunt capaces, expreſiè ſunt excepta, à qua ſententia non fuit appellatum nec proclamatum: & ſic ſecunda ſententia directò pòori contratia (cùm conſter hæc feuda in ea nominatim expreſſa, eſſe maſculina) non ſolùm iniqua & iniuſta eſt, ſed etiam oulla ipſo iure. *l. 1. C. quando pronoc. non eſt neceſſe.*

16 ¶ Quartò, etiam ſi iſta feuda non eſſent maſculina, vel talia, quorum fœminæ eſſent incapaces, & ſic ſententia non eſſet directò contraria ptiori, & nulla ipſo iure (quòd ſic vt tlarè oſtenſum eſt) tamen eſſet iniqua, vtpote contra acta & probata, videlicet contra dictam tranſactionem, & inueſtituram Vvilhelmi ſecundi inde ſequutam de omnibus & ſingulis feudis, quæ Vvilhelmo terόo à Comite in Kaizenelnbogen auo ſuo materno hæreditariè obuenerunt, aut aliundè acquiſita ſunt: & contra inueſtituraa Maximiliani, & aliorum Principum & præſulum, à quibus Vvilhelmus ſecundus de dictis omnibus feudis inueſtitus fuit iure contractus dictæ tranſactionis.

17 ¶ Et conſequenter etiam ſi in feudis, quæ ſpectabant ad Vvilhelmom tertium per dictam tranſactionem, & ſimultaneam inueſtituram, poſtmodum tranſlios in Vvilhelmum ſecundum erant quædam feuda non maſculina, etiam quorum fœminæ erant capaces & merè hæreditaria: tamen præfato Vvilhelmo tertio diſponere licuit, prout amhoritate & conſenſu dominorum directorum diſpoſuit. E Atque ita deſierunt eſſe de bonis & hæreditate Vvilhelmi tertij, & ſorores eius, etiam ſi fuiſſent maſculi, fuerunt excloſæ: quia illa bona iuſto contractu alienata, non potuerunt repeńi in hæreditate, quæ duntaxat eſt vniuerſum ius, quod defunctus habuit, & reliquit tempore moróa, & reliquit inquam tranſmiſſorium, non autem morte finiuirum, vt *in l. hereditas. ff. de regul. iur.* Quantò magis excluduntur actores, qui tantùm petunt ius fœminæ?

18 ¶ Quintò etiam ſi Vvilhelmus tertius in teſtamento tantùm diſpoſuiſſet, adhuc ſorores fuiſſent omnino excluſæ, etiam ſi eſſent feuda impropria vel bona propriè hæreditaria, in quibus non habent locum ordinaria iura feudorum: quia illis non debetur legioma, nec poſſunt arguere teſtamentum de inofficioſo. *l. fratres. Cod. de inoff. teſtam.* Igitur multò minùs rumpere poſſunt diſpoſitionem inter viuos, præſertim oneroſam. Aut verò dicta alia feuda, & bona oon erant merè hæreditaria, & fœminæ erant magis incapaces per iura ordinaria feudorum. *c. 1. § hoc autem notandum.* qui feudum dare poſſunt. Hæres non venit contra factum defuncti.

19 ¶ Sextò, quia hæres non poteſt venire contra factum defuncti ſed illud præſtare deber. *l. hæredem. ff. de reg. iuris.* etiam ſi fructiuium ſit, nec de euictione obliget. Septimò, dicta ſententia eſt contra textus iuria vulgares & totundos. *in l. cùm à matre. Cod. de rei vendic. l. venditrici. Cod. de reb. alien. non alienan. l. vendicantem. de euictio. cum infinitis ſimilibus:* vbi quem de euictione tener actio, eundem agentem repellit exceptio: ſed dicta tranſactio implicat obligaoonem euictionis. Igitur etiam ſi Elizabetha docuiſſet ſe habere ius, etiam non tanquam hæres, ſed iure proprio & ex capite ſuo titulo particulari certæ inueſtituræ, vel contractus: tamen ex quo eſt hætes eius, qui alienauit & diſpoſuit, tepellitur exceptione ex regula. Quem de euictione tener actio „ &c. Sed non docuit de aliqno orulo vel iure particulari & proprio, imò nec allegauit quidem: Igitur multò fortiùs omnino excludenda.

20 ¶ Octauò, etiam ſi allegaſſet, & docuiſſet de iore quodam proprio & particulari in dicta feudis vel aliquo eorum, adhuc etiam ſi reus non docuiſſet eam eſſe hæredem: tamen eo ipſo quòd ipſa non egit actione particulari ex iure contractus vel inueſtituræ, ſed egit tanquam hætes iudicio vniuerſali peotionis hæreditatis, tepellendaerat, & eliminanda ab ingreſſu iudicij: pront hodie tepellendi ſunt actores tanquam inadmiſſibiles per regulam, Quem de euictione tenet actio, eundem agentem, &c. Eo enim ipſo quòd vt hæredes egerunt, & agunt eo ipſo ſeſe excludunt, etiam ſi intenm docuiſſenc de alio iure proprio aliunde quam ex hæreditate, vel vt hætedca Vvilhelmi tertij.

21 ¶ De ſecundo verò alio grauamine liquet, quia per eandem ſententiam dicitur dictas dotes, dotalitia, & ſponſalitias largitates fuiſſe per ſenteptiam præcedentem adiudicatas domino Landgranuo: ergo non debebat Landgiauius per eandem ſententiam condemnari præciſè reſtituere (provt condemnatus fuit) reſeruata ei ſola actione, & ſic excludendo enm à iure retenóonis raoone dotia, dotaliój, & ſponſalitiæ largitatis per eum, vel patrem eius ratione & occaſione eorundem feudorum, & bonorum ſolutorum, & qoorum ſolutio incumbebat dictis ſororibus & hæredibus agentibus.

22 ¶ Cúmqne ſolutiones illæ non ſolùm erant liquidæ, ſed etiam per ſententiam adiudicatæ, & conſequenter ius retenóonis liquidatum per ſentenóam, à qua non fuit prouocatum, & quæ tranſiuit in tem iudicatam: Sequitur quòd iſta ſententia anni ſeſquimilleſimi quadrageſimioctaui non ſolùm iniqua eſt & iniuſta, ſed etiam ipſo iure nulla, in quantum in iure retentionis denegato, & præciſa condeonatione reſtituendi contraria eſt priori ſententiæ, quæ in rem iudicatam tranſierat. Repugnantia Quinimò in ſeſe repugnantiam continet, eo ipſo quòd narrans pnotem illam ſententiam, & ſe refert ad eam: ex qua neceſſariò ſequitur ius retentionis, & tamen hæc vloma ſententia illud excludit, ſolam actionem priùs per ſententiam relatam adiudicatorum reſeruando, & ad præciſam reſtitutionem

coodem-

condemnando, & ſic eadem ſententia repugnantiam continet in ſeipſa, & conſequenter alio quoq; modo nulla eſt. *l. vbi repugnantia. de reg. iuris.*

23 ¶ Eſt igitur hæc ſententia non ſolum iniuſta, ſed etiam tripliciter nulla. Tum primò propter euidentem iniquitatem, *inter ceteras.* & ibi Panor. Feli. *de re iudic.* Iaſ. *l. ſi is ad quem. col. 3. de acquir. vel omitt. hered.* Franc. Curtius ſenior *conſ. 59. col. 6.* Ioan. Amicus *conſ. 128* vbi ampliat etiamſi ptuls in rem iudicatam tranſiuiſſet: quia ex quo non liquer de manifeſta iniquitate nulla eſt, oec nomen quidem ſententiæ meretur: quantò magis vbi nunquam tranſiuit in rem iudicatam propter teuiſionem mox conceſſam? Tum ſecundò propter repugnantiam, ptioribus indicatis, quæ in tes iudicatas, tranſierant. Tum tertiò propter repugnantiam in ſeipſa.

Nullitas euidens impedit executionem etiam tripliciis ſententiæ.

24 ¶ Nullitas autem euidens etiam vnica, impedit ſententiæ executionem etiam ſummariam, imò etiam tripliciis ſententiæ, vt tenent Franc. Zabarel. Botrifa. de Vitali. *in cle. 1. de re iudic.* Bald. in *l. 1. C. ne liceat tertio pronocare.* Imol. in *l. de pupillo. § qui opus. de ope. no nuntia.* Alex. in *l. 4. § condemnatum. col. 2. de re iudic.* Franc. Curtius *l. ſub prætext. C. de tranſac.* Dominicus de ſancto Geminiano *conſ. 24. colum. 3 conſ. 95. colu. 1.* Hieronym. Gratus *conſ. 72. conſ. 80. conſ. 85. lib. 2.*

25 ¶ Ex quibus etiam liquet quod pendente cauſa remiſſionis, non poteſt, nec deber hæc vltima ſententia exequi per prædicta, maximè propter euidentem iniquitatem. Quòd ſi de facto exequeretur, poſſet præfatus Princeps petere executionem dictæ ſententiæ anni 1518. adiudicatiuæ doris, dotalitij, & largitatis ſolutorum non ſimpliciter, ſed prouſionaliter, hoc eſt ſine præiudicio iurium ſuorum io principali: & hoc ſi dicta ſententia anni 1518. non contineat abſolutam adiudicationem horum ſolutorum ſed mediatè alio onere, vel condemnatione præiudiciali facta aduerſus dictum Principem. Alio qui ſi dicta ſententia anni 1518. contineret liberam & abſolutam per ſe adiodicationem dictorum ſolutorum, non eſſet periculum illius executionem ſimpliciter perere.

26 ¶ Prætereà dicta vltima ſententia continet aliud tertium principale grauamen, de quo ex actis & dictis liquido conſtat videlicet in quantum domious Landgrauius condemnatus eſt ſimpliciter & nominatim reſtituere hæc feuda cum fructibus, ſine onere tutelariom actionum, & reliquorum debitorum Vvilhelmo ſecundo pet Vvilhelmum tertium, qui vt ſe ſuáſque cohæredes, videlicet dictas ſorores, nec non hæredes ſuos inde liberaret, dictam tranſactionem fecit: & dictæ ſimultaneæ inueſtituræ conſenſit. Si igitur quoquo modo dicta tranſactio, & inueſtituta reſolui & aboleri debent (id quod non) ſed qunquo modo id fieri poſſet, vel fieret, neceſſe erat præfatum quoque Vvilhelmum eiuſq; ſecundum filium & hæredem redintegrari in priſtinis iuribus, & actionibus rationum tutelarium reddendarum, & reliquorum ſoluendorum, *l. vnica C. de reputa.* quæ fiunt in iudic. quinimò cum de voluntate Vvilhelmi tertij, & dominorum directorum, & contemplatione remiſſionis horum iurium hæc bona, & caſtra particularia deueniſſent io manus Vvilhelmi ſecundi: ſequitur quòd etiam Vvilhelmo ſecundo, præfatoq; Principis eius filio competir ius retentionis pro dictis rationibus reddendis, & reliquis ſoloendis, ſaltem donec in dictis iuribus redintegratus eſſet, deq; eorum ſecuritate æque idoneè cautum, prout cautum & tutum erat tempore dictæ tranſactionis, per tex. & not. Bat. in *l. ſi non ſortem. § in contum. de condict. indeb.* Et tamen per dictam ſententiam nullum verbum de iure rerentionis, cauuonis, vel redintegrationis horum iurium, ſed nec actio quidem ad illa reſeruatur: imò hoc reſpectu purè, liberè, & abſolutè & ſine hoc onere reſtituere condemnatur: quæ eſt alia euidens iniquitas ex actis, & productis liquidò apparens, & conſequenter alia iniqoitas & nullitas per prædicta.

Reputatio.

27 ¶ Et vlterius ſuper his aduertandum quòd ex quo præfatus Princeps fundatam habet intentionem in feudis & terris, de quibus agitur iure inueſtituræ & contractus particularis tranſactionis, quæ eſt facta anno 1495. ſine opere pactionuoi dotalium Vvilhelmi tertii, poſteà poſt tres annos contractarum, & de quibus tunc non erat quæſtio: ſi ea tranſactio & ſimultanea inueſtitura facta eſt ad onus duntaxat, quòd Vvilhelmus ſecundus teneretur prædictas actiones tutelares, & reliqua ſibi debita remittere, quod & fecit: ſequitur clariſſimè quòd poſtmodum Vvilhelmus tertius non potuit in prætudicium dictæ tranſactionis & ſimoltaneæ inueſtituræ contrahendo matrimoninm cum Palatina anno 1498. hypothecare bona & feuda de quibus agitur: & ſic Vvilhelmus ſecundus ſecuta poſteà conditione ſuæ inueſtitutæ, videlicer motuo Vvilhelmo tertio ſine maſculis: imò ſine vllis liberis, nihil tenebatur ſoluere, nec recognoſcere pro dote, dotalitio, & ſponſalitia largitate, eius viduæ Palatinæ, ſed ea debent ſolui & dependi per hæredes Vvilhelmi tertij, qui tenebantur luere: & conſequentet Vvilhelmus ſecundus grande æs alienum non à ſe, ſed ab hæredibus Vvilhelmi tertij, debitum ſoluit, & poteſt ab eis repetere iure proptio actionis, etiam citra dictam adiudicationem annileſquimilleſimi vigeſimioctaui, alioquin bis emiſſet, ſeu titulo oneroſo bis acquiſiuiſſet hæc feuda. Primò in vim tranſactionis, remittendo tutelares actiones, & reliqua ſibi debita: quæ niſi temiſiſſet, dictæ ſorores & hæredes debetent ea ſoluere. Secundo luendo & ſoluendo ſeptuaginta quatuor millia auteotum pto dote, & ſponſalitiis turibus dominæ Palarinæ, quæ debebantur per dictas ſorores & actores: vtque per eos debebant ſolui & dependi, ita per eos debent (niſi forſan temporis præſcriptio, vel aliud in actis tranſmiſſis non contentum obſtet) reſtitui domino Laudgrauio, eriam ſi in vim tranſactionis, & in vim ſimultaneæ inueſtituræ vincat, & abſoluatur, pront abſolui deber, à petitionibus actorum.

Hæc clauſula poſtea detracta fuit vique ad nom 25. in conſ. dato tempore dictæ captiuitatis.

28 ¶ Cætetum inquantum actores in executione dictæ ſententiæ potentiores forſan ſeſe dicto Principe ptopter longam & remotam eius detentionem ipſis impati arbitrantes, cedi ſibi fecerunt ius prætenſum, & hactenus neglectum dominæ Mechtildis, quæ ſempertacuit, cenſent ptæfati ſubſcripti turiſconſulti dictis actoribus ceſſionatiis ea omnia obſtate quæ hacteous de potrione Elizabethæ dicta ſunt. Et his amplius exceprionem præſcriptionis quadragenariæ, quæ pleniſſimam, inquantum opus eſt, parit ſecuritatem, *l. omnes. l. vlt. C. de præſcrip. triginta vel quadraginta annorum.* Adeò vt aduerſus illam nulla ſit concedenda nec ſperanda in integrum reſtitutio, vt tradit Alex. *con 151. incip. Viſo themate ſupraſcripto. in ſi. con. 163. viſo proceſſu. col. 3. lib. 2 & in l. 3. § Labeo. in fin. de acquir. vel amit.* Philip. Dec. *l. 2 C. qui admit. & conſ 29. conſ. 554.* tantum abeſt vt illo edicto potuerit Imperaror illam retro (vt fertur) abolere, eiúſve, ſi quod inde iam quæſitum eſſet, tollere: quanquam hoc remedio in re clata minimè opus eſt.

29 ¶ Sed inquantum actores in vim dictarum ſententiarum deducere conantur ius prætenſum, & ex ea noua ceſſione quæſitum in executione ſententiæ, id non ſolum ineptum, ſed impoſſibile eſt, cùm nunquàm fuerit in iudicium deductum, nec in libello, nec in litis conteſtatione, nec in ſententia comptehenſum: & ſic omnino neceſſe eſt eos per viam nouæ petitionis in prima inſtantia venire per iura, & rationes latè contentas in conſil. Do. Andreæ Alciati ſuper hoc edito: quæ abuodè ad hoc ſufficiunt nihil repetendo aut tranſcribendo. Cenſemus itaque præfatum illuſtrem Landgrauium æquiſſimam & iuſtiſſimam cauſam fouere, & ab impetitionibus

actorum tam prioribus quàm nouis liberè absolui debere, nec aliter, saluis veritate & iustitia, iudicari posse. In quorum fidem propria manu his subscripsimus. Parisiis mense Nouembri anno sesquimillesimo quinquagesimo. Sic signatum, G. Marillac. M. Chartier. C. du Moulin.

Præfato consilio signato, & sub sigillo meo præfati Principis nuntio tradito, rursus ad finem Martij tunc proximè sequentis, præfatus Princeps primogenitus illustrissimi Philippi sub durissima militari custodia Mechliniæ detenti, duram partis captiuitatem conquerens ab aduersariis in occasionem rapi negotium suum gerendi, & quibuscunq; armbus fauoris & potentiæ, quibus præualebant in aula Cæsaris, emisque odium in præfatum Principem captiuum vigendo ad iudicium præcipitandum adeò vt periculum immineret rem non haberi cum iustitia, sed cum eius nouerca (præsertim cùm pater in tam remotis, tam infestè à suspectis, & aduersariis fauentibus detentus, non posset caosam instruere, nec plenè defendi) iussit vt omnino & quàm copiosè scriberem rationes iuris super dicta exceptione carceris, & iudicio sustinendo. Iussit etiam me rationes & puncta iuris quàm copiosè & concludenter conscribere, quibus euidenter probaretur saltem à restitutione fructuum patrem suum absoluendum: iactabant enim aduersarij vix Hassiam & Landgrauiatum ipsum sufficeturum ad dissoluendum fructus quadraginta octo, vel quinquaginta annorum. Remisit etiam exemplar præcedentis consilij, detracta periodo incipiente, Et vlterius, à num. 27. vsque ad num. 28. versi. Cæterum. vt remota illa clausula (qua tunc vti volebat) rursus subscripserunt: quod fieri curaui. Sequitur tenor consilij mei, quod licèt iouitus feci super dicta exceptione carceris, & duplici quæstione.

Idem in effectu consuluerunt octo præcipuæ, imò decem academiæ, videlicet Lypsensis, Tobingensis, Colonensis, Heidelbergensis, Ingolstadiensis, Friburgensis, Louanensis, Patauina, Aurelianensis, Biturieensis, tempore dictæ captiuitatis.

EPITOME CONSILII SEQVENTIS de exceptione carceris.

1 *Carceratus in remotis habetur pro absente indefenso.* 4. 15. 18.
2 *Aut iudex scit impedimentum, & non valet iudicium: Aut nescit, & datur restitutio.*
3 *Adhuc indistinctè non valet, si uolit admittere excusatorem probare offerentem, & facit litem suam.* 8.
5 *Et quandocunque admitti debet.* 10. *Sic omnis exceptio reddens iudicium retro nullum.* 6. *vel annullandum.* 7. *etiam via exceptionis.* 9.
11 *Defenditur opinio Bar. contra Iaf. & Paul.* 12. 13. 14.
16 *Carter species torturæ, & grauamen continuum.*
17 *Etiam in causa capitali carceratis licere debet sub custodia aduocatos, forum, & iudices adire instruenda defensionis causa.*
19 *Quamuis sua culpa carcerati sint.*
20 *Impedimentum excusat, licet incursum culpa, non ad hoc ordinata.*
21 *Non sufficit quod quis defendere possit per procuratorem, nisi idoneum, & commodè.* 22. 27.
23 *In causis arduis nemo tenetur procuratorem mittere.* 26.
24 *In causa ardua locus esse debet tutus tam domino quàm procuratori.*
25 *Quando dicatur causa ardua.*
28 *Bene præsumendum de Principe, & iudicibus ab eo commissis.*
29 *Æqualitas inter litigatores seruanda.*
30 *Mandatum reuocatur statu mutato in deterius.*
31 *In arduis non præsumitur procurator idoneus facilis inuentu.*

DVPLEX QVÆSTIO.

Vtrum Princeps Romani imperij custodia militari detentus, teneatur litem priùs cœptam vel recens delatam defendere?

Vtrum procurator custoditi Principis possit sese prosequendis litibus exonerare post litem ab aliis contestatam?

CONSILIVM XIX.

VIsis & diligenter examinatis allegationibus copiosis, & eruditis super exceptione carceris illustris Domini Landgrauij Philippi Hessorum Principis Comitis in Katzenelnbogen, consideratis enam notoriis personarum, & caosarum circunstantiis, quæ in dictis allegationibus plenius narrantur: apertissimi & exploratissimi iuris esse censemus, 1 ¶ hanc exceptionem tam ex persona præfati Principis, quàm procuratorum suorum admittendam esse, iudiciumq; omnino diffindendom. Est enim certissima & immutabilis diuini & naturalis iuris lex, nihil contra absentem, & indefensum diffiniri posse, nullumq; iudicium contra eum exerceri: sed quicquid gestum fuerit siue ab inferiori iudice, siue etiam à supremo Principe, ipso iure nullum esse, non obstante quauis clausula de plenitude potestatis, quæ nulla est. *cap. 1. de causa possess. & proprietat. cle. pastoralis de re iudic.* nec huiusmodi defectus suppleri possunt, Bartol. *in extrauagan. ad reprimendum. in verf. videbitur.* Carceratus autem in remotis detentus absens est, & indefensus, siue procuratorem mittere non teneatur, siue teneatur, sed idoneum habere, & mittere non possit: & hæc est non solum communis, sed etiam concors sententia omnium, & glos. & Doctorum vtriusq; iuris, qui 2 ¶ aut processus & iudicium nullum sit vel annullandum, distingunt. Aut iudex sciuit impedimentum, & ipso iure non valent processus & sententiæ; aut ignorauit, & tunc per appellationem, vel restitutionem in integrum rescindi debent. Ita glo Bartol. Paul. Castr. & omnes in *l. quæsitum. in verb. iudicata. ff. de re iudicat. in l. contra pupillum eod. titul.* Bart in *l. 2. in fine.* & ibi Iason *nu. decimo. de in ius vocan.*

Distinctio communis.

& in l. 2. §. qui in iudicio, vbi etiam Angelus, Romanus, Paulus, Alexander, & omnes, ſi qnis cauſio. Bartolus, Baldus, Salicetus, Paulus in *l. penultima. C. quomodo & quando iudex.* Mattheus Afflictus *in deciſion. Neapol. centeſima octuageſima ſecunda incipiente. Quia regia maieſtas, numero ſeptimo.* paulus Caſtrenſis *conſilio trecenteſimo vigeſimo primo. Viſis actis, & actitatis in cauſa Thomaſij, in fin. lib. 1. ad hoc l. 2. in fin. princip. de feriis.*

3 ¶ Adhuc etiam ſi iudex ignorauit impedimentum, ſi excuſatotem illud probare offerentem admittere noluit, proceſſus & ſententia ipſo iure non valent, vt expreſſim decidit Bartolus *in dicta l. quæſitum numero quinto*, quem alij ſequuntur.

4 ¶ Et nominatim de incarcetato, quòd proceſſus factus, & ſententia lata contra eum ipſo iure non valeant, ſi iudex ſciuit illud impedimentum: alioquin per reſtitutionem in integrum reſcindantur, decidit Bartolus in *l. 2. in fin* & ibi Paulus & Laſon numeto decimo de in ius vocando. Bartolus, Baldus, Angelus, Paulus, Alexander. in *l. 2. §. ſi quis in iudicio. ſi quæ cautio. per illum textum. à fortiori, qui loquitur in aduerſa valetudine*, ibi, *qui aduerſa valetudine impeditus eſt.* Igitur multò fortius in carcetato, & ſubdit textus ibi, quòd etiam lex duodecim tabularum iuber diem iudicij diffiſſum eſſe: Et de conſtituto in vinculis, vel publica cuſtodia, etiam publica authoritate, textus eſt in *l ſuccurritur. & in l. ſequenti.* ex quibus cauſis maiores textus in *l. 2* ibi, *quia ſub cuſtodia militari ipſum Præſidis detinebant, ideque in veritate eſſe Præſidi pronuncie probauerit, accipies cauſa inſtaurationem. C. ex quibus cauſis maiores.* vbi textus ibi, *Præſidij probauerit.* Iaris innuit, iudicem ignoraſſe impedimentum, & tamen cauſam inſtaurandam ſtatuit: & ſic apertè ſentit ipſo iure nullum fuiſſe iudicium, nec vlla reſtitutione opus fuiſſe, ſi iudex tale impedimentum ſciuiſſet.

5 ¶ Imo generaliter lex definit, vbicunque qnis ex neceſſitate non ex voluntate abfuit (prout præfatus Princeps & inuitus, nedum in carcere, ſed ad temota detruſus eſt) ei ſubueniri oportere, tex. in *l. ſed etſi per Præcorem. in fine, ex quibus cauſis maiores.* Liquet igitur quòd exceptio huiuſmodi carcetis, & impedimenti ſemper opponi poteſt, & omnino admittenda eſt: idque neceſſatiò, quia reddit proceſſum, & iudicium cinm retto nullum.

6 ¶ Omnis autem exceptin, quæ teddit iudicium retro nullum, ſemper opponi, & admitti poteſt, & debet, vt notatur per Baldum, Salicetum, Paulum, Alexand. in *l. licet. C. de procurator. l. non idcirco. § fin. de iudic l. 2. C. ſi à non competen. iudic l in cauſa. §. cæterùm. de procurator.* Semper enim cenſetur ab inino oppom: quia inde ab initio nihil actum eſt, vt inquit glo. 3. *in dicta l. licet.* & ibi Doctores. *C. de procurator.* Alexander *conſilio octauo, numero quarto. lib. 2.*

7 ¶ Idem in caſu quo iudicium non eſſet ipſo iure nullum, ſed annullandum: quia iudex non debet partes ſumptibns inanibos vexate contra *l. 1. in fine. de inofficio. teſta.* ſed cauere ne faciat iudicium inane & eluſorium. *l. vltima, ne quid in loco publico.*

8 ¶ Quinimò hac excepnone oppnſita, etiamſi non eſſet notoria, niſi eam, vel probationem oblatam admitteret, litem ſuam facetet: quanto magis niſi ſuperſedeat poſt eam probatam? imò pluſquam probatam, vtpote notoriam, idque notorio facti permanentis, adeò vt ſciri ſufficiat, nec allegan opus ſit: quantò fortiùs dum allegatur, & notoria oſtenditur?

9 ¶ Præterea non ſolùm iura volunt huiuſmodi proceſſum & iudicium, data notorietate, vel ſcientia, nullum eſſe, alinquin per appellationem, vel reſtitutionem in integrum reſcindi debere, ſed etiam ſine præſidio appellationis, & ſine beneficio reſtitutiouis, dant exceptionem legitimam ad impediendum executionem iudicari: text. eſt rotundus in *l ſi Prætor in fin.* vbi Paulus notat, ſi aut morbo impeditus, aut reipublicæ cauſa vocatus adeſſe non potuit reus, puto vel actionem iudicati in eum hoc caſu denegandum, vel exequi Prætorem ita iudicatum non debere, de iudiciis.

10 ¶ Ex quibus liquet, quod huiuſmodi exceptio non merè dilatoria eſt, ſed in præſentiarum peremptoria, imò pluſquam peremptoria: quia teddit omnia tetò nulla, & ſic quandocnnque opponi poteſt, enam in cauſis iam incœptis. *glo. ſi. & Doctores in l. 2. C. ex quib. cauſ. maiores.*

11 ¶ Cæterum ei, quod dictum eſt proceſſum & indicium factum contra carcetatum, eſſe nullum, ſi iudex ſciebat, alias per teſtitutionem annullandum, nullo modo obſtat quod Iaſon in *d. l. 2. nu. 10. de in ius vocan.* dicit, quod ipſemet Bat. contrarium tenet in *l. is qui reus. col. vlt de pnb. iudic.* videlicet quòd imò carcetatus poteſt citari, & deber comparete pet procuratorem: & ad hoc Iaſ. citat Paul. Caſtr. in *d. l. 2. & in l. d. quæſitum. de re iudica.* quia Iaſ. copiæ ſtudens non expendit ſcripta. Bart. & Paul. quibus immeritam iniuriam facit. Bart. enim nullo modo hac in re ſibi contrarius eſt, ſed vbique *eiuſdem* ſuique ſimilis: quia in *d. l. is qui reus ad fi. nu. 16.* colligit *ex gloſ. quod ille*, qui detinetur in carcenbus Communis propter aliquam condemnationem, ſi citatus ibi non comparet, imputet ſibi, cùm poſſit procuratorem mittere: & adhuc Bart. ibi hoc non habet pto abſoluto: ſubdit enim, hoc tangam in *l. 2. circa fin. de cuſtod. reor.* quò remittit vbi *in §. qui exhibendi. nu. 4.* eandem diſtinctiunem fitmat, quam tradidetat in *d. l. 2. in fi. de in ius vocan. & in d. l. quæſitum. poſt gloſ. & in l. contra pupillum. de re iudica.*

12 ¶ Nec Paul. in *d. l. 2 & in d. l. quæſitum* dicit Bart. in hac te ſibi contrarium eſſe: ſed dicta eius pulchrè concordat, & ad vſum & ptaxim reducit, dicens quòd dictum Bart. in *d. l. is qui reus. ad fin. de publ. iudic.* locum habet duobus concurrentibus, videlicet quòd teus inſtè in carcenbus detineatur, & quòd facultatem habeat mittendi procuratotem: quorum altero deficiente, decidit locum habere ſententiam Batt in *d. l 2. in fi. de in ius vocan. & in d. l. quæſitum*, & vbique videlicet, vt iudicium latum à ſcienie impedimentum, nullum ſit ipſo iure, alioquin per teſtitutionem annullandum: quæ concordia bona eſt.

13 ¶ Sed inſpiciendo ſcripta ipſa Bart. in *d. l. is qui reus, nu. 26. verſ item perhanc glo. maior & plenior apparet concordia:* quia Bart. ibi primò loquitur in detento in carcetibus Communis, hoc eſt ipſius municipij. Secundò, propter aliquam condemnationem, puta multam, quam ſoluendo exire poteſt. Tertiò quando teus ibidem, & ſic in eodem municipio citarut. Quartò, concurrente facultate mittendi procuratotem idoneum, a quo defendi poteſt.

14 ¶ Ita etiam examplificat Paulus in *d. l. 2. ad fin.* vbi dicit, quòd Florentiæ proceditur contra eos, qui ſunt in carcete Communis pro debitis, dicit tamen ſe vidiſſe dubitari, an proceſſus & iudicium valerent propter præfatam opinionem Bartoli, & communem: ſed ſenit non eſſe dubitandum, cùm iure diuerſi caſus, & bene.

15 ¶ Nos autem hîc notoriè ſumus in primo caſu, de quo loquitur Bart. in *d. l. 2. de in ius vocan. & in d. l. quæſitum. de re iudica.* & omnes Doctores vbique concorditer, non autem ſumus in ſecundo & particulari caſu, de quo tangit Bart. in *d l is qui reus. ad fin. num. 26.* Præfatus enim Princeps non detinetur in carceribus loci, in quo iudicium peragitur, ſed in loco vltra quinquaginta milliaria Germanica remoto: non citatur vbi detinetur, ſed ad loca remoniſſima, nec habet facultatem mittendi, & inſtituendi procutatores, nec conſultandi, literas & munimenta excunendi, & ad producendum præparandi, nec alia defenſionum ſubſidia, quibus priuatus eſt. Igitur ſumus in priore caſu, in quo ſecundùm omnes glo. & Doctores vbique locum habent prædicta: & ſic neceſſe eſt ſuſtineri iudicium,

Carcer grauamen cuſtodiæ.

16 ¶ Qninimò ſumus in durioribus & fortioribus A terminis: præfatus enim Princeps non ſimpliciter carcetatus eſt, quod ſufficeret, cùm etiam ſimplex catcet ſit ſpecies torturæ, & grauamen continuum, vt inquit Baldus in *l. 2 colum. 2. C. de epiſco. audien.* & æquiparatur mortì per Baldum *in cap. 1. §. denique quæ fuit pri. cauſa benefi. amit. cuſib feudo.* ſed vltra hoc cinctus eſt cuſtodia militari, & vltra hæc cuſtodia explotatrice, & omnem liberam facultatem conſultandi, * ſuiſque negotis interſſendi præcipiente. Simpliciter carceratus eſſe, ſi tantum ſub commentarienſi ſeruaretur in carcere, tuti, vel caſtro ſiue ſtricto, ſiue amplo, non refert. Simpliciter cuſtodiretur à militibus. ſi illis comitantibus liceret quò vellet commeare: ſaltem vtilibus, & neceſſariis, & propris negotiis intendere, & intereſſe in loco iudicij, tam erga iudices, quàm erga ſuos aduocatos, & cauſam inſtructe, & ſupereſſe inſtructioni, & defenſioni iurium ſuorum:

* vt Author ſecit comes Georgius et à recens. gener Philip. Lan. grauij ſpreti appellationibus & omnibus iuridicis rem dic. Monbelgardo, 15,6.

17 ¶ Ptout ſæpe in locis vbi iura iuridicè & more maiorum reddoetur, vt Pariſiis & in toto regno Franciæ permitti ſolet etiam oh accuſationem capitalem accuſatis & carcetatis, ſub vno, vel pluribus apparitoribus id fotum venire, iudices adire, cum aduocatis & procutatoribus conſultare, cauſam inſtruere, & his omnibus, quin etiam ipſius cauſæ actioni intereſſe, ne veritas opprimatur, & tuſtitia denegetur illic præſertim, vnde iora naſci debent, & ne proceſſus & iudicium ob defenſionem denegatam, vel omiſſam nullum ſit, vel annullandum.

18 ¶ Rurſus idem Princeps eſſet tantùm & carcetatus, & cuſtodia militari ſimul detentus, ſi libetè adiri, auditi à ſuis, ſaltem conſuleotibus & ptocuratoribus inſtrui, moneri viciſſimque eos inſtruere iuiò, & libetè, ſemotiſque arbitris poſſer: ſed cùm omnia cum illo velut in hoſtico, & in temonſſimis agente getantur, & à plutibus eidem tnfeſtis, aduerſariis verò notis & amicis exploretur, nullus locus eſt, neceſſe poteſt inſtruendæ defenſiom. Sed nedum vnum carcetis (quod ſufficeret) imò tria, imò quatuor impedimenta, videlicet carcetis, ſecundò cuſtodiæ atmatæ, ternò in loco temonſſimo, quattò libertaris conſulendi & inſtruendi per tot, eóſque ſuſpectos & explotatotes, ademptæ. Cùm igitur non ſit ſimplicitet carcetatus, ſed in loco remotiſſimo, & ſub præduta, & cxplorattice cuſtodia, in cóque ſtatu, vt defenſionis inſtruendæ non ſit illi copia: certum eſt & neceſſariò concludendum huic exceptioni nunc locum eſſe, necnon à tempore talis impedimenti locum fuiſſe, & deinceps quandiu tale durabit, locum futurum eſſe.

19 ¶ Minùs obſtat quod aduerſarij cauſificantur præfatum Principem ſua culpa detentum eſſe: tum quia nullam culpam admiſit aduerſus eos, & ſic eorum teſpectu nullì pœnæ obnoxius eſt, nec er ab illis imptoperari poteſt: tum quia etiam ſi quis ſua culpa carcen mancipatus ſit & talitet impeditus, nihilominus hanc habet exceptionem, & locum habeni omnia prædicta, text in *l. 1. C. ex quib. cauſ. maior.* ibi Strid. citco præſentiam tuam facete non potuiſti, quia ſub cuſtodia militari iuſſu Præſidis detinebaris: ergo ex cauſa iuſta, eáq; cognita detinebatur, ptout iutis præſumptio eſt, quòd iudex hoc non infligat, niſi debitè cauſa cognita, & ex culpa veta, & ptobata *l. 2. ibi, Quod non arbitramur. C. de offic. cuilibet iudicum.* Tuto alioquin omnia iura prædicta ſuperuacua eſſent, cùm non ſoleat talis catcet infligi ſine culpa. Et text. expreſſiot, & in fortioribus terminis in *l. ſed & ſi quis. in prine. ſi quis cautio.* vbi loquitur in impedito comparere, quia ten capitalis damnatus eſt, & tamen ei proptet impedimentum huiuſmodi ignoſcendum dicit. Igitur multò magis carcetato non condemnato, & quàm maximè carcerato non propter crimen, non propter condemnatiooem vel punitionem aliquam futuram, B ſed fauore ipſios detinentis, qui proinde putat ſe faciliùs, & tutiùs quædam alta ſua negotia conſecturum, vt hic. Tum etiam quantumuis alioquin culpabili, defenſio etiam commoda & opportuna noo debet, imò non poteſt denegari, nec coactari, ſed eſſer contta ios diuinum & naturale.

Diſtinctio.

20 ¶ Tum ita nominatim decidit Guilielm. de Cuno in *l. §. ſi quis in iudicio.* & ibi Bald. *colum. 1. ſi quis cautio.* vbi diſtinguit, quòd aut culpa ordinatut ad impedimentum, & tunc non excuſatur quis propter impedimentum, vt pote procuratum & collnſortum, *vt in l. item hi. & in l. & qui data opera, ex quib. cauſ. maior.* & ita dicunt loqui, & debere intelligi. *l. Papinianus, de muneribus.* Aut verò culpa non ordinatur ad impedimentum, & tunc nihilominus excuſatur quis proptet impedimentum culpa incurſum, & idem decidit Bald. ibidem *colum. 2. verſ. hoc verum, ſi talis culpa tendebat ad impedimentum, & ſic erat affectata & procurata.* Idem decidit Angel Petuſi. *in diſput. incipien. Bononienſis, ro. 8. in quarta quæſtione.* Idem expteſsè decidit Paul. Caſtren. in *l. ſed & ſi quis, in princ. ſi quis cautio. per illum text.* ad hoc rotundum. Matia Socin. *in tract. de citatio. artic 18. q. 5. nu. 8.* & ita in ſimili decidunt Archidiae. Dominicus de ſancto Gemima. Philip Francus *in c. ſtatutum §. cum verò, verſ. non audient. de reſcript. in ſexto* vbi tenent quòd etiam telegato proptet culpam ſuam indulgemt ſpatum: ad hoc etiam text. *in c. quia diuerſitatem. ibi, à qua etſi ſtent ſua culpa ſuſpenſus, extra de conceſſ. prab.* & ibi Panor. & omnes canoniſtæ, quod culpoſum excuſat impedimentum ob culpam inflictum: quia non proceedit immediatè ex culpa, ſed à pœna culpæ. Idem Gemmia. *conſ. 42. in fin.* & omnes vbique.

21 ¶ Ptæterea non ſufficit quòd quis defendere poſſit pet ptocnratotem, niſi poſſit defendere per ptoeuratotem idoneum, & commodè, etiam in caſibos, in quibus morbo ſontico, aut catcere detentus tenetur mittere ptocuratotem, vt in non arduis ita decidit Bart. in *l. idemque erit per illum tex. pro ſocio.* Angel. & Imol. in *l. ſi quis inſtituatur. de hæred inſt.* Paul. Caſtr. in *l. 2. §. ſi quis iudicio. verſ item intelligæ hoc, ſi commodè. ſi quis cautio.* & ibi etiam Angel Ludouic. Roma. Alex. Iaſ. *n. 10.* & omnes Iaſon in *l. 1. num. 10. de in ius vocan.* non eum quis tenetur expedire ptiuata negotia per alium etiam ex contractu præcedenti, niſi valde ſit idoneus, & æquæ commodè text. in *d. l. idemque erit, in princip. ibi.* ſed hoc non aliàs, niſi fuerit valde idoneus ſocius, aut facilis ſit abſolutio etiam ſocietatis adminiſtratio. Igitur multò minus tenerut quis publica negotia & iudicia experiti & ſubire pet alium, niſi valde idoneum, pleneque inſtructum, & æque commodè, vt omnes Doctores vbique renent. Ad hoc etiam text. in *l. nepos Proculo de verbor. ſignifica.* vbi non dicimut aliquid poſſe facere, niſi quatenus commodè poſſumus, *c. facitt. 22. q. 2. gloſ. fid. in c. ſi verè extra. de ſentent. excommunicat.* Patia enim ſunt non innenite procuratotem, aut inuenire, ſed non idoneum: & tunc carcetatus, vel etiam bannius excuſaint, vt decidit Angel. Peruſi. in *d. diſputat. Bononienſi, in quarto quæſito.*

22 ¶ Si igitut etiam in caſu quo impedimentum & negotium, de quo agitur non ſit tale, vt impeditum excuſet, quin ſaltem procuratotem mittere teneatur, & tamen excuſar, ſi non poteſt mittere idoneum & commode: quanto magis in tanto impedimento carcetis, & militatis, & explotatricis cuſtodiæ capriuo infenſæ, & aduerſatiis fauorabilis, & in loco remotiſſimo, & in cauſa ardua, in qua nullo modo quis tenetur conſtituere procutatotem, pet procuratotes tantum comparere.

In arduis non tenetur quis procuratorem mittere

23 ¶ Omnes enim & canonum & legum ptoteſſotes vbique tenent, quòd in cauſis arduis nemo teneiur ptocuratotem mittere, Bald. in *l. t. §. vſus autem de procurat.* & in *l. 2. §. ſi quis in iudicio, colum. 2 ſi quis cautio.*

cautio. & in l. ab eo. columna ſecunda, verſiculo. quæro verum abſens. C. quomodo, & quando iudex text. in l. vltima. C de procurator. in cap. ſi pro authoritate. & ibi gloſ. de offic. de legs in ſexto. idem Bald. in *l. ab eo. C. quomodo & quando iudex.* Imo. & Alexand. in *l. retuſare. §. vltimo ad Trebellianum.* Imol. in *l quæſitum, ad Trebellianum.* Batt. in *l. Idem qui erat ff. pro ſocio.* Aretin. *conſil.* 16. Peer. Paul. Pariſi *conſ.* 102. *lib.* 4. *etiam filius erat cæpta.* Iaſ. in *d. §. ſi quis in iudicio nu.* 12. etiam nec ad vnum quidem articulum, vt ibi Iaſon *ad fin text. in cap. querelam, extra de procurat.* vbi Imol Ioan. Andr. *in nouell.* Nicola. Tudiſe. & omnes canoniſtæ. Matthæus Afflict. *deciſio. Neapolitana.* 50. *incipien Iudices magnæ curiæ numero quinto.* Marianus Socinus *in tractatu de citatione, articu.* 18 *q.* 5. *num.* 6. vbi proinde 24 ¶ infert quòd in cauſa ardua locus debet eſſe tutus vtrique, videlicet tam domino quam procuratori. Idem Ioan. Imol in *d. c. querelam. & in l. quæſtum. de re iudica.* nec obſtat quod Iaſ. in *d. §. ſi quis in iudicio. num* 13. in contrarium citat *c. cum olim. de teſtis.* quia Iaſ. ad apparatum & copiam id fecit: cæterum ſtat cum communi omnium ſententia: & etiam dictum c. cum olim. non eſt ad propoſitum: quia in toto d. c. cùm olim. nullum verbum de impedimento vel detentione alterutrius partium: & nihilominus ibi text. vult locum eſſe pariter tam vtriſque partibus, quàm eorum procuratoribus ſecutum, & idoneum.

25 ¶ Arduum autem dicitur negotium, ſi agatur de magnis dignitatibus, prout hìc agitur de dignitatibus, & imperiis, tegalibus, caſtris, oppidis, Comitatibus, &c. quinetiam inter priuatos dicitur ardua cauſa ſi agitur de toto patrimotio, vel maiori parte l. propret litem. de excuſ. tut. c. frequens. de reſtitut. ſpoliat. in ſexto. Hoſt. Ioan. Andr. in d. c. querelam. Tertio dicitur arduum & graue negotium, quod eſt intricatum ſecundum Innocen. & Ioan. And. in d. c. querelam, vel cauſæ ita intricatæ & inuolutæ, quòd de facili per procuratotem expediri non poſſunt, vt tradit gloſ. magna ad fin. in cap. ſi ægrotans. 5 q. 3. vel inquit Bald. in d §. ſi quis in iudicio. col. 2. quando non plenè cadit io notitiam procuratoris.

26 ¶ His autem caſibus vel aliquo eorum nunquam tenetur quis comparere per procuratotem, etiam vbi aliàs tenetur: nec impedimentum ſufficiens eſt ad protſus excuſandum: quantò magis in impedimento de quo agitur? quod tale eſt, vt quis indiſtinctè non teneatur mittere procuratotem, vt decidit gloſ. Bartol. Imol. & omnes in l. quæſitum, de re iudic. & in locis præfatis: & adhuc multò minus concurrente non vna grauiatis litis cauſa, ſed omnibus cauſis grauiatis, periculi, & inuolorionis litis ſimul concurrentibus, vt non ſolum præfatus Princeps non poſſit pro dignitate ſua, qualitate & ſecuritate cauſæ procuratorem conſtitucte, iuxta l. nepos Proculo. de verbotum ſignifica. quod ſufficetet, etiam vbi aliàs teneretur: ſed nullo modo poteſt idoneum & ſufficienter inſtructum procuratorem inſtituere, etiam ſi maximè velit.

27 ¶ Non enim ſufficeret poſſe conſtituere procuratorem, niſi poſſet æquè idoneus & commodus inſtitui, & vltra hoc niſi æquè liberè, & ad ſingulos actus & terminos litis plenè inſtrui, *text. in l. rectiſſimè.* ibi, qui non vltro inſtruxit. de liberali cauſa. & adhuc conſtituturus procuratotem debet priùs poni in plena libertate, in qua liber exiſtens procuratorem liberè ordinare, hoc eſt, delegare, & inſtituere valeat, qui ſuam iuſtitiam proſequatur, text. in c. accedens, de procura.

28 ¶ Cùm igitur deſit libertas & facultas plenè inſtruendi, & multò minùs ad ſingulos actus & terminos plenè inſtruendi, & æquè turò, æquè ſecurè, ſicut in libertate & præſentia in loco iudicij: ſequitur neceſſariò nullam eſſe copiam defenſionis in eo ſtatu, & tam graui impedimento, quod, etiam ſi per ſe non ſufficeret ad excuſandum de vadimonio, prout per ſe ſufficit per iura prædicta, etſi nihilominùs, teneretur præfatus Princeps per procuratores litigare: nihilominus, cùm tam grauis, tam ardua, omniceps & implicita cauſa ſit, támq; longinqua abſentia, tam arcta, & ptædura cuſtodia, vt non ſoliùm nequeant æquè idonei defenſores conſtitui, ſed nec plenè inſtrui, ſequitur locum eſſe ptæfatæ exceptioni in præſentiarum notoriæ & peremptoriæ. Quare nullo modo diffidendum eſt imperialem maieſtatem, cui clementia & humanitas ipſa præcipuè peculiaris eſt. *l. imperialis. C. de nuptiis. l ſi. in fi. C. de donatio. inter virum & vxorem*, hanc exceptionem admiſſuram, nec aliter facturos exiſtimandum eſt iudices ab ea commiſſos, *l. vnic. in fin. de offic præfect. prætor.* nec paſſuros aliquid contra minùs defenſum decerni, ptæſertim in ſua Gĕrmania, & aduerſus Principem illuſtrem imperij. & in tegalibus & imperialibus dignitatibus, in queis quanto maius eſt periculum, tanto cautius agendum, *l. 1. §. ſed etſi quis de Carbonia. edicto verſi nam vel magis conſulendum eſt hic*, quibus maius periculum intenditur, qualis eſt noto, riè præfatus Princeps, quem omnibos dignitatibus, oppidis, & ditionibus paternis ſpoliare moliuntur: nam ſi aliter obſeruetur, inuenta ent ratio (inquit ille textus appoſitiſſimus) quemadmodum audaciſſimus quiſq; (videlicet actores pro conditione temporis ſuperiores) hac occaſione abutentes, iniuria capriuum nullo modo, aut ſaltem minùs defenſum afficiant contra omnia iura diuina, naturalia, & humana: 29 ¶ & præſertim contra leges ipſas imperiales, quæ in controoerſis iudicialibus diſtrictè ſanxerunt æqualitatem litigatonbus ſeruari. *l in ſacris §. & quoniam de proximis ſacror. ſcrinio. lib.* 12. C. Spteta autem hac exceptione nulla eſſet æqualitas, ſed intolerabilis inæqualitas, cùm actores liberi non ſolùm plenè & liberè ſuos procuratores inſtruant, quibuſcum & quoties volunt, turò & ſe-retò conſuliant, & producenda recognoſcunt: ſed etiam amicis ſtipati, iudicibus ipſis, & ad omnem occaſionem imminent, omnia expiſcantur, omnia captaot, præuident, explorant, cauent & omnem inuadendi, inſidiandi, obrependi lapidem mouere poſſunt, & aſſiduè mooent: quæ omnia & ſingula in teo longiſſimè & arctiſſimè detento deficiunt. Cùm igitur in te tam graui, & periculoſa non teneatur reus tam arctè & longè detentus ptocuratores conſtituere, nec in eotum fidncia tecumbere: cúmq; nec eos plenè poſſit inſtruere, non tenentur, nec poſſunt iidem procuratores vlterius in tam graui, & periculoſa cauſa, præſertim terum ſtatu tam in deterius mntato, procedere.

30 ¶ Ex noua enim caoſa ſuperueniente, ptæſertim ſtatu mntato in detenus, mandatum tacitè reuocatum cenſetur. *l. ſi hominem manda.* etiam ſi eſſet mandatum factum per viam contractus, & à contractu irtenocabili deſcendens, nec aliàs irtenocabile. *text in l. cùm quis in princip. de ſolutio.* ibi, tacitè enim hæc conoenrio ineſſe ſtipulationi videtur, ſi in eadem cauſa maneat. Iaſon, Philippus Decius, & omnes in *l. rogaſti. §. ſi fugitinus. ſi certum petatur.* Franciſcus Riparius, *in repetitione legis vltimæ. quæſtione quinquageſima. C. de reuocandis donationibus.* quantò magis mandatum ad lites ſui natura tenocabile, præſertim cùm procuratores ad lites non poſſint, nec debeant in cauſa procedere, niſi plenè, prout qualitas cauſæ poſcit, inſtructi: quia inſtructione deficiente, mandatum huiuſmodi ſui natura ceſſat: nec debeor, aut poſſint procuratores cogi anceps ſubire periculum. *l. videamus. de in litem iurando.* Tum etiam in dubio non præſumitur procurator idoneus & inſtructus in graui cauſa. Et impeditus etiam aliàs obligatus mittere procuratotem, vt in non arduis, non præſumitor inuenire de facili procuratorem idoneum, ſed actor contumaciam accuſans tenetur hoc probare, vt decidit Batt. in *l. idémque erit,*

pro ſocio. Philippus Decius, *in conſilio quadringenteſimo octogeſimo, numero ſecundo*, quantò magis in arduis, & in tam arctè, & odioſè in remouſſimo loco detento? Ex quibus clariſſimè concluditur præfatæ exceptioni certis in præſentiarum locum eſſe, nec procuratores tei poſſe, aut debere vlterius in cauſa procedere, & multò minùs cogi poſſe, tali impedimento durante. C. M. I. P.

EPITOME CONSILII SEQVENTIS ſuper bona fide.

1 *Bona fides præſumitur in poſſeſſore, niſi contrarium probetur.*
2 *Etiam ſi lucratiuam cauſam habeat.*
3 *Etiam ſi errore iuſto.*
4 *Etiam ſi nec de titulo, nec de errore, appareat, ſi triginta annis poſſedit.*
5 *Præſumitur bona fides interuentu conſanguineorum.*
6 *Et in his, quæ fiunt palàm.*
7 *Et in his, quæ fiunt authoritate ſuperioris.*
8 *Et interueniente authoritate ſententiæ.*
6 *Tum propter opiniones & conſilia doctorum.*
10 *Tum in his, quæ ſolita ſunt fieri.*
11 *Valet pactum inter nobiles, quòd famineæ in certis eorum terris non ſuccedant.*

CONSILIVM XX.

VAMVS ſuperuacuum ſit iura & authoritates allegare pro aſſerenda bona fide illuſtrium Principum Landgrauiorum, attentis ſimultaneis inueſtituris Vvilhelmi ſecundi & Vvilgelmi iunioris tranſactioone ex cauſa oneroſa, conſenſu & interuentu conſanguincorum, & illuſtrium Principum facta, rurſus conſenſu & approbatione Herbipolenſis Epiſcopi directi, feudaliſq; domini, inueſtitura, & confirmatione ſtrenuiſſimi imperatoris Maximiliani, & temporis pluſquàm longiſſimi continua poſſeſſione: tameu vt aduerſariorum proteruia retundatur, & quàm ſit ridicula nulli non liqueat iuxta *l. iam dubitari. in fin. de her. inſtit* prodeant vulgares, & probatæ iuris tegulæ.

1 ¶ Prima, Bona fides præſumitur in poſſidente, niſi contrarium euidenter probetur: *text. in l. pen. C. de euict. l. ſuper ſeruis. C. qui militare poſſunt, vel non lib. 12. l. verius. de probatio. gloſ.* Imol. Panormit & omnes in *c. ſi diligenti, de præſcripti.* Alexan. *conſ.* 200. *Viſis & diſcuſſ. col. 1 lib. 2 conſ. 75. Viſis & ponderatis colu. pen. lib.* 4. Frau. Cuttius ſenior *conſ* 82. *colum.* 2.

2 ¶ Etiam ſi poſſeſſor lucratiuam cauſam habeat, & de ſola loogi temporis præſcriptione agatur, text. ibi gloſ. & Docto in *l ſuper longi. C. de præſcript. longi temp.* Etiam ſi verum titulum oon habeat. ſed putatiuum tãtùm. Bart. & omnes in *l. Celſus. de vſu capio. gloſ.* Imol. & omnes canoniſtæ in *d. c ſi diligenti.*

3 ¶ Etiam ſi ex errore iuſto. *l. igitur §. poteſt de libera cauſa.* Bart. & alij. 10 *d. l. Celſus.* Felin. & alij in *d. c. ſi diligenti.* Bald in *l. 1. C. vbi cauſa ſtat.* Alexan. *conſ. 125. colu. 3 lib. 4.* Felin. *c. cùm contingat. colu. 5. de reſcript.* Iaſ. *l. ſi quis id quod. not. 7.* & ibi Philip. Decius *colum. 5. de iuriſ. omiud.*

4 ¶ Etiam ſi nec de vero, nec de putatiuo titulo appareat, nec de aliquo errore iuſto vel iniuſto: ſi tamen eſt poſſeſſio trigiota annorum, ex ea ſola bona fides præſumitur, vt tradit Bart *in l. fin. C. vnde vi.* quem omnes ſequuntur limitando. *d. l. fin. lib.* 7. Iaſ. *conſ.* 57. *col. fin conſ.* 72. *col. 2. lib. 1. conſ.* 109 *lib* 2. Anto. Rube. *conſ.* 75. Matth. Afflic. *dec. Neapol.* 40 *n.* 12. Philip. Deci. *conſ.* 206. *in fin. conſ* 58. *in fin.* Quantò fortius hic vbi etiam de quadragenaria poſſeſſione, & vltra conſtat? & adhuc de titulo non putatiuo, ſed vero, & adhuc geminato, imò tergeminato? & adhuc non lucratiuo, ſed oneroſo? Nemo autem prædo eſt, qui pretium numerauit, inquit text in *l. etiam §. ſi quis ſciens de petit. hæredita. in l. nemo prædio. de reg. iuris.*

5 ¶ Et adhuc cum interuentu conſanguincorum, amicorum & illuſtrium principum: vnde vel omnis ſuſpicionis cauſa ab initio ſublata eſt. *l. tranſactionem* & ibi Bald. Salic & omnes. C. *de tranſact.* Alexand. in *l. ſi cùm dotem §. ea autem tempore. colum.* 3 *ſoluto matri.* Batt. & alij in *l. frater à fratre colum. pen de condict. indeb.* Bald. Paul. Iaſ. io *l. Paul.* C. *de his quib. vt indig.* Bald. in *c. 1. colum.* 8. *qui feud. dare poſſunt.* Curtius ſeoior *conſil.* 43. *colu.* 4.

6 ¶ Et adhuc palàm & ſub vexillis? quod autem palàm factum eſt, præſumitur bona fide & licite factum, etiam ſi geſtum ſit à perſona prohibita. *l. cum ipſe. C. de contrab. emptio. & vendit.* Bar. *l. pen. de cõdic. indeb.* Bald. *l quod autem. de dona. inter vir. & vxor.* Ioan. Andt. *in addit. ad Speculat. de inſtru. edit. §. nunc verò aliqua in ver §. 5. nu. 77. in fin.* Ioan. Imol *l. 2 §. tutor. de vſucap. pro empto.* Philip. Deci *l. ſingularia. num.* 8. *cum ſeq. ſi. cert. pet.* quanto fortius inter non prohibitos, vt hìc?

7 ¶ Et adhuc fortiùs concurrente authoritate & approbatione tum patroni dominiq; directi, tum ſupremi iudicij & imperialis maieſtatis, adeò vt etiam ſi eſſet actus recens, & poſſeſſio etiam vnius diei, tamen bona fides non ſolùm præſumeretur, ſed etiam probata eſſet ex parte Landgrauiorum: ita quòd non eſſemus in terminis ſimplicis præſiuoptionis booæ fidei, ſed in terminis veræ, & probatæ bonæ fidei.

8 ¶ Quæ etiam multò magis præſumitur, imò probatur interueniente authoritate tei iudicatæ, pro qua non ſolum præſumitur, ſe etiam eſt præſumpoo iuris, & de iure, quæ etiam diſpoſitionem & titulum inducit. vt tradit Alex. & omnes in *l. Ponponius. §. ſi iuſſu iudicis de acquir. vel amit. poſſeſſ.* habetur enim pro veritate. *l. res iudicata. de reg. iuris l. ingenuum. de ſtatu hom. l. 1. cum l. ſeq. de lib. agnoſ* Sed per ſententiam anni ſeſquimilleſimi viceſimitertij, à quo non eſt prouocatum, ſed partes conuenium in illis verbis diſpoſitiuis, Exceptis feudis maſculinis, & illis bonis, quorum fœminæ non ſunt capaces. Terræ de quibus agitur, fuerunt adiudicatæ Landgrauio, excluſis aduerſariis, ſiue ſint feuda maſculina, vt eſſe conſtat per inueſtituras, ſiue etiam eſſent allodia, ſed per inueſtituras ſimultaneas, vel conuentiones fraternitatum maſculis domus Landgrauiorum affecta.

9 ¶ Cum autem ea exceptio appoſita ſit in verbis diſpoſitiuis, diſponit: & ſicut Elizabetha vocatur ad bona communia & merè hæreditaria fratris ſui, ita excluditur ab alus bonis, ſiue fœminæ ſint incapaces iure communi ob qualitatem feudi, ſiue iure contractus: non ſolum enim à feudis excluditur, ſed etiam ab aliis bonis quoquo modo maſculis affectis Ibi, & illis, vbi copula, &, iuncta relatiuo vel demonſtratiuo, illis, auget, & a[illegible] *adicto. de legat.* Lacel.

Deci.

Deci, *l. omnes populi, col.* 2. *de iuſtic. & iure.* Alexan. *conſ.* 80. *col. vlt. conſ.* 120. *colum.* 1. *lib.* 1. *conſ.* 14. *num.* 1. *lib.* 7.

10 ¶ Accedit quòd cùm etiam vnius doctoris inſignis opinio iuſtam cauſam bonæ fidei inducat, vt tradit. Imol. in *Cle.* 2. *de reb. eccleſ. non alienan.* Philip. Cornel. *conſ.* 148. *in præſenti, colum. vlt. lib.* 2. multò fortius opinio vnius collegij, vt tradit Parnom. in *c. prudentiam, in princ. not.* 3. *de offic. deleg.* Lancel. Galiaula in *rep. centurio, col.* 9. *de vulg. & pupil.* Curtios ſentiet *conſ.* 56. Philip. Deci. 615. *colum.* 2. ſed non vnus ſolus And. Alciat. & Petrus Amicus, & quàm plures celeberrimi: non vnicum collegium, ſed omnia fere totius Europæ iuridica collegia cenſuerunt præfatum illuſtriſſimum Laodgrauium, non ſolum bonam fidem ſed etiam iuſtiſſimam cauſam habere.

Simultanea inueſtitura.

11 ¶ Præterea dicta ſimultanea inueſtitura non fuit exemplum recens & inſolens, ſed ab annquo ſolitum, & vſitatum inter principes & magnates Germaniæ quinetiam in eadem domo & familia Henrici Landgrauij & ſoceri ſui. Quod autem ſolitum eſt fieri, non ſolam malam fidem, dolum vel delictum excludit, vt per gloſ. Panor. & alios in *c. cùm venerabilis, de conſuetud.* Bald. in *c.* 1. *ad fin. de feuds cognition. in vſib. feudo, & in rubr. extr. de fide inſtr. col.* 4. Alexand. *conſil.* 39. *lib.* 3. Iaſ. *l* 1 *in princ. quod quiſque iuris.* Hier. Gratus *conſil.* 49. *colum.* 2. *num.* 16 *lib* 2. ſed etiam omnem culpam excludit. Bar *l. ſi pignore,* § *fin. per illum text. de pignorat. actio.* Bald. Scilicet, *in l. pignus C. eod. imo etiam actum ab initio validum facit, l. vel vniuerſorum, de pignor. actio* Ludouicus Romanus *conſ.* 94. *Viſis his, colu. fin.* Philip. Decius in *l pactum curatoris. in fi. C. de pact.* quinetiam *conſuetudo familiæ obligat.* Iaſ. *l. ſi quis a filio,* §. *fin. de legat.* 1. *conſ.* 46. *col.* 2. *lib* 2 & facit actum validare. Ioan. Andr. in *addition. ad Specul. de inſtru. editio,* §. *compendioſè, verſic. ſed nunquid* Angel. Imol. in *l.* 3. *de teſtam.* Guido Papæ *conſ.* 231. *colum.* 8. Carol. Ruinus *conſ.* 38. *num.* 8. *lib.* 1. Albert. Brunus in *tertio vol. ſtatuto. in verſic. parentela.* Franc. Curtius in *tract. feudo. par.* 3. *num.* 10. Et in terminis, quòd non ſolùm conſuetudo.

Conſuetudo familiæ.

12 ¶ Sed etiam pactum nobilium quòd fœminæ non ſuccedant in eorum terris, non ſolùm introducat bonam finem, ſed etiam ſtatim valeat, & liget, tradit latè Bartol in *conſil.* 72. Ex facto proponitur. Carolus Ruinus *conſ.* 40. *lib.* 1. Phil. Dec. in *l. pactum,* quod do- *eali, C. de pact conſil.* 184. *conſil.* 215 *col.* 1. Oldra, *q.* 119. Angel. Perufio. *conſ.* 179. *Viſis predictis inſtrumentis, colum.* 2. vbi loquitur de mutua huiuſmodi conuentione fraternitatis inter milites Germanos: Egidi. Bellemere *conſ.* 17. & latè Ludouicus de Gozadi *conſ.* 87. Do. And. Tiraquel. *de iure primigenio, q.* 6. *num.* 13. Hactenus ſcripſi & ſub ſigno & ſigillo meo tranſmiſi.

13 ¶ Sed paulò poſt renuntiatum mihi præfatum principem rurſus cauſa cecidiſſe in eadem curia Auſtriacæa Auguſtæ, & etiam ad reſtitutionem fructuom ab anno ſeſquimilleſimo condemnatum, Auguſtę Rhenicæ die 14. Martij, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimoprimo, incipiendo à Natiuitate Domini. At optimus maximus Deus opem feret, & verſiculo Pſal. 81. reſpondebit verſiculus pennlt. eiuſdem Pſalmi, & frande partam captiuitatem, gloria maiore commutabit. vt interim præteream quæ Leo I. & Anthemius ſanxerunt in *l. decernimus*, C. *de ſacroſanct. eccleſ.* illuſtriſſimum quoque illum heroa Ioannem Frideticum Saxoniæ Ducem dignitati, ditioniſque ſuæ, vnde religionis & libertatis Germanicæ cauſa ad tempus (vt probaretur) cecidit, reſtituer. Ecquis tantum, fortitudinis, patientiæ, & conſtantiæ in eius pectore ſediſſe, qui mortem ponùs, & ignominiam, & quiduis (quàm verbum Dei vel tantillum relinquere, vel prodere) ſubire voluit, exiſtimaſſet, niſi in calamitoſa illa captiuitate tam vrgens tentatio toties victa docuiſſet? Tantus eſt ſplendor virtutis, vt inimici etiamnum ſummis eum laudibus vehant, vt præteream quàm heroicis encomiis pattem eius proſequatur (quanquam de Carolo Auſtriaco nimis meritum teſtetur) Magnus Eraſmus Epiſtolatum *lib.* 3 *Epiſt.* 4. *incip.* eximit. Rurſus cùm paulò poſt prædicta tranſmiſſa, quidam amicus ptæfati Principis, eius vicem erga me ꝓæſtus, dixiſſet Naſſaumenſes iam de tribus ſententiis confotmibus gloriari, videlicet de ſententia anni ſeſquimilleſimi vigeſimi tertij, lata rebus integris, & ante captiuitatem Principis, quam (velut exceptione per liquidationes captiuitatis tempore factas non congruente) computant ſibi pro prima, quamuis expreſsè contra eos militet, vt patet etiam per conſilia Philip. Decij, & Carol. Ruini, & aliorum, de qnibus in *præfat. numer.* 8. ſecunda verò anni 1548. de qua in *præfat. num.* 19. *& conſil.* 1. *num.* 11. Tertia verò etiam Auguſtæ, in eadem curia Auſtriaci lata decimaquarta Martij, anno ſeſquimilleſimo qninqnageſimo primo, incipiendo à Ianuario, quamuis ſecunda illa ſit prima per not. ſupra in præfat. oum. 20. illico vocato amanuenſi ſequentia ex tempore ὰ ἐξ ὀπὸ ἐσχὴν dictaui, & tradidi, ſi fors aduerſus imoinentem iniuriam vſu eſſe poſſet, vt ſequitur.

Ioannes Frideticus Dux Saxoniæ.

EPITOME CONSILII. SEQ.

de ſuſtinenda executione.

1 *Sublata appellatione, non eſt ſublata reſtitutio in integrum.*
2 *Etiam per tres diffinitiuas conformes.*
3 *Et earum executionem, ſi liquida eſt, impedit.*
4 *Præſertim ſi executio non eſt reparabilis.*
5 *Et iam poſt tres diffinitiuas de nullitate excipi poteſt.*
6 *Nullitas euidens eſt ſine ex actis, ſine ex aliis indubitatis.*
7 *Manifeſta iniquitas nullitatem inducit.*
8 *Iudex ſciens impedimentum rei nulliter procedit.*
9 *Sententia lata contra vaſſallum non nocet agnatis, vel aliis iure contractus ſuccedentibus.*
10 *Idem de tranſactione.*

CONSILIVM XXI.
De ſuſtinenda executione.

ETIAMSI (vt fertur) tres ſint ſententiæ conformes, à quibus non licet appellare: tamen hac in re ex materiæ ſubiectæ circunſtantiis plura ſuperſunt legitima remedia:

Reſtitutio in integrum.

1 ¶ Primum reſtitutionis in integrum, quoniam licet appellatio ſublata ſit, etiam non ſpeciali teſcripto, ſed iure commun, putà propter tres ſententias conformes: tamen non eſt ſublatum remedium reſtitutionis in integrum, quod etiam nunquam auferri cenſetur, vt tenent Iaſ. Philip. Deci Alciat. *in l. poſtquam lis, ſuper gloſ. fin. C. de patt.* Lndouic. Roma. *conſil.* 325. quo ad primum *colum. fin.* Socin. *l. qui duos colum. 6. de reb. dub* Iaſ. *l ſi infanti, in fin. C. do iure deliber. l.* 1. *colum. 6. numer.* 10. *de iuriſd. omn. iudic.*

2 ¶ Et nominatim, quòd non ſit ſublata propter tres diſſentiuas, tenent Bald. Salice. & alii *in l. vnica. C. ne liceat in una eademque cauſa tertiò pronoc.* vbi tenent, quòd ſi cauſæ reſtitutionis in integrum ſint liquidæ, vel promptè probari queant, executionem ſententiarum impediri. Idem tenent Imol. Cardin. Panor. & alii *in Clo. 1. de re iudica.* Potrò cauſa reſtitutionis in integrum eſt detentio carceris rei minùs ob id defeoſi, & hæc in corpore iuris continetur, & approbatur ſpecificè *in l. ſuccurritur, cum l. ſeq. ex quib. cauſ. maio. & aliis turibus & rationibus contentis ſupra conſ. xix. ſuper exceptione carceris.*

3 ¶ Et quòd huiuſmodi reſtitutio ex hac cauſa impediat executionem rei iudicatæ, text. eſt rotundus. *in l. ſi Prætor, in fi. de iudici.* Ita etiam tenent omnes doctores in locis præfatis, & vbique. Atqui non ſolum ex hac cauſa reſtitutio competit, ſed etiam ex multis aliis ſimul concurrentibus, quæ in præfatis conſiliis: ita vt in præſenti non ſolum dicatur, ſi qua alia mihi iuſta cauſa videbitur, in integrum reſtituam (quòd tamen Prætor ipſi, & omnibus iuriſconſulris, & ſummo legum latori Iuſtiniano Imperatori ſufficiebat) ſed etiam dici poteſt, multæ ſimul concurrunt iuſtæ cauſæ, ita vt æquitas non ſolum ſuggerat, ſed etiam exigat reſtitutionem.

4 ¶ Præſertim cum periculum ſubſit ne executio ſit irreparabilis propter caſtra & loca muniſſima: igitur per no. in forconibus terminis per Paul. & Alex. in *l. naturaliter, §. nihil, commune, col. 11. de acquirend. vel amittend. poſſeſſ.* Cæpola cauſis criminalibus *conſil.* 60. Anton. Rube. *in repet. §. morte, l. non ſolum, numer. 478. de operib. noui nuntiatio, & conſ.* 13. *col. vlti.* Alber Brun. *conſ.* 12. *col.* 11. *conſ.* 22. *in fin.* Caro Rut. *conſ.* 38. *lib. iiij. tenigi in conſuet. Pariſi. tit. ij in rub. num.* 20. *& ſuper ſtylo curiæ parlamenti, c.* 18 §. 10. Nicol. Boeti. *deciſio. Burdeg.* 238. *col. uq.* Et io ſuſtinenda executione rei iudicatæ Vldaricus Zazius, *l. iij. §. condemnatum, ff. de re iudica.*

Nullitas.

5 ¶ Secundum remedium nullitatis: quia de nullitate excipi vel etiam agi poteſt, etiam poſt tres diffinitiuas, vt eſt text. apertus *in d. cle. i. de re iudica*, & nullitas euidens, vel quæ in continenti probati offertur, impedit executionem, vt decidunt omnes doctores, *in d. l. vnic. C. an liceat una eademque cauſa tertiò pronoc. & in d. Cle.* 1.

Euidens.

6 ¶ Nullitas autem euidens eſt primum quando ex actis reſultat: ſecundò quando ex aliis indubitatis oſtenditur. Sed hic etiam ex actis, & tenore inueſtiturarum liquet: & ſic non eſt dubium etiam executionem impediri poſſe, vt nominatim tenent Ioan. Imol. *in l. de pupilla, §. qui opus do op. no. nuntia.* Oldra. *conſ.* 208. Gemunia. *conſ.* 24. *colum. iij. conſ.* 75. *colum. i.* Phili. Corne. *conſ.* 204. *lib. q.* Alex. *lib. iiij. §. condemnatum col. ij.* & ibi Iaſ. & alii *de re iudica.* Fran. Currius *in l. ſub prætextu, C. de tranſac.* Iaſ. *conſ.* 44. *col. i. lib. iii.* Philip. Franc. *in c. dilecto. q. l. u. in fi. de appellatio.* Alcia. *de verbor. ſignificat. lib.* 1. *pag.* 21. Hieron. Grat. *conſ.* 80. *conſ.* 85. *lib. ii.*

7 ¶ Præter nullitatem ex actis, & inueſtituris, quæ manifeſtam iniquitatem arguunt, eu qua inſurgit nullitas, vt eſt text. in c. inter cæteras, de re iudica. vbi omnes canoniſtæ, & Franc. Currius ſenior *conſ.* 59. *col. 6.* Ioan. Ami. *conſ.* 124. eſt aliena nullitas notoria.

8 ¶ Sciebant enim iudices impedimentum pluſquam ſonticum rei: & tamen eo ſpreto preceſſerunt, & ſic nulliter, text. *in l. quæſitum*, ibi, res non videtur iudicata, de re iudica, & ita tenent omnes glo. & Doctores vbique, & dixi ſupra *conſ.* 19. *ſuper exceptione carceris, num* 2. Et vltra ibi citata ita tenet Robert. Maranta Hiſpanus *in tractatu de ordine iudici, part. ſexta numero* 107. *numero* 114.

Intercſſio.

9 ¶ Tertium remedium interceſſionis illuſtris domini Vuihelmi, & aliorum filiorum maſculorum Principis. Feuda enim militaria & maſculina ſunt & ſic filij vocantur vt filij maſculi: quod ſi fors excludentur vt filij condemnati, tamen admittuntur de integro, vt agnati, quibus ſententia lata contra vaſſallum non nocet: quoniam non habeat poteſtatem alienandi, nec diſponendi, cum non eſſent feuda hæreditaria, ſed iure contractus & inueſtituræ deferantur, textus in capitulo vnico. de feudo Marchiæ, vel Ducatus, vel Comitatus. Ibi per inueſtituram patris vel filij, quem notant omnes Feudiſtæ ibi, quod non vt hæres, nec iure hæreditario, ſed iure contractus & inueſtitutæ filius ſuccedit. Igitur ſententia lata contra patrem, filis non nocet. Franciſcus Curtius ſenior *conſilio* 48. *colu. tertia.* Alexander *conſ.* 19. *numero tertio, conſ* 44 *numero tertio, libro primo, dixi etiam ſuper conſuetud. Pariſienſ.* §. 22. *q.* 25. *numero* 83. Meritò igitur poſſunt intercedere, ne ea feuda, præſertim regalia, occupentur.

10 ¶ Quid quod etiam ſuo iure vindicare poſſunt? Cùm igitur actionem habeant ad vindicandum multò fortius exceptionem, *l* 1. *de ſuperficiebus*, cum etiam viuo patre domini eſſe, & poſſidere cenſeantur, *vt glo. fi. & omnes Feudiſtæ, in c. vnico de feudi tranſmutione, in vſibus feudorum*, & quòd nec agnatis quidem ſententia, vel tranſactio præiudicet tradunt Andreas de Iſernia, & Aluarotus in §. *ſi vaſſallus*, ſi de feudo contentio fuerit inter dominum & agnatos vaſſalli Iacobus de ſancto Georgio in *inueſtitura feudali, ver. & cum pacto.* Hactenus duntaxat, & adhuc nimium ſcripſi: quia non fauore aduerſariorum tationes meæ quamtumuis concludentes & apertè, non ſuerunt exauditæ: ſed mox alia ſolaque potenò & efficaci, nempe virgula ſua diuina, Deus ſuccurrit, Landgranij duntaxat domum, ſed vniuerſalem Germaniam diuturno iam tyrannidis iugo liberatutus, priſtinæque politiæ libertatem longe anguſtius vnà cum eccleſiæ ſuæ amplificatioone ἀ ἐ *πάντων ἀπαγγελία* reſtituturus.

Regi autem ſæculorum immortali, inuiſibili, ſoli ſapienti Deo honor, gloria in ſæcula ſæculorum, Amen. Iſque exercituum Dominus det Chriſtianiſſimo Francorum regi Henrico ſecundo, ſuiſque illuſtriſſimis conſœderatis; gratiam, & pacem, inæque Franciæ, & Germaniæ ſanctiſſimis & antiquiſſimis amicitiæ cognationiſque nexibus inuicem deuinctis pacem fœlicitatémque perpetuam.

Θεῷ δόξα.

EPITOME CONSILII XXII.

2 *Copula , &, addit &, auget aquè principaliter aliud de dictione, cum.*
3 *Copula & non ſtat expoſitiuè, ſed copulatiuè.*
5 *Plus eſt factis quàm verbis dicere.*
6 *Res clara non ſit dubia negatione aut ſophiſticatione friuola.*
7 *Sententia intelligenda eſt ſecundum acta probatoria.*
8 *Qui de innocentia confidit , feſtinat vt veritas inquiratur.*
9 *Verba ſententia ſecundum ius intelliguntur,*10.
11 *Et maximè ne ea quæ ſunt iuris publici lædantur.*
12 *Dignitates imperij non ſunt in commercio niſi per inueſtituras.*
14 *Vulgare notoriorum Italiæ dubium Latinè exponendum eſt.*
15 *Phraſis linguæ in quam & non ex qua ſeruanda eſt in verſione.*
16 *Sororì non debetur legitima, nec competit querela inofficioſi , niſi contra turpem perſonam.*
17 *Non requiritur conſignatio , niſi ad finem liberationis ipſo iure.*
18 *Feuda non ſunt hæreditaria, nec veniunt in petitione hæreditatis.*
19 *Filius qui non poteſt capere feudum niſi adeat hæreditatem , tamen non habet feudum tanquam hæres nec pro portione hæreditaria , ſed viriliter iure feudorum.*
20 *Hæredes militares & patrimonij differunt.*
21 *Feuda dignitatum imperij non tranſeunt ad fœminas nec ea quæ data ſunt generi vel poſteris.*
22 *In quibus patre remoto de medio ſtatim fuit locus filio.*
23 *Alienatio feudi non tenet ad vitam vaſſalli ſed ſtatim redit ad dominum vel ad agnatos.*

CONSILIVM XXII.

VIſis & diligenter examinatis prolixis allegationibus actorum , & defenſione rei , cedentibus actorbus quòd ad feuda maſculina nulla ſupereſt controuerſia , niſi de feudis , comitatibos , domuiis , & tetris quæ iure publicarum conuentionum , fraternitatum , conſoctodiris , tranſactionum, confirmationom , & inueſtiturarum imperialium adfecta ſunt agnatis & maſculis domus Heſicæ , quas conuentiones , fraternitates , conſuetudines , &c. dicunt actores obolitas & reſeccatas eſſe per ſententiam.

1 ¶ Non impugnant dictas conuentiones, fraternitates , &c. ex defectu poteſtatis aut voluntatis diſponentium , nec ex defectu materiæ vel formæ , nec ex alio vitio intrinſeco vel extrinſeco : ſed duntaxat per ſuperuentum iudicium ſententiæ , in qua ſola nituntur. Atqui nullum fundamentum habent in ſententia , quæ planè , propriè & ſimpliciter ſine ſophiſticatione lecta & inſpecta , etiam dictas publicas conuentiones fraternitates , &c. approbat, & ab omnibus ditionibus in eis contentis , nedum a feudis maſculis eos excludit , ibi , Exceptis feudis maſculis , & bonis quorum fœminæ non ſunt capaces : quæ ſola eſt clauſula controuerſa.

2 ¶ Atqui clarum eſt quòd copula , Et, addit & auget, tóque æquè principaliter. Et, quamuis coniunctio. Cùm , non ſemper æquè principaliter , ſed ſæpius acceſſoriè coniungat : tamen coniunctio , Et, ſemper æquè principaliter, vt tradunt Bar. Bal. & alij *in l. Titiæ textores. § nihil intereſt. in l. ſi tus legetur. de leg.* 1. Ergo neceſſe eſt eſſe duo capita æquè principalia , ſiue duo membra , vel duo genera bonorum æquè principaliter excepta.

Copula Et. 3 ¶ Confirmo : quia natura , proprietas & ἐνέργεια copulæ , Et , eſt vt non ſter declaratiuè ſeu expoſitiuè , ſed copulatiuè, tanquam inter diuerſa gl. Bar. Albe. in *rub. de iur. & facti igno. tex. in l. ſi is qui quadringenta. in princ.* & ibi Bat. *de reb. dub.* Cepol. *conſ.* 17. *col.* 4. Nicol. Eueral. in *locis leg. in loco à natura copulæ, col. pe.* And. Alc. in *l. ſæpe. ver. coniuncta de ver. ſig.* meta ergo & palpabilis ſophiſtia eſt, velle hîc exponere, & , per id eſt, id eſt corrumpere portem ſententiæ , & verba ſuperflua facere. Sont ergo neceſſariò duo genera bonorum à quibus actores excluſi ſunt per dictam ſententiam , vt eis neceſſe eſſet in executioone probare quænam bona ex ſucceſſione vnuetſali Vvilhelmi tertij tempore motus eius relicta poſſidebantur per Philippum Landgrauium, id quod oſtendere non potuerunt, quia princeps nihil poſſidet de feudis & terris , quæ fuerunt Vvilhelmi tertij , niſi ritulo porticulati tranſactionis, & inueſtituræ, de quo docet. Docere ergo debent actores vel oſtendere bona ex dicta ſucceſſione vniuerſali prætenſa ibi gl. & doc. in §. *curare. Inſtit. de actio. gl. l. 1. verſ. & perinde. ver. in prima.* & ibi Batt. Bald. Sali. Alex. Ial. *ff. de eden.* Pc. Iac. in *prac. tit. de petit. hær. col* 4. *text l.* 1. § *ſi quo tempore. de pet. hæred. l.* 1. § *vlt. ſi pars hæred. pet.* Bal. *l* 2. *col.* 1. *C. de ſentem. quæ ſine cert quanti. profer. gloſ.* Panor. in *c. ſignificantibus. de lib obl.* vt ergo actores non poſſunt niti in inſtrumentis dictorum contentionom, &c nec in meritis cauſæ : multò minùs fuodari poſſunt in dicta ſententia , quæ cootta eos & pro reo clariſſima eſt.

4 ¶ Et tamen ĵom victi authenticorum inſtrumentorum documentis & meritis cauſæ , & ipſa plena luce veritatis & iuris quod ſuberat ante ſententiam , ſolam ſententiam atttectant , imò vnicum verbulum & monoſyllabum, Et, quòd è ſententia eradere nituntur , & hac arte clariſſimom eius ſenſum inuertere. Ad qood duplici arte vruntur. Primò operoſa & affectata prolixitate , vt ſenſus iudicum partim aliorſum tracti , partim nimio faſtidio obtuti , tenebris inooluaotur , ſepulta vel ſaltem in diſcrimen abrepta vetitatc. Sciunt enim actotes ſupetflua altetcatione veritatem amitti , out his tenebris offuſis minùs cerni.

5 ¶ Secundò , ſubdolis & accerſitis cauillis , hiſque non à tei veritate , nec àmerito cauſæ tractis , ſed à ſola captatione verbotum ſententiæ , imò vnius monoſyllabi· Atqui ſcopum rectè & apertè petendo , aut ea

clauſula ſententiæ clara eſt pro intentione actorum, aut eſt clara pro intentione rei, aut eſt dubia. Primum dici nnn poreſt, vt res ipſa & veritas ſeſe oſtendit, idque etiam actores ſi non verbis, tamen factis ipſis ptolixè, nperosè, & loculentiſſimè fatentur, quod plus eſt, quàm verbis dicere. *l. ſi tamen §. ei qui. de edili. edict.* Bald. *l. non ignora. colum. 1. C. qui accuſa. non poſſ.* Quotſum enim quatuordecim præſuppoſitiones, deinde tam operoſa & affectata verbotum, caoillorum, & formalitatum funditario & redundantia, ſi res pro eis clara eſſet? Sufficeret enim nudum textum ſententiæ, vel dictæ clauſulæ proponere. Clara enim veritas ſeſe oſtendit, nec vllo verbotum adminiculo indiget. *l. 1. C. ſi minor ab hæredi. ſe abſtinuerit. l. 1. de minori.*

6 ¶ Quòd aotem ſecundum dici poſſit & debeat, res ipſa clamat. Legatur textus dictæ clauſulæ, & ſufficit ad intentionem rei: non enim texrus tam clarus & apertus fit dubius aut curuus negatione vel ſophiſticatione friuola actorum. gloſ. & doctores. *l. plures apochas. C. de fide inſtrument. glo. in l. pater. de dol. except.* Bald. *l. unic. colu. 2. C. de ſententiis quæ pro eo quod ante reſt.* & appoſitiſſimè ait Salicetus m *l. cum te. C. de probatio.* quòd per ſophiſticationes verborum non immutatur diſpoſitio iuris. Ioannes Andreas in *c. inſamibus. de regul. iuris. in ſexto. in mercuria.* Tertio caſu non ad ſophiſticationes, imptoprianones, & inuenſiones verborum (vt actores hoc tantùm faciunt) recurrendum.

7 ¶ Sed ad ipſam tei veritarem, id eſt ad ipſum ius quod erat ante ſententiam, ad inſtrumenta & documenta meritum canſæ continenria & oſtendenna. quantumnis ab aſſis actores ſibi malè conſcij, velut a ſeuero, tecto & bene inſtructo iudice noxij refugiant. Sententia enim intelligenda eſt ſecundum acta ſcilicet probatoria. text & gloſ. in *l. ſi quis ad exhibitionem. de except. rei iudicat. in l. quoniam in princ. de ſuſpect. tutor. & meritum concernentia.*

8 ¶ Tum qui de innocentia confidit, feſtinat vt per ea veritas inquiratur, vt inqnit Baldus *de crimine. C. de adulter. & in c. licet cauſam. col. vltim. extra de probatio.* Non autem confugit ad alia emendicata ſuffragia, nec è campo cognoſcendæ veritatis & æquitatis ad aucupia verborum refugit, vt per hæc aucupia actores præcluſam eſſe volunt cognitionem veritatis dictarum conuentionum, fraternitatum, &c. & nihil eſſe ex illis legendum, audiendum, ſed nec admittendum quidem.

9 ¶ Atqui verba ſententiæ debent intelligi ſecundum ius, & ne iuſtitia lædarut. Bal. Paul. *l. mota. 3 Cod. de negotiis geſtis.* vt etiam ipſi actores expreſſim farentur, addentes legem 1. & ibi Bald. *C. de furtis.* & Philippus Decius *conſ. 43. ad finem. quæ contra eos reterquentur.* Quæ aotem eſſet iuſtitia vel æquitas abolere dictas publicas conuentiones, tranſactiones, confirmationes impetiales, & ius inde domui Heſſicæ quæſitum, tolleret Ergo non debet ſententia intelligi, vt rollete voluerit, ſed conſeruate. Omnia enim iura dicunt eas conuentiones tranſactiooes, &c. ſeruandas: Ergo ſententia debet ita intelligi vt excipiantur & conſetuentur.

10 ¶ Item flagitioſum eſt ſententiam velle detorquere ad iniquitatem, ſiue ad tollendum ius alteti quæſitum quod actores facere noluiſſent ſola verborum ſententiæ captarione, vt amplius tuhil audiatur, nihil admittatur de illo iure, ex dictis conuentionibus, tranſactionibus, & confirmationibus imperialibus. hoc autem non eſt tolerandum. *l. ex facto. ad ſi. ff. de vulgari & pupillari ſubſtitutio.* Sed quòd benignius eſt (videlicet ius quæſitum conſeruatum non ablatum eſſe) præſetendum. *l. ſemper in dubiis. de reg. iuris.*

1 ¶ Quæ vera ſint etiam ſi tantum de iure cuiuſquis priuati ageretur: quantò magis hic, vbi de iure publico conoernenre ſtatum imperij & eius integritatem, quæ principaliter conſiſtit in conſeruatione docatuum Landgrauiatuum, comitatuum, marchionum, & huiuſmodi membrorum integrotom imperij, quæ propriè ſunt iuris publici imperialis. §. *vltim. Inſtit. de inſtit. & iure. l. 1. § 1. ff. cod. titu. l. eum qui veſtigal. de verbor. ſignific.*

52 ¶ Hæc autem membra quæ intra regalia & imperialia habent annexa, non competunt niſi per inueſtitutas imperiales, nec ſunt in commercio, niſi per eaſdem inueſtituras ſolennes ſub vexillis imperij factas: ergo ad limites earundem inneſtiturarum, quæ conſequenter ſunt iuris publici, & non iuris priuati igitur nullo modo poſſunt infringi per ſententiam inter priuatos latam, ſicut nec pactis priuatorum. *l. ius publicum. ff. de pact.* Cùm autem inueſtituræ imperiales de membris imperij ſeu dignitatibus regalibus habeant vim legis publicæ. *l. pen. Cod. de donatio. inter virum & uxorem* Bald. *in fortioribus terminis l. ea lege. Cod. de condict.* ex lege ſententia contra illas lata, ipſo iure nulla eſt, vipote lata non contra ius priuati, ſed contra ius legis ſeu conſtitutionis publicæ. *l. 1. §. Item cum contra ſacras. ff. quæ ſentent. ſine appellat. reſcindunt. l. 5. Cod. quando prouocare non eſt neceſſe.*

13 ¶ Rurſus allegant actores repugnantias, ſed quas ſolo verborum tectorio pingunt. Nihil enim magis inter ſe & eom ipſa veritate & merito cauſæ conſentanenm quàm reum abſolutum in feudis maſculinis, & in teliquis immobilibus Heſſicæ domui affectis per dictas conuennones, fraternitates, &c. Elizabetham verò hætedem in dimtia tefidui, cuius pax eſſe poteſt, & in legitima in mobilibus, & in pecunia, vt teus ſempet obrulit. Et ſic nulla repugnantia: ſed repugnanria eſſet & contorſio in verbis dictæ ſententiæ ſecundum ſenſum ſeu peruerſionem, quam actores verborum profluuio & captione inducere nituntur. Pariter allegaur & cumulant abſurditates, ſed verbales & ineptè confictas. Atqui nulla maior abſurditas, quàm ſic interpretari ſententiam, vt contioeat iniquum non ſolum contra veritatem & iuſtitiam facti & iuris, ſed eriam contta veritatem actorum & producrorum, vt actores faciunt.

14 ¶ Nimis abſurdum eſt quod ad ſuam eontorſionem colorandam dicunt ex Bald. in *l. de quib. col. 3. de legibus.* quod vbi ſermo in vulgari eſt dubios, debet transferri in Latinum, & tunc habebitur ſignificatum vulgare 1 quia primò verba dictæ clauſulæ non ſunt dubia, ſed clara. Secundò Baldus loqnitur de vulgari notariotum Italiæ: quod à Latino dependet, & magnum habet ſymbolum, quia de Latno tranſfetunt in groſſum vulgare, & contta ſic vnum per aliud intelligitur. ſecus de Germanica dialecto, quæ nullam habet in communionem cum Latna vel altera lingua.

15 ¶ Tettiò, etiam ſi dictum Baldi hic poſſet adaptari (quod non) tamen non ſequitur quod in eodem genitiuo caſu transfern debeat in Latinum: ſed ſeruanda pbtaſis eſt lioguæ in quam, & non è qna transfertur, ne è bono Germano malum Latinum fiat: quòd etiam pueri dertdent, & ſic noua & diſtorta tranſactio agentium tenienda eſt, tetenta antiqua, propria & quæ hactenus etiam inter vtramque partem obtinuit tranſlatione dictæ clauſulæ.

16 ¶ Fruſtra verò dicunt fraternitates, & conſequenter infeudationes illarum gratia factas non debete attendi: id enim nullo modo probant. Sed idem eſt ae ſi dicerent legitimas conuentiones & tranſactiones etiam iuratoento & mnlns Imperialibos decretis confirmatas, non debere ſeruari, & ſic plus licere ſorori collaterali quàm filiæ ipſius Vvilhelmi iunioris, quæ noo poſſes deducere niſi nudam legitimam. Hæc autem Elizabetha vuli torum auferre, cum nihil penitus de bonis fratetnis (de quibus tantum contendit) petere poſſit. Quatenus frater ſiue in re, ſiue inter viuos, ſiue in vltima voluntate, non in turpem perſonam diſpoſoit, cùm ſororibus nulla debeatur

tur legitima nec ſupplementum nulláque competat A ſnofficioſi querela, nec ad ſupplementum actio. *l. fratres. C. de inoffic teſta. dixi in tract. de noſtra nu.* 3.

17 ¶ Magis ineptè cauſificantur Vvilhelmum ſecundum non conſignaſſe, quia nullo iure conſignatio requiratur niſi ad finem conſequendæ liberationis ipſo iure a re depoſita vel conſignata, & transferendi cuſtodiam & periculum in aduerſarium, vt plenè dixi *in contract. in commercio. & vſura num* 297 *g.* 39. Cęterùm qui offert etiam ſi recuſante aduerſario retineat, impleuiſſe dicitur. *l. Iulianus. §. auferri. de actio. empti. l. iure cauſa. de condictio & demonſtrationib.* etiam ad finem implendæ conditionis de certa quantitate ſoluenda, quæ tamen deber in forma ſpecifica impleri. *l. Mevius. de* B *cond. & demonſt.* imò eo ipſo quod actores fatentur Vvilhelmum ſecundum liberatum fuiſſe pro iure ſi conſignaſſet, neceſſariò fatentur illum ſaltem ope exceptionis & in effectu liberatum, congrua oblatione, cuius etiam effectus eſt vt aduerſarium recuſantem in mora conſtituat, & tunc omnem omnium vſuratum vel penſionum vel teditiuum curſum, & omne intereſſe & inctementum ceſſare faciat, vt latè habetur in dicto tractatu vſutar. *q quadrageſima quinta, eum ſeq*

18 ¶ Satis etiam audacter & impudenter contra iura imperii loquuntur actores, dum aſſerunt comitatum Katzenelnbogenſem eſſe hæreditarium. Cùm enim ſit in confeſſo feudum eſſe, ergo non eſt hæreditarium: quia feuda, etiam priuata ſua natura non ſunt hæreditaria, ſed deuoluuntur iure ſuæ inueſti C turæ. *text. in c. vnico.* & ibi Baldus, Aluaro. Præpo. *de gradib. ſucc. in feud. c.* 1. § *hoc quoque.* & ibi gl. *in verb. Inueſtire. de ſucceſſ. feud. c. vnico.* & ibi Baldus, Alnarotus, *de nat. ſucceſſ. feud. in vſib. feud.* nec veniunt in petitione hæreditatis: ſunt enim ſeparata à truoco hæreditano. Bartolus *in l. item veniunt.* § *nunc videamus. de petitio. hæredita.* Ioannes Baptiſta de Caccialub. *in rep. c. t. de feudis cognito.* Bald. *conſil. quadrageſimo ſeptimo trigeſimoſeptimo, lib.* 1 Franc. Zabarel. *conſ. ſexageſimoquarto.* Ias. *l. ſi poſt mortem in princ. de legat. t. conſ. octuageſimoſeptimo, vol* 1. *conſil. centeſimo quinquageſimoſecundo, col.* 3. *conſil. ducenteſimoſeptimo, col.* 3. *lib.* 2. *Philip.* Deci. *l.* 1. *num. quadrageſimoſeptimo, ſi certum peta. conſ. ducenteſimo ſexageſimonono, num. decimoquarto.* nec veniunt in alie- D nationem vel hypotheca bonorum vel hæreditatis, vt in locis prædictis, & latè Matth. Afflictus § *in generali. ſi de feudo. defuncti. contem. ſit inter do. & agna. in vſib. feudo.*

19 ¶ Et quamuis quandoque filius non poſſit habere feudum priuatum, niſi ſit hæres tamen non habet illud tanquam hæres, ſed iure feudorum ſeu inueſtiturę. Vnde quamuis non ſit hæres niſi in quota inæquali, vel in re certa, tamen capiet totum feudum, ſi eſt ſolus maſculus: vel capiet æqualiter cum fratribus etiam in maiori parte inſtitutis, idque ſororibus & extraneis hæredibus excluſis Barth. Alex. Iaſon *l. ſi non ſortem. §. libertus. de condictio. indebiti.* Bart. *in l. iuſiurandum. § ſi liberi. de operis liberto.* Baldus E *in c. vnico, col.* 3. an agnatus vel filius defuncti. in vſib. feudo. & ſic filius ſit hæres patris ex teſtamento, vel ab inteſtato, non dicitur ſuccedere in feudo ex teſtamento nec ab inteſtato, ſed iure feudorum. Bald. & omnes feudiſtæ *in c. 1. in prin. col.* 2. *verſ. quæro ergo quo iure. de ſucceſſ. feud. in vſib. feud.*

20 ¶ Quantò magis feuda regalia & imperialia, quæ non ſunt priuatorum, ſed principum imperij, & membra eiuſdem, & quæ non ſunt in commercio, niſi iuxta formam & tenorem inueſtiturę Imperialis ſub vexillis publicè & Imperialiter factæ: & quæ ſunt iuris publici (vt dictum eſt) non poſſunt aliquo modo eſſe nec cenſeri hæreditaria.

21 ¶ Niſi primò dicuntur aliqui hæredes ſangoinis vel hæredes militares ad differentiam hæredum patrimonij, quibus deametraliter opponuntur. Sunt enim huiuſmodi principes di talibus dignitatibus inueſtiti, conſilianj imperatoris, tanquam ſenatores Imperij. vt *in l. Imperialem. circa principium.* ibi conſilio ducum, marchionum, & comitum de prohibita feudi aliena. per Fridericum. *in vſibus feudo. & in l Imperialis. §. hortatu itaque & conſilio. de prohibita feudi aliena. per Lotharium. in vſib. feud.* Quod ſi feuda inferiora & priuata prohibentur alienari, & aliter quàm per formam ſuæ inueſtiturę deuolui, vt in dictis legibus.

22 ¶ Quantò magis feuda dignitatum Imperij, quæ ſunt præcipua & immediata eius membra, & ex quorum alienatione ſequeretur non ſimplex attenuatio virium Imperij, vt in dicta *l. Imperialis.* dicitur de feudis priuatis, ſed ruina & deſtructio Imperij, nullo modo poſſunt tranſire ad fœminas, nec ad alios quàm ad maſculos in inueſtitura Impenali comprehenſos, & in conuentionibus publicis fraternitatum ab Imperatore ſolenniter apptobatis: & ſic nec ſunt de hæreditate, nec de patrimonio propriè loquendo: ſed ſunt de his quæ generi vel poſteris data ſunt, quæ ad eos qui ex fœminis nati ſunt non pertinent, inquit text. *in l. 1. in fine de iure immunita. & in l.* 3. vbi latè Bart. de interdictis & relegatis ideo nec in fiſcum quidem tranſeunt, ſed generi ipſi manent incolumia, *dicta l.* 3. *Oldrad. q. nonageſimaquarta.*

23 ¶ Ita vt patre cedente vel naturaliter aut civiliter moriente, filius eius locum ingrediatur, non ſolùm inter communi, vt in l. ſiqua plena. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris: ſed etiam inter prærogato & principali, hoc eſt, lege Imperiali ſeu inueſtiturę, publico Imperij inter & authoritate factæ, quæ vim legis Imperialis habet (vt ſatis dictum eſt, adeò vt ſententia contra huiuſmodi confitentmrates & inueſtituras lata contra aliquem noceat ſequenti in gradu, ſed ſtatim locum ei aperiat.

24 ¶ Non eſt enim ſimile de legatis & fideicommiſſis priuatorum alienate prohibitis, quorum ad vitam alienantis tenet alienatio. *l. peto. §. prædium. de legatis* 2. *l. vlt. C. communia de legatis.* Sed quemadmodum in feudis priuatorum, alienatio facta contra leges feudorum non tenet, etiam ad vitam alienantis, nec momento quidem, ſed vel ſtatim ad dominum reuertitur in fendo nouo, vt in *c. vnico. de vaſſal. qui contra conſtitutionem Lotharij feudum aliena. & in l. Imperialis de prohibita feudi aliena. per Lotharium. & in l. Imperialem. § callidis. de prohibera feudi alien. per Fredericum in vſibus feudorum, vel in feud.* paterno auito vel antiquo, vt hîc ſtatim reuertitur ad agnotos omnibus aliis excluſis, text. in *c. 1. §. hoc quoque,* & ibi gloſſa magna Iacob. Beluti. Andre. de Iſernia in §. *ſi vaſſallus. ſi de feudo controuer. fuerit inter do & agnatos.* Baldus in *c. 1. § denique quæ fuit prima cauſa beneficij amiſ. in vſibus feudorum.* Alexand *conſ* 2. *lib.* 5. Carolus Ruinus *conſ* 166 *num.* 5 *lib.* 1. Hæc *alibique* dictabat Carolus Molinæus Franciæ & Germaniæ Iuriſconſultus, Vvormaciæ propter inſidias adverſariorum aliquot dies domi ſe continere à Vvilhelmo Landgranio iuſſus, menſe Iunio, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimoquinto, quo tempore idem princeps diffinitiuam quatuor principum arbitrorum iudicio obtinuit contra Comites à Naſſau, & principes Annaci, & totam fere cameram Spirenſem, aulicos, & conſiliarios Caroli quinti Imperatoris qui illuc ad teſta ſua defendenda magna pompa confluxerunt.

THEMA CONSILII XXIII.

LAndgrauius Haſſiæ conceſſit duobus fratribus pratum ſub penſione annua, poſteà diuiſerunt: deinde alter fratrum obiit relicta filia nupta Petro, quæ mortua eſt relicto impubere, qui paulo poſt obiit, pater ei ſuccedit, ſed cognati attinentes auo materno & auunculo magno defuncti volunt ſuccedere in illa dimidia parte prati Quæritur quid iuris? Iacob Larſenetus vir bonus & doctus Landgrauij Haſſiæ fidelis conſiliarius teſtabatur conſuetudinem eſſe Haſſiæ, quod ſi coniunx moritur ſine liberis, ſuperſtes ei ſccedit, exceptis bonis auitis in quibus deſcendentes ab auo præferuntur, ſed quod aliàs nihil cautum de conſuetudine Haſſiæ, nec ſcitur hac in re vlla conſuetudo.

EPITOME CONSILII. XXIII.

Paterna paternis, auitina auitinis, quomodo intelligantur?

CONSILIVM XXIII.

VIso præcedenti themate, & inquiſitu quantum colligi poteſt de minoribus & conſuetudine loci videlicet illius vrbis Caſſellarum.

1 ¶ Soluto facilis eſt, partem præfetendum. Is enim proculdubiò ſolus & in ſolidum vocatur iure communi & Imperiali, & in quo habet intentionem elatiſſimè fondatam: nec eſt verum cognatos impubens defuncti eſſe de familia primi acquirentis reſpectu partis, de qua agitur. Duo enim fuerunt acquirentes, nec agitur de parte pacificè poſſeſſa ab actoribus, quæ ſpectaoit ad eorum ſtipitem, de cuius familia ſunt: ſed de parte alterius fratris: qui non eſt ſtipes actorum, qui etiam non ſunt nec fuerunt de illius familia, quia nec deſcenderunt ab illo, nec fuerunt in illius poteſtate: igitur ei ſine quantum ad illum fuerunt ſunt extranei. *l. pronuntiatio. §. familia, l. familiæ appellatione de verborum ſignificatione l. vlt. C. eodem titulo*, ita quod etiam ſi allegaretur & probaretur hic eſſe conſuetudinem paterna paternis, materna maternis, etiam vltra ſtattes fratrúmque filios. ita quod hæredia deberent teuerti ad eos etiam remoóores qui ſunt de linea, adhue actores nullum ius haberent. quia non ſunt de linea illius alterius fratris, qui etat auus defuncti.

2 ¶ Cum enim ab initio fuerunt duo ſtatres acquirentes, vnuſquiſque fuit principium ſuæ lineæ, & duas diuerſas lineas fecerunt, & ſic nulla conſuetudo nullus vſus etiam Francorum poteſt actonbus patrocinari: ſed nec vſus quo coniunx ſucccdit coniungi liberis catenti, exceptis bonis aoitis, in quibus deſcendentes è linea aui præferuntur: quia præter id quod ea particularis conſuetudo non recipit extenſionem ad correctionem iuris communis, iſti actores non ſunt de linea aui ipſius defuncti, nec ab illo deſcenderunt, & illa conſuetudo intelligatur ſecundum rationem iuris. *C. an l. de emancipatis. ad finem. de legitimis hæredib. in l. quod ſcitis. & l. ſequenti. C. de bonis quæ liberis vt plane dixi in conſuetu. Pariſien.*

3 ¶ Minus iuuantur ex forma vel tenore contractus, quia non eſt feudum cum deficiat iuramentum fidelitatis, & homagij quod eſt de ſubſtantia: & ſi eſſet feudum, adhuc non prodeſſet eis, per cap. 1. *de duobus fratribus de beneficio inueſtitur. in vſibus feudor. nec etiã eſt emphyteuſis.* ſed ſimplex conceſſio ad redimm, prout in dubio præſumitur, vt dixi in *conſuetudinibus Pariſienſibus. § decimotertio. gloſſa & titulo ſecundo, in rubrica. Si eſſet emphyteuſis eis non prodeſſet per not.* Baldi, Alexandri Iaſonis. in *l. ſi mihi & Titio. de verb. oblig.*

4 ¶ Quod in contractibns ooo eſt locus iuri acreſcendi, & ſic ſoluta ſunt omnia contraria, & res remanet clara pro parte, & caſu quod dubia eſſet (quod non) adhue in dubio iudicandum eſt pro eo pro quo facit ius commune. Et ita de iure cenſeo & concludo ego Carolus Molinæus, I. V. D Franciæ & Germaniæ Iuriſconſultus. Actum Caſſellis ſeptimo idus Auguſti, anoo Domini ſeſquimilleſimo quinquageſimoquinto.

EPITOME CONSILII XXIV.

1 *Caſus contingens ex parte eius cui debetur, impedit pœnam & moram.*
2 *Vaſſallus non perdit feudum ſine culpa.*
3 *Et poteſt reſtitui in integrum.*
4 *Et actionem habet contra dominum ad inueſtituram.*
5 *Et fructuum reſtitutionem.*

CONSILIVM

CONSILIVM XXIV.

Pro principe Landgrauij Haſſiæ.

VIſo & examinato themate, ad primam quæſtionem iuxta ea quæ proponuntur, reſpondeo vaſſallum non eſſe priuatum nec priuandum feudo.

1 ¶ Diligentia enim ſua cum excuſat à pœna commiſſi tam ipſius feudi, quam fructuum, idque etiam mero iure. In omnibus enim pro impleto habetur quoties per eum non ſtat qui facere debet, ſed per caſum contingentem ex parte vel ex perſona eius cui impleri debetur, etiam in obligationibus dandis. *l. iure ciuili. ff. de condict. & demonſt.* & multò fortiùs in obligationibus faciendis, vt hîc: in quibus impedimentum etiam ex parte & in perſona ſolius debitoris contingens excuſat non ſolùm à pœna (de qua nemo dubitat) ſed etiam à ſimplici mora, & ab omnibus effectibus motæ, *l. continuus §. illud, & ibi Bartolus de verbo oblig.*

2 ¶ Hîc autem conſtat de diligentia vaſſalli, & inſuper de domini ſiue abſentia ſiue impedimento: quanquam poſſit ipſi domino obiici culpa, quod abfuit non relicto procuratore idoneo in loco dominanti ad renouationes inueſtiturarum faciendas, vel offerentibus dandum inducias, aut congruum reſponſum. *l. cum quidam §. ſi pupillo. de vſur.* verùm non opus eſt de culpa domini inquirere, cùm ſufficiat vaſſallum non fuiſſe in culpa, per regulam feudalem in *rub. & per tot. de feudo ſine culpa non amitten. in vſibus feudorum.* non enim ſufficit lapſus temporis perendæ inueſtituræ vt vaſſallus feudo priuetur, ſed oportet lapſum eſſe culpa vaſſalli: vnde non currit contra pupillum, *c. 1. quæ ſunt prima cauſa beneficij amit. in vſibus feudorum*, & ſic nec contra illum qui diligentiam fecit, aut iuſtum impedimentum habuit.

3 ¶ Etiam nulla diligentia facta, & ceſſante impedimento iuris, ſed dato aliquo impedimento facti poſſet reſtitui in integrum. *l. & Atilicinus. ff. de ſeruitut. ruſtic. prædio.* quia certat de damno vitando, vt dixi in *conſuetudine Pariſ. §. 1. glo. 7. & §. 21. in fin.* Sed hîc propter præfatam diligentiam mero iure tutus eſt, nec indiget reſtitutione in integrum.

4 ¶ At ſecundam quæſtionem, primùm debet vaſſallus adire dominum, fidem & hommagium conſuetum offerre, & inueſtituram petere iuxta notata per Bartol. & omnes in *l. quidam Hyberus. D. de ſeruitutibus vrbanorum prædiorum.* idque teſtatos faciat: quo recuſante vel differente, libellum dabit iudici, vt dominus teneatur eum inueſtire etiam præcisè c. 1. in fine. qui ſucceſſores feudo. date teneantur in vſibus feudorum, & ad non ſolùm vtilem, ſed etiam directam actionem habet, videlicet condictionem ex lege vel conſuetudine feudali. Quòd ſi dominus occupauerit feudum, petet ſibi reſtitui, etiam cum fructibus à tempore occupationis.

5 ¶ Et ſi dominus non fuerit in dolo nec in culpa lata tenebitur reſtituere fructus ſub æſtimatione communi deductis impenſis. Sed ſi appareat dominum ſe ſtudiosè ſubduxiſſe, vel cepiſſe occaſionem ad vaſſallum intercipiendum, tenebitur reſtituere fructus non ſolùm perceptos, ſed etiam percipiendos ſub æſtimatione quanti plurimi nullis deductis impenſis, niſi gratia fructuum factis, qui etiam prædoni deducerentur. *l. fundus. ff. familiæ erciſcundæ.* Et ita cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. D. Franciæ & Germaniæ Iuriſconſultus. Datum Rtequellæ ſecunda Septembris, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimoquinto.

EPITOME CONSILII XXV.

1 *Sententia ſtricti iuris eſt.*
2 *Omnes actiones cedi poſſunt, etiam officium iudicis & executionis ſententiæ.*
3 *Emptor etiam ſine noua ceſſione habet actiones etiam ſuperuenientes venditori.*
4 *Ceſſio non tranſfert poſſeſſionem.*
5 *Sententia lata contra vaſſallum non præiudicat domino, etiam ſcienti.*
6 *Sententia lata contra authorem nocet habenti cauſam ſcienti.*
7 *Sententia poteſt ſtatim exequi contra eum qui emit pendente lite.*
8 *Actio iudicati durat quadraginta annis.*
9 *Non ſolum perſonales actiones lite conteſtata perpetuantur ad quadraginta annos, ſed omnes quæcunque actiones.*
10 *Declaratur conſuetudo comitatus Burgundiæ.* 11.
11 *Peremptæ inſtantia adhuc ſupereſt actio.*

Carcer grauamen continuum.

16 ¶ Quinimò sumus in durioribus & fortioribus A terminis: præfatus enim Princeps non simpliciter carceratus est, quod sufficeret, cùm etiam simplex carcer sit species tortoræ, & grauamen continuum, vt inquit Baldus in *l. 2 colum. 2. C. de episc. audien.* & æquiparatur morti per Baldum *in cap. 1. §. denique quæ fuit pri. causa benefi. amis. vsib. feudo.* sed vltra hoc cinctus est custodia militari, & vltra hæc custodia exploratrice, & omnem liberam facultatem consultandi, * suisque negotiis interfficiendi præripiente. Simpliciter carceratus esse, si tantum sub commentariensi seruaretur in carcere, tuti, vel castro sine stricto, sine amplo, non refert. Simpliciter custodiretur à militibus. si illis comitantibus licetet quò vellet commeare: saltem vtilibus, & necessariis, & propriis negotiis intendere, & interesse in loco iudicij, tam erga iudices, quàm erga suos aduocatos, & causam instruere, & superesse institutioni, & defensioni iurium suorum:

* vt Author dicit comes Georgius et grecus recens genet. Philip. Lan. grauis speculator appellationibus & omnibus iuridicis cum diu. Disputabilgado 15, 9.

17 ¶ Prout sæpe in locis vbi intra iuridicè & more maiorum tenebantur, vt Panisis & in toto regno Franciæ permitti solet etiam ob accusationem capitalem accusatis & carceratis, sub vno, vel plurib⁹ apparitoribus id totum venire, iudicet adire, cum aduocatis & procuratoribus consultare, causam instruere, & his omnibus, quin etiam ipsius causæ actioni interesse, ne veritas opprimatur, & iustitia denegetur illic præsertim, vnde iura nasci debent, & ne processus & iudicium ob defensionem denegatam, vel omissam nullum sit, vel annullandum.

18 ¶ Rursus idem Princeps esset tantùm & carceratus, & custodia militari simul detentus, si liberè adiri, audiri à suis, saltem consultoribus & procuratoribus instrui, moneri vicissimque eos instituere tutò, & liberè, semotisque arbitris posset: sed cùm omnia cum illo velut in hostico, & in remotissimis agenda tentantur, & à plurib⁹ eidem infestis, aduersatis verò iuris & amicis exploretur, nullus locus est, necesse potest instruendæ defensioni. Sed nedum vnum carcerem (quod sufficeret) imò tria, imò quatuor impedimenta, videlicet carcerem, secundò custodiæ armatæ, tertiò in loco remotissimo, quartò libertatis consulendi & instruendi per tot, eósque suspectos & exploratores, ademptæ. Cùm igitur non sit simpliciter carceratus, sed in loco remotissimo, & sub præduta, & exploratrice custodia, in cóque statu, vt defensionis instruendæ non sit illi copia: certum est & necessariò concludendum hinc exceptioni nunc locum esse, necnon à tempore talis impedimenti locum fuisse, & deinceps quandiu tale durabit, locum futurum esse.

19 ¶ Minùs obstat quod aduersarij causificantur præfatum Principem sua culpa detentum esse: tum quia nullam culpam admisit aduersus eos, & sic eorum respectu nulli pœnæ obnoxius est, nec ei ab illis impropetari potest: tum quia etiam si quis sua culpa carceri mancipatus sit & taliter impeditus, nihilominus hanc habet exceptionem, & ¡locum habent omnia prædicta, text in *l. 1. C. ex quib. caus. maior.* ibi Si id circo præsentiam eam facere non potuisti, quia sub custodia militari iussu Præsidis detinebaris: ergo ex causa iusta, eáq; cognita detinebatur, prout iuris præsumptio est, quòd iudex hoc non infligat, nisi debitè causa cognita, & ex culpa vera, & probata *l. 2. ibi, Quod non arbitramur. C. de offic. ciuilium iudicum* Tum alioquin omnia iura prædicta superuacua essent, cùm non soleat talis carcer infligi sine culpa. Et text. expressior, & in fortioribus terminis in *l. sed & si quis. in princ. si quis cautio.* vbi loquitur in impedito comparere, quia rei capitalis damnatus est, & tamen ei propter impedimentum huiusmodi ignoscendum dicit. Igitur multò magis carcerato non condemnato, & quàm maximè carcerato non propter crimen, non propter condemnationem vel punitionem aliquam futuram, sed fauore ipsius detinentis, qui proinde putat se facilius, & tutius quædam alia sua negotia confecturum, vt hìc. Tum etiam quantumuis alioquin culpabili, defensio etiam commoda & opportuna non debet, imò non potest denegari, nec coarctari, sed esser contra ius diuinum & naturale.

Distinctio.

20 ¶ Tum ita nominatim decidit Guilielm. de Cunoin *l. §. si quis in iudicio.* & ibi Bald. *colum. 1. si quis cautio.* vbi distinguit, quòd aut culpa ordinatur ad impedimentum, & tunc non excusatur quis propter impedimentum, vt pote procuratum & collusionum, *vt in l. utem hi. & in l. & qui data opera, ex quib. caus. maior.* & ita dicunt loqui, & debere intelligi. *l. Papinianus, de muneribus.* Aut verò culpa non ordinatur ad impedimentum, & tunc nihilominus excusatur quis propter impedimentum culpa incursum, & idem decidit Bald. ibidem *colum. 2. vers. hoc verum, si talis culpa tendebat ad impedimentum, & sic erat affectata & procurata.* Idem decidit Angel Petusi. *in disput. suscipien. Bononiensis, co. 8. in quarta quæstione.* Idem expresse decidit Paul. Castren, in *l. sed & si quis, in princ. si quis cautio, per illum text* ad hoc rotundum. Maria Socin. *in tract. de citatio. artic 18. q. 5. nu. 8.* & ita in simili decidunt Archidiae. Dominicus de sancto Gemnia. Philip Francus *in c. statutum §. cum verò, vers. non audiens. de rescript. in sexto* vbi tenent quòd etiam relegato propter culpam suam indulgetur spatium: ad hoc etiam text. *in c. quia diuersitatem. ibi, à qua etsi fuerit sua culpa suspensus, extra de constit. præb.* & ibi Panor. & omnes canonistæ, quod culposum excusat impedimentum ob culpam inflictum: quia non procedit immediatè ex culpa, sed à pœna culpæ. Ideo Gemnia. *cons. 41. in fin.* & omnes vbique.

21 ¶ Præterea non sufficit quòd quis descendere possit per procuratorem, nisi possit defendere per procuratorem idoneum, & commodè, etiam in casibus, in quibus morbo somico, aut carcere detentus tenetur mittere procuratorem, vt in non arduis ita decidit Bart. in *l. idemque est per illum tex. pro socio.* Angel. & Imol. in *l. si quis instituatur. de hered inst.* Paul. Castr. in *l. 2. §. si quis iudicio. vers. item intelligo hoc, si commodè. si quis cautio.* & ibi etiam Angel Ludouic. Roma. Alex. Ias. *n. 10.* & omnes Iason in *l. 1. num. 10. de in ius vocan.* non enim quis tenetur expedire priuata negotia per alium etiam ex contractu præcedenti, nisi valde sit idoneus, & æquæ commodè tex. in *d. l. idemque est, in princip. ibi.* sed hoc non alias, nisi fuerit valde idoneus socius, aut facilis sit abfuturo etiam societatis administratio. Igitur multò minus tenetur quis publica negotia & iudicia experiri & subire per alium, oisi valde idooeum, plenéque instructum, & æque commodè, vt omnes Doctores vbique tenent. Ad hoc etiam text. in *l. nepos Procolo de verbor. significa.* vbi non dicimur aliquid posse facere, nisi quatenus commodè possumus, *c. sanctæ. 22. q. 2. glos. fid. in c. si verè extra. de sentent. excommunicat.* Paria enim sunt non inuenire procuratorem, aut inuenire, sed non idoneum: & tunc carceratus, vel etiam bannitus excusatur, vt decidit Angel. Petusi. in *d. disputat. Bononiensis, in quarto quæsito.*

22 ¶ Si igitur etiam in casu quo impedimentum & negotium, de quo agitur non sit tale, vt impeditus excusset, quin saltem procuratorem mittere teneatur, & tamen excusat, si non potest mittere idoneum & commode: quanto magis in tanto impedimento carceris, & militaris, & exploratricis custodiæ captiuo infensæ, & aduersantis fauorabilis, & in loco remotissimo, & in causa ardua, in qua nullo modo quis tenetur constituere procuratorem, per procuratores tantum comparere.

In arduis non tenetur is procuratorem mittere

23 ¶ Omnes enim & canonum & legum professores vbique tenent, quòd in causis arduis nemo tenetur procuratorem mittere, Bald. in *l. 1. §. vsus autem de procurat.* & to *l. 2. §. si quis in iudicio, colum. 2. si quis cautio.*

cautio. & in l. ab eo. columna ſecunda, verſicul. quæro A *vtrum abſens. C. quomodo, & quando iudex text. in l. vltima. C. de procurator. in cap. ſi pro authoritate. & ibi gloſ. de offic. de legis in ſexto.* idem Bald. in *l. ab eo. C. quomodo & quando iudex.* Imo. & Alexand. in *l. recuſare. §. vltimo ad Trebellianum.* Imol. in *l quæſitum, ad Trebellianum.* Bart. in *l. Idem qui reſt ff. pro ſocio.* Aretin. *conſil.* 16. Pert. Paul. Pariſ. *conſ.* 102. *lib. 4. etiam filius erat cæpta.* Iaſ. in *d. §. ſi quis in iudicio nu.* 12. etiam nec ad vnum quidem articulum, vt ibi Iaſon *ad fin text. in cap quærelam. extra de procurat.* vbi Imol Ioan. Andr. *in nouell.* Nicola. Tudiſc. & omnes canoniſtæ. Matthæus Affli&. *deciſ. Neapolitana. 50. incipien. Indices magne curiæ numero quinto.* Matianus Socinus *in tractatu de curatione, articu.* 18 *q. 5. num. 6.* vbi proinde 24 ¶ infert quòd in cauſa ardua locus debet eſſe tutus vtrique, videlicet tam domino quam procu- B ratori. Idem Ioan. Imol in *d. c. querelam. & in l. an eſtum. de re iudica.* nec obſtat quod Iaſ. in *d. §. ſi quis in iudicio. num* 13. in contrarium citat *c. cum olim. de teſtis.* quia Iaſ. ad apparatum & copiam id fecit: cæterum ſtat cum communi omnium ſententia: & etiam dictum c. cum olim. non eſt ad propoſitum: quia in toto d. c. cùm olim. nullum verbum de impedimento vel detentione alterutrius partium: & nihilominus ibi text. vult locum eſſe pariter tam vtriſque partibus, quàm eorum procuratoribus ſecurum, & idoneum.

25 ¶ Arduum autem dicitur negotium, ſi agatur de magnis dignitatibus, prout hìc agitur de dignitatibus, & impetis, regalibus, caſtris, oppidis, Comitatibus, &c. quinetiam inter priuatos dicitur ardua cauſa ſi agitur de toto patrimonio, vel maiori parte l. C propter litem. de excuſ. tut. c. frequens. de reſtitut. ſpoliat. in ſexto. Hoſt. Ioan. Andr. in d. c. querelam. Tertio dicitur arduum & graue negotium, quod eſt intricatum ſecundum Innocen. & Ioan. Aud. in d. c. quetelam, vel cauſæ ita intricatæ & involutæ, quòd de facili per procuratorem expediri non poſſunt, vt tradit gloſ. magna ad fin. in cap. ſi ægrotans. 5 q. 3. vel inquit Bald. in d §. ſi quis in iudicio. col. 2. quando non plenè cadit in notitiam procuratoris.

26 ¶ His autem caſibus vel aliquo eorum nunquam tenetur quis comparere per procuratorem, etiam vbi aliàs tenetur: nec impedimentum ſufficiens eſt ad prorſus excuſandum: quantò magis in impedimento de quo agitur? quod tale eſt, vt quis indiſtinctè non teneatur mittere procuratorem, vt decidit gloſ. Bartol. Imol. & omnes in l. quæſitum. de te iudic. & in locis prædictis: & adhuc multò minus concurrente non vna grauitans litis cauſa, ſed omnibus cauſis grauitatis, periculi, & inuolutionis litis ſimul concurrentibus, vt non ſolum prædictus Princeps non poſſit pro dignitate ſua, qualitate & ſecuritate cauſæ procuratorem conſtituere, iuxta l. nepos Ptoculo. de verborum ſignifica. quod ſufficetet, etiam vbi aliàs teneretur: ſed nullo modo poteſt idoneum & ſufficienter inſtructum procuratorem inſtituere, etiam ſi maximè velit.

27 ¶ Nou euim ſufficeret poſſe conſtituere procuratorem, niſi poſſet æquè idoneus & commodus E inſtitui, & vltra hoc niſi æquè liberè, & ad ſingulos actus & terminos litis plenè inſtrui, *text. in l. rectiſſimè.* ibi, qui non vltro inſtruxit. de liberali cauſa. & adhuc conſtituturus procuratorem debet priùs poni in plena libertate, in qua liber exiſtens procuratorem liberè ordinate, hoc eſt, delegate, & inſtituere valeat, qui ſuam iuſtitiam proſequatur, text. in c. accedens, de procura.

28 ¶ Cùm igitur deſit libertas & facultas plenè inſtruendi, & multò minùs ad ſingulos actus & terminos plenè inſtruendi, & æquè tutò, æquè ſecurè, ſicut in libertate & præſentia in loco iudicij: ſequitur neceſſariò nullam eſſe copiam defenſionis in eo ſtatu, & tam graui impedimento, quod, etiam ſi per ſe non ſufficetet ad excuſandum de vadimonio, prout per ſe ſufficit per iura prædicta, etſi nihilominùs teneretur præfatus Princeps per procuratores litigare: nihilominus, cùm tam grauis, tam ardua, inuiſiceps & implicita cauſa ſit, támq; longinqua abſentia, tam arcta, & prædura cuſtodia, vt non ſolùm nequeant æquè idonei defenſores conſtitui, ſed nec plenè inſtrui, ſequitur locum eſſe præfatæ exceptioni in præſentiarum notoriæ & peremptoriæ. Quare nullo modo diffidendum eſt impetialem maieſtatem, cui clementia & humanitas ipſa præcipuè peculiaris eſt. *l. imperialis. C. de nuptiis. l ſi. in fi. C. de donatio. inter virum & vxorem.* hanc exceptionem admiſſuram, nec aliter facturos exiſtimandum eſt iudices ab ea commiſſos, *l. vnic. in fin. de offic præfect. prætor.* nec paſſurus aliquid contra minùs defenſum decerni, præſertim in ſua Germania, & aduerſus Principem illuſtrem imperij. & in regalibus & imperialibus dignitatibus, in queis quantò maius eſt periculum, tanto cautius agendum, *l. 1. §. ſed etſi quis de Carbonia. edicto verſi nam vel magis conſulendum eſt his,* quibus maius periculum intenditur, qualis eſt noto, riè præfatus Princeps, quem omnibus dignitatibus, oppidis, & ditionibus paternis ſpoliare moliuntur: nam ſi aliter obſeruetur, inuenta ent tatio (inquit ille textus appoſitiſſimus) quemadmodum audaciſſimus quiſq; (videlicet actores pro conditione temporis ſuperiores) hac occaſione abutentes, iniuria captiuum nullo modo, aut ſaltem minùs defenſum afficiant contra omnia iura diuina, naturalia, & humana: 29 ¶ & præſertim contra leges ipſas imperiales, quæ in controuerſiis iudicialibus diſtrictè ſanxerunt æqualitatem litigatoribus ſeruari. *l in ſacris §. & quoniam de proximis ſacror. ſcrinio. lib.* 12. C. Spreta autem hac exceptione nulla eſſet æqualitas, ſed intolerabilis inæqualitas, cùm actores liberi non ſolùm plenè & liberè ſuos procuratores inſtruant, quibuſcum & quoties volunt, tutò & ſe. tetò conſultant, & producenda recognoſcunt: ſed etiam amicis ſtipati, iudicibus ipſis, & ad omnem occaſionem imminent, omnia expiſcantur, omnia captant, præuident, explorant, cauent & omnem inuadendi, inſidiandi, obrependi lapidem monere poſſunt, & aſſiduè mouent: quæ omnia & ſingula in reo longiſſimè & arctiſſimè detento deficiunt. Cùm igitur in re tam graui, & periculoſa non teneatur reus tam arctè & longè detentus procuratores conſtituere, nec in eorum fiducia tecumbere: cúmq; nec eos plenè poſſit inſtruere, non tenentur, nec poſſint idem procuratores vlterius in tam graui, & periculoſa cauſa, præſertim terum ſtatu tam in deterius mutato, procedere.

30 ¶ Ex noua enim cauſa ſuperueniente, præſertim ſtatu mutato in deterius, mandatum tacitè reuocatum cenſetur. *l. ſi hominem manda.* etiam ſi eſſet mandatum factum per viam contractus, & à contractu irreuocabili deſcendens, nec aliàs irreuocabile. *text in l. cùm quis in princip. de ſolutio.* ibi, tacitè enim hæc conuentio ineſſe ſtipulationi videmr, ſi in eadem cauſa maneat. Iaſon, Philippus Decius, & omnes in *l. rogaſti. §. ſi fugitiuus. ſi certum petatur.* Franciſcus Ripatius, *in repetitione legis vltimæ. quæſtione quinquageſima. C. de reuocandis donationibus.* quantò magis mandatum ad lites ſui natura reuocabile, præſertim cùm procuratores ad lites non poſſint, nec debeant in cauſa procedere, niſi plenè, prout qualitas cauſæ poſcit, inſtructi: quia inſtructione deficiente, mandatum huiuſmodi ſui natura ceſſat: nec debent, aut poſſunt procuratores cogi anceps ſubite periculum. *l. videamus. de in litem iurando.* Tum etiam in dubio non præſumitur procurator idoneus & inſtructus in graui cauſa. Et impeditus etiam aliàs obligatus mittere procuratorem, vt in nouatuis, non præſumitur inuenire de facili procuratorem idoneum, ſed actor contumaciam accuſans tenetur hoc probare, vt decidit Bart. in *l. idémque erit,*

pro ſoco. Philippus Decius, *in conſilio quadringenteſimo trigeſimo, numero ſecundo,* quantò magis in arduis, & in tam arctè, & odioſè in remouiſſimo loco detento? Ex quibus clariſſimè coocluditur præfatæ exceptioni cæteris in præſentiarum locum eſſe, nec procuratores rei poſſe, aut debere vlterius in cauſa procedere, & multò minùs cogi poſſe, tali impedimento durante. C. M. I. P.

EPITOME CONSILII SEQVENTIS ſuper bona fide.

1 *Bona fides præſumitur in poſſeſſore, niſi contrarium probetur.*
2 *Etiam ſi lucratiuam cauſam habeat.*
3 *Etiam ſi errore iuſto.*
4 *Etiam ſi nec de titulo, nec de errore, appareat, ſi triginta annis poſſedit.*
5 *Præſumitur bona fides interuentu conſanguineorum.*
6 *Et in his, quæ fiunt palàm.*
7 *Et in his, quæ fiunt authoritate ſuperioris.*
8 *Et interueniente authoritate ſententiæ.*
6 *Tum propter opiniones & conſilia doctorum.*
10 *Tum in his, quæ ſolita ſunt fieri.*
11 *Valet pactum inter nobiles, quòd fœmina in certis eorum terris non ſuccedant.*

CONSILIVM XX.

VAMVS ſuperuacuum ſit iora & authoritates allegare pro adſerenda bona fide illuſtrium Principum Landgrauiotum, atteotis ſimultaneis inueſtituris Vvilhelmi ſecundi & Vvilgelmi iunioris tranſactione ex cauſa oneroſa, conſenſu & interuentu conſanguineotum, & illuſtrium Principum facta, rurſus conſenſu & apptobatione Herbipolenſis Epiſcopi directi, feudaliſq; domini, inueſtituta, & confitmatione ſtenuiſſimi imperatoris Maximiliani, & temporis pluſquàm longiſſimi continta poſſeſſione: tameo vt aduerſariorum proteruia retundatur, & quàm ſit tidicula nulli non liqueat iuxta *l. iam dubitari. in fin. de her. inſtit* prodeant vulgares, & probatæ iuris regolæ.

1 ¶ Prima, Boua fides præſumitut in poſſidente, niſi contraoum euidenter probetur: *text. in l. pen. C. de euict. l. ſuper ſeruis. C. qui militare poſſunt, vel non lib. 12. l. verius. de probatio. gloſ.* Imol. Panormit & omnes in *c. ſi diligenti, de præſcripto.* Alexao. *conſ. 200. Viſo & diſcuſſo, col. 3 lib. 2 conſ. 75. Viſis & ponderatis colu. pen. lib. 4.* Ftau. Cuttius ſeniot *conſ 82. colum. 2.*

2 ¶ Etiam ſi poſſeſſor lucratiuam cauſam habeat, & de ſola longi temporis ptæſcriptione agatur, text. ibi gloſ. & Docto in *l. ſuper longi. C. de præſcript. longi temp.* Etiam ſi verum titulum non habeat. ſed putatiuum tãtùm. Batt. & omnes in *l. Celſus. de vſu capio. gloſ.* Imol. & omnes caoooiſtæ in *d. c. ſi diligenti.*

3 ¶ Etiam ſi ex errore ioiuſto. *l. igitur §. poteſt de libera cauſa.* Bart. & alij. 10 *d. l. Celſus.* Felin. & alij in *d. c. ſi diligenti.* Bald in *l. 1. C. vbi cauſa ſtat.* Alexan. *conſ. 125. colu. 3 lib. 4.* Felin. *c. cùm contingat. colu. 5. de reſcript.* Iaſ. *l. ſi quis id quod nor. 7.* & ibi Philip. Decius *colum. 5. de iuriſ. omiud.*

4 ¶ Etiam ſi nec de veto, nec de putatiuo titulo appareat, oec de aliquo errore iuſto vel iniuſto: ſi tamen eſt poſſeſſio triginta annotum, ex ea ſola bona fides præſumitur, vt tradit Bart *in l. fin. C. vnde vi.* quem omnes ſequuutur limitando. *d. l. fin. lib. 7.* Iaſ. *conſ. 37. col. fin conſ. 2. col. 2. lib. 1. conſ. 109 lib 2.* Anto. Rube. *conſ. 75.* Matth. Affitt. *dec. Neapol. 40 n. 12.* Philip. Deci. *conſ. 26. in fin. conſ 5. 8. in fin.* Quantò fortius hìc vbi etiam de quadragenaria poſſeſſiooe, & vltra conſtat? & adhuc de otulo non putatiuo, ſed vero, & adhuc geminato, imò tergeminato? & adhuc non lucratiuo, ſed oneroſo? Nemo autem prædo eſt, qui pretium numerauit, inquit text. in *l. etiam §. ſi quis ſciens de petit. hæredita. in l. nemo prædo. de reg. iuris.*

5 ¶ Er adhuc cum interuentu conſanguineorum, amicorum & illuſtrium principum: vnde vel omnis ſuſpicionis cauſa ab initio ſublata eſt. *l. tranſactionem* & ibi Bald. Salic & omnes. C. *de tranſact.* Alexand. in *l. ſi cùm dotem §. ao autem tempore. colum. 3 ſoluto matri.* Batt. & alij in *l. frater à fratre colum. pen de condict. indeb.* Bald. Paul. Iaſ. io *l. Paul.* C. *de his quib. vt indig.* Bald. in *c. t. colum. 8. quis feud. dare poſſunt.* Curtius ſenior *conſil. 43. colu. 4.*

6 ¶ Et adhuc palàm & ſub vexillis? quod autem palàm factum eſt, præſumitur bona fide & licite factum, etiam ſi geſtum ſit à perſona prohibita. *l. cum ipſe. C. de contrab. emptio. & vendit.* Bat. *l. pen. de cõdic. indeb.* Bald. *l quod autem. de dona. inter vir. & uxor.* Ioan. Andt. *in addit. ones ſpeculat. de inſtru. edito. §. nunc verò aliqua in ver. §. 1 nu. 77. in fin.* Ioan. Imol. *l. 2. §. tutor. de vſucap. pro empto.* Philip. Deci. *l. ſingularia. num 8. cum ſeq. ſi. cert. peta.* quanto fortius inrer non prohibitos, vt hìc?

7 ¶ Et adhuc fotiùs concuttente authoritate & apptobatione tum patroni dominiq; directi, tum ſnpremi iudicij & imperialis maieſtatis, adeò vt etiam ſi eſſet actus recens, & poſſeſſio etiam vnius diei, tamen bona fides non ſolùm præſumeretur, ſed etiam probata eſſet ex parte Landgrauiorum: ita quòd non eſſemus in terminis ſimplicis præſumptionis bonæ fidei, ſed in terminis veræ, & probatæ bonæ fidei.

8 ¶ Quæ etiam multò magis præſumitut, imò probatur interueniente authotitate tei iudicatæ, pro qua non ſolum ptæſumitur, ſed etiam eſt præſumptio iuris, & de iure, quæ etiam diſpoſitionem & titulum inducit. vt tradit Alca. & omnes in *l. Ponponius. §. ſi tuſſu iudicis de acquir. vel amit. poſſeſſ.* habetut enim pro veritate. *l. res iudicata. de reg. iuris l. ingenuum de ſtatu. hom. l. 1. cum l. ſeq. de lib. agnoſ.* Sed per ſententiam anni ſeſquimilleſimi viceſimitertij, à quo non eſt prouocatum, ſed partes conueniunt in illis verbis diſpoſitiuis, Exceptis feudis maſculinis, & illis bonis, quorum fœminæ non ſunt capaces. Terræ de quibus agitur, fuerunt adiudicatæ Landgrauio, excluſis aduerſariis, ſiue ſint feuda maſculina, vt eſſe conſtat per inueſtituras, ſiue etiam eſſent allodia, ſed per inueſtituras ſimultaneas, vel conuentiones fraternitatum maſculis domus Landgrauiorum affecta.

9 ¶ Cum autem ea exceptio appoſita ſit in verbis diſpoſitiuis, diſponit: & ſicut Elizabetha vocatur ad bona communia & merè hæreditaria fratris ſui, ita excluditur ab aliis bonis, ſiue fœminæ ſint incapaces iure communi ob qualitatem feudi, ſiue iure contractus: non ſolum enim à feudis excluditur, ſed etiam ab aliis bonis quoquo modo maſculis affectis. Ibi, & illis, vbi copula, & iuncta telaouo vel demouſtratiuo, illis, auget, & [illegible] *adiect. de legat.* Lãcel.

Deci.

Deci, *l. omnes populi, col. 2. de iuſtit. & iure.* Alexan. *conſ.* 80. *col. vlt. conſ.* 120. *colum. 1. lib. 1. conſ. 14. num. 1. lib. 7.*

10 ¶ Accedit quòd cùm etiam vnius doctoris inſignis opinio iuſtam cauſam bonæ fidei inducat, vt tradit. Imol. in *Clem. 2. de reb. eccleſ. non alienan.* Philip. Cornel. *conſ.* 148. *in præſenti, colum. vltr. lib. 2.* multò fortius opinio vnius collegij, vt tradit Parnom. in *c. prudentiam, in princ. not. 3. de offic. deleg.* Lancel. Galiaula in *rep. centurio, col. 1. de vulg. & pupil.* Curtius ſeniot *conſ.* 56. Philip. Deci. 615. *colum. 2.* ſed non vnus ſolus And. Alciat. & Petrus Ameus, & quàm plures celeberrimi: non vnicum collegium, ſed omnia fere totius Europæ iuridica collegia cenſuerunt præfatum illuſtriſſimum Landgrauium, non ſolum bonam fidem ſed etiam iuſtiſſimam cauſam habere.

Simultanea inueſtitura.

11 ¶ Prætereà dicta ſimultanea inueſtitura non fuit exemplum recens & inſolens, ſed ab antiquo ſolitum, & vſitatum inter principes & magnates Germaniæ quinetiam in eadem domo & familia Henrici Landgrauij & ſoceri ſui. Quod autem ſolitum eſt fieri, non ſolam malam fidem, dolum vel delictum excludit, vt per gloſ. Panor. & alios in *c. cùm venerabilis, de conſuetud.* Bald. in *c. 1. ad fin. de feudis cognition. in vſib. feudo, & in rubr. extr. de fide inſtr. col. 4.* Alexand. *conſil. 39. lib. 3.* Iaſ. *l. 1 in princ. quod quiſque iuris.* Hier. Gratus *conſil. 49. colum. 2. num. 16 lib 2.* ſed etiam omnem culpam excludit. Bar *l. ſi pignore, § fin. per illum text. de pignoras. actio.* Bald. Scilicet, *in l. pignus C. eod. imo etiam actum ab initio validum facit, l. vel vniuerſorum. de pignor. actio* Ludouicus Romanus *conſ. 94. Viſis his, colu. fin.* Philip. Decius in *l pactum curatoris. in fi. C. de pact.* quinetiam conſuetudo familiæ obligat. Iaſ. *l. ſi quis a filio, §. fin. de legat. 1. conſ. 46. col. 2. lib. 1.* & facit actum validare. Ioan. Andr. in *additio. ad Specul. de inſtru. editio, §. compendioſè, verſic. ſed nunquid* Angel. Imol. in *l. 3. de teſtam.* Guido Papæ *conſ. 131. colum. 8.* Carol. Ruinus *conſ. 38. num. 8. lib. 1.* Albert. Brunus in *tertio vol. ſtatuto. in verſic. parentela.* Franc. Curtius in *tract. feudo. par. 3. num. 10.* Et in terminis, quòd non ſolùm conſuetudo.

Conſuetudo familiæ.

12 ¶ Sed etiam pactum nobilium quòd fœminæ non ſuccedant in eorum terris, non ſolùm introducat bonam fiuem, ſed etiam ſtatim valeat, & liget, tradit latè Bartol in *conſil. 72.* Ex facto proponitur. Carolus Ruinus *conſi. 40. lib. 1.* Phil. Dec. in *l. pactum*, quod dotali, *C. de pact. conſil. 184. conſil. 225 col. 3.* Oldra, *q. 119.* Angel. Petuſin. *conſ. 179. Viſis præditis inſtrumentis, colum. 2.* vbi loquitur de mutua huiuſmodi conuentione fraternitatis inter milites Germanos: Egidi. Bellemere *conſ. 17.* & latè Ludouicus de Gozadi *conſ. 87.* Do. And. Tiraquel. *de iure primogenio, q. 6. num. 13.* Hactenus ſcripſi & ſub ſigno & ſigillo meo tranſmiſi.

13 ¶ Sed paulò poſt renuntiatum mihi præfatum principem rurſus cauſa cecidiſſe in eadem curia Auſtriacæa Auguſtæ, & etiam ad reſtitutionem fructuum ab anno ſeſquimilleſimo condemnatum, Auguſtę Rheticæ die 14. Martij, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimoprimo, incipiendo à Natiuitate Domini. At optimus maximus Deus opem feret, & verſiculo Pſal. 82. reſpondebit verſiculus penult. eiuſdem Pſalmi, & fraude partam captiuitatem, gloria maiore commutabit. vt interim præteream quæ Leo I. & Anthemius ſanxerunt in *l. decernimus*, C. *de ſacroſanct. eccleſ.* illuſtriſſimum quoque illum heroa Ioannem Fridericum Saxoniæ Ducem dignitati, ditionique ſuæ, vnde religionis & libertatis Germanicæ cauſa ad tempus (vt probaretur) cecidit, reſtituet. Ecquis tantum, fortitudinis, patientiæ, & conſtantiæ in eius pectore ſediſſe, qui mortem ponùs, & ignominiam, & quiduis (quàm verbum Dei vel tantillum relinquere, vel prodere) ſubire voluit, exiſtimaſſet, niſi in calamitoſa illa captiuitate tam vrgens tentatio toties victa docuiſſet? Tantus eſt ſplendor virtutis, vt inimici etiamnum ſummis eum laudibus vehant, vt præteream quàm heroicis encomiis patrem eius proſequatur (quanquam de Carolo Auſtriaco nimis meritum teſtetur) Magnus Eraſmus Epiſtolarum *lib. 3 Epiſt. 4. incip.* eximit. Rurſus cùm paulò pòſt prædicta tranſmiſſa, quidam amicus præfati Principis, eius vicem erga me auctus, dixiſſet Naſſauienſes iam de tribus ſententiis conformibus gloriari, videlicet de ſeotentia anni ſeſquimilleſimi vigeſimi tertij, lata rebus integris, & ante captiuitatem Principis, quam (velut exceptione per liquidationes captiuitatis tempore factas non congruente) computant ſibi pro prima, quamuis expreſsè contra eos militet, vt patet etiam per conſilia Philip. Decij, & Carol. Ruini, & aliorum, de quibus in *præfat. numer. 8.* ſecunda verò anni 1548. de qua in *præfat. num. 19. & conſil. 1. num. 11.* Tertia verò etiam Auguſtæ, in eadem curia Auſtriaci lata decimaquarta Martij, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo primo, incipiendo à Ianuario, quamuis ſecunda illa ſit prima per nos. ſupra in præfat. num. 20. illico vocato amanuenſi ſequentia ex tempore ἀ ſ ἐπὶ ἐπὶ dictaui, & tradidi, ſi fors aduerſus imminentem iniuriam vſui eſſe poſſet, vt ſequitur.

Ioannes Fridericus Dux Saxoniæ.

EPITOMÉ CONSILII. SEQ.
de ſuſtinenda executione.

1 *Sublata appellatione, non eſt ſublata reſtitutio in integrum.*
2 *Etiam per tres diffinitiuas conformes.*
3 *Et earum executionem, ſi liquida eſt, impedit.*
4 *Præſertim ſi executio non eſt reparabilis.*
5 *Etiam poſt tres diffinitiuas de nullitate excipi poteſt.*
6 *Nullitas euidens eſt ſine ex actis, ſine ex aliis indubitatis.*
7 *Manifeſta iniquitas nullitatem inducit.*
8 *Iudex ſciens impedimentum rei nulliter procedit.*
9 *Sententia lata contra vaſſallum non nocet agnatis, vel aliis iure contractus ſuccedentibus.*
10 *Idem de tranſactione.*

CONSILIVM XXI.
De ſuſtinenda executione.

TIAMSI (vt fertur) tres ſint ſententiæ conformes, à quibus non licet appellare: tamen hæ in re ex materiæ ſubiectæ circunſtantiis pluta ſuperſunt legitima remedia:

Reſtitutio in integrum.

1 ¶ Primum reſtitutionis in integrum, quoniam licet appellario ſublata ſit, etiam non ſpeciali reſcripto, ſed iure communi, putà propter tres ſententias conformes: tamen non eſt ſublatum remedium reſtitutionis in integrum, quod etiam nunquam auferri cenſetur, vt tenent Iaſ. Philip. Deci Alciat. *in l. poſtquam lit: ſuper gloſ. fin. C. de paſt.* Ludouic. Roma. *conſil.* 315. quo ad primum *colum. fin.* Socin, *l. qui duos colum. 6. de reb. dub* Iaſ. *l ſi infanti, in fin. C. de iure deliber. l. 1. colum. 6. numer. 10. de iuriſd. omn. iudic.*

2 ¶ Et nominatim, quòd non ſit ſublata propter tres diffinitiuas, tenent Bald. Salice. & alii *in l. vnica. C. ne liceat in vna eádémque cauſa tertiò prouoc.* vbi tenent, quòd ſi cauſæ reſtitutionis in integrum ſint liquidæ, vel promptè probari queant, executionem ſententiarum impediri. Idem tenent Imol. Catdin. Pauor. & alii *in Cle. 1. de re iudica.* Portò cauſa reſtitutionis in integrum eſt detentio catceris tei minùs ob id defenſi, & hæc in corpore iuris continetur, & apptobatur ſpecificè *in l. ſuccurritur, cum l. ſeq. ex quib. cauſ. maio. & alias turibus & rationibus contentis ſuprà conſ. xxx. ſuper exceptione carceris.*

3 ¶ Et quòd huiuſmodi reſtitutio ex hac cauſa impediat executionem rei iudicatæ, text. eſt rotundus. *in l. ſi Prætor, in fi. de iudici.* Ita etiam tenent omnes doctores in locis præfaris, & vbique. Atqui non ſolum ex hac cauſa reſtitutio competit, ſed etiam ex multis aliis ſimul concurrentibus, quæ in præfaris eonſilns: ita vt in præſenti non ſolum dicatur, ſi qua aliqua mihi iuſta cauſa videbitur, in integrum teſtituam (quòd tamen Prætori ipſi, & omnibus Iuriſconſultis, & ſummo legum latori Iuſtiniano Imperator ſufficiebat) ſed etiam dici poteſt, multæ ſimul concurrunt iuſtæ cauſæ, ita vt æquitas non ſolum ſuggerat, ſed etiam exigat reſtitutionem.

4 ¶ Præſertim cum periculum ſubſit ne executio ſit irreparabilis propter caſtra & loca muniſſima: igitur per no. in fortioribus terminis per Paul. & Alex. in *l. naturaliter, §. nihil, commune, col. 11. de acquirend. vel amittend. poſſeſſ.* Cæpola cauſis criminalibus *conſil.* 60. Anton. Rube. *in repet. §. morte, l. non ſolum, numer. 478. de operib. noui nuntiato, & conſ. 13. col. vlti.* Albet Brun. *conſ. 12. col. 11. conſ. 22. in fin.* Caro Rui. *conſ. 38. lib. iij. tetigi in conſuet. Pariſ. tit. 13 in rub. num. 20. & ſuper ſtylo curiæ parlamenti, c. 18 §. 10.* Nicol. Boeti. *deciſio. Burdeg. 238. col. vlt.* Et in ſuſtinenda executione rei iudicatæ Vldaricus Zazius, *l. iuſ. §. condemnatum, ff. de re iudica.*

Nullitas.

5 ¶ Secundum remedium nollitatis: quia de nullitate excipi vel etiam agi poteſt, etiam poſt tres diffinitinas, vt eſt text. apertus *in d. cle. 1. de re iudica*, & nullitas euidens, vel quæ in continenti probati offertur, impedit executionem, vt decidunt omnes doctores, *in d. l. vnic. C. an liceat vna eademque cauſa tertiò prouoc. & in d. Cle. 1.*

Euidens.

6 ¶ Nullitas autem euidens eſt primum quando ex actis reſultat: ſecundò quando ex aliis indubitatis oſtenditur. Sed hic etiam ex actis, & tenore inueſtiturarum liquet: & ſic non eſt dubium etiam executionem impediri poſſe, vt nominatim tenent Ioan. Imol. *in l. depupillo, §. quæ opus de op. no. nunt.* Oldra. *conſ.* 108. Gemunia. *conſ. 14. colum. iij. conſ. 75. colum. 1.* Phili. Corne. *conſ. 204. lib. ij.* Alex. *lib. iiij. § condemnatum col. ij.* & ibi Iaſ. & alii *de re iudica.* Fran. Curtius *in l. ſub prætextu, C. de tranſac.* Iaſ. *conſ. 44. col. 1. lib. iii.* Philip. Franc. *in c. dilecte. q. l. ii in fi. de appellatio.* Alcia. *de verbor. ſignificat. lib. 1. pag. 11.* Hieron. Gtat. *conſ. 80. conſ. 85. lib. ii.*

7 ¶ Præter nullitatem ex actis, & inueſtituris, quæ manifeſtam iniquitatem arguunt, eu qua inſurgit nullitas, vt eſt text. in c. inter eætetas, de re iudica. vbi omnes canoniſtæ, & Franc. Curtius ſenior *conſ. 59. col. 6.* Ioan. Ami. *conſ. 124.* eſt aliena nullitas notoria.

8 ¶ Sciebant enim iudices impedimentum pluſquam ſonnenm rei: & ramen eo ſpreto preceſſerunt, & ſic nullitet, text. *in l. quæſitum*, ibi, tes non videtur iudicata, de re iudica, & ita tenent omnes glo. & Doctores vbique, & dixi ſuprà *conſ. 19. ſuper exceptione carceris, num* 2. Et vltra ibi citata ita tenet Robert. Ma-Maranta Hiſpanus *in tractatu de ordine iudici, part. ſexta numero* 107. *numero* 114.

Intercelſio.

9 ¶ Tertium remedium interceſſionis illuſtris domini Vvihelmi, & aliorum filiorum maſculorum Principis. Feuda enim militaria & maſculina ſunt & ſic filij vocantur vt filij maſculi: quod ſi fors excluderentur vt filij condemnati, tamen admittuntur de integro, vt agnati, quibus ſententia lata contra vaſſallum non nocet: quoniam non habeat poteſtatem alienandi, nec diſponendi, cum non eſſent feuda hæreditaria, ſed iure contractus & inueſtituræ deferantur, textus in capitulo vnico. de feudo Marchiæ, vel Ducatus, vel Comitatus. Ibi per inueſtituram patris vel filij, quem noiant omnes Feudiſtæ ibi, quod non vt hæres, nec iure hæreditario, ſed iure contractus & inueſtituræ filius ſuccedit. Igitur ſententia lata contra patrem, filis non nocet. Franciſcus Curtius ſenior *conſilio* 48. *colu. tertia.* Alexander *conſ. 29. numero tertio, conſ 44 numero tertio, libro primo, dixi etiam ſuper conſuetud. Pariſienſ. §. 22. q. 25. numero* 83. Meritò igitur poſſunt intercedere, ne ea feuda, præſertim regalia, occupentur.

10 ¶ Quid quod etiam ſuo iure vindicare poſſunt? Cùm igitur actionem habeant ad vindicandum multò fortius exceptionem, *l. 1. de ſuperficiebus*, cum etiam vno patre domini eſſe, & poſſidere cenſeantur, *vt glo. fi. & omnes Feudiſtæ, in c. vnico de feuds cognitione, in vſibus feudorum*, & quòd nec agnatis quidem ſententia, vel tranſactio præiudicet tradunt Andreas de Iſerna, & Aluarotus in *§. ſi vaſſallus*, ſi de feudo contentio fuerit inter dominum & agnatos vaſſalli Iacobus de ſancto Georgio in *inueſtitura feudali, ver. & cum pacto.* Hactenus duntaxat, & adhuc nimium ſcripſi: quia non fauore aduerſariorum rationes meæ quamtumuis concludentes & apertè, non ſuerunt exauditæ: ſed mox alia ſolàque potenti & efficaci, nempe virgula ſua diuina, Deus ſuccurrit, Landgrauij duntaxat domum, ſed vniuerſalem Germaniam diutumo iam tytannidis iugo liberaturus, priſtinæque politiæ libertatem longe auguſtius vnà cum eccleſiæ ſuæ amplificatione & *miſeus ανακεφαλα* teſtituturus.

Regi autem ſæcolorum immortali, inuiſibili, ſoli ſapienti Deo honor, gloria in ſæcula ſæculorum, Amen. Iſque exercituum Dominus det Chriſtianiſſimo Francorum regi Henrico ſecundo, ſuiſque illuſtriſſimis conſœdetatis, gratiam, & pacem, ſuæque Franciæ, & Germaniæ ſanctiſſimis & antiquiſſimis amicitiæ cognationiſque nexibus inuicem deuinctis pacem fœlicitatémque perpetuam.

Θεῷ δόξα.

EPITOME CONSILII XXII.

2 *Copula, & addit &, auget æquè principaliter aliud de dictione, cum.*
3 *Copula & non ſtat expoſitiuè, ſed copulatiuè.*
5 *Plus eſt facti quàm verbis dicere.*
6 *Res clara non ſit dubia negatione aut ſophiſticatione friuola.*
7 *Sententia intelligenda eſt ſecundum acta probataria.*
8 *Qui de innocentia confidit, feſtinat vt veritas inquiratur.*
9 *Verba ſententiæ ſecundum ius intelliguntur,* 10.
11 *Et maximè ne ea quæ ſunt iuris publici lædantur.*
12 *Dignitates imperij non ſunt in commercio niſi per inueſtituras.*
14 *Vulgare notoriorum Italiæ dubium Latinè exponendum eſt.*
15 *Phraſis linguæ in quam & non ex qua ſeruanda eſt in verſione.*
16 *Sorori non debetur legitima, nec competit querela inofficioſi, niſi contra turpem perſonam.*
17 *Non requiritur confignatio, niſi ad finem liberationis ipſo iure.*
18 *Feuda non ſunt hæreditaria, nec veniunt in petitione hæreditatis.*
19 *Filius qui non poteſt capere feudum niſi adeat hæreditatem, tamen non habet feudum tanquam hæres nec pro portione hæreditaria, ſed viriliter iure feudorum.*
20 *Hæredes militares & patrimonij differunt.*
21 *Feuda dignitatum imperij non tranſeunt ad fœminas nec ea quæ data ſunt generi vel poſteris.*
22 *In quibus patre remoto de medio ſtatim fuit locus filio.*
23 *Alienatio feudi non tenet ad vitam vaſſalli ſed ſtatim redit ad dominum vel ad agnatos.*

CONSILIVM XXII.

VIſis & diligenter examinatis prolixis allegationibus actorum, & defenſionum, cedentibus actoribus quòd ad feuda maſculina nulla ſupereſt controuerſia, niſi de feudis, comitatibus, domuiis, & tertis quæ iure publicarum conuentionum, fraternitatum, conſuetudinis, tranſactionum, confirmationum, & inueſtiturarum imperialium adfecta ſunt agnatis & maſculis domus Heſicæ, quas conuentiones, fraternitates, conſuetudines, &c. dicunt actores abolitas & reſecatas eſſe per ſententiam.

1 ¶ Non impugnant dictas conoendones, fraternitates, &c. ex defectu poteſtatis aut voluntatis diſponentium, nec ex defectu materiæ vel formæ, nec ex alio vitio intrinſeco vel extrinſeco: ſed dumtaxat per ſuperuentum iudicium ſententiæ, in qua ſola nituntur. Atqui nullum fundamentum habent in ſententia, quæ planè, propriè & ſimpliciter ſine ſophiſticatione lecta & inſpecta, etiam dictas publicas conuentiones fraternitates, &c. approbat, & ab omnibus ditionibus in eis contentis, nedum a feudis maſculis eos excludit, ibi, Exceptis feudis maſculis, & bonis quorum fœminæ non ſunt capaces: quæ ſola eſt clauſula controuerſa.

2 ¶ Atqui clarum eſt quòd copula, Et, addit & auget, idque æquè principaliter. Et, quamuis coniunctio. Cùm, non ſemper æquè principaliter, ſed ſæpius acceſſoriè coniungat: tamen coniunctio, Et, ſemper æquè principaliter, vt traduor Bar. Bal. & alij *in l. Titiæ textores. § nihil intereſt. in l. ſi cui legetur. de leg.* 1. Ergo neceſſe eſt eſſe duo capita æquè principalia, ſiue duo membra, vel duo genera bonorum æquè principaliter excepta.

Copula, Et. 3 ¶ Confirmo: quia natura, proprietas & ἐνέργεια copulæ, Et, eſt vt non ſtet declaratiuè ſeu expoſituè, ſed copulatiuè, tanquam inter diuerſa gl. Bar. Albe. in *rub. de iur. & facti ignor. tex. in l. ſi in quo quadringenta. in princ.* & ibi Bar. *de reb. dub.* Cepol. *conſ.* 17. *col.* 4. Nicol. Euerar. in *locis leg. in loco a natura copulæ. col. pe.* And. Alc. in *l. ſæpe. ver. coniuncta de ver. ſig.* mera ergo & palpabilis ſophiſtia eſt, velle hìc exponere, &, per id eſt, id eſt corrumpere partem ſententiæ, & verba ſuperflua facere. Sunt ergo neceſſariò duo genera bonorum à quibus actores excluſi ſuot per dictam ſententiam, vt eis neceſſe eſſet in executione probare quænam bona ex ſucceſſione vniuerſali Vvilhelmi tertij tempore motus eius relicta poſſidebantur per Philippum Landgrauium, id quod oſtendere non potuerunt, quia princeps nihil poſſidet de feudis & tertis, quæ fuerunt Vvilhelmi tertij, niſi titulo particulari tranſactionis, & inueſtituræ, de quo docet. Docere ergo debent actores vel oſtendere bona ex dicta ſucceſſione vniuerſali prærenſa ibi gl. & doc. in §. *curare. Inſtit de actio. gl. l.* 1. *verſ. & perinde. ver. in prima.* & ibi Bart. Bald. Sali. Alex. Iaſ. *ff. de eden.* Pe. Iac. in *prac. tit. de petit. hær. col* 4. *text l.* 1. § *ſi quo tempore. de pet. hared. l.* 1. § *vlt. ſi pars hæred. pet.* Bal. *l* 2. *col.* 1. *C. de ſentent. quæ ſine cert quant. profer. gloſ.* Panor. in *c. ſignificantibus. de lib oblat.* vt ergo actores non poſſuot niti in inſtrumentis dictarum contentionum, &c nec io meritis cauſæ: multò minùs fundari poſſunt in dicta ſententia, quæ contra eos & pro reo clariſſima eſt.

4 ¶ Et tamen iam victi authenticorum inſtrumentorum documentis & metiis cauſæ, & ipſa plena luce veritatis & iuris quod ſuberat ante ſententiam, ſolam ſententiam attrectant, imò vnicum verbulum & mooſyllabum, Et, quòd è ſententia etadere oitontur, & hac arte clariſſimum eius ſenſum inuertere. Ad quod duplici arte vtuntur Primò operoſa & affectata prolixitate, vt ſenſus iudicum partim aliorſum tracti, partim nimio faſtidio obruti, tenebris inuoluantur, ſepulta vel ſaltem in diſcrimen abrepta vetitate. Sciunt enim actores ſuperflua altercatione veritatem amitti, aut his tenebris offuſis minùs cerni.

5 ¶ Secundò, ſubdolis & accerſitis cauillis, hiſque non à rei veritate, nec àmerito cauſæ tractis, ſed à ſola captatione verborum ſententiæ, imò vnius monoſyllabi· Atqui ſcopum recte & apertè petendo, aut ex

clauſula ſententiæ clara eſt pro intentione actorum, aut eſt clara pro intentione tei, aut eſt dubia. Primum dici non poteſt, vt tes ipſa & veritas ſeſe oſtendit, idque etiam actores ſi non verbis, tamen factis ipſis prolixè, operosè, & luculentiſſimè fatentur, quod plus eſt, quàm verbis dicere. *l. ſi tamen §. ei qui. de addil. edict.* Bald. *l. non ignora. colum. 1. C. qui accuſa. non poſſ.* Quorſum enim quatuordecim præſuppoſitiones, deinde tam operoſa & affectata verborum, cauillorum, & formalitatum funditatio & redundantia, ſi res pro eis clara eſſet? Sufficeret enim nudum textum ſententiæ, vel dictæ clauſulæ proponere. Clara enim veritas ſeſe oſtendit, nec vllo verborum adminiculo indiget. *l. 1. C. ſi minor ab hærede, ſe abſtinuerit. l. 1. de minori.*

6 ¶ Quòd autem ſecundum dicti poſſit & debeat, res ipſa clamat. Legatur textus dictæ clauſulæ, & ſufficit ad intentionem tei: non enim texrus tam clarus & apertus ſit dubius aut curuus negatione vel ſophiſticatione friuola actorum. gloſ. & doctores. *l. plures apochas. C. de fide inſtrument. glo. in l. pater. de dol. exceptio.* Bald. *l. vnic. colu. 2. C. de ſententiis quæ pro eo quod ante reſt.* & appoſitiſſimè ait Salicetus in *l. cum te. C. de probatio.* quòd per ſophiſticationes verborum non immutatur diſpoſitio iuris. Ioannes Andreas in *c. inſamibus. de regul. iuris. in ſexto. in mercuria.* Tertio caſu non ad ſophiſticationes, improprianiones, & inuetſiones verborum (vt actores hoc tantùm faciunt) recurrendum.

7 ¶ Sed ad ipſam tei veritatem, id eſt ad ipſum ius quod erat ante ſententiam, ad inſtrumenta & documenta meritum cauſæ continentia & oſtendentia, quantumuis ab aliis actores ſibi malè conſcij, velut à ſeuero, recto & bene inſtructo iudice noxij refugiant. Sententia enim intelligenda eſt ſecundum acta ſcilicet probatoria. text & gloſ. in *l. ſi quis ad exhibitionem. de except. rei iudicat. in l. quoniam in princ. de ſuſpect. tutor. & meritum concernentia.*

8 ¶ Tum qui de innocentia confidit, feſtinat vt per ea veritas inquiratur, vt inquit Baldus *de crimine. C. de adulter. & in c. licet canſam. col. vltim. extra de probatio.* Non autem confugit ad alia emendicata ſuffragia, nec è campo cognoſcendæ veritatis & æquitatis ad aucupia verborum refugit, vt per hæc aucupia actores præcluſam eſſe volunt cognitionem veritatis dictarum conuentionum, fraternitatum, &c. & nihil eſſe ex illis legendum, audiendum, ſed nec admittendum quidem.

9 ¶ Atqui verba ſententiæ debent intelligi ſecundum ius, & ne iuſtitia lædatur. Bal. Paul. *l. nota. 3 Cod. de negotiis geſtis.* vt etiam ipſi actores expreſſim fatentur, addentes legem 1. & ibi Bald. *C. de furtis.* & Philippus Decius *conſ. 43. ad finem. quæ contra eos retorquentur.* Quæ autem eſſet iuſtitia vel æquitas abolere dictas publicas conuentiones, tranſactiones, confirmationes imperiales, & ius inde domui Heſſicæ quæſitum, tollere? Ergo non debet ſententia intelligi, vt tollere voluerit, ſed conſeruare. Omnia enim iura dicunt eas conuentiones tranſactiones, &c. ſeruandas: Ergo ſententia debet ita intelligi vt excipiantur & conſeruentur.

10 ¶ Item flagitioſum eſt ſententiam velle detorquere ad iniquitatem, ſiue ad tollendum ius alteri quæſitum quod actores facere noluiſſent ſola verborum ſententiæ captatione, vt amplius nihil audiatur, nihil admittatur de illo iure, ex dictis conuentionibus, tranſactionibus, & confirmationibus imperialibus. Hoc autem non eſt tolerandum. *l. ex facto. ad ſ. ff. de vulgari & pupillari ſubſtitutio.* Sed quòd benignius eſt (videlicet ius quæſitum conſeruatum non ablatum eſſe) præferendum. *l. ſemper in dubiis. de reg. iuris.*

11 ¶ Quæ vera ſint etiam ſi tantum de iure cuiuſquis priuati ageretur: quantò magis hic, vbi de iure publico concernente ſtatum imperij & eius integritatem, quæ principaliter conſiſtit in conſeruatione ducatuum Landgrauiatuum, comitatuum, marchionum, & huiuſmodi membrorum integrorum imperij, quæ propriè ſunt iuris publici imperialis. §. *vltim. inſtit. de iuſti. & iure. l. 1. §. 1. ff. eod. titu. l. cum aus vetligal. de verbor. ſignific.*

12 ¶ Hæc autem membra quæ iura regalia & impenalia habent annexa, non competunt niſi per inueſtituras imperiales, nec ſunt in commercio, niſi per eaſdem inueſtituras ſolennes ſub vexillis imperij factas: ergo ad limites eatundem inueſtiturarum, quæ conſequenter ſunt iuris publici, & non iuris priuati: igitur nullo modo poſſunt infringi per ſententiam inter priuatos latam, ſicut nec pactis priuatorum. *l. ius publicum. ff. de pact.* Cùm autem inueſtituræ imperiales de membris imperij ſeu dignitatibus regalibus habeant vim legis publicæ. *l. pen. Cod. de donatio. inter virum & vxorem* Bald. *in fortioribus terminis l. ea lege. Cod. de condict.* ex lege ſententia contra illas lata, ipſo iure nulla eſt, vtpote lata non contra ius priuati, ſed contra ius legis ſeu conſtitutionis publicæ. *l. 1. §. Item cum contra ſacras. ff. quæ ſentent. ſine appellat. reſcindunt, l. 2. Cod. quando prouocare non eſt neceſſe.*

13 ¶ Rurſus allegant actores repugnantias, ſed quas ſolo verbotum tectorio pingunt. Nihil enim magis inter ſe & cum ipſa veritate & merito cauſæ conſentaneum quàm reum abſolutum in feudis maſculinis, & in reliqnis immobilibus Heſſicæ domui affectis per dictas conuentiones, fraternitates, &c. Elizabetham verò hæredem in dimidia teſtidui, cuius capax eſſe poteſt, & in legitima in mobilibus, & in pecunia, vt reus ſemper obtulit. Et ſic nulla repugnantia: ſed repugnantia eſſet & contorſio in verbis dictæ ſententiæ ſecundum ſenſum ſeu peruerſionem, quam actores verborum profluuio & captione inducere nituntur. Pariter allegant & cumulant abſurditates, ſed verbales & ineptè confictas. Atqui nulla maior abſurditas, quàm ſic interpretari ſententiam, vt contineat iniquum non ſolum contra veritatem & iuſtitiam facti & iuris, ſed etiam contra veritatem actorum & productorum, vt actores faciunt.

14 ¶ Nimis abſurdum eſt quod ad ſuam contorſionem colorandam dicunt ex Bald. in *l. de quib. col. 3 de legibus.* quod vbi ſermo in vulgari eſt dubius, debet transferri in Latinum, & tunc habebitur ſignificatum vulgare: quia primò verba dictæ clauſulæ non ſunt dubia, ſed clara. Secundò Baldus loquitur de vulgari notariorum Italiæ: quod à Latino depender, & magnum haber ſymbolum, quia de Latino transferunt in groſſum vulgare, & conita ſic vnum per aliud intelligitur. ſecus de Germanica dialecto, quæ nullam habet in communionem cum Latina vel altera lingua.

15 ¶ Tertiò, etiam ſi dictum Baldi hic poſſet adaptari (quod non) tamen non ſequitur quod in eodem genitiuo caſu transferri debeat in Latinum: ſed ſeruanda phraſis eſt linguæ in quam, & non è qua transfertur, ne è bono Germano malum Latinum fiat: quòd etiam pueri deriderent, & ſic noua & diſtorta tranſactio agentium rencienda eſt, retenta antiqua, propria & quæ hactenus cnam inter vtramque partem obtinuit tranſlatione dictæ clauſulæ.

16 ¶ Fruſtra verò dicunt fraternitates, & conſequenter infeudationes illarum gratia factas non debere attendi: id enim nullo modo probant. Sed idem eſt ac ſi dicerent legitimas conuentiones & tranſactiones etiam iuramento & multis Imperialibus decretis confirmatas, non debere ſeruari, & ſic plus licere ſorori collaterali quàm filiæ ipſius Vvilhelmi iunioris, quæ non poſſet deducere niſi nudam legitimam. Hæc autem Elizabetha vult totum auferre, cum nihil penitus de bonis fraternis (de quibus tantum contendit) petere poſſit. Quatenus frater ſiue in re, ſiue inter viuos, ſiue in vltima voluntate, non in turpem perſonam diſpoſuit, cùm ſororibus nulla debeatur

tur legitima nec ſupplementum nullâque competat A inofficioſi querela, nec ad ſupplementum actio. *l. fratres. C. de inoffic. teſta. dixi in tract. de inoffic. nu. 3.*

17 ¶ Magis ineptè cauſificantur Vvilhelmum ſecundum non conſignaſſe, quia nullo iure conſignatio requiratur niſi ad finem conſequendæ liberationis ipſo iure a re depoſita vel conſignata, & transferendi cuſtodiam & periculum in aduerſarium, vt plenè dixi *in contractu commercio. & vſura nume 297 g. 39.* Cæterùm qui offert etiam ſi recuſante aduerſario retineat, impleuiſſe dicitur. *l. Iulianus. §. auferre. de actio. empti. l. iure emit. de conditio & demonſtrationib.* etiam ad finem implendæ conditionis de certa quantitate ſoluenda, quæ tamen debet in forma ſpecifica impleri. *l. Meuius. de* B *cond. & demonſt.* imò eo ipſo quod actores fatentur Vvilhelmum ſecundum liberatum fuiſſe pro iure ſi conſignaſſet, neceſſariò fatentur illum ſaltem ope exceptionis & in effectu liberatum, congrua oblatione, cuius etiam effectus eſt vt aduerſarium recuſantem in mora conſtituat, & tunc omnem omnium vſuratum vel penſionum vel redituum curſum, & omne intereſſe & incrementum ceſſare faciat, vt latè habent in dicto tractatu vſurar. *q. quadrageſima quinta, cum ſeq*

18 ¶ Satis etiam audacter & impudenter contra iura imperii loquuntur actores, dum aſſerunt comitatum Katzenelnbogenſem eſſe hæreditatium. Cùm enim ſit in confeſſo feudum eſſe, ergo non eſt hæreditarium: quia feuda, etiam priuata ſua natura non ſunt hæreditaria, ſed deuoluuntur inter ſuæ inueſti turæ. *text. in c. vnico.* & ibi Baldus, Aluaro. Præpo. *de* C *gradib. ſucc. in feud. c. 1. § hoc quoque.* & ibi gl. *in verb. Inueſtire. de ſucceſſ. feud. c. vnico.* & ibi Baldus, Aluarotus, *de nat. ſucceſſ. feud. in vſib. feud.* nec veniunt in petitione hæreditatis: ſunt enim ſeparata à trunco hæreditario. Bartolus *in l. item veniunt. § nunc videamus. de petitio. hæredita* Ioannes Baptiſta de Caccialub. *in rep. c. t. de feudi cognito.* Bald. *conſil. quadringenteſimo trigeſimoſeptimo, lib. 1* Franc. Zabarel. *conſ. ſexageſimoquarto.* Iaſ. *l. ſi poſt mortem in princ. de legat. 1. conſ. octuageſimoſeptimo, col 1. conſil. ccxteſimo quinquageſimo ſecundo, col. 3. conſil. ducenteſimoſeptimo, col. 3. lib. 2. Philip.* Deci. *l. 1. num. quadrageſimoſeptimo, ſi certum peta. conſ. ducenteſimo ſexageſimonone, num. decimoquarto.* nec veniunt in alienanone vel hypotheca bonorum vel hæreditaris, vt D in locis prædictis, & latè Matth. Afflictus § *in generali. ſi de feudo, defunct. conten. ſit inter do. & agna. in vſib. feudo.*

19 ¶ Et quamuis quandoque filius non poſſit habere feudum priuatum, niſi ſit hæres tamen non habet illud tanquam hæres, ſed iure feudorum ſeu inueſtituræ. Vnde quamuis non ſit hæres niſi in quota inæquali, vel in re certa, tamen capiet totum feudum, ſi eſt ſolus maſculus: vel capiet æqualiter cum fratribus etiam in maiori parte inſtitutis, idque ſororibus & extraneis hæredibus excluſis. Barth. Alex. Iaſon *l. ſi non ſortem. §. libertus. de conditio. indebiti.* Bart. *in l. iuſiurandum. § ſi liberi. de operis liberto.* Baldus E *in c. vnico, col. 3.* an agnatus vel filius defuncti. in vſib. feudo. & ſiue filius ſit hæres patris ex teſtamento, vel ab inteſtato, non dicitur ſuccedere in feudo ex teſtamento nec ab inteſtato, ſed iure feudorum. Bald. & omnes feudiſtæ *in c. 1. in prin. col. 2. verſ. quæro ergo quo iure. de ſucceſſ. feud. in vſib. feud.*

20 ¶ Quantò magis feuda regalia & imperialia, quæ non ſunt priuatorum, ſed principum imperij, & membra eiuſdem, & quæ non ſunt in commercio, niſi iuxta formam & teootem inueſtituræ Imperialis ſub vexillis publicè & Imperialiter factæ: & quæ ſunt iuris publici (vt dictum eſt) non poſſunt absque modo eſſe nec cenſeri hæreditaria.

21 ¶ Niſi prout dicuntur aliqui hæredes ſanguinis vel hæredes militares ad differentiam hæredum patrimonij, quibus deamerralitet opponuntur. Sunt enim huiuſmodi principes di talibus dignitatibus inueſtiti, conſiliarij imperatoris, tanquam ſenatores Imperij vt *in l. Imperialem. circa principium.* ibi conſilio ducum, marchionum, & comitum de prohibita feudi aliena. per Fridericum. *in vſibus feude. & in l Imperialis. § hortatu itaque & conſilio. de prohibita feudi aliena. per Lotharium. in vſib. feud.* Quod ſi feuda inferiora & priuata prohibentur alienari, & aliter quàm per fotmam ſuæ inueſtituræ deuolui, vt in dictis legibus.

22 ¶ Quantò magis feuda dignitatum Imperij, quæ ſunt præcipua & immediata eius membra, & ex quorum alienatione ſequeretur non ſimplex attenuatio virium Imperij, vt in dicta *l. Imperialis.* dicitur de feudis priuatis, ſed ruina & deſtructio Imperij, nullo modo poſſunt tranſire ad fœminas, nec ad alios quàm ad maſculos in inueſtitura Imperiali comprehenſos, & in conuentionibus publicis fraternitatum ab Imperatore ſolenniter approbatis: & ſic nec ſunt de hæreditate, nec de patrimonio propriè loquendo: ſed ſunt de his quæ generi vel poſteris data ſunt, quæ ad eos qui ex fœminis nati ſunt non pertinent, inquit text. *in l. 1. in fine de iure immunit. & in l. 3.* vbi latè Bart. de interdictis & relegatis. ideo nec in fiſcum quidem tranſeunt, ſed generi ipſi manent incolumia, *dicta l. 3. Oldrad. q. nonageſimaquarta.*

23 ¶ Ita vt patre cedente vel naturaliter aut civiliter motiente, filius eius locum ingrediatur, non ſolùm iure communi, vt in l. ſiqua plena. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris: ſed etiam iure prærogato & principali, hoc eſt, lege Imperiali ſeu inueſtituræ, publico Imperij iure & authoritate factæ, quæ vim legis Imperialis habet (vt ſatis dictum eſt, adeò vt ſententia contra huiuſmodi conſiaternitates & inueſtituras lata contra aliquem noceat ſequenti in gradu, ſed ſtatim locum ei apetiat.

24 ¶ Non eſt enim ſimile de legatis & fideicommiſſis priuatorum alienare prohibitis, quorum ad vitam alienantis tener alienatio. *l. peto. §. prædium. de legatis 2. l. vlt. C. communia de legatis.* Sed quemadmodum in feudis priuatorum, alienatio facta contra leges feudorum non tenet, etiam ad vitam alienantis, nec momento quidem, ſed vel ſtatim ad dominum reuertitur in feudo nono, vt in *c. vnico. de vaſſal. qui contra conſtitutionem Lotharij feudum aliena. & in l. Imperialis de prohibita feudi aliena. per Lotharium, & in l. Imperialem. § callidus. de prohibita feudi alien. per Fredericum in vſibus feuderum, vel in feud.* paterno auto vel antiquo, vt hîc ſtatim teuertitur ad agnatos omnibus alus excluſis, text. in *c. 1. §. hoc quoque,* & ibi gloſſa magna Iacob. Beluſi. Andte. de Iſernia in *§. ſi vaſſallus. ſi de feudo controuer. fuerit inter do & agnatos.* Baldus in *c. t. § denique quæ fuit prima cauſa beneficij ami in vſibus feudorum.* Alexand *conſ 2. lib. 5.* Carolus Ruinus *conſ 166 num. 5 lib. 1.* Hæc *alioquin* dictabat Carolus Molinæus Franciæ & Germaniæ Inriſconſultus, Vvormaciæ ptoptet inſidias aduerſariorum aliquot dies domi ſe continete à Vvilhelmo Landgranio inſſus, menſe Iunio, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo quinto, quo tempore idem princeps diffinitinam quatuor principum arbitrorum iudicio obtinuit contra Comtes à Naſſau, & principes Auriaci, & totam fere cametam Spitenſem, aolicos, & conſiliarios Catoli quinti Imperatoris qui illuc ad areſta ſua defendanda magna pompa confluxerunt.

THEMA CONSILII XXIII.

LAndgrauius Haſſiæ conceſſit duobus fratribus pratum ſub penſione annua, poſteà diuiſerunt: deinde alter fratrum obiit relicta filia nupta Petro, quæ mortua eſt relicto impubere, qui paulo poſt obiit, pater ei ſuccedit, ſed cognati attinentes auo materno & auunculo magno defuncti volunt ſuccedere in illa dimidia parte prati Quæritur quid iuris? Iacob Larſenerus vir bonus & doctus Landgrauij Haſſiæ fidelis conſiliarius teſtabatur conſuetudinem eſſe Haſſiæ, quod ſi coniunx moritur ſine liberis, ſuperſtes ei ſccedit, exceptis bonis auitis in quibus deſcendentes ab auo præferuntur, ſed quod aliàs nihil cautum de conſuetudine Haſſiæ, nec ſcitur hac in re vlla conſuetudo.

EPITOME CONSILII. XXIII.

Paterna paternis, auitna auitnis, quomodo intelligantur?

CONSILIVM XXIII.

VIſo præcedenti themate, & inquiſito quantum colligi poteſt de minoribus & conſuetudine loci videlicet illius vrbis Caſſellarum.

1 ¶ Soluto facilis eſt, partem præferendum. Is enim proculdubiò ſolus & in ſolidum vocatur iure communi & Imperiali, & in quo habet intentionem clariſſimè fundatam: nec eſt verum cognatos impuberis defuncti eſſe de familia primi acquirentis reſpectu partis, de qua agitur. Duo enim fuerunt acquirentes, nec agitur de parte pacificè poſſeſſa ab actoribus, quæ ſpectauit ad eorum ſtipitem, de cuius familia ſunt: ſed de parte alterius fratris: qui non eſt ſtipes actorum, qui etiam non ſunt nec fuerunt de illius familia, quia nec deſcenderunt ab illo, nec fuerunt in illius poteſtate: igitur ei ſiue quantum ad illum fuerunt ſunt extranei. *l. pronuntiatio. §. familiæ. l. familiæ appellatione de verborum ſignificatione. l. vlt. C. eodem titulo*, ita quod etiam ſi allegaretur & probaretur hic eſſe conſuetudinem paterna paternis, materna maternis, etiam vltra fratres fratrúmque filios. ita quod hæredia deberent reuerti ad eos etiam remotiores qui ſunt de linea, adhuc actores nullum ius haberent. quia non ſunt de linea illius alterius fratris, qui erat auus defuncti.

2 ¶ Cum enim ab initio fuerunt duo fratres acquirentes, vnuſquiſque fuit principium ſuæ lineæ, & duas diuerſas lineas fecerunt, & ſic nulla conſuetudo nullus vſus etiam Francorum poteſt actoribus patrocinari: ſed nec vſus quo coniunx ſuccedit coniungi liberis carenti, exceptis bonis anitis, in quibus deſcendentes è linea aui præferuntur: quia præter id quod ea particularis conſuetudo non recipit extenſionem ad correctionem iuris communis, iſti actores non ſunt de linea aui ipſius defuncti, nec ab illo deſcenderunt, & illa conſuetudo intelligatur ſecundum rationem iuris. *Can l. de emancipatis. ad finem. de legitimis hæredib. in l. quod ſcitis. & l. ſequenti. C. de bonis quæ liberis vt planè dixi in conſuetu. Pariſien.*

3 ¶ Minus iuuantur ex forma vel tenore contractus, quia non eſt feudum cum deficiat iuramentum fidelitatis, & homagij quod eſt de ſubſtantia: & ſi eſſet feudum, adhuc non prodeſſet eis, per eap. *1. de duobus fratribus de beneficio inueſtitur. in vſibus feudor. nec etiã eſt emphyteuſis.* ſed ſimplex conceſſio ad reditum, prout in dubio præſumitur, vt dixi in *conſuetudinibus Pariſienſibus. §. decimotertio. gloſſa & titulo ſecundo, in rubrica. Si eſſet emphyteuſis eis non prodeſſet per not.* Baldi, Alexandri Iaſonis. in *l. ſi mihi & Titio. de verb. oblig.*

4 ¶ Quod in contractibus non eſt locus iuri accreſcendi, & ſic ſoluta ſunt omnia contraria, & res remanet clara pro parte, & caſu quod dubia eſſet (quod non) adhuc in dubio iudicandum eſt pro eo pro quo facit ius commune. Et ita de iure cenſeo & concludo ego Carolus Molinæus, I. V. D Franciæ & Germaniæ Iureconſultus. Actum Caſſellis ſeptimo idus Auguſti, anno Domini ſeſquimilleſimo quinquageſimoquinto.

EPITOME CONSILII XXIV.

1 *Caſus contingens ex parte eius cui debetur, impedit pœnam & moram.*
2 *Vaſſallus non perdit feudum ſine culpa.*
3 *Et poteſt reſtitui in integrum.*
4 *Et actionem habet contra dominum ad inueſtituram.*
5 *Et fructuum reſtitutionem.*

CONSILIVM

CONSILIVM XXIV.

Pro principe Landgrauij Haſſiæ.

VIſo & examinato themate, ad primam quæſtionem iuxta ea quæ proponuntur, reſpondeo vaſſallum non eſſe priuarum nec priuandum feudo.

1 ¶ Diligentia enim ſua cum excuſat à pœna commiſſi tam ipſius feudi, quam fructuum, idque etiam mero iure. In omnibus enim pro implero habetur quoties per eum non ſtat qui facere debet, ſed per caſum contiogentem ex parte vel ex perſona eius cui impleri debetur, etiam in obligationibus dandis. *l. iure ciuili. ff. de condit. & demonſt.* & multò fortiùs in obligationibus faciendis, vt hîc: in quibus impedimentum etiam ex parte & in perſona ſolios debitoris contingens excuſat non ſolùm à pœna (de qua nemo dubitat) ſed etiam à ſimplici mora, & ab omnibus effectibus moræ, *l. continuus §. illud, & ibi Bartolus de verbo oblig.*

2 ¶ Hîc autem conſtat de diligentia vaſſalli, & inſuper de domini ſiue abſentia ſiue impedimento: quanquam poſſit ipſi domino obiici culpa, quod abfuit non relicto procuratore idoneo in loco dominanti ad renouationes inueſtiturarum faciendas, vel offerentibus dandum inducias, aut congruum reſponſum. *l. cum quidam §. ſi pupillo. de vſur.* verùm non opus eſt de culpa domini inquirere, cùm ſufficiat vaſſallum non fuiſſe in culpa, per regulam feudalem in *rub. & per tot. de feudis ſine culpa non amitten. in vſibus feudorum.* non enim ſufficit lapſus temporis petendæ inueſtituræ vt vaſſallus feudo priuetur, ſed oportet lapſum eſſe culpa vaſſalli: vnde non curnit contra pupillum, *c. t. quæ ſunt prima cauſa beneficij amit. in vſibus feudorum*, & ſic nec contra illum qui diligentiam fecit, aut iuſtum impedimentum habuit.

3 ¶ Etiam nulla diligentia facta, & ceſſante impedimento iuris, ſed dato aliquo impedimento facti poſſet reſtitui in integrum. *l. & Atilicinus. ff. de ſeruitut. ruſtico. prædio.* quia certat de damno vitando, vt dixi in *conſuetudine Pariſ. §. 1. glo. 7. & §. 21. in fin.* Sed hîc propter præfatam diligentiam mero iure tutus eſt, nec indiget reſtitutione in integrum.

4 ¶ At ſecundam quæſtionem, primùm debet vaſſallus adire dominum, fidem & hoomagium conſuetum offerre, & inueſtituram petere iuxta notata per Bartol & omnes in *l. quidam Hyberus. D. de ſeruitutibus vrbanorum prædiorum.* idque teſtator faciat: quo recuſante vel differente, libellum dabit iudici, vt dominus teneatur eum inueſtire etiam præcisè *c. 1. in fine.* qui ſucceſſores feudo. dare teneantur in vſibus feudorum, & ad non ſolùm vtilem, ſed etiam directam actionem habet, videlicet condictionem ex lege vel conſuetudine feudali. Quòd ſi dominus occupauerit feudum, petet ſibi reſtitui, etiam eum fructibus à tempore occupationis.

5 ¶ Et ſi dominus non fuerit in dolo nec in culpa lata tenebitur reſtituere fructus ſub æſtimatione communi deductis impenſis. Sed ſi appareat dominum ſe ſtudioſè ſubduxiſſe, vel captaſſe occaſionem ad vaſſallum intercipiendum, tenebitur teſtitoere fructus non ſolùm perceptos, ſed etiam percipiendos ſub æſtimatione quanti plurimi nullis deductis impenſis, niſi gratia fructuum factis, qui etiam prædoni deducerentur. *l. fundus. ff. familia erciſcunde.* Et ita cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. D. Franciæ & Germaniæ Iuriſconſultus. Datum Ricqueuillæ ſecunda Septembris, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimoquinto.

EPITOME CONSILII XXV.

1 *Sententia ſtricti iuris eſt.*
2 *Omnes actiones cedi poſſunt, etiam officium iudicis & executionis ſententiæ.*
3 *Emptor etiam ſine noua ceſſione habet actiones etiam ſuperuentas venditori.*
4 *Ceſſio non transfert poſſeſſionem.*
5 *Sententia lata contra vaſſallum non præiudicat domino, etiam ſcienti.*
6 *Sententia lata contra authorem nocet habenti cauſam ſcienti.*
7 *Sententia poteſt ſtatim exequi contra eum qui emit pendente lite.*
8 *Actio iudicati durat quadraginta annis.*
9 *Non ſolum perſonales actiones lite conteſtata perpetuantur ad quadraginta annos, ſed omnes quæcunque actiones.*
10 *Declaratur conſuetudo comitatus Burgundiæ.* 11.
11 *Perempta inſtantia adhuc ſupereſt actio.*

CONSILIVM XXV.

VISIS dubitationibus & obiectionibus do. Claudij Belini fiſcalis & imperialis in ſuperiore Sequanorum præfectura aduocati, & aliorum doctorum & aduocatorum è conſilijs ducis Vvirtembergenſis & comitis Montbelgardenſis.

1 ¶ Ad primum, quòd ſententia eſt ſtricti iuris reſpondeo, verum eſt, vt ſatis tetigi in annot. ad Alexand. *conſ.* 46. *col.* 1. *lib.* 1. *conſil.* 164. *num.* 2. *lib.* 12. & ad Philip. Deci *conſ.* 41. *num.* 4 Sed nullo modo obſtat, quia non agitur de vnico quidem apice addendo rebus iudicatis, ſed duntaxat de expreſſis non excedendo in aliquo. Secundò, non obſtat præfatum ducem nnn eſſe nominatum in areſto, hoc enim concluderet, ſi ex capite proprio executionem peteret: ſed cum veniat iure ceſſo, ſat eſt docere de ceſſione victoris.

2 ¶ Omnes enim actiones & perſecutiones tam reales quàm perſonales & aliæ cedi poſſunt, & conſequenter actio vel officium iuris, & ius executionis ſententiæ. *l. vlt. C. de hæred. vel actione vendita.* Quin etiam iura futura & actiones competitutæ cedi poſſunt, gl magna. Bald. Io. Fabet, Salic & omnes in *d. l. vlt.*

3 ¶ Hinc ſi venditor qui euictionem promiſit perſequitur iura vendita, & obtinet ſententiam, certum eſt emptorem ſine noua ceſſione executionem ipſo iure vendere poſſe, enam nomine ſuo habet enim omnes vtiles omnium directarum actionum authoris ſine noua ceſſione, *l. empter. C. de hæred. vel act. vend. l.* 2. *C. de act. & oblig. l. ſi cum emptor ff. de pactis.* Quod autem in dictis iuribus habetur de emptore, idem de ceſſionario, maximè quando pretium numetauis, vt præfatus dux vel Vlricus pater eius fecit: tunc enim verua eſt emptor, vt formula ceſſionis non indigeat: præterea clauſulæ generales quæ ſunt in dicto contractu ceſſionis omnia comptehendunt. Bat. in *l. ſi ager. ff. de rei vendic*

4 ¶ Minùs obſtat vulgare dictum pragmaticorum, quòd ceſſio vel contractus non ſaiſiunat, quia verum eſt: ſed hîc non agitur de poſſeſſione retinenda tanquam per dictum contractum quæſita, ſed adipiſcenda per executionem areſti, in quo proculdubio ceſſio ſufficit, cuius virtute habet nomine proprio omnia iora vtilia: quantum verò ad directa procurator eſt in rem ſuam irreuocabilis. text. *l. illam. C. de donationibus.*

5 ¶ Ad quartum non obſtant quæ ex commentariis meis in *conſuet. Pariſ* §. 30. *num.* 18. allegantur tria requiſita, quorum hic primum deficit, quia non agebatur de petitorio, ſed poſſeſſorio. Quoniam quæ ibi allegaui tendunt ad reprobandam opinionem Vldatici Zaſij, qui tenebat quòd ſententia lata contra vaſſallum, præiudicat domino feudi ſcienti per dictum §. *ſed ſcientibus.* Quod egu reprobaui per eundem textum ponderando ſingula in eodem textu contenta: ſed non ſequitur quòd omnia omni caſu ſint requiſita.

6 ¶ Quòd enim in dicto §. agebatur de reivendicatione, eſt contingentia facti, & exemplum quod non teſtringit, imò eſt exemplum in fortiori & indubitabiliori quòd fortius ampliatin iudiciis. Si ergo ſententia lata contra authorem, ſciente illo qui acquiſiuit ab illo, præiudicat etiam in petitorio: multò magis præiudicat in momentaneo poſſeſſorio, vel alio minus præiudiciali iudicio. Et ſic ſufficiunt duo videlicet ſcientia & iudicatum eſſe contra authorem, vt noceat habenti cauſam & ſcienti, etiam ſi habeas ius ante omnem litem: iſta verò hic concurrunt, etgo extra omnem dubitationis aleam

7 ¶ Imò ſumus in longè fortioribus terminis, quia non eſt opus via actionis, nec remedio *dictæ l. ſæpe* §. *ſed ſcientibus.* Quia aduerſarius non emit bona fide ante omnem litem, ſed mala fide, & poſt litem conteſtatam, ad eludendnm iudicium. & ſic recta via poteſt & debet areſtum contra eum vel hætedem eius exequi.

8 ¶ Minus obſtat triginta annos à ſecundo areſto lapſos eſſe, qnia reſpondetur primò quod actio iudicati (quando ſententia lata eſt poſt litem ſolemniter conteſtatam) durat quadraginta annis à tempore ſententiæ: vel vltimi actus poſt illam computandis, per ea quæ dixi in conſilia, non repeto Secundo, quod interuenit perſecutio & inſtantia ſuper executione per ſecundum areſtum, & ſic noua interruptio perpetuana ad alios 40 annos. & alia perpetuatio ante duodecim annos facta coram arbitris.

9 ¶ Minus obſtat quod l. vlt. C. de præſcipt. triginta vel quadraginta annorum non habet locum niſi in actione perſonali, vt tenet Philippus Corneus in *conſ.* 111. *num.* 12. *num.* 13. *lib.* 1. quia magis ſtandum eſt gloſſæ ordinariæ in *l. vlt. in verb. Extendimus.* quam Cyn. Bartol. Ioan. Fab Bald ibi ſequitur & Iaſon §. *penales. num.* 112. *Inſtitu. de actio.* quòd d l. vltima habet locum etiam in alis actionibus. Nec ſunt allegandi doctores ſed duntaxat vertatur ſolium, & inuenietur pagina ſequenti textius rotundus in *l.* 1. §. *ad hæc in fin. C. de annali except.* decidens quòd omnes actiones etiam ſi ſint perſonales in iudicium deductæ, & quæ cogninonalia acceperunt certamina, & poſteà ſilentio traditæ ſunt non 30. ſed 40. anni expectandi, ſunt computandi à tempore quo nouiſſimè litigatores tacuerunt. Igitue non eſt amplius locus vlli diſputationi, vel dubitationi etiamſi ſolus Sal in *d. l. vlt C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *ann. & in l. cum notiſſimi.* §. *illud. col. vlt. cod. tit.* aliter ſenſerit non aduertens ad tex. ſequentem, *d. l.* 1 §. *in fin. de anna. except.* Quòd ſi Ferdinandus vel eius hætes teſumere poterat inſtantiam executionis ſententiæ, vt eſt in confeſſo: igitur & dux ceſſionarius, vtpote procurator in rem ſuam irreuocabilis per prædicta

10 ¶ Nec obſtat conſuetudo allegata per do. Chappuis *in conſuetudine comitatus Burgundiæ.* §. 52. *qui eſt.* §. 2. *tit. de præſcriptio.* quod inſtantia non perimitur, niſi 30. annis: quoniam d. conſuetudo non tendit ad coarctandum, ſed ad ptorogandum tempus præſcriptionis in fauorem iurium deductorum in iudicium: alinquin inſtantia triennio periniereetur. *l. properandum. C. de iudiciis,* Quod triennium per dictam conſuetudinem de cuplo & ad triginta annos extenditur, ergo militat pro nobis.

11 ¶ Præterea multum refert inter inſtantiam & actionem, quia peremptа inſtantia, adhuc ipſa actio durat annos quadraginta, ſi fuerat lis conteſtata, vt tenent gloſ. & doctores in *dicta d. probandum.* & eſt communis, imò concors & vniformis omnium legiſtarum & canoniſtarum ſententia. Tum quod fornus eſt, dicta conſuetudo loquitur & intelligitur de inſtantia propriè ſumpta, quæ currit à lite conteſtata vſque ad ſententiam diſinitiuam, non autem de inſtantia ſuper executione ſententiæ diſinitiuæ, quia in executione rei iudicatæ non eſt proptiè inſtantia, nec habet locum *in d. lege properandum.* nec conſequenter dicta conſuetudo, ſed petpetuo durat inſtantia vel quadraginta annis à die vltimi ſilentij. Iaſ. *in d. l. properandum in Princ.* Bald. *in l.* 1. *C. de execut. rei iudicatæ, l. conſentaneum. in fin.* C. *quomodo & quando iudex.* Alexand. *conſ.* 181 *in fin. lib* 6. & in omnem euentum ſemper ſupereſt actio, &c. Datum Planemonti, menſe Aprili. M. D. LVI.

THEMA

THEMA CONSILII XXVI.

Le cas eſt tel.

Eſtienne filz Bourgundoverat, & hæc omnia Burgundiæ dotionis quæ vocant la Franche Comté dont à pieces ancun ceux de Virtemberg s'efforcent diſtraire le Comté de Montbeliard, & le faire reſſortir à Spire, chambre Imperiale.

FEu d'illuſtre memoire Eſtienne* Comte & Seigneor de Montbeliard, & de Montfalcoo, &c. l'an mille trois cens nonante ſept par teſtament inſtitua ſes quatre filles ou filles de 100 fils mort eo Hongrie contre les Turcs eo ſes ſeigneuries & boiries, c'eſt aſſauoir, chacune en ſa propre portioo & part.

2 Leſquelles filles apres le decés de leur dit pere, qui fut l'an immediatemeot ſuinant accepterenr ledit teſtament & ioſtitutioo.

3 Tourefois leurdit pere ſubſtituendo & pronidendo, ordonna à ſeſdites filles auec les modifications & clauſules teſtamentaires, meſmemeot à ſa fille aiſnée Henriete, comme s'eo-ſuit, c'eſt aſſauoir.

4 La dire Henriete en la comté, chaſtel, ville, & forteresſe, rentes, appartenances, ſeigneuries, nobleſſes, & droicts de Montbeliard, ou chaſtel, ville, & forteresſe de Porrentruy, ou chaſtel, ville, & forteresſe de Granges, oo chaſtel, forteresſe Deſtobon, en la ville & chaſtel de Saulnot: ou chaſtel, ville & forteresſe de Clereu aux ſur Doubs: ou chaſtel, ville & forteresſe de Paſſauanr, & en toutes les rerres, chaſtellenies, villages, fieds, rierefieds, nobleſſes, ſeigneuries, & toutes appartenances, appendices & droicts quelconques deſdites villes, chaſtels, & forteresſes de Montbelyard, de Porrentroy, de Granges, Deſtodon, de Saulnot, de Clereuaulx & de Paſſauaot: & veut que le fied de la Roiche ſoit dudit Montbelyard.

5 Semblablement à chacone des autres trois filles, & entre antres propos eo l'inſtitution de la ſeconde, quant à la ſeigneurie de Verſel, dit-il, au chaſtel, bourg, & forteresſe de Verſel, ſi de droict & de raiſoo, il m'appartient & non autremeot.

6 Leſquelles ſeigneuries ainſi delaiſſées à ſeſdites filles notoirement oot appartenu andit ſeigneur teſtateur, ſoient comme franc allos oo fieds, Doot ſeloo les couſtumes du comté de Bourgongne faction de teſtament a lieu.

7 E apres les inſtitutions ſingulieres à chacune deſdites filles faictes, adionſte par clauſule expreſſe ce que s'enſuit.

8 Item veut & ordonne que les hoirs d'icelles filles ſucceſſiuemeot ne puiſſent par teſtameot ou ordonoaoce donner, charger, ordonner leſdites terres, & droicts deſdits partages à autres perſonnes, ne d'autre ligne qui ne ſoot venus oe deſceodus deſdits heritages & droicts: mais doiuent venir & retouroer tooſiours icelles terres, rentes, heritages, & droicts és plus prochains de la ligne, dont ils ſont veous & deſcendus.

9 Or eſt que deuaor cent ans ou couiroo, la fille aiſoée contre la diſpoſitioo & prohibition mentionnée au precedenr article, a tranſporté la ſeigneurie de Porrentrny à l'Eueſque, chapitre, ou Egliſe de Baſle, de laquelle ils ont iouy pacifiquemeut iuſqnes à preſeot.

10 Mainteoant, apres ledit temps paſſé, les deſcendans en ligne directe de ladite Henriete en vertu dudit teſtament & clauſule prohibitiue, ſubſtitution & fideicommis, &c. pour le recouurement de ladite ſeigneurie preteodeot actioo contre les detenteurs d'icelle.

Duquel cas poſé reſultent les queſtions ſuinantes.

1. PRemierement, ſi vne telle ou ſemblable ſubſtitution, fideicommis, & prohibition s'eſtend in infinitum.

2 Secundò, ſi oon io infioitum, iuſques au qnantieme degré.

3 Tertiò par quelle raiſoo & allegation du droict ciuil & canon.

4 Quarrò, ſinon à chacun des deſcendans d'vne meſme ligne ſon droict ſeparément ſoit reſerué & d'entier ſans auoir ancun eſgard, Combien il auoit des precedens, tout ainſi comme s'il eſtoit le premier ou ſecond apres la premiere née, attendu les mots de la ſubſtitotion & fideicommis.

5 Quintò, quid iuris, ſi ledit deſceodant par ligne directe eſtoit heritier de ſes predeceſſeurs, & reneretur ad præſtandum factum defuncti, vel defunctorum.

6 Sextò, mais s'il o'eſtoit pas heritier, ains auoit renoncé, ou pour le moins non accepté les hoiries de ſes predeceſſeurs, ſi iceluy ſe peuraider de ſes fideicommis, ſubſtitution & prohibition, comme choſe d'autres biens & alieos de ceux de ſes predeceſſeurs, attendu les mots declarez en ladite ſubſtitution.

7 Et finalement, depnis que notoirement oo tient, qne les ſeigoeories en ladite ſubſtitution mentioonées, ont eſté audit ſeigneur teſtatenr, & meſmemeot que ladite dame Henriette premiere née a donné à ceux de la ville & terre de Porrentruy leurs franchiſes, doot ils

en ont iouy iuſques au preſent. Veu auſſi la qualité du teſtateur, des teſmoings, & notaires pour lors preſens, ayans bonne cognoiſſance de tout l'affaire, ſinon parce il appert de preuue ſuffiſante, ou pour le moins ſempleine, que ledit teſtateur du temps de ſon treſpas fut ſeigneur proprietaire & immediat de ladite ſeigneurie de Porrentruy.

EPITOME CONSILII XXVI.

1 *Quæſtiones ſeptem ad quatuor puncta reducuntur.*
2 *Emptor non per hoc fatetur rem venditoris fallit ſi docet ſe aliunde habere ius.*
3 *Verba enuntiatiua probant inter contrahentes & cauſam habentes ab eis.*
4 *Teſtamentum debet omnibus edi, idem in codicillis etiam ſi publicata non ſint.*
5 *Non ſolùm negans poſſeſſionem, ſed etiam qualitatem poſſeſſionis, ſi conuincatur poſſeſſio debet in aduerſarium transferri.*
6 *Dominium per indicia probatur in antiquis.*
7 *Etiam per famam etiam ſecundum omnes quando agitur de dominio ante memoriã hominum.* 8.
10 *Verba quòd res debeant ſemper venire ad proximiores lineæ, important ſubſtitutionem realem.*
11 *Prohibitio alienandi cauſata inducit fideicommiſſum etiam tacitus fauor, vt quando deſcendentes ab aliqua ſucceſsiuè alienare prohibentur.* 12. 39.
13 *Vulgata authentica authoritate præſtant noua editione Haloandri.*
14 *Limitatio dicta auth. ad quartum gradum non habet locum quando ceſtator expreſsit ſe velle bona perpetuò manere in ſua ſtirpe.*
15 *Filius non poteſt rem certam eligere pro ſua legitima etiam alienando.* 16. li. 44.
17 *Quæ vendicari poſſunt non confundantur in aliquo facto inuentario.*
18 *Præſcripcio non incipit currere ante ſingularum ſubſtitutionum euentum.*
19 *Adhuc contra ſingulos ſubſtitutos non currit longi ſed longiſsimi temporis præſcriptio quadraginta annorum à tempore minoris ætatis.* 20.
21 *Nec incipit contra nondum natos.*
22 *Vera eſt diſtinctio Pauli in* l. vlt. § ſin autem. ff. communia de legatis.
23 *Contra valentes agere ad declarationem currit præſcriptio.* 31. 38.
24 *Præſcriptio centum annorum ſeu immemorialis habet vim conſtituti.*
25 *Et nunquam cenſetur excludi, & habet vim tituli non hominis ſed legis.* 25. 28. 32.
27 *Et omnes prohibitiones, & omnia impedimenta antecedit.* 30.
29 *Præſcriptio quadraginta annorum eſt vniuerſalis.*
31 *Poſt centum annos omnia vacillant.*
32 *Heres grauatus non præſcribit longo tempore ora fideicommiſſarium, ſecus in tertio poſſeſſore.* 34.
35 *Creditor etiam hypothecarius poteſt cautionem exigere.*
36 *Etiam in contractu iuris.*
37 *Et etiam pendente conditione legati vel fideicommiſſi.*
39 *Declaratur.* § fratre in l. peto. delegat s 2. 40.
41 *Infinitas reprobatur.*
42 *Grauatus fideicommiſſi poteſt alienare vſque ad legitimam, quæ tempore mortis ceſtatoris attenditur.* 43.
44 *Et rem certam alienando videtur eam eligere pro legitima, ſi non habet ſocium.* 45.
46 *Et ſi non poſſet eligere, niſi vocato fideicommiſſario per longiſsimum tempus confirmatur electio.*
47 *Ius excipiendi tranſit ad ſingularem ſucceſſorem.*

CONSILIVM XXVI.

Iso & diligenter examinato themate ad me tranſmiſſo per comitem Georgium comitem Vvirtembergenſem & Montbelgardenſem, ſuper oppido, arce, & ditione de Pourrentraco.

1 § Præſuppoſita ſpecie facti in eo themate contenta & ſeptem quæſtionibus: cauſa certè grauis eſt, vtque Chriſti Redemptoris vnici nomine priùs inuocato, ad diſcuſſionem & reſolutionem analyticam multiloquio omiſſo, me accingam, totius cauſæ & litis futuræ cardo ad quatuor puncta, ex his quæ in præſentiarum ptoponuntur, reducitur: ad quæ ſeptem illæ quæſtiones in effectu reducuntur. Primum ſi poſſeſſores ſeu rei futuri negent ſe habere titulum, poſſeſſione immemoriali duntaxat nitentes (vt facere ſolent qui de iure diffidunt, & longiſſimam poſſeſſionem prætexunt) an tam per teſtamentum Stephani quondam comitis Montbelgardi, & Domini Montisfalconis, quàm per immunitates ſeu libertates ſubditis Poorrentraci datas à Do. Henrieta præfati Stephani nepte præfati comitis, Georgij ptoauia, & per famam ſufficienter probetur dictum Stephanum teſtatorem fuiſſe, dominum & poſſeſſorem dictæ tertæ & ditionis de Pourrentraco. Secundum an in dicto teſtamento ſit ſubſtitutio gradualis io infinitum extenſa, & in ea comprehendatur & vocetur præfatus comes Georgius. Tertium, an hæres vniuerſalis mediatus vel immediatus dictæ D. Henrietæ ab hac ſubſtitutione, & à vendicando excluditur? Quartum, ſi actor non ſit hæres, an' præſcriptioue temporis immemotialis excludatur? cum rei futuri, iam (vt in themate dicitur) vltra centum annos pacificè poſſederint. Secundum punctum. Tertium punctum. Quartum punctum.

2 § Ad primum certum eſt quòd ſi conſtet de prætenſa donatioue vel legato per dictam dominam Henrietam facto epiſcopo, capitulo, & eccleſiæ Baſilienſi ſatis probatum erit (etiam in præſenti grauiſſima cauſa) de dominio & iure præfati Stephani teſtatoris, & multò magis ſi rei titulum illum allegent, & producant, quaoquam enim alias *gl. 4. in princ.* & expreſſius ibi Ang. Peruſ. in *l. 1. ff. de publiciana in rē actione*, teneant quod etiam emens ab aliquo non videtur ſatis tem eſſe venditoris, & ſequitur Alex. *conſ. 92. Perſpectis hu nume.* 1. vbi in annot. tetigi *lib. 1. conſ. 43, nu. 9. lib.*

lib. 4 conſ. 185. numero 3. lib. 5 conſ. 115. lib. 6. Franc. Purpura. *l. 2. numero 103, C. de edendo.* & dixi & limitaui *in conſu. Pariſi. §. 3. gl. 6. nu 5.* tamen hoc ſanè intelligendum eſt, quatenus habens cauſam ab aliquo dicere poteſt non de iure authoris, ſed ſe aliunde ius habere, vel ad alium ſpectare.

3 ¶ Aliàs interim & in dubio certum eſt quod verba etiam enunciatiua in contractu vel alia diſpoſitione poſita fidem plenam faciunt inter ipſas eaſdem partes, earumve ſucceſſores, vel cauſam habentes, text. in l. optimam. C. de cuntrahenda & committenda ſtipula. & dixi *in conſuet. Pariſi. §. 60. q. 2. & in annot. ad Alex. conſ. 11. nu. 1. lib. 6. ad hoc quod fortiùs tradit* Sal. *in l. cum res. C. de probat.* quantò magis diſpoſitiua verba, vel diſpoſitioni neceſſario vel immediatè coniuncta, plenam fidem facient? Quam primum ergo de dicta dooatione vel legato conſtabit, ſatis furdata erit intentio domini Comitis quantum ad illum primum punctum,

4 ¶ Quod ſi rei non edant titulum, ſed vtantur cautela Inn. qui ait in e. dudum. extra de decimis melius eſſe non edere titulom, quam edere, ſed nullum reſolutum vel terorquendum. Dico primò quòd ſi eſt teſtamentum, tenebuntur rei exhibere teſtamentum dominæ Henrietæ, etiam ſi dominus comes non dicat ſe illius hæredem. *text l. 1. ff quemadmodum teſtamenta aperiantur.* omnibus (inquit) quicunque deſiderant, tabulas teſtamenti inſpicere, vel etiam deſcribere, deſpiciendi deſcribendique poteſtatem facturum ſe prætor pollicetur, ſine ſuo, ſiue alieno nomine perant, vt ibi, & ſiue teſtamentum valeat, ſiue non, ſiue ab inirio, ſiue poſtea ruptum, ſiue etiam falſum vel ab inhabili conditum dicatur, & indiſtinctè *l. 1. §. ſiue autem. §. proinde ff. de tabu. exib.* Idque ſpeciale eſt in teſtamentis vel codicillis, etiam ſi publicata non ſint quia de publicatis non eſt dubium cùm in publica acta & monumenta tranſierint: *l. publicati. C. de teſtam.* & dixi *in l. 1 C. de edendo. in lectura Tubingenſi.* tenebuntur ergo edere, vel ſe intamento purgare.

5 ¶ Secundò dico quòd ſi iuraverint ſe non habere, nec dolo deſiſſe, ſi dominus comes poſſit aliunde probare, & bene vtiliter faciet, nec ſibi præiudicabit quaſi approber contenta: quia non facit adhuc finem, ſed ad finem probandi de iure primi teſtatoris, & de contrauentione facta per Hentietam. Tertiò dico quòd ſi rei negauerint ſe habere teſtamentum, donationem, vel alium titulum, ſiue ſe accepiſſe & poſſediſſe, illo titulo, & poſtea conuincantur illo tantum titulo accepiſſe: poſſeſſio transferenda erit penes dictum comitem *l. vlt. ff. de rei ven.* quæ quamuis loquatur in poſſeſſore negante ſe poſſeſſorem, tamen idem in negante qualitatem poſſeſſionis de qua agitur, & quæ eſt pertinens & deciſoria, ſi tamen reus dolo vel lata culpa negaſſe conuincatur, quia deciſio & æquitas d. l. vlt. principaliter fundatur in dolo, & in odium tergiuerſationis & illuſionis iudicialis. Ad hoc Bald. in *c. 1. ſi de feud. fuc. controuer. inter domi. & agnat. col. 1. in vſib. feud.* Lud. Rom. *conſ. 70.* Guid. Papæ *conſ. 3.* Ial. *Inſt. de actio. §. omnium. numer 86.* Hyppol. Marſil. *ſing. 242.* Matth. de Afflictis *deciſ. Neap. 18.*

6 ¶ His autem ceſſantibus nihilominus puro tam per teſtamentum illuſtris Henrici, quàm per dictas immunitates datas ciuibus & incolis dicti loci, quàm per famam publicam, ſatis probatum iri de iure & poſſeſſione tam primi teſtatoris domini pleni, & indubitati, quàm dictæ Henrietæ dominæ temporalis, ad onus fideicommiſſi: quæ enim non proſunt ſingula, multa iuuant. Tum in antiquis dominium per huiuſmodi indicia ſimul iuncta etiam plenè probatur. Bal. Sal. & alij in *l. indicia. C. de rei vend.*

7 ¶ Imò etiam quòd per ſolam famam plenè & conA eludentet probetur dominium in antiquis tradit Ang. in *l atqui natura. §. cum me abſente. ff. de neg. geſt* Bald. in *l. proprietatis.* & ibi An. *C. de proba. in l. conuenticulam. co. pe C. de epiſc. & cle. in auth quas actiones. ad fin. de ſacroſanct. eccleſ. in l. cum ſuper. C. de rei vendic. in l. bonæ fidei. in vltima columna. C. de rebus creditis & eſt communis ſententia doctorum, vt tradit* Alexand. *conſ. 6. num. 22. conſ. 24. num. 11. conſ. 116. col. 2. lib. 5. conſ. 139. num. 11. cum ſequen. lib. 6. & in l. rem quæ nobis. colum. vltim. de acquir. poſſeſſ.* Franciſ. Areti. *con. 37. in princip.* Franc. Curtius ſeniot *conſil. 69. numero 5.*

B 8 ¶ Imò etiam eſt opinio omnium quando duo concurrunt. Primum quòd non agatur de probando dominio præſenti actoris, ſed tantùm de probandi dominio antiquo. Secundò quando agitur de tempore excedente memoriam huiuſmodi, vt centum annorum. Hæc autem duo ſimul concurrunt, & ſic ſtat præiudicata opinio omnium doctorum etiam ſolam famam & communem opinionem plenam fidem facere in hoc puncto. Alexan. *conſ. 139. num. 11. 12. 13. lib. 6. & conſil. 24. num. 12. conſ. 108. num. 17. lib. 7.* Philip. Deci. in *c. dilecti. colu. 4. de appellat. & in conſ. 418.* Cùm autem præter id concurrat, & ſecundò teſtamentum præfati Stephani, & tertiò qualitas perſonæ, qui erat princeps optimæ famæ & optimæ opinionis, bonæ & timoratæ conſcientiæ, vt etiam apparet per idem teſtamentum, vbi circa caſtrum & oppidum de Verſel opC ponit clauſulam & limitationem bonæ & innocentis conſcientiæ teſtem, dicendo ſi de iure & de ratione ad me pertinet, & non aliàs: quam clauſulam non appoſuit circa arcem & dirionem de Pourrentraco.

9 ¶ Quartò concurſus amoris & honoris quem ferebat Henrietæ oepti ſuæ primogenitæ, quam pei honoratam voluit: & omnino certum eſt quòd illam & ſuos ab ea deſcendentes, & conſequenter præfatum comitem Georgium pronepotem illius deceptum iri noluit, & omnino multò minùs decipi, quàm ſecundò genitas, in quibus religiosè & ex ſimplici ſuſpicione dictam clauſulam appoſuit: quam proculdubio, & multò magis appoſuiſſet circa dictam tettam de Pourrentraco pornoni primogenitæ affignatam, niſi certum habuiſſet illam ad ſe pleno iure pertinere. Quiotò coocurſus immonitatum ciuibus, & habitantibus dicti loci per dictam Henrietam poſteà conceſſatum, D quod eſt antiquum publicum monimeotum & notorium tabellione non ſolum publico, ſed etiam populari & permanenti. Sextò concurſus aliorum contractuum vel actuum dictæ Henrietæ de eadem terra vel pertinentiis. Septimò concurſus aliorum inſtrumentorum quibus apparet dictam Henrietam fuiſſe neptem in linea directa dicti Stephani & primogenitam ex Henrico patre Stephani filio, ex quibus primus iſte articulus eſt indubitatus.

10 ¶ Ad ſecundum principale punctum non eſt dubium quin clauſula illa teſtamenti, ibi, item volo & ordino quòd hæredes dictarum filiarum ſucceſſiuè, &c. iuncta clauſula, ſed debeant venire & teuerti ſemper ad proximiores lineæ, vnde proceſſerunt, importent ſubſtitutionem, eámque gradualem & tealem, E in infinitum, per iura & rationes quas in aliis conſiliis, ſuper eodem teſtamento, ſed in aliis canſis dedi, non tranſcribendo, ſed breuitatis cauſa (cùm etiam idem comes vel dux nepos eius ea penes ſe habeat) pro tepetitis hîc habendo.

11 ¶ Præterea per aliam clauſulam eiuſdem teſtamenti Henrieta eſt nominatim, ſpecificè, ſpecialiter, & abſolutè prohibita alienare, nec eſt prohibitio nuda, ſed cauſata vt bona maneant in linea, quæ importat fideicommiſſum ſecundum Bartol. Alexandr. & omnes in *l. filiusfamil. §. duo. de legat. 1. & omnes vbique.* Item, liquet quod ea prohibitio ſic facta eſt, non ſolùm fauore ſororum (ſi Henrieta

prædecederet ſine liberis) ſed etiam fauore liberorum & deſcendentium ex Hentrieta gradatim & ſucceſſiuè, ſi quos relinqueret, vel per relictos ab ea relinqueretur: ſed prohibitio facta fauore alicuius, etiam ſi fauor ille ſit tacitus, tamen eo ipſo ea prohibitio importat fideicommmiſſum & grauamen de reſtituendo perſonæ vel perſonis, quorum fauore vel contemplatione ea prohibito etiam tacitè & verſimiliter facta eſt. texti rotundus in *l. qui filium & filiam.* & ibi Bart. *ff. ad Trebellian.* Et ita iudicatum fuit ſententia imperiali, vt ibi refert iuriſconſultus, vt ſic etiam ex eo ſolo probata eſt ſubſtitutio.

12 ¶ Quæ etiam probatur ex eo quòd deſcendentes ab ea ſucceſſiuè alienare prohibentur, idque ex B cauſa honeſta & perpetua: ergo neceſſariò vocati cenſentur, & eidem Hentrietæ ſubſtituti, etiam ſi Henrieta non fuiſſet nominatim & ſimpliciter prohibita, *l. ab eo, de fideicom. l. planè*, 2. *in fin. cum l. ſequent. de legat.* 1. *l deasque*, §. *interdum de peculi. legat. l. Titio Seio*, §. *Seia, de legat.* 2 *l. alio de aliment. leg. l. ſi ita ſtipulatio, de oper. liber. cum vulgaribus.* quantò magis triplici vinculo ſimul concurrente: Primò prohibitione expreſſa & abſoluta Hentrietæ factæ: Secundò prohibitione deſcendentium illius ſucceſſiuè: Tertiò diſpoſitione & affectatione expreſſa & reali ipſorum hæreditorum, ad proximiores lineæ ſucceſſiuè per relationem ſpecificatam, ibi, *ſcelles terres*, affectatione expreſſa & reali ipſius tertiæ de Pourrentraco, relatum eoim eſt io referente etiam propriè, *l. ſi defenſor*, §. *qui interrogatus.* & ibi Bald. *ff. de interrog. act* Igitur certum & eſt indubitatum præfatum comitem Georgium pronepotem Hentrietæ proximio- C rem de linea illios eſſe ſubſtitutum & vocatum ad omnia hæredia, terras, ditiones, in quibus dicta Hentrieta fuit inſtituta, & nominatim ad dictam tertiam de Pourrentraco.

13 ¶ Nec obſtat nouella 159. de reſtitu. fideicom. quæ in tit. habet *μέχρι ἐνὸς βαθμοῦ*, id eſt. vſque ad vnum gradum, vt vertit Gregor Haloand. quia dico non eſſe in hoc ſtandum literæ nouæ editionis Haloandri, quæ eſt apocrypha, non prototypus nouellarū, ſed rhapſodia corrupta cuiuſdam ſcholaſtici: ſed in ſubſtantialibus ſtandum authenticis noſtris communibus, quæ ſunt veræ authenticæ, & ab antiquo tempore Inſtiniani ex ipſo archetypo *κειμένου* (iuxta præceptum Iuſtiniani in *l.* 2. *colum pen. C. de veter. iur. enucl.*) tranſ- D latæ partim etiam Latinæ ab ipſo Iuſtiniano editæ, vt nouè docui in *tract. commer. & uſura, q.* 1. *num.* 67. & pleniùs nupet interpretando, *l. Lucius Titius, de vulga. & pupilla in academia Dolana, & in meo commentario in nouellas.* Standum ergo literæ vulgatæ & communi & in vſum receptæ, quæ habet quòd vſque ad quartum gradum, vt etiam antiquam hanc tranſlationem probat Andr. Alciat & reprehendit Haloander, *lib.* 4. *μεϊζονες* c. 2. *in fin. dicens quòd liber nouella.* Haloand. corruptus fuit in tit. vbi pro *μέχρι ἐνὸς βαθμοῦ*, legendum erat *ἐνὸς βαθμοῦ*, id eſt in quarto gradu. Præfatus autem comes Georgius qui eſt pronepos Henrietæ directò inſtitutæ, & ſic tertius ab illa, non ſolùm eſt infra quar- E tum, ſed etiam infra tertium gradum, quia eſt tertius ab ipſa primariò inſtituta & primò grauata, quæ non debet computari, vt decidunt Iacob. de Beluſio & Angel. in *d. authent. de reſtit fideicom.* §. *nos autem* Alexand. *conſil. 56. in prine. lib.* 1.

Supra conſ. 57. in fin.

14 ¶ Præterea limitatio d. authent. locum habet in caſu ſuo & ſuis circonſtantiis, vt in alio conſilio nuper in carcere Blancmontano in alia materia reddito dixi non autem quando reſtator expreſſit ſe velle bona perpetuò manere in ſua linea, vt hic diſpoſuit quod debeant ſemper venire & redire ad proximiores lineæ, quo caſu fi commiſſum in infinitum extenditur, vt decidit Iacob. de Beluſio in *d. authen. de reſtitut. fideicommiſſ.* Alexand. *conſil. 56.* Andreas Barbat. in *l. cum acutiſſimi columna 68. C. de fideicommiſſ. dicens ita con-* A *ſuluum per collegium Bononienſe.* Idem Alexand. *conſil. 59. numero 4. libr. 4.* Iaſ. *l. vltim. columna. 2. C. de hæredit. inſtit. & conſil. 4. numero 3. libro primo, l filiusfamil.* § *diui lectu.* 1. *in fin. de legat.* 1. Philip. Decii. *conſil. 481. numero 9. conſil. 516. num. 16.* Ioan. de Montefertato in *repet. d.* §. *duo. chart 6. columna* 1. Hieron. Gratus *conſil. 31. numero. 24. conſil. 133. ad fin. lib.* 2. Iaſon. *conſil. 4 numero, 3. lib.* 1.

15 ¶ Nec prædictis obſtat ſi dicatur, quòd dicta ditio de Pourrentraco non excedebat legitimam dictæ Hentrietæ, vt magnitudo ditionum (quæ in themate artic. quarto, & plenius in teſtamento d. Srephani narrantur) ſatis oſtendit, quia filius non poteſt rem certam eligere pro ſua legitima. Bartol. in *l. ſuus quisque in princ. ff. de hæredit. inſtituend.* Bald. in *l. iubemus. C. ad Trebell. latè.* Alex. *conſil.* 127. *numero* 21. *vbi in annotat. dixi lib.* 6. & vltra ea quæ, ibi dixi, ita tenet Rimin. *conſil.* 57. *numero. 25. lib.* 2. Catol. Rnin. *conſil. 57. columna vltim. lib* 2. Petr. Paul Parſienſ *conſil* 52. *num.* 32. *lib.* 2. quamvis pater ſeu teſtator hoc poſſit. Alexand *conſ* 2. *lib.* 5. vbi in annotar dixi, Carol. Rui. *conſ. 5. nu.* 24. *lib.* 2.

16 ¶ Ita vt etiam alienando de facto non videatur nec poſſit filius eligere rem alienatam pro legitima, vt tenet Baldus *conſ.* 217. *lib.* 1. Paulus Caſtrenſis *conſil.* 247. *numer.* 4. *libr.* 1. Bulgari *conſil.* 1. *colum.* 1. Guido Papæ *deciſio.* Delphin, 606. Philip. Cornel. 182 *colum.* 1. *lib.* 1. Philippus Dec. *conſ.* 23 *nu* 15. vbi in annot. tetigi.

17 ¶ Ad tertium nulla difficultas eſt iuris, ſed facti, quia ſi præfatus princeps eſt hæres, non dico ſanguinis) ſed ipſius hæreditatiæ ſucceſſionis, mediatè vniuerſalis, in totum excluditur, tuſi eſſet hæres per beneficium inuentarij, quia tunc non excluderetur in aliquo: quia ea quæ ſunt in vendicando non confunduntur, facto legitimè inuentario, vt nota. in *l. debitori, C. de pactis, l. vlt. de iure deliber.* ſed vſque ad vires inuentarij teneretur in id quod interest Quod ſi eſſet hæres in parte, idem dicendum pro rata illius partis, *l. cum à matre. C. de rei vendica, l. venditrici, C. de rebus alienis non alienandis.*

18 ¶ Ad quartum communis ſententia eſt, in ſingulis ſubſtitutis vel ſingulis gradibus, ſingulas & nouas requiri præſcriptiones, prout in ſingulis nouum ius quæritur ex noua conditione & commiſſione ſubſtitutionis ſuperueniente, quia ante illam ſuperuenientis conditionis exiſtentiam, nec ius nec actio oritur, *l. cedere diem. de verb. ſig. ff. & C quando dies legat. vel fideicom cedat. per totum.* Et ſic non poteſt præſcriptio incipere contra quemlibet, ante ſubſtitutionem ſibi apertam, & antequam cum effectu agere poſſit. *l. cum notiſſimi.* §. *illud. C. de præſcript. triginta vel quadraginta annorum l.* 1 *in princ. &* § *vlt. C. de annal except. l. puer.* §. *vlt. ff. de dol. mali excepe. cum vulgarib.*

19 ¶ Adhuc aperta ſubſtitutione non currit ſubſtitutio (qui iam agere poteſt) longi temporis præſcriptio, quia illa in hac materia ſublata eſt, vtpote deficiente titulo, & eo ipſo iure reſoluto & decreto irritanti legis pro infecto & non-ſcripto habito. *l. vltim.* §. *ſin autem. C. communia de legatis.* Saltem quando, vt hic poſſeſſor non habet titulum oiſi à perſona prohibita, vt per Bald. in *l.* 2. *C. de uſucapio. pro empt.* Et ſic tantum relinquitur præſcriptio longiſſimi temporis, vt in *d.* §. *ſin autem.* expreſſè decidit Paul. Caſtrenſis & Alexand. *conſ. 59. lib.* 5. Socy. *conſ.* 251, *col. penul lib.* 2. Philippus Corneus *conſ.* 38. *Placet col.* 4. *lib.* 1. *conſ.* 304. *rem arduam col.* 4. *lib.* 3 Iaſ. in *l. filiusfa.* §. *duo lectu.* 1. *col. vlt. de legat.* 1. Quæ contra quemliber ſubſtitutum incipit demum à tempore ſubſtitutionis ei apertæ, vt dictum eſt & ſic præfatus comes non poteſt excludi niſi longiſſimo tempore à die ſubſtitutionis ſibi apertæ

20 ¶ In quo non ringima tantum anni ſunt computandi, ſed quadraginta anni propter concurſum hypothecariæ *l.* 1. *C. communia de legatis.* de quo tempore

quadragenatio deducenda eſt pupillatis ætas eiuſdem principis ipſo iure, & reliquum tempus minoris ætatis per beneficium reſtitutionis in integrum. *l. vlt. C. in quib. eau. in integ. reſt. non eſt neceſſ. l. ſicne. §. pen. C. de præſcript. triginta vel quadraginta an.* 21 ¶ Vnde contra nondum natos nunquam incipere poteſt vlla præſcriptio. Alexand. *conſ.* 101. *col. pen lib.* 7. Paulus *conſ.* 247. *colu* 3. *lib.* 1. *in nouis*. Philip. Decius *conſ.* 368. *ad fin. conſ.* 498. *col. penul.* & latè Hieron. Gratus *conſ.* 103. *colum. antepenult. cum ſequent. lib.* 2. imò etiam nec contra iam natos concurrere incipit, ſi agere non poſſint. Pald. *in authen. vt ſi cercennale. verſic. ſed quid dices. C. de bon. matern.*

22 ¶ Non obſtat quod Bart. in *l. filiusfam. §. diui. ead. vlt. de leg.* 1. tenet rem etiam per teſtamentum alienari prohibitam præſcribi poſſe, vt etiam ibi firmat Alex. *col. vlt. & Iaſon in lect.* 2. Idem Bald. *l.* 1. *C. de ſeruis fugitiuis, & ſequieur* Franciſc. Bald. *tract. de præſcript. in quinta parte quinta partis principal. q.* 4. *nu.* 4. dicens eſſe vetiorem & magis communem ſententiam, vt etiam longo tempore cum titulo & bona fide præſcribi poſſit reiecta diſtinctione Paul in *d. §. fin autem.* quia imò veriot & communior eſt opinio & diſtinctio Pauli quia quamuis teſtator ipſe non poſſit annullare titulum & præſcriptionem ſequentem, tamen. *lex poteſt, vt l. ap ertè facit in d. §. fin autem.* Et hæc vehementer intentionem comitis Mortebelgardenſis iuuant & confirmant.

23 ¶ Sed in contrarium vrget. Primb quod interea temporis etiam ſi ſubſtitui non poterant petere vel vendicare, tamen poterant agere ad declarationem, videlicet vt bona per extraneos poſſeſſa declarareotur ſubiecta & hypothecata fideicommiſſo in caſum & euentum dictarum ſubſtitutionum, & ſic interrumpere omnem præſcriptionem: quod ſi neglexerint in negligentia fuerint, & ſic ſaltem longiſſimo tempore triginta, vel ad ſummum quadraginta annorum ſpatio excluſi ſunt etiam à futura ſucceſſione. Ita decidit Philippus Cornens *conſilio* 304. *colum.* 11. *lib* 3 *facit text. in l. ſi contendat*, vbi Bart. & alij *de fideiuſſo.* vt hãc ſententiam refert Aymo Crauetta *conſil.* 67. *in fin.* vbi non audet firmare, nec ego (etiam ſi meminero aliàs ita in ſupremo ſenatu iudicatum Pariſiis) niſi prout inſtrà dixi.

24 ¶ Secundò ſortiùs vrget, quia hic non ſolùm eſt tempus longiſſimum, ſed etiam immemoriale pluſquàm centum annorum, quòd ſecundum communem doctrinam dicimur tempus immemoriale, vt tradit Cyn. Bald. in *l* 2. C. *de ſeruit. & aqua. Cepol. in d. tract. de ſeruitu. verba. prædior. c.* 119. Franc. Bald. *in tractatu de præſcrip in ſecunda part.* 3. *q.* 6. *nu.* 24. & dixi *in conſuet Pariſ. §.* 5. *num.* 6. huiuſmodi verò tempus habet vim conſtituti *l. hoc iure §. ductus aquæ. de aqua quot. & æſti* Nec dicitur præſcriptio, ſed titulus, qui quidem titulus non eſt abolitus, nec reſolutus per *dictam l. vlt. §. ſin autem. C. communia de legatis.* nec per aliam legem, 25 ¶ quia huiuſmodi exceptio temporis immemorialis nunquam cenſetur excluſa etiam per legem prohibitiuam, nec per quæcunque verba vtuerſalia, quamcunque præſcriptionem excludentia, vt tenent Panorm. Felyn. & alij *in rubr. extra de præſcrip texe. iunctis gloſ. & ibi Angel. in authenti.* vt de cæteto commutationes non fiant. Bald. Angel. in *l.* 1. C. *ne cui dominicæ, vel templorum. in l. omnes C. de præſcrip triginta vel quadraginta annorũ.* Bald. *d.* 1. *columna ſecunda.* C. *de annali excep.* Alex. *l. nemo poteſt. columna vltima. de lega primo.* Fran. Balb. *in tractatu præſcriptionum in quinta parte quinta partis. q. nona. dixi in conſuetud. Pariſ. §. ſeptimo, num.* 12. *& §.* 80.

26 ¶ Nec obſtat ſi dicatur quod licet tantum temporis habeat vim legitimi tituli, tamen non debet maior eſſe vitiaciti illius vel præſumpti tituli, quam expreſſi. Et quòd nulla præſcriptio temporis incipit antequàm agi poſſit, quia reſpondetur, quòd comparatio tituli tacit & expreſſi locum habet in titulis eiuſdem generis, puta ab homine vel præſumptione hominis, ſiue à præſumptione legis de titulo hominis: non autem in heterogeneis, vnde non valet argumentum ad titulum legis, ſiue expreſſum ſiue tacitum, Quippe lex longè præualentior eſt, vt notant doctores in l. non impoſſibile de pactis Alex. apud Bart. *in rub. de decretis decurio. libro decimo.* C. & ibi Lucas de Penna. Franc. Cuttios ſenior *in tract de ſequeſtris q.* 22. *in fin.* Alexand. *conſ.* 210. *in fin. libro ſexto.* Philippus Decius. *l. nec ex præterito. in fin. de rég iuris in c primo, lectu. ſecunda. num.* 6. *de conſtitut. extra.*

27 ¶ Præterea titulus iſte conſtituti, qui reſultat & datur à lege ex tempore immemoriali. *d. l. hoc iure. §. ductus aquæ. c. ſuper quibuſdam. §. præterea extra. de verbor. ſignific.* non intelligitur de titulo prohibito vel à perſona prohibita, ſed de titulo legitimo & à perſona non prohibita, vel extra omnem caſum prohibitionis. Præterea titulus iſte legalis non teſtatur ad certam perſonam nec ad certam ſpeciem tituli, ſed ad illas perſonas & ad illas ſpecies tituli quæ fuiſſent legitimæ & validæ ſtatim in ſui initio, ſi de illis conſtitiſſet, & conſequentet habens ius ſiue conſtitutum legale ex tempore immemoriali, cenſetur habere ius vel titulum ab omnibus quæ potuerint conſtituere, ſequitur quòd iſtud ius conſtituti ſiue tituli legalis antecedit omnes prohibitiones & omnia impedimenta, nec inquiritur de origine, ſed præſumitur talis, qualis ad effectum debuit eſſe.

28 ¶ Et ſic clariſſimum eſt quòd iſte titulus à lege datus & conſtitutus nullo modo aboletur per dictam *l. vltimam. C. communia. de leg. at.* quæ etiam duntaxat loquitur de præſcriptione longi temporis, & de habente titulum à prohibito, aut etiam ſecundum quoſdam de præſcriptione longiſſimi temporis in eo qui nullum habet titulum neq; à lege, neque ab homine: ſed quando vtrumque concurrit, videlicet tempus immemoriale, de quo dicta lex vltima nunquam diſpoſuit nec cogitauit: deinde titulus conſtituti à lege datus, concurrente etiam præſumptione iuris & de iure pro tempore immemoriali, impoſſibile eſt dicere locum eſſe limitationi. *d. l. vltima. §. ſin autem.* 29 ¶ ſed primò locus eſt regulæ iuris communis de præſcriptione triginta, vel quadraginta annorum, quæ eſt non ſolum geoeralis, ſed etiam vniuerſalis. text. in *l. omnes nocendi quoſlibnibet artes. C. de præſcript. triginta, vel quadraginta annorum, ibi, quicquid autem. & ibi, vel ſi qua actio. & ibi, quorundam tamen vel ex fortuita vel excogitata interpretatione. & ibi, huic ſalubernmæ noſtræ ſanctioni ſuccumbat, & quadraginta annorum curriculis proculdubio ſopiatur, nullúmque ius priuatum vel publicum in quacunque cauſa vel in quacunque perſona. & ibi, plenißima munitione ſecurus.* Quæ regula confirmatur per textum in dicto §. ſin autem. ibi, vt nec vſucapio, nec longi temporis præſcriptio. Hæ ſunt enim duæ exceptiones, quæ regulam in contrarium firmant *in authenti. de non alienand aut permut. § vt autem lex. d. quæſitum. §. denique Neratius, de fund. inſtruct. doctor. in rubr. de regulis iuris in ſexto. & in l. prima. ff. eodem.*

30 ¶ Secundò hoc ſpeciali caſu locus eſt præſcriptioni centum annorum, ſeu conſtituo legalis. Cùm igitur iſte caſus non ſit exceptus *in d. §. ſin autem.* & ſit prætogatus, imò præiudicatus in iure, nullo modo excipitur nec excluditur, ſed omnia excludit non ſolùm priuata, ſed etiam publica, per text. *à fortiori in d. l. omnes. C. de præſcrip. triginta vel quadraginta annorum.* 31 ¶ Facit quod inquit Bald. in *l. prima. C. de annali præſcriptione, in l. data opera. colum.* 10. C. *qui accuſa. non poſſ.* quòd poſt centum annos omnia vacillant. Atqui hic non ſolùm centum, ſed centum quinquaginta anni præteriere pacificæ poſſeſſionis ex titulo iuſto etiam inter præſentes, vel ita vicinos, vt in proſpectu cùm etiam in confeſſo ſit præfatum comitem & ſuos anteceſſores ſempet penes ſe dictum teſtamentum habuiſſe, &

ſæpiſſimè in variis cauſis verſaſſe in iudiciis & extra, Quibus argumentis teſtſtere nequeo, nec video reſponſum. Itaque concludo etiam ſi prætatus comes vel ſui anteceſſores ius habuerint, tamen poſt temput immemoriale deſuſſe habere, & in præſentiarum inadmiſſibiles eſſe.

31 ¶ Noo obſtat quòd ſuprà in quarto articulo dictum eſt ſingulis ſubſtitutis vel gradibus, ſingulas nouas requiri etiam longiſſimi temporis præſcripuones: quia ad hoc duplex eſt reſponſio. Prima, quòd hoc procederet in ſimplici præſcripoone ordinaria. At tempus immemoriale non eſt huiuſmodi, ſed eſt notiſtitutum, ſiue titulus legitimus præſumptione iutis & de iure, vt dictum eſt.

33 ¶ Secunda, quia illud procedit & intelligendum eſt contra ipſos hæredes & hæredum hæredes, in quos deſcendit obligatio ex teſtamento, & qui perſonaliuet tenentur ad implenda eonienta in teſtamento ſin deceſſotit, ſiue ſint obligati purè, ſiue in diem, ſiue ſub condiuone: quia pendenie die vel couditione nonquam incipiunt præſcribere. Et ita loquitur & intelligitur *l. 1. in fin. C. de annalis exceptione, & ſimilia iura.* Quæ adhue limitantur ſi hætes etiam vniuerſalis haberet titulum particularem à ſingulari ſuceeſſore. *l. an vitium in fine. ff. de diuerſis & temporal. præſcripto* 34 ¶ Secus ci undo agitur contra tertium botiæ fidei poſſeſſorem in quem non deſcendit obligatio, & qui non tenetur actione ex teſtamento, nec alia actione vel obligatiooe perſonali: ſed ſola hypothecaria vel teali. tex. in *l. 1. & 2. C. ſi aduerſus creditorem. lib. 7.* quæ indiſtinctè loquuntur, ſiue illa hypotheca eſſet puta, ſine in die ſiue etiam conditionalis. Prout etiam indiſtinctè loquitur & intelligitur *l. ſi eo tempore. C. de remiſſio. pignoris & l. vltima. C. de cenſibus, libro vndecimo,* de quo tenigi ad Alexandrum *conſ. 106. columna prima. libro quinto.* & plenè dixi in *conſuet. Pariſien* §. 189. 3 ¶ quod etiam euidenti demonſtratione & legibus probo, quia pendenie die vel etiam conditioue conditionalis hypothecæ, agi poteſt ad cautionem ſeu ſanſdationem interponendam. tertius eſt rotundus 10 *l. grege. §. ſi ſub conditione. ff. de pignor.* vbi certum eſt quòd lex in primo teſponſo indiſtinctè loquitur & intelligitur, ſiue contra principalem debitorem, ſiue contra tertium poſſeſſorem agitur, loquitur enim de actione hypothecaria: igitur clarum eſt, quod ſi verſiculus, ſed ſi præſens immedratè continuatus in eodem textu loquitur tam de tertio poſſeſſore, quam ſi de ipſo debitore vt interim peti & exigi poſſit eauno, ſi conditio extiterit, tiec pecutia ſoluatur teſtimi hypothecam: Igitur creditor hypothecarius etiam hypothecæ conditionalis & pendentis, poteſt non ſolum contra principalem: ſed etiam contra poſſeſſorem agere ad ſanſdationem, & ſie multò fortius ad ſimplicem eaotionem, & conſequenter ad omnis præſcriptionis interropuotiem. *l. cum notiſſimi. § imò. verſiculo, ſed & ſi quis. C. de præſcriptione triginta vel quadraginta annorum,* 36 ¶ quamuit enim ſanſdatio non ſemper exigatur, ſed ex iuſta cauſa iudicis arbitrio. *dicto § ſi ſub conditione.* Ibi, *ideoque arbitrio iudicis. ff. de pignoribus & hypothecis. l. in omnibus ibi ex iuſta cauſa. ff. de iudiciis.* vbi Bartolus & Angelus tenent non eſſe differentiam inter contractus bonæ fidei & ſtricti iuris. Idem Baldus *conſ. quadringenteſimo decimotertio. libro tertio.* Iaſon *l. ſi conſtante. in principio, columna tertia, nume. quingenteſimo octauo ſoluto matrimonio.* Matthæus Afflictus *deciſio. Neapolita. centeſima octaua,* tamen ſimplex eauno ſeu recognitio, ſiue poſſeſſor ſit ſuſpectus, ſiue non, indiſtinctè poteſt exigi: quæ tamen æque ad interrumpendam præſcriptionem ſufficit Bartolus in *l ſi prius. § 1. de aqua pluuia arcenda* Franciſcus Aretinus *l. ſecunda. §. ex his. columna prima, de verborum obligationibus.*

37 ¶ Probo ſecundo, quia iti legatit & fideicommiſſis indiſtinctè pendente condiuone peti poteſt etiam ſariſdatio noti ſolum ab hætede grauato ſed etiam ab eius quouis ſucceſſore, & conſequenter à quouit tertio cauſam habente, vt iſti poſteſſores eauſam habèbant à grauata, idq; ex dicto perpetuo prætoiit, vt legatorum ſeu fideicommiſſorum nomine caueatur. *l. 1. §. non ſolum eodem titulo.*

38 ¶ Et ſic clariſſimè liquet quòd multis nominibus licebat præfato domino eomin intra decem annos inter præſentes, aut vigiuti inter abſentes, aut iuſta temput voum longiſſimum præſcriptionem interrumpere: igiuur etiam citra tenipus immemoriale cucurrit contra eum eum effectu præſcriptio reſpectu tertij bonæ fidei & iuſto titulo publici poſſeſſoni, quamuit contra hæredes vniuerſalet perſooaliter obligatos non cucurriſſet, niſi à die ſibi apertæ ſubſtitutionis, ſiue couditionis ſiue extantit, & ita areſtum ſupremæ curiæ parlamenti Pariſienſis, de quo ſuprà memini (quod in cauſa Pompadour iti fauorem tertij poſſeſſoris larum fuit) intelligendum eſt.

39 ¶ Prætereà mamfeſtiſſime apparet prohibitionem illam in teſtamento Stephani comitis Montbelgardenſis factam eſſe in fauorem familiæ, & familiæ relictum. *l. cum ita §. in fideicommiſſo. de leg. 1. l. vlt. C. de verb ſignific.* arque vt ſuffieiebat vni de familia relinqoere. *l. filius familias. §. cum pater.* ibi, *verum eſt eum in familia reliquiſſe, liter vni reliquiſſer. ff. de leg. 2. d. is qui complures.* ibi, *ſatis illum fatturum & ſi alium reliquiſſet. de leg. 1.* ita mox quàm res egreditur familiam, omnes & ſingiili de familia fideicommiſ. petere poſſint. *l. peto. §. fratre. de legat. 1.* Et quamquam pluribus concurrentibus proximiot præferatur, tamen cauere debet ſe familiæ reſtituturum. *d. §. fratre. ver. ſed ita d. vnum ex familia. §. quod ſi talia. de legat. 2.* & ſiue cauerit actio ex ea cautione familiæ ipſi quæritur. *gloſ. d. §. fratre. in verb tauere.* 40 ¶ quæ non bene dicit vulem actiouem competete familiæ, qnia per iuta quæ allegat, patet directam competere ex cautione vere interpoſita, vulem verò ex ficta, in cafibus dictorum iunium vbi fingitur interpoſita: ſed in hoc caſu *d. §. fratre.* ſi eauno non fuerit interpoſita, nulla eo nomine (id eſt ex cautione quæ non eſt) nateetur actio nec directa nec vtilis: quia tion eſt de cafibus iuris, in quibos ſtipulatio fingitur, quos enimerati in *l. 1. §. ſi quis ita. in lectura Tubingenſi, de verborum obligationibus,* ſed ſufficit fideicommiſſi petitio, quæ mox vt res ad exterum peruenit, ſtatim familiæ competit. tex. *d. §. fratre. verſic.* quòd ſi cauno. ergo vna & eadem eſt actio familiæ competens, quæ orta eſt ſtaum quòd domina Heorieta alienauit, & ex tunc tota familia agere potuit: ergo ex tunc familiæ præſenptio entrere cœpit, 41 ¶ nec in iure dabilis eſt proceſſus in infinitum etiam fauore iutis diuini, vel publici vel ſacroſanctarum eccleſiarum, aut redemptionis captiuorum *text. d. vt inter dominum.* ibi, *ſed ne videamur in infinitum hanc extendere.* C. *de ſacroſanct. eccleſ. l. vlt. in fi.* ibi, *ne in infinitum cauſa retractentur. C. de fide inſtru. l. fratris. C. de tranſact. l. qui bona. §. vlt.* ibi, *neque enim in infinitum obligatus eſſe debet ff. de damno inſect.* Ex quibus præfatus comes (etiam ſi ius ioitio habuit) non eſt in præſentiarum inadmiſſibilis.

42 ¶ Verum alia quoq; vrgenti ratiotie nec ab initio quidem videtur habuiſſe ius, etiam ſi nec in totum, nec in parte eſſet hæres: qnia certum eſt quòd præfata illuſtris Henrieta nullo modo grauari potuit in legitima, quæ erat triens portionis ſuæ authen. nouiſſima. C. *de inoffic. teſta.* & ſic vſq; ad tertiam partem portioois ſuæ liberè & ſiue vllo onere dictarum ſubſtitutionum & fideicommiſſorum alienare potuit. *l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. teſta.* Imò etiam ſecundùm communem & in omnibus curiis & iudiciis receptam ſententiam alienare potuit vſq; ad dimidiam portionis ſuæ, cùm illæ ſubſtitutiones eſſent fideicommiſſatiæ & conditionales, & ſic etiam Trebellianicæ locus eſſet. *c. Rynaldus. extra de teſta.* quæ Trebellianica vnà

cùm

cùm legitima ſemper aſcendit ad dimidiam, *vt d'xi i s annota. textuali. d. c.* & ibi gloſ. *verb. lucetipſas.* Philip. Decius *conſil.* 219. & ita vbiq; obſeruatur, niſi quando apparet Trebellianicam prohibitam eſſe, *vt dixi in annota. ad Alexand. conſil.* 43. *in fin. lib.* 2. & dato quòd dici poſſit per teſtamentum illuſtris Stephani Trebellianicam prohibitam, tamen hoc ad minimum certum & indubitatum eſt, quòd omnino liberè alienare potuit vſque ad tertiam portionis ſuæ, ſiue ad vſque tertiam quartæ partis bonorum defuncti teſtatoris, ſiue duodecimam vel vndecimam vniuerſorum. Sed dicta terra de Pourrentraco non aſcendebat duodecimam omnium bonorum teſtatoris, vt ſatis indicat ſeries & catalogus bonorum & ditionum in dicto teſtamento contentus.

43 ¶ Et quantum video oegari nequibit dictam terram de Pourrentraco non exceſſiſſe tempore obitus præfati Stephani (quod tempus debet attendi. §. *vlt. Inſtitut. de leg. Falcid. l. in quantitate. ff. ad legem Falc. l. cùm quæritur.* vbi latè Iaſ. C. *de inoff. teſt.* legitimam ſeu ſimplicem portionem legitimæ, præfatæ Hentietæ debitam.

44 ¶ Atqui filius tem certam alienando videtur eam eligere pro legitima. Alexand. *conſ.* 125 *colum. vlt. lib.* 1. Franc. Aretin *conſ.* 18 *& conſ. ſequens.* Iaſ. *conſ.* 69. *colum* 3 *lib.* 1. *conſ.* 161. *lib.* 4. Franciſcus Purpora. *l.* 1. *in fin.* C. *de pact.* Ludouic. Roman. *conſ.* 277. *Non eſt dubium. colum.* 2. Nec obſtat (vt ſuprà allegatum eſt in fine ſecundi ponctì) quòd poſt Bart in *l. ſuus quoque. in prine. ff. de hæred. inſtit. & in l. in quartam col* 3. q. 4. *ff. ad leg. Falcid.* Crebrò eſt ſenteotia quòd filius ooo poteſt eligere rem certam pro legitima, quia verum eſt, quando habet cohæredes, & quandio res illa eſt communis: tunc enim (vt duiſio & portionum aſſignario) communi conſenſu vel iudicis arbitrio fieri debet, vt etiam loqountur text. in *l. non amplius in fin. cum l. ſequen. ff. de leg.* 1. & in *l.* 2. *C. quando & quibus quarta pars lib.* 10. & reliqua iura, in quibus illa communis opinio fundatur, quæ conſequenter ita debet intelligi, ita etiam procedit quod ſcripſi *in annota. ad Alexand. conſ.* 127. *num.* 22. *lib.* 6. *& ad Philip Dec. conſil.* 235. *nume* 15.

45 ¶ Secus quando filius nihil habet commune cum alio, vel poſtquàm diuiſio facta eſt, prout facta erat etiam à præfato Stephano: tunc enim filius qui eſt dominus & poſſeſſor pleno iure. *l. generaliter. ff. qui & à quibus manumiſſi liberi non fiant. l.* 1. §. *ſerui appellatione. ad Sillanianum. l. non idem minus de rei vendicat.* poteſt pro ſua legitima rem vnam (ſaltem quando conſtat quòd eſt infra legitimam) alienare igitur hoc potuit dicta Henrieta. 46. ¶ & dato quòd ab initio non poſſet eligere niſi vocato fideicommiſſario, tamen alienando, & ſecuta non clandeſtina: ſed manifeſta traditione, deinde teali longæua poſſeſſione, & graduaiter ſobſtitutorum ſucceſſiua patientia per multos annos ſine vlla querela, ſaltem poſt longiſſimum tempus, electio illa ſatis dicitur perfecta & comprobata

47 ¶ Illud etiam explotatiſſimi iuris eſt, ius excipiendi tranſire etiam ad ſingularem ſucceſſorem. *l. dolus.* §. 1. & ibi Bar. *de contrahend. empt. & vend. text. d. emptori. de hæredit. vel actio. vendit.* Bart. Alexand. Iaſon. *l. ait prator.* 2. *colum.* 2. *de iureiurando.* Dynus in *c. ſi quis. in ius. de regul. iuris. in ſexto.* Andr. Tiraquel. *in tract. proximit.* §. 13. *glo.* 1. *nume.* 19. Nico. Boëri. *deciſio. Burdegalenſi.* 43. Cùm ergo etiam actor ipſe & alij ſucceſſores dictæ Henrietæ maiorem boonorum illius partem poſſideant, quinettam partem legitimæ, cùm dicta Hentieta vſque ad partem legitimam non alienaoerit, teis competet exceptio, etiam ſi tantom longiſſimum tempus lapſum eſſet: ſed poſt illud quatet elapſum, & tempus immemoriale, melius & vtilios conſilium iuridicè dari nequit præfato comiti, quàm Vlpiani *in l.* 1. *de inoffic. teſtam.* ne ſumptibus inanibus ſe diuexet. Et ita cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. D. Franciæ & Germaniæ Iuriſconſultus, antiquus in curia Franciæ aduocatus In quorum fidem propria manu his ſubſcripſi, & gentilitio apoſphragiſmate communiui. Datum Mootbelgardi, Nonis Iunij, anno ſalutis ſeſquimilleſimo quinquageſimo ſexto.

EPITOME CONSIL. XXVII.

1 *Circonſtantiarum dinumeratio.*
2 *Qualitas appoſita præcipuè attenditur.* 29. 30.
3 *Et maximè qualitas perſonæ, quæ eſt magis ſubſtantia quàm qualitas.*
4 *Valet argumentum à nomine appellatiuo officij, quæ qualitas totum actum qualificat.*
5 *Qualitas in principio appoſita, videtur in ſequentibus repetita.*
6 *Siue reſtringendo ſine ampliando.*
7 *Relatio fieri debet ad proxima, & ſpecificè includit quicquid eſt in termino relato.*
8 *Talia ſunt ſubiecta, qualia permittunt iudicata prædicata.*
9 *Antecedens declaratur per conſequens, & contrà.*
10 *In dubio videtur quis facere vel contrahere nomine proprio.*
11 *Fit interpretatio contra eum qui ſe fundat in verbis teſtamenti.*
12 *Verba contra ſtipulantem interpretanda ſunt ſiue in tacita ſiue in expreſſa.*
13 *In dubio pro debitore contra creditorem.*
14 *Relatio fieri non debet ad narratiua vel incidentia, ſed ad diſpoſitiua.*
15 *Relatio non fit ad omnia, quando non eſt tanta ratio de vno ſicut de alio, ſed ſolùm refertur ad illud de quo eſt maior & plenior ratio.*
16 *Alia eſt obligatio primaria, alia eſt ſecundaria.*
17 *In dubio depoſitum potius præſumitur.*
18 *Obligatio qua re contrahitur, non poteſt extendi vltra limites rei.*
19 *Aliud nomenclatura inſtrumentorum, aliud ſunt inſtrumenta.*
20 *Traditio inſtrumenti originalis rei pro traditione habetur, ſecus in traditione inuentarij.*
21 *Non præſumitur ceſſio.*
22 *Quem non ſequuntur lucra, non ſequuntur onera.*
23 *Ex qualitate rei & perſonæ præſumitur induſtria.*
24 *Et in dubio præſumitur electa.*
25 *Et qualitas perſonæ attenditur ad ampliandam vel reſtringendam diſpoſitionem.*
26 *Patronus fiſci excuſationem habet à tutelis.*
27 *Propoſitum in mente pretentum nihil operatur.*
28 *Verba narratiua etiam in executionibus poſita declarant.*
31 *Contrahens cum aliquo cenſetur ſcire eius qualitatem.*

32 *Doctor iuris non præſumitur errare.*
33 *Contrahens ſuper re ad minores ſpectante cenſetur ſe eis obligare.* 34.
35 *Reſolutum, inſpiciendum eſt, quid actum ſit.* 36.
37 *Enuntiatiua probant inter eoſdem ad finem actus cui inſeruntur, non ſi de enuntiatis poſteà per ſe quæratur.*
38 *Niſi ſemiplenè.*
39 *Mandatum ſpeciale derogat generali, niſi ex iuxta cauſa domino ignota.*
40 *Procurator generalis ſtante alio ſpeciali, dicitur falſus in ea ſpecie.*

CONSILIVM XXVII.

RESPECTO rurſus poſt originale conſilij mei in mea captiuitate ſubſtractum & accuratius conſideraro themate, in quo non ſolùm prima facie grauis eſt difficultas in deciſione, ſed etiam circunſtantiæ facti minùs ſunt explicatæ, de quibus apud vos exiſtens propter importunitatem ſollicitatorum Virtembergenſicorum diſceſſum meum (vt ſcitis) vrgentium conſultorem (pro more mihi ſolito) interrogare non potui, ſed nec ſpeciem facti cotam legere, vel integram audire.

1 ¶ Prios itaqoe circunſtantias illas deficientes notabo, quam ad examen quæſtionis veniam. Prima eſt initio chirographi domini Theobaldi ibi, *recepeur, procureur, & ayant charge, des enfans & heritiers. &c.* Non enim dicitur à quo hoe mandatom accepit, an à dicto Poly, an verò à tutore, an ab alio pura euratore adultis illato, vel abipſis matoribus factis. Iam enim ipſi erant quindecim anni à decreta tutela. Secunda circunſtantia, quia non exprimitur an eſſet generalis receptor, an vero certum negotium limitatus, an nunc vel olim: an ad hoc vel ad diuerſum conſtitutus. Tertia circunſtantia quia non dicitur an dominus Theobaldos vel eius hæredes eſſent de illis quos tutor fecit citare ad tedditionem rationum, an vero à ſolo Anasholeo vocati fuerint. Quarta nec dicitur à quo hæredes Theobaldi petiti & perſecuti fuerint, an à tutore, an verò ab Anatholico, & vtri eorum condemnati.

2 ¶ Nonc Do. noſtri Ieſu Chriſti vnici Redemptoris & mediatoris nomine inuocato, primò accipiam articulum iuris, an ab initio per illud chirogtaphom dominus Theobaldus obligatus fuerit de ipſis nomibus contentis in libris rationom, rationem reddere, & dictum Poly exonerare non ſolum à teſtitutione eotporis ipſius, vel inſtrumenti dictæ copiæ: ſed etiam à reſtitutione & rationibos nominum in ea copia deſcriptorum? Videtur quòd ſic. Primò à qualitate in qua contraxit, ibi, *recepeur.* &c. Cùm ergo contraxeit in qualitate receptoris dictotum minorum hætedum viderit contraxiſſe ad finem tecipiendi nomina & iura eis tanquam hæredibos debita. Cuioſq; enim rei principium potentiſſima pars eſt. *l. 1. de origin. iuris.* & qualitas iuitio appoſita & impreſſa præcipuè attenditur. *l. clàm poſſidere. in pr. incipio. de acquirend. vel amittenda poſſeſſ. l. ſi procuratorem. in princip. mandati.*

3 ¶ Et maximè quando eſt qualitas perſonæ vel cuius nomine geritur: hæc enim ſubſtantialis eſt: mutat enim perſonam agentem, & actum facit alium, vt quis ceoleatur modò proprium, modo alienum gerete negotium, modò vnam, modo alteram repræſentare perſonam. *l. procurater qui pro emittione. de procura. l. vlt. de inſtitoria actione l. multum intereſt C. ſi quis alte. vel fib.* Faciunt quæ dixi *in conſuet. Pariſ.* §. 37 *gloſ.* 10. *num.* 14. *num* 15. Ergo ex illis verbis in initio appoſitis, ibi, *recepeur, procureur, & ayant charge des enfans & heritiers*, ſatis apparet quòd non contrahebas pro ſe, ſed pro minoribus, non ad ſuam, ſed ad minorum vtilitatem. Et conſequemer quòd illam copiam recepit, non vt ſe pro ſuo commodo inſtrueret, ſed vt rem minorum curaret. Cum enim non pro ſua, ſed pro minorum vtilitate aeceperit, quznam erat vtilitas videndi & perſcrutandi, niſi etiam eodem domino proſequeretur & exhiberet? ergo ad hoc ſeſe obligauit.

4 ¶ Secundò, valet argumentum à nomine officij dignitatis vel appellatioo. text. in *l. annua.* §. 1. *de annuis legatis. in l. nonumquam. ad Trebell. in l. ſi communis ſeruus ita de ſtipulat. ſeruor. in c. quoniam abbas. de officio de leg. in c. requiſiſti. extra de teſtamen.* in quibus omnibus iuribus. probatur, quod qualitas officij expreſſa totum actum qoalificat & determinat. Sed dominus Theobaldus in qualitate receptoris minorum contraxit: ergo cenſetur contraxiſſe, vt nomina eiſdem debita perſequeretur & teciperet. Ad hoc latè Nicol. Euerardus Louanienſis doctor & principalis quondam conſiliatus *in locis legalibus loco* 8t. à nomine officij dignitatis, vel appellatiuo.

5 ¶ Et vltra eum probatur, quia ea qualitas receptoris, & procuratoris minoris in principio dicti chirographi appoſita eſt: ergo ad omnia ſequentia videtur repetita *l. Seiæ.* §. *Cato.* & ibi Bart. *de fundo inſtru. l. cum ſeruus. de cond. & demonſtra.* Dominicus de ſancto Geminiano *cap. mandato. de præb. in ſexto.* Franciſcus Aretinus *conſ.* 137. Antonius Corſerus *in repertorio, in verbo Qualitas.* Philippus Decius *c. 1. lect. 1. columna 4. de iudi. extra. & conſ.* 480. *nume.* 4. Etiam in diuerſa oratione vel diſpoſitione, vt prædicta loquuntur. Sed in eadem oratiune non eſt dubium repetitam cenſeri. Alexan. *conſ.* 100. *lib. 6.* Nec in his quæ tegiutur ab eodem verbo. Alexand. *conſ.* 34. *vbi in annot. dixi num. 6. lib. 6.* Sed hîc vtrumque concurrit, quia eadem oratio, eadem periodus, ab eodem verbo, ibi, *le quitte & promets acquitter*, tegitur: igitur tam in confitendo quàm in promittendo qualitas receptoris tepetita, ſeu poniùs continuata cenſetur, ergo ad fioem recipiendi, & hanc curam minotibus præſtandi: 6 ¶ vt enim qualitas reſtringit, ita ampliat. Angel. Peruſ. *l. 1. ſi quis teſta. liber eſſe iuſſus fuerit.* Tum temò alioquin qualitas initio appoſita, impertinens eſſet & ſuperuacua: qood eſt abſurdum. Tum quartò cur opus fuiſſet tot aonis illam copiam tenuiſſe, ſi tantùm eam legere voluiſſet? Quintò principaliter probatur in ipſis verbis diſpoſitiuis, ibi, *dont te quitte & promets acquitter & deſcharger ledit Poly*: quæ verba teſetuntur ad immediatè præcedentia, quæ ſunt talia, *pour reconnurer les debtes y contenuës.* Igitur clarè & apertè ſe obligauit ad exonerandum dictum Poly à tecipiendis & proſequendis dictis nomioibos.

7 ¶ Tum ſexiò in vim telationis quæ ſemper fieri debet ad proxima, & illa includit. *l. aſſe toto. de hared. inſtit. l. ſi ita ſcripſero. de cundit. & demonſtrat.* Et quicquid eſt in termino relato, eſt in referente termino, etiam propriè & ſpecificè Bald. *l. ſi defenſor. §. ſi interrogatus. verſicul. niſi forte pro illum text. de interroga. actio* & dixi *in conſuet. Pariſ. §. 45. num.* 18.

8 ¶ Septimò talia ſunt ſubiecta, qualia permittunt ſeu oſtendunt prædicata. *l. 3. in princip.* & ibi Bartol. *de fundo inſtruct. vel inſtrum. lega gloſ. vlt in c. dudum.* & ibi Panor. & omoes Canoniſtæ *extra de decimis.* Iaſon in *l. ſtipulatio iſta habere. §. hinc qui. de verborum obligat.* Ant. Corſetus *in ſingulari verbo libellus.* Bald. in *c. vnico de natura feudi. ſeud.* & è contra à *d. l. 3.* Bart. Alexand. *d. l. ſtipulatio iſta. §. ſecut autem.*

9 ¶ Si ergo ſuffitit aotecedens declarari per conſequens,

conſequens, vel contrà per prædicta & per *l. verum. de petit. hæredit.* quantò fortiùs quando vtrumq; clarum eſt, & neutrum indiget declaratione, ſed vtrumque reciprocè, ad mutuo corroborandum concurrit hîc vbi principium & qualitas ſubſtantialis eſt liquida, ibi, *recenſetur, procuratur*, & etiam verba diſpoſitiua velut prædicatum, ibi, *dont ie quitte, &c.*

10 ¶ In contrarium quod duntaxat promiſerit & ſe obligauerit ad reſtitutionem ipſius copiæ vel exemplaris. Primò, quia (vt in themate narratur) defunctus Theobaldos non rogauit illam copiam ad minorum, ſed ad ſuiipſius commodum, nec hoc eſt conſictum. Tum quia habebat intereſſe ratione vxoris, cuius iura tenebatur executere & proſequi, & conſtat quòd eios vxor erit hæres vnius dictorum minorum, ſaltem pro parte. Secundò etiam ſi de hoc non conſtater, tamen præſumptio iuris talis eſt, vt videatur quis facere vel contrahere nomine proprio, & non alieno, & pro ſe, & non pro alio. *l. & magis puto. de ſoluto l.* 1. quod quiſque iuris. *l. frater à fratre. de condict. indeb.* & ibi Iaſon, *colum.* 5. *l. ſi negotia mea. mandati. l. quoties tutor.* § *ſi temporalis. l. cum hæreditas. de adminiſtr. tuto. & curat.* Alexand. *conſil.* 131. *colum.* 2. *vbi in annota. dixi lib.* 5. Decius *conſil.* 446. *vbi etiam in annot. dixi.*

11 ¶ Tertiò, quia in dubio ſit interpretatio contra eum qui ſe fundat in verbis inſtrumenti. *l. veteribus de pact. l. Labeo ſcribit. de contrah. empt. & vendit.* Barro. *l. ſæpe. in princ. de verborum ſignificat.* Alexand. *l. ſi paſcenda. C. de pactis conſil.* 204. *colum.* 3. *colum. vlt. vbi in annot. dixi lib.* 2. *dixi etiam nuper in annot. ad Dynum. c. contra eũ. de regulis iuris in ſexto.* Sed totum & vnicum fundamentum coottra hæredes Theobaldi ſumitur ex ſolis verbis chirographi, ergo contra aduerſarios interpretanda ſunt.

12 ¶ Tum etiam in expreſſa ſtipolatione verba contra ſtipulatorem interpretanda ſunt. *l. ſtipulatio iſta habere. §. in ſtipulationibus. de verborum obligationibus.* Igitur multò magis in ſtipulatione tacita vel præſumpta, vt hîc ex verbo promitto. §. *ſi ſcriptum. Inſtit. de inutil. ſtipul.*

13 ¶ Tum in dubio pro debitore contra creditorem, *l. Arianus. de actio. & oblig.* Decius *conſil.* 313. *numer.* 4 & pro eo contra actorem. *l. fauorabiliores. de regulis iuris. c. ex literis. de probat. ſalrem in fine & in deciſius vt hit. gloſ.* 2. & omnes Canoniſtæ in *c. cùm ad ſedem. extra de reſtit. ſpolia.* Sed hæc omnia ſimul iuncta concurrunt pro hæredibus Theobaldi, contra aduerſarios: ergo per locum à fortiori, quia ſingula ſufficerent.

14 ¶ Quartò, quia relatio non debet fieri ad narratiua vel incidentia, quando ſunt verba diſpoſitiua ad quæ poteſt referri: ſed hîc conſtat præcedere verba diſpoſitiua, de quibus principaliter agebatur, ibi, Confeſſe auoir retiré la copie du liure de raiſon. Ergo verba diſpoſitiua ſequentia ibi, Dont ie quitte, & promets acquitter, ad illa præcedentia & priora diſpoſitiua duntaxat referunt, non autem ad alia quæ non ſunt diſpoſitiua. Clauſula verò, Laquelle copie auoit eſté miſe és mains dodict Poly pour recouurer les debtes y contenuës, noo eſt diſpoſitiua, ſed enuntiatiua de præterito: ergo ad eam clauſula ſequens quæ eſt diſpoſitiua non eſt referenda, ſed referenda eſt ad primum & principale membrum diſpoſitionis, quod eſt de inſtrumento copiæ recepto, velut prædicatum ad ſubiectum ſuum, & non ad aliud referendum eſt. Ex quibus patet ad ſextum reſponſio.

15 ¶ Quiotò & fortius etiam ſi præcedunt plura ſubiecta & membta principalia, tamen relatio non refertur ad omnia, quando non eſt tanta ratio de vno ſicut de alio: ſed ſolùm refertur ad illud de quo eſt maior & plenior ratio, vt decidit text. in *l. ſ. in lege. in princip. iuncta gloſ.* 2. *loca.* Alexand. *conſil.* 158. *numer.* 11. A *lib.* 6. Anto. Rubeut *conſ.* 49. *num.* 4. Sed hîc non eſt tanta ratio de contentis in copia quæ promittens non recipiebat, ſicut de ipſo corpore quod recipiebat, ergo duntaxat ad corpus receptum faciendi eſt relatio, maximè cùm noo ſit facta mentio de nominibus contentis, niſi incidenter propter aliud enuntiatiuæ demonſtrationis cauſa, videlicet ad deſignandum & ſciendum quale eſſet illud corpus de quo promittens intelligebat ſe obligare.

16 ¶ Sextò, quia iam tempus recipiendi vel exigendi nomina per dictum Poly dudum lapſum erat, ita quòd dictus Poly in moram & obligationem iam inciderat propter temporis lapſum & moram ſuam, quæ eſt obligatio ſecundaria alia à prima, vt notatur per omnes doctores io *l.* 3 §. *hæres. ff. commod. & in l. ſi duo. ff. depoſit.* & per omnes docto. in *l.* 4. § *Cato. de verbor. obligat.* & dixi *in tractat. diuidui & indiuidui. parte* 5. *num.* 20. Igitur ad ſummum dictus Theobaldus non videtur cogitaſſe de ſe obligando ad exonerandum dictum Poly ab eo in quo lapſu temporis mora vel facto ſuo inciderat, ſed ſolum a re quam ab ipſo recipiebat. facit *l. contum Capuæ. de eo quod certo loco. l. vlt. de fideiu.*

17 ¶ Septimò, quia huiuſmodi contractus non eſt emptio nec locatio, ſed commodatum, vel depoſitum, & io dubio depoſitum (quia minus obligat) magis præſumitur, vt per *gl. omnes doct. in l. cùm quid. ſi cert. pet.* Alexan. *conſ.* 2 8. *conſ.* 184. *lib.* 7. Philip Dec *l.* 2. *nu.* 24. *de reb. cred.* 18 ¶ Sed depoſitum vel ad ſummum commodatum te contrahitur. Inſt. quibus modis re contrah. obligat. & ſic ad limites tei traditæ & receptæ nec vltra poteſt extendi. *l. ſi tibi decem in prin.* Ibi, *re enim non poteſt obligatio contrahi, niſi quatenus datum ſit. ff. de pact.* ſed noo eſt traditum nec receptum ſeu commodatum niſi ipſum corpus inſtrumenti: ergo ad aliud non extenditur obligatio, nec vltra teneri poſſunt hætedes Theobaldi, niſi quatenus te ipſa defunctus vel ipſi aliquid exegerint.

19 ¶ Octauò, quia aliud eſt ἐπιγραφὴ, ſiue deſcriptio aut inuentarium chirographorum ſiue inſtrumentorum otiginaliuin ſingulorum nominum & aliud ſunt ipſa chirogtapha ſiue inſtrumenta originalia, vt per glu. Bat & omnes in *l. chirographi. in princ. de adminiſtr. & peri. tut.* 20 ¶ vnde quamuis per traditionem ipſorum chitographorum ſiue inſtromentorum originalit continentium ius ſpecificum ipſius rei, vt quandoque per tradirionem talis inſtrumenti videatur res ipſa transferri, videlicet quando præcedit valida ceſſio, venditio, aut aliut titulus ad tranſlationem habilis, & in executionem ptæcedentis vtuli & obligatiouis fit ea traditio. vt in *l.* 1. *C. de don. & non aliàs.* Bal. & vterque Imo in *l. Mœuia. in prin. fo. ma.* Alex. *l.* 3. *col.* 3. *de acq. vel amit. poſſ.* Phi. Dec. *l. pacto. ſucceſſorum in fi. C. de pac.* Secùs eſt in tradirione ſimplicis deſcriptionis vel inuentarij, & adhuc minus in traditione copiæ inuentarij, atque minus nullo præcedente nec interueniente titulo ad tranſl ationem, ſed nec præcedente aliqua obligatione ad onus curæ, ſolicitudiois, vel obligationis exigendi.

21 ¶ Nonò, quia nihil actum nec conoentum fuit de ſalario, oec in totum nec in parte: ergo nullo modo cenſetur Theobaldus ſe obligaſſe ad exigendum, quia actum fuiſſet quòd ſalarium viceſimæ partis pro rata, ſeu pro reſiduo recipiendorum lucrati debuiſſet, & non dictus Poly: qui etiam non cenſetur voluiſſe remittere nec cedere nec transferre ſalarium ſibi debitum, & ex ſuo contractu qnæſitum, præſertim cùm ſit pactus de eo ſalario non ſolum de nominibus quæ ipſe exigeret, ſed etiam de nominibus, quæ per tutorem ipſum exigerentur, vt patet in contractu inter tutorem & dictum Poly facto. Com ergo de dicto contractu nulla ſit facta mentio nec ſit facta nec promiſſa traditio inſtrumenti dicti

contractus, nec aliqua ceſſio, & ceſſio in dubio non præſumatur, *l. vt fideiuſſ. ff. de fideiuſſ. cum alter. C. eo & nuper dixi in l. Modeſtinus n.* 8 38 *de ſolutio. in prima lectione Dolana*, & ſic dictus Theobaldus nullum acquiſierit ius ad illud ſalarium exigendum & perſequendum, ergo non cenſetur ſe obligaſſe ad exigendum nec ad exonerandum dictum Poly ab exigendo & proſequendo etiam in futurum : 12 ¶ quia quem non ſequuntur lucra non ſequuntur onera : ſed hoc eſſet abſurdiſſimum, quod vnus videretur obligatus ad onus & periculum exigendum, & alius haberet ſalarium. *l. ſecundum naturam. de regulis iuris. l. manifeſtiſſimi* §. *ſed tum in ſecundam. in fin. C. de fur. l. vnic.* § *pro ſecundo. C. de cadu. coll.*

23 ¶ Decimò, quia ex qualitate negotij & perſonæ ſatis apparet induſtriam perſonæ dicti Poly ad hoc electam fuiſſe, & ſic cutam receptam in alium transferre nequiuiſſe. *l. inter artifices. de ſolutio* 24 ¶ & in dubio præſumi induſtriam perſonæ electam decidunt ibi Alberi. Bald. & alij, Alexand. *conſ. 106. numero* 22. *lib.* 3. *conſ.* 232. *numero* 7. *lib.* 4. B

25 ¶ Vndecimò, quia qualitas perſonæ attendenda eſt etiam ad ampliandam vel reſtringendam diſpoſitionem text. in *l. plenum.* §. *æquitj. de vſu & habitatione. l. ex militari. in princ.* & ibi Bart. *ff. de milit. teſt. l. ſed & ſi ſuſceperit.* § *ſi libertus.* §. *ſed & ſi proponas. de indic. l. pen. in princip. de alimen. legat.* Batt. Alexand. *l.* 1. *in princip. colu.* 2. *ad l. Falcid.* Dominic Philippus Francus *c.* 1. *colum.* 4 *de teſt in ſexto.* Philippus Decius *l. & militibus. colu.* 1. *C. de teſt milit. & conſ.* 12. *in fin.* 26 ¶ ſed ex hypotheſi conſtat quòd etiam tutor ipſe, quanquam iuris & praxis conſultiſſimus & famoſus aduocatus, & ratione officij tutelaris iam ad hoc obligatus : tamen ab obligatione iam incurſa, qua iura & commoda minotum proſequi tenebatur, exoneratus fuit, propter honorem ſuæ perſonæ : etgn multò minus ad hæc alligatus cenſetur ſpectabilis dominus Theobaldus fiſcalis & imperialis (idque in ſupremo & amplißimo ſenatu Dolano) aduocatus, tum primò propter maiorem dignitatem, tum ſecundò propter maiores & publicas occupationes, tum tertiò quòd nondum erat ad hoc oneris obligatus vt tutor ipſe, qui tamen propter vnicam ex illis eamq; minorem cauſam exoneratus fuit. tum quartò quòd etiam à tutela & cura excuſationem habet. *Inſtit. de excuſat. tutor* §. *item diuus Marcus. l. adminiſtrantes. in princ. ff. eo.* C

27 ¶ Sed certè iſta qualitas publicæ dignitatis quantumuis prius nominata eſt impertinens ad actum, vt conſtat. Contrà verò conſtat qualitatem ſequentem procuratoris & receptoris eſſe pertinentem, atque ideò ſolam conſiderandam, ergo illius contemplatione contractum ſeu tanquam, receptori, & procuratori, & curam gerenti minoruo datum illud inſtrumeotum ſiue copiam illam : ergo ad cutam illam exercendam Et ſic non obſtat primum pro hæredibus Theobaldi allegatum : quia eſt quid extrinſecum, de qoo non conſtat : & ſi conſtaret, fuit propoſitum in mente tetentum ex parte domini Theobaldi quod nihil operatur. *l. ſi repetendi* & ibi Bald. Salic. C. *de condict. ob cauſam. l. quod quis ſciens. ff. de cond. indeb. c. ſient.* 32. *ff.* 2 Franc. Curtius iunior. *l. cum quid. nu.* 23. & ibi Franciſcus Purpuratus *nu.* 10. *q. ſi cert. per.*

28 ¶ Non obſtat ſecundum & tertium, quia ea qualitas procuratoris & receptoris expreſſa, quæ eſt intrinſeca & pertinens, & cuius contemplatione dictus Poly veriſimiliter inductus fuit ad tradendum inſtrumentum, ſatis probat quo nomine contractum ſit, & rem certam relinquit. Ad quartum, verum eſt quòd ea clauſula, *Laquelle copie &c.* eſt narratiua : ſed tamen eſt etiam declaratiua : quia verba narratiua, etiam in executuis poſita declarant : ergo fortius poſita in medio diſpoſitionis. Bald. *l. eam quam. col.* 9. *C. de fideicom. & conſil.* 93. *lib.* 1. Iaſon *l. ex pupillari. de vulga. & pupille. & conſ.* 56. *columna* 2. *lib.* 3. Franciſcus Curtius *iunior conſ.* 3. *poſt tractat. feudo.* Franc. Ripa. *l. qui Roma.* §. *duo fratres. num.* 84. *de verbor oblig.* declarat ergo (& argumentandi cauſa dico) vt quo fine datum fuit inſtrumentum dicto Poly, eodem ab eo traditum ſit domino Theobaldo in qualitate procuratoris & receptoris eorundem minorum. A

29 ¶ Ad quintum illud retorqueri poteſt, quia prædicta qualitas pertinens & forma contractus argoit traditum inſtrumentum domino Theobaldo non proprio nomine, ſed tanquam procuratori & receptori : ergo ad commodum minorum : ergo hæc erat maior & potior ratio, vt tes minoruor curaret, pro quibus etiam eorum fauore magis præſumitur : ergo ad hunc finem magis facienda relatio. Ad ſextum non quæritur, an Theobaldus deberet obligari ad intereſſe, vſuras, vel aliud incrementum cauſatum mora dicti Poly : quia certum eſt quòd Theobaldus ad hoc non tenetur. ſed quæritur, an pro tempore futuro dictus Theobaldus receperit onus dictæ curæ in non exactis per dictum Poly, & ſic de principali tantùm obligatione quæritur, nec verum eſt impoſſibile eſſe, aut multum difficile probare quid per dictum Poly receptum ſit : ipſe enim debet reddere rationem de receptis & ea nominare. Quòd ſi de non nominatis à dicto Poly, appareat debitores habete apocham dicti Poly, ad ſumptus & intereſſe tenebitur.

30 ¶ Ad ſeptimum, octauum, nonum, & vndecimum, qualitas in qua contractum eſt, reſpondet, nec eſt ſimplex commodatum vel tradito catalogi, ſed conuentio contenta in chirographo de quo conſtat, & dici poteſt tacitè ex natura actus conuentum, vt oneri ſuffectum ſequatur ſalarium pro rata. Nec obſtat quòd dominus Theobaldus non ſe obligauit tutori & minoribus, ſed tantùm dicto Poly : tum quia ex quo tanquam procurator, receptor, & onus habens minorum contrahebat, ſatis ſeſe eiſdem obligabat. 31 ¶ Tum quia contrahebat cum tutore minorum, & ſic ſciebat obligationem illis quæſitam ſit, & talem eſſe ſciebat dictum Poly eo ipſo quòd cum eo contrahebat. *l. qui cum alio contrahit. de regulis iuris.* 31 ¶ præſertim cùm dominus Theobaldus eſſet doctor iuris & praxis peritiſſimus, & ſic ettorem cauſam non potuiſſet, vt per Bald. Salicet. & omnes in *l.* 1 C *qui & aduerſus quos. l.* 2. § *Seruus Sulpitius cum in cauſis arandis, & ff. de orig. iuris.* tum non præſumitur ignoraſſe quæ nota erant in eadem ciuitate. *r. quoſdam. c. quanto. extra de præſumptio.* 33 ¶ tum quia ex forma contractus contrahebat ſuper re ad minores ſpectante, ergo ſciebat illis obligationem acquiri & vtilem ſaltem actionem, etiam ſi dictus Theobaldus fuiſſet extraneus. Cùm autem eſſet ptocurator & tereptor minorum, & in ea qualitate contraberet, ſciebat etiam directam obligationem & actionem minoribus acquiri. *l. curator. C. arbitrium tutele. l.* 2 *ff quando ex facto tutoris agatur. l. ſi vt proponis. C. de rei vendica.* & ibi Bart. Bald. Salic. Paul. & omnes. Alex. Philippus Decius, Iaſon *l. ſi pecuniam. ff. ſi cert. per.* B C D E

34 ¶ Ad decimum non procedit niſi quando agitur de exonerando ſeu liberando primo debitore erga creditorem, etiam alio debitore vel vicario ſubrogato creditore inuito : de quo hîc non quæritur, ſed tantùm agitur de nono debitore accumulando, ſaltem vt erga primum debitorem ad eum exonerandum obligetur, quod per dictam regulam de induſtria perſonæ electa non prohibetur nec impeditur. Et conſequenter tam ex natura rei, quàm ex qualitate contrahendi, quam etiam ex priuilegio minorum, eis quoque ſi velint recta obligatus ſuit. Ex quibus apparet quam multa faciant pro ſententia, & quàm periculoſa ſit appellatio, ſi aliud non conſideretur quam

quod

quod in præfato themate continetur.

35 ¶ Pro reſolutione circunſtantias facti pleniùs conſiderando, diſtinguendum puto, Aut dictus Poly promiſit dicto Domino Theobaldo etiam copiam aliorum inſtrumentorum & monimentorum dare, & originalia nominum communicare quoties opus eſſet: vel hoc inter eos actum fuit, & quòd tutor ea pro tempore futuro in eum finem præſtaret Domino Theobaldo, quæ præſtare tenebatur dicto Poly per contractum inter dictum Poly & tutorem factum die decima Martij 1530. & tunc Dominus Theobaldus ad perſequendum, exigendum, & rationem reddendam obligatus fuit, & pro rata ſalarium habere debuit. Idem ſi conſtat quod dictus Poly originale dicti ſui contractus mandati & commiſſionis dicto Domino Theobaldo, vt eo deinceps vteretur traderit, qui receperit: cenſetur enim tunc idem onus pro tempore futuro, & quod exigendum ſupererat, & conſequenter ſub eodem ſalario recepiſſe, & tunc verba, *Dont ie quitte & promets acquitter*, ad proxima & ad omnia referuntur.

36. ¶ Aut verò dictus Poly non tradidit, ſed tetinnit inſtrumentum dictæ ſuæ commiſſionis, nec illud dare promiſit, nec etiam promiſit reliqua inſtrumenta & monimenta tradere, & originalia nominum quoties Theobaldus opus haberet communicare, nec actum ſuit inter eos quòd ea communicatio ei fieret per dictum Poly vel per tutorem: vel de his nullo modo conſtat, & tunc puto dictum Theobaldum ad aliud obligatum non fuiſſe, quàm ad corpus eæmplaris recepti. Id etiam ipſa rei æquitas oſtendit. Si enim non fuit actum de tradendis vel communicandis aliis inſtrumentis, ad perſecutionem & exactionem requiſitis, quomodo dici vel intelligi poteſt intellectum eſſe vt dictus Theobaldus ad illam perſecutionem ſe obligaret, præſertim cùm id & dignitati ſuæ publicæ & neceſſariæ, & occupationibus ſublimioribus non quadraret, & omnino ei multò minùs quadraret, quàm dicto errori. Quod ſi ex chirographo & contentis in themate non adquirendo (vt decet) de circunſtantiis mote Scevolæ abruptè & concisè reſpondendum eſſet, illius exemplo reſpondetam nihil (id eſt non ſatis) proponi, vt Dominus Theobaldus ad perſecutionem & rationem reddendam nominum contentorum in eo exemplari obligatus fuerit.

37. ¶ Confirmo, quia quamuis verba enunciativa qualitatis procuratoriæ & receptoriæ dicti Theobaldi in principio chirographi plenam fidem faciant inter eaſdem partes, & conſequenter pro minoribus qui ſunt alieni, propter qualitatem perſonarum. *l optimam. C. de contrab. & commit. ſtipul.* hoc eſt verum ad finem obligationis contentæ in chirographo: non autem ſi alias principaliter quæreretur an dictus Theobaldus verè fuiſſet procurator & receptor minorum, vel non, vt decidit Hoſtienſis, Anto Butri. Panor. Feli. *in c. illud pe. illum textum extra de præſumpt.* Matth Matheſilla *ſingul.* 80. Alexand. *conſ.* 11. *lib.* 1. *vbi in annot. dixi.* Philippus Decius *l. ex his. nume.* 3. *Cod. de re. ſtam. milita.* Lancelotus Decius *in auth ſi quis in aliqo documento.* ibi Franciſ. Aretin. *in princip. Cod. de edendo.* Egidi. Bellemera. *deciſ.* 125.

38 ¶ Niſi quod ſemiplenam probationem facit Ludouic. Roma. *ſingul.* 446. Felin. *in ca per tuas.* & ibi Philippus Decian *num.* 7. *in fin. vbi in annot. dixi, extra de probat.* Sed vtcunque etiam plenè conſtaret Dominum Theobaldum fuiſſe procuratorem & receptorem in genere: tamen quantum ad perſecutionem & exactionem nominum contentorum in dicta copia; dictus Poly habebat mandatum ſpeciale & in individuo, vt patet per contractum inter ſe & tutorem factum.

39. ¶ Sed mandatum ſpeciale derogat generali, niſi ex iuſta noua cauſa, quam dominus ignorauit l. *ſi hominem ff. manda. c.* 1. *de reſcripta. c. ſtuduiſti. extra de offic. delegat.*

40. ¶ Sed procurator generalis vbi mandatum ſpeciale requiritur, vel ſtante alio procuratore ſpeciali, quantum ad hanc ſpeciem dicitur falſus vel nullus procurator. Bal. *in l. falſus. C. de furtis.* Et ſic, niſi de alio appareat, ſequitur quòd dominus Theobaldus nullo modo erat procurator vel receptor, nullam curam habebat minorum quantum ad contenta in dicta copia, & mandatum ſpecialiter datum dicto Poly & ſolt: ſed quantum ad hoc erat merè extraneus, quod ſufficit ad enetuanda omnia argumenta contra eius hæredes allegata iunctis prædictis. Et ita cenſeo & concludo ego Carolus Molinæus I. V. D Franciæ & Germaniæ Iuriſc. in quorum fide propria manu ſubſcripſi ὦ τὸν σφράγιδα gentilitiam impreſſi. Actum Montibelgardi primùm die xviij. Ianuarij, anno 1555. & denno priore ſubſtracto repetitum penult. Maij, die tertia ab exitu carceris Blacmontenſis, anno 1556.

CAROLVS MOLINÆVS.

EPITOME CONSILII XXVIII.

de eadem re.

1 *Depoſitum & commodatum re contrahuntur nec excedunt limites rei.* 2.
3 *Relatio fit ad diſpoſitiua, nec ad incidentia.*
4 *Et ad principale, non ad acceſſoria.*
5 *Relatio fit ad id de quo maior eſt plenior ratio.*
6 *Non ad repugnantia.*
7 *Argumentum à repugnantia ceteris potentius eſt.*
8 *Verba præſumuntur cauſa demonſtrationis.*
9 *Relatio debet adaptari materiæ ſubiectæ.*
10 *Relatio ſæpe fit ad ſuperiora, non ad proxima.*
11 *Variæ circunſtantiæ facti.* 13. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. & 26.
12 *Relatio non fit ad abſurda.*
14 *Præſumitur electa induſtria perſonæ.*
15 *Rationalis excuſatur à tutela.*
16 *Verba ampliantur aut reſtringuntur ſecundum qualitatem perſonæ.*
17 *Vbi verſatur magis periculum cautius agi ſolet.*
20. *Principium potentiſſima pars eſt cuiuſque rei.*
24 *Videtur quis nomine proprio, & non aliena contrahere.*
25 *Interpretatio fit contra eum qui ſe fundat in verbis, & contra creditorem.*
27 *Præſumitur contra eum qui differt agere donec probatio rei deficiat.*

CONSILIVM XXVIII.

VOD hæredes ſpectabilis quondam Domini Reuuberti Thiebault Procuratoris fiſcalis ea chirographo defuncti dato vigeſima prima Februarij, anno 1545.

1 ¶ Non teneantur ad aliud quam ad reſtitutionem corporis ipſius catalogi vel inſtrumenti in eodem chirographo deſignati, non autem ad omnia deſcripta vel enumerata in dicto catalogo, clariſſimum eſt, & ſupra omnem diſputationis & dubitationis aleam, vel ſola hypotheſi & ſpecie facti ſincerè & integrè conſiderata. Primum non eſt aliud quàm commodatum dicti catalogi ſeu copiæ inuentarij re contractum ſeu potius confeſſio commodati re contracti ante annum datæ dicti chirographi vel confeſſionis & conſequenter impoſſibile eſt naram ſeu probatam eſſe aliquam obligationem niſi ad limites cet: & ſic ad reſtitutionem ipſius corporis commodati vel depoſiti duntaxat. text. *in l. ſi tibi in princip. ff. depoſit.*

2. ¶ Commodatum autem & depoſitum re tantum contrahuntur. *l. 1. §. in quoque, de actio. & obliga. Inſtitut. quibus modis re contrah. oblig. per tot.* & ſic limites corporis in commodatum vel depoſitum eaedere oullo modo poſſunt, & ſydera potius caderent de cœlo Doct. *in d. l. ſi tibi in princip. poſt. Pet. Perticum.* Partant, la clauſe. *Dont ie le quitte & promets acquitter & deſcharger ledit Paly*, refertur neceſſario & duntaxat ad ipſum corpus commodatum, & hoc probat.

3. ¶ Primò virtus & natura relationis, quia relatio non debet fieri ad narratiua vel incidentia quando ſunt verba diſpoſitiua ad quæ poteſt referri: ſed hic conſtat præcedere verba diſpoſitiua da quibus principaliter agebatur ibi, Confeſſe auoir retiré la copie du liure de caiſon, &c. ergo verba diſpoſitiua ſequentia, ibi, *Dant ie quitte & promets acquitter*, ad illa præcedentia & priora diſpoſitiua duntaxat referuntur, non autem ad alia quæ non ſunt diſpoſitiua. Cauſula verò, Lsquelle copie auoit eſté miſe és mains dudict Poly, pont tecouurer les debtes y contenues, non eſt diſpoſitiua, ſed enunciatiua de præterito: ergo ad eam clauſula ſequens, quæ eſt diſpoſitiua, non eſt referenda, ſed referenda eſt ad primum & principale membrum diſpoſitionis, quod eſt de inſtrumento copiæ recepto, velut prædicatum ad ſubiectum, & non ad aliud referendum eſt.

4. ¶ Et quòd relatio tantùm fieri debeat ad dictum & membrum ipſum principale, & non ad aliud, text. eſt *in l. à ſi 10. §. Titia. de alimen. legat. & in vlt. §. Titia. de liberatione legata.* vt per illum textum ita decidit Bartolus, & ita textum epilogat, quod in dubio relatio fit ad id quod principaliter in oratione ponitur. Ita etiam decidit Bar. *in l. centurio. in 3. quæſt. prin de vulg. & pupillari. Paul. Caſtr. conſ. 283. Viſis & conſideratis nu. 4. lib. 1. Philipp. Deci. in l. diem functo. col. 2. ff. de offic. aſſeſſ. & conſ. 593.* Ial. *ſi quis filium. colum. 3. C. de inoffic. teſta.*

5. ¶ Secundò, quia etiam ſi præcedunt pluta ſubiecta principalia, tameo relatio non refertur ad omnia quando non eſt tanta ratio de vno ſicut de alio, ſed ſolùm refertur ad illud de quo eſt maior & plenior ratio, vt decidit text. *in l. ſi in lege. in prin. cum ſua gloſ. 5. locat.* Alexand. *conſil. 158. numero 11. lib. 7* Anton. Rubeus *conſil. 49. nume. 4.* Sed hic non eſt tanta ratio de contentis in copia quæ promittens non recipiebat, ſicut de ipſo corpore quod recipiebat: ergo duntaxat ad corpus receptum facienda eſt relatio, maximè cum non ſit facta mentio de nominibus cooteotis niſi incidenter propter aliud enunciatiuæ demonſtcationis cauſa, videlicet ad definendũ & ſciendom quale eſſet illod corpus de quo promittens intelligebat ſe obligare.

6. ¶ Tertiò probatur fortiùs ratione impoſſibilitatis & repugnantiæ etiam ad intentionem Anatholij Poly partis aduerſæ: quia dictus Poly per clauſulam diſpoſitiuam dicti chirographi, ibi, Dont ie quitte, non prætendit ſeſe debere eaonerari à receptis per eum, quæ mille & ducentarum librarum ſummam exceedunt, ergo impoſſibile eſt dictam clauſulam diſpoſitiuam, dont ie quitte, referri ad clauſulam incidentem & enuntiatiuam, ibi, laquelle copie: quia illa clauſula patentheſeos, quæ incidens eſt & enuntiatioa, comprehendit omnia debita & nomina in dicto catalogo vel inuentario enumerata, & omnia per eum recepta: ergo ad illam clauſulam enumeratiuam clauſula obligatoria & diſpoſitoria non refertur, ſed eſt impoſſibile & repugnans non ſolùm ſcripto & renori chirographi, ſed etiam totentioni & confeſſioni diſertæ dicti Poly.

7 ¶ Atqui non eſt maius nec potentius argumentum inter prætaodi, quàm ab impoſſibilitate & repugnantia: iſtod enim omnia alia argumenta profternit & vincit, vt tradit Phil. Dec. *in l. vbi repugnantia. vbi in annot. dixi. de reg iur.*

8. ¶ Quarò probatur, cat ladite clauſe, enuotiatiné, laquelle copie &c. fuit appoſita cauſa demonſtratioois, vt ſciretur quæ & qualis eſſet illa copia, quæ commodabatur: plures enim copias & inſtrumenta dudum receperat dictus Poly à tutore minorum, nec omnia tradidit aot accommodauit dicto Theobaldo, ſed vnicam tantùm copiam: vt ergo ſciretor quæ & qualis eſſet copia commodata, appoſita eſt illa clauſula, non ad obligationem augendam, ſed ad demonſtrandum corpus commodatum. Eſt enim vice parentheſis, ad demonſtrandum appoſita: ergo verba obligatiua ad eam clauſulam incidentem & demonſtratiuam non referuntur, ſed duntaxat ad corpus demonſtratum, quod ſolùm in obligationem deductum eſt.

9. ¶ Relatio autem debet adaptari materiæ ſubiectæ de qua agitur, Ial. *l. duorum. in princip. col. 4. ſolut. mat.* ergo debet hic tantùm adaptari ad corpus inſtrumenti de quo tantùm agebatur, non autem ad res enumeratas in dicta copia, de quibus non agebatur, & quarum inſtrumenta & monimenta non fuerunt tradita Domino Theobaldo, nec etiam res integra erat.

10 ¶ Nec eſt nouum quòd ſequens oratio non ad proximum, ſed ad ſuperiora referatur. Ial. *l. eius qui in prouincia. §. vlti. in princip. ff. ſi cert. pet.* Paul. Caſtr. *conſil. 14. lib. 2.* vt quando ratio ſubiectæ materiæ hoc exigit, vel quando neceſſitas repugnantiæ vel abſurditatis cogit, vt hic.

11. ¶ Quintò, quia tempore commodati dictæ copiæ, & tempore chirographi poſt annum de dicto commodato facti, lapſi erant quatuordecim vel quindecim anni ab obligatione cura & ſolicitudine ſuſcepta per dictum Poly ſolum de proſequendis & percipiendis infra annum omnibus nominibus, & debitis actiuis minorum & rationem reddendam eorum tutoci: à quo tempore dictus Poly non ſolùm moram fecerat pluſquàm tredecim vel quatuordecim annorum, ſed etiam ſua culpa permiſerat nomina per eum non recepta, nec perſecuta, quæ tempore dicti cõmodati & chirographi reſtabant præſcripta eſſe, vel aliàs inania & deteriota, & inde tenebatur dictus Poly ad magna dãna & intereſſe nec res integra erat: quare dictus Theobaldus nõ videtur cogitaſſe de ſe obligãdo in futurom ad exonerandum dictum Poly ab eo, in

quo temporis lapſu mota vel facto ſuo dictua Poly tnciderat, nec ad ingenua illa damna & intereſſe, in quæ dictus Poly ſua culpa & diuturna mora inciderat, ſed ſolùm à re quam ab eodem teeipiebat.

12. ¶ Ergo nec pro futuro quidem tempore poteſt aut debet clauſula obligatoria ad dictam clauſulam enunciatiuam vel ad enumerata in dicto catalogo referri, eum hoc abſurdum, iniquum & captioſum eſſet: igitur tantùm ad corpus ipſum. Relatio enim non fit quando ſequeretur abſordum. Franc. Rip. *in l. in princ. num. 69. de verb. oblig.*

13 ¶ Seaiò, dés l'an 1530. ledict Poly teſtoit loy ſeul ſolennellement obligé enuers le tuteur deſdits mineurs de pourſuiure & recouurer dedans vn an de toutes perſonoes les dates actiues deſdits mioeurs, moyennant le prix & ſalaire du vingtieſme denier, & bailler eaution de ladite recepte & adminiſtration. Auſſi il teceut ladue eopie en papier du liute de raiſõ & inuẽtaire des debtes deẽus au defunct pere deſdits mineurs, & outre loy futent baillez lea autrea papiers conuenaots à ladite recepte, & commonieation des originaox, par lequel contract ápparet quòd electa fuit indoſtria perſonæ dudict Puly, comme auſſi appert tant par la qualité de ſa perſonne qui eſtoit & eſt notaite diligent, & entendu, & caperimenté. Et auſſi par la qualité de ladite recepte qui requeroit perſonnage induſtrieux de telle qualité, diligeoce, & experience, que ledit Poly: pattant il n'euſt peu quaud il euſt voulu aoeunement tranſporter ſa recepte, cure & charge à vo autre, meſmement ſaos le cooſentemeot eapres dudit toteur & deſdits mioeurs ia adultes. *l inter artifices de ſolut.*

14. ¶ Et adhue in dubio præſumitur electa ioduſtria perſooæ. vt Alber. Bald. & alij ibi deciduur. Alexand. *conſil.* 106. *nu.* 22. *lib.* 3. *conſ.* 132. *num.* 7. *lib.* 4. Or en ladite cedule iamais n'ioteroint le conſeotement ny dudit tuteur, oy deſdits mineurs ou aueons d'eua, qui eſt claire demonſtranee que iamais oe ſut eotendu, imò froſtrà fuſt eſté entendu que ledit Poly ſe fuſt aucunemeot deſchargé de ſadite ſolicitude & receepte, uy que ledit Thiebaolt en euſt eſté chargé.

15. ¶ Septimò, attendu auſſi la qualité dudit Thiebault Procoreot fiſcal au bailliage de Dole, lequel au moyen de la dignité & de ſes plus grands empeſchemena publiques, & outre pour ſoo aneieo aage: car il eſtoit dés lors aagé de ſoixante ans, meſmes à caoſe de ſadite digoité auoit exeuſe legitime de tutelle & curatelle. *l. adminiſtrantes, in prine. ff. de admi. tut. §. Item diuus Marcus. Inſtit. eo. titu.* Parquoy tant moins eſt à preſumer qu'il euſt volontairement ptinſe & ſans eauſe: & ſans aucune contraincte la cauſe & la charge d'autruy, qui luy eſtoit non ſeulement indecente, mais impoſſible & telle que le tuteur meſme meſſire François du Champ, qui o'eſtoit (lors qu'il accepta ladue totelle) que ſimple aduocat, & à cauſe de ſon offiee de tuteur eſtoit obligé à ladite charge, neantmotns en a eſté excuſé & receeu à deputer vn vieaire idoine, qui eſt ledit Poly: dont par plus forte raiſon ledit Thiebault Proeuteur fiſcal en euſt eſté exeosé, eneore qo'il euſt eſté tuteur, que non: parqooy il n'euſt ny à enteodre, ny à preſumer que ledit Poly ſe ſoit voulu deſcharger d'vne charge à laqoelle il s'eſtoit voulo obliger, & qui eſtoit indeceote à ſon eſtat & perſoone, ny que ledit Thiebault ſe fuſt obligé à vne chatge doot il o'eſtoit tenu; & qoi luy eſtoit indeceote.

16. ¶ Verba enim contractus vel diſpoſitionis intelliguntur ſecundum qualitatem perſonæ quæ ad amplianda vel reſtringendam diſpoſitionem arteodenda eſt, text. *in l. plenum. §. equitiy. de vſu & habit. l. ex militari. in princ. & ibi Bart. ff. de milit. teſt. l. ſed & ſi ſuſceperit. §. ſi liberum. §. ſed & ſi proponas. ff. de ind. l pen.*

17. ¶ Octauò, ex modo faciendi, quia quantò verſator maius periculum, tanto eautur debet & ſolet agi. *c. vbi periculum. de electi. in d-ſerto. Auth. ſi quis velit cautè deponere, Cod. qui potiores in pign. hab.* Partant ſi ledit Poly euſt enteodu ſe deſcharger de ſa recepte & eo charger ledit Thiebault, premietement il ne ſe fuſt contenté d'vne ſimple cedule mait euſt ptins inſtrumeot public de notaire auec teſmoios, oo à tout lo moins il euſt adiouſté trois teſmoins auec ladite cedule, vt *in dicta Auth. ſi quis velit cauté deponere*: & n'en euſt paa moios fait qu'il auuit fait enuers le tuteur. Auſſi il eoſt ptomis bailler les autres papiers lettres obligatoires, & inſtrumens ſetoans à ladite receepte. enſemble l'originale de ſa commiſſion ou copie deuëment collatioonée à telle, afin que ledit Thiebault euſt ſceu ce qu'il deuoit faire, & qu'il euſt inſtrument & moyen dequoy contraindre le tuteur à luy exhiber lea otiginaux, comme ledit tuteur eſtoit tenu audit Poly, lequel dauantage il euſt baillé par declaration les debteurs qu'il aooit eaigez oo rendus non ſoluables, ou dõt autrement il auoit ſatisfait enuers le tuteur, à ce que ledue Thiebault ſceuſt eu quoy il deuoit trauailler, & dauantage il euſt exigé caution dodit Tluebaolt comme ledit Poly en auoit baillé audit tuteur. Auſſi euſt declaré que ledit Thiebault euſt eu le proffit du vingtieſme denier, & luy eo euſt fait ceſſion, ee qu'eneores n'euſt eſté aſſez.

18. ¶ Pareillement ledit Thiebault de ſa part euſt voulu auoir la commiſſion dudit Poly, & par ce quo o'euſt eſté aſſez il euſt voulu auoir commiſſion où cooſentement du tuteur, enſemble les autres papiers; lettres, & origioaux: & ſi euſt deo auuir plus grand ſalaire qoe le vingtieſme denier. Car ledit Poly en auoit ja receu le plus liquide & facile iuſques à plus de mille, ou douze cens francs, & ne reſtoit plus que les patties rongneuſer deteriotées & eſgatées preſcriptes & oon ſoluables par la negligenee dodit Poly: ſurquoy il faillott bieo plus grands frais & labaur & plus grand ſalaire. Tootes leſquelles choſes o'ont eſté faites ny dites: ny eſcriptes, ny conoentionnées, ny requiſes ny eaecutées ny d'vne part ny dautre: claire demonſtrance que iamais ne fuſt entendu faire, ny promettre aucune choſe de la eharge ny deſcharge d'icelle recepte, ſed ſolum de corpore & reſtitutione inſtrumenti commodati.

16 ¶ Nooo, qui pis eſt, ledit Poly n'a pas commeocé à vne ſimple cedule qui ne ſe peut adapter, & à laquelle toute pteſomption teſiſte: mais à commeneé à vo ſimple preſt commodati, re ipſa tantum contracti, de ſimplici eotpore vniur inſtrumenti, & eſt bien demeuré vo ao en ees termes. Par lequel preſt, & par lequel temps de l'an ſuiuant, il eſt certain que n'a eſté eootractée ancune obligatioo de la charge ou deſcharge d'icelle recepte, mais ſeulement de la reſtitution dudit preſt. Or la cedule depuis intetuenuë n'a pas eſté faite puur eontracter nouuelle obligation, mais ſeulement pour ſimple confeſſion & reconnoiſſance & conſeruatiõn de la pteoue dudit pteſt pour en conſetuer la memoire, eomme appert par le commencement de ladue cedule, *ibi, certifie & conf. ſſe*, *&c.* Et par tant nulla addiiur obligatio, ſed ſimplex conſetuatio memotiæ vel ptobatioois, vt *in l. Publia. §. Titius Sempronio* ibi, reſpondi ex epiſtola de qna quæritor obligationem quidem nullam natam videri: ſed ptobationem diſpoſitatom rerum impleri. *ff. depoſit.*

20. ¶ Sed coiuſcunque rei principium potentiſſima pars eſt *l. 1. de reg. iur.* à quo quod ſequitor iotellectum accipit. *l. clam poſſidere. in princ. ff. mandati.* & ad pti-

murdium tituli puſtetiot formatur euentus. *l. vnica ad fi. & ibi gto. C. de imponenda lucratiua deſc. lib.* 10. Parquoy la cedule n'eſt pas plus que le preſt fait enuiron vn an auparauant, ſinon que c'eſt vne memoire & confeſſion par eſcriptore priuée dunt ledit Poly ne ſe fuſt iamais contenté, s'il n'euſt eſté queſtiun de le deſchatger & gatentir de ſa tecepte, à quoy ledit Thiebault ne ſe fuſt iamais obligé. Et quand il euſt penſé s'obliger, il euſt auſſi penſé & fait eſcripte puur le moins les ſeutetez contenuës cy deſſur au huictieſme argumeut.

21. ¶ Decimò, ledit Poly eſtoit obligé dans vn an qui eſtoit paſſé quatorze ou quinze ans auparauaor, depuis lequel an par faute d'auoir ſatisfait à ſa charge, il eſtoit par la faute & demeute encoutu en grands intereſts enuers leſdits mineuts, tãt pour le ſort principal, que pour les proffits & autres dommages encourus: car ſi ledit Puly euſt fait ſon deuoir de ladite tecepte dans l'an, les deniers euſſent eſté employez au proffit deſdits pupillea, où par faute de ce, rant le fort que leſdits intereſts ont eſté perdus. Parquoy ledit Thiebault n'euſt iamais eſté ſi deſpuurueu de ſens, de s'obliger en gatentir & deſcharger ledit Poly apres les choſes nun entieres dereriorées, & eſgatées par l'eſpace de plus de treize ou quatorze ans. B

22. ¶ N'y fait rien que ledit Thiebault par ladite cedule prend qualité de receueur, ptocureur, & ayant charge deſdits enfans: car cela eſt vray, mais n'a rien de commun à la chatge & recepte dudit Poly, qui dés l'an mil cinq cens treute fut commis à exiger les debtes actiues ſous certaines pactions du tout differentes à la commiſſion dudit Thiebaolt, le quel l'an mil cinq cens trẽte cinq fut commis par le meſme tuteur pour releuer & patceuoir les cenſes, rentes, & teuenus; tant de bled, vin, qu'autres prouenans des bient deſdita paunres pupilles, & entretenir les heritages en den eſtat & culture: & luy fut ptomis bailler par ledit tuteur les manuels & papiers dudit Euſtace dn Champ, oo les copier, enſemble les admodiations: & patce que pour ce faire luy failluit clercs & gens eſtrangers, luy furent dõnez douze francs par an, toutes choſes aſſez differentes à la commiſſion dudit Poly, laquelle commiſſion dudit Poly n'eſt pas pour les fruicts des rentes & admodiations qui ont certaine regla ordinaire, mais poor les debtes à vne fois payer qui n'ont certaine tegle oy forme ordinaire. C D

23. ¶ Patquoy la commiſſion dudit Thiebault n'auoit rien de commun auec celle dudit Poly, & la copie qu'il empruntoit dudit Poly n'auoit rié de cõmun ea la charge, commiſſion, & recepte dudi Tbiebaolt. Parquoy n'eſt pas à preſumer qne ledit Thiebault ait emptuntéladite copie en qualité de receueur, car elle ne ſeruoit rien à ſa recepte, non plus qu'il n'eſt pas à preſumer que leſdites parties ayent voulu permuter & charger leur commiſſion & tecepte. Ce qu'auſſi ils n'euſſent peu faire, quand ils euſſent voulu. Partant ledit Thiebault a prins ledit preſt tanquam ptiuatus, & pour ſon affaire particulier, & non pas pour la recepte dont il n'eſtoit chargé, & qu'il n'y auoit rien de cõmun. Auſſi il eſt certain que ledit Tbiebault à cauſe de ſa femme heritiere en partie de l'vn deſdits pupilles auoit intereſt, ſçauoit combien il y auoit oo reſtoit de debtes deſdits mineurs. Parquoy eſt à preſumer qu'il l'a ſeolemeot empronïée pour ceſte cauſe prinée, & pour s'inforomer de ſon fait priué, & non pas pour s'obliger vltra reſtitutionem inſtrumenti commodati accepti. E

24. ¶ C'eſt auſſi vne maxime en droict, qnòd in dubio etiam alia cauſa non apparente, videtur quis Afiecre vel contrahere nomine proprio, & non alieno, & pro ſe, nun pro alio *l. & magis puto. de ſolut. l.* 1. *quòd quiſque iuris. l. fi ater à frater. de tod indeb.* & ibi, Iaſ. *col.* 5 *l. ſi negotia mea mand. l. quoties tutor.* § *ſi tempora lis l. cũ hereditas. de admi. tuto. & curato.* Alexan. *conſil.* 132 *colum.* 2. *vbi in annotat. dixi lib.* 5. Decius *conſil.* 446. *vbi etiam in annotat dixi.* Partant il eſt indubitable que leſdits heritiers dudit Thiebault reddendo cotpus dicti inſtrumenti ſont en voye d'abſolution.

25. ¶ D'auantage & vndecimò fit in dubiu interpretatu cuntta eum qui ſe fundat in verbis inſtrumẽti. *l. veteribus de pact. l. Labeo ſcribit. de contr. empt. & ven.* Bartol. *l. ſæpe. in princip. de verbor. ſignificationib.* Alexand. *l. paciſcenda. Cod. de pactis. conſil.* 204. *col.* 3. *colum. vltim. in annotat. dixi, lib.* 11. *dixi etiam nuper in annotat. ad Dynum c. contra eum. de reg. iur. in ſexto.* Sed totum & vnicum fundamentum contra hæredes Tbeobaldi ſumitur ex ſulis verbis chitographi, ergo contta aduerſatius interpreranda ſunt, rum etiam in expreſſa ſtipulatiune verba contra ſtipulatotem ioterptetanda ſunt. *l. ſtipulatio iſta habetur.* §. *in ſtipulationibus de verbor. obligationib.* Igitur multò magis in ſtipulatione racita vel præſumpta vt hîc ex verbu promitto. §. *ſi ſcriptum. Inſtitut. de inut. ſtipulat.* Tum in dubio pto debitore contta creditotem. *l. Arrianus. de actionib. & obligationib.* Deci. *conſil.* 313. *numer.* 4. Et pto teo contra actorem. *l. fauorabiliores. de reg. iur. e. ex litteris. de probationib.* Saltem in fine & in deciſiuis, vt hîc *gloſſ.* a. & omnes canoniſtæ *in c. cùm ad ſedem. de reſt. ſpol.* E

26 ¶ Duodecimò: cat ledit Poly meſme l'a reconneu, non ſeulement hors iugement en faiſant ledit preſt plus d'vn an ſans prendre obligation ni deſcharge: mais auſſi depuis iudiciairement. 1549. par deuant monſieur le commiſſaire de ladite Cout, où ledit Tbiebault dit, qu'il n'eſtuit tenu tendre compte du contenu au catalogue du liure de taiſon, comme apparoiſſoit par ladite cedule. Sur quoy ledit Poly fut luy ſeul condamné rendre compte au tutent deſdits mineurs, ſuiuant la forme de ſon obligation: qui en appella, & par Arrest de ladite Cout fut debouté de ſon appel, & condamné és deſpens enuers ledit Thiebault. Auſſi paideuant ledit commis, ledit Poly ſe ſoubmit rendre ſon compte du 1oot eutieterement au tuteur: ce qui fut accepté par les parties, & paſſé en forme & force de choſe adiugée en ſuiuant ſadite obligation, comme il appett par appoinctement du dix huictieſme du May, mille cinq cens cinquante trois, par deuant ledit ſieur commis de la Cout.

27. ¶ Et ſi ledit Poly euſt entendu que ledit Thiebault euſt eſté obligé le deſcharger de la recepte dudit Poly, iceluy Poly en euſt pris plus expreſſe obligation, & en euſt faict plus grande pourſuitte a lencontte dudit Thiebault du viuant d'iceluy: ce qo'il o'a faict. Sed præſumitur contra eum qui differt agere donec pars vinat, vel defenſio obſcurtior fiat, vt no. *in c. nullum. ext. de præſumpt.* Et omnis qui de iure confidit, non differt, nec vadit per mendicata ſuffragia, ſed feſtinat vt veritas inquiratur, vt ait Bald. *in l. de crimine. Cod. de adulter. & in c. licet cauſam. columna. vltim. ext. de probationib.* Ex quibos ſitmiter concludo clariſſimum & exploratiſſimum eſſe hæredes præfati domini Tbeobaldi ad aliud non teneri, quam ad reſtitutionem corpotis dicti inſtrumenti ſeu copiæ, & abſoluendos eſſe. Ita cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. D. Franciæ & Getmaniæ Iuriſconſultus & legum Profeſſot Dolanus. Act. Dolæ. 27. Iunij Anno Domini ſeſquimilleſimo quinquageſimo ſexto.

EPITOME CONSILII XXIX.

1 *Aliud legitima, aliud hæreditas.*
2 *Excluſus ab hæreditate ſiue teſtamento parentis ſiue propria renuntiatione non eſt excluſus à legitima.*
3 *Ius accreſcendi portioni non perſonæ accedit.*
4 *Portio legitimæ accreſcit conſortibus in legitima æqualiter etiam ſi ſint hæredes inæqualiter.* 16.
5 *Legitima non eſt beneficium parentis, ſed legis.* 11.
6 *Parens non habet poteſtatem in legitima, quam nec in qualitate quidem poteſt deteriorem facere.* 7. 11. 14.
7 *Pater non poteſt facere quin legitima ceteris æqualiter accreſcat.* 11. 14.
8 *Interpretatio paſſiua in omni diſpoſitione locum habet.*
9 *Diſpoſitio augens intelligitur ſecundum naturam diſpoſitionis auctæ.*
10 *Renuntiant in fauorem tenſetur adire & tedere.* 12. 15.
13 *Diſpoſitio legis tantum pollet, quantum diſpoſitio eius de cuius bonis agitur.*
14 *Contra Nicol. Boerium deciſ. Burdegal.*

CONSILIVM XXIX.

Hortatu clariſſimi & nobiliſſimi viri domini Claudij Monfortij & Montisfortis Baronis, ſummi ſenatus Dolani primarij equitis, confirmando aliud authoris reſponſum prolixa & laborioſa obiectia breuiter diluendo factum.

QVANDO quidem præfatus dominus doctor, & in ſuptemo Senatu aduocatus eruditiſſimus multiugæ lectionis & memoriæ, concluſionem noſtram ſuper 3. q. in cauſa nobiliſſimæ dominæ Matthiæ de Clermont oppugnat teſtimoniis & authoritatibus fultus claſſicorum doctorum.

2. ¶ Paulò altius ea res de iure accreſcendi legitimã ab ipſis fundamentis nobis repetenda eſt, & ἀνάλυσις noſtra ſuper hoc explicanda non emendicatis ſuffragiis. ſed viuis & reſolutiuis rationibus. Primum in confeſſo eſt aliud eſſe legitimã, aliud hæreditatem; ita aliam eſſe portionem legitimæ, aliam portionem hæreditatis, vt notant omnes *in l. 1. ff. de acquiren. vel amitten. hære.*

2. ¶ Et excluſus ab hæreditate, vel bonis, ſiue teſtamento parentis, excepto caſu iuſtæ exhæredationis ſiue propria renuntiatione, non eſt excluſus à legitima vel eius ſupplemento. *l. ſi quando. §. & generaliter. C. de inofficioſ. teſt.*

3. ¶ In iure autem accreſcendi portio accedit portioni, & non perſonæ: non enim perſonam reſpicit, ſed rem. *l. ſi totam.* & ibi Bart. *ff. de acquæreo. vel amitten. hæred. Bart. in l. re toniuncti. in 5. quæſtione 1. partis principalis de leg. 1.*

4. ¶ Quod ergo maſculus ſolus ſit hæres vniuerſalis, imò ſolus propriè hæres, cum cæteri loco legatariorum ſint. *l. quoties. de hær. inſt.* nihil ad rem quantum ad ius accreſcendi legitimam, cum legitima non ſit hæreditas nec portio hæreditatis: accreſcit ergo portio legitimæ, cæteris eiuſdem legitimæ portionibus, etiam non habenti hæreditatem, niſi quatenus concurrit in legitima & pro virili ſua. Hæc eſt ergo regula iuxta aperta & ratione viua fundata.

5. ¶ Rurſus & fortius legitima non eſt beneficium parentis, ſed legis, text. *in auth. de trien. & ſemiſ.* & quæ latè probantur *in conſuet. Pariſien. §. 8. gl. 3. num. 7.* hæreditas quidem vniuerſalis à parente dari vel demi poteſt.

6. ¶ Sed non legitima: in qua nullam prorſus habet poteſtatem, adeò vt nec coadditionem, vel dilationem, vel modum aut aliud grauamen, vel vllum reſtorum ſtarum legitimæ deteriorem facientem apponere poſſit & quatenus apponeret pro non ſcripto habetur. *l. quoniam in prioribus. de inofficioſ teſt.*

7. ¶ Quod ſi nec vna quidem qualitate liceat parenti legitimæ filiorum conditionem deteriorare: multo minus in ſubſtantia vel corpore ipſius legitimæ: ſed de conditione & vtilitate ipſius legitimæ eſt, vt in ea locus ſit iuri accreſcendi, quæ commoditas & vtilitas etiam ſubſtantiam ipſam ipſius legitimæ, conceſſit, vt patet ad ſenſum: Ergo ius illud accreſcendi in legitima quod non minus competit liberis communiter quam ipſa legitima, non poteſt impediri, nec deterius fieri, quamquam acto machinamento vel diſpoſitione ipſius parentis.

8. ¶ Porro quanquam Nouella de triente & ſemiſſe augeos legitimam liberorum, non det eis expreſſum ius accreſcendi, tamen ſatis ex paſſiua interpretatione legumineſt ex regula antiqua & vulgata. *l. t. C. quando non petentium partes. l. qui repudiatis ff. de inofficioſo. teſtam.* & paſſiua interpretatio in omni diſpoſitione præſertim in legibus locum habet, nec eſt extenſio, ſed iortiuſeca compreheoſio inexiſtens. *l. ideo quia antiquiores ibi.* & ſæpe quaſi hoc legibus ineſſe credi oportet *ff. de legib* Ideo locum habet indiſtinctè Bart. *in l. omnes populi, in quarta quæſtione ſexta quæſtionis principalis, de iuſtitia & iure.* Alexand. & omnes. *l. 1. §. vt & ibi text. ad l. Falcidiam. & text. l. 2 §. 1. de muneribus & honoribus.* Canoniſtæ *c. 1. extra de conſtitutionibus. dixi in tract. regul. Cancell. in reg. 23. de infirm. reſignan.*

9. ¶ Præterea dicta Nouella de triente & ſemiſſe, eſt additiua & augmentatiua, & ſic intelligitur ſecundum naturam veteris quartæ, in qua locus erat iuri accreſcendi. *l. inter ſocerum. §. cùm inter. ibi, nec ſeparabitur portio quæ data eſt additamenti cauſa ff. de pactis dotalibus.* per Philip. Decium *conſil. 141. conſ. 455. conſ. 331.* vbi dixi hoc annotatio.

10. ¶ Benè verum quòd maſculus poteſt habere hoc ius, quod abſtinentis vel renuntiantis portio legitimæ ſibi ſoli, & non cæteris liberis accreſcat quando abſtineos vel renuntians hoc expreſsè facit in commodum & fauorem ſolius maſculi: vel quando lex, ſtatutum vel conſuetudo loci hoc facit vel diſponit: & iſti duo caſus duntaxat excipiuntur à præfata noſtra regula.

11. ¶ Cæterùm oſi citra hoc poteſt vlla diſpoſitio parentis, nec in diminutione, nec in delatione, aut loco accreſcendi legitimã, & vt ſolùm ipſo iure nulla eſſet tanquam in ære alieno & beneficio legis, non ſuo ſed

etiam prorſus pro non ſcripto haberetur. *d.l quoniam in prioribus.*

12 ¶ Priore verò caſu portio non deficit, ſed agnoſcitur & cedit, prout in iure & portione ſuæ legitimæ vnuſquiſque liberorum habet diſpoſitionem, cedens autē alicui ipſo facto agnoſcit *l. ſi mania. C. de iure delib: randi.* Et ſi tunc nil deficit, nec accreſcere poteſt. Franc. Ripa. *rep. l. re e mancſti num.* 210. *de legat.* 3. Alexand. *conſil.* 149. *numer.* 5. *lib* 7. vbi in annot. dixi & idem de renuntiatione in fauorem certæ perſonæ: quia implicat cognitionem ſiue acceptationem & ceſſionem, vt in filia mediante dote renuntiante in fauorem certæ perſonæ. Bald. *l. pactū quod dotali. quæſtione* 8. *C. de collatio.* Paul. Alex. Philippus. Dec. *l. ſi actionem. col.* 1. *C. de pactis.* Socin. *conſ.* 32. *Viſa renuntiatione. lib.* 4. *vt dixi in conſuetud. Pariſien.* §. 9. *glo* 4. *n.* 7.

13. ¶ Idem in ſecundo caſu excepto quia diſpoſitio legis tantum pollet, quantum diſpoſitio illius de cuius re agitur, & ad quem ſpectat: vnde quod Nicolaus Boërius *deciſion. Burdeg.* 104 *n.* 1. ait, quòd talis filia quæ ſic renuntiauit, computatur & numeratur inter liberos, & facit partem, licèt non admittatur ad partem.

14 ¶ Hactenus quidem verum eſt indiſtinctè, tam de portione hæreditatis, quàm de portione legitimæ. At in quantum ſubdit, ſed eius portio remanet, & accreſcit hæredi cùm pater prouidiſſe videtur, hoc quidem verum eſt in portione hæreditatis de qua pater poteſt prouidere ſalua legitima, & omni legitimæ commoditate: ſed non eſt verum in portione legitimæ, de qua vel eius delatione & commoditate parens nullatenus diſponere poteſt. Et ſic neceſſe eſt, quòd portio legitimæ remaneat omni iure communi, & ſecundùm illud prorſus liberè deuoluatur circūſcripta & pro non ſcripta habita quacunque diſpoſitione vel prouiſione patētis. *d.l quoniā in prioribus.*

15. ¶ Aut ergo renuntiatio talis filiæ eſt per eam ſponte facta in fauorem maſculi, & tunc ille ius habet in portione legitimæ ſororis. non à diſpoſitione parentis, ſed à diſpoſitione & ceſſione ſororis, non iure accreſcendi, ſed iure ceſſo. Idem ſi dicta filia non renuntiauit expreſſè in fauorem maſculi, ſed conſuetudo, vel ſtatutum loci hæc ſupplet, vt cenſeatur factum in fauorem maſculi: aliàs quantumuis ſtatutum vel conſuetudo approbet renuntiationem ſimplicem talis filiæ dotatæ non diſponendo in fauorem maſculorum vel certæ perſonæ, vt in terminis c. quamuis de pactis. libro ſexto. Portio renuntiata remanet in terminis & diſpoſitione iuris communis: & tunc quanquam pars de portione hæreditaria extra legitimam diſponere poſſit, tamen de portione legitimæ vel eius deuolutione aut accreſcendi iure nullo modo poteſt diſpoonere nec facere, quomodo accreſcat reliquis portionibus eiuſdem legitimæ.

6 ¶ Et conſequenter ſi quæ propter ingreſſum religionis incapax fiat, vel voluntariè abſtinet: quod de legitima eius ſupereſt non hæredi vniuerſali accreſcit, ſed omnibus venientibus ad legitimam accreſcit, idque viriliter prout legitima viriliter defertur, ita etiam viriliter accreſcit, etiam neceſſariò, non obſtante quacunque diſpoſitione teſtatoris Itaque doctores in contrarium allegati, aut in diuerſis terminis, aut ertonèè loquuntur. Et hæc pro analytica noſtra reſolutione ſufficient, maiore commentatiorum & librorum meorum in ios vtiumque portione, adhuc à truci & auaro illo barbaro & Montibellicardi tyranno vi deteota. Et ita cenſeo ego Carolus Molinæus Intis vtriuſque doctor, Franciæ & Germaniæ Iuriſconſultus, legum profeſſor Dolanus. Datum Dolæ pridie idus Auguſti 1556.

EPITOME CONSILII XXX.

1 *Hypotheſis eius quod quæritur.*

2 *Diſpicienda conditio & qualitas rei, qua aut vendita aut permutata dicitur.*

3 *Pretij quantitate taxata propria & formalis eſt venditio, etiam ſtrictè ſumpta.*

4 *Si fundi non venalis datio pro pretio fundi venalis cedat, vt ſic perficiatur contractus emptioni & venditioni ſimilimus, multò magis id obtinebit vbi compermutati fundi agnè publicæ venditioni expoſiti ſunt. 2.*

5 *Vbi eo ſunt animo emptor vt emat, venditor vt vendat, & certum pretium, contractus emptionis & venditionis eſſe cenſetur.*

6 *Si certum pretium, conſenſus & res certa interueniat, emptio eſt & venditio.*

7 *Aliud eſt promiſſio de vendendo, aliud venditio, niſi cùm ſubſtantialia venditionis de præſenti interueniunt.*

8 *Venditio in diem pura non eſt, perfecta tamen, & irreuocabilis eſt de præſenti.*

9 *Venditio eſt non permutatio, etiam ſi intra id tempus executionis mandetur quod in contractu præfinitum erat.*

10 *Quomodo perueniatur ſit ad executionem & purificationem venditionis, & qua via impediatur venditio. 11.*

12 *Simulata permutatio fuit, vera tamen venditio & perfecta vt fraudentur iura dominica ſub imagine fictæ permutationis. 13.*

14 *Nemo præſumitur tacitare ſuum.*

15 *Nunquam præſumitur voluntas mutata.*

16 *Cum venditio realiter executa fuerit, nec vnquam prædia vicißim tradita fuerint, non poterit probari permutatio.*

17 *Res aliena non permutatur.*

18 *Neque fiſcus neque officiales iuſtitiæ fidem habent aut habere poſſunt de pretio.*

Plus valet quod agitur, quàm quod ſimulatè concipitur.

19 *Ad primordia tituli poſterior formatur euentus.*

20 *Ex vicinate temporis præſumitur vnus actus contemplatione alterius actus, etiam fierent in diuerſis inſtrumentis.*

21 *Ad probandam ſimulationem vel fictionem contra formulam contractus inter ipſos contrahentes non ſufficiunt coniectura, niſi quando tertius laederetur.*

22 *Vrgentes ſunt ſimulationis coniectura, clauſulæ inſolitæ.*

23 *Subhaſtatio & decretum adiudicationis adhuc pendens impediunt effectum permutationis.*

24 *Exſtigmento permutationis & veritatis venditionis feudum incidit in fideicommiſſum & iure commiſſi domino directo acquiritur.*

25 *Res libera ad directum dominum reuertitur, reſoluto omni alio iure intermedio, vbi res eſſet verè cenſualis.*

26 *Burgundi abutuntur vſurariorum more reditus impoſititios deformantes in fundiarios.*

CONSILIVM XXX.

VIſis & diligenter examinatis thematis facti nobilis viri Henrici Colin Domini Darcon, exemplis venditionis in diem, villæ de Montrond factæ quinta Octobris 1554. per Philibertum & Franciſcum Colin, tam ſuo nomine, quam Guillermi Colin Preſbyteri fratris eorum nomine Nobili viro Claudio Fraocheto, quarta Decembris 1554. ſeotentiæ diſcuſſionis & ordinis in ſubhaſtatioone certorum prædiotum (quæ defunctorum Ioannis Colin, & eius vxoris fuerunt, inter quæ dicta villa continetur) latæ tertia Nouembris 1554. per laudabilis memoriæ dominum Robertum de Bergieres, & dominum Ioannem Coruoiſie doctores vtriuſque Iuris, ſenatores grauiſſimos in ea cauſa delegatos ampliſſimi ordinis & ſupremi Senatus Dolant.

1 ¶ Proceſſus executionis prouiſionalis per eoſdem lenatores & delegatores facti die tertia & quarta Decembris 1554. doctorum vtrorum reſponſis ſuper quæſtionibus dictorum thematum redditis totios rei cardo in hoc præcipuè verſatur an dicta permutatio ſit ſimulata de contractu ad contractum, & velata venditio ſeu æquipollens venditioni dictæ villæ Montisrorundi: & omiſſa breuitatis cauſa prolixitate alterutrinqoe argumentandi, recta ſcopum, in nomine Domini Ieſu Chriſti vnici Redemptoris, petendo, & ſolis deciſuis inhærendo rotius negotij initium tractus & euentus & perſonarum & rerum quæ eidem negotio coniunguntur iuxta. *l. bona fides depoſiti*: clarè oſtendunt præfatam permutationem per arreptam, imò de induſtria præparatam, & accerſitam occaſionem ſimulatam fuiſſe. Cæretùm veram venditionem ab initio intentam & contractam & tandem ſob eo prætextu & colore accerſito conſummatam & executam fuiſſe.

2 ¶ Primùm diſpiciatur conditio & qualitas rei, ſcilicet dictæ villæ Montisrotundi. Certum eſt quòd erat res veoditioni expoſita non fictè & ſimulatè, ſed verè & ſeriò: non priuatim, ſed publicè per omnia ferè compita & tribunalia huius comitatus, tam in præfectura Daualeoſi, quàm in ampliſſimi ſenatus curia: idque non ſemel, aut momentaneo actu, ſed continuo & diuturno tractu ad ſolam veram venditionem & nullo modo ad permutationem ordinato, vt liquet ex toto proceſſu ſubhaſtationum anno 1555. in dicta præfectura inchoato, & ſine intermiſſione cootinuato, conteſtato, & ad curiam ſupramam deuolato quin ex ipſis actis etiam ipſa eadem die dictæ ſententiæ, inter eaſdem partes factis, adeò vt ſit notorium iuris & facti permanentis & iudiciale & extraiudiciale. Sed quando dootum certorum fundorum adinuicem permutatio ſit, etiam pura & ſimplex, ſine aliquà pretij vel rei mobilis ſuppletione: tamen ſi runc non vterque, ſed alter tantum fundus ſit venditioni etiam extra iudicium ſemel expoſitus, & alter non venditioni expoſitus, tamen ſimpliciter loco pretij (licet non taxata quantitate) datus: talis contractus non eſt permutatio, ſed contractus æquipollens emptioni & venditioni, teat. *lib. 1. tit. ad exemplum exempto actionis.* C. *de rerum permutat.* & ibi Bald. Saly. idem Franciſ. Purpurat. *in lib. 2. in princip. numero 42. ff. ſi cert. pet.* Iaſon. *in l. rogaſti. columna 1. eodem. tum.*

3 ¶ Quod ſi etiam pretij quantitas fuiſſet taxata, propria & formalis eſſet venditio etiam ſtrictè ſumpta. *l. pretij.* C. *de reſcinden. vendit. gl. 2.* & omoes doctores io *d. l. 1.* C. *de rer. permutat.* Et in locis præfatis. Ergo dicta villa Mootisrotundi non fuit permutata, ſed venditia, vel per contractum venditioni æquipollentem alieoata: & ille cootractus non eſt, nec fuit vera permutatio, ſed venditio, vt venditioni æquipollens per text. totum, *in d. l. 1.* Quod rurſus probatur per tenorem ipſum dicti contractus, vbi etiam in verbis diſpoſitiuis fuit mentio dictarum ſubhaſtationum & decreti adhuc in dicta ſuprema curia pendentis, vbi dicitur, & omnes contrahentes confitentur dictam villam Montisrotundi in dictis ſubhaſtationibus & decreto comprehendi, & ſic omnes contrahentes in ipſo eodem contractu fatẽturdictam villam fuiſſe, eſſe, & adhuc eodem inſtanti perſeuerare non ſolùm venditilem, ſed etiam venditioni expoſitam, ergo dictus contractus non poterat eſſe permutatio, ſed vera venditio, vel cootractus venditioni æquipollens.

4 ¶ Secnndò ptincipaliter quia ſumus hic in multò fortioribus terminis, quàm *in d. l. 1.* vbi alter tamen fundus etat venditioni expoſitus. Sed hic etiam alij fundi compermutati erant æquè publicæ & notoriæ venditioni expoſiti, vt per omnia acta dicti proceſſus liquet, & per eondem fictæ permutationis contractum. Ergo multo minus hic eſſe potuit permutatio, quàm *in d. l. 1. ſed vera venditio.*

5 ¶ Tertiò ptincipaliter, quia conſtat quod dicti fratres Colinet habebant intentionem vendendi dictam villã Montisrotundi præfato Claudio Francheto pro certo pretio, in pecunia, & quod dictus Claudius habebat intentionem emendi ab eis pro eodem certo pretio, vt apparet per altum cootractum prius inter eos initum, perfectum, & concluſum die quinta Octobris eodem anno 1554

6 ¶ Quartò quia plane per dictum pitotem contractum apparet inter eos venditionem dictę villæ ex tunc fuiſſe factam & concluſam: fuit eoim ex tunc conuentio facta & concluſa per eandem partes, & earum iuramento firmata & pretium certum 50. librarum, & ſic omnia ſubſtantialia venditionis interuenerunt conſenſus, res etiam certa, pretium certum, *Inſtit. de empt. & vendit. §. 1. & intra quæſtia domino directo.* Guil. Guneus, Alber, Bald. Angel. & omnes *in l. ab emptione. ff. de pact.* Bald. *l. ſi conſtante.* C. *de donat. ante nup.*

7 ¶ Nec obſtat ſi dicatur, quòd in eocontractu non eſt venditio, ſed promiſſio de vendendo, quæ aliud eſt, vt tradit laſ. *l. quotiens col. 7.* C. *de rei vend. & conſil. 217. col. 1. l. 1.* Paul. *conſil. 93. lib. 1.* Matthæus Matheſil *ſingul. 46.* Anton. Corſet. *in ſingul. in verbo Statutum. 1. & dixi in ea ſuet. Pariſ. §. 35. gloſ. 1. q. 3.* Quia reſponderur primò quòd illud non eſt verum, quando omnia ſubſtantialia venditionis de preſenti interueniunt, prout ibi interuenerunt: quia tunc pactum de vendendo tranſit in venditionem de præſenti, & eſt actualis venditio. Et ita etiam in fortioribus terminis decidit Lud. Goza *in rep. l. 2. col. 6.* C. *de pact. inter empt. & vend.* facit quo lo. And. *in addi. Spec. tit. de oblig. & actio.* decidit. Quod ſi promitto me tibi obligaturũ ad dandũ decem, quòd ſtatim donatio perfecta eſt, & poſſum recta via conuenire, ad decem cauſa vitandi circuitus, & ſequitur Alexand.

in l. cùm fundus. §. *ſervum tuum.* & ibi Iaſ. *ff. ſi cert. pet.* Iaſ. *in l. dominus teſtamento. de cond. indeb. in l. ſi fideiuſſor.* § *meminiſſe. col.* 1. *de l.* 3. 1. *conſil.* 70. *in fi. lib.* 1. Fabia de monte ſanct. Saui. *in tract. de empt. & vend. col.* 70. Matthe. Afflict. *deciſio. Neapo.* 61.

8 ¶ Reſpondent ſecundò quòd inquantum partes ibi vtuntur verbis futuri tẽporis hoc faciunt quia venditio non erat pura, ſed in diem: venditio autem in diem quanquam non ſit pura, nihilominus ſtatim eſt vera, perfecta & irreuocabilis venditio de præſenti *gl.* 1. & omnes ibid. *inſt. de empt. & vend.* ſtatim enim ceſſit dies, & nata actio eſt. *l. cedere diem. de verb. ſignifica.* Et maximè, vbi dies illa eſſet breuis, nempe infra finem menſis immediatè ſequentis, tum dies non eſt appoſita ſubſtantiæ ſed executioni. facit no. Alex. *l. quæ dotis. ff. ſoluto matrimonio.*

9 ¶ Quintò principaliter, quia etiam ſi venditio dictæ villæ Montisrotundi facta & concluſa inter eaſdem partes per dictum contractum die quinta Octobris 1554. non fuit executa infra modicum tempus in eodem contractu deſignatum, tamen nihilominus interim vera venditio fuit per prædicta & intrattes vel quatuor dies poſt illum brevem terminum in dicto contractu contentum pleniè & abſolutè executa fuit, nempe die quarta Decembris. Ergo permutatio eſſe non potuit. *l.* 1. C. *de rer. permut.* ſed vera venditio per allegata in primo argumento, & vera, realis, & pura & abſoluta executio venditionis eiuſdem villæ inter eoſdem nupet & aperte contractæ, nempe vondum bimeſtri lapſo, & ſic intra modicum tempus *l. ſi debitori. & ibi gloſ. vlt. ff. de in rem verſo.*

10 ¶ Sextò probatur ex modo perueniendi ad executionem & purificationem dictæ venditionis contractæ quinta Octobris: quia poſtquàm infra menſem, videlicet die tertia Nouembr. facta eſt eiſdem partibus præſentibus & conſentientibus, imò etiam præſentibus, & proſequentibus, diſcutio & ordinis prioritatis & puiſſeritatis collocatio inter creditores ſuper pretio quod procederet ex ſubhaſtatione & venditione dictæ villę Montisrotundi, & aliarum prędiorum longè minoris valoris & quæ ſine venditione dictæ villæ nullo modo ſuffecturæ erãt creditoribus, & per eoſdem ſuprema ſenatus delegatos lata ſententia venditionis dictæ villæ & reliquorum prædiorum. Et ad realem & vacuam poſſeſſionem emptoribus faciendam mandatum edictũ vnum per emptorium publicè præfigi, ſecuta eſt infra menſem (videlicet die tertia Decembris eiuſdem anni 1554.) dies & hora realis executionis per eoſdem ſenatorios viros & delegatos ad loca ipſa eiſdem partibus præſentibus & comparentibus ad hoc ipſum realiter exequendum profectos

11 ¶ Sed tũc dicti Colinei fratres, & dictus Claudius Franchetus ad impediendum ne fortè dicta villa Montisrotundi tam plures annos ſubhaſtata, publicæ venditioni expoſita & præſcripta, mox plus offerenti adiudicanda tamiam per emptoriis elapſis & indicialiter exhibitis, & inſtante hora realis adiudicationis & decretalis traditionis, caderet in alias manus, quàm dicti Francheti, cui tam ſerè à bimeſtri per dictos fratres vendita erat, ideo communi conſilio & concordi voto priùs inter ſeſe deliberato & concluſo dixerunt eam eiſdem dominis delegatis Primò, dicti Colinei quòd ſui commodi cauſa conſentiebant prædiola declarata in primo, ſecũdo, & quarto articulis proſcriptionis peremptoriæ haſtalis, videlicet manſum vbi defunctus Ioannes Colineus habitabat, & eiteiter ſexdecim iugera terræ & grangiam de Suans vendi & tradi prompte dicto Claudio Franchetro præſenti pro pretio omnium ſummarum contentarum in præcedenti ſententia & iudicio diſcutionis, & ſumptuum communium mox taxandorum reſtitutione: quod dictus Franchetus illico accepauit, & ſe ad omne ſoluendum ſubmiſit, offerens ad hoc promptè numerare mille & quingentos aureos pro dictis tribus prædiolis, quæ prædiola dicti Colinei & dictus Franchetus communi conſilio & propoſito affirmauerunt ſufficere ad ſolutionẽ omnium debitorum dictæ diſcutionis & ſumptuum communium, offerentes addere pretio, ſi ſumma illa oblata non ſufficeret.

12 ¶ Dicti tamen Colinei petierunt ſuperſederi in diſtributione pecuniæ. Præfati delegati iuſſerunt partes in craſtinum comparere, viſuras taxari impenſas communes, & calculum miri ſummæ collocationum, ſiue diſtributionum, &c. die verò ſequenti facta eſt prorogatio in diem Martis poſt Epiphaniam (& ſic vltra menſem) ad pecuniam realiter numerandam per dictum Franchetum, eadem verò die, quæ erat quarta Decemb. 1554. Et ſic nulla executione realis facta, ſed vltra menſem diffiſa dicti Colinei & dictus Franchetus ſeorſum, clam iudicibus & omnibus cæteris partibus dictam ſimularam permutationem fecerunt, in qua dictus Franchetus dicit ſe dare puræ permutationis cauſa dictum manſum, & dicta ſexdecim iugera dumtaxat pro dicta villa Montisrotundi, quam cum pratis & terris dicunt præfati Colinei, ſe meto permutato & ſine aliquo pretij ſupplemento dare dicto Francheto pro dictis duobus prædiolis.

13 ¶ Ex quibus hæc meridiana clarius apparet hunc nouiſſimum contractum eſſe meram venditionem dictæ villæ Montisrotundi ſub imagine fictæ permutationis velatam, ad fraudandum iura dominicalia, & ius prælationis & retentionis præfati Domini Datcon, domini directi, & veram executionem venditionis eiuſdem villæ inter eaſdem partes conuentæ & concluſæ nondum bimeſtri exacto. Primò, dicta duo prædiola non valebant dimidiam ſummæ creditoribus ſoluendæ, quæ circiter 3100. libras aſcendit. Secundò falsò affirmata ſunt in iudicio tantum valere & ſufficere, de qua affirmatione meritò iudices non inquiſiuerunt, cum tanta pecunia offerretur per dictum Franchetum. Tertiò, aliud ſimulabant dicti Colinei ter & dictus Franchetus, coram iudicibus & partibus, dicendo dicta duo prædiola ſufficere, & pro tota tam grandi ſumma omnibus creditoribus debita adiudicanda dicto Franchero, qui conſentiebat ſibi vendi & adiudicari tam vilia pro tanto pretio fictè poſtulabat, aliud verò inter ſeſe agebant, videlicet vt dicti Colinei rei dicta duo vilia prædiola remanerent: villa verò Montisrotundi, quæ duplo ſuperualebat, remaneret dicto Francheto, pro pretio per ipſum numerando, prout eadem die inter ſe concluſerunt, exequendo venditionem, eiuſdem villæ nondum bimeſtri exacto eonclusam.

14 ¶ Quartò, quia nemo præſumitur iactare ſuum. *l. cum de indebito. de probat.* præſertim ille qui venit ad emendum & acquirendum, vt venerat dictus Franchetus. ita *in l. ſi voluntate. C. de reſcind. empto. & vendit.* ergo nolebat, ſed fingebat velle emere dicta vilia prædiola pro duplo ſuperualenti ſumma. Sed re vera volebat acquirere, & ſic emere dictam villam Montisrotundi, prout illam tam emerat ab eiſdem, quam emptionem ſub accerſito colore fictæ permutationis exequi volebat.

15 ¶ Quintò, non præſumitur voluntas mutata. *l. cùm hac tum. l. cum qui de probat. l.* Statius Florus *in pluc. de iure fiſci.* Alex. *conſ.* 81. *num.* 4. *vbi tenet lib.* 5. ſed certò conſtat de voluntate dicti Francheti emendo dictam villam à dictis Colineis, & de voluntate verò ſeriò mutata nunquam apparuit, niſi inter ſe eiam iudicibus & cæteris partibus de die 4. Decemb. 1556.

16 ¶ Sextò, dicta colorata, ſeu potiùs diſcolo-

ratiſſima & merè verbalis & momentanea permutatio nunquam fuit executa, ſed dicta venditio in qua ſemper perſeuerabaot, bene fuit realiter exeeuta. nunquam enim dicta duo prædiola fuetunt tradita dicto Franeheto, nec per eum tertiadita dictis Colioeis, quiſemper, vt priùs, illa tetinuerunt, & adhuc setinent & poſſideut, vt ſempet fecerunt. Dictus autem Franchetus nihil dedit, niſi pecuniam & non aliud, nihil ei abeſt, nec vnquàm abfuit quàm pecunia numerata, quam & dicti Colinei à dicto Franchetu ſibi, vel ſuo commodu ſuis creditoribus numeratam teceperunt, oihil aotem dederunt, nihil tradidet out, nihil de ſuis alienarunt, niſi dictam villã Mootiſtotundi, quam ſolã cætetis prædiolis longè præualentem & præſtantiam dictus Fraocbetus affectabat.

17 ¶ Septimò, quia res aliena permutati non po- B teſt *l.1. ad fin. ibi, alienam rem dantem nullam contrahere permutationem. ff. de re. permutat.* igitur multò minùs res ueque ſua neque à ſe poſſeſſa, ſed tempoee dictæ verbalis momentaneæ & ſimulatæ permutationis dictus Franchetus non erat domious dictotum prædiolotum, quæ fingebat peemutare, oullum ius in illis habebat. Nec obſtat quod eadem die fuerint conſenſu dictotum ftatrum Colineorum ſecom colludeotium verbaliter veodita, quia veuditio tlla nullum tranſtulit ſus in re, nec dominium *l. traditionibus. C. de pactis.* Nec verbalis quidem traditio. præteteà venditiones & adiudicationes quæ fiunt io iſtis publicit ſubhaſtationibut, iotelliguotur ſub conditione, ſi pretium realiter & integraliter ſoluatur *l. licitatio. in princi. & §. 1. ff. de publit.*

18 ¶ Neque fiſcos neque officiales iuſtitiæ fidem C hsbent aut habete poſſunt de ptetio, vt ibi oot, & eſt text. *in l. ſi procurator. in fi.* & ibi gloſ. & Bart. *de iure fiſc.* Bat. Alex. & omnes *in l. a diuo Pio. §. ſed ſi emptor ff. de re iudi.* Iaſ. *conſ.39. lib.1.* ita quod etiam realis ttaditio oullum ius ioretim transferet, & multo minus verbalis, quæ etiam cooditiooalis eſt, niſi pretium ea de cauſa realiter numeretur: igitur quaodo dicti Colinei & dictus Franebetus permutare ſe dixeiunt, oihil petmutaruot: quia cooſtat quòd ipſo iure nulla permutatio fuit, & tamen fuit aliquid ioter eos geſtum, videlicet venditio dictæ villæ Montistotondi, quæ tacitè & vetè agebarut, imò dudum acta pet ficiebatur, ita quòd ſumus in terminis expreſſis tituli plus valere quod agitur, quàm quod ſimulatè concipitur. *lib.4. C. omnino enim aliquid agebant, ſed* D *non permutationem: quia non poterant, nec etiam volebant*: ergo venditionem dictæ villæ Montistotondi quam conſtat eos ſemper voluiſſe, & tum de venditione in diem, venditionem puram feciſſe.

19 ¶ Ita quod ad primordium tituli veoditionis expreſſæ in diem factæ quinta Octobtis, poſterior formatus eſt euentus, ptovt etiam *l. præſumit. l. vnica. verſi. nulla enim. & ibi gloſ. in verb. primordium.* Bar. & alij C. *de imponen. lucra. deſcripto. lib.* 10. Franc. Curt. ſenior *conſ.69. colum.* 1. quia hodie conſtat dictum Franebetum dictam villam Montistotondi poſſidere, dicta verò prædiola nunquam accepiſſe, nec poſſediſſe, eumque nunquam tradidiſſe aut numeraſſe dictam pecuniam, & ſic ſupta omnem dubitatio- E nis aleam explotatiſſimum eſſe dictam terram Montistotondi oullo modo permutatam, ſed vetè venditam fuiſſe, vt ad hoc ſempet expoſita fuit, imò expreſsè veodita dicto Franeheto, ita vt cum veritas ſit clariſſima, non opus ſit argumenris.

20 ¶ Nonò, quia ex vicinitate temporis præſumitus vnus actu contemplatione alterius factus, & ſic mutua cotrelatio & idem contractus. vt oot. Bal. *in l. petent. in fin. Peruſi. col. pen. C. de paſt.* & Phili. Dec, *col.* 4. Philip. Corneus *conſ.*36. *col* 2. *lib.*2. *conſ.*57. *col.*5. *lib.*3. *Soſin. conſil.*271. *In præſenti col. lib.*2. Iaſ. *in l. Iuſta. col.*8. *ff. de paſt.* etiam ſi fierent in diuerſis inſtrumẽtis, A etiam aliquod diebus interpoſitis: quoniam non obſtante huiuſmodi modico interualio & diuerſitate inſtrumentorum præſumitur mutua cotrelatio auctum, & ſequentem factum eſſe contemplatione præcedentis per *d. l. Iuſta l. ſi ventri. §. ſi. ff. de pruil. credit.* Et ita in ſimili decidunt Bal. *in l. pen. §. mulier. ff. ſolut. matr.* Angel. *conſ.*141. *ſuper primo puncto.* Ludo. Rom. *conſ.* 91. *Viſis & percuſſis col.*3. Alex. *conſ.* 43 *Celeberrima. lib.*1. & dixi in ſimili *in conſuet. Pa iſ. §.* 23. *num.* 80. *ſecundæ editionis.* & ſic contractut iſte permutationis infra bimeſtre & modicum tempus ſecutus præſumitur idem contractus, cum contractu veoditionis de eadem te paulò ante facto, & ad eius executionem velatam in fraudem iuttium dominicalium, quæ denegare & fraudare volebaot, vt patet pet dictam venditionem, & per omnia ferè acta proceſſus ſob haſtatioois in ſuptema cutia facti,

21 ¶ Decimò, confirmatur, quia quamois aliàs inter iptos contrahentes non ſufficiant coniecturæ ad probandam ſimulationem vel fictionem contra formulam contractus inter ſe initam, vt tradit Bald. *in l.* 3. *verſ. quæro.* C. *plus valere quod agitur.* Bat. *conſ.*81. *incip. Marti. Formcorum. col. vlt.* Ftanc. Arer. *conſ.*65. *conſ.*159. *col.*4. tamen reſpectu tertij, qui læditur, poteſt ſimulatio ptobari pet cuniectuias veriſimiles, vs tenent doctotes in locis præfatis. Pet. Anc. *conſ.*27. *col.*2. Io. de Imo. *conſ.*138. Fely. *in rub. extra de probatio.* & ibi Hypol. Matſi. *cbar.* 5. *char* 57. *in parute.* ita vt ſufficiant tales probationes, quales habeti poſsũt. *c. vlt. de renunt. in ſexto.* Ang. Iat. *l. ſi quis ex argentariis. in fi. ff. de edendo. l. cum ea quæ de tranſact.* Lapus de Caſtello. *allegato.* 84. Alex. *conſ.* 14. *conſ* 53 *lib* 2. Philip. Dec. 543. *nu.*14. Io. de Amicis. *conſ.* 106. & ſecundum Bart. Cepolam. *in tractat. de ſimula. contractt. in ſexto caſu principali. col* 2. ſufficiant tres præſumptiooes, imò etiam duæ, ſi altera ſit valde intenſa, vt dixi *in tract. commercio. & commercio. & vſura. nu.*389. *cum ſequenti. & eſt text. in c. illos vos. extra de pignoris.* quaotò fortiùs in caſu ptæſeoti, vbi non ſunt præſumptiones oodæ, ſed demooſtrationes nontes tantùm, ſed vltra nouem, vt patet ex prædictis,

22 ¶ Adhuc ex abundanti multæ aliæ vrgentes ſimulationes coniecturæ cõcurrunt, nempe clauſulæ inſolitæ & valde de ſe ſuſpectæ, vt illa qua in ipſo ſimulato contractu permutationis promittunt inuicem nullam eoofeſſionem facere, aut aliquid aliud præiudiciale, id eſt, veritatẽ nõ reuelare, ſed inuicem celare: ergo inuicem conſcij erant fraudis, ad quam celandam ſeſe motuò obligarunt. Ex quo ſatis fraus & ſimulatio præſumitur, quia qui malè agit, odit lucem. *t. conſuluit. de offic. & peteſtat. iud. d. leg.* & tantò magis quando apparet tenebras & occultationet exquiſitas inuicem ſtipulatas & promiſſas. Item, ex eo quod ooo ſolùm incontinenti, ſed etiam eodem inſtanti dictus Franchetus addidit & numeravit dictis Colioeis ſeptuginteas libras, & quanquam dicant ei conſtitueee reditum quadtagiota nouem francorum, ramen valde ſuſpectum eſt: numetatio enim realis eſt, vt per inſtrumentum conttactus contra eos non pto eis faciens fidem, cooſtitutio verò reditus ex confeſſione vet bali.

23 ¶ Item io eodem inſtrumeoto fatentur dictas ſubhaſtationes & decretum adiudicatioois adhuc maoere io pendeoti in ſuptema cutia: etgo dictus Franchetus nihil acquiſiuetat de dictis terris ſubbaſtatis: ergo oihil ex illis permutare poterat: ſed peemutatio nulla. Item ex alia clauſula dicti inſtrumeoti, vbi fateotur dicta duo prædiola adhuc eſſe venditbilia, & venditioni expoſita: etgo nun vetè adiudicata, ſaltem ex quo etant adhuc venditioni expoſita, non poterãt petmutati, *l. 1. §. de rer. permutat.* clauſulæ autem inſolitæ dolum, fraudem & ſimulationem asguunt, *l. ſi quis ſub conditione.* Et ibi Ang. *ff. de condit.*

inſtitutio. Bald. *c. ex literis.in fin.col.2.extra de conſuet. & i.l. teſtamentum in prin.* C. *de teſtam* vbi ait quòd vbi euidentior cautela, ibi euidentior fraus. & *in c. quia verſimile. de præſumpt.* Iaſon. in *d. l. teſtamento.* Matth. de Afflict. *in tract. de iure protomiſeos. g'of. in verb. vbi quis col* 5. Alex *conſ* 54. *nu.* 2. *lib.*6. Cuit. ſeniot *conſ.*63 *nu.*33. Pet. Paul. Pariſ. *conſ.*55. *nu* 51. *lib.*1.

24 ¶ Ex quibus omnibus ſatis ſuperque & pluſquàm notoriè liquet derectum eſſe figmentum permutationis, & veritatem venditionis dictæ villæ, & conſequenter dictam villam in commiſſum cecidiſſe, & iure commiſſi acquiſitam eſſe præfato domino directo, tam in vim edicti antiqui Comitum Burgundiæ, quàm conſuetudinis Burgundiæ, ad hoc expreſsè in tit. des cenſet. artic. peouli. & rurſus in commiſſum cecidiſſe, & eidem directo domino acquiſitam eſſe in vim nouæ conſtitutionis anni 1544. defectu declarandi iura & onera dominorum. Dicti enim Colinei vendẽdo dictam villam Montiſrotundi dicto Francheto quinta Octobris 1554. affirmauerunt illam eſſe liberam & ab omnibus oneribus quibuſcunque immunem: quod tamen falſum eſſe ſciebant, nempe iura dominicalia cenſus, laudimia & retentioni obnoxiam eſſe præfato domino directo, idque non ſolùm ex contractu virtuſque parentis ſed etiam ex propria etiam iudiciali recognitione per eos facta nondum annus erat, videlicet decima Martij, 1553. & ſic ex proprio iudiciali facto ennuncuntur habuiſſe notitiam & ſcientiam iurium dominicalium: quæ tamen apertè negauerunt, aut ſaltem obſcurè & conditionaliter: ergo ſatis ad pœnam dictæ conſtitutionis, præſertim in ſcientibus: ergo locus commiſſo. Præterea citra finem bimeſtris in dicta ficta permutatione, eandem notitiam iurium dominicalium habentes non exprimunt ea clarè, ſed conditionaliter, & potiùs negant, & ſic idem, ac ſi non expreſſiſſent: quia obſcurè vel nihil declarate parta ſunt. *l. de ætate.* §. *nihil. intereſt.* & ibi Bart. *de interrogat. act.* Bald. *conſ.*86. *lib.*1. & ſic in vim nouæ conſtitutionis ex duobus actibus ſiue contrauentionibus locus eſt commiſſo, quanquam ſufficit enmmiſſum in vim antiqui edicti & conſuetudinis.

25 ¶ Per quod tes libera ad directum dominum reuertitur reſoluto omni alio iure intermedio. *l lex vectigali. ff. de pign. l. ſi is cui via. in fine. ff qumadmodum ſeruitus amittatur.* Bal. Salicet. Paul. *l.* & *in prouinciali.* C. *de ſeruitu.* & *aqua.* Bald. *l.*3. *in fine.* C. *de iure dot. l. vlt.* §. *ſed quia* C. *communia. de legat.* Alex *conſil.* 189. *col.*3. *lib.*2. Et intelligerem verè cenſualem, vt in facto præſupponitur: 26 ¶ Secus de reditu impoſito, quem Burgundi vulgo vocant cenſum, more canonicarum, de quo dixi *in conſuet. Pariſ. tit.* 2. *num.* 18. Quia etiam ſi dictum eſſet in contractu quòd liberet landimia, retentioni, & commiſſio non valeret niſi res eſſet libera: adhuc ſi eſſet libera & creditor, data pecunia, ita ſtipularetur, non valeret tanquam vſurarium ſi pretium non excederet ſortem legitimæ vſuræ, vt docui *in tract. commercio.* & *vſur. q.* 57. adhuc etiam ſi pretium eſſet iuſtiſſimum, non valeret niſi ſecũdum modum quem dixi *in conſuetud. Pariſ.* §. 1. *g'o.* 5. num. 21 adhuc nullo modo valeret in præiudicium habentium iura vel hypothecas anteriores, & conſuetudo & edicta dicti comitatus intelliguntur de cenſu fundiario & vere dominicali. Et ita conſco ego Carolus Molinæus Franciæ & Getmaniæ Interconſultus, & legum Profeſſor Dolanus. Datum Dolæ Calend. Auguſti 1556.

EPITOME CONSILII XXXI.

1 *Teſtamentum altero dictante vel interrogante tantùm ab infirmo factum non valet vt ſuggeſtum.* 2. 9.
3 *Teſtes debent eſſe rogati, etiam in codicillis.* 5.
4 *Omiſſio conſuetæ ſolennitatis reddit actũ nullum.*
5 *Teſtes non præſumuntur rogati.*
6 *Legatum manu legatarij etiam teſtatore dictante falſum eſt, & nullum niſi teſtator ſpecialiter ſubſcripſerit.* 9. 14.
7 *Captationes & ſuggeſtiones teſtamentorum odioſiſſima.*
8 *Propter quas olim monachi & clerici hæredes inſtitui prohibiti.*
10 *An paria ſint totũ ſcribere, vel ſubſcribere?* 13.
11 *Subſcriptio in actu nullo non valet, niſi ad puiendum notarium.*
Senatuſconſultum Liboniauum de quaſi falſo habet locum etiam in teſtamento nuncupatiuo & codicillis.
15 *Intellect. verſic. ſi tamen in l. diuus de falſ.*
16 *Clauſulæ inſolitæ reddunt inſtrumentũ ſuſpectũ.*
18 *Suſpectum eſt teſtamentum coram extcris teſtibus factum.*
19 *Vbi non de ſolennitate, ſed de effectu quæritur, inſpicitur domicilium diſponentis, & non locus diſpoſitionis.*
20 *Vxor ſortitur domicilium mariti, quod erat tempore contracti matrimonij.*
21 *Habitatio occaſionalis etiam decem annis non facit nec mutat domicilium.*
23 *Confeſſio facta in teſtamento vel codicillis non valet niſi per modum legati.*
25 *Statutum corruptorium iuris communis non ligat ſubditum pro bonis alibi ſitis.*
26 *Non ſolum verbis, ſed etiam menti ſtatuti, ſatisfaciendum eſt.*

CONSILIVM XXXI.

VIſo themate anonymo mihi oblato, & ſingulis quæſtionibus perſcrutatis. Chriſtiuici Redemptoris nomine inuocato ad primã quæſtionem, iurii eſt exploratiſſimi huiuſmodi codicillum non poſſe ſubſiſtere, & ipſo iure nullum eſſe multis rationibus.

1 ¶ Prima, ratione ſuggeſtionis, cum priuſquam defuncta aliquid de eo iuſſiſſet aut diſpoſuiſſet, ab alio ſcripsus fuerit, & moribundæ, ſcriptura ab alio confecta oblata & lecta ſit, ad quam (notario prius pes eam non vocato, nec rogato) interrogata an illa eſſet ſua poſtrema voluntas reſpondit etiam. Huiuſmodi enim codicillus non eſt ſpecies vltimæ voluntatis, quæ debet à proprio motu diſponentis proficiſci ab alieno arbitrio. *l. non nunquam ff. de cond.* &

demonſt. a. l. illa inſtitutio, ibi teſtamentorum iura ipſa per ſe firma eſſe oportere, non ea alieno pondere arbitrio. *ff. de hæred. inſt. l. captatoriæ. eod tit.* Et quòd teſtamentum hoc forma factum non valeat, decidit eapreſſe Ioan. Andr. *in addit. Spec. de teſtam. in rub.* Lud Rom. *conſ.* 306. *propoſita conſultatione. in fine.* Alea, Iaſon. *in l. iubemus. in fine.* C. *de teſtamentis.* Phil. Cor. *conſ.* 1. *conſ.* 314. *lib.* 4. Iaſ. *conſ.* 196. *col* 3. *lib.* 2. Carol. Ruinus *conſ.* 8. *cum duobus ſeq. lib.* 1. *vbi conſ.* 10. loquitur etiam quando prius eſt facta ſcriptura ab ipſo notario in præſentia vnius teſtium. Hipp. Marſ. *nota. a* 49. *incipiente, teſtamenta.* Aymo. Ciauet, *conſ.* 517. & ita ſemper tenui legendo & cõſulendo tam in Gallia, quam Tubingæ anno 1551. & in hac academia & in annotat. ad Alex aud. & Philip. Decium.

a ¶ Et quamuis aliqui teneant valere teſtamentum ab alio ſcriptum, & ad alterius interrogationem, tamen loquuntur quando conſtat quòd teſtator principaliter deliberauit, & cœpit teſtari, & iuſſit ſcribi ita quòd priuſquam adſcriberetur & legeretur, conſtat id factum de eius voluntate, vt per ſcribentes *in d. l. iubemus.* At illa non adfuerunt in propoſito, & ſic etiam ſecundum ſententiam omnium iſte codicillus prorſus nullus eſt, adhuc illi qui tenent valere peſcriptum ab alio cooſcio & volente teſtatore, intelligunt dummodo ſcriptum ſit à perſona non prohibita, & non ab eo qui cœpit commodum.

3 ¶ Secunda ratio, quia bodie iure nouo *in auth. de teſt. §. & licet. verſ. hæc autem inania, in nouell. conſt.* 90. teſtes debent ſemper eſſe rogati, aliàs nulla modis omnibus ratione valere decernunt, ſed inania eſſe & apertè ſuſpecta, nullius fidei, & ſic iura vetera & *l. vlt. in fi.* C. *de codicil.* eorrigũtur in hoc per verba vniuerſalia & oegatiua nouellarum, & per rationem ſuſpicionis *in l. expreſſam*, quæ eſt vera antiquorum ſententia, quam teſeri Acurſ. *l. ad finem, in fi. ff. le teſt.* quæ etiam vſu imaluit: ſolent enim ſempec etiam in quibuſuis modicis actibus rogari teſtes.

4 ¶ Omiſſi autem ſtili conſueti vel ſolenoitatis conſuetæ actum vel inſtrumentum ſuſpectum & oullius fidei reddit. *c. quam graui.* & ibi latè. Ioann de Anania *col. pen. & vlt. de cens. falſ. l. Labeo.* ibi mocem agentium ſequi debemos. & ibi Bened. de ſanc. Plumb. *ff. de ſtat. libr.* Aog. *in l.* 4. C. *de teſt. latè* Franc. Curt. ſenior *conſ* 6. *numero* 10. *conſ.* 17. *colum.* 3. *conſ.* 73. *column. antepen.* vſque ad finem Panorm. Felin. *in c. cauſam. de teſtib.* Lud. Rom. *conſ.* 376. *queſtionum. columna penult. verſic. ſecunda ratio*, Iaſon. *in l. teſtamentum.* C. *de teſtamentis.*

5 ¶ Et generaliter quòd iure nouo in omni materia teſtes debeant eſſe rogati, latè tenet & propugnat. Io. *Ignem in l.* 1. §. *hæc autem numero* 66. 69. 70. *& num.* 72. *ff. ad Syll.* ſed neque notarius, neque illi teſtes ſuerunt à defuocta rogati vel adhibiti, nec id præſumitur. Alexand. *l.* 1. *column.* 3. C. *de edendo.* Bonifacius *de vitalinis Clem. vnic. § dudum. dol. vlt. de inreiurando.* Iaſon. *in l. hac conſultiſſima. col.* 1. *in prine.* C. *de teſtib. & conſ.* 68. *col.* 2. *lib.* 1. Ang. *conſ.* 205. *ad hoc in prine.* ergo codicillus ille nulla ratione ſubſiſtere poteſt, tanquam modis omoibus inanis, vt inquit teat. nouellarum.

6 ¶ Tertia, ratione falſitatis: fuit enim ſcriptus propria manu matrii, & ad ipſius dũtaxat vtilitatem: & ſic non ſulùm eodicillus ipſo iure nullus eſt, ſed etiam falſus, præſertim eum maritus proprio motu vxore oon petente, nec iubante, nec præmonita, ſed penitus ignorante, ita per ſe ſcripſerit, & etiam in totum ſolus peſcripſerit, & ſic omnino iocidit in legem Corneliam de falſ. vt ſunt text. io ſortiotibus cerminis. *l. ſi quis legatum. in l. filium emancipatum. in l. diuus* t *laudant. in prine. ff. ad leg.* Cotoel. *de falſis. & in l. quæ in teſtamento.* C. *de in qui ſibi adſcrib.* Quamuis enim etiam teſtator ipſe vel codicillator loquatur, legarũmq; faciat alieui, cui dictat teſtamentum, vel codicillos, & ille ſcribit etiam teſtatore volente, ſciente, dictante, tamen primo, præter nullitatem legati tanquam falſarius tenetur, perinde atq; ſi in legem Corneliam de falſ. commiſiſſet, adeò vt nec ei venia dãda ſit præteatu ignorantiæ, ſi dicat ſe ſeuetitatem legis ignoraſſe, test. *in d. l. diuus. in princip.* 7 ¶ Et ratio legis, & conſtitutionum principalium ad legem illam ampliandam adiectarum, eſt vdium ſuggeſtionum & captationum, quæ fiunt in teſtamentis vel codicillis, & ne quis obrepat & capter voluntatem alienã, præſertim laborantis in extremis, cũ ineo ſtatu captationibus & ſubteptionibus obnoxij ſint, & lea vult teſtamentum & codicillos manare & naſci è proprio & libero motu teſtantis vel codicillantis, & nihil odioſius huiuſmodi captationibus. 8 ¶ Vt etiam cenſet B. Hieronymus in epiſtola ad Nepotianum. *epiſt.* 2. *tom.* 3. vbi propterea laudat legem à Chriſtianis imperatoribus, videlicet Valentiniano & Gratiano ſuo tempore latam, ne clericos & monachos propter frequentes ſuggeſtiones hæredes inſtituere liceret: ita ad obuiandum huiuſmodi ſuggeſtioni ſanctæ ſunt *dictæ ll. & d. l. quæ in teſtamento.* C. *de his qui ſibi adſcrib* quæ loquitur in maritu ſua manu ſibi legatum vnum vaore dictante adſcribente, & vult non ſolùm pro non ſcripto haberi, ſed etiam maritum legis Corneliæ de falſis pœna plecti, niſi ſortè delecti veniam ab imperatore impetrauit.

9 ¶ Et hæc procedunt etiam ſi teſtator ipſe manu ſua teſtamentum vel codicillos ſubſcripſerit: nihil enim valet, niſi teſtator ipſe ſpecialiter ſua propria ſubſcriptione declarauerit ſe ita dictaſſe illud legatum, & ſe velle illud dari & præſtari, *d. l. diuus. §. plani.* Quantò ſumus hîc in fortioribus terminis: quia primò defuncta non eſt locuta, dum fieret præſentiſus eodicillus. Secundò non dictauit illum. Tertiò, non dictauit marito, qui tamen ſolus totum peſcripſit: Quartò, non ioſſit nec intellexit priùs fieri aliquem eodicillum: Quintò, ignorauit à matito peſcriptum & fabricatum: Seatò. propter ægritudinem vix diait verbum, hoc etiam: Septimò, neminem rogauit nec notatiom, nec vnum quidem teſtem: Octauò, non ſubſcripſit, nec generaliter nec ſpecialiter: Nonò, non de partieulari legato per matium ſibi aſcripto agitur: ſed de totali diſpoſitione, & integro codicillo pet eum nun ſulùm ſcripto, ſed proptio motu in totum fabricato & perſcripto & ad ſui ſolius vtilitatem. Quate dubium eſſe non poteſt quin pro non ſcripto habeatur, & ipſe non ſolùm famæ, ſed etiam ſtatus & perſonæ periculum, & pœnam legis Cotoeliæ de falſ. ineurrerit.

10 ¶ Nec obſtat ſi dicatur quòd notatius ille ſqui ſcripturam illam obtulit, & legit defunctæ) ſtatim vt illa reſpondit etiam, vel ſic vno monoſyllabo, ſtatim ipſe notarius eidẽ ſcriptuę ſubſcripſit, & ſic videtuc totum ſcripſiſſe: quia patia ſumi totum ſcribere vel ſubſcribere, vt etadit Bartol. *in l. empter. §. Lucius ff. de pact. & in l. diuus. § idem ſenatus. ff. ad leg.* Cotn. *de falſis.* latè Iaſon & Philippus Decius *in authen. ſi quis in aliquo documento. columna ſecunda.* C. *de edendo.* Alexand. *conſilio* 147. *nu.* 4. *lib.* 2 Quia reſponderur primò hoc eſſe per fictionem, quæ iure non probatur. & Bald. *in d. authen.* & alij ibi. & in cap. vltim. eatra de fide inſtrumen. contrarium tenent.

11 ¶ Reſponderur ſecundò, quòd ſi hoc eſſet verum, adhuc non poſſet proccdere, niſi ſubſiſtente actu vero, ſecus nullo acto ſubſiſteme, vel in caſu nullitatis, quæ hîc duplex aut triplex eſt. Prima, quia eſt actus factus ad interrogatioocm alterius ſolius, defuocta oon præmonita, nec iubeore, & ſic nullus, per primo loco allegata. Secundò, quia ſcriptura facta eſt à perſona noo ſolùm ſuſpecta, ſed etiam pcohibita, cum clautula legis irritanti ſiue

ſcribens aliàs bona vel mala fide fecerit, vel etiam ſit puniendus vt falſarius *d l. diuus. in princip. l. ſi quis legatum ff. ad leg.* Corn. *de falſ. l. qui in teſtamento. & per totum C. de his qui ſibi adſcrib.* & conſequenter ſubſcriptio ſuper actu nullo nulla eſt, niſi ad puniendum notarium, qui actui prohibito & ipſo iure à lege falſi damnato ſcienter ſe immiſcuit: ſciebat enim ſcripturam totam à marito ſolo honorato & prohibito perſcriptam, & ſic nullam, falſam, reprobatam, & punibilem, & ſic ipſe quoque notarius pœna dignus eſt. *l. iubemus. §. his tabellionibus. C. de ſacroſanct. eccl. ſiis.*

12 ¶ Et inſuper dato quòd pœna euitaretur, videlicet quando per teſtes non ſuſpectos idem ſcilicet teſtatorem ſic perſeipſum diſpoſuiſſe: ita vt ſufficeret ad excuſandum tabellionem à pœna falſi vel quaſi falſi, vel alias eſſet venia daoda adſcribenti: tamen hoc non ſufficeret ad capiẽdum iſtud legarum quod quis ſibi vel ei in cuius eſt poteſtate, vel per eum quem habet in poteſtate adſcripſit, quod legatum remanet nullum. *l. filius. §. ſequens. ad legem Cornelium de falſ.* facit *l. ſi quis legatum. §. ſi patronus.* & ibi gloſ. *verſic. impetrata. l. diuus Claudius. §. plane. in fin. ad leg. Corneliam de falſ.* eſt enim pro non ſcriptum. text. *in leg 1. & l. vlt. de his quæ pro non ſcript. haben. in l penult. C. de his qui ſibi adſcrib.* & ita in propriis terminis decidit Bald. *in conſil. incipiente. Diſpoſitio codicillarii*, quod eſt conſil. 386. h. a. ſecundum veterem impreſſionem Brixiæ, & conſil. 92. lib. 5 ſecundum nouam impreſſionem Lugdunenſem: & iſtud falſum ſeu quaſi falſum, vt vocat text. cum gloſ. *in verbo quaſi falſi. in l. 1. in fine. ff. ad legem Corn. de falſis.* Et additamentum add. leg. Cornel. factum & introductum primò per Senatuſconſultum Liboniauum, deinde per conſtitutiones imperatorum vt pater *in rub. ff. ad legem Corneliam de falſ.* & habet locum etiam in teſtamentis *l. 1. §. ad militum teſtamenta eod. titu. l. pen. C. de his qui ſibi adſcrib. l. vlt. ff. de his quæ pro non ſcript. haben.* & non ſolum in ſcriptis, ſed etiam in nuncupatiuis teſtamentis vel codicillis Bald. *in d. conſ. Diſpoſicio. & conſ. 137. Quando eſt. nu. 3 lib 1, conſ. 96* Siculus *libro tertio.* Ang. Aret. *tract. maleſic. verb. falſario. colum 86.*

13 ¶ Reſpondetur tertiò, quòd etiam ſi vera eſſet illa allegatio in ſe, deinde ſi in caſu ſuo particulari non eſſet facta in actu nullo reprobato & damnato, adhuc non procederet, niſi reſpectu eius qui haberet intereſſe, & ad eum obligandum ad aliquid licitum & iure communi conceſſum: iſte enim ſi ſcienter ſubſcribat, cenſetur approbare, & ſe obligare, atque ſi ad longum ſcripſiſſet niſi quòd in toto ſcribendo maior eſt deliberatio, & ita expreſsè & non aliter loquuntur doctores omnes *in d. obiectione allegati* & Iaſ. *d. §. Lucius. & in l. ſi ita ſtipulatus fuero. ſi Titius. §. Chryſogonus. ff. de verbor. oblig.* Alexand. *conſ. 147. colu. 2. lib.* 2. tunc enim demum verum eſt quod patem vim haber ſubſcriptio, quam holographa ſcriptura inquit Alciat. *in l. procurator. gloſ. vlti. columna* 2. *C. de edendo.* videlicet in præiudicium ſubſcribentis: ſed hic non agebatur de præiudicio notarij, & de eo obligando ad contenta in ea ſcriptura, & ſic impertinentes ſunt illæ allegationes de ſubſcribente. Præterea delictum iam erat conſummatum per maritum, & ipſe factus erat inhabilis & alligatus pœnæ falſi, & ſic non potuit purgari per ſubſcriptionem notarij.

14 ¶ Vltimò & fortiſſimè per ſubſcriptionem propriæ manus ipſius defunctæ nullo modo potuiſſet purgari, niſi fuiſſet ſubſcriptio ſpecialis, qua ipſa defuncta non ſimpliciter, nec generaliter ſcripſiſſet, ſed manu ſua ſcribendo declaraſſet hoc & hoc dictaſſe marito ſuo, & ſe velle ea præſtari *d. l. diuus. §. plane. Scriptura* enim marii vel alterius legatarij penitus nulla eſt, & pro non ſcripta, ita quòd opus eſt non ſolum noua ſubſcriptione, ſed etiam noua ac ſpecifica ſubſcriptione, vt noua diſpoſitione ipſius teſtatoris vel codicillatoris prima ſcripturа non valente, etiamſi ipſemet dictaſſet. Si igitur generalis ſubſcriptio ipſius defunctæ nihil feciſſet nec valuiſſet, quantò minus generalis ſubſcriptio per præfatum notarium facta, & præſertim cum facta ſit neque rogante neque iubente muliere?

15 ¶ Non obſtat *d l. diuus. §. & quatenus verſ. ſi tamen* tum quia loquitur non in generali, ſed in ſpeciali ſubſcriptione, ibi ſubſcribentis ſe ea dictaſſe & recognouiſſe, & ſic ea ſpecificando. Secundò præceſſerat iuſſus teſtatoris. Tertiò quando ipſe teſtator eidem ſcribeoti dictauerat. Quartò quando ſcribens erat ſeruus dictantis, qui iuberi poterat, & cui neceſſe erat parere. Quintò, vbi erat fauor libertatis, quæ eſt fauorabiliſſima præ rebus omnibus. *l. libertas. ff. de reg. iuris* & tamen non valet etiam, nec per fideicommiſſum, niſi illis quatuor ſimul concurrentibus: quantò minùs valere poteſt relictum peenitentiæ, vbi non ſolum ea non concurrunt, ſed ſingula deficiunt?

16 ¶ Quarta ratione ex abundãti non valet præfatus cudicillus propter clauſulas inſolitas & affectatas præter vſitatum modum, per dictũ notarium appoſitas, vt quãdo dicit & inſerit, quod defuncta bene & rectè loquebatur, bona mente & memoria prædita vt appatebat in ipſa cum gratia Dei, quamuis bene parum ægrotaret curpore. Clauſulæ autẽ inſolitæ tedduorinſtrumentum ſuſpectũ de falſo, Ang. *in l. ſi quis ſub condit. ff. de condit. inſt.* Bal. *in e. quia verſim. de preſum.* Matt. de Affli. *in tract. de iure protomiſeos. gl. in ver. niſi quis. col. 5.* Pet. Iau. Par. *conſ. 55. nu. 51. lib.* 1. & vbi abundantior cautela, ibi euidentior fraus. Bal. *c. ex literis. in fi. col. 2. extra de conſ. & in l. teſtamente.* & ibi Iaſ. C. *de teſt.* Sed certum eſt quòd dictæ concluſæ non ſolent eo modo apponi, & ſic ſunt exquiſitè, & ſtudioſè accerſitæ, & conſequenter etiam ſi alia deficeretur, inſtrumentum prætenſum de falſo ſuſpectum & conſequenter nullâ fidem factẽs *l. vlt.* C. *ad leg. Cor. de fal.*

17 ¶ Quinta ratione adhuc ex abundanti. quia apparet de vero & formali & inexcuſabili falſo. non ſolum enim illa verba inſolita poſt obitum defũctæ notarius ex capite ſuo & tranſuetſo raprus affectu appoſuit, ſed etiam alia verba & alias aſſertiones penitus falſas, videlicet dum auder ſcienter in eo inſtrumento dicere & affirmare quòd dicta defuncta loquuta eſt, & dixit ſe velle conſcienti am ſuam exonerare, & de ſua plena & libera voluntate abſque aliqua coactione vel perſuaſione, prout ipſa dicebat & delatauit vt ſequitur: quæ omnia & ſingula ſunt prorſus falſa, & tam falſa quàm verum eſt, poſt obitum dictæ defunctæ conficta fuiſſe, nunquam enim loquuta, nunquam vnum verbum emiſit de ſua conſcientia, nunquam dixit ſe habere conſcientiam circa hoc onerataam, nunquam dixit ſe velle de hoc exonerare, nunquam mentioem fecit de ſua libera & plena voluntate, nunquam dixit ſe nec coactam nec perſuaſam, vt notorium eſt ex hypotheſi: & tamen notarius omnia illa & ſingula affirmat fuiſſe tunc & eo inſtanti ab illa defuncta dicta & pronuntiata, & conſequẽter inſtrumentum tale prorſus falſum eſt, nullomodo proficere valens, niſi ad dãnationem & pœnam, etiam vtentis & producentis maximè ſcienter nedum fabricantis. *l 2. C. de fid. inſtru. ſi falſos codicillos & per totum tit* C. *ad leg. Corn. de fal.* Certum eſt enim quod notarius hoc caſu non potetat facere inſtrumentum de locutione & dictamine defunctæ, vt falſo fecit: ſed tantum de ſcripto alieoo, hoc eſt marii honorati, à ſe duntaxat lecto, & quod illa interrogata tantum reſpondit, Etiam, & omnino non potuit plus ſcribere & affirmare ſine perpetratione manifeſta criminis falſi. Longe enim aliud ſunt diſponere per ſe ad longum, vel tantum alio interrogante reſpondere. Etiam: ergo falſitas inexcuſabilis & intollerabilis, per ea quæ ſcripſi *in conſ. Pariſ. §. 5. nu. 51.*

18 ¶ Sexto

18 ¶ Sextò, adhuc alia grauí ſuſpicione laborat, quod cum præſto eſſent & multi & conſanguinei defunctæ, nullus ſaltem in teſtem vocatus eſt, ſed mure eorum qui malè agentes, ideo luccm fugiunt, contra quos ipſo facto malè præſumit. *c. conſulant.* & ibi *glo. de offic. legat.* clam accerſito vnico filiu euiuſdam caſtellani, ne videheer deeſſent teſtes, non ſolum de ſuggeſtione, falſitate, fraude, nullitate prædictis, ſed etiam de incapacitate dictæ defunctæ agentis animam, & quæ vmninu poſt huram obiit, & ſic non præſumitur fuiſſe ſenſus integer in illo inſtanti malè & fraudulenter exquiſito, & captato: & ſic res indubitabilis eſt pro hæredib. defunctæ.

19 ¶ Ad ſecundam quæſtiouem, caſu quo hæc omnia ceſſarent. & eſſent veri codicilli ritè confecti: adhuc non valerent, nec vllam vtilitatem marito adferrent, ſiue conſuetudinem Aaellanam, ſiue Antuetpienſem conſideremus. ſtatuto enim & conſuetudine Aaellana neque maritus, neque vaor vllo modo venire queunt contra pactum dotale, nec per teſtamentum, nec par codicillos ſibi iouicem donata poſſunt. Clarum eſt autem conſuetudinem Axellanam debere atteudi, cùm non hic de ſoleunitate, ſed de effectu & iuribus agatur: & ſic domicilium diſponentis, non locus diſpoſitionis inſpiciendus, quod proculdubio erat Aaellis.

20 ¶ Vbi rempote matrimonij contracti maritus habebat domicilium, vaorem deducturus erat, & mox deduxit, & conſequenter eò loci vxor domicilium ſortita eſt. *l. exigere dotem. ff. de iudic. l. de iure.* §. *vlum. ff. ad municip.* Bald. Ang. Paul. *in l. ſi vxor. ff. de iudi.* vbi dicunt primum illud domicilium ſemper inſpiciendum. Ant. But. Panorm. Felin. *in c. 1. colum pen. extra de ſponſal.* Franc. Curt. iuniot *d. l. exigere. col. vlt. num.* 19. Baptiſta Caccialupus *l. 1. charta verſic. quartus caſus.* C. *de ſumma Trinit.* & ibi Iaſ. *lectio. 1. num. 26. & lectio. 2. num. 61.* Philipp. Deci. *conſ. 19. vbi in annotat. dixi. & conſ. 283.* Hieron. Graus *con. 115. lib. 11.*

21 ¶ Porrò quamuis poſteà maritus propter lites quaſdam commodiùs proſequendas Antuerpiæ habitare cœperit, non ob id tamen eò domicilium tranſtulit, nec etiam lapſu decem annorum, de quo *in l. 2.* C. *de in col. libro 10.* tranſlatum eſſe domicilium, quandio conſtat de occaſione rempotaria & animo reuertendi. Bar. Ioan. de Platea, Lucas de Penna *in d. l. 2.* Cardi. Floreuti. *in ſuperſcriptione decretalium, in verbo Gregorius col. 3.* Matia Soc. *c. vlt. col. 7. de foro comp. & conſ. 35.* Felin. *c. dilectus 2 col 11. & reſtr.* Alea and. *conſ. 91. num. 8. li. 7* & quando tranſtuliſſet, tamen ſemper primum domicilium primæ habitationis quoad huiuſmodi pacta & eurum firmitatem & legea dicti loci debent attendi per prædicta.

22 ¶ Præterea etiam Antuerpienſem conſuetudinem ſuſpiciendo, adhuc aa caueiur coniuges non poſſe mutare, nouare, vel ampliare pacta doralia, niſi ſuper eis teſtamentum aut eodicillus à viro & vaore ſimul fiat: ſed hic conſtat non eſſe factum mutuum vel ſimultaneum ab vtroque teſtamentum vel eodicillum, & ſic omnia pacta dotalia immota manent, & quicquid in eodicillis ſolius vaoris (eriam ſi legitimè & ritè facti eſſent) cuntinetur, in fauorem mariti prorſus nullum eſt, reſiſtente vtraque viriuſque loci lege & conſuetudine tam primi domicilij. & habitationis, quàm etiam domicilij tempore codicillorum, quod idem erat: quia non fuerat murarum nec tranſlarum (vt dictum eſt) quam etiam ſtatuto & conſuetudine Antuerpienſi.

23 ¶ Præterea quicquid in dictis codicillis natratur, etiam ſi eſſet proprio motu defunctæ & ab illa ſcriptum: tamen ea narratio, vel confeſſio non ſolùm non poreſt valera, niſi per viam legati, ſecundum doctrinam Bart. & cõmunem *in l. cùm quæ d. eadem. de leg. 3.*

Tum. III.

A ſed etiam ex tenora expreſſo & limitatione contenta in eiſdem prætenſis codicillis, in illis verbis, *Idque per modum codicillorum:* quæ ſunt verba reſtrictiua, quæ apertè deſignant legatum gratioſum eſſe, & confeſſionem gratioſam & liberalem animo donandi, vel legandi, quemadmodum codicilli aliter non valeur, quàm per modum donationis vel legati vltimæ voluntatis: & ſic nihil ibi continetur quod ſpectet ad aliquam confeſſionem vel recognitionem tanquam inter viuos, ſed omnino limitati per modum codicilli, & ſic voluntariæ liberalitatis vltimæ voluntatis voluntariæ & ambulatoriæ.

24 ¶ Tamen ſuperuacuum eſt diſſetere, cùm etiam actus inter eos vtriuſque luel conſuetudine prohibiti ſint, vt ſic nec confeſſiunea, nec recognitiones vllæ valeant, nec inter vinos, nec in vltima volũtate. Bart. *l. ſi forte. ff. de caſt. pecul.* Bart. Alexand. Philipp. Cur. Iaſ. Phil. Dec. *in l. ſi donatione. C. de collatio.* Er ſic clariſſimè concluditur, maritum nihil aliud vltra pacta dotalia petera poſſe, nec vllum fundamentum in prætenſis codicillis facere poſſe. Dimidium ergo mobilium recapris veſtibus ſuis capiet, ſed nullo modo teparabit, nec deducet bona ſua mobilia quæ in initio attulit vel poſteà acquiſiuit: ſed totius maſſæ fiet æqualis diuiſio, in quibua vt nomina ad mobilia competentia continentur: ita minimè domus Antuerpienſis, cùm ſit res ſoli, & conſequanter tatione litium loeboaratum ante matrimonũ ea perſona vaoria, & generaliter ad omnia ad quæ teneretur vel limitaretur ea pactis dotalibus, ſi præfati codicilli non ſuperueniſſent, qui prorſus nulli & pro non ſcriptis ſunt.

25 ¶ Inſuper quantum ad aliam quæſtiuncm, cùm per ſtatutum Axelliæ, vbi maritus haber domicilium, neque vir, neque vaor poſſunt pactis dotalibus vllo modo contrauenira per teſtamentum aut codicillos. Sed Antuerpiæ vbi ſunt bona vxoris, ſtatutũ permittit contrauenire: ita demum ſi maritus & vaor ſimul faciant teſtamentum aut eodicillos. Brauirat reſpondeo quod vxor exiſtẽs Antuerpiæ etiam fortuitò nec habens ibi domicilium, non ligatur ſtatuto Aaellaoo quin poſſit legare de bonis immobilibus ſitis Antuetpiæ, ſed ligatur ſtatuto Antuerpienſi: quia inquantum ſtatutum Axellanum eſt correctorium iuris communis, nempe prohibens vaorem legare marito & eontra, non porrigir vires ſuas ad prædia ſita ea tra ſuum territotium. per not. *in c. 1. extra de conſtituti. & in l. cunctos populos.* C. *de ſumma Trinit.* Sed quia proculdubio ligatur ſtatuto Antuerpienſi pro bonis ibi ſuia neceſſe eſt ſeruare formam ſtatuti Antuerpienſis: ideo ipſo iure nihil valet, niſi maritus & vaor ſimul fecerint huiuſmodi teſtamentum vel eodicillos: quod non fuit factum, & fieri non potuiſſet, cùm maritus ea hypotheſi non haberet boua Aurnerpiæ.

26 ¶ Et adhuc ſi fuit factum, non ſufficit verbis tenus ſatisfeciſſe ſtatuto, niſi etiam ſatisfactum fuerit menti, quæ eſt porior verbis, vtpote aoima ſtatuti. Dyn. r. *vlt. de reg. iur. in ſexto.* Bald. *in l. dolo de quibus. colum. 13. ff. de leg.* vbi ait quod eſt ipſa illius eſſentia. idem Bald. *in auth. poſt fratres. C. de legit. hæred. bonum text. in l. impuberem. §. qui liberti.* ibi nõ verbis, ſed ſentẽtia ſenatuſcõſulti tenetur, ad leg. Cor. de fal. Sed ſtatutum non videtur requirere ſimultaneum teſtamentum, vel codicillum ſine effectu ſimultaneo, ſed cum reciproco & ſimultaneo effectu vt tantum maritus legat vaori quãtum vaor mariro, præſertim legando, aut diſponendo de rebus dotalibus in quibus lex vult omnino virum & vxorem eſſe æqualea & reduci ad æqualia. *l. ex morte. l. leonis. auth. æqualitas. C. de pact. conuen.* & quia tam perſonæ, ipſæ, quam huiuſmodi pacta ſunt correlatiua. *l. cum multa C. de donat. ant. nupt.* ergo ſtatutum intelligitur de teſtameoto, vel eodicillo ſimultaneo cum effectu, id eſt, æquali hinc inde: de quo tamen vltimo recuttendum ceuſeo

i

ad modum vtendi eiuſdem loci, iuſta minimè mutanda *l. ſi de interpretatione. ff. de legib.* Et ita ſentio ego Carolus Molinæus I. V. D. Franciæ & Germaniæ Iuriſconſultus, legum profeſſor Dolanus. Actum Dolæ nonis Auguſti. 1556.

EPITOME CONSIL. XXXII.

DE EADEM RE DOCTORVM LOVANIENSIVM.

1. *Senatuſconſultum Libonianum non ſolum in teſtamento in ſcriptis: ſed etiam in nuncupatiuo locum habet.*
2. *Sed nunquanda in mundum per alium, etiam ſi prima ſcriptura facta ſit per legatarium.* 3. *quia recitatio notarij videtur noua diſpoſitio.* 5.
4. *Subſcriptio notarij non habet vim ſpecialis ſubſcriptionis.*
6. *Senatuſconſultum Libonianum non habet locum in teſtamento merè nuncupatiuo, etiam alio interrogante.*
7. *Concordia opinionum.*
8. *An valeat teſtamentum ad interrogationem alterius?* 9. 10. 11. *valet tribus concurrentibus:* 12. 14.
13. *Non dicitur articulatè loqui, qui vnum tantum monoſyllabum pronunciare poteſt.*
15. *Notarius non præſumitur rogatus.*
16. *Non temerè licet prouocare teſtatorem blando ſermone.*

CONSILIVM XXXII.

DVORVM DOCTORVM LOVANIENSIVM.

AVCTISSIME per dominos ptius consultos scripta & in vnum collecta sunt omnia quæ ad improbationem & impugnationem vltimæ voluntatis seu codicillorum N. vxoris facere videntur, vt superuacua quodammodo futura sit opera nostra. Rogati tamen quid de vtraque via (duæ enim per eos propositæ sunt) sentiamus, & an petinde ex vtroque capite obtinendi sit par ratio paucis sententiam nostram proferemus, meliore semper salua.

1 ¶ Posteriorem itaque rationem primo loco arripientes, arbitramur vere quidem dici & sustineri posse, patem esse rationem senatusconsulti Liboniani, & edicti diui Claudij de his qui sibi asscripserunt, siue voluntaris testatio per solam scripturam absoluta sit: *a* siue per nuncupationem, de qua certioris probationis causa confecta sit scriptura seu instrumentum etiam publicum *b*. Nam vt in illa antecedens testationem falsi suspicio senatusconsulti & edicti causam continet c ita in hac nuncupationem subsequens similis falsi suspicio *d*. Quid enim vetat notarium semotis testibus testamentarijs, nuncupationi testatoris, quæ vult adiicere, cuius instrumento fidem adhiberi mortuis etiam omnibus testibus communiter receptum est *e*.

2 ¶ Cæterum ad præsentem facti speciem id accommodari non posse putamus: quod instrumentum à notario editum sola eiusdem notarij manu sit scriptum & subscriptum, nullo sibi ascripto commodo, & ratione mariti, cuius vtilitatem respiciunt omnia quæ hoc codicillo continentur, nihil possit dici præ non scripto ex dicto senatusconsulto, seu edicto, quia scilicet fundamentalis ratio illius hic cessat, scriptura *f* scilicet dicti mariti. Ita vt oculus in solum instrumentum, quo marius vtitur, & ex cuius fide dicta vltima voluntas dependet ac sustineatur, dirigentes inueniamus, & neutrem & verba senatusconsulti eessare. Nam qui scripsit, vtilitatem nullam ex eo spectat: & rursus ad quem codicillorum commodum refertur, nihil in eis scripsit verè vel interpretatiuè, hoc est per se aut eum quem in potestate habet, aut cui per partiam potestatem coniunctus est *g*: eum alioqui vtriusque concursus sit necessarius.

3 ¶ Quod si extra instrumentum proponatur (quo præsuppositio domini priore loco consulti & respondisse videntur) actum testandi hic aliter explicatum fuisse de quo tamen nobilis aliter quam ex narratione consulentium non constat, conscripta scilicet hac voluntate per maritum testatricis ante conuentionem testium, & notarij adhibitionem, eademque chatra sic conscripta assentiente testatrice per eundem notarium subscripta, nihilo amplior etit occasio trahendi eam speciem ad senatusconsulti pœnam, donquidem propter subscriptionem notarij.

4 ¶ In qua consentientes cum nominis ptius consultis, non existimamus eam esse vim, vt sit per omnia loco specialis subscriptionis, quæ à pœna senatusconsulti excusare solet, nam nulla est ratio eur simplici subscriptioni notarij maior vis attribuatur, quam subscriptioni testatoris septemque testium, additis eorumdem signis *i*. In testamento soluendi in scriptis condito tot oculis spectato & in tuto locato manibus *k*. Cùm alioqui tabularij subscriptio frequenter non plus ponderis & momenti habeat in testamento, quam vnius alterius cuiuscunque, *l* neque, plus ad perfectionem huiusmodi instrumenti operari debeat, quam septem testium ad testatutis priuatam scripturam.

5 ¶ Testamentum enim testibus adhibitis confirmatur, *m* vt non sit mitum si dicatur ab hac pœna non excusare genetalem notarij subscriptionem septem testium subscriptiones ac signa *n*. Sed propter illius scripturæ (vti etiam præsuppouitur) in præsentia testatricis ac duorum fide dignotum testium audientium ac intelligentium per dictum notarium lectionem & recitationem. Ea enim recitatio propter sequentem notarij interrogationem (an ita testati vellet testatrix) & eiusdem testatricis affirmatiuam responsionem, hoc efficit, vt non scripta, sed ab initio nuncupata ore testatricis videatur *n*, & mariti scriptura hac nuncupatione velut innouata seu transformata ex vi interpretatiua pro nullo hic reputetur, & probandi vim nullam habeat.

6 ¶ Neque subscriptio notarij ad eam scripturam marii manu scriptam, referatur vt ad scripturam, sed velut ad nuncupationem *p* no. inuolutè & per relationem *q*, sed realiter & vna

a l. senatusconsulto C de his qui sibi ascrib. l. diuus. § plane de fa' *b* Bor cõs 61 Ludouicus Sa. ly l. 1. C. de h. qui sibi asc. Bal cõs. 90 consi. 220 lib. 2. *c* d. l. Diuus Claudius in prin. dl si testator C de his qui sibi asc. d. l. diuus. §. 1. *d* gio dod in l. 5. C. de test. in l. vl. C de fidei.

e Zas. cons. 3. vol. 1. no. 37. Ialon. in Liburnens. per d. l. hac consul. §. ad tam humana.

f l. si quis legauerit. in pe. d. fal. d. l. diuus § scribere fal.

g l. de eo in fi. l. vxor de fal. d. l. senatusconsultum.

h scilicet Carolus Molinæus.

i Alex consil. 147. no 6 li. 2 d. l. diuus § plane.

k l. hac consultissima in fi. C. qui test. fac poss.

l d. l. hoc edict. §. sed quia.

m d. l. si ita scripserit. de reb. dub.

n d. l. si quis legatum in princip.

o Zas. cons. 3. vol. 1. no. 37. Ialon. in Liburnens. per d. l. hac consul. §. ad tam humana.

p Ex pto testamenti quod d. exco per nuncupat o nem ex scripto prius testatum coram testibus voluntate confirmatur d. l. hac consule.

q Vtiol asseto ff. de hered. inſtit. inſt. ſcripſeram & ibi Bar. decód & demonſtr Caſtren in hoc conſul § per nuncupationem C de reb. & l. vbi autem § ſuper. de verb. obl.

& vna voce omni voluntatis declaratione recitata per notariũ velut teſtatricis organum, quod hic propter prædictam interrogationem & reſponſionem ſic arripiendum eſt quaſi proprio ore teſtatricis omnia nuncupaſſet *a* eóque caſu omnis vis probationis eſt in ſubſcriptione notarij qui atteſtatur ſic tecitatam non in ipſa ſcriptura *b* vt minimè mirum videri debeat ſi dicamus ceſſare pœnam ſenatuſconſulti, quæ in ſimplici nuncupatioue (pro qua hanc teſtandi formam accipimus) ex communi ſenſu, & per totum naturam non poteſt intelligi locum habere.

a Per iura ſo. pertus allegd. 19. & arg. d. l. dotis. § Sed nec. 2. b Bal. ad l. diuortijs in fi. C. de teſt.

7 ¶ Eáque ratione roneiliari poſſunt diſſrepantes doctorum ſententiæ, circa pœnam ſenatuſconſulti in teſtamento nuncupatiuo, de quo facta eſt ſcriptura, vt lorum habeat ſi non recitata ſcriptura ſimpliciter & generaliter ſubſcribat notarius iubente etiam teſtatore. Cùm alioqui ex ſola etiam omiſſione lectionis impetfectionem teſtamenti plerique ſuſtioere yelnot, ſic vt nec codicillorum iure ſuſtineri poſſet huiuſmodi ſcriptura eſin tecitatæ & relatæ ſubſcribat propter cauſas prædictas eadem pœna ceſſat. His igitur rationibus moti, arbittamur prætactum vltimæ voluntatis inſtrumrntum ex edicto ſeu ſenatuſconſulto de his qni ſibi aſcripſerunt, propter facturum circunſtantias, non rectè impugnari.

c Ange Aret. in pract. de teſt gl verb. lectum & perfectum.

8 ¶ An verò ex ptiore capite pet dominos conſultos propoſito, quòd ſcilicet hoc teſtamrnium hic conditum ad interrogationem notarij, emiſſa ſimplici eáque monoſyllaba reſponſione affirmatiua teſtatoris, impugnari poſſit hæc vltima voluntas, dubitationem habet. Nam ſi rurſus ad inſtrumentum prætactum reſpiciamus, non magis hoc quàm poſtetius illud (vt diximus aſſeuerare litebit. Nam in eu interrogationis aut reſponſionis nullum eſt verbum, vt fruſtra ſuſcipi videatur inquiſitio, qualitates & vires eius quod non eſt *d*.

d l. nõ oportet de leg. 2. l. pẽ de tor. l. & rat. diſſolub. l. veriũ eſt in fi.

9 ¶ Cæterùm tùm in facti narratione propona- tur ronſcripta priùs à marito ſtripiura qoadam, eáque telecta interrogatam teſtatricem an ea ſua eſſet voluntas, reſpondiſte quòd ſic, operæpretium erit cum dominis priore loco conſultis inquirete quis ſtatus, & quæ vires erunt huiuſmodi teſtationis? Et ſanè imprimis, cùm plurimum intereſit hoc an illo modo teſtata ſit teſtatrix, & in facti quæſtione primum verſetur cauſa, fit vt propter has diſſidentes eoodi- tiones eodem propè relabamur, quò domini priùs conſulti hant cauſam deduxerant ex poſteriore ſuo ſupra ritato fundamento, ad falſi ſcilicet quæſtionem, & quidem veti falſi: nam in ſenatuſconſulto de his qui ſibi aſcripſerunt non tam falſum vetſatur, quàm quaſi falſum *e*.

e Age de malefic. in gl. falſaria, vbi qui ibi in tella. facit l. 9. §. fi. de falſ.

§ l. eum qui coſaurt C. de falſ. l. quæſtam l. ſi quis obrepſerit. ff. ad leg. Corn. de ſic. quis 29. q. 5. g. l. quid ſic falſum ff. de falſ. hi ſi falſo C. de falſ. l. ſed verſarii C. de fide inſtrumi. cum impoſitionib. vtr. hic idem ſtat. de iureiur. li. 6 d. l. in d. l. 6 ad ſenatuſc. x. gl. & dd. in l. ſabernus. C. de teſtam. Alexan. conſil. 12. lib. 6. conſil. 124 Zaſi. conſ. 1. vol. 2. Ioannes Andreas in arb. eſt. c. 2 de ſtudio: & ita conſilia ſuis temporibus Latiſſimè Laurentius Syluanus conſil. 54.

10 ¶ Si enim verum eſt, vt in facti narratione propoſitur, ad interrogationem teſtatam eſſe teſtatricm: ſeqoitur hoc inſtrumento quod nunc pro teſtamento teſtatoris profertur falta teferri non tantùm quia quæ verè acta ſunt in eo non tenitentur, ſed etiam & prætipuè, quòd alia quàm quæ & quemadmodum acta ſunt referantur *f*, ita vt maritus falſo hoc inſtrumento ad ſuum commodum vtens vltra generalem pœnam falſi, huius quo inſtrumẽti emolomento ratete *b* debeat: atque ſic cùm nullius alterios vtilitas contineatur eo inſtrumento, nec de aliquibus aliis tapitulis aut artitulis loquatur, es defectu perſonæ vtentis per ſe ſi runtidat.

f l. ſi quis in ſcripturam. C. de falſ. l. ſi quis obrepſerit. ff. ad leg. Corn. de ſic. quis 29. q. 5. g. l. quid ſic falſum ff. de falſ. hi ſi falſo C. de falſ. l. ſed verſarii C. de fide inſtrumi. cum impoſitionib. vtr. hic idem ſtat. de iureiur. li. 6 d. l. in d. l. 6 ad ſenatuſc. x. gl. & dd. in l. ſabernus. C. de teſtam. Alexan. conſil. 12. lib. 6. conſil. 124 Zaſi. conſ. 1. vol. 2. Ioannes Andreas in arb. eſt. c. 2 de ſtudio: & ita conſilia ſuis temporibus Latiſſimè Laurentius Syluanus conſil. 54.

11 ¶ Quòd ſi verè ad id quod verè geſtum dicitur, reſpiciat, omiſſa quæſtione veri metique falſi, fatendum eſt cum dominis priore loco conſultis vitium latere in ipſa hac teſtandi forma, ſerundum quam hæc teſtatio explicata dicitur, non quidem ob id ſolùm & ſimpliciter quia ad interrogationem alterius ſic teſtata dicitur propter communem opinionem, qua ſic teſtamentum coofici receptũ eſt *g* ſed ex eo quia circa eum teſtandi modum pleraque cuncutrunt, quæ arguunt nullam, vel ſaltem nun eam (quæ in ea ſcriptura per notarium ſubſcripta dicitur) hic fuiſſe mentis teſtationem, hoc eſt voluntatem ſic teſtandi, ſine qua nec teſtamentum, nec codicillus, neque vltima vlla voluntas intelligi poreſt *h*. Id quod deprehenditur ex circunſtantiis rei geſtæ per dominos prædictos diligenter animadurtſis, & ſit annotatis, vt non ad modum neceſſarium ſit in eo immorari.

g l. s. deteſt.

12 ¶ Hoc ſolum addamus, tria illa quæ ex domini Zatij elegantiſſima ductrina *i* in teſtamento ad alterius interrogationem condito requiruntur, hic omnino deſiderari. Requirit enimille ex Bald. *m* Cornti *n*, Socini *o*, Romani *p*, Caſtrẽſis, *q* & Ialoſis, *r* ad huiuſmodi interrogationis teſtationem. Primò vt articulatè loqui poſſit teſtator tunc enim interrogatur. Secondò vt ſic in tetante adſit teſtandi animus, qui ex eo deptehenditur ſi notarius aut tertius aliquis qui interrogaturus eſt ad hoc ſit ſpecialiter à teſtante vocatus & adhibitus, vt eum actum expliceet. Et tertiò vt nulla adſit præſumptio quod infitmus ad complacentiam eorum qui præſentes ſnnt, vel ad importonam eorum inſtantiam interrogetur, quorum omnium concurſus non tantùm hic non eſt, ſed ex aduetſo ſingulorum defectus conſpiciſur.

h ind. l. iubemus.

i conſil. 74. in 1. vol. & 262 in 4. vol.

m ind. l. inhemur.

n conſil. 229.

o conſil 306.

p ind. l. hac conſultudi & conſil. 367.

13 ¶ Nam in primis faeultas articolatè loquendi defuiſſe tempore interrogationis non ex eo tantùm colligitur, quòd articulatam interrogationem nullam protuliſſe dicatur: (quis enim diret articulatam orationem eſſe, quæ vnito monoſyllabo abſoluitur?) verum etiam ex eo quòd grani infirmitate oppreſſaea farultate caruerit, grauem infirmitatem colligentes non ex eo tolùm quòd teſtatrix ex ea deteſſerit, ſed quòd paulò poſt hoc eſt bidno deteſſerit & præſertim quòd ſic lecto teſtamento ſtatim omniom ſenſuum deſierit eſſe rompos, ſic vt monoſyllaba hæc reſponſio ex affectu morbi fortè etumpens in incetto ſit, ao ex deſtinata teſtatricis voluntate ad interrogationem ſit telata, ideóque niſi euidentiore probatione adiuuetur, nullum tffectum habitura.

q conſil 306.

r ind. l. iubemus.

14 ¶ Rurſus quo ad ſecundum ſupra dictum requiſitum, conſtat illius defectum hic ſubeſſe quòd de teſtandi voluntate aliunde hit apparere non poſſit quàm ex ipſa reſponſione ad interrogationem, in qua ſola (vt dictum eſt) non conſiſtit fundamentum ſuſtinendi huiuſmodi teſtamentum, quia extrinſerus alia ſigna & atgumenta ea doctorum ſupra relatorum ſeutemia requiruntut ad huius voluntatis apparentiam, & quidem inter cætera ſpecialiter, quod qui ex ſcripto voluntatem recitat ad id ſit à teſtaore rogatos, quod nunquam præſumitur *s*, nec quidem ſi notarius id dicat, *t* niſi aliunde probetur.

s Bol. in c 1. de pact. per tex in l. vnic. ff. ad leg. Falc.

t Alex conſil. 30. vol. 2 Bal cons 300 in 4. vol.

15 ¶ Et prætetquam quod id hic non conſtet, vehemens eſt præſumptio non eſſe rogatum notarium per teſtatricem. Primò propter morbum illius, quo miſere afflicta erat. Deinde quòd probati poſſit per maritum conuocatos teſtes & notarium. Et tertiò, quod præparatio teſtamenti non vxotis aut notarij manu ſit facta, ſed mariti, ad rotus vtilitatem ſpectabat rota hæc marhinatio: ita vt propter interuentum & præcipuas partes perſonæ in eo prohibitæ aut quæ faliem ab inteſtato furreſſura non etat oiſi deficientibus omnibus cognatis *u* res ſit ſuſpicione plena.

u Barbo. cons. 8 10. vol. 2.

16 ¶ Quantum lanè quòd in hoc genere teſtandi impedimentum adfett, hic nimis manifeſtè apparet maritalia delinimenta, maritalis teuereoria, illiuſque importona inſtantia. Et ſi emm crimnoſum non ſit poſtremum vxoris iodicium maritąh ſermone prouocare *y*, illicito tamẽ & ſtaudulẽto modo id farere

y C. vede ve patet. 2. l. vlt. C. ſi quis alt. teſta prohib.

* Ang. I. qui in teſt. C. de his qui ſibi aſſ.

non licet * illicitum modum in eo conſtituendo ſi importunè, ſi intempeſtiuè, ſi tunc cùm minimè oegate matito eooueoit, aut cum iteratas maritî preces vel morbus vel alia ratio vxori grauiſſimas facit, & omnium maximè ſi teſtamentum antea à matito fuit dictatum, conceptom aut ſcriptum : in quibus terminis loquitor Albertus Papienſis à Ioaooe And. relatus. * videlicet de teſtamento dictato & ſcripto ab affinibus & cooſanguineis teſtatoris ægritudine oppreſſi. Decidens ideo huioſmodi teſtamentum ooo valera, quemadmodum hæc per clariſſimum Dominum Carolum Molinæum graphicè & ad viuum ſunt deſcripta & congeſta. Ita videtur nobis Gabrieli Mudeo & Ioanni Cameſio I. V. D. de iure interrogatis ſecuodum ea quæ proponuotot reſpondendum, aliotum meliori iudicio ſemper ſaluo.

* In add. ad Spec. titu. de teſt. §. in primis & poſt eum Laur. Syluanus d. conſ. 54 num. 20.

EPITOME I. CONSIL. XXXIII.

DE EADEM RE.

1. *Pœna ſibi aſcribentium in teſtamento habet locum etiam in nuncupatiuo, de quo facta eſt ſcriptura.* 3. 4. *etiam priuata.* 10.
2. *Secus in penitus non ſcripto.*
5. *Extentio fit vt vitetur occaſio falſi.*
6. *Subrogatum ſapit naturam eius in cuius locum ſubrogatur.*
7. *Nec excuſat generalis ſubſcriptio teſtatoris, & multò minus notarii.* 9. 11.
8. *Subſcribens cenſetur ſcripſiſſe, fallit in teſtamentis.*

CONSILIVM XXXIII.

LVD. BOYSSEI, DOCTORIS DOLANI.

ITEVS ſoa manu ad ſuam vtilitatem ſcriptos eodicillos notatio obtolit legendos teſtatort morienti, qui ad notatij iotertogatioocm ao ea eſſer ſua volontas, reſpondit eſſe, & ootatius ſolito more ſubſcripſit. Quæritur, ao Titius incideric iu pœoam legis ſcriptæ aduerſus eos qui in teſtamento vel eodicillis ſibi aſcriboot, & relictum haberi debeat pro non ſcripto.

1 ¶ Reſpondeo certi iuris eſſe eum qui in altetius teſtamento, vel codicillis aliquid ad ſuam vtilitatem etiam dictaote & iubente teſtatore aſcripſerit, priuari relicto, & teneri pœna falſi : *toto titulo.* C. *de his qui ſibi aſcrib. l. 1. § ad teſtamentum. l. ſi quis filium. l. impuberem. cum ſimilib. ff. ad l. g. Corneł. de falſi.* Idque ſine dubio ptocedit in teſtamento quod ſit ſcriptura, ita vt vis, & forma eios pendeat ex ſcripto. Sed eootrouerſum eſt, an idem ſit dicendom in teſtameoto nuncupatiuo? & alia oon apparente ſatendum eſt idem eſſe, cùm regulariter diſpoſitio in teſtamento facta io ſcriptis, ttahatur ad nuncupatiuum. *l. ff.* C. *de bonor. poſſ. ſec. tab.*

2 ¶ Diuerſitatis verò ratiooe inter vtrunque exiſtente aliud eſſe, putà cum qois titè voluntatem ſuam expoſuit coram ſeptem teſtibus nullo de ea te facto publico inſtrumento. iam enim dicemos diſpoſitiopem ſenatuſconſulti in huioſmodi teſtameoto verificari ooo poſſe in quo oulla interuenit ſcriptura eum ſubiectum nuſquam ſit, cui aliquid aſcribi poſſit. Relinquitur atgo ſenatuſconſultum non extendi ad teſtamentum ouncupatiuum, in quo noo ioteresſit ſcriptura, in quo etiam doctotes omnes conſentiont. Bart. *d. l. 1. § ex illa.* Bald. *l. diſtantibus. C. teſtam.* Cynus *l. 1. C. de his qui ſibi aſcriben.* exiſtimaores ita Odoſtedi ſententiam iotelligendam, ſimpliciter tenentis (vt iidem refetunt) ſenatuſconſultum ooo procedere in teſtamento nuocupatiuo.

3 ¶ Quid igitur iuris eſſe dicemus in eo teſtamento ouncupatiuo, de quo factum eſt publicum inſtrumentom ad rei probationem & memoriam, ptovt hodie ſemper ſit, cui de conſoetodine genetali fides adhibetur, etiam ſi teſtes omnes in eo deſcripti deceſſetior, vt pet Bartol. *in d. l. 1.* an ſi quis in eo ſibi quid adſcripſerit locum habebit ſenatuſcooſulti diſpoſitio? Et licet *ſpecul. titulo de inſtrumentorum editione. §. iuſiuram. verſ. quid ergo.* dicat locum oon babere : magis tamen placet commonis doctotum opioio, in hac ſpecie pœnam ſenatuſconſulti locum habere. Et ita ſentir Cyous *dict. leg. 1. C. de his qui ſibi aſcrib.* dicens apertè id ptocedere in omoibus quaſi teſtamentis, quæ ſecundum generalem conſuetudioem rediguntur in publicam formam, eum in bis (vt ipſe ait) poſſit adeſſe materia & occaſio falſi fabricandi. Idem etiam tenet Dyous ab eodem Cyno relatus, & Bartol *d. § ex illa* & Baldus *in d. l. diſtantibus.* qui etiam conſuluiſſe fettur *in conſilio ſuo.* 387. *Diſpoſitio.* refereote Ioanne Andrea *in additio. ad Specul. loco præallegato*, vbi etiam dicit dominum quendam ruſticanum poſt diſputationem ita definiuiſſe iſtam quæſtionem, & io ea opiniono etiam ttanſit Caſtreoſ. *in d. l. diſtantibus.* refereodo & approbando ſententiam Bartol. *in d. §. ex illa.*

4 ¶ Verum eſt quòd Bartol. & Bald. *in locis præallegat.* videntur diſſentire in ao in quo verſatur quæſtio, de qua ouoc agimus : videlicet cùm hætes teſtamentum ſcripſit, vel legatarius legata aut eodicillos ſua propria manu, & ad ſoam vtilitatem, ita quòd notarius tantùm ſobſcripſerit, & in hoc caſu teouetuor ſenatoſcooſultum locum oon habere. Mihi tameo videtur eorum opinioocm non eſſe veram, & coneluſionem illam ſuperiotem procedere iodiſtinctè, nec referte an qui io teſtamento ſibi aſcripſit, idem etiam ſubſcripſerit : an verò à legatario ſcriptum notarius ſubſcriptiooe coofirmet. oam multis rationibos & argomeotis videtur ſaoatuſcooſultum offendere, qui ſibi aſcripſit.

5 ¶ Priocipio enim ſatis eſſe atbitror, quòd cooſtet heredem aut legatariũ aliquid ſua manu ad ſoam vtilitatem aſcripſiſſe inſtrumento teſtameoti, ad hoc vt ſit locus pœnæ ſenatuſconſulti, cùm ſemper militet eadem ratio & occaſio falſi fabricandi, quod facile per ſcripturam proptiam tam ipſi notario qui aſcribit, quàm etiam teſtatori cui recitatur (mottis forſitan anguſtiis & timore moltas res mioùs

memoria teneret, vt *in l. bacconſultiſti. C. qui teſtam.* facere poſſunt) imponi poſſit. Itaque ſubſiſtente eadem ratione, non mirum eſt ſi idem ius dici oporteat. *l. illud ad l. Aquil. l. à Titio de verborum obligationibus.* Quod etiam tenet Cynus *in d. l.* 1. nihil diſtinguens: ſuadéntque hoc omnes leges loquentes in hac materia, quæ non diſtinguunt, vnde neque nos diſtinguere debemus *l. de preca. de Publicia* præſertim cùm nulla ſubſit ratio diuerſitatis, & regulariter (ſicut initio dictum eſt) diſpoſitio loquens de teſtamento ſcriptura cunſecto, extendatur ad nuncupatiuum de quo conſtat per publicum inſtrumentum: *gloſſ. ordinaria in l. fina. C. de edict. diui. Adrian. tol. in ver. Depoſitionibus.* dicens decretalem bonorum poſſeſſionem ex edicto diui Adriani locum habere, & extendi ad publicum inſtrumentum teſtamenti, idque hodie ſic obſeruari videmus. Alioqui ſequeretur quòd in generali illa conſuetudine ab omnibus approbata, vt teſtamentum hodie non alia forma fiat quàm publico inſtrumento, nullum eſſe effectum nec ſenatuſconſulti, nec legum poſitarum ſub titulo de falſis: quæ cùm tanto ſtudio ſummáque ratione manarunt, abſonum fuerit eas antiquari vnico verbo vnius vel alterius doctoris arg. *l. ſi quando. C. de inoff. teſtam.* Præſertim eùm extenſione earum facta ad publicum inſtrumentum ab alio ſcriptum, & à notario ſubſcriptum, præcludatur omnis via falſi fabricandi, quo nihil in iure magis odioſum reperitur. *l. vbi. C. de fal.*

6 ¶ Huc accedat & illud vulgare ſuttrogatum ſapere naturam eius in cuius locum ſuttrogatur. *l. ſi eum. §. qui miniſtrarum. ff. ſi quis cautio.* Atqui inſtrumentum publicum teſtamenti nuncupatiui per conſuetudinem generalem ſuttrogatur in locum teſtamenti in ſcriptis, vnde debet ſapere, & aſſomere ea quæ ſunt teſtamenti in ſcriptis & per conſequens pœna ſenatuſconſulti deberi in eo habere locum etiam ſi legatarij ſcripturæ notarius ſubſcribat.

7 ¶ Poſtremò & finaliter rem extra controuerſiam ponere videtur. *l. diuus Claudius. ff. d. falſ.* vbi apertè dicitur ſubſcriptionem teſtatoris generalem, id eſt, dum vel ſimpliciter ſubſcribit, vel ſubſcribendo generaliter quæ ſcripta ſunt approbat is ad quem maximè res ſpectat, & ad cuius meorem teſtari ſolet omnis teſtamenti controuerſia, nihil prodeſſe ei qui quid ſibi adſcripſit quominus ex ſenatuſconſulto teneatur: quanto igitur minus prodeſſe ei debet generalis & vulgaria notarij ſubſcriptio, quæ fieri ſoler inſtrumentis omnibus publicis?

8 ¶ Quinetiam illa lege oſtenditur, & ſi regulariter verum ſit eum qui ſcripturæ alterius ſubſcribit, ſic rem approbare vt eam ſua manu feciſſe exiſtimetur. *d. l. diuus, ibi, videri enim domini manu ſcripta:* cui etiam aſtipulatur Iuſtinianus *in §. 1. Inſtit. de empt. & vend. l. dotis fructus. §. plane. de iure dot. l. ſi ut. §. non videtur. quib. mod. pign. vel hyp. ſol.* illud tamen non proceedere in cauſa teſtamentaria quoad extraneas perſonas, in quas teſtator nullum ius habet, hoc extendi non debuit. Cùm enim teſtatoris ſubſcriptio in hac cauſa nihil poſſit, nec ergo notarij ſubſcriptio proderit, ſic vt cõcludamus ſpeciali quundam iure & fauore teſtamenti, in quo lex quantum potuit nedum falſitatem: ſed etiam occaſionem & ſuſpitionem falſitatis abeſſe voluit l. ii. C. de fideic. generali ſubſcriptiune, quæ in facto de quo nunc agitur ſola interceſſit facta per notarium, non excuſati eum qui ſibi in teſtamentis vel codicillis aliquid aſcripſit, etiam ſimiles appareat ei ſcripturæ teſtatorem vel notarium generaliter tantum ſubſcripſiſſe.

9 ¶ Atque ex his reſoluitur principale fundamentum Baldi contrarium ſententis (vt dixi) dum refert & putat non teneri eum ſenatuſconſulto, qui teſtamentum aut codicillos ſcripſit manu propria, dummodo notarius ſubſcripſerit, quaſi per hoc non ipſe, ſed notarius eos ſcripſiſſe intelligatur: quia (vt iam annotaui) proprio & ſpeciali fauore vltimatum voluntatum nihil prodeſt eius generis ſubſcriptio. *d. l. diuus.* Non obſtat etiam Bar. ſententia *in d. §. ex illa.* & Bald. *in d. l. diſtantibus.* vbi ſerè ponunt eandem facti ſpeciem, quæ eſt in noſtro themate, dum putant eum qui ſibi aſcripſit non teneri ſenatuſconſulto, ſi notarius ei ſubſcripſit per publicum inſtrumentum, nam ex his quæ dicta ſunt apparet illorum opinionem eſſe erroneam, eum qua dicunt ſibi placere Cyni opinionem, & tantum faciendo illationem ex dicto Cyni contrarium eius inferunt quòd Cynus voluit, vt ex ipſo Cyno patet. *in fi. d. l. 1. C de his qui ſibi aſcrib.*

10 ¶ Tum quia ratio quæ vtuntur, inepta eſt, & iuri contraria, dum aiunt ideo defendi ſuam ſententiam, quòd ſenatuſconſulum habeat locum duntaxat in ea ſcriptura, quæ ex ſe & ſola (vt Bartholus ait) fidem facit. Et ita voluit excludi ſcripturam priuatam eius qui ſibi aſcribit, quoniam pro ſe fidem non facit quaſi verò ſcriptura eius qui ſibi aſcribebat dictante etiam teſtatore, ſola etiam per ſe ſufficeret ad probationem, neque opus fuerit ſubſcriptione teſtatoris, item ſignaculis & ſubſcriptione teſtium abſque aliis ſimilibus ſolennitatibus, de quibus agitur ſub titulo Inſtitutionum, de teſtam. ordin. ad probationem & confirmationem ipſius ſcripturæ, quod aſſerere ineptiſſimum eſſet.

11 ¶ Cæterum & in omnem euentum ſi vera eſſet Bartoli & Baldi opinio (quod non exiſtimamus) procederet ſolum vbi notarius qui ſubſcripſit, fuiſſet a teſtatore rogatus de conferendo teſtamenti aut codicillorum inſtrumento, ſed id factum non apparet ex facti ſpecie ioitio propoſita, & propterea his rationibus ſupta allegatis concludimus eum qui propria manu & ad ſuam vtilitatem codicillos ſcripſit non obſtante notarij ſubſcriptione & recitatione, teneri pœna falſi, aut ſaltem priuatim eſſe omni commodo & emolomento codicillorum. Et ita videtur mihi Ludouico de Boyſſet. I. V. D. & profeſſori ordinario apud Dolanos.

EPITOME CONSILII XXXIV.

1. *Veritas non eſt niſi id quod in re eſt. Definitio veritatis.*
3. *Interpoſitio perſonæ fraudem auget.*
4. *Verè facit qui per alium facit.*
5. *Subſcriptio notarij minus eſt, quam ſubſcriptio teſtatoris.*
6. *Non valet teſtamentum vel codicillus factus ad ſimplicem interrogationem alterius.*

CONSILIVM XXXIV.

DE EADEM RE CONFIRMATVS CONSIL. XXXI.

TERVM rogatus ſuper prlore conſilij noſtri parte è Senatuſconſulto & conſtitutionibus principalibus, quid ſenſerem explicare, poſt erudita ſcripta doctiſſimorum Louanienſis Academiæ, contrarium in ea parte cenſentium, Viſis eorum elaboratis rationibus, ſalua eorum pace, in ſententia perſiſto.

1 ¶ Quod enim primò obiicitur, ſequentem notarij interrogationem & teſtatoris reſponſionem nnuum eſſe negotium de integro geſtum & præcedentem mariti ſcripturam, quæ vi pore priuata fidem nullam faciebat, minimè conſiderandam, & ſubſcriptionem notarij non ad mariti ſcripturam referendam, ſed ad nuuam nuncupatio em. Hoc inquam, & fictionem & fraudem euitmer. Primò enim fingit id quod compoſitum & perſcriptum fuit à marito, fuiſſe à defuncta compoſitum & nuncupatum, quod euidenter falſum eſt: ipſa enim nunquam nuncupauit, & multò minus compoſuit, & veritas facti habet nihil fuiſſe recitatum, niſi quod à ſolo marito elam vel teorſum in eam captionem vel ſuggeſtionem compoſitum erat.

2 ¶ Si defuncta proprio motu, iudicio, & ore eadem nuncupaſſet, quæ vir priùs vt vates ſcripſiſſet, dici poſſet ceſſare fictionem, & per anticipatum ſeu præuenientem delictum mariti, veritatem poſteà ſecutam non fuiſſe impeditam. Sed cum veritas non ſit niſi quod in re eſt, qua vt definit beatus Auguſt. *in lib.* ſuiloquiorum, veritas eſt id quod eſt, vt tradit Bald. *conſil.* 352. *materia fudorum, ad fin. lib.*1. Veritas eſt, verum eſſe, & verum dici. Thomas Aquinas *in quæſt. de veritate quæſt.*1. & ex partedefunctæ nihil io re fuerit, ſed res contrarius compoſita à marito & ſuggeſta fuerit, mera fictio (ne dicam mendacium) eſt dicere illam nuncupaſſe quod nec ab illius ore nec ab illius iudicio profectum fuit, & nemo dixiſſe videri poteſt quod prius mente non agitauit. *l. Labeo. ad fin. ff. de ſuppelleſt. legat.* quantò minus quando prius & compoſitum & ſcriptum ei obtruſum fuit à perſona ſub pœna falſi prohibita. Hæc ergo argutia non tam eſt fictio, quàm falſitas.

3 ¶ De fraude nimium liquet, notarius enimille non erat, neque eſſe poterat organum teſtatricis, à qua nunquam rogatus nec adhibitus fuit: ſed à ſolo maritò, ſub pœna falſi prohibito rogatus & adhibitus, ergo in fraudem *l. pupillus.* §. *ſed & ſi per interpoſitam. ff. de authorit tutor.* & ſimulata æquitas duplex eſt iniquitas. *gloſſ. Clem.* 1. *verb. ſanctitatis. de relig. dom.* Ioan Andr. *c. anaſtitæ. in fin. de el ff. in ſexto.* Præterea huiuſmodi interpoſitione notarij adhibita, non ſolum fraus ficret ſenatuſconſulto & conſtitutionibus, ſed etiam materia falſitatis & ſuggeſtionum augeretur. Non eſt ergo ſimplex nuncupatio teſtatricis, cum defunctis nihil vnquam nuncupauerit, ſed verè fuit nuncupatio mariti, vel recitatio ſcripturæ ipſius mariti per ipſius organom abillo ſolo delectum. 4 ¶ Facta tanquam qui per ſe ipſum per alium à ſe ſolum delectum non fictè, ſed verè ſolus facit *cap. mulieres. in fin. ibi, hæ committat vere enim authoritate vel mandato, extra. de ſenten. excommunicat.* Bald. *in l. ſingularia. colum. ij. ff. ſi cert. pet.* Saly. *in l.* 1. *C. de ſeditioſ.* Vincent. inter conſilia Alexandri *conſ.* 65. *lib.*4. Philip. Deci. *conſ.* 604. *in fin.* Iaſ. in *l. ſi is qui pro emptore. col.* 67. *ff. de vſucapio.* Atqui notarius ille nihil iuſſu defunctæ, ſed rotum mandato mariti fecit: Non ergo fuit, neque eſſe potuit organum defunctæ: ſed ſolius mariti, qui per illum à ſe adhibitum fecit, imò perfecit falſitatem illam, aut ſaltem nullitatem à iure merito damnatam, & in recta prxxi & iudiciali ſede oullo modo recipiendam vel comprobandam.

5 ¶ Cenſemus ergo non ſolum è ſententia, ſed etiam e verbis ſenatuſconſulti prædicti nullitatem, quinetiam falſitatem præfatæ recitationi codicillo ineſſe, vt omittamus ad pleraque alia noſtra non reſponſum præſertim, ad id quod ſuſcriptio generalis notarij maximè à defuncta non rogati, non poteſt tantum operari, quantum ſubſcriptio ſpecialis manu ipſius teſtatoris. Purtò minus vanum eſt dicere hic aliud eſſe, quia non apparet nec producitur ſcriptura mariti, ſed ſolius notarij. Veritas enim facti reſponder, ex quo conſtat mstricem à marito conſcriptam, & notario oblatam.

6 ¶ Imò etiam ſine vlla ſcriptura morientem quis interroget, num hoc vel illud ſibi det? qui velle, vel ita reſpondet, non valet, niſi in rebus modicis, & concurrente veriſimilitudine ſeriæ & ſpontaneæ intentionis: vt per Ludo. Roma. *conſil.* 306. *in fin.* Paul. *conſi.* 155. *Viſo puncto. colum.* 5. *lib.*1. Philip. Corne. *conſi. ij. colum.* 2. *conſil.* 59. *col.* 2. *lib.* 3. Matthæus Afflictus *deciſio. Neapolitana* 143. Socynus *conſi.*20. *colum.*1. *conſi.*28. *colum.*5. *conſi.*92. *colum.* 8. *lib.*3. Iaſ. *conſil.* 196. *col.* 3 *lib.* 2. Hippoly. Marſil. ſing. 449. Carol. Ruinus *conſil.* 8. *lib.* 3. *cum duobus ſequentibus.* vbi in fortiotibus terminis loquitor, videlicet quando ſcripturu priùs facta erat à notario io præſentia vnius teſtis. Aymo Craueta *conſil.* 117. vbi decidit non valere vltimum teſtamentum mulieris, quæ priùs fecerat teſtamentum, in quo fratrem hæredem inſtituerat, vt bona in domo & agnatione manerent: poſteà tam infirma vt parochus denegarit euchariſtiam, fecit teſtameotum in quo fratrem & ſororem hæredes inſtituit, & probatur quòd ad interrogationem notarij aotea non rogati. Sic ſignarum, Carolus Molinæus, &c. Actum Dolæ, ſeptimo Idus Nouembris 1556.

THEMA ABBREVIATVM CONSILII XXXV.

THOMAS de Plaine, cancellarius Archiducis Auſtriæ deceſſit, relicta Ioanna le Gros vidua, & Gerardo & Humberto filiis, & Philippa filia. Gerardus hunc Thomam filium, & quaſdam filias, fecit teſtamentum, in quo Thomam filium heredem vniuerſalem inſtituit in omnibus bonis ſuis immobilibus, & in omnibus bonis mobilibus & immobilibus per obitum matris ſuæ, ſibi vel dicto Thomæ & aliis liberis ſuis eum (ſi matri præmoreretur) repræſentantibus obuenturis. Et ſtatim ſequitur hæc elauſula: Et ſi de ma femme me naiſſent vn autre ou pluſieurs maſles, ie veux & entens que tous & queleonques meſdits biens immeubles, & auſſi l'hoirie de madite mere ſe partiront entre eux, & mondict fils Thomas par eſgalle portion: & eſdites portions ie les inſtitue mes heritiers vniuerſaux, & les ſubſtitue l'vn à l'autre, moyennant que mondit heritier ou heritiers vniuerſaux payeront à ma fille Anne la ſomme de cinq mille liures pour ſon partage & dot de mariage, & outre ce ſes habillemens nuptiaux conuenables à ſon eſtat: & à chacune de mes autres filles nées ou à naiſtre, la ſomme de quatre mille liures pour leur partage & dot de mariage, outre ce leurs habits nuptiaux. Et és ſommes ſuſdites ie inſtitue chacune de meſdites filles reſpectiuement mes heritieres, & veux qu'elles en ſoient contentes. Teſtator obiit in ea voluntate, ſuperſtite matre, relicto dicto Thoma & Claudio poſt teſtamentum nato, & quatuor filiabus. Deinde dicta Ioanna mater inſtituit Humbertum filium in ſemiſſe, & duos nepotes maſculos ex Thoma filio prædefuncto in altero ſemiſſe, & de conſenſu Humberti & tutoris nepotum fecit diuiſionem ſuorum & defuncti mariti bonorum, & quædam prælegauit Maximiliano nepoti ex dicto Humberto, & Thomæ nepoti ex defuncto Gerardo, ſed nec filiam nec neptes ex filio inſtitoit. Hinc multæ quæſtiones.

EPITOME CONSILII XXXV.

1. *Contra bonos mores eſt inſtituere in portione futuræ ſucceſſionis.*
2. *Sed non vitiat alias partes teſtamenti.*
3. *Legitima refertur ad bona quæ ſunt tempore mortis.*
4. *Legitima non renuntiatur niſi ſpecialiter.* 18.
5. *Præſumitur pater conſulere liberis.*
6. *Pacta matrimonialia cæteris fortiora.*
7. *Clauſula codicillaris.* 8. 17.
9. *Filij contenti in legatis faciunt partem in legitima.*
10. *Et alij qui non abſtinent ab hæreditate gratis.* 12.
11. *Sed abſtinens ab omni etiam donatione vel legato non facit partem in legitima.*
12. *Idem de abſtinentibus à repræſentando.*
13. *Ius accreſcendi quandoque per occaſionem diminuit.*
14. *Omnia recepta ſunt in legitimam imputanda, niſi lucra ex mera legis prouidentia.*
15. *Voluntariè repudians hæreditatem, priuat ſe legitima.* 18. 19.
16. *Niſi abſtineat ſequendo iudicium parentis.* 17.
20. *Legitima detrahenda eſt non ſolùm de his quæ ſuperſunt, ſed de his quæ ſiue in teſtamento ſiue inter viuos donata ſunt.* 21. 22. 23.
24. *Etiam ſi donationes diuerſis temporibus facta ſint.* 25.
26. *Nepotes tenentur in putare in legitimam ſucceſſionis auitæ conſumptam per patrem, cuius non ſunt hæredes.*
27. *Inſpicitur valor & quantitas bonorum tempore mortis eius, de cuius ſucceſſione agitur.*

Nunc quo noua ſubtilis hæc legitimæ ſubductio faciliùs intelligatur, genealogiæ gradus & ordo ſuperſtitum oculis ſubiicitur.

Thomas & Ioanna auus & auia.

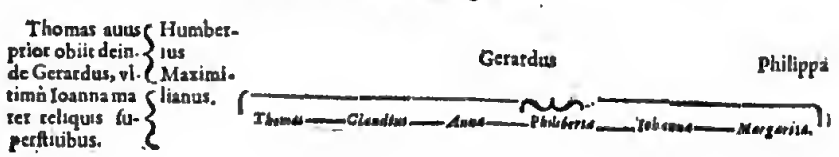

CONSILIVM XXXV.

VISIS & diligenter examinatis instrumento authentico contractus matrimonij nobili Gerardi de Pleine, equitis Archiducalis cameratij sub data decimaterrtia Nouembr. 1502. Copia testameoti eiosdem quinta Iulij 1522. Copia testameoti dominæ Ioannæ la Gtos, dominæ de Maigny, de Goheuans, matris præfati domini sub data die decima sexta Iulij 1529. Instromeoto authentico donationis eidem domino pet eandem eius matrem factæ de terra de Courcelles, vigesima qoarta Iulij 1515. Iostromento aothentico contractus matrimonij Philibertæ de Pleine decima quarta Martij 1538. Instrumento authentico apochæ, & acceptatioois institotioois particularis testamenti paterni dictæ Philibertæ marito authoiante. & renuotiationum contentarum in dicto suo contractu matrimonij & renuntiationis successionis & legitimæ & supplameoti, io bonis dicti Gerardi de Pleine patris sui, sub data decimanona Maij 1539. Instrumento authenticeo alterius ratificattonis & reountiationis eiusdem secunda Augusti 1540. euius simile in effectu reliquæ sorores feciise dicontur. Omissa prolixa singularum quæstionum in vtraoque partem disputatiooe, ne lectionibus & aliis commentationibus detrahani, ad decisionem analyticam, Christi voici Redemptotis nomine inuocato procedo.

1 § Ad primam quæstionem, certum est institutionem & omnem dispositionem portionis futuræ successiunis matris testatoris Gerardi prorsus nullam & pro non scriptam esse. Primum, quia est de futura hæreditate viuentis sine eius consensu: quod est improbum & contra bonos mores. l. vlt. C. de pactis. Secundò est de bonis futuris post mortem in quibus nullum ios habet, nec habiiutus est. Tertiò de bonis quærendis hæredi, sed non ex causa hæreditaria. Nec obstat quòd saltem iure fideicommissi valere potest, qoatenus hæreditas testatotis patitur. *l. filium fa. §. vt quis. C. eredem. de lega 1. l. cùm pater §. Titio. tibi, tam suam, quam Seij hæreditatem, de lega.* 2. quia ibtest expressa dispositio de re, vel parte bonorum vel hæreditatis ipsius hæredis, qui sciens et adit hæreditatem togantis eum tali onere, cui adeuodo ex tali testamento consentit, & sese obligat, & sic nihil est imptubum & contra bunos motes: secos in præsenti.

l. filius fi. § vt quis hæredem delegat. 1.

2 § Ad secundam quæstionem, clarum est prædictas quatuor filias sorores domini Thomæ & Claudij de Pleine nullum prorsus ius habere in bonis vel successione defuncti patris, sed sunt iam ex testamento quam ab intestato excluæ de testamento patris quamuis clausula institutionis de bonis futuræ successionis matris vtietur. *l. vlt. C. de pactis.* tamen in reliqoo ooo vtiatur tespectu bonorum patris testatoris, præsertim cùm constet adiectionem illam futuræ post obitum suum alieoæ successionis non fuisse mala fide nec fraudulenter appositam. Nulla etgo fuit nullitas io eo testameoto paterno & sic filiabus in dotibus suis institutis oulla querela, nullum temedium tumpendi testamenti competere posset, sed tantum conditio *ex l. omnimodo. C. de inofficioso testamento.* ad supplementum legitimæ supereise putuisset si mtous habuiseot legitima.

3 § Inspectis bonis relictis in hæreditate patris tempore mortis eius, prout tempus illud inspici debet. *l. cum quæritur.* & inibi Iaſ. *C. de inoffic. testa. in l. si quando. §. 1. C. eod. & in consil. 21a. columna 2.* *libr. 2.* Paul. *cons. 210. lib. 1.* Franc. Ripa, *in c. cum M. Ferrariensis charta. 4. extra de rescriptis.* Autho. Rube. *cons. 54.* dixi in annotatio. Ad Alex. *cons. 180. numero. 2. lib. 5.* sed duo hic ſimol primò quod (vt narratur) inspectis bonis quæ pater reliquit, fiiæ habuerunt plusquàm legitimam, qoæ non poterat esse singulis nisi duodecima pars assis: pater autem moriens non habebat duodecies taotumdem io bonis: præsertim oneribus deductis, vt ante omnia deduci debent. *l. subsignatum. ff. de verbo. significat.*

4 § Præterea & 2. etiam si habuissent minus legitima, tameo iterum post obitum patris agnouerunt eius iudicium non solum generaliter: sed etiam specialiter, imò etiam in indiuiduo renuntiantes noo solom omni alio iuri, sed etiam nominatim & in iudiuiduo ipsi legitimæ, & sic illius supplemento non in verbis narratuis, sed in ipsis verbis dispositiuis dictarum apocharum & renuntiatiooum quod etiam semel factum sufficit ad excludendum omne prætensum, vel etiam certum & manifestum supplementum legnimæ vt est text. *in l. si quando §. generaliter vers. nisi hoc specialiter. C. de inof. test.* quanto magis cum teiteratis vicibus ea specialis & indiuidualis renuotiatio fuerit repetita & ratificata authorantibus maritis etiam in matori ætate.

5 § Quod si in minori iamdudum lapsum est tempus, de quo in l. 1. C. si maior factus alienationem factam ratam habuerit præsertim cum præsumendum sit pro consilio & dispositione patris. Bald. l. pactum dotali. qo. 21. & tbi Alex. Philipp. Dec. & alij. C. de collatio. d. Philipp. Dec. cons. 180. columna. 1. in annotat. dixi.

6 § Cessante autem testamento patris, & sic etiam ab intestato nihilominus per dictas renuntiationes conoentas & ioramento firmatas excluderentur, c. quamuis de pactis in 6. quanto magis vtroque, imò triplici vinculo coneurrente & excludente, videlicet, pacti etiam matrimonialis qnod fortius & fauorabilius est exterts pactis, vt tradit Ioannes Faber in l. vlt. C. de pactis Ioann. Faber, Bartho. Salicetus in l. 1. C. si mancipium ita foetir alienatum ne prostitu. Philippos Decius cons. 578. vbi in annotat. dixi. dumi. Aodr. Tiraquel. in tract. de iure primogen. q. nomero 7. tum iuramenti, tum limitationis & prohibitionis paternæ in testamento solenni & vltima voluntate in qua decesiit.

7 § Quantum autem ad testamentum auiæ paternæ, quamqoam quod attinet ad iostitutiones hæredum sit nollum prætextione filiæ & neptum nouissimo iure in authentico, vt cùm de appellationibus cognoscit, tamen oon solom in reliquis valet dispositioue legis eiusdem nouellæ, & io authent. ex causa. C. de liberis prætertis & exhæredatis, sed multò magis valet dispositione expressa testatticis, quæ specialiter appouit clausulam codicillarem, per quam quicunque hæredes venientes ab intestato sunt iuro fideicommissi grauati de obseruandis & præstandis omnibus contentis in testamento, excepta duntaxat quarta nisi prohibita sit prout prohiberi potest hæredibus extraneis *authent. sed cum testator. C. ad leg. falcid.* vel sola (quæ prohiberi nequit) legitima in liberis.

8 § Et quanquam ad hunc effectom sufficerent verba generalia enixæ voluntatis, *vt est text. in l. ex ea scriptura. §. 1. ff. de testament.* ibi *πασῶν τῶν διαθηκῶν ἰσχυουσῶν ὅταν κυρίαν ἔχῃ πίστιν ἡ γραφή* id est testamentum valeat quouismodo, ratoen ex abundanti abest clausula specifica codicillaris vna cum multis

alijs ſpecificis & generalibus: idque non in fine aut verbis executiuis, ſed in tpſo capite & principio, quod eſt potentiſſima pars teſtamenti *lege* 1. *de o ig. iur.* & tpſo initio verborum diſpoſitiuorum: & ſic nullum dubium eſſe poteſt, quin ab inteſtato valeat iure fideicommiſſi, ita quod dictæ neptes, fratres dempta ſola ſua portione legitimæ iure naturali debitæ, in omoi teſiduo patere debeni voluntati & diſpoſitioni auiæ, præſertim cum etiam voluntas & intentio aui paterni concurrat, quin etiam aothoritas Maximiliani impetatoris: & iſtud ſupra omnem diſputationis aleam exploratiſſimi iuris eſt.

9 ¶ In cuiur executioone conſideranda ſunt quinqoe & partim nouè explicaoda, primò, quod quamuis ſolæ illæ neptes ſint hæredes cæteris dooationibus & relictis ſuis contentis, tameo fideicommiſſarij illi qui fuerant inſtituti faciunt partem ad diminutionem legitimæ petentis ſupplementum, ſiue cootra actotem in legitima *l. ſi mater tua* (ibi vt quattæ partis dimidium) *l. de inofficio. don. l. parentibus. C. de inofficio. teſtam. l. Papinianus.* §. *ſi quis mortis cauſa. ff. eodem titu.* Scio quam miſerè ſe in hoc torqueant doctores in locis præfatis, & præcipoè Alexand. Iaſon. *in l. plane.* §. *duobus. l. huiuſmodi.* §. *ſi Titio. de legat.* 1. ſed veritas eſt (vt dixi) vt etiam plenè docui *in conſuetudine Pariſienſ.* §. 117. ita quod in propoſito ſit æſtimatio bonorum in hæreditate auiæ teſtatorum tempore mortis eius etaoi duodecim millia: tota legitima erant quatuor millia, in qua Humbertus filius facit partem pro tertia, & Philippæ filia quia dotata fuit & portione accepta eacluſa, faeti partem pro alia tertia. Supereſt tertia illius integri ttienis, quæ eſt 1333. & tertia pars vnius integri, in quo reſiduo præfati Thomas & Claudius faciunt partem pro tertia, & ſic non ſupereſſent 887. pro illis quatuor neptibus, quarum quælibet oon haberet 222.

10. ¶ Sed hîc aduerte, qoia res non eſt tam expedita inter liberos Thomæ inter ſe: reſpectu enim patrui, amitæ. videlicet Humberti, & Philippæ non eſt dubium quin illi (licet non ſint hæredes matris) tamen partem faciunt iò legitima, quia non abſtinent gratis, ſed propterea quòd io teſtamento vel inter viuos acceperunt, tenent quod aliàs conferre teneteotur ſi pro hærede gereient, & ſic in legitima in quas aliàs concurreient, partem faciuot quatenus eorum intereſt ad repellendum vel reſtringeodum agentem ad legitimam vel ſupplementum. Quòd ſi eotum non intereſt, vt quia ſatis ſupereſt actori vel agere non vult, ceſſat quæſtio.

11 ¶ Sed ſi vnos filiotum, putà Philippa oihil pabuerit de bonis mattis nec capere velit, ſed omnino abſtinere, & ſi quid habuerit reſtituere: tunc portio eius tam hæreditatis quàm legitimæ cæteris reſpectiuè accreſceret, videlicet portio hæreditatis gerentibus pro hærede, & portio legitimæ omnibus quorum intereſt legitimam capere vel tetinere. Itaque ſtante io reliquis præfato themate, nihil hæreditarium de nooo accreſceret his hæredibus, quia iam omnes alij hæreditatem repudiarunt, & ſolæ neptes adeoor: ſed legitima io duas partes diuideretot, quarum mediam ſeu duas vncias caperet vel tetioetet Humbertus: duas verò vncias liberi Thomæ. Et ſic hæ oeptes loco ſextæ, habeteot tertiam vnius vnciæ ad minus.

12 ¶ Sed hîc argumeotari poteſt quòd nepotes non faciunt partem neptibus ſororibus ſuis io hac legitima, eoius ooo ſunt capaces, niſi teptæſentando partem io ſucceſſione auiæ vt poſſuot, & tameo oolont, ſed repudiant: ergo tota reptæſeotatio paterna accreſcit neptibus, & conſequeotet ſoladum ius legitimæ paternæ in boois auiæ, quemadmodum ſolidum ius ſucceſſioois quod haberet pater in boois auiæ his neptibus accreſcit. Solue, nepotes non repudiant reptæſentationem gratis: ſed qoia habent quod conferre teneteotur. Et ſic quamuis non agendo, tamen retinendo, & excipiendo coocurrunt in legitima & partem faciunt. Et ſic quamuis oemo partem faciat in legitima niſi concurſu: tamen ſatis eſt excipiendo vel retinendo quadamtenus concurtere.

13 ¶ Secos ſiquis totum repudiat nec alij cedit, & ſic prorſus deficit, quia tunc accreſcit, & quandoque io conſequentiam decreſcere facit quantitatem legitimæ, vt quando quinque liberorum vnus qui nihil accepit vel reſtituit & prorſus abſtinet, facit de ſemiſſe reduci ad tzientem, quicquid cootroueriaot *in auth. nouiſſima. C. de inofficio. teſta.*

14 ¶ Secundò conſiderandum quòd ſi dictæ neptes aliquid habuerint de bonis auiæ, debent illud anto omoia deducere pro dicta portione legitimæ: io quo oulla eſt difficultas, excepto tantum ſi quid non ptouidentia patentis ſit, ſed ſalint legis caperent, vt pet *l. hac edictali. C. de ſecund. nupt. dixi in tract. in. offitioſo. nu.* 78.

15 ¶ Tertiò, conſiderandum quòd ſi dictæ neptes nolint eſſe hæredes auiæ cùm de bonis eius ſuperſit) nec eius hæreditatem ab inteſtato adite, præſtando & ſolueodo omnia contenta in dicto teſtamento in codicillum conuerſo, ſola portione ſua legitima modo ptædicto retenta, videntot ſeipſas facto ſuo eacludere, & nihil nec oomine quidem in legitimæ bonis & hæreditate auiæ petere poſſe per oot. *l.* 1. *de acquiren. vel omittend. hæreditate.* Etiam ſi non propterea teſtamentum directo confirmetur, per oot. *in l. filio præterito. de iniuſto rup. & irrito fac. teſta.* & per Alexand. Iaſ. Philippus Dec. *in l. poſthumo. C. de bonorum poſſeſſio. contra tab. in l. ſicut certi. C. de teſtamento militu.*

16 ¶ Sed hoc non obſtante dicendum has neptes poſſe abſtinere ab hæreditate, & ſolam legitimam vel eius ſupplementum petere: quod enim iure oouiſſimo nouella. eautum eſt, præteritionem etiam filiatom vel neptum, etiam matris vel auiæ teſtamentum nullum eſſe, earum fauore factum eſt, quæ indicium patentis comprobando non ſunt reprehendendæ, facit quod diat *in tract. de inofficio. nu. 6.*

17 ¶ Quid qood etiam ſecundom communem ſententiam hoc procedit etiam in filiaſam. præteritit à patre, quando ſubeſt clauſula codicillatis, per tex. *in l. generaliter.* §. *ex teſtamento. de fideicomm. liberta. in l. ſi patronum.* §. *vltim. ad Trebellia. in l. codicillis.* §. *vltim. de leg.* 2. Angel. *conſil.* 508. *iſta quæſtio.* Ludo. Roma. *conſ.* 104. Alexand. *author. ex cauſa. columna.* 3. C. *de liberis præteritis vel exhereda. & conſil.* 37. *conſil.* 41. *libr.* 1. Socynus *conſil.* 169. *libr.* 1. Franc. Cutt. ſeniot *conſil.* 75. *columna.* 7. Philipp. Dec. *in l. poſthumo. columna.* 3. C. *de poſſeſſio. contra tab. & con.* 242. vbi io annot. dixi. tunc enim indiſtinctè etiam iure oouiſſimo locus eſſe debet æquitati. *l. filio præterito. de iniuſto rup. & facto teſta.* qoi verò voluntariè abſtioet vt iodicium patentit etiam è claoſula codicillari teſultans comprobet, nec eſt tepreheodendus, nec legitima priuandus, ſecus ſi præter iudicium patentis voluntariè abſtiort: quia tunc etiam iure peteodæ legitimæ vel ſupplementi ſeſe priuat.

18 ¶ Nec hoc caſu obſtat quòd ſupplementum legitimæ ſemper debetot, & ouncoam excludi cenſerut. *l. quando.* §. *& generaliter. C. de inofficio. teſtam.* quia verum eſt quando alio vnioerſaliter inſtituto & adeunte, filius particulariter ioſtitutus non poteſt eſſe hæres vniuerſalis etiam ſi velit, vel ſi poſſit mauult veiecundè obſequi, vel quando ni-

hil ſupereſt in hæreditate, putà quando omnia dona- A tionibus inter viuos eahauerterat, & nihil reliqui fecerat, ſaltem quod ad legitimam ſufficeret: quia tunc filius (& idem de quouis ex liberis qui alias vocaretur ab inteſtato) non tenetur gerere pro hærede nec teſtamentum impugnare, etiam ſi poſſit. ſed mauult iudicio parentis obſequi vetrecundia à iure approbata. vt *in l. omnino. C. de in ff. teſtam.* etiam ſi nulla cauſa eapreſſa exhæredatus ſit. Vnde poteſt condictione de inofficioſis donatio. petere legitimam vel eius ſupplementum, vt dixi *in tractatu de inoff. to. dona. & teſt.*

19 ¶ Secus quando aliquid ſupereſt ſufficiens ad legitimam videlicet debitis & funeralibus deductis: vel nihil ſupereſt, hoc non eſt propter donationes inter viuos, ſeu propter fideicommiſſa vel legata, quia hæc B ipſo iure reſcinduntur per legitimam *l. quoniam in prioribus. C. de inoff. teſta.* hoc ergo caſu ſi iacentem parentis qui eahæredare voluit hæreditatem repudiat, ſeiptum excludit mata no. per Bart. Paul. Alex. Iaſ. *in l. 1 de acquirenda v. comitt. hæreditat.*

20 ¶ Quartò, conſiderandum 10 quo legitima auiæ conſiſtat & vnde detrahatur: & prima facie non videtur conſiſtere, nec detrahi niſi & de bonis quæ erant in domoio & poteſtate auiæ tempore mortis ſuæ derelicta in eius hæreditate, vt ſic quæcunque inter viuos donauit ſiue domino Humberto, ſiue domino Girardo, ſiue alijs quibuſcunque aut aliàs alienauit non compntentur in bonis dictæ auiæ, nec poſſint aut debeant conſiderari ad augendam legitimam ea bonis C dictæ auiæ debitam, cùm ea vinculo de bonis illius eamiſſent: nec tenentur fideicommiſſarij ſiue hæredes inſtituti qui non veniunt ea inſtitutione directa, ſed ex fideicommiſſo aliquid conferre de bonis ſibi donatis ab auia. Tum vt nuper diximus in ſecunda quæſtione, in metienda vel ſupplenda legitima debet attendi quantitas bonorum quæ inueniunt tempore mortis eius de cuius ſucceſſione agitur: quod confirmatur duplici ratione.

21 ¶ Prima, quia non ſunt hæredes dictæ auiæ, ſed fideicommiſſarij, nec veniunt iure inſtitutionis, ſed iure fidicommiſſi: fideicommiſſarij verò nunquam quicquam conferunt ſicut nec legatarij. Secunda ratio, quia ſaltem in donatione matrimoniali facta defuncto Girardo, apparet factam eſſe ſub expreſſa prohibitione collationis. Tertia ratione ex abundanti, quia per teſtamentum de vuluntate eapreſſa apparet quòd nihil vult à filio & nepotibus maſculis conferri, ſed illis omnino præſtari quicquid omnino & quouiſmodo diſponere poteſt: ergo etiam ſi eſſent hæredes, nulli tamen collationi locus eſſet, vt *in Authen. de trien. & ſemi §. illud quoque collato 3. & in auth. ex teſtamento.* & ibi per gl. & omnes docto. *C. de collatio.*

22 ¶ Sed his non obſtantibus dicendum eſt legitimam harum neprum metiendam & detrahendam nõ ſolum habito reſpectu ad ea quæ ſupererant tempore mortis auiæ, non ſolùm habito reſpectu omnia relicta ſine tuie directæ inſtitutionis, vel fideicommiſſi, E vel legatorum in teſtamento auiæ: ſed etiam habito reſpectu ad donationes inter viuos factas Humberto & Girardo vel nepotibus ea eis, etiam ſi reſpectu nepotum Girardi illi ooo eſſent hæredes patris ſui, qui conſumpſiſſet omnia ſibi donata à matre. Plus dico, habito etiam reſpectu ad id quod ea cauſa onoroſa doris de bonis auiæ datum eſt dictæ Philippæ, etiam ſi dictæ donationes factæ eſſent diuerſis temporibus, vt moa probabo, quod enim ad relicta in teſtamento ſiue directo, ſiue per obliquum, hoc eſt indubitatum, cum ipſo iure deſalceatur per legitimam iure oaturæ debitam.

23 ¶ Dico ergo quòd ad augendam legitimam non ſolum debent in vnum cumulari omnia, de quibus auiæ quoquomodo diſpoſuit in teſtamento enim his de quibus non diſpoſuit: ſed etiam ſimul cum his cumulari debent omnes dotes & donationes inter viuos per eandem auiam factæ filiis vel filiabus ſuis, vel nepotibus ex eis, quibus nihil nec inter viuos quidem donare potuit in præiudicium legitimæ vnius ex liberis *toto tit.* C. *de inoffic. donat.*

24 ¶ Et non ſolum vlima donatio actu lædens legitimam dicitur inofficioſa: ſed etiam per eam priores fiont aut deteguntur inofficioſæ. *glo mag. qu. 6. & 7. in l.* C. *de inoffi donat.* etiam ſi ſint diuerſis temporibus factæ. Paul. Caſtren. *in Authen. vnde ſi parent. columna 2.* C. *inofficio. teſtam.* vbi dicit conſuluiſſe. & habetur *conſ. 356. dubitatio*, quæ fit contra iſtam neptem. *lib. 2.* Idem tenuit Franc. Rip. *lib 3. de donatio. & grates renoran. reſpon. to. c. lumna vlt.* Stephan. Bertran. *conſ. 71. lib conſ. 69. tib. 2.*

25 ¶ Etiam ſi vna donationum eſſet facta peoitus eatraneo, quæ per ſe noo eſt, ſed bene cum aliis, vel cum circunſtantiis fraudis inofficiola vt quando hæredes inſtituti metuentes detractionem legitimæ & Trebellianicæ ſtipulantur donationem à ſene infirmo. Paul. *d. conſ. 356.* quod refert & comprobat *in d. auth. vnde ſi parens. col. 2.*

26 ¶ Quod autem ratio habeoda ſit etiam conſumptorum pet partem neporum, qui mortuus eſt ante parrem ſuum, cuius etiam nepotes non ſunt hæredes: ſcio hoc eſſe coorta communem ſententiam, ſed tamen veriſſimum: quia cum hæ neptes non veniant nec venire poſſint ſioe ad ſucceſſionem, ſiue ad ſimplea ſupplementum legitimæ, in bonis auiæ, niſi per repræſentationem patris ſui: ergo nun in plus, nec in pinguiorem ſiue hæreditatis ſiue legitimæ partem, quam pater earum ſi ſuperſtes eſſet, habiturus erat: ad hoc enim de iure limitatum ius repræſentandi text *in authent. de hæredibus ab inteſt. in prine.* ibi quantam eorum parens ſi viueret, habuiſſet: *& §. 1. & 2.* Quare dico, tameſi contra Bart. & omnes. *in l. poſt dotem. ſoluto matrimonio. in l. in quartam. ad legem falcid. in l. illam* C. *de collatio.* hoc verum eſſe, & procedere etiam ſi neptes nullo modo D etant hæredes patris. imò etiam ſi nec donatariæ nec quicquam ab illo habuiſſent vt plenè & nouè docui *in conſuet. Pariſ. 125.* quò remitto, oec breuitatis cauſa tranſcribere volo, nec promptũ eſſet cuin eam partem commentationi om meorum reliquerim Pariſiis.

27 Quintò, conſiderandum quod in hac ſupputatione & detractione legitimæ ſemel & ſemper inſpicitur quantitas & valor bonorum, qui erat tempore mortis eius, de cuius bonis agitur. *§. vlt. Inſti. ad legem Falcidiam, l in rationem lam quantitate. ff. ad leg. Falcidiam,* non ſolũ quo ad actu relicta in boois auiæ, ſed etiam quo ad omnia dooata in certis corporibus filio, nepotibus, vel etiam extraneis, vel bona filia diſtributa, vt putà certæ dutiones, prædia, ædificia: oec inſpicietur æſtimatio præſetis temporis quo agitur ſed valor & æſtimatio duntaxat quæ erat tempore mortis ad metiendum & æſtimandum quanti tunc erat legitima, ao ſatti ſuper fuerit, & quãtum nomine legitimæ detrahendum fuerit per iura prædicta, & *l. tùm quæritur. C. de inofficioſo teſta. fa l. 2. l. ſi patronum. ff. de bonis liberto.* deducto tamen augmento, ſi quod ſumpto vel induſtria poſſeſſoris contigit, ita quòd augmentum quod ſpatio temporis, vel aliàs apud defunctam contigiſſet omnibus prodeſſ, vt & decrementum omnibus detraheret, eadem coortatione diſciplina. *l. vlt. de legat. 3.* Et ita cenſeo ego Carolus Molinæus I V D. Franciæ & Germaniæ luriſconſultus, legum profeſſor, Dolanus. Datum Dolæ 4. Cal. Septemb.

THEMA CONSILII XXXVI.

VEZVLÆ ſuperiori præfectura Sequanorum Ioannes du Boys habens vnicum filium Claudium in nuptiis, & contractu matrimonij filij ſui cum Barbara Millot, anno ſeſquimilleſimo decimotertio, fauore dicti matrimonij apponit hanc clauſulam: Irem a eſté traicté & accordé entre leſdites parties, que ledit Iean du Boys, dés maintenant & pour roûjours a fait bon & riche ledit Claude ſon fils, de la ricrce partie de tous & ſinguliers ſes biens tant meubles que heritages, preſens & aduenir, acquis & à acquerir, quelconques. Pater mortua ſua vxore, duxit ſecundam, ex qua tres maſculos, & totidem fœminas ſuſcepit. Deinde Claudius obiit, relictis ex dicto ſuo matrimonio filio Fráciſco, & duabus filiabus Poſteà Ioannes anno 1543. condidit teſtamentum, in quo nulla mentione facta de dicta clauſula dicti contractus matrimonij, inſtituit tres filios ſuos maſculos, vnà cũ dicto Franciſco nepote ex Claudio prædefuncto hæredes vniuerſales æqualiter, filias verò & neptes in certis rebus vel ſummis. Et in hac voluntate deceſſit, & teſtamentum eius apertum & publicatum Veſuntij, anno 1545. Franciſcus poſt obitum aui manſit in communione cum patruis vltra ſeptem annos, donec anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo ſexto, lites inter nepotem & patruum exarſerunt tam in poſſeſſorio, quàm in diuiſione hæreditatis & ſocietatis, dicto Franciſco actore, & intentante pro ſtylo loci, vne garde ou maintenuë poſſeſſoire, à l'execution de laquelle les autres enfans dudit Iean du Boys s'oppoſerent, en tant que ledit François voudroit pretendre ladite troiſieſme partie des biens anant tous partages des biens dudit feu Iean. Conſulti Aduocati & Iuriſcõſulti Veſuntini, Dolani, & Veſulani, contraria inuicem ſentiunt, & magno molimine certant patroni ſuorum quiſque clientum, canſam omni ſtudio vrgentes, nihil inuicem cedere parari, aliis oppugnantibus dictam clauſulam marrimonij vt nullam, aliis bonam, & validam contendentibus, aliis interprerantibus illam eſſe donationem inter viuos, aliis verò donationem cauſa mortis vel ſpeciem inſtitutionis, aliis trahentibus illam ad partem bonorum, aliis ad quotam hæreditatis, aliis reſtringentibus illam ad vera mobilia & immobilia, iuribus & actionibus excluſis, aliis ampliantibus vt & hæc includeret. Nec minùs controuertebant ſuper teſtamento: alij nullam, alij validam cenſentes, alij interpretantes inſtitutionem teſtamentariam omnia bona complecti, non deducta donatione vel diſpoſitione dicti contractus matrimonij. Alij eam reduci volebant, alij in poſſeſſorio, alij in petitorio, alij in vtroque actorem excludentes vel fouentes. In eo tam vario & ancipiti feruore placuit litigantibus explorari iudicium famoſiſſimi Inriſconſulti do. Caroli Molinæi, tum iura publice magno & auditorum & conſultorum concurſu Dolæ profitentis, qui primùm rem omnem ad quæſtiones reduxit & reſoluit, vt ſequitur in reſponſo Latino. Et mox olfaciens φιλονεικίαν partium in inuicem vincere, imò ſupergredi fata gentium, & arma potius ad pugnam, quàm boni & æqui veritatem quærentium, ſuppreſſo tunc diſputationis iuris reſponſo, Gallicum ſubſcriptum & ſigillatum dedit, vt eos à litium anfractibus deterreret, & ad pacem & concordiam impelleret. Seqnitur primò reſponſum Latinum.

EPITOME CONSIL. XXXVI.

1. *Pactum affirmatiuum ſuccedendi non firmatur iuramento.*
2. *Nec fauore matrimonij, vel conſuetudinis.* 3.
4. *Nec gener hoc pacto receptus agit ad intereſſe, niſi quatenus hac ſpe minorem iuſto dotem habuit.*
5. *Valet donatio quota bonorum præſentium & futurorum, nec eſt donatio quota hæreditatis.* 6. 14.
7. *Donans hæreditatem ſuam, intelligitur de bonis præſentibus, vt valeat.*
8. *Affirmatio ſeriò poſita in contractu, tranſit in contractum.*
9. *Vt in contractu nuptiali talem eſſe diuitem de tertia parte bonorum donatio eſt.*
10. *Valet donatio facta filio familias, propter nuptias, vel cauſa dotis.*
11. *Quando donatio facta cenſetur vt futuro hæredi.* 13.
12. *Legitima eſt quaſi debita, etiam viuo patre & poſt obitum ipſo iure quæſita.*
15. *Promittẽs facere bonum, obligat ſe de euictione.*
16. *Quando nomina ſub mobilibus & immobilibus includuntur.*
17. *Hodie valet inſtitutio filij familias ſub conditione fortuita, quia de legitima reſtetur.*
18. *Sine ab inteſtato, ſine ex teſtamento, filius conferre debet.*
19. *Societas transfert poſſeſſionem, & habenda eſt ratio eius qui plus laborauit.*

CONSILIVM XXXVI.

SEptem ex themate propoſito oriuntur principales quæſtiones.

Quæſt. 1. 1 ¶ Prima, an & quomodo valeat dicta clauſula matrimonij? Videtur enim tam nulla, quàm à iure eaorbitans multis rationibus. Prima, quia eſt pactum futuræ ſucceſſionis à iure penitus reprobatum, quia hæreditas in toto, vel pro parte pacto relinqui non poteſt *l. hæreditas C. de pactis conuen.* Alexand. Iaſon. *in l. ſtipulatio hoc modo ff. de verb. obligatio. & in l. licet. & in l. pactum quod dotali. & leg. vltima.* C. *de pactis.* Et maximè cùm non ſit pactum negatiuum, ſed affirmatiuum, quod eſt contra bonos mores. Quamuis enim pactum negatiuum de non ſuccedendo toleretur, certo caſu contra ſeueritatem iuris ciuilis, & iuramento confirmetur, vt *in c. quamuis, de pactis, in ſexto.* tamen pactum de ſuccedendo tanquam directo contra bonos mores nullo modo toleratur, etiam iure canonico, nec iuramento quidem (quod hoc caſu vitioſum eſſet. *c. non eſt obligatorium. de regul. iur. in ſexto.*) confirmatur, vt tenent omnes canoniſtæ *in d. c. quamuis*, & omnes legiſtæ *in l. pactum quod dotali.* C. *de collatio.*

2 ¶ Secunda pet text. apertum *in l. cùm donationis.* ibi nec ad implendum promiſſum hæreditatis propriæ pollicitatione quidam aſtringitur. C. *de tranſact.* vbi etiam fauore libetationis, nec fauore quidem tranſactionis non valet nec obligat. Et dicunt Bar. Bald. Salyeet. Aleaand. Iaſ. ibi hoc eſſe, quia eſt contra bonos mores, & ſic nec fauore quidem matrimonij ſubſiſtere poteſt, vt ſunt. text. rotundi *in l. pactum quod dotali.* C. *de pact. in l. hæreditas.* C. *de pactis conuentis.* tam ſuper dote quæ loquuntur in pactis nuptialibus.

3 ¶ Hinc pulchrè ait Bald. *in l. Archimedoras, columna 2.* C. *vt in poſſeſſio. legato.* quòd ſi quis dolo quem induxerit ad deſponſandam filiam ſuam promittens eam æqualiter inſtituere cum aliis ſororibus, quod pactum non valet, nec obligat in aliquo. Et ſubdit ibi Bald quod hoc pactum non poteſt confirmari conſuetudine: ſed ſtultum eſſe, ſibique debere imputare qui talitet contrahit. & ſequitur ibi Alex. in addit. 10.

4 ¶ In tantum vt genet taliter deceptus nec ad interesſe quidem agere poſſit, niſi ad ſuppleodam dotem incongruam quatenus ſpe talis pollicitationis minori dote quam iuſtum eſſet contentus fuit, vt dixi *in annotatio. ad Philipp. Dect. in d. l. pactum quod dotali.* C. *de pact.* quæ actio vt dotia pats in ſiliam transferretur vt *l. vbi adhuc. l. in rebus.* C. *de iure dot.* Tertia quia eſt facta per patrem filiofam in poteſtate. & ſic nulla *l. antepen.* C. *de donatio. inter virum & vxor. in l. 2.* C. *de inofficio. dona.*

5 ¶ Quibus non obſtantibus dicendum dictam clauſulam, quæ non eſt ſimplex pollicitatio, ſed conuenta pactio, ibi. Item, & eſt conuenu & accordé, validam eſſe etiam iure communi: quia non eſt promiſſio nec donatio futuræ ſucceſſionis nec quotæ hæreditatis; ſed promiſſio & donatio certæ partis bonorum quæ non eſt à iure prohibita, ſed permiſſa: quia donatarius non eſt futurus hæres etiam in illa parte, quamuis non ſit capturus aliquam partem, niſi prius deductis onetibus, & omni ære alieno. *l. ſubſignatum. de verbo. ſignif.* Ang. Petrul. *in diſputa. incip. In refulgente.* Ioan. Calder. *conſil. 7. ſub titu. de donatio.* & ante eos Oldr. *conſ. 139. ad habendum.* quem ſeq. Ioan. And. *in addit. Sec. de inſtrum. editio. §. porro. columna vltim.* Iaſon *in l. ſtipulatio hoc modo. de verbor. oblig.*

6 ¶ Et quod valeat huiuſmodi donatio, & etiam A vniuerſalis inter vivos partis bonorum text. eſt apertus *in l. ſi quis argentum. §. ſi quis vniuerſitatis.* & ibi Bald. C. *de donatio.* hinc neceſſariò ſequitur quòd donatio quotæ bonorum non eſt trahenda ad quotam hæreditatis vt vitietur: ſed relinquenda eſt in quota bonorum vt valeat *l. quotes. ff. de vel. dub. & text. in d. §. ſi quis vniuerſitatis.*

7 ¶ Imò (quod fortius eſt) teneot communiter docto. quòd donans hæreditatem ſuam intelligitur facere donationem de bonis præſentibus, ad hoc vt donatio valeat: & valet, vt expreſſim traduot Paul. Caſtr. *conſil 347. lib. 1.* Egid. Bellemera *conſ. 48. columna 6.* Philipp. Dec. *d. vltim. columna. vltim.* C. *de pactis.* Aymo Cravcta *conſ. 138. numero 6.* Et ſic non obſtant duæ primæ rationes, quia non ſumus hic in pacto de ſuccedendo: ſed in donatione certæ partis bonorum. adhuc non poteſt pactum, B hoc poteſt conſuetudo Iaſ *l. pactum quod dotali. verſic. quartò limita.* vbi malè pro ſe citat Bal. *in d. l. cum Archimedoras.* & huiuſmodi pacta in hac regione frequentantur. Ad tertiam mox facile reſpondebitur.

8 ¶ Nec obſtat, quòd quidem dicunt illam clauſulam nullum continere verbum donationis, neceſſe promiſſum, ſed dictum, vt *in l. ſciendum. § dictum. de edilit. edicto.* imo nudam affirmationem vel enunciationem. Tum quia de contrario apparet, quoniam clauſula non incipit abillis verbis, *Il faict bon & riche:* ſed à verbis, *Item, eſt conuenu & accordé*, &c. Tum quia etiam ſine illis verbis expreſſis & conuentionis & promiſſionis, ſimplex affirmatio poſita in contractu, ſi eſt appoſita vt fiat vel præſtetur (vt fuit dicta clauſula) tranſit in conuentionem præciſam, nec remanet in terminis dicti, ſed nec in terminis pollicitationis. text. *in d. l. ſciendum.* C §. *dictum. in fin. de edilit. edict. in leg. 1. in fin. de actio. emp.* Tum poteſt fieri donatio ſine verbo, Dono. l. *qui ſaxum. l. in ædibus, in Prin. l.* Ariſto. *l. vlt. in pr. de donat.*

9 ¶ Tum eo ipſo quod dictus Ioannes paciſcendo expreſſit ſe filium ſuum Claudium facere bonum & diuitem de dicta tertia parte bonorum, ſequitur dicta bona pro illa portione acquiſita Claudio donatario per text. *in l. pretia rerum. § nec enim. ff. ad legem Falcid. ibi præpoſterum eſt nos ante locupletiores dici, quàm acquiſiter nos: & qui de patrimonio ſuo deponit, ſuperior fit. l. ſi ſpo. ſuo. §. ſi maritus hæres. ff. de donatio. inter virum & vxorem.* Et è conuerſo, *qui acquirit locupletior fit.* Tum valet fauore matrimonij. Nicolaus Boeri. *deciſ. Burdeg. 353. numero 10. cum ſeq.*

10 ¶ Quo etiam fauore valet donatio facta à patre filio vel filiæ in poteſtate, vt cauſa doria, vel donationis propter nuptias. *l. Pomponius Philadelphus, familiæ erciſcundæ gloſſ. & doct. in l. 2.* C. *de inofficio. dona.* Bal. *in l cum oportet.* C. *de bonis quæ lib.* Guid. Pap. *conſ. 113.* Iaſ. *conſ. 147. col. 2. con. 171. col. 3. vol. 4.* Quanto magis in Gallis (vt hic) in quibus patria poteſtas nunquam fuit ita ſeuera, quo ad bona teeepta vt iure Romano gl. Io. Fab. *inſt de patria pote.* Guid. Papæ. *dec. Delph. 145. & 410.* Alex. *conſ. 99. lib. 6. vbi in anno. d xi.*

Quæſt. 2. 11 ¶ Ad ſecundam q. An dicta donatio fuerit tenocabilis, & reuocata per teſtamentum patris, quidam tenebãt quod ſic, per allegata pro parte negatiua præcedentis quæſtionis. Addo aliam rationem: quia donatio vel ſtipulatio facta vni proximo hæredi, videtur facta contemplatiuoe quod ſit futurus hæres. *l. tale, pactum. in ſi. ff. de pactis.* bonus text. *in l. cum quo de peculio in fi. ibi quia vinus videtur hæredi futuro prouidere. ff. ad l. Fal.* ſed ex hypotheſi patet tempore dicti matrimonij

matrimonii filii sui; nun habebat alios liberos, nec verisimiliter alios sperabat, quia iam plus 25. annis ex vxore sua nullos alios liberos habebat, nec postea vnquam ex ea fuscepit: & sic quod affirmabat & dunabat, videtur fecisse vt futuro hæredi.

12 ¶ Confirmatur, quia cum vnicus esset è liberis legitima sua triens erat de quo trientre patet illum diutem affirmauit, & merito, quia etiam viuo patre legitima est quasi debita, cum donationibus vel confessionibus inter viuos non possit fraudari nec diminui. *C. de inoffic. dona. per totum.* Mortuo vero parente non quasi debita, sed vere & necessario debita, imò plusquam debita: quia realiter & ipso iure in bonis filii. *l. quoniam prioribus. C. de inoffic. testa.* Imò etiam attenta generali consuetudine Galliarum, non solum dominus est, sed etiam possessor bonorum pro rata suæ legitimæ, vt dixi *in consu. Parisi.* §. 122. & tenui *in tract. de inoffic. num.* 9. Cùm ergo res donata congrueret legitimæ inspecta qualitate personarum, & rei donatæ, & quotæ, satis apparet datum pro legitima vel eius contemplatione. ergo superuentis postea sex aliis liberis naturalibus & legitimis, donatio nedum reuocabilis, sed reuocata fuit, seu reducta ad modum & virilem legitimæ, saltem tempore mortis patris, quo sex liberi ex secunda vxore exabant, quia legitima tempus mortis inspicitur. cùm quæritur. *C. de inoffi. testa. l. Papin.* §. *quarta. ff. eo.* Et fortiùs reuocara per testamentum eiusdem patris, qui masculum è Claudio cum tribus aliis filiis suis æqualiter instituit. Tum huiusmodi donatio facta filio contemplatione legitimæ quasi debitæ, intelligitur rebus sic stantibus, igitur, &c.

13 ¶ Confirmatur iterum, quia in dubio stipulatio facta à patre filio, videtur facta vt hæredi futuro, & nun vt filio. *gl. mag. in fi. in l. si tibi.* §. *si pactus ff. de pactis.* Bat. Alex. *in l. quod dicitur. col.* 21. *de verb. oblig.* Ioan. Imol. *in c. in præsentia. extra de prob. & in l. quod dicitur.* Alex. *in l. gallus* §. *quidem rectè col. vlt.* & ibi Aut. Rub. *col.* 1. *col.* 56. *de lib.* & post Alex. *conf.* 87. *num.* 10. (vbi in annu. tengi) *lib.* 6. Soc. *consil.* 127. *nu.* 20. *lib.* 3. Sreph. Bert *consil.* 73. *lib.* 2. quod ampliat Ioan. Amicus *conf.* 100.

14 ¶ Quibus nun obstantibus dicendum prædictam donationem non fuisse reuocabilem nec reuocatam: fuit enim donato partis indiuisæ bonorum, quæ facta extraneo irreuocabiliter valeret, vt probatum est sup. *num.* 5. igitur, non minus quàm cùm facta est filio, præsertim in contractu matrimonii, ita quòd etiam aliorum nempe soceri & nurus & posterorum interest qui non debent fraudari. Non obstat quòd sit facta tanquam futuro hæredi, quia imò tanquam ipsi: longè enim aliud est, quando quis ab alio, & de alieno alii stipulatur. Tunc enim si ille sit in proxima causa successionis, videtur adhibitus, vt futurus hæres. *d. l. tale pactum. in fin.* vel ei stipulatum vt hæredi. *d. l. si tibi. de pact.* vt tantò fortiùs valeat actus, nec vitietur per regulam. *l. stipulatio ista habere licere* §. *alteri de verb. oblig. l. quæcunque gerimus. de actio. & oblig.* nisi in casibus specialibus, vt *in l. quodcunque.* § *si quis ita. de verb. oblig.* longè verò aliud, quando quis de suo alicui dat, vel promittit: quia tunc semper videtur facere vt ipsi, saluo tamen iure collationis vel imputationis in Falcidiam. vt *in l. cum quo. de peculio. in fi. ff. ad l. Falcid.* Aliàs actus vt agitur, non valeret. Cùm ergo vt agitur, valere possit, ergo valet, vt agitur, vt nuper latè docuimus *in l.* 1. §. *si quis ita. de ver. oblig.*

15 ¶ Igitur dicta donatio nec fuit reuocata, nec posset reuocari *per l. si vnquam. C. de reuoc. dona.* quia pater nunquam conqueſtus fuit, nec ex eo capite conqueri potuisset, propter articulum consuetudinis dicti comitatus sub titulo des successions, *art.* 3. *qui est.* 45. *totius consuetudinis*, per quam Claudius vel eius repræsentantes non in virilem, nec in trientem, sed in semissem totius hæreditatis vocantur. nec posset reuocari aut diminui *per l. si totas C. de inoffic. donat.* quia non lædit legitimam aliorum, vt modò dicetur. & sic *d. l. si totas* obstare nequit, nec secundum putatiuum omnium: nec secundum nouum nostrum verum intellectum, de quo *in tracta. nostro de inoffic.* imò non solùm dicta donatio non potuit reuocari per dictum Ioannem, sed etiam obligauit cum de euictione: quia promissio de faciendo bonum interpretatur pro donatario, & obligat donatorem non solùm vt faciat illud esse donatarii, sed etiam vt teneatur de euictione, vt decidit Philip. Cotn. *cons.* 141. *quanquam, col. vlt. lib.* 1. Et sic non obstant allegata in contrarium. Ex quibus etiam patet soluto ad tertiam quæstionem, an hæc donatio transmissa sit ad filiom Claudii præmortui patri. Cùm enim esset ius purè quæsitum, dubio procul transmissum est: quia etiam conditionale ex contractu transmitteretur §. *ex conditionali. Instit. de verbor. oblig.* Sed aduertendum quòd non ad solum Franciscum, sed etiam ad sorores suas (si sunt hæredes patris) & ad omnes hæredes Claudii virliter transmissa fuit, nisi Claudius aliter inter viuos vel in testamento disposuerit.

16 ¶ Ad quartam autem quæstionem. An iura & actiones includantur? Quidam censuerunt quòd non, per iura volgata, de quibus *in l. à diuo Pio.* §. *in conditione. ff. de re iudic.* Sed in hac hypothesi nimis ineptum est, cùm dispositio sit vniuersalis, mobilia vero & hæredia sint expressa eausa exempli. Et sic non est bium nomina includi. Andr. Alciat *l. monentium. de verbor. sign.* Quæstio 4.

17 ¶ Ad quintam quæstionem, An testamentum sit nullum prætentione Sebastianæ? Quidam nullum eensebant: quia testaror volunt quòd Sebastiana filia alatur, donec sit ætatis nubilis: & si peruenerit ad statum matrimonii, ex tunc provt ex nunc constituit ei dotem duisim quadringentarum librarum cum mundo muliebri, instar aliarum filiarum, in quo illam hæredem instituit. Videtur ergo quòd si non nubat, nun est hoc casu instituta nec exhæredata: ergo testamentum extunc nullum, saltem si cuningat illam non nubere, imò etiam ab initio obitus patris, cum non sit instituta sub conditione voluntaria vel potestatiua, nec exhæredata. *l. suos quosque ff. de hæred. instit.* Sed vt hoc verum esset iure. *ff. & C. vt dixi super l. commodissimè, num.* 25. *de lib. & posth.* ita falsum est iure nouissimo, quo omnis conditio vsque ad tatam legitimæ detrahitur. *nouell.* 115 *vt cùm de appel. cog.* §. *cæterum.* dos autem succedit loco legitimæ, vt in propriis terminis tenuit Rich. Malumb. quem refert. Cyn. *in l. sancimus. C. de nup.* & sequitur Paul. *in l. quoniam in prioribus. tolum.* 2. *num.* 6. *C. de inoffic. test. & dixi super d. l. commodissimè. num.* 30. Et sic concludo testamentum validum, nisi si qua fortè neptis filiæ præmortui penitus præterita esset. Quæstio 5.

18 ¶ Ad sextam quæstionem, An Franciscus sit saisitus, hoc est possessor per obitum aui? Breuiter dico, quòd in vim dictæ donationis non est saisitus de dicta tertia parte donata, cùm nunquàm ipse nec pater eius habuerint traditionem expressam, nec tacitam: sed bene posset esse saisitus de quarta parte in qua institutus fuit, quia consuetudo loci transfert possessionem etiam in hæredem testamentarium. *tit. des successions artic* 1. sed siue ex testamento, siue ab intestato non poterit habere vtrunque, sed conferre tenetur. text. est rotundus *in l illā. C. de collat.* vbi nepotes tenentur in successione aui paterni cōferre patruis & auitis suis donationem propter nuptias (qualis ista est) datam ab eodem aun patri nepotis prædefuncto. Quod non solùm ab intestato, sed etiam in casu testamenti locum habet, vno solo casu excepto videlicet si parens expressè prohibuerit vel dixerit se nolle dona-

authen. ex teſtamento. C. de collatio. quod non fuit factum in prædicto valido & ſolemni teſtamento: & ſic abſq; dubio non poterit eſſe hæres & donatarius: ſed ſi velit inſtitutionem agnoſcere, debet conferre, vel ab inſtitutione abſtinere: abſtinendo verò ab inſtitutione non erit ſaiſitus ſeu poſſeſſor dictæ partis donatæ, neque de iure, neque de conſuetudine, nec per dictam contractum matrimonii, in quo nulla clauſula conſtitui: imò etiam ſi hæres eſſet & prohibitus conferre adhuc non eſſet ſaiſitus vltra partem, in qua fuit inſtitutus, & hoc reſpectu bonorum paternorum.

19 ¶ Bona verò in communione quæſita non ſunt paterna, nec hæreditaria, ſed aequiſitiones, quarum pro modo ſub parte ſocietatis poſſeſſor eſt. *l. 2. ff pro ſocio.* niſi ſi quæ proprio vnius nomine quæſitæ nondum ſint communicatæ, ſed communicandæ, *l. ſi patruus. C. communia vtriuſque iudicij. l. ſi ſocius, ff. ſi certum petat.* Alexand. *conſil. 49. lib. 1. vbi in annotat. dixi.* ſed in diuiſione habenda eſt ratio eorum qui notabiliter plus laborarunt vel auxerunt, vt per Bald *in l. ſi paterna. C. de negotiis geſtis.* Petrus de Hubal. *in tract. de duobus fratribus par. 4. q. 6. cum ſeq. & par. 4. q. 23.* Et ſic ſoluta eſt. 7. q.

Reſponſum eiuſdem de eadem re Gallicum.

LE conſeil ſoubſcript qui a veu les traictez de mariage d'entre feu Claude du Bois, & Barbe Millot, da l'an mil cinq cens treize: teſtament de feu Iean du Bois pere dudit Claude, du vingt-troiſieſme Nouembre, mille cinq cens quarante trois, publié a Beſançon le troiſieſme de Nouembre mille cinq cens quarante cinq: exploicts de complainte, & nouuelleté faicts à la requeſte de François du Bois fils & heritier dudit Claude, & inſtitué pour vn quart eſgalement par ledit feu Iean, auec les autres enfans maſles d'iceluy. La couſtume du Comté de Bourgongne, les memoires & conſultations d'vne part & d'autre:

1 ¶ Eſt d'aduis que les parties ſont en danger de tomber en vne grande, longue, & dommageable ſuuolution de procez, s'ils ſuiuent la voye qui eſt commencée de l'execution de complainte, & garda generale, en laquelle le demandeur a tort en partie quant à la forme touchant la donation du tiers, dont il n'eſt ſaiſi par le traicté du mariage de ſon pere, qui ne porte ſaiſine.

2 ¶ Et combien qu'il y euſt droict de ſaiſine és autres chefs mentionnez en ladite garde, il ne faut auoir eſgard auſdites formalitez & maniere de proceder: car meſmes ne faudra pas auoir eſgard a la forme & euenement du poſſeſſoire, mais au fonds & à la iuſtice du droict & proprieté: autrement aduiendroit que celuy qui gaigneroit au poſſeſſoire ne feroit que des deſpens, & en apres perdroit au petitoire. Parquoy ie trouue que le meilleur moyen eſt, de venir droict a la racine, & mettre fin és choſes par bonne paix & equité ſelon l'origine du droict.

3 ¶ Or il n'eſt plus ancienne origine, & plus vray droict en ce pays, que la couſtume generale & ancienne, laquelle baille & attribue aux enfans du premier lict la moitié, & aux enfans du ſecond, l'autre moitié. Cela nous doit ſembler auſſi bon & raiſonnable, comme il a ſemblé à nos bons predeceſſeurs. D'auantage ie trouue & cognois par leſdites pieces, que le defunct Iean du Bois, pere deſdites parties a eſté de meſme intention:

4 ¶ Car ſçachant, comme il eſtoit encores de boone memoire, qu'il auoit donné le tiers audit feu Claude, il a inſtitué ledit François ſon repreſentant dudit Claude en vn quart ſeulement, qui eſt auec ledit tiers la iuſte moitié: & les enfans de ſon ſecond lict, és autres trois quarts du reſidu, qui ſont auſſi la iuſte moitié contre ledit tiers, & vn quart du reſidu, tellement que l'on void, & en fin ſe trouuera que le pere commun des parties a enſuiuy l'intention de la couſtume ancienne & generale du pays: de ſorte que, quoy que faſſent les parties litigantes, ſi elles entrent en procez, & que l'vne perde ou gagne d'vn coſté, & l'autre d'vn autre, certainement les parties en fin viendront & deuront venir à ce but, de l'vnion & conformité de l'intention de ladite couſtume, & dudit defuoct teſtateur concurrents enſemble, & pendant leſdits procez ſe peuuent trouuer aucunes nullitez ou inconueniens qui ſeroient dommageables tant à l'vne qu'à l'autre deſdites parties.

5 ¶ Parquoy ſuis d'aduis, & leur conſeille, qu'ils partiſent par moitié ſelon l'intention de ladite ancienne couſtume, & auſſi de leurdit pere, comme dit eſt, tant la ſucceſſion & biens d'iceluy, que ce qui eſt depuis accreu par leurdite communauté, ſauf que ie ſuis d'aduis quant à ladite communauté,

6 ¶ Qu'attendu, que les enfans maſles du ſecond lit ſont trois, qui ont vray ſemblablement plus trauaillé & augmenté, qu'vn ſeul du premier lict) qu'à l'arbitrage de gens de bien cognoiſſans de leur eſtat, on adiuge certaine ſomme moderée par chacun an, ou pour vne fois depuis le decez dudit feu Iean du Bois pere commun, aux enfans du ſecond lict iuſques au partage & ſeparation de ladite communauté, ayant eſgard qu'ils ont eſté trois contre vn trauaillans à ladite communauté, on autre mediocre recompenſe ſelon la qualité des perſonnes, & l'aage d'icelles plus longue abſence ou preſence a l'exercice & augmentation d'icelle communauté, & du profit & augmentation qui en eſt aduenu en icelle.

7 ¶ Et à celuy qui voudroit ſuiure cet aduis, ie conſeille qu'il en faſſe offre à la partie qui en fera difficulté, & qu'il proteſte de tous deſpens, dommages & intereſts, aduenus, & qui aduiendront, pour n'auoir ſuiuy ladite offre conforme a raiſon & equité, & à l'intention tant de ladite couſtume, que dudit teſtateur, pere des parties. Et tel eſt l'aduis de moy ſoubſcript Charles du Moulin, Iunſconſulte de France & de Germanie, Docteur regent és loix en la noble vniuerſité de Dole. Et en teſmoignage de verité ay ſigné ces preſentes de ma main, & ſeellé de mes armes. Faict à Dole le premier iour d'Octobre 1536.

EPITOME

EPITOME CONSILII XXXVII.

1 *Commenda eſt temporalis commiſsio.*
2 *Intellectus. c. qui plures. 21. q. 1.*
3 *Corrupto veteribus canonibus cœpit papa commendare in fauorem perſonarum.*
4 *Commenda perpetua, eſt titulus diſpenſatorius.*
5 *Beneficium ſic commendatum poteſt ordinarius liberè per ceſſum aut deceſſum commendatarii conferre.*
6 *Etiam ſi tempore commendæ beneficium vacabat in curia.*
7 *Poteſt huiuſmodi commenda cum beneficio titulato permutari ab ordinario.*

CONSILIVM XXXVII.

VIſo eruditiſſimo conſilio plurium ſi- A bilia ſoler vnum ſtatui collatarij congruens dare in
pul ſubſcribentium doctorum pro do- omnium reliqua in commendam, vt ſi non te, ſaltem
mino Laurentio Saolee, profeſſo mo- verborum ſono reuerentia fiat annquis canonibus,
naſterii de Goile, rectore hoſpitalis diui & oſtendat ſe contra illorum prohibitionem eo diſpen-
Bernardi ad Salinas, actore ex poſſeſſo- ſare.
rio nouitatis contra dominum Ioannem de Blouuay,
dictum à ſancto Paulo, præpoſitum ſancti Anatolii
Salinarum, cutatum de Buſſy, & de Liele & alios
opponentes, paucis agam vt in re clara & exactiſſimè
& doctè diſcuſſa.

1 ¶ Et quia tota diſputatio ad duo puncta reducitur, videlicet, an commenda perpetua ſit titulus, & an ea per obitum, vel aliàs vacante, poſſit ordinarius conferre, in quibus totius litis cardo verſatur. Ad primum certum eſt, quòd commenda ab origine ſua tam ex etimo, & propria ſignificatione, quàm B ex communi vſu loquendi & vtendi veteris eccleſiæ, nihil aliud erat quàm commiſſio vel adminiſtratio temporalis, ad nutum reuocabilis, imò ipſo facto & ipſo iure reuocabatur repleto beneficio: tamiſper enim dum vacaret, & donec prouideretur, durabat commenda, etimologia vocabuli cum ſignificatione vulgari penitus concurrente. *l. condemnare. ff. de verb. ſign.*

2 ¶ Et ita loquitur & intelligitur *c. qui plures 21. q. 1* quod eſt Leonis Papæ Romani quarti, cuius tempore nondum penitus exoleuerant antiqua decreta, & diſciplinæ eccleſiaſticæ ſeueritas, ne quis in duabus eccleſiis conſcriberetur clericus: quod erat à conſuetudine eccleſiæ prorſus alienum. *c. 1. & 2 21 q. 2.* Ideo nolebat bonus ille Leo vt liceret retinere duos C epiſcopatos, vel duas parrochias, alteram titulatam alteram commendatam: ſed vt vacantis eccleſiæ cuſtodia vel adminiſtratio interea dum de idoneo prælato commendaretur, non in fauorem perſonæ commendatarij, ſed in fauorem eccleſiæ vacantis & futuri prælati.

3 ¶ Sed poſterioribus ſæculis ſenſim irrepente multiplicitate beneficiorum incompatibilium in faoorem perſonarum, cœperuot practicari commendæ perpetuæ, ſignificatione verbi alterata, & à ſua origine & etimo degenerante. Perpetua enim commenda verus eſt titulus, & nihil aliud eſt, quàm collatio diſpenſatoria. Cùm enim datur vt ſit perpetua, & cum plena diſpoſitione fructuum, idem eſt omnino quàm collatio & titulus collatorius: & meritò quando Papa diſpenſat cum aliquo ad plura incompati-

4 ¶ Quòd autem huiuſmodi commenda perpetua ſit titulus, tenent omnes ferè doctores vbique & eſt commonis & vera ſententia, vt copioſiſſimè in præfato conſilio allegatum fuit, & tenui *in annota. ad Alex. conſ. 95. num. 2. lib. 4. & ad Philippum Dec. conſ. 149. num. 5. & latius in tract. meo in regulas cancellariæ, in regula de publicand q 1.*

5 ¶ Hinc ad ſecundum punctum, quòd occurrente vacatione præbendæ per obitom commendatarij poſſit ordinarius liberè ſua poteſtate vti, & conferre B in titulum, tenent omnes allegati in præfato conſilio: quibus addo ita tenere Lud. Roma. *conſ. 350.* refert & ſequitur Socyn. *conſ. 31. col. 5. lib. 1.*

6 ¶ Quod eſt verum & indubitatum etſi tempore creationis commendæ beneficium vacabat in curia: quia illa vacatio repleta fuit per huiuſmodi commendam perpetuam, qui eſt verus titulus, & alioquin inueota eſſet via qua regentes cancellariæ Romanæ motatione vel abuſu vnius vocalæ omnium ordinariorum poteſtatem in perpetuom abſorberent, & impedirent vtendo verbo Commendæ loco Collationis: cùm tamen re vera eadem res eſſet, & idem effectus. Addo quod poteſt ordinarius reſignationem huiuſmodi commendatarij admittere & tam per ceſſum, quàm per deceſſum conferre.

7 ¶ Quod autem beneficium commendatum hoc genere commendæ poſſit cum titulato permutari, tenet Federicus de Senis *in tract permuta. q. 15.* Ioannes Imola *in c. vlt. extra de rer. permut.* quod eſt verum etiam ſolius ordinarij authoritate, dummodo conſtet de titulum, & habili, ſecundum ius commune, vel ritè & canonicè diſpenſato & habilitato per papam vel legatum in facultatibus habentem vt dixi *in d. reg. de publ. reſign. num. 233. cum ſeq.* ſiue ergo beneficium commendatum vacet per obitum, ſiue per ceſſum, ſiue per ptiationem canonis, vel hominis, & quouiſmodo, poteſt ordinarius liberè conferre, prout de collatis à papa in titulum. Et ita indubitati & explotatiſſimi iuris eſſe cenſeo ego Carolus Molinæus, Franciæ & Germaniæ iuriſconſultus, legum profeſſor Dolanus. Datum Dolæ idibus Iunij, Anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo ſexto.

EPITOME CONSILII XXXVIII.

1 *Tituli collatoris non electiui poſſunt cumulari.*
2 *Bulla faciunt notorium iuris & facti.*
3 *Materia obiectiua odioſa eſt.*
4 *Regula Cancellariæ de publicandis tria copulatiuè requirit.*
5 *Obiiciens contra notorium, notoriam probationem adferre debet.*
6 *Regulæ Cancellariæ non concernunt ius nec titulum ſed modum conficiendi bullas.* 13. 14.
7 *Nec de illis curatur, quando de titulo & iure beneficii iudicatur.*
8 *Solo verbo collatoris ius in beneficio quæritur.*
9 *Regulæ Cancellariæ non ſunt temporales & morte papæ expirant.* 11.
10 *Simplex exemplum contra producentem plenam fidem facit.*
12 *Prohibitum ad tempus: videtur poſt tempus admitti.*
16 *Et ſufficit pœna à lege expreſſa.* 18.
15 *Non eſt locus pœnæ niſi in caſibus ſcriptis à iure.*
17 *Defectus ſolemnitatis ex intervallo requiſitæ non vitiat actum.*
20 *Ex ſingulis clauſulis ſignaturæ poſſunt ſeorſim combulla.*
21 *Quibus ſtatur, niſi de falſo cum inſcriptione accuſentur.*

CONSILIVM XXXVIII.

VISIS Bullis ſub plombo in forma, rationi congruit de prouiſione canonicatus & præbendæ Biſuntinæ eccleſię facta à Pontifice Romano, domino Claudio Natutel per reſignationem defuncti Stephani Naturel in manus eiuſdem Pontificis factam. 5. Calendas Octobris, anno Incarnationis domini 1549. Inſtrumento publicationis prædictarum bullarum in forma rationi congruit in capit. Biſuntinæ eccleſiæ capitulariter congregato die 15. Iunij, anno Domini 1550. proceſſu executoris, & eius executione die 11. Iunij 1550. copia regulæ cancellariæ Pauli tertii Pontificatus ſui anno 1. in cancellaria Romana ediræ.

1 ¶ Ego ſubſcriptus I. V. D. & profeſſor cenſeo præfatum dominum Claudium reſignatarium verum ius habere in dictis canonicatu & præbenda præfatæ metropolitanæ eccleſiæ Biſuntinæ, & tam in petitorio, quam in poſſeſſorio obtinere debere, & non obſtante prouiſione per obitum defuncti Stephani Natorel reſignantis: qui infra ſex menſes dictæ reſignationis in curia Romana factæ obiit, ſiue dicta prouiſio per obitum facta fuerit per ordinarium, ſiue per nouum Pontificem ſucceſſorem Pauli tertii, Iulium tertium, etiam quouiſmodo, etiam ſi per vtrumque prout titulo collatorij, præſertim in poſſeſſorio poſſunt cumulari, vt per Lappum de Caſtelho alleg. vlt. Quamos aliud in verè electiuis. *c. vt qui duas. de elect. in ſexto* vbi Gemin. Philip. Franc. & omnes canoniſtæ.

2 ¶ Conſtat enim de reſignatione canonicè facta & admiſſa in manus papæ Pauli tertij, & per eum admiſſa, & de collatione & prouiſione per eundem etiam cum omnibus opportunis & conſuetis clauſulis facta dicto Claudio, & extant bullæ in forma quæ non ſolum plenam fidem, ſed etiam notorium iuris & facti faciunt, per no. *in c. veſtra. de iex habitatio. clericor. & mulier.* vt per Anto. But. *ibi columna* 20. *cum ſeq.* Itaque notorie conſtat ex tunc videlicet, a data dictarum bullarum 28. Septembris 1549. verum integrum, plenum, & canonicum ius, & titulum fuiſſe præfato Claudio ſtatim, & nulli alii adquiſitum, & ex ſolemni & authentico & opiſtographo earundem bullarum conſtat de conſenſu reſignantis vel procuratoris ſui ſpecialis reſignationi & expeditioni bullarum legitimè præſtito ſecundum antiquas regulas cancellariæ Romanæ Innocentij octaui, conſtat etiam de capacitate, & ſolidum ius dictæ præbendæ, & nulli alii ius quæſitum, & ex tunc deſiit vacare, & à quoquam poſſit impetrari: & hoc certum & indubitatum eſt.

3 ¶ Hoc autem ſolido notorio & indubitato fundamento iacto, dominos Ioannes de Lizonde nullum ius acquiſiuit, nec acquirere potuit in dictis canonicatu & præbenda impetrando poſteà per obitum præfati Stephani. Non enim vacauit per obitum, nec aliàs quouiſmodo, morte dicti Stephani: ſed priùs vacauerat in curia, & repletum erat de perſona dicti Claudii, ita quod neceſſe eſt præfato domino de Lizonde venire per viam obiectiuam, obiiciendo vel contra perſonam præfati Claudii, vel contra ius prouiſionem apoſtolicam: & ſumus in materia obiectiua, præſertim cùm notorie fundata ſit intentio præfati Claudii notorio iuris & facti, neceſſe eſt præfato dom. de Lizonde adferre probationes, eaſque æquè claras, dilucidas & notorias non de ſuo prætenſo titolo, qui nullus eſt nullum (præſertim tempore datæ ſuæ) locum vacuum reperiens, niſi prius prædicta notoria prouiſio papalis, vel capacitas perſonæ dicti Claudii deſtruantur per obiectiones dicti Ioannis quæ tam odioſæ ſunt, quam materia obiectiua odioſa eſt ſtricti iuris, vt not. *in c. 1. de elect. lib. 6.* præſertim veniens contra notorium & à Pontifice Romano factum.

4 ¶ Cæterum contra perſonam nihil obiicitur ac contra notorium prouiſionis papalis duo tantum obiiciuntur. Primò regula antiqua cancellariæ Romanæ 34. de pub. reſig. ſed illa intenuonem obiicientis diuerſit, quoniam præterquam tres conditiones, quarum vna, nec duæ ſufficerent, ſed omnes impletas eſſe & concurrere prius notorie probandum eſſet ab obiiciente. Prima conditio, quod reſignans mortuus fuerit. Secunda quod mortuus fuerit poſt ſex menſes à die reſignationis in curia Romana admiſſæ computandos. Tertia, quòd illud tempus deceſſerit in anoqua ſua poſſeſſione realı & effectuali beneficii reſignati. Quibus conditionibus vel aliqua earum deficiente, ſiue non clare & liquide extenta, non eſt locus clauſulæ pœnali & reſolutiuæ tituli dictæ reſignationis & prouiſionis papalis, vt tenent omnes ſcribentes tam ſuper præfata regula cancellariæ, quam alibi.

5 ¶ Atqui nulla dictarum conditionũ notoriè probatur extitiſſe, prout obiiciens cõtra notorium (vt præfatus dominus

dominus de Lizonde notoriam quoque probationem adferre debet. Prima eoim etiam ſi notoriè probata eſſet, tamen eadem probatione & pari notorietate probatum eſſet, mortem illam ſecutam fuiſſe infra ſex menſes à data dictæ prouiſionis papalis præfati Claudij: & ſic eadem probatio, imò illa ipſa eadem obiectio domini obiicientis eundem euertit, & ab omnibus aliis obiectionibus & conditionibus excludit. Debent enim omnes præfatæ conditiones ſimul concurrere probati nixta *leg. ſi hæredi plures. ff. de hæredibus inſtituendis.* Sed iam ex facto ſeu propoſito obiicientis ſecundam, & ſic omnia defeciſſe conſtat. Cum enim præfatus reſignans non fuerit poſtmodum & poſt illos ſex menſes mortuus, nec poſt idem tempus mortuus in poſſeſſione, nullus locus eſſe poteſt reſolutioni, prouiſioni, & iuris quæſiti, etiam ſi probetur reſignantem ante illod tempus mortuum eſſe in poſſeſſione, id quod ius & titulum reſignatarii magis confirmat & corroborat.

6 ¶ Secundò obiicitur ooua quædam prætenſa regula cancellariæ Pauli tertii. Sed primò, noua illa regula cancellariæ nullo modo concernit titulum, & ius inde ortum & acquiſitum, ſed duntaxat concernit modum ſcribendi, expediendi, conficiendi, & ſigillandi literas papiſticas, prout oatura eſt omnium regularum cancellariæ noo concedere ius nouum, nec ius perpetuum: ſed tantum formulas & modos obſeruandos à ſcriptoribus & bullatoribos, & aliis verſantibus in cancellaria Romana, circa confectionem bullarum & literatum papalium in forma probante ſob plumbo, vt tradunt Cardinales Flotent. *in capitul. paſtoralis, quæſt. vltim. extra de fide inſtrumentor.* Geminianos, Philippus Francus *in capit. duobus, calum. ſecunda de reſcript. in ſexto.* Philippus Decius *in l. 1. ff. ſi certum petat. & in cap. 1. numero 40. extra de poſtulatio. prælator.* Et ſic de hac dicta prætenſa regula, nihil ad rem: quia non ampliùs agitur de bullis cooficiendis in cancellaria, nec ſumus in cancellaria ad viſitandum & corrigendum officiales & miniſtros cancellariæ Romanæ, an ritè & diligenter functi fuerint officio.

7 ¶ Sed ſumus in iudicio ordinario inſignis curiæ metropolitanæ, & ibi de titulo ipſo, & inter partium agitur: & ſic de regulis illis cancellariæ dictas formulas concernentibus nihil ad rem: quia nec domini de Rota in coria Romana ſecundum illas iudicant quando de titolo partis, & oon de culpa, vel correctione officiatiorum dictæ cancellariæ aginit.

8 ¶ Aliud enim eſt ius partis ſtatim vitæ vocis oraculo Romani Pontificis eidem parti irreuocabiliter quæſitum, vt tradunt omoes canoniſtæ *in præmio libri ſexti, & Clement.* Baldos & alii *in l. humanum. C. de legibus*, & dixi ſuper regulam cancellariæ, aliud culpæ prætenſæ negligentia vel factum officialium cancellariæ, qood non poteſt alteti adferre præiudicium per regulas vtriuſque iuris. *capit. non debet. de regulis iuris. in ſexto.* Præſertim habenti ius à priocipe: decet enim coocеſſum à principe beneficium eſſe manſurum. *cap. decet. de regulis iuris, in 6.* & ius noſtrum non eſt poſteà ſine facto noſtro nobis auferendum. *l. ius noſtrum ff. de regulis iuris.*

9 ¶ Prætereà, dicta prætenſa regula temporalis eſt facta pro tempore præfati Pauli tertij, duntaxat prout natura eſt huiuſmodi regularum cancellariæ, vt ſint tempotales, & morte Papæ condenris expirent, vt tenent Ioannes Andreas, Felinus & alii *in cap. primo extra de conſtitutionib.* & ibi Philippus Decius *lectura ſecunda, in principio.* Felinus *in cap. ſecundo, columna penultima, in fine.* & ibi Franciſcus Ripa *columna vltima, de reſcriptis* Felinus *in cap. penult. columna ſeptima de re iudicata.* Iaſon *in l. 1. columna 4. ff. ſi certum petat.* & ibi Philippus Decius *in fin. d. l. 1. vbi in annotationibus dixi.* Sed bullæ & literæ præfati Claudij fuerunt ſcriptæ & confectæ poſt obitum Pauli tertij, & tempore Iulij tertij, & ſic non fuerunt faciendæ nec conficiendæ ſecundum regulas cancellariæ & formam præſtitutam à Paulo 3. ſed ſecundum veterem annquum ſtylom vel ſecundum ooiam formam à Iulio tertio, ſi quæ fuerit ab eo de nouo confecta. Et ſic de prætenſa regula Pauli 3. non eſt ad propoſitum, etiam ſi bullæ de quibus agitur non eſſent factæ ſed faciendæ, & adhuc in fieri.

10 ¶ Tertiò de hoc conſtat etiam allegaoone & facto ipſius domini obiicientis, etiam in ipſo capite & initio prætenſi tranſſumpti per eum producti, quod contra ipſum producentem, & non contra alium plenam fidem facit, vt dixi *in conſuetudi. Pariſienſi. §. 5. numero. 36* in quo qoidem tranſſumpto legitur & habetur vt ſeqoitur, cuiuſdam olim per felicis recordationis Paulum Papam tertium prædeceſſorem noſtrum editæ conſtitutioms, quam ſuo tempore obſeruati voluit hactenus è tranſſumpto.

11 ¶ Ergo ex eo contra producentem retorſo conſtat prætenſam illam regulam temporalem fuiſſe, vt pro vita tantum præfati Pauli tertij doraret, pro bullis & aliis literis conficiendis in ſua cancellaria a tempore ſuæ vitæ & Pontificatus tantum: ergo oihil pertinet ad bullas vel quaſcuoqoe literas papales poſteà conficiendum.

12 ¶ Quia quod de vno dicitur, de alio negatur *c. nonne benedictinus nos. extra de præſumptionibus. l. cum prætor ff. de iudicis.* & prohibitum ad tempus poſt tempus permiſſum eſt. Iaſ. *l. ita quis. ff. de vulg. & pupil. & conſ. 145. col. 6. conſ. 180. col. 1. lib 1.* & tex. *in l. ſi vnus. §. 1.* & ibi Bald. *& in l. epiſtol. §. vlti.* & ibi Paolus Caſtren. *ff. de pact. text. c. ad honorem.* & ibi Bald. *extra. de authori. & vſu pally: c. de cauſis. de officio delegati. c. quoniam frequenter. § ſi vero* & ibi Bald. *extra vt lite non conteſt.* & ſic tantum abeſt, vt dictæ bullæ per prætenſam regolam infirmentur, vt potius confirmentur, & in iure communi relinquantur.

13 ¶ Quartò etiam ſi præſentes bullæ non eſſent factæ à ſucceſſore in forma ratiopi congrait, ſed viuente præfato Paulo terdo, adhoc prætenſa regula non eſſet ad propoſitum: qoi nullo modo concernit ius, oec titulum, nec eius reſolunonem, ſed modum literas conficiendi, de qoo in iudicio ordinarij, in qoo ſumos, nec etiam in iudicio ſupremæ rotæ Romanæ curandum eſt, quando de titulo & iure parti quæſito taotum agitur, vt hic.

14 ¶ Prætereà dicta regula nec ipſum quidem conſenſum à reſignaore præſtandom vel præſtituoi concernit, ſed duntaxat ſimplicem annotatiouem prædicti conſenſus in regiſtro cancellariæ poſtea faciendam. Poſt conſenſum autem & eius præſtationem (quo ad partes attinet, & ius illis quæſitum) relinquitur in iure communi, & in antiquis regulis, vt liqoet etiam confeſſione iudiciali & productione ipſius obiicientis, ibi, *In annotatione conſenſus in cancellaria.* & ibi, *In libris cancellariæ* & ibi, *Debeat per eoſdem notarios.* & ibi, *Infra quindecim dies poſt miſſionem harum ſupplicationum ad regiſtrum vel ſummiſtam.* & ibi. *In ordinariis & authenticis libris ſcribi & annotari.* Et ſic nihil ad corpus ipſum bullarum: ſed tantum ad formam conficiendi regiſtra Et ſi quid iubeatur de data miſſæ, ſcribi in calce ſupplicationum, hoc neque ſupplicationem neque bullam inde conficiendam annullat, nec reuocat, nec eſt ibi clauſula annullatoria nec reuocatoria.

15 ¶ Ergo non eſt ſomnianda, quia pœna eſt: & pœnæ nunquàm locus eſſe debet, niſi quatenus ſcripta in iure apparet, vt decidit *gloſ. ordinaria in c. vlti. gloſſ. pen. in fin. extra de iure patrona.* & ibi Panor & omnes canoniſtæ ſequontur Iaſon. *l. quod te. columna decima ff. ſi certum petatur.* Philippus Decius *in cap. primo. columna ſexta de offic. delegat. & in rub. columna 1.*

extra de iudiciis. Alexand *conſil.* 103. *num.* 15. *lib. primo. vbi in annot. dixi, vt etiam duis ſuper conſuetud. Pariſien.* §. 54. *numero tertio, & præſertim quando ageretur de puniendo tertio ignorante & inſonte, & de iure illi anſcuendo, præſertim a principe conceſſo, quod ſtare debet d. c. decet. de regulis iuris. in ſexto.*

16 ¶ Prætereà io d. prætenſa regula cancellariæ expreſsè prouidetur de alia pœna quam ambitionis aut reſolutionis tituli vel iuris, & de ſola pœna ipſorum notariorum & miniſtrorum cancellariæ Romanæ, qui ſoli ibi puniuntur videlicet excommunicationis latæ ſententiæ in illos tantùm latę, prout illis tantùm præcipitur, & non partibus, illi ſoli, & non partes puniuntur certa quoque pœna deſignata. Et ſic non eſt recurrendum ad aliam pœnam iuxta not. *in l. non dubium. C. de legibus. l. ſi ita ſtipulatio. in fin. de verbo. obligat.* ita quod etiam ſi hoc eſſet præceptum impoſitum ipſis partibus reſignantibus & reſignatariis, tamen non incurrerent aliam pœnam, nec amitterent titulum, nec ius ſoum: quanto minùs hic cùm ea ſolemnitas non ſit impoſita partibus, ſed aliis, & nihil ad partes.

17 ¶ Tertiò illa ſolemnitas non eſt de faciendis ante impetrationem, & conceſſionem gratiæ, ſed de poſtea & ex intervallo faciendis: & hic etiam ſi non fierent, etiam ſi ſcientes negligerentur, non annulant gratiam factam, nec tolluot ius etiam gratiusè quæſitum Bar. Pao. & omnes *in l. vniuerſa C de precibus imperator offerend.* Panor *in c quoniam ſrequenter. col* . & ibi latè Felinus *col* 5. *extra vt lite non conteſtata.* Lodo. Rom. *con.* 303. Panor. *in c nomine domini. col.* 2. & ibi Philip. Decius. *num* 12. *vbi in annota. dixi extra de reſtitut.* & vltra etiam ſi illa ſolemnitas eſſet ipſis partibus impoſita (de quo etiam per productionem obtucientis notorium eſt quòd non) etiamſi conſtaret præfatum reſignatariom ſcienter omniſſe vel fuiſſe in culpa (de quo certum eſt quòd non.)

18 ¶ Adhuc ex qno prouiſum fuit de alia pœna, non habet locum alia, nec locus eſt priuationi aut reſolononi iuris quæſito, Felinus *in c venerabili. col.* 5. *extra de iudicis.* Philippus Decius *in c. de cauſis. colum.* 9. *de offi. de lega.* Geminianus, Philippus Francus *in c. ſtatuimus, de ſententiis excommunica in ſexto.* Matthæus Matheil. *ſingu.* 78. vbi etiam Theologos allegat. Cæpola *conſ Ciuil. conſ.* 13. *nu.* 4. Philip. Corniæus *conſil.* 89. *litera l. lib.* 4. Sed ibi de alia certa limitata pœna prouiſum eſt, ergo aliæ pœnæ non eſt locus. Plura alia occurrent, quæ tanquam ſuperuacua prætereo, eum manifeſtum ſit prætenſam regulam temporanam fuiſſe, nec extendi ad literas aut bullas poſteà tempore ſucceſſionis conficiendas, & multò minùs ad ius quæſitum tollendum. Et in fortioribus terminis iudicati vidi, & obtinui in ſupremo Senatu Pariſienſi. vt ſcripſi ſuper d. reg. *de publicandis num.* 206. cum multis ſequennbus.

19 ¶ Prætetea mors papæ collatoris poſt dictam collanonem ſuperuenies, turbatio curiæ & cancellariæ, & impedimenta electionis & coronationis noui papæ, ſuperuenientia ante dictas bullas confectas, ſatis ſunt etiam pluſquàm notorium & iuſtum impedimentum: de quo dhil ad rem, cùm prætenſa illa regula temporaria fuent, & cum authore ſuo expiraueut. Porrò minus ludicrum & puerile foret obiecete deformitatem bullæ, & prætenſæ ſignaturæ, ex eo quod in prætenſa ſignatura ſunt tria beneficia, ſed in bulla vnom, quia reſignationis non vult bullis vti, niſi pro dicto canonicatu de Polly.

20 ¶ Solent autem pro ſingulis articulis in ſignatura vel ſupplicatione contentis, ſingulæ bullæ etiam diuerſis temponbus confici, provt fieri poteſt cùm tot ſint gratiæ, quot beneficia, & ſic nulla deformitas. Quod etiam ſuperuacuum eſt confutare, cùm nec de prætenſa ſignatura, quæ priuata ſcriptura eſt, conſtet: nec illi ſigna deformitas eſſet, ſed ſolis bullis in forma ſub plumbo, quæ ſolæ authenticum ſunt inſtrumentum, fides adhibenda ſit, vt notant omnes *in proœmi. lib. ſexti. & clement.* Et ſic caſus eſt indubitatus pro domino reſignatario, maxiolè cum ex bullis authenticis & conſenſu reſignantis authentico notoriè conſtet verum & authenticum mandatum prætati reſignantis adhuc eo vioente, provt aliquot menſes ſuperuixit, & nunquàm reuocauit, fuiſſe tempore reſignationis, admiſſionis, & collationis eiuſdem canonicatus de Polly allatum, oſtenſum, & exhibitum in curia & cancellaria Romana, vbi beneficium vacauit, nec per alium nec alij conferri tunc potuit, quod dicto reſignatario vt legitimè factum fuit.

21 ¶ Et ſic quæcunque dominus obiiciens allegat, non concludunt, qui etiam deberet priùs de falſo ſub forma inſcriptionis & pœnæ talionis iudicè dictas bullas & inſcriptionem authenticam conſenſus arguere: quod cùm non faciat: inadmiſſibilis eſt: & vbi admiſſibilis eſſet, obiecta non ſunt admiſſibilia, vt pote nullo modo concludentia, & multo minus probata. Et ita præfatum dominum Clandium verum & canonicum ius habere, & ſioe in petitorio, ſioe in poſſeſſorio obtinere debere cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. D Franciç & Germaniæ Iuriſconſultus, antiquus in ſopremo Pariſiorum ſenatu aduocatos, & in vniuerſitate Dolana legum profeſſor. Datum Dolæ xij. Octobris 1556.

EPITOME CONSIL. XXXVIII.

1 *Valet donatio facta futuris aliorum liberis.* 9. 10. 11.
2 *Qui ius capient à donatore, non à parente.*
3 *Facienda interpretatio contra fideicommiſſarium & donatarium.*
4 *Quãdo verba ſtent reſtrictiuè, vel ampliatiuè.* 6.
5 *Verba debent vniformiter determinari.*
7 *Argumentum à contrario ſenſu, locum habet in contractibus.*
8 *Inſinuatio quando & vbi requiritur.* 12.
10 *Poteſt quis l. apponere in traditione rei ſuæ etiam in fauorem abſentis.* 11.

THEMA CONSILII XXXIX.

IN contractu matrimonij Iodoci Daſuel & Iſabellæ de Mandres Philiberta amita ſponſæ dedit multa prædia futuris coniugibus, adiecta clauſula, quòd ſi habeant liberos communes, deinde alter prædecedat, quòd omnia illa prædia reuiendront & demeureront auſdits enfans, ſuppoſé que ledit Ioſſe & ladite Damoiſelle Izabel conuolent à autres nopces, & ayent autres enfans. Contigit Iodocum præmori, relictis communibus liberis & vidua Iſabella, quæ nec renupſit, nec habuit alios liberos. Sed dum bona Iodoci & Iſabellæ à creditoribus eorum venduntur, liberi intercedunt propter dictam clauſulam matrimonij, quam creditores defeciſſe dicunt, ex eo quod Iodocus nec Iſabella conuolauerunt ad alia vota, nec alios habuerunt liberos, & magna contentione res agitur.

EPITOME CONSILII XXXIX.

VANTVMVIS acti contentione diſceptent, mihi clatum videtur & expeditũ, filios iuſtam cauſam habere in prædijs a Philiberta donatis.

1 ¶ Quamuis enim primo loco parentibus eorum donatum ſuerit, tamen ſecundo loco datum eſt liberis communibus: nec eſt dubium quin futuris aliorum liberis ab extraneo dunati poſſit, nec text. citate opus eſt, cùm hæc donatio ſit gradualis, de qua caſus eſt totuodus *in l. quotues. C. de donatis, quæ ſub modo*, vbi ſecundo donatario, etiam qui noo contraxit, quæritur vtilis actio. Appatet etiam ex dicto contractu, non fuiſſe in effectu donatum futuris coniugibus niſi pro tempore cooſtantis matrimonij & vtroque viuẽte. & adhuc ſub præfato onere ſtatim conſtante matrimonio iniecto, & in actum prodeunte & executo in puncto ſoluti matrimonij, ita vt noo ſolùm res donatæ pro parte præmortientis, ſed etiam pro parte ſuperſtitis vel diuiſim ei donatæ, ab eodem auocentur, & ſtatim in ſolidum & pleno iure acquirantur filiis communibus iure proprio & titulo particulari dicti contractus matrimonij.

2 ¶ Etiam ſi non ſint vllo modo hæredes prædefuncti patentis, nec poſteà ſuperſtiti ſuccedaot: ſiquidem à neutro parente ius accipiunt, ſed à ſola Philiberta donatrice, vt ſimile not. doct. *in l. coheredi. §. cùm filiæ. in principio. de vulgar. & pupilla l. mortis cauſa capitur. de donat. cauſa mortis*. Et ibi Bartol. Franc. Aret. *c. in præſentia. colum. 7. de probatio. & conſil. 13*. Philipp. Corneus *conſil. 311 litera l conſil. 309. colum. penult. lib. 1*. item eſt datum liberis in perpetuum, & pleno iure ſine onere: ergo fuerunt & ſunt principales donatarij principaliter conſiderati, intenti, & honorati, quemadmodum magis dicitur principalis legatarius is ad quem totum emolumentum deuoluitur, licet ad alium primo loco verba dirigaotur *l. ſerno legato. §. ſi teſtator. de leg. 2. l. ſi ſeruus legatus. §. quis margaritam. eod. tit. l fideicommiſſa. §. interdum de leg. 3*.

3 ¶ Nunc tota epitaſis verſatur in illis verbis, *Suppoſé que ledit*, &c. quæ creditores vrgent. Et hoc tantùm volunt verbum illud Gallicum, *Suppoſé*, ſtare teſtrictiuè & conditionaliter, ac ſi dictum eſſet, prouiſo, vel dummodo, vel ſi. Et volunt dicere cenſum eſſe, vt ſi contingat Iodocum vel Iſabellam alios ex aliis nuptijs ſuſcipere liberos, quòd tunc illa prædia remanere debeant præcipua & donata filijs primi matrimonij: ſi verò dicti coniuges noo conuolent ad alias nuptias, vel ex futuris nuptijs noo ſuſcipiant alios liberos, tunc dicta prædia ſpectare poſſint ad liberos dicti matrimonij tanquam hæredes, vt relicta in ture communi. Et pro hac interpretatione facit quòd fideicommiſſum odioſum eſt, & fauorabilis eius reſtrictio & extinctio. Angel. Peruſi. *in l. qui Roma. §. duo fratres*. & ibi Alexand. *colum. 11. de verbor oblig*. Et quòd contra donatarium, qui ſe fundat in verbis facienda eſt interpretano. *l. de veteribus pactis*, Bartol. *in l. ſæpe. de verbo. ſignific. dixi in annot. ad Dinamc contra eum de reg. iu. in ſexto*. & ad Alex. *num. 204. colum. 3. col. vlt. li. 2*.

4 ¶ Breuiter reſoluendo dico quòd hæc interpretatio non ſolùm eſt fallacia principij, ſed etiam eſt mera peruerſio & contorſio Verbum enim Gallicum, *Suppoſé*, hîc non ſtat teſtrictiuè & coodtionaliter, ſed ampliatiuè, pro, Etiam poſito vel, etiam ſoppoſito. Et ſenſus eſt, quòd ſi ſuperſint filij dicti matrimonij, hæc prædia illis ſolis donantur, ita vt ſoli habeaot, etiam ſi alter coniugum ex aliis poſtea nuptijs alios liberos ſuſcipiat Hæc enim donatio vt incipit à fauore dicti matrimonij & liberorum ex eo: ita ad ſolos filios eiuſdem matrimonij limitatur, & in omnem euentum reſtringitur, conſequitur huiuſmodi filios vocari noo vt hæredes, ſed vt filios dicti matrimonij. Quòd autem verborum, magis quàm ſententiarum pondere contendunt creditores hos filios non vocari hoc caſu, niſi vt hæredes: non ſolùm alienum eſt à directo & plano ſenſu verborum, ſed etiam abſurdum, imò impoſſibile. Probo, quia verba illa Gallica, *Reuiendront & demeureront auſdits enfans*, id eſt reuertentur & remanebunt filijs dicti matrimonij.

5 ¶ Referuntur patiter & vniformitet ad omnia bona vtrique coniugum donata per dictam Philibertam, quamuis eſſet data pars ſponſo & pars ſponſæ diuiſim: ergo non debent difformitet, ſed vniformitet determinari, hoc eſt, eodem titulo & iure deferri ad dictos filios per teg. de qua in l. vlt. C. de ſententiis & interlo. omnium iudicum. in l. iam hoc iure. de vulga. & pupilla. diat in annota. ad Philip. Decl. eunſ. 456. Atqui certum eſt quòd præmortuo Iodoco prædia eiſdem ſeorſim donata, ſtatim adquiſita ſunt dictis liberis, etiam ſi non eſſet hæredes, non iure hæreditatio patris, ſed iure donationis amitæ matris. Ergo prædia dooata ſponſæ eodem iure donationis & non iure hæreditatio matris ſpectant ad eoſdem liberos, & ſtatim à morte Iodoci ſpectare debuerunt, quicquid poſteà ex parte matris contigerit, etiamſi alios ex ſecundo viro ſuſcipiat liberos.

6 ¶ Illud ergo contentioſum verbum, *Suppoſé*, à quo ea clauſula ampliatiua incipit, tantum valet quantum verbum Gallicum *Poſé ores*, vel *quant ores*, vel *ſuppoſé ores*. Nec poteſt ſtare teſtrictiuè: eſſet enim abſurdiſſimus ſenſus contrarius intentioni apertæ & omnibus aliis clauſulis dicti contractus, vt clauſulæ immediatè ſequenti, ibi, *Et ſi ledit Ioſſe, &c.* vbi ſtantibus liberis primi matrimonij ſuperſtes exclo ditur à dictis prædijs à Philiberta donatis indiſtinctè, ſiue neptis ſuperſtes iterum nubat ſiue non & alios filios

habeat, ſiue non: ergo liberi dicti primi matrimonij indiſtinctè vocantur, ſiue parens ſuperſtes alios poſteà liberos habeat ſiue non: Ergo dictum verbum *ſuppoſé* ſtat implicatiuè.

7 ¶ Item in ſequenti clauſula, vbi in caſum deficientium liberorum communium quædam ſingulis coniugibus eorúmque hæredibus vel cauſam habentibus remanent. Ergo per locum in contrario ſenſu, qui locum habet in contractibus. *l. pecuniam.* & ibi Iaſon *col. 1. de reb. creditis*, & maximè *in pactis nuptialibus, l. inter ſocerum*, §. *cum inter. de pactis dotalibus*, eo ipſo quod extant liberi dicti matrimonij omnes alij ſiue priorum ſiue poſteriorum nuptiarum ſunt excluſi: quoniam omnes alij hæredes vel cauſam habentes: ergo ſoli filij dicti matrimonij vocati ſunt, & ſic neceſſario inter contractus.

8 ¶ Tum primilli donatarij futuri coniuges prohibin erant alienare, quod non erat niſi fauore liberorum communium ſecundorum donatariorum: ergo indiſtinctè vocati ſunt iure contractus ad omnia dicta prædia vtrique coniugum à Philiberta donata teſolutis hypotheſis dictorum coniugum. *l. lex vectigali. de priuilegiis.* etiam ſi creditores dicta pacta matrimonialia ignorauerint, debuerunt enim ſcire eum quibus contraherent. *l. qui cum alio, ff. de re. iu.* verum eſt quod hodie in parte Galliæ, quæ patet Regi Franciæ, opus eſt inſinuatione in huiuſmodi donationibus, etiam matrimonialibus a tempore edicti ibi publicati anno ſeſquimilleſimo quadrageſimonono, quod non ligat Francos noſtros Sequanos, qui veteribus Francorum regibus parebant: ſed floriente ſtirpe Caroli Magni, noluerunt Capetis ſubiici, aliquid ſemper veteris Franeorum libertatis retinentes.

9 ¶ Sed quia creditores dictam ſecundariam donationem, vt nondum natis ab extraneo factam impugnant, quod ſit valida & efficax vltra vulgatia *l. Paulus, de bonis liberto.* textus eſt *in l. pater pro filia. Coll. de pact. connen.* vbi pactum lucri dotis ſeu donationis propter nuptias: collatum in futuros liberos dicti matrimonij valet, & eis poſtquam nati ſunt vtilis actio quæritur. Verum eſt quod gloſſa ibi valdè ſeſe intricat, quomodo pater idémque ſponſus poſſit promittere vel obligari filiis naſcituris, qui futuri ſunt in ſua poteſtate: ſed ea intricatio valdè pudenda eſt & frioola, quoniam d. l. recipit interpretationem paſſiuam à l. 1. C. de bo. mater. à l. eum alius. C. de ſecund. nupt. Et ab omnibus ll. quæ volunt in aduentitiis patriam poteſtatem non obſtare quò minus quæratur filius, Hęc autem bona non erant profectitia dicti Iodoci.

10 ¶ Sed à dicta Philiberta ſibi extranea, quæ legem quam voluit in datione rei ſuæ apponere potuit prout decidit text. rotundus & appoſinſſimus, loquens *in pactis dotalibus in l. legem. C. de pactis.* quæ eſt lex Alexandri Seueri, qui eentum ferè annis præceſſit Dioclerianom & Maximilianum authores d. l. patet pro filia & ſic etiam ante eos licebat quæuis pacta in nuptialibus apponere, & erant ſeruanda etiam in fauorem terriorum abſenniom vel nondom natorum: quia d. l. legem. non diſtinguit, ſed decidit indiſtinctè pacta ſeruanda. Præterea non eſt arguendum à tempore editionis originalis ſingularum legum, vel ab authoribus earum, quia fuerunt omnes ſimul & pariter editæ & tenouatæ in editione Codicis Iuſtiniani, & ſic eadem tenouatam onginem & inuicem recipiunt interpretationem paſſiuam, vt etiam declarat Iuſtinianus *in l 2. C. de veteri iure enucle.* & ſic dubitatio & intricatio glo. in d. l. patet pro filia valde eſt inepta & impertinens.

11 ¶ Rurſus fortius probatur per text. *in fortiriluo terminus in l. 3. C. de donatio. quæ ſub modo.* quæ loquitur in ſimplici donatione extra contractum, & io ſubſtitutione contractuali facta non in fauorem liberorum communiom, ſed in fauorem meri extranei abſentis, & qui nec ſtipulatus eſt nec pepigit, & tamen deciditur ibi ſubſtituto vel ſecundo donatario competere vtilem actionem ipſo iure ſine aliqua ceſſione: ergo iſtis filius comperit ios vtile, & actio ipſo iure ſine ceſſione & alio hominis miniſterio, idque tanto fortios, quanto pacta matrimonialia ſunt exteris actionibus fortiora & faoorabiliora, vt tradit Ioan. Fab. *in l vlt. C. de pact.* Bald. Aluarot. *in c. 1. de matrimo. ad contract. in vſib. feude. & maximè quando fiunt in fauorem filiorum dicti matrimony.*

12 ¶ Porrò de inſinuatione non eſt dubium quin ſit valdè & legitimè facta: quoniam fieri poteſt ad inſtantiam ſuius donatoris text. *in l. in hac. C. de donatio.* ſed facta eſt ad inſtantiam & donatricis & primi donatarij. nec obſtat quod donatrix renuit aliquid plus in modica ſomma, quia de hoc non agitur, & totum manet inſinuatum firmum & incommutabile: nec opus eſt noua inſinuatione pro filiis, nec eorum nomine inſinuari: tum quia hoc caſu vt filiis naſcitoris ſecundo loco quæratur non eſt opus aliquem pro his ſtipulari vel acceptare ſed ſufficit acceptatio vel ſtipulatio eios, cui primo loco ſub eo onere donator. *d. l. legem, d. l. pater pro filia. d. l. 3. Cod. de donat. quæ ſub modo.* & conſequenter ſufficit inſinuatio facta ei cui primo loco donatum eſt, quinimò ſufficeret inſinuario per ſolam donatricem factam. *d. l. in hac*, quia non fit niſi ad vitandum captiones terriorum creditorum vel contrahentium, vt apod acta ſcire poſſunt facultates eius qui contrahunt, & an hypothecæ tutæ ſint. Et ita cenſeo Carolus Molinæus, Franciæ, & Germaniæ iuriſconſul. legum profeſſor Dolanus. Dolæ poſtridie Idus Iunij. 1556.

THEMA ABBREVIATVM CONSILII XL.

PEtrus Bontemps Decanus Deherbois in comitatu Burgundiæ, 6. Maij 1528. teſtatus inſtituit hæredes vniuerſales Claudium & Guidonem fratres ſuos, prouiſo quod tenebuntur omnia debita ſoluere, & omnia in teſtamento conrenta complere, faciendo omnes fructus ſuos abſque eo quod vendere non poſſent nec alienare quæuis prædia, vt poſt eorum obitum remaneant eorum filiis maſculis in legitimo matrimonio procreatis, & non aliàs. Et ibi ſeqoitur immediatè hæc clauſula: Et au defaut deſdits enfans maſles, i'ordonne que meſdits biens à eux delaiſſez comme heritiers demeurent apres leurs decez (s'ils ont tant ſeulement des filles) que la moitié demeure à leurdictes filles, & l'autre moitié à plus prochains parens fils de feu mon frere Guillaume Bontemps, & au fils de ma ſœur Ieanne Bontemps nommé Pierre Boudran, Et ſi mon frere Guyod Bontemps n'a point d'enfans, que le tout qui luy ſera demeuré comme heritier pour la moitié demeure à mon nepueu Iean Bontemps fils de feu mondit frere Guillaume Bontemps. Mortuo teſtatore,

teſtatore, dicti Claudius & Guido adierunt hæreditatem ex teſtamento. Et tunc Claudius habebat filium qui mox ante patrem duobus filiis maſculis relictis obiit. Deinde Guido cohæredes obiit ſine liberis, ſed Ioannes filius prædefuncti Guilielmi dicto Guidoni ſubſtitutus obierat etiam ante teſtatorem. Verum ex dicto Guilielmo ſuperſunt duo alij maſculi, videlicet Alexander & Philibertus. Nouiſſimè moritur dictus Claudius, relictis duobus nepotibus, Ioanne & Claudio ex dicto filio ſuo prædefuncto. Sed dictus Guido teſtamentum fecerat, in quo multa legauit vxori ſuæ, & inſtituit hæredes dictos Ioannem & Claudium pronepotes ex Claudio fratre, & Petrum nepotem ex ſorore æqualiter. Quam inſtitutionem dicti Ioannes & Claudius repudiant, ideo Petrus Boudran totum acceptat ſub beneficio inuentarij, & poſſedit, pariter vidua dicti Guidonis ſua legata habuit & poſſedit, donec dictus Claudius teſtatorum frater, nomine dictorum nepotum ſuorum ex filio, in curia Dolana reſtitutionem bonorum petijt à dicta vidua, & à dicto Petro Boudran, qui tranſigendo reſtituerunt actori immobilia Guidoni obuenta ex teſtamento dicti decani retentis mobilibus & paucis prædiis in tranſactione deſignatis. Hinc multæ quæſtiones oriuntur.

EPITOME CONSILII XL.

1 *Vniuerſalis falſa in vno, falſa eſt in totum.*
2 *Sufficit fideicommiſſum vel animum diſponendi reſultare ex verbis teſtamenti.*
3 *Fideicommiſſum reſultat ex eo quod quis honoratur ad vitam ſuam tantùm.*
4 *Prædilectus cenſetur effectus vocari.*
5 *Prohibitio alienationis cauſata inducit fideicõmiſſum ad limites cauſæ expreſſæ.*
6 *Fideicommiſſum inducitur ex coniecturis.*
7 *Inſtitutio natorum ex tali vxore, non extenditur ad natos vel naſcendos ex alia.*
8 *Subſtitutiones odioſæ & reſtringendæ.*
9 *Subſtitutio plurium facta pluribus intelligitur diuiſim li. num. ta. 19.*
10 *Generalis ſubſtitutio non extenditur ad caſum in quo ſpecialiter prouiſum eſt.*
11 *Cauſa expreſſa ampliat ſubſtitutionem ad limites cauſæ.*
13 *Nepotes ingrediuntur locum & gradum filij prãmortui. t8.*
14 *Inſtitutus in vſufructu magis eſt fideicommiſſarius quam hæres.*
15 *Et vocati ad ſolidam preprittatem habent ius transmittendi, adcreſcendi & non decreſcendi.*
16 *Subſtitutio acceſſoria intelligitur ſecundum præcedentem.*
18 *Valet argum. à ratione finali vnica etiam tacita.*
20 *Pluralitas reſoluitur in ſingularitatem.*
21 *Indefinita æquipollet vniuerſali ex propria verborum ſignificatione in negatiuis.*
22 *Qualitas maſculinitatis facit vt poſiti in conditione ſint in diſpoſitione.*
23 *Coniuncti verbis habent ius accreſcendi, niſi teſtator aliter diſponat 26.*
24 *Nepotes veniunt appellatione filiorum.*
25 *Subſtituti capiunt ius à ſolo teſtatore.*
27 *Pater poteſt ſine decreto prædia filioſa. vendere in caſibus à iure permiſſis, non aliàs, nec filius indiget reſtitutione in integrum.*
28 *Etiam ſi ſit hæres patris in quantum pater vt adminiſtrator contraxit. 29.*
29 *Et cum eo contrahentes ſunt malæ fidei.*
30 *Et omnes clauſulæ acceſſoriæ nullæ.*
31 *Inſtantia non tranſit in tertium, ſed vocari poteſt vt liti adſit.*

CONSILIVM XL.

Iste & diligenter examinatis exemplis teſtamenti dictæ tranſactionis factæ per dictum Claudium tam ſuo quam adminiſtratorio nepotum nomine Chriſti Redemptoris vnici nomine inuocato.

2 ¶ Ad primam quæſtionem, an dimidia hæreditaris dicti decani, in qua Claudius fuit inſtitutus per obitum vnici filij ſui maſculi liberè & ſine onere remanſerit Claudio, an verò tranſlata fuerit ad nepotes ex dicto filio prædefuncto. Omiſſa diſputationis pompa cum eâ propter lectionis ordinarias non vacat prolixè dictare aut ſcribere: cenſeo dictos nepotes maſculos ſubſtitutos & vocatos ſeptem rationibus ſimul concurrentibus ex verbis expreſſis & diſpoſitiuis teſtamenti primi reſultantibus. Prima quia Claudius & Guido fratres decani teſtatoris ſuos inſtituti ad onus implendi omnia contenta in teſtamento ſub ea clauſula vniuerſali, *Tout le contenu*, quæ nullam patitur exceptionem, ſed falſa in vno eſſet falſa in toto *l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. ff. de rebus dubiis.* & conſequenter ad onus (quod eſt primum contentum in dicto teſtamento poſt inſtitutionem hæredum,) quod poſt obitum inſtitutorum omnia prædia & immobilia remanebunt filiis maſculis eorundem.

a ¶ Et ad onus ooo alienandi nec diſponendi aliquid in contrarium vt patet in prohibitione expreſſa, cui ratio & cauſa finalis immediatè ſubiicitur, videlicet vt poſt obitum inſtitutorum remaneant bona filiorum maſculis, & ſic non requiritur expreſſior formula ſubſtitutionis, vel fideicommiſſi, quod ſatis eſt reſultare ex verbis expreſſis & diſpoſitiuis teſtamenti. *l. gallus §. de liber. & poſthu. l. cum proponebatur. de leg 2. l. quamuis. l. cum virum. Cod. de fideicommiſſ.* Et quod in fortionibus terminis tradunt Paul. & alij in *d. l. cum proponebatur. & in l. licet Imperator. de lega. 1.* Et quæ reſultant ex verbis dicuntur propriè contineri. *l. omnis. §. verbum ex legibus. de verb. ſignif. l. tutela. in*

prior. de legit. tutor. Nimis ergo friuolum eſt quod obiicitur, non ſufficere teſtatorem velle, niſi diſponat. *l. quidam cum filium. de hæredi. inſtit.* quia tacita diſpoſitio ex verbis reſultans ſufficit. Sed hic adeſt expreſſa diſpoſitio: quia inſtituti nulli ſunt expreſſim implere omnia contenta in teſtamento, & ad hoc onus & non alias ſunt inſtituti. At in teſtamento continetur quòd bona perueniant ad eorum liberos maſculos: ergo ſi expreſſè ſubſtituti ſunt & hæredes expreſſe de reſtituendo eis grauati. Non ergo temeriſit teſtator in terminis ſimplicis expreſſionis voluntatis, quæ ſufficeret per prædicta, ſed reduxit eam in formam expreſſæ & obligatiuæ diſpoſitionis.

3 ¶ Confirmatur, quia expreſſè dixit ſe velle fratres inſtituros facere omnes vſufructus ſuos: igitur ad vitam ſuam tantùm, vnde fideicommiſſum reſultat. text. *in l. Titia.* §. *Titia cùm nuberet. de lega.* 2. Quin ex toto progreſſu teſtamenti teſtator aufert inſtitutis omnem facultatem non ſolùm diſponendi, ſed etiam relinquendi venientibus ab inteſtato: quia deficientibus liberis maſculis alios ſubrogat & ſubſtituit: igitur non poteſt intelligi quòd dicti maſculi venire debeant ab inteſtato, quia primò ſunt vocati tanquam maſculi priuatuè ad filias & quoſcunque alios hæredes. Secundò hæredes inſtituti ſunt limitati ad vitam. Tertiò prohibiti vendere vel alienare. Quartò totum hoc factum eſt principaliter in fauorem dictorum maſculorum, vt bona ad eos perueniant & remaneant. Quintò in defectum maſculorum teſtator de eiſdem bonis variis modis ſubordinatè diſponit, & nullam facultatem diſponendi relinquit inſtitutis hæredibus ſuis, niſi de fructibus in eorum vita.

4 ¶ Sextò nemo dubitat filias in defectum maſculorum vocari iure teſtamenti, ergo multò magis eodem iure vocantur maſculi, qui erant prædilecti. Quia teſtator in eadem diſpoſitione non poteſt cenſeri minùs validè aut minùs iurè, aut minùs firmiter diſpoſuiſſe pro perſonis magis & amplius, & priore & prærogatiuo loco dilectis, quàm pro minus dilectis. *l. Publius.* §. 1. *de conditionib. & demonſt.*

5 ¶ Septimò principaliter, quia prohibitio alienationis cauſata, maximè cauſa ſpecifica, inducit diſpoſitionem & fideicommiſſum ad limites cauſæ expreſſæ, vt notant omnes doctores *in l. filiusfam.* §. *dini. de lega* 1. Et eſt text. rotundus & appoſitiſſimus *in l. fideicommiſſa.* §. *hæc verba. de legat.* 3. vbi hæc verba, *Te fili rogo vt prædia quæ ad te peruenerunt pro tua diligentia diligas: & curam eorum agas, vt poſſint ad filios tuos peruenire*, decidit text. quòd habent vim fideicommiſſi, vt prædia nepotibus poſt mortem patris eorum debeantur. Quantò fortiùs in terminis noſtris, quia in d. §. hæc verba. non erat prohibitio expreſſa, nec dictum abſolutè quòd peruenirent ad filios: ſed vt poſſent peruenire ad filios. At hic eſt expreſſa prohibitio & præciſa ne alienent, deinde expreſſa cauſa & intentio finalis quod vult peruenire ad filios maſculos. Ergo indubitanter ſunt ſubſtitutæ & vocati per illum textum in ſortiotibus terminis.

6 ¶ Et inſuper quòd ſubſtitutio fideicommiſſaria inducatur etiam ex coniecturis, tenent Paul. Caſtrenſis *in l. cum proponebatur. per illum text. de lega.* 2. Alexand. *conſil.* 14. *colum. vltim. lib.* 4. Franc. Curtius *ſenior. conſ.* 73. *numer.* 13. Ias. *conſ.* 33. *conſ.* 41. *conſil.* 104. *cum ſequentis libro primo.* Stephan. Bertrand. *conſ.* 222. *ad finem lib.* 2. Verùm hic non ſumus in coniecturis, ſed in euidenti voluntate, imò in aperta diſpoſitione per prædicta, & maximè poſtquam fideicommiſſum eſt introductum: tunc enim ſufficiunt coniecturæ ad illud ampliandum. & ſic vt cenſeantur vocati ad omnia, non ad portionem patris ſui tantùm, ſed etiam patrui vel patrui magni. Philipp. Decius. *l. 1. Cod. de inſtitut. & ſubſtitut. ſub conditione factis. & conſ.* 15. Alexand. *conſ.* 52. *colum.* 6. *lib.* 4. Id quod ſecundam quæſtionem reſpicit.

7 ¶ Quantum ad ſecundam quæſtionem, ſi dicti pronepotes ſunt vocati non ſolùm ad portionem aui ſui paterni, ſed etiam ad portionem patrui magni, & ſic ad bona vtriuſque hæredis, & ad vniuerſalem ſucceſſionem. Prima facie videtur quòd non, multis rationibus. Prima, quia ſubſtitutio eorum poteſt in totum reuocari in dubium ex tenore teſtamenti, ibi, *Apres leur decez demeure à leurs enfans maſles procedez en loyal, mariage, & non autrement.* Cùm ergo loquatur de filiis procreatis ex matrimonio certatum perſonarum videlicet Claudij & Guidonis, ſequitur quòd ſubſtitutio non loquitur de filiis procreatis ex alio matrimonio aliarum perſonarum, quemadmodum inſtitutio natorum vel naſciturorum ex tali vxore non porrigitur ad natos vel naſcitutos ex alia text. *in l. filius à patre.* §. *ſiquis eo tempore de liberis & poſtlimus.* ad hoc *l. cum vir. de conditionib. & demonſtrat.* ſimile *in l. ſeruis legatis. de legatis. 1.* vbi nomen Vir vel Mulier adiectum alicui indiuiduo, reſtringitur per illud indiuiduum. & ita tenent Barthol. Alexand. & omnes *in l. placet de liber. & poſthum.* Sed certum eſt aliud eſſe matrimonium Claudij inſtituti, aliud matrimonium filij ſui: ergo de natis ex vno matrimonio fieri nequit extenſio ad natos poſteà ex alio matrimonio. Ergo quamuis filius procreatus ex matrimonio Claudij inſtituti, in parte fuerit ſubſtitutus: tamen nepotes procreati ex matrimonio filij non ſunt ſubſtituti nec vocati. Quod argumentum omnes quæſtiones abſorbet & ceſſare facit.

8 ¶ Secunda, quia etiam ſi dici poſſet appellatione filiorum procreatorum ex legitimo matrimonio hæredis, venire nepotes procreatos ex legitimo matrimonio filij, quod non eſt expeditum, cùm ſint diuerſa, & aliarum perſonarum matrimonia, & ſubſtitutiones ſint odioſæ, non extendendæ, ſed reſtringendæ. Angel. Peruſi. *in l. qui Roma.* §. *duo fratres.* & ibi Alexand. *colum.* 11. *de verbor. obligationib.* Rom, *conſil.* 864. *teſtator. in fin. in antiqu.* Socyn. *conſil.* 113. *colum.* 10. *lib.* 1. Aymo Cravetta. *conſil.* 180. *colum.* 1. Et multò minùs de perſona ad perſonam, quæ nunquam fit. *text. 6. ſanè. extra de priuileg. 11. c. petiſti 7. q. 1.* Rapha. Cuma. *in l commodiſſimè.* & ibi Ias. *numero* 8 *de liberis & poſthum.* Philippus Decius *conſil.* 81. *conſil.* 211. *vbi in annota. dixi. & ad Philipp. Decium in l. illam. columna ſecunda. Cod. de collationib.*

9 ¶ Tamen hoc non eſſet niſi pro parte Claudij aut paterni. non autem pro parte Guidonis. Tum quia ſubſtitutio indefinita, ibi, *Demeure à leurs enfans*, non adiecto ſigno vtriuſque intelligitur diuiſim & reſpectiuè, videlicet vt liberi maſculi vnius ſint reſpectu illius ſubſtituti, & pariter liberi maſculi alterius, reſpectu alterius: non autem quòd liberi alterius tantùm ad portionem vtriuſque ſint vocati, text. *in l. Lucius.* §. *Gayo. ad ſenatuſconſult. Trebellian. in l pen. Cod. de impub. & aliis ſubſtitut.* Alexand *conſil.* 38. *lib.* 1. *conſil.* 1. 5. *lib.* 5. *vbi in annot. dixi.* Et ſic dicti pronepotes nihil iuris habere poſſunt in portione quæ fuit Guidonis, qui deceſſit ſine liberis ex aliquo matrimonio procreatis: & ſic in perſona & portione Guidonis non congruit nec verificatur ſubſtitutio horum proneporum Claudij.

10 ¶ Tertia, quia in parte & portione Guidonis ſi decederet ſine liberis (prout contigit) eſt ſpecialis & particularis ſubſtitutio de perſonna Ioannis Bontemps nepotis teſtatoris ex Guilielmo eius ſtatie

tre prædefuncto, vt patet ex hypotheſi. Ergo clauſola generalis primæ ſubſtitutionis, ibi, *Et au deffaut deſdits enfans maſles*, non debet extendi ad portionem Guidonis, quæ habet ſpecialem ſuam ſubſtitutionem, & particularem diſpoſitionem text. *in l. coheredi. §. qui pater. ff. de vulg. & pupill. in l. cùm in teſtamento. in fin. ff. de hæred. inſtit.* Franc. Cortios ſenior *conſil. 63. col 8. Iaſ. conſ. 142. col. 6. conſ. 153. col. 3. lib. 1. conſ. 53. col. 1. lib. 3. Ad hoc l. dotis clauſula. ff. de verb. oblig.* Alexan. *conſ. 17. nume. 5. lib. 7.* Confirmatur, quia odioſa eſt ſubſtitutio fideicommiſſaria, & ſic ſans eſt illam intelligere reſpectiuè, vt liberi cuiuſque patenti ſuo ſint ſubſtituti, non autem liberi vnius extraneo.

11 ¶ Quibus non obſtantibus, quantuncunque vagere videantur, dicendum dictos pronepotes ſubſtitutos & vocatos ad nouam hæreditatem Decani patrui magni, non ſolùm ad portionem eorum aui patrui, ſed etiam ad portionem dicti Guidonis, idq; ex primo capite & gradu ſubſtitutionis, quo ambo inſtituti iubentur eſſe vſufructuarij, & prohibentur alienare, idque hac finali expreſſa cauſa, vt poſt eorum obitum perueniant bona (ſcilicet omoia dicti Decaoi) ad liberos maſculos dictorum inſtitutorum, procreatos in legitimo matrimonio: quæ cauſa operatur extenſionem ad limites cauſæ. Cùm ergo conſtet hanc primam ſubſtitutionem factam eſſe duntaxat fauore maſculorum nominis & agnationis teſtatoris, ſequitur primò quòd ſi vtriuſque ioſtituti ſupereſſent impari numero maſculi, vocarentur ordine ſucceſſiuo in ſtirpes, videlicet ad portionem ſui quiſque parentis, etiam ſi plures eſſent filij ex vno, quàm ex altero: idque iure ſubſtitutionis, etiam ſi non eſſent hæredes patrum. Sequitur ſecundò quòd ſi non ſuperfuerint maſculi niſi ex vno, quòd illi vocantur ad portionem vtriuſque, tum eadem cauſa & ratione expreſſa agnationis & maſculinitatis.

12 ¶ Tum quia verba, *A leurs enfans*, non intelliguntur diuiſim, niſi in caſu quo ſint maſculi ex vtroque hærede: aliàs verum eſt dicere, quòd maſculi ex alterutro ſint maſculi ex eis, & ſic in maſculis ex vno tantùm (deficientibus ex altero) verificantur verba primæ ſubſtitutionis in totum. Præterea duo ſequentes ſubſtitutionum gradus non habent locum niſi in defectum dictorum maſculorum, & conſequenter quamdiu ſuperſunt maſculi ſiue ex vtroque, ſiue ex altero tantùm, non eſt arguendum à ſequentibus ſubſtitutionum gradibus, quorum dies neque ceſſit neque venit.

13 ¶ Sequitur tertiò, quòd ſi maſculi primi gradus præmonantur, ſi tamen relinquant maſculos ex legitimo matrimonio procreatos, illi patentis locum & gradum ingrediuntur, per text. *in l.* 1. & ibi Bald. Salyc. Paul. Philip. Corn. & omnes. *Cod. de condit. infert.* per Alexand. *in conſil. 9. lib. 1. viſo in annot. dixi.* Et per hanc rationem diſſoluitur prima ratio in contrarium ioducta, tum quia verba, Ex legitimo matrimonio, vt non reſtringuntur ad certam vxorem vel perſonam, ita non reſtringunt ad certum matrimonium: ſed reſtringunt ad prolem per legitimum matrimonium continuatam.

14 ¶ Ad ſecundam verò contrariam rationem reſpondeo primò, quòd inquantum hæc prima ſubſtitutio facta eſt ſolo probabili fauore prolis legitimæ maſculinæ, hoc reſpectu fauorabilis eſt, & ſic hoc reſpectu non debet reſtringi ad ſenſum diuiſum. Plus dico, quòd eo ipſo quòd primi inſtituti iubentur eſſe vſufructuarij: filij verò eorum maſculi abſolutè, præciſè, & ſine aliquo onere vocantur, cenſentur priore loco in proprietate hæredes inſtituti ad onus vſufructus erga patres ſuos, qui magis videntur fideicommiſſarij, quàm hæredes. Et quamuis teſtator non fuerit vſus verbo Inſtitutionis circa dictos filios primo loco ſubſtitutos, hoc non curatur in linea collaterali, in qua non requiritur formula inſtitutionis. Sanè eſt ergo quòd voluit eos eſſe omnium bonorum ſuorum dominos & proprietarios abſolutè, perpetuò, & ſine onere, & ſic veros dominos, iuxta definitionem, dictos verò Claudium & Guidonem vſufructuarios, quod vero domino opponitur *l. 1. & 2. ff. de vſufruct. §. 1. Inſtit. eod* igitur filij maſculi, quos dominos vniuerſę hæreditatis eſſe iuſſit, ſont veri hæredes per not. Bal. Paul. Caſtren. Chriſtopho. de Caſtel. Iaſ. *in l. filius à patre. ff. de liberis & poſthum.* Bald. *in l. id quod pauperibus. q. 14. C. de epiſco. & cleri.* Philip. Corne. & Iaſ. *in l. extraneum. C. de hæred. inſtituen.*

15 ¶ Ita quòd illi maſculi habent ius adeundi & tranſmittendi, vt latè tenet Paulus Picus *in l. Titia. in rep. § Titia. cum nuberet. q. 26. & q. 50. charta. 20.* & anto eum item voluit Iaſ. *in l. deſt. 2. col. ſecunda cum ſeq. ff. ad Trebellia.* Ad hoc etiam Paul. Caſtren. *conſ. 239. cum ſeq. lib. primo.* Ita euam ferè in ſimili tenui in annotationibus ad Alexandrum. *conſ. 161. lib. 2. in addicio. 2. in fi.* Igitor ex conſequenti neceſſariò habent ius tam accreſcendi, quàm non decreſcendi, putà ſiue alterius patris non ſint maſculi, ſiue ſint, & nolint.

16 ¶ Minus obſtat tertia ratio in cootrarium allegata: quia particularis illa clauſula *Et ſi man frere Guiod Bontemps*, eſt appendix ſubſtitutionis factę in defectum maſculorum, tam Claudij, quàm Goidonis. Et caſu quo habeant filias, certo modo diſpoſuit, & diuidit: deinde ſubdit, quòd ſi Guido noo habeat filios neq; filias ſeu nullos peoitus libetos, quòd portio ſua remaneat Ioanni Bontemps filio defuncti Guilielmi: & ſic hæc appeodix intelligitur in caſum ſubſtitutionis præcedentis, cui accedit, videlicet in caſum quo nulli ſuperſint maſculi ex Claodio & Guidone: qui caſus defecit, & conſequenter illa appendix quia tegulatur à principali. *l. cùm principalis. ff. de regulis. iuris. l. coheredi §. qui diſſeretas. de vulgari & pupillari. l. vltimę. ad Trebellianum.* Alexand. *conſil. 24. col. tertia, lib. tertio, conſi. 284. numero 18. lib. 6.*

17 ¶ Rurſus ineluctabilius ſoluo quòd dicta appendix eſt caduca & nullius momenti, quia ex hypotheſi dictus Ioannes obiit, oou ſolùm ante Guidonem, ſed etiam ante teſtatorem, & conſequenter perinde eſt ac ſi nunquàm fuiſſet appoſita Couſitmatut, quia teſtatot ad nullam omnino ſubſtituoonem proceſſit, niſi in caſum deficientium dictorum maſculorum, quos dominos omnium bonorum in perpetuum liberè & ſine onere eſſe voluit.

18 ¶ Quod autem pronepotes maſculi ius & locum filij præmortui ſubintrent, & quòd ſufficiat illom vel hos ab altero fratrom de legitimo matrimonio progenitos, vt ad vniorſum vocentur, probatur vltra prædicta: quia ratio finalis vnica & expreſſa ſubſtitutionis primi gradus, æquè congruit & verificatur in filiis maſculis alterutrius dictorum fratrum inſtitutorum reſpectu vtriuſque inſtituti, ſicut in filiis vnius dictorum fratrum reſpectu patris ſui tantum. Quòd ſi in fideicommiſſis valet argumentum à ratione finali vnica & tacita, text. *in l. quamuis & ibi glo. magna. in fin.* vbi latè Philippus Corneus, Iaſ. & alij. C. *de fideicommiſſ.* Quantò fortius & iudubitaoter ſecundum omnes valet à tatione vnica & expreſſa, Alexan. *conſ. 124. in fin. libro ſecundo. conſ. 34. numero 8. libro quinto. conſ. 89. num. quarto, lib. ſexto.* Bartho. Cæpola *cauſa. ciui. conſ. 74.* Hinc neceſſariò ſequitur quòd ſi alter dictorum fratrum deceſſerit relictis liberis maſculis, alter verò ſine maſculis, vel ſine vllis liberis, quod iſte liberis carens non eſt melioris conditionis, nec habet manus liberiores præ illo qui reliquit maſculos. Sed quemadmodum pater relinquens maſculos, tenetur eius bona dicti teſtatoris integra relinquere, vel reſtituere, oec poteſt vllo modo, nec inter viuos, nec in vltima voluntate aliter diſponere: ita decedcos orbus tenetur eiuſdem generis bona (ſcilicet quæ à primo

teſtare habuit) dictis maſculis integra relinquere vel A teſtiruere, nec poteſt vllo modo, nec ioter viuos nec in vltima voluntate aliter diſponere.

19 ¶ Non enim à primo teſtatore vocantur filij maſculi vnius fratris tantum, ſed filij maſculi vtriuſque inſtituti, hoc eſt tam huius, quam alterius fratris: non enim poſſunt eſſe filij vtriuſque ſimul. Et tantum conſideravit teſtator quot eſſent maſculi & deſcendentes per legitimum matrimonium ab inſtitutis, vel ab altero eorum, ſi coniungeret vnum tantum ex dictis fratribus habere filios maſculos. Secundo probatur breui & euidenti demonſtratione: quia certum eſt teſtatorem noluiſſe alterum dictorum fratrum. maximè dictum Guidouem decedentem ſine maſculis, vel ſiue liberit, habere liberas manus, ſed ſubſtitutione ligatas & grauatas. Atqui primus ordo ſubſtitutorum & honotatorum, qui ante omnes eſt qui liberè & ſine onere vocatur, & quo ſtante nemo vocatur, ſuut filij maſculi dictorum duorum fratrum, ergo filij maſculi alterius ex eis neceſſariò ad totum & ante omnes vocantut, ſi ſoli ſint. B

20 ¶ Et in hoc articulo pluralitas illa, *Deſdits enfans maſles*, reſoluitur in hanc ſingulatitatem, id eſt, filij vnius dictorum fratrum, quia non poſſunt eſſe filij vtriuſque, ergo neceſſario filij maſculi vnius dictorum fratrum ſunt vocati & ſubſtituti in dictis bonis alteri fratrum patruo ſuo morienn ſine maſculis, & multò magis morienti ſine vllis liberis. Tertio hoc probat forma, conditio, limium, & progreſſus ſecundi gradus vel ordinis ſubſtitutionum dicti teſtamenti, ibi, *Et au deffaut deſdits enfans maſles*: vbi certiſſimum eſt quod illa verba *Deſdits enfans maſles*, tantum ſignificant, quantum verba, *De ceus leſdits enfans maſles*, vel quantum *Des enfans maſles de chacun deſdits freres*: ſtant enim vniuerſaliter. C

21 ¶ Et quamquam aliàs indefinita æquipolleat vniuerſali ex interpretatione etiam in teſtamentis, tradit Bartholus *in l. ſi pluribus de legatis 2. in l qui edificium. de ſeruitut. vrbanorum prædie.* Ialon *in l. 2. in fi. de liberis & poſthu.* tamen hìc æquipollet vniuerſali, non ex ſimplici interpretatione: ſed ex aperta neceſſitate, & vi propria verborum, quæ negatiuè ſiue defectiuè proponitur, ibi: *Et au deffaut*, &c. Negatiua enim fortius negat, quam affirmatio affirmat, nec reſtrictionem recipit: ſed vi proptia generaliter accipitur, & vim vniuerſalis habet. gloſſa, Bartholus, Paulus *l. hoc genus. de condirie. & demonſtratio.* Oldra. *quæſtione 16.* Albericus *l. vltr. col 5. C. de ſponſalibus.* Philippus Decius *l. 1. num. 13. vbi in annotatomib. dixi. C. de paſtis.* Quamdiu ergo ſuperſunt maſculi ex vno frattrum inſtitutorum, ſiue ſuperſtite, ſiue præmortuo, ſi alter inſtirutus moriatut ſine maſculis & relictis fœminis, non eſt locus ſecundo gradui vel ordini ſubſtitutionis, ſed primo gradui tantum, quo ſoli maſculi ſubſtituuntur, & omnibut præferuntur: ergo maſculi vnius fratrum inſtitutorum excludunt fœminas alterius fratris, & omnes alios eiſdem fœminis per teſtamentum coniunctos, & multò magis deficientibus liberis excludunt omnes alios. Et partem illam defuncti à primo teſtatote oboentam contra omnes & ab omnibus vendicant, vt eſt planus & apertiſſimus ſenſus teſtamenti. D E

22 ¶ Quartò etiam ex abundanti: quia qualitas maſculuiratit propter peculiarem vim maſculos includendi, & alios excludendi: tantæ eſt efficaciæ, vt operetur verba poſita in conditione, diſpoſitionem, & veram ſubſtitutionem eorundem maſculorum inducere ad limitationem gloſſæ & communis tegulæ de qua *in l. Lucius. 2. de hæred. inſtit.* Albericut *l. 1. C. de conditionibus inſertis.* Philipp. Corneus *l. ab eo. C. de fideicommiſſis. & conſ. 14. columna 2. libro 2.* Franc. Curtius iunior. *l. 1. n. 14. dicens ſæpè conſuluiſſe.* & ita iudicatum & ſententiam per conſilium Venetorum confirmatã.

Sed de hoc vide nunc plenius ſcriptum conſ. pro dom. Vrſ. Iebermoſe Hiſpano

C. de paſtis. & ibi Philip. Deci. *nu. 16. & conſ. 230. conſ. 318.* Guido papæ Deciſio. Delphinatus *q. 124.* Iaſon *conſ. 232. libro 2.* Socyn. *conſ. 33. lib. 4.* Aymo Ctaueta *conſ. 130. nu. 2.* Ergo omnes maſculi cuiuſlibet fratris ſunt priùs & ante omnet vocati & ſubſtituti.

23 ¶ Plus dico, quod dicta clauſula poſt duos ordines ſubſtitutionum appoſita ſub his verbis Gallicis: *Et ſi mon frere Guyod Bontemps n'a point d'enfans, que le tout qui luy ſera demeuré comme heritier de la moitié demeure à mon nepuen Iean Bontemps*, non eſt alius tertius ordo ſubſtitutionis, ſed limitatio ſecundi ordinis dictarum ſubſtitutionum, in quo dictum erat quod ſi Claudiut & Guido decederent ſine maſculis, & tantum reliquerent filias, quòd media pars hæreditatis ſpectaret ad eorum filias, & altera dimidia ad filiot Guilielmi Bontemps frattis prædefuncti, & ad Petrum Boudran filium ſororis teſtatoris. Hæc diſpoſitio ſecundi ordinis ſubſtitutiouum limitatut reſpectu Guidonis, ad hoc vt ſi nullos relinquat liberos, neq; maſculos, neq; fœminas, portio eius ſpectet Ioanni Bontẽps nepoti ex Guilielmo fratre prædefuncto. Hoc autem non eſt factum ſine miniſterio: quia certum eſt quòd in terminis ſecundi ordinis ſubſtitutionum deficientibus maſculis, & ſtantibus filiabus, ſeu neptibus, illæ coniunctæ erãt pro media cum filiis dicti Guilielmi Bontemps, & cum dicto Petro filio ſororis pro altera dimidia in quo omnes ſunt coniuncti non re, ſed verbis. *l. re coniuncti, verſi. item verbis. de lega. 3.* Et conſequenter deficiente primo ordine ſubſtitutionum, videlicet maſculis Claudij & Guidonis, & loco aperto ſecundo ordini, certum eſt quòd ſi dimidia filiarum ſeu nepotum quoquomodo defeciſſet, illa dimidia accreuiſſet filiis Guilielmi & filio ſororis vt cõiunctis verbis. *d. l. re coniunctis.* Quod animaduertens teſtator volent præferre filium frattis Guilielmi filio ſororis in portione Guidonis, quam videbat carere liberis, addidit illam appendicem, vt filius frattis filio ſororis præferretur, ſaus oſtendent quàm mallet maſculos è maſculis filiabus præferti, natis ex eis, & ſic dicto Petr. Boudran: tantum abeſt vt dicta clauſula actoribus noceat, quæ etiam duplici ratione vacat. Prima, quia ſtantibus maſculis è dicto Claudio deficit. Secunda, quia præmortuo Ioanne Bontemps, caduca eſt, vt ex ea nullum poſſit argumentum duci contra actores. 24 ¶ Quantum ad tertiam quæſtionem, ſi pronepotes ex Claudio vocati ſint, & alios excludant? Hæc quæſtio iam ſoluta eſt ex præcedentibus: quoniam appellatione filiorum veniunt nepotes, quando habent qualitatem contemplatam in teſtamento, vt quia ſuut maſculi legiimè deſcendentes ex maſculis, & ſic nihil impedit quin teneant locum patris, quando in proximo gradu inueniuntut extante conditione ſubſtitutonit, vt hìc l. iuſta. l. liberorum. de verborum ſignificatione. Et ita in propriit terminis tenet Alexander in conſilio nono, libto primo. Et generaliter quòd appellatione filiorum veniant nepotes ad eorum commodum in teſtamentis & ſubſtitutionibut, tenet Ludouicus Romanus *conſilio 219. Alexand. conſil. 5. conſil. 26. (vbi in annotat. dixi) lib. 3. conſilio 56. lib. 5. conſi. 37. lib. ſexto.* & maximè quando filij in nomine plutali ſunt vocati vt hìc Bald. *conſilio 186. quidam magni. libro quarto.* & plenè docui in annotatio. ad Alexand. conſilio primo, libto primo. Et ſic non eſt dubium quin omnes alios excludaut, quemadmodum patet eorum excluderet, & perinde atque eſſent filij primi gradus Claudij inſtituti: ſemper enim tam morientе Guidone quàm Claudio, ſoli primum locum filiorum maſculorum tenuerunt.

25 ¶ Et ſic tam ad partem dicti Guidonis, quàm ad partem dicti Claudij ſubſtituti ſunt, & omnia liberè vendicare poſſunt, etiam ſi neutrut hæredes ſint: quoniam in iſtis bonis dicti teſtatoris ab illo ſolo cauſam & ius immediatè capiunt, & non à patre nec ab auo paterno, nec à patruo magno *l. cohæredi. §. cum filia* &

ibi

ibi Barthu. Alexand. & omnes. *ff. de vulgari & pupillari ſubſtituti ne. l. vltima, C. communia de leg.* Alexand *conſilio.* 30. *numero* 5. *libro ſecundo. conſilio* 100. *numero* 4 *libro tertio.* Anton. Rub. *conſil.* 36. Philippus Decius *conſ.* 1.

26 ¶ Quantum ad quartam quæſtionem, an Guido liberè teſtari poterit, ex eo quòd Ioannes Bontemps ſubſtitutus ſine liberis prædeceſſit, ſuprà teſpondimus eſt. Et inſuper ſi dicti maſculi defeciſſent, defectus caducæ ſubſtitutionis Ioannis filij Guillelmi contingens per obitum dicti Ioannis fecit locum iuri accreſcendi aliis ſubſtitutis verbis coniunctis. Et conſequenter dictus Guido non poterat aliter diſponere, nec hæredem habere ex teſtamento, vel ab inteſtato.

27 ¶ Quantum ad quintam quæſtionem, an dictus Claudius potuerit facere dictam tranſactionem cum dicta vidua & Petro Boudram, eiſque quædam prædia Guidoni ex teſtamento dicti Decani obuenta relinquere, & an ea ſine in integrum reſtitutione vendicare poſſint nepotes Claudij tranſigentis? Reſpondeo tranſactionem nullam, vtpote de prædiis nomine minotum ſine decreto factam & tectè vendicari poſſe *l. non ſolùm C. de prad. minorum.* præſertim cùm ſit facta ab auo habente vſumfructum dictorum aduentitiorum, vt ſecundum ius obſeruatur in comitatu Burgundiæ. & cui ſpecialiter omnis alienatio & hypotheca prohibetur. *l. cùm oportet. §. non autem. C. de bonis quæ liberis l.* 1. *&* 2. *C. de bonis maternis.* Non enim facta eſt tranſactio propter æs alienum, nec propter alimenta nepotum, quibus ex cauſis tantùm permittitur patri mobilibus non ſufficientibus, prædia filiorumfam. vendere. *l. cum non ſolum. §. ſin autem at alienum. C. de bonis quæ liberis.* etiam ſine decreto, ſecundùm Bald. ibi. Azo. *in ſumma eo. tit.* Andreas Alciat. *in l. præſes. C. de tranſ.* Philipp. Deci. *in l. pactum ad finem C. de collatio. vbi in annotatis, tetigi.* Carol. Rui. *conſilio* 101. *colum.* 2. *libro* 5. Decius *conſi.* 209. *lib.* 3. Andr. Tiraq. *de legib. connubia. gloſ.* 3. *num.* 34. Sed cùm nulla cauſa permiſſa ſubſit, nec expreſſa ſit in tranſactione, remanet funditus nulla. Quamuis enim pater vel auus paternus haberet leginimam adminiſtrationem liberam à teddimone tationum & cautione fructuaria, *d. l. cùm non ſolum § ſin autem.* & in iudicio agere, tamen non potuit tranſigere niſi retinendo totum. *l. nulli ff. de tranſact.* non autem relinqoendo partem etiam modicam prædiorum: & tantum abeſt neceſſariam eſſe reſtitutionem in integrum, vt nec ſub rege quidem Franciæ, cuius cancellaria valde quæſtoria eſt, opus eſſet litteris regiis, cùm conſtet de nollitate, nec agatur de actorum tacto, vt in Senatu Pariſienſi præſens *ὑπομνήστης* bonæ memoriæ domi. Ioanne Selua præſide primo iudicati vidi.

28 ¶ Ampho prædicta, etiam ſi hi nepotes ſint hęredes aui tranſigentis, & qui tam ſuo proprio, quàm nepotum nomine ſe obligauit: quia inquantum auus nomine ſuo contraxit, videlicet ratione vſusfructus ad ſe pertinentis, non poſſunt nec debent nepotes contrauenire, nec aliquid petere de fructibus temporis vitæ aui collectis, & hoc modo ſatisfaciunt tranſactioni inquantum auus nomine proprio contraxit: non enim intelligitur proprio nomine ſe obligaſſe, nec fidem ſuam adhibuiſſe, niſi inquantum negotium ad ſe pertinebat, ex quo pertinebat in parte, videlicet ratione vſusfructus: in reliquo verò nil cenſetur feciſſe, niſi tanquam adminiſtrator, & ſic nulliter quod ad prædia, de quibus agitur.

29 ¶ Et ſic non obſtante dicta tranſactione poſſont nepotes liberè vendicare cum fructibus à die mortis aoi, propter malam fidem viduæ & Petri, qui contraxerunt cum legitimo adminiſtratore extra caſus a iure permiſſos, & ſic nulliter & mala fide. *l. t. C. de inſtrumento, & iure haſtæ fiſcal. lib.* 10. *c. qui contra iura. de regulis iuris, in ſexto.* & propter nullitatem nulla deſcendit obligatio in hæredes. Bald. Saly. Paul. *in l. cum à matre. C. de rei vendic.*

30 ¶ Et conſequeuter omnes clauſulæ acceſſoriæ vt promiſſiones euictionis & ratificationis nepotum nullæ, qui etiam nunquam ratificarunt, vt non tenentur, quamuis eſſent hæredes. *gloſſ. l. ſi patronus. §. patronum. verbo Fauiane. ff. ſi quid. in fraud. patron. text. gloſſ. in capitulo ſecundo. extra de precariis.* Cynus *in l.* 2. *C. ſi quid in fraudi. patro.* Andre. de Iſernia *de prohibita feudi alienatione per Fatharinum. in vſib. feudo. conſilio* 31. *in princip. libro ſecundo. vbi in annotat. dixi.* Philippus Decius *conſ.* 488 *in fine.*

31 ¶ Poſſunt etiam hi nepotes reſumere litem cœptam ab auo contra dictam viduam & Petrum eorum hæredes, in ſtatu quo erat tempore dictæ tranſactionis: in totum tamen auus agebat eorum nomine, videlicet non pro fructibus collectis in vita aui, & gratiam habere peremptæ inſtantiæ pro ſtylo loci, Nec obſtat quod quidam cenſuerunt neceſſarium eſſe venire per viam nouæ actionis, ſaltem contra tertios emptores & poſſeſſores, qui à vidua & Petro emerunt, cum in ſingularem ſucceſſorem non tranſeat inſtantia. *l. ſi conſtante. in fin* ſoluto matrimonio, quia remedium eſt quod reſumatur vetus inſtantia contra viduam & Petrum & eorum hæredes, cui auus renunciare non potuit inquantum nomine nepotum agebat: & tunc citabuntur poſſeſſores vt cauſæ adſint, dicant & faciant quicquid voluerint, quominus ſententia quæ contra authores ferenit, ſit in eos executoria. Quæ praxis in iure optimo fundatur. Primò *in l. ſæpe. de rei vindica in l. cum filiusfam.* vbi latè Socinus *de verbo. obliga in l.* 2. vbi Philippus Deci. *numero* 44. *C. de edendo* Decius *conſ.* 187. *col. vlt.*

32 ¶ Ad ſeptimam quæſtionem de detractione leginimæ vel Trebellianicæ nullus eſt hic locus nec leginimæ, quia collateralibus non debetur, nec Trebellianicæ, quia prohiberi poteſt auth. *ſed cum teſtator. C. ad legem Falcidiam*, quæ ſatis expreſsè prohibita eſt, ex quo fratres tantum in vſufructu inſtituti fuerunt, imo non erant veri hæredes nec capaces Trebellianicæ, vt nuper dixi, tum propter alias præciſas clauſulas teſtamenti. Et ad ſummum Trebellianica illa abſorbetur fructibus per Guidonem & ſuos perceptis *l. mulier § ſi hæred. in fin. ff. ad Trebellia.* Et ita cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. Doctor, Franciæ & Germaniæ Iutiſconſ. legum profeſſor Dolanus, in quorum fidem propria manu ſubſcripſi, & gentilitiam *σφραγίδα* appoſui. Actum Dolæ Calend. Auguſt. anno ſaluti 1556.

EPITOME CONSILII XLI.

1 *Fructus pignoris debent in ſortem principalem imputari.*
2 *Non obſtante pacto quo vſurarium.*
3 *Omnia pœna appoſita dationi quantitatis eſt vſuraria.*
4 *Vſurarius nunquam præſcribit, nec creditor pignus mille annis.*
5 *Venditori re tradita currunt vſuræ pretij, etiam ſi res non ferat fructus.* 9.
6 *Quoties ſunt permiſſæ vſuræ valet pactum de fructibus non imputandis in ſortem.* 12.
7 *Contractus innominati regulantur ſecundum naturam contractuum nominatorum, quibus aſſimilantur: valet pactum taxans vſuras dilatæ ſolutionis.*
8 *Valet pactum taxationis vſurarum dilatæ ſolutionis.*
10 *Princeps ligatur contractu etiam cum ſubdito ſuo facto.*
13 *Vſura quædam lucratoria, quædam recompenſatoria, & hæ non ſunt vſuræ.*
14 *In pacto oneroſo valet pœna acquiſita dationi quantitatis.*

CONSILIVM XLI.

ILLVSTRIS vtriuſque Siciliæ Rex Renatus & Prouinciæ comes luere cupiens caſtrum Raynardum, quod magnificus miles Ioannes Arlatam pro certa pecuniæ quantitate ſolpignoratum poſſidebat. Quod idem Rex proprer occurrentia diuerſarum impenſarum onera, nequiret aliter illud recuperare, tuſi magnificus Ludouicus de Bernam officium viſitationis gabellarum fluminis Rhodani ex iuſto & legitimo titulo & continuata poſſeſſione ad ſe pertinens putè & ſimpliciter deſignaret in manus eiuſdem regis conferendum, & datum præfato Ioanni Arlatam, pro tuitione & recuperatione dicti ſui caſtri: præfatus Ludouicus dictum ſuum officium ceſſit, & reſignauit: quod cum effectu factus eſt dictus Ioannes, & ſic caſtrum Regi reſtitutum Rex autem dedit, date & ſoluere promiſit præfato Ludouico & ſuis hæredibus ac ſucceſſoribus quibuſcunque, loco, & in compenſationem dicti officij, ſummam mille ducatorum auri boni & iuſti ponderis, quam ſummam exhauſto ærario præſentaliter ſoluere non valens, ne dictus Ludouicus damnum interim pateretur, idem rex dicto Ludouico, ſuis hæredibus & ſucceſſoribus quibuſcunque pignorauit, & loco pignoris pro dictis mille ducatis dedit, tradidit, & aſſignauit omnia ramagia, herbagia, & alia paſcua quæcunque territorij villæ Ariarum & eorum iura, ita quòd ipſe Ludouicus, & ſui hæredes & ſucceſſores ex tunc poſſent liberè ita tenere, poſſidere, vendere, locare, ac eorum ita fructus, prouentus, ad quamcunque pecuniæ ſummam annuatim aſcendant, recolligere, donec ipſi Ludouico aut ſuis hæredibus fuerit integra ſolutio facta dictorum mille ducatorum auri, cum clauſula & pacto expreſſis, quòd dicti fructus & prouentus non deberent deduci nec computari in ſorte principali, nec in totum, nec in parte, cum clauſulis ex certa ſcientia, & in verbo regali, & aliis derogationibus opportunis, vt conſtat authentico inſtrumento ſub ſigno & ſigillo præfati regis, die 17. Iunij anno 1418 vi cuius conceſſionis, pacti, & conuentionis, præfatus Ludouicus dictorum ramagiorum, herbagiorum & paſcuorum fructibus, iuribus, & commodis vſus eſt, & integrè, publicè & pacificè poſſedit ipſe & Carolus filius eius & hæres vniuerſalis per ſpatium 37. annorum, & donec idem Carolus in præſentia & de aſſenſu dicti regis, dictam impignorationem & omnia iura, & actiones reales & perſonales ceſſit & tranſtulit nobili viro Girardino Boucheno præfecto ærarij & ſecretario dicti recti regis, & eius hæredibus quibuſcunque, ſimili ſumma mille ducatorum auri, de qua amicabiliter concordatum & conuentum fuit. Et prædicta ceſſio fuit à præfato Rege ex certa ſcientia & deliberatione ſui conſilij acceptata & confirmata, vnà cum reiterata confirmatione & approbatione primæ ſolpignorationis, & conceſſionis, & pacti, de non imputandis fructibus in ſortem. Et vltra inquantum opus eſſet idem rex præfato Girardino de nouo, inquantum opus eſſet, dedit, ceſſit, & remiſit dicta ramagia, herbagia, & iura de certa ſcientia, motu proprio, & deliberatione ſui conſilij, volens quòd dictus Girardious vita ſua durante illa habeat, poſſideat, locet, & fructus colligat, ad quaotamcunque ſummam aſcendant: & de illis vt dominus de re ſua propria diſponat. caſſando ſubreptitiam conceſſionem cuidam alij factam, & derogando omnibus obſtare volentibus, promittendo nun contrauenire ſub verbo, honore, & fide regalibus, & ad hoc hæredem ſub benedictionis obtentu adſtringendo, vt de his conſtat authentico inſtrumento, ſub ſigno & ſigillo præfati Regis Renati, anno Domini 1475 die nona Decembris. Vi cuius conceſſionis & confirmationis dictus Girardinus publicè poſſedit, & vſus eſt dictis ramagiis & paſcuis, quandiu vixit, & poſt eum nobilis domicella Magdalena Boucher eius filia & hæres: quæ nunc & ab anno 1501. cœpit inquietari ab officialibus præpotentis Regis Francorum, hæredis dicti Renati regis & comitis Prouinciæ.

1 ¶ Quæritur an dicta Magdalena poſſit inquietari & priuari iure & poſſeſſione dictorum ramagiorum, & paſcuorum, non ſoluta ſorte principali dictorum mille ducatorum auri? Et prima facie videretur dicendum, quòd ſic: quia conſtat quòd conceſſio dictorum ramagiorum & paſcuorum fuit vera & mera pignoratio, pro ſumma mille ducatorum auri debita & promiſſa à dicto rege, dicto Ludouico de Bernam, & ſuis ſucceſſoribus. Sed iuris eſt indubitati, fructus rei pignoratæ nedum perceptos à creditore, ſed etiam qui ab eo percipi potuerunt, imputari ſorti principali, & ipſo iure illam extenuare, vt ſunt text. aperti *in l.* 1. *& 2. C. de pign. actio. in l ſi dominium. C. de pigno. in l.* 2. *C. de pact. pign. in l.* 1. *C. de diſtract. pign. text. in c cum cõtra extra. de pig. & conqueſtus de vſuris.* ergo dicta Magdalena nedum tenetur liberè reſtituere dicta ramagia & paſcua, ſed etiam eorum fructus & reditus tam ab ea, quàm à ſuis deceſſoribus perceptos, & qui percipi potuerunt, quatenus exceduot dictam ſummam ducatorum auri.

2 ¶ Non obſtat pactum de fructibus non computandis in ſortem: quia tale pactum eſt vſurarium, nec valet, vt tenet Bald *in l.* 2. *C. de diſtr. pign.* & in tantum

tum eſt reprobatum, quòd etiam non valeret conſuetudo & ſtatutum de lucrandis fructibus pignoris, tanquam contra ius diuinum, & in fraudem vſurarum, vt tenet Bart. *in l. ſi finita. §. Iulianus, colum. vlt.* & ibi ſequuntur Aug. Ioan. de Imol. *de damnis infecto.* Non obſtat confirmatio & reiteratio dictæ conceſſionis facta ab eodem Rege dicto Girardino poſt triginta annos: quia nihil aliud eſt, quàm pignorationis continuatio, & eodem vitio laboraret, quo primum pactum: ergo non potuit operari lucrum fructuum, quia hoc eſſet vſurarium.

3 ¶ Tum conſtat quòd principale debitum in certa quantitate pecuniæ conſiſtebat & conſiſtit, vt in mille ducatis auri. Ergo omnis pœna, ſeu omne pactum lucratiuum appoſitum in defectum vel dilationem dictæ quantitatis, eſt vſurarium & nullum: vt indiſtinctè tenent contra omnes doctores vtriuſque iuris, & omiſſit diffuſè concordantes. Ita latè decidit Alex. *conſ. 41. incip. Pauci vtar. lib. 4.* Ioan. Andr. *in addi. Specul. de oblig. & ſolut. in princ. nu. 4.* Salie *in l. cum allegas C. de vſur.*

4 ¶ Non obſtat lapſus temporis pluſquàm longiſſimi, & per idem tempus continuata poſſeſſio, tum quia in materia vſuraria nunquam vllo tempore currit præſcriptio, vt notat Alex. *conſ. 46. incip. Circa præſentis conſilii materiam. vol. 3. in 1. & col. 2 & in conſ. 14. vol. 6.* tum quia creditor poſſident pignus nullo vnquam tempore præſcribit contra debitorem. Ratio, quia oblatio debiti, vel illius cum fructibus compenſatio, & pignoris repetitio, eſt meræ facultatis, cum nunquam præſcribitur. text. vbi omnes notant *in l. cum notiſſimum. §. eodem iure. C. de præſcriptione triginta vel quadraginta annorum.* Et quòd poſſit debitor pignus vendicare, debito in fructibus compenſato, non obſtante lapſu temporis, eſt text. *in l. vlt. C. de pignor. actio.* Et quòd hoc poſſit etiam poſt tempus longiſſimum, & quandocunque, tenent gloſ. Bar. Ioan. Fab. *in dicto §. eodem iure.* Panor. *in c. quoniam frequenter. §. vlt. col. 27. vt lite non conteſt.* & ibi Bald. *col. vlt.* & Bald. *in rub. col. 4. extra de præſcrip.* Nec valent dicere quòd dictus Girardinus fuit tertius acquiſitor dictorum iurium, tum quia aequiſiuit ſub eadem qualitate pignoris & crediti, tum quia per prefatam confirmationem factus eſt creditor dicti Regis in dicta qualitate mille ducatorum: ergo contra eum, & contra dictam Magdalenam eius hæredem vendicaor ſibi locum omnia præfata iura pro nullo pacto, & nullo temporis lapſu, tenerot iura pignorata reſtituere, fructibus in ſorte compotaris. Ita etiam poſt canoniſtas tenet Philip. Deci. *conſ. 119. columna 3. in 2. diſputatione.* Quod etiam tenent Theologi, vt Gabriel Biel *in 4. Sent. diſtin. 15. queſt. 11. colu. 17.*

5 ¶ Sed tamen prædictis non obſtantibos contratium de iure & æquitate verius puto, quòd domina Magdalena fecerit & faciat fructus ſuos cum effectu, tam perceptos, quàm percipiendos in futurum de dictis camagiis & paſcuis, & quòd nec poſſit nec debeat expelli, nec turbari, nec reſtituere illa teneatur, niſi integra ſolura ſumma mille ducatorum auri, ſecundum formam & tenorem prædictarum conceſſionis, pacti & confirmationis regiarum. Quod probo: quia iuris eſt exploratiſſimi, quod quando quis vendit rem ſuam ex qua fructus & reditus annuos percipit, & illam tradit, ſi pretium ſibi non ſoluatur tunc abſque alia interpellatioone ſtatim quod rem tradidit, debentur ſibi vſuræ, pretij non ſoluti, & licitè poteſt eas exigere quandiu differtur ſolutio pretij. text. eſt *in l. curabit. C. de actio. empt. in l. fructus in fine. C. eod. tit. l. Iulianus. §. ex vendito. ff. eo. in l. vlt. ff. de peric. & commo. rei ven. l. emptis in ſi. ff. de vſuris. l. 2. C. eo.* Et huiſmodi vſuræ meto iure debentur eo ipſo, quod venditor impleuit ex parte ſua, etiam ſi emptor nullos fructus ex ſe perceperit, ſi hoc ſua culpa contigerit, ſiue

A caſu, aut natura rei peremptæ, aut ſterilis: quia debentur ratione implementi, & fidei præſtitæ, quod eſt ſtatim re tradita, vt expreſsè notat Bald. *in l. vſuras. C. de vſuris.* Et ſequitur Paul. *de caſt. in d. l. curabit.* Idem Petr. Ancha. *in reperi. cap. peccati venia. de reg. iuris in ſexto.* Ioan. de Ana. *in c. conqueſtus. extra de vſuris.* Alex. *in conſ. 147. numero 3. columna 5.*

6 ¶ Similiter expeditum eſt de iure, quod iſto caſu & aliis ſimilibus, quibus ſunt permiſſæ & debitæ vſuræ, valet pactum quod fructus rei pignoratæ pro pretio vel ſorte principali debita cedant & remancant creditori loco vſurarum. tex. eſt *in l. ſi ea lege. C. de vſuris.* Et in tantum eſt validum iſtud pactum, quòd non poteſt infringi, nec dici vſurarium vt eſt text. rotundus *in d. l. ſi ea lege.*: quia vt ibi dicunt gloſ. Bar. Bald. Salie & omnes, tempore pacti eſt incertum quantum futuri fructus pignoris debeant aſcendere. Et ſic ratione incertitudinis valet commentio de illis lucrādis pro vſuris: quia ſicut poterit lucrari creditor ſi fructus exceedant vſuras: ita poterit perdere, ſi fructus minus aſcendāt, & de incertis loctis & damnis videtur per huiuſmodi pactum eſſe tranſactum. Et iſto caſu limitatur, & non procedit. d. e. conqueſtus de vſuris. & ſimiliha iura, vt ſtatim latius dicetur. Quod autem dictum eſt in venditione, idem dicēdum eſt in permutatione.

7 ¶ Idem contractu, *do vt des*, & aliis contractibus innominatis, in quibus traderetur vel redderetur res ferent fructus annuos pro alia certa te vel quantitate. Et ſic quantum ad id de quo quæritur, habereut eandem ſimilitudinem & rationem cum contractu venditionis & emptionis. text ſunt *in l. 1. §. ſi quis ſuam. ff. depoſiti. in l. naturalis. §. at cum do. §. ſed ſi facio. ff. de præſcrip. verb.* & vtrobique nor Bart & omnes ſequuntur, quod contractus innominati regulantur & indicantur ſecondum naturam contractuum nominatorum quibus aſſimilantur. Cardo autem & punctus quæſtionis præſentis vertitur & conſiſtit in illis terminis, quia conſtat quòd dictus Lodouicus de Bernam reſignauit, dedit, ceſſit. & dimiſit officium ſuum viſitanonis gabellarum præfato Regi, ad ipſius Regis vtilitatem, pro dicta ſumma mille ducatorum auri, quam ſibi promiſit dare & ſoluere idem Rex. Itaque liquet quòd fuit veta vendirio officij pro prerio dictæ ſummæ, cum hic reperiantur omnia ſubſtantialia emptionis & venditionis, videlicet res, prerium certum in pecunia, & conſenſus. Aut ſaltem non poteſt abſque manifeſta tergiuerſatione negari quin ſit contractus *do vt des*, vel *facio vt des*, ſeu *do & facio vt des.* Quodcunque eorum ſit, non refert (vt dictum eſt) quia ex quo conſtat quod ex officio ceſſo, dato, & dimiſſo, fructus, reditus, honores, & ſtipendia annua, menſtrua, & quotidiana percipiebantur, ſequitur quod ſtatim vt præfatus Ludouicus pro parte ſua impleuit dando, & dimittendo de facto in manus Regis dictum officium, fuerunt ſibi debitæ, & cœperunt eo ipſo currere vſuræ, donec dicta ſumma mille ducatorum auri in locum & recompenſam dicti officij & iurium eius ſolueretur pet pura iura prædicta.

8 ¶ Super quo eſt notandum, quod valet pactum & taxatio vſurarum de illis quandiu differetur ſolutio pretij aut ſortis principalis, & ſoluendit & exigendis vſq; ad quantitatem, ad quam aſcendunt fructus, reditus, & emolumenta rei, ex cauſa venditionis, & alia ſimili onoroſa cauſa ceſſa & tradita, vt eleganter in termiuis oot. Pau. de Caſt. *in l. Iulianus §. ex vendito. ff. de actionib empt* Saly *in d. l. 2. C. de vſuris.* Alex. *conſ. 69. num. 14. lib. 5.* Cùm igitur ſimus in caſu in quo vſuræ ſunt debitæ & exigibiles ex dilatione ſolorionis ſortis: ſequitur quòd valuit & valet pactum de quo agitur, vt fructus rei pignoratæ cedant & remaneant penes creditorem in locum vſurarum debitarum; & ſic non poſſunt vllo modo imputari in ſortem principalem, ſed in ſolas vſuras imputantur. Et quamuis non

ſit certum an fructus rei pignoratæ æquiualeant fructibus officij ceſſi & traditi, & ſic legitimæ vſurarum quantitati, iſta dubietas & incertitudo nullo modo vitiat pactum iſtud, ſed illud iuſtificat, & per text. *in d. l. ſi ea lege C. de vſuris.* Ex his liquet quod de mera iuris diſpoſitione, & rigore fructus & reditus dictorum ramagiorum non poſſunt imputari in ſortem principalem, nec in totum, nec in partem.

9 ¶ Vlterius quod nec de æquitate rationis poſſint imputari oſtenditur: quia ratio propter quam contractum ex parte ſua implenti debentur vſuræ à non implente, eſt, quia implens non debet carere re, fructibus, & pretio: & is cui implementum eſt non debet retinere rem, & fructus percipere, & etiam retinere pretium abſque oncre vſurarum, aut alterius ſecompenſationis. Hoc enim eſſet valde inæquale, & ſic contrahentium æquitari, quæ æqualitatem deſiderat, ſic naturali rationi quæ vult neminem locupletari cum iactura aliena. *l. nam hoc natura. ff. de reg. iur.* Et hoc eſt quod dicit text. in terminis *in d.l. Iulianus. § ex vendito.* quòd cùm te emptor fruatur, æquiſſimum eſt eum vſuras pretij impendere. Igitur cum præfatus illuſtris Rex fruitus ſit dicto officio ad libitum, & mediante illo recuperauerit caſtrum ſuum Caſtri Renardi, aliàs nullo modo recuperandum, & eodem caſtro, eiuſque fructibus & reditibus liberè fruitus ſit, æquiſſimum fuit ipſum impendere vſuras pretij dictorum mille ducatorum, quandiu ſoluere differret: ergo æquiſſimum fuit dictum pactum de fructibus pignoris in vſuras impendendis: ergo illud reſcindere eſſet iniquiſſimum, & maieſtate regia indignum. Et hæc iuris, æquitatis, & æqualitatis ratio in cauſa fuit, quòd idem æquiſſimus Rex ex deliberatione matura ſui conſilij fecit, & repetita deliberatione renouauit & confirmauit prædictum pactum de fructibus pignoris in ſortem nullo modo imputandis. Et quòd hæc fuerit cauſa & ratio finalis patet ex tenore, & verbis expreſſis præfati Regis, in præfatione clauſulæ pacti de quo agitur: vbi expreſsè dicit ſe iſtod pactum facere ne dictus Ludouicus intuitu maieſtatis ipſius Regis patiatur damnum, propter retentiam teſignati officij, & pretij dictorum mille ducatorum.

10 ¶ Vltetius & tertiò quòd nec ſalua fide & honeſtate maieſtatis Regis poſſet iſtud pactum infringi, clarum eſt, quia princeps ſuo contractu ligatur, etiam inito cum ſubdito, & præcisè tenetur ad obſeruationem vt, *in c.1. de probat. in l. digna vox eſt. C. de legibus* & vtrobique notant doctores. Et nihil præclarius in principe, quàm fidem ſeruare text. *in auth. inter clarat. C. de ſum. trı. & fide cathe.* Sed præfatum pactum in fide & verbo regio bis firmarum eſt, ergo nullo modo violandum, etiam ſi ſecundum vigorem & ſubtilitatem iuris pactum non ſubſiſteret: quia pacta facta cum principibus ſunt lex, & habent vim & robur legis, text. *in l. pen & vlt. C. de don. inter vir. & vxo.* not. Barto. *in text. l. ceſſat. per illum text. ff. de publica.* Bal. poſt Cy. *in l. ea lege. C. de condic ob cauſam.* & elegantèr ait Bal. *in conſil. 418. incip. Petita venia. col. 1.* quòd non debet inter principes de apicibus iuris diſputari, nec verſuti iuris anguſtiæ trutinari: ſed ſola veritas, quam colit ius gentium.

11 ¶ Vlterius & quartò pro irreuocabili firmitate dicti pacti facit longinquitas temporis ferè centum annorum à dicto pacto, quod plus ſexaginta annis à præfato Rege & ſuis ſucceſſoribus & ſcienter abſque contradictione toleratum fuit, ex quo tam longo tempore facta, nunc commouere nimiæ eſſet tergiuerſationis, vt ioquit text. *in aut. de non alien. aut permutan. § non igitur. in fin.* Facit repetita confirmatio & approbatio dicti pacti ex ſcientia certa, & conſilij deliberatione facta poſt multum interuallum, videlicet 37. annorum, quæ quidem ſolemnis geminatio multum debet operari per doct. Barto. in *l. cùm ſimus. C. de agric. & cenſ. lib.* 11. Facit ſententia & arreſtum latum pro dicto Gitardino patre dictæ Magdalenæ, ad confirmationem dicti pacti: ex quibus dubio procul concludendum eſt, dictum pactum fuiſſe validum, & ratum eſſe debere. Supereſt ad allegata io contrarium reſpondere.

12 ¶ Ad primum videlicet ad regulam *lib. 1. & 12. Cod. de pign. actio. c. conqueſtus, de vſuris.* & ſimilium iurium reſpondetur, quòd illa vulgaris regula procedit regulariter, ſed limitatur in caſu præſenti in quo vſuræ ſunt licitæ & debitæ, & factum eſt pactum de fructibus pignoris retinendis pro vſuris: quia tunc nullo modo debent extenuare ſortem principalem, vt prolatum eſt per *d. l. ſi ea lege. C. de vſuris.* Et quòd tali caſu fructus non extenuant ſortem, tenent expreſsè glo. vlr. *in d. l. 1. C. de diſtrac. pignor.* & ibi Bald. dicens vſuras eſſe permiſſas in caſu noſtro, etiam de iure canonico: & quod quandocunque ſunt licitæ vſuræ de iure canonico, validum eſt tunc pactum de fructibus pignoris non computandis in ſortem, ſed retinendis pro vſuris. Et idem tenent expreſsè gloſ. Pan. Fely. & omnes canoniſtæ *in d. c. conqueſtus.* vbi ita limitant regulam dicti capituli. Et per hoc reſpondetur ad ſecundum, in quo dicebatur iſtud pactum eſſe vſurarium: quia falſum eſt, imò eſt iuſtum & legitimum omni iure in iſto caſu ſpeciali.

13 ¶ Et hic notandum ſecundum quod inquit Bald. & Saly. *in l 2. C. de vſur.* quod vſuræ quædam ſunt lucratiuæ, quædam recompenſatoriæ. Lucratiuæ ſunt illæ, quæ non habent aliam ſortem ſpecialem, cui commenſurentur, ſed in ſola & nuda temporis dilatione fundantur. Et iſtæ propriè vſuræ dicuntur, quia ſunt omnino vltra ſortem, & ſine ſorte, & ſunt omni iure reprobatæ & damnatæ, & in illis procedunt pro contraria parte ſuprà allegata. Recompenſatoriæ autem non dicuntur propriè nec ſimpliciter vſuræ, ſed ſolùm ſecundum quid videlicet reſpectu ſortis principalis, tamen non ſunt verè vſuræ, quia non ſunt ſine ſorte: ſed habent propriam & ſpecialem ſortem cui adæquantur, & commenſurantur, & in qua fundantur, vt pater in vſuris debitis venditori poſt rem traditam, quia illæ reſpiciunt vſum & fructus rei, quibus caret venditor, & habent pro ſorte intereſſe illius vſus & commodi, quod abeſt. Sic in caſu præcedenti lucrum fructuum dictorum ramagiorum & paſcuorum non fundantur in dilatione temporis, ſed in intereſſe & damno dimiſſi dicti officij, & reditruum, & ſtipendiorum eius: & ſic non poteſt dici vſura, nec lucrum, ſed onoroſa recompenſatio dicti intereſſe licita & debita. Et quòd huiuſmodi vſuræ recompenſatoriæ ſint omni iure, ciuili, canonico, & diuino permiſſæ, & approbatæ, tenet gl. *in l. 1. verbo, Petrum Apoſtolum.* & (ibi omnes doctores) C. *de ſum. trı. gloſ. in d. l. curabit. in verbo. Ratio.* & ibi Bald. Saly. Ioan. Fab. C. *de actio. empti. glo. in d. l. Iulianus.* § Papi. *in verb. Excedit in fin.* & ibi Bartol. *ff. eod. gloſ.* & omnes cano. *in d. c. conqueſtus.*

14 ¶ Ad id quod dicebatur omnem pœnam aut pactum appoſitum dationi quantitates eſſe vſurarum, vel in fraudem vſurarum: reſpondetur quòd hoc procedit in pacto lucratino, quod non reſpicit aliam ſortem, quàm principalem, & temporis dilationem: ſecus in pacto oneroſo, quod habet ſuam ſortem ſpecialem, & aliud debitum à principali cui commenſuratur, quia non eſt vſurarium, ſed legitimum. Et ſic ſatis liquet reſponſio ad omnia reliqua quæ obſtare videntur: quia loquuntur in materia vſuraria, & ſic non poſſunt militare in caſu præſenti: quia nullo modo in materia vſuraria. Itaque concludo præfatam dominam nullo modo debere inquietari, nec turbari, contra tenorem dicti pacti & confirmationis regiæ, de iuris vtriuſque rigore & diſpoſitione, tum de æquitatis naturalis ratione, tum ex

intuitu

intuitu fidei, & honeſtatis maieſtatis regiæ. Et hanc eſſe veritatem ſentio ergo Carolus Molinæus. I. V. D. & in ſupremo Pariſiorum ſenatu aduocatus. Datum Pariſiis viceſima octaua Decembris, anno Domini ſeſquimilleſimo trigeſimo primo.

CONSILIVM XLII. DATVM FLAGITANTE DOMINO Theocreno filiorum Franciſci primi Franciæ Regis pedagogo, Graſſenſi Epiſcopo, ad indicandum Niciam eſſe de comitatu Prouinciæ, & Regem Franciæ ſpectare.

acum hoc conſilio etiã diſcendum interpoſito;

EPITOME CONSILII XLII.

1 *Sex de ſubſtantia publici inſtrumenti.*
2 *Quod Nicia ſit de comitatu Prouinciæ.* 3. 8.
4 *Qualitas præſumitur ex nomine dignitatis expreſſa.* 5.
6 *Verbum mandamus, & præcipimus, idem ſunt.*
7 *Valet argum. ab eo quod vt plurimũ fieri ſolet.*
9 *Subiecta materia præpollet expreſſioni nominis proprij.*
10 *Qualitas accidentalis non attenditur.* 11. 12. 14. 15.
12 *Crimen læſæ maieſtatis non committitur niſi per ſubditum.*
16 *Subiecta materia præpollet propria verborum ſignificationi.*
17 *Communis modus loquendi & ſcribendi attenditur.*
18 *Iaſon donatione ſibi facta à Rege Franciæ per eius milites fruſtratus cancellario non opitulante.*
19 *Verba enuntiatiua pertinentia fidem faciunt.*
20 *Etiam in recenti actu ſemiplenè probant.*
21 *Et plenè in antiquis.*

CONSILIVM XLII.

STVD inſtrumentum factum anno milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo tertio, pleniſſimam & integram deſe, & in ſe facit fidem vtpote authenticum, & in forma probante patet.

1 ¶ Quia primò ineſt data anni Domini, menſis, & diei. Secundò indictio. Tertiò locus celebrati actus, imò etiam locus loci. ibi, Actom Antipoli, ad portalem, vbi ſtat macellum. Id quod euacuat difficultatem, de qua *in deciſio. Thol. q.* 491. Quartò numerus & inſcriptio duorum teſtium rogatorum, Quintò ſubſcriptio notarii publici, & eius ſolemnia authenticario. Sextò notarij eiuſdem ſignum. Et ſic tale inſtrumentum eſt abſque dubio authenticum, & per gloſ. *in l. generali* (& ibi Bart. Ioan. de Platea) de tabola. *lib.* 10. *Specul. de inſtr. edi. in prin.* Pet. de Ferra. *in forma produc. inſtru. in verbo. Exhibens & producens.* & plenè probat text. *in c.* 1. & ibi gloſ. *verbo authentica. & in c.* 2. *& per totum de fide inſtrumen.*

2 ¶ Per dictum inſtrumentum directè & manifeſte probatur Niciam tunc fuiſſe & eſſe de comitatu Prouinciæ Narbonenſis, & de ſeneſchallia Prouinciæ, de dominio, iuriſdictione & diſtrictu comitis ſeu comitatus Prouinciæ, & ſubditam ſeneſchallo dicti comitis vel comitatus Prouinciæ, pater per diſcurſum & tenorem dicti inſtrumenti. Primò vbi agitur de diſpoſitione certorum prædiorum, inrium, & bonorum immobilium ſitorum in comitatu Prouinciæ, & de eorum poſſeſſione, de reſtitutione, & de mittendo vel reponendo in eorum poſſeſſionem vel non. Secundò inquiſitio & diligens indagatio ſuper certis factis & cauſis retinendæ vel reſtituendæ poſſeſſionis dictorum bonorum, & ipſa realis miſſio in poſſeſſionem & actualis reſtitutio dictorum bonorum, & executio fuit commiſſa ſubnicario ciuitatis Niciæ. Tertiò commiſſio dictæ inquiſitionis, informationis, & cauſæ cognitionis, & miſſionis in poſſeſſionem, & executionis realis fuit facta per ſeneſchallum Prouinciæ, & dicti comitatus Prouinciæ. Quartò dicta commiſſio non fuit rogatoria, ſed prætiua, & mandatum directum à domino & ſuperiore ſuo ſubdito & inferiori. Quintò dicta commiſſio plenum ſortita eſt effectum, & fuit adimpleta & miſſa reali exeeutioni per dictum ſubuicarium, & tanquam ſubditum obediendum mandato dicti ſeneſchalli ſui domini & ſuperioris, & tanquam commiſſio, præceptum, & mandatum emanans à ſeneſchallo Prouinciæ, & ſub iſtis qualitatibus.

3 ¶ Iſta quinque clarè & notoriè apparent per text. & tenorem dicti inſtrumenti: & ex illis neceſſariò concluditur, quod tunc Nicia erat de comitatu Prouinciæ, ſubdita comiti & ſeneſchallo dicti comitatus Prouinciæ, ſaltem quod comes Prouinciæ, ſuus ſeneſchallus, & ſui officiales erant in poſſeſſione ſuperioritatis, iuriſdictionis, territorij, & diſtrictus Niciæ. Primum & ſecundum patent per totum diſcurſum inſtrumenti, vbi agitur de temporalitate Epiſcopatus Graſſenſis, quæ conſiſtit in prædijs & bonis immobilibus ſitis in comitatu Prouinciæ, vt notoria facti permanentis euidentia oſtendit. Et in eodem inſtrumento inſeruntur verba diſpoſitiua dictæ commiſſionis, & mandati directi dicto ſubnicario Niciæ.

4 ¶ Tertium indubitanter patet, primò in illis verbis in prima linea, Angelus de Senis ſubuicarius ciuitaris, & cõmiſſarius magnifici domini Prouinciæ ſeneſchalli: ergo erat commiſſus à ſeneſchallo Prouinciæ, tanquam à tali, quia ſolum nomen dignitatis ſeneſchalli Prouinciæ, exprimuntur, & nulla alia qualitas adiicitur. Et ſic non poteſt eſſe dubium per text. & omnes doctores *in c. quoniam abbas, de officio delega.* Secundò in ſecunda linea, ibi, per prædictum dominum Prouinciæ ſeneſchallum, ergo in iſta, & in alia qualitate fuit facta commiſſio. Tertiò *in* 37. *linea*, ibi, *Et à præfato domino ſeneſchallo aliud contra hoc præceptum habuerunt in mandatis*, vbi fit mẽtio de iuriſdictionali prehenſione temporalitatis dicti Epiſcopi, & de præcepto facto per dictum ſubuicarium de non patendo nec reſpondendo ratione illius temporalitatis præfato Epiſcopo, vel ſuis vicarijs, donec idẽ Epiſcopus reſti-

tuerit quendam captiuum, vel donec à præfato domino ſeneſchallo aliud fuerit mandatum, vel ordinatum Et ſic liquet quod dictus ſubuicarius procedebat in vim mandati ſeneſchalli, & quod commiſſio emanauit à poteſtate & dignitate ſeneſchalli Prouinciæ.

5 ¶ Quartò *in 38. linea*, ibi, *Duo conſimilia inſtrumenta, quorum vnum deſtinetur ad præfatum dominum ſeneſchallum, vbi dictus ſubuicarius iubet fieri plura inſtrumenta ſuo proceſſus, quorum primum dirigatur præfato ſeneſchallo.* Et ſic procedebat virtute mandati ſeneſchalli Prouinciæ, quia ad illum in ea qualitate curauit relationem fieri ſui proceſſus. Quintò, *in 44. & 45. linea*, ibi, *Dictus ſubuicarius voluit obtemperare & obedire reuerenter, prout decet, & mandata dicti domini ſui, domini Prouinciæ ſeneſchalli iuxta ſeriem atque mentem dictarum literarum, per dictum dominum ſeneſchallum eidem Angelo deſtinatarum, & contenta in ipſis literis executioni mandare, &c.* Ex quibus neceſſariò apparet, quod quamuis ſubſcriptio dictarum literarum fuerit talis, videlicet, *Nicolaus Cancellarius regni Siciliæ, Prouinciæ ſeneſchallus, & rector Pedemontis:* tamen non ſcribebat, nec mandabat ſeu committebat tanquam cancellarius Siciliæ, nec tanquam rector Pedemontis, ſed ſolùm tanquam ſeneſchallus Prouinciæ. Et in hac ſola qualitate fuerunt receptæ & exequoni mandatæ literæ ſuæ commiſſionis.

6 ¶ Quartum patet in tenore dictæ commiſſionis *in 6. linea dicti inſtrumenti*, ibi, *Placet nobis, & mandamus:* quæ ſunt verba præcepriua, & ſuperioris ad inferiorem, *vt in authen. de manda. princip. colum. 3.* & ibi gloſ. *in verbo mandatu. c. 1. de officio deleg.* vbi mandatum appellatur præceptuum. Philippus Decius *in c. etiam ii conſil. 2. nota. 3. de reſcript.* Et *in linea 9.* ibi, *Obtulit ſe idem Angelus reuerenter obedire, & omnia alia & ſingula in ipſis literis adimplere.* Patet etiam in locis punctuatis, & maximè in dicta 44. linea, vbi dictus ſubuicarius vocat præfatum ſeneſchallum, dominum ſuum & dicit dictas literas eſſe mandata domini ſui, Prouinciæ ſeneſchalli, & ſe illis obtemperare, & obedire reuerenter. Ex quibus etiam neceſſariò infertur quintum, & hæc patent ex ipſo tenore & verbis diſpoſitiois inſtrumenti.

7 ¶ Ex quibus apparet Niciam fuiſſe & eſſe de comitatu Prouinciæ: tum quia alioquin ſeneſchallus Prouinciæ non potuiſſet dirigere talia mandata, ſubuicario Niciæ, nec dictus ſubuicarius paruiſſet & obediuiſſet mandatis præfati ſeneſchali, taoquam domini & ſuperioris ſui. *c. paſtoralis. in princip. de offic. deleg. c. 1. §. de foro competen. lib. ſexto.* tom quia alioquin talia mandata demittendo in poſſeſſionem bonorum ſitorum in dicto comitatu nunquàm fuiſſent directa dicto ſubuicario, ſi fuiſſet de diuerſo dominio, iuriſdictioue, vel diſtrictu: ſed fuiſſent directa iudicibus & officialibus eiuſdem comitatus Prouinciæ. *l. cùm vnus, § 1. ff. de bon. auth. iud. poſſid.* Petr. Anch. *in rep. c. poſtulaſti. colum. 3. de foro competen.* Et negotia vuius prouinciæ non ſolent, nec debent per officiales alterius prouinciæ tractari, nec illis expedienda committi, ſed officialibus eiuſdem prooinciæ. Et valet argumentum ab eo quod vt plurimum ſoler fieri. *l. certè. §. vlt. l. quotidie enim. ff. de precar. l. 2. §. merito. ibi & ita ſolet. ff ne quid in loco pub. l. ſi quis donaturus in fi.* & ibi latè Iaſ. *C. de coll. & in l. certs. cond. §. ſi nummos. ff. ſi certum pet.* gloſ. Bald. Saly. *l. neque natales. C. de probat.* Quanto fortiùs ab eo quod ſemper ſolet & debet ſic & non aliter fieri?

8 ¶ Vlterius apparet per tenorem alterius commiſſionis in dicto inſtrumento deſcriptæ, per quam præfatus Nicolaus tanquam ſeneſchallus comitatus Prouinciæ & Forcalquerij commiſit dictum ſubuicariom ad partes iuriſdictionis, diſtrictus, & loca dictorum comitatuum, ad arcendum latrones & malefactores à dictis comitanbus, & enumerando, ſpecificando diſtrictus & loca dictorum comitatuum, expreſsè deſignat & nominat Niciam: ergo Nicia fuit & eſt de diſtrictu comitatuum Prouinciæ & Forcalquerij, qui non ſunt niſi vnus Prouinciæ comitatus. Et cùm verba ſint aperta, nulla poteſt eſſe ambiguitas. *l. ille aut ille enim cum in verbis. ff. de leg. 3.*

9 ¶ Et ſic oullo modo obſtat quod in ſubſcriptione literarum dicti ſeneſchalli primò ponitur eius nomen proprium, deinde ſequitur expreſſio dignitatis Cancellatarius Siciliæ, antequam exprimatur dignitas ſeneſchalli Prouinciæ: tum quia materia ſubiecta quæ ſpectat ad officium ſeneſchalli, & non ad officium cancellarij, facit quòd intelligimr facta commiſſio & mandatum in qualitate Seneſchalli Prouinciæ: tum talis actus nullo modo poterat committi nec geri, niſi in qualitate ſeneſchalli Prouinciæ, vt conſtat ex prædictis. igitur per notata Cardinalis Panorm. Felin. Philipp Dec. in *d. c. quoniam abbas.* tum quia verba diſpoſitiua executioris dictæ commiſſionis ſe referunt ſolùm ad qualitatem & officium ſeneſchalli Prouinciæ, qualitatibus omiſſis. igitur, & cæteta.

10 ¶ Minus obſtat quòd in quibuſdam locis dicti inſtrumenti quandoque dicitur ſubuicarius regialis Niciæ, & quandoque reginalis curiæ Niciæ: & ſic videretur Niciam non eſſe de comitatu Prouinciæ, nec de eius pertinentiis, ſed de regno Siciliæ: alioquin ſi noo ſpectaſſet ad reginam Siciliæ in quantum regina, eſſet abuſus in dicto verbo reginalis. Reſpondetur hoc nullo modo eſſe in conſideratione, quia verbum Reginalis apponitur ibi non ad deſignandum ius, proprietatem, vel iuriſdictionem regiam, vel regineam, in dicto loco Niciæ, & illius officialibus, ſed ſolùm ad denotandum culmen & eminentiam dignitatis regiæ: quia domina dicti comitatus Prouinciæ & ſuarum pertinentiarum præfulgebat tunc temporis, quia erat regina Siciliæ.

11 ¶ Quod patet clatiſſimè ex diſcurſu & tenore dicti inſtromenti. Primò *in linea 15. ibi, harum tenore Reginali authoritate, qua fungimur, committimus, & mandamus, &c.* Et tamen notorium eſt, quòd illa commiſſio nullo modo poterat fieri authoritate Reginali: quia ibi mandatur inquitere & capere malefactores per loca & diſtrictus comitatus Prouinciæ, & eorum proceſſus facere, vſque ad ſententiam, etiam incluſiuè, ſi periculum ſuperueniat in mora, & præcipitur ſingulis officialibus & hominibus obedire, aſſiſtere, & auxilium dare: ſed fuiſſet impoſſibile hoc fieri authoritate Reginæ, in quantum Regina Siciliæ, ſed ſolùm inquantum erat comes & domina dicti comitatus. Et ſic illa verba, *Authoritate reginali*, intelliguntur, id eſt, authoritate dominæ & comitis Prouinciæ, quæ etiam reginali dignitate fulget.

12 ¶ Similiter *in linea 19.* ibi, *captos regnalibus carceribus mancipare:* & tamen certo certius eſt quod in dicto comitatu ad quem reſtringebatur dicta commiſſio, oulli erant, nec ſunt carceres ſpectantes ad reginam Siciliæ, inquantum regina, ſed ſolum inquantum comes Prouinciæ. Similiter *in linea 29.* ibi, *ſpiritu rebellionis aſſumpto contra ſacram reginalem maieſtatem:* quia certum eſt quod dictus Epiſcopus Graſſenſis, qui nihil poſſidebat in toto regno Siciliæ, nec erat vllo modo ſubditus dictæ reginæ inquantum regina, non poterat verè & propriè dici reus criminis læſæ maieſtatis: quia tale crimen numquam poteſt committi, niſi per ſubditum ſupremi principis non recognoſcentis ſuperiotem, & inquantum eſt ſubditos, vt tenent Cyn. Ang. in *l. quiſquis C. ad l. Iul. maieſtat.* latè Soain. *conſil. 275 columna 2. & ſeq. lib 2.*

13 ¶ Similiter in *linea 35.* ibi *ſub fidelitatu, quo tenen-*

tur excellentia reginali. vbi pet præfatum ſobuicarium procedentem ad executionem literarum dicti ſeneſchalli, factum eſt præceptum hominibus, ſyndicis, & vniuerſitati de Antipoly, in eodem loco in pleno conſilio exiſtentibus ad pœnam perditionis æris & perſonæ, & ſub iuramento fidelitatis, quo tenebantur excellentiæ reginali, vt non parerent, nec reſponderent dicto epiſcopo ſuper ſua temporalitate ſaiſita (verba ſunt inſtrumenti.) Et tamen notorium eſt quòd homines, ſyndici, & vniuerſitas Antipoleos nullo modo ſubſunt, & nullo fidelitatis ioramento tenebantur, nec tenentur regi vel reginæ Siciliæ, ſed ſolum comiti Prouinciæ.

14 ¶ Patitet in linea 19. ibi, *ad curiã reginalem Aquenſem*. Sed ea res nec dubitationem habet nec voquam habuit, vt inquit iuriſconſ. in l. quæris. ff. de nata. reſtit. quin exploratiſſimum ſit curiam Aquenſem non eſſe, nec fuiſſe vnquam de ſe regiam nec reginalem, nec erat curia dictæ reginæ Siciliæ inquantum regina, ſed ſolum inquantum comes & domina Prouinciæ. Similiter *in linea* 41. ibi, *notary publici authoritate reginali, in comitatibus Prouincie, & Forcalquerij*. Et tamen æqoe exploratum eſt dictum notarium non fuiſſe notarium in dicto comitatu authoritate reginæ: inquantum regina, ſed inquantum comes prouinciæ, quia regina vel rex Siciliæ non poſſent eteare notarios nec aliqoid diſponere in comitatu Prouinciæ.

15 ¶ Ex quibus ſatis ſuperque liqoet dictum verbom reginalis, non facere quin præfatus ſubuicarios fuerit officialis comitatus Prouinciæ in Nicia, & ſubditus ſeoeſchalli Prouinciæ, & ab illo in illa qualitate commiſſus, & quin Nicia & curia Niciæ ſit & fuerit de comitatu Prouinciæ: quamuis fuerit vocata reginalis: non quod hæc fuerit ſua qualitas intrinſeca ſed propter accidens extrinſecum inhærens non rei, ſed perſonæ dominæ dicti comitatos, quæ erat regina, ad quam perſonalem, & accidentalem, & extrinſecam excellentiam denotandam, etiam ipſa curia Aquenſis (quæ eſt maior & ſuperior totius eomitatus Prouinciæ) vocabatur tunc temporis reginalis.

16 ¶ Et licet hoc ſit abuti terminis, tamen vt polchrè inquit iuriſconſultus in *l. cum de Iauoleno. §. 1. ff. de fundo inſtruct. l.* non ſempet conuenit propriam verborum ſignificationem ſcrutari: ſed imprimis quid loquens demonſtrare voloerit. Et ad ſciendom quid demonſtrare voluerit, ſubiecta materia attenditur, ſecundom quam verba debent intelligi etiam impropriando. *l. ſi vno. in prin. ff. locati. cum vulg.* Hinc dicit Bald. in *r. ad hoc. in fin. de poſthu. prela.* ſi materia dictat vnom expreſſè, & verbo eontrarium, non credam ſimplici verbo.

17 ¶ Et iſte eſt communis modus loquendi & ſcribendi ſub vno rege vel ſupremo principe, qui eſt dominus alicuius loci, tituli, & dignitatis ioferioris etiam à regno ſeparati, qood in his quæ concernunt dominum & regimen loci minus digni aſſumitur titulus & nomen dignitatis excellentiotis, non propter exigentiam materiæ ſubiectæ, quæ nihil habet commune: ſed ad maiorem reuerentiam & laudem dominantis perſonæ. Et in reliqoo talis eommemoratio dignitatis nihil operatur. Et honc eommunem & hoootificum modum loquendi obſeruauit Iaſon ſub Rege Ludoico doodecimo, qoi ducatum Mediolani iore & armis vindicauit ab illicita occoparione Sfortianorum: patet in lecturis dicti Iaſonis, qui dum ſub dicto rege & doce legeret infortiatum apud Ticinum in *l. ſumptus. in fi. ff. de legat.* 1. ſcribit quod magnus magiſter Franciæ anno ſuperiore quo legebat propter bellicos Germanorum motus, potuit non ſolum iure belli, ſed etiam de iure commum ponere cuſtodes & muniones in fortalitiis illius patriæ & in Liguſticis. Ibi Iaſon honoris gratia vocat defunctum dominum de Boyſy magnum magiſtrum Franciæ tantum, & non vocat eum locum renentem ducis Mediolani, qui erat Ludouicus duodecimus, Rex Franciæ, quamuis ille actus fieret ſolum in hac qualiare.

18 ¶ Idem Iaſon fetè eodem tempore, videlicet anoo 1500. meſme Ionio, in epiſtola quam dirigebat Guidoni de Rupe forti, cancellario Franciæ ſnpet recupetatione, & pacifica fruinone Caſtri Prioperæ in regione Tranſpadana ducatus Mediolanenſis: quod caſtrum fuerat ſibi datum à dicto rege tanquam à duce Mediolanenſi fauore ſtudij & lecturæ ions, nollam fecit meotionem de dignitate ducali, quæ ſola informabat actum, ſed tanquam illa offuſcata radiis lnminis maioris, fecit ſolum mentionem de rege Franciæ, & dignitate regia: patet in dicta epiſtola, quæ eſt inter conſilia Iaſonis, in *vol 3. conſil. 93*.

19 ¶ Ex his reſoltat mulnpliciter & elarè probatum pet dictum inſtrumentum Niciam eſſe de pertinennis eomitatus Prouinciæ. Nec obſtat ſi dicatur quod non probatur niſi pet verba enuntiatiua inſtrumenti: qoia in illo non agebatur principaliter an Nicia eſſet de dicto comitatu, vel non. Reſponderur enim verba enuntiatiua dicti inſtromenti, ex qoibus appatet, Niciam eſſe & fuiſſe de dicto comitatu, ſunt probata & deſcripta propter ſe, ſaltem ſunt pertinentia & facientia ad negotium quod principaliter gerebatur.

20 ¶ Et ſic ſi tale inſtrumentum eſſet nooum & de recenti, quamois non faceret plenam fidem, niſi ad effectum negotij principalis, *iuxta l. optimam. C. de contrab. & commit. ſtipul.* Mathe. Matheſilam. *nota.* 80. Philip. Deci. *conſ.* 348. *in fin. conſ.* 360. *col.* 3. Tamen eñ vbi ſeotſum de ipſis enuntiatis per ſe & principaliter ageretur, faceret ſaltem fidem ſemiplenam, vt not. doct. in *c. illud. de præſumpt.* Lud. Rom. in *nota.* 446. *numquid per inſtrumentum. in fi.* Alex. *conſ.* 21. *volum.* 1. Fely. *c. per tuas. col.* 3. *de probatio.* & ibi Philippus Decios *col.* 4.

at ¶ Sed agitur de inſtrumento nedum antiquo ſed antiquiſſimo & valde ſolenni, & quod excedit ſpatium eentum ſexaginta annorum: quo caſu verba enuntiatiua fidem plenam & probationem abſolutam facionr, vt tenet Antho. de Be. in *c. cùm dilectus. de ſucceſſ. ab inteſta. & in cle. ſi ſummus pontifex. per illum text. de ſenten. excommun.* Alex. *in conſ.* 75. *viſis & ponderatis narratis. volum.* 4. Alex. Iaſon. *l. cum aliquis. C. de iure deliber.* Franc. Aret. in *conſ.* 36. *caſus talis. col. vlt.* Guido Papæ 10 *conſ.* 88. *Attendant. col. 1. & conſ.* 241. *quadraginta annis. & in deciſio. Delph. q.* 375. Corne. in *conſ.* 333. *fol.* 1. Iaſ. *conſ.* 65. *col.* 2. *fol.* 3. Et quod fortius eſt propter magnam antiqoitatem etiam ſimplex exemplum probaret, vt tenet Franciſcus Aret. in *d. conſ.* 38. Rapha. Cuma in *conſ.* 158. *Viſis inſtrumentis. col* 3. Et latè Philip. Decius in *conſ.* 36. Ego verò nullom aliud inſtrumentum vidi, ideo ſubſiſto. C. M. Molta id genos conſilia quidam Aulici ſuo aſtu æruſcarunt, ſibi & laodem & præmia, tacito authore, attriboenres, ſed huic nouiſſimo conſilio ſobſcribere noloi, donec alius qooqoe inſtrumentis perſpectis, plenius deliberaſſem.

THEMA CONSILII XLIII.

ANno sesquimillesimo quadragesimo secundo, Francisco rege Perpinianum obsidente, sacrificuli quidam Parisiis concionantibus quibusdam coniuratis ad multorum familias euertendas, & bona fisci nomine in petitores eorum redigenda, suadebant, vrgebant mense Iulio, & censurarum fulminibus percitos quoslibet, etiam filios & filias in parentes, famulos & ancillas in dominos, de hæresi, vel minima suspitione deferendos, ita vt matres quædam superstitiosæ deferrent filios ob aquam lustralem minori pretio habitam, & deplorati quidam clam simplicibus affingerent & persuaderent errorem, vt haberent quos testimonio suo conuincerent. Dum autem multi etiam è bonis & grauibus, quibus non deerant inimici, aut inuidi, aut quorum optima prædia vel officia appetebantur, periclitarentur, ita vt vulgo iactaretur tempus aduenisse quo idoneum esset aduersarium creditorem aut inimicum vlcisci, Rex tam indignum facinus execratus, actibus & minacibus literis subitò compescuit initio Augusti, tranquillitatem publicam restituit, periculo etiam seditionis sublato. Interim autem dum graues aliquot & laudatiores senatus præceptorem meum consuluissent, an liceret simulatoribus indulgere, eorum testimonium recipere, rationes & authoritates sequentes ab eo impetrarunt.

EPITOME CONSILII XLIII.

1 *Simulatio Pauli semper illicita.* 7. 28.
2 *Regnum Dei non indiget mendaciis & simulationibus hominum.* 7.
3 *Prouocans ad iurandum falsum, grauiter peccat.*
4 *Laudare malum, corrumpere est.*
5 *Delatores lingua & capite plectendi* 6.
7 *Sanctus Petrus de simulatione reprehensus, & conuictus à sancto Paulo.*
8 *Simulatio facti & vocis, vel facti & iuris meritum deferunt.*
9 *Simulatio Petri erat de se indifferenti.*
10 *Et ad vitandum scandalum infirmorum.* 11.
12 *Petrus peculiaris minister Iudæorum.*
13 *Sed reprehensibilis erat propter circunstantias facti.* 15.
Scandalum actiuum & passiuum.
14 *Non tamen mortaliter peccauit, nec in fide errauit.* 15.
15 *Insidiari fingendo contra fidem, est proprium opus diaboli.*
16 *Paul. Act* 21. *non simulauit, sed docuit se non esse hostem legis.*
17 *Hostes Euangelij vtuntur calumniis & falsis testibus.*
18 *Huiusmodi impostores falsis testibus Christi, & Stephani similes.*
19 *Declaratur locus Lucæ* 24.
20 *Paulus non est mentitus, dicens se natum ciuem Romanum.*
21 *In eodem actu bonum à malo separandum.* 23.
22 *Solius scripturæ sacræ exempla non sunt trahenda in consequentiam & argumentum.*
25 *Delatorum & simulatorum testimonio non credendum, nec ei cui potest laus aut vituperium inde ascribi.*

CONSILIVM XLIII.

AMplissimi & optimi Senatores, quãdoquidem non sufficit vobis breue & conclusiuum responsum meum, simulationem illam planè impiam esse, & impostores illos (vtcunque religionis falso & præpostero zelo, & non à diabolo agitari sese putent) non minùs Dei & hominum hostes esse, quàm falsi illi fratres, de quibus præ cæteris quæritabatur beatus Paulus. 2 *Corinth.* 11. *ad finem*, & graui pœna dignos esse: sed insuper rationes & authoritates diuini & humani iuris super hoc à me flagitatis, non quòd de responso meo dubitetis, sed ἀπαιδεύτους πεπαιδευμένους quosdam stupidos & vecordes (quos beatus Paulus 2. *Thessal.* 3. *in princip.* ἀτόπους καὶ πονηροὺς, absurdos ac peruersos vocet) faciliùs doceatis, aut saltem terundatis, vt æquitati καὶ τῷ φιλανθρωπίᾳ vestris, Christiane pro virili satisfaciam, sequentia non tam in disputationis (vt in re satis clara) quàm in demonstrationis formam præscripsi.

1 ¶ Semper illicita est simulatio eius quod malum & peccatum est: quia simulator talis efficitur, quale est id quod simulat, & eodem peccati laqueo irretitur. Alexand de Ales. *secunda secundæ. titulo de hypocrisi.* Tum huiusmodi simulatio & mendacium, est vera inductio in tentationem: quod est verum & proprium opus diaboli, prorsus execrandum, & quod Dominus iubet a Deo Patre semper deprecari. Igitur necesse est prorsus fugere & execrari, nisi quis & doctrinam & præscriptum Christi abnegare velit.

2 ¶ Tum promouendæ religionis causa nulla superstitio inuehenda est, nullum mendacium dicendum, quod Deus, qui est lux & veritas, non vult his artibus regnum suum promoueri: & blasphemia est dicere, quod Dei veritas, aut vera religio indigeat vllo hominum mendacio. Hoc etiam est contra primam & secundam Decalogi tabulam & in fortioribus terminis ait Augustinus de verbis Apostoli, *Sermo* 29. Cùm humilitatis causa menuris, si non eras peccatur

cator antequam mentiteris, mentiendo efficeris quod A
timeras. Ego hinc infero duplici nomine fieri pec-
catorem, qui religionis nomine mentitur. Primò
enim mendax eſt deinde blaſphemus.

3 ¶ Tum prouocans ad iurandum falſum, peccat
pluſquam homicidia, quia occidit animam, imo duas,
c. ille. c. qui exigit. 22. q. 5. igitur & prouocans ad hæ-
reſim aſſerendam. Et cum non liceat etiam pro vita
hominis ſalnanda mentiri, *c. ne quis arbitretur. c. ſi quis
ad te. 22. q. 2.* multò minus in doctrina religionis, in
qua præ cæteris capitale & deterrimum eſt menda-
cium *c. primum 22. q. 2.*

4 ¶ Huiuſmodi ſimulatores non ſolum in crimen
delatorum, ſed etiam in crimen cutruptorum libero- B
rum hominum incidunt. Corrumpere enim eſt etiam
laudare: non enim oportet laudando augeri malitiam.
l. 1. § ſed vtrum. ff. de ſer. corrupt. Igitur maior corru-
ptio eſt etiam inſtigare & perſuadere, quod eſt plus
quam violentia & coactio ad malum, *d. l. 1. §. perſuadere
de ſerv. corrupt.* Nec illæ leges teſtimguntur ad corru-
ptionem ſeruorum: dicunt eum maius delictum eſſe
in cutmptione liberotum, *l. doli verbum. §. ſi quis, ff.
eodem tutulo.* Primo igitur corrumpunt, deinde inſi-
diantur, venantur, & captant quod deferant:

5 ¶ Igitur longè plus ſunt, quam delatotes: quod
crimen erat etiani ethnicis execrabile. *l. ex varia. C. de
delatori. lib. 10. C.* & vt inquit gloſſa vltima in *l. omnes.
C. eodem.* caput & lingua eis amputaotur, vt in Theo-
doſiano Codice habetur, vbi etiam extat ea conſtitu-
tio Conſtanti. *lib. 10 tit. 5. c. Theodoſiani.* quæ pœna C
non eſt ſublata: quia iubet text. in *d. l. C. de delato.*
contra delatores ſeuetitatem iudicum implorate ferto
diſtrictam: & ſic crimen fetto & morte puniendum
Quantò magis in iſtis delatonibus, in quibus, non eſt
ſimplex crimen in dilationibus, ſed eotruptio cum
mendaciu, perfidia, & inſidiis præmeditatis, reitera-
tis, & ſucceſſiuis

6 ¶ Illud tolerare nihil aliud eſt, quam permitte-
re alterum alteri, etiam cum maxima & deterrima per-
fidia inſidiari: quod iure diuino, naturali, & ciuili ne-
fas eſt *l. vt vim. ff. de iuſt & iure.* Et nihil aliud eſſet,
quam ſeminarium diſſenſionum ad enerſionem &
exitium reipubl. quæ amicitia & fidelitate maxima
continetur *l. ſi quis ingenuam. §. in cauſſiuis. ff. de capt.
& poſt. reuerſ.* quud maximè cohibendum eſt, vt ait
Bald. *d. l. §. quicquid quoque, ff. de offic. præſ. urb.* D

7 ¶ Petrus a pernicioſa ſimulatione à Paulo reuo-
catur, authore Auguſtino, *epiſtola 8. ad Hieronymum, de
loco Galat. 2.* Reſtio ei in faciem: quia reptehenſibilis
erat. Hæc autem Petri ſimulatio ſic teprehenditur,
ne (inquit Auguſtinus *lib. Contra mendacium, cap. 12.*)
tunc nocetet, & oe poſteris ad imitatiunem valeret.
Qui poteſt excuſari in Chriſtianu ſimulata impietas?
cum etiam ſimulata æquitas ſit duplex iniquitas, au-
thore eo, in *Pſal. 63 qui lib. de mendacio. cap. 14. & 21.
& lib.* Contra mendacium, dicit: In doctrina reli-
gionis nulla occaſione admittendum mendacium,
quod habetur 22. *queſt. 2. c. 1.* At hæreſis ſimulari
noo poteſt, niſi ea verbis exprimatur, quæ ta-
men mente uon concipitur. Quod quid quęſo, aliud E
eſt, quam in teligiune mendacium, nulla conditione
admitten dum?

8 ¶ Hisnon obeſt quod 22. q. 2 cap. vtilem, deſu-
mitur ex commentatiis Hieronymi in 2. Galat. cum
præter ſententiam Eccleſiæ ſolus Hieronymus excu-
ſet Petrum contra ſcripturam, in qoo illi non aſſen-
tiendum: deinde quod facti ſit ſimulatio Petri, quam
excuſat Hieronymus vtcunque excuſatione magis
digna eſt, quam ſimulatio hæreſis, quæ in religione
eſt mendacium: quia facta non tam ſunt conceptuum
indices, quam voces, ad id potiſſimum inſtitutæ, vt
illis mentis eooceptus aperiatur.

9 ¶ Sed preſſius aduertendum quod ſimulatio
Petri nun erat de re de ſe mala & illicita, ſed de re de
ſe indifferenti. Patet, quia ibi non ſimulabat ſe negare
Chriſtum, vel non credere Euangelio, nec alias verbo
aut facto negabat gratiam Chriſti & Eoangelij, quod
fuiſſet plane illicitum & impium: ſed ſimulabat ſe
non comediſſe cum Gentibus cibos communes. Hoc
autem, videlicet non edere cum aliquo, vel non edere
de tali cibo, non eſt malum de ſe, ſed eius malitia vel
bonitas pender à circunſtantiis, poteſt enim bene &
malè fieri. Et ſic habetur primò, quod ea ſimulano
non ferebatur ſupet malo & illicito, ſed ſuper re de ſe
indifferenti. Secundò, non ſolum ea ſimulatio habe-
bat ſubiectum, vel obiectum non illicitum, ſed etiam
non fiebat malo animo cuiquam nocendi.

10 ¶ Sed ex cauſa & motu cooſuetæ charitatis &
tolerationis infirmorum, videlicet ad vitandum ſcan-
dalum iofirmorum, iuxta doctrinam ipſiuſmet Pauli
Roma. 14 ibi, *Verum ſi propter cibum frater tuus contriſtetur,* (id eſt ad relinquendum Chriſtianiſmum, & ad
Paganiſmum vel cultum idolorum redeundum pro-
oocetur, vt ſeries text. indicat) *iam non ſecundum cha-
ritatem ambulas, &c.* Non eſt enim tegnum Dei cibus
aut potus: omnia quidem ſunt pura, ſed malum eſt
homini, qui per offendiculum veſcitur. *Et 1. Corin. 8.
in fin. Si eſca offendit fratrem meum, non eadem carnes in
æternum, ne fratri ſim offendiculo. Et 1. Corinth. 10.* ibi,
*Conſcientiam dico, non tuam, ſed illius alterius, ſcilicet,
infirmi: tales eſtote vt nullam prebeatis offendiculum, neque
Iudæis neque Græcis.*

11 ¶ Quod autem Petrus ad vitandum infirmo-
rum paſſiuum ſcandalum duntaxat, & an fide hoc
fecerit, pater ex contextu hiſtoriæ, & circunſtantiis fa-
cti: qui dum accumberet Antiochiæ cum Gentibus,
ex improuiſo ſuperuenerunt Iudæi miſſi à beato Ia-
cobo, Hierotolymorum Epiſcopo. Ideo ſubduxit ſe
Petrus fingens non odere cibos communes cum Gen-
tibus: quod ideo fecit ne ſcandaliſaret Iudæos ex ab-
rupto venientes, quos ſciebat infirmos, & quòd licet
fidem & doctrinam Chriſti ſuſciperent, tamen erant
adhuc æmulatores legis & legalium, vt patet *Actuum*
21. vbi Paulus ipſe ob eandem cauſam ſimilem, imò
maiutem & lungiotem ſimulationem fecit in tem-
plo conſilio Iacobi Hieruſolymorum Epiſcopi & ſe-
niorum.

12 ¶ Præterea Petrus erat generalis & peculiaris
miniſter ſiue doctor & Prædicator Iudæorum, vt ha-
betur *ad Galat. 2.* & ſic tantò maioreui Iudæorum in-
firmorum tationem habere debebat, nec dare offen-
dilicum ſuo miniſterio: & nihilominus ea ſimulatio
Petri quantumuis de re per ſe licita, & ex cauſa bona
& honeſta, tameu reteheoſibilis erat. Et merito re-
prehenſa fuit palam à Paulo.

13 ¶ Quia erat indiſcreta & intempeſtiua ob cir-
cunſtantias luci, temporis, & aliarum perſonarum.
Non enim malè faciebat Petrus inquantum ſatage-
bat vitare ſcandalum paſſiuum quorundam Iudæo-
rum infirmorum: ſed quia interim oon aduertebat
quùd maius ſcandalum iniurebat maiori & potiori
multitudini Græcorum & Gentium ad fidem conuer-
ſorum, inter quos tunc verſabatur Aooochiæ, vbi li-
bere florebat Eccleſia & Euangelium, præſertim præ-
ſente Paulo & ſocio, qui ibi palam prædicaoerant
abrogationem legalium, quorum prædicationem co-
ram Gentibus pudefaciebat Petrus hac ſua intempe-
ſtiua ſimulatione, in ſcandalum actiuum propter hanc
culpam degenerante: quem ideo meritò ibi reprehen-
dit Paulus, ptout & ipſum Iacobum ſi ibi fuiſſet, &
idem feciſſet, reprehendiſſet.

14 ¶ Quos tamen non reprehendiſſet Hieruſoly-
mis, ptout *Actuum 21.* Hieroſolymis exiſtens, acquie-
oit Iacobo diſſimulans in actibus heitis ſe abrogatio-
nem legalium docuiſſe, quam tamen inter Gentes la-
tè ducerat. Non eſt ergo dicendum quòd Petrus in

ea ſimil
dam
de

latione peccauerit, ſaltem mortaliter, vt qui-
uon minus iniuriosè, quam imperitè auſi ſunt
cere: ſed quòd ſua ſimulatio erat eò loci & tempo-
ris indiſcreta & intempeſtiua, quamquam aliàs eſſet
de te per ſe licita, ſed etiam quandoque (videlicet ſuo
tempore & loco) neceſſaria, & de præcepto, vt habe-
tur *Roma.* 14. *& Corint.* 11. *&* 10. Cæterum quæuis
ἀδιαφορα, iunctis opinione neceſſitatis & occaſione
impietatis fiunt ἀδιαφορα, & neceſſaria. Et ſic ni-
hil poteſt colligi ad defenſionem ſimulationis hæreſis,
vel alterius improbitatis, aut rei illicitæ, aut de ſe ma-
læ, quæ vt nunquã poteſt licitè fieri, ita nec licitè fingi.

15 ¶ Vt ergo turpiter & iniunosè errauerunt qui
docuerunt beatum Petrum in ea ſimulatione peccaſ-
ſe mortaliter, & ertaſſe in fide, vt fertur antiquus ar-
ticulus Sorbonæ: ita periculoſius errant, qui exem-
plo Petri ſibi licere putant fingere in materia fidei,
aſſerendo aliquid contra fidem, vel verbo, aut facto,
inducendo contra fidem, vel honos mores, quod
eſt proprium opus diaboli, qui hoc modo totum ge-
nus humanum occidit ab initio, *Geneſis* 3. Sed putabat
Petrus ſuperuenientibus Iudæis infirmis ſibi facien-
dum inter eos vt ſolitus erat, multa huiuſmodi con-
niuere Hieroſolymis, & ſic non errabat in iure, ſed in
circunſtantiis facti: qui errot propter circunſtantias
loci & temporis, perſonarum, & authoritatis Petri
valde pernicioſus promoriom Euangelij, atque ideo
reprehenſibilis erat. Quanto magis reprehenſibilior
& damnabilior impia illa & diabolica ſimulatio de
qua agitur.

16 ¶ Fruſtra verò impoſtores, imò plagiarij iſti cri-
men ſuum tegere nituntur ſimulatione (quam vo-
cant) beati Paul *Act.* 21. vbi conſilio beati Iacobi Hie-
roſolymorum Epiſcopi & ſeniorum cum quatuor Iu-
dæis forſan è ſecta Nazaræorum habentibus votum
nrationis & oblationis in templum ſumptus com-
munes faciendo ſe adiunxit, vt ſimile votum habens
& obſeruans dies purificationis ſecundum legem
Moſis, vt obſeruator legis appareret. Primò enim
Paulus non ſimulabat, ſed quod agebat verè agebat,
etiam ſi imperitis videretur plus agere, quàm ageret.
Secundò ita ſe ſubmittebat ad ceremoniam, non aliaa
neceſſariam, nec illicitam, vt infirmos ſupportaret, &
falſos de ſe per hoſtes Chriſti apud infimos iactatos
tumores eleuaret. Non enim oblatio illa erat de vi-
tulo, agno, vel alio ſacrificio venturi Chriſti, quod
iam erat illicitum & blaſphemum, & Paulus cum Ia-
cobo & ſuis centies potiùs mortui fuiſſent: ſed erat
ſimplex oblatio gratiarum actionis & orationis ad
Deum.

17 ¶ Vt enim contigit Chriſto docenti verum
vſum ceremoniarum legis, nec in illis finem & ſalu-
tem conſtituendum: quare ab hoſtibus Euangelij ca-
lumniabatur vt euerſor & corruptor legis, qua de re
palàm ſe purgauit edicens, *Non veni ſoluere legem, ſed
adimplere, Matt.* 5. ita & beato Stephano, qui quam-
uis non potuiſſet maiori honore afficere Moſem &
ceremonias legis, quàm docendo illum verè ſcripſiſſe,
& veritatem in Chriſto exhibitam eſſe, & ceremonias
illas externas Chriſto & veritati exhibitæ cedere de-
bere: tamen ab hoſtibus fidei tanquam blaſphemus
in Moſem & Deum accuſabatur, & hoſtibus Euange-
lij placebant huiuſmodi accuſationes: quas falſas &
calumnioſas eſſe ſciebant: ſed hoc flagitium idoneum
reputabãt ad dementandam imperitam plebem eam-
que contra fideles & moratos Chriſti miniſtros ar-
mandam. Quas calumnias cùm dimiſſet & larè pur-
gaſſet Stephanus in publico generali & ſummo to-
tius Iudaicæ Gentis conſilio, mox arcem ipſam cauſ-
æ fidei petiuit aperto marte, quia tum ſibi pro teſti-
monio Ieſu Chriſti gloriosè moriendum erat: *Act.* 6.
7. Paulo verò ſimiles & atrociores calumnias paſſo,
ſufficiebat in eo actu de quo *Act.* 21. oſtendere ſe per
publicam, non illicitam, nec Euangelio contrariam
cerẽmoniam, non eſſe blaſphemum in Moſem, & le-
gem: ſed uiri imperitam plebem à falſa de ſe vt execra-
toris Moſis & legis opinione (quæ plebs à coniuratis
hoſtibus imbuta erat) liberare, & ſimul nouitios &
rudes ex Iudæis conuerſos ſupportare.

18 ¶ Non ergo beato Paulo hac in re ſimiles ſunt
huiuſmodi impoſtores, ſed ſimiles ſut t falſis illis te-
ſtibus & delatoribus Chriſti & Stephani, quibus non
earuit Paulus, nec alij præcones Chriſti. Qui verò hu-
iuſmodi delationibus & teſtimoniis fidem adhibere
volunt, ſimiles ſunt Cayphæ & cæteris principibus
Iudæorum, qui Chriſtum, deinde Stephanum, Pau-
lum, & alios Apoſtolos huiuſmodi delationibus &
teſtimoniis vexarunt, & damnauerunt: vt valde demi-
ter patienter inter Chriſtianos audiri etiam in tanto
ſenatu quoſdam primores dicere & cenſere falſos &
pecunia corruptos teſtes, quorum falſo teſtimonio
innocentes vt hæretici damnati & combuſti ſunt, ta-
men etiam conuictos in tanto iudicio fauore fider di-
mittendos, vt quandoque dimiſerunt. Sed cuius fidei,
veræ, an fucatæ, res ipſa indicat, permittit etiam Chri-
ſtus ex operibus eorum eos cognoſcere & iudicare.
itanè ſeruiliter paucis indoctis ſeruiut?

19 ¶ Illud autem nimis ridiculum, & à propoſi-
to alienum, quod horum impoſtorum impij, ſalrem
impenti excuſatores, dicunt etiam Chriſtum ipſum
quandoque finxiſſe ſe longiùs ire, *Luc.* 24. vt enim
omittam Lucam Euangeliſtam ſcripſiſſe προσεποιειτο
id eſt ad verbum, præ ſe ferebat. non enim fingebat
nec ſimulabat Chriſtus, ſed aperte oſtendebat ſe mox
abiturum (vt omnino facturus erat & feciſſet, niſi
feruentioribus precibus eum adhuc retinuiſſent) vt
ninus ἀναισθησιαν ſint quæ recentiores theologi eò
loci de ſimulatione & fictione prolixè inuoluunt. Et
inexcuſabiliores ſunt huiuſmodi impoſtores (ſacrifi-
culi enim omnes fetè ſunt) qui nec horarij quidem
officij ſui meminerunt, aut de murmurando nimia
battalogia non intellexerunt, aut enim Gregorius ma-
gnus ſuper illud Lucæ vigeſimo quarto, & in eorum
breuiatis habetur, ſimplicem ventatem nihil hic du-
plicitatis habuiſſe: ſed talem ſe oſtendiſſe in corpore,
qualis erat in eorum mente, nempe peregrinus in fi-
de, ideo finxit, id eſt compoſuit ſe longius ire: fingere
enim componere eſt Vnde luti compoſitores, figu-
los vocamus. Ego verò vt hanc tropologiam laudo,
maximè in concionibus, quales homiliæ illæ Grego-
rij: ita vbi non de genere laudatiuo, aut ſuaſorio, ſed
de probationibus, & ſerio agitur, malo literam ipſam
pedetemtim ſequi.

20 ¶ Portò vt nec iſtud, quia iniuriam beati
Pauli perperam obiectum eſt omittam, iniurism fa-
ciunt beato Paulo, qui eum ad torturam iniuſtam &
flagra viranda mentitum blatterant, dum *Actuum* 22.
in fine, ſe natiuitate ciuem Romanum eſſe aſſerit,
cum nondum in Italia nedum Romæ fuiſſet, ne-
dum lata eſſet lex in orbe Romano. *ff. de ſtatu hominũ*
cuius conſtitutionis author Antonius Pius octogin-
ta quatuor annos valde moderate imperare cœpit
poſt illam afflictionem Pauli de qua *Act.* 22. quæ vlti-
mo anno Claudij Imperatoris corrigit, anno paſſio-
nis Chriſti viceſimo tertio, Paulus autem natus fuit
ex parte Iudæo quidem, ſed ciuitatem Romanam ad-
eptio, & in vrbe Tharcenſi, quæ Romani Imperij erat,
& ſic natiuitate ciuis Romanus: vnde etiam binomi-
tius, videlicet Saulus Iudæorum, & Paulus Romano-
rum mote.

21 ¶ Quod autem in tempote aſſerit Hieronymus aſſuoiendam ſimulationem exemplo Iehu Regis
Iſrael, qui ſimulans ſacrificia Baal, congregauit & oc-
cidit omnes ſacerdotes Baal, non tam grata Deo fuit
Iehu ſimulatio, quam idololatrarum ex edicto Do-
mini punitio quam præmio dignam Dominus arbi-

tratus,

fotrad doct. gus magiſtri & ciuſ Ro cuſdem au- theris.

tatus, eidem regi dedit filius ſedere in regno in quartam generationem Quare ſcripta Hieronymi ſunt ſanè & diligenter perpendenda. Illud enim exemplum ſimulationem non confirmat, ſed ſacerdotum Baal interemptionem Deus mendacio obſtetricum Ægyptiarum, & Raab, non habuit gratiam, ſed conſeruationem infantium Iudæorum, & nunciorum Iſrael tam gratam habuit, vt propter eam præmium reddiderit & obſtetricibus, & Raab. Vnde beatus Auguſtinus *in lib. Contra mendacium c. xv. Non eſt* (inquit) *in eis remunerata fallacia, ſed beneuolentia: benignitas mentis, & non iniquitas mentientis.* facit quod ſcribit Iu. Gerſon *in tract. de contractib. propoſitione 20. ad ſi. Compatiendum eſt* (inquit) *humanæ fragilitati, quæ rarò producit grauius vitioſa charitatis, ſine multiplici palea vanitatis.* Hæc autem, non illa petibit.

22 ¶ Cæterum vt poſt Alexand. de Ales & alius Theologus tectè ſcribit Io. de Imol. *in l. ſtipulatio hoc modo concepta. colum. 4. de verb. obligationib.* ſolius ſcripturæ exempla, præſertim veteris teſtamenti, non ſunt trahenda in conſequentiam, & in argumentum. Multa enim ibi hiſtoricè recenſentur, quæ ſunt prorſus mala & omnino fugienda, multa omnino bona & imitanda, quædam partim mala, partim bona, in quibus diſcernendum eſt malum reprobandum à bono approbando, vt in prædicto exemplo obſtetricum ſcitè ſeparauit Auguſtinus bonum à malo, quod multo magis faciendum in facto Iehu. De eo enim dicit apertè ſcriptura *ſecundi Reg. x. quod non ambulauit in lege Dei in corde ſuo, nec receſſit à peccatis Hieroboam*, & ſic in peccatis.

23 ¶ Separanda ergo fictio impia à facto pio. Quod enim ſimulauit ſe velle, etiam amplius quam Achab feciſſet, colere Baal, & ſolemnitatem idololatricam indixit, impiè fecit, quia erat ſimulario rei impiæ, ergo impia & mala. Quod autem poſteà idolorum ſacerdotes & idololatriæ authores occidit, factum iuſtum & debitum fuit. tenebatur enim tanquam princeps idololatriam publicam manifeſtè vetbo Dei repugnantem delere, & authores tantæ impietatis occidere, vt erat præceptum in lege. Quod autem dominus temporali beneficio factum iuſtum & debitum remunerauit, id nil habet commune eum impia rei malæ ſimulatione, nec eam vllo modo iuſtificat.

24 ¶ Confirmantur prædicta ex ſcriptis beati Auguſtini in libro Contra mendacium, vbi aſſerit non licere catholico ſimulare Priſcillianiſtam, vt Priſcillianiſtam deprehendat. Vt enim non licet adulterari vt adulterum deprehendas, ita nec mentiri, cum vnius Dei ſit eadem lex, quæ adulterium prohibet & mendacium, quod Auguſtinus *libro De mendacio, capitulo quinto & duodecimo* nomine falſi teſtimonij comprehendit. Cum igitur ſimulatio hæreſis mendacium ſit, quod malum eſt: ea ſimulanda non eſt, vt hæreſis deprehendatur, alioqui facienda eſſent mala contra doctrinam Apoſtolicam Pauli, *Roma. 3.* vt inde euenirent bona Sed quid prodeſt homini animæ detrimento vniuerſum mundum lucrari? cum etiam ad ſempiternam lucem nullus ducendus opitulante mendacio, authore Auguſti. *vltim. c. libro De mendacio.* Rurſus Auguſtinus contra mendacium. lib. vnico. c. 1. ait non minus illicitum fingere ſe hæreticum ad detegendum hæreticum, quam adulterium vel furtum committere ad detegendum adulterium vel contra mendacium. c. 7. ſoluuntur obiectiones eorum qui putant ſimulandam hæreſim, vt hæreticum deprehendant, vbi tandem concludit Auguſtinus peius factum ſimulantis, quàm hæretici. Peius enim eſt (inquit) quod ago, quàm quod capio: vt enim corde creditur ad iuſtitiam, ita oris confeſſio eſt ad ſalutem, alioqui licuiſſet martyribus ſuam fidem ementiri tyranuis.

25 ¶ Ex quibus etiam ſequitur nullam fidem adhibitam huiuſmodi delatonbus, nec eos capaces eſſe teſtimonij, tum quia delatores, tum quia affectati, tum quia per ſuum teſtimonium crimininoſi, & pœna digni, *l. vltima. C. de accuſatio.* tum quia voluntarij participes eiuſdem criminis *c. t. de teſtibus in ſexto.* tum quia laos vel opprobrium poteſt eis in idem aſcribi, igitur Ioanues And *in additione Spec. titu. de teſte* §. 1. Inuo. *in c. ex literis de tranſac.* Ant. Butr. *in c. cùm a nobis de teſtibus.* & in conſilio 8 Alexand. *conſ. 141 num. 9 libro 1.* Ias. *in l. ſanum mente. C. de tranſac. l. ſi duo patron. §. idem Iul. ſcribit. c. 3. de iureiuran. in l. ſenatus. in fin. col. 1. C. qui teſtam. fac. poſſunt.* tum quia res probroſa & peſſimi exempli, tum ex parte iudicum, nec incidant in ſententiam Chriſti *Ioan. 19. Maius peccatum habet qui me tradidit tibi.* Et in cenſuram Pauli *Actu. 23. Percutiet te Deus paries dealbate.* Hæc ſunt ſenatores ampliſſimi & æquiſſimi, túque in primis domine Guilhelme Abori cordatiſſime & iutegerrime, quæ abundè ſufficere reor, ſiue ad imperitos quoſdam reuocandos, ſiue ad proteruos veſtra potiſſimùm authoritate retundendos. Datum Pariſijs, idibus Iulij, Anno ſalutis ſeſquimilleſimo quadrageſimo ſecundo, ſub propriæ manus ſubſcripnone. Car. Moh. I. V. D. & in eodem ampliſſimo ſenatu aduocatus.

CONSIL. XLIV. IN MATERIA VNIONIS PRO FRATRE Ioanne du Loux ſyndico Abbatiæ de Branthonne in diœceſi Petragoricenſi actore, contra Ioannem Cheſneau reum.

EPITOME CONSILII XLIV.

1 *Vnio ex ſpatio longiſſimi temporis ſolennis præſumitur.* 5. 6. 8.
2 *Etiamſi non ſit datus defenſor.*
3 *Etiam ſi non appareat de conſenſu capituli, contra quod epiſcopi præſcripſerunt.*
4 *Ex longo tempore præſumitur conſenſus capituli.*
7 *Ex lapſu triginta annorum omnia præſumuntur.* 11.
9 *Contra nullitatem vnionis quadraginta annis præſcribitur.*
10 *Titulus in iudicio producti ſunt vtrique parti communes.*
11 *Quando vnio abuſiua eſt, ceſſat etiam ſeptuaginta annorum præſcriptio.*

CONSILIVM XLIV.

COnſtat de vnione facta per Epiſcopum Petragoricenſem anno 1467. poſt informationem & cognitionem de cauſis vtilitatis & neceſſitatis vnionis Conſtat etiam de comnna & pacifica poſſeſſione rei vnitæ per 54. annos & vltrà ante impetrationem dicti opponentis. Igitur non eſt dubium vnionem eſſe validam, vtpote factam per Epiſcopum diœceſanum, ad quem de iure hoc ſpectat. *c. ſicut venire. de exceſſi. prel.* ſiltem nec poteſt poſt tam longum & pluſquam longiſſimum tempus reuocari.

2 ¶ Non obſtat quòd præpoſitatus de Capella tempore dictæ vnionis vacabat, nec fuit datus defenſor: quia hoc non erat requiſitum, imò etiamſi non vacaſſet, potuiſſet dicta vnio fieri rectore non vocato & non conſentiente. *tex. eſt in cle. ſi vna. de rebus eccl. non alienandis.*

3 ¶ Non obſtat quòd non appareat dictum Epiſcopum habuiſſe conſenſum ſui capituli faciendi dictam vnionem: tum primò, quia valet conſuetudo præſcripta, quòd Epiſcopus & cæteri prælati non teneantur in negotiis tam iudicialibus, quàm extraiudicialibus per eos gerendis requirere conſilium vel aſſenſum ſuorum capitulorum. tex eſt in *c. 3. de conſt. in 6 in cap ea naſcitur. in ſi de his quæ ſi. à præ. ſine conſen. cap.* & dicunt ibi Scrib. quòd prælati communiter iſtud præſcripſerunt quod eſt ſatis notorium in hoc regno.

4 ¶ Tum ſecundò, quia ex quo dicta vnio fuit per actualem incorporationem miſſa executioni, & realiter obſeruata, & ſortita effectum diutinum, nemine reclamante vel opponente, præſumitur conſenſus capituli dicti Epiſcopi ſi requiſitus fuit interueniſſe, niſi de negatiua in contrarium probetur, vt eſt caſus in d. c. ea naſcitur.

5 ¶ Et in ſortioribus terminis decidit Dominic. de S. Gemi. *in conſ 87. incip. Apparet quædam vnio*, quòd ex quo eccleſia per Epiſcopum vnita fuit ſic poſſeſſa per triginta annos pacificè, quòd præſumitur conſenſus ſui capituli interueniſſe, & omnia ſolennitet acta, ita quòd defectus dicti conſenſus aut alterius ſolennitatis non poteſt ampliùs opponi nec allegari per impetrantem apoſtolicum venientem poſt triginta annos. Idem Alexand. *conſ. 219. lib. 6.* tetigi etiam in *annot. ad Philippum Decium in l. 1. num. 8. C. qui admitt.* Sed dictus opponens venit poſt 54. annos: igitur nullo modo audiendus.

9 ¶ Hinc etiam in terminis de lapſu quinquaginta annorum decidit Soci. in conſil. 15. viſis. col. 2. quòd ex tanta diututnitate præſumitur conſenſus interueniſſe, & omnis ſolenpitas etiam extrinſeca, etiam non enuntiata in inſtrumento alienationis, & præſumitur plus eſſe geſtum quàm ſcriptum. Idem tenet. Franc. Aret. in *conſ. 36. caſus talis. col. 3.*

7 ¶ Et fortiùs, quòd per lapſum quinquaginta annorum cum comnna & quieta poſſeſſione purgatur omne vitium, & omnis defectus, etiam ſolemnitatis & cauſæ, vt nihil poſſit obiici, etiam contra diſmembrationem bonorum monaſterij monialium in penitus extraneum, tener Pett. de Aochar. in *conſ. 636.* ex conſiliis. & ſequitur Philip. Dec. in *conſ 39 col. vlt. & in conſil. 638.* Quantò fortiùs in ſimplici vnione, de qua eſt quæſtio, quæ longè facilius conceditur, quàm diſmembratio, vt patet in d. clem. ſi vna. & ibi notat Card. Fel. & per Pet. de Peru. in *tractatu vnio. c. 5.* & maximè quando non vnitur monaſterio extraneo, ſed ſuo capiti, à quo dependet, vt in caſu præſenti.

8 ¶ Non obſtat quod non apparet de veritate informationis & cauſæ inchoatæ in dicta vnione, niſi per aſſertionem Epiſcopi, & quod ſibi ſoli non eſt in hoc credendum: quia ſolum longum tempus ſufficeret ad probandum ſolennitatem enunciatam in inſtrumento, vt not. in locis præfatis: multo fortius poſt tempus pluſquam longiſſimum non eſt opus aliter probari.

9 ¶ Præterea etiam ſi dictus opponens clarè probatet vetum defectum ſolennitatis, & cauſæ dictæ vnionis, ita quod omnis locus præſumptionis excluderetur, & conſtaret de nullitate originali dictæ vnionis, quod non, adhuc nullo modo poſſet allegan: quia præſcriptum fuit ſpatio quadtaginta annorum, & plus. Et clatum eſt quod cum titulo ſufficiunt etiam ſolum quadraginta anni. text. *in c. t. de præſcript in ſexto.* Et ad præſcribendum ſufficit titulus de ſe inualidus & inſufficiens, vt not. *gloſ. in c. de quarta, de præſcrip. in gloſſ. x in fin & in c. ſi diligenti. in gloſſ. vlt. extra medium eod. tit.* glof & Io. And. in *c. 2. in verb. præſcribendi de reb. eccle non alie. in ſexto.* Ludo. Roma. *conſ. 25 conſ. 254. col. 1. quo ad primum.* Barthol. Brixien. in *q. dominicali.* Ancha. *conſ. 162.*

10 ¶ Igitur quocunque ſe vertat dictus opponens, non poteſt vllo modo impugnare, nec reuocare dictam vnionem tandiu obſeruatam: de qua vnione & eius

eius titulo ſatis apparet ex productione dicti opponentis: quia eo ipſo quod inſtrumenta & tituli producuntur, communes efficiuntur, vt per Inn. & alios in *c. cum in iure perſtus de offic. de leg. extra.* Ita cenſeo ego Catolus Molinæus. I.V.D. & in ſupremo Pariſiorum Senatu Aduocatus. Pariſiis 1534.

11 ¶ Et ita iudicatum fuit Arreſto Magni Conſilij regis Pariſiis die Lunæ 24. Maij, 1535. & beneficium actori adiudicatum, reus verò oppoſitione ſua tanquam iniuſta excluſus, & condemnatus ad reſtitutionem fructuum, & in ſumptus litis, relatore felicis memoriæ Do. Vido Breſlæo viro integerrimo in dicto Conſilio Conſiliario, deinde Præſide meritiſſimo, & digniſſimo. Et Paulò pòſt ad finem eiuſdem anni die Veneris 14. Martij, anno 1515. more Gallico.

12 ¶ Contra vnionem aliis cauſis concurrentibus iudicaui pro impetrante, non obſtante quod parochia de Seure in Sequanis Comitatus Burgundiæ vnita Capitulo Biſuntino per Papam Pium anno 1464. fuiſſet in proprietatem per dictum Capitulum poſſeſſa per ſeptuaginta annos, & hoc quia voto erat abuſiuè facta per Papam, quamuis deberet fieri per commiſſionem ad partes & ſine cauſæ cognitione cõtra conſilium Conſtantienſe, tum ex productione tituli vnionis apparebat de vitio & nullitate, & ſic non potuit ſolenitas, nec validus titulus præſumi, ceſſante etiam præſumptione, quia de contrario apparebat ex titulo, igitur vt dixi *in conſuet. Pari.* §. 5. *n.* 62.

EPITOME CONSIL. XLV.

1 *Rationes dubitandi.* 2.
3 *Heres non tenetur de his quæ in fraudem ſui facta ſunt à defuncto.*
4 *Peccant qui legitimos heredes defraudant.*
5 *Theoriæ generales non illuminant intellectum, nec concludunt.*
6 *Collateralibus non debetur hereditas nec legitima, nec competit querela inofficioſi, niſi turpi perſona inſtituta.* 7.
8 *Quando refert an inimicitia facto teſtatoris vel legatarij cauſetur.*

Thema Conſilij XLV.

CONSVETVDO loci vult ne quis vltra tertiam partem hereditorum donare poſſit, nec facere quin duæ partes ad heredes legitimos perueniant. Titius cæcus liberis, & qui præſumitur non ſuſcepturus, defertur prodigalitatis ab hærede præſumpto, & per ordinarium talis declaratur, appellat, & per Arreſtum noſtri Senatus vincit, & declaratur homo frugi, & decernitur, vt per proclamationes fiat notum. Poſteà Titius tertiam hereditorum partem donat Sempronio. vt tamen in caſum funitorum liberorum reſoluatur donatio. Poſt aliquot dies, putà viginti, aut triginta, quia Titius & eius pater plures reditus ad trecentas libras annui tenitus ſuper eorum bonis conſtituerant, Sempronius dictos reditus redemit à compluribus, & in eorum locum ſuffectus eſt, eoſque permutat cum Titio ad certam eius terram, ſub pacto quod Titius quandiu viuet, percipiet fructus tam redituum, quàm terræ, eoſque lucrabitur ſi decedat cum liberis: ſed ſi decedat ſine liberis, heredes fui tenebuntur reſtituere fructus dictæ terræ tantùm eidem Sempronio, qui eos ad vitam Titij, intendebat donare: vel remittere in caſum liberorum Titij, & non aliàs.

2 ¶ Hinc duæ quæſtiones oriuntur. Prima, An donatio valeat? Secunda an etiam dicta permutatio valeat? Quidam enim dicunt donationem non valere, quia in fraudem legitimi heredis, & in eius odium, quod præſumitur ob accuſationem prodigalitatis, tum quia Titius multis paſſim dixit, etiam ipſi donatario, quod dictus heres nihil haberet de ſucceſſione ſua, tum quia conſtat quòd extantibus liberis reſoluitur: ergo videtur in fraudem lateralis heredis. Tum redemptio reddituum, & permutatio poſt modicum tempus facta, addunt præſumptionem fraudis & odij. Tum attenta reſtitutione fructuum, non extantibus liberis, & ſic in necem legitimorum tantùm.

3 ¶ Alij etiam practici dicunt contractus valere. Primò, quia conſuetudo conſiderauit inimicitias, quæ vel ex leui cauſa oriri poſſunt erga heredes præſumptos, propter quas in totum priuaret odioſos, ideò cohibita eſt talis facultas, vt non poſſit niſi ad tertiã partem, & ſic donatio tertiæ partis non poteſt reſcindi prætextu odij etiam iniuſti heredum: quantò minùs hîc, vbi ſubeſt probabilis cauſa odij propter accuſationem prodigalitatis iniuſtam, quam ſi conſtaret dolo factam, poſſent heredes, vt indigni, in totum priuari, *arg. l. vl. C. de reuocand. dona.*

3 ¶ Viſo & conſiderato præfato themate, iſta quæſtio nullam mihi videtur habere difficultatem: quare omiſſa diſputatione, concludo pro parte affirmatiua, nec ignoto multa ex variis locis iuris pro negatiua colorate adduci poſſe, vt quod in fraudem heredum facta non tenent, nec illum obligant, quin contrauenire poſſit, quamuis alias tam de iure, quàm de conſuetudine, de factis & obligatione defuncti teneantur, per not. in *l. 1. & 2. C. ſi in fraudem patro.* Et ibi Cy. & Bald in *l. 1.* & ibi Sal. *9. 9. C. de inoff. donat. de quo dixi in conſuet. Pariſ.* §. 8. *gloſſ.* 3. *num.* 21.

4 ¶ Tum illud vulgatum, peccare parentes, & conſulentes modos fraudandi legitimos heredes bonis & ſucceſſione, de quo per Batt. in *l hereditariam ff. de bonis author. iud. poſſid.* per Alber. in *ſuo dicto. in verbo Teſtamentum* 2. ad hoc aduocat Thomam Aquinatem in quo liberis, ſeu in quæſtionibus problematicis, & comprobat Iaſon in *conſ.* 141. *col.* 5. *lib.* 4. Erroneè tamen allegant Thomam, quia in problematib. nil de hoc dicit, quamuis art. 12. ſexti problematis ad hoc faciat: ſed debuerunt allegare Thom. in *comment. ſuper* 4. *Sententiarum, diſt.* 15. vbi tractat de ordine caritatis. Plura alia à remotis deduci poſſent.

5 ¶ Sed ad deciſionem quæſtionum & caſuum particularium non ſum ſolitus adducere rationes ſeu Theorias generales, quæ, vt inquit Baldus in *c. cùm acceſſiſſent. column. 6. de conſtitut.* non illuminant intellectum practicum, qui conſiſtit in ſingulatibus, & multò minùs argumentari ſoleo à remotis, & his quæ non concludunt. Aſſumendo igitur ea quæ ſunt punctualia ad deciſionem, præſuppono quòd

6 ¶ De iure collateralibus non debetur hereditas & legitima l. vlt. & ibi gl. in *verbo Agnationis C. de iure codicillo.* quam gloſſ. omnes doctores ibi ſequuntur, reprobata opinione Placenti. Idem cum glo. & communi tenet Lud Roman. in conſil. 125. incip. *Mater*

ſi ſoror. Hinc eſt quod nullo iure reperitur collaterales etiam ſi ſint fratres debere exheredari vel inſtitui, intantum quod non ſolùm donationibus factis iuter viuos nulla competit eis querela inofficioſæ dnnationis: ſed etiam in teſtamento extraneis inſtitutis nulla competit fratribus querela inofficioſi teſtamenti, niſi in vno caſu, videlicet cùm turpis perſona fuerit inſtituta, vt *l. fratres. C. de inoff. teſt.* & adhuc hæc quetela non competit niſi ipſis fratribus vel ſororibus dumtaxat, non autem filiis frattum, vel ſororum, vel remotioribus, vt eſt text. in *l fratres. C de inoff.teſt.*

7 ¶ Et adhuc inter frattes ſi ſit ab altero turpis perſona inſtituta, ſi frater præteritus cummiſerit vnam de tribus cauſis ingratitudinis, de quibus in § *ingratitudinem. in authen. de nuptiis, colla.* 4. poterit inſtitutus, etiam ſi ſit turpis perſona, excludere frattem defuncti excipiendo & probando de cauſa ingratitudinis, quamois de ea nulla ſit facta mentio in teſtamento: quia in collateralibus ceſſat differentia exheredationis & præteritionis, nec requiritur ſolennitas exheredationis nec expreſſionis cauſæ io teſtamentu. vt not. doct. in *in dicta l.frattres.* vbi Salyc. in *q.* 2. *&* 3. & Iaſ. *in colum. vlt. verſic. decimo.*

8 ¶ Et ſic exploratiſſimi iutis eſt licere non ſolùm inter viuos per viam contractus, ſed etiam per viam teſtamenti, extraneum præferre in omnibus bonis etiam germano fratri, ſiue eum ex iuſta cauſa odioſa habeat, ſiué oon, tioo diſtinguendo ſiue inimiciria facto & culpa donatoris vel teſtatoris proceſſit, ſiue facto ant culpa illius qoi excluditur, prout alias in tacita ademptione legati diſtingnit Bartol. in *l. cum tabulis. §. quoniam. ff. de his quib. ve indi.* quem ſequitur Ludouic. Rom. in *ſing. 196. incipien.* Tn habes quod propter. Philip. Dec. in *c. 2. in lectur. 2. col.* 1n. *de indic.* Licet alij contraoertant, teneutes indiſtinctè reuocari legatum ex ſuperueniente inimicitia, etiam ſi ex tacto & culpa teſtatoris tantùm ſuperueniat, quod nunc non diſcuno, cùm de boc non ſit quæſtin.

EPITOME CONSIL. XLVI.

1 *Teſtamentum quando nullum defectiu præteritionis.*
3 *Interpretatio conſuetudinis Burgundiæ.* 8 9.11.
4 *Verba, veri heredes, intelliguntur de liberis.* 5 7.
5 *Collaterales non veniunt ad ſucceſſionem, niſi mero iure poſitiuo.*
6 *Fratribus non debetur legitimo de conſuet. Burgund. Contra Chaſſan.* 8. 9.
10 *Valet argumentum à coniunctione duarum legum.*
12 *Conſuetudo potiùs debet intelligi vt conformetur iure communi*
13 *Abſurdum eſt habentem liberos liberius teſtamenti poſſe, quàm carentem liberis.* 14.

Thema Conſilij XLVI.

CONSVETVDN Burgundiæ *titul. des ſucceſſions.* §. 3. ſic habet: *Vn chacun habile à faire teſtament & ordonnance de derniere volonté, eſt tenu de laiſſer à ſes vrais heritiers ladite legitime, c'eſt aſſauoir la tierce partie de tous ſes biens par droict d'inſtitution, ou autrement ledit teſtament eſt nul.* Dom. Franciſcus Viennenſis eques, catens liberis, habens duas ſorores, Annam primam, & Aunam ſecundam monaſterium ingreſſam, ſed non profeſſam, & duas neptes ex Franciſca ſorore prædefuncta, & tres nepotes ex Auna prima, inſtituit Antoniom de Bauſremont primogenitum ſororis Annæ primæ, beredem ſuom vniuerſalem: & ſunt verba, *Et tous ſes biens de quels il pouuoit diſpoſer de droict & de loy, & du ſurplus il inſtituoit ſes nepces filles de feuë Françoiſe auec les puiſnez de ſadite ſeur Anne premiere,* cui nil penitùs reliquit. Annæ verò ſecundæ legauit trecenta annua ad vitam vt ſe alat io monaſterio. Quæſitum eſt an teſtamentum valeat. Prima facie videtur teſtamentum nullum.

1 ¶ Ex defectu formæ ſubſtantialis à conſuetudine requiſitæ, cùm ſint duæ ſorores præteritæ: quia feminri nihil relictum, iuniori verò noo eſt relictum iure inſtituoonis. Conſuetudo verò duo copulaoua requirit. Primùm relinqui veris beredibus: ſecundùm relinqui iure inſtitutionis, tdque pro forma. Patet: quia conſuetudo vult teſtamentum aliter factum eſſe nullum: Non obſtat ſi dicatur, quòd ſutor ſeniot noo cooqueritur, ſed forſan expreſſom apptobat teſtamentum, quod cooſequenter remanet firmum, iuxta not. glo. & docto in *l. ſi præterito. de inoffo, rupto, & irrito teſt. in l. maximum. C. de liber. præterit. & exhered. in l. poſthumo.* C. *de bon. poſſ. cont tab.* Quia dato quòd hæc ſit æquior & crebrior ſententia, quam multi controuertunt.

2 ¶ Sopereſt alia nullitas euidens teſtamenti propter præteritionem iuniris, quæ concutitur, & ſic totum teſtamentum etiam reſpectu aliorum ad eaſam inteſtati reducit *l. poſthumus, § ſi quis ex his. ff. de inoff. teſt.* Miotis obſtat ſi dicatur, quod teſtator exiſtimabat iuniorem illam vtpote religioni monachiæ deſtinatam, incapacem ſucceſſionis: & ſic non ex contemptu, ſed bona fide ad alimenta tantùm illi reliquit quia hic errot nun adiuuat, ſed magis adnullat teſtamentum, quemadmodum præteritio filij, quem teſtatnt ignorabat, *l. Titius. ff. de liber. & poſthum.* quia multo fotrius vitiat ſi ſciebat.

3 ¶ Verùm te tota maturiùs perſpecta, dicendum dictum teſtamentum non nbſtante ptædicta præteritione validum eſſe. Et quia totius tei cardo verſatur ſnpet dicta cnnſuetudine, ptouocandum eſt ad verum, getmanum & æquabilem, eius iotellectum: qui eſt, quod oon loquitur de quibnſuis heredibus, putà extraneis, quibus noo debetur legitima, nec congruit querela inofficioſi, oec exheredatio, ſed de filiis, ſiue deſcendentibus legitimis, & naturalibus, qoi demùm veri hoc eſt, antonomaticè heredes & ſunt & dicuntur, quibus debetur legitima, quibus congruit querela & exheredatio. Et quod hic intellectus oon ſolùm conueniat verbis & mentis dictæ cnnſuetudinis, ſed etiam ſit neceſſarius, liquet;

4 ¶ Primò ibi, *vrais heritiers.* Et ſic iam liquet quod non loquitur de quibuſlibet beredibus, ſed de certis, quos per excellentiam vocat Veros beredes. Hi autem ſunt filij, ſiue deſcendentes, qui ſolùm per excellentiam tales meritò vocantur. Tum quia prima & excellentior & verior cauſa ſucceſſionis eſt filiorum, qui iure & diuino & naturali vocantur. Tum quia ſunt pluſquam beredes in iure, nec vocantur heredes ſimpliciter, ſed ſui beredes, quia magis ad tem ſuam eononuandam, quàm ad alienam acquirendam venite dicuntur. *§. ſui autem. Inſt. de hered. quæ ab inteſt. l. in ſuis. ff. de liber. & poſthu.* Ita conſuetudo ibi, per veros beredes, intelligit filios.

5 ¶ Ad

5 ¶ Ad differentiam extraneorum, qui vt remotiores sunt à sanguine & naturali successione: neque enim iure diuino, nec iure naturali succedunt, sed meru iure positiuo, ideò respectu filiorum minus verè dicuntur heredes, & minùs participant de iure debiro & efficacia succedendi. Hinc in iure dicitur hereditas filiis debita, non solùm ciuiliter, sed etiam naturaliter. *l. pen. §. omnia, ibi naturalia debita. C. de adopt. l. vlt. §. 1. C. de curat. furio. l. vn. C. de impon. lucr. descript. lib. 10, l. cùm ratio naturalis. in prin. ff. de bonis damnatorum.* Hinc ex quocunque capite succedant, semper vocantur à iure sui heredes simpliciter, tex. *sing. in l. de bonis. §. hinc autem.* ibi quoniam sui sunt, vel ex illa quæ cognatis datur *ff. de Carb. edict.* A

6 ¶ Secus in extraneis, vel collateralibus, quibus hereditas nullo modo debita, nec quasi debita censetur, vt ita dicantur certare de lucro captando, filij autem de damno vitando, tex. *in l. vlt. ad fi. C. d. codicillis.* Quare non immeritò si dicta consuetudo per veros heredes non quoslibet: sed filios & descendentes tantùm intelligir, quamuis contrarium ibi dicat Chassaneus, qui putat extendi ad fratres, sed non vltrà. Atqui fratribus non debetur legitima, & sic nec verba, nec mens consuetudinis. Tum si consuetudo congrueret fratribus, pari ratione congrueter omnibus collateralibus saltem agnatis: & tamen inter agnatos & cognatos dicta consuetudo non facit differentiam, & sic congruerer omnibus cognatis siue proximioribus, siue remotissimis, prionbus repudianubus: quod esset absurdum: quia verbum *vrays* esset otiosum. B

7 ¶ Secundò ibi *vrays legitimes*, quæ verba non congruunt nisi filiis, quibus verè debetur legitima: extraneis autem non solùm non conueniunt, sed disconueniunt, quippe quibus nulla debetur legitima per prædicta, & in *l. fratres. C. de inoffi. test.* Ponderandum etiam est verbum, vera, quod auger & qualificat, & non modicam habet emphasim Quod si extraneis nulla debetur legitima, multò minùs vera, quæ solis filiis verè congruit, & debetur. C

8 ¶ Tertiò ibi, *sa*, hoc est sua. Et sic consuetudo manifestè præsupponit quod loquitur & intelligitur de his qui habent suam propriam & peculiarem legitimam sibi debitam, quales sunt filij, & non extranei, qui nullam habent Quartò ibi, La *tierce partie*, quæ taxatiu seu demonstratiu liberis congruit regulariter & communiter, *vt in auth. de triente & semiss. colla. 3.* quod non congruit collateralibus, quibus nunquam congruit triens etiam si sint institui: quia quarta non est aucta in extraneis, consequenter non potest consuetudo intelligi de extraneis: quia illis nulla quarta debetur, & si quando debetur, non debetur triens. Consuetudo verò loquitur de illis heredibus, quibus competit sua & propria legitima, non quælibet, sed quæ est triens. Et sic non potest verificari, nisi in solis liberis. D

9 ¶ Quintò ibi, *De tous ses biens, iunctis.* § 12. *tit. dictæ consuetudinis.* Ex quibus apparet quod in hoc § consuetudo non potest intelligi de collateralibus absolutè. Parer, quia consuetudo hic loquitur de heredibus quibus vniformiter debetur sua legitima vniformis, videlicet triens omnium bonorum: quod non potest vniformiter verificari in collateralibus, quia non succedunt vniformiter, sed differmiter videlicet ad heredia linearum suarum, vnde processerunt, ita quod aliqui habent multum, alij parum.

10 ¶ Et sic cùm non vocentur vniformiter ad omnia bona, non potest in eis inueniri illa vniformis legitima trientis omnium bonorum, quam consuetudo subesse præsupponit, quæ solis liberis vniformiter congruit, etiam si sint diuersorum matrimoniorũ, vt in eadem consuet. eod. tit §. 2. eiusdem tit qui est §. tonus. Est autem optimum argumentum à coniunctione duarum legum vel dispositionum, vt no. in *l. eum qui §. pen. in fi. ff. de iureiurando. in l. gallus. §. fi.* vbi Iaſ. *col. 2. ff. de liber. & posthu.*

11 ¶ Sextò probatur per consuetudinitatem §. præcedentis in ea consuet. cui iste §. immediatè connumeratur, vbi loquitur de exheredatione, & de causis exheredationis expressis in iure, quæ non congruunt collateralibus nec extraneis. Et sic sicut dictus præcedens §. per veros heredes intelligit filios, ita & iste §. ratione continuationis & materiæ subiectæ.

12 ¶ Septimò vt magis conformetur inter communi, ita debet consuetudo intelligi, vt suprà: contrarius verò intellectus, vt inducens iuris communis correctionem multiplicem, reiiciendus est per not. in *l. vlt. §. in computatione. C. de iure deliberandi in l. 4. § prætor ait. ff. de damno infect.*

13 ¶ Octauò per locum ab absurdo. Si enim etiam de collateralibus intelligeretur, sequerentur infinitua absurda quia nullus posset tutò testari, nisi omnes agnatus & cognatos cognosceret, & memoriter teneret, quo eos instituerer. Er adhuc non esset satis, sed necesse esset eum diuinare, & certò præuidere eis qui futuri essent in proxima casu successionis tempore mortis suæ. Quia inter testamentum & obitum multæ mutationes collateraliter attinentium accidere possunt, & soleut: & sic etiam in successione collaterali suscitandus esset vel ab inferis Gallus Aquilius, imò multi Aquilij, & multò plures Sceuolæ, qui noua quædam consilia & cautiones commiscerentur ad obuiandum nullitatibus testamentorum, & adhuc non sufficerent: quod est absurdissimum.

14 ¶ Item aliud absurdum, quòd eius qui caret liberis strictius esset & minùs liberum testandi arbitrium, quàm habentis liberos: quod est absurdum & iniustum per not. in *l. 1. C. de sacrosanct. eccle. in l. si quis ad declinandum. C de episcop & cleri. 17. q. 4. c. vlt.* Ex quibus remanet validitas testamenti indubitabilis. Et ita censeo ego Carolus Molinæus, &c. Datum Parisiis, mense Nouembri, Anno 1544.

EPITOME CONSIL. XLVII.

1 *Pœna compromiſſi non debetur ſi laudum ſit iniquum, & §. ſtari in l. diem proferri. de arbitris. non ſeruatur in Gallia.*
2 *Appellatio an ſuſpendat vel extinguat iudicatum.*
3 *Confirmare ſententiam ex nouiter factis & & produmis infirmare eſt. 5.*
4 *Liquido conſtare debet in pœnis.*
5 *Refert ſententiam confirmari ex cauſa de nouo orta vel ex antiqua de nouo detecta. 6. 7. 11. 13.*
8 *Fruſtratio facti citra dolum, facit locum pœnæ compromiſſi 9. 11. 12.*
10 *Æquitas veritatem non ſolennitatem reſpicit,*
14 *Præfecti libellorum palatij non agnoſcunt de appellatione etiam incidenti.*

Thema Conſilij XLVII.

GVLIELMVS & Ioannes litigabant coram præfectis libellorum ſupplicum palatio Pariſiis, & compromiſerunt in quatuor arbitros ſub pœna mille aureorum mediatim acquieſcenti, & mediatim fiſco applicanda. Gulielmus victus Curiam Parlamenti appellat, vbi appellatio recipitur, & in cauſa appellationis ab vtraque parte concluditur. Poſteà per Areſtum interlocutorium dicitur quòd priuſquàm iudicetur partes inquirant etiam per turbas ſeu confuſis teſtimoniis de modo vtendi conſuetudinum: quod factum fuit, poſtremò per definitiuum Areſtum in vim nouiter factorum & productorum dictum fuit vt Gallicè ſequitur, L'appellation au neant, & la ſentence deſdits arbitres ſortira à ſon effect. Nunc Ioannes victor petit pœnam ex compromiſſo, quæſitum fuit an debeatur,

CONSILIVM XLVII.

VIſo & conſiderato præſcripto themate, prima facie dicendum videretur.

1 ¶ Pœnam non deberi, quia pœna appoſita in compromiſſo implicitam habet conditionem, ſi rectè arbitratum fuerit: ſin ſecus & laudum ſiue arbitramentum reuocatum vel annullatum fuerit, non debetur pœna per not. in *l. qui Roma. §. vlt. ff. d. verbor. oblig.* Nec obſtat quòd ſententiæ ſtari arbitri debet, ſiue æqua, ſiue iniqua ſit. *l. diem proferri. §. ſtari autem ff. d. arbitr.* quia diſpoſitio dicti §. ſtari autem. non habet locũ, nec obſeruatur in hoc Galliarum regno, vt eſt notorium. & ſatis conſtat ex conſtitut. Ludo. XII. promulgata anno 1512. art. 34. vbi nedum ab arbitratore, ſed etiam à vero arbitro in forma & figura iudicij procedente permittitur euicunque appellare, ſeu veritus ad iudicium prouocare, prout à præfata arbitrorum ſententia prouocatum fuit ad ſupremam Curiam parlamenteam, & prouocatio admiſſa. Et ſicuncto themate liquet quod præfata ſententia duplici modo fuit infirmata ſiue annullata.

2 ¶ Primò per appellationem legitimo tempore interpoſitam & admiſſam, quæ iudicatum extinguit. *l. 1. in fi. ff. ad ſenatuſ. Turp.* latè Ias. in *l. glo. 3. ff. de re iudica.* Iſto tamen primo modo potiùs eſt ſuſpenſio quàm extinctio: ſed ſecundo modo verè fuit teſciſſa, & peremta per areſtum dictæ Curiæ, per quod appellatio fuit annullata, & in vim nouiter factorum & productorum dictum quòd præfata ſententia ſuum ſortiretur effectum. Ex quo apparet primò non fuiſſe rectè iudicatum per dictos arbitros, qui tenebantur iudicare ſecundum allegata & probata coram eis. *l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præſid.* Sed ex allegatis & probatis coram eis non poterat ſic iudicari. Patet duplicitèr. Primò, quia alioquin Curia ſimili modo iudicaſſet, & ſimpliciter confirmaſſet, & nun ptotuliſſet dictũ primum areſtum interlocutorium. Secundò quia Curia definitiuè iudicando ſe fundauit in nouitet factis & productis, & non in antiquis, vt patet per vltimum definitiuum areſtum. Igitur peripetam & abſque debitæ cauſæ cognitione fuerat iudicatum per arbitros prout etiam eadem ſententia fuit in ſe reuocata & annullata per areſtum:

3 ¶ Quia iudex ſupremus idem iudicans, ſed in vim nouiter factorum & productorum, & ea cauſa expreſſa tacitè infirmat priorem ſententiã prout eam præſupponit malè latam, quare huiuſmodi areſtum non confirmat præcedens iudicium, imò illud infirmat, quamuis idem diſponat, ſed ex noua cauſa & tanquam per nouum & rectum iudicium, non autem per modum confirmationis, ſed potiùs per modum reprobationis priorie ſententiæ tanquam non rectè latæ Ex quibus patet primò malè, & minùs ritè iudicatum fuiſſe per arbitros, dictuoque Ioannem non obtinuiſſe victoriam per ſententiam arbitrorum, nec per areſtum illius confirmatorium, ſed per nouum iudicium infirmatorium ſententiæ arbitralis, & non iudicij ex noua cauſa inductiuum. Igitur non poteſt petere pœnam ex præfato compromiſſo & in vim ſententiæ arbitralis, quæ in ſe infirmata fuit, & eiuſ virtute non obtinet victoriam, quamuis ſortiatur effectum, non tanquam ſententia arbitralis per ſe, vel tanquam huiuſmodi ſententia areſto confirmata, ſed tanquam nouum areſtum, ex noua & iuſta cauſa nouiter factorum & productorum latum.

4 ¶ Confirmatur, quia in pœnis liquidò conſtare debet locum eſſa pœnæ, cui in dubio locus non eſt. tex. & ibi Bal *in l. teſtamento prima ibi. ſin autẽ voluntas eius ignoraretur pœnam quidem nullam vim habere. ff. de condit. & demonſtr. tex. in l. pe. ff. de pœnis.* Bald *in l. Titius. in fi. de lib. & poſth.* Ias. *in l. ſi is qui pro empt. col. 6. de vſucap.* Phil. Dec. *in l. facto. § in pœnalib. n. 2. de reg. iur. & conſ. 290.* Alex. *conſ. 33. col. 1. li. 2.* Cùm igitur

hic

hic ſic aneeps iudicium de pœna, non eſt pœnæ locus. Rurſus confirmatur, quia ſenatuſconſultum ſuſtulit pœnam publicam fiſcu debitam, annullando appellationem: igitur fortiùs tegere voluit pœnam priuatam & conuentionalem.

5 ¶ Sed quia hanc quæſtionem video magna vtrinque contentione agitari, placet velut ferro viam aperiendo, iuxta Bal. in *l. penult. col.* 1. 111 *C. de inoff. & aliis ſubſtit.* etiam pro parte affirmatiua fortiter argumentari, vt omnibus penitùs diſcuſſis, veritas lucidiùs appareat, *c. graue* 35. *q.* 9. Quod igitur pœna cumpromiſſa ſit, & cuptimo iure petatur, ſic oſtenditur. Primò, quia permultum intereſt ex qua noua cauſa præcedens iudicium, tametſi quadamtenus infirmatum ſortiatur effectum. Quædam enim eſt noua cauſa, de nouo & orta & probata, vt ſuperueniens iuris acquiſitio, de qua fit fides in ſecunda inſtantia. Quædam eſt cauſa antiqua, & orta ante primum iudicium in illo non probata, vel non plenè, cuius in ſecunda inſtantia ſuperuenit plenaria probatio. Primo caſu præcedens iudicium nullo modo confirmatur, nec confirmari debet: de quo hactenus, quia non ſunt termini noſtri. Secundo verò caſu præcedens iudicium in ſe eſt iuſtum, nec peccat, niſi quantum ad futoram imperfectæ cauſæ cognitionis & probationis.

6 ¶ Probatio autem ſuperueniens in ſecunda inſtantia nihil de nouo inducit, nec diſponit, ſed tantùm id quod ab initio ſuberat, declarat, & manifeſtat: vt per ducto. *in rubr. de probat. extra in definitione probationis.* Quare eo temperamento debet vti iudex ſuperior, vt non expreſſim & formaliter iudicatum confirmet, ne videatur eidem defectui in ſorma ſe confurmare, vel errorem formæ approbare, nec etiam debet expreſſe informare, ſed potiùs confirmare, ex quo ſententia erat in ſe iuſta & rationabilis: prout etiam noua probatio, vel cauſæ cognitio nullum detegit vitium in ſententia ipſa in ſe, ſed potiùs oſtendit & corroborat iuſtitiam & veritatem ſententiæ, licet arguat culpam iudicis, a quo in forma & modo procedendi ad diffinitiuam, nondum plenè & ſufficienter, vel non ſatis ſolemniter cognito quid eſſet diffinitendum: quaodoquidem vitium non eſt in ſententia, neque in iudicato, ſed in præpropero modo procedendi ad iudicandum, & iſtud vitium ſeparabile eſt a ſententia.

7 ¶ Et ſic inſpecta veritate & effectu, prior ſententia remanet confirmata, prout etiam ſunant verba Areſti in his ſuis verbis diſpoſitionis: *La ſentence des arbitres ſortira à ſon effect.* Si igitur per ſententiam arbitrorum iuſtè & rectè fuit iudicatum prout verum eſt, inſpecta ipſa veritate negotij & meritorum cauſæ, & inſpecta ſententia ipſa in ſe (quicquid ſit de ſeparatu errore in forma, de quo non eſt curandum) ſequitur pœnam eſſe debitam per appellantem, qui ſententiæ in ſe iuſtæ contrauenit, & acquieſcere noluit, donec ſequeretur Areſtum illi conforme.

8 ¶ Et omninò ſatis eſt, quod præfata ſententia in ſe & effectu ſuo in totum confirmatur, & iubetur plenum ſuum ſortiri effectum: nec in aliquo corrigitur vel emendatur, ad hoc vt ſit locus pœnæ: quia clarè verificantur verba ſtipulationis pœnalis, cùm non fuerit paritum ſententiæ arbitrali in ſe iuſtæ & omninò in effectu ſuo tandem poſt victorem noua lite vexatum confirmatæ. Tum appellans re vera ſine intereſſe appellauit, vt declaratum eſt per exitum Areſti, ergo iniuſtè appellauit, & pœna debetur.

9 ¶ Tum vt ſit locus pœnæ compromiſſi, non requiritur dolus in non parente, ſed ſufficit ſola ceſſatio, vel fruſtratio facti quæ hic intetuenit *d. § ſtatu autem. l. cum pœna. eod. tit.* Tum pœna apponitur, vt eius metu deſinat victus moleſtare, & in ius actorem trahere. Cùm ergo eum moleſtauerit, etiam ſine vero intereſſe, vt euentus docuit, pœna debetur, alias licet impunè fruſtrari.

10 ¶ Non obſtant ſupra in contrarium allegata, quia magis in meta & colluſata ſubtilitate conſiſtunt, quam in ratione ſiue vtilitate, & reali effectu, vt in ſimili inquit *gloſ. in l. ratione* 1. §. *ſi filio in verbo exiſtet, ff. ad leg. Falcid.* Quare huiuſmodi ſubtilitas & nimis ſcrupuloſa inter ſententiam arbitralem & Areſtum diffinitiuum differentia, non eſt a iudicibus admittenda *l. ſicut* §. *qui deb. tort. ff. quib. mod. p. g. vel hypothe. ſol.* qui æquitatem præ oculis habere debent. *l. quod ſi Epheſi. in fi. de eo quod cer. loco.* Bal. in *c. vlt. de tranſactio.* Æquitas autem circa merita, & veritatem negotij, & effectum rei verſatur, non autem circa formam verborum & ſimplicem procedendi modum, vt no. in *c. diuerſi. de iudic.* Igitur attento quod inſpectu effectu rectè & iuſtè fuit per arbitros iudicatum, & per Areſtum confirmatum, idque ex cauſa & veritate præexiſtenti, & antiqua, quamuis fortè nouiter plenius probata & cognita, non autem ex aliquo iure de nouo quæſito victori, ſequitur pœnam eſſe debitam. Quid dicendum?

11 ¶ Reſoluendo concludo pro affirmatiua pœnam deberi duplici ratione. Prima, quia in ſecunda inſtantia non fuit de nouo inquiſitum de aliquo nouo articulo, vel quæſtione facti, partes nihil articulauerunt de nouo, nec aliquid noui de ſe fecerunt aut produxerunt, ſed tantùm parendo Areſto interlocutorio ſupremi Senatus, cui non ſatis liquebat de modo vtendi dictatum conſuetudinum, vel fortan cauſa legis perpetuæ ſtatuendæ, placuit inquiti de vſu & interpretatione conſuetudinum, hoc tantùm de nouo factum fuit, ſed primò non proceſſit facto vel culpa victoris. Secundò, ea inquiſitione nihil euentum ſuit, quominùs rectè iudicatum eſſet per arbitros: igitur victus qui ſua fruſtratoria appellatione occaſionem dedit his nouis ſumptibus, damnum hoc dediſſe videtur. *l. qui occidit.* §. *in hac ad l. Aquil.* Cùm ergo damnum dederit victori, & eum fruſtratus fuerit, etiam ſubiciendo illum aleæ iudicij contentioſi, non debet hac ſua culpa & fruſtratione lucrari pœnam compromiſſi facti, ne victor teneretur ſubire ſumptus, labores, & aleam iudicij contentioſi, quos tamen ſubiit facto victi: ergo pœna debetur. Satis eſt enim contra rigorem iuris ciuilis pœnam remitti, quando inuenitur arbitros malè iudicaſſe: ſed non eſt toletandum quando inuenitur eos bene iudicaſſe.

12 ¶ Secunda, quia quatuor illi arbitri erant inſignes iuriſperiti, praxis & conſuetudinum callentiſſimi, præcipuè in hoc à partibus dilecti: quia longo vſu ſciebant conſuetudines, modúmque vtendi & practicandi, vt eorum præſidio non opus eſſet ſumptibus & laboribus conſulorum teſtimuniotum, quas tutbas vocant: & tamen victus contra fidem cumpromiſſi prouocauit, & ſubiecit aduerſarium ſumptibus, laboribus, & periculo dictatum turbarum, & nihilominùs inuentum eſt rectè iudicatum: ergo pœnam cunuentam debet: à petiſſimis enim & ſelectis arbitris voluntariè, & fruſtratoriè prouocant ad iunenes imperitos, pecuniis in Senatum allectos, quorum fortè ſtudium utiuſum fuit cornicum oculos configere. Quod ſi non potuerunt, ſi ſumptibus partium diſcere voluerunt, vt de iuuenibus medicis inquit Plinius ſeniut in præfatiune naturalis hiſtoriæ, quid ad victotem? Nonne hoc imputandum eſt victo, qui non contemns delecto prudentum arbitrio, experiri vuluit aleam iuoenum iudicum expertium, & pecunia ſordidè prumotorum?

13 ¶ Et ſic non obſtant allegata in contrarium, quæ procedere poſſent, ſi ex antiquis actis & piubatis fuiſſet malè iudicatum, & actor victuſſet in vim nouorum articulorum & nouarum probationum.

14 ¶ Quòd autem quidam dicebant præfectos libellorum ſupplicum debuiſſe de hac prouocatione cognoſcere, ſuperuacuum eſt, & ineptum. Quamuis enim hæc prouocatio non ſit propriè appellatio, ſed ſpectet ad iudicium ordinarium per not. in c. Quintauallis. extra de iurciur. tamen illi præfecti non ſunt iudices ordinarij, ſed iudices delegati ad certas cauſas mandau particularis, ſinæ euiuſque delegationis, & ſic nullæ prouocationes etiam incidentes ad eos ſpectant, Et ita cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. D. & in ſupremo Pariſ. Senatu Aduocatus. Pariſius anno M. D. XXXVIII.

EPITOME CONSIL. XLVIII.

1 *Qualitates prolationis non conſiderantur in menſibus graduatorum ſimplicium, ſed tamen inter nominatos.*

2 *Si ordinarius infra ſemeſtre nulli gratificauerit, remanet requiſitio & impetratio primi requirentis valida* 3.

4 *Libera poteſtas conferendi aut præſentandi non tranſit ad capitulum: ſecùs quando non eſt libera, quia tunc etiam ſub generali mandato tranſit.*

6 *Declaratur conſtitutio Ludouici XII. in materia harum requiſitionum.* 7.

8 *Per quas præuentiones Papæ impediuntur.*

9 *Simplex graduatus non tenetur lapſum ſemeſtris expectare.*

Thema abbreuiatum Conſilij XLVIII.

VACANTE Abbatia, Conuentus conſtituit quatuor Vicarios de corpore eiuſdem Conuentus, videlicet, Priorem elauſtralem, Infirmarium, Armarium, & alium ad omnia bona, & iura, etiam ſpiritualia. Tum contingit vacare beneficium ad præſentationem Abbatis in menſe graduati, plures requirentes concurrunt, quorum vnus debitè qualificatus, prior, hoc eſt, ante alios, requiſiuit à duobus ex iſtis Vicariis, videlicet à Priore elauſtrali & Infirmario, à quibus non admiſſus eſt etiam prior in adeundo ſuperiore immediato, & in collatione ad refutationem. Cæteri verò deinceps per ſimilem refutationem collationes obtinent, quorum vnus reſignat in Curia Romana, vbi prouidetur Titio cum clauſula, quouiſmodo. Quæritur cui horum quatuor Beneficium adiudicandum?

CONSILIVM XLVIII.

PRIMA facie videretur vltimo adiudicandum, vt multi cenſent, propter maiorem authoritatem Papæ, & propter dubium priorum prouiſionum, quæ etiam ſeſe impediunt. Tum quia omnes illi requirentes ab inferiore prouiſi, præpropetè habuerunt recurſum ad ſuperiorem, vt pote intra ſemeſtre, & ſic ante refutationem: quia cùm ordinarius habeat ius gratificandi, non dicitur in mora, ergo nec refutator ante lapſum ſemeſtris, niſi pendente ſemeſtri præſentet nimis qualificatum, quod non eſt factum: igitur vincit prouiſio Papæ facta in omnem caſum per clauſulam quouiſmodo vacet. Sed his non obſtantibus.

1 ¶ Breuiter veritas eſt, verum ius, & canonicum titulum ſpectare ad eum qui eſt potior in dicta requiſitione, & collatione, etiam ſi poſteriores forſan ſint vel antiquiores, vel alioquin potioris gradus, putà doctores, aut θεολόγους, ſeu licentiati, etiam in vtroque: iſte verò ſimplex Bachalaureus in altero iotium. Ratio eſt euidens, quia antiquitas nominationis, vel gradus, vel potioritas gradus, & reliqua ſimilia non conſiderantur niſi inter nominatos, & in menſibus nominatorum. *c. ex.in concord. de collatio.* §. *quo verò ad beneficia in menſibus.* Vbi aduerſarius verò, oſtendit quòd qualitates pinguioris qualificationis non conſiderantur, niſi inter nominatos in menſibus eis deputatis duntaxat:

2 ¶ Non autem inter graduatos ſimplices vel etiam nominatos, ſed qui vt graduati veniunt in menſibus graduatorum ſimplicium, quia inter eos ſufficit eſſe idoneum & qualificatum, cætera locus eſt gratificationi. Cùm autem ordinarius nulli gratificauerit, remanet requiſitio primi requirentis valida præſertim cùm ſit prior in collatione, & conſequenter in gratificatione, ſi ſuperior ad quem ſit deuolutio gratificare potuit in defectum ordinarii eodem modo quo ordinarius poterat, iuxta clem. quia regulates. de ſupple. neglig. prælat. ſiue primo ordinatio ceſſante non ſit locus gratificationi in ſuperiore. ſequitur quòd collatio illius primi eſt tanto fortior, quia ſi ſuperior non poterat gratificare, ſequitur quod præcisè tenebatur ei conferre & ſic quod collatio tantò magis ſuit ei debita & neceſſaria, conſequenter tantò magis valida

3 ¶ Cùm igitur ſit in confeſſo ordinarium nemini habili gratificaſſe infra tempus debitum, ſequitur quod remanet collatio prima primi requirentis valida in omnem caſum, ſiue ſuperior potuerit gratificare (quod tunc fecit conferendo) ſiue non potuerit gratificare, quia tunc debuit primo requirenti & recurrenti conferre neceſſatio, prout fecit.

4 ¶ Supereſt vnicum obiectum videlicet, quod requiſitio illius primi nõ eſſet bona, nec ſufficiens, ex eo quod vel non eſſet facta, hoc eſt, petita ab habentibus poteſtatẽ, ſaltem nun eſſet facta in abſentia ordinarij, videlicet conuentus qui debebat cõgregari & requiri. Sed hoc nullo modo obſtat, quia certum eſt quod huiuſmodi collatio & præſentano in menſibus graduatorum eſt debita & neceſſaria, & conſequenter licèt alias libera poteſtas conferendi aut præſentandi non tranſeat ad Capitulum, Sede vacante *c.1 ne ſede vacante, vi 6. c. cùm olim. de maiorit. & obed.* tamen ſicut poteſtas inſtituendi, quia neceſſatia tranſit. *cap. ex frequentibus*, & ibi Panormitanus *de inſtitut. cap.* 2.

de inſtit. in ſexto, ita & poteſtas præſentandi in caſu quo eſt neceſſaria & debita. Et ita in his terminis nominatorum & graduatorum decidit *gloſſ. pragm. c. de collat. §. item voluit, in verb. Vacarum.* Ioan. de Selua *in tractatu de benef. parte 2. quæſt. 14.* Igitur tranſit ad vicarios conuentus, cùm ſint generales in ſpiritualibus & temporalibus.

5 ¶ Nec obſtat c. vlt. de offic. vicarij in ſexto, vbi etiam requiritur ſpeciale mandatum ad conferenda beneficia, quia verum eſt in collationibus liberis, quæ ſunt donationes, prout loquitur ille text. qui expreſsè fundator in hac ratione expreſſa, quod poteſtas donandi non tranſit ſo generali mandato: ſecùs ergo ſi collatio vel præſentatio ſit debita vel neceſſaria. Et ita decidit & limitat ibi Geminia. & Panor. in d. c. ex frequentibus gloſſa pragm. Ioan de Selua in locis prædallegatis.

6 ¶ Quapropter minùs obſtat ſi dicatur quod requiſitio non eſt facta in abſentia, ſed in præſentia conuentus: quo caſo conſtitutio Lud. XII. anno 1512. art. 4. non admittit requiſitiones factas ab officialibus. vel prioribus clauſtralibus: quia hoc eſt verum ſi tantùm eſſent officiales etiam generales ad iuriſdictionalia, quæ ſunt iuriſdictionis contentioſæ tantùm: vel ſi tantùm eſſent priores clauſtrales ad regularis diſciplinæ cuſtodiam, aut huiuſmodi quia non haberent poteſtatem in beneficijs, nec adminiſtrationem generalem: quia tunc licèt hi poſſint requiri in abſentia ad finem impediendi præuentiones Papæ, non tamen requiri poſſunt in præſentia, vbi ceſſat ea neceſſitas.

7 ¶ Sed longè aliud in vicarijs, vnde dicta conſtitutio dum loquitur de vicarijs, non exigit requiſitionem fieri abſente ordinario: ſed vniformiter approbat requiſitionem factam ab ordinario vel ſuo vicario, ſiue ordinarius ſit præſens, ſiue abſens indiſtinctè & meritò, quia poteſtas vicarij non reuocatur per præſentiam ordinarij: ſed hi qui fuerunt requiſiti non erant ſimplex prior clauſtralis, vel ſimplex infirmarius, ſed veri vicarij, prout de vero vicariatu conſtat; & de iure conſtat quod ille vicariatus generalis adminiſtrationis omnium bonorum & iuium etiam ſpiritualium extenditur ad hunc caſum, vtpote debitum & neceſſarium ſine alio vlio ſpeciali mandato per prædicta.

8 ¶ Conſequenter non ſolùm ſtatim ob illa requiſitione etiam circa abſentiam ordinarij, cœpit non eſſe locus amplius præuentioni Papæ: ſed etiam cœpit beneficium eſſe debitum & affectum primo requirenti, ex quo ordinarius non gratificauit alij idoneo in tantum quod etiam ſi iſte primus debitè requirens eſſet poſterior in collatione, vel prouiſione ſuperiotis, adhuc obtinere deberet. Cùm autem ſit prior, & in debita requiſitione, & in prouiſione, haberios indubitatum.

9 ¶ Ex prædictis etiam liquet non obeſſe quod primus ille requireos non expectauit lapſum ſemeſtris, quia vt feſtinando non poteſt præiudicare ordinare, quin vtatur iure ſuo, alij infra ſemeſtre gratificando: ita ſi ordinario non fierit validè vſus iure ſuo remanet requiſitio, diligentia, & collatio primi requirentis valida. Et ita cenſeo ego Carolus Molinæus, &c. Hoc autem conſilium viſum fuit & confirmatum in ſupremo ampliſſimo Senatu Pariſiorum referendario domi. Bartholomæo Senatore grauiſſimo, & per Arreſtum pronunciatũ ad finem Nouembris anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo ſexto, non ſimplex fiduciaria profeſſio, quam recredentiam vocant, ſed plenum poſſeſſorium dicti beneficij dicto primo requirenti, pro quo conſului, adiudicatum fuit.

EPITOME CONSIL. XLIX.

1 *Verba contractus non debent eſſe ſuperflua. 4.*
2 *Cur & quoniam venditor qui non tenetur de euictione, tenetur ad reſtitutionem pretij.*
3 *Genus quod non poteſt verificari niſi in vna ſpecie, pro ſpecie habetur.*
4 *Clauſula generalis non refertur ad habentia ſpecialem diſpoſitionem.*
5 *Venditor non tenetur inſtrumenta feudi dare emptori.*
6 *Emptor non habet actionem contra authores venditoris niſi ſibi ceſſa ſit.*
7 *Traditio perpetua inſtrumentorum importat ceſſionem actionum.*
8 *Emptor vendens alij ſuam, non tenetur ad reſtitutionem pretij.*
9 *Cedens nomen, non tenetur illud facere bonum. 13.*
11 *Refert inter primitiuum venditorem, & inter ſecundum, qui infra ſua eodem pretio tranſfert in alium.*
12 *Et inter ceſſionem quæ fit commodo cedentis vel ceſſionarij: hac enim videtur datio in ſolutum. 14.*
15 *Dicto*, pro, *denotat cauſam finalem.*

Thema Conſilij XLIX.

ANNO 1539. Quidam vendit nobili Petro Fedæo domino de Cluſors, domum ſitam Molinis pro 225. libris, nec ſolùm cauet, ſed etiam ſub idoneo fideiuſſore ſatisdat euictionis nomine. Deinde anno 1543. emptor vendit & cedit dictam domum eodem pretio Bibliopolæ Molinenſi, ſub hac clauſula: *Et a promis de luy garantir de ſon fait tant ſeulement. Et pour tout autre droict de garantage ledit Feideau a baillé & deliuré preſentement audit achepteur les lettres d'acquiſition qu'il a faicte de ladite maiſon de ſondit vendeur*, Anno 1536. mortuo primo venditore, vidua eius, quæ venditioni dictæ domus, quæ ſua erat, non conſenſerat communioni honorum mariti renuntians vendicat à ſecundo & vltimo emptore, qui ff. Ioannem Fedæum filium & heredem primi emptoris & venditoris ſui de euictione petit ad reſtitutionem pretij in euentum euictionis, heredes autem primi venditoris & ſui fideiuſſoris in totum. Quæritur an Fedæus in aliquo teneatur?

CONSILIVM XLIX.

VIso themate & inſtrumentis, Chriſti vnici redemptoris nomine inuocato, breuiter & reſolutiuè cenſeo actorem non eſſe contra Fedæum admiſſibilem, ſaltem in præſenti, eo modo quo abſolutè concludit ad reſtitutionem pretij in caſum euictionis.

1 ¶ Totum enim actoris fundamentum in duabus clauſulis vltimæ venditionis conſiſtit. Prima, qua Fedæus promiſit defenſionem & euictionem de facto ſuo duntaxat. Secunda, qua pro omni alio iure defenſionis & euictionis dedit & tradidit purè, & eodem præſenti actu, emptori ſuo literas & inſtrumenta acquiſitionis dictæ domus facta à ſuo vel primo venditore. Nec in alio poteſt actor fundari. Sed quamuis per primam clauſulam euictio ſeu reſtitutio pretij non ſit excluſa: tamen excluſa eſt per ſecundam, quæ alioquin prorſus inutilis eſſet ſine miniſterio quicquam operandi, contra naturam contractus & clauſularum diſpoſitiuarum, qualis eſt illa biceps Gallicè in themate tranſenpta, Bal *in Rub. C. de contrab. emp. § 9 in l. fal ut. col. 2. C. de furtis.* Prima clauſula eſt appoſita ad obligationem limitatam ſecundi venditoris. Secunda vero ad eius commodum & eius exonerationem: ergo neceſſariò debet operari nouum commodum. & nouam exonerationem eiuſdem.

2 ¶ Potrò certum eſt quòd in vim prioris clauſulæ ſi in ea ſtatum eſſet nec vltra proceſſum, reus non teneretur de hac euictione, quæ non eſt de facto ſuo, nec poſſet vllo modo teneri niſi ad reſtitutionem pretij, quæ ſola obligatio ſupereſſet per æquitatem. §. *qui autem in l. emptorem. de actio. empti.* quæ eſt æquitas de qua *in l. ſi & me & Titium. de reb. cred.* ne venditor lucrum retineat, & emptor damnum ferat, quæ æquitas in noſtra hypotheſi non congruit, quia reo quoque pretium abeſt, & in damno verſatur. Sed per ſecundam clauſulam reus ab omni onere & omni ſpecie euictionis eximitur & liberatur. Cùm igitur propter præcedentem clauſulam non ſupereſſet niſi obligatio reſtituendi pretium,

3 ¶ Sequitur quòd clauſula ſequens illam etiã ſpecialiter abolet: genus enim quod non poteſt verificari in vna ſpecie, pro ſpecie habetur tex. *in l. ſi duo, de lega. 1. in e. heres. de opt. lega. in c. ex part. 2. & ibi gl. vlt. Panorm. Fely. & omnes, de offic. de l. g.* Bart. *in l. quæſtum. de fun. inſtruct. & inſt.* lega. Bald. *auth. hoc inter liberos. C. de teſt.* Franc. Aret. *l. 1. col. 5. n. 8. de vulg. & pupil.* & ibi Iaſ. *col. 4* Iaſ. *l. 2. col. 1. de lib. & poſth. & in l. gallus. §. 1. dell. 1. dell. 2. col. 2. eod. tit.* Nec obſtat quod ſupererat obligatio ad euictionem præcedentem ex facto rei, quia clauſula ſecunda non ad hoc, ſed ad aliud refertur.

4 ¶ Clauſula enim generalis etiam ſimpliciter poſita non refertur ad caſus habẽtes ſpecialem diſpoſitionẽ. *l. dolo clauſula. de verbor. oblig. l. cohered. §. patrem. de vulg. & pupilla. ſubſtit.* maximè in eadẽ diſpoſitione. *l. nam ad ea. de cond. & demonſt* quantò minùs clauſula generalis non ſimpliciter, ſed excluſiuè ad præcedenta poſita, vt hìc: igitur non refertur niſi ad caſum euictionis contingentis abſque facto & culpa rei vt hic: & ſic vt nec de pretio quidem teneatur, aliàs nihil operaretur, cùm tamen ſit expreſsè adpoſita in fauorem, commodum, & exonerationem rei, ergo nouam exonerationẽ operan debet, ſaltem ampliorem quàm quæ iam acquiſita erat ex priori clauſula:

5 ¶ Præſertim cùm poſteriorem clauſulam ſtipulatus ſit Fedæus non gratis, ſed mediante tenli traditione & ceſſione inſtrumentorum, quam alioquin non tenebatur facere: poterat enim authoritates & inſtrumenta domus & acquiſitionis ſuæ retinere, nec tenebatur ea dare, nec cedere emptori. tex. *in l. Titius. 2. l. creditor. in prine. de actio. empt. l. inſtrum C. de fideicom.* & vtrobique per Bart Bald. Paul. & omnes.

6 ¶ Præterea de iure emptor nullam habet actionem contra authores venditoris ſui, niſi ſibi à ſuo venditore ceſſæ fuerint. text. in l. ſi tes quam de euictio. Cùm ergo ab initio ſecundus venditor ceſſerit actiones contra authores, & hanc ceſſionem ſecundus emptor aeceperit pro omni alio & reſidno iure euictionis: ſequitur neceſſariò quòd omne aliud ius & reſiduum euictionis contemplatione dictæ ceſſionis & inſtrumentorum traditionis remiſit.

7 ¶ Quòd autem in hac hypotheſi inſtrumentorum traditio ceſſionem actionum in illis contentarum eontineat. text. eſt *in l. nominis & rei. C. de actio, & obligat.* Hæc enim hypotheſis eſt de contractu venditionis, cuius appendix eſt dicta clauſula traditionis inſtrumentorom acquiſitioois: ergo ipſo iure in ſecundum emptorem tranſierunt actiones vtiles dictæ acquiſitionis, præſertim cùm hæc conditio inſtrumentorum non fieret ad tempus, ſed in perpetuum: non titulo præcarij vel locationis, vel commodati, ſen diſpoſiti, ſed titulo proprietatis: non in procuratorem & rationarium, ſed in proeuratorem in rem ſuam: & ſic implicat ceſſionem perpetuam vtilium actionum, & mandatum irreuocabile directarum. *l. 1. l. illam. C. de donatio.* Vt ergo ſecundus emptor acquiſiuit præter naturam venditionis, ita remiſit de iure ſuo præter naturam venditionis: & niſi aliquid remiſiſſet, ceſſionem illam non obtinuiſſet.

8 ¶ Imò etiam veritas eſt actorem nihil remiſiſſe de iure ſuo, quia non ſumus in quæſitis, ſed in quærendis, imò (vt iam tactum eſt) iſta non eſt venditio corporis, ſed iuris: non certæ rei: ſed alex, videlicet inris per Fedæum à venditore ſuo quæſiti, cuius loco ſecundum emptorem ſubroganit detracta omni obligatione & ſpecie euictionis, niſi quatenus ex facto ipſius Fedæi procederet. Tranſegit ergo de reſiduo euictionis futuræ, quod non erit niſi reſtitutio pretij, cum dicta ceſſione actionum & traditione inſtrumentorum, contra primum venditorem & eius fideiuſſorem, & heredes, & bona eorum.

9 ¶ Porrò certum eſt, eum qui cedit vel vendit nomen non teneri præſtare locupletem eſſe debitorem, ſed duntaxat debitorem eſſe, text. *in l. ſi nomen de heredit. vel actio vendita.* vbi Bald. vetus pragmancorum dictum citat, quod cedens non tenetur facere nomen bonum. Bal. *conſil.* 270. *lib.* 1. Paul. *conſ.* 170. *lib.* 2. Alex. *conſ.* 243. *in fin. lib* 6. Vbi *in annot, dixi.* Imò text, ait *quòd ceſſionarius ipſe nomen bonum facit,* id eſt, pro tali ſuo periculo accipit, vt inquit text. *in l. inter cauſas, §. abeſſe. ff. mandati.* ibi quia nomen bonum facit creditor qui admittit debitorem delegatum, id eſt accipit in ſolutum pro bono qualecunque ſit.

10 ¶ Quanto fortiùs hic, vbi actor ceſſionarius vel eius heredes dicta ceſſione vſi ſuot, agendo contra heredes primi venditoris & fideiuſſoris contra quos iure ceſſo in vim dictorum inſtrumentorum traditorum litem conteſtati ſunt: nec illud nomen & eius ceſſio aut delegatio in dubium reuocatur: igitur ſaltem interim & de præſenti non ſunt admiſſibiles contra cedentem vel eius heredem, qui alioquin circumueniretur facto actoris, quia non facta dicta ceſſione, & originalium inſtrumentorum traditione reus & eius deceſſor vigilaſſent, quod non potuerunt, ſed hac ſollicitudine exonerati ſunt facto actorum & deceſſorum eius, qui dictam ceſſioneor & inſtrumenta acceptauerunt & poſſederunt.

11 ¶ Summa, multum differt inter venditorem primitiuum qui abſolutè vendit, & de euictione promittit

mittit ſine vlla exceptione : & inter ſecundum venditorem, qui tantùm quod acquiſiuit, eodem pretio reuendit, & ſecundum emptorem in ſuam acquiſitionem loco ſui ſubrogat, nec ſe de euictione obligat, niſi de facto ſuo tantùm, & pro omni alia defenſione vel euictione, & cedit ac transfert literas ſuæ acquiſitionis. Huiuſmodi enim ceſſio non fit in grariam,

12 ¶ Et commodum cedentis, nec vt ceſſionarius ei rationem reddat, ſed fit in ius & commodum perpetuum ceſſionarij: & conſequentet præſumitur eius periculo facta ceſſio, vt pulchrè diſtinguit Ang. Peruſ. *in l. 3. C. de nouat.* Egidius Bellemeranus *in t. mandato. vol. 4. n. 5. extra de procuratoribus.* Tunc enim ceſſio ad commodum cedentis, quando actum eſt, quicquid exigitur plus aut minùs, ſpectet ad lucrum & commodum cedentis: & tunc cedens tenetur de euictione ceſſionis, ſiue ex eo quod debitor non eſt ſoluendo, ſiue alias, quia tenetur facere nomen bonum: & ad hoc ceſſionarius habet actionem mandati: quia non tantùm ſuum, ſed etiam cedentis negotium gerit. Nec eſt delegatio, ſed ſimplex mandatum directarum vtilibus retentis per cedentem. text. rotundus *in l. ſi mandauero § interdum. ff. mandati.* Secùs quando ceſſio fit ad commodum ceſſionarij, vt hic :

13 ¶ Quia amplius non quæritur quid exigatur, ſed torum eſt lucro & pericolo ceſſionarij, etiam ſi cedens promiſerit de euictione huius ceſſionis: quia tunc teneretur facere nomen verum, ſed non bonum. *l. ſi nomen de heredit. vel actio. vendita.* Sed quando non promittit de euictione ceſſionis vt hic nullo modo cedens promiſit, ſed ceſſit iura qualia habet, & tradidit inſtrumenta qualia habebat, quæ ceſſionarius acceptauit, cenſetur ceſſio facta eius periculo, quia ſecutus eſt nomen ſibi ceſſum: ergo liberauit cedentem, vt inquit text. rotondos *in l. ſi mandatum. in fi. ff. mand.*

14 ¶ Tunc enim vera eſt delegatio, & datio in ſolutum. Ita etiam decidunt Iacobus de Arenis & Bart. *in l. ſi cum emptore. in prin.* & ibi Iaſon. *ff. de pactis.* Bald. *l. 1. q. 5.* & ibi Salicet. *q. 12. C. de actio. & obligatio.* & expreſsè Egid. Bellemera. *in d. c. mandato.* Anton. Negusantios *in tract. de pigno. par. 2. membro 3. n. 17.* Et iuniper enam ſi eſſet ſimplex ceſſio ad commodum cedentis, videlicet retenta proprietate iuris ceſſi, adhuc non eſſet actor admiſſibilis, niſi priùs diſcuſſis his contra quos ceſſionem & mandatum ſimplex habuit, quia non poteſt agere nih in eo quod minùs ſeruate vel conſequi poterit text. rotundus *in d. l. ſi mandauero. §. interdum in fine. ff. mandati.* Et adhuc minùs admiſſibilis lite iam per eum conteſtata & pendente, qui ius ipſum ceſſum non reuocauit in dubium. Priùs etiam deberet offerre & reſtituere iura & inſtrumenta ſibi ceſſa non deteriorata, ſed qualia erant tempore ceſſionis.

15 ¶ Quod adhuc non teneretur reus acceptare, cùoi dicta ceſſio ſit pars contractus nominati irreuocabilis, nec aliter primus emptor fuerat contractus, & gratis, hoc eſt, eiſdem conditionibus, nec aucto pretio, ſecundom emptorem ſubrogatus, niſi vrà ſua acquiſitione quam ceſſis indemnis abiret, ſine periculo nec pretij quidem (quod etiam ſibi aberat) reſtituendi, dando in ſolutum dicta iura & inſtrumenta. Dictio enim *pro*, à qoa incipit dicta ſecunda claoſula, cautam finalem denotat Bald. *in l. in arrhali. C. de actio. empt. in l. 1. col. pen. verſic. venio ad ſecundam. C. per quas perſonas. dixi in conſuet. Pariſ. §. 13. glo. 1. n. 27, §. 11. glo. 2. num. 9 & ad Philip. Dec. conſ. 46.* Et ita dico & conſolo ego Carolus Molinæus, &c. Pariſiis 5. Calend. Martij, Anno Domini 1557, more Gallico.

EPITOME CONSIL. L.

1 *Quando feudum dicatur hereditarium, vel ex pacto.*
2 *Quando præſumitur hereditarium.* 42.
3 *Quando debent eſſe filij & heredes.*
5 *Conſuetudo familiæ attenditur.* 6. 38.
7 *Ius feudorum non eſt ius primogenitura, ſed ſucceditur æqualiter.* 19. 21. 44. 45.
8 *Feuda iure Romano incognita.*
9 *Feudorum origo Francorum eſt, ſed Longobardi primi primi in Inſubria & Italia vſum inuexerunt.*
10 *Carolus Magnus regnum Longobardorum armis ſibi quæſiuit, & tunc cœperunt feuda ibi eſſe perpetua.*
11 *Lotharius primus Imperator, Caroli Magni nepos, magiſtratus inſtituit Romæ, & ibi coram Papa & vniuerſo populo multas leges ſanxit.*
12 *Imperium Francorum centum viginti fere annis duranit.*
13 *Et poſt ducentos annos Conradus ſecundus leges Principum Francorum de feudi tranſmiſſione redintegrauit.* 14 15.
16 *Fœmina nunquam ſuccedunt in feudo, niſi ex ſpeciali pacto, & deficientibus maſculis.*
17 *Pacta contra naturam feudorum appoſita non extenduntur.* 28.
18 *Vaſallus non poteſt teſtari nec diſponere de feudo, etiam ad commodum aliquorum de ſuis deſcendentibus.* 23. 34 36.
19 *Sed omnes debent æqualiter ſuccedere, ſalua repræſentatione.* 20. 21.
22 *Verba heredibus, & ſucceſſoribus de maſculis tantùm intelliguntur.* 27.
24 *Relatum, eſt in referente etiam propriè & ſpecificè.* 25. 26.
29 *Verba, ex ſuo corpore deſcendentibus, comprehendunt pronepotes & vlteriores.* 33.
30 *Feuda debent eſſe perpetua.* 31. 42.
31 *Inueſtitura prima non poteſt in præiudicium deſcendentium, vel agnatorum, etiam conſenſu principis derogari.* 34. 36.
35 *Clauſula in fine poſita refertur ad omnia.*
37 *Inueſtitura prima ſemper in feudis attenditur.*
38 *Talis præſumitur titulus præceſiſſe, qualis apparet vſus & poſſeſſio.*
39 *In regno Siciliæ vltra generalem feudorum conſuetudinem, eſt vna ſpecialis conſuetudo ſuccedendi more Francorum.*
40 *Conſuetudo familiæ non valet in his quæ ſpectant ad deciſionem cauſarum.*
41 *Diſpoſitiones feudi factæ à vaſallo non nocent in bis qui non conſenſerunt.*
42 *Allodium præſumitur, Feudum non præſumitur merè hereditarium.*
43 *Filius nō poteſt recuſare hereditatē patris abſ-*

que feudo, quod tamen non eſt hereditarium.

44 *Filius heres in re certa vel in uncia, nihilominùs ſuccedit æqualiter in feudo, nec locus eſt primogenituræ.* 45.

46 *Filius non ſuccedit in feudo iure teſtati vel inteſtati, ſed iure feudorum vel inueſtituræ.* 49 50.

47 *Niſi in feudo merè hereditario.*

48 *Feudum conceſſum pro ſe & liberis, nullo modo eſt hereditarium.*

50 *In feudis non eſt locus iuri accreſcendi ſed legi inueſtiturę.*

CONSILIVM L.

VIsis & examinatis exemplis donationum & inueſtiturarum ab illuſtr. Ludouico & Ioanna rege & regina Hieruſalem, & Siciliæ, Comitibus Prouinciæ, Forchalchenj, & Pedemontis, anno 1359. duodecima Octobris conceſſarum & factarum nobili & generoſo Franceſchino de Bolleris, de Caſtro & territorio Roſqueſpreuerie, & quinque aliis Caſtris Pedemontis, pro ſe & ſuis heredibus & ſucceſſoribus in perpetuum, necnon alienus donationis & infeudationis anno 1376. factæ per eandem reginam, Prouinciæ & Pedemontis Comitem, eidem Franceſchino de Caſtro de monte, in Prouincia pro ſe, & ſuis heredibus vtriuſque ſexus, ex ſuo corpore & legitimè deſcendentibus, naris, & naſcituris, confirmationis Mariæ reginæ & Comitis, filiæ præfatæ reginæ, necnon donationis & infeudationis per eam anno 1380 factæ nobili Freyloni de Bolleris fratri dicti Franceſchini de Caſtro & territorio Cental, in Comitatu Pedemontis, pro ſe, & ſuis heredibus, & ſucceſſoribus ex ſuo corpore legitimè natis, & naſcituris, priuilegij a rege Renoto, anno 144 . dati Ludouico primo nepoti ex primogenito præfati Franceſchini, teſtamenti præfati Ludouici & Ioannis eius filij primogeniti, & Ludouici ſecundi, tranſactionibus & aliis in themate facti narratis, Domini Ieſu Chriſti vnici Dei & hominum mediatoris nomine inuocato, Omiſſa ſingularum quæſtionum prolixiori diſputatione, ſcopum ipſum reſolutiua noſtra analyſi petendo.

1 ¶ Ex tribus potiſſimùm viderentur hæ ditiones hæreditariæ, & conſequenter dominum Franciſcum de Boulieis, qui ſolus ex ſeptem filiis Ludouici ſecundi patris ſui ſupereſt, teneri ſtare teſtamento, & tranſactionibus deceſſorum ſuorum, & his quæ ſibi relicta ſunt à parte, ſaluo (ſi res exigat) ſupplemento legitimæ. Primò ex tenore dictarum conceſſionum & inueſtiturarum. Prima enim facta eſt dicto Franceſchino pro ſe, & ſuis heredibus & ſucceſſoribus in perpetuum. Hæc eſt forma inueſtituræ quoad perſonas ipſas attinet. Ergo quamuis dicta prima conceſſio facta ſit in feudum, tamen eſt feudum hereditarium. Quoties enim feudum eſt conceſſum pro ſe, & ſuis heredibus, dicitur hereditarium. Si verò ſit datum pro ſe, & pro liberis deſcendentibus, tunc non dicitur hereditarium, ſed appellatur feudum ex pacto, vel ex prouidentia conceſſentis. Ita declarat Andr. Iſern. *in cap.* 1. §. *& olim. col.* 1 *in fine. de ſucceſſ. feud. & in cap.* 1. *qui in ceſſ. feudum dare tenentur. in fin. & in cap.* 1. *de reſignatio. feudi paterni, & in cap.* 1. *an agnatum vel filium. in vſum feudorum.* Et ſequitur Alex. *in l. quædam* 5. 1. *col.* 1. *de edendo. in conſ.* 55. *col.* 4. *num.* 6. *lib.* 4. & ibi ſequitur Andreas Barbatus *col. penult. ſui conſilii ad conſilium Alexandri continuati.* Idem Alex. *conſ.* 26. *col.* 2. *lib.* 5. Philipp. Dec. *conſ* 445. *in fine.* Iacobus de S. Georgio *in inueſtitura feudali verſic.* Ita quod ipſi inueſtiti habeant. Franc. Cur. iunior. *in tractatu feudorum. part.* 1. 9. 8. *n.* 19. *verſi. quarto ſub hac. & in conſ.* 1. *n.* 12. *conſ.* 32. *conſ.* 78. Albertus Brunus inter conſilia feudalia, *conſ.* 10. *columna* 3. *conſ.* 11. *columna* 4. *conſ.* 24.

2 ¶ Imò etiam in dubio præſumitur feudum hereditarium, vt ait Alex. *conſ.* 26. *columna* 2. *lib.* 5. Carolus *conſ.* 11. *num.* 6. *conſ.* 17. *lib.* 1 Fraciſcus Curtius iuniot. *conſ.* 3. *num.* 4. Ex quibus in illa prima conceſſione videntur feuda planè hereditaria.

3 ¶ Quoad ſecundam verò & tertiam inueſtituram, quia addita ſunt verba, Ex ſuo corpore legitimè deſcendentibus, naris, & naſcituris, hæc quidem verba benè operantur vt feuda illa ſint affectata liberis primi gradus, ita tamen vt debeant eſſe filij & heredes. tunc enim propter illa verba requiritur concurſus vtriuſque qualitatis, ſecundum communem ſententiam, vt tradunt Alexand. *in dicta l. quædam.* §. 1. *col.* 2. *de edendo. in l. quod dicitur col.* 14. *de verbor. obligat.* Iaſon. *l* 2. *n.* 188. *C. de iure emphiteuteo. in l. ſi non ſortem.* §. *libertus de condict. indeb.* Bal. *conſ.* 70. *lib.* 1. *conſ.* 475. Bartholomeos *lib.* 5. Paul. Caſtenſis *conſ.* 461. *viſis. col. vlt. lib.* 1. Alex. *conſ.* 44. *vbi in annot. dixi lib.* 1. Philip. Corn *conſ.* 13. *lib.* 3. Philip. Dec. *conſ.* 185 *conſ.* 390. *col.* 3. *conſ.* 445. Franciſcus Curtius Iuniot. Albert. Brunus in locis nuper allegatis.

4 ¶ Sed tamen illa adiectio vtriuſque ſexus, vel deſcendentium, eſt limitata ad deſcendentes ex proprio corpore recipientis ſiue primi inueſtiti, & conſequenter in vlterioribus deſcendentibus remanent feuda planè hereditaria. Secundò principaliter propter priuilegium liberè diſponendi per Ludouicum primum, primi inueſtiti nepotem Rege Renato impetratum.

5 ¶ Tertiò principaliter propter conſuetudinem familiæ vltra ſexaginta annos continuatam & proſcriptam, qua dationes illæ ſemper iure teſtamentario & ſubſtitutionum ad vnum & primogenium tantùm deuolutæ ſunt, reliquis excluſis. Et ſic videtur Ioan. Ludouicus ex teſtamento auito, proauito, & abauito ſolus ad omnia vocatus, Franciſco excluſo, niſi in ſibi relictis à patre, & ſupplemento legitimæ. Ita enim in propriis, imò fortioribus terminis decidit Andreas Iſer. *in l. Imperialem de prohibita feudi alienatione per Federicum.* §. *præterea. donatus col.* 2. *in verſi feudorum* dicens quod ſi probetur, quod inter plures filios vaſalli primogenitus tenuit ſolus feudum per triginta annos, tanquam primogenitus, ſcientibus & patientibus aliis fratribus, quod inter plures filios eiuſdem primogenitus eodem iure vti poteſt. At hic ſunt plus quàm ſexaginta anni talis vſus & conſuetudinis de primogenito in primogenitum. Et illud dictum Iſerniæ refert & ſequitur Guido Papæ *conſ.* 131. circa proceſſum reuiſionis *col.* 1. vbi in propriis terminis decidit quòd iſtud iudum factum quatuor teſtibus probatum, quod prædeceſſores fratrum continentium de certo caſtro & terra feudali ſemper, ſaltem per quadraginta annos obſeruarunt, quod primo natus eorum ſolus obtineret illud feudum, ſufficere ad probandam efficacem huiuſmodi conſuetudinem introductam. Sed hic ſunt ſexaginta anni: & vltra illud factum procedit velut titulus, authoritas, & priuilegium Regis Renau liberè diſponendi

nendi de eiſdem feudis.

6 ¶ Quod cùm conſuetudo eius familiæ hoc faciat & ſit obſeruanda, tenent Ioan. Andr. *in additionibus Speculi titulo de inſtrumentorum editione. §. compendiosè. verſiculo, ſed numquam etiam in modo ſacerdotali.* Ias. *in l. omnes populi. col. 9. verſic. an autem vna progenies.* & ibi Ioannes Crotus *in repeti. col. 4. de inſtitu. & iure.* Ias. *in l. ſi quis à filio. § vltimo. de leg. 1. & conſ. 46. columna vlt. lib. 1. conſ. 192. columna 3. lib. 2.* Albertus Brunus *in tract. feudorum in verbo parentela. in ſi.* Philippus Dec. *conſil. 515. numero 18.* Et in terminis primogenituræ, de qua agitur, Socinus *conſ. 47. col. vlt. verſic. capio 4. q. l. 3.* Ioan. Spiritus *in tractatu de iure primogenituræ, lib. 3. q. vlt.* Petrus Paulus Pariſinus *conſil. 7. ad veram. col. 2. & 3. lib. 4.*

7 ¶ Sed his non obſtantibus, quantumuis vrgete videantur, contrarium cenſeo videlicet præfatum Franciſcum in prædictis ditionibus feudalibus æqualiter cum nobili & generoſo Ioanne Ludouico nepote ex fratre ſuccedere debere, deductis tamen portionibus fratrum, & ſi quas legitimè ab eis Antonius, & Ioannes Ludouicus pater & filius acquiſierunt. In ſumma, nec dictum priuilegium, nec dicta teſtamenta, & ſubſtitutiones obſtant quo minùs præfatus Franciſcus dictorum feudorum virilem ſuam partem iure conſuetudinis feudalium, & dictarum inueſtiturarum petere poſſit, & hoc nomine ad diuiſiones, cùm non ſint de regalibus, prouocare. Et moueor cùm ex natura & conſuetudine feudorum, tum ex tenore inueſtiturarum.

8 ¶ Feuda enim non reguntur iure communi Romano, cui prorſus fuerunt incognita, vt ſcripſi *in conſuetudine Pariſienſi, titulo, de feud. in rubrica num. 2. cum ſeq.* Andr. Iſern. *in proœmio feud. q. 4.* & ibi Iacobus Aluar. & alij *in quæſt. 7. & in tit. de contentione inueſtituræ inter dominum & vaſallum. col. 11. notabili 4.* Ioannes Bapt. Caccialupus *in repetitione capituli 1. de feud. cognitione.* Claudius Seiſel. *in ſpec. feud. in pr.* Sed proprio & peculiari iure & conſuetudine veterum Francorum & Longobardorum orto, qui in Inſubria 204. annis regnarunt, & dixi *in conſuetudine Pariſi uſi tit. 1. in tub. num. 26.*

9 ¶ Prima enim feudorum origo Francorum eſt, poſteà verò Longobardi vſum feudorum in Inſubriam & Italiam primi omnium inuexerunt. Et quamuis ante Longobardos feuda apud Francos eſſent perpetua, tamen noui reges & duces Longobardorum initio regni ſui in Inſubria prædia ab Imperio Romano, & à deuictis rapta non ſolebant inimo infeudare, niſi ad beneplacitum, reuocabilia ad nutum, deinde annuam dare firmitatem, deinde illam vſque ad vitam vaſalli producere, vt nec ad filios quidem tranſiret. Poſteà ſenſim extenſum in vnum filiorum vaſalli, quem dominus eligeret, tandem receptum vt ad omnes filios æqualiter deuolueretur, ſcilicet ad filios maſculos primi gradus tantùm, vt inquit text. *in capite 1. § & quia vidimus in princip. in vſib. feudorum.* Item ſub regno Longobardorum,

10 ¶ Quo per Catulum Magnum, hortatu & precibus Adriani I. Papæ, anno 776. ſuppreſſo vel potiùs ſibi acquiſito (cœpit enim ex tunc ſe imperatorem & Longobardorum regem dicere) receptum fuit in Inſubria, vt feuda ad omnes deſcendentes maſculos in infinitum deuolurentur, vt patet *in c ſi quis miles. in tit. conſtitutio. feud. domini Lotharii imperatoris*, vbi à dicto cap *ſi quis miles.* vſque ad cap. *ſi quis ſine filio*, incluſiuè recitantur plures conſtitutiones feudales,

11 ¶ Quas circa annum Dom. 825. Lotharius I. Imperator Ludouici Pij Francorum Regis & Romanorum Imperatoris filius in cõſortium imperij aſſumptus, Catuli Magni nepos, poſtquàm tempore Paſchalis primi Papæ Romam ingreſſus, & die Paſchæ coronatus, magiſtratus Romæ inſtituiſſet, qui populo Romano ius dicerent, mortuo Paſchali, & Eugenio ſecundo ſua authoritate à clero & populo Romano electo, & ab eodem Lothario confirmato: idem Lothatius in ciuitate Romana coram eodem Eugenio Papa, & vniuerſo populo, in ipſis valuis & ante fannas templi beati Petri multas leges ſanxit, è quibus nouem capitula rem feudalem concernentia recitantur ab Oberto de Orto inter dictos vſus feudorum, ſub titulo conſtitutiones feudales domini Lotharij, &c.

12 ¶ Sed quia poſt 80. annos deficiente ſtirpe, & imperio Caroli Magni, quod per decem imperatores, centum & ferè viginti annos dorauit, Berengarij à Longobardis oriundi regnum attauorum armis repetentes, Inſubriam occuparunt, & per quinquaginta annos, tacente imperio, Italiam vexarunt, vſque ad Othonem primum re & nomine Magnum, qui debellatis Berengariis in Roma & Italia, Imperij maieſtatem & ſplendorem teſtituit, & teſte Platina, & aliis Chronographis, tres Papas Romæ ob eorum ſcelera ſucceſſiuè depoſuit, & alios inſtituit.

13 ¶ Vacante verò in Italia ſub illa Berengariorum tyrannide imperio, leges quoque præſertim feudales, quæ militantibus magis inſeruiebant, præfati Lotharij primi imperatoris & aliorum Carolinæ ſtirpis imperatorum facilè (vt fit) exoleuerunt, ita vt renouatione indiguerint. Quo factum eſt dum Conradus ſecundus imperator electus circa annum ſalutis 1025. Romam (vbi à Ioanne Papa XX. coronatus fuit) proficiſceretur, rogatus fuit à vaſſallis qui eum comitabantur, vt lege promulgata non ſolùm ad filios ſuos, ſed etiam nepotes ex filius ſuis feuda tranſmitterent, vtque inter filios & nepotes per lineam maſculinam primi inueſtiti deſcendentes eſſet etiam collateralis ſucceſſio. Quod Conradus edixit, redintegrans hac in parte feudales leges ante ducentos annos latas & promulgatas Romæ à præfato Lothario primo, vt eſt text. *in vſibus feudorum. tit. 1. §. cùm verò Conradus.*

14 ¶ Quem textum impoſſibile eſt intelligi de Conrado primo nepote ex fratre Ludouici tertij imperatoris, cui in imperio ſucceſſit vltimus Carolinæ Francorum ſtirpis, poſt cuius obitum in duces Saxoniæ tranſlatum fuit imperium: quia is Conradus primus, vltimus Francorum imperator ſeptem tantùm annis vtcunque regnauit in Germania, nonnquam Betengariorum metu Italiam auſus eſt attingere. Non etiam poteſt intelligi de Conrado tertio & vltimo Saxoniæ duce, qui Lothario tertio Saxoniæ duci in imperio ſucceſſit anno 1038. & cum Ludouico nono Francorum rege in Saracenos arma duxit, quia etiam tempore Lotharij tertij deceſſoris ſui, qui multas leges feudales in Italia etiam Romæ ſanxit, vt *in l. imperialis. de prohibita feudo alienatione per Lotharium, & cap 1. in princ.* qualiter olim poterat feudum alienari in vſibus feudorum. ſuperuacuum fuiſſet quod iamdudum receptum erat & obtinebat à tali Conrado vltimo, qui etiam nunquam Romam profectus eſt, nec in Italia dominatus, precibus impetrare. Neceſſe eſt igitur intelligere dictum §. cùm verò Conradus, de præfato Conrado ſecundo: cuius etiam ſunt leges illæ & capitula Conradi, de quibus in dictis vſibus feudorum, vt clariſſimè docui in conſuetudine Pariſ. titulo 1. rubrica in ſecunda editione.

15. ¶ Stetit ergo & ſtat à plus mille annis perpetua lex & conſuetudo feudorum in Inſubria abſque vlla interpellatione, vt feuda deuoluantur in legitimè deſcendentes maſculos primi inueſtiti in infinitum, feminis, & deſcendentibus ex his, excluſis: ita vt pluribus maſculis concurrentibus, feudum ad omnes æqualiter pertineat: illis autem quandocumque deficientibus, ad dominum liberè reuertatur. Hæc eſt

perpetua lex & conſuetudo feudorum, præſertim in Inſubria incouculſim abſque vlla interruptione à plus mille annis noniſſimè obſeruata, vt etiam omues gloſſæ & doctores vniformiter, vno ore, vuoque calamo cenſent.

16 ¶ Niſi ſicubi ſpeciali pacto inueſtituræ aliter cautum appareat, putà fœminas admitti: quo quaſi intelligitur, vt nou niſi deficientibus maſculis admittantur, vtque ſemel excluſæ nunquam deinceps admittantur *capit.* 1. §. *quia etiam Epiſcop. vel abba. cap.* 2. §. *filia vero. de ſucceſſ. feud. cap.* 1. *de gradibus ſucc. deuoluti in feudo cap. vnico. de feudo fœmina. cap. in prin. de natura ſucceſſionis feudi. cap. vnico. de eo qui ſibi vel heredib. ſuis maſculis & fœminis inueſtitur, excep.* vbi in fine textus probat idem eſſe reſpectu ipſius domini directi, cuius maſculi, & non fœminæ debent recognoſci. adde text. *in c.* 1. § *ſimiliter. de capita. qui curiam vend. c.* 1. *in fin. in quibus cauſis feudum amittitur. in vſib. feudo.* pulchrè Paul. Caſt. *anth. Itaque. C. communia de ſucceſſ.*

17 ¶ Idem de cæteris pactis contra tegularem feudorum naturam appoſitis, vt quantum fieri poteſt, reſtringatur, quomuùs ab ordinaria feudorum natura & conſuetudine recedatur. vt notant omnes Feudiſtæ *in cap.* 1. *de feudo non habente propriam feudi naturam. in vſibus feudorum. Et text. in c.* 1. §. *feudum ea lege. ſi de feudo defuncti contentoſit inter domi. & agna. & in cap. vnico de feudo fœminæ.*

18 ¶ Prima ergo inueſtitura facta Franceſchino pro ſe, & ſuis heredibus & ſucceſſoribus, in perpetuum, non intelligitur de quibuſlibet heredibus & ſucceſſoribus, ſed de filiis legitimis, maſculis dicti Franceſchini, item & de maſculis ex his in infinitum, legitimè per lineam maſculinè deſcendentibus duntaxat: ita quod ſi non ſupereſſent niſi fœminæ, vel etiam maſculi deſcendentes ex his, finitum eſſet feudum, & ipſo iure ad dominum reuerſum, non obſtante quacunq; diſpoſitione, ſiue teſtamentaria, ſiue inter viuos præfati Franceſchini vel deſcendentiũ ex eo, & non obſtante quacunq; temporis præſcriptione, *c.* 1. §. *rurſus. quib. mod. feud. amitta. c.* 1. §. *præterea. d. capit.* Contradi ſalua tandem amplianone facta per priuilegium Regis Renati.

19 ¶ Præterea ea eſt vis & natura præfatæ inueſtituræ, & omnium feudorum ſub ea contentorũ, vt omnes filij æqualiter ſuccedant, & pariter inter deſcendentes maſculos & per ſexum maſculiuum primi inueſtiti, vt inter plures maſculos concurrenter ſiue in linea directa deſcendentes, ſiue in linea collaterali, ad omues æqualiter feudum pertineat. § 1. *in fin de his qui feud. dare poſſ. cap.* 1. *in prine de ſucceſſ. feud. c.* 1. §. *omnes filii. ſi de feudo defuncti contenti. ſit inter domi. & agna. cap.* 2. *de prohib. feud. alien. per Lothar.* Catolus Ruinus *conſ.* 11. *lib.* 1.

20 ¶ Ita tamen vt nepotes ex filio illum in ſtirpem repræſentent *c.* 1. *in princ. de ſucceſſ. feudi capit. de gradib. ſucceſſ. in feudo.* Et vt qui ſunt diuerſarum linearũ veniant in ſtirpes, videlicet ſingulæ lineæ loco vnius. *cap. vnico. in fine de natura ſucceſſ. feud.* & ibi Iacobus Alua, & Præpoſitus Mediolanenſis, & latè Signorellus de Homedeis *conſ.* 93. *factum ſic ſe habet.* quem ſequitur Ioannes Campeoſis inter conſilia feudalia. Alberti Bruni *conſ.* 21. *columna penultima.*

21 ¶ Sequitur ergo quòd etiamſi non eſſet aliud in iſta prima inueſtitura, tamen dictus dominus Franciſcus debet æqualiter in dictis feudis cum domino Antonino fratre ſuo, & aliis fratribus ſuccedere, & tam ex capite ſuo, quàm ex capite fratrum ſine liberis defunctorum æqualiter diuidere cum domino Ioanne Ludouico dicti Antonini, idque tam ex lege, natura, & conſuetudine feudorum, quàm ex l. dictæ inueſtituræ:

22 ¶ In qua certum eſt quod verba heredibus & ſucceſſoribus, de maſculis duntaxat ex maſculis legitimè deſcendentibus ad omnium aliorum excluſionem intelliguntor. *cap.* 1. §. *ſed diuerſum. de alienatione feud. cap.* 1. §. *ſimiliter verſic. profitẽ de lege Conradi. in vſib. feudorum.* & omnes Feudiſtæ, Ioannes Caldetinus *conſ.* 8. *de feudis conſ.* 15. *de verbor. ſignif.* Franciſcus Curtius ſenior *conſ.* 25. *col.* 1. Ioau. Baptiſt. Caccia. *in repet. cap.* 1. *de regal.* 13 de feudi cognitio. *in vſib. feudor.* Iacobus de S. Georgio *in inueſtitura feudali in verſi & vnus ex dict. vaſal. refuta. feudum. columna* 2. Philip. Dec. *conſil.* 208. *columna* 3. *conſil.* 445. *columna* 3. *conſ.* 516. *columna* 2. *conſ.* 555. *num.* 3. Ialou. *conſ.* 151. *columna* 1. *lib.* 2.

23 ¶ Idque nou obſtantibus omnibus teſtamentis & ſubſtitutionibus, quæ ipſo iure nou valent in feudis *cap.* 1. *in prine. de ſucceſſ. feudi.* ibi, nulla ordinatione defuncti in feudo manente vel valente. *in vſib. feudorum.* Nec obſtant etiam tranſactiones deceſſorum, quorum dictus Franceſchinus non eſt betes. Prædictis adde textum in cap. vnico, de duobus fratribus à capitaneo inueſtitis, vbi appellatione heredis veniunt deſcendentes tantùm etiam fœminæ, vel ex fœminis fide illis cauium ſit, & regula quod vnuſquiſq; ſibi ſuiſque heredibus videtur proſpexiſſe, non intelligitur de extraneis quibuſque, vt in patrimonialibus. *l. pactum de probationibus*, ſed iuteiligitur de legitimè deſcendentibus tantùm ſecundum naturam materiæ ſubiectæ feudorum. Ad obiectum verò de priuilegio regis Renati, & de conſuetudine familiæ infra reſpondebitur.

24 ¶ Sed eſt aliud longè fortius & ineluctabilius in eadem inueſtitora, quæ verbis diſertis in ipſis clauſulis diſpoſitiuis tefertur, limitatur, & reſtringitur ad prædictos antiquos feudalea vſus Inſubriæ, ibi, donamus, tradimus, &c. iuxta obſeruantiam, vſum & conſuetudinem dicti Comitatus Pedemontis obtentos, & in talibus obſeruatos. Et rurſus ibi, Seruire teneantur immediatè, & in capite de ſeruitio proprio conſueto, ſecundum obſeruantiam, & conſuetudinem patriæ memoratæ. Ecce quod etiam bis originalis, ipſa inueſtitura tefertur ad prædictos vſus feudorum Pedemontis, qui noniſſimè non ſunt alij quàm iura illa feudalia, quæ habentur in vſibus feudorum, quæ ad vnguem obſeruantur in tota Inſubria, in qua ſitus eſt Comitatus Pedemontis.

25. ¶ Igitur perinde eſt ac ſi eadem iura vſuum feudalium eſſent nominatim recitata in dicta inueſtitura, quia quicquid eſt in termino telato, eſt in termino referente. *l. inſtitutio talis. de condit. inſtitutio. l. aſſe toto. de heredib. inſtit. l. ſi ita ſcripſero. de condict. & demonſt.* Etiam propriè & ſpecificè Bald. *in l. ſi defenſor.* § *qui interrogatus. verſic. niſi forte per illum text. de interrogatoriis actionib.* Bald. *conſ.* 212. *eaque. l.* 5. Philip. Dec. *conſ.* 47. *& in cap. quoniam contra falſam. num.* 37. *extra de probationib. vbi in annot. dixi & ſcripſi in conſuet. Pariſ.* § 45. *num.* 18. *& in regula cancellariæ de infirmis reſignantib. num.* 413. Igitur virtute dictæ relationis etiam ſi eſſet ſimplex, perinde eſt ac ſi in eadē inueſtitura expreſſim & ſpecificè cautum eſſet, quod verbum heredibus intelligitur de maſculis & legitimis deſcendẽtibus ex eis tantùm, & quod non obſtante aliquo teſtamento vel alia diſpoſitione vaſalli, ſeu vaſallorum in vltima voluntate vel inter viuos venitẽt maſculi æqualiter & viriliter, ſaluo iure repræſentationis nepotum & liuearum, & ſupra eod. numero. Hæc enim omnia inſunt ex natura feudi, & ex prædictis vſibus feudalibus, ad quos fit expreſſa relatio.

26 ¶ Igitur perinde eſt ac ſi vſus illi relati ſpecificè deſcripti eſſent in inueſtitura, etiam in Gallia patriæ conſuetudinariæ facta, quantò magis quando facta eſt in Inſubria, ſeu ab habentibus domicilium vel dominationem in ea, & de feudis in ea ſins, quæ eſt taeita telano ad vſus eiuſdem loci. *l. ſi ſeruus plurium.*

rum, in fine. delegati. t. & insuper accedit gemina expreſſa telano, quæ tergemina est ex prædictis quæ iam nullam habent dubitationem.

27 ¶ Secunda verò inueſtitura eiſdem facta ab eadem regina anno ſaluris 1476. de Caſtro de Monte in Prouincia pro ſe, & ſuis beredibos vtriuſque ſexus ex ſuo corpore legitimè deſcendenubus nans & naſcituris, neceſſatio per prædicta eodem modo intelligatur quo & ptima, ſupra, eod. num. 22. hoc duntaxat excepto, qood in prima ceſſante alio ampliationis aoxilio, ſed maſculi legitimi & legitimè deſcendentes ex eis vocantur, quibus deficiennbus feudum ad dominum reuertetur: in hac verò ſecunda, etiam fœminæ vocantur, & deſcendentes ex fœminis: quod neceſſanò intelligitur deficiennbus maſculis ex lioea maſculina, & non aliàs, pet not. ſuprà. eod. num. 22. B tepetendo.

28 ¶ In reliquis autem etiam ſi non eſſet facta relatio ad dictos vſus feudorum, tamen intelliguntur teſeruati quatenus ex eis expreſſim in eadem inueſtitura non detogatur. *l. præcip. C. de appell. cum vulgaribus, & per notata ſupra eod. num.* cùm notiſſimum ſit eoſdem vſus feudotum in rebus feudalibns in eadem prouincia obſeruan. Idem dicendum de tertia inueſtitura Mariæ Reginæ facta Freylloni de Bollieris de Caſtro Cantali ſito in Comitatn Pedemontis, per prædicta.

29 ¶ Nec obſtat quod hæ duæ vltimæ inoeſtituræ videntur limitatæ ad liberos primi gradus inueſtitorum per illa verba in diſpoſitiuis appoſita, *Ex ſuo corpore legitimè deſcendentibus*, quia filij filiorum nec C deſcendnnt nec naſcuntur ex corpore aui, ſed ex corpore proprij patris. Quoniam triplex eſt prompta reſponſio. Prima, quod argnmentum procedere poſſet in terminis vſuum feudalium, qui erant apud Inſubres inirio regni Longobardorum, qui tunc erant in perpetuo motu & ſtrepitu & periculo belli, propterea rarò inſeudabant niſi ad beneplacitum, vel ad vitam recipienns: & ſic dum concedebant etiam pro filio, intelligebatur de vno qnem dominus eligeret: & dum inſeudabant pro recipiente & eios filiis, intelligebatur de filiis primi gradus tantùm, vt ſuprà eod. num 4. quæ parcimonia pace per Carolum Magoum Italiæ data exoleuit, & cœperunt feuda ad deſcendentes maſculos in infinitum extendi, qnòd lege Lotharij primi firmatum, rurſus per Conradum primum D ante mille triginta annos redintegratum fuit, & abinde hactenùs inconcuſsè ſeruatum.

30 ¶ Itaque dictæ inueſtinitæ intelliguntur ſecundum receptam feudorum conſuetudinem, quæ eſt vt feuda ſint perpetua, cap. t. in fine. Ibi in perpetnum pertineant. in quibus cauſis feudum amittatur. Ioannes Baptiſta Caccialupns in repetitione *cap. t. in regalia 3 de feud. cognitione, in vſibus feudorum* Tum verba illa Vtriuſque ſexns, non ſunt apoſita ad reſtingendum, ſed ad ampliandam inueſtituram, videlicet, vt etiam fœminæ & deſcendentes ex illis inclndantur, deficiente tamen ſtirpe maſculina, vt ſuprà n. 22.

31 ¶ Secunda reſponſio per text. ipſum earumdem inueſtiturarum, quibus liquet eas non eſſe factas ad E vitam certarum perſonarum, vel graduum, ſed in perpetuum, vt in dicta ſecnnda inneſtitura, ibi *Vicem legis habere cenſeantur, & ſtabilitate perpetua ſint manſuræ*: & in tertia inueſtitura, ibi, *In perpetuum concedimus & donamus.* & ibi. *Et incommutabiliter perpetuo ſint reales.* Portò vt leges perpetuas eſſe decet, ita beneficia principum.

32 ¶ Minùs obſtant verba, *Ex ſuo corpore legitimè deſcend: utibus, vel natis*, quæ ſunt in ſecunda & tertia inueſtitura: quia illa verba ſunt appoſita ad excluſionem filiorum adoptiuorum, vel naturalium tantùm, & illegitimorum, quamquam legitimatorum qui dominum tion excludone, quin ad eum feudum liberè A reuertatur, non obſtante qualibet legitimatione vel deroganone, etiam ſupremi principis, ſine conſenſu domini feudalis appoſita, cui nullo modo præiudicat, vt nonè dixi *in conſuet. Pariſienſ. tit. de feudis* §. 8. *colum. numero 39. & in annotationibus ad Philippum Decium 365. num.* t.

33 ¶ Cæterùm verba, *De proprio corpore nati, vel deſcendentibus*, non excludunt nepotes, & pronepotes, quia propter continuationem ſanguinis dicuntur de eodem corpore, ſicut & in eodem ſanguine, vt tradit Bald. *in l.* t. *C. de condit. ob cauſ.* Ang. Peruſ. *in l. Lucius.* 2. *de hered. inſtituendis.* Stephanus Bertran. *conſ.* 23. *lib.* t. Andreas Alciatus. *in l. non eſt ſine liberis, & in l. liberorum nomine de verb. ſignif.* Etiam ad excluſionem eccleſiæ ſubſtitutæ. Socin. *conſ.* 17. *caſus ſuper quod. lib* 1 & in propriis noſtris terminis inueſtitutarum feudalium tradidit Bald. quòd poſteri dicuntur deſcendere ex corpore primi parentis, *in cap.* t. *de eo qui ſibi & heredi. ſuis col.* 1. *per illum text. in vſib. feudorum.*

34 ¶ His quæ diximus dominum Franciſcum non teneri teſtamentis & ſubſtitutionibus prædeceſſorum, non obſtat dictum priuilegium regis Renati: quia ptimò non eſt aliud quàm confirmatio, & inquantum opus eſſet noua donatio prædictarum trium inueſtiturarum necnon recouationis terriæ inueſtitutæ, quæ per obitum dicti Freylloni ſine maſculis legitimis extincta erat, & illuſtriſſimam reginam Mariam Comitem Prouinciæ, vel alium tunc quo tempore Comitem Proniuciæ reuerſa, & per eundem Comitem præfato Franceſcbino data & conceſſa, vt in ſecunda pagina dicti priuilegij recitatur: cui confitmationi ad ampliandas dictas conceſſiones & inueſtituras, idem Rex Renatus addit & concedit Ludouico primo, proauo domini Franceſchini, vt non ſupetſtite ſibi prole legitima, poſſit liberè tam per teſtamentum, quàm inter viuos de dictis feudis & dinionibus diſponere, dnmmodò in perſonas amicas, & nullatenus ſuſpectas concedenti & ſuis ſœderatis, & cum clauſula, Quòd ſi dictus Ludouicus non diſponeret, & abſque liberis decederet, feuda hoinſmodi ad concedentem & ſuam curiam reuertantur. Ex quibus liqnidò apparet priuilegium illud non eſſe conceſſum in aliquam diminutionem vel derogationem præd. ctarum inueſtiturarum, nec eorum qui per illas ad eadem feuda vocantur. Nulla enim ibi datur facultas diſponendi ſine inter viuos, ſiue in vltima voluntate, niſi in caſum deficientis ptolis legitimæ, videlicet maſculinæ, reſpectu feudorum contentorum in ptima & tertia inueſtitnra, vel etiam fœminæ reſpectu contentorum in ſecunda inueſtitura.

35 ¶ Verba enim, *Non ſuperſtite ſibi prole legitima*, quæ ſunt poſita in fine dictæ clauſulæ ampliatinæ, quæ incipit; *Concedimus*, referuntur ad omnia & ſingula in eadem ptæcedenti otatione contenta. Nihil ergo concedit, niſi in caſum deficientis prolis legitimæ, ſcilicet per eaſdem inueſtituras vocatæ. Clauſula enim in fine appoſita, refertur ad omnia ptæcedentia. *l. heres meus.* §. *vxori. de legat.* 3. Bartol. *in l. Plautius de auro & argento legato.* doctores *in l. peteus. C. de pactis.* Alexander *conſ.* 48. *in principio. lib. primo*, vbi in Annotationibus dixi.

35 ¶ Prætereà etiam ſi præfatus rex volniſſet prædictis deceſſorum inueſtituris derogare, etiam de conſenſu dicti Ludouici, ad quem, vt potè tunc vnicum maſculum è ſtirpe dicti Franceſchini aui ſui ſuperſtitem, omoia illa feuda deuenirent, non potuiſſet in præindicium agnatorum etiam collateraliunt, ſi qui tunc erant, nec in præiudicinm naſcituronm ex eis, & conſequentes in præindiciom deſcendentiom, vel naſcitnrorum ex dicto Ludouico, Imò etiam ſi vaſallus vellet inter filios diſponere, & vni eorum feudum prælegate vel donare: non poſſet, etiam conſenſu domini: niſi de conſenſu aliorom filiorum, ad eorum vitam

tantum: quia poſteris ſuis, nec agnatis quidem, præiudicate poſſunt Bald. *in l. imperialem. col. 2. verſic. quæro quid ſi vaſalli. & verſic. quæro ergo. & col 3. verſic. quæro vtrum pater. de prohibita feudi alienatione per Federicum.* vbi omnes Feudiſtæ ſequuntur in vſibus feudorum Ioan. Bapiſt. *pag 9. cod.*

37 ¶ Et hoc eſt perpetuum in feudis, quòd ſemper reſpiciunt primum ſtipitem, & primum conſenſum domini, cui non poteſt derogari. Bald. *in cap. vnic. col. 1. in prima oppoſitione, de eo qui ſibi & heredibus ſuis, &c. in vſibus feudorum.* Et prima inueſtitura tanquam radix ſempet attenditur, nec mutari poteſt in præiudicium tertij. Bald. *in conſ. 175. quando conſtat. lib. 2.* Bald. & alij *in cap. 1. de feudo guardiæ & caſtaldiæ. in vſib. feudorum.* Bald *in l 1. col. penult. C. quàdo non petentium partes.* Paul. *in conſ. 191. viſis & diligenter. col. 2. lib. 2.* Alexand. *conſ. 9 n. 12. col. 5.* Aluarotus *in conſ. 1. poſt lecturam ſuam feudorum.* Franc. Zabarel. *conſ. 92. facundo pupill.* Iacob. de ſancto Georgio *in inueſtitura in verb. dilecto que vaſalli promiſit recogn. dicti feud. col. 4. verſ. inſuper quæro* Matthæus de Afflictis *in deciſionib. Neapolit. 195. n. 5. & 6.* Franciſc. *conſ. 193 conſ. 26. conſ 185. col. 2.* ibi in annot. dixi. Albertus Bru. *in fine cauſ. 25. in fin. inter conſ. feudalia.* Et io propria ſerminis quòd non poſſit alteraci etiam per Principem. decidit Ludouicus Gozadinus *conſ. 84. num. 8.*

38 ¶ Noo obſtant quæ ſuprà numero 5. & 6. dicta ſunt de conſuetudine familiæ: quia Andreas Iſernia *in dicto §. præterea ducatus. col. 2.* non dicit nec intendit per conſuetudinem familiæ poſſe immutari naturam vel qualitatem primæ inueſtituræ, ſi de illa cõſtet: ſed tantùm dicit quòd quando de illa oon appatet, vel quatenus dubia eſt, declaratur, vel interpretatur per longæuum modum vtendi & conſuetudinem familiæ, iuxta tegulam communem, quòd talis præſumitur præceſſiſſe titulus, qualis apparet vſus & conceſſio. Bartol. Ioaones Plateanus *in l. litibus. Cod. de agricolis & cenſitis. lib. 11* Bald. *in l. 1. col. 5. C. de fideicommiſſ.* Ang Peruſ. *in l. qui alieno. § 1. de acquirenda hered.* Alexand. *conſ. 107. lib. 1.* Philip. Dec. *in l. ſi certus annis. n. 14. C. de pactis* Albertus Brun. *in tract. de augmento. col. 114. cum ſeq. & con'. 44. col. 1*

39 ¶ Hoc tantùm, nec aliud intendit Andreas Iſern. patet, quia loquitur in regno Siciliæ vbi Galli diu dominati, vſum feudorum Galliæ inuexerunt, ita quòd vbi vltra genetalem & tegularem conſuetudinem feudorum, qua omnes veniunt æqualiter, quædam ſpecialis conſuetudo Francorum, videlicet à Francis inuecta viget in pleriſque locis, qua ſucceditur in feudis more Francorum, & ſic primogenitus in feudo quandoque totum, quaodoque maiorem partem habet. Si ergo dubitetur de aliquo feudo, an generali feudorum. an verò ſpeciali Francorum conſuetudine regatur., dicit And. Iſern. & benè, quòd attenditur ſi illi de domo ſint in quaſi poſſeſſione ſic viuendi, id eſt, iure Fraocorum ſuccedendi, & non generali iure feudorum: ita enam neceſſariò intelligitur conſilium Guidonis Papæ 131. tum quia intelligitur ſecundum authorem quem citat, tom quia in Delphinatu Gallis contiguo non minùs degenerant feuda, quam in Sicilia. Quæ verò citantur ſuprà num. 6. *in Nic. ejus ſenc.* quia patrim loquuntur de interpretanone voluntatis patrisfamilias, *iuxta l ſi patrnus plurium. in fi. delegat.* 2. partim per alios Doctores reprobantur, vt per Angelum *in l. in vlt. col. 2. de teſtamentis.* Raphael Cuma. *in l. 3. in pandectis. cod. tit.* Alexander *in l ſi non ſpecialib. Cod. de teſtam. col. 2.*

40 ¶ Nec etiam procedit niſi illa familia haberet poteſtatem condendæ legis, vt per Iaſonem *in ſi quis à filio. in § vlt. n. 4.* & ibi Vldanc. Zazius *de legat. 1.* Per Carolum Ruinum *conſ. 18. Quoniam col 3. conſ. 40 pro evidentia. col 8. conſ. 228. præterminttendũ. col. 1. lib. 3. conſ. 108 colum. 4. lib. 7.* Ita etiam in terminis feudorum non valere conſuetudinem domus nubilium contrariam iuri, vel titulo, aut inueſtituræ Principis, decidit Bald. *in conſ. 247. Quæro quidam nobiles.* Quod conſilium nonnulli incautè pro contraria parte citant. Idem tenet Rochus Curt. *in repetitione cap. 1. quæſt. 8. extra de conſuetudine.* vt videlicet in his quæ pertinent ad deciſionem cauſarum, non valeat conſuetudo familiæ. Vnde infert, & benè, oon valere conſuetudinem familiæ, quòd fœminæ non ſuccedant. Ius enim publicum priuatorum pactis expreſſis tolli oon poteſt, ergo nec tacitis. *l. iuri publicum. de pactis.* ſed eos duntaxat, qui contraxerunt aut conſenſerunt, ligani. *l. ſi vnus. §. ante omnia de pactis.*

41 ¶ Præterea ex hypotheſi rectè inruendo nulla eſt conſuetudo familiæ: quia non ſunt niſi duo teſtamenta. Primum Ludouici primi, quod non habuit effectum, niſi de conſenſu filiorum. Secundum verò anno 1475. factom à Ioanne primogenito Ludouici, ſtanim controuerſum fuit à filus qui tranſegerunt anno ſeſquimilleſimo quioto, & ſic nihil valuit, niſi in vim tranſactionis & conſenſus in ea præſtiti, qui non poteſt alios ligare. *l. ſi vnus. §. ante omnia. da pactis. cap §. præterea. quibus mod. amit. §. Titius ſi de feuda defuncti contentio ſit inter dominum & agnatos. in vſibus feudorum.* Porrò dominus Franciſcus non eſt heres eorum qui iura ſua tranſigendo ceſſerunt, nec aliter approbauit tertium illud teſtamentum Ludouici II. patris ſui filij primogeniti dicti Ioaonis: & ſic nulla conſuetudo familiæ, nullum teſtamennm, nulla ttaoſactio, nullum pactum officere poteſt domino Franciſco, quominùs virilem ſuam portionem feudorum à patre ſuo telictonim petat, iuxta communes leges feudorum, & primas inneſtituras.

42 ¶ Non obſtat quod ſuprà num. 2. dictum eſt in dubio præſumi feudum hereditarium: quia eſt idem ac ſi diceretur pooùs præſumi allodium, qoàm feudum, quod verbum eſt, vt dixi *in conſuet. Pariſ. §. 46. n. 5. & in annot. ad Alex. conſ. 126. lib. 1.* Cæterùm conſtito quòd ſit feudum, non præſumitur ſimpliciter vel merè hereditarium: quia idem eſſet quod præſumere allodium & patrimoniale, quod minùs eſſet abſurdum, ſed præſumitur feudum perpetuum pro ſe & heredibus, ſcilicet, illis ad quos de ſui natura feudum tranſit, videlicet ad maſculos tantùm, niſi oominatim cautum ſit de fœminis, per no. ſuprà num. 16.

43 ¶ Vique filius recuſare non poſſit hereditatem patris abſque feudo, agnatus autem poſſit. *§. filius. de capitaneo qui curiam vendidit. cap. vnico. an agnatus, vel filius defuncti poſſit retinere. in vſibus feudorum.* Hactenus feudum ſimpliciter vel pro ſe & heredibus conceſſum, dicitur hereditarium, tamen in veritate nõ eſt res hereditaria, vt pulchrè Franc. Zabarel. *in conſ. 64*, quòd dicta vera nec vemi in alienatione vel hypotheca bonorum, vel hereditaris, oec tranſit ad heredes.

44 ¶ Quin hoc caſu vt filius ad huiuſmodi feudum hereditarium admittatur, ſufficit quòd ſit heres in te certa, & ſic capiet huiuſmodi feudum in totum heerde extraneo vniuerſaliter inſtituto, vel etiam filia vniuerſaliter inſtituta penitùs à feudo etiam hereditario excluſa, vt per Iatt *in l. iuſiurandum. §. ſi liberi. de aperis liberto.* Alexand. *conſil. 19 numero 17. conſ. 51. num 5. lib. 5.* Paul. *in l. 1. C. de condit. inſertis.* Imola *conſ. 69. viſis. in fin.*

45 ¶ Quòd ſi primogenitus ſit ioſtitutus vniuerſaliter, ſecuodò genitus inſtitutus in ſextante, vel in te certa, nihilominùs æqualiter in feudo ſuccedit, & non pro quota hereditana. Bartol. Alexand. Iaſon. *in l ſi non ſortem. §. libertus. in fin. de condit. indebiti.* Bald. *in cap. vnico. col 3. an agnat. vel filius defuncti.* Alexaod. *conſil. 19. num. 17. lib. 5.* Item de filio exheredato vel præterito: qui non vult teſtamentu m dicere nullm Bald. *in dicto cap. vnico. col. 5.*

46 ¶ Quinetiam in huiuſmodi feudo filius vniuerſaliter

uerſaliter inſtitutus non dicitur ſuccedere ex teſtamento reſpectu feudi, ſed iure ſucceſſorio feudorum, & idem eſt ſi heres patris ab inteſtato. Ita expreſſim Baldus, quem omnes ſequuntur *in cap. 1. in principio, col. 2. verſi quæro ergo quo iure. de ſucceſſ. feud. in vſib. feud.*

47 ¶ Quòd ſi feudum eſſet merè hæreditarium (vt quod poteſt alienari, legari, & in quoſcunque hæredes transferti) tunc magis diceretur res patrimonialis, quàm feudum, vt in regno Franciæ, vbi feuda ſunt patrimonialia. Ioan. Fabri *inſtit. de legit. patronorum tutela circa fin. de rerum diu. in fin. pr. de empt. & vendit. col. 1. de actio. §. item Seruiana. col. 12. & in auth. ingreſſi. col. fi. C. de ſacroſanct. eccl.* Petrus Iacobinus *in ſumma de cauſ. e quib. feudum amit. col. 5. verſ. hodie verò.* Guido Papæ *in deciſionibus Delph. quæſt. 159. 133. & in conſ. 18. ſuper caſu col. 1. verſi. ſed nulla ſunt huiuſmodi exempla. in vſib. feudorum, de quibus agitur.*

48 ¶ Quòd ſi conſtaret feudum eſſe conceſſum pro ſe & liberis, tunc dictus §. filius non haberet locum, nec dictum caput an agnatus vel filius defuncti, vt ibi tradit Bald. *col. 3. verſic. ex quo colligo tres caſus.* ſed diceretur feudum ex pacto, vel prouidentia, vt filius etiam repudiata hæreditate patris teſtati, vel inteſtati poſſet feudum, vel vitilem ſuam portionem cum aliis filiis ſuccedentibus accipere.

49 ¶ Quando verò apparet conceſſum pro ſe & hæredibus vel ſimpliciter, tunc locum habet dictus §. filius. & hoc tantùm reſpectu dicitur feudum hæreditarium, eò quòd non eſt liberum filio illud capere, repudiata hæreditate: tamen in veritate hæreditarium non eſt, nec illud capit vt hæres, ſed iure feudorum, vel per inueſtituram patris, aut, vel prouui, primò inueſtiti, vt eſt textius *in cap. vnico. ibi, per inueſtituram patris & aui.* & ibi ad hoc notat Andreas Iſernia, Iacobus de Belmiſ. Bald. & omnes *de feud. Marcho. Ducatus & comit. text. in capitulo vnico.* & ibi Bald. Aluar. Præpo. *de gradib. ſucceſſionum in feudis. c. 1. §. hoc quoq;* & ibi glo. *in verſ. inueſtituræ de ſucceſſione feudi. c. vnico.* & ibi Bald. Alu. *de natura ſucceſſionis feudi, in vſib. feudorum.* Alexand. *conſil. 29. n. 3. vol. 44. nu. 3. lib. 1.* Fran. Curtius ſenior *conſ. 48. col. 3.*

50 ¶ Et hinc eſt quod in huiuſmodi feudis non eſt locus iuri accreſcendi, ſed dicitur ius ſucceſſorium virtute primæ inueſtituræ, imò non dicitur nouus vaſallus ſuccedere vltimo vaſallo, ſed primo inueſtito. & capere ius à domino concedente in vim primæ inueſtituræ. Bald. Aluar. & alij in *cap. 1. §. de his qui feudum dare poſſunt. & de feudo marchiæ, ducatus & comitatus.* Salicetus *in l. vni. qu. 12. C. quando non petentium partes.* Alex. *diſſ. con. 29. lib. primo.* And. Sicul. *c. 2. col. 6. extra de feudis.* Franciſ. Curt. ſenior *in tractatu feudorum, in ſecunda parte ſecundæ partis principalis, nu. 74.* cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. D Franciæ & Germaniæ Iuriſconſultus, & in ſupremo Pariſiorum Senatu antiquus aduocatus, In quorum fidem propria manu ſubſcripſi, & gentilitio apoſphragiſmate ſigillaui. Pariſiis, Idibus Iulij, Anno ſalutis ſeſquimilleſimo quinquageſimo nono.

THEMA ABBREVIATVM CONSILII LI.

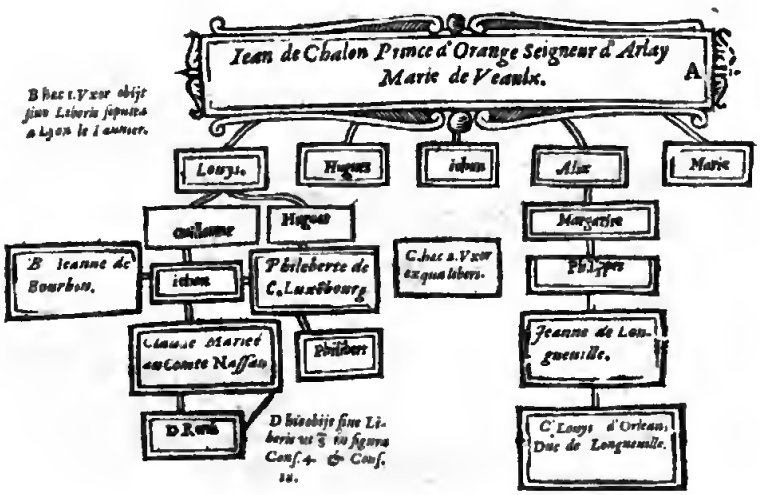

A Ambo teſtati ſunt anno 1517 die 21. Octobris

C Hic per obitum Regis vidit bona ataui & atauæ ex eorum teſtamento.

Ioannes Cabilonenſis Princeps Vraniæ dominus Arelati. 1 ¶ Inſtituit dictum Ludouicum primogenitum ſuum heredem vniuerſalem, & vbi decederet ſine liberis maſculis è ſuo proprio corpore matrimonio procrearis, vel eius maſculi ſine maſculis de proprio corpore in matrimonio procreatis, quocunque tempore ſubſtituit eidem Ludouico & eius maſculis, dictum Ioannem tertium filium, & eius liberos maſculos, & maſculorum liberos maſculos in omnibus quæ reliquit Ludouico ſine detractione alicuius quartæ.

2 ¶ Et ſi dictus Ludouicus, vel ſui maſculi, aut maſculorum eius maſculi reliquerint filias è legirimo matrimonio, reliquit ſingulis earum decem millia librarum pro omni iure & portione ſuæ ſucceſſionis, & in hoc eas inſtituit hæredes. Sequitur in eodem teſtamento.

3 ¶ Itẽ ſi le dit Iehan decede ſans maſles, ou les masles d'iceux ſans laiſſer masles en quelque tẽps que ce ſoit, nez de leur propre corps en loyal mariage, ie leur ſubſtitue ledit Hugues &

enfans maſles, & les enfans maſles d'iceux. Et lors le partage de Hugues retournera à Louys.

4 ¶ Et ou ledit Hugues decederoit ſans enfans maſles, ou les maſles d'ieeux ſans enfans maſles, en quelque temps que ce ſoit, ie ſubſtituë audit Hugues ledit Louys & ſes enfans maſles, & les enfans maſſes d'ieeux ſans derraction de quarte Et ou ledit Hugues ou ſes enfans maſles ou les enfans maſſes d'ieeux laiſſeroient vne ou pluſieurs filles, l'aiſnée aura dix mille florins, & chacune des autres huict cens florins, que ledit Louys, ou ſeſdits hoirs maſles ou hoirs maſles d'ieeux ſeront tenus de payer.

5 ¶ Et ou ladicte Marie ma fille deeederoit ſans laiſſer hoirs procreez en mariage de ſon propre corps, ie luy ſubſtituë ledit Louys & ſeſdits enfans maſles, & les enfans maſles d'iceux & leurs hoirs.

6 ¶ Et ſi leſdits Louys & Iean decedoient ſans laiſſer maſles, ou les enfans maſles d'ieeux enfans maſles procreez en loyal mariage, ie leur ſubſtituë ledit Hugues, les enfans maſles d'iceluy, & les enfans maſles de ſeſdits enfans proereéz en loyal mariage, ſans detraction de quarte, & marieront les filles comme deſſus.

7 ¶ Et ou ie decederois ſans enfans maſles ou mes enfans maſles ſans maſles ou leurſdits enfans ſans maſles procreéz de leur corps, en loyal mariage: i'ordonne mon heririere & ſubſtitue ladite Alix ma fille en tous mes biens de Franee, par telle condition, que ou meſdits enfans ou leurs enfans maſles, ou les enfans maſles d'iceux enfans maſles laiſſeroient aucunes filles, ladicte Alix en rapportant partagera eſgallement. Et au eas que meſdits enfans ne leurſdits enfans maſles ne laiſſeroient aucunes filles, i'ordonne que ladite Alix & ſeſdits hoirs procréez en mariage, ſueeedent en tons leſdits biens.

8 ¶ Item & en mes biens eſtans en l'Empire ie ſubſtituë Hugues de Chalõ fils de ſeu Louys Comte de Tonnerre, & au defaut de luy ſes enfans maſles, & au defaut de ſeſdits enfans maſles, Louys frere dudit Hugues, & apres luy ſes enfans maſles, c'eſt aſſauoir l'aiſné premierement, & en apres les autres enfans maſles du puiſné portans les armes de Chalon. Et eſt à ſçauoir que l'aiſné fils ſueeedera, & ſeront tenus porter mes armes, ſur peine de priuation de ladite hoirie, & apres luy le puiſné: Et ainſi ſueceſſiuement de laiſné & de ſeſdits enfans, tant du ſecond comme du tiers, & pareillement desaurres en gardant l'aiſneſſe.

9 ¶ Item & ou ie ou mes enfans maſles deeederoient ſans enfans maſles, & leſdits Hugues & Louys (collaterales erant) ſans maſles, en ee cas i'inſtituë & ſubſtituë leſdites Alix & Marie & leurs enfans maſles, voulant porter les armes de Chalon ſur peine de priuation. Et s'ils ne les vouloient porter, ou ſi meſdictes filles n'auoient enfans, ie ſubſtituë Ieanne de Montbeillard femme de mon aiſné, & ſes hoirs en loyal mariage, parmyce qu'elle, & ſes hoirs porteront mes armes, & nom de Chalon, autrement ie ſubſtituë celuy ou celle qui ſera Comte ou Comteſſe de Montbeillard, deſcendant de feu Henry de Montbeillard & portant le nom & armes de Chalon, & s'ils les refuſoient, ou differoient porter, ie ſubſtituë le plus prochain de mon lignage c'eſt aſſauoir celuy on eeux à qui il deura auenir par ligne. Et ſeront toutes leſdites ſubſtitutions de l'vne à l'autre ſi les cas y ad uiennent, ſans derraction de quarte.

10 ¶ Dicta verò Maria de Veaux inſtituit dictum dominum primogenitum ſuum hæredem vniuerſalem, & addit. Et où ledict Louys deeederoit ſans enfans maſles de ſon propre corps en loyal mariage ou ſes enfans maſles ſans laiſſer enfans maſles, & enſuitte pluſieurs d'enfans maſles en enfans maſles ie ſubſtituë audict Louys, & à ſesdicts enfans maſles, & aux enfans maſles d'iceux, & enſuite touſiours d'enfans maſles en enfãs maſles Iean mõFils, & ſes enfans maſles ou les enfans d'ieeux, & enſuite touſiours d'enfans maſles en enfans maſles ſans detraction de quarte, & ſi ledict Louys ou ſes enfans maſles on les enfans maſles d'iceux maſles laiſſoient filles ſeront doteés, &c.

11 ¶ Et ſi ledict Iean decedoit en quelque temps que ce ſoit ſans enfans maſles ou les enfans maſles d'içeux, & enſuite touſiours d'enfans maſles en enfans maſles ie ſubſtituë Hugues, & ſes enfans maſles, & les maſles d'ieeux, & enſuite touſiours d'enfans maſles en enfans maſles. Item & ou ledit, &c. Item ſi ie decede ſans maſles ou mes enfans maſles ſans laiſſer enfans, & enſuite touſiours d'enfans en enfans, ie ſubſtituë ladite Alix, & enſuit touſiours d'enfans en enfans *Ergo per obitum Philiberti ſine liberis, ſaltem per obitum Renati ſine liberis*, Longueuille eſt Prince Ourange, *vt in fine Conſily.*

EPITOME CONSILII LI.

1 *Subſtitutio recipitur vltra quartum gradum, in linea directa, quando de expreſſa diſpoſitione conſtat.*

2 *Subſtitutio non extenditur de vno caſu ad alium.*

3 *Niſi ad ſimilem, qui ſit de natura ſubſtitutionis.*

4 *Nunquàm a verbis receditur, niſi conſtet de mente teſtatoris.*

5 *Nomina graduum conſanguinitatis non extenduntur de gradu in gradum.*

6 *Ex præſumpta mente fit extenſio de caſu ad caſum, vel de perſona primi gradus.*

7 *Sed nunquam de gradu in gradum. 21.*

8 *Appellatione filij non venit nepos etiam conſeruandæ teſtamenti.*

9 Ne-

9 *Nepotis appellatione non venit pronepos.* 11.
10 *Verbum* familia *non vltra quartum gradum extenditur.*
12 *Descendentes per fœminam non sunt familia.*
13 *Substitutio non transmittitur.*
14 *Ethnicum est, nomen suum substitutionibus perpetuare.*
15 *Substitutiones coniunctæ debent pariter determinari.*
16 *Verbum* hoirs *intelligitur de descendentibus, vt verbum* heres. 17.
17 *Etiam in infinitum, licèt addatur procreatis ex proprio corpore.* 18.
19 *Inter descendentes verba intelliguntur ordine successiuo.*
20 *Filiorum appellatione veniunt omnes descendentes ad eorum commodum.*
21 *Verbum* filij, *&* liberi, *in quo differant, &* Gallico correspondeant. 30.
23 *Substitutio de liberis liberorum extenditur in infinitum.* 32.
24 *Natorum appellatione veniunt omnes descendentes.*
Græca lingua Gallicæ affinior, quàm Latinæ.
25 *Filiorum appellatione veniunt omnes descendentes, nisi vbi grauantur.* 26. 31.
27 *Conditione liberorum semel deficiente, perit substitutio, nisi testator ad euentum deficientis posteritatis respexerit.*
28 *Qualitas masculinitatis facit præsumi habitum respectum ad continuationem sanguinis* 29. 33.
34 *Onus nominis deferendi & stemmatum, facit substitutionem præsumi successiuam, non momentaneam.* 36.
35 *Coniecturæ ad extensionem fideicommissi sufficiunt.*

CONSILIVM LI.

ISTIS genealogia, themate, & testamentis prolixit, Christi tedemptoris vnici nomine inuocato, disputatione omissa, vbi non opus est.

1 ¶ Quantum ad testamentum atauiæ, clarum est actorem verbis substitutionis comprehensum & vocatum, & substitutioni suæ conditionem extitisse, & testatricem voluisse etiam vltra quartum gradum & in infinitum protendere, quod in linea directa vtu receptum est in Insobria & Gallia, quæ iure scripto regitur, vbi clarè de mente & verbis constat. Quantum autem ad testamentum ataui magni seges est vtrinque disputationis, sed necessaria tantùm resolutiuè attingendo, præsupponis nec reperiris clausulis testamenti, quæ sunt in themate multa contra actorem militant.

2 ¶ Primò, quòd substitutio concepta in vnum casum, non extenditur ad alium, sub verbis dispositionis non comprehensum: sed relinquitur in iure communi, *l. commodissimè. ff. de liberis & posth. l. pater Senerianum de condit. & demonst.* Maximè vbi de persona in aliam persona. Barthol. *in l. gallus in princip. vers. præterea illud de liberis & posth.* Alexand. *in l. 1. vers. itaque de vulg & pupill.* vel etiam quando agitur de extensione vnius temporis ad aliud Barthol. *in d. l. 1. vers. hoc præmisso quæro. & in l. si quis ita.* Imol. *in l. mater. §. 1. de vulg & pupill.*

3 ¶ Secùs, si tantùm quæstio esset de casibus similibus, qui essent de materia eiusdem substitutionis, vt substituat Titio si hetes esse noluerit, extenditur si non potuerit: quia pari sunt nolle & non posse. *l. 1. in fi. ff. de procurat.* Sic substitutus sub conditione, si posthumus non nascetur, venit si impubes moriatur. *l. vlt. Cod. de institut & substitut.* Vnde substitutio facta ad vnum specialem casum furoris, extenditur ad alium similem: Bald. *in l. humanitatis. q. 4. C. de institut. & substitut.* Iason. *in l. 1. ff. de vulg. & pupillar.* quia in his & similibus benè fit extensio ex præsumpta mente: sed non vbi agitur de extendendo de persona ad personam, quia non fit etiam ex tacita mente. Rapha. Cuma. *in l. commodissimè*, & ibi Iason *n. 8. ff. de liberis & posth* Franc. Aretin. *in d. gallus. §. & quid si eorum. col. 2. textus est in l. Titium. in princ. de liber. & posth. in c. sanè extra de priuileg. in cap. petitis 7. q. 1.* Ioan. Imol. *in l. si verò §. de vtro. ff. soluto matrim.* Panormit. *cons. 17. col. penult. lib. 3.* Philipp. Dec. *in l. illam.*

A *col. 2. (vbi in margin. dixi) Cod. de collat. & consil. 85. col 4. consil. 111.* Iason. *in l. cùm res. col 3. de leg. 1 & consil 210. col. 3. consil. 2 8. col 1. lib. 2. consil. 22. col. 2. consil. 56. col. 7. lib. 3.* quamuis contrarium dixerit consilio 154. colum. 4. lib. 4 vbi malè consuluit.

4 ¶ Rursus vltra alias rationes dubitandi per Machinenses adductas, addo quòd nunquam à verbis recedit, nisi constet de mente testatoris. tex. *in l. si alij. ff. de vsufruct. lega. l. non aliter. de leg 3. l. Labeo. de suppellect. leg. l. in ambiguo. de reb. dub.*

5 ¶ Certum est autem nomina graduum consanguinitatis non extendi de gradu in gradum per verborum significationem. *l. liberorum. ff. de verborum obligationibus. l. quid si nepotes, de test. tut.* vbi text. ait,
B *aliter enim filios, aliter nepotes appellamus. & text. l. gallus. §. instituens. & § illud credendum ff. de lib. & posth.*

6 ¶ Benè conceditur ex præsumpta voluntate testatoris, quæ semper dominatur fieri extensionem verborum de casu ad casum. *d. gallus § & quia si tantum. l. Titius § 1 vers. cod. tit & de persona primi gradus. l. vlt. ff. de heredib. instit* quamuis non semper. *l. qui filiab. ff. de legat. 1.* vbi filia posthuma in legato non cõprehenditur, nisi appareat testatorem id voluisse: & sic loquitur Ang. *in d. l. gallus. §. & quid si tantum.*

7 ¶ Sed de gradu in gradum nunquam. *d. l. gallus. per tot. l. quæ aliàs esset mutilus* & si fiat extensio à gradu in gradum, hoc non teperitur in iure, nisi à filio in nepotem, in quo dicit lex quòd sæpè hoc fit. *d. l. liberorum.* sed non semper, & hoc quidem fit vnico casu in
C iure, nec alius tex. qui hoc apertè dicat, quam l. Lucius 2 ff. de heredib. instit. in quo militat specialis & aperta ratio, quia non est verisimile testatorem voluisse præferre libertum, qui extraneus est, proprio sanguini scilicet filio, vel nepoti fratris. *l cùm anus. de condit. & demonst. l. cùm acutissimi. C. de fideicommiss.*

8 ¶ Imo vbi testatur maximus fauor, scilicet conseruandæ vltimæ voluntatis per heredis institutionem, quæ latè interpretanda est, *l. in testamentis. de reg. iureiurand. cùm dilecti. d appellat.* tamen nomine filij non cõnentur nepotes. *d § instituens* Si dicatur quod ibi instituerat certas personas: sed quando traitur institutio vel substitutio ad casum futurum & incertum latior fit interpretatio, vt dicunt Scribentes *in d. §. instituens. allegantes. d. l. Lucius.* & non aliam, facilè esset respondere per rationem specialem suprà dictam. & vltra eam, quia si voluisset testator non esset vsus

verbis angustiæ, & gradus ipsos signantibus, sed & breuiùs & facilius dixisset, Quandocunque posteri mei masculi deficient, vel liberi: sed semper signauit filios & nepotes & toties gradus illos repetit, ideò non est existimandus cogitasse quod non dixit, & quod facillimè potuisset dicere d. l. Labeo.

9 ¶ Præterea demus appellatione filij nepotem contineri, non item nepotis nomine veniet pronepos, Ang. Perusinus expresiè *in d. §. illud credendum omnes contra* Bartol. *in d. §. instituens.* quia nunquam à persona in personam fit extensio. *l. si vnus § ante omnia. ff. de pactis.* si opponatur de affectione testatoris, qui volnit conseruare nomen & familiam suam: & sic in infinitum respondemus.

10 ¶ Quod etiam si Familiæ nomine vsus esset, quòd laicè patet: tamen non vltra quartam generationem extenderetur. & Bartol in authen. de testit fideicommiss. etiam si prohibuisset alienari, vt perpetuo res in eius familia remaneret, quod si voluisset illud egredi gradum quartũ, debuisset dicere se velle vt res perpetuò in familia & posteritate sua remaneret omnibus posteris, vel libens, vel descendentibus alienationem prohibendo, vt ibi dicit Bart.

11 ¶ Accedit quod in prohibitione alienationis, nomine filij non comprehenditur nepos, vt Bart. *in l. si in fam. §. dim. de legat.* 1. Bald. *in l. voluntatis. C. de fideicommiss. text. in d. authen. de restit. fideicommiss.* Ideò propiùs ad rem nostram decidit Paul. Castren. *in cons. 97. ne improprium num. 2. lib 2* quod appellatione filij in substitutione fideicommissaria quæ est grauamen. *l. c. heredi. §. cum filia. ff. de vulg. & pupill.* idcò odiosa, non venit nepos, multò minùs appellatione nepotis veniret pronepos. Secundò respondetur quod si testator voluit consulere familiæ, non tamen egreditur gradus enomerator. *l. cum ita § in fideicommisso de legat. 2.* ibi. *nisi specialiter de finibus ad vlteriores voluntatem suam extenderit.*

12 ¶ Tertiò respondetur quod descendentes per fœminam non sunt in familia *l. familiæ. ff. de verb. significat. prouinciatis. in fin. eod. tit. Instit. de legit. agnat. §. 1.* Quod si ad gradus respiciamus & ad præsumptam dilectionem defuncti, æquè dilexisset Comitissam de Nanssau, & dominum nunc ducem Vtaniæ quia illa à masculis suis, ille à fœmina descenderat, & in gradu æquali, nisi ipsa Comitissa sit proximior.

13 ¶ Quartò ex hypothesi in bonis Franciæ & Burgundiæ vocata est Alix & sui filij, non autem vlteriores, sed spes substitutionis non transmittitur. *l. si pluribus. ff. de suis & legitimis heredibus.* Et non potest dici quod hîc appellatione filiorum veniant nepotes, quia hoc cessante hereditas non veniret ad extraneum. & sic cessaret ratio. *d. l. Lucius.*

14 ¶ Vlnmò si opponatur quòd filij essent grauatiores, quàm nepotes, vel pronepotes, qui non essent grauati hac testitutione contra l. si vina matre. C. de bonis maternis. Respondetur, quod prudens consilium testatoris est hereditatem suam in suis remanere ad tempus aliquod, non in perpetuum, quia in Deum ipsum, & naturæ reuolutiones gigantes more contendunt, qui seipsos, vel nomen suum in perpetuum victutos stamus, vt fecit Nemrod de turre Babel Genesis 11. & contra legem diuinam, quæ prohiber ne nostra nomina ascribamus terris, & vt potiùs in cœlis æternitatem expectemus, vt non nostram memoriam æternitati consecratam putemus per terras de nostro nomine denominatas, quod non solùm vanum, & nimis curiosum est, sed planè ethnicum. Et in hac ratione fundatur illa constitutio de testitutione fideicommissi, & leges quæ dicunt consanguinitatem non extendi vltra certos gradus, puta, septimum. *l non facile ff. de gradibus affinitat.* Naturale est enim & uostræ infimitatis tandem obliuioni & vicissitudini rerum perire.

15 ¶ None in contrariom arguitur pro duce Longeuillæ actore, quia ex hypothesi numero 8. substitutio testamenti collateralium masculorum est in infinitum, & in eodem testamento, n. 9. substitutio masculorum descendentium coniungitur cum masculis collateralibus ex eis: igitur paritet determinatur in infinitum, vt sit vniformis eiusdem claosulæ determinatio *l. iam hoc iure. de vulg. & pupill. d. vlt. C. de sententiis & interlocutio. omnium iudicum.* Etenim multitudo subordinationis graduum & testamentum atauiæ eodè tẽpore factũ hoc arguũt videlicet descẽdentes Alexiæ vocatos esse quandocumq; deficiẽtibus descendentibus Ludouici, & fratũ, vt hodie cõtingit: quia linea masculina testatoris, & tota Ludouici defecit, & paritet filiæ, & omnes descendentes è filio testatoris, quo casu Alexia & sui descendẽtes è proprio corpore & legitimo matrimonio, hoc est, descẽdentes legitimi Alexiæ vocati sunt expresiè ad omnia bona Franciæ & Burgundiæ. Emmuerò deficiẽte linea masculina testatoris relictis filiabus è legitimo matrimonio procreatis, Alexia nõ sola, sed cũ illis conferendo dotẽ paternã æqualiter vocaretur, vt *in them. n. 7.* At hodie cùm nulli supersint descendentes à masculis, nec fœminæ quidem, non solùm Alexia (si superstes esset) sed etiã descendentes ex ea è legitimo matrimonio manifestè vocantur ad omnia dicta bona, vt in themate n. 7. in fin.

16 ¶ Vbi verbum, *Et sesdits hoirs* etiam alio nõ adiecto, intelligitur de omnibus legitimis descendentibus, qui tunc videlicet extante cõditione reperiuntur, siue sint heredes, siue non, text rotundus *in l. ex facto. §. vlt. ff. ad Trebell.* Et in propriis terminis quòd verbũ Gallicum *Hoirs.* prolatum in lingua vernacula intelligatur de rede de sanguinis decidit Salic. in l. 2. q. 20. Cod. de iure emphyteo. Alex. *in l. quod dicitur ff. de verb. obligat.* Et fortiùs cùm verbum *Hoirs* etiam Latinè prolatum, etiam cum dictionibus aliàs restrictiuis.

17 ¶ Pinã Dictis heredibus superstitibus, nihilominus intelligatur de descendentibus, decidit expresiè Bartol. *in cons. 51. incip. Salon ensis Iohannelli.* vbi verba *De suis heredibus* exponit hoc esse de suis descendentibus, addens quòd ita se habet enam in Italia vulgaris locutio & cõmunis modus loquendi, secundum quem descendentes ex aliquo vocantur heredes: qui quidem modus loquendi promiscuus est & manifestus. præsertim inter nobiles.

18 ¶. Nec obstat adiecta esse hæc verba *Procreez de son propre corps en loyal mariage:* quia hæc adiectio non facit restrictionem ad filios primi gradus immediatè procreatos ex corpore primi substituti, sed facit restrictionem ad descendentes per eandem continuatam sanguinis propagationem, ad exclusionem extraneorum, sed non descendentium duntaxat, seu ad exclusionem adoptiuorum. Cæterùm nepotes & alij deinceps in linea directa descendentes dicuntur ex corpore aui vel ataui, & superioris procreati, propter eiusdem sanguinis continuationem Vnde immediatè dicitur quicquid per rerum naturam continuatuè est vnũ & idem. Ita decidit Bald. *in l. 1. col. 1. Vers. quid si dicatur fine filiis ex suo corpore, &c. C. de condit. insert.* & ibi Salycet. Paul. Philip. Corneus *col. 3 & omnes vbique sequuntur.* Ang. *in d. Lucius. 2. ff. de hered. instit.* Socyn. *cons. 17. incip. visa super quo lib 4.* Et est text. apertus, & in fortioribus termiois *in l. Lucius 2. ff. de hered. instit.* vbi hæc verba, *ex se natum, natámve,* quæ æquipollent prædictis verbis, *Ex proprio corpore procreatũ procreatámve* etiã ad filiũ & filiã primi gradus nominatim relata, nõ operantur restrictionẽ ad filios primi gradus: sed verba *Filius, Filiáve,* quãuis singularis numeri, nihilominus de omnibus liberis & descẽdentibus intelliguntur: igitur multò magis verbũ *Enfans,* aut verbum *Hoirs.* quæ sunt plur. numeri, & latioris significationis.

19 ¶ Illud autem certum est, quod ea verba *Ladite Alix & sesdits hoirs,* cũ sit de descendentibus testato-

Digitized by Google

ris, intelliguntur ordine ſucceſſiuo ſiue ſubordinato, videlicet Alexia primo loco ſi viuat tempore conditionis ex tantis, vel ea præmortua deſcendentes eius qui tunc erunt in terum natura ſcilicet proximiores, vt præfatus dux actor, vt eſt concors omnium ſeorenſia in deſcendenobus *in l. gallus. §. 2 de liberis & poſthumis.* Igitur inrentio ducis actoris omoi diſputatione ſupetior eſt, cùm veniat appellatione *Des hoirs de Ladite Alix abanie ſue*, ex quo verbum *Hoirs* tion reſtringitur ad libetos primi gradus, ſed omnioò intelligirur de omoibus per legitumam ſanguinis propagatiooem deſcendeoobos.

20 ¶ Confirmarot quia appellatione filiorum veniunt nepotes, & deinceps deſcendentes, qnando teſtator promiſcuè vtitur verbo Filiorum & Liberorum, vt hic. Franc. Cor. iumor *conſ.* 81. *conſ.* 316. *col. pen* Aym Craue. *conſ.* 155. *num.* 1. Idem quando ſub nomine plurali *ſubſtituunt.* Bald. *conſ.* 186. *quidam magni conſ.* 121. *lib.* 4. Rurſus confirmatur, quia appellatione filiorum veniunt oon ſolùm nepotes, ſed omnes deſcendentes ad eorum commodum, vt ſint honorati & ſubſtituti. Alexan. *conſ.* 5. *conſ.* 26. *lib.* 3. *conſ* 56. *lib.* 8 qoamuis non veniant ad eorum incommodum, videlicet vt ſint grauati. Alexan. *conſil.* 185. *n.* 21. *lib.* 2 Phi. Cor *conſ.* 112. *lib* 3. Phi. Dec. *conſ.* 567. *in fi. vbi in annot. dixi & ad Alex. conſ* 1. *lib* 1.

21 ¶ Supereſt vnicum obiectum, videlicet, quòd ſubſtitutio dictæ Alexiæ, & de ſeſdits hoirs, ad omnia bona Franciæ & Burgundiæ non eſt facta nec concepta in caſum deficientium deſcendentium ex maſculis teſtatoris quandocomque: ſed eſt facta & concepta in propriis terminis, de quibus *in them. n.* 7. Et adhoc concepta eſt in caſum *que meſdits enfans maſles, ne leurſdits enfans maſles ne laiſſeroient aucunes filles procreées comme deſſus.* Et ſre quod dicta ſubſtituno concepta eſt & extenſa ad tres gradus tantùm, videlicet ad filios, nepotes, & prooepotes, & quod limitata eſt ad illos gradus, vltra quos nullum poteſt habere effectum, ita ſi nec teſtator, nec ſui filj maſculi, nec maſculi ex eis deceſſeriot ſine maſculis, ſed maſculi è maſculis reliquerint maſcolos naturales & legitimos ſibi ſuperſtites, ptout contigit, quod ex tunc dicta ſubſtitutio & omnis ſpes eius perpetuo defecit, per ptædicta, & per Alex. *conſ.* 139. *lib.* 6. nec vllum aliud ſupereſt quod iotentioni domini ducis actoris obeſt, quam illud obiectum fundatum in regola volgari, in materia ſubſtitutionum non fieri exrenſionem de perſona ad perſonam, & multò minùs de gradu ad gradum, ſed ea regula nequit impreſentiarum adaptari, niſi propter illud verbum *Enfant*, accipiendo illud pro filiis: & quod appellarione filiorum non veniunt nepotes nec appellatione oepotum pronepotes, & ſic deinceps Et in ſumma, totum obiectum eſt; appellatione filij noo venit nepos.

22 ¶ Ad quod in preſenti ſpecie moltæ ſunt ſolutiones. Prima qnod teſtatoe non fint in dicta ſubſtitutione vſus verbo *Filius*, ſed verbo *Enfans*, quod generalius eſt. Notum eſt enim qoòd vulgare Gallicum eorteſpondens propriè limitarim, & adæquatè verbo Latino *Filius*, eſt hoc Gallicum *Fils*. Longè aliud de verbo Gallico *Enfans*, quod non ſie adæquatè eorreſpondet verbo *Filius*: ſed capirot largiùs, propriè & indifferenter ſignificat omnes deſcendentes, prout verbum Latinum *Liberi*, vt plenè ſcripſi *in conſuet. Paris.* § 9. *glo.* 1. *& glo.* 4 *in fin.* & in tota lingua Gallica oullum eſt verbum ſubſtantiuum corteſpondens verbo Latino *Liberi*, præter verbum Gallicum *Enfans*. Sed teſtator non fuit vſus verbo *Fils maſle, & fils maſles de ſeſdits fils*: ſed fuit vſus verbis *enfans maſles & enfans maſles de ſeſdits enfans*. Quare non eſt dicendum teſtatorem ſe reſtrinxiſſe ad filios, nepotes, & pronepotes, qoia non eſt vſus bis nominibus: ſed nominibus liberorum vel æquipollentibus, quorum appellatione veniunt omnes deſcendentes in infinitum.

23 ¶ Et ſic ſueeedit opinio Barthol. *in l. centurio. ff. de vulg. & pupill. ſubſtit.* quam omnes communitet ſequuntur, qood valet ſubſtituin facta in caſum quo liberi liberorum decedant ſine liberis, & prorenditur in infinitum, & eo caſu quaodoeumque contingere efficaa eſt tanquam primus inſtitutus ſub pluribus ſubordinatis conditionibus grauatus ſit, videlicet ſub cotidrione, ſi inſtitutus deceſſerit ſine liberis: & iterùm ſub conditione, ſi filij ſui deceſſerint ſine liberis, & rurſus ſi filij filiorum ſine liberis, & ſic deinceps. Et valet talis ſubſtitutio etiam dato qood filij ſucceſſiuè veoientes non ſint poſiti in diſpoſitione, ſed in conditione, ttee ſint inuicem ſubſtituti, ſed veniant ab ioteſtato, ſiue aliàs tanquam ſubordinatè vocati, ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato, vt dixi *in annotatio. ad Alex. conſ.* 105. *num.* 4. *lib.* 1. *conſ.* 184. *lib* 2.

24 ¶ Confirmatur, qnia certum eſt verbum Gallicum *Enfans* oon eſſe ſtrictioris, imò latioris ſignificatioois verbo *Natus* Latino, ſiue vocabuli etymologiam, ſiue communem & promiſcuum loquendi modum attendamus. Natorom verò appellatione propnè veniuor etiam nepotes, & carteri deſcendentes *l. natorum ff. de verborum ſignific.* quæ lex, quia Græca eſt, aliud additor argumentum ex lingua Græca, cui io phraſi & multis lingoa Gallica magis conformatur, quam Latina, prout multis ſæculis apod Gallos ptiùs floruetunt, & in pretio frequentique vſu fuerunt linguæ Græcæ, quàm apud Romatios. Atqui verbum *Enfant, ou enfans* Gallicè, non eſt ſtrictioris ſignificationis Gallicè quàm τὸ τεκνον, vel τὸ τέκνα, Græcè. Porrò certum eſt quod τὸ τέκνον appellatione etiam oepores & omoes deinceps deſcendentes vetiunt, etiam ptoptiè ſumpto vocabulo, maximè quando plurali numero effertur *d. l.* τὸ τέκνον, *ff de verborum ſignificatione.* Accedit qoòd verbum Græcum τὰ ἔξοντα quod eſt in dicta lingua Græca non ſolùm nepotes, ſed etiam omnes deſcendentes propnè ſignificat: igitur manifeſtom & expedirum relinquitur quod verbom *Enfans* Gallicum, maximè in plurali numero omnes deſcendentes propriè ſignificat. Et hæc pnma copioſa ſolutio ad illud obiectum.

25 ¶ Secunda pnncipalis & vberior ſoluno, qoòd etiam teſtator vſus fuiſſet verbo *Filius*, (id quod non) vel ſi verbom Gallicum *Enfans* quo vſus fuit, deberet de propria ſignificatioone teſtringi ad filium vel filios primi gradus (id qood non) adhue in hac hypotheſi pluribus rationibus appellatione filij venirent nepotes, & cæteri deſcendentes, quia inquit text. *in l. ſi in ff. de verborum ſignificatione* filij appellatione omnes liberos intelligimus. Et hic ponderadum quod ille textus loquitur in voce ſingulan numero prolata: igitur multò magis quando plurali numero profertur, vt in præſenti.

26 ¶ Illud verum eſt, quod regulariter in ſobſtitutionibus, appellatione filij non venit nepos, vbi de grauamine agimt: ſed hoc locum habet quando verbum filij ſingulariter tefertur vel ad certas perſonas, *vt in l. gallus. per tot. & vtrque.* Imol. & omnes *ff. de liberis & poſthum.* poſt Bartol qui ita ſolvit & reſpondet *ad l. Gallus. & in ra familia & l. liberorum. col* 2. *ff. d. verborum ſignificat.* ſecùs quando ſubſtitutio facta filio oon eſt collata in tempus præſens, nec in certas perſonas duntaxat: ſed in futurum euentum, & maximè quando etram ad futuros oepotes & pronepotes tefertur, vt in præſenti ſpecie, qoia tunc appellatiooe filij neceſſariò veniunt. Imola *in dicto §. inſtitutus.* Alexandet. *conſ.* 5. *num.* 6. *lib* 2. Franc. Aretin. *conſ.* 145. *reſpondeudo.* Stephan. Bertr. *conſil.* 196. *viſo conſultationis. lib.* 2. *conſ.* 113. *conſideratis. lib.* 3. *primo impreſſorum.*

27 ¶ E
liorum v
etiam ſ
eos ſer
ſtitur
qui
re
*

. ..ſi dicatur quòd etiam ſine appellatione ſi
..eniant nepotes, & alij deſcendentes, quoin-
..i verbum *Liberis* expreſſum ſit, quod ſufficit
..nel ſuperuixiſſe, vt in perpetuum deficiat ſub-
..ſtio *l. filius ff. §. cum quis de leg* 1. *l. ex facti. §. ſi*
..ad Trebell Oldradus *conſ.* 21. *inc. p. Thema tale ff.*
ſponderim hoc procedere quando ſubſtitutio eſt li-
mitata ad tempus certæ perſonæ, vel certarum perſo-
narum, vel quando eſt vnica conditio, putà ſi filius
meus, vel ſi Titius heres inſtitorus deceſſerit ſine libe-
ris, prout dicta iura loquuntur, & exemplificant. Se-
cùs quando apparet teſtatorem progreſſum eſſe in fu-
turum ad alios ſumros gradus & caſus, vel plures ſub-
ordinatas conditiones, vt in præſenti: ita quod appa-
ret teſtatorem conſideraſſe euentum deficientis lineæ,
vel poſteritatis ſuæ.

28 ¶ Præterea quando ſubſtitutio ſit maſculis &
filijs maſculorum è maſculis deſcendentibus, vt in
præſenti: quia qualitas maſculinitatis adiecta, præſo-
mit habitum eſſe reſpectum ad ipſam continuationem
vel deſinonem maſculinitatis, in ſe & non ad certas
perſoõas vel gradus tantùm, & rendit ad extenſionem
ſubſtitutionis, quandiu ſunt maſculi. Rapha. *Cen. conſ.*
220. *columna* 1. Guid. Pap. *deci. Delph.* 184. Philip.
Dec. *conſ.* 170. & latiùs *conſ.* 170. & *in l. C. d paſt.*
& tantò magis quo qualitas maſculinitatis frequen-
tiùs (vt hìc) eſt repetita. *gloſ. in clem.* 1. *in verb. Duo-*
ceſanis. de iure patronatus. Geminianus, Philippus
Francus *inc. duobus. ſuper gloſ. in verb. Præſentauit. de*
re cripe. in ſexto. Sed impræſentarum teſtator non
manſit in termino vnius momentaneæ vel ſolius coo-
ditionis vt filij maſculi decederent ſine filij ſui maſcu-
lis: ſed præter id quòd vſus eſt verbis Liberorum pro-
greſſus eſt vltrà, caſu quo maſculi maſculorum dece-
derent ſine liberis maſculis, & ſic ceſſant prædicta iu-
ra, & dictum con. Oldra. 21. cum ſimilibus de eondi-
tione momentanea

29 ¶ Sed hic tot verba multiplicata recidnnt in
condinonem ſucceſſiuam, ſi liberi, & liberi libero-
rum decedant ſine maſculis, & ſi qoandocumque de-
ficiant locus eſt ſubſtitutioni: quia cenſetur habitus
reſpectus non ad certas perſonas, nec ad certos gra-
dus, ſed ad totam poſteritatem, præſertim maſculi-
nam, quando eſt ſemper facta mentno de maſculis de-
ficientibus ſine maſculis. Et ſic quandocunqoe defi-
ciunt, locus eſt ſubſtitutioni, vt decidit Alexand. *in*
conſ. 33. *col. vlt. lib.* 6. *& in conſ.* 101. *col.* 4. *num.* 15.
lib. 7. Philippus Decius *conſ.* 480. *col.* 1. Qoòd ſi hoc
habet locum quando teſtaror vſus eſt verbo *Filiorum*
multò fortiùs locum habere debet quando vſus
eſt ſemper de ees mots *Enfans*, qui ſont plenioris ſi-
gnificanonis, vt dictum eſt.

30 ¶ Nec obſtarer dicere quod in ſecunda condi-
tione ſubſtitutionis, de qua in themate, *nu.* 7. illa ſe-
cunda conditio incipit per hæc verba, *On mes enfans*
maſles: & quod pronumen *Mes*, teſtringit ad immedi-
atos tantùm. & pariter quod teſtringitur per hæc
verba, *On leurſdits enfans*: quod relatiuum *leurſdits*
refertur ad nepores: & ſic quod vltima ſeo tertia con-
ditio apponitur nepotibus duntaxat, & conſequenter
defecit, quia nepotes reliquerunt filios maſculos, qua
damrus plures ſolutiones. Prima ſupradicta quod ver-
bum *Enfans* æquipollet Latino *liberi*, vel *nati*, vel
deſcendentes. Et ſic dicta ſubſtitutio appoſita liberis
liberorum, ſeu natis natorum extenditur in infinitum
per prædicta, ita quod ea verba, *Mes enfans, on leurſ-*
dits enfans, æquè propriè verificantur in vlterioribus,
proot omnes propriè ſunt liberi vel nati, nec propte-
rea tertia conditio ſuperfluit: quia ſtat ad oſtendeu-
dum propenſiorem & exuberatiorem volontatem
prouidendi deſcendentibus Alexiæ & eos ſubſtituendi
quandocunque defecerent liberi maſculi, & liberi li-
berorum.

A 31 ¶ Secunda ſolutio, etiam ſi verbum *Enfans*
æquipollerer verbo Latino *Filii*, nec latiùs pateret,
adhuc hic idem eſſet, quia ponitur in plurali. Et ſic
appellatione filiorum, omnes liberi intelliguntor. *l.*
filii appellatione. de verborum ſignificatione. Et talis eſt
communis modus loquendi & intelligendi, qui pro-
batur *in l. liberorum. ff. de verborum ſignificatione.* vbi
dicitur quòd verbis liberorum & filiorum promiſcuè
vtimur, & quòd filiorum appellatione omnes qui ex
nobis deſcendunt continentur. Et talem eſſe eommu-
nem vſum loquendi teſtatur Bald. *in conſilio incip. Ad*
euidentiam. quod eſt *conſilium* 170. *lib.* 1. *ſecundum*
veterem. & conſilium 303. *lib.* 2. *ſecundum nouam im-*
preſſionem. Vbi dicit quòd hæc eſt exteoſio, ſed largus
modus ſignificandi.

B 32 ¶ Tertia ſolutio, quia prima dictarum condi-
tionum ad quam duæ ſequentes referuntur, intelli-
guntur indifferenter de liberis maſculis, & qoibſ-
eumque deſcendennbus maſculis. Certum eſt enim
qnòd verba thematis *numero 7. Et au cas que l'vn ou*
vne n'eſtoyt pas, ſans laiſſer enfans maſles, verbum Gal-
licum *Enfans*, non intelligitur de filiis primi gradus
tantùm: ſed verificatur de omnibus deſcendennbus
maſculo io quocumque gradu reperiantur, ad hoc tex-
tus *in l. Lucius 2 ff. de heredibus inſtituendis.* igitur in
alus condnionibus ſequentibus intelligitur eqam de
deſeendidbus cuiuſcunque gradus: & ſic referuntur
ad continuationem vel defectom poſteritatis in infi-
nitum.

C 33 ¶ Quarta ſolutio, quia poſteri Alexiæ per
aliam clauſulam, vt in themate, *num.* 9 vocantur
in caſum deficientis poſtentatis filiorum, & quorum-
dam collateralium maſculorum, & ſubſtitutio eius fa-
cta refertur in caſum & euentum deficienns poſteri-
tatis maſculinæ: qui caſus contigit. Et ſic locus aper-
tus actori, qui eſt proximior deſcendentium Alexiæ.
Quinta omnes partículares ſobſtitutiones concipiun-
tur ſob verbo *Liberorum*, vel æquipollenti, & in de-
fectum liberorum, ſiue ex parte honoratorom, ſiue ex
parte grauarorum, & ſic vtrinq; intelligitur in infinitũ.

34 ¶ Sexta quia ſubſtituriones factæ ſunt ad onus
deferendi nomen, inſignia, & ſtemmata teſtatoris in
perpetuum, ex quibus continuatio ſubſtitutionis in-
telligitor, *per no. in l. precibus C. de impuberum & alii*
ſubſtit. & deficiente omni poſteritare, vel recuſante,
D nomen & inſigna, vocat plores extraneos ad idem
perpetuum onos nominis & ſtemmarom teſtatoris aſ-
ſumendi & eontinuandi: igitur ex toto contextu &
progreſſu teſtamenti liquet teſtamrem noluiſſe con-
dere ſubſtituriones ad certos gradus limitatas, ſed in
infinitum protenſas, quandocumque poſteritas pri-
motum inſturotorum & proximè ſubſtitutorum ſiue
in neponbus, ſiue in proneporibns, vel vlterioribus deficeret. Et ait Bald. *in l. prima. C. pro ſocio*,
quod in armis & nomine nobilium remanet princi-
palis domus memoria, & ſplendor gentiræ. Cùm
ergo teſtaror voluerit perpetuò enneruare, noluit
ſubſtituuones in tertio, quarto, vel vlteriori gradu
expirare, maximè cùm grauet deſcendentes in infi-
E nitum nomen & ſtemmata Cabilonenſia deſere ſub
priuationis pœna.

35 ¶ Igitur noluit diſpoſitionem ſuam limitare ad
quamum vel vlteriorem gradum: igitor intentio
actoris fundaror non ſolùm in mente teſtatons quæ
ex verbis & toto progreſſu teſtamenti eoncipi po-
teſt, quod ſufficeret *l. gallus. §. quidam reſſ. de liberis*
& poſth. ſed etiam quæ neceſſariò concipitur & in
expreſſa voluntate, quanquam leges etiam eonjectu-
ras in fideicommiſſis admittant text. *in l. ſtim propone-*
batur. ibi coniectura potuit admitti. *ff. de leg.* 2. *in l.*
unum ex ſam. §. ſi immiſſa in fi. eod. tit. l. Cæſ. §. impe-
rator. ibi tamen hanc fuiſſe defunctæ voluntatem
& cogitationem interpretor. *ff. de alimen. & cibo*

lega.

Lega. Igitor multò magis ad fideicommiſſum introductum extendendum. Franc. Curtius ſenor *conſ.41.col. 1.conſ.51.colum.1. & 7.conſ.75. colum.2.* Iaſ. *conſ.* 140. *lib.2.*

36 ¶ Imò abſque interpretatione neceſſariò demonſtratur, quia nulli ſunt amplius de poſteritate filiorum & collateralium maſculorum teſtatoris qui poſſint deferre nomen & ſtemmata. & deficiente poſteritate filiarum teſtatoris quandocunqoe, vel recuſantibus deferre nomen & ſtemmata, vocantur extranei ad idem onus: ergo neceſſe eſt prædictum ducem actorem proximiorem poſteritatis Alexiæ volentem nomen & ſtemmata ferre, vocatum eſſe: ne eo deficiente vel recuſante locus aperiatur ſubſtitutioni extraneorum, quos conſtat deficiente omni poſteritate vel recuſante nomen & ſtemmata ferre vocatos eſſe. Ex quibus facilè eſt allegata in contrarium diluere, vt his finem imponam, Datum Pariſiis in fine Februarij, Anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo ſexto.

EPITOME CONSIL. LII.

1 *Repetitio dotis præfertur omnibus etiam prioribus creditoribus tacitam hypothecam habentibus.*

3 *Pactum faciens deteriorem conditionem dotis mulieris ſuperſtitis non valet.* 6. 8.10.18.19. 21.22.

4 *Non expreſſum relinquitur in diſpoſitione iuris communis.*11.15.

5 *Relatio fier d. bet ad totum, & non ad partem diſpoſitionis.*12.

7 *Nec prodeſt ratificatio ſponſæ.*

13 *Senſus clauſula controverſa, & exemplum.*14.

15 *In omni diſpoſitione conditionali priùs conſtare oportet conditionem impletam.*

16 *Verba poſita in executuris non ampliant.*27.

17 *Valent quæcunque pacta dotis in caſum mulieris præmortuensis ſine liberis.*

20 *Argumentum à contrario ſenſu quando procedit.*23.

21 *Priuilegiis dotium renuntiari non poteſt.*

24 *Dos eſt proprium patrimonium filiæ.*

25 *Duo ſpecialia actionis dotis.*

26 *Quando actio dotis quoad exercitium eſt communis patri & filiæ.*

28 *Filia iure proprio habet actionem de dote.*

29 *Dos quando dicatur profectitia.*

30 *Correctio non præſumitur in eadem diſpoſitione.*

31 *Simplex conſenſus filiæ nuptæ non præiudicat ei in exercitio actionis dotis.*

32 *Dotarium in Gallica eſt loco antiphernis & donationis propter nuptias.*

33 *Dos non recipit compenſationem* 35.36.

34 *Morgengab Germonicum, non taxatiuum arbitrium.*

36 *Quando legatarius non tenetur ad onus legati acceptati, vltra eius vires.*

THEMA CONSILII LII.

ANtonius Dux Lotharingiæ filiam Annam nuptum dedit Renato Cabilonenſi Principi Vraniæ filio Henrici comitis Naſſauienſis, & in contractum matrimonij pater indorem dat decem myriadas florenorum auri ſub his verbis, Qu'elle eſt dotée de cent mille florins, & que ladicte dame les aura & empottera pour tout dor, aportionement, hoirie, ou ſucceſſion acquiſe & future de pere & mere, auſquels elle renonce au proffit de ſes freres, & leurs deſcendans, & à tout droict de legitime & ſupplement. Poſteà in eodem contractu dicitur, Que aduenant le decez de ladicte Anne ſans Hoirs dudit mariage ou defaillans iceux, les heritiers ayans cauſe dudit ſeigneur prince d'Orange ſeront tenus & efficacement obligez rendre & reſtituer reellement & de faict audit Seigneur Duc pere de ladite Anne, ou aux hoirs, ou ayans cauſe dudit Duc, les deux tierces parties deſdicts cent mille florins d'or ſeulement, & ce dans l'an du treſpas dudit prince où il auroit ſurueſcu, & ſi ladicte Anne l'auroit ſurueſcu, dedans l'an du treſpas d'icelle. Item in eodem contractu eſt clauſula, Que ladicte dame emportera la moitié de tous meubles, debtes, actions & acqueſtz, en payant la moitié des debtes: ou qu'elle aura le quart deſdits meubles & actions profitables & acqueſtz faits conſtant le mariage franchement deſchargé de toutes debtes & charge à ſon choix & election. *Diſtus princeps Vraniæ in dicto teſtamento reliquit Annam vxorem ſuam* Vſufructiere tant qu'elle ſera en viduité de tous meubles & immeubles en payant toutes debtes paſſiues & prenant à ſon proffit toutes debtes actiues à la charge de vingt mille florins par an enuers l'heritiere teſtamentaire, inſques à ce que l'vſufruict ſoit finy par le treſpas ou mariage de ladite dame, auquel cas de mariage elle aura tel droict & traictement qu'il luy eſt ordonné par ledict traicté de mariage.

CONSILIVM LII.

VIs 15 exemplis contractus matrimonij inter illuſtrem olim dominom Renatum Cabilonenſem, principem Vraniæ comitem Naſſauienſem & dotuinã Annam Lotharingiæ filiam illuſtris olim Antonij docis à Lotharingia, ſub data noa Auguſti anni Domini milleſimi quingeteſimi quadrageſimi, & teſtamenti dicti principis in Caſtris Richemontis 20. Iunij 1544. duobus contractibos factis per dictam viduam cum D. Golliel. comite Naſſauienſi patre & tutore filii ſui hæredis teſtamentarii dicti principis Vraniæ Chriſti voici redemptoris uomine inoocato, reſolutiè procedendo dico & eenſeo.

1 ¶ Quod attinet ad dotem eentum millium florenorum auri, præfatum hæredem præcisè teneri seſtituere quidquid inde receptũ fuit per defunctum principem Vraniæ, & dictam viduam præferendam omnibus defuncti creditoribus, etiam ptiotem, ſed tacitam hypothecam habenibus: 2 ¶ idqoe noo obſtaute clauſula dicti eontractus mattimonii, quia inter pattem viduæ & futurom eius generum eonoentum fuit quod aduenieute obito dictæ Annæ fine hæredibus dicti matrimonii, vel deficientibus dictis hæredibus, hæredes, vel habentes cauſam dicti Renati tenebuotur teſtituere ſocero, & eius bæredibus, vel eauſam habenubus beſſem dictorum eentum mille florenorom doris tantum infra annum obitus dicti Renati ſi ſoperuiueret ſponſæ: ſed ſi ſpooſa ſuperuineret, tunc infra annum obitus ſponſæ. Ex dicta clauſula ruditet & ſuperficialitet ſumpta videretur primò hæredem ſponſi lucratum eſſe, & perpetuò setinete poſſe trientem doris, prioatiuè ad ſponſam ſuperſtitem & ad omues alios. Secuodò, quod dictus hæres oon teneretur reſtituere beſſem dictæ doris viueure dicta Aona, ſed ſolum poſt eius obitum, & adbuc poſt annum ab eius obitu.

3 ¶ Duæ ergo ſoot quæſtiones. Prima an inſit tacitum pactum de lucranda per virum tertia parte dotis. Secunda, ao ea ſtipulatio præiodieet filiæ, quomioos dotem & etiam illum beſſem petere poſſit, etiam ſtatim & indilatè, attento, qood patri ſuperuixit. Quantum ad primam, viderur quod ſic. Primò per illam taaatiuam tantum. Secundò, quia vel eodem contractu dat donatium, ſeu donatiooem propter ouptias myriadem annuam flosenorum, & quartam partem mobillum & nominum actiuorum ſiue vllo ouere. quòd non eſt de iore: & fiocedit in eompenſationem lucri tertiæ partis. In contrarium videtur per textum *in l. ſi cum dotem. in principio. ſoluto matrim.* quia non eſt expreſsè dictum, quod ſpooſus lucrabit seliquum: ergo maoer in iure communi.

4 ¶ Non obſtat dictio, *Tantum*, quia refertur ad ſuam diſpoſiooaem, videlicet ad ſtipulationem quæ ſit ſoli patri, & ſic triens remanebit de iure communi. Non obſtat de donatio, quia de iure deberur in locum antiphernis ſeo donationis propter noptias, cuius loco ſubrogatur. Non obſtat clauſula, *Dudit quart*, qoia eſt aliud liberare pactum quod nihil habet commune cum dote, nec cenſetur factum aoimo compenſandi, ex quo uon fuit expreſtum. l. vnica §. ſciendum. C. de rei vxoriæ actioue. Confirmatur pee iura ſequentia, pet quæ nec expreſsè quidem paaſci licet in præiudicium vxoris ſuperſtitis, igitur multò minos tacitè.

5 ¶ Quantum ad ſecundam quæſtionem, breuiter dico eam ſtipulationem nullo modo præiudicase filiæ, ſeptem argomentis. Primò qnia dos initio eſt acquiſita & radicata filiæ vt io eontractu, ibi, *Aura & emportera*: & ſic poſtea in clauſula ſeparata non potuit pater ſibi ipſi ſtipulari in iudicium filiæ. Secundò, quia iſta dos eſt nata noo ſolùm ex debita officio paterno, ſed etiam ex cauſa ooerosa pro & loco omnis ſucceſſionis acquiſitæ & aequirendæ videlicet maternæ & ad ooos reouunciandi dictis ſucceſſionibos, & pro omni ſupplemento maternæ quæſitæ & patetnæ futuræ legitimæ, cui non poterat pater præiudicare, Tertiò, quia de iure ſtipulatio ſtaom eenſetur inteeposita ad commodum filiæ de dote reſtituenda, idque non ſimpliciter, ſed velut à prudentiſſimo fieret ſtipulatio, hoc eſt, qnàm maaimè ad commodum vxoris *l. 12. §. ſicut enim. C. de rei vxo.* acti igitur ſtaom dote conſtituta, etiam per ſtipulatiouem quæ ineſt, ſtatim fuit radicata & aequiſita in totum dictæ Aonæ.

6 ¶ Quartò, quia de iure noo valent pactiones, per quas doris condirio fit deterior, ſaltem vxore ſuperſtite, quæ noo debet remanere indotata: quod eſtet eontra publicatu vtilitatem. *l. 2. ſoluto matrimonio. l. 2. de iure dotium.* ideo omner huioſmodi pactiones non valent ſaltem moliere ſuperſtite, ſiue de ſubſtantia dotis, ſiue de ſimpliei longiore dilatione agatur *l. 2. l. de do. ff. de pactis dotalibus*. Quintò per textum *in l. quamuis. C. de pactis conuen.* in fortioribus terminis de pacto facto per pattem vt genero ſuperſtitibus filiis eommunibos prædecedente, para doris uomine liberorum commuoium seuoeretue, quod eſt fauorabile propter liberos: tamen deciditur nullo modo noeere filiæ quò minus integram dotem repetete poſſit. Sextò per text. *in l. ſi conuenit. Cod. de pactis conuentis.* vbi exprimitur boc habere locum etiam in dote profectitia à patre, oiſi in caſum quo patti ſoli tepetitio competeret, videlicet præmortua filia.

7 ¶ Non obſtat quod filia expreſsè ratificaoit contractum matrimonii: rum quia ea pactio nulla eſt, vt quæ fieri non potuit, ita nec ratificati: tum quia erat minor annis, & ſic reſtituenda. *l. 3. §. ſed verum. ff. de minoribus*. Dy. Bald. *in l. quoties ſoluto matrimonio.* tum quia non ſufficit generalis ratificatio vel renuotiatio in legitimo, & ſic oec reſpectu dictæ dons, quæ loco leginmæ ſubrogatur, ſed neceſſe erat quod ſpecialiter & nominatim. *l. ſi quando. §. & generaliter. C. de inoffic. teſtamen.*

8 ¶ Non obſtat *l. quoties. verſic.* planè ſolut. *matrim.* quia debet intelligi ſecondum alia iura, videlicet in caſu quo permiſſum eſt pactum, putà filia prædecedente: non autem io caſo quo pactum eſt expreſiè prohibitum, videlicet ea ſuperſtite, etiam ſi pactum eſſet factum ante nuptias. *d. l. quamuis. l. 2. C. de pact. dotal.* Septimò, quia etiam in eaſu quo pactum valet, & ſtipulatio de reſtituendo patri: tamen tenetur pater eam dotem filiæ ſecundò nubenti teſeruare, *authentica, ſed quamuis. C. de rei vxoriæ actio.*

9 ¶ Cùm ſoper hoc primo & principali dubio ita breuiter & *διεκτικῶς* reſponſum meum eoncluſiſſem & obſignatum dediſſem, rogatus ſom fuſiùs & popularius ſcribete: quòd uon ſolùm cum Lotharingis & Flandris, ſed etiam cum Germanis res tractauda & diſputanda ſorer, quibus breuis argumentoſa ſolutio ſuſpectior eſt verboſiore, qua magis gaudent, & perſuadentor oratione, tum quòd maior pars Iuriſperitorum oon ſolùm apud Germanos & Flandros, ſed etiam Pariſiis eontrariam mihi ſententiam tuerentur. Quare importunitate flagitandum victus, eontra morem meum copioſiùs eadem iterum alia methodo ſcripſi, præſuppoſito eodem themate, & doobus punctis, ſeo dubiis, de quibus *ſupr. eodem. nu.*

10 ¶ Duæ

10 ¶ Duæ ſunt principales & peremptoriæ ſolutiones. Prima, quod non fuit ita conuentum, nec ſenſus ille beſſis retinendi, colligi poteſt ex verbis relatis ad materiam ſubiectam & naturam rei, prout referri debent, & ſecundum illam etiam impropriando intelligi. *l. ſi vno. in princ. ff. locati.* Secunda etiam ſi ita expreſſim conuentum fuiſſet, vt aduerſarij intelligunt, non valeret conoentio in caſum mulieris ſuperſtitis, vtin fortioribus terminis videlicet, liberis commonibus ſuperſtiobus, quorum fauor non parum conſiderabilis eſt, deciſum fuit reſponſo & prætudicio Papinia. ad conſultationem Iuliani prætotis & prolege perpetua. *ff. inferto in l. 2. de pact. dota.* Cùm ergo ſit caſus l. non eſt locus quæſtioni nec diſputationi. l. ancillæ, de futuris.

11 ¶ Quanto minùs quando nec pactum quidem fuit trientem dotis vllo caſu lucro fore aor remanere debere beredibus defuncti, nec mariro quidem ſi ſuperuiuetet, nec ad eius vitam quidem, & multò minùs in perpetuum. Si igitur non ſit cautum in fauotem marini ſuperſtitis: igitur multò minùs in fauorem eius heredis, præſertim noo deſcendentis ex eo matrimonio, ſed penitùs extranei. Cùm igitur nihil ſit conuentum de illo triente dotis, neceſſariò remanet in iure communi. *l. ſi cum aotem. in princip. ff. ſoluto matrimonio.* vt videlicet teſtituatur viduæ intra annum obitus viri. *l. vnica §. exactis. C. de rei vxo. actio.*

12 ¶ Non oſtat taxatiua *Seulement*, quæ reſiduum excludit, & ſic videtur illud attribuere oon ſolùm marito, ſi ſoperuiuat: ſed etiam eo præcedente heredibus eius etiam extraneis, vt argurantur aduerſarij, ſed reſupinè & diſtortè capiendo dictam taxatiuam à textu truncaro, videlicet teferendo illam ad beſſem dotis tantùm, & non ad totam & ioregram orationem ptecedentem in eadem clauſula, vt neceſſariù fieri debet *l. ſuccurſile. ff. de leg.* ſed otano vel diſpoſitio cui ſupponitur illa taxaoua *Seulement*, eſt de reſtituendo beſſe dotis patri ipſi ſponſæ: igitur illa taxatiua refertur ad iotam orationem, videlicet ad totam ſtipolationem factam à patre.

Senſus clauſulæ controuerſæ.

13 ¶ Et eſt ſenſus clariſſimus qoòd illa ſtipulatio quà pater ſibi ipſi cauet, reſtringitur ad beſſem tantùm, quo pater contentus fuit relicto triente in natura ſua, & in diſpoſitione iuris commonis: igitur nullo modo, nec per locum quidem à contrario ſenſu, etiam ſi illud argumentum locum hîc habere poſſet (quod negatur, vtpotè contra ius commune) colligi poteſt actum vel conuentum trientem ſeu reliquum dotis non debere reſtitui viduæ ſecundum diſpoſitiooem iuris communis, & quin ipſa poſſit exigere etiam ſi pater vioeret. Sed ſolùm à contrario ſenſu colligi poſſet, quòd pater eriam ſi ſuperuiueret, & adhuc minùs heredes eios vel habentes cauſam non poſſent in vim dictæ clauſulæ & ſtipulatioois petere trientem illum igitur nihil hîc nec directo, nec à contrario ſenſu: nec expreſsè, nec tacitè cautum eſt in fauorem marini etiam ſuperſtitis, & multò minùs in faootem heredum mariti prætmottui, & minimè in fauorem extraneorum.

magis le-ſua.

14 ¶ Quinimò (vt hoc paradigmate res ocolis expoſita clarior ſit) etiam ſi maritus ſuperoixiſſet, dictam Annam præmortuam ſine liberis, & illa reliquiſſet alios beredes à patre & heredibus patris, putà cundito teſtamento extraneis inſtitutis vt illa facere potuiſſet: tunc ſuperſtes maritus quanquam quandiù vioeret tutus eſſet in eo beſſe dotis aduerſus ſoerum, eo tamen viuente (propter ea ea quæ infrà dicentur) & pariter tuti eſſent heredes mariti adoerſus præfatum ducem Antonium quandiu vioeret ratione dicti beſſis infra annum ubitus mariti tantùm: tamen quantum ad reliquum trientem nec ipſe quidem maritus ſuperſtes tutus eſſet erga heredes etiàm extraneos vel legatos defunctæ vxoris, à quibus poſt annum obitus vxoris cogi poſſet reſtituere, quia per dictam claoſulam nihil omninò diſponitur de triente dotis. Quantò magis ipſa Anna ſuperſtes exigere poteſt, & heredes extranei mariti nollam protſus poſt annum defenſiunem habent, nec vllum colotem detractandi aot lucrandi nientem illum doris, ſed claris etiam demonſtrationibus omnes adoerſæ cauſificationes ptofligatæ ſunt.

15 ¶ Quantum ad ſecundum punctum & quæſtiunem de retentione beſſis ad vitam vidoæ, res non minùs clara eſt ad commodum viduæ in præſenti qui contigit caſu, videlicet, quo Dox prædeceſſit, ſuperſtite Anna filia ſua, quia tota claoſula controuerſa, & ſtipulatio in ea contenra defecit, vt potè non contracta, nec conoepta vllo modo in eo qui contigit caſu: ſed in caſu oppoſito qui defecit: eſt enim concepta, imò limitata, adneniente caſu quo dicta Anna decederet ſine liberis dicti matrimonij, vel illis deficientibus, quo ſolo caſu Dux pater ſibi cauet & ſtipulatur de beſſe dictæ dotis tantùm ſibi reſtituendo infra annum obitus mariti, ſi mariros vxorem ſuperuiueret, & illa ſuperuiuente, deinde ſine hberis dicti matrimonij morienre infta annom obitus dictæ Annæ. Atqoi ille caſus non contigit, ſed oppoſitus: igitur ceſſat tota illa clauſula, & ſtipulatio in ea cuntenra, & quicquid inde depender, Nihil igitur impedit quominus vidua promptè queat (vtpotè poſt annum obitus viti) lege agere, & dorem integram repetere nedum trientem non comptehenſum in dicta caduca clauſula, ſed euam beſſem de quo in dicta caduca clauſula qoæ defecit: idque nuda verba dictæ claoſulæ conſiderando, circumſcripto eo quod accedit, imò tacitè ineſt ex natura materiæ ſubiectæ, & diſpoſitione iotis communis. Hæteant verbis & illa ſola vigeant Naſſauienſis quantum voluerint, tota illa clauſula & ſtipulario conditionalis eſt, & ab expreſſa conditione incipit, ibi: *Aduenant le decés de ladicte Anne ſans hoirs dudit mariage*, quo ſolo caſu pater reddi ſtipulatus eſt illom beſſem: igitur ante omnia priùs conſtate opottet impleram conditionem ſtipulationis in forma ſpecifica, quàm ex ea ſtipulatione agi poſſit. *l. qui heredi. in princ. l. mordax. de condit. & demonſt. l. cedere de verbor. ſignif.* Igitur viuente Anna, iota dicta clanſula nihil eſt, etiani nuda verbotum forma inſpecta.

16 ¶ Nec obſtant vltima verba dictæ clauſulæ, ibi, *Et ſi ladicte Dame Laurent fut/ſeu dedans l'an de treſpas d'icelle*, tum qoia dicta verba non ſunt poſita in verbis diſpoſitiuis dictæ clauſulæ & ſtipulatioois, ſed ſolùm in verbis executiuis, ibi: *Et ſi dans l'an.* Quæ non reſpiciunt niſi deſignationem temporis ſoluendi & execurionem. Et ſic (iuxta not. *in cle. 1. de præb.*) oullo modo ampliant effectom & vires ſtipulationis, qua patet de patte dotis tantùm & certo caſo tantùm ſibi ſoli canit, extra quem caſom nihil ſibi canit, nihil ſtipulatus eſt, nec voluit conditionem dotis filiæ ſuæ deteriorem facere, niſi ſub vno ſolo caſu qui defecit, & ſic extra illum caſum reliquit ius filiæ & ius commune domm integrum.

17 ¶ Minùs obſtat ſi dicatur qnòd eauda dictæ clanſulæ, ibi. *Et ce dans l'an*, duos caſus vel duo tempora implicat reſtituendæ beſſis dotis. Primum infra annum obitus ſponſi, ſi ſuperuiuat ſponſa. Secundum infra annum obitus ſponſæ, ſi ipſa ſuperuiuat, & conſequentet quemadmodum in primo caſu & primo tempore id agitur, vt maritus ſuperſtes fruatur beſſe dotis vſque ad tempus teſtitutionis: ita ſecundo caſu id agitur: vt heredes mariti fruantor aduſque rempus reſtitutionis, videlicet, aduſqoe annũ ab ubitu ſponſæ: qooniam magna & diametralis

diſtantia eſt inter vtrumque caſum. Prior enim caſus præſupponit ſponſam præmortuam ſine liberis, quo caſu ceſſat omnis fauor dotis, & nihil impedit quin pater, qui in eodem caſu heres eſt filiæ, diſponat de tota dote vel parte, tam in perpetuum, quam ad tempus pro ſuo arbitrio. *l. ſi pater. in princ. de pactis dotalibus. l. de dote prælegat. l. ſi conuenit. C. de pactis conuentis. l. vnic. §. illo procul dubio. C. de rei vxo. actio.*

28 ¶ Cnius oppoſitum eſt in ſecundo caſu, videlicet, Anna ſuperuiuente: quia tunc non valet pactum, etiam expreſſum, ſiue de tota dote, ſiue de parte lucranda per maritum, ſiue de differenda reſtitutione totius vel partis vltra annum. *l. 1. C. de dot. l.* Attilicinus. *de pactis dotal. l. quamuis C. de pactis conuentis.* Igitur multo minùs tacitum. Tum priore caſu non verſatur niſi priuatum intereſſe patris heredis filiæ, qui iuri ſuo renunciare poteſt ſecundo verò caſu verſatur ratio publicæ vtilitatis, & fauor dotium, ne mulieres remaneant indotatæ, & legis prohibitio.

29 ¶ Vnde quamuis priore caſu tacitè intelligatur pactum ne dos interim reddatur patri cuius ſolius intereſt, tamen ſecundo caſu non poteſt intelligi tacitè pactum ne interim etiam pro illo beſſe teddatur mulieri: quia id etiam expreſsè pacifci non poſſet inter reſiſtente: igitur ſuperueniente Anna ſemel & perpetuò defecit conditio totius dictæ clauſulæ & ſtipulationis cum omnibus appendicibus & effectibus ſuis, ita vt heres mariti præmortui non poſſit impedire reſtitutionem dotis, etiam pro illo beſſe, nec ex verbis expreſſis dictæ clauſulæ, quæ deficiunt non extante conditione.

20 ¶ Et multo minùs ex tacita mente vel argumento à contrario ſenſu: tum quia deficit in præſenti, tum quia non habet locum contra iuris diſpoſitionem, etiam ſi alias locum habeat in pactis dotalibus. *l. inter ſocerum. §. cùm inter ff. de pactis dotal.* ſcilicet fauore dotis, non contra dotem vel mulierem: nec quando reſultaret intellectus contra ius. *l. 2.* & ibi Bal. Salicet. Paul. Philip. Corn. *C. de conduct. infert.* Alex. & omnes. *in l. 1. ff. de officio eius cui mand. eſt iuriſdict.* tum quia etiam ſi dubium eſſet iuris vel facti, & data quavis ambiguitate, tamen pro reſtitutione dotis iudicandum eſſet. *l. in ambiguis. ff. de iure dotium, & ff de reg. iur. l. 1.* vbi omnes. *doct. ff ſol. matr.* Ex prædictis liquet quod ſecunda dictarum duarum ſolutionum videlicet iuris reſiſtentia, procedit dictis duobus punctis & quæſtionibus, tam de triente dotis relicto in iure communi quam de beſſe deducto in pacto ſub conditione quæ defecit, & ſic relabente ad ius commune.

21 ¶ Imò etiam ſi expreſsè cautum eſſet quod Anna ſuperſtes in totum vel in aliqua parte priuaretur dote quouis caſu, non valeret pactio iure reſiſtente propter publicam vtilitatem, ne mulieres remaneant indotatæ. *l. 2. ff. de iure dot. l. 1 ff. ſoluto matrim.* Nec huic iuri renunciari poteſt per iura prædicta. Quod ſi nec expreſſa, multo minùs tacita contraria pactio ſubſiſtere poteſt. Et ita tenent Salycet. *in d. l. quamuis. C. de pactis conuentis* & conſulit Bart. *in conſ. 126. incip.* Titius matitauit laſ. *in l. 2. in princ. col. 2. ſoluto matrim.*

22 ¶ Nec obſtat ſi diceretur patrem minorem dotem conſtituere potuiſſe putà de triente dictatum decem myriadum: igitur potuit aliter ad commodum mariti vel heredum ſuorum diſponere de reſiduo: quia ſuppoſito ſed non conceſſo aſſumpto quoniam forſan fuiſſet dos inofficioſa, nec tam vili dote renunciaſſet dicta Anna ſucceſſionibus acquiſitis & futuris, reſpondetur ad conſequentiam dupliciter. Primò, quod non valet, quia ſatis eſt quod patet ſemel eam dotaſſe de centum millibus florenorum, vt ea dotatio ſemel facta recipiat interpretationem paſſiuam iuris communis, vtque verificentur verba omnium legum prohibentium etiam patrem paciſci poſſe de aliqua parte dotis, etiam ad longius tempus relinquenda de marito, ſuperſtite filia, etiam ſi pactum fiat re integra in ipſo tractatu matrimonij ante nuptias, vt *in l. quamuis. C. de pact. conuent.* etiam ſi ſuper dote meræ profectitia à patre *d. l. quamuis. & l. ſi conuenit. eo tit.* etiam in ſimplici longiore dilatione. *d. l. de die, l. Attilicinus.*

23 ¶ Reſpondetur ſecundò, quod etiam ſi conſequentia valeat (id quod non) adhuc non ſumus in terminis conſequentiæ, quia nihil fuit expreſsè actum de reſtitutione dotis debita ipſi filiæ ſuperſtite viro, nec intelligitur tacitè actum, quia verba non ſunt trahenda ad abſurdum intellectum: vel iuri contrarium. *l. 2, de cond. inſert.* Sed potiùs (ſi opus ſit) improprianda, vt iuri communi, materiæ æquè ſubiectæ conueniant. *l. ſi vno in princ. ff. locati cum ſimilibus*, & præſertim in materia priuilegiata, qualis eſt dos.

24 ¶ Præterea dari poteſt alia & tertia ſolutio ad dictam clauſulam controuerſam, videlicet, quod debet intelligi ſecundum intellectum & interpretationem iuris, & ſic non de proprietate, ſed de exercitio actionis dotis, ſaltem ſine præiudicio conſolidationis in filium morte patris, ſecundum ius quo dos eſt proprium patrimonium ipſius filiæ *l. 3. §. ſed vtrum in fin. de minor.* Et ſi ſit meræ profectitia à patre intantum quod de iure.

25 ¶ Duo ſunt ſperialia, Primum quod dote etiam meræ profectitia à patre data ſimpliciter, tamen actio non eſt propria patris, ſed communis patris & filiæ: filiæ (inquam) quod ad proprietatem. *d. §. vtrum.* patris autem quo ad concurſum exercitij, quia non poteſt exigere ſine conſenſu filiæ, nec filia ſine conſenſu patris, *l. 2. §. 1.* ſoluto matrimonio. Et iſte cõcurſus exercitij actionis reſeruatus eſt patri duplici ratione. Prima propter authoritatem patriæ poteſtatis. Secunda ne pater ſæpiùs dotare cogatur, vt inquit gloſſ. *in d. l. 2. §. 1. verbo dos eſt.* & ibi Alex. *col. 4.* Philippus Decius *conſ. 35. colum. 1.* Et hinc eſt, quod deficiente prima ratione, videlicet filia emancipata, ceſſat ille concurſus: quia totum exercitium conſolidatur filiæ, etiam ſine conſenſu patris, *l. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore. l. ſi ſocer. in princ. ff. ſoluto matrimonio. l. 1. §. videamus. C. de rei vxor. act.* Et idem deficiente ſecunda ratione, putà mortuo patre, qui non tranſmittit ad heredem actionem de dote, ſed tota conſolidatur in filiam ſuperſtitem. *l. ſi cùm dotem. §. 1. in fin. ff. ſoluto matrimonio. d. l. vn. §. videamus. §* & *hoc. C. de rei vxor. actio.*

26 ¶ Benè verum eſt. quod inter ff. & C. (ante nouiſſimam Cod. editionem) illud intelligebatur in rei vxoriæ actione, videlicet, quando aliter actum non fuerat, vel ſi actum à patre, pater nndo tantùm pacto conuenerat. quod non ſufficit ad immutandum naturam prædictam rei vxoriæ actionis *l. auin C. de iure dotiu.* ſecùs interueniente expreſſa ſtipulatione patris facta re integra, videlicet ante nuptias, *vt in l. quotie. ff. ſoluto matrimonio.* quia tunc actio ex ſtipulatu non ſolùm non erat communis, ſed ſolius patris in exercitio. *d. l quoties.* ſed etiam ad heredes patris in viriles tranſmitti poterat. *l. ſi genero. C. de iure doti. l. vnica. §. videamus. §. & hoc. C. de rei vxor. actione. quod limita. in d. l. vnica.* quæ eſt vna de ſuis peculiaribus quinquaginta deciſionibus emendauit non in primo capite de exercitio actionis ſpectante ad patrem ſtipulatorem, & hoc propter reuerentiam patetnam, & onus dotandi patri incumbens: ſed in ſecundo capite, videlicet tranſmiſſionis ad heredes, & ſanxit quod non ſolùm actio legalis ſeu datiua rei vxoriæ, quando patet non fuit ſtipulatus, ſed etiam actio conuentionalis ex ſtipulatu, quando patet expreſsè ſibi ſtipulatus fuit, conſolidetur in filiam, etiam exheredatam morte patris, filia ſuperſtite. etiam

ſi pater

ſi pater cœperat agere ad teſtitutionem dotis, & litem conteſtatus fuerat text. *in d. §. videamus. & §. & hoc.* Ex quibus ſequitur quòd ad ſummom dicta clauſula debet intelligi reſpecto exercitij ipſius actionis dotis, ad hoc vt pater etiam ſine conſenſo filiæ poſſet agere & exigere beſſem, vel relinquere heredibus generi, quandiu pater ſtipulator viueret, etiam filia ſuperſtite: ita tamen vt ſiue exegiſſet, ſiue non, conſolideret motte ſua tota dos, vel actio in filiam ſuperſtitem.

27 ¶ Nec obſtat dictam ſtipulatiooem factam eſſe patris heredibus & habennibus cauſam ab eo, tum quia dicta verba, *Heritiers, & ayans cauſe*, quæ veniunt acceſſotiè & in conſequentiam ex ſtylo conſuero, non impediunt prædictam iuris communis interpretationem, præſertim iutis prætogati & ptohibitioi. Tum quia dicta verba *Heritiers, & ayans cauſe*, poſſunt verificati ſine offenſione natotæ dotis, & juris communis, videlicet in caſu à iure petmiſſo, vt filia præcedente patri, & ſic eo caſu debeot intelligi, ſcilicet vt demùm patre ſuperſtite bes dotis ad eum libetè, & beteedes ſuos & cauſam habentes ſpectet, etiam filia præmottua ptiùs teſtata fuiſſet, vel alitet legitimè diſpoſuiſſet de dote, eoius diſpoſitio eo caſu non valeret, niſi pto tertia parte in meto iure communi relicta, non autem quin patre præcedente ſuperſtite filia tota dos io eam cooſolideturſecundum ius.

28 ¶ Et maximè attento quòd filia habet actionem de dote ex capite proptio ſine vlla ſtipulatione vel pacto patris, videlicet iute antiquo actionem rei vxoriæ, ex conſtitutione Iuſtiniani actionem ex ſtipulatu tacitam vel legalem, ac inſtrumenta dotalia eſſent à prudentiſſimis viris commodo filiæ ſtudennbus confecta, quæ habet omnia priuilegia & faootes antiquæ actionis rei vxotiæ. *d. l. vnic.*

29 ¶ Et formùs attento quòd in præſenó filia habet dotem ex cauſa oneroſa, nempe eo quòd realiter & de facto renunciauit omni ſucceſſioni acquiſitæ & futuræ, & omni legitimæ, & ſupplemento in fauorem fratrum & ſororum eiuſdem patris, & ſic cedendo illis inta ſua iuxta not. *in l. ſi actionem. C. de pact.* Et quæ dixi *in conſuetudine Pariſienſi. §. 9. numero 4. & ad Alexand. conſ. 149. numero 5. lib. 7.* Ex quo ſequitur primò quòd dicta dos eeotum millium flotenorum non eſt profectitia à patre, quia non eſt ptoptiè de bonis & facto patris. vt *in l. profectitia. in princip. ff. de iure dotium.* ſed ex bonis ipſius filiæ ei iam quæſiti, & ex facto eiuſdem filiæ renuntiantis ſucceſſionibus quæſitis & quærendis, & omni legitimæ & ſupplemento io fauorem aliorum filiorum patris.

30 ¶ Secundò quòd dicta clauſula cootrouerſa non totelligitur niſi pro ſimplici exetcitio actioois, vt pater ſuperſtes poſſit vſque ad beſſem agere vel non, ſine conſenſo filiæ (vt dictum eſt) non autem vt pater lucretur, & ad hetedes, vel cauſam habentes ttanſmittat: quia hoc noo ſolùm eſſet contra ius eommune (vt dictum eſt) ſed etiam cootra claoſulam expreſſam dicti contractus mattimonij, qua cautom quòd dicta Anna habebit & auferet decem myriades pro omni dote & ſucceſſione, portione, legitima & ſupplemento. Quæ pactio non lucratiua, ſed oneroſa cortigetetur, ſi portio reſecaretor: & multò magis ſi maior pars vt bes auferretur Annæ, & adhuc durius etiam ea viueote & ſuperſtite. Sed in vna & eadem diſpoſitione nunquam cenſentur diſponentes velle ſeſe cortigere. *l. nam ad ea. ff. de condition. & demonſtr.* & ptæ cæteris euitandus eſt intellectus per qoem inducitur cortectio vel repugnantia in eadem diſpoſitione *l. nam ad ea. l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur.* Alex. *conſil. 141. numero 5. lib. 2. conſil. 59. n. 13. lib. 3.* Philippus Decios *conſil. 562 num. 5.*

31 ¶ Minùs obeſt ratificatio dictæ Annæ poſt dies nuptiarom facta, quia non magis oöeſt, quàm ratificatum, quod nullo modo obſtat per prædicta, tom quia ſimplex conſenſus filiæ poſt nuptias, & ſic poſt ius qoæſitum & radicatum in dote non ptæiudicat, etiam in ſimplici exercitio actioois dotis, niſi filia perſeuetet in conſenſu. Caſus eſt rotundus *in l. poſt dotem. ff. ſoluto matrim.* Minùs etiam obſtat quòd cauſificantur iuſtum eſſe diminuendi vel compenſandi partem dotis ratione donarij mytiadis annuæ flotenorom, & tatione communionis mobilium & quæſtuom datæ, vel quartæ partis acquirendorum mobilium & actiooum actiuarum, ad electiooem dictæ Annæ.

32 ¶ Quia quantum ad donarium, qoamuis non ſit de iure in forma ſpecifica qua vtimur, tamen eſt de iure in genere ſuo: quia eſt ſpecies donationis ptnpter nuptias, qoæ de ture debetur. *in l. ex marite C. de pactis conuentis. in authen. dos data donationem propter nuptias mteretur. C. de donatio. ante nuptias.* Tum vt dixi *in conſuetud. Pariſ. tit. 11. in rub. donarium huiuſmodi eſt vera antipherna, hoc eſt, contraria dos, ſeu donatio propter nuptias.* Tum oon eſt niſi ad vitam viduæ. Prætereà de conſuetodioe locorum vltra reſtitutionem dotis ſtatum viduæ competit donarium conſuetudioarum, niſi de certo præſcripto donario ſpecialiter eoooentum fuetit. At in præſenti ſpecie donarium præfixum minus eſt conſuetudinario, quod pioguius & vtilius fuiſſet, & ſic ea conuentione oun fuit datum, ſed demptum dictæ Annæ.

33 ¶ Quòd autem ad communionem mobilium & acquirendorum mobilium, id vxori compeut de conſuetudine locorum æqualiter & pto dimidia: & ſic ea conuentione non fuit aliquid datum, ſed demptum dictæ Annæ, tantum abeſt vt aliquid ſubſit quod cum dmioutione dotis compenſate poſſit præter id quod dos compenſatiooem oon recipit. *l. vnic. §. ſoendum. Cod. de rei vxoriæ actio.* Et hæc ſatis ſuperque etiam ad curiofos explendos, & petuicaces retundendos ſufficiont.

34 ¶ Quantum ad donum quoddam gtatioſum, Getmanicè *Morgengab*, ſi commuois obſetuaoua regionis & domicilij mariti ſaltem inter nobiles ita habeat, non eſt temiſſum per clauſulam generalem ad finam dicti coottractus mattimonij, qnamuis æſtimatio vel taxatio ad bonam voluntatem ſponſi remiſſa fuerit, & ſic debet æſtimari arbitrio boni viri, qua verba dictæ clauſulæ nooimportant liberam & abſoloram libertatem. igitur per not. Bart. *in vltim. ff. de præto. ſtipul. in extraoag. ad reprimend. quo modum in læſe maieſtat. crim. proce. in verbo* ptout. Morgengab.

35 ¶ Quantum ad legatum per dictum ptincipem Vtaniæ vxoti fiæ factum ſupra, ad finem thematis, validum eſt & vnle. Et quamuis adſit clauſula, Soluendo omnia debita teſtatoris, & capiendo omnes actiones actiuas, tamen dicta Anna legataria non tenetur ſoluere debita defuncti de ſuo proprio, & multò minùs dotem ſuam confundere cum dicto vſufructu motte vel ſecundis nuptiis finituro: debet enim legatum intelligi vt adſetat vóhtatem legatario: cæteroquin nullum eſſet, & maximè quando fit coniunctæ & dilectæ perſonæ, in qua magis præſumuntur animus honorandi & minùs grauandi legatarium. *l. cum alienam. C. de leg.* Et maximè cùm teſtator exptetsè voluerit quòd ſi aliquid nobat, nihilominùs habeat omnia iura ei attnbuta in dicto ttactatu mattimonij: igitur non intendebat quòd acceptando dictum legatum illa quereretur, & ptætet dotem ſuam quartam mobilium actionum & alia iure contractus mattimonij ad eam ſpectantia.

36 ¶ Prætereà diſpoſitione intis expteſſa *in l. imperator. §. ſi centum. cum. § ſeq. l. cum patet. §. Titio.*

ff. de lega. 2. Quando legatarius non grauatur de aliquo certo corpore, ſed in quantitate, ſiue certa & limitata, vt *in d.* 2. *ſi centum. ſiue incerta*, & *in* §. *ſequenti.* §. *Titio*, non tenetur legatarius ad onus indictum niſi vſque ad vires legati, etiam ſi ſimpliciter agnouit legatum: tum quod legatum à marito factum, vxori non cenſeatur factum animo compenſandi cum dote, ſed vt vtrumque conſequi debeat. textus eſt in §. *ſciendum. in l. vnico. C. de rei vxor. actio.* Et ita cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. D. & in ſupremo Pariſiorum Senatu Aduocatus. Pariſiis anno 1546.

EPITOME CONSIL. LIII.

1 *Tria puncta totius conſilij.*
2 *Societas ſimel contracta, complectitur bona vbique ſita.*
3 *Non in vim conſuetudinis localis, ſed in vim taciti pacti quod ineſt.*
4 *In dependentibus à voluntate partium non dicitur oriri ius ex conſuetudine, ſed ex tacito pacto.*
5 *Conſuetudo quædam realis, quædam perſonalis.* 10. 11. 13.
6 *Pactis reciprocis ſocietas contrahitur.*
7 *Coniuges poſſunt de nouo contrahere ſocietatem bonorum inuicem.*
9 *Conſuetudo loci attenditur quo ad ſolennitatem actus ibi geſti.*
12 *Conſuetudines ſunt locales nec vi ſua extenduntur ad bona alibi ſita, ſed benè vi pacti ex facto hominis.* 13. 16.
14 *Filia propria renunciatione communiter approbata, excluſa excluditur vbique, ſed quatenus in vim conſuetudinis à ſucceſſione excluditur, non excluditur niſi in bonis ſuis ſub dicta conſuetudine* 15.
17 *Vniuerſitas falſa in vno, falſa eſt in totum.* 19.
18 *Clauſula expoſitoria non reſtringit.*
20 *Donatio mutua æqualis inter coniuges valet.*
21 *Stylus locorum iuris ſcripti.*
22 *Laus policiæ Bernenſis.*

Thema Conſilij LIII.

DOMINVS Ioannes de Ganey (qui poſteà Cancellarius Franciæ digniſſimus fuit) & domina Ioanna Boyleauë vxor eius, donationem mutuam inuicem fecerunt ſub hac forma: *Font grace mutuelle, & don eſgal de tous les biens meubles, & acqueſts immeubles, quelsconques qu'ils ont acquis & acquerront durant & conſtant leurdit mariage: dont & deſquels ils ſeront tenans & poſſedans au iour & heure du treſpas du premier mourant, voulans & expreſſément accordans & ordonnans chacun endroit ſoy, que par vertu de cette preſente grace mutuelle & don eſgal, le ſuruiuant iouyſſe & vſe, peut & puiſſe tenir, iouyr & poſſeder, c'eſt à ſçauoir de ceux eſtans en la Comté de Beaulmont, eſtant des anciens reſſorts du Bailliage de Senlis en proprieté & à touſiours, en enſuiuant la Couſtume dudict Bailliage, & des autres eſtans en la ville, Preuoſté & Vicomté de Paris, & Preuoſté d'Orleans, ou autre part, à vſufruict durant le cours de ſa vie, ainſi que la Couſtume deſdits lieux où leſdites choſes ſont aſſiſes, ſituées, & trouuées, le veut & permet, de toute ſa part & portion du premier mourant, ſauf & reſerué de cinq cens liures tournois pour faire teſtament, que le ſuruiuant ſera tenu faire & accomplir. Priuant leurs hertiers contrediſans de toute part de ſucceſſion deſdits meubles & acqueſts immeubles, qui ſera audit cas diſtribuée aux pauures.* Contrahentes autem habebant domicilium Pariſiis, & acquiſierunt prædia in prouincia Lugdunenſi patria iuris ſcripti. Præmortuus eſt Cancellarius, vidua poſſedit iure donationis, poſt cuius obitum heredes viri vendicant mediam prædiorum conſtante dicto matrimonio quæſitorum. Et non contenti parte ſitorum ſub Pariſienſi & ſimili conſuetudine, prætendunt ſita vbique & in patria iuris ſcripti, vtque negotiorum faceſſerent heredibus viduæ; ceſſerunt iura ſua cuidam Ioanni Petit eiui Bernenſi.

CONSILIVM LIII.

VIsis contracto, narratione facti, & quæſtionibus,

1 ¶ Tota diſputatio conſiſtit in tribus. Primùm, an ſocietas & communia mobilium & conquæſtuum immobilium tacitè contracta inter coniugales Pariſiis medio conſuetudinis Pariſienſis ita diſponentis articul. 110. habeat effectum etiam in bonis ſitis extra territorium Præſidiatus Pariſienſis, putà in prædiis acquiſitis per alterum coniugum in patria iuris ſcripti? Secundum, an donatio mutua de qua agitur facta Pariſiis per coniuges ibi domicilium habentes comprehendat etiam bona coniugum ſita quocunque loco extra Præſidiatum Pariſienſem, putà in patria iuris ſcripti? Tertiom, ſi ea comprehendat, an intellicatur per modum vſufructus, an vero iure proprietatis perpetuæ?

2 ¶ Primum in ſano intellectu, nullum habet dubium, quin ſocietas ſemel contracta complectatur bona vbicunque ſita, ſine vlla differentia territorij, quemadmodum quilibet contractus ſine tacitus ſiue expreſſus ligat perſonam & res diſponentis vbique. Non obſtat quòd huiuſmodi ſocietas non eſt expreſſa, ſed tacita, nec oritur ex contractu expreſſo partium, ſed ex tacito vel præſumpto contractu à conſuetudine locali introducto: igitur non debet egredi fines & limites conſuetudinis localis, nec potrigere effectum vltra locum conſuetudinis argum. *l. 1. §. Iulianus ait quoadusque. ff. de itin. actuque priuat.* Et quòd non poteſt eſſe plus efficaciæ & virtutis in cauſato, quàm in cauſa: igitur nou poteſt huiuſmodi ſocietas operari in rebus & locis in quibus conſuetudo à qua cauſatur nihil poteſt.

3 ¶ Reſpondetur, Primò hæc obiecta procederent ſi huiuſmodi ſocietas ab ipſa ſola conſuetudine per ſe cauſaretur, ſed non ita: quia cauſatur & introducitur ab ipſo vero partium conſenſu, qui enim ſimpliciter contrahunt in loco ſui domicilij, intelliguntur eo ipſo contrahere & paſciſci ſecundum mores & conſuetudinem notoriam illius loci, niſi aliter expreſsè caueant. *l. quod ſi nolit. §. quia aſſidua. de ædil. edict. l. ſi fundus. ff. de euict. l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iur.* Et ſicut natura non ſeparatur à proprio ſubiecto, ita nec communis vſus & conſuetudo à contractu, cui natura ineſt, inquit Baldus *in l. contractus. columna 3. C. de fide inſtrumento.* & conſuetudo informat omnem diſpoſitionem, etiam ſi non fit dictum. *l. excepto. C. de loca.* Petr. Anchara. *in repet. cap. ſi propter tuo debita. in fin 4. oppo. de reſcript. in 6.*

4 ¶ Et aduertendum quòd quando conſuetudo ineſt contractui, non ineſt tanquam lex publica, ſiue tanquam ius ipſum conſuetudinarium, nec per modum legis, conſuetudinis, vel ſtatuti, iuris publici: ſed tanqoam pars contractus, & lex priuata & conuentionalis à contrahentibus volita, inducta, & diſpoſita. Patet, tum quia non ineſſet niſi contrahentibus placeret, quia poſſet aliter liberè diſponere: ſed ſolùm ideò ineſt, quia cenſentur contrahentes ita ad inuicem pepigiſſe & conueniſſe eo ipſo quod aliter non diſponunt, per text. oprimum *in l. adoptiuum §. t. de iure doti. fa.* Iaſon. *auten. ſi qua mulier. numero 11. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Tum quia ad illud conſuetum tacitè conuentum & inexiſtens non competit condictio ex ſtatuto & moribus nec alia actio datiua à lege vel conſuetudine, ſed competit ipſa actio datiua ex contractu tanquam ex negotio primatim ſic geſto & placito inter partes. text. eſt *in d. §. quia aſſidua. & in d. l. ex conducto. cum vulg.* Igitur neceſſariò fatendum eſt, quod iſta ſocietas quæ tanquam conſueta ineſt contractui matrimonij Pariſijs inter Pariſios commorantes celebrato oritur & cauſatur propriè per ſe & immediatè à vero & libero conſenſu & contractu partium, igitur tanquam contractus & lex priuata & conuentionalis debet habere effectum in perſonas & bona contrahentium vbicumque locorum ſita ſint.

5 ¶ Ad hoc pulchrè facit doctrina Petri Perticani Galli, *in repet. l. 1. Cod. de ſumma Trinitate.* vbi æquiparat conſuetudinem quod primogenitus habeat totum in Anglia, ſed alibi filij ſint æquales, & conſuetudinem Angliæ quòd vxor, mortuo viro, nihil capiat, ſed conſuetudine Galliæ capit dimidium bonorum. Et quòd ſi conningat aliquem relinquere bona in vtraque regione, quòd Gallicana diuidentur æqualiter inter filios & inter viduam & inter heredes mariti: in Anglia verò vidua nihil habet, ſed primogenitus totum ſecundum quoſdam, quos Petrus Perticanus ibi refert, & ſubdit: Adnertatis (inquit) iſtud, concedo verum vbi eſt conſuetudo realis: nam cùm ſit realis, tunc non inſpecta ligat res Gallicanas & Anglicanas, non perſonas cùm onera realia ligent res ſecundum conſuetudinem & ſtatutum loci, licèt perſonalia non reſpiciant res, ſed perſonas. *C. ne mulieribus & in quo loco lib.* to. Hactenus Petrus. Et ſic ſentit quòd iſta conſuetudo, quòd coniuges ſint communes in mobilibus & quæſitis, ſit perſonalis, quia reſpicit actum perſonæ & contractum.

6 ¶ Reſpondetur ſecundò ad obiectum ſuprà numero ſecundo, notorié conſtare per allegata & probata in proceſſu, quod præfati coniuges communicauerunt inuicem bona ſua mobilia & conquæſtus immobiles indifferenter, & ex tanquam communia poſſederunt, & tanquam in illis ſocij & communes promiſcuè ſe geſſerunt quandiu vixerunt, igitur non ſolùm tacita & legalis ſiue conſuetudinaria, ſed etiam factis ipſis expreſſa & conuentionalis contracta eſt inter eos ſocietas, quæ non minùs, imò magis factis reciprocis, quam ſimplicibus verbis contrahitur. *l. ſi tamen §. ei qui ff. de ædil. edict.* tradit Bartolus *in l. Titium & Mauium. §. altero. ff. de adminſtrat. tutor. in l. 1. §. ſi quis hoc interdicto. ff. de itinere actuque priuat. C.* Baldus Salic. *in l. ſi patruus. C. communia vtriuſque iud.* Bart. *in tract. de duob. fratrib.* & Petrus Peruſ. *in eodem tractat.* Igitur cùm à vero contractu & conſenſu partium etiam circunſcripta conſuetudine ſit introducta & cauſata huiuſmodi communio & ſocietas, nemo ſanæ mentis dubitare poteſt quin æquè ad quæcunque loca potendat effectum.

7 ¶ Quod autem etiam inter iom coniugatos poſſit contrahi noua mutua ſocietas, etiam circumſcripta conſuetudine, & ceſſante communi & ſolito vſu, nulla eſt quæſtio, cùm ſit caſus legis *in l. cùm hoc ſtatuit. § ſi inter virum, ff. de donat. inter virum & vx. in l. alimenta. §. quo ſocietatem. ff. de alimentis. & cib. leg.* & Baldus. Ea bis plenè ſatis & firmiſſimè fundatur veritas huius partis, & radicitus euelluntur omnia argumenta & obiecta aduerſariorum, tamen clariùs liqueat quàm inepta ſint, & quàm nihil ad rhombum faciant.

8 ¶ Non obſtat quod voluit Ioan. Andr. *in additio. Spec. de inſtrum. edit. §. compendiosè. numero decimoſexto in verſicul. opponunt. in fin. de conſuetudine Gallicana*, qua vxor ſuperuiuens lucratur partem bonorum mariti, dicens quòd illa conſuetudo eſt directò ſuper bonis & rebus, & non ſuper actu & diſpoſitione hominis: ideò bona quæ ſunt extra locum conſuetudinis non includuntur, nam re ipſa reſponſio patet Ioannem Andre. non intelleXiſſe, nec habuiſſe notitiam conſuetudinis noſtræ, quæ non eſt directò ſuper bonis, ſed eſt primariò, & directò ſuper actu & diſpoſitione perſonarum contrahentium matrimonium, vt tali contractui & inter ipſos contrahentes inſit contractus ſocietatis mobilium & conquæſtuum, patet per textum conſuetudinis Pariſienſis in dicto articulo 110. & ſic principaliter, primariò & directò diſponit in perſonas ſubiectas, & in actum & inſormationem actus qui ab eis geritur. Vnde non eſt inconueniens, quod in conſequentiam & per indirectum habeat effectum vbique, etiam in bonis & rebus ſitis extra locum conſuetudinis & domicilij partium, prout in loco præfato expreſsè vult & decidit Ioannes Andr. cuius deciſio in aduerſarium velut ſagitta in oculos perperam argumentis reflectitur, vt inquit Baldus *in leg. vltim. columna 2. C. de fideicommiſſ. libert.*

9 ¶ Non obſtat conſilium Oldrad. 247. præ- ſuppoſita. tum quia malè, & in diuerſis terminis refert conſuetudinem Pariſienſem, tum quia loquuntur in extero alibi vxorato, & alibi habente domicilium: quia poſtcà cauſa ſimplicis negotiationis acceſſit Pariſios cum vxore animo remanendi venis domicilium, & adillud tedeundi: ſed ante quàm rediret, mortuus eſt Pariſiis, condito ibidem teſtamento: vade nun eſt mirum ſi in bonis illius non habeat locum conſuetudo Pariſienſis. & ſic illa deciſio nihil facit ad propoſitum. Inquantum tamen Oldrad. ibi in 2. quæſt tenet in prædicto teſtamento non ſufficere ſeruatam eſſe ſolennitatem conſuetudinis Pariſienſis, reprobatur per Bart. Bald. Paul. Iaſ. & omnes Legiſtas *in l. cunctos populos. C. de ſum. trt. & in l omnes populi. ff. de iuſt. & iure.* & per Anton. Panor Fel. & omnes Canoniſt. *in cap. t. de ſponſa.* & eſt omnium Doctorum ſententia, vbicumque conſuetudo vel ſtatutum locale diſponit de ſolennitate vel forma actus: ligari etiam exteros ibi actus illum gerentes, & geſtum eſſe validum, & efficacem vbique, etiam ſuper bonis ſolis extra territorium conſuetudinis vel ſtatuti.

10 ¶ Non obſtat quod Petr. Ancha. conſulit in conſ. 105. Viſis & diligenter. non deberi vigore huius conſuetudinis bona ſita extra illius locum, puta Florentiæ. tum quia Anch. ibi præſupponit hanc conſuetudinem principaliter concernere ipſa bona. Patet in columna 2. ibi, quandoque conſuetudo concernit principaliter bona, & ita conſuetudo de qua quæſtio loquitur in partibus Gallicanis, &c. Et ſic erant in facto, prout etiam ibi recitat nullam ſibi fuiſſe factam fidem de dicta conſuetudine. Et ſic patet quòd eam ignorauit: & ſi ſciuiſſet qualis eſt, & quòd principaliter in perſonas, & actum perſonarum diſponit, contranum conſuluiſſet. Tum quia ibi non dicit matrimonium Pariſiis fuiſſe contractum, nec quòd illi de quorum bonis agebatur, habuiſſent ibi domicilium, & fuiſſent ſubdin conſuetudini Pariſienſi. ſed potiùs loquitur in caſu oppoſito, videlicet in Florentinis habentibus domicilium Florentiæ, & non Pariſiis, & qui non erant Pariſis niſi cauſa mercaturarum, licet ibi cum vxore acceſſiſſent: & ſic non erant ſubditi ſtatutis & conſuetudinibus Pariſienſibus, patet per totum diſcurſum illius conſilij. At nos loquimur in caſu contrario, nempe in domiciliariis & ſubditis vrbis Pariſiis, & in contractu matrimonij ibi celebrato ſecundum mores & conſuetudinem eiuſdem vrbis.

11 ¶ Quòd ſi pertinaciùs inſtetur conſuetudinem hanc eſſe realem: vt falsò & malè informatus putauit Ancha. in d. conſ. quod apertiſſimè conuincitur per textum in d. artic. 120. vbi principaliter & primario diſponit in perſonas & actum à perſonis geſtum, non autem diſponit in res & bona, niſi ſaltem in conſequentiam: quod ex omnium Doctorum ſententia fieri poteſt: & eſt textus *in l. propter liter. §. licet. ff. de excuſ. tutor. in l. 2. C. eod. in l. magiſtratu. §. illud. quæro. ff. de rebus eorum qui tut. vel cura. in l. cùm vnus. §. is qui. cum glo. ff. de bo. auth. iud. poſſid. cum alleg.* per Lodo Roma. qui ita tenet in *conſ. 39. in propoſita, col. penult.* ſequitur Philip. Dec. *in l vlt. col. 3. ff. de iuriſdic omnium iudicum* Idem voluit expreſſim Bald. *in conſ. 167. in fin. lib. 5.* & omnes Scribentes *in d. l. cunctos populos. & locis prænallegatis.*

12 ¶ Non obſtat quòd per Areſta ſupremæ Curiæ conſuetudines ſint locales, & ſuis quibuſque locis claudantur, nec extra ea extendantur: quia verum eſt inquantum eſt mera conſuetudo, & in quantum aliquid meræ & immediatè, ab ipſa ſola conſuetudine producitor. Et vt clariùs loquar, ibi de mero iure conſuetudinario in ſe vi & poteſtate ipſius conſuetudinis agatur, tunc enim *per l. extra territorium. ff. de iuriſdic. omnium iudic.* &c. ſecùs quando non agitur de mera conſuetudine, ſed de contractu, vel qualitate contractus, mediante conſuetudine inter ibi commorantes & contrahentes introducto, & vbi ius agendi non fundatur immediatè & per ſe in conſuetudine vel ſtatuto in alterius loci, ſed in contractu, vel alio actu geſto in certo loco, & à conſuetudine illius loci informato, vt in caſu præſenti: tunc enim conſuetudo per indirectum & per quandam conſequentiam remotam habet effectum extra locum ſuum, tamen propriè loquendo non eſt verum quòd ipſa conſuetudo egrediatur locum ſuum, nec quòd diſponat de rebus alibi ſitis, ſed ſolùm quòd diſponat de actu à ſuis ſubditis intra locum ſuum celebrato, quòd poteſt: deinde verum eſt quòd ille actus ſic celebratus habet effectum vbique inter contrahentes, etiam quod ad bona alibi ſita, quòd etiam nemini prudenti fuit vnquam dubium.

13 ¶ Et hoc eſt quod voluit dicere Maſuerius anoquus & doctus practicus in titulo de ſucceſſion. ab inteſtat. quòd ſi agatur de actu qui dependet à vi conſuetudinis tantùm, & ſine facto aut mimiſterio hominis, vt quòd in Anglia primogenitus ſuccedat in ſolidum, ſecùs in Francia: tunc ſi defunctus habeat vtrobique bona, ſeruanda eſt quæque conſuetudo in his quæ ibi ſita ſunt: quia tunc conſuetudo adhæret rei, & nihil habet perſonalitatis. Si verò agatur de actu dependente à facto vel mimiſterio hominis, vt quando filia maritatur à parte in patria Aluerniæ, & ſic per conſuetudinem Aluerniæ à ſucceſſione excluditur. non ſolùm enim excludetur à ſucceſſione quo ad bona ſita in dicta patria Aluerniæ, & dictæ conſuetudinis, ſed etiam quo ad bona in patria iuris ſcripti, vel alibi vbicuoque ſita.

14 ¶ Quod eſt verum intercedente expreſſa renunciatione præſente, vel conſentiente & perſeuetante eo de cuius ſucceſſione agitur, iuxta *c. quamuis de pactis in ſexto. & l. vlt. C. de pactis.* quia extenditur ad bona vbicunque ſita: nec filia quæ ſic excluditur, vigore ſolius conſuetudinis nouum ius locale inducentis excloditur, ſed in vim pacti & iuris communis: ſecùs quatenus virtute ſolius conſuetudinis localis excluditur, vt à ſucceſſionibus fratrum abſentium vel aliorum, quia non conſenſerunt. Et ita in ſupremo Senatu Pariſiorum iudicatum fuit per Areſtum latum in ſucceſſione magiſtri Ludouici Doureille, eiuſdem Curiæ Senatoris & Canonici Pariſienſis.

15 ¶ Et idem in ſimili ſenſit & decidit Iacob. de Sancto Georgio *in tractat. fiud. in verbo Marchio. in fin* vbi dicit quòd filius primogenitus Matchionis vel Baronis, ſi ſuccedat ab inteſtato, non habebit ſolus omnia caſtra & feuda niſi ſita in locis, vbi viget talis conſuetudo: & hoc, quia non poteſt intentionem ſuam fundare niſi in ſola conſuetudine præciſè & immediatè, vnde non eſt dare aliud medium quàm vim & iuriſdictionem conſuetudinis quæ extra locum ſuum nullas vires habet: ſed ſi ſuccedat ex teſtamento, in quo ſolus in omnibus ſic inſtitutos, ſuccederet in caſtris & feudis vbicunque ſitis, etiam in locis quæ iure ſcripto & communi regantur, quamuis illud teſtamentum non fuerit factum ſecundum formam requiſitam de iure communi, ſed ſolum ſecundum ſolennitatem conſuetudinis loci in quo tunc erat teſtator. Et ratio, quia hîc non agitur immediatè de viribus & effectu teſtamenti, & intentio primogeniti principaliter in teſtamento, & non in conſuetudine fundatur ideò in bonis vbicunque ſitis obtinebit.

16 ¶ Secundum quæſitum ſup. numero primo per prædicta eſt prorſus omni dubio vacuatum. in quantum quæritur in genere, an donatio mutua Pariſiis à ciuibus Pariſienſibus facta, poſſit corrigi & habere effectum etiam in bonis in patria iuris ſcripti, & alibi vbicumque extra territorium Pariſienſe ſitis. Eſt enim clariſſimum quòd ſic, cùm non agatur de vi & iure conſuetudinis, ſed de vi & effectu & impletnento contractus celebrati. Inquantum autem quæritur in ſpecie, an donatio de qua agitur, ſecundum ſui formam & tenorem includat & comprehendat conquæſtus vbicunque etiam in patria iuris ſcripti ſitos? Duo tantùm diſcutienda ſunt, videlicet mens & intentio donantium, & tenor, & verba donationis: quorum vtrumque apertiſſimè omnes conquæſtus (etiam ſi qui in patria iuris ſcripti inueniantur) complectitur.

17 ¶ Patet per diſcurſum verborum diſpoſitiuorum dictæ donationis, vbi expreſsè donantes diſponunt de omnibus conquæſtibus communibus factis & faciendis, & hoc per verba vniuerſalia pluries reperita: igitur & verba & mens de omnibus eogunt intelligi, nec patiuntur excipi bona huius qualitatis ſita in patria iuris ſcripti, tum quia vniuerſalis affirmatiua in vno falſa, in totum falſificaretur. *l. ſi hic qui ducenta. §. verum. ff. de reb. dub.* tum quia lædereture mens & intentio donantium, qui expreſsè voluerunt totam partem omnium mobilium & conquæſtuum ſuperſtitis nulla re excepta ad ſuperſtitem deuenire.

18 ¶ Non obſtat quod in illa clauſula, *c'eſt aſſauoir*, &c. Non ſit aliqua ſpecificatio de bonis quæſitis vel acquirendis in patria iuris ſcripti, ſed ſolùm ſpecificantur quædam bona patriæ conſuetudinariæ, quoniam dicta clauſula eſt expoſitoria & declaratoria diſpoſitionis præcedentis: & ſic non teſtringit per iura vulga tum quia non eſt appoſita niſi ad declarandum modum, menſuram, & effectum donationis, vt debeat aſſumi & metiri prout patiuntur natura, ius, & conſuetudo cuiuſque loci, in quo bona reperientur. Et ſic non debet aliud operari, nec ius commune lædere, ergo *l. legare iuniſter. ff. de legat. quæ dubitationis. ff. de reg. iur.* Et ſic mera cauillatio eſt dicere quod per dictam clauſulam ſit principalis diſpoſitio reſtricta ad bona ſita in locis ibi ſpecificatis, vel aliis ſimilibus patriæ conſuetudinariæ.

19 Præterea impoſſibile eſt, ſaluis mente & verbis, reſtrictionem hanc fieri, quia nedum ante illam clauſulam eſt diſpoſitum vniuerſaliter de omnibus præſentibus, vel futuris communibus, ibi *De tous les biens*, &c. Sed etiam in fine dictæ clauſulæ idem diſpoſitiuè repetitur, ibi *De toute la part & portion du premier mourant:* igitur neceſſe eſt ſuperſtitem habere etiam partem conquæſtuum communium patriæ iuris ſcripti relictam per defunctum, alioquin non haberet totam partem & portionem relictam per defunctum. Quòd autem conquæſtus locorum iuris ſcripti includuntur in dicta communione & ſocietate, iam ſatis inexpugnabiliter oſtenſum eſt.

20 ¶ Ad tertium & vltimum ſuprà numero 3. dicendum quòd conquæſtus patriæ iuris ſcripti includantur in donatione pleno iure proprietatis perpetuæ, & non ſimplici iure vſusfructus, patet quia diſponentes voluerint donationem ſuam habere effectum in conquæſtibus quocunque ſitis, prout & in quantum locorum vbi ſita reperiuntur natura, ius & conſuetudo patitur, & permittit: ſed ius & conſuetudo Matiſconenſis patitur & concedit inter coniuges donationem mutuam æqualem, & reciprocam, qualis hæc de qua agitur, eſt, fieri iure plenæ proprietatis & in perpetuum, vt eſt notiſſimum, & de iure communi nullus contractus inter virum & vxorem eſt prohibitus, niſi qui in mortem & putam vnius donationem incidit. Et de donatione mutua iure plenæ & perpetuæ proprietatis inter coniuges permiſſa, text. eſt *in l quod autem. 6. ſi vir & vxo. ff. de dona. inter virum & vx.* latè tradunt omnes Scti. *in l ſi pater puellæ. per illum text. C. de inoff. teſt.* Io Ro. *conſ.* 146. *ipſa quæſt. col. 2. num. 17. in caſu propoſito. col penult.* And: Sicul *conſ. 60. illud in medium afferam. col. 17. ver. præterea quotieſcumque l. vlt.* Franc. Cur. ſenior. *conſ. 66. col. 66. col. 1.* Io. Lup. *in rep. ru. de donat. inter virum & vxorem. char 29. ver. limite ſecundo.* Steph. Bert. *conſ. 17. in fin. lit. prid. impreſſorum per Simonem Vincentium.* Et ita de iure & conſuetudine cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. D. & in amplißimo Pariſiorum Senatu Aduocatus. Datum Pariſiis, menſe Iulio, anno ſalutis 1525.

21 ¶ Hoc conſilium tunc compoſui rogatus à domino Ioanne Brinon domino de Pontlauſt, Præfecto & Magiſtro Ratiociniorum Regis, nepote collaterali & hetede uduæ dicti Cancellarij, quæ deficientibus liberis remanſit, & obiit in poſſeſſione bonorum vigore dictæ donationis, & ius & poſſeſſionem tranſmiſit in dictum Brinon, qui quamuis ex conſuetudine generali ſaſiitus eſſet, tamen pro ſtylo regionis iuris ſcripti per ſemicinium Matiſconenſem ſe immitti & defendi fecit in poſſeſſione prædiorum dicti loci. Hetedes autem Cancellarij intereſſetunt, & fingenter ſe veteri litigare contra potentem Pariſius, quo dictus Brinon eos traxit, ſed tenetà diffidentia iutis ceſſerunt iura ciui Bernenſi, qui ſuccubuit per ſententiam Præfectorum Libellorum ſupplicum Palatij Pariſienſis latam anno 1523. & ſupra conſilium, confirmata fuit ſententia ſuptemi noſtri Senatus Ateſto lato anno 1527. & iuſtiſſimè: conſtat enim ex prædictis dictos hetedes Cancellarij, eorumque ceſſionarium nullum ius habere nec in poſſeſſorio, nec in petitorio. Tamen dictus Bernenſis pertinaciter inſtitit: ira vt poſt viginti annos (dum propter bella rex indigeret fauore Helueiorum) obtinuerit Ateſtuoi in petitorio latum per regem in Conſilio ſuo priuato die prima Ianuarij, anno 1548. ſuper ſola opinione quorumdam (vt fit in Aula quando quærendus eſt color) Commiſſariorum, deputatorum Rhotomagi, ſed tam iniquè quam prauo more, quia Bernenſis actor non probauerat prædia illa eſſe hetedia Cancellarij, quare reus abſoluendus erat, *l qui accuſare. C. de edend. & l. vlt. C. de rei vend.* Et inſuper in dubio præſumuntur, noua acquiſitio & non vetus hetedium, vt not. *in l. ſi defunctus. C. arb. tut. & in cap. 1 de duobus fratribus. de beneficio inueſt. in vſib. feud.* neceſſe fuit clariſſimo viro domino Ioanni Tilio primario Regis Notario & Secretario, & amplißimo Pariſiorum Senatus Actuario ſummo, ſupplicationem in forma propoſitionis errorum contra illud aulicum Ateſtum proponere.

22 ¶ Nihil imputo dominis Bernenſibus, quorum ego pulchertimum ordinem, & optimè in omni foro conſtituto *πολιτευόμενον* vidi, & magnis ſemper laudibus (vt meratus) proſecutus ſum.

EPITOME CONSIL. LIV.

1 *Regula, qui tacet non fatetur, nec negat.*
2 *Fallit in vocato ad conſentiendum vel diſſentiendum.*
3 *Et in vocato ad præſentationem.*
4 *Et in eo qui ſuos ad hoc accerſiuit. 6.*
5 *Tacitus conſenſus, pro expreſſo habetur in iudicialibus.*
6 *Facta verbis potiora.*

Thema Conſilij LIV.

QVIDAM furti conuictus erat, & ob id ad perpetuos carceres condemnatus. Eius frater pro liberatione Cæſari ſcilicet Ferdioaodo, io Curia ſua Alſatiæ, quæ eſt Gallia Belgica, ſupplicauit, & inter cætera falsè expoſuit iudices reum erroneè, & cootra ius coodemoaſſe, & confeſſiones criminis per vim & cruciatus fuiſſe extortas, &c. & exemplum porrectæ ſupplicationis rranſmittir. Iudices videntes ſe falſiſſimè apud Cæſaream Maieſtatem delatos, vocato ad ſe ſupplicante, qui cum magoa propinquorum & familiarium copia comparuit, in præſentia publici Notarij, & teſtium ad hæc vocatorum in pleno conſilio Colmarienſi, quod ex vigioti quatuor aut circiter perſonis conſtare ſolet, proponi fecerunt ſe à ſupplicante apud Cæſaream Maieſtatem falsò delatos fuiſſe, & ad ſingulos articulos, in quibus erant grauati expreſsè addiderunr, boc à ſupplicante non veraciter, ſed mendaciter fuiſſe expoſitum. Supplicaos verò, tum ne voo quidem verbo obiecta diluit, vel excuſauit, oeque etiam ad hoc vſque tempus, cùm quioque intereà anni & ampliùs effluxerint, quinimò eiuſdem frater furti condemnatus, illum iniuſſu ſuo Cæſari ſupplicaſſe reſpondit, ipſiuſque ſupplicaotis prædicti propioqui publicè io pleno confeſſo recitari fecerunt prædictum ſupplicantem io punctis præmiſſis iudices nolle ioiurisri. Et ſuper his omoibus petitum eſt à iudicibus publicum inſtrumeotum, & à Notario in forma cooſueta obtentum. Cootigit autem poſt quadriennium, vel quid rixarum inter vnum ex tali conſilio, & dictum olim ſupplicaotem fuerit ſubortum. Tunc ille prior prouocatus & iniuriatus coram Domino, ſiue Barone, cuius tunc ambo erant officiales, reſpondit ſe virum eſſe quàm ipſe ſupplicaos ſit, probiorem ſiue meliorem, & noodum recaotaſſe ſiue reuocaſſe, vt ipſe coram pleno Senatu Colmarienſi feciſſer. Ad hæc alter in hæc verba prorupit: *Si tu dicis me reuocaſſe, mentris tanquam deſperatus & infamis vir*, &c. Quæritur an hæc dicenda ſit reuocatio? ao reus bodie carceratus qui obiecit recantatiooem, benè obiecerit?

CONSILIVM LIV.

PRIMA facie dicendum videretur quòd non,

1 ¶ Ex regula vulgari, qui tacet, non fatetur quamuis verum ſit eum non negare l. qui tacet. ff de reg. iur. e. is qui tacet. eod. tit. in ſexto. Breuiter in præſenti ſpecie, præſertim in odioſis vt hic, veritas eſt in contrarium. Illa enim regula multas habet limitationes, quæ omnes ferè hic concurruot, quanquam vna illarum ſufficeret.

2 ¶ Et primò noo procedit in eo qoi vocatus eſt ad conſentiendum vel diſſentiendum: tunc enim omninò locum habet regula contraria, quòd qoi tacet, conſentire videtur, etiam in ſui præiudicium cap. qui tacet. de reg. iur. in ſexto. etiam ſi ſit vocatus ad actum extraiudicialem, vt expreſſim tenent Dinus, Io. Andr. Philip. Franc. *in d. c. qui tacet.* Hioc eſt quod verba infinitiua, vt nolo, vel volo adire, quæ alias non diſponvnt, tranſeunt in diſpoſitiua, vt in vocato ad adeundam vel repudiandam hereditatem, Bario. Paul. *pro bere de col. 3. de acquirenda vel omittend. hereditat.* Ang. Paul. *l. qui ſe patris. Cod. vnde liberi.*

3 ¶ Et in vocato ad conſentiendum præſentrationi ad ſacerdotium vel non. Roch. Curtius *in repet. rubr. extra de iure patron.* & in fortioribus terminis etiam ſi quis non ſit vocatus, ſed ſit ei ſeriò & teſtato denunciarum, ſi tacuerit, cenſetur in ſui præiudicium conſentire & agnoſcere, *l. 1. §. pena. de liber. agnoſcen.* Tertiò non procedit, cùm quis tacet in iodicio, vel in negotio dependente à iudicio *l. a. §. voluntatem*, ibi, *niſi euidenter contradicat, videri conſentire. ff. ſoluto matrim.* ſcilicet quando ad hoc aſſiſtit vel vocatus eſt, Anton. Rob. latè *in repetitione. §. morte. l. non ſolùm. num. 331. d. oper. no. nuntia.*

4 ¶ Quartò non procedit in eo qui venit amicis, cognatis, vel clientibus accerſitus: tunc enim verba infinitiua, quæ aliàs nihil operantur diſponunt. *l. Pamphil. §. propoſitum eſt. de leg. 3.* Socyn. *l. 1 §. ſi quis ita. colum.* 1. & ibi Franciſe. Ripa. *de verb. oblig.* Et qui ſic paratus & comitatus venit ad actum dum geritur, cenſetur non ſolùm conſentire, ſed etiam ſeriò conſentire, vt tradunt Doctores in locis præfatis, Canoniſtæ *in c. ea noſcetur. extra de his quæ fiunt à præl. ſine conſen. capituli.*

5 ¶ Quintò, quia in iudicialibus hoc plus eſt, quòd tacitus conſenſus habetur pro expreſſo, quando eſt præſens expreſsè vocatus & tacens, vt notant Canoniſtæ *in c. vlt. de confeſſ. in 6.* vbi tenent hoc procedere ipſo iure, nec aliam ſententiam requiri, vt tenent Dominic. de ſancto Gemin. & Phil. Franc. *in d. c. vlt. Felinus in c. Rodulphus colum. 24. extra de reſcri.* & eſt text. etiam in præiudicialibus & ad obligandum *in l. cum oſtendimus. §. fideiuſſores. ff. de fideiuſſ. tut.* vbi nominatus præſens & tacens non ſolùm cenſetur expreſsè loqui, ſed etiam per ſtipulationis ſolennis & iudicialis formulam ſeſe obligare.

6 ¶ Confirmatur ex abundanti per taciturnitatem tẽporis ſubſecuti: debuit enim prouocare ſi ſibi actus diſplicuiſſet. *l.1. C. ſi ſapiẽs in integ. reſt. poſtul. fuer.* Veriſſimè igitur dictum eſt iſtum recantaſſe ſiue reuocaſſe & ſic ceſſare iniuriam, quod eſt indubitatum, cùm non ſit obiectum eum expreſsè recantaſſe, vnde ſufficeret probari quod tacitè reuocauit: tamen etiam ſi obiectum eſſet eum expreſsè recantaſſe, adhuc idem eſt, cùm & vocatus, & ſciens, & ad actum ſerium, & accerſitis & adductis amicis & cognatis, & in iudicio venerit, & ad vltimam vſque periodum permanſerit, & non ſolùm non contradixerit euidenter.

7 ¶ Sed euidenter & ſolenniter conſenſerit factis ipſis, quæ ſunt potentiora verbis. *c. dilecti filii. 2.* & ibi gloſſ. Panorm, Philippus Dec. & omnes extra de appellation. & multò ampliùs ſit facere quàm pronuntiare. *l. ſi tamen. §. ei qui de edil. edict.* Bald. *l. non ignorat. col. 1. C. qui accuſare non poſ.* Iaſon. *l. ſi ita legatum. §. illeſi volet in princip. de leg. 1.* Philippus Dec. *l. non omnia col. 2. ſi certum peta.* Quanto magis factis ſolemnibus iiſque iudicialib. verb. ad eundem reum directis ſæpiùs repetitis & geminatis? Non eſt igitur deinde paſſus, ſed fecit iniuriam. Et ita cenſen ego Carolus Molinæus I. V. D. Franciæ & Germaniæ Iuriſconſult. in quocunq; fidem, &c. Datum Montbelgardi, decimo Calend. Ianuarij anno 1551. à Chriſto nato ad enixas precis L. Schrotiſen domino de Andincourt pro amico ſuo Colmarij carcerato.

EPITOME CONSIL. LV.

1 *Filia quæ renunciauit futuræ ſucceſſioni iuxta c. quamuis. de pact. in ſexto. an ex enormi læſione paſſit reſtitui?* 8.
2 *Talis renunciatio non ſit, niſi præſente & conſentiente ea de cuius ſucceſſione agitur.*
3 *Aliud renunciatio, aliud pactum de renunciando.*
4 *Tamen in materia d. c. quamuis idem ſunt.*
5 *Et refertur ad ſtatum & bona quæ erant tempore mortis.*
6 *Et non ſolùm per filias inſtitatos, ſed etiam per vententes ab inteſtato excluditur, ſed non per abſtinentes.*
8 *Sub Parlamenta Pariſienſi non curatur de læſione talis filiæ in legitima, quanda hæc ceſſit iudicio parentum aſcendentum.* 9.
10 *Nec curatur de iuramento, ſed de ratione publica.*

CONSILIVM LV.

ITem & conſiderato ſupraſcripto themate, prima facie dicendum videretur præfatam dominam Franciſcam de Clermont habilem eſſe ad ſuccedendum defunctæ dominæ Annæ de Thouart matri ſuæ.

1 ¶ Non obſtante renunciatione per eam facta in tractatu ſui matrimonij, attenta enormi læſione vltra dimidium iuſti pretij, quæ eſt iuſta cauſa vt iuramentum poſſit & debeat relaxari per Epiſcopum, vt decidit Guido Papæ *in deciſion. Delph. quæſt* 224. Philippus Dec. *in c. cauſam matrimonii. columna 2. de de offic. delegat. & in conſil.* 551. Petr. de Aochara, & communiter docto. *in c. quamuis. de pactis. in 6.* Et nouiſſimè ita conſuluit Stephanus Bertrand. *in conſ.* 337. *Viſo conſultationis lib. 2.* prioris impreſſionis per Vincentium factæ, ſed io præſenti adeſt diſpenſatio Papæ.

2 ¶ Præterea non videtur debitè facta renunciatio reſpectu ſucceſſionis ipſius matris de qua agitur. quantum ad validitatem & ſubſtantiam huius renunciationis requiritur præſentia, conſenſus, & acceptatio illius de cuius futura ſucceſſione renonciando agitur. Ita decidit Alexand. de Imol. *in l. ſtipulatio hoc modo concepta. columna 6. ff. de verbor. obligat.* Petr. de Anchar. Imo. Gemini. *in d. c. quamuis.* & ibi Georgius Natta. *in rep. columna. 15. verſic. denuo limita hanc decretalem.* Et iſta per plura Ateſta iudicatum fuit, vt in ſucceſſione defuncti Ludouici Doteil.

31 ¶ Sed quamuis mater fuerit præſens in tractatu matrimonij, tamen non fuit tunc facta illa renunciatio, ſed ſolùm promiſſum fuit renunciando, deinde ſecuta fuit renuntiatio in præſentia patris duntaxat & ſic non videtur excludi à ſucceſſione materna, nec per renunciationem: quia tunc non erat mater præſens nec conſentiens, nec per pactum da renuntiando, quia aliud eſt renuntiare, aliud facere pactum de renuntiando, ſicut promiſſio de vendendo, non eſt venditio, & nihilominùs remanet venditio in fieri, donec actualiter fiat, vt notatur per Iacob. Butr. Baldum, Angelum in *l. 1. C. de pact. pign.* & latè ſcripſi *in conſuet. Pariſien. § 51. gloſſ. 1. quæſt. 5.*

4 ¶ Sed his non obſtantibus, puro præfatam dominam excluſam eſſe nedum à ſucceſſione paterna, ſed etiam materna, quia dicta clauſula pacti de quitando vel renunciando in dicto tractatu matrimonij, implicat expreſſum pactum de non ſuccedendo patri & matri in præſentia illorum, & illis receptantibus. Et ſic cùm adiectum fuerit iuramentum, remanet excluſa per dict. cap. quamuis. quod obſeruatur in hoc regno contra diſpoſitionem iuris ciuilis, nec debet inſpici forma ſubſecutæ renunciationis, quæ nihil aliud eſt quàm executio & confirmatio præfati pacti de non ſuccedendo, quod per ſe ſufficit ad excluſionem, ita etiam nuper per duo Ateſta ſuprem noſtri Senatus indicari vidi circa annum Domini 1546. vno contra dominam Agnetem Dauegout pro dom. de Courtalin eius fratre, altero contra dominam Antoniam de Vrſinis.

5 ¶ Nec obſtat quod præfatum pactum de non ſuccedendo eſt factum fauore liberorum maſculorum & heredum inſtituendorum, nec in eo fit mentio de inſtituendis, nec de bonis futuris ſeu competituris, quia huiuſmodi pactum per hoc non reſtringitur ad bona tunc competenta patri vel matri, ſed refertur ad bona competentia patri vel matri tempore deuolutæ ſucceſſionis, & eorum mortis, ad quod tempus illud pactum refertur comprehendit.

6 ¶ Et tam maſculos tunc inſtituros, quam inſtituendos, quoniam inſtitutus propriè is eſt, qui tempore mortis inſtituentis talis inuenitur, cùm hæc voluntas ſit ambulatoria *l. 4. ff. de adi. legat.* imò illudi pactum non reſtringitur ad liberos maſculos inſtitutos: nec verbum, inſtituntis aut inſtituendis ibi ponitur ad hunc finem, vt debeant eſſe inſtituti ad

hoc, vt excludant ſororem renunciantem : ſed ad oſtendendum quod renuntians non erit excluſa per liberos maſculos exheredatos, prout eoam non excludirur per alias incapaces vel abſtinentes, vt tenent omnes Canoniſtæ in dicto capitulo quamuis. Paldus *in l. agnationis. ff. de pactis.* Cæpol. *cauſa ciuil. conſilio* 49. *numero* 11. Guido Papæ *deciſio. Delphi.* 192. Philippus Decius *conſilio* 370. *in fin. & conſil.* 196. vbi in annotat. dixi Alexand. *conſilio* 29. *numero nono. libro tertio*, vbi etiam *in annot. dixi & conſuetud. Pariſ.* §. 122. Et ſic non obſtat quòd matet deceſſit ab ioteſtato, ſed ſatis quòd non videtur mutaſſe volumtatem.

7 ¶ Non obſtat læſio vltra dimidiam iuſti pretij quia ſecundum communem non tempus mortis, ſed tempus pacti vel renuntiationis inſpicitur, vt per Franc. Curt. ſeniorem *in conſilio.* Alexand. *conſ.* 181. *lib.* 5, vbi in annotat. dixi. Philippos Cornel. *in conſ.* 1. *columna ſexta, libro quarto.* Iaſ. *in authen. nouiſſ. ma, numero* 10. *C. de inoffi. teſt.*

8 ¶ Et adhuc in hoc regno hoc non attenditur vt per plura Areſta iudicatum fuit : quoniam ex quo tempore renunciationis poſſunt parentes ditiores vel paupeniores multis caſibus fieri, non cenſetor filia læſa, quæ competenter ſecundum dignitatem domus & familiæ ſemel dotata fuit, & quæ alias & forſan nonquam nupta & dotata fuiſſet : plura Senatus noſtri Pariſienſis Areſta recitaui *in annot. ad Alexand. conſilio* 29. *lib.* 3. Addo aliud contra dictam Agnetem Dauogour, quæ probauerat læſionem etiam in legitima,

9 ¶ Quod receptum fuit ad conſeruationem familiarum accedente iudicio propriorum parentum : ſecùs ſi filiæ per colletetales elocarentur.

10 ¶ Nec curatur de iuramento expreſſo vel omiſſo quia non per dictum cap. quamuis. (quod non habet vim l. in hoc regno) ſed per rationem politicam. Ita obſeruatur ſub hoc Parlamento Pariſienſi, niſi ſicubi conſuetudo vult legitimam talis filiæ ſuppleri, vt conſuetudo Senonenſis & conſuetudo de Lorris. Et ita cenſui ego Carol. Molinæus I. V. D. & in ſupremo Pariſiorum Senatu Aduocatus, Pariſis anno 1548.

EPITOME CONSILII LVI.

1 *Subſtitutio facta pluribus, intelligitur poſtremo eorum deficiente.*
2 *Subſtitutio compendioſa comprehendit pupillarem expreſſam & vulgarem tacitam.*
3 *Relatio ad maſculos facit locum ſubſtitutioni etiam ſtantibus fœminis.*
4 *Verbum* heredibus *non refertur ad filiam in re certa inſtitutam.*
5 *Comparatio legitimæ & Trebellianicæ.*
6 *Subſtitutio pupillaris non continet niſi bona paterna, quando teſtator dixit de bonis ſuis tantùm.*
7 *Compendioſa ſubſtitutio non eſt quando fideicommiſſarium tantùm continet, ideò fieri non poteſt in codicillis.*
8 *Subſtitutio fideicommiſſaria nullam directam continere poteſt*
9 *In fideicommiſſis conditio debet impleri in forma ſpecifica, nec extenditur etiam ob veriſimilitudinem.*
10 *Fideicommiſſum eſt onus & reſtringendum.*
11 *Poſthumi appellatione venit poſthuma.*
12 *Verba ſi talis heres erit, intelliguntur & hereditatem adierit.*
13 *Filia inſtituta in re certa venit appellatione liberorum heredum. 24. 25. 26.*
14 *Pater non præſumitur fratrem filiæ præferre. 15.*
16 *Conditio collectiua debet verificari in perſona omnium.*
17 *Oratio diſiuncta conuertitur in coniunctam vt hereditas deſcendentibus conſeruetur.*
18 *Non fit tranſitus de vno caſu ad alium contra perſonam magis dilectam.*
19 *Subſtitutio cœpta caſu quo filia naſcetur, non porrigitur ad caſum quo filia non naſcitur.*
20 *Quando diſpoſitio teſtatoris non conuenit æquitati vel bonis moribus aut ſtatutis, non debet extendi.*
21 *Conditio voluntaria debet impleri in forma ſpecifica.*
22 *Simplex vulgarit complectitur omnes caſus.*
23 *Subſtitutio inutilis nõ poteſt facere aliam vtilẽ.*
27 *Relatio, ſubſtitutionem interpretatur.*
28 *Mos loquendi Aquitaniæ.*
29 *Hoc conſilium Areſto confirmatum.*

Thema abbreuiatum Conſilij LVI.

CLAVSVLA teſtamenti. Ego Franciſcus Maudonier habitator villæ Yciodori, &c. heredes meos facio & inſtituo, ac ore proprio nomino, videlicet Annetum & Robertum Maudoniers chariſſimos filios meos impuberes, ac chariſſimæ Catharinæ du Mur coniugis meæ naturales & legitimos, necnon poſthumum ſeu poſthumam, de quo ſeu de qua credo eandem Catharinam coniugem meam ex me fore prægnantem.

1 ¶ Quæ ſit poſthuma, ſeu ſexus muliebris, eandem inſtituo heredem meam particulariter in quinque centum libris Turon. cum lecto munito, ac veſtibus honeſtis, ſecundum ſtatum ipſius poſthumæ, quæ eidem conſtituo in dotem & pro dote cùm apta fuerit matrimonio copulari, cùm & pro quibus quingentis libris Turon. lecto munito, & veſtibus eidem poſthumæ filiæ meæ per heredes meos vniuerſales ſemel ſoluendis, pro quibus volo & ordino ego præfatus teſtator eandem poſthumam contentari de rebus & bonis meis prædictis.

2 ¶ Si verò poſthumus, ſeu ſexus virilis, veniátque in rerum naturam, ac viuat, eundem cum

cum prædictis filiis meis Anneto & Roberto, volo & ordino quòd patiatur & ſuccedat mihi vniuerſaliter in hereditate mea. Ipſos enim Annetum, & Robertum, ac poſthumum (ſi virilis conditionis ſit) & eorum quemlibet æquis portionibus, necnon ſuperuiuentes ſeu ſuperuiuentem ipſorum pro toto ſeu in ſolidum, ſi & caſu quo vous vel duo ipſorum filiorum meorum & poſthumi in pupillari ætate, aut aliter & aliàs quouis modo ſine libero vel liberis, vno vel pluribus, ab eo vel abeis legitimo ex matrimonio progenitis decederet vel decederent ab humanis, heredes ſeu heredem mihi facio, inſtituo ac ordino, ac ipſis, ſeu ipſi (ſicut iam dictum eſt prædecedentibus) ipſos ſeu ipſum ſuperuiuentem ſubſtituo ac nomino vniuerſales ſeu vniuerſalem, & hoc in omnibus & ſingulis bonis, & rebus meis mobilibus & immobilibus, nominibus, debitis, iuribus, actionibus, & aliis quibuſcunque ſuprà declaratis; exceptis illis, de quibus aliter inferiùs dabo vel legabo, aut aliàs diſtraham ex eiſdem.

3 ¶ Inſuper volo & ordino ego ipſe teſtator, quòd ſi contingat me & dictos liberos meos ſimul vel ſucceſſiuè ab hoc mundo tranſire, nullis ex me aut dictis liberis & heredibus meis aut alterò ipſorum relictis liberis naturalibus & legitimis ex legitimo matrimonio progenitis, quod eo caſu contingente, liberi & heredes defunctæ ſororis meæ Ioannæ Maudonier vxoris dum viueret Roberti Marnac, habeant ſuper & de bonis & rebus meis prædictis 50. libras Turon. & cuilibet aliarum ſororum mearum Margaritæ & Gabrielæ Maudonier alteras, quinquaginta lib. Turon.

4 ¶ Clauſula codicilli eiuſdem poſteà facti, Ego Franciſcus Maudonier ad meam reducens memoriam teſtamentum, quo inſtitui filios & liberos meos. ſ. Annetum & Robertum Maudoniers naturales & legitimos, nec poſthumum, de quo credo meam coniugem à me ſore prægnantem, ſi virilis ſexus ſit, & in naturam veniat, & viuat, & quemlibet ipſorum ſcilicet Anneti & Roberti & poſthumi æquis portionibus, & ſuperuiuentem ſeu ſuperuiuentes ipſorum in ſolidum præmorienti ſeu præmorientibus eorumdem in pupillari ætate, vel aliàs quouis modo ſine liberis legitimis vno vel pluribus ſubſtituerim, mihi verò fecerim heredem ſeu heredes vniuerſales, & hoc in omnibus & ſingulis bonis, & rebus meis mobilibus & immobilibus, & aliis in litteris teſtamenti mei declaratis, illis exceptis, de quibus legata & ordinationes in dicto teſtamento declaratas feci.

5 ¶ Nullã aliam ſubſtitutionẽ facio eodo dictis liberis & heredibus meis, ſi omnes ſimul vel ſucceſſiuè, ſine quibuſcunq; aliis liberis ab hoc migrẽt ſæculo, prout per literas huiuſmodi teſtamenti mei plenius poteſt apparere: igitur codicillãdo, & meos codicillos hos faciendo.

Clauſula controuerſa.

6 ¶ Addo dicto teſtamento, quòd eo caſu contingente quòd omnes liberi ac poſthumi heredes mei in pupillari ætate, vel aliàs quouis modo ſine liberis legitimis, ex eis vel altero eorundem progenitis, vno vel pluribus, ſimul vel ſucceſſiuè deficerent, & hoc Franciſco & Antonio Maudoniers nepotibus meis filiis quondam fratris mei Pauli Maudonier ſuperuiuentibus, aut altero ipſorum nepotũ meorum ſuperuiuente, alio eorumdẽ præmortuo nullis ſibi liberis legitimis, in eo caſu volo & ordino ego ipſe teſtator, vt iam dicti nepotes mei, aut ſuperuiuens ipſorũ reliquo modo proximè tacto præmortuo dictis liberis & poſthumo meis, ſic vt præcauetur præcedentibus ſuccedãt ſiue ſuccedat in omnibus & ſingulis bonis & rebus meis vniuerſaliter. In hoc enim caſu eoſdem nepotes meos, aut ſuperuiuentẽ ipſorum eiſdem poſthumo & liberis ac heredibus ſubſtituo, mihi verò facio & nomino heredes ſeu heredẽ vniuerſales ſeu vniuerſalẽ in eiſdem rebus & bonis meis, illis exceptis, de quibus aliter in dicto teſtamento meo dedi, legaui, legabóque, & donabo per hos meos codicillos.

7 ¶ Demũ codicillando & his præſentibus codicillis addo, quòd ſi cõtingat caſus ſup. deſignatus, & omnes liberi & poſthumi mei ac heredes prefati ab hoc ſeculo migrẽr, dictis nepotibus meis, aut altero ipſorũ eis ſuccedentibus, in bonis prædictis, ſic quòd eadẽ bona ipſi nepotes mei teneant, aut alter eorum teneat, eo caſu ſtante, volo & ordino vltra legata, &c.

8 ¶ Contigit eadem die codicilli facti, teſtatore peſte mori, relictis dictis maſculis, & vxore prægnante, quæ poſt duos menſes peperit filiã Ioannam. Et poſt quinque annos obierunt filij maſculi ſine liberis, videlicet Robertus impubes, deinde Annetus iam adultus. Et paulò poſt dicti Franciſcos & Antonius Maudoniers ſubſtituti obierunt, vnus poſt alium, videlicet dictus Franciſcus relictis duabus filiabus Aſturga & Aotonia: Antonius verò relicta vnica filia Anoa: nouiſſimè obiit dicta Ioanna Maudonier filia teſtatoris: ſed ante eius obitum dictus Antonius ſubſtitutus & tutor filiarum Franciſci alterius ſubſtituti cœperunt vendicare bona à dicta Ioanoa filia & Steph. le Court eius marito, quaſi ſubſtitutione ſibi aperta per obitum duorum filiorum teſtatoris. Nuoc redintegratur ardua quæſtio inter filias & heredes ſubſtitutorũ collateralium actores, & maritum & heredẽ inſtitutum filiæ teſtatoris reũ.

9 ¶ Hactenùs ſumma thematis, quòd iudex, nondum eorum circumuallatus erat miſeris aſſeſſoribus aut præſidialibus pecunia ſordidè & infœliciter creatis vna cum proceſſu & actis ad me tranſmiſit, vt vnà cum peritioribus Iuriſconſultis noſtri ordinis cõſulerem, quẽnam eſſent partes eius in iudicando. Ego ceoſui reum abſoloeodum, cæteri verò omnes etiam primarij noſtri ordinis concluſiones actorum adiudicandas cenſuerunt. Ego ſolus in

ſententia mea perſtiti, & cum ſententiis aliorum conſilium meum ſeorſim conſcripſi, & ad iudicem cum proceſſu & actis remiſi, vt ſequitur.

CONSILIVM LVI.

VIſo & examinato proceſſu, &c. Chriſti redemptoris vnici nomine innocato, quoniam cauſa hæc valdè controuerſa fuit, pondores rationes vtriuſque partis breuiter perſtringã.

1 ¶ Pro parte actorum, ſeu filiarum dictorum ſubſtituendorum: quod locus fuerit præfatæ ſubſtitutionis facit quod quando ſubſtitutio fit pluribus etiam ſub nomine collectiuo, ſub hac conditione, ſi deceſſerint ſine liberis: poſtremo eorum ſine liberis deficiente ſuccedit ſubſtitutus. De hoc eſt textus ad literam *in l. hæredes mei. 8. cum ita ff. ad Trebellian.* Ergo in hoc caſu ſubſtituti vocati fuerunt ad ſubſtitutionem filiorum maſculorum, cùm dicti poſſunt poſtremi defeciſſe, cùm natus poſthumus maſculus eidem ſuperuixerit, ſed nec natus quidem fuerit.

2 ¶ Facit etiam quod ſubſtitutio facta pluribus filiis impuberibus per partem eorumdem ſub hac conditione, ſi in pupillari ætate vel alias deceſſerint (qualis eſt ea de qua contenditur) compendioſa eſt, quæ comprehendit pupillatem ex preſſam, & vulgarem tacitam, quæ tacita vulgaris habet in ſe condinonem ſubintellectam, ſi filius heres eſſe nolit, aut eſſe non poſſit *l. vltim. C. de inſtit. & ſub.* Et ſic ſubſtituti videntur poſſe venire ad ſubſtitutionem præfatam, tam maſculorum qui deceſſerunt ſine liberis, quàm poſthumi maſculi non nati. Item facit quod hæc loquutio pluralis numen, ſi omnes liberi, & poſthum &c. poteſt & debet reſolui in ſuas ſingularitates. *l falſa demonſtratio. §. vltimo. ff. de condit. & demonſt.* Rurſus facit quod hoc videtur voluiſſe teſtator ratione agnationis conſeruandæ, quàm in nepotibus ex fratre conſeruatam & continuatam iri putabat.

3 ¶ Tum in vim relationum, quæ ad maſculos tantùm fiunt tam in teſtamento, quam in codicillis, vt multi doctiſſimi viri cenſent, qui in hoc præcipuè [illegible] actoribus fundantur, vt in teſtameno. ſuprà in themate, numero 3. ibi, quod ſi contingat me & dictos liberos meos, &c. relationum *dictos*, non refert niſi duos filios, & poſthumum: & ſic poſthuma non ponitur in conditione nec facit deficere ſubſtitutionem nepotum ex fratre germano teſtatoris, qui ſunt de nomine & agnatione ſua, quam præcipuè conſiderauit. Et rurſus in codicillis ſuprà in themate, numero 5. ibi nullam aliam ſubſtitutionem faciendo dictis liberis & heredibus meis, &c. Vnde contendebant quod hæc verba referuntur ad dictos liberos inſtitutos, & nullo modo ad fœminam, & ſic quod tantùm voluit teſtator prouidere de ſubſtitutione dictis liberis maſculis quos compendioſè & reciprocè ſubſtituerat, & ſic quod verba ſequentia intelliguntur tantùm de liberis maſculis, ad quos refertur clauſula ſequens diſpoſitiua ſuprà in themate, numero 6. ibi, eo caſu contingente quod omnes liberi ac poſthumi heredes mei, &c. Et ſic ex quo refertur ad præcedentem caſum, videtur continere maſculos tantùm, tum quia dicit heredes mei: ſed dicta filia proprie non eſt nec fuit heres, vtpote inſtituta in re certa tantùm, & ſic pro legataria habetur *l. quoties. C. de hæredibus inſtituend* igitur hæc filia poſthuma non eſt comprehenſa in inſtitutione vniuerſali, nec in ſubſtitutione reciproca teſtamenti, nec in conditione ſubſtitutionis codicillaris: tum ſemper ab omnibus ſubſtitutionibus fuerunt filiæ excluſæ tum teſtator protulit nepotes ex fratre germano filiabus propriis & teſtator ſeriosè ſemper locutus eſt de poſthumo non de poſthuma, niſi ſemel eam particulariter tantum inſtituendo, & ad hoc limitando. Ex quibus videtur omninò pro actoribus iudicandum ſaluis detractionibus legitimæ & Trebellianicæ

5 ¶ Super quibus priùs erit inquirendum, an vterque filiorum maſculorum teſtatoris obierit poſt pubertatem: quo caſu Ioanna ſotor ſuperſtes, vel eius heres dimidium bonorum reſtitutioni ſubiectorum detrahere poterit iure legitimæ & Trebellianicæ fratrum dictæ Ioannæ Maudoniet, quæ non tenebitur in hoc compenſare nec deducere relicta ſibi à patre. Sed caſu alter fratrum prior in pupillari obierit, deinde alter poſt pupillaria, tunc dicta Ioanna vel eius heres nil legitimæ nomine deducet ex capite vel parte pupilli, ſed tantùm ex capite adulti, videlicet dimidiam portionis adulti, & inſuper ſimplicem Trebellianicam in portione pupilli, tanquam heres fratris, quæ pupillo ſuperſtes fuit.

6 ¶ Adhuc in dicta ſubſtitutione (quia limitata ad bona teſtatoris) non veniunt etiam ex capite pupillaris, bona filiorum maſculorum alias quàm ex ſucceſſione patris ad eos pertinentia, per id quod tenent Bald *in l. precibus. col. 2.* & ibi Salyc. *col. pen.* Philipp. Corn. *col. 13 C. de impub. & ali. ſubſtit.* Franc. Rip. *in l. centurio. n. 100. & 105. n. 120 ff. de vulg. & pupill. ſubſtit. dixi in annot. ad Alex. conſ. 12. n. 17. lib. 3. & ad Philip. Dec. d. l. precibus. & conſ. 371. in fin. conſ. 642.*

7 ¶ Nunc pro parte rei heredis filiæ teſtatoris, videtur priùs eſſe conſiderandum quæ ſit ſubſtitutio de qua contenditur. Et quamuis fuerit concepta ſub verbis quibus compendioſa ſubſtitutio fit, attamen compendioſa dici non poteſt, cùm compendioſa ſubſtitutio ſit quæ ſub compendio verborum plures ſubſtitutiones apta eſt comprehendere, videlicet vulgarem tacitam, & pupillarem, & exemplarem expreſſas, nam etiam reciprocam. At hæc ſubſtitutio nullam in ſe continet præter fideicommiſſariam, non vulgarem, nec pupillarem, quia eſt in codicillis facta: ſed vulgaris & pupillaris ſubſtitutio quæ ſunt directæ ſubſtitutiones, in codicillis fieri non poſſunt, & ſi quæ fiant, obliquantur. *l. Scæuola. ff. ad Trebellian.*

8 ¶ Eſt igitur duntaxat fideicommiſſaria, quæ nec tacitam vulgarem comprehendit: nec præſupponit quod inſtitutus heres adeat, ita quòd herede non adeunte deficit fideicommiſſum. *l. ille à quo. §. ſi de teſtato. in fin. in his verbis, ne priùs heres decedens fideicommiſſarium decipiat. ff. ad Trebellian.* nec etiam continet pupillarem tacitam. nam hæc ſubſtitutio fideicommiſſaria ex obliqua tranſitet in directam, quod numquam fit: igitur nullum alium effectum quàm ſubſtitutionis meræ fideicommiſſariæ duntaxat habet.

9 ¶ Cùm ergo ſit tantùm fideicommiſſaria ſubſtitutio, attendenda eſt maximè illius conditio, nam in fideicommiſſis conditiones adimpleri debent in forma ſpecifica, nec aliter à ſignificatione verborum recedi oportet, quàm cùm manifeſtum eſt aliud ſenſiſſe teſtatorem, & nemo æſtimandus eſt dixiſſe quod non mente cogitauerit l. Labeo. ff. de ſuppellectile legata intantum vt non ſufficiat veriſimilitudo vt recedatur à verbis quando per hoc locus eſſet fideicommiſſo: ſed benè quando per hoc perimitur fideicommiſſum, text. eſt ſingularis, qui ita per hanc rationem in qua fundatur debet intelligi *in l. hæredibus. in princ. ff. ad Trebell.* l. hæredibus ad Trebell.

10 ¶ Et meritò: quia ſubſtitutio fideicommiſſaria eſt onus & odioſa, & cuius teſolutio fauorabilis eſt, & ad hoc fieri debet interpretatio, vt tenet Ang. Peruſ. *in l. quæ Romæ § duo fratres.* & ibi, Alexand. *col. 11 ff. de verbor. obligat. do. de Rota deciſio 864. teſtator in antiquis.* Socin. *conſ. 113. col. pen. lib. 1.* Aymo

Cravetta

Ctaueta *conſ.* 18. *col.* 1. Et hæc vera & punctualis ratio. *d. l. heredibus in principio.* quamuis Bartol. nouam aliam rationem affingat.

11 ¶ His præſuppoſitis, dicendum videtur pro parte heredis filiæ teſtatoris, quòd iſta ſubſtituitio fideicommiſſaria defecit. Primò, quia fuit facta ſub hac conditione, ſi omnes liberi & poſthumus heredes deceſſerint ſine liberis. Et ſic ſi vox *Poſthumus* hîc accipiatur, vt etiam comprehendat poſthumam, certum eſt conditionem defeciſſe, quia filia teſtatoris poſthuma ſubſtitutis ſuperuixit. Si verò accipiatur pro poſthumo maſculo tantùm, certum eſt conditionem non euenisse, quia maſculus natus non eſt, non venit in rerum naturam, nec vixit, & non fuit heres.

Verba, ſi talis homo erit.

12 ¶ Pro hoc facit quod dicit Alexand. *in conſil.* 1. *in primo volum.* Videmus (inquit) quòd illa verba prolata à teſtatore, Si talis heres erit, intelliguntur, id eſt, ſi talis adierit hereditatem: non autem intelliguntur, Si talis fuerit ſcriptus heres à teſtatore. text. eſt quem ad hoc notat & pondetat Bartol. Ioan. de Imol. *in l. ſeruus alienus.* quæ eſt lex 3. *§. ſi quis ita. ff. de hered. inſtit.* Et dicit hanc fuiſſe rationem dubitandi in illa lege. Et ad hoc facit quod not Bart *in l. geres. ff. de acquirenda hereditate. col.* 2. vbi vult quòd quando in diſpoſitione fit mentio etiam enuntiatiuè de herede, intelligitur de herede per additionem hereditatis. Bald. *in l. pen. C. de iure deliberan.* Ergo hæc verba, Si poſthumum heredem decedere contigerit intelliguntur de poſthumo herede per additionem hereditatis.

13 ¶ Item prædicta filia teſtatoris eſt comprehenſa in conditione, ſub hac dictione, ſi omnes liberi. Non enim eſt ſine liberis, cui vel vnus filius, vel vna filia ſupereſt. text. *in l. ſiue liberis. ff. de verbor. ſignif. & in l. agnoſcere. §. liberorum. eod. titul. & l.* 1. *C. de condit. inſert.* Et etiam ſub hac conditione, hetes ex re certa eſt verè heres. & eſt text. & ibi Bartol. *in l. ex facto. ff. de hered. inſtit.*

14 ¶ Rurſus facit, quòd ſi è ventre vxoris poſthumus maſculus natus fuiſſet, & non fœmina, & tandem mortuus fuiſſet eum prætatis duobus filiis maſculis, omnis linea deſcendentium teſtatoris defeciſſet. Et præfata conditio, ſi omnes liberi, &c. videtur facta fuiſſe in caſum quo omnes linea deſcendentium deficeret. Et hæc videtur fuiſſe mens teſtatoris, quæ colligi ex illa conditione poteſt. Et quod intellexerit nepotes ex fratre vocare ad ſuam ſucceſſionem in caſum duntaxat quo deſcendentium linea deficeret: quod tamen non euenit, quoniam ſuperuixit filia ſubſtitutis.

15 ¶ Confirmatut hæc ſententia ex mente teſtatoris, quæ non præſumitur talis, vt voluerit filiam propriam excludere contemplatione filiorum fratris. *l. cùm auus. ff. de cond. & demonſt. l. cùm acutiſſimus. C. de fideicomm.* ſiue detur id ex verbis fideicomm in quo apparet quod ſi liberi maſculi inſtituti deceſſiſſent relictis filiabus fœminis, fuiſſent ſubſtitutu excluſi. *l.* 2. *C. de cond. inſert.* Sicut etgo teſtatoc volut eos à nepotibus fœminis, multò fortiùs à propria filia, quamuis fœmina, quam ipſe teſtatot magis dilexiſſe præſumitur, quàm neptes ex filio, quæ remotiores ſunt in gradu. *l. ſi viua matre. C. de bon. mater.* Bartol. *in l. vlt. ff. ad Trebellian.* Paul. de Caſtr. *conſ.* 77.

16 ¶ Item facit quòd præfata conditio eſt facta ſub nomine collectiuo, *omnes*: ſed quando conditio eſt facta ſub nomine collectiuo, debet verificari & adimpleri in perſona omnium, alias deficit. Et quòd vox *omnes*, ſit dictio collectiua, eſt gloſſ. & Bartol. *in l. ſi pluribus. ff. de legat.* 2. Et vltra hæc quòd præfati duo maſculi & poſthumus maſculus fuerunt coniuncti re & verbis, & per dictam dictionem copulatiuam *omnes*, fuerunt etiam coniuncti per reciprocam ſubſtitutionem factam inter eos in teſtamento. Quare omninò dicti duo filij maſculi & poſthumus maſculus fuerunt collectiuè comprehenſi: & quia fuerunt comprehenſi copulatiuè, debet conditio adimpleri in perſonis omnium.

17 ¶ Item facit pro hac parte *l. ſi is qui decente. §. item ſi pater. ff. de reb. dubus* Vbi oratio diſiuncta conuertitur in coniunctam, vt ſucceſſio patris filio vel filiæ conſeruetur. Et in vltimis verbis ſic inquit text. Sed procliuius eſt ſententiam teſtatoris ſic eſſe interpretandam, vt ſiue filius, ſiue filia nati fuerint, extraneus non admittatur, niſi ſpecialiter hoc teſtatoc expreſſerit. Sed hic non expreſſit, ſed omiſit. imò ſi interrogatus fuiſſet, quod de filia in caſum mortis filiorum fieri veller, verſimile eſt illum declaraſſe ſe nolle ius legitimarum ſucceſſionum filiæ ſuæ tollere, vel forſan etiam illam maſculis ſubſtituiſſet, aut ad minus doris argumentum ei feciſſet. Cùm autem nihil horum fecerit, putandum eſt illum caſum omiſiſſe: vt in diſpoſitione communis iuris remaneret.

18 ¶ Item facit quòd nata poſthuma filia, caſus eſt omninò omiſſus a teſtatore in ipſis ſubſtitutionum gradibus, & ad hoc quod ſubſtituti admittantur ad ſubſtitutionem, oportet quod fierer tranſitus de caſu expreſſo, videlicet (ſi poſthumus maſculus naſceretur) ad hunc caſum omiſſum. Sed tranſitus de vno caſu ad alium quantumcunque verſimilem, nunquam fit, quando eſt in medio perſona aliqua a teſtatore magis dilecta, quàm ſint ſubſtituti. Et ita ſaluat ſubtiliter Bartol. & gloſſ. in l. ſi mater. § vlt. ff. de vulg & pupilla ſubſtit. quem refert & ſequitur Alex. in conſ. 1. lib. 1. Sed hic filia teſtatoris fuit in medio, quæ fuit profectò magis dilecta à teſtatore (non eſt enim amor, qui vincat paternum) & illum ſuum amorem declarauit: nam in inſtitutionibus filiorum amplam dotem filiæ dedit, cùm nihil reliquerit ſubſtitutis. Et notabiliter & appoſitè dicit *l. generaliter. C. de inſtit. & ſubſt.* Cui enim ferendus eſt intellectus, propter verborum anguſtias liberos fructu paterno defraudari, & tandem d. l. vocat eam viam nedum iniuſtam, ſed etiam impiam tanquam contra iura humana & diuina nitentem.

19 ¶ Item facit in fortiotibus terminis quod conſuluit Pet. Anch. *conſ.* 356. quem refert & ſequitur Guliel. Benedict. *in repet. c. Raynutius. in verſ. ſi abſque liberis. 2. numero 39. extra de teſta.* vbi ſic inquit: Teſtator inſtituit filios maſculos naſcituros & ſi eos ſine liberis mori contingeret, eo caſu vxorem ſuam ſubſtituit vulgariter & per fideicommiſſum, ſubdens quòd filios maſculos naſci non contingeret, ſed filiam vnicam vel plures: eo caſu dictam eius vxorem heredem vniuerſalem inſtituit filiabus pro dote iure inſtitutionis reliquit, id quod dicta eius vxor declarauerit, & cum hoc iuſſit eas tacitas & contentas. Fratri verò ſuo legauit quinque ſolidos. Contingit quod nec filij nec filiæ nati fuerint, ex quo quæſtio reſultabat non modica, an ea inſtitutio eo caſu concepta quo filiæ naſcerentur, potiretur ad caſum quo filiæ non naſcerentur, vt hic, vt ſic matet tanquam ſubſtituta vocetur: an verò fiater teſtatocis ab inteſtato admitatur quaſi ille caſus quo filiæ non naſceretenur à teſtatore omiſſus remanerit in diſpoſitione iuris communis, caduca facta ſubſtitutione ex defectu conditionis. Et poſt longam diſcuſionem concluſit matrem vt ſubſtitutam non admitti in caſu omiſſo, ſed fratrem teſtatoris ab inteſtato vocari.

20 ¶ Subdens quod quando teſtatoris ordinario non conuenit æquitati nec bonis moribus, nec legibus aut ſtatutis, vel conſuetudini, nullatenus extendi debet ſed ſolum includi intra eum caſum quo loquitur argum. *l. quidam ff. de liber & poſthum. in ca. odioſa. de reg. iur. in ſexto.* Et dicit etiam hoc probati

Extenſi non fit contra æquum aut ſolitum.

ex natura caſus omiſſi, quando relinquitur diſpoſitioni iuris communis, ſiue omittatur à contrahente. vt *in l. ſi cum dotem. ff ſoluto matrimonio.* ſiue omittatur à teſtante, vt *in l. commodiſſimè. ff. de liberis & poſthum.* ſiue a principe & reſcribente. vt *in c. ſuſceptum. de reſcript. lib. 6.* Et ſemper periculoſum eſt à verborum ſignificatione tecedere, niſi manifeſtum ſit aliter ſenſiſſe diſponentem.

21 ¶ Et addit Petr. Anchara quod ad præmiſſa facit optima ratio, quia dum quæreturan caſus omiſſus habeatur pro omiſſo, concluditut quòd quando expreſſus eſt per modum conditionis voluntariæ, talis caſus expreſſus debet implen in forma ſpecifica. *l. qui heredi & l. Mevius. ff. de cond. & demonſt.* ſecundum Bart. & Bal. *in d l. Gallus. §. & quid ſi.* Sed caſus quo filiæ naſcerentur, fuit conditio ſubſtitutionis voluntaria ex mera teſtatoris voluntate adiecta, ergo impleri debet in forma ſpecifica ſcilicet ſi filiæ naſcantur.

22 ¶ Non obſtat *l. penultim ff de vent. inſpician. & l. 1 hæd. §. Spondophorus. ff. de fideicommiſſ. liber.* quia loquuntur in vulgari ſubſtitutione ſimpliciter concepta, quæ (vt dictum eſt) complectitur omnes caſus. Vel loquuntur in vulgari concepta in vnum caſum, cum non ſupereſt perſona cui lex magis faueat, aut æquitas, quàm ſubſtituto. Vt in noſtro caſu, (ſcilicet apud Petr. Anchata) ſupererat frater teſtatoris. Redeundo ad noſtrum caſum, ſi frater teſtatoris potuit impedire ne vnus caſus ad alium extendatur, quanto magis filia teſtatoris?

23 ¶ Inquit inſuper præfatus Benedictus in loco prælegato, quod congruè applicatur huic deciſioni alia quæ fuit, Ioan. Andr. *in addit. Specul. in tit. de teſtamen. §. imprimis. in fi.* vbi caſum nouiſſimè occurrentem ſic narrat & decidit: Teſtator ſanus teſtati volens ventrem vxoris, id eſt filium primò naſcituram inſtituit heredem, cui decedenti intra pobertatem ſubſtituit filium ex vxore ſecundò naſcituram, & huic ſi infra pubertatem vel poſt deceſſerit ſine prole, ſubſtituit Caium fratrem ſuum. Teſtatore mortuo natus eſt poſthumus, qui demum infra pubertatem deceſſit: maret & Caius de hereditate contendunt. Quæritur quid iuris? Decidit ſubſtitutionem de filia naſcituro factam inutilem ipſo nou nato, *ff. de reb. dub. l. Verum. in princ. & de legat. 1. l. ſi duabus. § vltim. & ff. vnde cogna. l.* t. §. *ſi proximior.* Ipſa ergo inutilis ſubſtiturio, alium vtilem facere non poteſt argum. *l. nullus. C. de Decurio. libr. 10. & l. ſi in venditione. ff. de periculo & commo. rei vendit.* Præterea d. Caius non fuit ſubſtitutus filio teſtatoris primo naſcituro Cùm ergo ſecundus natus non fuerit, & ſic nunquam hereditatem habuerit, d. Caius eidem ſuccedere non potuit. Et hæc deciſio fuit prùs Oldra *conſ.* 17~, *incipi. Teſtator in ſuo teſtamento.*

24 ¶ Ad hoc enam pulchrè facit deciſio Alexand. conſ. 17. lib. 7, vbi etiam in fortioribus terminis patet inſtituerat duos filios maſculos vniuerſaliter, & inuicem vulgariter, pupillariter & per fideicommiſſum, ſubſtituerat. eis verò quandocunque decedentibus ſine liberis, nullo ipſorum filiorum teſtatoris ſupereſtite: rune & eo caſu ſorores ſuas ſubſtituit in vſufructu omnium bonorum ſuorum. Poſt mortem verò eatum, in vſufructu & proprietate dictorum omnium bonorum, ſubſtituit proximiores agnatos, vel cognatos, & in hac voluntate obiit, relictis dictis filiis & filia particulariter inſtituta. Deinde omnes filij maſculi deceſſerunt ſine liberis, ſuperſtito ſorore & annis. Amitæ ſorores teſtatoris petunt vſumfructum omnium bouorum, deducta legitima filiorum, Conſultus Alexand. per ſex pulchra fundamenta decidit filiam abſoluendam & fratrum ſuorum in omnibus heredem, quia amitæ non ſunt vocatæ, niſi nullo filiorum teſtatoris ſuperſtite: ſed hic ſupereſt filia, quæ venit appellatione filiorum: & conſequentet quòd reſpectu omnium aliorum ſubſtitutorum defecit fidicommiſſum: igitur moltò magis defecit in caſu præſenti.

25 ¶ Et adhuc in fortioribus termitis facit conſilium Carol. Rum. quod eſt conſil. 140. Viſo & benè intellecto. vbi teſtator habens duos filios maſculos, & vxotem prægnantem, inſtituit primogenitum vniuerſalem, ſecundogenitum in duobus mille florenis: & caſu quo vxor pareret maſculum, deſtinauit illum militiæ Rhodienſium: & ſi pareret fœminam, volut ei dare mille florenos pro dote & omni iure. Si verò primogenitus in pupillari vel poſt quandocunque ſine prole decederet, ſubſtituit ſecundogenitum, eóque pariter ſine prole decedente, ſubſtituit dictum poſthumum. Quòd ſi omnes filij & poſthumus in pupillari, vel quandocunque ſine prole decederent, voluit omuia bona deuenire ad Antonium de Villanoua fratrem teſtatoris. Mortuo teſtatore, nata eſt poſthuma, dein deceſſerunt dicti duo maſculi ſine liberis. Concludit Rumus eam vocatam in defectum poſthomi maſculi. Ego verò dico quòd venit liberè ad ſucceſſionem ab inteſtato, tanquam deficiente conditione grauamini: quia non eſt verum omnes filios deſeciſſe quandiu ſupereſt filia. Et ita dico & concludo in propoſito dicti Ioannam fuiſſe fratrum ſuorum liberè heredem ab inteſtato, & ſubſtitutionem dictorum Franciſci & Antonij defeciſſe, eóſque nihil ad beredes ſuos transmittere potuiſſe,

26 ¶ Noo obſtant allegata in contrarium, quia tota vis obiectorum conſiſtit in relatiuo *dictos* liberos, ſuprà numero 3. Ad quod reſpoodeo primò quòd quamuis relatiuum *Dictis* vel *Dictos*, ſit in clauſulis præcedennbus & ſequentibus ſubſtitutionem, de qua agitur: tamen non eſt io clauſula controuerſa ſubſtiturionis de qua agitur, quæ talis eſt (vt in themate numero 6) Caſu cootingente quo omnes liberi ac poſthumi heredes mei, &c. tion dicit *Dicti liberi*, ſed indefinitè, imò vniuerſaliter *Omnes liberi.* Atqui etiam ſine ſigno vniuerſalt, appellatione liberorum ac poſthumoruo heredum venit filia vel poſthuma etiam particulariter tantùm inſtituta, ſaltem quando agitur de fauore deſcendentium teſtatoris ad excluſionem collateralium vel extraneotum ſubſtitutorum, vt hic, & per Petr. Anchara, & Alexand. *in locis allegatis, ſuprà numero* 19. *numero* 24.

27 ¶ Tum (& iſtud eſt ineluctabile) clauſula controuerſia, in qua ſola fundantur actores expreſsè refertur ad clauſulam vltimam teſtamenti, in qua teſtator nullam aliam ſubſtitutionem fecerat dictis liberis & heredibus ſuis, ſi omnes ſimul vel ſucceſſiuè ſine quibuſcunqoe aliis liberis, &c. Hæc relano eſt in themate, numero 5. relatum verò eſt in themate numero 3. ihi quod ſi conningat me & dictos liberos meos ſimul vel ſucceſſiuè decedere, nullis ex me aut dictis liberis & heredibus meis aut altero ipſorum relictis liberis. Atqui illud relatum continet omnes quoſcunque alios liberos ipſius teſtatoris, ibi, *Nullis ex me*: ergo non ſufficit filios & poſthomum vniuerſaliter inſtitutos decedere ſine quibuſcumque liberis: ſed neceſſe eſt omnes alios libetos teſtatoris decedere ſine quibuſcunque liberis, prioſquàm locus ſit vlli collateralium ſubſtitutioni. Et certè quicquid omnes alij dixerint iſtud eſt ineluctabile

28 ¶ Niſi fortè dicant quòd in Aluetnia appellatione liberorum non veniunt fœminæ, quæ non computantur ſub vulgari *Enfans*, vt in Aquitania apud Vaſcones, & etiam Lemouicos: igitur per *l. ſi ſeruus plurium. in fin. de legato.* t. Sed dico primò quòd illod eſt factum, non allegatum in proceſſu, & minùt probatum. Secundo, quòd

enam

etiam ſi eſſet allegatum & probatum, tamen teſtamentum & codicilli non ſunt facti Gallicè, ſed Latinè. Quum ergo teſtator non ſit vſus Gallico *Enfans*, ſed Latino *Liberi*, debet propriè intelligi, quia poterat dicere liberos maſculos, ſi voluiſſet reſtringere ad maſculos. Et quamuis in veritate teſtator loquutus ſit Gallicè, ſeu Aluernicè, & notarius imperitus ſcripſerit Lannè: tamen notarius ille ſatis erat peritus Gallicè, & ſi cognouiſſet teſtatorem intelligere de liberis maſculis tantùm, addidiſſet filios maſculos. Dico tertiò, quòd etiam per ipſos codicillos appareat teſtatorem ſenſiſſe de quibuſcunque legitimis & naturalibus liberis, & ſic etiam de fœminis, ſupra in themate, ibi, ſiue quibuſcunque alijs liberis.

29 ¶ Reus verò articulauit in proceſſu, quòd tempore dicti codicilli teſtator laborabat peſte, qua mox obiit, & vrgebatur à ſubſtitutis, qui curarunt per notarium ſacrificulum ſcribi in Latino, cùm teſtator Latinè non intelligeret. Sed omnibus perſpectis cenſeo minimè opus eſſe interloqui an inquirendum de veritate huius facti, ſed rem definiuè abſoluendum. In quorum fidem ego Carolus Molinæus I. V. D. & in ſupremo Pariſiorum ſenatu Aduocatus his ſubſcripſi. Datum Pariſiis menſe Decembris Anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo primo. Cæteri omnes contrariam ſententiam ſuam & ſubſcriptionem eidem iudici tranſmiſerunt at iudex ſecundùm conſilium meum iudicauit. Actores appellauerunt, & tandem cauſa in hoc ſenatu pleuè cognita ſententia confirmata fuit Areſto lato, domino Potierio viro integerrimo relatore, præſidente verò domino Nicolao Clerico tanquam eius claſſis antiquiore, & pronuntiatum fuit die Sabbati, menſe Aprilli, Anno ſeſquimilleſimo quadrageſimoquinto. Areſtum

EPITOME CONSILII LVII.

1 *Sed, effectus oblationis.*
2 *Conſignatio non requiritur ad purgandam moram: ſed bene ad impediendum curſum vſurarum inchoatum ſecundum communem.* 3.
4 *Sola oblatio ſufficit ad vitandam pœnam, & ad pignoris liberationem in iudicio, ſed non extra.* §. 9.
6 *Sola oblatio ſufficit ad transferendum periculum.*
7 *Differentia inter obligationem generis & ſpeciei ſecundum communem.*
8 *Ad liberationem requiritur conſignatio.*
9 *Oblatio ſufficit in immobilibus.*
10 *Quid abſente creditore.*
11 *Oblatio nocturna vel incongrua non valet.*
12 *Oblatio vel compenſatio impedit curſum vſurarum inchoatum, vel reditus redimibilis, niſi creditor iuſtam habeat ignorantiam facti.* 13.
14 *Facultas redimendi reditum non præſcribitur.*
14 *Intellect.* l. ſi reſiduum C. de diſtract. pign.

CONSILIVM LVII.

Ad interrogationem noui Senatoris.

OBlatio 1 ¶ fit ad moræ purgationem. Vel ſecundo ad vſurarum prohibitionem. Aut tertiò ad euitandam pœnæ commiſſionem. Aut quartò fit ad pignoris liberationem, vel ad agendum pignoratitia. Aut quintò ad transferendum periculum in aduerſarium. Aut ſextò fit ad debiti liberationem.

2 ¶ Primò caſu quando fit oblatio ad moræ purgationem, tunc ſola ſufficit abſque depoſitione ſeu conſignatione *l. illud. ff. de periculo & commode rei vendi. l. ſi ſeruum. §. vlti. ff. de verbor. obligat.* Ideo datur temedium ad hoc, ne creditor conſtituatur in mora. Bartol. *in l. penultima circa fin. ff. de diſtract. pignor.* quia quando debitor dicit, Sum paratus ſoluere, debet creditur reſpondere, Sum paratus recipere. Quod remedium pro ſingulari commendat Iaſ. *in l. ij lxij. col. C. de iure emphy.* Alexand. *in l. ſi mora. v. columna. ff. ſoluto matrimonio. verſicu. omnes.*

3 ¶ Secundò, quando fit oblatio ad vſurarum prohibitionem, tunc aut quæritur de prohibendo curſu earum incipiendo, aut de iam incœpto. Si de iam incipiendo, tunc ſola oblatio impedit. *l. ſi per te. & l. ex prædiis. C. de vſur.* Sed de curſu iam incœpto, tunc ſola oblatio non prohibet, ſed requiritur conſignatio & depoſitio. *l. ſi creditori. C. de vſur.* Paul. *in d. l acceptum. 3. columna. poſt.* Bald. ibidem, cuius dicta ad hoc multum commendat.

4 ¶ Tertio caſu, quando fit oblatio ad euitandam pœnæ commiſſionem, tunc ſola oblatio ſufficit. *l. Celſus in fin. ff. de arbit. l. traiectitia. ff. de actio. & obligationibus.* Et ſic in quolibet debito conditionali. *l. ſi poſt diem §. item ſi qua. ff. quando dies legati cedat.*

5 ¶ Quartò caſu, quando fit ad pignoris liberationem. Tunc aut fit in iudicio, & tunc ſola oblatio operatur, itaque naſcitur pignoratitia actio. *l. ſi rem. §. vlt. cum l. ſequen. ff. de pigne. actio.* Aut fit extra iudicium, & tunc aut quæritur nunquid operetur quantum ad ius actionis pignoratitiæ, aut quantum ad ius excipiendi. Si quantum ad actionem, tunc ſola oblatio non operatur abſque conſignatione & depoſitione. *d. l. acceptam. l. nec creditores. in fin. C. de pignor. actio. l inimicem. C. de compenſa. l. ſi reſiduum. C. de diſtract pig.* Quantum ad exceptionem opponendam contra hypothecariam, tunc ſufficit. *l. item liberatur.* § *qui patitur. ff. quid. mod pign. vel hyp. ſol.*

6 ¶ Quintò, quatido fit ad transferendum periculum in aduerſarium, tunc ſola oblatio congruo loco & tempore facta, *vt in l. ſi ſoluturus. ff. de ſolutio.* ſufficit non ſolum ad eximendum à periculo: ſed etiam ad transferendum illud ſi creditor recuſauerit vel aliàs in mora conſtitutus fuerit, etiam ſi prius offerens fuerat in mora, quia vlima attenditur, text. *in l. illud. ff. de peri. comm. rei. vend. text. in l. qui decem. in prin. ff. de ſolutio. l ſi debitor. eodem tit. l. ſi ex legati cauſa. ff. de verborum obligationib.*

7 ¶ Et ſecundum cõmunem gl. Barto. & omnium doctrinã *in d. l qui decem.* debitor generis ſumma oblata peremptæ liberatur ope exceptionis, debitor verò ſpeciei ipſo iure. Idem in debitore generis ex cauſa

dotis. & sequi. Philippos Decius, *l. quod te.numer.56. lectura. vlt. ff. si certum pet.*

8 ¶ Sexto & vltimo casu, quando fit ad debiti liberationem, tunc sola oblatio non sufficit, sed requiritur depositio & consignatio *l. si debitor offerat. tunc la glo. ff. de solutio. & l. obsignatione. C eo tit.* Petr. Aochara. *cons. 331. in cap. Visis diligenter. columna 2. in prin.* Bart io *l. prætor. ait. §. si quis paratus ff. de ope. nou nunt. Rom. cons 163 incip. constitutio curiæ. in fi. & cons. 204 incip. Pro discutienda. 2 columna. Bal. in Lucet. in tit. si de feud. fuc. cont.*

9 ¶ Sed quid si debitor non offert neqoe deponit, sed se dicit paratum soluere, & solo verbo offert? Dicit Bart. *in d. l. acceptam.* quod 10 rebus quæ offerri non possunt realiter vt in immobilibus, dicta verba habere vim validæ oblationis. *s. in aut. dos data. C. de donatio. ante nup* aliàs nullum haberent effectum, nisi post talia verba non acceptata creditor vendat pignus, quia tunc potest debitor petere venditionem rescindi *l. si residuum. C. de distrac. pig. l. penul. ff. de rescind. vend.* Bart. *in d. l prætor ait. §. si quis paratus.*

10 ¶ Sed quid si dominus vel creditor noo est præsens, nec aliquis pro eo an valeat consignatio & depositio sioe oblatione? Pau. de Castr. *in d. l. acceptam columna 4. in fin* dicit quod debet adire iudicem, & ibi protestari quod est paratus soluere. *d. l §. creditori. in fin. & expressis in l. vlt. ff. de lege commissor.* Et talis protestatio habet vim realis oblationis secundum eundem Paul. *in l 2. ff. de naut fœnor. l. pupillo. §. si quis ipsi prætori. ff de oper. no. nun* aliàs autem non sufficeret debitori propria authoritate facere depositum, licet creditor abesset, nec propterea purgaret moram. Et sic secundum eundem Paul. debet intelligi *text. l. pecuniam in fi. & l. cum quidam §. si pupillo. ff. de vsur.* Et si non potest habere copiam iudicis, deberet secundum eum facere istam protestationem coram honestis personis & rogare notarium super eo *d. l. fin. C. de his qui propter met. iud. non appell. & d. §. si quis ipsi prætori.*

11 ¶ Est etiam sciendom, qood ad hoc vt sit obligatio valida, debet fieri loco & tempore congruis. *l. si soluturus. ff. de soluto. glo. in d. l. obsignatione. C. eo tit. l. mora ff. de vsur. l. qui Romæ. ff. de verb. oblig. cum ibidem not. per scrib.* ideo fieri debet de die, & non de nocte, vt dicit Pet. de Bella Pertica *in repetit. d. l. acceptam.* Hæc ipse scripsi anno 1554 rogatos à iuuene senatore resolutionem huius materiæ dare secundum communem doctrinam quod feci.

11 ¶ Sed posteà maturius cogitans, distinctione facta inueni communem illâ sententiam, de qua. sup. A nu. 2. inueteratum esse errorem, quem plenè confutaui *in tract. com. & vsur. q. 39. cum duabus sequentibus in Lat. & in lib. Gallico q. 51. nu. 276. cum seq.* si enim compensatio ipso iure impedit cursum vsurarum, quæ inceperunt currere, etiamsi compensatio noo opponatur ab homine *l. cum alter. cum. l. seq ff. de compen. l. si constat. l. etiam. C. eo. ti. & tenent glo. Bar. Bal.* Ang. Paul. Fulg. & omnes *in d. l. si constat.* & generaliter vbicunqoe defectus solutionis posset afferre præiudicium vel damoom debitori. Ale. *con. 45. nu. 4. li. 3. cons 74. nu. 4. lib. 5.* Socin. *con 130. ad fi. lib. 4.* Franc. Curt. sen. *consil. 70. col. vlt.* Ias. *§. in bona fidei. Instit. de actio.* Soc. *in l. Iulianus. col 2. nu 9 de con. & demon. vbi ampliat.* Quanto fortiùs oblatio congrua facta ab homine, quæ plus est quàm compensatio non oblata ab homine.

13 ¶ Et ad iura in contrarium ab omnibus allegata solotionem dedi cum multis nouis intellectibus *in d. tract. vsur. Lat. q. xxxix.* vbi ampliaui etiam ad reditus redimibiles, quæ ampliatio debet intelligi quando liquidum est reditum esse redimibilem: secus si creditor habet iustum errorem facti & putaodi reditum non esse redimibilem, quia non tenetur dimittere ius indiscussom, oec propterea subire periculum, *in l illud. ff. de per. harr.* ergo tuec perdere interim reliqua nisi facta coosignatione per debitorem, vocato creditore, *iuxta. d. l. acceptam. C. de vsuris. l. obsignatione. C. de soluto.*

14 ¶ Sed errot iuris huiusmodi creditorem non excusaret, secundum oouam nostram & veram sententiam, putà si creditot putaret 30. vel 40. annis præscriptam facultatem huiusmodi reditus redimendi, contra ea quæ nouè scripsi *in d. trac. vsur. Latino. q. 17. Galli. q. 3.*

15 ¶ Pariter qood sup. nu. 1. secundum communem sententiam, de ea tantùm à mox fututo Consiliano rogatus respondi solam oblationem extra iudicium non sufficere ad pignoris liberationem ad agẽdum pignoratiua: falsum & ineptum est, quia libellus pignoratitiæ oblationem eriam iudicialem cootinet, tum sine actione, & extra iudicium sola realis & congrua oblatio impedit ipso iure pignorum venditionem. text. *in l. si residuum in 2. respons. ibi, sine oblato superflue. C. de dist. pign.* quod intelligitur etiam extra iudicium, prout indistinctè loquitur, quamuis *prin. d. l. si residuum.* loquatur de oblatione iudiciali, etiam non reali. Et ita debet d. l. rectè intelligi, & in vtroque responso distingui, quamuis nemo ante nos animaduerterit.

EPITOME

EPITOME CONSILII LVIII.

1 *Gesta per procuratorem reuocatum, etiam ignorantem nulla sunt.* 49.
2 *Mandatum non obstante pacto vel iuramento, reuocari potest.*
3 *Sed in beneficijs ecclesiasticis reuocatio procuratori vel superiori notificanda est.*
5 *Sufficit alterutri etiam clàm notificatum.*
6 *Et sine notificatione sufficit perueniens ad notitiam.*
7 *In mandato ad resignandum in fauorem Titij sufficit notificare notificationem Titio.* 8.
9 *Cle 1. de renuntia. non habet locum in xenodochiis, leprosariis, & similibus quæ non sunt propriè beneficia.* 10.
11 *Patronus laicus non potest variare nisi accumulando.*
12 *Rex non habet nominationem ad monasteria jure patronatus, sed indulti temporalis.*
13 *In electiuis & collegiatis non est locus iuri patronatus.*
14 *Sed hæc nominatio est tantùm quoddam præparamentum, nec vllũ ius spirituale tribuit.*
15 *Patronus liberè reuocare potest, & alium præsentare ante præsentationem primi admissam.*
16 *Quia non est præsentatio nisi postquam peruenerit, & admissa fuerit ab eo cui fit.*
17 *Aliàs dicitur tantùm quædam destinatio.*

THEMA CONSILII LVIII.

LVdouica de Felins Abbatissa monialiũ thesauri in Neustria ordinis Cistercienſis diœcesis Rothomagensis, cupiens resignare io fauorem Claudiæ de Felins neptis suæ, impetrat breue voluntatis Regiæ.

1 ¶ Quod Aulici vocant *le placet*, eò qnòd huiusmodi ambitionis seruus seruáve supplicat Regi, vt sibi placeat autborem esse huiusmodi corruptelæ, id est, vt præsentet vel nominet Papæ, vel ei supplicet resignationem admittere, & prouidere supplicaoti. Quod cùm Rex concessit, Secretarius eius breuiculum placiti regis conficit, super quo expedinotur posteà literæ regiæ sub sigillo præsentationis, nominatioois, vel supplicationis regis ad Papam, vel inuenta breuiori praxi, breue illud Romam mittitur ad legatum regium, qui mox vt taoquam vero breui subscripserit: Papa non minorem fidem adhibet quàm literis parentibus Regiis, eius sigillo munitis.

2 ¶ Breue autem illud factum Anoo 1532. sed post octo annos 1540. Rex illud reuoeauit, & reuocario significata dictæ Ludouicæ, nibilominus illa in vim dicti breuis resignauit die vicesima Februarij anno 1542. in manus Papæ: qui admisit & contulit dictæ Claudiæ anno 1542. deinde duodecima Martij 1542 fit edictum regis generale publicatum & registratum in magno Cõsilio regis, huiusmodi placita seu breuia pro mooasteriis vel prioratibus virorum vel mulierũ si declarantur nulla, nisi sint iofra semestre datæ expedita, hoc est admissa, & prouisio facta per Papam: in quo edicto fit mentio præcedentis declarationis factæ suo legato apud Papam, qua legato suo prohibuit expedire vel expediri curare aliquas bullas vel prouisiones super huiusmodi breuibus vel nominationibus Regiis annum excedentibus.

3 ¶ Item edictis Regiis prohibitum est possessionem capere alicuius monasterij vel beneficij ad nominationem Regis spectantis nisi prius bullæ papales consilio Regio exhibeaotur, & tunc si non displiceat, permittitur & expediuntur literæ commissionis sub sigillo Cancellariæ Regiæ ad iudicem regium loci, vel alium delegatum ad exequendum dictas bullas, & mittendum impetrantem in possessiooem, aliàs per procuratorem regium in magno Consilio tanquam ab abusu appellatur ab executione bullarum, seu qua uis alia fulminatione & possessionis apprehensione.

4 ¶ Preterea buiusmodi breuia non possunt per Papam retenta pensione ipsi resignati expediri, nisi in eodem breui mentio facta sit de dicta retentione pensionis, & consensu Regis, alioquin bullæ papales pro nullis & abusiuis habentur.

5 ¶ Per obitum dictæ Ludouicæ Ioannes Gaignæus famosus Sorbooicus, primarius Regis Franciſci Eleemosynarius impetrauit breue huiusmodi à Rege pro sorore sua, quod statim Romam transmisit Ruthenorum Episcopo regio apud Papam Legato, qui ei rescripsit decima Aprilis 1544. Papam nolle amplius, vt solitus erat, coocedere monasteria mooialium ad huiusmodi breuia, eo quòd monasteria mooialium non comprehendantur in concordatis. Ideo non vult signaturæ buiusmodi negotiationis subscribere prætextu clausulæ pro qua scripsit Rex Christianissimus, sed loco illius clausulæ ponenda est clausula de eoosensu maioris patris conuentus dicti monasterij, seu de consensu medietatis.

6 ¶ Et quod mediaote hac clausula exhibitis etiam literis dicti breuis Regij manu dicti Legati subscriptis, expediuotur omnes prouisiones huiusmodi Romæ alio non requisito nisi bullarum pretio. Nunc anno 1545. lis pendet in magno Consilio regis super dicto monasterio inter dictam Claudiam de Felins resigoatoriam & sororem dicti Gaignæi Sorbonici prouisam per obitum.

CONSILIVM LVIII.

VIsis bullis vtriuſque partis edictis, themate, factis & quæſtionibus, breuiter reſoluendo dico potiores eſſe partes vltimæ prouiſæ per obitum, vtpote reſignatione non ſubſiſtente.

5 ¶ Nec obſtat breue illud & nominationem Claudiæ præſentatam fuiſſe Papæ & quod ſuperueniens reuocatio & mutatio voluntatis Regis non fuit notificata Papæ nec dictæ Claudiæ de Felins, quia etiam ſi breue illud mandato comparetur, certum eſt in iure quod geſta per procuratorem reuocatum, etiam ſi ignorauit reuocationem, ſunt nulla. *text. in l. ſi pater. in pr. ff. de manumiſſ. vindict.*

2 ¶ Ratio in promptu eſt, quia mandatum non dependet à voluntate duorum, ſed à voluotate ſolius mandantis, in tantum quod non valet pactum, nec iuramentum, nec reuocari poſſit, ſed hoc non obſtante reuocari poteſt. text. in l cum præcario. ff. de præcario. Et vſque adeò dependet à ſola voluntate mandatis, vt ea finita, puta morte ciuili vel naturali mandantis, finitur vel reuocatur l. mandatum. C. mandati. cum vulgaribus.

3 ¶ Verum eſt quod in beneficiis & perſonis Eccleſiaſticis dicta regula ſingulariter limitatur per cle. de renuntia. vt non valeat reuocatio mandati niſi notificata procuratori, vel ſuperiori, apud quem mandatum reſignationis exequendum eſt, nec requiritur notificari vtrique, ſufficit alteri. Sed hîc notificatio facta erat dictæ Ludouicæ, cui breue illud datum erat: igitur aliud non requiritur, etiamſi eſſet verum mandatum ad reſignandum. Atqui breue illud non eſt mandatum de quo in d. cle. vnica. ſed ſimplex permiſſio facta dictæ Ludouicæ: igitur reuocari poteſt, prout de iure communi ſine forma d. clementinæ vnicæ.

4 ¶ Confirmatur, quia dicta reuocatio notificata fuit dictæ Ludouicæ rebus omnino integris, imò biennio & ſeſquimenſe ante vllam executionem: igitur perinde eſt ac ſi dicta Ludouica nullum vnquam breue, nullam permiſſionem habuiſſet, & conſequenter nulla reſignatio, nulla admiſſio, nulla prouiſio dictæ Claudiæ ex tanto interuallo facta.

5 ¶ Præterea etiam in terminis ſpecialibus. d. cle. de renuntia. ſufficit reuocationis notificationem fieri ſoli procuratori, etiam clàm, vt decidit Felynus in capitulo, capitulum ſanctæ crucis. *in ampliat. 2. extra de reſcripe.* & probatur per text. in d. cle. quæ contentatur notificatione facta ſoli procuratori, qui poteſtatem recipit duntaxat, nec diſtinguit: igitur indiſtinctè debet accipi ſiue clàm ſiue palàm reuocetur & notificetur, alioquin non eſſet verum ſatis eſſe notificari ipſi ſoli procuratori, vt vul. text. *in dicta clementina vni.* tum de facili fit recurſus ad dictam regulam & iuris commune. *l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis.* vtque minus corrigatur ius commune *c. ſtatutum, & ibi glo. Geminia. Philip. Franc. de præb. in ſexto.*

6 ¶ Fortius confirmatur, quia per d. cle. limitantem regulam iuris communis non requiritur reuocantem ipſum nomine ſuo, vel per certum nuntium aut epiſtolam procuratori deſtinatam reuocare, ſed ſufficit reuocationem quoquo modo peruenire ad notitiam procuratoris reuocati, vt patet per text. de cle. per quam relinquitur locus regulæ & iure communi à tempore dicti ſimplicis notitiæ, ſine alia notificatione, quamuis iure communi notificatio nec notitia quidem requireretur, vt per gloſ. & doct. in d. ele. ſed hîc non ſolum dicta reuocatio peruenit ad notitiam dictæ Ludouicæ, ſed etiam ipſimet notificata fuit nomine Regis, idque nõ clàm, ſed palam in præſentia monialium dicti monaſterij ad hoc congregatarum: igitur non dubium quin valuerit reuocatio.

7 ¶ Præterea cum illud breue datum fuerit dictæ Ludouicæ, non ad reſignandum ſimpliciter, ſed ad reſignandum in fauorem dictæ Claudiæ, ſequitur non fuiſſe neceſſarium dictam reuocationem notificare dictæ Ludouicæ: ſed ſatis eſſe notificari dictæ Claodiæ tantum, vel dictæ Ludouicæ tantum, vel quod aliàs ſine notificatione dicta reuocatio peruenitet ad notitiam alterius earum. Et quod in mandato reſignandi in fauorem, ſufficiat notificatio reuocationis alterutri facta, vel etiam ſimplex notitia alterutrius, tenent expreſſim Ioannes Monachus *in rubr. de renuntiat. lib. 6.* Dominicus de ſancto Geminiano *in c. vlt. in fi. de procurat. in ſexto.* Socyn. *in conſilio 564. colum. 2. lib. 2.* Io. de Selua *in tractat. de benefi. parte 3. q. 56.*

8 ¶ Et ita, videlicet ſufficere reuocationem peruenisse hoc caſu ad notitiam alterutrius, ſæpius iudicatum fuit, & maximè ſolenni Areſto ſupremi huius Senatus, lato relatore Do. Petro Matthæo, antiquo Conſiliario, ſolenniter in purpura pronuntiato die decima octaua Maij Veneris ante Pentecoſten, anno ſeſquimilleſimo vigeſimo ſexto. Atqui huiuſmodi reuocatio non ſolùm peruenit ad notitiam vtriuſque, videlicet Ludouicæ & Claudiæ, ſed etiam nomine regio notificata ipſi Ludouicæ, præſentibus & ad hoc vocatis & congregatis omnibus monialibus dicti monaſterij publicè & te omnino integra, tam reſpectu dictæ Ludouicæ, quàm reſpectu Claudiæ. Areſtum.

9 ¶ Rurſus confirmantur prædicta quia d. clem. 1. de renuntia. ſecundum glo. & omnes doct. ibi continet ius ſingulare, quod non debet extendi. *l. ius ſingulare. ff.* Hinc decidit Cardinalis Florent. *in d. cle. vnica.* quòd eius deciſio non habet locum in procuratore conſtituto ad reſignandum hoſpitale, leproſariam, vel xenodochium, ſed quod tunc ſimplex reuocatio abſentis & ignorantis ſine notitia procuratoris vel ſuperioris impedit actum, & reddit reſignationem nullam, & mouetur quia dicta clementina exigens notitiam vltra ſimplicem reuocationem exorbitat in hoc à regula iuris communis, & ſic ſtrictè debet accipi. Cùm igitur loquatur expreſsè de beneficio, tenet Franc. Zabarel. quòd non debet extendi ad reſignationes hoſpitalium, leproſariarum, vel xenodochiorum.

10 ¶ Quia non ſunt propriè beneficia, cùm non conferantur in titulum. Clem. literas de præb. Et eadem ratione non deberet habere locum in beneficiis monialium, quia non loquitur de beneficiis virorum. igitur cùm ſit exorbitans non debet extendi. Facit c. *indemnitatibus. de elect. in vi.*

11 ¶ Minùs obſtat ſi diceretur quod ſaltem eſſet variatio, & quod Rex tanquam patronus laicus non potuit variare, niſi ſaltem accumulando, iuxta notata *in c. quod autem. in c. cum autem. de iure patro.*

12 ¶ Tum quia rex hoc non facit tanquam patronus: ſed in vùn alterius indulti vel bullæ extenſiuæ concordati, quæ bulla vel indultum morte Regis vel Papæ finiuntur.

13 ¶ Tum in electiuis non poteſt eſſe locus iuris patronatus quoad præſentationem, ſed hæc repugnarent. Tum præſentatio non habet locum in Eccleſiis Collegiatis. Panor. *c. ſacroſancta. extra de elect. & in c. nobis. extr. de iure patr.* Rochus Curt. *in rep. rubr. de iure patronatus. in verbo, in eccleſia. num. 4.*

14 ¶ Hæc ergo nominatio, quæ de ſe merè ſpiritualis eſt, non eſt ius patronatus, nec præſentatio.

Quòd

Quòd ſi dicas, quomodo ergo hæc nominatio cadit in laico contra dictum *c. ſacroſanctæ. de elect. & c. decernimus. extra de iudic. & omnia iura pontificia?* Quidam auſus eſt dicere, quod Rex & Papa ſunt ſupra omnia illa iura vt poſtmodum *ſ. innotuit. de elect. c. propoſuit. de conſtit. prab.* Sic ergo eſſent ſupra Concilia totius Eccleſiæ, quod omnis abſurdum eſt. Ego verò dico, quòd hæc nominatio non eſt niſi quoddam præparamentum, nec vllum ſpirituale tribuit. A

15 ¶ Tum etiam in termioia ſimplicia beneficij patronati, obiectum illud non poteſt procedere niſi poſt præſentationem actualem, & ius ſemel quæſitum ſuperioti per præſentationem ſibi factam, quam acceptauit & admiſit, ſeu pro benè præſentato habuit, qnamuis oondum prouiderit vt in terminis *d. c. quod autem. & d. c. cum autem.* ſecus eſt ante præſentationem factam ſuperiori, & per eum admiſſam noo repulſam: quia tunc certum eſt quòd patronus poteſt mandatum liberè reuocare, iuxta regulam iuris communis, ſaltem iuxta prædicta, vt hìc factum fuit.

16 ¶ Et in iure certum eſt & peraulgatum quòd præſentatio non dicitur præſentatio, niſi pulſauerit aures ſuperioris ſeu ordinarij, imò non eſt ſatis quòd eius aures pulſauerit, niſi admiſerit præſentatum, ſeu habuerit pro ritè præſentato. Præſentatio enim de neceſſitate requirit exhibitionem fieri ſenſibus coopoteis eius cui fit præſentatio. *glan cle. dudum. in verbo Præſentari. de ſepul.* Io. Imol. Panorm. *in c. ex noſtitur. in 2. puta. de iis qua fiunt à prælat. ſi conſ. cap. in c. comparari. col. 1. de appel.* Rochus Curtius *in rep. rub. extra. de iure patro. in princ. num. 6. cum ſeq.* Et tunc demum & non priùa dicitur eſſe facta præſentatio, dummodò is cui fit acceptet, ſaltem habeat pro præſentato, ſecus ſi refutet: quia tunc in eius præiudicium non impeditur etiam patronus laicus variare, per nor. *in c. cum veniſſent extra de eo qui mitt. in poſſeſſ. cauſa res ſeruan. & ibi glaſ. in verbo obtulit.*

17 ¶ Sed ante præſentationem factam, exhibitam & executam ſenſibus illius cui fit, non dicitur aliqua præſentario facta: ſed tantùm quædam deſtinatio. *l. qui abſenti. in prin. ff. de acquirenda vel amittend. poſſ.* & ſic noo dicitur nec dici poteſt eſſe aliqua variauo, vt notant doctores in locis prætatis. patet, quia is qui reuocatione facta de priori oondum ſuperiori præſentato, & per eum admiſſo præſentatur ſuperiori, dicitur ſolus præſentatus & nominatus, nec dicitur habere concurrentem, cùm ſit primus & ſolus præſentatus, quia prior præſentatio non erat præſentatio nec oominatio: ſed ſimplex deſtinatio ante actualem præſentationem, & ſic prorſus reuocabilis & reſolubilis, vt etiam rebus integris reuocata fuit. Ita cenſeo ego Carolus Molinæus I. V. D. & io ampliſſimo ſenatu Aduocatus. Pariſiis. Anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo quarto. B

EPITOME CONSILII LIX.

1 *Aliud dare in anticipationem ſucceſſionis, aliud iure præcipuè præcipui, primum, non ſecundum cenſetur.*

2 *Collatio tacitè prohiberi poteſt: tamen dicitur ſpecialiter expreſſa per relationē ad aliud.* 3.

4 *Aliàs donatio ſimplex vel non indiſtinctè conferenda eſt.* 5. 6.

7 *Mentio ſeruitiorum vel immeritorum in genere, non facit donationem ob cauſam.*

8 *Renuntians ſucceſſioni non donatum ſub quota ſucceſſionis.*

9 *Legata fieri poſſunt in codicillis.*

10 *Dos indiſtinctè confertur.*

CONSILIVM LIX.

VIſo & conſiderato themate, & ſeptem quæſtionibus in eo cootentis, exemplis tractatus matrimonij Baltazaris de Cuieens, & Margaritæ de Sylli, contracti die 7. Februarij, anno 1541. & donationis eidem Baltazari eadem die per patrem factæ, literis originalibus tractatus matrimooij Antoniæ de Cuicens, facti die 1. Iunij, anno 1544. & donationis die ſequenti eidem Antoniæ per patrem factæ, & exemplo teſtamenti Ioaoo. de Cuicens & conſuetudine Comitatus Burgundiæ.

1 ¶ Quantum ad primam quæſtionem ego ſubſcriptus Iuris vtriuſque doctor cenſeo ceſſare collationem & dictum Baltazarem vel eius hæredes minimè teneri conferre prædia vel res in tractatu matrimonij donatas Baltazari, duplici ratione. Prima, quia apparet per ipſum tractatum matrimonij, donationem illam eſſe factam eo pacto, ne donatarius teneretur aliquando conferre, ibi, *Irreuocablement & en preuention.* Aliud eſt enim dicere. *En auancement ou anticipation*: aliud dicere, *En preuention*, quod importat vtiure præcipui vel præceptionis vltra partem virilem, velvltra alios habeatur, & ſic ne conferre teneatur.

2 ¶ Et dato quod aliam forſan vel dubiam recipere poſſet interpretationem, tamen verba teſtamenti diſerta & clara ſunt, quibus pater declarauit ſe nolle donata in eo tractatu matrimonij conferri: & quamus oominatim ſeu formaliter non voluerit Baltazarem conferre, vtendo verbo Collationis reſpectu ipſius Baltazatis: tamen ſatis eſt quod ex verbis ille ſenſus colligitur. *l. gallus. §. quidem relict. ff. de liberis & poſthumis.* Præterea etiam ſi formalis prohibitio requireretur (id quod verum oon eſt) tamen eſſet ſatisfactum, ex quo per latione ad collanonis prohibitionem in aliis perſonis præcedentem, apparet de collationis ſublatione in eo de quo agitur. A

3 ¶ Quod enim per relationem ad aliud exprimitur, cenſetur ſpeciatim exprimi, etiam vbi ſpecialis expreſſio pro forma requiritur de appell. & ibi Pet. Anchara. Card. Flor. *de appellat.* & quod per relationeoi ineſt, dicitur non ſolum ſpecificè, ſed etiam propriè & nun fictè ineſſe. Bald *in l. qui interrogatus. ff. de interro. actio ad hoc l. aſſe toto. ff. de hæred. inſtit. l. ſi ita ſcripſero de cond. & demonſtr.* Philip Dec *conſil. 29 vbi in annotat. dixi*: Sed in eo teſtamento primò prohibet collationem dotis & mundi muliebris filiæ Barbaræ, deinda ſimilem prohibitionem facit Elizabetæ & Antoniæ filiabus ſuis, ne reneantur conferre pecunias eis datas in contractibus ſuorum matrimoniorum: deinde immediatè addit, *Comme le ſemblable demeurera le traicté de mariage de Baltaz ar.* Si ergo iuber tractatum matrimonij Baltazaris pariter & ſimiliter vt præcedentia B

ſtare: pariter ergo per relationem ad immediatè præcedentia prohibetur collatio de contentis in tractatu matrimonij Baltazari, idque clarum eſt.

4 ¶ Alias indiſtinctè conferendum eſſet ſiue donatio ſimplex vel non, ſiue emancipatio, vel non, *in auchen. ex teſtamento.* C. *de collato.* vbi dixi in annotat. ad Philipp. Dec. Ad ſecundam quæſtionem prima facie videretur idem dicendum, cum ſit donatio facta eodem die, & contemplatione euſdem matrimonij, cuius videtur appendix, & ſic eodem iure cenſenda, nec ſeparanda *l. inter ſocerum.* § *cum inter.* ff. *de pact. dot.*

5 ¶ Sed his non obſtantibus, dico hanc omnino conferendam eſſe: quia aliud eſt tractatus matrimonij, aliud donatio ſeorſim, quamuis eadem die & contemplatione facta, ſed præfata relatio ad tractatum matrimonij duntaxat ordinatur: ergo non eſt in teſtamento prohibita collatio donationis ſeorſim factæ, prout nec in ea donatione vllo modo prohibetur.

6 ¶ Ad tertiam quæſtionem dictus Ioannes pater non potuit Antoniæ donare niſi mediam partem dictæ manſionis & pertinentiarum, & hoc ſtante donatione dimidiæ bonorum factæ Baltazari prout ſtat, ſi nepotes nõ ſint hæredes aui, ſed ſi ſint hæredes, quoniam conferenda etit ſi ſuccedant, & ſic non ſtabit. Confirmabitur (vt ſtare poſſit) donatio manſionis facta Antoniæ, dummodò etiã abſtineat ab hæreditate, quia ſi ſuccedat omninò tenebitur illam donationem poſtridie tractatus matrimonij ſui factam conferre.

7 ¶ Ad quartam, ea donatio non obſtantibus illis conditionibus non eſt onoroſa donatariæ, ſed magis lucratoria, & ſic conferenda, & mentio bene meritorum vel ſeruitiorum in genere nihil relcuat, nec facit donationem ob cauſam. Oldra. *quæſt.* 5 & latè Socin. *conſ.* 295. *colum.* 3. *verſi. tertius caſus lib.* 2 & latè do. Andre. Tiraqoellus *in repet. l. ſi vnquam.* C. *de reuocandis dona. in verbo donatione largitus. num.* 85. *in prima editione, & in ſecunda editione num.* 93. *num.* 97. vbi reprobat contrarium conſilium Philippi Decij. *conſi.* 10. *vbi etiam in annota. reprobaui.*

8 ¶ Ad ſextam, hæc à præcedentibus dependet, quia pars futuræ ſucceſſionis in dotem data, non eſt aliud quam quota ſucceſſionis, quæ haberi nequit niſi ſuccedat. *l. ſi prior.* ff. *ſoluto matrimonio.* Et ſic ſi renunciet hæreditati, non retinebit illam quotam bonorum, ſed duntaxat donationem particularem dictæ manſionis & pertinentiarum, & dotem mille centum librarum, nec non ſupplementum legitimæ ſi fors opus ſit.

9 ¶ Ad ſeptimam, nihil vltra neque titulo legatariæ, neque titulo donatariæ, quia legatum non fit niſi in teſtamento, vel etiam in codicillis, vt dixi *in l.* 1. §. *ſi quis ita. de verbor obligat. in lect. Tubingenſi, non autem in contractu.*

10 ¶ Donatio verò futuræ portioois ſucceſſionis nihil aliud eſt quàm pactum quod ſuccedet pro ſua virili, & ſic tanquam hæres confetendo & confundendo in ſucceſſione ſiue hæreditatio iure, & in ſumma nihil aliud quam quod portio futura & hæreditaria legitima caderet in dotem, dos autem indiſtinctè confertur. *l. quum nouella.* C. *de inoffic teſt.* Et ſic nulla hic prodeſt ſubtilitas. & ita cenſeo & reſpondeo ego Carol. Molinæus I. V. D. Franciæ & Germaniæ Iuriſcõſul. Vvirtembergenſis Ducis & Comitis Montbelgardenſis Conſiliarius, in quorum fidem manu propria his ſubſcripſi Dolæ die 18. Nouemb. Anno 1555.

EPITOME CONSILII LX.

1 *Donatio facta abſenti & ignoranti non valet.*
2 *Notarius non poteſt acceptare pro abſente & ignorante & non ratificante.*
3 *Nec etiam iudex.*
4 *Ratificatio fieri non poteſt poſt obitum donatoris.* 8.
5 *Mortuo diſponente non perſeuerat eius conſenſus.*
6 *Quando in donatione reſeruatur poteſtas reuocandi, non poteſt dici donatio inter viuos.*
7 *Reſeruatio teſtandi & legandi & ad pias cauſas, generalis eſt, nec ad pia reſtringitur.*
9 *Tabellio vt ſeruus publicus poteſt aliq ſtipulari tam in iudicialibus quàm extraiudicialibus.*
10 *Et eſt vetus practica totius mundi.*
11 *Sed priuatus nomine alterius ſtipulando nihil agit, niſi ſecuta ratificatione infra tempus quo actus geri poteſt.*
12 *Sed notarius acquirit abſenti & ignoranti ſtatim ſine ceſsione.*
13 *Etiam dominium & poſſeſsionem nedum obligationem perſonalem.*
14 *Nec contrahens poteſt ante ſcientiam, & ratificationem abſentis pœnitere.*
15 *Reſeruatio teſtandi ſuper rebus donatis intelligitur de parte vt non vitiet donationem.*
16 *Clauſula per ſe ſtans refertur ad omnia præcedentia.*
17 *Intellectus.* l. ea tamẽ adiectio. ff. de legat 3.
18 *Reſeruatio facultatis teſtandi, non de omnibus, ſed ſecundum dignitatem perſone intelligitur.*
19 *Valet donatio inter viuos cum pacto reuocandi in certo caſu vel euentu tantùm.*
20 *Secundus donatarius non poteſt vendicare, ſed agere condictione ex donatione vel* l. quoties. C. de donatio. quæ ſub mod.
21 *Non curatur de formula & nomine actionis.*
22 *Multa Areſta lata contra opinionem Philipp. Dec in conſil.* 226.
23 *Reſolutio in iure & praxi.*

CONSILIVM LX.

VOD præfata donatio non valeat & ſic inefficax, probatur multis rationibus.

1 ¶ Primò, quia dicta Ioanna de Ancedina ſecunda donataria, in defectum Ioannis primi donatarij, erat abſens, & non fuit certificata per nuntium vel epiſtolam, nec alias per Ludouicum de Nauis donatorem, imò ſemper ignorauit quandiu vixit donator, & nunquã acceptauit illo viuẽte, & ſic donatio temãſit nulla & in fieri, ex defectu concurſus ſimultanei cõſenſus, in quo cõſiſtit ſubſtãtia donatio-

nis, & cuiuſlibet contractus. *l.* 1. ff. *de pact. l. conſenſio. ff. de actio. & oblig.*

2 ¶ Non obſtat quòd notarius expreſsè receepit, acceptauit & ſtipulatus eſt pro dicta Ioanna: quia acceptatio & ſtipulatio notarij non facit quod abſenti ius vel actio acquiratur, niſi demum ſecuta ratificatione, qua ſecuta actio acquiritur abſenti ſine alia ceſſione, vt decidit Paulus de Caſtro *in conſil.* 196. *viſis his quæ narrantur. lib.* 2. Steph. Bertr. *in conſ.* 116. *in fin. lib.* 2. *& in conſ.* 304. *incipiun. donatio. lib.* 3. *prius impreſſorum per Simonem Vincentium.*

3 ¶ Facit quòd idem in ſortitionibus terminis vult Bart. videlicet in iudice *in l.* 4. §. *hoc autem iudicium. colum.* 2. *verſic. credo tamen.* ff. *de dam. infecto.* vbi dicit quòd ſi iudex officium ſuum interpoſuerit pro abſente, non habet effectum niſi ſecuta eo habitrione.

4 ¶ Ratificatio autem ſemper debet fieri iotra tempus quo actus debet & poteſt fieri. *l. bonorum poſſeſſionem.* & ibi Angel. *ff. rem ratam haberi. glo. in verb. quem ſit in fin. de electio. in* 6. Alex. *in conſ.* 135. *lib.* 2. Et ſic huiuſmodi ratificatio debet fieri viuo donatore, & non poteſt fieri poſt illius obitum, quia tunc non poſſet amplius actus geri. Et ita in terminis donationis non obſtante acceptatione notarij, vt non poſſit ratificari poſt obitum donatoris vel ius tempore medio alteri quæſitum, decidit Philipp. Dec. *in l.* 1. *volum.* 6. *nu.* 22. *C. de pactis. & in l. contractus. nume.* 16. 17. ff. *de reg. iur. & conſ.* 226 *mag.* Ioan. de Albineo *conſ.* 146. *& in conſ.* 247. *in cauſa magnifici Baronis. & in conſ.* 242. *in fin. & in conſ.* 464. *& in conſ.* 131. *in fin. in conſ.* 598. *in fin.*

5 ¶ Et quòd non poſſit acceptari nec ratificari conceſſio vel diſpoſitio alicuius etiam Imperatoris poſt illius mortem, decidit Alex. *in conſ.* 24. *ponderatis his. vol.* 3. *lib.* 5. Vbi reddit rationem, quia mortuo diſponente vel ſcribente, non poteſt dici quòd eius diſpoſitio vel ſcriptura loquatur, ſiue quia perſeueret eius conſenſus, prout etiam decidit Anton. de Butri. quem ibi ſequitur Ioan. de Imo. *in c. vlt. de conſeſ.*

6 ¶ Secundò, quia dicta donatio reuocata fuit per ſubſequens teſtamentum dicti Ludouici, prout haberet expreſſam clauſulam reuocabilitatis in hunc euentum. Nec obſtat quòd præfata donatio intitulatur inter viuos & irreuocabilis. Tum quia illi titulo derogatur per clauſulam reuocabilitatis ſequentem. *l. pacta noniſſima. C. de pact.* Tum quia ille titulus intelligitur excepto caſu in quo in eadem donatione reſeruatur expreſſa poteſtas reuocandi, videlicet teſtandn vel legando.

7 ¶ Nec obſtat quòd ſi dicatur quòd d. clauſula debet intelligi de diſpoſitione teſtamentaria facta ad pias cauſas duntaxat, quia io dicta clauſula verbum Legare ad pias cauſas, non ponitur ſimpliciter, ſed cum copula: & ſic ſtat augmentatiuè. *l. ea tamen adiectio. ff. de legat.* 3. vnde non poteſt inducere teſtrictionem reſeruationis teſtandi præcedentis per regulam *l. legata inutiliter. ff. de leg.* 1.

8 ¶ Et quòd donatio non poſſit acceptari poſt obitū donantis nec valeat, nondum octo anni per Arreſtum huius ſenatus obtinui in hac ſpecie, Ioannes Morbiet contra notario, & teſtibus terram de Villiers le Moyer in Præſidiatu Carnotenſi ſitam donauit vni filiorum Ludouico Moyet, qui poſt obitum patris volebat dictam terram ſibi donatam accipere, & ab hereditate abſtinere, ſed quia viuente patre non acceptauerat, dictum fuit per Arreſtum pronuntiatū die 16. Maij, anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo trigeſimo primo, quod terra dicta tertia inter alios filios (pro quibus ſcripſi) vt hereditaria diuidereture, ſaluo quod ſi donatarius ſuccedendo poſſet in diuiſione hereditatis concurrere.

9 ¶ Quibus non obſtantibus contrarium dicendum eſt præfatam donationem validam eſſe: quia licet priuatus non poſſit alteri ſtipulari directo, ſed poſſit ſibi ſtipulari nomine alterius, quo caſu requiritur ceſſio & ratificatio tempore debito, vt per Bartol. & communiter docto. *in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verbor. oblig. Inſt. in l. huiuſmodi. in princ. col.* 4. *ff. de leg.* 1. Tamē iſtud fallit in tabellione, quem notarium vocant, qui ratione officij, & quia eſt ſeruus publicus ad hoc deputatus, poteſt alteri abſenti & ignoranti ſtipulari, & acquiritur ius & actio ſine ceſſione vt docet Bartol. & omnes *in d. l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler. per l. non aliter. ff. de adopt. l.* 1. §. *eligere. ff. de magiſtrati. conue. l.* 2. *C. de magiſtra. conuen.* & latè Alex. *in dicto §. ſi ſtipuler. colum.* 3. *idem concludit Bart. in l. nec ei. §. nec eorum. verſ. quæro nunquid tabellio.* ff. *de adoptio. in l.* 2. *ff. rem pupilli. ſal. fore.* idem tenet Bald. *in l. Caius Seius. ff. de vſur. verſic. vlt. per illum text. ſine in iudicialibus, ſiue in extraiudicialibus*: & idem decidit *in conſil. incip. verba Cyn. quod eſt conſil.* 63. *lib.* 1. *in veteri. Brixie, & conſil.* 200. *lib.* 2. *in noua Lugdunenſi impreſſione.*

10 ¶ Addit Bald. in d. l. Caius Seius. quod iſtud approbatur per practicam totius mundi, & ante eum hoc ſcripſit Albericus *in l. non enim aliter. in princip. ff. de adoptio.* quod totus mundus ſeruat, quod tabellio poſſit alteri ſtipulari: & citat gl. Accurſij vbique, & Bal. *conſil.* 146. *Præmiſſis verbu. in fin.* dicit quod hæc conſuetudo ſeruatur quaſi per totā Italiam. Bald. *in l.* 1. §. *exigere. in verbo ſeruus. ff de magiſtra. conuenien.* idē Salycet. *in l.* 2. *C. de adopt.* & notarium poſſe alteri ſtipulari latè tenet Baldus *in l. non enim aliter. de adoptio. in l.* 1. *col. penult. C. per quas perſ.* Ludouic. Roma. *in conſ.* 513. *incipiē. in caſu propoſitæ. verſic. item erit & ſi notarius.* Steph. Bertrand. *in conſil.* 12. *incip. quilibet. lib.* 1. & eſt ratio, quia inquantum eſt ſeruus publicus cenſetur habere mandatum à lege vel ab ipſa vniuerſitate acceptandum & ſtipulandum pro quolibet de vniuerſitate. Idem tenet Carolus Ruinus *conſ.* 119. *primo per ordinem. nume.* 6. *cum ſeq. lib.* 1. *conſ.* 12. *primo videndum eſt. nu.* 10. *conſi.* 172. *non eſt dubium. nu.* 16. 17. *lib.* 1. *conſ.* 41. *nu.* 5. *& conſ.* 47. *lib.* 9. vbi oppoſitum dicit eſſe ſomnium: loquitur autem de opinione Philippi Decij. id quod Ioannes Fab. Gallus conſuetudinum & praxis Franciæ callentiſſimus teſtatur quod hæc opinio, notarium poſſe cuiuis ſtipulari, ſemper practicabatur. *Inſtitu. de ſatisda. §. ſi vero aliquis in princ.*

11 ¶ Et ſic non requiritur vera & propria ratificatio, quæ debet fieri infra tempus quo actus geri poſſit, ſed ſimplex approbatio inris acquiſiti, quæ poteſt fieri quandocunque: quia hic non agitur de iure acquirendo per ratificationem prout agitur in ſtipolatione nomine alterius facta per priuatum, ſed agitur de iure acquiſito conſeruando. & ſic ſufficit non repudiare, & poteſt approbari quandocunque.

12 ¶ Idem & in propriis terminis de donatione recepta per notarium decidit Bald. *in l. cum ſi ſocer. C. de iure dotium.* quod ſtatim ſine ceſſione acquiritur ius abſenti & ignoranti in tantum quod non licet diſponere pœnitere in præiudicium eius quo notarius acceptauit & ſtipulatus eſt.

13 ¶ In tantum quòd nedum perſonalis actio, ſed etiam dominium mediante conſtituto vel ſimili etiam acquiritur & transfertur in donatarium abſentem ignorantem vt decidit Guido Papæ *in deciſio. Delph.* 49. quod procedit etiam ante ſcientiam & ratificationem.

14 ¶ Ita vt non poſſit interim ante hanc ratificationem pœniteri, nec res alteri dari vel vendi, vt decidit latè philip. Corne. *in conſ.* 60. *videtur in hac colum.* 3. 4. 5. *lib.* 1. *& in conſ.* 2. *columna* 1. *lib.* 4. Et hæc eſt communis & vera opinio, vnde non eſt curandum de præfata contraria opinione Philippi Decij. quæ tanquam contra communem & minus benè fundatam reiicienda eſt per not. *in c.* 1. *extra de conſtit.* Et per hæc, eſt fundata intentio dictæ Ioannæ cum reſponſione ad primum obiectum.

15 ¶ Non obſtat ſecundum, quia dicta teſeruatio A teſtandi, non eſt facta de omnibus bonis donaois, ſed ſuper bonis donatis, & adhuc non ſimpliciter, ſub certo modo videlicet & inquantum teſtaretur vel legaretur ad pias cauſas, qui quidem caſus, non contingit, & ſic remanet donatio non reuocata, quod ptobarut rectè ponderando verba dictæ clauſulæ, in qua non fit reſeruatio diſponendi de omnibus bonis donatis, ſed ſuper eiſdem bonis donatis & verbum ſuper bonis æquè, imò procliuiùs ſe habet ad partem quam ad totum, & ſic aſſumendo partem ſecundum quam actus principalis valet, & non vitiatur, prout fieri debet *l. in ambigua.* ff. *de legib. l. quoties.* ff. *de regul. iur.* Illa verba *Super bonis*, debent intelligi de parte bonorum donatorum, & non de toto.

16 ¶ Tamen in hoc non facio vim, ſed in illa patticula Ad pias cauſas, quæ per ſe ſtatim eadem oratione & conceptione verborum, & ſic ad omnia prætedenna debet teferti & conſequenter nedum ad verbum legate, ſed etiam ad verbum teſtari *l.3. §. 1. ff. de liber. & poſthum. in c. ſecundo requiris. in fin. principij. extra de appellat. l. heres meus. §. uxori ff. de legat. 3.* Et ſic verus ſenſus huius clauſulæ eſt, quod donator reſeruat ſibi poteſtatem teſtandi & legandi ſuper bonis donatis ad pias tamen cauſas, & non aliter.

17 ¶ Noo obſtat copula & *l. ea tamen adiectio.* ff *de legat.3.* quia ille tex. non loquitur de copula, ſed de relaouo ſtanti cum copula vel ſine. Et ſic non facit ad propoſitum, ſed ſumus in tetminis quòd qualitas vel determinano ſequens ad plura verba, tefertur ad C omnia.

18 ¶ Non obſtat quod donatio per d. clauſulam habebat facultatem omnia donata per teſtamentum legandi eccleſiæ, tum quia non eſt verum, ſed intelligitur non de omnibus, ſed de portione ſecundum qualitatem & digoitatem perſonæ, & conſuetudioem tegionis iuata *l. quaro. ff. de iure dot.* Et talis & vetiſimilis eſt mens & modus loquendi & intelligendi. qui in omnibus prædominatur. *l. Labeo.* & ibi Batt. ff. *de ſupellect. legat.*

19 ¶ Tum dato & non conceſſo, qnòd illud obiectum ſit verum, tamen donatio non vitiatur niſi caſu euemente, nec propterea tecidit in donationem cauſa mortis, ſed remanet vera donatio inter viuos, D ſaltem in dictis locis qui iure ſcripto teguntur: quia de iure poteſt fieti donatio inter viuos cum pacto reuocandi in certum taſum vel euentum duntaxat, & tunc remaner donatio inter viuos, & fortitur effectum ceſſante caſu teſeruato, argum. *l. ſi alienum. §. ſi alienam.* ff. *de dona. cauſa mortis.* Igitur attento quòd conſter per diſpoſitiua verba in principio & fine dictę donationis actum eſſe quod eſſet donatio irreuocabilis & inter viuos, temanet donatio inter viuos, dato quòd aliquando certo caſu tetenta ſit poteſtas reuocandi. Et illo caſu ceſſante, ptout hìc ceeſſat, quoniam ſupponitur non eſſe teſtatum vel legatum ad pias cauſas, donatio plenum ſuum & irteuocabilem ſortiretur effectum.

20 ¶ Supereſt videre qua actione poſſit dicta Ioanna agere, in quo dicendum, quòd ſi in perſona Ioannis valuerit donatio, eo quòd fuerit debitè legitimatus, tuoc poſt obitum dicti Ioannis ſine liberis dicta Ioanna non poteſt venire via rei vendicationis, ſed ſolùm condictione ex donatione inxta not. *in l. quoties. C. de donat. quæ ſub modo.* Si verò donatio non valuit in perſona dicti Ioannis tanquam non debitè legitimati, & ſic incepit valere donatio in perſona Ioannæ, competit illi rei vendicatio, ſicut competiſſet Ioanni ſi fuiſſet babilis.

21 ¶ Tamen quia non curatur de fotmula & nomine actionis, debet concludere ad fines quòd poſſeſſores teneantur ſe deſiſtere ab occupatione & detentione rerum & bonorum comprehenſorum in d. donatione, & pacì dictam Ioannam poſſidere & frui in vim dictæ ſuæ donationis: & ſic omittendo in concluſionibus bæc verba, tanquam de re, ad ſe pertinente, idque ex cauſa, vtque poſſit valere libellus in vtroque capite, tam perſonalis, quàm realis actionis, prout in fine litis à iudicibus inuenietur.

22 ¶ Non obſtat noua opinio Philipp. Dec. *in l. contracta. nu. 22. de reg. iur. in l. 1. nu. 22. C. de pact. & in conſil. 226.* quia idem Philip. Dec. *in l. quo tutela. in fine.* ff. *de regul. iur.* tenet veterem communem, & vſitatá ſententiam, pro qua etiam conſuluit *in conſil. 239. nu. 5. & conſil. 293. colum. 2.* nec ſibi contradicit in d. conſ. 216. magiſter Ioannes de Albanco quia in d. conſil. ſecundus donatarius erat prior in poſſeſſione teali & naturali ante ſcientiam & ratificationē primi, vt ibi in annotat. dixi. Et ſic non obeſt in caſu præſenti, vt dixi ad Philip. Dec. *in l. 1. in penult. annot. in fin. C. de pactis*, vbi de hoc conſilio mentionem feci.

23 ¶ Et pro communi veteri ſententia iudicatum fuit in hoc ſenatu in cauſa do. de Harlus, & deinde anno ſeſquimilleſimo trigeſimo octauo, die Mercurij ante Paſcha pronuntiatum fuit per Areſtum pro Areſta. quodam Taboue ſuper domo ſita in vico Cytharæ huius vrbis, & approbata donaoo facta per maritum nepti ſuæ vxoris abſenti notariis ſtipulannbus, & rurſus pro oepte do de Vé, vbi curator ſtipulatus erat pto nepte abſente, & pariter notarij, nec curatum fuit de ſtipulatione curatoris, quia etat curator ad lites inter tutorem & pupillam, & non ad alia: ſed facta fuit vis in ſtipulatione notariorum & donatio confirmata.

24 ¶ Quæ Areſta non ſunt contraria conſtitutioni publicatæ poſtea in eodem ſenatu anno ſeſquimilleſimo trigeſimo nono, articulo centeſimotrigeſimo tertio, quia illa conſtitutio non loquitur de minotibus qui ſibi ſtipulari non poſſunt, hoc eſt omnodè non poſſunt, etiam ſi ſint puberes, quorum minorum teſpectu ſeruatur antiqua conſiuetudo & praxis, ſed teſpectu maiorum, ſeruatur dicta conſtitutio & noua opinio Phi. Dec. & merito, quia vtilitatis cauſa, & ſic via cuiuſdam diſpenſationis receptum eſt fauore pupillorum, vt ſeruus publicus pro eis ſtipulari poſſit, & vtilem actionem eis quærere. *l. non aliter. cum l. ſequen.* ff. *de adopto. l. 2.* cum duabus *ll. ſequent. ff. rem pupilli ſal. fore. l. quoties. in princ.* ff. *de adminiſt. tutor.*

25 ¶ Quod adhuc intelligendum eſt dummodo actus fiat ſerio, & relinquitur inſtrumentum penes notarios publicos, vel penes amicum donatarij, extra donantis poteſtatem, ſecus ſi donator omnes ſchedas, etiam protocolla penes ſe ttahat in ſua poteſtate: quia tunc appatet, quòd donaoo non eſt cooclusa, ſed vult donator eam pendere à ſua poteſtate, quod eſt repugnans, & ſic donatio non valet etiam E in terminis iuris. nec opinio communis procederet, vt de facto conſului, & obtinui de patre, qui filio abſenti notariis ſtipulanobus dedit quinquagiota iugera, retento vſufructu: ſed matricem a notariis acceptam penes ſe ſeruauit, non valet donatio, etiam ſi donatarius nobt eſſe heres: quia buiuſmodi donatio clandeſtinitate affectata ſuſpecta eſt, & multò magis ſtante conſuetudine quod donare & remere tion valeat, vt dixi *in conſuet. Pariſienſi. §. 160.* Et ita cenſeo ego Carolus Molinæus iuris vtriuſque Doctor, & in ſupremo Pariſiorum Senatu Aduocatus. Datum Pariſiis, anno ſeſquimilleſimo trigeſimo nono.

CONS.

CONSILIA DVO ANALYTICA.

CONSILIVM PRIMVM ANALYTICVM EIVSDEM AVTHORIS, IN CAVSA ILLVSTRISSIMI DOMINI Martini ab Aragonia, Ducis Villæ Hermoſæ, Comitis Riparcurciæ. cum ſubſcriptione plurium doctiſſimorum Iuriſconſultorum ampliſſimi togatorum ordinis Curiæ Parlament. Pariſienſ.

EPITOME.

1. *Tres articuli totius cauſæ.*
2. *Prohibitio alienationis in rem.* 25. 36.
3. *Relatio fieri debet ad proxima.* 4. 5. 32.
6. *A vulgari ſubſtitutione poteſt incipere teſtamentum.* 50. 87.
7. *Aliud fideicommiſſum in cauſa contrauentionis, aliud fideicommiſſum graduale.* 8. 12. 13. 90. 91.
9. *Prohibitio alienandi res, inducit fideicommiſſum, niſi in caſum conuentionis.* 68. 83. 99.
10. *Intellectus* §. dulciſſimis. *in l.* cùm pater. de legatis ſecundo. 11.
13. *In fideicommiſſo graduali tenet alienatio ad vitam gradati pleno iure domini.*
14. *An requiratur fideicommiſſarium eſſe conceptum tempore alienationis.* 23. 24. 26. 27. 29. 30. 31
15. *Relatum eſt in referente cum omnibus conditionib. ſuis.*
16. *Expreſſio maſculorum inducit ſubſtitutionem aut fideicommiſſum graduale.*
17. *Verbum Maſculos, facit, vt poſiti in conditione, ſint in diſpoſitione.* 46. *Contrà*, 93. 94. 65. 96. 97. 98. 101. 106. 107.
18. *Et eſt communis ſententia datis alijs coniecturis, vt quando poſiti in conditione grauantur.*
19. *Vel proceditur ad plures gradus.* 20. *Vel vocantur maſculi remotiores.* 22.
23. *Fideicommiſſum poteſt dari naſcituris.* 24. 25. 28.
25. *Cautio non debetur, niſi petatur.*
34. *Perpetua excluſio fœminarum, eſt perpetua incluſio maſculorum.* 35.
36. *Onus deferendi vel habendi nomen & arma, facit fideicommiſſum reale. Fallit*, 115.
38. *Non ſufficit teſtatorem velle, niſi diſponat.* 16. *Fallit, quando voluntas ex verbis colligi poteſt.*

39. *Pro ſcripto habetur, quod teſtator interrogatus veriſimiliter reſpondiſſet.*
40. *Fideicommiſſa in rem, non reſtringuntur, ad quartum gradum, ſed extenduntur in infinitum.* 51.
41. *Qualitas rei facit extendi fideicommiſſum.* 42. 43. 44. *Quædam feuda nobilitant.*
44. *Vaſallorum intereſt, non mutari dominum antiquum.*
45. *Qualitas perſonarum facit extendi fideicommiſſum.* 49.
47. *Sic conſuetudo nobilium.*
48. *An in fideicommiſſis particularibus poſiti in conditione, ſint in diſpoſitione.* 116. 117.
53. *Statuta excludentia fœminas, quando fauorabilia.*
54. *Nepos cenſetur procreatus de proprio ſanguine aui.*
55. *Reſolutio.* 70. 127.
57. *Non rationibus, ſed verberibus erudiendi ſunt dubitantes in ſenſu.*
58. *Legatum ſtatim quæritur ignoranti.*
59. *Ordo intellectus.*
60. *Qui non eſt conceptus tempore ſubſtitutionis extantes, non facit gradum.* 61. 79. 80. 81.
62. *Fideicommiſſum finitur in quarto gradu.* 63. 64. 71. 119.
72. *Proximitas attenditur reſpectu vltimi.* 73. 74. 75. 76. 77. 98.
82. *Verbum*, Peruenias, *rem conſummatam ſignificat.*
84. *Qualitas iuncta verbo, vel euentui, debet adeſſe tempore verbi vel euentus. Adpoſita ad reſtringendum, non ampliant.*
85. *Relatiuum*, Qui, *iunctum verbo futuri temporis, inducit conditionem. Conditio, non eſt leuis ſolennitas, ſed for-*

mâ inducit, qua non impletur per aquipollens.
86. *Subſtitutus debet eſſe in rerum natura, ſaltem tempore extantis conditionis.* 108.
88. *Alia ſunt conditiones, quæ imponantur inſtituto vel ſubſtituto, & alia ſub quib. quis inſtituitur vel ſubſtituitur.*
100. *Poſiti in conditione, non ſunt in diſpoſitione, etiam ſi ad plures gradus ſubſtitutionum proceſſum ſit.* 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107.
109. *Argumentum à conſeruanda agnatione, non extenditur vltra gradum & perſonas expreſſas.* 110. 113. 114.
111. *Prohibitio alienandi, fauore maſculorum facta, non impedit relinquere filiabus ab inteſtato.* 112.
114. *Vnica & expreſſa ratio non ſufficit ad extendendum contra ius commune.*
Diſpoſitio hominis, facilius reſtringitur, quàm ſpoſitio legis.
118. *In nouell.* de reſtitutio. fideicommiſſ. *quatuor gradus computantur ex parte grauati, & non fideicommiſſarij.*
121. *In odioſis appellatione hæredis, non venit hæres hæredis.*
122. *Vulgata authen. ſunt antiqua verſio, temporis ſpatio corrupta.*
123. *Vera hypotheſis authen.* de reſtitut. fideicommiſſi. 124.
Antiochia, cur Theopolis dicta.
152. *Collatio noſtræ hypotheſis cum illa.*

FACTVM, SVPER QVO CONSILIVM PETITVR, TALE EST.

IOANNES Franciſcus de Arinyo, dominus de Cabanas & Figueruelas, in regno Aragonum exiſten. habens vxorem Cathannam de Mur, prægnantem, condidit in extremis teſtamentum. in quo poſt quædam legata, inſtituit hæredem vniuerſalem poſthumum naſciturum, ſub his verbis patriâ ſua linguâ:

» TOdos los otros bienes mios, ſitios mobles & ſe
» mouientes. drechos, vozes, & actiones à mi per-
» te neſçientes & perteneſçer podientes por qualquie-
» re cauſa, via, o raſon, lexo al poſthumo que mi muger
» tiene enel vientre, ſi empero maſclo ſera, el qualquie-
» to, ordeno y mando ſia heredero mio vniuerſal, con
» las condiciones empero & vinclos infraſcriptos. A ſa-
» ber es, qne aquel, o qualquiere otro heredero, o ſuc-
» ceſſor mio, no pueda vender, alienar, o tranſportar
» los dichos lugares, o alguno dellos: & ſi lo fara, tal
» venditron, alienation, o tranſportacion ſea ipſo facto
» nulla & inualida, & no reſmeno ſpierda la dicha he-
» rençia, la qual peruenga al mas çercano pariente de
» mi nombre, & de mis armas, qne en aquel caſo ſe tro-
» bara. el qual con la meſma conditron haya de acce-
» ptar la dicha herençia mia, & aquel qniero è ordeno
» ſea mi heredero vniuerſal. Et ſi el dicho poſthnmo no
» ſera mi hüo, o ſi ſera huo, è morra ſinſe filios legitimos
» maſclos, & de legirimo matrimonio procreados, en
» cada vno de los dichos caſos ſubſtituеſcho & à mi
» hæredero vniuerſal inſtituеſco el dicho Galçeran de
» Annyo mi hermano, con las conditiones ſuſo dichas.

Hoc eſt latinè, *vt vidue & ruditer*:

» Omnia autem reliqua bona mea mobilia & immobi-
» lia, ac ſe mouentia, iura & actiones mihi pertinentia,
» ac pertinere valentia, ex quacunque cauſa, via aut ra-
» tione, relinquo poſthumo, quem vxor mea habet in
» ventre, ſeu de quo eſt prægnans, ſi dictus poſthumus
» maſculus erit: quem ordino & mando eſſe hæredem
» meum vniuerſalem, cum conditionibus tamen & vin-
» culis infraſcriptis. Videlicet, quòd dictus poſtbumus
» aut quicunq; alius hæres aut ſucceſſor meus, non poſ-
» ſit vendere, alienare, aut tranſportare dicta loca, aut
» aliquem illorum: & ſi facier talis venditio, alienatio,
» aut tranſpntatio ſit ipſo facto nnla & inualida, & ni-
» hilominus amittat dictam hærentiam & ſucceſſionem,
» quæ peruenias ad propinquiorem conſanguineum de
» meo nomine, & de meis armis, qui in tali caſu repe-
» rietur: quidem cum eadem conditione teneatur ac-
» ceptare dictam meam hærentiam. Et illum volo & ordino eſſe meum hæredem vniuerſalem. Et ſi dictus « poſthumus non etit filius, aut ſi ent filius, & morie- « tur ſine filis legitimis maſculis, & de legitimo matri- « monio procreaos, in quolibet dictorum caſuum ſub- « ſtituo, & mihi hæredem vniuerſalem inſtituo D. Gal- « ceerandum de Arinyo fratiem meum, cum conditioni- « bu- ſupradictis. «

Mortuo teſtatore vidua peperit filiam, vocatam « Guiomatam quare Galceraudus frater teſtatoris ex « ſubſtitutione ſucceſſit poſteà vendidit dicta caſtra Don Petro de Vacca, & propinquiores agnati, qui tunc erant, videlicet Petrus, Ioannes, & Franciſcus de Arinyo, conſenſerunt dictæ venditioni. Emptor per multos annos poſſedit. Dictus autem Galeerandus poſt dictam venditionem genuit Don Manuelem, qui dicta caſtra vendicare cœpit à filiis emptoris, tanquam propinquior conſanguineus venditoris & teſtatorit, & de eins nomine & armis, excipientibus reis, Manuelem non fuiſſe conceptum tempore dictæ venditionis & contrauentionis, nec tempore quidem landationis factæ per dictos Petrum, Ioannem & Franciſcum: & quòd verba teſtamenti vocant dnrtaxat ptopinquiorem qui in tali caſu reperietur, id eſt, tempore contrauentionis in rerum natura etit. Tandem tranſactione, amicis interuenientibus, facta, Manuel renuntiauit in fauorem Don Alphonſi ab Aragnnia, qui iura reorum emerat, eiq. Manuel omnia iura & actiones ſuas ceſſit. Et diu pòſt, Don Manuel genuit Franciſcum de Atinyo, qui mortuo patre eandem litem moner illuſtriſſimo Don Mattino ab Aragonia dicti Alphonſi filio, tanquam vocatus ad eadem caſtra ex capite rennntionis & ceſſiotis factæ per Manuelem patrem ſuum, quaſi ex noua alienatione ſeu contranentione, dicens patrem ſunm, deinde ſe vocatos fuiſſe quandocunq; naſceretntu. Paul. Caſtr. conſil. 247. lib. 1 Fran Ripa, *in l. Filiusfam. §. diui num. 17. de legat.* 1. Soci. iunior, conſ. 172. lib. 2. Phili. Dec. conſ. 38. Contrà Martinus eandem exceptionem in vtrunque caſum repetit, videlicet nec Manuelem, nec Franciſcum actotem fuiſſe natos nec conceptos tempote prætenſarum alienationum & contranentionum. Et inſuper, quòd ſi Manuel fuit vocatns ex contranentione Galcerandi patris ſui, & laudatione facta per dictos Ioannem, Petrum & Franciſcum: tamen tempore contrauentionis factæ per Manuelem viuebant alij agnati dicti teſtatoris & Manuelis de nomine & armis dicti teſtatoris, qui fuerunt vocati ex contranentione Manuelis, & non actoi diu pòſt natus & conceptus.

Replicat

Replicat actor, quòd ſtatim vt natus, vocatus fuit, licèt non eſſet conceptus tempore dictæ renunciationis: præcipuè quia omnes agnati teſtatoris & maſculi de ſuo nomine & armis ſunt mortui, & nullus maſculus de nomine & armis prædictorum in rerum natura ſupereſt, niſi dictus Don Franciſcus de Arinyo actor. Et verum eſt: tamen nullus contrauenit niſi dictus Galcerandus de Arinyo ante natiuitatem dicti Don Manuelis, & Manuel de Arinyo ante natiuitatem dicti Don Franciſci, & præfati Ioannes Franciſcus & Petrus de Arinyo, qui laudauerunt venditionem Galcerandi, & ſic diu ante natiuitatem Manuelis.

Punctus eſſe videtur, an oportuiſſet dictos Don Manuelem & Don Franciſcum de Arinyo reſpectiuè ſingula ſingulis referendo, fuiſſe natos aut concepros tempore contrauentionis per eos prætenſæ ſtantibus verbis dictæ prohibitionis, & verbis vocationis conſanguineorum, qui in euentum contrauentionis eſſent in rerum natura: & an verba illa, Tali caſu, idem importent ac ſi dictum fuiſſet, Tali tempore.

Ex ſupradicta facti narratione ad elucidandam iuſtitiam Illuſtriſſimi Ducis Villæ Hermoſæ, & Comitis Ripacurciæ, ſequentia dubia oriuntur.

Primùm, an actor ius habeat ex perſona patris Manuelis ex clauſula prohibitionis alienationis contenta in dicto teſtamento, propter alienationem factam à Galcerando?

Secundum, eſto quòd ex perſona patris non habeat (prout non habet) ius petendi dicta loca & caſtra, an illa vendicare poſſit ex perſona propria?

Iam, quò res ſit dilucidior, Genealogiæ figura hîc ſubiicitur.

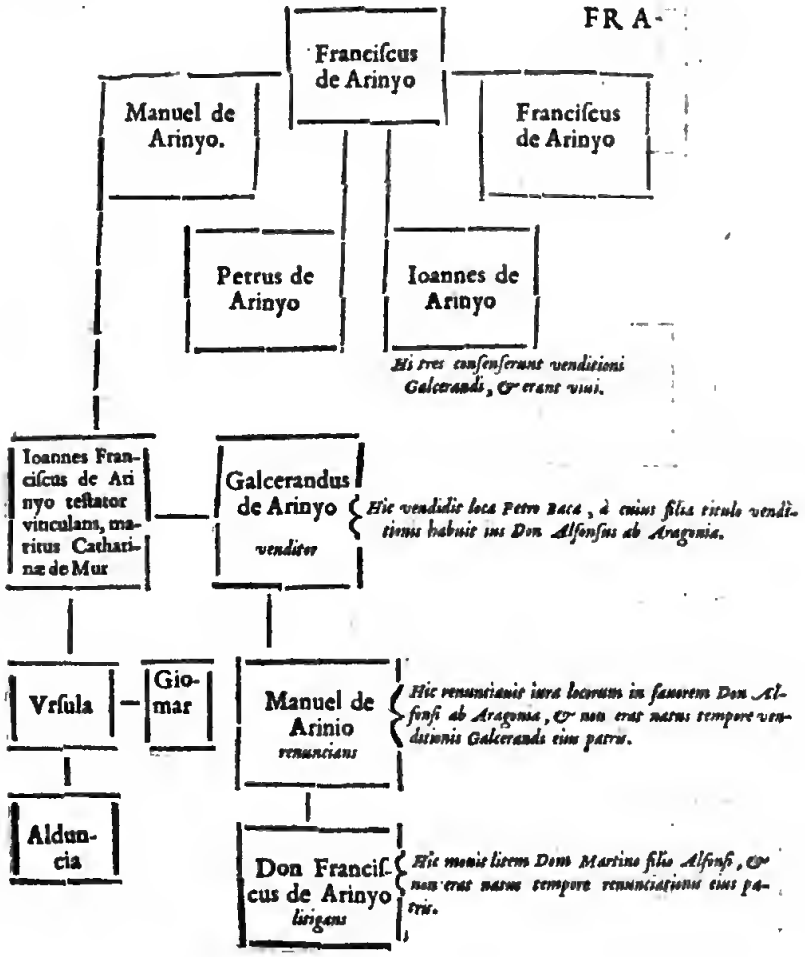

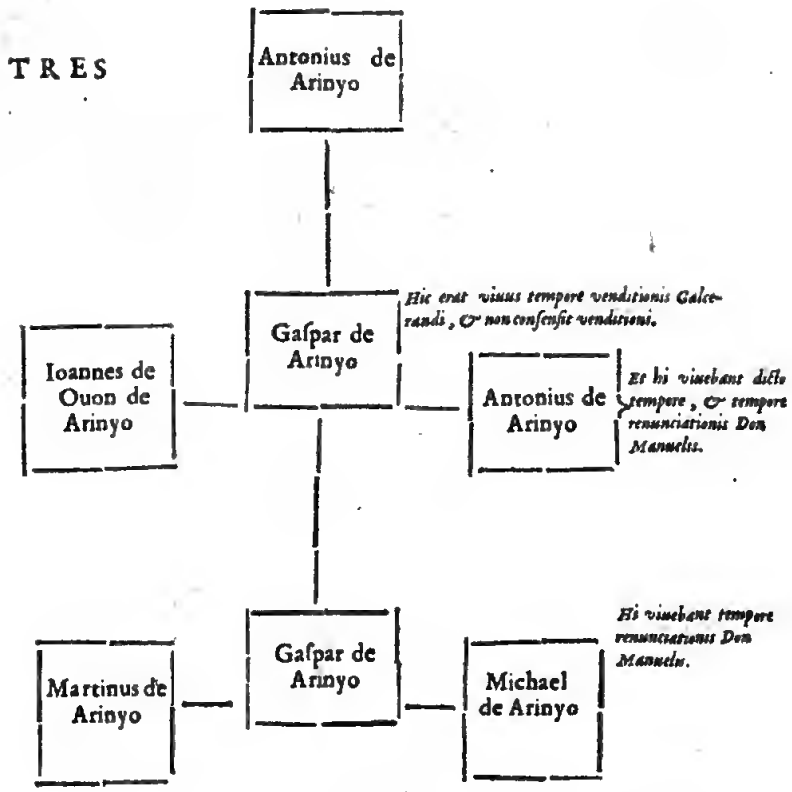

Quàm ardua & argumentoſiſſima hæc conſultatio, tam vtilis eſt eius diſcutio & reſolutio lanſſimè quidem patens, ſed αὐτοπτῶν peculiari more noſtro neceſſaria tantùm & vtilia deciſionis puncto veritatis & iuſtitiæ tum inquirendæ, tum propugnandæ cauſa, vt litteris ad me cum themate & genealogia è Cæſarea Auguſta miſſis rogatus ſum, perſequar: præmiſſo in gratiam iuriſprudentiæ noſtræ candidatorum, themate à me ſuprà habeſtur abbreuiato,

1 INVOCATO nomine Dei, patris luminum, & Spiritus ſancti grata, per Ieſum Chriſtum vnicum redemptorem & mediatorem noſtrum,

Trecenticull. Totius huiuſce diſputationis cardo, in tribus articulis conſiſtit.

Primus, an dictus Franciſcus de Arinyo, actor, ius habeat ex perſonas Manuelis patris ſui?

Secundus, an ex perſona propria?

Tertius, an ex perſonis patruorum Galcerandi aui ſui paterni aut remotiorum agnatorum in figura genealogiæ deſignatorum, vel cuiuſuis aut vltimi eorum, ſine iure tranſmiſſo, ſine per euentum conditionis fideicommiſſi ab ipſomet teſtatore quæſito? Sed breuitatis ergò, oeve doctoribus ſcrupuloſa curioſitate ſingula non tam diſtinguere quàm froſtulatim ſecare videar, omnes articulos ſub eodem diſputationis tractatu (facilè ab attentis oculo mentis diſcernendos) includam.

2 ¶ Primùm ergo pro actore militant & verba & mens teſtameoti. De verbis liquet ibi: Poſthumus, aut quicunque alius heres aut ſucceſſor meus non poſſit vendere &c ibi: Et ſi faceret, amittat dictam hæreotiam: quæ perueniat ad propinquiorem, &c. Liquet ergo ex ipſa vi & tenore verborum, quod non ſolùm primo loco inſtitutus, non ſolùm ſubſtitutus, ſed etiam quicunque ſucceſſor prohibitus eſt alienare, & ſi faceret, prætet nullitatem actus, grauatus eſt fideicommiſſo, & propinquior conſanguineus de nomine & armis vocatus. Sed conditio fideicommiſſi extitit primò in perſona Galcerandi, qui primus extraneo vendidit, & iterùm extitit in perſona Manuelis eius filij, qui in effectu idem fecit. Ergo actor vocatus eſt, quia eſt proximior de nomine & armis, vtpote filius naturalis & legitimus Manuelis filij primi venditoris, qui erat frater & immediatus heres teſtatoris.

3 ¶ Nec obſtat, ſi dicatur, quòd ſi actor videatur per dicta verba teſtamenti vocatus: tamen apparet per alia verba eiuſdem teſtamenti excluſus ibi, Qui in tali caſu reperietur, quæ ſunt verba teſtrictiua, quæ ſubſtitutioeem diſpoſitoriam limitant ad propinquiorem, qui tempore dictæ contrauentionis vel extantis fideicommiſſi reperietur. hoc eſt, in rerum natura erit, quia triplex ſolutio datur.

Prima, quòd verba, *in tali caſu*, non referuntur præciſè ad

cisè ad tempus contrauentionis, quia esset facere relationem ad magis remota: sed referuntur ad verba proxima & immediata dilationis nominis & armorum: vt verba, *In tali casu*, idem sint quod verba, In tali casu, vt scilicet is demum sit vocatus qui repetenti in ea causa, conditione vel statu deferendi nomen & arma. Quæ verba & qualitas proculdubio verificantur in persona actoris, qui hodie repetitur, & est propinquior, imò etiam solus consanguineus deferens nomen & arma testatoris. Illud autem explotandissimi iuris est, quòd relatio fieri debet ad proxima regulanter, & non ad remota. De quo remitto ad ea quæ scripsi in Consuetu. Parisiens. §. 37. glossa 1. numero 9.

4 ¶ Secunda solutio, quòd talem verba, *Tali casu*, non debent referri ad verba orationis præcedentis nimis remota, sed ad verbum eiusdem orationis incipientis, quæ peroeniat ad propinquiorem &c. vt non præcisè tempus extantis conditionis ibi ponderetur, sed tempus executionis, & quo res de facto & cum effectu peruenire debet ad propinquiorem, & per eum vendicari, sed hoc tempore inspecto in confesso est ea verba verificari in persona actoris. Quia hoc tempore quo vendicat, vt res ad se perueniant, est propinquior, imò solus reperitur de nomine & armis.

5 ¶ Tertia solutio, quòd hæc verba restrictiua, *Qui in tali casu reperietur*, sunt posita & stant (vt phrasis verborum ostendit) quandiu sunt plures consanguinei, ad designandum, quòd is qui proximior in ea qualitate repererit, præferendus est cæteris. Et sic clausula illa vacat, quando accidit totam stirpem & agnationem testatoris ad vnum solum deuenisse, vt hodie ad solum actorem deuenit. tunc enim cessat ratio delectus & prælationis & consequenter dicta clausula restrictiua vacat, cùm vnus solus de agnatione superfit, & sic non potest fieri restrictio ad vnum ex consanguineis, nec electio, cùm vnicus superfit: & sic ille necessariò vocatus est.

6 ¶ Rursus & secundò, principaliter actorem esse vocatum ex verbis eiusdem testamenti probatur, quia non solùm in vim clausulæ prohibitæ alienationis & in contrauentionis euentum vocatur, vt dictum est: sed etiam in vim fideicommissi gradualis, etiam alienatione & contrauentione cessantibus. Patet, quia masculi cuiusq; instituti, sunt, per fideicommissum successiuè vocati. Sunt enim in ipso tenore & verbis formalibus, & dispositionis testamenti duo instituti, videlicet posthumus masculus primo loco, siue primo gradu, & Galcerandus vulgariter expressè, & pupillanter tacitè, & compendiosè & fideicommissariè expressè substitutus. Et à vulgari, quæ verè & propriè est secunda & directa substitutio, *instit. de vulgar. substitu. in prin. l. mulier. §. vlt. de condit. instit. instituto. l. Gallus in princip.* & ibi gl. *3. de liber. & posthum.* (vtpote deficiente posthumo) incepit testamentum. Sed vt posthumus masculus, si nasceretur & supertwueret, grauatus erat ergo filios suos masculos successiuè, si quos relinqueret, ita & Galcerandus pater ibi, *instituo Galcerandum fratrem meum, cum conditionibus suprà scriptis*, id est, cum omnibus qualitatibus & oneribus adiectis primæ institutioni, & posthumo priore loco instituto.

7 ¶ Quæ sunt in duplici specie & differentia. Prima species onerum, est probibitio alienationis & onus fideicommissi in casum contrauentionis. Secunda species est fideicommissi gradualis in fauorem masculorum descendentium, etiam citra alienationem, quæ duæ species multùm differunt.

8 ¶ Quia prima, si sola sit, id est, per se & vi sua non concurrentib. aliis sufficiennb. ad inducendum fideicommissum graduale, non inducit fideicommissum, nisi in casum & euentum alienationis, seu contrauentionis. Aliàs & interim res iure intestati, non autem iure substitutionis deuoluitur, & grauatus potest in testamento & inter viuos quomodo voluerit, dummodo non contra prohibitionem (videlicet in extraneos) disponere. *l. filius famil. §. cùm pater.* versic. *Sed si omnes filij. de legat. 1. voluntas. C. de fideicommiss.*

9 ¶ Etiam si testator in ea prohibitione adiecerit causam expressam & finalem sonantem in fideicommissum, putà si dixerit, quia volebat posteris consulere. tex. in *d. l. Filiusfam. §. diui.* versic. *quòd si liberis. de lega. 1.* vel si adiecerit hæc verba: *ita enim fiet vt fundus de meo nomine, vel de nomine vestro nunquam exeat.* text in *l. pater filium. §. fundum. de lega. 3.* in l. *cùm pater. §. cum inter.* (secundum verum intellectum.) *de lega. 2.*

Per quos tex. tenent communiter omnes docto. vbique, & est vera & communis sententia, quòd prohibito alienationis quantumcunque causta, etiã causa sonante in perpetuum, & graduale fideicommissum, non tamen ioduxit fideicommissum nisi in casum contrauentionis, id est, non inducit fideicommissum successiuum de vno ad alium gradatim, sed fideicommissum casuale in euentum conditionis dictæ contrauentionis duntaxat. ita Alex. & alij communiter in *l. Filiusfamil. §. diui. de legat. 1.* & in *l. qui Romæ. §. coheredes col. 3.* vbi etiam Soci. *de verb. obliga.* Soci. in *l. si cognatis. de reb. dub.* Philip. Deci. consi. 118. nu. 14. col. 3. & col. vlt. cons. 177. nn. 6. & nu. seq consil. 422 nn. 7. consil. 613. Fran. Curt. Iunior cons 22. Iason consil. 94. lib. 4. etiam si testator addiderit expressam rationem, quia volebat semper remanere in masculos descendentes. Soci. consi. 227. col. 7. libro 2. Caro. Ruinus consil. 227. nu. 12. lib. 1. consil. 96. nu 14. consil. 190. nu. 20. consil. 134. no. 3. nn. 6. libro. 2. Decius. d. consil. 377. no. 7. col. pen.

10 ¶ Et quamvis Bar. in *d. l. pater filium. §. fundum. de legat. 3.* metu contrarij §. *dulcissimus, in l. pater. de legat. 2.* distinguat inter verba prolata per modum rationis, & inter verba prolata per modum enuntiationis cuiusdam euentus: vt priora verba disponant ampliando & inducendo fideicommissum: posteriora vero forma non disponat nec ampliet: tamen ea distinctio legem verbis imponens, contra *l. vlt. C. de vsur. l. 2. C. communia de legat.* non est vera. sed idem dicendum de priore verborum formula, nisi aliud vt dixi, concurrat. Quia verba etiam per modum rationis apposita, non augent nec extendunt fideicommissum: quia veniunt accessoriè, & sic non ampliant dictum: *Clem. 1. in fi. depraben.* Sed restringuntur ad casum dicti præcedentis. Deci. d. consil. 377. numero 6. Intellec. §. dulcissimus contra Bar.

11 ¶ Non obstat *d. §. dulcissimus.* facilis enim & vera solutio est quod ratio ibi apposita tendit ad restringendum legatum & onus, quod est fauorabile & præsumpnoni iuris conforme. *l. apud Iulianum. §. scio. de legat. 1.* Sed in *d. l. pater. §. fundum.* tendit ad augendom onus, quod est odiosum: & sic in dubio non auger nec disponit, sed ad limites dicti. cui accedit, restringitur. Et sic *d. §. dulcissimus.* nullo modo discordat, vt putauit Bar. sed concordat cum *d. §. fundum.* quia in vtroque §. dicitur, quod illa verba etiam per modum rationis adiecta, debent potius fauore liberationis, & ad restringendum onus, quàm ad illud ampliandum, intelligi.

12 ¶ Secunda verò species onerum adiectorum posthumo primò instituto, est verum fideicommissum graduale & successiuum, in quo non est expectãda condition vel euentus contrauentionis, vt sit locus fideicommisso, sed continuum grauamen inest, & sequenti in gradu debetur fideicommissum tanquam ex alienum, non inspecto tempore alienationis seu contrauentionis, de quo in hac specie *videre nihil inest*: quia huic gradiali fideicommisso non aperitur locus nisi

pet obitum præcedentis in gradu.

13 ¶ Ad priorem ſpeciem ſpectant. *l. Filiusfami. §. diui § cum pater. de lega. 1. l. pen. §. fratre. de lega. 1.* Quod etiam viuo alienante ſtatim non expectata eius morte deuoluitur ius ad proximiores, qui tunc reperiuntur, prout etiam loquitur & diſponit teſtator in ea clauſula teſtamenti, in qua de hac ptiori ſpecie loquitur. Ad ſecundam verò ſpeciem ſpectant. *l. vlt. §. fin autem. C. communia de legat.* & ſimiles, quòd interim tenet alienatio in via alienantis reſpectu ſequentis vel ſecuturi in gradu, quia extante conditione fideicommiſſi gradualis per obitum alienantis: tunc ſequens in gradu in rerum natura exiſtens ipſo iure vendicat, quantumuis interim reſpectu ſequentis in gradu emptor plenum ius & dominiom habeat. *l. non ideo minus. de rei vendic. l. generaliter. qui & à quib. manu. liberi non ſunt. l. 2. §. ſerus appellatione. D. ad Syllania.*

14 ¶ Quamuis ergo Manuel non eſſet in rerum natura nec conceptus quidem tempora alienationis factæ per Galcerandum patrem ſuum, & ſic allegari poſſit, quòd ex capite alienationis, & ex prima clauſula onerum teſtamenti non ſit vocatus: tamen ſatis eſt, quòd tempore obitus Galcerandi erat natus naturalis & legitimus filius, & ſic comprehenſus & vocatos ex ſecunda ſpecie, quæ eſt fideicommiſſi gradualis, & ex ſecunda clauſula onerum teſtamenti, quæ incipit, Et ſi dictus poſthumus. quæ etiam in Galcerando tepetitur ibi, *Cum conditionibus ſupradictis.* Et pariter quamuis Franciſcus de Arivyo actor non eſſet conceptus tempore renuntiationis & ceſſionis facta per Manuelem patrem ſuum: tamen ſatis eſt, quòd tempore obitus Manuelis erat eius naturalis & legitimus filius maſculus, & ſic in ſubſtitutione graduali maſculis, & de maſculis facta, comprehenſus & vocatus.

Pag. 7. lines 6.

Relatio relatum implicat.

15 ¶ Non eſt enim dubium, quin illa formalis & expreſſa relatio, ibi: *Cum conditionibus ſupradictis.* ex vi & proprietate verborum contineat & tepetat formaliter & ſpecificè quidquid eſt in termino relato, videlicet in omnibus condnionibus ſupraſcriptis in eodem teſtamento. *l. Si ita ſcripſero. l. Æſſe toco. de hæredib. inſtitu. l. Inſtituto talis. de conditio. & demonſtra. l. In ſumma. de re iudic. l. Vbi autem non apparet. §. illud. de verbor obliga.* decidit Bald. in *l. Si defenſor. §. qui interrogatus.* verſic. *niſi forte.* per illum text. *de interro. actio.* & in conſil 212. Ea quæ lib. 5. conſ. 138. lib. 2. Philip. Dec. conſ. 47 vbi in annota. dixi. & in conſuetud. Pariſien. §. 45. num. 18.

16 ¶ Quòd autem clauſula illa teſtamenti: *Si erit filius & morietur ſine filiis legitimis maſculis.* importet fideicommiſſum graduale in fauorem filiorum maſculorum, probatur: quia incluſione maſculorum excluduntur fœminæ. Quod non poteſt eſſe, niſi maſculi vocati ſint, & ſic in diſpoſitione. Atque ita quamuis, aliàs ſecundùm crebriorem ſententiam liberi poſiti in conditione, non ſint in diſpoſitione, ſed relinquantur ab inteſtato. *l. Lucius Titius. 2.* & ibi gloſ. vlt. Bart. Imol. & alij. *de hæred. inſtituen.* Quamuis multi aduerſus illam communem ſententiam contrarium tencant multis rationibus, de quibus per Alex. conſi. 185. lib. 2. & per Anton. Corſet. In repertorio, in verbo, *ſubſtituto.*

Verbum maſculi.

17 ¶ Tamen quando liberi non ſunt ſimpliciter & indifferenter poſiti in conditione, ſed differenter & com expreſſa adiectione maſculinitatis, quòd tunc non ſint in ſimplici conditione, ſed etiam in diſpoſitione, nempe vocati & inſtituti, decidit Guido Papa, q. Delphi. 184. & mouetur per decſionem Bar. in *l. Liberorũ. col. pe. de verb. ſignif. & in l. 2. §. videndum. ad Tertylia* quod in terminis ſtatun dicẽtis, quòd filia extantibus maſculis nõ ſuccedat, maſculi vocati ſint & in diſpoſitione. & opinionem Guidonis Papæ refert, &

A ſequitur Philip. Deci. in l. 1. col. 3. nn. 16. & ibi Franciſ. Cur. iuniot, n 14. dicens ita fuiſſe iudicatum. *C. de pact.* Idem Curt. iuniot, conſil 43. col. 3. conſil. 48. col. 4. conſil. 69. col. 2. conſil. 87. in princ. conſil. 128. num. 16. Carol. Rui. conſil. 167. nu. 9. libro 3. Ludouic. de Gozadi. conſil. 26. nu. 12. conſil. 64. nu. 7. conſil. 87. col. 4. Iaſon conſi. 232. lib. 2. Hierony. Gratus conſil. 48. col. vlt libro. 1. conſil. 31. num. 19. lib. 2. Ayino Ctaueta conſil. 130. nn. 2. Anto. Rube. conſil. 120. col. 1. & ante omnes iſtos idem tenuit Philip. Corne. conſil. 146. col. 1. conſil. 174. lib. 2. conſil. 272. lib. 4. Philip. Deci. conſil. 170. conſil. 270. conſil. 318.

B 18 ¶ Et dato, quòd hæc opinio ſit controuerſa multis contrarium tenentibus, videlicet quòd vt filij poſiti in conditione, cenſeantur vocan & in diſpoſitione, non ſufficit quòd ſint poſiti in conditione ſub qualitate & contemplatione maſculinitatis: Tamen quando cum hoc aliæ coniecturæ ſimul concurrunt, tunc communis eſt ſententia quòd ſint vocati, & in diſpoſitione: per no. Pauli & Philip. Cor. in *l. ab eo.* C. *de fideicommiſ.* Petr. Anchar. in tepetitione c. ſi pater. in 12. notabili, de teſtam. in 6. & in conſilio 74. incipiente, Contra Philippum Alex. conſil. 64. lib. 5. Soci. in *l. cum filiofam. in primo notabili de lega. 1.* Caro. Rui. conſil. 167. col. 3. lib 3. & ita in ſubſtitutione facta decedenti ſine filiis maſculis, quòd datis aliis coniecturis illi maſculi ſunt vocati, decidit expreſsè Hierony. Gratus conſ 31. lib. 2. & inter potiores & ad hoc ſufficientes coniecturas tres inſignes à Doctoribus in variis locis dantur.

C 19 ¶ Prima, quando onus teſtitutionis eſt eis iunctum. Cùm enim ſint grauati, igitur bonorati. *l. ab eo* & ibi Philip. Cor. C. *de fideicommiſ.* Soci. in *l. cum filio. in not. 2. de lega. 1.* & in conſil 249. col. 4. conſi. 250. col. vlt. lib. 2. conſil. 11. num. 18. coll. vlt. lib. 3. Franc. Curt. ſenior, conſ. 51. colum. 7. cum ſequen. Ioan. Crotus in repetitione capit. Raynutius. ad fi. de teſtam. Vdalricus Zaſi. in tracta. ſubſtitu. In tub. Compendioſè. Philip. Deci. conſil. 242. col. vlt. vbi poſt Philipp. Corne. conſil 319 colum. penult. lib. 2. etiam leuem coniecturam admittit. Lancelot. Galiau. in repertno. *l. Centurio.* fol. 24. col. 4. *de vulgar. & pupil. ſubſti.* Stephan. Bertrand. conſil. 183. tota difficultas. lib. 3. in prima editione facta anno 1532. per Simonem Vincentium. Ludouic. de Gozadi. conſil. 26. nu. 23.

D 20 ¶ Secunda, quando teſtator ad plures gradus ſubſtitutionum proceſſit. ita expreſsè Petr. Anchara. conſil. 74. Alex. conſil 64 lib. 5. Carol. Rui. conſil. 118. nu. 11. lib 2. Nicola. Boëri. in deciſi. Burdeg. 155. num. 13. num. 28.

21 ¶ Tertia, quando deficientibus prædictis maſculis in conditione poſitis vocantur maſculi remotiores, vti expreſsè vult Cato. Rui. conſi. 4. col. 3. lib. 1. Sed in præſentiarum omnes illæ coniecturæ ſimul copulatiuè concurrunt, etiam in ipſis verbis & tenore teſtamenti.

E 22 ¶ Poſthumus enim maſculus primo loco inſtitutus, nominatim granatus eſt, ſi ſine filiis maſculis legitimis deceſſerit, teſtituere Galcerando fratri teſtatoris & rurſus Galcerandus ſub eiſdem conditionibus grauatus eſt in fauorem propinquiorum conſanguineorum de nomine & armis teſtatoris, quiquidem proximior cum eadem conditione iubetur dicta caſtra acceptare. Ergo filii maſculi non in nuda conditione ſunt poſiti, ſed etiam grauati: idque non ſemel, ſed per plures gradus, ita vt etiam remotiores maſculi de agnatione vocentur, & ſint in diſpoſitione Ergo multò magis deſcendentes maſculi ex dicto poſthumo, & pariter deſcendentes maſculi ex Galcerando ſunt vocati, & in diſpoſitione, præremotioribus collateralibus vocatis, & in diſpoſitione poſitus. Igitur actor, vtpote maſculus, nepos ex filio maſculo Galcerandi, per obitum Manuelis patris, graduali &

ſucceſſiua ſubſtitutione vocatus eſt.

23 ¶ Tertiò principaliter probatur, quòd non ſolum ex hoc capite ſtatim ab obitu patris vocatus fuit, ſed etiam ex alio capite ſtatim quòd natus fuit, & in lucem productus, videlicet ex capite contrauentionis factæ per patrem ſuum. Quamuis enim tunc nec conceptus quidem eſſet: tamen ex capite contrauentionis omnibus de familia & agnatione quæſita fuit actio. *l. Filiusfa. §. duo. de legat. 1. Peto §. fratre de legat. 2.* Et quamuis proximior poſſet remotiores pro tempore ſino excludere, verum eſt, dando cautionem de reſtituendo ſequentibus de agnatione. text. in *d. §. fratre.* verſic. *Sed ita.* facit *l. unum ex familia. § ſed etſi fundum. in fi. de legat. 2.* Et quamuis tunc ille ſolus eſſet, nec ſupereſſet alius: nihilominus ad hanc cautionem tenetur. Et ſic etiam naſcituris & nondum conceptis fideicommiſſum debitum in poteſt. text. in *d. §. fratre.* in verſi. *cautionem autem.* & ſi cautio non fuerit interpoſita, quamuis ex cautione, quæ non eſt, actio dari non poſſit: tamen ex fideicommiſſo actio dabitur ei qui erit de familia. tex. in *d. §. fratre.* verſic. *quòd ſi cautio.*

24 ¶ Ex quibus liquidò apparet, quòd quamuis nemo alius vlterior ex familia illa ſupereſſit (verba ſunt *d. §. fratre*) *tamen non poteſt irreuocabiliter alienare.* Sed ei qui poſtea naſceretur & concipietur, actio & ius vendicandi acquireretur, ſiue ex cautione quam ille debuit præſtare, ſiue ex fideicommiſſo, etiam cautione omiſſa. Et quòd poſtea concepti & nati admittantur ad petitionem fideicommiſſi, probat ibi tex. apertus in verſie cautionem autem. & ita ibi tenergl in verbo, ex familia illa ſupereſt & expreſſim in propriis terminis Fran. Ripa, in *l. filiusfa. §. duo. nu. 17. de legat. 1.* Quamuis ergo Galcerandus non præſtiterit illam cautionem, ſed alienauerit: tamen facere non potuit, quin naſcituro, qui eſſet proximior, ius fideicommiſſi quæreretur, prout quæſitum fuit Manueli, qui poſtquam fuit in rerum natura, cùm eſſet proximior de nomine & armis, poterat vendicare ab emptoribus eorum vel hæredibus, prout vendicare cœpit.

25 ¶ Et quamuis non præſtiterit dictam cautionem, ſed contraueniendo ceſſerit liti, non potuit tollere ius naſciturorum. huiuſmodi enim fideicommiſſum non conſumitur per primam vendicationem, quia non eſt in perſonam, ſed in rem: & ſic perpetuò durat. Bart. in *d. l. Peto. §. fratre. verſic. venio ad 4. in fi. de legat. 2.* Et ſic Manuel non potuit facere quin Franciſco actori filio ſuo quam primùm natus fuit, ius vendicandi quæſitum fuerit ex fideicommiſſo, cùm ex tempore natiuitatis ſuæ proximior fuerit, & ſit de nomine & armis teſtatoris. Igitur non ſupereſt dubium, quin vendicare poſſit, nec apparet aliquid quod ei obuci queat, niſi defectus dictæ cautionis, quam præſtare non tenetur niſi petatur, iuata notper glo. & Docto. in *l. vniuerſa. C. de precib. imperat. offer.* Bart. & Paul. Caſtren. in propriis iſtis terminis in *d. l. Peto. §. fratre. de legat. 2.* Alex. conſi. 96. lib. 4. vbi in antiot. dixi. De qua cautione ſi obiiciatur, facilè illam præſtabit. Cæterùm nec patris nec aui qui alienauerunt, nec alicuius eorum qui alienationi conſenſerunt mediatè vel immediatè hæres eſt.

26 ¶ Quartò, principaliter probatur per textum in *l. Cum ita. § fideicommiſſo. de legat. 2.* vbi in fideicommiſſo relicto familiæ, vel agnationi vel cognationi, requiritur illos de familia, agnatione vel cognatione ſubſiſtere, & illam qualitatem habere tempore teſtamenti, aut ſaltem tempore mortis teſtatoris. text. in *l. ſi cognatis. in fi. de reb. dub.* & in *d. §. in fideicommiſſo. in prin.* niſi teſtator ſpecialiter cauerit ſe velle voluntatē ſuam & diſpoſitionem extendi ad vlteriores, vt inquit tex. in *d. §. in fideicommiſſo. in fi.* Et per vlteriores, intelliguntur poſteri, etiam poſt abitum teſtatoris nati, vt probat text. in *d. §. duo.* verſic. *quòd ſi liberis, aut poſteris,* & in *d. §. fratre.* vbi ſanciunt hanc voluntatem ſernandam, & etiam cautionibus renouandam. Sed hic conſtat teſtatorem ad vlteriores, etiam poſt obitum ſuum naſcituros volnntatem ſuam diſpoſitiuam catendiſſe, imò à naſcituris incepiſſe: & tandem ad alios naſcituros progreſſum eſſe. Si ergo natus & conceptus poſt obitum teſtatoris, non ob id minùs habet volnntatem diſpoſitoriam teſtatoris, ſi eſt proximior de ſanguine, nomine & armis: igitur non minus habebit, ſi concipiatur & naſcatur poſt contrauentionem proximi alienantis.

27 ¶ Et alioquin quilibet proximior exiſtens, maiorem haberet poteſtatem fraudandi voluntatem teſtatoris, & priuandi ſequentes in gradu inter viuos, quàm in vltima voluntate, quod eſt abſurdum. Si igitur Galecrandus & Manuel differendo contrauenire vſque ad mortem, non potuiſſent priuare poſteros ſuos maſculos & legitimos: igitur nec accelerando matutiùs contrauentionem ſuam in ſua vita.

28 ¶ Porrò non eſt dubium quin nondum nati ſubſtitui poſſint, & ciſdem ſubſtitui quandocunque naſcentur. *l. ſubſtitui. de vulga. & pupill. ſubſtit.* Vt & legari *l. qui filiabus. in princ.* & in *fi. de legat. 1.* Igitur de teſtatoris & poteſtate, & voluntate conſtat, quæ ſunt duo fundamenta omnium actionum humanarum. Quorum alterò deficiente nihil fit, & vtroque concurrente quilibet fit. *c. cùm ſuper abbatia. extrà. de offic. de legat. l. Si filio de donat. ante nup. l. omne verbum.* C. *communia de legat.* vbi Bald. hoc not. & in conſi. 326. col. 1. conſi. 436. col. 2. lib. 1. Alex. conſil. 51. nu. 30. conſil. 123. lib. 4. Stephan. Bertrand. conſil 3. in prim. lib. 1. editionis primæ Simonis Vincentij.

29 ¶ Et in propriis terminis, quòd etiam in ſimplicis fideicõmiſſo teſultante ex prohibitione alienationis expreſsè vel tacitè cauſata, admittantur concepti & nati poſt alienationem ſeu contrauentionem, tenent Raphael Fulgo. Philip. Corneus & Iaſon, nu. 2. in *l. Quoties ab omnibus. C. de fideicommiſſis.* per d. §. *fratre.* Idem ſentit Ioan. de Ananta conſil 47. Ratio manifeſta eſt: quia non eſt tanta, ſaltem non maior difficultas, ſubſtitutionis, quàm iuſtitutionis. Atqui nondum etiam extraneus poteſt hæres directò inſtitui. *Inſtitu. de hon. poſſeſ. in prin. §. poſthumus. Inſtitu. de legat.* vterque Imo. & alij in *l. Gallus. in prin. de liber. & poſthu.* Igitur poteſt directò ſubſtitui, & multò facilius per fideicommiſſum. quo fieri poſſunt quæ directò nec per legatum quidem fieri potetant. *Inſti. de fideicommiſſa. hereditatis princ.* Ergo multo magis per fideicommiſſum particulate, quale eſt id de quo nunc agitur.

30 ¶ Nec obſtat quod vulgò dicitur, ſubſtitutum debere viuere tempore quo aduenit conditio ſubſtitutionis: Quia illud verum eſt de ſubſtituto qui aliquando vixit, quia ſi pendente conditione ſubſtitutionis deceſſerit, ſubſtitutio prorſus expirat quo ad eum. *l. vnica. §. ſin autem ſub conditione. C. de cadu. toll.* Non ſolùm enim non eſt in rerum natura, non ſolùm non ſperatur amplius aliquando fore: ſed certum eſt illum nunquam futurum eſſe, nunquam rediturum in hoc ſeculum. Illa enim ethnica & prophana Pythagoricorum ſeu *μετεμψυχωσις* ſeu *μετενσωματωσις* nunquam in iure noſtro, nunquam in republica aut *παιδεια* eccleſiaſtica vel ciuili recepta fuit, meritò ſtatim reſpectu eius qui prædeceſſit, habet locum. *d. §. Sin autem ſub conditione.* & omnes regulæ, quòd iura conditionalia vltimatum voluntatum non tranſmittuntur.

31 ¶ Sed ſecus eſt in eo qui nunquam vixit nec natus eſt, ſperatur autem poſſe naſci & viuere: quia tametſi nondum ſit in rerum natura tempore extantis conditionis: non tamen ſubſtitutio, legatum vel fideicommiſſum fiunt caduca vel quaſi: ſed pendent donec ſubſtitutus, legatarius, vel fideicommiſſarius naſcatur: & interim res remanet penes grauatom vel eius ſucceſſorem, cum onere quandiu ſpes eſt

aliquem naſcituram. Ita in proprijs terminis decidit Srepha. Bertran. conſi. 201. viſis duobus teſtamentis. num. 2. lib. 2. editionis propriis factæ per Simo. Vincent. & exemplificat in ſortiotibus terminis, videlicet, in eo qui hæredem vxorem inſtituit: cui poſt eius mortẽ ſubſtituit filios naturales & legitimos ex Syluestro filio ſpurio teſtatoris. & decidit quòd quamuis vxor ſuperuixerit & hæres fuerit, poſtea obierit, nondum natis aliquibus filiis ex Syluestro, quod non extinguitur ſubſtituno, ſed pendet: & quandocunque naſcentur filij legiumi ex Syluestro, etiam ex matrimonio poſtea contracto, quòd ſtatim illis natis locus erit ſubſtitutioni, bonis interim cum illo onere manentibus penes hæredes dictæ vxoris, & hoc non habet dubium, quando per ſpem naſcituri teſtamentum non pendet, ſed ſemel confirmatum fuit, vt hic, vt not. omnes docto. in *l. Subſtit.* & in *l. Si pater filium.* B *de vulg. & pupill.*

32 ¶ Quintò probatur, quia certum eſt quòd teſtator in prohibitione facta poſthumo ſuo maſculo, & ſubſtitutione propinquioris magis, imò propriùs ſenſit de propinquioribus deſcendentibus ab eodem filio ſuo, quàm de aliis collateralibus aut remotioribus. Igitur in prohibitione, & ſimili ſubſtitutione repetita in perſona Galcerandi ſecundo loco inſtituti, & à quo teſtamentum incœpit, magis & per prius ſenſit de proximioribus maſculis legumè & per lineam maſculinam deſcendentibus ab eodem Calcerando, quàm de alijs agnatis remotioribus & collateralibus. Cùm ergo verba propinquioris competerint Manuelifilio Galcerandi, & nunc competant & naturaliter & legitimè Franciſco actori Manuelis filio, & ad C hoc mens ipſa teſtatoris (& priuatiuè ad alios) proteſta fuerit, ſequitur, Manuelem primo loco poſt patrem vocatum fuiſſe, deinde actorem poſt Manuelem.

33 ¶ Et actorem reſpectu teſtatoris eſſe in tertio gradu: quia Galcerandus, à quo teſtamentum incepit, non poteſt facere alium, quàm primũ gradum. Cùm ergo actor tum ex ipſa natura & veritate facti immutabili, tum ex verbis & mente teſtatoris ſit tantùm in tertio gradu, omnino vocatus eſt, & nihil eſt quod ei obſtet, vt fruſtrà obtrudi poſſet nouella 159 In auth. *de reſti. fideicommiſ.* vltra 4. gradum non porrigenda, cùm iſte ſit in tertio gradu.

34 ¶ Quòd mens ipſa teſtatoris pro actore militet, D iam ex prædictis ſatis liquet. Sed ex abundanti clarè oſtenditur. Primò, ex eo quòd idem teſtator proprias filias excluſit, & eis filios ſuos maſculos, & maſculos ex maſculis deſcendentes prætulit. Secundò, ex eo, quòd non ſolùm poſteritatem ſuam maſculinam filiabus ſuis prætulit: ſed etiam ſtattem ſuum & maſculos legitimè ex eo deſcendentes. Tertiò, ex eo quòd eiſdem filiabus ſuis in iſtis caſtris prætulit in defectum filij & poſteritatis ſuæ maſculinæ & in defectum fratris ſui quem vnicum habebat, & poſteritatis fraternæ maſculinæ, quoſuis temoriores collaterales qui reperiretur eſſe de agnatione ſua, nomine & armis. Quartò, ex eo quod ſicut filias proprias omnino etiam fauore remotiorum collateralium excluſit: ita proprias neptes ſiue ex filio ſuo, ſiue ex fratre E ſuo, paritet excluſit.

35 ¶ Portò tam præciſa, perpetua & continua excluſio fœminarum, nihil aliud eſt quàm preciſa & perpetua incluſio maſculorum, quorum fauore ſis illa excluſio Bar. in *l. liberorum. de verb. ſignifica.* & in *l.* 2. §. *videndum. ad Tertyllia.* Bal. in *l. Maximum vitium. col* 1. *C. de liber. præteris. vel exhered.* Sed hic filiæ, neptes & omnes fœminæ & deſcendentes ex eis, primùm fauore poſteritatis maſculinæ ipſius teſtatoris excluduntur. Secundò, fauore poſteritatis maſculinæ fratris teſtatoris. Tertiò, fauore aliorum quorumcunque remotiorum propinquiorum maſculorum de gentilitate teſtatoris. Ergo quandiu ſuperſunt de poſteritate maſculina fratris teſtatoris, illi ſoli vocantur, prout illis ſolis quamdiu ſuperſunt, competunt verba & mens teſtatoris. Ergo Manuel mox vt natus fuit, ſolus vocatus fuit, & ſecundum gradum ſecit, prout in primo gradu fuit patri, & conſequenter actor vocatus eſt, & in tertio tantùm gradu tum ex verbis, tum ex mente teſtatoris, quæ nunc in ſolo actore, & tanquam ſolo in tertio & propinquiori gradu exiſtente verificantur.

38 ¶ Secundò, principaliter colligitur mens etiam à ſonori: quia huiuſmodi prohibitio alienandi & ſubſtituio facta eſt ſub expreſſa commemoratione & onere non ſolùm deferendi, ſed etiam iure ſanguinis iam habenti nomen & arma, & ſic contemplatione familiæ & gentilitiæ dignitatis in omnibus de agnatione conſeruanda. Et conſequenter prohibitio & ſubſtitutio non eſt perſonalis, ſed in rem. Quo caſu, ſecundum communem doctorum ſententiam, non eſt perſonalis: ſed perpetua in rem, & maximè in præſenti caſu, in quo teſtator hanc ſuam voluntatem extendit expreſſè, non ſolùm ad poſteros filij ſui maſculi, non ſolùm ad poſtetos fratris ſui, ſed etiam ad alios quoſcunque de ſanguine, nomine & gentilitijs inſignis.

37 ¶ Ex quibus duo ad intentionem actoris fortiter decliua colliguntot. Primùm, quòd ea verba teſtamenti, Qui in tali caſu reperietur. non ſunt appoſita ad excludendum poſtea naſcituros, cùm fideicommiſſum ſit in rem, & non in perſonã: ſed tantùm adpoſita ſunt ad preferendum proximiorem qui tunc eſt. Cum ergo actor ſit nunc proximior & ſolus, non de tertio, ſed de ſecundo ordine: vtpote nepos fratris, non eſt dubium quin de voluntate & inteotione teſtatoris ſit vocatus, etiam de voluntate quæ ex verbis ipſius teſtamenti colligitur, iuxta *l. Gallus.* §. *quidam rectè. de libe. & poſthu.*

38 ¶ Quamnis enim non ſufficiat teſtatotem velle, niſi diſponat. *l. quidam cùm filium. de hæred. inſtit.* Fallit quando volunias ex verbis concipi poteſt, quia tunc ſatis cenſetur in diſpoſitionem deducta, vt expreſsè tradit Bal. in repeti. *l. Eſt ſi poſt tres.* col. 5. verſ. *ſed quid ſi tantum Si quis cautis.* & in *l. Etiam col.* 2. *C. de iure dot.* in *l. vnica. col. vlt. C. de his, qui ante apertas tabul.* in *l. Cùm virum. col. vlt. C. de fideic.* & in *c. ſecundò requiris. extrà. de appellatio.* & eſt tex. in *l. Ab omnibus. in prin. de leg.* 1. ibi *Cùm & ſignificatio verborum non repugnet huic ſententia, & voluntas teſtatoris congruat. de lega.* 1. & prlcher text. in *l. Vnum ex familia.* § *pen.* ibi, *Si omiſſa fideicommiſſi verba ſint, & c. qua legunt ur, cum iis quæ ſcribi debuere, congruant: rectè datum & minus ſcriptum, exemplo inſtitutionis, legatorumque intelligetur. de lega.* 2.

39 ¶ Ideo quamuis teſtator non expreſſetit tunc natos, vel poſtea naſcituros, tamen qnia hoc congruit cum mente & cum cæteris quæ in eodem teſtamento leguntur, ad vltetiores quoſcumque de ſangoine, nomine & armis protenſa, pro ſcripto habetut id de quo ſi teſtator interrogatus fuiſſet, veriſimilitet reſpondiſſet, prout veriſimiliter teſpondiſſet pro iſto maſculo nepote ex fratre ſi interrogatus fuiſſet, an vellet, eum vocati, etiam ſi poſt contrauentionem à patre ſuo factam ex legiumo matrimonio conciperetur & naſceteiut. ex. in *l. Cum teſtam. de reb. dub.* Alex. conſ. 130 lib. 2. vbi in annotat. dixi. Fran. Curſ. ſenior conſ. 29 col. 1. & latè conſ. 11. col. 2 col 10. & col. vlt. Iaſ in *l. Luci.* §. 1 *in prin. de lib. & poſth.* in *l. 1. col. 4. de vulg & pupil.* Math Affliet. deciſ. Neap. 141. Steph. Bertt. conſ. 134. ponitur in facto. col 2. cum ſeq. lib. 1. In prima editione per Simonem Vincentium facta. Facit *l. vlt.* vbi Saly. *ὁ ὑθηγητὴς C. de poſth. hæred. inſtit.* glo. & docto. in *le. tale pactum. in fi. de pactis.*

40 ¶ Secundum quod colligitur ex ſecunda ratione mentis ſupradictæ, nu 36. nu. 37. eſt, quòd cùm prohibitio & fideicommiſſum non ſint in perſonam, ſed

sed in tem, non limitantur ad quartum gradum: sed A protenduntur in infinitum, quamdiu teprimitur de dicto sanguine, nomine & armis testatorus, vt tenent omnes ferè Docto. in *l. filiusfa.* § *diui. de lega.* 1. & io *authen. de restitutio. filiscom.*

Qualitas reorum.

41 ¶ Tertiò principaliter colligitur eadem mens ex qualitate rerum quæ alienari prohibentur, & ad proximiores de nomine & armis deuolui iubentur: sunt enim castra antiqua & nobilia, & feuda dignitatum, quæ etiam suos possessores nobilitant: per rex. in c.1. *Quis dicatur, Dux, Comes, Marchio.* Et quæ de feudis nobilibus tradunt Andr. Iser. Bal. & alij Doct. Ibi, & in *c.1. in prine. col.1. de Capitaneo qui curs vendi. eu vsib. feud.* Guido Papa in decisio. Delphi. 385. & 386. Et quòd castrum habens iurisdictionem annexam cum territorio & subditis, sit nobile & nobiliter possessorem, decidunt Luc. Penna, doctor Parthenopeus, in *l. Mulieris, col. 2. in quarta causa nobilitatis. de dignita. lib.* 12. Bode Cutrin. in tract. nobili par. 3. nu. 200. cum seq. Chassa. in consue. Burgud. tit. de Feud. §. 7. col. 3. versi. inter alias. & in consi. 64. col. 4. & dixi in consuetud. Paris. §. 9. glo. 3. oum. 3.

Feuda quæ nobilitant.

42 ¶ Præterea, huiusmodi castra non solùm sunt per se nobilia & nobilitãr: sed etiam sunt antiqua hæredia nobilium de Arynio. Ex quibus apparet duplex affectionis ratio mista cum fauore eiusdem agnationis de Atinyo, cùm essent castra nobilia & antiqua hæredia nobilitatis antiquæ domus de Arinyo. Quæ nobilitas non nascitur in nictu oculi, vt inquit Bal. in Præludiis feudorum. in pe. diuisione, Iacobi de San. Geor. in iouest. feuda. ver. in feudum. in 8 diuisione: per *l. Stemmata*, alias Schemata. *de gradi. & affins.* quæ per dignitates & diuitias antiquas conseruatur Et sic non est verisimile, quòd testator voluerit hæc castra antiquæ dignitatis & nobilitatis domus suæ ad exteros vnquam peruenire: sed perpetuò in illis de sanguine, nomine & armis suis conseruati.

43 ¶ Et hoc modo in terminis multò debiliotibus arguit Phil. Dec. fideic. censeri in rem & perpetuum: & concludit ex qualitate rei præsumi fideicommissum in fauorem proximioris de familia: in cõsil. 23 col. pen. & in consi. 38. col. 2. vers. Quinto etiam ex qualitate rei. Bar. in d. §. *diui.* nu. 3. Bald. post Cyuum in *l. Voluntas* 1. C. *de fideicom.* Cyn. in *l. Ea lege. col.* 4 vers. *Et vt hæc omnia.* C. *de condict. ob cauf.* Bald. in *l. 2. ante fi.* C. *de vsucap. pro empto.* Cy. Bal. Raphaël Fulg. Philip. Cot. Iaf. in *l. quoties ab omnibus.* C. *de fideic.* Paul. in *l. filiusfa.* §. *diui. col.* 1. & ibi Alex. Iaf. num. 8. no. 2. & Ferdinandos Loazes, doctus Hispanos, col. 29. num. 58. vers. sexto & vlt. & col. seq. nu. 60. *de legat.* 1. Facit quod ex qualitate rei in qua est affectio (vt quia fuit maiorum) prohibitio facta hæredi, non restringitur ad hæredem scriptum: sed extenditur ad hæredem hæredis. Alex. in d. §. *diui.* col. 7 in fi. vers. quid autem. vt etiam sentit ibi Bar. no 3. Iaf. nu. 8. notabi. 2

44 ¶ Præterea, hæc castra antiqua & nobilia habent vasallos censuarios, seu alios non solùm ratione territorij & iurisdictionis: sed etiam ratione feudi vel census, vel alterius iuris fundarij seu clientelæ subditos aut clientes, & sic ex qualitate rei prohibitæ alienari, prohibitio semper valet, non solum ratione affectionis rei ipsius quæ ad hoc sufficit: sed etiam ratione clientelarum & subditorum inde dependentium. ita decidit Bar. in *d. l filiusfa. §. diui. col.* 1. nu. 3. exemplificans in vasallis. & addens, quòd ea prohibitio videtur etiam facta fauore vasallorum, & aliorum clientum: & ibi sequitur & commendat Iason in lectu. 1. col. 3. u 26. vbi addit & ampliat quod ex quo talis prohibitio censetur facta etiam fauore & commodo vasallorum, quorum interest non mutare dominum antiquum, quòd in casu alienationis & sic contrauentionis videtur relicta liberatio vasallis. Quia illi quorum fauore facta est prohibitio, sunt fideicommissarij: tamen Iason ibi, no. 27. non sequitur hanc suam ampliationem, sed confirmat & amplificat prædictam singularem illationem Bartoli, quòd ex qualitate rei & subditorum dependentium prohibitio alienandi semper valet & censetur perpetua.

Qualitas personarum.

45 ¶ Quarto principaliter eadem mens colligitur ex qualitate personæ instituentis, prohibentis, & fideicommittentis, qui erat nobilis: & ex qualitate institutorum, prohibitorum, & grauatorum, & substitutorum, qui omnes sunt de eadem nobilitate & de eisdem nomine & armis gentilitiis. Et sic ex qualitate huiusmodi personarum præsumuntur prohibitio, & fideicommissum perpetua in rem, vt est communis Doctorum sententia.

Qualitas masculinitatis.

46 ¶ Quinto, ex qualitate masculinitatis, sub qua B instituuntur, & substituuntur, & in fauorem masculorum tantùm facta est prohibitio & deuoluoo. Ex quo colligitur, testatorem voluisse non semel nec ad certos gradus tantùm, sed perpetuò conseruare in soa agnaoone, quandiu essent alicui masculi de eadem agnaoone, nomine & armis: per masculos enim conseruatur familia, quæ in fœminis finitur. *l. pronuntiatio. §. familiæ. de verb. significa. l. Iurisc. §. 1. de gradib. & affini. l. 1. §. penult.* ibi. *vt ordinum dignitas familiarumque salua sit. de ventre inspiciendo.* Philip. Dec. Consil. 352. nu. 6. versic. sexto & vltimo.

Consuetudo nobilium.

47 ¶ Sexto, principaliter colligitur ex consuetudine genetali omnium nobilium, præsertim Hispanorum, qui cupiunt nomen suum, insignia & arma immortalia fieri. Quod autem omnibus aut pluribus communiter rectum videtur vel appetitur, videtur etiam à singulis eiusdem conditionis rectum haberi & appetiri. *c. prudentiam, extrà de offic. delegat. l. Si seruus plusium in fi.* ibi *consuetudo patris famil. Deinde regionis, de legat.* 1. Confirmantur hæc, quia ferè semper & vbique etiam iuxtà bonos & moribus antiquis hæc affectio ad agnationem & nomen familiæ conseruandum & perpetuandum visa fuit honesta & vtilis, & moribus hominum conueniens, vt patet ex vetusta lege XII. tabularum, & *Institu. de hæredita. quæ ab intestato deferunt. §. item veteres, de legitima agna. succes.* in prin. & § *quo ad fœminas.*

48 ¶ Septimò colligitur ex eo quòd hic non agitur de restitutione directa in vniuersitate bonorum, & hæreditate propriè in terminis iuris sumpta, in quibus procedit glos. vlt. & communis sententia Doctorum in *l. Lucius, de hæredib. instit.* sed de certis hæredibus, nempe de certis antiquis castris. Et in effectu de certa re legata, & alienati fauore agnatorum prohibita, cum onere, vt mox alienaoone facta, ad proximiorem agnatom devoluatur. Quo casu posito in conditione, intelligontur substituti & vocati, & fideicommissum graduale ineste, prout ineste, & fieri potest in legaos particulatibus facilius quàm in vniuersalibus iuris successionibos. *l. vt hæred* ibi, *Quod magis est. de leg.* 2. & ita in materia huiusmodi prohibitionum alienandi, decidit Iaf. consi 4. lib. 1. col. pen. vers. quarto, ad idem lib. 1. vbi citat Ang. Perus. ad literam in *l. Ju legat. C. de legat.* In lectura Florentina.

49 ¶ Confirmantur prædicta per decisionem in fortionibus terminis Petri Anchata. consi. 27. oon seruato ordine. vbi in substitutione facta filiis decedentibus siue liberis, de duobus antiquioribus de domo & progenie de Calcagnis, decidit hanc substitutionem non esse testringendam ad duos antiquiores proximos, sed extendendam ad vlteriores sequentes antiquiores de dicta progenie: quia nomen agnationis fuit expressum, & suppressa nomina personarũ: prout hic actum fuit post Galcerandum. Igitur fideicommissum successiuum & perpetuum. quod consilium refert & valde celebrat Andr. Siculus. vulgò Barbatias, in consi. 18 lib. 2.

50 ¶ Iam vnum tantùm obstare posset, videlicet

nouella 159. in authen. *de reſtitu. fideicommiſſ. vt vſque ad quartum gradum tantùm.* Sed ex prædictis apparet duæ claræ ſolutiones. Prima, quòd hic actor non eſt vltra quartum, ſed in tertio gradu tantùm. Incepit enim teſtamentum à Galcerando: cuius actor eſt nepos ex maſculo in directa deſcendenti linea. & ſic in ſecundo gradu reſpectu aui ſui primi hæredis & alienatoris, & in tertio gradu reſpectu ipſius teſtatoris. Igitur per no. 3. nu. 33. 51 ¶ Secunda ſoluno, quòd etiam ſi actor eſſet vltra quartum gradum: tamen limitatio dictæ nouellæ non habet locum hoc caſu, quo prohibitio non ſolùm eſt in rem, ſed etiam facta fauore agnationis & familiæ, vtque res perpetuò manerent penes proximiores, etiam collaterales de ſanguine, nomine & armis teſtatoris, vt eſt communis ſententia Doctorum in locis præfatis per Iaco. Beluſium in *autem. de reſtit. fideic. §. nos igitur.* quem refert & ſequitur Alex conſi. 56. lib. 1 conſi. 59. col. 2. lib. 3. Ita etiam conſuluit Collegium Bononienſe, vt refert & ſequitur Andr. Siculus in *l. cùm acutiſſimi. col. 68. C. de fideicom.* Idem tenet Iaſ. in d. §. *diui.* in lectura 1. nu. 113. & in *l. vlt. col 2. nu. 5. C. de hared. inſtit.* Ioan. de Monte Ferrato, in repetitio. d. §. *diui.* chatta 6. & ibi Ferdinan. Loazes col. 3. numer. 187. Philip. Dec. con. 21. num. 4 conſ. 95. & conſi. 196. col. 4. nn. 16 Hieron. Gratus conſi. 31. nu. 24. conſi. 132. ad fi. lib. 2. & omnes vbique.

52 ¶ Et inſuper nonnulli, vt Alex. in d. conſ 56. col. 1. lib. 1. poſt Bar. (qui Iacob. de Arenis refert) in *l. Lucius §. Sempronio.* ſeu potiùs in prin. *d. l. de legat. 3.* Philip. Dec. in dictis locis ampliant, vt etiam porrigatur ad omnes ſucceſſores ex eo ſolo quòd teſtator non prohibuit hæredem nominatim, dicendo, Prohibeo re ne alienes, ſed prohibuit indefinitè, dicendo: Prohibeo hæredem ne alienet. Sed hic ſumus in formoribus terminis: quia non indefinitè, ſed vniuerſaliter omnem hæredem & ſucceſſorem prohibuit, addendo in dicto teſtamento, Aut quicunque alius hæres, aut ſucceſſor meus non poſſit vendere, &c. & adhuc ſunt magis prægnantia verba, vt dictum eſt.

53 ¶ Confitemur, quia huiuſmodi prohibitio in præſenti ſpecie, cùm ſit manifeſtè facta in fauorem & conſeruationem familiæ, fauorabilis eſt, prout etiam ſtatuta excludenna fœminas fauore agnationis conſeruandæ, ſunt fauorabilia. Ioan. Aud. in addi. Spec. in Rub. de ſucceſſio. ab inteſt. ſaltem (& tunc ſecùndùm omnes) quando non agitur de excluſione filiarum à teſtatore deſcendentium in linea directa: vt per Bal. in *l. Maximum vtilum. col. 1. C. de liber. prater. vel ex hared.* & in *l. 1. C. qui nè poſſunt ad liberta. peruenì.* Alex. latè in conſ 141. num. 9. num. 10. lib. 7. Franc. Curtius ſenior, conſi. 9. Curt. iunior conſil 9. Philip. Dec. in *l. 2. C. de in ius vocan. 57 in l. vlt. col 1. C. vnde legitimi.* & latè Albert. Brunus in tractatu de ſtatutis excludentibus fœminas, artic. 4. col. vlt. Sed iam hic ſumus in tranſuerſalibus, quos hic conſtat etiam vocatos, & ſic etiam ſecundum omnes fauorabilis eſt prohibitio, cum nullius deſcendentium odium veſerur: ſed meus fauor, & ſic tantò minùs debet hæc vniuerſalis prohibitio ad quartum gradum reſtringi: ſaltem non poteſt reſtringi in actore qui eſt nepos è maſculo lineæ directæ in ſecundo gradu primi hæredis.

Deſcendentium teſtatoris.

54 ¶ Et ſic quantò proximior, tantò fauorabiliot. Quia cauſa immediata, & quantò proximior, magis influit. Bal. in *l. ex placito. col. 1. C. de re permuta.* Imò nepos iſte cenſetur procreatus de proprio ſanguine & corpore ipſius primi hæredis. tex. in *l. 1.* & ibi per omnes Docto. *C. de conditio. inſe-t.* Igitur magis & præ cæteris participare debet de effectibus & fauoribus eiuſdem teſtamenti. Cuius non ſolùm verba & mens: ſed etiam totius iuris παραφρασις, & (vt de opere Dymi in regulas Iuris, dicebat Cynus) tota Iuris ciuilis ſynodus cauſæ actoris aſſiſtere videntur. Et hæc quidem non parum multis non ſolùm plauſibilia: ſed etiam veta fortaſſe videbuntur. Hactenus ſufficiat quæcunque pro actore induci poſſunt, diligenter, & bona fide in apertum eduxiſſe, & nihil inractum reliquiſſe, ne de tam ardua & argumentoſa quæſtione obiter, & non niſi te peniſſimè perſpecta & diſcuſſa, cenſuiſſe videamur.

55 ¶ At cùm tandem ad verum ventum eſt, prædictis quantumuis vrgeant, non obſtantibus, reum abſoluendum ſore cenſemus. Et quia, iuxta vetus prouerbium, breuis eſt veritatis oratio: inſinuatio enim, & prolixior diſputatio etiam Iuriſconſultis, nedùm oratoribus malam tantùm, vel ſuſpectam, non autem bonam cauſam decent, breuiter, perſpicuè & deciſiuè, à ſufficienti partium enumeratione, & quaquauerſum tes verti queat, actotem nullum ius habere oſtendam. Deinde ſyluam argumentorum pro actore conquiſitorum, velut ſecuri Phocionis prolixas, & artificioſas Demoſthenis orationes, concidam. Aſſumo ergo totius cauſæ cardines, nempe tres illos articulos 3. nu. 1. Reſolutio.

56 ¶ Et ad primum, quòd actor nullum ius habeat ex perſona Manuelis patris, Hypotheſis ipſa facti oſtendit: quia non eſt hæres patris ſui: & ſi eſſet hæres, ſeipſum etiam, ſi quod ius ex perſona ſua haberet, penitus & perpetuò excluderet, per regul. vulgatam *l. vendi autem de euictio.* Pater enim tenunnauit, trangegit, & ceſſit. Igitur. *l. Cum à matre. C. de rei vendico. l. venditrici. C. de reb. alien. non alie.* Cùm ergo nec patris, nec aui, nec mediatè, nec immediatè ſit hæres, nullum ius ex eorum perſonis vel iure tranſmiſſo habere poteſt, nec ex perſonis propatruorum vel aliorum remonorum, quorum etiam ſe hæredem eſſe non dicit. Agit enim iure proprio & ex perſona ſua. Et ſic de iure tranſmiſſo nihil amplius inquirendum, niſi quòd ad finem conſilij ad abundantiorem confirmationem aliquid dicam. Cùm ergo tantùm ſuperſit inquireudum, an actori quæſitum fuerit ius per euentum conditionis fideicommiſſi, ſiue ex perſona patris ſui, ſiue ex perſona ſua, ſiue ex perſona alterius: dico breuiter, & per ſingula luce clariùs oſtendo.

57 ¶ Primò, quòd ex euentu conditionis dicti fideicommiſſi in perſona Galcerandi, videlicet quando Galcerandus vendidit, nullum ius competit nec competere poteſt actori. Quia per euentum dictæ conditionis nullum ius fuit quæſitum nec quæri potuit Manueli, nec actori eius filio: cùm eo tempore neuter eorum eſſet in rerum natura, nec conceptus quidem. Sed ius fuit quæſitum, & fideicommiſſum deuolutum ad Petrum, Ioannem, & Franciſcum de Arinyo fratres, & patruus Galcerandi venditoris, qui erant proximiores de ſanguine, nomine & armis teſtatoris. Et ſic illi ſoli, & non alij ad illud fideicommiſſum ſecundo loco vel gradu vocati ſunt, vt ipſa rei euidentia tenore teſtamenti & genealogia inſpectis oculiuis & velut palpabiliter demonſtrat. Ita vt nec rarione quidem opus ſit, cùm ſenſus ſufficiat, & in eo quòd ſenſus ipſe demouſtrat dubitantes, non argumenus, ſed verberibus erudiendi eſſent, vt poſt Ariſtotelem paſſim ait Bald.

58 ¶ Nec obſtat quòd illi patrui non acceptauerunt fideicommiſſum ad ſe deuolutum, ſed repudiarunt conſentiendo venditioni Galcerandi: quia nihilominus fecerunt ſecundum gradum: legatum enim vel fideicommiſſum, etiam quu ad dominium, ſtatim extante conditione, transfertur, & ipſo iure vel ignoranti quæritur *l. Cùm pater. §. Surdo. de legat.* 2. l. vlt. §. vlt. *C. comm. de legat.* Non enim prædeceſſerunt Galcerando nepoti ex fratre, ſed ſuperſtites ei fuerunt: & ſic fideicommiſſum eis factum, non eſt factum caducum, vel quaſi: ſed eis vt tempore contrauentionis Galcetaodi ſuperſtitibus & proximioribus ipſo iure quæſitum. Non enim Galcerandum ad vendendum extraneo prouocauerunt, ſed cùm vendidiſſet, aut ſaltem illi vendenti & contrauenienti, ad ſecuritatem con-

tractus

tractus & emptoris conſenſerunt, approbauerunt, laudauerunt.

59 ¶ Hic autem conſenſus, hæc laudatio & approbatio neceſſariò ſequitur venditionem approbandam & laudandam, ſaltem ordine intellectus, qui ſufficit, vt vnus actus prior, alter poſterior dicatur. tex. in *l.2.in fi.* & ibi Alex. *de vulg. & pupil.* Bal. in *l. Arethuſa, ad fi. de ſtat. homin.* & in *l. exception. col. 4. C. de probatio.* & in proœmio Cod. col. vlt. quem ſequitur Panor. in *c.1. extrà de lit. conteſta.* Idem Ang. Peruſi. §.1 *col.* 1. verſic: *Et per hoc dicebam.* In authen. *de exhiben. reis.* Felin. in *c. Inter monaſterium. col 4. extrà, de re iudic.* Ergo dicti patrui laudando & approbando remiſerunt ius ſuum ſibi quæſitum in fauorem primi emptoris, & ſic ſecundum intereà fecerunt gradum, & in effectu fuere ſecundi venditores, ſen alienatores & contranenientes. Quare locum fecerunt tertio graduo dictæ ſubſtitutionis vel fideicommiſſi in perſona Gaſparis de Arinyo, qui tunc viuebat, & erat frater patruelis dictorum patruorum, & poſt eos proximior de nomine & armis teſtatoris.

60 ¶ Quibus temporibus Manuel pater actionis nec conceptus quidem erat, & ſic nihil illi deuolui potuit ex dicto fideicommiſſo, nullum penitus gradum facere potuit: quia ex non ente nihil fit, & non entis non ſunt qualitates nec differentiæ. *l. eues qui in prouincia.* & ibi Paul. Alex. *de reb. credi.* & multò minus impedire potuit quo ad alios de nomine & armis, qui tunc reperiebantur & ſuperſtites erant, fierent deuolutio, & quin illi gradus inter ſe facerent, prout dictus Gaſpar fecit tertium gradum, & deinde filij eius quartum gradum, & nepotes ex eo quintum, & tandem pronepos ex eo ſextum gradum, cuius perſona & cellula vltima fuit in exaratione genealogiæ, breuitatis cauſa omiſſa.

61 ¶ Conſtat ergo nullum vnquam ius quæſitum fuiſſe actori ex perſona Galcetandi, ſine ex eoentu conditionis in eius perſona, nec ſolùm non fuiſſe quæſitum: ſed impoſſibile eſſe quòd fuerit ius quæſitum actori, nec eius patri ex perſonis patruorum Galcerandi, vel ex euentu conditionis contingentis in perſonis eorum. Sed ios fideicommiſſi neceſſariò deuolutum fuit Gaſpari de Arinyo, qui tunc ſuperſtes erat, & propinquior de ſanguine, nomine & armis, & in tertio deuolutionis gradu. Et conſequenter multo minos actor prætendere poteſt ius ſibi apertum ex perſona dicti Gaſparis. Tum quia, ille non contrauenit. Et ſic quidquid iuris fuit vel eſſe potuit, tranſmiſit ad filios ſuos, qui ſunt in quarto gradu. Tum quia, ſi Gaſpar viuens contrauenilſet, fideicommiſſum fuiſſet ex ea contrauentione apertum, & quæſitum filiis naturalibus & legitimis dicti Gaſparis de Arinyo, qui eraor proximiores de ſanguine, nomine & armis de Arinyo, & in quibus, vtpote exiſtentibus in quarto gradu, tota virtus & omnis effectus dictæ prohibitionis, & omne ios prætenſi fideicommiſſi extinctum & reſolutum fuit, per tex. in fortiorib. terminis in auth. *de reſtit. fideicom.*

62 ¶ Et ſic quaquauerſum rotetur actoris intentio, nullum poteſt nec fundamentum nec locum inuenire, etiam ambulando per perſonas omninm fideliter in dicta figura deſcriptarum, etiam ſi vſque ad decimum gradum deſcenderetur, quod nimis eſſet ſupetuacuum, cùm ſufficiat diſcurrere vſque ad filios Gaſparis. Quos ex hypotheſi cõſtat, etiam antequam actor natus vel cõceptus eſſe, quatuor gradũ tenuiſſe & conſequentet ante natiuitatem & conceptionem actoris ad quartum gradum peruentum eſſe, atque ita omnem vim & ſpem dictæ prohibitionis & fideicommiſſi ſuppteſſam, extinctam & in perpetuum reſolutam fuiſſe din antequam actor in terum natura eſſet.

63 ¶ Minùs obſtat, ſi diceretur quòd Manuel actonis, pater viuebat tempore quo vinebant filij Gaſparis, & fortè quòd natus, vel conceptus erat tempore mortis dicti Gaſparis. Tum quia, dictus Gaſpar non contrauenit, & ſic in eius perſona nec io vita, nec in morte eatitit caſus prætenſi fideicommiſſi: & conſequentet tranſmiſit ad filios ſuos, in quibus tanquam in quarto gradu, prohibito, & fideicommiſſum extincta fuut. Tum quia, ſi condino extitiſſet in perſona Gaſparis, non fuiſſet apertum nec deuolutum ius Manueli, qui dictabar a Gaſpate filio propatrui ſui ſex gradibus: ſed apertum & deuolutum fuiſſet filius Gaſparis vno tantum gradu ab eo diſtantibus, vt proximiores eſſe nõ potuiſſent. Tum quia, ſi quod ius apertum fuiſſet Manueli, actor non poſſet ex eo nüi, cùm noo ſit eius hæres: & ſi hæres eſſet, adhuc alia ratione fortiùs exrluderetur, vt dictum eſt, per *d. l. vendicantem.* Tum, quia Manuel de facto contrauenit antequã actor eſſet natus vel conceptus, & ſic, ſi quod ius habuit, reſolutum fuit, & delatum, tam ex lege legis communis, quàm ex lege expreſſa & ſpeciali teſtamẽti ad dictum Gaſparem, vel filios eius, qui viuentes & proximiores etant tempote renuntiationis & ceſſionis factæ per Manuelem.

64 ¶ Nec obſtate poteſt, ſi dicatur, quòd ius, quod competerat Manueli, fuit delatum actori poſtea nato, vtpote tempote natiuitatis ſuæ proximiori alienanti, quamuis poſt alienationem natus & conceptus fuerit, per no. 3. nu. 13 24. & 25. Quia multiplex ſolutio prompta eſt. Prima, quia antequam concipereretur Manuel, ius omne fideicommiſſi deuolutum fuerat patruis primi venditoris, deinde ab illis auulſum & deuolutum prædicto Gaſpari. & conſequenter Manuel nullum vnquam ius habuit: ita quòd nihil vendidit, nihil renuntiauit, nihil ceſſit, niſi ius prætenſum. Nunquam enim fideicommiſſarius fuit, quia alij vocati erant: ad quos vſque ad Gaſparem, qui non rõtranenit ius fideicommiſſi, deuolutũ fuit: à quo, etiam ſi contraneniſſet, nihil apertum, nihil deuolutum fuiſſet Manueli, ſed filiis Gaſparis in quarto gradu exiſtentibus, in qno totum iſtud fideicommiſſum ſuppreſſum & extinctum fuit. Secunda ſolutio, quòd in terminis teſtamenti & fideicommiſſi quo de agitur, non ſufficit aliquem eſſe nunc & ex poſtfacto proximiorem, ſi tempore condirionis exiſtentis non erat in rerum natura, ſaltem ſi tunc aliqui de ſanguine, nomine & armis ſuberant, quorum ptoximiores, ſoli vocati ſunt, & eis ſolis ius fideicommiſſi ex lege teſtamenti qnæſitum fuit, vt clariùs demonſtrabitur in dilutionibus allegatorum pro actore.

65 ¶ Tertia, quia etiam ſi actor fuiſſet natus & conceptus tempore renuntiationis & ceſſionis factæ per Manuelem patrem ſuum, tamen nullum ius fuiſſet apertum nec quæſitum actori, nec cuicunque alij ex hac contrauentione: quia Mannel non etat fideicommiſſarius, nullum ius habebat, nihil tenuntiabat, nihil cedebat, niſi de facto. Quia din anteqnam fuiſſet in rerum natura, ius fideicommiſſi fuerat ad alios deuolutum, apud quos remanebat. Et ſic contranentio Manuelis non fuit contrauentio, nec fecit aliquam conditionem fideicommiſſi exiſtere. Teſtamentum enim loquitur de contrauentione hæredis inſtituti vel ſubſtituti, ſeu veri fideicommiſſarij habentis ius ex teſtamento. & verè prohibiti & grauati duntaxat, nec poſſunt verba nec diſpoſitio teſtamenti aliæ perſonæ adaptari, nec in alio verificari.

66 ¶ Sed Manuel non erat nec fuit vnquam hæres, nec ſubſtitutus, nec ſucceſſor teſtatoris, oec mediatè, nec immediatè, nec Galcerandi quidem patris ſui. Quia ſi fuiſſet eius hæres, non potuiſſet litem monere, & dato etiam quòd fuiſſet hæres patris ſui, tamen non potuit eſſe hæres teſtatoris nec mediatè quidem quia ex hypotheſi conſtat quòd diu antequam Manuel eſſet natus vel conceptus, dictus Galcerandus

patet eius erat priuatus omni hærentia & hæreditate testatoris & nominatim eastris, & rebus, de quibus agitur, quæ omnia erant ad alios deuoluta & acquisita. Ergo siue postea Manuel fuerit hæres patris sui, siue non, nihil ad rem: quia nunquam fuit hæres, neu successor testatoris, nec filius aut hæres hæredis: quia antequam conceptus esset pater eius, dicta hæreditate in alios statim ipso jure translata, penitus & irreuocabiliter priuatus fuerat.

67 ¶ Et consequenter etiam si actor fuisset natus & conceptus tempore dictæ renuntiationis, & sessionis factæ per Manuelem patrem suum, nihil ad rem: quia nec hoc quidem casu dici posset aut censeri hæres aut successor, mediatè vel immediatè ipsius testatoris, nec ab eo vocatus aut cognitus: cum iamdudum, etiam ante patrem suum conceptum, hæreditas esset in alios translata.

68 ¶ Quarta solutio, quia post fideicommissum semel propter contrauentionem commissum, & proximiori qui tunc repertus fuit, acquisitum, nunquam rursus hoc fideicōmissum aperiri potest, nisi per nouam contrauēntionem: quia post substitutionem Galcerādi, nullum est fideicommissum in toto illo testamento, nisi in consequentiam prohibitæ alienationis & in casum contrauentionis eidem prohibitioni, per ipsum prohibitum factæ duntaxat. Sed post primam contrauentionem Galcerandi instituti & nominatim prohibiti, & post secundam contrauentionē patruorum eius, qui erant proximiores vocati & prohibiti, nulla facta est contrauentio, nec per dictum Gasparem, ad quem per contrauennonem dictorum patruorum, tanquam ad proximiorem tunc existentem, ius deuolutum fuit, nec per alium. Igitur non fuit, nec est amplius locus vlli fideicommisso.

69 ¶ Et sic liquet actorem prorsus inadmissibilem esse. Non enim potest admitti ex dictis duabus contrauentionibus Galcerandi & patruorum eius: Tum quia, tunc non erat in rerum natura: Tum quia alij vocati fuerunt quibus ius quæsitum fuit, & in quibus fideicommissa ex dictis duabus contrauentionibus orta, fortuta sunt suum effectum, & semel consumpta fuerunt. Nec etiam admitti potest ex aliquibus aliis contrauentionibus, quæ non fuerunt, nec sequutæ sunt. Contrauentio, enim Manuelis patris actoris non fuit contrauentio pertinens, vt demonstratum est: & si fuisset pertinens contrauentio, fideicōmissum fuisset deuolutum, tadicatum, & consumptum in personis dicti Gasparis, vel filiorum eius. Et sic quaquauersum se vertat actor, admissibilis esse nequit.

70 ¶ Quinta solutio, quia fideicommissum semel apertum, & ei qui tunc proximior erat, quæsitū, non potest resolui, nisi de contrauentione eius appareat. Et sic ex nouo conditionis euentu, & nouo fideicommisso infra quartum gradū contingenti auferri, etiam in fauorem alterius nunc proximioris, de nomine & armis testatoris, sed concepti & nati post euentum conditionis, & ius semel alij quæsitum. Quia primo ex forma & tenore ipsius testamenti solus ille vocatur, qui tempore extantis conditionis proximior reperitur. Secundò, quia semel vocatus nunquam grauatur, nec testator vult ab eo vllo modo auelli, nisi in casu contrauentionis, non autem vult auelli propter superuenientem natiuitatem alicuius proximioris, qui postquam natus est, proximus quidem apparet. Sed ex postfacto post fideicommissum iam cōmissum & deuolutum ad alium, à quo non est auferendum nisi contrauenat, vt dictum est. Et hæc est ipsa veritas tam clara & aperta, vt verborum adminiculo non indigeat. l. 1. *C. si ma. facil. hær. se abstinue.* Quid enim argumentis opus est stante euidenti demonstratione.

71 ¶ Nihilominus adhuc & ex abundanti sextam do solutionem & inadmissibilitatem actoris: quia etiam si poneretur in facto, & verum esset (suppositi- A uè loquendo) quòd dictus Gaspar post fideicommissum sibi apertum contrauenisset, & quòd tempore suæ contrauentionis, & sic noui fideicommissi existentis, dictus actor fuisset natus, aut saltem conceptus, adhuc nullum ius haberet, nihil petere posset, quia nullo modo vocatus esset ex contrauentione Gasparis, vtpote excluſus à filiis naturalibus & legitimis, eiusdem Gasparis, tempore dictæ contrauentionis patris sui propinquioribus de nomine & armis, & in quibus tanquam in quarto gradu existentibus prohibitio illa & omne fideicommissum inde dependens suppressum fuit, & finem accepit: vt in authen. *de restitutio. fideicommiss.*

72 ¶ Non enim attenditur proximitas respectu ipsius testatoris, sed respectu vltimi contrauenientis, B seu grauati, vel personæ vltimo ad fideicommissum admissæ. Quod quanquam superuacuum sit discutere tamen ad maiorem actoris conuictionem, & veritatis & iustitiæ propugnationem ostendere non grauabor. Primò, per text. in *l. cum ita. §. in fideicommisso. de legat.* 1. ibi. *Et qui ex his proximo gradu procreati sunt*, vt legit Accur. in gloss. ordinaria, & est communis lectio. vel, Et qui ex his primo gradu procreati sunt, vt legitur in Pandectis Florentinis, quod idem est: & sic est ibi text. totundus quòd in fideicommisso relicto familiæ, vel fauore familiæ testatoris, post nominatos à testatore, & post illos, qui de nomine & familia testatoris fuerunt eo tempore quo testator moreretur, veniunt & vocātur proximi, quique procreati ex istis vltimo loco de medio sublatis & grauatis. Et sic proximitas attenditur, respectu vltimi grauati, vel vltimi fideicommisso excluſi. & ita decidit ibi Bal. in 2. notab. Ioan. Imol. in *l. hæredes mei §. cùm ita. ad Trebl.* C

73 ¶ Et sic quemadmodum per contrauentionem & priuationem Galcerandi vocati sunt eius patrui, & per contrauentionem & priuationem eorum vocatus est dictus Gaspar, vt clarissimè & necessariò demonstratum est: Ita si contigisset Gasparem contrauenire vel priuari, acquisitum fuisset fideicōmissum filiis eius naturalibus & legitimis ab eo procreatis, & non aliis, nec actori quidem, etiam si actor post fideicommissum deuolutum Gaspari, & eo contrauenente inuentus fuisset in tetum natura, stantibus filiis dicti Gasparis, à quibus excluſus fuisset, per illum text. ibi, Et qui ex his (scilicet nouissimè grauatis, & de medio sublatis) primo gradu procreati sunt. Et non modo semel fuit excluſus actor per filios Gasparis: sed etiam in perpetuum, remota & perempta in illis (vtpote in quarto gradu existentibus) omni virtute, spe, & effectu dictæ prohibitionis & fideicommissi. D

74 ¶ Et ita quod hoc casu debeat attendi proximitas respectu vltimo grauati, à quo fideicommissum euellitur, & non proximior respectu testatoris, post seriam & exactam discutionem, decidit Bartholo. Socinus. in *l. si cognatis.* col. vlt. nu. 40. vers. *sexta & vltima conclusio. de reb. dub.* Quamuis enim in substitutione vulgari debeant præferri proximiores testaturis, & non eius cui facta est substitutio, & etiam in fideicommissis & legatis, quando capiuntur immediatè de manu testatoris, antequam alij acquirantur: E tamen post primam illam acquisitionem, attenditur proximitas per respectum, non ad testatorem, sed ad personam illius, de cuius manu accipitur, videlicet vltimi grauati, vt est de mente Bartoli, in *l. re communis*, col. pe. q. 3. *de lega.* 3.

75 ¶ Et subdit Soc. in *d. l. si cognatis. in fi.* se ita pluries consuluisse Senis, Pisis, & in curia Romana, & in regno Maioricarum, seu apud Baleares insulas, & testatur idem consuluisse Alexan. Imol. & Ioannem Baptistam de sancto Seuerino præceptores suos, & sibi etiam subscripsisse Bal. de Bartolinis, & Philip. Corneum. Et addit ita per doctissimum Aduocatum cui causa commissa fuit, iudicatum Florentiæ,

rentiæ. citat etiam conſ. Pau. Caſtr. non impreſſum. Ita etiam rurſus decidit Soc. in *l. hæredes mei.* §. *Cum ita.* col 7. nu. 16. in *fi. ad Trebel.*

76 ¶ Ita etiam latè conſuluit idem Socin. conſ. 149. col. 13. cum trib. col. ſeq. lib. 2. vbi loquitur in fortioribus terminis, videlicet contra deſcendentem ab ipſo teſtatore, & proximiorem in gradu ipſi teſtatori: Cui tamen ſenſit præferri remotiorem reſpectu teſtatoris, qui eſt proximior vltimo grauato. Quantò fortius hic, vbi actor non eſt de deſcendentibus, ſed de collateralibus teſtatoris. Et inſuper vbi Gaſpar de Arinyo & eius filij non ſolùm ſunt proximiores vltimis grauatis: ſed etiam ſunt multò proximiores ſtipiti communi domus & agnationis de Arinyo: à qua caſtra & loca de quibus agitur, proceſſerunt, ita etiam latè conſuluit idem Soci. conſil. 86. col. 4. num. 11. cum. ſeq. & in conſil. 73. col. 3. nu. 14. cum ſequentib. lib. 4.

77 ¶ Ita etiam decidit Anton. Rubeus in *l. Gallus.* §. *quidem recte*, *col.* 35. *de liber. & poſthu.* & in conſ. 36. eximij col 2. col. vlt. nn. 6. 7. 8. & conſi. 36. Memini. col. vlt. nu. 4. & conſil. 40. circa dubium, col. 2. nu. 4. num. 5, & conſ. 82. viſo eleganti. nu. 1. & nn. 5. idem Ludoui. Gozadinus conſil. 4. col. 5. nu. 17. vbi dicit ſe habere multa in eam rem conſilia non impreſſa. & ante eos idem voluit Philip. Corneus conſi. 22. col. 6. lib. 2. & expreſsè in materia ſubſtitutionum, Carol. Ruinus, conſil. 191. num. 7. lib. 2. Ita etiam Stepb. Bertran. (qui fuit vir magnæ eruditionis & recti iudicij, vt dixi in tracta. de donatio. fact. vel confirma. in tracta. matri. num. 67.) decidit in conſi. 300. col. 2. nn. 2. lib. 3. in prius impreſſis per Simonem Vincentium. Faciunt no. in c. 1. & ibi Andr. Iſer. de natura ſucceſſionis feudi, in vſib. feudo. vbi quamuis aliàs in feudis ſemper reſpiciamus primum ſtipitem. Bal. in c. 1. col. 1. ad fi. & ibi Marti. Laud. col. 2. de eo qui ſibi & ſuis hæredibus, & in c. 1. §. vlt. col. 2. *de ſucceſſione fratrum*, *vel gradibus ſuccedentium in feudo*, *in vſib. feudo.* tamen etiam inter deſcendentes ab illo inſpicitur proximitas vltimi vaſalli, & non primi acquirentis. Philip. Corneus conſi. 37. col. 2. conſ. 190. lib. 3. Philip. Deci. conſi. 445. num. 19. Et quanquam aliqui contrarium teneant: tamen hæc eſt crebrior eſt & fundatior Sed vt dixi, hæc ſexta, quanquam iuridica, ſolutio ſuperuacua eſt, ſufficientibus, imò ſuperabundantibus dictis quinque ſolutionibus, & aliis prædictis mediis ineluctabilibus, & quæ neminem contradicentem habent.

78 ¶ Adhuc, pauci illi qui tenent in ſubſtitutionibus proximitatem reſpectu teſtatoris attendi, loquuntur in aliis quàm huius teſtamenti terminis, videlicet quando teſtator diſpoſuit deſcendentibus ſuis tantùm, vt quãdo vocauit proximiorem è deſcendentibus ſuis, vel poſteritate ſua. vel ſi vocauit, etiam collaterales, quando reſtrinxit ad ſuum, vel ſibi proximiorem: & ſic referendo ad ſe, ſiue ad proximiores ſui ipſius, prout certum eſt quòd pronomen Suus, vel Meus, reſtringit. *l. Stichum qui meus erit, de lega.* 1. *l. Si ita legatum, de auro & arg. lega. l. vlti. in princ. eo. titu. l. ſuper. de legat.* 3. imò etiam quando incerto corpori additur, vt hic, facit taxationem, vt decidit Bar. in *d. l. ſuper.* Alexand. conſ. 76. lib. 1. Ita loquitur Franciſc. Ripal. in *l. Ex facto. in prin. num. 6. ad Trebel.* Quod eſt longè diuerſum à terminis huius teſtamenti: vbi teſtator in caſum contrauentionis non vocauit propinquiorem poſterorum ſuorum, nec propinquiorem ſuum, reſtringendo ad proximos reſpectu ſui ipſius: ſed in genere vocauit propinquiorem conſanguineum, de ſuo nomine, & ſuis armis. Et conſequenter, etiam alio non expreſſo, intelligitur de propinquiore qui tũc eſt reſpectu vltimi fideicommiſſarij vel grauati. Quantò fortius, vbi teſtator addidit. Qui in tali caſu reperietur: & ſic expreſsè reſtrinxit ad proximiorem tunc exiſtentem, & ad illum ſolum & non ad alium, & voluntarem ſuam, & verba direxit: ergo actor & verbis & volnntate teſtatoris deſtituitur & excluditur.

79 ¶ Imò etiam non ſolùm communi, ſed etiam concordi omnium Doctorum de hac re ſcribentium ſententia excluditur. Quia etiam ex illis paucis, qui volunt in ſubſtitutionibus proximitatem reſpecto teſtatoris attendi, nullus eſt qui loquatur in fauorẽ proximioris nondum nati vel concepti tempore conditionis fideicommiſſi extantis: Sed omnes loquuntur de proximioribus tunc iam natis, quorum vnus eſt proximior reſpectu teſtatoris, alter proximior reſpectu grauati, ſeu perſonæ vltimò admiſſæ. Sed quando proximior reſpectu teſtatoris nondum natus eſt nec conceptus, omnes vbique tenent nullam penitus de illo rationem habendam, etiam ſi teſtator diſpoſinonem ſuam non limitaſſet ad propinquiorem tunc exiſtentem, prout hic expreſsè reſtrinxit. Multò plura adducere poſſem pro Illuſtriſſ. Duce, niſi temporis & aliorum vrgentium negotiorum anguſtiæ vela contrahere cogerent.

80 ¶ Nunc igitur breuiter & ſuccinctè diluendo obiecta, ad primum. Quòd actor ſit ex verbis teſtamenti vocatus, ſup. nn. 2. ſoluio ex verbis eiuſdem teſtamenti apparet. Quia non eſt inſtitutus, nec ſubſtitutus, nec in diſpoſitione nec in conditione quidem poſitus. Quid quòd nec patris quidem proprij, nec aui ſui & multo minus teſtatoris hæres eſt? Fideicommiſſum autem in caſum contrauentionis, quo ſolo nititur actor, ei non congruit nec adaptari poteſt. Vult enim teſtator & expreſsè diſponit quòd poſthumo ſuo, vel Galcerando fratre ſuo ei ſubſtituto alienante, ſtatim hæreditas ab eo recedat, & ipſo iure tranſeat & perueniat ad propinquiorem cõſanguineum. Nunc etiam alio non dicto, nec Manuel qui nondum conceptus erat, & multò minus actor vocari potuit. ſed ſtatim hæreditas à Galcerando euulſa, ad patruos eius tranſiuit, qui ſoli proximiores erant, & ab illis ad Gaſparem, qui ſolus erat proximior, etiam non ſolùm reſpectu grauati, ſed reſpectu quoque teſtatoris, ita quòd vtraque proximitas in eis qui concurrentibus carebãt, concurrebat: quantò fortius, quando teſtator addidit etiam hanc qualitatem perſonæ deſignatiuam, qui in tali caſu reperietur? Ergo Manuel qui tunc non reperiebatur, & fortius actor non ſolùm non vocatus, ſed diſertis verbis perpetuò excluſus. Extitit ergo conditio fideicommiſſi in perſona Galcerandi, ſed non ad commodum Manuelis, & multò minus actoris. Sed ad commodum patruorum, & rurſus in horum perſonis contraucientibus mox ad commodum Gaſparis de Arinyo extitit.

Diluitio obiectorum.

81 ¶ Quod autem obiter ſup. nn. 2. dicitur, iterum extitiſſe conditionem in perſona Manuelis, recitatio eſt obiectionis actoris falſa & ridicula, per not. ſuprà, nu. 65. non repetendo: Quia Manuel nunquam vocatus fuit, nunquam ius habuit, nunquam inter hæredes vel etiam ſucceſſores fideicõmiſſarios teſtatoris computari potuit, & ſic nec in prohibitione, nec in grauamine: & cum nihil haberet, nihil alienare, nec in aliquo contrauenire potuit. Nec valet quod ſup. nu. 3. dicitur verba, Qui in tali caſu reperietur, non ad tempus, ſed ad cauſam ſeu qualitatem referri: quia imò ad vtrumque referuntur, videlicet ad tempus, & ad qualitatem requiſitam, videlicet vt tunc ſit in rerum natura, & talis, nempe de nomine & armis, & proximior. Cùm ergo actor & eius pater non eſſent in rerum natura, non ſolùm eis deficit tempus: ſed etiam ſubſtantia, & qualitas, quia non entis nullæ ſunt qualitates: ſuprà, num. 59.

82 ¶ Quod autem ſuprà, nn. 4. dicitur, ea verba ad executionem referenda: contra actorem facit, quia teſtator voluit ſtatim executionem fieri, & non pendere: ſed ſtatim perfici, ibi, Perueniat. quod verbum rem conſummatam & executam cũ effectu ſignis

ficat *l.2 §.peruenisse. de hered. vel actio. vend.* & ſufficit vel momento peruenisse, *l. peruenire. de verb. ſignif.* & ſic neceſſe eſt ius quæſitum & radicatum fuiſſe ei qui tunc erat proximior de ſanguine & armis, etiam ignoranti, *l.cum pater.§.ſurdo de legat.ſecundo.*

83 ¶ Rurſus contra actorem facit quod ſup. *num.5.* dicitur, ea verba, *Qui in tali caſu reperietur*, ad hoc eſſe appoſita, vt pluribus ſtantibus proximior qui in ea qualitate tunc reperitur, cæteris præferatur. Hoc enim in ſe verum eſt. Sed primò benè ſequitur, præferetur cæteris exiſtentibus: ergo multò fortiùs præferetur non exiſtentibus. Secundò, quòd perpetuò & cum effectu ad talem, & non ad alium hereditas peruenit, cæteris omnibus, etiam iam natis & multò fortiùs naſcituris perpetuò excluſis, niſi conting: illum qui vocatus & admiſſus eſt contrauenire, quo caſu contingente inſpiciendum erit qnis tunc ſit proximior, & in ea qualitate. Cæterùm, niſi vocatus contrauenisset, nullo fideicommiſſo, nullo demceps onere grauatus eſt, ſed perpetuò pro ſe & ſuis habet.

84 ¶ Tum verba illa, Qui in tali caſu reperietur, denotant extremitatem temporis, ſiue certum determinatum tempus alienationis & contrauentionis Ergo ſuccedunt duæ regulæ. Prima, quòd inſpiciendum eſt illud tempus, tex.in *l.4.in fin. de conditio. & demonſtr.* Iaſon, ſeu veriùs Alexand. in §.*rurſus Inſtit. de actio.* Iaſon in *l. ſubſtitutione. col. 1 de vulg & pupilla.* Secunda, quòd qualitas iuncta verbo, vel certo tempori aut euentui debet ineſſe tempore illius verbi vel euentus *l.in dilectis.q ſe extraneum. de vsual. actio l.ex facto.§.ſi quis autem*, & ibi Alexander in Trebel. *l.72. tium de teſtamento militis.* Alexander *conſ.143. n.1. lib.* 6. vbi in annot. dixi, & in Conſuet. Pariſ §. 38. *num.* 56. Et ſic neceſſe eſt dicere quòd dicta verba referre ad aliud tempus, quàm ad tempus contrauentionis & extantis conditionis, mera eſt contorſio & cauillatio. Tum, dicta verba ſunt manifeſtè depoſita grana demonſtrationis reſtrictiuæ, non autem gratia extendendi vel prorogandi fideicommiſſum illud caſuale, ſed gratia teſtringendi. Ergo non poſſunt operari ampliationem ſubſtitutionis, nec interpretari vt extendantur ad perſonas, quæ tunc non erant in rerum natura, *l. legata inutiliter, de legat 1. l. legata inutiliter de adimend. legat. l. cuntale. §. vlt. de condit. & demonſtr.* Sed ſic eſt quod abſque illis verbis non continebantur nondum nati nec concepti tempore extantis conditionis. Ergo multò minùs continentur adiectis illis verbis reſtringentibus ad eos, qui tunc non ſolùm erant in rerum natura, ſed etiam iam erant debitè qualificati.

85 ¶ Confirmatur, quia illa verba adiuncta per modum conditionis, quæ inducit formam, vtpotè per relatiuum *Qui*, iunctum verbo futuri temporis, quod inducit conditionem, tex.in *l Stichum qui meum erit.* & ibi Bart. Alex & omnes, *de legat.1. l.ſuper ia fia.* & ibi Bar. *de leg.3 l.ſi debitor § veriſimile eſt*, & ibi Bart. *de contrab.emptio. & vendit*, ſiue referat perſonam, ſiue qualitatem vel accidens, gl.in *l.1. C.de ſenten. quæ pro eo quod iuter.* Bar. *in l. 1. col 6. de condit. & demonſtr.* Bar. Imola, in *l.ſi Titius. Cùm ita de leg. 2.* Iaſon in *d. l.Stichum qui meum erit.not.1.* Porro nulla conditio leuis eſt ſolennitatis, Alex in *l.1. in fin. de lib. & poſthu.* Philip. Dec. *c.ex parte M.de appellat.* Sed formam induxit Bald. in *authen. Matri & auiæ col.1. C. quando mulier tutel.off. fungi poſſ.* Alex. *d.l. in fi.* Maria. Soci. *c.ſi diligens. col.5. de foro comp.* Phil. Dec. *conſ.* 132. *n.4.* Forma verò non poteſt impleri per æquipollens. Angel. Peruſ. Alex. in *l. vbi autem non apparet §. illud de verb.oblig* Iaſon in *l. Gallus. §. Idem credendum, de liber. & poſth* Iaſon, Phil. Dec. in *l. certum*, vbi in annot. dixi. *Si certum pet.* Et ſic illis qui non erant in rerum natura tempore alienationis Galcerandi, non ſolùm verba & mens teſtamenti, ſed etiam ſubſtantia, forma, qualitas & accidens, & omnia deficiunt.

86 ¶ Rurſus confirmatur: quia certum eſt de iure, quòd quamuis in ſubſtitutionibus non ſemper inquiratur ſubſtitutum eſſe in rerum natura tempore teſtamenti, vel mortis teſtatoris: tamen requiritur quòd ſic in rerum natura, ſaltem tempore extantis conditionis, vt latè Alexand. *conſ.216. in fin. lib.3.* Socin. *conſ.10. n.12. lib.1.* & omnes vbique. Et cùm hoc concurrit expreſſa voluntas & diſpoſitio teſtatoris qui cæſetur illam claſulam, *Qui in tali caſu reperietur*, appoſuiſſe ad corroborationem iuris communis & communis ſententiæ, prout etiam in dubio ſe illi conformare cenſetur Alexan. Iaſon, & omnes in *l.1. col. 9. de vulg. & pupil.* Alex. *conſ. 55. n. 2.* vbi in annot. dixi *lib.4.* Matthæus Afflict. *deciſio. Neapolit. 44. num.* 20: Philip. Dec. *conſ.157. col.2.* vbi in annot. dixi. Concurſus autem toris cum facto partis vel teſtatoris, multò fortiùs operatur. Alex. in *l. quidam ita. §. vlt. col.1. ad Trebellia.* & in *conſ.53. num.8. lib.7.* vti in annot. dixi Philip. Dec. in *l.1. C. qui admitti.* Et in conſil 41. col. 3. vbi in annot. tetigi. Ltquet ergo ex prædictis, quòd actor nec ex ſua, nec ex patris ſui perſona, nihil omninò prætendere poteſt in vim clauſulæ prohibitæ alienationis & fideicommiſſi caſualis in euentum contrauentionis, & multò minùs prætextu fideicommiſſi gradualis: Quia (vt patet ex tenore ipſius teſtamenti.)

87 ¶ Confutando aliud ſecundum principale obiectum ſuprà, *num.* 6. vnicum tantùm fuit fideicommiſſum graduale, ſemel tantùm factum, videlicet ſi poſthumus naſceretur, & ſuperſtes poſteà ſine maſculis decederet, quo caſu ſubſtitutus eſt Galcerandus, cui nulla facta eſt ſubſtitutio, nullum grauamen: niſi in caſum alienationis in vim prohibitionis in eo tacitè repetitæ, & adhuc nulli fideicommiſſo gradiali fuit locus Defecit enim caſus & conditio, & in vulgari teſtamentum incepit in perſona Galcerandi. Quòd autem Galcerandus nullo fuerit fideicommiſſo gradiali granatus, ſed dontaxat fideicommiſſo caſuali in euentum contrauentionis, patet per verba teſtamenti, in quibus nullum aliud onus vel fideicommiſſum iniectum eſt Galcerando.

88 ¶ Ea enim verba, *Cum conditionibus ſupradictis*, ſubſtitutioni Galcerandi oppoſita, referuntur ad onera & conditiones impoſitas inſtitutioni poſtbomi primo loco inſtituti, videlicet ad eandem prohibitionem alienationis, & ad idem fideicommiſſum caſuale, ſtatim in fauorem proximioris qui tunc reperietur, exequendum in caſum contrauentionis, & mos ea facta: non autem referri poſſunt ad conditiones ſub quibus idem Galcerandus eſt poſthumo ſubſtitutus: hoc enim eſſet non ſolùm abſurdum, ſed etiam impoſſibile: quia aliæ ſunt conditiones quæ imponuntur ipſi inſtituto, vel ſubſtituto: & aliæ ſub quibus quis inſtituitur vel ſubſtituitur: & diametraliter differunt, cùm illæ neceſſariò ſequantur inſtitutionem vel ſubſtitutionem & eius euentum: hæ verò neceſſariò præcedant inſtitutionem vel ſubſtitutionem & eius euentum. Illas teſtator in eodem teſtamento aptè vocat conditiones & vincula: has autem vocat caſus. Patet ibi, *Cum conditionibus & vinculis infraſcriptis.* Ita enim vocat quando loquitur de oneribus quæ imponit inſtituto vel ſubſtituto. Et contra patet ibi, *In quo-libet differorum caſuum ſubſtituto*, &c. vbi conditiones ſub quibus aliquem vocat ad inſtitutionem vel ſubſtitutionem, vocat caſus, & non conditiones. Et rurſus ibi, *Qui in tali caſu reperietur*, caſum vocat euentum quo aliquis ſubſtituitur.

89 ¶ Sequitur ergo neceſſariò, quòd verba *cum conditionibus ſuprafcriptis* inſtitutioni Galcerandi appoſita, referuntur duntaxat ad conditiones & vincula ſuprà impoſita poſthumo primo loco inſtituto videlicet ad prohibitionem alienationis, priuationem & fideicommiſſum caſuale, non autem referuntur ad ca-

ſos, in quorum eventum Galcerandus fuit ſubſtitutus, quia non ſolùm verba & modus loquendi, quo teſtator vſus eſt: ſed etiam mens repugnarent: imò eſſet præpoſtetate, & etiam in eadem diſpoſitione repugnantiam introducere, contra *l. Nam ad ea de condit. & demonſtr.* & actum nullum reddere. *l. vbi repugnantia de reg. iur.*

90 ¶ Sequitur ergo quòd quamuis poſthumo impoſitum ſit fideicommiſſum graduale pro vno gradu vel eventum tantùm, ſi ſupereſtes poſteà ſine maſculis moreretur: tamen tale fideicommiſſum non eſt impoſitum Galcerando: ſed duntaxat ei impoſitæ ſunt conditiones & vincula prohibitæ alienationis, priuationis & tranſlationis ipſo iure in alium tunc proximiorem, ſi contueniret. Cùm igitur actor non poſſit otiti ex fideicommiſſo caſuali alijs acquiſitio ex capite alienationis factæ per Galcerandum: multò minùs niti poteſt ex prætenſo fideicommiſſo graduali per obitum Galcerandi, quia Galcerandus nullo tali fideicommiſſo grauatus fuit.

91 ¶ Et dato præſuppoſitiuè loquendo, quòd tali gradoſi fideicommiſſo grauatus fuiſſet, intelligeretur caſu quo interim non alienaſſet, alias fideicommiſſi gradualis ſpes præcepta eſſet. Nihil enim per obitum Galcerandi ſopereſſet, nihil inueniretur, vtpotè omni hereditate iam ad alios per ptiuationem Galcerandi tranſlata, & ſic ſoluto eſt ad omnia contenta ſuprà, *num.* 7. & 9. 10. 11. 12 13 14. & 15.

92 ¶ Et ſic impertinens eſt, quod ſuprà, v. 16. dicitur, qualitatem maſculinitatis, operati vt filij maſculi in conditione poſiti, eenſeantur vocan & diſpoſitione. Tum, quia etiam ſi verum eſſet, non idem ſequitur de filijs maſculis Galcerandi, quia hi nullo modo ſunt, nec in conditione quidem, & de eis nulla ptorſus facta eſt mentio Ergo per locum eonuerſione argumenti & eadem contrariorum diſciplina, ſequitur & concluditur filios vel alios deſcendentes Galcerandi vocatos non fuiſſe, nec ei per obitum gradualiter ſubſtitutos. Ergo nec actor, nec eius pater vllo fideicommiſſo graduali niti poſſunt.

93 ¶ Tum, quia illa opinio, de qua ſuprà *n.* 17. falſa eſt, & communitet reprobata. Nulla enim lege, nulla concloden tatione fulcitur, ſed in falſo & ruinoſo, imò reprobato fulcro phantaſi x. Guido Papæ *q. Delphi.* 184. Et quàm hæc opinio ſit falſa patet: quia eſt contra regulas iuris, in *l. ſi quis ſub conditione*, ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam. in *l.* 1. §. *Item ſi ita ad legem Falcid. tul. obligationum ſeie.* §. *pe. de actiou. & obligat.* cum ſimilib. & etiam contra omnes textus in toto corpore iuris de hac te loquentes: vbi loquentes, vbi poſiti in eondinone remanent inuitati ab inteſtato tantùm, ſi hoc eis contingat: non autem ſunt in diſpoſitione nec vocati in teſtamento, text. in *l. vel ſingulis, inſt. de vulg. & pupill.* in § *vel ſingul. inſtit eod. text.* in *l. Lucius 2. de hered. in inſtit.* in *l ſi quis ita inſtituatur heres, ſi legitim.* & ibi gloſ. *de hered. inſtit.. in l. poteſt*, cum l. ſeq. *de vulg. & pupil. ſubſt.* in *l.* 1. *C. de pact.*

94 ¶ Ad hoc etiam text. in *l. filius fam.* §. *Cùm quis, de leg.* 1. vbi dicitur impertinens eſſe an liberi ſint heredes, vel non, quando quis grauatus eſt teſtituere, ſi ſine liberis deceſſerit, & ſic apertè innuit liberos grauati in conditione poſitos, non propter hoc eſſe vocatos, & nihilominùs ſioe alias ſint hetedes, ſiue non, hoc eſt etiam ſi grauatus bona alienaoerit, vel alius teliquerit, deficere conditionem fideicommiſſi quandiu ſuperſunt aliqui liberi, etiam ſi neque bona habeant, neque actionem ad illa, vt tenent Batt Bald. & omnes in *d.* § *rium quis.* latè Philip. Corn. *conſ.* 180 *col.* 4. Laoren. Calca *conſ.* 69. *col.* 3 Alexand. *conſ.* 139. *lib.* 6 & eſt text in *l. iubemus.* §. *ſin autem* 11. *C. ad Trebell.* Et in tantum verum eſt filios poſitos in conditione, non tamen eſſe in diſpoſitione, nec vocatos, vt procedat ſiue in conditione expreſſa ab homine, vt in præfatis iuribus,

A ſiue in tacita à lege, vt in *l. cùm auus de condit. & demonſt.* in *l. cùm acutiſſimi. C. de fideicommiſſ.* in *l. generaliter. C. de inſtit. & ſubſtit. ſub condit. factis.*

91 ¶ Et quamuis illi text. non loquantur expreſsè ſiue qualitas maſculinitatis expreſſa ſit, ſiue non: tamẽ ſatis eſt quod generaliter & indiſtinctè loquantur, & ſic generaliter & indiſtinctè debent intelligi. *l.* 1. §. *generaliter autem, de legat. præſtan. l. de pret. de publicia. in rem actio.* Ita etiam intellexit, docuit, ſcripſit & cõſuluit fidelis antiquitas, vt patet apud Oldradum etiam in longè fortionibus terminis, in *conſ.* 21. Thema tale eſt, *teſtator*, quem ad verbum ſequitur Ioan. Andr. in *addition. Speculi, tit. de teſtam.* §. 1. *in fin.* Albert. Roſates in *cap. de vul. & pupilla.*

B 96 ¶ Et generaliter quòd hæc procedant, etiam addito in ſubſtitutione verbo *Maſculus*: tenuerunt omnes antiqui vſque ad præſatum Guido. Papæ. Cuius primùm fuit noua opinio, ſed in ipſo ortu ſuo bis etiã in iudicio contradictorio, etiam authore ſuo præſente, qui eam defendere non potuit, reprobata, vt ipſemet Guido. Papæ teſtatur *q. Delph.* 600. Arreſto Senatus Gratianopolitani contra iodicatum, quòd liberi maſculi ro conditione poſiti, etiam qualitate maſculinitatis bis expreſſa, non eſſent vocati nec ſubſtituti, ſed ab inteſtato zelicti, etiam inter nobiles, & in teſtamento nobilis, & rurſus in teuſione eiuſdem proceſſus ita fuiſſe ſe præſente, & quidquid potuit allegante, iudicatum

C 97 ¶ Et quamuis à tempore Guidonis Papæ pauci quidam conſulendo in fauore clientum ſuorum nouam illam opinionem Guidonis Papæ, non tam ſerò approbando, quam pro tempore & occaſione vtendo, ſequi videantur: tamen omnes reprobant in Lecturis, vbi ſine affectu priuato loquuntur, vt Alexand. in *l. ex facto. ad Trebell.* Andr. Alciat. *in l* 1. in verbo *ſint liberis. C. de pact. & in tractatibus* vt Angel Aretin. in tractatu *de teſtam.* verbo, *Si deceſſerit ſine liberis maſculis.* Imò etiam maior & ſenior pars, & ferè omnes conſulendo, vt Alexand. *conſ.* 105 *lib.* 1. *conſ.* 185. *lib.* 2. Socin. *conſ.* 72. *lib.* 3. Philip. Corn. *conſ.* 146 *col.* 2. *lib.* 2. Franc. Curt. ſenior *conſ* 42. Philippus Decius *conſ.* 287. *conſ.* 196. *in fin.* Iaſon *conſ.* 89. *conſ.* 140. *lib.* 1. *conſ.* 35. *lib.* 2. Stephan. Bertran. *conſ.* 223. *lib.* 2. Ludouic Gozadinus *conſ.* 14. *num.* 2. Petr Paul. D Pariſ. *conſil.* 27. *num.* 28 *cum ſeq. lib.* 2. Hiero Gratus *conſ.* 3 *col. vlt. lib.* 1. vbi dicit minimè curandum de deciſione Guido. Papæ *q.* 184 quia etiam contra ſententiam reportauit.

98 ¶ Quinetiam Doctores illi ſuprà, *num.* 30. pro actore citati, qui obiter dictam nouam opinionem Guido Papæ, tanquam in rem clienteli facientem citsuerunt, eandem melius ſcribendo & conſulendo in fortionibus terminis reprobauerunt, vt Philippus Cotneus, & Philip: Dec. Iaſon. Ludou. Gozad. Hieronym. Grat. in locis nnpet allegat. Carol. Ruinis in locis infrà, *num.* 104. citandis. Ayoo. Craneta, *conſ.* 98. His addi poſſunt, quæ contra dictam opinionem ante quindecim annos ſcripſi in *annot. ad Philip. Dec. in conſ* 270. *conſ.* 318. & *ad Dec. in l.* 1. *col.* 3. *num.* 16. *C. de pact.*

E 99 ¶ Ad coniectitas de quibus ſup. *nu.* 18. 19. 20. 21. 22. impertinens eſt diſputare, cùm filij Galcerandi nullo modo ſint nec in conditione quidem, vt ſuprà, *num.* 83. Et ſic multò minùs nepotes. Præterea, nulla dictarum coniecturarum poteſt filijs Galcerandi adaptari. Non prima, ſuprà, *num.* 19. quia non fuerunt grauati, nec vlla de eis mentio facta fuit, nec in honore, nec in onere, quanquam nec illa quidem concludat, vt dixi in *annot. ad Alex. conſ.* 64. *lib.* 5. & per Cort. ſeniorem *conſ.* 42. col 5. Stephan. Bertran *conſ.* 82 *lib.* 1. *conſ.* 223. *lib.* 2 10 primis impreſſis per Simonem Vincentium, & latè Ioan. Imol. in *c. Raynutius*, in materia compendioſæ, *de teſta.* & in *l. Centurio*, vbi

reſpondet rationibus in contrarium adductis, *de vulg. & pup.* Nec ſecunda, ſup. *num.* 20. quia eorum reſpectu teſtator ad nullum gradum ſubſtitutionis proceſſit. Imò ſubſtitutionis fideicommiſſariæ vnum tantùm gradum vel caſum fecit, videlicet de poſtbumo ad Galcerandum primum, vltimum & vnicum ſubſtitutum. Cæterùm, prohibitionis extenſio, gradus non facit, nec fideicommiſſum, niſi in caſu contranentionis, de quo ſatis profligatum eſt.

100 ¶ Adhuc illa ſecunda coniectura, ſup. *num.* 10. meritò reprobatur per antiquos, medios, & nouiſſimos. De antiquis pater per Oldra *q.* 21. vbi teſtator habens fratrem & ex altero fratre præmortuo neposem, & ex altero fratre præmortuo tres nepotes, inſtituit eos in ſtirpes, deinde dixit: Si aliquis heredum meorum ſine filiis aus nepotibus, aut deinceps deſcendentibus & maſculis decedat, eius portio deuoluatur ad coheredes ſuperſtites, vel eorum hetedes: dum tamen ſins maſculi, & ex maſculis ſecundum rectam lineam deſcendentibus. Mulieres aotem & ex mulieribus deſcendentes penitùs excluſit, quibus certas ſummas pro dote dati voluit. Deinde ſtatuis, quòd ſi omnes præfati heredes nollent dictas doses fœminæ vel fœminatum defuncti eatum patri ſoluere, quòd tunc ea portoo deuoluatur ad Eccleſiam Romanam, quam cum eodem onere ſubſtituis. Rurſus & tertiò ſtatuis quòd ſi nec Eeclefia, nec dicti heredes, ſcilicet maſculi legitimè requiſiti, voluerint ſoluere dotem vel dotes, tunc ea portio deuoluatus ad filtam vel filias defuncti ſine maſculis, quas ſubſtituit vt nubaut ſi voluerint cũ ea portione. Quartò & vltimò ſtatuis, quòd ſi contigeris omnes ptædictos heredes abſque filiis aut nepotibus, vel deinceps maſculini ſexus deſcendentibus ex maculis moti, vs bona ſua deuoluantur ad Eccleſiam Romanam.

101 ¶ Eece primò, quòd facta eſt ſepties mentio maſculorum, deinda lineæ maſculinæ gradualiter, & omnes fœminæ & ex fœminis deſcendentes perpetuò excluſi. Es non computata inſtitutione maſculorum in ſtirpes, proceſſit teſtator ad quatuor gradus ſubſtitutionum: & samen poſt quam contigiſſet, ſeſtatorem in ea voluntate moti ſuperſtiobos dictis, fratre & nepotibus, & poſteà vnus oeporum deceſſiſſes, relictis quatuor filtis maſculis, quotum duo poſtea ſine liberis obierunt: tertius autem relicta vnica filia: & quartus ſine ptole, inſtituta dicta nepse, à qua maſculi deſcendentes ex alis maſculis inſtitutis veodicabans ex ſubſtitutione, offerentes dotem seſtamentariam: decidit Oldrad. hanc oeptem ſeu proneptem abſoluendam, & quòd omnis illa ſubſtitutio expirauis in perſona aui dictæ neptis inſtituti, qui deceſſit quatuor liberis maſculis ſuperſtiubus, quicquid poſteà de illa contigent: quia non eſt verum inſtituutos obiiſſe ſine liberis maſculis, & ſic defecta prima ſubſtitutione, teliquæ omnes inde dependentes cortueruns. quia licèt maſculi fuerins, etiam ſepties repetita huius qualitasis mentione, & fœminis expteſſim excluſis, poſiti pluries in conditione: tamen non ſunt poſiti in diſpoſitione, & ſequuntur Ioan. Andr. & Alberic & omues antiqut in locis præfatis.

102 ¶ Idem in ſimilibus etiam ſortioribus terminis Doctores poſteà ſæculo altero ſequuri, in queis potiſſimùm Alex. *conſ.* 185. viſo *teſt. lib.* 2. in hac ſpecie, Richardus ſeſtator catens filiis, inſtituit Sinibaldum agnatum ſuum ex fratre nepotem, & eiuſdem Sinibaldi liberos maſculos. Es ſi Simbaldus decederet ſine filiis maſculis ex eius corpote legitimè deſcendentibus: aut ſidecederet cum filiis maſculis, deinde omnes eius filij decederent quandocunque ſine filiis legitimis & naturalibus, tunc & tn quoliber dictorum caſuum ſuos heredes eſſe voluis, & dicto Simbaldo & filiis maſculis Sinibaldi, ſubſtituit Philippum. Contigit, quòd Sinibaldus ſucceſſit teſtatori, & teliquit Antonium & Iulianum filios, Amonius autem teliquit Iacobum. Nunc iſte Iacobus non vuls heres eſſe Antonij patris ſui, nec Iuliani patrui ſui ſine liberis maſculis defuncti, ſed vuls vendicate bona iotę ſubſtituriouis tanquam ſubſtitutus patri ſuo & patruo ſuo, ſiue tanquam per mottem eorum, ſiue alius maſculus mortuorum vocatus. Es Alex. ibi copioſiſſimè & eruditiſſimè allegas quæcunque adduci poſſunt pro Iacob. per 13. undamenta: & nihilominus contrarium decidit per 10. vel 12. alia, & omnibus contrariis reſpondet, & omnes vbique ſequuntue, & ipſe Alexand. ad illud conſilium ſe remittit in *conſ.* 12. *num.* 10 *lib.* 3.

103 ¶ Quòd ſi ſub tot tantiſque clauſulis tamen dictus Iacubus toties in conditione maſculorum poſitus non eſt vocatus: igitur in præſenti themate filij maſculi dicti poſthumi ſi natus fuiſſes & ſuperuiviſſet, & maſculos reliquiſſet, nullo modo fuerunt vocati, ſed relicti ab inteſtato, & multò miùs vocati filij Galcerandi, de quibus teſtator, nullum verbum fecit. Idem decidis Alexaod. *conſ.* 108. *viſo themate, lib.* 2. de quadam Lucia, quæ prætendebat ſe ſubſtitutam ex teſtamento ani ſui, & in *conſ.* 199. de quadam domina, quæ ſe ſubſtitutam prætendebat ex teſtamento proaui ſoi. Qom (quod notabilius eſt) idem Alexand. togatus vs pro nepote ex maſculo conſuleret, tanquam ex teſtamento aui ſubſtitutus eſſet patruo, etiam ingenti hooorario oblato, recuſauis: quamuis dictus nepos eſſes bene positus in condinone, & rationes conſilij denegati ad conſultosem tranſmiſit, quæ habentur *conſ.* 202. *lib.* 7.

104 ¶ Et adhuc in ſortioribus terminis idem decidis Alex. *conſ.* 139. *lib.* 6. in ſubſtitutione, in qua poſt moltos gradus erans verba, quòd bona remanerent propinquioribus, & ſic ſemper de gradu in gradum, & quòd nunquam ſecederens de parentela: & tamen decidit quòd defecto primo gradu, omnia deficiunt: & quòd omnes gradus ſunt facti & limitati in caſu quo eueniat conditio primæ ſubſtitutiònis, *l. poſt aditam. C. de impub. & aliis ſubſt. Lex facto. §. pen. ad Trebell.* Idem Socin. *conſ.* 61. *in fin. cont.* 104. *n.* 8. *cum ſeq. conſ.* 2 6 *col. vlt. lib.* 3. Laoren. Calca. *conſ.* 20. *col.* 3. Franciſc. Curt. Iunior. *conſ.* 45. *num.* 19.

105 ¶ Es ex nouiſſimis recentis memoriæ iidem decidunt laſ. in *l. ſi quis, n.* 5. *cum ſeq. C. de inſtitut. & ſubſtit.* Philip. Dec. in *l. poſt aditam, num.* 2. *C. de impub. & aliis ſubſtit.* & *conſil.* 218. & alus multis conſiliis, quæ breuitatis cauſa prætereo. Ita etiam in ſimilibus, imò ſortioribus terminis expreſsè conſuluis Carolus Ruinos *conſ.* 92. *incipien.* Caſus de quo lib. 2. vbi maset filios ſuos maſculos inſtituit, & poſt eorum morsem voluis bona peruenire ad filios ſeu nepotes maſculos deſcendentes ex eis. ſed caſu quo maſculi non extatent, eóſque deficere contingeret, voluit peruenite ad fœminas, quas hoc caſu ſubſtituit, Quæſitũ fuit, an nepotes eſſent gravati erga pronepotes maſculos, vel adinuicem? Videbatut quòd ſic, quia non ſolùm poſiti ſuns in conditione: ſed etiam ſaltem nouiſſimi grauati, & ſub verbo *maſculis*, & digreſſum erat ad plures gradus ſubſtitunonom. Tom, quia aliàs pronepres & aliæ deſcendenses fœminæ, vel alij cauſam habentes, non admitterensus quandio extarer vnus maſculis delinea, excluſis filiabus cæteris, & generaliter concuttebans omnes rationes quæ in præſenti pro actore allegatæ ſunt.

107 ¶ Quibos non obſtantibus decidis Cat. Ruinus quòd quamuis primi deſcendentes qui seperiuotur extare poſt obitum filiotum primi gradus inſtitutorum, ſint vocati: tamen non ſint grauati erga maſculos ex ſe deſcendentes, ſed quòd ad introducendum fideicommiſſum ſucceſſiuum inter ſingulos deſcendentium, non ſufficiebas expteſsè ſubſtituere nepotes deſcendentes maſculos, vel etiam ſimpliciter quoſcun-

quoſcunque deſcendentes maſculos: ſed neceſſe erat addere: Et poſt obitum eorum naſcituturum ſubſtituo quoſcunque nepotes maſculos ex eis naſcituros, & ſucceſſiuè de gradu in gradum quoſcunque deſcendentes maſculos in infinitum, prout exemplificat idem Caſol. Ruinus *conſ.* 175. poſtquam Ang. *lib.* 3. Et ſecundum eum, non obſtat quòd ſub illis verbis, putà: Moriente Goliermo, omnes eius liberos maſculos ſubſtituo, comprehendantur omnes cuiuſcunque gradus deſcendentes maſculi deficientibus primis. Quia verum eſt vulgariter & ſemel tantùm: ſed prioribus ſemel admiſſis vlteriores excluſi ſunt, *l. poſt adiſam. C. de impuber. & aliis ſubſt. tut.* Et quamuis faciant deficere alteris fideicommiſſum: tamen non ſunt vocati, vt etiam decidit Raphaël Cumanus in *l. cùm iſta. §. in fideicommiſſo, d. legat.* 2. Socin. *in l. Gallus.* B *§. quidem reſtè, de liber. & poſthum.*

107 ¶ Adhuc in prædicto caſu Ruini omnes erant deſcendentes teſtatoris, quanto minùs igitur vocati videntur, quando non ſunt deſcendentes? prout etiam in ſortientibus terminis Philipp. Dec. *in conſil.* 412. vbi filij filiorum non ſolùm erant poſiti in conditione ſed etiam grauati: & adhuc ſimul concurrebat prohibitio cauſata cauſa expreſſa, quia voluit dicta bona durare in eius familia: tamen nihilominùs decidit quòd non videntur inuicem grauati: ſed quòd poſſunt interim filiabus relinquere. Imò multò fortiùs decidit quòd licèt bona ſubiacerent fideicommiſſo de teſtituendo hoſpitali deficientibus filiis & filiorũ filiis, tamen interim pendente tali conditione non prohibentur alienari: tantùm abeſt vt inuicem dicantur ſubſtituti, vt erga deſcendentes maſculos, etiam in conditione poſitos grauati, & idem omnes ferè Doct. vbique.

108 ¶ Ex quibus etiam liquet ſolutio ad obiecta, ſuprà *num.* 11. 22. Ad tertium verò principale obiectum, ſupr. *num.* 23 24. 25. & etiam ſup. *num.* 29. patet ſolutio, non ſolùm ex limitatione iuris communis ad natos tempore conditionis, ſed etiam ex limitatione teſtatoris, ſup. *n.* 78. 80. 84. Quarum verò principale obiectum, ſup. *n.* 26. non probatur in *d. l. cùm iſta. §. in fideicommiſſ.* nec alibi: quia *d.* § benè probat non extendi fideicommiſſum ad vlteriores, niſi quatenus expreſſum ſit: ſed nullo modo probat extendi ad eos qui non ſunt in rerum natura tempore fideicom- D miſſi cedentis & cõdimnis exiſtentis, ſed hoc tenuquit in aliis regulis iuris, quibus adhuc opus non eſt ſtante expreſſa limitatione teſtatoris ad eos qui tunc reperiũtur. Et imaginarium abſurdum de quo ſup. *n* 27. præſupponit fideicommiſſum graduale ad vlteriores, quale hic nullum eſt. Ad allegata ſup *n.* 30. 31. ſatis eſt nos non eſſe hic in terminis huiuſmodi fideicommiſſi, & inſuper ſtare limitationem teſtatoris ad tunc exiſtentes, & conſilium Beittan. ſup. *num.* 35. ſpecialem habere rationem ex qualitate perſonarum: quia Syluestrum ſpurium non poterat inſtituere, ideò inſtruit vxorem velut cuſtodem vt reſtitueret poſteris teſtatoris legitimè naſcituris ex ſpatio ſuo. Ad quintum principale obiectum, ſup. *n.* 32. 33 dico, quòd non procedit, niſi dato concurſu eodem tempore conditionis extantis, qui ex hypotheſi defecit.

109 ¶ Ad primum argumentum de mente teſtatoris ſoprà *num.* 34. quia filias & neptes proprias fauore maſculorum, etiam collateralium excluſit: Reſpondeo quòd illum argumentum à ratione & fauore agnationis conſeruandæ non poteſt trahi nec extendi vltra gradum & perſonas expreſſas, vode non ſequitur, Proprias filias excluſit, ergo excluſit neptes, niſi in eodem gradu & caſu quo filiæ ſunt excluſæ, vt in *l. ſi vinea. §. in nepotibus. C. de bon. matern.* vnde ſi poſthumus natus fuiſſet, & ſuperuixiſſet habens filias & non filios, vel neptes ex filia vel filio præmortuis, & alienaſſet in extraneum: ſicut excluderentur eius filiæ ſi viuerent, per proximiorem de nomine & armis, tuoc exiſtentem & vocatum: ita & neptes, quia eſt idem gradus & etiam ſunt eædem perſonæ grauati & honorati, ſicut eſſent ſtantibus filiabus primi gradus. Pariter ſi poſthumus ſuperſtes non alienaſſet, ſed mortuus fuiſſet relictis neptibus ex filia vel filio præmortuis, & ſuperſtite Galcerando: quemadmodum filia poſthumi ſuperſtes ſalua legitima & Trebellianica, excluderetur per Galcerandum: ita & neptes, quia reſpectu grauati & honorati, identitas eſt gradus & perſonarum.

110 ¶ Secùs, ſi poſthumus non contraueniſſet: filias tamen vel neptes reliquiſſet præmortuo Galcerando: quia tunc filiæ vel neptes patri vel auo ſuo in dictis locis & caſtris liberè ſuccederent: non enim excluderentur ex capite alienationis ſeu contrauentionis, quæ facta non fuit, nec per ſubſtitutionem Galcerandi, quæ caduca fuiſſet, nec ad filios quidem maſculos Galcerandi tranſmitti potuiſſet, *l. vnic. § ſin autem aliquid. C. de cad. tol. l. ſubſtit. quæ nondum competit. de acquir. poſſ. domi. l. in cui. in princ. de action. & obligat.* reprobata gloſ. in fin. Ibi per omnes Doct. in *l. 1. C. de his qui ante aper. tabul.* Alex. in *l. cùm ex ſcripto, col.* 1 *de vulg. & pupil. & conſ.* 165. *n.* 4. *lib.* 1. *conſ.* 150. *n.* 2. *conſ.* 52 *nu.* 1. *lib* 6. Socin *conſ.* 74. *lib.* 4.

111 ¶ Vnde quemadmodum fideicommiſſum quantumcunque præciſum non tranſmittitur, nec ad filios quidem, etiam in linea directa ipſius teſtatoris, vt dictum eſt, & imò minùs in linea collaterali, niſi quatenus & quouſque præmortuo ſubſtituto deſcen- C dentes ex eo, vel alij eodem caſu vocati ſunt: ita prohibitio alienationis quantumcunque præciſa, non impedit prohibitum habere filias heredes ab inteſtato, vel quibuſcunque ſibi ſuccedentibus ab inteſtato relinquere, vel etiam eoſdem heredes inſtituere, vt tenent Doct. in *l. voluntas* 1. *C. de fideicom.* Alex *conſ.* 55. *lib.* 1. *conſ.* 155. *lib.* 2. *conſ.* 5. *conſ.* 59. *lib.* 3. Socin. *conſ.* 127. *col* 7 *lib.* 5 Franc. Curt. ſenior, *conſ.* 46. *col.* 54. Philip. Dec. in *l.* 2 *nu.* 92. *de reg. iur.* In conſil. 287. nu. 12 Matth. Afflict *in conſtitut. Neapolit. lib.* 3. *de reuoc. alienatio. num.* 5. 17. 21. *& conſtit. ſeq. num.* 8. niſi teſtator eodem caſu prouiderit & expreſſerit ſe velle bona ad agnatos deuolui, non ſolùm in caſum alienationis, ſed etiam in caſum ſucceſſionis ab inteſtato: vt tenet gloſſ. & Doct. *in l. pecu.* §. *fratre de leg* 2. Doct. in *l. filiumfam.* §. *diui de legat.* 3. *in l. Si ita quis.* §. *ea leg. de verb. oblig.*

112 ¶ Sed hic vt ſolam perſonam Galcerandi, & nullum alium ſubſtituit: ita tantùm heredem ſuum alienare prohibuit: non autem prohibuit relinquere venientibus ab inteſtato. Ergo filiæ poſthumi liberè ei ſuccederent excluſis etiam filiis maſculis Galcerandi præmortui, & pariter ſi poſthumus ſuperſtes relictis filiis obiiſſet, etiam ſuperſtite Galcerando, in perpetuum expitaſſet ſubſtituto, etiam ſi poſteà filij poſthumi, ſuperſtite adhuc Galcerando, ſine liberis deceſſiſſent, vel relictis filiabus, quæ liberè patrimonia in dictis caſtris ſucceſſiſſent, per prædicta, quæ iuris ſunt exploratiſſimi & indubitati, iuxta verba Scæuolæ in *l. quæris, de nat. reſtitut*

113 ¶ Et ſic non valent argumenta à fauore agnationis etiam expreſſo, & ab incluſione maſculorum & ex- E cluſione fœminarum ſup. *n.* 31. *n.* 36. quia reſtringuntur ad gradus & perſonas expreſſas & ſpecificatas. Bal. in *l. ſi defunctus. C. de ſuis & legit.* Alexand *conſ* 80. *col.* 4. *lib.* 5. Philip. Dec. in *l. ſi quis nec tamſam, in princ. n.* 4. *ſi cert. pet. in l.* 2. *C. de in ius voc. in l.* 1. *num.* 3. vbi in annot. tetigi. *C. de ſucceſſ. edict. & in conſ.* 71. *conſ.* 58. *n.* 7. *conſil.* 346. Iaſon *conſil.* 163. *col.* 2. *lib.* 1. Aut. Rub. *conſ.* 94. *in fin. conſ.* 98. *conſ.* 120. *in fin.* * Hiero Grat. *conſ.* 27. *in fin. lib.* 1. Nec obſtant allegata Bar. ſup. *n.* 35. quia Bar. in *d. l. liberorũ*, & in *d.* §. *videndum*, loquitur de diſpoſitione legis & ſtatuti ideò

non debet facilè extendi ad diſpoſitionem hominis, A vt vult Hieio. Gratus *conſ. 2 col. 3 lib. 1*

114 ¶ Quinimò ipſemet Batt. in *d. liberorum, col. 4. n. 12.* vult expreſsè, quòd etiam vnica vel expreſſa ratio ſtatuti non ſit ſufficiens argumentum ad faciendam extenſionem contra ius commune. Et quòd ſtatutum excluſiuum fœminarum, reſtringatur ad perſonas in eo nominatas, latè tradit Phil. Dec. *in cõſ 615. & conſ. 618.* Igitor multò facilius reſtringitur diſpoſitio hominis, in qua non tam de facili fit extenſio, vt in diſpoſitione legis: vt latè tradit Ioan. Imol. in *l. ſi verò. § de viro ſolu. matrim.* Catol. Ruinus *conſ. 49. num. 4 lib. 1.* Alciat. *de verb ſignif. lib. 1.* diai in annot. ad Philippum Decium, *e. translat. lect. 2. in fin. de conſtitution. & in conſuet. Pariſienſ. §. 57. numero 27.*

B

115 ¶ Ex quibus etiam patet ſolutio ad obiectionem ſecundam tacitæ mentis, *ſup. num. 16.* de commemoratione & contemplanone nominis & atmorum: quia non indocit diſpoſitionem vltra perſonas nominatas, nec nperatur fideicommiſſum in tem, niſi quatenus diſponendo expreſſum eſt, & non aliis perſonis, nec aliis caſibus ab eis expreſſis. Imò etiam ſi de voluntate conſtaret, non ſufficit, niſi diſpoſuerit, *l. quidam cùm filium, de hered. inſtituend.* & Bald. & Imola ibi. Paol. Socin. *l. in ambiguo. de reb. dub.* Et quod teſtator non loquitur, velle nnn præſumitur, *d. l. in ambiguo. Labeo in fin. de ſuppellect. legat.* Bald *10 l. 1. §. ſin autem ad deficientes. C. de cadu. tol.* quia ſi gradualiter ſubſtituere cogitaſſet, & id voluiſſet, faciè expreſſiſſet: & quia non expreſſit, noluiſſe cnlligitur, *c. ad audientiam, in fin. de decimis.* Philipp. Dec. Franc. Curt. *in l. cum quid, col. 1. col. 3. ſi cer. pet.* Dec. *conſ. 5. conſ. 89. conſ. 211. in fin.* & vbique. Ex quibus etiam nnctis not. 3 *num. 83.* pater ſolutio ad nbiecta, 3. num. 37. 38. 39. 40.

116 ¶ Et pariter ad obiecta, numeris ſequentibus de qoalitate tei, perſonarum, & cooſuetodine regionis nobilium, quæ non concludunt nec diſponunt. Præterea conſtat nullum eſſe fideicommiſſum graduale: fideicommiſſum autem caſuale in caſum contrauentionis limitatum eſſe ad illum qui tunc erit io terum natura, in qualitate requiſita, conformitet ad communem ſententiam & iuris communis diſpoſitionem, & ad tcatum, & ibi Bar *de ἰδιωγραφῆ* io *l. pater ſi. D tium. § filiam de legat. 3.* & pet eadem patet reſponſin ad allegata ſuprà, *num. 53. 54.* Ad ſeptimum, *ſuprà num. 48.* de opinione Iaſonis, *conſ. 4. lib. 1.* Illa falſa eſt & ſatrnina hoc eſt, nuſquam telata, nec recepta, vt in ſimili pungit Bal in *l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. per l. 1. in fin. de Senator.* & quem Iaſon citat Angeli locum, nuſquam reperitur. Quid? quòd illa deciſio eſt formaliter contra textum rotundum in *l. 1. §. Item ſi ita. in fin.* ibi. *Si heres penum non dederit, decim dato*, quia hic pœnus nnn eſt legata ad legem Falcid. Ergo etiam in legatis particularibus poſiti in conditione, non ſont in diſpoſitione: & ſomniauit Iaſon.

117 ¶ Ad conſilium Anchatani 27. ſupià *nu. 49.* eius deciſio falſa eſt, etiam pér argumenta quæ col. pen. contra ſe citat ad probandum quòd ſubſtitutio de duobus antiquioribus de domo de Caleagnis debet reſtringi ad duos proximos, & non extendi ad duos alios vlteriores de familia. Et ſic quòd ex quo dun primi antiqoiores poſt agnitionem repudiarunt, non debet fieri deuolutio ad duos alios vlteriores de dicta domo, ſed tanquam illa ſubſtitutione extincta debent bona remanere penes filiam vel alios heredes, aut cauſam habentes heredum teſtatoris ſine nnere, prout in ipſo eodem themate rectè & iuridicè conſoluit Bal. *conſ. 46.* verba inſtitutionis, *& conſ. 47.* Audriolus de Calcagnis lib. 1. vltimæ impreſſionis Lugdunenſis, vbi in eodem teſtamento & eadem ſubſtitutione duorum antiquiorum de domo & progenie ſua de Calcagnis & eiſdem oneribus, decidit fideicommiſſum extinctum in duobus primis antiquioribus, & benè. Et ſic grauiter errauit Ancharanus, qui in lecturis & conſiliis vbique ſolet doctrinam Baldi præceptoris ſui admirari & ſeqoi, & veriſimiliter dicta conſilia Baldi non viderat, à quibus ooo ſuiſſet aoſus diſcedere. Et ſic quicquid pro actnre laborioſè allegatur, facilè contra eum tetotquetur.

1.8 ¶ Ad vltimum ſoprà *num. 50.* ridicula eſt prima ſoluno ſeu potiùs euaſio ad nouellam 59. *de reſtit. fideicommiſſ.* quòd actor ſit tantùm in tertio gradn. Tum, quia ex hypothipoſi genealogiæ liqoet quòd reſpectu teſtatoris eſt io quarto: reſpectu vetó filiorum Gaſparis in octaun: reſpectu pto nepotum Gaſparis io decimo gradu. Tum, quia ſatis perſpicuum eſt: & text. eſt rotondus, d. nouellæ, quòd hi grados numerentur ex parte grauari duntaxat, & non fideicommiſſarij, ſeu actoris, qui in hypothcſi dictæ nouellæ erat in primo gradu filius & hetes immediatus teſtatoris: & tamen excluditur. Imò ridiculum eſſet, gradus illos inire ex parte fideicommiſſarij, qui poteſt eſſe extraneus, nec curamr quoto, ao milleſimo gradu, an nullo modo attio eat teſtatori, vel primo inſtituto, vrio dicta nouella, moheres illæ teæ, penitùs extranez erant. Atqui Manuel pater actoris nonquam fuit heres vel ſucceſſor, mediatus vel immediatus teſtatoris, nunquam habuit ius, nunquam granatus. Et ſic neceſſe eſt enmputate gradus per eos ad qoos ſuie ius deuolutum, videlicet à teſtatore ad Galcerandum: C à Galcerando propter ſuam contrauentionem ad eius patruos, & ab illis propter contrauentionem ad Gaſparem, qui tertium gradum fecit, & ab illo ad eius filios, qui fuerunt in quarto gradu, & in quibus bona fuerunt libera, & omne fideicommiſſum extinctum: & ſic nulla ſuperſit qœſtio.

119 ¶ Ad ſecundam autem euaſionem ſup *num. 51.* dico falſam eſſe deciſionem dicti Iacobi Beluſij. Nullo enim iure probatur, imò eſt contra text. dictæ nouellæ in ſortionibus terminis, & eam ante quindecim annos reptobani in aonotationibus meis ad Alexand. *conſ. 56. lib. 1. & in annot. ad Philip. Dec. conſ. 481. num. 9.* tametſi multi granatim & coturnatim (vt temerè aliorum opninnem ſequentibus, gruum morem exprobrat. Feli. in *c. extrà de conſtitution.*) ſequuntur, & grauiori flagitio Angelum Peruſ. *in d. nouel.* & alios, qui nunquam de hoc loquuti ſunt, tanquam erroris ſui falſos conteſtes addocunt.

120 ¶ Et turpiùs quidam, vt ſop. *num 52.* ampliant ex eo ſolo, quòd impersonaliter dixerit teſtator, *Prohibeo ne alienes.* poſt Bar. in *l. Lucius, in prine. de leg 3.* & ſequitur Iaſon in *l filiumfam. § dini. lectu. 1. n. 110. 9. 11. & lectu. 1. num. 148. 149* Sed Bar. *d. l. Lucius*, hoc non ioteodit: & quamuis citet auten. *de reſtit. fideicomm.* tamen non ſequitur, quòd intendat porrigere vltra tertiom gradum. Ideò Iaſon in boc ſaniùs loqoens in *l. vlt. num. 5. C. d. hered. inſtit.* reſtringit illud dictum Bar. infra quartum gradum.

121 ¶ Adhuc illud dictum Bar. falſom eſt: Quia in odioſis appellatinne heredis noo venit beres heredis, E tus in *l. ſecundum, verſic. Item in lege*, & *verſic. item dicitur. de verb. ſignif.* ſed huiuſmodi prohibitin eſt odioſa. *l. dudum. C. de contrab. empt. io. l. 2. Si à parente quis manumiſ. fuerit.* Ergo etiam indefinita prohibitio heredis teſtringitur ad primum, quemadmodum prohibitio facta filus indefinitè, teſtringitur ad filios primi gradus: contra regolam *l. inſta appellatione l. filii de verb ſignific.* & eſt text. *and. nouella*, & vbi Ang. Petuſ Alex. *conſ. 1. nu. 13. lib. 1. conſ. 137. num. 5. lib. 6.* vbi in annot. dixi: & ad Philipp. Dec. *conſ. 377. num. 5.* ita etiam in ſimili de pœna multæ conſulunt Phi- F lip. Corn.

122 ¶ Et quia vetus & generalis verſio Nouellarum ſcrè à mille annis, præſertim, etiam dum per puellas

libri noſtri ſcriberentur, & liber ille non legi, ſed ne- A gligi ſoleret, adeò corrupta fuit, vt quidam falsò putarent eſſe recentem verſionem, quòd clarè & nouè conuici in *tractat. commerc. & vſura, q.* 1. *n.* 67. & clariùs ſuper *l. Lucius, de vulg. & pupill. num.* 20. cum ſeq. in tertia lect. Dolana.

121. ¶ Libet breuiter ex veris hypotheſin dictæ nouellæ explicare, vbi Angel. putauit eſſe ſeptem filios, ſed erant tantùm quatuor, videlicet Conſtantius, Anthemius, Callipius, & Alexander, filij Hierij teſtatoris ab eo inſtituti, & certa ſibi prælegata loca è nomine & familia alienare prohibiti, iuſſique filiis & nepotibus ſuis relinquere. In codicillis autem ampliata eſt alienandi prohibitio, reſpectu ſuburbij Conſtantinopolitani, in quo Hierius nepos ex Conſtantino filio ſpecialiter ſubſtituitur, cum prohibitione ſpecifica alienandi facta, non ſolùm eidem nepoti, ſed etiam eis qui ex eodem teſtamento vel codicillis, vel ex teſtamento dicti nepotis, in eodem ſuburbio ſucceſſerint, addita hac expreſſa ratione, Propterea quòd hoc ipſum ſuburbium per omnia & perpetuò velim permanere in familia mea, neque vnquam de nomine meo egredi. Rurſus eidem nepoti, ſi ſine liberis ante patrem decederet, patrem ſubſtituit ſub hac eadem conditione, ne vnquam de familia mea, meóque nomine abalienentur. Mortuo teſtatore telictis dictis filiis, obiit Conſtantinus, relicto Hierio iuniore, qui alienata domo Thenpoli, hoc eſt Antiochiæ ſita (Hæc enim in honorem primi Chriſtiani nominis à primis Chriſtianis Imperatoribus ita vocata fuit, B vt patet in conſilius vniuerſalibus, Conſtantinopolitano I. Epheſino I. & Chalcedonenſi, & in nouell. Iuſtiniani) domum & ſuburbium Conſtantinopolitanum, tranſmiſit filio Conſtanti, qui poſteà obiit, telicta Maria vxore prægnante: ſcripto teſtamento, in quo ſiue infans non naſceretur, & impubes obiret, tam vxorem quàm alteram Mariam matrem ſoam inſtituit & ſubſtituit.

124 ¶ Contigit naſci filiam, cui impuberi morienti, mater eius & auia paterna ex pupillari ſubſtitutione ſucceſſerunt, à quibus præfatus Alexander primi teſtatoris filius dictæ filiæ propatruus ſuburbium vendicabat in conſiſtorio Imperiali, in quo ambæ Matiæ abſolutæ ſunt, & ea ſententia ad neceſſitatem legis generalis redacta, ne huiuſmodi diſpoſitiones & prohibitiones quartam excederent, id eſt, attingerent vel obligarent generationem, nec ad commodum quidem filij primi gradus ipſius teſtatoris. Iam quàm in portionibus terminis ſimul, palam eſt: quia nihil eſt in teſtamento Ioannis de Arinyo, faciens pro actore, nec ſubſtitutio quidem cum repenia prohibitione, quin ſit in teſtamento dicti Hierij, in quo multa erant militantia pro Alexand. actore, quæ non ſunt in hoc teſtamento.

125. ¶ Primò, quia ibi actor erat filius teſtatoris, hic autem eſt pronepos ex fratre. Secundò ibi, actor erat in linea directa, hic in collaterali: ibi in primo gradu teſtatore, hic in quarto gradu. Ibi erat heres immediatus teſtatoris, hic verò non eſt illius heres nec heres heredis. Quintò fideicommiſſa gradualia dicti ſubſtitij protendebantur adeſque pronepotes teſtatoris ſucceſſiuè, hic verò vnicum fideicommiſſum vnius caſus & vnius gradus de poſthumo to Galcerandum tantùm. Sextò, ibi prohibitio facta erat cum tatione expreſſa, ne ea res vnquam de familia & nomine teſtatoris abalienaretur. & rurſus pteſſiùs & expreſſiùs appoſita & expreſſa per verbum, *volo* diſpoſitiuum, per omnia & perpetuò permanere in familia mea neque vnquam de nomine meo egredi. Septimò, ibi, Actor erat in rerum natura tempore teſtamenti & mortis teſtatoris patris ſui, & adhuc tempore mortis pteneptis ſtatris ſui, ſiue tempore extantis contrauentionis nepotis, ſi qua fuiſſet per inſtitutionem pupillarem extranei. Teſtamentum enim Conſtantij, teſtamentum erat dictæ pupillæ. *l. patris. l. ex pupillari. de vulg. & pupill. ſubſtitutio.* Quæ omnia hîc deficiunt, quia talis cauſa non fuit expreſſa in hoc teſtamento. Et dato quòd tacitè intelligeretur, tamen non intelligitur cum tali perpetuitate, quòd perpetuò permaneat in nomine & familia, & nunquam de illa exeat: & ſic intelligetur, id, quod non. Vel etiam ſi expreſſum fuiſſet, adhuc non poſſet extendi vſque ad quartum gradum incluſiuè, reſpectu rei ſeu grauati: ſed in quarto gradu res libera eſt, in quocunque grado vel qualitate actor ſit: quia non reſpectu actoris, ſed reſpectu grauati gradus computantur. Igitur hic ſeptuplicitet ſumus in ſottioribus terminis.

126 ¶ Ita etiam pluries in ſupremo Pariſiorum Senatu, & Curia Franciæ iudicatum fuit etiam in ſubſtitutionibus gradualibus, vt pro nobiliſſimo & generoſiſſimo Principe Borbonio Rupis Guyonis, contra potentem dominum Trimollium. Et in debilioribus terminis ita reſpondit Bonifarius Amerbachius Iuriſconſult. Baſilienſis & elegans. nec prece nec pretio adduci potuit à Chriſtophoto Duce Vvirtembergenſi, vt contra text. euidentem dictæ nouellæ conſuleret. Ego verò cùm in quibuſdam iniuſtis cauſis præfati Chriſtophori, nec ſubſcribere quidem voluiſſem, & tandem etiam Comiti Georgio patruo eius perfidioſiſſimo, ſuiſq; admiriſtris præſentibus, & dira comminantibus, me mori malle, quàm malis cauſis ſcienter ſubſcribere profeſſus eſſem, ita carceres cotiectus ſum, bonis & libris (quos poſteà vno, De muneribus & honotibus, à me compoſito furtiuè retento mihi vendiderut) nedum ſtipendiis debitis ſpoliatus. Sit illis petfidia, & rapina eorum in perditionem, vindice Deo, qui me defunctæ coniugis miniſterio, menſæ capnoitatis barbaticæ quinto eripuit. Quod autem tuper *num.* 123. aliter quàm vetus vulgata, & Haloandri verſio habeat, vertit infantem, conſultò feci: Quia *νεῆτιον*, cùm neutrius generis ſit, tam fœminam quàm matrem propriè comptehendit: & in confeſſo erat ambas Marias ſubſtitutas eſſe puellæ ex partis eius teſtamento.

127 ¶ Cæterùm in allegatis pro actore non repetij conſilia quæ pro eo in themate citantur. Ad quæ breuiter, reſpondeo quòd loquuntur duobus concurrentibus Primò, quando tota familia fuit in perpetuum ſucceſſiuè in diſpoſitione poſita & vocata. Secundò, quando conſtat naſcituros, etiam ſi tempore conditionis extantis non eſſent concepti: nec proximiores, tamen præ cæteris ordine genituræ vocatos, & quando non eſt alius ius quæſitum, quæ omnia hic deficiunt, vt patet in d. conſ. Paul. 247. lib 1 vbi teſtator vocauit filios filiorum gradatim: col. 5. & col. 5. Ideò filij conſentientes non potuerunt hoc facere in præiudicium filiorum ſuorum naſciturorum, qui expreſsè & ſoli vocabantur. Ita etiam loquitur Philipp. Dec. in *d. conſ.* 18. videlicet, in fideicommiſſo & prohibitione facta ſine conſenſu ſuorum filiorum, & deſcendentium ex eis, vtque bona ſemper ſint apud ſuos filios, nepotes & deſcendentes, & ſic eant de herede in heredem deſcendentium teſtatoris: vt patet ex contextu dicti conſilij. Ita etiam intelligitur Franc. Ripa. in d. §. *diui num.* 17. Socin. iunior in loco allegato. Sed hic non deſcendentes naſcituri, ſed promiſcuè & indifferenter, ille ſolus qui in tali caſu proximior inueniretur, vocatos eſt, & ſic dicta conſilia non ſunt ad rhombum. Præterea præfati Doctor. non dicuot naſcituros vocari vſque ad quartum gradum, ſed loquuntur & intelliguuntur ſecundum ius, videlicet infra tertium gradum incluſiuè. Loquuntur etiam de deſcendentibus teſtatoris tantùm. Actor autem extraneus eſt, & venit diu poſt fideicommiſſum ad alios expreſſa diſpoſitione teſtatoris vocatos tranſlatum, & qui tertium gradum expleuerunt: & nunquam po-

tuerunt in eo, nec in eius parte verificari verba testamenti, in quibus fundari nititur.

Ex quibus liquet, causam illustrissimi Ducis & Comitis omni dubitatione superiorem esse, nec opus esse de Trebellianica præfato Galcerando venditori (vt primi gradus heredi) debita, nec prohibita, nec de temporis plusquàm longissimi præscriptione, à tempore dictæ venditionis, eiusque laudatione & approbatione disputare, & omninò partes bonorum & prudentum iudicum esse in absoluendo.

ET ITA CENSEO. In quorum fidem propria manu subscripsi, & gentilitiam σφραγίδα apponi iussi. Parisiis Caleo. Martij, anno τῆς Κριστογονίας sesquimillesimo quinquagesimo nono. Sic signatum cum sigillo.

Subscripserunt doctissimi & consultissimi in eodem Senatu causarum Patroni.

ANNAS TERRERIVS, Chapparum & Pifontij dominus.

FRANCISCVS PORTANVS.

IACOBVS CANAYVS.

FRANCISCVS MARILLACVS.

Cùm præcedens consilium mense Maio M. D. LIX. à quibusdam prauis & vecordibus combustum fuisset, mox bonorum & cordatorum Hispanorum fauore reuixit: qui rursus ad eundem Auctorem pro consilio sequenti & ampliore iuris satisfactione contra consil. 27. Petri Ancharani miserunt.

CON-

CONSILIVM SECVNDVM
ANALYTICVM EIVSDEM AVTHORIS.
DE EADEM RE.
EPITOME.

1 *Consil. Anchara. loquitur quando sequentes duo antiquiores erant nati tempore extantis conditionis: aliàs secùs, & sic impertinens est, 2.4 5.7.9.11.*
3 *Indefinita aequipollet vniuersali in testamentis.*
6 *Petr. Anchara. malè consuluit.*
8 *In fideicommissis & legatis locus est substitutioni vulgari.*
10 *At hic nõ de vulgari sed de fideicõmisso agitur.*
12 *Verum thema consil. Anchara.*
13 *Duæ potissimæ quæstiones in consil. Anchara,*
14 *Priorẽ prætermisit Anchar. vtrãq. decidit Baldus. Impuberis renunciatio iurata nulla est: adulti verò per in integrum restitutionem resoluenda.*
15 *Fideicommissum non aperit his qui non extant tempore extantis conditionis. 21.*
16 *Error Petr. Anchara. 19.20.33.*
17 *Locus ab authoritate.*
18 *Laus Bald. Perusini.*
20 *Aliud substituere descendẽtes vel seniores aliud & descendentibus vel senioribus substituere. 23.*
22 *Fideicommissum non præsumitur: sed odiosum, & restringendum.*
24 *Fallacia petitionis principij.*
25 *Aliud relinquere familiæ vel generi: aliud certis vel incertis de familia vel agnatione. 33.*
26 *Relictum familiæ, intelligitur vulgariter & non per successiuum fideicommissum. 27.*
28 *Valet relictum in certis personis.*
29 *Nomen progenitei vel officii, est demonstratio limitata.*
30 *Declaratur reg. Propter quod vnumquodque tale, &c.*
31 *Fauet agnationis restringitur ad personas expressas.*
32 *Fideicommissum caducum remanet sub onere sibi impositi.*

REPETITA consultatione pro Illustrissimo Duce Villæ Hermosæ super puncto transmisso propter aduersum consilium Petri Ancharani, quod argumentando citam in priore consilio, *num.* 49. & breuiùs, quàm pro tantæ rei mole videatur, *num.* 117. perstringendo dilui: equidem fateor dictum consilij Ancharani non fuisse allegatum in themate consultationis, super qua copiosè satis, vt mihi videtur respondi. Sed omnem lapidem mouere rogatus eram, veritatis & iustitiæ penitùs & libetè discutiendæ gratia. Nunc ergo pleniorem super hoc iuris satisfactionem edere iussus.

1 ¶ Dico primò dictum cons. Ancharani, etiam si verum, non erronem esset, nihil impetrenturum concludere, sed prorsus à nostro themate & præsenti quæstione distare. Patet primò, quia in themate & casu in quo Petr. Anchar. dicto cons. 17. consuluit, duo illi sequentes antiquiores, de quibus ibi quærebatur, iam erant nati, & in rerum natura, tempore quo priores duo antiquiores per propriam repudiationem exclusi sunt. Quamuis enim sequentes illi non essent nati tempore mortis testatoris, vt imperfectum themа Ancharani suppletur ex scriptis Baldi super eodem them. *cons. 46. in fi. lib. 1.* tamen illud constabat, eos esse natos tempore repudiationis seu contrauentionis & abdicationis priorum antiquiorum. Et sic locus erat disputationi, an sequentes illi essent vocati vel non. & prioribus substituti vel non?

2 ¶ At si nec tunc quidem nati fuissent, nulla fuisset quæstio, nulla dubitatio, quin nec vocati essent, nec substituti: vt patet in cons. Anchara. & Bald. Atque hic liquet ex hypothesi, actorem non solùm non fuisse conceptum, nec narum tempore cõtrauentionis factæ per Galceandum: sed nec Manuelem quidem patrem suum fuisse tunc conceptum, sed diu pòst. Igitur, etiam secundum sententiam & mentem prædicti Petri Ancharani, & omnium doctorum vbique nunquam fuit nec est dictus actor vocatus nec substitutus.

3 ¶ Secundò quia in themate Petri Ancharani substitutio eorum antiquiorum de domo, facta erat simpliciter, absolutè & indefinitè: & sic verba substitutionis conuenire poterant & adaptari antiquioribus, non lùm primi, sed etiam secundi vel vlteriorus gradus, prout indefinita omnes comprehendit etiam in testamentis. *l. si plur. in princ.* vbi Bart. Imol. & omnes *de leg. 1. l. si plur. gradus. de leg. 3.* Merito poterant ibi disputari, & locus esse quæstioni, an post duos primi loci antiquiores succederent & vocarentur sequentes secundi loci duo antiquiores?

4 ¶ Cui quæstioni aut disputationi nullus locus esse potest in casu quo de agitur. In quo secura alienatione prohibita, vel contrauenione, non substituitur aut vocatur proximior consanguineus simpliciter, absolutè & indefinitè, sed limitatè, videlicet, Is demum propinquior, qui in tali casu reperietur: id est, qui tempore fideicommissi extantis in rerum natura ent & proximior erit conformiter ad ius commune: in *l. si cognatis. de rebus dub.* Igitur non solùm de iure com-

muni, ſed etiam ex tenore teſtamenti limitatio exigitur, vt is proximior, qui ſe vocatum contendit, fuerit talis & in rerum natura tempore conditionis extantis.

5 ¶ Multùm ergo abſumus à caſu themaos & mente Petri Ancharani, qui etiam ſi verum ſcripſiſſet in eo artic. *d.conſ* 27. tamen nullo modo congrueret, nec ſuffragaretur actori, quin ponùs illum excluderet, vtpote cui non congruunt, ſed diſconueniunt in præſenti caſu verba ſubſtitutionis, ibi: Qui in tali caſu repertitur: & ſic nec diſpoſitio cõgruere poteſt. *l ita autem, in princ. de admi. ſt. tut. l. 4. §. roties. de dam. infect.*

6 ¶ Quòd ſi verba congruere poterant in themate Anchatani, & tamen ille in caſu ſuo malè conſuluit ſequentes admitti, quantò minùs admitti poſſunt in præſenti caſu, in quo etiam verba ſubſtitutionis diſconueniunt, imò repugnant: Illud in iure exploratiſſimum eſt, teſtatorem non voluiſſe, ſaltem non diſpoſuiſſe, quod non dixit. Igitur multò minùs: cõtra quem dixit: *l. Labeo. ff. de ſuppel. l. 3. de reb. dub. l. quoties in princ. l. quidam cùm filium de hered. inſt.* Atqui ſic teſtator non dixit de quouis proximiore, vt in themate Anchatani, ſed de proximiore, qui in tali caſu repetietur: vt ſic non ſolùm de alio non dixit, ſed quemuis alium qui in tali caſu non reperietur, excluſit. Igitur actori non ſolùm deeſt, ſed etiam repugnat diſpoſitio teſtatoris.

7 ¶ Tertio rectè inſpiciamus punctus quæſtionis & dubitationis Anchatani in dict. *conſ.* 27. *col.* 1. *art.* 6. ibi, poſtquàm igitur. Vnde tota prætenſa obiectio fluit: & clarè apparebit Petrum Anchatanum ibi non dubitare nec diſputare de ſubſtitutione fideicommiſſaria, de qua hìc tantùm agitur, ſed ſolùm de ſubſtitutione vulgari. de qua nullo modo agitur. & ſic deciſio Anchatani, tametſi non eſſet falſa, ſed vera, tamen prorſus eſt impertinens.

8 ¶ Patet, quia iuris eſt exploratiſſimi, non ſolùm in directa hereditate vniuerſali vel eius quota ſed etiã in fideicommiſſis vniuerſalibus & particularibus, quinetiam in ſimplicibus legatis fieri poſſe ſubſtitutionem vulgarem, & pariter in donationibus cauſa mortis, videlicet, ſi ille non capiat, ſiue quia oolit, ſiue quia non non poſſit ſiue quia præmoritur, talis capiat, & idem de tali. Deinceps text. in *l. vt heredib.* vbi Bart. Imol. & omnes *de legat. 2.*

9 ¶ Quòd autem Ancharanus ibi in eo ſexto articulo, non tractet de ſubſtitutione fideicommiſſaria, ſed de vulgari patet, quia loquitur, quærit & diſputat noo in caſum, quo illi duo priores antiquiores acceptaſſent cum effectu, quo caſu expitaſſet vulgaris, nec locus eſſe poſſet, nec fideicommiſſariæ ſubſtitutioni, ſi tamẽ de ea conſtaret. *l. poſt edit. C. de impub. & aliis ſubſtit.* Sed Ancharanus loquitur, quærit, & diſputat in caſu, quo contigit duos illos primos antiquiores repudiaſſe ſubſtitutionem vel fideicommiſſum, de quo agebatur. Patet in dicto *conſ. col. 2. in princ. 5. articuli* ibi, Quæritur in ordine dubiorum, ſcilicet de vtribus repudiationis factæ per Nicolaum, & Franciſcum antiquiores, qui erant illi duo antiquiores: vt patet in toto conſ. Ruſus, patet inuito dicti art ibi, *poſtquam igitur propter dictam repudiationem iſti ſunt excluſi.* Loquitur autem de dunbus primis antiquioribus: & phraſis totius conſ oſtendit, & tertiò ibi, *per repudiationem Nicolai & Franciſci, eſt denolutum ad ſequentes*, id eſt, per vulgarem ſubſtitutiooem. Quartò ibi, per repudiationem primorum. Ergo in vim vulgaris, quæ in his fideicommiſſis quantumuis obliquis locum habere poteſt. Igitur conſ: illud Petri de Aucharano *vide eius tract ibi*, ſed prorſus *ἀσυμβίβαστον* ad caſum & thema de quo quærimus.

10 ¶ In quo nullo modo de vulgari, ſed de mero prætenſo fideicomiſſo agitur. Galcetandum enim non repudiauit, ſed acceptauit: & quandiu voluit, finitus eſt, nec fuit excluſus vulgariter per repudiationem, ſed per alienationem dudom poſt ius quæſitum factam. Cùm ergo actor nullo modo veniat ex vulgari, ſed ex meto prætenſo fideicommiſſo.

11 ¶ Præfatum conſilium Ancharani nihil prorſus in rem eios facit: vt potè penitus diſparatum, & in prorſus diuerſo caſu loquens. Nec etiam allegatum fuit. eò quòd obſtaret, aut neceſſe foret illud diluere, ſed quò plenior eſſet diſcuſſio: nec his quidem omiſſis, quæ à temoris accidere videnut: tametſi prorſus diſſideant: quæ cauſa fuit, vt io eo (quippe minùs pertinenti) diſcutiendo breuior fuero. Nunc, vtex abundanti oſtendam deciſionem illam Petri Ancharani falſam & etroneam eſſe.

12 ¶ Præmittenda eſt ſpecies facti, ſuper qua Ancharanus conſuluit: quæ talis eſt, vtex eius conſilio, & duobus conſilus Baldi præceptoris ſui, teſulitat: Andriolus de Calcagnis, quatuor habens filios maſculos, & duas filias, teſtatus eſt: & Anaſtaſium, Thiberueium, & Macrobium, filios ſuos naturales & legitimos hetedes vniuerſales æqualiter inſtitut, & inuicem ſine filiis legitimis & naturalibus deſcendentibus ſuperuioentes vel ſuperſtitem ſubſtituit. Supponitur enam, qoòd quattus filius fuit in aliquo inſtitutus: & fratribus, ſi ſuperſtes eſſet ſubſtitutus, & filiæ particulariter inſtitutæ. Poſtremò addita hæc clauſula, Item legauit, qnòd in caſu, quo omnes dicti filij maſculi ipſius teſtatoris decedant nullis relictis filiis legitimis & oaturalibns, tunc & eo caſu aduenient, fecit & inſtituit ſibi heredes vniuerſales in omnibus & ſingolis ſuis bonis mobilibus & immobilibus, & rationibus, duos antiquiores de domo & progenie illorum de Calcagnis. Deinde mortuo teſtatore deceſſetant omnes eius filij maſculi poſt aditam hereditatem & ſine liberis. Duo autem extabant antiquiores de domo & progenie de Calcagnis, videlicet Nicolans & Franciſcus de Calcagnis, qui hereditatem aduertunt. Deinde repudiarunt tanquam damnoſam, teſtmatis ſibi debitis, & particolariter legatis in teſtamento: & promiſerunt non contrauenite dictæ renunciationi coram Notario recipiente pro his quorum inteteſt. Poſtcà Ioanna & Martha filiæ teſtatoris mediante certa quantitate pecuniæ renunciauerunt omnibus iuribus realibus & perſonalibos in bonis Andreoli patris: nec non matris, & fratrum ſuorum, & ea ceſſerunt præfatis Nicolao & Franciſco, cum iuramento. Sed vna dictarum filiarum pupilla erat, quæ iura ſua vẽdicabat à dictis Nicolao & Fraociſco ceſſionatiis, ſeu emptoribos hereditatis, & ſimul inſurgunt duo de domo & progenie de Calcagnis, qui ſunt antiquiores profatos Nicolaum & Fraciſcum, qui fideicommiſſum repodiarunt.

13 Hinc multæ ortæ ſunt quæſtiones: quas ad ſeptem reuocat Petrus Ancharanus in dicto conſil. 27. Duæ etiam *vel ad.*

Prima an dicta filia quæ tempore ceſſionis pupilla erat, poſſit tanquam hetes patris, matris, & fratrum bona vendicare? I.

Secunda, an duo poſtetiores antiquiores debeant ad fideicommiſſum admitti, duobus primis anoquiotibus per repudiauonem ſuam excluſis? hæc eſt veta ſpecies facti & ſumma quæſtionum, qoam ex præfatis duobus conſilus Bald. & dicto couſil. Anchatani fidelitet collegi. II.

14 ¶ Et priotem quidem quæſtionem ſilenoo tranſmittit Ancharanus, vtpotè exinanitam per ſecundam, vt hanc pro poſteriotibus antiquiotibus decidit Vtrãque verò attngit & decidit Bald. videlicet, dictam filiam debere admitti propter nullitatem iuramenn, & ceſſionis, cùm eſſet impubes. Et inſuper ſi adulta fuiſſet, debere in integrum reſtitui: quia in dicta ceſſione non fuit cemorata de beneficio reſtitutionis in integrum, de quo fieti debet mentio ſingulatis *l. illud. §. ſi talis de minoribus.* Dyous in *l ſecundum. de verborum obligat.* Citat etiam Ioan. Andr. & dicit hanc

hanc eſſe communem opinionem.

15 ¶ Ad ſecundam verò quæſtionem decidit contra dictos ſequentes proximiores, & eos & ſequentes poſt eos penitus excluſos: quia tempore mortis non erant proximiores. *l. ſi cognatos de reg. iur. & arg. not. in leg. 1. in fin. de leg 3.* vt patet apud Bald. *conſ. 46. 4. lib 1.* nouiſſimæ impreſſionis Lugdunenſis, per Vincentium de Portonariis.

16 ¶ Contrarium ex diametro cenſuit Ancharanus, videlicet, duobus primis antiquioribus excluſis, fideicommiſſum deuolui ad ſequentes duos alios antiquiores. Et inſuper addit, ſic eſſe obſeruandum in infinitum de ſecundis duobus antiquioribus, in tertios, & deinceps, quaſi ſit fideicommiſſum relictum familiæ, in quo proximi ſucceſſiuè & gradatim videntur inuitati. *l. cùm ita. §. in fideicommiſſo de legat. 2. pet. §. fratre. verſic. quid ergo. eod. tit.* Nonne videndum eſt vter iuſtiùs arma induerit & conſuluerit.

17 ¶ Quòd ſi locus ab antiquitate valeat, quem Theologi paſſim admittunt, nec apud Iuriſconſultos ſpernitur, nemini dubium erit, quin excellentiſſimo illi Philoſophiæ, Iuriſprudentiæ, præxiſque peritiſſimo Baldo Perufino deferendum ſit. qui, etſi tandiù (vt ab antiquariis accepi) ad ius noſtrum expreſſendum venerit: tamen eò inſtructior aduenit, nempe philoſophicis Ethicorum, Politicorum, quin etiam Phyſicòrum, & Mathematicorum doctrinis imbutus (quo nullus noſtrûm ſtomachatur) vt eius ſcripta teſtantur. Quidquòd ſi vnquam authoritas præceptoris præſtet diſcipulo, maximè hîc præcellet authoritas Baldi Perufini Perto Ancharano Bononienſi diſcipulo ſuo qui etiam in lectionibus ſuis paſſim authoritate Baldi, vt longè præcellentis, ſemper ſuſpicit & ſequitur.

18 ¶ Vixit autem Baldus vſque ad annum Domini 1140 cùm ante quinquaginta annos tempore Bartoli, ingenij ſui acumen oſtendere cœpiſſet. Quare multos eximios habuit diſcipulos: in quibus Paulus Caſtrenſis: qui conſ. lib. 2. conſ. 164. incip. in præſenti cauſa, quæ vocatur Maioricæ Hiſpalenſis, *nu.* 1. teſtatur, eum multo tempore vixiſſe, & magnorum etiam regnorũ conſuetudines ſciuiſſe, ſéque diſcipulum eius fuiſſe, & eius prætogatam eſſe authoritatem in iudicando, tenet in *conſ.* 152. *n.* 3. *lib.* 2. Idem tenet Alex. in *leg. 2. in prin. col. 4. de vulg. & pupil.* & ait Raphael Fulgoſius *conſ.* 26. *in fin.* Iudicem tuiò & ſine reprehenſione ſententiam Baldi ſequi in iudicando. Idem Philip. Dec. *conſ.* 281. *col.* 2. vbi addit, Neſcio quiſnam viuentium ſit, qui quantum ad authoritatem ſimpliciter Baldo adæquari poſſit, &c. vt præteream quod Ludou. Roma. ſingulari 315 Iaſ. *l.* 1. C. *de ſumma Trinit.* & alij alibi de authoritate & præcellentia Baldi tradunt. Fuit autem Petrus Ancharanus longè inferior, imò eius diſcipulus, vt ex ſuis ſcriptis liquet.

19 ¶ Sed etiam ſi pares eſſent, vt miſſam faciamus authoritatem, Baldus breuibus & concludentibus rationibus & textibus vtitur: Contra verò Ancharanus longo verborum molimine, ſed nullo textu, nulla concludenti ratione: Baldus certo & iterùm deliberato, nempe geminato conſilio, At Ancharanus ſemel tantùm conſultus dubitanter & vacillanter reſpondit. Teſtatui enim ſe valdè dubitare, an iſta ſubſtitutio reſtringatur ad duos antiquiores ſolummodo: an verò duobus primis antiquioribus excluſis deuoluatur ad ſequentes. Cùm ergo ipſemet dubitauerit, imò etiam valdè dubius fuerit, qui ſanæ mentis potuit ſuper eo certum iudicium fundare? ſed priuſquàm ſingulas eius rationes ſigillatim excutiamus, quæſtionem ipſam in rem præſentem (fidelibus & ſequeſtris oculis expoſitam) adducamus: Nudam ipſam veritatem omni ſine affectu, ſine argumento circumſcripto vel ſuſpenſo, intuentes.

20 ¶ Teſtator ait, *Decedentibus filiis meis ſine liberis, ſubſtituo duos antiquiores de domo & agnatione mea.* An duo primi tantùm videantur ſemel ſubſtitui, an verò poſt eos etiam duo alij, & deinceps gradatim & in infinitum? Quis non videat ſemel tantùm duos priores vocatos, nec grauatus eſſe ſequentibus, ſed liberas manus habere? Quemadmodum ſi quis eodem caſu vel deficientibus quandocunque deſcendentibus ſuis, ſubſtitueret deſcendentes fratris ſui, vel patroni ſui? An diſcemus, deſcendentes deſcendentiom ſubſtitutos, & in infinitum ſemper futuris deſcendentibus grauatos. Abſit imò poſtquàm ſemel extante conditione fideicommiſſi deſcendentes proximiores dicti fratris vel patrui, qui tunc erant in rerum natura, vocati fuerunt, & fideicommiſſum obtiouerunt, impletum fuit & conſumptum, & illi liberè habent, & liberè diſponere poſſunt: nec temerioribus deſcendentibus ex ſe, vel ex aliis ex dicto fratre, vel patruo reſtituere tenentur. Et hoc ſenſus communis oſtendit, & ipſa luciditſimæ veritatis euidentia; vt ſi quis dubitat, non tam ratione indigeat, quàm ſenſu. Atqui in præſenti quæſtione eadem ratio eſt

21 ¶ Idem, ſi teſtator dixerit, Subſtituo heredes Titij, vel filios Titij. Quamuis enim benigna interpretatione admitu poſſit, vt præmortuis heredibus primis, vel filiis primi gradus cenſeantur inuitati heredes hæredum, vel nepotes, ſcilicet qui tunc ſunt, & reperiuntur in rerum natura, quando extat conditio fideicommiſſi. *l. ſciendum. l. inſta. de verb. ſignif.* tamen ſemel tantùm intelligitur, videlicet, vt tantùm qui tunc ſunt, inuitati ſunt, non autem deinceps ſucceſſores eorum, vel deſcendentes ex his: quia teſtator non addit, Et heredes heredum, vel filios filiorum: & ſic vnum tantum ſubſtitutionis gradum, & non plures fecit, ſemel tantùm heredes vel filios filij, qui tali caſu vel extante conditione reperiuntur, ſubſtitutio autem eos grauauit, nec ſubſequentes vocauit: quia non diſpoſuit.

22 ¶ Nec diſpoſuiſſe præſumitur, niſi ex verbis eius clarè colligatur. ſubſtituto enim fideicommiſſaria, onus eſt, & odioſa, nec præſumitur: Alex. *conſ.* 17. *n.* 5. *lib.* 3. Philip. Dec. *conſ* 89 *col. vlt. conſ. vlt. conſ.* 339. *in fin.* vbi in annot. dixi. Et fauorabilis eſt eius extinctio vel reſolutio: vt in dubio contra fideicõmmiſſum iudicandum ſit. Ang. Peruſ. in *l. qui Romæ. §. duo fratres* & ibi Alex. *col.* 11. *de verb. oblig.* Rota *deciſ.* 864. *teſtator. in fin. in antiq.* Socynus *conſ.* 113. *col.* 10. *lib.* 1.

23 ¶ Idem ſi teſtator ſubſtituit ſuos: quia ſemel tantùm intelligitur de his qui in tali caſu reperiuntur, etiam ſi de conſanguineis proximioribus intelligatur: vt apud Paul. *conſ.* 404. *lib.* 1. Idem ſi dixit, Subſtituo proximiores de patentela: vt apud Paul *conſ.* 392. *lib.* 2. Idem ergo cùm dixit, *Subſtituo duos antiquiores de domo & agnatione*, vel progenie, vt hîc. Item ſi dixit: Subſtituo ſeniorem de tali domo vt memini me in prouincia conſuluiſſe in fortioribus terminis: videlicet, Teſtator inſtituit Domptum: cui ſi ſine liberis deceſſerit, ſubſtituit Hugonem: & ſi ſine liberis Hugo deceſſerit, ſubſtituit Iacobum: cui ſine liberis decedenti ſubſtituit ſeniorem de tali domo. Domptus heres fuit, & mortuus ſine liberis, & Hugo accepit bona. ſed viuente Hugone, obiit Iacobus abſque liberis poſteà ſimiliter abſque liberis moritur Hugo. Tum ille ſenior tunc inuentus, petiit bona ex fideicommiſſaria ſubſtitutione. RESPONDI, quòd benè: & obtinuit quia non defecit, ſed extitit eius conditio. quamuis enim fideicommiſſum ſit factum caducum in perſona Iacobi: tamen temaoſit apud Hugonem cum onere. Sed poſtquàm ſubſtitutio peruenit ad ſeniorem, ceſſauit, nec fuit ille grauatus aliis ſenioribus, quamois ſubſtitutio à multis præcedentibus ſubordinatis gradibus dependeret.

24 ¶ Superest, rationes ſeu potiùs occaſiones dubitationis Ancharani ſpeciatim diluere. Prima eſt, vnum præſuppoſitum, quæ præſupponit iſtud eſſe fideicommiſſum relictum familiæ, in quo proximi ſuc-

ceſſiuè & gradatim videntur iouitari, vt in *l. cùm ita.* §. *in fideicommiſſo. l. peto* §. *fratre. verſic. quid ergo. de leg.* e & ſic per repudiationem Nicolai & Franciſci deuoluitur ad ſequentes, & deioceps in infinitum. Solua, quòd ea ratio eſt *σοφισμὸς*, quam Logici vocant fallaciam petitionis principij. Debuit enim priùs probare, & non vt probatum aſſumere quod præſupponit, videlicet, ſubſtitutionem qua de agitur, eſſe fideicommiſſum relictum familiæ. hoc enim falſum eſt.

25 ¶ Quia aliud eſt relinqui familiæ vel generi, aut agnationi: vt in *d.* §. *in fideicomm.* aliud relinqui certis vel incertis perſonis de familia & egnatione. Priore caſu legatum fuit corpori per nomen collectiuum: vt in *l. vlt. C. de verb. ſignif.* Secuodo vero caſu, relictum ſit perſonæ ſingulari, vel perſoois ſingultribus per nomina ſiogularia: vt quando legatur primogenito vel antiquion filiorum franis, vel duobus antiquiotibus filiis fratris, vel duobus antiquioribus nepotibus patrui, vel fratris: tunc enim nihil relinquitur familiæ vel agnationi, ſed aliquibus perſooie de egnatione, & conſequenter nullum inſurgit fideicommiſſum graduale, prout nullo iure cauetur, & nullus glo. & Doct. tenuit.

26 ¶ Secundb dico, quòd etiamſi conſtaret hic (videlicet to themate Anchatani) relictom eſſe familiæ: tamen intelligeretur vulgariter inter proximos de familia tempore condirionis extanns, non autem deinceps iure fideicommiſſi gradualis in infiuitum, quandio eſſent aliqui de familie: niſi vltra illa verba, eſſet aditum vel expreſſum à teſtatore, quòd volebat bona perpetuò remauere in familia: vt ſignanter loquitur: & addit tex. *in l. peto.* §. *fratre*, ibi, *Petiit ne domus alienaretur, ſed vt in familia relinqueretur.* de *leg.* 2, per quem limitari debet & declarari text. in *d.* §. *in fideicomm.* in *l. cùm ita. eod. tit* Ita tenet Raph. Cu. in *d.* § *in fideicomm.* Socyo. *in l. ſi cognatis. vol. 7. n. 17. de reb. dub.* Aot. Rub. in repet. §. *quidem reſtè. col. 24. in l. Gallus. de lib. & poſth.* Car Ruinus *conſ. 52. lib. 2.*

27 ¶ Hinc in formoribus terminis decidit Steph. Berttrand. *conſil. 328.* Venio ad ſecundum, lib. 2. Teſtator dixit: Inſtituo heredem ſeu heredes, vniuerſalem & inſolitum primogenitum meum, & poſt eum, Petrum & Ioannem fratres eius, filios nepotes teſtatoris. Cenſuit Bertrand, quòd bi nepotes ſunt tantùm ſubſtituti vulgariter, ſiue otdine ſucceſſiuo per modũ vulgaris inſtituti. Secùs, ſi teſtatot dixiſſet: Et poſt eum quandocunque, &c. quia tunc poſſet intelligi nepotes eſſe ſubſtitutos, nedum vulgariter, ſed etiam vocatos per fideicommiſſum in vim compeudioſæ, ratione verbi habentis tractum temporis. Idem tenet Steph. Bertraod. *conſ. 357.* viſo conſoltationis. eodem libro. Et hæc ex abundautia ducta ſint.

28 ¶ Secunda ratio Ancharani: quia relictum eſt duobus de progenie, ſine expreſſione nominum. ergo progenieri relictum eſt: quia nomen agnationis fuit expreſſum & ſuppreſſa nomina perſonarum. Sed hæc ratione non concludit. Poteſt enim relinqui perſouis iocertis vel certie ſuppreſſo nomine: & tamen oon eſt relictum factum corpori, ſed perſonæ. §. *incertis autem inſt. de leg.*

29 ¶ Tertia, quia hoc caſu teſtetor videtur magis couſideraſſe domum & progeniem ſuam, quàm perſonas legatariotum, quas ooo expreſſit. *l. qui habebat, de reb. dub.* SOLVE, non concludit eſſe relictum progenieri: ſed tantùm concludit, quòd niſi ſint de progenie, oon ſunt vocati, etiamſi nomina eſſent expreſſa. tex. in *l. ſi pater. C. de bered. inſt. in l. eam quam. C. de fideicomm.* quia nomen *progenieri*, eſt demonſtratio limitatiua: vt & in dicta. *l. qui habebat.* nomen officij, eſt demonſtratio limitatiua, & ſemper eſt relictum factum perſonæ, vt etiam probat *d. l. qui habebat.*

30 ¶ Quarta ratio, Propter quod vnumquodque tale, & ipſum magis tale authen. *mulèd magis. C. de ſacroſanctis Eccl.* non procedit, niſi quando inſertur de cauſa in cauſam, vel contrà: & ibi Iacob. Buttigat Vel quando diſponitur duntaxet ad commodum eius, cuius fauore & cootemplanooe fit, aliàs ſecùs. Vnde ſi quis amote ſororis leget ſingulis eius liberis centum, non tamen tantumdem cenſetur ſotori legaſſe: nec legata ſotori quæruntur, ſed illis duntaxat, quibus relicta ſunt liberè & ſine alio onere.

31 ¶ Quinta ratio quòd affectio agnationis & domus conſetuandæ, viſa fuit vtilis & moribus hominum conueniens. *Inſtit de bered. quæ ab inteſtat. deſinunt.* §. *item vetuſt. & de legit. agnat. ſucceſſ. in prine.* & §. *quod fœminas.* quia deeſt minor. diſpoſitio enim & fauor agnationis reſtringitur ad perſonas de quibus teſtator locutus eſt. Iacob. Buttigat. Bald. in *lib. 1. C. de ſucceſſorio edicto.* Phil. Dec. *conſ. 261. conſ. 390. conſ. 688.* Tum quo magis agnati remotiores ſunt, eó minor eſt in illis tano. Bald. Alex, *l. 1. C. de ſucceſſ. edicto.* Alex. *conſ. 67. lib. 1.* Philippus Decius *conſ. 261. col. penult.*

32 ¶ Sexta ratio, à quelitate oneris fideicommiſſo ſubiuncti. Cùm ergo legatum ſit perpetuum reſpectu pauperum, ſimiliter debet eſſe perpetuum reſpectu duorum antiquinrum de progenie: quæ perpetuitas non poteſt in duobus primis conſiſtere, oiſi inducto graduali fideicommiſſo. Sed hæc ratio per quàm ridicula eſt. Cùm enim onus dandi perpetuò ſingulis mẽſibus medimnum frumenn pauperibus non ſit impoſitum nominatim, ſed ſimpliciter ipſi fideicommiſſo, huius fideicommiſſo patiter exrit conditio, & conditio legati pauperum. Et ſic quantumuis fideicommiſſum non ſit graduale, nec deuoluatur ad ſequentes, ſed extinguatur per repudiationem fideicommiſſariorum, & ſic remaneat heredibus: tamen remanet cum dicto onere alij reſtituendi: ipſi & eorum heredes perpetuò manent obligati, & res fideicommiſſi hypothecatæ ad illud legatum pauperum.

33 ¶ Reliquæ cauſificationes Anchar. ſpecificam dilutionem non merentur: quam quius ſtudioſus ex prædictis facilè ſuppeditare poteſt. Nimis ergo io hoc etticulo deſipuit Anchatanus, quem nominatim teprehendit Aymo Crauetа, *conſil. 180.* in ſubſtitutione facta de proximiore generis in gradu perentelæ: quæ cùm ſemel effectum habuiſſet, deinde ſequens in gradu ex teſtamento vendicaret, & io prime inſtantia obtinuiſſet prætextu *d. conſil. 27.* Anchatani: reſpondit Aymo, malè iudicatum, & reum abſoluendum, dicens: quòd teſert dicete, Subſtituo illos de genere, vel de parentele, ſeu genus parentelam, vel familiam: vel, Subſtituo proximiorem mei generis in gradu parentelæ. Quia primo caſu ſunt nomina collectiua, & non ſolùm effectio, ſed etiam diſpoſitio habetur ad omnes. Ideò veniunt ſucceſſiuè & per fideicommiſſum: ſecùs in ſecuodo caſu, vbi nomen appellatioum teſertur ad vnum prupinquiotem. Et ſic quamuis poſſint plures eiuſdem gradus concurtere ſimul: vt per eundem. Crauetam *conſil. 161. col. 1.* vel primo repudiante ſequene admiti vulgariter, non tameo per fideicommiſſum, ſiue vni proximiori, ſiue duobus proximioribus relictum ſemel acceptatum confirmetur, inter gradualem haber ſucceſſionem.

E quibus veritas prioris noſtri conſilij ſatis eſt propugnata, & ſatis ſuperque vel criticie & ſcrupulosis ſatisfactum. tergiuerſantibus autem & ignaris nunquam ſatisfieri poſſit.

Et ita cenſeo. Iu quorum fidem, propria manu ſubſcripſi, & gentilinum ſigillum infixi. Pariſiis 15. Calendas Ianuarij 1559. C. M.

CAROLI

CAROLI MOLINÆI,

FRANCIÆ ET GERMANIÆ I. C.

ET IN SVPREMO, PARISIORVM SENATV ANTIQVI ADVOCATI.

CONSILIA DVO:

I. Super facto Concilij Tridentini.
II. Super commodis vel incommodis nouæ factæ, seu factitiæ Religionis Iesuitarum.

Beatus vir qui non abiit in Consilio Impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit, sed in lege Domini voluntas eius, & in ea meditatur die ac nocte. Psal. 1. 1.

SVPER FACTO CONCILII TRIDENTINI CONSILIVM.

CONSVLTVS subsignatus, qui 7. 8. & 9. Sessiones Tridentini Consilij Parisiis cum regio priuilegio editas, sibi 13. Februarij 563. à prudentibus, eximiis & illustribus sanctioris Concilij viris, quærentibus num admittendum vel dimittendum & repudiandum esset illud Concilium, exhibitas accepit & perlegit: necnon sex eiusdem Concilij Tridentini Sessiones Coloniæ anno 1551. postea item Antuerpiæ excusas: tum res subiectas harumque circunstantias qui diligenter expendit, censet Tridentinum istud Concilium in Franciæ regno non posse nec vllo modo debere admitti. Quod fieret contra Deum, veteres sanctas Synodos, Maiestatem Regiam, iura Regni, constitutionum & edictorum auctoritatem, Parlamentorum dignitatem, decreta Franciæ, ordinum iura, priuilegia & immunitates Gallicanæ Ecclesiæ. Quoniam verò, in re tanti momenti, Rempublicam spectante, non simplici responso, sicut in priuatis consultationibus viendum est: rationes etiam expetitas addere consulto visum est, quæ istius Concilij Tridentini nullitates, abusus, & reiectionem demonstrant.

I.

Adrian VI. Conuentus Noribergensis anno 1523.

Papa R. Adrianus VI. quum anno 1523 per Franciscum Chetogatum Legatum à Latere in Conuentu Noribergensi agnouit & fassus est, Ecclesiæ Romanæ sedem esse corruptam, deprauatam, omnino

A immutatam & inuersam: à Romanis Pontificibus Ecclesiæ corruptionem profectam, & inde in omnes Ecclesiæ Romanæ Prælatos effusam esse: iampridem Ecclesiasticos viros à via discessisse, nec inter illos quemquam esse qui faceret bonum: à sede Romana initium, castigationem & reformationem inchoandam esse. In eam rem Chrysostomi iudicium proponens, nempe, Seruatorem nostrum de Ierosolymorum salute cogitantem, & à templo fecisse initium, vnde vendentes & ementes eiecit, sacerdotum peccata primùm aggressus. Ideo Adrianus Oecumenici & liberi Concilij Ordinibus imperiorum spem fecit: in quo per consequens Pontifex Romanus & Romanæ Ecclesiæ addicti præsidere non debuerunt: alioqui vanum & irritum fuit Adriani promissum.

I. Concilij liberi promissum.

II.

B Clemens Adriani successor (à quo Germaniæ Principes & Ciuitates liberæ ad futurum Oecumenicum Concilium prouocarunt anno 1530. Augustæ, proposita fidei suæ confessione & Ecclesiasticæ reformationis formula) expresso diplomate Germanis Concilium œcumenicum & liberum intra biennium est pollicitus. Quod ni indiceretur, potestatem eis fecit, vt iuxta fidei confessionem & reformationem conuentui Augustano exhibitam viuerent.

II. Concilij liberi promissum.

III.

In cuius prouocationis, coram Cæsare anno 1540. Vvormatiæ Vangionum renouatæ, nec non in pro-

Pauli III. artes.

missionia Adriani, Clementis, item & promissionia A ab eodem propositæ, contemptum, Paulus III. horum successor, motu proprio Concilium suum, quod œcumenicum falsò nominauit, Mantuæ, quæ vrbs est Italiæ, multis nominibus suspectæ, indicere ausus est. Deinde, te infecta, Vicentiam, Vcoerorum oppidum nequicquam illud transtulit: imo in incertum tempus & locum retecit. Tandem, vt tutius rem gereret, ex Italia Tridentum vsque Venetæ ditionis & Italiæ finuimum oppidum Concilium istud transtulit, & patente diplomate assignauit 13. Decembris 1545. vnica voluntate sua fretus. Ioitium vt faceret, tsea Cardioales, paparut planè addicti, qui Paulr locum tenerent, summissi sunt. Et sanè duo priores tandem Pontifices Romani creati sunt: ter- B tius sedem illam suo tempore conscendisset, sed repulsam passus est sycophaoticia attibua Cardinalia Cataffæ, qui sedem occupauit, excluso illo tertio, nempe Reginaldo Paulo, qui dictis & scriptis acerrimum, quo in reformationem & doctrinam Euangelicam ferebatur, odium abundè professus, Angliam patriam suam repetens anno 1558. è viuis sublatus est.

IV.

Idem Paulus III. tribus illis Vicariis suis duos alios Cardinales Legatos à latere adiungit, & misit, non vt hac in parte veterum Conciliorum formam observaret, in quibus Rom. Ecclesiæ Episcopus minimè præfuit, sed veluti primatus, aut nouus Patriarcha, Patriarchaa antiquiores, aut Imperatoris Legatos in sede celsiore, Romani autem Præsulis Vicarios imis subsellijs locatos intuebatur: sed vt tantùm procuratores & rerum iospectores inmitteret. C

V.

I. Nullitas Concilij Tridentini. His de causis Concilium istud nullum est. Solo enim Rom. Pontificia decreto nititur. Is autem reus est, accusatos, vocatus ad reformationem, & á quo pronocatum est. Noo eius ideo fuit, Concilium indicere proprio motu: multò minus in eo præsse: cùm impossibile sit, & ius omne diuinum, oaturale, humanum cuctrat, qoicunque reus in propria causa iudex esse præsumit.

VI

Quæcunque etiam Ecclesiasticæ historiæ, veterumque Tbcologorum scripta eatant, nec oon Conciliorum romi duo priores, Colooiæ anno 1550. editi, perspicuè demonstrant, Romaoum Episcopum D nunquam Concilijs Oecumenicis præfuisse, sed sub præside Cæsarco interfuisse: oec huiusmodi Concilia vnquam Romani Episcopi authoritate vel mandato, sed Cæsarum & summorum Principum edictis fuisse coacta: alioquio congregationes & Synodi nullius momenti habitæ sunt, teste Hieroovmo, qui Rufino Concilium obtcodeori sespondit, In ptimia indica à quo CæsareConcilium illud sit iodictum anno 560. Iostinianus Impetator, in Nouella 123. de Conciliis Ecclesiasticis leges tulit.

VII.

II. Nullitas Altera Nullitat. Prouocatorcs, nempe sacri Imperij Elcctores nonnullos, & libetas ciuitates Germanicas prætermisit Rom. Pontifea. Non aduocatis autem aduocandis, nullitas est, quæ ius diuinom, naturalc, humanum, impugnat. E

VIII.

III Nullitas. Non modò autem prætermissi & neglecti, quinimo excluſi sunt, ad Concilium admissis Papæ & Ecclesiæ Romanæ coniuratis: ideo nominc Concilij cœtos biciodigous ceoserut: quum sit authorum mali rotius conspiratio, dedecus & deprauatio. Illi enim, ecu capita, priores ad emendationem vocabantur, voce directa Adriani VI. Dein aperta eiusdem Coocilij Tridentioi confessiooe, à primæ sessionis apud Colontenses aditæ principio.

IX.

Hæc porrò nullitas est notoria, quòd ad istud IV. Nullitas. Tridentinum Concilium quicunque vocati sunt, vt deliberatiuam seu simpliciter consultiuam vocem haberent, pronocatorum aliorùmque reformationem postulaorum, omnium, item obnixè perentium vt Concilium illis concederetur, hostes erant infensissimi. Inimicorum autem & aduersariorum cœtus Concilium dici non potest: eorúmque decreta omni iure nulla suot.

X.

Illud autem non ferendum, quòd hostes eorum V. Nullitas. qui reformationem postulant iudices fuere, verùm etiam Rom. Pontifex solus præses & vnicus rerum arbiter per Legatos adfuit, quemadmodum ex initio, progressu, & Concilij fine apparet. Quæ nullitas est manifestissima. VI. Nullitas.

XI.

Alia sequitur, duobus Conciliis, Constantiensi VI. Nullitas. nempe & Basiliensi, damnata nullitas. Hæc Concilium supra Papam & Ecclesiam Romanam esse statuerunt, secus sentientibus hæreseos & schismatis notâ inustis, eorundémque sententiâ, ceu erronea & falsa, palam reiecta, nccooo non Pontifice & Ecclesia Romana Decretis Concilij œcumenici seuerè obligatis. Inde sequitur, Concilium Tridentinum hæreticom & schismaticum esse, quoniam Papam supra Concilium esse pronunciauit, & in omoiboa summum statuit. Quapropter quicunque Concilium istud admittit, hæreseos & schismatis labe pollotur.

XII.

Præterea, quum Tridcoti Concilium istud per bi- VII Nulli- ennium hæsisset, sex Sessionibus taotùm habitis, ab tas. eodem Paulo III. Booooniæ translatum est, vbi suspeosum & derelictum iacuit, ante & post Pontificis illius obitum: adeo vt interruptum & sine effectu permanserit. Qui interfueroot tunc temporis, ex quotum numero fuit D. Espeosæus, vir nobilis & etuditus, ingenuè tum viua voce, tum scriptis, fassi sunt, omnes ad Coocilium Bononiæ vocatos otio tantùm iodulsisse.

XIII.

Addo, Concilium istud mansisse nullum, extinctum, finitum: quuio enim oeque Cæsaris, oeque VIII. Nullitas. Regum & Principum Christianorum, neque Ecclesiæ, vel præcedentis alicuius Concilij nomine, sed vnius Pauli III. præsidis & omnia io eo disponentis, & à cuius nutu peodebant omnes, esse iodictum: in Pauli III. morte morruum esse constat. Pront, virtusqueiutis censurâ, voluotas morte finitur. l. 4. ff. locat. C. ex literis in fi. cxt. de constitut. c. si gratiosè, de rescript. io 6. Dominic. de sanct. Geminia. in C. si delegatus, de offic. deleg. in 6. Florian. de S. Petr. in l. 4. ff. de scruit. Iudo. de Gozadinis, cons. 52. Philip. Dec. cons. 108. vbi io annotat. dixi. & super regu. Caocellar. 18. de confirm. resigoant. num. 359.

XIV.

Quinctiam, stante isto Trideotino vel Bononiensi Concilio, Papæ qui Paulo III. successit electio neque ad Cardinales, neque ad eorundem Collegiũ, sed ad Concilium pertinuisset. Quum enim supra Papam & Ecclesiam Romanam Concilium œcumenicum emineat, intercueniente (quandiu Concilium illud celebratur) Pontificis obitu, sedéque Romana vacante, nom Papæ electio, prouisio, institutio, oon ad Collegium Cardinalium, vt qui inferiores sint, sed ad Occumenicum Coocilium pertinet. Nec enim Cardinales à seipsis hac potestate gaudent, neque olim vsi sunt: sed taodem eia à Concilio tributa est, sicuti constat ex Clem. nc Romani de electio. Nec momento talem authoritatem impetrarunt, sed gradatim, initio facto circa annum 1079. teste decreti dist. 23. C. 2. Durante igitur Concilio, ius illud X. Nu

oon ad Cardinales, ſed ad Concilium pertinet. Et ita ſeuttunt Theologiæ Doctotes omnes, vt Iacob. Alm. in ſermone de poteſtate Eccleſ. c. 9. ſequeot. Ioan. Geſon in tract. de poteſtat. Eccleſ. & rurſus in tract. de auferibilitate Papæ ab Eccleſia, vbi & eoneordiret alij tenent, quòd ſtante vero genetali Coocilio, illius ſolius (& non Cardinaliom) eſt electio, quouis modo vacet. Nec eſt mirum: quia tale Concilium eſt ſupra Cardinales, imò etiam ſupra Papam, & primitiuam habet poteſtatem immediatè à Chriſto, ſecundum Theologos: prout etiam definitum eſt in Concilio Cooſtaotienſi & Baſilienſi: & habetur in Pragmat. tit. de authorit. & poteſt. ſacror. Coocilior.

XV.

XV. Nullitas. Præter eam Theologorum ſententiam, idem definitum eſt à Concilio Cooſtantienſi Seſſ. 14. & 39. accidente verò Pauli III. morte, & toto triineſtri ſede vacante, nullus esmen Bonooiam, Italiæ & patrimonij papalis oppidum, ad noui Pontificis electionem acceſſit: neque Concilium Bononienſe de ea re eogitaut, quod minimè prætermiſiſſet, ſi verum fuiſſet & manſiſſet Concilium. Quum verò nollum eſſet, ipſemet Paulo III. ſpirante, extinctom autem iaceret, iſto iaeente, qui viuens Tridento Bononiam ſuos delectos tranſportatat, quum neque huic Concilio finem imponere, neque diſertis verbis ſedem aliam indicere vellet, hactraoſlatione & deſertioone tacitè reuocauit. Sin mious, vocantis & traoſferentis morte finitum & planè extinctum eſt. Ideo ad illud Concilium confugere nec decuit nec poſſibile fuit. Vnde illud omnino ſuppreſſum & aboliţum eſſe conſtat. Nihilomious tamen anoo 1551. Iulius III. Trideoti Coocilium continuauit, vt ex Bolla Pontificia, 14. Nouembris 1550. appatet. Hinc noua naſcitur nullitas, circa finem tertij tomi Coocilioium. anno 1552. cora & ſtudio Pontificij mancipij cuiuſdam Franciſcani, qoi nomen ſoum inttio præfixit, collectorum & editorum, ſatis apertè detecta.

XVI.

Quum eoim Concilium Tridentinum finitom & mortuum eſſet, continuari oon potuit: & quicquid ſupet eo conſtructum eſt, ædificium ſine fundamento apparet nulláque ſunt quæcuoque in eo decreta fuere: c. principatus, 1. q. 1. l. egi tecum, ff. de except. rei iudicat. De nouo etigendom fuit, ooo ſupra fundamentum euerſum continuaodum: l. ſed & ſi maoente precario. ff. de precar. Canoniſt. in c. bi qui authoritate de præbend. in 6. Specolar. in tit. diſtioo. §. nuoc videamos, verſ. ſcias. Bald. in l. 1. in fi. C. de temporib. & reparat. appellatioo. Ioao. Andr. in addirioo. Specol. tit. de appell §. 7. Bald. Conſil. 50. lib. 5.

XVII.

Et ſi verò nouum iſtud Coocilium Tridentinom ex capite nullæ & vtioſæ coorinnationis, oullom haud eſſet, prædictis aliis nullitatibus, quæ nouo vt & veteri conueniuot, euerritur.

XVIII.

X. Nullitas. Occurrit alia oullitas, Henrici II. edicto promulgata. Is euim regni ſui, Delphinarus item & Prooinciæ Epiſcopos retinuit, ne Tridentom irent: neque Legatos ſuos ibi adeſſe voluit. Immò verò Tridéti & paſſim to Germaoia per delectos varios aono 1551. proteſtatus eſt & palam diait, nouum Concilium, à Iolio III. Trideoti reoouatum, nullum & fruſtra inſtaurarum, illegitimum, nec publicom, nec œcumenicum eſſe, ſed cœrum prioatum, in quorundam commoda, non in publicam ſalutem, collectum: cuius decretis Franci minimè tenerentur: ac propoſitum ſibi eſſe remediis, quantum feret opus, à ſuis neceſſortibus in eiuſmodi caſibus adhibitis vti. Ideo Coocilium Trideotinom uullo modo admittendum;

alioquin edictis, proteſtationi, nomini Sereniſſimi Regis Hentici II. iniuria, poſt eius obitum, grauis inferretur.

XIX.

Pontificis fœdus contra Francię Regem.

Notum eſt etiam Iuliom III cum Cæſare aduerſus Franciæ Regem iniiſſe fœdus: Regi item bellum indixiſſe & intulille Mirandulæ & alibi: præterea multos ſibi addictos in ipſo Franciæ regno ſubornaſſe, vt Regis dignitatem & edicta palam conuelleret ot, atque Pontificis authoritati ſubiicerent: tum vt Nobilium ordinem & populum timore percuterent. & ab officio ſolito aoerterent, vt Regi militare & Pootificis ambitionem, atque inuaſionem retundere vellent quemadmodum Pariſiis hoc accidit anoo 1551. & 1552.

XX.

Iulius iſte III. qui ſolus per Legatos præerat & imperabat Concilio ſuo Tridentioo, quicquid libuiſſet in Regis & regni Galliæ, nec noo Eccleſiæ Gallicanæ præiudicium conſtituere, & ſeditiones in Regem, expetientia teſte, exeitare potuit. Quamuis autem nulla ſeſſio facta vel publicata ſit in eo Concilio, dum vixit Iulius III. oon ceſſarunt tamen factiooes Pontificiæ. Eaempli gratia. Laudatæ memoriæ D. Iacobus de Ligneris, Senator integertimus, poſtea magoæ Curiæ Præſea, qoom Trideoti Legatus à Rege adeſſet meoſe Maio 1550. accepit à Iulij vices gerente commentatia, quæ plotimos articulos de eaſibus variis aduerſus Pootificem gregaléſqoe ſuos Tridentioos, intiſdictiooem & Cutism Romsuam, vt conquerebantur, per Regis edicta, regalia iuta, aliáque ſcita conſcriptos, continerant. Quæ oblata idem de Ligneris conſtanter repudiauit, dicens horom ſuom Regem minime teneri, nec velle iſtis Trideuti congregatis deferre obedieotiam.

XXI.

Non vnos de Lignetis, ſed plures alij teſtati ſunt, & memoria recens eſt, ſubdoli cuiuſdam artificij, quod in eodem Concilio, Paolo III. regnante apparuit, anoo 1546. Articulus de Epiſcopotum & Curionum reſideotia quum reſtituius eſſet, vt ex iure diuino conſtatus ſtatuerctor, ita vt de eo Pootifex Romanus diſpenſare non poſſet, Pauli iſtius Legati, Cõcilio præfecti, qootum vnus fuit Regioaldus Paolus Anglus, quum viderent Franciſcum I. Franciæ Regem decretum illud maximè probare, cui etiam Hiſpani quidam Epiſcopi conſcientiæ ſenſu quopiam tacti aſſentiebantur, ad Pontificem ſcripſerunt, auxilium petentes aduerſos decretum. Ille verò ad ſeſquimenſem decreti conclufionem ampliari iuſſit. Quod quum ficret, interea temporis conſtituti ſunt & collecti à Pontifice circiter 40. leuis armaturæ milites, ſeu tenues Epiſcopi in Apulia & Sicilia, naulbos celeriter impoſiti, & Trideotum vſque, fidi ducis operà tranſlati, quos Concilium neceſſariò reciperet, & corporis ſui membra, ſub Papa Romano capite faceret. Iſti verò aliorum omnium Epiſcoporum nomioe quàm primom vocifetati ſunt, nihil aliud ſumus præterquam creaturæ & mancipia ſaoctiſſimi Patris, vnici paſtoris, & ſolius veri Epiſcopi, ſolummodo vocati ad particulam quandam ſuſtinendam ſollicitodinis quæ illum præmit, quantum voloerit: oec eoim poſſumus aut debemus ei ponere legem.

XXII.

Ita numero vinceotes & freti fauore Legatorum, peues quos eooclufio, nomine Pontificis, erat, ſaoctum de reſidentia decretum repudiamm eſt; eontrarium verò receptum, quo iubentot ſinguli placitis & diſpenſationibos Pootificiis dare locum. Hac via non ſolùm antiqoorum Conciliorum, decreta, reſidentiam præcipientia, antiquata violatáque ſunt, verùm etiam ius diuinum abrogatum eſt, quo huiuſmodi reſideotia ſub pœna peccati grauiſſimi iomngitur,

Leuitic. 8. ad 6. ibi, die ac nocte manebitis in tabernaculo, obſeruantes cuſtudias Domini, ne moriamini: ſic enim mihi præcepum eſt. Sed vt facilius perſpiciat lector, veritati & piæ libertati aditus omnes hoc in Concilio fuiſſe clauſus, Epiſcopus quidam repertus eſt, qui auditis ſupetbiſſimis & blaſphemis conceſſis Papæ titulis, monuit, & alios ad ſanioremmentem tcuocate ſtuduit, vnico prælato ex 17. cap. Ioannis teſtimonio, quo Pater Dnmini noſtri Ieſu Chriſti ſanctus cognominatur. Atqui (ille inquiebat) nihil pontificius familiarios quàm ſuum Papam nomine ſanctiſſimi compellare: quod de veto Deo in tota ſcriptura dictum haud apparebit. Ideo deeebat nomen Sancti, non ſanctiſſimi, Papæ tribuere, nec amplioremitutulum, quàm Deo ipſi, concedere. Arqui exigua illa reſtrictio eaclusa eſt, & Papa de retota certior factus, Epiſcopum illum Romæ vocatum fatellitibus ſuis de gradu dencriendum & durirer tractandum propinauit.

XXIII.

Idem Paulos Cardinalis, Legatorum à latere tertius, libtum euulgauit de Concilio, quod omni ſpoliat authoritate, vni Pontifici tributa, diceodo quæſtionne quinta, Catholicam Eccleſiam in Concilio partem vel authoritatem nullam obtinere, ſiue prohibendum, ſiue quod à Concilio in deliberationem poſitum eſt, definiendum ſit: omne ad vnum Pontificem, Chriſti Vicatium, & in medio diſperſatum ouium conſtitutum, obtinere: qu. 14. 15. 16. Nihilominus tamen Concilium illud œcumenicum vocari, quòd Eccleſiam repræſentet Catholicam: & in ea vocem obtinere deliberatiuam quotcunque priuilegio à Romaoo Pontifice donantur. Et ille eſt ſpiritus Bullæ 13. Decembtis 1545. emiſſæ, quia Paulus III. Concilium ſuum œcumenicum oomioat, quòd in eo ſedeant illi quibus & quatenus ſedere permiſit. Quandoquidem verò teoentur omnes diem illum feſtum celebrate humilibus & deuotis preculis, ieiunis, elecmoſynis, iis cuoctorum peccatorum plenatiam remiſſiooem, vbiqoe locorum concedit, quam diebus Mercurij, Venetis, Sabbati bollæ promulgationem proximè ſequeotibus, lucraoouotur.

XXIV.

Qoæſtiones verò ſexageſima ptima, idem Paulus Cardinalis ſubiicit, Chriſtum magnifica quidem Petto, nec non Petri ſucceſſoribus, eſſe pollicitum, quæ in Petri perſona oon adimpleuit, ſed poſt trecentos annos illius mottem conſequutos, quando Petri catbedta ſupra thronos omnium Cæſarum, Regum, Principum & Magiſtratuum mundi coram omnium oculis Romæ ſcilicet erecta eſt. Verba etiam Chriſti ad Petrum, homines viuos capies, poſt hac, io Sylueſtri Conſtantinum Lucrantis perſona completa fuiſſe. Subiicit prætetea Paulum ipſum faieri, 1. Coſtotb. 1. ſui temporis Eccleſiam ex puſillis & infimæ conditionis hominibus conſtitiſſe, paucos tunc in ea fuiſſe ſapientes, potentes, nobiles: contratium autem appatuiſſe Sylueſtri ſæculo, ſicuti refert qu. 64. ſubſtratis fuodamenti loco, commentis de lepra, ablu rione & donatiooe Conſtaotini, quibus reſtitutionis nomen tribuit, tepudiatis tamen ceu fabuloſis à Platina nec oon aliis Pontificum fautoribus vel tantillo prædtis iudicio. Hac tatione Paulus Cæſates, reges, ptincipes omoes, ſeruulos & pediſſequos Pontificis conſtituit.

XXV.

Decretom etiam ptimæ Seſſioois Concilij Tridentini, Coloniæ ad Rhenum editæ, & 7. Ianuarij 1545. habitæ iubet vt ſoli Epiſcopi Sacetdotes, aliis eaplosis, Concilio interſint: hinc ſequitur Theologos & cunctos qui oleo Pontificio non peruncti ſunt excludi: ex vnctis autem admitti, qui Legatis à latere A grati eront: horum enim in ſingulis ſeſſionibus necurrat mentio, ne quis aliam authoritatem & voluntatem in Concilio, præter Pontificiam, cogitet.

XXVI.

Non poteſt igitur Concilium dici vel reputari, ſine veritatis abnegatione manifeſta, & Scripturæ ſacræ falſatione. Etenim Concilium illud, in ſeſſione tertia die quinta Aptilis 1545. ante Paſchatis feſtum habita, ſcriptis canonicis Propbetarum & Apoſtolorum admiſcet & æqualia facit agrapha quædam, quæ traditiones noo ſcriptas appellat. Sed tameſi Apoſtolorum ſæculo verbum Dei viua voce traderetur, oec ſcriptis ita conſignatum eſſet, vt tandem fuit ab ipſis Apoſtolis, ad quos Eccleſiæ recurrebant: Act. 10. B & 15. cap. voluetſa tamen eorum doctrioa, & quod de verbo Dei tradendum erat, ab ipſis & ab Euangeliſtis à Chriſto delectis eſt literis conſigoatum, nouique Teſtamenti Codici, libris canonicis Teſtameoti veteris adiuncto: in quibus quæcunque Deus noa ſcire vult ad ſalutem, & omnis Apoſtolica doctrina, continentor, eatra hanc faciam ſcripturam ab annis 1500. nulla quærenda eſt Diuina vel Apoſtolica doctrina. Idem communi conſenſu docueront S Eccleſiæ primitiuæ Doctores martyres, ioter quos Diuus Cypriaous occorrit, anno poſt Chriſtum 250. lib. 1. epiſt. 1. vbi quasvis conſuetudines & traditiones reiicit, Scripturæ ſanctæ nos prorſus adhærere iubens. quod referrur à Gratiaoo, diſt. 8. C. ſi ſolus. Et ante eum Tertullianos, oec non alij. C

XXVII.

Hieronymus item in Pſal. 86. Deus nos alloquitur per ſcripta Apoſtolorum quos elegit. Videte quid dicat, qui fuetont, non qui ſunt, vt exceptis Apoſtolis quodcunque poſtea dicitur ſbſcindatur, nec habeat poſthac authoritatem. Quamuis ergo ſanctus ſit aliquis poſt Apoſtolos, quamuis diſertus ſit, oon habet authoritatem. In 5. cap. Oſeæ, transferunt priocipes Iuda terminos, quos poſuerunt patres eorum, quando immutant mendacio veritatem, & alind prædicant quàm ab Apoſtolis acceperunt. Refertur à Gratiano, cauſa 24. q. 3. can. 33 in 3. & 29. cap. D Eſaiæ iſtius modi impoſtores cauponibus aquam vino admiſcentibus aſſimilat: & in 23. cap. Ieremiæ furibus paleam cum ſtumento confuodeotibus. Auguſtioos autem eos comparat malis viris qui ſtateras, poodera, menſuras, doloſas adhibent, ſubüciens nibil in Religione meoſurandum vel ponderandum præterquam ea ſcripturis: lib. 1. cap 6. contra Dooatiſt. tom 7. & à Gratiano refertur cauſa 24. q. 1. c. 21. & Diſt. 9. c. Ego ſolis, ex epiſt. 19. ad Hieronym. tom. 2. Idem occurrit epiſt. 48. ad Vincent. & ibi ſubiicit multos nomen Apoſtolorum ementitos, vatia finaiſſe, ſolis autem Scripturis ſaoctis eſſe inhærendum. Quod paſſim repetit, præſertim lib. 3. contra Maxim. Arianom, lib. 2. de Bapt. contra Donatiſt. cap. 3. lib. de Vnit. Eccleſiæ, cap. 16. vbi alias reuelatiooes, narrationes & miracula explodit. Idem E præſtat Chryſoſtomus Homil. in Matthæum, docens Eccleſiam per ſolas ſcripturas quærendam & cognoſcendam eſſe. Idem ſæculis ſequeotibus ſcripſit Gregorius cognomento magnus, Romanus Epiſcopus commentariis in Ezechielem & Iobum, aſſerens hæreſeos labe inquinatos qui extra Scripturas S. aliquidin Eccleſia docent aut proferunt. Traditiones externas de politia Eccleſiaſtica, ad fidei & doctrinæ ſubſtantiam minimè pertioeores, excipio, quæ etiam conſcientiis vinculum iniicere nequeunt. Nec enim conſcientia obligari poteſt præter quàm à ſolo Dei verbo Scripturis ſacris plenè comprehenſo, ſicuti recte docet Ioannes Getſon, præſtantiſſimos Theologus Pariſienſis, qui ante 130. annos floruit, lib. de vita Spirituali animæ, lect. 4. Coroll. 1.

XXVIII.

Canoniſtarum principes, tametſi Pontifici Romano prorſus addicti, coguntur dicere in rebus fidem ſpectantibus, ſententiam priuati & metè Laici, ipſius Pontificis & Concilij opinionibus eſſe præferendam, quatenus melioribus rationibus ex vtroque Teſtamento deſumptis nititur. Hæc eſt deciſio Abbatis & Archiepiſcopi Panormitani in C. ſignificaſti, col. penult. extr. de electio. Hac de cauſa in Conciliis docti quilibet, etiam laici, ſunt admittendi, quemadmodum in antiquis Conciliis obſeruatum fuiſſe liquet.

XXIX.

Ideo reiiciendum eſt Tridentinum Concilium ex ſolis vnctis & coniuratis Papæ conflatum, à ſolo illo Rom. Pontifice, cui omnia deſert, cæteris Epiſcopis excluſis, omnino pendens, ſacris & Canonicis ſcripturis, traditiones Euangeliſtis & Apoſtolis ignotas admiſcens & adæquans. Decretum & Concilium huiuſmodi hæreticum eſt: quod ſufficit ad plenam eius reiectionem, nec neceſſe eſt in præſentia, ne prolixiores ſimus, multos errores quibus ſcatet annotare: ſicut ad finem primi decreti quartæ Seſſionis 17. Iunij 1546. pro fide articulo neceſſario decernunt, concupiſcentiam Spiritui ſancto repugnantem non eſſe peccatum.

1. Decret. 4. Seſſ.

XXX.

Seſſione quinta, 13. Ianuarij 1546. habita, Coloniæ edita anno 1551. art. 9. pro fide articulo decernunt neminem, quandiu in hac mortalitate viuitur, niſi ex ſpeciali reuelatione ſcire poſſe ſibi per gratiam Dei peccata eſſe remiſſa, quorum 30. articulo, purgatorium aliam extra Chriſti ſanguinem conſtituunt.

Seſſ 5. art. 9

XXXI.

At Seſſione ſexta 3. Martij ſequentis, Can 9. tit. de Sacramentis, articulum fidei aſſerunt, quod Dei gratia ex opere operato conferatur, nempe operis humani merito, minimè verò per fidem. Et can. 1. de baptiſmo, eorum ſententiam qui baptiſmo Ioannis, vt Chriſti, peccata remiſſa docent, ſanctam orthodoxam veritatem Euangelio comprehenſam, iniuſto anathemate feriunt.

Seſſ 6. c. 9.

XXXII.

Eadem Seſſione Can. 9. de Sacramentis, & ſeptima quæ poſt 17. annos eſt habita, nempe 15. Iulij 1563. cum Regio priuilegio Pariſiis & Antuerpiæ excuſa, Can. 4. temerarium & impium anathema pronunciant in multorum veterum & celebrium Theologorum ſententiam, qua fiat ſacramentum eſſe delebilem affirmant, Cuiuis ſuprema ſtatuto confirmatam anno 1549. Nam edicente curia, clericus quidam Tholoſanus, figilli regij corruptor, patibulo affixus & ſtrangulatus eſt, in Auguſtinianorum Pariſienſium crepidine, nulla characteris clericalis ratione habita. Hùc autem, nonnulli, vt Aquinas, in mente: alij in voluntate eum Scoto, alij (vt Alexander Alenſis & Bonaventura in 4. Sent. diſt. 6.) in tota anima: quidam cum Biele ibid. dub. 3. in eſſentia animæ conſtituunt. Alij habitum vocant, alij qualitatem: nec mirum quod ita diſſideant & dubus opinionum fluctibus ferantur. Nullo enim Scripturæ ſanctæ nituntur firmamento: hæreticique familiare illud eſt, pro articulo fidei ſubſternere, quod non perſpicuè in S. Scripturis continetur, teſte Gregorio Magno, commentat. in Ezechielem.

XXXIII.

In eadem porro Seſſione ſeptima, duabúſque ſequentibus alia maioreſta nollitas eſt obſeruanda. Sicut enim Tridentini Concilij continuatio, poſt eius abolitionem, triennio toto elapſo, renouata, ſtudio Iulij III. per diploma Romæ datum 14. Nouembris 1550. nulla eſt rationibus ſupra productis; eò ma-

11. Nullitas.

Agis nulla eſt eiuſdem Concilij prætenſa continuatio, cum tribus poſtremis Seſſionibus ſub Pio IV. habitis. Quamuis enim per legatos ille ſolus præfuerit, & vt iudex pronunciauerit, nulla ratione ibi continuatio, vel noua erectio, vel expreſſum diploma, multò minùs Cæſaris, Regum & Principum auctoritas aut mandatum apparet. De noua Concilij indictione nullum verbum. Quod ſi Concilium à Iulio III. legitimè inſtauratum eſſe demus, tamen eiuſdem Iulij morte interueniente menſe Aprili 1555. extinctum eſt. A quo tempore regnarunt alij duo Pontifices, Marcellus II. & Paulus IV. per quatuor annorum & trium menſium ſpatium, quibus ſuperſtitibus nulla Concilij mentio audita eſt, nec audiri potuit, quum planè ſublatum eſſet Iulij exceſſu. Quapropter, annis & menſibus illis elapſis noua erectio conuocatióque fuit inchoanda, quod omiſſum rem totam nullam eſſe pronuntiat. Id verò ex Concilij concluſione patefit, ſolis nominibus Pauli III. Iulij III. Pij IV. ſubiectis. Fatentur enim per totum Marcelli II. & Pauli IV. quadrienuium nulla authoritate, conſenſione, vel approbatione valuiſſe: erectione verò & approbatione noua caruiſſe, per conſequens quicquid actum eſt manifeſtò nullum eſt.

XXXIV.

Vt ad nullitates & errores particulares reuertar, quod Concilium Tridentinum, c. 4. ſtatuit, in Epiſcoporum, Preſbyterorum & aliorum Eccleſiæ miniſtrorum ordinatione, non vocandum eſſe populum, Regem Cæſarem, neque horum conſenſum authoritatemve requiri aſſerit veteres canones. Caroli Magni & Ludouici Pij, Franciæ Regum, & Cæſarum, capitula, Epiſcopos à Cleto & populo, non alia ratione eligendos & ordinandos ſtatuentia, directè impugnat. Nomen populi Magiſtratus complectitur, ſicuti tum in primitiua Eccleſia, tum ſæculis ſequentibus obſeruatum eſt, id teſtantibor Canonibus & Synodis, à Gratiano collectis anno 1160. Statutum illud refert Gratianus, Cap. facrorum, diſtinct. 63. Idem refert Anſegiſus Abbas, lib. 1. c. 77. capitularium ſeu decretorum Caroli Magni & Ludouici Pij.

XII. Nullitas.

Capitula Caroli Magni & Ludouici Pij de Epiſcoporum ordinatione.

XXXV.

Quinetiam Leo I. Romæ Epiſcopus epiſt. 87. al. 89. edicit referente decreto Grat. diſt. 63. c. 27. Vota ciuium, teſtimonia populorum, honoratorum ſtabilitum, electio clericorum in ordinationibus Sacerdotum expectentur, verba epiſtolæ Leonis ſunt, tenestur ſubſcripti Clericorum, honoratorum teſtimonium, ordinis conſenſus & plebis. Qui præfuturus eſt omnibus, ab omnibus eligatur, addit Gratianus, per pacem & quietem Sacerdotes, qui præfuturi ſunt, poſtulentur: teneatur ſubſcriptio Clericorum, honoratorum teſtimonium, ordinis conſenſus & plebis. Idem vult Cæleſtinus I. paulò ante Leonem, epiſt. 2. c. 5. quæ à Gratiano repetitur. diſt. 63. c. 26. Cleri, plebis, & ordinis, conſenſus & deſiderium requiratur. Gelaſius I. qui triginta annos poſt Leonem ſedit Romæ, diſt. eadem 63 c. 11. in electione Epiſcopi populum adeſſe iubet: quod ſæculis ſequentibus obſeruari curarunt Gregorius Magnus, epiſt. lib. 5. c. 69. epiſt. 30. Grat teſte, diſt 63. c. 10 Quanto, vbi inter alia legimus: defuncto Laurentio Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopo, ſua nobis relatione clerus innotuit in electione ſe filij noſtri Conſtantij Diaconi vnanimiter conſenſiſſe. Sed quoniam eadem non fuit ſubſcripta relatio, ne quid, quod ad eandem pertinet, omittamus, huius ideireo præcepti auctoritate ſuffulcrum, Genuam re proficiſci neceſſe eſt. Et quia multi illic Mediolanenſium coacti barbaricæ fetitate conſiſtunt, eorum te voluntatem oportet, conuocatis eis in commune, perſcrutari. Et ſi

Cæleſtinus I. Gelaſius I. & Gregorius Magnus.

oulla eos diuersitas ab electionis vnitate distermoiat, siquidem in prædicto filio nostro Constantio omnium voluotates, atque consensum perdurare cognoscis, &c. Testis Gregorij antea fuerat deprauatus: oam pto conuocatis eis (scilicet ciuibus & laicis fugituis) in comiouni, sciolus quidaio reposuesat conuocatis clericis in communione. quod ex atchetypo falsum deprehendi, & ooua mea editione anoi 1558. sestitui. Prætetea patet es Ecci. historus electioooe populi Ambrosium Mediolani Præfectum, nec dum pet baptisma fidelium communioni adiunctum, ad Episcopalem sedem euectum futile.

XXXVI.

Testatur ideon Gregorius magnus lib. 4. c. 59. epist.15. consensum Imperatoris, vi & plebis requirt: sicut exiat in ead. dist. C quia igitur, & C Salernitanæ. Vide etiam lib.2. c. 58. epist 34. & in eandem sententiam, 12. Synodum Toletanam, c. 6. reper. dist. 63. c. cùm longe, in Hispania obseruatam, teste M. Gulielmo de Moor. Serrai Hispano, comment. in Pragmaticam Sanctionem, fol.37. col.4. adueisus ista, ius iiem & priuilegia populi Christiani, nec non Principis authoritatem, conspirat Tridentinum illud decretum, & Canon. 7. Sessionis.

XXXVII.

Iure diuino, Ecclesiæ primitiuæ constitutione, & seculis aliquot sequentibus, certum est popnlos & magistratus Christianos, iure & potestate eligeodi snos pastotes Ecclesiasticos communibus suffragus vsos fuisse. Id nobis eripere studet Tridentioi Concilij decretum, vt Romam Pontifici, vel sernis eius, aliis quibuslibet exclusis, omnia deferantur. Hac via isti in alieno regno congregationem & politiam hominum, Regem minimè audientium, imò in regni subditos potestatem vsurpantium, erigunt, & ad suas partes pertrabnnt. Quod est intoletandum.

XXXVIII.

Quimmo, non tantùm ius diuinum Canones isti ferunt, verùm etiam vsum & consuetudinem veteris Ecclesiæ, primitiuæ & sequentium ætatum acriter oppugnant. Deinda, veiustiotes Canones comminuunt: Caroli Magni & Ludouici Pij capitula lacerant: Christiani populi libertatem tolluot: iura & Priuilegia regni Franciæ annihilant: in regiam Maiestatem insurgunt, & speciatim adoriuorut statutum celebre, regni iribus ordinibus solenni modo conuocatis & id postulamibus, assentientibus regiæ prosapiæ Principibus & sanctiotis Consilij Senatoribus Aurelianæ congregatis, anno 1560. sancitum, in summa Curia approbatum & publicatum die 13. Septembris 1561.

XXXIX.

Hac trium Regni Ordinum constitutione, & Pragmatica Sanctione Regia, cap 1. art.1. præcisè ilarum legimus, vt Episcoporum, Archiepiscoporum, per consequens Primatuum & quorumuis Diœcesanorum electio ab Ordinibus, & Maiestate Regia, deineeps hac ratione fiat: nempe Archiepiscoporum per Episcopos prouinciæ & capitulum Archiepiscopalis Ecclesiæ, conuocatis duodecim nobilibus, à Diœcesios nobilium ordine toto delectis: conoocatis iiem duodecim honestis ciuibus io municipali curia eiosdem Archiepiscopalis, aut Episcopalis, vel Primatialis. Hi tres ordines concurroni. Prætetea, vuli constitutio illa solennis, vt cesta die conueniant delecti, & tres homines idoneos, veterom Conciliorum canonibus approbatos, non autem ad Tridentioi concilabuli formam adornatos, nominent, & per legatos sistant Regiæ Maiestati, quæ es tribus vnum eliget, futurum functionis vacantis admtoistrum.

XL.

En tibi, Lector, trium regni Ordinum & suprema Maiestatis Regiæ, consentientium constitutionem, Pragmaticæ modis omnibus absolutæ, & Bituricensem Pragmaticam, à summa Curia receptam, longè superantis, forma stabiliam; quam biennio nondum absoluto d ffringere, tollere de medio, ad nibilum redigere Tridentini studuerunt, si eorum decretis locus est in Francia. Sed aliquid grauius sequirnt. Nam hac via publica fides, in Regia Maiestate iustitiaque subsistens, ab ipso regni principio vtolatur & exscindrur: vnde procedit incertus status, & regiæ dignitatis contemptus, atque tdeo interitus: quum decreta regia firmissima & veluti stella polt arcticies. se debeani: teste Bald. coosil.327. pridie, oum.4. lib. 8. secundum nooam, & coosil. 277. lib. 3. secundum veterem impressionem allegaos illud Psal. quæ proceduot de labiis mea noo faciam irrita: & illud Dauidis, 2. Reg 23. fisum est quid loquutus sum: præsertim autem sub tnitium regni, quo constatotiæ suæ spem luculentis exemplis facete teoerut. His de causis Tridentina decreta suot inadmissibilia, nisi quia primùm Maiestati tuitutiæque regiæ, quam constantissimam & perpetuò esse oportet, vim toferat, ttium Franciæ Ordinum authoritatem, suprematæ Curiæ dignitatem Christiani populi libertatem, capitulorum Caroli Magni, Ludouici Pij & successorum veritatem, Canones veietes, antiquarum Ecclesiarum formulas & consuetudines, iuraque diuina pedibus superbè conteiere velit.

XLI.

Eodem Canone tertij Decreti septimæ Sessionis ad presbyteratum promouete eum qui 25. annum attigerit cooeditur. Atqui ante triennium Ordinum Francicorum decreto, in summa Curia publicato, 30. annus præscriptus est. Quod si Trideotini audiantur, sileant Regni Ordines, Regis & Parlamenti solennis conuocatio atque sanctio taceat. Decret. 3. Sess. 7.

XLII.

Quarto einsdem septimæ Sessionis decreto Concilium istud inuolat in reditus Fabricæ Ecclesiarum, ius Prælatis tribuit, iubéq; partem tedituum rapiant: qua ratione fundatorum consilium euertunt, regis magni Eleemosynatij, iodicum regiorum cogoitionem, & veterum edictorum segiorum cognitionem, & veterum edictorum regiorum præscripta conuellunt. Inter hæc exrat edictum Caroli VI. anno 1385. à me repositum 3. parte stili Curiæ Parlamenti, tit.37. extani etiam eiusdem Curiæ decreta, quorum nonnulla veiusta parte 5.q.187. q.227. & 16. part. art.37. recitantur. His omnibus Fabricarum & reparationum Ecclesiasticarum cogoitio regiis iudicibus (ad quos pertioet) defertur, eorumdémque censuram Prælati subire debent: idque iure diuino, 4. Reg. 12. & 2. Paralip. 24. Decret. 4. Sess. 7.

XLIII.

Decreto quioto Concilium duobus Episcopis, totidémque sui capituli Canonicis & Presbyteris vel Clericis, potestatem facit vsurpandi partem reditus Xeoodochiorum & decimarum feudalium ad Laicos pertinentium. Qua in re dignitatem Regiam, magni Eleemosynatij iurisdictionem, constitutionum Regiarum in summa Curia poblicatarum & acceptarum authoritatem manifestè inuadit. His enim, rerum einsmodi cognitio, ratio, decisio, ad regios iudices deferiur, simúlque probibetur, oe quis fructus, ad vsus alios traosferat: & si qua fiat prouocatio, ab eadem Curia immediatè iudicetur: idque ex Francisci I. edicto: ad Fontembellaqueum dato 12. Decembris 1543. io summa Curia promulgato pridie Calendas Ianuarias. ex alio item edicto Sangermaoo 15. Januarij 1545. io eadem Curia 4. Februarij publicato: oec noo testio, 19. Maij 1544. & quarto 16. Februarij 1546. io Curia promolgatis. Prætatea ad Fontambsllaqueum mense Aprili 1561. aliud edictum Ca-

roli IX. eiuſdem formæ ſancitum eſt. Quantum ad decimas attinet, iſti in facultates atque dominia tertij ordinis, & priuilegia Nobilibus à Philippo Auguſto conceſſa rapaces manus inficiunt.

XLIV.

Quoad puerorum inſtitutionem, Tridentini in aliorum, præſertim laicorum, facultates inuolant, & huius materiæ cognitionem Epiſcopis deferunt: poſthabito trium regni Franciæ Ordinum ſtatuto, à Carolo IX. rege ſancito, & Curiæ ſummæ approbatione 9. art. ratio habito, quo iubetur vtbium maioribus, ſcabinis, Conſiliatis & Capitaneis, vt ibi interſint. Id autem Tridentini infringent, ſi audiuntur: & Regis eſt authoritas omnis & iuriſdictio totius reformationis in Gallia. Nec ſub reformationis ſpecie poteſt illud Concilium leges vel decreta promulgare, alioquin in Maieſtatem Regiam, in tres regni Ordines, nec non in Eccleſiæ Gallicanæ libertatem conſpirat. Crimen eſt Maieſtatis, Eccleſiaſticos ſeu regulares vel ſæculares huius regni clericos, à regia iuriſdictione, ſtatutorum edictorúmque obedientia ſubducere, quod ita Concilio placeat & Pontifici Romano, quem vnum Tridentini dominum venerantur. Hac ratione veteta Concilia à Francis recepta rollunt, & secens illud vt ſtabiliant, alia quæcunque ſepelire conantur.

XLV.

Seſſione octaua, Can. 7. graui cum iniuria D. Ambroſij Eccleſiæ Doctoris vt & veterum, nec non Doctiſſimorum huius ſæculi Theologorum, nominatim Eraſmi, & Thomæ de Vio Cardinalis Caietani, ſententiam, quamuis textui Euangelico, Matth. 19. analogam, anathemate feriunt. Nec enim tantummodo de thori ſeparatione, tunc ignota, verùm etiam de toto diuortio loquitur. Cæterùm ſuperſtitioſa hæc opinio, partem offendam, in caſu adulterij, non poſſe fieri liberam, & ad alias nuptias accedere, ſcandala grauiſſima inuexit, quæ Tridentini metuo detectati fuiſſent, niſi eos ſuperſtitionis cultus à veritatis & æquitatis amore deterruiſſet.

XLVI.

Eiuſdem Seſſionis decretum 1. de coniugiorum reformatione, monſtrum parit, coniugia filiorum & filiarum familias, clandeſtina, ſine conſenſu, contra parentum authoritatem, in laudatatum & antiquarum legum ciuilium dignitatem & honeſtatem publicam contracta & ritu ſolenni peracta comprobãt. Contrà l. 4. ff. de ritu nuptiar. l. nec filium, C. de nupt. §. 1. inſtit. eod. tit. item in Reipublicæ contemptum & vererum doctorum ſententiam, nec non M. Ioannis Coraſij, in Parlamento Tholoſano Conſiliarij, comment. in l. Paulus, ff. de ſtatu hom. & in miſcellan. lib. 1. c. 17. Ita iubent etiam Canones annqui, c. non omnis, & C. honorandus parentes, 31. q. 2. quos Concilium Tridentinum imitari, non deprauare debuit. Iſaaci Patriarchæ filius Eſau, quamuis impletos annos quadraginta natus, quod non conſentientibus parentibus vxorem duxiſſet, indignationem eorum incutit, Moſe teſte, Genes. 26. & 27. ca. quod ei peſſimè ceſſit. Contrà Iacobus, voci parentum auſcultans, & totidem vitæ ſpatio iam emenſo, iuſſu Iſaaci & Rebeccæ de nuptiis ineundis cogitauit: & ſanè particeps factus eſt fœderis cum Abrahamo initi, Geneſ. 28.

XLVII.

Pars media decreti eiuſdem de coniugiorum reformatione, Gallicæ pacificationis edicta violat, quæ coniugia in Eccleſiis reformatis ſolenni ritu ſancita, probant. Tridentini verò nulla iubent eſſe, quòd benedictione ſacrificali Pontificij caruerint. Ita pacificationis edictis iſti refragantur, bellum ciuile redintegrant, & recèns ſopitam miſeriarum noſtrarum flammam excitant, ſi decretis nouis fidem addimus.

XLVIII.

Capite primo reformationis Eccleſiaſticæ, ſeſſ. 8. Concilium Tridentinum prouiſiones Epiſcoporum & Prælatorum Rom. Pontifici in conſiſtorio ſuo ſedenti deferr. quod directè veteres Canones, Synodos, Caroli Magni & filiorum eius conſtitutiones, Ludouici IX. cognomine ſancti Pragmaticam, in teſtia patre ſtylt ſummæ Curiæ, tit. de election. deſcripiam, & trium Galliæ Ordinum ſanctionem conuellit nec non eiuſdem articulum 2. impugnat, qua ne quis autem atgentùmve Romam ex Gallia transferat, ſeduló cauetur.

XLIX.

Eiuſdem reformationis C. 1. Archiepiſcopis & Epiſcopis ſuæ Diœceſeos Eccleſias & Parœcias per generalem ſuum Vicarium, ſi forte ipſi non poſſunt, viſitare Concilium concedit iuxta decretalium, Sexti & Clementinarum leges. Atqui triennium antea, regni Ordines ſtatuerant, vt præſentes Epiſcopi hanc viſitationem perficerent, cautione adhibita de impenſarum moderatione. Quorſom autem hæc conſtitutio, ſi ius Pontificium reponentes Tridentini audiantur?

L.

Præterea Concilium iſtud & ius Pontificium Ordinarijs nullam auctoritatem concedit viſitandi vel coercendi eos qui immunitatibus donati dicuntur: quod & conſtituunt atque iubent Regni Ordines art. 21. cunctis oppoſitionibus & prouocationibus reiectis, quarum ſine cuiuſquam præiudicio, retinet & ad ſanctius Conſilium Rex cognitionem euocat. Atqui hæc omnia, nec non auctoritas & Regia Maieſtas, admiſſo iſto Concilio, tolluntur.

LI.

Caput quintum reformationis Eccleſiaſticæ multas continet vſurpationes in vererum Canonum, Regiæ dignitatis, Gallicanarum Eccleſiarum libertatis, Pragmaticæ Sanctionis & concordatorum præiudicium manifeſtum. Vererum Conciliorum Canones, 6. q. 4. c. ſi quis Epiſcopus, & 3. & 2. c. ſi inter Epiſcopos: & c. ſi quis Epiſcopus criminaliter accuſatus: & c. ſi Epiſcopus. 11. q. 3. actionum criminalium cuiuſcunque Epiſcopi, in caſu hæreſeos, exauctorationis, degradationis primam cognitionem deferunt vel Epiſcopis regionis, vel Synodo Prouinciali, non autem Epiſcopo Romano, præterquam in ſua Diœceſi, quæ non longè vltra Romæ ſuburbia extenditur. Quos veteres Canones Petrus de Alliaco, Cameracenſis Cardinalis in tractatu de reformat. Eccl. Conſtantienſis Concilij tempore conſcripto, confid 3. renouandos & ad vſum reuocandos eſſe cenſuit. At nouum Conciliabulum Tridentinum Epiſcopo Rom. in ſolidum & omnino, cæteris omnibus Epiſcopis & Synodis excluſis, ius illud tribuit; ſancta decreta, poſtiam antiquam, & Eccleſiæ libertatem hoc artificio planè abrogans.

LII.

Nec valet quod obſicitur Caroli VII. Pragmaticam Biturigibus conſtitutam, & concordata, titul. de cauſis, magnarum actionum ſeu cauſarum, earum nominatim quæ in iure exprimuntur, reſeruationem ſpecialem continere. Etenim cauſas Epiſcoporum, ſi perſonæ ſpectentur, hæc reſeruatio complecti non poteſt, præſertim in hæreſeos crimine. Et decreti illius de cauſis interpretatio ex Baſilienſis Concilij contextu, ad quem expreſsè refertur, petenda eſt. Atqui Baſilienſe Concilium nullas cauſas, quàm Eccleſiarum immunium, & vni Romano Epiſcopo immediatè ſubiectarum, ptæcipuas de earundem priuilegiis quæſtiones excipit: cauſas autem grauioris vel leuioris momenti perſonarum Eccleſiaſticarum, ſiue de earum fortunis, ſiue fama vel capitibus agatur, minime genuum. Ita cenſet gloſa Pragmaticæ tit. cod.

de cauſis, in verb. denoluit, vbi referri, quamuis per decretales libri ſexti, quem collegit Bonifacius VIII. Franciæ capitalis hoſtis, in c. quamuis, & in c. copientes, de elect quæuis cauſæ de electionibus Eccleſiarum Cathedralium, reputentur inter maximas, quarum cognitio ad Curiam Romanam deferatur: at ſtamen illud minimè obſeruari præter quam in Eccleſiis immunitate gaudentibus. Et certè nuois notum eſt, ferraginem illam Bonifacij VIII in Franciæ nunquam receptam fuiſſe quatenus libertatem & immunitatem Eccleſiæ Gallicanæ euiſdémque membrorum libertatem, Regis iura ſæcularemque iuriſdictionem impugnat. Quinimo, ſemper obſeruatum eſt, perſonarum immunium reſpectu, neque Eccleſiaſticos oeque laicos Francos, extra regnum quamuis ob cauſam debere vel poſſe abſtrahi. Ita iudicatum in cauſa Poncherij Pariſienſis, Hangeſti Noviodunenſis, Pamerienſis Epiſcopi, & aliorum: quos dum Pontifex Romam citare ſtuduit, ab huiuſmodi conatu, tanquam abuſiuo, diſertis verbis conſtat prouocare. Horum appellationes receptæ ſunt à Franciæ Parlamentis, vnde manarunt decreta prouocationes confirmantia, & Canonibus œcumenicæ Synodi Conſtantinopol. & Carthag. nec non Gratiani 3. q. 8. per totum conformia.

LIII.

Tomo primo Conciliorum legimus Maximum Valentiæ Epiſcopum, à Clericis vibis & prouinciæ grauiſſimis ſceleribus & bæreſeos crimine Romæ accuſatum coram Bonifacio I. qui cognitionem cauſæ illius reſpuit, ne ſancta decreta violaret & Eccleſiæ Gallicanæ priuilegiis adferret præiudicium. Sed literis ad Galliæ Epiſcopos ſcriptis, non per legatum, neque iuſſa ferens, ſed monens, perſtit vt Synodum prouincialem conuocarent, eorus auctoritate diſſidium illud in Prouincia, quæ eſt Delphinatus pars, componeretor. Gratianus Bonifacij epiſtolá retulit cauſ. 3. q. 9. c. 10. quam Canonistæ corrupera ot, legentes, decernimus noſtrom, ſed falſo. Nam ita ſcripſit ille, decreuimus veſtrum debere inira prouinciam eſſe iudicium i quemadmodum ex eiuſdem Tomi Archetypo, Coloniæ anno 1551. edito, pag. 492. oon autem ea Pontificis iudicio, delegatione, decreto vel auctoritate, colligere facile eſt.

LIV.

Idem diſertis verbis ſtatuit ſecunda Synodus œcumenica, Conſtantinopoli habita, eodem tom. 1. pag. 406. Patres vno conſenſu definiunt & ſtatuunt, ſi quid iocidat in prouinciis, Eccleſias & Eccleſiaſticos reſpiciens, id finali prouincialis Synodi iudicio eſſe terminoandum. Idem conſtitutum legitur à Mileuitano Concilio, cui D. Auguſtinus interfuit: art. 22. ſicut refert Tomus iſte 1. Concil. pag. 484. Actis Mileuitani Auguſtinus Hypponenſis Epiſcopus & alij Epiſcopi omnes ſubſcripſerunt. Concilia Aphricana, quibus idem Auguſtinus adfuit, eandem inlere ſententiam. His Sanctorum Patrum conſtitutionibus veteres Romani Epiſcopi honorem deferebant, nec de harum mutatione vel deprauatioue cogitabant; c. contta, c. prima ſalus, c. hac conſona, c. ideo permitteote, 25. c. q. 1. Imò profitebantur & ſolenni iuramento Franciæ Regibus, eorumve legatis præſtito, promittebant, ſe has conſtitutiones diligenter obſeruaturos: c. ſatagendum, 25. q. 1. Sed præſertim pollicebantur obſeruationem Concilij illius Conſtantinopolitani, quod inter quatuor vniuerſalia numerarur, vt ad Gregorium Magnum & ſequentia ſæcula, priuſquam cathedram ſuam conſcenderent, admittebant & obſeruandum maxima cura inculabant, ſicut quatuor Euangeliſtarum ſcripta, teſte ipſo Gregorio Magno, Gratiano item, c. ſicut ſancti, diſt. 15.

LV.

Quapropter Theodoſij Concilij reformatio, diſformano turpis apparet: vt quæ non modò veteres Synodos & Canones eortumpit, ſed etiam toti Eccleſiaſtico ordini maculas & labes infert. Id aotem neque Pontifex ipſe poteſt, multò minus Concilium, quod ſe Pontificis mancipium profiteiur. Neque vetò malè verſantea & apiſcopos emendaret Epiſcopos, quin potius eorondem peccata effrenſque licentiæ fores panderet. Epiſcopus enim ſi reprimi & propter ſcelus admiſſum punni non debet, præterquam à Pontifice cuiáque Papali; ſi ſcelere gaudet, ad omnem nequitiam parrandam facilè deuoluetur, poſthabito omnium hominum pudore, magiſtratus item cuiuſcunque reuerentia ſecuiè neglecta. Dummodo Papæ vel alicui Romano aulico placeat, feliciter omnia cadent, ſi verò frugi eſt, & melioti coodnione dignus, Pontifice pontificiſque ſubiicietur & applaudet tandem, niſi malè audire, Romam italin, & ſycophantarum artibus opptimi velit. Hac tatione, impunitas & audacia malos euehn, dum probi territi in ſeruitutem rediguntur. Nemo neſcit quàm grauiter Cutia Romana in eos, quos vel tantillum liaber ſuſpectos, fœuiat.

LVI.

Deinde non tantùm eripitur Eccleſiæ Gallicanæ, quam obtinet, in Synodo ſupta cuiuſuis prouinciæ regni Epiſcopos authoritas & iuriſdictio: verũ etiam iuri regio, nec non eiuſdem Maieſtati vis infertur. Nec enim qua fruitur in regni ſui Epiſcopos poteſtate Canones vetetes regem ſpoliarunt: præſertim in caſibus læſæ Maieſtatis, & priuilegiatis, ſed tantummodo rigorem temperarunt: nempe vt ex prouincialium Epiſcoporum ſententia, rex iudicium ferat in reos Epiſcopos, ſicuti Galliæ hiſtoriæ teſtetuot: intet quas Gregorij Taronenſis occurrunt monumenta. Is enim lib. 10. cap. 18. refert Chilpericum, Clodouei quiorum ſucceſſorem, in carcerem conieciſſe Rhemenſem Epiſcopum Ægidium, maieſtatis reum, Metimque miſiſſe, vbi Epiſcoporum conuocatorum ſcotentia de gradu deiectus & Argentoratum relegatus iſt.

LVII.

Item factitatum de Prætextato Rothomagenſi Epiſcopo ſub eodem rege. Similiter Guntramus, Burguodiæ Rex, Chilperici patruus, duos alios Epiſcopos in vincula coniectos, atque Laoduoum deductus, per Synodi prouincialia ſententiam exauctorari curauit. Deſiderius Viennenſis Archiepiſcopus, in prouinciali Synodo Cabillonenſi ad Aratim, ab eodem Guntramo Rege conuocato exauguratus, & in eius ſedem alius euectus eſt: neglecto atque omiſſo Romano Epiſcopo, ad quem neque Synodus confugit, neque Archiepiſcopus ante vel poſt electionem prouocauit. Eandem viam calcauit Ludouicus Pius, Epiſcopos qui in ipſum conſpirauerant perſequens. Deinde filius & ſucceſſor eius Carolus, cognomino Caluus, ita Laodunenſem Epiſcopum excepit. Teſtes nobis ſunt Aimoinus Monachus. Addo Vienoenſis, & Vincentius Bellouacenſis in hiſtoriali ſpeculo.

LVIII.

Idem præſtitit Conſtantinus in Imperio, quum de litium & diſſidiorum inter Eccleſiaſticos Epiſcopos præſertim iudicio ageretor. Nec enim taotùm per præfectos limitaneos, proconſules & prouinciarum adminiſtratores, prima cognitio excotiebatur: vetùm etiam ſi quis prouocatio fieret à ſynodalibus ſententiis, Imperator ipſe de re rota inquirens, vel iudicium præsnè ferebat, vel per delectos, quos nominaret, litem componebat oomem. Adeò vt Epiſcopus Romanus, cum alius ab eodem Imperatore delegatus, manos commiſſum & acceptum exercuit, atque poſtea paſſus eſt vt à ſua ſententia ad Conſtantinum prouocaretur, qui per eundem vel alios nominatos de ſumma negotij decerneret. Id Eccleſia pro-

bauit Catholica, Auguſtinus item, Eccleſiæ doctor, centum annos poſt Conſtantini obitum huius principis actiones deciſionéſque deſcribit & approbat, aſſerens Conſtantinum harum rerum idoneum fuiſſe iudicem: ſicuti conſtat ex eiuſdem Auguſtini epiſt. 68. 162. 163. 164. 165. tom 2. & retract. lib. 1. cap. 21. Illud ipſum Nicephorus lib. 7. cap. 43 ann. 820. poſt Conſtantinum teſtatur anno autem Chriſti 560. idem præſcripſit Iuſtinianus Imp. de perſonis, primilegiis & rebus Eccleſiaſticis leges ſanciens, quæ in Codice & Nouellis continentur. Ibi de Clericorum promotionibus, beneficiis, reſidentia, mulctis, beneficiorum priuationibus, ſi conſtitutiones imperatorias violãt, prolixè agitur, vt & de exemptionibus cauſas ob peculiares conceſſis, ſed non in actionibus criminalibus, in quibus coram Cæſareis iudicibus adſtare Eccleſiaſticis renebantur. His legibus autem tum Romani rum Conſtantinopolitani Patriarchæ parebant, teſte Gregorio magno Rom. Epiſcopo, qui din poſt Iuſtinianum vixit, & Cæſaris legibus obtemperauit. Qua de re plura qui cupit, libium quem de origine, progreſſu, præcellentia regni Franciæ ſcripſi perlegat, num. 160. 161. 162.

LIX.

Similiter Carolus Magnus præter quinque Concilia quæ in Gallis indixit & haberi iuſſit (vt conſtat eiuſdem libri numero 100.) inſigne celebrauit Francofurti anno Chriſti 794. regni ſui 16. Ibi damnata eſt conſpiratio quæ Niceæ in Bithynia, ante quinquennium, ſub Irene Conſtantini V I. matre facta fuerat. Hæc autem Irene, in contemptum ſeptimæ Synodi Oecumenicæ Conſtantinopoli circa annum 754. habitæ, ſuam illam factionem Concilium vniuerſale ſeptimum appellauit. Conſtantinopolitana Synodus tuata ſanctum Scripturarum mandatum, & primitiuæ Eccleſiæ authoritatem, imagines Dei, Sanctorum, Sanctarum, religionis ergo erectas & cultas, improbauerat & è templis eiecerat. Illam verò idnlolattriam Irene reſtruit Conciliabuli iſtius auxilio, reipſa Synodum Oecumenicam tollens, quod iconolatras diſertis verbis improbaſſet: ſicuti colligimus ex tertia Conciliabuli Irenici ſeſſione, pag 495. ad finem col. 1. Tomi 2. Conciliorum, Coloniæ editorum. Seſſione ſexta verò cauſæ impulſiuæ Synodi VII. recitantur in manifeſtis ſcripturæ locis & veterum Theologorum teſtimoniis fundatæ, nihilominus tamen à Conciliabulo putidis nugis, mendacibus miraculis, & inſulſis narrationibus improbatæ. Irenes factum turbas maximas Eccleſiæ dedit: & inter cætera notum eſt eam, vulpinis & leoninis artibus vſam, Imperij Græci exercitum collegiſſe, vt Arabes Aſiam ingreſſos repelleret. At repente iconoclaſtas & idolorum hoſtes armis ſpoliatos eiecit ex Græcia: deinde Conciliabulum indixit, quemadmodum Paulus Diaconus, quamuis ſuperſtitioſus, quitum viuebat, refert lib. 22. & 23. Tanto huic ſcandalo Carolus Magnus vt occurreret, in Synodo Francofurtenſi Irenes Conciliabulum improbari damnatique, ſeptimam verò Synodum Oecumenicam approbari, & in priſtinum ordinem atque honorem reſtitui, curauit. Quæ omnia monachus quidam pernetuſtus monaſterij Prunienſis in Diœceſi Leodienſi tetulit lib. 2. de tẽporibus. Præterea Carolus Magnus, ad euidentiorem Synodi notitiam & approbationem opus eximium, quatuor libris diſtinctũ, ſcripſit, & edidit, aduerſus iſtud Conciliabulum in Græciæ partibus pro imaginibus adorandis ſtolidè & arroganter geſtum. Imagines approbat Carolus, ſed hiſtoricas & tantùm ad memoriam non fabuloſas neq; ſuperſtitioſas. His libris autem errores, hæreſes, commentitia miracula, falſæ narrationes Irenici Conciliabuli, quamuis à Rom. Pontifice, Adriano I. comprobati (cuius Legati interfuerunt, non autem præfuerunt, Tharaſius enim Conſtantinopolitanus Patriarcha, Præſes in co fuit, vt acta demonſtrant) prolixè ac ſolidè refelluntur. Porrò Claudius Epiſcopus Tautinenſis reipſa Synodi Francofurtanæ decretum eacquens, tota diœceſi ſibi eommiſſæ ſtatuit ſtatuiolatriam & imaginum cultum aboleuit. Circa illud tempus idem conſtitutum eſt in Elibertino Concilio, nempe Elibetis prouinciæ Granatenſis ciuitate habito.

LX.

Carolus VII. regio diplomate Decembris 29. anno 1440. à Curia Pariſienſi promulgato, narratis cenſuris & interdictionibus variis Papæ Eugenij IV. & Concilij ab eodem erecti, quibus monetum Eccleſiaſticorum in Gallia ceſſationem & vacantiam inducere ſtudebant: regni ſui quibuſcunque iudicibus edixit, ne bullas vllas monitionis, ſuſpenſionis, interdictionis, declarationis de inhabilitate, & vacantis beneficij prouiſione aduerſus Franciæ Prælatos publicari & ſecundum illas agi permitterent. Secus agentes declarauit tanquam perduellos & pacis corruptores punitione dignos.

LXI.

Eiuſdem Curiæ Conſilio, Ludouicus XI. edictum emiſit prolixum aduerſus plurimas vſurpationes ac iniquitates Pontificum & Curiæ Romanæ, 1464. menſe Septembri, quod innouauit & amplificauit menſe Auguſto, 1478 Curiæ autem Pariſinæ conſtitutione ſolenni, menſe Decembri 1468 inſtante generali Procuratore regio, & Carreo quodam in actione de Niuernenſi Decanatu, prohibitæ ſunt bullarum impetrationes & exhibitiones pro beneficiis, vt vocant, Eccleſiaſticis. Quoniam verò Lotillus, Carreti aduerſarius, á Niuernenſi Diœceſi & oppido interdictum obtinuit, ſanciuit Curia interdictum illud abuſiuum ac nullum eſſe: ſimúlque conſtituit vt Lotillus & Veſuntius Officialis, interdicti preco, in cæteres conuerentur.

LXII.

Atqui Concilium Tridentinum Regi, regiis Magiſtratibus, nec non regni Epiſcopis, Conciliis prouincialibus, totique Eccleſiæ Gallicanæ omnem iuriſdictionem & animaduerſionem in Franciæ Epiſcopos & Clericos apertè eripit: adeò vt Epiſcopus omnium ſceleſtiſſimus, vel hæreſiarcha, Pontifice vel tantillum aduerſante, maneret intactus & ſacer: contrà pietatis & iuſtitiæ cultor, ſcientiâ, vitâ, exemplo illuſtris, ſi quid in pontificiis ſuperſtitionibus & opinionibus emendandum, vel in primilegiis regiis omni ex parte approbandis, beneficiorúmque conferendorum iure cuſtodiendo quidpiam aſſereret, primæ cognitioni Romanenſis Curiæ ſe iſtere eogotur, vbi tanquam hæreticus damnatus tolletur do medio.

LXIII.

Pugnant etiam Tridentini contra decretum de eauſis in Pragmatica & concordatis, ex Baſilienſis Concilij conſtitutione ſtatuentibus, ne quis Romam pertrahatur, ſed vt lites in regionibus ſuis decidantur. Vnam de interlocutoriis, duas de ſententiis definitiuis prouocationes permittit. Actiones criminis autem, Epiſcoporum reſpectu ab hac conſtitutione nullo modo ſunt immunes: ideo in ſuo ſtatu relinquendæ, nec Rex, Epiſcopi, regni Magiſtratus & Eccleſia Gallicana ſuis priuilegiis fuerunt exuendi.

LXIV.

Præterea, certum eſt Franciæ Reges, ab omni æuo, longe priuſquam Pontificiæ decretales eatarent, (ſicuti in conſuetudines Pariſienſes ad art. 37. finem ſcripſi anno 1555.) ius Regalium obtinuiſſe non modo in maximam partem Cathedralium Eccleſiarum regni, vt ſede vacante pleno iure munera Eccleſiaſtica conferrent in ſequens triennium, Ludouici XII. renouato edicto: verum etiam in plurimas alias Ec-

cleſiaſticis plenum & perpetuum poſſediſſe confeteo-
darum dignitarum, præbendarum, functionum om-
nium: ius item ſummæ iuriſdictionis obtinuiſſe circa
petitorium & poſſeſſorium eorumdem, Curis Ro-
mana planè excluſa Eccleſiaſticis item & Pontifice
ipſo ita repudiatis vt de preuentione vel deuolutio-
ne nihil quicquam ohtendere poſſent, atque ab om-
ni cognitione petitionis vel poſſeſſionis beneficio-
rum, vt vocant, prorſus aſſerentur. Habuerunt item
Reges noſtri de poſſeſſione aliorum omnium benefi-
ciorum, priuilegiorum & rerum Eccleſiaſticorum
regni cognitionem plenariam, cunctis iudicibus Ec-
cleſiaſticis delectis & ſilere iuſſis. Hæc autem Rega-
lium iura tollerentur & euaneſcerent, in Regiæ Ma-
ieſtatis, iuſtitiæ ſæculatis, & Parlamentorum regni
præiudicium, ſi Tridentinum Concilium admitteretur.

LXV.

Rex Philippus, cognomine Pulcher, de decima-
rum infeudatarum & inſolitarum, quarum cogni-
tionem ſuis tribuit iudicibus, edictum prorulit. quo
tempore Egidius Romanus, Bituricenſis Archiepi-
ſcopus & Theologiæ Doctor, ſolidis rationibus, quæ
in ſummæ Cutiæ regeſtis leguntur, oſtendit ius illud
ad Eccleſiam Gallicanam pertinere, quod Pontifex
Romanus violare nequit: ſi quid autem diſſidij ſub-
oriatur, Synodorum prouincialium ſententia termi-
nandum eſſe: Pontificem Romanum verò rectùm
monere & hortari poſſe, ex Concilij Conſtantino-
politani, aliorum item Conciliorum & Canonum
ſupra citatorum præſcriptos aſſerit.

LXVI.

Franciæ ſtatutis, quæ in Curiæ regeſtis extant, le-
gati Pontificij arcentur à regno, nec mandatorum
ſuorum diplomatis authoritatem conciliare poſſunt,
niſi prius impetrata à Rege venia, quem ſcripto con-
firmant nihil ſe effecturos niſi com bona eius venia,
& quoto temporis ſpatio decreuerit. Præterea cu-
riam diplomata illa viſuram & ſuo ſtatuto confirma-
turam, quod his conditionibus appooitur, vt priui-
legiis regni, Eccleſiæ Gallicanæ & Francorum immu-
nitatibus oullum fiat præiudicium. Iſta verò oblite-
rarentur, vt & prouocationes omnes ad ſuptemam
Curiam, Concilium Tridentinum ſi admitteretur.

LXVII.

Cap. 12. Concilium iſtud ad regimen Patrœciatum
& aliorum functionum Eccleſiaſticarum homines 25.
annorum admittit. Atqui ex Ordinum regm conſti-
tutione, art. 55. nnui triginta impleti requiruntur,
eum ſacratum Literatum peritia coniuncti, coius
apud Tridentinos alium ſilentium. Horum verò de-
cretum ſi admittas, non modò corrigitor, ſed corrut
ordinum, Regis, Curiæ ſuptemæ authoritas.

LXVIII.

Cap. 13. Concilium idem Pontifici concedit, vt
ſimplicia beneficia, quæ vocat, Epiſcopatibus vniat:
quod Conſtantienſi & Baſilienſi Conciliis, Pragma-
ticæ ſanctioni, Concordatis, multiſque ſummæ re-
gni Curiæ Arreſtis repugnat, quæ Ordinarijs hanc
poteſtatem tribuunt, neglecto Pontifice, pontificó-
que Legato, etiam ſi reſideret in loco cuius mentio
fit. Contra eiuſmodi coniunctiones tutæ habentur à
Concilio Tridentino.

LXIX.

Cap. 19. indulta, quæ rege rogante, Parlamentis
Franciæ, Collegiis, Academiis & quibuſuis regni
ſubditis conceſſa ſunt, abrogantur: vt & mandata
in eum finem conceſſa & concedenda, quamuis à
Pragmatica & concordatis comprobata.

LXX.

Cap. 20. Academiarum Conſeruatores Eccleſiaſtici
& priuilegiis regni gaudentes ſæpeliuntur, omnique
cauſæ cognitione, remittatur, ſi Tridentinis adhibe-
tur fides. Tantùm cauſæ mere perſonales aduerſus
laïcos, de quibus iſti Conſeruatores, & regni priuile-
gio cognoſcunt, excipiuntur.

LXXI.

Seſſionis nonæ Canon 8. de Regularium, vt vo-
cant, reformatione, arcet eos à quacunque declara-
tione & diſpoſitione facultatum acquiſitarum, mo-
bilium vel immobilium: ſed indiſcriminatim iſtæ ha-
duntur Abbati vel Abbatiſſæ, Conuentuſque Mona-
chorum vel Monialium propriæ fiunt. quod euiden-
ter abrogat & euertit conſtitutionem Ordinum
Franciæ, art. 19. qua ſtatuitur, licere maſculis Mo-
nachis ante 21. annos profeſſis, monialibus ante
20. annos, profeſſos iſtos monachos vel moniales de
ſua portione hæreditaria, quæ iam accidit aut poſt-
ea accidet, in linea directa vel collaterali, poſſe ſcri-
pto cauere, in commodum eorum conſanguineorum,
quos nominare libuerit, non autem Conuentuum.
Quod cum veteribus Canonibus aduerſus vitæ mo-
naſticæ profeſſores, diutius liberos ad ſe pellice-
ſes, ſatis conuenit. Nam horum facultatibus iſti mo-
nachi abſtinere iubentur, ſicut Caroli Magni tem-
poribus ſtatutum eſt in Concilio Moguntino, quod
Gratianus retulit 16. q 7. ca. Conſtituit, & 20 q 3.
ad finem.

LXXII.

Capite 3. eiuſdem reformationis. Seſſ 9. Monachis
mendicantibus bonorum immobilium vt vocat pro-
prietatem & poſſeſſionem Tridentini permittunt:
quod nunquam in Gallia receptum eſt, imò non tan-
tùm Concilij Vienenſis decreto, anno 1310. verùm
etiam ſummæ Curiæ veteribus pronuntiatis eſt pro-
hibitum. Inter quæ occurrit vnum, 14. Martij 1585.
quo Mendicantium quatuor ordines annuum ex præ-
dio prouentum petentes, vt incapaces & non admit-
tendi excluſi, & pecuniæ litis perſoluendæ mulctati
ſunt, extat pronuntiatum illud inter veteres Curiæ de-
creta, part. 5 q. 16. Nuper, nempe anno 1558. aliud
decretum in Franciſcanos Cenomanenſes, iudicij
quod Præfecturæ monſtrchia, in Franciſcanorum
commodum reddiderat die 9. Februarij 1556. à Pre-
ſidiali Curia Cenomanorum confirmatu, editumeſt
& iudicium iſtorum ſententiæ ad nihilum redactæ
ſunt, Regio Procuratore, qui ad Parlamentum pro-
uocaret, & acceptus fuerat, inſtante: ſimul tamen
conſtitutũ eſt, vt Iulianus Malletus, qui ad Parlamen-
tum appellaueras, ſummam controuerſiam, eleemo-
ſynæ nomine perſoluetet. Atqui Concilio Trideo-
tino recepto, ſtatuta, decreta, conſtitutionéſque re-
gni neceſſariò abolentur: quòd ne à legitimo qui-
dem Concilio fieri poteſt.

LXXIII.

Canone 6. prædictæ reformationis Regularium,
eadem Seſſione 9. Cooeotdata & domoationis iura
ad tegem prtinentia illi eripiuntur. Septimo Can.
Ordinum conſtitutio de triennali adminiſtratione
Abbatiſſarum & Priorum Monialium, irrita fit.

LXXIV.

Iſtius reformationis Canon 8. corroborat, multi-
plicat, adauget Synodos & generalia Monachorum
capitula, ac quicquid in eis ſtatuetur, non ſine mani-
feſto periculo confirmat. Nam eiuſmodi homines io
ordinum ſuorum commoda conueniunt & conſpi-
rant, vt iugo iudicum ordinariorum, Regis, & quo-
tumuis magiſtratuum excuſſo, Romano Pontifici,
quem vnicum & ſummum Monarcham conſtituunt,
ſtabiliatur imperium. Atqui multis tum Parlamen-
tum maioris Conſilij decretis eiuſmodi Capitula a-
buſiua pronontiata ſunt. Et ſanè ſuperſtitionem in-
gentem fuerunt ſaſtúmque inexplebilem. Adeo vt,
quum anno 1538. non pauci Cardinales, Archiepiſco-
pi, Epiſcopi, Niſſæ (oppidum eſt Sabaudiæ Ducis,
ad Prouinciæ fines) congregati, rigidis monitis &
cenſuris Pauli III. adiurati eſſent vt liberè difforma-

tiunum Ecclesiæ causas & remedia proponerent, vnanimes responderont. Monachos, ordines & conuentus Monasticos, tanti mali esse primariam scaturiginem: remedium in eo consistere, vt de medio ordines isti tollerentur: iubentes nullum deinceps ad eiusmodi professionis admittendum, viam olim professis aperiendam, si vellent: Culluquia & capitula generalia futurum esse etiam prohibenda.

LXXV.

Canon 12. alium continet abusum, ius Episcopu concedens dies festos nouos instituendi: id quod multis summæ Cutiæ decretis, & pruincialis Synodi Senonensis, apud Anguſtinianos Parisiis ann. 1527. Antonio Du Prat, Archiepiscopo Senonensi, Pontificio Legatu, habitæ sententia, reprobatum est. Nec enim solius Episcopi, sed etiam totius populi & superiorum est, id constituere, sicuti factum legimus 1. Macchab. 4. ad capitis finem.

LXXVI.

Canon 15. mouachus professionem ad finem sexdecim annorum permittit, obliterans Ordinum regni constitutionem, art. 19. qua triennium ante Sessionem illam 9. professionis tempus viginti quinque annorum impletorum circulo, quo ad masculos, & viginti, fœminarum respectu, termioatur. Canon 16. nouam Iesuitarum religionem admittit, contra generalem Synodum anni 15. & cap. postremi Extr. de religios. Domin. prohibentem, contra Franciæ statuta, nec non Parlamenti Parisiensis nuperum Arestum, consultationem item & resolutionem Nissæ factam anno 1538. Petrus de Aliaco Cardinalis, qui antea floruerat, in lib. de Ecclesiæ reformatione, confider. 4. scripsit, nullam religionem Monasticam admittendam esse: imò iam receptos, præsertim mendicantium, ordines explodendos. Nihilominus tamen Iesuitæ hoc anno 1563. & 1564. Parisiis vidulantur, atque ædes in curia Lingonensi ad D. Iacobi vicum construunt, ibi illiberia sua celebrant coouentucula, disertis verbis quasseunq; superstitiones Pontificiásque idolomanias euulgantes, eo præcepto, quòd à Concilio Tridentino probati sint & commendati: cuius etiam decreti executioni mandate, ad praxim ducere, & Francis obtrudere, atque vcoeni efficacissimi poculum degustandum propinare studient, ad Edictorum pacis abolitionem, seditionum recèns extinctarum tedintegrationem, in regiæ autoritatis & quorumuis eius Magistratuum pernicio-sum contemptum.

LXXVII.

In eum finem, Canon postremus reformationis istius Regularium, præcipit cunctis Regibus, Principibus, Reipublicis & Magistratibus, vt, obedientiæ virtute Concilij decretis omnibus pareant, eorundem authoritatem promoueant, & illa fideliter exequi curent Episcopi, Abbates, ordinũ atque regularium Magistri. Hac ratione Tridentinum non modò Pontifici suóque Concilio, verùm etiam Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Magistris generalibus vel particularibus omnium regni conuentuum Regis subditorum non dominorum, iure diuino Rom. 13. & 1. Petr. 2. descripto. Regem ipsum subiiciunt, perniciosoque minimèque ferendo errore acti, nec enim tantummodo statum Ecclesiasticum à regis subiectione diuellunt, ad minores clericos suam illam authoritatem extendentes, vt nouum Regnum sub Pontificia monarchia erigant: verùm etiam regem, regnũ, regnique ministros huic ordini Ecclesiastico subiiciunt, nempe Francos Papæ mancipiis, eiusdémque seruorum seruis subditos esse iubent.

LXXVIII.

Grauior in Canone 2. decreti reformationis generalis in eadem postrema, nempe 000a Sessione, error occultit, cuoctis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, aliísque omnibus, qui iure vel consuetudine sententiam dicunt in prouinciali Synodu, præcipiens, vt quamprimum palam recipiant quicquid definitum & constitutum est à Tridentinis Patribus, & hæreseos damnent quicquid isti pronunciarunt hæreseos labe pollutum: dein anathemate feriant quicquid Canones Papales & Concilium detestantur atque anathematizant, professionéque publica veram Romano Pontifici iurate obedientiam vrgeant.

LXXIX.

Ita sub larua reformationis latet omnium tetterrima deformatio: nec in tot Sessionibus Tridentinis error vllus emendatur, sed plus quam antea confirmantur & multiplicantur singuli abusus, appositio Concilabuli sigillo. Atqui ad eam rem & ad eum finem Concilium istud institutum est, ab Imperatoribus & Principibus nullo modu conuocatum, neque eorundem præsentia & præsidentia confirmatum, quemadmodum in vetustioribus Conciliis obseruatum est, vbi Romanos Episcopus frequens adfuit, nunquam præfuit. Contrà præfuit solus in Tridentino, per tres propontifices & multos Legatos, vndu maiùr facta est inclinatio rerum. Nullus eorum interfuit istos Cardinales, Præfectos & Legatos interfuit, nisi Papæ iuratus, regni Pontificij traditionúmque Romanensium promotor peruicax. Nec enim cuiquam eorum animus defuit conscendendi thronum Pontificium, etenim duo Concilij præsides eo peruenêre. Absit igitur vt Concilium istud reformationis nomine dignemur: quin potius deformationis augmentum & incrementum appellamus.

LXXX.

Præterea, reformandarum Academiarum delectis præcipit, vt quanta fieri poterit diligentia decretorum Tridentinorum per Academias omnimodam receptionem procurent: Magistri & Doctores in eis doceant & interpretentur de Catholica fide iuxta Concilij decreta, & solenni iuramento singulis annis Calend. Ianuarij præstito astringant. Deinde in omnibus templis Concionatores noo aliter populum instituant. Res non modò pernicioſa, sed etiam vulgus ad seditionem & perduellionem concitans in Regem, nisi Papæ Papalisque Concilij seruus fiat, quemadmodum multi Concionatores, Parisiis palam perioloſè & pernicioſè prædicarunt. Ita Papisticum Concilium Regem & supremum dominum nostrum in Francia seruum, apparitorem, & lictorem Pontificium esse iubet, quem eò adigit vt fidem à Papa propositam admittat & sequatur, nec vltra sapere cogitet: quicquid ea opposito Regibus præcipiatur, Deuteron. 17. 18. Iosu c. 8. & Salomon Rex sapientissimus Prouerb. 25 1. testetur bonorem regum in eo consistere, vt verbum (Dei) petuestigent.

LXXXI.

Sequitur alius error Canonis tertij, permittentis & decernentis monitiones & excommunicationes ad ea reuelanda & recuperanda quæ amissa vel furto ablata sunt. Contra Parlamentorum regni sanctiones innumeras. Atqui Concilio Tridentino admisso pronuntiata illa rescindenda sunt, abusus autem (nempe quæ nigra sunt pro albis supponentes) excipientur, in regiæ sæcularisque iurisdictionis diminutionem & præiudicium. Concilium verò neque abusus emendat, imò verò, quotquot præterita tria vel quatuor sæcula retexerant, instaurat & reponit. Regnante enim Philippo Valesio, causam agente M. Petro de Cugneriis, regiarum causarum Patrono, Curia pronuntiauit in Cardinales & Episcopos seorsim, eò quod in Regem & statum sæculatem multa ausi essent minime ferenda.

LXXXII.

Canone sequenti occurrunt alij errores: concedit

enim vniuerſis iudicibus Eccleſiaſticis vt laicos condemnare, mulctis pecuniarijs agere. bonorum mobilium ablatione & venditione, perſonarum ipſarum incarceratione, per Epiſcoporum, Prælatorum, Officialium & aliorum apparitores. Atqui in Francia Eccleſiaſtici in ſuos ſodales, multò minus in laïcos talem iurisdictionem haud obtinent. A

LXXXIII.

Canon ſequens alium errorem continet, vniuerſis Eccleſiaſticis tum ſæcularibus tum regularibus permittens, & in generalem catalogum, quem fidelium probrorè cognominant, ionumera pene ſeruitia & aouiuerſaria, quæ decantare nequeunt, reponere poſſint: fundationibus, prædiis, reditibus occupatis, neglectis hæredibus ſeductis. Atqui ceſſantibus donationum cauſis, ceſſant earundem effectus, ex ciuilis & Canonici iuris diſpoſitione, l. 5. & 2. C. de donation. quæ ſub mod. l. vlt. C. de reuocand. donat. & l. verum in fi. eatr. de condition. appoſit. vbi verba tali conditione, tam de tacita quàm de expreſſa intelliguntur & gloſſa to C. verum, addit, quod etiam ſi eſt facta ſub modo quamuis non reuocetur, quandiu ſeruatur modus, tamen poſtquam non ſeruatur, poteſt reuocari. Atqui neque functio, neque modus ſeruatur, ſi in catalogum, quem fidelium vocant, reponatur. B

LXXXIV.

Canon 8 in Regis, magni item eius Eleemoſynarij, & iudicum regiorum iuriſdictionem peccat, de Xenodochijs & Noſocomijs titularibus & aliis, adminiſtrationum rationibus, contra laicos, quibus adminiſtrationem eripit, pro arbitrio ſtatuens. Iudicum regiorum autem, & magni Eleemoſynarij iuriſdictio, non tantùm laicos, ſed etiam Eccleſiaſticos ex conſtitutionum Regiarum præſcripto, complectitur: quæ à Tridentino Concilio fiunt iritæ. C

LXXXV.

Canone nono generalis iſtius reformationis, Concilium falcem in patronatus laicos immittens eos exſcindit, niſi patroni laici authentico ſcripto comprobent præſentationes continuatas & ad effectum per annos quinquaginta perductas eſſe: aliáſque probationum ſpecies reiiciens, patronos iſtos neque vocatos, neque auditos iure ſuo tam petitorio quàm poſſeſſorio ſpoliat. Atqui Concilium iſta minimè tractare, multo minus iudicare debuit. Iuſuper definitiuè & abſolutè, tum in poſſeſſorio, tum in petitorio quoſuis patronos laicos aliis omnibus priuilegijs & commodis mulctat, etiam ſi iure fundationis, conſtructionis, vel expreſſæ dotationis ea retinuiſſent. Hac ratione non modò in bona Nobilium aliorúmque regnicolarum temporalia, quorum ius patronatus eiuſdémque emolumenta partem conſtituunt, verùm etiam in iuriſdictionem ſæcularem ciuitatum, nobilium, iudicum regiorum & Parlamentorum, manus inijciunt Tridentini: quod nullo modo, vt omni ex parte à recto diſcedeos, ferendum eſt. D

LXXXVI.

In peius proficiens, ad finem Canonis illius noui, Concilium vniuerſis ordinarijs & Officialibus Eccleſiaſticis, in hac parte iudicibus Papæ delectis, autoritatem & inſtribuit cognoſcendi, de patronatuum laicorum iure & poſſeſſione, qui ab annis quadraginta per fundationem, dotationem, vel conſtructionem acquiſiti ſunt, & de recepta acquirentur. Hos autem permittit aboleri, niſi delectis non omnino neceſſarij videntur: non obſtantibus priuilegijs, conſtitutionibus, conſuetudinibus, vel quibuſcunque veteſtiſſimis poſſeſſionibus. Omnium certè vſurpationum Iuriſdictionis & Monarchiæ Regiæ, adéoque totius ſtatus ſæculatis, hæc eſt abſurdiſſima nec non grauiſſima. E

LXXXVII.

Canone decimo nouos iudices delectos, cognomine Apoſtolicos, in vnaquaque Diœceſi Concilium erigit, ordinariiſque Eccleſiaſticis eos eligendi facit poteſtatem, inſcio neque approbante Rege: quorum nomina & conditiones ad Papam mittantur. Huic (ſi modò ei grati ſuot) ante omnia, iuramento fidelitatem promittent aduerſus omnes. En nouum commentum, Papalium que iudicum & magiſtratuum, noo Regiorũ ſubditorum, multiplicatio.

LXXXVIII.

Canone duodecimo declarat Concilium decimas Eccleſiaſticis deberi iure planè diuino, ac ſi adhuc viueremus ſublege ceremoniali & polinca Moſis, ſub qua Leuitis haud licebat terræ vel minimam poſſidere particulam, iure hæreditaris, emptionis, aut alio modo Decretum illud non tãtùm aduerſatur Theologorum ſententiæ, ſed etiam communem Canoniſtarum & Doctorum Papalium opinionem impugnat, confitentium decimas conſuetudine deberi, ea. in aliquibus, exit. de decimis. Concilium Tridentinum ſi ſequeris, decimæ vbique & de omnibus perſolueudæ ſunt, alioquin anathema eſpectandum: nec minuendæ propterea fundationum, ſeu inſtitutionum piarum, vt vocant, Anniuerſariorum, & aliarum exactionum perſolutiones.

LXXXIX.

Decimo ſeptimo Canone Epiſcopo iubet eſſe elato animo, vetat humiles eſſe, nec vult Regibus & Principibus ſe ſubmittat: iubet gradus & dignitatis Epiſcopalis non tantùm in templis, ſed in plateis & palatijs eſſe ſtudioſos. Principibus aliiſque omnibus præcipit, Epiſcopos vt patres reuereantur. Antea item, nempe eiuſdem Seſſionis Canone ſexto, idem Concilium conſtituit, vt Epiſcopis cunctis in locis primatus honor & quidquis agendi poteſtas deferatur: contra dictum Chriſti, Matth. 23. & Luc. 20. vbi Chriſtus noa vitare docet conſortium luporum, qui Religionis larua tecti rerum adminiſtrationem omnem vſurpant. Hac via Romani Epiſcopi, mutatis prioribus veſtimentis humilibus, purpuram induerunt, & arrepto ſceptro, honores ſummos, ſalutationes, cathedras, & rerum habenas, amplectuntur, tanquam de rebus dubijs conſulti ſententiáſque dicturi. Conſilium tandem 10 mandatum transformatum & ira vbit, imperij, atque Italiæ dominium vſurpatum.

XC.

Canone 19. edictum Philippi, cognomine Pulchri, de duellis Concilium abrogat, quamuis in Parlamenti regeſtis & ſtilo, cap. 16. inſertum, & commentario Guidonis Pap. in deciſion. Gratianopolit. 517. illuſtratum. Alium abuſum Tridentini inuehunt, Regi iuriſdictionem, regiam autoritatem, maieſtatem, dominationem, ſupremum gradum in eo loco, vbi neceſſaria & inexcuſabili de cauſa duellum permiſerit, iuxta maiorum ſuorum placita, auferentes. Etſi verò permiſſionem nullam eſſe daremus, non puſſunt Concilia Regem, Cæſarem, Principem vel dominum vllum ſua iuriſdictione & dominatione ſpoliare: idemenim eſſet ac ſi ex Rege nihil fieret. Attamen ita procedit Concilium Tridentinum, Papæ mancipium, cuius poteſtatem adhuc ampliorem agnoſcit. Quod ſi admittitur, ſtat illud ratum, in manu Papæ Regis iuriſdictionem, poteſtatem, dominationem, Coronam, regnum ita conſiſtere, vt vel omnino ſupprimere, vel ei alium Regem ſubſtituere poſſit. Ita diplomate aperto, & Romæ publicato, die 28. Septembris 1563. Papa Nauarræ Reginam coram tribunali ſuo perſonaliter citauit, & ni iuſſis pareret regno abdicauit, bonis mobilibus & immobilibus vniuerſis quocunque in loco ſitis ac poſitis primo occupanti concedit: ſicut idem omnium abuſiuè patratum

tratum fuerat à Iulio 3. aduerſus eiuſdem reginæ a-uom. Hic conatus iniquus ad finem duceretur, ſi Tridentinis habetur fides: & ita Regis Catoli IX. iuſta proteſtatio & appoſita admonitio nulla eſſet atque abolita: Rex etiam & Fraociæ regnom Papæ ſubiiceretur.

XCI.

Vicesimo Canone cunctis Principibus & domioia Concilium edicit decretorum & Conciliotum io fa-ootem Cleti & iuriſdictionis Papalis ante habitorum. Aduerſus eos decretales & conſtitutioones Pontificias, in Concilio ſuis ſcriptas renouat. Ita Tridentini quaſuis machinationes & ſanctiones vſurpatorias Romanorum Pontificum, ptidem in Fraocia Regum edictis, Ordinum conſtitutionibus, & ſummæ Curiæ prooountiatis, abrogatas inſtaurant. Eadem mano decreta Bonifacij VIII. Franciæ boſtis, iora regia imminuere, Cleticorum, Sacerdotum, Prælatorum Gallicanorum immuoitates ſtabilire ſtudentis, ne ſcilicet Regi decimas aur ſubſidia ſuorum beneficiorum vel patrimoniorum perſoluant, audacter repoount, conſtitutionem Ordinum Aorelię factam ſub Catolo I X. regni Conſilio ſanctiore adſtante reddunt inutilem. eiuſdemque Bonifacij decretalem de ſuperioritate & præeminentia Papali in Franciæ Regnum, atque quaſuis Pontificias vſurpationes confirmant.

XCII.

Tandem Canone vigeſimo Primo, qui eſt poſtremos, quicquid per octodecim annos à Paulo III. ad annum 1564. geſtum eſt, Concilium authoritati Pontificiæ, quæ eſt & erit, planè ſubiicit: adeò vt quamuis in Papatu cleróque Pontificio innumeræ corruptelæ & vſurpationes appareant, de quibus obſeruatoda correctio ſperabatur: tameo Concilium nullam emendaoit, imò verò priores omnes confirmauit & io integrum teſtituit.

XCIII.

Quioeriam potentiam & Dominationem pontificiam maiorem efficit, Papam ſupra Concilia, dein ſupra quoſuis Imperatores, Reges, Principes indiſcriminatim & abſolutè exaltat. Attamen ex omnibus hiſtoriis abuodè conſtat, ſub Eccleſiæ primitiuæ initiis, & ſeculis aliquot ſequentibus, Romanos Epiſcopos Cæſarum, Regum, Principum mandatis paruiſſe. Quòd ſi poſtea celſiorem dignitatis gradum conſeenderuot, in Euangelij cootemptum, per vſurpationem, fallacias, multiplicem hypocriſin, tandem vi aperta totum id perpetratum eſt. Regibus & Cæſaribus Franeis, deinde Germanicis Cæſaribus, Otthooi I. II. III. Heurico I. II. V. Conrado, ſubditi fuere. Quamuis autem poſtea, ſeditionibos & armis impetum Germanicom oppreſſeriot, tamen Fraociæ Reges nunquam Pootificibus Romanis obediuerunt, præterquam in eo quod eooforme fuit primit Oecumenicis Coociliis, quorum curam, & libertatis Eccleſiarum Gallicanarum protectionem ſuſceperunt, neque conſtitutiones & decretales Pontificias, Cooeiliáque dein habita receperuot, oiſi quatenus eum Eccleſiæ Catholicæ conſtitutionibus cooueneruot, abſque ptiuilegiorum & immunitatum Eccleſiæ Gallicanæ præiudicio. Itaque qui Tridentioum Cooeilium cenſent admittendum eſſe, ij antiquum Franciæ & Gallicaoæ Eccleſiæ ſtatum à fundameotis euertont. Omitto quòd in eodem Concilio, Regis Caroli IX. legati de gradu deiecti, oeglecti, & probrosè Tridento eiecti fuêre. Regis & Eccleſiæ Gallicaoæ propoſitiooes ibi neque lectæ, oeque aoditæ, neque intellectæ ſuot. Rex dignitate & maieſtate ſua, quæ ab omni memotia ad eum pertinet, ſpoliatus eſt: nec auditi ſunt ipſi extranei & Doctores Italici, inter alios eximus Baldus, qui Conſil. 418. lib. 1. veteris editionis, nouæ autem, Conſil. 218. lib. 3.

A aſſerit Franciæ Regem, ſupra omnes Reges Chriſtianos libertatis & gloriæ geſtare coronam. Cooſilio 417. vel 217. aſſirmat ves illa Francica eſſe ptiota, quæ oulla alia honote præcedere iicqueunt. Quineriam Romanæ Rotæ vel Curiæ auditores, vt Bonifacius de Vitalinis in Clementinarum præfatione fatentur, ſi de Rege ſetmo fiat, de Franeico, non de alio quoeunque, tuncagi. Ar Coneiliabulum illod Tridentinum Regem antiquo ſuo honore ſpoliare ſtuduit, eum alij poſtponens, qui ſæculis multis poſt diadema Francicum etectus & à Sarracenorum tyranoido ereptus eſt, vt ad fidem Catholicam per auxilium & magnam magni Catoli manum adduceretur. Quod vtinam Nobilitas & plebs Francica diligenter obſeruet.

B

XCIV.

Præterea, ſi Tridentinis fides adhibetur, Philippi cognomine Auguſti & ſanctioris Franciæ Conſilij factum itritum fuit, quo ptouocatio facta eſt de Innocentio III. ad futurum Concilium. Qua rarioce Rex Aquitaoiam, Tutonenſem ditionem, Northmaniam recupetauit ab Anglis, quibus Innocentius ille fauebat. Concilij Tridentini autem detetmioatiooe, œcumenica Synodus Papæ inbiicitur: à Papa verò ad inferiotem prouocatio nulla fieri poteſt.

C

XCV.

Exſtincta item eſſet Academiæ Pariſienſis de Pio II. ad futurum Concilium, ſub Ludooici XI. inita prooocatio, cuius Ruberius Gaguinus, qui tunc flotebat, meminit. Altera etiam eiuſdem Academiæ in Bernardinorum Collegio ſub finem anni 1517. congregatæ à Leone X. ad Concilium œcumenicum ptoximum prouocatio. Eadem præterea prouocatio Capituli Pariſieoſis tunc temporis intetiecta. Quæ omnes nullæ manerent, ptouocantibus minimè audiris, ſi Concilium Tridentinom admittitur.

D

XCVI.

Ad idem Concilium œcumenicum prouocatio à Papa Clemente VII. in Comitiis Augoſtanis anno 1530. facta pet Saxoniæ Docem ſaeti Imperij Electorem, Marchionem Brandeburgicum, Ducem Luneburgenſem, Landgrauium Haſſiæ, aliósque Principes, ciuitates & Ordines Imperij Coronæ Franeiæ fœderatos, quando Cæſari & Papæ Legatis ſuæ fidei & formulæ reformationis, quæ Auguſtana dicta eſt, confeſſionem, poſtea ſolenni quadam ratione, anno 1540. VVormatiæ repetitam, obtulerunt.

E

XCVII.

Concilium iſtud qui admittet, non modò ſummam Regis Maieſtatem, verùm etiam Franciæ Ordinum authoritatem, Populi iura & ptiuilegia, Eccleſiæ Gallicanæ libertatem abrogabit, & Franciam obedientiæ Papalis ptouinciam conſtituet, Regem in Germaniæ Principes, proteſtantes Franciæ, regnorúmque vicinorum (à quibus priſtina libertas & potentia eum ceformatione Euangelij aduerſus Pontificis curiæque Romanæ vſurpationes receptæ ſunt) veteres confederatos atmabit. Ideo quicunque Regi receptionem Trideotioi Concilij ſuadent, neque Regem reſpiciunt, neque Deum ecoerentur, neque Dei verba & præcepta obſeruant. Si verò Regis ſubditi dicuotur perduelles ſunt & rei maieſtatis.

XCVIII.

Illud quidem ootatu dignom eſt: ſed aliqoid amplius addendum, Papæ ſubditos, vel iutamento, vel beneficiis impertatis aut impettandis, vel ſuperſtitioe propria deuinctos, oooquam ſe maieſtatis reos arbitrari, quod Regis ſui iura aufetant, quæ Romano Pontifici largiaotue. Papam enim Rege maiorem & ſupetiorem putant, & ſe iſti potius quàm Regi adſtrictos opinantur: Regem minutum quendam Prioeipem, qui per vices dominetur ex Virgilij verſu dicentes, nempe.

Diuiſum Imperium cum Ioue Cæſar habet.
Papam ſuum etenim pro Ioue habent, & Papali ſententiæ, atque Viennenſi Concilio in Clem. Paſtoralis, de reiudic. nituntur. Ibi dicitur imperij vaſallos crimine rebellionis & maieſtatis haud eſſe reos, ſi pro Pontifice Romano aduerſus Impetatorem ipſum pugnant. In eadem ſunt ſententia quorquot Canoniſtæ dicuntur, Bartolus etiam Iuris Ciuilis interpres, in extrauag. Qui ſunt rebelles, in verb. rebellando, col. 2. ſed excuſatum ſe haberi petit in proœmio D. quod hæc in Papali ditione ſcripſerit. In Gallia multi viuunt iuris Pontificij ſiue Canonici Doctores, qui ranquam victoria adepta triumphum canent, admiſſo a Rege Concilio Papali. Inde etiam oritur maius quàm putatur periculum, in animatum & Gallici ſtatus politici, perniciem. Status ille verò Regis ſolius eſt, cuius rotunda corona hdem facit ſe indiuiſibilem eſſe & manere: cui ſi rimula fit, randem (quod Deus aoertar) diffringetur & ad nihilum redigetur.

XCIX.

Concilij iſtius receptionem quicunque adcò vrgent, & Regem ad id patiendum impellunt, ſe tentatores, inſidiatores & Papæ procuratores eſſe demooſtrant. Concilij enim Tridentini concluſio haud Concluſio, ſed ſuſpenſio dicenda eſt. Nam vltimo Canone, quum omnis illa cohors, ea igua numero, Papam iudicem appellaſſet, eius Legati reſpõderunt, ſe Concilio imponere finem, cuius confirmationem A à Papa quamprimùm peterent: ac ſi dicerent, omnia ſuſpenſa manere, atque pendere ab abſoluta Romani Pontificis voluntate: ſed interea temporis omnes diſcederent, & apud ſuos ſe reciperent.

C.

Hæc noua & planè inaudita eſt agendi formula. Quid igitur iſti faciunt, Regem Catolum IX. (tunc iuuenem) de nouitatis imperfectæ receptione (id eſt corpore, capite & vita priuato) ſollicitantes? Nec enim confirmationem oſtendunt à Pontificis arbitrio pendentem: ille verò quando & quomodo volet, eam denegare vel in aliam formam mutare potetit. Nonne hæc eſt Regis tentatio? Ab his tentatoribus Rex liberetur: Amen. His omnibus expenſis, B Conſulrus ſubſignatus concludit, Concilium illud Tridentinum neque poſſe, neque debere recipi, receptionem illius & approbationé oppugnare Deum, Ieſu Chriſti in Euangelio beneficium, antiquiſſima Concilia, Maieſtatem Regiam, iura Regalia & edicta regia vetera & recentia, libertatem & ptiuilegia Eccleſiæ Gallicanæ, Ordinum, Parlamentorum Franciæ, & iuriſdictionis ſecularis auctoritatem. Conſultum Pariſiis circa Februatij finem, anno Domini M. D. LXIII. iuxta Francicam computationem: per me D. Carolum Du Molio, ſactarum Literarum Profeſſorem, vtriuſque Iuris Doctorem, Regiæ Nauatræ Conſiliarium & à Libellis ſupplicibus Magiſtrum.

Sic ſignatum,

C. DV MOLIN.

CAROLI MOLINÆI,

FRANCIÆ ET GERMANIÆ I.C.

ET IN SVPREMO PARISIORVM SENATV

ANTIQVI ADVOCATI,

CONSILIVM.

Super commodis vel incommodis nouæ ſectæ ſeu factitiæ Religionis Ieſuitarum.

CONSVLTVS ſuper commodis vel incommodis nouæ ſectæ ſeu factitiæ Religionis Ieſuitarum: an ſit è Repub. eam in hoc regno & præſertim in alma Vniuerſitate Pariſienſi admitti: Attentis variis huius rei circumſtantiis, maximè vt noua opera ædificetur: nouas lectiones & lecturas inſtituant: Collegium nouum erigant: quin etiam Eccleſiam nouam, non paucos interim otioſos exteros, præſertim Italos & Hiſpanos, ſub ſuæ ſodalitatis profeſſione alliciendo & alendo: Chriſti vnici Redemptoris nomine imprimis inuocato, breuiter & concluſiuè, vt in re ſatis clara, reſpondendum duxi: Non ſolùm id non eſſe è Republ. ſed contra Rempubl. & vtilitatem communem huius Regni præſertim Vniuerſitatis Pariſienſis, quæ omnium Academiarum primaria eſt. D

Primùm Ieſuitæ illi nouam Religionem & inſtituunt contra antiquos Canones etiam Conciliares: quibus veritum eſt nouam vllam Religionem erigere, ſed receptos & approbatos conuentus ſubire: alioquin non eſſet finis nouarum ſectarum & adinuentionum, ad expilationem populi Chriſtiani, turbationem & confuſionem ordinis Eccleſiaſtici, qui certis in ſtatis ſuis finibus contineri debet. Vt eſt tex. in c. vlt. de Religioſ. domibus. Quod deſumptum eſt de Concilio generali ſub Innocentio III. Romæ habito anno milleſimo ducenteſimo decimo quinto.

Secundò, & nominatim, hoc eſt contra Arreſta ſupremi Pariſiorum Senatus: quibus præfati Ieſuitæ iam non ſemel repulſi ſunt, non ſolùm vt ignoti, ſed etiam vt peregrini: Imo etiam vt incapaces totius & Iuris & tituli collegialis huiuſmodi ſecta & Religione factitis à tanto Senatu reiecta.

Tertiò, contra ſolenne Concilium & concluſionem lõga & matura deliberatione facta Nicææ menſe Iulio anno ſeſquimilleſimo trigeſimo octauo, à nouem ſelectis præſtantiſſimis & doctiſſ. viris. Quorum quatuor erant Cardinales, reliqui Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, à Paulo III. Põtifice Romano

congregatis & diris adiutaris, vt absque vlla dissimulatione veritatem ediceret, & cõsilium darent ad iudicandum & corrigendum abusus & medendum morbis Ecclesiæ: Qui inter alios abusus corrigendos, censuerunt prohibendam esse admissionem nouorum religiosorum etiam in conuentualibus iam receptis ordinibus: Sed omnes qui tum nondum erant professi abigendos & expellendos: & multò minus nouos coouentus erigendos, etiam ordinum vel Religionum approbatarum: & multò minus nouas factitias Religiones admittendas. Idem ante eos censuit Petrus de Alliaco Cardinalis Cameracesis in suo libro de Reformatione Ecclesiæ, edito in Concilio Constantiensi considerat. Idem ante eos censuerunt Archiepiscopus Armacanos & Gulielmus de S. Amore sacræ Theologiæ Doctor insignis quondam in Schola Sorbonæ huius Academiæ, quem Ioannes Gerson eiusdem Academiæ & Scholæ Doctor excellentissimus summis laudibus euehit.

Quartò contra bonum publicum totius regni nimis iamdudum multitudine conuentuum grauati, vt res ipsa clamat. Quod si noua hæc secta ad nouum vouum conuentum exigendum admissa fuerit, mox per totum regnum serpet non solum sumptu & onere populi, sed etiam Ecclesiarum regni detrimento & grauamine luculento. Cuius rei recens extat exemplum quod à leuiori principio ooodum 70. annorum habuit. Anachorata ille Franciscus à Paula, qui sub obitum Ludouici vndecimi venit in agrum Turonensem, vbi cùm sua iogetæ terræ emisser, obiit: famulis eius peculio magistri non contenti quanam arte intra viginti annorum multa nouæ suæ Minimorum sectæ monasteria amplè dotata in Gallijs ædificarunt? Iesuitæ, isti vt malus & angustius sese habete principium gloriantur, ita maiores spiritus colligunt, & maiora sese breui facturos sperant & tractant. Principiis igitur ponissimum obstaodum.

Quinrò non solùm tam est contra commoda publica, sed etiam vergit in magoum periculum Regni, nempe deregendorom & reuelandorom passim secretotom exteris. Multos enim ooo solum commorantes, sed etiam identidem communicaotes alliciuot & alunt Italos & Hispanos, & qoosuis exteros: Nimis opportuna res exploratoribus secretis Regni reuelandis: quod vt suspectum & periculosum, omni animaduersione & prohibitione digoum censuerunt antiquæ & politicæ leges. l. omne delictum. §. Exploratores. pand. de re milit. l. mercatores. C. de comm. & mercat. Adeò vt hac ratione etiã rite electi Episcopi repelli possint. vt post Ionocentiom, io c. cum superis traduot. Ibi Panor. col. 3. Fel. col. 4. carta de appell. Innoc. io c. quod ficor. & ibi Panorm. eatr. de Elect. & in c. cum terra. eo. tit. Dominic. de S. Gemin. toc. in nouo. col. vlt. 21. dist. Zangel. in extrauag. execrabilis. in verb. dioetsorum Ragnorom. sub tit. de præb. Quantò fortius excludi possunt noui Monachi.

Sextò, istud est contra ius publicum, quo nouorum collegiorum erectio prohibetur. Et in summa omne collegium illicitum est, nisi specialiter approbatum appareat. l. 1. collegia. §. Io summa. pandect. de coll. illic.

Porrò collegium illicitum vsurpans non minori pœna tenetur, quàm tenentur hi qui hominibus armatis loca publica vel templa occupant. leg. 1. pandect. de colleg. illicit.

Et collegium non specialiter approbatum, nec passiuam quidem testamenti factionem habet. l. collegium. C. de hæred. instituend. Non obstat. l. 1. C. de sacrosanct. Eccles. quia loquitur de publico & ordinario ministerio Ecclesiæ, seu collegio catholico, siue Romæ siue alibi per totuersalem Ecclesiam Christianam, cui ante Constantinom noo licebat aliquid legare, nec Ecclesiam Christianam hæredem instituere. quod cum Lucina matrooa fecisset Maaentiua, qui tum ante aduentum Constantini Romæ rerum potiebatur, eam releganit: teste Platina in Marcello. Quod Constaotinus deuicto Maaentio factos Imperator corteait. d. l. 1. ad populum lata, quæ non est facta nisi in fauorem Ecclesiarum Christianarum, & ministerij ordinarij. Io Ecclesia nulla erant cœnobia: nulla collegia: nisi Episcoporum & Parochorum, qui in locum Apostolorum & discipulorum Christi successerunt. quod nullo modo dici potest de cœoobiis seu monasteriis postea institutis, quæ manent sub Regula prohibitiua & sub geoete collegiorum illicitorum, nisi de speciali approbatione appareat. l. 1. & 3. pandect. de colleg. illicit. Et sic nullo modo includi possuot nec connoeri sub gratia & promissione d. l. 1. quæ adhuc propter abusum clericotum Ecclesiæ Romanæ, facultatibus morientium insidiantiom, reuocata fuit per Valentinianum, & Valentem Imperatores, tempore beati Hieroonymi qui eam legem laudat, propter sordidam & insatiabilem auaritiam clericorum & monachorum Ecclesiæ Romanæ: quam auaritiam valde deplorat & detestatur in epistola secunda ad Nepotianum tomo primo epistolarum suarum: qui si viueret non minus deploraret & execraretur sordidum quæstum & auaritiam dictorum Iesuitarum, qui preces suas & suffragia venditant. Non enim alium habent reditum: & tamen nec manibus operari volunt, vt exemplo beati Pauli iubet S. Augustinus in libro suo de opete Monachorum: Nec se aliis antiqois approbatis conuentibus submittere, vt sacri Canones iubent. c. vltim. de religios. domibus. Sed sibi solis nouum regnum erigere, idque stipe simplicium, quod vetat & maledicit Christus Matth. 23.

Septimò. quod in medio ipsius Academiæ, siue eius permissione, de facto construant nouam Ecclesiam, nouum collegium, nooos lectores, & nouas lectiones: Nec volnor eidem Academiæ subiici. sed nouum collegij & exercitij caput erigere. Quod non solum moostruosum est, sed seditiosum, & contra Ius publicum. l. 1. §. huius studij pandect. de Instit. & iur.

Octauò, Academia Parisiensis abuodat multis congruis & approbatis Collegijs, & ab antiquo fundatis, etiam plosqoam sufficientibus. Imò quædam superflua sunt: Et sic multò minus admitti & tolerari debet collegium nouum Iesuitarum.

Nonò, sine authoritate Episcopi, & approbatiom Doctorum Theologiæ concionãtur, & nouum suum Catechismum quasdam superstitiones continentem, plebi & etiam mulieribus, & omnibus promiscuè obtrudunt, vt de industria sese ingerete videaotur ad dandam occasionem infringendi pacificationis edicta: qua re nihil pernicios esse, & periculum irreparable secum trahit.

Quibos consideratis, Procurator genetalis eiusdem almæ Vniuersitatis Parisiensis iustam causam habet, & pro debito officij debet præfatis Iesuitis nouum opus nunciare: eósque vt ab indebitis illis nouitatibus desistant per legitimoa tramites compellere. Et ita censeo ego CAROLVS MOLINÆVS Franciæ & Germaniæ Iurisconsulrus, & in supremo Parisiorum Senatu antiquus Aduocatus.

CONSVLTATIONS ET PIECES DE MAISTRE CHARLES DV MOLIN.

EXTRAICTES DV LIVRE DE IASON, APPARTENANT à Maiſtre Auguſte Galand, qui auoit appartenu audit du Molin.

VEV les memoires & ouy le recit du fait, & des productions de Maiſtre Guillaume de Caluimont demandeur, contre Marguerite de Farges defenderesſe. Le Conſeil ſonſcrit eſt d'aduis que ledit demandeur eſt bien fondé. & doit obtenir à ſon intention, nonobſtant les objets de la defenderesſe. Conſtat enim primò eum ipſa primitiua origine fuiſſe verum naturalem filium, videlicet ex vnica ſoluta non prohibita, ex ſoluto & non prohibito, & ex voica in domo retenta, & ſic verè, ſtrictè, proprie & antonomaticè naturalem, non autem ſportium nec nothum, quo caſu legitimatio eſt fauorabilis: ſaltem dnobus aliis concurrentibus. Primò, quod tépore legitimationis matet obierat, & ſic non amplius ſupperebat remedium legitimandi per ſubſequens matrimonium: Secundò quod tempore legitimationis non ſuperetat alia proles legitima: quæ omnia ſimul concurrunt: & ſic iſta legitimatio valet, & fauorabilis eſt, & quodammodo debita, & hinc plenè, verè, & non fictè reſtituens naturalibus, & antiquæ ingenuitati, vt talis legitimatos nihil prorſus à legitimis filius differat: Nec iſta legitimatio eſt diſpenſatio nec noua gratia, ſed eſt diſpoſitio iuris communis confotmis textibus ipſis iuris, & beneficium à iure communi datum, *Text. in Authent. Quib. mod. natural. effic. legit. Collat. 6 §. ſi quis vero non habens filios legitimos (ibi) Damus ei fiduciam.* (& ibi) *licet igitur ſicut prædiximus patri ſi legitimam non habeat ſobolem, filios (ſcilicet iſtos verè naturales in quibus tria illa concurrunt) reſtituere naturæ & antiquæ ingenuitati & legitimorum iuri, vt ſub poteſtate eius conſiſtant, nihil à legitimis filius differentes. Ce ſont les propres termes de la Loy, conformément à laquelle eſt ſurenuë la legitimation du Prince auec clauſes tres-amples & fauorables de pleine puiſſance & authorité Royale, non ſeulement du conſentement du pere, mais auſſi luy pourſuiuant, minutant, & faiſant expedier le reſcrit Royal, le faiſant homologuer en la Chambre des Comptes, & payant finance, parquoy ne faut doubter*, quin ex tuoc filios ille verus naturalis to quo rtia illa de iure commoni reqoiſita cócurrebant, concurrentibus inſoper aliis prædictis eit cunſtantiis, factus fuerit verus filius legitimus, & verè tranſierit in patriam poteſtatem, & iuta ſoitatis vetè aſſeeutus fuerit, ſucceſſibilis patri, & pater conſucceſſibilis, ita vt ooo potuerit amplius fraodare patrem, text In d §. *ſi igitur licentia. ibi. & nique fraudare poſſe.* Eſt enim hoc caſu duplex vinculum, & dooum, ſcilicet dooum partis & donum Principis, ſeu naturæ ſimul & legis inquit textus §. *ſi vero ſolummod. Quib. mod. natural. effic. legit.* Quod autem ſemel conceſſum, vt eſt, ooo poteſt amplius reuocari nec per ipſum Principem ſupremum, Capit. *Decet conceſſum. De re iudic. in ſext.* & multò minùs per infetiotem, ſed quam pleoiſſimè interpretandum. *l. vlt ff De Conſtitut. Princip.* Igitur multò minus reuocati poteſt per patrem, qui A eſt ioſetiot, quique ſpecialiter prohibetur abdicaro filium. *Or comme ce poinct de droict eſt clair & indubitable pour ledit demandeur. Auſſi eſt la verité du fait tres-clairement verifiée au procez, partant les obiects de la defenderesſe ſont faux & impertinens: car tout ce qu'elle allegue de droict pour l'odieuſeté & reſtriction de la legitimation parle en autres termes tous divers & contraires: c'eſt à ſçauoir*, vel de legitimatis per oblationem curiæ, qui ſoli patri agnaſcuntur. §. *filium vero. In Authent. Quib. mod. natur. effic. ſui Collat. 7.* Quibus oon poteſt plus telioqui quam telioquatur voi ex filiis cui mious relinquitur §. *Et quoniam varie. Eod. tit.* vel in legitimato per reſcriptum extra B caſum à iure introductum, & ſic legitimatio per viam gratiæ, videlicet quando legitimatus noo habebat qualitates illas, verè naturalis, ſed erat ſpurius, vel quando ſubetant alij legitimè nati, vel quando tempore reſcripti poterat fieri legitimatio per ſequens matrimonium, ita quod opus eſt clauſula detogatoria & cotrectiua ad dicta iura; qoo caſu legitimatio eſt veta diſpeoſatio & non beneficiom à iute commuoi inuentum & conceſſum; meritò iſta vt exorbitans à iute odioſa eſt & reſtriogenda. Ad hoc teducuntur omnia quæ detiute ex aduerſo reallegat, potà quod eſt diſpenſatus & exorbitanter legitimatos, & quod ideo oon effieitur verè legitimus, ſed ſolom fictè. Et quod, ad quid textus in dicto §. *filium vero, ibi per machinationem.* Atqui horum & ſimilium obiectorum oppoſitum eſt ex diametro, *au cas de preſent*, qoia legitimatus per reſcriptum conforme ptæfato iuris communis beneficio (*comme ledit demandeur*) is noo fictè, ſed verè & propriè fit legitimus, ocdum patri, ſed omoibus aſcendentibus, agoatis & cognatis, & propioquis per textus rotundus, to §. *Illud tamen. In Authent. Quib. mod. natural. effica ſui, Collat. 7. Et in §. ſit igitur licentia. In Auth. Quib. mod. naturul. efficiant. legitim. Coll. 6, ibi nihil à legitimis differentes. Et in §. Reliqui igitur, in Auth. Quib. mod. natur. effic. 5. Collat. 7. ita tenet. Specul. to Tit. De ſucceſſ. & inteſt. verſic. Quid de legitimatis. Et ibi. Ioan. Andr. in Additton. Antonius Roſel in d. Tractat. Chart. penult. verſic.* Sed quæro ao legitimatus per C reſcriptum adgnaſcatur. *Ludouic. de Sarzana tractatus. Chart. 15. qu 8* Eſt enim ſemel reſtitutus illi legitimitati quam legitimè nati habét, ſicot libetius qoi teſtitutus natalibus redditur oaturali ingenuitati, & veruı legitimur efficitur, vt in text. ptæallegatis: & vt decidit *Bartol.* to tepetitione *l. ſi in qui. Pro Empt. Collat. 8 num. 17. Et ibi Iaſon. Collat. 47. & ſeq. ff. De Vſucap. Bald. in l. Manumiſſiones. Coll. 1. ff. De inſtit. & iure*, & patri adgnaſcitur ſuus hætes ſibique debetor legitima, & de oeceſſitate debet inſtitui, alioquin tanquam prætietitus tumpit teſtamentum. *Aleæ. Iaſ. in Rubr. ff. De liber. & poſthum.* & in l. 1. Coll. 4. *ff. De Vulg. & pupill. Alexand. Conſul. 2. tib. 1. Conſil. 87. Coll. 5 lib. 20.* Vbi in Annutationibus dixi. *Franciſc. Curt. Senior. Conſil. 16, num. 3. Conſil 17. col. 1. Conſil. 35.*

col. 1. cum ſequenti. *Pet. Anchar. Conſ.* 290. *Jaſ. l.* Cum acutiſſimi C. *De fideicommiſſ. Et in Auth. ſi qua mulier. col.* 10 C. *De ſacroſanct. Eccleſ.* & latè *Conſ.* 202. *Coll* 5. *lib* 2. *in l. qui ſe patris Col.* 3. C. *Vnde liber. Philipp. Decius in l. Liberis.* C. *de Collat. & Conſil.* 399. Col 5 Ibi in annotat. dixi: Et velit poſtea vel nolit patet, qui non poteſt reuocare nec pœnitere: comprehenduntur iſti 10 omni diſpoſitione loquente de filiis vel filiis ſimpliciter vel etiam addito verbo, legitimo vel legitimis, vel etiam verbo naturalibus & legitimis; ſiue enim ſit teſtamentum continens ſubſtitutionem, ſi quis deceſſerit ſine filiis naturalibus & legitimis, legitimati per reſcriptum faciunt deficere fideicommiſſum & in totum excludunt ſubſtitutum, vt tenent Iacob de Arenis quẽ ſequitur Ioann. Andræas in Addit. ſpeculi. De ſucceſſ. ab inteſt. ad finem, Alberic. Alea. Iaſon in l. *Generaliter.* §. *cum autem. C. De inſtit. & ſubſtit. ſub condit. facit.* Angelus in diſputatione incipiẽt. Nobilis quidam genete Col. 23. Pett. Ancharan. In Repetit. c. Canonum ſtatuta q. 14. col. 37. vbi dicit ſe bis ita conſuluiſſe vt patet in ſuo Conſil. 225. Prima facie Ioann. de Imola, in *l. Ex facto.* §. *ſi quis rogatus. ff. Ad S C. Trebell.* vbi atteſtatur hãc eſſe communem ſententiam. Latè Alexand. Conſil. 2. Viſis codicillis lib. 1 quod eſt repetitum in Conſil. 87. lib. 2. Conſil. 121. num. 16. lib. Conſil. 92. Viſo themate in fine lib. 4. Conſil. 5. Attentis narratis, lib. 7. Philipp. Decius Conſil. 258. Cunſil. 284. num. 9. vbi in Annotat. dixi. Idem tenet Cardinalis Alea. poſt Anton de Buxis in Cap. *Per venerabilem.* §. *quod autem, num.* 102. *col* 89. & ſequ. *Qui filij ſint legitim. Et quant aux faicts que la defenderesſe allegue au contraire, ils ſont confutez par la verité clairement verifiée au contraire. Ne ſurrien*, quod in teſcriptis, *je ce mot. Nous diſpenſons. Car il s'entend*, quando nunquam interneniſſet conſenſus partis, quia tunc in telquis diſpenſatur per Principem: *comme ces mots. Et de hæreditate conſ enſu, s'entendent*, quãdo defunctus nunquam conſenſit, quia ſi ſemel conſenſit hæredes non poſſunt pœnitere. *l. Nec revocari. l. ſi ego.* §. *ſed benignus. ff. De Iur. dot.* Longe aliud, *au regard de ceux*, qui ſemel conſeſerunt, *& meſmement du pere*, & maximè omnium, *au cas de preſent que le fils auparauant la legitimation auoit toutes les qualitez requiſes de droict en vn vray fils naturel, qui ſont les trois ſuſdits*, Vt in Auth. Quib. mod. natur. effic. legit. per Io. Andr. in Additione ſpeculi. Qui filij ſunt legib. in Rubric. Et Anton. Butr. in C. Per venerabilem. Col. 27. & ibi Panor. num. 27. qui fil. ſint legit. Bald. in addit. ſpecul. in Tit. De ſucceſſ. ab inteſt. & Conſil. 406. lib. 1. Oldrad. qu. 194. Ludou. Sard. In Tract. De legitim. col. 9. Gloſ Præg. In tot. De Concub. in verbo Concubinæ & verb. Aſſeretur, Alea. Conſ 60. nu. 8. Vbi in Annotat. dixi, lib. 2. & Conſil. 174. num. 5. lib. 5. Ludou. de Sard. in d. Tractatu de legitimat. Col. 9. Stephan. Bertrand Conſil. 135. Quia ſcienti lib. 2. Conſil. 31. Viſo conſultationis lib. 3. Ita quod iſte iam habebat beneficium iuris & capacitatem de qua in Auth. *Quib. mod. natur. efficiant. legit.* §. *Si quis vero.* §. *beeat igitur.* §. *ſit igitur licentia.* § *ſi vero ſolum. modo Conſtitutione* 74. *confimie*, per conſtitutionem ſen Nouellam. 89 §. Reliquitgitur. Quib. mod. natut. effic. ſui. col. 7. *Tellement que*, ſtatim, *que le pere & le Prince ont donné leur conſentement & octroy conforme à ladite diſpoſition & benefice*, iuris communis, ea tunc ins filiationis legitimæ fuit irreuocabiliter quæſitum *audit demandeur*, quod nullo modo reuocatur nec reſtringitur per ſuperuenientiam aliorum filiorum legitimorum & naturalium, niſi eo modo quo iure prius legitimè natorom ceſſante prorſus in hac materia l. *Si vnquam.* C. *De Reuoc. donar.* Et latè decidit Franciſc. Rip. Iu d. l. *Si vnquam, q.* 23. & latius ibi Dnin. Andræas. Tiraquellus Senator amplißimus. *Parquoy moins faut auoir égard à vne procuration dudit demãdeur, car elle ne porte quoy que ce ſoit*, pro iure habilitatis vel ſuccedẽdi, *& encore moins pour preiudicier*, in aliquo, *audit demandeur*, & iuri ſibi quæſito: *parquoy s'entendroit vn conſentement honorable à ce que ledit demandeur priſt tel party, ou tel eſtat du conſentement de ſon pere, & non pas d'vn conſentement onereux derogatif*, intri qnæſito. *Auſſi partant moins faut auoir egard à la procuration du pere*, vt pote *adnenũ*, tempore prohibito & valdè ſuſpecto, nempe nouercalibus delinimentis inſtigationibuſve corrupto: *tant la diſpoſition & preſomption de droict eſt telle* teat. *In. l. Non eſt conſentiendum ff. De inoffic. teſtam. vbi.* dicit Angelus Peruſinus quod valet argumentum à communiter accidentibus, & quod ſufficientem facit probationem in caſu d. l. vbi etiam Paul Caſtr. ait quod præſumptio iuris eſt ea circonſtantia temporis, id eſſe factum nouercalibus delinimentis & inſtigationibus, *& qu'il n'y fant autre preuue*: idem tenent Philipp. Dec. Conſ 279. num. 3. Steph. Bertrandus Conſ. 22. col. vlt. lib. 3. Pariter de nullitate teſtamenti paterni, *appert*, per præducta, tum ea defectu inſtitutionis, tum propter animum corruptum nouercalibus delinimentis, *dont reſulte qu'il faut que le demandeur ait ſa part de la ſucceſſion paternelle comme fils aiſné naturel & legitime*, cum fructibus à tempore obitus, vt pote, *ayant tel droict d'aiſné legitime, & eſtant en telle qualité, & quaſi poſſeſſion longtemps auparauant la naiſſance de ſes puiſnez, & longtemps auparauant que ſon pere ſa fore aagé ſe fuſt remarié.* Nimis inſuſſum eſſet, *d'auoir aucun eſgard au iugement de Bordeaux, car ce ſeroit participer & communiquer aux vices & nullité, donné par ſuſpects & mal affectez, & ſans aucune cognoiſſance de cauſe, ſans aucune conteſtation, ſur le champ, la premiere inſtance à cette fin par eux euoquée, ſans auoir ouy ne receu ne admis ledit demandeur à prouuer ſes faicts, & en le deboutant contre tout ordre & raiſon, ordonnance, ſtile & pratique vſitee.*

Deliberé à Paris le premier iour de Feurier l'an 1565.

AVTRE CONSVLTATION ET DISCOVRS en ſuitte ſur le fait des legitimations.

PRAETER Sacerdos dedit filiæ legitimatæ in matrimonio, in quo valet, quod aliàs non liceret, facit text. *l. Qui liberos ff. De ineaeſt. nupt.*

Spuitus donare poſſunt pro alimentia, *& encore plus*, fauore matrimonij *l. Cum poſt.* § *penult. De iur. dot.* Etiam ſi eſſent immenſa hæredes non poſſunt petere à marito baſtardæ *Bart. l. vlt.* §. *ſi à ſocero. De his quæ in fraud. cred. Conſ.* 119. *Chaſſan. De ſucceſſ. baſta d* §. 1. *verb. Accepti. in Conſuet. Burgund.* Tum quod ſit facta filiis natis & naſcituris, *dudit mariage*, qui ſunt legitimi vt capiant donationem *l. vlt. vbi gloſ. C. De Natur. liber. Specul. l. De ſucceſſ. ab inteſt. & ibi Ioann. Andræas in Addit.* Et ſic matrimus vt certaneus donatarius poteſt capere. *Ioann. Andr. in Add. num.* 4. *Verb.*

Veu le memoire & precedents faicts, le Conſeil ſouſcrit eſt d'aduis que ledit Louis Danier Eſcuyer ſieur de

Paley, frere vnique dudit ſieur de Villebeon, à iuſte cauſe & moyens vallables pour empeſcher & debattre les lettres de legitimation de ladite Claude, à preſent femme de Iacques Belin, fille de Marguerite Nolette. Premierement pour les obreptions, car combien que par la derniere ampliation de legitimation, elle ait donné à entendre que lors de ſa conception ledit feu Pierre eſtoit Preſtre, & qu'il auoit freres, nepueux & nieptes legitimes en ligne collaterale. Toutesfois elle n'a pas donné à entendre que les biens dont eſt queſtion eſtoient fiefs, auſquels les baſtards, etiam legitimez ſont prohibez de ſucceder, Text. In Can. 1. §. naturales, Vbi omnes Doctores. *Extr. Si de feudo defuncti contentio ſit inter dominum e[illegible]tos. In vſibus feudor. Et ſi cela euſt eſté donné à ent[illegible]lle n'euſt ſi facilement obtenu le tiltre de legitimation: Quinimò. quand elle euſt eſté legitimée pour ſucceder aux fiefs, telle legitimation ſeroit nulle. Salicet. In Conſil. incipiente Comes Palatinus. Et in Diſputae. Incipi. Bonomienſis: Alexander Conſil.60. Viſa legitimatione Collac.2. lib.2. Antonius. D. Roſellus, in tractatu. De legitimatione lib. 2. coll. penule. Verſic. ſed verius. Cardin. Alexand. in C. Per venerabilem. §. quod autem. coll.38. num.61 verſic. ſecuro ſub hac Extr. Qui ſunt fil. legit.* Carolus Ruinus Conſil. 101. lib. 3. Secundò, *elle a encores moins donné à entendre que les biens dont eſt queſtion, fuſſent anciens heritages de ligne, aduenus de predeceſſeurs & non d'acquiſition, & ſi elle l'euſt donné à entendre, n'euſt obtenu telle ampliation de legitimation, partant eſt nulle & ſubreptice.* C. *Non tam facils. Decret. De Reſcript. & auſſi telle legitimation n'en ſeroit valable, & ne ſe pourroit eſtendre aux anciens heritages de ligne,* niſi de expreſſo conſenſu agnatorum per quos huiuſmodi legitimatio excluditur etiam *en ligne collaterale,* vt deeidit Bald. Inter Conſil. Ang. Conſ.200. 65. Ludou. de Peruſ. in Tract. *De legeimat. col* 10. Carolus Ruinos Conſil. 36. In cauſa feudali, num. 12. cum ſequ. lib. 1. Vdalricus Zaſius in Tract. *De feud. part. 8. coll. antepenultima.* Tertiò, *pour n'auoir donné à entendre qu'elle auoue eſté conceuë apres le ſcandale public, & la prohibition de Iuſtice & de l'Egliſe, & plainte des voiſins, & apres les ſentences d'excommunication fulminées & executées, & par vn excommunié aggrane & reagraué contempteur de Iuſtice, & des cenſures de l'Egliſe; & ſi cela euſt eſté donné à entendre, il eſt certain que iamais elle n'euſt obtenu ladite ampliation de legitimation.* Quartò, *pour n'auoir donné à entendre que ledit feu Pierre Auſer eſtoit de noble & ancienne maiſon, & les biens dont eſt queſtion eſtoient procedez de gens d'ancienne maiſon qu'ils ont touſiours eſté employez au ſeruice du Roy en grand honneur & reputation, & dont ſont deſcenduës pluſieurs nobles & vertueuſes perſonnes auiourd'huy viuans, qui deuſſent heriter deſdits biens & Seigneuries nobles de leurs predeceſſeurs, & non vne pretenduë baſtarde fille de ladite Nollette, fille d'vn pauure ayde à maſſon. Il eſt certain que la moindre de ces choſes euſt empeſché ladite ampliation de legitimation, laquelle partant demeure nulle,* Ludonic. Roman. Conſil. 194. vbi quælibet vel aliud tacitum, quo expreſſo non tam de facili conceſſa eſſet legitimatio reddit eam ipſo iure nullam, idé tenet Oldiad. Conſil 140. Alexand. Conſil.195. Vbi in annotat. diti.lib.2.Cun. ſil.129. lib 6. Panormit C. *Per venerabilem col.7. Extr. Qui filij ſunt legit. Raphael Fulgoſ. Conſil. 23. Barthol. Capola Cauſarum ciuilium Conſil. 66. num. 34. Philipp. Franc. In C. l. Super gloſ 3. De ſil. Peatlyter In ſext. Franciſc. Curt. ſenior Conſil. 16. Col. penult. & Conſil. ſeq. ſumma Sylueſtri in verb. legitimus qu.3.* Quintò, *n'a eſté donné à entendre, que le Roy a intereſt à la conſeruation des maiſons nobles, eſquelles la baſtardiſe eſt odieuſe, & trop plus difficile à diſſeper que les autres Text. in l. ſi qua illuſtris.* C. *Ad S C. Orfician.* Sextò, *à cauſe de l'inciuilité qui reſulte de droict. Cae,* iuxe Pandectarum & Codicis, *les baſtards,* etiam, *ſimples qui n'auoient autre vice, c'eſt à dire,* ex merè ſoluto & meta ſoluta, *ſans autre empeſchement ou qualité odieuſe eſtoient non ſeulement du tout reiettez; mais auſſi incapables, comme eſclaues & eſtrangers, non ſeulement de la ligne & cognation priuée, mais auſſi de tout droict de la Cité & de la Republique, comme l'exprime le texte, in Auth. Quib. mod. natur. effic. ſui ibi,* naturalium nomen Romanæ legiſlationi dudum non erat in ſtudium, nec quælibet circa hoc fuerat humanitas, ſed tanquam alienigenum aliquid & omnino alienum à Republica putabatur. A Conſtantini vero piæ memoriæ temporibus &c. In conſtitutionum ſcriptum eſt libris, *Et quand depuis on a permis la legitimation, ça eſté ſoubs pluſieurs conditions concurrentes. La premiere,* quod nati fuerint ex vnica quæ cum alio non accumbebat. *La ſeconde,* quod fuerit in domo retenta in ſchemate & titulo concubinæ, & ab eo cui non eſſet prohibitum talem habere concubinam. *Tertiò,* inter ſolutum & ſolutam nec prohibitis ad inuicem contrahere matrimonium: & quod hæc omnia copulatiue requirantur tenent omnes legiſtæ & Canoniſtæ vt per Bald. in Addit. ſpecul. in Tit. *De ſucceſſ. ab inteſt. & Conſil. 406. lib.2. Alex. Conſil. 60. num. 8. vbi in Annotat. dixi lib. 2. Panormitan. in cap. Per venerabilem, num.31. Extr. Qui filij ſint legitim. Et dixi in 3. Lectione Delana, ſup. l. Lucius Titius. De vulg. & pupillar. Mais au cas du preſent,* omnia deficiunt. Quia non potuiſſet inter illoa contrahi matrimonium nec erat licitum. *audit feu Pierre Auſer,* habere concubinam: *& encores laquelle ſe preſtoit à d'autres, & ce qui eſt contenu de la priuauté que ladite Nollette auoit auec Roullant ſeruiteur dudit feu Pierre de la ſemblance d'icelle Claude à icelluy Roullant, & non audit Pierre, & autres circonſtances, ce ſeroit vn autre empeſchement & nullité euidente.* Septimò, *y a autre difficulté, car c'eſt contre l'Arreſt & definition de la Couſtume homologué par les trois Eſtats, & le Procureur du Roy, par laquelle eſt dit,* pet negatiuam abſolutam quæ tollit poteutiam iuris & facti: *Que baſtards ne ſuccedent point, à laquelle Couſtume ne peuſt eſtre derogé par aucunes lettres Royaux, meſmement à l'inſtance & ſupplication d'vn baſtard ou baſtarde, comme à preſent, & auſſi à preſent ceſſent les raiſons pour leſquelles les Nouelles de Iuſtinian auroient permis legitimation contre droict commun, car elles eſtoient fondées en ce que le concubinage eſtoit permis, pourueu que ce fuſt* cum vnica in domo retenta nec prohibita haberi in concubinam, *& que,* cum ea matrimonium contrahi poſſet: *Leſquelles raiſons ceſſent à preſent, car l'Egliſe Catholique defend tout concubinage, tellement,* quod non ſunt amplius naturales, ſed ſpurij quicunque ſunt extra legitimum matrimonium nati. *Et encores nous ne ſommes és termes deſdites Nouelles de Iuſtinian, car il ne veut eſtre capable de legitimation,* natos ex effuſa concupiſcentia vt in Auth. *Quib. mod. natur. effic. ſui. §. ſi vero effuſa. col.7. De toutes leſquelles choſes ladite legitimation eſt trop loin, & partant ne ſe peut aucunement admettre ne ſouſtenir, & ſeroit non ſeulement contre les Loix auitiennes & nouuelles, mais auſſi contre l'Arreſt & la Couſtume, & contre toutes bonnes mœurs, & contre le ſtile de la Chancellerie de France.*

Deliberé à Paris le 28. iour d'Octobre 1558.

Tum datur legitimationes his fugientibus incontinentiam parentum, ſectatores ſunt virtutum ſed &c.

Vn legitimé en France n'eſt, propter hoc capax ſucceſſionis ſed intelligitur quoad ius Regis. Chaſſan. *De ſucceſſ. baſtard. § 5. in fin. Tellement que les legitimations qui ſe verifient ſans appeller les prochains parens ne ſeruent que pour les droicts du Roy,* hinc clauſula ſtilt Cancellariæ.

La raiſon du droict ciuil qui introduict les legitimations, vt fines naturæ antiquæ reſtituantur, quia tunc concubinatus permittebatur. Tenebant, *à femmes eſpouſées,* dempto nomine matris familiæ, & quia vt plu-

rimum ancillæ erant & natieconditionem matris ſequebantur: ideo introducta legitimatio, *pour ſupplier le défaut de la ſolemniſation du fief ou clandeſtin mariage*, ex fauore libertatis naturalis in Auth. *Quib. mod. natur. effic. ſui.* Duplex ſtudium fuit.

Satis prodit intelligi quod dictus eoucubinatus erat temporis matrimonij, §. *ſi vero effuſa concupiſcentia Auth. Quib. mod. natur. efficiant. ſui. cap.* 12. *leſquelles raiſons ne peuuent venir en conſideration au Royaume de France*, vbi ius ciuile *n'a lieu*, niſi tanquam approbatum: Tum quia ſub Chriſtiana religione omnis communitas extra matrimonium reprobatur oec ea vlla ſeruatur.

Leſquels moyens de legitimation pour ſucceder, la Couſtume a auſſi retranchées qui dit, Qu'enfans baſtards ne ſuccedent point, quia negatiua tollit potentiam iuris & facti, *qui eſt autant comme qui diroit jaçoit que les Empereurs Romains par leurs Loix ayent introduit vn moyen de legitimation pour faire ſucceder les baſtards, toutesfois il eſt arreſté par droict couſtumier, qu'ils ne ſuccederont point*, quia ſtatutum & lex municipalis ita ita ioter pretanda eſt vt aliquid eedat vel minuat iuri eommuni.

Iceux qu'en l'an mil ſoixante, regnant le Roy Philippes premier de ce nom, le Comté de Gaſtinois fut baillé audit Roy de France, par Foulques Comte d'Angers, à quoy les Nobles ne ſe voulurent conſentir, ſinon a la charge que le Roy promiſt & iuraſt auſdits Nobles qu'il les maintiendroit en leurs anciennes couſtumes, & ne feroit rien au preiudice d'icelles, & ſous cette paction fut annexée ladite Comté de Gaſtinois à la Couronne.

Eſdites legitimations n'y a rien du propre mouuement du Roy, mais ſont en forme de lettres de Iuſtice, ſuiettes à eſtre debattuës.

Ludouicus 11. *à vn qui luy demandoit lettres d'annobliſſement, Riche te pun faire, non pas Noble.*

Auſſi le droict, multum refert ioter filiam naturalem & filiam vulgò quæſitam. Natutalis eſt nata domi ex vnica non prohibita domi reteota. Ioan Andr. io additionibus Speculi, *Qui. ſit ſunt legitim.* Secus vulgò quæſita vel eoucepta, eſt cuius pater incertus eſt §. *Vulgò quæſitos. Inſtitut. de ſucceſſ. cognat. l. Vulgò concepti. ff De ſtat. homin. Quand tout ce que dit ladite baſtarde ſeroit vray (ce que non) il auroit lieu*, quando talis eſt filia quæ certum patrem demonſtrare poteſt, ſeens de vulgò concepta: *Car*, eſt vulgò quæſita videlicet, quandu conſtat mattem noo adhæſiſſe vnieo, ſed mulris ſe proſtituiſſe, vi hîe, qoo caſu non eſt filia niſi mattis quæ ſola certa eſt, reſpectu vero patris dicitur vulgi filia, & proinde nequit ex parte patris vllo modo legitimati, & reſpectu natorum ex ea quæ multis ſe proſtituit nollo modo poteſt diſceroi patet niſi per ſimilitudinem vt teſtatur Ariſtoteles Politic lib. 2 e. 2. Vbi ex ſententia antiquorum & experientia populorum dicit neceſſatium eſſe, vt ex iocertu eoncubitu nati, fidem de ſe inuicem recipiant per ſimilitodinem natorum ad patentes, & citat Coſmographos qui autumant in ſuperioris Lybiæ populis vbi mulieres ſunt eommunes, filios partiri ſeenndum ſimilitudinem. Quod autem vetus interpres Hernandi Aretinus habet, filios tamen partiri ſecundum multitudines, facilè ex præcedentibus & ſequentibus apparet, errarum fuiſſe libtarij qui pro ſimilitudine ſcripſit multitudine. Quod enim non multitudines ſed ſecundum ſimilitodines legendum ſic docent exemplatia Græca Ariſtotelis, quæ ſic habent: *Partant la ſimilitude & ſemblance d'icelle Claude audit Roullant, demonſtre qu'elle eſtoit fille dudit Roulband, & non dudit Amer, laquelle preuue & argument n'eſt pas ſeulement des anciens & droict des gens, mais auſſi de nature, qui eſt comme teſmoigne Ariſtote audit lieu*, vt ſi minimos genitotibus edant fœtus. & adducit Ariſtoteles celebertimum exemplum de aqua Phatſalica nuocupata iuſta: *parcant* iure natnrali & gentium,

ladite Claude eſt fille dudit Roullant, auquel ſeul elle reſſemble, & non dudit Amer, auquel elle ne reſſemble: & n'y fait rien l'adueu dudit Amer, veu qu'il eſtoit par turbé des femmes impudiques, quarum natura eſt furari corda homioum & ſapientiſſimos demeotare: teſte doctrioa Salomonis in Parœmiis & eius infatuata ſenecta.

Auſſi fait bien à noter que de droict diuin legitimations de baſtards n'ont lieu, ains ſont touſiours prohibées & defenduës, auſſi n'eurent iamais lieu, iure Athenienſium, nec veteri iure Romano, nec legibus duodecim Tabularum, nec etiam iure Digeſtorum, nec per ſubſequeos quidem matrimonium, qoamuis Conſtantinus primus omnium, ferè ceotum annis poſt veteres Iuriſeooſultos, ſtatuit vt per &c. Vt dixi in *l. Lucius Titius. in 3. Lectio. Dola. num.* 17. *De Liber. & poſthum.*

Quid quod oec adoptio quidem iure digeſtorum paſſim permiſſa erat, ſed duntaxat ex iuſta cauſa, ſioo vlla læſione podoris & publicæ houeſtatis, & ſine læſioo patrimooij familiarum: Aliàs adoptio non valebat tanqnam oon iure ſed eontes ius facta, etiam ſi à Principe eſſet confirmata. Text. *In l. Nte ei.* §. 1. *in l. Adoptio non iure facta. l. Nam ita Diuus ff. De Adoption.* Igitur multò minus valeret legitimatio ſuperiorum, quæ multo odioſior eſt, & multò minus legitimatio ſpuriarum, Signoroll de Homod. Conſ. 566. Præpoſitus Mediolaoenſ Cardin. Alesand. in C. *Per venerabilem. Qui fil ſunt legit.*

Filia ex ſoluto & ſoluta impetrauerat à Rege Henrico legitimationem cum clauſula ſolita. *Auſſi ſucceder aux biens de ſes pere & mere, & autres ſes parens & amis charnels, pourueu que ce ſoit du conſentement d'eux & de leurs heritiers, & qu'ils ne ſoient ja acquis à autres, & par fraude*, patet approbauit, quia maritsuit eam vt legitimatam poſtea ex adulteta habet filios quos vult præferre Reſpondi, Quod non poteſt, nec eos quidem legitimare, in præiudicium iam legitimatæ & licet etiam ooo copolatiuè ſed alternatiuè, nec pater poteſt pœnitere. & ſic hætedum conſenſus non requititur, *pour la faire ſucceder à ſes pere & mere*, ſed requiritor partium eonſenſus ex pactis vel tractibus, aliàs elauſula nihil operatetur: idem reſiſtit non ſolum ius diuinum Deuteronom. 21. & Hebr. 11. e. *Mais auſſi le droict commun de toutes les nations que nous appellons* ius gentium: *car il n'y a nation ſoubs le Ciel, quelque barbare qu'elle ſoit, qui ne retienne marque & police de mariage, auquel elle pretend enfans legitimes & ſucceſſeurs en ſes biens, & entr'autres la nation Gauloiſe.*

Dauantage, les Loix Romaines ne receurent iamais ſucceſſion ny de legitimation d'icelle, ains toute eſperance de legitimation leur eſtoit excluſe par leſdites Loix, & auſſi par les anciens Iuriſconſultes Autheurs du droict Ciuil, & meſmes auſſi par les anciens Empereurs, & n'y a aucun veſtige de telle legitimation, mais bien prohibition & excluſion totale, comme teſmoigne le texte des Nouelles. In Autheot.

Ce fut apres l'inclination de l'Empire & tranſlation à Conſtantinople, qu'aucuns commencerent ſeulement à donner legitimation per ſubſequens matrimonium, *dont iamais auparauant on n'auoit ouy parler, encores ladite legitimation* per ſubſequeos matrimonium, *fut reuoquée mainteſois, corrigée & reuoquée, pour le temps à venir par l'Empereur Zenon Text. In l. Diui. In fin.* C. *De Natural. lib. Et depuis comme l'Empereur Anaſtaſe euſt permis patri oaturali liberos ex coocubioa non vetita ſuſceptos per arrogationem legitimare defeientibus aliis legitimis liberis, cela fut caſſé & reuoqué par l'Empereur Iuſtin l. Legem.* C. *de Natural. lib. ou dit le texte, Stiant omnes*, &c. *Auſſi de tout temps & ancienneté par tout le Royaume de France, & par les trois Eſtats de chacune Prouince, il y a touſiours eu cette Loy, Couſtume & Statut.*

Parcant leſdites pretenduës donations nulles, frauduleutes & ſicleriées. De la nullité, conſtat: *car elles ſont*

faites, in pœnam rei turpis inhonestæ deoegatæ vtque honestas puniatur & in odium, *parant nulles: car il eſt certain que telles conditions, indignes* ſcilicet, *ſont nulles, & parant* quicquid factum eſt in fraudem conditionis inhonestæ vel prohibitæ. *l. Seius. & Augerius. l. Quod de bonis.* §. 2. & §. *vlt ff. Ad l. falcid. Inſtitut. De legat.* §. *vlt. verſic. Nihil enim intereſt.* Donatio facta oc maleficium fiat non valet, multò minus vt fiat. *l. Ius gentium.* §. *ſi ob maleficium. ff. De Pact. & generaliter l. ſi plagij. De verbor. obligat.* Idem ſi quid exigitur vel ſi officium denegatur ob turpem cauſam *l. vt pupa. l. Idem. & l. vlt. ff. De conduct. ob turp. cauſ.* *ledit ſieu Preſatué de femmes impudiques*, tem inhoneſtam ſuadete & exigere voluit ſub metu pœnæ & officij denegandi, malè rogatus honeſtari ſeiunie voluit, igitur quod eius odiu officium denegatum & alius donatum eſt, turpiter donatum eſt, igitur nullum & maximè quod etiam ea tes ſpectat ad exemplum minimè tolerandum.

Henry Alexandre l'aiſné, Chanoine de S. Benoiſt, grand Bedel de Sorbonne, donna à Iean Alexandre & Henry Alexandre le jeune Spuriorum ex *Robine de Courteron*, alij coniugata. *pour leur ſortir nature de conqueſt & propres, & leurs hoirs procreez en mariage, & les cyans d'eux cauſe.*

Arreſt 7. Sept. 1558.

Comme procez en Chaſtelet, entre Iean le Tellier & Ieanne Picquet ſa femme, Eſtienne Picquet, Ieanne Alexandre d'vne part: & Iean Conſtant Procureur d'autre. Et les Doyen & Docteurs de Sorbonne, & la Communauté de S. Benoiſt tous demandeurs en main-leuée des heritages ſis à Perchen, qui furent à Henry Alexandre le ieune, ſaiſis par les Religieux de S. Martin Deſchamps, defendeurs en main-leuée, leſdits de S. Martin ont iudicairement accordé la main-leuée à celuy qui obtiendroit. Contradicebant *la Sorbonne & College de S. Benoiſt, que ledit grand Bedel en mariant Ieanne Alexandre ſa fille a Iean Godon, il auoit denné à icelle Ieanne & à Henry Alexandre le ieune, à la charge que ſi Henry le ieune eſtoit Preſtre & mouroit ſans enfans deuant ladite Ieanne ſa ſœur, icelle & ledit Godon ſon mary jouyroient de la totalité des biens, & ſi ladite Ieanne decedoit ſans enfans dudit mariage, ledit Godon jouyroit ſa vie durant de la part d'icelle, & ſi ladite Robine les ſurmuoit, elle en deuoit jouyr ſa vie durant, & apres viendroient à la Sorbonne & auſdits du College de S. Benoiſt ſubſtituez, combien que ladite Ieanne*, poſt obitum, *dudit Godon ait eu enfans dudit Eſtienne Picquet ſecond mary*, & quod donator tantum voluit prouidere filius primi matrimonij, *car ladite Ieanne* Spuria erat, *& les biens eſtoient venus de ſon eſtat de grand Bedel, & eu ladite Prebende de S. Benoiſt*, & ſic ſubſtitutio aperta. *Ont articulé du nouueau en cauſe d'appel ladite illegitimité & de lettres Royaux à reformer les concluſions, & au lieu de mainleuée par eux requiſe eſtre retenu à en demander tradition & deliurance leur eſtre faite.* Quia conſtitit de dicta illegitimitate, *& par l'incapacité d'icelle*, viam apertam ſubſtitutioni. In vim nouitet factorum & productorum, *l'appellation au neant ſans amande & ſans deſpens de la cauſe d'appel, & que ce dont auoit eſté appellé ſortira ſon plein & entier effet, condamné les appellans chacun en ſon eſgard és deſpens de l'inſtance principale.* Quod vltimum ſtultum eſt: *car ledit eſt condamné, par la ſentence, laquelle ſortit ſon effet.*

Et ſic ad Sorbonam & Cap. *S. Benoiſt*, reciderunt tricæ quæ ab eis proceſſerant, ſed vitiata fuit ſaltem ipſa in de Godon, qui in caſum quod ſpurij non eſſent capacas dederat Collegiu de Harcourt à Galandius totum vitiatum fuit, (vt extendendo *l. Seius & Augerius*) & adiudicatum hæredibus proprtiorum & ſanguinis.

Ioann. G. moritur, *la cauſe plaidée, Marillac pour D. appellant de l'execution & homologation des lettres de legitimation* (quia baſtardus dicebat, *vn Arreſt des Comptes*) *les Gens du Roy*, ſimul *appellans*, pto appellatoins allegant *en mes griefs*, vbi omnia dixerat ſcilicet 10. Martis, *par Arreſt au Conſeil, & le fonds enuoié à la Grande Chambre: Du Meſnil*, quod ttes legitimandi cauſæ, per contractum merum, quod non ſpurius, per ſequens matrimonium, per reſcriptum dummodo mater habilis, & tamen non poſſet cum ea contrahi nec matrimonium fieri ferè fuit caſſata legitimatio Popincourt.

Sed anté 30 annos, *les enfans d'vn Preſtre legitimez, maintenus & gardez*, contra hæredes *par Arreſt.* Contrarium iudicatum, *par Arreſt prononcé par Seguier auant Paſques* in purpura 1563. *Auſſi touchant du Thier Secretaire des Commandemens, marié*, quamuis non haberet liberos ex vxore, ſed habuit ex concubina *legitimez, debouté par Arreſt.* Idem reſponſum, *contre les enfans legitimez de Nicole Perault, Procureur en Parlement à ſa requeſte*, ex ancilla quamuis ex ſua vxore nullos haberet liberos.

Touchant René d'Angennes, Cheualier, ſieur de la Loupe, qui nunquam fuit vxoratus & ex ſoluta habuit, *Bertrand & Vincent, auſquels il donne vne terre, & cent liures de rente, rachetable au denier vingt*, vt altero decedente ſine liberis legitimis ſuperſtiti acceſcat, quo ſine liberis legitimis decedente, tedeant ad donatorem & ſuos hæredes, donatariis prohibitis vendere aut alianare, & quod ſi ſui hæredes contranerrent dictam donationem dat dictis ſpuriis, quicquid poteſt in mobilibus donare. Poſt obitum patris 1543. faciunt ſe legitimare. Deinde Bertrand obiit ſine liberis. Poſtea Vinceotius *Lieutenant Criminel à Chartres*, relictis duobus filiis qui paulò poſt decedunt, quorum alter ſe dicit hæredem contra fiſcũ & quod Domini de Ramboüillet, nepotes patris nullum habent ius collationis. *Quant à ladite donation qu'il appert aſſez par les clauſes recitées, qu'elle a eſté faite*, in cauſam alimentorum: *Laquelle cauſe ceſſante, leſdits biens doiuent retourner d'où ils ſont venus, ſans preiudice toutesfois du douaire de ladite veufue.* Iuxta *Auth. Res quæ. C. Comm. De legat. Et combien que la condition expreſſe faille*, ſecundum verba, *elle n'eſt pas faillie*, ſecundum mentem: *Car il eſt vray-ſemblable qu'il s'entendoit d'enfans ſuruiuans, pour iouyr & diſpoſer deſdits biens, & en euſſent beſoin: ce qui n'eſt pas aux enfans qui ſont bien-toſt morts en France*, de quo veriſimiliter non fuit cogitatum, & ſi fuiſſet cogitatum, veriſimile eſt, *que le donateur euſt dit que les choſes luy fuſſent retournées, comme en ce cas elles retournent:* ſi non ſuperfuiſſeor maſculi, *gloſ. 2. Epiſcopum, vel Abbatem. In vſib. feud Curt. Iun. Conſ. 4. Dauantage*, ceſſant *la clauſe de ladite donation: il eſt certain que ce ſont biens paternels, leſquels par la Couſtume doiuent retourner aux paternels, & comme au preiudice de ce, leſdits enfans n'euſſent peu alleguer que leur pere eſtoit baſtard: auſſi ne le peut alleguer l'heritier d'iceux, qui ne peut auoir plus grand droict: & ne doiuent leſdits donataires baſtards eſtre de meilleure condition allencontre de ceux dont les biens ſont venus, que s'ils eſtoient legitimez & non legitimez. l. Hiu ſolu. in fin. De Reuocand. Quant à l'autre, c'eſt autre queſtion; Car combien que repreſentation ait lieu, c'eſt, vſque ad filios fratrum, & ainſi on en ſeroit hors, & ſur cela faut plus à plein ſçauoir le faict.*

FINIS.

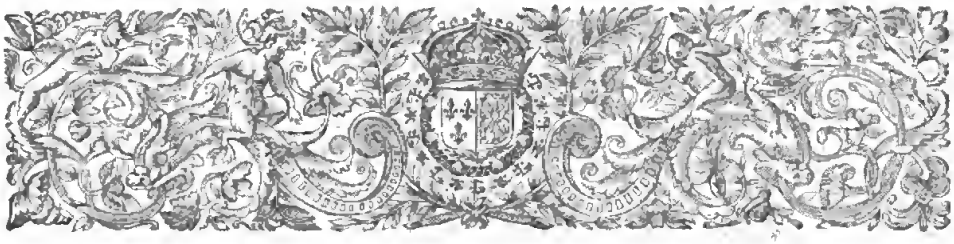

INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM PRÆCIPVARVM, ET VERBORVM NOTABILIVM, QVÆ IN HOC AD Tomum III. Caroli Molinæi I. C. Appendice continentur.

A

ABBAS Vrſpergenſis horrenda de Gregorio VII. narrat num. 65. fol. 465. 466. d

Abbas venit appellatione monachorum ſicut & Capituli Decanus f. 969. 970. col. 1. c

Abbatiæ *de Marbec*, & *de Cormery* ab Archiepiſcopo & Capitulo Turonenſ. mouentur in fidem. f. 983. 984. col. 2 e

bon Abbé, & pourquoy ainſi nommé. n. 74. p. 529. 530. b

Abiathar ſouuerain Preſtre demis de ſa charge par Salomon. n. 181. p. 1078. 1082. a

Abſordum eſt Collegia non grauari adulto Curiæ niſi ſemel in 100. annis. n. 240. f. 97. 98. a

Abſurdirez de la doctrine de Caluin. n. 39. p. 1433. 1434.

Abuſus Ordinariorum n. 3. f. 35. 36. b

Abuſus præuentionum. *ibid.*

Abuſus Papæ facit ius. n. 207. f. 343. 344. d

Abuſus Simoniacus Prælatorum Franciæ. n. 102. f. 55. 56. b

Abuſos præuentionom Papæ, & paruarum datarum Curiæ Romanæ. n. 208. f. 243. 234. b

Abuſus duplex ſi Papa delegat ad inquirendum de crimine, & conuicti beneficium conferatur impetranti. n. 381. f. 135. 136 d

Abuſus Notatiorum Papæ. n. 3. f. 195. 396. c

Abuſos Papæ. f. 431. 432. col. 1. c

Abus du Pape. p. 587. 588.

Acceſſorium reſciſſo principali reſoluitur, ſed non è conuerſo. n. 164. 217. 218 a

Accuſato tanquam innocente abſoluto, valet alienatio, vel reſignatio interim ſponte facta. n. 379. f. 135. 136. b

Accuſatus ſi abſoluitur per gratiam, prouiſio Papæ vel eius Legati remanet nulla, ſed illa Ordinarij conualeſcit. n. 380. *ibid.* e

Accuſationes quando admittendæ. f. 897. 898. col. 1. b

Accuſation fauſſe, & malicieuſe des Miniſtres de Lyon contre du Molin. n. 97. p. 1447. 1448. a

Acta ſuſpecta ſunt a morientibus elicita. n. 145. fol. 67. 68. col. 2. c

Acta cum reſignante nocent reſignatario, etiam furioſo, etiam per commmaciam lata. n. 426. f. 299. 300. a

Acta cum reſignante quando proſunt reſignatario. n. 428. *ibid.* e

Actio Academiæ. 431. 432. col. 2. b. eiuſdem concluſio f. 433. 434. b repliçano. *ibid.* c

Actio Procuratoris Regij, & Ducis Bituricenſis. f. 433. 434. col. 2. c. concluſio Procuratoris Regij & Ducis. *ibid.* c

Actuanj. qui n. 4. f. 389. 390. b

Actus natura & qualitas inſpici debet. f. 831. 832. col. 1. e

Actus non pendet à meta facultate iurantis. f. 1009. 1010. col. 2. d

Actus purè interior non eſt de foro hominum. f. 1059. 1060. col 2 a

Ad impoſſibile, vel pendens à gratia Principis nemo obligatur. n. 226. f. 239. 240. a

Additio Adriani VI. ad regul. de *public. reſignat.* ſuperuacua eſt. n. 16. f. 175. 176. a

Adminiſtrationes diuinæ quid. n. 283. f. 207. 208. d

Adrianus III. primus omnium authoritatem Imperatoriam abtogauit. n. 48. f. 459. 460. a

Adrianus IV. a Romanis rentatus, vt liberam vrbis adminiſtrationem relinqueret, conſtantiſſimè renuit n. 79. f. 469. 470. d. qua arte Guillelmum Siciliæ regem domuit. n. 81. *ibid.*

Adriani IV. confeſſio. n. 216. f. 479. 480. c

Adrian IV. trahit Guillaume Roy de Sicile, fit grande conſpiration contre Emmanuel II. Empereur de Conſtantinople, & fut tué d'vne mouche. nombre 364. 366 & 367. pag. 720. 730. b. confeſſa que l'Eſtat Papal eſtoit le plus malheureux & le plus meſchant do monde. nomb. 368. *ibid.* e

Adrian IV. vſurpe la iuſtice de Rome, & en eſt chaſſé par apres. nomb. 361. pag 729. 730. a

Aduerſaires de l'Autheur ne pouuoient cotter vne ſeule propoſition d'errement en ſon Epiſtre ny en ſon liure. n. 212. pag. 1077. 1078 d

Aduocato non licet cum clientulo contrahere. n. 418. f. 295 296. e

Aduocati antiqui & eorum monera. f 946. 946. col. 2. c

Adulatorum Papæ impoſtura. n. 133. f. 483. 484. e. n. 134. f 485. 486. a

Æneæ Syluij contradictiones Germanorum rationibus pro Pragmatica. n. 6. f. 439 440.

Æneas Sauuage grand Orateur n. 6. pag. 607. 608 e

enuoyé en Ambaſſade vers le Pape Calixte n. 9. *ibid.*

fort verſé en toutes ſortes de ſciences n. 11. p 609. 610. b

deuenu Pape par ſes fineſſes & intrigues n. 13. *ibid.*

Æneas Siluius verſipellis n. 148. f. 2009. 2010. d

Æquinoctii dies tempore Octauii Auguſti qua die notabatur. f 981. 982. col. 2. c
Æſtimatio vera beneficiorum Eccleſiaſticorum. n. 34. f. 319. 320. d
Affioitas quid ſit ſecundum Eccleſiæ Canones. f. 961. 962. col. 1. a
Agnppa Iudæorum Rex Gallos laudat. n. 2. f. 493. 494. b
Alaric Roy des Goths commanda, ayant pris la ville de Rome, de pardonner à ceux qui eſtoient fuit aux Temples des Chreſtiens & non à ceux qui eſtoient fuis aux Temples des Idoles. n. 22. p. 1053. 1054. a
Albigeois occis en grand nombre. n. 159. p. 1075. 1076. *alias.* 1065. 1066. e
dont cinq ans & demy apres le Roy Henry voulut excuſer ſon pere. *ibid.*
Albion ancien nom du Royaume d'Angleterre. n. 45. p. 1015. 1056. c
Alciatus malè de Procopio. n. 53. f. 451. 452.
Alcoranus Papiſtarum. n. 10. f. 491. 492. c
quel eſt l'Alcoran du Pape. n. 23. p. 781. 782 c
Alcoranus Franciſcanorum à Nicolao IV. reprobatus, & cenſuris Sorbonicis condemnatus. f. 1029. 1030. col. 1. a
Alexander. II. armis vicit. n. 60. f. 463. 464. e
Alexandet III. iudicium ſabterfugit, & tandem collum Friderici I. premit, n. 83. f 469. 470. e. à populo Romano non admittitur etiam renunciante iuriſdictioni temporali. n. 84. f. 471. 472. a
Alexandre III. ſupprima quatre Papes rebelles a l'Empereur. nomb. 343. 346. pag. 723. 724. e nombre 361. 362. p. 729 730. a
Alexandre III. en habit de cuiſinier fuit à Veniſe, & ſeruit de lardinier. nomb 349. 352. p. 725. 726. e
Alexandre III. rebelle à l'Empereur Frideric. I. & au Concile. nomb. 369 370. p. 731. 732. a
Alexander III. Federici Ænobarbi. Imp. Venetus collum preſſit. f 969. 970. col. 2 d
Alexandre le grand aunexa le Royaume d'Egypte a ſa Monarchie n. 23. p. 1053 1054. c
Alexander magnus à Daniele Leopardo & hirco comparatus n. 41. f. 1079. 1080. c
Alexandria poſt Romam ſedes prima. f. 977. 978. col. 2. a
Alienare qui non poteſt, promittere etiam non poteſt. f. 879. 880. col. 2. c.
Alienatio vel reſignatio beneficii in fraudem accuſationis non valet. n. 369. f. 131. 132. d
Alienatio quando bona & vtilis. f. 833. 834. c
Aliud eſt vacationem ipſam, aliud liberam collationem pendere, n. 88. f 337. 338. a
Ambaſſade enuoyée aux Romains par les Francois du temps de Ciceron. n. 66. p. 1059. 1060. e
Ambitionis Paparum cauſæ tres. n. 54. f 461. 462. e
Ambitio & audacia ſumma Bonifacii VIII. n. 136. f. 485. 486. e
l'Ambition & auarice des Papes ſeules cauſes de tous les troubles de la Chreſtienté. nomb. 477. p. 763. 764.
quo tempore Ambitio nondum inuaſerat Eccleſiam. f. 901. 902. col. 2. e
Ambitio & aſtuta auaritia Pontificum Romanorum. t. n. 36. f. 1085. 1083. b
l'Ambition des Caluiniſtes a cauſé beaucoup de ſeditions, pilleries, & ſaccagemens, en France. n. 78. p. 1441 1442. e
Ambition inſatiable des Miniſtres & Conſiſtoires de France, p. 1423. 1424. col. 1. a
S. Ambroſius nullius ſuperſtitionis fuit author. f. 827. 828. col. 1. a
Anabapti ſme des Caluiniſtes Conſiſtoriaux. n. 21. p. 1427. 1428.
Anacletus in catalogo Papp. non ponitur. f. 815. 816. col. 1. c.
Anaſtaſe premier apres 180. ans ſon ſucceſſeur heretique impoſoit auſſi ſilence, tant à ceux de ſon party, qu'aux Catholiques, parlant claitement de la Religion, comme auoit fait *Conſtantius.* nomb. 89 p. 651. 652. b
Anathemata Pontificia. n. 140. f. 2009. 2010. c
Andronicus Palæologus Imp. cor à Clemente V. excommunicatus. n. 56. f. 453. 454. e
Angleterre fait pays d'obedience. nomb. 342. p. 723. 724. d
Anglica Eccleſia quo tempore cœpit ſubüci Papæ, etiá in appellationibus. n. 76. f. 469. 470. a
Angliæ fabuloſa hiſtoria. n. 37. f. 108. 208. c
Angliam Seuerus Imperator Romanis ſubiecit. n. 38. *ibid*
Angliæ nomen à quibus acceptum. n. 45. f. 1085. 1086. b
Angliæ regnum quando inchoatum n. 45. *ibid.* c
en quel temps les Anglois ſe rendirẽt maiſtres du Royaume d'Angleterre n. 43. p. 1055. 1056. a
l'Anglois Miniſtre de Lyon approuue le Catechiſme de du Molin. n. 84. p. 1443. 1444. e
Anglorum tempore Curia noluit obtemperare Eugenio IV. ſed & Anglorum Regi, quam quam tum dominanti reſtitit. n. 216. f 93. 94. e
Anima habilitatur in baptiſmo non corpus. f. 1041. 1042. col. 2. c
Annates, & inuenteurs d'icelles. p. 603. 604. e
Annatæ à quo inuentæ. f. 1041. 1042. col. 1. a
Annus buccinarum inter Iudæos quid ſit. f. 1333. 1334. col. 1. b
Anſegiſus en quel temps vinoit n. 8. p. 513. 514. c
l'Antechriſt éleué l'an 607. en la perſonne de Boniface III. de ce nom. nomb. 167. p. 675. 676. c. p. 689. 690. a
Et la Prophetie de Sainct Gregoire accomplie ſur ce ſuiet. nomb. 168. p. 675. 676. e
l'Antechriſt n'eſt pas vne perſonne à vne fois: mais tous les ſucceſſeurs du regne & Siege Papal. nomb. 169. p. 675. 676. a
l'Antechriſt eſt venn apres le reuoltement de l'Empire Romain, & a occupé le lieu vacquant d'iceluy à Rome, comme Sainct Paul a predit; & comme Tertulien & Sainct Chryſoſtome l'ont expoſé. nomb. 174. & ſuiuans iuſques ao nomb. 180. p. 677. 678. & ſuiu. b
l'Anterhriſt de Rome ne fut pas ſi toſt cogneu, & iamais ne luy obeirent les Grecs, Affriens, ny Affricains. nomb. 18. p. 679. 680. b
l'Anteshriſt de Rome ne commença point à exercer ſa tyrannie, qu'apres le regne de l'Empereur Charlemagne qui fut affoibly entre les enfans de ſes enfans. nomb. 181. p. 679. 680. c. nomb. 519. p. 689. 690. b
Antichriſtus natus prædicatur. n. 10. f. 447. 448. e
de Antichriſto prædictum d. Auguſtini. n. 17. f. 1081. 1082. d
Antropologia Romanorum. n. 57. 1097. 1098. a
Antverpia à Luſitanis decorata. n. 272. f. 253. 254. d
Apornſis quid hoc verbum. f. 861. 862. col. 2. c
Apologies du Roy faites par du Molin, condamnées par la Sorbonne. p. 801. 802.
Apoſtolic, reſtraint aux Metropolitaines, auſquelles le Pape l'a oſté, & ſe l'eſt reſerué à luy ſeul nomb. 527. 528. p. 691. 692. d.
les Apoſtres eſtoient égaux en honneur & puiſſance. nomb. 116. p. 659. 660. a. nombr. 136 p. 665. 666. b. nomb. 136. p. 691. 692. c
Apoſtoli nunquam Primates & Patriarchas nouerunt. f. 815. 816. col. 1. c
Apoſtoli, vt refert D. Ignatius Antiochenus, vxores duxerunt. f. 827. 828. col. a. d
Apoſtoli an aliquid proprium habuerint, f. 1073. 1074. col. 1. a

Appleans

Appellans tamquam ab abuſu non impeditur iure ſuo vti. n. 202. f. 85. 86. d
Appel du Pape à l'Empereur n. 166. p. 1067. 1068. c
Appellans re non integrâ non poteſt renunciare appellationi niſi impenſas offerat. f. 853. 856. col. 2. c
Appellati poteſt ab executione concordati abuſiui, vt ab abuſu, & beneficium conferri per Ordinarium n. 9. f. 173. 174. d
Appellari quando poteſt. f. 917. 918. col. 1. c
Appellatio vniuerſalis in Eccleſiam quando introducta, & à quibus damnata. n. 7. f. 447. 448. a
Appellation de l'Egliſe Gallicane. n. 3. p. 603. 606. a
omnis Appellatio in iure expreſsè approbata, eſt permiſſa. f. 917. 918. col. 1. d
Appellatio aliud, aliud interpretatio. f. 1033. 1034. col. 2. c
Appellation du Concile vniuerſel de l'Egliſe, interiettée par Philippes Auguſte contre le Pape Innocent III. & ſes Legats. n. 210. p. 1077. 1078. a
Appoſitio manus Papæ inutilis non impedit Ordinarium. n. 178. f. 77. 78. b
Appoſitio manus Papæ quid. n. 67. f. 329. 330. c
Appoſitio manus Papæ quando ligat. n. 85. f. 337. 338. a
Apri ad matrimonium qui ſint. f. 955. 956. col. 1. c.
Arbitria iudicijs æquiparantur. f. 879. 880. col. 2. c
Arbor conſanguinitatis. f. 959. 960. col. 2. b
Les bons Arbres ſont à emonder, & les mauuais à arracher. nomb. 17. p. 567. 568. c
les Archeueſques ont eſté erigez plus de deux cens ans apres les Apoſtres par conſtitution pure humaine. nomb. 148. p. 669. 670. a
Et auparauant les Eueſques eſtans eſtoient corrigez par les circonuoiſins, ſelon la parole de Dieu, nomb. 150. p. 669. 670. c. nomb. 151. p. 671. 672. a & nomb. 153. *ibid.* d
Archeueſques & Eueſques, pour entretenir pompe de Princes, ont tauy tout le reuenu, qui par les anciens canons le doiuent diuiſer en quatre, & ont reietté les charges ſur le peuple, auquel a fallu faire nouuelles fondations pour les hoſpitaux, & eſcoles. nomb 199. p. 683. 684. d
Archidiaconorum abuſus, f. 873. 874. col. 1. c
Archiepiſcopus nullam habet poteſtatem in ſubditos ſuffragandi, niſi in cauſam ſuffraganonis. n. 67. f. 43. 44. d
Archiepiſcopus quot Notarios eligere poſſit. n. 1. f. 389. 390. a
Argumenti, *ſi vinco vincentem te*, ampliatio. n. 70. f. 43. 44. c
Argumentum, *ſi vinco vincentem te*, non procedit vbi diuerſa ratio vincendi. n. 71. *ibid.*
an Ariſtocratiæ præſtet regia. f. 437. 438. col. 1. c
Ariſtotelis ſententia explanata. n. 2. f. 437. 438. col. 1. d
Armée enuoyée par Louys XII. pour mettre à feu & à ſang la vallée de Merindol & Cabrieres & pourquoy. n. 154. p. 1073. 1074. *aliàs.* 1063. 1064. e
Armes fortifiées par la ſimonie. n. 183. p. 707. 708. c
Armorique à quelle occaſion a eſté appellée *Bretagne* n. 44. p. 1033. 1036. b
Armorica, Galliarum pars bodie Britanniæ Ducatus. n. 44. f. 1085. 1086. c
Arreſtum ſolemne ſuper Parrochia *de la Boiſſiere*, Diœceſis Andeg. n. 34. f. 33. 34. c
Arreſtum quo prohibitum fuit Capitulo Carnotenſi cauſæ cognitionem in collationibus Præbendarum adhibere n. 40. f. 35. 36. c
Arreſtum ſuptemi Senatus latum inter Epiſcopum Carnotenſem & Capitulum. n. 76. f. 45. 46. c
Arreſtum magni Regis Conſilij contra vnum inſignem ſupremi Senatus Conſiliarium. n. 230. f. 95. 96. d
Arreſtum Senatus Pariſienſis ann. 1643. contra Collectores & Subcollectores Papæ n. 17. f. 381. 582. d
Arreſti pronunciatio contra Papam & Cameram Papæ. f. 435. 436. col. 1. a. & contra Cardinales & Collegium eorum. *ibid.* b
Arreſt donné contre le Pape & ſa Chambre. p. 593. 594.
Arreſt de Parlement contre les Officiers des Papes. nomb. 40. p. 519. 520. c
trois Arreſts de Ieſus-Chriſt contre le Papat, nomb. 115. 126. & 127. p. 661. 662. c
Arreſt obtenu par l'Autheur contre tous ſes accuſateurs. n. 212 p. 1077. 1078. c
nonobſtant lequel il eſt contraint de ſortir du Royaume, pour ſe refugier vers le Landgraue de Heſſe. n. 213. *ibid.* d
retour de l'Authenr en France pour ſe iuſtifier deuant le Roy. *ibid.* e
les Arriens ont plus trauaillé que les Caluiniſtes. n. 108. p. 1419. 1430. b
Ars notoria omnino eſt illicita, & Chriſtiano fugienda. f. 841. 842. col. 1. b
Art Papiſtique. n. 310. p. 713. 714.
Artes quæſtuariæ Pontificum reprobatæ. n. 106. f. 57. 58. b
Artes impiæ Martini V. n. 145. f. 1009. 1010. b. eiuſdem audacia repreſſa. n. 146. *ibid.* c
Article des petites dattes. n. 13. p. 567. 568. b
sout Article de foy eſt fondé en verité diuine, & non crée, nomb. 107. p. 683. 686. b
Article de foy nouueau entre les Caluiniſtes, qu'il faut eſtre *Papiſte* ou *Huguenot*. p. 1423. 1424. col. 1. c
le ſeul Article de la Religion appartient aux Preſtres, & non autre choſe. n. 187. p. 1073. 1074. col. 2. d
Articles preſentez par Mr. Charles du Molin, contre les Miniſtres de la Religion pretenduë reformée de ſon temps pour en faire informer. p. 1451. 1452.
l'Article 63. des Commentaires de du Molin ſur la Couſtume de Paris parle des heretiques & ſeditieux. n. 11. p. 1453. 1454.
Arturius à Ioanne Regni Angliæ occupatore occiſus. n. 89. f. 471. 472. b
Aſnerie des Canoniſtes n. 52. 53. 54. & 56. p. 523. 524. c. n. 162. p. 1067. 1068. d
Aſſyrij Babylonem & Chaldæam ſuo imperio adiunxerunt. n. 9. f. 1079. 1080. b
Athaulphe ſué par les Gothes, & pourquoy. n. 15. p. 1051. 1052. a
Auarice de la Cour de Rome. n. 381. p. 733. 734. a
Auaritia inuaſit Eccleſiam catetnam. f. 833. 834. col. a. b
Audacia profana o. 145. f. 1121. 1122. b
Audace effrontée de Beze. n. 27. p. 1419. 1430. a
Audacia ſumma Bonifacij VIII. n. 174. f. 1009. 1010. a
Aueuglement des Docteurs Papaux. n. 178. p. 677. 678. c
Auuer, quid iſtud verbum. f. 1019. 1020 col. 1. b
S. Auguſtin & ſes compagnons apres la mort de Theodoſe le Grand Empereur, ſupplierent ſes enfans d'oſter les idoles de l'Affrique, nomb. 65. p. 643. 644. b
S. Auguſtin a ſurmonté en doctrine & paſture ſpirituelle tous les Eueſques depuis les Apoſtres & leurs Diſciples, nomb. 11. p. 777. 778. d
Auguſtin d'Aocone quel liure à compoſé. n. 21. p. 781. 782. d
Auguſtinus Cantuarienſis Epiſcopus, & Gregorij Magni Diſcipulus. f. 837. 838. col. 2. c
S. Auguſtin a compoſé vingt deux liures de la Cité de Dieu pour deſcouurir l'erreur des Preſtres des idoles. n. 16. p. 1031. 1032. b
Aulici Romani pinguiora Galliæ beneficia poſſident n. 17. f. 495. 496. d

Autharius commença à regoer en la Francoie ſoixante & douze ans auant la Natiuité de Ieſus Chriſt. n. 68. p. 1059 1060. a
les Autheurs Grecs n'on tenu compte de la querelle de Gregoire I. Pape contre Pelage II. Patriarche de Conſtantinople, touchant le tiltre vniuerſel, comme n'eſtant que verbale, quoy que leſdits Gregoire & Pelage ayent eu iuſte raiſon de la debattre, nomb. 24. p. 629 630. a
l'Autheur eſt prié d'oſter de ſon liure l'Epiſtre preſentée ao Roy Henry II. mais il n'en veut rien faire, & pourquoy. n. 190. p. 1073. 1074. c
Authot non reſpondet obloquutoribus, quia Concilia vniuerſalia & Claſſici Authores ſans reſpondent n. 358. f 129. 130. b
Anthor verus gloſ. pragmaticæ. n. 55. f. 325. 326. c
Author eut à ſtatte ſua immori deſpectus & irriſus. f. 949. 950. col. 2. d
Authoris ad Henricum II. Epiſtola. n. 190. f. 1119. 1120. b
Anthoritas Regum Chriſtiaoorum. n. 28. f. 385. 386. a
Authoritas Regis Franciæ. n. 174. f. 1117. 1118. a
Anthoritas magna Regum Ethnicorum & Iudæorum. n. 181. *ibid.* h
Aothoritas Regia à Deo n. 191. f. 1119. 1120. c
Authotité de Calvin meſpriſée par du Moho. n. 39. p. 1431. 1432. e
l'Authorité des Conſiſtoires a eſté plos grande en Fraoce, que celle do Clergé Romain. n. 61. p. 1437. 1438. e
l'Authorité do Roy vient de Dieu. p. 361. 362 n. 190. p. 1073. 1074. d
Authorité des Princes Chreſtiens. n. 188. p. 1073. 1074. e
Aza Rex Ioda decies centena millia Æthiopum vicit. f. 1365. 1366. col. 1. d

B

BAalitæ à Iehu interfecti. n. 90. f. 2001. 2002.
la Balance de l'Egliſe donnée à Cyprian, & autres Eueſques eminents en vertu, nomb. 151. p. 671. 672. a: elle eſt fauſſe quand elle eſt adionſtée par les Doctrines des hommes, & non de Dieu, nomb. 152. *ibid.* c
Balances fauſſes ſont à reiettet en fait de Religion. n. 207. p. 1077. 1078. d
Balde ancien & ites renommé Docteur en droit. n. 139. p. 1071. 1072. c
Baldus eximius Iuriſconſultus in Academia Patauina. n. 137. f. 2009. 2010. a
Baldmoos Flandriæ Comes. f. 453. 454. col. 2. a
Balthaſar tué par Cyrus pour eſtte ieromhé en l'Idolatrie. n. 50. p. 1051. 1052. b
Banquiets & les conditions requiſes en leurs charges. n. 1. p. 549. 550. a
Baptiſmus & eios effectus. f. 827. 828. col. 1. c
Baptiſmus Chriſti. f. 1157. 1158.
Barbar. tres tationes refelluntur. n. 353. f. 127. 128. c
Baſilica S. Martini Turonenſ. non eſt de Diœceſi. f. 1061. 1062. col 1. e
Baſſiao né en Affrique, & non en Angleterre. n 40. p. 1055. 1056. d
Baſſian eſpouſe *Iulia* ſa belle mere dont il anoit toé le fils, n. 42. p. 1055. 1056. a
meurt en Meſopotamie, & non en Italie, comme diſent aucuns. *ibid.*
n'a iamais eu de ſucceſſeurs ao Royaome d'Angleterre & pourqooy. n. 43. *ibid.*
Baſſian, ayant failly à tüer ſon pere, tua ſon frere *Geta* entre les bras de ſa mere, n. 42. p. 1055. 1056. a
Baſſianus in Affrica, non in Anglia natus n. 40. f. 1083. 1084. d. eiuſque ſeelera. n. 42. f. 1085. 1086. a
Beda Anglus ſi nunc viuetet, quid de nouis Canonibus diceret, f. 829. 830. col. 2. e
Bellum Paparum. n. 2. f 435. 436. a
Belſazar cur à Cyro interfectus. n. 50. f 1079. 1080. c
Benedictio Epiſcop. quibus ceremonijs olim decotabatur. f. 821. 822. col. 1. h
Benedictio Dei ditat homioem. f. 1337. 1338. col. 2 d
Benedictus X intruſus. n. 56. f. 461. 492. c
Benedictus XII. prædeceſſore ſuo peior à Minoritis prædicatur. f 1073. 1074. col. 2. h
Beneficium non dicitur proprié electiuum, in quo non ſeruatur forma n. 6. f 21. 12. d
Beneficia non debent eſſe hæreditaria. n. 36. f. 53. 54. a
Beneficium Concilij Baſilienſis datum Scholis, non debuit reſtringi Bituris. n. 136. f. 63. 64. a
Beneficia extra territorium Aueonenenſe aliter conferuntur quàm intra. n. 189. f. 81 82. a
Beneficium ipſo iure vacans per delictum, vel ea cauſa infamante, non poteſt ante ſententiam declaratoriam impetrari, vel ante mortem, vel abdicationem. n. 389. f. 139. 140. d
Beneficia non vacant ipſo iure per contumaciam etiam ex cauſa hæreſis. n. 395. f. 141. 142. c
Beneficia verè electiua non vacant, hodie nominano Regis eſt. n. 401 f. 143. 144. c
Beneficia ſpectantia ad nominationem Regis, noo poſſunt vacare in Curia, niſi fortè per naturalem obitum. n. 406. f. 145. 146 a. nec poſſunt eiam in fauorem reſignari ſine conſenſu Regis. n. 407. *ibid.* h.
Beneficia ſpectantia ad collationem Laici, non ſuot propriè Eccleſiaſtica, nec his poteſt Cura Parrochialis annecti, ſecùs de beneficijs quæ ſubſunt Regaliæ Regis. n. 417. & n. 420. f. 149. 150. a. e
Beneficia ſunt iuris publici, nec in his datur reſtitutio in integrum, vt in patrimonialibus. n. 91. f. 197. 198. c
Beneficium poteſt permutari cum hoſpitali, vel iure prætenſo. n. 183. f. 223. 224 d
Beneficium commendatum poteſt permutan cum titulato vel commendato, etiam per Ordinarium. n. 303. f. 261. 262. e
Beneficia, & eorum redditus publici iuris ſunt. n. 291. 259. 260. c
Beneficium regulare ſi teneatot per ſæculates in Commendam, nunquam fit regulare, etiam per quingentos annos. n. 440. f. 303. 304. e
Beneficium ſpectans ad grauatum communiter, cum alio facit nometum ſubduplum n. 446. f. 305. 306. a
Beneficia Galliæ pinguiota ab aulicis Romanis poſſidentur. n. 17. f. 495. 496. d
Benoiſt XIII. comparé à vne beſte guettoyante. n. 138. p. 1071. 1072. a
ceux de Berne acquieſcent à l'opioion de du Molin. n. 47. p. 1435. 1436 a
la Beſte coroonée. n. 29. p. 783. 784. b
Beze demeure obſtiné en ſon hereſie. n. 32. p. 1429. 1430. e
Beze en la Preface ſur Ioſué, prend les vices de Calvin poor auoir matiere d'en faire ſes louanges. n. 77. p. 1441. 1442. d
Bibliothecarius ſuſpectus. n. 318. f. 479. 480. e
Bibliothecarius domeſticus & faurot Papp. f. 819. 820. col. 1. a
Bibliothecæ Papæ ſcripturæ teiiciendæ. n. 121. f. 481. 482. d
Blaſphemes horribles vomis par Iacques Roffy contre du Moho, qu'il continue tuſques en la place

publique. n. 95. p. 1445. 1446. d. e
Bonifacij IX. dotes. n. 2. f. 435. 346. e
Bonifacius VII. pretioſa quæque è Baſilica S. Petri furto ſubtraxit. n. 52. f. 459. 460. d
Banifacius IX. omnem populi Romani magiſtratum occupauit. n. 114 f. 479. 480. c. d
Bonifacij VIII ambitio n. 136. f. 485. 486. e. ſuperbia & odium eius in Philippum Pulchrum. n. 139. *ibid.* audacia ſumma. *ibid.*
Bonifacij VIII. vita, qui & Author fuit *Sext. Decretal.* f. 989. 990.
Boniface VIII. voulot donner & ſupptimer le Royaome de France pour le donnet à l'Empereor Albert. nomb. 354. p. 727. 728. c. nomb. 464. p. 757. 758. a
Boniface VIII. pour cooleur de ſon ambition & auarice faict le Iubilé, nomb 459. p. 751. 756. e. nomb. 461. p. 757 758. b
Boniface VIII. l'an 1300. ſe declare Soouerain ſpuiſuel & temporel de tous pat ſes geſtes au Iobilé, & pat ſa Decretale *vnam ſanctam*, tous ſes ſucceſſeurs ſont le ſemblable nomb. 461. p. 757 758. b. nomb. 469. p. 759. e. 760. nomb. 471. 472. p. 761. 762 a & nomb. 477. p. 763. 764. a
Boniface VIII. entra comme vn renard, abolant ſon predeceſſeut qu'il fit mourir en priſon, nomb. 467. 468. p. 763. 764. a
Boniface VIII. traite les Colomnois, Et Paul III. *Mala teſta*, nomb. 470. 471. p. 759. 760. c
Boniface IX. compaté à vn Bœuf. n. 138. p. 1071. a
Boniface VIII. ſa vie & ſes mœurs n. 144. p. 1073. 1074.
Booum publicum præfertur fiſco & priuato. n. 230. f. 243. 244. a
Bref du Pape bruſlé à Paris du temps do Roy Philippes le Bel. n. 462. p. 757. 758. e
Brigues, quand ont entré en la Papauté. nomb. 275. p. 705 706 d. nomb. 280. *ibid.* e. nomb. 288 p. 709. 710. a. oomb. 325. p. 719. 720. b
Britannia expectatiuas admittit per octo menſes n. 236. f. 97. 98. a
an Britannia ſemper habuerit reges. f. 885, 886. col. 1 b.
Bnxienſium attox in Imperatotem conioratio. n. 82. f. 469. 470. c
Brocards & calomnies de Caluin contre les gens doctes. n. 66. p. 1439. 1440. a
Bulla niſi dicat, *accedente tamen conſenſu Patroni*, Papa inſtitoere non poteſt ad præſentationem laici ſibi noo directam. n. 48. f. 37. 38. c
Bullæ Papæ vel legati non poſſuot extendi ad Iuturam vacationem. n. 53. f. 39. 40. e
nec Bulla, nec ſignatura, poſt ius alij quæſitum, vel poſt editionem teforman poſſunt. n. 179. f. 77. 78. c.
Bulla rigotoſa & gratioſa inſinuati debet. n. 265. f. 103, 104. e
Bulla vnica vacatianes omnes comprehendit. n. 335. f. 271. 272. a
Bolliſtæ Papæ per lictores traducti & electi. n. 141. f. 487. 488. b
Bulliſtes do Pape Benoiſt XIII firent amende honorable, mittez & meoex par les bourteaux. nomb. 491. p. 769. 770. c

C

CÆdes Contadini Sueniæ Ducis Siciliæ Regis. n. 108. f. 477. 478. d
Cæſare impubere, poſt mortem Nicolai II. armis decertatum eſt pro Papatu. n. 60. f. 463. 464. e
Cæſar Gallias ſubigere ſtudet n. 66. f. 1097. 1098. c
ſed Francorum vim experitur. n. 67. *ibid.* d
Cæſares idololatræ patientiâ & ſincerâ Chriſtianorum obedientiâ fracti & deuicti. n. 164. f. 2013. 2014. d
Calomnies des Papiſtes enuets l'Autheur. n. 232. p. 699. 700. d
Calomoies des Caluiniſtes contre les perſonoes de ſçaoour. n. 63. p 1439. 1440. b
Calomnies & iniures attoces dites à du Molin par Iacques Ruffry Miniſtre de Lyon n. 94. p. 1445. 1446. c
Caluin declare que Iacques de Bourgogne excommooié aptes ſa mort, quoy qu'il l'eut loüé viuant, n. 14. p. 1425. 1426. b. c
Caluin acquieſce à la ſentence de du Molin. n. 44. p. 1433. 1434. a
Caluin ſe plaint à Berne des Miniſtres qui calomnient la doctrine. n. 38. p. 1435. 1436. c.
ſe declare ennemy de la reformation de Berne. *ibid.*
Caluin redoutoit la plume & cenſure de du Molin. n. 58. p. 1417. 1418. a
Caluin ptie du Molin de n'eſctiue contte loy. n. 56. p. 1417. 1418. c.
Caluin en danger de ſa vie pour vouloir eriger vo Conſiſtotte à Geneue contre la volooié du Magiſtiat. n. 77. p. 1441. 1442. d
Caluiniſtes ſouſtieonent, mais à fanx, que leurs Conſiſtoires & Synodes ne dependent cntierement du Roy. n. 9. p. 1415. 1416. c
les Caluiniſtes meſpriſent la doctrine des Docteurs de l'Egliſe de Ieſus Chriſt. n. 18. p. 1431. 1432 d
les Calomiſtes ſe vantent d'auoir vaincu du Molin par l'Eſctitute ſaincte. n. 80. p. 1441. 1444. c
les Calniniſtes ne veulent pas receooir le Symbole ſimplement. n. 109. p. 1449. 1450. c. enquoy ils reſſemblent aux Inquiſiteurs do l'ape. *ibid.*
Camelus quid ſecundum Origenem, & Hieronym. f. 1407. 1408. col. 1. d. e
Cancellatiæ Regulatum natura. n. 35. f. 33. 34. e
Cancellaria Romana non admittebat procuratoria ſuperannalia ad reſignandom: ſed a Cameta Papæ hoc cœpit negligi. n. 401. f 291. 292. b
Cancellatia Papæ non admittebat olim mandata ſuperannalia. n. 4. f. 403 404. b. c
Cancellarius ſapiens. n 93. f. 2001. 2002. b
Caoonum diſcuſſio. n. 371. f. 133. 134 c
Canons anciens oſtez, pont en ſubroger de nouueaux ptoptes au Papat. nomb. 192. p 681. 682. a
Canons de pluſieurs Papes par leſquels il eſt deffendu de teceuoir a l'eſtat Eccleſiaſtique gens de main morte. n. 171. p 1069. 1070. c
Canon Synodi Patiſienſis aduerſus tyrannidem Pontificiam. n. 173. f. 2015. 2016. e
Canon Gregorij Magni, iuriſdictionem Cæſaream agnoſcentis. n. 170. f. 2015 2016. e
Canonici Eccleſiæ Tridentinæ vacantis, quid egetint, priuſquam de electiooe Epiſcupi tractarent f. 905. 906. col. 1. d
Canooici Regulates nihil habent ptoptium. f. 981. 982. col. 2. d
Canoniſation folle des Romains. n. 74. p. 641. 646 e
Canoniſtæ miſcentes temporalia ſpiritualibus reptehenduntur a Theologis. n. 35. f. 455. 456 c
Canoniſtarum error. n. 9. f. 491 492.
Canoniſtarum praxis ſtulta. f. 905. 906. col. 1. e
Canoniſtes indoctes. n. 199. p. 1073. 1074. a
Canoniſtarom inſania. n. 162. I. 2013. 2014. c
Canoniſtæ ſuis telis transfodiuotur. n. 167. f. 2015. 2016. b
Cap. 2 *de renunciat.* quis vti non poſſit. n. 121. f. 61. 62. b
Cap. primum de *conceſſ. prabend.* non habet locom in ſuſtè ignorant te n. 13. f. 313. 316. d. ſed benè regula

de *verisimili notitia*. n. 154 *ibid.*
Cap. primum *de conceſſ. prab.* habet locum in omni vacatione. n. 64. f. 329. 330. e
Cap. *Statutum*, *C. ſi Apoſtolica de præb. in 6.* ampliatur. n. 69. f. 331. 332. e
Capitulare Caroli Magni. n. 3. f. 376. 377. b
Capitulum à nouis Papis annquatum. f. 829. 830. col. 1.
an Capitulum in quibus habeat adminiſtrationem, poſſit agere ſine curatore. f. 857. 858. col. 1. e
Capitulaires de Charlemagne touchant les choſes d'Egliſe. nomb. 8. p. 513. 514. b
Capitulaires de Charlemagne quand & pourquoy ont eſté faicts. n. 103. p. 1065. 1066. b
Cardinalis habens inſtitutionem non poteſt præveni à Papa, etiam infra primum ſemeſtre patrom Eccleſiaſtici, non Cardinalis: nec infra ſecundum ſemeſtre ſuæ deuolutionis. n. 215. f. 89. 90. e
contra Cardinales & Collegium eorum. f. 435. 436. col. 2. a
Cardinalium origo. n. 58. f. 463. 464. a
les Cardinaux eſtoient les Curez du Diocete de Rome, & tous autres Curez eſtoient ainſi appellez. nomb. 18. p. 515. 516.
Et doiuent reſider en perſonnes à leurs Cures, ou en eſtre chaſſez nomb. 19. *ibid.* d
du temps d'Innocent IV. qui vaiuquit l'Empereur Frideric II. les Cardinaux prirent les Chappeaux & bonnets rouges, laiſſerent leurs Cures, & ſe firent appeller Couſins des Princes. nombre 20. *ibid.* e
bon Cardinal & pourquoy. n. 74. p. 529. 530. a
Quels eſtoient les Cardinaux de l'Empire. n. 294. p. 709. 710. e
Cardinales an maiorem dignitatem habeant quàm Epiſcopi. f. 829. 830. col. 1. a
Cardinaux & leur origine. n. 111. p. 1067. 1068. a
Cardinalium dignitas. n. 111. f. 2003. 2004. d
Cardinalarij galeri. n. 112. f. 2003. 2004. e
Cariatharbe vnde dictum. f. 833. 834. col. 2. e
Carolus VII. vetuit omnibus Prælatis regni ſui ire Ferrariam, aut ad aliud Eugenij Concilium. n. 227. f. 93. 94. a
Carolus Magnus ſtatuit ſolam ſcripturam Sacram legi in Eccleſiis & prædicari, non autem figmenta hominum. n. 4. f. 376. 377. e
Carolus Magnus leges Saxonibus dedit, & quinque Synodos celebrari iuſſit. n. 2. f. 376. 377. d
Caroli Magni leges politicæ, & Synodi quinque. n. 2. f. 376. 377. e
Catolus VI. collectores Pontificum Romanorum, & Cardin tota Gallia expulit. n. 19. f. 381. 382. a
Caroli V. edictum contra interdicta. n. 18. f. 381. 382. e
Carolus V. cur ſapiens vocatus. f. 435. 439. col. 1. d
Carolus Craſſus Imperio à ſuis depoſitus. n. 47. f. 459. 460. e
Carolus Ludonici IX. frater à Clemente IV. virtuſque Siciliæ Rex creatus. n. 106. f. 477. 478. e
Carolus Andenſis Siciliæ Rex pellitur à Petro Arragone. n. 106. & 108. f. 477. 478. e. e
Carolus Magnus electionem Epiſcoporum Clero populoque dedit. n. 125. f. 481. 484. a
Caroli V. & VI. reſtituerunt ambitioni & auaritiæ primorum Papp. n. 140. f. 485. 486. e
Carolus VII. reſtituit Eugenio IV. pro Concilio Baſilienſi. n. 144. f. 487 488. d. e
Carolus Magnos Leonem III. Româ expulſum reſtituit, & ab eodem die Natalis Domini Imp. iterum declaratur. f. 463. 464. col. 2. a
Carolus V. Imp. vrbem Magdeburgenſem ferè quatuor annis obſeſſam ſubigere non potuit, f. 879. 880. col. 2. b
Caroli Martelli temperantia. n. 75. f. 1099. 1100. b
Caroli Magni præclaræ conſtitutiones. n. 200. f. 1121. 1122. a
Catoli Magni nomina, leges, indicta Concilia, n. 101. f. 2001. 2002. b. Capitula. n. 103. *ibid.* d
Catoli Molinæi hoſtes & deffenſio. n. 212. f. 1123. 1124. quæ tandem fuerit eius conditio. n. 213. *ibid.* e
Carolus V. cognomine ſapiens aduerſus interdicta & anathemata quid egerit, n. 18. f. 381. 382. e. f. 2009. 2008. e.
Carolus VI. collectores Pont. & Cardin. tota Gallia expulit. 135. f. 1007. 2008. d
Caroli VII. geſta aduerſus Pontificem. n. 149. f. 2009. 2010. e
Cas de ſix queſtions nomb. 11. p. 557. 558.
Cathechiſme de Geneue fort recommandé par les Calviniſtes, & dreſſenees d'y rien changer a peine de la vie. n. 62. p. 1437. 1438. e
Catechiſme de du Molin condamné par les Conſiſtoriaux de Lyon. n. 81. p. 1443. 1444 d. encore qu'il fuſt conforme a l'Euangile, & anciens Symboles. n. 89. *ibid.* e
Catechiſme de du Molin où compoſé, & par qui mis au net. n. 81. p. 1443. 1444. e
Caton ſurnommé *Vticenſe*. ennoyé par le Senat Romain pour s'emparer du Royaume de Cypre n. 56. p. 1057. 1058. b.
ſoit zelé ennets la Republique n. 57, *ibid.* e
Catou receu en triomphe par le Senat de Rome, pour auoir conquis & depouillé le Royaume de Cypre n. 58. p. 1057. 1058. d
Cauda Papalis. n. 420. f. 297. 298. e
Cauillatores earpendi non docendi ſtudio diſputant. f. 1397. 1398. col. 2. b
Caupones metuendi. n. 104. f. 1121. 1122. d
Cauſa honeſta præiudet. n. 125. f. 61. 62. e
Caufæ de futuro non inducunt ſubreptionem. n. 364. f. 129, 130. e
Cauſa limitata parit limitatum effectum. n. 72. f. 193. 194. b
Cauſa iudicij Imp. ſuper primatu Eccleſiæ. n. 13. f. 447. 450. d
Cautifications Romanenſium ineptiſſimæ. n. 100. f. 55. 56. b
Cautela ſceleratorum. n. 5. f. 395. 396. d
Cautelle des Preſtres accuiex de crime. n. 6. p. 547. 548. e
Caotelle & obſtination de Rome pour paruenir à la ſouueraineté, nomb. 299. p. 711. 712. nomb. 303. p. 713. 714.
Κεφαλιαίαιον quid ſit. f. 867. 868. col. 2. b
Celeſtio III. ira & maria vne Nonnain aagée de 60. ans. nomb. 376. 377. pag. 731 732. d
Cœna Domini ter ſingulis annis fiat. n. 1. f. 379 380. b
Cœna Domini in vtraque ſpecie ter in anno. n. 109. f. 2003. 2004. a
Cœna quotuplex fuit in veteri lege. f. 1411. 1412. col. 2. e
Cenſetur in poſſeſſione, qui alium loco ſui in poſſeſſione reliquit. n. 58. f. 187. 188. e
Cenſorarum relaxatio. f. 435. 436. col. 1. e
Cenſure du liure intitulé *Vnion des Euangiles*, compoſé par du Molin, ſignée de plus de deux cens Miniſtres. n. 89. p. 1415. 1456 a
Cenſus Regni Siciliæ. n. 116. f. 477. 478. d
Centeſima quid ſit. f. 817 818 col. 1. e
Centum anni ſunt longiſſimum tempus vitæ hominis n. 239. f. 97. 98. e
Cephas vnde dictus. f. 497. 498 col. 1. e
Cephas, que veut dire ce mot. n. 1. p. 797. 798. e
Ceremoniarum contemptores ſemper viſi ſuos. f. 833. 834. col. 1. a
Ceremonies Papales blaſmées par du Molin. n. 47. p. 1433. 1434. e

Ceſſio

Ceſſio fructuum fautorum beneficij, etiam intacta, non valet. n. 290. f. 257. 218. d
bon Chancelier du Roy Ioſias. n. 94. p. 1063. 1064. d
qoe veulent dire ces mots, *les Chanoines ſont gens de bien, mais le Chapitre ne vaut rien.* n. 84. 1443. 1444. d
Chapeaux & robes rouges ſont des deſpouilles de l'empire vaincu, nomb. 298. p. 711. 712. d. nomb. 425. p. 743. 744 e
Charitas mutua inter principes & populum eſſe debet. n. 8. f. 4 9. 4 10. e
Charitas Papalis. n. 111. f. 477. 478. e
Charité mutuelle entre le Prince & le peuple, eſt grande pieté. nomb. 8. 607. 608. e
Charitas vera à quo incipiat. f. 841. 842 b
Charlemagne a fait cinq Conciles, & pluſieurs loix Eccleſiaſtiques. nomb. 6. 513. 514.
Charlemagne fit loy ſur la diſtribution des oblations de l'Egliſe. nomb. 10. *ibid.* e
Et deffendit aux Egliſes receuoir biens, dont les heritiers des donateurs ſeroient exheredez nomb. 11. p. 515. 516. a. Autre loy d'oſter les ſuperſtitions des treſpaſſez. nomb. 13. *ibid.* e
Charlemagne commande aux Eueſques & Curez de preſcher la parole de Dieu ſeulement, ſans y meſler les inuentions & doctrine des hommes. nomb. 9. *ibid.* d. nomb. 12. p. 515. 516. a
Charlemagne & Louys le Pieux ont ordonné que les ſubiects fuſſent benignement traittez. nomb. 25. p. p. 517. 518. d.
Que ſans le conſentement des parens, les enfans ne fuſſent tonſurez, ny voilez nomb. 26. *ibid.* e
de n'entrer dans l'Egliſe & du mas d'icelle. nomb. 27. & 28. *ibid.*
Que gens dignes de mort ne ioüiſſent de l'immunité de l'Egliſe. nomb. 29. *ibid.* b
Charlemagne & Louys le Pieux ont ordonné que les Eueſques fuſſent éleus par le Clergé & le peuple: ce qui a eſté renouuellé aux Eſtats reous és années 1560. & 1561. nomb. 22. p. 517. 518. a. nomb. 44. p. 521. 522. a
Que aucuns ne fuſſent faicts moynes ſans le congé du Roy, loy plus honneſte que celle de l'Empereur Valens qui enuoya les moynes a la guerre, nomb. 23 24. p 517. 518. b. nomb. 69. 70. p. 527. 528. a
Charlemagne & ſes deſcendans nomb 150 p. 663. 664. & nomb. 178. p. 677. 678. d
Charles V. Roy de France fit traduire les Eſcritures Saintes en François, & fit vn Edict prohibitif aux Eueſques, & autres Prelats, d'interdire ou excommunier les villes, Colleges & Communautez de ſon Royaume. nomb. 42. p. 519. 520. e
Charles VI. chaſſa les Collecteurs du Pape, & des Cardinaux, prohiba benefices eſtre conferez aux eſtrangers, ſoit par les Ordinaires, ou par le Pape, ou par les Legats. nomb. 41. p. 521. 522. a
Et mis en ſa main tous les Benefices des Cardinaux qui emportoient les fruicts hors le Royaume, enſemble les penſions qu'ils auoient ſur les benefices. nomb. 44. *ibid.*
Charles VII. deffendit d'aller à Ferrare, & fit la Pragmanque à Bourges. nomb. 45. *ibid.* c
Charles IX. a fait de plus amples ordonnances Eccleſiaſtiques que les anciennes, preſens & ſeqnelans les Eſtats de France, nomb. 47. *ibid.* e
Charles le Chauue, & Louys le Begue ſon Fils Roys des Francois & Empereurs. nomb. 271. 272. p. 703. 704. d
Charles le Gros fils de Louys de Germanie depoſé pour ſa feradiſe & laſcheté nomb. 273. p. 705. 706. e
Charles VII. eſtablit la pragmatique, & deffendit de receuoir collations de Rome, comme auſſi Louys XII. nomb. 494. p. 769 770. a
Charlemagne Empereur d'Occident laiſſe la Calabre, la Poüille & autres prouinces à l'Empereur de Conſtantinople. n. 33. p. 1053 1054 d
Charles Manel ſa vertu & ſa modeſtie au gouuernement du Royaume de France. n. 73. p. 1059. 1060. e
Charlemagne comme Roy des Francois a donné loix & fait celebrer cinq Conciles en France. n. 100. p. 1063. 1064. e
Charles du Molin calomnié & condamné par les Caluiniſtes. n. 8. p. 1425. 1426 b
Charles du Molin eſcrit contre les abus des Caluiniſtes n. 23. p. 1427. 1428. d. & pour ce eſt chaſſé de ſon pays, & ſe retire a Baſle. n. 24. p. 1427. 1428. e. retourne derechef en France. p. 1429. 1430. a. en eſt chaſſé pour la ſeconde fois, & ſe retire à Lozane n. 25. *ibid.* b
Charles du Molin arriue à Geneue. n. 24. p. 1431. 1432. b où il refuſe de comparoir an Conſiſtoire. *ibid.* c
Charles du Molin preſide an Synode tenu à Neuf chaſtel. n. 44. p. 1433. 1434. a
Chaſſes des beſtes & oyſeaux, & ſacrifices des morts deffendus aux Preſtres. nomb. 5. p. 513. 514. d
Chaſtellenie d'Allonne appartenante aux enfans de du Molin. n. 81. p. 1443. 1444. d
Childeberti Francorum Rex. n. 1. f. 435. 436. a
Chirurgia cur Preſbyteris prohibita. f. 971. 972. col. 1. d
tant plus vne Choſe eſt odieuſe, & tant plus eſt elle ſubiecte à obiection. nomb. 24. p. 559. 560. e
Chriſtianiſmi perfectio. n. 203. f. 1121. 1122 d
Chriſtus negotiatores è templo eiecit. n 167. f. 73. 74. e. d
Chriſtos ſæpius vſus eſt officio Aduocationis. f. 841. 842 col. 2 a
Chriſtus iuramentum frequens prohibet. f. 887. 888. col. a. b
Chriſtus eſt primogenitus vniuerſæ creaturæ. f. 981. 982. col. 1. b
Chriſtus reſtituit opera Dei deſtruendo opera diaboli. f 1317 1. 28 col. 1. e
Chriſtus pro omnibus peccatis ſatisfecit. f. 1379. 1380. col. a. d
Chriſtus à cuius miniſtris apprehenſus. f. 1417. 1418. col. 1. e
Chriſt a ſoffert volontairement. n. 29. p. 1429. 1430 c
Bibles & leurs paſſages changez par les Heretiques. n. 28. p 1427. 1428. b
Chroniqueurs Papiſtes. n. 21. p. 629. 830. d
Χριστὸς quid f 851. 852. col. a. d
Circumciſio Chriſti. f 1151. 1152.
Circumſtantia modica ios variat. n. 155. f. 213. 214. d
Citatio nulla non interrumpit. n. 251. f. 351. 352. c
Citatio non proſecuta non interrumpit. f. 857. 858. col. 1. e.
Citatio quando reqoiritur executa. f. 869. 870. col. 1. e
Clanes Eccleſiæ non ſunt contemnendæ. f. 1025. 1026. col. 1. e
Clauſulæ inſolitæ & aeeerſitæ arguunt fraudem. n. 186. f. 79 80. b
Clauſulæ motus proprij, & pro expreſſis habentes, nondom natæ tempore Decretalium. n. 259. f. 101. 102. e
Clauſulæ generales Bullæ non comprehendunt futuram vacanonem. n. 399. f. 121. 122. d
Clauſulæ ſolitæ pro appoſitis habentur. n. 414 f. 147. 148. a
Clauſulæ generales, nominationi Regis, referuntur ad modum vacandi in ea expreſſum. n. 415. *ibid.* b
Claoſula nona *quatenus abſens* in derogatione reg. de *infirm. reſig.* in ſignatura Legati, ſed in bulla omiſſa, reddit eam ſuſpectam. n. 426. f. 151. 152. d
Clauſulæ reſeruationum, & ad ius vacaturum, non valens. n. 76. f. 193. 194. e
Clauſulæ quantumuis generales non excedunt mentem.

n. 240. f. 243. 244. b
Clauſula *miſſa &c.* ſignaturis appoſita, fidem non facit. n. 270. f. 253. 254. b
Clauſula, *quòd reſignatio reſoluetur non ſoluta penſione*, abuſiua eſt n. 276. f. 253. 254. e
Clauſula motus proprij etiam naturalis nullam inducit diſpenſationem, nec inhabilitarem. n. 317. f. 267. 268 a
Clauſula, *per ſeculares obtineri ſolita*, non eſt contra formam pragmaticæ. n. 438. f. 301. 304. b
Clauſula, veſtræ vel alterius Eccleſiæ, non eſt neceſſaria, quando Abbati vel Conuentui ſcribitur. n. 441. *ibid.* a
Clauſula motus proprij non operatur contra veriſimilem mentem. n. 114. f. 345. 346. b
Clauſula impotentiæ includit voluntatem quoad excuſandum ab inobedientia. f. 857 858. col. 1. a
Clauſes ſubſtantielles du contract ne ſont pas en la puiſſance des parties. nom. 7. p. 569. 570. e
Clauſe de ratifier choſes faictes & à faire, ne vaut. nomb. 8. ibid. nom. 19. p 573. 574 a
Clauſula generalis quando ſufficit. f. 999. 1000. col. 2. a
les Clefs de l'Egliſe ne ſont point attachées ne dependantes de la perſonne ny du lieu, ny audit lieu, mais ſont attachées directement à la parole de Dieu, nomb. 13. p. 779. 780. b
Clemens VII. vetus Papa. n. 1. f. 435. 436. e
cor Clemens V. Andrœoicum Palæologum excommunicauit. n. 216. f 453. 454. e
Clemens IV. Carolum fratrem Ludouici IX. vtriuſque Siciliæ Regem fecit, vt Manfredum nothum malè patentem expelleret, & cenſum Papæ augeret. n. 106. f. 477. 478. c
Clementis VIII. metus. n. 115. f. 479. 480. a
Clement VII. doit eſtre nommé Clement VIII. & pourquoy. nomb. 436. p. 747. 748. c
Clement V. *Templarios abolenit.* nomb. 475. p. 761. 762. b
Clementis V. vita, à quo *Clementinæ* dicuntur. f. 1035. 1036.
Clercs Papiſtes moins loyaux que les laiques. nomb. 16. p. 559. 560.
Clement III. s'efforce de gaigner le Royaume de Sicile par armes, mais à cette fin, &c. nomb. 375. p. 731. 732. b
Clerici ſubſnot legibus politicis. f. 817. 818. col. 2. d
Clerici quo nomine olim vocabantur f. 819. 820. col. 1. a
an Clericus qui de licentia ſui Prælati intrat religionem, vt ſit in probatione, habeat interim fructus beneficij ſui. f. 841. 842. col. 1. e
an Clericus longo tempore detentus in carcere, perdat beneficium ſuum. f. 841. 842. col. 2. e
Clericus neſciens legere priuatus clericali priuilegio per Arreſtum Curiæ. f. 867. 868. col. 1. e
Clericus quando depoſi non poſſit. f. 875. 876 col. 2. e
Clericus non poteſt de crimine conuenieri coram laïco, etiam ciuiliter. f. 881. 882. col. 1. c
an Clerici tempore Honorij III. tenebantur iuramentum calumniæ in indicijs præſtare. f. 887. 888. col. 1. c
Clericus coram iudice ſæculari differens declinare condemnatur in expenſas. f. 907. 908. col. 2. e
Clericus in patrimonialibus cenſetur vt laicus. f. 547. 948. col. 2. b
Clerici mercantias exercentes nullo fori priuilegio gaudent. f. 1013. 1014. col. 1. b
Clercs & Eueſques ſuiets aux loix du Roy. n. 122. p. 1067. 1068 d
Clericorum priuilegia. n. 161. f. 2013. 2014. a
e Clergé eſtoit les Eueſques au temps paſſé. n. 115. p. 1067. 1068. d
le Clergé Romain n'a iamais eut tant d'authorité en France, qu'ont à preſent les Miniſtres. 1423. 1424. col. 1. e
Clodion ſurnommé le Cheuelu fils & ſucceſſeur de Pharamond. n. 71. p. 1059. 1060. d
Clodouæus prima ſynodum Gallicanam indixit, & haberi iuſſit. n. 2. f. 376. 377. e
Clodonæus primam Synodum Gallicanam indixit, & haberi iuſſit. n. 99. f. 2001. 2002. b
Clouis premier Roy Chreſtien a fait celebrer le premier Concile de l'Egliſe Gallicane à Orleans. nomb. 2. p. 511. 512.
Clouis Roy des François teſſerra fort les premiers Roys Gothiques. n. 31. p. 1053. 1054. d
Clouis Roy des François commanda celebrer le premier Concile de l'Egliſe Gallicane à Orleans. n. 99. p. 1063. 1064. d
Cluniacenſes Abbates peculia ſibi applicant. f. 437. 438. col. 2. b
Collatarius etiam ex cauſa permutationis habet cauſam lucratiuam. n. 377. f. 135. 136. e
Collatio Epiſcopi de conſenſu electorum valet ſine alia electione. n. 6. f. 21 22. d
Collatio Ordinarij non eſt nulla, ſed annullanda etiam citra ſententiam, patrono debitè conquirente. n. 60. f. 41. 42.
Collatio Ordinarij manet valida iure ſuo priſtino, patrono negligente. n. 61. *ibid.* e
Collatio iure deuoluto non valet niſi poſt tempus deuolutionis, & ea cauſa expreſſa. n. 67. f. 43 44. d
Collatio pendens impedit præuentionem Papæ, eamque nullam & ſubreptitiam reddit. n. 72. f. 45. 46. b
Collatio Præbendarum communis eſt Epiſcopo & Capitulo ſuo. n. 75. *ibid.*
Collatio beneficij iure communi ſtatim valet, ſed reſolubilitet. n. 81. f. 47. 48. b
Collatio beneficij vno reſpectu incommutabilitet valet. n. 82. f. 47. 48. e
Collatio Ordinarij favorabilis. n. 102. f. 55. 56. c
Collatio Ordinarij valet infra illum menſem facta, ceſſante Papâ. n. 175. f. 75. 76. d
Collatio facta tamquam graduato inſinuato, & legitimè qualificato, non limitatur ad illam cauſam neceſſariam, quando aliàs ex forma collationis apparet, quod non poteſt eodem modo valere. n. 264. f. 103. 104. a
Collatio delegatorum vel executorum Papæ non poteſt valere iure prætogato præuentionis. n. 274. f. 105. 106. c
Collatione Papæ vel Legati ad præſentationem patroni, Ordinarius non tenetur admittere reſignationem. n. 331. f. 119. 120. e
Collatione facta indigno, contra *C. cum in cunctis*, deuolutio fit ſuperuacua. n. 330. f. 121. 122. a
Collatio primi reſignatarij eſt actu valida, licèt potentior reſolubilis. n. 74. f. 193. 194. a
Collatio valet, licèt mors, aut vacatio ſit occulta. n. 14. f. 317 318. a
Collatio Ordinarij in dubio favorabilior propter ambinonem & odium contentium Romam. n. 78. f. 333. 334. d
Collatio Ordinarij facta ſpreto patrono confirmari poteſt, ſed non collatio Papæ. n. 79. *ibid.*
Collatio illiteraro facta, ipſo iure nulla. n. 146. f. 335. 336. b
il eſt Commandé de Dieu ſe ſouſtraire de l'Eueſque de Rome, & tout autre cheminant autrement que ſelon la parole de Dieu. nomb. 5. p. 523. 524. d
Collatio beneficij facta ab Ordinario quando rata manet. f. 837. 838. col. 2. a
Collatio Præbendarum Cathedralis Eccleſiæ ſpectat ad Epiſcopum & ſuum Capitulum. f. 2017. 2018. col. 2. b

Collatio Fiſcici & Dauidici Regni. n.8. f.1099.1150.a
Collectores Papæ tota Gallia expulſi. n. 17. & 19. f. 381. 382. a. d
Colleges publics, & particuliers dreſſez par ceux de la Religion pretenduë Reformée. n.31. p.1459 1460
Cominſſa Bleſenſis cum Capitulo Carnotenſi litigat. f. 981. 982. col. 2. e
du Commencement de l'Egliſe Primitiue n'y auoit aucune difference entre les Preſtres & les Eueſques a. n. 142. p 667. 668.
Commenda temporalis imputatur vitæ ſucceſſoris. n. 348. f. 99. 100. b
Commenda hodie præſumitor perpetua. n. 307. f. 113. 114. d.
Commendæ ſancti Ioannis Ieroſolymitani non ſunt beneficia. n. 321. f. 117, 118. d
Commenda eſt hodie collatio diſpenſatoria, oec aliter differt à titulo. n. 297. f. 261 262. d
Commenda, ſecundum proprium & Eccleſiæ Primitiuæ vſum eſt depoſitum. n 298. *ibid.* e
Commenda Papæ reſignari poteſt in manu Ordinarij. n. 306. f. 263 264. d
Commenda Ordinarij durat vltra Semeſtre, donec ſuperior recuocet. n. 308. *ibid.*
quid ſit Commenda perpetua. f 837. 838. col 2. e
Commenda & Commendatarius quid ſint. f. 979. 980. col. 2. c. d
Commendatarij poſſunt omnia quæ titularii. n. 305. f 263. 264. c
Commentaires de du Molin loüez & eſtimez par toute la Chreſtienté. o. 58. p. 1437. 1438. e
Commiſſiones abuſiuè à quo tempore abrogatæ. f. 871. 872. col. 1. c
Communion donnée aux Laïques ſous les deux eſpeces, du moins trois fois l'an. n. 15. p. 515 516. e
Communio Laica quomodo à Gratiano interpretata. f. 827. 828. col. 1. c
Communion és deux eſpeces au temps du Roy Louys le Piteux. n. 109. p. 1065 1066. d
Communion ſe doit faire pour le moins trois fois l'an. n. 209. p. 1077. 1078. e
Communio ſub vtraque ſpecie. n 110. f. 2003. 2004. c
Communis vſus loquendi ſequendus. n. 104. f. 55. 56. e
Compactum in Cõclani electionis Paoli IV. ne Papa poſſet illis, nec *regulæ de infirmis*, eorum reſpecto derogare. n. 163. f. 75. 74 d
Comparaiſon des Papes. n. 138. p. 1071. 1072. a
Compenſano quando valet. f. 903 904. col. 1. b
Compilationes Pontificum cur dicantur extra. n. 128. f. 483. 484. e
Compermutans ſuperiſtes non potuit vti bonâ fortunâ. n. 120. f. 105. 206. a
Complainte & demande tant de l'Egliſe Gallicane, que de l'Vniuerſité de Paris. p. 585. 586.
Complaintes vaines des Allemans au Pape. nomb. 3. p. 605. 606. c
Complainte de ſaint Bernard contre les vſurpations des Papes. n. 339. p. 721. 722. nomb. 382 p. 733. 734. b. n. 451. p. 753. 754 b.
Complainte & cenſure de ſaint Gregoire contre le Papat. nomb. 158. p. 673. 674. b n. 160. *ibid.* e. n. 186. p. 679. 680. d. & n. 190. p. 681. d. qu'il compare à Lucifer & à l'Antechriſt. n. 159. *ibid.* d
Complainte des Allemans. n. 147. p. 1073. 1074. *aliàs* 1063. 1064. d
Conciliatio Arreſtorum. n. 92. f 51. 52. d
Concilia de reſeruationibus ſublatis deffendontur. n. 100. f. 55. 56. b. c
Concilorum deffenſio. n. 100. f 55. 56
Concilium Baſilienſe. n 336. f. 63. 64. e
Concilium Conſtantienſe tres Papas depoſuit. n. 355. f. 127. 128. d
Concilium Tridentinum factum ad inſeruiendum affectibus quorumdam Principum & Papæ. nu. 339. f 129. 130. d
Concilium verum & generale eſt ſuprà Papam & Cardinales. n. 350. f. *ibid.* e
Concilium Nicænum non admiſit vniuerſalem primatum. n. 13. f. 449. 450 e
Concilium Piſanum armis Iolii II. deturbatum. *ibid.*
Concilia antiqua vetant vnum certum in terris dici Principem vel ſummum Sacerdotem. num. 16. f. 449. 450. e
Concilium Wormaciæ contra Gregorium VII. n. 65. f. 465. 466. d. e
Concilium Norieum in eundem n. 66. *ibid.*
Concilium contra Papam Philippus Auguſtus appellat. n. 91. f 471. 472. d
Concilium Aurelianenſe. n. 123. f. 483. 484. d
Concilium Turonenſe. n. 146. f. 487. 488. d
quels Conciles ont eſté conuoquez du temps des enfans de Clouis & de Carlomao. n 4. p. 513. 514. b
Conciles tenus en pluſieurs villes de France par le commandement des enfans de Clouis. num. 4. p. 513 514. c
autres Conciles celebrez par l'ordre de Charlemagne & Louys le Pieux ſon fils. n. 7. p. 513. 514. b
au Concile de Conſtantinople auoit eſté ordonné que le Patriarche de Conſtantinople (qui eſt la nouuelle Rome) ſeroit le premier apres l'Eueſque de Rome: & conſequemment preferé aux Patriarches de Ieruſalem, d'Antioche, & d'Alexandrie non ouys, qui auoient couſtume de le precedet. num. 51. f. 637. 638. e. auquel plaidoyé ne furent alleguez les Conciles de Nice, de Conſtantinople, & de Calcedoine, & autres, car ils condamnoient les deux parties, & deffendoient le Primat vniuerſel, &c. n. 52. p. 639 640. a
Concile de Nice ſouiolablement gardé iuſques au temps de l'Empereur Phocas. n 98. p. 655. 656.
premier Concile de Conſtantinople tenu l'an 385. n. 502. p. 655. 656. d
par les Conciles de Carthage & d'Affrique, il eſt prohibé que nul Archeueſque ou Primat ſoit appellé Prince des Preſtres, ou ſouuerain Preſtre: mais ſeulement l'Eueſque du premier ſiege en ſa Prouince. nom. 114. p. 657 658. e. n. 215. p. 687. 688 e
Conciles de Piſe & de Milan en quel temps. n. 456. p. 769. 770. e
Concile & Arreſt d'Angleterre contre l'authorité du Pape. nomb. 3. p. 789
Concilium Aurelianenſe ſub Clodonæo Francorum Rege. f. 813. 814. col. 2. a
Concilium Nicænum quot capitula contineat. f. 821. 822. col. 1. d
Concilia vetera à miniſterio iniquitatis nimebant. f. 815. 816. col. 1. c
Concilium Prouinciale quam poteſtatem habeat. f. 833. 834. col. 1. e
Concilium Lugdunenſe quo tempore habitum. f. 995. 999. col. 1. b
le Concile general d'Affrique fait mention de la loy honteuſe faite par les Empereurs Honorius & Theodoſe le Ieune, qui permettoit de ſe faire Chreſtien, ou de demeurer Payen. n. 21. p. 1053 1054 a
premier Concile de l'Egliſe Gallicane, où & par qui conuoqué. n. 99 p. 1063. 1064. d
Concordati abuſiui ab executione ſtatim appellari poteſt vt ab abuſu, & beneficium conferri per Ordinarium. n. 10. f. 173. 174. e
Concordatum abuſiuum à Papa homologatum, facit beneficium vacare per obitum, non obſtante publicatione, ſi reſignans obiit in poſſeſſione. num. 293. f. 259. 260 a
Concordata Henrici VI. Angl. & Caroli VII. Franc. Reg. cum Papa, reſpuuntur à Parlamentis.

numero 243. f. 487. 488. c. n
Concordat ancien de l'election du Pape. nom. 270. p. 706. 707. e
Conditio triplex, præſens, ſuſpenſiua, reſolutoria. n. 180. f. 223. 224. d
Conditio reſolutoria minus exorbita, & potius præſumitur quàm ſuſpenſiua. n. 181. f. 223. 224. a
Conditio reſolutoria trahitur retrò, non ſuſpenſiua. n. 182. f. 223. 224. e
Conditio miſera eorum, qui Scripturas ſacras contemnunt. n. 64. f. 1097. 1098. a
Conferentes iure deuoluto tenentur eiſdem perſonis conferre. n. 220. f. 91. 92. a
Confeſſio aduerſarij ad quid valeat. numer. 2. f. 425. 424. d
Confeſſio & pœnitentia Paſchalis II. numer. 72. f. 467. 468. e
Confeſſio Adriani IV. n. 116. f. 479. 480. e
Confeſſion auriculaire commandée par Innocent III. n. 406. p. 739. 740. a
Confeſſion de foy de ceux de Merindol & de Cabrieres. n. 158 p. 1075. 1076. *aliàs.* 1065 1066 e
Confeſſion d'Auguſte, & ſes adherans, condamnée és Conſiſtoires des Huguenots. n. 15. p. 1425 1426. e
Confeſſion d'Auguſte, ſelon l'opinion de du Molin, eſt plus honneſte & meilleure que celle de Caluin. n. 10. p. 1453. 1454.
Confirmatio intelligitur in forma communi appellatione confirmationis. f. 855. 856. col. 1. e
Confiſcatio quæſita Principi non poteſt ab eo peti, niſi poſt declarationem. n. 594. f. 141. 142. b
Confuſio prima ſpiritualium cum temporalibus. n. 6. f. 447 448. a
Confutatio *C. ego Ludouic.* n. 119. f. 481. 482. a. b. continuatio eiuſdem confutationis. *ibid.* n 124. d
Confutation de la prudence mondaine. nomb. 159. p. 665. 666. e
Confutation de la Decretale, *Nouit.* n 389 390. 391. 392 393. 397. 398. p. 735. 736. & ſuiuant.
Coniuratio attrox in Imperatorem, quem Papa excommunicat. n 82. f. 469. 470. e
Coniuratio horrenda in Remp. Florentiæ. num. 149. f. 489. 490. e
belle Conſolation des Caluiniſtes donnée à ceux qui ſe plaignoient d'auoir eſté ruinez par leur doctrine. n 72. p. 1443. 1444. b
Conſanguineo ſed digno reſignate, non eſt ſuſpectum. n. 124. f. 61. 62. d
Conſanguinitas per tres regulas declaratur. f. 959. 960. col. 2. b
le Conſeil de la Iuſtice de Lyon reçoit la requeſte preſentée par du Molin contre Iacques Ruffy. n. 99 p. 1445. 1446 e
Conſeil de du Molin ſur le Concile de Trente. n. 101. p. 1447. 1448. b
Conſenſus præſtari poteſt, poſt annum à morte reſignantis. n. 206. f. 231. 232. e
Conſenſus patroni licèt non requiratur, tamen in ſpectantibus ad nominationem Regis, eius conſenſus requiritur. n. 280. f. 255. 256. e
Conſenſus poteſt præſtari tam per procuratorem priminuum, quam per ſubſtitutum. n. 18. f. 411. 412 b
ſi le Conſens peut eſtre preſté par le ſubſtitué du primitif n. 20. p. 559. 560. a
Conſenſus electi non debet eſſe incertus. f. 1001. 1002. col. 1. e
Conſuetudo excuſat à pœna. n. 55. f. 327. 328. e
Conſeruatores Papæ non cognoſcunt de conſanguinitate in Gallia. f. 959. 960. col. 1. d
Conſeruatores Vniuerſitatum in quo diſcrepant à conſeruatoribus Regiis. f. 997 998. col. 1. e
Conſilium Ludouici Ducis Burgundiæ de non admittendis nouis conſtitut. Pap. n. 129. f. 483. 484. e
Conſilia Cæſarum vana malum auxerunt numer. 2 f. 1081. 1082. c.
Conſiſtoires nouueaux eſtablis en France, & leur authorité. n. 61. p. 1437. 1438. d
les Conſiſtoriaux de Lyon condamnerent le Cathechiſme de du Molin. n. 85. p. 1443. 1444. p
encore qu'il fuſt conforme à l'Euangile, & anciens Symboles. n. 86. *ibid.* e
Conſiſtoire fauſſement appellé l'Egliſe. numero. 83. p. 1445. 1446. b
Conſiſtoriaux ſont Miniſtres du diable. num. 107. p. 1449. 1450. a
Conſiſtoires eſtablis en pluſieurs lieux de France, par qui, & pourquoy. n. 2. p. 1451. 1452.
Conſpiration des Miniſtres contre l'honneur & la vie de du Molin. n. 92. p. 1445. 1446. a
Conſtantia Auguſta vxor Mauricij Imp. f. 839. 840. col. 1. a
Conſtantius eſtoit fils d'vn ancien Senateur Romain. n. 48. p. 1055. 1056. e
Conſtantius Chlorus ao Rex Angliæ fuerit. num. 47. f. 1085. 1086. e. idem Imperator creatus, Diocletiano & Maximiano exauctoratis. n. 48. *ibid*
Conſtantius Imperator Heracliani priuignam duxit. n. 51 f. 1085. 1086. e
Conſtantini IV. ficta conſtitutio. n. 118. f. 479. 480. e
Conſtantini Magni donatio non valuit. n. 122. f. 481. 482. a. nullus Papa in illa donatione ſe fundauit. n. 125. *ibid.* b
Conſtantin le Grand cognoiſſoit des cauſes & appeaux des Eueſques, & eſtoit iuge empereur, ſelon ſainct Auguſtin nombre 55. & ſuiu. iuſques au nomb. 30. p. 523. 540. a
Conſtantin commença à regner en Angleterre & Gaule, parce qu'il fauoriſoit les Chreſtiens, ſurmonta tous ſes concurrens à l'empire qui les perſecutoient, & demeura ſeul Empereur. n. 58. p. 641 642. d
Conſtantin ſeul Empereur fut cruel enuers les ſiens. n. 61. 643. 644. a
fauoriſa les Chreſtiens, & fit fermer les Temples des Idoles. n. 62 63. & 67. *ibid.* e
Conſtantin ſeul paiſible Monarque fit d'vn lieu ruiné vne ville de ſon nom égale à Rome. n. 85. p. 649. 650. e. nomb. 86. & 87. *ibid.* e
an trop meilleur Commencement qu'icelle, *C. de veter. iur. enucl.* icy declaré, n. 84. p. 649 650. e nomb. 85. *ibid.* d
Conſtantin fut fort troublé pour les debats de la Religion, à cauſe de l'Heretique *Arrius*, & commanda ſilence aux deux partis. n. 88. p. 651. 652 b
Conſtantin ſe ſouciоit plus de ſon Empire que de la Foy. & mourut adhetant aux Arriens, ayant fait des loix Payennes. n. 90 & 92. p. 651. 652. e
Conſtantius ſon fils executa l'onzieſme perſecution de l'Egliſe. n. 91. *ibid.* a
Conſtantin I. aſſembla le Concile de Nice de pluſieurs Confeſſeurs & Martyrs. n. 93. p. 651. 652. e. où fut declarée la foy de la tres-ſainte Trinité, & permis à tous Eueſques & gens d'Egliſe, d'eſtre & demeurer mariez. n. 94. p. 653. 654. e
Conſtantin eſtablit les Patroiſſes à Conſtantinople, & les garnit des Liures des ſaintes Eſcritures. num. 95. p. 653. 654.
il fit l'Eueſque de Conſtantinople égal à celuy de Rome. nomb. 96. *ibid.*
Conſtantin oncle paternel de ſainte Catherine. n. 46. p. 1055. 1056. d
Conſtantin le Grand baſtard né à Drepanon, ville d'Aſie la mineure. n. 49. p. 1057. 1058. b
Conſtantin nourry & eſleué en la Cour de l'Empereur Diocletian. n. 52. p. 1057. 1058. d
pourquoy ainſi nommé. n. 53. *ibid.* e

Conſtantin fit ceſſer les perſecutions par tout. n. 62. p. 1059. 1060. a
Conſtautin le Grand connoiſſoit iudiciairement des cauſes Eccleſiaſtiques. n. 165. p. 1067. 1068. b
Conſtantini cognomento Magni natalis. numern 49. f. 1085. 1086. b
Conſtantinus in aula Imperatotũ educatus. n. 52. f. 1085 1086. d. cui eo nomine inſignitus, num. 53. *ibid*
Conſtantinus Chriſtianis fauet, n. 60. f. 1097. 1098. e
Helenopolim & Conſtantinopolim ædificare curat num. 61. *ibid*
Conſtantinus Magnus lites Eccleſiaſticas componebat. n. 165. f. 2013. 2014 e
Conſtantinople faite peu deuant le Concile de Nice, num. 56. p. 639. 640. d
Conſtantinople aſſiegée par la faute de Rufin & Stilicon, n. 15. p. 1051. 1052. e
Conſtantinople appellée nouuelle Rome, & pourquoy. num. 62. p. 1059. 1060
Conſtitutio Philippi Pulchri contra decimas iotolitas, num. 18. f. 381. e. n. 132. f. 2007. 2008. b
Conſtitutio Regia quâ Regnum Franc. à poteſtate Papæ ſolutur, f. 491. 492. col. 2. e
Conſtitutio ſemper continet plures titulos. f. 839. 840. col. 2. e
Conſtitutiones Caroli Magni, num. 200 f. 1121 1182. e
Conſtitutiones Eccleſiaſticæ Ludouici Pij. num. 208. f. 1123. 1124. b n. 1011. f 2001. 2002 e
Conradini Sueuiæ Ducis Siciliæ Regis cædes. n. 107. f. 477. 478. d
Contractus Henrici IV. primogenitus à Papa in patrem concitatus. n. 69. f. 465. 466. e
Contractus plures vnà contemplatione facti, pro vno habentur. n. 168. f 219 220. d
Contractus de ſe liciti propter abuſum prohiberi poſſunt, & publicatio, quantumuis ſolemnis, non prodeſt ſtante abuſu. n. 292. f. 2 9 2 0 d
Contractus ſpecies ex pactis, non ex denominatione, dicatur, num. 301. f. 261. 262. e
Contractuum ſubſtantialia non ſunt in contrahentium poteſtate, n. 7. f. 415. 416. e
Controuerſiæ Primatus. n. 12. f. 449 450. b
Contractus nouus quãdo neceſſarius, f. 917. 618. col. 1. a
Contemptenra de l'Eſcriture ſainte rombent ſouuent és fables, n. 64. p. 1059. 1060. e
Contracta de mariage dreſſez par les Miniſtres, & pourquoy, n. 30. p. 1459 1460
Conuentus Bituricenſis. n. 136. f. 65. 66. a
Conuentus Regui Franciæ ſub Philippo Pulchro, num. 137. f. 485. 486. b
Commentum falſum ſancto Regi malè attributum. f. 815. 816. col. 1. a
Conuentionis locus non ſolùm inſpicitur, ſed & commiſſionis. f. 907. 908 col. 1. e
Cordeliers & Mendians plus Heretiques que le Pape Ieau XXII. n. 48. p. 765. 766. a
60000. Cordeliers preſts d'aller à la guerre du temps du Pape Pie II. n. 495. p. 769. 770. e
Cornua Eccleſiæ Romanæ exaltata. n. 10. f. 47. 48. e
les Cornes de l'Egliſe par quel moyen ſe ſont eleuées. num. 322. p. 717. 718 d
Corruptio diſciplinæ Eccleſiaſticæ. n. 115. f. 59. 60. a
Corruption premiere de doctrine venuë premierement des Preſtres. n. 395. p. 737. 738. e
Correlatiuorum alterum ſine altero non ſubſiſtit. num. 157. f. 71. 72. d
Correlatiuorum eadem natura, etiam in correctoris. num. 131. f. 205. 206. d
Creatio mutuæ penſionis non valet, etiam præterita permutationis. n. 282. f. 215. 216. b
Crimen regulariter non priuat beneficio ipſo iure. num. 374. f. 131. 134. d
Crimine læſæ Maieſtatis non fit confiſcatio ipſo iure, ſed tãtùm interdicta adminiſtratio. n. 393. f. 139. 140.
Crimen Hieroboamicum. n. 417. f. 149. 150. e
Crimen priuilegiatum. n. 1. f. 391. 392. a
Crimina morte extinguuntur. f. 839. 840. col. 2. c
les Criminels n'ont immunité en l'Egliſe. num. 29. p. 517. 518. b
il ne faut Croire à tout eſprit, l'eſpreuue eſt la parole de Dieu. num. 10. p. 615. 616. a
Coſmas *Guymier* non eſt author gloſ. pragmaticæ. num. 53. f. 325. 326 e
Cour de Rome ſource de tous maux. nu. 3. p. 551. 556. b
Couronne de France n'a iamais eſté tranſportée à d'autre people qu'à celuy des Frauçois. num. 76. p. 1061. 1062. b
la Couronne de France en vertu de la Loy Salique appartient ſeulement à l'aiſné maſle plus prochain de la ligne. n. 78. p. 1061. 1062. e
Couſtume d'enuoyer profeſſion de ſa foy eſtoit en-eoies en vigueur du temps de Gregoire le Grand, Gregoire II. & de Charlemagne. n. 7. p. 597. 598. e
pluſieurs Couſtumes Françoiſes touchant les fiefs & ſucceſſions, portées par les François en Calabre, la Poüille, & Sicile n. 35. p. 1053. 1054. e
Couſtumes receuës de toor temps par les trois Eſtats, approuuées par le Roy, deſtruites entierement par les Miniſtres, n. 28. p. 1457. 1458
Cumulatio actionum regulatur à cumulatione obligationum. f. 1031. 1032. col. 1. d
Culpa ſua impedito tempus non currit. num. 171. f. 75. 76. e
Cumulatio titulorum permiſſa. n. 160. f 71. 72 e
Curia Pariſienſis de Regalis cognoſcit per totum Regnum. num. 421. f. 149. 150. a
Curia legati non eſt Curia Romana. numer. 24. f. 177. 178. e
Curiæ Romanæ progreſſus n. 1. f. 413. 414. a
Curiæ Romanæ quæſtus. n. 87. f. 471. 472. d. auctus ex limbus beneficiorum. *ibid*
Curia Romana quantum vim pecuniarum exigat à Gallis. n. 9. f. 493. 494. e. d. e. n. 12. f. 495. 496. e
Curiæ Romanæ aulici pignora Franciæ Beneficia poſſident. n. 17. f. 495. 496. d
Curia Romana pro pecunia plumbum tradit. num. 17. f. 495. 496. d
Curez du Dioceſe de Rome, quels eſtoient autrefois, & à quoy ils eſtoient obligez. nombre 18. 19. p. 515. 516. e.
Curez fraudez de leur part du reuenu de l'Egliſe, ont eſté contraints de vendre les Sacremens & ſepultures, inuenter miracles & pratiques pour tirer argent, que les Papes & leurs Eueſques ont approuué, pour augmenter & enrichir leur Empire, & mieux vendre les Benefices. num. 200. p. 685. 684.
tout Curé ou Vicaire qui fait ſon deuoir ſelon l'Euangile, eſt empeſché par les Miniſtres, diſans qu'il ne luy appartient pas, & qu'il n'eſt de leur ſecte. n. 18. p. 1455 1456.
Cuſtodiarum origo, quas Galli deportus vocant. f. 873. 874. col. 1. c
Cypte depuis quel temps a porté le nom de Royaume. num. 56. p. 1057. 1058 b
Cyprianus Eccleſiæ Doctor ſanctiſſimus quid de Eccleſiæ primatu dixerit. num. 14. 15. f. 449. 450 a
Cyprus ſubacta, & in Prouinciam redacta. nu. 58. f. 1097. 1098. b

D

Damasvs I. Papa armis certauit. n. 53. f 461. 462. d.
Damaſe I. vaillant Eſpagnol fut Pape par armes. uum. 283 284. p. 707. 708. e
Dauid ordonna le tour des Preſtres & Leuites, leur preſentuant certain ordre; ce qoe fit auſſi le Roy Ezechias. n. 83. p. 531. 532. d
Damnum quod quis culpâ ſentit, ei imputatur.

num. 129. f. 207. 208.a
Danti operam rei illicitæ, imputatur quidquid inde ſequitur. n. 19. f. 315. 316.e
Dauid, & Ezechias Sacerdotum & Leuitarum ordines conſtituerunt. nom. 27. f. 385. 384.b
Darius deffait par Alexandre le Grand.. n. 11. p. 1051. 1051. b
Dauid eut le pouuoir de eboiſir & preferer le plus ieune à l'aiſné pour eſtre ſon ſucceſſeur. n. 82. p. 1061. 1062. a
Dauid prefera Dieu à ſa Couronne, & à ſon eſtat Royal. n. 88. p. 1061. 1062. e
il a gardé exactement les Commandemens de Dieu. num. 89. p. 1063. 1064. a
Dauidis pietas. n. 88. p. 1099. 1100. e
Debitor penſionis non poteſt priuari beneficio. n. 275. f. 253. 254. e
Decanatus electiui non ſpectant ad nominationem Regis in vim Concordatorum. n. 515. f. 125. 126. c
Dedicano in præiudicium vetita. n. 5. f. 379. 380 a
Decimæ num & quomodo fiorres ſpirituales. n. 38. f. 45 . 456. e.
Decimæ percipi non poſſunt in aliena Parrochia. f. 909. 910. col. 2. b
Decimæ non amplius iure diuino debentur. f. 1019. 102 . col 2. b.
Decisio falſa & iniqua Ioann. Andreæ de reſignatione facta in manibus Preſbyteri recipientis nomine Epiſcopi. n. 5. f. 21. 22. e
Decisio Henrici Imp. diuinam & humanam legem eonculcat. f. 887. 888. col. 2. a
Decretum de *pacifico* non prodeſt contra patronum latcum, qui eſt infrà tempus continuum, vel triennium. 54. f. 59. 40. a
Decretum de *pacifico* nunquam locum habet. vbi poteſt appellari tanquam ab abuſu. n. 206. f. 85. 86. e
Decretalium tempore non erat ius præuentionis, nec Papa contraueniebat Concilio Lateranenſi. n. 217. f. 91. 92. c
Decretum etiam fauore Papæ appoſitum, intelligitur ſi is vti velit. n. 177. f. 77. 78. a
Decretum de *pacifico* non habet locum contra habentem inſtam ignorantiam, & contra alium litigantem, & actor ſuccumbens in hoc Decreto, perdit tantùm beneficium decreti, ſed vincens vincit in totum. n. 318. f. 117. 118. b
in Decretis quid obuiandum. f. 425. 426. col. 1. a
Decretales ius Regaliorum tollere non poterunt. n. 35. f. 455. 456. b
Decretum quo omnes ferè Papæ à 400. anois declarantur Apoſtatici. n. 56. f. 461. 462. d
Decretales cur ſunt extra. n. 128. f. 483. 484. e
toutes les Decretales adreſſées à l'Empereur, où à l'Archeueſque de Conſtantinople, ſont du temps que les François y dominoient, qui perdirent ledit Empire par la faute du Pape, croyans le faire Superieur de l'Egliſe Grecque. nomb. 235. p. 693. 694. a. n. 238. *ibid.* e. n. 239. 240. p. 695. 696. b
Decretalis Bonifacij VIII. in Cardinales cur abuſiua. f. 1025. 1026. col. 1 d. e.
Decretales des Papes ont cauſé grand trouble en France. n. 1. 8. p. 1075. 1076. e
Decretalium & Canoniſtarum Hæreſes. n. 198. f. 1121. 1122. d. Inſcitiæ eoromdem. *ibid*
Decunones tutorem dare debent. f. 947. 949. col. 1. b
Defectus publicanonis primi reſignatarij non prodeſt . ſecundo reſignatario. n. 381. f 285. 286. e
Defectus conditionis trahitur tetò, quantum ad ea quæ ſunt iuris communis. n. 87. f. 517. 518. d
Deffenſio Conciliorum. o. 100. . f. 56. 56. c
la Deffenſe des Miniſtres de Berne contre Caluin. num. 55. p. 1435. 1436. d
Deffenſe publique faite par les Miniſtres à vn Libraire de vendre aucun des Liures de du Molin. n. 20. p. 1455. 1456.
Dégniſement & imprudence des Sophiſtes. num. 162. p. 673. 674. c
Delatores coërcendi. n. 394. f. 141. 142. c
Delegatus non habet iuriſdictionem niſi perſonæ expreſſione facta. f. 859. 860. col. 1. e
Denarius Papienſis quid. f. 949. 950. col 1. e
S. Denys martyriſé à Montmartre. n. 3. p. 511. 512. d
Depoſitio quando valeat f 8, 9. 900. col. 1. a
Depoſition de Robert Trehet pour du Molin contre les Caluinoiſtes. p. 1459. 1460 & ſuiuant.
Derogatio non valet omiſſa eleganti clauſula. nu. 57. f. 39. 40. d
Derogatio Regulæ *de infirm. reſignan.* ſatis operatur contra Ordinarios, & nominatos, quorum reſpectu multa obſtant. n. 134. f. 63. 64 e
Derogatio generalis non extenditur ad conceſſa miſerationis cauſâ, nec ad caſum Reip. contrarium. n. 131. f. 63. 64. d. nec ad priuilegium conceſſum Vniuerſitati. n. 152. *ibid*
Derogatio in ſecunda reſignatione neutri prodeſt. n. 159. f. 71. 72. a. ita ſi facta ſit eidem, neutra ei prodeſt. n. 161. *ibid.* e
Derogano diſpenſatoria limitatur ad eum, cuius fauore fit, nec ad alios extenditur. n. 448. f. 155. 156. e
Deſiderius Longobardorum Rex a Carolo Magno victus. f. 865. 864. col. 2. a
Deuolutarius non poteſt vti aliâ ſpecie deuolutionis quàm expreſſâ n. 126. f. 3, 9 350. e
Deuolutum de iudicato ſoluendo ſatisdant. num. 138. f. 353 351. b
contra Deuolutarios. f. 421. 422. col. 2. b
Deuoluno amplius non fit ad Capitula ab Epiſcopo. n. 75. f 45. 46 b
Deuolutio quando fit ſuperiori. n. 3 0. f 121. 122. a
Deuoir des Preſtres, quel eſt. o. 189. p. 1073. 1074. a
Deuonon du peuple de Rome & de ceux de Tibur enuers l'Empereur. n. 362. p. 729. 730. e
qui veulent reconnoiſtre l'Empereur, mais le Pape les empeſche. n. 163. *ibid*
Deus teſtimonium hominis non accipit. f. 815 814. col. 2. b
Deus propter iniuſtitias transfert regna de gente in gentem. f. 963. 964. col. 1. a
Dialogue pris de la verité Hebraique compoſé par du Molin, empeſché d'eſtre imprimé, & pourquoy. n. 15. p. 1451. 1454.
Didrachma quid. f. 1387. 1383. col. 1.
Dies præſtiti conſenſus non computatur in numero viginti dierum. n. 327. f. 119. 120. a
Dies ſeptem curſorum à Pariſiis Romam. num. 27. f. 517. 518. e
Dies in quo cautum promittitur, non connumeratur in cautione iudicio ſiſti. f. 915. 916. col 1. d
Dies quando incipiebat apud Iudæos. f 1417. 1418. col. 2. d
Diœceſani iuriſdictionem habent non ſolum in ſuos Notarios, ſed etiam in Papales. f. 391. 392. col. 1. a
Dieu tient la liaiſon comme vn filet en ſa main. n. 10. p. 603 604. c
Diocletiao ſe tuë luy meſme aagé de 78. ans, & pourquoy. n. 59. p. 641 642. d
Diocletian fuiuy par les Papes, en ce qu'ils font baiſer leur pantoufle n 75. p. 647. 648. a
Diocletian & Maximian ſe démettent tous deux de l'Empire en vn meſme iour. n 4. p. 1057. 1058. a
Differentia inter prouiſiones Ordinariorum & Papæ. n. 39. f. 35. 36. b. n. 83. f. 49. 50. e. n. 181. f. 77. 78. b. n. 368. f. 131. 132. c
Differentia magna & euidens inter prouiſiones Papæ & Ordinariorum, vacantibus per reſignationem. n. 84. f. 49. 50 e

Differentia inter Epiſcopum Auenionenſem, gubernatorem & legatum.n.189. f. 81.82.a
Differentia inter Regulam xx. de *impetrantibus beneficia vacatura* & Regulam xxviii, de *verisimili notitia obitus*. n. 16. f. 315.316.e
Differentia inter Regulam de *infirmis*, & Regulam de *publicandis*. n. 227. f. 239.240.c
Difference entre la ſubſtraction d'obedience, & de communion. n. 1. p. 625.624.a.n.6. p.625.626.e
Difference entre authorité dominatiue & vertueuſe. nomb. 5.6. p. 775.776.c. n.10.p.777.778.b
Digitus an ſit membrum. f.1025.1026. col. 2. b
Dignitas aduerſarii non ſufficit ad metum probandum. f. 937.938.col.2.a
Dignitas electiua vacans an poſſit reſeruari. f.1025. 10.6 col. 2. e
Dignitas Religionis præſtantiſſima. num. 201. f.1121. 1122. b
Dilauo inſtructoria poteſt ex cauſa per iudicem mutari. f. 1031. 1031.col.2. a
Diligens non debet eſſe deteriotis conditionis quàm negligens. n. 36. f. 187.188.e
Dilationes argumentorum. n. 322. f.267.268.b
Diſciplina veteris Eccleſiæ n.199. f. 261.262.a
Diſciplina Eccleſiæ à Papis labefacta. num. 420. f. 297.298.d
Diſciplina vetus Principum & Epiſcoporum, nu. 94. f. 473.474. e
la vraye Diſcipline & correction abolie. n. 189. 191. p. 681. 682.
Diſcipline ancienne des Princes. n. 393. p. 735.736.e
Diſciplina Chriſtiana tempore D. Auguſtini in Affrica feruebat. f. 815. 816 col. 2.a
Diſcipline miſericordieuſe, & opportuo gouuernement doit eſtre adminiſtré au peuple. n. 18.p. 1067. 1068. a
Diſcipuli Chriſti omnes erant Exorciſtæ. f. 815.816. col. 1. a
Diſcord, eſmeu entre les Miniſtres des villes voiſines de Genéue, d'vne part, & ceux dudit Genéue, d'autre. n. 31. p. 1435.1436 e
Diſcrimen Papatus & Epiſcopatus. num. 217. f. 479. 480 d
Diſcuſſio Canonum. n.171. f. 133.134.e
Diſcuſſio fumorum, & explicatio *C. nouit. de iudic.* num. 91. f. 475.474.a
Diſpenſatio, odioſa & lucratiua eſt. n.133. f. 63.64.d
Diſpenſationes quantò plures, tantò faciliosſubreptio ioducitur. n. 131. f. *ibid.* a
Diſpenſatio cenſetur in dubio, reſtricta ad actum ſuper quo fit. n. 29. f.31.32.a
Diſpenſatio non fit, niſi exprimatur. num. 439.f.303. 304. d
Diſpenſatio quantò maior, tantò faciliot obreptio. num. 407. f. 293.294.e
Diſpenſatio quantò maior, tantò faciliot obrepno. nun. 20. f. 411. 412.b
Diſpenſatio ſimplex ad dignitatem non extenditur ad Epiſcopatum. f.861.862 col.2.d
Diſpoſitio pœnalis extenditur, ne ſit eluſoria.nom.14. f. 181. 182. b
Diſpoſitio loqueus in ſimplici non debet extendi ad mixtom, nec ad caſum habentem ſpecificam deſcriptionem. n.121.123. f. 203.206.c.d
Diſpute de du Molin auec les Miniſtres de Genéue, & ce qoi en arriua. num. 40. 41. 42. & 43. p. 1433. 1434. a b. e
Diſtinctio Panormitani inter conſenſum & negligentiam patroni reprobatur, quia vtroque caſu valet collatio ex tunc. n. 63. f.41.42.e
Diſtinctio plena. n.373. f. 133. 134.b
Diſtinctio Gomeſij reiicitur.n.19. f.181 182.e
Diſtinctio Canoniſtarum refellitur, an penſio ſit in quota vel in quantitate.n.278. f. 255.256. d
Diſtinctio plauſibilis. n. 326. f. 269.270.e
Diſtinctio mnoerum politicorum & Eccleſiaſticorum. nom.184. f.1117.1118. e
Diſtributio bonorum Eccleſiæ.n.3. f.376.377.d
Diuerſitas modica facti magnam iuris diuerſitatem parit. n. 35. f.181 182.d
Diuinatio eſt occaſio fraudum. f.881.882.col.2.b
Diuitiæ fidem & diſciplinam Prælatorum ſuffocaoerunt. n.130. f. 483. 484. b. eoſque de ſeruis Imperatorum & Regum dominos effecerunt. num. 151. *ibid.* e
Diuites quomodo debent theſaurizare. f. 1397.1398. col. 2. d
Dismes ſont de droict temporel, comme auſſi le patronage. n. 234 235. p. 699.700.a
Docteurs Eccleſiaſtiques, quel eſt leur office. n. 144. p. 667. 668. e
Docteurs anciens de Sorbonne loüez par l'Autheur. n. 24. p. 781.782.d
Docteurs de Sorbonne ennemis de do Molin, pariant ne peuuent eſtre ſes loges. p. 801.802
Doctores & Miniſtri qua in re diſcernendi. f. 1359. 1360. col. 1. a
quels Docteurs du Molin vouloit, que Caloin ſuiuiſt num. 76. p. 1441.1442.e
Doctrinæ falſæ qualitas gratiam vitiat, etiamſi Papa vel legatus de illa non cureot. n. 146. f. 67.68.e
Doctrine Papale. n. 30. p. 783.784.c
Doctrine des hommes doit eſtre reiettée de l'Egliſe de Dieu. n. 104. p 1063 1066.d
Doctrine de Geoéue tres ſuſpecte.n.36.p.1431.1432 e
la Doctrine des Docteurs de l'Egliſe eſt meſpriſée par les Miniſtres. n. 38. p 1431 1432.d
Doctrine de Caluin, & les abſurditez d'icelle. nu. 39. p. 1433 1434. a
la Doctrine de du Molin loüée par vingt cinq Mioiſtres. n. 47. p. 1433 1436. a. deux deſquels traduiſeot ſes leçons Latines en Allemand. n. 49. *ibid.* c
Doctrine de Caluin reiettée par les Seigneurs de Berne. num. 34. p. 1435.1436.a
Doctrina fidei non à Philoſophis ſed à ſolo verbo Dei peteoda. f.1041.1042.col.2.b
la Doctrine des Caluiniſtes n'a iamais eſté approuuée du Roy num. 4. p. 1451.1452
Domini locorum ſæculares vel Eccleſiaſtici, qui poſſunt Officiales ad nutum reuocare, non poſſunt ex cauſa infamante niſi cognita.n.190 f 119. 140.a
Domini locorum laici tempore Caroli Magni ſuo iure Abbatias conferebant. f 947 948.col.2 a
Domini temporales, ſiue Eccleſiaſtici, ſiue laici, non poſſunt ſibi multiplicare gradus iorisdictionis. f. 021. 1022. col. 2. d
Dominium ſecundum quam legem transferatur in vſura. f. 833.836.col 1.e
Dons Papaux faits à la Republique de Veniſe. n. 333. p. 727. 728.a
Donatio Conſtantini Magni, etiamſi vera fuit, non valuit num. 122. f. 481.482.a
Donation de Conſtantin I. fabuleuſe. num. 444. p. 731. 732. e. n. 452. 455. p. 755.73.b
Dos quo iure venit. f. f 963 964.col.2.d
Droict de Regale eſtably en Angleterre par Guillaume Duc de Normandie. n. 251. p. 699.70.b
le Duc de Vvirtemberg eſcrit à Maiſtre Charles du Molin, & pourquoy. n.48. p.1413. 1436.b
Ducatus Neuſtriæ qua occaſione recuperatus. n. 91. f. 471. 472. e
Duella cui à Philippo Pulchro permiſſa. f.1071. 1072. col. 2 a
Duo frequentes modi vacandi. n. 36. f. 33.34.b
Dyni Muxellani&cius in Reg. Iur. Pontif. Commentarij laus. f.1027.1028. col.1.a

E

Ecclesiæ Carnotensis vetus mos. n. 76. f 45. 46. b
Ecclesiasticæ disciplinæ corruptio. n. 115. f. 59 60. a
Ecclesia non iudicat, nec ligat occulta. n. 396. f. 141. 142. e
Ecclesiæ veteris disciplina. n. 299. f. 161. 262. a
quòd Ecclesia Iustiniani tempore, & postea legibus Imperatorum parebat. n. 20. f. 381. 382. c. & seqq.
in Ecclesia Christiana non minor est authoritas & potestas Regum, quàm olim in Israëlitica. num. 28. f. 383. 384. e
Ecclesia Romana præeminentiam accepit à Principe f. 433. 434. col. 1. c. ditior & potentior facta regno Franciæ. *ibid.* d
Ecclesiarum Franciæ ingena taxa in Curia Romana. num. 2. f 439. 440. b
Ecclesia Græca, prior Romana, tamen eam æqualem habuit vsque ad 10. Constantinopolitanum, qui primus Primatum sibi vendicare voluit. num. 4. & 6. f. 447. 448. a. d
Ecclesia vna, fides vna, summus Episcopus vnus Christus, n. 15. f. 449. 450. b. c
Ecclesia primitiua. n. 15. f. 449. 450. c. eiusque sensus & mos. n. 18. f. 451. 452. b
Ecclesiæ Romanæ cornua exaltata. n. 70. f 465 466. c
Ecclesiæ, Mediolanensis, Hispanica, & Anglica, quando cœperunt Papæ subiici, etiam in appellationibus n. 75. f. 467. 468. c
Ecclesia Constantinopolitana æqualis erat Romanæ. num 20. f. 451. 452. e
Ecclesia Græca nunquam subiecta fuit Romanæ, nisi quamdiu Galli potiti sunt Imperio Constantinopolitano. n. 26. f. 453. 454. c
Ecclesia Græca non obediit iudicio Phocæ. *ibid* d
Ecclesiæ Romanæ mutatio. n 116. f. 479 480. b
Ecclesiæ fides secundum Papam. n. 116. f. *ibid.* b
Ecclesia cur dicitur Catholica. n. 6. f. 491. 492. c
Ecclesia non potest errare. f. 813. 814 col. 2. e
Ecclesiæ omnes quomodo tempore Apostolorum vocabantur. p. 811 812. col. 1 e
Ecclesiam externam inuisit cæcitas. f. 833 834. col 3. b
an Ecclesia Græca minùs nouerit mores Apostolorum quàm Latina. f. 859. 860. col. 2. c
Ecclesia Christi non est de hoc mundo. f. 863. 864. col. 3. b
Ecclesia Græca plus mille ducentis annis noua Latinorum inuenta ignorabat. f. 867. 868. col 1. d
Ecclesiastici à lucris abstinere debent. f. 887. 888. col. 1. e
Ecclesia Christiana semper dicta Catholica. f. 1075. 1076. col. 2. c
Ecclesiæ Africanæ Pontificum Romanorum artes detexerunt. n. 19. f. 1081. 1082. a
Ecclesia vera quomodo discernenda. f. 1395. 1396. col. 1. e
Ecclesia non est subiecta, nec certo loco, nec certo numero. f 1415. 1416. col. 1. e
Ecclesiastiques comment subornez par les Calumnistes. n. 32. p. 1459 1460
de Ecclesiæ collatis dividendis, & non dividendis. num. 105. f. 2003. 2004. b. e
l'Eglise primitiue des Gaules foulée par l'Empire Romain, & l'an 253. S. Denys martyrisé à Montmartre num. 3. p. 511. 512. d
Ecclesiastici veteres legibus Cæsareis paruerunt. n. 162 f 2013. 2014 b
Edictum insinuationum non seruatur nisi contra suspectas fraudes. n. 144. f. 67. 68. e
Edictum Regium contra abusus Papæ. *ibid*
Edictum Henrici II. contra *paruas Datas* editum, & ligat etiam in petitorio, & in foro Ecclesiastico. num. 385. f. 287. 288. b
Edictum contra *paruas Datas*. f. 427. 428. & seqq.
Edict Royal diuisé en neuf parties. n. 1. p. 511. 512. a
Edictum Caroli V. contra interdicta. num. 18. f 381. 382.
Edict qui fut fait sur les resignations passées. num. 21. p. 539. 560. b
cét Edict lie aussi les Ordinaires, mesmes hors le Royaume, pour les Benefices assis en iceluy. n. 9. 10. p. 557 558. e
Edicts de Louys XI. publiés l'an 1464. portans defences d'enuoyer argent à Rome pour auoir des Bulles. n. 150. p. 1073. 1074. *alias* 1063. 1064 a
Edme Villereau dépose comme temoin en faueur de du Molin, contre les Ministres. p. 1471. 1472
Edoüard VI. Roy d'Angleterre a fait bruller les Liures de Fables mensongeres. n. 64. p. 1059. 1060. d
Edoüard de Vvindesore Roy d'Angleterre déchen de ses pretensions sur la Couronne de France, & pourquoy. n. 79. p. 1061. 1062. d
fait hommage à Philippes de Valois de la Duché de Guyenne. num. 80. *ibid*
fait la guerre au dit Philippes, prenant le tiltre de Roy de France. *ibid.*
l'Eglise Grecque, qui est la plus ancienne, a moins dévoyé, & a plus retenu la pureté de l'Escriture, & iamais ne s'est voulu preferer à l'Eglise de Rome, mais l'a touſiours tenuë pour égale. num. 16. p. 627. 628. b. iusques à vn Moyne nommé Iean le Ieusneur, lequel estant fait Euesque de Constantinople, voulut estre Pape, ou Primat vniuersel: ce que Pelage II. & saint Gregoire Euesque de Rome disoient estre le tiltre de de l'Antechrist. n. 17. *ibid.* c. n. 29. p. 631. 632. d
les Eglises de Rome & de Constantinople n'ont eu aucune prerogatiue d'honneur, sinon depuis Constantin. n. 55. p. 639. 640. c
l'Eglise du temps de Constantin n'auoit Images és Temples. num. 63. p. 643. 644. d
l'Eglise Romaine n'est pas de plus grand pouuoir ou authorité que celle de France ou d'Angleterre, ou autre quelconque. n. 121. p. 659. 660. e. nom. 122. p. 661. 662. b
l'Eglise sous si horrible desolation a esté si esgarée, qu'on ne l'a plus connuë ny trouuée que par les saintes Escritures. n. 201. 202. p. 683. 684 a
l'Eglise vniuerselle n'est attachée à aucun lieu, ny dependante de Rome. n. 206. p. 685. 686. d. num. 208. *ibid*
toutes Eglises anciennes, & Euesques anciens. estoient nommez Apostoliques. num. 225. p. 689. 690. e. num. 226. p. 991. 692. d
l'Eglise de Milan égale à Rome, & precedoit Rauenne num. 336. 337. 339. p 721. 722 e
les Eglises d'Espagne se soubmirent au Pape l'an 1065. num. 341. p. 723 724. d
les Eglises ne doiuent receuoir les biens dont les heritiers des donateurs seroient exheredez. num. 106. p. 1065. 1066. e
Electio Cleri & populi in primitiua Ecclesia. n. 101. f. 55. 56. d
Electio non est nominati Curiæ sed grauati, pluribus Beneficiis simul vacantibus, dummodo non det minori valore ducentarum librarum. num. 149 f. 99 100. b
Electio Papæ spectat ad Concilium non ad Cardinales. num. 35. f. 117. 118.
Electio Cleri & populi. n. 7. f. 379. 380.
Electio Papæ vnde ad solos Cardinales redacta. n. 57. f. 401. 462. e
Electores Imperij à quo instituti. f 863. 864 col 2. b
l'Election des Euesques a esté par l'institution de

l'Egliſe, pour y mettre l'ordre & la police, dés le temps des Apoſtres, n. 143. p. 667. 668. b. n. 147. p. 669. 670. a

l'Election de l'Eueſque de Rome ne peut eſtre oſtée au peuple, pour la reſtraindre au Clergé, ny au Clergé pour la reſtraindre aux Cardinaux, ny des autres Eueſques aux Chanoines. nom. 446. 447. p. 751. 752. e

Electio populo, Cleroque data. n. 125. f. 483 484. a ad pancos redacta. n. 126. *ibid.* e

Electio ad Regem non ad Metropolitanum ſpectat. f. 819. 820. col. 2. d

Electio nunquam fuit ablata à Clero & populo, f. 861. 862. col. 1. a

Electus conſentiendo electioni de ſe factæ, eligentium auget numerum, & electionem perficit. f. 863. 864. col. 1. a

Electio illius obtinet, qui tepetitur fuiſſe in poſſeſſione bonâ fidè. f. 879. 880. col. 1. c

Eliacbim bruſla le rolle de la Prophetie de Ieremie, nom. 94. p. 1063. 1074. a

Emiſſarij Papæ, n. 63. f. 465. 466. a

Emiſſarij Pontif. duriter excepti. n. 142. f. 1009. 1010. d. in eoſdem Senatuſconſultum. n. 143. *ibid.*

les Empereurs Grecs & François auoient autrefois toute iuriſdiction ſur les Papes : les ont iugez, condamnez, depoſez, inſtituez, & fait loix Eccleſiaſtiques. n. 184. p. 679. 680. b. n. 159. 160. 161. a

les Empereurs François, & depuis le peuple Romain eſtabliſſoient Magiſtrats à Rome : les Papes y eſtoient ſubiects. nom. 157. p. 727. 728. a

le premier qui les troubla fut Gregoire VII. qui fut banny. & depuis Luce II. qui fut lapidé. nom. 358. *ibid.* b

& Eugene III. qui fut chaſſé de la ville comme traiſtre. nom. 359. *ibid.*

l'Empereur ne dépend point du Pape & a puiſſance ſi toſt qu'il eſt eſleu. n. 300. p. 711. 712. b

Empoiſonnemens, quand ont entré en la Papauté. nom. 275. p. 705. 706. d. nu. 280. *ibid.* e. nom. 283. p. 709. 710. a. n. 315. 719. 720. b

anciens Empereurs ont ſubiugué les Gaules. num. 1. p. 789. 790. b

Encænia, quid ſint. f. 1405. 1406. col. 1. b

Enfans ne ſoient tonſurez ſans le conſentement des pareos. num. 16. p. 517. 518. e

Enfans de Ieroboam occis par Baaſa. nombr. 90. p. 1063. 1064. b

n'Enterrer dans l'Egliſe. nomb. 27. p. 517. 518. e

Entrée des Miniſtres conſitoriaux en France. nom. 59. p. 1437. 1438. b. l'intention & but deſdits Miniſtres. num. 60. *ibid.* d

Entrepriſes de Ildebrand, autrement Gregoire VII. tres meſchant Pape. n. 304. 305. p. 713. 714. n. 306. 307. *ibid.* e. n. 314. p. 715. 716. n. 316. b. p. 717. 718. nom. 351. p. 725. 726. b

Entrepriſe pernicieuſe de Iacques Roffy comte du Molin. nom. 63. p. 1445. 1446. b

Epilogus libelli. n. 211. f. 1123. 1124. d

Epiſcopatus & Papatus differentia. num. 117. f. 479. 480. d

Epiſcopo non licet de beneficiis negotiari. num. 31. f. 31. 32. e

Epiſcopus poſt lapſum tempus patroni, non confert iure deuolnto, ſed libeto. n. 64. f. 43. 44. a

Epiſcopus non poteſt libertæ ſuæ collationi contrauenire. nom. 68. *ibid.*

Epiſcopi iure communi fundatur in libera collatione omnium beneficiorum. n. 62. f. 41. 42. c

Epiſcopus iure communi fundatur in tota Diœceſi. num. 62. *ibid.*

Epiſcopus pendente tempore patroni grauari non poteſt. num. 66. f. 43. 44. c

Epiſcopi Franciæ contra ſua Capitula præſcripſerunt, ad quæ non ſit amplius deuolutio ab Epiſcopo. num. 73. f. 45. 46. b

Epiſcopi præſentio quibus prodeſt. n. 74. *ibid.* e

Epiſcopus plus intrit habet in inſtitutione, quàm patronus in præſentatione. n. 74. *ibid.* e

Epiſcopus Auenionenſis. in quo differt à Gubernatore & Legato. n. 189. f. 81. 82. a

Epiſcopus reſignans retentâ beneficiorum collatione, habet illam iure ordinario, non vt delegatus, aut Vicarius Papæ. n. 213. f. 89. 90. a

Epiſcopos non poteſt in eodem caſu & vacatione variare. num. 92. f. 339. 340. c

Epiſcopi & Pontifices Romani ſubditi legibus Regum Francorum. n. 11. f. 379. 380. c

Epiſcopi Conſtantinopolitani primùm vniuerſales Patriarchæ vocati ſunt, ſed verbaliter tantùm in honorem ſedis Imperialis, ibi reſidentis. numer. 5. f. 447. 448. e

Epiſcopus Rauennas cur Primatum vſurpare voluit. numero 9. f. 447. 448. d. a Paſchali II. deplumatus. *ibid.* e

Epiſcopatus vnus tantùm. n. 15. f. 449. 450. b

Epiſcopi omnes fratres Papæ pariter vocabantur. num 17. *ibid.* e

Epiſcoporum & Principum vetus diſciplina. num. 94. f. 473. 474. e

Epiſcopi antiqui ex quibus Canonibus iudicabant. num. 127. f. 481. 484. e. d

nullus Epiſcopus dominum Eccleſiæ ſuæ ſe dicere poteſt. nom. 41. f. 491. 492. a

Epiſcopi veteres totum Cletum fuæ Diœceſis ſuſtentabant, ſed moderni omnes redditus matricis Eccleſiæ ſibi attribuerunt, & Parochos Sacramenta emere coëgerunt. f. 831. 832. col. 2. b

Epiſcopi Romani nunquam in Affrica poteſtatem habuerunt. f. 837. 838. col. 1. a

Epiſcopus Terraconenſis cur vocabatur Cardinalis. f. 837. 838. col. 2. e

Epiſcopi Neapolitani iubentur obedire Conſtantio Tribuno militum. f. 839. 840. col. 1. c

Epiſcopus Romanus quâ arte atmari fecit aduerſus Fridericum Imp. f. 853. 854. col. 1. d

Epiſcopus quando poteſt Eccleſiæ vacanti, cuſtodem vel œconomum apponere. f. 857. 858. col. 2. d

Epiſcopi quo tempore in Clerum dominationem nondum vſurpauerant. f. 901. 902. col. 2. e

Epiſcopi & Clerici legibus Regis obediuerunt. n. 12. f. 1005. 1006. b

Epiſcoporum electio ad quos pertineat. n. 115. *ibid.* b

Epiſtolæ falsò Clementi attributæ non ſolùm apocryphæ, ſed & ſuppoſititiæ. f. 823. 824. col. 1. e

Epiſtola Authoris ad Henricum II. num. 190. f. 1119. 1120. b

Epiſtre de l'Antheur preſentée au Roy Henry II. nomb. 190. 191. & ſuiuans, inſqu'au nombre 212. p. 1073. 1074. e

calomniée par la Sorbonne, quoy que tres belle & bien faite. n. 252. p. 1077. 1078. e

Equiparation permicieuſe du ſpirituel au temporel. nomb. 29. p. 631. 632. d

Equinocatio quoties emergit ad quem recurrendum. f. 869. 870. col. 1. b

Erreur des Canoniſtes. nombre 52. 53. 54. & 56. p. 523. 524. e

Erreur des Legiſtes. n. 68. p. 517. 518. e

Erreur de pluſieurs Chronolographes. nomb. 40. p. 633. 634. e

Erreur grand d'auoir meſlé le temporel auec le ſpirituel, dont la ſeparation eſt vtile. nomb. 253 254. p. 699. 700. e

Erreurs de Gratian au ſuiet de l'Hiſtoire, nomb 270. p. 705. 704. d

Erreurs des Hiſtoriens Papaux. n. 345. p. 723.724.
Erreur de ceux qui commencent la ſeconde ligue des Roys de France à Pepin.. n. 74. p. 1059.1060.e
Errores Gomeſij. n. 3. f. 19 20.b
Error vulgarium. n. 4. f. 21.22.e
Error quorumdam iudicum. n. 78. f. 47.48.b
Error iuris quando excuſat. n. 302. f. 113.114.e
Error communis Gloſſ. & Canoniſtarum reprobatur. o. 370. f. 133.134.a
Error Rotæ ex confuſione relationum. nu. 17. f. 175. 176. b
Error veritati cedit. n. 52. f 325.326.b
Error multorum Canoniſtarum de poteſtate Papæ. num. 9. f. 491. 492. a
Error eorum qui putant regnum interdictum ob bellum inter Reges Franciæ & Angliæ. f. 915.916. col. 2. c.
Error Gratiani. n. 300. f. 161.162. b
Error ſupinus fabulatorum. o. 55. p. 1085.1086.e
ao Eſaü ſimoniam commiſerit cum primogenituram vendidit. f. 829 830. col. 2.c
Eſcritures ſaictes depravées par Gregoire VII. pour traicter le temporel. n. 317. p. 717.718.d
Eſcoſſois enuahirent le Royaume d'Angleterre ſur la fin de l'Empire d'Honorius. o. 43. p. 1055.1056.a
Eſpagne paiſible prés de 450. ans ſous l'Empire Romain. nom. 26. p. 1053. 1054. e
Eſpagnols d'où tirent leur origioe. o. 27. *ibid.* e
Eſpagools dominez des Sarrazins, mais deliurez par Charlemagne. n. 18. *ibid.* a
les Eſpagnols aiment pluſtoſt ſe loüer d'auoir eſté ſubiuguez par les Gothz, que ſecourus par les François. n. 29. p. 1053. 1054. b.
Eſtat des Papiſtes fondé ſur des ſonges & des fables. nom. 205. p. 683.684.
l'Euangile n'oſte point les Royaumes & polices. nom. 479. p. 763. 764.e
Eſtats tenus à Paris contre les vſurpations des Papes nom. 145. p. 1073. 1074. *alias.* 1063.1064.b
Euangelij contemptores grauiùs aliis damnabuntur. f. 829. 830. col. 2. e
Euchariſtia olim quomodo noncepata. f. 827. 828. col. 1. e
Eudes Duc de Bourgongne conſeilla au Roy de France, de ne point receuoir les Canons, ou Regles Papales. n. 450. p. 753. 754
Eudonis Ducis Burgundiæ conſilium de non admittendis nouis conſtitut. Pap. n. 129. f. 483 484.e
Euerſio Imperij. o. 15. f. 1081.1082.b
les Eueſchez dés l'an 410. ſe donnoient aux ſoldats, & aux farceurs. o. 233. p. 693.694 b
l'Eueſché de Pauie fut ſouſtrait à l'Archeueſché de Milan. n. 338. p. 721.722. b
les Eueſques iugeoient les cauſes de la Foy par l'Eſcriture ſainte, & les matieres de la diſcipline Eccleſiaſtique par les Canons ou Regles non Papales, mais de l'Egliſe. oomb. 448.449. p. 753.754.e
Eueſques anciens par qui éleus. nomb. 22. p. 517.518.a oomb. 44. p. 521.522.a
les Eueſques, Preſtres & Clercs ſubiects aux loix du Roy. n. 30. p. 517. 518. c. oomb. 45. p. 521. 522. c. oomb. 69. & 70. p. 527 528.a
l'Eueſque de Rome plaide deuant vn Prince Arrien à Rauenne. n 66. p. 527. 528.d
l'Eueſque de Rauenne à quelle occaſion voulut vſurper le Primat en Italie. o. 42. & 43. p. 635.636.e
les Eueſques de Grece & d'Aſie s'excuſerent d'aller au Concile de Damaſe I. Eueſque de Roma. n. 213. p. 657. 658. b
tous Eueſques ont l'adminiſtration d'vn meſme Eueſché, ſous vn ſeul, vray, & ſouuerain Eueſque Ieſus-Chriſt. n. 116. p. 659. 660. n. 120. 121. *ibid.* d. n. 137. 138. p. 665.666.e
tous Eueſques & Miniſtres ont commiſſion de Dieu ſans moyen. n. 117. 118. p. 659.660.e
les Eueſques anciens appelloient le Pape *frere*, iuſques apres l'oppreſſion do Concile de Baſle, & de tous les autres Conciles qui ont eſté conuoquez depuis. nomb. 132. p 663.664.e
les Eueſques anciens ne cherchoient que le profit de l'Egliſe. oomb. 145. p. 669.670.b
tous Eueſques eſtoient anciennement appellez Papes, nomb. 133. 134. p. 663. 664. a. nomb. 230. 232. 233. p. 691.692. d
tous Eueſques autrefois eſtoient appellez ſouuerains Preſtres, Pontifes, ou Papes. nomb. 230. p. 691 692. d
les Eueſques de Rome declarez vniuerſels par l'Empereur de Conſtantinople, luy en ont ſceu gré, tant qu'ils en ont eſperé profit. o. 241 p 695.696.d
& eſtoient tantoſt amis, tantoſt ennemis, ſelon que cela ſeruoit à augmenter leur grandeur. n. 142. *ibid*
Excommunierent l'Empereur, & deffendirent de luy payer tribut. nomb. 143. *ibid*
l'Eueſque de Rauenne vouloit ſurpaſſer celuy de Rome, & nomma ſes Chanoines *Cardinaux*: ce, que depuis ceux de Rome ont vſurpé & retenu pour eux ſeuls. nomb. 295. p. 711.712. b. n. 297. *ibid.* d
l'Eueſque de Pamiers rebelle au Roy Philippes le Bel, par luy empriſonné, nomb. 438. p. 755.756 b
Saints Eueſques qui ont eu l'authorité ſur les autres à cauſe de leurs eminentes vertus. n. 10. p 777.778 b
l'Eueſque de Rome a eſté à cauſe du lieu reputé le plus honorable par les Payens. o. 12. *ibid.* e
l'Eueſque & Comte de Genéue a eſté chaſſé de ſa ville par les Heretiques. n. 9. p. 1453.1454.
Euictio in permutatione. o. 110. f. 207.208.b
Euictio legis non debetur, nec ob cauſam de nouo ſuperuenientem. n. 18. f. 225.226.b
Eugenius IV. ſub anathemate Concilij Baſilienſis obiit. num. 225. f. 93.94.d
Eugenius III. volens ſupprimere Magiſtratus populi Romani tanquam perduellis electus eſt. num. 79. f. 469. 470. d.
Eugenio IV. fugato populus Rom. iterum magiſtratum recipit. nomb. 114. f. 479.480. d. a
Eugene IV. chaſſé de ſon ſiege, puis reſtably. nomb. 11. p. 609. 610. c
Eugene III. diſciple de ſainct Bernard, chaſſé de Rome & pourquoy. n. 319. p. 717.718.d
Euſebius Cæſarienſis in ſuo Chronico multa ex apocriphis Commentariis inſeruit. f. 811. 814. col 1.d
Etymologia verborum propriam ſignificationem non facit, ſed vſus. n. 49. f 185.186. a
Exacta tam omnine Papæ, quam Cardinalum, impediuntur. f. 435. 436. col. 1. e
Exarchæ Raueonates etiam Papas ordinabant. n. 42. f. 457. 458. b
Exactiones barbaræ Curiæ Romanæ. oomb. 1. f. 459. 440. a
Exactions barbariques de la Cour de Rome, dont les Royaumes d'Angleterre & d'Eſpagna eſtoient francs. nomb. 1. p. 605.606.e
Excellence ancienne de l'Egliſe Theſſalonique. n. 6. p. 625.626. b
Exceptio rei iudicatæ non abeſt, licet ad idem, ſed ex cauſa de nouo ſoperuenta againſt. n. 434. f 301.302.e
Exceptiones fugitiuæ Papæ. f. 433.434. col. 2.b
Excommunicatio non ſine cauſa fieri debet. nomb. 6. f. 379.380. e.
Excommunicatio iniuſta authorem, non alium lædit. f. 497.498. col. 2. c
quæ differentia inter Excommunicationem & abſolutionem. f. 873. 874. col. 1. e
Excommunicatus non poteſt proſequi populares actiones. f. 883.884. col. 1. d

Excommunicatio quid ſit, & vnde inuenta, f. 979. 980. col. 1. e
Excommunicatus quomodo vitandus. f. 1021. 1022. col. a. a
Excommunication quand ſe doit faire. nomb. 172. 1069. 1070. b
Executor Papæ quid requiratur, vt poſſit deuoluta ad Papam conferre. f. 1019. 1020. col. 1. b
Exedræ quid nunc ſint. f. 833. 834. col. 2. d
Exemplum quotidianum. n. 334. f. 271. 272. d
Exempla illuſtrium Principum. f. 433. 434. col. 2. a
Exempla maiorum. n. 6. f. 493. 494. e
Exemplum docens quantum deſit perfectioni legis. f. 867. 868. col. 1. b
Exigere plus non licet, quàm littera exigit. num. 343. f. 275. 276. a
Expectatiuæ locum habent in Britannia per octo menſes. n. 236 f. 97. 98. a
Expedita ſine cauſæ cognitione poſſunt exerceri extra territorium. f. 871. 872. col. 2. d
Experientia rerum magiſtra. n. 379. f. 135. 136 b
Explicatio C. nouit, de iudic. & ſumotum diſcuſſio. num. 93. f. 473. 474. a
Expoſition des mots de Saint Iean, *Pax mes breue.* nomb. 8. & 9. p 777. 778. a
Extrauagans Clementis VII. n. 109. f. 57. 58. e
Extrauagans publicata idem quod lex ſcripta. n. 28. f. 179. 180. e
Ezechias Roy ſaint, grandement loüé, & pourquoy. nomb. 179. p. 1071. 1072. d
Ezechias ſurmonta en bataille rangée les Aſſyriens & les Philiſtins. n. 183. *ibid.* d
Ezechias & David Sacerdotum & Leuitarum ordines conſtituerunt. n. 27. f. 383. 384. e
Ezechias bon Roy. n. 97. p. 1063. 1064 b

F

FAata do Siege de Saint Pierre. nombre 210. p. 687. 688. b
Fable de Conſtantin I V. & du Canon *Ego Ludouicus.* nomb. 439 440. p. 748. 749
Fables touchant l'origine do Royaume d'Angleterre. nomb. 37. 1055 1056. a
Fabry Miniſtre de Geneue preſche choſes fauſſes. nomb. 17. p. 1431. 1432. a
Facinus horrendum Sixti I V. in Remp. Florentiæ. num. 146. f. 489. 490. e
Facinus egregiũ Procuratoris Regij. n. 151. f. 2011. 2011. a
Factio Ildebrandi incipit n. 53. f. 461. 462. a
Factum falſi Procuratoris coram Principe non poteſt ratificari. nomb. 52. f. 39. 40. a
Factũ non cenſetur quod non durat. n. 311. f. 265. 266 b
Factum pour la iuſtification du traitté de M. Charles du Molin, *contra paruas datas* p. 801. 802. l'Official de l'Eueſque ou Ordinaire n'en peut connoiſtre, & pourquoy. p. 803. 804
Facultas conferendi beneficia intra territorium Auenionenſe à Papa occupatum, differt à facultate extra illod territorium, n. 189. f. 81. 82. a
Falſarius ob ſolam apertura non punitur. f. 871. 872. col. 1. d
Falſum committens, beneficium perdere debet. n. 352. f. 277. 278. e
Fœdera Papp. quàm male tuta. n. 138. f. 485. 486. c
Femme de du Molin perſuadée par les Miniſtres de le quitter, & ſe remarier à vn de leur ſecte. nomb. 17. p. 1453. 1454.
Feudum in regno Franciæ non tribuit iuriſdictionem. f. 473. 474. c. f. 881. 882. col. 1. d
Fictio non trahitur terrò contra tertium, vel actus perfectos. nomb. 144. f. 211. 212. d
Fictio non debet eſſe potentior ad reſoloendum, quàm ad confirmandum. n. 13. f. 213. 214. a
Fides Eccleſiæ ſecundum Papam. n. 116. f. 479. 480. b
Fidelité des François enuers leur Prince. nomb. 399. p. 737. 738. c
Fides multis modis dicitur. f. 853. 854. c
Fides non pendet ab electione hominum. fol. 1041. 1042. col. 2. e
Le Fief n'attribuë point iuriſdiction en France. n. 391. p. 735. 736. d
humilité des Sophiſtes. n. 7. p. 777. 778. e
Figmenta ſuperſtitioſa poſt tempus Apoſtolorum inuenta ſunt. f. 813. 814. col. 1. d
Figmenta de Cohele Rege. n. 46. f. 1081. 1086 d
Figure du Pape. n. 30. p. 783. 784. e
Fils de Philippe Auguſte reſteu Roy d'Angleterre. nomb. 403. 404. p. 739. 740. b
Filij non priuantur ſucceſſionibus & honoribus quæſitis. f. 817. 818. col. 2. d
ieunes Filles ne doiuent eſtre voilées deuant que ſçauoir eſtre ce qu'alles veulent. n. 119. p. 1067. 1068. b
Finances tranſportées hors du Royaume cauſent ſa ruine n. 197. p 1075. 1076. e
Fines duo Regulæ de *verſimili notitia.* num. 39. f. 321. 322. a
Florentia olim *Fluentia* vocabatur. n. 11. f. 449. 450. a
Florentini anathemate percuſſi, reſtituerunt, Papamque poteſtate beneficia conferendi in quinquennium priuauerunt. n. 148. f. 489. 490. a
Florence eſtoit anciennement appellée *Fluente*, & fut reſtablie par l'Empereur Charlemag. n. 49. 637. 638. d
Fomes ſeu vitium corruptæ naturæ quid ſit. f. 835. 836. col. 1 e
deux Fondements principaux de la Papauté. n. 210. p. 687. 688. b
Fondement du regne des Conſiſtoriaux. nomb. 87. p. 1445. 1446. a
Fons baptiſmaux, demandés par ceux de Neuf-Chaſtel, & pourquoy. n. 45. p. 1431. 1434. e
Forma capitis vltimi de *electione.* non ſeruatur in præſentationibus, niſi in Neuſtria. n. 41. f. 35. 36. a. b
Formæ derogationis Papa non poteſt derogare. n. 56. f. 39. 40. d
Forma mandati. n. 260. f. 101. 102. e
Forum tei Eccleſiaſticæ adhuc ad iodieem ſæcolatem ſpectat in regno Franciæ. f. 883. 884. col. 2 d
Forum Epiſcopi eſt iuriſdictio tẽporalis, vbi Epiſcopus Pariſ. duos habet gradus iuriſdict. f. 883. 884. col. 2. d
Foudre ſur blaſphemes diaboliques. nomb. 28. p. 783. 784. e
Foule des ſubiects & ſa cauſe. n. 197. p. 1075. 1076. e
la Foy de l'Egliſe Romaine c'eſt l'hommage & ſoubmiſſion au Pape. n. 437. p. 747. 748. e
en France & en l'Empire d'Allemagne c'eſt Monarchie meſlée d'Ariſtocratie, & Democratie des Eſtats. n. 9. p. 603. 604. a
Franci quando eripuerunt Gallias Romanis. num. 4. f. 493. 494. c. d
Franci nunquam ſubditi fuerunt Imperio Romano. f. 963. 964. col. 1. a
Franci Hiſpaniarum liberatores. n. 31. f. 1083. 1084. e
Franci ante Chriſtum natum floruerunt. n. 65. f. 1097. 1098. b
Franciæ Reges donabant Epiſcopatus & Abbatias, etiam ante Carolum Magnum. n. 32. f. 455. 456. ius quoque Regaliorum habent à ſua Cotona. n. 33. *ibid.* d. pleno iure conferunt præbendas. n. 35. *ibid.*
Franciſcani Ioanni X X II. in conſiſtorio reſtituerunt. f. 1061. 1062. col. 2. d. f. 1073. 1074. col. 1. e
Franciſcus Montholoneus Franciæ Procancellarius. num. 62. f. 189. 190. d
les François furent ſans Roy l'eſpace de 25. ans. n. 70. p. 1059. 1060. e
d'où les François ont pris leur nom. n. 65. *ibid.* d
les François aooient ce nom cinquante ſix ans auant la Natuité de Ieſus-Chriſt. n. 66. *ibid.* e

ils mitent en danger l'armée de Cæſar. n. 67. *ibid*
Francorum Πολιτεία. n. 99. f. 473. 474. d
Francorum conſuetudines in Siciliam illatæ. num. 35. f. 1083. 1084. a
Francus tué en vne guerre contre Valentinian I. nomb. 70. p. 1039. 1060. b
Francus remporta pluſieurs victoires contre les Romains. nomb. 65. *ib d.* d
Fraudem teſignantis, vel omnium participantium actum non eſt neceſſe arguere, ſed ſufficit de fraude vnius. num. 123. f. 61 62. e
Fraus & dolus futurus, nec Papam, nec per legem remitti poſſunt. num. 3. f. 171. 172. b
Fraus minor ab inſolitis, & abundantiori cautela. num. 231. f. 239. 240. e
Fraus præuentionum, & clauſulæ *quoniã modo*. n. 46. f. 123. 324. a
Fredegundis impia mater Clotarij II. f. 831. 832. col. 2. d
Frequentiæ cauſa expreſſum non teſtringit. num. 67. f. 191. 192. d
Fridenc III. negligea les iuſtes prieres & requeſtes des Allemans. nomb. 4. p. 607. 608. a
Frideric II. ſe voulut rapporter au Parlement de Pacis, ce que refuſa Innocent IV. voulant eſtre Iuge & partie, & ſe vante de ſes Sentences données contre ledit Empereur. n. 413. p. 743 744 b
& l'ayant vaincu a Parme, fit armer tous les Preſtres & les Moines contre luy pour le chaſſer de Sicile. nomb. 424. *ibid* d
Fridericus III. Germanorum preces, & iuſtas poſtulationes contempſit. num. 3. f. 489. 440. d. bis Germanos Papæ ſubiecit. num. 7. *ibid*
Friderici I. Imperatoris mors. n 84. f 471. 472. a
Fridericus II. à Gregorio IX. malè excommunicatus. num. 101. f. 475. 476. b
Fridericus II. & Gregorius IX. mutuo ſe criminantur. num. 105. p. 477. 478. a
Fridericus II. ſubire vult iudicium Curiæ Parlamenti. num. 105. f. 477. 478 a
Fridericus I. vulgò *Barba Roſſa*, in expedinone Syriæ aduerſus Turcas moritur anno 1189. f. 863. 864. col. 2. b
Fructus pendentes vel futuri ſequeſtris poſſi apprehendi ſolent. f. 833. 834. col. 1 a
Fructus futuri cedi non poſſunt. n. 290. f. 257, 258. d
S. Fulgence Eueſque de grande authorité parmy les Affriquains. nomb. 11. p. 777. 778. e
Fumi ternifici. num. 62. f. 463. 464. d
Fumorum deſcriptio & explicatio *C. neuer. de rodic.* num. 93. f. 473. 474. a
Funerailles ſuperſtitieuſes deffenduës. n. 107. p. 1065. 1066. b
Furioſus non præſumitur reſignaſſe tempore dilucidi intervalli, ſed reſignatarius debet hoc probare. num. 147. f. 125. 126. b
Fuite du Pape Alexandre III. en habit de cuiſinier. nomb. 349. G. p. 725. 726. e
GAantet Marillac Regius Aduocatus doctiſſimus & integerrimos vir. n. 275. f. 105. 106. d
Galeacius Dux primus Mediolani creatus. f. 885. 886. col. 1. a
Gallia olim à ſimoniacis vexata. num. 30. f. 319. 320. c
Gallia quâ arte expilatur à Papa. n. 176. f. 221. 222. d
Galli Imperium Conſtantinopolitanum occuparunt. num. 26. f. 453. 454. d
Galliæ à Iulio Cæſare ſubactæ. n. 1. f 493. 494. a
Galli ab Agrippa Iudæorum Rege laudati. num. 2. f. 493. 494. b
Gallia magis expilatur à Papa quàm olim ab Imperatoribus. num. 3. f. 493. 494. b
in Gallia non ſtatur litteris & ſigillo Epiſcopi de collatione Epiſcopi, niſi teſtibus ſaltem duobus inſcriptis. f. 1077. 10. col. 1. d
les Gaules n'ont eſté tant chargées ny pillées par les Empereurs de Rome, comme depuis elles ont eſté & ſont par les Papes, qui en exigent au double. nomb. 1. p. 789. 790. b. n. 9. p. 791. 792. c
Gelaſius I. iuxta leges Principum, cenſus Patrum antepoſitas, ſeruos à munetibus Eccleſiaſticis arcet. num. 171. f. 2015. 2016. b. ſacram epiſtolam Imperatoris in rebus Eccleſiaſticis & factis audit & ſequitur. n. 172. *ibid.* d
Gendre de du Molin en Cour pour ſupplier la Reyne de Nauarre de parler pour l'innocence de ſon Conſeiller & Maiſtre de ſes Requeſtes. num. 102. p. 1447. 1448. c
Geminianus contra obloquentes deffenditur. n. 266. f. 251. 252. a
Genéue ſource de la ſecte Caluiniſte. p. 1423. 1424. c. 2. a
Geneçareth, & eius ſignificatio. f 1361. 1362. col. 1. b. c
Genus quod non poteſt niſi in vna ſpecie verificari, ſpecies eſt. n. 235. f. 95 96. d
Genus nouum corruptelæ à Cutialibus Curiæ Romanæ inuentum. f. 385. 386 col. 1. b
Germani à Friderico Auſtriſio ſpernuntur, & Papæ ſubiiciuntur. n. 3. f 439. 440. e. eorumque 18 nones pro Pragmatica. n. 5. *ibid.*
Germanicæ nationis grauamina. n. 147. f. 2039. 2040
Geraldus Epiſcopus Floreotinus ad Papat. euectos quid in eo egerit. f 815. 816. col. 1. e
Geta fils de l'Empereur *Seuerus*, on pluſtoſt ſon baſtard. nomb. 41. p. 1055. 1056. e
Geta Imperator ex meretrice natus. num. 41. f 1083.
Gladius ſpiritualis & eius effectus. f. 903. 904. col. 1. c
Gloria Innocentij IV. f. 477. 478 a
Gomeſij errores ſuper Regula *quæſt.* 19. n. 1 f 19. 20. b
Gomeſij diſtinctio reprobatur. n. 39. f. 181. 181. e
Gomeſius ſibi non conſtat in Regula collationis Papæ. num. 23. f. 29. 30. b
Gontran Roy d'Orleans appelloit tous les Eueſques de ſon Royaome *Pontifes Apoſtoliques*. num. 226. p. 691. 692. d
les Goths & Barbares entrerent dans Rome, la pillerent par vn inſte iugement de Dieu, pour abaiſſer l'orgueil du Senat, & abolir entierement les idoles nomb. 77. p. 647. 648. e
les Gots firent les Eſpagnols Arriẽs. n. 27. p. 1053. 1054. e
Gothicæ leges in Hiſpania ius ciuile Romanum damnant. n. 30. f. 1083. 1084. d
Gouuernement Ariſtocratique & Democratique ce que c'eſt. p. 587. 588
les Gouuerneurs & Lieutenans generaux de l'Empire ſe nommoient Cardinaux. n 194. p. 709. 710. e
le Gouuerneur de Lyon eſt incité par les Miniſtres de Genéue à faire mourir du Molin. nomb. 97. p. 1447. 1448 b. qui n'en veut rien faire, mais luy donne des Iuges pour eſtre interrogé n 98. *ibid.* e
Gradus quintus duplæ teſignationis, ſed non mutuæ. num. 14. f. 25. 26. b
Gradus ſeptus regreſſoriæ, quæ apud nos tranſit in ſimplicem. *ibid.* d
radus quinque ortus & progreſſus reſignationum in fauorem. num. 99. f. 541. 142. b
Gratia *ad vacatura per obitum*, non habet locum in obitu ciuili, nec in naturali introducto. num. 295. f. 111. 112. b
Gratiæ *ad vacatura*, tanquam damnabiles, quo iure quâque occaſione excludi debent. n. 294. *ibid.* d,
Grana perfecta eſt ſolo verbo. n. 308. f. 113. 114. e
Gratiani compilatoris decreti vita, ex variis ſcriptoribus excerpta. f 811. 812.
Gratian Moyne Italien compilateur du grand decret. num. 99. p. 1063. 1064. d
les Grecs vouloient bien eſtre ſubiects à vn Empereur François, mais non pas au Pape de Rome. n. 238. p. 693. 694. e. n. 240. p. 695. 696. e
Græci ſemper auerſati ſunt Primatum Eccleſiæ. f. 815. 816. col. 1. c

Græci quanto tempore Sicilie potiti ſunt. f.865. 866. col. 2. c
la Grece n'a iamais eu de Roys. n. 63. p.1059.1060 b
Græcorum Monarchia quo tempore incœpit. n. 12. f. 1079. 1080. c
Greffiers ne ſont point compris dans l'Edict de 1547. nomb. 4. p. 539. 540. b
S. Gregoire reconnoiſſoit le Patriarche de Conſtantinople égal a celuy de Rome. n.34. p.633.634.a
& fit paix auec les Lombards ſans le ſceu de l'Empereur, qui en fut irrité, & permit auſdits Lombards d'aſſieger Rome vn an. n. 35. 36. & 38. *ibid.* c
S. Gregoire leue les armes pour la deffenſe de Rome, & gaigne eu piad. n. 37. p.633.634. b
S. Gregoire refuſa, & reprima aigrement le tiltre de Pape vniuerſal, à luy attribué par le Patriarche d'Alexandrie. n. 41. p. 635. 636. b
S. Gregoire dit que la Papauté eſt la ſource des troubles & des Schiſmes de l'Egliſe, & meſme qu'elle deſtruit l'Euangile, la Foy, & l'Egliſe, oomb. 156. p. 671. 672. c
S. Gregoire dit, que pour le bien, vnion, & conſeruation de l'Egliſe, il ne faut aucun Chef, ny Pape vniuerſal en terre. n. 157. p. 673. 674 a
S. Gregoire dit, qu'il n'a point puiſſance de commander vniuerſellement. n 163 p. 674.674 d
auſſi ſes Liures furent apres ſa mort publiquement bruſlez par le commandement de ſon ſucceſſeur. nomb. 166. p. 675. 676.
Gregoire VII. fut le premier qui l'an 1080. ſe ſaiſit des deux Souuerainetez ſpirituelle & temporelle. nomb. 185. p. 679. 680. c
Gregoire VII. ſupprima l'Empire, & apres luy Paſchal, qui fut le premier qui triompha auec la ſainte armée par l'Italie. n. 265. p. 701. 702
Gregoire VII. condamné par les Conciles, depoſé par l'Empereur. n. 308. p. 713. 714. c
ſuſcita 61. guerres ciuiles contre Henry IV. Empereut. nomb. 309. *ibid.* d
& les enfans d'iceluy l'vn apres l'autre contre le pere par artifices Papiſtiques. nomb. 310. *ibid.* e. n. 312. p. 715. 616. c. n. 317. p. 717. 718. b. n. 329. p. 719. 720. b
& Rodolphe ſon vaſſal, qui en mourut. nomb. 311. p. 715. 716. c
Gregoire VII. ſepara & inhiba le mariage des Preſtres. nomb. 315. p. 715 716 e
depraue les Eſcritures ſaintes pour tirer le temporel. nomb. 317. p. 717. 718. d
Gregoire VII. tres-meſchant Pape. nomb. 305. p. 713. 714. c.
Gregoire IX. eut recours à l'Empereur Friderie II. qu'il auoit excommunié, & priué de ſes Royaumes, comme il eumbattoit en la Terre ſainte, & ſuſcita le fils contre le pere, auquel il donna abſolution pour de l'argent. nomb. 413. & ſuiuans. p. 741. 742. d
Gregorius Magnus abhorruit vniuerſalem Primatum Eccleſiæ tam ſibi, quàm aliis dati. num. 8. f.447. 448. c
Gregorius IV. à Clero pupuloque Romano electus, ſed ab Imp. confirmatus. n. 44. f. 457. 458. c
Gregorius VII. ſceleratiſſimus Imperium ſeditionibus oppreſſit, & iura Imperij, temporalémque iuriſdictionem vſurpaoit. n. 61. f. 463. 464. b
Gregorius VII. Imperium ſeditionibus oppreſſit, & iura Imperij temporalemque iuriſdictionem vſurpauit. num. 61. f. 463. 464. b
Gregorius VII. victus abdicatur, & exul moritur. num. 67. f. 465. 466. b
Gregorij VII. ſcelera horrenda. o. 68. f. 465. 466. d. eius ſucceſſores duos filios Henrici IV. ſuceſſiuè in patrem inſurgere fecerum. n. 69. *ibid.* e
Gregorius IX. Fridericum II. malè excommunicauit. num. 102. f. 475. 476. a. b
quàm horrenda in eum perpetrauit. b. c. bis turpiter pecunias ab eo exegit. c. d. tamen eam adiit, vt cum eo iunctis copiis Romanos opprimeret. *ibid.* c. & pretio conduxit milites eius vt Romanis reſiſteret. *ibid*
Gregorij. IX. tempore Romani veterem pulitiam redintegrare, & leges condere niſi ſunt. num. 102. f. 475. 476. e
Gregorij IX. à Friderico II. deſtituti ſtratagema. n.105. f. 475. 476. e
Gregorius IX. & Fridericus II. mutuò ſe criminantur. num.105. f. 477. 478.a
Gregorius VII. eius conferendi Beneficia primus extorſit. f. 947. 948. col. 2 a
Gregorij IX. Romani Præſulis vita. f.847. 848 &ſeqq
Gregorius IX. cur nimia ſcrupulositate motus. f.859, 860. col. 1. d
Gregorios III. cur potius ad Regem Galliæ quàm ad Imp. Conſtantinop. f. 863. 864. col. 1. e
Gubernator Auenionenſis in quo differt ab Epiſcopu & Legato. num. 188. f. 81. 82. a
Guillaume de Normandie fait Roy d'Angleterre y porta les droicts de Regale, & pluſieurs Couſtumes de France. n. 252. p. 699. 700. b
Guillaume de ſainr Amour ancien Docteur de Sorbonne, loüé par l'Autheur. n. 24. p. 781. 782. d
Guillaume de Normandie aide au Lieutenant de l'Empereur de Conſtantinople, à chaſſer les Sarraſins hors la Calabre & la Poüille. n. 34. p. 1033, 1034. c
mais trompé en la ſeparation du butin, s'en vange auec vne armée de quarante mil hommes, tant François que Normands. *ibid.*
Guillaume Farel ancien Miniſtre de Genéue diſpute contre du Molin. c. 41. p. 1433. 1434. c
Guillelmus Siciliæ Rex qua orte ab Adriano IV. victus. num. 81. f. 469. 470. a
Guelphes & Gibelins. n. 418. p. 743. 744. b
Guerres Papales. n. 2. p. 595. 596 b
Guerre des Cordeliers & du Pape. n. 483. 484. 485. p. 765. 766. a. n. 486. p. 767. 768.

H.

HABENS mandatum ad acceptandum, non poteſt eligere minus vilius. n. 269. f. 105. 106. c
Habits exquis deffendus aux Eueſques. nomb. 7. p. 513. 514. b
Habits Eccleſiaſtiques deffendus aux Miniſtres. n.32. p. 1459. 1460.
Hæreſes Decretalium & Canoniſtarum. n. 198. f. 1121. 1122. d. Inſcitiæ eorumdem. n. 199. *ibid*
Hæreticus dicitur, qui dicit Chriſtum Apoſtolis terreni imperij iura dedidiſſe. f. 489 490. d
Hæretici à Lucio III. damnati, cur à Clemente III. abſoluti. f. 969. 970. col. 2. a
Hardieſſe & aueuglement des Docteurs Papaux. nomb. 178. p. 677. 678. e
Helena Conſtantini mater nunquam in Anglia fuit. n. 50. f. 1085. 1086. b. eiuſque conditio. n. 54. *ibid.* e
Helene mere de l'Empeur Conſtantin eſtoit natiue d'Angleterre. n. 46. p. 1055. 1056. d
quel fut le pere d'Helene femme de *Conſtantius* Empereur. n. 50. p. 1057. 1058. c
Helene mere de Conſtantin a eſté Taneriere, ſelon aucuns. nomb. 14. p. 1057. 1058. e
Helenopole baſtie par Conſtantin, & pourquoy. nomb. 62. p. 1059 1060. b
Henricus II. Rex declarauit quòd ſemel in vita Regia Collegia grauari poſſint. n. 241. f. 97. 98. c. d
Henricus II. correxit errorem Papæ in Parochialibus

Eccleſiis vrbium Regni ſui. n. 279. f.107.108.e
Hentieus Impetator Germanus legem Matciani tecte interpretatus eſt. n.26. f. 383.384.a
Henricus IV. Imp. obedientiam & cenſuras Gregorij VII. reiecit. n. 62. f. 463.464. e. quoties pugnauit contra Papiſticos. n. 63. f 465 466.a
Henricus III. Imp. tres Papas depoſuit, & tres ſucceſſiué elegit & inſtituit n. 52. f. 461. 462.a
Henricus Imp. factionibus & pertinacia Papatum cogitur ius inueſtituratum abrogare. n.74.f.467.468.c
Henricus V. Imp. iuri Papæ eligendi cedere coactus. num. 41. f. 457.458. e.& inueſtituris Eccleſiarum. num.74. f.467. 468. e
Henricus VII. Euebatiſtia venenata ſublatus. nu. 113. f. 479. 480.a
Henricus I. vetus Naoatiæ Rex. n.146.f. 489.490.a
Henricus IV. Imp. bis & ſexageſies cum Papa decertauit. f. 815.816. col. 1. e
Heoricus II. Bauatiæ Dux iuxta quam Conſtitutionem electus. f.863. 864. col.2.b
Henry III. depoſa trois Papes ſucceſſiuement, & en ioſtitua trois aottes. n. 281.282. p. 707.708. a. n. 281. *ibid.* e. n. 326. p. 719.720
Henry V. contraint de reooncer à l'ioueſtiture des Papes, Eueſques, & Abbez. n. 318. p. 719.720. e
Henry Empereue d'Allemagne a fait vne Loy pour les Eccleſiaſtiqoes n. 175. p. 1071.1072. a
Herculean aſſocié à l'Empire par Diocletian. num. 51. p. 1057. 1058. d
Heteſie & impieté des Papes. n. 2. p.775. 776. c
Heteſies des Caluiniſtes. n. 27. p. 1429.1430.e
Hereſies de Beze. n. 33. p. 1429. 1430. a
trois Hereſies manifeſtes contenuës ao Catechiſme de Genéue. n 27. 1457.1458.
Herodes Idomean Roy de Iudée ſous les Romains. nomb. 96. p. 1063 1064.a
Hetodes ſuum etiam filium occidere iuſſit. f. 1329. 1330. col. 2. e
Hietarchie oouuelle des Caluiniſtes. n. 61. p. 1439. 1440. a
S. Hieronymus quid de Eccleſiæ primato ſenſerit. o.15. f. 449. 450. b
S. Hieronymus Ciceronis libros legens ab Angelo ſit correctus. f. 815. 816. col. 2. e
S. Hieroſme dés ſon temps a dit, que Rome eſtoit la paillarde Babylonique, & le ſiege de l'Antechriſt. nomb. 172. 675. 6 6. e
S Hieroſme blaſme les Tradinoos des hommes. nomb. 204. p. 1077 1078. a
Hiſpanica Eccleſia qoo tempore cœpit ſubiici Papæ, etiam in appellationibus. o. 75. f. 467.468 e
Hiſpani qnid Fraocis debeant. n. 29. f. 1083. 1084.c
Hoc eſt corpus meum, quomodo hæc verba ab Authore intelligantur. f. 1413. 1414. col. .b
Homicidium, & quæuit irregularitas extinguit mandata, nominationes, & quaſuis expectatiuas, & ius adrem, oon autem ios realitet quæſitum. n. 397. f. 141. 141. b
ne Homines liberi Monachi fiaot ſine permiſſu Regis. num. 8. f. 379. 380. d
Homo creatus eſt prioceps huius mundi. f. 1415. 1416. col. 1. d
Honoré III. confirma les quatre Mendians, ee que Inooceot III. aooit refuſé de faire. n. 407. p. 739. 740. b
Honorius III. Imperator de electione Romani Pontificis legem ſanzit. o.24. f. 383. 384. c
ſub Honorio III. Imp. adhuc obſeruabantur leges Impp in Eccleſia. num. 26. f 383.384. e
Honorius III. legem ab Hentico Imp. decitam ſequi iuſſit, nec aliter decidere volut. f. 887. 888. col. 1. e
Honorius Empereur fit vne Loy par laquelle il deffendit aux Chreſtiens de nuire aux Iuifs. num. 20 p. 1051. 1052. e
Honorius III. Henrico Cæſari cedit. num. 175. 176. f. 1117. 1118 b. e
Hotdeom in quibuſdam Europæ locis bis in anoo collectum. f. 1369 1370. col 2 d
Hoſanna quomodo in Euangelio intelligendum. f. 1411. 1412. col. 1. e
Hoſtienſis errot. f. 955. 956. col. 1. c
Hugues Capet appellé à la Couronne fait couronner ſon fils à Orleans. n 75. p. 1061. 1062. a
Huiſſier de la Cour de Parlement informe contre les accuſateurs de du Molin. p. 1459. 1460
Humilitas ſimulata eſt maior ſuperbia. f. 1055. 1056. col. 2. d
Humilité des Sophiſtes. p. 777.778. e
Hypocrites precurſeurs de l'Antechriſt. numer. 4. p. 775. 776. b
Hypotheſis de Claudio Vanelat Canonico Præbendario Capituli Mariſconenſis, qui cùm eſſet infirmus reſignauit per Procuratotem, Canonicatum, & Præbendam in manus dicti Capituli, & Arreſtum ſoper ea ceſignatione. n. 25. f. 25. 26. d. e
Hypotheſis de quadam Parochiali Eccleſia, quæ reditibus forſan adiectis per quendam Albreti dominum, Henrici Albreti Nauatiæ Regis aoum vel pronoum, in Decanatum authoritate Papæ erecta fuit. num. 57. f. 39. 40. d. e
Hypotheſis de legato agente Rothomagi, qui Præbendam Capituli vacantem per obitum eadem die contulit, quâ Epiſcopus Pariſienſis alteri contulit. num. 77. f. 45. 46. d
Hypotheſis de hebdomadariis Canoicis, qui ex ſtatuto Capituli conferebaot Præbendas, & contentio inde otta. n. 94. f. 53. 54. b
Hypotheſis de quodam Præbendario volente Titium ſucceſſorem habere, & dat mandatum adreſignandum in etut fauorem. n. 133. f. 63 64. a
Hypotheſis multieeps. n 142. f. 67 68 a
Hypotheſis de Rano habente duo optima beneficia. num. 149. f. 69. 70. e
Hypotheſis quando reſignans poſt ſemeſtre, alij reſignat qui poſſeſſionem capit, & mox reſignans mortuur. num. 54. f. 187. 188. d
Hypotheſis de impetrante per cap. de *multa*, in quod reſignans poſt ſex menſes incidit. num. 62. f. 189. 190. e
Hypotheſis quaodo reſignans poſt tempus regulæ permutans moritur in poſſeſſione beneficij eompermutati. n. 68. f. 191. 192. e
Hypotheſis quâ reſignatarius iure eommuni ob fraudem excluditur. n 96. f 199 200. b
Hypotheſis de eo qui moritur in poſſeſſione poſt tempus. num. 121. f. 205. 206 b. e
Hypotheſis quando vterque mottuus eſt iuſtra tempus regulæ de *public. reſignationib.* n. 143. f. 211, 212. c. d
Hypotheſis interlectina. n. 327. f. 269 270. e
Hypotheſis ex capitum. n. 11. f. 409 410. b
Hypotheſis quando reſignans poſt tempus regulæ per ſententiam priuatur. *ibid.*

I.

IACOBVS Apoſtolus doctior Petalo Clemente f. 129. 810. col. 2. b
Iacobus *Aub.y* in Senatu Pariſienſi Regis Patronus, Valdenſes & eorum ius deffendit. f.949.950.col.2.e
Iacques de Bourgogne tenoit la Confeſſion d'Auguſte. n. 10. p. 1425. 1426. d ſe retire en Allemagne pour la liberté de ſa conſcience, & eſt arrité par Calvin à Genéue. n. 11. *ibid* e. eſt deferé & appellé au Conſiſtoire. & pourquoy n. 12. *ibid.* d'où il ſe retire à Straſbourg. n. 13. *ibid*

Iacques Roux, dit *Ruffy*, le plus effionté de tous les Miniſtres de Lyon, eſt chargé de la part du Conſiſtoire de mettre en querelle du Molin, & ce qui en artiua. n. 92. p. 1445. 1446. a
Ianterer quid ſignificet hoc verbum. f 841. 842. col. 1. d
Ianua veritatis quomodo aperiatur. f 815. 816. col. 1 a
Ianua regni cœlorum eſt ſacra Scriptura. *ibid.* col. 1. a
Idola regnum Iudaicum peſſundant. num. 95. f. 2001. 2002. e. d
Idoles oſtées de Phenice par S. Chryſoſtome. n. 66. p. 676. 677. b
Idolatrie par qui inuentée. n. 8. p. 1049. 1750. e
Idolatrie cauſe de la ruine de l'Empire. n. 20. p. 1051. 1052. e
Idolorum cultus & Impietas primam Monarchiam peſſundat. n. 8. f. 1079. 1080 a
Idololatria Romanum imperium peſſundedit. n. 20. f. 1081. 1082. b
Idololatrarum ſcandalum. n. 16. f 1081. 1082. d
Iean VIII. Pape fit pareille profeſſion à Louys II. Empereur François. n. 36. p. 519. 520. e
Iean le Ieuſneur monta au Patriarchat de Conſtantinople par grande ſainčteté & vertus, qu'il continua en grandes aumoſnes. n. 18. p. 627 628. d
grandement loüé par S. Gregoire, & les anciens Hiſtoriens. n. 19. *ibid.* e
les Papes l'ont canoniſé, & l'appellent S. Iean l'Aumoſnier. n. 20. p. 629 630. b
les Papiſtes le diſent Patriarche d'Alexandrie, pour deſguiſer l'hiſtoire, afin qu'elle ne ſoit point retorquée contre eux. n. 21. 22. *ibid.* e
contre ledit Iean le Ieuſneur Pelage II. Eueſque de Rome commença la querelle, impugnant le tiltre d'Vniuerſel, laquelle fut continuée par Gregoire I. ſon ſucceſſeur. n. 23. *ibid.* n. 30. 31. p 631. 632. e
Iean Philipone grand Ariſtotelicien & Hereſiarque. nomb. 23. p. 629. 630. a
Iean Sans-Terre faict l'Angleterre & l'Hybernie tributaires du Pape. n. 401. p. 737. 738. e
à quel tiltre Iean le Ieuſneur voulut le premier de tous faire de l'Egliſe vn Regne, ou Monarchie, & en aſſeoir le Chef à Conſtantinople. nomb. 28. p. 62. 631. e
pernicieuſe equipatation du ſpirituel au temporel. nomb. 29. *ibid.* d
Pelage II. y reſiſtoit, non qu'il le pretendiſt, mais pource que c'eſtoit choſe illicite, autant en faiſoit S. Gregoire. n. 30. *ibid.* e
auſſi Gregoire I. diſant que c'eſtoit vne hereſie de l'Antechriſt qui eſtoit prochain, & reſiſta à l'Empereur Mautice, qui ſouſtenoit ledit Iean le Ieuſneur. n. 31. *ibid.* n. 39. p 631. 634 e. n. 136. 137. p. 671. 672. e
Iean Carion accuſe le Pape & les François d'auoir maltraité les enfans de Louys de Geromme. n. 272
Iean XXII. repris d'hereſie. n. 4-8. p. 761. 764
Iean XXII. eſtant fils d'vn Sauetier s'eſleut luy-meſme Pape. num. 476. p. 761. 762. e
Iean XXII. preſche la Croiſade, & donne pardon à ceux qui iroient, ou enuoyeroient à la guerre contre l'Empereur; & permet leuer Decimes au Roy Philippes de Valois, en luy promettant la pareille. nomb. 487. p. 767. 768. a
Iean Gippon occupa le Royaume de Nauarre. n. 497. p. 771. 772. c
pourquoy ainſi nommé. *ibid.* e
Iean Gerſon chaſſé de l'Vniuerſité de Paris, & pourquoy. n. 25. p. 783. 784 b
Iean de Sallignac interdit par les Heretiques de preſcher la parole de Dieu. n. 15. p. 1415. 1426. e. remonſtre que ſon ancienne vocation de Docteur eſt bonne & vallable. n 16. p. 1427 1428. a. ce nonobſtant eſt chaſſé par force de ſon Prieuré par leſdits Heretiques. n. 17. *ibid.* b
Iean de Montluc Eueſque & Comte de Valence eſt chaſſé de ſon Eueſché par les Caluiniſtes. n. 1417. 1418. a. b
Iean Iacques de Meſmes Maiſtre des Requeſtes fait rapport au Conſeil des Liures eſcrits par du Molin. nomb. 58. p. 1457. 1458. e
Iean Morelli natif de Paris excommunié par les Miniſtres de Genéue, pour auoir eſcrit que leurs Conſiſtoires eſtoient des vſurpations illicites. nomb. 22. p. 1455. 1456
Ieanne la Papeſſe, appellée Antechriſteſſe. n. 170. p. 703. 704. d
Iehu tua les Preſtres de Baal, & fut pour ce de Dieu recompenſé. n. 90. p. 3063. 1064. b
Ieroboam puny pour ſon idolatrie. nomb. 87. p. 1061. 1062. d
Ieroboami apoſtaſia. n. 87. f. 1099. 1100. d
Ieruſalem Mere des Egliſes, & non pour ce Dame ny ſuperieure: lequel tiltre luy a eſté oſté par les Papes long temps apres le regne de l'Empereur Phocas. nomb. 109. p. 655. 656. e. n. 111. p. 657. 658. b
Ieſus cur Herodem vulpem vocar. f 1383. 1384. col. 1. a
S. Ignace Martyr a enſeigné que Ieſus Chriſt eſt le ſeul & ſouuerain Eueſque par deſſus les autres. nomb. 138. p. 665. 666. e
Ignarius Martyr ſcribit plures Apoſtolos vxores ſecum duxiſſe. p. 815. 816. col. 2. e. f. 817. 818. col. 2 d
Ignorance craſſe reprochée au peuple de Ieruſalem par Eſaye. numb. 95. p. 1063. 1064. e
Ignorance de Beze. n. 31. p. 1429. 1430. d
Ildebrandi factio. n. 55. f. 461. 462.
Ildebrandus *alias* Greg. VII. quid in Germaniæ Impegerit. f. 837. 838. col. 2. e
Images des idoles oſtées par les Roys de Iuda. n. 182 p. 1071. 1072. b
Impedimentum contra quod non poteſt Papa diſpenſare. f. 867. 868. col. 1. e
Imperio Francorum Regibus ablato quot ſecuta mala. num. 48. f. 459. 460. e
Imperium non pendet à Papa. num. 59. f. 463. 464. d
Imperium quanto tempore fuit hæreditarium in ſtirpe Henrici I. f 863. 864. col. 2. a. b
Impietas & idolorum cultus primam Monarchiam peſſundat. num. 8. f. 1079 1080. b
Imperij Romani initia Romulo ignota fuerunt. n. 13. f. 1081. 1082. a
Imperium Romanum quo tempore incœpit inclinare num. 14. f. 1081. 1082. b
Imperatores Græci, deinde Franci & Germani inſtituebant Papam. num. 41. f. 457. 458. d. e
Imperatorum auctoritas quam neceſſaria in eligendo Papa. num. 51. f. 459. 460. d. e
Imperator & Papa mutuis criminationibus teſe impetunt. num. 105. f. 477. 478. a
Imperatores multi & Reges ab obedientia Papæ ſe ſubſtraxerunt. num. 135. f. 485. 486. d
Imperatores & eorum reſcripta & iudicia quo nomine olim vocabantur. f. 823. 824. col. 1. a
Imperatores poſt octingentos annos leges de perſonis & negotiis Eccleſiaſticis faciebant. f. 839. 840. col. 2. d
Impetrans per verum modum putatiuum. num. 158. 229. 230. e
Impetrans Beneficium viuentis, fit incapax. nu. 387. f. 137. 138. e pro ea vice. n. 114. f. 235. 236. a
Impetranti non licet feſtinare ante vocationem. n. 10. f. 313 314. e
Impetranti in genere ſufficit capacem eſſe temporo vocationis; ſed quoad beneficia expreſſè, tacitus defectus facit obreptionem. n. 141. f. 353. 354. a
Impetratio non valet per incapacitatem, poſt obitum vel reſignationem pacifici. n. 202. f. 219. 230. e

Impetrationis actus fundatur in domino. f. 877. 878. col. 2. c
Impoſtura adulatorum Papæ. n. 153. f. 483. 484 e. num. 134. f. 485. 486. a
Impoſtura meritò ſpernenda. f. 817. 818. col. 2 d
Imprimeur nauf de Tournay condamné fauſſement à Geneſue à faire amande honnorable, pour auoir imprimé les Liures de du Molin. n. 21. p. 1455. 1456
Imprudence & déguiſement des Sophiſtes. nomb. 161. p. 673. 674. c
Inclination 2. de l'Empire. n. 210. p 687. 688. b
Incendio feruente, domus aliena etiam petitura dirui poteſt. n. 42. f. 55. 56. c
Incident quid ſit. f. 889. 890. col. 1. b
Inconuenientia præuentionum Papæ. n. 40. f. 35. 36. d
Incrementum ſedis Papalis. n. 59. f 463. 464. c
Ioeombent tei, nomine ſuo cenſerur poſſeſſor. n. 429. f. 299. 500. a
Indulgentiæ venditare quid ſit. f. 855 836. col. 2. c
Indulta Cardinalium ſingulis data ſunt, non vt Collegio, ſed compactum Collegio datum. num. 180. f. 77. 78 e
In indultis Cardinalium excipiuntur reſignata in manu Papæ, ſed non excipitur caſus quo ea reſignatio per regulam de *infirmis reſignantib.* vel aliàs reſoluitur. n. 193. f. 81. 82. b
Indulta Cardinalium nou egent notificatione, & ſunt fauorabilia. *ibid*
Indulta Cardmalium, nec mandata, nec nominationes impediunt, nec habent locum in ſpectantibus ad Cardinales iure deuoluto. n. 101. f. 85. 86. a
Indultum Cunæ Parlamenti Pariſ. n. 124. f. 93. 94. b
Indultum Pauli III. præfertur indultis Cardinalium. num. 128. f. 93 94. c
Indultum Curię an extendatur ad Ordinationes rerum, pro beneficiis in Regno Franciæ ſitis. num. 181. f. 107. 108. e
Indultum Curiæ conuentualia collatiua competendi. num. 182. *ibid.* a
Indultum quod Papa non poteſt dare in Regno Franciæ. f. 1029. 1030. col. 1. d
Infamia ad quid iohabiliter. n. 2. f. 423. 424. d
Infames & deceſſorij Papæ. n. 49. f. 459. 460. b
Inferior non poteſt ſibi multiplicare gradus iuriſdictionum. f. 883. 884. col 1. a
Information faite à la requeſte de Maiſtre Charles du Molin, contre les Miniſtres Caluiniſtes. p. 1459. 1460.
Ingenium vafrum Æneæ Syluij. n. 9. f. 441. 442. a
Ingratitudo Papatum erga Imp. n. 151. f. 483. 484. d. e
Ingratitude de Iules II. enuers Louys XII. num. 496. p. 769. 770. e
Inhabilis efficitur qui ſine titulo ſe intruſit in beneficium viuentis, ſiue habeat iuſtam puratiuæ vacationis, ſiue nou. n. 19. f. 315. 316. e
Inimitiez & epiſtres iniurieuſes du Pape Boniface au Roy Philippes le Bel, & du Roy au Pape. n. 463. p. 757. 758. d
Inimitié de Benoiſt XII. contre l'Empereur Louys de Bauiere. nomb. 488. p. 767. 768. d
Inimitié de Clement V. contre l'Empereur Henry VII. qui en mourut. num. 474. p. 761. 762. a
Iniures mutuelles, & pourquoy Maiſtre Pierre des Vignes, Secretaire de l'Empereur, eſcriuit les lres contre les Papes. n. 426. p. 745. 746 b
Innocentius III quam iniquè Philippum Federici I. filium perſequitur. n. 85. f. 471. 472. b
Innocentij III. iuſtitia & vindicta. num. 86. f. 471. 472. c
Innocentius III. priuatum ſuorum commodum Eccleſiæ ſuæ præferebat. n. 87. f. 471. 472. d. eos pacem cum Philippo inire volun. n. 88. *ibid.* e
Innocentius III. Prælatos Regni Franciæ in Regem Philippum Auguſtum ſollicitat, emiſſo *C. nouit. de iudic.* num. 92. f. 471 472. e
Innocentij IV. Gloria. n. 105. f. 477. 478. a
Innocent II. & ſes Cardinaux furent en armes, & pris en guerre. nomb. 331. p. 719. 720. e
Innocent II. reconura deux fois le ſiege de Rome par armes, & chaſſa d'Italie par mer & par terre Roger Roy de Sicile. n. 353. p. 721. 722. a
& donna au neueu de l'Empereur Lothaire tout ce qu'il auoit oſté audit Roger. n. 334. *ibid.* d
Il ſouffrit que les Romains euſſent leurs Magiſtrats pour gouuerner leur ville & la Iuſtice. nomb. 335. *ibid.* e
Innocent III. tenuerſe tout. n. 379. 380. p. 733. 734. b
ſous luy creut l'auarice de la Coot de Rome. n. 381. & 383. *ibid*
Innocent III. voulut concitet les François contre leur Roy. nomb. 389. p. 735. 736. & nomb. 399. p. 737. 738. b
Innocent III. ſe fit rendre foy & hommage du Royaume d'Arragon. n. 405. p. 739. 740. e
commanda la tranſſubſtantiation, & la confeſſion auriculaire. nomb. 406. *ibid*
Innocent VI. empriſonna vn Cordelier qui parloit des abus des Papes, & des Roys par l'Eſcriture ſainte, prophetiſant par reuelle. n. 489. p. 767 768. e
Innocennus III. Epiſcopis Franciæ mandat, vt ſententiam, quam in Philippum Auguſtum ferri contigerit, obſeruent. f. 883. 884. col. 1. e
Innocentius III. Concilium celebrauit, in quo omnes Prædeceſſorum Conſtitutionet reuocauit. f. 959. 960. col. 1. e
Innocentius III. non potuit Ioannem Angliæ Regem liberare à iuſtitia & armis Regis Franciæ. f. 981. 982. col. 1. a
l'Inquiſiteur du Pape ne peut cenſurer le Liure compoſé par du Molin *contra paruas datas*. p. 801. 802
Inſinuatio mandati facta Prælato, vel eius Vicario ligat penſionatium abſentem. n. 444. f. 303. 304. e
Inſubtes Eccleſiæ quo tempte cœperunt Papæ ſubiici, etiam in appellationibus. n. 75. f. 467. 468. e
Inſtitotes & trapeſitæ Romani Eccleſiæ Gallicanæ illudunt. num. 15. f. 495. 496. e
Inſtitutio Metropolitanorum poſt Conſtantinum Magnum. n. 19. f. 451. 452. e
Inſtitutionem qui præſcripſit, non intelligitur præſcripſiſſe deſtitutionem vel renunciationis receptionem. f. 969. 970. col. 2. b
Inſtitutio auctoriſabilis ad curam animarum ſemper ſpectat ad Epiſcopum. f. 1021. 1022. col. 1. d
Inſtrumeotum referens non probat ſine telato. n. 404. f. 291. 292. e. quod eſt pars referentis. n. 142. f. 67. 68. a
Inſtrumentum reuocationis non ſufficit eshibere, niſi mandatum ad notificandum oſtendatur. num. 269. f. 253. 254. a
in Inſtrumentis ad reſignandum quænam requirantur. oumero 1. f. 593. 594 b
Inſtrumentum ſubſtitutionis non ſufficit. num. 16. f. 409. 410. e
Inſtrumeotum referens non probat ſine telato. n. 17. f. 411. 412. a
Inſtrumenti verba quid probent. f 901. 902. col. 1. d
Intellectus *C. ſi pluribus de Prabend. in 6.* quod receptum eſt in mandatis. n. 251. f. 99, 100. e
Intellectus nouns §. *prohibemus in C. cum ſingul. de Prabend. in 6.* num. 435. f. 153. 154. d
Interdictum Papæ ſpretum. n. 107. f. 57. 58. e
Interpres tibil debet expreſsè ſubaudire. f. 1401. 1402. col. 1. d
Interpretatio paſſiua non habet locum in diſpoſitione, iure communi damnata & reprobata. n. 292. f. 111. 112. a

Interitus Philippi Friderici I. filij. n. 88. f. 471.472.a
Interrogatoire de du Molin terteré quatre fois. n 98. p. 1447.1448 e
Inuidia maior eſt in propinquis quam in exteris. f. 905.906. col. 1. e
Inuidia Phariſæorum in Chriſtum maxima. f. 1399. 1400. col 2. e
Inuentum nouum n. 173. f. 75.76 e
Inueſtiturarum ius abrogatum factionibus & pernacia Paparum. n. 74. f. 467.468.c
Inutilis præuentio Papæ poſtea non conualeſcit. num. 215. f. 91.92. e
Ita Dei qua ratione vitari puſſit n. 97.f.1001.1002.e
Itenæus Lugdunenſis cur Victurem I.ſummum Pontificem grauiter & ſeueré corripuit. num. 3. f.447. 448. a
Ienée Eueſque de Lyon a eu plus grande authorité que Pape de ſon temps, auſſi S. Cyprien, S. Chryſoſtome & autres ſaints Eueſques. numb. 10.p.777. 778. b
Itteptio præuentiu num; litteræ rugatoriæ, monitoriæ, præceptoriæ, collatoriæ. n. 40. f. 321.322. e
Irregularitas & eius effectus. n.397. f. 141.142. b
Ioannis Andreæ deciſio de electione & confirmatione. num. 5. f. 21.21. e
Iuannes XXIII. primus author Regulæ de *verisimili notitia*. nnm. 43. f. 313. 324.e
Ioanoes è Monacho factus Epiſcopus. num.4.f.447. 448. b
Ioannes Cation mité grauat Galles. nnm 47. f 459. 460. e
Ioannes Regni Angliæ occupator, Arturium occidit. n. 89. f. 471.472 b. vnde Atreſto Senatus Pariſienſ. damnatus, & feudis priuatus. n. 90. *ibid.* c
Ioannes iudiciis & armis victus, Innoc. III. Regnum Angliæ & Hyberniam in feudum ſubiicit, & tributariam facit. num. 99. f. 475 476.a
Ioannes ab Anglis Regno eiectus, malè petit. n.100. *ibid.* e
Ioannes Munachus Cardinalis cur à Papa in Galliam miſſus. nnm. 139. f. 485. 486.a
Ioann Conſtannnop. Epiſc. fauente Mauricio Imp. ſe vniuerſalem Patriarcham nominauit. f. 825. 826. col. 2. a
Ioaunes Angliæ Rex, morte Leonæ matris, in Duenato Guyennæ, & Comitatu Pictauenſi ſucceſſit. f 881. 881. col. 2. c
Ioannes Angliæ Rex Regno ſpoliatus Hyberniam Ionocentio III. ſubiecit. f. 883.884. col. 1. a
Ioannis XXII. vita ex Platina ad verbum. f. 1065. 1066
Ioannis Baptiſtæ nativitas. f. 1147.1148
Ioannes Caſtellæ adminiſtrator, Nauarræ Regnum inuadit num. 151. f. 2011. 1112 e
Ioſaphat Roy de Iuda loüé par le Prophete Eliſée. nombre 90. p. 530. 534 a
Ioſaphat Roy de Iuda grandement loüé par le Prophete Eliſée. n. 185. p. 1071.1072. e
Ioſeph en ſa vie eſcrite par luy meſme ſe glorifie d'eſtre né de la ligne Sacerdorale. n. 180.p.1071.1071.e
Ioſias ſe mit en deuoir de corriger ſon peuple, & de reſtablir la Religion. n. 93. p. 1063.1064. e
Ioſias remit la Religion en ſon entier. nomb. 183 p. 1071. 1072 d
Is cui non debetur beneficium, eo nun poteſt vti.

Iſaac pro vxore ſterilis orauit. f.1323.1324.col.1.b
Italia miſera carens Rege. n.4. f.437.438.a
Italiam ingredi non audet Rodulphus Imp. num.110. f. 477.478. e.
les Italiens o'eſtiment les cenſutes du Pape que ſelun leur commodité. n. 498. p. 771.772. e
Iubilé de Moyſe & de Iesus Chriſt.n.460.p.755.756.e
Iubilæus cur à Iudæis inttoductus. f. 1079. 1080. col. 2. d
Iudas Machabæus Sacerdotes elegit. n 28. f.383.384.e
Iudas Machabée eſtoit les Preſtres de ſon temps. nombre 85. p. 531. 532 b
Iudas Machabée eſtoit les Preſtres de la Loy. n. 181. p. 1071. 1072. a
Iudæi à Philippo Auguſto Franciæ Regno expulſi. f. 915. 916. col. 2. a
Iudæi debent bonis ſuis ſpoliari. f. 969 970. col. 1. d. quod Auenion à Papa non ſeruatur. *ibid.* e
Iudæi Regni ſtatus & duratio. n. 92. f. 2001. 2002.b
Iudex Regius non ſolùm de poſſeſſorio, ſed etiam de petitorio in beneficiis Eccleſiaſticis cognoſcere poteſt. num. 417. f. 149. 150 c
Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit de reditu penſionis beneficij, ſed non ſi hypothecariè agatur. num. 195. f. 259. 260. d
Iudex delegatus nihil poteſt ante receptas litteras. n. 4. f. 415 416. a
an Iudex poſſit cogere ad compromittendum eos qui diu lingauerunt. f. 823.824.col.2.a
Iudex quem ſtilum ſequi debeat in audiendis teſtibus. f. 895. 896. col 2. b
Iodex ordinem formæ ſequi debet. f. 911.912.col.2.d
Iudex ordinarius non repellitur ob crimen. f. 907. 968. col. 1. a
Iudices etiam ſæculares hodie de ſimonia cognoſcunt. numero 31. f. 179.180. e
Iudicium magni Cunſilij Regis ſuper Decanatu Meloduneuſi ſpectante ad prouiſionem Regis. n. 45. f. 37. 38. b
Iudicium Phocæ Imp. in cauſa Primatus Eccleſiæ. n. 12. f. 449. 450. b. & eius cauſa. nnm. 13. *ibid.* d
Iuges des Preſidiaux cognoiſſent en premiere inſtance des Benefices Eccleſiaſtiques. n. 1. p. 537.538.a
Iugement de l'Empereur Phocas nul & abuſif, auquel l'Egliſe Grecque n'a iamais obey. nom. 53. p. 639. 640. d. n. 235. p. 693.694.a
Iuges craignans Dieu eſtablis par Ioſaphat Roy de Iuda. nomb. 185. p. 1073.1074. a
Iuges Royaux blaſmez par les Miniſtres, & deffendent d'y auoir recours. n. 5. p. 1451.1452
Iulia tres belle putain de l'Empereur *Seuerus*, dont il eut *Geta*. n. 41. p. 1055. 1056. e
Iulius III Papa dicebat concordata morte Regis Franciſci finita. n. 314. f. 114.116.a
Iulius II. ab adminiſtratione Papatus ſuſpenſus Concilium Piſanum armis deturbat. num. 146. f. 487. 488. d
Iulij II. ingratitudo in Ludouicum XII. num. 152. f. 2011. 2012. b
Iulius II. Albigenſium reliquias ferro & igne perſequitur. num. 154. *ibid.* d
Iuramentum & peccatum non mentent fotmam. n.97 f. 473.474 e
Iuramenta & fœdera Papæ ſoluont vt lubet. num.138. f. 485. 486. c.
Iuramentum quod Papæ dant in ſua initiatione vbi innouatum. f 813.814.col. 2. a
an Iuramentum aliquid addat. f.879.880. col.2.a
Iuramentum ex parte iurantis perſonale eſt. f. 903. 904. col. 1. d
Iuramentum quando reſcindendum. f. 905. 906. col. 1. a
Iuramenti vetetis forma. *ibid.* col. 1. b
Inte communi collatio beneficij ſtatim valet, ſed reſolubiliter. num. 81. f. 47. 48 b
Iura Papalia non ſeruantur in Beneficiis Eccleſiaſticis, ſpectantibus ad liberam collationem dominorum temporalium, ſed leges Regni Franciei, & domini dant ios ad vacatur. n. 419. f. 149.150. c
de Iure confirmandi Papam per Imp. aduerſus F. 1.

& Grat. num. 46. f. 459. 460. b. ablato. n. 48. *ibid.*
deinde reſtituto. num. 49. *ibid.*
Iura pœnalia de ponori intelliguntur. p. 817. 818. col. 2. e
Iuriſdictio temporalis Romæ. n. 77. f. 469. 470 b
Iuriſdictionis poteſtas erat olim penes Principes. f. 829. 830. col. 2 a
Iuriſdictio ordinaria ſeruatur ſemper illæſa. f. 859. 860. col. 1. d
Ius patronatus etiamſi competat laico ex priuilegio vel præſcriptione, tamen huius Papa cauſæ cognitionem ſibi arrogare non poteſt. n. 46. f. 37. 38. d
Ius patronatus eſt ſeruitus iuris conferendi. num. 61. f. 41. 42. b
Ius ad rem impedit præuentiones Papæ, vel Legati, easque nullas & ſubreptitias reddit. n. 73. f. 45. 46. d
Ius ordinandi Papam, Archiepiſcopos, & Epiſcopos, datum eſt Carolo Magno, tanquam Francorum Regi. num. 198. f. 83. 84. a
Ius præuentionis non erat tempore Decretalium. num. 217. f. 91 92. e
Ius inſtituendi Papam à quo procedit. nom. 31. f. 455. 456. b
Ius patronatus ad quem pertinet. n. 34. *ibid.* e. an ſit ſpirituale. n. 39. *ibid.* e
Ius præſentandi non eſt de gratia. n 34. *ibid.* e
Ius Regaliorum non potuit tolli per Decretales. n. 35. *ibid.* b
Ius eligendi Pap. Othoni I. Imperatori reſtitutum. num. 49. f. 459. 460. b
Ius Pontificium in affinitate quadrupliciter peccauit. f. 961. 962. col. 1. d
Ius Canonicum non diſcordat à ciuili in materia vſurarum. f. 973. 974. col. 1. b
de tout temps la Iuſtice a eſté corrompuë en France par quelques particuliers. n. 194. p. 1075. 1076. a
Iuſtinian, & autres Empereurs ont fait pluſieurs bonnes loix des perſonnes & choſes Eccleſiaſtiques, à quoy l'Egliſe a obey n. 49. 50. p. 521. 521. n. 52. & ſuiu. p. 523. 524. e. n. 67. p. 527. 528. d. n. 75. p. 529. 530. c
Iuſtinian commande que tout l'Office Eccleſiaſtique fuſt en langue vulgaire. n. 51. p. 523. 524. e
Inſtinian I n'a pas deliuré, mais bien pluſtoſt a deſolé Rome, & l'Italie. & la laiſſée en proye aux Lombards, & aux Papes. n. 82. p. 647. 648. e
Inſtinian I. eſtablit au lieu de ſa naiſſance vn Eueſque égal en authorité, & puiſſance à tous les autres, nommément à celuy de Rome. n. 112 113. p. 657. 658. a. n. 223. 224. p. 689. 690. a
Inſtuman le Grand, & ſes predeceſſeurs auoient la iuriſdiction ſur les Eueſques & Clercs, & en faiſoient loix, meſme à Rome. n. 221. p. 695. 690. d
gardées & alleguées par S. Gregoire, qui n'auoit eſté Moine, mais bien Preteur de Roma. n. 222. *ibid.* e
Inſtmanæa quid ſibi vult hoc verbum. f. 819. 820. col. 2. a
Inſtinianus Magnus in natali ſolo Inſtinianæam primam Archiepiſcopalem ſedem erexit, cui eadem priuilegia quæ Rom. dedit. n. 22. f. 451 452. a
Ioſtinianus ioſſit omnes Epiſcopos & Preſbyteros ſacras preces & myſteria clarâ & vernaculâ voce peragere. f. 873. 874. col. 2. d
Iouenes caueant à vituperatoribus matrimonii. f 837. 838. col. 2. b.
Iuuennus vibis & Palatij Præfectus bellum Papiſticum ſudare nequit. n. 53. f. 461. 462. d

L.

LAbrurt2 dn nouueau Chef eſt deſcenduë és membres. n. 188. p. 681. 682. a
Laicus poteſt eſſe Procurator ad reſignandum in fauorem perſonæ per ſe nominandæ. n. 396. f. 297. 298. a. ad acceptandum vel reſignandum in genere. n. 399 e. f 293. 294
Laïcus poteſt eſſe procurator, ad acceptandum vel reſignandum in genere. n. 12. f. 408. 409. d. ſed non ad eligendum perſonam incertam, & à ſe nominandam. n. 13. *ibid.* e. ſed benè ad reſignandum in fauorem perſonæ per eum nominandæ. num. 14. *ibid*
Laïcus poteſt eſſe arbiter eum Clerico in rebus ſpiritualibus. n. 14. f. 409. 410. c
Laïque put peut eſtre procureur à accepter ou reſigner vn Benefice. n. 12. p. 557. 558 c
mais non pas pour élire celuy qu'il nommera. n. 13. *ibid*
mais bien à reſigner en faueur de celuy qu'il nommera. nomb. 14 *ibid.* e
Laïque put peut eſtre arbitre auec vn Clerc és cauſes ſpirituelles. nomb. 15. p. 559. 560. a
Laïques doctes & eſprouuez preſchoient en l'Egliſe. nomb. 144. p. 667. 668. d
Laïques ne ſont prophanes, ny indignes des choſes ſpirituelles. n. 256. 257. p. 699. 700. c
Langue venimeuſe qui empoiſonna tout l'Empire d'Allemagne. n. 6. p. 607. 608. a
Landgrauius Heſſiæ à Carolo V. Imp. feudis auitis & maſculinis iniuſtè ſpoliatus. f. 853 854. col. 1. c
Lapſus lubricus in iure. n. 56. f. 53. 54. b
Lapſus anni non nocet, ſed prodeſt poſſeſſori. n. 424. f. 197. 298. d
Lapſus eorum qui plus hominibus quàm verbo Dei tribuunt. f. 817. 818. col. 1. b
Latomi an poſſint vendere lapides & ligna veterum templorum. f. 1031. 1031. e. 2. b
Laus Ioannis XXII. f. 1071. 1072. col 1. e
Laudes Petri de Cogneriis Aduocati Regij. num. 196. f. 1121. 1122. e
Laurentius Epiſcop. Mediolan. Preſbyterum ſine cauſa excommunicat. f. 839. 840. col. 1. d
Laus Iuris Ciuilis. n. 437. f. 301. 302. d
les Leçons de du Molin ont eſté tranſlatées de Latin en Allemand. n. 49. p. 1435. 1436. d
Legario non eſt officium formarum, ſed extinguibile morte vel reuocatione Legati; non autem vacabile, nec conferibile. n. 188. f. 81. 82. a. ſed eſt officium caſuale. n. 190. c
Legatio piorum hominum. n. 155. f. 2011. 2012. e
Legatus poteſt diſpenſare, nedum in ſua, ſed etiam in Ordinarij collatione. n. 28. f. 29. 30. d
Legatus Cancellariæ ſtilum ſeruare debet. num. 58. f. 53. 54. d
Legati à *latere* poteſtas limitatur in Regno Franciæ, nec poteſt prænenire Ordinarios, niſi per vulgares dictas. nom. 139. f. 65 96. e
Legatus non poteſt admittere reſignationes in fauorem in Regno Franciæ. n. 184. f. 79. 80. b
Legatus quones aliquid facit vltra facultates datas vel receptas, licet appellate tanquam ab abuſu. n. 186. f. 79. 80. a
Legatus Auenionenſis in quo differt ab Epiſcopo & Gubernatore. n. 189. f. 81. 82. a
Legatus nihil poteſt contra indulta Cardinalium. num. 166. f. 73. 74. b
Legatus, etiam de *latere*, non habet poteſtatem Beneficia conferendi, niſi vt delegatus. num. 130. f. 81. 81. e
Legatus non poteſt ſubdelegare ad conferenda Beneficia. n 192. *ibid.* e
Legatus Papæ nihil poteſt in Regno Francico abſque Regis permiſſione, & Senatus authoritate. n. 340. f. 123. 124. a
à Legato ſuis facultatibus ad quæſtom abutente, poteſt tanquam ab abuſu appellari. n. 425. f. 151. 152. a

Legatus, vel eius datarius decipiens, tenetur ad damna & intereſſe. n. 431. *ibid.* c
Legatus quando non poteſt conferre per obitum. num. 427. f. 551. 552. e
Legatus ſpecialem habens facultatem derogandi Regulæ de *publicandis*, non poteſt derogare in præiudicium mandatarij, ſed benè in eius commodum. num. 446. f. 555. 556. b
Legatus non poteſt conferre graduatis, quia non poteſt tollere gratificationem Ordinariorum quam non habet. n. 450. f. 557. 558. b
Legatus non poteſt vti præuentione in præiudicium nominatorum & graduatorum. n. 450. f. 557. 558. b
Legatus non poteſt officium exercere in Curia. n. 24. f. 177. 178. e
Legatus etiamſi poſſit admittere reſignationes in fauorem, non tamen retenta penſione, vel alio onere, niſi in mandatis habeat. n. 590. f. 557. 558. d
Legatus à *latere* duplicem habet poteſtatem; vnam iure legationis, alteram ex ſpecialibus facultatibus. num. 7. f. 313. 314. a
Legatus non poteſt præuenire, niſi iuxta ætas mercatorum. num. 28. f. 319. 320. a
Legatus ſi poſſit admittere reſignationes in fauorem, non tamen in quinto gradu ob ſpeciem reſeruationis. num. 504. f. 341. 342. e
Legatus non eſt minus reſtringendus quàm Papa. f. 1005. 1006. col. 1. d
Leges mutatis moribus mutantur. n. 115. f. 59. 60. b
Leges Iuſtiniam Magni leginmæ. n. 22. f. 381. 382. e
Leges de inramento inſtitutæ nullo modo ſeruandæ. f. 905. 906. b
Legibus, non exemplis iudicandum. n. 106. f. 343. 344. c
Legibus Cæſareis Eccleſiaſtici veteres paruerunt. num. 162. f. 2013. 2014. b
Legis Salicæ antiquitas. n. 77. f. 1099. 1100. d
an a Pharamundo ſancita vel confirmata. *ibid*
Leo IV. coram Lodouico II. capitis cauſam dixit. num. 13. f. 379. 380. e. n. 125. f. 2005. 1006. e. & de armis contra Sarracenos indutis reddidit rationem. num. 16. *ibid*
Leon IV. ſe reconnoiſt ſubiect aux loix des Empereurs François, & les promet garder. n. 31. p. 517. 518. d. n. 68. p. 527. 528. e
& prononce menteurs ceux qui ont dit, & diront le contraire. num. 32. p. 517. 518. e
compare à droict en cauſe criminelle deuant Louys II. Empereur François. n. 33. p. 519. 520. a
& luy rend compte des armes priſes pour la deffenſe de Rome. n. 34. *ibid.* b
Leon I. fut deboué de preſider au grand Concile de Calcedoine. num 217. p. 689. 690. a
Leon *Hardes Functius* met du Molin au nombre des teſmoins de verité. n. 107. p. 1449. 1450. b
Lettres parentes du Roy Ezechias enuoyées par tout ſon Royaume pour le reſtabliſſement de la vraye Religion. n. 185. p. 1071. 1072. c
Leures de l'ancien Teſtament diſtribuez en ordre par Dauid. num. 177. *ibid.* c
Lex vlt. de *Conſtitut. Princip.* fallit in beneficio Principis, ſpectatis ad grauamen alterius. n. 252. f. 501. 502. a
Lex noua quando intelligitur ſecundum priorem. num. 276. f. 105. 106. d. e
Lex non ceſſat, quando ſunt plures rationes legis, etiamſi vna deſit. n. 289. f. 109. 110. a. b
Lex vlt. C. de acq. vel retinend. poſſeſſ. in quibus beneficiis non habet locum. n. 90. f. 197. 198. b
Lex odioſa extenditur, ne ſit eluſoria. num. 127. f. 505. 506. e
Lex facta à Ludouico IX. contra reſeruationes & præuentiones Papæ. numero 14. f. 381. 382. a.

num. 159. f. 2007. 2008 d
Lex Ludouici Bauari IV. Imperatoris. num. 59. f. 463. 464. d
Lex Iuſtiniani iuramentum exigit ex iuſta cauſa. f. 887. 888. col. 2. b
Lex vetus ſeuerior quam noua. f. 889 890. col. 1. a
L. non tantum, in Comitatu Burgundiæ libero practicatur. f. 1031. 1032. col. 1. c
Lex prima *Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* tempore B. Hieronymi reuocata eſt. f. 1029. 1030. col. 1 d
Lex Cæſarea de Pontificis electione. n. 169. f. 2015. 2016. e
Libelle diffamatoire publié contre du Molio par les Miniſtres. nom. 12. p. 1453. 1454.
Liber Monarchialis Papæ blaſphemus. numero 7. f. 491. 492. d
Liber Caroli Molin. *de donat. & de inoffic. teſtament* quo anno in lucem editus. f. 833. 834. col. 1. d
Liberi naturales in Gallia pro ſpuriis habentur. f. 895. 896. col. 1. a
Liberté des Chreſtiens ſous le Turc. col. 2. p. 691. 692. a
Libri ſoli Scripturæ ſactæ legantur in Eccleſia. num. 4. f. 376. 377. c
Libri ſacræ Scripturæ ſoli legendi. f. 821 814. col. 1. e
Lieutenans Generaux de l'Empire nommez Cardinaux. n. 394. p. 709. 710. e
Lieux hauts de deuotion humaine oſtez & rompus par le Roy Ezechias. n. 182. p. 1071. 1072. b
Lignée de Charlemagne venant à finir, Adrian III. fut le premier qui fit nouuelle loy d'élire le Pape ſans l'authorité de l'Empereur. n. 274. p. 705. 706. d
n'y a que deux lignes des Roys de France. nom. 74. p. 1061. 1062. a
Limitatio noua de *cap. Poſtulaſti de reſcript.* n. 363 f. 129. 130. d
Limitatio §. *in hac in f. qui occidit.* ad leg. Aquil. n. 261. f. 249. 250. d
Limitatio Gomeſij reprobatur. n. 324. f. 267. 268. d
Limitatio ſuper numer. 7. f. 403. 404. col. 2. b
Lingua venenata Æneæ Syluij. n. 6. f. 439. 440. b
Lites auertari laudabile eſt. n. 558. f. 215. 216. c
Litem in Senato concluſam non perimi, quomodo intelligendum. n. 416. f. 295. 296. a
Litteræ ſubroganonis non ſunt gratiæ, ſed iuſtitiæ, etiam in beneficiis. n. 422. f. 297. 298. b
Litteræ Epiſcopi ſunt authenticæ. f. 821. 822. col. 2. b
le Liure de *Paſteur* reprouué. nom. 9. p. 625. 626. e. nom. 15. p. 627 628. e
Liures de S. Gregoire bruſlez publiquement apres ſa mort, par le commandement de ſon ſucceſſeur. nomb. 166. p. 675 676. b
Liure Monarchial par qui compoſé. n. 20. p. 781. 782. a
Liures de Fables menſongeres ont eſté bruſlez par le commandement d'Edoüard VI. Roy d'Angleterre. nomb. 64. p. 1059. 1060. d
premier Liure fait en Latin, François & Allemand, touchant la doctrine des Heretiques de ce temps. nomb. 54. p. 1437. 1438. a
les Liures eſcrits par du Molin ont profité aux Miniſtres, & pourquoy. n. 58. *ibid*
Liure fait par du Molin contre les Anabaptiſtes ſouſtrait, & deſrobé. nomb. 98. p. 1447. 1448. d
Locus non præſumitur religioſus, & multò minus Beneficium Eccleſiaſticum. n. 147. f. 69. 70. a
Locus Apoſtoli à quibus corruptus. f. 815. 816. col. 2. a
Loix données aux Saxons & par qui. n. 6. p. 513. 514. a
les Loix iadis des anciens Empereurs, que de ceux d'Allemagne, eſtoient gardées en Cour de Rome, enuiron huict ou neuf ans deuant les Decretales, & l'ont eſté encore depuis entre les Clercs. n. 80. p. 529. 530. d. n. 81 82. p. 531. 532. a
les Loix diſſimulatrices des Empereurs n'ont empeſ-

ché l'ire de Dieu, & que la ville de Rome n'ait eſté priſe & pillée pluſieurs fois, & finalement qu'elle n'ait eſté bruſlée. n 78.-9.& 80. p.647.648.d
Loix diſſimulatrices ont prouoqué l'ire de Dieu. n.20. p. 1051. 1052. e
Loix politiques données aux Saxons par Charlemagne. nomb. 200. p 1063.1064 e
Loix de mariage corrompuës par les Miniſtres. n.29. p.1457. 1458.
Lorraine, d'où a pris ſon nom. n 369. p. 703.704 b
Lothaire petit fils de Charlemagne, fit des Loix, & des Magiſtrats pour la police de Rome, qui fut fort libre & paiſible ſous les François. n.268 p.703. 704. e. n. 441. p.749.750.e
Lotharingia, vnde dicta. n.44.. f. 457 458. e
Lotharius I. Magiſtratus Romæ conſtituit. num.44. f. 457. 458.d
Lotharius Leges ſtatuit Eugenio I 5. præſente. F. 819. 820. col. 2. e
Louys le Pieux deffendit aux Prelats & Eueſques, d'auoir des robes de ſoye & des habits pompeux. n.7. p. 513. 514. b
Louys le Pieux & Cloraire ſon fils ordonnerent que les Laïques communieroient en la Cene du Seigneur és deux eſpeces, du moins trois fois l'an. nomb. 15. p. 515. 516. e
Louys le Pieux, & Cloraire ſon fils deffendirent aux Eueſques de receuoir aucun Preſtre ſans examen, & d'excommunier facilement & ſans cauſe, & toute hiſtoire ſimoniaque, & ordonnerent que ceux qui ſeroient entrez par ſimonie, fuſſent chaſſez. nomb. 21. *ibid.*
S. Louys a fait des Loix contre les Papes pour la liberté de l'Egliſe Gallicane. n. 37.& 38. p 519.520.e
Louys XI. deffendit de porter argent à Rome, ny d'en apporter Bulles. Charles VIII. ſon fils exerça haute Iuſtice dans Rome, en preſence du Pape Alexandre VI. nomb. 45. p 521.522.d
Louys XII. aſſembla vn Concile general à Piſe contre le Pape Iules II. par lequel il fut ſuſpendu de ſon Papat. n. 46. p.521.522. e
Louys de Bourbon Cardinal favoriſe l'Autheur. n.72. p. 527. 528. c
Louys XII. appellé pere du peuple. n. 3. p.581.582.b
Louys I. n'a pas renoncé au droict de l'inneſtiture, & confirmation des Papes. n. 445. p.751.752.c
Louys de Bauiere Empereur regna vainqueur, nonobſtant les Sentences d'excommunication des Papes. nomb. 301. p.711.712. n.456. p.755.756. e
Louys de Villereau ieune Genril homme fort ſçauant, met au net le catechiſme de du Molin. n 81. p 1443.1444.e
Louys XII. eſtant infotmé des priuilegex de Merindol & de Cabrietes les confirma. n. 156. p.1076. 1077. *alias* 1065. 1066. a
Louys de Villereau dépoſe comme teſmoin en faueur de du Molin contre les Miniſtres, faux accuſateurs & calomniateurs d'iceluy. p.1469.1470. & ſuiu.
Loy Imperiale de l'election de l'Eueſque de Rome par Honorius, & depuis par le Tyran Odoacer. nomb. 63.64. p. 521.526.e
Luy d'vn Roy de Ftance pour les elſections des Eueſques & Abbez. nomb. 258. p.781.781.e
la Loy *Nullus* pourquoy, & par qui a eſté faite. nomb.100. p. 655.656.b
Loy Gothique abroge le droict ciuil. n.30. p.1053. 1054. c
la premiere Loy de Theodoſe le Grand eſt contre les Ariens. nomb 30. p. 1053.1054. e
Loy Salique eſtablie deuant Pharamond. nomb. 77. p. 1061.1062 b
par laquelle la Couronne appartient ſeulement à l'aiſné maſle plus prochain de ligne. nomb 78. *ibid.* e
Loy Salique née quant & quant la Couronne de France. nomb. 81. p 1061.1062. b
Loy Imperiale touchant l'elſection du Pape. n.169. p. 1069. 1070. c
enuoyée aux Eueſques d'Italie, & de Sicile par ſaint Gregoire le Grand. *ibid*
Loy de Marcian generale pour tout les Eccleſiaſtiques. n. 74.p.1069.1070.e. n. 75. p. 1071.1072. a
Lucenſes interdicti ſactis à Papa, reſtiterunt. n.148. f. 489. 490. d
Lucius III. Conſules populi Romani ſupprimere volens, eiicitur, ſuiſque oculi effodiuntur n.101. f.475. 476. n
Lucie III. chaſſé de Rome, & les ſiens ignominieuſement traittez. n.373.374. p. 731.732. n.410. p.741. 742. a
Lucrum non debet quit inuidere alij, quod alioquin perditurus erat. n. 55. f. 30 40. b
Ludouicus Pius dedit Romanis ius eligendi ſummum Pontificem, dummodo omnes concorditer ſine peconia & promiſſionibus eligant : aliàs remaoet electio peoes Reges Francorum, & ius examinandi. num. 199. f. 83. 84. b
Ludouicus Pius Aquiſgrani, ne Epiſcopi preciosis veſtibus vterentur, edixit. n. 2. f. 376.377.a
Ludouicus IX contra reſeruationes & præuentiones Papæ legem fecit, n. 14. f. 381. 382. a. pro libertate Eccleſiæ Gallicanæ. n. 15. *ibid.* b. & Pragmaticam contra exactiones & aucupia Papæ. n. 16. *ibid.* e
Ludouicus XII. pater populi. num. 2. f. 425.4 6. b quid de rebus Eccleſiaſticis inſtituit. n. 3. *ibid*
Ludouici IV. Imperatoris lex. n. 59. f.463 464 d
Ludouicus Franciæ in Regem Angliæ aſcitus n.100. f. 475. 476. c
Ludouicum Pium Romanum & regiones Imperij Papæ donaſſe non eſt veriſimile. n.122. f 481 482 e
Ludouicus Pius Caroli Magni filius Epiſcoporum electionem Clero populoq; dedit. num. 125. f.483. 484. a
Ludouicus XI. veruit vſum Bullarum, & pecunias Romam euehi, & inſſit etiam Cardinales reſidere. num. 145. f. 487. 488. e
Ludouicus XIS. ingratitudinem Iulij Papæ expertus. num. 146. *ibid.* c
Ludouici XI. tempore inuentum eſt vltra ducenta millia aureorum ſingulis annis Regno Romam cferri. n.15.f.495. 496.c.quod nunc ad minus duplicatum eſt. num. 16. *ibid.* d
Ludouicus Philippi Auguſti filius Henrico Ioannis filio Regnum Angliæ reſtituit. f.883.884.col.1.b
Ludouici Pij conſtituriones Eccleſiaſticæ. num, tot. f. 2001. 2002. e
Ludouicus XI. parùm æquus Pontifici. num. 150. f. 2011. 2012. a
Ludouicus XII. Valdenſium priuilegia confirmat, num.156. *ibid.* e

M.

MAchabæus ont fait la guerre à Antiochus & ſes ſucceſſeurs. nomb. 96. p.1063.1064. a
Machiauellus Florentinus cui clades Italiæ & totius ferè Europæ imputat. f. 851.854. col. 1.d
Magdeburgenſis Eccleſia per Carolum Magnum Epiſcopatus facta, deinde totius Saxoniæ Metropolis. f. 879.880. col. 2. a
Magi Chriſti adoratores ex qua regione venerunt. f. 1327. 1328. col. 2. d
Magiſtratus Rom. à Lothario I. delectus. num. 44. f. 457. 458. d
Magiſtratus vrbis Romæ nunc à Papa occupatus, nunc populo reſtitutus. n. 113. f. 479. 480. c. à Be-

nifacio IX. tandem protſus occupatus. num.114. *ibid.* d. Eugenio IV. Pſeudopontifice fugato ad tempus reſtituтus. *ibid.* d.e
Magiſtrats de Rome ordonnez par les François. nomb. 357. p. 727.728.a
Magiſtratus Templi Ieroſolymirani ad quos ſpectabant. f.1417.1418. col.1. d
Mahomet en quel temps a commencé à regner. nomb. 179. p. 679. 680.a
Mahumetes nudis armis totum mundum ſuperſtitioni ſuæ ſubiici docet. n. 10. f. 491.492.e
Maioritas inter Apoſtolos reprobata. f. 489. 490. col. 2. e
le Mal n'eſt pas ſeulement à fuir, mais meſme l'eſpece du mal nomb. 47. p.1433.1434. e
Malitia Gregorij IX. in Fridericum II. num. 103. f. 475. 476. b
Malus ſemel in eodem genere mali malus præſumitur, etiam Præſul. n. 116. f. 59 60.b
Mammona vox Hebræa. f.1401.1402.col.1.b
Mandatarius refutatus poteſt adire executorem, vel expectare pœnitentiam refutantis, & tempore eius elapſo adire ſuperiorem. n. 220. f.91 92.a
Mandatarius impetrans iure ordinario beneficium ſibi debitum non poteſt illud defendere in vim mandati, & nihilominus mandatum extinguetur. num. 221. *ibid.*c
Mandatarius qui requiſiuit ex capite reſignationis, debet in caſum Regulæ de publicandis, iterum requirere per obitum, alias conſumitur mandatum. num. 441. f. 155. 156. b
Mandatarius tanquam de damno vitando certans, per iuſtam ignorantiam excuſatur: etiam per errorem iuris. Idem de nominatis, & aliis quibus beneficia ſunt debita. nnm. 446. *ibid*
Mandatum non finitur ex primo actu, ſi nondum ſequitur effectus mandati nom. 17. f 29.30.e
Mandata nulla ſunt hodie in Regno in forma pauperum, ſed vulgaria mandata ſunt in forma gratiæ. n. 256. f. 101. 102. e. Et extinguuntur adepto beneficio incompatibili, aliàs pendet ab euentu. n. 257. *ibid*
Mandata Papiſtica limitantur ad formam *C. mandatum de reſcript.* num. 250. f. 99 100. e
Mandata in forma pauperum abolita ſunt. nnm. 257. f. 101. 102. a
Mandatum ad acceptandum, non extenditur ad eligendum vel optandum. n. 268. f.105. 106.a
Mandata Papæ intelliguntur, vt regularia regularibus, ſæcularia ſæcularibus non obſtante quauis diſpenſatione. nnmer. 262. f. 103. 104. b
Mandata morte Papæ expirant, non obſtante etiam fulminatione Bullarum. num. 266. *ibid.* e
Mandatum ſpeciale, imò ſpecificum & individuum requiritur ad acceptandum poſſeſſionem beneficij. num. 304. f. 113. 114. b
Mandatum captioſum. n.366. f 28 .282. e
Mandata eur ſub chorda canabis. n. 42. f 321 322 e
Mandatum dolo vel fraude extortum ipſo iure nullum. num. 373. f 283. 28 . b
Mandata generalia ad reſignandum quam ſint periculoſa. num. 1 f. 403 404. a. & merito reprobanda, etiam ſi Rota ea admiſerit. n. 2. *ibid* b
Mandata ſuperannualia item. n. 3 *ibid.* c. non admiſſa olim in Cancellaria Romana. n. 4. *ibid*
Mandatum executum quando bonum. num. 8 f 403. 404. b
Manicheiſme des Caluiniſtes Conſiſtoriaux. num.33. p. 1431. 1432. a
Manicheens ſeuls Heretiques condamnez à mort par les loix Imperiales. n. 33. p. 1411.1432. b
Manna ao verus panis. f. 1385.1386. col 1. b
Manteau Paſtoral donné à Iean Eueſque de Rauen-
ne par l'Empereur Valentinian. n. 44. p 635 636.b
Marandé & Miremont Miniſtres diſputent contre du Molio à la Ferté. n. 68. p. 1439.1440. d
Ieſuites Miniſtres ſe confeſſeot vaincus par ſa doctrine, num. 69. *ibid.* u
Marc Aurele loüa les Chreſtiens pour leur fidelité. nomb. 164. p. 1067.1068. a
Marchandiſe des dates. n. 3. p 599. 600. e
Marcianus quam legem ſanxit. n. 26. f. 383. 384. e
Marcus Imp. Ethnicus quantam exercuit perſecutionem. f. 887. 888. col 2. d
Marcus Antelius Chriſtianos laudat. nu. 154. f.2013. 2014. d
Mariage profitable aux Romains, & pourquoy. n.15. p. 1051. 1052. a
Marque principale de l'Antechriſt ſelon S. Auguſtin, & S. Iean Chryſoſtome, eſt qu'il ſe fait Chef, ou Superieur de toute l'Egliſe. n. 171. 172. p.675 676. d
Martianus Imp. quo tempore in Oriente regnabat. f. 887. 888. col. 2. d
Martiani lex quæ. n. 175. f. 1117. 1118. b. e
Martinus II. Pontificatum malis artibus adeptus eſt. num. 48. f 459. 460. a
Martinus IV. Gallus, temporalem iuriſdictionem Romæ populo reſtituere cogitur. num. 112. f 477. 478. e
populo Rom. Senatores reſtituit. f. 479 480.a
Martini V. impiæ artes iriitæ, audacia repreſſa, & auaritia attrita. num. 142. f.487 488.e
Martin V. veut rendre toute les Egliſes ſtipendiaires. nomb. 145. p. 1073.1074 *a'ids.*1063.1064.b
Matrimonia quæ non ſolent bonos habere exitus. f. 955. 956. col. 1.e
Matrimonia clandeſtina in Italia frequentiſſima. f. 955. 956. col. 2.d
Matrimonium non eſt actus coeliuium, ſed prudentium. *ibid* col. 1.d
Matrimonium quando diſſolui poſſit. f. 963. 964. col. 2 b
Matthias Flacius Illyricus met du Molin au nombre des teſmoins de verité. n. 107. p. 1449.1450.b
Matrix eſt ſuſpecta, quandoalbum vacuum noua recenti mano ibi repletur. n. 267. f. 103.104.d.
Maoricius Imperator. n. 7. f. 447.448.b
Maxence n'a iamais commandé ny perſecuté les Chreſtiens en Alexandrie. n. 60. p.1057.1058.e
Maxentius nullam in Ægypto perſecutionem mouit. nnm. 60. p. 1097. 1098. d
les Medeens ſurmontez par les Aſſyriens. nomb. 9. p. 1051. 1052. a
Medicis ſtandum. n 9. f. 23. 24. e
Mediolanenſis Eccleſia quando cœpit Papæ ſubiici, etiam in appellationibus. n. 75. f. 467. 468. e
Mediolanenſium artox in Imperatorem conuitano. nnm. 82. f. 469. 470. e
Menaces eſtranges de Iacques Ruffy, faites à du Molin. nomb. 95. p 1445. 1446. p
an Mendacium Iacob fuerit peccatum lethale vel veniale. f. 839. 840. col. 1. b
Mendians depuis quel temps inſtituez. nombre 9 p. 513. 514 e
Mendians, & nouueaux Moines ne doiuent eſtre receus Docteurs par les anciens ſtatuts de Sorbonne, nomb. 207. p. 685. 686. e
Meoterie grande des flatteurs du Pape découuerte. nomb. 9. p. 599.600.e
le Menteur reietté confiouts la menterie ſor celuy qui dit verité n 86. p. 1443.1444. e
Mentio non eſt facienda prioris diſpenſationis, quando nota diſpenſatio non additur, niſi concedens voluntatem mutauerit: quo caſo nec clauſula motus proprij inuat contra veriſimilem mentem. n. 439. f. 155. 154. d. e

Mercatores Chriſtus è Templo eiecit. num. 167. f. 73. 74. c. d
Merces datur reprobis in hoc mundo, electis verò reſeruatur in cœlo. f. 1357. 1358. col. 2. b
Merlin Miniſtre empeſche que du Molin ne ſoit élargy par la Reyne de Nauarre. nomb. 102. p. 1447 1448. d
Merindolenſium & Capranianorum laciena. n. 159. f. 2013. 2014. e. *vide Valdenſes inf.*
pourquoy les Meſchans ſont entrez en l'Egliſe de Rome pluſtoſt qu'és autres. nomb. 14. p. 779. 780 d
Meſconnoiſſance du Pape Iules II. enuers le Roy Louys XII. n. 152. p. 1073 1074. *alias*. 1063. 1064. c
la Meramorphoſe de la Cour de Rome, & l'ancienne Theologie de Paris. n. 360. p. 727. 728. e
Metropolitanorum inſtitutio poſt Conſtantinum Magnum. num. 19. f. 451. 452. c
Metropolis Principum arbitrio. *ibid.* d
Metropolitanus ſemper primas obtinet. f. 821. 822. col. 1. b
Metus Clementis VIII. & Nicolai V. Papp. num. 115. f. 479. 480. e
Meurtres commis en France pour l'ambition des Caluiniſtes. nomb. 78. p. 1441. 1442. e
Michaël Paleologus Imperator. n. 16. f. 453. 454. d
Michael Paleologus Imp. Eccleſiam Græcam à poteſtate Romana ſubrepſit. f. 981. 982. col. 2. d
Michaël de Cezena Minoritarum Generalis Ioanni XXII. maximè contrarius. f. 1073. 1074. col. 1. & 2. d
Michaël Paleologus cur ſepultura priuatus. f. 1079. 1080. col. 2. d
Milina quibus vetita. n. 8. f. 379. 380. e
le Miniſtere des Eueſques ne doit pas eſtre changé en dominatioo. n. 3. & 4. p. 775. 776. d
Miniſterium verè Eccleſiaſticum ſeparatum eſt ab adminiſtratione ciuili. n. 40. f. 457. 458. a
cui nudum Miniſterium ſine iuriſdictione committitur, non poteſt ſubdelegare. f. 875 876 col. 1. a
Miniſtere Eccleſiaſtique doit eſtre adminiſtré poremeut pour neant. n. 60. p. 1067. 1068. a
Miniſtres de France ont voulu vſurper toute la puiſſance Eccleſiaſtique. p. 1423. 1424. col. 2. a
les Miniſtres dépoſent les Curez qui preſchent l'Euangile. n. 20. p. 1427. 1428. d
les Miniſtres de Zurich ont encore la copie des diſputes & remonſtrances de du Molin. oombre 50. p. 1435. 1436. e
les Miniſtres ont fait leur profit des Liures eſcrits par du Molin ſur la police Eccleſiaſtique. nombre. 58. p. 1437. 1438. b
les Miniſtres ne peuuent blaſmer la doctrine de dn Molin. n. 73. p. 1441. 1442. d
les Miniſtres de Lyon cenſurent le Catechiſme de do Molin. n. 85. p. 1443. 1444. d
les Miniſtres de Lyon commandent à l'Imprimeur du Catechiſme de du Molin, de le ſupprimer, & de n'en point vendre. n. 89. p. 1445. 1446. e. & ſouſtiennent contre ledit do Molin, qu'à eux ſeuls appartient de traitter de la parole de Dieu. nomb. 90. *ibid.* d
refuſent les ioſtes offres qu'il leur fait. *ibid* e. & diſent que la ſeule harmonie de Caluin eſt bonne. nomb. 91. *ibid.* e
les Miniſtres empeſchent l'impreſſion des Commandemens de Dieu, & débauchent les Cleres & Eſcriuains de du Molin. n. 105. p. 1449. 1450. e
les Miniſtres vſurpent la Iuriſdiction Eccleſiaſtique & ſeculiere, & y font les fonctions ordinaires à Iuſtice. nomb. 3. p. 1451. 1452
les Miniſtres de Paris dépendent entierement de ceux de Genéue, auſquels ils enuoyent chaque iour vn Meſſager. n. 6. *ibid*
font Synodes, où ils decretent & arreſtent tout ce qoe bon leur ſemble. n. 7. *ibid*
ſont ennemis mortels de ceux qoi dérogent le moins dn monde à vn ſeul poinct de leor authorité. n. 7. p. 1453. 1454.
les Miniſtres d'Orleans publierent vn libelle diffamatoire contre du Molin. n. 13. *ibid*
les Miniſtres auoient vne telle authorité ſur les Imprimeurs & Libraires de ce Royaume, qu'ils ont contraint du Molin à faire imprimer ſes Liures és pays eſtrangers. n. 16. *ibid*
les Miniſtres preferent leur ambition à l'Enangile. nomb. 21. p. 1455. 1456.
les Miniſtres tiennent pour article de Foy, qu'il faut eſtre Papiſte oo Huguenot n. 26. p. 1457. 1458
Miniſtre de Chinon qui a preſché en public à Eſtampes que le droict d'aiſneſſe ne deuoit auoir lieu entre les Nobles, & ce qui en arriua. n. 28. p. 1457. 1458
Minor annis in qnibos non excuſatur. nom. 305. f. 113.
Minor reſtituitur in beneficiis ad conſeruandum, non ad quærendum. n. 240. f. 24 244. b
Minoritarum ingens multitudo bello idonea per eorum magiſtrum prædicatur. n. 243. f. 487. 488. b
Minoritæ & eorum audacia in Ioann. XXII. f. 1073. 10 4 col. 1. c. d
Modeſtie de Maiſtre Charles du Molin, & les marques de ſa vocation. n. 6-. p. 1439. 1440 b
Modeſtie Chreſtienne de du Molin. n 96. p. 1447. 1448. a
Modi infiniti & perplexi vacatiooum ciuilium. n. 111 f. 201. 202. e
Modificatio, vt Legatus non poſſit derogare Regulis de *publicandis*, & de *verisimili mutatia*, argint permiſſionem derogandi Regulæ de *viginti diebus*. num. 208. f. 87. 88 e
Modus verus vacandi putatiuo præfertur. num. 198. f. 229 230. e.
Modus & exemplar rectè meditandi. f. 1325. 1326. col. 1. & 2. c. d
du Molin veut declinet le iugement de ſes ennemis. p. 801. 802
Molinæi hoſtes & deffenſio. n. 212. f. 1123. 1124 b
conditio eius qoæ tandem fuerit. n. 213. *ibid.* e
du Molin empeſche le reſtabliſſement des ceremonies Papales. n. 47. p. 1433 1434. e
du Molin eſt prié de la part de Caluin de n'eſcrire contre luy. n. 56. p. 1437. 1438. e
do Molin ſe retire de Berne à Straſbourg, d'où il eſt appellé à Tubinge. n. 48. p. 1435. 1436. b. e
du Molin premier Profeſſeur en l'Vniuerſité de Tubinge. nomb. 48. *ibid.* c
do Molin trooue ſa femme morte d'eonuy, à cauſe de ſa longue abſence. n. 58. p. 1437. 1438. a
du Molin tres-ancien Theologien. *ibid.* p. 1437. 1438. d
du Molin abuſé au commencement par l'hipocriſie des Caluiniſtes. n. 64. p. 1439. 1440. b. eſt contraint de ſe retirer de leur compagnie. n. 95. *ibid.* d
du Molio publie ſes leçons gratuites en Theologie à Orleans. nomb. 71. p. 1441. 1442. b. empeſchées & interrompuës par l'enuie des Caluiniſtes. *ibid.* c. qoi luy veuleut faire ſon procez. n. 72. *ibid.* mais il leur monſtre ſon ancienne vocation. nomb. 73. *ibid.* d
do Molin diſoit plus de grandes choſes en vne heure, qoe les Miniſtres n'en diſoient de commones en quatre. n. 80. p. 1443. 1444. e. eſt contraint par eux de loger és lieux peſtiferez. *ibid.* d
du Molin inuité de demeurer à Villeteau lez Chartres. n. 81. *ibid.* d. où il compoſa ſon Catechiſme. *ibid.* d
du Molin élargy des priſons de Lyon ſe retire en Beauſſe. n. 99. p. 1447. 1448. d

du Molin pour auoir trop de cœur & de zele eſt mis priſonnier en la Conciergerie du Palais à Paris. n.101. p. 1447.1448. b
du Molin arreſté priſonnier à Lyon, & par qui, & pour quel ſuiet. n. 97. p. 1447. 1448. a. eſt interrogé par des Iuges. n. 98. *ibid.* b
Conuocation horrible des Caluiniſtes de Lyon contre la vie de du Molin n. 97. p. 1447. 1448. b
du Molin élargy par le Roy des priſons de Paris, fait imprimer l'*Vnion & Conference des Euangiles*, n. 104. p. 1449 1450. a. les Miniſtres ont cherché tous moyens pour la ſupprimer. *ibid.* b
du Molin ennemy mortel des Miniſtres pour auoir dit que leur inſtitution eſtoit vicieuſe, & qu'ils n'ont point de vocation. n. 9. p. 1453. 1454.
de Monachis & Monialibus. n. 119. f. 2005. 2. 06. e
Manachiſmus non quibuſl bet. n. 8. f. 79. 380. d
Monachorum artes ad confingendum ſibi titulos vetuſtos. f. 899 900. col 2. c
Monarchie Papale eſt la cinquieſme. nombre 27. p. 783 784. d
quelle eſt la plus ancienne Monarchie du monde. nomb. 3. d. 1049 1050. c
ſeconde Monarchie en quel temps a commencé. n. 11. p. 1051. 1052. b
troiſieſme Monarchie transferée aux Grecs. nomb. 2. *ibid.* c
quatrieſme Monarchie commençe au peuple Romain l'an 608. de la fondation de Rome. nomb. 13. *ibid.* c
Monarchiæ primæ trans latio. n. 1. f. 1079. 1080. e. ſecundæ periodus. n. 6. *ibid.* vnuſque diſtinctio. n. 7. *ibid.* a
Monarchia quarta à Græcis ad Romanos tranſlata. num. 13. f. 1079. 1080. c
Monaſteria non habent Eccleſiam, ſed Parrochiali ſubſunt, num. 441. f. 503. 504. a
Monaſterium à Childebetto Francorum Rege fundatum. f. 841. 842. col. 1. d
Monitio vnica quando ſufficit. f. 869. 870. col. 1. d
Montmartre autrefois nommé Mont de Mercure. nomb. 3. p. 511. 512. b
Morbus, ſi cœpit tempore reſignationis admiſſæ, vel collationis, vel præſtiti conſenſus ſufficit. n. 16. f. 27. 28. a.
idem ſi prius incœperit, & vltra viginti dies, ſed non à tempore dicti conſenſus duraverit. n. 17. *ibid.* d. e
Mors intelligitur de naturali, non de ciuili. num. 351. f. 115. 116. e
Mors an pœnalis. n. 383. f. 137. 138. d
Mors ciuilis comitata admiſſione poſſeſſionis facit locum Regulæ. n. 79. f. 155. 156. e
Mors Friderici I. Imperatoris in Armenia. num. 84. f. 471. 472. a
Mort & punition diuine des Empereurs Maximian, Maxence, Maximin, & Diocletian. n. 59. p. 641. 642. a
Mort de Licinius grand ennemy des Lettres, & de l'Egliſe. n. 60. *ibid.* e
Mort de Contadin par le conſeil du Pape Clement IV. nomb. 428. p. 745. 746. d
Morte digni ne grudeant immunitate Eccleſiæ. num. 10. f. 379. 380. b
Mortis probatio quando requiritur. f. 887. 888. col. 1. b
Mos vetus Eccleſiæ Carnotenſis. n. 76. f. 45. 46. b. c
Mouche qui mè vn Pape. n. 167. p. 729 730 e
M. yen aſſeuré pour éuiter l'ire de Dieu. nomb. 97. p. 1063. 1064. b
Moyſe ſouhaittoit que chacun propheriſaſt. n. 75. p. 1141. 1142. a
an Mulier ad affectum pœnæ imponendæ viro ad ſeparationem thori poſſit maritum accuſare. fol. 841. 842. col. 1. e
Multa patienter tolerantur, quæ ſi deducta fuerint in iudicium, exigente iuſtitiâ, non debent tolerari. num. 384. f. 137. 138. e
Munerum politicorum & Eccleſiaſticorum diſtinctio. num. 1^a4. f. 1117 1118. e
Mutatio Eccleſiæ Romanæ. n. 116. f 479. 480. b
Mutatio ſuſpectior eſt facto hominis contingens, quàm naturæ. n. 46 f. 185. 186. a
Myſteria ſacta an lingua vernacula peragi debeant. num. 21. f. 381. 382. d

N.

NAAVCHODONOSOR bruſla & taſa la ville de Ieruſalem. nomb. 9. p. 1051. 1052. a
Natali deſcriptio. f. 1411. 1412. col. 1. c
Natiuité de Ieſus Chriſt ſous l'Empire d'Auguſte. nomb. 96. p. 1063. 1064 a
Natiuitas Chriſti. f. 1151. 1152.
Natura Regularum Cancellatiæ. n. 35. f. 33. 34. e
Nauarræ Regnum cur occupatum. num. 14. f. 487, 488 c
Nazaræorum doctrina reprobata. f. 1365. 1366. col. 2 c
Negotia Eccleſiaſtica debent eſſe minora quam ſæcularia. num. 2. f. 389. 490. c
Negotiatores Chriſtus à templo eiecit. numer. 167. f. 71. 74. c. d
Nemo teneror ad vnam Bullam ſe reſtringere. n. 336. f. 273 274. b
Neuſtriæ Ducatus qua occaſione recuperatus. n. 91. f. 471 472. e
Nicolaus I I. Catoli potentiam minuit vt ſuam augeret. n. 109. f 477. 478. b. Senatorem Romanum ſe fecit eius loco. n. 110. *ibid.* c
Nicolaus III. ad ſupprimendam dignitatem Senatoriam edidit *C. fundamenta. de electione. in* 6. n. 111. *ibid.* d
Nicolai V. Papæ metus n. 115. f. 479. 480. e
Nicolas II. ouurit l'occaſion de donner l'election des Papes aux Cardinaux. n. 290. p. 709. 710. d
Nicolas III. vſurpa la Romandiole, & Raoenne, & grande partie de la Toſcane. n. 430. p. 745. 746. b
& ſe fit Senateur de Rome, puis ſupprima ladite dignité par vne Decretale. n. 431. *ibid.* c
recouuerte par les Romains ſous Martin V. Pape François. n. 433. 434. 435. p 747. 748. b
Nicolaus Dorigny Decretorum in Vniuerſitate Pariſienſi Doctor, & Conſiliarius Parlamenti. f. 859. 860. col. 1. a
Nicolaus *Bruslart* in Senatu Pariſienſi Procurator Regius quid in cauſa Valdenſium egerit. f. 949. 950. col. 2. c
Nicolas Laurent, Marchand Libraire à Paris dépoſe comme teſmoin en faueur de du Molin contre les Caluiniſtes accuſateurs d'iceluy. p. 1467. 1468. & ſuiuans.
Nimbrod a eſté de la lignée maudite. n. 3. p. 1049 1050. c
Nimbrodus tyrannidem primus mortalium affectauit. num. 3. f. 1079. 1080. b
Nomen Sacerdotis ſummi cur vetitum. numer. 14. f. 449. 450. a
Nomen, *ſummus orbis Pontifex*, quando datum. num. 24. f. 452. 453. d
Nomen ſummi Sacerdotis Epiſcopis omnibus commune. n. 17. f 449. 450. c. n. 20. f. 451 452. e
cur Nomen ſummi Pontificis commune Epiſcopis omnibus toleratur. n. 19. f. 453. 454
Nominati & graduati in dubio præferendi. num. 535. f 63. 64. d
Nominati fauorabiliores mandatariis. n. 111. f. 59. 60. a & contra num. 272. f. 105. 106. a

Nominatio ſub nomine dignitatis in ſucceſſorem tranſit. n. 242. f. 97.98.d
Nonnain aagée de ſoixante ans mariée par Celeſtin IIſI. Papè de Rome. n. 376.377. p. 715.718.e
Normands & François conqueſtent la Calabre, la Poüille, & Sicile tous la condoite de Guillaume de Normandie, ſurnommé Ferrebach. nombre 34. p. 1053.1054. e
où ils porterent pluſieurs Couſtumes Frsnçoiſes, touchant les fiefs & ſucceſſions. n. 35. *ibid.* e
in Notariis Papæ uſto requiruntur. n. 4. f. 387.388.e
Notarij Papæ ſubſunt Ordinariis. f. 391.392. col.1.a
Notarius non poteſt quidquam extra territorium. n. 1. f. 391.392. col. 2. a
Notarij Papæ quando pœnam falſi incurrunt. num. 4. f. 391.392. col. 2. c
Notarij Regij vel ſæculates. n. 2. f. 395.396.e
Notaire ne peut inſtrumenter hors le territoire de celuy qui l'a commis. n. 1. 2. & 3. p. 541.542.d
Notaires Papiſtiques, & les choſes requiſes en iceux. n. 1. p. 537.538.e. n. 1. 2. & ſuiu. p. 543.544.a
Notaires doiuent garder bons & fidels regiſtres & minuttes. n. 2. p. 545.546.b
Notanj Eccleſiaſti, etiam Papæ, debent eſſe examinati. f. 1023.1024. col. 2. d
Notitia veriſimilis à qua die exigitur in deuoſutis lapſu temporis. n. 70. f. 331.332.e
Nouitates Gregorij VII. n. 61. f. 463. 464. b.e
Nouuelletez de Iean XXII. & inimitiez contre Louys de Bauiere Empereur victorieux. n. 476. & 478. p. 761.762. e. n. 487. p. 767. 768.a
Nudam cum nuda quid hoc ſit. f. 901.902.col.1.e
Numa Pompilius fait receuoir vne Religion Payenne au Senat de Rome. n. 69. p. 645.646. d
Numularij qui f. 397.398. col. a. e
in Numulariis quænam requirantur. f. 399. 400.
Nuntij Papæ non ſunt deaurati, ſed potius plumbarij. f. 861. 862. col. 1. b.

O.

OBAOIENTIA Pontificibus denegata riſu priùs profiterentur ſeſe paritures ſanctis Edictis, & Conſtitutionibus Regum Franciæ. n. 109. f. 59 58 d
Obedientia Pontif. ſubſtracta. f. 431.432. col. 1. d. n. 62. f. 463. 464. e
Obedience ſouſtraite en France à Boniface VIII. ſa priſon, & mort. n. 466. p. 757. 758. d
Obedience deſniée à Martin V. s'il ne gardoit les Edicts de France touchant la liberté de l'Egliſe Gallicane. n. 492. 493. p. 769.770. d
Obedientia primitiuæ Eccleſiæ priori quam noſtra. f. 815. 816. col. 1. b
Obedience oſtée au Pape. n. 137. p. 1071.1072.e
Obedienria Pontifici ablata. n. 137. f. 1007. 1008.e
l'Obeiſſance eſt deuë aux Roys & aux Magiſtrats, comme tenans la place de Dieu. nomb. 188. p. 1073. 1074. e
pourueu qu'ils n'ordonnent choſes qui ſoient contraires à la parole de Dieu. *ibid.* d
Oblations volontaires des fidelles à quoy deſtinées. nomb. 10. p. 513.514.
Obligatio ciuilis remanet in diſpoſitione luris ciuilis. f. 1029. 1030. col. 2. a
Ochoſias, Ioas, & Amazias, à Matthæo in Euangelio prætermiſſi. f. 817.818. col. 1. b
Ochuſias per cancellos cadens, conſuluit idolis, periit. f. 839. 840. col. 1. d
Oſuianus & Rolandus de Papatu contendunt. num. 83. f. 469.470. d
Octauian s'obſtina à vouloir conquerir le reſte des Eſpagues. nomb. 25. p. 1053.1054.d
Odoacer conquit l'Italie l'an 471. la nomma de ſon nom, & regna dans Rome 14. ans. nombre 64. p. 527.528. a
apres qu'il fut tué auec ſon fils, l'Eueſque de Rome declara nulles les loix Eccleſiaſtiques d'iceluy. nomb. 65. *ibid.* b
l'Office du Preſtre & Magiſtrat eſt ſeparé de Dieu. nomb. 89. & 90. p. 531.532 e
l'Office & charge du Roy. p. 587 588
l'Office de S. Ambroiſe receu par toutes les Egliſes: mais 400. ans apres, Charlemagne fit par force receuoir l'Office de S. Gregoire pour gratifier le Pape. nomb. 340. p. 723.724.b
Office de l'Egliſe doit eſtre en langue vulgaire. n. 161. p. 1067. 1068. c
Officialis Epiſcopi executor Bullarum Papæ, poteſt eas, etiam Epiſcopali ſede vacante, exequi. n. 271. f. 105.106. d. e
Officiales Papæ quid agebant erga quemque ſucceſſorem. num. 1 f. 439. 440. a
aliud Officium Sacerdotis, aliud Magiſtratus. n. 28. f. 383. 384. e
Officium Regum. *ibid.* f. 385. 386. a
Officium Regis. f. 429. 430. col. 1 b
Offrandes des fideles faites à l'Egliſe à quoy doiuent eſtre employées. n. 105. p. 1065.1066.a
Omiſſio partis quando non præiudicat bono publico f. 857. 858. col. 2. a
Opiniones variæ de Regula collationis Papæ. n. 25. f. 29. 30. a. b
Opinio Ludouic. Rom. & Gomeſ. de *vacantibus apud Legatum*, reprobata. n. 286. f. 109.110. a. b
Opinio negatiua refellitur, quam Gomeſius metu Rotæ tenet. n. 35. f. 181.182. d
Opinionum varietates vnde oriuntur. f. 857. 858 col. 1. d
Opinio non ſequenda in his quæ ſunt fidei, ſed ipſa infallibilis veritas. f. 979. 980. col. 2. c
Opponens quando debet negatiuam probare. f. 1001. 1002. col. 1. a
Oppreſſions faites à l'Autheur. n. 70. p. 527.528. b. nomb. 73.74. *ibid.* e
ſoulagé par le tres vertueux Landgraue de Heſſe, & autres bons Princes d'Allemagne. n. 71. *ibid*
Ordinis continuatio. n. 180. f. 1117. 1118. a
Ordinaires ſont à corriger. n. 2. p. 581 582. a
Ordinarius confert iterum, quandoque per obitum, ſed in vim inris commonis. n. 32. f. 31 32. b
Ordinarij non amplius inquirunt de vita, moribus, & ſcientia præſentati, ſed ſtatim quoſuis præſentatos inſtituunt. n. 41. f. 35.36. a
Ordinarij collatio an conualeſcat. n. 60. f. 41. 42. a. quando eſt fauorabilis. n. 102. f. 55.56. c
Præbendarum collatio ad quos ſpectat. numer. 75. f. 45. 46. a
Ordinarius omiſſo patrono conferendo tam ſuum ius quàm patroni ius, contra præuentionem Papæ conſeruat. num. 70. f. 43. 44. d. e
Ordinarius quando tenetur de euictione. numer. 88. f. 51. 52. b
Ordinarius ſex menſes habet poſt menſem Papæ elapſum. num. 169. f. 75. 76. b
Ordinarius non ſolùm per ſe, ſed etiam per Vicarium, liberè conferre poteſt vacantia in Curia poſt menſem. n. 182. f. 77.78. d
Ordinarius certat de damno vitando, & cui præferendus n. 196. f 83.84. b
Ordinarius ſi habeat duo ſemeſtria contra Papam & Legatum, non eſt abſurdum. n. 217. f. 91 92. a. b
Ordinarius habet ſexdecim menſes reſpectu beneficiorum, quæ ſunt in patronatu laico, liberos, ſi eſt Cardinalis contra Papam & Legatos. *ibid.* b. c
Ordinatus qui dignitatem reſignatam in vim prioris tituli recoperat, idem Ordinarius eſt: ſecus ſi in vim noui

ooui titoli. n. 247. f 99. 100. a
Ordinarius abſcutt mandatatio conferendo ſeſe exonerat. n. 253. f. 101. 102. c
Ordinariut non poteſt gratificare mandatario vltra formam mandati. n. 255. f. 101.102. d.e
Ordioarius quando ooo tenetur admittere reſignationem. num. 331. f. 119.120. e
Oidinanus in collatione Papæ, vel legati ad præſentationem patroni, noo teneior admittere reſignatiooem. n. 331. *ibid.* e
Ordinarius poteſt conferre Beneficium vacaot, per extrauagantem *Execrabilis*. nom. 337. f. 121. 122. & ſeq. e
Ordinariut poteſt præhenire Legatum ex capite reſignationit per euodem Legatum admiſſæ. n. 440. f. 155. 156. a
Ordinarius non dicitur variare per ſecuodam reſignatuonem confetendo 1ertio. o. 87. f. 197. 198. e
Ordinarius fallit ſi conſtat de dolo & fraude ſecundi reſignatanj, ſaltem præſumptiuè. n. 88. *ibid.*
Ordinarius poteſt admittere reſignationem in fauorem Eccleſiæ, non perſonæ. n. 175. f. 221.222.
ao in Oidinaiis locum habeat §. 10. numer. 9. f. 403. 404. c
Ordinarij corrigendi. n. 2. f. 425. 426. b
Ordinanj ioditinctè inquirunt ſine fama. f. 873. 874. col. 1. a
ao Ordinanj & delegati iurifdictione differant. f. 913. 914. col. 2. b
Ordinarius quando poſſit authoratj conſtitutioni penſionis. f. 973. 974. col. 2. e
Ordinatio Epiſcop. approbatio publica olim tantùm vocabatur. f. 821. 8. 2. col. 1. b
Ordo intellectus præſtat. o. 14. f. 175. 176. a
Ordoonances des anciens Roys de France pour la police Eccleſiaſtique. n. 191. 192. 191 & ſuiuaot, iuſqnet ao n. 201. p. 1071. 1074. & ſuiu.
Orgueil & hereſie des Cordeliers. n. 484. p. 765. 766. nomb. 485. 486. *ibid.* e
Orgueil & ambition des Caluiniſtes en qnoy paroiſt. nomb. 18. p. 1427. 1428. b
Orleaos aſſiegé, où du Molio s'eſtoit retiré, & où il compoſa ſon *Vnion & concordance des Euangiles*, premierement en François, & depuis en Latin. n. 82. p. 1443. 1444. e
Oraiſons fuoebres, autres qne le chant des Pſeaumes, deffendoëi. n. 108. p. 1065. 1066. e
Otariones hypotheticæ. n. 15. f. 175. 176. c.d
Origioe des Cardinanx, qui eſtoient les Curez de la ville de Rome. oomb. 291. p. 709. 710. e. n. 296. p. 711. 712. e
qui n'aooient plus grande excellence qu'vn ſimple Preſtre ou Curé. n. 292. 293. *ibid*
Origine des Guelphes & des Gibelins. nomb. 418. p. 743. 744. b
Origo Cardinalium. n. 58. f. 463. 464. a
Origo legis Salicæ. n. 83. f. 1099 1100. b
Origo Redemptionis humaoæ. f. 1149. 1150
Ortus & progreſſus Papatus. f. 453. 4454. d
Othon fils de l'Empereur, pris par les Venitieos. nomb. 350. p. 725. 726. b
Otho Duxis Saxoniæ filios in Regem Romanorum ab Iooocentio III. coronatur. f 863. 864. col. 1. c. & ab eodem inennio póſt deponitur. *ibid.* d
Ozias cur lepra percuſſus. n. 28. f. 383 384. e
Ozia Roy de Iudée puny pour auoir voulo exercer les ſacrez Miniſteres du Sacrifice. nombre 184. p. 1071. 1072. e

P.

PARVLVM verbi Dei. n. 6 f. 379. 380. a
Pacificut quando quis dicatur. n. 132. f. 351. 352. e
Pactum expreſſum non poteſt fieri ſine ſimooia. f 857. 858. col. 2. a
Pacta ſeruaotur ſecundum eotum vim. f. 875. 876. col. 2. b
Palea & tiniciim. n. 206. f. 1121. 1122. e
Palegora Papæ legatus in armit. o. 147. f. 489. 490 e
Paleologue debouté de ſepolture pour auoir conſenty au Pape de Rome, & ſon fils excommunié par Clement V. pour ne le reconnoiſtre pas pour Superieur. n. 237. p. 693. 694. d
Papat reptouué. n. 215. p. 687 688. c
Pallium Papæ quid ſit. f. 825 826 col. 2. b
Paoormitani diſtinctio reiicitur. n. 63. f. 41. 42. e
Panormitanus interfuit Concilio Baſilieoſi. f. 861. 862. col. 2. d
Paoormut adfuit Coneilio Baſilienſi, vbi à Felice V. Cardinalis creatos eſt. n. 356. f. 127. 128. a
Papa velut Dea Fottuna clauſis oculis, non dignioiem, ſed præoccupantem ditat. o. 36 f. 33. 34. d
Papa ſolos poteſt filiom præficere loco patris, & admittere reſignationes in fanoiem n. 38. *ibid.* e
Papa, nec Legatut oon poſſunt authoran fundationi & reſeruatioot derogaodi iuris partonatus. nom. 51. f. 37. 38. d
Papa noo poteſt derogare fotmæ derogationit. n. 56. f. 39. 40. d
Papa non eſt dominus Eccleſiæ. n. 128. f 61. 62 c.d
Papa oon poteſt homologare concotdata, in quibus petmittitur prouideri de beneficio tertij abſentis, non contrahemis. n. 138. f. 71. 72. e
Papa non concurrit cum Oidinatiit Cardioalibut. num. 165. f. 73. 74. e
Papa non habet poteſtatem mittendi Legatum in Regnum Franciæ, ſine permiſſu Regis. oumer. 198. f. 83. 84. a
Papa oon poteſt derogare indultis Cardinalinm. n. 212. f. 89. 90. d
Papa præuenit indultum Curiæ, niſi Ordinatins ſit Cardinalit. n. 237. f. 97. 98. b
Papa poteſt reſtringere, vel alterare fotmam mandatorum, dommodo non plus lædat tus commune, nec Ordinarios, etiamſi præiudicet mandatanis. num. 261. f. 103. 104. a. b
Papa olim ſolebat Parrochiales Eccleſiat etiam ciuitatum vel oppidotum, indoctis conferre, etiam iure præuentioois nedum per mandata. n. 273. f. 105. 106. a
Papa poteſt vbicumque præueniie. o. 330. f. 119. 120. d.e
Papa benè voluit reſignanonem infirmi pendere à fato, ſed oon ab hominis arbitrio. numer. 366. f. 131. 132. a
Papa, vel Legatut ſi admittant reſignationem accuſati coram Ordinario, de crimine priuationis digno, poteſt taoquam ab abuſu appellari. num. 378. f. 135. 136. e
Papa ſi delegat ad inqnitendum de crimioe, & conuicti Beneficium conferendum impetrante, dnplex eſt abnſus. n. 381. *ibid*
Papa lapſus in hæreſim deſiuit eſſe Papa. num. 386. f. 137. 138. e
Papa non poteſt rehabilitare ad effectum retroactiuum. num. 398. f. 141. 142. e
Papa fruſtra derogaret in præiudicium Regis. n. 410. f. 145. 146. d
Papa non poteſt apponere clauſulam *quouiſmodo vacet*, ſed hoc ſpectat ad Regem. n. 411. *ibid.* e
Papa, poſtquam vons graduatorum reqniſiioit to Ordinario, non poteſt amplint etiam per viam gratificationis graduato debitè qualificato conferre, nom. 451. f. 157. 158. b
Papa oon habet poteſtatemhomologandi concordata mercenaria to fraudem veterum Canonum, & Decretorum de reſeruationibut ſublatis. n. 6. 7. 8. f. 171. 172. & ſeq.

Papa non eſt dominus Beneficiorum, nec poteſt facere, quòd penſio tranſeat ad ſucceſſorem reſignantis. num. 277. f. 255.256. b
vbi Papa, ibi Curia. n. 257. f. 249.250. d
Papa quos ordines creat, & transformat, etiam fundationes Regum. n. 287. f. 257.258. d
Papa, nec Legatus derogare non poſſunt §. *Statuimus*. nom. 275. *ibid.* e. d
Papæ diſciplinam Eccleſiaſticam labefactatunt. n. 410 f. 297. 298
Papæ deſiit ſcribere Epiſcopis vt fratribus & Comminiſtris. o. 41. f. 321. 322. d.
Papa non cœpit præuenire, miſi per dixtas mercatorum. num. 45. f. 323.314. e
Papæ ſciebant & diſſimulabaut falſitates. numer. 1. f. 413. 414. a
Papæ exceptiones fugitiuæ. f. 435. 434. col. 2 b
Papa Phariſæos imitatur. *ibid.* col. 1. e
Papa turſus ſubterfugia quærit. *ibid.* col. 2. e
Paparum bellum. n. 2. f. 435. 436. a
contra Papam & Cametam Papæ. *ibid.* col. 1. a
Papa Rom. appellationes vſurpare volens, quando repulſus eſt. num. 16. f. 449 450. d
Papæ nomen commune Epiſcopis omnibus. num. 17. f. 449. 450. e
Papæ quando egerunt de Imperio transferendo. f. 455. 456. col. 1. a
Papam inſtituendi ius penes quos. num. 42. f. 457. 458. e
Papa ab Imperatoribus olim inſtituebatur. num. 41. *ibid.* d
ab Exarchis Rauennat. etiam ordinabatn. n. 42. *ibid*
Papam confirmandi per Imp. ius aduerſus Plat. & Gtat. num. 46. f. 459 460. b. ablatum. *ibid.* e. reſtitutum. *ibid.* e
Paparum tria monſtra. n. 31. *ibid.* e
Paparum ambitionis cauſæ tres. n. 54. f. 461. 462. e
Papæ violenti & ambitioſi ſub Henrico IV. Imp. num. 56. f. 461. 462. e
Papæ electio vnde ad ſolos Cardinales redacta. o. 57. f. 461. 462. e
Papa ſubeſt iuriſdictioni temporali domini loci. n. 78. f. 469. 470. e
Papa pretio conductus Imperatorem excommunicat. num. 82. *ibid.* e
Papa à muſca occiſus. n. 82. *ibid.* d
Papa, ad tributa ſeruanda, Henricum III. Ioan. Angliæ Regis filium coronari fecit. num. 100. f. 475. 476. d
Papa eſt Imperator mutuis criminationibus ſeſe impetunt. n. 105. f. 477.478. a
Papa iudex & pats. n. 105. f. 477.478. a
Papa quo iure temporalia ſibi vendicat. n. 111. *ibid.* e
Papa in dominio temporalium non vult vti iure humano, ſed diuino. n. 111. *ibid.* d
Papa oullus in donatiooibus Conſtantini Magni, & & Lud. Pij ſe fundauit. n. 123. f 481 481. b
Paparum ingratitudo erga Imp. n. 152 f. 483. 484. d e
Papæ adulatorum impoſtura. num. 135. *ibid.* e. n. 134. f. 485. 486. a b
Papæ fœdera & iuramenta ſoluunt vt lubet. nom. 138. f. 485. 486. e
Papa beneficiorum collatione priuatur à Florentinis per quioquennium. n. 148. f. 489. 490. d
Papa Archiepiſcopum Piſanum ſeditioſum ſtrangulatum, diris & armis vlciſcitur. n. 150. f. 489. 490. a
Papa magis Galliam diripit, quàm olim Imperatores. num. 3. f. 493. 494. b
Papæ omnibus neruis moliebantur vt miniſterium ſuum in regnum temporale conuertetent. f. 813. 814. col. 2. b
Papæ quibus comitati olim incedebant, & qnibus nunc. f. 819. 820. col. 1. b
Papa ſolus Romæ iuriſdictionem temporalem habet. f. 855. 856. col. 1. e
Papa ſubeſt Eccleſiæ, & Cuncilio generali. f. 861. 862. col. 1. d
Papa quando non poſſit præuenire. f 871. 872. col. 2. e
Papa non poteſt ſolus ſtatuere in præiudicium patronorum laicorum. f. 873 874. col. 1. b
quando Papa tamqnam teſtis producitur, non magis ei, quam alteri teſti creditur. f. 897. 898. col. 1. e
Papa ooo debet Ordinariorum iuriſdictionem turbare. f. 901. 902. col. 1. e
Papæ Rom. noo ſolebant olim exigere iuramenta. f. 901. 901. col. 2. d
qno tempore Papa nondum in Epiſcopos dominationem vſurpauerat. *ibid.* col. 2. e
Papa ſolus diſpenſat in ſuſcipiendis. f. 975 976. col 1. e
Papa non ſe fuodat in ficta & ementita donatione hominis, ſed prætendit conceſſionem ipſius. f. 1001. 1002. col. 1. b
Papalis inris venditio. n. 51. f. 459. 460. e
Papalis charitas. n. 111. f. 477. 478. e
le Papat fut plaidé entre les Eueſques de Conſtantinople & de Rome pardeuant Pbocas, qui l'adiugea à celuy de Rome. nomb. 50. p. 657. 658. b
Papat vniuerſel reprouué & condamoé par les Conciles n. 107. p. 655. 656. d. n. 115. & ſuiu. tuſqnes au nomb. 128 p. 657. 658. e. n. 141. p. 669. 670. d n. 155. p. 671. 672. e
le Papat & Primat vniuerſel eſt defendu, & declaré abuſif. n. 115. p. 657. 658. e. n. 123. p. 677. 678. b
tenuté heretique non ſeulement par leſdits Conciles, & aocien vſage de l'Egliſe, mais auſſi par les anciens Papes, & par les ſainct̃s Docteurs. n. 116. 117. p. 659. 660. b. n. 121. 122. *ibid.* e. n. 123. p. 661. 662. c. n. 134. p. 663. 664. d. & n. 156. p. 671. 672. e
le Papat prohibé n'a pû eſtre eſtably de droict humain, & outre eſt abrogé par l'Egliſe primitine, anciens Conciles. & ſainct̃s Docteors. n. 128. p. 661. 662. d
le Papat eſt autre choſe qne l'Eueſchè de Rome nomb. 438. p. 749. 750. e
Papatus ortus & progreſſus. f. 453. 454. col. 2. d
Paparus & Epiſcoparus differentia. num. 137. f. 479. 480. e
Papatus quænam functio. n. 117. f. 479. 480.
Papauté de Caluin. n. 77. p. 1441. 1442. d
le Pape n'eſt inthroniſé ſur la beſte purparée, qu'au prealable il n'ait fait ſerment d'amplifier ſes droicts. n. 372. p. 751. 732. e
le Pape ſe dit de droict diuin par deſſus tous. nomb. 4. p. 595. 596. b
Papes anciens eſtoient ſubiets aux Canons & ſtatuts de l'Egliſe, & n'y pouuoient aucunement deroger. num. 1. p. 595. 596. e
le Pape n'eſt Seigneur, mais bien ſubiect, & ne peut determiner de la Foy, ains eſt ſoubmis à celle do l'Egliſe, & peut eſtre depoſé, s'il ſe meſle des affaires ſeculieres. n. 8. p. 599. 600 b
les Papes de Rome ont les premiers de tons troublé & ſeparé les Egliſes. n. 7. p. 625. 626. d
les Papes ont forgé l'hereſie des Quatorzieſmes. nomb. 14. p. 627. 628. d
& de toute antiquité ont eſté tres-obſtinez à garder leurs traditions, touchant leur authorité. o. 15. *ibid.* e
les Papes imitateurs de Caligula & Dioclerian, à ſe faire baiſer les pieds. n. 75. p. 647. 648. a
tous les Papes & toute la Cour de Rome, oo tous les Saints ſont heretiques, depuis huict cens aos, & pourquoy. n. 122. p. 661. 662. b
les Papes depuis Phocas n'ont ceſſé de trauailler à augmenter leur authorité ſur les autres Egliſes, & ſur l'Empire: ce qu'ils n'ont pû executer qu'apres qu'ils ont diuiſé & opprimé l'Empire. nomb. 129. p. 661. 662. e.

661. e. n. 130. & 135. p. 663.664. e. n. 155. p. 671. 672. c. n. 181. p. 679.680. c. n. 183. *ibid.* e
les Papes ſe vantent d'auoir occupé le lieu vacant. nomb. 18. p. 647.648. e
les Papes ont abuſé de l'ancienne police de l'ancienne police de l'Egliſe. n. 146. p. 669.670. d
il ne faut point de Pape, car il eſt la ſource de tous maux. n. 156. p. 671. 672. e
les Papes ont conuerty le miniſtere en regne, & la Religion en marchandiſe. nomb. 187. p. 679. 680. e nomb. 197. p. 683.684. c
le Pape a coppé l'Eſcriture ſainte par lopins, dont il fait maſques & bordures à ſes meſchancetez. n. 194. p. 681. 682. d
& a oſté le tiltre d'Apoſtolique à tous entres, ſe le reſeruant à luy ſeul, & ſe monſtrant comme vn Dieu ſur terre. n. 195. *ibid.* e
depuis que le Pape a laiſſé le tiltre de ſon Patriarchat, il s'eſt fait Chef comme Empereur ſouuerain; auſſi les Archeueſques & Eueſques ſe ſont faits Roys & Ducs. n. 197. p. 683.684. e
les Papes voulans vſurper l'an 410. le reſſort des eppellations, n'alleguerent point le ſiege & authorité de ſainct Pierre, mais le Concile de Nice qu'ils falſifierent. nomb. 211. 687.688. d. n. 213.214. & 216. *ibid.*
les Papes receuoient les meſchans qui s'enfuyoient à eux, pour auoir occaſion de connoiſtre ſur les autres. nomb. 212. p. 687 688. a
dont trois Papes furent deboutez au Concile d'Affrique, où eſtoit S. Auguſtin, & où le Papat fut reprouué. n. 215. p. 68 . 688. e
ce mot de *Pape vniuerſel*, n'a eſté receu que depuis la mort de S. Gregoire. n. 219. p. 691. 692. c. n. 234. p. 693. 694. e
le Pape Adrian I. ne donna aucun droict à l'Empereur Charlemagne, qui les enoit en conſequence de l'Empire à luy donné par le peuple Romain. n. 244. p. 695. 696. n. 264. & ſuiu. iuſqu'au nomb. 270. p. 701. 702. c. & ſuiu.
auparauant les Roys de France donnoient les Abbayes de leur droict, & non par priuilege du Pape. nomb. 245. p. 695 696. e
les Papes inſtituez par les Empereurs de Conſtantinople, de France, & d'Allemagne, inſques apres leur Empire ruiné. n. 259. & ſuiuans. p. 701.702. a
Pape entré par argent ou par faueur, doit eſtre chaſſé par armes. nomb. 289. p. 709.710. c
le Pape matche par deux fois ſur le col de l'Empereur, aueuglé des ſuperſtitions Papales. nomb. 351. 352. p. 725.726. b
Pepe mené en triomphe per vn autre Pepe. nom. 327. p. 719. 720. d
Pape qui romps & prophane les Calices & Crucifix d'or pour ſes ſoldats. n. 332. p. 719.720. e
Pape rebelle à l'Empereur. n. 346. p. 723.724. d
les Papes ſe ſont efforcez d'vſurper la ſuperiorité & iuriſdiction de la ville de Rome, ſur le peuple, & ſur les Conſuls. n. 355. 356. & ſuiu. p. 727. 728. d
le Pape & ſes Cardinaux ſuiets à la Iuſtice du lieu. nomb. 356. p. 727. 728. e
Pape tué d'vne mouche. n. 367. p. 729.730. e
les Papes ont gagné le peuple de Rome en luy apportant les dépoüilles des autres Nations. n. 373. p. 731. 732 e
le Pape Gregoire IX. détourna les Allemans qui alloient contre les Turcs, & les fit aller entre les Romains; & les eyant vaincus, publia la Croiſade. nomb. 417. p. 748. 742. a
les Papes ont fait la guerre plus de 400. ans contre les Empereurs, & contre le peuple Romain pour occuper la ville de Rome, & tenir l'Italie. n. 420. p. 743. 744. d
ont publié le Liure de leurs Decretales pour gagner les Vniuerſitez, & par leurs Decretiſtes dominer en toutes Iuriſdictions, & ont finement retranché leur texte. nomb. 421. 422. *ibid.* e
Papes nouueaux ont deſnié auoir rien des Roys & Empereurs. nomb. 452. 453. p. 763 764. c
les Papes ont retenu la pratique lucratiue de quelques ſuperſtitions par eux enuirouuées. nomb. 481. 482. p. 763. 766. c
les Papes obligent les Archeueſques & Eueſques à eux par ſerment. nomb. 500. p. 773.774. a
les Papes ayant entrepris ſur l'Empire, voulurent par apres entreprendre ſur les Egliſes. n. 18. 19. p. 1051. 1052. e
les Papes iuſeodent l'autruy. n. 36. p. 1055.1056. a
les Papes gardoient les loix Imperiales és cauſes Eccleſiaſtiques. n. 160. p. 1075. 1076. *abàs* 1065.1666. c
Paphnutius Eueſque tres-renommé de la haute Thebaïde nomb. 93. p. 653. 654. b
Papinien tres grand Iuriſconſolte tué par le commandement de l'Empereur Baſſian, & pourquoy. n. 42. p. 1045.1056. e
les Papiſtes deffendent & bruſlent les ſaintes Eſcritures, fuyans toute diſpute. n. 203. p. 683. 684. d
& reconnoiſſans leurs abus, ne ſe deffendent plus que par force & obſtination démeſurée, & plus abſinde que celle des Iuifs, & Phariſiens, qui auoient leur fondement en la loy de Moyſe. n. 204. *ibid.* e
Paraboles quid denotent. f. 1411. 1412. col. 1. c
Paragraph. *ſtatuimus* loquens de parrochialibus Eccleſiis habet locum, etiam in nominatis Curiæ, vel mandatarius. n. 274. f. 105.106. c
an Papa & Legatus poſſint ei derogare. n. 275. *ibid.* d
Parlamenta reſpuunt concordata Henrici VI. Angl. & Caroli Franc. Reg. n. 143. f. 487. 488.
la Parole de Dieu ſe doit preſcher ſans déguiſement. nomb. 104. p. 1065. 1066. c
la Parole de Dieu doit eſtre gardée par le Roy. n. 186. p. 1073.1074. e
ce qui eſt hors la Parole de Dieu eſt nul, comme ce qui eſt hors la procuration. n. 186. p. 1073.1074. c
la Parole de Dieu maintient la Religion. nomb. 201. p. 1075. 1076. d
Parrochiani, & alij non prætendentes titulum non poſſunt obtinere impetrauti, aliam eſſe modum vocandi. num. 2. f. 229. 230. d
Pars maior præualet in communibus, vt in vniuerſis. f. 855. 856. col. 1. c
de die Paſchæ ſriuola & perniciosa quæſtio. num. 2. f. 445. 446. col 2 a
Paſchalis II. à religione ad arma conuerſus. num. 10. f. 447. 448. e
Paſchalis I. a Ludouico Pio Imp. confirmatus. n. 43. f. 457. 458. b
Paſchalis II. pœnitentia & confeſſio. num. 72. f. 467 468. e
Paſchal II. pris par l'Empereur Henry V. nomb. 323. f. 717. 718. e
Paſtoral de ſainct Gregoire compoſé pour tous les Eueſques. n. 190. p. 681.682. d
ſi Pater eshereditare poteſt, fortiùs & alimenta negare. f. 903. 904. col. 2. e
an Pater percutiens Clericum in ſacris, causâ correctionis, excommunicetur. f. 981. 982. col. 1. d. e
Patientia Vniuerſitatum. n. 141. f. 65.66. e
Patria Iuſtiniani. n. 22. f. 451.452. a
Patria Baſſiani. n. 40. 1083.1084. d. eiuſque ſcelera. num. 42. f. 1085.1086. a
Patriarcha Conſtantinopolitanus cur primùm vniuerſalis dictus. n. 5. f. 447.448. e
Patriarches eſtoient cinq égaux; le premier, celuy de Ieruſalem; le dernier, celuy de Rome. nomb. 5. p. 597. 598. b

les Patriarches de Conſtantinople eſtoient, bien auparauant Iean le Ieuſneur, appellez *Vniuerſels*, mais c'eſtoit verbalement ſeulement, & pour l'honneur du ſiege Imperial qui y reſidoit, & de la grande eſtenduë dudit Patriarchat. n. 25. 26. 27. p. 629 630. d
Patriarches de Grece, d'Aſie, & d'Affrique, n'ont iamais obey à l'Eueſque de Rome. nomb. 180. p. 679. 680. b
Patriarchiæ quo tempore introducti. f. 815. 816. col. 1. c. f. 823. 824. col. 1. b
Patrons exempts ſpernuntur in permutatione, etiamſi patronus ſit exterus, nec poteſt præſentare exterum. num. 43. f. 35 36. d
Patrons plures debent collegialiter, non ſingulariter conſentire, vno reclamante. n 53. f. 39. 40. c
Patronus graduatus debet petere inſtitutionem ab Epiſcopo. num. 218. f. 91. 92. c
Patronatus ius an ſit ſpirituale. n 39. f. 415. 456. e
Patronage eſt de droict temporel. nomb. 255. p. 699. 700. b
an Patrimonialia Cleticorum gaudeant Priuilegio terum Eccleſiæ, 857. 858. col. 1. d
Patronus Eccleſiaſticus in permutatione ſperatur. f. 947. 948. col. 1. e
Patronus quibus verbis in collatione vti poſſit. f. 947. 948. col. 2 d
Paulus III. indultum Curiæ Pariſienſi dedit. n. 228. f. 93. 94. c
S. Paul ne ſe reconnoiſt que ſimple ſeruiteur & miniſtre. nomb. 6. p. 775. 776.
Paul Samoſatan, quelle eſtoit ſon hereſie. numb. 153. p. 671. 672. d
S. Paulus ſenex ad Coloſſenſes ſcripſit. f. 1385. 1386. col. 2. b
S. Paul commande de ſe retirer de la compagnie de ceux qui ne viuent pas ſelon les Commandemens de Dieu. n. 65. p. 1439. 1440. d
S. Paul ſouhaittoit que chacun prophetiſaſt. nom. 75. p. 1441. 1442. a
Pax ſolemni iuramento firmata inter Philip. Auguſtum Francorum & Ioannem Angliæ Reges. f. 881. 882. col. 2. c
les Payens dés le temps de l'Egliſe primitiue blaſmoient l'ambition & excés des Eueſques de Rome, loüans la modeſtie & ſainteté des autres. nom. 12. p. 777. 778. e
Peccator non poteſt quicquam mereri. f. 1403. 1404. col. 2. b. e
Peecato placere vel indulgere ſignum eſt reprobationis. f. 853. 854. col. 2. a
Peccatum & iuramentum non mutant fotmam. n. 97. f. 473. 474. e
Πεντάρχια Francotum. n. 98. f. 473. 474. d
les Peroes d'enfer, ny les pechés ne ſont égaux. n. 30. p. 1429. 1430. d
Pelagius II. n. 7. f. 447. 448. a
Ioanni Conſtantinopolitano iuſtè teſtimt, & appellationem vniuerſalis damnauit. *ibid.* b
Pelage I. enuoya ſa profeſſion de Foy à Childebert Roy de France, auec obligation de n'y contreuenir. nomb. 2. p. 597. 598. a
les Eueſques de Rome, & autres Patriarches faiſoient la pareille choſe enuers eux, & enuers les Princes Chreſtiens. n. 3. *ibid.* b
& telle eſtoit la couſtume auant que d'eſtre receus, ny tenus pour Patriarches. n. 4. *ibid* e
Penitence ridicule du Pape Paſchal II. nomb. 324. f. 719 720. a
Penſio non debet excedere tertiam vel medietatem certorum membrorum ſeu fundorum. num. 14. f. 25. 26. b
Penſio non excuſat, ſed quantò maior cautela, tantò euidentior fraus. n. 119. f. 59. 60. c
Penſio in Regno Franciæ non toleratur vltra tertiam fructuum, etiam in permutatione. num. 274. f. 133. 254. c
Penſio ratione tituli perſonalis eſt, ratio verò proprietatis perpetua. n. 186. f. 257. 258. b
Penſio ſine perſonalis, ſine realis, contribuere debet in decimis. n. 289. *ibid*
Penſionarius etſi abſens ligatur inſinuatione mandatu facta Prælato, vel eius Vicario. num. 444. f. 303 304. e
Penſio annua ſuper beneficio non poteſt dici Beneficium. f. 857. 858. col. 2. a
Penſio quando poſſit augeri. f. 875. 876. col. 2. e
Penſionis creatio facta per Papam quando nulla. f. 973. 974. col. 2. e
Pepin du conſentement des Eſtats du Royaume fut éleu Roy de France, & pourquoy. nom. 71. p. 1059. 1060. d
Peregrini, niſi epiſtolis pacificis muniti, non ſuſcipiebantur. f. 821. 822. col. 2. b
les SS. Peres anciens, auſquels ne ſe veulent conformer les Miniſtres, auoient le S. Eſprit. nomb. 87. p. 1445. 1446. a
Perfectio nulla eſt ſi ex operibus hominum metiatur. f. 835. 836. col. 1. a
Permutatio Beneficiorum iure communi prohibita. num. 36. f. 33. 34. b
Permutationes hodie expediuntur, Epiſcopis & patronis Eccleſiaſticis irrequiſitis. n. 41. f. 31. 36 a
Permutatio non poteſt fieri ſine conſenſu patroni Laici, nec Papa poteſt eum præuenire. n. 45. f. 37. 38. a
Permutatio etiamſi ſit neceſſaria, vel vtilis Eccleſiæ, & ea cauſa notoria ſit, tamen Papa non poteſt eam cauſæ cognitionem ſibi arrogare, vel præripere. num 46. *ibid.* c
Permutatio non poteſt dici niſi impleta. num. 148. f. 69. 70. b
Permutatio omnis duplicem habet conditionem ſuſpenſiuam, & reſoluroriam. n. 153. *ibid.* d
Permutatio de cuius fraude vel ſimulatione conſtat, non ſpectat ad regulam de *public. reſignat.* num. 119. f. 203. 204. e
Permutatio per vnum vtriuſque procuratorem fieri poteſt. n. 133. f. 207. 208. b
Permutatio non poteſt reſolui, niſi vtrique. num. 136. *ibid.* e
Permutationes an tot ſint, quot beneficia. num. 169. f. 229. 220. e
Permutatio quando & quomodo fieri poteſt. f. 1053. 1054. col. 2. b. e
Perſæ quo nomine Philoſophos ſuos vocant. f. 1327. 1328. col. 2. d
Perſarum Monarchia. n. 11. f. 1079. 1080. e
dixieſme Perſecution ſous l'Empire de Dioclenan & Maximian. n. 48. p. 1057. 1058. a
Perſona priùs quàm ſolemnitas. n 225. f. 237. 238. e
Perſonæ interpoſitio fraudem auget. n. 3-6. f. 135 136. b
Petrus Neguerius vir clariſſimus, in Senatu Pariſienſi Regius Patronus. n. 427. f. 299. 300. d
Petrus Auriſſiodorenſis Imp. Conſtantinop. f. 453. 454. col. 2. b
Petrus Luna. n. 1. f. 435. 436. col. 1. e
Petrus de Cogneriis Aduocatus Regis Philippi Valeſij in repetenda iuriſdictione ab Eccleſ. num. 96. f. 473. 474. b
Petrus vnde dictus. f. 497. 498. col. 2. a
S. Petrus Concilio obediuit. f. 1043. 1044. col. 1. d
Peuple d'Iſraël captif pendant 70. ans. nomb. 95. p. 1063. 1064. e
Peuple de Genéue fort ſuperſtitieux enuers Caluin. nomb. 35. p. 1431. 1432. d
Pharamond éleu premier Roy des François, aſſit ſon ſiege Royal és Gaules. n. 71. p. 1059. 1060. e

Pharamundus in Gallis regnauit. n. 71. f.1097.1098.e
Phariſæi taurum de extetnis eurabant. 1357. 1358. col. 1. b
Philippi Pulchri conſtitutio Philippina dicta contra decimas inſolitas. num. 18. f. 381. 382. e. num. 132. f. 2007. 2008 b
Philippi Friderici I. filij mors. n. 88. 471. 472.a
Philippus Auguſtus Concilium contra Papam appellat. num. 92. 471. 472. d
Philippus Valeſius cœpit iuriſdictionem ſuam ab Eccleſiaſticis repetere. n. 94. 473. 474. b
Philippi Auguſti ingens victoria.n.98. 473.474.e
Philippus Pulcher eur nbedientiam Papæ ſubtraxerit. num. 1.6. 485. 486. d
Philippi Decij bona direpta. n. 146. 487.488.e
Philippes le Bel & ſes loix. n. 41. p.519. 520. d. n. 46. p. 521. 522. d
Philippes Auguſte, & Iean Sans-terre. n. 385.386. & ſuiuans. p 731.734. e. num. 400. 401. & ſuiuans. p.737. 738. d
Philippus Valeſius quo tempore iuriſdictionem temporalium ab Eccleſiaſticis vſurpatam ad ſe reduxit. f. 871. 872. col. 1. b
Philippus Auguſtus cur Ducatum Aquitaniæ ſibi arrogauit. 881. 882. col. 2.e
Philippes de Valois, ſuiuant la loy Salique, eſt declaré legitime ſucceſſeur de Philippes le Bel. num. 79. 1061. 1062. d
Philippi Auguſti prouocatio ad Synodum Oecumenicam. num. 210. 1123. 1124. d
Philoſophi quo nomine à Caldæis vocarotur. 1327. 1328. colum. 2. d
S. Philippus primus omnium in diſcipulum vocatus. f. 1371. 1372. col. 2. a
Philippine, qui en eſt l'autheur n. 112. f.1069.1071.e
la Philippine prohibitiue des dixmes inuſitées, & des nouuelles exactions des gens d'Egliſe. nomb. 41. p. 519. 520. d
Philippina conſtitutio. num. 18. f. 381 382. e num. 132. f. 2007. 2008. b
Phocæ Imp. iudicium in cauſa primatus Eccleſiæ n. 12 f. 449. 450. b. & eius cauſa. n. 1. *ibid.* d
Phocæ Imp. iudicio non obediuit Eccleſia Græca. num. 26. 453. 454 d
Phocas cor primatum adiudicauit Romæ. 815. 816.
Pictes enuahiſſent le Royaume d'Angleterre ſur la fin de l'Empire d'Honorius. n. 43. 1055. 1056. a
Pie I. déceu & trompé par Hermes, fit le premier different pour la corte du iour de Paſques. n 12. & 12 p. 615. 626. b
Pierre de la Luue ſucceſſeur de Clement VII. vray Pape éleu contre Vrbain VI. Antipape parinte. n. 1. p 595. 596. a
ne voulut ceder ny au Concile de Conſtance, ny à l'Empereur Sigiſmond, & autres Princes. n. 3. *ibid*
Pierre de Coignieres. n. 196. 737. 738. d
Pierre de Coignieres appellé par mocquerie *Pierre de Quignet*. 803. 804
Pierre de Cnignieres Aduocat General de Philippes de Valois. n. 1. 6. & 198. 1075. 1076
Piſcina & eius effectus. 1367. 1368. col. 1 d
Pierre Perrucelli excommunié par les Caluiniſtes. nom. 14. 1425. 1426. d
Pierre Perrochel, excommuoié par les Miniſtres de Genéue pour auoir dit qu'ils entreprenoient ſur la police, & que la Confeſſion d'Auguſte eſtoit bonne. nomb. 24 1455. 1456.
Pietas ſumma quid. n. 8. 439 440. e
Pij II. Papæ vafrum & verſatile ingenium. num. 9. f. 441. 442. a. ad Academiam Pariſienſem humillimè ſcripſit. n. 10. *ibid*
Pius I. Papa deceptus ab Hermete. num. 2. f. 445. 446. col. 1. b
Pipinus recta linea ortus à Pharamundo. num. 72. f. 1099. 1100. a
Placidie fille de Theodoſe le Grand faite captiue, puis mariée à vn Barbare. n. 15. 1051. 1052. a
Plaidoyé du Pape & de ſes Officiers. 591. 592.
replique de l'Vniuerſité. *ibid*
Plaidoyé du Procureur du Roy & de celuy du Duc de Berry contre les abus des Papes. 591. 592.
Plaidoyé de l'Vniuerſité contre les abus des Papes. 587. 588
Platine erre en fauoriſant aux Papes. n. 33. 34. & 35. p. 633. 634. b
Platina Bergomenſis Papis, quantum potuit, fauit. 989. 990.
Plomb des Bulles de Rome, & ſa proprieté. num. 27. p. 795. 796. a
Pluribus nominatis à Rege, prior nominatus præfertur, nec Rex variare debet. n. 405. 145. 146. d
Pœna recipienti ſecundum incompatibile. num. 301. f. 113. 114
Pœna non debet dare immunitatem. n. 3. f. 119 150. a
in Pœnalibus non eſt recedendum à proprietate verborum. n. 25. 177. 178. d
Pœna *C. de multa de præbend.* non habet locum ex eo ſolo, quòd quis remanet in poſſeſſione poſt reſignationem admiſſam. n. 94. 197. 198. e
Pœna Regulæ de impetrantibus beneficia per obitum, non habet locum in currente ſu vita, niſi collationem habuerit in vita. n. 16. 315. 316. n
quæ ſit Pœna mulieris committentis adulterium. 841. 842. col. 1. d
Poëtes Italiens tres fameux. n. 26. 783. 784. e
Police Royale, pourquoy & quand prefetée à l'Ariſtocratique. n. 5. 601. 602. b
la Police eſt denommée de l'eſpece predominante. n. 3. *ibid.* e
Police du Clergé Iudaïque renouuellée par Ezechias. nomb. 179. 1071. 1072
Politia legalis quomodo conſeruata. numer. 179. f. 1117. 1118. a
Police ſeculiere, meſme des trois Eſtats, vſurpée par les Miniſtres. n. 17. 1457. 1458
Politia apud Romanos, eiectis Regibus, erat Democratica. n. 3. 437. 438. d
Pontifices in cauſis Eccleſiaſticis legibus Cæſareis olim parebant. n. 160. 2013. 2014. d. e
Pontifices Romani ſubditi legibus Regum Francorum. num. 11. 379. 380. e
Pontifices Romani Franciæ legibus paruerunt. n. 12. *ibid.* d
à Pontifice inordinatè ambulante ſubtrahere ſe licitum. num. 1. 445. 446. a
Pontificis vibis ſummi nomen veteri Eccleſiæ incognitum. n. 24. 451. 452. d
Pontificis vel Sacerdotis ſummi nomen commune omnibus Epiſcopis. n. 25. f. 451. 452. e. eur tolerabatur. num. 29. 453. 454. e
Pontifices electionem Epiſcoporum, exemplo populi Cleroq; ad paucos reduxerunt. n. 226. f. 483. 484. b. e
Pontifices antiqui indicabant ex ſacris Scripturis & Canonibus Eccleſiæ, non Papæ. num. 127. f. 483 484. c. d
Pontifices Romani multum degenerarunt. 827. 828. col. 1. d
Pontificum Romanorum artes & primordia. n. 18 f. 1031. 1032. e
Pontificum Romanorum artes & primordia. n. 194. f. 1119. 1120. e
Pontificum pictoræ. n 138. 2009. 2010. a
Pontifices Regnum Franciæ turbare conati ſunt. n. 143. f. 2009. 2010. d. e
Pontifices Romani regibus ſubiecti. n. 123. f. 2005. 2006. c. d

Populus Romanus nolebat Papæ, ſed Imperatori ſubtici. num. 8n. f. 469.470.e
Populus Rom. Eugenio IV. fugato iterum magiſtratum recipit. n. 114. f. 479.480.d.e
Portes du Temple de *Ianus* combien de fois ont eſté fermées. nomb. 25. p. 1053.1054. d
Poſſeſſio momentanea, vel per actus ciuiles continuata, publicatione indiget n. 265. f 251 252.e
Poſſeſſor quando dicitur pacificus. n.132. f. 351. 352.e
qnis præſumitur Poſſeſſor. f. 891.892. col 2.c
Poteſtas reſignationis reuertitur ad Ordinarium poſt menſem admiſſionis Papæ, non obſtante reſeruatione, vel prouiſione. n. 20. f 27.28. e
Poteſtas Papæ & Ordinarij inuicem excedont. & exceduntui. n. 69. f. 43. 44. n
Poteſtas Legati temporaria, & extraordinatia. n. 258. f. 249. 250. e
Poteſtas Regum Francorum. n.24. f.383.384.d
Poteſtatem publicam & iuriſdictionem offendit, qui falſum in iudicio commiuit. f.413.414.col.2.b
Præbendæ Tboloſanæ à quo & quomodo conferantot. n. 397. f. 141. 142. a
Prædeſtinationis prædicatione non eſt impedienda prædicatio fidei. f. 853.854.col.2.a
Præfertur is pro quo facit ius commune. num. 125. f.205. 206.b
Prælatus ſine conſenſu Capituli poteſt agere, ſed non tranſigere. f. 875. 876.col. 2. e
Prælati adminiſtrationem ſanctam conuertunt in cauponationem. f.883 884. col.2. e
Prælatus concurrit cum omni Prælato prouinciæ ſuæ. f. 1019. 1020. col. 1.b
Præſcriptio centenaria de iure poteſt probari. f.909. 910. col.2 c
Præſcriptio longi temporis nb vitioſum initium impeditur. f. 911.912. col. 1.a
Præſentatio facta à proprietario valet, tacente fructuario, & contra. n. 80 f. 37.38. c
Præſumitur quis ex eadem infirmitate deceſſiſſe. n. 8. f. 23. 24. e
Præſumitur contra eum qui differt agere, donec probat depereano. n. 57. f. 187. 180. d
Præſumptiones tres ad frandem inferendam ſufficiunt. nom. 111. f. 59.60.b.n.63. f.279.280.e
Præuentiones Papæ quantam confuſionem inducant. num. 40. f. 35.36.d
Præuenno Papæ vel Legati non conualeſcit patrono poſtea negligente, adeone deuolutarius Ordinarij puſſit tanquam ab abuſu appellare à præuentionne Papæ. n. 48. f. 37.38.e
Præuenrio non conualeſcit per expreſſam ranficationem patroni. n. 52. f. 39. 40.a
Præuentio Papæ qnando nulla. n. 72. f. 45.46.b
Præuentio Epiſcopi quibus prodeſt. numero 74. f. 45. 46. e
Præuentio Epiſcopi etiam inefficax, non prodeſt Papiſtæ, nec Legatario. *ibid*
Præuentio Papæ odioſa & reſtringenda. num. 102. f. 55. 56. b
Præuentionum abuſus. *ibid.* b
Præuentio Papæ reſeruata, intelligitur de ſimplici, non de diſpenſatoria. n. 137. f. 65.66. b.c
Præuenrio Papæ inutilis nunquam conualeſcit. n.181. f 77. 78. b
Præuentio per ſententiam. n.368. f.131.132. b
Præuenno initulis Papæ non nfficit Ordinatio. n. 68. f. 331. 332. b
Pragmatique ſanction de S. Louys contre les vſurpations & auance des Papes. n.39. p. 519.520. b
Pragmatique des Allemans demandée par bonnes & ſuffiſantes raiſons. n. 5. p. 607.608. b
les meſchantes & ſophiſtiques contradictions contre celles de *Æneas* Sauuage. n. 6. *ibid* d
Pragmatique ſanction faite par Saint Louys. nomb 531. p. 1069. 1070. d
Pragmatica ſanctio Ludouici IX cognomine ſancti. num. 16. f. 381. 382. c. d. n. 131. f. 2007. 2008. a
Praxis Normana reprobatur. n. 68. f. 43. 44. a
Praxis noua a Romanenſibus & Trapezitis inuenta. nam. 149. f. 69. 70. c
Preces funebres vetitæ, vnitus Pſalmotum cantus in ſpem reſurrectionis admiſſus. n.108. f.2003.2004.e
Preces publicæ quâ voce & linguâ pronunciandæ. oum. 1 -1. f. 2013 2014. a.b
Predicateur tenommé tué par le Clergé de Rome. nombre 330. p. 719.720. d
le Premier qui de fait voulut vſurper le reſſort d'appel ſur les Egliſes de France, fut Nicolas I. l'an 863. & voulut commencer par l'Archeueſché de Rheims. nomb. 182. p. 679. 680. d. nomb. 220. p. 689. 690. c
Preſbyterorum veterum mores longè alij quam nunc. f. 831. 832 .col. 2.b
la Preſence continuelle de Ieſus Chriſt à ſon Egliſe, n'eſt imaginaire, mais reelle & efficace. nomb. 209. p. 685.686. e
Preſtres cauſe de la premiere corruption de doctrine. nombre 195. p. 717 718. c
les Preſtres n'ont aucune iuriſdiction contentieuſe. nomb. 93. p. 533. 534. b
les Primats & Patriarches ſe doiuent ſane ſelon la commodité des Egliſes. n. 97. p. 613 614.b
Preſtres & Eueſques n eſtoient point differents en la primitiue Egliſe. n.142. p 667. 668.d
Preſtres doiuent eſtre examinez auant que d'eſtre receus. nomb. 114. p. 1067.1068.c
Preſtres de l'ancien Teſtament mis en ordre par Dauid. nomb. 177. p. 1071.1072.c
toutes Prieres funebres & autres que le chant des Pleaumes de Dauid, deffenduës par les ſaints Conciles. nomb. 14. p. 515.516. d
Primatus cauſa diſceptata entam Pboca, qui adiudicauit Romano Epiſcop. n. 12. f. 449.450.b
Primatus inter Apoſtolos reprobatos. f. 489. 490. col. 2. e
Primat reprouué de Dieu entre les Apoſtres. num 1. nomb. 1. p 775.776. a
Primatus pro qua re & dignitate ſumi debeat. f 829. 830. col. 2.e
Primatus in primitiua Eccleſia erat ſcelus. f. 977.978 eol. 2. a
Primatus Eccleſiæ vnde ortus. f. 1419.1420. col.2. a
la Primitiue & ancienne Egliſe ne ſçauoit ce que c'eſtoit de la Papauté. n. 3.f. 823.824. d.nom, 139.140. p. 665. 666.e
Prior qua in re tantum poteſt quantum Abbas. f.979. 980. col. 2. d
Priores Monaſteriorum non benedicuntur. f. 979. 980. col. 2. d
Princeps eobibere poteſt abuſus Prælatorum. n.128. f. 61. 62. e
Principis prudentis eſt, non ſolum abuſus præſentes, ſed etiam immineotibus obuiam ire. f. 385. 386. eol. 1. a
Principum illuſtrium exempla. f. 433. 434. col. 2. a
Principum & Epiſcoporum vetus diſciplina. num. 94. f 473.474. e
Principes multi ab obedientia Papæ ſe ſubſtraxerunt. num. 135. f 485.486. d
Principes ſub veteribus Pontificibus, verbo Det vaeannbus, non timebant iuriſdictionem ab eis vſurpari, vt à nouis. n. 94. f. 473.474. e
les Princes, meſmes idolattes, n'ont point trouué de ſoldats ny d'Officiers plus loyauz que les Chreſtiens. n. 54. p. 523 524.a
Principis arbitrio deſignabantur olim Metropoles.

f. 821, 816. col. 2. c
Princeps non excuſatur à peccato. f. 899 900.col.1.c
les Princes Idolatres n'ont point trouué de plus loyaux ſoldats que les Chreſtiens. n. 163. p.1087. 1068.
Principum Chriſtianorum authoritas. num. 188. f. 1119. 1120. e
eorum Officium. n. 189. *ibid.*
Priuandus moa per ſententiam Canonis, liberè reſignare poteſt ſine metu regulæ de *iuriſm. reſignant.* num. 382. f. 137.138.a
Priuano per ſententiam. n. 367. f. 131.132.b
Pnuatus ſententiâ hominis, vel Canonis, non habet titulum coloratum. n. 27. f. 179. 180. b
Pnulegium iuri communi conforme, abrogatur iure communi per viam legis *abrogato*; ſecus ſi per viam contractus odioſi. n. 402 f. 143 144. c
Priulegia eligendi in Concordatis excepta, poſteà abrogata num. 405. f. 143.144. a
Priuileges des Clercs & Eueſques octroyez par les Princes. nomb. 50. p. 523.524.b
Pnulegia cur à veteribus Imp. Eccleſiæ Conſtantinop. data. f. 831.831.b
Priuilegia in Regno Franciæ nulla & abuſiua. f. 859. 860. col 1. b
Priuilegiorum generalis confirmatio intelligitur tantum de iuſtis. f. 1009.1010.col.2.c
Priuileges des Clercs n. 160. p. 10 -7. 1068.b
Priuilegia Clericorum. n. 161. f. 1013. 1014 a
Procurations generales a reſignet ſont perilleuſes.n.1. p. 555. 556. a
& à repromuer, nonobſtant que la Rote Romaine les ait admiſes. n. 2. *ibid.* d
le meſme a lieu pour les Procurations ſuiuantes. n.3. *ibid.* n.17. p. 559 560.c
Procoration eſt reuoquée par motaoon d'eſtat ou mœurs. n. 3. p.555. 556 a
Procurator Regius impedire poteſt ne præſentati, ſpretis Ordinariis, curram Romam. n.50. f.37.38.c
Procurator Regius contra ſeditioſos Papiſticos in Pariſienſi Academia, velut contra læſæ Maieſtatis criminoſos proceſſit ann. 1412. n.107. f 57.58.e
Procuiator ad reſignandum non poteſt habere fidem de reciproca reſignatione. n.156. f. 71.72.b
Procurator noo eſt ante receptas litteras. num. 386. f. 287. 288. d
Procuratorem ſubſtitutum habere præ manibus inſtrumentum ſubſtitutionis non ſufficit, niſi etiam habeat principale. n 403. f 291.292. d. e
Procuration noo licet cum clientulo contrahere.n.418 f. 295. 296. e
Procurator ad reſignandum in fauorem perſonæ per ſe nominandæ, oon poteſt reſignare, niſi hoc expreſſo. num. 2. f.409 410.b
Procurator non eſt ante receptas litteras. n. 2. f. 413. 414. col. 2. b
Procuration vieille doit anoir les ſolemnitez requiſes contenuës au 3. article, s'il y a temps ſuffiſant pour le renouueller entre la publication de l'Edict, & la collation. n. 8. p. 557.558.b
Procureur qui n'a que l'inſtrument de ſa ſubſtitution, ſans l'original qui eſt le fondement, & dont il fait partie n'eſt aſſez inſtruit entée au dos de l'original. nomb. 18. 19. p 559 560.d
Progreſſus Curiæ Romanæ. n. 1. f 413.414. a
Promiſſio non acceptata, noo eſt pactum. numer. 2. f. 19. 20. a
Prooountiatio Arreſti contra Papam, & Cameram Papæ. f. 455.436. col. 1.a
Propherie d'Ezechiel contre le Pape & les Paſteurs queſtuaires. p. 289. 290
Prophenes de S. Pietre accomplies. oomb.34. p.787. 788. d
Protocolla quid agere debeat. n.1. f.393.394.col.1.d
Prouerbe ancien eapliqué par du Molin, & pourquoy n.84. p.1443.1444. d
la Prouidence de Dieu goouerne toutes choſes. n.42. p. 1433. 1434. d
Prouiſiones Papæ & Ordinarium multùm inter ſe differunt. num. 59. f.35.36. b
Prouiſion par reſignation eſt nulle, & ſubreptice par faute d'eaprimer que la procuratioo eſtoit generale. nomb. 22. 559. 560.e
Prouiſion du Pape reſtituée à Othon I. du temps de Leon VIII meſme tout ce qui auoit eſté douné par les Empereurs. n. 276. 705. 706.c
Procuratio à Pontifice ad Cæſarem. num. 166. f 2013. 2014. e
Prudence generale de Charles V. n.489. p.769.770.a
Ptolemaïs quo teoipore per Soldanum euerſa. f.1027. 1028. col. 2. e
Ptolomée Roy de Cypte ſe tuë, & poorquoy. n. 58. 1057. 1058. c
Publicans debet exprimere certam reſignationem, ſed non ſe reſtringere. n. 145. 275. 276. c
Publicatio dilata in tempus mortis non valet. n. 22. 177. 178. e
Publicatio fieri poteſt, quandiu reſignans manet in detentione. n 95. 199. 200. a
Publicatio fieri non poteſt etiam viuo reſignante, ſed re non integrâ. n. 156. 213. 214. e
Publicano eſt actus extra iudicialis. num. 158. p. 215. 216. e. d
Publicatio limitatur ad ius & perſonam publicantis, nec prodeſt conſorti. n. 166. 217.218.e
Publicatio principaliter, non enuntiatiuè fieri debet. num. 167. 219. 21 n. b
Publicano an poſſit fieri ſine Bullis. n.206. 231.232.c
Publicatio facta tempore quo populus non conuenit, haud valet. n. 264. 251. 252.d
Publicano valet ſine Bullis, & regulæ pecuniariæ ſpernuntur. n. 271. 253. 254. c
Publicatio & notitia ſufficiunt io loco beneficij. n.272 *ibid.* d
Publicatio quantumuis ſolemnis oon prodeſt ſtante abuſu. num. 291. 293. 259.260 a
Publicatio vetus, tempore mortis obſoleta, noo valet. num. 310. 263. 264. c
Publicatio reiterabilis eſt, nec trahitur ad futura, nec ad præterita non capreſſa. n 321. 267. 268.e
Publicano mala repeti poteſt in terminis Regulæ de *public.* ſed non in terminis Regulæ Eugenij IV. n.325 269. 270 a
Publicanti verum ius habenti, non nocet pluralitas titulorum, vel reſignationum. n. 351. 277.278.d
Publicatio perſonalis eſt, nec prodeſt vero titulario negligenti. n.354. *ibid.* e
Publicatio non trahitur ad iura futura. nomer. 358. f. 279.280. e
Publicanoms defectus primi reſignatarij noo prodeſt ſecundo reſignatario. n. 381. 285.286.e
Pueri an ſint de Eccleſia aote baptiſmum. 949 950. col. 2. e
Pugna actior, ſi vtraque, vel vltima reſignatio eiuſdem in fauorem admiſſa ſit per Papam. nom. 333. f. 271. 272 a
la Puiſſance des Roys en l'Egliſe Chreſtienne, n'eſt moindre qu'elle eſtoit en celle d'Iſraël. nomb. 93. f 531.534.b
Ponition des Eueſques excommuoians ſans cauſe. nomb. 78. 529. 530.b

Q

QVADRAGINTA anni cum bona fide ſufficiunt. f.909.910.col.1.a
Quadrimeſtre patrom initio vtile eſt, n.59. f.41.42.b

Quadruplex reſignatio in fauorem. num. 116. f. 203, 204. b
Quæſtio de Archipreſbytero volente omnino renunciare Archipreſbyteratui in mortis articulo, & Ioan. Andr. deciſio. n. 5. 21. 21. e
Quæſtio de infirmo intra viginti dies, veneno, lapſu, gladio, vel alio caſu ſublato, & non perit ex infirmitate, qua tempore reſignationis laborabat. num. 9. f. 23.24. b. eius diſtinctio & ſolutio. *ibid.* c
Quæſtio de quodam qui cecidit ex equo, vnde ſæpiùs infirmabatur, tamen ibat, & redibat, & exiſtens Pariſiis reſignauit ſimpliciter, poſtea in itinere ad decem leucas infra viceſimum reſignationis admiſſæ diem obiit. n. 11.12. 25.26.a
Quæſtio an Regula collationis locum habeat in Ordinatio. n. 24. 29.30. c
Quæſtio an idoneitas quæliber, quæ Eccleſiæ, cuius eſt beneficium, non ſetuit, habeat locum in Ordinatio. num. 126. 61. 61. a
Quæſtio famigerata de collatione Papæ capaci vel incapaci. num. 18 27.28.a
Quæſtio, quid ſi non ſit derogatum in prima, ſed in ſecunda reſignatione reſignantis iofirmi, qui paulò poſt infrà viceſimum primæ reſignationis diem obiit. n. 161. f. 73.74. b. eiuſque ſolutio. *ibid*
Quæſtio de indultis Cardinalium. n. 163. *ibid.* c
Quæſtio circa effectum derogationis, an Papa, vel Legatus, Regulæ *de infirmis reſignant.* in præiudicium Academiarum, ſeu nominatorum derogare poſſint. n. 130. 63.64. b
Quæſtio de indulto Parlamenti Pariſienſis. num. 224. f. 93. 94. b
Quæſtio variè agitata de quodam Conſiliario Senatus Pariſienſis, qui ſuper Abbatia & Conuentu quodam comunctim vel diuiſim iuſtituauit. n. 232. f. 95. 96. e
Quæſtio de quodam Lautenio Monacho. qui impetrauit beneficium Tutj à Papa, non expreſſo nomine, nec in genere vacationis, ſed tanquam certo modo vacans. n. 385. f. 137. 138. e
Quæſtio, an non ſufficiat publicare poſt tempus, viuo reſignante. n. 10. 177. 178. b
Quæſtio, an Regula de *public. reſignant.* locum habeat in reſignatario primi reſignatarij. num. 33. f. 279. 180. e
Quæſtio, à quo tempore incipiat currere tempus publicandi. n. 205. 231. 232. o
Quæſtio, an notificatio facta Ordinario, ſit publicatio. num. 253. 247. 248. d
Quæſtio, an Regula de *public. reſignat.* locum habeat in Ordinario. num. 255. *ibid*
Quæſtio, an Regula de *public. reſignat.* locum habeat in commendatis. n. 297. 261 261. c. d
Quæſtio de eo qui reſignauit pluries eidem, qui publicauit ex vltima tantùm. n. 314. 265. 166. a
Quæſtio de eo qui moritur in poſſeſſione litigioſa. num. 410. 293. 294.
Quæſtio de *verſimili notitia*, an procedat in Legato. num. 2. f. 311. 315. b. an in Ordinario. n. 3. f. 313. 314. b
Quæſtio, an fama obitus præcurrentem excuſet. n. 11. f. 315. 316. e
Quæſtio trapezitica. n. 32. f. 319. 320. e
Quæſtio de eo qui ſciebat alium ſimpliciter reſignatarium. num. 38 327. 328. a
Quæſtus Curiæ Romanæ. n. 87. f. 471. 472. d. auctus ex litibus beneficiorum. *ibid*
la Queuë du ſerpent. n. 193. 681. 682. d
Querelæ Eccleſiæ Gallicanæ, & Academiæ Pariſienſis. 429. 430. col. 1. e
Querelæ Germanorum ad Papas inanes. num. 3. f. 439. 440. e

R.

RAPTOR nullo modo gaudere debet immunitate Eccleſiaſtica. 841. 842. col. 2. e
Rapez de Benefices, ce que c'eſt. n. 1. 555. 556. b
an Raptor ducere poſſit raptam in vxorem. *ibid*
aliud Ratificare, aliud verum agnoſcere. num. 6. f. 417. 418. e
Ratificatio non poteſt fieri poſt tempus, nec trahitur retrò niſi extremis habilibus. n. 382. 287. 288. c
Ratificatio non habet locum in reſignationibus beneficiorum. num. 394. 289. 290. b. e
Ratihabitio quando retrahitur. n. 382. 287. 288. e
Ratio duplex Regulæ Cancellariæ. n. 26. 33. 34. b
Rationes octo cap. *dudum de præbend.* num. 194. 81. 81. d
Ratio cur umpliſſimus Ordo Pariſienſis indulto Eugenij IV. nunquam vti voluit. n. 225. 93. 94. d
Ratio eadem puri & purificati. n. 105. 343. 344. b
Rauenne l'ancienne où baſtie. n. 44. 635. 636. a
Rauenne vouloit ſurmonter Rome, & inuenta le nom der Cardinaux; mais elle fut abbaiſſée par Pepin Roy des François. n. 47. 635. 636. e
Quatre ceos ans apres Paſchal II. dépoüilla l'Egliſe de Rauenne, & s'eſtant addonné aux armes pluſtoſt qu'à la Religion, l'Eueſque de Florence preſcha hautement que l'Antechriſt eſtoit né. nomb. 48. p. 637. 638. b
Raymundos ſæpe Decretales malè truncauit, & textua Conciliares flaginosè alreraur. 851. 854. col. 1. a
Recevenra des Papes faiſoient obliger chacun nouueau Prelat aux arrerages de toutes les annates, & ſeruices des ſucceſſeurs. n. 1. 605. 606. c
Reciprocatio ceſſionum pluries repetita, præſumitur, fraudulenta. n. 380. 285. 286. d
Recouuentio quando facienda. 885. 886. col. 2. a
Reconuentiones quæ non ſeruantur in Gallia. 885. 886. col. 2. b
Reeredentia quomodo à Gallis vocata. 917. 918. col. 2. b
Recteur de l'Vniuerſité, qui appelloit des Edicts du Roy au Pape, declaré enmmel de lexe-Maieſté. nombre 146. 1071. 1074. *aliàs* 1063. 1064. d
Redituum inæqualitas in permutatione beneficiorum non curatur. num. 184. 255. 256. e
Refert fraudem fieri legi vel homini. num. 96. f. 53. 54. e
Reformatores quinam ſint in Gallia. 1055. 1056. colom. 2. d
Regalia durante, Rex poteſt expedire permutationes & reſignationes in fauorem, & penſiones creare. num. 422. 149. 150. b
Regaliorum ius non potuit tolli per Decretales. n. 35. f. 455. 456
Reges Franciæ de rebus Eccleſiaſticis ſtatuerunt. n. 2. f. 376. 377. e
Regum Francorum poteſtas. n. 24. 383. 384. d
Regum Chriſtianorum authoritas. n. 28. 385. 386. a
Regum officium. *ibid.* a
Regis officium. 429. 430. col. 1. b
Reges & domini locorum pleno iure conferunt præbendas. num. 32. 435. 436. b
Reges fundati in patronatu Eccleſiarum. numer. 34. *ibid.* e
Reges multi ab obedientia Papæ ſe ſubſtraxerunt. nom. 135. 485. 486. d
an Reges Franciæ ſubiiciantur Imperio. 819. 820. colum. 2. b
Regis Franciæ authoritas. n. 174. 1117. 1118
Regum magna authoritas inter Ethnicos & Iudæos. *ibid.* b
Reges pij falſam religionem profligarunt. num. 182. *ibid.* c
Reges inſipientes. n. 94. 2001. 2002. c

Reges Franciæ res Eccleſiaſticas conſtituerunt. n. 58. *ibid.* a
Requeſtum Curiæ Pariſienſis. n. 105. 57. 58. a
Reglement contre les Officiers du Pape, nomb. 143. 1071. 1072. c
Regne pſemier eo Babylonc. n. 3. 1049. 1050. e
Regne des Aſſyriens finy en Sardanapalc. n. 5. *ibid.* b
combien de temps y a que le Regne des François dutc. nomb. 69. 1059. 1060. b
Regne des Conſiſtoriaux ſur qnoy fondé. nom. 87 1445. 1446. a
Regnum Franciæ olim diuiſſimum & potentiſſimum, nunc autem depauperatum & attritum. num. 18. 49. 50. b
Regnum Nauarræ cur occupatum. num. 146. f. 487. 488. e
Regnum Dei non eſt de hoc mundo. 489. 490. col 2. d
Regni Siciliæ cenſus. n. 106. 477. 478. d
Regnum Franciæ an ſit hæreditarium. 963 964. col. 1. a
Regni Franciæ durario omnium longiſſima. num. 5. f. 1079. 1080. a. n. 67. 1097. 1098. d
eius cum Dautdico conuenientia. n. 2. *ibid.* b
Regnum primum à Babyloniis ad Aſſyrios tranſlatum. num. 3. 1079. 1080. b
Regnum Ægyptium variis mutationibus obnoxium. num. 23. 1081. 1082. d
Regnum Hiſpanicum. n. 24. *ibid.* e
Romanum negotium faceſſit. num. 25. *ibid.* tandem ſubactum. num. 26. f. 1083. 1084. b. à Guthis deprauatum. num. 26. *ibid.* à Sarracenis ſub iugum redactum, quod Catolus Magnus diſrupit. num. 28. f. 1083. 1084. b
Regnum Siciliæ. n. 32. f. 1083. 1084. e. Oricntis Imperatori datum & eseptum. n. 33. *ibid.* ad Normanos peruenit. n. 34. *ibid.* a
Regnum Cyprium iniuſtè à Romanis oppreſſum. num. 56. f. 1097. 1098. a. ad Vcnetos, & ab iis ad Turcas peruenit. n. 59. *ibid.* e
Regnum Franciæ in interregno minimè abruptum. num. 70. *ibid.* e
Regni firmitas. num. 76. 1099. 1100. e
Regnum Iſraëliticum planè euerſum. n. 91. f. 2001 2002. b
Regnum Franciæ turbate Papæ conari ſunt. num. 143. f. 2009. 2010. d. c
Regula de *infirmis reſignant.* non habet locum in Ordinatio, etiamſi causâ permutationis. numer. 30. f. 31. 32. c. d
Regula collationis Ordinarij non eſt facta in fauorem nominati, graduati, vel mandatarij, niſi in conſequentiam. n. 33. *ibid.* e
Regula de collanonc Benecficij non habet locum in Ordinano, ſed ad eius commodum facta eſt. n. 86. f. 49. 50. e
Regula de *infirm. reſignant.* nihil habet eommunc cum *cap. 2. de renunt. in 6.* n. 95. f. 53. 54. d. ſuper *l. filiæ ſolut. matr.* & ſuper opinionc vtriuſque Imolæ fundatur. n. 97. *ibid*
Regula de *infirm. reſignant.* faner ptouiſis per Ordinanor, contra psouiſos per Papam, vel Legatum. num. 290. 109. 110. e
Reg. 43. de *conſenſu* ampliatur. *ibid* d
Regula 30. de *familia Cardin.* haber locum in terminis Regulæ de *infirm. reſignant.* n. 291. *ibid.* e
Regula de *infirmus reſignant.* non haber locum in eo, qui eſt priuandus per ſententiam, ſed non poteſt reſignare *in fauorem.* n. 367. 131. 132. b
Regula de *infirmis reſignant.* non habet locum in Papa, in quantum Diœceſanus. n. 423. f. 149. 150. d
Regulæ de *pubtic. reſignat.* præcipui fines. n. 2. & 4. f. 171. 172. a
Regula de *public. r ſignat.* non tollit colorem tituli, qui à multis circunſtantiis pendet. n. 32. f. 179. 180. d
Regula Innocentij VIII. Iulij II. Pauli III. num. 108. f. 57. 58. b
Regula de *annali poſſeſſore*, n. 37. 181. 182. b
Regulæ Cancellariæ ſcripturitur apud Gallos vt remedium politicum contra fraudes, & ita debent interpretari. n. 51. 187. 188. e
Regula de *public. reſignat.* in cuius fauorem facta. num. 61. 189. 190. b
Regula de *infirmis* in quo differt à Regula de *publicandis.* num. 227. 239. 240. e
Regula de *public. reſignat.* & ſimiler, etiam mortuo Papa vigent. n. 296. f. 261 262. a. b. & locum habent in mandatis. n. 297. *ibid.* c. d
Regula de *pub reſign.* non habet locum in Conſiſtorialibus, quamuis liger Cardinales & Epiſcopos. num. 309. 263. 264. d
Regula de *public. reſignationib.* non eſt facta ad illaqueandum. num. 342. 273. 274. e
Regulæ de *infirmis reſignant.* & de *publ. reſignationibus*, in duobus conueniunt, & in nouem differunt. num. 416. 301 302. e
Regulæ omnes Cancellariæ æqnè ligant Legatum. num. 2. 311. 312 b
Regula de *verisimili notitia* vi ſua locum haber in Legato, ſed in Ordinario vi iuris communis. num. 4. 313. 314. e. in iure naturali, & bonis moribus fundatur. num. 5. *ibid*
nec poteſt à Papa derogari. n. 6. *ibid.* d. e
Regula XX. de *impetrantibus beneficia viuentium* in qno differt à Regula XXVIII. de *verisimili notitia obitus.* num. 16. 315. 316. e
Regula de *verisimili notitia* habet locum in reſignatario, etiam ſecundum Rotam. n. 49. 321. 326. a
Regulæ Cancellariæ quatenus admittendæ. num. 111. f. 345. 346. b
Regula de *annali poſſeſſore* contra deuolutarios. n. 112. 345. 346. b. e
Regula de *annali poſſeſſore* realis eſt. num. 116. f. 345. 346. e. non eſt pœualis, ſed in totum fauorabilis. num. 117. 349. 350. b
Regula 32. nec titulum, nec bonam fidem poſſeſſoris requirit, nec ligat Ordinarios. n. 120. f. 347. 348. a
Regula de *annali poſſeſſore*, nec titulum, nec bonam fidem poſſeſſoris requirit, nec ligat Ordinarios. num. 121. *ibid.* b
Regulæ de *annali & triennali* conſonant. num. 138. f. 353. 354. b
Regula 19. de *idiomate.* n. 140. *ibid.* c
Regula de *idiomate* locum habet in Ordinario, nec ei derogari poteſt per Papam. n. 142. *ibid.* in iure diuino immediatè fundata eſt. n. 143. *ibid.* & haber locum in electione, præſentatione, & in omni genere præſentationis, nec non in omni beneficio habente adminiſtrationem clauium, vel prædicationis, vel iuriſdictionis Eccleſiaſticæ. n. 144. *ibid.*
Relatum inſt ſeferend. n. 413. f. 147. 148. c. n. 100. f. 199. 200. e
Relario cenſuratum. 435. 436. col. 1. e
la vraye Religion dépend de la parole de Dieu. n. 201. 1075. 1076. d
Religion Chreſtienne eſt ſeellée du grand Sean de Dieu, nomb. 203. 1077. 1078. a
Religio falſa à regibus piis profligata. numer. 182. f. 1117. 1118. e
Religionis diguitas. n. 201. 1121. 1122. b
Remedes contre les abus des Papes. n. 139. p. 1071. 1072. c
Remedia contra Pontificum faſtum. n. 139. f. 2009.
Remiſſio poſſeſſionis in fraudem. num. 358. f. 279. 280. d
Remonſtrance faite par du Molin aux habitans de Neuf-Chaſtel. n. 47. 1433. 1434. e
Remonſtrance de du Molin à Iacques Ruffy, tecom-

penſée de menaces & iniures. n. 94. f. 1445. 1446. e
la Renommée de du Molin eſtoit ſi grande, qu'en huict iours elle fut épanduë par toute la ville de Lyon. nomb. 100. 1447. 1448. e
Repudiatio non eſt genus vacandi, ſed temotio obſtaculi, nec reſtringit collationem. n. 96. f. 339 340 e
Republique de Veniſe, depuis quel temps a commencé. nomb. 69. 1059. 1060. b
Requeſte preſentée par du Molin au Conſeil de la Iuſtice de Lyon, contre Iacques Ruffy Miniſtre. nomb. 96. 1445. 1446. e
Requeſte de Boniface I. à l'Empereur Honorius à ce qu'il luy pleuſt ordonner que l'Eueſque de Rome ne fuſt plus mu par ambition. nomb. 169. p. 1069. 1070. b
Requiſita in inſtrumentis ad reſignandum. numer. 1. f. 393. 394. b
Requiſitio ante vacationem non plus dat iuris quam inſinuatio. num. 232. 95. 96. e
Requiſitio vnius nominati impedit præuentiones, quoad omnes nominatos. n. 44. 18. 184. b
Res propriè ſpirituales quæ. n. 35. 455. 456. d
Reſcriptum quando corruit. 859 860. col. 1. e
Reſeruatio omnium fructuum abuſiua eſt. num. 291. f. 259. 260. e
Reſignans ante admiſſionem reſignationit ab habente poteſtatem, nec timilum, nec poſſeſſionem amittit. num. 4. 21. 22. b
Reſignans impetrando aliud beneficium, tenetur mentionem facere de reſignato. n. 5. *ibid*
Reſignans, eiuſque qualitates. num. 2. 19. 20. a
Reſignans quandoque reuertitur ipſo iure, ſiue noua collatione. num. 32. 31. 32. b
Reſignans *in fauorem* in manus non habentis poteſtatem, iterum ante poſſeſſionem dimiſſam poteſt reſignare ſimpliciter apud Ordinarium, vel *in fauorem* apud Papam; ſed tunc debet mentionem facere de priori reſignatione. n. 107. 87. 88. d
Reſignans in manut laici non continuò prinandus eſt. num. 346. 125. 126. e
Reſignans licitè poſſidet, & adminiſtrat, vſque ad aduentum ſucceſſoris. n. 157. 215. 216. b
Reſignare conſanguineo, ſed digno, non eſt ſuſpectum. num. 124. 61. 62. d
Reſignare in fauorem digni & honeſti etiam conſanguinei non eſt vitium. n. 125. *ibid*
Reſignata in manus Papæ excipiuntur in indultis Cardinalium. n. 164. 73. 74. d. e
Reſignatarius poteſt ſe deffendere contra promiſſum per obitum ab eodem Legato, ſed non contra promiſſum à Papa, vel Ordinario. n. 430. 151. 152. b
Reſignatarius prior non poteſt publicare poſtquam ſecundus poſſeſſionem poſt ſemeſtre primæ reſignationis accepit, etiamſi primus reſignans adhuc viuat. num. 85. 197. 198. b
Reſignatarius inter communi ob fraudem excluditur. num. 98. 199. 200. e
Reſignatarius ſecundus iuſtiùs excluditur facto reſignantis, quàm fato. n. 102. 199. 200. d
Reſignatarius qui neglexit curam reſignantis infirmi, debet excludi. num. 56. 317. 318. e
Reſignatarius ſi in fauorem repudiat, an remaneat reſignatario vt ſimplex. n. 97. 339. 340. e
Reſignatarius ex quo acceptauit, non poteſt ampliùs vacare per obitum cedentis, niſi in caſum Regulæ de *infirmis* vel de *public.* n. 107. 343. 344 d
Reſignatarius condemnatus data cum effectu mandatum validum ad retrocedendum. 891. 892. col. 2. b
Reſignatio etiam abſoluta, non admiſſa, non vacat. num. 7. 23. 24. b
Reſignatio admiſſa ſufficit in Regul. de *infirm. reſignant.* nec requiritur collationem eſſe factam. n. 8. *ibid,*
Reſignatio ſimplex quotuplex ſit. n. 12. 25. 26. e
in Reſignatione *in fauorem* non eſt aliud tempus admiſſionis & collationis, quia conditionalis eſt, *ſecus* in propriè ſimplici. n. 16. 27. 28. a
Reſignatio metu facta, nulla eſt indiſtinctè. *ibid.*
in mera Reſignatione ſucceſſor nihil capit à reſignante, ſecùs in reſignatione *in fauorem.* numer. 90. f. 51. 52. d. e
Reſignatio ſi probetur nulla, non impeditur Epiſcopus turſus per obitum conferre. n. 93. 53. 54. a
Reſignatio facta ſpe, quod tali conferatur, non dicitur *in fauorem*, nec ſimoniaca, ceſſante expreſſa conditione, vel pacto. n. 94. 53. 54. b
Reſignatio *in fauorem* odioſa, & ſimoniaca. n. 101. 55. 56. d. e
Reſignatio *in fauorem* etiam tacita non valet. n. 185. f. 79. 80. d
per Reſignationem *in fauorem* nihil vacat, niſi ad effectum, vel niſi priuatione ſecuta per ſententiam, vel poſtquam reſignans de facto reliquit poſſeſſionem reſignatario. n. 205. 85. 86. d
Reſignatio in fauorem qualis. n. 206. *ibid*, e
Reſignatio fieri poteſt ſine conſenſu patroni, ſed non inſtituto, niſi ex cauſa permutationis. num. 331. f. 121. 122 b
Reſignatio non eſt, priuſquam fit ab habente poteſtatem admiſſa. n. 343. 125. 126. a
Reſignatio, vel alienano beneficij in fraudem accuſationis non valet. n. 369. 131. 132. d
Reſignatio quomodo fieri poteſt. numero. 370. f. 133. 134. a
Reſignatio ſecunda inſra tempus facta, non poteſt conualeſcere. n. 103. 199. 200. e
Reſignatio *in fauorem* lucratiua, odioſa, & ſimoniaca. num. 52. 287. 288. a
Reſignationes mutuæ, & occultatæ non valent, tanquam ſimoniacæ. n. 99. 199. 200. e
Reſignatio *in fauorem* quadruplex. num. 116. f. 203. 204. b
Reſignatio cauſâ permutationis conditionalis eſt. num. 154. 213. 214. b
Reſignatio *in fauorem* infecta habetur ſi reſignataria repudiet. n. 245. 243. 244. e
Reſignatio fraudulenta non impedit vacationem per obitum n. 250. 245. 246. e
Reſignationi *in fauorem* minùs indulgendum, quàm ſimplici. num. 337. 274. 274. c
Reſignatio & prouiſio, facta vi Procuratorij ſuperannalis, nulla eſt. n 382. 287. 288. e
Reſignatio ſubrepitia eſt. facta per Procuratorem in fauorem perſonæ per eum nominandæ, niſi hoc expreſſo. n. 406. 293. 294. e
quæ nam Reſignatio operatur ſimplicem vacationem. 865. 866. col. 1. d
Reſponſio lepida Matij Imp. 1071. 1072. col. 2. e
Reſtitutio per viam gratiæ non trahitur ad fructus præteritos. num. 85. 337. 338. a
Retroceſſio ex coniunctione perſonarum & breuitate temporis, præſumitur in fraudem. numer. 362. f. 279. 280. e
Reuocatio prioris reſignationis frandulenta præſumitur, niſi ſit palam facta. n. 378. 285. 286. e
Reuocatio ſecreta an valida. 385 386. col. 2. e
Reuocatio Procuratoris ſuperueniens poſt concluſum in cauſa, non annullat actus qui tunc fient cum eo. 877. 878. col. a. a
Reuocatio ſemper cenſetur iuſta. 917. 918. col. a. d
Rex Franc. ſolebat nominare ad Monaſteria Monialium, & etiam ad Commendariat Rhodienſium. num. 312. 115. 116. d
Rex tenetur libertatem Eccleſiæ ſuæ etiam contra Papam tueri. 1019. 1020. col. a. c
Rex variare non debet. n. 408. 145. 146. d

Rex an iterum per obitum nominate poſſit. num. 409 *ibid*
Rex ordinatius, imò vnicus collator eſt. num. 416. f. 147. 148. d
Rex Franciæ non minus poteſt de rebus Eccleſiaſticis, quàm veteres Imperatores in Imperio. n. 14. f. 383 384. d
Rex iure proprio de poſſeſſoriis Beneficiorum iudicat & ſtatuit. n. 3. 387. 388. b. e
Rex nullus in Imperio Romano. numero 39. f. 1083. 1084. d
Rex verbi diuini obſeruator ſit, oportet. num. 186. f. 1119. 1120. e
Rex pius. num. 93. 2001. 2002. e
la Reyne de Nauarre refroidie quelques iours pour do Molin, & ce par la malice des Miniſtres. n. 102. p. 1447. 1448. d.
Richard Roy d'Angleterre erige l'Iſle de Cypre en Royaume l'an mil quatre cens vingt & vn. n. 59 p. 1057. 1058. d
Robertus Greg. IX. Legatus vrbem Vereellenſem Galeaceo vendidit. 885. 886. col. 1. a
Robertus Capeti filius, Rex Franciæ. numero 75. f. 1099. 1100. e
Rochetaillade, quiſnam erat. 1388. 1388. col. 2. b
Rolandus & Octauianus de Papatu contenduni. n 83. f. 469. 470. d
Rolandus rodicum fugit, & tandem vincit, collumque Friderici Imper. premit. nomer. 83. f. 469. 470. e. à populo Romano non recipitur, etiam temporali iuriſdictioni renuncians, & ſpiritualia duntaxat gerere promittens. numero 84. f. 471. 472. a
Roma obſeſſa, & à Gothis oppreſſa. num. 8. f. 447 448. c. numer. 15. f. 1081. 1082. b. numer. 22. f. 1085. 1084
Roma non deſiit eſſe caput Imperij. numero 13. f. 449. 450. d
Roma cui prima ſedes facta. numer. 21. f. 451. 452. e
Romæ temporalis iuriſdictio. numer. 77. f. 469. 470. b
Roma non ad Pontificem ſed ad Cæſarem pertinet. num. 126. 2007. 2008. a. b
Romanenſium ineptæ cauſificationes. numero 100. f. 55. 56 b
Romani veterem Senatus & populi authoritatem renouantes à Gregorio IX. vrbe pulſo armis petuntur. num. 102. 475. 476. e
Romani terrarum orbis domini nominati. numer. 13. f. 1081. 1082. a
Rome appartenoit autrefois aux Empereurs François nombre 35. 519. 520. e
Rome a eu la preéminence ſur les autres Egliſes, par don de l'Empereur. 591. 592
Rome apres les Roys chaſſez ſe ſeruit de la police Democratique. n. 4. 601. 602. b
Rome aſſiegée vn an par les Lombards. nomb. 38. p. 633. 634. d
Rome dutant plus de trois cens ans a pris les Loix & les droicts de Ranenne. nombre 45. p. 635 636. d
Rome prit les noms de blaſphéme, ſe diſant ville eternelle: Auarice du Clergé de Rome à cette occaſion. nomb. 185. 707. 708. a
Rome priſe & pillée par Alatic Roy des Goths. n. 15. p. 1051. 1052. e
les Romains n'eurent iamais vne police temperée. nomb. 5. 601. 602. c
ils ont eſté la quatrieſme beſte formidable & horrible predite par le Prophete Daniel. nomb. 6. p. 603. 604. b
leur Empire a eſté debilité, & diuiſé quand ils ſe ſont attaquez à l'Euangile. n. 7. *ibid.* d
les Romains voulans garder leur iuriſdiction, ſont reputez heretiques par les Papes. nomb. 41. p. 741 742. b
les Romains ont gardé leur iuriſdiction paiſible contre onze Papes. n. 417. 745. 746. c
les Romains ſouffrent qu'on les appelle les Seigneurs de toute la terre. n. 13. 1051. 1052. d
les Romains font leur grenier à bled du Royaume de Sicile. n. 32. 1053. 1054. d
S. Romain Procureur General de Louys XII. empeſcha que la Pragmatique ne fut abolie en France. nomb. 151. 1073. 1074. *abàs.* 1063. 1064. b
Romulus initia Imperij Romani penitus ignorauit. num. 13. 1081. 1082. a
Rota errat, faciens de copula alternatiuam. num. 15. f. 173. 174. e
Roys de France ont fait des loix & ſtatuts des choſes Eccleſiaſtiques, & y ont puiſſance & authorité. & ſont tenus d'en rendre compte à Dieu. nomb. 2. p. 511. 512. d. nomb. 44. p. 521, 522. b. n. 48. *ibid.* c. n 61. p 525. 526. e
le Roy n'eſt pas ſeulement vn bras ſeculier, mais chef de toute la iuſtice n. 61. 62. 525. 526 b
le Roy n'a pas moindre puiſſance en ſon Royaume, que l'Empereur en l'Empire. n. 79. 529. 530. d
les ſaints Roys ont abbatu les images, chaſſé les Preſtres idolatres & remis la Religion ſelon la pure parole de Dieu. n. 86. 87. 531. 532. b
le Roy on le Magiſtrat eſt conſeruateur de la Loy de Dieu. nomb. 91. 94. 533. 534. c
le Roy en ſon Royaume eſt ſouuerain Seigneur de toutes poſſeſſions, & iugemens poſſeſſoires, de complainte & reintegrande. n. 3. p. 537 538. e
les Roys ſont tenus s'enquerir de la parole de Dieu, & la garder. n. 10. 603 604 d
il n'eſt pas Roy de France qui n'eſt Roy de Paris. nombre 247. 697. 698. e
les Roys ont les regales de leur Couronne, & non des Papes; & ſont fondez d'auoir le temporel & patronage des Egliſes. n. 248. 249. 697. 698. a
comme auſſi en la pure collation des Benefices non Cures. nomb. 250. *ibid.* d
Roys anciens ne tiroient aucun profit de la Iuſtice. nomb. 393. 394. 735. 736. e
le Roy ou Empereur ne peut aliener le Royaume ou Empire. nomb. 443. 751. 752. c
le Roy ſeul doit auoir connoiſſance du procez meu contre du Molin à cauſe du Liure qu'il a fait intitolé *contra paruas datas*. 803. 804.
Roys de Sicile n'eſtoient au commencement nommez que Comtes, puis apres Ducs. nombre 35. p. 1055. 1056. a
Roys de Sicile prenoient leur tiltre des Papes de Rome. nomb. 36. *ibid.* a
roi ſe fait Roy contreuient à Cæſar. nomb. 39. p. 1055. 1056. e
Royaume d'Iſraël diuiſé pour l'idolatrie. nomb. 84. p. 1061. 1062. b
les Roys de France ont ordonné les choſes Eccleſiaſtiques. n. 93. 1063. 1064 c
le Roy n'eſt pas vn bras ſeculier. nomb. 167. p. 1067. 1068. d
les Roys d'Iſraël ont fait des Ordonnances & regles de la diſcipline & police Eccleſiaſtique. nomb. 184. p. 1071. 1072. e
vn Royaume durable doit eſtre compoſé de trois eſpeces de police comme du temps de Moyſe. n. 1. & 3. 601. 602. b
tout le Royaume de France, la Dauphiné, & toute l'Egliſe Gallicane l'an 1400. ſe retirerent de l'o-

beïſſance des Papes, pour les exactions & abus qu'ils commettoient. nomb. 2. 623. 624. c
le Royaume de Ieruſalem pretendo par pluſieurs, nomb. 409. 739. 740. e
Royaume de France fort ſemblable à celoy de Iudée. & en qu y. n. 2. 1049. 1050. b
nol Royaome de ſi longue durée que celuy de France. nomb. 1. 1049. 1030. b
Royaume d'Egypte des plus anciens epres celuy de Babylone. nomb. 23. 1053. 1054. c
Royaume d'Eſpagne a eſté difficile à conquerir aux Romains. n. 25. *ibid.* d
Royaume de Sicile tombé és mains des Carthaginois, que les Romains leur oſterent. n. 31. f. 1053. 1054. d
à quelle condition le Royaume d'Iſraël fut donné de Dieu à Dauid. n 91. 1061. 1062. c
Royaume d'Iſraël ſupprimé pour l'idolatrie. n. 91. p. 1063. 1064. c
Royaume de Iuda dura dauantage que celuy d'Iſraël, & pourquoy. nomb. 92. 1063. 1064. c
Royaume de Nauarre mal inuadé par Iean Gippon. nomb. 153. 1073. 1074. *alias* 1063. 1064. c
poſſedé par les Gaſcons deuant qu'il y euſt Roy en Eſpagne. *ibid.* d
le Royaume de France ſeroit aneanty entierement ſi les Miniſtres eſtoient ſubrogez au lieu & place des Curez, Prieurs, Abbez, &c. n. 25. 1457. 1458
Rudolphus Sueuiæ Dux à Papa contra Imperatorem concitatus. nomb. 64. 465. 466. b
Rudolphus Imperator cur non audes Italiam ingredi. num. 110. 477. 478. c
Rumor non præſtat iuſtam cauſam ignorantiæ. n. 21. f. 317. 318. b
Ruſes & fineſſes do Pape Pie II. n. 10. 11. 12. p. 625. 626. b. n. 13. 627. 628. a
Ruſe des Caluiniſtes Conſiſtoriaux. 1423. 1424. col. 2. a

S

SAaellicvs à Minoritis quomodo deceptus. 1073. 1074. col. 2. a
Saccagemens de villes en France pour l'ambition des Caluiniſtes. n. 78. 1441. 1442. e
le Sacrement de la ſainte Cene entier, tant és hommes qu'és femmes, a eſté gardé en France ioſques au Concile de Conſtance, & auparauant eſtoit receu par tout, meſmes par les Decretales des Papes. nomb. 16. 17. 515. 516. e
Sacramentum viſibiliter celebratum, tamen inuiſibiliter intelligi debet. 843. 844. col. 1. a
le Sacerdoce eſt vn Office ſeparé de la Magiſtrature. nomb. 184. 1071. 1072. e
Sacerdos in crimine valdè enormi poteſt non expectata corrigibilitate degradari. f. 881. 882. colum. 2. a
aliud Sacerdotis, aliud Magiſtratus officium. n. 28. f. 383. 384. e
Sacerdotis ſummi nomen vetitum n. 14. f. 449. 450. e
Sacerdotum verum. n. 25. 451. 452. e
Summum Sacerdorum quid ſit. 819. 820. col. 1. b
de Sacerdotum officio. n. 118. 2005. 2006. c. d
Saladinus ann. 1187. Hieroſolymas occupauit. 889. 890. col. 2. c
Salomon ſummum Secerdotem inſtituit, & deſtituit. num. 28. 383. 384. d
Samaria & Iudæa tributariæ. n. 63. 1097. 1098. e
Salomon de ſa ſeule authorité Royale deſtitua & inſtitua les ſouuerains Preſtres. n. 85. 531. 532. b
Salomon quoy que le plus ieune des enfans de Dauid eſt preferé à ſes autres freres pour ſucceder à ſon pere. nombre 82. 1061. 1062. e
ce qui n'a eu lieu par apres. *ibid.*
Santomani Procuratoris Regij egregium facinus. num. 151. 2011. 2012. a
Salomon ſur la fin de ſes iours ebaſé par les femmes. nomb. 86. 1001. 1002. d
Salomon deſtitua de ſa ſeule authorité Abiathar ſouuerain Preſtre, & mit Sadoch en ſa place. num. 681. 1071. 1072. e
Samarie n'a iamais eu de Roys, ny la franchiſe que les Romains euoient couſtome de donner à pluſieurs Prouinces de la Grece. n. 63. 1059. 1060. b
Samerie aſſiegée trois ans, priſe par Salmanaſſar Roy des Aſſyriens. n. 91. 1063. 1064. b
Sapientia in maleuolam animam non intrat. f. 1405. 1404. col. 1. c
Sardanapale tué par ſes gens, & pourquoy. nomb. 6. p. 1049. 1050. b
Sardanapali interitus. nom. 7. 1079. 1080. a. b
Sarraſins ont commandé és Eſpagnes, d'où ils furent chaſſez par la valeur de Charlemagne. nomb. 28. p. 1053. 1054. a
Satan preſide és Conſiſtoires des Caluiniſtes. n. 75. p. 1441. 1442. e
Satiſdano non mutat malevolum animum. f. 967 968. col. 2. e
Saül repris de ſon peché ne s'en humilie point. n. 89. 1063. 1064. a
Saxons, dits Anglois, s'emparent du Royaume d'Angleterre, en ſecourant les Pictes & les Eſcoſſois. nomb. 43. 1055. 1056. a
Sacerdotes electi à Iuda Machabæo. numero 28. f. 383. 384. e
Sarraſins chaſſez hors la Calabre & le Poüille, par l'aide de Guillaume de Normandie. numero 34. p. 1033. 1054. e
mais trompé en la ſeparation du butin. *ibid.*
Scandali cauſa quædam permittuntur, quæ aliàs non fierent. 815. 816. col. 1. b
Scandalum vitandum, quando dubitatur an ſit peccatum. 865. 866. col. 2. a
Scandale des idolatres cauſé par la querelle des Preſtres des Idoles. n. 16. 1051. 1051. b
Scandalum idolatrarum. n. 16. 1081. 1082. d
le Scandale ſe doit éuiter en toutes occaſions. n. 47. p. 1433. 1434. e
Scelere horrenda Gregorij VII. n. 67. f. 465. 466. d
Schiſma inter Imperium & Papatum incipit. num. 71. f. 467. 468. c. quod iterum incrudeſcit. n. 73. *ibid.*
Science de la ſainte Eſcriture eſt la clef de l'Egliſe. nomb. 231. 691. 692. e
Scholares non ſunt idonei teſtes in reſignatione beneficij. num. 143. 67. 68. d.
Scientiam qui addit, addit & laborem. num. 147. f. 355. 356. a
Scripta apoctypha reiicienda. n. 104. 2003. 2004. a
Scriptores varij de Gratiano Decreti compilatore mentionem fecerunt. 811. 812
Scriptura ſacra eſt ianua Regni colorum. 815. 816. colum. 1. a
Scripturæ reiiciendæ Bibliothecæ Pepæ. num. 121. f. 481. 482. d
Scripturæ ſacræ teſtimonia & exempla. num. 178. f. 1117. 1118. e
Scrupuloſitas nimis Gregorij IX. 859. 860. col. 1. d
Scripturæ ſacræ ſtateta. n. 207. 1121. 1122. a
Secretarij Epiſcoporum qui. n. 4. 289. 290. c
Secretaires des Eueſques ne ſont point compris en l'Edict ſous le mots de *Notaires*. nombre 4. p. 539. 540. c
Sedecias vid tuer ſes enfans deuant luy, eut les yeux creuez, & fut mené captif en Babylone. nomb. 94. p. 1065. 1064. e

Sedis Papalis incrementum. n. 59. 463 464. e
Seditieux attiuées en France pour l'ambition des Caluinistes. nomb. 78. 1441.1441. e
Seditieux deſtruits s'enrichir des exactions faites ſur le peuple font entoller mens de pluſieurs perſonnes, & à quel deſſein. nomb. 1451. 1452
les Seigneurs de Berne ne veulent approuuer la doctrine de Caluin. nomb. 54. 1435. 1436. e
Semel malus in eodem genere mali præſumitur malus etiam Præſul. num 116. 59. 60. b
Seminaires publics & particuliers dreſſez par ceux de la Religion pretenduë Reformée. nombre 31. 1459. 1460.
Senat de Rome maintenoit les idoles & cent ſeptante huict ans ouant la Nauité de Noſtre Seigneur auoit fait bruſler les Liures de Numa Pompilius, crainte qu'ils ne vinſſent à la connoiſſance du peuple, & que leur Religion comme folle & ridicule ne fuſt abolie. nomb 69 70.71.645 646.c
le meſme Senat apres auoir tué Romulus le deifia, & pretendoit de faire tels Dieux que bon luy ſembleroit. nomb. 72. 74 *ibid.*
ne voulut mettre Ieſus-Chriſt au nombre des Dieux, parce que l'Empereur l'auoit le premier ordonné. nombre 73. *ibid.* d
Senatores à populo Romæ conſtituti, etiam in Cardinales & Papam iuriſdictionem habebant. n. 77. f. 469. 470. b. c
Senatores populo Rom. Martinus IV. reſtituit. n. 112. 479. 480. a
Senatus Pariſienſis cognoſcit etiam in petitorio de Beneficiis vacantibus in Regalia per totum regnum. num. 411. 149. 150. a
Senatus Pariſienſis reſtitit auaritiæ Martini V. n. 142. 487. 488. b
Senatus Pariſienſis Anglorum tempore vrbem Lutetiam occupantium Eugenio IV. noluit obtemperare. num. 226. & 227. 91. 94. e
Senatuſconſultum in Emiſſarios Papæ. numer. 142. f. 2006. 2010. d
ne Senſu humano ficta prædicentur. num. 4. f 376. 377. d
Senſus & mos primiduæ Eccleſiæ. n 18. f. 411. 452. b
Sententia voluntaria magis eſt contractus, quàm iudicium. num. 427. 151 152. e
Senteutia ſubrogationis, etiam ex capite reſignationis, non habet vim publicanonis; etiam reſpectu eius contra quem lata eſt. n. 432. *ibid.*
Sententia pet contumaciam lata non facit ius contra alios. num. 395. 141. 142 c
Sententia priuationis lata poſt tempus Regulæ de *public. reſignat.* contra reſignantem facit ius contra reſignatarium, qui non poteſt appellare. num. 97. f. 199. 200. c
Sententia regulariter ſecundum materiam ſubiectam. num. 433. 301. 302. b
Senteuce donnée à Berne contre la doctrine de Caluin. nomb. 54. 1435. 1436. e
Sententia Ariſtotelis explanata. n. 1. 437. 438. d
Sentences du Concile de Vvormes contre le Pape. nombre 308. 713. 714. e
au Sententia debeat eſſe conformis petitioni. 827. 828. col. 2. a
Sententia lata in Philippum Auguſtum à ſummo Pontifice. 859 860. col. 2. e
Seutenua Stoïca. 865. 866. col. 2. b
Sepultures en l'Egliſe deffendues & pourquoy. n. 27. p. 517 518 e
Sepulchra Iudæorum qua immunitate gaudeant. 951 952. col. 2. b
Sepulture de l'aſne donnée à Eliachim meſchant Roy. nomb. 94 1063. 10. 4. d
de Sepultura mortuorum. n. 107. f. 2003. 2004. e. num. 120. 2005. 2006. a
Sequeſtratio verbalis plus prodeſt poſſeſſori, quàm ſententia recredentiæ. n. 430. 299 300. b
Sequeſtratio quando fieri poteſt. 857. 858. col. 2. c
Sermo generalis non implicat perſonam loquentis. num. 277. 107. 108. a
Serpent d'airain pourquoy rompu & briſé par le Roy Ezechias. n. 182. 1071. 1072. b
Seruice diuin ſe doit faire en langue vulgaire. n. 51. 523. 524. e
Seruiteurs de du Molin corrompus & intimidez par les Miniſtres, iuſques là qu'il ne pouuoit trouuer aucun Clerc. n. 14. 1453 1454.
Seruitus iuris cooferendi eſt ius patronatus. num. 61. 41. 42. b
Seruus an debeat habere propriam voluntatem. 1403. 1404. col. 2. a
Seſcupla quid ſit. 817. 818. col 1. c
Seuerinus Papa per Exarcham confirmatus. n. 42. f. 457. 458. b
Seuerus Empereur l'an 210. entra auec vne puiſſante armée en Angleterre. n. 38. 1055. 1056. c
Seuerus eſtoit octogenaire quand il entra en Angleterre. nomb. 41. *ibid.* e
Seuerus Imperator Angliam Romanis ſubiecit. n. 38. f. 1081. 1084. c
Sicambriens font vn pont ſur la Meuſe pour attaquer l'armée de Ceſar, qu'ils défirent, & s'en retournerent auec grand butin. n. 67. 1059. 1060. a
Siciliæ Rex qua arte ab Adriano IV. victus. num. 81. f. 469. 470. a
Sicilia à Carolo Magno tametſi victore Imp. Conſtantinop. relicta. 865. 866. col. 2. c
Sicilia quo tempore à Græcis occupata. 865. 866. col. 2. c
la Sicile grenier à bled des Romains. nombre 32. p. 1051. 1054. d
Siclus apud Hebræos quod numiſma ſit. f. 1389. 1390. col. 1. a
Siege de S. Pierre, & fable d'iceluy. num. 210. p. 687. 688. b
Siege d'Orleans, où du Molin s'eſtoit retiré, & ce qu'il y fait pendant iceluy. n. 82. 1443. 1444. e
Sigebertus hiſtoricus horrenda de Gregorio VII. narrat. num. 61. 463. 464. b
Silence impoſé aux heretiques par Anaſtaſe premier, comme auoit fait auparauant Conſtantius. nomb. 89 p. 651. 652. b
Similitude du Royaume de France à celuy de Dauid. nomb. 81. 1061. 1062. e
Simonia quando ſit. 969. 970. col. 1. a. b. ad quid obliget ſimonia mentalis. *ibid.* d
Simonia à iudicibus ſæcularibus bodie cognoſcitur. num. 31. 179. 180.
Simoniacus iuuari nequit titulo de pacificis. num. 30. *ibid.* a
Simonia deteſtanda & execrabilis. *ibid*
Simoniaci Galliam olim vexarunt. numer. 30. f. 319. 320. c
Simonies, quand ont entré en la Papauté. nomb. 275. p. 705. 706. d. nomb. 280. *ibid.* e. nomb. 288. p. 709 710. a nomb. 325. 719. 720. b
Simplicitas vetus in artem verſutiæ verſa. num. 109. f. 343. 344. c
Simulachres & idoles oſtez. n 86. 531. 532. b
Sixte IV. conſcio horrenda coniuratio in Remp. Florentiæ, & cædes prodigioſa in templo. numer. 149. f. 489. 490. e
Sixte IV. Cordelier voulut deſtruire l'Eſtat de Florence, mais il manqua ſon coup. nombre 499. p. 771. 772. e

Soixante mil Cordeliers preſts d'aller à la guerre. nombre 495. 769.770 e
quæ nam Solemnitas ad seuocandam ſesignationem sequiratur. n. 4. 393. 394. b
Sollicitatori non licet cum clientulo contrahere. num. 418. 295.296. e
Sophiſtes, & quelle eſtoit leur humilité. nomb. 7. 777. 778. e
Sophiſtæ Pariſienſes quænam commenta fingrnt. f. 825. 826. col 2. d
Sophiſtæ veteris Synagogæ quid de periurio ſentiebant. 887. 888. col. 2. a
Soss ptopter dubium factum permittitur. 841. 842. col. 2. b
Source de tout mal vient des mauuais Preſtres. n. 302. p. 711. 712. e. n. 395. 730. 718. e
Source de l'idolatrie. n. 8. 1049. 1050. c
Souueraineté temporelle auſſi bien que la ſpirituelle. priſe par Gregoire VII. l'an 1080. nombre 185. p. 679. 680. e
Specialia plura non debent concurrere. num. 131. f. 63. 64. d. nec multipheari. numer. 325. f. 119. 120. c
Spiritualium cum temporalibus prima confuſio. num. 6. 447. 448. e
Status Iudaïci Regni. num. 92. 2001. 2002. b
Statuta perpetuò durant. 871. 872 col 2. e
Stirps Caroli Magni in quo finita. 819 820. colum. 2. c
Stratagema Gregorij IX. à Friderica II. deſtituti. num. 105. 471. 476 e
Stirpes Francorum Regum tantùm duæ. num 74. f. 1079. 1100. b
Strenuitas & ingens multitudo Minoritarum. n. 143. f. 487. 488. b
Studioſi patientiam habere debent, quamdiu illis non auditis toleratus derogatio Legan. numer. 141. f. 65. 66. e
Studium Pop. Rom. in Imperatorem. n. 80. f. 469. 470. e
Stylus à iudice ſequendus in audiendis teſtibus. f 895. 896. col. 2 b
Stylus Canoniſtarum & Officialium Epiſcopotum corrigendus. 905. 906. col. 2. e
Subdiaconatus tempore Apoſtolorum non fuit ordo Sscerd. 841. 842. col. 1. 2. ne quidem tempore Martini Papæ. *ibid*
Subditi quomodo & quàm dignè tractandi. num. 9. f. 379. 380. e
Subiectum ſegulæ de *public. reſign.* eſt reſignatio. num. 114. 203. 204. e
Subiects doiuent eſtre traittez benignement. nom. 25. p. 517. 518. d
Subreptio tantò facilius inducitur, quantò plures diſpenſationes. n. 131. 63. 64.
Subreptio impsdit quominus gratia vnquam conualeſcere poſſit. num. 86. 337. 338. e
Subreptio eſt, non expreſſa ſuperannalitate in impetratione beneficij. n. 5 403. 404. e
Subreptio eſt tacere in odioſis sem eſſe inſolitam. n. 19 f. 411. 412. e
Subreptio eſt, tacitum in ſol. iu odioſis nomen ponere. num. 21. *ibid.* e
Subsogatio in lite non fit poſt annum. numer. 415. 147. 148. b
Subsogatio poteſt petis in petitorio iure communi, ſine reſcripto Papæ. n. 423. 149. 150. d
Subrogsno fallit ſi reſignans litem proſequatur. nnm. 83. 335. 336.
Subſtitution ſans original entre les mains d'vn Procureur, eſt nulle & ne ſert de rien, ſi elle n'eſt inſtrumentée au dos d'iceluy. n. 18. 19. 559. 560. d
Subſtitutionis inſtrumentum non ſufficit. num. 16. f. 409. 410. e
Subſtantialia contractuum non ſunt in contrahentium poteſtate. num. 392. 289. 290. a
Subterfugia rurſus Papa quærit. 431. 432. col 2. e
Subſtractio obedientiæ plenaria. 431 432. col. 2. e
Subſtractiones plures ab obedientia Papæ. num. 135. 485. 486. d
Subtrahere ſe à quibus oposset n 1. 445. 446. a
tous les ſucceſſeurs du ſiege Papal ſont imitateurs de l'Antechriſt. nomb. 169. 675. 676. a
Succeſſeur de S. Gregoire Pape fait hruſler publiquement ſes Liures. n. 164. 671. 672. b
Succeſſionibus & honoribus quæſitis filij non priuantus. 817 818. col. 2. d
Succeſſio ſanguinis nullum habet locum in Eccleſia. 1077. 1078. col. 1. a
Succeſſio non eſt in beneficiis, ſed nouum ius. n. 33. 179. 180. e
Succeſſor nihil capit in mera reſignatione à reſignante, ſecùs in reſignatione *in fauorem* numer. 90. 91. 92. d. e
Succeſſor in beneficio, licèt non capiat ius à prædeceſſore, tamen non capit ius firmius. numer. 42. f. 183. 184. d
Succeſſor non tenetur docere de iure deceſſoris. n. 43. f. 183. 184. e. n. 116. 345. 346. e
Succeſſores Gregorij VII. duos filios Henrici V. ſucceſſiuè in patrem inſurgere fecerunt. numer. 69. f. 461. 466. e
Sueuiæ Dux in obſidione Ptolemaïdis occiſus. f. 863. 864. col. 1. b
Summa de iure patronatus in præſ. numer. 46. f. 37. 38. d
Superbia & ambitio Bonifacij n. 136. 485. 486. e
Superbia quænam ſit maior. 1055. 1056. col 2. d
Superſtes an vti poſſit bona fortuna. numero 155. f. 71. 72. a
Superſtes non gaudet bona fortuna, etiam in eligendo, niſi permutauo ſit impedita loco defuncti. n. 188 f 89. 90.
Superſtitions d'obſeques deffenduës. numer. 13. f. 511. 516. e
Superſtion tres grande du peuple de Genéue enuers Caluin. n. 35. 1431. 1432. d
Suppreſſion du Regne d'Iſraël predite par Eſaye. n. 91 p 1063. 1064. e
Suppreſſion du Regne de Iuda, & pourquoy. n. 94. *ibid.* d
Suſpectus eſt qui plures reſignationes accepit, nec niſi ſub tempus obitus publicauit. numer. 323. f. 267. 268. e
Syluerius quo tempore vixerit. 839 840. col. 1. d
Sylueſtre Prieras Penitencier & Maiſtre du Palais Papal, ſous Leon X. nom. 17. 783. 784. d
Symbolum vnde dictum. 853. 854. col. 2. d
Symmachus Pape l'an 500. s'efforça tacitement d'entreprendre ſur les droicts de l'Empire vacant. n. 263. 264. 701. 702. b
Symmachus plaida l'Eueſché de Rome à Rauenne deuans Theodoric Roy Gotique Arnen, & fut confirmé par luy. nomb. 67. 727. 728. d
Symmachus Simplicius quid ab Odoacre Herulorum Rege perierit. 813. 824. col. 2. d. e
Synodorum deffenſio. n. 100. 55. 56. e
Synodus Bſilienſis. n. 136. 63. 64. e
Synodus Conſtantienſis quot Papas depoſuit. n. 355. 527. 528 d
Synodus generalis eſt ſupra Papam. num. 360. *ibid.* e
Synodus prima Eccleſiæ Gallicanæ ſub Clodoueo Rege Francorum. n. 2. 376. 377. e
Synodi quinque Caroli Magni. *ibid.* e

Synodus Nicæna an vniuerſalem primarum admiſerit. num. 11. 449. 450. e
Synodus Piſana ermis Iulij II. deturbata. *ibid.*
Synodus Norica contra Gregorium VII. num. 66. f. 465. 466. e
Synodus Turonenſis. n. 146. 487. 488. d
Synodes de Piſe & de Milan en quel temps ont eſté teuus. n. 496. 769. 770. e
Synode d'Angleterre, contre l'authorité du Pape. o 3. p. 789. 790. a
Synodus Aurelianenſis ſub quo Rege habita. f. 813. 814. col. 2. a
Synodus Nicæna an multa capita contineat. 821. 822. col. 1. d
Synodi veteres quid timebant. 825. 826. col. 1. c
Synodus Prouincialis eiuſque poteſtas. f. 833. 834. colum. 1. e
Synodus Lugdunenſis quo tempore celebrata. f. 995. 996. col. 1. b
Synode des Caluiniſtes tenu à Paris l'an 1559. num. 7. p. 1425. 1426. a
Synode tenu a Neuf-Chaſtel, où du Molin preſide. nomb. 44. 1433. 1434. a
Synodes celebrez en cachette au commencement par les Caluiniſtes. n. 61. 1437. 1438. d
Synode tenu à Paris par les Caluiniſtes. numer. 66. p. 1439. 1440. a
Synodi Pariſienſis Canon aduerſus tyrannidem Pontificiam. num. 173. 2013. 2016. e

T.

TAXA ingens Eccleſiarum Francię in Curia Rom. num. 2. 439. 440. b
Taxe des Egliſes Françoiſes dés l'an 1400. ſe monteit a prés de ſept cens mil liures. n. 2. 605. 606. d
Tecla à Gregorio Nazianz. laudata. 811. 814. col. 1. c
Templarij cur à Philippo Pulchro & Clemente V. damnati. 975. 976. col. 2. d
Temporalis iuriſdictio Romæ. n. 77. 469. 470 b
Tempore Decretalium non erat ius prætentionis, nec Papa contrauenichat Concilio Lateranenſi. n. 217. 91. 92. c
Tempore patroni pendente Epiſcopus granari non poteſt num. 66. 43. 44. c
an Tempus veriſimilis notitiæ currenti per reſignationem ſemper currat à data procuratorij num. 234.
Tempus ſtudij ſine gradu non ſufficit in Parrochialibus Eccleſiis Regni Francici. numer. 200. f. 107. 108. d
Tempus non currit patrono antequam ſciat. nu. 332. f. 128. 112. b
Tempus *veriſimilis notitiæ* non incipit niſi à libera vacatione, putà poſt dictam ſententiam declaratoriam. oom. 91. 139. 140. d
Tempus qui non ſeruat, non ſeruat & formam. n. 20. f. 177. 178. e
Tempus publicandi quando incipit. numer. 221. f. 237. 238. e
Tempore belli & præcluſi itineris, ſignaturæ per teſtes verificatæ Bullis æquipollent. numer. 242. f. 243. 244. e
Tempus cuſtorum Pariſiis Romam. numer. 27. 317. 318. e
Tempus *veriſimilis notitiæ* nunquam incipit niſi à vero obitu, etiam occulto, non autem a iuſta cauſa putatiui obitus, num. 23. f. 317. 318. d. numer. 72. f. 331. 332 c
à Tempore ſublati impedimenti requiritur nouum tempus *veriſimilis notitiæ* reſpectu Papæ vel Legati, ſed non reſpectu Ordinarij. numer. f. 333. 334. d
Tempus immemoriale in quo ſufficit probare. f. 909. 910. col. 1. c
Tentatio Chriſti in deſerto. 1059. 1060.
Terraconenſis Epiſcopus cur Cardinalis vocabatur. 837. 838. col. 2. e
Terrullianus erior de morte Chriſti. 1333 1334. col. 1. b
cur Teſtamentum Iſaac valuerit. 839. 840. col. 1. b
Teſtes quando producendi. 899. 900. col. 1. b
Teſtes quando cogendi. *ibid.* d
Teſtes & eorum ætas quando agitur de præſcriptione. 1011. 1012. col. 1. c
Teſtimonium hominis Deus non accipit. 813. 814. colum. 2. b
Teſtimonia Baptiſtæ de Chriſto. 820. 821.
Teſtimonie & exempla Scripturæ ſacræ. numer. 178. 1117. 1118. e
Tetrarcha quid ſit. 1333. 1334. col. 1. e
Textus corruptiſſimus à Carol. Molin. tenoustus. 817. 818. d
Textus Concilij Calcedonenſis quomodo intelligendus. 811. 812. col. 2. a
le propre Texte de l'Euangile bruſlé par les bourreaux Caluiniſtes. num. 21. 1455. 1456.
Thabor mons alias *Itabirium*. 1387. 1388. col. 2. e
Tharé pere d'Abraham maculé d'idolatrie, nomb. 8. p. 1049. 1050. e
Tharæus Abrahami pater idolorum cultu inquinatus eſt. num. 8. 1079. 1080. b
les Thebains ont occupé le Royaume d'Egypte. n. 23. 1053. 1054. c
Thema Auenionenſe. num. 183. 77. 78. e
Thema ſex quæſtionum. o. 395. 289. 290. e
Theodebertus à Brunichilde intoxicatus. 825. 826. colum. 2. d
Theodore de Beze, & ſes qualitez. nomb. 25. p. 1429. 1430. b. ſon ingratitude enuers du Molin, nom. 26. *ibid.* e
Theodoricus Rex Gothorum. 453. 454. e
Theodoric Goth Roy d'Italie iuge de l'Eueſché de Rome. nomb. 45. 46. 635. 636. e
Theodoricus apud Coloniam decapitatus. f. 825. 826. col. 2. d
Theodoſe le Grand eſtant mort, S. Auguſtin & ſes compagnons ſupplierent ſes enfans d'oſter les idoles de l'Affrique. n. 65. 643. 644. b
Theodoſe le Grand fut le premier qui commença à faire abbatre les idoles des Payens. nombr. 64. p. 643. 644. e
ne les peut faire abbatre à Rome à cauſe du peuple qui s'y oppoſoit. n. 68. *ibid.*
Theodoſe le Grand autheur de la Loy *Cunctos populos C. de ſumm. Trinit.* n. 99 653. 654. e
de ſon temps l'Empire n'eſtoit point diuiſé, & n'y en auoit qu'vn ſeul, encore bien qu'il y euſt pluſieurs Empereurs. nomb. 100. 101. 653. 656.
il ordonna le premier Concile de Conſtantinople, receu par toute l'Egliſe, & inté meſme par tous les Papes. nomb. 102. 103. 104. *ibid.* d
auquel le Concile de Nice fut confirmé, meſmement pour l'egalité des Primats. n. 105 106. *ibid.*
Et fut dit que l'Eueſque de Rome auroit l'honneur deuant celuy de Conſtantinople, mais non pas la ſuperiorité; & que le tout ne ſeroit que par raiſon humaine & muable ſeulement. n. 108. & ſuiuans iuſques au nomb. 112. *ibid.* e. & p. 657. 658. a
Theologie ancienne de Paris. n. 360. 729. 730. a
Theodoſe le Grand eſtant mort l'Empire fut diuiſé & par qui. nomb. 14. 1051. 1052. e
Theologi quam ob cauſam Canoniſtas reprehendunt. num. 55. 455. 456. e
Thomas Archeueſque de Cantorbie ſeditieux, bien condamné par Henry VIII. prés de quatre cens

ans apres qu'il fut canonisé par les Papes. nomb. 251 p. 697. 698. e. n. 252. p. 699. 700. b
Thomas Maurocenus Patricius Venetus in Patriarcham Conſtantinop. electus. 875. 876. col. 1. d
Thomas Cantuarienſis à quo rege Angliæ occiſus. 971. 972. col. 1. b
Thracia vbi ſita. 983. 984. col. 2. a. b
Thymiamatis altare in quo loco poſitum. 1323. 1324. col. 2. b
Tiltre de Pape vniuerſel refuſé & reprimé aigrement par ſaint Gregoire. n. 41. 635. 636. b
an Titularij poſſint omnia quæ commendatarij. n. 305. 263. 264. e
Titulos plures cumulare non licet, niſi quatenus excludit ſecundum. num. 160. 71. 72. c
Titulorum cumulatio permiſſa num. 161. *ibid.* d
Tituli beneficiorum ſunt de iure nouo & poſitiuo, ſed in primitiua Eccleſia tantùm erant adminiſtrationes num. 283. 107. 108. d
Titulus facilius deletur ex cauſa ab initio in exiſtente, quàm ex noua ſuperueniente. numer. 29. f. 179. 180. c. d
Titulorum & reſignationum pluralitas cui non nocet. num. 351. 277. 278. d
Tiltres anciens d'où tirez n. 6. 513. 514. a
Tituli plures frequenter in vna conſtitutione continentur. 839. 840. col. 2 e
Titulus libri Conſtitutionum Iuſtiniani. numer. 173. 2015. 2016. e
Tonneries du Pape. nomb. 33. 787. 788. b
Tonſure des enfans, ſans le conſentement des peres & meres, deffenduë. nomb. 26. 517. 518. e
Toſtatus Abulenſis Epiſcopus circa quem annum ſcripſit. 833. 834. col. 2. d
Tour de Babel par qui commencée. nombre 4. p. 1049 1050. a
Traditions des hommes blaſmées par S. Hieroſme. nomb. 204. 1077. 1078. a
Trabiſon horrible du Pape Alexandre troiſieſme, contre le bon Empereur Frideric premier, dit Barberouſſe, qui fut deux fois contre les Turcs. n. 347. 725. 726. a
Trahiſons de Iean le Moine Ambaſſadeur de Boniface VIII. qui excommunia & donna le Royaume de France. nomb. 464. 465. 757. 758. a
Tranſſubſtantiation & Confeſſion auriculaire commandées par Innocent III. nomb. 406. p. 739. 740 a
Trapezites, qui non expedit Bullas die conuenta, tenetur ad intereſſe. num. 33. 319. 320. b
Trapezitæ Papæ argentarios exigerunt. 399. 400. colum. 1. a
Trapezitæ Romani Eccleſiæ Gallicanæ illudunt. n. 13. f. 495. 496. e
Tribu de Leui & ſa charge. n. 85. 1061. 1062. e
Tribus Leuiticæ officium. 1099. 1100. e
de ſumma Trinitate, & fide Catholica. titul. 1. f. 995. 996. b
Trois Monſtres de Papes entre tous les autres. n. 279. p. 705. 706. d
Trois cauſes principales de la corruption des Papes. nomb. 284. 707. 708. e
Troubles arriuez pour la Religion. nombre 68. 1439. 1440. e
Troubles cauſez en France pour l'ambition des Caluiniſtes. nomb 78. e 1441. 1442.
Tudertina ciuitas vbi ſita. 903. 904. col. 2. c
Turcæ plures habent deos tutelares. f. 1059. 1060. colum. 1. b
Turris Babelis vbi linguarum confuſio. n. 4. f. 1079. 1080. e
Tuteurs des enfans de Theodoſe le Grand conuoitent l'Empire pour leurs enfans propres. nombre 15. p. 1051, 1052. e
Tyburtini detrectantes dominium Papæ ſeditionibus afficiuntur. num 80. 469 o. e
Tyrannie du Pape. 587. 588.
S. Paul a trauaillé de ſes mains. 589. 590
Tyrannis Papp. intoleranda. n. 197. 1121. 1122. c
Tyrus à Balduino Rege Ieroſolym. obſeſſa. f. 985. 984. col. 1. d. e

V

VACANDI vetus modus putatiuo præfertur. n. 198 229. 230. e
Vacantia in Curia poſt menſem, Ordinarius non ſolùm per ſe, ſed etiam per Vicarium ſuum liberè conferre poteſt. num. 182. 77. 78. d
Vacantia apud Legatum non dicuntur vacare in eius Curia. num. 286. 109. 110. a
Vacare in Curia non poſſunt beneficia ad nominationem Regis ſpectantia, niſi fortaſſe per naturalem obitum. num. 406. 145. 146. a
Vacare per obitum reſignantis aliud eſt iure communi; aliud vi regulæ de *public. reſignat.* numer. 118. f. 205. 204. d
Vacatio quâ arte in Curia Papæ irrepſit. numer. 172. f. 75. 76. e
Vacatio & caſus in quibus Epiſcopus variare non poteſt. num. 92. 339. 340. c
Valdenſium conditio ſub Franciſco I. numer. 137. f. 2011. 2012 b
eorum fides confeſſio. *ibid.* vide *Merindolenſes.*
ceux de Valence enuoyent vers du Molin pour le prier de venir en leur Vniuerſité. nom. 100 p. 1447. 1448. e. mais les Conſiſtoriaux y mettent empeſchement, & par quel moyen. *ibid*
Valentinianus Imperator. n. 9. 447. 448. d
Valentiniao Empereur d'Occident donna a l'Eueſque de Rauenne le droict de Mantel Paſtoral. num 44. p. 631. 636. a
Valor monetæ impoſititius quando inſpiciendus. 949. 950. col. 2. 2
Vanterie des Caluiniſtes. nom. 8. p. 1443. 1444. c
Varietas fori. n. 24. 29. 30. c
Varro ſe mocquoit des Dieux & de la Religion des Romains. nomb. 71. 645. 646. b
Vaticinia beatorum Petri & Pauli de his qui quæſtum putant pietatem. num. 11. 491. 492. d
Vbicumque quis priuatus eſt ipſo iure, poteſt beneficium ſtatim conferri; ſed collatarius non poteſt poſſeſſorem deturbare, niſi poſt ſententiam. n. 167. f. 219. 220. b
Venditiones tot ſunt, quot ſunt res diſtributo pretio venditæ. num. 298. 111. 112. d
Veneti ſpreuerunt iras Clementis V. eos etiam deprædari iubentis. num. 147. 489. 490. e
Venti ſucceſſiuis aëris motibus augentur. 905. 906. colum. 1. e
Verbi *liberi* ſignificatio. n. 278. 107. 108. b
Verba captari non debent. n. 342. f. 153. 154. e. o. 346. 275. 176. e
Verba generalia & vniuerſalia non reſtringuntur, etiamſi maior ſit ratio in vno caſu, quàm in alio. num. 37. 38. 321. 322. e
vt Verbum Dei currat & creſcat. n. 4. 376. 377. d
Verbi Dei authoritas. num. 201. 1121. 1122. e
Verbi diuini diſcipulus & obſeruator Rex ſit, oportet. num. 186. 1119. 1120. e
de Verbi Dei ſincera adminiſtratione. n. 104. f. 2001. 2002. e
Vercellæ Longobardorum à Galeatio vi occupatæ. 883. 884. col. 2. e

Verisimilis notitia non exigitur in deuolutis lapsu temporis, & computator, non à die vacationis, sed liberæ vacationis. num. 70. 3.1332. e
Veritatis sanus quomodo aperiatur. 815. 816. col.1. a
Veritas ex variis facilius inoenitur. 857. 858. col.1.d
Vestus de l'Empereur Constantius pere de Constantin le Grand. nomb. 57. 641. 642. a
Vertu & modestie de Charles Martel. nombre 73. p. 1059. 1060. e
Vespasianus Imp. Gadarensium ciuitatem occupat. 1363.1364. col. 2. b
Vesperæ Siculæ. num. 118. 477. 478. a
Vespres Siciliennes. n. 429. 745.746. a
Vestement exquis deffendus aux Euesques, & par qui nomb. 101. 1063. 1064. e
Vestis intima & non externa electorum Ecclesiam significat. 861. 862. col.1.e
Vicarij otiosorum Episcop. qui. 821.822.col.1.e
an Vicarius perpetuus possit sine mandato nomine Vicariæ agere & conueniri. 899.900. col.1.e
Vices rerum quantùm versæ in summis Pontificibus. num. 151. 483. 484. e
Vices de Caluin pris pour vertus par Theodore de Beze. nomb. 77. 1441.1442.d
Victoires des Goths sur les Romains, interrompuës par Athaulphe, dont mal luy en prit. nomb. 15. p. 1051.1052. a
Victor I. Ecclesiam scidit. num. 2. f. 445. 446 col. a.b. Orientales excommunicare ab Irenæo prohibitus. num. 3. 447.448.a
Victor I. fit le premier schisme, & la premiere diuision en l'Eglise, mais il luy fut resisté. nom.3.p.627. 628 a
Victoria ingens Philippi Augusti. n. 98. f. 473.474 e
Vindicta & intustitia Innocentij III. nume.86. f.471. 472. e
Vitæ successoris imputatur commenda temporalis. num. 248. 99. 100 b
Vita Gratiani Compilatoris Decreti, ex variis scriptoribus excerpta. 811. 812
Vita Clementis V. 1035. 1036.
Vita Ioannis XXII. 1065. 1066
Vitium non est, resignare *in favorem* digni & honesti, etiam consanguinei. n.124. 61.62. d
quænam Vitia à S. Ambrosio in eleemosyna largienda reprehendantur. 837. 838. col. 2. b
l'Vnion de l'Eglise ne consiste pas en vn seul Pape, mais en vne mesme Foy & doctrine de la parole de Dieu. nomb.4. p.623.624.e.n.140.141.p.661.666.d
Vnion & Concordance des Euangiles où & quand composée par du Molin. n. 81. p.1443 1444. a laquelle il porte à Lyon pour faire imprimer. n.83. *ibid.* e
Vniuersalis appellatio in Ecclesiam quando introducta, & à quibus damnata. n. 7. 447. 448.a
Voinersitates patientiam habere debent, quamdiu illis non auditis toleratur derogatio Legati. num.141. f. 65. 66. e
Vocation de Maistre Charles du Mulin pour traitter de la parole de Dieu. nomb. 68. p. 1439.1440. d est prié d'en traitter deuant le sieur de la Ferté. n.69. *ibid.* e
Voile ne doit estre donné aux ieunes filles auant qu'elles sçachent élire ce qu'elles veulent. nomb. 119. p. 1067.1068. b
Voyages de Friderie I. en la Terre-sainte. nomb.348. p. 726. 726. d
Vnlontas superioris non inferiorum attenditur. n.152. f. 69. 70. e
Vibanus VI. pseudo-Pontifex. n. 1. 435. 436. a
Vsage de la raison humaine à quel effect a esté donné de Dieu aux hommes. n. 39. 1431. 1432. e
Vspergensis Abbas horrenda de Gregorio VII. narrat. num. 65. 465. 466. d
Vsura & eius definitio. 831.832. col.1.b
Vsura iure eiosi prohibita. 1061.1062. b
Vsurpation des Ministres Consistoriaux sur les Eoesques & Curez. nomb. 19. 1427.1428. c
Vsus communis sequendus. n.104. 55 56. e
Vsus, non etymologia, verborum propriam significationem facit. num. 49. 185.186. e
Vtilitas quando debet esse, non solùm in termino *à quo*, sed etiam in termino *ad quem*. numer. 176. f. 221. 222. e

Z

ZAEHARIE estoit de la famille d'Abia. n. 180. p. 1071. 1072. e
Zele tres-grand de Maistre Charles du Molin. n. 67. p. 1439.1440. b
Zorobabel an aliquod dedicationis festum instituerit, f.1405.1406. col.1.e

FINIS.

ANT 1319391